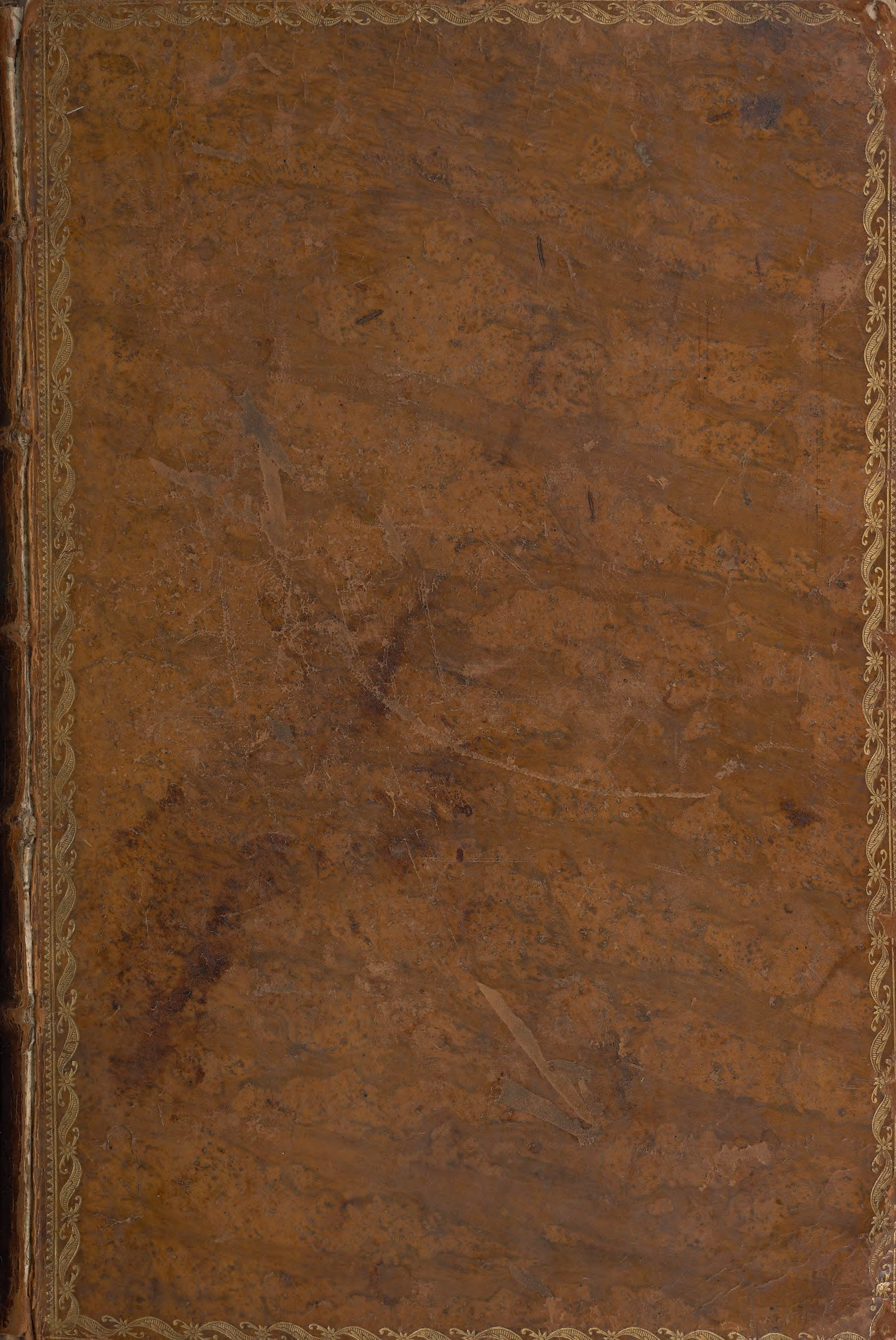
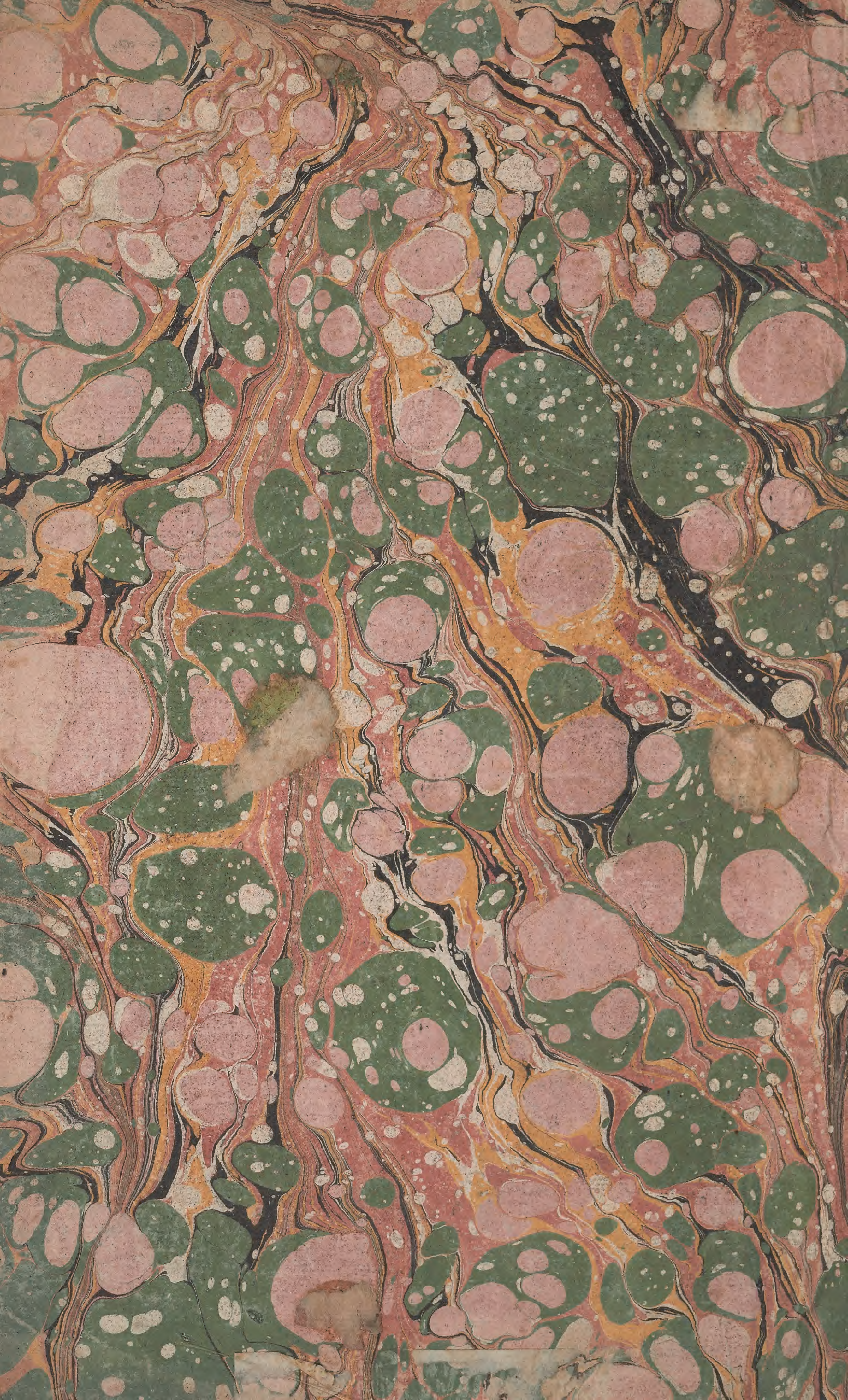

CONRADI GESNERI
MEDICI TIGVRINI
HISTORIÆ ANIMALIVM
LIBER IV.

Qui est de Piscium & Aquatilium animantium natura.

Cum Iconibus singulorum ad viuum expresſis ferè omnibus DCCXII.

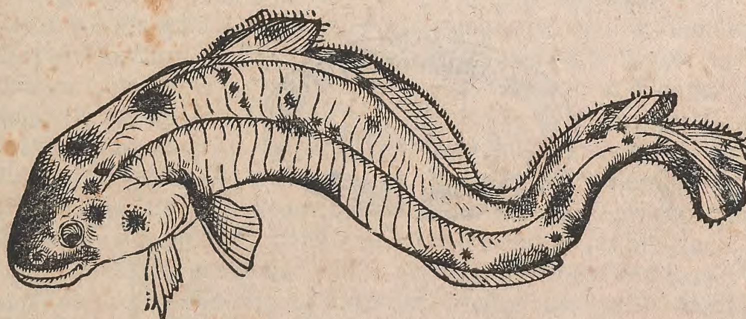
Editio ſecunda; nouis Iconibus, necnon obſeruationibus non paucis auctior, atque etiam multis in locis emendatior.

Continentur in hoc Volumine,

GVLIELMI RONDELETII quoque, Medicinæ Profeſſoris Regij in Schola Monſpelienſi, & PETRI BELLONII Cenomani, Medici hoc tempore Lutetiæ eximij, de Aquatilium ſingulis ſcripta.

Paralipomena quædam ad finem adiecta ſunt.

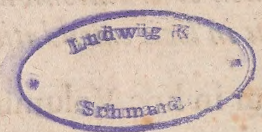
Μωμήσεταί τις ῥᾷον, ἢ μιμήσεται.

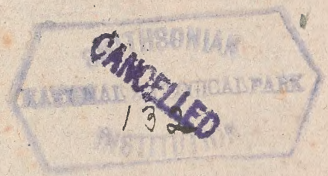

FRANCOFVRTI,

In Bibliopolio Andreæ Cambieri.

Anno cIɔ Iɔ CIIII. 1604

Ludwig K
Schmarda

CANCELLED

SMITHSONIAN INSTITUTION
326594
AUG 23 1944
C
NATIONAL MUSEUM

SACRATISSIMO AC INVICTISSIMO PRINCIPI, DIVO FERDINANDO, SACRI ROM. IMPERII IMPERATORI SEMPER AVGVSTO: REGI GERMANIÆ, PANNONIÆ, Bohemiæ, &c. Infanti Hispaniarum, Archiduci Austriæ, Duci Burgundiæ, Principi Sueuiæ, Comiti Tyrolis, Habsburgi, &c.

Domino suo clementissimo, S. & Fœlicitatem à DEO O. M. Optat Conradus Gesnerus medicus Tigurinus.

INGENS EST AQVARVM ELEMENTVM FERDINANDE Cæsar Auguste, ingentia earundem miracula, multæ in eis, variæ, & admirandæ animantes: quæ etsi ferè muta & sine voce, non muta solùm stupidaq; cogitatione mirantes præterire homines deceat. Omnium enim author, conditor & conseruator DEVS O. M. cuius vis & virtus vndiquaque est infinita, agnosci & laudari in omnibus ab eo conditis debet: & maximè quidem in maximis. Magnitudo autē in alijs mole, in alijs vi quadam intelligitur: in aquis, mari præsertim, vtroq; modo, nam & magnitudo & vis huius elementi immensa est, & mira in eius alumnis animantibus ingeniorū monumenta. Qui mare nauigant (inquit vir sapiens Hebræus) pericula eius enarrant, quæ auscultantes admiramur: inusitata & mirabilia in eo opera sunt, omnis animantium generis varietas, & procreatio belluarum. Passim sanè in Libris Sacris thannim & leuiathan, hoc est, cete tum mediocris, tum vastæ magnitudinis, admirationis in opificem dirigendæ gratia, memorantur. Sed in minoribus quoque & minimis non deest quod miremur: ferè enim natura, imò prior & melior causa DEVS, vt plus roboris maioribus: ita plus ingenij quo se tueantur, siue aperto Marte, siue dolo & insidiis, minoribus contulit: aut saltem ad fugam & velocitatem ea comparauit, ne penitus ab illis conficerentur & interirent: quam nimirum ob causam fœcundiora quoque minora esse voluit. Quis non trochili auiculæ, quàm crocodili belluæ: quis non pisciculi ducis balęnarum (seu mustelæ marinæ) quàm balænæ immanis monstri ingenium præoptet?

Aquatilium animantium historiam admiratione cognitioneq; dignam esse.

Sirach. 43. c

Omnibus ignota mortis timor, omnibus hostem
Præsidiumq; datum sentire, & noscere teli Vimq; modumq; sui.

Ouidius in Halieut.

Infinita certè morum in bonam malamq; partem exempla, plurima ingenij & solertiæ argumenta, & alia huiusmodi, vt affectuum naturalium, consensionis ac dissensionis occultæ, in iis quæ per aquas viuunt, (piscibus, cetis, quadrupedibus aliisque amphibiis, cancrorum & concharum vario genere, & iis quæ mollia nuncupant, deniq; insectis & zoophytis, quę Aquatilia animalia vocitamus omnia,) liquidò est videre: quamuis vniuersum aquatile genus à vulgo hominum temere & immerito stuporis ac stoliditatis damnetur. Multa præterea quæ in ipsorum vita, actionibus & tota natura homines sapientiæ naturæq; rerum studiosi contemplantur: idq; vel cognitionis tantū gratia, (qua per se etiam, & vt DEI opificium in operibus eius laudetur, nihil honestius, nihil iucundius boni ac eruditi viri iudicant:) vel vt aliqua simul inde vtilitas ad vitam humanam deriuetur. Plutarchus Chæronensis in Libro illo Vtra animalium prudētiora sint, terrestria an aquatilia, disertissimè condito, duos, coram arbitris delectis disceptantes introducit: quorum alter terrestria tanquam acrioris ingenii, alter verò aquatilia, magna contentione præfert. hi cum perorassent, arbitri tanquam dubij vtrius opinioni potius fauerent, suadent, vt hac inter se lite composita, coniunctis ambo viribus, illis qui animalia præter hominem omnia omni ratione vacua asserunt, se opponant: quibus & ipse Plutarchus in alio Libro aduersatur. Mihi videntur mira & quæ Ouidius prodidit, piscium ingenia, in eo volumine, quod Halieuticon inscribitur, inquit Plinius. Id quidem ad nostra vsque tempora

Terrestrium & aquatilium animantium comparatio.

peruenit, sed imperfectum. Oppianus etiã aquatilia, vt magnitudine, sic virib. ferocitate, & naturę ipsorum admiratione terrestrib. anteponit, hisce carminibus, ab initio quinti Halieuticorum.

Testudo in terra est, sed longè viribus impar,
Et longè inferior dira testudine Ponti.
Sunt sicca tellure canes horrore timendi,
Sed nequeunt rabie canibus certare marinis.
Exitiale facit vulnus panthera tremendis
Dentibus in terra, fluctu magis aspera Ponti.
Et nimis horrendæ in terra versantur hyænæ:
Sed multò præstant crudeli horrore marinæ.
Est aries terræ mitis, natat æquore vasto
Sæuior, vt nequeas hunc assimilare priori.
Ecquis vastus aper superabit robore lamnam?
Qui tantùm fului præstant virtute leones,
Quantùm sub fluctu fertur præstare zygena?
Formidant phocas vrsi certamine toruas.

Sic ille. & sunt profectò aquatilia ferè omnia magis admiranda homini, quã quę in alijs elementis degunt animalia: tũ ꝙ rariora & formę magis invsitatę sint, tũ quòd etiã ingenia (vt dictum est) multorum admiratione digna, & moles quorundã vastę admirandæq; sint. Tiberio principe cõtra Lugdunensis prouinciæ litus (vt tradit Plinius) in insula simul trecentas amplius beluas reciprocãs destituit Oceanus miræ varietatis & magnitudinis: nec pauciores in Santonũ litore: interq; reliquas elephantos & arietes, candore tantũ cornib. assimulatis, Nereidas verò multas. Quid violentius mari ventísue, (vt cũ Plinio loquar,) & turbinib. ac procellis? quo maiore hominum ingenio in vlla sui parte adiuta est (natura.) quã velis remisq;? Addatur his & reciproci æstus inenarrabilis vis, versumque totũ mare in flumẽ, tamẽ omnia hæc pariterq; eõdẽ impellentia, vnus ac paruus admodũ pisciculus echeneis appellatus in se tenet. Ruant venti licet, & sæuiant procellæ, imperat furori, viresque tantas compescit & cogit stare nauigia: ꝙ nõ vincula vlla, non ancoræ pondere irreuocabili iactę. Infrenat impetus & domat mũdi rabiẽ nullo suo labore, nõ retinẽdo, aut alio modo q̃ adhærẽdo. Hęc tantilla est satis contra tot impetus, vt vetet ire nauigia. Sed armatæ classes imponunt sibi turrium ꝓpugnacula, vt in mari quoq; pugnetur velut è muris. Heu vanitas humana, cum rostra illa ære ferroque ad ictus armata, semipedalis inhibere possit ac tenere deuincta pisciculus. Hæc Pliniꝰ, qui etiam historias retentarum ab echeneide nauiũ adfert. Idẽ in mari præ cæteris subitã torpedinis vim, & leporis marini cuius maleficio Titum fratrẽ Domitianus sustulisse creditur:) & pastinacę (cuius radio Vlysses perijt.) venena miratur. Cætera innumera prætereo, ne singulorũ enumeratione sim prolixior. Has igitur ob causas vir sapiẽs, ingenuus & liberalis, vt in vniuersa Naturæ historia animũ pascẽdũ, sic genus omne Aquatiliũ animaliũ sibi noscendũ duxerit. Medici imprimis (propter varios humani corporis tũ in secunda tũ aduersa valetudine vsus) pisciũ ac reliquorũ in aquis viuentiũ naturas quò nouerint accuratius, eò quidẽ suæ professionis nomine digniores fuerint. Freques enim pisciũ in cibis vsus diuitũ præsertim mẽsis, contingit: & magna succi ex eis alimentiq; discrimina. Nec scio an in vllo ciborũ genere maior sit voluptas: quæ cũ immodica est, in luxũ degenerat: cuius equidem nusquã maiora & plura quã circa pisces exempla reperio. Mullus antiquorũ prodigo luxu adeò insignis & preciosus fuit, vt sæpius argenti pari pondere a priuatis etiã Quiritib. emeretur, quũ pedis lõgitudinẽ superaret. Mullũ ingentis formæ (quatuor pondo & ad selibrã fuisse aiebant) Tyberius Cæsar missum sibi cum in macellum deferri & vænire iussisset: Amici (inquit) omnia me fallunt, nisi istũ mullũ aut Apicius emerit, aut Publius Octauius. Vltra spem illi coniectura processit: licitati sunt. Vicit Octauius: & ingentem consecutus est inter suos gloriã, cũ quinq; sestertijs emisset piscẽ quem Cæsar vendiderat, ne Apicius quidẽ emerat. Asinius Celer è consularib. hoc pisce prodigus, Claudio principe vnũ mercatus octo millib. nummũm. Macrobius nõ octo, sed septẽ sestertijs mullũ ab Asinio emptũ tradit, qui duas põdo libras excederet. At nũc (inquit) & maioris põderis passim videmus, & precia hęc insana nescimus. Mullum sex millib. emit Aequantem sanè parib. sestertia libris, Iuuenalis inquit de quodã Crispino. Acipenserẽ coronati ministri cũ tibicine inferebant. Apicius, gurges ille nepotum altissimus, propter astacorũ maiorũ famã in Africã nauigauit. Romę vmbrarũ & sturionum capita Triumviris rei Romanæ conseruatoribus, inueterata quadam consuetudine, tributi nomine donantur. Qui nostro seculo maximi fiunt, è mari ferè flumina subeunt, veluti salmones, sturiones, lampetræ: quanquam etiam Plinius salmonem Aquitaniæ marinis omnibus præfert: & sturio, si is acipenser est (quòd Rondeletio docenti facilè cõcedimus,) in maxima olim quoque dignatione fuit. Archestratus, qui (referente Athæneo) Sardanapali vitam vixit. galeum Rhodium similitudine deceptus eundem acipenseri existimauit. Ex his autem (aiunt) vel minimus vilissimusque (drachmis) Atticis millenis venditur. De hoc pisce Epicureum illum Archestratum, qui non tã in voluptate quàm in luxu finẽ bonorũ collocauit, non puduit hos uersus condere:

Echeneidis miraculum, &c.

Medicis apprime vtilis hæc cognitio, tũ cibi, tũ remediorum causa.

Ad cibum.

Voluptas & luxus circa pisces.

Accedens

Accedens Rhodios galeum tibi corripe vulpem
Vel moriturus, vbi nolunt tibi vendere, furto
Tolle, aut vi: Siculi pinguem dixêre canem: mox
Iam perfer quodcunq; tibi tua fata minantur.

Apud antiquos (inquit Plinius) nobilissimus habitus acipenser, nūc scaro datur principatus, Scarum præterii cerebrum Iouis penè supremi, Ennius. Sunt qui hodie trutas salmonatas siue lacustres (non è quibusuis tamen lacubus) salmonib. & marinis omnibus præferant, vt Iouius trutas Larij: quos ego pisces vt suauissimos esse concesserim, (sicut & salmones, sturiones, lampredas,) præsertim ritè apparatos: ita saluberrimos & ipsis etiam saxatilibus marinis conferendos esse dixerim, in lacubus quidem albulas à nobis dictas, in fluuiis verò thymallum: quem quidem piscem diuus Ambrosius in Hexaëmero commendat: Neque te (inquit) inhonoratum nostra prosecutione thymalle dimittam, cui à flore nomē inoleuit: seu Ticini vada te fluminis, seu amœni Athesis vnda nutrierit, flos es. quid specie tua gratius? quid suauitate iucundius? quid odore fragrantius? Rhombus (inquit Paulus Iouius) inter planos obtinet principatū, quem nobilis quidam aulæ procerum, circa popinales delicias ingeniosissimus, aquatilē phasianum appellare solebat. nō absurda quidē cōparatione: sicuti & soleas externis, lampedras conturnicibus, lupos altilibus capis, sturiones verò pauonibus adequabat. Maiores quidem & preciosos pisces, deorum etiam nomine διὰ τὸ πολύτιμον (quod Græcè commodius dicitur quàm Latinè. τιμὴ enim Græcis & precium & honorē significat) appellabant, vt lupum, anthiam, & huiusmodi, quod Athenæus & Eustathius referunt. item anthropophagos, quod multorum facultates nimio in pisces luxu sumptuq; consumerentur. Iam quoniam præter cibum multa variaq; & præclara quædam remedia ex aquatilibus petūtur, hoc etiam nomine ad medicos historiæ eorum notitia pertinet. Alios vsus omitto, vt quòd in remotis regionibus, præsertim Ichthyophagorum, è cetis etiam ædificia, & instrumenta supellexq; varia conficiuntur: quodque Ichthyophagi solis piscibus victitant: & Indi quidam balænarum pellibus vestiuntur, vt in epistola Alexandri Magni ad Aristotelem legitur. Aquarum certe moles quo amplius quàm telluris patet, eò plura maioraq; in eis miracula sunt, non tamen eadem collationis ratio ad aërem quoque & ignem referri potest: neq; enim hæc elemēta, sic, vt reliqua duo, sustinendis nutriendisq; animalibus idonea sunt. Peracta aquatilium dote, (id est, remedijs ex aquatilib. descriptis, inquit Plinius,) non alienū videtur indicare per tot maria, tā vasta, & tot millib. passuū terræ infusa, extraq; circundata mensura penè ipsius mūdi, quæ intelligantur animalia, centū septuaginta sex (*aliâs centum sexaginta sex, demptis scilicet Ouidianis, vt Hermolaus Barbarus monet*) omnino generū esse, eaq; nominatim cōplecti, quod in terrestrib. volucribusq; fieri non quit. Neq; enim omnis Indiæ Aethiopięq;, aut Scythię, desertorúmue nouimus feras aut volucres. cū hominū ipsorū multò plurimæ sint differentiæ, quas inuenire potuimus. Accedat his Taprobane, insulæq; aliæ Oceani fabulosè narratæ. Profectò cōueniet nō posse oīa genera in contemplationē vniuersam vocari. At hercule in tanto mari Oceano quæcunq; nascūtur certa sunt, notioraq; (quod miremur) quæ profundo natura mersit. Hæc Plinius: qui tamē aliter libro nono: Theophrasto (inquit) pisciū genera quatuor omnino sunt ac septuaginta, ad quæ triginta adduntur, quæ sunt crustis intecta. Ego cum Oppiano potius senserim, cuius hac de re sententiam libro 1. Halieuticôn Laur. Lippius his versibus transtulit:

Truta salmonata.

Albula. Thymalli.

Ad remedia.

Ad alios vsus.

Marinorū animaliū quātus numerus, & species quot.

Innumeræ pelago gentes voluuntur in imo
Nantes, quæ numerum vincunt. Sunt abdita nobis
Plurima monstra maris: quis posset nomina versu
Aedere? Quis Ponti metas? quis nomina dicet?
** Ter denas ad summum vlnas nouêre sub vndis*
Mortales. sed multa latent immensa profundi
Aequora, sub vasto spirant tot gurgite pisces.
Alma parens tellus non agmina plura ferarum,
Nec maiora tulit, quàm vastus in æquore pontus.
Norunt cœlicolæ numerum pensare natantum,
Terrestresq; acies, an partes æquet vtrasque, &c.

**Repono, Mortales ad summū vlnas nouere sub vndis Tercentum, (ex Græco.)*

Hęc Oppianus. Homerus quidem solum Proteum, quem fingit immortalem, omnium, quæ in maris penetralibus latent, cognitione celebrem facit, vbi canit:

Ἀθάνατος Πρωτεὺς Αἰγύπτιος, ὅς τε θαλάσσης
Πάσης βένθεα οἶδε Ποσειδάωνος ὑποδμώς.

Sunt autē cōplura (inquit Plinius) in aquis animalia, maiora etiā terrestribus. causa euidens, humoris luxuria. Alia sors alitum, quibus vita pendentibus. In mari autem tam late supino, mollique ac fertili accremento, accipiente causas genitales è sublimi, semperque pariente natura. plæraque etiam monstrifica reperiuntur, perplexis & in semet aliter atque nunc flatu, nunc fluctu conuolutis seminibus atque principiis. Vt vera fiat vulgi opinio, quicquid nascatur in parte naturæ vlla, & in

mari esse, præterq; multa quæ nusquam alibi. Rerum quidem, non solum animalium, simulacra inesse, licet intelligere intuētibus vuā, gladium, serras, cucumim verò & colore & odore similem. Quo minus miremur equorum capita in tam paruis eminere cochleis. Hæc ille: qui hoc postremum verius de hippocampis dixisset: cochleis bubula potius capita, vnde nomen apud Venetos.

Principes quoque & reges discere, vt aliqua ex parte hac cognoscant, maxime verò vt promoueant.

Non solum autem reliquis mortalium, philosophiæ quidem & medicinę studiosis accuratior: sed regibus quoq; & principib. expetēda mediocris harū rerū cognitio fuerit. Nā vt nihil dicam de principibus eruditis tum priscis, tum nostri seculi, (inter quos M. T. & serenissimi FFF. veluti maiora quædam sydera præfulgent:) quis nescit Alexandrū illū Magnū, nobilissimū Aristotelis Stagiritę discipulum, adeò in hęc studia propensum fuisse, vt vix alia eius maior liberalitas, quā in præceptorem, propter condendam animaliū historiā celebretur? octingenta quippe talenta contulit: & insuper, teste Plinio, aliquot millia hominum in totius Asiæ Græciæque tractu, ei parêre iussit, omnium quos venatus, aucupia, piscatusq; alebant: quibusq; viuaria, armenta, aluearia, piscinæ, auiaria in cura erāt: ne quid vsquā gentiū ignoraretur ab eo. Antoninus imperator Seueri F. Oppiniani De animalibus poëmata (quæ sunt De piscibus & piscatione, De venatione, De Aucupio,) insigni liberalitate accepit. nam & patris exiliū ei remisit, & pro singulis carminibus totidē aureos numos adnumerari iussit: quo munere exhilaratus poëta characteribus etiā aureis sua poëmata descripsit: quæ quidem & has ob causas, & quoniam elegantissimè condita sunt, merito aliquis aurea cognominet. Aelianus, cuius De animalib. libri XVII. nostra cura & diligentia Gręce Latineq; extāt, Neruæ & Adriano imperatorib. charus & familiaris fuit: vt Plinius, qui & ipse de omni animaliū genere copiosè scripsit, Vespasiano: adeò quidē vt in Naturalis Historiæ suæ dedicatione nō maiorib. titulis q̃ Vespasianū suū, & iucundissimū Imperatorē appellet. Plutarchū, cuius libros De animaliū ingenio aut ratione (vt dixi) habemus, Traianus amauit. Fridericus II. Imp. cū aliâs vir eruditus fuit, & Gręcè etiā (mirū illo seculo) calluit: tū animaliū naturæ studiosus fuisse videtur, ex eo quòd, (vt tradit Cōradus Celtis) Lucius piscis anno Salutis M. CCCC. XCVII. captus est in stagno circa Haylprun imperialem Sueuiæ vrbem: & repertus in eo annulus ex ære Cuprio in branchijs sub cute, modica parte splendere visus. Annuli figura & inscriptio fuit hęc.

Verba Græca circūferentiæ inscripta Εἰμὶ ἐκεῖνος ἰχθὺς ταύτῃ λίμνῃ πανπρῶτος ἐπιτεθεὶς διὰ τοῦ κοσμήτου Φεδηρίκου β. τὰς χεῖρας ἐν τῇ ε. ἡμέρᾳ τοῦ Ὀκταβρίου. Latinè sonāt, (sicuti Ioānes Dalburgus Vuormaciēsis episcopus interpretatus est:) Ego sum ille piscis huic stagno omniū primus impositus per mūdi Rectoris Federici secūdi manus, die quinto Octobris. Numeri Græci in epicyclo annū Salutis indicant quo id factū est, M. CC. XXX. Sex minores circuli significare Imperij electores putātur. Inde colligitur piscē illū in stagno vixisse annis CC. LXVII. Hoc quidē facto Federicus II. Alexandrū Magnum

Magnū imitatus videri poteſt: Ceruos .n. captos aiunt, teſte Plinio, poſt centū annos cū torquibꝰ aureis. quos Alexāder Magnus addiderat, adopertis iā cute in magna obeſitate, Fertur & Diomedes torquē ęreā cerui collo addidiſſe, circa quā aucta ſit caro, & ceruus poſtea captus ab Agathocle rege Siciliæ in tēplo Iouis conſecratus. Et Arcades aiunt Arceſilaū quendā Lycoſuræ incolā, vidiſſe ceruā ſacrā Dominę appellatæ, ſenio grauatā, cui torques circa collū fuerit hoc verſu inſcripta: Νεβρὸς ἑὼν ἑάλων ὅτ' ἐς Ἴλιον ἦεν Ἀγαπήνωρ: hoc eſt, Hinnulus fui captus cū in Ilio eſſet Agapenor. vnde vel elephāto lōgè viuacius animal ceruū eſſe aliquis affirmet. Hoc Pauſanias, illud Ariſtoteles prodit. Noſtra verò memoria ante annos fortè ſeptēdecim Franciſcus Gallorū rex Petrum Gilliū, virū lōge doctiſſimū, naturæq; animaliū pręſertim aquatiliū, mirificè ſtudioſum, liberaliter fouit: cuius ad Regem ſuū verba quędā ex epiſtola, qua Aeliani ſui editionē ei nūcupat, nō poſſum mihi tēperare quin M. Tuæ recenſeā, vt eā ita magis ad excolēdum hoc argumentū, hoc eſt fauendū eis qui in eo verſantur, accendā. Profectò (inquit Gillius) è regia dignitate nō præſtantius quicq̄ efficere poteris, quā ſi quibuſdā neq; indoctis, neq; ſegnibus id dederis negotij, cum vt totius naturalis hiſtorię nouā periclitationē, tum vel maximè beſtiarū Galliæ, aquatilium, terrenarum, volatilium, nomina, mores & figuras ſcriptis perſequātur: neq; amplius tā valde peregrina animalia ex Nouo Orbe deportata admiremur, vt noſtrorum vim contēnamus. Enimuero quot egregij piſces in litorib. tuis errāt, nō in vulgus ſolū ignoti, ſed ne ſcriptorum quidē vlla notatione animaduerſi? Quot itē aues, quarū nomina in ſumma omnium ignoratione verſantur, in cōſpectu noſtro lapſus exercēt? quot etiā terreſtres beſtiæ? &c. Alij etiā qui nuper de aquatilib. ſcripſerunt in Gallia Italiaq;, Pōtifices aut Cardinales locupletes habuerunt Mecœnates. ego vnus cum patronum & Mecœnatē hac in re hactenus deſyderē, eò venia ſum dignior, ſicubi expectationi nō ſatisfacero. ſumptib. n. alicubi opus erat, nō paulò quā meę facultates ſint maiorib. Diligentiā quidē, fidē, laborē, & lectionē multiplicē, nemo in me requiret, vt ſpero. Certè ſummos & principes viros omnia magna decēt: & ea præcipuè vt ꝓmoueant, ad quorū cōparandam cognitionē priuatorū & tenuioris fortunæ hominū opes nō ſufficiūt, cuiuſmodi omniū fermè rerū naturę particulariū doctrina eſt: nā vniuerſalis quarūuis rerū ſciētia nec ſumpt⁹ tantos, neq; peregrinationis & tēporis tantum poſtulat: commodiusq; domi & in quiete perficitur.

Hæc ego mecum potētiſſime Imperator, cum reputarē, & iā olim huius Voluminis dedicationē animo meo M. Tuę deſtinaſsē, vt maximum operum meorum in maximi optimiq; principis nomine tanq̄ tutelari appareret, hortatores acceſſerunt cū alij virtutū tuarum magnifici præcones, tum verò imprimis pręſtantiſſimi doctiſſimiq; M. Tuę medici, Iulius Alexandrinus, & Stephanus Lauręus Amorfortius: qui ita me animarūt, vt ꝙ cogitauerā, perficere etiā auſus ſim, idq; facere propoſuerā, anteq̄ in faſtigium illud humani generis excelſiſſimum M. Tua eueheretur: ꝙ poſtq̄ DEI immortalis cōſilio, nec ſine magno omnium mortalium gaudio & applauſu, clementiſſimum ac moderatiſſimū principē ſibi ꝓmittentium, ita factum eſt nuper, multò magis etiā & iure quodāmodo hunc Aquatilium animantium hiſtoriæ theſaurum ad M. Tuam pertinere arbitratus ſum. Ad eam igitur veniunt Tritones, Nereides, Nymphæ marinę, & vniuerſus chorus Amphitrites: *Dedicatio, & eius occaſio.*

Cymothoë, Ploto, Glauce, Thaliaq; benigna,
Et Neſæa, ſimulq; Galene cum Galatea,
Speoq;, Actæaq;, Halimedaq;, Dynameneq;:

& alię innumeræ: imò totus cū ſuis alumnis pater Oceanus. Et inſuper quæ fluētes, quæq; ſtagnātes dulces aquas incolunt animalia, magno accedunt numero, ſingulis veluti legatis generatim ſpeciatimq; miſſis: & vt vno verbo dicā, Vniuerſa fluida natura adeſt, vt ſimul de Imperatoria maieſtate tibi congratuletur, ſimul & ſublimitati tuæ ſe ſubmittat. Salutant te muti, accedunt depedes, & tuū ſubeunt vnanimi cōſenſu imperiū: nec iā veterē illū poëtis decātatum Neptunū, ſed FERDINANDVM veluti nouū numē ſuū agnoſcūt: & vt ꝓpitio vultu lætaq; fronte ſe ſuſcipiat, ſuppliciter orant.

Hoc non diſſimulârim, benigniſſime Cæſar, nō totū hoc volumen, ſed maiorē eius partē, noſtri laboris eſſe. Nā quæcunq; Rōdeletius & Bellonius, doctiſſimi apud Gallos viri, ante me de ſingulis Aquatilium prodiderant, ea quoque omnia Operi noſtro, ne quid in hoc argumēto deſiderare poſſent lectores acciuis: vbicunque verò illorum nomina non adſcripſi, ſiue expreſſus ſit COROLLARII titulus, ſiue omiſſus, ea noſtra ſunt omnia. *De ipſo hoc Opere.*

Obſeruarunt illi plurima apud Gallos, Belgas & Italos: Bellonius etiā in Græcia alijsq; Europæ Aſiæ & Aphricæ regionib. quib. in vnum redactis omnib. Aquatilium natura mirificè illuſtratur. Ego ex lectionib. meis alijsq; obſeruationib. & amicorum qui diuerſis è regionib. varia miſerunt beneficio (nā toto decēnio, & eo amplius) plura quā peregrināndo nactus ſum. A peregrinationib. n. cum aliæ quædam cauſæ, tum maximè ſumptuum magnitudo me abſterruit. Infinita certè antehac nunquam prodita expoſui: & vt Germanis meis paſſim me accommodarem, linguamq; vernaculā excolerem, operam omnem dedi. Diligenti quidem & diutina animaduerſione, peregrinis etiam quibuſdam piſcibus vetera nomina conuenientia primus reperiſſe mihi videor: nempe in Nilo oſtracionem, porcum, phyſam forte & alabetē ac typhlen, demōſtraui. In noſtris verò (id eſt, Germaniæ tuæ) fluuijs, incognitos hactenus pleriſq; (ne dicā omnib.) noſtri ſeculi eruditis pyruntas, pœcilias, antacęos, oxyrynchos, ſiluros & centriſcos oſtēdi. Eſt autem omnis ferè difficultas circa nominum,

 quibus

quibus latini aut Græci veteres vſi ſunt, inventionem poſita: quibus inuentis, reliquã hiſtoriam minùs difficile eſt addere. Labores ſanè mei (vt nihil de ſumptibus pro mea tenuitate dicam) immenſi fuerunt: quibus ſi operis euentus non omnino reſpondet, voluntati tamen meę nonnihil debebunt poſteri. Sed plura de iis quæ ego præter alios hac in parte præſtiterim, in præfatione ad Lectorem proferam, ne prolixitate mea M. Tuæ ſim importunior.

Peroratio cũ adhortatione.

Equidem ea, quæ non tam meo, quàm communi totius Reipub. literariæ nomine peto, impetraturum me, maximam mihi ſpem faciũt, optime & ſapientiſſime Princeps, omnes Regię virtutes illę, quæ in M. Tua elucèſcunt: quibus & bonarum literarum linguarumq; cognitio & doctrina omnigena ita accedit, vt veluti colophonem imponat. Multa atq; illuſtria beneuolentiæ & liberalitatis tuę in literas cũ ſacras, tũ profanas, & earũ ſtudioſos homines, publicè priuatimq; extant: vt omnino fœliciſſimũ hoc à ſummo philoſopho optatum, ſub M. Tua imperium nobis contigiſſe videatur. optabat autem ille ad optimũ reipublicæ cuiuſuis ſtatum, vt vel philoſophus regeret, vel rector eius philoſopharetur. Scio multos prædicare Principes ab ijs, quæ cum in eis non ſint, eſſe tamen debebant, virtutibus, vt ita officij ſui diſſimulanter admoneantur: ego verò ſyncere & abſq; vllo adulationis fuco, ob eas quibus M. Tuam, eximiis & raris in hoc faſtigio virtutibus, ornari intelligo, laudare ac venerari me profiteor. Sed reliqua in Celſitudine tua, omni elogiorũ laudumq; genere vehenda, alijs quibus ea ſunt notiora, & M. Tuæ propioribus relinquo; ego ſingularem tuum erga ſapientiæ & literarum ſtudia fauorem apprime & veneror & exoſculor. Scio multa optima exoptatiſſimaq; viris literatis volumina, liberalitate tua in lucẽ prodiiſſe: & inter alia inſignem illum codicem qui Syro ſermone Noui Teſtamenti libros pleroſque omnes continet: quem ſingulari pietate Syros miſeratus, ne vnico veræ religionis theſauro diutius deſtituerentur, innumeris exemplaribus procuſum in Syriam liberaliſſimum munus miſiſti. Hac ego tanta benignitate tua commotus, hunc Halieuticũ ſiue Piſcatoriũ laborem meum, M. Tuæ conſecrare ſimulq; ſupplicare volui, vt quemadmodũ omne literarũ genus te Mecœnate & patrono propagatur, ita huic etiam admirabili, pulcherrimę, maximæ, vtiliſſimæq; Naturæ parti, circa Animantium, pręſertim Aquatilium cognitionem illuſtrandæ pro ſumma clementia & bonitate tua, adeſſe & opem ferre digneris. Quòd ſi contigerit tuo fauore, tua liberalitate, vt Oceani Germanici oræ aliqua ex parte maturè ab aliquo harum rerum ſtudioſiſſimo perluſtrẽtur huius magni Voluminis Compendiũ aliquando, lectioni (præſertim Principum virorum) magis idoneũ, confici curabo: ita vt quæ noua acceſſerint ſuis quæq; locis adijciantur, aliuſq́, ſecundũ genera rerũ ordo inſtituatur: nam præſens hoc Volumen (de meis præcipuè ſcriptis loquor) non ad continuandam in eo lectionem, ſed ad inquirendum quod cuiq; libuerit (ordine alphabetico ferè ſingulis deſcriptis, & ſingulorum hiſtorijs per certa capita digeſtis) à nobis conditum eſt: & vt in pleroſque omnes eiuſdem argumenti veterũ ac recentiorũ libros vberrimi commẽtarij loco eſſet, in quo tum rerũ tũ vocabulorũ in diuerſis linguls varia expoſitio abũde haberetur. Quãquam autem tot & olim & hodie ſcriptores De Piſcibus & Aquatilibus libros ediderimus: certũ eſt tamen plurima, quæ in ſuis regionibus etiam vulgaria ſunt, doctorũ apud nos alibiq; cognitionem adhuc fugere, necdũ in literas relata. Scio multa & admiranda piſciũ aliaq; genera in Oceano Germanico reperiri, quorum nomina ad nos peruenerunt, picturæ verò & plenior eorũ naturæ cognitio deſiderantur: Qualia ſunt, Wangwal/ Andwal/ Schwynwal/ Rauckwal/ Wittewal/ Schiltwal/ Hanerkeit/ Nonwarſrack/ Trolwal/ Springwal/ Gerwal/ Blotzwal/ Hill/ Herill/ Karckwal/ Rußwal Nachtwal Nordwal/ Wintiger/ Fiſchskecke/ Schellewyncke/ Rore/ Roſtinger/ Schlichtebackt/ &c. Veteres quidem, quorum de piſcib. monumenta extant, ad Oceanũ non penetrarunt, ſed pauca quędam ex auditu de quibuſdam Oceani animantibus prodiderunt. Exhibent aliquando reges & principes (qui mos Romanis Cæſarib. quondam frequens fuit) maximo ſumptu rariora quædam animalia populo ad vnũ fortè diem ſpectanda: Tua verò M. ſi eorũ quæ adhuc in Oceano noſtro latent animaliũ, notitiam illuſtrarit, depulſis veluti Sol ſuo exortu, ignorantiæ tenebris, non ſemel, nec vni populo, ſed perpetuum hoc, dum mundus hic erit, dũ vllæ literæ vigebunt, omnib. vbique gentium populis, non ſolũ vulgo, ſed eruditis & philoſophis hominibus, imò ipſi inclytæ philoſophię longè magnificentiſſimũ hoc ſpectaculũ exhibuerit. Ita, veluti mari detecto, apertiſq; gurgitibus & abyſſis, magnam omnib. admirationem excitaueris. Sic fiet vt veterũ ſcripta vberiore cũ fructu & ſuauitate, non ſolum, vt pleriq; ſolent, legamus: ſed etiam rebus ipſis cognitis intelligamus: ac inſuper multa noua, nullis in hunc vſque diem literis prodita, pulchro ingentiq; auctario philoſophiæ lucremur. Sic Galli & Itali non amplius gloriabuntur bonas literas ſuis proceribus magis eſſe cordi quàm Germanis: & maiora ſuorum procerum in literatos homines beneuolentiæ ſigna extare. Hoc igitur vt facere digneris FERDINANDE Cęſar Auguſte, omnes Muſę, omnis philoſophia, cum innumeris bonis & eruditis viris M. T. iterum atque iterum ſupplicant. VALEAT optima & clementiſſima M. Tua: cui DEVS pater omnipotens, omnia tum propria tum imperij commoda, cum feliciſſima pace, & de Chriſtiani nominis hoſtibus victoria ſecundet. Tiguri Heluetiorum. Nonis Auguſti, anno Virginei partus M. D. LVIII.

GVIL-

GVILLIELMVS TVRNERVS ANGLVS MEDICVS, CONRADO GESNERO S. P. D.

NACTVS tandem libellum tuum, (quo Halieutica Ouidij, & è Plinio Aquatilium catalogum interpretaris & emendas, & Germanica atque Anglica nomina recenses,) nescio an maiori cum auiditate aut vtilitate, sine vlla ferè intermißione, perlegerim. Multum enim per ipsum in historia piscium me profecisse fateor. Qua de causa, cum innumeris alijs philosophiæ, & medicinæ studiosis, ingentes habeo tibi gratias, & perpetuam tibi mentis & corporis sanitatem precor. Sed bene tantum tibi precando, honesti viri & beneficij accepti memoris, officio non satis perfungor, nisi quo animi mei erga te gratitudinem testificer, aliquid tibi beneficioli protinus insuper contulero. Illud autem, aliqua ex parte, mihi facere videbor: si piscium aliquot mihi notorum nomina Britannica, & descriptiones tibi communicauero, & quid de eis, quæ iam ad maiora veluti præludens conscripseris, sentiam, meam tibi sententiam aperuero. Ne igitur præfando tempus inutiliter teram, rem ipsam statim aggredior.

Etiam atque etiam nunc tibi videndum censeo, ne illi, qui Soleam, Scollam interpretantur, sua ignorantia tibi imponant. Solea enim, vt optimè nosti, à similitudine plantæ humani pedis, vt buglossus à bubulæ linguæ similitudine nomen habet. Porrò piscis qui à Germanis maritimis Scholl *aut* Schull *nuncupatur, ab Anglis* a Place, *à Flandris* ein Platdice, *nullam neque cum humani pedis planta, nec cum vlla lingua similitudinem habet. Proinde Solea, siue Buglossus, qui a Germanis inferioribus nominatur* ein Tunge, *à nostris* a Sole, *non potest esse* ein Scholl *siue Schulla, (vt quidam interpretantur,) quum Schullam Passerem esse constet, non Soleam. Quanquam tu etiam ab Anglo quopiam non satis diligenter in historia piscium versato, vt suspicor, edoctus, libelli tui folio 106. Buttum Anglis & Flandris Passerem significare doces. Verùm errauit, quisquis ille fuerit, qui te hoc docuit. Nam licet in nominibus compositis Butti nomen non raro à Germanis mutuati sumus: vt in* Turbut, *& in alijs similibus, quæ memoriæ meæ in præsentia non occurrunt: in Meridionali tamen Britannici maris littore, perpetuo Rhombum marinum vocamus* a Flounder, *& fluuiatilem* a freshwater Flounder, *vt eundem piscem in Septentrionali littore perpetuo* Flüke *vocamus. Passerem verò per totam Angliam* a Place *nominamus.*

Solea. Schull. Butt. Rhombus. Flounder. Flüke a Place.

Angli iudicant etiam Passeres esse Rhombis multò candidiores, quod an Ouidius in sequenti disticho confirmet, nec ne: penes te iudicium esto.

Fulgentes Soleæ candore, & concolor illis
Passer, & Adriaco mirandus littore Rhombus.

Iam quoniam in mentionem piscium huius generis incidimus: libet piscem tibi obiter describere, qui mihi apud Galenum Citharus esse videtur. is Rhombo minimo similis est, sed candidior, & circa caudam, & summas oras, quæ piscem totum ambiunt, rubescit. Ab Anglis vocatur a Dab, *à Frisijs Orientalibus* ein Sandling. *Saporis est non iniucundi, vtcunque apud Londinenses in paruo precio habeatur.* Citharus. a Dab. ein Sädling.

Phocænam quam Angli in Northumbria, vbi ego primos edidi vagitus, vocant a Porpess: *in Orientali Frisia, in qua ad integrum degi quadriennium, quo tempore duas integras emi phocænas: & emptas, certioris cognitionis causa, dissecui, scio vocari* ein Brunfisch. *Verùm an ita quoque ab alijs Germanis maritimis nominetur nécne, & an hoc nominis alij, Balenæ tribuant etiam, nécne, incertus sum.* Phocæna. Porpess. Brunfisch.

Quoniam de generibus Asinorum in libro tuo, crebra fit mentio, & ab illis, quos citas, incerta subinde pro certis referuntur, gratum inprimis officium me hominem ad littus Brittannici maris natum, tibi Mediterraneo & penè alpino, facturum iudico, si quæ de Asinorum generibus obseruaui, tibi communicauero.

Asinorũ duo genera apud antiquos inueniuntur, quorũ, alterũ ὄνος, *& asinus: alterum* ὀνίσκος *& asellus, appellatur. Dorion .n. onon ab onisco, distinguit: Athenæus & Plinius etiam duo faciunt asellorũ genera. Tot me nouisse puto, quæ veterum descriptionib. conueniant. Onon siue asinũ iudicò esse piscẽ, qui ab Anglis vocatur* an Haddok, *à Germanis* ein Schelluisch. *Caro huius craßior & durior est carne Vuhytingi, & apud Frisios* Asini. Onos, a Haddok. ein Schelluisch.

Orientales

Orientales, ubi mare valde limosum & uadosum est, febres excitare creditur. Verùm in mari Northumbrico, quod ualde profundum, undosum & clarum est, piscis satis est innocens. Oniscon siue Asellum, piscem esse censeo, quem Angli vocant a Whytyng: Frisij Orientales non vltra spithamen longum ein Gad, ubi adoleuerit ein Witling. Vulgus ibi latine loquentium uocat gemmam maris. Piscem eundem Angli Occidui, postquam exiccatus fuerit, uocant a Buckhorn, à duritie cornu damæ masculi, quem simpliciter buckum vocamus, ut caprum masculum siue hircum nominamus a gotes buck. Ad hoc genus pertinere puto piscem, quem nostra littora nominant a Marling, aut (ut puto rectius) a Mereling.

Oniscos. a Whytyng. ein Gad. ein Witling. Gẽma maris. a Bukhorn. a Marling

Is forsan est, qui Bellonio Marlangus dicitur. Rarus est apud nos piscis, cum Vuhitingo tamen, multorum iudicio, carnis bonitate certare potest. Vuhitingorum per totam Northumbriam tanta fuit, me puero, copia, ut sæpe 20. adultos nummo Henriciano, qui quatuor Heidelbergenses ualet nummulos, emptos viderim. Hunc piscem omnes gentes & iudicant & sentiunt esse saluberrimum.

Alia quinq; Asinorũ genera.

Præter hæc genera quæ ueterum scriptis nobilitantur, alia adhuc supersunt quinque Asinorum genera, si qua fides recentioribus scriptoribus sit adhibenda. Horum primum genus est, (Bellonio nimirum) uentricosus ille piscis, cui in labro inferiori, barbula est. Hunc Angli Boreales uocant a Keling, Meridionales a Cod, Occidentales a Melwel: Frisij Orientales ein Cabbelow: Reni accolæ salsum, ein Bollich. Huius sobolem non vocant Gadden, ut quidam referunt. Nam ideo rarior est præda, quod maxima ex parte in mari profundiori, et non in littore ut Aselli tenelli, degat.

a Keling. a Cod. ein Cabelow ein Bollich.

Si barbatus Asinus sit quatuor pedes longus (multò enim longior reperitur) caput quod valde crassum est, magnopere tamen à diuitibus, propter suauitatem saporis, expetitum, à summo rostro ad extremas vsque branchias, ad longitudinem pedis unius extenditur.

Ventrem habet impensè prominentem, dorsum (si sic loqui liceat) latum & crassum: linea alba à capite vsque ad caudam per medium piscem intercursat. Ventriculum habet longum & insigniter capacem, quem Northumbrienses mei vocant a Gutpoke. Vesiculam quandam ouis refertissimam, ijdem kelke, hoc est testiculos nominant. Folliculum verò glutinosum vnde ichthyocolla conficitur, ijdem nominant a sound. Multi non indocti palati hunc cæteris omnibus partibus huius piscis longè præferunt.

a Colefishe.

Secundum genus ab insigni nigrore tergoris nostri nominant a Colefishe. Nobis hic peregrinus non est, vt scribit Bellonius, sed lippis & tonsoribus ita notus, vt Delia non sit canibus notior.

Idem non est Asinorum vilissimus, vt alius scribit, sed recens captus, tam iucundi saporis est, vt cum Vuhytingo & Merlingo propemodum certare possit. Ego Haddoko, si quid meo palato tribuendum sit, multum præfero. Verum non diffiteor, quin Carbonarius ille exiccatus, omnem saporis sui gratiam amittat. Quare ex eorum piscium albo esse crediderim, de quibus Plautus ad hunc modum loquutus est: Quasi piscis, itidem est amator lenæ, nequam nisi recens.

a Leng uel Ling.

Tertium genus Asini vocamus a Leng (e. in hac dictione non aliter atque in plerisque merè Anglicis, vt alij iôta, pronunciamus. Nam leng longum significat, vnde lengthe, id est longitudo, deducitur.) Hic igitur piscis à longitudine sua nomen habet. Est enim reliquis omnibus Asinorum generibus, longior: primo aspectu, Asinum barbatum refert, sed multò tenuior & longior, capite non ita crasso, nec ventre tam prominente.

Caro huius, saporis est iucundissimi, dum adhuc recens est. Cutis illi densa est & glutinosa. Quare post coctionem glutinosus humor in patinis reperitur, qui ab artis popinariæ magistris gelu, aut gelatinum appellatur.

a Codlyng.

Quartum genus nusquam in tota Anglia, nisi in Northumbria vidi, vbi a Codlyng appellatur. Piscis est Haddoko multò maior, sed Coddo multò minor. forma Coddum & sapore Lengum, nisi me mea fallat memoria, refert. In littore Northumbrico prope oppidum Beduel, in copia multo maxima capitur.

Haka.

Quintum genus in nostro mari nunquam cernitur, sed in illo quod Galliam respicit, piscis est valde frequens, Haka vocatur. Forma piscis, hoc est longitudine & tenuitate, ad Lengi similitudinem ferè accedit. colore & sapore Coddum, vtcunque exprimit. Hæc quæ iam scripsi, non ex aliorum relatu didici, sed præsens videns & contrectans.

Gobiorum genus I.

Sed iam inuestigandum est, quisnam piscium, Gobio marinus sit, è cuius cognitione in fluuiatilis cognitionem peruenire facilius possimus. Duo tantum Gobionum genera (quod reperire possum) Aristoteles statuit. Alterum obiter tantùm attingens, Gobionem paruum, & ignobilem vocat, & eundem terram subire tradit, & Apuam gobitim gignere. Non autem ex Apua, vt malè in translatione Theodori habetur, gignitur, sed Apuam gignit. Hoc genus Gobionis, nisi coniectura fallar, est littoralis pisciculus, quem Northumbrienses, Cumbrienses & Caletienses vocant a Sandele. pisciculus est albus, tenuis, capite pusillo, forma aliqua ex parte Anguillam referens. Et licet φαῦλ☉ ab Aristotele dicatur, non est tamen omnino iniucundi saporis. Nunquam aut rarò extra arenam, in qua post recessum maris ad eiusdem vsque reditum, delitescit, conspici potest. Et ad hunc modum à nostratibus capitur.

a Sandele.

Recedente mari, vtriusque sexus iuuentus ad littus se confert, & falcibus denticulatis, quibus segetes demetuntur, ex harena pisciculos in magna copia eruit.

Nobile illud & tantopere à priscis scriptoribus decantatum alterum genus, Anglorum esse smeltam puto. Est enim Smelta nostra piscis littoralis, gregatilis, & circa littora parit, & in fluuios subit, vbi pinguescit. Nec perpetuò in fluuiis degit. Nam vere tantum, quo tempore copia longe omnium maxima, vltra Londinum, ad Kewam vsque & Brentfordam aduerso flumine natitat. Raro, aut nunquam vltra spithames longitudinem excrescit. Alterum. Smelta.

Quæ omnia, quum Aristoteles suo gobioni tribuat, & nec magnitudo quam Galenus ab eo requirit, nec carnis bonitas desit: non videor mihi temere iudicare Smeltam nostram Aristotelis esse Gobionem.

Porrò huic non est dissimilis pisciculus ille fluuiatilis, quem nos vocamus a Gudgiou, *vos* ein Kreßling, *inferiores Germani prope Coloniam* ein Güufim / oder ein Guum. *Si liceret ex nominibus regionum variarum argumentum ducere, (quod aliqui hodie frequenter faciunt) concluderem ex tot nominibus, reliquias antiquas Latinitatis adhuc retinentibus, nostram gudgionem esse Ausonij gobionem fluuiatilem.* Gobio fl. Ausonii. ein Creßling.

Pisciculus ille quem tu Cressel *Germanicè vocas, ut rectè diuinasti, ab Orientalibus Germanis vocatur* ein Grundling. *Nam Stickhusæ in orientali Frisia, nostra gudgioua uocatur* ein Grundlin.

Est apud Anglos in littore Cumbrico pisciculus lochæ nostræ tam similis, quam ficus ficui, aut ouum ouo, nisi quod quum locha sit fluuiatilis, hic sit marinus: & hic paulò viridior & maculis magis respersus. Post maris recessum, in eius reliquijs, sub lapidibus delitescit. Quibus motis statim exilit, vt boitus, & à pueris capitur. Hic an sit aliqua species gobionis viridis nec ne, non pronuncio, sed alijs coniectandum relinquo: hoc enim varijs de causis asseuerare non audeo. Cumbrienses vocant piscem illum etiam a Grundling. Locha marina. a Grunding in mari.

Truttarum in Anglia duo genera reperiuntur. Alterum quod Ausonij Salar est, à Northumbriensibus meis vocatur a Buruetrout. *Ad hoc genus alia species referri potest Trutta illa, quæ vocatur* an Allerfanghe. a Buruetrout. an Allerfanght.

Hic piscis, altero (quàm alter superior) ventre magis prominulo est, & per omnia crassior, & maxima ex parte vt alter in locis vadosis, & non ita profundis: ita iste, in profundioribus torrentium & fluuiorum locis, sub alnorum radicibus, quæ ad ripas fluuiorum nascuntur interdiu delitescit. Atque ideo ab alno, qua nostra lingua vocatur Alder *aut* Aller, *nomen sibi sortitus est.*

Alterum Trutæ genus in Northumbria vocamus a Bulltrout, *hoc est, Trutam taurinam, ab insigni magnitudine, qua alias Trutas superat: cubito enim aliquando longiore reperitur. Crassior est Salmone pro ratione suæ magnitudinis, sed capite, si rectè memini, breuiori. Caro est, (quàm) Salmonis multò siccior, friabilior, & multorum palatis gratior. Accepi eundem in alijs Britanniæ prouincijs vocari* a Gray trout, *& in alijs* a Skurf. *Est & in Anglia piscis à Trutarum forma non multum abludens, quem à colore cinereo vocamus* a Graylyng. *Eundem audio alicubi* Omber *nominari. Idem, nisi fallor, piscis est, quem vos vocatis* ein Aesch. a Bulltrout. a gray trout. a Skurf. a Graylyng. Omber.

Gurnardorum habemus duo genera, quorum alterum quod cinerei ferè coloris est in occiduis & meridionalibus Angliæ prouincijs appellatur simpliciter a Gurnard, *apud Boreales Anglos* a gray Gurnard. *Alterum genus, quod rubrum est, à Meridionalibus nostris vocatur* a Rochet, *ab Aquilonalibus* a rede Gurnarde. Gurnardi. a Gurnard. a gray gurnard. a Rochet. a rede Gurnarde.

In littore Orientali Angliæ, vt in Essexia, hoc est Orientali Saxonia; & Norfolcia & Sudfolcia, fieri potest, vt Gurnardus Curre *appelletur. at in alijs omnibus Angliæ prouincijs nomen hoc prorsus ignotum est. Locustam marinam nusquam audiui vocatam* a se Creuis, *sed perpetuo* a Lobster. Locusta mar. a Lobster.

Est alius huius generis piscis in Northumbrico mari nusquam visus, sed in Occiduo frequens, qui vocatur a loug Oister. *cornicula habet, cubito subinde longiora.* a loug Oister.

Polypus à piscatoribus, qui Vectam insulam incolunt, vocatur a pour Cuttel. *In Portlandia peninsula, mullus mihi verus conspectus est, quem piscatores vocant* a sore Mullet. Polypus. a Pour cuttel. Mullus. a sore Mullet.

Merulam in littore Occiduo me vidisse puto. hanc piscatores illic vocabant a Cookefishe. *Qui rogati nominis causam, responderunt hinc hoc nominis esse consecutam, quod nautarum coci iure quodam suo propter delicatum saporem, apud se retineant & coquant, quum reliquos omnes facile ad quæstum distrahi patiantur.* Merula. a Cookefishe.

Anglorum Menau *cum Bellonio Aristotelis Phoxinum esse consentirem, si* ἐν τῷ προλιμνάσι τῶν ποταμῶν καὶ τῶν λιμνῶν πρὸς τὰ καλαμώδη οἷον πέρκη, *pareret. Verùm quum extra omnem controuersiam sit Menowas nostras nunquam in* προλιμνάσι *fluuiorum & lacuum parere: sed semper in saxosis vadis aut sabulosis, vbi rapidiores sunt aquæ decursus: ipse in hac re subscribere non adeo.* Phoxinus.

Apua quæ à Cantabrigensibus vocatur a Spirlyng, *à Londinensibus, dum recens est* a Sprote, Apua. a Spirlyng.

a Sprote. a Sprote, & infumata a rede Sprote, aut a dryed Sprote, non est Harengæ soboles, vt quidam affirmant, sed sui generis piscis, à parente nullo ducens originem.

Araneus piscis, & malacostracus puto a qua wyuer. Araneum Plinij nostri piscatores vocant a qua wyuer, hoc est malam uxorem. nusqam in Anglia audiui aliter uocari. Araneus mar in sectum. Araneum marinum alium in Frisia uidi, ita similem domestico, ut in sola magnitudine à terrestri differret.

Pectines. a Scallop. a Cok. Cokle. Pectinum in Anglia duo summa genera habemus, quorum maius uocatur a Scallop. minus uerò nominatur prope Portlandiam a Cok, à forma gallinacei capitis, quam piscis apertus exhibet. Sub hoc genere continetur pectunculus ille per omnia littora frequens, Cokle, id est gallulus, per totam Angliam dictus. Concha quam pro pectunculo Bellonius ostendit, non per omnia pectunculi nomen meretur, quod strigiles & strias non rectas pectinis more, sed transuersas habeat. A pectunculorum tamen generibus non omnino separo.

Hæc sunt doctissime Gesnere, quæ omnibus auxilijs commentariorum meorum destitutus, sola adiuuante memoria, de historia piscium colligere in præsentia potui. Quæ si boni consulueris, quicquid huius generis obtigerit, haud grauatim tibi communicabo. Vale. Wissenburgi, Calendis Nouembris, anno 1557.

CON.

CONRADI GESNERI AD CANDIDVM LECTOREM PRÆFATIO:

Primum de Rondeletij, Bellonij & Saluiani libris, qui de Aquatilium Historia inscribuntur.

Deinde de suo hoc volumine.

ELIM te, benigne Lector, Epistolam Nuncupatoriam primùm perlegere, quod in ea quædam contineantur, quæ cum hîc repetere non libeat, ignorare tamen te nolim.

Huic nostro volumini quoniam Rondeletij & Bellonij scripta inseruimus: de his authoribus quædam præfabor: & de Saluiano quoque, cuius Liber De aquatilibus animantibus Romæ nuper excusus est. De reliquis verò tum antiquis, tum recentioribus eiusdem argumenti scriptoribus, infrà in Catalogo huius generis scriptorum dicam.

Primùm igitur in tribus istis, (Rondeletio, Bellonio, Saluiano,) aliquid commune inuenio quod in omnibus summopere laudem: id autem est Voluntas, qua singuli quantum potuerunt præstitêre, voluissentque (non dubito) amplius, si potuissent. Elaborarunt certè & præstiterunt plurimùm, idque variis modis, obseruando, scribendo, peregrinando, præsertim duo, (nam Saluiani peregrinationes nescio,) & dissecando atque insuper sumptus magnos fecerunt: & quod maius est tempus (quo nihil homini preciosius in hac vita dari potest,) consumpserunt, vt hanc Naturæ partem multis hactenus seculis obscuram illustrarent. Quamobrem omnes literarum cultores, & qui viuimus, & posteri, plurimùm eis debemus: qui cum magnam ætatis partem, ad maiora priuata commoda proculdubio conuertere potuissent: iis neglectis philosophiam, hoc est publicum & vniuersale commodum præposuerint. Diuinum hoc aliquid est, quàm plurimis aut omnibus prodesse velle. Boni certè viri est, primùm velle prodesse: deinde hoc ipsum certa ratione & via instituere, prudentis: denique fortis in labore perseuerare. Hæc omnia illis tribuo. Atque vtinam etiam ipsi inter se, siue meritò, siue ex abundantia bonitatis, vt viros sapientes decet, sibi atribuerent, vt præter alias virtutes candidi etiam ingenuique viri tum essent, tum aliis videri possent: neque philosophiam vulgo deridendam mutuis inter se rixis & vitiosis æmulationibus propinarent. Laudo equidem æmulationem in promouendis rebus bonis, sed tacitam, aut saltem modestam. ἀγαθὴ δ' ἔρις ἥδε βροτοῖσιν. At si contentio rixosa, si conuitia & maledicta, si ambitio & φιλαυτία nimiæ accedant, nulli non bono viro huiusmodi æmulatio displicuerit. Impotens & intemperans plerunque humanum ingenium, si semel inuidia, æmulatione immodica, iracundia aut simultate labefactetur, redintegrari vix potest: & pro simplici iniuria multiplicem refert: quodque in beneficiis præcipit Hesiodus vt rependantur Αὐτῷ τῷ μέτρῳ, καὶ λώϊον αἴ κε δύνηαι: id infectus inuidia similive affectu animus ad iniurias detorquet: quas quidem plerosque compensare videmus, non solùm æquales, pro iure talionis, quod humanum quodammodo est, sed ferarum more, multò maiores; quod & mihi nuper accidit, qui cum vna de re à quodam literis prodita dubitassem, is mox ita respondit, vt neque dubitationem meam solueret, & simul iratus omnem ferè integris operibus meis authoritatem imminueret. Verùm ego illi ignosco: & alios quoque riuales, hoc est eiusdem argumenti scriptores, vt mutuò sibi ignoscant, nec summo iure in sese vindicandis vtantur, vt Christianæ an cuius sint religionis studiosi ignores, admoneo & hortor.

Ἔλεγχ' ἐλέγχου, λοιδορεῖσθαι δ' οὐ πρέπει
Ἄνδρας φιλοσόφους, ὥσπερ ἀρτοπώλιδας. Vt unum arbustum

Rondeletio, Bellonio, & Saluiano, cõmunis laus quæ.

Aemulatio bona & mala.

non fert duos erithacos, ita circa unum argumentum non sunt tranquilli scriptores duo, si uel ambo contentiosi ambitiosique fuerint, uel alter eorum. Interim non probo, si qui alienam gloriam sibi uendicent, alienis inuentis fruantur ac glorientur: nec à quo profecerint agnoscant. Ego quod me attinet, quoniam ex omnium libris profeci, omnibus gratias habeo ingentes: omnes illos & amo & ueneror præceptorum loco: sicuti & alios uniuersos, qui bono proposito literas iuuandi, utcunque aliqua ambitio comitetur, lucubrationes suas in publicum ædunt. Quòd nisi Bellonium & Rondeletium magni facerem, certè scripta eorum volumini meo non acciuissem: nam Saluiani librum tardius accepi. Collegeram ego ex iisdem authoribus, quęcunque de omni aquatilium genere scripta apud veteres extabant. Hæc meo more, ut in Libris de auibus & quadrupedibus feci, exposuissem: quæ uerò insuper ipsi obseruarunt circa nomina & naturas singulorum, breuiter complexus addidissem: atque ita & meo instituto & lectorum quoque commodo magis satisfecissem: minus enim quæ ad unum caput uel segmentum pertinent, diuulsa fuissent, quàm nunc sunt. Sed volui fauere honori eorum, & quàm maxime fieri potuit integra de singulis capita, ut ab eis scripta sunt, relinquere: meas verò obseruationes Corollarij uice addere. Hoc si rectè & honorificè eis à me factum accipiant, gaudebo: sin minus, boni instituti conscientia fretus acquiescam. Inuitus equidem ad condendum hoc volumen accessi, qui homo sum mediterraneus, & multis occasionibus ad illustrandam hanc historiam careo: sed cum typographus noster ante aliquot annos meo consilio, in omne animalium genus depingendum sculpendumque sumptus fecisset, antequã alium quenquã idem moliri audiuissem: cum de Quadrupedib. & auib. libri vltra opinionem excreuissent, pisces relicti sunt: de quibus nunc seorsim, ne tãti sumptus frustra essent facti, mihi scribendum fuit. Sed ad institutum sermonem reuertor. Primum igitur omnibus illis communis quędam laus debetur, ut dixi: deinde sua cuique peculiaris est.

De Bellonio priuatim. In Bellonio hoc eximie laudandum, quòd in diuersis remotisque Europæ, Asiæ, et Africæ regionibus peregrinatus, multo tempore, maximis laboribus, & discrimine uitæ, per tot itinera & maria, multa huic nostro seculo & ante hoc pluribus incognita prodidit. sicut in aliorum quoq; animalium ac stirpium genere, aliisque rebus multis, de quibus libri eius partim æditi sunt, partim magno desiderio ædendi expectantur. *De Rõdeletio.* Rondeletius diligentiæ summæ circa indaganda uera ac uetera piscium nomina, eorumque descriptiones (peregrinatus etiam ipse ad Belgas & Italos) uariam eruditionem, & explicandis dubiis obscurisque authorum locis haud uulgarem solertiam adiunxit. *De Saluiano.* Saluianus uerò (quanquam eius liber, ad centum duntaxat pisces, nec multa in eis noua contineat) diligentissimè ea quę ipse uidit ac dissecuit, descripsisse uidetur: & iconum in ære ad viuum expressarum accurrata pulchritudine omnes superat. Eius secundum quoque librum, quem promittit, maturari optamus.

De præsenti uolumine Hactenus de illorum libris: nunc aliquid de nostro hoc dicendum. Hoc igitur nostrum Volumen Rondeletij quoque & Bellonij scripta, quę de singulis piscibus sunt, complectitur, ne quid in hoc argumento desiderare lector posset. Ego enim (ut ingenuè fatear) homo mediterraneus & procul à mari dissitus, (qui mediterranei partem in Prouincia olim breui omnino tempore uidi, cum harum rerum leuiter esse studiosus inciperem: deinde Adriaticum Venetiis, ubi menstruo tantũ spatio, pisces maximè videndi ac depingendi gratia immoratus sum,) multa & pulcherrima eorum quę illi accolæ marium suorum, & peregrinati etiam ad externa obseruarunt, ignorassem, nisi ex ipsorum libris hausissem. Itaque facile illis hac in parte concedo: multiplici tamen lectione & philologia, qua hoc argumentum illustraui, ii quos hęc varietas delectat, Gesnerum hac parte præferent cui etiam Germani, Angli, & alij quidam populi debebunt, quòd usitata eis uocabula passim iconibus propositis accommodârit. Conferendis etiam & iudicandis authorum scriptis, cum aliorum tum ipsius Rondeletij atque Bellonij, forte præ illis aliquid pręstiti. Item in piscibus quibusdam lacustribus describendis, cum lacus multi & magni in regionibus nostris habeantur. hæc alij iudicanto. Hoc ipse mihi nullo pudore uendicârim, neminem tum scribendo tum aliâs maiores hoc in genere labores sustinuisse. etsi enim integra ferè illorum scripta usurpaui: oportuit tamen ea subinde cum meis quę iam parata habebam collectaneis conferre: ne quid repeterem temere ex iisdem authoribus. Pleraque etiam authorum loca quæ illi citant, in archetypis, quorum aliqua emendatiora habui, vt Plinij, Athenęi: aut locupletiora quoque, ut Aeliani, &c. quæsiui. itaque passim quędam, uel in ipsorum oratione, per parentheses, & characteres minores, in contextu plerunque interdum ad margines, uel in Corollariis meis, emendaui aut explicaui. Corollaria autem nunc nomino, omnia quæ nostra sunt in hoc volumine, tum quæ sub Corollarii titulo continentur, tum alia quibus Rondeletii Belloniique nomen adscriptum nõ est. Grecæ quidẽ linguæ peritia, quam mihi à puero familiarem habui, non parũ toto hoc opere me adiuuit, & meis melius condendis, & explicandis aut emendandis alienis. Quæ etsi plerumque non ita magni sint momenti: ego tamen eo sum ingenio, ut omnia quam fidelissimè propriissimeque reddere cupiam: & orthographias ac etymologias uocabulorum accuratè curioseque persequar. Certe si suas lucubrationes, ut in Galliis æditæ sunt, cum nostra hac æditione conferant, longe castigatiora sua scripta prodiisse industria nostra fatebuntur. In plurimis quidem, pręsertim nominibus piscium, quos nondum

uidi

uidi Germanicis aut alterius linguæ, quanuis dubitantur, coniecturis tamen artificiosis & verisimilibus ita sum vsus, vt alijs post me occasiones certius omnia indagandi explicandique præbuerim maximas.

De eodem animali, modo Bellonij, modo Rondeletij scripta præposui, aliâs fortuitò, aliâs vt mihi hæc condenti commodius videbatur. Corollaria nostra semper subtexui. Cum vero generis vnius species plures sunt, plerunque Rondeletij Bellonique aut amborum de ijs omnibus scripta primùm posui, deinde Corollaria addidi. ita vt non de vnaquaque specie semper illorum & mea scripta coniuncta legantur. Sed hæc & huiusmodi, quisquis vel pauculas horas his legendis dederit, facilè per se obseruabit: quemadmodum etiam quod piscium nomina ad suum alphabeticum ordinē retulerim pleraque, ijs exceptis quorum genus aliquod amplum est. sic conchas speciales plerasque post Cōcham in genere in C. elemento descripsi, quanquā hoc etiam aliquādo non obseruaui, præsertim cū specierū nomina ad quod genus referri deberēt, multis obscurū aut dubiū fore videbatur. Ordinis ratio.

Alphabeticum autem ordinem secutus sum, quoniam omnis tractatio nostra ferè Grammatica magis quàm philosophica est, & quia in præcedentibus quoque libris nostris De quadrupedibus & auibus eundem ordinem seruaui. Videbatur enim is commodior ad inquirendum, sicuti & Lexicorum ordo harum rerum imperitioribus. nam indicem semper quærendi causa adire, sæpe molestum est. Neque hoc sine exemplo veterum quorundam doctissimorum hominum feci: ita tamen hunc ordinem temperaui, vt sæpius quæ cognita sunt, coniunxerim, vt Conchas, Cancros, Galeos, &c. Ad hæc ego mihi omnia quæ apud quosuis authores huius argumenti extant, colligenda imperassem, permulta autem ex eis dubia & incerta sint, vt ad quod genus referas non constet, literarum ordinē hîc etiam commodum esse ratus sum. Quod si adhuc clamitent aliqui Grammaticum hunc ordinē esse, & à philosophis reprehendi: audient me non ipsis, neque philosophis, qui paucissimi sunt, sed grammaticis & mei similibus, tyronibus philosophiæ, quorum maximus est numerus, hæc condidisse. Laudo equidem ordinem ipsorum & præfero, si simplex comparatio fieri posset in diuerso instituto. Præstantior & philosophicus ipsorum ordo est: meus Grammaticus, & plerisque vtilior. Icones quidem si cum nomenclaturis dedero, sicut in Auibus etiā et Quadrupedibus feci, per classes secundum genera & species, quoad eius potero, pinxeram.

Porrò quod aliqui scripta nostra De animalib. Centones appellant, ijs hoc nomine nō irascor, qui ipse hoc profitear, ex multiplici lectione & omni authorū genere mea esse congesta. Quod verò hoc institutum etiam reprehendunt, magnū tū inscitiæ tum ingratitudinis eorum argumentū est. Ingratitudinis, quod pro tātis laboribus (qui certè maiores sunt in consuendis ritè centonibus, quàm integro aliquo libro conscribendo: id quod ego vtrunq; expertus, affirmo) non modo gratias non agāt, sed etiam deprimant nostra, vt ita nimirum extollant sua: adeò sumus φίλαυτοι. Inscitiæ, quòd nō intelligant quam optandum foret in omni scientia tales extare commentarios quales nostri De animalibus sunt, hoc est Pandectas quasdam, aut si mauis Centones, aut etiam Myriones, ex veterum ac recentiorū libris collectas ac ordine digestas: quorum vtrunque hominem non solum laboriosum requirit: sed etiam variarū lnguarū peritum, vt è diuersis transferat, & iudicij methodiq; non imperitū, vt singula in suos referat locos. Quæ omnia in meis De animalib. libris, si nō absolutissime, quā potui tamē diligētia præstiti, ita vt vix aliud opus simile in vlla scientia extare putem. Verū ego tantis laboribus locupletare rēpub. literariam nō contentus, innumera de experientia mea, & vsu & ratione confirmata quædā ijsdem in libris prodidi, quanuis nō deest qui impudentissimè nihil huiusmodi à me factū & dicat, & scribat publicè, nomine tamē meo dissimulato. Optandū inquam esset, (nisi ego prorsus deliro, & ille eximiè sapit,) in omni scientia extare huiusmodi Pandectas, (sicuti copiosius vbi in librū De auib. præfatus sum, ostendit:) & rursus earundē Compendium idoneo & æquabili stylo conscriptum, & lectioni continuandę destinatum, cuius Pandectæ illæ veluti commentarij essent. Hæc me hoc loco repetere impudens & ambitiosa quorūdā improbitas, & improba φιλαυτία coegit. Alphabeticus ordo. Ad calumniatores.

Stylū meum & dictionem non excuso: feci enim hoc aliâs, neq; ego me rethorē neq; Ciceroniaanū profiteor: grammaticè scripsi, & pleraq; omnia, quantū hoc argumentum & institutū ferebat, dilucidè. Quidā huius temporis ambitiosiores, & qui vt sua maximi faciunt, ita aliena contēnunt, alios qui stylum eis suppeditarent & excolerent, habuerunt: ab aliis nō solum dictione, sed toto opere, & in ijs præsertim quæ è Græcis protulisse videntur, adiuti sunt: quod tamen non fatentur. ego quicquid in meis scriptis tū laboris tū ingenij, cuius authorem non alium citârim, quicquid è Græcorum thesauris sumptum, id omne meo Marte præstiti. Quòd nisi æquiores in posterū illi mihi fuerint, quorū nunc vt honori parcam nominibus abstineo, nominabo eos aliâs, & alia quæ reticere mallē in ipsorū ambitionē dicam. Nihil viri magni aut locupletes mihi, vt alijs plerisq; sed amici, hoc est æquales ferè, & mediocris priuatæq; fortunæ homines contulerūt. quamobrē Lectores, si expectationi in quibusdam nō satisfaciam, si dubia quædam & incerta relinquam, veniam dabunt. Satis magnam ego mihi hāc gloriā duco, quod copiosissimè omniū hoc argumētū tractaui: ꝗ aliorū inuētis plurimū addidi. excellāt alij apud Gallos & Italos suos, ego hac inter Germanos meos gloria cōtētus fuero. neq; enim ita affect⁹ sū, vt Alexander Magn⁹, q cū alium etiam mūdū esse audiuisset, quod eū quoq; sibi subijcere

nequiret, ingemuiſſe fertur. Vtinam & apud Hiſpanos, & Anglos, imo ſingulis in regionibus eſſent, qui eodem hoc in genere verſari & excellere cuperent. Mihi quidem vt nihil acerbius ambitioſorum hominum reprehenſionibus & conuitijs videtur: ita à bonis & eruditis viris ſimpliciter modeſteque mea emendari iucundiſſimum fuerit.

Rondeletii & Bellonii ſcripta quomodo à nobis repetita ſint.

Dixeram ſupra, integra Rondeletij Bellonijque de ſingulis Aquatilibus ſcripta à me poſita eſſe, & nihil eorum quæ ipſi protulerunt repetitum. Id magna quidem ex parte verum eſt. interdum tamen quædam omiſi, ſed pauciſſima: aut nulla potius, niſi quæ commodius in Corollario noſtro expoſita vel recitata ſunt. Græcos etiam authorum locos à Rondeletio recitatos plerunque omiſi, vbi & prolixiores illi videbantur, & Græca legi nihil opus eſſe iudicabam, præſertim ex illis authoribus quorum libri paſſim extant. nulla tamen Græca omiſi, quę non prius cum Latina interpretatione diligenter contulerim, ne quid temere omitterem. Ad hæc repetij etiam alicubi nonnulla eorũ, quæ Rondeletius & Bellonius quoque dixerant: ſed certam aliquam ob cauſam, vt cum authores illi non nominauerant: (quod non raro ab eis factum eſt, vt planior fortè conciniorque eorum flueret oratio: ſed ita contigit interdum, vt dubitet Lector ipſi ne quippiam tanquam oculati teſtes aſſerant, an ex authoribus recitent:) vel cum aliquid amplius aliter ve quam ipſi, interdum emendatius, dicendum habebam. Bellonium quidem ægre laturum, quod ſcriptis ſuis Corollaria mea & aliquando cenſuras, adiecerim: & quod ab eo quandoque diſſenſerim, non metuo: quod animi ſui æquitatem, & moderationem, cum anno ſuperiore hac iter faceret, cum aliâs, tum hac ipſa in re, mihi approbârit. Sed neque Rondeletium, qui ſe mihi beneuolum multoties antehac præbuit, meoſque in Auium hiſtoria conatus adiuuit: & hoc quod nunc facio, multò ante facturum me intellexit, nec improbauit. Non dubito quin ab eo tempore, quo ediderunt ipſi ſua, multa vterque addidicerit multaq; in ſuis emendârit: non idcirco tamen mihi ſuccenſebunt, ſi ego, ſic inuitãte propoſito meo præuenerim. Quod ſi aliquando libros ſuos vel emendarint, vel auxerint, non eſt quod metuant, ne eadem in Volumine noſtro inemendata relinquantur. nam ſi me viuo mutarint aliquid, id in noſtra etiam æditione, ſi fortè repetatur, vt emendetur, curabo. ſin minus, aut alius quiſpiam, propter typographi ſaltem commodum hoc faciet: aut Lectores hic admoniti, extentne in Gallijs aut aliubi procuſi codices eorũ emendatiores inquirent. Si tamẽ præter expectationẽ meã alteruter eorum in me cõmoueatur, rogo ne publicè aliquid aduerſus me effundat, priuſquã per delectos arbitros viros bonos & eruditos mecũ agat: quorum ego ſentẽtiæ libenter me ſubijciam & acquieſcam. Quod ſi veluti talionis iure de meis etiã tũ iconibus tum ſcriptis, ſiue partẽ ſiue omnia, eodẽ ſibi modo, quo ego ab ipſis edita, in ſua transferre volumina velint, id quantũ in me eſt eis facile & lubens conceſſero. Inſtituerã equidem eos quoq; libros, quos De aquatilib. eorũque differẽtijs in vniuerſum ſuo Volumini doctiſſimus Rõdeletius præpoſuit, numero quinq;, editioni noſtræ adiungere: ſed cum iam nimium excreuiſſet operis moles, abſtinui. Sũt aũt illi tã diligẽter, tam eruditè conditi, vt vel illorũ gratia ſi quis totũ Rondeletij volumen emerit, pœnitere eũ nõ poſſit. Quanquã & nos in hoc volumine quædã generib. quibuſdam cõmunia attulerimus: ut cãcris, hoc eſt cruſtatorũ generi: item cetis, conchis: & in Loligine mollibus, &c. & fortaſſis aliquando, præſertim ſi author ipſe non aduerſetur, illos Rõdeletij libros ſeorſim, ſimiliter vnà cùm Corollarijs noſtris dabimus: & ſingulorũ etiam Aquatilium aliquot Paralipomena quędã breuiter citraq; philologiam addemus: quæ ipſis quoq; (Rondeletio inquã & Bellonio) quãquã his in rebus exercitatiſſimis cognoſcere proculdubio gratum & volupe ſit futurum. Multa enim interea dũ hoc volumen imprimeretur ſuper & nominibus diuerſis (pręcipue Germanicis) & piſciũ naturis cognoui: quæ hiſtorijs iã impreſſis amplius adijcere non licebat: & in Paralipomena referri oĩa operis magnitudo prohibebat.

Philologia.

Philologiam iuuenis amabã, nũc vt eã relinquam tempeſtiuũ videtur: & oſtendã aliquãdo quid breuitate poſſim: in qua multò plus & vtilitatis & ingenij eſſe video. Sed cũ ea demũ artificioſa & laudabilis ſit breuitas, quæ vtilia omnia cõprehendat: prolixius primũ in ſingulis ſe exercere, & ad breuitatis delectũ veluti materiam præparare operæpreciũ viſum eſt. Iuuenes aliorũ teſtimonijs et authoritate niti decet: ætate vero prouectiores & exercitati per ſe etiam fide digni & authores haberi poſſũt. quamuis infirmitas humana vitæq; breuitas nunquam ad plenam rerum, præſertim quæ natura continentur, & quarum fluxa eſt materia, cognitionem perueniat.

DE ICONIBVS.

PLVTARCHVS in Sympoſiacis libro 4. problemate 4. (vbi è mari delicias & cibos, omnib. terreſtribus præfert.) meminit Androcydis pictoris, qui cũ Scyllã pingeret, natantes circa ipſam veris quam ſimillimos repræſentarit, (ἐμπαθέστατα καὶ ζωτικώτατα,) vt qui ipſe etiam opſophagus eſſet, hoc eſt lurco & liguritor piſcium inſignis. In maxima dignatione operum è marmore Scopæ artificis Cn. Domitij delubro, in Circo Flaminio Neptunus ipſe, & Thetis atq; Achilles: Nereides ſupra delphinos & cete, & hippocãpos ſedentes: itẽq; Tritones chorusq; Phorci, & priſtes, ac multa alia marina, eiuſdem manus omnia, magnum & præclarum opus, etiamſi totius vitæ fuiſſet: vt memorat Plinius lib. 36. cap. 5. Quod ſi hæ & ſimiles à vetuſtate icones ad nos perueniſſent, plurimũ illæ Aquatiliũ hiſtoriam illuſtraſſent. Primis noſtris temporibus Paulus Iouius, vt piſcium hiſtoriam excolere

Paulus Iouius

cœpit,

cœpit, ita & picturas eorum fieri curauit, vt ipse refert: quas tamen typis publicatas non puto. Inde post multos annos cum ego omnino negligi ab omnibus hoc argumentum putarem, (Rondeletium enim, Bellonium, & Saluianum, idem moliri nondum cognoueram.) plurimas in Italia & apud nos piscium picturas mihi comparaui. sed dum in Quadrupedum Auiumque historia, & aliis quibusdam libris ędendis hæreo, illi quos iam nominaui, me anteuerterunt. quod mihi certè non ingratum fuit. Ab illis enim icones sum mutuatus, quibus vel ipse carebam, vel quæ ab ipsis accuratiùs mihi expressæ videbātur: plurimas quidem è Rondeletij libris, paucas è Bellonij opere: paucissimas, nempe vnam aut alteram à Saluiano: non modo quod tardius liber eius ad me peruenisset: sed quia non plures è centũ illis, quas dedit, deesse mihi videbātur. Elaborauerat quidẽ sculptor noster ante annos aliquot, non paucas Aquatilium effigies, tũ elegantes, tum maiori quam nũc plerasque dedimus forma. sed nescio quomodo factum est, vt illæ mihi à typographo nõ exhibitæ, vtriusq; obliuione, vsq; ad finem fere æditionis latuerint, & nuper inuentæ maiori ex parte nõ amplius vsui esse potuerint: quod & historiæ illæ iam prælo absolutæ essent, & icones aliunde, ex Rõdeletii presertim libris, factę multo minores. Sed quas ab aliis acceperim picturas, plerunque aut sum professus, aut ex ipso loco apparet: nimirum ex Rondeletii libris esse, eas quæ Titulo capitis de pisce aliquo ab eo descripto subiiciuntur. Nostræ vel cũ Corollariis sunt, vel Rondeletii Bellonijve scriptis, sed ita vt admoneatur Lector. Quæ ab alijs sumpta sunt, ijs magnitudo eadem relicta est: nostræ verò vt aliis atq; aliis temporib., & à sculptoribus diuersis factę sunt, cũ ego curam illam omnẽ in typographũ necessariò reiecissem, ita magnitudinis nulla seruata proportione plane dispares sunt. Sed hanc culpam facile minuit quę in B. segmento cuiusq; magnitudo exprimitur. Non multũ quidem refert quantũ vnũquodq; pingatur animal, si reliqua proportio probè seruetur. Itaq; velim spectatorem singulas picturas per se considerare, & partium in singulis proportiones, non ipsas inter se diuersas picturas quod ad magnitudinem conferre. Multa aliunde missa, ita dedimus, vt accepimus: eorũ qui cõmunicarũt nominibus adscriptis. Pauca ad sceleton facta non dissimulauimus. Paucissima prorsus ficta sunt; vt solus (opinor) equus Neptuni fabulosus, ex Bellonii libro. Quædã fortè neq; omnino verè facta, neq; prorsus tamẽ cõficta, vt quę ex Olai Magni Tabula Septẽtrionali mutuati sumus: quorũ fides penes authorẽ esto. Hæc & huiusmodi cũ de quadrupedũ quoq; auium picturis scriberẽ, non solũ præfando culpam sum deprecatus à librorũ initiis: sed in ipsis etiam libris, vbicũq; aliqua suspicio esse poterat, excusaui & nominaui authores. Vtinã verò qui hęc calumniantur, veriores nobis & ad viuũ effictas imagines depromant. Fictitias imagines aliquot in priorib. libris meis (hunc enim nõdũ vidit) appinxisse me ait quidã. Fateor: sed ita vt reprehenderẽ, vt nihil dissimularẽ, vt nominarem authores. quòd si vel vnã à me confictã indicârit ille, aut falsam simpliciter pro vera positã cõuicerit, mendacij eum nõ arguam: quãuis id adhuc possem: qui tanquã non vnã aut alterã, sed cõplures fictitias dederim, in suspicionẽ me vocet: qua frõte, qua conscientia, ipse viderit. ego nullius mea spõte mẽdacii in libris meis mihi cõscius sum. Hęc me hoc loco scribere, tãta in tãtos labores meos ingratitudo cogit. Hoc nõ diffiteor: picturas nostras nõ vbiq; elegantes aut accuratissimas esse: sed eam culpã (si quæ est) in typographũ, qui sumptus sustinebat, inq; pictores & sculptores reijcio. qualescunq; sint aũt, verę sunt, hoc est, ad naturam factæ: vel ad archetypum alterius authoris qui semper nominatur.

DE NOMENCLATVRIS AQVATILIVM.

A. B. C. D. &c. literę, quas passim marginibus adscripsi tum in meis, tũ in aliorũ scriptis, quid sibi velint, expositum est in præfatione Libri I nostri De animalibus. In A quidem segmento nomina deprompsimus vetera & recentiora. est autem præcipua circa antiquorum nominũ inuentionẽ difficultas: altera, vt ex linguis diuersis hodie vsitatis, vni rei vocabula diuersarũ gentiũ accommodẽtur. nam ne vna quidẽ lingua regionib. & dialectis plurimum diuersis easdẽ rei vni nomenclaturas vbiq; tribuit. Pythagoras dicebat ὅτι πάντων σοφώτατός ἐστιν ὁ ἀριθμὸς δεύτερος, ὁ τοῖς πράγμασι τὰ ὀνόματα θέμενος, vt tradit Aelian⁹ Variorũ 4. 17. Libellũ q Germanica Aquatiliũ nomina alphabetico ordine enumerat, & multa interpretatur, ad magnũ hoc Volumen præparandi me causa ante bienniũ ædidi: quo cũ & Ouidij Halieuticon poëmatium ex emendatione nostra cũ scholijs coniunctũ est: & Aquatilium enumeratio iuxta Plinium aliquatenus emendata explicataq;. Eum forte olim emendatiorẽ & auctum dabo. multa enim ab eo tẽpore addidici: nec mirum, cũ particularia fere infinita sint, & multo magis nomina quàm res. Vbi Germanicas nomenclaturas ignoramus, ab Anglis mutuari licebit: idq; multò iustius, quàm à Græcis Romani, aut à Romanis Græci mutuati sunt quædam: quæ duæ sunt longè diuersissimæ linguę Germanicæ vero & Anglicæ maxima intercedit affinitas, vt in Mithridate nostro ostendimus. Licebit & fingere in lingua nostra Aquatilium quorundã nomina; nõ cuiuis, sed homini circa eorũ naturã exercitato & perito: nõ temere, nec ita vt Græcis Latinisve vtamur ad nostrã terminationẽ deflexis, vt si ꝑ Salpa, Mæna, dicas Salper, Mener: hoc .n. vt cuiusuis est, ita vel inscitiæ vel necessitatis signũ est. Necessariò enim, aut saltẽ meliùs, in rebus omnino peregrinis, nominib. quoq; peregrinis vtimur. At in iis Aquatilib., quæ nostrũ mare fert (nostrũ appello, *De nomenclaturis Germanicis cum aliis, tum fictis.*

 propter

propter linguę commercium, etiam si longius à nobis quàm Adriaticum aut Ligusticum distet) vel iisdem nominibus vtendum nobis, quibus Germani marium accolæ vtuntur, si modò ea nobis cognita sint: vel noua sunt fingenda, idque præsertim ad imitationem alterius linguæ, Græcæ, Latinæ, Italicę, Gallicæ, Anglicæ, Illyricæ, ita vt eadem etymologia & significatio à nobis interpretantibus retineatur: vel quoniam fluuiorum & lacuum pisces nobis notiores sunt, ab illorum similitudine marinos multos nominare poterimus, atque ijs potius nominibus vti, quàm proprijs ipsorum Germanicis: quorum non pauca nobis & obscura sunt, & certum nihil significant. Itaque nomina Germanica modò propter penuriam cōfinxi: modo etsi vel Anglis vel Germanis Oceani accolis vsitata haberem, addidi tamen & alia eorundem aquatilium, vel aptè ficta, vel circumloquutione visus, nostræ scilicet dialecto magis conuenientia, vt & res ipsas magis explicarem: & linguę nostræ, quæ hac in parte hactenus manca etiam doctissimis visa est, copiam ostenderem. Proderit autem hic labor meus imprimis grammaticis, tum illis qui pueros docent, tum qui scribendo interpretantur: & illi qui forte hoc opus in Epitomen contractum Germanicè reddet. Ficto quidem apposite vocabulo, simul animalis forma naturaque vno sæpius nomine indicantur. Licuit hoc Gazæ, dum Græca Latinè interpretatur: & laudatus est à viris doctis, etiamsi in more Latinis id antea non fuisset. Licere hoc philosopho, imo eius officium esse, testis est Plato. Philosophus autem dici debet, non vniuersalis solum: sed in singulis quoque rebus, quarum quisque naturas callet, particularis. Duo autem præcipui in impositione nominum scopi esse debent. Primus imitatio alterius linguæ, debetur enim suus antiquitati honor, & retineri vetera præstat, quam imponi noua. Secundus, si noua sint ponenda, vt nomen omnino aliquid significet, non commune aut vulgare, sed in re quæ nominatur aliquid eximium & peculiare: (quod cum ad nominum memoriam, tum ad noscendas rerū naturas vtile fuerit:) siue simplici nomine, siue composito vti placuerit. Habet sanè lingua nostra vtcunque barbara, fingendi componendique facilitatem commodam, quòd pleræque in ea dictiones monosyllabæ aut dissyllabæ sint: quæ multo commodius quàm polysyllabæ componuntur. In multis quidem compositis Maris vocabulum vsurpamus, idque nostra lingua Meer potiùs quàm See ad vitandam homonymiam appellare libuit. Multis etiam compositis additur nomen fisch, vt Hornfisch / Monfisch / Sternfisch. & cetorum nominibus Wal, quod commune cetacei generis nomē est. In auium genere plurima per onomatopœiam, id est vocis aut soni imitationem, posita sunt nomina, quod in piscium genere muto non fit: præter Cuculum fortè: quem & Angli à voce a Curre nominant: nos rectè dicemus ein Kurr vel Kurrfisch: et alios paucissimos (vt Chromin. Lyrā). Quod si quis vel à se vel alijs conficto nomine interpretandi gratia vtatur, fateri id debet: quod ego quoque semper obseruo. neque enim decet obtrudere aliis nostra figmenta sed sua cuique libertas esto, aut retinendi nostra, aut noua fingendi. Sunt quæ in maribus & fluminibus Germaniæ non reperiantur, vt Sargus, & alii quidam: & fortè Muræna quoque. (Nihil est Murena (inquit Bellonius,) in Oceano rarius, cum tamen aliis litoribus planè sit vulgaris.) His nomina fingi Germanica opus non est: vt vel ex nominibus peregrinitas appareat. nam aromatum quoque nominbus peregrinis vtimur plerisque omnibus.

Epilogus. Hæc sunt quæ in præsentia præfari mihi visum est. si quid aliud Lector expectauerit, id forsan in primi nostri secundive de animalibus libri præfatione expositum reperiet: aut si vel mediocriter in ipso hoc volumine se exercere voluerit, varias propositi nostri rationes, toto opere sibi constantes, per sese deprehendet. Quod si multis in locis nō satisfecero, vt qui (fateor) multa imperfecta, incerta, dubia reliquerim, pro æquitate & benignitate sua mihi ignoscet. Meretur hoc laborū meorū magnitudo, & voluntatis meæ communibus studijs illustrandis deuotissimæ propensio. Cœpi enim profectò ante decennium (quæ maxima ætatis humanæ pars est) de omni animaliū genere multa subinde obseruare, & condendis de ipsorum natura voluminibus materiam omni studio præparare. Præ cęteris autē Aquatiliū historia me fatigauit, magis omnino varia & multiplex, difficiliorq; (mihi præsertim mediterraneo & penè ad summas alpes undiq; à mari remoto homini) quā reliquorum animalium. Vix equidem unquam piscatorum quenquam tātū maritimi exantlasse laboris arbitror, siue ex illis quos Græci ἑρκοθηρευτικοὺς, πορκέας, γριπέας, πληκτικοὺς, ἀσπαλιεῖς, κητοφόνους, σπογγιεῖς, πορφυρεῖς appellant: siue illis quos Latinè diceres hamiotas, cetarios, fuscinarios, retiarios, conchitas, purpurarios, spongiatores, & quibusuis aliis nominibus: non solum enim omnibus piscationum modis capiendi pisces me occuparunt, sed etiam multæ immanes belluæ, quæ non piscando sed vix ingenti apparatu expugnando vincuntur: nec solum τὸ μεθημερινόν, verum etiam τὸ πρὸς φῶς νυκτερινόν, vt Plato in Sophista distinguit τὸ ἁλιευτικῆς μέρος tāto tempore sum expertus. Itaq; nę ille magnā mihi iniuriā fecerit, & ab omni prorsus humanitate alienus fuerit homo, qui me tādiu per omnia maria (vt flumina & lacus sileā) circunuectū, & vt omne genus animātiū expiscarer, plusquā Vlysseis errorib. nec minori tēpore defessū, nūc tabulis fractis, corpusculi viribus lucubrādo exhaustis, ætate cōsūpta, portus & quietis auidū, nulla miseratione aut benignitate dignatus, quòd pauca quædā nōdum perlustrata mihi supersint, portu & quiete excludat, cōuitijs tāquā omnino pigrū & plane ingloriū proscindat. Nō deerūt tamē (scio) huiusmodi quædā ingenia (vt neq; sutor Apelli neq; Momus Prometheo,

neque sua Mastix Homero (aduersus quæ optimum & doctissimum quenque vt mihi faueat & patrocinetur oro & obsecro. Cogitandum hanc cognitionem nunquam fuisse perfectam & eam quoque partem quam Aristoteles aliique pauci illustrarunt, multis seculis obsoletam & penitus neglectam nuper omnino reuocari cœpisse: maximam esse principii vim & dignitatem, ideoque nobis, qui inter primos sumus, etiamsi non multum prçstiterimus, principij tamen nomine plurimum deberi. Inexhaustam esse Deus naturam voluit: vt ita multo magis ad ipsiusmet, qui naturę omnis opifex est, ἐξ ὃ κρέμαται πᾶς ὀυρανὸς καὶ πᾶσα φύσις, infinitam vim & incomparabilem maiestatem animis concipiendã moueremur. Voluissem certè diutius hanc editionem differre, donec multa adhuc mihi dubia incertaq; cognouissem plenius, si per typographum licuisset: qui quòd sumptus magnos in sculpendis iconibus fecisset, longius differri non est passus. Accesserunt & studiosi harum rerum, efflagitatores perpetui. Et ipse mecum reputaui, ædito opere multos me de ijs quæ ignoro adhuc admonituros, alios æmulatione, alios amicitia commotos: atq; ita emendanda quædam, & augendi mutandiq; in hoc opere occasionẽ datũ iri: quæ libro non edito, si quid humanitatis mihi accidisset, inemendata reliquissem.

Sed quid est quòd in his excusandis tantũ operæ ponam? equidem egomet mihi vel immodicè in harum rerum studia incubuisse videor, nulla aut perexigua interim meliorum studiorum & rei familiaris quoque ratione habita: adeo me alliciebat nimium iucunda mihi vel mei similibus (τοῖς περὶ τὴν φύσιν, τὸ γέλωτα τῶν θεῶν, τὸ τοῖς θεοῖς οἰνοχοοῦντα Ἥφαιστον, τὸν χωλεύοντα, ἐπεσχημένοις,) sensibilium rerum natura. Est enim profecto hic omnis rerum mortalium status, Vulcanus quidã è cœlo deiectus, claudicans & imperfectus, infimus & minister deorum. is igne & calore naturæ multa & mirabilia opera fabricat, quibus risum quidem ἄσβεστον & voluptatem nimis affectam spectantibus excitat: at multo illi feliciores sunt, qui altius animos attollunt, & vitam beatiorem constanter, & risu minimè effuso, sed sobria moderatissimaque sensuum voluptate adhibita, meditantur. Vtamur igitur hoc Vulcano tanquam fabro, qui nobis scalas & gradus ad superiora ex abysso & hoc infinito mundo magis magisque in altum subuehentes fabricet, nec diu in his gradibus consistamus, neque ad hos tanquam Sirenum scopulos consenescamus: relictisque retibus & venatione τῶν ἀλόγων, λογικοὶ καὶ πνευματικοὶ venatores ac piscatores in æterni nominis eius gloriam euadamus. Quod si mea industria Naturæ hæc pars magis perspicua facta est, vt posthac minus diu in eius peruestigatione insistendum sit alijs, vel hoc nomine mihi agendæ sunt gratiæ, quòd ætatem & tempus in aliorum gratiam consumpsi, vt ipsi breuius in his immorati, citiùs ad meliora, quibus & immorari & immori præstabit, se conferrent. Vale optime Lector, & me ama. id enim satis magnum laborum meorum præmium reputabo.

ENVMERATIO AVTHORVM, QVI DE PISCIBVS SCRIPSERVNT, EXTANTIVM ET NON extantium, veterum ac recentiorum.

VM in primum nostrum de animalibus librum præfarer, multos nominaui authores, qui vel de animalibus monimenta reliquerunt, omni videlicet eorum genere: vnde etiam de piscibus eos scripsisse manifestum est, vt Aristotelẽ, Plinium, Aelianum, Oppianum, &c. quorum nunc repeti nomina nihil opus est: aut si quorundam fortè repetantur, aliud quippiam de ijs adferetur.

Piscium naturam (inquit Apuleius in Apologia 1.) iampridem inquisiuerunt maiores mei, Aristotelem dico, & Theophrastum, & Eudemum, & Lycenen (corruptum videtur hoc nomen,) cæterosq; Platonis minores, qui plurimos libros de genitu animalium, deq; particulis, deque omni differentia reliquerunt.

Acesias, & Acestius. Vide infra inter Opsartyticorum scriptores.

Aeliani de Animalibus libri XVII Græcè Latineque à nobis euulgati sunt, (cum reliquis eiusdem authoris scriptis,) auctiores multò & emendatiores & aliter distincti, quam in Petri Gillii versione, quam alii ante nos sequuti sunt, vt Rondeletius quoque: qui librorum & capitum numerum, vbi aliquid ex hoc authore citat, ex Gillii distinctione notauit: quam nos plerunque reliquimus, interdum vero ad nostram æditionem emendauimus. nec multum refert quandoquidem Index copiosus nostræ æditioni adiectus, mox omnia ostendit.

Agathocles Atracius scripsit de piscibus soluta oratione, Suidas in Cicilio Halieuticorum scriptores enumerans.

Agis. Quære infra inter Opsartyticorum scriptores.

Apicius de piscibus librum scripsit, quem Halieusin appellauit, Hermolaus. Extant quidem Cælii Apicii de Re culinaria, vel arte coquinaria, vel obsoniis & condimentis libri decem, quorum nonus Thalassa, id est, Mare: decimus Halieus, id est Piscator, inscribitur, in emendata Gabrielis Humelbergii æditione. Vterque

apparatum seu potius condimenta piscium diuersorum præscribit. Halieusis nomen piscationem sonat Græcis. Ab hoc Cælio Apicio (inquit Humelbergius) longè alius fuit Romanus ille, qui à Plinio Marci prænomine indicatur, & cuius tanquam gulosi & ventri mancipati, inter Latinos celeberrimi meminerunt scriptores: aut alter à Græcis celebratus, & opsophagi nomine insignitus, vnoque luxu nobilitatus. Quorum hic posterior à Græcis in Traiani imperatoris tempora reiicitur: & illi in Parthis agenti, vt refert Athenæus, cum multorum dierum itinere abesset à mari ostrea recentia miro ingenio seruata summisisse traditur. Ille verò prior Romanus opulentus, & voluptarius, eodem Athenæo scribente, Tiberii principatu sua dilapidauit bona, tandemq́ vitam veneno finiuit.

Apuleius. Quære inferius in L. Apuleio.

Archippus scriptor veteris comœdiæ dedit fabulam ἰχθῦς, *id est pisces, inscriptam: non autem (vt quidam ineptè tradunt) de piscium natura aliquid commentatus est. In ea ex testimonijs quæ Athenæus recitat, apparet eum opsophagos imprimis traduxisse: nã & Melanthiũ opsophagũ lixatũ piscibus tradit* αὐλιζρωθησόμενον.

Archytas. Legè infra inter Opsartyticorum *scriptores.*

Aristotelis ζωϊκὸν ἢ περὶ ἰχθύων βιβλίον *citans Athenæus, peculiarémne aliquem eius librum, an historiæ animalium partem intelligat, dubitari potest. aliqua enim quæ citat his titulis, in libris de historia reperiuntur: aliqua non, vt librum aliquem Aristotelis siue genuinum, siue* ψευδεπίγραφον *intercidisse suspicemur.*

Benedictus Iouius Pauli frater, Larium lacum & eius pisces carmine nobilitauit.

Cæclus. Lege Cicilius.

Cælius Apicius. Vide supra in Apicio.

Callimachus poeta Cyrenæus de piscibus librum condidit, Suidas.

Carolus Figulus libellum ædidit de piscibus Mosellanis ab Ausonio celebratũ.

Cicilius (Κικίλιος) *Argiuus poeta Halieutica composuit, Suidas. Apud Athenæum libro 1. legitur Cæclus* Καῖκλος. *vtrouis modo legas, à Cæcilio forte detortum fuerit nomen.*

Clearchi Solensis Peripatetici liber de Torpedine citatur ab Athenæo: & alibi de Aquatilibus simpliciter, Περὶ τῶν ἐνύδρων, aliâs Περὶ τῶν ἐν τῷ ὑγρῷ.

Crito. Vide inferius inter Opsartyticorum scriptores.

Con. Gesneri liber Progymnasmatum in Historiam Aquatilium, quo Publii Ouidii Nasonis Halieuticon poematium, & Aquatilium animantium Catalogum è Plinii libro 32. emendauit, & explicauit: & Germanica Anglicaque omne genus aquatilium animantium nomina ordine alphabetico recensuit, &c. excusus est Tiguri apud Gesneros fratres.

Damostratus historicus Halieutica condidit libris XX. de diuinatione ex aquatilibus, aliaque varia conscripsit, Suid. Aelianus de Animalibus 13. 21. Damostrati libros Halieuticos citat.

Decius Ausonius Mosellam flumen cum suis piscibus decantauit.

Diocles, & Dionysius. Quære infra inter Opsartyticorum scriptores.

Dorionis volumen de piscibus non semel Athenæus citat.

Dubrauij cuiusdam de Piscinis librum manuscriptum Vratislauiæ à quodam possideri audio.

Edoardi Vuottoni Angli Oxoniensis de differentiis animalium libri X. impressi sunt Lutetiæ apud Vascosanum, anno 1552. in folio. in quibus etiamsi suarum Obseruationum quod ad historiam nihil adferat, neque noui aliquid doceat: laude tamen & lectione dignum est opus: quod pleraque veterum de Animalibus scripta ita digesserit ac inter se conciliarit, vt ab vno fere authore profecta videantur omnia, stylo satis æquabili & puro, scholiis etiam ac emendationibus in varios authorum locos adiectis: & quod priusquam ad explicandas singulorum naturas accedat, quæ communia & in genere dici poterant, doctissimè exposuerit.

Ennius. Quære Q. Ennius.

Epæneti de Piscibus librum Athenæus libro 7. citat, & eundem librum alibi Opsartyticum nominat, iisdem ex eo verbis recitatis.

Epicharmus non quidem de piscibus aliquid, vt quidam putauit, sed inter alias comœdias vnam titulo Γᾶ καὶ θάλασσα, *id est Terra & mare, scripsit.*

Epiphanii Episcopi Cyprii Græcum libellum, parui sanè precii, de animalium natura, Physiologi titulo manuscriptum habeo: in quo explicat animalium quorundam naturas, & eas ad animum, mores, religionem accommodat. paucissima autem de aquatilibus insunt.

Erasistratus. Vide inferius inter Opsartyticorum authores.

Eudemus. Vide supra ab initio huius Enumerationis, Apuleii verba.

Euthydemi liber περὶ ταρίχων, *hoc est, de Salsamentis seu salsis piscibus, ab Athenæo nominatur. Vide etiã infra de Opsartyticorum scriptoribus.*

Franciscus Massarius Venetus in nonum Plinii librum, qui est de Aquatilium natura, castigationes & annotationes scripsit: quas Frobenii cuderunt Basileæ in 4. anno 1537.

Glaucus Locrus, infra est inter Opsartyticorum scriptores.

Gregorius Mangolt, ciuis Tigurinus, de Piscibus, qui in lacu Podamico imprimis, & aliis fere lacubus & fluuiis capiuntur, libellum Germanicè ædidit, typis publicatum Tiguri apud Andream Gesnerum.

Guliel-

Gulielmi Rondeletii libri de aquatilibus Lugduni impressi sunt in folio, anno. 1554. De iis in præfatione etiam diximus.

Hegesippus Opsartytica condidit. Vide paulò post in O.

Heraclidæ duo, ambo Syracusani. Vide Opsartytica.

Hicesius in libro multa de nutrimento è piscibus, ab Athenæo citata, tradit.

Hieronymus Cardanus in Volumine de Varietate rerum, multa de Aquatilibus, ex Rondeletii & Bellonij libris, quæ de singulis sunt, fere mutuatus, refert.

Hippolyti Saluiani medici Romani de Aquatilibus liber primus, Romæ in ipsis ædibus impressus est anno 1557. in folio magnæ chartæ, cum iconibus ære sculptis centum. Vide etiam supra in Præfatione nostra.

Iulius Cæsar Scaliger in libris de Subtilitate rerum ad Hier. Cardanum, multa passim etiam de aquatilium natura prodit.

Kiranidæ cuiusdam obscuri authoris libros 4 de remedijs & miris effectibus ex animalium omni genere, & plantarum lapidumque vidi.

Leonides Byzantius scripsit de piscibus soluta oratione, Suidas.

Lucius Apuleius in Apologia 1. meminit se libros de Piscibus Græcè scripsisse, & alios Latinè. in quibus (inquit) animaduertes, cum (alta) cognitu rara, tum nomina etiam Romanis inusitata, & in hodiernum, quod sciam, infecta, (forte indicta:) ea tamen nomina labore meo & studio ita de Græcis prouenire, vt tamē Latina moneta percussa sint. Et mox conqueritur se reprehendi, quod res paucissimis cognitas Græcè, Latinè proprijs & elegantibus vocabulis conscribat. Et rursus, conscribere se de particulis omnium animalium, deq; situ earum, numero & causis.

Lycenen quendam de piscibus scripsisse Apuleius memorat, nomine (vt suspicor) deprauato. Lyceas quidē & Lycon authorum nomina sunt, quorum hic de Pythagora scripsit, ille Aegyptiaca.

Marcus Antoninus Cæsar & philosophus, de piscibus nonnihil scripsit: cuius etiam quædam extāt adhuc, Lilius Greg. Gyraldus. Ego nihil eius extare puto, præterquam libros 12. περὶ τῶν καθ᾽ ἑαυτὸν *(vel, vt Suidas citat,* τοῦ ἰδίου βίου διαγωγὴν ἐν βιβλίοις ιβ.*) quos patruelis meus hoc tempore excudit. Ii & Romæ in Vaticana Biblioth. seruantur. Antonini Augustini Itinerarium, iam nescio an eiusdem authoris sit. Mihi quidem hunc tantum philosophum de piscibus commentari voluisse, vix sit verisimile.*

Mithæcus, aliâs Mythæcus per y. Vide mox inter Opsartyticorum scriptores.

Nicolai Marescalci Thurij LL. ac Canonum doctoris Historia Aquatilium, impressa est Rostochij in ædib. ipsius, anno 1520. in folio, cum picturis, sed fictis & absurdis, ijsdem aut simillimis, quales in libris Bartolemæi Anglici & huius farinæ scriptorum de rerum natura habentur. Sunt autem collectanea tantum ex authoribus ordine alphabeti congesta: proprium nihil, neque obseruatio vlla, neque nomen Germanicum vllum: quod hercle miror, cum de longinquis nauigationibus suis per maria glorietur. Promittit & Zoographiam, & therion historiam, & ornithographiam, quæ ipsum præstitisse non puto.

Numeni' Heracleota poema halieuticū siue de piscibus, cōdidit, Suidas. Versus eius sæpe ab Athenæo recitātur.

Olympius Nemesianus carmine scripsit de piscibus, Gyraldus.

Oppiani Halieutica innominatus quidam Græcus Scholijs explicauit, quæ ad verborum cognitionē aliquid fortè fecerint: ad res vero cognoscendas nihil aut minimum. memini enim in manuscriptis illis (cum incidissē in generosi viri Io. Iacobi Fuggeri Bibliotheca Augustæ) multa absque fructu legisse. Vtiliores mihi in eadē Io. Brodæi Galli annotationes videntur, quas manuscriptas Io. Oporinus nobis ostendit vnà cum Annotationibus in Cynegetica: breui (vt spero) excusurus: quanquam & ea magis philologica sunt, quàm rerum notitiam illustrant. Cynegetica, id est libros 4. de Venatione Oppiani, Io. Bodinus Andegauensis erudito carmine Latino interpretatus est, & Commentarium varium ac multiplicem adiecit: quæ Vascosanus excudit Lutetiæ, anno 1555. in 4. Ego manuscriptum libellum Græcū authoris incerti, veluti Paraphrasin in Oppiani Halieutica habeo: in quo tamē parū vtile reperio, nisi hoc fortè verum est, quod scribit pisciculum ceti ducem, mustelā esse.

Opsartyticos libros fere nominant Græci qui de opsoniis & condimentis agunt, imprimis verò piscibus, qui per excellentiam ὄψα *dicuntur. vnde & Epæneti librum eundem modò opsartyticū, modò* περὶ ἰχθύων *nominat Athenæus. Idem libro 12. Primi (inquit) Lycij dicuntur inuenisse caryccam,* (quod ferculi genus preciosi est è sanguine & varijs condimentis: Vide Varinum) *cuius apparatum Opsartyticorū authores docēt: vt Glaucus Locrus, Mithæcus, Dionysius, Heraclidæ duo genere Syracusani, Agis, Epænetus, Hegesippus, Erasistratus, Euthydemus, Crito, Stephanus, Archytas, Acestius, Acesias, Diocles, & Philistion.*

Pancrates Arcas in libro inscripto Ἔργα θαλάσσια*: id est, Opera marina, multa de piscibus prodidit carmine, Suidas & Athenæus. apud hunc quidem libro primo, non rectè Pancratius scribitur.*

Paulus Iouius Nouocomensis, ex medico episcopus Nucerinus, primus (opinor) nostro seculo piscium historiam illustrare cœpit: quod liber eius de Romanis piscibus publicatus Romæ primum anno 1524. testatur.

Petri Bellonij Cenomian de Aquatilibus libri duo cum eiconibus, editi sunt Parisijs anno 1553. in 8. apud Carolum Stephanum. Et eiusdem liber Gallicus de piscibus marinis peregrinis, deq; Delphino, ibidem impressus apud Chauderium in 4. anno 1551. Plura diximus supra in præfatione.

Petrus Gillius Gallus, primus, opinor, post Paulum Iouium nostro tempore, piscium historiam excoluit, libello de Gallicis & Latinis nominibus piscium Massiliensium edito: & Aeliani de animalibus libris magna ex

parte

parte translatis, accessionibus auctis quos Sebastianus Gryphius excudit Lugduni in 4.

Philistion. Quare superius inter Opsartyticorum scriptores.

Posidonius Corinthius carmina de piscibus ædidit, Suidas.

Pub. Ouidius Sulmonen. Vide supra in Con. Gesnero.

Q. Ennius Phagetica composuit, vt testis est L. Apuleius: quo libro quæ esui & gulæ magis celebrata essent, quoque loco (præstarent quæque) carmine complexus erat, vt apud Græcos Archestratus, Gyraldus. Apuleius aliquot inde carmina recitat, Apologia 1.

Seleucus Emisenus grammaticus versu libros 4. Halieuticorum, seu de piscatione, condidit Suidas. Cæterum Seleucus Tarsensis de piscibus soluta oratione scripsit, vt idē Suidas in Cicilio meminit, & Athenæus.

Sophronis Comici poeta Ἁλιεύς. *id est piscator, fabula ab Athenæo citatur.*

Speusippus in libro Similium, pisciū etiā similes inter se formas exposuit: vnde aliqua memorat Athenæus.

Stephanus. Vide supra inter Opsartyticorum scriptores.

Theophrastus Lesbius scripsit de piscibus prosa, Gyraldus. Vide suprà ab initio huius Enumerationis ex Apuleio, qui tamen non de Lesbio sed Eresio Theophrasto, id est nostro, cuius de Stirpibus alijque libri extāt, sentire videtur. Nostri quidem Theophrasti inter cætera libellus etiam De piscibus in scriptis habetur: inque iis aliud nihil, quā de illis primū de Aquatilib. inquirit, quæ in terrā egrediuntur & aerē videntur haurire: deinde de piscibus fossilibus, quam partem posteriorem nos in huius Voluminis nostri F. elemēto interpretaturii sumus.

Xenocratis quædam extant de alimento ex Aquatilibus περὶ τῆς ἀπὸ ἐξ ἐνύδρων τροφῆς *quæ quidem Græcè scripta cum nobis vir quidam doctus in Gallia promisisset, non præstitit. Video ea à Vuottono passim in suos de animalibus libros translata, vnde & Bellonius & ego mutuati sumus. sed Vuottoni translatio sæpe mihi nō satisfacit: vt neque Io. Baptistæ Rasarij apud Oribasium. nam hic libro 2. Collectorum medicinalium ad imperatorē Iulianum, cap. 58. Xenocratis verba recitat. Vuottonus quidem multa aliter quam Rasarius transtulit, &c. vt omnino codex Græcus desiderans. Idem hic Xenocrates videtur, cuius testimonio tanquam medici sæpe vtitur Plinius lib. 21, 22. & pluribus deinceps. Galenus etiam libri decimi de simplicibus medicamentis cap. 4. è Xenocratis libro 1. de remediis ex animalibus* (περὶ τῆς ἀπὸ τῶν ζώων ὠφελείας) *erba quædam recitat.*

CLARORVM VIRORVM, DEQVE NOBIS IN HOC OPERE bene meritorum, qui nostros conatus benigne iuuerunt, plerique vel ab initiis præcedentium librorum Historiæ animalium, vel in hoc ipso opere suis locis passim nominantur. nunc quidem præcipuè nomina in mentem veniunt hæc.

Achilles Pyrminius Gasserus Lindauiensis, Augustanæ Reip. medicus præstantissimus

Adamus à Bodenstein, medicus Basileæ egregius, & variarum rerum cognitione clarus.

Adrianus Marsilius à Dongen, pharmacopœus Vlmæ celeberrimus.

Antonius Schneebergius Tigurinus, medicus Cracouiæ pereruditus.

Cornelius Sirtardus felicis memoriæ medicus ante paucos annos Norimbergiæ excellentissimus: qui tamen pro plurimis illis quæ contulit, à Gysberto Horstio medico Romæ nuper (vt audio) defuncto, accepisse se omnia confessus, in illum potius quam sese omnem honoris gratiam conferri voluit.

Cosmas Holzachius Basiliensis, medicus Scaphusiæ primarius.

Dominicus Monthisaneus medicus Veronæ.

Georgius Fabricius poeta illustris apud Hermunduros seu Misenos.

Geryon Seilerus Augustanæ Reipub. summus medicus: & eiusdem filius Raphael I. C. & Comes Palatinus.

Guilielmus Turnerus Anglus, medicus Vueissenburgi eximius.

Hieronymus Fracastoneus medicus Veronæ.

Hieronymus Frobenius, typographus Basileæ clarissimus: & de omnibus bonis literis quā optime meritus.

Hieronymus Cardanus medicus & philosophus absolutissimus.

Hieronymus Massarius Vicentinus, medicus & professor Argentinæ præclarus.

Huldrichus Hugualdus Durgius, & in Basiliensi gymnasio philosophiæ de moribus interpres doctissimus.

Io. Caius Anglus, medicus Londini clarissimus.

Io. Fauconerus Anglus medicus & theologus excellens.

Io. Hospinianus Steinanus, Organi philosophici doctor Basileæ disertissimus.

Io. Kentmanus medicus nobilissimus apud Misenos.

Io. Parckhurstus Anglus, theologus & poeta elegantissimus.

Io. Rabittus, sacrarum literarum professor fidelissimus Lausannæ.

Io. Thaumyllerus iunior, chirurgus Reip. Augustanæ peritissimus.

Iulius Alexandrinus, Ferdinandi imperatoris Augusti medicus illustris.

Nicolaus Speicher pharmacopola Argentinæ solertissimus.

Petrus Bellonius, medicus Lutetiæ vario rerum vsu & experientia clarus.

Petrus Stuibius affinis meus, in ditione Tigurina Verbi minister & diaconus vigilantissimus.

Sebastianus Buotz Argentinensis medicus ornatissimus.

Steph. Laureus Amorfortius, Ferdinandi Imperatoris Augusti medicus, doctrina & experientia summus.

Theodorus Beza, vir nobilis, & in Lausannensi gymnasio sacrarum literarum interpres pereruditus.

EX

EX PSALMO CIII. SECVNDVM VVLGAREM DIVISIONEM: NAM SECVNDVM HEBRAEOS EST CIIII.

qui Dei O. M. laudes ex variis operibus eius, huius Vniuersi partibus, earumque affectibus: item ex animalibus, atque conditis omnibus prædicat.

QVàm plurima ſunt opera tua Domine: quæ tu omnia ſapientiſſimè condidiſti: ita vt plena ſit terra poſſeßionibus tuis? Immenſi maris litora quantum inter ſe diſtant? Hoc natantium & reptilium innumeras continet tum maximas tum minimas animantes. Per mare tranſeunt naues, & cete ac beluæ marinæ, quæ vt in eo luderent creauiſti. Hæc omnia te ſuſpiciunt, & vt tempeſtiuè à te alantur, expectant. Te dante colligunt: te aperiente manum tuam, ſatiantur bonis. Cùm verò auertis faciem tuam, perturbantur: cum colligis ſpiritum eorum, deficiunt, & in puluerem ſuum reuertuntur.

EADEM INTERPRETE APOLLINARI LAODICENSI, qui LXX. interpretum translationem ſequutus eſt.

Ὥς σέθεν ἀμφιβόητα μάκαρ μεγαλίζεται ἔργα.
Πάνθ' ἅμα θεσπεσίη σοφίη τεκτήναο ποιμήν.
Χθὼν ἱερὴ βέβριθεν ἀμετρήτων σέθεν ἔργων,
Κῦτος ἀπειρεσίης τε καὶ εὐρυχόροιο θαλάσσης.
Ἃ πόσατοι βρεμέθοντος ἐγείρεται ἑρπετὰ πόντου.
Ζῶά κε θηήσαιο μεμιγμένα μείζονα τυτθοῖς.
Ἔνθα πολυκλήϊσιν ὁδὸς νήεσσιν ἐτύχθη.
Ἔνθα δράκων, ὃν πρὶν τεκτήναο παίγνιον εἶναι.
Εἰς δέ σε πάντα βλέπει δόμεναι φίλον εἶδαρ ἑκάστῳ,
Πᾶς δ' ἄρα δωτίνην ἀγαθὴν ἐκ σεῖο κομίσσοι.
Πάντα λίην γάνυται παλάμας ὅτε σεῖο πετάσσεις,
Καὶ κλόνος αἰνὸς ἔχει, ὅτε σὴν στρέψειας ὀπωπήν.
Θυμὸν ἀπαινυμένοιο σέθεν θνήσκουσι δαμέντες,
Καὶ προτέρην φθινύθουσιν ἄφαρ περὶ μητέρα γαῖαν.

Rurſus eadem Hebraicè.

מה רבו מעשיך יהוה כלם בחכמה עשית מלאה הארץ קנינך: זה הים גדול ורחב ידים שם רמש ואין מספר חיות קטנות עם גדולות: שם אניות יהלכון לויתן זה יצרת לשחק בו: כלם אליך ישברון לתת אכלם בעתו: תתן להם ילקטון תפתח ידך ישבעון טוב: תסתיר פניך יבהלון תסף רוחם יגועון ואל עפרם ישובון:

EX SIBYLLINIS CARMINIBVS, QVÆ THEOPHILVS LIB. II. Contra gentes recitat. nam in cæteris Sibyllinorum oraculorum libris nuper publicatis, ea nunc non reperio.

Ἔστι θεὸς μόνος εἷς, πανυπέρτατος· ὃς πεποίηκεν
Οὐρανὸν, ἠέλιόν τε, καὶ ἀστέρας, ἠδὲ σελήνην,
Καρποφόρον γαῖάν τε, καὶ ὕδατος οἴδματα πόντου,
Οὔρεά θ' ὑψήεντα, καὶ ἀένναα χεύματα πηγῶν·
Τῶν τ' ἐνύδρων γεννήσιν ἀνήριθμον πολὺ πλῆθος·
Ἑρπετά τε γαίης κινούμενα * ψυχοτροφεῖ τε,
Ποικίλα τε κτηνῶν λιγυρόθροα, τραυλίζοντα,
Ξουθὰ, * λιγυροπτερόφωνα, ταράσσοντ' ἀέρα ταρσοῖς.
Ἐν δὲ νάπαις ὀρέων ἀγρίαν γένναν θέτο θηρῶν.
Ἡμῖν τε κτήνη ὑπέταξεν πάντα βροτοῖσι.
Πάντων δ' ἡγητῆρα κατέστησεν θεότευκτον.
Ἀνδρὶ δ' ὑπέταξεν παμποίκιλα, καὶ οὐ καταληπτά.
Τίς γὰρ σὰρξ δύναται θνητῶν γνῶναι τάδ' ἅπαντα;
Ἀλλ' αὐτὸς μόνος οἶδεν ὁ ποιήσας τάδ' ἀπ' ἀρχῆς.
Ἄφθαρτος κτίστης, αἰώνιος, αἰθέρα ναίων.

IOAN-

IOANNES PARKHVRSTVS ANGLVS

Ad Lectorem.

SI cupis omne genus pisces cognoscere Lector,
Quos pater Oceanus nouit & vda Thetis:
Quosque sub imperio Proteus, madidusq; Palæmon,
Naiades, & Glaucus, Nereidesq; tenent:
Non opus est leuibus cymbis, non puppibus altis,
Nec metuenda trucis cæca pericla maris.
Tutus at in terra, sicco pede, nomina, formas,
Ingenia & vires, hîc didicisse potes.
Scilicet hæc isto sunt scripta volumine cuncta,
Quod tibi Gesneri sedula cura dedit.
Hic depinguntur Xiphias, Balæna, Acipenser,
Sepia, Scombrus, Elops, Polypus, Vmbra, Lupus.
Bos, Thynn⁹, Congr⁹, Melanur⁹, Rhomb⁹, Asellus,
Chrysophrys, Sparulus, Mormylus, Orphus, Acus.
Delphynus, Scarus, Hippurus, Box, Tænia, Mullus,
Salmo, Trutta, Pagrus, Lucius, Orca, Lepus.
Coccyx, Lolligo, Canis, Astacus, Ostrea, Pecten,
Purpura, Sarda, Leo, Channa, Patella, Draco.
Denique quod mirum tibi possit iure videri,
Hîc Monachos pisces, Pontificesq; leges.
Quisquis non videt immensos huic esse labores
Impensos operi, næ videt ille nihil.
Pro meritis Gesnere tuis, meritas tibi grates
Doctorum nunquam turba referre potest.
Attamen ille potest, & vult, qui solus Olympum
Condidit, & pisces, Oceanumque simul.

EIVSDEM ALIVD.

Oceanum totum te lustrauisse putato,
Si lustres oculis hæc modò scripta tuis.

ALIVD.

Si conuenirent in locum
Vnum Solinus, Plinius,
Stagireus, Oppianus, &
Naso poeta nobilis,
Vuottonus, & Bellonius,
Doctusq; Rondeletius,
Et Saluianus Italus
Cum cæteris, qui piscium
Pinxere uires, nomina:
Quid dicerent? Hoc dicerent:
Quis est, quis est Gesnerus hic,
Huiusce Phœnix temporis?
Qui nos tot anteit passibus.

PHILOLOGVS QVIDAM.

QVAE mutæ fuerant pecudes, genus omne natātū,
Nunc operâ Gesnere tuâ uocale per ora
Doctorum volitans loquitur, semperque loquetur.
Tam longè lateq; ue sonans, chartacea quanuis,
Vndique gurgitibus reboat tua buccina ab imis:
Non arguta minùs, quàm quæ Tritonia quondam
Aere ciet, quæcunque mari spirantque natantque.
Tu maior Tritone moues non hæc modò: sed quæ
Fixa vado aut saxis hærentque iacentque per vndas
Se quoque vim sentire tuam commota fatentur.
Orphea sic olim syluæ, sic saxa sequuta.
Tu lucem Oceano demittis & omnia mira
Detegis, illustras quæ celat abyssus aquai.
Nempe quod est oculis in terra & in aere Phœbus,
Ingenijs per aquas hoc tu Gesnere uideris.
Tu velut alter Adam, ponis noua nomina rebus,
Et maiori etiam reuocas antiqua labore.
Nomina tu rebus reddis sua, res Naturæ,
Naturamque Deo, qui primus & vltimus author,
Optimus atque idem est, & maximus: ut nihil illi
Conferri liceat quauis ratione: sed hilum
Maxima quæque licet pariter coniuncta nec vnum
Constituant. nihil Oceanus, nihil omnis aquæ vis
Cum monstris cetisque suis, quæ ingentia, per se
Si spectes, fuerant: vel tota hæc machina mundi,
Si Dominum spectes, nihil est. ille omnia solus:
Illi vni & soli laudes hymnosque canamus.
Et pisces pecudesque obliti, sponte relictis
Istis Naturæ gradibus, iam viuere Christo
Discamus, ne semper humi puerique moremur.

ENVME-

ENVMERATIO AQVATILIVM ANIMANTIVM, EO ORDINE, QVO IN HOC VOLUMINE DESCRIBVNTUR.

Numerus adiectus paginam designat.

Nominantur in hac enumeratione ea tantùm, quorum historiæ aut descriptiones non omnino breues ponuntur: vt quæ à Rondeletio, vel Bellonio, vel Corollariis nostris describuntur, omnia. Omittuntur autem ea, quorum paucißimis mentio fit, vocabula tantùm interpretandi, vt fit in Lexicis, vel aliò remittendi gratia, &c. Literæ a. b. *adscriptæ sunt, vbi Genus aliquod proponitur, cuius species plures nominantur, ab* a. *vsque ad* b.

Paralipomenis peculiares sunt paginarum cifræ, vt & suffixæ literæ indices, cùm præcedentibus non cohærentes; ideoq; in his nostris Indicibus, omnibus numeris ad Paralipomena referendis, (qui alioquin cum initio ipsius Operis ijdem esse possent) literam P. adiunximus; ne fortè ad principia nescius, Lector, nullo numerorum obseruato discrimine, recurreres.

*

Cancer

a Insecta

IN PARALIPOMENIS:

Quibus peculiares sunt Paginarum Numeri, cum præcedentibus non cohærentes.

INDICES ALPHABETICI, QVI AQUATILIUM HORUM LIBRORUM NOMINA IN DIVERSIS LINGUIS CONTINENT,

Hebraica, Græca, Latina, Italica, Gallica, Hiſpanica, Germanica, Anglica, Hungarica, Polonica, Turcica, Arabica.

TYPOGRAPHUS LECTORI.

SI Index te ad aliquod folium remittat, vide diligenter, an in ſequentibus etiam foliis, de eadem re quam inquiris, aliquid tractetur. primam enim ferè paginam tantū annotauimus. poteſt item fieri, vt in Indice pauculis literis mutatis vna eademque vox ſæpe repetita ſit, ſed nullum ibi eſt periculum. In linguis peregrinis non facile videre potuimus differentiam. Quædam ex variis linguis ad terminationis Latinæ deflexa; in Latino Indice invenies.

περσεῦς

FINIS.

LATINA VOCABVLA, QVIBVS ETIAM BARBARA QVÆDAM, QVÆ AB ILLIS VIX DISCERNERE POTERAT, qui Indicem collegit, adiunximus. Non autem curiosè omnes voces annotavimus. Nam quia totum opus alphabetico ordine conscriptum est, si quid in hoc Indice non occurret, in operis alphabeto inquires.

spatagus

ITALICA.

gamaro

GALLICA & Sabaudica.

chastai-

HISPANICA & Lusitanica.

manatus

GERMANICA:

His non adiunximus quæ ab authore conficta sunt: potest etiam fieri vt Anglica nonnulla sint admixta.

munnen

Anglica & Scotica, quorum multa Germanicis cognata & affinia sunt.

AD LECTOREM.

Bohemica quidem, Polonica & Illyrica, dialecti ſunt vrius lingvæ: à quibus Turcica differt: & rurſus ab his omnibus Hungarica. Sed vt amicus quidam noſter hæc collegerat, ita reliquimus.

FINIS.

CONRADI GESNERI TIGVRINI HISTORIÆ ANIMALIVM

Liber IV.

Qui est de Aquatilibus.

De Aquatilibus quorum nomina ab A Litera incipiunt.

ABARMON (vox corrupta, vt videtur) vel Abremon, piscis est fœcundissimus: sed oua nisi ventre ad arenam asperam & salsam confricato non emittit. in arena autem prolem complet & educat, Albertus & author de natur. rerum Arist. citantes. Cum mare tempestatibus agitatur, sobolem suam ventre (vtero) recipit: & posteà rursus emittit, Iorath. Videtur autem vel glauci, vel canum seu galeorum generis hic piscis esse.

ABLENNES, vide in Acu.

ABRAMIS vel Abramis fluuialis Bellonio videtur is piscis quem Itali scardulam, Galli & Germani ferè bresmam vel bramã appellant, ein Brachsme/ (de quo dicemus infrà in Cyprinis,) sola nimirũ nominis affinitate inductus. Atqui Oppianus (inquit Rondeletius) & Athenæus, qui abramidis meminerunt, thrissis semper coniunxerunt, vt suspicari necesse sit abramides thrissis similes esse, vel eiusdem generis, atque marinas, quæ statis temporibus fluuios subeant, quæ de brama dici non possunt. Ἀβραμίδες confertæ nunc petras, nũc pelagus, nunc littora sequuntur, Oppianus lib. 1. Halieut. vbi primæ vocali aspiratur. Χαλκίδες αὖ θρίσσαι τε, καὶ ἀβραμίδες φορέονται ἀθρόαι. Grammatici α ante β leuigari aiunt: sed excipiunt quæ β cum ρ implicitum habent, vt ἁβρὸς, ἁβρότονον. Ἄβραμις (cum acuto in prima, malim in vltima) Athenæo inter Nili pisces numeratur.

DE ACARNANE
RONDELETIVS.

PISCEM quem hic exhibemus, nec in Prouincia, nec in Gallia Narbonensi, nec in Hispania A
videre potuimus, sed Romæ tantùm, vbi inter erythrinos & pro erythrino venditur, eodéq; nomine (scilicet phragolino) nuncupatur. Idem est fortasse qui albores etiam dicitur Venetiis, quòd albus sit. Ἀκαρνὰν dicitur ab Athenæo lib. 8. alibi ἄχαρνος: ab Aristotele lib. 32. cap. 11. ἄχαρνας: & ἀχάρνα genus piscis apud Phauorinũ. Acarne legitur in vuulgaribus Plinij codicibus, in catalogo piscium. Appellationes alias aut vulgares aut Latinas non comperi.

B Dicimus igitur acarnanem esse piscem marinum, pagri vel erythrini forma, colore candido, squamis argenteis, ore mediocri, tenuibus dentibus, rostro aquilino pagri modo, spatio quod inter oculos est cõpresso, oculis magnis pro corporis ratione, aureisque: pinnis candidis. ad primarum radicem macula est ex nigro rubescens, caudæ extrema rubescunt, linea recta à branchijs ad caudam protensa, partibus internis à phagro non differt, eique & erythrino adeò similis est, vt pro eis vendatur, vt dictum est, horumque trium nomina confundantur Romæ. omnes enim hi phragolini dicuntur.

F Athenæus lib. 8. ὁ καλούμεν☉ ἀκαρνὰν γλυκύς ἐστι, καὶ ὑπόστυφων: τρόφιμ☉ δὲ, καὶ εὐέκκριτ☉. Qui acarnan dicitur, dulcis est, & subastringens, satis alit, & facilè excernitur. Eadem sanè sum expertus, carneque esse candidissima, media substantia, facilè concoqui & distribui, bonum succum gignere.

E Æstate & hyeme capitur.

A Quid potissimùm in animum inducat meum, vt piscem quem repræsentamus acarnanem esse credã, bona equidem fide dicam, ei qui alia vel meliora inuenerit, magnam habiturus gratiam. Hicesius apud Athenæum pisces aliquot eiusdem generis enumerat, vt cap. de phagro citauimus, phagrum, chromin, anthiam, acarnanes, orphum, synodontas, & synagrides. At pagrum & erythrinum non esse eum quem hîc depingimus, color rufus satis probat. hic enim candidus est, illi rufi. Synagris etsi alba aliquando dicatur, maculis tamen rubeis conspersa est, similiter & synodon: quare hac maximè nota, & dentibus ab hoc nostro seiunguntur. Nec orphus esse potest: nam vt paulò pòst ostendemus, ruber est, hic noster albus. Superest vt vel anthias sit, vel chromis, sed hos suis locis ab acarnane certis notis discernemus.

C Acharnam scribit Aristoteles æstate laborare atque extenuari, quod etiam in hoc nostro pisce verum esse comperies.

Lib. 8 de hist. anim. cap. 9.

COROLLARIVM.

F Notandum, à Diphilo quidem apud Athenæum, acarnanem piscem τρόφιμον καὶ εὐέκκριτον dici, si rectè scribitur: contrà verò ab Hicesio, tum hunc, tum phagrum, chromin, & alios eis similes, dulces & subastringentes, satisque alere, & pro ratione etiam δυσεκκρίτους esse, hoc est difficulter excerni, quæ lectio magis placet. nam & quæ astringunt, & quæ multum alunt, ægriùs contrarijs aut minus id efficientib. excernũtur. Plus a. alũt (inquit idẽ Hicesius) q magis carnosi ex eis magisq; terreni, & min⁹ pingues fuerint.

A A Callia poeta ἄχαρν☉ cognominatur Αἰνεὺς, à loco circa quem abundat. Germanicè circumscribitur **ein meerbrachsmen art**: nam cum erythrina & phagro confunditur. Archanus piscis capitones cum adoleuerũt præcipuè corripit, Aristot. de hist. anim. 8. 3. vbi Græcus codex noster ἀράχνας habet, Gaza ἀρχάνας legit. Archanas (codex noster habet ἀχάνας sine ρ.) æstate laborat, eóque tempore extenuatur, Arist. ibi. c. 19. Quærendum an anacharsis quoq; & acherla eiusdem piscis nomina sint apud Hesychium.

ACCIPITER piscis, vide in Lucerna.

ACEANES, Ἀκέανες pisces, Ampraciotæ, Varinus.

ACERINAM Plinij medici, recentiorum cernuam esse putat Bellonius: sed id fortè ab atherina potiùs corruptum est.

ACHARNA vel Acharnus, vide Acarnan.

ACHERLA, Ἄχερλα piscis quidam, Hesychius. idem fortè qui Acarnan.

DE ACIPENSERE.

RONDELETIVS.

A ANTEQVAM quid de acipensere statuendum nobis esse videatur exponamus, operæpretium est docere veterum & optimorum autorum testimonijs acipenserem ab elope, & anthiã differre. Acipensere quidem cum nullus alius apud Romanos celebrior vnquam piscis fuerit, tamen quis is sit hodie ambigitur: hac maximè de causa, φ elopem eundem esse & acipenserem existimarũt permulti, qui cùm quæ elopi à veteribus tribuuntur, vix vlli è piscibus nostris competere viderent, acipensere nos hodie carere, perinde ac si omnino è medio sublatus esset, vel in rerum natura amplius non existeret, multis persuaserunt, ac proinde quis fuerit elops vel acipenser apud veteres nos penitus ignorare. Acipenserem igitur & elopem eundem esse piscem non recentiores solùm, sed etiam veteres quidam opinati sunt. Athenæus, Appion grammaticus in lib. de Apicij delitijs, piscem qui elops nominatur, acipenserem esse scripsit. Plinius, apud antiquos piscium nobilissimus habitus acipenser, vnus omnium squamis ad os versis contra aquam nando meat, nullo nunc in honore est, quod quidem miror, cùm sit rarus inuentu. Quidam eum elopem vocant. Gaza quoq; ἔλοπα Aristotelis acipenserem vertit. Ex his eundem esse (veterum nonnullis creditum) elopem & acipenserem liquidò constat. Quibus duo alia testimonia opponimus, Ouidij nimirum & eiusdem Plinij: ille enim in fragmento operis de piscibus diuersis in locis acipenseris & elopis meminit:

Acipenserem & elopem eundem esse nonnullis videri.
Libro 7.
Lib. 9. ca. 17.
Acipenserem & elopem diuersos esse.

Et preciosus elops nostris incognitus vndis. Et circa finem:
Tuq; peregrinis acipenser nobilis vndis.

Lib. 32. ca. 11.

At ne videatur Ouidius eundem piscem diuersis nominibus appellasse, audi Plinium citantem priorem locum: Elopem quoque dicit esse nostris incognitum vndis, ex quo apparet falli eos qui eundem acipenserem existimauerunt. Elopi sanè palmam saporis inter pisces multi dedere. Minimè autem verisimile est Ouidio, qui in optimatum & principum domibus plurimus fuerat, acipenserem diuitum tantùm mẽsis dignum habitum, ignotum fuisse. Ouidio assentitur Columella, qui de elope hæc scripsit: Fretorũ differentias nosse oportet, ne nos alienigeni pisces decipiant, non enim omni mari omnes esse, vt elops qui profundo Pamphylio, nec alio pascitur. Idem Ælianus tradidit in mari Pamphylio solùm, nec nisi rarò & vix capi. Varro tamen elopem Rhodium etiam fuisse scripsit in Satyra περὶ ἐδεσμάτων inscripta citante Aul. Gellio. Quòd verò anthias ab eodem elope differat, docet ex Dorione Athenæus. Cùm enim dixisset, τὸν δὲ ἀνθίαν τινὲς καὶ καλλίχθυν καλοῦσιν, ἔτι δὲ καλλιώνυμον καὶ ἔλοπα: aliquantò pòst subdit; Δωρίων δ᾽ ἐν τῷ περὶ ἰχθύων διαφέρειν φησὶν ἀνθίαν καὶ καλλίχθυν, ἔτι δὲ καὶ καλλιώνυμον καὶ ἔλοπα. Quare non sine veterum autoritate ab acipensere & anthia elopem secernimus. Dicam quod maius est, elopes etiam communi nomine pisces

Lib. 8. cap. 16
Lib. 11. ca. 21.
Lib 7. ca. 16.
Anthiã etiam ab elope differre.

omnes

omnes dici, quòd voce careant. Athenæus: Dic mihi ô Thessale luctator Myrtile, cur pisces à Poëtis elopes vocantur? Et ille: Videlicet quia voce carent. volunt enim secundum analogiam illopas dici, quòd voce priuati sint: nam ἴλλεσθαι significat εἴργεσθαι id est, prohiberi, & ὂψ vox est. Idem Phauorinus: ... τῆς ὀπός, τουτέστιν ἄφθογγοι, ἄφωνοι. Ellopes dicuntur quia voce destituti sunt. Alij ἔλοπας squamosos pisces intelligunt παρὰ τὸ ἐν λεπίσιν εἶναι. Et apud Theocritum ἐλλοπιεύειν pro piscari. Acipēser igitur Latinum nomen est, teste Athenæo simplici c scribendum duabus primis syllabis breuibus, vt ex Lucilij versibus liquet, quos Cicero citat lib. 2. de finib.

Ellopes dicti omnes pisces, aut saltem squamosi. Lib. 7.

Acipēser per c simplex.

O Publi, ô gurges, Galoni es homo miser, inquit,
Cœnasti in vita nunquam bene cùm omnia in isto
Consumis, squilla, atque acipensere cum decumano.

Et Martialis:

Ad palatinas acipensera † mittito mensas:
Ambrosias ornent munera rara dapes.

† alij acipensem.

Ex his apparet Grammaticorum quorundam error, qui autore Sipontino acipenserem ab accipiendo dictum putant, quòd frequenter accipiatur: nam & rarus est piscis, & nomen duplici c scribendū foret. Quis verò sit is piscis, ex nullo veterum meliùs quàm ex Athenæo discere licet. Is cùm de galeis ex Aristotele locutus fuisset, postremò de galeo vario, & vulpe, subiungit: Archestratus qui Sardanapali vitam vixit, de galeo Rhodio scribens eundem esse opinatur, cum eo qui apud Romanos cum tibiis & coronis in cœnis circumferebatur, coronatis etiam iis qui gestarent, vocatque acipenserem. † sed hic quidem paruus, & porrectiore rostro est, & figura triangulari magis quàm illi, (μᾶλλον ἐκείνων. malim ἐκείνου, ἤγουν τοῦ ἐν ῥόδῳ γαλεοῦ: id est, magis quàm ille, nempe galeus Rhodius.) Horum vilissimus & minimus non minoris venit quàm mille nummis Atticis (Ἀττικῶν χιλίων.) Partim ex iis, partim ex aliis quæ mox dicentur, colligo piscem eum marinum, qui à nostris sturio dicitur, à Gallis *estourgeon* à Burdegalensibus *creac*, ab Italis *porcelleto* acipenserem esse. Nā cum galei, vt vulpes, rostro sint oblongo, huic multò magis prominet rostrū, vt meritò vulpe galeo μακρορυγχότερος dicatur. Huic notæ accedit alia certa admodū & euidens, nimirum corporis totius figura triangularis. Centrina quidem corpore est triangulari, sed rostro non porrecto, estque piscis planè ignobilis & insuauis. Galei cæteri rotundo sunt corpore, sed sturio ventre est plano, latera ob ossa vtrinque posita angulos duos, dorsum inter hæc eminens tertium angulum, constituut. Adde quòd cartilagineus est piscis, quam ob causam Athenæus cum cæteris cartilagineis cōiūxit. Quòd si quis aliquem ex cartilagineis proferre possit, cui hæc acipenseris figura magis conueniat quàm sturioni, libenter in eius opinionem discedam. Veruntamen duo sunt quæ sententiæ nostræ repugnare videtur. Vnum quod acipenserem Athenæus paruum esse dicat, cum sturiones nostri sæpe ad cetacei piscis magnitudinem accrescant. At de sturione marino verba facit, qui ferè cubiti magnitudinem non excedens cū vulpe galeo collatus rectè paruus dicitur, in aquis verò dulcibus saginatus longè grandior fit. Olim Romam aduehebantur marini, quod etiam hodie fit, vidique illic paruos tantùm sturiones, quales etiam nostri sunt qui in mari capiuntur. Ciceronis de eodem pisce hæc verba sunt in dialogo de fato, citāte Macrobio. Quum esset apud se ad Linternum Scipio, vnaque Pontius, allatus est fortè Scipioni acipēser, qui admodum raro capitur, sed est piscis, vt ferunt, imprimis nobilis. cum autem Scipio vnum & alterum ex iis qui eum salutatum venerant inuitasset, pluresque etiam inuitaturus videretur, in aurem Pontius: Scipio, inquit, vide quid agas, acipenser iste paucorum hominum est. Hæc postrema Pōtij verba, & ad piscis paruitatem, & conuiuarum dignitatem referri possunt, perinde ac si dicat, piscem minorem esse, quàm vt tot conuiuis satisfacere possit, vel præstantiorem & delicatiorem quàm vt quibuslibet conuiuis apponi debeat. Alterum quòd sententiæ nostræ reclamat, ex Plinio & Nigidio sumitur: Acipenser inquit Plinius vnus omnium squamis ad os versis contra aquam nando meat. Et Macrobius: Quod ait Plinius de acipenseris squamis, id verum esse maximus rerum naturalium indagator Nigidius Figulus ostendit, in cuius libro de animalibus quarto ita positum est: cur alij pisces squama secunda, acipenser aduersa sit? Quibus respondemus de acipensere hæc dicta esse ab iis, qui eundem esse cum elope crediderunt, vt quod elopi conueniret, id acipenseri tribuerint. Præterea contra aquam nando meare non est † elopi proprium, sed cum aliis omnibus commune: pisces enim modò secunda, modò aduersa, modò obliqua, modò trāsuersa aqua natant, prout impetu vel prædæ auiditate feruntur. Proprium quidem elopi fuerit squamas ad os versas habere. At si squamas ad os versas habet, quomodo peculiare illi est contra aquām nare? Etenim huiusmodi squamarum positus subeunte leuanteque eas aqua magno ad natationem impedimento fore mihi videtur. Postremò ex Athenæo perspicuum est acipenserem non esse ex squamosis, sed ex cartilagineis piscibus, qui omnes squamis carent: nam galeis eum coniunxit Athenæus, & Archestratus Rhodiū galeum esse existimauit, à quo cum rostri tantùm longitudine, corporisque triangulari figura dissideat, efficitur cætera galeis similem esse, id est cartilagineum longumque esse piscem. Hactenus de sturionis nōmine Latino, quem acipenserem esse credimus. Nunc inuestigandum est quo nomine eundem Greci nūcupauerint. Ac primùm ἀλώπεκα siue γαλεὸν ῥόδιον. quem Syracusij ... vocabant, non fuisse, vt sentiebat Archestratus, ex Athenæo demonstratum est. Dorion in lib. de piscibus ὄνον & ὀνίσκον differre facit, quāuis Galenus cæterique tum veteres, tum recentiores ὄνον & ὀνίσκον, Latini asinum vel asellum pro eodem pisce scilicet pro merlucio vsurpauerint. At Dorion ὄνον vocat γάδον, ὀνίσκον vero μάξεινον & ..., alij χαλλαρίαν, alij χαλαρίαν, nisi mendosi sint codices. Hoc discrimine posito scripsit idem Dorion, murænam fluuiatilem vnam habere spinam solam similem onisco: spinam intelligo totum vertebrarum contextum, ex quibus colligo ὀνίσκον sturionem esse: proferat enim aliquis quæso, piscem cui cartilaginea dorsi spina vnica sit, & in nullas vertebras diuisa præterquàm lampetræ & sturioni. Hæc quidem nota tam certa est atque perspicua, vt cum lampetræ nostræ & sturioni conueniat, inficiari nemo possit murænam fluuiatilem nostram esse lampetram, & Dorionis ὀνίσκον sturionem. His adiungam quæ Athenæus ex Aristotele profert de onisco. Scribit Aristot. in lib. de animalibus, os habere hians patensque ἀνερρωγὸς similiter ac galei, & solitarium esse, quæ asello, id est, merlucio quadrare minimè possunt, sed sturioni aptissimè: os enim valde scissum habet, semperque hians, & in prona parte, quemadmodum galei, nec gregalis est. nunquam enim plures sturiones simul capiuntur, aselli vero gregales sunt, ad quos etiam referenda sunt reliqua, quæ eodem in loco ex Aristotele ab Athenæo proferuntur. Suspicor eundem ὀνίσκον siue sturionem eum esse qui à

Idem uberius ex Athenæo.

† Græci codices nostri lis habent ἀκκιπήσιρα per κ duplex.

Sturio est acipenser.

Triangulus.

Cartilagineus.

Sturio marinus ferè cubitum non excedit.

Lib. 3. Saturn.

Acipenseris squamæ ad os versæ.

Lib. 3. Saturn.

† Nos quæ nusquā hoc de elope à Græcis prodi tum inuenimus.

Acipenserem non esse vulpem vel militem Rhodium.

Dorionis oniscum galeritam sturionem esse.

Libro 7.

Idem piscis Galeni galaxias videtur.

Galeno lib. 3. de alim. facult. γαλαξίας vel γαλεξίας dicitur: ab Athenæo modo γαλεξίδας, modo γαλαξίας, vt alterutri codices mendosi sint. Galeni verba hæc sunt: Galeorum non vna est species: nam piscis qui in » maximo habetur pretio apud Romanos galaxias vocatus, ex genere est galeorum, qui in Græciæ mari nasci » non videtur, quæ causa est cur ipsum Philotimus ignorasse videatur. Id quidem nomé dupliciter in exem- » plaribus scriptum inuenitur, in quibusdam galei per tres syllabas, in quibusdam galeonymi per quinque, » & constat sanè celebrem illum apud Romanos galaxiam in eorum numero qui molli carne constant esse » habendum, reliqui galei dura magis sunt carne. Fieri vix posse opinor, vt quis alium proferat piscem ex galeorum genere magnopere à Romanis celebratum qui molli sit carne præter acipenserem, siue sturionem nostrum.

Sturio quid cum galeis cõmune, quid diuersum habeat.

Quod si quis galeum esse neget, dicimus ideo quod cartilagineus sit, non plano sed longo corpore galeis simili, quod os in prona parte habeat galeorum modo, meritò in galeis haberi. Quòd branchias opertas habeat, id ei ex galeis peculiare esse, quemadmodum etiam quod pinguis sit: præter hunc enim & vulpem, siue galeum Rhodium, cæteri omnes galei pingui carent. Hæc sunt quæ de Romanorum acipensere & sturione nostro veterum Græcorum monumentis tradita fuisse comperi.

F

Li. 3. Saturn.

Acipenser aliquando maximo in pretio fuit apud veteres Romanos, aliquando tam celebris esse desiit. Macrobius: Hæc Sammonicus, qui turpitudinem conuiuij principis sui laudando notat prodens venerationem qua piscis habebatur, vt à coronatis inferretur cum tibicinis cantu quasi quadam non deliciarum sed numinis pompa. Idem secundo bello Punico celebre fuisse piscis nomen, nec illius seculi diuitias euasisse probat ex Plauti comœdia. Verùm Traiani temporibus tanto in honore non fuit, autore etiam Macrobio: nec inficias eo temporibus Traiani hunc piscem in magno pretio non fuisse, teste Plinio secũdo, qui in naturali historia, quum de hoc pisce loqueretur, sic ait: Nullo nũc in honore est, quod quidem miror cum sit rarus inuentu, sed nec diu stetit hæc parsimonia. Nam temporibus Seueri principis, qui ostentabat duritiam morum, Sammonicus Seuerus vir vt eo seculo doctus, quum ad suum principem scriberet, faceretque de hoc pisce sermonem, verba Plinij quæ superius posui præmisit, & ita subiecit: Plinius vt scitis ad vsq; Traiani Imperatoris venit ætatem, nec dubium est, vt ait, nullo in honore hunc piscem temporibus suis fuisse verum ab eo dici: apud antiquos autem in pretio fuisse ego testimoniis palam facio, vel eo magis quod gratiam eius videam ad epulas quasi postliminio rediisse, quippe qui dignatione vestra quum interium conuiuio sacro, animaduerto hunc piscem à coronatis ministris cum tibicine intro ferri. Hactenus Macrobius. Est reuera sturio piscis delicatissimus, suauissimus, bonique succi, vt non immerito ab iis qui gulæ deliciis dediti sunt, plurimùm commendetur.

A

Sturio nõ est lupus.

Attilus Padi nõ est sturio.

Tursio Plinij phocæna est, nõ sturio.

Lib. 9. cap. 9.

Nondum me omnibus satisfecisse puto, nisi iis quæ de sturione dicta sunt, adiungam refutationes eorum qui alios atque alios pisces pro sturione repræsentarunt, quorum studium conatusque laudo, sententias vero hac in re non sequor. Fuerunt igitur qui sturionem existimauerint esse lupum, quorum opinionem quum de lupo diceremus, reiecimus. Alij Padi attilum sturionem esse contendunt, qui nunc adillo dicitur, quod manifestè falsum esse sensus ipse docet: attilus enim sturione maior est, figura, sapore, pretio, tota denique natura à sturione diuersus. Alia opinio, Plinij tursionem, nostrum sturionem esse affirmat, cuius præcipuum autorem fuisse Theodorum Gazam complures arbitrantur. multi eandem sententiam secuti sunt maximè nominis affinitate adducti: parum enim abest sturio à tursione: præterea Plinij autoritate, qui sturionis formam capite de tursionibus videtur expressisse. Delphinorum similitudiné habent qui vocantur tursiones, distant & tristitia quidem aspectus: abest enim illa lasciuia, maximè tamen rostris caniculârum maleficentia assimilati. At si Plinij tursio, phocæna sit Aristotelis, vt interpretatur Theodorus, is sturio nullo modo dici potest, cum phocæna delphinorum modo catulos pariat lacteq;, sturio verò oua edat.

Hycca non est sturio.

Hermolaus Barbarus iuuandis literis, optimisque studiis promouendis natus, in tanta eruditorum dissensione rogatus sententiam per epistolam Paulo Cortesio respondit, sturionem antiquitus hyccam fuisse, ex testimonio Athenæi hac coniectura adductus, quòd hycca porcum significet, sturio autem porcelleto, quum præsertim sit paruus, appelletur ab Italis magna eius nominis similitudine. Qua in re ab Hermolao dissentio, quem virum alioqui ob singularem eruditionem, magnamque rerũ optimarum cognitionem suspicio: ex Athenæo enim nihil colligi potest vnde conicere rectè possimus hyccam sturionem esse: scribit enim hyccam sacrum piscem à Callimacho vocari, & à Zenodoto annotari, & erythrinũ à Cyrenæis hyccam dici: ab Hermippo verò Smyrnæo hyccam iulidem. Multi hodie Paulum Iouium in lib. de pisc. Roman. secuti, sturionem silurum esse opinantur: quam opinionem eo animi candore à me redargui omnes quæso existiment, quo idem Iouius multorum de sturione sententias refellit.

Sturio nõ est silurus.

Eorum sanè quæ Ausonius siluro tribuit, quamuis sturioni quædam competant, multa tamen repugnant. Primum silurus fluuiatilis est, sturio marinus flumina subiens, neque tam vastus, neque delphino similis, deinde tergore olei colorem non refert: etenim oleum flauescit, sturio tergore est cæruleo. Iam verò quæ de siluri moribus tradit Plinius, à sturione valde sunt aliena: silurus grassatur vbicunque est, omne animal appetens, equos innatantes sæpe demergens: sturio verò ob oris situm & figuram id efficere non potest. Postremo neque maleficus est, neque dentibus armatus.

Lib. 9. cap. 15.

DE EODEM BELLONIVS.

A

Acipenser & helops.

Sturio marinus ac fluuiatilis piscis omnium sui generis cartilagineorum, longè delicatissimus est: qui si cum antiquorum piscium nomenclatura conferatur, fortasse Latinorum Acipenseri, Græcorumq; Helopi respondere videbitur, quod tamen temere affirmare non ausim: tum quòd Latinorum Acipenser, & Græcorum Helops, rarò ab antiquis reperiri solerent: tum quod pusilli essent Acipenseres antiqui: quamobrem Venetorum vulgus *Porcelletus* appellauit. Plinij præterea Acipenser, vnus omnium squamis ad os conuersis, contra aquæ cursum natat. Quæ cum Sturioni minus conueniant, controuersiam hanc iis relinquemus, qui rebus obscuris paulò curiosiùs addicti, etiam interiora maris ac fluminum, paulò liberaliore ingenio perscrutantur.

B *Vbi Sturio. Oua.*

Est igitur Sturio, Tyrrheno atque Adriatico mari infrequens, Ponto & circa Mæotidem paludem frequentissimus: quibus ex locis huius oua, quæ alioqui nigra sunt aduecta, atque in molem ingentem coacta, salita, & cadis inclusa apud Turcas, GRÆCOS ac VENETOS diuenduntur: Cauiarium appellant. Cuius generis est etiam aliud, rufo colore præditum,

de quo

de quo in Cyprino dicemus. Proinde Sturione Tanais abundat, quod flumen Aſiaticis Tana, ipſe quoque piſcis vulgo Xirichi appellari ſolet. A

Exiccatus autem vel inſolatus, ſale conſperſus, & in longiores aſſulas diffiſſus, Græcis ac quibuſdam Italis optimum edulium præbet, vt crudis eius aſſulis cum cepis vulgus vti ſoleat. F

Integrum piſcem Cyprij Moronam vocant: Aſſulas autem, vulgus Italorum *ſpinalia*, aut eo corruptius *ſchenal:a* vocat: quod totum huius piſcis corpus in lōgum per tergoris ſpinam, à capite ad caudā diffindere ſoleant. Ac quod ex huius piſcis folliculo, ſecundum ſpinæ longitudinem expanſo, Tanais incolæ collam conficiunt (quemadmodum ex Herodoti Strabonisue Antaceo) ob id generali quodam vocabulo, collam appellant, diſtinguuntq; ſturiones Caffæ populi, in Collam Xirichi, Collam Merſini, Collam Morona, & Collam Zuccha. A E *Colla quadruplex.*

Cæterum frequentior, delicatior, ac procerior nobis eſt Sturio ex Ligeri ac Rheno quàm ex Oceano, aut Mediterraneo mari: vt noſtra memoria apud montem Argum, Franciſco Regi decem & octo pedes longus aliquando fuerit oſtenſus. Ea eſt porrò Ponticorum, Adriaticorum, Gallicorum ac Germanicorum inter ſe differentia, quæ magnitudine, craſſitie, cutis aſperitate, & ſubnigro, ſubfuluo, aut argenteo colore diſtingui poſſit. Quod autem ad huius piſcis deſcriptionem attinet, hoc animaduertēdum eſt, Sturionem tereti, oblongoque eſſe corpore, inter rotundos ac planos ambigenti: vt qui ſubtus quodammodo planus ſit, dorſo verò ſemirotundo. Sequanicus ac Ligerinus adultus, tres interdum orgyias excedi, Galeum piſcem pinnis ac forma referens, exili corpore, hirta ſurſum pelle, deorſum plana ac læui, apud Ferrarienſes ac Bononienſes argenteo colore fulgens, dorſum & latera tribus veluti carinis diſtincta oſtendit. In dorſo, octo quaſi oſſicula cultellata prominere videas: in lateribus autem vtrinque, alia octo & viginti, calli duritiem præ ſe ferentia à branchiis ad caudam exporrecta. Cæterum, oblongo roſtri mucrone præditus eſt, porrectamque habet frontem, atque in pyramidem aſſurgentem. Cirrhos duos oblōgos, myſti modo, ſub mento oſtendit, ſub quo diffiſſam barbam eſſe diceres. os ei ſub roſtro fiſtuloſum vulpeculæ marinæ modo. Proinde totius corporis compage ad Galeos accedit: ſed habet Galeus branchias cute contectas: hic verò, operimentum veluti ſpineum, ſquamati piſcium generis in morem, atque oculos pro corporis mole admodum paruos gerit. Branchias ſimplices quidem, nec vſq; adeò rufas habet: nulliſque dentium rudimentis præditus eſt, imò neque labia exaſperata præ ſe fert: non enim piſcib. aut conchis, ſed muco potius, aut aliis læuioribus, quinetiam ſabulo & arenulis, veſci credibile eſt. Quamobrem natura illi ventriculum duriſſimum confecit, adeo ſtricte tergori inhærentem, vt niſi diſciſſum inde euelli poſſit. Ob quam etiam rationem os illi in tubi modum fiſtuloſum eſt, quo facilius terram ad imum effodiat, habetque œſophagum vndique in rugas contractum, linguam denſam & craſſam. Ac quando ad internas eius partes ventum eſt, cor etiam ſpongioſum ac triangulare pericardio incluſum oſtendit: iecur ſtomachum fulciens, in duos lobos diuiſum: oblongos quidem eos, fuſcos atque in gyrum crenis aliquot diſtinctos: quorū dextro lobo veſicula fellis ita adſuta eſt, vt nulla ferè appareat. Lienem ſtomacho ſubiectum, ſubrubrum, & in V literam efformatum gerit: inteſtina valida & craſſa, tribus tantum ſpiris conuoluta. B

COROLLARIVM.

Acipenſer vel aquipenſer (vt apud Feſtum ſcribitur) vnde dicatur non conſtat. licet tamen conĳcere vocabulum ab origine Greca detortum eſſe. nam Archeſtratus galeum Rhodium, quem putabat eūdem eſſe piſcem, à Syracuſanis κύνα πίονα vocari meminit, hoc eſt canem pinguem: quod ſi a. vocalē præponas & pauca immutes, acipenſera facies. Quanquam Athenæus acipenſerem non eundem eſſe ait, ſed minorem galeo Rhodio & roſtro longiore, vnde rurſus ſubit aquipenſerem ab acuta roſtri figura dici potuiſſe, vel Latina origine, vt aquifolia ab acutis foliis: vel Græca. nam & hodie Græci ſturionem ξυρίχ nominant, quaſi oxyrynchum (quod nomen etiam aliis piſcibus attribui ſcio) à roſtro oblongo & acuto: & potuit oxyrynchus in oquirenſem & aquipenſem demum peruerti. Sturio etiam Latinis hodie, & Stör Germanis vſitatæ voces, à Græca per aphæreſin ſimul & apocopen factæ mihi videntur. Forte & acipenſis in recto caſu proferri poteſt, à quo accuſatiuum acipenſem Martialis formauit in carmine, in quo alĳ acipenſera legunt. *Plura lege infra in Sturione.*

Moronæ vocabulum Græcis hodie vſurpatur, ſed non de eodem piſce omnibus. Cyprij ſturionem ſic vocant, vt Bellonius ſcribit: Græci cæteri piſcem illum quem noſtri huſonem, vt Rondeletius & Calcagninus. ſed horum piſcium magna inter ſe naturæ formæque ſimilitudo eſt: & vtriuſque ad ichthyocollam conficiendam vſus. vtrique præpingues ſunt. & porcum pinguedine referunt: vt inde marionis nomen factum arbitrer. nam & Cretenſes porcam μαρί appellant, & Germani Mör: & ſturionem paruum vel marinum Veneti *porcelletam* vel *porcellam*, vt & Parmenſes & alij, Grapaldo teſte.

Plinius, vt ſuſpicor, porculum marinum. quare marionis (quem porculo marino ſimillimum facit) nomen apud Plinium non mutârim. quanquam Rondeletius maior legere malit, non mario, in hoc Plinĳ loco: Silurus graſſatur vbicunque eſt, præcipuè in Mæno Germaniæ amne propter Lisboum & in Danubio maior, porculo marino ſimillimus. Vbi noſtri codices habent, Et in Danubio maior extrahitur, porculo marino ſimillimus: quæ lectio nobis probatur. (Nam de ſiluro Danubĳ nondum nobis conſtat an ſit, & quantus: & ſi eſt, an porculo marino ſimilis: quod non puto.)

Tomus nuncupatur Thurianus ab Italiæ oppido Thuriis, quo primum ex Sicilia creditur ſubuectus: à cuius deliciis ſturioni nomen conciliatum putant. Athenæus Thurſianum vel Thurianum obſonium prodit eſſe canis marini portionem, Cælius.

Sturionum has duas icones Venetiis nactus sum: inferiorem Moronam nominant.

STVRIO PRIMVS.

STVRIO SECVNDVS.

Sturio piſcis eſt quem antiqui ſtoram vocauerunt, Albertus. ſed certum eſt neminé veterum ſic appellaſſe. Germani vocant Stör/Styr/Styrle. Angli *Sturgion.* Illyrij *Geſeter.* Vngari *Geczyge* vel *Getſchyge*, Hiſpani

ni *Sulium*, quaſi *Suilum*, vel *Suillum*, à *Sue*. Occa Moſcouiæ fluuius habet piſces quoſdam peculiares, quos ipſi ſua lingua vocant *beluga*. miræ magnitudinis, ſine ſpinis, capite & ore amplo Biela id eſt, album. *ſteriet, ſcheuurig.z, oſſeter*: poſtrema tria Sturionum genera: & *bielaributza*, hoc eſt album piſciculum nobiliſſimi ſaporis. horum maximã partẽ ex Vvolga fluuio eò deuenire putant, Sigiſmundus Liber. Crocodili quidã in Nilo diſrumpuntur ſuffoſſis aluis mollibus certis ferarum dorſualibus cruſtis, quas delphinis ſimiles nutrit fluuius, Marcellinus. Ego genus hoc piſcium, Sturiones, vel omnino cognatum eſſe puto: quos propter ſimilitudinem quandam aliqui Delphinos appellarint. nam & Solinus, Delphinum (inquit) genus eſt in Nilo, quorum dorſa ſerratas habent criſtas. hi delphines crocodilos ſtudio eliciunt ad natãdum, demerſique aſtu fraudulento, tenera ventrium ſubternatantes ſecant & interimunt. vide infrà in D. Babillus author eſt (inquit Seneca naturalium quæſt. lib. 4.) cum ipſe præfectus obtineret Ægyptum, Heraclitio oſtio Nili, quod eſt maximum, ſpectaculo ſibi fuiſſe Delphinorum à mari occurrentium, & Crocodilorum à flumine aduerſum agmen agentium, velut pro partibus prælium.

Carolus Figulus qui de Piſcibus Moſellæ noſtro æuo ſcripſit, ſturionem ipſum eſſe delphinum aſtruere conatus eſt, falſò id quidem. ſed certè multa quod ad formam vtrique conueniunt: vt ſi quis illos fluuiatiles delphinos appellet, nil faciat abſurdi: quanquam non omnino fluuiatiles ſunt, ſed è mari in fluuios maiores ſubeunt, quod non faciunt delphini. cruſtæ quidem illæ dorſuales ſerratæ, non delphinis marinis, ſed ſturionibus conueniunt. quibus ſi crocodilorum ventres aliquando dilanient in Nilo, non miror, quando in Danubio etiam huſonem piſcium maximum Sturio cruſtis illis hamatis ventrem ſubiẽs vulnerat ac vincit, vt fama eſt: ſiue id conſultò & pugnæ ritu facit, ſiue temere dum fugiens aut aliter impetu effertur, & in huſonem fortuitò incidit. Et hic idem Delphinus Nilôus noſter, ὀξύρυγχος fortè fuerit qui inter huius fluuij piſces memoratur, quando hodieque à Græcis Sturio ξυρίχη nuncupatur. Hiſca etiam Symeoni Sethi non alius piſcis videtur. vide in Hycca.

Delphinus Nilôus fluuiatilis sturio [illegible] tur.

Sturio adultus piſcis eſt magnus, & nouem plerunque pedes longus, Albertus. amicus quidam noſter Antverpiæ pedes longum quatuordecim ſibi viſum nobis retulit. B

Creſcit ad iuuenci magnitudinem. nam qui centum & octoginta libras exceſſerint, vidi, Cardanus. Rotundus eſt inſtar claui, (aliàs clauæ.) Tres habet dẽticulorum in pelle pungentium per corporis longitudinem (ordines) os ad ſugendum potius quàm mandendum, carnem albam: oſſa nulla præterquàm in capite: pingue flauum: hepar magnum & prædulce, Albertus. Ventrem habet exiguum, & ferè ſolidus eſt in loco ventris: inteſtina parua. ore caret: & quæ in cæteris animantibus ori deſtinatur pars, in eo integra eſt: nec niſi modicum ſub gutture foramen habet, quod aëre ſereno aperit, reliquo tempore claudit, Author de nat. r. Piſces quidam ſquamas non habent, ſed pellem aſperam, vt canicula marina. aliquid etiam tale habent muruca & Sturio, & piſces illi qui ſturionem roſtro referunt, Albertus. videtur autem murucæ nomine intelligere huſonem, vel ei cognatum piſcem, quem Itali Moronam nominant.

Sturio viuit in aquis fluuialibus, quæ magnæ ſunt & diuiſæ: in ſtagnis viuere diutius non poteſt, niſi ad dulces fluuiorum aquas tranſire ei licuerit, Author de nat. r. Flumina non niſi lata ingreditur, Platina. Aſcendit à mari per fluuios ad quinq; vel amplius dierum itinera, quanta ab homine mediocriter expedito cõficerentur. Vitebergę reperitur in Albi, quæ vrbs dierum quinq; itinere (vt audio) à mari diſtat. Viẽnæ in Danubio, & fortè etiã ſ. In Rheno quouſq; aſcẽdant, dicere nunc non poſſum: hoc ſcio Argentorati nullos niſi rariſſime capi, vt miraculi loco habeatur. In Vvolga & Occa Moſcouiæ fluuiis abundant. Piſcis Germanicè dictus Zieg vel Godtfiſch (quærẽdum an ſit alauſa) cum Sturione in Albim aſcendit, & vnà capitur. Dentib. cum careat, ſuctu propemodum & paruis piſciculis victum ſibi venatur, Calcagninus. C

Sturio & Muræna toto ore extrahunt humorẽ eorum quæ ſugunt ad ſuum nutrimentum, Albertus: qui Murænæ nomine lamprædam accipit. Cibi parum aut nihil admittit, cum ſola aëris ſerena tranquillitas ad cibum ei ſufficiat. quare ventrem anguſtum & inteſtina parua habet, Author de natu. r. Nihil cibi craſſioris in ventre eius reperitur, ſed humor viſcoſus quem exuxerit, Albertus. Apud Germanos quoſdã celebre eſt prouerbium, in hominem nullius aut parciſſimi cibi, aëre eum veſci inſtar ſturionis, Er lâbet des winds / wie der ſtör: quem Latino Prouerbio rore paſci dixeris. Auſtro citiùs pingueſcit. aquilone verò flante ſubſidet in profundo. In lacte etiã poſitus diu ſicut in aqua viuit, Author de nat. r. Magna vi cauda impellit moles non paruas, & ſæpe ligna impetu caudæ quaſi diſſecat, Eberus & Peucerus. Sturio Salmonum è mari aſcendentium dux eſſe perhibetur: & inuentus copiæ Salmonum (quos lachſos noſtri vocant) indicium piſcatoribus facit, vt audio.

Huſonem impugnat & vincit, ventre quem ſubierit cruſtarum in dorſo aculeis lancinato: & ſimiliter Crocodilum in Nilo, ſi modo piſcis in Nilo delphini præ ſe ferens formam Sturio eſt. D

Sturionẽ magnum in Pado ſic capiunt: Homines in trib. aut quatuor nauiculis cõſpectum ipſum natãtẽ tacitè ſequuntur, donec viderint eum eſſe iuxta locum aliquẽ vbi tenuis aut vadoſa eſt aqua, nẽpe ripã verſus. tum ſubitò magno poſt eum ſtrepitu & tumultu cõcitato, terrẽt, ita vt in vadum fugere cõpellant: vbi cum natare nõ poſſit, cõprehẽditur. In Danubio ſturiones in arena dormiẽtes tridẽte percutiunt, Alb. E

Qui voluptates ipſas contẽnunt, eis licet dicere, ſe acipenſerem mænæ non anteponere, Cice. lib. 2. de finib. vt citat Nonius. Et Thuſc. 1. eodẽ citãte, Et ſi quẽ (inquit) tuorum affectum mœrore videris, huic acipenſerẽ potiùs q̃ aliquẽ Socraticum libellum dabis. Plautus in fabula q̃ inſcribitur Baccharia, ex perſona paraſiti: Quis eſt (inquit) mortalis tanta fortuna affectus vnquam, Qua ego nunc ſum? cuius hæc ventri portatur põpa. Vel nunc qui mihi in mari acipenſer latuit antehac. Cuius ego latus in latebras reddã meis dentibus & manibus. Sturionem nunc tribus nominibus Græci ſale inueterantes condiunt, rhachinq; dorſi portionem nominant: quo argumento ſchinalẽ nos vocitamus: pleuram verò coſtas & latera. hypocœlium deniq; aluum cum pube, Cælius ex Hermolao Barbaro, cuius ipſe nomen diſſimulat. F

Sturio carne eſt ſuauiſſima, Cardanus. ſunt qui vitulinæ conferãt: ſed multò eſt pinguior & ſuauior. Hepar eius magnum eſt, adeoque dulce, vt niſi felle eius temperaretur, nauſeam faceret, Albertus. quare (coqui) felle eius hepar perfricare ſolẽt, Author de nat. r. Sturiones parui multò vilioris ſunt pretij magnis: ſicut & marini (qui & ipſi minores ſunt) fluuiatilibus poſtponuntur.

Fœminas ouis plenas plus quàm enixas probamus, non vſque adeò tamen vt maribus præferamus, Manardus. Sub cane ſturiones maximè commendamus, imò (vt Iouius ait) in mediis tãtum ſolſtitij feruoribus

ribus laudantur, Idem. Stirionem (inquit Platina: sic autem nominat, non sturionem) captum non statim, sed post paululum, in aqua dimidiata, vino albo & aceto coques. Salem indere memento. Tantum coctu-ræ, quantum vitulina caro, requirit. Comedi stirion ex leucophago, vbi multum gingiberis insit, vel ex alliato vel ex sinapio debet. Ex Stirione fit salitura, quam vulgo schinale vocant, quasi spinale, quòd ex dorso & spina fiat. Bonum scito, cum in tessellas cócisum, integrum & rubeum erit. Dum in craticula coquitur, aceto & oleo crebro inspergito, ne desiccetur: vbi calorem penetrasse credideris, ab igne eximito, ac suffusum reliquo aceti & olei, conuiuis apponito. Hæc sunt potatorum calcaria. Conditum, quod cauiare vocant, ex eodem Platina: Oua stirionis, exemptis quibusdam neruis, qui hæc intererant, lota ex aceto aut vino albo, in tabulam extendes, vt exiccentur. Salita deinde in vase aliquo, aut inuoluta sale, manu, nõ tudicula, refrangantur: in saccum raræ texturæ, vt inde humor exeat, coniicies. Postremò verò in seriam in fundo perforatam, vt si quid humoris inest, inde exeat, ad vsum repones, bene premendo & operculãdo. Coqui duobus modis cauiare potest. Nam & in buccellas vel frusta panis parũ tostas extẽsum ad ignẽ cum fuscina aut gladij cuspide tandiu retinendum est, donec crustam fecerit coloratiorem: atque statim calidum edendum: aut lotum aqua tepida, ne plus quàm satis salitum videatur, oleribus bene concisis, excauato pani ac trito admiscebis, addendo parum cepæ minutatim concisæ ac frictæ, minimũ piperis. Hanc deinde impensam in fricturæ modum coques, & Græcos huiuscemodi cibi auidissimos pasces.

H.a. His diebus didici specie modo, non item genere distare tres hos pisces, Danubianum marionem, Padanum atilum: & hyscam, quem Transalpini sturionem nunc vocant: nos Cisalpini rectiùs, mea quidem opinione, stirionem, quasi tu στολωτα dicas, quòd rostro suo proræ item rostratæ speciem referat. Atque

Porci fl. hos omnes non absurdè fortassis porcos fluuiales dixeris, quod & Græcis placuisse liquidò apparet, duntaxat in duobus (hysca, & marione, qui Germanis Hus, Bohemis Wyz vocatur, ac si Græcè dicas ὗς) quib. tertius (atilum dico) totius corporis figura persimilis est, & si quid inter illos paulum euariat, ex diuersitate regionum accidere videtur: quod non in brutis solum, sed & in humano genere satis conspicuum est. Omnino cum porco terrestri hoc totum genus habet quædam communia: præcipuè rostrum, adipes, totiusque corporis obesitatem: nisi quòd hysca aliquanto gracilior collata ad alterutrum apparet: sicut & mole vtrique cedit, Omnes tamen cetacei, vt inter fluuiatiles haberi possunt. His fortasse aliquis marinum delphina adnumerauerit, tum forma similem, tum vocabulo, videlicet ὗς φωκα: quin & vulgo Germanorum porcum marinum sua lingua dictum, Sigismundus Gelenius in epistola ad nos.

H.f. *Acipenser Gallonij.* De acipẽsere Gallonij Crinitus de honesta discipl. 6. 4. hæc obseruauit: In oratione (inquit) M. Tullij pro P. Quintio hæc verba legimus: Non vt dominentur illis qui relicta virorum bonorum disciplina, & quæstum & sumptum Gallonij sequi maluerunt. Fuit autem Publius hic Gallonius postremæ gulæ homo, & in cupediis & lautioribus cibis assiduè versatus: vnde ob eam rem à Lælio viro sapienti gurges est appellatus. nam & Flaccus Horatius, eundem Gallonium fuisse præconem aliquando testatur, atque eius mensam acipẽsere magno infamem: quod ex Lucilij poetę satyra mutuatus est. Versus autem Lucilianos, q̃m lepidissimi sunt, libitum est adiicere, sicuti & M. Cicero in lib. de finib. refert ex Satyra ad Lapathum:

Lælius præclare & recte sophos: illeque vere *O Publi gurges Galloni, es homo miser inquit:*
Cœnasti in vita nunquam bene, cum omnia in isto *Consumis squilla atque acipensere cum decumano.*

STVRIONI cognatum esse puto piscem, quem Vngari (vt audio) vocant Tock, vel Tück, vel Tockhal. Hal quidem ipsorum lingua piscem omnem significat. Hunc ad trium aut quatuor cubitorum magnitudinem peruenire aiunt, lubricum & sine squamis esse, dorso tamen spinoso, subnigrum, capite magno, similem ferè barbottæ dictæ, hoc est mustelæ fluuiatili. (aut potius Husoni, quem aliqui similiter Barbottam vocãt:) dentibus carere, intus nihil præter cartilaginem habere: certo tempore capi, vêre & autumno. E mari fluuios subire putant. Sed de hoc aliàs certius cognoscemus spero: nunc husonem aut similem esse suspicor. *Zucca* Cassæ, idem aut similis est, cuius in ichthyocolla meminit Bellonius. z pro d permutato: vt h coram t pro s inferiores Germani ponunt. Tok quidem per aphæresin ab antaceo factum videtur nomen.

ACCIPITREM piscem volantem Apuleius nominat. Is Græcè ἱέραξ vocatur, Latinè Lucerna vel Miluus, de quo in L. elemento agemus.

ACONIAS, ἀκονίαι, pisces Numenius apud Athenæum nominat. Vide infra in Nouacula pisce.

DE PISCICVLO ACVLEATO.

RONDELETIVS.

Aculeatus maior. IN fluuiis & lacubus reperiuntur pisciculi qui optimo iure aculeati nominantur ab aculeis quibus horrent. Horum duo comperio esse genera. Prius est maius, tribus tantùm aculeis in dorso munitur, tribus in ventre, coniunctis, quales cernuntur in semine eius generis bliti quod *Espinar* Galli vocãt, à quo *Espinochè* pisciculus nuncupatur, vel *Espinarde*: à Germanis Stachelfisch/Binetschle/ab Italis *Stratzarige*. Aculei acutissimi sunt & firmi quos in metu erigunt, vt se ab aliorum iniuriis tueantur. Aculeis demptis corpore paruas Percas referunt, à squamis nudi sunt. Fluuij & lacus quidam tãtã interdum horum pisciculorum copia abundant, vt putent nonnulli seminarium esse reliquorum piscium, vel certè prædam. Exhaustis etiam vel exsiccatis stagnis quamplurimi relinquuntur pauperibus colligendi. Alterum genus est eorum qui senos aculeos rigidos in dorso habent, in

Minor. lateribus singulos. Hunc pisciculum in Nare vidi è quo Tiberim subit. Accolæ pisciculis istis vescuntur.

F Errant qui de genere Galeorum esse aiunt. Quid enim pisciculis istis cum Galeis commune esse potest?

COROLLARIVM.

Pisciculum hunc pungitium vocat Albertus, spinachiã author obscurus qui de naturis rerum scripsit: & alius quidam obscurior nescio qua ratione turonillam: nisi equitem intelligas, quòd aculeos calcarium instar habeat, vt qui equestri certamine decertant, quod vulgò tornamentum vocant, aliqui Troianum

ianum ludum à Vergilio descriptum, vel à spina factum sit nomen, quam Germani Dorn/appellant. Nam & Germani qui Stichling, id est, aculeatum hunc piscem vocant (quod nomen nostri percæ fluuiatili tribuunt) inter pisces eadem ratione equitis vel regis titulo ioculari celebrant. Vel potiùs à spinis, quibus inhorrescunt. Anglicum eius nomé Scharplyng. Spinachia corpore est pusillo, sed vtiliter vndique spinis extantibus munito, aduersus aliorum piscium iniurias tuta, Obscurus. Pungitius pisciculus est omnium minimus: qui lanceolas (aculeos) binas habet in radicibus pinnarum ventris. Mas sub gutture rubet, fœmina rubore caret. Squamas non habent. Piscatores hoc genus piscium sponte generari aiunt, & ex ipsis alios omnes, hac obseruatione inducti, quòd in lacunis nouis primo statim anno inueniuntur, & postea sequentibus annis pisces alij diuersi quanquam nulli fuerint immissi, Albertus. Reperiuntur cum alibi, tum Argentorati, & Vitebergæ in Albi. nulli apud nos.

DE ACVS PRIMA SPECIE. RONDELETIVS.

A Græcis βελόνη piscis dicitur, & ῥαφίς. Dorion citante Athenæo, βελόνην φησὶν ἣν καλοῦσι ῥαφίδα. Arist. in his qui nunc extant libris βελόνην semper vocat. In lib. autē περὶ ζωϊκῶν, vt scribit Athenæus, ῥαφίδα etiam nominauit. Similiter Oppianus, ῥαφίδες δ' ἐπὶ τῇσιν ἀραιαὶ. ἀβλεννὴς etiam nuncupata est. Athenæus, Ῥαφὶς ἡ βελόνη, καλεῖται δὲ καὶ ἀβλεννής. Gaza acum interpretatus est. Plinius aculeatum vocat. Belone, inquit, quos aculeatos vocamus. Alibi acum. Acus, inquit, siue belone vnus piscium dehiscente propter multitudinem vtero parit. Qui nunc Græciam incolunt corrupto vocabulo βελονίδα. Nostri *Eguille*. Itali *arguzelli*. Hispani *aguilla* vel *agu a pescado*. Veneti *agucula*. Normani *orphiez*. Habet etymum à rostri longitudine, tenuitate & acie, quod ideo simile est acui vel sagittæ: vnde ὀξύρυγχοι ῥαφίδες ab Epicharmo cognominatæ sunt. ἀβλεννὴς verò quòd sine muco sit: βλέννα enim mucum significat: hic autem piscis carne est planè sicca, & sine humore lento, glutinoso & mucoso, quo multi lōgi pisces obliti sunt. Duas acuum differentias obseruauimus: vnam, quæ apud nos frequēs est admodum, & vulgo notissima, de qua priùs tractabimus: alteram, quæ acus est Aristotelis, à nostra vulgari dissidens, de qua proximo capite.

A — Libro 7. — Ibidem. — Lib. 1. ἁλιευτικῶν. — Libro 8. — Lib. 32. c. 11. — Lib. 9. cap. 51. — Ath. lib. 7. — Acuum duæ species.

Acus vulgaris piscis est longus, læuis, marinus quidem, sed interdum etiam in marinis stagnis reperitur. rostro est acuto, longo, tenui. Maxilla inferior superiore est longior, in mollem quandam substātiam degenerans. Dentes in vtraque maxilla parui frequentesq;. Caput est triangulare, viride. Oculi magni, rotundi, lutei. Ante hos meatus ad audiendum vel ad odorandum trianguli figura. Branchiæ quatuor duplices. Pinnæ duæ paruæ ad branchias. Duæ aliæ breues sub ventre, quas sequitur alia longa, aculeis constans & membranis ab vmbilico ad caudam progrediens. hac superior alia est magnitudine ferè par. Cauda breuis est in duas pinnulas terminata. Podex infima parte situs, non admodùm conspicuus. Acus hæc ventre plano est, reliquo corpore quodam modo quadrato, ob lineam vtrinque protensam è squamis contextam, reliquis partibus læuibus & sine squamis. Dorso est cæruleo, ventre cādido, spina dorsi viridi, cæteris partibus interioribus longis, vt ventriculo, intestinis sine appendicibus. Hepate oblongo, & in eo vesicula fellis oblonga, corde angulato. *B*

Æstate venter ouis multis refertus conspicitur. Quare illam æstatis tempore parere crediderim, sed serò & sine vlla ventris scissura. *C*

Carne est dura & sicca, quam ob causam difficiliùs coquitur, succum tamen bonum gignit. Mirum igitur si Athenę⁹ de hac nostra acu locutus † nō sit Ῥαφὶς ἡ βελόνη, καλεῖται δὲ καὶ ἀβλεννής, δύσπεπτος, ὑγρός, εὔχυλος: (*vide infra in Corallorum. cùm minimè humidam esse experientia constet, sed siccam.*) Oppianus de hac nostra acu videtur locutus fuisse, cum tradit eam dentibus retia erodere & incidere. Dētes enim paruos habet & frequentes.

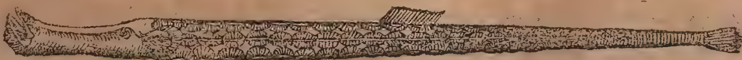
F — Libro 8. — † negatio videtur abundare. — Lib. 3. ἁλιευτικῶν.

> Καὶ μὴν ἠδὲ ῥαφίδων γένος νόος: αἱ δ' ὅτε κόλπον
> Δικτύου ἐκπροφύγωσι, πόνου δ' ἔκτοσθε φανῶνται,
> Αὖθις ἐπιστρωφῶσι, νέον δ' ἐπιμωμήσασαι
> Δήγματ' ἐπιπείσσωσι, τὸ δὲ ζ φισὶ λύεται εἶδος,
> Γνάθει τ' εὐκολμῶς ποτὶ ἐς ἔντοσθεν ὀδόντας.

Præterea eam quam exhibemus βελόνην siue acum meritò dici, tum figura, tum nationum omnium consensus appellationesq; testantur, à qua diuersam fateor esse eam, de qua scripsit Arist. quippe cui notæ multæ quæ huic nostræ insunt, minimè competant. dentibus enim caret acus Aristotelis, teste Athenæo. Ad hæc rimam habet in ventre. Postremò hyeme parit. Quare distinctionis & perspicuitatis gratia priorē belonem appellabimus vulgarem siue communem: alteram belonem Arist. de qua iam dicamus.

Acus Aristotelis. — Libro 7.

DE ACVS SECVNDA SPECIE, SIVE DE ACV ARISTOTELIS, RONDELETIVS.

Locis aliquot, quos posteà citabimus, βελόνης meminit Aristot. Ea verò est, quæ à nostris *Trompette* dicitur. Ab Italis quibusdam *Dauolo*. Sunt qui serpentem marinum esse credāt, sed falsò, vt docebimus. *A*

Piscis est longus, tenuis, cubiti longitudine, digiti crassitudine, oculis, branchiis hippocampo planè similis, *B*

nè ſimilis, necnon roſtro, quod tubam æmulatur, vnde à noſtris nomen poſitum. A capite ad podicem hexagonus eſt piſcis, à podice ad caudam quadratus. Podex in medio ferè corpore, à quo rima oblonga progreditur, in qua oua reponi certiſſimum eſt. Ego cùm huiuſmodi acum hyemis initio cultello aliquando diſſecarem, in rima oua permulta reperi, fideque digniſſimis viris oſtendi. Proximo anno quum non procul ab Aquis mortuis locus in mari turri ædificandæ deſtinatus, vndis vacuaretur, illicque maris purgamenta diligentiùs perluſtrarem, duas acus reperi coloris diuerſi: erat enim altera viridis, altera pulla, in quibus cùm rimam illam inſpicerem, oua vidi in ea excluſa, multosq; fœtus iam perfectos, quorum alij maiores erant ac mouebantur, partesque omnes perfectas habebant: alij minores: alij tam exigui & tenues, vt oculi duntaxat & roſtrum cernerentur. Pinnas duas habet hæc acus exiguas, ad branchias. Aliam in medio dorſi vix conſpicias, niſi dum viuit, & in aqua mouetur. Longitudo corporis cum tenuitate aliarum pinnarum vicem gerit. Cauda in ſimplicem & tenuem pinnam terminatur. Gulam habet, qua plurimi piſces carent. Ventriculo eſt paruo, oblongo, hepate magno, inteſtinis gracilibus rectis, non in ſpiras contortis. Non ſquamis, ſed ſerpentum modo integitur cortice pulchrè cælato & duro. Ob tenuitatem parum carnis habet: eamque ob cauſam à menſis reiicitur. Sed à pleriſque venuſtatis gratia exiccata ſeruatur. Hanc βελόνην eſſe ſeu ῥαφίδα, de qua ſcripſit Ariſtoteles, conſtanter affirmamus. Nam teſte Athenæo libro περὶ ζωϊκῶν ἀνόδουν eſſe dixit, id eſt, ſine dentibus, quod huic noſtræ quadrat: quippe cui non modò nulli ſint dentes, ſed ne vlla quidem oris ſciſſura, verùm foramen ſolum veluti in extremo tubæ, tam paruum, vt tum propter eius paruitatem, tum propter roſtri longitudinẽ anguſtiamque, ne minimus quidem piſcis hauriri poſſit, ſed hàc veluti per fiſtulam ex aqua alimentum trahit. Iam verò rima ſub vẽtre, quam Ariſtoteles acui tribuit, quæ etiam ei, quam exhibemus, proculdubio ineſt, omnem controuerſiam dirimit. Eius hæc ſunt verba, quæ ſic conuertit Gaza: Qui autem acus vocatur, vnus tempore pariendi vtero dehiſcente oua emittit: habet enim hic rimam quandam ſub imo ventre, vt cæciliæ ſerpentes. A partu autem viuit, & vulnus calleſcit. Item Plinius: Acus ſiue belone vnus piſcium dehiſcente propter multitudinem vtero parit. A partu coaleſcit vulnus, quod & in cæciliis ſerpentibus tradunt.

Quod hic ſit acus Ariſtotelis.
Libro 7.
Lib. 6. de hiſt. animal c. 13.
Lib 9. ca. 51.

De acu rurſus Ariſtoteles: Acus verò appellata ſerò fœtificat, compluresque eius generis diſrupto

C ac dehiſcente vtero pariunt, non tam multitudine ouorum quàm magnitudine. Et modo phalangiorum proles parentem offuſa circundat: quippe quam diſcedere ſtatim prolis amor non ſinat, & ſi tetigeris, fugiunt. In his verbis, ſi conuerſionem Gazæ conferat diligens lector cum verbis Ariſtotelis, intelliget poſtremam ſententiam corruptam eſſe, atque Gazam aliter legiſſe quàm nos in vulgaribus noſtris codicibus. Quî enim congruunt verba iſta, quippe quam diſcedere prolis amor non ſinit, cum ijs: ἐκτίκτει γὰρ πρὸς αὐτήν? Hæc ſunt Ariſtotelis teſtimonia, quæ neceſſariò conuincunt eam eſſe belonen ſiue acum, quam depinximus. Quæ ſerpens marinus dici nullo modo poteſt. Id quod eiuſdem Ariſtotelis autoritate confirmo. Sunt & marinæ ſerpentes terreſtribus forma ſimiles, niſi quòd magis congri ſimile caput habeant. Magnitudine igitur, figura corporis, capite congri ſimili diſtinguitur ſerpens marina ab acu. De ſerpente autem marina plura ſuo loco dicamus. His quæ propoſueramus confirmatis, non abſurdum fuerit cauſam inueſtigare, cur acui dehiſcat venter. Ac primùm non ſine cauſa mirum videri poſſit Plinium loco anteà citato, id ad ouorum multitudinem referre: cùm quæ de acu ſcripſerit, ex Ariſtotele mutuatus videatur, qui tamen cauſam rimæ ſub ventre non multitudini ouorum, ſed magnitudini adſcribat, quum ait acum ſerò fœtificare, compluresque eius generis diſrupto ac dehiſcente vtero parere, non tam ouorum multitudine quàm magnitudine. Rurſus ſi magnitudinem ouorum rimæ cauſam eſſe putes, cur in hippocampi ventre rima non fit, cuius & plura & maiora ſunt oua quàm acus? Ælianus aliam adfert cauſam. Marinæ acus, inquit, quod ſunt prætenues, minimè tortuoſum & ſinuoſum vterum fœtuumque capacem habent, idcirco catulorum ſuorum non ſuſtinentes incrementum, diſrumpuntur. non igitur pariunt catulos, ſed expellunt, atque eiiciunt. At permulti ſunt ſquamoſi, quibus ſinuoſus non eſt vterus: multi longi & tenues, qui rima iſta carent. Quare corporis tenuitati adiungendam cauſam aliam eſſe cenſeo: nimirũ corticis duritiem. Nam vſq; adeò duro cortice integitur acus, vt gladio acuto ſecari vix poſſit. Quò fit, vt vẽter diſtendi nequeat, quemadmodum hippocampi venter, qui mollis eſt. Emittit itaque acus oua ſua, atq; in illa rima tanquam in alio ſinu fouet, donec excluſerit. Idem in cruſta intectis quibuſdam videre eſt, veluti in locuſtis, ſquillis, & cancris omnibus. Quæ omnia in appendicibus ad caudam poſitis oua ſua racematim compacta ſeruant, & fouent donec excludant. Qua nota diſcernuntur fœminæ à maribus. Natura itaque ſagax & prouida in acu rimam poſt podicem dilatat, donec peperit, quæ poſt partum ita coit, vt coaleſcere videatur. Quanquam fieri poſſit, vt coaleſcat, vt Ariſtoteles & Plinius exiſtimaſſe videntur. Hoc qui Angliam peragrarunt, & faciliùs credere, & aliis certiùs perſuadere poſſunt. Illinc enim ichthyopolæ lucios cultro diſſecant, vt pingues eſſe empturis oſtendant, quos non emptos rurſus in viuaria coniiciunt, in quibus vulnus coit & coaleſcit. Quod naturæ rerum periti tincis attribuunt, quia iis ſe lucij affricant, vt illarum mucum vulneri illinant, atque ita eius labra in vnum conducuntur. Sed idem in acu euenire non poteſt ob cutis tenuitatem & ſiccitatem. Verùm ſic rimæ oræ committuntur, vt propiùs etiam inſpicienti coaluiſſe videri poſſint.

Li. 6 de hiſt. anim. ca. 17.
Acum Ariſt. non eſſe ſerpentem marinum.
Li 2. de hiſt. anim c. 14
Cur acui dehiſcat vẽter.
Lib 9. cap 51.
Lib. 11. ca. 23.

DE ACV MAIORE ET MINORE, BELLONIVS.

Acum Genuenſes Acuin nominant, idque ad diſcrimen Galei aculeati, quem Aculatum dicunt. Gallia

A huic piſci, & potiſſimum Lutetia & Rothomagum, Orphiæ nomen indidit, *Des Orphies*, Græcia *Zarganes*, Italia *Acuſigole*. olim *Belóne* & *Raphis* vocabatur. Ea nobis alioqui rarò adferri cõſueuit, quia ſerò apparet & capitur. Grãdior in Oceano euadit, q̃ in Adriatico, vbi vix digiti craſſitudinẽ excedit. Latinorũ nõnulli à figura Aculeatum, non ꝙ acuminata ſit, nominauerunt. Huius duæ obſeruantur, vt mox dicam, ſpecies.

Seſquipedales in Oceano capiunt, duorum pollicum craſſitudine, ſquamis tenuib. obſeptas: tergoris

B partem præ terſitudine lucidam habentes, vt etiam veluti argenti repercuſſione in oculos vibrent. Viridem præ ſe ferunt ariſtam, hoc eſt, tergoris ſpondylos. Acus peculiares habet notas quæ Scõbro & Thynno etiam conueniunt: Suprà enim & infrà ad caudam, ſeptem pinnulas ſeu appẽdices à ſe inuicem diſtinctas habet, quæ deinceps ad caudam deferuntur. Pinnam ſub vẽtre in medio corpore & ſupra tergus gerit: duas autem vtrinque ad latera, branchias vtrinque quaternas: Roſtrum porrectius in exilitatem faſtigiatum, tenue, crenatum dentibus, fel iecori annexum.

Fœtificat serò, & hyeme parit.

Nostri recentibus tantùm vtuntur: contrà Illyrij, & qui Orientis plagas incolunt, apud quos sale condiri, vt mox dicetur, solent. C F

DE ACV ALTERA MINORI, IDEM.

Est aliud genus magnitudine tantùm à priore differens, tenuibus etiam vestitum squamis, linguam exilem, & dentes molares obtusos in ore habens, non vt prædicta: branchias quoque vtrinque quatuor: septem etiam vt in maioribus supernè & infernè, & in cauda propendentes pinnulas, caudam bifurcã habet: nunquam digito crassior excrescere solet, nec pede longior euadere.

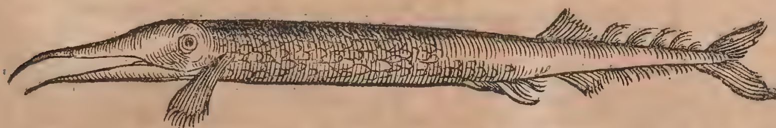
In insula, nomine Lissa, olim Phana affatim capitur, quas indigenæ, cùm multa dolia sale cõdierint & impleuerint, nauigio inde transferunt, vt externis maximo quæstu diuendant: Est enim conditura admodum suauis. Siquidem sale inueterata, cruda cum pane edi solita est. F

Vnicam tantùm amborum dedimus effigiem, vtputa quòd ambobus notæ eædem ferè conueniant, nec nisi magnitudine discrepent. De hoc pisce Oppianus etiam meminit isto versu, A

Ambæ Sphyrænæ (inquit) longa, tenuesque Belonæ.

Etsi stomacho minimè gratam, malum procreare succum, & parum nutrire Xenocrates senserit: Diphilus tamen probum efficere sanguinem dixit, vide in Corollario F. nostris maximè in deliciis apprimè expetitum.

Quærendum an idem hic sit saurus Rondeletij, maximè propter pinnas illas paruas versus caudam: Videtur diuersus, cognatus tamen.

DE TYPHLE MARINA, BELLONIVS.

Typhle vel Typhline antiquis, Plinio Spondyle, vulgo Græco νεροφίδια; id est aquæ serpens (ab Aristotelis marino serpente longè diuersus) Massiliensibus *Gagnola* ob id, quòd quoties piscationi indulget, vbi hunc alios præcedere viderint, lucrum se fecisse portendant. A

Medicamentis tantùm vtilis est, à voracissimis quibuscunque piscibus minimè inuadi solitus: cæterum litoralis, nusquam hamo decipi solitus: ore enim est adeo exiguo, vt vix acu traiici possit. G

Rostrum illi est veluti rotundum, leuiter compressum & cartilagineum, in cuius extrema parte maxilla inferior pyxidatim tanquam operculum superiori congruum inseritur, ita vt rostrum illud calami in modum sit concauum: vnde Antonio Martinello Flandro, viro alioqui doctissimo, eum pissorbulum vocari posse visum est. Magna est huius cum Typhlope terrestri (sic enim à Nicãdro vocatur, quem etiã Græcum vulgus Typhlinem nominat) similitudo. Vtraque enim testa contegitur dura, cui natura vtrinq; in lateribus rimam fecit cuticularem, contra aliorum naturam, vt eius aluus distendi possit in prægnantib. Ambæ squamis carent. Marina perfectam magnitudinem assecuta, ad pollicis crassitudinẽ accedit, & cubiti longitudinem. Pinnas congri modo in lateribus duas iuxta branchias, & vnam in tergore habet. Caudæ verò extremum ei penicillo simile est, qui in summo maioris antennæ marinæ ranæ conspicitur, paulò tamen minor. Branchias vt Muræna contectas habet: oculos tam paruos, vt vix grani milij magnitudinem æquent. Maris & fœminæ discrimen suscipit. Ambobus corpora angulosa, oblonga, à capite ad vmbilicũ quadrangula: ab vmbilico verò per caudam in quinos desinunt angulos: altera in anteriori parte sexangula est: ac rursus ab vmbilico ad caudam quadrangula. Vnicam tantùm in medio ventre rimam ferunt, cũ tamen terrestris duas habeat, in lateribus vnam vtrinque, quæ tam mari quàm fœminæ datæ sunt. Vnicum quoque habent intestinum, album, rectà exporrectum, multa pinguedine circunsessum, hepar pallidum, oblongum: sub cuius parte dextra fel continetur cæsium, grani hordei magnitudine. Cor vix milio maius esse cernitur. Spina tergoris articulationib. seu spõdylis raris intersepta est. Vuluam habet bicornẽ, vt cæteri pisces, ouis plenam, grani sesami magnitudine, rotundis, rubris, translucidis, quæ ipso quidem verè excludit. Hæc Bellonius. Rondeletius Acvm Aristotelis nominat. Figuram vterque eandem pingit, nisi quod in ea quam Bellonius exhibuit pinna dorsi media non exprimitur, & rhombi quidam continuati per media latera descendunt. C B B

COROLLARIVM.

Acus in quarta declinatione, genere fœminino, instrumentum est nendi: in secunda verò declinatione, masc. genere, vt grammatici quidam recentiores annotant, genus est piscis, de quo Martialis libro 10. A

Et satius tenues ducere credis acos.

Raphium (ῥάφιον) Hippocrati subulam significat, quam Galenus in Glossis κεντήριον etiam à pungendo nominat. ea præpunguntur quibus filum inseri debet coria. ῥαμφησαὶ pisces quidã Hesychio, fortè Acus. Sunt qui acus marinas βέλλας non βελόνας nominant, vt author est Hesychius. dicũtur & βδαλοὶ nonnullis, apud Varinum. Recentioribus Græcis belóne etiamnum vocatur, vel aiulone. Auicennæ interpres modò Græcam vocem peruertit, modò Latinè aculeum interpretatur. Alcyonum nidos confingi putant ex spinis aculeatis, Plinius: (alij legunt aculeati:) è spinis belonæ, Aristot. Acus vulgò (Italicè) *angusigola* dicitur, vt Alexander Benedictus scribit: vt Platina, *acucella*; Venetiis *acicula*, teste Massario. Vbique gentium nomen retinet, Gillius. Hispanicè, *aguia paladár*. Germanicè Hornfisch vel Snacotfisch. Anglicè Hornekek vel Garrefysshe/ vel Pyperfysh. Acus Aristotelis *Trompette* Gallis, à rostri figura in fistulã desinentis: vnde etiam dici potest: ein Trommeeter. Aquila, vt multi autumant, est acus, cuius rostrum habet gruis vel Ciconiæ similitudinem, Niphus. sed hos longè falli, ex Aquilæ historia apparebit. *Aquila.*

Piſcem eundem eſſe coniicio, de quo Alberti verba hæc (in quibus quædam corrupta videntur) legimus. Afaniger (al'. Amger) eſt piſcis, vt dicunt, qui Amno (al'. Armo) propemodum ſimilis eſt, & longus & rotundus: Germanicè Guich (al'. Geruiſch/quod placet. accedit enim ad Anglicum Garrefyſſhe) vocatur, & eſt albus, bonæ carnis, breuior anguilla, roſtrum auis habens pro ore, ſubtile, longum & rubẽs, ac ſpinam in corpore viridem. Hornfiſch nomen vſitatum eſſe audio apud Germanos maritimos circa Stettinũ: Tobias verò in Saxonia maritima, vel Dobias / vel Topeiaß circa Suerinum, Friſiis Gebbe. Puto enim omnibus his vocabulis piſcem vnum ſignificari, niſi fortè vnius generis duę ſunt ſpecies, maior ſcilicet & minor: Vtrunque in lacu Suerinenſi capi referunt. Dobias (inquiunt) piſcis eſt marinus, albus, longus quadrante vlnæ vel duos palmos, mucronatus, craſſitudine digiti ferè minimi, boni ſaporis. Anglis alicubi vocatur an Hornebeacke/à roſtro vel naſo corneo, vel cornu inſtar prominente. nam beck roſtrũ eſt. Alibi aliter, vt dixi. Peronæ cinis inſperſus vlcerum putredines ſanat, Kiranides libro 4. videtur autem perone idem quod belone ſignificare, ſi pro piſce accipiatur, vt coniicio. Bellonius typhlen vel typhlinen ab antiquis, à Plinio Spondylen, pro piſce nominari ſcribit, quem ipſe typhlen marinam appellat, Rondeletius acum Ariſtotelis: quod quàm verum ſit, ipſe viderit. ego typhlinen inter ſerpentes tantum nominatum memini: vt ſpondylum, (vel ſpondylen, vel ſpondylin, vt alij ſcribunt,) inter inſecta potiùs quàm ſerpentes vt putauit Plinius: inter piſces nuſquam: (niſi quòd inter Nili piſces Athenæus typhlen nominat, Heſychius typhlinum.) nam ſpondylus ſui generis inter oſtracoderma eſt. Eundem piſcem (Ariſtotelis acum) à Græcis vulgò νεροφίδιον vocari Bellonius ait: vbi in mentem venit ophidion piſciculum congro ſimilem à Plinio nominari, ſed ab hoc diuerſum vt Rondeletio videtur.

Hanc acus figuram Venetiis accepimus.

B Raphis habet os paruum, longum, & ſimilis eſt ſphyrænæ, Kiranides. Ῥαφίδας ἀραιὰς Oppianus dixit, graciles acos Martialis. Acui fel in iecore poſitum eſt, Ariſtot. Athæneus acum inter piſces læues & dentibus carentes numerat. Hornfiſch in lacu Suerinenſi, vt audio, roſtro ardeam refert, gladio non diſſimilis, ſed non longior cubito. Saurum, id eſt Lacertum piſcem quendam Rondeletius vocat, roſtro & priore corporis parte acubus ſimilem, poſteriore verò & carnis ſubſtantia ſcombris. Vide in Sauro.

C Acus hyeme parit, Ariſtot. In petris & arenis paſcitur, Oppianus.

D Acus piſcis (ſi recte ſic interpretor, quem Germani Hornfiſch appellant) harẽgas (vt vulgò nominant) perſequitur, piſcatoribus eam ob cauſam damnoſus.

E Huius piſcis bucca (os, roſtrum) geſtata vel ſuffita, dæmonia eiicit, Kiranides.

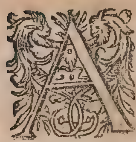
F Acus & thriſſæ, piſces ſunt aceroſi, (ἀχυρώδεις,) minimè pingues, & ſine ſucco, (ἄχυλοι,) Hiceſius apud Athenæum. Quærendum an in Diphili etiam verbis quæ Rondeletius ex Athenæo recitat, non ἄχυλος, ſed ἄχυλος legi debeat, vel contra. Chalcides etiã quæ thriſes conferunt, Hiceſio piſces ſunt ἀχυρώδεις, ἀλπεῖς καὶ ἄχυλοι. Aciculæ quouis modo coctæ, optimæ habentur, Platina. Alexander Benedictus tẽpore peſtis inter alios piſces etiam acum commẽdat. Piſcem Hornfiſch Germanis dictum molliorem eſſe audio, quàm vt ſaliri debeat: acum verò Bellonius ſale inueteratam ſuauem eſſe refert, vnde an idem ſit piſcis, addubites.

G Ad ſtillicidium vrinæ: Raphida marinum piſciculum comburito, & potui cinerem offerto, Galenus Euporiſton. 3. 277. Hic piſcis totus cum irino vnguento, vehementer inſpiſſat, Kiranides. Peronæ cinis inſperſus, vlcerũ putredines omnes ſanat, Idem libro 4. conijcio autem perones nomine intelligi bellonen. vel potius legendum percæ.

H.a Belone oppidum eſt Bæticæ proximum, Plinius 5. 1.

H.e Sculpatur nycteris in Rhinocerote lapide, & ad pedes eius piſcis raphis, id eſt acus, & ſub lapide radix herbæ immittatur. Hoc geſtatum dæmonia fugat: & ſi poſueris ad caput alicuius neſcientis, non dormiet, Kiranides 1. 17.

DE ADMOE.

ADMOS piſcis à ſolo, quod ſciam, Oppiano memoratur: apud quem in recto plurali primùm ἄδμωνες, deinde ἄδμωες abſque nî legitur: hic à recto ſingulari ἄδμως, ille ab ἄδμων deſcenderet. Lippius vtrobique legit abſque nî admoes. Datiuus pluralis ἄδμωσιν, ab vtroque rectè formari poteſt. Quomodo naſſis ineſcatus capiatur tertio Halieut. Oppianus, interprete Lippio, deſcribit his carminibus:

Admoas capiunt autumni tempore naſſæ
Vimineæ, medias fraudem iaculantur in vndas.
Sub naſſa appendunt tophum, (τρητὸν λᾶαν ἀνάσχῃ:) *quod ſubere firmum*
Suſtentant ſuperet, (id eſt, ne in fundum ſubſidat:) *madidaſque in fraude recondet* (recondunt)
Quattuor humenti cochleas (κάχληκας id eſt, lapides) *in littore captas.*
Lentorem cochleæ fundunt. hinc ſpuma marina
Albicat: & paruos allectat mota (nihil de motu Græcè legitur) *natantes,*
Curuanatant, cubito adnixæ (locus eſt corruptus, pro cubito, puto legendum ſubitò: pro adnixæ, adnixi, vel aliud quippiam, idq́; in maſc. genere. Ἄδμωνες δ' ὁρόωντες ἔσω κύρτοιο μυχοῖο Ἀγρομένους *ſpeculantur ab alto*

Adonides, extra nassam cuneumq; recessum,
Pisciculos paruos salientes agmine multo:
Et subito irrumpunt. venter rapit improbus illos:
Nec prædam nactis, liquidas fugit illa per vndas,
Insidiis frustra sese duellere (è nassa euadere) tentant.
Dumq; parant aliis pestem, labuntur in ipsam. Hæc ex Lippij translatione recitare volui, vt appareat nec ipsum satis feliciter conuertisse Halieutica Oppiani: neque Aldum Manutium qua opus erat diligentia excudisse.

DE ADONIDE SEV EXOCOETO.

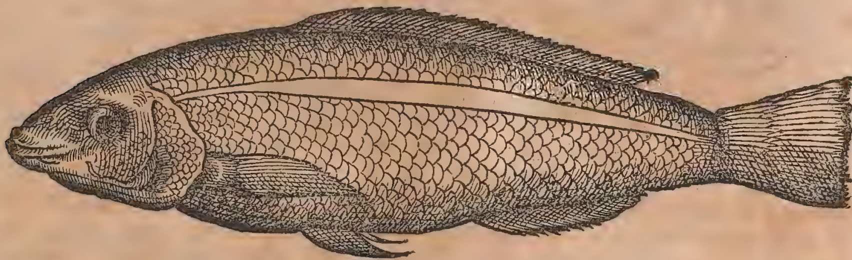
RONDELETIVS.

EXOCOETVS omnium sententia piscis est saxatilis, qui etsi rarus videatur Plinio (nam miratur Arcadia, inquit, exocœtum suum) tamen in nostro litore nonnunquam reperitur, & nos in saxis stertentem aliquando vidimus. Multi sunt pisces, qui peculiares locis quibusdam esse dicuntur, qui tamen in alijs etiam locis reperiantur.

Duo illi à veteribus posita snnt nomina. nam ἐξώκοιτος & ἄδωνις dictus est, testibus Plinio & Oppiano. Nullum huius vulgare nomen comperi, sed communi tantùm saxatiliũ nomine nuncupatur. Exocœtus ab eo quòd in siccum somni causa exeat, vt scribit Plinius. Oppianus. A *Lib. 9. cap. 19. Lib. 1. ἁλιευτικῶν.*

Ἄλλοι δ᾽ ἐξώκοιτον ἐφήμισαν, ἕνεκα κοίτας
Ἐκτὸς ἁλὸς τίθεται, μοῦνος δ᾽ ἐπιχέρσον ἀμείβει.

Multi exocœtum dicunt, quod prosilit vndis
In littus, sicca ponens tellure cubile. *Ibidem.*

Athenæus nomen eum inuenisse tradit, quod sæpe extra aquam quiescat. *Libro 8.*

Piscis est semipedali magnitudine, forma terete, ὑπόπυῤῥος, secundum Athenæum: ξανθὸς secundum Oppianum, id est, colore aureo, partibus quibusdam virescente, alijs magis rubescente. A branchijs ad caudam lineam candidam, continuam habet. Corpore similis est mænis iam fœtis, aut gobionibus. Paruas habet branchias: qua de causa Plinium dixisse crediderim circa Clitorium vocalem tradi, & sine branchijs, quod fieri non potest: sed qui branchias breues, imperfectas, nec valde manifestas habent, ijs carere existimantur, veluti hippocampo propter paruitatem & situm deesse videntur. B

Cur diutius in sicco viuat, in causa est quod aëris magna copia, à qua suffocari possit, affatim non trahatur ob branchiarum structuram. Qua de re fusius diximus lib. 4. cùm de respiratione ageremus. C

Vocalem autem esse fabulosum est autore Pausania, qui asserit se captos quidem exocœtos † vidisse, vocem verò nullam audiuisse, cum tamen illic vbi capiuntur, ad solis vsque occasum commoratus esset, quod eo maxime tempore vocales eos esse pisces dictitant. Hos ποικίλας appellat Pausanias, id est, varios: qua in re Athenæo non aduersatur, qui ὑποπύῤῥους vocat. neque Oppiano, qui ξανθὸν. Nam Athenæus, qui ὑποπύῤῥους appellat, eisdem lineam albam à branchijs ad caudam tribuit, qua ratione varii etiam illius sententiâ dici possunt. Idem Athenæus ex Clearcho multa notatu digna de exocœto profert, quæ Leonicus vtriusque linguæ peritus, & in philosophicis feliciter versatus in libro historiarum suarum Latina fecit, his verbis: Exocœtus piscis est, quem nonnulli Adonidem appellant, ideo sic nominatus, quoniam somni causa sæpius ex humore in siccum exeat, colore autem est subrufo, & ab ipsis branchiarum initijs, ad extremam vsque caudam virgulam vtrinque albicantem continenter habet, forma verò est rotunda, minimeque expansa, & magnitudine haud ferè absimilis mugilibus (paruis,) qui litorei appellantur, quos octonûm maxime digitorum longitudinem planè adimplere percepimus: & ad summam pisci illi perquàm similis esse videtur, quẽ hircum vocant, nisi quòd illi ventre supino nigricans quædam subest macula, quam hirci barbam appellant. Est autem exocœtus ex saxatilium genere pisciũ, & circa scopulos ferè & lapidosa degit litora, qui pacato tranquilloque mari in summis elatus vndis, & illarũ sensim applausu in nudis expositus cautibus, in sicco diutius conquiescit, seq; ad solis radios subinde conuertens immobilis manet. Cæterum postquam tantum eo loci, quantum sibi satis visum est, conquieuit, rursus mare versum cylindri more volutatur donec ad primas delatus vndas extremũ litus abluentes, reciproco illarum abscessu in mare delabitur. Verum dum in siccum quo diximus modo exit, litorales maxime aues præcauere dicitur, quæ tranquillis præsertim diebus secundum extrema litora depascuntur. Huiusmodi sunt cerylus, trochilus & creci similis elorius, quas sicubi conspicatus fuerit exocœtus, non sensim, vt diximus, cum nullus subest timor, ad marinas volutatur vndas, sed crebro festinans saltu in pelagus sese demergere properat. Hactenus Athenæus de exocœto, cui omnes attributæ notæ cum maxime in hunc nostrum, nec in vllum alium, quem vidisse aut audisse contigerit, competant: non dubito quin veri exocœti iconem hîc expresserimus. *Libro 8. † Vide in Corollario.* B *Libro 8.*

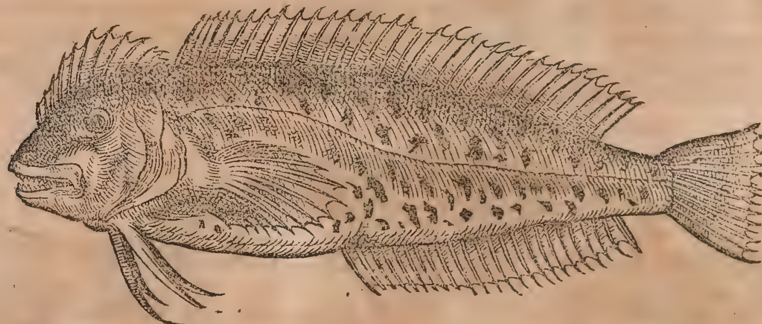
DE EODEM EX BELLONIO, QVI DIVERSAM

eius effigiem dedit, vt sequenti pagina habetur.

Exocœtum vulgus Constantinopolitanum † Clinon vocat. Genuenses vna Bauecqua: Massilienses *vn Gabot* vel *Gauot*. Romani cum aliis minutis piscibus confundunt, modò Cernam, modò Missorem appellantes. Frequentissimus est Oceano, neque quispiam est qui indigenis Oceani congrorum pisca- *† Glinon infra*

tioni magis faueat quàm Exocœtus. Nam quum vrticis plurimum delectetur, atque vrticæ circa litora inter cautes hæreant, ille mari profundius mergi recusat. quamobrem recedente mari sub petris & foraminibus aqua refertis contineri mauult. Agricolæ autem loca saxosa adeuntes, antequam æstus reciprocetur, lapides dimouent, vt inter scopulos, in quib. delitescunt, Adonides captent, & hamos quos chordis alligant, inescent, quibus ita ad cautem ligatis aduentantes cum æstu Congros ac Galeos illuc capere possint. Exocœti sub lapidibus vel in cauis cautium quiescentes, in rupibus Bononiæ penè innumeri reperiuntur: quos si quispiam manu imprudens attrectauerit, sentiet horum dentib. magnam feriendi vim inesse. Indigenæ Comasci vulpem vocant, vna folpe pronuntiantes. Exocœtus species habet plures, quarum vna cristata est, Massiliæ frequens, primo aspectu aliquatenus Gobium referens: cute enim glabra obducitur. Firmos dentes vt Scarus habet. Colore est subrufo vt Scorpæna, multis alijs coloribus confuso. Totus piscis (vt Anguilla) lubricus est, & sine aliqua squama ac spina, præterquam Spondylorum. hinc vulgus Græciæ *Γλινὸς* nominauit. Non excedit crassitudinem quam pollex & index amplecti possit. Continuam habet tergoris pinnam, ac nescio quid supra oculos, quod veluti à pellis laxitate procedit. Cæterum laterum pinnæ reliquorum piscium formam non seruant: nam hæ veluti inuersæ conspiciuntur. Pinnas, quæ illi sub ventre sunt, duobus tantum cirrhis radiatas habet:

Exocœtus cristatus.

Dentes ordine dispositos, Sparo frequentiores & numerosiores, maxillis firmiter insertos. Interanea ad Scarum accedunt. Cristati porrò Exocœti caput ad Chamæleonem accedit, in cuius cacumine pinnam videas Galli cristam prorsus referentem. Caudæ pinnam & laterum rotundā habet, duas præterea sub sterno: alteram in tergore, continuam, admodum latam, quemadmodum & ea quæ illi sub cauda est. Dentibus anteriorib. acutissimis præditus est, quales sunt canini nostri. Cute integitur laxa, multis coloribus, vt draco, variegata, vt primo aspectu Draconem esse iudices. Viuax supra modum esse comperitur. triduum enim vel quatriduum absque aqua viuit. Chamas quoque conficit & conchylia, atq; interdum vrticas pascitur. Branchias tectas habet, & paruo foramine peruias: sed & detectæ vtrinque quatuor numerantur.

Tertium Exocœti genus, etsi Byzantinis piscatoribus non alio quàm Glini nomine pernoscatur, ac nonnullis Chelidonius appelletur: tamen à Glino ac cristato Exocœto hoc differt, quod raro sex digitorum longitudinem, & duorum pollicum crassitudinem excedat. Squamis caret: lituras per tergus melinas, cyaneas ac fuluas habet, & continuam tergoris pinnam, mollem: caudæ autem latā, vti & laterum, omnes varij coloris. Branchias contectas vt Muræna, quam notam quum ego semel piscatoribus ostendissem, id eos coegit proferre aliud quiddam à Glino esse. Spinea branchia exterior, vt in Dracone marino, duobus aculeis obfirmatur: sed ab eo dissidet, quòd quilibet aculeus duobus serratis denticulis sursum repandis & aduncis fulcitur. Caput multis coloribus polymitum habet, os grande, inferiorem maxillam latam & planam, dentes Glino priori aliquantum minores. Is dum scinditur, branchias non ostendit integras, sed rudimenta coloris paulò magis rubri quàm in Muræna.

COROLLARIVM.

Adonis piscis est marinus, item dominus secundum Phœnices, & nomen iactus tesserarum (βῶλος, lego βόλος) & proprium, Hesychius. Edone piscis, qui & ophidion, Kiranides 1.7. nescio quàm rectè. Vide plura infrà in Ophidio, elemento D. Exocœtus cum mare & terram amicam habeat, ipsum idcirco Adonin, quemadmodum mea fert opinio, ij appellarunt, qui huiuscemodi nomen ei imposuerunt, quòd Adonidis, qui Cinyræ regis filius fuit, vitam inspexerunt: eum sanè duabus in amore deab. fuisse, alteri marinæ, alteri terrestri, fabulantur, Ælianus. Cirrhis, Κίῤῥις, piscis à colore cirrho. i. luteo, nomē habet apud grammaticos. apud Cyprios etiam Cirrhis (inquiunt) dicitur Adonis, &c. vide infrà in Elemento c. in Ceride. Mnaseas Patrensis pisces quosdam in Clitorio amne vocales esse comemorat, exocœtos vt arbitror intelligens. Exocœtum in Arcadia, vt nos interrogauimus, lychnon modo vocitant, Massarius. Pausanias in Arcadicis, Exonerat (inquit) sese Clitor in Aroanium: in quo pisces sunt tum alij, tum qui à varietate pœciliæ appellantur. hos vocem emittere tradunt turdi volucris similem, &c. nullam exocœti aut adonidis mentionē faciens, nec aquam, vt ille facit, egredi scribens: vnde coniecerim pœciliam piscem esse diuersum, præsertim cum fluuiatilis etiam sit, non marinus. Neque me admodum mouet Plinius, exocœtum sine branchijs esse, & circa Clitorium vocalem tradi scribens. videtur enim hæc (vt aliàs non rarò) è Græcis imperitè transtulisse. Nam Athenæus ex Clearcho cum exocœti historiam recitasset, mox tanquam de diuersis piscibus circa Clitorē vocalibus & sine branchijs meminit, quorum nomen nullum exprimit. quæ forte ex eodem aut alio scriptore Plinius cum sic coniuncta legisset, ad eundem piscem pertinere existimauit. Sed de pœcilijs piscibus in P. Elemento dicam.

ÆGOCEROS animal marinum. Vide in Ibice H.

ÆLVRI pisces pro Siluri, perperam in Dioscoridis ac aliis quorundam veterum codicib. leguntur.

ÆOLI cognominantur ſcari quidam. Myllus, Lebias, Sparus, Aeolias è Mneſimacho Comico nominantur: & ſimiliter eodem ordine ab Ephippo. quærendum an ſcarus legendum ſit, non ſparus, cuius epitheton ſit æolias, ſublata diſtinctione. Sed æoliam ſubſtantiuè etiam accipi licet pro piſce diuerſo, quem & alibi ſeorſim nominat: vt ex Platone Comico,

Ὀρφῶν, αἰολίαν, σινόδοντά τε καρχαρίαν τε Μὴ τέμνειν, ἀλλ' ὅλον ὀπτήσας παράθες.

Numenij carmen legitur, quod citat Athenæus, Ῥηϊδίως ἕλκοιτο καὶ αἰολίην κορακῖνοι. Et forte æoliæ (inquit idem) Epicharmo in Muſis coracini ſunt in hoc verſu, Αἰολίαι (al'. non rectè αἴλιαι legitur) πλῶτές τε, κυνόγλωσσοί τε. Sed rurſus in Nuptijs Hebæ horum piſcium tãquam diuerſorum meminit his verbis, Μῦς, ἀλφησταί τε, κορακῖνοί τε κηλοειδέες, αἰολίαι, πλῶτές τε, κυνόγλωσσοί τε. Turdum etiam æolían nuncuparunt, nimirum à varietate coloris.

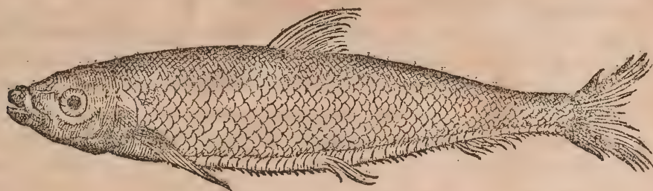
ÆRICA, vide in Chalcide.

DE ÆTNÆO PISCE.

SVnt & caſtitate præſtantes piſces. Ætnæus, ita appellatus, poſteaquam cum pari ſuo tanquam cum vxore quadam coniunctus eam ſortitus ſit, aliam non attingit: neq; ad fidem tuendam ſponſalium tabulis illi opus, neque malæ tractationis pœnam timet. Neq; Solonem veretur, ex quo leges nobiles & vrbes graues profectę ſunt, quibus libidinoſi homines non parere nihil verentur, Aelianus. Τοὶ δὲ μίαν στέργουσι καὶ ἀμφιέπουσιν ἄκοιτιν Κάνθαροι, αἰτναῖοί τε, καὶ οὐ πλεόνεσσι γάνυνται, Oppianus. Rondeletius in Cantharo ætnæum non ſui generis piſcem, ſed Canthari duntaxat epitheton eſſe conijcit. Verum conſtructionis ratio in Oppiani carmine Græco piſces duos diuerſos vna coniuge contentos, quemadmodum & alios duos qui fœminas plures ſequantur, nominari euincit. Nec refert ſi apud alios authores ætnæus non nominetur: ſat fuerit ab Oppiano, Aeliano & Phile nominatum eſſe. Porrò quod Aetneus cantharus apud Ariſtophanem legitur, pro maximo, ab Aetna monte: hoc ipſe Rondeletius ad cantharum inſectum non piſcem pertinere agnoſcit.

AGNOS, vide inter Anthias: & in Callionymo.

DE AGONO VEL CHALCIDE.
RONDELETIVS.

CHalcidem in lacuſtrium numero à nobis reponi fortaſſe mirabitur quiſpiam cùm Oppianus cum marinis numerârit. A

Χαλκίδες αὖ θρίσσαι τε καὶ ἀβραμίδες φορέονται
Ἀθρόαι, ἄλλοτε δ' ἄλλον ἁλὸς πόρον ἢ περὶ πέτρας,
Ἢ πελάγη, δολιχοῖσί τ' ἐπέδραμον αἰγιαλοῖσι.
Chalcides & Thriſſæ ſimul Abramidesq; feruntur.
Sedibus & variis habitant: nam ſaxa frequentant,
Aut æquor medium, curua aut per littora currunt.

Chalcidem aut lacuſtrem eſſe, aut lacubus & fluuiis communem.
Lib. 1. ἁλιευτικῶν.

Præterea Athæneus marinis ſimilibus coniunxit: Χαλκίδες καὶ τὰ ὅμοια, θρίσσαι, τριχίδες, ἐρέπμοι. Et alibi: θρίσσα καὶ τὰ ὁμογενῆ, ἐρέπμος. Ego verò Ariſtotelem ſecutus, ex quo Oppianus & reliqui ſua maiore ex parte expiſcati ſunt, inter lacuſtres colloco, ille enim lib. 8. de hiſtoria anim. Cùm dixerit fluuiatiles & lacuſtres à peſte quidem immunes eſſe, ſed horum nonnullis proprios morbos accidere, idque exemplo in Siluro & Cyprino fluuiatilibus declaraſſet, idem in lacuſtribus Balero & Tillone comprobat, quib. Chalcidem addit, vt ſimilem, id eſt lacuſtrem. Quod ſi quis parum probet, illud ſaltem ex Ariſtotelis ſẽtentia cogetur fateri, Chalcidem ab eo in eo genere haberi, quod & fluuijs & lacub. commune eſt, cuius generis eſt Cyprinus: loquens enim de lacuſtrium fluuiatiliumq; partu & generatione, hæc ſcribit: Cyprini quinquies aut ſexies pariunt, maximè iuxta ſyderum rationem, Chalcis ter. Reliqui ſemel anno. Pariunt autem omnes in ſtagnis fluuiorum & arundinetis lacuum. Quare cum Chalcidem (quem Gaza æricam interpretatus eſt, quam etiam Dorion teſte Athenæo Χαλκιδικὴν vocauit) Ariſtoteles vel lacuſtrẽ vel fluuiatilem eſſe cenſuerit, qualis ea ſit, & quo nomine hodie nuncupetur inueſtigare oportet.

Lib. 7.
Cap. 20.
Lib. 9. de hiſt. cap. 14.

Chalcidem igitur lacuſtrem eſſe puto, quæ in Allobrogum lacubus ſatis frequenter capitur, Lugdunumque defertur, & Celerin nuncupatur, ob maximam ſimilitudinem quam habet cum piſciculis paruis, Thriſſis ſimilibus, quibus abundat Oceanum mare, celerinos Galli vocant. Eandem eſſe puto quæ in Italia Sardanella vocatur à maxima cum Sardinis ſimilitudine; cuiuſmodi etiam fert Larius lacus, quę à Mediolanenſibus Agonus nominatur. A

Sardanella. Agonus.

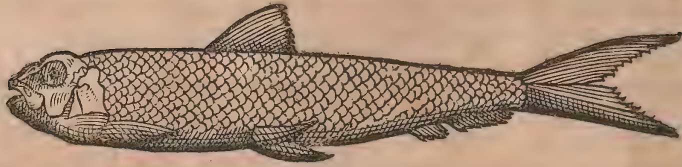
Eandem etiam producit Verbanus lacus, niſi quod maior ſit.

Illę in lacubus ita pingueſcunt, vt cum in craticula aſſantur, pinguitudo veluti oleum deſtillet, à qua pinguitudine ſunt qui Liparim (*vt Bellonius infra in L elemento*) appellant. Maxima copia vere capiuntur, & muria conditæ ſeruantur minores, maiores non itẽ, quia non æquè in ſale poſſunt contabeſcere. F

Alium liparim Rondeletius inter marinos exhibuit.

Squamis tectæ ſunt tenuibus facilè deciduis, argẽti terſi modo corpus ſplendet. Os habent magnum ſi totum corpus ſpectes, branchiarum opercula inciſa. Pinnis, cauda, partibus internis Sardinas refert.

DE ALTERA CHALCIDE, IDEM.

Epirotæ eundem cum ſuperiore piſcem Sarachum appellant, quem in lacubus ſuis capiunt, & muria condiunt, ac in fumo exſiccant, vt aliò transvehere poſſint. Huius generis quidam ſunt minores, Sardinis, vel Thriſſis paruis tam affines, vt vix internoſcas, vt pictura noſtra demonſtrat. Alij ad magnarũ Thriſſarum magnitudinem accedunt. Chalcides tradit Ariſtoteles à pediculis infeſtari, quo in loco videtur mihi pediculorum nomen latiùs patere: vt eo beſtiolæ omnes infeſtæ comprehendantur. Locus eſt huiuſmodi: τῇ δὲ χαλκίδι νόσημα ἐμπίπτει νεανικὸν, φθεῖρες ὑπὸ τὰ βράγχια γιγνόμενοι πολλοὶ ἀναιροῦσι. Chalcis vitio infeſtatur diro (ſic Gaza νεανικὸν νόσημα interpretatur) à pediculis multis natis ſub branchijs interimuntur.

DE EISDEM BELLONIVS.

Tres ſunt apud Inſubres lacus, in quibus piſcem vulgari Mediolanenſium idiomate Agonum nominatum capiunt, varium quidem eum: Larius enim lacus, qui hodie Comenſis cognominatur, Agonos educat exiguos, ac magis populares, Sardis ſimiles, dempto quòd ventre ſunt latiore: neque aliò quàm Mediolanum transferuntur, aut ſaltem rarò Mantuam prætergrediuntur. Eos dolijs muria conditos adſeruant, quanquam etiam mediocriter ſicci ſine muria comperiantur. Verbanus lacus, quem lacum maiorem cognominant, multò maiores Agonos quàm Larius educat. Indigenæ vrbium, quæ ad eius litus ſitæ ſunt, Aronan, Palencza, Cornobio, Locarna & Engudre vocatos piſciculos magno prouentu capiunt, media magnitudine inter Larios, & eos ex lacu Luganæ, quos indigenæ vrbiũ nominant campignon & buiſſon. Benacus autem lacus magnitudine inſignes agonos profert. Sed nec Verbani aut Benaci Agoni muria condiri ſolent vt minores.

Sardanellæ. Eſt lacus piſcoſus qui vocatur Grigole, Patauii finitimus, in conſpectu montis Celiſi, nõ longè à Verona, ad cuius latera Adix amnis influit, Veronã præterlabens, fluitantes ſuſtinens inſulas, vt Orchomenus, ſphondylio feraces: in eo indigenæ piſciculos capiunt, quos Sardanellas vocant: quorũ magna piſcatio poſt hyemem fieri ſolet (gregales enim ſunt) quibus magna etiam dolia complent.

B Cæterũ Agoni omnes ſquamas habent leui contactu decidentes, tenues, latas & tranſparentes: corpora argenteo colore nitentia, ſed parum nigricant in tergo. Deſquamati, ſupra argentum terſiſſimum refulgent. Oris rictum habent grandiuſculum ſine dentibus: pinnam in tergo ſimplicem, paruam, duas in lateribus ſub branchijs, quarum omnium exterius tegumentum ſpineum in medio crenatum eſt. Oculos valde grandes proferunt: caudam in penicilli modum diſciſſam: vtrinque nonnunquam lituris duabus rotundis ac nigris, interdum pluribus ſuggillantur in tergo. Lineam ſub ventre habent ſerratam, ad anum deſinentem: quam ſi digito in aduerſum confrices, cultri modo acutam percipias. Branchias habent vtrinque quatuor, interna parte veluti fimbriatas. quod etiam Harengis, Celerinis, & id genus piſcibus accidit. Cor vt ſemen cicerculæ trigonum inter anteriores pinnas ſub branchijs occultatum: Hepar ſubrubrum ſiniſtro ſtomachi lateri & œſophago incubans, ipſumq; pylorũ amplectens. Stomachi figura in conũ turbinatur: à cuius ſuperiore parte pylorus exit, multis apophyſibus cæcis ac longis circundatus. Lien dextræ ſtomachi parti inhæret, ruber: à pyloro inteſtinum non reflectitur, ſed rectà ad anum tendit. Triginta ſub võtre oſſicula acuta, aſperam in hoc piſce lineam conſtituentia, connumerare potes.

Sarachus. Sarachum Epirotæ (vulgus Albanenſes vocat) vt & Græci piſcem eundem nominant, quem Mediolanenſes Agonum. Duo enim tréſue lacus ſunt in Epiro, in quibus Sarachi capiuntur: quos vbi ſale condierint, exiccauerint, & fumo infecerint, Venetias, Anconam, & aliò nauigijs tranſuehunt. Quorum eos maximè in pretio habere ſolent, quos *de la Boiane* huius nominis flumine ac lacu cognominant. Horum vero duæ comperiuntur ſpecies, alterum minus, alterum autem Clupeę ferè magnitudinis. Minores Sarachi quadrante longiores non ſunt, maiores pedalem implent lõgitudinem. Ambo eadem linea ſub ventre præditi ſunt, qua Clupea inſignita eſt. Sunt ex Græcis qui Sarachos vulgò Saturidas vocent.

COROLLARIVM.

A Aquonem appellat hunc piſcem Benedictus Iouius, qui Larij lacus (vulgò Comenſem vocant) piſces erudito carmine deſcripſit: Mollis aquo vitam qui ſolis ducit in vndis: quaſi ab aqua nomen habeat, quod illa ad vitam ei adeò neceſſaria ſit, vt ab ea ſemotus celerrimè omnium extinguatur. Eiuſdem aut alterius recentioris poëtæ carmina hæc ſunt:

Larius innumeros in gurgite paſcit aquones. Mollis aquo demptis viuere neſcit aquis.

Ego potiùs hoc nomen aſſecutum coniecerim ab oſſiculis illis acutis, quæ aſperam ſpinoſamq; in ventre eius lineam conſtituunt, & veluti acus quidam ſunt. Iouius acones appellat. Sed aco an aquo ſcribatur, parum refert. nam & aquifolia ilex ab acutis folijs aquila ab acumine vnguium roſtriq; aut viſus dicuntur: & coquus aliter cocus ſcribitur. Comi agones vocari audio dum viuunt: ſalitos verò ſardenas. Fracaſtorius diſtinguit: Sardellarumque cateruæ, His eſt maior aquo.

*Verbano. Bellonius agonos nominat. Agoni (inquit) parui ex Benaco lacu habentur: mediocres ex lacu † Lemano: minimi ex Comenſi lacu. Italis vulgò accone vel aquone dicitur.

De Chal-

De Chalcide ex veteribus plura referam infra in Ch. Item de Celeuinis Oceani, siue Sardinis mediterranei, quas Chalcides putauit Bellonius.

Cum piscatori cuidam Lucarnensi pisciculum ostendissem, quem nostri *Hegele* vocitant, albulæ lacustri nostræ persimilem & cognatum, sed minorem, agonum esse affirmabat. ego eius historiam & iconem mox inter pisces albos dabo: videtur enim mihi ab agono Italorum vero diuersus. Inter eosdem quoque Leucisci fluuiatilis genus illud describam, quod Germani Constantiensis lacus accolæ circa Constantiam *Agůn* vel *Agünen* appellant, quasi agonem, circa Vberlingam *Laugele*, vt etiam nostri. nam hunc quoque cum Italorum agono non conuenire iudico.

Idem piscator Lucarnensis agonos minimos vulgò gabianos dici mihi asserebat, maiusculos agónos, maximos cepias, quæ è mari in Verbanū ascenderent per Padum. Sed cepiæ videntur esse clupeæ, genus ab agonis diuersum, & è mari ascendens: quod agoni non faciunt.

Verbanus lacus, qui hodie maior cognomine nuncupatur, & Larius quoque, acones pisces ferunt, effigie ac sapore laccijs (.i. alausis) persimiles: verum magnitudine inferiores, vtpote qui ad summum pedalem mensuram non excedant. Vêre quoq; sunt graciles, natura à laccijs plurimū diuersā, autumno autem quàm optimi, Paulus Iouius. In lacu Alcano optimi nascuntur agoni, pisces non admodum magni, & ferè sardellis assimiles, Platina. B

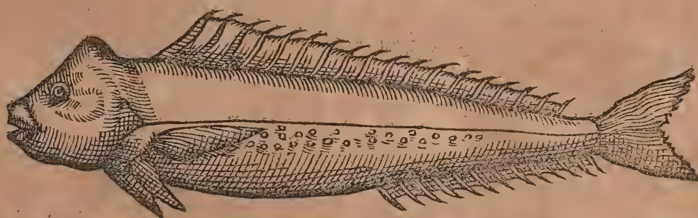
Elixi petroselinum, butyrū & aromata requirunt: fricti, malarancij succū aut agrestam, Platina. Et rursus, Sardellæ ex Benaco admodū laudantur, frictæ ex agresta aut malarancio suffunduntur. Aquones sine squamis (Rondeletius & Bellonius squamas eis tribuunt) molles & flaccidos in iure edimus, subamaros, capite compresso, Incertus. F *Sardellæ.*

DE ALABE.

Alabes (ἀλάβης videtur autem flecti vt Thales, Thaletis, & μύκης μύκητος) Straboni libro 17. inter pisces Nili nominatur. Ἀλαβῆ dicitur, vt qui manu capi non possit, Varinus. hinc & alabastri factum nomen. Apud Athenæum libro 7. ἀλλάβης scribitur, paroxytonum, cum lambda duplici. Tarentinus in Geoponicis alabitos cum alijs piscibus recenset. Alebetæ, coracini, siluri, reperiuntur in Nilide lacu quem Nilus efficit, Plinius. Aleba, piscis quidam, Syluaticus. Nos fluuiatilem piscem qui propter lubricitatem manu retineri non potest, truscham vulgò nominamus inter mustelas describendam. Verum non hic, sed lampreda potiùs, veterum alabeta, fauente etiam nomine, videri potest. Nam cum lampreda nomen pluribus Europæ populis vsitatum sit, Italis, Gallis, Hispanis. Germanis: communia autem pleraque à Græcis aut Latinis desumpta sint, lampredæ quoq; nomen cum Latinæ originis non sit, Græcū videri potest: vt a. vocalis initio dempta sit, m. verò consona in medio abundet, quod sæpe fit ante p. apud recentiores Græcos, qui scribunt ἀντλαμπερις pro pulueris: inter p. autem & b. summa affinitas est. itaque alabeta, facile in lambetam transierit, & rursus lambeta in lampredam vel lampetram. alii enim aliter efferunt & scribunt. Sunt sanè lampetræ pisces longi, cute læui & lubrica: vt alabetæ nomen propter lubricitatem eis conueniat. Et fortè è mari illæ Nilum subeunt, vt & alios fluuios. Aut igitur lampreda esto alabes, aut alius mustelarum generis piscis lampredæ cognatus, vt is qui Germanis *Prick* vel *Barle* vocatur, aut minimus in hoc genere à nouē oculis vulgò dictus *Ner. ens*. Hæc nostra est diuinatio, eruditis Rondeletii coniecturis non contraria: quibus ille lampredā diuersis apud veteres nominibus dictam conijcit: murænam fluuiatilem à Dorione, echeneidem ab Oppiano: bdellam, id est hirudinem in quodam Libyæ fluuio branchijs perforatis à Strabone.

DE ALAVDA CRISTATA SIVE GALERITA.

RONDELETIVS.

Præter iam † dictos pisces, in saxis multos alios viuere comperio, quorum nonulli neq; figuram, neq; naturam saxatilium referunt, vt canicula illa cato rochiero vulgò dicta, quod in saxis viuat: vt locustæ, murænæ. Alij etiamsi in saxatilibus non habeantur, tamen naturam formamq; saxatilium imitantur, qualis est, qui à nostris percepierre & coquillade dicitur, Galerita, alauda, de quibus nunc dicemus. Ac primùm de galerita quæ hactenus Græco vel Latino nomine caruit. Sed vt inter aues duæ alaudarum species sunt, vna cristata, altera minimè, sic piscibus anonymis solaq; crista dissidentibus galeritæ & alaudæ nomen posuimus, veteres imitati qui sæpissimè in piscibus nominandis auium & aliorum animalium nomina mutuati sunt. Galerita igitur Græcè dicetur ἡ κόρυφοι ἔχουσα à nostris coquillade. sic etiā appellant alaudam cristatam. Pisciculus est in litorum saxis degens scorpioidi similis admodum corporis specie. Digiti est magnitudine aut paulò maiore, tenui corpore, læui, lubrico, sine squamis, ore paruo, dentibus anterioribus serratis, posterioribus exertis, oculis paruis, cæruleis. In vertice dum viuit erecta est crista, mollis & cærulea. Pinnæ ad branchias latæ sed breues, in ventre paruæ & tenues. Cauda vnica pinna constans breuis & rotunda. Podex non procul à branchijs distat, à quo pinna ad caudam protenditur, alia à ceruice ad caudam continua. Corpus colore est fusco, multis tamen maculis partim oblongis & tortuosis notatur. Peritonæum ex nigro viride est. Cor angulatum. Hepar ex albo rubet, à quo fellis vesica pendet, perspicuitate & coloris iucunditate smaragdum referens. Intestina lata sunt, coloris lutei, satis diu extra aquam viuit ob paruā branchiarū scissuram. Carne est mollis, sed ob paruitatem negligitur. F

† Nam saxatiles ii, sicut pleraq; [illegible] differentia. A B

DE ALAVDA NON CRISTATA.

RONDELETIVS.

A VT superiorem galeritam appellauimus, ita hunc pisciculum alaudam non cristatam. Superiori enim planè similis est, si cristam in capite surrectam excipias. Possis etiam optimo quidem iure simiam appellare, quia capite simiam refert: est enim capite paruo & rotundo. Vel si nostrorum appellationem sequi velis, qui percepierre nominant, non absurdè empetrum vocaueris: nam vt empetrum herba marinis locis prouenit, & maximè saxosis, imò etiam nudo è saxo sæpe existit, ita pisciculus hic in petrarum cauernulis degit, & illuc confugiens, se in abditissimis earum rimis occulit, vt piscantium insidias effugiat, vnde nostri percepierre nomen posuerunt.

Simia. *Empetrus.*

B Est igitur pisciculus galeritæ siue alaudæ cristatæ similis, capite paruo & rotundo, ore paruo, oculis paruis, dentibus anterioribus serratis, posterioribus longiusculis, acutis exertis: pinnulas duas habet ad branchias, duas in ventre, aliam statim à capite ad caudam continuam, item aliam à podice ori satis propinquo ad caudam vsque ductam. Cauda in vnicam desinit saxatilium modo. Maculæ multæ mediæ corporis parti aspersæ sunt. corpore est læui & lubrico. Aqua, musco, paruis atherinis, & aphyis vescitur.

F Carnis substantia & mollitudine peleritæ ferè par, & nullius apud nos precij.

C A Piscatores mordet, vnde Iulidem esse aliquando sum suspicatus: sed cùm minimè venenatum esse eius morsum comperissem, veramque Iulidem tandem cognouissem, vtrunque piscem rectè mihi videor distinxisse.

Iulis.

COROLLARIVM.

A Piscem cuius hæc effigies est, alaudis Rondeletij subiungere libuit, cum propter cristam capitis, tum reliqui corporis speciem similem. Venetijs Gutturosam, vel diminutiua voce gutturosulam vocant, la gottorosola, vt vulgus effert: à prominente opinor sub facibus tumore. Gallus quidam gallinam maris mihi nominabat, à crista nimirum. Germanicè & hanc & Rondeletij alaudas, communi nomine *Seelercher*, hoc est galeritas marinas nuncupare licebit. Quidam iulidem esse suspicabatur, sed nos alium iulidem dabimus, cui doctorum consensus fauet.

B Nigricat ferè vndiquaq;, nisi quod punctis distinguitur cæruleis, & color luteus visitur per superiorem partem totam dorsi pinnæ, & circa branchias, & summo ventre: reliqua ex pictura apparent.

C Littoralis est, & ferè subit foramina lapidum aut parietum ædificiorum quæ in littore extructa fuerint. vnd si quis troglodytæ nomen ei affingere voluerit, quod non tantum nationi cuidam hominum, sed etiam auiculæ caua subeunti tribuitur, non ineptè fecerit.

Troglodytes.

E F Facilè capitur vel carne in vas imposita, & mox extracta. A piscatoribus ferè abijcitur, quoniam lubrica est, nullius ferè precij, carne dura & vilis in cibo.

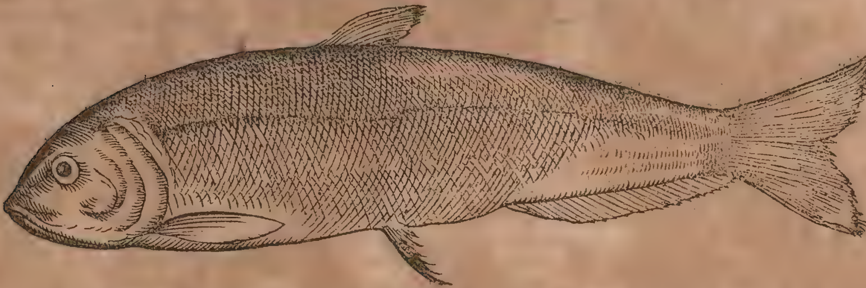
Alaudæ similis est piscis qui Antipoli à muco bauosa dicitur, Rondeletius. Hunc in Pholide dabimus. Basilisci pisces circa petras leprades degunt, Oppianus lib. 1. Halieut. Verisimile auté est alaudas nostras à crista, à qua & regulis auiculis nomen, basiliscos ab eo dictos. Vide etiam infra in Pauone circa finem.

Basilisci.

DE

DE ALAVSA, CLVPEA VEL THRISSA PISCE, RONDELETIVS.

Figura hac alausa Venetiis expressa est. ea quam Rondeletius posuit squamas ostendit, & in medio ventre spinulas recta linea prominentes.

HΘΡΙ'ΣΣΑ variè à Græcis nominata est, authore Athenæo: nam Archippus & Mnesimachus θρᾷτταν appellauerunt, quo nomine Atticorum nullus vsus est, inde τὸ θραττίδιον, Dorotheus Ascalonites θέτταν,* Græci θ in φ mutando φρίσσαν vocant. Ausonius & Gaza pro Græca appellatione, vulgari, vt opinor, vsurpata: atq; hos secuti alij alosam. Galli alose, Burdegalenses coulac. Massilienses halachia. Romani laccia. Hispani saboga. Docti quidem θρίσσαν clupeam interpretantur nescio qua ratiõe inducti, cùm de clupea solus Plinius hæc scripserit, de attilo Padi loquens: Hunc minimus appellatus clupea, venam quandam in faucibus eius mira cupiditate appetens morsu exanimat. Et ante hũc Ennius, cuius versus exstat apud Apuleium: *Omnibus vt clupea præstat mustella marina.* A

Vide in Corollario. Clupea an sit thrissa. Lib. 9. cap. 15.

Ex his quomodo confirmari possit clupeam nostram esse alosam nõ video, maximè cum clupeam minimum esse piscem Plinius dicat: Alosa verò nostra cubiti magnitudinem aliquando superet. Massarius non alia ratione motus idem sensisse videtur, quàm quòd Veneti alosam chiepam nuncupant, quæ vox à clupea deducta esse videtur.

Alosa piscis est marinus, gregalis, sardinis capitis figurâ, oris scissura, squamis, pinnarum situ, numero similis, sed maior & latior. Spinas habet permultas, & inter vescendum valde molestas, vtpote quæ sine incommodo edi non possint, quemadmodum sardinarum, aphyarum phalericarum, & membradum spinæ. B

Vêre & æstate fontes dulcesq; amnes petit, illicq; pinguescit, molli suauiq; carne redditur, & Athenæus inter pisces Nilum subeuntes recenset. C *Libr. 7.*

Quocirca quò longius à mari capiuntur alosæ, eò meliores sunt. Itaq; Burdigalæ & Lugduni, multò magis succulentæ palatoq; gratiores venduntur quàm Massiliæ: marinæ enim exuccæ sunt, aridæ cum quadam acrimonia, à qua sitis excitatur. F

Oppianus scripsit nullam esse alosis stabilem in mari sedem: C

Chalcides & thrissæ passim, abramidesq; feruntur, *Atq; cateruatim percurrunt æquoris vndas,*
Et cæruis habitant scopulis, & littora visunt, *Alternantq; vias ponti, curruntq; per æquor*
Hospitium mutant semper pontoq; vagantur.

Lib. 1. ἁλιευτικῶν.

Thrissas Ægyptias cantu delectari autor est Ælianus: Qui Maræotim lacum incolunt, inquit, Thrissas illic cantu & pulsibus testarum concrepitantium consonantibus piscantur. Etenim tanquam saltatrices, saltantes in piscatoria ad se comprehendendas explicata instrumenta incidũt. Idem ipse proculdubio in alosis nostris sum expertus: quum enim in Aruerniæ oppido Maringuesio essem, & in fluuij ripa sæpe animi caussa deambularem, ad testudinis sonos alosas vidimus adnatãtes & saltantes, id quod noctu manifestiùs apparebat. Abundat autem fluuius ille tanta & salmonum & alosarum copia, vt supra mille & ducentas vno retis iactu captas viderim. His adducor vt credam deprauatum esse Athenæi locum, in quo Aristotelem citat περὶ ζωικῶν: Τριχίδα τὸν λεγόμενον, ὅτι ἥδεται ὀρχήσει καὶ ᾠδῇ, καὶ ἀκούσας ἀναπηδᾷ ἐκ τῆς θαλάσσης. Quippe cùm de thrissa, trichide, & trichia verba fecerit, & veterum de his testimonia protulerit, his adiungit Aristotelis autoritatem de eo pisce, qui saltu cantuq; gaudeat, & eo audito è mari exiliat. Sic igitur locus, meo quidem iudicio restituendus est.* ὀρχηστρίδα τὸν λεγόμενον, ὅτι ἥδεται ὀρχήσει καὶ ᾠδῇ, καὶ ἀκούσας ἀναπηδᾷ ἐκ τῆς θαλάσσης. Quæ ad Thrissam referenda sunt quæ ὀρχηστρὶς, id est, saltatrix dicta sit.

Lib. 12. E *Lib. 7.* *Vide in Corollario.*

Alosas subire flumina eorumq; fontes appetere diximus, sed audito tonitru, ad mare properare piscatores testantur. C

Ausonius eas pro vilibus habet: *Stridentesque focis opsonia plebis Alosas.* Verùm ob copiam quibusdam in locis vilescunt, quemadmodum res aliæ etiam laude dignæ, magisq; spinarum copia molestæ sunt quàm insalubres. Nam cum pinguerunt, & suaues sunt, & succum mediocriter bonum gignunt, quiq; facilè distribuatur. Cum aliquando in conuiuio de polyporum, luporum, pagurorum prudentia dissereretur, Hieronymus Vida, vir bonus & doctus poeta, dixit nullum sibi videri piscem alosa prudentiorem, qui non nisi obesus nobis appareret, maximèq; idoneo tempore, cum carnium esu nobis omnino interdicitur: faceta ironia, cùm imprudentissimos esse pisces meritò dicamus, qui non nisi quo tempore optimi sunt, illisq; minimè parcimus, à nobis conspiciantur. F

Thrissis fluuiatiles pisces chalcides & abramides, admodum similes sunt, easq; coniungunt Athænæus & Oppianus.

DE EADEM BELLONIVS.

Alosa, Gallicè *Alose*, Chiepa Italis, Lachia Romãis, Latinis Clupea, in Abramidis modũ tornata est, nisi corpore esset multò longiore ac crassiore. Lineam asperã, & veluti cultellato mucrõe scindẽtem gerit: quæ

Thrissa. Trichus. qua (vt Plinius tradit) Attilum ingentem Padi piscem exanimat. ea verò acutior est in pusillis piscibus. Permulti contendunt Alosam à Clupea longè diuersam esse. Grandes porrò & adultæ Alosæ, Thrissæ etiam dicuntur, idq; maximè cum ad iustam magnitudinem peruenerint. Trichides verò appellantur diminutiua voce, cum nondum in perfectam molem excreuerint: tunc enim magis aristosæ percipiuntur. Nam Thrissæ pulpas habent carnosiores, minusq; aristis obseptas. Ascendentes flumina semper capiuntur, nusquam autem descendentes. Aristobulus author est Thrissas ascendere in Nilum, sicuti & Cestres absque Crocodilorum metu.

TRICHIS, GALLIS PVLCHELLA, ALAVsa minor, ex Bellonio.

Trichidem antiquorum, Virginis aut Pulchellæ nomine Galli cognoscunt, Pucelle: quod veris initio dum huius piscis capturæ dant operam, sine ouis vt plurimum capiatur: vel quod scombros (quos illi etiam lenones vocant) proximè subsequitur. Capitur in multis amnibus, ac præcipuè Ligeri, contra raptum fluminis. Anglia ex Tamesi *Schade* vocat. Harengum grandiorem vix vnquam excedit: aut si quando excesserit, appellationem mutat, ac tum quidem adultæ Alausæ nomen accipit. Nonnulli Pulchellas ab Alausis diuidunt: quorum tamen sententia multis argumentis refelli potest. Quidã Galliæ tractus fictas aut fenictes vocant, Andegaui Conuersos: & qui Baioniam incolunt, *des Gauttes*. Sed audi quantum ab harengis dissideant. Harengi corpore & capite latiusculo præditi sunt, labro prominulo: Pulchellæ, oblongiusculo. Punctis harengus caret: Pulchella ternis atque interdum quaternis rotundioribus nigris in lateribus ac tergo vtrinque insignitur. Lineam præterea sub ventre, vt Celerinus, habet asperam, qua etiam Harẽgus) *infra in Chalcide, harengo etiam asperam illam sub ventre lineam attribuit*) caret. Sed Celerino hamuli rotũdi sunt, & ferè sub squamis cõditi: Pulchellæ verò foris eminent, quemamodum in Trachuri caudæ lateribus. Trichias, vel (vt Aristoteli placet) Trichæus, cum Pontũ ingreditur, videtur quidem ac capitur: sed exiens nusquam adhuc conspectus est.

COROLLARIVM, DE ALAVSA. VIDE ETIAM IN THRISsa. *De Trichide & similibus vocabulis, plura dedimus infrà in Sardina: item in Trichide.*

A Thrissam Strabo iter Nili pisces numerat. Nostræ ætatis Græci phrissam vocitãt, Gillius: fortè quod spinis siue aculeis aliquando soleant inhorrescere. quod Græci φρίσσειν dicunt. *Thrissæ nomina Græca.* Crissam & ciuitatis & piscis nomen esse Suidas docet: pro pisce quidem an thrissa potius legendum sit dubitarim, quando crissæ piscis aliorum nemo meminerit. Thrassa non idem est piscis, vt Rondeletius putauit. nam Atheneus, quem citat, non hoc scribit, thrissam & thrassam eundem esse piscem. Sunt autem hæc eius verba circa finem libri septimi: Quoniam de thrissa prius diximus, nunc etiam quæ sunt thrattæ dicamus, quę in fabulis Archippi, Mnesimachi, & Antiphanis, inter alios pisces nominantur. Anaxandrides etiam θράττιδια dixit: Atticorum verò nullus thrattam. Porrò Dorotheus Ascalonites thettan (θέτταν) scribit in suo Dictionario, siue quod ita perperam (apud Mnesimachum aut Hipparchum) legit, siue vt vocem insolitam emendaret (ac mollius proferret:) Est autem pisciculus quidam marinus. Hæc Athenæus, ex quo Eustathius quoque repetiit. Thrãtta (inquit) vel gentile est fœminini generis à Thracia, vel piscis nomen apud Dipnosophistam, &c. Θρᾶσσα nomen est auis & piscis, Stephanus in Θρᾴκη. Animalia quædam toto genere varia sunt, vt panthera, vt pauo: & piscium nonnulli, vt quæ thrassę vocantur, Arist. De generatione anim. 5. 6. Apud Phaniam in Epigrammate legimus etiam θρίσσοι genere masculino, si rectè scribitur. Τριχὶς quidem piscis, vel τριχίας (in prima declinatione, paroxytonum) & τριχίδιον diminutiuè, non alius quam thrissa videri potest. Non probo quòd Rondeletius apud Athenæum libro 7. pro τριχίδια reponit ὀρχηστρίδα. nam Eustathius quoque hunc Athenęi locum citans τριχίδα legit. Thynnidas quoque aliqui τριχιάδας (in quarta declinatione à recto oxytono) vel πρημάδας vocabant, vt Atheneus refert.

Intrantium Pontũ soli non remeant trichię, τριχαῖοι, Aristot. 8. 13. historiæ) Hi soli istrũ amnẽ subeũt, ex eo subterraneis eius venis in Adriaticum mare defluũt. itaq; & illic descendẽtes, nec vnquã subeũtes è mari, visuntur, Plinius. Trichiæ sunt eæ quas sardas dicimus, subeũtes Istrum, nec remeãtes, vt ait Plinius, Volaterrãus. sed falso Plinium ab eo citari ex verbis eius iã recitatis apparet. Amatus Lusitanus trichias scribit esse sardinas. Trichias bis ãño parit, Plinius. Descripsit. a. & hũc & supiorẽ locũ ex Aristotele: apud quẽ Gaza trichias cõuertit sardas: & trichidas, sardinas. Aristoteles ex trichide trichiã nasci dicit: ex membradibus trichidas. Sed hac de re plura leges in Sardinæ historia, ex Rondeletij sentẽtia, q & Gazæ ĩterpretatiõẽ nõ laudat, & Aristotelẽ hosce pisces ex alijs diuersi generis procreari scribere miratur. Nos hic de trichide ex veteribus obseruata quædã adijciemus, quib. ferè ꝓbabitur trichidem eandem cum thrissa esse, aut certè persimilem natura ac specie piscem. Recitatis quidem priscorum verbis, rem in medio relinquemus.

Ὁ γὰρ ἀνὴρ τοὐπίσω θόλον ἐνέπλετο τριχίδων ἑσπέρας ἐμπλησμένος, (πεπλησμένος, vt Varinus habet,) Aristophanes in Ecclesiazusis, vbi Scholiastes, Trichides (ĩquit) sunt q̃ vocãtur thrissę, & in cibo sumptæ tussim mouent. idem in Acharnensibus eiusdem poetę, Trichides (inquit) fortè hoc genus pisciũ est quos thrissas nominamus, ab eo quòd ossicula pilis similia habeant. Trichides sunt thrissæ à tenuitate ossium dictę, Etymologus. Et fortè hęc spinarum capillaris exilitas, faucibus aliquando hęrentium, caussa fit tussis. constat a. thrissas spinis eiusmodi abundare. Τοῦ θρὶξ τριχὸς παράγωγόν ἐστιν ἡ τριχὶς ἰχθὺς αὕτη, ἣ καὶ τριχία λέγεται, Eustathius ex Athenæo: ex quo hoc etiam addit, hunc piscem saltatione & cantu adeò gaudere, vt è mari quoq; prosiliat audiens, (thrissas autem similiter cantu & testarum sonitu capi Ælianus refert.) deinde thrissam quoq;, tanquam diuersum piscem sentiens similiter ἀπὸ τοῦ τρίζειν denominari ait. Athenæus item de thrissa & thrichide tanquam piscibus diuersis agit, chalcidib. similes esse scribens. Citat & Aristotelis verba, tanquam distinguentis: Μόνιμα, θρίσσα, ἐγκρασίχολος, μεμβράς, κορακῖνος, τριχίς. in q-bus non intelligo quomodo monimi vel stabiles hi pisces dicantur, cum thrissæ Istrum subeant, & inde in Adriaticum mare subterraneis venis defluant. In ipso etiam mari, Oppiano teste, certam aut stabilem sedem

sedem nullam habent. Dorion in libro de piscibus trichidem, trichiam vocat. Trichidum meminit etiã Eupolis, parcum quendam traducens; qui cum carnes semiobolo vænirent, τριχίδας obsonare voluerit. Αἱ τριχίδες εἰ γένοιντ' ἑκατὸν τοῦ βολοῦ, Aristophanes in Equitibus. Ὦ κακόδαιμον ὅστις ἐν ἅλμῃ πρῶτον τριχίδων ἀπεβάφθη. Idem ἐν Ὁλκάσιν apud Athenæum. Pisces enim (inquit Athenæus) idoneos vt super carbonib. assarentur, intingebant in muriam, quam Thasiam cognominabant.

Latina.

Thrissam Galli alosam vocant: quam & Ausonius ita appellasse videtur, cum cecinit: Stridentesq; focis obsonia plebis alausas. Propterea Gregorius Tiphernas in Strabone, & Theodorus in Aristotele, cum Ausonium thrissas non alio nomine appellare, quàm alosas, vt nunc quoque in Gallia vocãtur, perspicerent, clupeasq; eiusmodi pisces esse minimè noscerent, alosas interpretati sũt. Meminit thrissæ præter cæteros etiam Hippocrates, Massarius. Indocti quidam pro alausa, lausulam dixerunt. Dubitat Rondeletius an clupea piscis Latinè dictus idem sit qui Græcorum thrissa: ego pro eodem habebo, donec certius aliquid ĩtellexero, nam & Italicum vocabulum chiepa accedit: & eruditis quibusdam, præsertim Massario, eundem esse placet. Accedit spinarum multitudo, quæ vt thrissæ, ita & clupeę attribuitur. nam vt Callisthenes Sybarita author est citante Stobęo, in Arari Gallię fluuio nascitur magnus quidam piscis, clupea (κλουπαῖα vel vt Plutarchus habet in libro de fluuijs) σκολόπιδος) nominatus ab incolis, qui crescente Luna albus est: decrescente, totus nigrescit: & corpore nimiũ aucto à proprijs spinis interimitur. In huius piscis capite lapis reperitur similis grumo salis, qui optimè facit ad quartanas sinistro lateri corporis alligatus decrescente luna. Hæc quidem an clupeę in Arari accidant, viri naturæ studiosi, quib. cognoscendi facultatem fluminis illius vicinitas præbet, obseruabũt. Ego aliquando an de carpione potius hæc intelligenda essent, dubitaui. Quod autem Plinius clupeam minimum esse piscem scribit, excusari potest, ad attilum qui maximus est comparatione. Ennius quoq; in Phagiticis clupeam, vt Apuleius recitat, vel ut noster codex habet, clypeam nominat.

Clypea.

Vulgaria. *Lechia.* *Lascha.*

Thrissam Romani hodie lacciam vocãt, Veneti chiepam, Hispani sabogam, (saualum, Amatus Lusitanus,) Galli alosam vocant, Massarius. Lasca piscis genus est apud Dãtem. Galli & Campani (& Siculi) alosas nominant: Hetrusci & Veneti veteri seruato nomine clupeas, Volaterranus. Alius est lechia piscis à Romanis dictus, hoc est glaucus veterum, vt Rõdeletius docet, & lascha eidẽ Italicè dicta, leuciscus est è genere mugilum. Qui lacciam Romanorũ, lupum veterum esse putarunt, eos longè falli Iouius ostendit, aduersus Platinæ & Pomponij Lęti sententiã. In Aquitania tam frequens est hic piscis, vt rectè plebis obsonium Ausonius dixerit. appellatur autem, pręsertim maior, Burdigalæ, Coulac: minor verò, Gathe, Innominatus.

Alsen. *Iesen.* *Elsen.* *Verich.*

Alausas opinor ab Ausonio dici pisces, quos Germanicè vulgò vocãt *Alsen*, qui aduentũ vêris Rhenanis & Mosellanis annunciant. In mẽse .a. Maio & circiter, quam primũ tonitrua audiuerint, in mare sese recipiunt, adeoq; tonitruis terrẽtur, vt multi ex eis inueniantur in ripa Mosellæ & Rheni metu exanimati, Carol⁹ Figulus. Piscis qui vocatur apud nos halsa, nõ apparet (nisi) in principio vêris vsq; ad tonitrua, & tunc moritur, Albertus Magnus, Et alibi, In piscibus quos vocant *alse*, nunquam inueniuntur oua. Alosam Eberus & Peucerus interpretãtur Saxonicè *Iesen*. is piscis (inquiunt) habet lucentes squamas argenteo fulgore: estq; ex eorum numero qui apud Saxones assati gratiores sũt. Capitur in Albi. Alausa, aliàs alsa & also, Germanis *Alsen, Elsen* Adamus Lonicerus. Inuenio & *Verich* nomen de hoc pisce Germanis inferioribus & maritimis vsitatum. Isidorus quidã, Albertus & Murmellius, Latinũ eius nomẽ aristosius vel aristosus cõfingũt: quoniã aristis ĩnumeris (ĩqt Isidorus) armatur caro eius, ita vt incommodè edi possit, & nõ sine fastidio, vnde pauperum cibus est, tanquam omnium pisciũ vilissimus. Germanicè *Verich* interpretantur ijdem tres scriptores. alij scribũt *Verinch*, alij *Werinck*. Colore & figura est sicut halsa, nisi quòd aristas spinales in carne plurimas habet, Albertus. ego alsam, id est alausam sine aspiratione scripserim, nec aliũ piscem esse dixerim, nisi pro ætate forsan & magnitudine tantum diuersis nomina etiam diuersa conueniunt. Idem alibi (apud inferiores Germanos puto Gallis finitimos) *Vint* nominatur. Nam *Vini* dictos pisces gregarios esse scribit Albertus, & littorales. Autor est Auicenna (inquit idem) visum sibi quoddam genus piscium aduenire ad sonitum campanæ: & cũ is desinebat, recedere. Hoc quidẽ apud nos constat omnibus, in mari Flandriæ, Brabantiæ & Germaniæ inferioris, piscem pulcherrimum, qui lingua accolarum *Vini* (lego *Vint*, vt alibi duobus in locis scribitur) vocatur, & spinis in corpore abundat, gregatim accedere ad sonitũ nolarũ, aut cymbalorum, aut campanarum paruarum. Extendunt enim piscatores retia circa finem vêris mense Maio cũ fune super aquam, cui alligant campanellas: quę cum sonant, venit hic piscis cum constat esse (forte, cum copioso) grege sui generis in retia, Hęc Albertus. Constat autem ex veterum scriptis similiter & thrissas olim irretitas fuisse: ideq; hodie fieri Rondeletius tradit. Alij recẽtiores idem hoc scribũt de pisce *Verich*. Bellonius Trichides (quas ab Alausis ætate tantũ & magnitudine distinguit, quod sint minores) in quibusdã Galliæ tractib. Fictes vel Fenictes vocari scribit. Vox quidem Ficte ad Germanicã *Vint* accedit.

Vint. *Ziege.* *Marenen.*

Ziege vel *Goltfisch* dicti pisces qui cum sturione in Albim ascẽdunt & vnà capiũtur, alausæ sint, an cognati, nõdũ mihi liquet: vt neq; de illis quos in lacu Suerinensi & Oceano vicino *Marenen* vulgò nuncupant. Simon Paulus, qui nuper de oppido Suerino orationem ædidit: Murenas, inquit, in lacu nominant lingua nobis vernacula pisces haleci (harengo) similes, sed aliquanto minores, argenteis squamis, carne dura & friabili, Hæc ille. Ego huius generis pisces in mari cubitales capi audio, in lacu dodrantales & melioris saporis: inter lautissimos haberi, & frigidos edi. Fauconerus Anglus clupeã vel chepam Venetis dictam, Anglice *a schadde* nominari me docuit. Errant qui eadem lingua *p. vri* interpretantur, qui piscis à nostris vocatur *ein Teüsch*, in Mustella à nobis describendus. In eodem errore Murmellius versatur, qui alosam vertit *ein quapp.* vt alij *ein alquapp*, quod eiusdem piscis de mustelarum genere nomen est. A Pylchen vel Pylcharde Anglis est alausa minor, pucelle Gallorum. Harengo enim similem esse aiunt, sed minorem.

Harengæ à Germanis dictę clupeis similes sunt, Massarius. Adeò similes sunt alausis & thrattis paruis, vt vix discernantur, nisi à diligenter animaduertentibus, vt pluribus in Harengo indicabit Rondeletius. Clupea pisciculus est marinus, spinosioris generis, minutissimis squamis contectus, dorso cæruleo, cętero colore argenteo, Massarius. Caput ei compressius in latum quam crassius, in capite supra oculos

culos vtrinq; veluti gemmæ ſmaragdinę relucent: dentes nulli: ſed labrum ſuperius in extremo denticulatum eſt leuiſſimè. lingua nigricat. Superiores mandibulæ deorſum prominent. Raro cubitalem ſuperat magnitudinem, Iouius. Idem acones piſces Larij lacus effigie ac ſapore laccijs perſimiles, ſed minores eſſe ſcribit.

C Dorion in libro de piſcibus meminit etiam fluuiatilis thriſſæ, Athenæus. Subeunt lacciæ Tyberim amnem ad prima vêris ſigna, ſed tum ſtrigoſæ, & ab quadam marinæ ſalſuginis ariditate parum amabiles: quæ mox paucorum dierum mora Tyberinis in vndis mirifice pingueſcunt: & incipiente ſtatim æſtate in maria reuertuntur, ſic vt reliquo tempore rariſſimè appareant. Præter ipſum Tyberim Arnus, & Vmbro in Etruria, in Campania verò Lyris & Vulturnus laudatiſſimas præbent. in Pado quoque reperiuntur haud ignobiles: in Galliæ verò Hiſpaniæq; amnib. longè maximæ, ſed quas ſapientiores paraſiti Tyberinis minime eſſe comparandas exiſtiment, Iouius. In Ligeri fl. Galliæ alauſæ pretioſæ capiuntur, vt audio, magnitudine barbi magni, carne tenera vt thymali. In aquis dulcibus frequenter degunt, in his tamen qui fluxu & refluxu maris amareſcunt, Iſidorus. Tonitruis exanimantur, vt ſuprà ſcriptum eſt. Thriſſa in Euripo non inuenitur, Ariſtot. Strabo lib. 17. ex Ariſtobolo refert, ſolos piſciũ Nilum ſubire mugilem, aloſam & delphinum. Vide in Mugilibus. Alauſa confeſtim vt ex aqua extracta fuerit, moritur, Adamus Lonicerus.

D Attilum in Pado, qui ad mille aliquando libras accedit, minimus appellatus clupea, venam quandam eius in faucibus mira cupidine appetens, morſu exanimat, Plinius.

E Oppianus lib. 3. de piſcatione thriſſas capi ſcribit naſſa in mari ſuſpenſa, cui incluſa ſit eſca, maza videlicet de eruis frictis & myrrha vino odorato excepta: & ſimiliter chalcides, larimos & trachneos. Alauſa ſic capitur: Retia tenduntur in longũ aquæ vel in tranſuerſum, & ante retia ſuper aquas inſtrumentum inſtar arcus, ita vt fluitet ſuper vndas: in ſuperiori autem eius parte nola ſuſpenditur. eius ſonum piſcis audiens, gregatim aduentat tinnitum nolę ſtultus ſequens, & hoc indicio patet, quod ſenſum habeant auditus. Incidentes ergo in retia capiuntur in multitudine magna, Iſidorus. *Τὴν θρίσσαν ᾄδοντες ἀναδύεσθαι καὶ προϊέναι λέγουσι*, Porphyr. lib. 3. de abſtin. ab animatis. Vide ſupra in A. inter Germanica nomina in *Vint*.

F Thriſſa & cognati piſces, vt chalcis & eritimus, facile digeruntur, Diphilus. Chalcides & thriſſæ aceroſæ ſunt, ac minime pingues, & exuccæ, Hiceſius. Laccia piſcis pulparum mollicie ſaporeque admodum delicatus eſt: verùm adeò frequentibus ac moleſtis ſpinulis præteneræ eius carnes impediuntur, vt in conuiuijs illarum tædio atq; periculo ſummæ ſuauitatis gratiam amittant, Iouius. Et rurſus, Lacciæ vberrimè nutriunt, ſed glutinoſioris alimenti excrementa in ſtomachis non facile atteruntur. propterea ab ipſis exhalationibus intempeſtiuam ſomnolentiã inducere, & ſitim augere exiſtimantur: præſertim ſi appetentibus ad explenda vel mediocris etiã gulæ deſideria, minimè defuerint: quod paucis, vel certe ipſis tantum è ſummo ordine nobilibus, ob eius piſcis graue pretium raritatemq; contingit. Vide etiam ſupra in C. Laccia in craticula aſſatur auulſis branchijs, extractoq; per eandem viam inteſtino. Aſſum ſalſa viridi ſuffundes. Quod ſi elixum voles, leucophago inuolues. Vtroq; modo ſuauiſſime editur. Ad hunc Pomponius Tiberis accola Martio, Aprili & Maio me ſæpius inuitabat. Satis etiã tutò editur, cum non incongrue alat, Platina. Galli, vt audio, aloſam in partes ſciſſam torrent, deinde imponunt butyro. Elixus etiam in aqua, deinde in butyro ponitur. Maio ferè in pretio eſt, & optimi ſaporis, aliàs parum.

G Vlceris genus in capite naſcitur, quod Græci à duritie ſcleriam vocant. id ſanatur vſtis thriſſarũ capitibus, cum bulbo cocto & aceto miſcendis, Incertus.

H. a. Clupea etiã ciuitas eſt Africæ minoris, quæ ſcorpiones necat, teſte Plinio. cuius etiam Silius meminit: In clypei ſpeciem curuatis turribus aſpis. Nam & Clypea & Aſpis dicitur, in promontorio Mercurij ſita.

e. Fel alicuius piſcis, & maxime lauſularum, ſi ſponſus vel ſponſa ſecum habeant cum petunt thalamum, & ſupra carbones ignitos ponant, & inde ſuffiantur, omnia ſupra dicta maleficia euaneſcunt, Arnoldus.

DE PISCIBVS AB ALBO COLORE DICTIS,

PRIMVM IN GENERE, DEINDE DE ALBVRNO

Auſonij, Leuciſcis Græcorum, & albulis lacuſtribus diuerſis.

Albus piſcis. GALEOS tum varios tum centrinas piſcandi ratio hæc eſt: ALBVM piſcem illecebram ad eos captandos demittunt, &c. Aelianus. Piſces candidi dicti omnes oua pariũt, &c. Plinius. Videtur autem ſquamoſos appellare candidos. Occa fluuios Moſcouiæ bielaribitza, hoc eſt album piſciculum nobiliſſimi ſaporis habet Sigiſmundus Liber. LEVCOPIS piſcis à coloris albedine dictus nominatur in Geoponicis Conſtantini. ALBICA nomen barbarum eſt in Regimine Salernitano piſcis à colore ſic dicti, vt ab eodem Germanicum *Wytm*, de quo inter Aſellos ſcribemus. Saxones *Weiſsfiſch*, id eſt piſces albos nominant communi vocabulo leuciſcos fluuiatiles & ſimiles eis piſces, quos ipſi appellant *Haſelinę, Ockeln, Karas Oberkottichen* &c. Noſtri huiuſmodi piſces minores adhuc, generali nomine à ſplendore ſquamarum vocant *Glyſſen*, vt ſunt *unge Laugele, Haſslen vnd Schuualen.* aliqui priuatim piſciculos quos *Haſele* vocitant noſtri, *Wyſsfiſch* appellant. In Carinthia audio piſces dictos *Weiſsfiſch*, in lacubus tantum haberi, atq; adeo pingues eſſe, vt cum aſſantur, alio nullo pingui ſit opus: & cum elixantur, etiam adipem de ſe remittant: frequentiùs tamen aſſari. Sed hoc genus eſſe crediderim piſciũ qui à noſtris *Blauuling* dicuntur, circa Acronium lacum *Felcken*: ex quibus *Adelfelchen* dicti, albi & præpingues ſunt, aſſarique ſolent.

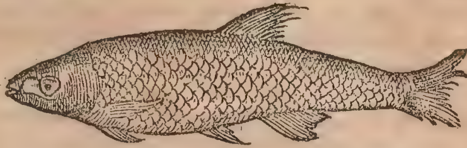
Leucopis. Albica. Wyting. Weiſsfiſch. Glyſſen. Adelfelcken.

Albos

Albos pisces lacustres (vt nos nominamus) truttarum siue salmonum generi Rondeletius adnumerat: ego tum aliàs separandos puto, tum eo quòd dentes non habent. sed neq; maculas vllas, & carnem omnes albam. In hoc tantum truttis conueniunt quòd pinnulam in dorso paruam habent, & carnē solidiusculam: sicciorem quàm truttæ, magisque friabilem, & candidiorem.

DE ALBVRNO AVSONII.

RONDELETIVS.

ALBVRNI appellatio ab Ausonio fortasse inuenta est. A Gallis Able vel Ablette vocatur, ab Anglis *Bleis*: à Germanis *Ablem*, (*Alben* potiùs,) vel *Zumbelfisch in*, vel *Weissfisch in*. Piscis est fluuialis, digitali magnitudine, aphyis albis similis, oculis magnis, rubescentibus, dorso virescente, ventre candido. Lineis duabus distinguitur: altera à branchijs ad caudam ducta medium corpus dirimit: altera minùs euidens à radice pinnæ branchiarum orta deficit, priusquàm ad caudam perducta sit. Pinnas easdem habet quas gobio. capite est paruo: corpore latiusculo, sed depresso, felle caret. Carne est molli & parum pingui. Vorax est piscis, eam ob causam hamo facile capitur.

DE EODEM BELLONIVS.

Gallica appellatio Able seu Ablette, quodammodo ad eum quem Ausonius Alburnum vocat, alludit. Hunc Placentini Arbolinum vel Arborinum, vt & Mediolanenses, nominant. Ego circa Vercellas in amne Lagogna Ticinum influente Scauardinum à piscatoribus audiui appellari. Angli *Bleis* nominant. Affatim in Pado capiuntur. A quibusdam Agulla dicitur. Ferrarienses non alia appellatione eum exprimunt, quàm Pesquerel vel Stregiæ: cum tamen Stregia alibi sit idem quod Leuciscus. A Stregia.

Argenteis tegitur squamis ac tenuibus: dorsum tamen paulùlum opacatur. Sex digitos longus est, quam mensuram rarò excedit. ex Sequana Epelano est simillimus: vixque ad duorum digitorum latitudinem extenditur. Lineam habet vtrinque arcuatam, quæ eius latera diuidit. Nare est parum resima. Mihi negarunt piscatores Mediolanenses Arborinum felle præditum esse: quod ex ipsa dissectione postea comperi. B

COROLLARIVM.

Ausonius in Mosella Alburnos pisces prædam puerilibus hamis, omnibus notos esse canit. Vnde & fluuiatiles hos esse pisces, aut pisciculos potiùs, & viles & colore candido colligimus. Gillius hos esse arbitratur, quos Galli vulgò ables nominent. Alburnus (inquit Carolus Figulus) est pisciculus ille candidus, qui circa Confluentiam ad Rhenum *Albele* nominatur. Est & Alburnus mons. vtriq; rei nomen à candore inditum autumo. Ge. Agricola alburnum Germanicè interpretatur *Weissfisch*, communiori fortè quàm oporteret nomine.

Alburnus à Rondeletio & Bellonio descriptus, is pisciculus est quē Germani vocitant *Bliegg*, *Blieckt*, *Bliegle*: de quo in vulgari quodam libello de piscatione hæc verba legi: *Ein Bleckt ist des Kremers Knecht.* Fluuiatilis est, & melior ad cibum iudicatur autumno. Vix digitum longitudine excedit, latiusculus tamen, & albicans, sed ventre subcæruleo, subamarus. Coloniæ in Rheno capitur, & vulgò nominatur *Albeen*, vel *Alffen*.

Alburnum credimus esse pisciculum minutum & abiectū, quem Germanicè *Alben*, vel *Zuuibelfischlin*, (à cepis, quod cum ijs fortè pluribus à vulgo coquatur. Rondeletius scribit *Zumbelfischlin*, nescio quàm rectè:) item *Weissfischlin* nominant, à candore nomen habentem, Gallice Ablen, Adamus Lonicerus. Circa Acronium lacum ab oculis rubicundis nominatur *Roteugle*, id est erythrophthalmus, quod nomen alij diuerso pisci tribuunt: & à vilitate *Schneiderfischlin*. Sed nostrum quoque *Schuualen*, de quo mox inter Leuciscos, alibi *Roteugle* vocitant. Sunt qui *Bleck*, *Furn* & *Schuualen*, ætate tantū distinguant, quibus cum ego non sentio. Sunt qui hunc cum blicca nostra mox describenda, nominum vicinitate decepti confundant. Haud scio an ijdem pisciculi sint qui alicubi in Gallia nominantur *des blanches*, ab eodem colore: quorum minimæ squamulæ albæ splendent, & leui etiam contactu decidunt. Alburno simillimum esse scribit Bellonius Epelanum fluuiatilem è Sequana, nisi quòd ruffas radices pinnarum gardonis modo habet. Pariunt Maio mense alburni. retibus capiuntur. in cibo nunquam laudantur, præferuntur tamen frixi. Lucij capiuntur in Anglia tum aliàs tum ranis, tum pisciculis quos *Blekes* vocant, hamo affixis.

DE BVBVLCA, BELLONIVS.

Videtur Alburno Ausonij cognatus esse pisciculus. iconem eius nullam dedit. Vide in phoxinis.

SORDIDVS admodum & vilis pisciculus Gallico vulgo è re ipsa Bouuiera nuncupatur: alijs Peteuse, etymologia à bombis obscœnis tracta. A

Piscis est Sequanæ alumnus, non tamen vsquequaq; frequens, vt qui non semper appareat. Nā quomodo Verones pisciculi nusquam Augusto, Septembri & Octobri tibi, aut saltem rarò apparebunt: sic Bubulca serò in conspectum venit. plurima vêre capitur. C

Bremmam ac Castagnolam marinā toto habitu æmularetur, nisi corpore esset minimo: planus enim B & latus est. Sed & argenteo nitore refulget atq; orbicularem magis habet formam, quàm in longitudinem protensam. Trium digitorum longitudinem non excedit, neq; sesquidigitalem latitudinem. Soli obiecta, nigri nihil habere comperitur, quàm in linea quæ spinā comitatur ad caudā. Paruā in tergore

gerit

gerit piñulam: oculorum pupillam, omnem nigredinem ſuperantem. Squamis tegitur magnis & latis. Carneum quiddam, vt Cyprinus (quatenus paruum magno licet conferre) in fornice palati oſtendit: branchias vtrinq; quaternas ſimplices (*aliquid deeſſe apparet*) *Pinnarum ſimilium etiam numerum*, ac ſub ventre totidem: caudam bifurcam. Ore eſt paruo, dentibus vacuo. Piſciculos iſtos reſpui credo propter fellis magnitudinem, quòd vix poſſint exenterari, quin eorum fellis veſica diſrumpatur: quo per totum corpus diffuſo, plurimum amari in veſcendo ſentiuntur: id autem ſub hepatis lobo dextro coloris ſmaragdini, magnitudine piſi continetur. Folliculum vento plenum in vtero geſtat geniculo interceptum. lienem ſtomacho inhærentem, rubrum atque orbicularem. Huius etiam inteſtina multis in gyrum reuolutionibus & anfractibus circumuoluta ſunt, Hæc Bellonius. Apparet autem non alium hunc piſciculum eſſe, quàm Bambele à noſtris dicitur.

In Picardia (inquit Rondeletius) Roſiere vocatur piſciculus, qui dimidiati pedis longitudinẽ nunquam ſuperat, corpore lato & compreſſo, oculis magnis pro corporis ratione, bramis minimis corporis ſpecie ſimillimus, colore luteo. quamuis parui capiantur, ſemper ouis grauidi ſunt. Vide in Phoxino.

Hic etiam à Rondeletio deſcriptus piſcis, ſi luteũ colorem demas, ad Alburni naturã accedit. Omnes quidem hi piſciculi parui ſunt, fluuiatiles, latiuſculi, menſis lautioribus contempti propter paruitatem & amaritudinem.

DE PISCE BLICCA, VT GERMANI VOCANT, QVI ALBVRNVS LACVSTRIS DICI POTEST.

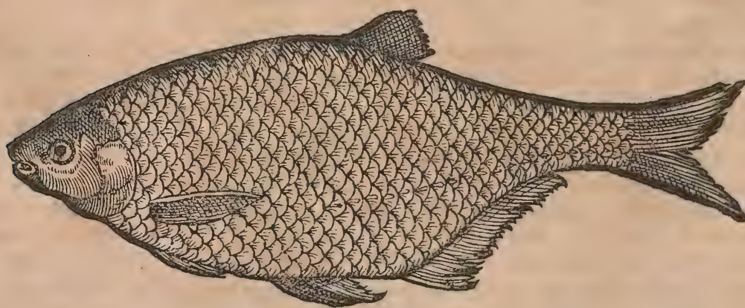
Figuram bliccæ noſtræ non poſuimus, quòd omnino idem Ballerus Rondeletii videatur, ſcitè ab eo expreſſus.

RONDELETIVS & Bellonius piſcem iam deſcriptum, quem Auſonii Alburnum eſſe conijciunt, Anglicè ſcribunt vocari *Bleis*. Sed Fauconerus Anglus, cuius doctrinæ plurimum tribuo, Alburnum piſcem Anglicè *a bleke* nominari ad me ſcripſit: cui finitimum eſt Germanicum piſcis albicantis nomen *ein Blick*, à ſplendore. *Blicken* enim eſt ſubitum ſplendorem emittere. Quoniam verò blicca etiã noſtra piſcis tum albus, tum vilis eſt, de ea quoque hoc loco agam, ceu lacuſtri alburno. nam fluuiatilis alburnus Auſonii longè alius eſt. Noſtri igitur hunc piſcem vocant *Blick Blickling*, (quem aliqui imperite confundunt, vt ſuprà dixi, cum alio minimo *bliegg* appellato:) lacus verò ad Dunum oppidum in Bernenſium Heluetiorum agro accolæ *ein Breitele*, à corporis latitudine. Haud ſcio an idẽ ſit piſcis qui Coloniæ ad Rhenum nominatur *ein Bleeh*. vel *Bleech*. Circa Bielam, Heluetiæ oppidũ cum lacu, *Plechle* vocari audio, Sabaudis Platte, vnde diminutiuũ Platton. Argentinæ *Meckel*, vt conijcio. aiunt enim latum eſſe piſcem ad tres digitos, ſimilem illi cui à rubore pinnarum nomẽ. aliqui bramas ex eo adulto fieri putant, ſed falsò: (& apud nos quoque bramas vnius anni, aliqui *Blicken* appellant:) Maio menſe parere aiunt. Creſcunt aliquando in lacubus noſtris hi piſces ad mediocris ferè carpę ſiue cyprini magnitudinem, ita vt ſinguli quatuor aut quinque obolis argenteis, (qui drachmæ ſextantes ſunt,) væneant. Præferuntur Aprili. In lacu feliũ dicto apud nos bliccæ capiuntur, quod ſcio, bramæ autem nuſquam, vt puto. In lacubus ad Septentrionem aquæ dulcis piſces quidã *Plyen* vocantur, ijdémne bliccis
Plyen. noſtris, ignoro.

Iidem vel maximè cognati piſces ſunt Ballerus Rondeletii, & Pleſtya Bellonii: quare illorum quoque de his piſcibus verba attexemus.

DE BALLERO.

RONDELETIVS.

A ALVGDVNENSIBVS & lacuum qui in Allobrogibus ſunt accolis, piſcis Bramæ corporis ſpecie valde affinis Bordeliere nominatur, quod litora ſemper ſectetur & quærat: bord enim litus ſignificat. Hunc Ballerum eſſe puto cuius inter fluuiatiles & lacuſtres bis meminit Ariſtoteles.

B Bramæ tam ſimilis eſt vt parum cautis pro bramis ſæpe vendatur, ſed ab ijs magnitudine corporis & ſquamarum differt, & pinnarum ac caudæ colore. Eſt igitur Ballerus capite breui, ore paruo, ſine dentibus, ſed horum loco oſſa habet aſpera: ſine lingua, ſed palato carnoſo. Pinnas duas habet ad branchias, duas alias in medio ventre, ab excrementi meatu vnicam ad caudam vſque, in dorſo aliam. Poſteriores pinnæ cum cauda rubro colore perfuſæ ſunt, vt in Percis fluuiatilib. videre eſt: quæ in dorſo eſt, nigricat. Linea à branchijs ad caudam curua producta eſt. Branchias quaternas habet. Os in medio palato habet, ex aduerſo ſita ſunt oſſa duo loco inferiore, altera parte ſerrata, quibus contrario occurſu cum palati oſſe herbæ atteruntur. Ventriculum paruum habet, inteſtina pinguedine oblita, hepar ex albo rubeſcens, in quo fel viride: ſplenem rubrum.

C Vita & moribus à Cyprino non differt.

COROL-

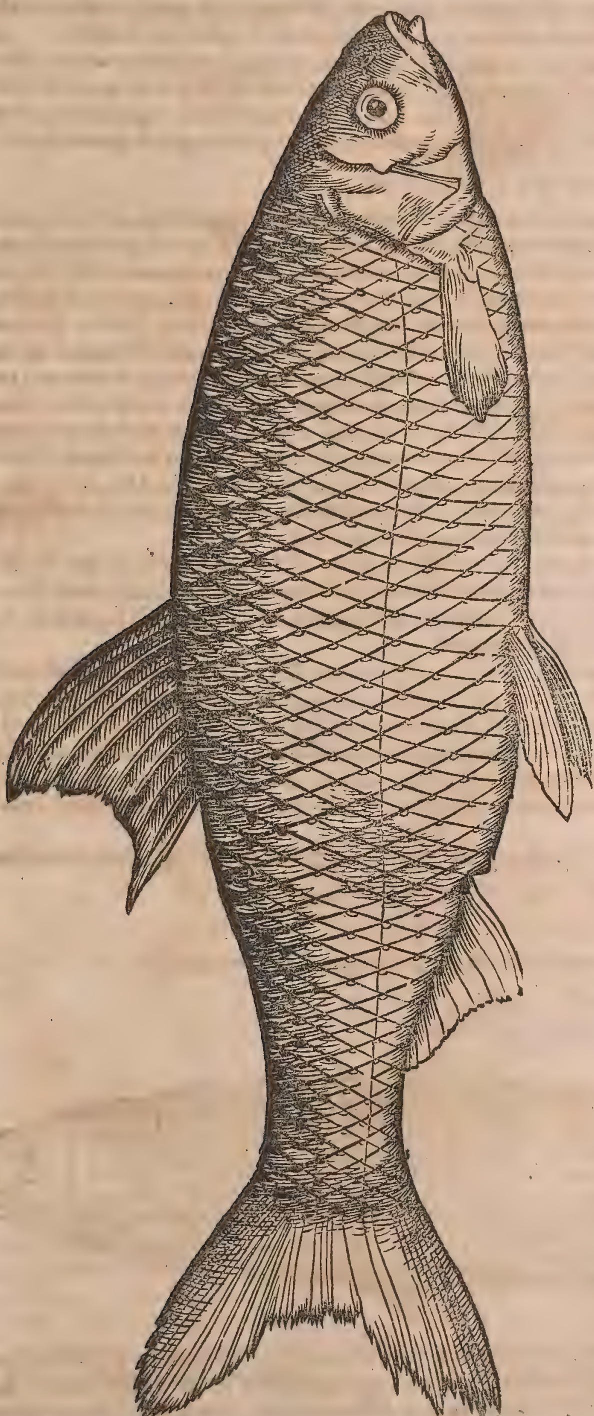
COROLLARIVM.

Ballerus, cyprinus, & cæteri ferè omnes, cum parturiunt, vadis ſeſe intrudunt, Ariſtoteles. Et alibi, Ballero & tilloni lumbricus canis exortu innaſcitur, qui debilitat, cogitq; ad ſumma ſtagni efferri, quà æſtu intereunt. Balerus apud nos ruſticè balænus nūcupatur, Niphus Italus. Balinus (melius Barinus) piſcis legitur, quem Theodorus cōuertit balerum. habetur & barenus lib. 6. (Ariſtotelis) inter amnicos, balagrus à Theodoro dictus: nec inuenio quamobrē eos ita verterit, niſi librarius corruperit, Hermolaus in Plinium. Vide etiam infra in Balagro: & in fine elementi G. in Guſtero.

DE EODEM AVT PROXIMO PISCE EX *Bellonij, libro quem Pleſtyam nominat.*

Strymonis amnis accolæ vilem admodum piſcem agnoſcunt, quem illi vulgò pleſtyam nominant: qui & in Macedonia ad Piſchiacum lacum plurimus eſt: quo in loco modò *Platanes*, modò Pleſtya, modò Platognia vocatur. A

Latus piſcis eſt, atq; ea forma tornatus, qua Abramidem fluuiatilem (Cyprinū latum) conſpicimus. Multis ſpinulis abundat, atq; eodem modo holoſchœno (iunco) tranſſuitur vt Liparis, & per paria diuēditur, muria optime maceratus. Frequentes ſquamas habet, rotundas ac tenues. Tergus eius nigricat, venter candicat. Os non aperit ita grande, quod etiam omnibus dentium rudimentis caret. B

Metallarijs ad Chryſiten (quam Siderocapſan vocant) opportunus eſt in fodinis. Carne conſtat dura, ſtupacea, palato ingrata. F

Partē eam quę ab ani pinnula ad caudam fertur, prominētem habet, corpus in Bremmæ fluuiatilis modū compreſſum. Et rurſus in Abramide fluuiali, ſic autem Cyprinum latū ſiue bramam nominat: Mihi ſanè (inquit) Pleſtyæ huius piſcium (generis) notas habere videntur. quarum color corporis albicat, & tota mole compreſſæ apparent. Oculorum pupilla non eſt, vt in alijs, nigra, ſed veluti cryſtallina, iris verò albiſſima: ac tredecim ſquamarum ordines vtrinq; in lateribus habent. B

DE LEVCISCO.

RONDELETIVS.

Pro Rondeletij icone, poſui quam prius habēbam ad noſtrum Schvual vel Farn expreſſam, etſi maiorem quàm conueniat. Cauendum ne cum Haſela noſtra, capitoni fl. quàm hic ſimiliori, confundatur.

LEVCISCORVM ſeu Mugilum fluuiatilium aliquot eſſe ſpecies dicere poſſumus. Ex his eſt is qui á Gallis *Gardon* vocatur, ab Italis *Laſcka*, à noſtris fortaſſe *Siege*: nonnihil enim diuerſus eſſe videtur. A

Eſt hic leuciſcus Capitoni ſiue Cephalo fluuiatili corporis aſpectu, pinnarum numero, ſitu, figura, ſquamis ſimilis: ſed capite eſt minore, corpore latiore. Dorſo cæruleo, ceruice vireſcente, ventre candido, oculis flaueſcentibus. Dentibus caret. imo palato oſſa habet. Partibus internis non differt à Capitone, niſi quòd tanta pinguitudine non obteguntur. B

Alacris eſt & viuidus hic piſcis: vnde Galli valetudinem integram deſignare volentes, hominem Gardone ſaniorem eſſe dicunt, quod ex piſcis iſtius agilitate & actionibus ſumptum eſt, non ex ſucco. *carne* enim eſt molli, fluxili, parum nutriente. C

DE EODEM BELLONIVS: QVI SARGVM SARgonémue, & Cephalum & Gardonem hunc piſcem appellat.

A Sani piſcis cognomen ſuo Gardono Galli tribuunt: quem Romani piſcatores, atq; adeò reliquum Italorum vulgus laſcam, Angli *Ro,ces*, (Roche ſcribere debuit: quod tamen nomen Anglis aliũ piſcem ſignificat, quem nos Rutilum nominauimus.) Placentini Agullam, Mediolanenſes Oladigam, alij Ocradigam vocant. Cùm itaque gardonum iſtum vbique prouenire, & Cephalum Sargoni formam retinere videam, facile quidem in eam ſentẽtiam inclinaui, vt Gardonum ſeu Laſcam crederem Sargonem Cephalum ab Ariſtotele vocatum eſſe. Nam quum duo potiſſimùm ſint Mugilum marinorum genera, Cephalus & νῆστις, id eſt ieiunus (vt Dorioni placet,) reliquæ ſpecies fluuiatiles aut lacuſtres eſſe cẽſentur: quo in numero ſunt Sargones Cephali, latiore forma quàm alij præditi: vnde Sargi, vel (vt Theodoro placet) Sargones vocati ſunt.

B Nunquam ad Cyprini magnitudinem accedunt. Pinnulam tenuem vnicam in tergoris iugo; nõ autem longam (vt Cyprinus) gerunt: cætera vt Squalus. Sed eſt corpore compreſſiore & magis recurto, pinnasq; ſubrubras habet. Parui Gardoni pinnam caudæ longiorem exerunt quàm Leuciſci: & antequam in extremum pinnæ (quæ bifurcata eſt) deſinant, rotundantur. Latiuſculis ſquamis conteguntur, ipſoq; capite magis ad Leuciſcum quàm ad Squalum accedunt. Oblongius & paulò craſſius habẽt corpus quàm Abramis, ſuntq; tergore quàm Squali magis nigricante, & auri colorem referente.

A Porrò piſcatoribus Romanis Keuillonorum vox paruos Gardonos exprimit: reliquos autem mixtim piſciculos fricturam vocant. In Ambra Melignanum alluente, plurimus eſt hic piſcis, quem eò loci Oradigam vocant, Mediolanenſes Oladigã, alibi Doradam, quòd in eo tractu huius caput aureo colore fulgeat. Sed & Peruſinus Italiæ lacus, omniũ longè delicatiſſimos huius generis piſces ꝓferre ſolet.

COROLLARIVM.

A Alburni, λευκίσκοι, *Vuyſsfiſch, Hesling*, ſquamis argenteis. Fortaſſis ad hanc ſpeciem ſargi pertinẽt, quorum vetus nomen adhuc Romę in vſu eſt, Eberus & Peucerus. Rondeletio Sarginus mugil idem eſt qui κεστρεὺς vel νῆστις ac numeratur inter marinos qui amnes ſubeũt, vt Bellonius hos piſces non rectè diſcreuerit, & fluuiatili piſci nomen dederit quod marino debetur. Itali piſcem hũc de quo agimus, laſcham vocant, vt Rondeletius ſcribit: alij clupeam eodem nomine, quæ ab alijs laccia dicitur. Gallice gardon appellari quidam conijciunt, è verbo Gallico garder. eò quòd ſeruari facile ſit in vaſculis aquatilibus per longum tempus. Cæterum Gardo vel Cardus piſcis, vt Galli vocant, à noſtris vulgò nominatur *ein Schwal*. Circa Acronium lacum *ein Für*, & à colore oculorum *ein Roteugle*. ſed minimus etiã piſciculus, quem Rondeletius & Bellonius Alburnum Auſonij faciunt, alicubi eodem nomine *Roteugle* vocatur, ab oculis rubicundis, qui in gardo potius flaueſcunt. Argentinæ gardum vocant *Rettel* vel *Rotaug*. Carolus Figulus rubiculũ vel erythrophthalmon nominibus fictis interpretatur. Piſcis in Albi dictus *Roteugel*, numeratur inter aſſari ſolitos, oculis & pinnis rubicundis. Ad Acronium lacum circa Lindauiam hunc piſcem *Fornfiſch* vocant primo anno, deinde *ein Gatt*, tertio *ein Furn*.

Sunt qui *Bleck* vel *Roteuglin* nuncupent ab initio, (neq; diſtinguant ab Alburno Auſonij quẽ ſui generis piſcẽ ab hoc ſemper diuerſum vt ego ſentio, noſtri *Bleck*, alij *Roteugel* vocitant:) poſt annũ *Fürnling* demum *Furn* vel *Schwal*. Nomen *fürn* alioqui Germanis adiectiuum eſt, & aliquid de ſuperiore anno ſignificat, inde dicunt *Fürnen weyn*. noſtri *fernigen wyn*.

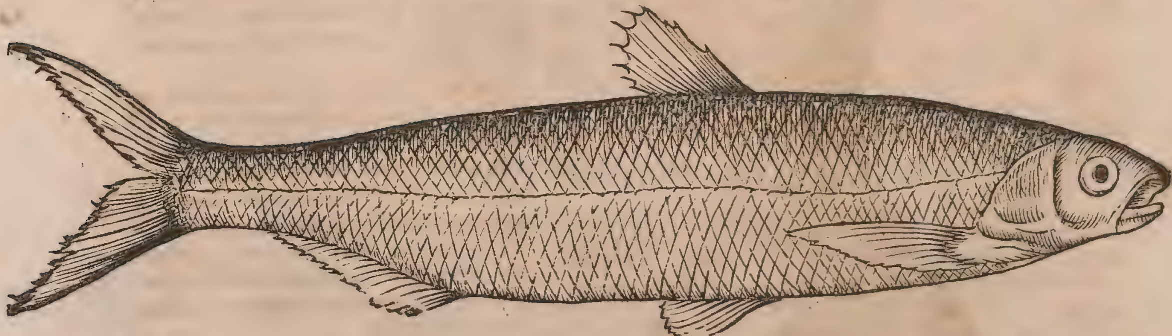
Circa Verbanum & Larium Italiæ lacus, Trull appellatur, vel Troy, & pro viliſſimo habetur. Gardus piſcis eſt fluuialis, gratiſſimi ſaporis, vendeſiæ ſimilis, à qua rubore oculorum diſcernitur. vterq; autem mediocris quantitatis eſt, Obſcurus. Calculum quendam vel ſimilem calculo, ſed molliorem ſubſtantiam in capite habet gardus noſter. Parere incipit Aprili, & pergit vſq; ad medium Maij. Vulgò omnes huius generis piſces oua habere, & fœminas eſſe putant. Laudatur antequam pariat, Ianuario, Februario & Martio, & tota etiam hyeme mediocriter. Sunt qui Aprili quoque & Maio commendent. Non inſalubris exiſtimatur.

Oua ſolidiuſcula & ruffa habet, q̃ multis in cibo grata ſunt. Elixari debet in vinũ feruidum immiſſus.

DE LEVCISCI FL. SECVNDA SPECIE.

RONDELETIVS.

Pro icone Rondeletij delineauimus piſciculum noſtrum, quem Laugelen vocant.

A ALIA Leuciſci ſpecies eſt ea quæ hodie à Gallis Vandoiſe vocatur, à Santonibus & Pictonibus Dard, quòd ſagittæ modo ſeſe vibret, à noſtris Sophio, à Lugdunenſibus Suiffe. Hunc Leuciſcum nonnulli cum ſuperiore confundunt, ſed corporis latitudine differt, roſtroq; eſt acutiore, alioqui pinnis, earum numero & ſitu ſimilis eſt.

Squamis

squamis medijs tegitur, quæ lineolis distinctæ sunt. Ex fusco partim viridis est, partim flauus. Ventriculo est paruo: hepate magno, à quo fellis vesica dependet. Pinguescit multum hic piscis. B

Carne est molli suauique. F

Pinguitudo eius aurium doloribus succurrit, & cum felle eiusdem permista oculorum caliginem abstergit. G

Piscis hic eiusdem generis piscibus scilicet Mugilibus fluuiatilibus non admodum præstat, neq; ab antiquis etiam si verus eorum Leuciscus sit, cæteris præfertur. F Quare falsò id Galeno attribuit autor lib. De Aquatilibus, quòd scribat Galenus Leuciscorum magnam copiam condiri solere, atque in magno haberi precio. De Leucisco enim vnico tantum loco hæc tradidit Galen. lib. 3. de aliment. facult. cap. 24. Ex nostris quidam, pisces in fluuijs genitos Leuciscos appellant, à Capitonibus specie diuersos esse existimantes. Cætera quidem animal animali simile est: sed Leuciscus paulo est candidior, caputq; minus habet, & gustu est acidiore. Nutrimenti autem ipsius facultas talis est, qualẽ fluuiatilium Capitonum prius esse diximus. Itaq; de nomine tantùm controuersia est, non de re. Quod verò his vtilius est, proferam. Piscis iste ex ijs est qui sale condiuntur, (τῶν ταριχευομένων.) & qui lacustris est, ita conditus seipso melior efficitur: quicquid enim in sapore est mucosi, & virus resipiens, id omne abijcit. melior verò est recens diutius in muria seruato, (πλείονι τῷ χρόνῳ ταριχευθέντος.) Hic Galenus disertè scripsit Leuciscum Capitonibus nihilo meliorem esse, salitum verò meliorem seipso effici, quod & omnibus eiusdem generis piscibus euenit.

Locus hic postulat vt diligentius excutiamus quod ait Galenus Leuciscum habere γεῦσιν ὀξυτέραν, id est, gustum acidiorem, quod mendo non carere monuimus lib. 2. operis nostri de marinis piscibus, quũ de piscium sapore tractaremus, legendumq; esse κεφαλὴν ἔχον μικροτέραν καὶ ὀξυρυγχοτέραν. *Locus Galeni emendatus.* quam germanam esse huius loci lectionem ratio ipsa primum suadet. pisces enim omnes qui in aqua dulci gignuntur & aluntur marinis sunt insipidiores. marinis omnibus subest sapor quidam acris, nec ita insipidus. Id declarant pisces marini qui amnes petunt, qui in aqua dulci nutriti permultum gustu ab ijs discrepant qui in mari capti sunt. His accedit Athenæi autoritas qui Mugilem fluuiatilem appellatum fuisse ait ὀξύρυγχον, his verbis: Κεστρεὺς δὲ γίνεται μὲν καὶ θαλάσσιος καὶ ὁ λιμναῖος, ὁ ποτάμιος. οὗτος δὲ καλεῖται ὀξύρυγχος. *Oxyrynchus.* Mugil quidem est marinus, & lacustris & fluuiatilis, hic autem vocatur ὀξύρυγχος. Ex his igitur constat lectionem nostram veram esse, eaq; nota à Capitonibus Leuciscum discrepare, quod rostro sit acutiore.

DE EODEM BELLONIVS: QVI LEVCISCVM SIMpliciter hunc pisciculum nominat, & Latinè inquit Albicillam vel Albiculam dici posse.

Leuciscus Hicesio species est Mugilum: Parisienses vne Vandoise: Ligeris accolæ à mira velocitate, iaculum vn Dard, Angli *Dace*, Lugdunenses Suiffam vocant: quem optimè vt nos à Squalo distingunt, Insubres Streiam, vulgus Græcum Leucorinum vocant. Accolæ lacus Bistonij (cuius aqua partim dulcis, partim salsa est) Lilinguam. Huius nondum prouecti piscis, veris initio magnum numerum capiunt, & modico sale conspersum atque exiccatum, Byzantium ferunt: venduntque Maio, Iunio & Iulio mensibus. A

Corpore longiore & angustiore est quàm Streia. Hunc Romani piscatores à Squalo non distinguunt, neque enim adeò exactè pisces fluuiatiles, vt Galli, internoscũt. Etenim Leuciscus aspectu multò hilarior est quàm Squalus, minoribusq; squamis contegitur: Albo colore nitet, & veluti inter squamas strijs rectis interstinguitur: Caudam bifurcam & pinnas albas profert, neque ita latas vt Squalus. Nulla habet dentium rudimenta: Linguam albam, branchias vtrinq; quatuor. Squalus præterea Leucisco maior euadit. Porrò etiam Ablum siue Alburnum simillimum esse videbis Leucisco: tamẽ est paulò crassiori corpore, & squamis elatioribus, ac labro inferiore melius infarcto. Est etiam nonnihil discriminis in linea quę vtrinq; corpus intersecat. Siquidem Leucisco non tam arcuata est, quàm Alburno: & Alburnus rotundiori corporis compage constat, ad Cephalim magis accedẽte. Leuciscum enim Galenus cum fluuiatili Cephalo componit, ac de Mugilum genere esse ait: suoque tempore Leuciscorum magnam copiam condiri solere, atque in magno haberi precio*. B *Quid à Squalo differat.* *Quid ab Alburno.* *Hoc suprà à Rondeletio reprehensum est.*

Horum capturam ex Epiri lacubus maiorem fieri diximus, quos Epirotica lingua Scouranicos vocat. Veneti his maximè vtuntur, quos ad se nauigio adferri curant: eodemq; propè vocabulo vtentes Scourancas nominant. quę cùm Leucorinis maiores sint: ambo tamen pisces sale conspersi & fumo infecti atq; exiccati, ad exteros mitti, vt nostri Harengi soreti, consueuerunt. A

Quanquam autem Leucisci inter Mugiles adnumerentur, tamen stomachum non habent ita carnosum, peritonæum albissimum, cor trigonum, duos hepatis lobos pallidos, sub quorum dextro fel continetur: Splenem rubrum. Sed & interstitium, quod inter oculos Squali & Leucisci intercedit, discrimen inter vtrunq; diluet: minor enim in Leucisco est capacitas, & calua rotundior.

COROLLARIVM.

Vendosia vel Dardus Gallorum, pisciculus est quem Germani circa Argentinam vocant *ein Lauck* de quo illud celebratur, *Ein lauck ist ein vuescher.* id est Lauca lotrix est, fortè quia laucam etiã lixiuium vulgò appellant. Nostris diminutiua eius nominis forma in vsu est, *Laugele*. Gelenius noster sic dictũ conijciebat quasi λευκίσκον, id est albiculam, tanquam olim sic appellassent Greci, & ab ijs mutuati essent Germani. In quibusdam Heluetiorum lacubus, vt iuxta Tugium & Bielam *Vuinger* vocitatur: vt à Sabaudis circa Neocomum Vengeron. Diuersus autem ab hoc piscis est Vangeron in Lemano dictus, cui nostri à rubore pinnarum nomen posuerunt. Bielenses etiam *Onhopt*, id est acephalos nominant hos pisces: amputatis enim capitibus siccatos aliò venales mittunt. Cum minimi densis agminibus natant, animæ à nostris dicuntur, *Seelen*. Acronij lacus accolæ nominibus variant: *Gracfig* Lindauiæ vocant: A *Lauck.* *Laugele.* *Vuinger.* *Onhopt.* *Seelen.*

Vberlingæ *Laugele* vt nos: Constantię dum parui sunt, *Zienfische* vel *Graesing*: adultiores, *Agonen*, *Agunen*, *Lagenen*. Aiunt enim pisciculos esse vix longiores palmo, squamosos, quibus multi abstineant quòd circa latrinas pascantur: suo tempore tamen commendari. Aestate (inquiunt) innascuntur eis vermes, quos vulgò ligulas (*nestel*) nominant, quo tempore insalubres habentur. Oua gerunt vsque ad Iunium, deinde pariunt. Non solum autem inter se, sed cum illis etiã piscibus latis lacustribus, quos nostri *rotten* vocant, & cum scardulis siue cyprinis latis coëunt, vnde piscis genus enascitur, inter vtrunque parentem medium, *ein Drittfisch*. Sed alius est agonus in lacubus Italiæ, & Germanicũ nomen *Graesing* cauendum ne quis cum diuerso fluuiatili pisciculo confundat, quem *Gresß*, *Greßling*, vel *Kreßling* nominant. In Dunensi Bernensium Heluetiorum lacu *Blawling*, id est cærulei hoc genus leucisci dicitur: nostri longè aliud lacustre tantum genus sic vocant. *Glyssen* à splendore factum nomen, commune est piscibus illis qui vulgò dicuntur *Laugelen Haslen vnd Schwalen*. Galli Vendosiam nominant, vt dictũ est, Albertus Magnus Vindosam. Illyrij Aukley.

Italicum nomen est Strigio, Strilato, vel Stria, quo circa Tridentum etiam Germanice loquentes vtuntur: factum fortè à strijs rectis, quibus inter squamas distingui videtur, vt Bellonius scribit. Ferrarienses tamen (eodem teste) stregiam vocant etiam illum pisciculum, quẽ Alburnum Ausonij esse eruditis placet. Strigilis (in recto singulari) à Grapaldo Italo censetur inter pisces veteribus ignotos. Strigiles (inquit idem) sermone vernaculo pisciculi quidam dicuntur, quorum frequens fit captura per hyemes.

B Strigiles apud nos paulò maiores capiuntur in fluuio quàm in lacu. Longiusculi sunt, non lati, haselis nostris non dissimiles specie, paulò breuiores (ni fallor.) Dorsi color è fusco, flauo & viridi ferè permixtus est. Pinnæ albicant, vel minimum ruffi admixtum habent. Linea qua terminatur laterũ color instar iridis resplendet ex flauo & viridi colore. Branchias quaternas habent. Os aperitur in oblongum, nec prominet mandibula superior. Strigil Padanus (vt olim obseruaui) dodrantem nunquã excedit. crassus ferè æqualiter per totum corpus à capite ad vsque caudam: minutis obsitus squamis. Vindosa mandibulam vtrinque mobilem in faucibus habet, dentatam, Albertus. Bellonio Vandosia dentibus caret; qui fortè non diligenter inspexit. ego in faucibus vtrinque mandibulam curuam quinis armatam denticulis reperi, vt in ballero.

C Strigiles in Pado hyeme tantum capi solent. Reperiuntur in Taro fluuio iuxta Parmam, vix alibi. Gardus piscis vendosiæ similis est: sed rubore oculorum ab ea differt. vterque mediocris est magnitudinis, Obscurus.

F Commendantur strigiles Aprili & Maio mensibus. Memini etiam Februario edisse non insuaues, quo tempore lactes in mare pleni erant. & eodem mense laudãtur à nostris. In Italia quidem hyeme imprimis capiuntur. Veru tosti, sale, aceto, oliuo, pipere & cinnamomo conditi, paropside in cibis non improbantur, Grapaldus.

Ius recentium piscium saxatilium aluum emollire author est Dioscorides. sed saxatiles illi, cùm sint marini, rari sunt apud nos: habemus autem vocatos strigiles ex Pado flumine: qui sunt pisciculi albi instar argenti, facilis concoctionis & optimi nutrimenti. Eos in febribus etiam ægrotis aliquando permitto, nec vnquam obfuisse cuiquam memini, Brasauolus, sed is fortè strigiles diuersos intelligit, nempe alburnos Ausonij, quos Ferrarienses stregias appellant.

Hecticis conceduntur pisces aquæ dulcis parum petrini, (sic loquitur,) communiter vocati striguli, lucij, temuli, Gaynerius.

DE MVGILIS VEL CEPHALI FLVVIATILIS GENERE MINORE, QVOD PIscibus albis adnumerandum videtur.

Non opus est icone. nam per omnia Capitonem fl. refert, nisi quòd minor est.

A PIscis quem hic describimus, frequens est in fluuijs, & vulgò nominatur *ein Hasle*, (sed in lacu iuxta Tugium Hasela nostra vocatur *Ga[illegible]haßle* & Suala nostra siue Gardus, *Hasle*, sicut & Lucernæ.) In Saxonia capitur in Albi, & appellatur *Haeßling*, vel cõmuniori nomine *Vyßfisch*. Alburni, *Vyßfisch*, *Haeßling*, squamis (nitent) argenteis, Eberus & Peucerus. Circa Argentinam *Schnotfisch* quem spurium esse nescio qua ratione (nisi forte nominis, quod piscem turpem significare videtur) in libello Germanico de piscium captura legimus: *Ein Schnotfisch ist ein basthart*. Item alio nomine *Meyfisch*, à mense Maio, quo præferuntur, sed alausis quoque puto nomen idem attribui. Cæterum Haseaux Gallicè dicti pisces, cyprini lati (bramæ) minores sunt, vt Bellonius scribit. *Glyssen* apud piscatores nostros generale nomen est ad pisces quos vocant *Hasele*, *Laugele Schwalen*.

Italicum nomen huius piscis nisi Stretta est (à corpore longiusculo fortè, & stricto, id est minimè lato) in Lario lacu, & in Verbano Giauetta, aliud nescio. Hæc scripseram cum Lucarnensis piscator in Verbano vocari mihi asseruit letta vel aletta. Idem fortè Papiæ Kabacello fuerit. Germanicum *Hasele* videtur lepusculum significare, fortè quòd agilitate ac celeritate natandi lepores repræsentent. *Kolfisch* dicti Coloniæ non sunt omnino dissimiles piscibus *Munne*, id est Capitonibus, sed minores.

B Haselæ nostræ, (quas cephalos aut mugiles fluuiatiles minores dixerim. nam fluuiatilem cephalum siue squalum, multò magis quàm leucisci suprà dicti referunt,) pisciculi sunt molles, duos aut tres palmos longi, albicantes, per dorsum in viridi nigricantes, cauda & pinna dorsi glaucis, cæteris rubicundis: minimè lati. Squamulis tenuibus, argenteis, branchijs ternis. Caro eorum aristis referta est, vt & mugilum fluuiatilium maiorum. Ex his qui in fluuio apud nos capiuntur, oculis rubere audio: qui in lacu non item. Obseruaui postea lacustres superna oculorum parte flauere. Dentes in faucibus vtrinq; conditos

conditos habet vt Capito fluuiatilis, in mandibula curua, exteriore ordine quinque maiuſculos, interius binos minores, omnes ferè in ſummo leuiter aduncos.

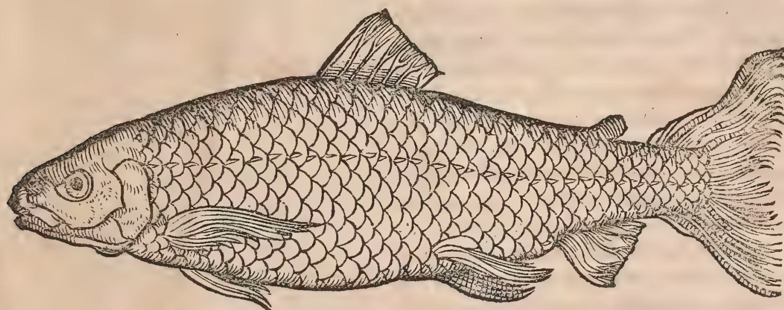
Parere incipiunt medio Aprili vel paulò ante.

Suo tempore (Maio & Aprili præcipuè, deinde Iunio & Iulio: à Maio quidem menſe etiam *Meiſiſch* alicubi nominantur) ſatis grati in cibo & ſalubres habentur. Aliquando verò vermes eis innaſcuntur, (ligulas noſtri vocant, *neſtel*) & omnino inſalubres fiunt. Hyeme macri ſunt ac minimè placent. Fluuiatiles etiam lacuſtribus præferuntur. Elixari debent in vino feruido. Circa initium Nouembris oua in hoc piſce reperi, quæ magis quàm piſcis placebant.

SEQVVNTVR PISCES ALIQVOT LACVSTRES, QVOS ALBIS ADNVMERAMVS: NAM ET GERMANICE FEre communi nomine albi dicuntur: & omnes propè generis vnius ſpecies videntur, omnes lacuſtres tantum, ſquamoſi, edentuli, pinna in dorſo duplici, vna in medio maiore, altera ad caudam parua vt truttæ. Carnis ſubſtantia alba, friabili, non inſalubri, & ſapore propemodum ſimiles, &c.

PRIMVM AVTEM ILLOS PONAM quos Rondeletius deſcripſit: deinde & noſtras de ſingulis obſeruationes, & alios eiuſdem generis addam.

DE LAVARETO PISCE LACVSTRI APVD ALLOBROGES. RONDELETIVS.

VERNACVLIS & proprijs vocabulis in rebus noſtris explicandis veterum nominum penuria vti cogimur: vt in piſce qui in lacubus Allobrogum tantummodo reperitur nominando, vulgi appellationem ſequũtur & Lauaretum vocamus. quẽ Salmonum Truttarumq; generi adiungendum eſſe ſuaderet pinnula illa dorſi poſterior adipoſa Salmonum & Truttarum * generi propria, niſi multa alia reclamarent, vt oris cõſtitutio Thriſſis quàm Salmonibus ſimilior, os ſine dentibus, caput compreſſum, corpus maculis carens, caro mollis & candida. Lauaretum igitur inter Salmones & Aloſas ambigere meritò dicemus. A B

Is quod nunquam ſordidus ſit, ſed bene ablutus, ob munditiem & candorem nomen habere videtur. Lacuum Allobrogum proprius eſt, vt Burgetij, & Aequebeletij. Nec vllus eſt qui in Italia, Germania, Gallia, aut alibi vſpiam viderit. A vbi.

Pedali eſt magnitudine. corpore vtcunque compreſſo, Aloſæ vel Harengi modo: eos enim piſces capite & ore planè refert. Maxillę dentibus carent, ſuperioris latera inferiora operiunt & claudunt. Corpus ſquamis tegitur argenteis. A branchijs per medium corpus recta linea deſcendit. Pinnas duas ad branchias habet, totidem in medio ventre, proximè anum pinnulam vnicam, in dorſo priorem maiuſculum, poſteriorem paruam & pinguem, Salmonum Truttarumq; modo. Cauda in geminam deſinit longam & latam, in extremo nigricantem. Branchias quaternas, duplices habet, cor angulatum, hepar ſine felle. Autumno parit. B

Carne eſt candida, molli, ſuaui, minimè glutinoſa, boni ſucci, mediocriter nutriente. Ex prædictis lacubus ſæpiſſime Lugdunum conuehitur. F

Bezola, cuius historiam sequens pagina dabit.

DE EODEM BELLONIVS.

A TRuttacei generis ac saporis est Lauaretus, ex lacubus *du Bourget, d'Aiguebelette*, & Lemano ad nos adferri solitus, nostris principibus in magnis delicijs habitus: vnde regiorum œconomorum chartæ frequẽtem Lauaretum descriptum habent.

B Piscis Lugduni satis cognitus, Vmbræ simillimus, nisi simus esset, dentibusque omnino careret: Bisulam tamen vulgarem magis refert, sed Lauaretus nunquam pedem excedit: neque crassior est eo, quod pollex & index capere possũt. Capite est oblongo, squamis tenuibus, albis, atque, vt in Trutta, paruis. Exiguam in tergore gerit pinnam, duas ad ventris latera vtrinque circa branchias: ac totidem sub ventre ei oppositas, quæ tergoris fastigiũ occupat. Aliam quoque paruam in eo interstitio, quod est inter caudam & anum, quæ omnes nigricantes apparent. Linea à supercilio subrubra per latera ad caudam protensa insignis est: cauda bifurca, pinnisque ad extrema nigris, fimbriatis ac laciniatis. ventre est laxo ac prægrandi vt Trutta. Hoc item à cæteris piscibus differt, quòd nare est recurta, atque (vt in harengis ac Lochijs) ossiculis quibusdam prominẽtibus insigni, labris nullum dentium rudimentum ostendentibus: appendice glabra ac carnosa caudæ insidenti, in Vmbræ modum. Neque tamen dentibus caret: ossicula enim ad eius fauces atque Oesophagi ingressum vtrinque conspiciuntur, senis hinc inde denticulis, vt in Themolo, communita. Branchiæ illi sunt vtrinq; quaternæ ac simplicissimæ: quarum extrema, quæ capiti inhæret, reliquis sanè minor est: nullis in lateribus maculis est insignitus, totumque huius piscis corpus dempto tergore argenteũ est. Verum etiã si ad eius internas partes aduertas, costas quinque & triginta vtrinq; connumerabis: cernesque illi cor esse pallidum ac trigonum, pericardio inclusum: hepar albũ, vnius tantùm lobi, vt in Exocœto & Delphino: in cuius latere dextro fellis vesicula adsuta est. Lien à sinistris apophysibus & stomacho incumbit. Intestina nullas habent reuolutiones. nam gula vsque ad ventriculi fundum deducitur, qui per piscis longitudinem delatus, ac sursum quidem reflexus, duodenum parit adenibus suffultum, in cuius gibbo innumeræ apophyses spectantur: ex quibus vena oritur, per quam sanguis defertur ad hepar. à pyloro sequitur aliud intestinum, quod nullis anfractibus circunductum, rectà ad anum tendit. Vuluam vtrinque bicornem habet, tenuibus ouis conspicuam. Cætera in congeneribus piscibus describentur, Hæc Bellonius. qui & alibi Lauaronum piscem vulgò Romæ dictum, magnam habere scribit cum Lauareto fluuiatili (lacustri, legerim) affinitatem.

Partes interna.

DE PISCE LEMANI LACVS BEZOLA VVLGO NVNCVPATO. RONDELETIVS.

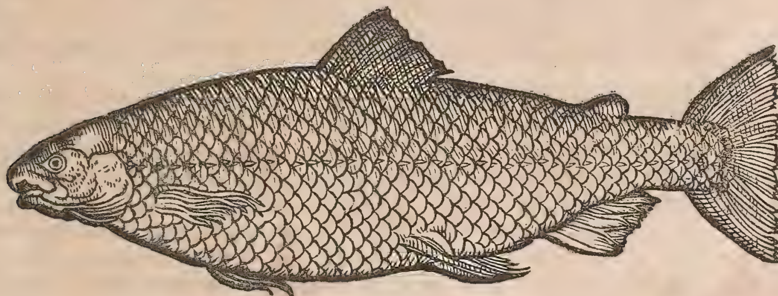
Pro icone quam Rondeletius poſuerat, non ſatis proba bezolæ piſcis, repoſuimus piſcis noſtri à cæruleo colore vulgò dicti picturam: is enim à beZola Lemani lacus, quod ſciam, nihil differt. Pinnæ ſimilitudo quæ à podice exit, in noſtra icone abundat. Eam quòd hæc pagina non capiebat, præcedente collocauimus.

VT Lauaretum lacus Burgetius & Aequebeletius ferunt, ita Lemanus Bezolam vulgo dictam, non admodum diſſimilem. niſi quod colore minus eſt candido ad cæruleum inclinante, roſtro acuriore. capite minore, ventre latiore & prominentiore. Nullum piſcem reperias cum quo melius comparari poſſit, quàm cum Harengo, quem in marinis depinximus. Carne eſt molliore quàm Lauaretus, & ab eo ſaporis ſuauitate, & ſucci bonitate multum ſuperatur, nec in pretio habetur. Proprius eſt piſcis Lemani lacus.

DE ALIO PISCE PROPRIO LEMANI LACVS. RONDELETIVS.

In Rondeletij editione, diuerſi piſcis quem in Lemano Vangeronum vocant, effigies hic non rectè poſita erat.

EST & alius piſcis Lemani lacus proprius qui ab accolis *la Farra*, vel *Ferra*, vel *Pala* dicitur, Lauaretos vel Thriſſas referens, magnitudine cubitali, ore paruo ſine dentibus, vt in Thriſſis, colore cinereo, corpore depreſſo & lato, ſquamis, pinnarum ſitu & numero Lauaretis ſimilis. Linea à branchijs ad caudã recta & candida ducta eſt. Pinnulam dorſi mollem pinguemq; habet, eandem latiſſimam. Carne eſt candida & ſuaui, quæ Lauaretorum Truttarumq; carni non cedit. Aeſtate & Autumno capitur, hyeme in altis gurgitibus latet. Sale conditur & ſeruatur in hyemem.

COROLLARIVM DE ALBIS PISCIBVS LAcuum: *& primum de Bezula, &c.*

Alborum piſcium lacuſtrium vnius generis ſpecies, vt dixi, multæ ſunt, aliæ atq; aliæ in diuerſis lacubus. itaque nomina etiam multa variaque ſunt, non modo ſpecie differentium horum piſcium, ſed etiam eorundem in lacubus & regionibus diuerſis: pro ætatis quoq; & magnitudinis ratione variant. Sunt quæ alibi ætatis tantum diſcrimen, alibi ſpeciem peculiarem indicent nomina. Et ipſi piſcatores in diuerſis regionibus non per omnia conſentiunt. Volui tamen quanquam in re difficili, quoad eius poſſem, & nominum & rerum differentias naturaſq; perſequi. Lectores cogitabunt ſi quid vno aut altero fortè in loco verum nõ eſt, non ſtatim eſſe reijciendum. fieri enim poſſe vt alibi aliter res ſe habeat. Quod ſicubi etiam in varia & difficili re aberrauero, aut parum exactè aliquid tradidero, veniam dabunt. Sed hæc & huiuſmodi ad totam propemodum hanc hiſtoriam ſemel præfari ſatis fuerat, bonis & mediocris ingenij viris. nam quos incurabile calumniandi cacoëthes inuſſit, illi ne γρυ quidē reſponſi aut excuſationis merentur.

Bezolæ nomine Sabaudis qui Lemanum accolunt vſitato, vſus eſt Rondeletius. Bellonius biſulam ſcribere maluit: Lauaretus (inquit) biſulam vulgarem magis refert. nec alibi eius meminit. Vulgus circa Leuſannam *Biſſolæ* profert, vnde diminutiuum *biſiolete*. Etymologiam neſcio. Si bezolam ſcribas, accedit ad Germanicum *Bŭz*, quo ſpecies vna huius generis nominatur. Latinum aut Græcum nomen nullum inuenio, vt neq; Italicum. Cephalum vel mugilem lacuſtrem, vel potius leuciſcum albulámue lacuſtrem appellare licebit. nam & noſtri ſpeciem vnam vulgò *Albelen* à colore vocant. hæc nomina generis ſi admittantur, ſpecies pro magnitudine diſtinguentur; magnæ, mediocris aut paruæ differentia albulæ adiecta: vel coloris, vel præſtantiæ & nobilitatis. A *Cephalus aut mugil lacuſtris. Albula aut leuciſcus lacuſtris.*

Albularum genus alicubi nimis communi nomine *Braatfiſch* dicitur, ab eo quod ad cibum ferè aſſari ſoleat. Alibi melius *Felcken, Felchen, Velken*: quos quidam nuper Latinè falcones temere nominauit.

De alijs ſpeciebus agemus inferius priuatim: hîc partim in genere, partim ad cæruleos, vt noſtri cognominant, pertinentia quædam adferemus. In Acronio laudatiſſimi nominantur *Adelfelcken*, id eſt Albulæ nobiles, de quibus ſeorſim infra: alij *Blavufelcken*. id eſt Albulæ cæruleæ, vel eædem noſtris cæruleis, *Blaui ling* dictis, vel nonnihil differentes vt quidam putant, & nos explicabimus infra in Nobilibus. Cæruleos noſtros, hoc eſt Tigurini lacus, *Balkenen* vocant, qui circa Tugium & Lucernam piſcantur: noſtros quidẽ maiores fieri audio. Et in Acronio *Baal* indigetant piſcem huius generis, quem alio nomine *Gangfiſch*. cuius tres differentias mox referemus. Cærulei noſtri quo tempore percarum fœturam ceu paſcua ſua ſequuti è ſuperiori lacus parte deſcendunt, circa initium Maij, *Vueidfiſch* dicuntur, hoc eſt paſcales piſces: *Randecker* verò nominant piſcatores quidam illos qui oblongi & graciles ſunt, (*die raanen*, vnde & nomen fortè à gracilitate factum:) quales ferè apparent, cum Linda fluuius, qui in lacum noſtrum influit, exundans, lacum ſuperiorem perturbârit. nos eoſdem ſimpliciter cæruleos appellamus: & à buzis qui craſſiores ſunt diſtinguimus. In Bernenſium Heluetiorum ditione cæruleos vocant *Allboeck*: (& *Blavuling* nomen attribuunt Vendoſijs, *den Laugelen*, à cæruleo dorſi colore: quos capitibus amputatis ad fumum exiccant.) In Bauaria *Renchen*. In Carinthia vel eoſdem, vel ſimiles & maiores, *Reinancker*.

Nomina pro ætate quomodo varient.

Albularum cuiuſcunque generis piſciculi parui adhuc à noſtris nuncupantur *Migling*: à Dunenſibus in agro Bernenſium *Buochfiſch*: alibi (apud Heluetios ſuperiores & Rhætos) *Stüben*.

In lacu Lucernenſi piſces quos *Balhen* vocant, id eſt cærulei vel albulæ cæruleæ, pariunt circa diem diuæ Catharinæ, qui eſt ſeptimo Cal. Decembris. is partus Iunio menſe demum ſequentis anni ad magnitudinem digiti excreſcit, circa diem diui Ioannis, qui eſt octauo Cal. Iulij: & tum *Nachtfiſch* vocantur, hoc eſt nocturni piſces, quòd noctu ferè capiantur. deinde poſt annum *Edelſpitzling*, poſtea *Edelfiſch*, deinde *ein halbgvuachſne balhen*, poſtremo *ein Balhen*.

Conſtantiæ ad Acronium lacum alia habent nomina: Primo anno, *Seelen*, id eſt animæ, (quanquam & Vendoſias paruas ſic nominant:) Lindauiæ *Mydelfiſch*, Secundo *Stüben* quos Albulas noſtras priuatim dictas eſſe putant aliqui, *albelen im Zürychſee*, ſed falsò. Tertio *Baalen*, *Balhen* vel *Gangfiſch*, vel *Vuattfiſch*, (vt Gregorius Mangoldus noſter, cuius libellus de piſcibus Acronij lacus Germanicè extat, ſcriptum reliquit:) in veteribus quibuſdam inſtrumentis & ſcriptis publicis Latinè ſed indoctè conſcriptis, Vadipiſces. Quarto *Renchen*, Lindauiæ. Quinto *Halbfiſch*, ibidem. Poſtremo *gantze Felchen* vel *Blavuling*.

Gangfiſch trium generũ.

Rurſus nomen *Gangfiſch* commune eſt ad tres ſpecies. Quidam enim dicuntur Conſtantiæ *Sandgangfiſch* & ijdẽ adulti Albulæ nobiles, *Adelfechen*. Alij *Gruengang fiſch* ex quibus Albulæ cæruleæ fiunt, *Blavufelchen*. Alij *Vvyſgangfiſch*, id eſt Albulæ candidæ, quæ nomen non immutant. longiſſimus ex eis dodrantem parum excedit. Ex his tribus generibus (vt ſcribit Mangoldus) vnum Conſtantiæ in ſuperiori lacus parte capitur, (Vadipiſces nobiles puto) quod tempore quadrageſimalis ieiunij parit, & cateruatim degit, maximè in loco quem Cluſam nominant inter Brigantium & Liudauiam. Alterum (quos albos cognominant,) ibidem reperitur, & parit Decembri menſe per dies ferè quadraginta. Magna eorum examina circa Conſtantiam in Foſſa (vt vocant, *in der Gruob*) viſuntur: vbi etiam anno Domini M. D. XXXIIII. tractu vno quadraginta ſex millia huius generis piſcium capta ſunt, Hæc ille.

B Albularum genera in lacubus tantum reperiuntur, non quibuſuis, ſed magnis, & non procul alpibus aut altioribus montibus, hoc eſt illis quos influentes ex montibus orti fluuij implent, vt pleriſque omnibus Heluetiæ magnis, Tigurino, Riuario, Gryphio, Aegerio, Tugino, Lucernano, Dunenſi, Interlacenſi, Lemano, Acronio vel Podamico, Veneto, & alijs, & Atheſinis quibuſdam: item in Bauaria & Carinthia & apud Sabaudos ſeu Allobroges.

Olim cum diligentius piſcem cæruleum noſtrum conſiderarem, his verbis deſcripſi: Cæruleus mediocri magnitudine piſcis, tantus interdum vt binis ferè drachmis argenti vnus veneat, præſertim ex illis qui *Butzen* dicuntur, branchias habet quatuor. pro dentibus labra vtrinque modicè exaſperantur, quod tactu (inſerto digito) magis quam viſu apparet. locus etiam linguæ, limæ inſtar aſperiuſculus eſt. In labro ſuperiori vtrinque eminent puncta quædam ſolida, ſiue anguli: in albulis nõ item. Caudæ extremitas colorem ex atro cæruleum præ ſe fert, præſertim circa medium & ſciſſuram, in pinnis quoque eundem colorem deprehendas: item in capite, & ab eo fortè nomen inuenit. Pinnula exigua in extremo dorſo verſus caudam ſpectatur, craſſiuſcula, mollis, carnoſa. Pinnæ ad branchias binæ ſunt, totidem in medio ventre, vna à podice. Venter vndiquaque niueus eſt, dorſum totum ſubuiridi colore, ſi supernè inſpicias, apparet. ſed neſcio quomodo hi colores pro diuerſo ad lucem poſitu variant. Dentes non habet, ſed linguam aſperam. Odor ei non ita grauis & piſcoſus vt pleriſque, ſed ſatis gratus. Fel ſubruffum. Ventres in hoc piſce, & trutta lacuſtri, quam à fundo denominant noſtri, gemini ſunt, aut vnus quidem cum fundo capaciore & eminente: inde verò inteſtinum amplum eadem ferè quæ venter capacitate, ad ventrem reflexum. Venter in cæruleo, primò capacior eſt, inde anguſtior: tum fundus ſequitur, quarto inteſtinum amplum. quinto inteſtini pars cum multis paruis & breuibus appendicibus toto circuitu primum, deinde ab vna parte inteſtini tantum, fortè quarta. Sexto reliquum inteſtinum.

C Oua piſcium maximè deuorant, & memini multa me in ventribus eorum reperire: itaque piſcium prouentum valdè imminuunt, ipſis etiam lucijs pernicioſiores. Circa Paſcha & initium Maij apud nos è ſuperiore lacus parte, dum percarum fœturam (hoc eſt oua, & piſciculos ex eis nuperrime natos, acicularum magnitudine) inſequuntur, deſcendunt. hanc enim ſugendo deuorant. & eo tempore magis pingueſcunt, vnde etiam *Vueidfiſch* tum nominantur. Quòd ſi fœturam earum nullam inuenerit, rurſus aſcendit & profunda petit. Cum Linda fluuius, & lacus ſuperior (quem Riuarium nominant) exundant, & lacum noſtrum perturbant, cærulei illi longiores & graciles quos *Randecker* vocant, deſcendunt. nam turbidam aquam non ferunt. Ex Albulis nobiles & quæ Buzi vulgò apud nos dicuntur, profundius degunt: cærulei verò & graciliores, altiùs, ferè circa medium profunditatis: & in lacu ipſo longiùs deſcendunt, vſque ad aquæ fluentis fermè initium. itaq; pariunt circa palos in lacu qui vrbem noſtram claudunt paulò ſupra effluentis Limagi principium.

Albularum

Albularum omne genus paulò postquam ab aqua extractum est, expirat. Pariunt cærulei in profundo aquæ, non tamē profundissimis locis, (*nitt im triechter*) circa diui Martini ferè diem, hoc est octo diebus ante vel post: in Lucernensi verò lacu circa diem diuæ Catharinæ, hoc est septimum Cal. Decembris. Vadipisces (nobiles puto) in Acronio dicti, per quadragesimam pariunt, & eiusdem generis albi mense Decembri.

Cæruleos pisces in lacu nostro capiunt mense Aprili, & deinde vsque ad finem Septembris feré. Capiuntur autem retibus maximis, quæ in aquam ad quinque aut sex passus demittuntur cœlo pluuio, sereno ad septem. E

Præferuntur apud nos Iulio mense. Quadrimi maxime placēt: parte anni priusquam pariunt: quanquam & circa diui Martini diem Nouembri mense, quo tempore pariunt, commendari audio. Laudantur assi, elixi, & frixi. Elixandi, in vinum feruidum immitti debent. Salsi conduntur vasis ligneis, & in externas regiones procul, etiam ad Aeni pontem ex Acronio, mittuntur. Siccantur etiam fumo, & nobilibus quoque ac principibus donantur. Captos ne contabescant, quod breui eis accidit, mox diuendunt piscatores, vel assos aliò venales mittunt. nam assi etiam frigidi placent. Duni in ipsis nauiculis assant, & per tria miliaria Germanica Bernam vehunt. In aliis piscibus partes aliæ à gulosis appetuntur, albulæ vndiquaque placent. F

DE ALBVLA NOBILI.

ALBVLAM nobilem voco piscem, qui Constantiæ *Adelfelch* appellatur, & apud nos (etsi pauci capiuntur, mense Maio,) *ein Vuyßfisch oder Vuysser blauling.* Nondum adultus verò, Constantiæ *ein Sandgangfisch*, nostris *ein Butzling*. In cibo præferuntur albulis omnibus. nam & solidior eius caro est, & pingui passim intersepta. Audio has albulas minùs profundè, propius ripam agere quàm cæruleas, (*die Blauwfelchen*) & reti inclusas vbi se senserint, ad aquæ superficiem tendere: cæruleas contrà, deorsum. Nostras varò cæruleas tanquam specie diuersas, (*die Blauling,*) nobilibus magnitudine & natura similes, in superficiem quoque similiter ferri. Albulam nobilem ita aliquando excrescere, vt vna drachmis argenteis duabus cum dimidia vel paulo pluris vendatur: cæruleam verò vt plurimum dimidia tantum drachma. In lacu Riuario albulæ candidæ dictæ ab accolis *Vuyßfisch*, capiuntur: eædem puto quas supra *Randecker* nominatur. & in lacum nostrum aliquando descendunt tempore pluuio præsertim: nostræ verò cæruleæ in eundem aliquando ascendunt, præsertim Nouembri mense. Quærendū an hic sit Lauaretus Gallorum. consentiunt candor & præstantia in genere albularum: & descriptio tota à Rondeletio posita: nisi quod hepar an felle careat nondum obseruaui. Bellonius hepar album ei attribuit, vnius tantum lobi, in cuius dextro latere fellis vesicula adsuta sit. *Lauaretus.*

DE ALBVLAE GENERE QVOD BVZ ET KILCH VVLGO NOMINANT.

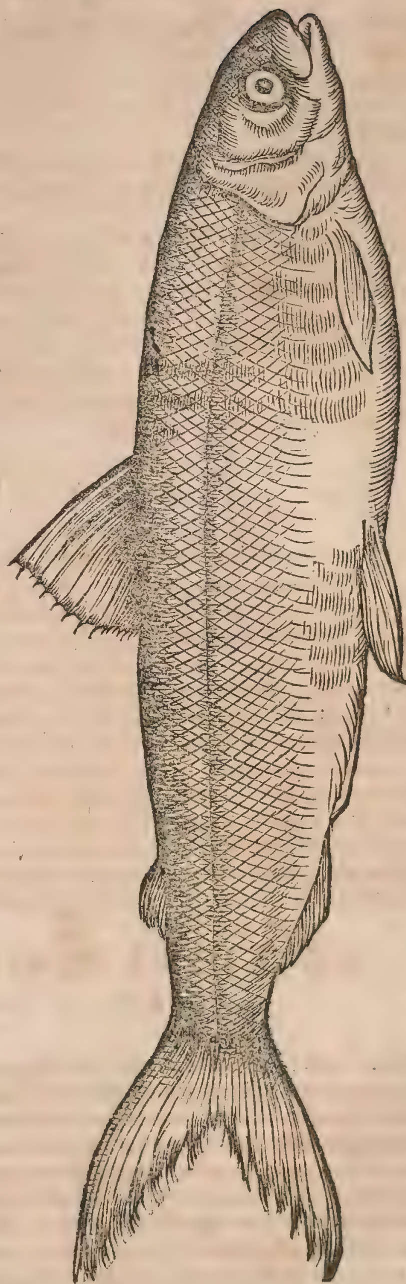
CONSTANTIÆ *Kirchlin* vocant albulæ genus candidum, & simile ijs quos *Gangfisch* vocant, ventribus magnis: magnitudine albulas cæruleas quinquennes æquant, quas *Halbfelchen* nuncupant. Degunt in profundo, & pariunt æstate. Ad cibum vt cæruleæ parantur. Mangoldus: quem apparet non approbare illorum sententiam, qui eosdem Vadipisces albos (*Vyßgangfisch*) esse putant. Alij *Kilchen* vocant, & ventre candido inflatoque, dorso fusco describūt. in locis profundis (*im vnngod: r triechter*) morari addunt, & paruos in eo genere *Kilchensüb* appellari: maiores esse quàm *Haegele* dictos à nostris.

Eosdem puto in Lucernensi lacu *Alpken* vocitari, qui in e-m magnitudinem excrescunt. quæ duobus à cruce dictis apud Germanos numis væneat, hoc est quadrante drachmæ aut insuper besse. Et forte idem est Buzus noster, *ein Butz*, in lacu Tigurino, sed magnitudine præstans. nam albulam cæruleam quoque excedit, & ad precium duarum drachmarum argenti aliquando vnus accedit: ventre magno inflato. corpore pleno amploq;. Circa fundum aquæ degit, vt audio, vbi vermiculis quibusdam, è quibus muscæ arundinum nascuntur, (*die rormuggen*: vermiculos ipsos *Chlunen* vocant nostri,) & cochleis minutis pascitur. Piscatores hoc genus cæruleis præferunt, vtpote maius & pinguius. & ferè magis pinguescunt pisces, qui cibum in fundo quærunt, vbi & copiosius & loco manentem reperiunt: quam qui superficiem versus efferuntur, vbi & parciùs inueniunt, & cum labore insequuntur. Alij tamē buzum quoque altius efferri mihi retulerunt. *Alpken.* *Butz.*

Forsan & in Lemano Ferra vel Pala dictus piscis, quanquam cubitali magnitudine, vt Rondeletius scribit, non alius quàm buzus noster est, & ipse inter albulas maximus lautissimusque, (nisi nobilem excipias,) pro lacuum diuersitate maior aut minor. Palæ nomen accedit ad Germanicum *Baal*. sic enim albulæ genus quoddam in Acronio vocitant. Ferra ad Germanicum *Felch*. Minimum quidem albularum genus Friburgi in Heluetia *Pferren* vocari audio. *Ferra vel Pala.*

DE

DE ALBVLA PARVA, VEL SIMPLICITER DICTA IN TIGVRINO LACV.

A ETsi omnes lacustres pisces albos, communi nomine Albulas nominare nobis visum sit: hunc tamen priuatim Tigurini mei albulā indigetant, *ein Albele.* quare nos etiam vel simpliciter sic vocabimus, vel paruę discrimen adijciemus. De minima quidem proximè dicetur. Sigismūdus Gelenius aliquando ad me scripsit albulam (sic appellans, haud scio an diuersum piscé) Illyricé dici bula ryba. Sunt qui putant albulam nostram non sui generis piscem esse, sed albulam siue bezolam cæruleam secundo tertióue suæ ætatis anno ita vocari: quibus piscatores nostri contradicunt: quod cæruleos obseruarint secundo etiam ac tertio anno forma coloreq; à genere albularum (de quibus hîc loquimur) differre.

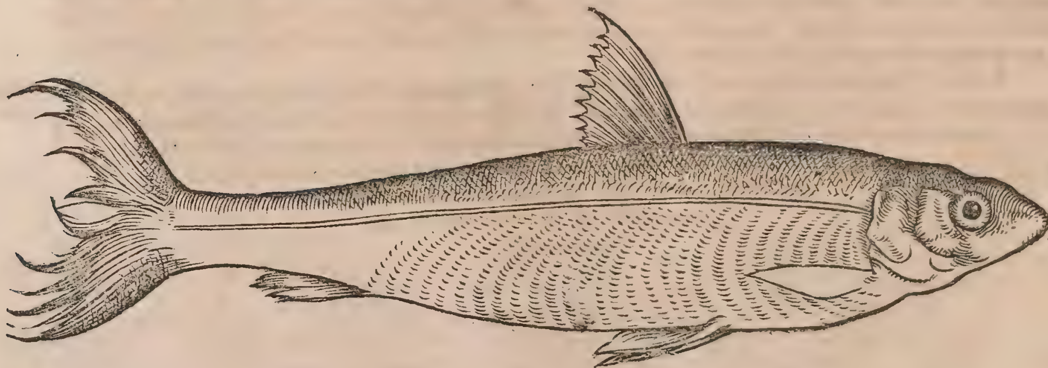
Nondum adultæ, vt bezolæ quoque, communi nomine vulgò *Migling* dicuntur. Alius est piscis Albur in lacu Lario: & qui apud Sabaudos Able dicitur. Alburnum Ausonij Gallis able vocari, pisciculum minimum, de quo supra scripsimus, Rondeletius & Bellonius authores sunt.

B Cognatus est hic piscis cęteris lacustribus albis. Nā & species, & sapor ferè omnium non dissimilis est. Albula magis quàm Bezola albicat. cauda tamen & reliquæ pinnæ, præter eas quæ iuxta branchias sunt, nigricant in extremitatibus. Dorso color glaucus: alicubi tamen purpurei quiddam & cærulei mixtum videtur. Caput ex glauco cæruleum. Inter caput & dorsum color viridis, ceu gēma relucet. Branchiæ ei quaternæ. Hyeme aliquando memini videre me hunc piscem squamis per latera exasperatum, eminétibus per singulas squamas veluti tuberculis. Aiebant hoc indicium esse recentium & viuarum. Capiuntur Albulæ in summa parte Tigurini lacus, iuxta locum quem *Buchberg* vocant, diebus ferè quatuordecim post diem diui Martini: & ad oppidum Rappersuillam circa ipsum diui Martini diem. A partu in lacum nostrum descendunt (sed non tam procul vt cæteræ albulæ) vsque ad ver: deinde rursus ascendunt non æstate vsque ad diui Martini diem. Capiuntur etiam in Gryphio agri Tigurini, multò maiores quàm in nostro: & in Haluillensi Bernensis agri.

F Albulæ Augusto & Septembri mensibus præcipuè laudantur, quod suauiores eo tempore solidioresque sint. postea enim pariunt, & mollior earum caro fit: & succus in fœturam consumitur.

DE ALBVLA MINIMA.

Icon hæc bene facta est, nisi quòd pinnula parua in extremo dorso desyderatur.

A ALBVLAM minimam hunc piscem voco, quem nostri *Hægele*, vel *Hagling*, quasi haleculam, appellant: Friburgi Heluetiorum (vt audio) *Pfaerren*: Lucernæ *Nachtfisch*, (quòd noctu ferè irretiatur,) vt qui-

vt quidam putant. Sed mihi piscator Lucernensis affirmauit *Nachtfisch* vocari Albulam cæruleam anno primo, cum circa diem diui Ioannis æstate iam ad digiti longitudinem excreuit.

Albula minima tota specie accedit ad illam, quam proximè albulam paruam nominaui: sed plerunq; minor est, & in capite minus viridis. Si piscem erectum inspicias per dorsum, aliquid coloris purpurascentis in lateribus apparebit. Branchiæ ei quaternæ sunt. pinnulæ albent. Ore aperto superioris mandibulæ extremitas deorsum tendit. Os habet longiusculum, dentes nullos. Obseruaui aliquando rotunda quædam puncta nigricantia à capite vsque ad pinnam dorsi maiorem, per interualla. B

Sale conditus insumatusq; commendatur. Placet alioqui recēs in iure albo frigido, apio copiose inspersо, maximè per mensem Decembrem. Iulio coëunt. Noctu tantum capiūtur retibus, ad passus quadraginta aut quinquaginta demissis. cum cœlum serenum est, altius descendunt: cum nubilum, ascendunt. Densissimis gregibus præ cæteris albulis capiuntur, non passim in lacu nostro, sed maximè à pago Vædesuilla, vsq; ad insulam: & versus alteram ripam à loco *Surenbach* vsq; ad Arborem longam. diebus quatuordecim ferè à Natali Domini capi incipiunt, & immixtæ eis albulæ cæruleæ aliquot, & mox expirant. quamobrem vt recentes habeantur, matutino tempore potius ad prandium coëmuntur, & assi in craticula quàm calidissimi à gulonibus deuorantur: qui eam ob causam non vniuersos, sed paulatim alios post alios afferri iubēt, vt statim absumptis prioribus, feruidi posteriores mensis afferantur. Embamma additur ex aceto, sapa, pipere, sale, & porri aut cepæ folijs concisis. F C E

Aleantris, ἀλεαντρίς, nominatur inter pisces à Tarentino, apud Athenæum inter Nili pisces Eleotris.

DE ALECE SIVE HALECE.

Halec cum aspiratione scribitur à Pontano & alijs plerisque eruditis, vt etiam Halecula diminutiuum: quod nobis etiã placet. videtur enim deriuari ἀπὸ τῆς ἁλὸς, ἢ ἀπὸ τῆς ἅλμης, hoc est à sale, vel salsugine muriáue. Sed quoniam & recentiores multi non aspirant, & in codicibus antiquis non raro sine aspiratione scribitur, in A. elemento mentionem eius facere volui. In genere etiam, in primæ syllabæ quantitate, & in terminatione alecis inconstantia notatur. Nã & fœminino & neutro genere effertur: & primam alii producunt, alij corripiunt: & cum à cæteris alec scribatur, in Plinio legitur alex.

Mænidem (inquit Rondeletius) Gaza non rectè vertit halecem, neque τὰ μαινίδια haleculas; (*Gaza non aspirat.*) Nam halec generis potius nomen mihi esse videtur, vt sit pisciculus omnis vilis, vel muria conditus, vel piscium fęx. Vnde Columella tabentes haleculas incrementi minuti pisces iubet pręberi iis qui in viuarijs seruantur piscibus. Et Hermolaus piscem omnem vilem halecularium vocat.

Est etiam halec liquamen ex intestinis piscium. Horatius,

Ego fæcem primus & halec,
Primus & inueni piper album.

Dicitur & à Plinio alex muriæ (imò gari) vitium. Laudatur (inquit) & Clazomene garo, Pompeiiq; & Leptis: sicut muria Antipolis ac Thuria, iam verò & Dalmatia. Vitium huius est alex, imperfecta nec colata fæx. Quare Plinij vocabulum retinendum arbitror, Hæc ille.

M. Apicius ad omne luxus ingenium mirus, è iecore mullorum alecem excogitare prouocauit, Plinius. Et rursus, cum garum dixisset olim ex eiusdem nominis pisce factitatum, deinde ex alijs diuersis, subdit: Sic alex peruenit ad ostreas, echinos, vrticas, cammaros, mullorum iocinera, Innumerisq; generibus ad saporem gulæ cœpit saltabescere. Et mox, Alece scabies pectoris sanatur infusa per cutē incisam. Et contra canis morsus, draconisq; marini prodest. in linteolis autem concerptis imponitur. Hinc apparet garum purius, delicatius, maioreque opera & sumptu fieri solitum fuisse: alec verò longe vilius & crassius, siue per se fieret, siue ipsius gari fæx, aut garum imperfectum, aut vitium gari. ita vt illo diuites, hoc plebs vteretur.

Cui portat gaudens ancilla paropside rubra
Alecem, sed quam protinus illa voret, Martialis lib. 11. de pisce.
Capparin, & putri cepas alece natantes,
Et pulpam dubio de petasone voras.

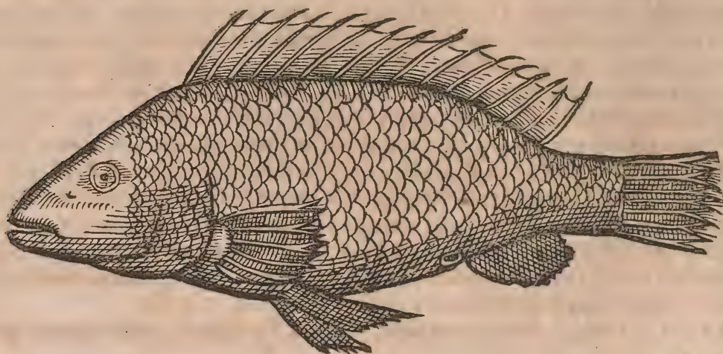
Idem lib. 3. de liquore siue liquamine. Sumen elixum, vel in furno aut craticula assum, cum alece aut sinapi manducatur, Apicius. Qui mihi olera cruda ponunt, halec (legendum halecem, vt cõstet versus) danunt, Plautus Aulularia pro pisce vile, vt Hermolaus accipit, sed pro liquore forsan melius. Vbi oleæ comesæ erunt, halecem & acetum dato, Cato de re rust. de pulmentarijs familiæ loquens. Datur cammarus, & riualis, halecula, (.i. in riuis nascens pisciculus) vel si quę sunt incrementi parui fluuiorum animalia, Columella. Et rursus, Præberi conuenit tabentes haleculas. nã id genus pisces qui sunt incrementi minuti, maiores alunt, lib 8. cap. 15. Vitium gari est alex, imperfecta, nec colata fex, neutro duntaxat genere, vt Plinius atq; Flaccus, & primus omnium Plautus efferunt. siquidem & Gręci liquamen (liculmen, voce corrupta) vocant, quod purissimum ex eo fluxit. id autem quod fecis instar in cophino (ita enim vocãt, Vide plura inferius in Garo, vbi hæc ab Hermolao non rectè distincta reperies) obmansit, alex: vnde liquiminarij dicantur. quo modo etiã pro liquore accipitur promiscui gregarijq; piscitij, Hermolaus.

Aleculæ vocabulum generale credo, idem apud nos significans, quod apud Græcos anthracides. In Pannonia (imò Germania etiam tota) pisciculum, quem Belgæ copiosissime venantur & inueterant, arengam vocantes, ipsi alecem hodie quoque nominant, Idem.

DE ALPHESTE VEL CYNÆDO.

RONDELETIVS.

Bellonius pro alpheste eundem quidem piſcem pingit, ſed minus latum, craſſioribus labris bene dentatis, corpore maculoſo, & punctis diſtincto, non expreſſis ſquamis.

A ΑΛΦΗΣΤΗΣ & ἀλφηστικός Græcis eſt piſcis, qui à Plinio dicitur Cynædus, noſtri cõmuni ſaxatilium nomine rochau vocant: peritiores piſcatores canus, Maſſilienſes canudo corrupto vocabulo cynædum volentes dicere.

B Piſcis eſt marinus, ſaxatilis, dorſo purpureo, cæteris in partibus luteo, corpore ſtrictiore quàm aurata vel pagrus: mænis figurâ ſimilis, alioqui maiore & ſpiſſiore corpore, pedali magnitudine: ore mediocri. labra habet, & dentes ſerratos caninis ſimiles, quod omnibus ferè ſaxatilibus cõmune eſt. A ceruice ad caudam ſpinas tenui membrana cõnexas habet, non diuiſas, vnde neſcio anne rectè μονάκανθος ab Ariſtotele, citante Athenæo, dictus eſt. Huiuſmodi cum ſit piſcis quem hîc proponimus, ſupereſt vt eum eſſe oſtendamus, qui ab Athen. ἀλφηστής, à Plinio *cynædus* appellatur. *Lib. 7.* Ac primũ Athenæi verba proferamus: Piſces quidam ſunt alpheſtæ, omnino quidem cerei coloris, purpuraſcentes tamen quibuſdã in partibus: aiunt ipſos binos capi, & videri alteri alterum comitem eſſe ad caudam. ab eo igitur quòd alter alterius nates (τὴν πυγὴν, Athenæus: τὰ οὐρὰν Euſtathius) ſequatur, veteres quidam incontinentes, & in venerem procliues alpheſtas nuncuparunt. Ariſtoteles in libris de animalibus, vnica & non diuiſa ſpina (μονάκανθοι) eſſe dixit alpheſticum & flauum. *Lib. 32. ca. 11.* Plinius verò cynædi, inquit, ſoli piſcium lutei.

A Principio ipſa nominis ratio alpheſtam eundẽ eſſe cum cynædo planè indicat: nam vt alpheſtas Græci appellant piſces ſe ſequentes libidinis cauſa, eodem quoq; nomine libidinoſos & incontinentes homines, ſic & Latini cynædos piſces: quoniam ſunt & cynædi homines molles, effœminati, libidinoſi, quiq; præpoſtera & nefanda venere vtuntur. Adhæc cerei coloris ſunt, ſecundum Athenæum, quibuſdam in partibus purpurei, quod noſtro planè conuenit. Dorſum enim colore eſt purpureo exaturato, ſiue violaceo, cæteræ partes cereo colore, quem Plinius luteum appellat. Ariſtoteles citante Athenæo *Digreſſio ad colorum nomina.* κιρρὸν, Numenius ἐρυθρόν. Græcis autem κιρρὸν ſignificat ξανθὸν, id eſt, flauum, autore Galeno libro 5. de ſanitate tuenda, cùm loquitur de vino pro ſenibus deligendo: κατὰ μὲν σύστασιν, ἀεὶ τὸ λεπτότατον αἱρεῖσθαι: κατὰ δὲ τὴν χρόαν, ὃν Ἱπποκράτης εἴωθε κιρρὸν καλεῖν, δυνατὸν δ' αὖ καὶ ξανθὸν ὀνομάζειν αὐτόν: Vt ſit ſubſtantia tenuiſſimum, colore quod Hippocrates *Κιρρός.* κιρρὸν appellare ſolet: poterat autem & ξανθὸν, id eſt, flauum appellare. *Ξανθός.* Hactenus Galenus. Ἐρυθρὸς idem dicitur. & ſalpam quæ lineis aureis diſtincta eſt ἐρυθρόγραμμον prius vocatã fuiſſe *Ἐρυθρός.* diximus. talis color eſt auri, vel flammæ ex lignis aridis excitatæ. Quòd ſi aliquando ἐρυθρὸν rubrum vel rufum interpretemur alios ſecuti, reprehendendi non ſumus: nam id etiam ſignificat ἐρυθρὸν: flauum ſcilicet exaturatum, quod eſt rubrum dilutius: vnde Oppianus, ξανθοί τ' ἐρυθαίνοι, qui tamen iudicio omniũ *Libro 1. ἁλιευτικῶν.* rubeſcunt, talis eſt optimæ & minimè adulteratæ ceræ color. Dioſcorides de corni arboris fructu loquens, primùm dicit eſſe χλωρὸν, id eſt, virentem: *Lib. 1. cap. 173.* πεπαινόμενον δὲ ξανθὸν, ἢ κηροειδῆ, id eſt, per maturitatẽ rubeſcere, aut ceræ colorem repræſentare. *Κηροειδής.* Vides vt ξανθὸν & κηροειδῆ pro eodem colore vſurpet: quod autem ξανθὸν rubeſcens vertit interpres, id non de rubro exaturato intelligendum eſt, ſed de diluto, quod *Lib. 2. cap. 105.* ἐρυθρὸν aliquando appellari prius diximus: & alibi etiam Dioſcorides ſcribit, ceram optimam eſſe ὑπόκιρρον. Talis color eſt luteus, color nimirum vitelli ouorum. Idem color dicitur etiam nonnunquã *Πυῤῥός.* πυῤῥός. Vinum enim κιρρὸν quod Galenus ξανθὸν, id eſt, flauum interpretatus eſt πυῤῥὸν ὠχρὸν id eſt, rufum pallens lib. 12. methodi appellat. Quamobrem vehementer errant qui vinum κιρρὸν ſiue ξανθὸν putant eſſe, quod Galli vin clairet appellant: eſt enim hoc giluum. Colorem verò κιρρὸν ſiue ξανθὸν propriè refert vinum, quod in Gallia noſtra Narbonenſi prouenit, diciturq; muſcat & picardent. Hæc ideo diffuſius explicaui, vt ob nominum varietatem diuerſasq; eorundem ſignificationes rerum notitia obſcurior nobis non eſſet. *Concluſio.* Quare κιρρὸν, ξανθὸν, πυῤῥὸν, ἐρυθρὸν, & Latinè flauum, luteum, rufum, rubrũ, ſeu potius rubeſcens nonnunquam pro eodem ſumuntur, vt exemplis veterum comprobauimus: nonnunquam differunt, ſed ratione tantùm maioris & minoris: quo fit, vt propter magnam in colorum quorundã gradibus affinitatẽ, modò hoc, modò illo nomine, diuerſi autores vtantur, etiam in eodẽ colore deſignando.

Cinædi color. Ex his igitur liquet qualis ſit piſcis iſtius color, diuerſis nominibus ab antiquis expreſſus, qui nõ ſolius eſt cynædi: cancri enim aliqui & cancelli, & leones parui, qui circa inſulam D. Honorati, & in mari Liguſtico capiuntur, flaui ſunt ſiue lutei: deniq; eiuſdem cum cynædo coloris, de quibus ſuo loco dicemus. Quare meritò falſus nonnullis Plinij locus videri poſſit: Cynædi ſoli piſcium lutei: vel inemendatus, vt legendum ſit, Cynædi toti lutei: *Plinij locus an ſoli cinædi ſint lutei.* quemadmodum locutus eſt Athenæus, τὸ μὲν ὅλον κηροειδεῖς, omnino quidem cærei coloris: modò intelligas non ita omnino luteos eſſe, quin aliqua parte purpurei ſint, vt initio huius capitis declaratum eſt.

Carne

Carne & substantiâ eâdem est, quâ cæteri saxatiles, nimirum tenera, molli, & friabili, minimeq; glutinosa. Ius ex eo ventrem lenit. Coctus in sartagine melior est asso in craticula, vel elixo: hic enim mollior fit, ille quia tener est & friabilis, in tenues partes facilè soluitur. Præparatur sic: Exemptis interaneis sale aspergitur, & farina, quę partes continet & solui prohibet: deinde in feruens oleum inijciendus. Refrigeratus cũ succo mali Arantij editur. Aegrotis salubre alimentum: facilè enim coquitur, & temperatum sanguinem gignit. F

DE EODEM BELLONIVS.

De icone, vide quæ supra scripsi cum icone Rondeletii.

Cynædus à caninis dentibus, fului aut rutuli coloris piscis nominatur, qui etiam Massiliensibus vn Sanut. A

Saxatilis est: cuius color, vt reliquis saxatilibus, euariat. Peculiaribus quoque notis ab alijs distinguitur. Vt plurimum enim totus lutei siue cerei coloris est, quibusdam tamen sui corporis partibus admixtum rutilum colorem habens. Præterea squamas in gyrum crenatas gerit, quæ multa scabritie horrent. Nullus saxatilis tam firmos dentes habet, à quibus nomen ei inditum fuisse puto. Hos in maxillis ostendit bono ordine dispositos, oblongos & acutos, vt piscis dentes esse minimè dixeris, sed alterius cuiuspiam carniuori terrestris. B

Picus etiam Massiliæ dictus, colorem habet varium, & ad cynædum propius accedit: & canadella in Ligustico mari dicta labijs est magnis vt cynædus.

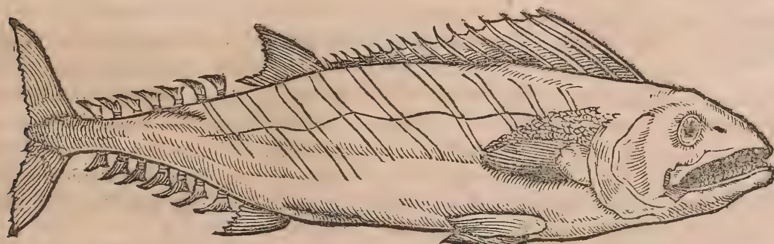
COROLLARIVM.

Alphestes Græcis inuentorem significat, & hominum epitheton est apud Homerum, quod ratione & consilio artes, machinas, aliaque inueniant & excogitent, quæ cæteræ animantes inuenire non possunt. Conuenit autem huic pisci fortè hoc nomen ex eo quòd bini semper sint, & alter alterum sequatur, tanquam quærens & inueniens. nam si singulares aut solitarij vagarentur, non alter alterum reperisse, sed amisisse dici posset. Iam cùm sequatur alter alterum κατὰ πυγήν, cinædi etiam nomen eis impositum. nam & de homine cinædo καταπύγων Græcè effertur. Malim autem cinędi primam syllabam per iôta semper quàm ypsilon scribere. denominatur enim cinędus Eustathio, παρὰ τὸ κινεῖν τὰ αἰδοῖα ... ικὸν μόριον. Quod si à dentibus caninis, vt Bellonius sine authore putat, hoc nomen factũ fuisse, non cinædum neq; cynedũ, sed cynodonta vocari oportuisset: sicut & alium quendam piscem à dentib. synodonta vocamus. Diocles apud Athenæum ἀλφηστικὸν inter saxatiles pisces nominat. apud eundem Numenius ἀλφηστὴν appellat: & Epicharmi hæc verba citantur, Μῦς, ἀλφησταί τε, κορακῖνοί τε χηνοειδεῖς, tanquam & coracini lutei sint, non soli cinædi. Sed adonis quoque ὑπόπυῤῥος vel ξανθὸς est, inde & cirrhis à cirrho colore dictus. Καταπύγων, ὁ λάγνος. ἡ δὲ μεταφορὰ ἀπὸ τῶν ἀλφίτων (lego ἀλφηστῶν, quanquam aliqui penultimam per iôta scribunt, ἀλφιστῶν) οὕτω λεγομένων ἰχθύων, ὅτι ἕπονται κατ' οὐράν, (κατὰ πυγὴν Athen.) Suidas. Ab huius piscis natura Apollodorus alphestas libidinosos intellexit, cum dixit Καταπυγωτέρων ἀλφηστῶν, Eustathius: qui alibi monet καταπύγος & καταπύγων dici, vt ἄπειρος & ἀπείρων. Καταπυγοσύνη ... μυὸς Cratinus dixit. A, H.

Eũdem aut simillimum piscem esse iudico qui Venetijs, si bene memini, Brusola nominatur, à colore fortassis: & à Lusitanis Salmoneta: quem verno tempore optimum esse aiunt, Ruffus est piscis (vt pictura repræsentat) toto corpore: cauda lutea maculis fuscis distincta, extremitate, vt saxatilium ferè, æquali, non arcuata. maculæ nigræ ad pinnarum (quæ luteæ sunt) iuxta branchias initium habentur, alia in pinna podicis, alia in extremo dorso prope caudam. Linea à branchijs ad caudam tendit ruffa, punctis intercepta nigris. Oculorum pupilla atra iride lutea ambitur, ea rursus circulo albo. Ruffus est etiam piscis, & ex parte (cauda pinnisque præsertim) luteus, quem Donseilæ nomine Cornelius Sittardus olim pictum ad me misit: è saxatilium genere, vt ex dentibus, caudæque specie & macularum varietate apparet. Venter albicat. corpus oblongum & minimè latum est. os paruum prominens. Brusola. Donsilla.

Cinædiæ (gemmæ) inueniuntur in cerebro piscis eiusdem nominis, candidæ & oblongæ, euentu; mirandæ, si modo est fides, præsagire eas habitum maris nubilo colore aut tranquillitate, Plinius. Cinædus dicitur iynx auicula, & piscis marinus, in cuius corpore translucido spinæ apparent: & lapis, qui & Opisianus & dracontius, Kiranides 1. 10. vsum autem eius describit ad philtra seu cestum Veneris. Alphestes quidam ictus fulmine in alpes mutatus fingitur. A

DE AMIA, RONDELETIVS.

QVÆ Ἀμία à Græcis dicitur, Latino nomine caret. A nostris & Hispanis *Byza*, quasi Byzantia, vt opinor: amia enim Byzantia in pretio habebatur. Ab alijs boniton vocatur. ... nominatam fuisse

autor est Athenæus, quòd οὐ κατὰ μίαν φερέται, ἀλλὰ ἀγεληδὸν, id est, quòd non solitaria sit, sed gregatim viuat. Alio verò loco etymum habere scripsit ex Aristotelis sententia, παρὰ τὸ ἅμα εἶναι τοῖς παραπλησίοις, ἔστι γὰρ συναγελαστική: quòd simul cum sui similibus eat: est enim gregalis. Idem Plutarchus in libro, cui titulus, Vtra animantia prudentiora sint, terrestria an aquatilia: ἀμίαις δὲ καὶ τοὔνομα παρέσχηκεν ὁ συναγελασμός.

B Est autem amia piscis marinus, pelamydi vel thunno, vel scombro corporis specie, pinnis, cauda similis: est enim rostro acuto, ventre crasso, cauda tenui, in figuram lunæ in cornua curuatæ pinnis eius conformatis, dorso cæruleo eoque splendente dum viuit, ventre argenteo. A dorso ad ventrem lineæ ductæ sunt obliquæ, nigricantes, certis interuallis à sese distantes. Oculi parui sunt auri æmuli. Cutis læuis, dempta ea parte quæ circa branchias est. Dentes habet serratos, acutissimos, in os recuruos. Branchias opertas. Ventriculum rugosum, longum, ferè ad podicem vsque demissum, cuius appendices sunt innumeræ scombrorum appendicibus tenuiores. Intestina gracilia, hepar rubescens, splenem nigricantem: fellis vesicam toti intestino attextam, autore etiam Aristotele lib. 4. de partibus animaliũ. Vel, vt alio loco scribit, cum toto intestino extensam, ex æquo longam, sæpe etiam conduplicatam, (*replicatam aliquatenus*.)

Capite 2. Lib. 2. de Hist. animal. cap. 15.

C In Prouincia multæ amię capiuntur, in maris angustijs, quas insulæ frequentes efficiunt: in litore nostro paucæ ob maris vastitatem. Aqua dulci delectantur. Aristoteles: Thunni, pelamydes, amiæ subeunt Pontum vêre, atque ibi æstatem traducunt. Et mox: Petunt autem Pontum pastus gratia, qui vberior & melior ibi propter dulcium aquarum permistionem suppeditatur. Beluæ quoque magnæ pauciores ibidẽ sunt. Et alibi: Celeriter pisces omnes augescũt, in Ponto celeriùs: indies enim amię multæ manifestè augentur. Et Plinius: Piscium genus omne præcipua celeritate adolescit maximè in Ponto. Causa, multitudo amnium dulces inferentium aquas. Amiam vocant, cuius incrementum singulis diebus intelligitur. Rursus Aristoteles: Εἰς τοὺς ποταμοὺς ἀναπλέουσι πολλοὶ τῶν ἰχθύων, καὶ εὐθηνοῦσιν ἐν τοῖς ποταμοῖς, καὶ ἐν ταῖς λίμναις, οἷον ἀμία καὶ κεστρεύς. id est, Fluuios petunt pisces multi, & in fluuijs & stagnis commodè delectabiliterq; degunt. (id enim εὐθηνεῖν, Gaza præstare vertit,) vt amia & mugil. Carne & alga vescitur. Aristoteles: Amia, thunnus, lupus magna ex parte carne vescuntur, algam etiam attingunt.

Lib. 8. de Hist. animal. cap. 13. Lib. 6. de Hist. animal. cap 17. Lib. 9. cap 15. Lib. 8 de Hist. animal. cap. 19. Lib. 8 de Hist. animal. cap 2

F Pingues igitur sunt & molles amiæ suauesque, ob id Archippus & Epicharmus (autore Athenæo) παχεῖα appellarunt. Hicesius verò boni succi & molles esse censuit, ad excretionem medias, minus tamen nutrire. Archestratus ad gulæ luxum ingenio mirus amias optimas esse existimauit, tempore autumni post vergiliarum occasum, Byzantiasque laudauit. Hos de amia rectè sensisse existimo, locosque duos Galeni in tertio libro de aliment. facult. deprauatos esse, priorem in quo citat ex Philotimo pisces duræ carnis: Καὶ περὶ τούτων ἔγραψεν ὁ Φιλότιμος κατὰ λέξιν οὕτως, ἐν δευτέρῳ περὶ τροφῆς: Δράκοντές τε, καὶ κόκκυγες, καὶ γαλεώνυμοι καὶ σκόρπιοι, καὶ πρὸς τούτοις ἔτι καὶ τράχουροι, καὶ τρίγλαι, καὶ πάλιν ὀρφοί τε, καὶ γλαῦκοι, καὶ κιωές, καὶ σκάροι, καὶ γόγγροι, καὶ ἀμίαι, καὶ ζύγαιναι. Ibi pro ἀμίαι legendum λαμίαι. est enim lamia ex cetaceorum cartilagineorumque genere, & ob eam causam dura admodum carne. Alterum, quo pisces quos rectè Philotimus duræ carnis esse censuit, approbat: Γόγγρους δὲ, καὶ φάγρους. καὶ ἀμίας, καὶ ἀετοὺς, ὀρθῶς εἶπε σκληροσάρκους εἶναι. vbi rursus λαμίας legere oportet: alioqui Philotimi Galenique sententiæ sensus ipse repugnat. Sed ne emendationem temere affinxisse videamur, eam ex ipsomet Philotimo confirmo, qui amiam inter mollis carnis pisces connumerat, Galeno ipsius verba citante: Φιλότιμος δὲ ἐν τρίτῳ περὶ τροφῆς περὶ τῶν μαλακοσάρκων ἰχθύων οὕτως ἔγραψεν αὐτοῖς ὀνόμασι: Κώβιοι δὲ, καὶ φύκες καὶ ἰκλίδες, καὶ πέρκαι, καὶ σμύραιναι, καὶ κίχλαι. καὶ κόσσυφοι, καὶ σκῦροι, καὶ πάλιν ὄνοι, καὶ πρὸς τούτοις ἀμίαι, καὶ ψῆτται. &c. Vides hîc amias in piscibus mollis & teneræ carnis numerari, vt capite proxime sequenti cum piscibus duræ carnis nullo modo recenseri possint.

Libro 7. Athen. lib. 7.

Amias pro lamiis apud Galenum bis legi: & has dura esse carnis, illas mollis.

Lib 3. de alim. facult. cap. 29.

E Scribit Aristoteles amiam ab alijs piscibus appeti. Pisces sensum gustandi habere constat: multi enim suis & proprijs gaudent saporibus, & escam ex amia maxime capiunt, & piscium pingue, vt qui gustatu huiusmodi delectentur, & in cibo huiusmodi esca. Sed ne vna omnibus prædæ sit, eam validis dentibus, & vel ad propulsandam vel ad inferendam iniuriam aptissimis armauit natura: ob eamque

Lib. 4. de Hist. animal. cap. 8.

A causam troctam etiam appellatam arbitror, eundemque planè esse piscem, qui amia dicatur, & trocta ab Aeliano. Hæc enim sunt eius verba: Piscis trocta, cuius naturam nomen & os declarant, dentes habet frequentes & continentes, quibus quicquid inciderit, perfringere potest. Dicitur ergo ἀπὸ τοῦ τρώγειν, quod vorare significat. Deinde quæ Oppianus, ex quo permulta mutuatus est, amiæ tribuit, ea ipse troctæ. Hamo captus (*Oppianus vulpeculas etiam hoc facere scribit*) solus ex piscib. nõ se ab hamo retrahit, sed impellit sese in ferrũ, (*assiliens, Athenæus Aristotelem citans.*) chordam consumere (*morsu abscindere*) cupiens. Piscatores contrà machinantur longas ansas: ille verò, quoniam quodam modo valet saltu, ansas sæpe transilit, ac linea qua agitur concisa ad piscium domicilia reuertitur. Oppianus verò:

Lib. 12. cap 53. Troctas Aeliani, & Oppiani amias eosdem pisces arbitratur.

Lib. 3. ἁλιευτικῶν.

Ast amiæ celeres, & vulpes fraude reuinctæ
Præueniunt summas morsu confringere setas.
At piscatores longam, ex qua pendeat hamus,
Conficiunt virgam, dentes quæ arrosa retundat.

(Græce est, καυλὸν ἐχαλκεύσαντο, id est lineam ex ære addunt.) Subiungit Aelianus: Troctæ sui generis grege coacto delphinos inuadunt, maximè si quem segregatum circumuenire possint. planè enim sciunt delphinum suis morsibus verberari asperè solere. Itaque troctæ ei acerrimè instant, delphinus contrà resilit, subsilit, atque indicat vt ex dolore torqueatur: idcirco tenaciter vrgent, simulq; ad saltum delphini tolluntur, hic eos repellere conatur, illæ verò nihil remittentes viuum lacerant: postea verò quum pro se quęq; aliquam eius partem vulnerârit, discedit. Oppianus verò amiarum & delphinorum pugnam ita describit, vt facile cognoscas eadem omnino esse ista, cum ijs quę Aelianus de trocta scripsit.

Lib. 2. ἁλιευτικῶν.

A Sunt qui quam priùs sphyrænam esse docuimus, amiam esse credant, sed non sine errore. amia enim gregalis est, cum thunnis scombrisque Pontum ingreditur. At sphyræna solitaria est.

Sphyrænã Rondeletii aliam esse ab amia.

Paulus Iouius lechiam piscem ita Romæ nuncupatum amiam esse existimat. Sed lechia, vt ipse fatetur, solitarius est piscis, amia verò minimè, vt docuimus. Nos lechiam eum esse piscem demonstrabimus, qui ab antiquis glaucus dictus est, à nostris derbius.

Lib. de pis. Ro. cap. 7.

Postremò

Postremò alij lampugo piscem Hispanicum pro amiâ verâ accipiunt, quòd citò augescat, quòd gregalis sit, quòd scombris quodammodo similis. At dentes, quamuis magni sint & validi, vt delphinum vulnerare possint, repugnant: non sunt enim in os recurui, quales amiæ dentes sunt. Lampugo autem hippurum veterum esse suo loco docebimus. Quare qui omnia diligentiùs expendet, amiam veram à nobis exhiberi facilè iudicabit, vtpote cui nulla planè nota, quæ ab Aristotele, Athenæo, alijsque fide dignissimis autoribus amiæ tribuatur, non perappositè quadret.

Lechia Romanorum non est amia.
Lampugo Hispanorum non est amia.
Conclusio.

COROLLARIVM.

A Amia genus est piscis, Festus. Quidam non rectè aspirant. Dicitur autem ἀμία ἡ. genere fœminino, declinatione secunda, accentu paroxytonum: & fortè etiam ἀμίας ὁ. in prima genere masculino. Κυανόχρως δ' ἀμίας νῦν τοὺς μέγας, ὅς ε θαλάσσης Πάσης βένθεα οἶδε Ποσειδάων@ ὑπόδμως, Matron Parodus apud Athenæum. Ἄμια proparoxytonum scribitur in codicibus vulgatis Aristotelis de animalibus 8. 2. Eberus & Peucerus amiam non rectè interpretantur Germanicè *Welss*. Quòd si Velsus piscis est, vt puto, quem recentiores aliqui barbatum nominant, maximus in mustelarum genere, non erit amia, sed silurus forté.

B Aristoteles libro quinto de animalibus numerat inter Cartilagineos amiam, Athenæus: sed perperam: legendum ex Aristotele lamiam. Amiæ in Ponto celeriter ac euidentissimè omnium augentur, Aristoteles. Cum thynnis amiæ & pelamydes in Pontum ad dulciora pabula intrant gregatim cum suis quæque ducibus, Plinius. Amiæ etiam in Alopeconneso reperiuntur, Aristot. Piscis est pelamydi similis, Idem. Amiæ Aristoteli, citante Athenæo, gregariæ sunt, dentibus serratis, branchijs opertis. Matron Parodus amiam cyanei coloris & magnam cognominat, Archippus παχεῖαν, id est crassam. Os ei est angustius, Plutarchus. Pet. Bellonius tum amiæ tum lamiæ pellem asperam & limæ instar esse scribit. Hamio piscis est saxatilis, qui dextra sinistraque lateribus virgis puniceis perpetuis alijsque discoloribus designatur. & dictus est hamio, quia non capitur nisi hamo, Isidorus, & Author de nat. rerum: qui etiam addit lapidem eum interius gerere. Ineptè autem quòd aspirant, quòd in o. terminant, quòd vocabulo Græco etymologiam Latinam adscribunt.

C Amia ex mari fluuios subit, præstatque in fluentis & lacubus, Aristot. Amat inare vicinum fluuijs aut stagnis ob dulcem aquam, & limum, Oppianus lib. 1. cum verò mox subijciat lupum etiam ingredi fluuios, amiam innuit non subire, sed semper in proximo pasci. Carniuora tantum est, Aristot. alibi addit, alga quoque eam vesci. Λαιψηρὰ id est celeris Oppiano cognominatur.

D Gregales sunt amiæ Aristoteli: quod nimirum se inuicem ament: quare & opem mutuam ferunt defendendo se acerrimè: vndè θρασύφρονες, hoc est audaces dicuntur Oppiano. Cum belluam viderint aliquam, colligunt sese, & quæ magnitudine præstant, lustrantes gregem circumuallant: & si qua violatur, defendunt. dentes his validi, & iam cum aliæ belluæ, tũ lamia aggressa, vulnera accepisse acriùs visa est, Aristot. Amiarum contra delphinos pugnæ perquàm accurata ex Oppiano (interprete Gillio) descriptio hæc est: Cum delphinis (inquit) magnum & hostile certamen ineunt solæ Amiæ, corporis magnitudine Thynnis inferiores. quibus etsi carnes infirmæ & molles, dentes acutissimi sunt, ijs maxime confidentes potentem piscium regem tam præclare contemnunt vt cum solum quempiam ab alijs segregatum obseruauerint, vndique tanquam signo dato, frequentes in eum ipsum inuadant. Delphinus suo robore nitens, primum hostium impetum negligit, & longe lateque insequens, partem earum lacerat, partem exedit & conficit. Postremò harũ magna multitudine circumsessus, dolet, quòd se vnum solum contra tantam multitudinem videat. Itaque reuocatis omnibus viribus, ab his ingreditur se fortissime defendere. Hæ contrà Delphini membris circunfusæ, atq; ad eadẽ pertinaciter inhærescentes, dentes defigunt, simul & partim ex his illius latera conuellunt, partim rostrum & pinnas, partim ventrem acerbis morsibus affligunt, partim summam caudam comprehendunt, partim dorsum exedunt: tum aliæ ex vertice, aliæ ex collo pendent. Is autem vario & multiplici dolore refertus, instar turbinis mare concitat: & permulto furore agitatus, in omneis partes sese versat: & saltanti similis, nunc tanquam procella fluctus summos concursat, nunc in profundum defertur, sæpe magna maris interualla desaltans, reijcere conatur examen audacium piscium. Hæ vero nihil de violentia remittentes, magis magisque in eum incumbunt, & cum demergitur eandem viam ipsæ conficiunt: cum rursus extra aquam eminet, eædem quoque tractę vnà cum ipso in sublime feruntur. Diceres Neptunum nouum quoppiam monstrum ex Delphinis & Amijs finxisse. adeò enim sanè dentium pertinacia colligantur, vt ex illius corpore nunquam dentes tollant, nisi partem apprehensam abstrahant. Cum autem aliquod spatium ei dant respirandi à certamine, tum videas rabiem ducis irati, tum mortifera Amijs pernicies infertur. Hæ quidem in fugam se impellunt, ille vero fulmini similis, has acriter insequitur, & discerpit, & lacerat, simul & effuso multo sanguine, purpurascit mare, Hucusque Gillius ex Oppiano. Hanc cum delphinis amiarum pugnam sibi quoq; obseruatam Bellonius scribit.

E Ad amias vtuntur curuis hamis, quoniam os illis angustius est, tum quia rectos vitant, Plutarchus. Esca ad glaucos, Tarentino in Geoponicis adscripta: Amias, callichthyas & thrissas marinas assans, exossansque, bryon illis hordeaceamque farinam adijcito: ijsque in pastam coactis vtitor ad inescandum: Ἰχθυοθηρητῆρα Μενέστρατον ὤλεσεν ἄγρη Δύναξ@ ἐξ ἀμίης ἐκ τείχος ἑλκομένη: &c. Appollonides Anthologij 3. 4.

F Archestratus amiam autumno postquàm pleias occiderit, commendat. quo tempore (inquit) vel copiose sumpta nihil nocebit. Sic autem parabis: Ἐν συκῆς φύλλοις, καὶ ὀριγάνῳ οὐ μάλα πολλῇ, Μὴ τυρὸν (id est, nullis condimentorum nugis adiectis) ἁπλῶς δ' οὕτω θεραπεύσας, Ἐν συκῆς φύλλοις σχοίνῳ κατάδησον ἄνωθεν: Εἶτ' ὑπὸ θερμὴν ὦπον ἔσω ἀπόδος, & cura ne aduras. Sit autem capta circa Byzantium, καὶ ἐγγὺς ἁλώπη. (Alope ciuitas est Atticæ, Thessaliæ aut Magnesiæ, Ponti, circa Eubœam, circa Locridem. sed per o. breue in penultima. Halos verò, Ἅλ@, ciuitas est Achaiæ & Phthiotidis.) Sed procul ab Hellesponto iam deterior esse incipit, ita vt in Aegæo mari non amplius laudari mereatur. Coquum quendam So-

tades Comicus sic loquentem inducit: Ἀμίαν τε (ἐπελάμην) χήεαν, θηρίον καλὸν σφόδρα. Θελοισι (folijs ficus) ταύτην εἴλησα ἐλαδίῳ (pauco oleo) διείς

Ἐνόκρυψά θ' ὥσπερ δαλὸν εἰς πολλὴν τέφραν.

G Καὶ καταργάνωσα περιπάσας ὀρίγανοι.

Amiæ dentes gestati sine dolore dentes puerorum oriri faciunt. Ipsa in cibo sumpta dysenteriæ medetur, Kiranides.

ANACHARSIS, nomen viri, & piscis quidam, Hesychius. Idem fortè qui Arcanan.

ANCHORAGO piscis nominatur à Cassiodoro Epistolarum lib. 2. epistola 4. in regij conuiuij descriptione. Desiinet (inquit) carpam Danubius, à Rheno veniat anchorago. Quinam autem is sit, non habeo quòd dicam: nisi quòd conijcio salmonem esse, qui certo tempore in Rheno, rostro ei ad similitudinem ancheræ incuruato, vocatur vulgò *ein Lachs.*

ANARTES vel Anarites, ostrei conchæue genus est: de quo leges infra in C. inter Conchas.

ANADROMI, Ἀνάδρομοι, Tralliano medico, in genere dicuntur pisces quicunq; ex mari in fluuios conscendunt. Epileptici (inquit) ex piscibus eos sumant potissimùm quos Græci anadromos appellant: atque hos non admodum continuè. Verbũ ἀνάδρομος (inquit Iacobus Goupylus) significat ascendentem. Significare itaque videtur pisces qui ex mari ascendunt, Strabo lib. 15. Geograph. scribit ex sententia Aristobuli, τῶν ἐκ θαλάττης εἰς τὸν Νεῖλον ἀνατρέχειν μηδὲν, ἔξω θρίσσης καὶ κεστρέως. Idem Trallianus victus rationem in syncope quæ febrientibus accidit, præscribens, piscibus eos vti iubet saxatilibus sui minus fluuiatilibus qui anadromi vocantur, cum oxymelite.

Fluuios subeunt (εἰς τοὺς ποταμοὺς ἀναπλέουσι) pisces multi, & in fluuijs ac stagnis commodè degunt, & corpore proficiunt, vt amia & mugil, Aristoteles de animal. 8. 19. Memorantur & à Pausania pisces marini εἰς ποταμοὺς ἀναθέοντες. Vide etiam mox quæ post Andromidem Bellonij annotauimus.

ANARPHICHAS nomen fictum, *ein Klipfisch.*

DE ANDROMIDE.

BELLONIVS.

LVGDVNENSES detortis quibusdam ab Andromide literis Dromillam vulgò vocant, pisciculum quem æstate frequentem habent, hyeme raro. Plinius medicus libro 5. cap. 7. Pisces pingues pelagici (inquit) epilepticis prohibentur. Dandi auté sunt Merulæ, Turdi, aut Scorpio, aut Scardus, (fortè Scarus:) de fluuiatilibus edant eum qui dicitur Andromis. Quibus ex verbis intuli piscem hunc macra ac sicca, & ob id salubri carne constare: quo factum est vt Lugdunensium Dromillam cum Plinij Andromide contulerim. Hæc Bellonius, ego verò non dubito quin Andromis Plinij, corruptum sit, vocabulum ab anadromis vt Græci vocanti piscibus nam & nomen accedit: & salubritas, proxima post saxatiles: & in eodem morbo conceduntur. Porrò Dromillam Bellonij, circa lacum Lemanum Domillæ vocant

Anguilla piscibus adnumeranda.

DE ANGVILLIS.

RONDELETIVS.

Enchelys unde dicta.

A QVAMIVS Homerum scribat Atheneus videri voluisse Anguillas à piscium natura seiunxisse hoc versu: Τείροντ' ἐγχέλυές τε καὶ ἰχθύες οἱ κατὰ δίνας. Tamen inter fluuiatiles vt ab omnibus, ita à nobis reponentur. nam branchijs spirant, quod piscibus solis proprium est: nec potiore ratione Congri, Murænæ, Myri pisces dicentur quàm Anguillæ.

Anguillæ. Sexus.

Dicuntur à Græcis ἐγχέλυες à luto siue limo. Athenæus lib. 7. Σαφῶς δηλοῖ ὅτι ἡ ἔγχελυς ἐκ τῆς ἰλύος λαμβάνεται, ὅταν καὶ τοὔνομα εἰς υς ἐπεραστωθῇ. Dixit tamen Aristophanes in multitudinis numero ἐγχέλεις. Ex hac Athenænei autoritate sic legendum puto apud Phauorinum. ἔχελυς (*melius* ἔγχελυς) παρὰ τὸ ἔχεσθαι

Vbi.

ἐν τῇ ἰλύϊ, ὅ ἐστι ζωγρεῖσθαι. vbi pro ἐν τῇ ἰλύϊ inemendatè, vt opinor, legitur in excusis exemplaribus ἐν τῇ ὕλῃ. Anguilla dicitur à Latinis quod anguis speciem referat. A nostris pro ætatis & magnitudinis ratione
B varijs admodũ nominib. designatur. Iidem Anguillas in maré & fœminam distinguũt cõtrà quæ capite est minore & acutiore, Anguille fine appellant. Sed quid de hac distinctione sentiendũ sit, posteà docebimus. Anguilla omnis nascitur in aqua dulci, soláque ex simili piscium genere, mare vel marina stagna ingreditur: alioqui viuit in lacubus, fluuijs & stagnis.

Est ex longis piscibus & lubricis, à squamis nudus, cute quæ facilè tota diuellatur tectus. Os illi est satis apertum, dentibus paruis munitum. Branchiæ paruæ, cuticula tectæ, rima parua, quam ob causam in turbidis aquis facilè strangulantur, & in aëre diutius viuunt. Ad branchias pinnulæ sunt duæ. reli-
C qui corporis flexuosus impulsus pinnarum vices gerit. A medio dorso, & ab excrementi meatu veluti limbus cutis potius quàm pinnarum substantia, qui posteriores corporis partes ambit. Gula intus lon-

Lib. 8. de Hist. cap. 16.

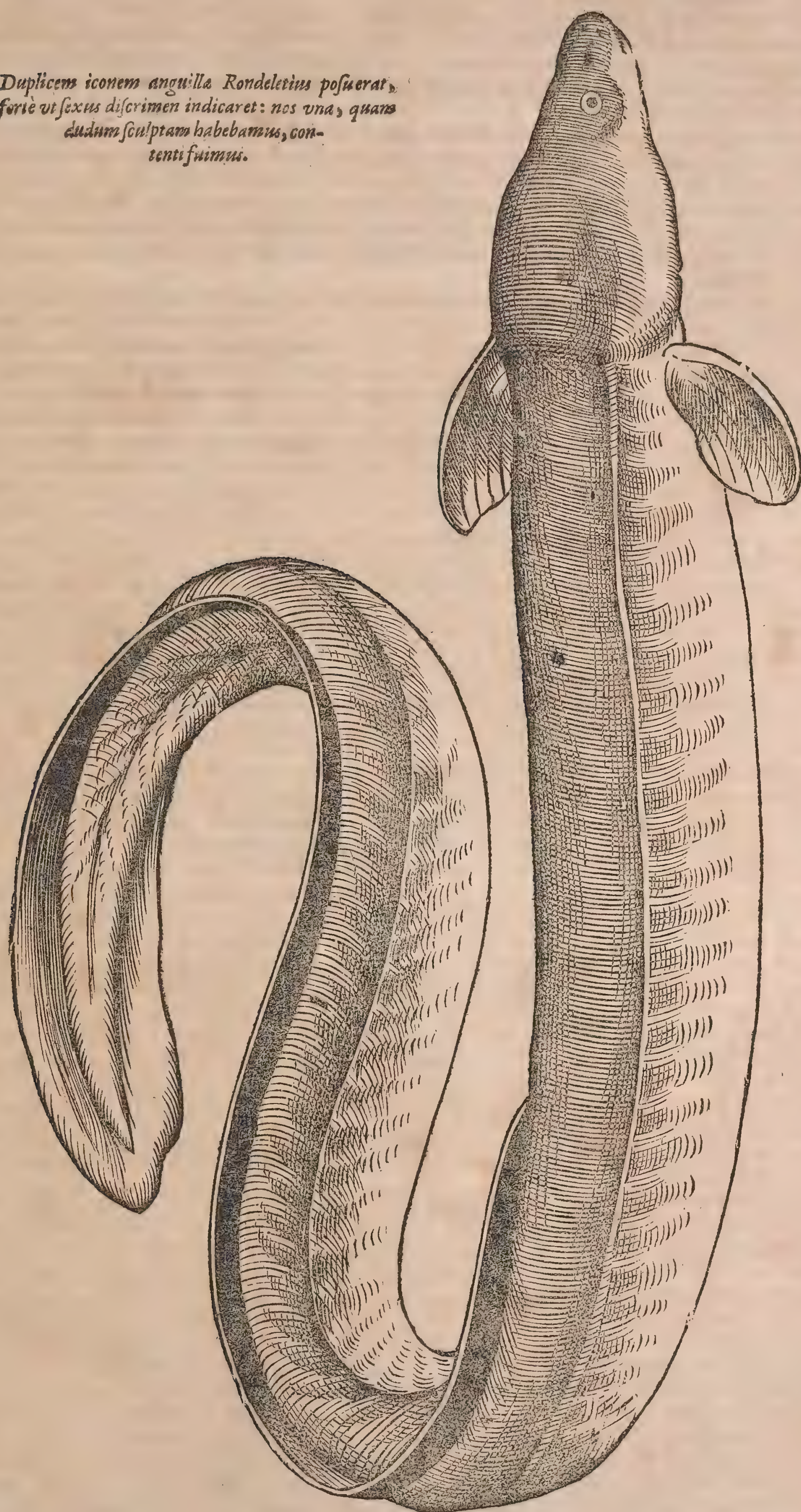
ga & lata. Ventriculus & intestina in longum protenduntur. Hepar magnum est & rubrum, ex quo fellis vesica magna pendet, fel aqueum est. Pinguis & viscida est caro.

Arist. de earũ generatione.

In putredine gignitur Anguilla vt vermes in terra, id quod experientia compertum fuit. Aliquando enim equo mortuo in Magalonę stagnum iniecto, paulò post innumerabiles Anguillæ illic visæ sunt, quod ego ita accipio vt non ex equi tantum, sed etiam ex aliorum animalium cadaueribus generentur. Alij tradunt ex Anguillis præ senectute mortuis, & putrescentibus nouas generari. Aristoteles prodidit Anguillas nec per coitum procreari, nec parere oua: nec vllam captam vnquam esse quæ aut semen genitale, aut oua haberet. Meatus quoque vel semini vel vuluæ accommodatos nullam discissam ostendere. Sed hoc vnum inter sanguinea genus totum sine coitu, sine ouo

ne ouo procreari: idq; argumento constare, quod in nonnullis feculentis stagnis aqua omni exhaustis & limo detracto Anguillæ denuo generentur, si aqua pluuia affluxerit. siccis enim temporibus gigni

Duplicem iconem anguillæ Rondeletius posuerat, fortè ut sexus discrimen indicaret: nos vna, quam dudum sculptam habebamus, contenti fuimus.

non possunt, etiam in lacu perenni: quippe quæ imbre viuant & alantur. Videri tamen ait nonnullas habere facultaté generandi, quòd in aliquib. Lumbriculi fiant: ex his enim generari Anguillas credi, sed falsó.

ſed falsò. Nā ex ijs prodeunt Anguillæ quę terræ inteſtina vocantur, quæ ſponte in luto, humeſcēteq; humo proueniunt. Iam aliæ abſolui ex his viſæ ſunt, aliæ ſcalptis diſcerptisq; intus apparuerunt. Oriuntur hęc inteſtina in mari, in fluuijs ſtagnisque, putredinis maximè ratione, ſed in mari quà algæ ſunt, in ſtagnis autē & fluuijs iuxta ripas. calor enim amplius eas ſubiens partes, facit vt putreant. Talis eſt procreatio Anguillarum. Idem alibi tradit Anguillam neque marem neque fœminam eſſe, neq; prolem ex ſe generare. Quàm autem differentiam maris & fœminæ Auguîllæ notarunt, ſcilicet alterā caput habere amplius, atque oblongius: alteram, hoc eſt fœminam, magis repandum, non maris & fœminæ eſſe differentiam, ſed generis.

Lib. 4. de Hiſt. cap. 11.
Sexus.

Lib. 9 cap. 50.
Vnde generentur.

Plinius de generatione Anguillarum aliter ſenſit. Anguillæ, inquit, atterunt ſe ſcopulis, ea ſtrigmenta viuiſcunt: nec alia eſt earum procreatio. De eadē re hæc Athenæus: Ὀχεύονται δὲ συμπλεκόμεναι, κᾆτα ἀφιᾶσι γλοιῶδες ἐξ αὐτῶν, ὃ γενόμενον ἐν τῇ ἰλύϊ ζωογονεῖται. Coëunt Anguillæ ſeſe complexæ, deinde emittunt ſtrigmentitium quid ex ſeipſis, ex quo cum in limo fuerit animal generatur. Idem Oppiani teſtimonio confirmatur, qui ſcribit Anguillas gregatim circumfundi & corporibus inter ſe complicatis coire, ex quibus lentor (χὼρ εἴκελος ἀφρῷ) in arenam deſtillans limo excipitur, in quo procreantur Anguillæ innumeræ.

Lib. 1. Halieut.

Adhuc de generatione earum, & partibus genitalibus.

Vidi equidem Anguillas mutuo corporum complexu coëuntes, neque puto partibus ad gignendum neceſſarijs prorſus deſtitutas eſſe: inferiore enim ventris parte, & fulua in fœminis, & ſemen in maribus reperitur: ſed pinguitudine multa circunfuſæ hæ partes non apparent, quemadmodum neque oua pinguitudini permiſta. Idem enim ijs euenire quod de Congris ſcriptum reliquit Ariſtoteles: quæ cum pinguedine in ignem iniecta crepitant & diſſiliunt, atque ſic deprehenduntur. Anguillas igitur crediderim alias in putredine alias ex maris & fœminæ commiſtione procreari. Harum paucæ, vt tradit Ariſtot. certisq; locis veſcuntur limo, cæterisque edulijs ſi quis apponat, ſed maximè (plurimæ) dulci humore viuunt: idq; qui in viuarijs Anguillas nutriunt, potiſſimùm obſeruant, vt omnino pura ſynceraq; ſit aqua affluens & effluens per ripas (πλαταμῶνας) vbi viuaria extruunt (κονιῶντες.) nam niſi aqua limpida ſit, ſtrangulatæ breui intereunt, eò quòd anguſtis ſint branchijs, & meatus mox obturentur.

Lib. 8. de Hiſt. cap. 2.
Cibus & conſeruatio.

E Hinc aquam turbare ſolent, qui eas piſcantur. In Strymone circa Vergilias capiuntur: tunc enim aqua & lutum aduerſis flatibus turbantur: alioquin ſatius eſt quieſcere. Cui ſimile eſt quod prodidit Plinius de Anguillis, quæ Octobri menſe capiuntur in Mincio amne, fluctibus glomeratæ in tantum mirabili multitudine, vt in excipulis eius fluminis, ob hoc ipſum fabricatis ſingulorum milium globi reperiantur Idem certum eſt euenire in permultis Gallię riuulis & fluminibus, in quibus turbata aqua autumnalibus pluuijs, naſſis & alijs excipulis innumerabiles capiuntur Anguillæ, quæ ſalitæ in proximum quadraginta dierum ieiunium ſeruantur. Ariſtophanes pereleganter & feſtiuè eos qui ex reipublicæ perturbatione commoda ſua comparant Anguillarum piſcatoribus ſimiles facit in Equitibus.

Captura.
Lib. 9 cap 22.

Ὅπερ γὰρ οἱ τὰς ἐγχέλεις θηρώμενοι πέπονθας. Ὅταν μὲν ἡ λίμνη καταστῇ, λαμβάνουσιν οὐδέν.
Ἐὰν δ' ἄνω τε καὶ κάτω τὸν βόρβορον κυκῶσιν, Αἱροῦσι: καὶ σὺ λαμβάνεις, ἢν τὴν πόλιν ταράττῃς.

Ex eodem fonte manaſſe puto id quod prouerbij loco apud nos iactatur, Piſcari in aqua turbida, quod dicitur in eos qui ex litibus, bellis, ſeditionibus: denique ex quietis vel priuatæ vel publicæ perturbatione magnos fructus percipiunt, ac maximè hinc facultates ſuas augent. Anguillæ non ſuperfluitant viuæ (mortuæ,) ait Ariſtot. nec ſurſum vt cæteri piſces maxima ex parte efferuntur: ſunt enim ventre exiguo. pingue in paucis ineſt, plurimæ eo carent. Quæ ratio ſi paulò fuſius explicetur, multò magis perſpicua fiet. Pinguitudo quidem leuis eſt & aëreæ naturę quo fit vt pingues piſces facilè ſuperfluitare poſſint, hoc tamen ſatis mihi non facit. Nam Galei qui neque pingue neque ſeuum habent, mortui ſuperfluitant. Potior igitur mihi ratio ea eſſe videtur, quę ex ventris paruitate ſumitur. Ventrem enim paruum cauitatem qua viſcera continentur, intelligo, quę cum parua ſit, parum quoque aëris congeniti ineſſe in ea neceſſe eſt, à quo piſces in aqua ſumma ſuſtinentur. Et quid aëre multo congenito opus fuit Anguillę in alto luto degenti, maximè cùm ob paruam branchiarum rimam aërem hauſtum ſatis diu retinere poſſit, cum neceſſarius is fuerit? Quoniam igitur aër poſt mortem euaneſcit, non mirum videri debet, ſi Anguillæ mortuę per ſummam aquam non ferantur. Cur igitur animalia cætera ſuperfluitant mortua? In cauſa ſunt flatus ſub cute concluſi, à quibus ſurſum efferuntur, corpora. Hoc inde maximè colligas, quod in aquis extincti non fluitant quoad putreſcant. ex ſanguine enim & humoribus alijs putreſcentibus flatus gignuntur, quibus diſperſis intumeſcunt corpora & efferuntur, cum nullus ijs putrefactis ſit exitus. Quòd ſi acu pupugeris, tum deorſum feruntur, nec fluitant. Sed longius ab inſtituto digreſſi ſumus.

Cur non ſuperfluitent.

Cur alia mortua ſuperfluitent.

F Anguillę ſale conditæ ſalubriores redduntur, quod enim viſcidum ineſt attenuatur. Quę in mari capiuntur preſtant fluuiatilibus & lacuſtribus. In ſtagno noſtro, quod Latera dicitur, trium vel quatuor cubitorum longitudinē ęquant, quales eæ quę ab Archeſtrato celebrantur: Κωπαΐαι καὶ Στρυμονίαι, μεγάλαι τε γάρ εἰσι, καὶ τὸ πάχος θαυμασταί. In Gange amne tricenos pedes implēt. Hiceſius Anguillas maximopere commendat, authore Athenæo: Περὶ δὲ τῶν ἐγχέλεων Ἱκέσιός φησιν ἐν τοῖς περὶ ὕλης ὡς αἱ ἐγχέλεις εὐχυλότεραι πάντων εἰσὶν ἰχθύων, καὶ εὐστομαχ:ιᾳ (malim εὐστομίᾳ) ἀφιροῦσι τῶν πλείσων: πλήσμιαι γάρ εἰσι, καὶ πολύτροφοι. ἐν δὲ τοῖς ταρίχεσι, τὰς μακεδονικὰς ἐγχέλεις καταπάττει. Hiceſius in lib. de materia ait Anguillas omnibus piſcibus ſucci bonitate preſtare. ſtomacho gratiores eſſe: ſatiāt enim & multi ſunt alimenti, inter ſalſamenta autem Macedonicas Anguillas annumerat. Noſtris Anguilla ſalſa cibus eſt gratus, paratuq; facilis: elixa enim & in craticula aſſata editur citra oleum, vel aliud condimentum. multum nutrit, nec facilè diſſipatur cum glutinoſa ſit. Quare otioſis cibus eſt inſalubris, ijsq; qui cum morbis à pituita viſcida ortis conflictantur, quiq; articulari morbo, vel lithiaſi, vel doloribus capitis obnoxij ſunt. Recentes ſalſis inſalubriores, maximè ſi parum coquantur, vel farina ſubacta & piſta, vel olla concluſæ. eæ enim ventriculum relaxant, coctionem turbant, niſi prima menſa ſumantur. In veru toſtæ meliores.

Libro 7.

E Capiuntur apud nos naſſis. Oppianus lib. 4. ἁλιευτικῶν, puerilem & iucundam capiendarū Anguillarum rationem tradidit, quam ſatis fœliciter Lippius his verſibus expoſuit:

Rurſus de captura earum.

Atq; puer ludens vaſti prope litora ponti *Decipit Anguillas, longa inteſtina ſub vnda*

Conijciens,

Coniiciens, hami setis æquata videres.
Arripit, atq́ cito sensit tumefacta perire.
Et subito ventus densus percurrit in ora
Et vento arctatur, frustraque euadere tentat.
Spiritus educit pueri ludentis in altum.
Vt videt, vtq́ ruit, longa intestina petentem
Namque puer sufflans anima intestina repleuit:
Anguillæ & pueri flatu tumefactæ laborat:
Inflatam penitus, & toto pectore anhelam

In medicamentis ad aurium dolores & neruorum, Anguillarum pinguitudo vsurpari potest. fel ad oculorum suffusiones. Anguilla in vino putrefacta vini fastidium facit. G

COROLLARIVM.

Anguilla ab anguis similitudine nomẽ tulit Varroni. Ebraica vel affine aliqua lĩgua *zalbacha* צלבחא nominatur, in dictionario Munsteri trilingui. *Almarmaheigi* est piscis marinus viperę similis. Sirasi prodidit nomen hoc esse Persicum, compositum ex *mar*, quod est vipera: & *maheigi*, quod est nomẽ piscis, quem Ægyptij appellant *thaian* marinum. Quamobrem anguillæ & alij pisces sine squamis similes (muręnę nimirum, congri, serpentes marini, & huiusmodi longi lubriciq́;) appellantur hoc nomine, Andreas Bellunensis. Græcè hodie ἀχέλυ vocant. Κωπᾴδων σπυρίδας dixit in Pace Aristophanes, lautitias quasdam ciborum enumerans. & in Acharnensibus, Πρέσβειρα πεντήκοντα Κωπᾴδων κοράι. Est autem Copais lacus Bœotio, in quo anguillæ magnæ (plurimæ, Varinus) nascuntur. Hinc est quòd cum Lysistrata apud eundem poëtam dixisset, pręstare Bœotios omnes perijsse: Calonice anguillas excipiendas subijcit. Dorion etiam apud Athenæum anguillas Copáidas laudat quę prægrandes fiant. Rursus in Acharnensibus, Aristophanes ἐγχέλεις Κωπᾴδα lego: scholiastes Copaidem Bœotiæ & ciuitatem & lacum esse scribit, in quo anguillæ abundent. Καὶ Κωπᾴδων ἁπαλῶν τεμάχη στρογγυλοπλεύρων ὀψωνεῖσθ', Strattis apud Athenęum. Agatarchidas author est Bœotos τὰς ὑπερφυεῖς τῶν Κωπᾴδων ἐγχέλεων, ἱερείων τρόπον στεφανοῦντας καὶ κατευχομένους, ὀλάς τε ἐπιβάλλοντας θύειν τοῖς θεοῖς. Lege etiam mox in B. Anguillæ etiam, vt muręnæ, ex freto Siculo vbi optimę capiuntur, Græcè plotæ, Latinè flutæ vocantur. vide in Muręnis. Ἐγχέλεις πλωταὶ à priscis commendabantur, Athenæus li. 2. A Flutæ.

Anguilla apud Itallos, Gallos & Hispanos nomen Latinum retinet. Germanicè *Aal* sunt qui scribant *Oll, oel*. Flandricè, *Ael, Palinck*. Anglicè *an El*. Illiricè *Augorz*. B

Anguillas è Bœetia Copaides prisci laudauerunt, Pollux. Cephissis in Bœoetia palus (lacus) est, quã & Copaida nonnulli nominant. in paludem fluuius Cephissus excurrit. Copę oppidulum in palude est, cuius & Homerus in Catalogo mentionem facit. Pisces huius paludis nihil ab alijs piscibus palustrib. differunt. anguillæ tamen ibi sunt ingenti magnitudine, esuq́; suauissimæ, Pausanias. Anguillæ Bœotię etiam apud Athenęum celebrantur inter delicatissima edulia. Vide supra quoq; in A. In pretio quondã fuerunt anguillę ex Bœotia Copaides: quanquam in Ægypto grandioribus, quæ vocantur basilicę: sicut in Sicilia plotæ, Culius. Circa Berenicen fluuius est Lethon, in quo nascitur copia anguillarum, quas regias vocant: sesquialteras ad illas quę è Macedonia & ex Copaide lacu habentur, Ptolemæus Euergettes apud Athenęum. Ἐρωδιὸς γὰρ ἔγχελυν Μαιανδρίην τριόρχον εὑρὼν ἐσθίοντ' ἀφείλετο, Simonides. Homines gulę ac ventri dediti, non desinunt celebrare ἐγχέλεις τὰς Μαιανδρείους, &c. Clemens in Pędagogo. Strymoniæ anguillę ex Strymone fluuio maximę, olim celebres erant, vt Antiphanis testimonio Athenęus comprobat. item circa fluuium Euclem, Εὐκλεᾶ. Erant & in Eloro amne magnæ, & in Arethusa circa Chalcidem mansuetæ.

Ingentes & sapidissimas alit Vulsinensis lacus anguillas: quarum incredibilem multitudinem capiunt in excipulis ad egressum Martæ amnis fabricatis, Iouius. Lacus est Italiæ Benacus in Veronensi agro Mincium amnem transmittens, ad cuius emersus annuo tempore Octobri ferè mense, autumnali sydere, vt palàm est, hyemato lacu, fluctibus glomeratæ voluuntur in tantum mirabili multitudine, vt in excipulis eius fluminis, ob hoc ipsum fabricatis, singulorum milium globi reperiãtur, Plinius. Apud nos etiam anguillæ abundant, dolijs cum aqua aliquando inclusæ & Augustam Vindelicorum, vbi comitia principum agebantur, auectę. Circa Constantiam ad Rhenum sitam pręcipuè capi audio inter superiorem & inferiorem lacum medio loco. In Danubio anguilla non est. neq; in alijs hoc flumẽ influentibus aquis: impositam emori aiunt. In reliquis verò Germaniæ aquis omnibus anguillæ multæ inueniuntur, Albertus. Et rursus, Anguilla quia frigus multum fugit, & aquam lentam, (non) claram & calidam, ideò (propter frigiditatem fortè) non inuenitur in Danubio, eò quòd ante fauces alpium ab occidente in orientem fluit Danubius: & maior pars aquarum quæ influunt in eum, ex alpibus profluit: & est fluxus eius ante alpes & parte aquilonari. Vndiq; in Germania (inquit Nauclerus) amnes procurrunt, qui se vniuersi in Rhenum Danubiúmue exonerant, idque experimento compertum est, mirabile dictu, quòd amnes quique, licet ex vno aliquãdo fonte scaturiant, si Danubio influunt, anguillis carẽt: si verò Rheno illabuntur, anguillas nutriunt. Sanctus Gulielmus Lausannensis episcopus ab anguillis læsus maledixit eis ita, vt anguillas omnes à magno lacu Lausannensi (Lemano) & omnibus influentib. in eum fluuijs (quorum maximus est Rhodanus) tanquam in exilium relegârit, Felix Malleolus in libro de exorcismis. Copia anguillarum est in quadam parte Britanniæ (vt scribit Beda) quæ anguillarum terra vocatur, in ortu cosmico Pleiadum, hoc est, 17. Calendas Iunij. Tunc enim nusquã inspissatur aqua luto, quod accidit à ventis oppositis qui è terra erumpunt initio veris, cum iam terra aperiri incipit, Albertus. Anguillæ in Gange amne tricenos pedes implent, Plinius & Solinus. Optimæ & præpingues capiuntur in Timano lacu. Reperiuntur etiã in limosis locis propè Syracusas, tanta multitudine, vt piscari volentib. lata adsit pręda, Io. Rauisius. Anguillę lõgę & lubricę sũt, Arist. & Plin. Leues & congro similes. Aristot. Serpentis speciem referunt, Idem. Anguilla lõgę cognata colubræ, Iuuenalis. Pingue in paucis inest, plurimæ eo carent, Aristot. Minùs per ventrem omentumq́; pinguescunt. pingue. n. separatum non habent, Idem. Tergus anguillis crassius quàm murænis est, Plinius. Pellem viscosam & spissam habent, Albertus. Pinnæ biuę omnino longis & lubricis, vt anguillis, Plinius. hæ eis iuxta branchias hærent, & sic mari vtũtur, vt serpentes terra, Arist. Pinnulis suppinis carent, Idem. Quaternę eis vtrinque branchię simplices sunt, Aristot. Branchias pauciores minusq́; cõtinentes habent, Idem,

Branchias habent exiguas, Athenæus ex Theophrasto. Anguillæ inest gula, sed exigua, Aristot. Fel ei in iecore situm est, Idem. De sexu huius piscis leges infrà in C. In anguillis nigrarum & albarum tantum obseruantur differentiæ, Bellonius. Archestratus anguillam vt spinis & ossibus carentem, solam piscium apyrenon esse cecinit, hoc versu: Ἔγχελυς ἢ φύσει ἐστὶν ἀπύρηνος μόνος ἰχθύς. Hermolaus Bar. in Corollario. (Apyrena proprie Punica quæ nihil duri intus habent: non quòd πυρῆνας non habeant, sed quòd duros vel magnos non habeant. Sic piscem qui nihil duri intus & nullam spinam habeat, per metaphoram apyrenon dixeris.)

Anguillarum apud Flandros (vt audio) sunt duo genera: vnum quod nobilius habetur, vocant *Palynck*, (nostri *Aal*, id est anguillam.) hoc in profundo fluuiorum degit, & aqua descendente occultat se in limo, ita vt inde effodiatur sæpe, colore fusco. Alterum genus minus est & contemptum, quod vocant *Aal*, (nobis ignotum.) delectatur hoc genus cadaueribus iniectis in aquas: circa quæ etiam sæpe inueniri & nasci dicitur. Sub pectore color ei est diuersus, qui paululum vergit ad flauum.

Anguillas marinas memorat Epicharmus in Musis. Ex fluuijs in mare veniunt, Aristot. & Oppianus. Quamuis cœno generentur & gaudeant: aqua tamen turbida abhorrent, & suffocantur, vt in pauca etiam aqua, Albertus. quare per tempestates quoque cum ventis aqua turbatur, suffocari solent, Athenæus. Gaudent aqua clara, eaq; sẽper affluente & effluẽte, Rauisius. Fugiũt frigus, & aquã lẽtã, clarã (nõ claram,) & calidam. Albertus: qui lentam aquam fortè stagnantem, vel tarde fluentem intelligit: nisi legas lutulentam. Vidimus in Creta prata quædam virentia in complurib locis effossa, infinitas penè anguillas ad capturam effusim præbuisse, quæ præterlabenti humore nutriuntur, Alexander Benedictus in proœmio libri 21. de curandis morbis. Dicunt qui nutriunt anguillas pasci eas noctu, interdiu verò in limo quiescere, (hîc Græcè additur σήψεως (fortè πέψεως) γινομένης:) quod similiter de dictis terræ intestinis fertur. atque ideo Homerum anguillas à piscium natura separasse hoc versu, Τείροντ' ἐγχέλυές τε καὶ ἰχθύες, οἳ κατὰ δίνας, Athenæus. qui rursus hunc versum recitat, tanquam Homerus etiam intellexerit anguillas in profundo aquæ in limo versari, & cum vellet fluuium ardentem ad profundum vsque significare, eum protulisse. Anguillæ edunt radices & herbas, & quod inueniunt in limo: & vt plurimum pascuntur nocte. die autem absconduntur in profundo aquæ (aut in cauis, Albertus.) Se etiam inuicem deuorant, Aristot. Vidi eas etiam pasci ranis & vermibus, & piscium partibus: & capiuntur quoq; huiusmodi escis. Nonnunquam ab aqua egrediuntur in agros pisis vel ciceribus consitos, sed per cineres vel sabulum siccum serpere non possunt, Albertus. Pisciculos infirmiores rapiunt, maximè quos in semine reperiunt, Author de naturis rerum. Hyeme latent in limo, Albertus. Condunt se in fundo in cauis ceu cuniculis; vt audio, cubiti aliquando altitudine, per varia loca apertis, vt in terra talpæ. Anguilla separatim ab alijs piscibus viuit, neq; cum ijs temere inuenitur, Aelianus. In mari per tempestates ascendit contra aquam, vt quidam scribit. Corpore est tam lubrico, vt asserant nonnulli, si inclusa teneatur, quacunque caudam exerere possit, eâdem euadere totam. Anguillis & murænis in aqua (aquæ fundo) idem motus est, qui serpentibus in terra. & quoniam binæ anguillis pinnulæ applicantur, minus flexuoso corporum impulsu in humore, atque in terra vtuntur, Aristot. in libro de communi animalium gressu. Anguillæ origo est ex limo: vnde & quando capitur adeò lenis est, vt quanto fortius presseris, tanto citius elabatur, Isidorus. Ex aliorum piscium limo (superfluitatibus, Albertus) nascitur, Author de nat. rerum. Nascitur ex limo algarumq; putredine imis in lacubus & fluuijs, Iouius.

Nonnulli tradunt conuolutis sibi inuicem anguillis, attritu corporum mutuo mucorem quendam in arenam limumq; distillare, atq; ita generari, Bellonius. Anguillæ verme nascũtur, Aristot. Et alibi, Intestina terræ vermis habent naturam, in quibus corpus anguillarum consistit.

Anguillas minimas instar fili cuiusdam maiusculi esse aiunt. Piscatores quidam nostri eas parere aiunt, & quidem fœtus viuos, qui aliquando tantilli reperiantur, vt vix tres digitos æquent longitudine: idq; non certò, sed quouis anni tempore. Iam bis à fide dignis audiui quòd duæ anguillæ captæ sint in Germania, quarum vtraque multa habuerit ceu fila in vtero: & matribus occisis, ex ventribus earum multas esse egressas, Albertus. Obseruaui ego (inquit Christophorus Encelius) lumbricos illos aquaticos (lampretas paruas fluuiatiles intelligit. *die neunengen*:) item anguillas & murænas (*pricken*) gigni viscositate terræ: deinde mutua attritione ex saliuario lentore quem faciunt: tertio ex ouo more reliquorum piscium. Quamprimum verò exclusi suscipiuntur in branchias, & illis fouentur (vt Nicander dicit de sepia & lepore marino) à pisce Ploceno, vt ita dicam, (*von den plozen*:) & ab his piscibus qui à rubore oculorum dicuntur *Rotaugen*. item à murilegulis piscib. (*von den deuelen*) qui vorant aquaticos mures: item à gusteris & vkkelangis sic dictis piscibus: sicuti mihi piscatores ad ostium Tangræ sæpe ostenderunt. Lupi quoque aquatici iam æditi ex ouo, ab ijsdem piscibus in branchijs fouentur. quamobrem (adulti) non lædunt eos, nec vorant, ne nutrici malam referant gratiam: anguillæ verò ingratæ sobolẽ talium piscium veram plurimùm comedunt, imò nutricem ipsam, vt cuculus currucam, Hæc ille. Sunt qui conijciant anguillas à lucijs procreari: quòd cum lucij genituram omnem emiserunt, ijsdem in locis postea reperiantur anguillæ, vbi genitura eorum fuerat. Anguillas ex Ioue natas Matron Parodus apud Athenæum fabulatur, nimirum quod earum generatio incerta sit: qua ratione & fungos & tubera aliqui deorum filios dixerunt. Anguilla neque mas, neq; fœmina est: neque prolem ex se aliquam potest procreare: sed qui eam capillamentis & lumbricis quædam similia interdum adnexa sibi gerentem vidisse aiunt, inconsideratè id asserunt, antequam aduertant, qua parte illa gerantur. Neq; enim aliquid eiusmodi est, quod animal creet, nisi prius generarit ouum. quod in nulla Anguilla visum est. Et quæ animal gignunt, suo in vtero fœtum continent, non in ventriculo. Ita enim non secus, quàm cibus concoquerentur primordia genituræ, Aristot. Et alibi, In genere anguillarum quoque meliores sunt, quas fœminas nominant, quæ nomen fœminæ temere acceperunt. non sunt enim fœminæ, sed quia aspectu à ceteris discrepãt, fæminę appellantur. Salamandris non est genus masculinum fœmineúmue, sicut neque in anguillis, omnibusq; quæ nec animal nec ouum ex sese generãt, Plinius. Albertus asserit anguillam tempore pluuiarum in gutture oua habere: cuius error perspicuus est, cum in anguillis sexus non sit, Ni-

fit, Niphus. Anguillas generari, inquit Cardanus, non ex mustellis, certum est, quòd natura & forma plurimum differant. nec ex semine ouisue. hoc enim haud dubium est. sed ex pingui humido, quale etiã sub terra inuenitur. Constat in Mincio amne quandoq; mille simul glomeratos capi. cur autem tot glomerentur, aut ob timorem contingit, aut ob inopiam caloris, vt dictum est: vel quia hoc loco coitus illis sit. nam dum simul sunt, genus earum reparatur. Verisimile enim est, quemadmodum quædam solo semine in proprio loco velut perfecte animalia generantur: quædam absq; proprio loco & semine, velut quæ primò ex putredine sola fiunt: ita quædam ex semine, sed non in proprio conceptaculo, cuiusmodi sunt anguillę. Semen autem (anguillarum) est pingue quoddam, quod nõ ex certa parte deciditur. Perficitur tamen certis temporibus velut Octobri mense, & coniunctione plurium. Sunt etiam inter eas quędam masculis similes, crassiore, latiore ac breuiore capite. alię fœminis, his contrarię. Rondeletius sibi inconstans, masculas describens, in eadem fermè pagina modò longiore, modò breuiore * capite esse ait. Supernatare vt cęteri pisces ab interitu non solent: quoniam vesicam multò aëre plenam, vt illi non habent. Ergo primum anguillę ex sola putredine pinguis humidi generãtur, velut & apes & vespę. Deinde facilius multò è succo vnius seu spuma, facillimè autem ex multarum colluuie. Itaq; nihil mirum est sub terra eas generari, quemadmodum & serpentes. Cum enim sub terra (vt dictum est) vbique fermè aqua, velut in spongia contineatur: velut serpentes ex terra humida, ita anguillę ex aqua sub terra contenta. Et, vt dixi, vna genita, aliæ generantur ex illa. Aluntur autem ex his, quibus generãtur. nam & echini & vermes plurimi ex arena aluntur, Hucusq; Cardanus. Νύμφα ἀπειρόγαμος, anguilla Eubulo. Propter æqualitatem & similitudinem corporis facilimæ est generationis, Albertus. Diu in litore & terra viuit, Oppianus. Anguilla, & quęcunq; serpentis speciem referunt (vt murænæ) quoniam branchias habent pauciores, minusq; continentes, diu extra aquam viuere possunt, non enim multum refrigerationis desiderant, Arist. Theophrastus libro 5. de ijs quæ degunt in sicco, inquit & anguillam & muręnam diutius posse extra humorem viuere, eò quòd paruas branchias habeant, & parum humoris admittant, Athenæus & Plinius. Si à sole tangantur in terra, breui emoriuntur, vt audio. Viuere exemptu aquis vel ad diem quintum, sextumq; possunt. & aquilone etiam diutius durant, austro minus. & si æstate de lacu in piscinam transferuntur, viuere nequeunt: sed si hyeme, facilè sedis mutationem patiuntur, nullam deniq; vehementem mutationem tolerant. & quidem æstate (τοῖς φέρουσιν ἐὰν βάπτωσιν εἰς ψυχρὸν Arist. de hist. anim. lib. 8. ca. 2. Gaza pro τοῖς φέρουσι, legit οὐ θέρους) etiamsi in frigidam aquam transfers, omnes plerunq; intereunt. Quin & si exigua in aqua stabulentur, pereunt. Arist. & partim etiam Plinius. Hyemem in exigua aqua nõ tolerant, neq; in turbida, Plinius. Viuit extra aquam ferè per quinque dies, si sit in loco vmbroso, frigido, præcipuè si versetur in gramine, & non impediatur à motu: idq; magis si ventus Septentrionalis aspiret, Albertus. Vita anguillis nonnullis vel ad septem octoq; annos protrahitur; Aristoteles. Octonis viuunt annis, Plinius. Platina non rectè scripsit octoginta. Nos seruauimus anguillam in piscina per quindecim annos, Niphus. Pascuntur noctibus, Plinius. Aegerrime moritur. nam & excoriata etiamnum viuit. ad tonitrua cõmouetur, Author de nat. rerum. Cum tonuit, de fundo ad superficiem enatam: & tum retibus facilè capiuntur, Albertus. Anno natus Domini 1125. frigus per hyemem ingens fuit, & plurimæ niues, ita vt in viuariis pisces propter glaciem suffocarentur, & anguillæ impatientes frigoris in terram proreperent, & infrà fœni cumulos se abderent: quanqnam illic etiam perierunt, Annales Augustæ Vindelicæ. Exanimis sola piscium non fluitat, Plinius: nisi cum aquis putrefacta dissoluitur, Author de natur. rerum. D

**Ego hanc inconstantiam Rondeletii in Anguillæ historia, quam posuimus, non reperio.*

Nymphodorus Syracusanus mugiles & anguillas tantopere inquit cicures esse, vt de largientium manu cibum sumant. In Arethusa Chalcidensi mugiles etiam mansueti & anguillæ inauribus tum argenteis, tum aureis ornati accipiunt à largientibus cibos, à sacerdotibus viscera, & caseos, Gillius ex Athenæo. Nymphodorus in Eloro amne inquit esse lupos, & anguillas magnas, adeò mansuetos, vt è menibus etiam porrigentium panem capiant Athenæus. quod & Apollodorus meminit in Chronicis. Anguillas cicures (sacras vocant) Arethusam habere constat, Plutarchus. meminit etiam Ælianus. In Labradij Iouis fonte anguillas è manu vesci, & inaures additas gerere, veteres prodidêre, Plinius. Sunt qui referant anguillas si in terra inclusę ferantur, & in propinquo sint serpentes, sibilum ędere, quo excitati illi ad properent: quòd apud me parum verisimile est. Ardeę cum alios pisces tum anguillas deuorant, Turnerus de stellaribus hoc priuatim tradit. Morfex ex magnorum mergorum genere pisces magnos capit, pręcipuè anguillas Albertus. Phalacrocorax anguillas integras vorat, quod Anglus quidam nobis retulit. illæ mox per intestina elapsæ, denuò deuorantur. idque vel nouies aliquando repetitur, priusquam debilitata tandem retineatur.

Anguilla sic capitur: Vas salsamentarium ponunt obstaculo in eius os indito, quod colum vocant, Aristotel. In nostro quoque fluuio Limago similiter excipulis capiuntur, propter anguillas præcipuè fabricatis. In medio nempe fluminis sępes vtrinque excitantur, spissæ conferctęque viminibus & virgultis. eæ superius londè inter se distant, vt earum initia sint quasi duæ extremitates basis in triangulo. deinde paulatim ad trianguli mucronem producuntur: illic in medio nassa siue excipula (aliqui excipulum genere masculino dicere malunt. Euphorbię herbæ incisæ conto subditur excipulus ventriculo hœdino, Plinius libr. 25. capit. 7.) ponitur: qua pisces & anguillæ secundo fluuio descendentes excipiunt. (Supra excipulam casula piscatoria struitur, qua instrumenta seruantur. Anguilla tonitru territa, de fundo ad aquæ superficiem enatat: quod si tunc rete per stagna, in quibus sunt anguillæ trahatur, ferè omnes capiuntur, ita vt aqua euacuetur anguillis, Albertus. Anguillas vidi pasci ranis, vermibus & piscium partibus: quibus escis etiam ad hamum capiuntur, Idem. Audio lumbricis etiam hamo affixis eas inescari. Ex Tarentino esca ad anguillas: Scolopendræ marinæ, caridum fluuiatilium, ana drachmas octo, cum sesami drachma vna axceptis vtitor. Alia ex eodem: Salis Ammoniaci drach. octo. cepæ drach. I. adipis vitulini drach. VI. quæ vbi miscurris hamos cæruleos conficito, eosque ipso pharmaco inductos, aquis immergito: statimque pisces v'tro ratione odoris sese impellentes accedent. Solent autem piscatores hamis cæruleis vti, (quales fiunt, si postquam expoliti sunt per cineres feruidos ducantur,) ne, si fuerint splendidi,

pisces

piſces refugiant. Cùm aqua tranquilla eſt, efflare videntur anguillæ. apparent enim bullę paruæ in ſuperficie aquæ vbi latent: quo indicio deprehenduntur, & feriuntur aliquando fuſcina ſeptem vel nouem dentibus mucronata, (*mit dem geeren.*)

Anguillæ quomodo capiantur inteſtino in aquam demiſſo, vt ſuprà etiam ex Oppiano Rondeletius recitauit. nos hic Aeliani paraphraſim appoſuimus. Homo piſcandarum anguillarum vſu peritus ad ſinuoſum locum vbi latius confluens dilatatur, vel in ſaxis ex aqua eminentibus, vel in arbore radicitus ventorum turbinibus extirpata & iam putreſcenti ſedens, perpinguis inteſtini ouilli tria aut quatuor cubita patentis alterum caput in aquam deijcit, quod aquæ verticibus agitatum volutatur: idemq; illius alterum extremum manibus tenet, in quod quidem ipſum arundinis fruſtum perinde longum atq; gladij capulum inſertum eſt. Neque vero diu anguillas eſca latet, quin continuò earum prima quæque fame ſtimulata hiante ore atque imminenti hamatos ac vnciatos dentes ſuos in idipſum inteſtinum defigit, atque hoc idem crebra inſultatione detrahere conatur. At enim piſcator anguillam intelligens, ad fluctuans inteſtinum inhæreſcere, arundinem ad quam alligatum eſt inteſtinum ori ſuo admouet, & quoad poteſt inteſtinum inflat: quod quidem ipſum defluente hominis aſpiratione & impletur, & penitus intumeſcit: & ventus in anguillam illapſus, illius fauces opplet, atq; anhelitum eatenus obſtruit, vt ea non queat neq; reſpirare, neque infixos dentes detrahere. quare ſuffocatur, & captiua ſubtrahitur. Quid ſit *a bedde of eeles* poſt tonitru, Angli dicant. Circa Vergilias maximè capiuntur, fluminibus tum præcipuè turbidis, Plinius.

De anguillarum viuarijs vide ſuprà in C. Anguillæ aquis iniectę, hirudines perdunt, Paxamus in Geoponicis. Zigari vulgò appellati, hominum genus erroneum & ad fraudes natum, anguillas equis per anum (vt audio) inſerunt, vnde illi inflati obeſiores videntur: & cum propter moleſtiam interaneorum ſaliant, alacriores, itaque væneunt maioris. Vide infra in G. mox ab initio. Aureum vel cholobaphicum colorem aliqui parant ex felle anguillarum, vel aliorum piſcium maiorum, vel boum. miſcent autem aceti modicum, & cum creta ſubigunt in maſſam. Anguillarum tergore verberari ſolitos tradit Verrius prætextatos. & ob id multam his dicit non inſtitutam, Plinius. Prætextatos (inquit Calcagninus in Collectaneis vetuſtatis) impubes appellat. de quibus legem veterem Crinitus affert: Impubes (qui frugem aratro quæſitam nocte furtim depauerint, aut ſecuerint, ex Plinij lib. 18. ca. 3.) arbitratu prætoris verberanto: ac noxam duplionem decernunto. Mirari ſe inquit Calcagninus multam additã eſſe duplionem, ſi ideo verberantur quòd ea ætas nondum mulctæ idonea videatur. ego pro ac noxam, legerim aut noxam apud Crinitum. Noſter Plinij codex habet, noxiámue duplionémue decerni: malim, noxámue duplionem decerni. Præbent & alios vſus ex anguillarum pellibus lora, & mulieribus dum obeliſcos ferreos circumagunt, vt fila arundinum cannis agglomerent. Limus aquarum vitium eſt, ſi tamen idem amnis anguillis ſcateat, ſalubritatis indicium habetur, Plinius.

F Quibus in locis anguillæ vel abundent vel commendentur, leges ſupra in B. In mari rariſſimè capiuntur, & eæ quidem multò ſapidiores videtur, quàm ipſæ prognatæ nutritæq; in amnibus. veluti quę viſcoſum lentumq; illum habitum penitus exuant ſalſarum aquarum egregio temperamento, Iouius. Diphilus inquit anguillas lacuſtres inſuauiores eſſe marinis, & pluris alimenti. Archeſtratus cum omnem anguillam laudat, tum maxime quæ in freto è regione Rhegij capitur. Sed valde præſtantes ſunt etiam (inquit) Copęę & Strymoniæ. ſunt enim magnę, & perquam craſſæ. ὅμως δ' οἶμαι βασιλεύει ἔγχελυς, ἣ φύσει ἐστὶν ἀπύρηνος μόνος ἰχθύς. vide an per ἔγχελυν ἀπύρηνον proprium anguillæ genus, fortè lampredam intelligat, quæ & delicatiſſima eſt, & tota ἀπύρηνος puto, id eſt ſine omni oſſium, ſpinarumq; duritie: anguilla non item. Circa ſolſtitium eas medici maximè deteſtantur, Iouius. Pręferuntur corporis mediæ partes. Murænas Hiceſius ait multum alere non minus anguillis & congris. Gryllus anguillæ ſimilis eſt, ſed inſipidus, Diphilus. Anguillæ in cibo damnantur omnes quocunque tempore. duræ nanq; digeſtionis ſunt, & humorem viſcoſum aggenerant. verum ex his quas fœminas nominant, meliores eſſe conſtat, de quibus in C. diximus. Multum alunt, ventrem molliunt, arteriam repurgant, vocem reddunt claram, (quod etiam de congris quidam tradunt) & genituram augent. faſtidium tamen pariunt: & quę fuerint maiores, vberius alunt, humores excrementitios generant, Elluchaſem. Congros Hiceſius ſcribit σκληροτέρους εἶναι ἀγελαίων (ἀλλ' ἐγχελέων, quod placet) καὶ ἀραιοσαρκοτέρους τι καὶ ἀτροφωτέρους, ἐν χυλίσι, πολὺ λειπομένους. εὐστομάχους δὲ εἶναι. Anguillas omni ex loco, omniq; tempore, & pręſertim circa ſolſtitium medici deteſtantur. Stomachis enim & renibus ſunt inimicæ, ſed præcipuum ſentiunt nocumentum ex earum obſonijs, qui arenulas mingere conſueuerunt: quoniam illę anguillari glutino in calculos cogi & aſtringi videantur. Podagra quoq; laborantibus manifeſtè officiunt: nec vllis morbis medentur, ſic vt iniquè feciſſe natura videatur, quæ tam ſuauem refutandis expuendisq; piſcibus ſaporem indiderit. Cęterum anguillas minimè noxias, ſed quę propter exilitatem commodè verubus torreri nõ poſſint, gignit Serius Cremonenſis agri fluuiolus, qui in Adduam excurrit, Iouius. Anguilla ętate prouectior, ſalubrior habetur iuniore ſecundum quoſdam, Arnoldus Villanouanus. Iuncturis inferioribus nocet, Idem. Author Salernitani carminis de ratione victus anguillam in cibo voci nocere ſcribit, contrà quàm Elluchaſem: & ſi edatur, frequenter ſuperbibendum eſſe, nimirum vinum generoſũ, vt craſſus & viſcoſus ex ea ſuccus diluatur. Anguilla & lampreda craſſum glutinoſumq; ſuccum procreant, & magis anguilla: & timendum eſt ne quid eis veneni inſit, Arnoldus in Regimen Salernit. Ne in aqua quidem pura, nedum in ea quæ ſtagna aut purgamenta vrbis alicuius excipit, probatur vnquam Gulielmus Pantinus. Hippocrates mugile & anguilla abſtineri iubet in tertio genere tabis, & in primo ſplenis morbo. Inflammatio aliquando in pulmone fit, maximè à vinolentia & guloſitate piſcium capitonum & anguillarum. hi enim pinguedinem habent naturę hominis infeſtiſſimam, Idem, ni fallor. Anguillæ ad ſemilibram eſitatæ ventrem emolliunt: idẽ facilius efficit libra, Braſauolus. Sunt qui anguillam pulmoni & pectori vtilem faciant.

Hecticis conceduntur aliquando anguillę, ſed rarò, Gaynerius. Ad venerem concitandam, Ex piſcibus delicatiores ſubueniunt, aromate conditi, quales anguillæ, & ex Benaco lacu carpiones, Alexander Benedictus.

Appa-

Apparatus. Caput & cauda extrema anguillis coquendis abſcinduntur, ſiue quod pulpæ nihil eis inſit, ſiue quod aliquid veneni habere exiſtimantur. Sunt qui venenum etiam contineri putent in vena illa oblonga nigricante per ſpinam dorſi, quamobrem eximunt. Piſcatores noſtri anguillis cutem detrahunt, vtpote denſam & viſcoſam: detrahitur autem difficulter, deinde in tomos ſcindunt, & ſanguinem ceu noxium, diligenter eluunt. In vino optimo viuę ſubmergi debent donec immoriantur: deinde præparari cum aromatibus inſtar gelu: ſed præſtat vt prius in aqua bis ebulliant: deinde ea effuſa decoquantur ad perfectionem: & fiat gelu, vel paſtillus, vel aſſentur cum embāmate idoneo, vt quod viride cognominant, adiectis aromatibus & vino hyeme, omphacio autem & aceto æſtate, Author annotationum in Regimen Salernit. Cum omnis cibus non ſatis coctus noxius ſit, hic tamen præ alijs omnibus: vnde plus quàm reliquorum piſcium coctio eius, temporis requirit. Toſta quidem quàm elixa nutrimento eſt commodior, vitioſis ſcilicet humoribus per ignem ſublatis, Adamus Lonicerus. Captam anguillam & excoriatam, & exenteratam, in fruſta ſatis magna concides, ac veru ad focum bene coques, poſitis inter fruſta lauri aut ſaluiæ folijs, humectando ſemper cocturam muria, quam iſti ſalimolam vocant. Vbi prope cocturam fuerit, farina aut pane trito, addito cinnamo, & ſale inſpergendo circumquaque incruſtato. Elixam ſi voles, cum petroſelino, ſaluia ac aliquot lauri folijs percoques, & agreſta ac pipere ſuffundes. Salitam prętereà in fruſta concides. maceratam in aqua horis quatuor aut quinque, in cacabum ad focum pones. ſemicoctam in aquam recentem transferes: ſinesque efferuere, donec omnino coquatur. Coctam, petroſelino conciſo & aceto ſuffundito, Platina. Torta ex anguillis: Anguillam decorticatam & in fruſta conciſam, parumper elixabis. Amygdalarum ſuccum cum agreſta & aqua roſacea per ſetaceum in catinum tranſmittes. Non erit item ab re, quò ſpiſſius hoc fiat, paſſulas cum tribus aut quatuor ficis contundere. Atriplices deinde cum petroſelino manibus diſfractos, & in oleo parum frictos paſſularum vnciam, nucleorum item pineorum vnciam, gingiberis, piperis, cinnami, crocique parum, ſupradicta tandiu manibus admiſcebis, quoad vnum corpus fiant. Mixta, in patellam bene vnctam & ſubcruſtatam indes, per quædam quaſi tabulata fruſtra anguillæ collocando. vbi ſemicocta fuerit, in ſuperiorem cruſtam pluribus in locis perforatam, modicum agreſtæ, aquæ roſaceę ac ſaccari ſuffundes. Coctam demum hoſtibus appones. Nihil enim boni in ſe habet, Idem. Et rurſus, Anguilla in torta: Anguillæ elixæ & in fruſta conciſæ, aut lac alterius piſcis, aut adipem minutatim inciſam, parum mentę, petroſelini conciſi, pineorum vnciam, tantundem paſſularum, modicum cinnami. gingiberis, piperis ac caryophyllorum addes, miſcebiſq;. In cruſtam deinde extendes, addendo parum optimi olei. Vbi prope cocturam fuerit, duas vncias amygdalarum tunſarum in agreſta cum croco diſſolues, ac per ſetaceum tranſmittes, ſuperq; totam leniter extendes. Hoc pulmento Palladius Rutilius mirè delectatur, etſi nihil boni in ſe habet. Elixari apud nos ſolet, & apponi in iure croceo aromatico. Excoriata fit melior, præcipuè quando aſſatur. ſic enim nimia eius humiditas exiccatur, Albertus: & quod noxium ineſt, euaporat, Obſcurus. Itali anguillas ferè aſſant, & ne pinguedo deſtillet, aſpergunt interim amylo aromatibus mixto. Aſſaturi anguillam coqui in tomos concidunt, quos obeliſcis transfigunt. alij integram aſſant, ita vt poſtquam pelle ablata dorſum repurgauerint, & ſaluię folia pulpę eius inſeruerint, rurſus ei ſuam pellem inducant. Anguilla ſalita plurimum vtuntur Itali Adriatico vicini, Bellonius. Circa catarractam Rheni prope Scaphuſiam, anguillæ digitales tantum ſale inueterantur. Magnas vel ad brachij craſſitudinem capi audio in Aqua mortua, vt appellant, Galliæ Narbonenſis: quæ viuę nec exenteratæ conijciantur in magnum vas ligneum, ſale qui ſufficiat ſuperiniecto. in eo anguillę ſe reuolutant & immoriuntur. Tertiò poſt die exenterantur, paranturque ad cibum in veru. ſic etiam ſalubriores eſſe putant. Ius in anguilla ex Apicio: Piper, ligusticum, apij ſemen, anethum, rhûn Syriacum, caryotam: mel, acetum, liquamen, oleum, ſinape & defrutum. Aliud: Piper, liguſticum, rhûn Syriacum, mentham ſiccam, rutę baccas, ouorum vitella cocta, mulſum, acetum, liquamen, oleum, coques. Τὰς ἐγχέλεις ἥδιον, καὶ μετὰ τεύτλων ἐντυλίξαντες, vt apud Athenęum legimus. hinc Eubulus, Νύμφα ἀπειρόγαμος τεύτλῳ περὶ σῶμα καλυπτὰ λευκόχρως πάρεστιν ἔγχελυς. Et alibi, Αἵ τε λιμνοσώματοι Βοιώτιαι παρῆσαν ἐγχέλεις θεαὶ τεῦτλ᾽ ἀμπεχόμεναι. Et alibi, Παρθένου βοιωτίας Κωπαΐδος, ὀνομάζειν γὰρ αἰδοῦμαι θεάν.

G. Anguilla integra.

Equo aſthmatico (ſic enim interpretor, quem Germanicè ſuffocatum appellant, *erſteckt*) hippiatri quidam anguillam viuam ori inſerunt vt per inteſtina elabatur. Sunt qui anguillam paruam imponi iubeant purgationis gratia. Vide ſupra in E. de Zigaris, qui hoc faciunt vt equi alacriores obeſioresq; videantur. Eſt apud nos nauta, mihi notus, qui viuam aliquando deuorare auſus, integram viuamq; aluo reddidit. Aſſa in cibo ſtomachicos & dyſentericos ſanat, Kiranides. Vinum in quo anguilla ſuffocata ſit, (anguillæ duę necatæ, Plinius,) potui exhibitum, vini odium (tædium, Plinius) parit, Galenus Euporiſton 3.152. Vinum cui immortua fuerit vel modice potum, ſine ebrietate eſt, (ebrietatem arcet,) Kiranides. Gaynerius in cura hecticæ propinat aquam quę vi ignis vaſe chymico deſtillârit ex capis minutatim conciſis, vel anguillis, &c.

Sanguis.

Sanguinem anguillæ cum rubello vino duplici menſura coniunges, & ex aqua tepida mixtum colico ieiunio dabis bibendum, ſed ſub dolore dari oportet. nam & præſens remedium feret, & in futurum morbo huiuſmodi liberabit, Marcellus. Anguillæ pinguis in aqua ſine ſale decoctæ adeps ſupernatans glabro capiti capillos reſtituit illitus, vt Iudęi quidam promittunt. Adeps de anguilla vt dictum eſt collectus, & ſimiliter de anſere, miſcentur ac ſubiguntur cū ſuccis rutæ, abſynthij, hederę terreſtris & cynogloſſi, ad formam vngenti. hoc vncta vulnera alio emplaſtro non egent, & breui perſanantur, ex libro Germanico manuſcripto. Ad ſurditatem: Adipem ſimiliter de anguilla cocta lectum, cum ſucco ſed ſubige: & inde guttam auribus inſtilla: & linteo calido obtura. deinde panem album bene calidum impone, Ex eodem. Pinguedo anguillæ auribus medetur, Author de nat. r. Ad hæmorrhoides exeuntes & dolentes: Anguillam euiſceratam abſciſſis extremis tundito, & in olla vitreata coquito: & cum pinguedine ac liquore qui remanet in fundo vaſis, inungantur hæmorrhoides, Leonellus Fauentinus qui hoc Alberti experimentum eſſe ſcribit, Alexander Benedictus pro eodem remedio filipendulæ herbæ radicis farinam addi iubet, & imponi. Anguillæ hepar cum felle ſuo in vino ſolutum, & pro-

Adeps.

Hepar cum felle. & propinatum alicui clam, abstemium reddit, Kiranides. Locus in quo euulsi fuerint pili, illinatur felle anguillæ masculæ mixto cum oleo rosarum vel sanguine vespertilionis, Arnoldus. *Fel.* Si vaccæ à coitu *Cauda.* cauda anguillæ detur, certò concepturam promittunt quidam, homines scilicet nimis vel stolidi vel superstitiosi.

H.a Λυκηλάτυς Lacedæmonij anguillas vocant, Hesychius. videtur enim vocabulum Lacedæmonij huc pertinere. non ad Λυκιάδες vocem præcedentem. Offia, id est anguilla, Syluaticus, mihi potius ophis scribendum videtur, quod est anguis Græcè. Ἔγχελις apud Aristotelem in vltima per iôta scribitur, vt Athenæus annotat. ego librariorum culpæ id adscripserim: nam ex alijs casibus per ypsilon scriptis apud Aristotelem, (vt sunt in plurali αἱ ἐγχέλυς, τῶν ἐγχελύων vel ἐγχέλεων, τὰς ἐγχέλυς,) coniecerim eum in recto singulari quoque ἔγχελυς dixisse. etymologiæ etiam ratio ypsilon in vltima requirit, cum & vocabulum ἰλὺς, quod est limus ita scribatur. dicitur enim ἔγχελυς διὰ τὸ ἔχεσθαι ἐν ἰλύϊ, vel quasi ἐν ἰλύϊ χεομένη: ex limo quidem etiam gignitur, vt canit Oppianus. recentiores Eberus & Peucerus διὰ τὸ ἄγχεσθαι ἐν ἰλύϊ nominatam coniiciunt, quòd limo strangulentur. etsi id non limo simpliciter, sed aqua perturbata patiuntur. At Scholiastes Aristophanis annotat Bœotos ἔγχελιν per iôta efferre. Non placet quod apud Varinum legitur ἐγχύλης paroxytonum per η. in vltima. Ἔγχελυς & ἔγχελυν Simonides dixit: Homerus ét ἐγχέλυας. videtur .a. per ως quoq; declinari à recto paroxytôo ἐγχέλυς, vel aliter proparoxytono ἔγχελυς. Apud Comicũ & alios plures legimus ἐγχελέων & ἐγχέλεις. Aelius Dionys. in singulari numero docet ἔγχελυς dici, in plurali ἐγχέλεις. ἐγχελέων, (al ἐγχέλεων propar.) ἐγχέλεσι, Varin. Attici (i. q̃t Athen.) ἔγχελυν in singulari per ypsilon proferũt, in plurali sine ypsilo. Σκέψασθε παῖδες τὴν κεφαλὴν ἐγχέλυν, Aristophanes in Acharnensibus. Et alibi, Ἔγχελυν Βοιωτίαν. Et alibi, Καὶ λεῖος ὥσπερ ἔγχελυς. Apud eundem ἐγχέλεις, ἐγχέλεων & ἐγχέλεσι reperias. Ἐγχέλεων αὐτέφιος, Strattis. Οὐδὲ χαίρω σεῦτλοισιν, οὐδ᾽ ἐγχέλυσιν, Aristophanes in Acharnensibus. Ἐγχελίδιον Antiphanes forma diminutiua protulit. vt citat Athenæus: apud quem tamen in alio versu Amphidis poetæ antepenultima eiusdem vocabuli melius per ypsilon legitur. Ὀπτᾶτε τὰ ἐγχέλεια, Aristophan. in Acharnensibus. vbi Scholiastes, λέγει τὰ κρέα, ἢ λέγει τὰς ἐγχέλεις. Varinus ἐγχέλεια interpretatur τὰ τεμάχη τῶν ἐγχελέων.

Ἐνόμιζον ἐγχέλεια καὶ θύννυς ἔχειν, Alexis, Τὰ δ᾽ ἐγχέλεια γράφομαι λειποταξίν, Antiphanes. Est ergo ἐγχέλειος nomen adiectiuum, ac si anguillinum dicas: quare non probo quod alibi apud Athenæum penultima per iôta vel per ypsilon scribitur in versibus Antiphanis, Posidippi & Archestrati. Ἐγχελεοτρόφυς Aristoteles vocat eos qui in viuarijs (quę ἐγχελεῶνας quasi anguillaria nominat) anguillas alunt. apud Athenęum tertia ab initio syllaba per y scribitur: Gaza reddidit, qui viuarijs anguillariis dant operam.

Palynck Flandris est genus anguillæ, nobilius & maius, totum colore fusco: in profundo fluuiorum degit, & aquà discedente se occultat. *Aal* verò ijsdem (vt audio) sub pectore habet colorem flauum ferè, & cadaueribus delectatur. *Ele* vel *Eel*, Anglis (vt dixi) anguilla vocatur: quæ si obesa & grandis fuerit: *Fausen ele* cognominatur. Neque enim *Fausen* piscis nomen per se est, vt quidam scripsit. Minima Anguilla ijsdem *Grigge* vocatur. *Schaflyng* verò media inter *Grigg* & *Fausen ele*. Haud scio an eadem sit Flandrorum & Hollandorum *Palynck*. Anguillæ quædam *Pymper eles* dictæ, ex Flandria in Angliam conuehuntur. Piscis, quem Coloniæ vidimus, pharmacopola seruabat, in vitro aquę pleno, vocatur Germanicè (si rectè memini) *ein pype oyle*, spithamen longus, toto corpore nigris maculis refertus, ore lãpetræ simili, barbato, pinnato dorso, & alecis cauda simili. Hæc amicus quidam ad me. Idem, vt coniicio apud Anglos aut inferiores Germanos *Spralloyle*, vel *Spralbyle* appellatur. nam & hic piscis esse dicitur anguillę similis, sed caput habet vt piscis fundulus, colore cinereo, maculis nigris. dodrantem longus. Idem est fortè quem *Pymper ele* quidam vocitant. Polonicum anguillę nomen est *Vuegorz*.

Gordonius anguillas nemorales inter oculorum remedia commendat, nimirum angues quosdam nigros & anguillis similes intelligens. Lumbricos longos in falconibus recentiores aliqui anguillas vocant. Qui de piscibus iocos quosdam Germanicè confinxerunt, anguillam aiunt histrionem vel mimum esse, *Der Aalist ein Gauckler*: fortè quòd varijs & lubricis motibus hoc hominum genus imitetur. Nos anguilla manet longę cognata colubræ, Iuuenalis Sat. 5. Τὰς εἰκῦς (ἀντὶ τῦ εἰκόνας) τῶν ἐγχέλεων τὰς ἱμὰς μιμύμενοι, Aristophanes in Nebulis, vt citat Suidas.

Harpya vrbs est Illyriæ iuxta Encheleas, Stephanus. Ἰλλυριῶν τὺς καλυμένυς Ἐγχέλεας, Pausanias in Bœoticis. Colchi qui ab Aeete ad repetendam Medeam erant missi, non ausi redire, pars habitarunt in Illyrica circa Ceraunios montes prope Enchelas vel Enchelyas populos, vt Apollonius quarto Argonauticorum refert, Ἀνδρέσσιν Ἐγχελέεσσιν ἐφέστιοι: sed scholiastes Ἐγχέλυας eos vocat.

b Remoram piscem aliqui longitudine mediocri anguillæ ęquant. Circa Ebucam Insulam alicubi in Orbe nouo piscis est mirabilis anguillę similis, excepto capite quod grandius habet, cum pellicula crumenę non dissimili, qua pisces inuolutos comprehendit, & piscatoribus adfert, Gyllius. Albertus in lacu Ponamico pisces magnos nasci scribit anguillis similes, nimirum generis mustelarum quas vulgò *Trüschen* appellant, (aliqui ab anguillæ similitudine *Alputt*: quem piscem inferiores Germani vulgò anguillarum matrem esse dictitant. nam & similis eis est, & ventricosus tanquam grauidus:) vel maiores illis *die Welbnen*. Congrum aliqui Germanicè *Meeraal*, id est anguillam marinam interpretantur: vel quod idem significat *Seepaling*. Angli nomen Latinum seruant, vel etiam anguillæ adiiciunt, *Conger*, *Congerel*. congros verò pusillos priuatim vocant *Eluers*.

c Aliqui in generoso equo cum diuersas aliorum animalium virtutes requirunt, tum etiam anguillę agilitatem nimirum & celeritatem. In sinu detentæ quæ magnę sunt ita circumuinciunt hominem, vt nonnunquam suffocent, calore enim illo tepido delectari verisimile est, Cardanus.

d Referunt fides è corio anguillarum, auditores ad saltationem inclinare, Cardanus.

e.&f Sybaritani hominum luxuriosissimi iis qui anguillas piscarentur aut venderent, vectigalium immunitatem decreuerunt, Athenæus. Οὐ δ᾽ ἂν ἴδῃ πρᾶτον πένητα καὶ νέον Παρὰ Μικίωνος ἐγχέλυς ἀνύμενον, Ἀπάγειν λαβόμενον εἰς τὸ δεσμωτήριον. Alexis. Miseri sunt diuites qui parcè viuũt: Οὐ γὰρ θενὼν γε δήπυτ᾽ ἔγχελυν φάγοις, Philetærus. Menander inter paucas sumptuosissimi conuiuij delicias, quæ talẽto ferè cõstarent, anguillas et-

Ias etiam numerat. Τῷ δὲ (Γόγγρῳ) μετ' ἴχνια βαῖνε θεὰ λευκώλενος ἰχθὺς Ἔγχελυς, ἣ Διὸς εὔχετ' ἐν ἀγκοίνῃσι μιγῆναι: Ἐγκαϊτῶν, ὅθεν ἐγχέλεων γένος ἀγροτεράων, Matron Parodus in descriptione conuiuij. addit autem tantam fuisse vt vix à duobus viris robustis eleuari potuerit. Τὴν ἔγχελυν μέγιστον ἡγῇ δαίμονα: Ἡμεῖς δὲ τῶν ὄψων μέγιστον παρὰ πολύ, Anaxandrides Aegyptium quendam alloquens.

Καὶ τἄλλα δεινοὺς φασὶ τοὺς Αἰγυπτίους
Εἶναι, τὸ νομίσαι τ' ἰσόθεον τὸν ἔγχελυν.
Πολὺ τῶν θεῶν γάρ ἐστι τιμιωτέρος.
Τῶν μὲν γὰρ εὐξαμένοισιν ἔσθ' ἡμῖν τυχεῖν,
Τούτων δὲ δραχμὰς τοὐλάχιστον δώδεκα
Ἢ πλέον ἀναλώσασιν, ὀσφρανθῆναι μόνον.

Οὕτως ἔσθ' ἅγιον παντελῶς τὸ θηρίον, Antiphanes apud Athenæum. Apud eundem Epicureus quidam anguilla apposita, Παρέστιν (ἔφη) τῶν δείπνων Ἑλένη, ἐγὼ οὖν Πάρις ἔσομαι, καὶ χεῖρας μήπω τινὸς ἐκτετακότος ἐπ' αὐτὴν, ἐπιβαλὼν ἐψίλωσε τὸ πλευρὸν ἀναγαγὼν εἰς ἄκανθαν. Et Antiphanes eodem recitante, Πάντ' ἐστὶν ἡμῖν, ἥ τε γὰρ σωώνυμος Τῆς ἔνδον οὔσης ἔγχελυς Βοιωτία, Μιχθεῖσα κοίλοις ἐν βυθοῖσι καχλάζεις Χλιαίνετ', αἴρετ', ἕψεται, παφλάζεται. Nidorem quoque (inquit) talem emittit, tantumq́, vt ne faber quidem vllus adueniens naso præditus, facile hinc discederet.

Σκέψασθε παῖδες τὴν ἀρίστην ἔγχελυν
Ἥκουσαν εἰλὼ μόλις ἔτει ποθουμένην.
Προσείπατ' αὐτὴν ὦ τέν, *αἴθρακας δ' ἐγὼ
Ὑμῖν παρέξω τῆσδε τῆς ξένης χάριν.
Ἀλλ' ἔσφερ' αὐτήν. μηδὲ γὰρ θανὼν ποτε
Σοῦ χωρὶς εἴην ἐντετευτλανωμένης,

*fortè ὦ τᾶν, si per carmē liceat.

Dicæopolis homo luxuriosus in Acharnensibus Aristophanis. Scholiastes cum teutlis, id est betis olere anguillas coctas fieri suauissimas scribit: Vnde & alibi dixerit poëta, Τὰς ἐν τεύτλοις λοχευομένας. Εἰς τὴν ἀποδεδαρμένην ἔγχελυν, Οὐ περικαλυπτομένα βοστρυχώδεα, Charmus Syracusanus apud Atheneum qui parœmias aliquas de vnoquoque ferculo in promptu habebat. Lendes tolluntur anguibus in cibo sumptis anguillarum modo, Plinius.

Πολλὰς δὲ τυφλὰς ἐγχέλυας ἐδέξω, Archilochus apud Athenæum. Anguilla Aegyptiorum literis inuidiam signare videtur, quæ ita bonis infesta omnibus est, vt anguilla piscibus, quorum omnium societatem & communionem fugit, Cælius. De significationibus ab anguilla sumptis, plura leges in Hieroglyphicis Pierij Valeriani. h.

Lepidotum & anguillam pisces sacros censent Aegyptij, Herodotus. Agatharchides scribit Bœotios Copaidas anguillas magnas victimarum instar coronare, & cum votis ac precibus iniecto hordeo dijs sacrificare, Athenæus.

Prouerbia. Cissamis Côus: Hunc aiunt pecuarijs gregibus supra modum diuitem fuisse, verùm anguillam quotannis apparere solitam, quæ pulcherrimam omnium pecudem raperet. Ea cum (ab ipso occisa, Suid.) in somnis apparens hominem commonuisset vt sepeliret sese, & ille negligeret, euenit vt tum ipse, tum vniuersum illius genus radicitus interiret, Hæc fermè Zenodotus. Hoc quidem prouerbium Delium aliquem natatorem requirit. Apparet affine quod alibi dictum est Temesseus (Τεμέσιος, ἢ ὁ ἐν Τεμέσῃ ἥρως, Eustathius) genius, Erasmus. Suidas habet Crissamis per s. duplex, Varinus per simplex. Anguillas venari seu captare (Ἐγχέλεις θηρᾶσθαι) dicuntur, qui priuati compendij causa cient tumultus: inde ducta similitudine, quòd cum aqua stat immota, nihil capiūt, qui capiant anguillas: cum verò sursum ac deorsum miscent ac perturbant aquam, ita demum capiunt, (cuius rei causa superius explicata est Rondeletij verbis.) Quadrabit in eos, quibus tranquillo reipublicæ statu, nihil est emolumēti. Proinde seditiones gaudent exoriri, quo ciuitatis publicum malum in suum priuatum vertāt commodum. Prouerbium extat apud Aristophanem, (cuius versus recitat Rondeletius,) Erasmus. Meminit & Suidas in Ἐγχέλεις θηρώμενος, & rursus in Ταυτὸν ἐποίησεν: vbi sic scribit: Οἱ τὰς ἐγχέλεις θηρῶντες τῷ θολῷ τῆς κρήνης προσχρώμενοι, καὶ τὸν βόρβορον ἀνταράξαντες, τῆς θήρας τυγχάνουσι. Hinc illud Alciati Emblema in diuites publico malo:

Anguillas quisquis captat, si limpida verrat
Flumina, si illimes ausit adire lacus,
Cassus erit, ludetq́ operam, multum excitet ergo
Si cretæ, & vitreas palmula turbet aquas,
Diues erit. Sic ijs res publica turbida lucro est,
Qui pace, arctati legibus, esuriunt.

Ἀπ' οὐρᾶς τὴν ἔγχελυν ἔχεις, id est, Cauda tenes anguillam: In eos aptè dicetur, quibus res est cum hominibus lubrica fide, perfidisq́;. aut qui rem fugitiuam atq; incertam aliquam habent, quam tueri diu nō possint, Erasmus. Tappius idem Germanicè profert tanquam vsitatū. *Du hast den aale bey dem schvuantz:* Vel, *Er ist zu halten vvie ein aale bey dem schvuantz.* Anguilla magis lubricus Erasmo prouerbialiter vsurpatur. Anguilla est, elabitur, Plautus Pseudolo, Λεῖος ὥσπερ ἔγχελυς, Aristophanes. Hinc nos aliquando in vitam humanam his versibus lusimus:

Anguillæ similis vita est, sic lubrica fertur.
Et quo solicitè premitur magis, effugit illa
Lubricitate sua citius, transitq́ prementem.

Folio ficulno anguillam, subaudiendum tenes: Τῷ θρίῳ τὴν ἔγχελυν: Vbi quis alioqui fugax & lubricus, arctiore nodo tenetur quàm possit elabi. Nam fici folium scabrum est, vt cui nomen etiam inditum ab asperitate scripserit Plutarchus, atque ob id ad retinendam anguillam natura lubricam vel maximè idoneum, Erasmus.

Emblema Alciati in deprehensum:

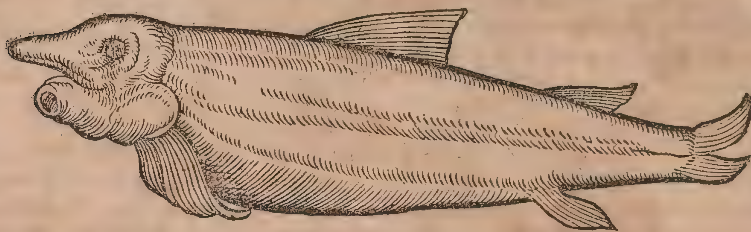
Iandudum quacunque fugis te persequor: at nunc
Cassibus in nostris denique captus ades.
Amplius haud poteris vires eludere nostras,
Ficulno anguillam strinximus in folio.

Anios pisces nominat Tarentinus in Geoponicis. Ipse ἀνίων scribit in gignendi casu plurali, nisi mendum est.

ANODORCAS, ἀνωδόρκας, nomen piſcis qui & bricchus dicitur, apud Thebanos, Heſychius & Varinus. Legimus & brincum piſcem. Anodorcæ quidem nominis ſignificatio, cum vranoſcopo conuenit. In Lexicon Græcolatinum quidam inſcripſit piſcem eſſe è cetaceorum genere, qui alias brincos dicatur, ſed authorem non nominant.

DE ANTACEO BORYSTHENIS. RONDELETIVS.

Similis eſt huic figura attili in Bellonij libro, niſi quod vnicam in dorſo pinnam habet, & caudam nonnihil differentem. Sed aliter attilum Rondeletius pingit.

ANTACEI piſces dicũtur prægrãdes, & vaſtæ magnitudinis in Mæotide & in Boryſthene. Ex his vnᵘ eſt quem hic proponimus roſtro oblongo, acuto, oris vaſto & rotundo hiatu in ſupina parte.

DE EXOSSE PISCE, ET DE ICHTHYOCOLLA RONDELETIVS.

Bellonii figura ab hac differt, præſertim cauda. Hunc autem vocat Germanicè Huſen & Bolich: & geminas in dorſo pinnas ei appingit, &c. Huſo, inquit, Germanorum. aliarum gentium nomina eadem quæ Bellonius ponit.

B CETACEVS piſcis eſt quem hîc proponimus, cartilagineus, ſine oſſibus vllis aut ſpinis, ſine ſquamis. Capite eſt craſſo & lato, ore magno & in prõptu poſito, è ſuperiore maxilla quatuor apophyſes carnoſæ dependent. Oculos paruos habet pro corporis magnitudine.

F Carne eſt prædulci & glutinoſo admodum, ob id ſalituræ idonea, qua melior redditur & rubeſcens Salmonis modo, atque etiam durior, quàm ob cauſam aliquandiu maceranda priuſquam coquatur. Eã Tanais & Ponti accolæ Romam & Venetias tranſmittunt, illicq; in foro piſcatorio venditur.

A Ab huius piſcis carne viſcida admodum & tenaci, & ab inteſtino ſiue membrana interna longa, quam complicatam & exſiccatam pro Ichthyocolla vendunt, in Ponto Collanus dicitur vulgò, (&c. vt Bellonius.) Quo verò nomine veteres hunc piſcem deſignarint, inquirendum. Primùm eorum improbanda eſt ſententia qui Marionem dici arbitrentur, quod vox hæc affinis ſit Græcorum huius ætatis appellationi, qua piſcem hunc ex quo glutinum fit, nominant. Cui rei Plinij authoritatem adiungũt, ex lib. 9. Et in Danubio Mario extrahitur porculo marino ſimillimus. Sed cùm Marionis nomen apud nullum autorem Græcum vel Latinum legatur pro piſce, Barbarũ eſſe iudico: depravatumq́; eſſe Plinij locum modo citatum docuit me Gulielmus Pelicerius Monſpelienſis Epiſcopus in Plinij lectione exercitatiſſimus & diligentiſſimus: neque enim Mario legendum eſſe, neque mari, vt in vulgatis noſtris exemplaribus habetur, ſed maior, ex veterum & optimorum codicum collatione. Et ne ab eodem loco recedamus, alia eius vitia corrigemus, & inde piſcis de quo nunc agimus nomen Latinum eliciemus. Locus ita nunc vulgò in excuſis legitur: Præcipua magnitudine Thunni inuenimus talenta xv. pependiſſe. Eiuſdem caudę latitudinem duo cubita & palmum. Sũt & in quibuſdam amnibus haud minores, Silurus in Nilo, Eſos in Rheno, Attilus in Pado inertia pingueſcens, ad mille aliquando libras, catenato captus hamo, nec niſi boũm iugis extractus. Silurus graſſatur vbicunque eſt, omne animal appetẽs, equos innatantes ſæpe demergens, præcipuè in Mæno Germaniæ amne propter Lisboum: & in Danubio maior, porculo marino ſimillimus. Et in Boryſthene memoratur præcipua magnitudo, nullis oſſibus, ſpiniſue interſitis, carne prædulci. Statim initio eius loci pro Thunni, Thunnum rectè emendauit Maſſarius, * vt vnicus hic intelligatur mirandæ magnitudinis, ſicq; legatur: Præcipua magnitudine Thunnum inuenimus talenta xv. pependiſſe, &c. Deinde pro Eſos in Rheno legendum puto Exos, de quo Exoſſe piſce, ea poſtrema intelligenda ſunt. Et in Boryſthene memoratur pręcipua magnitudo nullis oſſibus, ſpiniſue interſitis, quę piſci quem capiti huic præfiximus aptè quadrant: oſſibus enim ſpiniſque, quæ etiam piſcium oſſa dicuntur, prorſus caret, vt Exos optimo quidem iure dicatur. Hæc

Mario non recte apud Plinium legi. Cap. 15.

Plinii verba.

** Idem ſenſus erit, ſi Thunni legas, & punctum addas.*

Hæc postrema Plinij verba ad Silurum referri non possunt, vt quidam falsò opinati sunt: Silurus enim ex Plinio lib. 22. spinas habet. Siluri, inquit, fluuiatilis, qui & alibi quàm in Nilo nascitur, carnes impositæ recentes, siue salsæ. Eiusdem cinis extrahit, & adeps, & cinis spinæ eius vicem spodij præbet. Ex quo loco illud quoque colligitur Silurum Nilo amni peculiarem non esse, nec Exossem Rheno, quamuis in loco prius citato scripserit Plinius, Silurus in Nilo, Exos in Rheno. nam Silurum etiam hodie in Danubio capi constat, Exossem in eodem Danubio, atque in Borysthene. Cùm igitur tres prægrandes & cetaceos pisces proposuisset Plinius, Silurũ, Exossem, Attilum, singulos deinceps explanãs per epexegesim primum de Attilo, deinde de Siluro, postremo de Exosse dicit.

Cap. 20.

Absurdum etiam non fuerit piscem hunc ichthyocollam appellari. nam etsi nomen hoc glutinum ex pisce significet, tamen pro pisce interdum sumitur teste Plinio libro 32. Ichthyocolla appellatur piscis, cui glutinosum est corium. idemque nomen glutino eius. Idem gluten Dioscoridi venter est piscis cetacei, præstatque candicans, natione Ponticum. quale hodie quoque ex eius piscis intestino ex Ponto mittitur, quòd maximo est argumento piscem hunc Ichthyocollam esse.

Ichthyocolla. Cap. 7. Lib. 3. cap. 102

E Sed quoniam in Ichthyocollæ mentionem incidimus, ex quibus piscis partibus gluten excoquatur, & quibus alijs ex rebus etiam fiat, explicandum. * Quidam ex ventre non ex corio fieri dicunt. Aristoteles non ex vno tantùm pisce id confici existimasse videtur. Inest, inquit, in cute omnium lentor quidam mucosus, verùm alijs magis, vt in tergo bubulo, ex quo glutinum facere solent. Quinetiam ex piscibus glutinum à nonnullis excoquitur. Ergo ex Galeis, cæterisque cartilagineis piscibus, ex sepia fieri posse puto.

*De Ichthyocolla, & vnde fiat. * Plinius. Lib. 3. de Hist. cap. 11.*

Docti quidam eam Asinorum speciem, quam Moluam Galli vocant, Ichthyocollam esse arbitrati sunt, quod ea glutinosa sit admodum, & eius partes quædam in glutinum densari possint. Sed ea opinio ex eo facile conuellitur, quod * Plinius & Dioscorides Ponticam Ichthyocollam imprimis commendant. Διαφέρει δὲ ἡ ἐν Πόντῳ γεννωμένη οὖσα λευκὴ ἀπότραχυς, οὐ ψωρώδης, τάχιστα τηκομένη. Plinius: Ichthyocolla laudatur Pontica, candicans, & carens venis squamisque, & quæ celerrimè liquescit. Molua autem non solùm Ponti, sed & maris Mediterranei accolis omnibus planè incognita nunc est, & olim fuit, quia in Oceano solùm capitur. Quamobrem Ichthyocolla esse non potest, etiamsi ex ea glutinum confici posse non negem. Quantum ad priorem scriptorum dissensionem attinet, id tenendum, & ex corio siue ex cute, & ex intestinis ventriculoque, atq; ex capite, pinnis, cauda piscis Exossis: item ex taurorum & boum auribus, collo, glutinum excoqui posse. inest enim in corijs glutinosus & mucosus humor. aliæ verò partes quas diximus ex crassa & viscida pituita & constant, & aluntur.

*Molua asinorum species in Oceano, nõ est ichthyocolla piscis, etsi ex ea glutinum fieri possit. *Lib. 3. ca. 102 Glutinũ vnde*

G Madescere debet Ichthyocolla, ait Plinius, concisa in aqua, aut aceto, nocte & die; mox tundi marinis lapidibus, vt facilius liquescat. Vtilem eam in capitis doloribus affirmant, & tetanothris. Dioscorides vtilem esse tradit emplastris capitis & leprarum medicaminibus, & tetanothris quæ cutem faciei erugant & extendunt. Eiusdem vsus ad maturandos abscessus plurimùm confert: & peritonæo discisso siue in enterocele, siue in epiplocele, vtiliter admoueri frequenter sum expertus. In sanguinis sputo, in iure capi dissoluitur, vel cum medicamentis assumi prodest, necnon in pulmonum vlceribus cum Cancrorum fluuiatilium cinere. Miscetur cerato illi Mesuæ Diapente nuncupato. Eius vires à Paulo Æg. hæ traduntur. Ichthyocollæ vis est opplere & siccare: rectè miscetur emplastris capitis, & glutinantibus, & ijs quę ad lepras tollendas, & erugandam faciem conficiuntur. Præter ea quę dicta sunt addit Auicenna valere * ad vesicas ex vstione factas, & ad scabiem vlcerosam, quòd desiccet & glutinet.

Lib. 32. cap. 7. Lib. 3. cap. 102 Lib. 7. † Eadem vis taurocollæ.

E Non solum ex piscibus, sed etiam ex alijs animantibus glutinum fieri autor est Plinius. Boum corijs inquit, glutinum excoquitur, taurorumq; , & id præcipuum.

Lib. 11. cap. 39.

DE ICHTHYOCOLLA, BELLONIVS.

F Nullo, aut admodum paruo nutriendis corporibus nostris est vsui, qui Pontico vulgo Collanus piscis, Bononiensibus Copsus appellatur.

E Valet autem ad conglutinandas omnis generis chartas, atq; instrumenta musica, reliquaq; lignaria incrustamenta, quæ tessellato, imbricato, & vermiculato opere fiunt.

A Quamobrem cum antiqui nullum aliud nomen peculiare haberent, quod huic pisci imponerent, partem pro toto accipientes ichthyocollam, vt & Itali Colpiscem, & vulgus Colabuccum appellauerunt. Quanquam ex multorum aliorum piscium folliculis Ichthyocolla fieri soleat. Ferrarienses (apud quos, pro Sturione, nequissima Ichthyopolarum impostura interdum venditur, quum eius caro multum inferioris sit notæ) piscem Iudaicum nominauerunt, alij Copesce. Est Italiæ fluminibus (*fortè est inter Italiæ flumina*) Eridano aut Pado tantum peculiaris: Herodoto à magnitudine qua cetaceos pisces ęquare conspicitur, Antaceus: Põponio quoque Magnus vocitatus est, ac Borysthenis incola. Est enim præcipuæ magnitudinis piscis, Sturioni & Attilo cognat⁹: qui quòd quaternis veluti barbis ad labia sit communitus, ab ijs qui Tanaim incolunt, vulgo Barbotta dicitur. Germanis, apud quos sexcentarum * librarum pondo ex Danubio aduectum conspeximus, ab ingenti, & quasi cuiusdam paruulę domus magnitudine, hyperbolycę *Hausen* dictus est. Flandris *Bolich*.

** scilicet medicarum.*

B Ossibus ac spinis caret, oblongamque ac propè teretem formam refert: hoc à Sturione, atque Attilo præcipuè dissidens, quod rostro careat, magnum oris rictum præ se ferat, sitque sublutea, dura, læui ac glabra cute conuestita carne. Proinde oculos pro corporis mole admodum exiguos ostendit: binaque ante ipsorum canthum, parua atq; aperta foramina: pinnas in tergore duas, ad caudam erectas, sub qua tertiam videas podici vicinam: ac branchias veluti spineo tegmine communitas, Sturionis modo: magis tamen bifurcam habet caudam, præcipuaque à cæteris piscibus nota discernitur, quòd paulò supra spineum operimentum branchiarum, quodam ad eius latera impresso foramine peruius sit. Mirum est, collam ex solo huius piscis folliculo à capite ad caudam per spinæ longitudinem extenso in Ponto fieri, cum Dioscorides ex ventre piscis cetacei confici referat. Germani hanc vesiculam in Ichthyocolla exprimentes, *Hausen plosen* nominant, quam recens ab ipso pisce detractam agglomerant ac transfluunt, exiccatamq; ad nos ex Ponto transmittere solent.

Carnem autem huius, sale conspersam, Græcorum vulgus in delicijs habet, Moronam appellantes quam Venetijs publicè diuendi solitam, quidam Silurum putant: à quo tamen quantum hic piscis distet, suo loco docebimus. Hæc Bellonius. Ego piscem *Bolch* vel *Bolch* Germanis inferioribus dictum, suo loco inter Asellos ab Husone diuersum esse ostendam. barbuttæ quidem nomine ijsdem Germanis mustella fluuiatilis vel lacustris nominatur, quàm tryschiam nostri vocant.

DE ANTACÆO COROLLARIVM.

Antaceis nomẽ videtur amnis dedisse in Mæotim lacum Asiatica parte influens, Hermolaus. Recentior quidam hunc fluuium imperitè Anticiten, & pisces Anticæos nominauit. Antacites Sarmatiæ fluuius haud longè Tyramba oppido in Mæotin exit. à quo Antacæi pisces, qui pro ossibus cartilaginem habent. Antacæorum præstantissima salsamenta quotannis à Mæotica palude in Adriam usque inuehi solitum, Hermolaus asserit, Vadianus. Ego omnino antacæos scripserim à recto Ἀνταϰαῖος penultima longa, per αι. diphthongum circumflexum. quamobrem ab Archestrato in versu dactylico nominari non potuit, vbi de salsamentis Bosphori loquitur:

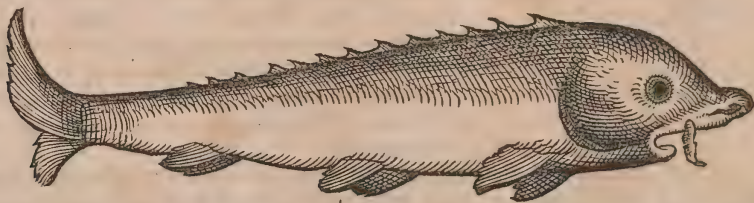
Βοσπόρου ἐϰπλεύσαντα τὰ λευϰότατ᾽ ἀλλὰ προσέσω. Μηδὲν ἐϰεῖ στερεᾶς σαρϰὸς Μαιώτιδι λίμνῃ
Ἰχθύος αὐξηθέντος, ὃν ἐν μέτρῳ οὐ θέμις εἰπεῖν.

Plinius Antacas populos circa Mæotin Colchis vicinos facit, lib. 6. cap. 7. Recentior quidam Antacæos à Ponti fluuio Antace, (cuius ego nomen apud authores legisse non memini,) dictos conijcit. Cete magna (id est magnos cetaceos pisces) quæ antacæos nominant & inueterant, Borysthenes alit, Eustathius in Dionysium ex quarto Herodoti. Antacæi delphinis magnitudine pares circa Borysthenis & Mæotidis ostia ad Gangamam (sic enim locum appellant) ligonibus effodiuntur, Strabo lib. 7. Antacei, id est grandia cete, in Danubio nascuntur, Ælianus. Athenæus dicit ἡμίνιρον (penultima alias per η. scribitur) idem esse quod ἡμιτάριχος: cuius meminerit Sopater Paphius his verbis:

Ἐδέξατ᾽ ἀνταϰαῖον, ὃν τρέφει μέγας Ἴστρος, Σϰύθαισιν ἡμίνιρον ἡδονήν.

In Borysthene memoratur præcipua magnitudo, nullis ossibus spinísue intersitis, carne prædulci, Plinius. quem de siluro hic sentire, quidam falsò opinati sunt. Silurus nanque spinas habet: & cinerem spinæ eius vicem spodij præbere author est Plinius. Intelligit autem antacæum piscem. hunc Mela Pomponius & Solinus intelligentes, optimi saporis esse prodiderunt: quod etiam Barbarus in Corollario, capite de omotaricho, ita exponere videtur, Fr. Massarius Ex antacæis salsamenta fiunt, præsertim ex maxillis & ijs quæ circa palatum sunt partibus, (quòd eæ partes aliis suauitate præstent,) Dorion. Istri flumine per hyemem glacie astricto, piscatores alicubi ea perfracta veluti puteum excauant & aperiunt: vbi cum permulti alij pisces facile capiuntur, tum antacæi quoque: & ij quidem teneri. nã qui ætate processerunt, ad maximi Thunni magnitudinem accedunt. ij sanè pinguissimo abdomine sunt, vt eius ventrem lactantis Scrophæ suos fœtus vbera dicas: sicq; aspero corio teguntur, vt eo perpoliantur hastæ. Ab illius capitis medio à medulla (cerebro) ad caudam mollis & stricta membrana pertinet: quam ad assum solem exsiccatam, flagellum ad concitanda iumenta efficere possis. Cum est iusta magnitudine, sub glaciem subiens, nunquam ad cauum seu puteum glaciei peruenit, sed aut sub saxa subijcitur, aut in imam harenam ad vitandum frigus abditur. Nam id temporis cum gelidum est flumen, & perfrigida tempestas, nullis nec herbis nec piscibus vesci necesse habet: tantum inertia laboris gaudet, & alitur ex pingui suo succo. Et quemadmodum Polypi, cum præda destituũtur, brachia sua circumrodunt: sic is suam pinguitudinem exedens viuit. Ineunte rursus verè, iamque libere fluente Istro, odit ignauiam: itaque sese ex latibulis ad summam aquam incitãs, aquæ spuma expletur. Vbi magno murmure rapidus fertur, ibi à piscatoribus ad hunc modum insidias ei molientibus facile capitur, vt hamus cum linea in spumam demissus, sub arborem occultetur. & ferri splendor minimè perspicuus sit: is tum ore hiante atque imminente. liguriens insidiosam escam deuorat, ex eoque perit, vnde prius alebatur, Ælianus 14. 26. Hinc facile constat, non quosuis grandiori corpore pisces, qui cacetei solẽt vocari, antaceos quoque rectè dici, vt nuper quidam existimarunt. Τάριχος Ἀνταϰαῖον ἢ Γαδειριϰόν, Antiphanes apud Athenæum: qui & alibi conuiuium describens in quinto pinacisco ἀνταϰαίου μιϰρὸν fuisse scribit. Vngari piscem Tock appellant, quem supra mox post Acipenserem descripsi, non alium puto quàm Husonem Germani: videtur autem Tock vocabulum per aphæresin ab antaceo factum.

ALTERVM COROLLARIVM DE HVSONE, VT GERmani appellant, docti plerĩq; antaceum interpretantur.

Nostra husonis effigies, quam egregius mercator Ioannes Dernschuuam è Pannonia ad nos transmisit, alia est quàm quæ à Rondeletio & Bellonio pingitur, qui hunc piscem Græco nomine ichthyocollã nominãt. vnde apparet non eundem esse husonem nostrum, etiamsi ita iudicauit Bellonius, cum ipsorum ichthyocolla. Est tamen forte cognatio quædam, & quæ ichthyocolla dicitur, fieri nimirum ex vtroque potest. Sunt antacæi pisces (inquit Vadianus in Epitome trium terrę partium, certum est autẽ eum de husonibus nostris sentire) qui Istrũ aduersum è Ponto ingressi, Pannonia inferiori, mẽsibus maximè Octobri & Nouẽbri capti, clarissimæ vrbi Viẽnensi magna copia inuehũtur. Ipsi vidimus plerosq; magnitu-

magnitudinis pondo quadringentorum, minimos quinquaginta. frequentem numerum circiter pondo centum, ducenta, trecenta, plus minus, quorum magna pars ſalſamentarijs cedit. Sed & recēter coctis eximia ſuauitas: & negāt horum lactibus quicquam in cibo aut dulcius aut delicatius reperiri. Miror autem hac quoque in parte naturę vim, vt non minus in vndis piſces quàm in terris volucres aut feræ migrent. centum quinquaginta milliaribus Germanicis ex Euxino mari in eum vſque locum Pānoniæ, vbi illorum captura eſt, aduerſis ſuauibusque vndis innatant. Et memoria teneo Antaceum duobus milliaribus ſuprà vrbem inclytam Viennam captum, piſcatoribus magno miraculo, Hæc ille.

Ezox.

Ezox piſcis eſt, quem quidam lachſum vocant: quidam autem magnum piſcem Danubij, & quarundam aquarum influentium in Danubium, quem Vngari & Alemanni huſonem nominant, Albertus. Cæterum lachſus Germanis idem eſt qui ſalmo, qui in Rheno inuenitur (vt Plinius quoque ſcribit) prægrandis. Iſox, Ἴσοξ, piſcis quidam cetaceus, Heſychius & Varinus. Inter recentiores etiam hodie non indoctis quibuſdam eſox non alius quàm lachſus noſter videtur, vt Georgio Agricolæ, & Ebero cum Peucero. quibus & ipſe facile aſſentior: etſi Rondeletius aliter iudicet. Salmo Illyricè loſos vocatur affini vocabulo. Apud Plinium lib. 9. cap. 15. de maximis piſcibus propriè dictis mentio fit: vt ſunt inter marinos thunni: & in quibuſdam amnibus haud minores, (ſcilicet thynno,) ſilurus in Nilo & Mæno, eſos in Rheno, attilus in Pado: & in Danubio maior, (ſcilicet thynno,) porculo marino ſimillimus. Et in Boryſthene (inquit) memoratur (idem ſcilicet qui in Danubio, de quo proxime dixerat, innominatus ille, hoc eſt huſo, non autem eſos, vt Rondeletius accipit, de quo ſuperius dixerat,) præcipua magnitudo (id eſt piſcis præcipuæ magnitudinis) nullis oſſibus, &c, niſi quis Boryſtheniten illic piſcem, ſui quoque generis, & à præcedentibus omnibus diuerſum faciat, vt fortè porculo marino ſimillimus, ſit ſturio: Boryſthenites verò ſit antacæus ſiue huſo, quæ nobis ſententia magis placet. Hoc interim probo, quòd Rondeletius maior potius legit, quàm mario vel mari. Ezox (Huſo) eſt piſcis Danubij maximus, ita vt vix biga trahi poſſit ab equis tribus aut quatuor. Vnum habet inteſtinum: oſſa pauca & parua in corpore, cartilaginea potius quam ſolida: ſed in capite fertur multa habere oſſa: & carnes dulciſſimas, guſtu vel ſpecie porcinis perſimiles. Toto corpore lenis eſt, nec *aſperum quicquā vel in corpore vel intus habet. Mitiſſimus eſt, ac timidus: quippe qui nec aduerſus minimum piſciculum ſe defendere poſſit, ſed ſtatim agitatur ad fugam. Huic ſturio per luſum ſe affricare gaudet: quem ezox ſtatim vt ſenſerit, ad latibula fugit, quæ ſibi tutelæ gratia in ripis fodere ſolet. Sed quandoque ſturio importunus eijcit latitantem, ſequiturque fugientem. & quia magni ſunt ambo, nec etiam in copioſiſſimis aquis latêre poſſunt, diſcurrendo, & ante ſe aquas agitando ſæpe ſimul à piſcantibus capiuntur. Piſcis hic captus vino generoſo vel lacte potatur. nam vino inebriatus viuere poteſt pluribus diebus, quare ad longinquas regiones cibi gratia defertur. Bibit autem vini ſextarios quatuor antequam inebrietur, Author de nat. rerum. Huſo eſt piſcis non ſquamoſus, ſpecie ſturionis, ſed pellis albæ & lenis abſq; omni ſquama & ſpina. Inuenitur autem longitudine vigintiquatuor pedum, quando perfectus eſt: & hac menſura tanto minor, quanto ætate inferior fuerit. Nullum omnino os habet *in capite. Loco ſpinæ dorſi cartilago eſt, quæ foramen habet magnum, & vacuum, à capite à caudam, tanquam terebello perforatū. Nullæ ei ſpinæ, ſed pinnæ eius coniunguntur cartilagini. Caro eius in dorſo ſaporem vitulinæ refert: in ventre verò porcinæ. Et habet adipem intermixtum pinguedini. ſicut porc⁹. Nec reperitur in alijs aquis quàm Danubio, & influentibus in eum, Albertus. Apud Neuros naſcitur Boryſthenes flumen, in quo piſces egregij ſaporis, & quib. oſſa nulla ſunt, nec aliud quàm cartilagines tenerrimæ, Solinus. Piſces in Danubio capiuntur nimij ſaporis, oſſibus carentes, cartilaginem tantum habentes in corporis continentiam, Iornandes.

† Figura noſtra dorſum aſperū habet.

** al. niſi in capite.*

Mario.

Mario vt apud Plinium non rectè legi concedatur, ea tamen voce hunc piſcem nominari abſurdum non eſt, non modò quòd multi eruditi apud Plinium ſic legerint, & de hoc piſce interpretati ſint: ſed etiam propter etymologiam. *mor* enim Germanis ſuem fœminam ſignificat: & Cretenſes eandem marin appellant: & huſo quaſi hys vel hyſio vel hyſca dictus videtur. vnde & Illyricè Vuyz appellatur. & moronam non ſolum Itali, ſed etiam Cyprij alijque vocant, illi huſonem noſtrum, hi ſimilem ei ſturionem. Cauendum verò ne quis marionem vel moronem cum morua confundat, quòd & nomina conueniant, & ex vtroq; ichthyocolla fiat aut fieri poſſit. Eſt enim morua aſellorum generis. Murca verò vel Muruca, vt in Alberti libris paſſim deprauatis legitur, cum quo iſtorum piſcium conueniat, non facilè dixerim. Glutinum (inquit) fit ex veſicis piſcium, præcipuè huſonis, & piſcis marini qui vocatur murca. Et alibi, Piſces quidam corium habent aſperum, ita vt eo arido etiam lignum radatur: vt piſcis quem Flandri maritimi **Seerobe* nominant, quod eſt canicula marina. aliquid etiam habet muruca & ſturio, & quæ roſtro ſimilia ſunt ſturioni.

Murca. Muruca.

† Seehunde potius.

Eſt & *Morhouch* alius piſcis Britannis, vt audio, quem ijdem alibi *Morſchvveir*, eiuſdem ſignificationis Germanica voce appellant. *mor* enim eis mare ſonat (non vt nobis ſcropham) & *houch* porcum. delphinum autem & turſionem porcos marinos vocitant. Mario Danubij vulgo Italorum etiam nunc ſemilatino nomine moro appellatur, ob ſalſamenta illis notus, guſtu aſpectuque porcinam ſalitam nonnihil referentia, Germanis barbarico vocabulo Huſio dictus, Sig. Gelenius in Plinium. Idem in epiſtola ad nos: Porcini generis ſunt, attilus, ſturio, (*vt in Acipenſere pluribus recitaui,*) & qui Germanis *Hus*, noſtratibus (Bohemis) Vuyz, vtrunque ac ſi Græcè dicas ὗς, vel hyſca, manifeſta ad Græcam vocem alluſione dicitur. Cælius Calcagninus quoque Huſonem Pannoniæ, Moronam in Italia dici teſtatur. In Danubio non modò extrahitur Mario, ſed in alijs pleriſque fluuijs, quem nunc parua immutatione Moronem vulgo appellant, Gillius. Alius eſt Μαρῖνος piſcis Ariſtoteli memoratus. Eſt animal quod in toto corpore non habet os niſi in capite, & loco omnium aliorum eſt cartilago: ita quòd in loco ſpōdylorum non habet armillas: ſed vnam continuam cartilaginem extenſam per dorſum, & eſt perforata continuo magno foramine vacuo, in quo eſt modicum humiditatis aquæ medulloſæ, vt piſcis qui Huſo vocatur in Danubio, Albertus. In oceano hoc genus reperiri non puto. Inteſtina eius Viennæ vocant *Huſenknopf*, quæ præpinguia & copioſa ſunt, ita vt vas ferè octo congiorum aliquando repleant. E Ponto Danubium ſubeunt, inter Budam & Viennam capiuntur: cubitorum aliquando ſex longitudine,

 gitudine,

gitudine, oculis paruis, Gregatim natant: & cantum sequuntur tubarum, ad quem etiam ex aduersa ripa accedunt, & sic irretiuntur (vt audio) extrahunturq; vncis. In aqua robore valent, & piscatorem si cauda percusserint, naui eijciunt: vt primum verò caput eis extra aquam fuerit, inualidi & tanquam mortui redduntur. Squamas non habent, sed cutim crassam, & porcinæ instar pinguem. A sturione superantur: qui subiens ventrem eorum spinis suis lancinat. Husones in fundo amnis iacentes, vestigio impresso, tridente percutiunt, Albertus.

F Husonis oua in cibo expetuntur, *Hausenrogen*. aliqui Italicè cauiar appellant. Recens paratur ad cibum in iure flauo cum cepis minutatim concisis. Salsus verò præmaceratur aqua tum iure nigro conditur vel condimento è pomis, aromatibus, croco, vuis passis, &c. Baltasar Stendelius. Hæc dum conderem Antonij Schnebergeri doctissimi diligentissimique iuuenis, ciuis mei & olim discipuli, è Cracouia literas accepi, quibus ille cum de varijs rebus, tum de hoc pisce ad me scripsit in hæc verba: Husones dicti pisces, Polonis Vuyzina, ex Vualachia afferuntur. libra modo bazio numo (drachma dimidia) modo sesquibazio venditur. Paratur eodem modo, quo caudam fibri parari scribis, à qua gustu etiam non multum mihi differre videtur. vtrunque pingue est edulium, quo multi plurimùm delectãtur, magis verò fibri cauda, vtpotè suauiore. stomachus meus sicut ab omnibus pinguibus abhorret.

Sturiones (inquit Cardanus lib. 7. de varietate rerum) quemadmodum & truttæ, diuersarum specierum esse videntur. Attilum ex hoc genere esse referunt. similiter & quem vocant Exossem, cui sunt quatuor carneæ appendices. Ex huius ventre fit morona: è dorso, chenale, (*scherale, vel spinale potius*) ex ouis, quod vocant cauiarium. è capite, pinnis, cauda, corio, ventriculo & intestinis, quam vocant ichthyocollam. Cauiarium, oua sunt concreta, saleque condita: estque ex eo nigrũ ac rubrũ. Fiunt & hæc ex affinibus piscibus, attilo, ac vero sturione, siluro & oxyryncho: quamuis forma omnes inter se multùm differant. conueniunt enim, quia magni natura. Oxyrynchus octo cubitos excedit nonnunquam deferturq; ad nos salitus è Caspio mari. Et quoniam omnes suaui carne sint, id autem fermè piscibus omnibus contingit qui è mari in flumina ascendunt: atque id illis tertium commune est. Veruntamen oxyryncho rostrum acutum est: attilo, oris loco tuba quędam sub rostro monstrosa forma: siluro dentes, Hęc illæ. Nos plura de Oxyrynchis in O: & mox in fine Corollarij de Ichthyocolla.

Oxyrynchus

EX EPISTOLA IOANNIS DERN-
schvuam mercatoris.

Mitto tibi Husonis piscis (Gesnere) effigiem viuam. is in Danubio nec vbique nec tempore quouis capitur, sed quando migrat. Terra argillosa & pingui gaudet. Capitur ferè ab autumno vsque ad Ianuarium, per spatium decem milliarium inter Viennam & Posonium, Presburgum vulgò vocant: vbi ad insulam Schutam nomine, cum arce munitissima, vltimus huius piscis capturæ locus est, *der letst Hausenfang*. Viennæ die Veneris væneunt plerunq; quinquaginta, vel septuaginta, & aliquando centum husones. qui integri ferè distrahuntur, libra ternis minimum obolis, alias quaternis aut quinis, (hoc est cruciatis numis fermè quatuor, aliàs quinis aut senis.) Copiosissima horum piscium captura fit in Vualachia iuxta Chiliam non procul ab ostijs Danubij, quibus in mare Ponticum se exonerat. inde salsi exportantur in remotas regiones.

DE ICHTHYOCOLLA COROLLARIVM.

De Ichthyocolla, quoniam ex diuersis piscibus fit, & suprà in Acipensere scripsi, & proximè in Ichthyocolla pisce, Antacæo, Husone, ex Rondeletio & in Corollarijs nostris: hic insuper quędam communia adijciemus. Ex genere etiam aselli quod *Bolch* Germani vocant, fieri aliqui putant. Dioscoridi Ἰχθυοκόλλα κοιλία ἐστὶν ἰχθύος κητώδους, hoc est venter piscis cetacei. Marcellus Vergilius antiquos codices quosdam monet pro κοιλία habere κόλλα, quod est glutinum. Potest autem ventris nomine communi vesica quoque intelligi, ferè enim ex husonum tantùm vesica ichthyocollam Germani habent, quare & *Husenblater* appellant. Præstat Pontica, ὑπότραχυς: Marcellus docet aliam lectionem ὑπόπαχυς, quam probat, vertitque non pinguis, (παχὺς tamen crassum potius quàm pinguem significat:) quoniam sequatur ψωρώδης, quod cum ὑπότραχυς pugnare ei videtur. sed fortè non pugnat ὑπότραχυς, id est modicè asper, cum non psorode, hoc est non admodum scabro. Inuentum aiũt esse Dædali. Gluten id ex piscibus est, & piscis quoque nomen. proinde Celsus quoties vult glutinum intelligi, adijcere solet gluten, Hermolaus,

Ichthyocollam Galli collam buccæ vocant, quòd oris ieiuna saliua diluere glutinandis rebus soleant. alij collam moruæ, Ruellius. sed moluam potiùs quàm moruam dicendum esse piscem Asellorum generis, ex quo ichthyocolla non fit, etsi fortè fieri posset, suo loco non tacebitur, Germanis ichthyocolla, non solùm vt dixi, Husonis vesica nominatur, sed etiam Husonis glutinum, *Hausleim*: & oris glutinum, *fischleim* vel *mundtleim*, quòd eo in ore madefacto chartæ glutinentur. translucidum ferè & flauum est. vtuntur eo cum alij artifices, tum pictores ad subtiliora quædam pigmenta.

E Gelu vt fiat in patina, (sic vocant ius è decoctis piscibus aut pedibus quadrupedum, porcinis præcipuè, cęterisque partibus eorum extremis, glutinosum, densatum, & aromatibus cõditum.) iuri misceturaliquid tragacanthæ, vel gummi Arabici, acaciæue aut lycij, aut vesicę piscis antacei. hoc appetitum excitat, aceto præsertim conditum, & sanguinis fluxum sistit, estur frigidum. Si febrientibus aliisque ægrotis vires instaurare libeat, sic facies: Carnem pulli cum vituli pedibus aut vervecis discoques in aqua, donec caro incipiat dissolui, tum percolabis, &c. vt in Gallinaceo scripsimus,

E Si glutine piscium decocto vnxeris lecticam, cimices non grassabuntur in te, Didymus in Geoponicis.

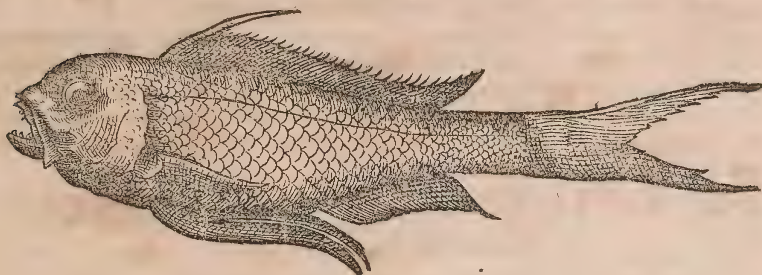
G Ichthyocolla epinyctides tollit, Plinius. Erugat cutem, extenditque in aqua decocta horis quatuor, dein contusa, colluta, & subacta ad liquorem vsque mellis. Ita præparata in vase nouo conditur, & in vsu quatuor drachmis eius binæ sulphuris, & anchusę totidé, octo spumæ argentęę adduntur, aspersaque

quæ teruntur vnà. Sic illita facies post quatuor horas abluitur, Idem. Et alibi. Lethargicos coagulum vituli adiuuat in vino potum oboli pondere: item ichthyocolla.

Antacæis & Sturionibus cognatos crediderim & Oxyrynchos Caspios: ex quorum visceribus, Æliano teste, ad multos vsus accommodatum fit glutinum. nam non modo ad quæcunque applicatum fuerit, adhæreſcit: sed & firmissimè retinet, vt & decem diebus madefactum nũquam postea dissoluatur. Itaque etiam artifices qui circa ebur laborant, eo vtuntur, & opera faciunt pulcherrima. Vide etiam superius de Oxyrynchis in Corollario Husonis. Piscem vilem & glutinosum quendam Venetijs falcẽ dictum, alibi in Italia pesce cola, vel colpiscem vocant, quod perfrixus vel assus in quoddam veluti glutinum resoluatur: in Falce ex Bellonio describemus. *Oxyrynchi.*

DE ANTHIÆ PRIMA SPECIE.

RONDELETIVS.

ANTHIARVM diuersa genera apud veteres autores reperio: manifestam vel integram descriptionem nullam, sed notas quasdam duntaxat, & harum nonnullas inter se pugnantes, vt ex sequentibus perspicuum fiet. Adhæc de anthia alij ita scripserunt, ac si vnica esset piscis species. alii quatuor species constituerunt. Ex quibus fit vt nominibus abundemus, rerum verò notitia nobis desit. Nihil est autem in omni genere perniciosius quam nominum tantum peritum esse, rerum verò ipsarum inscium. Quamobrem quanta maxima potui diligentia, anthiarum species diu peruestigaui: easq́; quæ mihi notæ sunt, hic exhibeo, ei qui certiora & meliora inuenerit, magnam habiturus gratiam. A

Ἀνθίας dicitur à Græcis, & ἱερὸς ἰχθὺς teste Aristotele. quo loco, inquit, anthias sit, ibi nullam beluam esse confessum est: quo indicio vsi spongiarum piscator vrinantur, & ob id sacrum piscem hunc nominant. At hæc appellatio illi cum multis alijs communis est. Nam Pompilius, delphin, mullus, & plerique alii pisces sacri dicti sunt. Dicitur & * καλλίχθυς, id est, pulcher piscis, & καλλιώνυμος, id est, pulchri nominis. At vranoscopus, Athenæo & Plinio testibus, sic cognominatus est. Vocarunt alij ἔλλοπα: sed est etiam piscis alius, ἔλλοψ, qui squamas ad os versas habet. Hicesius à quibusdam λύκον, dictum fuisse ait, nisi quis pro λύκον, legendum esse censeat λευκόν. Est enim species anthiæ alba: neque enim nomen λύκου cuiquam piscium tributum reperias. nam qui à nobis Latinè lupus dicitur. non λύκος, sed λάβραξ dicitur à Græcis. Postremò dicitur ab Aristotele αὐλωπίας, quem locum non satis expressit Gaza. τίκτει δὲ καὶ ὁ αὐλωπίας (ὃν καλοῦσιν ἀνθίαν) τοῦ θέρους id est, parit etiam æstate aulopius, quem vocant anthiam. Oppianus verò αὐλωπὸν quartam speciem anthiarum facit.

Lib. 9. de Hist. anim. cap. 37. **melius proparoxytonum.* *Lib. 32. cap. 11.* *Λύκος.* *Lib. 6. de Hist. anima. cap. 17* *Lib. 1.*

Sed de nominibus satis. Nunc eum anthiam quem primi generis esse suspicor, describamus. Is est colore similis pagro, vel cynædo, scilicet rubescente, vnde Oppianus ξανθὸν appellat, eadem significatione qua ξανθοὺς ἐρυθείνους. Pinna statim à capite ad caudam ferè vnica, rufa, cuius aculeus primus lõgus & robustus, ad branchias pinnæ duæ rufæ, In ventre duæ aliæ, multò longiores & tenuiores eiusdem coloris: à podice ad caudam ferè alia etiam rufa. Cauda rufa in duas pinnas longas desinens, caput rotundum, non compressum, varium: rostrum non prominens. is est qui à nostris barbier dicitur. Oppianus scribit Anthiarum genera in saxis habitare, ea tamen aliquando deserere explendæ gulæ gratia. voraces enim & gulosos esse, dentibus tamen carere. eius verba sunt: B *Lib. 1 ἁλιευτικῶν.* *Ibidem.*

> Ἔξοχα γὰρ περὶ πάντας ἀδηφάγος οἶστρος ἐλαύνει
> Κείνους, καὶ νωδόν περ ὑπὸ στόμα χῶρον ἔχοντας.

Quæ sic conuerto:

> *Supra alios omnes ciet insatiata libido*
> *Ventris, non etiam munito dentibus ore.*

Νωδὸς enim inquit Suidas, est ὁ μὴ ἔχων ὀδόντας, At his repugnant quæ ex Aristotele profert Atheneus lib. 7. Ἀριστοτέλης δεῖ καὶ καρχαρόδοντα εἶναι τὸν καλλίχθυν, σαρκοφάγον τε καὶ συναγελαζόμενον. Aristoteles * ait anthiam (nam ex præcedentibus liquet καλλίχθυν hic pro anthia sumi) serratis esse dentibus, & carniuorum & gregalem. Carniuoros dentibus præditos esse constat, cæteros, qui luto, stercore, aqua viuũt minimè. Quare si Oppianus qui anthias voracitate alios superare scribit, eosdem etiam intelligat carniuoros esse, vt reuera sentire videtur libro tertio. cum scribit anthias capi percis & coracinis in antra, in quibus latitant, demissis, ipse secum pugnare videretur, nisi quis aliam Oppiano interpretationem affingat, vt per Νωδόν περ ὑπὸ στόμα χῶρον ἔχοντας, regionem oris internam dentibus vacuam, id est, palatum & linguam, quibus infixi sunt dentes in multis piscibus, cæterùm in maxillis serratos inesse dentes reliquorum saxatilium modo, (accipiat.) Quæ interpretatio mihi curiosior quàm verior videtur esse: nam idem Oppianus scribit libro tertio, anthijs στόμα esse ἄοπλον, id est, inerme. Vteruis verum dicat, is quem depinximus, serratis est dentibus & paruis.

Anthias Oppiano edẽtulus, Aristoteli καρχαρόδους. ** vt Athenæus citat.*

Est & alius scrupulus qui non minus nos torquet. nam Ouidius de anthia hæc prodidit in Halieutico suo:

Anthias his tergo quæ non videt vtitur armis,
*Vim spinæ nouitq; suæ. * versusq; supino*
Corpore lina secat, fixumq; intercipit hamum.

** versoq; supinus, in impressis codicibus.*

Lib.9, cap.59. Lib.11.cap.28. Idem Oppianus libro tertio. Plinius autem & alij, capto anthiæ non id tribuunt, sed alijs non captis Eius hęc verba sunt: Anthiæ cum vnum hamo teneri viderint, spinis quas in dorso serratas habent, lineam secare traduntur, eo qui tenetur extendente, vt præcidi possit. Et Aelianus, Vt homines fidi & commilitones veri, perinde pisces inter se vlciscuntur, quos anthias nominant. ex his quilibet cũ nouerit conuictorem suum captum esse, celerrimè adnare festinat, ac dorsi sui nixu ad eum inhærescit. Idẽ Plutarchus in libello cui titulum fecit, An terrenæ bestiæ aquatilibus sint prudentiores, scribit: Anthiã captiuo anthiæ succurrere, reiectumque in humeros funiculum surrectis aculeis resecare, spinæque suæ asperitate refringere.

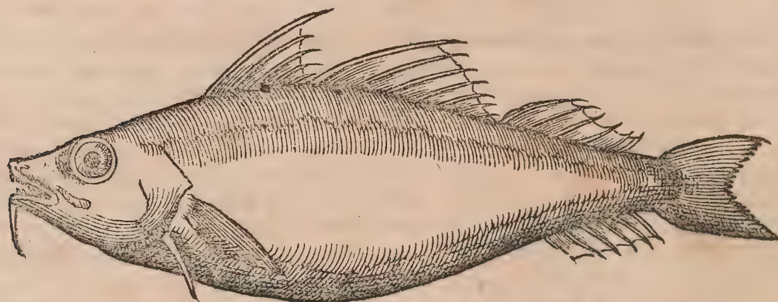
Lib.9. cap 59, Lib.3 ἁλιευτικῶν. B Plinius serratam spinam anthiæ tribuit, alij non serratam, sed asperam & acutam quam Oppianus ὀξύπρωρον appellat. At serratam spinam siue aculeum in paucis piscibus obseruaui, vt in pastinaca, & eo quẽ elephantem vel ibin vocant. Noster verò anthias non serratam sed asperã & acutam spinã habet.

E Quanam arte capiantur anthiæ, fusius disces ex Plinio & Oppiano.

F Hicesius apud Athenæum scribit anthiam esse χρυδρώδη, καὶ δύχυλον, καὶ δ' ἐκκελτον ἐκ' δὲ στόμαχον δέ. Qui locus apertè mendosus est, quid enim significare potest χονδρώδης? Neque χονδρώδης, id est cartilagineus dici potest: nam anthiæ ex cartilagineis non sunt. Puto igitur legendum ἐρυθροειδῆ, vel ἐρυθρὸν Est enim erythrino vel pagro colore similis, & eiusdem cum his generis esse autor est Hicesius. Est igitur anthias rubescens siue rufus, boni succi, excretu facilis, stomacho non gratus. Quæ notæ huic nostro anthię competunt.

Lib.9. cap.59. Lib.3. ἁλιευτικῶν.

DE ANTHIÆ SECVNDA SPECIE, RONDELETIVS.

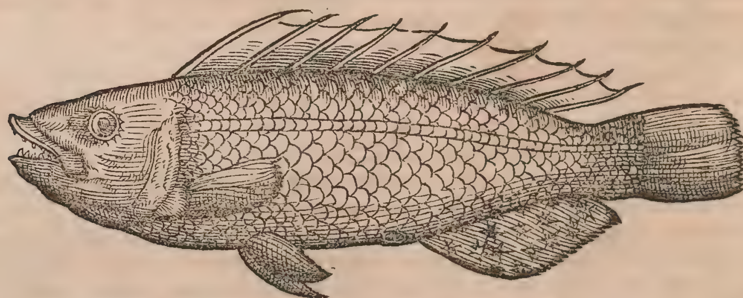
Lib.1. Halieut A ANTHIÆ rubescenti subiungit Oppianus, anthiam ἀργυρυνόν, id est album & splendidum. Quis autem is sit, me nondum planè scire fateor: nam quem capiti huic præfixi, suspicicione quadã tantũ motus anthiam album esse puto: vtpote quo candidiorem splendidioremq; nullum vnquam vidi.

B Est enim leuis & sine squamis: quem nostri capelan nominant, à raso, opinor, & glabro, & ob id candido sacerdotum capite, quos capelans lingua nostra appellamus.

C Est autem pelagius piscis, non saxatilis, ad asellorum genus accedens, sed paulò latior.

F Molli est & tenera carne, boníque succi, Anno 1545. tanta huius piscis captura fuit in nostro litore, vt duos totos menses piscatores nullum ferè aliud piscis genus ceperint, magno suo incommodo. Cùm enim piscis hic neque sale condiri, neque exiccatus seruari possit, cogebantur effossa terra obruere, ne fœdo corruptorum piscium odore à littore arcerentur.

DE ANTHIÆ TERTIA SPECIE. RONDELETIVS.

Lib.1. Halieut TERTIVM anthiæ genus Oppianus nigrum facit: τὸ δὲ τρίτον αἷμα κελαινοί. Anthiæ tertij generis sunt atro sanguine fusci. Quod non ad piscis sanguinem, sed ad totius corporis colorem referre oportet, quem per atrum sanguinem; nigrum, siue purpureum exaturatum, siue indicum intelligit. Qui color à Gallis dicitur violet obscur. Affirmare ausim huiꝰ generis piscẽ esse eũ, quẽ hic exhibemus.

B Est enim saxatilis, totus purpurei coloris vel indici, corporis forma scaro vario similis, corpore longo, cauda crassa, serratis & acutis dentibus. Labra habet, oculos admodùm rotundos, purpureos & rubros. Podicem magnum, è quo intestinum rubro viridique distinctum excidit. Partibus internis cæteris saxatilibus similis est. Est carne tenera, fragili, sicca, optimiq; succi.

DE

DE QVARTA ANTHIÆ SPECIE.

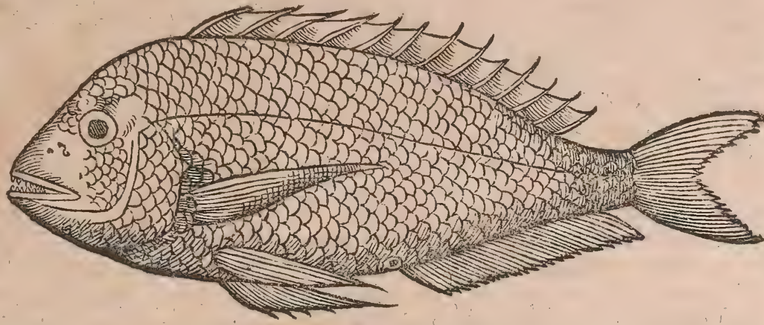
RONDELETIVS.

QVARTA anthiæ ſpecies Oppiano dicitur εὐωπὸς & αὐλωπός. εὐωπὸς, quod bonis ſit oculis, & optima viſus acie. αὐλωπὸς autem cur dicatur, non perinde apud omnes conſtat ſic verò Oppianus. A Lib. I. Halieut.

Ἄλλους δ᾽ εὐωπούς τε καὶ αὐλωποὺς καλέουσιν: Οὕνεκα τοῖς καθύπερθεν ἑλισσομένη κατὰ κύκλον
Ὀφρῦς ἠερόεσσα περίδρομος ἐστεφάνωται. *Quæ ſic vertit interpres:*
Euopos atq; aulopos hoc nomine dicunt, *Nanq; ſupercilium circum reſeratur in orbem.*

Quæ cùm prima fronte ſatis obſcura ſint, ſignificare mihi videtur, ideo aulopos dictos, quòd oculi *in orbem veluti ſupercilio rotundo, obſcuro vel nigro cincti ſint & coronati: quò fit vt caui & ſint & videantur oculi. Αὐλωποὺς igitur κοιλοφθάλμους intelligit, id eſt, cauis ſiue profundis oculis, quibus præditi acutè cernunt: contrà, quibus oculi prominent: vnde & εὐωποὶ dicti ſunt, quòd acie oculorum valeant. Neque mihi probantur quæ hoc in loco ſcholiaſtes annotat, nimirum αὐλωπούς, μακροὺς ἔχοντας ὀφθαλμοὺς δίκην αὐλοῦ, id eſt, qui oculos longos habeant tibiæ inſtar.

*τοῖς καθύπερθεν, id eſt parte ſuperiore, Oppianus.

Quanuis interpretationem hanc approbet & ſequatur Cælius Rhodiginus: qui libro 12. Lectionũ antiquarũ ſcribit aulopis oculos eſſe, cuiuſmodi ſunt pagurorũ, nec non aſtacorum: quibus proprium eſt forinſecus oculos ꝓtrudere inſpectandi cauſa. Quæ demiror quo modo in mentem venerint docto & variæ eruditionis viro, cum nemo vnquam aut viderit, aut obſeruarit, aut audierit ullum eſſe ex ſquamoſis piſcem, cui ſint oculi prominentes vt locuſtis & aſtacis, quos cum velit poſſit protrudere & recondere. Quare priorem interpretationem, doctis omnibus longè magis probatam iri ſpero: qua caui & veluti corona nigra cincti dicuntur aulopi oculi, & ideo acutè cernentes: alteram verò quæ prominentes oculos tribuit, falſam & planè reijciendam. Hæc nota quam diximus, cùm huic, quem oculis ſubijcimus, maximè conueniat (habet enim ſupercilia nigra oculos ambientia) quin anthias ſit quarti generis non dubitamus.

DE LATIS PISCIBVS, QVOS ANTHIAS GRÆci nominauerunt, *Bellonius.*

Etſi Planorum piſcium à Latis diſcrimen alibi ſatis oſtendiſſe videmur, tamen hic quoque nonnihil repetere minus eſt alienum, quum de his ſermonem vniuerſum hoc loco ſimus habituri, & quod non niſi ab eorum interpretatione incipere poſſimus. Dictum igitur eſt, Planos piſces ab antiquis ſic appellatos fuiſſe, quòd eorum natura à recta peruerſa eſſet, vt qui veluti in planum expanſa manu in æquore natarent: cuius generis ferè omnes, latiore vocabulo, antiqui Pſettas & Paſſeres appellarunt. Ab his autem Lati (de quibus proximè dicturi ſumus) ita differunt; quòd quanquam ipſo ſuper ſolo expanſis piſcibus ſitu etiam plani appareant: tamen dum in æquore natant, ita quidem feruntur, qualis eſt in rectum contentæ atque erectę manus figura, pollice ſurſum eminente, in quo reliquorum ſquamoſorum formam ac naturam retinere videntur. Quamobrem etiam oculos alio à Planis ſitu, ab vtroque capitis latere collocatos habuerunt. His autem Græci, & Planis Paſſerum, ſic & Latis Anthiarum generale nomen indiderunt. Alij Candidos piſces, alij Pompilos, alij Auratas vocauerunt: nonnulli quoque Græcorum εὐώπους & αὐλωποὺς, quod magnos aut concauos oculos habeant: eoſque piſces ſtrepitu gaudere, atque eo allectos nonnunquam decipi ſcribit Oppianus: quorum etiam quatuor ſpecies aſſignat his verſibus:

Lati & plani quid afferat.

Quatuor Anthieon ſpecies verſantur in vndis: *Sunt flauæ, & niueæ ſunt atro ſanguine fuſcæ:*
Euops atq; Aulops alios hos nomine dicunt. Omnes autem ſunt pulchri coloris, & auro atq; argento varie micantes.

Hæc Bellonius, qui piſces Anthias inſinuat ſic dictos à pulchro floridoque colore, ex etymologia nominis Græci. ſed cur piſces latos in genere Anthias rectè nominari putauerit, neque rationem aliquam video, nec ipſe vllo authore ſuam tuetur ſententiam. Apparet autem eum in hanc ſententiam inde veniſſe, quòd Plinius ex Ariſtotele ſic tranſtuliſſe videatur, ſiue is ipſius, ſiue librariorũ error eſt. Certiſſima eſt (inquit) ſecuritas vidiſſe planos piſces, quia nunquam ſunt, vbi maleficæ beſtiæ. qua de cauſa vrinantes, ſacros appellant eos. Ipſe quidem alibi planos piſces nominat communi vocabulo rhombos & paſſeres: & cartilagineos, raias, paſtinacas, &c. Mox autem ſubnectit Bellonius figuras ac deſcriptiones, piſcis diui Petri, & Fietolæ, vt Itali hodie nominant: & Lampugæ, vt Maſſilienſes, cui cognatam facit Lopidam, Stellam & Lecziam Romanorum. Nos de ſingulis iſtis in Glauco.

COROLLARIVM.

De Anthia & ſacris piſcibus Athenæus ſic ſcribit: Anthias vel Callichthys piſcis eſt, omnium optimus per hyemem, authoribus Epicharmo & Ananio. Meminit eius Dorion quoque in libro de piſcibus. Vocant eum aliqui Callichthyn, item Callionymum & Ellopem, Epicharmus in Muſis Ellopem commemorat. Callichthyn verò & Callionymum, tanquam eundem, tacet. Dorion tamen anthiam & A

Sacri pisces. callichthyn differre ait, item callionymum & ellopem. Sed quinam est sacer appellatus piscis? Telchiniacæ historiæ author sacros ait pisces esse delphinos & pompilos. Theocritus verò Syracusanus in Berenice (idyllio leucum appellatum piscem, sacrum nominat, his versibus: Σφάζων ἀκρέννχ☉ ταύτῃ θεῷ ἱερὸν ἰχθὺν, Ὃν λεῦκον (al. γλαῦκον) καλέουσι. ὁ γὰρ θ' ἱερώτατ☉ ἄλλων. Dionysius etiam cognomento Iambus in libro de dialectis sic scribit. Audiuimus piscatorem Eretricum (Eretria vrbs est Eubœæ) & alios quosdam piscatores, sacrum piscem Pompilum nominare. Et, vt Homerus ait, in prominente litore aliquis sedens extrahit ἱερὸν ἰχθὺν, id est sacrum piscem: pompilum scilicet, nisi & alius fortè sic appelletur. Callimachus auratam sacri piscis titulo dignari videtur, cum scribit, χρύσεαν ἐν ὀφρύσιν ἱερὸν ἰχθύν. Alij sacrum piscem interpretantur τὸν ἄνετον, (deo alicui dicatum vel liberum,) vt & bouem sacrum alij magnum, vt in illo ἱερὸν μένος Ἀλκινόοιο. nonnulli τὸν ἐχόμενον (ἱέμενον, vt & Eustathius πρὸς τὸν ῥοῦν, id est, aquæ fluentis auidum, vel secundum aquam natantem. Clitarchus nautas inquit pompilum vocare piscem sacrum, eò quòd è pelago naues ad portum vsque deducere (προπέμπειν) soleat, indeque pompilum nuncupari, χρύσοφρυν ὄντα, (id est cum non alius sit quàm aurata piscis: vel, adiectiue, aureis superciliis decorus.) De eodem Eratosthenes, Ἠδρομίλω χρύσειον ἐν ὀφρύσιν ἱερὸν ἰχθύν, Hactenus Athenæus. coniicio autem dromiam ab Eratosthene cognominatum pompilum, à cursu quo comitatur nauigia. Thestorem Troianum Enopis filium hasta transfixum Patroclus apud Homerum Iliad. π. ita e curru extrahit, ὡς ὅτε τις φὼς Πέτρῃ ἔπι προβλῆτι καθήμεν☉ ἱερὸν ἰχθὺν Ἐκ πόντοιο θύραζε λίνῳ καὶ ἤνοπι χαλκῷ. Ὣς εἷλκ' ἐκ δίφροιο κεχηνότα δουρὶ φαεινῷ. Ἤνοπι interpretantur sonorum, vel splendidum: Scholiastes verò innominatus, primam per οι diphthongum legit, & exponit διαυγεῖ. Sacrum autem piscem (inquit Eustathius) vt & alijs quibusdam & Aristoteli placet, Anthiam appellat. is enim vbi degit, mare belluis carere indicat, quare sacer à spongiatoribus nominatur. Alij pompilum intelligũt, vt Timachidas, Πομπίλοι ἱεροὶ ἰχθύες, id est Pompili sacri pisces, tanquam seruatores nauigantium. Alij magnum & inusitatum, & dijs marinis sacrum accipiunt. Alij simpliciter τὸν ἱέμενον κατὰ ῥοῦν. Alij διερὸν scribere malunt, id est humidũ, vel in humore viuentem. Eadem ex Eustathio Varinus. Ellopẽ sacrum piscem à poeta vocari existimant. alij non hunc, sed Anthiam: quòd locus quem is incolit & belluarum expers, & vrinatoribus tutus sit: cuius fiducia pisces confirmati, ibidem pariunt. Naturæ causam penitus retrusam & abditam, meum non est explicare, Ælianus. Causam difficile colligere est: seu horrent anthiam belluæ, qualiter elephantes suem, gallum leones: seu loca non infeste prudens & memoria præditum animalculum agnita notat, aditque tantum, Plutarchus. Comprimis verò (inquit idem) mirandus anthias est, quem sacrum piscem Homerus vocat. tametsi magnum quidam sacrum intelligunt, quomodo os sacrum magnum: & comitialem morbum magnum scilicet, sacrum vocant. quidam verò communi ratione. quod in tutela numinis sit, ad hæc omnibus expetatur, (sic Grynæus est, ἔνιοι δὲ κοινῶς τὸν ἄφετον καὶ ἱέμενον. Eustathius τὸν ἱέμενον κατὰ ῥοῦν habet.) Eratosthenes auratam videtur sacrum piscem dicere, hoc versu, Εὐδρομίλω (Ἠδρομίλω vt supra ex Athenæo) χρύσειον ἐπ' ὀφρύσιν ἱερὸν ἰχθύν. Multi ellopem ἱερὸν ἰχθὺν interpretantur aliqui διερὸν, τὸν ἀεὶ ἐν ὕδατι βρεχόμενον, à verbo διαίνω τὸ βρέχω. alij ταχὺν. καὶ διωκτικὸν, παρὰ τὸ δίω τὸ διώκω. alij magnum: vel τὸν ἄνετον, ὡς ἱερὸν βοῦν ἀπὸ τοῦ ἵεσθαι, Etymologus. An sacrum piscem dicemus vocatum, à quo belluę refugiunt? nam & serpens sacer est, à quo fugiunt cæteri: & auis sacra in falconum genere, à qua reliquæ omnes sibi timent ac fugiunt. quare & piscatores vt belluis intactum esse hunc piscem obseruarunt, abstinere etiã ipsi, & pro sacro habere voluerunt.

Prouerbium. Ἱερὸς ἰχθύς, id est Sacer piscis dicebatur, cui nemo nocebat, sed sui iuris erat. Suidas indicat esse apud Homerum. quicquid enim ingens ac præclarum haberi volebant veteres, ἱερὸν appellabant. Per iocum dici poterit in hominem prægrãdem & in precio habitum, quum sit stupidus & infans, Erasmus Rot. in prouerbijs. Sed Suidas non tanquam prouerbium recitat. verba eius hæc sunt: Ἱερὸν ἰχθὺν Ὅμηρ☉ τὸν ἄνετον καὶ αὐτεξούσιον λέγει, οὐ τὸν κάλλιχθυν ἢ τὸν πομπίλον ὥς τινες. Scribit sexto Bibliotheces Diodorus, in Arethusa fonte sacros haberi pisces, vt qui sint ho-

Hyccæ. minibus intacti. Callimachus in Epigrammatis hyccam sacrum vocat piscem, θεὸς δὲ οἱ ἱερὸς ὕκκη, Cælius Rhod. ex Athenæo Eustathius hoc etiam annotat, primam in ἱερέα corripi: in ἱερὸν ἰχθὺν produci.

Oppianus ἀνθιέων in genitiuo plurali pro ἀνθιῶν protulit, sic postulante versu, & alibi ἀνθιεῖ in dandi casu singulari, à recto ἀνθιεύς. Eorum (inquit) quatuor genera, pręcipuè in profundis saxis degunt. non semper tamen. nam cum sint voracissimi, quocunq; gula vocat, passim oberrant. Idem anthiarum quatuor genera magna esse dixit, μεγακήτεα φῦλα. Apud Varinum Ἀνθεια proparoxyt. fœmininum in nominatiuo scribitur, quod non probo. Hicesius sacrum piscem esse putat, alio nomine λύκον dictum, Rondeletius conijcit λευκὸν esse legendum, &c. cui non contradixerim. nam Athenæus etiã licet ex Hicesio scribat sacrum piscem ab alijs lycon, ab alijs callionymon vocari, postea tamen ex Berenice Theocriti (quam puto non extare) versus quosdam recitans hæc verba commemorat, ἱερὸν ἰχθὺν Ὃν λεῦκον (carmen hîc non admitteret λύκον) καλέουσι: ὁ γὰρ θ' ἱερώτατ☉ ἄλλων. & similiter Eustathius repetit. Itaque λεῦκ☉ (quanquam alia lectio habeat γλαῦκον) properispomenon, piscis nomen fuerit, non λευκὸς oxytonum: vt & γλαῦκ☉ piscis est, γλαυκὸς verò color. Huc facit vt Rondeletius itidem obseruauit, quòd anthię genus secundum ἀργεννὸν pro λευκὸν Oppianus dixit. Eidem neganti piscem vllum apud Gręcos

Lycos. λύκον fuisse dictum, obijci potest quòd Crates Comicus apud Athenæum libro 3. post testudinem & cancros in mentione salsamenti elephanti ταυὺπέρας λύκους nominat.

Piscem vilem & glutinosum, quem falcem Veneti nominant. alij in Italia pesce colla, ad Tenedum audiui vulgò Græce falsò Anthiam nominari, Bellonius. Is thænia est Rondeletij.

B In mari rubro Persæus piscis pari magnitudine est cum Anthia maximo, Ælianus. Anthias piscis est magnus, & lapidem in capite habet, Kiranides. Rondeletius Aristotelem ait pugnare Oppiano, quoniam hic anthię tribuat edentulum & inerme os: ille verò dentes serratos callichthyi, qui idem sit cum anthia. Sed quamuis aliqui eundem fecerint, Dorion tamen distinguit: & Aristoteles quoque, diuersis in locis & nominibus diuersis eos nominans. Oppianus etiam diuersum facit, & ipsum tamẽ cetaceum callichthyn,

callichthyn, & similiter capi ait. Præterea tribuit Anthiæ Rondeletius spinam asperam & acutam, spinæ nomine non dorsum aut spinosam eius pinnam accipiens, sed aculeum quendam, sicuti pingit: quod haud scio an possit aliquo veterum testimonio comprobari. Plinius & Ouidius spinæ dorsi tantum meminerunt, quam ille etiam serratam facit. Oppinianus Halieut. 3. dorsum eius acutum nominat, Πολλάκι δ' ὀξύπρῳρον ὑπὲρ ῥάχιν ἔτμαγε δάψας Ὁρμιὴν, de captiuo loquens, qui hamo tenetur. quem alij gregales vt iuuent. Πολλάκι καὶ θώνιγγα λελαιόμενοι γενύεσσι Ῥῆξαι ἀμηχανόωσιν, ἐπεὶ στόμα τοῖσιν ἄοπλον, hoc est, Sæpe rostro lineam rumpere nituntur, sed frustra, vtpote inermi.

Inter equum & piscem anthiam (imò anthum auem) inimicitia intercedit, Philes. Quo in loco Anthias sit, nullam ibi belluam esse confessum est. quod casu sic euenire dixerim: quomodo & vbi sit limax, neque sus est, neque perdix. omnes enim limaces ab his eduntur, Aristoteles. D

Anthiæ cum sunt capti, miserabile præbēt spectaculum: mortem suam lugere & quodammodo supplicare videntur. Ac nimirum quemadmodum homines qui in latrones immisericordes, & cædis auidos incurrerunt, aufugere conantur: sic sanè ij retibus insultantes, insidias transilire conantur. Qui hoc genus mortis euadunt, in terram antea eis inimicam exiliunt: atque ibidem mortem obire malunt, quàm gladio perire, Aelianus. In patria mea (inquit Oppianus) supra litus Sarpedonis, quicunq; Hermupolin & Eleusan habitant, anthias hoc modo capiunt. Piscator prope terram obseruat petras cauernosas, quas incolere solent anthiæ: & magnum orbibus ligneis inter se collisis strepitum excitat eo gaudent anthiæ. itaque emergenti alicui, percas aut coracinos in aquam proijcit, epulatur ille raptim. Piscator quotidie illuc, & tanquam inuitatis conuiuis. qui semper plures apparent, cibum præbet. Manent illi eodem in loco, & nauim veluti nutricem expectant: quam cum appellere senserint, mox omnes obuiam læti & ludentes adnant. Demum ita mansuescunt, vt contrectantis etiam manum, & porrigentis cibum non refugiant: & quocunque manum egerit, ceu signo dato, illuc statim, tanquam pueri in gymnasio morigeri magistro, se recipiant, continentem versus, ante nauim, retro. Sic cicuratis illis, tandem hamum inijcit mari. primum manu significat omnibus recedendum, & simul lapidem proijcit, quem illi escam esse rati sequuntur. Vni alicui relicto hamum (esca obtectum) supra mare porrigit: quo miser ille vorato, mox ambabus piscatoris manibus rapitur, vt reliquam turbam lateat. nam si cæteri captum aut viderent, aut strepitum extrahendi audirent, nullis amplius escis reuocari possent, sed fraudem atque insidias fugerent exosi. quamobrem piscator validus & agilis sit oportet, aut etiam à socio adiuuetur. Alij non escis aut vlla simulatione, sed suis freti viribus anthias adoriuntur. Hamum ex ære aut ferro faciunt, dupliciter alligatū valido funi. hamo lupum piscem inserunt viuum: aut in os mortui indunt plumbū, quod delphinū vocant: cuius pondere caput ita inclinat & reclinat ac si viueret. Et remigantibus cæteris vnus à puppi, cum iam apparent anthię, hamū in mare leniter circumactū inijcit. Sequuntur illi certatim nauem, & escam ceu fugientem. piscator verò obseruans, anthiæ quem præstantiorem viderit, eam admouet. qui captus, vix magno labore & contentissimo nisu retinetur, remigantibus interim cæteris. Neq; socio capto desunt gregales reliqui pisces: & dum iuuare cupiunt, dorsis ad eum coniunctis, & temere conglobati, impediunt magis. aliquando & funiculum rostro, sed frustra, præmordere conantur. dentibus enim carent. itaque tandem ægrè defessum labore, ac vulnere, & remigio nauis superatum, extrahit piscator. qui si vel paululum ei cōcederet, non amplius attracturus foret, adeò ingens eorum vis est. Nec rarò acutam supra spinam resecta linea, euasit anthias, Hæc Oppianus. Anthiæ aliquem de grege suo captum hamo sequentes, hamum (lineam) secare conantur. quod cum præ dentium infirmitate perficere non possint, pondere suo illum adeò grauant, vt à faucib. ita compressi hamus euellatur, (aut linea rumpatur) κατέντος τοῦ ἀγκίστρου, Io. Tzetzes 3.126. Nec de anthia pisce sileri conuenit (inquit Plinius) quę plerosque aduerto credidisse. Chelidonias insulas diximus Asiæ, scopuli maris, ante promontorium sitas: ibi frequens hic piscis, & celeriter capitur, uno genere, paruo nauigio, & concolori veste, eademque * hora per aliquot dies continuos piscator enauigat * al. una.
certo spacio, escamque proijcit. Quicquid ex eo mittitur, suspecta fraus prędæ est: cauensque quod timuit, cum id sępe factum est, vnus aliquando consuetudine inuitatus Anthias, escam appetit. Notatur hic intentione diligenti, ut autor spei, conciliatorq; capturæ. Neque enim est difficile cum per aliquot dies solus accedere audeat. tandem & aliquos inuenit, paulatimque comitatior, postremo greges adducit innumeros, iam vetustissimis quibusque assuetis piscatorem agnoscere, & è manu cibum rapere. Tum ille paulum vltra digitos in esca iaculatus hamum singulos inuolat veriùs quàm capit, ab vmbra nauis breui conatu rapiens, ita ne cæteri sentiant, alio intus excipiente centonibus raptum, ne palpitatio vlla aut sonus cæteros abigat. Conciliatorem nosse ad hoc prodest, ne capiatur. Parcit piscator fugituro in reliquum gregem. Ferunt discordem socium duci insidiatum pulchrè noto cœpisse malefica voluntate: agnitum in macello à socio cuius iniuria erat, & dati damni formulam editam, cōdemnatumq;: addidit Mutianus, æstimata lite decem libris. Λάβρακα δ' ἐπ' ἀνθίεσσι ὅπλιζοις, Oppianus lib. 3. ad anthiam capiendum escam è lupo parari præcipiens.

Hicesius dixit phagrū, chromin, anthiam, orphū, synodontem, synagridē, acarnanē, genere (quod ad nutritionē nimirū) similes haberi: vtpote dulces, modicè astringentes, multū alere, & vt par est difficulter excerni. plus alunt ex eis qui carnosi sunt, magisq; terrestres, & minus adiposi. Idē anthiā scribit esse χρυδρώδη, pro quo Rondeletius ἐρυθροειδῆ vel ἐρυθρὸν legendum putat, à colore rubro. ego χονδρώδη potius legerim, non quòd sit cartilaginei generis piscis quos Græci σελάχη & σελάχια vocant, & χονδρακανθα: sed quòd carnem forte solidiusculam habeat. nam solida quædam cartilaginea dicimus, vt Plinius etiam pastinacę radicem. Idem cartilaginosum galbanum dixit: & cucumerem cartilaginei generis esse: & cartilagine placere mora, vt callo pyra & māla. Vnde ex ijs quæ in cibum veniunt, non ea modo quæ solidiora callosaque sunt, cartilaginea dici putarim, sed quæ etiam inter mandendum instar cartilaginis crepant, vt rapa, raphani, cucumeres, &c. Germanus diceret, *Das keck ist vnd knellet*, *oder kroset*, vnde & duracina cerasa quædam *knellkriese* vocant nostri. Galbanum verò alia ratione, & similitudine quadam aspectus formæque cartilaginosum dicitur. In Hicesij igitur verbis aut χονδρώδη legemus, aut κητώδη. est enim cetaceus piscis. nam quòd pagro eiusdem generis anthiam esse idem author dixit, F

χονδρώδης. Cartilagineus

non

non tam ad naturam & colorem piſcis, quàm alimenti rationem ſpectare dixerim. Sunt eniui hæc eius verba in libro περὶ ὕλης ſiue de alimentis. Vox quidem χρυδρώδης, accedit ad ἀχυρώδης, quod eſt acerosus, ſqualidus, ſiccus. Acum & chalcidem piſces eſſe ἀχυρώδεις & ἀχύλους, authores ſunt. Sed χονδρώδη omnino legerim. quomodo & ſcorpios piſces χονδρώδεις eſſe, eodem authore legimus. Piſces precioſos, vt anthiam, lupum, aliqui anthropophagos nominabant, propter magnitudinem ſumptus, qua ganeonum opes exhauriuntur. alij Deos, διὰ πολύτιμον Euſtathius.

G Anthiæ fel cum melle inunctum exanthemata curat, & floridum vultum facit. Adeps verò eius cum cerato carbunculos, ſteatomata, apoſtemata, vbera (fortè tubera aut tubercula) ſcrophulas & dothiênas ſanat. Lapides capitis ad collum ligati cephalalgiam ſanant, & omnes capitis ac colli paſſiones, Kiranides.

H.a. Anthias his tergo, quæ non videt, vtitur armis, &c. Ouidius. Itaque emendandus eſt Plinij locus: Pytheas, inquit, id tradit idem (lego, Anthiam tradit idem, nempe Ouidius) infixam (infixum) hamo inuertere ſe, quoniam ſit dorſo cultellato, ſpinaque lineam præſecare. Vide etiam in Callichthye quædam de Anthia, infra in C. elemento.

DE ANTHIÆ SECVNDA SPECIE, COROLLARIVM.

In Capellani piſcis vulgò dicti figura, quam ex Rondeletij codice dedimus, aculeus quidam à branchijs mox infra pinnam vtrinque deorſum oblique tendit, cuius in deſcriptione non meminiſſe Rōdeletium miror. Nos plura de eo & Germanicis eius vocabulis annotauimus ſuprà in Capite de Germanicis & Anglicis quibuſdam aſellorum nominibus. Puto enim eundem eſſe quem Germani *Bolck* vel *Kablesu* vel *Capellengau* vocitant, is ad mediterraneos Germanos capite mutilus mittitur ſalſus, aut ſimpliciter exiccatus. Rondeletius tamen ſuum Capellanum neque ſale condiri, neque exiccatum ſeruari poſſe ſcribit, cœli calidioris fortè aut alia nobis ignota ratione. Piſcē enim eundē eſſe non dubito.

DE TERTIA SPECIE ANTHIÆ RONDELETII COROLLARIVM.

Huius icon lineam ſatis magnam à capite ad caudam oſtendit, cuius in deſcriptione non meminiſſe Rondeletium miror. ſimilem ferè in adonide vel exocœto pingit.

DE QVARTA SPECIE ANTHIÆ, SIVE AVLOpo, *ex alio loco Rondeletij, Corollarium.*

De nonnullis aliter atque aliter diuerſi anthores ſcripſerunt, vt Aulopum quartam anthiæ ſpeciem facit Oppianus: aulopiam & anthiam eundem eſſe ſcribit Ariſtoteles, in ſpecies anthiam non diuidens. Ælianus verò Aulopium alium videtur deſcripſiſſe: Qui circum inſulas (inquit) Tyrrhenicas nuncupatas in maritimis rebus verſantur, cetaceum quempiam piſcem Aulopiam appellant, cuius vim & naturam explicare non alienum eſt: magnitudine maximum. Aulopiam maximi Thynni ſuperant: at robore Aulopias cum illis collatus, primas fert. Quamuis enim Thynnorum ratio fortiſſima eſt, aduerſarij tamen Aulopiæ promptè repugnantis, ne primum quidem impetum ſuſtinet: ſed ſanguine ei (per metum) refrigerato cedit: vnde reſolutus mox vincitur. Aulopias verò cùm omni conatu ei reſiſtit, perdiu pugnam tolerat, ac nimirum contra piſcatores quoque decertat, & ſæpiſſime victoriam reportat ſeſe premens, (ἑαυτὸν πιέσας, al' σείσας,) & capite in profundum nutans. ſua enim natura, ore ac ceruice (elata, velutique pariter ſuperbiente) eſt robuſtus. Cum eſt captus, eximia forma ſpectatur: oculis eſt patulis, rotundis, magnis, cuiuſmodi Homerus bubulos canit. Maxillæ non ſolum robuſtæ, ſed etiam pulchræ ſunt. Dorſo eſt cæruleo, coloris ſaturati, & uentre candido, à capite ad caudam pertinens aurea quædam linea in orbem deſinit.

Ex his colligunt nonnulli, aulopion eſſe quem lingua vernacula vocamus boniton, quem amiam eſſe demonſtrauimus. At notæ aliquot inſignes reclamant. neque enim cetaceus eſt piſcis ſicuti aulopios, neque lineam auream à capite ad caudam ductam habet, neque oculis eſt magnis patuliſque. Hæc duntaxat nota vtriq; communis eſt, quòd dorſo ſint cæruleo, ventre candido.

DE EODEM AVLOPIO COROLLARIVM.

A Mihi Oppiani, Ariſtotelis, & Aeliani Aulopius, piſcis vnus videntur: qui & anthias, vel ſpecies anthiæ dicatur. Ab eo autem diuerſum puto quem Rondeletius pro quarta Anthiæ ſpecie pinxit. nam ſi idem eſſet, non putaſſet Rondeletius diuerſum ab Æliano eſſe deſcriptum. Cæterum Εὐώπις dictus videtur, non à viſus acie vt Rondeletius conijcit, ſed quòd pulchris appareat oculis propter ſuperciliorum ſpeciem, vt Oppianus exponit: vel etiam magnis, vt Ælianus: Oculis (inquit) eſt patulis, rotundis, magnis, cuiuſmodi Homerus bubulos eſſe canit. Vnde & Iunoni βοῶπις epitheton, pro ὠῶπις, ὠόφθαλμος. Εὖ quidem in compoſitione videtur & magnitudinem & pulchritudinem poſſe ſignificare. Εὐώψ, ὁ καλὸς τοὺς ὦπας, ὅ ἐστι τοὺς ὀφθαλμοὺς: ἢ ὁ καλὸς φαινόμενος τοῖς τῶν ὁρώντων ὀφθαλμοῖς, Euſtathius. Βοῶπις, ἡ μεγαλόφθαλμος, ἢ ἡ τρανῶς βλέπουσα, Idē. Apud eūdē lego galeā αὐλῶπιν cognominatā τὴν ἐκ μέσου ἀνατείνουσαν εἰς αὐλοῦ σχῆμα: ἢ ἧς ὁ αὐλίσκος, εἰς ὃν ὁ λόφος ἐνίεται, εἰς ὀξὺ λήγει. hoc eſt, quæ in ſummo quēdā ceu canaliculū habeat (ſiue ſimpliciter, ſiue qui in acutum exeat (phalon alio nomine vocant, cui criſta inſerebatur. Alias etiam interpretationes in Lexico Phauorini leges. Αὐλωποὺς hos piſces Oppianus propter carmen dixiſſe videtur. Ariſtoteli & Æliano αὐλωπίας vocatur: & Athenæo lib. 6. αὐλωπίαι nominantur inter alios piſces. Archeſtratus apud eundem ταυλωπίαν vocat, his verbis: Καὶ νεαροῦ μεγάλου ταυλωπία ἐν θέρει ὠνοῦ Κρανίον. ego malim ſic legere Καὶ νεαροῦ μεγάλου τ' αὐλωπίε: quamuis & αὐλωπία Doricè dici poſſet in genitiuo, ſed Archeſtratus non ſcripſit Doricè. Αὐλωπίας, κοιλόφθαλμος, Varinus. Numenij carmen

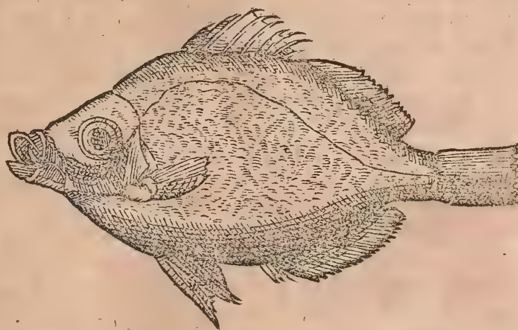
quod

quod citat Atheneus, Ἀκονίας, κιγκάλους τε, καὶ ἀλλοπίαν (forte αὐλωπίαν, vt α, ſit verſum in o. per ſyſtolen) τραχούρους, p anè corruptum apparet vel ex proſodię, & metri ratiõe, quod hexametrum eſſe debebat. Cõſtaret ſi legeres, Αἰολίας κίχλας τε, ἠδ᾽ ἔλλοπας ἠδὲ τράχουρον. A Neapolitanis de piſcatore probo viro accepi piſcem quendam vocari Aulopenam: ſed cum hunc non viderim, neq; ille mihi quantislibet propoſitis præmijs vno toto menſe piſcem capere potuerit, certi nihil tibi repræſentare poſſum. hoc tantum adſcripſi, vt qui Neapoli verſantur docti, aduertant num rectè Aulopenam vulgò nominent, Gillius. E

Aulopios (inquit Ælianus) quàm inſidioſis captionibus comprehendatur, mihi ſicut auditione accepi, exponendum eſt. Homines ad piſcatum prudentes, loca vbi domeſticas ſedes & commorationes arbitrantur Aulopias tenere, ex ſpeculatione pręcipiunt & præſumunt. deinde poſtquam permagnum piſcium Coracinorum numerum retibus ceperunt, & nauem ſuam firmauerunt, ſtrepitum quendam more veſparum faciunt, & Coracinos ad illiciendos eos prætendunt. Vbi verò ij ſtrepitum exaudierũt, & eſculentam illecebram animaduerterunt, alij aliunde eò ire pergunt, & gregatim circum nauim piſcatoriam errant: atque eatenus & plauſu & cibo ad piſcatores manſueſcunt, ſiue meo iudicio eſcę cupiditate capti: ſiue, quemadmodum piſcatores inquiunt, ſuo permulto robore nitentes, vt non ab hominum contactu refugiant. Nonnulli ex eis cicures ſunt, quos ſanè piſcatores vt beneficos ab alijs internoſcunt, fœdereq; cum ijs deuinciuntur, pacemq; ſeruant. Eos tanquam duces ſectantur alij feri Aulopiæ, quos vt piſcatores & capiunt & occidunt, ita à manſuetiorum (quos columbis allectatricibus contulerim) captura ſe abſtinent, quaſi fœdus quoddam cum ijs ſancitum habentes. Nec verò piſcator bene peritus, quantalibet inopia prematur, manſuetum Aulopiam prudens & ſciẽs comprehendit. quinimò ſi eum ipſum imprudens ceperit, non mediocri dolore afficitur. Capitur autem hamo transfixus, aut mortifero vulnere ictus. ſed & alijs modis hi piſces capiuntur, Hæc Aelianus. Vide etiam ſupra in Anthia ſimpliciter E. Καὶ νεαροῦ μεγάλου ταυλωπία (vel potius, μεγάλου τ᾽ αὐλωπίου) ἐν θέρει ὠνοῦ Κρανιον, ὅταν (forte Κρανῶ ὅταν, vel Κρανίον αὖ) φαέθων πυμάτην ἁψῖδα διφρεύῃ. Καὶ παράθες θερμὸν ταχέως, καὶ τρῖμμα μετ᾽ αὐτοῦ. Ὅπλα δ᾽ ἀμφ᾽ ὀβελίσκον ἑλὼν ὑπογάσελον αὐτοῦ. F ANTHRACIDES vel Anthraces, Ἀνθρακίδες, Ἄνθρακες. piſciculi ſuper prunis aſſari ſoliti. Ἀνθρακιδων ἅλμην πιών, Ariſtophanes alicubi. Ἐπανθρακίδες (apud Varinum prima etiam per alpha ſcribitur, non probo) parui piſces aſſi. omnia quidem quæ ſuper prunis aſſantur, ἀνθρακίδας vocabant, Scholiaſtes in Acharnenſes Ariſtophanis & Suidas. Ἀπανθρακιζόμεθα, Ariſtophanes in Auibus: ἀντὶ τοῦ ἄνθρακας ἐσθίομεν. ἔστι δὲ εἶδος ἰχθύος λεπτόν, ὃ παροπτῶντες (ὅπερ ὀπτῶντες, Suidas) ἐσθίουσιν, Scholiaſtes. ἢ ὀπλὰς ἐσθίομεν, ἢ ἄνθρακας ζωπυροῦμεν Suidas.

DE APRO RONDELETIVS.

ΚΑΠΡΟΣ piſcis nomen eſt apud Ariſtotelem & Athenęum, à Gaza aper dicitur: nam Latinè κάπρος aprum ſignificat, non caprum vt * quidam aliquando verterunt. An verò piſcis quẽ hic exhibeo, aper ſit, pro certo nondum habeo: ſed cùm rarus admodum piſcis iſte ſit, & notas inſignes habeat, ſtudioſos celare nolui, ſed propoſita pictura inuitare ad rem diligentius expendendam, vt tandem quis ſit piſcis iſte, conſtare poſſit. A

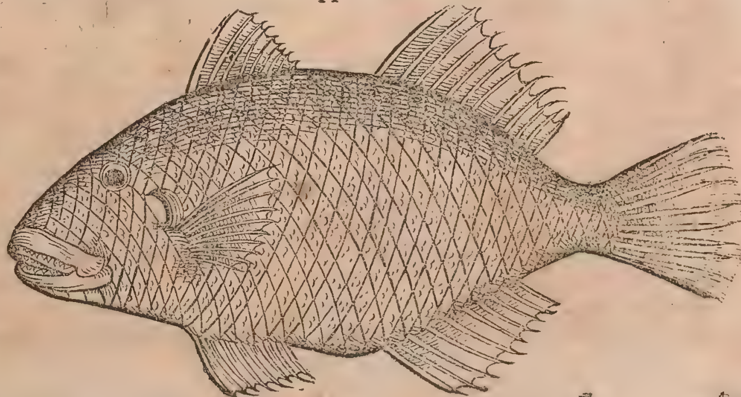
Eſt autem ſquamoſus: nihilominus tamen præduro, ac veluti aſpera & villoſa cute tecto corpore, ferè rotundo compreſſo, rubeſcente: oculis magnis, roſtro oblongo, & obtuſo ſuis modo, ſine dentibus. mox à capite ſecundum dorſi longitudinem, aculeos habet præacutos, duros, lõgos, rectos, ſetas eſſe diceres, inęquales. nam primi breuiſſimi ſunt, medij longiſſimi, poſtremi medijs minores & primis maiores. Pinnas duas ad branchias, in ventre duas alias, multis firmiſq; aculeis & à ſeſe diſiunctis conſtantes. A podice tres aculeos, breues & acutos. Cauda in vnicam pinnam deſinit. Athenęus inter τραχύδερμα numerat ex Ariſtotele, quæ nota aptiſſimè quadrat. eſt enim duris aſperiſque ſquamis operto corpore. Dicat aliquis Ariſtotelem κάπρον fluuiatilẽ facere, & in Acheloo amne vocalem: cum hic noſter marinus planè ſit. Id equidem fateor, ſed Athenęus hunc Ariſtotelis locum mihi ſuſpectum reddit, qui ex Ariſtotele adfert σκάφρον φθέγγεσθαι καὶ τὸν ποτάμιον χοῖρον, vt fortaſſe σκάφρον legere oporteat apud Ariſtotelem pro piſce alio: vel corruptus ſit locus Athenæi, & κάπροι pro σκάφρον reponendum ſit. (*pro σκάφρον legendum σκάρον cum Euſtathio: fluuiatilem autem pro apro Acheloi accipio, vide infra in Porcis.*) Nemo autem exiſtimet κάπρον & καπρίσκον idem eſſe: certiſſimis enim notis à ſe diſcrepant. καπρίσκος dentes & acutiſſimos & validiſſimos habet, vt ex Oppiano docuimus, κάπρος ijs caret. Præterea καπρίσκος ab Athenęo dicitur durus, virus olẽs; κάπρος verò, ex Archeſtrati peritiſſimi artis opſonatricis ſententia ſummopere laudatur.

Capros fl. Ariſtotelis Lib. de hiſt. anim. cap. 6.
Lib. 2.
Capriſcus quid differat a Capro.
Lib. 7.

B

DE ALIO APRO, BELLONIVS.

Capros Ariſtoteli, Plinio Caper, alijs Aper, piſcis eſt quem amnis Achelous gignit, qui nonnũquã grunnire creditur

B Eum primum apud Epidaurum, quam nunc Ragousam vecchiam vocant, conspexi, Cyprini magnitudine. Hic aliorum piscium more branchias non habet detectas, quanquam quaternas intus conditas ferat, vt Exocœtus & Muræna. Os paruum ostendit, in quo dentes albi, humanis æmuli, in gyrum siti sunt. Duas fert in tergo pinnas, quarum prior, fortibus aculeis obfirmatur: quibus audacter, si quos pisces oderit, aggreditur: pelle integitur dura atq; aspera, qua ligna expoliri possunt. Squamis caret. Altera pinna tergoris vicenis neruis constat: Corpus habet circinatum & planum. Lineas fert cancellatas in cute. Vnam vtrinque gerit in lateribus pinnam. Oculos sursum in capite sitos: Pinnam in cauda rotundam. In summa, piscis hic aliorum non seruat normam.

† Ego in Trago Bellonii nullam Caprisci mentionem inuenio.

A Et cum Capriscus, quem in † Trago pisce descripsi, affine nomen habeat cum Capro, cauendum est tamen ne nomenclatura Apri, Capri & Caprisci te decipiat. Illyrii piscium affinitate decepti, piscem istum (*burgner*) vocant: sed vox ea Sargo debetur. Aper enim Sargi modo corpus tornatum habet. Erit forsan is, quem Athenæus porculum fluuiatilem vocat: quem etiam ex Aristotele vocalem esse tradit, Hæc Bellonius. Idem in Gallico libro de Delphinis, &c. eundem hunc aprum, à Rondeletij apro diuersum describens, piscem ait esse rarum, in templis tantum aliquibus pendentem à se visum, excrescere ad magnitudinem carpæ: iconem á se exhibitam ad viuum effictam esse.

COROLLARIVM.

Rondeletij aper cum aliâs differt à Bellonij apro plurimum, tum quòd squamas habet. Bellonij verò caret. Bellonij quidem aper, fluuiatilis videtur: Rondeletij marinus est piscis, quem à figura rostri aculeorumque setas referentium sic appellandum censuit: cum veterum aper à voce & grunnitu hoc nomen tulerit. Bellonius quidem suum fluuiatilem esse non asserit, sed insinuat, Athenæi porculum fluuiatilem esse conijciens. Rôdeletij verò marinum aprum, hyænæ, vel caprisci (quo cum plurima habet communia) speciem esse coniecerim.

Qui caper vocatur in Acheloo amne grunnitum habet, Plinius. Pisces vocem non ædunt: si qui tamen ædere dicuntur, vt pisces Acheloi (Hermolaus in translatione Themistii addit, capri dicti) branchijs aut alia quapiam parte sonant, Aristot lib. 2. de anima. Pisces non omnes muti sunt: sed lacerta (lyra, Aristot.) chromis & aper grunniunt, Ælianus. Aper singulas branchias vtrinq; habet, easq; duplices, Aristot. Rondeletius branchiarum numeri non meminit, Bellõius quaternas suo apro tribuit, easque intus conditas, non detectas. Varinus κάπρον interpretatur phagrum piscem. sed is πάγρος potiùs quàm κάπρος alio nomine dici solet. Piscium quidam sunt σκληρόδερμοι καὶ τραχύδερμοι, ὡς κάπρος, Athenęus Aristotelem citans. Huius piscis (inquit idem) Dorion quoq; & Epænetius meminerunt. Capros ex Argo apud Philemonem laudatur, Athenęus & Eustathius. Apriculum piscem scito primum esse Tarêti, Ennius vt citat Apuleius. credibile est autem piscem illum non alium esse quàm capron Græcorum.

Αὐτὰρ ἐς Ἀμβρακίαν ἐλθὼν εὐδαίμονα χώραν, Τὸν κάπρον ἂν γ' ἐσίδῃς ὠνοῦ, καὶ μὴ κατάλειπε
Κἂν ἰσόχρυσος ἔῃ, μή σοι νέμεσις καταπνεύσῃ Δεινὴ ἀπ' ἀθανάτων. τὸ γάρ ἐστιν νέκταρος ἄνθος.
Τούτου δή (δ' οὐ) θέμις ἐστὶ φαγεῖν θνητοῖσιν ἅπασιν, Οὐδ' ἐσιδεῖν ὄσοισιν, ὅτοι μὴ πλεκτὸν ὕφασμα
Σχοίνου ἐλειοτρόφου κοίλου χέρεσιν ἔχοντες Εἰώθασι δονεῖν ψήφους αἴθωνι λογισμῷ,
Ἀρθρων μηλείων ἐπὶ γλωσσώματα βάλλων (βάλλοντες, si versus pateretur,) Archestratus apud Athenęum.

Sensus est caprum ne videri quidem posse nisi à ditissimis.

Aper pelle est aspera & dura. hunc piscem vidi Venetijs in foro diui Marci conditum in opificis cuiusdam officina pendere. Cum Thraci cuipiam ostendissem, Capriscum dixit à suis nuncupari solere: cumq; huius pictam effigiem Siculis piscatoribus ostendissem, porcum esse affirmarunt, Gillius. Piscis quem antehac aliqui pro apro descripserunt, vulpes marina est, Bellonius. videtur autem notare Gilliũ. sed quam ille vulpem facit, mustelus centrines est Rondeletij. ita quidem vt sentirent aliqui, tum cutis asperitate, tum nomine (Venetijs enim porcum appellant) induci potuerunt. Eadem occasione (nominis saltem) hyænam piscem, aliqui centrinam esse putauerunt. sed nimium leuis & friuola est ex solis nominibus coniectura. Sunt & ὕες pisces Epicharmo nominati, de quibus dubitat Athenæus an iidem sint κάπροις. Athenæo non Synagrides tantùm, sed Syagrides etiam inter pisces sunt: est autem syagros Græcis fera, quæ Latinis aper. Caprisco pisci in C. elemento locus erit. De diuersis etiam aliis porcini generis piscibus, in Porco dicetur. Aprum cetaceum nominauimus belluam quandam ex Cetis ab Olao Magno delineatis, infrà inter Cete.

Apolectvs, vide in Thunno.

DE APORRHAIDE, MVRICVM GENERIS, *vt videtur.* Rondeletius.

Lib. 4. de hist. cap. 4.

Aporrhaidum duobus in locis meminit Aristoteles. Gaza murices interpretatus est. Natices (inquit) saxis adhęrescunt more patellarum & Muricum, (aporrhaidum in Gręco,) ac cæterorum generis eiusdem: nec nisi tegmine dimoto adhęrent, quod velut operculum sibi possident. Vsum enim quem biualuibus pars vtraque administrat, eundem altera exhibet turbinatis. Caro intus, qua oris habitus, (*qua & os continetur.*) Modus hic idem Muricibus, (ἀπορρᾶσι) purpuris, atq; omnibus generis eiusdem. Ex his sunt qui dubitandi occasionem sumant, sint ne Aporrhaides in Muricum, an in Lepadum genere. In Lepadum quidem genere nec ab Aristotele, nec ab vllo alio disertè ponuntur: duas enim dũtaxat Lepadum species ponit Aristoteles, λεπάδα, & λεπάδα ἀγρίαν. Sunt tamen qui ex Lepadum genere esse inde effici putant, quòd Lepadum more saxis adhæreant. Sed non rectè. Nam quamuis Lepadum more adhæreant Aporrhaides, non inde tamen efficitur, eiusdem generis esse cum Lepadibus. Etenim Neritæ adhærent vt Lepades, vt ibidem dicitur, tamen à Lepadibus genere differunt. Quod si quem mouere debuit Aristotelis locus, in quo vnà cum Lepadibus Aporrhaidum meminit: & is qui mox sequi-

Aporrhaides non esse ex Lepadum genere contra Bellonium.

ſequitur, ab ea ſententia abducere debuiſſet, in quo cum Purpuris & turbinatis Aporrhaidas numerat: Modus hic idem aporrhaidibus, purpuris, atq; omnibus generis eiuſdem.

Quare Aporrhaidem in turbinatorum genere eſſe cenſeo, vt ex ſuperiore Ariſtotelis loco diligentius animaduerſo perſpicuum eſt. Etenim vt Lepades adhærent ſaxis: ita Neritę. Aporrhaides, & omnes eiuſdem generis adhærent ſaxis, ſed alio adhæſionis modo. Nam Lepades parte altera detecta, & carnem oſtendente affixæ ſunt: Neritæ verò & Aporrhaides acclinato tegmine, quod illis eſt operculum, ad ſaxa: quemadmodum videmus Cochleas terreſtres ſaxis, & truncis arborum, qua parte carnem oſtendunt, veluti ad glutinatas. Ergo operculum habent Aporrhaides & Neritæ, id quod proprium eſſe turbinatis iam diximus. Quibus ſubdit Ariſtoteles operculum Neritarum, Aporrhaidum, atq; aliorum turbinatorum eundem præſtare vſum, quem in biualuibus conchis teſtam alteram. Quemadmodum enim in biualuibus, cluſilibus & reſeratilibus, à duabus teſtis tota interna caro tegitur, ita à turbinata teſta, & addito foramini carnem oſtendenti operculo, tota turbinatorum caro occulitur. Ex his efficitur Neritas & Aporrhaides in turbinatis haberi. Aporrhaidem rectè Muricem mihi videtur Gaza conuertiſſe, ab aculeos multos & longos, atq; acutos, quibus Murices omnes armati ſunt, qualis eſt hîc quem proponimus.

Aphorrhaida à Gaza rectè muricem verti.

Dicam preterea quod ſuſpicionibus & coniecturis tantum inductus de Aporrhaide ſentio. Nimirum eſſe eius Muricum, ſiue turbinatorum gêeris, cuius mentionem facit Plinius libro 32. Muricum generis ſunt quę vocant Gręci Colycia, alij Corythia, turbinata ęquè, ſed minora multò: efficaciora etiam, & oris habitum cuſtodientia. Quod Muricum genus priuſquam explicemus, de varietate lectionis dicemus ex Hermolao, qui pro colycia, alij corythia, legendum cenſet ex Atheneo Colycia ſiue Corycia. Etenim Chamæ genus quoddam Græcis ait vocari κωρύκας in Macedonia, quas Athenis κρείας dicant. Ceterùm eas non muricibus, ſed (vt dixi) Chamis pręſertim tracheis adſcribit, quod & Plinio placuiſſe in huius libri calce video. Facit hoc generum affinitas.

Plinii locus de colyciis vel corythiis. Cap. 7.

Hermolai verba.

Corycia.

Hæc ſunt Hermolai verba, quæ verò conſentanea mihi non videntur, neque is Plinij locus ex Atheneo emendari poteſt. Nam ſi κωρύκων nomen Chamis competat, idem turbinatis longè diuerſi generis competere minime poteſt. Neq; illud verum, affinitate generum fieri, vt idem nomen vtriſq; conueniat, ob id Chamis etiam tribui in calce operis. neq; enim ideo poſt Chameglycymeridas ponit Colycia ſiue Coryphia, quod Chamis id nominis tribui velit, ſed quia elementorum ordine piſces recenſet. Quam ob cauſam poſt Chametracheas, Chameleos, Chameglycymeridas, ſubiungit Colycia, & Coryphia, quia à litera C. incipiunt. Vtroq; igitur Plinij loco Coryphæa legendum conijcio, intelligiq; id muricis ſiue turbinati genus, quod aporrhaidem vocat Ariſtoteles. nomen enim optimè quadrat, quoniam κορυφὴ ad omnia extrema & ſumma transfertur. inde κορυφαῖον, quod ſummum eſt & extremum. Vnde turbinata hæc in quibus aculei eminent, Coryphæa dicentur. Id etiam conuenit, quòd multò minora ſint reliquis. Sed hæc pro ſuſpicionibus habeantur.

Contra Hermolaum.

Coryphaa.

COROLLARIVM.

Apud Plinium in fine libri 32. pro corycia, aliàs legitur corophia: vtrumuis legas, commatis, non puncti, nota ſubſequi debet, vt per appoſitionem mox legatur, concharum genera. Plinius de buccino quædam ſcribit, quæ Ariſtoteles de aporrhaide: Vide in Buccino C.

DE APVIS SEV APHYIS GENERATIM.

RONDELETIVS.

Minimi piſces ſuæ paruitatis cauſa minimè negligendi ſunt, in paruis enim rebus ſæpe multa magna admiratione digna ſpectantur. Quis enim echeneida piſciculum non miretur? Quis non phoxinū fluuiatilem piſciculum ouis ſemper grauidum? Omitto atherinas, cobiten, aphyarum genera, aliaque permulta, quorum nonnulla ſine mare & fœmina ex aqua & limo: quædam ex ſemine nata, ad aliorum piſcium alimenta, vſusq; noſtros à natura condita ſunt. Verùm in tenui labor, vt ait poëta, nam prætерquàm quòd piſciculorum differentiæ & naturę multiplices ſunt (differunt enim vita, quoniam alij paluſtres, alij fontani, alij foſſiles: differunt & partibus & moribus) ipſæ etiam res tam minutæ, minutam diligentiam curioſamq;, & attentionem poſtulant.

Minutorum hiſtoria non contemnenda.

Incipiam autem ab aphyis quæ minimæ ſunt. Dictę verò ſunt aphyę ὡς ἂν ἀφυεῖς οὖσαι, τουτέστι δυσφυεῖς, teſte Atheneo. Sic enim legere malo quàm διφυεῖς, vt in vulgaribus codicibus legitur. id eſt, nominatæ ſunt aphyæ, quaſi non natæ. Quemadmodum enim α Græcis priuandi particula eſt, ita & δυς ſæpiſſime, id quod infinitorum nominum compoſitio oſtendit. At ſi quis vulgatam lectionem ſecutus διφυεῖς dictas exiſtimet, id eſt, bis natas, quod temporis ſpacio Aphyæ pereant & denuo naſcantur, autore Ariſtotele, is ſimul cogitet non ἀφύας ſed ἀναφύας potius appellandas fuiſſe à renaſcendo. Nec ſentit Ariſtoteles ex ijs quæ interierunt, alias renaſci. Verum aliquando interire, & quodam tempore non reperiri: deinde ex eadem ſemper materia, ſcilicet ex terra arenoſa vel limo alias naſci. Quare aphyas potius ὡς ἂν ἀφυεῖς, καὶ δυσφυεῖς, id eſt, veluti non natas rectiùs dici cenſeo. Quæ enim propriè dicuntur aphyę ἀναυξεῖς ſunt καὶ ἄγονοι authore Ariſtotele: id eſt, nec accreſcunt, nec procreant, de quib. mox fuſius. Plura aphyarum genera conſtituerunt veteres, quarum nonnullæ ex ſemine naſcuntur non diuerſorum piſcium vt nonnulli putant: (ſemina enim non commiſcentur, piſciumq; genera diuerſa coire à nemine viſum eſt, inquit Ariſtoteles, ſquatina ſola quæ ῥίνη dicitur: hoc facere creditur & βάτος, id eſt, raia: eſt enim piſcis qui ῥινόβατος appellatur,) ſed ex ſemine eiuſdem generis, vt gobionum, mænidum, mugilum. De his deinceps dicemus.

A Δυσφυεῖς. Libro 7.

Lib. 6 de Hiſt. anim. cap. 15.

Ibidem.

Apiarum genera.

Lib. 6. de Hiſt. anim cap. 11.

DE APVIS IN GENERE, BELLONIVS.

Piſcibus quos litorales vocant, qui in ſcopulis ad litus viuunt: cutemq; glabriorem habent, quàm vt ſquamoſi eſſe credi poſſint: adnumerari debent Aphyæ, vel Aphydii, (*Aphydia potius, ex Athenæo,*) Aphritides vel Aphri, Cobitides, Atherinę, Triglitides, Engraules, Coracidia, Boridia, Typhlenidia, & Membradæ, quas aliqui Phalericas Apuas vocant. Omnes è piſcium ſaxatilium genere, & cæteris piſcibus aptiſſima præda, vt Oppianus ſcribit. Apuæ omnes grandiori capite conſtant, oculos habent elatos & nigros.

COROLLARIVM.

Apud Athenęum vbi ſcribitur apuas dictas quaſi ἀφυεῖς ἢ διαφυεῖς: ego quoq; δυσφυεῖς legerim, vt & Hermolaus & Rondeletius, non quòd δυς vt ipſe te tat, aliquando priuatiua ſit particula vt ἃ στερητικὸν: ſed quòd imminuat aliquando vt α. quoq; interdum: vt δυσφυεῖς intelligantur, οἱ κακοφυεῖς, ἢ ὀλιγοφυεῖς. nam vt bene, pro valde accipitur: ſic malè & malignè, pro parum: vt malè gratus, herba malignè creſcens. Sed in illo malè etiam omnino priuatiuum eſſe poteſt. Sic mala punica quędam ἀπύρηνα dicuntur, non quòd pyrênas non habeant, ſed eos minimos, vel minùs duros. Sunto igitur δυσφυεῖς, qui malignè & nimis puſillo corpore nati ſunt. vel qui malignè aut omnino non creſcunt. Accedit & Euſtathij authoritas, apud quem legimus, ἀφυὲς, ἀντὶ τοῦ μικροφυ..., ὅθεν καὶ ἀφύη ὁ ἰχθὺς λέγεται ὡς μικροφυὴς, ὡς ἐν ἰχθύσιν. Νάπυ (ſinapi) dicitur, quaſi νάφυ. ὅτι ἐστέρηται φύσεως. (φύσι: pro cremento.) ἀφυὲς γὰρ καὶ μικρὸν ὥσπερ καὶ ἡ ἀφύη Athenæus. Plinius aphyen ἀπὸ τοῦ ὕειν dictam indicat, his verbis: Aphyen Græci vocant, quoniam is piſciculus è pluuia naſcitur. Sed cum aliter aphros quoq; aphritis & aphrye dicatur, aphyen pro aphrye dictam per ſyncopen à ſpuma non eſt abſurdum.

APVARVM GENERA, EO QVO DEINceps deſcribuntur ordine.

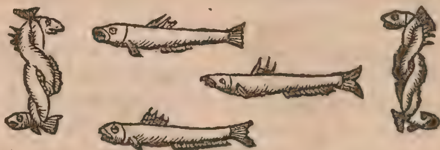
Apua vera. Cobites. Engraulis vel Encraſicholus, qui & lycoſtomus, vulgò Anchoia.

Phalerica. Apua mugilum. Apua Męnidum & Mullorum. De piſcibus ſponte naſcentibus. Hepſeti. Atherina. Membras.

Belennus ſiue Blennus piſciculus carnis ſubſtantia apuam cobiten refert, & à Rondeletio inter Apuas deſcribitur: vt Sardina etiam propter ſimilitudinem qua apuam refert Phalericam. nos hanc in S. elemento, illum in B. deſcribemus.

DE APVA VERA.

RONDELETIVS.

A EX aphyis ea verè aphya dicitur, quę ab Ariſtotele ἀφρὸς, ab Athenęo ἀφρῖτις, à nonnullis ἀφρύη, à ſpuma maris, vnde oritur, nominata eſt, vel à candore ſi Suidæ credamus, qui etiam ἐγγραυλις à multis dictã fuiſſe ſcribit, nec non Oppianus libro quarto ἁλιευτικῶν. Apuam Latini vocant, inquit Plinius, quoniam is piſciculus è pluuia naſcitur. A Liguribus non nata appellatur. *Lib.31. ca. 8.*

B Piſciculus eſt admodum exiguus, vix vnquam minimi digiti longitudinem æquans, ſæpius candidus, aliquando rubeſcens, nigricantibus oculis.

C Neq; gignit, neq; gignitur, ſed ex ſpuma & originem & nomen habet, vt dictum eſt. De huiuſmodi aphya hæc Ariſtoteles: *Lib.6. de Hiſt. anim. cap. 15.* Naſcitur aphya è ſpuma in vmbroſis & tepidis locis, quando ex ſerenitate terra caleſcit, vt circa Athenas apud Salaminem & iuxta Themiſtoclêum, & in Marathone. locis enim huiuſcemodi ſpuma illa conſiſtit. Interdum etiam quum aqua multa è cœlo effluxerit, naſcitur in ſpuma excitata ab imbri. Vnde illi nomen ἀφρὸς à ſpuma Fertur etiam nonnunquam per ſumma maris, & in ſpuma conuoluitur, vt in ſtercore vermiculi. Eadem Athenęus: *Lib.7.* Aphyarum, inquit, plura ſunt genera, quę ἀφρῖτις dicitur, è ſemine non naſcitur, vt ſcribit Ariſtoteles, ſed ex ſuperfluitante in mari ſpuma, imbribus multis collectis. Eadem ét omnino Suidas. Aphyam Veneri ſacram eſſe, author eſt Athenęus, quia ipſa quoq; ex ſpuma genita eſt, vnde Ἀφροδίτης nomen inuenit. *Ibidem.* Apud eundem ab Apollodoro meretrices duæ Stagonium & Anthis ſorores Aphyæ dictę ſunt, quòd candidæ eſſent, graciles, & oculis pręgrandib. *Lib.13.* (*Antiphanes vero Nicoſtratidem* Ἀφύαν *ait dictam fuiſſe eandem ob cauſam*) Aphyam etiam ἀφρὸν (dictam) ſcribit Ariſtoteles ex terra arenoſa naſci, quæ tempore interit & renaſcitur. *Lib.6. de Hiſt. anim. cap. 15.* Quam hic depinximus, ea proculdubio eſt, quæ ex ſpuma naſcitur, nulla repugnante nota in Liguſtico litore frequens: in ſpuma conuolui cernitur, nomenq; non natæ ei aptiſſimè quadrat. Inde etiam in alias regiones aſportatur, id quod de ſui temporis piſcatoribus ſcripſit Ariſtoteles, qui vt deportare poſſent, ſale conſpergebant: *Ibidem.* breue enim tempus durat aphya iſta, caput tantummodò & oculi reſtant.

F Prætereà adeò mollis, tenera, tenuisq; eſt, vt citiſſime percoquatur. *Lib.7.* Idem apud Athenæũ Clearchus Peripateticus ait ex Archeſtrato, qui Aphyam, quòd paruo igne egeat, iubebat in calidam patellã iniici, ac mox vbi ſtridere cœperit, auferri: (ſtridet autem vt primum ſenſerit ignem, ſicut & oleum.) vnde parœmia, ἴδε πῦρ ἀφύη, ignem vidit aphya, quaſi vidiſſe modò ſufficiat ad decoctionem. Vel ἀφύη ἐς πῦρ, aphya ad ignem, dicitur, inquit Suidas, ἐπὶ τῶν τέλος ὀξὺ λαμβανόντων: id eſt, de iis quæ celeriter intereũt, aut abſumuntur, ſiue quæ facilè ac cito conficiuntur. *Ibid.* Ferebatur & illud apud Gręcos ἀφύων τιμὴ τὸ ἔλαιον, Aphyarum honor oleum: quoniam in oleo coquebantur. Chryſippus Philoſophus autore Athenæo ſcripſit aphyam Athenis vileſcere ob copiam, & mendicorum eſſe opſonium, alibi in precio eſſe, multò etiam deteriorem. Lynceus Rhodiacas aphyas laudat. Archeſtratus aphyam omnem pręter Athenienſem & Rhodiacam vituperat. Aphya omnis humidum alimentum præbet, flatuſq; gignit. Nicomedi Bithynorum regi, autore Suida, † cum aphyarum edendarum deſiderio teneretur, proculq; à mari abeſſet, Apicius ille guloſus piſciculorum figuram imitatus, vt aphyas veras appoſuit. *† Narrat etiam Athenæus lib.1.* Erat autẽ huiuſmodi earum apparatus. Rapum fœminam in longiuſcula & tenuia fruſta ſpeciem aphyæ referentia ſecuit, quæ in oleo cocta ſale & papauere aſperſit, ſicq; hac eum cupiditate liberauit.

Oppia-

Oppianus ſcribit timidum & imbecillum aphyarum genus (*quod engraules vocant*) omnium prædæ expoſitum eſſe, ob id in perpetua formidine viuere, & ſeſe in globos conglomerare, & ita ſe implicare, cōnectereque, vt diſſolui vix poſſint: ſæpe etiam horum aceruorum occurſu nauium curſus retardari. C. D. *Li. 4. Halieut.*

DE EADEM BELLONIVS.

Nonnatos vel Nonnados vulgus Genuenſe nominat, quaſi non adhuc prouectos dicere vellet: quorum duæ ſunt inſigniores differentiæ: peculiari autem nomine alii ab albedine† *Bianchetti* alij à rubedine *Roſieti*, & Romę *Peſci nouu* appellantur, omnium quos aqua producit piſcium minimi. Sunt qui ſui generis eſſe aſſeuerent, non autem alterius progeniem: & quòd maiores euadere nō poſſint, hoc argumentum adferunt, quòd omni tempore anni * piſcari ſoleant, feranturq; eiuſdem perpetuò magnitudinis in forum, quòd tamen falſum eſſe comperi. Multi enim horum piſcium ter, quater, & quinquies eodem anno pariunt, vt Thriſſa, Trigla, Cyprinus: ac ſi quis attentius aduertat, inter eos annumerabit etiam Gobios, Mænas, Cephalos, Sargos, Sparos, & id genus piſces; quos ideò ſeorſim deſcribere propriis capitibus operę pretium fuit.

†De Blanchetis & Roſſetis, Bellonii ſententiam infra quoq; leges in Apua cobitide
† capi

COROLLARIVM.

Apua genus minimi piſciculi, Feſtus. Theodorus apluam interpretatus eſt, quia non alio principio fere, quam ex pluuia generetur. Adeò puſilla eſt, vt ij, qui Niceam incolunt, Nonnatam appellent, quaſi nondum natam, id quod Græcum (aphyę) nomen indicat, Maſſarius. Saperdæ (Σαπέρδαι) ſunt apuę calamis diuiſæ & inueteratæ, (πεταριχευμέναι:) alii lardum, alii ſalſamenta apuarum interpretantur: eruditiores verò tomum piſcis cuiuſdam ſalſi. nam carcinum (lego coracinum) piſcem, Saperdam Pontici nomināt. Varinus. Nos alibi etiam plura de ſaperda dicemus. Γόνον etiam pro apuis quidam dixerunt: nā cum ſemper exiguæ ſint, ſemper γόνος, id eſt fœtura aut fœtus recens exiſtimari poſſunt, vt de hominibus etiam noſtri vulgari diuerbio dicunt, *Kleine roeſſzle bleybend lang fülen.* Equi parui diu manent pulli. κἀπὸ πηγάνου γόνον, Hegemon apud Athenęum. Epicharmus membradibus & cammaris apuas adnumerat, diſtinguens ab eis τὸν λεγόμενον γόνον. Et Archeſtratus, Τὸν γόνον ἐξαυδῶ, τὴν ἀφρὸν καλέουσιν Ἴωνες. Coquus apud Alexin lolligines, raiam, ἥπιον & ἀφύας nominat, neſcio quid per ἥπιον ſibi volens, niſi vltimam acuas, & pingue vel adipem intelligas. nam & στέατιον mox nominat. Λιπαρὰ, ἡ ἀφύη, Varinus: nimirum à pingui, quo valerica apua maximè abundat. ſed apud Ariſtophanem, λιπαρὰ epitheton eſt apuæ. vide infra in H. f. Alius eſt liparis piſcis, de quo ſuo loco. Alforas, vel alforam, aſtaroz, aſturam, afforus, Alberto & huius farina ſcriptoribus nomina ſunt corrupta pro apua. Quędam Gallicè apuam *Merlan* vel *Merland* interpretantur. Bellonio *Merlandfiſch*, Anglicè dictus piſcis, ex genere aſellorum eſt, vt & Rondeletio Merlanus. Piniciano apua Germanicè *Sengelen* dicitur: ſed is fluuiatilis piſciculus eſt, noſtri fundulum vocitant: à cuius ſimilitudine apua, præſertim cobitis, *Meerſengle* vel *Meergründele* dici poterit: apua verò de qua hîc agimus *Meerſeelꝫ* quoniam & lacuſtres piſciculos diuerſorum generum confertis agminibus natantes *Seelen*, id eſt animas (à paruitate) noſtri appellant. Eliota Anglus apuam coniicit eſſe piſciculum vulgo *Dace* dictum: quem ego leuciſci fluuiatilis genus eſſe audio, vandoſiam Gallorum. quare aliud Anglicum apuę quærendum eſt nomen. A Saperda. Γόνος.

B

Apuas ſtrongylas, id eſt rotundas, Archippus apud Athenęum dixit. C

Apuæ ſponte naſcuntur ſine coitu, ex imbribus, ſpumeſcente mari, aliæ naſcuntur è limo, putreſcente ſcilicet vel ipſo, vel quicquid in fundo collectitium eſt, Oppianus. Apuę (inquit Ælianus) piſces ex ſeſe nec procreantur, ſed è limo enaſcuntur. cum enim cœnum in mari concreuerit, valde & limoſum & atrum efficitur, atq; ex ſua quadam voluptate, mirabili natura & vitali tepeſcit: atque in permulta animalia nimirum Apuas immutatur. Eæ autem ſic in putrido luto & ſordibus, tanquam lumbrici, generatæ, ad natandum maxime valent. Tumq; mirabili cauſa quadam ad ſalutaria impelluntur: eo nimirum, vbi ad tegendam vitam perfugia, & ad tuendam propugnacula habeant. Hæc autem perfugia ſunt ſcopuli magni & in ſublime eminentes: & cribani à piſcatoribus dicti, hoc eſt petræ in multiplices ſinus, tremebundorum fluctuum & ſaxifragarum vndarum verberatione, multo tempore excauatę. Hæc ideo abdita eis perfugia natura indicauit, ne fluctib. conuellerentur aut perirent. debiles. n. ſunt ad reſiſtendum & infirmę contra fluctuum incurſiones. Hic piſcis impatiens Solis fugit ad vmbras arborum, quas in aquas emittunt, calorem verò diligit, Albertus. Et rurſus, Nautæ ſuper hoc piſciculo referunt, ſi conſumatur putrefactus vſq; ad caput & ad oculos, adueniente aqua iterum renaſci: & tunc diu viuere, cum ante hanc ſuam regenerationem breuis ſit vita. Sed hæc ex Ariſtotelis verbis malè intellectis tranſumpta videntur. Apuę cibo non indigent: ſed ſufficit eis vt inter ſe lambant, ἀλλήλας περιλιχμήσασθαι, Ælianus & Ariſtophanis Scholiaſtes, ex Oppiano vt apparet. Tam denſis agminibus natant, vt totum qua natant, mare albicet, non aliter quàm area niue repleta adeò vt nullum terrę veſtigium in ea compareat, Oppianus. *Procreatio apuarum.* *Natatio.* *Refugia.* *Cibus.*

Apuę verriculis tenui filo contextis comprehenduntur, inutilibus alioquin ob exilitatem ad aliorū piſcium capturam, Ælianus, (& Scholia Ariſtophanis: in quibus εἵματα pro νήματα legitur.) Lepus mar. in cœno gignitur, & ſæpe vnà cum apuis capitur, Idem. E

Diphilus dixit aphyam grauis & difficilis concoctionis eſſe. Præfertur tamen inter cęteras vera apua quæ & aphritis dicitur. Apuę, membrades, trichides, & alij quorum ſpinas ſimul edimus, omnes inflare & humidum nutrimentum præbere ſolent, cùm enim carnes citò admodum concoquantur ſpinę verò tardè diſſoluantur, (præſertim in apuis adeò ſpinoſis,) inęqualis & impedita vtrinq; concoctio peragitur. Elixari eos præſtat, ventrem inæqualiter ſubducunt, Athenęus Mneſitheus. † Ἀφύα ἐς πῦρ id eſt, Aphya ad ignem, prouerbium in ea quæ celeriter intereunt aut abſumuntur, ſiue quæ facilè ac ſtatim conficiuntur. nam aphya piſcis mollis ac tener admotus igni protinus decoquitur. Frigitur autem in oleo feruenti: vnde fertur & illud apud Græcos, † Ἀφύων τιμὴ ἔλαιον id eſt, Aphyarum honor oleum. Effertur & ad hunc modum, Ἴδε πῦρ εἴφυα, id eſt, Aphya vidit ignem: quaſi vidiſſe modo ſufficiat ad decoctionem. Itaque ſi puella iam nubilis ſtatim ſponſo viſo incaleſcat, conueniet, Ἴδε πῦρ ἀφύη. Eraſmus F †Ἀφύη. †Ἀφύων.

Rot. At mihi verba Suidæ, (& Scholiastæ Aristophanis,) ἐπὶ τῶ πέλος ὀξὺ λαμβανόντων, non rectè intelligi videntur de rebus ijs quæ celeriter intereunt aut absumuntur, sed simpliciter de illis quæ citò conficiuntur, vt in prouerbio, Citiùs quam asparagi coquantur. Huic idem aut proximum est, Τάριχος ὀπτὸς εὐθὺς ἂν ἴδῃ τὸ πῦρ, Tarichus assus mox vt ignē viderit, quod Atheneus prouerbii loco citat. †Ἀφύων τιμή, Aphyarum honos, (inquit alibi Erasmus,) quoties humilibus exiguus quispiam honos contingit. nam aphya pisciculus est vilis, cui coquendo nihil adhibetur præter oleum quo frigitur: vnde iactatum illud, Ἀφύης τιμὴ τὸ ἔλαιον. i.e. Aphyæ honos oleum. Meminit Scholiastes Aristophanis in Equites. Apua (non natus vulgò) cruda, multitudo oculorum collecta esse videtur: cocta verò, candida & iucundi saporis, Niphus. Cœpit garū & priuatī ex inutili minutoq; (*quidā mutilato egunt*) pisciculo cōfici, apuā nostri vocant, aphyen Græci. Foroiulienses piscem ex quo faciunt lupum appellant, Plinius. videtur autē non ex quauis apua, sed ea specie, quæ lycostomus dicitur, præcipuè garum fieri insinuare: ex qua quidem optimum id parari docet Rondeletius. Iam patinas implebo meas, vt parcior ille Maiorum mensis apuarum succus inundet, Ausonius de garo, vt Hermolaus legit, & pro apalaria restituit apuarum. Saperdam Photion pro apua inueterata & harundinibus infixa capit, Idem Hermolaus. Ex Apicio, Patina de apua: Apuam lauas, ex oleo maceras, in cumana compones, adijcies oleum, liquamen, vinum. alligas fasciculos rutę & origanum: & subinde fasciculos cum apua elixabis. cum cocta fuerit, proijcies fasciculos, & piper asperges, & inferes. Aliter patina de apua sine apua: Pulpas piscis assi vel elixi minutatim facies, ita abundanter, vt patinam qualem voles adimplere possis. teres piper & modicum rutæ: suffundes liquamen quod satis erit, & olei modicum, & commisces in patina cum pulpis, sic & oua cruda confracta, vt vnum corpus fiat: desuper leniter compones vrticas marinas vt non cum ouis misceantur. impones ad vaporem, vt cum ouis bullire possint: & cum siccauerint, superasperges piper tritum, & inferes ad mensam. nemo agnoscet quid manducet. Patina de apua frixa: Apuam lauas: oua confringes, & cum apua commisces. adijcies liquamen, vinum, oleum. facies vt ferueat: & cum ferbuerit, mittes aquā. cum duxerit, subtiliter versas, facies vt coloret, œnogarum simplex perfundes, piper asperges & inferes, Hæc ille libro 4. cap. 2.

Ἀφύων. — Garum.

G Ex aquatilibus ad renum & vesicæ vlcera congruit apua marina minima, assiduè comesta, Aëtius 11.30.

H. a Ἀφύη per η in recto singulari scribitur, non ἀφύα, vt Erasmus Rot. habet: quanquam & Scholiastes Aristophanis & Suidas Ἀφύα scribant. Genitiuus pluralis paroxytonus est, ἀφύων, vt Gaza annotauit: cū cæteri omnes in secunda declinatione circunflecti soleant. Aphya dicitur etiam ἀφρὸς, id est spuma à colore: & vulgò Engraulis, Scholia in Equites Aristophanis. nos Engraulin non simpliciter apuam, sed eius speciem describemus inferiùs. Ἀφύδια Aristophanes forma diminutiua protulit, Atheneus. Βῶκες ἀφύαι, σμαρίδες, nominantur ab Epicharmo. Attici plerunq; ἀφύας in plurali numero, rarissimè singulari efferunt, Eustathius. Πληθυντικῶς λέγουσι τὰς ἀφύας. Ἀρίσταρχος δὲ οὐκ ἀποδέχεται πληθυντικῶς διὰ τὸ χ. Scholiastes Aristophanis in Auibus: ego quid sibi hæc verba διὰ τὸ χ. velint, non video. Aristoteles tamen in singulari dixit, Ἡ δὲ ἄλλη ἀφύη γόνος ἰχθύων ἐστὶ, eum res ipsa pluralem postularet: de apuis enim diuersis loquitur. Hîc illud obiter annotârim, cum apua propriè dicta, γόνος vel γόνος θαλάττιος (vt Atheneus habet) nominetur, hoc est fœtura, vel maris fœtura: ex ipso enim mari nascitur, non vllis parentibus, vt scitè ἄγονον γόνον gripho quis appellet: sunt enim ἄγονοι, id est steriles, Aristotele teste: in verbis iam recitatis philosophi, reliquas quæ impropriè vocantur apuæ γόνον ἰχθύων dici, hoc est nō simpliciter aut marinam, sed piscium fœturam: quòd ex parentibus procreentur, gobijs, mullis, mænidibus, vt putant. Rondeletio enim verisimilis fit hæc quoq; genera sua sponte sine coitu nasci, denominari verò à similitudine ad pisces iam dictos. Apua vera ab Aristophanis scholiaste & Suida Ἀφύα ἡ πεσηγμένη dicitur, quæ nullis parentibus nascitur, &c.

Epitheta, ex Oppiano: Ἀβληχραὶ, πολιὸν γένος. Ἠπεδανῆς ἀφύης ὀλιγηπελὲς ἔθνος. Οὐ μέν πού τι τέτυκται ἀκιδνότερον γένος ἄλλο Δειλαίης ἀφύης.

b Ἀφύει, albicat, apud Hippocratem: ὥσπερ ἀφύει τὸ χρῶμα ἴσχει, (colorem non natiuum aut vitalem habet,) inde nomen adiectiuum ἀφυώδης, quod tali colore affectum significat, Galen. in Glossis. Ego à colore apuarum piscitiorum verbum illud ac nomen deduxerim: à quibus & meretriculæ quædam à bicantes. Apuæ sunt cognominatæ, vt Atheneus refert. Bebrades quidem siue membrades apuarum generis πολιόχρωτας, id est colore incanas Aristophanes dixit. Et fortè hydropis, præsertim leucophlegmatiæ color, albus simul & tumori coniunctus, sicut in spuma albedo, propriè ἀφυώδης diceretur.

f. Ἀπὸ τηγάνου τ' ἔφασκεν ἀφύας φαγεῖν, Pherecrates apud Athenæum. Ἅλις ἀφύης μοι, παρατέταμαι γὰρ ἐσθίων: Aristophanes in Antagonistis citante Suida, in Ἅλις: & rursus in Θωπεία: vbi non Antagonistis, sed Tagenistis (rectiùs puto) legitur: nam & Scholiastes Aristophanis sic habet. videtur & prouerbiali sensu in hominem prolixè inepteq; loquacem torqueri posse. Εἰ δέ τις ὑμᾶς ὑποθωπεύσας, λιπαρὰς καλέσειεν Ἀθήνας, Εὗρε τὸ πᾶν ἄν, διὰ τὰς λιπαρὰς, ἀφύων τιμὴν περιάψας, Aristophanes apud Suidam in Θωπεία: item in Ἀφύα, vbi corrupte legitur, Εὗρετο πανδαισίαν τὰς λιπαρὰς. &c. interpretatur autem λιπαρὰς ἀφύας ἀντὶ τοῦ λιπαρὰν τιμὴν, ἤτοι εὐτελῆ. Sensus verborum comici hic videtur: Si quis per adulationem pingues Athénas nominârit, idē quo apuę solent celebrari elogiū eis attribuēs, ille nihil non facile cōsequetur. Locus est in Acharnensib. Οὐ πώποτ' ἀφύας εἶδον ἀξιωτέρας, Aristoph. in Equitib. hoc est, Nunquam apuas vidi vilioris precii. nam ἄξιον Atticis est εὔωνον, Scholiastes: qui etiam suo tēpore apuā aphritin Athenis valde expetitā fuisse scribit. Ἦν δὲ γήτειον προσαιτῇ ταῖς ἀφύαις ἥδυσμά τι, Aristophanes in Vespis, tanquam de cibo lautissimo. Apicius quomodo Nicomedi regi apuas mentitus sit, Rondeletius ex Suida refert. meminit & Athenæus libro 1. non tamen Apicium ille, vt Suidas, sed alium quendam coquum Nicomedi artificiosas illas ex rapis apuas finxisse scribit, & Euphronis comici super ea re versus adfert: Apicium verò Traiano Cæsari cum in Parthia procul à mari esset, ostrea recentia misisse ait arte quadam reseruata, ὄστρεα νεαρὰ ἀπὸ σοφίας αὐτοῦ τεθησαυρισμένα. Archestratus Apuam omnem μίνθον, id est oleti instar contemnit, Phalerica quæ Athenis capitur, & Rhodiaca exceptis: Quod si gustare (inquit) eas desideras

Phalerica.

detas, ὁμοῦ χρὴ Κνίδας ὀψωνεῖν τὰς ἀμφικόμους ἀκαλήφας Εἰς ταυτόν. μίξας δ' αὐτὰς ἐπὶ τηγάνου ὅπτα; Εὐώδη τρίψας ἄνθη λαχάνων ἐν ἐλαίῳ.

Apuam Veneri sacram fuisse ex Athenæo repetijt Rondeletius: meminit & Eustathius. item Varinus, Apua (inquit) sacra est Veneri: quòd vtræque è mari sint prognatæ: ἡ μὲν ἀφύη, φυσικῶς: ἡ δὲ δαίμων, φυσικῶς, lego μυθικῶς. Sed Neptuno etiam eosdem pisciculos consecrasse veteres, idem Athenæus author est: & priuatim apuam Phalericam Veneri sacram extitisse. Οὔτ' ἀφύη νῦν ἐστιν ἐπισκαφῶς Οὔτ' αὖ βεβαιὰς κακοδαίμων, Aristonymus apud Athenæum: Versus prouerbialis apparet, in eum fortè qui aliquid amiserit acquirendi alicuius gratia, quo tamen potitus non sit: Vel in eum qui ex duobus diuersis constet, aut partibus diuersis se accommodet, ita vt neutrius sit omnino: veluti si Iudęus à sua religione discesserit, Christianam tamen non sit amplexus totam. Sic autem legitur hic versus apud Athenæum in Bebradũ mentione: in Apua verò bis mutilatus, primum: Ὡς οὔτ' ἀφύην νῦν ἔθ' ἁπλῶς. Ὡς οὔτ' ἀφύη μέν ἐστιν ἁπλῶς. Vide infrà in Apua membrãde F. Νῦν δὲ οὐδὲ ἀφύην κινεῖν δοκεῖς, Hermippus apud Athenæum. nimirum in hominem nimis infirmum.

DE APVA COBITE.

RONDELETIVS.

A Aristoteles explicata aphyæ natura tum ea quæ ex terrenosa, tum ea quæ ex spuma nascitur, hæc subiungit: Ἡ δὲ ἄλλη ἀφύη γένος ἰχθύων ἐστίν, ὁ μὲν καλούμενος † κωβίτης, κωβιῶν τῶν μικρῶν καὶ φαύλων οἳ καταδύουσι εἰς τὴν γῆν id est, reliquæ aphyæ piscium sunt fœtus, quæ quidẽ cobites dicitur gobiorũ paruorum & prauorum qui terram subeunt. vbi κωβίτης gobionaria vertitur à Gaza, qui locum hunc Aristotelis peruertit his verbis. Reliqua apua fœtura piscium est: quæ enim gobionaria dicitur, gobiones paruos, ignobiles, qui terram subeunt, creat. Imò creatur hæc aphyę species à gobionibus paruis & vilibus, non autem gobiones creat. Quod miror à Massario citante hunc locum in commentarijs suis in librum nonum Plinij, animaduersum non fuisse. Nam ipsa Aristotelis verba perspicuè interpretationem Gazę falsam esse conuincunt. Nec non Athenæus, qui ex mente Aristotelis de eadẽ re ita scripsit: ἑτέρα δέ ἐστιν ἀφύη κωβίτης λεγομένη. γίνεται δὲ αὕτη ἐκ τῶν μικρῶν καὶ φαύλων τῶν ἐν τῇ ἄμμῳ διαγενομένων κωβιδίων, id est, Alia autẽ est aphya cobites dicta, gignitur autẽ ex paruulis & vilibus gobijs, qui in † terra degunt & versantur. Itẽ Suidas similiter.

Lib. 6 de Hist. animal. cap. 15. *† κωβῖτις* *Cap. 37.* *Lib. 7.* *† arena*

B Ergo aphya cobites est, quæ ex gobionum semine procreatur, nunquam ad gobionum magnitudinem accedens, alioqui gobionibus marinis simillima est. Corpore est rotundo, pellucido, dorso latiusculo, colore candido, nigris aliquot maculis asperso, cauda varia, oculis quodam modo supra caput positis. Pinnæ eædem sunt illi quæ gobionibus, maximè illa gobionibus peculiaris, barbæ instar propendens ex ea ventris parte, in qua binæ sunt in alijs piscibus. A Hepar lactei coloris, & in eo fellis vesica. Splen rubet. Intestina & peritonæum ex albo nigrescunt. Cor ex albo rubescit.

Nostri loches de mer appellant. Est enim ijs pisciculis quos Galli *loches* vocant, tam similis vt vix ab his distinguatur. Differunt tamen corporis figura. Est enim hæc (apua) gobionum instar corpore rotundo, non compresso: illi verò (lochæ fluuiatiles) corpore depresso & longiusculo. Cum verò nullus sit omnino pisciculus, qui propiùs ad formam gobionum accedat, quàm qui hîc à nobis exhibetur, certum est aphyam cobiten esse, quæ † grauis est, & difficile coquitur, veluti reliquæ aphyæ. † F *Cobitis stagni mar.*

Eadem aphya cobites in stagno marino frequentissima est, & loche vocatur: colore & figura à gobionibus non differt, sed magnitudine. parua enim semper manet: gobiones multò magis augescunt. Item à fluuiatili differt quod breuiore sit & crassiore corpore, fluuiatilis longiore & graciliore.

DE EADEM BELLONIVS.

Hepseti.

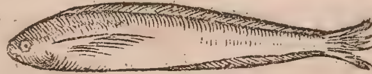
Qui Venetis in piscaria diuenduntur pisciculi, quos vulgus Marsionos vocat, hi sanè sunt Græcorum Cobitæ & Hepseti: sic enim Dorion huiusmodi litorales pisciculos nominauit, quos omnes ex Atherinis pisciculis procreari censet, qui in fossulis relinquuntur, Nilo recedente. Ego verò à Gobijs nasci putauerim, & vulgo nostro vocari Menuise, (*alius est Menoun Anglorum, de quo in Phoxino dicemus.*) Terentius minutos pisciculos nominauit.

Triglites.

Trigliten Dorion vocauit pisciculum omni anni tempore ferè apparentem. Siquidem quum Trigla ter anno pariat, Triglites Aphyæ gen⁹ semper apparere potest. Hi sunt pisciculi Aphridites, quos Genuenses Rossetos nominant. Nam qui pisciculus Hicesio Cibotis (legendum Cobîtis) dicitur, is est quem etiam Ligures bianchetum ab albo colore vocant. Sunt enim (inquit Hicesius) in Aphyarum genere quidam albi & admodum tenues ac spumei, quos Cibotides (Cobitides) nonnulli appellant.

Rosseti. *Bianchetti.*

COROLLARIVM.

Cotti. Corani.

Pisciculus à nobis delineatus, Venetijs Marsio nominatur: Petrus Gillius veterũ cottum esse putabat. Pisces quosdã (inquit) gobioni saxatili propemodum similes, Aristoteles cottos nominat, quos adhuc nonnulli coranos nuncupant Mihi quidem apua cobîtic vera à Rondeletio proposita videtur: Ma-sionem tamen huc apponere volui, quoniam Bellonius eundem cobitidi putauit: quòd si ea non est, omnino tamen à genere apuarum separari non debet. Apuam hanc cobitin vel cobitidẽ dixerim à recto cobitis, non cobiten à recto cobites. nam κωβίτης vocabulum Græcis masculinum est, nec potest cum aphya fœminino coniungi: κωβῖτις verò penanflexum per iôta in vltima, sicut & in penultima, fœmininum est. Germanicè hunc pisciculum à similitudine vocare licebit *ein Meergrundel*. Ex apua cobitide encrasicholi nascuntur, Athenæus. Apua alba cibotis (cobitis) dicitur: & hepsetus pisciculus minutus eiusdem generis est, Diphilus Siphnius. Ex cobitide encrasicholi fiunt. cobitis alba, tenuis, & spumea est: alia verò quædam (apua scilicet) sordidior & crassior, Athenæus.

DE ENCRASICHOLIS, QVOS ALII ENGRAVLES, ALII LYCOSTOMOS APPELLANT, Rondeletius.

E *Icon Bellonii pinnam etiam à podice habet, & illam quæ in dorso est multò maiorem.*

A INTER aphyas numerantur encrasicholi ab Aristotele, Athenæo, Suida. Verùm hi (*Athenæus & Suidas è Scholiaste Aristophanis*) ex aphya cobite encrasicholos gigni scribunt: ille ex aphya, quæ in Atheniensium portu nascitur. Vt vt res ista habeat, encrasiocholos eos esse existimamus, quos nostri cum Prouincialibus Anchoies appellant. Dicuntur etiam Aeliano λυκόστομοι, & ἐγγραύλεις, quam tamen postremam appellationem primo aphyarum generi ab Oppiano & Suida tributam fuisse diximus. Encrasicholi verò nominati sunt ὡς ἐν τῷ κρατὶ τὴν χολὴν ἔχοντες, id est, quòd in capite fel habeat. Ab oris forma λυκόστομοι.

Anchoies. Lycostomi.

B Pisciculi sunt digiti magnitudine, aliquando paulò maiore: sine squamis, rostro acuto, ore maximo, habita corporis ratione, eiusque scissura magna, vnde lycostomi nomen. Dentibus carent, sed maxilla vtraque serræ modo aspera. Branchias paruas habent & duplices, pinnas totidem. Cor oblongum & acutum: hepar rubrum, maculis rotundis conspersum. Ventriculi appendices multas & nigras. Venter est mollissimus, quam ob causam statim absumitur. ouis scatent rubentibus. pro corpusculi magnitudine sanguine abundant, & carnosi satis sunt: vnde fit vt delicatiores, molliores, suauioresque sint. Spinis carent, excepta dorsi spina, quæ tenuis admodum est, vt dentibus negotium vix facessat.

F Sale conditi asseruantur, & in garum vertunutr: quod ne corrumpatur, non nisi truncato capite cō-
A diuntur, cum quo fel vnà cum hepate: cęterisque visceribus & intestinis tollitur.

Lib. 31. cap. 8. Mutilatus pisciculus.

De hoc pisciculo loqui Plinium autumant, quum garum fieri ex mutilato pisciculo scribit. Quo loco alij minuto, alij minimo pro mutilato legunt. Quòd veros encrasicholos exhibeamus, testes sunt locupletissimi, qui Græciam hodie incolunt. affirmant enim quos Anchoies dicimus, encrasicholos etiam hodie in Græcia vocari.

F Ex his optimum conficitur garum, si sale conditos Soli exponas, donec caro dissoluta fuerit. Hinc optimum remedium ad deiectam appetentiam recreandam, ad crassæ pituitæ attenuationem, citandamque aluum. Huius gari vice sępissimè ipse domi hoc modo parandos iubeo. Primum pisciculos, vt assolet, conditos & illotos, cum aceto, oleo, & apij folijs in patinam inijci, deinde suppositis prunis tamdiu agitari, dum omnino in liquorem abeant: id oxelæogarum meritò nuncupari potest, præstantissimum condimentum, & ad ea quæ paulò antè dicta sunt, efficax. Quæ parandi ratio longè melior videtur, quàm quę veteribus in vsu fuit: nihil enim vitij aut putredinis oxelæogarum nostrum contraxisse potest, cum sępe supputri garo origano sit opus, iuxta veterum prouerbium: Putre salsamentum amat origanum, quod hodie quoque Romæ obseruari videmus. Nunquam enim encrasicholos vendunt salsamentarij sine origano.

Garum.

E F Magna istorum pisciculorum copia in Prouincia capitur noctu è nauiculis igne accenso: magna itē Baionæ; sed hi maiores sunt, illi suauiores & molliores. Crudi etiam cum oleo & selino eduntur.

DE EODEM BELLONIVS.

Qui latine (minus communi vocabulo) haleculam nominat.

A Pisces, quos Galli & Hispani *Anchoy* dixerunt, Veneti Sardonos nominarunt, ad Chalcidum differentiam, quos illi Sardellas vocant: sed Romani pro Sardonis Sardas intelligunt: Tractus litorum Liguriæ incolæ, Cueuri, Cueunari, vel Cueuneuri appellitant, sicque Genuenses: Romanū vulgus *Aliczi* nominare mauu lt, quasi Haleces diceret: Incrementi minuti pisces sunt Haleculæ, sed in salsuris cæteris omnibus meliores euadunt: vt earum Muria, in sapore, inferior Garo non sit.

B Sui generis piscis esse vel ex hoc probari potest, quod Columella inter pisces annumerat, qui sunt incrementi parui: Digito enim rarò longiores & crassiores euadere comperiuntur. Et quemadmodum Harengus Celerinum refert: sic quoque Halecula Sardinam. Is prorsus squamis caret, & branchias exteriores latas gerit.

C Spurcitijs, cœno & arena vescitur. Et quemadmodum Anates & Anseres rostris cœnum commouent, & eo sese exaturant: sic etiam Haleces, quæ cum Sardinis sæpenumero capi solent, arenis & spurcitijs exaturatæ comperiuntur.

B Si tu Haleculam interijcias inter oculi aciem & solem, omnino eam transparere videbis, dempta tamen linea argentea, quæ vertebras spinę comitatur, quæ sanguinem continet. Exiguam in summo tergore habet pinnam. Cauda ei bifurca est. Corpore magis tereti prædita est quàm lato. Pinnis lateralib. si bene memini, caret. Caput magnum ei est. Hoc habet mirabile, quòd dum oscitat, amplum os aperit, vt serpentis potius os, quàm piscis appareat Hinc meritò Græci olim Lycostomos, siue os lupinum nuncupauerunt. Alij nonnulli Lupum simpliciter dixerunt. Linguam nullam habere, nec linguę rudimentum creditur.

F Solent præcindi Halecularum capita, antequàm saliantur. Nam gnari piscatores sciunt tantam inesse amaritudinem in felle eius, vt id vnà cum capite auferant. Quo fit vt ferè semper sine capitibus in doliolis conditæ nobis deferātur. Salitæ, crudę semper eduntur. Hyeme vt plurimùm à fine Decembris vsque ad quadrigesimam (quo tempore etiam Sardæ) capiuntur.

B Enixius hoc studui, vt ex longioribus & crassioribus nanciscerer: sed nunquam palmi longitudinem pertingere, & pollicis crassitudinem assequi comperi. Argenteo colore micant, tergore verò ad cœruleum

ruleum accedunt. Multi hos falsò fel in capite gerere credunt: habent enim id intestinis annexum.

Fel hoc modo auferunt: Altera manus caput trahit, vt cum ea manu viscera, quibus fel hæret, eximantur. tamen recentes Haleculas frixas in sartagine cum oleo vel butyro: vel in craticula assatas vnà cum visceribus, optimi saporis esse deprehendi. F

Viscera habent nigerrima, sed peritonæum albissimum, contrà quàm salpa: stomachum pallidũ oblongumq;: Apophyses in duodeno non plures quàm viginti: Fel per longitudinem intestinorum protensum, ita confusum, vt minimè sit conspicuum. B

COROLLARIVM.

Encrasicholi nomen inditum huic piscitio apparet, tanquam fel in capite contineat (fellicipitem Latinè dixeris) παρὰ τὸ χολὴν ἐν τῷ κρανίῳ ἤτοι κεφαλῇ ἔχειν: quanquam enim fel intestinis annexum habeat, sed protensum cum illis confusumq; vt minimè sit conspicuum, vt Bellonius docet, caput tamen ei amarum & veluti bile infectum est: vnde & mutilari solet. Germanicè dici potest *Onhopt*. id est Acephalus, (nam & haleculæ leucisciuè lacustris genus circa Bielam Heluetiæ, ab eo quòd mutilari capite soleat, similiter nominatur:) Vel per circumlocutionem, *ein kleine Hering art*. Λυκόστομος καὶ κρασίχολος, (lego ἐγκρασίχολος) epitheta sunt apuæ siue engraulis, ἐγγραύλεων, melius ἐγγραύλεως, Suidas. Porrò engraulis (ἐγγραυλις, ἡ) nomen ab encrasicholo per syncopen factum videtur. Aristophanis interpres, & ab eo mutuatus Suidas, apuam esse scribunt non aliam quàm quæ vulgò vocetur engraulis. Oppianus etiam ἐγγραύλεις esse ait ἀβληχρῆς ἀφύης ἀδινὸν γένος, confertum infirmæ apuę genus: quod vel pro specie vnius generis accipi potest: vel per periphrasim potiùs & epexegesin pro eodem pisce: nam paulò pòst eosdem tum ἐγγραύλεις, tum ἀφύας simpliciter vocat. Gillius Latinè Encraulos dicere voluit, secunda declinatione. Ἀφύαι, αἱ ἔγγραυλοι, Varinus. Forsitan & vulgare nomen anchoiæ ab engraule interpolatum fuerit. Bellonius halec siue haleculam interpretatur: nos suprà in Alece nostram & aliorum super hoc nomine sententiam attulimus. Dorion inter Hepsetos cum alijs pisciculis encrasicholos numerat. Ἐγκρασίχολος, ἐρίτιμος, Χαλκηδόνιοι, Callimachus in diuersis gentium nomenclaturis apud Athenæum, & rursus, Ἴωπες, ἐρίτιμοι, Ἀθηναῖοι tanquam encrasicholus piscis, à Chalcedonijs eritimus dicatur: & similiter Athenis alius ab encrasicholo, iops. iopem autem inter Hepsetos, id est, minutos pisciculos suprà nominârat. Cœpit garum priuatim ex inutili pisciculo minimoque confici, apuam nostri vocant. Foroiulienses piscem ex quo faciunt lupum appellant, Plinius. videtur autem lupi nomine apuam lycostomum intelligere: cum & nomen conueniat, & genus apuæ, & garũ similiter optimum ex eo fiat. Cum Græco cuipiam eas, quas Anchoias, siue Amploias littus Ligusticum & Gallicum nominat, ostendissem: summa asseueratione appellabat Lycostomos, Gillius. Circa Genuam anchioe vulgò dicuntur: à recentioribus quibusdam medicis, vt Blasio Astariensi ancludæ, vt conijcio. A

Athenæus ex Aristotele inter monimos, id est ijsdem in locis manentes pisces numerat thrissam, encrasicholum, membradem. Oppianus libro quarto Halieut. tradit engraules apuas densissimis agminibus natare, & ferro etiam aut securi percussa earum agmina non tota disijci: & retibus nullo labore circundata ad litus extrahi. quod de ipsis simpliciter apuis protulisse videtur. nam has quoq; engraules vocat, Aelianus ad lycostomos transfert: & forsitan de vtrisque verum est. C

Engraules pisces (inquit Aelianus) quos alij encrasicholos, alij Lycostomos appellant, paruuli pisciculi natura fœcundi albissimique perspiciuntur. Et quòd ab alijs piscium gregibus exedi & confici valde metuant, idcirco, ad insidias quibus sunt opportuni vitandas, eatenus confertis turmis densi natant, vt eorum quisque ad vicinum proximum adhærescat: vt ne scaphæ quidem incurrentes, eos dissocient, nec si quis remis dispergere conetur, eorum societatem dirimere possit. Ita verò inter se restrictè & pertinaciter, tanquam contexti contrahuntur, vt tanquam ex aceruo frumentorum aut fabarum si quis in eos immiserit manum, accipere queat. non tamen sine vi abstrahuntur, quin persæpe distrahantur, vt & eorum alteram partem abruptam capias, & alteram relinquas, & in plerisque caudam retineas: in alijs non assequaris, ex alijs caput reportes, & alteram partem in mari reliquam facias.

Conferta & continens lycostomorum natatio à rei maritimæ peritis bólos appellatur, qui permultas piscatorias naueis interdum implet, vt illi testantur, Aelianus. E

Ancludæ sunt pisces parui, oblongi, saliti, qui tempore quadragesimę in Italia comeduntur. eos in curanda phlegmatica febri Blasius Astariensis commendat. Apuæ encrasicholi Mediolanum adferuntur absque capitibus, muria conditę, appellanturque ab Insubribus Anchiouæ, Cardanus. F

Clitarchus de Thebanis scribit quòd fuerint delicijs & gulæ dediti, & in conuiuijs parare soliti θρία, καὶ ἑψητοὺς, καὶ ἀφύας, καὶ ἐγκαρσιλόχους, lego ἐγκρασιλόχους. H

APVARVM etiam aliud genus sale sicco conditum Mediolanum adfertur, quod ab argenteo colore argenteum vocatur: idque vilius est, & inconstantis magnitudinis. sunt enim ex his maiores ac minores encrasicholis, Cardanus.

DE APVA PHALERICA.

RONDELETIVS.

APHYÆ phalericæ meminit Aristoteles, ex qua μεμβράδας gigni ait, alij ἀράδας, alij βεμβράδας legunt. A
Ego aphyas phalericas sponte nasci puto. vnde verò phalericæ dictæ sint docet Suidas (ex Aristophanis Scholiaste,) cum ait, Ἀφύας Φαληρικὰς τὰς μεγάλας. Φαληρεὺς δὲ λιμὴν Ἀττικῆς, id est, aphyas phalericas esse magnas. Phalereus autem portus est Atticæ. Possent etiam fortasse à candore nominari: nam Græci etiam τὰ φαληρά, λευκὰ καὶ ἀφρίζοντα vocant, id est, alba & spumea. Erit autem meo quidem iudicio,

Lib. 6. de Hist. anim. cap. 15.

iudicio, aphya phalerica ea quæ à nobis nadelle vel melete (melet verò genere masculino atherina. Bellonio membras est, quæ Massiliæ meleta dicitur.)

B Piscis est sardinis similis, minor & tenuior, sed latior. Squamas in mari haberi certum est, sed statim excidunt remanentibus earum vestigijs, ijsq; squamis, quę ventrem firmant & asperum efficiunt, vt in alosis & sardinis videre licet. Mollis est, & adeò pinguis pisciculus iste, vt si aliquandiu digitis tractetur, liquefiat: aut, si magna copia in nauicula vehatur, † supernatantem pinguedinem colligant piscatores, qua olei vice ad lucernas vtuntur. Maxima huius copia, præsertim autumno, capitur, estque meritò vilissimus: vidimus tamen piscatores duos vnius diei capturam quinquaginta aureis coronatis vendidisse.

DE EADEM BELLONIVS.

Meleta Rondeletio apua phalerica est, Bellonio membras. Massiliensium vulgus (inquit Bellonius) membradas vocat Meletas: Rothomagenses, & qui in litore Oceani (vbi Sequana in mare ingreditur) obuersantur, appellant vn Crado, Genuensium vulgus Arachia. Membradem autem nihil aliud esse quàm thrissæ fœturam, ab authoribus traditum est, vnàq; cum spinis edi solere.

F Hos pisces ad litora Mediterranei maris incolę sale condiunt & adseruant: in Oceani autem litore, piscationi inseruiunt, vile vescentibus edulium.

† vocat. Membrades & Trichides, Archestrati, Engrauli, Encrasicholi, & (vt † ait Aelianus) lycostomi, pisciumq; id genus cæteri, quibus vnà cum spinis vescimur, flatuosum atq; humidũ præstant alimentum.

COROLLARIVM.

A Apuas epitheto λιπαρὰς, id est pingues fuisse cognominatas diximus: & λιπαρὰν ceu substantiuum nomen grammatici quidam interpretantur aphyam. Rondeletius phalericam præ cæteris pinguem facit. Angli à pinguedine *Schmelt* appellant pisciculum, quem Galli Eperlanum: sed is dentatus est, & in precio, quare diuersus ab apuis fuerit. Alium vocant *a Smit*, quòd facile liquescat, & si diu seruetur, in aquam totus ferè resoluatur. qui potiùs apuarum generi adscribendus videtur: & conuenit apuam ex pluuia aut humore ortam, rursus in aquã abire. Sed de hoc certius aliquid ab Anglis eruditis, Io. Caio præsertim, expecto. Eliota hunc piscem in Essexia Angliæ comitatu haberi ait. A pinguedine etiam marinus quidam piscis Liparis à Rondeletio dictus est: & aliqui lacustrem agonum eandem ob causam Liparim vocarunt: & in lacu Macedoniæ dictus Liparis alius (Sardinis vel Alausis cognatus linea ventre similiter aspera insignis) à Bellonio describitur.

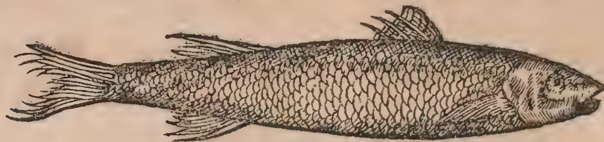
F Apuæ Phalericæ apud veteres in pretio erant, Pollux.

H. a. Ἡ δὲ φαληρικὴ ἦλθ᾽ ἀφύη τρίτων ἑταίρη Ἄντα παρειάων σχομένη λιπαρὰ κρήδεμνα, Matron parodus apud Atheneum. ludit autem forsan ex eo quod etiam meretriculæ quædam apuæ dicebantur. Μηδὲ τὰ μικρὰ τὰ φαληρικὰ ταδ᾽ ἀφύδια, Aristophanes Tagenistis. Ἀφύας ἀπέξεις πελάμυς φαληρικάς. Idem Acharnensibus.

f. Καὶ φαληρὶς ἡ κόρη Σπλάγχνοισιν ἀρνείοισι συμμεμιγμένη Πηδᾷ, χορεύει, πῶλος ὡς ἀπὸ ζυγοῦ. Ῥινὸς δὲ ἐγείρει φύλακας ἡ φαῦσος κυνὰς, Θερμὴ παροξύνουσα τῇ νοτίῳ τηγάνου, Alexis apud Athenæum, vel (vt alibi citat) Eubulus. Lynceus Samius laudans Rhodiacas apuas, Phalericis Aeniatides dictas confert, Athenæus. Ἀφύαν θ᾽ ἅμ᾽ αὐτῇ (cum amia) παρέλαβον φαληρικήν: Εἰς κύαθος ἐνταῦθ᾽ ὕδατος ἐπιχυθεὶς πολὺ, Τεμὼν δὲ λεπτὴν τῆς χλόης, καὶ πλείονα Καὶ ἡ δικότυλος λήκυθος καταστρέφω, (id est, vix cyathum aquæ affundo, olei verò multò plus, nempe vel ad duas cotylas, & paucas herbas minutatim incisas,) Coquus apud Sotadem comicum, citante Athenæo. Apud quem hoc etiam legitur, φαληρικῆς ἀφύης περιδιασεσαγμένος. Apuis Phalericis comparant Aeniatidas in Rhodo. Vide & suprà in Apua vera f.

h. Veneri sacram faciunt φαλαρίδα, vt Aristophanes habet in Auibus, χῆνα ὥσπερ φασὶ τῆς φαλ., Athenæus. videtur autem de phalaride aue intelligere, vt Eustathius quoque in primum Iliados. Vide in nostra Auium historia, in Phalaride inter Mergos. Apuam quidem simpliciter dictam, Veneri sacram fuisse suprà dictum est.

DE APHYA MVGILVM, ID EST MVGILIS SPECIE SINE COITV NASCENTE EX TERRA arenosa vel limo, *Rondeletius.*

C *Lib. 6 de Hist. animal. cap. 15.* PONIT Aristoteles aphyam aliam mugilum fœtum. Sunt qui ex limo & arena proueniunt etiam ex ijs generibus, quę per coitum & ex ouis oriuntur: quod tum locis alijs palustribus, tum verò apud Gnidum factum olim memoratur. Stagnis enim canicula vigente exiccatis, & limo arido, vbi primùm imbribus restagnare loca inciperent, pisciculi nascebantur generis mugilum, (κεστρέων τι γένος,) quod per coitum procreatur, (ὃ γίνεται μὲν, *fortè* μὴ, ἐξ ὀχείας) magnitudine mænarum paruarum, *Hepseti.* nec in his aliquid vel oui, vel seminis continebatur. Quinetiam in nonnullis Asiæ amnibus, qua effluunt in mare, pisciculi quidam magnitudine intestinorum hepseti (naricarum vertit Gaza) eodem modo proueniunt. Sunt qui omne mugilum genus sponte oriri opinentur, sed non rectè: nam & oua eorum fœminæ, & semen genitale mares habere cernuntur. Verùm genus quoddam eorum est, quod non coitu, sed ex limo arenáue enascatur.

A Quare aphyam mugilum nihil aliud esse puto quàm mugilum speciem eam quę sponte sine maris & fœminæ coitu nascitur ex terra arenosa vel limo: cuiusmodi ea est, quã habemus, quæ nascitur in fossis, non procul

non procul à vicino nobis eoq; antiquissimo oppido Latera vocato. Eiusdem generis est quæ in Lado nostro capitur, & Athelan nuncupatur, quã non dubito hyemis tempore è stagno marino fluuiũ subire. *Alia eiusdem generis.*

COROLARIVM.

Cestreæ fœm. gen. κεστρέαι, alij pisces sunt quàm κεστρεῖς masculino, qui mugiles aut cephali sunt. κεστραῦ τεμάχη Aristophanes dixit in Nubibus: vbi alij cestras interpretantur murænas, alij diuersos quosdã pisces. sed videtur comicus de tomis mugilum maiorum sentire. Est etiam (cestrea) genus apuæ, Suidas. Idem in Ἀφύα, Apuæ quædam species (inquit ab Aristophanis Scholiaste mutuatus) è paruis mugilibus procreatur.

DE APHYA MÆNIDVM ET MVLLORVM. RONDELETIVS.

VT mugilum, ita mænidum est aphya autoribus Aristotele & Athenæo, quæ ex eorundem sententia mænidum fœtus est: sed fortasse veriùs dicemus hanc quoque aphyam sine mare & fœmina nasci sponte, & ita appellari, quia mænidum speciem referat. cuius iconem nõ apposui, quia ex mænide antè depicta satis intelligi potest, quemadmodum & mullorũ aphya ex ipsius mulli pictura quæ suo loco exhibebitur. Hanc verò mullorum aphyam ab Athenæo commemoratam reperio, quam vocat τριγλίτιν ἀφύην: quam hîc adiungendã esse duxi, ne qua aphyæ species prętermitteretur. Parui igitur mulli præsertim in stagnis marinis ex putredine oriuntur, quos mullorũ aphyas esse rectè dixerimus, vt τριγλίτας à veris mullis, qui τρίγλαι dicuntur, differant.

COROLLARIVM.

Ἡ μὲν ἀφρῖτις λεγομένη ἀφύα, οὐ γίνεται ἀπὸ γόνου: ἄλλη δὲ τίς ἐστι γένος μαινίδων, Aristophanis Schol. & Suidas. Fortè pro γένος legendum γόνος. vide suprà in Apua vera H. a. Sed Aristot. lib. 6. cap. 15. Sunt (inquit) qui limo & arena proueniant, etiam ex ijs generibus quæ per coitum & oui primordio generentur, &c. vt recitatum est suprà in Aphya mugilũ verbis Rondeletij. De apua triglitide sententiã Bellonij habes suprà in Cobitide. Aphritides aliæ quàm triglitides sunt, nempe verę apuæ: Bellonius nõ satis distinguit.

DE RELIQVIS APHYIS, SEV SPONTE NASCENTIBVS PISCIBVS, RONDELETIVS.

SI pisces omnes qui ex terra vliginosa, vel limo, vel pluuia, vel quoquo modo sponte nascũtur, aphyæ dici debent, multò plura aphyarum genera ponenda sunt. Nam in stagnis dulcium aquarũ penitus exiccatis, imò aratis & satis videmus pisces multos sponte nasci. itẽ in riuulis, vt paruas anguillas, paruas lampetras, paruos cyprinos, tincas, atherinas aculeatas.

DE IIS QVI HEPSETI VOCANTVR. RONDELETIVS. A

TΩN ἑψητῶν nomen multorum tenuiũ, & exiguorum pisciculorum cõmune est, vt encrasicholorum, iôpum, atherinarũ, gobionum, paruorum mullorum, sepiolarum, paruarũ loliginum, paruorum cãcrorum, encrasicholorum, vt ex Dorione docet Athenæus. Vocabant etiam in tiqui (vt circa Naucratim patriam meam, inquit Athenæus) ἑψητοὺς pisciculos post Nili inũdationem in fossis relictos. Efferebant autem plurali numero sæpiùs quàm singulari & ἑψητοὺς ἀπὸ τοῦ ἕψειν, id est, à coquendo siue elixando nominarunt, quòd multi simul coquantur, nec propter paruitatem seligantur. *Lib. 7.* Hæc quamuis vera sint, fuerit nihilominus minimè absurdum dicere τοῦ ἑψητοῦ nomen pisciculi vnius proprium etiam fuisse, quod indicare videtur Athenęus: Aphya (inquit) grauis est, & difficilis cõcoctu. *Lib. 8.* Huius generis alba cobitis (sic enim legendũ, non cibotis) vocatur, & hepsetus paruus pisciculus eiusdem generis est. Hunc pisciculum esse opinor, qui à nostris iuoil dicitur.

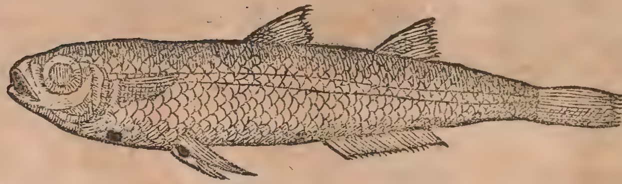
Pisciculus est digiti magnitudine, argentei coloris, corpore pellucido, dempta ea virga, quæ à branchijs ad caudam extenditur: oculis depressis, magnis pro corporis paruitate, ore ita scisso & cõformato, vt inferior maxilla protensa maior sit superiore, sitque veluti oris operculum. B

COROLLARIVM.

Hepsetos ab illis quas cobitidas vocant apuis nõ distinguit Bellonius, cui⁹ verba posui suprà in Apua cobitide. Dorion manifestè distinguit, hepsetum minutum pisciculum non eundem specie cum cobitide, sed eiusdẽ generis esse scribens. Narica piscis est minutulus, qui à nando nomen sumpsit, vt quidam volunt. Plautus apud Festum, Naricam bonam atque Canitã In nonnullis Asię *amnibus*, qua illi in mare effluunt, pisciculi quidam magnitudine intestinorum hepseti (ἰχθύδια μικρὰ ἡλίκα ἑψητοὶ ἔντερα, magnitudine naricarũ vertit Gaza) eodem modo proueniunt, quo alibi mugilibus cognatę apuæ, quæ resiccatis aquis sub ortu canis, & limo iam arido, vbi primum imbribus restagnauerint loca, procreãtur, Aristot. Clitarchus Thebanos scribit fuisse delicijs & luxui deditos, solitosque in conuiuijs parare θρίδακας καὶ ἑψητοὺς καὶ ἀφύας. Charmi Syracusani iocus apud Athenæum refertur, Εἰς τὸ ἐν τοῖς ἑψητοῖς ψοφίον: Οὐκ ἀπ' ἐμοῦ σκεδάσεις ὄχλον; Ἑψητός, λεπτὸν ἰχθύδιον, Athenæo: qui ex poëtis inter alia hæc etiam testimonia citat: Οὐχ ἑψητῶν λοπάς ἐστιν, Aristophanes Anagyro. Ὦ χαρίεσσ' αἰεὶ μέλλουσ' ἑψητοί, Eupolis. Ἀγαθῶν τεκὼν ἑψητὸν ἐν τούτοις ἕνα, Eubulus. Καὶ γὰρ ἑψητῶν τινες παρῆσαν ἡμῖν δαιδάλειοί πως, τὰ γὰρ καλὰ πάντα Δαιδάλου καλοῦσιν ἔργα, *Narica.* Alexis. Βεμβρὰς ἢ ἀφύην ἑψητόν. Nicostratus. Hippocrates quoque hepsetum piscem nominat, teste Varino: apud quem hi pisciculi etiam ἑψητεῖς nominantur.

DE ATHERINA.

RONDELETIVS.

A ΑΘΕΡΙ΄ΝΗΝ vel ἀνθερίνην, vt Aristotelem legitur, ἐκ τοῦ ἀνθέρικος: vel πλεονασμῷ τοῦ ν ἐκ τοῦ ἀθὴρ, Gaza aristam conuertit. nam ἀνθέρικες sunt aristæ, & ἀθέρες simpliciter spicæ vel aristæ dicuntur. Propriè tamen summæ sunt hordei spicæ, quæ ceu cuspides habent, quæ nulli sunt vsui, sed inter metendum pereunt. Vel vt ex Aeliano profert † Phauorinus, spicę sunt degeneres, quas spicilegi colligunt à messore neglectas, vnde ἀθερίζειν significat ἄγαν καταφρονεῖν, ἀφροντίζειν & similia: id est, valde despicere & negligere. Ἀθερίνην pisciculum dici putat idem Phauorinus, ideo quòd ἀθερίζεταί πως καὶ αὐτὴ διὰ τὸ εὐτελές: id est, quia negligitur ob vilitatem. Fortasse non ineptè dictam putes ab aristis, quæ per metaphoram pro spinis sumuntur, quas multas habet atherine, & duriores quàm sardinæ, aphyæ, & reliqui huiusmodi pisciculi. Romę etiã hodie idem nomẽ seruatur: nã Latharina vulgò nuncupatur. In litore nostro raro capitur, diciturque † Melet: Massiliæ & in stagno quod Martegue vocatur, frequentissimè, & Sauclez nominatur.

Lib. 6. de Hist. animal. cap. 17.

† Varinus Camers in vocabulo ἀθερίζειν nomen ἀθὴρ ait apud Aelianum reperiri.

† Meleta verò, vt supra docuit, gen. fœm. apud phalerica est.

Atherina pisciculus est marinus, litoralis, reperitur & in marinis stagnis aphyis similis, dodrantali magnitudine, parui digiti crassitudine, dorso spisso, ventre leuiter depresso, ore paruo, sine dentibus, B oculis magnis. Colore est vario: nam venter argenteus est, dorsum fuscum circa caput ex flauo rubescit sardinarum modo. Locus, qui inter oculos est, cælatus videtur. Pinnas habet quatuor, duas ad branchias, duas in ventre, aliam à podice, præter has alias duas in dorso. Omnes candidæ sunt. Cauda ex duabus pinnis constat. Pro linea in medio corpore à branchijs ad caudam protensa, spissum quid habet sub cute, quod non possum aliter quàm fasciam per similitudinem vocare, quæ quum cocta atherina editur, euidentissima est: & quum lumini obijcitur: quia reliquo corpore pellucida est, hac parte opaca.

C Atherina ex his qui autumni æquinoctio pariunt, prima parit in terra, (*iuxta terram*, *Gaza*: *primam autem parere constat: quoniam fœtus eius primùm apparet*,) autore Aristotele atterens aluum arenæ.

Lib. 6. de Hist. animal. cap. 17.

F Carne est satis sicca, media scilicet, & optima saporisque grati, quicquid dicat Phauorinus, qui pro vili pisciculo habet: quòd si cum spinis edi posset, multò suauior foret. Cum aliquando Auenione essem, atherinisque frequenter vescerer, vnum id ad suauitatem & saporis gratiam illis deesse expertus sum, quòd spinæ inter edendum negotium facessant: à quibus spinis aristis similibus, atherinas nominatas fuisse suspicati sumus.

A Nostri piscatores ideo atherinam melet appellant, quòd eius aphyarum generis, quod melete nuncupari diximus, marem esse credant, sed falsò: nam aphyę huius generis sponte sine mare & fœmina nascuntur. Atherinarum verò genus & mare & fœmina constat. Prætereà quamuis vtcunque similes sint, tamen atherina solidiore est spissioréque corpore, aphya verò illa mollissimo depressoque. Vero similius fuisset, encrasicholorum marem dixisse, quos pisciculos esse ostendimus. Anchoies appellatos, ad hos enim propius accedunt: qua de causa pro encrasicholis sæpe venduntur: sed qui propiùs inspexerit, facilè discernet. Nam atherinis squamę sunt frequentiores & duriores, os minus, caro siccior, encrasicholis mollior. Quare ex atherinis garum bonum confici non potest: quia non possunt ita dissolui & contabescere, veluti garus piscis vel encrasicholus.

Melet Gallorũ Melete.

Encrasicholi.

F Atherinæ nullus est in medicina vsus, ægris tamen medici Massilienses apponi iubent, neque id absurdè: etenim satis sicca, non glutinosa est carne. quare neque difficilè coquitur, neq; flatus gignit.

Atherina, vt in litoribus, ita in stagnis marinis capitur vêre, maxima copia. lutum redolet, frixa & elixa editur.

Atherina de stagnis mar.

DE EADEM BELLONIVS: QVI TAMEN ALIVM QVAM *Rondeletius pro atherina pisciculum describit: cuius iconem in Corollario habes.*

Atherinam Græcum vulgus, Romanum Lotharinum vocat: quanquam eorum nonnulli cum alio pisce confundant, quem Lauarolum nominant, de quo postea dicetur, Veneti Angoellam, Massilienses † Sencle, Genuenses Quennaro appellant.

† Saucle Rondeletius, sed de diuerso pisce.

Pisciculus est raro digiti crassitudinem excedens, neque extenso digito longior: Argentei coloris, B translucente corpore, & quod soli obiectum, vt vitrum transpareat: lineamque ostendit internè obscuram, rectam, à capite ad caudã, à sanguine qui in spina diffunditur, prouenientem. Oculis est grandibus, lingua candida. Pinnam vtrinque in lateribus, & geminam alteram sub ventre habet, quæ piscẽ in partes æquales secat: ac prætereà tenuem aliam & paruam fert in medio tergore pinnulam. Cęterum cor gerit vt semen Oxalidis triquetrum & oblongum, pericardio perbellè inclusum: branchias vtrinque quatuor: costas item vtrinque decem omni capillamento tenuiores: vertebras adeò exiles, vt vix ab acie oculi perspicacissima discernantur.

E Atherinæ Vranoscoporum, Scorpionum, Blennorum, & piscium aliorum præda, apud multos sunt maximi prouentus, estque piscis sui generis delicatissimus: cuius apud quosdam quæstuosissima piscatio fieri solet.

DE LAVARONO PISCE ATHERINAE PERSIMILI, BELLONIVS.

ALIVM pisciculum Atherinæ simillimum, Romanum vulgus agnoscit: quem Lauaronum vel Lauonum, Massilienses Cabassonum, Genuenses Capassonũ, à capitis magnitudine vocant: magnam que habet cum fluuiatile Lauareto affinitatem. A

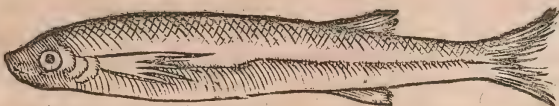
Eiusdem pretij Romæ Lauaroni esse solent cum Acherina: illucque cum Sardinis & Alecis (Alecibus, vel aleculis) mixtim ferri consueuerunt. B

Grandiore sunt capite quàm Atherinę, magis recurto, ac compressiore ad ventrem corpore, & paulò latiore transparent vt Atherinæ, maximamque habent cum ijs affinitatem. Squamis multis integuntur, quæ detectæ argenteũ colorem prę se ferre videntur. Duas in tergore gerunt pinnulas, vtrinque ad latera vnam. Dentibus carent vt harengus: cor exiguum, oblongum, triquetrum habent: Hepar pallidum, cui stomachus subest, pisciculis & caridibus paruis nonnunquam refertus. Intestina ad anum tribus circunuolutionibus reflectuntur: Fel ob eius exiguitatem conspicuum non habent: spinas quoque ferunt nullas: Carnem albissimam & leuissimã. Calculos duos in capite gerunt, Sesamo minores. Squamas paulò quàm Atherina latiores & numerosiores. B

Proinde cum berula Romæ frequens edi soleat, & vulgo Lauarona dicatur: ac circa hanc frequens pisciculus, de quo hîc sermo est, reperiri soleat: meritò Lauaronum ab herbæ sibi peculiaris nomine dixerunt: alioqui nullum occurrit mihi nomen antiquum quo ego hunc piscem exprimere possim. A

COROLLARIVM DE ATHERINA.

Atherina Gillij, vt videtur, & Bellonii.

Figuram hanc tanquam atherinæ, vt Gillius vocabat, Venetijs accepi, vbi hunc pisciculum vulgò anguello nominant. frixos edi demptis capitibus. In capite subuirides sunt. color in frixis intus ad latera nigricabat. Anguelli nomen fortè diminutiuũ est ab anchoia, ob anchoiæ paruę similitudinem. Lusitanos audio pexe rei, id est piscem regis appellare: ꝙ nomen lato pisci, vmbræ aut coracino simili, Rondeletius attribuit. Atherinæ rusticè dicuntur latherini, Niphus Italus. Atherinæ pisciculi sunt parui, Kiranides. Gregales illos pisciculos, quos Sancletos Massilienses vocant, Gręcis innumeris Genuæ & Massiliæ ostendi, qui omnes statim Atherinas appellarũt, Gillius. Acerima, piscis quidam, Syluaticus. Acerinam Plinij medici, recentiorum cernuam esse putat Bellonius. mihi hæc nomina corrupta ab atherina videtur. ἑψητοὶ & ἀθερινοὶ, in vulgato Athenæi codice, malim ἀθερίνα. Hepsetorum quidem, vt Rondeletius supra ex Athenæo docuit, communi nomine tum atherinas, tum alios pisciculos paruos comprehendunt. Dubitat Vuottonus eadémne sit atherina quæ alosa, sed proculdubio diuersi sunt pisces. Atherinam Rondeletij Germanicè per circunscriptionem, paruulam harengæ speciem esse dicemus: *Ein kleine raane Hering art.* nam Bellonij atherina minor est, quàm vt harengi species nominari possit: quamobrem simpliciter apuæ speciem interpretabimur, *Ein Meerfeelin geschlecht.* Est aliud Atherinæ genus quod transuersum in ventre habet aculeum, vnde arbitror Atherinę nomen traxisse, Gillius. A

Aliud genus atherinæ.

Aristulæ (Atherinæ) gregales sunt, Aristoteles Gaza interprete. quamobrem miror, cur idem Gaza alibi, vbi hunc piscem inter rhyades numerat Aristoteles, solitarios transtulerit. sed rhyades qui sint, leges in Chalcide. Gillius etiam suam atherinam, congregatilem esse pisciculum tradit. Circa æquinoctium vernum rhyadum prima parit iuxta terram, (πρὸς τῇ γῇ, vt Gaza vertit, non in terra, vt Rondeletius habet,) Aristoteles. Θῖνα δ' ἀνὰ προτόεσσαν ἀπὸ χλοεραῖς βοτάνῃσι βόσκονται μαινίδες, ἰδὲ τράγοι, ἠδ' ἀθρῖναι, Oppianus lib. I. Ἀθερῖνοι pro ἀθερῖναι. in codicibus nostris, historiæ animi Arist 9. 2. C

Atherinarum vsus ad garum, in Garo exponetur. F

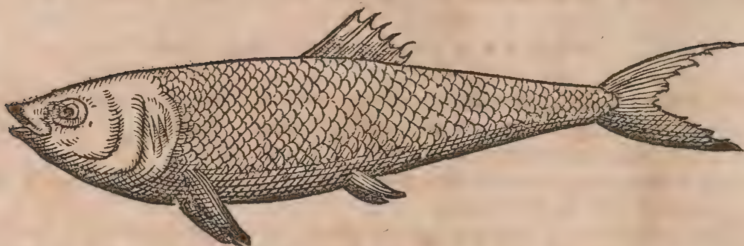
Atherinarum ius ventrem mollit & renibus prodest, Kiranides. G

Ictar, atherina, Callimachus in Nomenclaturis diuersarum gentium, ἐν ἐθνικαῖς ὀνομασίαις, Atheneus. H Ἴκταρ, ἐθνικῶς ἰχθῦς, Varinus: quæ verba sic interpretor, vt ictára sit nomen piscis genti cuidam (cuius nomen non exprimitur) vsitatum: vt ἐθνικὸν vocabulum non aliud sit quàm communi quidem linguæ inusitatum, in usu autem gentis aut dialecti alicuius priuatim, quod & γλῶτταν dixeris. quãuis Galenus prisca & obsoleta tãtum vocabula glottas appellat. In Varino malim legere ἰχθῦς τις hoc est piscis quidam, nempe certa species: quàm simpliciter ἰχθῦς quasi totum genus designet. Dictus autem videri potest ictar vel ictára pisciculus à paruitate. nam ictar aduerbium Græcis sonat propè, breui, aut paruo interuallo. & ἴκταρ τοῦ ψελλοῦ, τὸ σύντομον interpretantur. Archippus fabulam condidit Ἰχθῦ inscriptam: vbi pisces cum Atheniensibus sic pacisci facit: ἀποδοῦναι δὲ (δεῖ) ὅσα ἔχομεν ἀλλήλων. (ἡμᾶς) μὲν θρᾷττα καὶ ἀθερίνην τὴν αὐλητρίδα, &c. fortè quòd tibicina aliqua atherinæ nomine appellaretur, vt & meretriculæ quædam apuæ cognominabantur, vt supra dictum est. Apud Athenæum libro 8. cum quæstio exilis & scrupulosa à quodam curiosiùs proposita esset, Cynulcus exclamauit: Καὶ τίν' αὖ τῶν μεγάλων ἔστω, οὐκ ἰχθύων, ἀλλὰ ζητήσεων ἐπὶ νοῦν λάβοις, ὃς τὰς ἀκάνθας ἀεὶ ἐκλέγει ἑψητῶν τε καὶ ἀθερινῶν, καὶ εἰ πρῶτον ἀτυχέστερόν ἐστιν ἰχθύδιον, τὰ μεγάλα τεμάχη παραπεμπόμενος.

Vocabulum ethnicum. Glotta.

DE MEMBRADE.

RONDELETIVS.

Lib.6. de hist. anim. cap.15. *Lib.7.*

MEMBRADAS ex aphya phalerica gigni scripsit Aristoteles. Quo loco βράδας habent vulgares codices. Athenæus etiam autor est antiquos variè dictionem hanc extulisse. Nam Phrynichus βεβράδα dixit. Epicharmus βεβραδόνα: (item Sophron.) Attici βεμβράδας. Quoquo modo nominentur, cōstat vel aphyę speciē esse, vel certè pisciculos viles, quos Phrynich⁹ teste Athen. χρυσοκεφάλους βεβράδας cognominauit, id est, aureo capite. Et Aristophanes πολιόχρωτας, id est, cano corpore. Quantùm coniectura assequi possum, hi sunt pisciculi, quos Galli *celerins* vocant. (*Bellonius tum celerinum Oceani, tum sardinam mediterranei maris chalcidem interpretatur, magnitudine tantum distinguens.*) Sunt enim candido admodùm corpore, capite verò auri colorem ęmulante, sardinis valde similes: Vel qui Agathopoli magna copia sæpe capiuntur, paruis alosis similes, vocanturque illic calliques vel lachez, Massiliæ harengades. In qua sententia permanebo, donec alius certiora & veterum autoritate confirmata proferat.

Bellonij de Celerino pisce vulgo à Gallis dicto, scripta, in Chalcide ponemus, in C. elemento.

COROLLARIVM.

A Membràs, μεμβρὰς oxytonum, Atticè βεμβρὰς dicitur. Μεμβρὰς, genus apuæ, Scholiastes Aristophanis, Suidas & Varinus. Βεμβρὰς, εἶδος ἰχθύος εὐτελοῦς, καὶ βράδον. ὁμοίως καὶ βεμβράδες κίχλαι, Varinus, & partim Etymologus. apud vtrunque lectio corrupta est. legendum enim ex Athenæo, Epicharmus eas βεβραδόνας vocat, his verbis: βεβραδόνες καὶ κίχλαι, &c. Μέλιτος γλυκυτέρας βεμβράδας φάσκων ἔχειν, Εἶτ᾽ οὐ πρέπον ἐστὶν, οὐδὲν κωλύει, τοὺς μελιτοπώλας αὖ λέγειν, Βοᾶν δ᾽, ὅτι πωλοῦσι τὸ μέλι σαπρότερον τῶν βεμβράδων, Eupolis. Alexis quoq; μεμβράδας dixit inter vilis precij cibos, & rursus βεμβράδας, Athen. Scribitur & sine μ. βεβράς: vt Aristonymo Οὔτ᾽ ἀφύη νῦν ἐστιν ἔτι σαφῶς, (al. ἁπλῶς: al. νῦν ἐστι σαφῶς) οὔτ᾽ αὖ βεβράς: de quo tanquam prouerbiali supra dixi in Apua H. Nicostratus dixit: βεμβράδ᾽ ἀφύην ἐψητόν. Τριχθάδες, αἱ χαλκίδες: Ἡρακλέων μεμβράδες, Hesychius. Trallianus Membridia dixit, vt recitabo inferiùs, in reliquis speciebus apuarum.

B Ταῖς πολιόχρωσι βεβράσι τεθραμμένη, Aristophanes.

C Phalerica apua membrades gignit, Aristoteles. Athenæus ex Aristotele membradem numerat inter pisces μονίμους, id est non migrare solitos.

E Vespas apiarij hoc modo comprehendunt: Ante earum nidos nassam, in quam prius paruulam Mænam, aut Membradem cum Chalcide imponi conuenit, appendunt, &c. Aelianus, vt in Historia insectorum referemus in Vespis.

F Bebradem capite mutilato: si corpulentior fuerit, & lotā sale minuto & aqua eodē modo quo triglitidem coquito, Dorion. Fit autem (inquit) è sola bebrade apparatus quidam, qui βεβραφύη dicitur, cuius meminit Arystonymus (hoc versu scilicet, quamuis eum paulò pòst citet, non suo loco vt videtur, Οὔτ᾽ ἀφύη νῦν ἐστιν ἔτι σαφῶς, (al. ἁπλῶς.) Οὔτ᾽ αὖ βεβρὰ καλουμένων vtpote cibus ex vtroq; compositus, vel condimenti aut gari genus, vt coniicio. posse autem prouerbialiter hæc verba vsurpari supra dixi in Apua h. Ὅ γέ τοι Σικελὸς ταῖς μεμβραφύαις προσέοικεν ὁ καρκινοβάτης. Idem Aristonymus.

De alimento ex membradibus flatuoso & humido, leges suprà in Apuis F. in Corollario. Βεβράδας φέρων ὀβολοῦ, Aristomenes. Ἢν μὲν ὠνῆταί τις ὀρφῶς, (al. ὀρφὼς, μεμβράδας δὲ μὴ θέλῃ, Εὐθέως εἴρηχ᾽ ὁ πωλῶν πλησίον τὰς μεμβράδας, Οὗτος ὀψωνεῖν ἔοικ᾽ ἄνθρωπος ἐπὶ τυραννίδι, Aristophanes in Vespis. Ἄνθρωπος ἀπὸ τῶν μαινίδων καὶ μεμβράδων, φαληρικῆς ἀφύης τε διαπεπαυμένος. Machon apud Athenæum.

a.b Ὦ χρυσοκέφαλοι βεβράδες θαλάσσιαι, Phrynichus. Βεβραδόνι ῥαφεία, Sophrō apud Athenæū: fortè παχεία.

APHYARVM RELIQVÆ SPECIES, BELLONIVS.

Pisciculorum minimorum (inquit Oribasius) genera quædā sale asseruantur, quæ vnà cum acrioribus oleribus eduntur. Horum alia vocantur κορακίδια, alia βωρίδια, alia κόλια, alia τυφλωίδια: omnia stomacho infesta, aluum citant, nec facilè concoquuntur, Hæc Bellonius.

Coracidia. Dorion pisciculos minutos diuersos, communi nomine hepsetos appellat: & inter cæteros etiam καρκίνια apud Athenæum id est cancellos. sed vide an præstet coracidia legere, vt Oribasius nominat. Saperdam quoque sunt qui apuam salitam, alij coracinum interpretantur, & eodem in loco paulò pòst Athenæus Alexidis verba recitans, coracinos cū hepsetis nominat. Τῶν οὐ σωκορακίνων πεῖραν ἔχει λαμβάνεις, Οὐδὲ τριγλίδων, οὐδ᾽ οἷον ἑψητῶν τινων. Alexander Trallianus de quartana scribens, vbi melancholicus humor, & tenaces in stomacho humores abūdāt, aut liē obstruitur: Optima (inquit) est quæ Encatera (ἐγκατηρὰ) dicitur: ἢ ἡ κατὰ τὰ Ἀλεξανδρέων βωρίδια, καὶ μαινομένια, ἢ μεμβρίδιά ἐστι. Buridia Oribasius, citante Bellonio, βωρίδια nominat: Membridia, membrades interpretor.

Buridia. *Membridia.*

APVARVM genus quoddam adeò minutum est, (quod aliàs Genuæ vidi,) vt nulli vsui fermè esset. Hoc primùm anno, quæstus extrema cupiditate, cœperunt esse in ciuitate nostra, (Mediolani,) Cardanus. Videtur de apuis veris loqui.

Apuarum generi affines mihi videntur etiam illi pisciculi, qui ad Oceanum Germanicum *Spiring*, vel *Spirling*, & *Stinckeling* vel *Stinckfisch*, & *Pen* appellantur: de quibus nonnihil circa finem operis scribemus.

DE AQVI-

DE AQVILA MARINA, EX VETERIBVS.

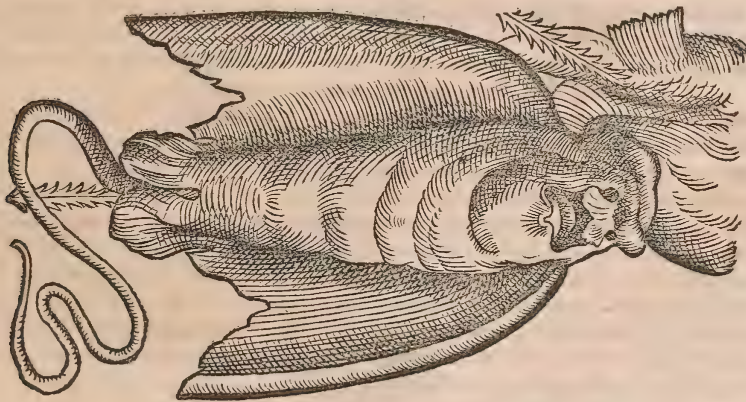
ARISTOTELES author est aquilam esse piscem planum & cartilagineum. Plinius quoq; aquilam à Græcis testatur inter cartilagineos numerari, eosque planos vt apparet. Oppianus similiter lib.1. de piscatione aquilam cartilagineum & viuiparum piscem facit. Aëtòs, id est Aquila, piscis est sine squamis, similis hiéraci, id est accipitri, sed nigrior, per omnia similis trygoni pisci, (præter centrum, vt additur lib.4.) Kiranides lib.1. in A. elemento. sed eundem piscem tum accipitri pisci, tum trygoni, id est pastinacæ rectè comparari nescio quomodo defendi possit. pastinacę tamen eum rectè comparari apparet ex eo quòd similiter cartilagineus & planus piscis est: item ex mentione centri, id est radij. quare non accipitri pisci, sed aui eum conferri coniecerim. nam Bellonius quoque aquilam suam capite atque oculis ferè miluinis esse scribit: & Græci aëtòn, Latini aquilam à similitudine ad hanc auem aliqua vocauerunt: siue alis eam referat, siue rostro, siue aliter. magna autem inter has aues, aquilam, miluum & accipitrem similitudo est. Rursus autem cum dicitur Aquilam pastinacæ esse similem præter centrum, dubitari potest, centróne careat, an habeat quidem sed diuersum. Idem scribit hunc piscem lapidem habere in capite. A

Aquilam piscem habere carnem duram, legitur apud Galenum libro tertio de alimentorum facultatibus. F

Ex Kiranide. Lapis qui reperitur in capite piscis aquilæ, aufert quartanam. Si quis hunc lapidem cum vino biberit, non sentiet omnino se bibisse. & si gestet lapidem collo appensum, meri vel lagenam bibens non sentiet. Eundem lapidem piscis cum vino tritum, &c. videtur autem aëtiten lapidem de nido aquilæ volucris à lapide reperto in capite piscis aquilæ non satis distinguere: aut si distinguit, nihil quàm superstitiosas vires ei tribuere. itaque non libuit omnia huc adscribere. Adeps piscis aquilæ intinctus, verrucas & myrmecias curat. Lapides de capite eius appensi, quartanarios sanant. fel inunctum, visum acuit. Spinæ eius combustæ super sarmenta vitium, dæmones eiiciunt. Piscis ipse in cibo sumptus, epilesiam perfectè sanat. G

DE EADEM BELLONIVS.

Pastinaca maior, veteribus Græcis ἀετὸς, Latinis Aquila marina dicta est, quòd magnas ac distentas, in alarum formam, pinnas gerat: sitque capite atque oculis ferè miluinis. Aquitani Taram francam vocant, ad superius descriptę Pastinacę differentiam: Romanorum vulgus Aquilonem: Genuenses, ab oblonga & ferè murina cauda, duarum vlnarum longitudinem interdum excedente, Pesce ratto nominant. Illyrij, lingua vtentes Italica, Rospum, hoc est bufonem marinum, à capitis bufonem referentis similitudine, vocauerunt. A

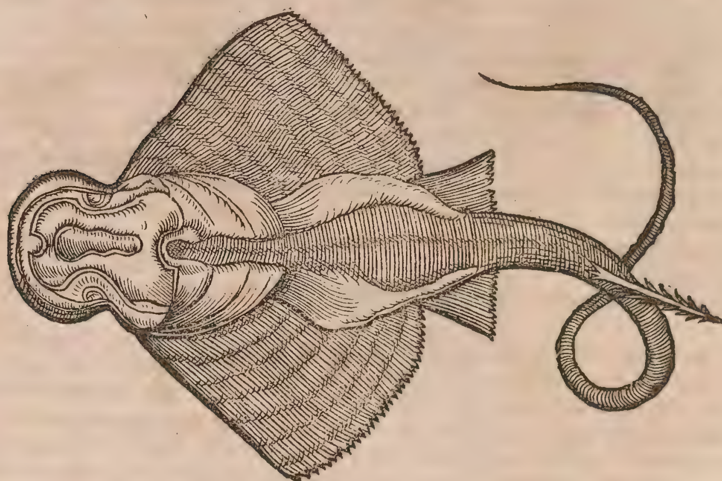
Piscis est Adriatico satis infrequens, quamobrem Venetijs apud Clodiam insulam aliquãdo captum ac depictum, cum magna admiratione à circulatoribus circumferri vidimus. B

Huius descriptionem integram antequam hîc proponamus, ne quis nominum ambiguitate atque affinitate decipiatur, illud vos admonitos velim, marinam Aquilam, ab hac quidem alteram esse, sed volucrem, ac super mare ac lacus diuagari solitam: cuius ea est natura, vt pisces, acutissimis (vnde nomen habet) oculis semel conspectos, à summo aëre, deorsum in aquę profundum delata, protinus capiat ac deuoret: vnde Græcis ἁλιαίετος, Latinis Ossifraga dicitur. vulgus nostrum Offraye, Itali, locum Lemanum (*Larium aut Verbanum, aut Benacum forte. nam Lemanus in Sabaudia est*) incolentes, Agnistam piumbinam vocant. A *Haliæetos auis*

Cæterum, vt ad maioris Pastinacæ descriptionem redeamus, litoralis est ac cœnosa, capite elato, Aquilæ vel Milui oculos ac rostrum referente: dentibus sic in ore dispositis, vt totum eius palatum, tam supernè, quàm infernè, ijs veluti latioribus tabellis ordine transuerso dispositis, constratum præ se ferant. Tergoris color supernè quidem liuet, subtus autem albicat. Cauda illi est admodum longa, quam piscatores statim ipso pisce adducto auferunt, ob venenati radij noxam, quem in altera Pastinaca descripsimus. Quamobrem etiam ijs locis, quibus frequens est, arctissimo interdicto vetitum est, ne publicè cum aculeo diuendatur. B

Alioqui dura carne præditus est, inquiunt Galenus & Philotimus, & quæ stomacho magnum in coquendo negotium exhibeat. Imò hoc etiam deterius habet Pastinacarum & Aquilarum caro, quòd tetrum ac grauem odorem ipso sapore præ se ferat. Quamobrem eam dum edunt, aliatis condimentis intingere solent, vt acutissimus allij sapor alterum facilè obtundat. F

DE EODEM PISCE, RONDELETIVS. QVANQVAM IS AQVILAM ESSE NEGAT, ET SIMPLIciter secundam Pastinacæ speciem nominat.

A PISCIS quẽ hîc exhibemus, à nostris *Glorieuse*, A Romanis & Neapolitanis aquila vocatur. A Genuẽsibus *rosp*, id est, *buf*, & *pesce* ratto. A nõnullis ratepenade. Ab Aquitanis tarefrãke. Ab alijs falco. Ab alijs *c ãgo* & *ferraza*. Nos secũdã pastinacæ speciẽ facimus quia alteri vita, moribus, partibus internis & externis omnino similis est, nisi ꝙ capite est magis exerto, rostro nõ angulato, sed rotũdato, deniq; capite bufonẽ planè refert, vnde bufonis nomẽ à Genuẽsibus positũ. Latera veluti alæ expãsæ, magis in angulũ acutũ desinũt q̃ in altera, à quibus ratepenade, id est, vespertilio nũcupatur. Caudã verò, eiusdẽ radio, & veneno minimè ab ea dissidet, & à caudæ lõgitudine pesce ratto dicta est. Ex quibus liquet eũ, qui librũ de Piscibus nup publicauit, mõstrũ potiùs q̃ pastinacã alterã depixisse, quippe q̃ bufoni capite minimè similis sit: ꝙ tamẽ ipse asserit, & alieno planè situ radium locatum habeat, tum alæ à naturali figura diuersissimæ sint, postremò totum corpus aliena prorsus specie, & à naturali plurimùm distante.

Contra Bellonij iconem

C Cœnosis in locis viuit, eadẽ arte qua superior pisces venatur: lẽtè. n. natat, & veluti cũ põpa quadã, q̃ ob causã à nostris *glorieuse* appellatã audio. Ac quemadmodũ generosus equus beneq; curatus, ꝓtiosoque ornatu instratus cũ fastu gradit, & ꝓpinquantes calcib⁹ petit: ita pastinaca natãs, pisces circũnatãtes radio ferit.

F Carne est molli, fungosa, insuaui, vt etiam altera.

A Quare vehementer errare eum existimo, qui aquilam marinam apellat. Quis vnquam quæso apud Aristotelem, Plinium, aut vllum alium veterem scriptorem legit, pastinacam marinam esse aquilam? Aut quis vnquam aquilæ radium in cauda venenatum tribuit? Aut quis aduersus ictus venenati radij aquilæ remedia præscripsit? Quòd si Romani, Neapolitanique aquilæ nomen pisci huic dederint, non ideo hinc efficitur veterum aquilam hanc fuisse, cum infinitorum piscium vocabula, quibus hodie variæ gentes vtuntur, à priscorum siue Latinorum siue Græcorum vocabulis valde dissentiant. Sed quid in his diutius immoror? cum cuiuis, qui Galenum diligenter legerit, perfacile sit opinionem hanc conuellere.

Quod non sit aquila marina.

†F † Is enim lib. 3. de Alimentorum facultatibus, quum de piscibus duræ carnis scribit, Philotimi sententiam approbat, qui aquilam marinam duræ carnis esse censuit, quemadmodum & lamiam & congrum. At qui pastinacam hanc gustauerit, eam præhumida mollique carne esse iudicabit, nisi ei vel morbo vel natura gustatus sensus planè hebes fuerit.

COROLLARIVM.

Iconẽ Bellonij, q̃ ꝓ aquila marina dedit, vidi etiã in charta quadã impressã in Italia, eãdẽ prorsus, nisi ꝙ radiũ in cauda nullũ ostẽdit, siue ꝙ reuera careat, siue ꝙ à piscatore, vt fieri solet adẽptus fuerit: sed addã descriptionẽ pariter impressã, ita vt ex Italico sermone trãstuli: Piscis hic rarus & ignotus omnibus duobus millibus passuũ supra Clodiã (insulã) captus est anno Salutis M. D. XLII. mense Iunio: de genere planorũ. lõgus à capite ad initiũ caudæ pedes quatuor & amplius: latus verò à pinna extrema extẽsa ad oppositã extremã duplò ferè. crass⁹ pedẽ. Colore vẽtris albo, vt & plani ões. Dorsũ verò tũ colore tũ specie pellis thũnũ refert. Caput ei mirabile: oculi parte prona ferè: & sub eis duæ magnæ ceu auriculę, vel potius foramina caua, ita vt nõ visũ modò, sed etiã solidũ aliquid reciperẽt. In extremo capite rostrũ est acutũ & carnosũ: & sub eo labrũ cartilagineũ mobile, in quo nares duæ maximæ latẽt. Vtrinque foramina quina, septenis illis q̃ in lãpreda cõspiciũtur similia. Post pinnas maiores, aliæ binæ minores spectantur, vtraq; magnitudine manus. inter quas exoritur cauda neruosa, subtilissima, tres vlnas longa: q̃ & ipsa in primo sui exortu pinnam breuissimam habet, Hactenus quæ transtulimus. Quod si vera est hæc descriptio, non dubitârim Aquilam marinam hunc piscem nominare. Fieri quidem potest vt in sceleto aliquid peruersum fuerit vt solent circulatores, aliique, in animalibus, quorum seruaturi sunt & ostentaturi cadauera, aliqua interdum admirationis augendæ causa mutare.

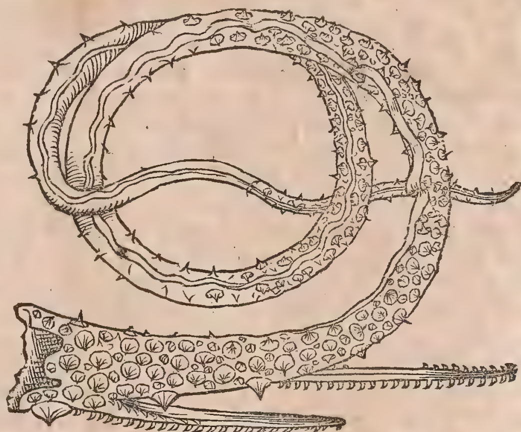
Aquilã piscẽ planũ & Cartilagineũ Neapolitani etiã hac ætate vocãt Aquilã, simileq; Pastinacæ esse dicũt, strictiori tamẽ corpore esse, & pĩnis lõgioribus, & acutioribus: capite ꝓminẽtiore, atq; ad trecẽtas sæpe libras accedere. sed nihil affirmo cũ solã ex piscatore Neapolitano auditionẽ acceperi, Gillius. Sũt qui aquilã in cauda nõ vnicũ, vt pastinaca, sed binos radios habere putẽt, qualẽ figurã subiecimus à Cornelio Sittardo felicis memorię trãsmissã, qui à Gysberto Horstio medico Romę acceperat. addũt piscem in cibum venire. aliquando centum librarum esse. rostrum habere acutum ac inflexũ, vnde illi nomen.

Aquila

Aquilæ cauda à Sittardo missa.

Huiusmodi quoq; caudam Cremonæ in cœnobio diui Petri iuxta Padum se vidisse amicus quidam mihi retulit. Longa est hæc cauda in pictura quam habeo, dodrantes sex cum palmo: lata circa initium, digitos ferè tres. Radius maior, longus palmos duos, vel paulò plus.

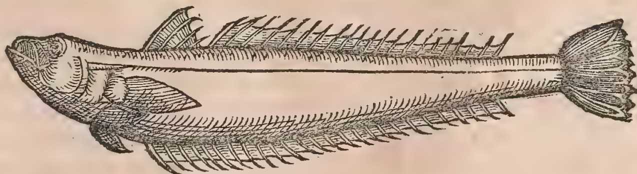

Quòd autem Bellonius ossifragam auem, quam Græci φήνην, ab aquila marina, quam haliæeton ijdem vocitant, non distinguit, Gallici vocabuli similitudine factũ puto. haliæetum enim Galli *offraye* vocant, quasi ossifragam, vt Angli *Osprei*: cum species sint longè diuersæ, quanquam sub vno aquilæ genere. Aquila, vt multi autumant, est acus, cuius rostrum habet gruis vel ciconiæ similitudinem. alij verò dicunt piscẽ esse cartilagineum, cuius rostrum aquilam esse putant, Niphus. Sed illorum qui aquilam pro acu accipiunt, sententia ineptior est, quàm quæ refelli mereatur. Iac. Syluio quoque non assentior, qui in libro de simplicibus medicamentis, hepatũ piscẽ aquilam maris interpretatur.

Καρχαρόδοντα sunt, hoc est serratos & pectinatim coëuntes dẽtes habent animantium quædam, vt leo, canis pardalis, ἀετίδες, & pisces carniuori, Scholiastes Aristophanis & Suidas. puto autem per aëtides hîc non aquilas pisces intelligi, sed fortè legendum ictides, quæ mustelarum generis quadrupedes sunt, & dentes habent eiusmodi.

DE DRACONE SIVE ARANEO PLINII. RONDELETIVS.

Araneus Rondeletij.

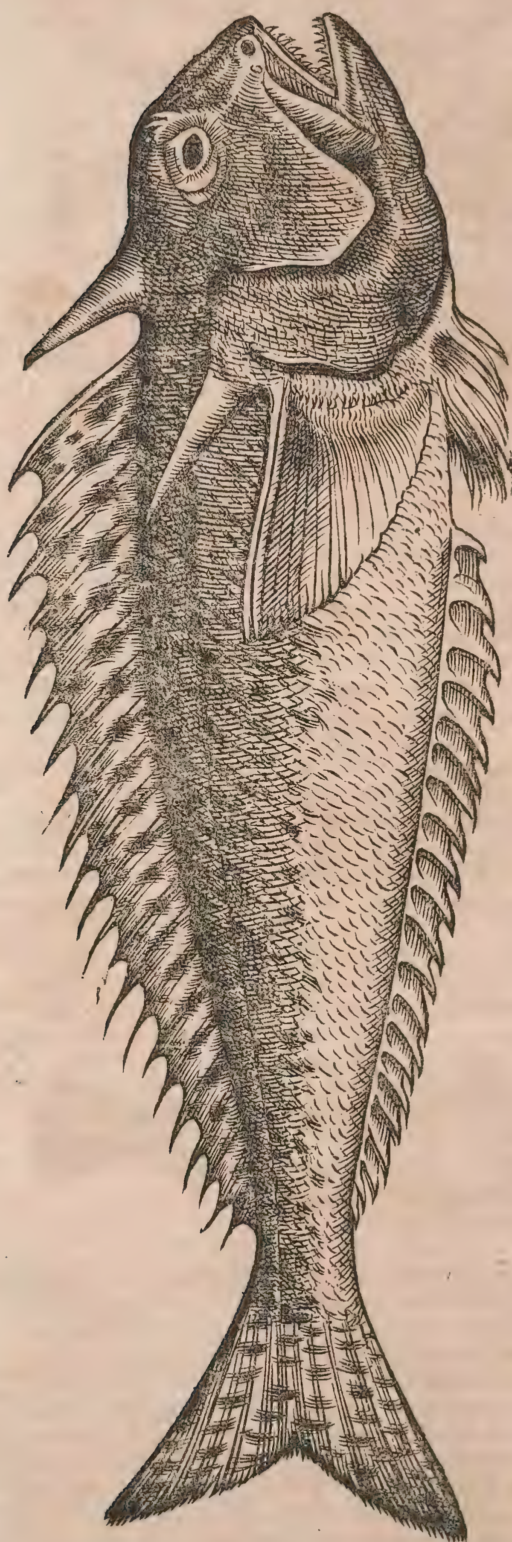
Draco, dracunculus, & vranoscopus, similiter aculeos ad caudã spectantes habent, & dura siccaque sunt carne. Draconem quidam aliud volunt esse à dracunculo (inquit Plinius, literarum ordine pisces enumerans:) est autem (inquit) graculo similis: aculeos in branchijs habet ad caudam spectantes: † sic & scorpio lædit dum manu tollitur. Quæ de dracone non de dracunculo accipienda sunt: quoniam etsi dracunculus aculeos ad caudam spectantes habeat, minimè tamen vt scorpio lædit dum manu tollitur: quod magno suo malo quiuis experiatur. Id cùm probè norint piscatores, ichthyopolæ, coci, draconem viuum intrepidè non contrectant, & Galli non nisi truncato capite mensis apponunt. Verùm idem est draco cum eo quem araneum alibi vocat Plinius. Rationes quibus in eam adducor sententiam, hæ sunt. Nusquam legas in mari animantia esse aculeis venenum immittentia, præter pastinacam, (cuius radio nihil in mari est execrabilius, inquit Plinius,) scorpium, draconem, araneum, porcum marinum, de quo hæc Plinius. Inter venena sunt piscium porci marini spinæ in dorso, cruciatu magno læsorum: remedium est limus ex reliquo piscium eorũ corpore. Pastinacam & scorpium nemo vnquam cum dracone, vel araneo confuderit, si modò eorum notas ex veteribus didicerit. Porci nulla est cum dracone similitudo, siue corporis speciem, siue vitã, siue mores consideres, vt inde marini porci nomen iure tribui queat. Superest araneus, quem eundem cum dracone esse conuincunt aculei spinę in dorso nigri maximè venenati, ijdem modò araneo, modò draconi à Plinio attributi, vt nulla sit rei, sed nominis tantùm differentia.

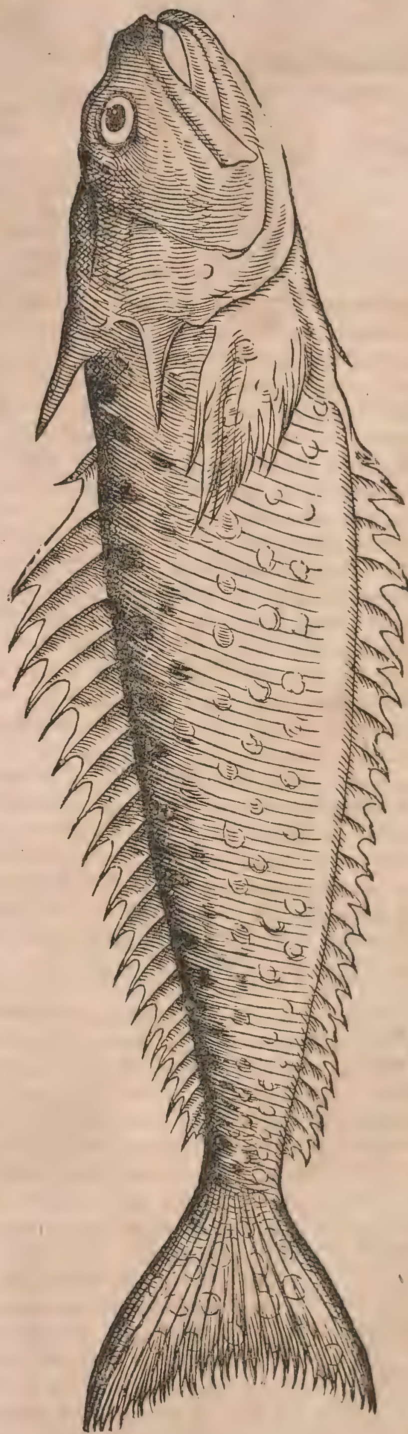
B
A
Lib.32.cap.11.
† his vt
Draconem Aristotelis & araneum Plinii, eundẽ esse piscem.
Lib.9.cap.48
Ibidem
Lib.32.cap.5.
Porcus mar.
Lib.9.cap.48.
Lib.32.cap.5.

Præterea quod de ratione scripsit Plinius, id in araneo nostro quiuis experiatur, qui piscium capturæ interesse voluerit: captum enim arena semper se obuoluentem cernet. Plinius: Draco marinus captus, atque immissus in arenam, cauernã sibi rostro mira celeritate excauat. Huc accedit gentium sententiæ nostræ consentiens appellatio. Nostri enim Ligures, Hispani, Massilienses, eum quẽ draconem esse constat, quemq; Græci huius ætatis δράκαιναν dicunt, araneũ appellant. Est igitur δράκων θαλάσσιος, Latinè draco marinus, siue araneus, Gallis viue dictus, Siculis & Neapolitanis tragina corrupta voce pro dracæna. D *Lib.9.cap.29.*

Aranei aliæ icones nostræ quas Venetiis accepimus.

MAIORIS. MINORIS.

B Piſcis in arena & litoribus degens, teſtibus Oppiano & Ariſtotele. In noſtro mari palmum maiorem raro ſuperat: in oceano, aliquando cubiti magnitudinem attingit. falcato eſt ventre, dorſo recto. colore vario: dorſo enim fuſco eſt, ventre candido, lateribus lineis aureis tranſuerſis pulchrè diſtinctis. Capite percam marinam æmulatur, oris ſciſſura obliquè à ſuperiore parte in inferiorem vergente: quo fit vt ore aperto & hiante, maxilla inferior ſuperiore maior videatur. dentibus paruis denſiſque. Oculis eſt ſurſum ſpectantibus, & adeò ſplendidè vireſcentibus, vt ſmaragdum pulcherrima viriditate ſuperent. ijdē breui interuallo à ſe diſtant, in quo triangulū expreſſum, & aculeos paruos cernas. brāchiarū opercula in aculeos ad caudam ſpectantes terminātur, quæ poſt articulationē cū oſſibus capitis tenui membranæque ſimili ſubſtantia potiùs quàm oſſea conſtant. Quamobrem draco ea, quū extra aquam aërem trahit,

Lib.1. ἁλιευτικῶν.
Lib.8 de Hiſt. anim. cap.13.

trahit, inflat, non aliter quàm nos cum buccas inflamus. In ceruice vel dorsi principio, quinq; aculeos habet, tenues, nigros, præacutos, tenui membrana nigra connexos, quibus venenatum vulnus infligit, multoq; perniciosius quàm branchiarum aculeis. A capite, oculis, venenatisq; aculeis draconi nomen datum, teste Aeliano. Marinus draco alijs piscibus reliquo corpore assimilis est: eius caput, & oculorũ magnitudo, terreni draconis speciem similitudinemque gerunt. magni enim sunt, & venusti. Maxillæ etiam similitudinem quandam habent cum terrestribus: & eius pellis non procul abesse à terrena palpanti videtur, squamarum scilicet asperitate. Quin & infestis, & venenatis armatus est aculeis. A ceruicis aculeis pinna incipit ad caudam vsq; continuata. Alia est à podice ad caudam. Aliæ duæ ad branchias, eodem situ quo in fluuiatilibus, id est, inferiores multò quàm in marinis esse soleant. Inter has & scissuræ oris finem in parte supina duę alię sunt, minores candidę. Podex non procul à branchijs distat. Linea à branchijs ad caudam ducta multò est altior, dorsoq; propior quàm in cęteris piscibus. Cute dura tegitur, squamis paruis & tenuibus aspersa. Ventriculo est magno, splene paruo, hepate ex albo rubescente, corde angulato,

Lib.12. cap 14 & similiter Philes.

Loliginibus paruis, alijsq; minutis piscibus vescitur. Moribus & veneni viribus scorpioni similis est. † carne dura, siccaq; est, vt Philotimus tradidit, id quod Galenus lib.3. de al. fac. approbat. C †F

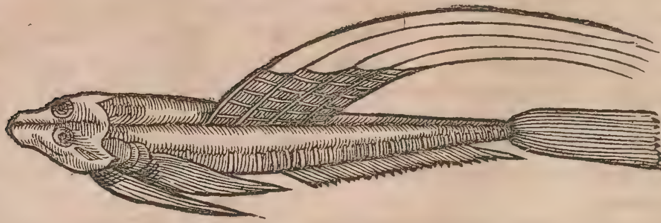
Nemo existimet nos araneum Plinij cum araneo Aristotelis confundere, cum toto genere differant. A Est enim ἀράχνης, id est, araneus Aristotelis (*Quærendum araneo insecto cancellum comparet an malacostraco Aristoteles*) ex genere malacostracorum, cui similem cancellum facit. Araneus verò Plinij piscis est sanguine præditus, & venenatis aculeis, vt ostendimus. Hic silentio præterire non decet eius sententiam, qui draconem Romæ trachina nominatum, trachurum veterum nominum similitudine deceptus esse putat, eius verba sunt: Trachina & ipsa etiam in fricturę numerum refertur, quam trachurum, vt Oppiano videtur, esse putamus, vel vt Athenęo placet, trachidam eo argumento quòd infestam & propè læta lem spinam in ceruicibus habeat, & binas item alias, & quidem acutissimas ab auribus prominentes. Hic piscis oblongus est ac tenuis, & falcatus in ventrem, cuius latera † lineæ frequẽtes & obliquæ, vergentes ad cæruleum colorem pulcherrimè describunt. Falsam esse opinionem hanc, etymum ipsum, & modò citata verba clarè ostendunt. τράχουρος enim à caudæ asperitate, aculeisq; nomen habet: at draco non in cauda, sed vt ille ait, in ceruicibus infestam & propè lætalem spinam habet, & binas item alias, & quidem acutissimas ab auribus prominentes. Reijcienda quoq; est Alberti magni sententia, qui draconem beluam marinam esse censet, quę venenatis dentibus & piscatores, & alias animantes subito interficit. Neque enim draco inter beluas marinas recensetur aut à Plinio, aut ab Oppiano; neque dentibus sed aculeis venenatis nocet, vt ex Plinio antè probauimus. Idem confirmat Dioscorides: Δράκων θαλάσσιος ἀναπτυχθεὶς, καὶ ἐπιτεθεὶς, ἴαμά ἐστι πρὸς τὴν ἐκ τῆς ἀκάνθης αὐτοῦ πληγήν. Draco marinus dissectus, & apertus impositusq; ictus spinæ suæ qua ferit, medela est. Quanquam Dioscorides aliquando δῆγμα ἀντὶ τῆς πληγῆς vsurpet, id est, morsum pro ictu siue punctura, vt cùm de mullo loquitur: Ὁ μὴν δὲ ἀναχυθεῖσα καὶ ἐπιτεθεῖσα, θαλασσίου δράκοντος καὶ σκορπίου καὶ ἀράχνης δήγματα ἰᾶται. Mullus marini draconis & scorpionis, & araneæ morsibus medetur. Non minori reprehensione dignus is qui in suis in Dioscoridem commentariis capite de dracone marino, pro eo hippocampum verum describere videtur: nam in ijs quæ capite de hippocampo, de ipso hippocampo tradidit, vehementer errat, eaq; cum de hippocampo dicemus, improbabimus. Porrò id absurdum est quod scribit, non eundem esse draconem marinum, de quo tradiderint Dioscorides & Plinius, duas ob coniecturas, quæ vanissimæ sunt. Prior est, quòd draco marinus Dioscoridis spina venenata pungit, cui ictui draco ipse dissectus atq; impositus medetur: alter verò Draco, nempe Plinii morsu solum nocet. Vbinam quæso hæc Plinius? nusquam sanè. Imò verò eadem planè quæ Dioscorides scripsit. Draconis marini scorpionumq; ictus, carnibus eorum impositis sanantur. Et ibidem: Draco marinus ad spinæ suæ qua ferit, venenum ipse impositus, vel cerebro toto prodest. Altera coniectura est, quod ex Dioscoridis verbis colligere licet, facile esse draconem marinum habere, qui veneno suo remedio sit, contrà difficilimum alterum habere cum grandis sit belua. Minimè verò Plinius in beluis marinis draconem numerauit, imò ab ijs seiunxit. Cùm enim li. 32. beluas marinas recenset, draconis marini non meminit, sed posteà cum alijs piscibus numerauit. Sunt qui non intellecto nominis etymo, quod antè ex Aeliano tradidimus, quum draconem marinum audiunt, simile quid animo fingunt ijs draconibus quos pictores pro arbitrio pingunt. Vnde fit vt quidam raias exiccatas, atq; in eum modum efformatas pictasq;, quo pictores dracones terrenos figurare solent, pro veris draconibus marinis accipiant. Sed facilè imperitis imponitur, qui neq; ex antiquorum scriptorum lectione piscium cæterarumque animantium naturas didicerunt, neq; res ipsas intuiti sunt. Quæ si fecissent, ex capite, ore, branchijs apertis, pinnis, aculeis, caudę asperitate, atque ab alijs huiusmodi, raias agnouissent. Huiusmodi raiæ Antuerpię sic efformantur, atque inde alio deportantur.

Lib.4. de Hist. anim. cap. 4.
Trachurum a dracone differre.
Paul. Iou. libr. de Rom. piscibus, cap.19.
** Hoc in minore nostro araneo apparet, non in maiore.*
Contra Albertum, Draconem mar. nec beluam esse, nec dentib. nocere.
Lib.2. cap. 15.
Ibid. cap.24.
P. Matthiolum notat.
Lib.2. cap.3.
Plinii & Dioscoridis draconem mar. non differre
Lib.32. cap.5.
Cap.11.
Raias marinas aridas distortas aut etiam pictas, falso pro draconibus marinis ostentari.

Verum ad draconem redeamus, aduersus cuius venena, multa & pręsentia remedia dedit natura. Nã vt ex locis ante citatis liquet, ipse impositus ictus suos sanat. Mulli caro imposita idem præstat. Idem Galenus scribit: Draconem marinum aduersum suum ipsius ictum impositum, necnon mullum valere. Et Dioscorides: Peculiariter autem ictus à marino scorpione & dracone inferuntur qui molestos cruciatus cient: interdum autem, sed rarò, nomas excitant: quibus absinthij, saluiæ aut sulphuris ex aceto triti potio subuenit. Et nos aliquando vidimus partem à dracone marino punctam in tumorem erigi, & cum doloribus vehementissimis inflammari: quæ si negligatur, facilè gangręna corripitur, quo in malo piscatores nostri ad lentisci folia, tanquam ad sacram anchoram confugiunt, ijsq; partem vulneratam confricant, meliùs sibi consulturi, si draconis ipsius dissecti carnes vel cerebrum imponerent. Nec est negligenda theriaca confectio cum aqua absinthij sumpta. Quæ omnia remedia conferunt priusquam gangræna partem vulneratam occupauerit. tum enim gangręnę causa scarificanda pars est, & garo acetoq; fouenda, caput mulli saliti imponendum. Eiusdem etiam recentis è capite cinis contra omnia venena prodest, cęca quadam naturarum discordia.

Aduersus venena draconis mar.
Lib.11. de sim. med. facult.
Lib.8. cap. 6.

DE DRACVNCVLO, ARANEI SPECIE ALTERA, RONDELETIVS.

A DRacunculi piscis Plinius solus, quod sciam, meminit, quem à dracone differre scripsit, vt proximo capite ostendimus. Hunc esse putamus qui à nostris lacerta vocatur, quòd lacertis terreis corporis figura similis sit: & dracunculum, vt à dracone maiore distinguatur, esse appellatum.

B Est piscis marinus dodrantali magnitudine, cotto fluuiatili non multum absimilis, rostro acutiore, & capite latiore. Ranæ etiam piscatrici quodammodo similis est: sed rana piscatrix ore est maiore, pinnis concoloribus, quæ in dracunculo variæ sunt. Capite est magno, compresso, rostro prominente, ore paruo sine dentibus, sine vlla ad branchias scissura: sed huius vice supra caput vtrinque foramen est, vt in Hippocampo, quod, nisi dum piscis viuit, eoque aquam trahit & emittit, manifestum (non) est. Oculos magnos supra caput positos habet, capitis os in aculeos desinit ad caudam spectantes. Pinnas longissimas pro corporis magnitudine habet, partim aurei, partim argentei coloris æmulas. Quæ ad branchias sitæ, aureę sunt, in radice argenteę. Quæ in supina parte, à cæterorum marinorum piscium pinnis, situ magnitudineque dissident: nam & ori propiores sunt, & longiores ijs quæ sunt ad branchias. In dorso duæ eriguntur: prior † parua est, aurea & argenteis lineis distincta: posterior magna admodum in medio dorso, papilionum alis non valde dissimilis, radijs quinque hordei aristis similibus, membranaque constans. Radij priores longiores sunt, posteriores breuiores, contrà quàm in membrana, quæ singula radiorum interualla, veluti intertexta occupans paulatim crescit. Eadem quoque varia est, lineis enim argenteis in medio duarum nigrarum sitis distinguitur. Hæc in medio dorsi cauo veluti in vagina conditur. Alia est à podice ad caudam, etiam aurea, demptis eius fimbrijs quæ nigricant. Corpus totum sensim gracilius fit, & in pinnam longam terminatur, cuius fimbrię nigricant. Est & picto corpore: nam ab huius medio argenteæ lineę ad ventrem ductæ sunt. In maxillis partibusq; anterioribus veluti punctis argenteis notatur. Ventre est lato, plano, candido. Cuticula tantùm tegitur.

*Hæc in pictura vix apparet.

C E Capitur hic piscis maximè caniculæ vigentis tempore, cuius syderis vim omnia ferè animantia sentiunt, etiam pisces ipsi: quorum alij è profundo sursum se efferunt, alij in profundum secedunt, alij ad saxorum latebras confugiunt.

F Carnis substantia gobionibus paruis similis est, ijsdemq; alimentis vesci traditur.

G Minùs venenatus est huius quàm draconis ictus.

B E In Agathensi litore capitur, alioqui rarus est. & tum ob raritatem, tum ob venustatem summumque omnium rerum opificis Dei in hoc pisce artificium, piscatores ipsi admirantur, & amicis qui naturæ rerum contemplatione delectantur, dono dant.

DE EODEM DRACONE MARINO, BELLONIVS.

A Litoralis est marinus Draco, à marino serpente longè diuersus, omni mari familiaris. Gallis Viua aut Viuio dictus, quòd præter aliorum piscium naturam, captus diu extra aquam viuat. Angli *Viuet* nominant. Massilienses Plinianam vocem sequuti, *vne Areigne*, quasi Araneum dicere maluerint: Genuenses *Traginam* nomine à *Dracæna* corrupto vocauerunt.

C Pelagius etiam est piscis æquè ac litoralis.

E Demissis in profundum lineis setis, multus capitur inter insulas Ægęi maris.

G Sed hoc piscatores diligenter obseruant, ne captum draconem manu contrectent: eiusq; caput lapide conterunt: deinde hamum ab ore auferunt. Draco enim si nudus contingatur, aculeo venenato totá manum perimit, nisi promptissimè occurratur: febrem ac delirium protinus excitans, ac totum brachiũ inflammans. Cuius adhuc viuentis punctura formidabilior est, quàm demortui. Nam etiam à demortuis inflictum vulnus multum nocet. Aiunt autem ad id, remedium esse, si ab eodem aculeo iterum atq; iterum vulnus pungas.

B(A) Oblongus est piscis, forma pugionis modo compressa: vnde à quibusdam Gallicè *Poignastre* vocatur. Non habet squamas, aut saltem exiliores quàm sint terrestrium: dentibus est breuibus, crebris & tenuissimis: os vt Draco serpens dentibus communitum habet. Oculis grandibus præditus est, branchijs vtrinq; quatuor simplicissimis, & pinnis vt Callionymus vel Exocœtus. Duas fert in tergore pinnas, quarum anterior capiti vicina nigra est, quaternis horrens aculeis. Ea autem pinna quæ subsequitur, longior apparet, & per dorsum porrigitur ad caudam, quam valde latam habet, nec adeò bifurcam. Inferior pinna vsq; ad anum excurrit. In spineo exteriori tegmine vtrinq; ad branchias aculeum habet ad caudam spectantem, translucidum, osseum, longum. Obliquas in tergore ostendit maculas, multorum quidem colorum, sed fuluæ reliquias vincunt. cor illi rubrum est, seminis cicerculæ figura. hepatis lobi duo, quorum maior in sinistrum tendit, cui subest folliculus fellis, Lien à fundo stomachi depẽdet subniger. Stomachus sursum reflectitur: ex cuius pyloro sex apophyses prodeunt, quibus intestina in orbem obuoluuntur, atq; alia tanquam in alia ita reflectuntur, vt longitudinis nihil sit in recto. Vuluam autem habet bicornem, paruam. De hoc Dracone sic Oppianus:

Cautibus & bibula mulli pascuntur arena, Et Simii, & Glauci, & densato dente Dracones.

C O-

COROLLARIVM.

A

Ex duabus aranei piscis iconibus, quas Venetiis nactus adieci, vna minoris in hoc genere est, quem pesce ragno, id est piscem araneum simpliciter vocant: altera maioris, quem pesce ragno pagano, & Galli alicubi (vt audio) *vn tumbe.* Vterq;, vt pictura exprimit, aculeum vnum magnum in ceruice vel dorsi initio habet, (quo in loco Rondeletii & Bellonii araneus, non vnum aculeum magnum separatum, sed quinq; tenues membrana seu pinnula connexos ostendit,) qui an rectè à pictore sit collocatus, Adriatici accolæ scierint. ego etsi illic aliquando piscem vidi, non satis memini. schedam quidem à me annotatam inuenio huiusmodi: Araneus piscis est pulcher, lęuis, oblongus, varius siue maculosus, similis gobio oblongo: spinam in dorso venenosam habet, & singulas in lateribus vtrinq;. Iouius trachinam (alij *tratzeinam* scribunt, alij vulgò intrassine) Romæ dictam scribit infestam & propè letalem spinam in ceruice habere: quib. verbis vnam non plures eo in loco esse innuit: vt Dioscorides quoq;, τὴν ἐκ τῆς ἀκάνθης αὐτοῦ πληγὴν nominans. Et Plinius, Pestiferum (inquit) animal araneus, spinæ in dorso aculeo noxius. Apparet in maculis quoq; differentia: quæ in maiori plures, coniunctiores, minores, ac nigriores sunt: nonnullæ etiam ruffæ: in minore verò maiores, rariores, subflauæ. nullæ in pinna dorsi, vbi maior multas habet.

Germani *Petermanche* vel *Petermenches* nominant: nescio an corrupto vocabulo, quasi pesca ragno, id est piscem araneum dicturi imitatione Italorum aut Gallorum quorundam. Alibi idem, vt audio, *Torpor* dicitur: quod nomen fortè à scorpio factum fuerit, quòd similiter venenatis vt ille aculeis feriat. Hunc aiunt si quem suo in capite aculeo læserit, hominem ad insaniam quandam ad horas ferè viginti quinq; (alii ad horas sex) redigere. capite resecto reliquum corpus edi. Anglice *Viuer* dictus videri potest à febri, quam Angli *feuer* vel *fiuer* appellant. aculeo enim venenato cum aliàs noxius est, tum febrim ac delirium protinus excitat. Alberto draco marinus ingens est bestia, serpentis faciem referens, alis non à pluribus, quàm quæ ad natandum sufficiant: sed ob virium prestantiam omnium aquatilium præstantissimus censetur. quapropter breui admodum tempore ingentia metitur maria. quin & venenosum est illi hoc animal, adeò vt quoscunq; pisces, vel alia quæcunq; animalia dente vulnerauerit, interimat. Piscatorum preterea artificio captus, statim vt in arenam sese protrahi cernit, mira celeritate scrobem in litore fodit, qua se condere possit, Hæc Albertus, recitante Matthiolo. Qui etsi ex Aristotele & Plinio, vt opinor (inquit Matthiolus) transcribat: plura tamen addere videtur quibus an multa sit adhibenda fides quid statuam non habeo. Siquidem hoc animal Aristoteli tanta admiratione non prestat, nec draco appellatur, sed serpens, vt is posteritatis memorię commendauit lib. 9. cap. 37. de historia anim. his verbis: Serpens marina colore & corpore congro proxima est: sed obscurior atq; acrior. hæc si capta dimittatur foris, in arẽam rostro quàm primum adacto terebrat, subitq; tota, est ore acutiore hęc quàm terrestres. Plinius hoc animal non serpentem, sed draconem marinum pariter cum Alberto vocat, lib. 9. cap. 27. sic inquiens: Rursus draco marinus captus atq; immissus in arenam, cauernam sibi rostro mira celeritate excauat. At hic, mea quidem sententia, draco marinus haudquaquam fuerit, de quo scribit Dioscorides, sed per se maris serpens, Hæc Matthiolus. Verum Rondeletius tradit draconem quoq; marinum piscem captum, arena semper se obuoluere solere.

Albertus serpentem mar. Aristotelis, cũ dracone mar. confudit.

Draco marinus est monstrum crudelitate horridum: instar draconis terrestris longitudine extenditur, alis caret. Caudam habet tortuosam: caput secundum magnitudinem corporis paruum, sed hiatum oris horridum: squamas & cutem duras. pinnam autem habet pro alis, quibus vtitur in natando. vno impetu magna maris spacia transcurrit, & hoc potius robore virium quàm remigijs pinnarum. Pestifer est hominibus & etiam piscib. morsus eius: mortem enim infert, Author libri de naturis rerum: ex quo & Albertus quædam mutuatus transcripsit. idem addit cinerem ossium eius sanare dentium dolores.

Piscis quem Bellonius ophidion Plinii esse iudicat veluti serpens paruus, congro similis est: & à Bellonio serpens marinus & draco quoq; marinus nominatur. sed aliud est Ophidion Rondeletii. Sunt qui pro certo velint Hippocampum esse pisciculum illum, vel potius marinum monstrum, qui dracunculus quibusdam, alijs verò Equiculus marinus vocatur, cuius nullus in cibis vsus, Matthiolus. Draco mar. piscis Auicennæ 2.225. Teninbahari dicitur.

B

Araneus piscis est magnitudine Cobionis, aut paulò maior, colore vario, cuius dorsum prope caput tres aculeos habet noxios. ita etiam araneum hodie cognominant, Massarius. Squamas (φολίδας) Aelianus asperas draconi mar. tribuit, & pellem eius non procul à terreni dracõis pelle abesse ait, si quis palpet. At Bellonio araneus nullas habet squamas, aut exiliores quàm sint terrestrium (serpentium.) Rondeletio paruis & tenuibus squamis aspergitur.

Draco Aristoteli piscis est litoralis. Oppiano in petris & arenis pascitur. C

Draconem marinum si manu dextra attrahere coneris, non sequitur, sed violentè renititur. Sinistram D verò si inijcias, cedit & capitur, Aelianus 5 38.

Dracõis piscis spinæ sunt venenosæ, Oppianus lib. 2. Halieu. Hũc piscẽ omnes scriptores, atq; ætatis G nostrę piscatores, cũ à Pastinaca discesserũt, omniũ marinorũ venenatissimũ esse asseuerãt, Gillius. Et rursus, Acutissimos in dorso habet aculeos, quos piscatores ab hoc capto statĩ abscĩdũt. Magnã admirationẽ habet, ꝙ multi piscatores mihi testati sunt, eo tẽpore cũ pisciũ genus amore tenetur, se vidisse in vulnere, quod huiusmodi piscis inflixisset, pisciculos illius similes generatos esse. Draco & gobio pisces marini pungendo venenum emittunt, minimè tamen mortiferum, Aelianus.

Ad marini draconis plagam: Locum percussum cum plumbo fricato, ipsumq; dracone dissectũ plaga imponito. Serpillũ item tritum, aut lenticulã coctã pro cataplasmate imponito. In potu verò absinthiũ cum vino diluto præbeto, aut saluiam cum passo. Mirè etiam his conducit ex bryonia & eruo pastillus cum vino potatus, Aetius 13. 39. Aranei marini punctura similiter vt scorpionis mar. (de qua proximè dictum) curanda videtur, Auicenna 4.6.5.24. Sunt qui remedia hæc etiam ex Auicenna adferant, authores obscuri, qui & morsum pro punctura aliquoties scribunt: Sulfur ex aceto illitum: Adeps crocodili illitus: Plumbum infricatum, vel stanni (*vel plumbi*) cerussa infricata: Succus absinthij. Itẽ hæc verba ex quarto Canone: Morsus draconis marini, similiumq; magni corporis serpentiũ, curatur in quãtũ est vlcus tantum, non in quãtum est venenũ de quo sit curãdũ. quæ ego ad crocodilum potiùs retulerim.

Hæc

Hæc etiam ex Plinio citant: Absinthium aduersatur draconi marino è vino potum, Plinius libr. 27. & Dioscor. Carnes stellæ impositæ maximè valent. Imponuntur quoque contra eum salsamenta, vel cybium, ex aceto, Plin. lib. 32. Mullus etiam piscis crudus & dissectus admouetur, Idem.

Aegineta præter alia ex Aëtio dicta, sulfur cum cum aceto imponit, aut ipsum draconem piscem apertum: & vrina humana fouere seu perfundere (καταιονᾷν, vt Dioscorides quoq;) consulit. E vino diluto saluiam propinare: aut surculorum fici in vino passo dilutum, (ἀπόβρεγμα,) aut cerebrum ipsius piscis. Draco marinus ad spinæ suæ, qua ferit, venenum, ipse impositus, vel cerebro toto (poto, ex Aegineta) prodest, Plinius. Iuuant aduersus ictum draconis mar. medicinę quas scribemus in capite rutelæ: & propriè theriaca prima: & albedarungi potum, & impositum emplastri instar, Auicenna 4. 6. 3. 55. qui rursus inferius 4. 6. 5. 24. araneam mar. nominat, vt interpres habet, & eadem prodesse remedia scribit, quæ aduersus morsum (ictum) scorpii mar. Draconis marini scorpionumq; ictus, carnibus earum (*ranarum puto, vel testudinum. locus iam non occurrit*) impositis: item araneorum morsus sanantur. in summa contra omnia venena, vel potu, vel ictu, vel morsu noxia, succus earum ex iure decoctarum, efficacissimus habetur, Plinius. Non ab re fuerit quæsiisse, an eundem draconem illum qui vulnerauit, medicinam vulneri à se facto facere dicat: an ex eodem genere quē potuerit aliquis habere. nobis in priorem illam partem animus inclinat, Marcellus Vergilius in Dioscoridem. Piscatores hodie, vt audio, iecur eius illini consulunt, vt dolor ex ictu illicò mitigetur. Allium commendant Auicenna, & Serapio secundum Dioscoridem, cum folijs ficus agrestis & cumino emplastri modo impositum, Aggregator. Cerussa infricata prodest, Auicenna. Ficus siccæ cum hordeo & vino emplastri instar, Serapio secundū Dioscoridem. Mullus auxiliatur contra dracones marinos, illitus sumptúsue in cibo, Plinius. Iuuat & ocimum, Dioscorides: ocimum fluuiale appositum, Auicenna. Plumbum integrum siue simplex (id est nec lotum nec vstum) vtiliter affricatur marini scorpii draconisq; ictibus, Dioscorides. Serapio ex Dioscoride laudat etiam plumbum vstum tritum & illitum, quòd ego apud Dioscoridem non reperio: vt neque ex cerussa infricata remedium apud Auicennam.

Tussilago altera, Tussilago altera à quibusdam saluia appellatur, similis verbasco: conteritur ea & colata calefit: atq; ita ad tussim laterisq; dolores bibitur: contra scorpiones eadem & dracones marinos efficax, Plinius. alii saluiam simpliciter cōtra hæc venena laudarunt. nostri sclaream, pręcipuè syluestrem, foliis verbasco similem, saluiam nominant syluestrem. Mompelij aliud genus saluiæ syluestris vidi floribus flauis, in orbem circinatis, &c. Sulfur cum aceto draconis marini scorpionisq; plagas sanat, Dioscorides.

H a Dentium dolores sedantur ossibus draconis marini scarificatis gingiuis, Plinius.

Isidoro aranea genus est piscis, dictum eò quòd aure feriat. habet enim in ea stimulos quibus percutit. sed næ ille ineptè. araneus enim, non aranea, piscis vocatur, idq; ab araneo insecto terrestri venenoso, quod à Gręco ἀράχνης per syncopen appellatur. nam & mus araneus cognominatur, cui præter venenum nihil cum araneo insecto commune. *Vipera mar.* Fortè & vipera marina eiusdem Isidori, non aliud quàm araneus seu draco piscis fuerit: Vipera mar. (inquit) piscis est paruus, paulò plus quàm cubiti vnius: in capite super oculos vnum cornu fert paruum, acutum, & mortiferum. eo nanque quemcunque vulnerat, veneno inficit. quod cauentes piscatores capto pisce, caput ei amputant: reliquum verò corpus in vsū hominum cedit. Draco marinus, qui & murænula, Arnoldus. Kiranidæ draco marinus, serpens marina est, vide infra inter serpentes mar. Δρακαινὶς inter pisces ab Ephippo nominatur apud Athenæum. Hermolaus dracunculum Græcè δρακαινίδα putat nominatum Athenæo.

Draco marinus, piscis paruus venenosę punctionis, lingua nostra vocatur doracena, Syluaticus: meliùs dracæna. Alibi verò hunc piscem cum scorpio confundit. Idem voces Aren & carien, draconem marinum exponit: & Turgaron, speciem draconum marinorum. item Mugali draconem marinum ineptè. mygale enim mus araneus est: draco marinus autem, piscis araneus.

His scriptis reperi apud Auicennam 4. 6. 3. 56. Haren carmen existimari de genere dracōum marinorum esse, & morsum eorum ita curandum vt morsum viperarum: vnde mox muręnam esse collegi: quod de ea similiter Aetius scribat. Ἢ φόρον, ἢ σάλπας, ἢ αἰγιαλῆα δράκοντα, Numenius. Nicander in Theriacis ἀλιρραίςην δράκοντα dixit. Δράκοντες ἄλκιμοι inter pisces ab Epicharmo.

DE ARANEA CRVSTACEA.

RONDELETIVS.

A F INter crustata est ὁ ἀράχνης, id est, araneus vel potius aranea, vt ab araneo Plinij distinguatur. Aristoteles illius meminit in cācelli descriptione: Τὴν δὲ μορφὴν, ὡς μὲν ἁπλῶς εἰπεῖν, ὅμοιόν ἐστι τοῖς ἀράχναις: πλὴν τὸ κάτω τῆς κεφαλῆς καὶ τοῦ θώρακος μεῖζον ἔχει ἐκεῖνο. Forma vt breuiter dicā, cancellus similis araneis est, nisi quòd partem capiti & pectori subiectam araneo maiorem habeat. Quę araneę nostrę optimè quadrant: parte enim priore cancellis similis est, capite magis exerto quàm reliqui cancri, in acutum desinente, oculis prominentibus, inter quos cornicula duo protenduntur. Brachia forcipata habet longissima, pedes octo longissimos pro corporis exigua magnitudine, à quibus araneæ nomen datum puto.

F Corpore est tenui, pellucido, & ob paruitatem reijcitur.

COROLLARIVM.

Cum nec Aristoteles nec alius quisquā arachnæ aquaticæ (quod sciam) meminerit: & cancellum nō aquatili marinęúe, sed simpliciter arachnę Aristoteles comparârit, non est necesse genus illud malacostraci, quod Rondeletius exhibuit, arachnen Aristotelis esse. nam si terrestri etiam araneę conferre cancellum volueris, bene quadrabit. Quoniam tamen à vulgo Gallorum fortè sic appellatur genus hoc malacostraci, quin ita Latinè etiam & Gręcè nominetur, non prohibeo. Hîc in mentem venit mihi cancellus, quem Sebastianus Buotzius Argentinensis medicus excellens aliquando ostendit, auenam vocabat, *Auena cancellus.* si rectè

si rectè memini, ceu vsitato circa Mompelium vocabulo: partes eius omnes perexiles erant: caput vt in locustario genere prominens: cauda breuis & ad ventrem reflexa, vt in cancris propriè dictis: ita vt ambigere inter hæc genera videatur, sicut & cancellus priuatim dictus. Pedes forcipati omnes, non chelæ tantum, si pictor rectè expressit. Iconem quoq; in Paralipomenis. Maiam quoq; cancrum ob similitudinem quam cum araneo (terrestri) habet, vulgus Gallicum *Iraigne de mer*. quasi araneum dicat, nominauit Bellonius. Germani sepias & paguros, *Meerspinnen*, id est, araneos marinos vocitant. item cancellum hospitem concharum, vt Albertus scribit. vide infra in Cancelli historia. A. Cephali adulti exeduntur maximè ὑπὸ τοῦ ἀράχνου, Aristoteles 8.2. historiæ animalium. Gaza legit ἀρχάνοι: vertit enim ab arachno vel archana. *Maia.*

DE ARBORE BELLVA.

RONDELETIVS.

ARbor inter maxima Oceani animalia à Plinio numeratur: quod fortasse de stella arborescente, de qua posteà dicemus, intelligi posset, nisi Plinius diceret: In Gaditano Oceano arbor, in tantum vastis dispansa ramis, vt ex causa fretum nunquam intrasse credatur. Quę in stellam arborem competere non possunt, ideo quòd in tantam magnitudinem nunquam accrescat. Vide quæ scripsi in Rota.

ACHARNAS piscis, lege Acarnan.

DE ARIETE BELLVA.

RONDELETIVS.

ARietes Oppianus libro primo ἁλιευτικῶν inter cete pelagia & terribilia numerat: κριοὺς cognominās ἀργαλέους: libro quinto inter cetaceos: Κριοὶ μηλονόμων ἐπὶ τὸν βότον, οὐδὲ θαλάσσης Κριοῖς μειλιχίοισι σωυίοστιῳ δοκε πελάοσῃ. Non probè igitur Lippius vertit arietes marinos mitiores esse terrestribus.

COROLLARIVM.

Plinio Aries duplex est: primùm bellua: deinde alius piscium forma. Tiberio principe contra Lugdunensis prouinciæ litus in insula simul trecentas amplius belluas reciprocans destituit Oceanus, miræ varietatis & magnitudinis: nec pauciores in Santonum littore: interq; reliquas elephantos & arietes, candore tantùm cornibus assimulatis, Plinius. Et alibi, Grassatur aries vt latro. Et nunc grandium nauium in salo stantium occultatus vmbra, si quem nandi voluptas inuitet expectat: nunc elato extra aquam capite, piscantium cymbas speculatur, occultusq; adnatans mergit. Κριοί τ' ἀργαλέοι, Oppianus. Κριὸς, ἰδεῖν ἐχθρὸν ζῶον, Suidas & Varinus in Κῆτος.

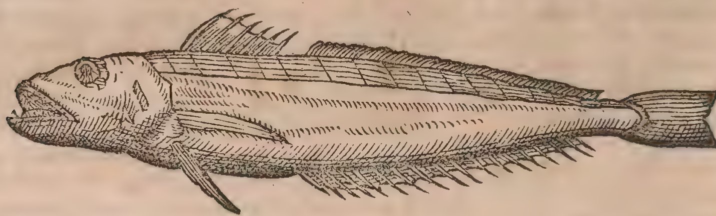
Ex Aeliano. Eximia (inter cete) magnitudine est aries, vel ipso aspectu infestissimus, & periculosissimus. procul enim licet compareat, maris procellas & tempestates ciet & agitat. Et alibi, Mare magnum Taprobanen insulam ambiens infinitos pisceis procreare ferunt, habentes capita leonum, pantherarū & arietum, aliorumq; animalium. Et rursus, 15.2. Marini arietes (quorum quidem nomen apud multos peruagatum est, sed non tamen historia omnino explicata, nisi quatenus à pictoribus & fictoribus ostenditur) circa Corsicam & Sardoum fretum hybernant, atq; ex summa aqua eminentes spectantur: Simul & maximi delphini circum eos natant. Mas aries frontem alba vitta redimitam habet, vt vel hanc Lysimachi, vel Antigoni vel alterius cuiuspiam regum Macedonię diadema dicas. Aries verò fœmina quémadmodum barbæ appendiculas gallinacei quasdam possident, sic ipsa cirros ex imo collo pendentes habet. Neq; modò eorum vterq; mortua, sed & viua corpora exest, & conficit. In natando magnos fluctus facit: tempestate quam ex sua agitatione ciet, naues funditus euertit, ac eos qui secundum mare versantur, rapit. Nam qui Corsicam incolunt dicunt, virum qui ex tempestate naufragium fecisset, natādi benè peritum, vbi permultum maris natando transmisisset, circa Corsicam crepidinem quandam assecutum ascendisse, ibiq; constitisse, tanquam periculo iam omni exemptum atq; securum: post verò quàm aries famelicus eum oculis comprehendisset: conuolutum agitatumq; posteriore sui parte plurimum mare concitasse: deinde ab intumescente æstu elatum instar procellę & turbinis hominem corripuisse. Hæc de ariete circa Corsicam. Cæterum Oceani accolæ fabulantur veteres Atlantidis (*Atlantides vel Atlanticæ insulæ: quas beatas vocant, duæ sunt*) reges, qui genus ad Neptunum referunt, in capitibus suis arietum marium tænias gestasse, imperii insigne: & reginas similiter cirros, quos diximus, fœminarum arietum. Tanto narium robore prædita est huiusmodi belua, spiritum vt vehementer & permultum anhelet, & immensum aëra respiratione ad se attrahat, eaq; aspiratione marinos vitulos ad hanc rationem comprehendat: Cum enim arietem nouerunt vicinum esse ad moliendas ipsis insidias, in terram celerrimè enatantes, in specus saxorum conduntur. is cognita fuga, insequitur: & contra antrum stans, ex corporis odore prędam intus esse percipit, & narium illecebra quadā acri inter se & vitulos aërem intermedium attrahit. Hi tanquam vel sagittam, vel spiculum, sic sanè spirationis illius appulsum declinant, & refugiunt. Tandem tamen violentissimo anhelitus ductu inuiti, & tanquam loris quibusdam aut funibus constricti, ex latebra extrahuntur, & ab ariete deuorantur. Ex earum naribus enatos pilos harum rerum periti magnos vsus afferre testantur, Hæc omnia Aelianus.

De ouibus marinis suo loco dicetur. De Aegocerote marino in Quadrupedum historia scripsi in Ibice H. Ziphius apud recentiores dictus, ingens bellua marina (de qua inter Cete in C. elemento scribam) quoniam & ipse Phocas appetit, quęrendum an sit aries veterum. *Ziphius.*

ARMVS piscis est, vt dicunt, saxatilis: qui lapidem gestat interitus, valde speciosus per latera, & virgulis distinctus puniceis: toto etiā corpore reliquo diuersis gratisq; coloribus depictus, Albertus. Ego hoc nomen corruptum puto ab Amia, scribitur & Hamio ab Isidoro.

ARNEVTES, vide in Hippuro.

DE ASELLIS, ET PRIMVM DE MERLVCIO, *vt vulgo vocant, Rondeletius.*

Lib.3.de Alim facul. Lib. 8. meth.cap.2. et lib.7.cap. 6.

A ὌΝΟΣ piſcis Græcè dicitur, & ὀνίσκος teſte Galẽo. Quos Philotimus ὄνους nominauit, alij ὀνίσκους nominant. Ipſe quoque eoſdem diuerſis in locis ὀνίσκους appellat. Ariſtoteles ſemper ὄνοι. Gaza, Latiniq; omnes, Varro, Ouidius, Plinius aſellum vocarunt, perinde ac ſi ſemper ὀνίσκος, & nunquam ὄνος à Græcis dictus ſit. Ligures hodie quoq; aſello nominant. Alii aſino, alij naſello. Noſtri merlus, quaſi maris lucium: huic enim oris ſciſſura caudaque valde ſimilis eſt. Galli etiam merlus vocant. A colore verò aſellus dictus eſt, teſte Varrone. idem innuit Ouidius: *Et tam deformi non dignus nomine Aſellus.*

Lib. 4. de ling. Latin.
in Halicut.
Onos & oniſcos aliquando differunt.
Gados.
Maxinus.
De piſcib. quibus vnica ſpina, inter quos etiam oniscus galarias eſt.

Vt ut iſta ſe habeant, non ſemper ὀνίσκος hunc piſcem quem hîc oculis ſubijcimus qui & ὄνος dicatur, apud veteres ſignificat. Athenæus lib.7. Differt ὄνος ab oniſco, vt ait Dorion in libr. de piſcibus ſic ſcribens: ὄνος, quem vocant quidam gadon: galleridas, quem vocant quidam oniſcon & μάξεινον. Paulò ante id multò apertius oſtendit: Dorion in libro de piſcibus ſcribit fluuiatilem murænam, ſpinam vnicam ſolùm habere, oniſco qui galarias dictus eſt, ſimilem. Quî hæc aſello competere poſſunt, quem ſpinas permultas habere conſtat? Pauci ſanè ſunt piſces, quibus vnica ſit ſpina, murænæ fluuiatilis modo, quam lampetram noſtram eſſe ſuo loco oſtendemus. Quin etiam Oppianus manifeſtè ὄνους & ὀνίσκους diſtinxit. Nam ὀνίσκους inter eos numerat qui in cœno, lutulentisq; litoribus degunt. Deinde ὄνους inter eos qui in alto mari perpetuò verſantur.

Lib.1. ἁλιευτικῶν.
Onl Oppiani
Oniscus inſtrumentum.
Oniscus Dorionis non videtur aſellus.

Porrò quid ſimile habet ὀνίσκος chirurgicum inſtrumentum apud Hippocratem cum aſino? Quare etſi ὀνίσκος per diminutionem dicatur ab ὄνος, non vbiq; tamen aſellum conuerterim.

Nec ὀνίσκον Dorionis aſellum piſcem à Latinis nominatum eſſe crediderim, vt demonſtrauimus cum de acipenſere diximus: quamuis hunc de quo nunc agimus, modò ὄνον, modò ὀνίσκον Græci, Latini verò aſellum tantùm nominaſſe videantur. Huius aliquot ſunt genera in Oceano, veteribus fortaſſe incognita de quibus deinceps dicemus. Ac primum de eò qui *merlus* à nobis dicitur.

Aſinus igitur ſiue merlucius piſcis eſt pelagius, cubitali magnitudine, aliquando maiore. Dorſo cinereo, ventre candido & argenteo, cauda quadrata, capite prominente & depreſſo, oculis magnis, magna

B oris ſciſſura. Maxilla inferior ſuperiore paulò longior eſt, & latior: in vtraq; non ſolùm dentes, ſed etiam in palato acuti, in os recurui. In interiore oris parte poſt linguam oſſa ſunt, parte ſuperna, infernaque aſpera? & in gula è regione cordis duo alia reliquis longiora, quæ obſtant atq; præpediũt, ne piſces dum deuorantur, in gulæ anguſtias compulſi, aculeorum aſperitate cor vulnerent: eſt enim valde guloſus hic piſcis. Branchias quaternas habet duplices, inter quas ſitum eſt cor figurâ oſſis dactylorum, id eſt, fructuum palmę, pericardio contectum ſupra ſeptum tranſuerſum ſitum, tribus conſtans partibus, vt in cæteris piſcibus, quas ſuo loco perſpicuè declarauimus. Ex quibus liquet minimè verum id eſſe quod de hoc piſce ſcribit Athenęus: Καὶ μόνος οὗτος ἰχθύων τὴν καρδίαν ἐν τῇ κοιλίᾳ ἔχει. Solus hic ex piſcibus cor in ventre habet. Nam ſi τῆς κοιλίας nomine cauitatem illã intelligit quæ diaphragmati ſubeſt, αὐτοψία id falſum eſſe conuincit. Sin eam etiam cauitatem quæ ſuperior eſt diaphragmate, eadem in parte cor habet, qua alij omnes piſces. Neq; video cur natura inſtituti ſui oblita, in hoc piſce potius quàm in alio, cor à ventriculo, inteſtinisq; diaphragmate nõ ſecluſerit, cuius vſum in piſcibus alibi expoſuimus. Cęterùm aſinus ventriculo eſt magno, ſuperiore parte lato, inferiore in acutum deſinente: quem hepar albeſcens veluti manu complectitur, magis dextra parte, quàm ſiniſtra, ex quo fellis veſica pẽdet, felle viridi diſtenta. Ventriculum ſequitur anguſta ecphyſis: cui continens eſt latum & amplum inteſtinum, quod rurſus anguſtatur, graciliusq; fit. Splen in meſenterii medio ſitus rubeſcit. Spinę dorſi ſubeſt veſica aëre plena. Pinnis natat quatuor: quæ in ſupina parte ſunt, fluuiatilium quorundam modo ori propiores ſunt, quàm quę ad branchias ſunt poſitæ. Podex non multum infrà locatus eſt, à quo ad caudam pinna continuatur. Huic ſimilis eſt alia in dorſo ad caudam ferè protenſa. Hac rurſus alia breuior, mox à capite ceruicis loco. Linea à ſuperciliorum loco ad caudam ducitur.

Lib,3. cap,14.
Lib.7.
De corde aſelli.
Libr.3. cap.13.

F Galenus ſcribit aſellos, ſi probo vtantur alimento, & mari puro, carnis bonitate cum ſaxatilibus contendere. Qui verò prauo alimento vtuntur, aut in aquis miſtis, & potiſſimum ſi eæ vitioſæ fuerint, degunt, carnis quidem mollitiem non abijcere, ſed pinguitudinem & lentorem acquirere: propterea neq; ſuaues ampliùs, vt ante, manent, ſed alimentum ex ſeipſis excrementitium reddunt. Et in libro methodi medendi ſeptimo, in ijs numerat cibis qui & boni ſucci, & cõcoctu faciles, minimeq; glutinoſi ſunt. Et alibi, molli eſſe carne, nec minus probandos eſſe quàm ſaxatiles, atq; ex iure albo febricitantibus eſſe apponendos ſcribit. Quare aſini carne quidem ſunt molli, ſed non æquè ac ſaxatiles friabili. nonnunquam etiam ferinum quid reſipiunt, id quod non in hoc tantùm piſce, ſed in omnibus ferè aliis piſcibus & auibus, atq; omnibus animantibus quæ carne ſolùm veſcuntur, comperias. Idem igitur aſinis accidit quod mullis: hi enim quamuis in præſtantiſſimis piſcibus habeantur, tamen pro diuerſa victus ratione vel meliores, vel deteriores efficiuntur. Iecur aſelli delicatiſſimum eſt, & cum mulli iecinore comparandum.

Lib.3 de Aliment. facult.
Cap. 9.
Lib. 8. meth. cap.8.

C Latet æſtate ſi Ariſtoteli credimus, longo tempore: indicio eſt quod non niſi longo tempore pòſt capiatur, noſtri tamen piſcatores omni ferè tempore aſellos capiunt.

Lib.8.de Hiſt. cap.5.

A Plinius libro 9. cap.17. Duo aſellorum genera ſunt: Callariæ minores, & bacchi qui non niſi in alto capiuntur,

capiuntur, ideoque prælati prioribus. Et libro 32. cap. 11. Callarias asellorum generis, hi minor esset. Et Athenæus, vt initio capitis diximus, ὄνον ab onisco ex Dorione differre tradit. Quę duo ὄνον scilicet & ὀνίσκον, si quis semper confundenda esse putet, fateatur necesse est asellum, qui vulgò nunc ab omnibus pro merlucio habetur, neque ὄνον, neq; ὀνίσκον dici posse secundum Aristotelem ἐν τῷ περὶ ζωικῶν, citante Athenæo libro 7. neque enim merlucius os habet ἀνερρωγὸς ὁμοίως τοῖς γαλεοῖς, id est, apertum & hians similiter ac galei, id est, in parte supina, sed os habet in promptu, parteq; primum obuia: hians quidem, sed non vt galei. Præterea non est ὁ συναγελαστικός, id est, solitarius: hoc enim falsum esse apparet, ex magna asellorum captura, quæ fit in Anglia, Scotia, alijsq; in locis, ex quibus per totam Europam sale cōditi & exiccati conuehuntur: neq; enim tanta merluciorum copia simul caperetur, nisi gregatim natarent. * Iam verò nec illud quadrat, quod τῷ ὄνῳ tribuit Aristoteles: Obruunt arena sese, asinus, raia, passer, squatina, cumq; nullam sui corporis partem non tectam reliquerint, verberant radiolis sui oris quos piscatores virgulas vocant, quas pisciculi cum aspexerint, adnatant, quasi ad algas quibus vesci soliti sunt. Has * virgas ad alliciendos pisces in merlucio nusquam videas, quæ in squatina manifestissimę sunt. Postremò neq; merlucius ποικιλογάστωρ est, cum Epicharmus apud Athenæum ὄνους ποικιλογάστορας vocet. Nulla, inquam, harum notarum merlucio qui ὄνος & ὀνίσκος appellatur, inest. sed ei apertissimè insunt, quem nos ὀνίσκον capite de acipensere esse demonstrauimus. Quare ὄνο, & inde hypocoristicon nomen ὀνίσκον, fateor à Galeno & veterum permultis pro eo accipi pisce, quem hic depinximus, quiq; merlucius vocatur. Ab alijs verò, vt à Dorione ὀνίσκος pro alio longè diuerso, qui & γαλλερίδας & γαλλαρίας, & χελλάρης nominatus fuit, multò maior merlucio. Et si dissentiat Plinius, qui callariam minorem asellum facit. Qui ὀνίσκος cum in magnam molem accrescat, veluti diminutiuum nomen ab ὄνος in hac significatione non considerabitur, in qua etiam ὄνος ab Aristotele dicitur, quum de radiolis oris eius loquitur loco paulò antè citato. Ex his perspicuum est etiam veteres nomina ista confudisse.

Rursus, ὄνῳ & oniscō aliquā do pro diuersis piscib. accipi. (& asello vel merlucio vulgo dicto nō cōuenire quædā à veterib. prodita de onisco velono:) & quod veteres etiam hæc nomina confuderint.

Lib. 9. de Hist. anim. cap. 37.

† (D)

† (B)

Lib. 7. Dorionis oniscum gallariā, & Galeni galaxiam esse štā rionem Rōdeletius sentit.

Hoc tamen capite à vulgari omnium huius temporis doctorum hominum sententia non recedimus, qui merlucium asinum siue asellum esse credant, idq; non sine ratione. Primùm id ostendit cinereus color, qui cū asinorum color sit, ab eo aselli pisces dicti sunt. Varro, Alia piscium vocabula à coloribus, vt hęc, asellus, vmbra, turdus. Deinde lapides in cerebro, molis similes. Postremo caro mollis & friabilis. Hęc de prima asellorum specie. *Vide etiam paulò post, in Mustela vulgari altera ex Rondeletio, &c.*

Merlucium esse asellum.

Lib. 4. de ling. Latin.

ASELLORVM SPECIES PERMVLTÆ, AC PRIMVM

de Marlucio vulgari, Bellonius.

Multos pisces deinceps enumeraturi sumus: vulgarem in plerisq; Europæ tractibus denominationē habentes, quorum nullum peculiare vocabulum apud antiquos reperimus: nisi quis eos sub Asellorū phalange connumeret: sic n. omnes tā marinos, quām fluuiatiles, aut stagnorum pisces præter cæteros segnes atq; ignauos appellauerunt antiqui: quanquam hos à cinericio colore dictos putet Varro, vnde Epicharmus pœcilogastoras, (nam venter cū albus sit, à cinereo dorsi colore variat,) appellasse visus est.

A

Huius autem notæ primus à nobis hoc loco recensebitur qui Græcis ὀνίσκος, Gallis nostris Marlucius (quasi maris Lucium ab ipsa similitudine dicere vellent) appellatus est: etsi Lucium marinum impropriè Corcyrensium & Cretensium vulgus Sphyręnam hoc nomine appellent. A Genuensibus autē piscis hic Nasellus, prima detracta litera (Asellum dicere volentibus) nuncupatur. Mollis omnes hui* generis pisces sunt carnis, quemadmodum Murænæ, Buglossi ac Passeres: quibus Philotimus addit Gobiones, Percas, Turdos, Merulas, ac Lacertos. Hoc autem (ne quis vocū affinitate hallucinetur) inter molles, & mollis carnis pisces interest: quòd molles absolutè appellentur ij, qui exangues sunt, nullamq; testā, spinas aut squamas habeāt, etsi carne sint in coquēdo dura ac contumaci: Mollis autē carnis, ère ipsa nominantur: qui cum sanguinei ac spinosi sint, tamen habēt carnem coctu facilē ac delicatā.

Pisces mollis carnis differūt à malaciis.

Proinde Marlucius oblongo & tereti est corpore, colore cinericio, glabra cute: in cuius tergo duas habet pinnas, vnicam ab ano ad caudam, caudæ verò pinnam rotundam ostendit. * Cirrhum quoq; sub mento: & branchias vtrinq; quatuor. Ore est pręgrandi, & veluti rescisso: cuius dentes tenues in multos ordines dispositi, palatum vndecunq; exasperant: atque in faucibus ossicula vt in dentali exasperata ostendit. Cor illi ex diaphragmate interseptum est pericardio inclusum: Hepar in duos lobos distinctum. † Stomachus oblongus, innumeris appendicibus ad pylorum circunseptus: à quo ieiunum oritur, laxum ac pallidum: de quo item ileon, duobus semicirculis ad rectum descendens, gracile id quidē ac rubicundū. Folliculum item habet candidissimum, spinæ annexum, quo in natatione plurimum adiuuatur. Calculos in capite duos candidos habet: ijs propemodum similes qui in Sparo reperiuntur.

† Non apparet in pictura.

** Ventriculus*

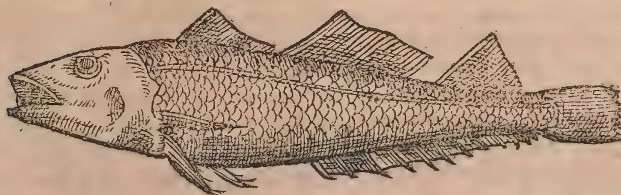
C

Cæterum Atherinis ac deiectamentis marinis, vt & Gobionibus vescitur.

DE SECVNDA ASELLORVM SPECIE,

MERLANO, RONDELETIVS.

Merlangus Bellonij in ventre pinnas duas habet, non vnam vt hic.

QVI vulgò à nostris merlan dicitur, asini species est minor: multumq; ab eo pisce differt, † qui à Venetis pesce molle, à Romanis phyco nominatur, qui est antiquorum phycis, de quo suo loco. Merlan⁹ verò maris Oceani piscis, corporis habitu asino similis est: Oculis magnis, pspicuis, coloris argentei.

A

Merlan vulgo dictus.

** Notat Bello*

H Squamis

Merlanus oceani.
**Contra Bellonium.*

B Squamis paruis tegitur, ore est medio. Dentes paruos habet in maxillis. Pinnarum numero, situq; asino, similis, hoc dempto quòd asinus duas tantum in dorso habet, hic tres. Linea à branchijs ad caudam sinuosa ducta est. Ventriculum magnum habet cum multis appendicibus, hepar ex candido rubescens: vuluam bifariam tantum diuisam, & non * quadrifariam vt ineptè quidam scripserunt, id quod certo comperiet ex anatome dissecandi peritus, qui pro vuluæ partibus vasa spermatica temere non acceperit. In capite calculos oblongos habet, non omnino rotundos quales habent plurimi alii pisces.

F Carne quidem friabili est, & molli, sed non perinde ac phycis: vnde hos pisces comesos non maiori oneri esse ventriculo, quàm si è zona appensi gestarentur, vulgò dicunt Galli, qui duræ carnis pisces probant, cæterisque præferunt. Merlanus ob carnis mollitiem assus melior est quàm elixus. Quare in sartagine frigendus, farinaque aspergendus, vt partes contineantur, neque diffluant.

C Vescitur aphyis, caridibus, gobionibusque ignobilibus & paruis, atque alijs huiusmodi pisciculis, quos integros deuorat, non dentibus in frusta diuidit. dentes enim habet non ad incidendum, sed ad retinendam prædam. Pisciculi verò in ventriculo in frusta discissi ideo reperiuntur. quòd cibi in ventriculo dum à calore natiuo immutantur & concoquuntur, comminuuntur & atteruntur. Quæ postrema ideo adieci, ne mirum quid aut huic pisci peculiare annotasse videretur is qui de piscibus nuper librum edidit.

DE EODEM, BELLONIVS.

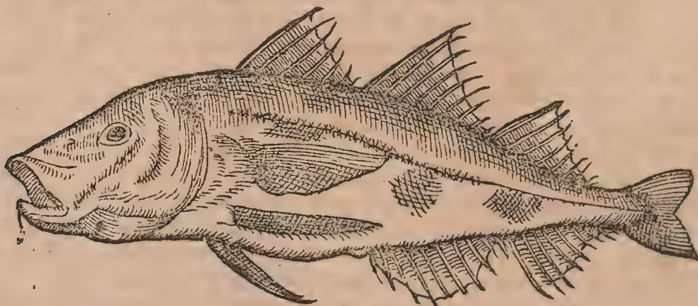
F Galliæ tam frequens est Marlangus, vt à carnis leuitate, vulgari prouerbio, locum fecerit, hominem duodenis Marlangis probè pastum, minore ab his pondere in cursu fatigari, quàm si senos tantùm zonę appensos gestauerit.

A Dubium est mihi, an is sit piscis, qui à carnis mollitie & candore antiquis Græcis πρόβατον, hoc est Ouis seu Pecus dici consueuerat. Hoc asseuerare possum, Venetis piscem mollem, Byzantinis Muzum vel Mazum, vulgo Romano Ficum appellari. Quanquam etiam hoc vocabulum ad permultos alios asellos transferant, quemadmodum Gręci vulgares suum Gaideropsarum, de quo in Callaria docebimus. Est etiam Phycus alius ab hoc, vt ipsa quidem orthographia, sic etiam natura ipsa longè diuersus, de quo in Phycide agemus.

B Proinde Marlangus noster plurimum albus est ac mollis, argentei coloris, pinnas habens sub ventre duas, atque in lateribus ad branchias, vtrinque vnam: tres quoque in tergore, duas ab ano ad caudam. Cęterum ventre est prominulo, quemadmodum & omne asellorum genus: estque lutea quadam linea à capite ad caudam vtrinque producta, insignis, squamisq; ita tenuibus, vt visum fugiant. rotundis oculis in media pupilla crystallinis. dentibus in superioris & inferioris maxillæ extremitate tenuib', acutis, albis, ordinatis. Oblongo ac rotundo stomacho, quem Gobijs in frusta discissis. Caridibus atque alijs pisciculis plenum reperias: pylorumque quadam veluti appendicum seu apophyseon cæsarie circunsessum cernes. Proinde huius piscis fœminæ vulua quadrifariam diffinditur, quod cæteris piscibus non accidit, eiusque tergoris spina sexaginta vertebris constat, ac quos in capite calculos ex aliorum consuetudine gerit, eos oblongos ac minimè rotundos esse conspicies.

DE TERTIA ASELLORVM SPECIE.

EGLEFINO, RONDELETIVS.

A Rebvs primum nomina posita sunt ijs in locis, in quibus ipsæ nascuntur & proueniunt, quæ deinde seruant exteri, ad quas ręs eæ conuehuntur. Sic Egrefin vel Eglefin vocamus piscem, cui Angli, Scotique, qui hoc piscis genere abundant, nomen dedernnt. Est is ex Asellorum genere, Græcis, vt arbitror, incognitus.

Ouis marina, Notat Bellonium.

B Capite est magno, oris scissura magna, oculis magnis, rostro aquilino, (*inde forsan eglefin nomen inductum. nam egle aquila est Anglis, vt Gallis aigle. sed illud fin quid sibi velit non assequor: malim egle fisch, id est aquila piscis. quamuis longe alia est veterum aquila.*) Quod nonnullos impulit, vt crederent ouem marinam esse, sed non sine errore. Quam enim vocauimus vmbram, Gręci huius temporis ouem marinam appellant. Sed de hac re mox. Pisci de quo nunc loquimur, è mento carnosa appendix barbæ instar propendet. Branchias quaternas habet: circa has, venulas veluti appendices sanguine plenas, instar lumbricorum contractas & corrugatas. In faucibus ossa aspera asini modo. Similiter pinnas quatuor ad natandum, sed in dorso tres, à podice duas. Maculas aliquot nigras inspersas habet, sed non multas, vt in asino vario videre licet.

F Carne est molli & friabili.

A Húc salitũ à Britãnis *Hadock* quidã vocari existimãt. At mihi aliũ ab egrefino pro *Hadock* ostẽderũt aliquãdo ichthyopolę, q̃ latior erat, & ad eũ quẽ *Goberge* ꝓximo capite appellabimus, propius accedebat.

Hic

Hic mihi falsa eius opinio improbanda, qui egrefinum, veterum Græcorum esse πρόβατον & arietem autumat: quod crista in ceruice promineat, in quo chamæleonem & † chamæleopardalum terrestrem æmulatur: quodq; præter apicem, etiam gibbum super naribus gerit, in terrestrium pecudum formam. Quid quæso pinna ceruicis loco cristæ instar erecta facit, vt πρόβατον, id est, ouis marina dici possit? Ex ea verò nota sola, quod gibbum super naribus gerat in terrestrium pecudum formam, effici non potest vt ouis marina dicatur: cum vmbra piscis non rostri solum, sed totius oris forma terrenam ouem multò melius referat. Ridiculum autem id cum dicit, se credere egrefinum πρόβατον & arietem esse: nam rationibus confirmare, vel veterum testimonijs comprobare oportet, non temere credere. *Quod non sit ouis marina.* ** camelopardalum.*

Deinde si πρόβατον & arietem piscem pro vno & eodem accipit, vehementer errat: quoniam apertè eos distinxit Oppianus lib. α. ἁλιευτικῶν, vbi πρόβατον cum ijs numerat qui in alto latent: multò pòst verò κριὸν, id est, arietem cum cetaceis. Quorum vim & immanitatem cùm exposuerit, & ex his multos recensuerit, addit: κήτεά τ' ἀργαλέα. Item Plinius cum cetaceis & beluis marinis recenset Arietem. Ex his efficitur, neq; πρόβατον & arietẽ eundem esse piscẽ, neq; si idẽ esset, vllo modo eum esse, qui nũc egrefinus nominatur, tum ꝙ mores omnino repugnẽt, tum ꝙ cornua quę arieti Plinius attribuit, egrefino desint. *Ouem mar. ab ariete differre cum Bellonius videatur confundere.* *Lib 32. ca. 11.*

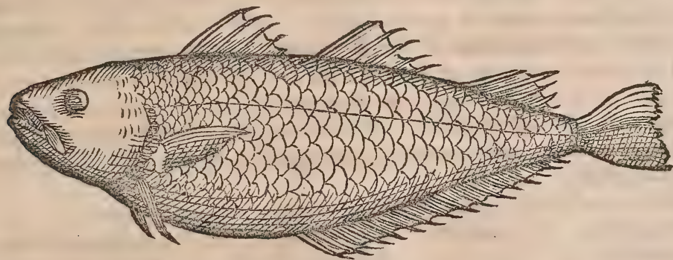
DE EODEM, BELLONIVS.

Asellorum generis est qui vulgo Æglifinus vel Aegrefinus dicitur, quem nulli Iecorinum esse autumauerunt. Salitus aliud nomen vulgarè adeptus est, præter aliorum morem: vocatur enim Hadou, voce fortasse à Britannorum vulgo desumpta, apud quos **Hadox* seu *Hadoche* dici solet: nostro Oceano peculiaris, reliquis litoribus infrequens. A *† Hadocke*

Maximam habet cum nostra Morhua vulgari similitudinem: à qua cæteris quibusdam veluti maculis nigris, quibus conspersus est, atque etiam quòd minor est, distingui solet. Cubitalem longitudinem non excedit: prægrandibus oculis præditus est: crista in ceruice prominente, in quo Chamæleonem & † Chamelopardalum terrestrem ęmulatur: qui quidem apex in salitis magnis est perspicuus, ex quo antiquis crediderim πρόβατον & Arietem appellatum fuisse. Nã præter apicem, etiam gibbum super naribus gerit in terrestrium pecudum formam. Verumetiam in hoc pisce id præcipuè est admirandum, ꝙ in singulis branchijs, quas vtrinque quaternas habet, apophyses sanguinei coloris lumbrici contracti similitudine gerat, in quibus sanguis purus cõtineatur. In faucibus ossa dentibus armata ostendit: quibus quæ ore comprehendit, in stomachum facile immittit. Cirrhum breuem sub inferiori maxilla gerit. Apophyses vermiculorum speciem referentes ferè innumerabiles supra pylorum in multum gregem coeuntes exeunt: reliqua intestina alijs Asellorum generibus propè similia sunt. Lineam in lateribus vtrinque nigram gerit, atq; adeò maculam ad latera etiam nigram, vt sancti Petri piscis. B ** Camelopardalum.*

DE QVARTA ASELLORVM SPECIE,

GOBERGO, RONDELETIVS.

ALIA est asinorum species, quæ vulgò *Gobergé* dicitur. A

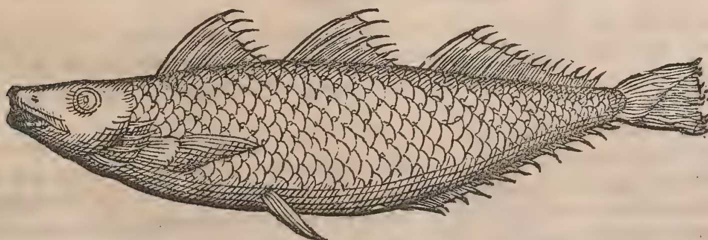
Maris Oceani piscis est, qui ex terræ parte nuper reperta salitus ad nos aduehitur, morhua siue molua latior & maior. hæc enim cubiti est magnitudine, aut nõ multò maiore: ille duorũ cubitorũ magnitudinẽ superat. Colore est cinereo, ventre falcato. Squamis tegitur. Ore est mediocri sine dentib. oculis satis magnis. Pinnarum numero situq; superioribus duobus similis est. Cauda in vnicam desinit. Linea à branchiarum suprema parte ad caudã obliquè producitur. Partibus internis asino similis est. B

Carne constat duriore quàm asinus, minus glutinosa quam molua. Piscis iste in aqua maceratus, vel fuste contusus, pauperiorum & rusticorum cibus est. F

DE QVINTA ASELLORVM SPECIE,

MOLVA MAIORI, VEL ASINO VARIO,

RONDELETIVS.

EST etiam inter Oceani asinos, is piscis qui à nonnullis molua ab alijs Muschebout, (*nimirum à maculis seu punctis. nam mouscheter Gallis ita distinguere significat,*) ab alijs leopard à maculis nominatur. Nos asinum varium appellabimus. A

Piscis

B Piscis est squamosus, gobergo proximè descripto similis, item moluę, sed maior. Dorso cinereo, multis maculis nigris consperso. ventre candido, falcato. Pinnas tres habet in dorso à podice vnicam, duas ad branchias, duas in ventre, quæ magis ab ore sunt remotæ, quàm in asino & gobergo: in quibus duobus hæ ventris pinnæ, fluuiatilium piscium modo, ori propiores sunt, & loco firmiori innixæ. Ore est magno. Oculis minoribus quàm gobergus. Dẽtes habet in maxillis. Internis partibus asino similis est.

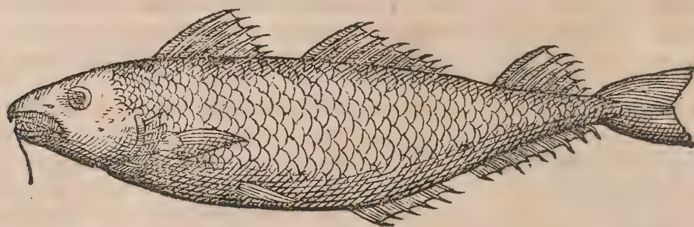
A Hanc moluam maiorem esse puto. ei enim similis est hic piscis, & eodem modo maculatus.

F Substantia carnis ferè eadem: nam glutinosus est, sed minus quàm molua.

DE EODEM, BELLONIVS.

Est Heberdum piscis ita nominatus ab oppido Islandiæ, à quo ad Scotos primum, deinde ad Britannos peruenit: magni quidem nominis apud Anglos, vt qui præter gratum saporem latis sese diffundit artubus: liuente sursum tergoris colore, sub ventre candido: cauda quodammodo angulosa: tribus sursum pinnis, infernè duabus, (*vnica, Rondeletius*) ab ano ad caudam exeuntibus insignis.

DE MOLVA VEL MORHVA (ALTERA, MINORE,) RONDELETIVS.

A QVÆ molua vel morhua à Gallis nominatur, ab Anglis *morhuel*.

F Piscis est maris Oceani. magis corporis figurâ, quàm carnis substantiâ asinis similis. Cubitum vnum longus est, & eo plus, pedem vnum latus. Ore est magno, dentes habet in maxillis. Ex inferioris maxillæ extremo appendix carnosa, veluti pilus è mento propendet. Oculis est satis magnis, parum acutè cernentibus. Inde Gallorum est prouerbium, Oculi morhuę, quod iacitur in eos, quibus infirma est & hebes oculorum acies: sic enim ferè semper accidit, vt qui magnis sunt oculis & prominentibus, maximè quibus lata est pupilla, parum acutè cernant ob maiorem spiritum dissipationem. Pinnas habet ad branchias & in uentre binas, partibus pronis tres, à podicè duas. Dorsum cinereis fuluisque maculis notatum, venter falcatus.

F Recens hic piscis carne est multò meliore, quàm salitus & exiccatus: quippe cuius caro tum glutinosa adeò est, vt etiam butyro diu immersa quod, vt pinguia omnia glutinosarum rerum adhæsionem impedit) digitis ita hæreat inter edendum, vt vix reuellatur. Cùm contrà fieri oportere ratio ipsa suadere videatur, quòd sal calefaciat, extenuet & incidat. At cur glutinosior morhua tempore efficiatur, in causa esse puto tenuis humoris consumptionem. Quemadmodum in farina multa aqua diluta euenire videmus, quę si aliquandiu coquatur, tenuioribus partibus ab igne absumptis tam spissa glutinosaque redditur, vt ea ad multa ferruminanda vtamur. Idem in sacchare in aqua dissoluto experieris: coctione enim glutinosius multò fiet.

Salpa. A Salpam nonnulli pro molua vsurparunt, sed magno errore, vt iam docuimus.

Lib. 5. cap. 23. Moluam neq; Plinii neq; Dioscoridis ichthyocollam esse.

Alij Plinij ichthyocollam esse putauerunt, qui & pro pisce & pro eiusdem glutino ichthyocollam vsurpat.. Ichthyocolla, inquit libro 32. cap. 7. appellatur piscis, cui glutinosum est corium, idemque nomen glutino eius. Horum opinionem cum de ichthyocolla dicemus, improbabimus. Multo minus Dioscoridis lib. 3. cap. 102. ichthyocolla dici potest: Ἡ δὲ ἰχθυόκολλα λεγομένη κοιλία ἐστὶν ἰχθύος κητώδους. vbi fortasse non κοιλία sed κόλλα legendum. (*κοιλία videtur pro quouis ventriculo aut folliculo accipi posse, vt nihil sit mutandum.*) Nam morhua piscis est Græcis veteribus incognitus, non cetaceus, vt ichthyocolla. Præterea ponticam præferunt Plinius & Dioscorides: at morhua in toto mari mediterraneo non reperitur. Neque verò, si ex morhua ichthyocolla, id est, glutinum fiat, rectè concluditur morhuam ichthyocollam piscem esse.

Bellonium notat forte & alios.
**mustellarum*
Stockfisch.

Fuerunt qui pisces quosdam cum asellis numerarunt, quos potiùs in * mustellorum genera referri oportet: sunt enim longi & læues. Similiter eum quem nos Plinij ophidion esse demonstrabimus, non rectè aselli speciem fecerunt. Postremò Angli Germaniq; pisces salitos & exiccatos *Stockfisch* appellant, qui omnes asellorum generibus non comprehenduntur.

DE EADEM MORHVA VVLGARI, MAXIMA *Asellorum specie, Bellonius.*

Mirarer antiquos rerum omnium solertissimos inuestigatores, speciem hanc Asellorum, præter cæteros maximam, quam nostrum vulgus Moluam aut Morhuam vocat, prætermisisse, nisi existimarem Græcos atque Italos, eius penuria multum laborasse, quum alioqui nostræ regioni non minus atque Harengus sit frequens.

B (F) Vt plurimum sesquicubitalis est longitudinis: latitudinis verò pedis vnius: ac dum recens est, gustus optimi, & nutritionis satis salubris. Tres supina parte (*supinam & pronum contra quàm oportebat, videtur accipere,*) pinnas gerit, prona duas, ab ano ad caudam protensas. Oculos habet admodum magnos: vnde illud vulgare Lutetianum in stolidos, quique cùm magnis sint oculis præditi, nihil tamen vident, Morhuæ oculi. Huius piscis intestina, & folliculi (quemadmodum & reliquorum cetaceorum) ichthyocollæ conficiendæ inseruire possunt: reliquæ partes internæ ad * Callariam accedunt: de quo proximè differemus.

**Mustelam marinam.*

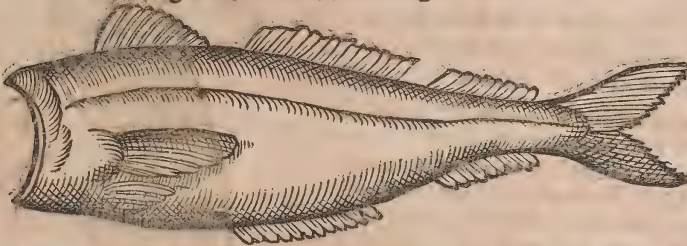
DE PISCE

DE PISCE COLFISCH ANGLORVM.

BELLONIVS.

Colfisch Anglorum, cuius caput hic tibi non ostendimus, (inquit Bellonius,) quod id ne apud Anglos quidem (apud quos sanè peregrinus est) nobis vsquam fuerit compertum.

Glii Anglis est glutinum, Col verò carbo vt nobis: vt forsan à colore, non à colla, id est glutino, nomen ei fecerint Angli.

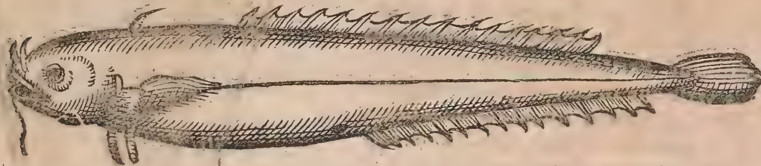

NESCIO qua ratione piscem hunc Britanni sic nominauerint, nisi dicas eidem hunc illis esse vsui, quo in Ponto in Sturionis genus, ex cuius folliculo ichthyocolla confici solet. Huius autem Asellorum speciei ob id tibi proposuimus effigiem, quòd à reliquis ipsa caudæ, quam lunatam ac bifurcam gerit, forma dissideat, quæ cæteris alioqui rotunda esse solet. Cæterum ex eo tractu Britannico ad nos defertur qui ad Hollandiam spectat. Piscis hic prouectus, alicuius precij esse solet: paruus autem, carne est planè insipida. Squamis contegitur latioribus, quàm quiuis alius sui generis: tergore est nigricante, ventre candidiore. A capite ad caudam, atram lineam productam habet, ad latera aliquantulum inflexam: pinnasque reliquis sui generis piscibus duriores ac robustiores. Proinde popularis est, atque omnium salitorum inferioris notæ.

DE MVSTELLA VVLGARI.

RONDELETIVS.

Hic forte chremes est, qui & barbatulus & generis asellorum describitur: & cum mustela marina comparari ab Æliano videtur.

MVSTELLAM nostri piscatores appellant, quam Ligures & Itali galeam, alij pesce moro. Græci hodie gaideropsaro, (*id est, asinum piscem.*) A

Piscis est marinus, lotæ vulgò Lugduni nominatæ similis, vel phycidi alibi à nobis descriptæ. Corpore est longo, fusci coloris, sine squamis. Ore satis magno, paruis dentibus. Ex maxillæ inferioris extremo cirrhus vnicus & candidus propendet. E suprema verò maxillæ superioris siue rostri parte duo cirri eminent sed nigri. Pinnis duabus natat post branchias positis, item duabus alijs paruis in supina parte propius os accedentibus. Alia est pinna à podice longa ad caudam ferè attingens. Huic similis alia est in dorso, sed longior. In ceruice cirrus alius est, & vnicus velut paruæ pinnæ initium. Corpus in mucronatam caudam desinit, & in pinnam vnicam eiusdem figuræ. I. in ea recta medium corpus intersecans ad caudam ducta est. Ventre est magno & paulùm prominente. Intus ventriculum habet magnum cum appendicibus. Intestina sine gyris ad podicem demissa. Hepar album sine felle. B

Squillis & pisciculis vescitur. C

Carne est molli & friabili, & ea in saxatilium penuria, etiam ægri vesci possunt, si elixa sit, sani frixa in sartagine. F

Sitne hæc Plinij & Ausonij mustella, magna inter doctos contentio est. Plinius: Proxima est his mensa generis duntaxat mustellarum, quas mirum dictu, inter alpes lacus Rhetiæ Brigantinus æmulas marinis gerit. Ausonius in Mosella. A

Lib. 9. cap. 17.

Aliam esse Plinij & Ausonij mustellam.

Quæq; per Illyricum per stagna binominis Istri
Spumarum indiciis caperis mustella natantum.

Plures hæc ad lampetras nostras referunt, quorum verior sententia mihi videtur, vt fusius capite de lampetra dicemus. Quare piscis quem hic oculis subiecimus, à veterum mustella procul abest. Ob id mustellam vulgarem cognominauimus quam ex asellorum genere esse puto, vt fortasse collarias sit, asellus minor Plinij. Quanquam hac de re certi nihil statui posse existimem, nisi quòd affirmare possum, errasse eum* qui callariam & clariam pro diuersis piscibus ponit, cùm sit planè idem piscis, sed clarias ab Oppiano tantum per syncopen dicatur pro callarias.

Callarias vel Claras.

**Notat Bellonium.*

Liu. 1. ἁλιευτικῶν.

Ψῆσσαι, καὶ κλαρίαι, καὶ τριγλίδες, ἔργα τ' ὀνίσκων.

Idem mustellæ vulgaris picturam aliter quàm nos expressit. Verùm hęc, vt & multæ aliæ eiusdem autoris piscium icones, deprauatissima est, & à naturali figura alienissima.

Alius ex Æliano scripsit mustellam breuem esse piscem similem * iecori. sed cum in Æliano, qui hodie extat, nihil tale compererim, nihil certi ex Æliano de mustella proferre possum. *Imo habet Ælianus noster Græcus, lib. 15. cap. 11.*

**iecorino.*

Bellonii descriptio iconi suæ quem ponit pulchrè respondet, vt piscem qualem vidit, pinxisse videatur: nec dubito quin multæ sint huius generis differentiæ. In dorso quidē pinnas duas pingit, superioris minorisq; in descriptione non meminit. cirrhos superiori labro nullos appingit. caudam à reliquis pennis separat.

DE EODEM, SIVE GALEA VE- *netorum, asellorum altera specie, Bellonius.*

De figura quam Bellonius exhibuit, vide nostra & Rondeletii verba proximè retro.

A Vt nobis frequens est Merlangus, sic Venetis asellorum speciem ad hunc accedentem multùm communem esse video, cui vulgus Adriaticum Galeæ nomen imposuit. Huius effigies ad mustelam (mox describendam) atque ad nostram barbotam (Lotam) fluuialem, plurimum accedit. hoc tamen ipsa magnitudine à sequenti dissidet, quòd rarò sesquipalmum excedat: atque adulta quidem nigricet, pusilla candicet.

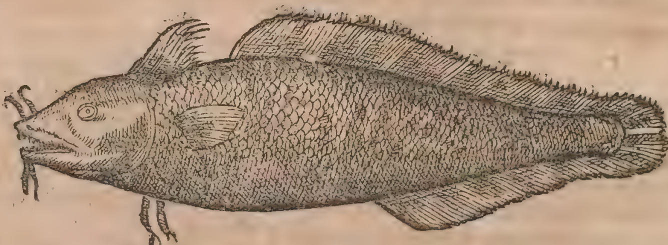
B Glabra cute contecta est, capite magis plano quàm anguillæ, oculisque latioribus, cirrumque sub labro inferiore protensum gerit. Pinnas in lateribus rotundas, nigras, ac rursus sub branchijs (quas vtrinque quatuor habet duas alias, binos veluti cirrulos referentes: pinnam quoque aliam carnosam, à medio dorso ad caudam vsque productam: ac præter hanc etiam aliam ab vmbilico ad caudam abeuntem, quam circina, tam mollem ac nigram habet. Cor illi sub branchijs, vt in alijs Asellis, triquetrū delitescit, sed paulò magis turbinatum: Hepar stomacho incumbit, duobus lobis præditum. Ventriculum etiam gerit oblongum, pylorum innumeris apophysibus circundatum: à quo intestina tribus inflexibus conuoluta, ad anum demittuntur. Peritonæum illi argentei coloris est. Vulua vtrinque in cornua prominet, permultis ouis referta, inter quæ ossiculum membrana inuolutum, caput aquilæ referens compe rimus, folliculo quoque, commodiori natationi idoneo (vt & cæteri aselli) præditum est: qui latiori spinæ parti incumbens, durus, glutinosus, & plurimo flatu distentus apparet. Cæterum eius caro paucis spinulis referta est.

C Vescitur Apuis, Caridibus, & omni pisciculorum genere.

Alia Mustelæ species Gesneri, Venetijs depicta.

DE MVSTELLA ALTERA VVLGARI, SIVE GALEA PISCE RONDELETIVS.

Cirrus à maxilla inferiore simplex & singularis dependere debet, vt in Bellonij figura.

A PIscem quem hic oculis subiecimus, apud nos rarissimum cū ad me attulisset piscator, diu multumq; nomē naturāq, sciscitatus, cōperi eum esse, qui à Massiliensib. mustella vocetur, ob similitudiné quā cum superiore habet: ab Illyricis pegorella: à Græcis huius ætatis etiā gaideropsaro, id est piscis asinus.

B Piscis est marinus merlano quodammodo similis: differt autem appendicibus quæ in superiore maxilla eminent. Alia ex inferioris maxillæ extremo, veluti è mento barba protendet. Pinnas ad branchias breues habet Subsunt in ventre aliæ duæ cirris quàm pinnis similiores. A podice pinnā aliam habet cum pinna caudæ continuam: in dorso duas, prior parua est, altera magna cum pinna caudæ continens.

Partibus

Partibus internis superiori similis est. Hepar ex albo rubescit in tres lobos diuisum, quibus tanquam manu ventriculum amplectitur. In hepate fel habet, Ventriculum magnum cum appendicibus multis. Intestina in spiras conuoluta. Vesicam aëre plenam ex tunica crassiuscula & alba.

Carne est molli & friabili, & cum asinorum vel etiam saxatilium carne conferenda. F

Vt liberè dicam quod sentio, quæ asino siue asello notæ insignes & euidentissimæ tribuuntur ab Aristotele, huic magis competere mihi videntur, quam merlucio, quem omnes hodie asellum veterum esse iudicant, maximè τὰ ῥαβδία, id est, virgulæ ad alliciendos & capiendos pisces, quibus prorsus caret merlucius: quòd lapides molares in capite habeat, quòd lateat. A *Asellis Aristotelis.*

Nec illud prætermittendum, autorem libri de Aquatilibus nuper editi non rectè pisci isti squamas ademisse, cum totus squamosus sit. (*Imo squamis, inquit Bellonius, Polam vulgarem refert: sed eas pictor in icone ipsius non expressit.*) B

DE EADEM, BELLONIVS.

Asinum piscem vertere possumus, quem Creticum vulgus Gaideropsarum vocat. Indigenæ ad portum Veneris Pegorellam, Genuenses ac Massilienses Mustelam. puto Aristotelis & Galeni esse Callariam. A *Callarias.*

Piscis est ad Merlangum nostrum accedens, Græco atque Italico litori frequentissimus, inter mollis carnis pisces connumeratus: trium interdum palmorum longitudinis, ac cruris humani crassitiei: colore ex liuido in opacum abeunte squamis Polam vulgarem referentibus. Duas in tergore pinnas gerit: quarum minima, capiti vicina est: præter quas aliam rursus ad caudam vsque protensam habet: ac rursus ad latera vtrinque vnam, rotundam, sub quibus postremis crassiores ac carnosi quidam cirri, bifidi conspiciuntur: huius quoque caudæ pinna rotunda est: cirrum sub mento habet, maxillas mobiles, dentes confusos, vt & asinorum reliquum genus. Sed hoc ab ijs differt, quòd in labro superiore maculam ostendit in cordis figuram denticulis circunfultam, linguam albicantem, & in cuspidem efformatam. Proinde branchias distendit vtrinque quatuor, sub quibus cor delitescit triquetrum, pericardio vt in cæteris piscibus obuolutum. De diaphragmate hepar pallidum ac ferè lacteum appensum est, in tres lobos diuisum: cuius pars sinistra, cæteris maior, vesiculam fellis oblongam admittit. tertius lobus superficiei stomachi incumbit. Lien illi est sanguineus, gracilis, oblongus, dorso incumbens, à ventriculo dependens: quem, propter voracitatem, prægrandem vidimus, eius ferè figuræ, cuius est pastorum instrumentum, cui cornutæ musæ nomen est. In pyloro admodum multæ sunt apophyses, vt quinque & triginta facilè connumeres. Eius intestina non amplius quàm tribus reuolutionibus circunflexa sunt, antequam ad rectum pertingant: præter quæ, vesicula quadam cæteris asinis communi præditus est, gemino veluti folliculo tergori coniuncta, quæ illi commodioris natationis vsum exhibere creditur. B

Cæterum hic piscis sardellis, boopis, trachuris atque alijs pisciculis sese exaturat. C

DE OPHIDIO PLINII.

RONDELETIVS.

Icon sequentis paginæ, non est quam Rondeletius dedit: sed nostra Venetiis picta: eadem prorsus, vt iudico: nisi quòd innumeris illis & rotundis ferè maculis caret, quas in sua ostendit Rondeletius, Bellonius omittit. Quare genera Ophidij tria statuerim: Barbatum duplex: nempe maculosum, vel sine maculis: tertium imberbe & flauum.

CONGRO simile est ophidion quasi paruum serpentem dicas, diminutiuo nomine ab ὄφις. Est autem ophidion pisciculis qui à nostris vocatur donzelle, cuius Plinius duobus locis meminit: vno nominat tantum, in piscium catalogo: altero qualis sit breuiter indicat: Vrinæ incontinentiam hippocampi tosti, & in cibo sæpius sumpti emendant. item ophidion pisciculis congro similis, cum lilij radice: Pisciculi minuti ex ventre eius, quos deuorauerit, exempti & cremati: ita vt cinis eorum bibatur ex aqua. Hactenus Plinius. Quoniam verò piscis quem capiti huic præfiximus, tam congro similis sit quàm ouum ouo, vt est in prouerbio: videor mihi verissimè pro Plinij ophidio proposuisse. Est igitur ophidion pisciculus longus & leuis. Pinnas duas habet, in dorso & in ventre (*singulas,*) situ, figura, substantia congri pinnis similes. A congro gemina barba è maxilla inferiore propendente differt, & oris rictu, qui in congro maior est. Binæ lineæ tenues à capite ad caudam productæ sunt, qua nota in eam aliquando sententiam adducebar vt seserinum Athenæi esse crederem. Sed tandem verò seserino cognito, qualem antea demonstrauimus, rem omnem diligentius cùm expendissem, Plinij ophidion esse iudicaui. A *Lib. 3. cap. 11.* *Ibidem cap. 9.* B (G)

Quòd autem aduersus vrinæ incontinentiam prodesse cum lilij radice legitur in Plinio loco modo citato, mendosum esse suspicor, substituendumque seminis incontinentiam cum rutæ radice, quod & rationi consentaneum est, & ita in vetusto quodam exemplari legisse me memini. G

Cæterum ophidion carne est candida, dura veluti draco. B F

Inepte fecit qui ophidion inter asellos numerauit, cùm planè iis dissimilis sit corporis habitu, capite, pinnis, atque cum longis planè connumerandus. A *Contra Bellonium.*

Ophidion alterum flauum vel imberbe. Circa Larinum insulam & Antipolim sæpe capitur piscis superiori omnino similis corporis specie & carnis substantia: eo differt, quòd cirri carnosi barbæ instar è maxilla inferiore non propendent. Colore etiam à superiore dissidet: est enim flauus. Quam ob causam ophidion flauum vel ophidion imberbè, vt à superiore discernatur, appellabimus.

DE EODEM, SIVE GRILLO VVLGARI *Aselli specie, Bellonius.*

Hic fortè potius callarias fuerit. Lege quæ inferius scripsi in Corollario primo. De Gryllo vide infra nonnihil Corollario 3. de asellis &c. & de Ophidio plura in elemento.

A. B. F. Mollium Asellorum classis est, Italorum plerisque Grilli nomine cognitus piscis, palmum ex Mediterraneo non excedens: carnis admodum delicatæ, Romanis Antistitibus in delicijs habitus, à quorum vulgo pro congro accipitur, atque interdum ab ichthyopolis eius loco supponitur.

B Cui sententiæ ego quidem facilè accederem, nisi ab hoc longè diuersa esset huius capitis ac pinnarum effigies. Illud enim quaternis cirrhis barbatum apparet: Hæ verò carnosæ, integram in gyrum caudam ambiunt, ac multa nigredine perfunduntur. Verum quidem est lubricam illi pellem esse, Anguillæ ac Gongri modo: sed reliquæ notæ ad Anguillam accedunt.

A Quamobrem tam incerta est mihi huius piscis nomenclatura, vt vix in promptu quid de hoc statuere possim, occurrat. video enim communem Grilli & Congri apud authores appellationem esse: & tamen hic Grillus, Congruus nō est. Scio præterea Venetos, superius descriptum piscem, atq; *Mustela.* hūc quoq; Galeā appellare: sed quod hic piscis Mustela sit, ipsi' quidē pinnę caudā ambiētes ac nigricantes, ipsaq; carnis in māducādo iucūditas plu *Tragus.* rimū reclamāt. Audio qui Tragū antiquorū esse iudicēt: de quo Oppian⁹.

Mænides, & Tragi simul, & Atherina vagantur.

Quorū sētētijs facile assentire, nisi planè mihi esset ignota, ex antiquorum scriptis, piscis Tragi descriptio. Hoc vnum mihi compertum est (quod & *Aselli species.* vobis affirmare possū) piscē hunc, mollē & delicatū, Asellorū esse speciem, ab alijs plurimum dissidentē, atque ob id peculiare nomē sibi promeritum.

B Porrò linguam habet paruam, acutam. cor trigonum, ruberrimum: hepar ad sinistrum latus exporrectum: stomachum oblongum, pylorum permultis apophysibus circundatum: à quo tres intestinorum reuolutiones ad anum pertingunt. lienem rubrum atque oblongum. Cætera ad reliquos asellos, atque adeò ipsa voracitate accedit.

SEQVVNTVR DE ASELLIS COROLLARIA TRIA. PRIMVM DE ASELLIS EX VETERIBVS *ferè. Secundum, De Germanis & Anglicis Asellorum nominibus. Tertium, de Mustelis marinis.*

COROLLARIVM PRIMVM DE ASELLIS.

A Asellus Romæ scarmus & merluzus dicitur, Niphus. Asellorum duo genera, callariæ, minores: & Bacchi, Plinius. Hermolaus (inquit Messarius) videtur hoc loco dicere, posse etiam legi banchus: sed ego potius *Bacchus.* bacchus quàm banchus legerem, tum ex vetustis codicibus, tum etiam Athenæo, Euthydemo atque Diphilo, in quibus bacchum scriptum inuenimus, non banchum: ex eo fortè quod asinus (testante Plinio quarto & vicesimo volumine) dicatus est Libero, hoc est baccho, vt banchus alius omnino piscis sit, vti retuli- *Banchus.* mus, inter mugiles minimus Euthydemus in libro de salsamentis, alij (inquit) bacchon appellant, alij γελαρίαν, alij oniscon. Archestratus, Τὸν δ' ὄνον ἀνθηδὼν, τὸν καλλαρίαν καλέουσι, Ἐκτρέφει εὐμεγέθη, ἀμφίω fortè εὐμεγέθη σομφὸν) δ' ἐστὶ τὴν σάρκα. Καλῶς, οὐχ ἡδεῖαν ἐμοί. Gallarium aliqui mendacissimè murænam fluuiatalem à Dorione apud Athenæum nuncupari scribunt. vide in Muræna. Calarias asellus minor, dicitur aliter Gallarias & Galleridas, Gillius. item γελαρίης, & χελαωρής. & galaxias, & clarias, κλαρίας, ab Oppiano par syncopen Et fortè reliqua nomina vulgus imperitū deprauauit: probandum est autē quod à galacte, id est lacte, deriuatum quàm optimè videri potest, vt galarias. vel galaxias. nimirum à lacteo colore, quem ego de Aselli tum gadi, tum magis galariæ, iecore imprimis accipiendum censeo: sicut & Germani inferiores genus quoddam mustulæ à lacteo iecinore *Melchling* appellant nisi quis à gales, id est mustelæ similitudine galeriam vocare malit. Videri sanè potest asellus galarias, mustelarum generi adnumerandus, (si sturio non est, vt Rondeletius putat,) tum quòd alij quoque cognati pisces habentur eiusdem generis: tum quòd spina singularis, os rescissum (quamuis non eadem parte situm) ὁμοίως τοῖς γαλεοῖς, καὶ τὸ μὴ συναγελαστικὸν, & oris radiculi seu virgulæ (barbulas interpretor) fauere huic sententiæ videantur. Plinio Bacchi, maiores aselli sunt, callariæ minores: Athenæo verò Bacchus, oniscus & *Cremys.* chellares (quòd à callaria corruptum dixerim) idem est piscis. Cremys piscis vel chremys (malim *Chremys.* Chremes, vide in Chromi) asellus (oniscus) est apud Grammaticos: videtur autem idem mustelarum generis. Γαλιαι, (Γαλαρίαι potius,) onisci, Hesichius & Varinus. Hoc etiam annotandum, galarias & similia nomina adiectiuæ significationis esse, differentiæ gratia ceu epitheta propria substantiuo suo adijcienda, vt ὀνίας, αἰολίας, ἀλωπεκίας. Γαλαρίας, ἰχθῦς ὁ ὀνικὸς (lego ὀνίσκος) Hesychius & Varinus. Λαζίνης γαδρίας, (videtur corruptum, fortè à γαλερίδας) καλαρίας ἰχθῦς, Hesychius. λαζίνης factum apparet à Latino asino

asino. Gręcus quispiam nauta Massiliæ mihi dixit, etiam nunc Gallariam in Græcia appellari: sed mihi non potuit piscem, cum tamen summè ab eo contenderem, repræsentare, Gillius. Varro ab asini colore hunc piscem dictum scribit. Græci à segnitie dictos asinos innuunt. nam Oppianus lib. 3. de pisc. ὄνων νωθρὸν δέμας, dixit: & Ælianus cum nominasset pisces prægrandes ac pigros, qui in latebris maris abdi solent, nec longè ab eis natando recedere, oues, hepatos, prepontes: asellum quoque inquit eis adnumerari posse. Equidem onon maiorem esse putarim quam sit oniscos, cum Plinio, quamuis aliter Rondeletio videatur. Eberus & Peucerus asellos maiores Germanicè interpretantur *Zanten*: minores, *Sengelin*. Sed *Sengelin* audio esse fœtum funduli pisciculi, id est gobij fluuiatilis minoris. *Zanten* nomé mihi ignotum est: nisi idem sit *Zandet* vel *Sandat* piscis, qui apud Borussos & Danos in litoribus capitur, & magna copia dolijs inclusus, in exteras regiones mittitur. Ventre albicat, dorso nigricat, magnitudine qua de asellorum genere *Stockfisch* dictus mediocris, capite non admodum grandi. Caro eius salsa tenacior euadit. Rostochij aiunt *Sandat* nominari, in Prussia *Sant*: piscem esse marinum, percę aliquo modo similem, oblongum ad dodrātes fere tres cū dimidio, flumina subire, in cibo laudari. Alij cōparant eum specie trutæ (*einer Lachsförmen*,) squamis cyprino. In Suerinensi etiā lacu capitur per quadragesimā. *Zandet.* *Sandat.*

Memini Galenum prodere galaxiam pretiosissimum Romæ piscem è genere galeorū, id est mustelorum (γαλεῶν, vel galeonymorum) esse, & in Græciæ mari fortè non inueniri, vt in Acipenseris historia Rondeletius refert. sed fieri potest vt mustelarū mustelorumq́; genus non rectè distinxerit Galenus. hos γαλεὺς, illas γαλᾶς vel γαλέας Græci appellant. Apud Grammaticos etiam in Lexicis γαλέα & γαλεὸς non distinguuntur. Galeonymus quidem ex Galeni verbis videtur aut idem esse qui galaxias, aut genus ad eum ceu speciem: vt long. alius sit qui callionymus vocatur & alio nomine vranoscopus. Bellonius Mustelę fluuiatilis genus quod lotam Galli nominant, nostri *Trusch*, *alrupp*, &c. clariam fluuiatilem vocat, pro callariam, Oppiani poetæ imitatione: & similem ei in Nilo quendam piscem clariam Niloticum: & in mari Mustelam Massiliæ dictam. etsi alium quoque piscem ijdem eodem appellant nomine, quem alij in Italia vulgò grillum, qui mihi verius callarias videtur, & grilli nomen à gallaria corruptum suspicor. carnis, inquit, est admodum delicatæ, & mollis, Romanis antistitibus in delicijs habitus natura ad asellos accedit, &c. Sed de his mox inter Mustellas. Hic satis sit, quod ad nomen, monuisse, asellum gallariam, de quo eruditi disputant, præ omnibus grillum Italorum mihi videri: etsi Rondeletius Plinij ophidion esse coniecerit. Nam aut idem piscis fuerit ophidion: aut si diuersus est, plura argumenta pro gallaria quàm pro ophidio factura arbitror. Idem Rondeletius callariam esse suspicatur galeā (primā) vulgò ab Italis dictā. Quod si q̃d obijci poterit, minus tamē id erit, q̃ q̃ aduersus aliorū cōiecturas dici potest: & ꝑpter cōfusa quædā apud veteres tum nomina tū descriptiones excusari poterit. *Galeonymus.* *Grillus.*

Aristoteles aselli piscis solius omniū in media aluo corculū sitū pro maximo memorauit, Apuleius. B

Onos degit in latibulo aliquo in profundo. passeres verò, καὶ κλαρίαι, καὶ τελγλίδες, ἔργατ᾽ ὀνίσκων, in cœno & palustribus locis (ἐν τέναγεσι) maris, Oppianus: tria genera diuersa ὄνους, ὀνίσκους & κλαρίας se facere ostendens. Asellum latere plurimum temporis constat, quoniam longo interposito tempore capitur, Aristot. Quidam æstus impatientia medijs feruoribus sexagenis diebus latent, vt glaucus, aselli, auratæ, Plinius. Exortum caniculæ extimescit asellus, Ælianus. Solus (asinus) calidissimis flagrante Sirio diebus occultatur, cum alij per summum hyberni temporis frigus se abdant, Athenæus ex Aristotele. Oniscus quoties anno pariat, nondum exploratum est, Oppianus lib. 1. de pisc. Aselli partum nunquā deprehensum fuisse, in sermonem hominum venit, Gillius tāquam ex Æliano. sed melius videtur Oppianus dixisse: & locum hunc Æliani non reperio.

Asini, (ὄνοι,) boues, oues, raiæ, pisces prægrandes hamo capti, sequi recusant, & magnum sæpe extrahendi laborem piscatoribus pariunt, dum graui corporis mole ad arenam aut aquę fundum renituntur, Oppianus. Orcynus gaudet onisco esca, Oppianus lib. 3. de piscat. E

Post acipenserem apud antiquos præcipuam authoritatem fuisse lupo & asellis Cor. Nepos & Laberius poeta mimorum tradidere, Plinius. Bacchus est boni succi, difficilis concoctu, (ἄπεπτος, Massarius vertit malæ concoctionis. sed εὔπεπτος legendum videtur ex Galeno; cuius verba Rondeletius citat) odore graui, βρομώδης, Diphilus. Rondeletius etiam carnem eius nonnunquam ferinum quid resipere scribit. Eligantur è piscibus maximè lupi, & aselli mediocri magnitudine, Aëtius in cura colici affectus à frigidis & pituitosis humoribus. Apud Galenum de asellis hæc leguntur diuersis in locis, vt Brasauoli Elenchus indicat: Pelagici sunt: carne molli, friabili, (sed non æque vt saxatiles:) neque crassi, neq; tenuis succi. Qui in puro mari degunt, ad saliendum non sunt accommodati. Vtiles sunt calidis & siccis. Merlucius sine squamis est. accepit fortasse hoc nomen à merula. lucio tamen persimilem aiunt. Coctum cum sinapio albo comedes, Platina. F

Oniscon piscem Aëtius ad vitia interaneorum commendauit, Massarius: piscem intelligat an uermē non satis scio, Hermolaus. Ex asello pisce lapilli, qui plena luna inueniuntur in capite, in frigidis febribus alligantur in linteolo, Plinius. Inueniuntur & in banchi (malim bacchi) piscis capite ceu lapilli. hi poti ex aqua calculosis pręclarè medentur, Idem. G

Onos, id est asinus marinus, piscis est, quem quidam pulpum (polypum) dicunt, alij octapedem, Kiranides. De onisco insecto multipede, suo loco dicetur. Oniscos etiam Hippocrati vulnerariū instrumentum ad luxata corporum est, Massarius. Hesychio serra fabrilis. sed de instrumētis ab asino nominatis plura in Quadrupedum historia in Asini philologia attuli. Scari genus vnum æolon vocant, alterū ὀνίαν, Athenæus. Πολὺς γὰρ ὅμιλος πντίχ κύλ ξ σπόων Χραίνοντος θυραίοισι (lego, Σαίνοντες χράισιν) ἐνδίαν ἁλός, Achæus apud Atheneum paulo post initium septimi. quem verò piscem cylli marini nomine appellet, non constat. si cillum dixisset, de asino intelligerem. grammatici enim κίλλον interpretantur ὄνον. sed malim ad scyllos, id est canes referre, quibus illud Σαίνοντες χραίσισι melius quadrat. a.

Cor in ventre aselli instar aliquem habere, in hominem ventri deditum, & cui animus semper in patinis sit, scitè torqueri poterit. h.

Merlu nomen est vsitatum Flandris & Gallis de asello pisce. Romani Merlucium vocant id est Lucium marinum, *ein Meerhecht*.

COROL-

COROLLARIVM II.

DE GERMANICIS ET ANGLICIS QVIBVSdam Asellorum nominibus.

Stockfisch. Rodtser. Dorsch, vel Durst. Capito. Sporten. Pomuchel. Dorsch. Flitten. Sporden. Nopsen. Strumulus. Milago. Miluago.

Stockfisch, nomen Germanicum est, quo Angli etiam & Galli vtuntur: nec vnam, sed diuersas Asellorum species comprehendit: vt quos appellãt *Capelliauen, Schelfisch, Pomuchell.* Nomen à trunco factum est, quem nostri *Stock* nominant. huic enim aridus hic piscis tundendus imponitur, quoniam ariditate adeò riget, vt nisi præmaceratus aqua aut prætunsus, coqui non possit. At longè alius piscis est salpa, qui recens etiam ferulę ictibus ad coctionem præmollitur, Erasmus Roterodamus in epistola quadam fustuarium piscem hunc vocat à baculo quo contunditur: sed à trunco potiùs sic nominari, Ge. Fabricius monuit. Partes circa ventrem & pinnas resectę & seorsim salitæ, *Rodtser* (vel *Rotscher*) à Germanis nominantur: ea caro aliquanto mollior est, suauior, & facilior concoctu, vt Iustinus Goblerus ad me scripsit. Aliqui *Stockfisch* & *Thortsch* vel *Dorsch* eiusdem generis esse dicunt. Capitur *Dorsch* etiam in lacu Suerinensi. quidam capitonis genus interpretantur, propter capitis ad reliqui corporis magnitudinem, excessum. Veterum quidem capito longè alius piscis est, mugili cognatus. Venter piscis, qui *Torsch* Lubeci vocatur, aptus est cibo. delicatior verò eius pars rostrum & pinnæ, *Sporten* appellant vel *Sporden*. *Pomuchell* piscis vocatur in Dania, vbi abundat, & Prussia. Caro ei mollis, caput magnum. iecur vt in mustela fluuiatili (*vvie die Truschen*) & similiter suaue. E maioribus in hoc genere fiunt qui vulgò *Stockfisch* & *Rauchfisch* (frigore indurati, vel infumati) dicuntur. è mediocribus, fiunt *Flachfisch* dicti, (nescio qua ratione. *Flach* nobis planum significat.) Parui saliuntur, & dolijs inclusi *Dorsch* appellantur. Minimis vescũtur incolæ, & ita coquunt vti mustellas fluuiatiles mediterranei. Capitibus mutilati pleriq; omnes exportantur. capita enim, maiorum præsertim, caudas & abdomen (*flitten* vocitãt, id est partes ventris inferiores) abscindunt: & pulpas (*die vrvvengelein*) ac si quid esui est, separant: & Sole tostas has partes dolijs condunt, & *Sporden* appellant. Cibus hic delicatissimus est. Dolium plenũ denarijs sedecim, aut ad summum viginti vænit. Hæc vt olim amicus quidam dictauit. *Stockfisch* quo remotius ad Septentrionem capitur, eò melior & pinguior habetur. Aliqui *Nopsen* vocant, si bene memini. Murmellius Latino nomine ficto strumulum nuncupauit, haud scio quamobrem. Eiusdem generis est Capellanus vulgo dictus, qui alio nomine *Bolck* dicitur, vnde Latinum nomen Boca aliqui imperitè posuerunt, quasi vocabuli similitudo ad nomen imponendum satis efficax esset. alij eidem absurdius etiam nomen fecerunt milago, ne vocabuli quidem similitudine astipulante. Miluago quidem seu miluus à Plinio nominari videtur piscis, quem Græci hieraca vocant, aliqui lucernam. Sigismundus Liber Baro inter cætera magni principis Moscouitarum dona, multa quoq; piscium frusta, insalsa, aëre durata, Belugæ, Osetri, & Sterled, accepisse se scribit. Capi solent *Stockfisch* dicti pisces mense Ianuario, vigente frigore. Calor enim eos laxat & emollit, vt exportari non queant: frigus verò indurat. *Stockfisch* vocantur etiam *Bergerfisch* & *Rotscheren*, Eberus & Peucerus Germani. Piscium *Stockfisch* apparatus diuersos, Baltasar Stendelius in Germanico suo libro Magirico describit.

Bolch. Vvyting. Schellfisch. Kodde. Haddocke. Hacke.

Molua Gallis, *Bolch, Bolck* vel *Bolich*, vel *Boling* Germanis, asinorum species est in Oceano: licet Bellonius linguæ nostræ imperitus, husonem interpretetur *bolch*, & Matthiolus Silurum. Cæterum idem piscis *Balck* apud Hollandos, apud Frisios vocatur *ein Kableau.* Mittitur is quoque ad mediterraneos Germanos capite adempto. Sunt qui ita distinguant, vt *Kableau* vocetur piscis viuus aut recens, *Bolch* verò iam capite mutilatus & salsus. Similem esse aiunt pisci quem Rhenanum vulgò vocant (*ein Rhynfisch*) sed capite multò maiore. Nomen *Kableau* scribitur etiam aliter, *Cableau, Cabelleau, Capellengau, Capellian, Capplan*. Huic similem faciunt piscem *Hacke* vel *Hadock* dictum. Non desunt qui *Vvyting* piscem paruum esse dicant, *Schellfisch* mediocrem, *Cableau* vel *Bolch* prægrandẽ, magnitudine ferè viri, nec aliud interesse discrimen. sed illi certè falluntur. Capellanum piscem Angli (vt audio) vocant *Kodde, Coddefishe, Nevve Kodde*. Bellonio idem est Anglicè dictus *Scarborougfishe, & Nevve Kotte*: haud scio an ea asellorum species, quã ex terræ parte nuper reperta, Rõdeletius mitti scripsit. Qui aliquãdo, rarò tamẽ, ad nos vsque adfertur piscis ex Oceano per quadragesimã, *Bolch* vel *Rhynfich* nomine, talis ferè est: oblõgus, ad palmos minores ferè septẽ, squamis obtectus: corpore caudã versus se attenuãte. dentes multi exigui, oculi magni. caput supra latiusculũ. Linea vẽtrẽ & thoracis cõcauitatẽ à dorso distinguit. Pinnæ in dorso tres sunt. cauda in medio modicè introrsũ caua est. singulos audio denario vno indicari. aut minoris a liquãto. Elixi in aqua, cũ pane (offis panis) & butyro coquũtur denuo. *Stockfisch* similẽ esse aiunt capellano pisci vel Rhenano vulgò dictis: sed capellani (quẽ Flãdri Galliq; sic nominãt) suprà inter Anthias speciem ac descriptionem ex Rondeletio dedi. *Hadock* Anglorum vel *Haddocke*, aselli genus est simile capellano, multo minus. aridum bene magnum vidi Argentinæ in curia suspensum. *Hake* vel *Hacke* Anglis, similiter tum aselli genus, tum capellano similis est. idem fortè *Huyck* apud Hollandos: qui memoratur in prouerbio, *Huycks* (alij *Huck*) *noch Kabelltavves*, de homine qui sibi viuit, neque vllarum est partium: simile illi, *Er ist vveder fleisch noch fisch*. Scribitur etiã *Hulck*, vt in prouerbio. *He soude er een Hulck verheeren, dann een Both vvinnen*, in hominem prodigum vel ineptum, qui magna insumit, vix parua lucratur. *An Hacke* piscis est longus, & attenuatur caudam versus vt Lucius: lineam habet in dorso nigram.

Vvhytyng.

Mollo Italorum, Anglis *a Vvhytyng* maxima copia apud Anglos capitur, vt Io. Fauconer⁹ mihi significauit. Sed alius est phycis, quem Galli mole nominant, fortasse ob carnis mollitudinem. Albica in Regimine Salernitano recensetur inter pisces salubres: Arnoldus Villanouanus piscem marinum esse inquit, & interpretatur Germanicè *Vvyting*. Germanis inferioribus *vvyt* album est. alij scribunt Germanicè *Vvyting, Vvytinck, Vvitting, Vvitling*.

Ichthyocolla.

Iconẽ hãc quę ꝓxima pagina sequitur, aselli primi siue Merlucij, Venetijs nact⁹ sum, vbi mollo nominatur. Rõdeletij Merlucius pinnis ab hoc variat, vt lector facile conferẽdo deprehẽdet. Ichtyocolla cũ ex alijs

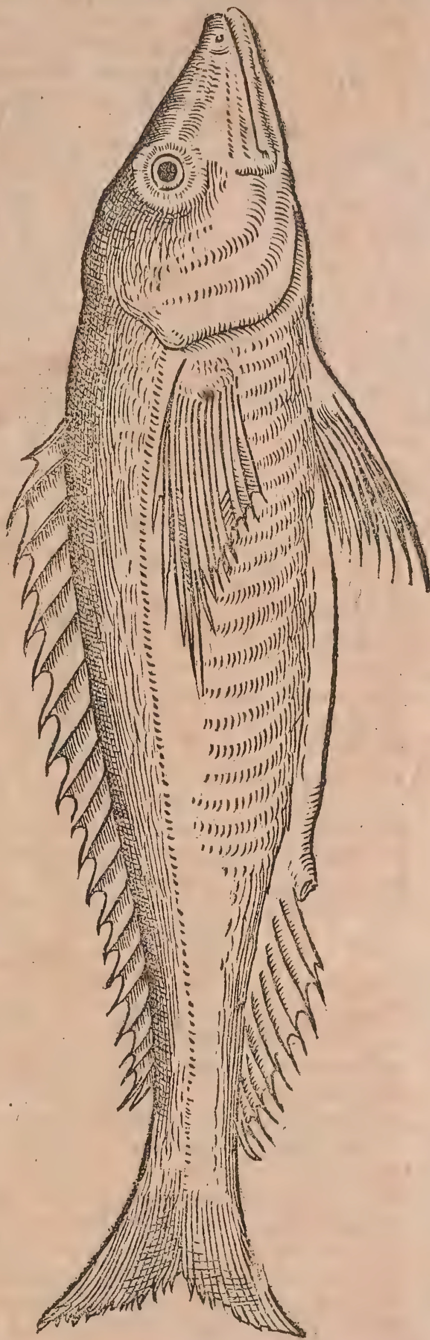
ex alijs piscibus fit, tum ex morua & morone. sed moro vel huso est: morua asellorum generis. Ichthyocollam (inquit Ruellius) Galli collam buccæ vocant: alij collam moruę. ita enim cetaceum vocant piscem, quo frequentissimè vescuntur. cuius glutinoso ventre & corio glutinum fieri inter omnes conuenit. quare verisimili coniectura colligi potest, piscem quem Gallicum vulgus appellat moruam, ichthyocollam Grecis fuisse nominatum, cum ferè totus inter coquendum in glutinum lentescat, siccatusq; in idem coalescens redit, Io. Ruellius in historia stirpium. sed huso potius. quem Gallis ignotum puto, ichthycolla fuerit: nam quod inde fit glutinum, nostri vesicam husonis appellant, &c. Morua verò longè alius piscis est, Oceano proprius, Græcis Latinisque veteribus ignotus. Gluten fit ex vesiculis piscium, pręcipuè husonis, & piscis marini qui vocatur murca. (fortè morua,) Albertus. Aliqui mollius moluam pro morua proferunt: vtrum rectius non definio, cum pro vtroque non desint coniecturæ. Molua enim à mollitie carnis dici potuit, vt merlucius Italis mollo, Gallis mole. Morhua verò à Germanico vocabulo, quo & Angli vtuntur, *Morhuel*: quamuis Germani primam syllabam per e. potius efferunt, *Merhuel*. Testis est Rondeletius hebetes esse Morhuæ oculos. vt inde etiam prouerbium sit exortum in eos quibus infirma est & obtusa oculorum acies, &c. Quid si igitur Morhuel dicatur tanquam marina vlula? nam & Merhuel, & Meruel aliqui proferunt. *Vvuel* autem Germanis vlulam significat, (vt *huvv* bubonem,) Anglis *Ovvl* vel *Oull*. Sunt autem oculi vlularum interdiu hebetes, vt & aliarum nocturnarũ auium. Morua iuuenis satis appropinquat pędictis (piscibus salubribus, lucio, percæ, carpæ, tẽcæ, trutæ, &c.) in bonitate, consideratis prædictis conditionibus. est tamen crassior & viscosior prædictis, Arnoldus Villanou. Fortè piscis Merlengus est laudabilior post rogetum. non est enim ita crassus & viscosus vt plagitia & solea (de genere passerum,) & eius caro est satis friabilis: sed cõsideratis sapore & odore cum colore & substantiæ puritate & nobilitate, deficit in bonitate à rogeto & gornato, Idem. *Merhuel.*

Schellfisch genus aselli, Coloniæ & alibi *Rheynfisch* appellatur, id est Rheni piscis, longitudine pedali, vt audio. Murmellius Latinè ficto nomine piscem capitosum appellare voluit. Scalda siue Sceldis flumen est apud Antuerpiam profluens in mare, in quo capitur, & nomen ab eodem mutuatus videtur. Ad cibum hoc modo paratur; primum in aqua pura elixatur: tum butyro salso aut recenti feruido & apio conditur. aliqui etiam è sinapio condimentum addũt. Cibus est suauis, delitię Vuestphalorum, vt Iustinus Goblerus I. C. ad me scripsit. Quid si ab asello nomen factum diuines? quasi *Selfisch*.

Egresin Anglis Scotisue dictum piscem non esse hepatum vt quidam putabant, Rondeletius in Hepati historia conuincit.

Labordeau, *Laebberdane*, scissus & salsus *Rheynfisch*, id est Rheni piscis per excellentiam dictus, vt audio. *Habberdyne* proferunt Angli: Galli aspirationem negligunt, & l. pro articulo addunt. Quærendum ad idem sit qui apud Anglos *groß Isslandfisch* nominatur. Rondeletius à maculis Leopardum vocat, & asinum varium interpretatur, Ego Leouardiam oppidum esse audio vel pagum prope Groningam, à quo fortassis nomen pisci factum fuerit, quòd inde nimirũ copiose exportetur, siccus & inter salsamenta. In Holsatia (vt audio) vocatur *Ysßfisch*, quod ex Islandia aduehatur.

Lyng, *Lyng*, *Lingfische*, Anglis sunt pisces quos asellorum generis Bellonius facit. Ex his recẽtem vocant *greene Lyng*: siccum, *drye Lyng*. mediocrẽ magnitudine. *myddle Lyng*: maximum & pretiosissimum, *organe Lyng*. Vox *organe* quid sibi velit, non assequor: nisi forte ita maximum in hoc genere piscem vocant, vt Græci thunnum maiorem, orcynum. *Schellfisch.*

Permultæ aliæ Asellorum species antiquis incognitæ: nobis etiam peregrinæ, Britannis, atq; adeò Hollandis ipso tantum nomine distinctæ, Bellonius.

Maximus est apud Britannos & Hollandos Asellorum questus, quorum tanta est in eorum mari copia, vt post suæ regionis saturiatem, etiam alias longè remotas non sine maximo vectigali expleat. Hos pisces salitos, præsertim maiores Morhuas ac Merlucios generali vocabulo *Stockfisch*, quasi verberatos pisces, (*imò à trunco in quo caduntur*,) appellant, quod tanta sint siccitate post imbibitum salem, vt nisi magnis, frequentibus ac diuturnis malleorum ictibus diuerberati, dissolui non possint; quo fa-

cilius

cilius coquantur. Nam etiam antequam Merlangi* condiantur, longo tempore exiccari ſolent, vnde ſicciores euadunt. Quamobrem tunc quoque *Buckhorne*, id eſt Capri cornu appellantur, (*Hollandis fortè. nam Anglis Buck platycerotem ſonat., Got verò caprum.*) Verum particularia quædam nomina hiſce Aſellis attributa, potius nobis hiſtoriæ deſcriptionem, quam populorum, apud quos frequentes ſunt, libidinem ademerunt. Eſt enim *Heberdum* ita nominatus ab oppido Iſlandiæ, &c. (*vt ſupra recitaui.*) Delicatiſſimus omnium eſt qui Britannis vocatur *Right Holland*, quaſi verum ac genuinum Hollandicum dicerent. huius eſt eadem ferè cum ſuperiore forma, niſi latior ac breuior eſſet. Ceterum ichthyopolæ Londinenſes ſalgamariorum ac cetaceorum Britannicis aut etiam Hollandicis nominibus vti, ad Aſellorum diſtinctionem coacti, ſic eos peculiaribus quibuſdam vocibus nominare ſolent, *Lingfiſch*, *Selandfiſche*, *Bremerfiſch*, *Vveſtcontrefiſche*, *Merlandfiſch*, *Rotfiſch*, *Merhuel*, *Scarborougfiſche*, quod eſt idem cum *Nevve Codde*, grandis *Iſlandfiſche*, *Haddocke*. quæ omnia vocabula, uti ſupra dictum eſt, diuerſam potius vulgi, pagorum, aut inſularum nomenclaturam, quàm ipſorum piſcium naturam indicant.

* *condiantur.*

RVRSVS DE PISCE QVEM ALIQVI A RHENO DENOMINANT, *Rheynfiſch*.

PISCIS hic pictus eſt Francfordiæ ad Mœnum. neſcio quàm bene: ſalſi enim duntaxat, ex Oceano aduecti, illic habentur. *Rheynfiſch* appellant, de quo nos quędam ſuperius. Rondeletius capiti de Siluro hanc eſt giem à me miſſam præpoſuit. Ego ſilurum eſſe non arbitror. aſellorum Oceani generis eſſe puto, (non Iſtri piſcem.) Danubij piſcem eſſe, & ferocem voracemque adeò vt catulos etiam iniectos flumini deuoret, quæ Rondeletius partim tanquam à me ſcripta, partim tanquam à Germanis accepta recitat, neque ſcripſiſſe me ad illum, neque audiuiſſe tale quid de hoc piſce memini. In præſentia non hunc, quamuis & ipſum miſi, ſed barbatum illum, quem mox in ſequenti capite pingit, quod de Glanide inſcribitur: qui non tantùm in Iuerdunenſi lacu, ſed Danubio etiam alibique capitur, ſilurum eſſe puto: de quo plura ſuo loco dicemus. Bellonius ſoli *Colfiſch* ex Aſellorum genere, caudam lunatam & bifurcam tribuit, cæteris rotundam. Sic hic noſter vt Aſellorum generis eſſe concedatur, *Colfiſch* non eſt, quamuis caudam (ſi rectè pingitur) bifurcam habeat. Nam pinnæ ventris in eo quem Bellonius exhibet, cum noſtro hoc Rheni piſce non conueniunt. de capite quod dicam non habeo, cum acephalum pingat. Cæterum à Rheno cognominatum hunc piſcem opinor, non quòd in eo flumine capiatur, ſed quod ſalitus fortè per Rhenum mittatur.

COROLLARIVM III. DE MVSTELIS VEL POTIVS *Muſtelabus Marinis, vel Aſellis Muſtelinis.*

Muſtelam per l. ſimplex aut duplex ſcribas. nihil intereſt. Muſtela (inquit Aelianus libro 15. cap. 11. Grecè γαλῆ ſcribitur) paruus (μικρὸς) piſcis, nullam cum galeis, id eſt muſtelis, communitatem habet. nam hi quidem cartilaginei ſunt, & pelagij, & magnitudine præſtant, & caniculæ (κυνὸς) ſpeciem ſimilitudinemque gerunt. Muſtelam verò diceres eſſe iecorinum. eſt enim piſcis breuis, (*βραχὺς, id eſt breuis, ſæpe pro paruo accipitur. alioqui enim pro ſua magnitudine longiuſcula eſt muſtela,*) oculis conniuentibus. Pupillæ oculorum ad cyaneum colorem accedunt. eius barba quàm iecorini maior eſt; & minor quã chremetis. Algas depaſcitur, & ſaxatilis eſt: atque ſimiliter vt terrena, omnium cadauerum, in quæ incurrit, oculos exeſt & conficit, vt audio, Hæc ille. Dux ceti quem Oppianus deſcribit, eſt quem vulgò γαλεῦ, hoc eſt muſtelam, nuncupant, Paraphraſtes Græcus innominatus Halieuticorum Oppiani. Rondeletius aſellum gallariam, vulgo ſturionem dici, & apud veteres Latinos acipenſerem ſuſpicatur. Et ſane nihil prohibet alium galariam cum muſtela, alium cum muſtelo piſcibus ſimilitudinem habere, vtrunq; etiam cum aſellis commune quippiam. quod ſi ita eſt, vtriuſq; piſcis nomen ab initio per gamma ſcribendum erit, & per l. ſimplex, galarias vel galaridas: & per r. potius quam per x. ne galaxias à lacte dictus videri queat. Sed in vtranq; partem coniecturę non deſunt. lege ſuprà in Corollario de aſellis veterum. Clarias etiam per ſyncopen pro calaria à quibuſdam ſcribitur. C. quidem à Latinis transferentibus Gręca, ſæpe pro G. ſcribi ſolet, & contrà, vt Gobius pro Cobio, & Cygnus pro Cycno.

Dux ceti.

Chremes etiam, de quo ſupra pluribus, muſtelarum generis videri poteſt: hoc eſt cognatus aut certè ſimilis. Et forſan ólíſthos quoq; Oppiani, ſimiliter vt Chremes circa oſtia fluuiorum degens, nomen à corporis lubricitate ſortitus: quę pleriſq; huius generis piſcibus communis eſt.

Alia quædam ſuprà cùm ipſis muſtelarum vulgarium Rondeletii iconibus, & eius quem ophidion appellat, annotata à nobis leges.

Muſtelas omnes Germanicè appellabimus, *Meertrüſchen*, *Meerquappen*, val aliis à mari & muſtelæ fluuiatilis nominibus (quę in diuerſis regionibus variant) compoſitis vocabulis. Item *Meergrundel*. Eiſdẽ & *Sprallyle* inferiorib. Germanis nominatũ piſcem (de quo in Anguilla nonnihil dixi) cognatum puto.

Grillus. Grillus marinus Italis hodie dictus, ab aliis Cepolla (Cepula) marina vulgo vocatur: ab aliis peſce galia. Gryllus Nicandro idem qui conger eſt. Diphilus anguillæ ſimilem facit, ſed inſuauem. nominarat au-

rat autem congros in præcedentib. de anguilla loquens: vt gryllum & congrum pro diuersis eum habuisse existimari debeat.

Qui Venetiis Sorce, quasi sorex vel mus, vocatur, piscis marinus, mustelæ fluuiatili nostræ (lotæ Gallorum) assimilis est, sine squamis. caudam & pinnas in dorso ac ventre oblongas habet, molles, & omnino similiter vt lota, sed colore nigro, tota pars prona ei nigricat, maculosa tamē videtur: supina albicat, Longus erat quem vidi palmos duos, siue digitos octo. Nota ei peculiaris, quòd inter caput & pinnæ dorsi principium, media dorsi pars ad longitudinem pollicis transuersi caua est, & albicantem intus lineam ostendit. In superiori labro duo ceu pili breues nigricantes eminent, ab inferiori vnus albicans dependet. Caput ceu serpentis denticulos habet: rictum oris latum, & rotundum si aperias. Hic nimirum est Balenarum dux piscis, Musculus à Plinio dictus: à Paraphraste Oppiani *Lolum*, vt dictum est.

Medusam Lycophron vocat γαλῆν δειροτόκιδα. id est mustellam colliparam: quoniam capite eius amputando à Perseo, è ceruice eius Chrysaor homo & Pegasus equus exilierunt. marina autem, mustella è suo collo parit, Isacius Tzetzes. repetiit & Varinus in γαλῆ. Sed alij authores de mustela quadrupede hoc scribunt, (quamuis neq; de illa, neq; alio animali id credendum Aristoteles censet,) vt in eius historia recitaui cap. 3.

De Mustelis seu Mustelâbus dulcium aquarum agemus in M. elemento.

DE OESTRO SIVE ASILO. RONDELETIVS.

A

Oestrus terrestris. *Lib. 3. Georg.*

Oestrus marinus.

OEstrum siue Asilum marinum vocarunt veteres, neque à voce neq; à figura, sed à naturæ similitudine quæ illi est cum terrestri.

Oestrus enim terrestris est insecti genus horrisono strepitu, vulgus tahon, Latini Asilum vocant, teste Virgilio, (*de quo fusius in Historia insectorum dicetur.*) Græcorum authores οἴστρους appellant, ab eo quod exagitent, nec patiantur examina conquiescere. Inde Oestro perciti dicuntur furore correpti. Et οἰστρεῖν & οἰστρηλατεῖν stimulari & concitari significat.

Ab huiusmodi natura, bestiola in mari dicitur οἶστρος, id est, Asilus: qui Thynnos & Xiphias ita diuexat & concitat, vt in naues aliquando exiliant, atq; etiam nonnunquam in litus. Adeò nihil est quod hoste careat.

B

Qualis verò sit Asilus marinus pauci nouerunt. quia exiguus est admodum, & rarò, vigente tantùm canicula, nec in multis piscibus, sed in Thynnis & Xiphiis, nonnunquam in Delphinis, nec tamen omnibus, conspicitur. Eum sic descripsit Aristoteles: Asilus circa Thynnorum quorundam pinnas oritur specie scorpionis, aranei magnitudine. Quæ breuis est, & non satis explicata Asili notio: ex qua Asilum nunquam penitus nossem, nisi sub Thynni pinna, quæ ad branchiarum est scissuram, affixum conspexissem æstuante canicula. Ergo ex ipsa αὐτοψίᾳ sic fusiùs depingi potest. Pro ore tubulum siue fistulam habet, pro corporis ratione longam. Vtrinq; sitę sunt veluti manus duæ, quæ ad os flectuntur. Sequitur aluus cum incisuris, cui affixi sunt sex pedes: duo qui in extrema aluo sunt, crassiores sunt & longiores: qui sequūtur vtrinq; locati, paulò minores: reliqui duo qui magis in laterib. sunt, omniū minimi. Ore siue fistula scorpionis terrestris caudæ, pedibus, eiusdē brachijs similis est: aluo & magnitudine, araneo.

Lib. 5. de Hist. cap. 31.

C

Vt Polypi acetabulis, ita hic ore adhæret parti molliusculæ & pingui sub pinna ita tenaciter, vt auelli integer non possit. Sanguinem exugit hirudinum ritu, vsq; dum prę plenitudine decidat & moriatur. Cur in summo tantùm æstu & caniculæ tempore pisces dictos infestet, id in causa esse puto, quòd æstate tantùm nascatur, autumno pereat. Cur sub pinna hæreat, in causa est partis mollitudo, pinguitudo, & sanguinis copia. Reliquo corpore Thynni cute quidem læui integuntur, sed illi subsunt squamæ duriores. Ex his intelligendus est Plinii locus libro 9. Animal est paruum, scorpionis effigie, aranei magnitudine. Hoc se & Thynno & ei qui Gladius vocatur, crebrò Delphini magnitudinem excedenti, sub pinna affigit aculeo: tantoq; infestat dolore, vt in naues sæpenumero exiliant. Dubium non est hæc de Oestro siue Asilo marino dici. Sumpta sunt ex maiori parte ex Aristotele: Οἱ δὲ θύννοι καὶ ξιφίαι οἰστρῶσι περὶ κυνὸς ἐπιτολήν· ἔχουσι γὰρ ἀμφότεροι τηνικαῦτα παρὰ τὰ πτερύγια, οἷον σκωλήκιον τὸ καλούμενον οἶστρον, ὅμοιον μὲν σκορπίῳ, μέγεθος δὲ ἴσον ἀράχνῃ. ποιοῦσι δὲ ταῦτα πόνον τοιοῦτον, ὥστε ἐξάλλεσθαι ἐνίοτε οὐκ ἔλαττον τὸν ξιφίαν τοῦ δελφῖνος: διὸ καὶ τοῖς πλοίοις πολλάκις ἐμπίπτουσι.

Cap. 15.

A

Contra Bellonium, qui pediculum marinum pro œstro exhibuerit. *Lib 5. de Hist. anim. cap. 31.*

Hîc animaduertere licet quàm procul à veritate absit Autor libri de Aquatilib.: qui Pediculum marinum pro Oestro exhibuit, cùm in eodem contextu Aristoteles hunc ab illo ita distinxerit, vt impudentis sit hominis sine ratione à vetere & probatissimo scriptore dissensisse: vel parum oculati, qui Aristotelis locum non viderit, qui est huiusmodi: In mari gignuntur in piscibus Pediculi, non ex ipsis piscib. sed ex limo, aspectu similes asellis multipedibus, nisi quòd caudam ampliusculam habeant. Et mox: Asilus circa Thynnorum quorundam pinnas oritur, specie scorpionis: & cætera quæ ante citauimus. Vides perspicuè ab Aristotele Pediculum Asello multipedi conferri, cui ille Asilum comparat. Deinde cū Aristoteles tam apertè Pediculum ab Asilo discernat: ille sine causa dubitat, an Aristoteles Asilum à Pediculo & Pulice diuersum constituerit. Idem autor, inquit de Aristotele, videtur Oestrum seu Asilum diuersum à Pediculo constituere. Nos verum Pediculum marinum libro de Crustatis expressimus. in ijs enim numerari debet, quòd crusta tenui contegatur.

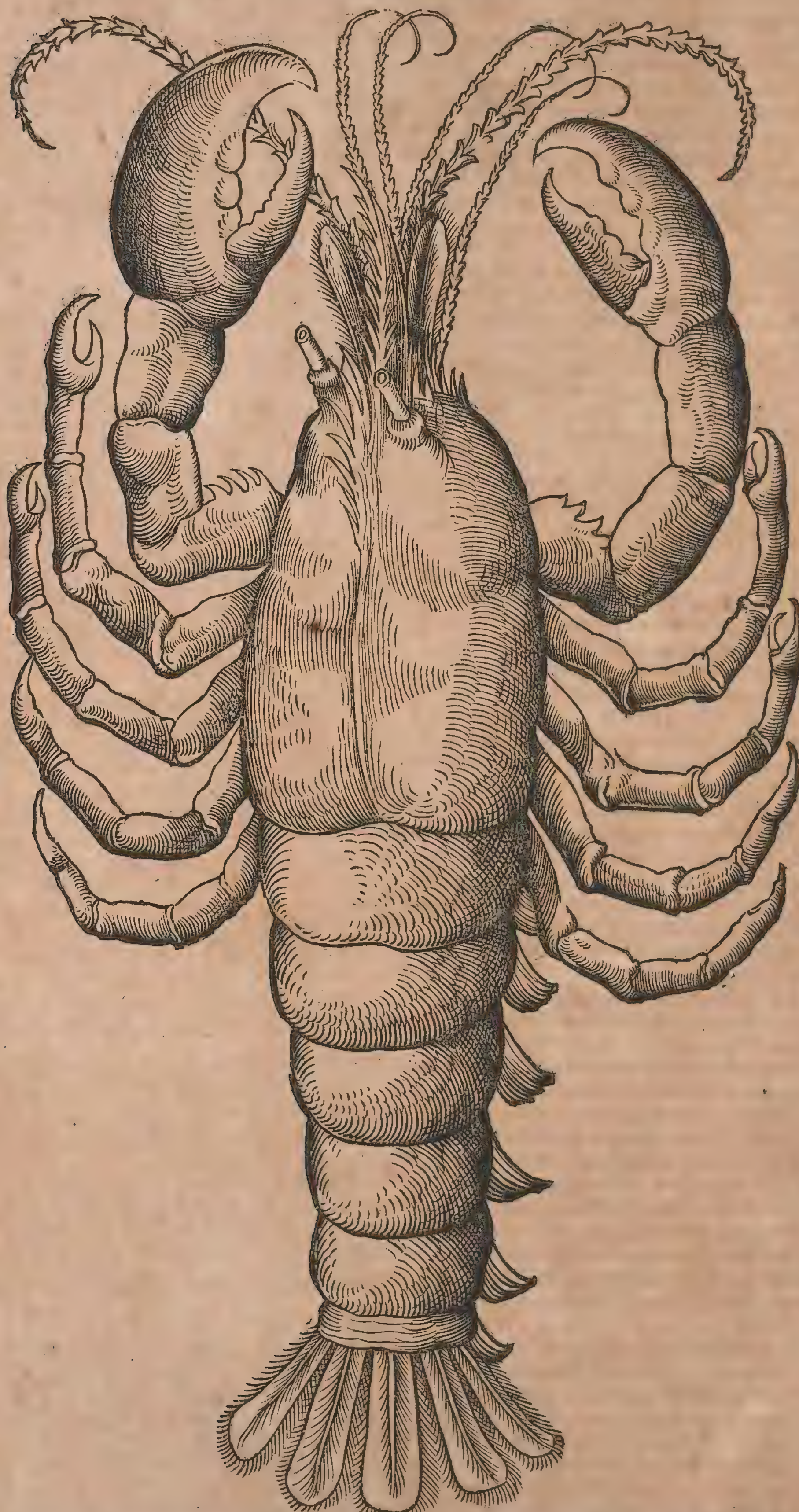
COROLLARIVM.

Asilus vexator piscium Scorpij speciem similitudinemque gerit. is quem vidi albus erat, & ad piscē Pagrum inhærescebat. Piscatores affirmant maximos pisceis conficere posse, Ligures vocant Prusam, Gillius. Asilus aquaticus thunnum æstate infestat, & vt eo tempore deterior sit, efficit Aristot. Et alibi, Asilus primades infestat iam adultiores, quo tempore larga est ipsarum captura. Et rursus, Thūnus post Arcturum melior est, iam enim eo tempore ab infestantis asili agitatione requiescit, quæ facit vt sit in ęstate deterior, & largiùs capiatur. Et apud Athenęum, Thunnus dum fœtus adhuc paruos habet, vix capitur: cum verò grandior fuerit, capitur propter asilum. Ἕως μὲν ἂν ἔχῃ μικρὰ τὰ κυήματα, δυσάλωτος· ὅταν δὲ μείζων γένηται, διὰ τὸν οἶστρον ἁλίσκεται. ASPARGVS, vide in Sparo.

ASPEDOS, conchylij genus Epicharmo: Ἄγε δὲ παντοδαπὰ κογχύλια, λεπάδας, ἀσπέδους, στραβήλους.

DE ASTACO, RONDELETIVS.

Forma hæc aſtaci eſt, quem Venetiis Aſteſe vocant, vbi & depictus eſt: ſed minus accurate, vt apparet, quam a Rondeletio.

A ΑΣΤΑΚΟΙ quaſi ἄστακτοι mea quidem ſententia dicuntur, id eſt, non deſtillantes ſed abundè fluentes: quod tubercula plurima tum alba, tum purpurea guttarum ſiue lachrymarum ſpecie forcipib. inſperſa

ſperſa habeant. nominabant etiam ὄστακος Attici pro ἄστακος, vt ὀσφίδας autore Atheneo lib. 3. Gaza Gammaros conuertit, vulgi Italici appellationem, vt opinor, ſecutus: dicitur enim gammaro, vel cambaro: (*vt & ſquilla crangon, gambaro di mare:*) Non ſum tamen neſcius gammari vocabulum vetuſtum eſſe & Latinum, vt apud Martialem.

Astacus & Cammarus vel gammarus veterum diuerſi ſunt, &c.

Concolor in noſtra gammare lance rubes. Sed gammarus ſquillarum ſpecies erat veteribus Romanis. Atheneus lib. 7. κάμμαροι, Gammari. Epicharmus in nuptijs Hebes, Præterea, bocæ, ſmarides, aphyæ, gāmari, κάμμαροι. Horum etiam Sophron meminit in muliebribus mimis. Eſt autem ſquillarum ſpecies, & ita à Romanis vocantur.

Gammarus ſquillæ species Athenæo

At aſtacus non ſquillarum, ſed locuſtarum potius generis eſſet: nam, vt Ariſtoteli placet, locuſtis ſimilis, neq; multis notis ab ijs diſſidet: Cruſtatorum animalium primum genus eſt locuſtarū, (καράβων) & huic ſimile aliud, aſtacorum. Præterea nullus eſt opinor, qui καμμάρους & καμμαρίδας idem eſſe neget. at has Galenus apertè ab aſtacis ſecernit: ἀστακοί, καὶ πάγουροι, καὶ καρκῖνοί τε, καὶ κάραβοι, καὶ καρίδες, καὶ καμμαρίδες, ὅσα τ' ἄλλα λεπτὸν ἔχει τὸ περιέχον ὄστρακον. Quòd ſi Latinam τοῦ ἀστακοῦ appellationem deſideres, eum planè eſſe arbitramur, quem Plinius elephantum appellat, à magnitudine opinor & longitudine pedum & brachiorum. Id ex eius pictura perſpicuum eſt. Elephanti locuſtarum generis, nigri, pedibus quaternis biſulcis: præterea brachia duo, binis articulis ſingulis forficulis denticulatis. Quæ omnia tam aſtaco conueniunt, vt nulli magis. etenim ſpecie & longitudine corporis locuſtis ſimiles ſunt (aſtaci:) ſed colore differunt: ſunt enim nigri, id eſt, purpurei ſiue violacei coloris exaturati: pedibus biſulcis, brachijs duobus forficulis denticulatis, ad eorum diſcrimen qui pedes quidem habent, ſed ſimplices, vt locuſta, & chelas ſine denticulis. (*vide infra in E. elemento, de Elephanto.*)

Aſtacus locuſtarum generis.

Lib. 3. de fac. aliment.

Elephantus Plinii, idem aſtaco videtur.

(B)

Sed aſtacum noſtro more fuſiùs deſcribamus. A Gallis & Normanis homar, à Romanis gammaro, vel cambaro di mare, à Venetis aſtaſe vocari audio, ab Illyricis larantola, à noſtris langrout vel eſcreuice de mer.

Aſtacus corporis habitu aſtaco fluuiatili, quem Galli *eſcreuice* vocant, ſimillimus eſt, magnitudine & colore diſſidens: nam marinus multò maior eſt. vidi aliquando forcipis partem alteram, quæ libram aquæ caperet. Colore eſt, dum viuit, purpureo † exaturato, ſed vnà cum vita coloris nitor euaneſcit. maculis varijs, vt cærulæis, rubris, candidis, notatur. Coctus totus rubet, vt cruſtata omnia. Cornua duo ante oculos habet, initio articulata, longa, tenuiora, quàm locuſta: ſunt & alia duo breuiora. E media fronte exiſtit aliud paruum, vtrinq; ſerratum, latius, obtuſiusq; quàm in ſquillis, in quib. eſt tenue acutiſſimumq;. Pedes ſitu numeroq; á locuſtarum pedibus non diſtant, bini forcipibus proximi biſulci & hirſuti. chelæ glabræ ſunt, magnæ, binis articulis diſtinctæ, roſtris auium ſimiles: harū pars ſuperior mouetur, inferiori immobili, veluti in crocodili maxillis. Interiori parti maiora tubercula affixa dentiū ſpecie, quam ob cauſam denticulatos forcipes appellant. Cauda, vt in locuſta, ex tabellis contexta, in pinnas deſinit ſed duriores. Dentes duos veluti locuſta habet, carunculam pro lingua, gula, ventriculus, parteſq; internæ omnino ſimiles.

B

† violaceo, vt ſupra.

Vt oſtendamus nos verum Ariſtotelis aſtacum repræſentaſſe, & vehementer erraſſe autorem libri de aquatilibus, qui longè alium ab aſtaco cruſtatum piſcem exhibuerit, aut potiùs ſomniarit: adſcribam integram Ariſtotelis deſcriptionem παραφραστικῶς, ex libro quarto de hiſtoria animalium, vt melius omnia intelligi poſſint.

Quod verum aſtacum exhibuerit, Belonius non ité.

Aſtaco, inquit, nitet color nigro aſperſo. Primùm inferiore loco octo pedes habet, vtrinq; quaternos: deinde duos magnos, vtrinque ſingulos, multò maiores, in extremo latiores, quàm locuſta, ſed inequales: dextri enim extremum latum eſt, prominens & tenue: ſiniſtri craſſius & rotundius, vtrunque tamen indiuiſum eſt, ſuperiore & inferiore parte, veluti maxilla dentes habens. ſed dexter pes paruos omnes & ſerratos, ſiniſter in ſummo ſerratos, internos veluti maxillares, inferiore in parte quatuor & continuos, ſuperiore tres & non continuos. Aliquando contrà euenit, vt poſt ipſemet annotat, vt quod ſiniſtræ tribuitur, dextro inſit, & contrà. Vterq; pes ſuperiorem partem mouet, & ad inferiorem aſtringit vterq; inferiore ſitu extrorſus obtortus eſt, vnde χαμψώνυχοι ἀστακοὶ ab Epicharmo dicti ſunt, teſte Atheneo, tanquam ad capiendum & premendum nati. Supra horum magnorum exortum duo alij parui exiſtunt, hirſuti, ore paulò inferiores. paulò adhuc inferiores ſunt branchiæ (τὰ βραγχιοειδῆ, id eſt veluti branchiæ) circa os, veluti ex pilis multis compactæ, quæ aſſiduè mouentur. Duos paruos & hirſutos pedes ad os adducit, qui & adnata quædam tenuia gerunt. Dentes duos habent aſtaci locuſtæ modo. ſuperiore loco cornua multò breuiora & tenuiora quàm locuſta: quatuor item alia his forma quidē ſimilia, ſed breuiora & tenuiora. Supra hæc oculi parui & breues, non vt in locuſta magni. frons quaſi quædam acuta & aſpera ſupra oculos extat latior, quàm locuſtæ. Deniq; facies acutior, & pectus latius quàm locuſtæ, carnoſius & mollius. Octo pedum inferiorum, quatuor in ſummo bifidi ſunt, vtrinq; ſcilicet bini magnis chelis propiores: reliqui quatuor, vtrinq; ſcilicet bini, minimè. Cauda quinq; tabellis conſtat, quàm τράχηλον, id eſt, collum vocari ſcripſit Ariſtoteles, niſi mendoſus ſit locus. ſequitur ſexta illa pars latior. Interiora, in quib. fœminę prius pariunt, quam oua ædant, quatuor ſunt hirta, quibus ſingulis ſpinæ ſingulæ breues ad exteriora prominent. Pectus, corpuſq; totum læue eſt, non quemadmodum in locuſtis aſperum. Fœminæ & maris in hoc genere nullum eſt diſcrimen. Etenim mas & fœmina, vtcunq; contigerit, alterutram chelarum maiorem habent, vtranq; æqualem nunquam. Et alibi idem Ariſtoteles: Locuſtæ, cancriq; omnes chelam dextram grandiorem valentioremq; habent: Aſtaci ſoli nō hanc vel illam, ſed alterutram, vt ſors tulerit. Quis dilucidius vnquam rem vllam expreſſit, quàm aſtacum Ariſtoteles his verbis? His adde inter omnes doctos conſtare, aſtacum fluuiatilem eſſe, quem Galli *eſcreuice* appellant. Quo magis error præclari illius autoris libri de Aquatilibus conuincitur, qui ineptiſſimam & à naturali alieniſſimam aſtaci formam exhibuit, quæ locuſtæ etiam quadrare nullo modo poteſt, vt ex eodem Ariſtotele, & ex præcedente capite colligere facile eſt. Idem autor credit adultum aſtacum à Latinis elephantum dictum, & Plinii elephantum aſtaci delineationi planè conuenire, ſed quā ineptè iſta accommodat, conſydera quæſo ſtudioſe lector. Inter marina, inquit, ex Plinio, ſunt elephanti locuſtarum generis, nigri, pedibus biſulcis. Ego verò pro pedibus biſulcis quaternos intelligo, quos

B

Aſtaci partiū diligentiſſima ex Ariſtotele deſcriptio, & à locuſta diſtinctio.

Lib. 3.

Lib. 4. de par. anim. cap. 8.

Rurſus contra Bellonii iconem aſtaci, quod ex commentitia ſit: quoq; aliud pictura, aliud verba Bellonii demonſtrent.

quos duo etiam brachia vtrinq; subsequuntur. Addit præterea brachia duo, binis articulis, singulisque forficulis deticulata, quæ in astacis cernimus. Nam singula grandia astaci brachia, binis articulis intercipiuntur, & denticulatis forcipibus bisulcis armata sunt: Hæc sunt noui illius autoris verba. Primũ in astaco quem depinxit quaterni pedes bisulci non sunt, imò nulli, sed omnes articulis tãtùm intercepti, & in vngues siue πλήκτρα desinentes. Quare aut delirasse ipsum oportuit in pingendo astaco, aut qui bisulci pedes dicantur non intellexisse. Ipse verò secùm pugnat, qui elephanti descriptionem astaco accommodans, pedes bisulcos quaternos se intelligere ait: alio autem in loco qui eum quem modò citaui præcedit, duos tantum bifidos astacis pedes tribuit. Pedes, inquit, vtrinq; quatuor habent, quorum duo priores in extremo bifidi sunt ad incessum: alij duo natatui magis inseruiunt. Deinde duo brachia in eiusdem astaci delineatione binis articulis, singulisq; forficulis denticulata nusquam comparent, sed illa sunt reliquis quaternis crassiora duntaxat, in singulos vngues siue πλήκτρα desinunt, quæ altera parte vel serrata, vel hirsuta spectantur. Quare quod pro astaco proposuit, neq; locustæ neq; astaci formam aptè refert, sed potiùs commentitia res est. Præterea hoc docere non est, sed studiosis imponere, aliud picturâ, aliud verbis demonstrare.

A Ad astacos veros redeamus, quos ex pictura nostra facilè & verè agnosces, & eosdem siue adultos siue non adultos cum elephantis Plinii esse existimabis, ex iis quæ in superioribus diximus.

C ☞ Ii in læuibus (ac terrenis) locis nascũtur, vt ex Aristotele citat Athenæus, locustæ in asperis & petrosis, neutri in lutosis. Quare in Hellesponto & circa Thasum nascuntur astaci, circa Sigeum & Atho locustæ. Theophrastus eodem teste prodidit astacos, locustas, squillas senectutem exuere, (*item Aelianus, vt & alia crustis tenuibus tecta.*) *Lib.3.*

DE EODEM, BELLONIVS.

A Astacum, Massilienses vn Ligumbault, Genuenses Lumbardo vocant. Quin etiam Græcum vulgus antiquam Astaci appellationem adhuc retinuit. Constantinopolitani Liczuda vel Lichuda appellant.

C Sine humore longius è mari deferri nequit. quamobrem rarò viuus Lutetiæ visitur, putrisq; est antequam eò perueniat, quemadmodum & omnia malacostraca.

B Astacus à Carabo non magnitudine tantum (est enim ille grandior) sed & ipso etiam colore differt. Carabus enim tantummodò rubet. Astacus ex rubro fuluoq; liuescit. Carabus blæsos atq; acuminatos anteriores pedes habet, Vrsæ marinæ modo: Astacus extentos, ac forcipibus dentatos, partẽq; mouentes superiorem adstringendo ad inferiorem. Cornua præterea ante oculos Astacus gemina habet, sed paulò quàm Carabus minora: quibus eodem modo iter prætendit intus concaua: sub quibus alia quoque eodem numero minora latent ac tenuiora: super quæ oculi constituti sunt crassiusculi, non autem (vt Carabi) maiusculi. Læuem habet crustam sine aculeis, præterquam anteriore parte, quo loco rostratam ostendit, ad robur in certamine. Dimicant enim Astaci inter se arietum more, cornua attollentes. Pedes vtrinq; quatuor habent: quorum duo priores in extremo bifidi sunt ad incessum: alij duo natatui magis inseruiunt, quàm apprehensioni. Tabellas in cauda quinq; videas: In collo autem deinceps, hoc est vsque ad caudam pinnulas paulò magis hirsutas, quibus in natando commodè vtuntur.

C Astaci à bruma iam oua ferre incipiunt. Aristoteles ante Arcturum oua excludere: abigere iam cocta, atq; absoluta ab Arcturo reddere scribit: esseq; tum optimum Astacum, cum grauidus est.

A Plinius medicus de dysentericorum cibo pertractans, ac de calore nimio, ostracoderma & astagines optimi cibi esse tradit. Puto autem Astacos eum intellexisse. *Astagines.*

F Symeon Sethi frigidos esse Astacos & humidos putat, & multum nutrire: sed ventrem cohibere, vixque concoqui posse, præsertim magnos, paruos autem meliùs: & eorum caudas, quàm chelas (hoc est, crura) difficilius concoqui, crassiorisq; succi esse: quapropter condimentis calidis emendari, & ab eorum esu vinum vetus ac rubellum potare suadet. Mnesitheo assos elixis meliores esse placuit, & ideo clibano incoquendos Non parum in eis salsi succi contineri, vt in testatis creditur, minus tamen quàm in illis.

E Nautæ salina ex Astacorum forcipibus fabrefaciunt, in quibus sal in piscatione deferre consueuerũt.

A Indigenæ, qui apud vicos & castella in riparia Genuæ agunt, non Ligumbautum eum, vt Massilienses sed Lupagam nominant: id quod ab incolis portus Veneris accepimus.

DE ELEPHANTO, BELLONIVS: QVEM EVNDEM FACIT

cum Leone & astaco adulto vel grandi. Rondeletius diuersum, ex quo iconem & historiam Leonis inter Cancros dabimus.

B Plinius Elephantum marinum sic depinxit, vt eius delineatio Astaco planè conueniat. Inter marina (inquit) sunt Elephanti Locustarum generis, nigri, pedibus bisulcis. Ego verò pro pedibus bisulcis quaternos intelligo, quos duo etiam brachia vtrinq; subsequuntur. Addit præterea brachia duo binis articulis singulisq; forficulis denticulata, quæ in Astacis cernimus. Nam singula grandia Astaci brachia

A binis articulis intercipiuntur, & denticulatis forcipibus bisulcis armata sunt. Quamobrem adultum à Latinis Elephantum etiam dictum fuisse crediderim. nam Astaci quantò maiores exeunt, eò nigriores euadunt.

Leonem Græcis eundem esse eum Elephãto Plinii. Quod autem ad Leonis appellationem attinet, conijciendum est Græcos Astacis grandibus nomina immutasse, & Leones potiùs quàm Elephantos appellare maluisse. Nam & Aelianus eam descriptionem tribuit Leoni quam Plinius Elephanto. Oppianus.

Τῶν ἤτοι χρυσέης τε λέων, βλοσυρή τε ζύγαινα. quod sic Lippius vertit,

Magno horrore Leo, post hos horrenda Zygæna. *Ego hic de leone bellua, non de malacostraco sentire Oppianum dixerim.*

Aelianus Leonem marinũ Locustæ similitudinis esse scribit, sed corpore magis tenui ac gracili: brachiaq; habere tum maxima, tum Cancris similia: & cæruleo colore esse, subnigrisq; distingui maculis. Constat igitur Leonem eundem esse piscem, quem Elephantum: ac plurimum eos hallucinari, qui nostras Escreuissas Leones esse putant, Hæc Bellonius.

Pleriq;

Pleriq; dum nationes nonnullas etiam nunc Leonem Astacum nominantes sequuntur, arbitrantur Leonem esse Astacum. Plinius tamen separatim ab Astaco Leonem tractat: & Athenęus separatius vtrunq; ab altero distinguit, cum inquit, Astaco Leonem maiorem esse, Gillius. *Astacus. A Leone diuersus.*

COROLLARIVM DE ASTACO.

A Cancrorum genera carabi astaci, &c. Plinius. Italicè gambaro vocatur, vel potius gambaro di mare, ad differentiam astaci fluuiatilis, quem simpliciter multi gambaro nominant. Hispanicè camaròn. Germanicè *Humer*. Anglis astacus est *a creuyse of the sea*. nam *lopstar* Anglorum locusta est, non astacus: quanquam Eliota diuersis locis astacum, locustam & leonem interpretatur *a Lopster*. Massilienses & leonem & astacum, ex Plinio diuersos pisces, vno eodemque nomine Ligombaudos nominant, Gillius. Astacum Græci & qui accolunt Adriaticum sinum etiam hac ætate sic vocant, Idem.

Κυρίδες, καρίδες: ἢ τὰς μικρὰς, ἐγχλώρους: τὰς δὲ ἐρυθρὰς, καμμάρους, Hesychius & Varinus. Et alibi, καμμάρους, τὰς ἐρυθρὰς καρίδας: vbi legerim καμμάρους μ. duplici, & καρίδας cum . Colora Latinè, cammarus, Calepinus: qui ex Apicij libro 2. hæc verba citat: Vel cammarum defrutum mittas, quod Romani coloram vocant. Eustathius apud Athenęum κάμμοροι legit per o. quod non placet. sic enim scribit in primũ Odyssee. Κάμμορος, fato suo vel morte infelix & miser homo. significat autem hæc vox aliquando etiam squillas, teste Atheneo, his verbis, Κάμμοροι καί τι (lege ἐστι) γένος καρίδων ὑπὸ Ῥωμαίων οὕτω καλούμενον. Et fortè (inquit Eustathius) vulgus inde corrupto nomine καβούρας dixit. Aconitum radicem habet modicam, cammaro similem marino, quare quidam cammaron appellauêre, Plinius. Frãciscus Massarius Plinium cammari nomine hîc astacum intellexisse putat. ego squillam potiùs dixerim, nam & Theophrastus radicem aconiti scribit tum specie tum colore similem esse καρίδι, id est squillæ, sic enim lego, non καρύῳ, vt Gaza qui nuci trãstulit: neq; σκαρίδι, vt Marcellus Vergilius, qui tamen rectè marinę squillæ conuertit. Dioscorides aconiti genus alterum radices ait habere ὥσπερ πλεκτάνας καρίδων μελαίνας, cammari vero nomen à Plinio aconito primo tribuitur: qua de re plura scripsi in Philologia de Lupo H. a. vbi & Galeni de cammaro vel cammoro apud Hippocratem è Glossis verba retulimus. Est & inter delphini nomenclaturas apud Dioscoridem camarus. Cammari anatibus in nessotrophio pro cibo dantur, Varro & Columella. Didymus eo in loco habet ἀκρίδας ἢ καρίδας: sed placet καρίδας tantum legi, pro cammaris. Carabi modo pro locustis marinis, atque ita hodie Ligures appellant, modò pro cammaris à veteribus, vt Atheneo placuit, accipiuntur, Hermolaus. Bellonio cammarus est vulgaris noster cancer fl dictus. Dimidio constrictus gammarus ouo, Ponitur exigua feralis cœna patella, Iuuenalis Saty. 5. Κομμάραι ἢ καμάραι, καρίδες, Macedones. Sunt inter cochleas, quæ intra se bestiolas habent similes gammaris pusillis qui vel in flumine gignuntur, Aristoteles interprete Gaza, de hist. anim. 4. 4. Gręcè sic legitur: Εἰσὶ δέ τινες κόχλοι οἳ ἔχουσιν ἐν αὑτοῖς ὅμοια ζῶα τοῖς ἀστακοῖς τοῖς μικροῖς, ἃ γίνονται καὶ ἐν τοῖς ποταμοῖς. *Cammari. Caburi.*

B Astacos in Euxino nullos reperiri author est Oppianus lib. 1. de piscat. Speusippus lib. 2. Similium, ex malacostracis similia esse scribit, astacum, nympham, vrsam, cancrum, pagurum, Athenęus. Leo maior est astaco, Diphilus. Astacus & alia huius generis, Luna decrescente inaniores infirmioresq; sunt, Athenęus. Differt à locusta brachiis, quæ denticulatis forcipibus portendit: atq; etiam quibusdam alijs discriminibus, quanquam non multis, Arist. Intestinum ei rectè in caudam finit, Idem.

C Scilicet locustæ asperis saxosisq; locis proueniunt, astaci leuioribus. quod & sequentia indicant: videlicet hyeme aprica litora sectantur, æstate in opaca gurgitum recedunt: etiam si Oppianus Astacos locis petrosis degere prodiderit: Nos autem sequimur (vti Plinius) Aristotelem autorem grauissimum, & cæteris fide digniorem: Fr. Massarius. qui in his Plinij verbis, Locustæ degunt petrosis locis, cancri mollibus, pro cancri legit astaci. Astaci & locustæ testas exuunt aut vêre, aut autumno post partum, Aristotelis.

D Si quem Astacum comprehendisti, eum longissimè exportes, relicto ibi signo, vnde ipsum cepisti, eodem ipsum vnde comprehensus fuerit, arrepsisse reperies: si inquam modò ita ex mari exportaueris, vt deinde sic propè deposueris, vt in mare adrepere queat, Aelianus & Oppianus. Astacus polypum extimescit, Aelianus & Philes.

E Astaci odore escarum allectati capiuntur, Arist.

F Astaci in Alexandria magni fiunt, Athenęus: apud quem etiam Matron Parodus carabum & astacum inter cæteros pisces lautiores, in conuiuio quodam Attico appositos ait. Astaci multum alunt, Psellus. Tympanicis testacea, vt astacum, vel buccina, vel pectines, rarò & modicè solius voluptatis gratia offerre conuenit, Trallianus. Podagram pituitosam pręcedit ferè plurium ciborum, & vitiosos succus generantium vsus, vt isiciorum, astacorum, &c. In cardialgia quoq; conuenire ait cibos qui non facile corrũpantur, & acribus mordacibusq; humoribus resistere possint, quales etiam astaci sunt. Psellus eos difficulter concoqui scribit. Aëtius in curatione colici affectus ex pituitoso humore, squilla & cancro interdicit, astaco autem pro voluptate frui permittit. Sunt astaci insipidiores & duriores è mari quàm è fluminibus: adeò vt in Scotia cum ederem, nullius precij mihi viderentur, Cardanus. De astacis isicia describit Apicius lib. 2. cap. 1. Cammaros marinos, paruos admodum, & quorum testa tenella est, elixos & fœniculo & aceto suffundito, Platina.

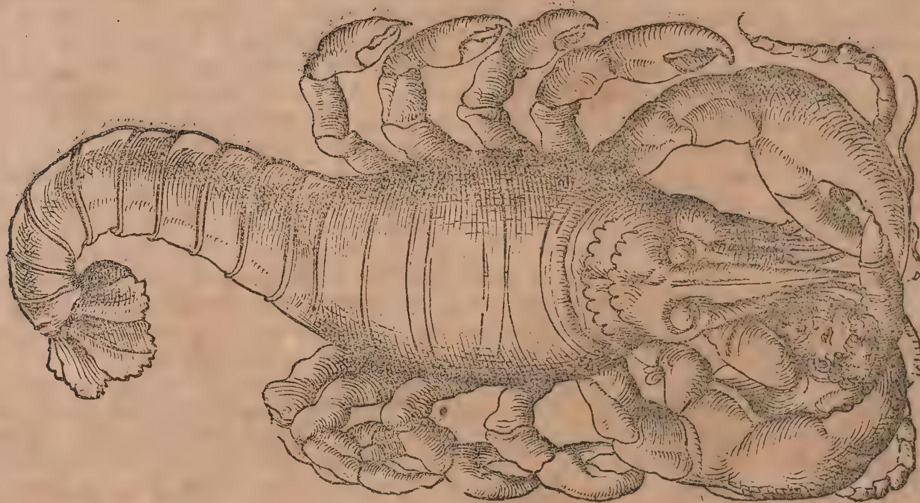
G Astaci testa incensa, solutaq; in succo oryzæ, dysentericos sanabit & cœliacos, Kiranides.

H.a Astacus vel ostacus Attice dictus mihi videtur, quasi ostracus παρὰ τὸ ὄστρακον est enim inter ὀστρακόδερμα insignis. Akestis, id est locusta piscis, Syluaticus bis, ineptè. astacus enim scribendum: qui tamen locusta non est, sed similis. Aurium siue auricularum pars caua, dicitur astacus, ἀστακὸς, apud Pollucem. Astacus vrbs in ora (Asiæ minoris,) sinum à se cognominat Astacensem, ab Astaco Neptuni & Olbiæ Nymphæ filio, &c. adi Volaterranum. Scythæ Bithyniam inuaserant, ciuitatesq; deleuerant. denique Astacum, quæ postea Nicomedia dicta est, grauiter vastauerunt, Trebellius Pollio. Meminit & Pausanias huius vrbis. Asthacus nomen pueri Calphurnio in Eclogis.

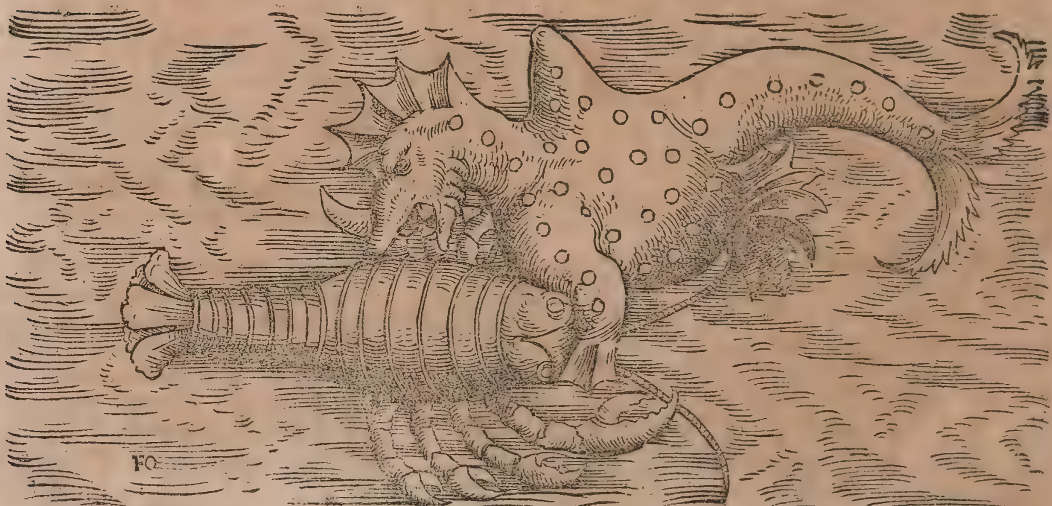
COROLLARIVM DE LEONE.

Leo inter ostracoderma astaco maior est, Diphilus. Massilienses & Leonem & Astacum, ex Plinio diuersos pisces vno eodemque nomine Ligombaudos nominant. Forcipibus firmiter Astaci & Leones retinent, quicquid comprehenderunt. Cum enim Massiliæ permultas Boopes, Mænarum genus, & Leones, & Astacos cepissent, nauiculamq;, vbi huiusmodi pisces captiui tenebantur, in littus expulsam reliquissent, & Vulpes in eam ipsam ad exedendas Boopes inuasisset, accidit vt hæc in horum forcipes pedem poneret, ex quo totam noctem retenta, mane à piscatorib. capta fuit, Gillius.

ASTACI MARINI, QVEM HVMER vocant Germani, ex descriptione Septentrionalium regionum Olai Magni, effigies. Ingentem esse scribit, (inter Orchades & Hebrides insulas,) & tam validum vt hominem natantem chelis apprehensum suffocet. Sed non probo, quod pedes omnes bisculcos pinxit: & caudam tabellis tam multis construxit, &c.

IN EADEM TABVLA MAGNVS depingit astacum xii. pedum, qui deuoratur a monstro marino simili rhinoceroti.

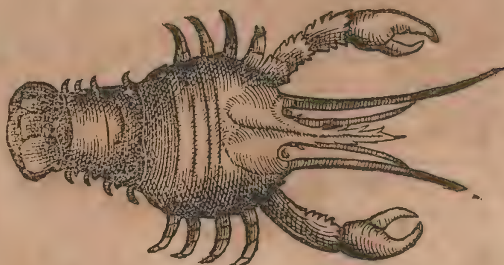

CHELA ASTACI MARINI, EX OCEANO QVALEM ET QVANTAM domi habeo, ſed paulò breuior. Pictoris artificio ita pingi poteſt vt facies hominis ridicula appareat: nam chelæ pars minor maximum & aquilinum naſum refert: & quæ in vtriuſque partis confinio eminent verrucę, oculos, quibus ſupercilia pictor addet. Superiorem partem, quatenus ceu cornicula quatuor ſupra naſum & frontem eminent, cæruleo alióue colorę inducet, ad repræſentationem pilei auriti, & ad tempora deſcendentis, vt lateant aures: retro & circa tempora pili promineantnigri. Facies partim albo inducatur pigmento, partim roſeo fuco niteat. Linguæ inſtarpartis chelæ maioris tubera (Rondeletius dentes nominat) fuerint, rubicundo colore inſignienda. Quod ſi criſtam quoque è pennis, caudæ preſertim gallinacei, capi aut pauonis nutantem, foramini ſummo indideris, planè gorgoneam & terribilem habebis faciem.

DE ASTACO PARVO MARINO.

RONDELETIVS.

A ASTACVM hunc marinum paruum vocamus, vt à magno differat. vt etiam ab elephanto & leone distinguatur, cuius solus, quod sciam, Athenęus meminit. Ex ostracodermis (inquit) sunt Squilla, Astacus, Locusta, Cãcer, Leo: quæ eiusdem cum sint generis, differunt. maior autem est leo astaco.

B Est astacus hic semper paruus, nec ferè vnquam magnitudinẽ picturæ nostræ superat. Capite & thorace est rotundiore quàm fluuiatilis, in lateribus inciso. è capite eminet cornu latiusculum, magnum, si totum corpus spectes, vtrinque serratum, inter oculos situm, quos recondit & exerit. Cornua quatuor oculis præfixa sunt. Duo breuiora cornu serrato viciniora, alia duo multò longiora, flexibilia, articulata. Chelam vtrinque vnicam habet denticulatam, quaternis articulis connexam. Vtrinque quaternos pedes sine forficibus. Collum siue cauda tabellis constat & in pinnulas desinit. Sub cauda appendices sunt ouis reponendis destinatæ. Astaco huic viuo corpus rubescit, alioqui lineis cæruleis transuersis variatum.

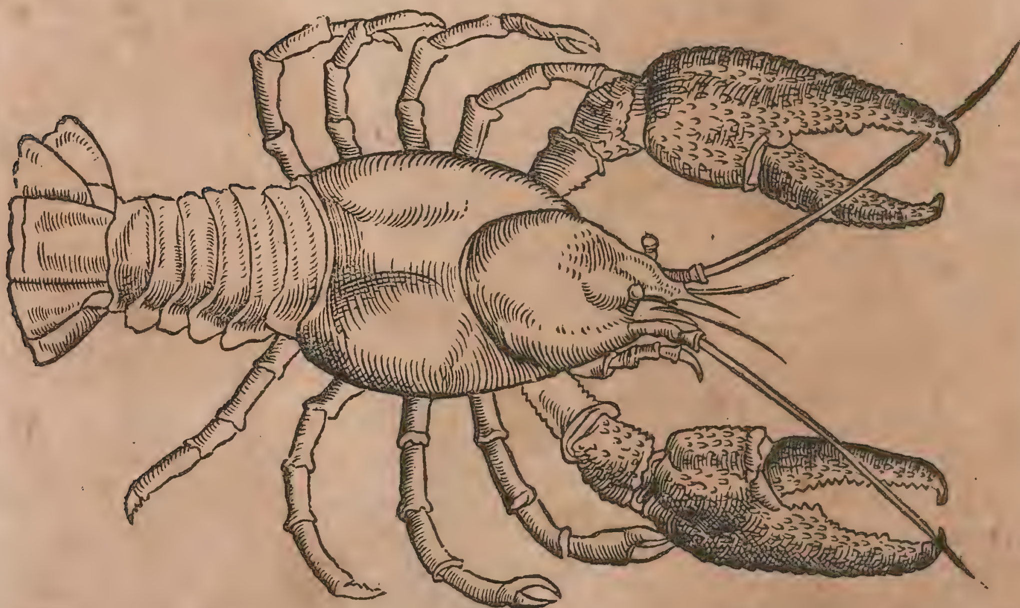
F Rarus & bonæ carnis est, firmiorisque quàm elephas, melioris quàm Locusta.

B Differt à fluuiatili, quòd sit, dum viuit, colore fusco, corpore longiore & strictiore, cornu frontis latiore & breuiore.

DE ASTACO FLVVIATILI.

RONDELETIVS.

Pictura hæc Astaci fluuiatilis nostri est, qualis apud Heluetios & Germanos est, maioris scilicet & simpliciter dicti Krebs: *eo enim minor est, & colore diuersus, qui saxatilis cognominatur, Steinkrebs. Rondeletii verò Astacus fluuiatilis, nostro latior ac breuior videtur: & cauda quoque figura differre.*

A IN fluuijs montium & gelidis riuulorum vndis crustata animalia procreantur, quæ à figura Astacorum marinorum, vel contrà marini à fluuiatilibus nominati sunt.

B Astaci fluuiatiles corpore sunt rotundo: (*terete. nam vt cylindrus & globus vel circulus differunt, ita teres & rotundum. & ipse Rondeletius paulo inferiùs cancros rotundos, astacos longos esse scribit*:) capite in cornu latiusculum, breue & acutum deficiente, sub quo latent oculi. Capiti præposita sunt cornua quatuor, duo breuiora sunt, alia longiora, articulata, flexibilia, in tenuitatem pili desinentia. Vtrinque chela vnica est, aspera, denticulata, articulis quaternis connexa. pedes vtrinque quaterni, bini chelis propiores bifidi sunt & hirsuti, bini posteriores in calcar desinunt. Posterior corporis pars quæ collum appellatur, sex tabellis constat, cauda pinnulis quinque, media scuti formam refert, & articulata est: vtrinque duæ communi articulo, postremæ proprio colligantur. Os dentibus munitum vt in locusta & Cancris. Carnis aliquid est in ore pro lingua. Sub cauda appendices sunt in quibus oua reponuntur. Cocti Astaci rubescunt.

Lunæ vim sentiunt quemadmodum crustata alia & ostracoderma.

Carne

Carne ſunt molli & fluida, quamobrem meliùs coquuntur ſi in feruentem aquam iniiciantur, maximè aceto vel ophacio admiſto. feruens enim aqua mox vt carnem contigerit eam firmat, nec diffluere ſinit. F

Aſtaci ſarcophagi ſunt & ſcatophagi. Cadauera conſectantur. nam ſi in aqua vel equus, vel canis, vel quoduis aliud animal ſubmergatur, mox tanquam vultures magna frequentia adnatant, nec inde recedunt priuſquam quicquid carnis fuerit arroſerint. Quo ſpectaculo quidam aliquando cõmotus, quemadmodum ex boue cæſo apes, ex equo veſpas, ita Aſtacos fluuiatiles gigni exiſtimauit. quamobrem equos mortuos in aquam coniiciendos aliquoties curauit, tandẽ euentu ab eadẽ ſententia deductus eſt. C

In Gallia & maximi & frequentiſſimi capiuntur. B

Non probo medicos qui Aſtacis eam vim & cibis, & in pulmonum vitijs ineſſe exiſtimant, quæ in Cancris inſit. quoniam Aſtaci carne ſunt præhumida, diſſipatu facillima, minimùm nutriente. G

Multò minùs probandi qui cancros fluuiatiles eſſe putent: cùm Cancris corpus ſit rotundum teſte Ariſtotele, ſine cauda, vel cauda corpori applicata nec extenſa: Aſtacus corpore longo, Locuſtis ſimili, quod capite & collo tabellis diſtincto conſtet. A

Lapides in capite habere Aſtaci creduntur, quos Medici quidam ad comminuendum renum calculum in vino albo propinant: ſed in ſenioribus ſolum reperias. B

De eodem Bellonius: ipſe cammarum nominat, nos Cammarum apud veteres marinum duntaxat eſſe, ſquillarum generis, iam oſtendimus.

Cammarus vel Gammarus, Gallis Eſcreuiſſe, Romanis *Gammarella* & Gambarus vulgo Græco Caranis vel Caranidia, à Caride nomine detorto appellatur: Cammaro ſeu Gãmaro Padi accolis: apud quos rotundiore eſt, & magis crenato quàm noſtri Sequanici corpore, cuius etiam pes ſiniſter dextro craſſior eſt. Verumetiam Gammaros puſillos, quidam fluuiatiles Aſtacos vocauerunt. Genus aliud eſt (inquit Ariſtoteles) quod magnitudine cancrum non excedit facie Aſtacis ſimile. Ex quo apparet Ariſtotelem huic piſci nullum nomen proprium indidiſſe Nam ipſe eodem loco teſtatur, quoſdam eſſe inter cruſtatos minutiores, nullis penè nominibus annotatos. Athenæus author eſt Gammarum Latinè dici genus quoddam Caridis, &, καμμάρους vocat ſquillarum quoddam genus. Plinius hiſtoricus Cammarum diuerſum à Squilla facit, dum lib. 27. cap. 3. radicem modicam, Cammaro marino ſimilẽ eſſe ait: quo loco cognomento marini adiecto, Squillam intelligere videtur: quod ex Dioſcoridis Græca lectione capite de Aconito probatur: ῥίζαι (inquit) ὥσπερ πλεκτάνας καρίδων μελαίνας, hoc eſt, radices nigreſcunt in modum cirrhorũ Squillæ. Libro itẽ 32 cap. 21. idẽ Plinius Cãmarũ enumerat cũ ſex & ſeptuaginta piſciũ generibus, cùm tamen paulò pòſt Squillam eodẽ capite pronũciet, Aſtaciq; appellationẽ lib. 9. cap. 31. habeat. Columella etiam Cammari vocẽ retinuit quem inter animalia parui incrementi numerauit. Martialis: A

Gammarus marinus, id eſt, ſquilla.

Immodici tibi flaua tegunt chryſendeta Mulli: Concolor in noſtra Gammare lance rubes.

Labuntur qui Cammarum pro cancro fluuiatili aſſumunt. Siquidem cùm Cammarus (vt reliquum Squillarum genus) caudam habeat, Cancer eſſe non poteſt. Nullum enim Cancrarium genus caudam habet. Cammarum ergo id eſſe conſtat, quod quidam fluuiatilem Aſtacum puſillum dixerunt. Nã quum de Locuſtario genere ſit, tota facie Aſtacum referat, & cancri magnitudinem non excedat, meritò concluditur, Gallorum Eſcreuiſſam, antiquorum Latinorum Cammarum eſſe. *Bellonius Aſtacum fl. Cammarum vocat cum vulgo Italorum: quod ſi ſic nominare vis, fluuiatilis diſcrimen addendum eſt.*

Nam eius bifurca brachia, duabus tantùm articulationibus intercipiuntur, quæ duo pedes vtrinque forficulis in extremo denticulati ſubſequuntur: reliqui quaterni non diffinduntur. Caudam quoque vt Cammarus quinis tabellis loricatam, pinnulaſque in extremo quinas habet: ambobus idem ferendi & excludendi modus: iiſdẽque ambo cornibus, dentibus, roſtris, mucronibus, tibijs, & externis partibus præditi ſunt, quod idem de internis dicere par eſt. Porrò Cammari ventriculum, Mutis vndecunq; ambit: multi falſò eius ſtercus eſſe credunt: ego vero eius hepar eſſe puto. Multorum ciborum capax eſt ſtomachus, tam miro artificio fabrefactus, vt etiam in eius fundo alterũ os comperias ſuis maxillis ac dentibus refertum. Tot in lateribus branchias habet, quot pedes. Porrò vtrinque in cammaris ſpiraculum ſeu foramen ſub cortice ad latera oris videas, per quod aquam ore acceptam referunt. Quidam porrò calculi in Cammari capite reperiuntur, quos Carciniæ nomine vocauerunt. B

COROLLARIVM.

Aſtacus fl. Flandricè dicitur *Kreuits*: Anglicè *Creuis, Creuiſe, Crauyſſhe*. ſed marinum etiam Angli vocant *a ſea Creuyſe*. Proxima eſt vox Germanica *Kreb*. Illyricè Kak. Ariſtoteles cancros caudatos vocat gambaros, (aſtacos potiùs:) magnos verò marinos, locuſtas. nos vulgari magis quã vſitato (ſcriptoribus) nomine cancros dicemus, quos vulgus generaliter cancros appellat: omnia ſcilicet millioris teſte animalia, quæ multos pedes habẽt, & retrorſum natãdo incedũt; ambulando autẽ antrorſum nituntur, Albertus. Putauerim ego (inquit Matthiolus Senenſis) gammaros (vulgò dictos) Galeno appellari gammarides, mutuato, cùm Romam veniſſet, à Latinis vocabulo, quod eo carerent Græci, Hæc ille. Sed Rondeletius καμμαρίδας à Galeno nominatas libro III. de alim. facult. à cammaris ſquillarum generis nihil differre putat. Sunt & alia piſcium nomina vtriuſque terminationis, quæ nihil differre videntur, niſi ſexu forte: vt thynnus, thynnis: perca, percis: cantharus, cantharis: phycus, phycis: carabus, carabis. De cãcrorum ab aſtacis & locuſtis diſcrimine, & nominibus Germanicis, lege infra in Cancro, in Elemento C. A

Abũdãt aſtaci fl. in Helueticis & alpinis regionibus, in riuis, fluuijs, torrẽtibus, lacubus. Sũt autẽ duorum generũ: alij nobiles cognominantur, *Edelkrebs*, maiores nigrioreſq: alij *Steinkrebs*, id eſt ſaxatiles: & *Thulkrebs* neſcio vnde dicuntur. reperiuntur in riuis ſaxoſis, minores, parte ſupina albiores, prona nigriores: elixi non vndiquaque rubeſcunt, ſed partim albicant. Dentes in ore ventriculi oſtendũt, ſerratos. Reperiuntur bini lapilli globi dimidiati figura, in cãcrorum (aſtacorum) fluuiatilium capitibus, Georg. Agricola. Videntur illi ſummo ventriculo adiuncti. Gammarus (Aſtacus) lapides candidos gignit in oculis: cortice depoſito duriore, mollem induit: tuncque lapides fiũt maximi, abſũpta materia corticis in lapidibus, Cardanus. Puto autem hoc & fluuiatili & de marino aſtaco rectè accipi. Creſcũt eis in plenilunio globi dimidiati duo lapidũ inſtar ſub oculis interius, Albert⁹. In fœmellis præcipuè, cùm ſyphar exuerunt. Germani vocant *Krebſaugen*, quòd quaſi formam habeant oculi, vel *Krebsſtein*. B

ſtein, Chriſtophorus Encelius. In magnis & annoſis aſtacis lapillum aliquando reperiri in proximo ſupra forcipes articulo audire memini. Mares in ea parte, qua corpus ad caudam cõtinuatur, ſubtus, quatuor longas habent virgulas prominentes, quibus fœminæ carent. Cauda etiam maris, rotundior eſt, & planior & ſpiſſior: fœminę autem magis tenuis, & vacua & lata, quaſi compreſſa, Albertus. Et alibi, Mares à fœminis non differunt: niſi quòd fœminæ membra maiora ſunt: & coopertoriorũ ſiue tunicarum (tabellarum) in cauda, diſtantia eſt maior in fœmina. Ariſtoteles in aſtacis (loquitur ille quidem de marinis, ſed commune hoc eſt omni cruſtatorum generi) non branchias, vt Gaza & Rondeletius transferũt, ſed βραγχιοειδῆ dixit, hoc eſt partes brãchijs ſimiles: rectè Vuotton⁹, veluti brãchias. Hæ os circũdãt (inquit Ariſtot. de hiſt. anim. 4. 2.) non ſine hirſutia frequentes, & aſſiduè mouentur. Τὰ βραγχιοειδῆ τὰ περὶ τὸ ςόμα δασέα καὶ πολλὰ ταῦτα δὲ διατελεῖ κινῶν. Ego cirros potiùs quã branchias aut βραγχιοειδῆ has partes albidas dixerim. quid. n. branchijs ſimile habent? non ſitum, non ſubſtantiam aut figuram aut vſum. Motum dices ſimilem eſſe, atqui verum non eſt quòd aſſiduè moueantur. Aſtacum enim fluuiatilem cum vitreo vaſe maximè perſpicuo aqua pleno incluſiſſem, cirros illos obſeruaui moueri quidem & celerrimè, non tamen aſſiduè, nec ſemper: ſed in commotione aliqua ipſius aſtaci aut affectu, tum rurſus quieſcere prorſus. Bellonius mollia laterum additamenta, branchias in eis appellat: Tot (inquit) branchias in lateribus habent, quot pedes. Verùm nos illa quanquam ſpecie branchijs non diſſimilia, nec intra nec extra aquam moueri vnquam vidimus. quare alium earum eſſe vſum puto, fortè ne aqua introrſum penetret, vel vt ad motum progreſſionis natationiſue eis adiuuentur: non ad cordis & caloris natiui refrigerationem: qui branchiarum in piſcibus ſanguine & corde præditis vſus eſt, vt in terreſtribus pulmonis. Exanguia verò omnia vt in terra pulmone, ſic in humore eodem & brãchijs carent. Ad hæc quæ branchias habent aquatilium, & aqua ſubeunte refrigerantur, extra aquam diu viuere non poſſunt: cancri verò plurimis diebus poſſunt. ego ſine cibo in ſola aqua ad dies tredecim viuum ſeruaui nuper, menſe Octobri: aqua ſingulo vel altero quoq; die mutata, in angulo zetæ noſtræ calefactæ. Sed neque vt aquam ore acceptam reddant, dum cibum in humore capiunt, branchijs opus eſt aſtacis. vtrinque enim ad latera oris per foramina quædam, aquam remittunt: vt in extractis ab aqua apparet, ſi contempleris ſupinos. Et hoc Bellonius quoque obſeruauit. Ariſtoteles verò in libro de reſpiratione, circa finem capitis vndecimi (vt nos diſtinximus) nec branchiarum nec foraminum, ſatis clarè, quibus reddatur aqua, in hoc genere meminit, cum ſcribit: τὰ μὲν οὖν μαλακόςρακα, οἷον οἵ τε καρκίνοι καὶ οἱ κάραβοι παρὰ τὰ δασέα ἀφιᾶσι τὸ ὕδωρ. διὰ τῶν ἐπιπτυγμάτων. paulò ante autẽ dixerat, quòd non refrigerandi gratia, ſed neceſſariò dum cibũ in aqua capiũt, eã admittãt, vt & cete & malacia. Itẽ hiſtoriæ animalium 4. 2. Σὼ δὲ θάλατταν δέχονται μὲν παρὰ (abundat hæc præpoſitio) τῷ ςόματι πάντα τὰ τοιαῦτα. ἀφιᾶσι δὲ ἐπιλαμβάνοντα (Gaza videtur legiſſe, ἀφιᾶσι δὲ ἐπιλαμβάνοντες) κατὰ μικρὸν τοῦτο μέρος οἱ καρκίνοι, οἱ δὲ κάραβοι παρὰ τὰ βραγχοειδῆ. ἔχουσι δὲ τὰ βραγχιοειδῆ πολλὰ οἱ κάραβοι. Quæ Gaza ſic trãſtulit: Mare omnia eius generis ore excipiunt, ſed cancri parte oris exigua adducta reſpuunt: locuſtæ ſuas ad branchias tranſmittunt, quas ipſæ plures quàm cætera habent. Quaſi verò hauſtam ore aquam aliunde carabi, aliunde cancri emittant. cum in citato loco ex libro de reſpiratione, vtroſque eadem parte emittere clarum ſit: quare hic etiam pro οἱ καρκίνοι, οἱ δὲ κάραβοι, non aliter quàm illic, legerim, οἵ τε καρκίνοι καὶ οἱ κάραβοι. Hoc etam conſtat eandem partem Ariſtoteli diuerſis nominibus, modò τὰ βραγχιοειδῆ, modò τὰ δασέα nominiari. Hæc in præſentia mihi ſuper hac re in mentem venêre: quòd ſi quid etiamnum deſideratur, inquirant alij.

C Aſtacos fl. aiunt quidam animal eſſe amphibium, herbis veſci, & noctu ad paſcua exire, præſertim Iunio menſe. Cancer fl. vt dicunt periti piſcatores, etiam in gurguſtia (naſſas) intrat ad lucium, & rodit eum. Cancri etiam lapidoſi qui ſub lapidibus degunt, carnes comedunt, adeò vt (quod experimento nouimus) carnibus in Danubio alligatis nauibus & in aquam ſuſpenſis adhæreat magna cancrorum multitudo, Albertus. Aſtaci fl. etiam ranas appetunt. Cãcer lacte potatus ſine aqua multis viuit diebus, Idem. Ego aſtacum domi in aqua ſine vllo cibo dies xiij. viuum ſeruaui, vt retuli in B. Cancri latent hyeme menſibus quinque. Vêris autem tempore procedentes exuunt teſtas, ſicut anguis pellem. dicunt tamen quidam quòd hyeme apparent, & ſectãtur litora: ęſtate autem recedunt gregatim ad aquas optatas, hyeme etiam læduntur frigore. Autumno & vêre pingueſcunt, & maximè in plenilunio, Albertus. Cancrorum humiditas creſcit creſcente Luna, Idem. Teſtas ſuas per ſingulos menſes exuunt: & cum ijs ſpoliatæ ſunt, lapillos in capitè multò maiores gerunt. In coitu mas primum aſcendit ſupra dorſum fœminæ: ea verò mox ſe ſupinam vertit: atque ita mas coit cum ea, confricando ſe ad eam ſine egreſſu ouorum, Albertus. Oua pariunt per anum, per quem etiam excrementa reddunt. neuter verò ſexus membrorum habet, quod in coitu intret corpus alterius, ſed per applicationem portarum (meatuum) coëunt, Idem. Chriſtophorus Encelius Salueldenſis cancros ore coire prodidit. Quibuſdam oua excluſa iuncta manent corpori, donec naſcuntur fœtus, vt in cancris, Cardanus. Ego minimos cancellos caudæ matris adhuc hærentes videre memini, Cardanus. nos quoque idem obſeruauimus. Oua a fœminæ primo in corpore ſunt valde compreſſa: deinde paulatim exeunt, & virgulis ſub cauda curtis adhærent, donec complentur, Albertus. Cancri genus terreſtre quoddam in terra latitat, maximè in Occidentali India, Cardanus. In cancris aliquando reperiuntur intricatæ venæ albæ: noſtri *neſtel*, id eſt ligulas nominant. non probantur illi in cibo, vt neque piſces ita affecti.

D Pica inter cætera cancros etiam venatur. & fertur picam quandam à cancro quem ſuper arborem detulerat, collo compreſſo periiſſe.

B Cancri capiuntur virgulis diuiſis in ſummitate, quibus inteſtina aliqua, aut ranarum corpora inſerta ſint, (*[illegible], quibus [illegible] transfigurant*,) ordine diſpoſitis, iuxta gurgites aut loca quæ habitare ſolent, denis duodeniſue: inde reticulo circumit piſcator, virgas ſingillatim eleuans, ſubiectoque reticulo cùm cancer non adeò celeriter poſſit ſe explicare, decidit in reticulum. Ita piſcator magna cum voluptate centum aut ducentos refert domum bene robuſtos, & viuaces ac magnos. nam parui ad eſcam ſublimem non tam facile accedunt: & vbi acceſſerint, antequam capiantur, excidunt, Cardanus. Cancros plurimos capies ſi ranas decoriatas (melius autem eſt cutim pendentem relinquere) infixeris baculis fiſſis, & ſic diſpoſueris baculos per riuum diſtantes inter ſe quarum vlnarũ ſpacio, aut

aut circiter. Mox enim cancri accedentes adhærebunt. Eleuabis igitur baculos, & statim altero reticulum subtus tenente decuties. Audiui ab ijs qui rem erant experti. Sunt enim cancri carniuori: nam si vel cadaueris alicuius aliquod membrum in aqua iaceat, semper multi cancri circumadhærent. Cancri capiuntur per carnem retro ad nauim suspensam, Albertus: vide superius in C. circa principium. Sunt qui nassæ iecur aliquod imponant, in medio riui. Alij iecur vitulinum dissectum in aliquot partes oleo frigunt, & in nassa suspendunt. Alij hircinum iecur bene assatum, camphora præparata (sic inuenio in libello quodam Germanico) illinunt: deinde omento vituli vel ouis recenti circundant, & tabellæ alligant, secundum artem, &c. Sic pisces & cancros innumeros capi aiunt.

Esca ad pisces pro Septembri mense commodè fit è cancellis paruis & teneris: vel è caudis maiorum. De extremis forcipibus astacorum elixorum cutis affricata, rubeo colore ceu fuco tingit: sed vergit ad croceum. Si astacum mortuum in meatum aliquem talpę imposueris, relinquet illum propter fœtorem: nec repetet, donec fortè multo pòst tempore fœtor omnis euanuerit. Si quis in vino sublimato in vase cancrum imponat, & accendat, statim rubescit cancer, quem deinde viuum & rubeum, spectaculi vice ridiculi, conuiuis inter coctos apponet, Ge. Pictorius. præstabit puto cancrum filo ferreo vel aliter tenere suspensum, ne vasis caliditate pereat, vel amburatur: quod aliquando factum vidi. Lapillos astacorum fluuiatilium nonnulli funda claudunt, Ge. Agricola.

Astaci fl. præcipuè commendantur Martio & Aprili, & magis crescente Luna: decrescente enim, F deteriùs se habent. Cancri præsertim saxatiles dicti nobis, ęgrè concoquuntur, Ge. Pictorius. Sunt astaci insipidiores & duriores è mari, quàm è fluminibus: adeo vt in Scotia cùm ederem, nullius precij mihi viderentur, Cardanus. Fluuiatiles quidem chelis & caudis præcipuè placent vt iocosis illis mixobarbaris metris nostri insinuant: In scheris & caudis Mande *gehat nescht fisch*. Cancris edendis eximi debet intestinum caudę. Chalybis particula cancris viuis apposita, multo tempore viuos & recentes eos conseruat, vt quidam aiunt. Cancrorum fl. temperamentum non inuenio ab authoribus determinatum: sed quia sunt de genere piscium, & somnum inducunt, idque vehementer, iudico ipsos frigidos & humidos: ità vt frigefaciant in primo ordine, humectent verò in secundo. Quidam calidos putauerunt: quòd inter coquendum rubescant, quibus non consentio. Aegrè concoquuntur, concocti verò multū alunt, Michaël Sauonarola. Torta ex cammaris tempore ieiunij, vt describit Platina 8. 41. Ex cammaris elixis quod bonum est in mortario tundes. Succum deinde amygdalinum cum aqua rosacea per setaceū transmissum præparabis: aut, si id non poteris, ius pisorum aut cicerum alborum seruabis. Passulas & ficos quinque conteres. Modicum petroselini, amaraci, betæ parum incoctæ, minutatim concides. Cinnami, gingiberis, saccari, quantum sat erit, addes. Mixta hæc & bene tunsa cum ouis lyci, (lucij,) vt concreta melius coquantur, in textu bene vncto, ac subter superue incrustato, ad focum pones flamma procul. Coctum, saccaro & aqua rosacea suffundes. Membra omnia hoc edulium lædit.

Ex libro Germanico Baltasaris Stendelij Coqui: Cancros in olla vel in sartagine coques, (sed in olla sapidiores fiunt: faciliùs tamen aduruntur, nisi caueatur sedulò,) affuso vino vel aqua: condies sale, & modico pipere: Cura ne exundet ius efferuescens: Cum pulchrè rubent, satis iam cocti sunt. E cancris serum & coagulum: Cancellos paruos, detracta crusta, quam & fel sequetur, & vena caudę media extracta, in pila tundes crudos: lac affundes, colabis, (*vel transiges per cribrum æneum, id est, multis exiguis foraminibus pertusum.*) Defundes in sartaginem, & cochleari assiduè permiscebis, ne aduratur: sic etiam maculis vel punctis pulchrè variabitur. Lento igne coques: guttam aceti affundes, vt coaguletur. Tum in cribrum æneum fundes, modicè onerabis. De sero iusculum facies, & croco colorabis. Coagulum in partes secabis. cibus est delicatus. Crustarum fartura: Cancris elixis, crustas & chelas separabis: & quicquid bonæ est pulpæ, minutatim concides: modicum salis, & aromatum pollinem addes: cum ouo permiscebis: & hac fartura rursus implebis crustas, & in veru ligneo super craticula leuiter assabis: sunt qui butyro frigant, id quoque leuiter. Addit & alios modos de pulpis contusis, quos omitto.

Sunt qui pulmentum de astacis sic fermè parent: Astacos coquunt, terunt cum medulla panis candidi, & cum lacte amygdalino per setaceum transigunt, agitant cum sex ouis, modicum aromatici pollinis addunt. In hectica febri laudantur cancri: qui primo in lixiuio bulliant, donec testa eorum possit remoueri: deinde in aqua hordei coquantur perfectè: sed quoniam concoctu difficiles sunt, si in eadem mensa cum alio cibo sumantur, leuior præponatur. Vel abiectis extremitatibus toties in lixiuio forti lauentur, donec grauis eorū odor non ampliùs sentiatur: deinde in aqua hordei ritè decoquantur, Gaynerius. G

Emplastrum ad calidam stomachi vomicam: Cancelli (Cancri) marini aut fluuialis in aqua decocti caro cocta & tunsa cum farina hordeacea mixta, imposita tribus diebus, maturat efficacissimè, & plus quàm fit verisimile, vt à nobis expertum est, Alex. Benedictus. Leonellus Fauentinus carnem cācrorum remedio cuidam ad phthisin miscet. Caro cācrorum ad antidota analeptica secreta, ter lixiuio, vel aqua salsa lauetur, donec odor teter abierit: ex aqua hordei, aut sero butyri coquatur, Syluius. Vide paulo ante in F. circa finem. Electuarium ad marasmū & phthisim ex descriptione Bartolomæi Montagnanæ: Caudarum cancrorum fl. præparatorum libræ dimidium: seminum intybi, acetosæ, scariolæ, lactucæ, cuiusq; drachma sesqui: nuclei pinei purgati vnciæ duæ: sacchari secundæ decoctionis vnciæ quatuor: mellis violacei quantum sufficit, miscentur. Ad tabem aliqui commendant ius de astacis fl. in plenilunio captis. Ipsos etiam astacos riuales & fluuiatiles, in cibo commendant: & liquore arte chymica ex eis destillato partes tabidas, macie & atrophia confectas, illinunt ac perfricant. Tunduntur astaci crudi, cum suis crustis, & chymicis instrumentis ad ignem lentum in vaporem soluuntur: qui densatus in aquam colligitur, vtilis ad tabem & atrophiam, Ryffius.

Pthisicis vtiles sunt cancri fl. quos nimiùm, vt puto, superstitiosè præparari iuuat. per se .n. prosunt, Alex. Benedictus. Ad icterum: Astacis fl. iunioribus numero quinquaginta, contusis, exprime succum: cui admiscebis tantundē chelidonij, vel destillati ex eo liquoris. Hoc æger quaternis haustibus ebibet: mane scilicet, ac vesperi sub somnū, per biduū. Deinde vtēdū balneo sudatorio, de chelidonio similiter, Innominatus. Si vrina impediatur propter calculum, aut stranguriam, sic facies: Cancrum viuum in mortario teres, vinum affundes: sines ita per noctem: postridie manè exprimes, colabis, & propinabis partem

partem ſuperiorem,id eſt puriorem,ægroto.Miſcebis etiam in potu ſemina vrinã cientia, raphani, apij vel petroſelini,lithoſpermi:& nucleos perſicorum in cibo dabis,Incertus.Inuenio & ſimile remedium commendari ad teneſmum,ac promouendam aluum. Vnguentum ad partiũ corporis conſumptionem & atrophiam:Aſtacos fl. viuos cum iecinore vitulino tere ac læuiga: deinde cum oleo oliuarum & laurino,ana libram ſemis,vnguentum conficito. Ad clauos & alia infixa corpori extrahenda: Adipem leporis miſce cum cancro crudo contrito, & impone loco,quem clauus aut quicquid eſt ſubierit: ex aduerſo autem tres aut quatuor fabarum flores illiga:& per horas xij.relinque, Obſcurus. Remediũ quod efficaciſſimum putant ad cephalæam:Cancrum fluuiatilem coctum & diligenter tritum,refrigeratumque cum oleo ſcilicet cucurbitino aut violaceo,aut roſaceo,naribus ſupponunt,vt olfactu iuuet, Alex. Benedictus.

Ad periculoſam linguæ & gutturis inflammationem,quæ & febribus aliquando ſuperuenit,& exercitus epidemio malo ſæpe inuadit:noſtri à colore vocant *die bruni*,remedia ex aſtaco fluuiatili plurimùm laudantur.fiunt autem ab alijs aliter,vt ſubſcribemus, ex libris Germanicis manuſcriptis. Primum eſt huiuſmodi.Aſtacum viuum contuſum cum aceto,colando exprime per linteum.Purganda autem & radenda lingua eſt. deinde ſpatulam ligneam inductam panno cocci colore, in ſuccum illum intinge: ſic linguam & os perfricato.Secundum.Aſtacus refrigerat,hunc circa caput & caudam euiſceratum in pila contunde diligenter: & aquam inde linteo expreſſam, ore tenere ægrotum iube, ita vt collum ſurſum (retro)ac deorſum moueat,nec tamen deglutiat.Tertium, quod à duce quodam militum frequenti experimento cognitum accepi:Aſtacos circiter decem viuos contere:& ſtillatitios liquores intybi, roſarum,& papaueris erratici affunde.inde expreſſus ſuccus vinum rubellum refert.eo linguam abluere,& diligenter ac penitus gargarizare oportet.deinde etiam hauſtum eius mediocrem bibere. Linguã purgatam & abſterſam larido inſulſo perunge.poſt horam aut dimidiam quicquid viſcidę pituitę inſederit, rurſus abſterge,& ſucco aſtacorum præſcripto denuò laua. Mirè ſanat, etiamſi cruſtæ denſiuſculæ iam occuparint linguam. Quartum. Decocto ſaluiæ in aqua os diligenter collue. deinde ſuccum de aſtaco viuo contrito expreſſum propina.& potionem para huiuſmodi:Fungos de ſambuco,ceraſa viſula (quæ acida ſunt & nigricant) ſicca aut recentia, cum pauco alumine in aqua coquito.quæ colata bibi debet. Poſtremo os colluatur aqua pura alumine permixta. Quintum iam perſcripſi in Equo G. Spuma enim de ore equi primùm abluenda eſt lingua &c.

Remedium ex rubeta & cancris pariter vſtis aduerſus cancrum, in mamillis mulierum, in Rubeta G. reperies.

Ex decoctione aſtacorum in aqua remedium aduerſus articularem morbum,habes in Ciconia G.

Aduerſus vnguem oculi(vt vulgò vocant)in equo:Puluerem de cancris vſtis infla. Puluis oculorum cancrorum cum aqua foliorum perſici potus(poſt venam ſectam) medetur pleuritidi nothæ,Leonellus Fauentinus.

Lapilli de aſtacis viuis exempti glauco vel ſubcæruleo colore ſunt:& in fontibus aliquando tales inueniri audio.Triti & poti cordis roborare vires dicuntur,Albertus.Dentes infricatus ex eis pollẽ purgat atque dealbat.Idem cum fæce vini albi arida vlceribus cauis pudendorum inſpergitur vtiliter.Carbones è tilia aceto reſtinctos, cum eodem polline de lapillis aſtacorum aliqui propinant aduerſus ſanguinis grumos ex lapſu,& hæmoptoicis, Adamus Lonicerus. Oſſicula de poplitibus leporum cum lapillis cancrorum trita è vino bibuntur, vt prauos in ventriculo aut alibi humores exiccent, Obſcurus. Videtur & ad calculum renum promouendum, & album muliebrem fluxum, & coli à pituita dolores, & epilepſiam,idem remedium per ſe, vel alijs admixtum profuturum. Ad coſtam fractam in lapſis aut præcipitatis:Lapillos aſtacorum cum penidijs, tragacantha,& liquore ſtillatitio de carduo Mariæ, (vt vocant) mane & veſperi propinato.Lapides qui in cancris, & piſcibus quibuſdam gignuntur, prohibent generationem lapidum in renibus,genitoſque diſſoluunt,Cardanus. Vrinam mouent,non in homine tantum,ſed etiam iumentis.Sunt qui æqualem ſeminum vrticæ partem addant, & ad proliciẽdam vrinam propinent noctu in lecto,è ſtillatitio fragorum liquore,aut vino,aut aqua. Idem aduerſus calculum auxiliari promittunt. Puluis contra calculum, vt in libro quodam Germanico manuſcripto reperi:Iecinoris leporini vſti,apij,id eſt petroſelini vulgò dicti,ſeminis aquileiæ, ſingulorum vnciæ duę. Maxillarum lucij,nucleorum perſicorum,ſanguinis hircini,lithoſpermi ſeminum,ſaxifragę ſeminum, lapillorum de aſtacis,zinziberis albi,cinnamomi,ſingulorum vncia.Aniſi, coriandri, vtriuſq; ſemuncia.Macis drachmæ duæ.Sacchari vnciæ quinque.miſceantur. Ad lunaticos oculos equorum: Aliqui lapillos in capitibus cancrorum repertos terunt, & melle exceptos illinunt. quod alij etiam ad cicatrices & vngues oculorum in equis adhibent.

Oua cancri medentur contra venenatos ſerpentium morſus,Albertus. Aduerſus ſcabiem puerorum à phlegmate ſalſo:Teſtas aſtacorum tritas,oleo roſaceo excipe,& inunge. E teſtis aſtacorum in olla toſtis aliqui puluerem faciunt,egregiè ſiccantem.

H *Alciati Emblema in paraſitos:*

Quos tibi donamus fluuiales accipe cancros, Munera conueniunt moribus iſta tuis.
His oculi vigiles,& forfice plurimus ordo Chelarum armatus,maximaque aluus adeſt,
Sic tibi propenſus ſtat pingui abdomine venter, Perniceſque pedes,ſpiculaque apta pedi.
Cum vagus in triuiis,menſæque ſedilibus erras, Inque alios mordax ſcommata ſalſa iacis.

Vide etiam infrà in Corollario cancri fl.ex Marcello Vergilio H.

ASPIDOCHELONE,vide inter Cete varia,in C elemento.

ASSVLAS, feſtucas, &c. Apuleius in Apologia prima tanquam maris reiectamenta nominat.

ASTRABELI,qui & Strabeli,inter conchas dicentur.

ASTRALVS(alij Auſtratus)piſcis eſt qui aquarum vndas ore ſuſcipit, & oritur quando Pleiades occidunt,eò quòd tunc tempus eſt pluuium,Albertus.Apparet autẽ ex veteribus nõ intellectis trãſcripſiſſe

pſiſſe eum. Aliàs legitur Auſtratus. Coniicio & Aſtaroz eundem eſſe, nec alium intelligendum quàm apuam.

ASTYANAX, Ἀστυάναξ, piſcis quidam, Varinus.

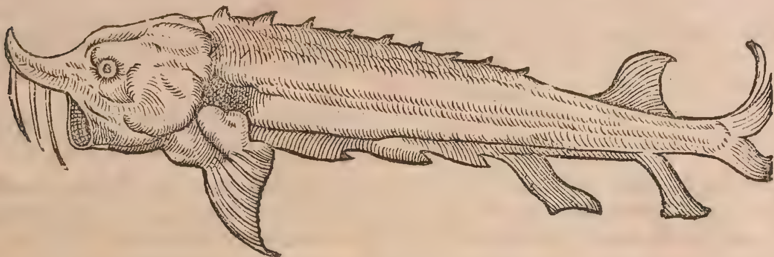
ATHERINA inter Apuas dicta eſt.

ATHILI, Ἄθιλοι, conchæ marinæ ſpecies, Heſychius.

ATTAGENVS piſcis apud Athenæum, Ἀτταγεινὸς, alio nomine ſcepinus (Σκεπινὸς) dicitur a Dorione. Attageni nomen fortè ei poſitum fuerit ab aue ſimiliter inter aues lautiſſima vt hic inter piſces eſt, aut etiam à maculis ac punctis quibus ſimiliter vt auis diſtinguatur: vtroq; genere piſcē, quē Venetijs Marzapā vocant, Bellonius lepradem, attagenem eſſe cōieceris. Antiqui Scepanum attagenem marinū dixerunt, à carnis delicata iucunditate, Bellonius. Et alibi, Liſſa (inquit) vel gliſſa Cretenſibus thyn i nus eſt, quod extra Cretam Capanum vocant, contorta fortaſſis à Scepano dictione. hunc enim eſſe Scepanum nihil vetat, quem Dorion Attagenē marinum appellauit, ſed non eſt Oppiani Scepanus, qui litoralis ac cœnoſus eſt: hic vero thynnus pelagius, in alto mari, delicatiſſimi ſaporis. Oppianus lib. 1. de piſc. Σκεπανοὶ (per α. in medio) ἐν πηλοῖσι καὶ ἐν τενάγεσσι θαλάσσης φέρβονται. Apud Varinum Σκεπινὸς per ι, ſcribitur.

DE ATTILO, RONDELETIVS,

De Attili effigie quam Bellonius exhibuit, vide ſuprà in Antaceo Boryſthenis. Miſit ad me olim etiam Ant. Muſa Braſauolus Ferrarienn. medicus nobiliſſimus Attili effigiem, quæ cum hac Rondeletii pulchrè conuenit: niſi quòd ſpinoſos illos dorſi clypeos, plures, latiores, & contiguos habet.

ATTILVS piſcis eſt magnus, Pado proculdubio peculiaris: etiamſi quidam hac de re dubitent, quibus vix fieri poſſe videatur, tam vaſtæ magnitudinis piſcem in fluuio naſci, quin potius è mari amnem ſubire. Verùm id mihi à vero alienum non videtur, cetaceum piſcem in vaſtis Padi gurgitibus & receſſibus procreari & nutriri. Quòd ſi vel in Mediterraneo mari, vel Oceano naſceretur, vel illic, vel in alijs fluuijs repertum aliquando fuiſſe neceſſe foret, quod nemo vel vidit, vel ſcripſit vnquam. Quare Padi ſolius alumnum dicemus eſſe Attilum, de quo hæc Plinius: Attilus in Pado inertia pingueſcens, ad mille aliquando libras, catenato captus hamo, nec niſi boum iugis extractus. B *Pado peculiaris.* *Plinius.*

Hunc verè à nobis repræſentatum fuiſſe indicat nominis affinitas: ab Italis enim Adello & Adano & Adeno vocatur. Indicat piſcis ipſius figura nuſquam alibi quā in Pado viſa. Poſtremo ipſa magnitudo. Huc accedit doctorum hominū quibus Italia hodie ornata eſt, conſenſus: in quibus eſt Calcaginus, qui cùm ſæpe in Pado Attilum viderit, in epiſtola quadam optimè expreſſit, quam adſcribere ineptum non fuerit, quod nulla alia deſcriptio Attilum nobis propiùs intuendū proponere poſſit. ea eſt huiuſmodi: A

Quòd à me percontaris an Attilus, quem Ladanum vulgaris nomēclatura ſolet appellare, is ſit quem Italia Moronem, Vſonem Pannonia vocitat: paucis reſpondeo, me eundem non exiſtimare, vel ex Plinij teſtimonio, qui eum Pado vult eſſe peculiarem, quo loco de proprijs quorundam amniū piſcibus agit. Sed ego vt tecum agam liberaliùs, non modo te ad Plinij, ſed ad oculorum etiam tuorum teſtimonium prouoco. Totam itaque Attili effigiem, ac membraturam quāta potui breuitate perſtrinxi, & quia non ſatis perſpicuè id fieri poſſet, niſi noti alicuius piſcis exemplo vteremur: Hyccam ſiue Sturionem, qui nullo fermè loco non naſcitur, mihi propoſui. Qui licet in mari natales habeat, ſolet tamen aduerſus amnes mira ſubire voluptate, donec iam præpinguis redeat. Moronis ſiue Vſonis exemplo vtend non duxi, quod neque ij piſces cognoſcantur, neque mihi eorū imago ſatis memoriæ inhæreat. Sic ergo accipe. Attilus hoc differt ab Hycca ſiue Sturione, quod Sturio pelagius eſt, Attilus amnicus & Pado peculiaris. Sturio non temere viſus æquare quatuor talenta Attica, id eſt trecentas libras. Plinius ſcribit Attilum ad mille libras, id eſt, ſupra XIII. talēta excreuiſſe. Quæ magnitudo ſanè inſignis, & raro perſpicua. Attilus quum ad certam magnitudinem excreuit, ſquamas hiſpidas abiicit: quas per quinq, verſus diſpoſitas gerit, in ſumma ſcilicet dorſi ſpina, ex vtroq; latere geminatas & ſibi quaſi parallelas, extremus verſus pinnas attingit. His abiectis tactu læuis euadit, nec habet quod vnguem offendit. Contrà Sturio ſemper hiſpidas ſquamas ſuas tota æſtate retinet. Caro Sturionis callū habet, & mirificè palatum oblectat: Attili contrà fluxa eſt & mollis, & palato parum iucunda. Exiſtimāt piſcatores στεῤῥὸν, id eſt, partem priorem Attili, ad poſteriorem vix eam habere proportionem, quam quatuor ad vnum. Tota. n. vis huius piſcis ſita eſt in capite & parte capiti attigua. Quæ obſeruatio etſi ad Sturionem etiam aliosq; piſces pertineat, autore Ariſtotele ac Plinio: cuius verba ſunt videlicet: Capita piſcibus portione corporum maxima, fortaſſis vt mergantur: tamen in Attilo neſcio quomodo præter cæteros luculēta eſt atque admirabilis. Parui ſunt oculi Attilo in tanta mole capitis. Sturio & Attilus habēt os in parte † prona, eo propè in loco cui in cæteris perfectioribus animantibus reſpondent omoplatæ. Os vtriq; ſine dentibus, ſed Sturioni fermè orbiculatū: Attilo multò maius, & ad lineā obliquā inciſum, quo aperto, vaſto illo hiatu piſces deuorat, quos reſpirando κατὰ διαδοχὴν (ita piſcatores putant) contraxit. Loca piſculenta maximè frequentat, hyberno præcipuè tempore vorticoſas voragines: ad quas piſces frigoris impatientes, teporis gratia ſe recipiunt. Roſtrum Sturioni reſimum ac latiuſculum, ad imaginem ferè Delphini & oxyrynchi: Attilo planum, & paulò minus quàm in mucronem deſinens. Attilo tergi color *Cælius Calcagninus de Attilo, & quid a Sturione differat.* B *Sturio.* *Spinæ Attili.* *† ſupina.* C B

 albicans

D albicans & lanosus, Sturioni vergit in glaucum. Quod Plinius tradit de Clupea minimo pisciũ, si Attilo comparetur, quæ venam quandam eius faucibus mira cupiditate appetit, eumq; ita (morsu) exanimat: hoc sibi ingenuè incompertũ nostra ætate piscatores testatur. Cæterũ ꝙ inertia pinguescat, ꝙ catenato capiatur hamo, quòd nisi iugis boum extrahatur, hęc & certa sunt, & Padi accolis dant quotidiana spectacula. Hactenus de Attilo Calcagninus, quibus pauca addemus ad Attilum agnoscendum nõ inutilia.

Clupea.

B Os clausũ ad obliq̃ lineã incisũ est, sed apertũ & hiãs arotũdũ. Ante illud pédétè rostro appédices. carno sę & molles. Brãchias optas habet, ad quas pinę sitæ sũt. Clypeata† ossa tergo gerit Sturionis ritu, sed ea tẽpore abiicit, ꝙ in causa est cur alij sine ossib⁹ alij cũ ossibus depingãt. post q̃ pina dorsi est vnica, cui parte supina subiacẽt duę, quales omnino sũt Sturioni. Cauda etiã in duas deficit. Sed ne iis q̃ antea à nobis dicta sũt repugnare videatur ꝙ dixit Calcagninus, os Attilo & Sturioni esse in ꝓna parte: cũ dixerimus Sturioni, Galeis, pluribusq; alijs piscibus, quibus os nõ est in prõptu, sed sub rostro latet, vt in Sturione & Attilo, illis esse in supina nõ in ꝓna parte: animaduertẽdũ est Calcagninũ nõ satis rectè, neq; ex Aristotelis sẽtẽtia ꝓnã partẽ appellasse: supina.n. dicẽda est nõ ꝓna, q̃ sub rostro est, quâ vẽter & viscera cõtinẽtur: quâ verò superior capitis pars & dorsum ꝓna, vt rectè sic dicamus Attilũ & Sturionẽ os habere in supina parte, Vranoscopũ in ꝓna. Quod Aristotelis authoritate cõꝓbamus. Is.n. de pisciũ genere & differẽtijs tractãs sic scribit: Τῶν δὲ ἐνύδρων ζώων τὸ τῶν ἰχθύων γένος ἕν, ἀπὸ τῶν ἄλλων ἀφώρισαι, πολλὰς περιέχον ἰδέας. κεφαλὴν μὲν γὰρ ἔχει, καὶ τὰ πρανῆ: καὶ τὰ ὕπτια, ἐν ᾧ ἡ γαστὴρ καὶ τὰ σπλάγχνα. Gaza sic: Piscium genus inter ea quę aquas incolunt, vnũ distingui à cęteris iure potest, cùm forma euariet numerosiore. Habet id caput, & prona, & supina: parte qua venter & viscera continentur supina habet. Id quod non solum de piscibus, sed etiam de quadrupedibus traditur ab Aristotele: Ἔχουσι δὲ τὰ τετράποδα ζῶα, ὅσα μὲν ὁ ἄνθρωπος μέρη ἔχει ἐν τῷ πρόσθεν, κάτω ἐν τοῖς ὑπτίοις: τὰ δὲ ὄπισθεν, ἐν τοῖς πρανέσιν. id est, Partes quas homo habet priores, quadrupedes infra habent, & supinas: quas autem ille posteriores, hæ pronas.

**squamas Calcagninus appellat.*

prona & supina differentia.

Lib. 2. de Hist. cap. 13.

Lib. 2. de Hist. cap. 2.

F Sed ad Attilum reuertatur oratio. Is carne est molli, parum suaui. pro Sturione delicatissimo aliquando venditur. sed sapore impostura detegitur.

E Piscatores Ferrarienses mihi aliquando narrarunt Attilum capi sagena per transuersum amnem iniecta, ex cucurbitis exsiccatis suspensa, in quam nauiculis vtrinque dispositis vrgetur & compellitur.

DE EODEM, BELLONIVS.

A Sturioni magna ex parte respondet piscis cartilagineus, Ferrarię frequentissimus, inter Padi diuitias merito connumeratus, quem Adanum vulgus vocat, quemque puto antiquorum esse Attilum.

B Ingentis est magnitudinis, cætera Sturionem tam internis, quàm externis partibus refert: hoc dépto, ꝙ pro eminentioribus ac callosis illis elatis tuberculis, quibus Sturio quinis carinis præditus est, hic stigmatis tãtũ liuidis, sessilibusq; maculis, in cute minus aspera, ad latera sit distinctus. Præterea vnicam tantùm pinnam ab ano ad caudam gerit: Sturio autẽ duas habet. Cęterũ, os Attilo prominet oblongum, fistulosum sublongo etiam naso, sed carne non est vsque adeò delicata, vt Sturionis: nec enim tãti in Ferrariensi aut Bononiensi foro piscario vænire solet.

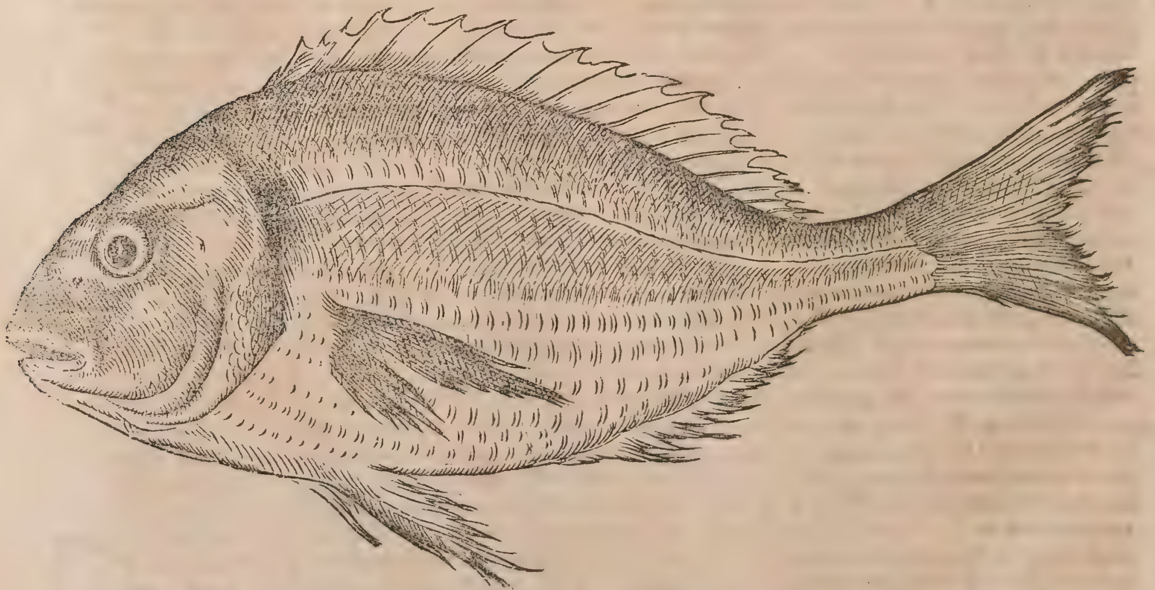
E Capitur interdum sagena, cucurbitis fulta, & transuersum in amnem cõiecta, præcedentibus vtrinq; sandalijs, in quibus piscatores Attilos secũdum rapidi fluminis cursum in sagenam cogant. Hoc nostra Gallia, atque adeò Germania & Hispania caret.

COROLLARIVM.

Attilus non est Sturio, vt aliqui existimarunt: sed qui nunc Attina siue Adena ab accolis Padi nominatur, Fr. Massarius. Gillius vulgò scribit Ladamim (lego Ladanum, vel potiùs Ladano, l. Initiale loco articuli est) appellari. Plinius hunc ait (verba sunt Galli) ad octingentas & mille aliquando libras peruenire. is quem vidi, ad sexcentas libras accedebat. AVLOPIVS vel Aulopias, vide in Anthia.

DE AVRATA, RONDELETIVS.

Iconem hanc dedimus nos, Vt Venetiis expressam habuimus. Rondeletii meliorem esse puto, quæ & dentes in ore, & toto corpore squamas ostendit. & pinnam dorsi non vndiquaque similem, sed anteriore dimidia parte spiculis distinctam per interualla spinosis, posteriore non item.

A ΧΡΥΣΟΦΡΥΣ, Latinè Aurata vel Orata, ab auri colore: nam pro auro orum rustici dicebant, vt orichalcum & oriculam, pro aurichalco & auricula, vt scribit Festus:) ἰωνίσκος ab Ephesiis autore Archestrato dicitur. Prouinciales & Hispani dorade vocant, seruata ab omnibus eadem ferè nominis ratione, nisi quod Græci χρύσοφρυν à parte, supercilijs scilicet aureis, nuncupantes, rem melius indicarunt. Hoc quoque tempore apud Græcos nomen suum retinet. Id etiam non omittendum, à Græcis non solùm piscem hunc, sed etiam Pompilum χρύσοφρυν appellatum.

Athen. lib. 7.

In Gallia

In Gallia Narbonensi pro ætatis differentia, quæ magnitudine definitur, diuersa nomina habet. Quæ palmi magnitudinem nondum attingit, sauquene dicitur: quæ cubiti est magnitudine, daurade: quę inter illas est, meiane, quasi dicas mediam. Piscatores nostri maximam auratam subredaurade vocant, id est supra auratam, quòd communem magnitudinem superet. Galli *daurée*, quem nos fabrum esse dicimus, vocant, ne qui nominis affinitate decipiantur. Auratam verò nostram brame de mer: quo nomine etiam sparum, cantharum, & similis figuræ pisces nuncupant. *Athen. lib. 7.*

Aurata piscis est marinus, litoralis, stagna aliquando marina subit, ibiq; pinguescit. In dulces etiam aquas conuehebatur ab antiquis. Inde lacus Velinus, inde etiam Sabatinus, & item Vulsinensis, & Ciminus lupos auratasque procreauerunt, inquit Columella. B *Lib. 8. cap. 16.*

Ad cubiti magnitudinem accrescit, lato est corpore, non rotundo sed compresso: squamis integitur medijs, colore est vario varijs in partibus. Dorsum ex cœruleo nigrescit, latera argentea sunt, venter lacteo colore. Supercilijs quidem & palpebris caret, sed per similitudinem, à locis illis in quibus in cæteris animantibus supercilia esse solent, aureo colore fulgentibus, aurea supercilia habere dicitur, maximè cùm satis accreuerit: vnde illis nomen à Græcis positum. Oculis est medijs. Branchiarum opercula sunt ossea, alia parte purpureo, alia nigro colore perfusa. Os mediocre, maxillæ latæ & robustæ. dentes anteriores serrati, latiusculi, in acutum desinẽtes, breues. in superiore & inferiore maxilla ossea tubercula, dura, quibus vice dentium molarium pectines, & tellinas frangit, & mandit. Branchias vtrinque quaternas habet, duplices. Pinnis natat quatuor, binis ad branchias positis, lõgioribus, binis in supina parte, breuioribus. Præter has quatuor pinnas ab Aristotele numeratas, à podice pinnam vnã cõperies ad caudã ferè deductã, tribus nixam aculeis. Dorsum multis & acutis aculeis, tenui mẽbrana connexis horret: quos cùm natat, erigit: dum quiescit, deprimit, ac veluti recondit. Aculeorum primi minores, medij maiores, postremi in mollem quandam & pilis similem substantiam degenerant. A capite ad caudã lineæ aliquot subobscuræ ductæ sunt. Cauda lata & magna, sursum spectat, veluti ex duabus pinnis cõstans trianguli figuram describentibus. Peritonæũ colore nigro. Ventriculus subiacet magnus, cum paucis appẽdicibus, breuibus & latis. splẽ nigrescit. Hepa magnũ est, à quo fellis vesicula pẽdet longa, pĩguedine obducta. Fel viride. Intestina pĩguedine oblita in gyros ducta, lata. Cor in pectore quadratũ.

Aurata parit æstate, maximè vbi flumina in mare influũt, vt scribit Aristoteles: parit etiã in stagnis marinis. Dormit interdiu tã arctè, vt fuscina sępenumero capiatur, alioq; fuscina capi nõ posse existimatur. C *Lib. 6 de Hist. ani. cap 17. &*

Piscis est timidissimus, frigoris impatiens: quia lapides habet in capite, quò fit vt hyemis iniurias maximè patiatur. *Lib. 5. cap. 10.*

Deinceps qua sit substantia succóue dicendum. Archestratus peritus opsoniorum æstimator auratam Ephesiam laudat apud Athenæum: F *Lib. 7.*

Χρύσοφρυν ἐξ Ἐφέσου τὸν πίονα μὴ παράλειπε — *Auratam ex Epheso ne prætermittito pinguem.*

Apud eundem Hicesius ait, piscem hunc & suauissimum, & inter omnes ori esse gratissimũ, quique maximè alat. Et Eupolis auratas lupis præfert, cùm scribit: δραχμῶν ἑκατὸν ἰχθῦς ἐωνημένος, μόνον ὀκτὼ λάβρακας, χρυσόφρυς δώδεκα: i. pisces drachmis centum emptos, octo solùm lupos, auratas duodecim. Nec puduit Sergium Oratam cognomen inde accepisse, quòd ei pisces auratæ fuerint charissimi. Alio loco Atheneus ex Diphilo, auratam rationem melanuri sequi testatur. & Mnesitheus Atheniensis difficilem quidem concoctu auratam esse, sed cùm concocta fuerit, multum alere dixit. Et Cornelius Celsus auratam in ijs recenset cibis, qui duri sunt & robustiores. Romani Tarentinam prætulerunt, eam maximè, quæ Lucrinum lacum ingressa, illic concharum esu pinguerat, Martialis: *Ibidem.* *Ibidem.* *Lib. 8.* *Lib. 2. cap. 18*

Non omnis laudem pretiumque aurata meretur, — *Sed cui solus erit concha Lucrina cibus.*

In precio est apud nos quæ capitur in stagno, quod Martegue, & in eo quod Latera appellatur. Optima quæ in stagno ad montem Cetium pinguit. In hac opinionum varietate sic sentiendum: Auratam carne esse media, neque molli, neque dura, optimumq; succum gignere: & saxatilium carne paulò esse duriorem. vescitur enim non solùm pisciculis, sed tellinis, cõchylijs paruis, quas validis maxillis frangit, scarique rictu ruminat. Cæterùm pro ratione ætatis, locorumq; in quibus degit, succo esse diuerso. nam quas medias prius vocauimus, eæ succi bonitate & suauitate cæteris præstant. Quare qui concoctu difficiles esse dixerunt, eas quæ maiores sunt, & seniores intellexerunt. Eligendæ etiam sunt quę in profundo stagno & puro, vel in mari mediterraneo capiuntur. Nam in Oceano rariores sunt, & sicciore durioreque carne. Quæ in stagnis aquisue alijs impuris degunt, deteriores.

Aurata in cibo ijs qui venenatum mel deuorarunt auxilio est, Plin. lib. 32. cap. 5. G

In stagno nostro fiunt sepes ex tamarice, quibus retia obtenduntur, in quibus tanta auratarum copia capitur, & sale conditur, vt in tota Gallia Narbonensi & Delphinatu, maximè quo tempore à carnibus omnino abstinetur, non pauperum modò, sed etiam diuitum mensis apponantur. Non multùm dissimilem auratarum capiendarum rationem, veteribus in vsu fuisse testis est Aelianus lib. 11. cap. 34. E *Vide plura mox in Aurata stagni mar.* **ut in Corollario refertur.*

Præparatur varijs modis. Nam si in aqua & vino elixetur, vt Galli parant, palato grata est: item si in aqua & aceto. optima si in oleo & pauca aqua elixetur, croco, pipere, aceto, vuis passis additis: vel vt Itali faciunt, si in craticula assetur, rigata oleo & omphacio. Quòd si ventri inseratur vmbella fœniculi, vel ramus libanotidis, fit odor atior & melior, quod maximè quando in stagno nutrita est, faciendum. Assatur & calida comeditur: vel assatur, & aceto pipereque conspersa asseruatur, frigidaque editur. Farinã bene subactã & pistã conclusa, oleo, omphacio, aromatisque delicatioribus condita, optima etiam est, maximè si è maioribus fit. Sale condita in aqua dulci elixatur, & cum aceto editur. Sunt qui aqua maceratam ad minuendam salsuginem, in sartagine frigunt: & sapa, aceto, cepisque condiẽdo saporem optimum ei conciliant, quò maximè nostri delectantur. Sapa etenim salsuginem dulcedine sua temperat, acetum, acorem iucundum, cepa nidorem gratum addit. F *Apparatus.*

DE AVRATA STAGNI MARINI.

RONDELETIVS.

STAGNA marina vere cateruatim subeũt Auratæ, vt illic æstatẽ trãsigant. deinde in mare remeãt non impeditæ. Verum nostri ex tamaricum ramis sepes contexunt, trianguli figura. cuius extremum &

acutum angulum ingredientibus aperiunt, regredientibus occludunt, nassisque adhibitis, vel retibus, vel †ventriculo quo tempore carnium opsonijs nobis omnino interdictum est, incredibilē Auratarum multitudinem capiunt, quæ piscandi ratio tertio quoque anno tantū repeti potest. Hæ Auratæ figura ab alijs non differunt. Pinguiores quidē sunt, sed lutū magis olēt, vel quia in luto degūt, vel quia Cōchulis pisciculisque luto viuentibus vescuntur, tum etiam limo, lutulentaque aqua. Vnde & Mugiles, qui à piscibus omnino abstinent, lutū resipiūt & omnes pisces qui in puriore stagno versantur, minus lutum resipiunt. Non sunt tamen istæ Auratæ negligendæ in marinarum inopia, sed euisceratæ coquēdæ sunt, & fœniculi, vel origani, vel alterius odoratæ herbæ ramulis infarciendæ, vt virosus ille odor euincatur.

†verricula.

DE AVRATA, BELLONIVS.

A Aurata mari mediterraneo cognita, Gallis tamen ignota (nihil enim habet cum Dorada Massiliēsium commune, de qua in Anthijs dictum est†) Oppiano à fuluis supercilijs Chrysophrys appellatur.

*Inter Anthias dixerat piscem S Petri a Gallis Doradā vel Dorce vocari.

In Dentalis longitudinem ac latitudinem excrescit. Pinnam gerit in tergore continuam, quatuor & viginti aristis munitam, quarum duodecim anteriores in mucronem desinunt. Reliquū pinnę obtusum est. Porrò duos fert aculeos in alia pinna quæ ano vicina est, Sargi aculeis imbecilliores. Duas præterea pinnas sub ventre habet, & vtrinque circa branchias vnam: lineam super oculis vtrinq; ferè obliquam,
B aureo nitore micantem, vnde Græcis nomen habet. Est & in Aurata peculiaris quædam nota, quam tu percipies, vbi est linea illa arcuata, quæ latera vtrinque diuidit, & ad branchias desinit: ibi n. magna quædam vtrinq; litura nigra suggillatur. Dētes habet albos, optimo ordine in gyrū maxillæ dispositos, oblongos & subrotundos, vt Sargus: non autem latos vt Scarus. In interna autem maxillæ parte, multos præterea molares vt Sargus habet, sed in Sargo latiores sunt, quibus plerique in annulis pro gemmis vtuntur: siquidē peroptimè eos lapides referūt, quos Gallico vocabulo Crapaudinas dicimus. Caudam habet latam, bifurcam, & penè lunatam: branchias vtrinque quatuor: labra admodum crassa: squamas latiusculas, vt Dentalis.

C Pelagius piscis est, partim saxosis, partim arenosis locis degens: Litora quoque sequitur.

B Fuscina sæpenumero capitur interdiu, atque etiam noctū dormiens, vt lupus.

F Carnem habet candidam, solidam, & quæ bonum procreat succum, abundeque nutrit, facilè digeritur atque excernitur.

COROLLARIVM.

A Aurata dicta est quòd aureū superciliū gerat, vt in auratis senioribus cernitur Fr. Massarius. Aurata Hispanis alicubi vocatur doradilla. Anglis *Gilteheade*, vel *Goldenete*, quasi Aureus oculus vel, *Gyldenpole*. piscis est sic dictus ab aureo capitis colore. habet is in fronte, vt ferunt, aliquid concretum, quod auri instar in aquis lucet. Dētes eo ordine dispositos, quo *checkezeeth*. schachorū seu latrūculorū ludi dētes siue spatia distincta interpretantur) quibus cōminuit & cōfringit (φ sæpe noctu audiuerūt piscatores) cochleas & alia testacea quibus vescitur. alij auratam, alij scarum esse putant. Vocatur etiam *Gyldenpole* piscis apud eosdem similis Lucernæ, vel Cuculo (vt audio) mixti coloris ex cinereo & rubro. *Pole* est occiput, quo lucet vt aurū. Germanicè dici potest *ein Goldbreme. oder Goldbrachsme, oder Meerbrachsmenart.* Aurata in Aquitania Daurade dicitur, Innominatus. Existimant quidam inter Auratas à piscatoribus (Romæ) vendi Scarum, maximè squamarum specie Auratis similem. cæterum ego crediderim eum non facilè à nobis deprehendi errore vendentium: qui similitudine decepti, neque animaduersa saporis nobilitate in foro piscario eum auratis & Sargis commiscere consueuerint. Consensu tamē piscatorum Zaphirus piscis, sic à cyaneo eius gemmæ colore dictus, inter Auratas longè sapidissimus existimatr, qui fortasse Scarus antiquis fuerit, Iouius. Imperitè quidam trutam piscem, *ein Forellen*, interpretantur Auratam.

Zaphirus.

B Circa Berenicen Libyæ fluuius est Λήθων, in quo nascitur labrax & aurata, Ptolemus Euergetes apud Athenæum. Aurata etiam in maritimis lacubus gignitur, Aristoteles. Auratis proxima forma sunt spari: item synodontes, verum maiores, Aristot. Ad sesquipedem eas accedere, & quindecim libras aliquando appendere audio. Binas pinnas parte prona, & totidem supina habent, Aristot. & Plinius. sed meliùs de pinnis earum Rondeletius scripsit. Paucæ appendices eis supernè circa ventriculum exeunt: & in eodem genere alijs plures alijs pauciores.

C Aurata piscis est litoralis, Aristot. In petris & arenis pascitur, Oppianus. Maiorum piscium genus ab alijs τμητὸ, ab alijs pelagium dicitur, vt auratæ, glauci, phagri, Athenæus Mnesitheus. Aurata carniuora tantum est, Aristot. Pariunt hyeme, (æstate, vt libri Aristotelis habent) & bis pariunt, Athenæus tanquam ex Aristotele. Plurimum temporis latent, Aristot. Medijs feruoribus sexagenis diebus latent, Plinius. Aurata quoque hyeme laborat vt capito, Aristot.

D Aurata omnium piscium timidissimus est, Aelianus.

E Veteres Romani Auratarum aliorumque pelagiorum piscium semina atq; viuaria in mediterraneos lacus deferebant, Iouius (ex Columella) Arenosi gurgites, planos quidē nō pessimè, sed pelagios meliùs pascunt, vt auratas ac dētices, Punicasq; & indigenas, Columella. Auratæ fuscina interdiu sæpenumero dormiētes capiūtur, Aristot. Mænides esca sunt Auratis, Oppianus lib. 3. de pisc. Aurata omniū piscium timidissimus est. nam sub Arcturi tempus, cum maris accessus & recessus maximè fiunt, & eò altius exaggerata arena, ad littus relinquitur, vt naues sæpe ab omnibus aquis nudæ in terra maneant: tū piscatores postquàm populorum arborum ramos frondibus conuestitos paxillorum modo in mucronem acutos in arenam defixêre, discedunt: pòst autem rursus accedens mare secum imbellem Auratarum multitudinem attrahit. Quæ vbi æstus reciprocauit & recessit, in exigua aqua concauis locis retenta relinquuntur, & verò ramorum metu quiescunt. Adeò nimirum ramos vento agitatos exhorrent, vt ne loco quidem se commouere audeant. Quamobrem primo cuique magnum meticulosorum piscium numerum capere & ferire licet. Neque modo ab vsu piscandi instructi, sed etiam totius piscationis rudes, atque adeò pueri & fœminæ capere possunt, Aelianus.

F Minimè intus vitiātur (in vētriculo corrūpūtur) aues, & eæ potiùs duriores: auratæ pisces. neq; solū aurata pura, aut scarus, sed etiā lolligo, locusta, polypus, Celsus. quid si legamus? neq; solū aurata, coru?, & scarus.

& ſcarus. Nam & alibi idem author, Piſcium (inquit) eorum qui ex media materia ſunt (id eſt mediocriter alunt) ex quibus ſalſamenta quoq; fieri poſſunt, qualis lacertus eſt, (minùs ſunt graues:) deinde qui quamuis teneriores, tamẽ duri ſunt, vt aurata, coruus, ſcarus, oculata. In dyſenteria hepatica ex intemperie frigida, ex piſcibus dare conuenit merulam, auratam, & præcipuè mullum, Trallianus. Χρύσοφρυν ἐξ Ἐφέσου τὸν πίονα μὴ παράλειπε, Ὃν κεῖνοι καλέουσιν ἰωνίσκον: λάβε αὐτὸν Θρέμμα Σελινοῦντος σεμνοῦ, πλυνῶν δὲ νιν ὀρθῶς. Εἶθ' ὅλον ὀπτήσας παράθες, κἂν ᾖ δεκάπηχυς, Archeſtratus. Auratæ æſtate rarò, hyeme autem frequentiſſimè capiuntur, quæ tum laudatiores exiſtunt. Ipſæ inter cæteros piſces peculiari quadam dote ſingularem & ſaporis ſimul & ſalubritatis gratiam obtinent. Rectè coquentur, ſi ex præcepto Galeni eas in craticula ſubditis mitioribus prunis, oleo & ſale acetoque conſperſeris, Iouius. Ius in auratam deſcribit Apicius lib. 10. cap. 12. & patinam de aurata, lib. 4. cap. 2. Si pinguis eſt orata, elixam: ſi maceſcit, aſſam facito, ac moreto viridi ſuffundito, Platina.

H.a. Χρύσοφρυς proparoxytonum in recto ſingulari probè ſcribitur, χρυσόφρυς verò paroxytonum in pluralibus recto, accuſatiuo, & vocatiuo. Plinius circa finem libri 32. chryſon piſcem ex Ouidio nominat, apud quem non chryſos ſed chryſophrys legitur, Et auri Chryſophrys imitata decus: quare corruptum à librarijs Plinij locum dixerim, vt & alia quædam piſcium ex Ouidio vocabula: ſicuti nos nuper ſcholijs in Halieuticon Ouidij æditis oſtendimus. Etelis, Ἐτελίς, piſcis idem qui chryſophrys, Heſychius & Varinus. Etelis Ariſtoteli piſcis eſt ſquamoſus, & oua parit. hunc piſcem Niphus Italus ait à ruſticis cacalonem vocari: quaſi verò non innumeri ſint piſces ſquamoſi ouipari, vt duabus tantũ his notis, quiſnam piſcis ſit etelis, conſtare non poſſit. Rondeletius quoque inter piſces ſibi ignotos numerat. Ἱερὸν ἰχθῦν, id eſt ſacrum piſcem apud Homerũ, alij aliter interpretantur, anthiam, callichthyn, auratam, pompilum, &c. Vide ſuprà inter Anthias. Clitarchus apud Athenæum, Nautæ (inquit) pompilum piſcem ſacrum appellant, eò quod naues è pelago deducat ad portum vſque: atque ideo pompilum dici, cum ſit aurata. Sed nos de Pompilo piſce diuerſo ab aurata, ſuo loco agemus. Χρύσειον ἐν ὀφρύσιν ἱερὸν ἰχθῦν, Callimachus. Ἢ δρομίην χρύσειον ἐν ὀφρύσιν ἱερὸν ἰχθῦν, Eratoſthenes. videtur autem de pompilo ſentire, niſi quis auratã potiùs intelligat. Ἐν δ' αὐτῇ πλωτοὶ χρυσώπιδες ἰχθύες ἐλλοὶ Νήχοντες παίζουσι δι' ὕδατος ἀμβροσίοιο, Eumelus vel Arctinus Titanomachiæ autor, apud Athenæum. Alia eſt fluuiatilis aurata, vt vulgò Padi accolæ Ferrariæ & alibi nominant. quidam Germanicè *Monfiſch* mihi interpretabatur. Hunc eſſe coniicio quem noſtri *ein Schuual* vocant, Gardonum Galli, de quo ſupra inter albos piſces ſcripſi. iris oculorum aurei in eo coloris eſt. Chryſophis (malim Χρυσοφανής) gemma aurum videtur eſſe, Plinius. Nónne à piſcibus appellati ſunt Sergius Orata & Lucius Muræna? Columella lib. 8. Macrobius etiam 3. Saturn. Oratam cognominatum ſcribit, quòd piſces auratæ ei fuerint chariſſimi. Varro etiam lib. 3. de re ruſtica eius meminit, & Val. Maximus. Sed aliter Feſtus, Sergium quendam prædiuitem (inquit) quòd duobus annulis aureis & grandibus vteretur, Oratam dicunt eſſe appellatum. Oſtrearum viuaria primus omnium Sergius Orata inuenit in Baiano ætate L. Craſſi oratoris, &c. Plinius. Etelis. Serg. Orata.

b. Ἀγλαΐῃ χρύσοφρυς ἐπώνυμος, Oppianus lib. 1. de piſc. Χρύσοφρυς ὃς κάλλιστος ἐν ἄλλοις ἔπλετ' ἰχθύς, Matron Parodus in deſcriptione conuiuij Attici.

g. Chryſophryos auis (piſcis) oculi ſuſpenſi tertianarios ſanant. Cor quoque eius tritum ſuſpenſum febricitantem curat. Lapis capitis eius ad collum ſuſpenſus, phthiſicos ſanat, Kiranides lib. 1. Et rurſus libro 4. Oculi tertianam & omnem ophthalmiam ſanant.

h. Veneri ſacer exiſtimatus eſt hic piſcis: vnde Archippus apud Athenæum, Ἱερὸς Ἀφροδίτης χρύσοφρυς Κυθηρείας.

AVRIS marina, alio nomine Patella fera dicitur. Vide in Patella.

AVRIS Veneris inter conchas dicetur.

AVSTRATVS (alij Aſtratus) piſcis eſt, qui aquarum vndam ore ſuſcipit, & oritur quando Pleiades occidunt, eò quòd tunc tempus eſt pluuiarum, Albertus. videtur autem vocabulum corruptum, & ad Apuam pertinere quæ de hoc piſce refert.

AVXVMÆ, vide in Thunno.

AZELVS (Arabicè) piſcis cetacei generis, ex cuius ventre ambra eximitur. Vide inter Cete.

DE PISCIBVS QVORVM NOMINA B. LITERA INITIALI SCRIBVNTVR.

BABYLONICI piſces. Lege infra in Cordylo.

BACCALEARVM à piſce dicta regio ad Septentrionem, Authot Nauigationis Magellanicæ.

BACANTIBVS, malus piſcis: Βακάντιβος, κακὸς ἰχθῦς: de homine voluptuario: qui otium ſectetur, nec ſuis negotijs incumbat, Varinus. Suidas piſcis non meminit, in huius vocis, quæ Latina videtur, interpretatione. βακάντης, ὁ σχολαστής, & βακάντιβος, σχολαστής, μὴ παραμένων τῷ πράγματι αὐτοῦ: homo ſcilicet vagus, vagabundus, otioſus. Σχολαστής quidem Græcis dubiæ ſignificationis eſt. nam & ſimpliciter otioſum hominem denotat: & rurſus diligentem & aſſiduum circa vnam rem aliquam, ita vt cæteris omnibus abſtineat & otietur: vnde & vacare alicui ſtudio Latini dicunt illum qui in id vnum intentus, alijs omnibus curis ſtudiiſque vacuus ſit. atq; ita ſcholaſtici κατ' ἐξοχὴν dicti, qui bonis literis operam nauant. Itaque Vacantem & Vacantiuum, in bonam partem potius interpretarer, τὸν σχολαστὴν καὶ παραμένοντα τῷ αὐτοῦ πράγματι, hoc eſt vacantẽ, potius quàm vagantem. Sed quid hoc ad piſces? quonian Varinus ita refert, vt Vacantiuus nomen piſcis videri queat: errore forſan librariorum, quoniam proximè ante in Bæone piſce parœmiam retulerat, Μή μοι βαιὼν κακὸς ἰχθῦς, ἐπὶ φιληδόνου.

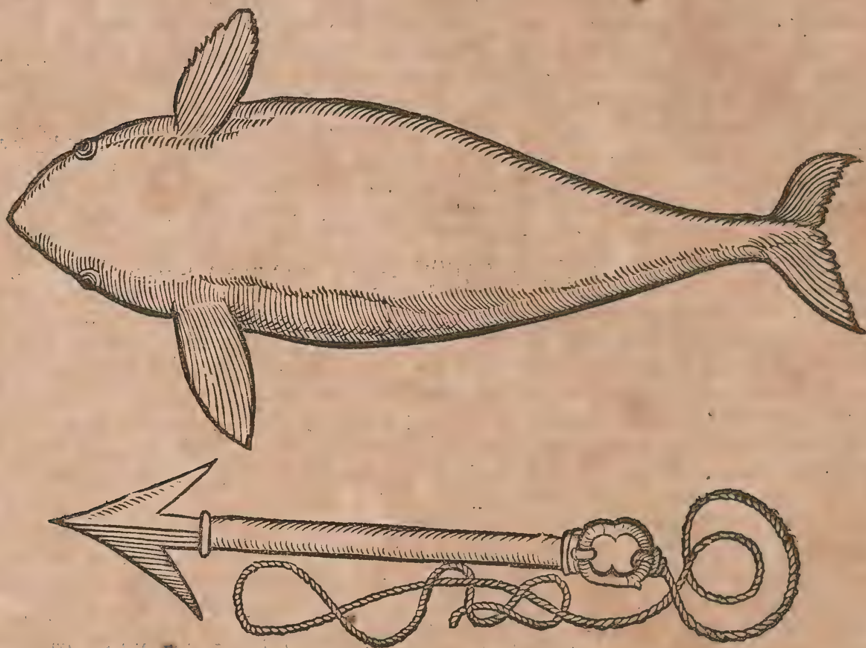
BACCHVS, vide in Corollario j. de Aſello. & in Mugilis Labeonis Corollario.

BÆON, quære infra In Blenno.

DE BALAENA VVLGO DICTA, SIVE DE MYSTICETO ARISTOTELIS, MVSCVLO PLINII.

RONDELETIVS.

Plinius confundere videtur Musculum beluam, & piscem balænarum ducem. Hunc cetum infra in C. vbi de Cetis diuersis agitur, Britannicum cognominabimus: vbi & iconem & descriptionem diuersas habes.

A

ANTIQVI balænę nomine vnicam duntaxat belluam intellexerunt, quo nunc piscatores Santonici & Hispani ad physeteres, orcas, aliosque prægrandes, & balænæ persimiles beluas abutuntur,
B quas tamen vernaculis, & proprijs nominibus distinguunt, vt ex sequentibus perspicuum fiet.

Primùm igitur in Aquitanici maris litore, & in India, immensa belua capitur, quam balænam vocāt: plurimùm XXXVI. cubitos longa est, octo alta, oris scissura ad duodeuiginti pedes porrigitur, dentes in eo nulli, sed horum loco in vtraque maxilla corneæ sunt laminæ nigræ, sensim in pilos suillis similes desinentes: quæ in interiore, & posteriore siue interiore oris parte breuiores sunt, in media longiores. ab interioribus lingua intus continetur, & coërcetur, inde educta vel abscissa, ita diffunditur, vt in eūdem locum recipi posteà non possit: maxima enim est, laxa admodum substantia. sale cōditur, & à plurimis in maximis habetur delicijs. est enim omnium corporis partium tenerrima, ex ea XXIIII. vasa implentur, cuiusmodi sunt ea quibus in Gallia salsamenta conduntur, vt huc & illuc conuehantur. Oculi quatuor vlnarum spatio à se distant, foris parui apparent, intus capitis humani magnitudinē superāt. Quamobrem falluntur ij qui bubulis maiores esse negāt. Pinnas duas maximas in lateribus habet, quibus natat & catulos in metu occultat. In dorso nullam habet. Cauda situ caudis delphinorum similis est, figurâ non multùm absimilis: quam quum mouet, ita mare agitat, vt nauiculas submergat, vel si cymbam attingit, euertat. Rostro est breui, fistula caret. corio duro, nigro, integitur sine pilis, cui lepades & ostrea hęrentia aliquando reperiūtur. Internę partes velùti in delphino, pulmones, renes, vesica, testes, pudendum. In huius beluæ ventriculo, mucus, spuma, aqua, alga fœtida inueniuntur, sine vllis piscium frustis: vt inde appareat carniuoram non esse. In quarundam ventriculo ambra visa est.

Interiora.

A Huiusmodi planè est belua quam capiti huic præfiximus, quam cum vulgo balænam appellauimus alibi. sed balæna veterum non est: fistula enim caret, id quod mihi omni asseueratione affirmarunt, qui quotannis his beluis insidiantur, & captas in partes secant. Fistulam autem veteres omnes vno consensu balænæ tribuunt. Quare cùm balæna veterum non sit, ex vnica nota, propria quidem, & quæ nulli cùm hac communis sit, μυστίκητον Aristotelis esse colligo, quem Gaza Plinium secutus musculus Latinè appellat. Ἔτι δὲ καὶ ὁ μυστίκητος ὀδόντας ἐν τῷ στόματι οὐκ ἔχει, τρίχας δὲ ὁμοίας ὑείαις. Gaza, Musculum etiā piscis pilos in ore intus habet vice dentium, quibus omnino caret, suillis similes. Plinius, Musculus marinus qui balænam antecedit, dentes nullos habet sed pro ijs setis intus os hirtum, (& linguam etiam ac palatum.) Alio in loco Plinius inter beluas marinas musculum numerat. Vt à beluis ordiamur, arbores, physeteres, balænæ, pristes, tritones, nereides, elephanti, arietes, musculi, &c. Quare cū corneę illæ laminæ in pilos suillis ita similes desinant, vt si inde auulsos seorsum cuipiā ostendas, aliunde quàm ex porci dorso auulsos esse neget, quibus pilis belua ista os hirtum habet, quam notā nullis alijs tribui à veteribus comperias: cùm etiam belua sit à piscium forma aliena, non est quòd dubitem Aristotelis μυστίκητον, siue, quod idem est Plinij musculum appellare. Eum alio in loco Plinius balænis viam monstrare tradit: Amicitiæ exempla sunt, Balæna, musculus: quando prægraui superciliorum pondere obrutis eius oculis, infestantia magnitudinem vada prænatans demonstrat, oculorumq, vice fungitur,

Quod belua cuiusimago est posita, non sit balæna, cum fistula careat: sed Mysticetus Aristotelis, vel Musculus Plinii.

Lib.13. de Hist ani. cap.12.
Lib.11 cap.37.
Lib.32. cap.11.

A quo

A quo valde dissentiunt Oppianus, Aelianus, Plutarchus, qui longè diuersum à musculo non solum balænarum, sed etiam reliquorum prægrandium cetaceorum ductorem describunt. Primùm Oppianus libro 5. ἁλιευτικῶν, beluis maris immanibus duce opus esse docet, tum quia nimia corporis mole & pōdere oppressæ tardè mouentur, tum quia omnes demptis canibus parùm acutè cernentes facilè possent impingere: idcirco viæ comes illis adest paruus quidem aspectu, sed longo corpore, cauda tenui, qui anteit viamq; monstrat, vnde ἡγητῆρα, id est, ducem nominant. beluis marinis adeò gratus & amicus est, vt quo is velit sequantur, in eoq; vitæ salutisq; spes omnes sitas habeant. Aelianus de eodem duce hæc prodidit. Omne fere cetaceum genus duce ad sibi moderandum eget, illiusq; oculis ducibus ad vidēdū vtitur. Is autem dux est, quemadmodum harum rerum periti testantur, longus piscis, colore albo, capite prælongo, angusta cauda. Hùncne ducem vnicuiq; cetaceo natura dederit, an amicitia quadam is adductus cetum vltro antegrediatur, haud scio planè, sed id tamen factum naturæ vi potiùs arbitrarer. nam hic separatim nunquam ab illo natat: sed ante huius caput antecedens, ipsius dux existit, ac veluti clauus. etenim cuncta illi & prouidet, & pręsentit, caudæq; extremo præmonstrat singula: hac parte cetum contingit & monet. sic horribilia formidolosaq; inhibet, sic cibaria conciliat, insidiasq; à piscatoribus positas signo quodam ostēdit: atq; quem locum propter magnitudinem ipsum adire non oporteat, pręsignificat: nequando latenti alicui allisus petræ aut affixus, funditus intereat. Quod mirum videri debet, minimam bestiam maximo animali vitę causam afferre. Videtur autem cum belua huiusmodi ad nimiam pinguitudinem peruenit, amplius nec videre nec audire posse. carnium enim moles & videndi & audiendi viam intercludit, & horū sensuum meatus obstruit. Nunquam. a. cetus sine hoc duce apparet. Quod si is pisciculus quo ad necessaria vtitur, perit, illi quoq; pereūdum est. His subscribit Claudianus.

Sic ruit in rupes amisso pisce sodali *Belua, sulcandas qui praeuius edocet vndas,*
Immensumque pecus paruo moderamine caudæ *Temperat, & tanto coniungit fœdera monstro.*

sculum beluam & piscem balænarum ducem, aliis autoribus longe diuersos.

Lib. 10. cap. 6.

Hæc Aelianum ex Oppiano mutuatum esse, facilè perspiciet is qui Oppiani versus cum istis contulerit. Quare obseruandum est Oppianum ducem balænarum depinxisse paruum, longo corpore, tenui cauda: Aelianum verò longum piscem, colore albo, angusta cauda, quæ faciunt vt suspicer Oppiani locum mendosum esse, βαιὸς ἰδεῖν, δολιχὸν τε δέμας. Si enim paruus est piscis, quo pacto longo corpore esse dicetur? Ex Aeliano igitur legendum crediderim λευκὸς ἰδεῖν, vel quid simile, vt Oppianus & secum & cum Aeliano consentiat. (*Suspicatur Rondeletius apud Oppianum pro βαιὸς ἰδεῖν, legendum λευκὸς ἰδεῖν. atqui nihil probibet paruum aliquid, id est non crassum, simul & longum esse.*) Quanquam Plutarchus hunc ductorem paruū piscem esse affirmet. Locus est in libello, Vtrum prudentiora sint terrena animalia aquatilibus: Is quem gubernatorem (ἡγεμόνα) vocant, magnitudine formaq́, gobii pisciculus, foris quidem auium cum horruêre, propter asperitatem squamæ similis perhibetur. Et grandiorum cetorum cuipiam semper hæret: præitq; cursum dirigens, ne vel in breuia cœnumue impingat, vel in angustias incidat vnde exitus non detur. Hunc balæna lubens sequitur veluti temonem nauis. Ac cæterorum quidem quicquid intra baratharum beluæ venit, animal seu scapha, seu saxum, pessum it statim peritq;, in alui profunda mersum. Hunc autem agnitum, ore velut ancoram recipit intra fauces eius dormiturum, & quiescente quiescit: progrediente rursus, vt antea eum sequitur, haud vsquam diu noctuue destituens. hoc nisi facit, errare impingereque certum est. Periêre multæ dum velut gubernatore carens nauigium, delatæ ad terram sunt, quod ipsi quoq; circa Anticyram vidimus: ac prius etiam haud ita procul à Bunis ceto eiecto, & putrescente, pestem inuasisse narrant. Hæ sunt de balænarum ductore diuersæ veterum sententiæ. Ego sæpe balænarum piscatores interrogaui, num piscis aliquis balænas antecederet, qui fabulosum hoc esse mihi affirmarunt.

Plutarchus.

C

Belua hæc viuos catulos parit, id quod ex dissectione certissimum est. habent mares & testes & pudendum, fœminę & vterum & mammas. Quæ cùm ita sint, iis quæ ex Plinio lib. 9. cap. 13. obiici possunt respondendum. sic enim scribit: Quæ pilis vestiuntur animal pariunt, vt pristes, balæna, vitulus. Et mox ibid. cap. 14. Pilo carentium duo omnino animal pariunt, delphinus & vipera. Quasi verò nulla ex ijs quæ pilo carent, pariant animal pręter delphinum & viperam: ac proinde μυσίκητος, de quo nunc agimus, animal non gignat etiamsi pilo non vestiatur. At tursiones, orcę, physeteres, pilo carentes animal pariunt ex semine non ex ouo. Sunt quidem plures alii pisces vt cartilaginei, galei, siue vllis pilis ex ouo animal procreantes, etiam ipso Plinio autore eodem modo quo vipera. Nam ea delphini modo animal non gignit, sed ex ouo prius conceptum, delphinus verò ex semine siue ouo. Quare vterque Plinii locus vt in codicibus excusis legitur, falsus est, vel inemendatus, quem ex Aristotele vt & multa alia desumpsit: Procreant animal homo, equus, vitulus marinus, & reliqua quæ pilis integuntur: atque in genere aquatili quæ cete appellamus, vt delphini, & quæ cartilaginea vocantur: quorum aliis fistula data est, branchię desunt, vt delphinis & balænis. Vides hìc balænam ab eorum quę pilis integuntur genere seiunctam, & eâdem sententia cum delphinis & cartilagineis comprehensam, quæ sine controuersia pilis carent, vt fortasse apud Plinium sic legendum sit: Animal pariunt pristes, balęna, & quæ pilis integuntur, vt vitulus. Præterea illud non sine causa quis miretur quòd belua ista pulmonibus spirans fistula careat, (*Qui cetum Britannicum descripsit, non alium ab hoc Rondeletii ceto, quantum video, tribuit ei foramina duo magna in capite: per quæ inquit, putatur beluam plurimam aquam veluti per fistulas eiectasse,*) quam habeat balęna vera, phyleter, orca. quæ fistula cùm non solum ad reijciendam aquam, sed ad respirandum data sit, huius vice musculus rimas seu foramina habet, quòd rostro sit non oblongo, sed obtusiore quàm cetere beluæ, quemadmodum testudines & vituli marini.

Animaduersus & emendatus Plinii locus: qui non sola pilo carentium delphinum & vipera animal pariant.

Lib. 1. de Hist. cap. 1.

Fistulæ loco quid habeat Mysticetus.

Caro musculi nullo est in pretio, lingua sola commendatur.

F

Pinguitudinis maxima copia ex partibus cuti subiectis, & ex vētre colligitur, quæ liquefacta non cōcrescit, ob partium tenuitatem, eam ad lucernarum vsus seruant. Ossibus apud Ichthyophagos populos tecta sepiuntur: nec non horti in Aquitanico litore, vbi frequenter capiuntur, maxime ad oppida illa quæ lingua vernacula Biarris & Capretō & S. Iean de Lus nominat. Capiūtur illic circa brumā: nō linea & hamis validissimis vt fusiùs describit Oppiāus, & ex eo Aeliāus, scribēs balęnas duce suo orbatas, & carnea mole oculis imminēte, oculos tēebris circūfundi, ideo ad scopulos & litora facilè impingere.

E

Captura.

Lib. 5. ἁλιευτικῶν.

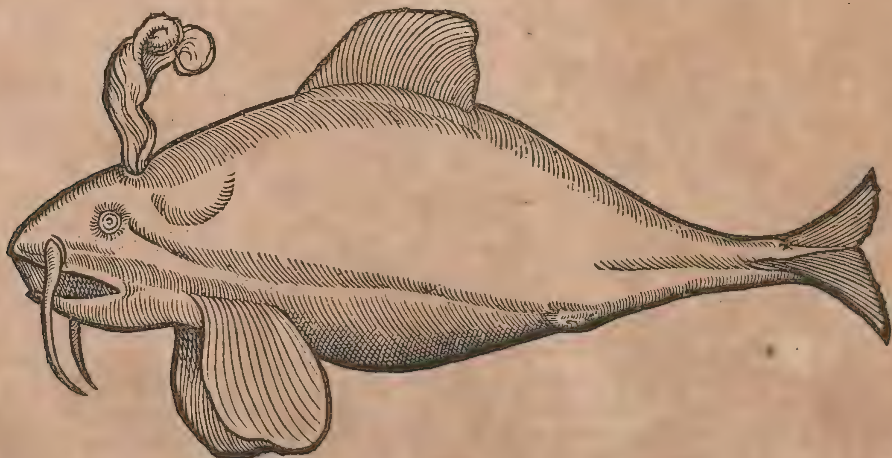
Tum robuſtos piſcatores primùm beluæ magnitudinem cõiecturis aſſequi. ſi enim vertex extra aquam emineat, non obſcura ſignificatio eſt beluam ingentem eſſe: contrà ſi dorſum extra ſummam aquam appareat: deinde robuſtiſſimum hamum ad catenam ferream alligatum proijcere. Belua vt eſcam videt, ſine mora effreni auiditate eam rapit, ſimulq; ferro guttur transfigitur: cuius dolore incitata, catẽam exedere & conficere conatur, quod ipſum poſtquam diu multumq; conata eſt, acerrimis doloribus affecta in pelagi profundum demergitur: cui funem omnem relaxant, tum quòd nullis viribus retrahi poſſit, tum ne piſcatores vnà cum nauigio deijciat: ſed vtribus vento plenis funibus appenſis in imum deſidere prohibitam, & fluitantem alij haſtis, alij tridentibus, alii ſecuribus cædunt, & plagis multis euictam in litus pertrahunt. Sed in locis illis quæ paulò antè nominaui, eodem modo capiuntur balænę, quo modo circa Scyllæũ tractũ capi ſolitos olim xiphias, qui & galeotæ vocantur, narrat Strabo: Manentib. in
Lib. 1. Geogr. ſtatione multis biremibus ſcaphulis, binorum in ſingulis, alter remigat, alter in prora ſtat haſtam tenẽs. ſignificante autem ſpeculatore galeotam ſupereminere (nam beluæ tertia pars è mari prominet) & ꝓpinquante ſcapha, ille è manu coniecto telo vulnus infligit: deinde relicto ferro haſtile extrahit: ferrũ enim hami figura factum eſt, & leuiter haſtili aptatum de induſtria. ex eo appenſus eſt funiculus longus, quem vulneratæ belueę laxant, dum diſcruciata, & effugiens mortua fuerit. tum vel in litus trahũt, vel in ſcapham recipiunt, niſi omnino grandis fuerit piſcis. Nautæ & piſcatores eorum quę antè dixi oppidorum, in capiendis balęnis admodum ſolertes & expediti, (vt ipſimet mihi narrarunt, vt etiam diligenter rem omnem mihi per literas explicauit Capellanus vir doctiſſimus & humaniſſimus clariſſimi Nauarræ regis Henrici medicus,) ſimili in balænarum piſcatu ratione vtuntur: niſi quod pluribus cymbis opus ſit, & celeriùs actis, atq; vel ad fugiendum, vel ad inſequẽdum habilioribus. Illi igitur è turrib. ſpeculati, ſi quas balænas viderint tympanorum ſonitu omnes conuocant, quo ſigno dato omnes tanquam ad vrbis excidium accurrunt, telis & omnibus q̃ neceſſaria ſunt inſtructiſſimi. In ſingulis igitur cymbis deni collocantur robuſti remiges, alij multa tela, longa, cuſpide hamata, quorum figuram ſub beluæ figura expreſſimus, in beluam conijciunt, quibus infixis & altiùs inhærentibus funes longiſſimos telis annexos relaxant, vſq; dum vitam cum ſanguine fuderit, tunc vnà cum funibus balænam in litus retrahunt adiuti maris vndis, prædam partiuntur, cuius pars vnicuiq; cedit pro telorum coniectorum copia, quæ proprijs notis & inſculptis internoſcuntur. Mares difficilius capiuntur: fœminæ faciliùs, maximè ſi fœtus ſequantur: cum enim in his protegendis immorantur, fugiendi occaſio perit. Eadem ratione orcæ, phyſeteres omneſq; ſimiles beluæ capiuntur, quam hîc ſemel expoſitam alijs locis nõ repetemus: ſuperuacaneum enim id foret.

B Mihi non viderer hominis veritatis ſtudioſi officium feciſſe, niſi priuſquam caput hoc concludã, impudens mendaciũ eius detegerem, qui de aquatilibus libros duos edidit, is initio prioris, cum de balęna loquitur, neſcio qua fronte audet dicere Ariſtotelem partem balęnæ muſculum appellaſſe, quem etiam Oppianus (inquit) veluti quendam alterum piſcem balænę ducem eſſe cecinit, &c. Quid hoc aliud eſt quæſo, quàm grauiſſimo autori iniuriam facere? Muſculum, inquit, partem balænæ appellauit Ariſtoteles, qui ne per ſomnium quidem id vnquam cogitauit. nam muſculi nomine non vtitur, ſed Gaza interpres ex Plinio, vt antea docuimus, quem ſi vel ἀναλφάβητος legiſſet, in tam fœdũ errorem haud incidiſſet. Eius enim verba ſunt: Muſculus etiam piſcis pilos in ore intus habet vice dentium. Ariſtoteles μυςίκητον nominat, cuius locum prius protulimus. Cùm verò hoc ſolo loco muſculi ſiue μυςικήτου mentio fiat, quis inde colligat partem balænę ſcilicet aſſulas illas muſculum vocari? neq; Plinius tribus in locis, quos initio huius capitis citauimus, muſculum partem balænę facit, ſed beluam marinam. Ex his .a. Latinis verſibus Lippii quos citat, ſatis liquet eum nunquam Oppianum legiſſe: qui tantùm abeſt, vt balęnę partem muſculum faciat, vt muſculum ne nominet quidem, ſed piſcem alium eſſe dicat, qui balænis iter pręmonſtrat, quem paruum, ſiue album (vt ex Aeliano emendauimus,) eſſe ait, lõgo corpore, cauda tenui, nominatum ἡγητῆρα, quo orbata balęna mox perit. Latinus interpres Plinium & Gazam ſecutus muſculum conuertit, in cuius conuerſione legenda mirum quàm ſtupidus fuerit, qui non viderit illic deſcribi piſcem diuerſum à balænis, ſemotum ab illis præcedere, quod prætenturis illis conuenire nullo modo poteſt. His addendum Plutarchi teſtimonium qui piſcem forma & magnitudine gobij, balænarum ducem, ἡγεμόνα vocat. Horum omnium locos antea citauimus conſultò, tum vt quod propoſitum nobis erat demonſtraremus, tum vt deinceps errores iſtos refelleremus. Quare nihil attinet iterũ locos proferre, nec in tam manifeſtis erroribus coarguendis immorari.

Muſculum nõ eſſe partem Balænæ Ariſtoteli contra Bellonium.

Lib. 3. de Hiſt. anim. cap. 21.

DE BALÆNA VERA. RONDELETIVS.

EX-

Expreſſa eſt balæna quam hic exhibemus ad veram viuæ effigiem, cuius etiam iconem perſimilem ad me miſit vir doctiſſimus Geſnerus. Eam Santones beluam piſcatores vocant gibbar, à gibbero dorſo, id eſt, in tumorem eleuato, in quo eſt pinna. A

Hæc Balænis vulgò dictis minor non eſt, ſed minus ſpiſſa minusq; obeſa, longiore eſt & acutiore roſtro, ob id fiſtulam habet. pinnæ in ventre breuiores & minores: lingua quoq; minor, vtpote quæ quatuor duntaxat vel quinq; ſalſamentaria vaſa impleat. B

Vorat hæc aphyarum turmas. In mari Indico balænę cùm ſe ſupra modum ingurgitarint, clamant vel mugiunt tam magno & contento ſono, vt qui binis Gallicis miliaribus abſunt exaudire poſſint. Minore pinguitudinis ſaburra premuntur: ideo celeriùs cæteris mouentur & natant. frequentes in India ſunt & nouo orbe. In fronte fiſtulam habent, fœminę mammas, vterum, viuos fœtus pariunt, lacteq; nutriunt, & paruulos pinnis ſuis tegit ac tuetur mater. Dormiunt, atq; adeò quæcunq; fiſtulam habent, elata per ſumma æquoris fiſtula. C (B)

Pinguitudinis, carnis, eadem natura, idem vſus qui ſuperioris, deniq; eadem piſcandi ratio. B

DE BALÆNA BELLONIVS.

Accedit Balænæ figura a Bellonio poſita, ad orcæ figuram, niſi quod capite & dorſo elatioribus eſt, &c. plurimum quidem ab vtraque Rondeletii icone differt.

Ingentiſſimus omnium aquatilium piſcis, veluti cæterorũ rex ac princeps Balæna eſt: quo nomine eã omnes tum antiqui, tum recentiores vocauerũ: †Cete per inſignẽ denominationẽ quibuſdam dicitur. A *Cetus*

Vulgus Italorum (cui nulli præterquã ad lucernas eſt vſui) Capidolium, quod eius adeps velut oleũ minimè concreſcit, appellauit. Maximę molis eſt piſcis, viuiparus, roſtratus, pulmone pręditus: brãchiarũ loco pręgrandem fiſtulam in fronte gerens, haud exertã tamẽ, vt vulgo depingi ſolet, per quã, humorẽ quẽ ore exceperat, magno impetu effundit ac reiicit, vt eo vel onerarias ĩterdũ naues ſubmergere dicat. Pinnas habet vtrĩq; vnã, ac præter has tertiã in dorſo veluti alam, qua totũ corpus dirigit: caudãq; lunatam, qua temonis vice, huc atq; illuc corpus inflectit: reſpirat ac dormit ædita per ſumma æquoris fiſtula, exilitq; ad litus interdũ, inquit Oppianus, ſolẽ paſſura calentẽ. Corio glabro ac ſpiſſo ĩtegitur, nigro, duro, firmo ac ſolido, ſquamis & villis carẽte: cui pinguedo nonnũquam pedis altitudine ſubeſt, † noſtratib., præſertim verno ieiunio, ſale condita, eduliis apta, laridũ quadrageſimale appellant. Quin etiã Balænę lingua multarum eſt librarũ pondo, nobis in maximis deliciis haberi ſolita. reliquas eius piſcis carnes, etiam bubularum inſtar ſalitas, audio vel numeroſum exercitum integrum diẽ alere poſſe. †Prętenturas ante oculos habet, ob id appellatas, quòd his ſibi prætendat iter. Sunt autem tenues quædam aſſulæ quaternis vlnis longę, ac ſeſquipedẽ latæ, ad extrema in faſtigium acuminatæ, longiſſimis villis ad latera pęrditę (ſetas aut barbam appelles per me licet) vulgus falsò ĩterdum coſtam Balænę nominat: cuius perpolitis ac bene exiccatis fruſtulis, politiores mulierculę ſua pectoralia (quę buſta vocant) cõmunire, veſtiumq; fibras rigidiores ac rotundiores continere, atq; apparitores publici, virgularum ac faſcium loco geſtare ſolent. Partem hanc Balenę muſculum appellauit Ariſtoteles, quem etiam Oppianus veluti quendam alterum piſcem Balenæ ducem eſſe cecinit: B (F) †*Icon ab eo poſita has non oſtendit.* *Muſculus pars Balenæ. quod Rondeletius impugnat,*

Hac ratione (inquit) *comes cunctis ductorque viarum* *Muſculus eſt paruus viſu, ſed corpore longo,*
Et tenui cauda paulo ſemotus ab illo *Præcedit.* Et paulò pòſt, *Hunc piſcem vero ductorem nomine dicunt.*

Cętera quę ad interiorẽ tam ingentis animalis ſtructuram pertinẽt, puto equidẽ ad Orcã & Delphinũ (quorũ anatomẽ poſtea deſcribemus) referri poſſe, cũ hoc viuiparum Cetacei genus exteriore forma illis reſpondeat, & ab iis incredibili tantũ mole diſcrepet. Huius rei teſtes ſunt oſſa tã vaſta, tamq; numeroſa in pleriſq; regionib. cõſpici ſolita, vt iis ruſtici apud Britannos, Armoricos ac Scotos (quorũ mare magna horum piſciũ copia abũdat) tanquã palis, ſuos hortos, p̄diaq; obſepire conſueuerint. Proinde nõ eſt à nobis huius piſcis forma ita exactè depicta, vt aliorũ omnium. non enim eius tanta nobis facta copia fuit, vt hanc per opportunitatem ad viuum depingere potuerimus, ſed ab antiqua quadam effigie deſumptam tibi proponimus, quàm proximè ad naturalem ipſius piſcis figuram accedere indicauimus. *Interiora.*

COROLLARIVM.

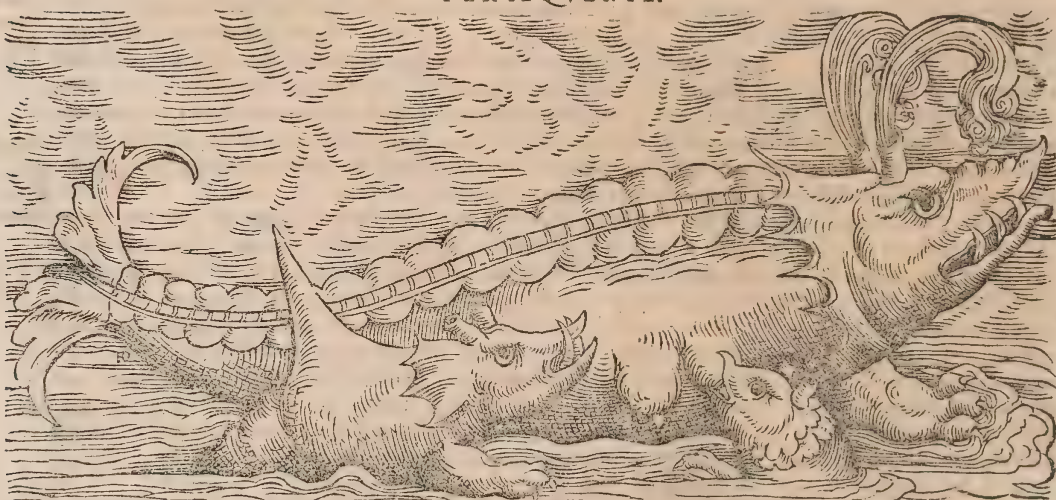
Balęnę nomen à Gręco deſcendit. hanc illi φάλαιναν dicunt antiqua conſuetudine, qua πυῤῥὸν burrhũ, πύξον buxum dicebant, Feſtus. Φάλαινα piſcis eſt cetaceus ſiue bellua marina, Heſychius & Varinus. Balęnam belluam marinam, ipſam dicunt eſſe piſtricem, ipſam eſſe & cetum, Feſtus. Ego Capitoleum arbitror Balenam ex eo potius quàm Orcam eſſe, quòd Gręci etiam nunc vocant φάλαινω, quam vulgo appellamus Capitoleum: & quòd etiam in Capitoleo, & non in ea, quæ nunc alicubi Balena vocatur, fiſtula in fronte ſpectetur. Itaq; cum Orca in nullis ſcriptis (quod iam mihi veniat in mentem) tradatur habere fiſtulam in fronte, mihi tam diu apud nonnullas regiones Italiæ peruulgata Balena videbitur, quoad totam rem melius inquiſiero, Gillius. Phyſeter (inquit Rondeletius) belua eſt admirandę magnitudinis, ex balęnarum genere, quę ab Italis Capidolio dicitur.

Gręcum phalęnę nomen non modò ad Latinos deriuatum eſt, ſed alias pleraſq; nationes. Italis vulgo ballena aut valena dicitur. Hiſpanis *Vallena*, Illyrice *Vvelryb*. Germanis *Vvalfiſch, Vvallfiſch*. ſed id nomen aliis quoq; cetacei generis piſcibus contribuunt: balænæ quodnam proprium ſit, quærendum. Ego hoc tempore cetum quem accolę Oceani *Braunfiſch* (neſcio vnde dictum, niſi à colore forſan) nominant, balænam eſſe coniicio. Huius generis vnus captus eſt anno Salutis 1545. ad locum quem vocant *Gripsvuald*, longus ſupra vigintiquatuor pedes. In eius ventriculo reperta eſt ingens copia piſcium non concoctorum adhuc, & inter alios ſalmo ſiue lachſus viuus vlnæ longitudine: ita vt tria dolia (quæ tonnas nominant) inde repleta ſint. Galli & Hiſpani *Tinet* appellant, Angli *Hore*. Hæc ad Sebaſtian. Munſterum ſcripſit, & ſimul piſcis imaginem miſit Iacobus Citzvvitz cancellarius principum Pomeranię. Ea ferè talis eſt, qualem Rondeletius pinxit, ſed dentes oſtendit inter ſe contiguos & latos tanquam hominis: caudam magnam & reliquo etiam corpore latiorem, ſuprà infraq; æqualem, & per margines eleganter criſtę inſtar inciſam: in medio cauam & reductam, pelle nigra vndiq; tegitur, niſi quod maculę duę magnæ candidæ vtrinque ſupra medium oculi incipiunt & retro tendunt. maxilla etiam inferior tota candida eſt, & pars quædam ſub ventre: Hæc vt icon prę ſe fert. Aliqui tria huius nominis piſcium genera A *Braunfiſch.* *Tinet.*

genera eſſe retulerunt. Squamas (vt audio Pelles malim) habent duriſſimas, quæ ferro penetrari vix queant. Pars eis in ventre ſub collo (vel pectore) albicat: mari etiam altera ad pudenda. Cauda ſimilis eſt caudæ hirundinis. Nimia pinguitudo earum faſtigium parit. Cum nauis recens picata eſt, ſentiunt illum odorem: quo delectatæ accedunt vt ſe naui affricent, vnde illa ſubuerti periclitatur. Nautæ verò dolia picata eis obijciunt, vt nauim relinquant. Ludunt illi cum doliis, & aquam per fiſtulas capitis emiſſam in ſublime proiiciunt. Dorſum ad tres vlnas eminet. Cum ventus lenior flat, præſertim Auſter, dorſi partem & caput ſupra aquam erigunt: & modò capite eminent, modò eodem deprimuntur, ita vt dorſum paulatim totum appareat: quod quidem auræ aſpirantis oblectatione facere videntur. Raròcapiuntur in Germania inferiore, vt prodigij inſtar habeatur ſi quando capi contigerit: circa Friſiam verò & in mari Balthico multi. caro pinguis eſt, odore graui, & vitulinam quodammodo refert. Lardum habet in dorſo. Sunt qui barbam habere negent: genitale verò vlnæ ſeu brachii longitudine, craſſitudine femoris viri corpulenti ei tribuant, Hæc bellua Anglis, vt dixi, *Hore* vocatur: & alio nomine *Horlepoole*, & *Vvhirlepoole* etiam ni fallor: eadem nimirum omnium ſignificatione, quòd impetu ſuo & flatu vorticoſas in mari tanquam palude procellas excitet. Oleum ex ea colligi aiunt. Κῆτος pro Balæna aut priſti aliquando per excellentiam authores ponere videntur.

Olavs Magnus in regionum Septentrionalium deſcriptione monſtra marina diuerſa pingit, ex quibus balænas quædam nominat, ſiue propriè, ſiue nimis communi nomine: quas, vt apud illum reperi, exhibeo. etſi picturis eius fidem non admodum habeam, cum fiſtulas capitum nimis eminentes pingat, & pinnas quorũdam diuiſas & vnguibus munitas pedum inſtar, &c. Reprehendenda eſt eius audacia, qui Sueuię (Suecię vel Scandiæ) picturam edidit: ſiquidem balænas canalibus adeò eminẽtibus expreſſit, vt aures eſſe dicas: quo fit vt plura alia ex pictoris potiùs arbitrio, quàm ex authoris ſententia depicta eſſe credam, vt ex aliorum piſcium figuris coniicere licet, Rondeletius. Idem fiſtulam in cetis, ab interiore palati parte perforatam, duplicem, ſeptoque diſtinctam eſſe ſcribit: verùm in extima parte (inquit) vnicum foramen eſt, figura C. literæ, in quo operculum eſt ex carne pingui fiſtulis impoſitũ, quod eas aperit & operit, Hæc ille. At Olai icones prominentes etiam foris meatus geminos oſtendunt: cui etiam picturæ, Iacobi Ziegleri deſcriptio conſentit. verba eius inferius in B.

BALÆNA CVM ADIVNCTA ORCA EAM PERSEQVENTE.

BALÆNA ERECTA GRANDEM NAVEM SVBMERGENS.

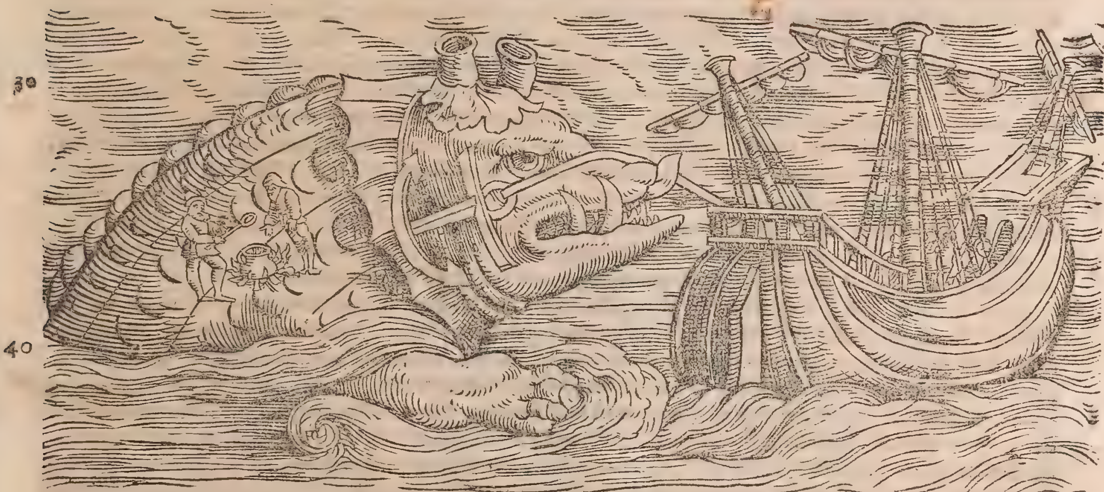
Videntur & alia quædam cete ex eodem Balęnis adnumeranda, quæ ipſe ſimpliciter cete nominat, cum præter magnitudinem balænis præcipuè conuenientem, nullam in ſe corporis partem raram aut monſtroſam habeant. Eiuſmodi ſunt:

CETVS

CETVS INGENS, QVEM INCOLÆ FARÆ INSVLÆ ICHthyophagi tempestatibus appulsum, vnco comprehensum ferreo, securibus dissecant & partiuntur inter se.

NAVTÆ IN DORSA CETORVM, QVAE INSVLAS PVTANT, anchoras figentes sæpe periclitantur. Hos cetos Trolual sua lingua appellant, Germanice Teuffelwal.

SIMILIS EST ET ILLORVM ICON APVD EVNDEM, CAPITE, rostro, dentibus, fistulis, quos montium instar grandes esse scribit, & naues euertere, nisi sono tubarum aut missis in mare rotundis & vacuis vasis absterreantur: quod & in Balthico mari circa balænam Brunfisch dictam fieri diximus.

Maximum animal in Indico mari pristis & balæna est, Plinius. Et rursus, Plurima & maxima in Indi- B
co mari animalia, è quibus balænę quaternûm iugerum, pristes ducenûm cubitorum. Indica maria ba-

lænas habent vltra ſpacia quatuor iugerum, Solinus. Quatuor iugera Maſſarius interpretatur nongentorum ſexaginta pedum longitudinem. Ad litora Noruegiæ appelluntur aliquando immenſæ magnitudinis piſces balaenę, quarum nonnullę ad vlnas centum longitudinis accedunt. Hæ per æſtatem circa Noruegiam inter Foſam inſulam & arcem Vardehuſam pariunt: magis eò agminibus adnantes, adeò vt naues quæ fortè inciderint, in maximo verſentur diſcrimine, etiam cum in profundo ſub aqua balænæ fuerint, Incertus. Cum balænæ vi tempeſtatum aut ab alijs cetaceis animalibus in Septentrionalibus oris ad litus expelluntur, multa plauſtra plena de vno piſce ab incolis auehuntur, Olaus. Balænæ & in noſtra maria penetrant. in Gaditano Oceano non ante brumam cõſpici eas tradunt, Plinius. Sunt & prægrandes in mari Britannico. Quantum delphinis balæna Britannica maior, Iuuenalis Sa. 10. De balænarum magnitudine plura leges infra in Cetis in genere B.

Balæna quemadmodum Delphinus, lac habet, colore quanquam nigro non eſt, maxime tamen cyaneo, qui medium inter nigrum & viridem locum tenet, conſpicitur: non branchiis, ſed fiſtula (ſic enim huius reſpirandi uiam apellant) ſpiritum ducit, Aelianus. Branchiæ non ſunt balænis, nec delphinis. hæc duo genera fiſtulis ſpirant: quę ad pulmonem pertinẽt, balænis à fronte, delphinis à dorſo, Plinius. Et rurſus, Ora balęnæ habent in frontibus: ideoq; ſumma aqua natantes in ſublime nimbos efflant. Per ora (inquit Maſſarius) Plinius intelligit fiſtulas, quas balęnę, vti retulimus, habent à fronte, quod & ſequentia indicant: non autem ora quibus deuorant. ea nanque non à fronte, ſed ſubter habẽt, ex Ariſtotele 8. de hiſtoria. Cæteris, inquit, piſcibus captura minorum à fronte agitur ore, vt ſolent meare. At cartilaginei, & delphini, & omnes cetacei generis reſupinati corripiunt: habent enim os ſubter, vnde fit vt periculum minores facilius poſſint euadere. Balæna mammas & lac habet, Ariſtotel. Balæna, delphinus & quæcunque fiſtulam gerunt, tum aërem recipiunt vt terreſtria, tum aquam vt aquatilia, Idem. Balænas & priſtes Plinius inter pilo intecta & animal gignentia numerat. Ceti quidam ſunt hirſuti, iiq; maximi: quidam verò minores & planæ pellis, qui in noſtro mari capiuntur duorum generum, alii dentati: alii ſine dentibus, qui ore ſugunt, ſicut muræna (lampreda,) aliquanto minores dentatis, & multò meloris carnis, Albertus. Et alibi, Balęnę genus quoddam ſugit & extrahit alimentũ, ſicuti ſturio & muręna, (ſic vocat lampredam.) Puncta veru balęna nuper in oris Germaniæ emiſit per oculum vndecim amphoras magnas ſagiminis, Idem. Apparet autem ipſum quoque balænę nomine communiùs quàm veteres ſcriptores vſum. Balæna copioſum ſanguinem habet, & reſpirat in aëre miro modo, Galenus ſexto de vſu partium. Cutis eius ſummè dura, & propemodum inſenſibilis eſt, Ibidem libro 3. A caſtro Vuardhus litus totum verno tempore procul infeſtum eſt balænis vaſtæ magnitudinis, adeò quòd ad centum perueniunt cubitos, Spiracula duo habent in ſumma fronte patentia ad cubiti proceritatem. (*negat hoc Rondeletius.*) hæc tecta ſunt folliculo. Reſpirantes efflant vndas in modum denſi nimbi. Spina dorſi reperitur continens amplexu vlnas tres, internodia ſingula vnam, Iac. Zieglerus in deſcriptione Schondię. Oculi cancris, balænis, (*in Græco etiam φαλαίναις legitur, ſed perperam vt videtur*) carabis & omnibus animalibus capitis expertibus, ceruicibus prælongis inſunt. Habent enim hæc omnia teſtaceam ac duram cutim: vnde facile erat oculos altis ceruicibus tuto imponere, &c. Galenus de vſu partium 8. 5. pro φαλαίναις autem videtur legendum ἀστακοῖς aut aliud teſtati animalis nomen.

C Sedes & commoratio balænis eſt pelagus, Aelianus. In Gaditano Oceano non ante brumam conſpici eas tradunt: condi autem ſtatis temporibus in quodam ſinu placido & capaci, mirè gaudentes ibi parere, Plinius. Balęna, delphinus, atque etiam cete omnia, quę reflant, ſpirant, Ariſtoteles. In mari Taprobanę inſulæ permultas balænas eſſe aiunt delphinis inſidiantes, Aelianus. Ambra eſt fungus quo cete & balænæ pro cibo vtuntur. argumento eſt quòd ambra reperiatur in ventriculis balænarum, Incertus. Nos plura de ambra afferemus in Cetorum hiſtoria Elemento C. Balęnæ ædita per ſumma ęquoris fiſtula dormiunt, Ariſtot. Delphini balęnaeq; ſtertentes etiam in ſomno audiuntur, Plinius. In ſiccũ egreditur balęna vt à Solis radiis caleſcat, Aelianus, & Oppianus lib. 1. de piſc. Interdum exit ad litus, & proſtrata dormit in arena, Incertus. Adoleſcit celeriter, & decem annis creſcit, Obſcurus. Quæ pilo veſtiuntur animal pariunt, vt priſtis, balæna, Plin. Delphini binos nutriunt vberibus ſicut balæna, Idẽ. Balænę vel binos complurimum magnaq; ex parte, vel ſingulos procreant, Ariſtoteles. Fœtus (vitulos ſuos) mammis nutriunt, Plinius. Gregatim ad prolificandum vêre conueniunt. rugiunt horrendum, Iac. Zieglerus. Cetus poſtquam ętatem annorum trium excedit, cum balæna coit, & in ipſo mox coitu vi genitalis virgæ emutilatur ita, quòd vltra coire nequit: ſed intrans alti maris pelagus in tantum excreſcit, vt nulla hominum arte capi poſſit, Iſidorus. intra tres autem annos quomodo capiatur, ex eodẽ ſcribemus in cetaceis in genere E. Cetus, vt legitur, non comedit vt alii piſces maſticando, cibumque dentibus comminuendo, ſed tantummodo glutiendo, & intra corpus retinendo. Idem habet oris meatus, vt dictum eſt, ſtrictos. Vnde non niſi paruos piſciculos deglutit, quos odorifero anhelitu ſuo attrahens ad ſe, ac deuorans in ventrem ſuum mittit. Habet enim in gutture quandam pellem membranæ ſimilem, quæ multis meatibus perforata non ſinit quicquam magni ingredi ventrem, Iſidorus.

D Balęna faucibus filios abſcondit, ſi quando maiorem belluam fugere contigerit, Philoſtratus lib. 2. de vita Apollonii. Fœtus ſuos geſtant, cum inualidi ſunt: & ſi parui ſint, eos ore ſuſcipiunt. hoc idem eminente tempeſtate faciunt, & poſt tempeſtatem illos euomunt. Quando autem propter defectum aquę fœtus impediuntur ne matrem ſequantur, mater aquam in ore receptam inſtar fluuii ad eos eiicit, vt ſic inhęrentes terrę liberet. Adultos etiam diu comitatur, Author libri de nat. rerum. Cetum (Balęnam Plinius) duci & dirigi aiunt à paruo quodam piſce pręnatante, ita vt cauda piſcis proximè oculos ceti ſit. Indicat autem ei tũ prędam, ſi qua pręſto eſt, tum aduerſus ipſum à piſcatorib. aut aliis belluis inſidias. Hoc viuo cetum nemo facile ceperit. quamobrem piſcatores ſummo ſtudio huic piſci inſidiantur. quo capto, nullo negotio iam oberrans cetus inſtar cęci circa litora & petras capitur. Appellatur autem hic piſcis dux, ὁδηγὸς (ab Oppiano,) quem vulgus γαλλὼ, id eſt Muſtelam nominat. Porrò eſca ceti eſt hepar taurinum crudum hamo inſertum. Dẽtes ipſius triplici ſerie collocatos eſſe aiunt, Hæc Gręcus author innominatus qui ex Oppiano de piſcib. veluti paraphraſin ſcripſit. Venetiis vulgo Sorce, id eſt ſoricem ſiue murem vocant piſcem, muſtelę ſimilem, quem inter Muſtelas marinas ſuprà poſt Aſellos deſcripſi. Piſci-

Dux.

Muſtela dux cetorum.

Pisciculus qui balænis oculorum vice fungitur, musculi nomen habet & iuli, Hermolaus in Plinium. Ἄγρης μοῖραν ἔλειπον ἐπὶ ζώοντας ἰούλους, Ἠὲ γρυειήτην τρόγλην, ἢ περκάδα κίχλην, Eratosthenes apud Athenæum. Hippuris ineścctur iuli, Oppian⁹. Plura de Musculo afferemus in M. elemento. Delphinus & phalæna inimici sunt, Philes. In mari Taprobanæ permultas balænas esse aiunt, qui thunnis insidiantes in terrā non exeant, Ælianus 16. 18. Orcę quàm infestę balęnis sint, in ipsarum historia Rondeletius ex Plinio describit. Nos paulò antè picturam ex Olao Magno dedimus, qua orcam repręsentat persequētem balænam. Balęna (vt quidam mihi retulerunt) gladium tanquam hostem capitalem metuit.

Balęnam audio capi anchoris iniectis, quæ ad viscera vsque penetrant. anchorę autem alligantur aliquot magnis funibus. funes cordibus magnis, qui in æquore supernatant, & vbinam balæna saucia sit, ostendunt. Cetus vel balæna in mari ludens, signum est tempestatis. Obscurus. Contra pericula nauium à balænis, ne submergantur, remedium est nauigantibus castoreum dilutum aqua, & in mare effusum. hoc tanquam aconito petitus grex balænarum totus repente dissipatur, & in profundum fertur, Iacobus Zieglerus in Schondia. periclitantur autem (inquit) naues, quę vel in earum corpora, vel in vortices aquarum (quos hæ faciunt instar charybdis agitatione sua) delatę fuerint. Ego ex vndis etiā quas efflant, præsertim physeteres, periculum esse addiderim. De ossibus balęnarum & eorum vsu ad ædificia, &c. leges infrà in Cetis in genere E. E

Balænæ saporem habent ingratum & mucosum, Galenus 3. de alim. Carnes earum salsę humores melancholicos faciunt, Idem tertio de locis aff. Sunt & viscera quorundam, quia pinguia, grata: velut sturionum, balænarum, delphinorum. nam non solum sapore, sed & odore quasi violę commendantur, Cardanus. Balænę breuiores cubitis sexaginta, condiuntur in cetarijs: maiores inutiles cibo sunt, propter non domabilem asperitatem, Zieglerus. F

Magi in lethargum vergentibus coagulo balænę aut vituli marini ad olfactum vtuntur, Plinius. G

Balenam multi scribunt per e. ego per æ. diphthongum malim, vt & murænam: quoniam Gręci φάλαιναν & μύραιναν scribunt. Balena bestia immensę magnitudinis ab emittendo & fundendo aquas vocata est. cæteris enim bestijs maris altius iacit vndas. βάλλειν autem Græcè dicitur emittere, vt scribit Isidorus. sed melius Festus à Gręco φάλαινα deducit. Videri autem potest sic dicta Græcis φάλαινα, propter maculas albas quibus splendet, si modo vera illa balæna est, quam cādidis insignem maculis *Brunfisch* Germani paroceanitę appellant, quod & Calepinus sensisse videtur, cum scribit balænam siue phalęnam dictam, quasi conspicuam beluam. aut à fistula capitis, qua reijcit aquam. nam & in galeis militaribus phálon Græci vocant meatum cui plumas inserebant. A candicante quidem splendore muscam quoque noctu lucernis aduolantem idem phalænæ nomen sortitam dixerim: aliter pyrausten appellant. quanquā Grammatici παρὰ τὸ εἰς φῶς ἅλλεσθαι phalænam illam vocitatam conijciunt, vt Varinus scribit. φάλαι per apocopen pro φάλαινα apud Lycophronem est. Ναὶ μὴν καὶ φάλαιναν ἀναιδέα φασὶ θαλάσσης ἐκβαίνειν. Oppianus prima producta in φάλαινα, vt & apud Latinos. Quantum delphinis balæna Britannica maior, Iuuenalis. Nicander etiam in phalæna volucri produxit, in Theriacis de cranocolaptis phalangijs scribens, Κνώδαλα φαλαίνῃ ἐναλίγκια, τὴν περὶ λύχνους Ἀκρόνυχος δειπνησὸς ἀπήλασε παιφάσσουσαν. Ceterum φάλος & φαλιὸς pro albo vel splendido primam corripiunt. Κρατὶ δ' ἐπ' ἀμφίφαλον κυνέην θέτο τετραφάληρον, Homerus Iliad. ε. Aristophani in Vespis Phalæna mulieris nomen est. Δημηγορεῖν φάλαινα πανδοκεύτρια. Et rursus, Εἶθ' ἡ μαρὰ φάλαιν' ἔχουσα τρυτάνην: quibus versibus de primæ syllabæ quātitate statui non potest, quòd loco impari vocabulum sit positum. Ἀναγκάσει φάλλαισι (forte φάλαισι. Scholiastes legit φαλαίναις. sed ita non constat carmen) κοινωνεῖν δρόμου, Lycophron. Inuenio & φάλλαινα duplici λ. quandoq; scriptum, quod minus placet. In Lycia sacerdos vaticinabatur, è piscibus ὀρφῶν φαινομένων, ἢ φαλλαινῶν, Eustathius. Cetum deuoraturum Andromedam, Lycophron φάλλαιναν, Scholiastes canem marinum vocat. Io. Tzetzes Variorum Chiliade 9. non modo phalænam animalculum lychnis aduolans, παρὰ τὸ ἅλλεσθαι εἰς φῶς dictum ait: sed etiam belluam marinam eadem ratione, quòd è mari egressa in luce Solis apricari gaudeat. Addit, aliud quoq; animal phalęnam nominari, & alijs nominibus, psychen, psoran, pyrausten vel πυραύσμορον, vulgo κανδυλοσβέσταν. ego verò hoc non aliud à p̄dicto animalculo lychnis aduolāte & inibi pereūte dixerim: q̄ & psyche vocari potest, id est papilio, cuius species quædā minuta est: & psora, à scabro sui corporis alarū́q; habitu: & cādylosbestra vel cādylos bestes potius ab eo q̄ facit, extinguit. n. cādelas. & pyraustes ab eo q̄ patitur: vritur. n. & perit igni. H.a.

Φυσητήρ, fistula balęnæ qua respirat, vocatur ab Æliano de Animalibus 5. 4. Scyllam fabulantur habuisse sex capita, & inter cætera vnum balænæ, Isacius Tzetzes. b.

DE BALANO RONDELETIVS.

ARISTOTELES inter testacea Balanos numerat, à similitudine. Sed hæc vox βάλανος multarū arborū fructib. accōmodatur, queādmodū glās apud Latinos omniū glādiferarū arborū fructib. Quamobrē Dioscorides addito epitheto Palmarū fruct⁹ φοινικοβαλάνους vocauit, & Castaneas Σαρδιανὰς βαλάνους vel Διὸς βαλάνους: & βάλανον μυρεψικὴν, glandē vnguentariā, q̄ Plini⁹ myrobalanū vocauit. In officinis hodie semē behē dicitur. Sūt & myrobalani fruct⁹ alij Arabib. dicti, qui ex Ægypto & Syria ad nos deportātur, quorū etiā Dioscorides meminit, quū ijs fructum palmæ cōparat: Palma in Ægypto nascitur. ea medio maturitatis vigore, autūno decerpi solet, Arabicæ myrobalano similis. Ex his liquet βάλανον addito epitheto ambiguitatis vitādæ causa multis arborib. attribui. Sed Balanus * marinus à similitudine glādis querneæ nominatus est authore Atheneo: Αἱ δὲ βάλανοι καλοῦνται ἀπὸ τῆς κατὰ τὰς δρυΐνας ὁμοιότητος. Glādes dictę à similitudine fructuū querc⁹. Sic etiā Gaza apud Aristotelē cōuertit. Ex quo quidē nō potes colligere q̄d hodie Glādes appellare possimus: earum enim breuiter meminit his verbis: Rimis cauernisque saxorum vertibula generantur & glandes. Atheneus Glandes alias alijs maiores facit. Glandes, si maiores fuerint, aluo facilè subducuntur, & placent palato. Et rursus, ex Diphilo: Glandes pro locorum varietate differunt. Ægyptiæ dulces sunt, teneræ, ori gratæ, copiosi nutrimenti, multi succi, vrinas cient, aluum soluunt.

A

Lib. 1. ca. 149.

* *marina.*

Lib. 5. de Hist. anim. cap. 15.

Lib. 3.

Glādium differentiæ.

Aliæ magis salsæ sunt. Eadem pro huiusmodi locorum differentia alijs etiam competit. Quemadmodũ enim Ægyptiæ glandes ad Nili ostia captæ dulciores sunt. copiosiorisq; nutrimẽti & succi, ita Ostrea in ostijs Rhodani, Sequanæ, Garũnæ capta, dulciora sunt alijs quæ ꝓcul ab aquis dulcib. capiuntur: ac proinde hęc quòd magis salsa sint, magis aluũ solicitant, minùs nutriunt. Hæc de Glandium natura.

Glandes quæ sint hodie. Nunc Glandes ipsas demonstremus. In Ligustico litore Muscolorum est genus quoddam in saxis latẽs, nonnulli Glandes veterum esse putant, sed Pholades esse potiùs existimauerim, de quibus postea dicemus. Si quis tamen nimis præfractè defenderit Glandes esse, non refragabor. Liberè dicam quod sentio.

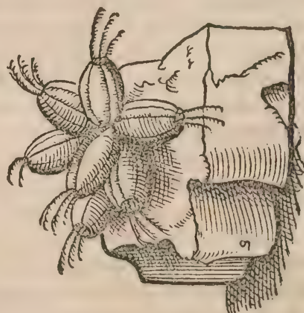
Pollicipedes. ** Bellonius.* Duo mea quidem sententia Glãdium genera sunt: vnum quod in Gallia & Britannia nostra poussepiez appellant, Pollicipedes nominant *quidam, quòd pollicum in pedibus similitudinem habeant, quod nomen eiusque interpretationem non probo. Id genus glandem esse colligimus, quod illi cum glandibus magna sit similitudo. Nam vt glandis quercus, vel ilicis pars prior læuis est, & in acutum tendit, posterior aspera:

B sic hæc quæ saxo affixa exhibemus, posteriore parte qua saxis hęrent, rugosa sunt & aspera, glandiumque calyculis posteriorem earum partem arctè retinentibus, simili. Plura ex vnica radice pẽdent è saxorum rimis. Ex testaceorum genere sunt: pars enim prior longa, rotunda ex duabus testis componitur, colore & læuitate vnguium, in medio rimula est, ex qua capillamenta quædam veluti plumæ rubescentes prodeunt. Concha vna veluti ex multis acutis vnguibus constat, tota in quinque digitorũ longitudinem accrescit, crassitudine sunt pollicis in Hispania, in Britannia nostra sunt minores. Pars posterior quæ saxo alligatur, corio duro asperoq; potiùs quàm testa constat, ex nigro flauescit. In Hispaniæ parte ea quæ Oceano alluitur, reperiuntur:

F in Normannia & Britannia nostra frequentissimè adeò vt per vicinas vrbes pagosq; diuendant. Mulieres & delicatiores homines alia fastidientes cibaria hoc edulij genere delectantur, & qui Veneri dediti sunt. Elixantur in aqua, ius quod intus est sugitur, tum priore parte contorta & disrupta, caro extrahitur & ex aceto editur.

DE BALANI SECVNDA SPECIE, PARVA.

RONDELETIVS.

A Si cui glandes hæ non placeant, alias propono quæ glandibus fructibus similiores sunt. Nascuntur in saxis, & in rimis nauiũ, quæ diutius immotæ vno in loco manserint. adnascuntur etiam Mytulis. Vidi equidem Mytulos vetustos & mortuos totos istis glandibus opertos, & naues præ vetustate putres, quibus frequẽtissimę adnatæ fuerant.

B Hæ Glandes striatę sunt, foramen habent è quo veluti frondem emittunt, multæ simul nascuntur. Intus parum carnis continent, paruæ semper manent. Quamobrem has paruas Glandes, illas magnas appellare possumus.

F Nostri prorsus negligunt, ac ne degustant quidem.

RVRSVS DE PRIMA BALANORVM SPEcie ex Bellonio: ipse Pollicipedes tantum vocat.

A Pollicipedes vulgò Poulsepieds, (*Rondeletij Vrticam vmbrã suam ab aliquibus Poussepir Britannorũ vocari scribit,*) quod pollicum in pedibus similitudinem habeant, racematim Oceani cautibus adhærent: nomen antiquum nullum habent.

B Plures ab vno exortu coagmẽtantur, veluti si quispiam fingat aliquot ocreas simul alligatas de quodam loco editiore pendere, quarum soleę deorsum sitę sint. Minoris digiti crassitudinem habent: quinque digitos longi sunt, ac magno aceruo simul coagmẽtati, ab eodẽ exortu, saxo firmiter adhærentes: teretes, nigro corio vestiti: quorũ extrema seu capita eodẽ modo ꝓminere vidẽtur, quo pes tibiæ alligatus est: in qua quidẽ extremitate rima inter duo duriora veluti testacea ora apparet, cui brãchiæ subsunt.

F Armorici litorales magnam horum copiam in pagos & vrbes vicinas conuehunt, quos vili pretio diuendunt. Sunt autem optimi saporis, ac mirum in modum fastidia stomachi subleuant, vt etiam mulierum malacijs accommodentur. Elixi ex aqua salsa, pulpam habent duriusculam, quam auferunt sinistra tenentes radicem, ad quam alligantur, dextra verò caput arripientes: quod posteaquam contorserint, pulpam à theca extrahunt, vt ambiens corpus relinquatur vacuum calami modo. Pulpa autem quæ inde egressa est, lumbrici modo oblonga, rubra, teres, aceto piperato maceratur ac manditur.

COROLLARIVM.

A Conchas quas Bellonius balanos facit, Rondeletius Cõchas rhõboides appellauit. eæ inter Cõchas Elemẽto tertio à nobis referentur. Aliqui Balanos putãt, quas Rõdeletius Pholades, de quib. in P. Genus Concharũ est ꝙ Græci nostrę ætatis, adhuc antiqui nominis retinẽtes, Balanos vulgò nominant. Plautus & Columella etiã Balanos à glandium similitudine, sunt enim læues, vt vidimus: in cauernis saxorũ stabulãtur. Veneti non rectè Dactylos appellant, Pet. Gillius. Germanicè nominari possunt *Meereicheln.*

B Limosa regio maximè idonea est cõchylijs & ostreis: purpurarumq; tũ concharũ pectũculis, balanis vel sphõdylis, Columella 8. 16. Συμφυὲς δὲ, μῦς: μονοφυὲς δὲ καὶ λεπὰς, σωλὴν καὶ βάλανος. κοινὸν δ' ἐξ ἀμφοῖν, κόγχη.

D Thynnus non modo glandes, verumetiam purpuras prosequitur prope terram, ab exteriore pelago vsque in Siciliam inchoans, Strabo libro. 5.

Epicharmus in Nuptijs Hebę tanquam in lautissimis epulis nominant κογχύλια, λεπάδας, τηθυάκια, βαλάνι. & Macrobius in conuiuio quo Lentulus flamen Martialis inauguratus est balanos nigros & albos inter alia testata. Balani ex testaceis conueniunt stomachicis Archigeni apud Galenum de compos. medicam. lib. 8.

Plura vide inferius in Concha rhomboide seu balano Bellonij, ex Xenocrate & Galeno, quæ huc relata oportuerat in F.

Macrobius

Macrobius balanos nigros & albos masc.gen.dixit, Græci semper fœm. g. efferunt. Pressa tuis balanus capillis, Horatius lib.3. Carm. de balano myrepsica, hoc est glãde vnguentaria, quam & myrobalanum vno vocabulo nominant, fœm.gen. non neutro vt recentiores quidam putant. quare apud Pliniũ etiam non Sardianos balanos, vt vulgati codices habent, sed Sardianas legerim, de castaneis. H.a.

DE BALAGRO VEL BARINO.

Balagri & Carini piscium fluuiatilium meminit Aristoteles de Hist.ani.lib. 4.cap.vltimo, sed in Græco legitur κυπρῖνος & βαλῖνος, vbi Gaza reddit Carini & Balagri. Epitrageę sunt, (inquit Aristoteles,) hoc est steriles. nam nec ouum, nec semen vllum prolificum vnquam habent: (tales barbi in Rheno aliquando inueniuntur, circa Scaphusiam, *Junkerlin* vocant.) sed qui solidioros pinguioresque in eo genere sunt, ijs intestinum paruũ est, & laus pręcipua in pastu. Vide supra inter Albos pisces BALLERVM Rondeletij, & Corollarium nostrum. Ballerus fortè is est quem Saxones Germani *Prasem* vocant, Eberus & Peucerus. Sunt piscium nonnulli epitrageæ, ab hirci sterilitate appellati: quo in genere carini & bareni siue balagri ex amnicis annotantur, Fr. Massarius.

BAMBADONES pisces, βαμβαδόνες, nominantur ab Epicharmo in Nuptijs Hebę, citante Athenæo. sed melius legetur βεβραδόνες, vt idem alibi citat. Sunt autem Bebradones quæ aliàs Membrades dicuntur, Apuarum generis.

BANCHVS. Vide in Corollario de Mugile Labeone.

BARACVS, Βάρακος. piscis quidam, Hesychius & Varinus.

BARBOTTA vulgò dictus piscis, inter Mustelas fl. dicetur in M. litera.

DE BARBO, RONDELETIVS.

Mvgilvm fluuiatilium generi subijci potest qui à carnosis cirris barbæ modo dependentibus Barbus ab Ausonio vocatus est, à Gallis Barbeau, & Barbet & Barbarin quum minor est. A

Piscis est fluuiatilis mugilibus corporis specie, pinnis, earum numero & situ similis, nisi quod pinna quę in medio est dorsi firmiori aculeo innixa est: pinnę ventris magis flauæ sunt, caudæ pinna rubescit. Rostro est longiore & acutiore, cartilagineo & pingui: è cuius extremo duæ appendices, ex lateribus aliæ duæ propendent, à quibus Barbi & Barbati nomen adeptus est, dentibus caret. oculis est paruis: pupilla nigra, quàm ambit aureus circulus. Branchiarum rima parua, quamobrem extra aquam satis diu viuit. Linea à branchijs ad caudam porrecta minus euidens est quàm in alijs. Colore est vario: dorsum enim ex viridi flauescit, venter lactei est coloris. In hepate fellis vesicam habet: intestina in spiras contorta, pinguitudine oblita. Vesicam aere plenam. B

Oua venenata esse vulgò dicuntur, quòd vim turbandę alvi & ventriculi subuertendi habeant. Hoc ideo fit quia bilem mouent & excitant. ijs enim qui affatim oua ista deuorarunt. & vomitu & alui deiectione, & magno oris ventriculi morsu & molestia corpus vacuatur. Hanc vim ouis istis inesse nonnulli existimant eo maximè tempore, quo salicum (quæ ad fluuiorum ripas sunt) floribus in aquam decidẽtibus vescantur. Sed cùm eadem neq; salicum floribus, nec alijs ipsorum Barborum partibus quę ex ijsdem aluntur, insit, id idiosyncrisię potius tribuerim quam manifestæ cuipiam qualitati. F.G.

Barbus carne est candida, molli, sapore non insuaui, sed pituitosa, spinis multis firmata. Circa caput pinguescit, cum squamis coquitur, quia paruę sunt. Cùm senuerit, maiore est in pretio, & melior. quod cecinit Ausonius his versibus. F

Tuq; per obliqui fauces vexate Saraui,
Qua bis terna fremunt scopulosis ostia pilis,
Quum defluxisti famæ melioris in amnem
Liberior, laxos exerces Barbe natatus.
*Tu melior peiore æuo tibi contigit * vni*
Spirandum ex numero non illaudata senectus. * *alias, omni.*

Vehementer errant qui Mullorum vires Barbis tribuunt, quòd vtrique barbati sint. cum maximè à sese dissideant, hi fluuiatiles, illi marini & rubri. Barbus non ineptè ob rostrum longius & acutius inter Oxyrynchos connumerari potest, quoniam multi eo nomine à veteribus donati sunt. A *Barbus à Mullo diuersus. Oxyrynchus.*

DE EODEM, BELLONIVS, QVI *Mystum fluuiatilem nominat.*

Mystus frequenter in Nilo capitur. sed quomodo Lucius Italicus à Gallico differt sic Nili Mystus à nostro dissidet. Noster enim Mystus oblongus est. & quasi teres: Niloticus vero crasso & recurto est corpore: eiusdem tamen coloris sunt: & eodem modo barbis quatuor seu mystacibus exornantur. Niloticus nostrum Cyprinum ipsa forma ferè æmulatur: ventrem enim habet expansum. Tanta crassitudine in Nilo proficit, vt eum Memphis libras viginti pendentem viderim: quo in loco Mythus vel Mystus dicitur: vulgus Græcum Mustachato pronunciat. Est & aliud quiddam, quod Gręci vocant μυστικῆτον, de quo in Balæna diximus. oblongis assulis, cauda tenui: Latini musculum vocant. setas multas habet suillis similes, caudę equinæ proximas. Quidam volunt hoc in ore Balænæ contineri. Romæ Barbi Tiberini plurimùm laudantur. *Mystus Nili. Mysticetus.*

Vulgus Mediolanense iam adultos Barbos, Barbaros vocat: minores verò Balbetos. Quanquàm etiam marinum Mullum Galli Barbatum appellant. A

DE MYSTO MARINO,

BELLONIVS.

Mystum marinum piscatores quidam Veneti, quum semel inter cæteros cepissent, oborta est, me præsente, inter eos de ipsius nomenclatura contentio. horum enim quidam propter grandia labra & barbulas his adhærentes, Porceletam (genus quoddam Sturionis) esse contendebant: alij, propter lineas transuersas, quas in lateribus gerit, Mormyrum vocabant. Tandem autem lis eorum direpta est, quum ego Mystum illis esse disserui. etenim quemadmodum marinus Lucius, sic Mystus etiam marinus fluuiatilem refert. A

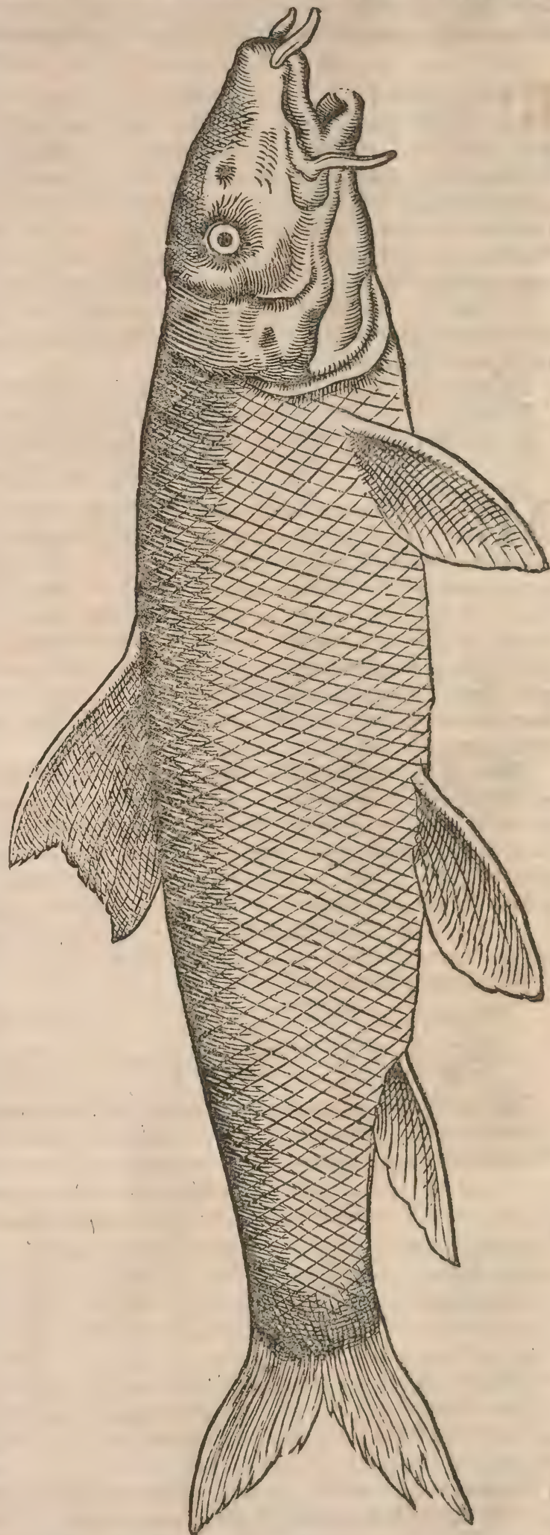
B Proinde Myſtus argenteo colore nitet: corpus habet oblõgum in Mormyri modum, denis vtrinq; lineis trãſuerſis nigricantibus delibutũ. Veter illi dorſo candidior eſt, ac magis terſus. cauda bifurca: ſed pinnę laterales †Frago breuiores & latiores. verùm quæ in tergore eſt, decẽ craſſioribus ac breuioribus ſpinis cõſtat, quàm Cantharus: quæ verò ab ano ad caudam fertur, ea duobus tantũ aculeis obfirmatur. Cęterum oblongo eſt capite, vt Sphyræna, aut fluuiatilis Myſtus: Oculis non valde magnis, quorũ irides aureę ſunt: Labris ꝓminulis, mollibus, craſſis, Sturioni ſimilibus, ſola antrorſum, pro dẽtibus, ſcabritie exaſperatis. Cirrhi autem tenui membrana maxillæ inferiori coniunguntur. Molares quidẽ habet dẽtes in oris poſteriore parte ſurſum ac deorſum abditos, ordine multiplici diſpoſitos, albos, paruos, breues: branchias vtrinq; quaternas.

* Phagro.

F Sapida eſt illi ſupra modum caro, mollis, alba, friabilis, ſpinulis haud valde referta.

B Squamæ cuti fortiter inhærent, quę multò maiores quàm in fluuiatili ſunt. Proinde ſtomachus Myſto eſt oblongus: in quo arenam, Conchulas, Tellinas, Pectines ac Mitulos cõperies: nullas præterea apophyſes in eius pyloro videbis.

Barbus hic à noſtro pictore eam antequam Rondeletij liber adderetur, delineatus eſt: maiuſculus quã vellem, vt & alij multi.

COROLLARIVM.

A Barbus Auſonij à recẽtioribus quibuſdam barbulus, aut barbellus, aut barbo vocatur, à nonnullis ineptè balbus. & quoniã barbatulꝰ eſt, vt mulli, ab imperitis quibuſdã cũ mullo lõgè diuerſo & marino piſce conſunditur. In plerisq; omnib. linguis à barba nomẽ habet. Barbio Italicè. Bárbo Hiſpanicè. *Barb, Barben, Barbel, Barbele*, Germanicè. *Barme*, Flandricè, & apud Saxones etiam *Parme*, vt Ge. Agricola interpretatur: Anglicè *Barbel, Barbyll.* Illyricè Toporek. Polonicè Beziana. Gręci etiã Myſtũ vel myſtacatũ vulgò vocant, vt Bellonius docet, à myſtace, id eſt barbitio. quanq̃ ſuperioris labri tantũ barbã propriè ſic appellant. Myſticetus etiã inter cete barbatꝰ videtur. Ab accolis Strymonis Græcè loquentib. muſtacatꝰ vel myſtus dicitur, Bellonius. Barbuli piſcis nullã in veterib. ſcriptis memoriã extare Grapaldus miratur. Alexãder Benedictus mullũ barba inſignitũ & marinum fluuiatilẽ nominat, fluuiatilis nomine barbum intelligens.

B Piſces aliqui duas habẽt mãdibulas mobiles in guttere ſuo, quę in laterib. vtrinq;, vna dextrorſum, & altera ſiniſtrorſum, cõtra ſe inuicẽ mouẽtur: & in ore nullũ habẽt omnino dentẽ, ſed in mãdibulis illis, ſicut barbellus & carpo. &c. Albertus. Et alibi, Piſciũ omniũ dẽtes valde acuti ſunt, exceptis ꝑpaucis qui in laterib. gutturis mãdibulas habẽt, vt piſces fluuiatilis magnis vetuſti ſquamis, barbellus (at huic ſquamę ſunt exiguæ) monachꝰ, & alij quidã. hi .n. habẽt dẽtes latos aliquantulũ, magis ad cõterẽdum cibũ q̃ ad diuidendũ idoneos: quamobrẽ etiã omnes æquales ſunt. & ideo natura abſcõdit eos in gutture, vt clauſo ore aqua nõ ſuffocet mãdentes hos piſces. Tales.a. dẽtes maximè habet Carpo (Cyprinus) piſcis. Piſciũ alij oſſeũ tegumentum branchiarũ habent, vt Lucius, Barbus & Salmo, Albertus.

C Barbus veſcitur algis aquarum, cochleis & piſcibus, ne ſuo quidem generi parcens. Sub collibus & ripis prominentibus verſari gaudet, & porcorum inſtar fodere, ita vt aliquando in cauernis inhæreat ac pereat, vt piſcatores aiunt. Barbi apud nos ineunte Auguſto pariunt. In villa mea ad Danubium ſita, vbi plurimæ ſunt cauernæ in muris & lapidib. expertus ſum quotannis poſt æquinoctiũ autũnale congregari piſces quos vulgus barbellos vocat, & tanta copia conuenire, vt manibus etiã capiantur, ita vt meo tempore incolæ loci aliquãdo decem plauſtra ferè manibus eiecerint. nam hoc genus piſcis frigus non

ſuſtinet

sustinet. quare semper languidus hyeme inuenitur, (& latet aliquandiu) æstate verò mundus & sanus est, Albertus. Hirudines barborum pinnas aliquando infestant: quas illi saxis affricãtes in fundo aquæ depellunt, aut rapidiora fluminis loca petunt vt aquæ impetu elidantur, quod piscatores asserunt

Piscatores mihi retulerunt barbellum in fluuijs oua sua custodire, ne ab alijs deuorentur, Albertus. D

Pisces quidam capiuntur rebus fœtidis, vt barbelli cadaueribus, Albertus. Circa Argentinam retis genus quod vrsam nominant vulgo, nassæ simile, duobus iusti ponderis lapidibus oneratum, inserto per medium ramulo cui alligarint vermes illos, quos *Engerich* Germani vocant, (Engæos dicamus nos, ab eo quod in terra semper delitescant, donec Maij tempore in scarabæos ab eodem mense nominatos transformantur,) in aquæ fundũ demittitur fune: sic & alij quidã Pisces, & barbi præcipue inescantur. E

Barbus non sustinet frigus. quare semper languidus hyeme inuenitur, æstate verò mundus & sanus est, Albertus. Commendari incipit Maio, usque ad Iulium, vt piscatores circa Rhenum & alia flumina aiunt: nostri etiam Augusto probant: oua verò nunquam. Ganeones labra huius piscis præcipue appetunt. Barbus frequens Insubriæ piscis est, ac vilis. est enim adagium, Barbum neque frigidum, neq; calidum, nec elixum, nec assatum, esse bonum, Cardanus. Alexander Benedictus tamen salubrem pestis tẽpore victum præscribens, mullum barba insignitum & marinum & fluuiatilem (de barbo sentiens) cõmendat. Barbuli inter bonos pisces, quouis modo cocti, non connumerantur. Eorum oua, mense præsertim Maio perniciosa habentur, Platina. Cum de ouis barbuli piscis cocti duos tantum bolos comedissem, experiundi gratia, nihil inde aliquot horis postea noxæ percepi. demum sub horam cœnæ plurimam in ore ventriculi sensi inflationem, quam vt dissoluerem, anisum sumpsi, sed frustra. post horam facies mea apparuit tanquam in syncope, ita vt astantes & admirari, & de mea salute timere inciperent. Ego interim magnam non solum in stomacho & ventre, sed omnibus membris externis alterationem & inæqualem quandam intemperiem in vnaquaque carnis parte sentiebã. Tum superuenit passio cholerica, donec supra infraq; simul pluries oua purgarentur, magna cum anxietate & virium prostratione & maximo vitę periculo, Ant. Gazius. Ego etiam quosdam his ouis degustatis similiter ferè affectos noui, & quendam intra duas horas ab eis assumptis supra infraq; magna cũ anxietate vehementer inanitũ. quamobrem oua cum piscis exenteratur, statim eximi debent nec vna cum pisce coqui. Oua fluuiatiliũ quorundam piscium, vt mullornm (barborum dicere debuit) ventrem acrius turbant, Alexander Benedictus. Quidam ex ouis lucij quoq; similiter cholericam passionem excitari aiunt. Mollioribus & ociosis hominibus ex horum ouorum esu facilius noxam fieri putant; robustioribus & laborantibus non item. Elixandum vino priùs feruenti imponendum aiunt, est enim carne molli & laxa. F.G.

Equorum purgatio ex intestinis tincarum aut barbonum à Rusio Hippiatro describitur.

Mystus marinus Bellonij, Germanice vocari poterit, *ein Meerbarbel a. t*, hoc est Barbi marini species. nam & mullum sic nominamus.

Barbum quidam ioco sarctorem cognominant, nescio qua ratione. *Ein Barb ist ein schneyder.* H

BARINVS, vide supra in Balagro.

BASILISCI pisces, βασιλίσκοι, circa petras leprades (humiles, iuxta mare arenosum) pascuntur, Oppianus lib. I. Hi an Alaudis Rondeletij sint cognati, quærendum.

BATIS, Βατὶς, genus est piscis, aliud quam batos, (id est Raia,) Varinus. Rondeletius baton esse docet Raiam in vtroque sexu: batida, fœminam tantum. Est & auis Aristoteli Βατὶς. Videtur & Botis nomen esse piscis.

BEBRAS & Bebradon, Apuæ genus est supra dictum.

BEMBIDION, βεμβίδιον, pisciculus quidam paruus est, Hesychius & Varinus.

BERBERI Conchæ margaritiferæ genus inter Margaritas dicetur.

BERYS, βῆρυς, piscis, Varinus.

BLACEAS, βλακέας, piscis quidam, Hesychius & Varinus. idem nimirum qui Blax.

BLAPSIA piscis est qui alio nomine Cephalinus dicitur, à Cephalo diuersus, vt quidam in Lexicon Græcolatinum retulit.

BLAVTIS aliâs Blanctis. piscis est fluuialis. Huius caput incensum, & cum melle solutum & superlitum, visus acutissimos præstat. Fel quoque eius idem præstat, Kiranides.

BLAX, βλὰξ, piscis est quidam siluro similis, sed inutilis adeò vt ne canes quidem eum gustare velint, Suidas. βλὰξ alioqui nomen adiectum Græcis significat mollem, dissolutum, laxum, stolidum, ignauum, inertem. Plato de repub. 4. βλακικὸν πάθος dixit animi stuporem & inertiam, vel hebetudinem, quod & πνευμονίαν aliquis dixerit à pulmone marino absque sensu animali. βλὰξ, stultus, à pisce quodam fœtido, ἀπό τινος ἰχθύος δυσώδους, Hesychius. βλακεύειν, μωραίνειν. εἴρηται δὲ ἀπὸ ἰχθύος ἃ καλοῦσιν βλάκας, Idem. Blitum herbæ genus est, cui nomen à stupore saporis inditum putant, quasi βλὰξ, quæ vox bardum & stupidum significat. Festus in Blito,) Erasmus. Lege apud eundem prouerbium, Inutilior blace, βλακὸς ἀχρηστότερος. Vide etiam in Glanide B. I. Corollario.

DE BLENNO VEL BELENNO. RONDELETIVS.

Blennus alius. A

PISCIS βέλεννος dicitur ab Athenæo lib. 7. qui ab Oppiano libro I. de piscat. βλέννος, βαιὼν ab Epicharmo, quod breuis sit, opinor, pro corporis crassitudine. Pisciculus est ei qui à Tholosatibus Peis de menage vel grauan dicitur, similis. Ei verò qui à Gaza cothus (*Cottus fl. pisciculi*) nominat, tam similis, vt idem planè videatur. *Lib. 4. de Hist. anim. cap. 8.* B

Pelagus est & rarissimus. Corporis specie ranã piscatricem refert: colore & carnis substantia aphyam cobiten. Est igitur capite magno, rostro acuto, ore paruo. Pinnam in ceruice vranoscopi modo habet nigram, qua caret cothus fluuiatilis. duas alias inferiores ori proximas. Squamis caret. Ventre est candido, reliquo corpore fusco: cauda non omnino rotunda, nam vtrinque depressa est. Hanc meam sententiam confirmat Athenæus: ἔστι δὲ, inquit, κωβιῷ τὴν ἰδέαν παραπλήσιος, id est, specie similis est cotho fi- (F) *Libro 7.*

ue cothio: nam vtrouis modo legi posse puto, nisi malis κωβιῷ legere. huic enim satis est similis. sed cotho, de quo nunc loquimur, multo similior. Vix enim quis belennum à cotho discernat, nisi qui noverit hunc in fluuijs, illum in alto mari degere.

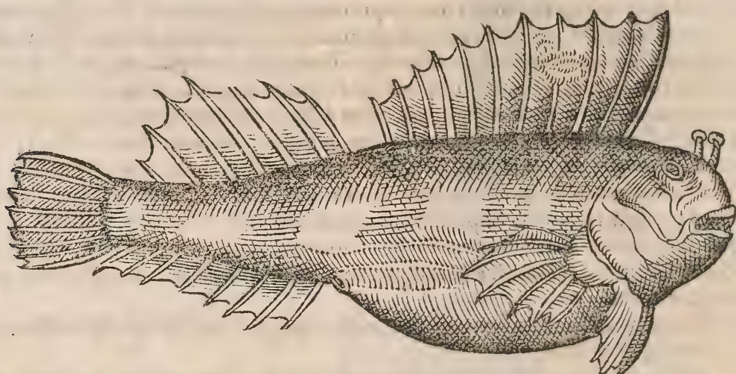
F Ex Epicharmi verbis, quæ refert Athenæus, apparet vilem fuisse pisciculum, nec immeritò. est enim humida carne, planè insipida. corpore valde breui: quippe cùm caput toto reliquo corpore maius sit. Ἄγε δὲ τρίγλας τε κἀχαρίσας βαιόνα. Ibidem Athenæus autor est apud Atticos prouerbiū fuisse, Μήμοι βαιὼν κακὸς ἰχθύς. ne mihi bæon malus piscis. nec proverbij vsum indicat.

G Blennorum cinis cum ruta vesicę vitia & calculos sanat, inquit Plinius lib. 32. cap. 9.

DE BLENNO BELLONIVS: QVI ALIAM *quam Rondeletius figuram exhibuit.*

A Blennum ab ignauia dictum puto: Corcyrenses & Zacynthij Cæpolam à cepæ similitudine vocāt.

B (E) Est autem ea magnitudine, quæ paruam Scorpænam non excedat. Grādi capite, spiculis vallato, turgido ventre. Rarius quàm alij pisces sagenis capi consueuit. Scorpænam colore refert, atq; ita flauus est vt cæpa. Duas pinnas ad dorsum habet: latam præterea vtrinque vnam ad latera, & sub ventre geminā. Magnos exerit oculos & nigros. Ore est maximo ac deformi vt Scorpius. Superius labrum ipsi capiti, veluti tubus quidam, infixum est. Dentes ei vsque adeò tenues sunt, vt eius maxilla potius exasperata, quā denticulata esse videatur. Squamis integitur leui contactu decidētibus. Voracissimus est vt Callionymus. Linguam habet albam ac conspicuam. Squillis, Apuis & pisciculis vescitur, quos latens in algis captat. Cor habet laxum, hepar album. Tota huius pisciculi moles quadrantalem non excedit longitudinem. Crassitudo eius vt cæpa mediocris consueuit.

F Hunc nisi multo sale condieris, nullius erit saporis: quamobrem Græcorum pauperiorum cibus esse solet.

A Quosdam audiui qui hunc Boacam perperam vocarent. Plinius quum de diæta cardiacis obseruanda loquitur, bulbi cuiusdam piscis litoralis meminit, qui fortassis ad Cępolam accedit. Oppianus. Smarides, Blenni cum Scaris, Boces vtrique.

COROLLARIVM.

Belennus (vel Blennus) piscis à Sophrone memoratur. est autem specie similis κωβιῷ, (Hermolaus legit κωβιῷ,) Athenæus. Idem nimirum est qui apud Varinum βλῖνος scribitur per iôtá circunflexum. licet apud Suidam acuatur. nam βλιῶνος per ν. circumflexum, tyrannum ei significat. Σιαλίς, blennus Achæis, Hesychius & Varinus. vide in Sue a. 1. σίαλος σῦς. Βαιὸν (paroxytonum) piscis qui & βλῖννος, (sic scribitur per iôta circumflexum, & ν. duplex,) gobio similis est. Varinus. Videtur autem sic dictus à paruitate sua. βαιὸς enim minutus est. Βαιόνας pisces Epicharmus in Nuptijs Hebæ nominat. Βαιών, piscis est, & mensuræ nomen Alexandrinis, Hesychius. De prouerbio Atticis vsitato, Μήμοι βαιὼν (oxytonum, quod probo) κακὸς ἰχθύς, vide supra Vacantibus.

Bellonij Blennus, & Rondeletij Scorpioides, pisces planè cognati videntur. Bellonij Blennum ego eodem nomine olim in Italia pictum accepi à Cornelio Sittardo, qui hæc etiam verba adscripserat: Blēnus vulgò (Italis) borrabozta, & pesce de petre, quòd semper inter petras agat: aliâs etiam pesce de fortessa vocatur. boni & suauis est nutrimenti. Siue autem Rondeletij siue Bellonij icon veriorem nobis blennum expressit, Germanicè vocari poterit *ein Meergropp*. Non probo eos qui blennium, aut blembū, aut blemmū scribūt. Blenni sunt pisces parui marini, q. & lupi (λύκοι) vocātur, Diophanes in Geoponicis 18. 14. his quomodo capiantur terrestres lupi, dixi in lupo E. Vranoscopum blemmi speciem esse conijciunt eruditi.

C

H Blennus pascitur sub herbis in litore algoso, ἀνὰ θῖνα πεπασσέασιν, Oppianus.

Blennos stultos esse Plautus indicat in Bacchidibus, qui ait: Stulti, stolidi, fatui, fungi, bardi, blenni, buccones, Festus. Potest autem fieri vt vel à blenno pisciculo insipido, quod & Bellonius monuit, stolidum & insulsum hominem veteres blennum dixerint: vel à blenna id est muco. nam quorum muco vel pituita plenum est cerebrum, minus ferè sapiunt. quare & ouis pecus est stolidum, & homines non multo prudentiores ab eo κριόμυξοι dicuntur. βλέννα quidem Græcis mucus est, μύξα. aliqui per π. scribunt πλέννα, Varinus. inde βλεννώδεις, μυξώδεις, Galeno in Glossis.

Bisas, pagurus est marinus, &c. Vide infra in Paguro, in C. elemento.

Blepsias, βλεψίας, qui & Cephalinus, alius est quàm Cephalus, Atheneus.

Bolbitis ab Epicharmo nominatur, idem fort quod Bolitæna. βολβίτις.

Bolbotine, vel Bolitæna, vide in Polypo, cuius species est.

DE

DE BOOPE, RONDELETIVS.

BOOPS in Gallia nostra Narbonensi, Italia, Hispania, & re & nomine notissimus est. βοώψ, βῶξ, βόηξ, βόαξ dicitur. Βοώψ ab oculorum magnitudine. Βῶξ ab Aristotele citante Athen. lib. περὶ ἰχθύων. & lib. 9. de histor. animal. & ab Oppiano lib. 1. Βόηξ à Numenio, βόαξ à Speusippo, & ab aliis Atticis, παρὰ τὴν βοὴν, id est, à voce, autore Athenæo. quare & Mercurio sacrum esse piscem fama est, vt citharum Apollini. Pherecrate etiam teste, nullus omnino piscis vocem edit, præterquam βόαξ. Eodem in loco Aristophanem Byzantium sic reprehendit Athenæus: Aristophanes Byzantius male ait nos dicere piscem βῶκα, cum dicere oporteat βοώπα, (*βόωπα potius proparoxytonum, vt Athenæi nostra æditio habet. nam βοώψ oxytonum in eadem non probo*:) quoniam paruus piscis cum sit, magnos oculos habet. sit igitur βόωψ bouis oculos, id est magnos, habens. Aduersus hunc dicendum: si hoc male nominamus, quare κορακῖνον (*κορακίνον non κορακῖνον, Massarius*) dicimus, non κορακῖνοι? dicitur enim ἀπὸ τοῦ κόρας κινεῖν. quare etiam non σείουρον dicimus, sed σίλουρον? cum sic dicatur, ἀπὸ τοῦ σείειν συνεχῶς τὴν οὐράν. Hæc Athenæus, cuius etymologiam Festus Pompeius secutus est: Bocas, inquit, genus piscis à boando, id est vocem emittendo appellatur. A Plinio box, vel vt alij legunt, boca dicitur, Græco nomine non mutato. Quare miror Gazam idem non fecisse, & vocam conuertere maluisse. Venetijs booba: in reliqua Italia, Liguria, Gallia Narbonensi, Hispania, bogue nominatur. A *Lib. 7. Cap. 2. Ibidem. Lib. 32. cap. 11. Lib. 9. de Hist. cap. 2.*

Piscis est marinus, litoribus gaudens, ex mænarum genere pedali magnitudine, corpore satis rotundo, non compresso, quale fere est mugilum. Capite breui, & paruo. Oculis maximis pro corporis magnitudine, vtpote qui totam ferè capitis regionem occupent. Colore est vario. In dorso à branchijs ad caudam lineas ductas habet, alias aureas, alias argenteas, minus quam in salpa illustres: ob quas, ab Aristotele in libro περὶ ἰχθύων, νωτόγραπτος, id est, in dorso pictus cognominatus est. in ventre nullæ apparent lineæ, sed hic squamis tegitur argenteis. Pinnæ sunt spari, canthari, sargi, pinnis similes: cauda subaurea: ventriculus magnus, cum multis appendicibus: intestina tenuia admodum, hepar rubrum, splen ex rubro nigrescens. B *Athen. lib. 7.*

Nutritur alga, carne, luto. C

Athenæus lib. 8. ex Diphilo, Βῶξ δὲ ἑφθὸς εὔπεπτος, εὐανάδοτος, ὑγρὸν ἀνιείς, εὐκοίλιος. ὁ δ' ἀπ' ἀνθράκων γλυκύτερος καὶ ἁπαλώτερος. vbi pro εὐαπόδοτος, legendum εὐανάδοτος: id est, Box elixus, coquitur distribuiturque facilè iurulentum quid emittens, facilem aluum reddens. Assus succensis carbonibus suauior est, & tenerior. In Prouincia satis cõmẽdatur, vt etiã ægrotis apponatur. Veteribus vilis, nec vllo in pretio fuit. Reuera piscis iste in sartagine coctus, vel assus super craticulam mediocriter alit, q[uia] siccior redditur. F

DE BOOPIS SECVNDA SPECIE, RONDELETIVS.

NVLLVS veterum duas boopis species facere videtur, præter Oppianum lib. 1. ἁλιευτικῶν: A

Καὶ σμαρίδες, καὶ βλέννος, ἰδὲ σκάροι, ἀμφότεροί τε βῶκες.

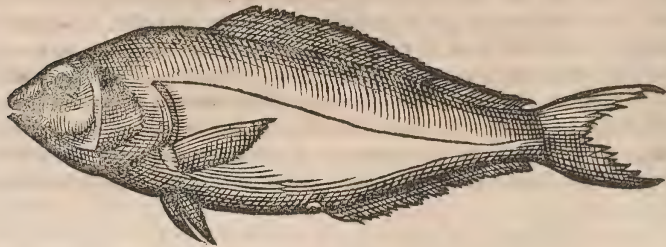
Nostri quoque piscem quendam, in multis superiori similem, bogue rauel appellant. quid verò istud rauel significet, non potui omnino assequi: nisi quod peritiores piscatores, bogue rauel dictum esse putant, quia capiatur & vendatur cum piscibus, vulgo rauallé appellatis, id est, minutis, quique simul elixantur, & apponuntur, nec propter paruitatem seliguntur.

Is igitur piscis quem boopis secundã speciem facimus, boopi vel mænæ similis est. rostro magis acuto, dorso ex cæruleo rubescente, ventre argenteo, cauda rubescente: oculis magnis & varijs, nimirum circa pupillam nigram circulo ex aureo virescente: corpore toto latiore quam boops, sed breuiore. B

A Quis sit is piscis difficile est conijcere, nisi in genere mænarum numeremus, quiq; differat à boope non sexu tantùm (sunt enim in hoc genere & mares & fœminæ) sed etiam specie. sed propter similitudinem, alteram boopis speciem constitui.

DE RARA BOOPIS SPECIE.

RONDELETIVS.

A Rarus est piscis quem hic exhibemus, cuius nomen neque à piscatoribus nostris, neque ab alijs potui vnquam extorquere propter raritatem.

B Piscis est palmi maioris longitudine, totus à squamis nudus, ore paruo, oculis valde magnis pro corporis ratione, in pronis partibus pinnam habet ad caudam vsque continuam, cauda lata spissaque est. Ad branchias & in ventre binas pinnas habet.

F Sapore, carnis substantia, oculis boopem refert.

RVRSVS DE BOOPE, BELLONIVS.

A Boces vel Boopes Massiliensium vulgus Bogas, vt & Romanum vocat: apud quos multùm frequentes sunt, Venetijs non item. Duæ huius piscis cognoscuntur differentiæ: siquidem earum altera minor est, & perpetuò parua, altera paulò maior.

B Boces à mænis ita distinguere poteris, quòd Mænam videas latiori esse corporis compage, nigriore colore, & vtrinque lituram vnam habere. Boca perpetuò parua est: & pro sua magnitudine crassiori constat capite, corpore magis tereti. Boces & Mænę seu Gerres eandem corporis constitutionem, hoc est, pinnas, squamas & capita habẽt. Boopes nulla litura variãtur, sed ambo tereti corpore præditi sunt. Giruli a. seu Smarides magis nigricãt, & lituris variegãtur. Boces teretiores sunt, Giruli magis plani.

F Bocũ color hilari ac quodãmodo aureo fulgore nitet, vt tergora colore ad aurũ inclinãte micare credas.

G Oppianus, (de escis piscium,) Denticem Boces, Hippuros fallit Iulus.

B Box, vt Athenæo placet dictus est ἀπὸ τῆς βοῆς. Gregalis est & litoralis piscis, herbosis gaudens.

Piscis est paruus, oculos pro corporis ratione grandes habens. Duos habet in capite calculos, non prorsus rotundos, vt in passeribus, sed oblongos, vt in merlangis.

E Boces multis modis conditæ carnipriuij tempore diuenduntur, potissimum Anconæ, more Illyrico, ex gelu conseruatæ. aliæ sale inueteratæ vnà cum girulis, id est, Smaridibus. Colorem aureum etiam sale conditæ, retinent.

DE ALIA QVADAM SPECIE BOGÆ, BELLONIVS.

A Qui pisciculus litoralis Bogue & Reneau (*Cum icone scribebatur Bogue Reneau, sine copula.*) Massiliensibus dicitur, is Genuensibus Ruello vocari solet.

B Coloris est eiusdem cum Erythrino pisce, dentibus, pinnis ac capite consimilibus: sed reliquo corpore differunt. Nam Box vulgarem bocam refert, eodemq; circino tornata esset, nisi magis ad Erythrinum accederet. Verum linea quæ corpus Erythrini intersecat, per medium vtrinque arcuata est. In hoc autem recta prætenditur, neque Erythrini gibbam habet. Dentes præterea anteriores breues & acutos ostẽdit, sed tam superiores quàm inferiores molares sunt, vt Sargo, quod etiam Pagro & Erythrino accidit. Hanc quoque peculiarem notam insignem habet, quòd eius branchiarum exterior spina ad radices nigra est.

A Nihil vetat quominus eum esse piscem afferamus, quem Ouidius Bopgyrum vocauit, in scopulis viuentem. Massilienses à Boopa & Gyro, id est, Smaride, idem ei nomen indiderunt, ac Bopgyrum, quasi dicas Bocem Smaridem, appellarunt.

A Sunt & bôces męnæ illo (illa, męna vel leucomænide) maiores, quas Gręci in hodiernũ diem Boopas, vt Aristophanes Byzantius, & Veneti Boopas (aliqui bobbas scribunt) cognominãt. Frã. Massarius. Vocantur & leucomænides quædam, aliqui boaces nominant. Ὅπως σὲ πείσῃ μηδεὶς πρὸς τῶν θεῶν τὰς βόακας αὖ ποτ' ἐλθὴ λευκομαινίδας καλεῖν, Polyochus apud Athenæum vbi de Mænidibus agit. Sed leucomęnides alię sunt quæ Smarides vocantur. Quosdã audiui qui blennum, boacam (boaca) perperam vocarẽt, Bellonius. Numenius βῆκας dixit, hoc versu: Ἠ λεκλὼ συνόδοντα, βῆκας τε, τελγῆς τι. Boops autẽ vocatur ab oculis, quibus paruus ipse præditus est magnis, vt Aristophanes Byzãtius scribit. bouis. n. & equi vocabulũ in compositione magnitudinem significat. inde & Iuno βοῶπις ab oculorũ magnitudine apud poetam. Cæterum bocas à boando dictus Festo, phoca potius fuerit, id est vitulus marinus, quãuis ipse piscẽ esse dicat: grãmatici. n. circa rerũ naturam idonei quib. fidẽ adhibeas nõ sunt. Atheneus quoque grãmaticus est. & licet Mercurio sacer sit tanquã vocalis: dici potest soli⁹ nominis respectu hoc dici, vt & alij

& alij plerique pisces nominis tantum ratione alij alijs dijs consecrantur. Eorum sanè qui piscium naturas studiosè indagarunt, qui piscem hunc sonũ aut vocẽ ædere prodiderit, nemo est. sed neq; brãchias aut alias partes asperitate aut aliter ad sonũ edendũ aptas habet, vt cuculus, faber, & alij qui vocales existimãtur. De phoca autẽ Rõdeletius: φώκη (inquit) à Græcis dicitur, ducto nomine ex βώκη, ob boatũ siue mugitum quem edit.

Speusippus mænidi similes esse ait boacem & smaridem. Bupes alij bustos (lego, Boopes, alij bôcas) dicunt, pisces sunt similes paruis Cephalis, Kiranides. Boopis oculi magni sunt, & (ni fallor) mobiles. B

Bôces (βῶκες) vtrique pascuntur sub herbis in litore algoso, ἀνὰ θῖνα πρασόεσσαν, Oppianus. C

Bôces nominãtur Epicharmo in Nuptijs Hebæ. Magna est diuersitas temporis, ἔνιοτε κρείττων γίνεται θυννὺς βόαξ. Coquos apud Nicomachum. Mugiles, mænides, & bopæ; pisces sunt noxij, & excrementitij, Psellus. F

Boopes in cibo renib. ꝓsunt: fel eorum acuit visum. De spinis verò crematis pollen, vlcera sanat. Kiranides. G

Βῶξ circumflexũ Eustathio & Varino, Athenæo oxytonum. factum est autem per crâsin à βόηξ, vt βώσαντι pro βοήσαντι. Sed præstat circunflecti. nam ex acuta & graui syllabis duabus vna fit contracta, vt βόαξ βῶξ; &c. Gaza βώωψ oxytonum scribit Rondeletius, & ita semel in Athenæi æditione habetur, librariorum scilicet culpa: mihi paroxytonũ magis placet. solet enim in cõpositionibus accentus oxytonorũ transferri, &c. & sic in eadẽ æditione βόωπες proparoxytonum rectè scribitur, à singulari nominatiuo paroxytono. Sic & κύωψ & μύωψ ꝓpè scribuntur paroxytona. βῶξ ranam significat, & piscem, Varinus. βούπαις puer magnus, nõdum adultus vir. ὄνεος, ἔφηλιξ: aut piscis, Idem. videtur autem si pro pisce accipias βούπαις corruptum pro βοῶπες in multitudinis numero. Κῆρυξ μὲν ἦν βόαξ, Σάλπης δὲ σάλπιγξ ἐπὶ ὀβολοὺς μισθὸν φέρων, Archippus eleganter ex congruentia nominũ piscibus officia distribuẽs. Nã & Mercurio sacer existimatur bóax, propter vocem, à qua & Bootes nomẽ præconis factum est, vt annotauit Eustathius. H.2.

Ἀλλ᾽ ἔχουσα γαστέρα μεστὴν βοάκων ἀπεβάδιζεν οἴκαδε, Aristophanes apud Athenæum. Pherecrates cum dixisset piscem alium nullum voce præditum ferri, subiungit, Νὴ τὼ θεὼ Οὐκ ἔστιν ἄλλος ἰχθὺς οὐδεὶς ἢ βόαξ.

Altera species Boopis Bellonij, nihil videtur habere cõmune cũ secũda Boopis specie Rõdeletij, sed neq; cũ teria, q̃rendũ.a. an cognat⁹ sit is piscis Orpho Rõdeletij. *Boopes alii.*

Bopgyrvm piscem ex Ouidio Plinius nominat, corrupta nimirum à librarijs voce. nam Cercyrus eo in loco apud Ouidium legitur. Κέρκυροι Oppiano circa petras conchulis plenas degunt. *Bopgyrus. Cercyrus.*

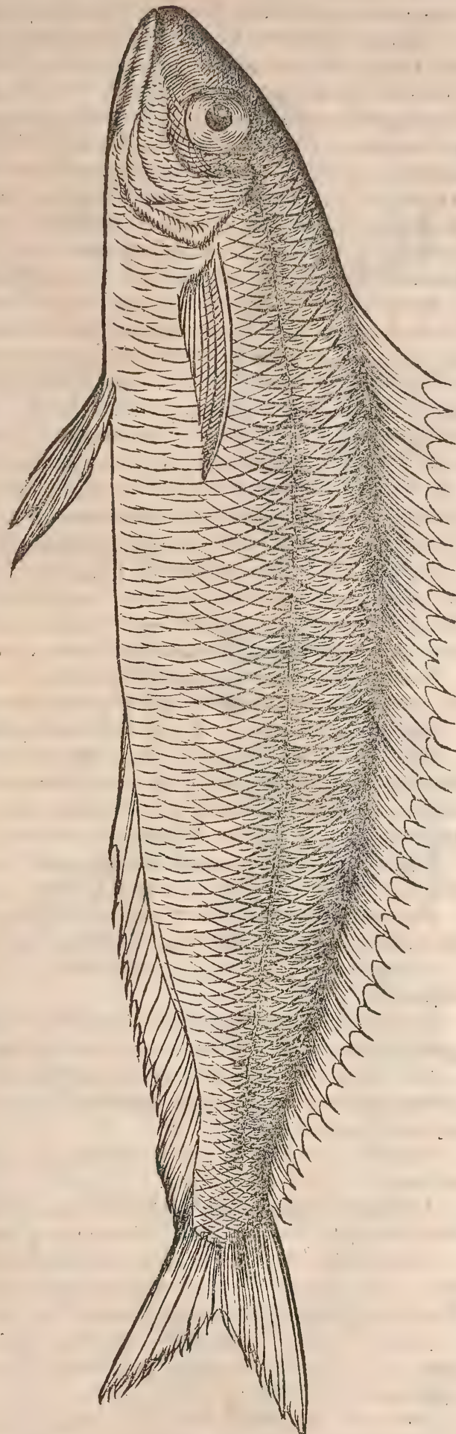
DE BOVE, BELLONIVS.

Bos, vastissimum Raiarũ genus, latissimũ ac magis amplum est: vnde illud Oppiani, A

Batidesq;, boum genus vsque proterunm. Et alibi,
Incola bos cœni, qui vasta mole mouetur
Corporis, & latos sese diffundit in armos.
Bissenis magnos cubitis porrectus in artus.

Vaccam Ligurum vulgus appellat: Parisinis nostris (apud quos frequentissimus est, sed nunquam integer, talis enim è litore deferri non potest) nullo alio quàm Raiæ nomine agnoscitur: quod eius quidem caro non modo sapore, sed & colore, atque adeò insertis cartilaginibus, maiorem Raiam præ se ferat.

Bôcis hæc forma Venetijs picta est.

Proinde trucibus est dentibus, atque in hami modum inflexis, tribus ordinibus in maxilla dispositis B ijsq; mobilibus, ore maximum rictum ostendente: vncinos vtrinque ad capitis latera gerit, permultos quidem eos, & ad caudã incuruatos. Colore est totius corporis liuido, nullisq; maculis aut vncinis distincto. Falluntur qui Bouem marinum cornibus præditum esse censent: nihil enim tale in eius figura percepi, quam hoc loco proferrem, nisi tot Raiarum pictura abundè tibi satisfaceret.

Piscem hunc Oppianus homicidam cognominat, quòd eum asserat vndis immersos ac natantes homines, sua corporis mole ac vastitate suffocare, nec liberam illis respirationem permittere. D

COROLLARIVM.

Hunc piscem quẽ Bellonius & eruditi pleriq;, veterum Bouem esse arbitrantur, pluribus descriptũ depictumq; à Rõdeletio inter Raias dabimus. nã Raiã oxyrynchũ alteram ipse cognominat, nec tamen

Bouem eſſe negat: quòd nomen ei à ſui in hoc genere corporis magnitudine attributum eſſe apparet. nam vt Bos quadrupes magna eſt, ita eius nomen etiam in compoſitione vocabulorum magnitudinem rerum denotat, vt in Philologia de Boue oſtendimus. Βῦς & βῶς apud grammaticos Heſychium & Varinum pro piſce legitur. Venetijs vulgò Stramazo dici audio, aliqui Lamiam interpretantur. ſed Lamia piſcis longus eſt, vt Rondeletius docet, Bos planus. Bos, quem Plinius inter planos, & cartilagineos commemorat, ad trecentas aliquando libras accedit. Dalmatæ etiam noſtra ætate Bouem vocant, Gillius. Auguſtinus Niphus Caniculas & Boues confundit: Caniculę (inquit) apud nos ruſticè piſces canes vocantur, ruſtici Canoſas appellant, has exponit Plinius. lib. 9. quas Boues præcipui authores nuncupant, quòd ſint ingentis latique corporis, natantium hominum deuoratores. hę admirabili calliditate in mari noſtro graſſantur, portuſque & exculta ædificijs litora ſæpius frequentant: inde occultæ & quaſi torpentes ſimulata ſegnitia natantes adoriuntur. Germanicè Bos piſcis nominari poterit *ein Vrocche*: id eſt Raia ingens, ea ratione qua Vrogallum & bouem vrum pro maximis dicimus. Ariſtoteli numeratur inter cete, in quibus ouum nunquam cernitur.

B Bos piſcis eſt cartilagineus, Ariſtoteles, Galenus in Gloſſis, Suidas. Planus & cartilagineus, Plinius. Strabo libro 17. bouem inter piſces Nili numerat. Oppianus lib. 2. de piſcat. Eſt (inquit) bos piſcis vorax incola cœni, latiſſimus omnium. ſæpe enim ad vndecim vel duodecim cubitos latitudinis accedit. ſed viribus planè imbecillis, & corpore molli: dentibus obſcuris, exiguis, infirmis. Et ſimiliter ferè Ælianus: Bos marinus in limo gignitur: & licet minimus mox à partu. poſtea tamen maximus euadit. partes ſupinæ albicant. dorſo, facie & lateribus admodum niger eſt. Vires ei infirmæ, os exiguum, dẽtes incluſi in conſpectum non veniunt. Longitudine & latitudine inſignis eſt.

C. D Βοῶν ἀστέροπλα γένεθλα ἐν πηλοῖσι καὶ ἐν τεναγεσι θαλάσσης φέρβονται, Oppianus. Ouidio in Halieuticis ſcombriq; bouesq; pelagij ſunt. Bos non ouum, ſed ſtatim animal gignit. Ariſtot. In cibo cũ piſcib. multis veſcitur, tum carnem humanam præcipuè appetit. Porrò cũ virium ſuarum infirmitatis ſibi ſit conſcius, ſola corporis mole fretus eſt. Itaq; ſi quẽ fortè natantem, aut piſcationi intentũ viderit, adnans in altũ ſe tollit. & incuruat⁹ deſuper ſe inijcit, ac ſuo põdere deprimit, & corpore toto grauis illi, tecti inſtar, ſuperiminẽs, & mẽbris omnibus ſuis ſeu vinculis impediẽs, emergere hominẽ & reſpirare phibet. Quamobrẽ homo ſpirandi facultate erepta, extinguitur: bos prȩda fruitur, Ælianus & Oppianus.

E Boues, Oues, Raiæ, &c. apprehẽſa mordicus eſca hamo infixa, ſequi nolũt: & magni corporis mole ad aquæ fundum adhȩrentes trahentib. renituntur, & ſic elabuntur interdum ab hamo, Oppianus.

F Ex cartilagineis Bos carnoſus eſt, ſed præfertur ei muſtelus ſtellaris cognomine, Diphilus.

H. a. Alius Bos eſt, inter cetarios numeratus ab Ariſtotele: qui etſi nullis eſt viribus, tamen eum terroribus homines in periculum adducere, Ælianus & Oppianus tradunt, Gillius. Ego Bouem cetarium non alium à cartilagineo fecerim. is ipſe enim propter magnitudinem, à qua & Bouis nomen adeptus eſt, inter cetaceos rectè numerari poteſt, vt thynnus & alij magni, qui tamen Cete propriè non ſunt.

Salpa etiam Bos nominatur, Heſychius & Varinus. quoniam herbis marinis ita veſcitur, vt terreſtribus Bos quadrupes, Pancrates apud Athenæum.

Phocam Latini Vitulum marinum, Maſſilienſes vulgò Bouem marinum appellant, Gillius. Genuẽſes Itali ſimiliter Buo marino. i. Bouem marinum. Phocȩ ſunt marini boues, Seruius.

Boues marini dicti in noſtris maribus, & profundo degunt, ſicut dicunt piſcatores peritiſſimi, Albertus.

Hanerkeite, belluam quandam in Oceano Septentrionali vocant Germani, triginta ferè paſſus longam, in qua medulla & ſeuum reperitur ſimiliter vt in Boue.

Cornuta Plinio inter belluas eſt, ſiue binis ea cornib. armatur, vt vacca Olai: ſiue ſingulis vt Monoceros & Rhinoceros eiuſdem. quamuis Rondeleti⁹ inter piſces Cornutã Plinij numeret, & lyram alteram faciat.

Vacca marina ab Olao Magno nominatur & pingitur in tabula regionum Septentrionalium. Vide infra inter Cete diuerſa in C.

De Manato bellua Indica, ibidem leges. ea bouem terreſtrem (inquit Rondeletius) capite refert. & fortè Bos cêtus Ariſtotelis eſt, à Boue piſce plano cartilagineo diuerſus.

In mari iuxta Arabiam nigram variæ animantes degunt terreſtribus ſimiles, ſed breuioribus cruribus, ijsque pinnatis: corpore pilis obtecto perbreuibus: nempe aſini, canes, boues: Ex nauigatione Hamburgenſis cuiuſdam peracta anno Domini 1549.

Sepum leonis calidius eſt & ſiccius ſepo Algebvt, id eſt Bouis è mari exeuntis, & præſtat apoſtematibus duris, Raſis. Dioſcorides & Galenus nihil huiuſmodi habent: nec ego algebut vocem apud quenquam reperio diligenter quæſita.

Boitvs vel Cottus fluuiatilis, vide in Gobio fluuiatili.

Botis, Βῶτις, piſcis quidam Sophroni in Mimis: Κέστραι βῶτιν κάπτοισαι. niſi fortè herbam aliquam intelligat, Athenæus.

Box, vide Boops.

Bradon nomen an cognomen ſit alicuius piſcis dubitari poteſt. Βεμβρὰς, εἶδος ἰχθύος ἁπλοῦς καὶ βράδονος. ὁμοίως καὶ βράδονες κίχλαι, Varinus. Vide ſuprà in Apua Membrade, & infrà in Corollario De Turdo H. a.

Bricchvs, piſcis quidam, idem fortè Vranoſcopo. Ἀνωδόρκας, βρίκχος ὁ ἰχθῦς ὑπὸ Θηβαίων, Heſychius.

Brinchvs, βρίγχος, nominatur apud Athenæum ex Mneſimacho inter alios piſces.

Brincvs, Βρίγκος, piſcis eſt cetaceus, Varinus. Athenæus etiam verba Ephippi referens βρίγκον piſcem nominat: & alibi τρύγκον, corrupta forſan à librarijs voce. Numenius in Halieutico trincos piſces nominat, hoc verſu: Ἠὲ λευκὴν σινόδοντα, βόηκάς τε, τρίγκας τε. Vide Burynchus.

Brytivs, Βρύττος, genus echini pelagij, vt Ariſtoteles ait: alij piſcem dicunt, ſunt qui tribus ſyllabis βριγγόνην ſcribant, Varinus.

D E

DE BVCCINO RONDELETIVS.

A

ΚΗΡΥΚΑ Aristotelis, Buccinam Gaza semper interpretatur: Plinius Buccinum: Buccinũ (inquit) minor cõcha, ad similitudinẽ ei' Buccini, quo sonus editur: vnde & causa nomini, rotunditate oris in margine incisa. Aliquãdo Muricẽ vocat, sicuti alibi docuim'. Cur Buccina vocetur, verba Plinij ante citata ostẽdũt.

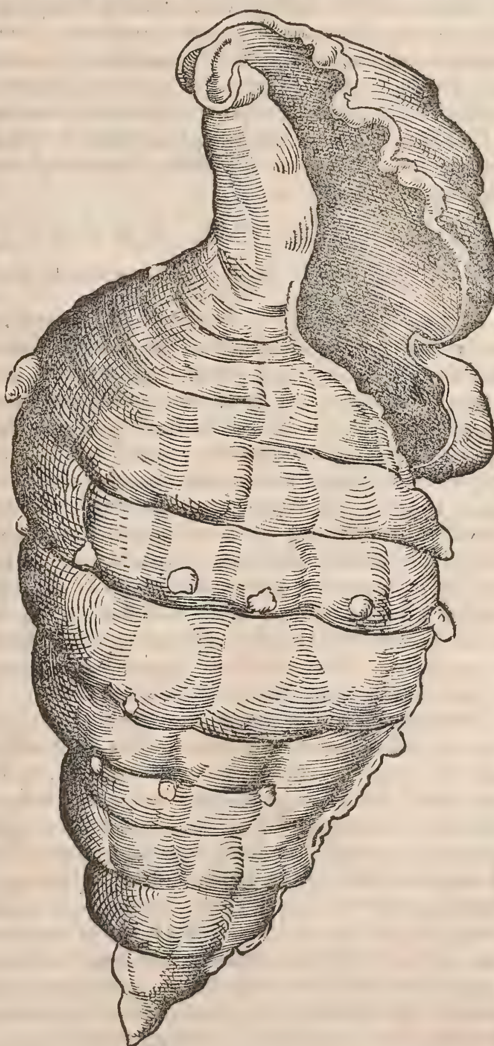
Lib.9.cap.36.

B

Est ex turbinatorum genere, longiore testa: in medio latior est, inde in turbinem longum desinit: altera parte margine in longum procurrente, atque illic rotunditate oris incisa. Totus intus læuis est, & candida. Foris tuberculis multis atque exochis aspera. Caro interna partibus quibusdam rufa, quibusdam rubens spectatur, intus candida. Foramen operculo, ꝙ est oui figura, integitur, & arctissimè clauditur. Duo buccina hic exhibemus. Vnum interni nihil ostendens, alterum prominente interno corpore, & inuerso operculo. Antiquorũ Buccina esse declarat succus dilutior, & minus florid' quàm in Purpuris, quod de Buccino tradit Plinius: Buccinum per se damnatur quia fucum remittit. Testa scabra & aspera, sed non aculeata, neq; clauata. Aristoteles: Testarum permagna est inter se varietas: quędam enim læues sunt, vt Vngues, Mytuli, & Conchæ nonnullę quę galades à quibusdam vocãtur: aliæ asperæ, vt Limnostrea, & Pinna, & Cõcharum genera quædam, & Buccina. Plinius: Præterea clauatum est ad turbinem vsque, aculeis in orbem septenis ferè, qui non sunt in Buccino. Quæ notæ omnes cùm certissimæ sint, & in his Buccinis quæ proponimus maximè expressæ, non possum non in eadẽ permanere sentẽtia, etiamsi Plinij locus vnus repugnare videatur, in quo hæc scripsit: Concharũ ad Purpuras & Conchylia eadem quidem est materia, sed distat temperamẽto. Duo sunt genera, Buccinum, minor Concha, ad similitudinem eius Buccini, quo sonus editur: vnde & causa nomini, rotũditate oris in margine incisa: alterum Purpura vocatur, & cætera. At contrà euenit in nostro litore: Purpura enim semp minor Buccino reperitur. Sed hunc locum corruptum esse docent nos vetustiora exemplaria, in quibus pro minor, maior legitur, quemadmodum etiam legẽdum esse res ipsa demõstrat. Corrupt' est etiã Athenęi locus, ex quo colligunt omnes qui de piscibus nostro sęculo scripserunt, Buccinũ minus esse Purpura quod filius Purpuræ vocetur. Locus Athenęi est huiusmodi Περὶ δὲ τῶν κηρύκων ὁ Ἄρχιππος τάδε λέγει: κῆρυξ θαλάσσης τρόφιμος υἱὸς πορφύρας. Vbi pro υἱὸς legendum ὡς, Id est, Buccinum marinum abundè nutrit vt Purpura.

Icon hæc nostra est, siue Cochleæ, siue Buccini: quam apud ciuẽ quẽdam nostrũ vidimus, mucrone pertuso, circulo stanneo ambiente, vt apta esset inflari. Rondeletij hoc loco posita effigies, nostræ quidẽ similis est, sed tuberculis rotundis scitè clauata.

Lib.9.cap.38. Lib.4.de Hist. cap.4.

Plinii locus emendatus. Lib.9.cap.63.

Athenæi locus

Lib.3,

G

Buccina cõcremata eadem præstant quæ Purpuræ, sed vehementius vrunt: si quis salis plena fictili crudo adurat. Dẽtifricio conueniunt: ambustis vtiliter illinũtur, quibus solui medicamentũ nõ oportet: nam posteaquã vulnus cicatricẽ duxerit, ipsum in testę modum induratũ, sponte sua decidet. Fit etiam calx è Buccinis, Hæc Dioscorides lib.2. cap.5.

DE BVCCINO PARVO, ET STRATO RONDELETIVS.

Figura hæc ad nostras cõchas effictæ est. aliã Rondeletius posuerat, sed huic similimam.

INTER Buccinorum genera hæc duo reperi, paruum, lineis frequentibus asperiusculum: vt fortasse illud sit Plinij Buccinum Purpura minus, ijs quibus vetustior Plinij lectio non placeat: neque succo, neq; partibus internis à superiore differt. Alterum huic simile est, nisi quod lineas prominentiores habet, & transuersas, vt striatum meritò dici possit. Est & testa spissiore dvrioreq;.

DE BVCCINO AVT MVRICE, BELLONIVS.

A Murex à Ceryce nomine Græco κῆρυξ prodijsse mihi videtur, κ litera mutata in m, η verò in v, & υ in e. Buccinum alij vocant, vel quod buccis admotum sonos musicos edat, vel quòd buccas inflare tibicines cogat. Eius enim concha antiquis tibicinibus fuit idonea: de qua Ouidium sic cecinisse puto:

cauâ buccina sumitur illi Tortilis, in latum quæ turbine surgit ab imo:
Buccina, quæ in medio concepit vbi aëra ponto, Litora voce replet sub vtroq; iacentia Phœbo.

B Est enim eius concha etiam turbinata, & in anfractum intorta, sed quàm purpura minor: vnde & à quibusdam filius Purpurę dicitur: nullisq; aculeis exertis clauata apparet, queadmodum Purpurę concha, sed scabra est: habetq; (inter notas à Plinio descriptas) rotunditatem oris in margine incisam.

E F Vterque autem piscis, purpureum colorem fundit: estque Massiliæ, Genuę ac Venetijs in cibis expetitus: sed Buccini caro Purpuræ carne durior est.

C Ambo quoque fauare Aristoteli dicuntur, quòd sanè hoc pacto faciunt: Oua sub lapide prona parte oblonga, albaque, deinceps pendentia disponunt, quæ ita disposita faui nomen habent, ab apum similitudine. Supini autem sub lapide stabulantur cùm fauificant: quò vero tempore fauos extruunt, si incoquantur & abscindantur, oua intrò continere comperientur: quæ saliuario lentore lapidibus & cautibus ferruminãt, vt inde decidere non possint: quod tam magno artificio cõstruunt, vt nihil coaceruatum esse videatur. hæc autem fauificatio verna esse solet.

B Cęterum Buccini cõcha vt plurimùm minimi oui magnitudinem non excedit. Strias in tergore quinas habet, vt Nerita, plærisq; in gyrum tuberculis obtusis breuibusq; obseptas, multò quam in Purpura frequentioribus. sed vbi in clauiculam desinunt, vnicus tantùm eam comitatur. interna parte incisam oris rotunditatem habet, turbinum modo, & canalem ad latus, per quem linguam exerit, Purpurarum more, eodemque operculo contegitur, quo etiam turbinata omnia, ne in testas contracta ab externis offendantur. Color Buccini testæ intus lacteus, foris est fuluus: tantaq; magnitudine nonnunquam crescit, vt ad Carteiam Purpuræ & Buccini Decacotyli, id est, decẽ cotylarum, capaces reperiantur.

C Cæterum Lunæ incremento pleniores sunt: ęstate verò gracilescunt.

G Athenæus, Galenus, Dioscorides, Oribasius plura de Buccinis medicamenta conscripserunt, à quib. singula peti possunt.

COROLLARIVM.

Buccini hoc genus paruum est, ex Conchis nostris depictum.

A Murex à Plinio vertitur aliquando pro Græco ceryce, aliâs buccinum pro eodem. Vide in Murice Elemento M. quæ Rondeletius obseruauit. Buccinum Plinius (alicubi) pro ceryce seu murice dixit. cum enim ex ipso Plinio duo sint genera turbinatorũ continentium florem illum tingendis vestibus expetitum, alterum scilicet buccinum, alterum purpura, (quæ alio nomine ex ipso Plinio pelagia nuncupatur,) necesse est buccinum esse, qui ceryx, murex, & conchylium appellatur, Massarius. Muricum nomen generalius esse video quàm buccini, vtpote quod & purpuram quoque comprehendat. Hermolaus. Conchylium aliqui apud Plinium pro buccino capiunt, & conchyliatam vestem pro eo quod est buccino tinctam. Massario alia quædam species à buccino diuersa videtur: licet quandoque in genere pro quauis concha à Plinio vsurpetur. Buccina quam nos appellamus, Græci buchia à similitudine soni dicunt, Festus. φxκινον hodie à Græcis appellari audio. Strobili dicuntur cochleæ, & buccina marina, οἱ θαλάσσιοι κήρυκες, Suidas. Massilienses purpuras, & Murices & Buccinos vocant Bios, Gillius. Et rursus, Ligures Buccinos nunc vulgò Cornetos nominant, Massilienses Bios cornetos, Græci quidam hac ætate Strophilidas.

B Purpuræ & Buccinæ tantæ sunt in Indico mari, vt facilè congium capiãt, Ælianus. Buccinorum partes vide in Purpuris & Cochleis, quibus similiter constant, teste Aristotele. De buccini & conchylij operculo, leges in Conchylio ex Rondeletio. Speusippus inter se similes esse tradidit ceryces, purpuras, strabelos & conchas. Buccinę testas habent scabras: turbinatæ vel in anfractum intortæ sunt, caro eorum penitus includitur, nec vlla ex parte conspicitur, excepto capite. In buccinorum paruorum conchis aliquando cancellus reperitur, Aristot. Vidi & aliud buccini genus purpuræ similius figura, & magnitudine propius, quàm vllum ex ijs quæ picta dedimus: sed tuberculis vndiquaque dispositis deinceps rotundis scitè omnino eleganterque στιχηδὸν clauatum: nec in mucronem adeò exporrectum, sed capite obtusiore breuius. Ionia sunt qui florem esse credant eum, quem purpuræ, vt Aristoteles scribit, habent, & buccina, medium inter papauerculum & ceruiculam, vt Athenæus testatur. Est autem papauerculum in buccino pars eius ima esculentaque. quanquam omnis callus pinnę & conchylii interior papauer quoque dicitur. Ego in Dioscoride non iconia, sed cionia, hoc est verbum è verbo columellam lego: ita scriptum in exemplaribus aliquot inuenias, Hermolaus. Rondeletius in Cancelli historia legit ἴονια, & interpretatur medias turbinatorum partes, circa quas testæ volumen clauiculatim intorquetur, ex Dioscor. lib. 2. cap. 4. His (inquit) cancellorum mollis cauda cedens implicatur & alligatur, vt testas circumferre possint. Sed de hac parte plura etiam fortè in Purpuris afferemus. Dentale vulgò dictum à recentioribus medicis aliqui buccinum interpretantur, vt Antale purpuram. Nos de vtroque in Purpura dicemus,

Buccina in petris & arenis pascuntur, Oppianus. Hyeme abeunte gignuntur, Arist. Non nisi petris adhærent, circaq; scopulos leguntur, Plinius. quod hic de buccino dicitur, Aristoteles de † aporrhæde quarto de historia dicere videtur, quam Theodorus muricem conuertit. Verba Aristotelis hæc sunt: Natices saxis adhærescunt more patellarum & aporrhædum siue muricum, Fr Massarius. Diocles tradit ῥωμαλεώτερα τῶν κογχίων εἶναι κόγχας, πορφύρας κήρυκας. (Sed hoc potius ad F. pertinere videtur.) Buccina Canis exortus dies circiter tricenos conduntur, sic & purpuræ & pectines, Aristot. Idem buccinas testatis πορευτικοῖς, id est, gressilibus adnumerat. † aporrhaide.

Dercylus dicit buccinas commodas esse ad reddendum sonum. Gillius. Buccini ad purpuram tingẽdam vsus, ad Purpuræ historiam differetur. E

Ex ostreorum genere purpurę & buccina reliquis præferenda, Aëtius in cura colici affectus à frigidis & pituitosis humoribus. Podagram pituitosam præcedit ferè plurium ciborum & vitiosus succos generantium vsus, vt astacorum, buccinorum, pectinum, &c. Alexander Trallianus. Tympanicis testacea vt astacum, vel buccina, vel pectines, raró & modicè voluptatis gratia offerre conuenit, Idem. Et in cardialgia, Cibaria (inquit) conueniunt, quæ non facilè alterentur aut corrumpantur, & mordacibus acribusq; humoribus resistere possint, vt sunt astaci, pectũculi, cerycia, id est buccina. In dolore etiam oculorum ex bilioso & acri influxu, ægrum vesci iubet alimentis mitibus, minimè mordacib., & incrassantibus: inter alia κηρυκίοις. In purulentis si falsus humor est, pectines aut buccina, aut astacum dare non est alienum, Idem. Buccinorum carnes ori gratæ sunt, & stomacho vtiles, sed aluum non molliunt, Dioscor. Ex testaceis, stomachicis maximè conueniunt buccina, purpuræ, &c. Archigenes apud Galenum. Pinnę (Πίνναι) vrinam cient, difficilè concoquuntur. & similiter buccina: quorum colla (τράχηλοι) stomacho conueniunt, sed difficulter concoquuntur, quamobrem iis qui stomacho infirmi sunt conducunt, difficulter etiam excernuntur, alunt mediocriter. Papauera verò eorum circa fundum (αἱ μήκωνες λεγόμεναι περὶ τοῖς πυθμέσι) tenera sunt, & facilè corrumpuntur, (εὔφθαρτοι. Hicesius tamen in κηρύκων τραχήλοις habet δύσφθαρτοι,) Diphilus. Buccinorum colla stomacho apta sunt, & minùs quam mituli, chamæ aut pectines alunt. Conueniunt autem stomachum imbecillem habentibus, & non facilè cibum propellentibus deorsum (μὴ ῥαδίως ἀποδιωθοῦσιν εἰς τὴν τροφὴν εἰς τὸ αὐτὸ τῆς κοιλίας:) forte μὴ ῥαδίως ἀποδιωθοῦσι τὴν τροφὴν εἰς τὸ κάτω τῆς κοιλίας:) neque enim facilè corrumpuntur. Nam quæ concoctu planè facilia sunt, contraria ratione stomacho infirmo aduersantur, vt quę, cum tenera ac solubilia sint, leui occasione corrumpantur. quamobrem papauera buccinorum ad stomachi infirmitatem idonea nõ sunt, ventri autem imbecillo conferunt, Hicesius. Alexis apud Athenęum inter cibos Venerem stimulantes, bullos, cochleas & buccina recenset. Vide in Cochleis G. Remedia quæ infrà Muricibus attribuuntur, buccinis quoq; conuenient. nã Plinius ceryces modo buccina, modò murices conuertit. Idem remedia plurima municib. & buccinis vstis communia facit. Vide infra in Muricis corollario G.

Mituli cremati eundem Buccinis effectum prębent, Dioscor. Pro buccinis ostrea substituere licebit, Aegineta in Succedaneis. Contra dorycnium in cibo iuuant strombi, pectines, buccina, Nicander. Kerycia conchylia in cibo contra cicutam dantur, Kiranides. Galenus inter abstergentia quæ pilos attenuant, buccinorum aliorumue ostreorum testas vstas connumerat. Vt ne cui penis arrigi possit: Buccinum vstum lotio bouis castrati extinguito: hoc in cibis aut potionibus vtitor: quod remanet in vase reponito, Galenus Euporiston 2.25. Ad auris dolorem à calore, Viua buccina in oleo elixa illine. hoc enim naturalem quandã in se vim obtinet, Nicolaus Myrepsus. Ad oris tetros absq; vlcere odores: Ex ostreis purpura & buccino cum myrrha vtuntur quidam: cumq; cubitum eunt aceto acerrimo colluũt. Galenus Euporist. 2.11. Ad parotides emplastra quædam molliora fiunt cerati forma, ex butyro vel œsypo conflata, ostreis aut buccinis aut purpuris vstis additis, Galenus de composit. med. sec. locos. Ibidem Archigenes aduersus idem malum buccina marina, aut purpuras vstas melle aut axungia excipi & imponi iubet, vt confestim discutiantur. Ad chœrades discutiendas: Cerycia marina vre, & cũ melle cocta impone cataplasmatis instar, Hippiatros quidam. Buccina, purpuræ & ostrea vsta conueniunt indurescentibus ac vetustis parotidum inflammationibus, Galenus de comp. med. sec. loc. Ad alopeciam & omne defluuium capillorum, alphosq; diuturnos, mirabile: Buccina vsta & trita in oleo veteri sufficiẽti subigito, & ad glutinis crassitudinem reducito: raso prius, & fricto, illinito, Nicolaus Myrepsus. Ad ephelidas & lenticulas: Purpuras aut buccina expiscatus in ollulam coniice, & in furnum assanda mitte, deinde ex melle tritis vtere, Galenus Euporiston 2.8. Medicamentis ad impetigines apud Aëtiũ miscentur testę buccinorum vstorum. Vulgus apud Germanos inferiores & Oceano vicinos contra tussim inanem pręsertim & puerorum, potum solitum è buccini vel cochleę marinę (*Kinkhorn* ipsi nominant) concha haustum prodesse putant.

Purpuram marinã quidam ceryca vocãt, Kiranides 1.16. sed dicẽdum est potius species esse vnius generis proximi diuersas. Κηρύκιον vox est diminutiua apud Kiranidẽ, Hippiatros, Trallianũ. Κῆρυξ scribitur cum circumflexo in prima, vt φοῖνιξ, δοῖδυξ & huiusmodi, tãquã vltima natura breuis sit, & positione tãtũ extendatur. in obliquis tñ natura producit. Κήρυκές τε, μύες τε, καὶ ἀτρεκὲς οὔνομα σωλήν, Oppianus. Charmus Syracusanus inter cæteras parœmias seu hemistichia q̃ de vnoquoq; ferculo in prõptu habebat, de buccinis hoc vsurpabat, Χαίρετε κήρυκες Διὸς ἄγγελοι, ex Homero videlicet, q de pręconib. in exercitu hæc verba ꝑtulit: à quib. ẽt conchę istæ marinę, pręconum suo cũ inflantur sono fungentes vice, nomen sumpserũt. Aggregator interpretatur ceryces cancrorũ (lego concharum) esse speciem, vel limaces marinas, quæ Venetiis dicantur Buouali. Κῆρυξ θαλάσσης τρόφιμος, υἱὸς πορφύρας, Archippus apud Athenęum. fuit .a. is Atheniẽsis veteris Comedię poëta Athenęo teste, & sæpe eius versus ab Athenęo citãtur. & cum senarium iambicum verbis iam recitatis constitui appareat, non conueniet υἱὸς mutari in ὡς, quod Rõdeletio placuit. τρόφιμον ẽt non vt ipse, quod nutriendi vim habeat, exposuerim hoc loco: sed pro eo quod nutritur & alitur: vt sic Buccinum maris alumnũ, purpuræ filius, vti Cęlius Rhodiginus quoq; cõuertit. qua ratione .a. filius purpurę dicatur, magnitudinísne, an alia quadam, alij indagent. Ciceros (nomẽ corruptum pro Ceryces) id est Buccini marini, Syluaticus. Buccinus ẽt à Petro Gillio masc g. effertur alicubi. Buccinus minor Romanis, Delphinium, vt inter nomenclaturas apud Dioscoridem legitur. Est H.a.

M &

Buccina instrumentum. & instrumentum buccina, quo signum in bellis, præliis, aut aliâs datur. Equitib. imperauit vt ad tertiã buccinam præsto essent, Liuius. Signum buccina datur, Cicero. Vt ad sonum buccinæ pecus septa repetere consuescat, Columella. Subulcus debet consuefacere omnia vt faciant ad buccinam, Varro. Buccina autem dicta videtur à bucca qua inflatur, aut à similitudine soni. Hinc verbum buccinare Varroni, & nomen buccinator Cæsari. Triton fertur cum concham inuentam (Buccinam proximè vocarat) excauasset, & secum ad gigantes tulisset, & ibi sonitum quendam inauditum per concham misisset: hostes veritos ne qua esset immanis fera ab aduersariis adducta, cum esset ille mugitus, fugę se mandasse. Higinus. Apibus noctu quies in matutinum, donec vna excitet gemino aut triplici bombo, vt buccino aliquo, Plinius: nisi fortè legendum est, buccina aliqua. Buccinæ meminit Vegetius de re militari 3.5. & buccinatorum 2.7. Ceryces à nostris verbum ex verbo buccina cõuersi sunt, quòd ceryx idem sit quod præco. quanquam & à cera, quam muco similem attritu mutuo saliuant, cognominari posse videntur, ꝙ Græci κηελάζειν dicunt, Hermolaus. Buccina oppidum est in Sicilia vt meminit Dionysius: quo nomine etiam dicta est insula Pontiani pontificis exilio & morte clara.

Archestratus circa nomen κηρύκων iocatur his versibus apud Athenæum: Καν Ε'φέσῳ λήψη τὰς χήμας ὄυτι πονηράς. Τήτια Καλχηδῶν (παρέχει) τὰς κήρυκάς δ' ἐπιτρίψαι Ο Ζεὺς, τούς τε θαλασσογενεῖς, καὶ τοὺς ἀγοραίους, Πλὴν ἑνὸς ἀνθρώπου, κεῖνος δέ μοι ἐστὶν ἑταῖρος. Stratonicus etiam facetus ille iuuenis in nomine κηρύκων festiuè lusit: Cum enim ciuitatem in qua erat plurimos κήρυκας (id est præcones) habere cognouisset, summis pedum digitis incedebat, metuere se inquiens, ne si pede plano terram calcaret, ceryce aliquo pedi infixo læderetur, tanquam ceryx marinus propter conchylii formam mucrones aliquos circa se habeat, Eustathius.

Buccini marini similitudine est pomum balsaminę fruticis, Hermolaus.

b. Anchusa est herba tingens τὰ ἀληθινὴ κήρια, Nic. Myrepsus, in D. litera cap. vltimo. lego ὡς τὰ ἀληθινὰ κήρια, & verto, vt veri murices. κήρια pro κήρυκες.

c. BVGLOSSVS, id est Solea. Vide inter Passeres.

BVRIDIA vel BORIDIA. Vide supra in fine tractationis de Apuis diuersis.

BVRYNCHVS, Βούρυγχος, piscis cetaceus, Varinus. idem fortassis qui Brincus.

DE AQVATILIBVS, QVORVM NOMINA A C. LITERA INCIPIVNT.

CAECILIA, vide Typhle vel Typhlinus.

CALABOTES, Καλαβώτης, piscis quidam & lacertus, Hesychius & Varinus. Est autem lacertus alius terrestris, alius inter pisces, de quo scribetur infra.

CALAMA, Καλαμα, ὄγκος, ἰχθῦς, Hesychius.

CALANDRAS pisces quosdam vel aquatilia animãtia Christophorus Columbus in Noui orbis Nauigatione nominat, quatuor prægrandibus calandris se donatum a piscatoribus scribens, easq; in cibo suauissimas fuisse. Quærendum an sint testudines, vt coniicio: quæ etiam in Italia alicubi Gallanæ dicuntur. CALLARIAS, vide in Asello.

CALLIBIVS quidam piscis, Καλλίβιος, à Diphilo Siphnio nominatur. Pelamys (inquit) multum alit & grauis est, egrè concoquitur, vrinam promouet. salsa verò (ταριχευθεῖσα) Callibio similiter, bonam aluum facit & attenuat. Sed Rondeletius eo in loco pro callibio reponit cybio.

DE CALLICHTHYE.

A CAllichthyn Bellonius facit illum piscem qui Romanis atq; Neapolitanis Fietola appelletur, nullo satis efficaci argumento id approbans: nec alio, quàm quòd totus sit pulcher, hoc est aureo atq; argenteo colore insignis, quod tamen de callychthy veterum nemo prodidit. Eundem piscem (aut alteram eius speciem) Rondeletius Romæ Fiatolam vulgò nuncupari tradit, ab aliquibus Stromatea ob similitudinem quandam: & nos post Stomatea de eo agemus. Callichthyn verò alium ab Anthia non facit: Anthias (inquit) dicitur & callichthys, id est Pulcher piscis, & callionymus id est pulchri nominis. at vranoscopus etiam Atheneço & Plinio teste sic (callionymus) cognominatus est. Sed Oppianus distinguit: cùm enim libr. 3. de piscatione, Anthiæ capiendi morem descripsisset, subiungit, Τοῖον καὶ κάλλιχθυς ἔχει σθένος, ἠδ' ἀμέθλη Ορκυνῶν. Dici tamen potest callichthyn anthiæ speciem esse quoniam differentię eius quatuor assignantur. scem

Quare nos veterum de callichthy scripta, seorsim colligere operæ precium duximus. Sacrum pi plu-
Homero nominatum alii anthiam, alii auratam, aut callichthyn, aut ellopẽ, &c. interpretantur, vt lib. 5
rib. in Anthia annotatum à nobis est. κάλλιχθυς ἐπώνυμος ἱερὸς ἰχθῦς. Oppianus lib. 1. de pisc. Et rursus imal
Qui spongias legunt, si callichthyn viderint, animantur. nulla enim bellua, nec aliud noxium an
in mari illic reperitur, vbi hic piscis fuerit: quamobrem & sacrum cognominarunt, quod purum & in-
noxium circa eum mare sit. Idem Aristoteles de anthia tradit: & Atheneço anthias aliâs callichthys dicitur. Anthiam (inquit Dorion apud eundem) aliqui & callichthyn vocant, & callionymũ, & ellopem.

E Aristoteles callichthyn prodidit dentes habere serratos, & gregatim degere. Oppianus callichthyn

(E) cetaceis adnumerat piscibus: & alibi thunno esca eum gaudere scribit.

E Anthiam piscem hamo captum, qui funi alligatus fuerit, quanta vi & contentione piscatorum extrahi oporteat, in eius historia ex Oppiano diximus. Tale (inquit idem poeta) robur etiam Callichthys habet, & Orcynus, aliiq; pisces cetacei, & talibus capiuntur brachiis. Ad glaucos capiendos escam præscribit Tarentinus, cui & callichthyas admiscet.

F Ε'φθὸς ὁ κάλλιχθυς: νῦν ἔμβαλε τὴν βαλανάγραν, Ελθὴ μὴ Πρωτεὺς Α'γις ὁ τῶν λοπάδων. Γίνεθ' ὕδωρ καὶ πῦρ, καὶ ὃ βούλεται. ἀλλ' ἀπόκλειε. Ἥξει γὰρ τοιαῦτα μεταπλασθεὶς τυχὸν ὡς Ζεὺς Χρυσορόης, ἐπὶ τὴν δ' Α'κρισίου λοπάδια, Hedylus in Epigrammate in Agidem obsophagum: quod & propter festiuitatem recitare volui, & quòd in summis deliciis hunc piscem olim habitum inde appareat. Γλαῦκον, καὶ κάλλιχθυν, ὑὲ χρόμιν, ἄλλοτε δ' ὀρφόν, Numenius, Ε'ν πολλοῖς γὰρ τοῖς μαργαρίταις τοῖς μηνοειδέσιν ὁ εἷς, ἐν δὲ πολλῇ τῇ τῶν ἰχθύων ἄγρᾳ ὁ κάλλιχθυς ἐκλάμπει. Clemens Stromatum 1. In recto singulari rectè videtur scribi κάλλιχθυς proparoxytonum, vt φίλιχθυς, χρήσοφρυς: non oxytonum, vt quidam: & in accusandi casu similiter κάλλιχθυν, non vt Varinus alicubi habet (librariorum scilicet culpa) paroxytonum.

D E

DE CALLIONYMO VEL VRANOSCOPO, RONDELETIVS.

Pictura hæc Venetiis facta est: satis bona, sed minus elegans & accurata quam Rondeletii: quæ cirrhum etiam a medio inferioris maxillæ propendentem ostendit.

QVI οὐρανοσκόπος à Græcis & καλλιώνυμος vocatur ab Athenæo etiam ἁγνὸς dicitur: quæ vox quanquam castum significet, nihil tamen de huius piscis castitate apud veteres authores legas. Veteri Latino nomine caret: quam ob causam Plinius Græcis semper vsus est. Galeni interpres cœli speculatorē appellauit. Gaza pulchrum piscem perinde ac si καλλίχθυν, non καλλιώνυμον, legisset. Atqui tum ob fuscū colorem, tum ob capitis, totiusque corporis speciem, fœdus est aspectu. Et καλλιώνυμος, id est pulchri nominis piscis nominatur, ob οὐρανοσκόπου appellationem, quæ pulcherrima est, & homine quàm pisce dignior. Hominis enim proprium est sursum aspicere, id est mente naturam rerum & cœlum contēplari: fragilia & caduca, quęq; falsò in bonis à vulgo habentur despicere, atq; infra se posita arbitrari. Quēadmodum verò ab ab antiquis pulchro honestoque nomine donatus est hic piscis, ita à Massiliensibus turpi pudendoq;, quod honestę matronę præ pudore nominare vix audeant. Vocant enim ab his tapecon, quòd pessi instar conformatus esse videatur: & raspecon, quòd caput ob asperitatem ad scalpenda muliebria pudenda accommodari possit. Ab Italis boca in capo, à nostris rat appellatur. Oppianus † ἡμεροκοίτην nominat, quòd interdiu in arena dormiat, noctu vigilet prędæ quęrendæ causa, vnde & νυκτερὶς vocatus est. Ex quibus liquet non de phoca, vt opinatur Erasmus, etiamsi noctu in terram exeat somni capiendi causa, sed de vranoscopo potiùs intelligendum esse Suidæ locum, quo scribit: Ἡμερόκοιτος, ἰχθύς τις, καὶ ὁ κλέπτης. id est, Hemerocœtus piscis est quidam, & fur. Fures enim quòd interdiu dormiant, noctu vigilent, ἡμερόκοιτοι aptè nūcupātur, ēt Hesiodi testimonio. Μήποτέ σ' ἡμερόκοιτος ἀνὴρ ἀπὸ χρήμαθ' ἕληται. A

Lib. 4. ἁλιευτικῶν. * ἡμερόκοιτον

Vranoscopus piscis est marinus, litoralis, pedali magnitudine, sine squamis. Capite magno, osseo, aspero, ranæ piscatricis capiti quodammodo simili. Os longè secus quàm reliqui pisces situm habet, nimirum supra caput, magnum & patēs, cuius operculum est maxilla inferior, sursum valde attracta. Lingua breuis sed lata, oris internas partes ita occupat, vt eas, nisi linguam digito valde comprimas & summoueas, videre non possis. Ex ea parte quæ inter linguam est, & maxillam inferiorem, oritur membrana in principio latiuscula, sensim in carnosam rotundamq; apophysin desinens, extra os propendens, qua B pisciculos alliceat, allectos deuoret. Eandem cùm vult retrahit & exerit, veluti serpens, linguam. Oculi supra caput siti rectà cęlum intuentur, vnde οὐρανοσκόπου nomen optimo iure datum. Nam dracunculus rana piscatrix, raia, pastinaca, rhombus, passeres, buglossi, sepia, polypus, oculos habent supra caput: sed pupillæ ad latera spectant, non sursum ad cęlum. Ossa capitis, caudam versus in aculeos desinunt tenui membrana opertos. Ab ossibus branchias integentibus itidem duo alii aculei ad caudam spectant membrana tecti, dempto extremo mucrone. Branchias quaternas habet, iuxta quarum scissuram pinnæ duæ magnæ & robustę, & varię exoriuntur. Subsunt in parte supina alię duæ minores, albæ, maxillę inferiori propinquæ. Has pinnas sequitur os, veluti sternum, quod tribus aculeis horret. Succedit pinna alia à podice ad caudam. In dorso duæ sunt, quarum prior capiti propior parua est & nigra, vt in araneo. Posterior ad caudam vsq; porrigitur, dorso concolor. Cauda in pinnam latam desinit, pauonis caudæ dum piscis viuit æmulam, fimbrię purpurascunt. Dorsum fusco colore est, venter candido: qui colores, dum viuit, manifesti sunt, alioqui vnà cum vita pereunt. A capite lineę duæ ex squamulis constantes ad caudam protenduntur, reliquo corpore cute dura intecto, quęq; facilè excoriari possit. Ventriculus firmissimis tunicis constat, è cuius ore appendices octo dependent. Hepar candidum est, à cuius exteriore parte fellis vesica pendet, admodum magna, si corporis magnitudinem spectes, felle valde distenta. Fellis substantia, oleum colore & consistentia refert. Vulua multùm infra posita est, bifida. F

Carne est alba, dura, non multum à carne ranę piscatricis differente, grauisq; odoris, de qua sic Athenęus: Οὐρανοσκόπος δὲ † ὁ καὶ ὁ ἁγνὸς καλούμενος, ἢ καὶ καλλιώνυμος, βαρύς. In arena & cœno latet, vt piscibus insidietur. Cùm igitur carne, cœnosaq; aqua vescatur, grauem virosiq; saporis esse necesse est. (C)

Lib. 8. † forte ὁ καὶ.

D Vranoscopus in venādo eodem astu, quo rana piscatrix vtitur. cùm enim luto se immerserit, caput paululùm exerens, membranam siue apophysin ex ore demittit, ad quam pisciculi tanquam ad vermem adnatant: qua præmorsa admonitus vranoscopus, statim retrahit, & cum ea pisciculum. Nos primi particulam istam in hoc pisce deprehendimus, quoque astu pisciculos venetur, obseruauimus. nulla enim prorsus, quod sciam, huius mētio sit apud vllum aut veterem, aut recenté, Græcū Latinúmue scriptoré. B

Vranoscopi meminit Galenus his verbis: Existimare, inquit, ob id hominem rectè stare, vt cælum promptè suspiciat, (*& dicere possit* Ἀντωγῶ πρὸς ὄλυμπον ἀταρβήτοισι προσώποις) hominum est qui nunquam vranoscopum viderunt, qui etiam inuitus cælum semper aspicit. A. (& G.)

Lib. 3. de vsu part. cap. 3.

Porrò eundem esse piscem qui vranoscopus & callionymus vocatur, confirmant Athenæus, Plinius, reliquiq; veteres autores. Athenęi locus iam citatus est. Plinius: Callionymus siue vranoscopus. Et alibi: Cal-

Vranoscopum & Callionymum eundem esse.

Lib.32.cap.11. Lib.32. cap.7. Lib.2 cap 96. Lib.10.de facult.sim med. cap.de felle.

bi: Callionymi fel cicatrices sanat,& carnes oculorum superuacuas consumit. Nulli hoc piscium copiosius,vt existimauit Menander quoque in comœdijs. Idem piscis & vranoscopus vocatur, ab oculo quem in capite habet. Dioscorides de felle loquens. Est vis omnium acris & excalfaciens,intensis tamen & remissis viribus differunt. Siquidem præstantius in effectu esse videtur fel marini scorpionis,&piscis qui callionymus appellatur.

Lib.3 ca.2.

Idem ferè Galenus: Animalium quorundam singulariter bilis à medicis laudatur, tanquam aciem exacuat oculorum,& suffusionum initia digerat: veluti piscis quem vocant callionymum, hyænæ,& scorpii. Ex his omnibus constat nos verum vranoscopum exhibuisse. Nec obstat quod Plinius,vt ante citauimus,scripsit vranoscopum dici ab oculo quem habet in capite,quasi vnicum oculum habeat. Iam enim demonstratum est,nulli animali plures paucioresue oculos duobus esse. Quare enallage numeri vsus Plinius,oculum pro oculis posuit: quemadmodum Dioscorides cum draconem marinum ad ictus spinæ suæ valere dixit,cùm spinarum dixisse oportuisset.

Eundem & Hemerocœton dici.

Postremò eundem esse vranoscopum siue callionymum,& hemerocœten Oppiani, perspicuè declarat & veluti ob oculos ponit eius pictura: Quam sic conuerti.

Lib 2. ἁλιευτικῶν, *στόμα λάβρον

Stultitia insignem memorabimus hemerocœten,
Segnitieq; omnes superantem, quos creat æquor.
Scilicet huic sita sunt in vertice lumina, sursum
Conuersa, immodiceque, hæc inter, † biantia cernes
Ora. dies totos fulua prostratus arena
Dormit: noctu autem vigilat, solusque vagatur:
Nycterida hinc etiam appellant.

C His subiungit adeò voracem esse piscem, vt ciborum copia nimis distento ventre disrumpatur atque emoriatur: quo tristi exitu homines à luxu crapulaq; deterret,& ad temperantiam adhortatur.

DE EODEM BELLONIVS.

A Vulgaris est Callionymus piscis, Aristoteli inter litores adscriptus, multis nominibus pro variis nationibus appellatus. Romani Missorem vocant. Genuenses Vn Prete vel Preue, Veneti Bec in cauo: Massilienses Rascassa bianca, quasi album Scorpionem dicerent. aliud vulgus voce obscœna Tapecon nominat. Aliis etiam Responsadoux dicitur. Oppianus Hemerocœtam vocauit.

C Adeò viuax est piscis, vt si hunc internis omnibus priuaueris, nihilominus moueatur.

B Pinnas molles atq; obtusas habet, translucidas duas in tergore: quarum ea, quæ capiti vicina est, vespertilionis alæ similis esse videtur. Est enim nigra velut in Scorpione mario & Dracone. Pinnam caudę latam habet, ceruicem quasi compressam, in cuius superficie parui oculi positi sunt, atq; interstitium, id quod est inter oculos, concauum apparet. Nec alium reperias quem magis Silonem iudices. Siquidem is non, vt alii pisces, os antè gerit, sed valdè supra caput habet, vnde Veneti supradictum nomen ei indiderunt. Inferiorẽ maxillam ita sursum retractam habet, vt inter oculos iuncta esse appareat. Oris hiatus cum id expandit, tam grandis est, vt velut in ipsa ceruice infarctum tubulũ habere videatur. Ambæ spineę exteriores branchię, vtrinq; ad caudã spectantes, aculeo in extremis pręmunitę inueniuntur. Squamis caret: Cinereus totus in tergore conspicitur, supinus verò cãdicat. Brãchias vtrinq; quaternas habet.

Interiora.

Cor pericardio inclusum, erui magnitudine. Voracissimus est: quapropter stomacho est amplissimo, villis omnis generis prædito ac bene cõfirmato. Hepate verò pallido, stomacho incumbenti, cuius pars maior sinistrum occupat latus. Vesicula fellis, in formam lachrymæ rotũda sub dextro hepatis lobo cõspicitur, nuci auellanæ magnitudine: humoremq; continet oleosum, ad ocularia medicamẽta accõmodatum. Porrò lienem habet lẽtis magnitudine, planum & orbicularem, rubrum, stomachi parti sinistræ incumbẽtem: Apophyses multas in pyloro, intestina nodis intersepta, quæ propriis nominib. distingui possunt, ter tantum circunflexa, antequã ad rectum perueniãt. Firmum habet œsophagum, vt etiam pisciculos aristis tergoris bene munitos deuoret: cuiusmodi sunt parui Scorpiones ac Dracones: proinde ieiunus piscis contrahitur, satur dilatatur. Vuluam bicornem habet ouis plerunq; refertam: secundum spinam vsq; ad septum protensam: Carnem, qualis est Draconis marini.

A Etsi autem Romani Missorem vocent hunc piscem: Missoris tamen vox ad eum pisciculum etiam pertinet, quem nos Chabotum, Itali Botulum vocant: is enim Callionymo quodammodo respondet. Cęterùm Gallica huius appellatio alteri etiam conuenit, quem nonnulli Halosurion vocauerunt: de quo in Genitali marino, suo loco disseremus.

COROLLARIVM.

A Vranoscopum esse piscem, cuius effigiem dedimus, inter eruditos omnes conuenit: & ante annos aliquot Aloisius Mundella medicus excellens similem eiusdem piscis iconem ad me misit.

Callionymi duo diuersi.

Hicesius diuersum piscem anthiam ab aliquibus καλλιώνυμον vocari scribit, quod nomen etiam vranoscopo tribuitur, siue à pulchritudine nominis vranoscopi, vt Rondeletio videtur: siue ab aliqua similitudine pudendorum. nam & tapecon à Massiliensibus nuncupatur (vt Rondeletius scribit) quod pessi instar conformatus esse videatur. Callionymus autem (Hesychio & Varino testibus) tum pro pisce, tum metaphoricè pro vtriusq; sexus genitali accipitur. Sacrum piscem aliqui callionymum interpretantur, non vranoscopum, sed anthiam intelligentes. Vide supra in Anthia. Οὐρανοσκόπος ἢ ὁ ἄγνος καλλιώνυμος, ἢ καὶ καλλιώνυμος, βαρεῖς, Diphilus. Rondeletius legit βαρὺς in singulari numero: & tria hæc nomina de pisce vno accipit. quod si recte fecit, non solum βαρὺς iu singulari legendum fuerit, sed etiam verba ἢ ὁ ἄγνος transponenda vt legatur, ὁ ἢ ἄγνος. Alius à callionymo videtur galeonymus piscis: vide in Corollario primo de Asellis.

Galeonymus. Psammodytes.

Psammodytes, ψαμμοδύτης, piscis est, qui & Callionymus dicitur, Hesychius & Varinus. Arenarium dixeris, quod in arena se occultet. Αἰεὶ δ' ἐν ψαμάθοισι πανημέριος τετάνυσται εὕδων Oppianus.

Anodorcas.

Anodorcas, Ἀνωδόρκας, βρίγχος ὁ ἰχθὺς ὑπὸ Θηβαίων Hesychius & Varinus. idem, vt coniicio, qui Vranoscopus. Ammodytes quidem inter serpentes est.

Sabot.

Piscem Arabib. dictum Sabot aliqui callionymum Græcorum interpretantur. Vtitur eius felle Rasis libro 9. de morbis curandis, ca.27. ad oculorũ suffusionem. Alsabut est piscis notus in Persia, Andreas Bellunensis. Et rursus, Sabot vel Sabut est piscis qui reperitur in flumine dicto Fora apud Persiam. Sabot nomen piscis, & est Spinula Syluaticus. Spinula quidem Scorpius est.

Lucerna.

Cairion, id est, habens oculum in capite, Syluaticus. apparet autem nomen à callionymo deprauatum.

Italicè

Italicè hic piſcis vulgò nominatur Bocca in ca, vel Lucerna de petre, vt audio. Alius eſt qui ſimpliciter Lucerna vocatur. Germanicum confingi nomen licebit *ein Pfaff*, id eſt presbyter vel ſacerdos. nam & Genuenſes preue vel prete vocant: ab eo nimirum quòd cœlum ſuſpiciat, vt ſolent qui preces ad Deũ fundunt, quod ſacerdotum præcipuè officium eſt. Vel, *ein Himmelſueger*, hoc eſt cęli ſpectator. Vel periphraſticè *ein Meergroppen art*. nam & Romani eodem nomine, quo gobiũ fl. capitatũ nuncupant, vt ſcribit Bellon. & eruditi quidã hũc piſcem blẽno cognatum iudicãt. eſt autem blennus quoq; gobio fl. perſimilis. *Lucerna.*

Callionymo Ariſtoteles ait in dextra iecoris fibra fel ſitum eſſe, pro portione corporis maxime omnium copioſum: Iecur autem ad læuum latus collocatum eſſe. Cui quidem rei teſtimonio eſt Menander in Meſſenia: Facio (inquit) te habere fel Callionymo copioſius. Anaxippus item in Epidicazomeno: Me ſi moueas & ſicut Callionymi feruere efficias omne fel. Sunt qui eum dicant eſculentum, alii pleriq; negãt. Poëtę quidem vbi conuiuia & epulas deſcribunt, non facilè eius meminerunt, cum alioqui pleroſque quorum vſus eſt, ſuis verſibus nominarint, Aelianus. B (F)

Hamerocœta inſigni ad tuitionem ſui eſt temeritate, & ſingulari ſegnicie: tum verò ſuam inſaturabilem rabiem nunquam explere poteſt: imò vſq; eò procedit huius inexhauſta cibi helluatio, quoad cibo onuſtus, in terram ſe abiecerit, & quiſpiam alius piſcis hũc humi ſtratum occiderit. Eum autem eſſe inſatiabili abdomine hoc ipſum declarat: Nam ſi edendum cibum huic capto obieceris, ſuam ſatietatem tandiu ſuperare conatur, dum cibus exaggeratus ad ipſum os redundat, Gillius ex Oppiano.

Delicatiſſimi hunc piſcem guſtus eſſe audio. Hippocrates in libro de internis affectionib. aliquoties victus rationem præſcribens callionymum concedit, vel eo vti præcipit. Qui pituita alba laborat (inquit) ex piſcib. veſcatur ſcorpio, aut dracone, aut cuculo, aut callionymo, aut gobio, aut aliis piſcibus qui ſimilem facultatem habent. Et rurſus, Qui ægrotat morbo craſſo à pituita putrefacta, obſonium habeat ex piſcibus ſcorpium, aut callionymum, aut cuculum. In morbo ſplenis, Dentur (inquit) piſces ſcorpius, draco, cuculus, gobio, callionymus. hos coctos & frigidos dato. Et alibi, A pituita maximè in aquam inter cutem tranſitus fit, &c. in hac qui curabilis eſt, ex piſcibus vtatur gobio, dracone, callionymo, cuculo, ſcorpio: & aliis huiuſmodi, omnibus coctis non recentibus, & frigidis. hi enim ſicciſſimi ſunt, & in iuſculum ne intingat, & inſulſi ſint piſces. F

Callionymi felle quidam putant Thobię oculos curatos fuiſſe. Ad oculos ſuffuſos prima ferè omniũ compoſitionum eſt, quæ ex fœniculi ſucco & hyænæ felle, ac melle Attico conſtat. quidam verò etiam caprinum fel addiderunt. Verùm poſtea alius aliud fel ammiſcuit, galli, aut viperę, aut teſtudinis marinæ, aut callionymi. nunc verò in precio eſt pharmacum ex felle ſcarorum, Galenus de compoſit. ſec. loc. lib. 4. Ad auditus grauitatem ſenecta anguium cum felle bubulo aut caprino, aut teſtudinis mar. aut callionymi diluta vtitor, Apollonius libro 3. eiuſdem operis Galeni. Auribus vtiliſſimum callionymi fel cum roſaceo infuſum, Plinius. G

Auctor eſt Galenus, hominem cum ſit erectæ ſtaturæ, ſic promptùs & commodiùs multò manuum vti miniſterio. Quod verò de cœli ſuſpectione à quibuſdam affertur, multo excipit riſu Galenus idem: quãdo procerioris colli auitia longè id facilius valeant implere. Eſſe quoq; piſcem ait ab re cœli inſpectorem nuncupatum, quòd vel inuitus ſuſpiciat perpetuò. Addit, qui iſta tradant, non videri Platonem intellexiſſe, à quo proditum ſit, ſuſpectari à nobis, non vbi quis caput reclinet oſcitans, ſed cum mente cœleſtium corporum, cœlitumq; naturam attingat, Cęlius. H.b.

C a l l o s ex Ariſtotele Gaza modo pro Holothuriis, modo pro Tethyis reddidit.

C a l v a r i a piſcis in Phagiticis Ennii nominatur, citante Apuleio in Apologia 1. hoc verſu, Polypus Corcyræ, caluaria pinguia Carne. ego potiùs legerim, Corcyræ polypus, caluaria pinguis Acarne. eſt.n. A carne Plinio Magãſiæ oppidũ. quãq; & Carne Phœnicię oppidũ eſt Plinio & Stephano. Dicit ãtẽ Ennius quibus in locis qui piſces ſint præſtantiores. Quærendum an idem ſit orchis vel potius orbis à Plinio nominatus piſcis: qui ſuo globo, & dentibus ſimilibus hominum, caluariam ferè humanam refert. Græci nullum hoc nomine piſcem habent integrum, ſed cranium partem, quorundam, vt ſynodontis Antiphanes, inter delicias numerant. *Orbis.*

C a m a s e n e s, Καμασῆνες, ab Empedocle piſces omnes vocantur, Euſtathius, & Atheneus, qui hoc etiam Empedoclis carmen recitat: Πῶς καὶ δένδρεα μακρά, καὶ εἰνάλιοι καμασῆνες. Καμασῖνες (per iôta) ἰχθύες, Heſychius & Varinus. Legimus & Κεμασῖνας (primam per epſilon) apud eoſdem pro piſcibus, perperam vt iudico. C a m m a r v s, vide in Squilla.

DE CANCRO FLVVIATILI RONDELETIVS. A

CAncro fluuiatili carent Galli & Germani. Quamobrem non ſine errore Aſtacos fluuiatiles in Cancrorum vicem vſurpant, in ijs etiam remediis, in quibus veteres Cancros fluuiatiles ſummopere commendarunt. Reperitur frequens in Gręcia, Creta, Sicilia, Italia, Hetruria. Reperitur & in Nilo, Aeliano teſte. Ego in Italia accuratè pingendum, & ad veriſſimam effigiem exprimendum curaui, quòd viderem à quibuſdam † picturam eius à vera alienam fuiſſe repræſentatam. Dicitur à Græcis καρκίνος ποτάμιος, ab Italis Grancio & Granzo. ** Bellonium notat.*

Eſt corporis quidem ſpecie marinis ſimilis, verùm teſta tenuiore læuioreq;: corpore minùs rotundo, brachijs primis craſſioribus & longioribus pro corporis magnitudine, ſimiliter & pedes habet. Cauda corpori applicata diſcernuntur mares à fœminis. ea enim in fœminis latior eſt ad ſcuti formam, ad oua tutiùs contegenda, in mare eſt anguſtior. Carne ſunt dulci. B

Cancri fluuiatiles cruſtam tempore (*quo tempore cruſtam*) exuũt, tunc molliores ſunt, & ſummi Pontificis cardinaliumq; menſis maximè expetuntur. A quibuſdam in lacte ſuffocantur, quo dulciores & meliores fiant. Degunt in riuulis & latent in luto, vnde ligonibus effoſſa ſcrobe capiuntur. Qui eos vendũt funiculo alligatos & à ſeſe ſeiunctos ſeruant. Etenim ſi ſe contingant, pedes mutuò ſibi arrodunt & vorant, quod verum eſſe ipſe ſum expertus. Cùm enim ducentos Romæ emiſſem, domiq; in aquam vt ſeſe reficerent conieciſſem, ita inter ſeſe conflictati ſunt, vt plures quinquaginta mutilatos repererim: eò tandem deuentum eſt, vt omnibus necatis vnicus ſuperſtes fuerit, quem adhuc exſiccatum ſeruo. Cancri flu-

cri fluuiatiles satis nutriunt, & corpora humectant. Quare Auicenna in febrib. hecticis cum aqua hordei valde probat, quod nihil salsi habeant, humidioresq; sint marinis.

G Permulta alia de iisdem traduntur à Dioscoride, Nicandro, Plinio: quę superuacaneum fuerit hîc describere. Solius Galeni sententiam exponam, quo maiorem authoritatem habeat oratio de Cancri fluuiatilis mira & occulta facultate. Fluuiatilium Cancrorum, inquit, cinis desiccat, & proprietate totius substantiæ mirè demorsis à cane rabido auxiliatur, vel solus, vel cum thuris parte vna, gentianæ quinq; Cancrorum decem. Vel eo cinere vtendum quemadmodum parabat Aeschrion longo vsu peritissimus: qui viuos Cancros in æneam patinam iniectos tandiu vrebat quoad in cinerem redigerentur, vt facillimè in puluerem tenuarentur.

DE EODEM, BELLONIVS.

A(B) Cancros fluuiatiles in Creta plurimos vidimus circa Colocasias, & in Atho Macedoniæ monte, atq; adeò in Ciliciæ riuulis qui non longe ab Isso defluunt. In Gallia nullos vnquam conspexi. Crudi comedi possunt. Numerosi circa Romam, ligonibus effossa scrobe, vel etiam trubla capiuntur: ac dieb. quib. (C) carni interdictum est, baioco (qui noster dimidius est assis) ditioribus distenduntur, filo appensi ac traiecti (vnde Romani Filsas vocant) ne duris forcipibus alter alterius tibias amputet, ac mutuis vulneribus se conficiant. Amphibios esse constat: longiùs enim ab aqua secedunt: integram tamen hebdomadã, atq; interdum mensem extra aquam degunt. Cęterùm vterque Cancer tam marinus quàm fluuiatilis eodem cognomento Romæ appellatur Grancio vel Granzo.

B Vterque, crassitudinem oui gallinacei rarò excedit. Fluuiatiles duriore testa, rotundioreq; & crassiore conteguntur, vividioresq; ac delicatiores sunt quàm marini: Præterea tibiis asperioribus, & brachiis fortioribus ac rugosioribus pręditi sunt. Ambobus forcipes sunt multùm crenati: sed marino frons non vsq; quaq; rotundatur: atque in gyrum crenas habet, quibus fluuiatilis caret. Marinus præterea liuidum Loti corticis colorem refert, fluuiatilis ex rufo nigricat. Marino vngues extremam tibiarum articulationem faciunt. Fluuiatiles multas crenas in gyrum circa vngues habent. Proinde etiam marini læues sunt, & longiores tibias habent. Ambo in obliquum feruntur, crusta fragili inclusi, oculisq; sunt rigentibus. Fluuiatiles præterea in sexu differentiam habent. Nam fœminę operculum reflexum subtus ferunt latiusculum, sub quo oua per ęstatem excludunt: maribus contrà angustum est. Hoc autem vnũ generale est in Cancrario & Locustario genere, vt dextrum brachium sit illis sinistro fortius ac crenatius.

F Edules omni tempore anni sunt fluuiatiles Cancri, sed ęstate longè meliores, posteaquam durum corticem exuerint. Luna item plena vberiores, silente flaccidi sunt.

D Proinde Castorem Dioscorides Cancris se explere tradit: sed id de fluuialibus intelligi oportere nemini dubium est. Etenim Castor in ripis fluminum versari magis est consuetus.

G Simeon Sethus, rectè admodum fluuiatiles Paguros vocat, quos pulmonibus vlceratis mederi, sed vesicæ nocere scribit. Auicenna extenuatis valde conferre dicit, hoc est, hecticis, & lenta febre laborantibus: hos enim humidum, leue, ac modicè refrigerans alimentum suggerere affirmat: pręsertim (ait Galenus) si in aqua prius decocti magna ex parte salsuginem innatam exuerint.

COROLLARIVM.

A Sarthan vel Sarathan nheri, Arabicè ab Auicenna cancer fluuiatilis (vt Plinius: vel fluuialis, vt Palladius, Marcellus empiricus & alii) nominatur: à medico Elluchasem, vrbien. Germanirè dici potest *ein Krab, Krabbe, Süßvvasserkrabbs*. nam Angli cancrum marinum propriè dictum vocant *Crabbe*, quem nos differentiæ causa vocabimus *ein Meerkrabbe*: Astacos verò *krebs*: & ex iis marinos *Meer krebs*, cæteros *Süßvuasser krebs*. Pagurum fl. pro cancro fl legimus apud Galenum Euporiston 3.

D Tradunt aliqui manipulo ocimi cum cancris decem marinis vel fluuiatilibus trito, conuenire ad id scorpiones à proximo omnes, Plinius. Vide plura in G. inter remedia ex Cancro fl. intrinsecus contra

venena.

venena Nilum in agros redundaturum præsentientes cancri & crocodoli, altiùs in loca flumini inaccessa transferunt oua sua, Aelianus 5.52.

Cancri (fluuiatiles) aquis commodi fuerint. nam & venas aperiunt, & hirudines perdunt, Paxamus in Geopon. 2.4. Aduersus erucas & cancrum fluuiatilem in medio horto suspensum auxiliari narrant, Plinius. Contra erucas aliqui fluuiales cancros pluribus locis intra hortum clauis figunt, Palladius. Et rursus Democritus asserit neque arboribus, neque satis quibuslibet noceri posse à quibuscunque bestijs, si fluuiales cancros plurimos, vel marinos, quos Græci πιγὔρες nominant, non minùs quàm decem fictili vasculo in aqua missos tegas, & sub dio statuas, vt decem (aliâs octo) diebus Sole vaporentur. Postea quæcunque illæsa volueris esse, ea aqua perfundas: & octonis diebus peractis hoc repetas, donec solidè quæ optaueris adolescant. admirabere, Palladius lib. 1. & Democritus in Geoponicis libro 10. & quinto etiam similiter. Pes cancri si suspendatur ad radicem arboris fructiferæ, cuius fructus decidunt absque vento, non decident ampliùs, Rasis. E

Cancer fl. est difficilis concoctu, plurimum alit. emendat ipsum decoctio cum mes, (genus est quoddam leguminis, fabis vel pisis natura cognatum.) marinus quidem est subtilior, Auicenna. Cum transiremus per montem Athon, inuenimus riuum quendam cancris adeò abundantem, vt vel mille statim capi potuissent. erant autem astacis fluuialibus dissimiles. eos ab itineris duce persuasus cum crudos ederem, nihil vnquam suauius aut delicatius gustasse mihi visus sum, siue illi verè eiusmodi sint, siue esuries aut nouitas cibi in causa fuerint. Hos cancros cum astacis fluuialibus dissimiles viderem, è mari in riuum illum ascendisse suspicabar: sed mons tam arduus & inaccessibilis erat, vt illud fieri non potuisse appareret: & species ipsa à marinis discrepabat, Bellonius. Qui leporem marinum hauserũt, cum pisces alios omnes auersentur, solos fluuiales cancros libenter edunt, Dioscor. F

Cancri marini possunt eadem quæ fluuiatiles: verùm inefficaciùs omnia præstant, Dioscor. Et Plinius cum remedia quædam ex fluuiatilibus descripsisset Minùs (inquit) in omnibus his marini prosunt, vt Thrasyllus autor est. G

Contra venena varia. Cancri fluuiales cocti aut assati comesti, contra venena quælibet auxiliantur, Aëtius. Cancros fl. contritos crudos è lacte potandos dato, ac omniũ reptiliũ ictibus medeberis, Idem. Triti potique ex aqua recentes, seu cinere adseruato, cõtra venena omnia prosunt, priuatim cõtra scorpionum ictus cum lacte asinino: vel, si non sit, caprino, vel quocunque. addi & vinũ oportet Plinius. Et rursus, Nihil eque aduersari serpentibus quàm cancros: suesq; percussas hoc pabulo sibi mederi: cũ Sol sit in Cancro, torqueri serpentes, Thrasyllus author est. Sues non ęgrotabunt, si nouem cancros fluuiales eis comedendos porrexeris, Didymus. Ceruus à serpentibus morsus, cancros fluuiatiles quærit, Oppianus. Plura de cancrorum esu aduersus venena in ceruo & in homine, leges in Ceruo. Nicander in Theriacis cancrum fl. in lacte tritum, cum nardi drachma miscet contra morsus serpentium: & circa finem eiusdem poematis, inter cætera compositi cuiusdam medicamenti contra omnes venenatos ictus ac morsus eundem requirit. Cancri fl. aut marini ad viperæ morsum bibuntur è vino per se: vel cum staphisagria & sole & polio, Aegineta. Cum lacte triti & potati & plagæ adhibiti, morsis à vipera auxiliantur, Aëtius 13.21. E rursus ibidem ad idem remedium: Cancrorum fl. (viginti, Aegineta) carnes terito (cum farina triticea, Aegin.) & adiecta iride (Aegineta nõ habet irin) & calaminthe, rursus sufficienter terito: idemque rursus, modico adiecto sale, facito: & pastillos informato, quibus in vmbra exiccatis vtitor: in potu quidem ex aqua mulsa, aut vino: in cataplasmata verò cum lacte dissoluito. Aegineta 5.13. hoc remedium Archigeni authori adscribit. Quòd si fluuiatiles (inquit) cancros nõ habueris, marinis vtere. Morsi a cane rab. in cibo prosunt cancri, cammari, echini recentes cum vino mulso, Rufus. Cancri fl. expressi succum cùm lacte (aliâs aqua aut lacte) assumpto apij semine, à phalangijs morsos confestim liberare produnt, Dioscor. Cerui percussi à phalangio, quod est aranei genus, aut aliquo simili, cancros edendo sibi medentur, Plinius. Triti crudi, potique ex asinino lacte, auxiliantur contra serpentium phalangiorumque morsus, atque scorpionum ictus, Dioscor. Cancer fl. aut mar. si potetur cum lacte asinæ, confert contra morsum aranearum citrinarum pessimarum) id est phalangiorum) & scorpionum, Rasis. Medetur morsui scorpionum & rutelæ, emplastri modo impositus aut in cibo sumptus, Auicenna. Contritum crudum è lacte propina contra omnium reptilium ictus, sed præcipuè scorpionis, Aëtius. Triti potique ex aqua recentes, priuatim contra scorpionum ictus cum lacte prosunt, &c. vt suprà ex Plinio retuli. Necant scorpiones triti cum ocimo admoti, Plinius & Diosc. item Rasis qui ocimum albederogi vocat: & Auicenna, qui bedarungi. Vide supra in D. Eadem vis cõtra venenatorum omnium morsus, priuatim scytalen & angues, & contra leporem mar. ac ranam rubetam. Decem verò cancris cum ocimi manipulo adalligatis, omnes qui ibi sint scorpiones ad eum locum coituros dicũt: & cum ocimo ipsos cinerémue eorum percussis imponunt, Plinius. Decocti & cũ iure esitati ijs prosunt, qui leporem mar. hauserunt, Dioscor. Qui leporem mar. sumpsit, cancros edat assiduè. piscẽ.n. nullum admittit, Aëtius. Crudi è lacte triti dantur cõtra venenatos ictus pręcipuè scorpionis. sic & desperatum epoto lepore mar. confestim sanabis, neque verò latere puto eorum tantùm carnem terendam esse cum lacte, Aëtius. Aliqui decoctos in vino ad quartas è balneo egressis bibere suadent in quartanis. alij verò sinistrum oculum deuorari iubent, Plinius. Rupta conuulsa cancri fl. triti in asinino lacte maximè sanant, Plin. Decocti & cum iure esitati phthisicis prodesse traduntur, Dioscor. & Plinius. Caro eorum confert phthisicis, & propriè cum lacte asinæ: & ius eorum, &c. Auicenna. Carnes eorum cum iure prosunt in hectica & sputo sanguinis, Elluchasem. Caro eorum cum lacte contrita tabidis confert: vel ipsi in albo iure decocti & sumpti cum suo iure, Aëtius. Cancri fl. triti singuli in heminam aquæ anginis medentur gargarizati: aut è vino, aut calida aqua poti, Plinius. Triti ex aqua poti, aluum sistunt, vrinam cient, in vino aluum (*Obscurus est hic locus, Brasauolus verbum cient repetit: tanquam è vino aluum cieant, ex aqua sistant.*) Ademptis brachijs calculos pellunt tribus obolis cum myrrha triti, singulis eorũ drachmis, Plin. Aqua decoctionis cancri fl. ventrem soluit, & vrinam promouet, Rasis. Si cancri cocti exiccentur, & in puluerem redigantur, sumãturq; ex vino vel aqua ad duas drachmas: immò si quis copiosè cancros edat, ventrem subducũt, Brasauolus. Succus cancrorũ fl, cũ melle hydropicis medetur, Plinius.

Ex Archigene ad hydropicos apud Galenũ de cõpoſ.med.ſec.locos: Optimè facit & hoc: Cãcri fluuialis ſicci triti, pedibus ac eminẽtijs omnibus amputatis ℥.j. aſari ℥.j. miſceto aqua ex ipſo flumine vnde cãcri extracti ſunt accepta, & propinato. aliquando verò pro aſaro opobalſami par pondus additur. Aquam educens hydropicorum per vniuerſum curationis tempus pota aqua: Cancrorum fl. aridorum ſine manibus & pedibus ademptis teſtis lib.j. aſari lib.j. Trita & commixta ex aqua pluuiali (fluuiali,) vnde ſunt deſũpti cãcri dato bibẽda. Iterdũ pro aſaro ſeruatur, (videtur hic aliquid mutilũ & ex pręcedẽtibus Archigenis verbis reſtitui poſſe,) Nicolaus Myrepſus. Ad vrinę difficultatẽ: Pagurũ fluuiatilẽ cõterito, & pãniculo expreſſum potui exhibeto, Galenus Euporiston 3.226. Cãcri fl. triti in vino potiq; profluuia (menſium, vel vteri, Braſauolus hæc verba non rectè de alui profluuio accipit) ſiſtunt Plinius. Si fluxus vteri oboriatur, cancros fl. in vino ſuffocato, & vinum bibendum dato: & quæ ſiccãt ſuffito & apponito, Hippocrates de natura muliebri. Et rurſus libro 2. de morbis mulieb. Si fluxus vteri fiat, cancros fl. in vino ſuffocato & de tali vino cum aqua bibendum dato. Si mortuus fœtus in vtero ſit, cãcros fl. quinq; & rumicis ac rutæ radicem, & fuliginem de furno, omnia ſimul trita, & cum aqua mulſa vnita, ſub dio per noctem exponat, & ieiuna ter bibat, Idem libro 1. de morbis muliebr. Ad capitis in equo dolorem hac potione vtitor: Cancros fl. ſeptem tritos cum lactis caprini ſextario & olei cyatho permiſce: tùm purè colatam potionem per os infunde, Pelagonius Hippiatros.

Extrinſecus. Cãcer fl. tritus, & cataplaſmatis inſtar impoſitus, extrahit tela (palos & ἀκίδας) corpori inhærentia, Galenus ad Piſonẽ & Plinius. Viuus tritus impoſitus extrahit cuſpides ſagittarũ (res acutas & ſpinas, Auicenna) infixas carni, Raſis. Similiter applicatus apoſtemata dura diſſipat, Idem. Contritus vel combuſtus ex melle ſtrumis medetur, Plinius. Pes cancri in charta conuerſationis à collo eius qui habet ſcrophulas, curat, quandiu durat ſuper ipſum, Raſis. Cancri fl. cum canchry, pedicularia, & ruta pari modo miſcentur pro epithemate ad ſcorpionum ictus, apud Galenum libro 2. de antidotis. Triti in oleo & aqua, perunctis ante acceſſiones in febribus proſunt. aliqui & piper addunt. Magi quoq; oculis earum (eorum, vt emendaui in Rana G.) ante Solis ortũ adalligatis ægro, ita vt cæcas (cæcos) dimittant in aquam, tertianas abigi promittunt. eoſdemque oculos cum carnibus luſciniæ in pelle ceruina adalligatos, præſtare vigiliam ſomno fugato tradunt, Plinius. Oculus cancri appenſus oculorum dolorem mitigat: in pueris dentium exitum accelerat, & prohibet tertianam, Raſis.

Vlcera quæ in auribus, aut vlla corporis parte fiant, cancrorũ fluuiatiliũ ſuccus cũ farina hordeacea ſanat. Et ad reliquos morbos triti in oleo perunctis proſunt, Plinius. Et rurſus, Succus eorum cũ farina hordeacea aurium vulneribus efficaciſſimè prodeſt. Illitio (ſtomatica ad anginã, vel alia oris vitia,) ſeu gargariſmus ex cancris fluuiatilibus: Cancros fl. contritos in aquæ cotyla vna coctos & percolatos, præbe gargariſandos. Siquidem craſſa multa ducit, & leuat ſtatim, vt ait Galenus, hoc medicamentum, Nicolaus Myrepſus. ego apud Galenum non memini legere. Mulieri vbi mammę inflantur: Cancros fl. viuos contunde, & fac implaſtrum quod imponatur, Nicolaus Mirepſus. Ad profundas mammarum duritiès: Cancros fl. cum ouo applicato, quod & lac reſtinguit, Aëtius.

Lib.32.cap.10 *De malo pilari in mammis.* *Li.47.de hiſt anim.ca.11.*

Cancri fluuiatiles illiti, vel marini pilos in mamma, vel muricum carnes appoſitę tollunt, Plin. Hic locus me impellit, inquit Rõdeletius, vt ꝙ ſentio dicã, de morbo quẽ mulierũ mammis accidere ſcribit Ariſtoteles, vocatq; τριχίαν, Gaza malum pilare interpretatur, de quo morbo Pliniũ hîc loqui maximè veriſimile eſt. De eo verò ſic Ariſtoteles interprete Gaza: Vbera tota ita fũgoſa ſunt, vt ſi in poculo fortè pilũ hauſerit mulier, dolor moueatur in mãmis, ꝙ malũ pilare τριχίαν appellãt, nec ſedatur donec pilus vel preſſus exeat ſpõte, vel cũ lacte exugatur. Ego verò malũ ex pilo hauſto fieri nullo modo poſſe cõtendo, etenim planè repugnat anatome. nã pilus hauſtus per vẽtriculũ in inteſtina delabitur, & inde per anũ cum excrementis reliquis egeritur. Quî .n. pilus per venas meſaraicas, & ex his per tot hepatis exiguos ductus & mæandros in cauam venam, à caua vena ad axillares venas, ab ijs ad mammas penetrare poſſit? Vel ſi illuc permeârit, cur non per venas in papillã deſinẽtes potiùs delabitur, vel ſuctu extrahitur, cùm hæ multò latiores ſint medijs, idq; ſine dolore. Quare cùm huiuſmodi malum mãmã infeſtat, id non ex pilo hauſto oriri puto: ſed ex vermiculo paruo capilli ſpecie, ex pituitoſioris & putreſcentis ſanguinis copia generato, qualẽ equidẽ aliquãdo vidi ex nobilis & ſpectatiſſimæ fœminæ mãma natũ. Huiuſmodi capillares vermiculos aliquando mihi in vrina oſtendit excellẽtiſſimus medicus præceptor olim meus Gilbertus Griffius, qui facilè parum aduertentes latuiſſent. huiuſmodi etiam ſæpe reperi in fontibus, quarum aqua craſſa eſt & viſcida, nigros, pedem vnum longos. Fiunt vermiculi etiam in dentibus, in auribus, in inteſtinis, in vlceribus ſordidis. Vidimus etiam è cute vermiculum.

Vermiculi in mammis. *In vrina.* *In dẽtibus, &c.*

Hiſtoria acicula de abſceſſu exempta poſt annorum aliquot dolorem.

Narrabo aliud cuius non ipſe ſolùm, ſed etiã multi ſpectatores vnà fuimus. Laborauit iuuenis brachij dolore annos aliquot, qui ſecundum longũ ſentiebatur, & tumorẽ excitauerat, factuſq; eſt tandem abſceſſus, quo ſcalpello diuiſo, acicula ærugine obducta, forficulis inde educta eſt, eam ex ijs qui aderãt nonnulli à puero vnà cum cibis deuoratã fuiſſe credebãt. tandemq; illuc penetraſſe, ꝙ fieri nõ potuiſſe arbitror. Ego in ea re aliud conijcere non potui, quàm puerum dũ petulantiùs laſciuiret, vel procaciùs colluderet, brachio in aciculam impegiſſe, idque ſine dolore, quemadmodum in ira vel magna animi contentione, mente alio ſpectante dolor ſtatim nõ ſentitur: tum quia æruginem acicula contraxiſſet vi ſiccandi præditam: progreſſu tamẽ tẽporis dolor excitatus eſt, factuſq; abſceſſus. Hactenus Rõdeletius.

Cancri fl. triti, ſicque cinere & oleo ſubacti, perniones emendant, Plinius. Triti verendorum puſtulas diſcutiunt, Idem.

Cancri fl. aridi ſuffiuntur ſi fœtus abruptus in vteri collo detineatur, Aëtius 16.19.

Cinis cancrorum, vel cancri vſti intrinſecus. Vruntur cancri in vaſe figlino, occluſo luto quod ſapientiæ cognominant, in fornace ad ignem lentum. bibitur autem hic cinis cum ſyrupo de papauere aduerſus ſputum ſanguinis, Elluchaſem. Cancri fl. triti potique ex aqua recentes, ſeu cinere adſeruato contra venena omnia proſunt, (&c vt ſuperiùs recitaui,) Plinius. Et rurſus, Cinis eorum ſeruatus prodeſt pauore potus periclitantibus ex canis rabioſi morſibus. quidam adiiciunt gẽtianam, & dãt in vino, nam ſi iam pauor occupauerit, paſtillos vino ſubactos, deuorandos ita præcipiũt. A ſcorpione percuſſis

cancros fl. vel cinerem eorum cum ocimo imponunt, Idem. Quomodo vti debeant, tradit Bulchasis tractatu 3. Cinis eorum cum melle prodest ad morsum canis rab. potus, Auicenna: perperam forte, vt pro potus legendum sit illitus, sicut habet Aetius. Prodest cinis cancri aspersus aceto, Hali. vel cinis crustarum cancri mar. vt Aggregator citat ex nescio quo authore. Cancrorum fl. exustorum cinis qui duo cochlearia expleat, adiecto dimidio radicis gentianæ modo, triduo (alias quatriduo) potus cum vino, magnopere prodest canis rabiosi morsibus, Dioscor. De antidotis diacarcinon ad morsos à cane rabioso, multa protulimus in Cane G. (*pagina 202. & deinceps.*) Hîc aliud addemus ex libello Iacobi Magni. Diacarcinon furentibus, hydrophobis, lycanthropicis vtilis antidotus: recipit cineris cancrorum fl. drach. quinque. gentianæ vnc. semis. rorismarini drach. j. spodij duas. lapidis lazuli scrup. duos. Tere, misce, fiat puluis bibendus mane & serò. Aetius libro 12. cap. 47. inter antidotos podagricas, hanc etiã, quæ ex cancris est, describit: Ex cancris (inquit) pharmacum etiam mollibus corporibus cõducit: quod hoc modo componitur: Cancrorum magnorum viuorum vstorum in æreo vase, trientem. gentianæ incorruptæ quincuncem. thuris integri & indiuidui albi vnc. j. Datur inde cochlearium vnum. Ad cancrorum verò exustionem ligna vitis aduruntur. Et statim, Describam porro & aliud pharmacum, corporibus recrementis abundantibus & mollibus conducens. Est autem id quod à rabido cane morsis datur, cuius compositionem in sermone de rab. canis morsu tradidimus. Adieci autem ego (inquit Philagrius) ad huius pharmaci apparatum, etiam pertroselini drach. octo, vt plurimum verò decem, quo vrinæ ciendæ vim acquirat. & multos sane arthriticos iuuit, præsertim quibus tenerum & album corpus fuit, mediocris mystri mensura ex eo data, aliquando ex aqua mulsa. Quin & melle despumato sæpe ipsum excepi, quo validum & citra transpirationem adseruarem. Deinde vero veluti prædictum est bibendum exhibui, Hucusque Aetius.

Cinis cancrorum vel cancri vsti, extrinsecus. Cancri fl. combusti triti & cum melle adpositi, strumas discutiunt, Plinius & Marcellus. Adusta sanantur cancri mar. vel fl. cinere: & ea quæ feruenti aqua cõbusta sunt. hæc curatio etiam pilos restituit cum cancrorum fl. cinere: putantque vtendum cum cera & adipe vrsino, Plinius. Rimas pedum sedisque, perniunculos, & carcinomata cum decocto melle lenit hic cinis, Dioscor. Vtilis est fissuris pedum ex frigore. item ani. & quod de eo adustũ est, ponitur in medicamentis morpheæ & panni vtiliter, Auicenna. Ex oleo & cera rimas in sede emendat, Plinius. Cancri mar. cinis vsti cum plumbo carcinomata compescit. ad hoc & fluuiatilis sufficit cum melle, lineaq; lanugine. sed aliqui malunt alumen melque miscere cineri. Equorum carcinomata, inquit Hieronymus, secanda sunt, si locus admittat: sin minus, cancros fl. vstos imponere oportet: & cũ acida fæce subigere ac imponere piceæ corticem tritum, Hierocles in Hippiatricis cap. 77. Philosophi medicamentum ad cancros vteri: Cancros fl. tres aut quinq;, impares enim esse oportet, sub prunis vstos cum oleo ligustrino terito, & cum penna illinito, Aetius.

Vide supra Emblema Alciati in Corollario de Astaco fluuiatili, H.h. Exigit à nobis cancer, ambiguũ quidem informeque animal, & cui consueuerint capto pueri libenter illudere: sed humano generi non penitus inutile, pro ope quam contra venenata homini liberaliter affert: multorum cõtra se maledicta & contumelias deleri: quibus iniuste damnari & immerito explodi à pictoribus & poetis se sentit: qui non habentes quam parasitis & adulatoribus aptiorem & concinniorem in natura imaginem redderẽt, fluuiatilibus cancris eos comparauerunt: fœliciter ideo comparatione illa vti sibi persuadentes, & ab aliis crediti, quod tota eius animalis figura & species huic hominum generi eorumque studiis ad vnguẽ congruere videretur: responderetq; glomer & globus ille corporis: nec nisi venter tota in eo moles gulæ cœnarumq; studio & petitis vndiq; à parasitis multa scurrilitate lautioribus epulis. Numerosa autẽ illa chelarum pro pedibus series, celeritati totaq; vrbe vagis eorum discursibus, quibus ad hilariorem sicubi ea illuxisse videatur fortunam, quotidie properant. Denticulati itidem forfices, quibus in ascẽsu & periculo vtitur & hæret id animal, morsibus, maledictis, clandestinisque susurris & delationibus, quibus apud principes alios exagitantes, pro re saluteq; eius curam laboremque suum probare & gratiam inire nituntur. postremoque in summo dorso, veluti in altissima specula positi, exerti, nunquam somno conniuentes, & ad omnia vigiles oculi, ingenio sagaciq; coniecturæ, qua consilia, vota, amores, iras, odiaque eorum quibus blandiuntur, intellexisse volunt: vt inguinum modo corruptis & in pus iã tumentibus affectibus illis adsint. Quam iniuste autem impudenterq; & contumeliose id egerint, naturam intelligentibus cognouisse facile est: quæ ambiguo & in humido siccoq; elemento pariter agenti animali, ventris inanem plerunq; globum illum ideo dedit, vt quemadmodum solent pueri alligato ex humeris subere, rotundioreue & ampliore cucurbita, securam in piscinis primam auspicati natationẽ, sic posset & cancer glomeris illius ope in summa aqua sine periculo fluitare. Multas verò illas & lõgiores chelas, vt per terram ingredienti aliorum animalium modo infirmam ex inferiore parte aluum altius à terra extollere liceret. Denticulatos itidem forfices, vt maiore profluentis aquæ vrgente impetu, qualis per autumnum & ver largior & inexspectata sæpe descendit, apprehensis stirpibus supra aquam, vsq; dum ea defluat incolumis penderet. Mobiles postremo in omnes partes & in excelso constitutos oculos, nec minus à tergo quam à fronte omnia videntes, vt infirmum tardumq; animal, occursantes vndiq; noxas ex longinquo præcognoscere & cauere: offerentiaq; se vitæ & salutis suæ commoda certius assequi valeret. Quam oculorum sortem in homine desiderantes antiquiores aliqui, negatam nobis tam fœlicem naturam & videndi potestatem, figmentis saltem ostendere conati sunt: bicipitem Ianum & toto corpore oculatum Inachiæ bouis custodem fingentes: vt quales à natura factos nos esse oporteret, imaginibus illis saltem intelligeremus: nulla earũ necessitate, si quæ in cãcro sunt, sagacis naturæ, non adulationis aut parasiticæ notas diligentius contemplaremur, Hæc omnia Marcellus Vergilius.

H.h.

Parasiti cancris collati.

DE METROPOLEOS EPHESIÆ CANCRIS HOSTIBVS *serpentium, ex Aeliano libro 16. cap. 38.*

Ad plaudem, quæ iuxta Ephesiam metropolim existit, aiunt cauernam esse serpentium plenam maximorum:

ximorum: quæ vt magnum acerbitatis uirus habent in mordendo, ita tametsi ex cauerna prodeuntes vsque ad proximam paludem serpunt, tamen natando traijcere conantes, vt in oppositam ripam exeant, Cancrorum, qui eas extensis forcipibus comprehensas interficiunt, metu deterrentur: itaque cõquiescunt, atq; à transmittendo se sustinent, cancrorum custodias formidantes, & pœnarum metum exhorrescentes: ac nisi mirabili naturæ dono paludis ripas Cancri incolerét, & tuta illic omnia præstarent, dudum pestiferis serpentium morsibus incolæ perissent.

ASSERINA (fortè Asterion, vt Plutarchus habet) locus est in Tenedo cum paruo fluuio, in quo etiã cancri sunt τὰ χελώνια διηρθρωμένα ἐπὶ πλεῖον ἔχοντες καὶ πελέκει ἐμφερῆ, Suidas in Τενέδιος. Tenedij securim (aliquãdo consecrarunt Delphis) à cancris qui nascuntur apud ipsos περὶ τὸ καλούμενον Ἀστέριον. soli enim hi cancri in chelonio (testa sua) speciem securis referunt, Plutarchus in libro. De eo quòd Pythia non amplius carmine respondeat. Tenedia quidem securis inter prouerbia ab Erasmo Rot. memoratur.

DE CANCRIS IN GENERE RONDELETIVS.

Cãcri qui proprie, & eorum species. Lib. 9. cap. 31.

CRVSTA intectorum quartum genus est cancer, cuius species sunt permultæ, etiam si hîc non tam late pateat, quam apud Plinium qui ei locustas atque astacos subijciat. Nos verò cancri nomine ea tantum complectimur, quæ cum caudam corpori appressam habeant, rotundo sunt corpore, cum locustæ, astaci, squillæ, lõgum habeant. Cancrorum genus, inquit Aristoteles, multiplex est, nec facile enumerandum, maximum quas mæas apppellant. Secundum paguri, & quos Heracleoticos vocant. Tertiũ fluuiatiles, cæteri minutiores, & nullis pene nominibus annotati. Et genus cancrorum litorale Phœnice fert tantæ velocitatis, vt eos consequi facile non sit, vnde ἱππεῖς, hoc est equites appellant. Genus item aliud est quod magnitudine cancrum non excedit, facie astacis simile. Nos plura genera numerabimus, quæ sub cancris contineri nemo non fatebitur.

Differentiæ & partes.

Ea multiplici varietate à se distinguuntur. Vt magnitudine differunt, mææ, paguri ab albis & pinnophylacibus: hi enim parui sunt, illi magni, inter hos alij sunt medij. Heracleotici fusco sunt colore, paguri & mææ rubescente, vndulati flauo quum è mari extrahũtur: latipes, & qui in ostreis nascitur albescente: qui in pinna, flauescente: vrsus colore corticis mali punici. Distant & pedum longitudine: aliorum enim pedes breues sunt, aliorum mediocriter longi, aliorum longissimi. Oculorum quoq; situ differunt, horum oculi fere se contingunt: illorum, magno interuallo à se disiunguntur. Sunt nonnulla in quibus omnes conueniunt. omnibus enim pars dura & testacea foris pro cute est, mollis & carnea intus: supina corporis planiora & magis tabellata sunt, quibus & oua deponunt, quum pariunt. Omnibus pedes sunt deni cum chelis, cornua tenuia parua & pauca. Cauda omnibus complicata & introrsus reducta, quo fit vt rotundo sint corpore, & omnes cauda carere censuerit Aristoteles. Corporis totius alueum atq; caput indiscretum omnes habent, Hæc ille.

Cauda.

Et rursus post historiam Cancri parui: Quam nos caudam (inquit) appellauimus, quæ ex tabellis manifeste constat, Aristoteles ἐπικάλυμμα πτυχῶδες uocat, quia corpus posteriore parte integit, nec in pinnas desinit, nec extenditur ad natationem. Cancri enim magis ingrediuntur quam natant, etiamsi aquatiles sint.

Motus & ingressus eorum.

Cum verò cæteræ animantes & quadrupedes, & multipedes per diametrum, vel in anteriora moueãtur, cancri per transuersum & in latus progredi videntur. Sed quoniam oculis semper prior siue anterior pars ad iter designatur, quia in priore animantis parte siti sunt oculi, cancri in anteriora reuera progrediuntur, ad eam semper partem, ad quam oculi, tendentes: nobis verò in latus ferri videntur, quia oculi membra imitantur, quæ in latus, si ingressus nostri vel aliorum animalium rationem habeas, progrediuntur. Recte igitur Plinius: Cancri in pauore etiam retrorsum pari velocitate redeunt: is autem motus ei qui fit antrorsum ex diametro opponitur.

Aquam ore excipiunt & reddunt.

Crustata omnia aquam marinam ore excipiunt, inquit Aristoteles: sed cancri exceptam oris parte exigua reijciunt. qua de causa circa cancrorum os spuma apparet, ex aqua & aere vna cum aqua hausto attractu & reiectu agitatis: locustæ per branchias (*impropriè dicit branchias*) quas maiores habent transmittunt.

Quod se inuicem vorent.

Cancri in ciborũ penuria à suo genere nõ abstinent: quod si quis procul amandare velit, eos ita dispon at oportet, vt alteri in alterum impetum faciendi potestas nulla sit. Sunt igitur cancri ex pãphagorũ genere, siue marini sint siue fluuiatiles, siue inter hos medij, qui scilicet in stagno marino nascũtur & degũt.

COROLLARIVM DE CANCRIS IN GENERE: VBI QVÆ AD *speciem nullam cancri peculiarem referuntur ab authoribus, (aut licet referri possent, communia tamen sunt,) commemorantur.*

A De cancris in genere plura dicemus, vbi ea quæ crustatis communia sunt omnibus exponentur. hîc ea quæ ad cancros peculiariter, præcipuè: quanq̃ & locustario generi congruentia multa adferentur. Cancri speciem peculiarem constituunt, paguri aliam. Græci tamen recentiores aliquando confundũt. Cancri, qui paguri dicuntur: Symeon Sethi, & Scholiastes Aristophanis. Palladius cãcros marinos memorat, quos Græci paguros nominent, ex Democrito. & in Geoponicis, Democriti hæc verba citantur: Καρκίνους, τουτέστι παγούρους ποταμίους, ἢ θαλαττίους, libro 10. Libro 5. autem, καρκίνους ποταμίους, ἢ παγούρους θαλασσίους. Sarthan vel Sarathan Auicennæ, סרטן, Arabice (Serapionis codex vulgatus nõ rectè habet Sartam per m. in fine) cancrum significat. Cancros vulgo mutatis & inuersis literis grancos vocant, tam fluuiales & è lacuna, quam marinos, Platina Italus. Crustati generis animalia non habent nomen quo summum genus possit dici. Latine fortasse cancer dici poterit, Niphus. Quæ à Græcis malacostraca appellantur, Theodorus in vniuersum crustata Latino nomine nuncupauit: quæ cum apud Græcos communi nomine carere ex Aristotele primo de historia Plinius animaduertisset, crusta intecta omnia sub cancri nomine censuit appellanda, ceu cancer genus esset & species, Massarius. Aloisius Mũdella epistola nona, nihil aliud multis verbis docet, quam cancri nomen generale esse: videri autem aliquando ad fluuiatiles contrahi: cammaros verò esse marinos, & quòd ex fluuialibus tantum antidotus diacarcinon paranda sit. De cancro nigro & aureo Auicennæ, quem sua lingua canissem appellat, vide mox in B. Nos

Cancros (vt cõmunius accipiam Cancri nomen pro quouis malacoſtraco) Locuſtarios, καραβοειδεῖς, nominare poſſumus *Lang Krebs*: alterum vero genus, quod Cancrarium quidam nominant, *kurtz Krebs, rund Krebs, Teſchen krebs*. Vide plura de Germanicis nominibus, in Paguro in Corollario A.

De cancri & aliorum cruſtatorum partibus quædam in uniuerſum agit Ariſtoteles libro 4. cap. 8. de partib. animalium. Cancri non habent collum neq; caput, Galenus lib. 7. de vſu partium. Quibuſdam indiſcretum caput eſt, vt cancris, Plinius. Cancri obliquum aſpiciunt. Cruſta fragili incluſis rigentes (oculi,) Idem. Cancrorum plurimæ parti oculi ſunt tum intro, tum foras in obliquum moueri apti, Ariſtot. Oculos habent duros. palpebris & pilis carent, Galenus. Lege etiam ſupra quæ ſcripſi ex Galeno, in Corollario de Balæna B. de oculis Cancrorum. Cancer pedes habet & brachia, forcipesq; pro manibus, Author libri de nat. rerum. Cancris forcipes, pedeſq; haberi, & ij quales eſſent, dictum iam eſt. omnibus verò magna ex parte grandior ac validior forceps dexter, quam læuus eſt. Quinetiam de oculis diximus, viſum parti plurimæ eſſe in obliquum. Alueus verò totius corporis indiſcretus eſt: nec enim caput diſtinctum, nec aliud quicquam. Oculi non eodem ſitu omnibus poſiti, ſed alijs è latere ſupra, † continuo ſub prono, amplo diſtantes diſcrimine: alijs in medio breui diſcrimine, vt Heracleoticis, aut maijs. Os oculis ſubditum, in quo dentes duo, vt locuſtis: verum non rotundi, ſed longi. Tegmina dentes operiunt duo, inter quæ talia interiacent quædam, qualia locuſtarum dẽtibus adnecti expoſui. Humorem igitur ore accipit, tegminibus illis depellendo: emittitque meatu oris ſuperiore, obductis meatibus, qua interfluxit. Duplex ille meatus ſub oculis eſt. Quoties ergo aquam acceperit, vtroque tegumento os obturat, atq; ita reſpuit humorem. Gula poſt dentes breuis admodum eſt, ita ut protinus venter os excipere videatur. Venter biſulcus gulæ ſubiungitur, cuius ex medio inteſtinum ſimplex & tenue procedit, quod ſub applicato exteriore operculo deſinit, vt dictum eſt. Quod autem inter tegumenta interiacet, huius, ſicuti locuſtarũ, dentibus adnectitur. Humor intus in alueo pallidus, & minuta quædam oblonga, albida continentur. Ruffa etiam alia, maculis diſperſis. Differt à fœmina mas, magnitudine, craſſitudine, & operculo. id enim amplius in fœmina eſt, & diſtantius, & hirſutius, & opacius, quale etiam fœminæ locuſtarum ſortiuntur Ariſtot. De ventre & dentibus tum cancrorum, tum cruſtatorum omnium in genere quædam ſcribit Ariſtot. lib. 4. cap. 5. de partib. anim. Cancris pedes octoni, omnes (alias, Pedes octoni omnibus) in obliquũ flexi. Fœminæ primus pes duplex, mari ſimplex. Præterea bina brachia denticulatis forcipibus. Superior pars in primoribus his mouetur, inferiore immobili. Dextrum brachium omnibus maius, Plinius. De forcipibus cancrorum lege Ariſtot. lib. 4. de partib. anim. cap. 11. Octonos (pedes) & marinis eſſe diximus, polypis, ſepijs, loliginibus, cancris, qui brachia in contrarium mouent, pedes in orbem aut in obliquum. Iidem ſoli animalium rotundi, Ariſtot. Cætera binos pedes duces habent: cancri tantum, quaternos, Idem & Plinius. Cancris primi vtrinque pedes quaterni, tum terni alij, ordinem eodem modo explentes. reliqua bona pars corporis pedibus caret. pedes omnibus in obliquum flectuntur, quo modo etiam inſecta mouentur, Ariſtot. Et rurſus, Cancris etiam omnes deni cum forcipibus ſunt. Cancri (inquit Ariſtot. 4. 11. de partibus animalium) ſuperiorẽ ſui forcipis partem mouent, non inferiorem. habenti enim pro manu, forcipem eſſe oportet, mordendi autem ſecandique officium dentis eſt. cancris igitur, cæteriſq; quibus licet ocioſius cibum capere, quũ in humore non ſint, oris vſus partitus eſt, vt manibus aut pedibus capiant, ore ſecent & mordeant, ſicuti crocodilo fluuiatili euenit. qui vnus maxillam mouet ſuperiorem, quoniam pedes ad capiendum retinendumq; inutiles habet: parui enim admodum ſunt. itaque ad hunc vſum natura os ei pro pedibus vtile condidit. Ad retinendum verò, vnde ictus inferri vehementius poteſt, inde motus commodius agitur. infertur autem vehementius deſuper quam de parte inferiore. ergo cum vtriuſque tum capiendi tum mordendi vſus ore adminiſtretur, magis autem neceſſarium retinendi officium ſit, cui nec manus ſint neque pedes idonei, commodius ijs eſt mouere ſuperiorem maxillam quam inferiorem. Videtur Ariſtoteles ſibi aduerſari, inquit Niphus lib. 4. de animal. cap. 2. nam primo tribuit cancris pedes decem, connumeratis etiam chelis: nunc cancris aſſignat pedes quatuordecim. Diluitur hæc incõſtantia, quòd hæ ſunt duæ indefinitæ (propoſitiones,) quæ veræ ſunt de cancro ſecundum diuerſas ſpecies. Vnde Albertus non imperite dicit cancrum, qui communiter cancer dicitur, habere decem pedes qui vero aureus appellatur, eum quatuordecim habere affirmat. Et Auicenna in ſuo de animalibus libro cancrum, quem Ariſtoteles aſſerit decem pedibus fungi, nigrum eſſe autumat: eũ verò, quem Ariſtot. dicit habere quatuordecim, vult eſſe aureũ, quẽ ſua lingua caniſſem appellat, q. aureus interpretatur, hæc Niphus.

Mares duas habent ſpinas inter ventrem & caudam, quibus fœminæ carent, quæ oua in ventre habent, Author libri de nat. rerum. Vide etiam in C. Cancris ex cruſtaceis, ſolis cauda deeſt, & corpus rotundum eſt, cum locuſtis ſquilliſque longum ſit Inteſtinum eis finit, qua applicatum illud operculum geritur medio applicaminis ipſius: verum ijs quoque parte exteriore, qua oua pariunt, deſinit, Ariſtot. Cum ſenuerit cancer, duo lapides albi coloris intermixto rubore inueniuntur in eius capite, Author libri de nat. rer. De exuuio cancrorum, leges in C.

Cancros viuere aqua dulci & ſalſa, Galenus ſcribit in libro de boni & mali ſucci cibis. Mare ore exceptum, exigua oris parte adducta reſpuunt, Ariſtot. Quicquid ceperint ori admouent ſuo forcipe, Idem. Saxatiles omniuori ſunt, Idem. Cancri & cancelli & alij piſces, polypum Venere exhauſtum deuorant: quos prius ipſe vorabat, Oppianus & Aelianus. Cancer lacte potatus, ſine aqua viuit multis diebus, Author de nat. rerum. Cancros in plenilunio incrementum ſuſcipere Plinius aſſerere videtur ex verbis Ariſtotelis de partibus animalium ſcriptis de echinis. Cancri quanquam aquatiles, tamen greſſiles ſunt, Ariſtot. Et rurſus, Quædam ambulare poſſunt, vt genus cancrorum: quippe quod quanquam ſuapte natura aquatile eſt, tamen vim habet ambulandi. Cancri quomodo moueantur tradit Ariſtoteles in libro de communi animalium greſſu. Retrogradi ſunt, nec vnquam ante faciem ſuam ambulare norunt, Author de nat. rer. Sed verius Plinius, In pauore (inquit) etiam retrorſum pari velocitate redeunt. Cancri parte priore (*Rondeletius vertit, partibus poſterioribus*) copulantur, ſua opercula loculoſa illa, rugoſaq; (τὰ ἐπικαλύμματα τὰ πτυχώδη) mutua conſertione cõponẽtes.

Primum

B

C

† εὐθὺς *continuo, & nullo medio.*

Cancer aureus.

Cancer niger.

Caniſſem.

Primum cancer minor ab auerſo ſuperuenire ſolet : tum maior vbi ille ſuperuenerit, vertit ſe in latus. Nulla re differt fœmina à mare , niſi quod operculum applicatile illud amplius, & diſtantius, & hirſutius (*magis diſiunctum à corpore, & denſius contectum, Rondeletius.* σωνηρεφέστερον) fœminæ gerant, in quo oua pariunt, & qua egerunt excrementum. membrum autem quod alter in alterum inſerat, nullum omnino habetur, Ariſtot. ſed de ſexus diſcrimine ſupra etiam in B. dictum eſt, & in Cancro fl. Locuſtæ, ſquillæ, cancri, ore coeunt. Plinius. Non ſemel ſed ſæpe cruſtam exuunt, Ariſtot. Et rurſus, Cruſta ſua tam nuper nati, quam poſt exuuntur per ver. Et alibi, Cancri etiam exuunt ſenectutem, molliores quidem perſpicue: ſed etiam duriores exuere aiunt, vt maias. Cum verò exuunt, mollis admodum cruſta ſubnaſcitur. & quidem cancri præ teneritate non ſatis ambulare poſſunt. Veris principio ſenectutem anguium more exuũt reuocatione (renouatione, vt Maſſarius legit in vetuſtis codicibus) tergorum, latent menſibus quinis, Plinius. Hyeme aprica loca ſectantur, æſtate in opaca turbatim (*turmatim vſitatius eſt*) recedunt. Omnia eius generis hyeme læduntur, autumno & vere pingueſcunt, maxime plenilunijs : Platina ex Plinio, qui hæc de locuſtis, & de cruſtatis in genere ſcribit. Vniuerſi vbi aliquando congregantur, os Ponti euincere non valent: quamobrem regreſſi circumeunt, apparetq; iter, Plinius. Cancris vita longa, Plinius Ariſtoteles quarto de hiſtoria locuſtis tantum, non cancris, vitam diuturniorem datam teſtatur. Sole Cancri ſignum tranſeunte, cancrorum cum exanimati ſint, corpus transfigurari in ſcorpiones narratur in ſicco, Plinius. Vide etiam inferius in Cancro marino & Paguro.

D Dimicant inter ſe vt arietes, aduerſis cornibus incurſantes, Plinius. Cancer quam callide deuoret oſtrea, vide in H. nomenclaturam Ptyxagris. Cancros interdum vrſus deuorat, Ariſtot. & Plinius. Cancri ignibus adulti odor (nidor) inuiſus (infeſtus) eſt apibus, Palladius & Columella. Neue rubentes Vre foco cancros, Vergilius. Cancrorum odore, ſi quis iuxta coquat, apes exanimantur, Plinius. Si velis ne in te aper graſſetur, cancrorum brachia illa denticulata tecum appenſa circunfer , Didymus. Cancer admota ipſi polypode herba abijcit chelas ſiue pedes, Zoroaſtres in Geoponicis.

E Vlmi folliculis genus quoddam beſtiolarum innaſcitur. quod cnipes appellant : qui cum in ficis gignuntur, ficarios illos culices (τὰς ψῆνας) deuorant. Huius remedium cancros ſtatuunt alligandos, (ἄκος δὲ τούτου φασὶν εἶναι τοὺς καρκίνους προσπερονᾷν, forte προσαπερονᾷν , pro affigere:) in eos enim vertere ſeſe cnipes inquiunt, Theophraſtus de hiſtoria 2.9. Tanto diſſidio flagrant cancri & erucæ, vt ſi à cornibus ſuſpendantur illi ramis arborum, in quibus irrepunt aut nidulantur erucæ, illico decidant, collabantur ac alio immigrent, Ant. Mizaldus. Quidam tres cancros viuos cremari iubent in arbuſtis, vt carbunculi nõ noceant, Plinius. Ardeola cancrum faſcinationis amuletum nido imponit, Aelianus & Philes. Cancrorum nidore apes exanimantur. vide ſupra in D. Hyeme (tempeſtate, pluuia) imminente cancer ex aqua in terram prodit, Aratus. Καὶ μὴν ἐξ ὕδατος ἢ καρκίνος ὤχετο χέρσῳ. Χειμῶνος μέλλοντος ἐπαΐσσεσθαι ὁδοῖς.

F Cancros & huiuſmodi malacoſtraca Galenus ſcribit dura carne conſtare: atque ob id difficillimè cõfici, ſed firmi alimenti eſſe. Cancri piſces ſunt aquatici, frigidi & humidi, ſeptentrionales, Author libri de ſpermate Galeno adſcripti. Cancer grauis eſt & difficilis concoctu , Diphilus & Pſellus. Cancri, locuſtæ, ſquillæ & huiuſmodi, difficulter quidem concoquuntur, ſed multo facilius quam alij piſces. cõuenit autem eos aſſari potius quam elixari, Mneſitheus. Cancri fluuiales & marini, multum alunt, & non facile in ſtomacho corrumpuntur: verum ſunt difficilis digeſtionis, Arnoldus Villanouanus. Ex his quæ teſta integuntur, ſquilla omnium minime noxia exiſtit, cancer turbationem inducit, Aetius in curatione colici affectus phlegmatici. Cancros & piſces omnes conchas habentes aluum ſoluere Galenus teſtatur, propter ſalſedinem & acrimoniam eorum : ideoque ſtomacho nocere , maxime neruoſæ eius ſubſtantiæ, Iſaac libro 3. vt quidam citant. Coqui debent ex aqua & aceto & abundanti ſale. Ita efferueant oportet, vt bis terue ſpumam exundanti aheno emittant. Cocti, & in patinas tranſlati, ex aceto (ſuffuſo) comeduntur, Platina. Cancros coqui iubet Galenus in aqua in qua nati ſunt, libro 9. de compoſ. ſec. locos.

G Cancris marinis & fluuiatilibus communia quædam remedia in fluuialibus retuli. Cancri contra ſerpentium ictus medentur, Plinius. Contra ſcorpionum ictus ſilphium cum cancro trito in vino propina, Aegineta. Cancri appoſiti ſcorpio ipſum occidunt, Aetius. alij hoc priuatim de cancro fl. ſcribũt. Cerui morſi vel à phalangio, vel à quouis generis eiuſdem, cancros edunt : quod idem homini etiam prodeſſe putatur. ſed non caret faſtidio Ariſtot. Apri deuorato hyoſcyamo, cancros ſibi pro remedio quærũt, Aelianus in Varijs 1.7. Plinius apros hedera ſibi mederi ſcribit in morbis, & cancros veſcendo, maxime mari eiectos. Carbunculos & carcinomata in mulierum parte præſentiſſimo remedio ſanari tradunt cancro fœmina, cum ſalis flore contuſo poſt plenam lunam, & ex aqua illita, Idem. Cancri cum in electuariis & antidotis reſumpti vis ponuntur, ſic præparari debent: Euellantur extremitates cancrorum è pedibus & corporibus ſuis : & abluantur cum aqua frigida & ſale cum cinere ter, donec iam puræ ſint carnes, & odoris grauitatem exuerint. deinde coquantur in aqua hordei, aut aqua lactis à quo extractum eſt butyrum. ſic præparati electuarijs miſceantur , vt docet Auicenna libro 4. ſui Cano. fen prima, tractatu 3. capite de medicamentis refrigerantibus hecticos , Hæc ex vetere editione Nicolai Præpoſiti.

Cancri ex aqua poti profluuia ſiſtere dicuntur, (vide ſupra in Cãcro fl.) ex hyſſopo purgare. Et ſi partus ſtranguletur, ſimiliter poti auxiliantur. Eoſdem recentes vel aridos bibunt ad partus continendos. Hippocrates ad purgationes mortuoſq; partus vtitur illis, cum quinis lapathi radicibus , cum ruta & fuligine tritis, & in mulſo datis potui. Item in iure cocti cum lapatho & apio , menſtruas purgationes expediunt, lactiſque vbertatem faciunt. Item in febri quæ fit cum capitis doloribus & oculorum palpitatione, mulieribus in vino auſtero poti prodeſſe dicuntur, Plinius. Ad ſtrãguriam quidam iubent tres cancros coqui in cyatho aceti, in mortario ſimul contundi, exprimi, & propinari. Cancri teſtam diligenter teres, & vino ſubdulci miſcebis, & colatam potionem dabis bibendam ei qui calculi moleſtia laborabit, Marcellus. Aetius ad idem remedium cancros vrit, vt nunc ſubſcribetur.

Cancri uſti. Cancros tres aut quinque, aut ſeptem tantum, cum ingenti ſtrepitu indeſinenter ſub teſta viuos exure : & contriti eorum cineris cochlearium vnum cum condito præbe : eoque calculoſos

renes

renes ſanabis, Aetius. Marcellus empiricus ad hoc remedium cancros ſimpliciter terit, vt paulò ante recitaui. Cancrorum cinere aliqui in dentium doloribus vtuntur, Plinius. Cancri, ſcolopendrę marinę cinis cum oleo à Plinio inter pſilothra numerantur. coniicio autem non cancros ſimpliciter, ſed cinerem eorum intelligendum. Andreas ad lepras cancri cinere cum oleo vſus eſt, Plinius. A beſtiis venenatis rabioſoq; cane demorſos ſanat cancri interiorum cinis ex aqua ſemel ac bis potus, quantum manu capere potes, Galenus Euporiſton 3.32. Prodeſt morſui canis rab. impoſita membrana ſiue ſenectus anguium vernatione exuta, cum cancro maſculo trita Plinius. Cancri oculos adalligatos collo mederi lippitudini dicunt, Plinius. Cancri oculus ſubti iter ſublatus, & in phœnicio conligatus, colloq; ſuſpēſus, lippitudini incipienti medetur, ſi tamen remedium à caſto homine fiat, Marcellus. Si ramphos erodii (roſtrum ardeę) cum cancri felle in corio aſinino ſuſpenderis ad collum vigilantis, dormitabit, Kiranides. Lapides in capite cancri repertos, in potu ſumptos cordis punctiones ſanare aiunt, Author de nat. rerum. Καρκίνος nomen eſt paroxytonum, dactylicum, penultima enim à poetis Ariſtophane, Ni- H.a.
candro, Oppiano & aliis, ſemper corripitur: quamobrem non rectè ab aliquibus circunflectitur. Carcinus dictus videtur quaſi coracinus (vt rectè apud Athenęum legit Maſſarius. nam locus in noſtris codicibus corruptus eſt) quòd coras, id eſt pupillas & oculos mobiles habeat. Καρκίνος, καραγκινός τις ὤν, ὁ κινῶν ἐπὶ συχνῷ τὴν κάρα, Varinus. Carcinon quaſi caracinon à mouendo capite dictum putāt, Eraſmus Rot. Καρκίνιον diminutiuum Ariſtoteli cancellus eſt, qui deſcribetur inferiùs. eundem Galenus καρκινάδα appellauit, inquit Rondeletius. Ἀλάκη, fuligo, cinis, cancer, λιγνύς, σποδὸς, καρκίνος. κύπειος, μαρίλη, Varinus & Heſychius. & mox, Ἀλάκη, πύνθρακες, forte ἄνθρακες ſcribendum. & non ἀλάκη per κ. ſed per β. ſic enim ordo literarum poſtulat apud Heſychium: & Ἀλαβώδες eidem eſt ἀνθρακώδες, κεκαπνισμένον. Ἀλάβη etiam magis accedit ad ἀσβόλη vocabulum pro fuligine vſitatum. Cęterum cancri nomine hîc inſtrumentum forcipem intelligo, cui ἀλάβη nomen conuenit ἀπὸ τοῦ λαβεῖν. Πυξάγρεις vel πύξαρεις, cancer dicitur ab eo φ oſtrea venetur lapillo inter teſtas ſeu valuas (πύχας ἢ πυξία) eorum immiſſo, vt pede facilius carnem eorum euellat, Varinus. Καβειροι, καρκίνοι: coluntur illi in Lemno relligioſe, tanquam Vulcani filii, Heſychius. Κάρχαι, cancri, Siculis, Varinus. Nepam quidam cancrum putant, ſed verè nepa ſcorpius dicitur, &c. Nonius. vide in Scorpio.

Apud Syluaticum barbara quædam nomina reperio, Cacunaculę, Caci, & Cacoctica, cancrum interpretatur pro ſingulis: & oleum cabrumûm, quod ex cancris fiat.

Καρκίνος genus vinculi eſt, Varinus. meminit Galenus in libro de faſciis. & calceamenti caui genus: καὶ τῇ πάρυγρος (lego ἢ ἡ πυράγρα,) Heſychius & Varinus. pro vinculo quidem etiam κάρκαρος ſcribi reperio. Κάρκαρα, τραχεῖς, καὶ δεσμοί, Iidem. Καρκίνος paſſio eſt quæ nunc καρκίνωμα dicitur, Suidas & Heſychius. Sed Cor. Celſus cancrum à carcinomate diſtinguit. nam illum oriri & ſerpere dicit ab his quę extrinſecus incidunt, hoc verò corrupta interiùs aliqua parte innaſci. Suetonius etiam in Auguſto carcinoma dixit. Polluci hoc nomine tumor eſt durus cum inflammatione & magno dolore, qui vlceratur interdum, ſubrubente aut liuido colore, ſanguinem emittens, incurabilis. connaſcuntur autem ei vt plurimum venę aut pili. Eſt & occultum (inquit) carcinoma, cætera ſimile, ſed non apparens, μὴ ἐπιφανές. Cancro abſceſſui nomen à ſimilitudine ad cancrum animal aquatile factum eſt. oritur autem ex nigra bile in vna quapiam corporis particula redundante. Θηρίον, vlcus ferum quod & cancer dicitur, Varinus. Albarnabet, id eſt cancer in naſo, Vetus gloſſographus Auicennę. Cancer apud Latinos ſecundæ & tertię declinationis maſc. generis nomen eſt morbi. quidam hos Ouidii verſus citant vt neutri generis eſſe probent, ex libro 2. Metam. Vtq; malum latè ſolet immedicabile cancer Serpere, & illæſas vitiatis addere partes. quum hoc, Malum immedicabile, per appoſitionem intelligendum ſit. Gangręna eſt cācer. Lucilius lib. 1. Serpere vti grangręna malo, ad quem herpectica poſſet. Varro, περὶ εἰσαγωγῆς: Si ob eam rē gangręna non ſit ad Bacchium ventura. Idem de vita pop. Rom. lib. 3. Quo facilius animaduertatur per omnes articulos populi hanc mali gangręnam ſanguinolentam permeaſſe, Nonius Marc. Καρκίνοι etiam ſunt oſſa capitis quæ aliter zygomata dicuntur, Pollux. Πυράγρα fabrile inſtrumentum eſt (χαλκευτικὸν ἐργαλεῖον) quod & cancer vocatur, ſeu pagurus, Heſychio, Varino, Euſtathio, hoc eſt forceps, propter chelarum ſimilitudinem, & ſimilem apprehendendi vſum. δι' ὁμοιότητα λαβῆς. σχηματισμὸς δὲ αὐτῆς καὶ τῆς πυράγρας, Varinus. Καρκίνος λίθους ἔχων Polluci memoratur inter οἰκοδόμου inſtrumenta. Ἰδὼν δὲ τὸν χαλκέα κοιμώμενον, καὶ τὸν ἀσκὸν, καὶ τὸν καρκίνον εἰκῇ κείμενον, καὶ ἐπαλλήλως ἔχοντα τὰ ἔμπροσθεν, Athenęus lib. 10. in gripho Simonidis: in quo χέτλιον ἰχθῦν alii delphinum, alii hircum interpretantur. Idem inſtrumentum videtur, de quo Galenus in Gloſſis: τομεῖον καὶ τομεὺς καλεῖται σιδηροῦν ἐργαλεῖον δίχηλον, ᾧ οἱ χαλκεῖς πρὸς ἄλλα τέ τινα, καὶ πρὸς τὸ ἀναβάλλειν καὶ μοχλεύσαι ἥλους χρῶνται.

Cancri nominantur à grammaticis verſus retrogradi, hoc eſt qui non ſolum à dextra ad ſiniſtram, vel à principio ad finem, ſed etiam contrà legi poſſunt, vel eodem, vel quod artificioſius eſt contrario plerūque ſenſu. Lectio autem illa conuerſa vel iiſdem manentibus dictionibus fit, vt in his ſenariis ſcazuſi, quibus nos ad Io. Friſium noſtrum aliquando luſimus.

Cancellos mitto vix Friſi hos tibi ternos, *Claudos licet, prorſus ne videar ingratus,*
Cancris pro multis, tu conſule boni rogo. Et in hoc diſticho vbi ſenſus efficitur contrarius: Laus tua non tua fraus, virtus non copia rerum Scandere te fecit hoc decus eximium. Vel ſingulis literis retrò legendis, vt in hoc diſticho: *Signa te ſig a, temere me tangis & angis Roma tibi ſubito motibus ibit amor.* Cancrū et dixerim retrogradam ſcriptionem, quam nos aliquando excogitauimus alternis Gręcis Latiniſque dictionibus: Vt, otot ΣΕΛΑΤ muidimiD. Tæpocon appellarunt Græci genus ſcribendi ſiniſtrorſum, Sextus. Plura quære apud Gyraldum in Sotade in Hiſtoria poetarum.

Καρκινοῦσθαι, cancri brachiorum inſtar comprehendere, vel comprehendi & cōtorqueri ἐπαλλήλως, hoc eſt, alternatim vel mutuò: cancellari Latinè dicemus, pro implicari inuicem, & ita conſtipari. Καρκινοῦται, ὅταν ῥιζοῦται ὁ σῖτος καὶ σκληρωθῇ, Heſychius & Varinus. Χειμῶνες δὲ ἐπιγινόμενοι πανταχοῦ μὲν χρήσιμοι. ῥιζοῦται γὰρ καὶ καρκινοῦται μᾶλλον, Theophraſtus de cauſis 3.26. hoc eſt vt Gaza tranſtulit: Sata frigore melius radicantur cācrificātq;. Χειμὼν πιλώσας καὶ καρκινώσας τὰς ῥίζας, σύμμετρον εἰς τὸ ἔαρ ποιεῖ τὸ μέγεθος, Idem libro ſecundo de cauſis plantarum. Τὸ ῥιζοῦσθαι τὸν σῖτον, συγκαρκινοῦσθαι (aliâs κεκαρκινῶσθαι) ἔλεγον. ὅθεν καὶ Φερεκράτης ἐν τοῖς Αὐτο-

μόλοις ἔφη, Ὁπόταν χολάζῃς, νῆφον, ἵνα τὰ λήϊα Συγκαρκινωθῇ, Pollux & Suidas. Αὐλητικῶς τε καρκινοῦν τοὺς δακτύλους, Plato Comicus apud Atheneum libro 15. Germanicè dicimus, *Schrencken, krümmen.*

Cancelli. Cancelli (inquit Cælius Rhodiginus) erant veluti septa quędam ex lignis transuersim iunctis obliquatisq; ad defendendam, hoc est repellendam turbam. Cicero de Oratore libro 1. Nam si quis erit qui hoc dicat, esse quasdam oratorum proprias sententias atq; causas, & quasi certarum artium, forensibus cancellis circumscriptam scientiam, fatebor equidem in his magis versari hanc nostram dictionem. Et pro P. Quintio Et me facile vestra existimatione reuocabitis, si extra hos cancellos egredi conabor, quos mihi ipse circundedi. Quin & pro Sextio è fori cancellis plausum excitatum scribit. Sidonius item Apollinaris quadam libr. 5. epistola: Vmbram (inquit) stipitibus altatis, cancellatimq; pendentibus pampinus superducta texuerat. *Cancellatim.* Cancellorum rationem graphicè expinxit Varro rei rust. lib. 3. Prçterea (inquit) è perticis inclinatis ex humo ad parietem, & in eis transuersis gradatim, modicis interuallis, perticis adnexis ad speciem cancellorum scenicorum ac theatri. Hinc cancellata elephantorum cutis dicitur Plinio. Riuis, per quos exundat piscina, prefigantur ænei foraminibus exiguis cancelli, quibus impediatur fuga piscium, Columella 8.17. *Cancri.* Hosce cancellos item cancros dici, quanquam rarenter admodū, animaduertimus inde scitu dignum prorepsit adagium, vt inter Orci cancros adhæsisse dicatur, qui ita irretitus illaqueatusq; teneatur, ac impeditus, vt nusquam pateat effugium. Est qui cancellos pro abaco sessili interpretatur. *κιγκλίδες.* Sunt porrò qui cancellos dici à Græcis κιγκλίδας putent. Aristophanis interpres in Vespis dicasterii, hoc est stationis iudicialis ianuam dici putat κιγκλίδα, quā (inquit) etiā cancelotē dicunt, id est καγκελωτήν. Hysplax, inquit Theocriti interpres, laquei species est: propriè autem cursorum carceres sic vocantur, quem nos cancellum dicimus. Hæc omnia Cęlius. Et rursus, Cinclidas Romani cancelotas vocant, vti adnotant Gręci. Cancelli per diminutionem vocantur opus subtili materia in transuersum compacta ad similitudinem retis factum, quòd frequentia foramina habeat, Sipontinus. Columella de vite loquens 4.2. Hæc autem quæ toto prostrata corpore, cum inferius solum quasi *Cancellare.* cancellauit atq; irretiuit, cratem facit. Cancellare testamentum aut scripturam pro delere, veteres iurisconsulti dixerunt. Filiumq; eius militem magni Pompeii, & rectos & transuersos cancellatim toto corpore habuisse neruos, author est Varro, Plinius lib. 7. *Cancellarius.* Cancri dicebantur ab antiquis, qui nūc per diminutionem cancelli, Festus. Ab his & cancellarium apparet dictum, qui intra cancellos publico scribendi munere fungeretur, ne impediri à plebe posset. Eos qui sunt nobis à commentariis (inquit Cęlius Calcagninus,) quales Gręci ὑπογραμματεῖς vocitant: nos scribas, aut librarios, aut nouo verbo, amanuenses dicere possumus. Nā peruulgatam illam cancellariorum vocem non libenter adeò vsurpare soleo: vel quòd à Latinitate abhorreat, vel quòd non omnes eodem ritu interpretantur. Nam & in vrbe & aliquot in prouinciis Cancellarius summi magistratus nomenclatura est. Nos nostros subsidiarios & quasi optiones hoc nomine honestamus.

Psilothrum herba, quæ & καρκίνωθρον & κλῆμα vocatur, Scholiastes Nicandri. Carcinethron quidem inter nomenclaturas Dioscoridis, polygonus est, quæ & κλῆμα: psilothrum verò vitis alba. sed Nicander non intelligit polygonum herbam, cum eam proximè antè nominârit. Polygonon aliqui carcinetron vocant, Plinius. Crispula, herba cancri, minuta habens folia crispa, Syluaticus. Centumgrana est herba cancri, Idem. Hieronymus Tragus, si bene memini, *Harnkraut* interpretatur Germanis. Matthiolo Senensi herba cancri heliotropium maius est, sic autem vocari (inquit) Ruellius ait, quòd eius flores in caudę cancri (qui nobis astacos esse putatur) similitudinem inflectatur. Verùm hæc nominis ratio à Ruellio assignata mihi non planè satisfacit, quòd scorpionum & astacorum caudę forma inter se maximè differant. Vnde potius crederem, hoc heliotropium herbę cancri appellationem traxisse, quod efficacissimum sit aduersus carcinomata, & vlcera gangręnosa, ad quę magno admodum successu eo vtuntur chirurgi. Gallos audio herbam cācrariam (sua lingua Grancherie) nominare, alterum genus geranii, cui folia ferè malue, quòd cancrosis vlceribus mederi existimetur.

Epitheta. Neue rubentes Vre foco cancros, Vergilius 4. Georg. vbi Seruius, id est, cum vruntur, non qui per naturam sint huius coloris. Textor cancri syderis, & animalis aquatici epitheta confudit: nos separabimus. Animanti igitur hæc adscribenda: Octipes, multipes, scopulosus, cæruleus, testudineus, tardigradus, ferus, humens, rubicundus, obscœnus. nam fluuiatilis æquoreus, & littoreus, differentiæ potiùs quàm epitheta fuerint. Syderi verò conueniunt, Lernęus, pluuialis, (nisi fluuialis legendum est, vt sit idem quod fluuiatilis:) & multa à calore ducta, quòd Sol mense Iunio cum vehemens viget æstus, hoc sydus percurrat: Calens, calidus, torrens, ardens, adustus, ęstiuus, æstifer, rapidus, inflammans. Vtrique, Curuans brachia. Σισυρνοδύται καρκίνοι, Lycophron. sisyra enim vel sisyrna est tunica crassa ex ouilis vel caprinis pellib. cum lana, Varinus. Ροδοδάκτυλος cancer apud Atheneum libro 13. cognominatur. *Octapedes,* Καρκίνον ὀκταπόδην Nicander dixit. Octapedes, Ὀκτάποδες, etiam Scythico prouerbio dicebantur, qui duos possiderent boues, & currum vnum. Lucianus in Scytha, Οἱ παρ' αὐτοῖς ὀκτάποδες καλούμενοι. Dici poterit per iocum, inquit Erasmus, in hominem qui sibi locuples videatur, vel in eum cui rusticanę sunt opes. Addit prouerbio gratiam allusio ad scorpium, polypum, sepiam & teuthidem, octonis pedibus animantia & ob id Gręcis dicta ὀκτάποδα. Scorpius etiam prouerbio locum fecit, Octapedem excitas. Siquidem hoc animal sub omni lapide dormire dicitur. Suidas ὀκτώπουν scribit per ω. non per α. Hęc Erasmus. Octipedis frustra quærentur brachia cancri, Ouidius 1. Fastorum. Καρκίνοι ἀλιπτ, Oppianus. sed hoc fortè marinis potius conueniet, vel omnibus, vel speciei cuidam. Plura leges inter epitheta paguri inferius.

Ex Batrachomyomachia Homeri circa finem.

Ἦλθον δ' ἐξαίφνης νωτάκμονες, ἀγκυλοχεῖλαι, Λοξοβάται, στρεβλοὶ, ψαλιδόστομοι, ὀστρακόδερμοι,
Ὀστοφυεῖς, πλατυνῶτοι ἀποστίλβοντες ἐν ὤμοις, Βλαισοὶ, χειροτένοντες, ἀπὸ στέρνων ἐσορῶντες,
Ὀκτάποδες, δικάρηνοι, ἀχειρέες. οἱ δὲ καλεῦνται Καρκίνοι, οἵ ῥα μυῶν οὐρὰς στομάτεσσιν ἔκοπτον, &c.

Propria. Carcini poemata, Καρκίνου ποιήματα. dicebantur ea (inquit Erasmus) quæ videbantur obscuriùs & instar ęnigmatis dicta. Carcinus poëta quispiam fuit, in quem iocatur Aristoph. in Pace Εὐδαιμονέστερος φανεὶς τῶν Καρκίνου στροβίλων. id est, Qui visus est felicior vel Carcini strobilis. Is finxit Orestē ab Ilio coactū, vt ma-

vt matricidium confiteretur, per ęnigmata respondentem, autore Suida, qui testatur prouerbium à Menandro vsurpatum in falso Hercule. Stratonicus apud Atheneum libro 8. cum audisset quendam imperitè canentem, rogauit, cuius esset cantio: cum is respondisset Carcini: Πολύ γε μᾶλλον (ἔφη) ἢ ἀνθρώπου. id est, Multò sanè magis (inquit) quàm hominis. nam καρκίνος Græcis & cancrum animal significat. itaq; iocus ex ambiguo captatus est, Hactenus Erasmus. Καρκίνος (paroxytonum. inuenio & proparoxytonū) poeta fuit tragicus: cuius filii tres memorantur à Scholiaste Aristophanis in Pace, ipsi etiam tragici poetæ, à paruitate corporis ὄρτυγες cognominati. aut fortè quòd contentiosi & pugnaces essent, sicut coturnices mares sunt. Idem poëta in Vespis Carcini filios καρίδων ἀδελφοὺς vocat: & καρκινίτην vnum ex eius filiis. Sed versus eius iocosos & argutos de Carcini filiis aliquos audiamus: Ἕτερος τραγῳδὸς Καρκινίτης ἔρχεται, Ἀδελφὸς αὐτοῦ. Φιλοκλέων. Νὴ Δί' ὀψώνην ἄρα. Βδελυκλέων. Μὰ τὸν Δί' οὐδέν γ' ἄλλο, πλὴν γε καρκίνους. Προσέρχεται γὰρ ἕτερος αὐτῶν Καρκίνου. Φιλ. Τουτὶ τί ἦν τὸ προσέρπον, ὀξὶς ἢ φάλαγξ; Βδελ. Ὁ πιννοτήρης οὗτός ἐστι τοῦ γένους, Ὁ σμικρότατος ὃς τὴν τραγῳδίαν ποιεῖ. Φιλ. Ὦ Καρκίν' ὦ μακάριε τῆς εὐπαιδίας, Ὅσον τὸ πλῆθος κατέπτησεν τῶν ὀρχίλων. Item in Nubibus cum quidam exclamasset Ἰώ μοι μοί: Strepsiades subiungit. Τίς οὗτοσί ποτ' ἔσθ' ὁ θρηνῶν; ἦ που τῶν Καρκίνου τις δαιμόνων ἐφθέγξατο; vbi Scholiastes, δαιμόνων dixit pro παίδων παρ' ὑπόνοιαν. est enim tragica exclamatio illa Ἰώ μοι μοί. Fuerunt autem Carcini filii, Xenocles, Xenotimus, & Demotimus. primus tragicus, cæteri χοροδιδάσκαλοι. Ironicè autem ludit in Carcinum, tāquam de victoria certus, &c. Vide etiam Suidam ter in Carcino. Carcini filii strobili, id est cochleę vel buccinæ marinæ, vt Gyraldus interpretatur. De hoc carcino, eiusq; filiis, & aliis eiusdem nominis, plura leges apud Gyraldum de poëtarum historia dialogo 7. & in Chiliadibus Erasmi, in prouerbio Fortunatior strobilis Carcini. Memoratur & Carcinus Corinthius in Equitibus Aristophanis.

Θερμαστρίς, vas simile cancro, quo vtuntur aurifabri, Varinus, vulgò tigillum (aliqui crucibulum) vocant, etiam Germani. Videtur & κεραμίς dici & χύμη κεραμίδι. vide in Corollario de Chamis A. Χηλὴ, cancri pedem significat: & à Latinis etiam chelę vocabulum vsurpatur. hinc δίχηλα dicuntur animantium etiam quadrupeda, quorum pedes nec solidi, nec multifidi, sed bifidi aut bisulci sunt, vt armenta & pecora. Galenus etiam τμεῖαι interpretatur σιδηροῦν ἐργαλεῖον δίχηλον. Ἄλλοι δ' αὐτῶν ᾔεσαν, καὶ παρὰ τὴν χηλὴν τοῦ τείχους ὑπερβάλλουσιν εἰς τὴν πόλιν, Xenophon libro 7 de Cyri minoris expedit. Amasęus vertit, iuxta ipsa portus latera, quę quòd curuatis vtrinq; molibus prominent, chelas, id est acceptabula Gręci vocant. Χηλαὶ ἢ φύσιγγες, rhagades, id est rimæ sunt, calcanei, pedum, pudendi, Pollux. Χήλωμα, τὴν δίσχιστον γλυφίδα τοῦ βέλους, ἢ περιτιθέασιν ἐν τῷ τοξεύειν νευρὰν τοῦ ἕλκει, Galenus in Glossis. Brachia cancri Ouidius dixit, furcas Apuleius. Pedes cancrorum bifurces & bifurculatos Gaza dixit, & post eum Massarius: alii bisulcos & bifidos. Tabellas quidam Latinè vocant, quas Aristoteles πλάκας: quibus crusta cancrorum coagmentatur, & quasi articulatur. b.

Vt transuersus, non prouersus cedit, quasi cancer solet, Plautus apud Varronem de lingua Lat. Paralyticum iumentum ambulat pronum in latere ad similitudinem cancri, Vegetius. Cancer dicitur capite gignere, Erasmus in prouerbio, Cancrum ingredi doces. c.

Astures quidam è regionibus Septentrionalibus ad nos delati, quanquam omne genus auium capiunt, libentius tamen cancris vescuntur, Albertus. d.

Prouerbia. Cancros lepori comparas: Vide in Lepore. Cancer leporem capit, Καρκίνος λαγών, vel plenius Καρκίνος λαγὼν αἱρεῖ, de re impossibili. hoc etiam in Lepore dictum est. Nunquam efficies vt rectè ingrediatur cancri. Aristophanes in Pace, Οὔποτε ποιήσεις τὸν καρκίνον ὀρθὰ βαδίζειν, Οὐδ' ἐπὶ τῷ πραχθέντι ποιήσεις ὕστερον οὐδέν. Ambulet vt cancer recta haud effeceris vnquam: Nec quicquam efficies vbi res erit antè peracta. Hoc velut oraculum poeta facetus pronunciat, quod à natura sit insitum, nullo corriges negocio. nam cancris genuinum obliquè ingredi. In quorum altero carmine tangit adagium, quòd superiùs dictum est, Actum ne agas, Erasmus Rot. Οὔποτε ποιήσεις τὸν καρκίνον, &c. Scholiastes Aristophanis addit, οὔτε τοὺς Λακεδαιμονίους δηλονότι ὀρθὰ, καὶ ἁπλᾶ φρονεῖν. Cancrum rectè ingredi doces. Καρκίνον ὀρθὰ βαδίζειν διδάσκεις. de eo qui docet indocilem. Refertur in Plutarchi Collectaneis. Finitimum vel idem potiùs cum illo, quod paulò superiùs ex Aristophane retulimus in prouerbio, Nunquam efficies. Pertinet ad genus ἀδυνάτων, Aethiopem dealbas, &c. siquidem animal hoc non ingreditur nisi obliquo corpore, & in omnem partem mouet gressum, Erasmus. In seditione vel Androclides belli ducem agit Ἐν δὲ διχοστασίῃ κ' Ἀνδροκλείδης πολεμαρχεῖ. in homines contemptos & humiles, qui per occasionem aliquam incidentem, dignitatem sortiuntur. Effertur etiam ad hunc modum, Ἐν δὲ διχοστασίῃ καὶ πάγκακος ἔμμορε τιμῆς. Et aliter, Ἐν γὰρ ἀμηχανίῃ καὶ καρκίνος ἔμμορε τιμῆς. id est, Fert rebus desperatis & cancer honorem, Erasmus. Sed in hoc prouerbio Carcinus viri nomen videtur. Imitari nepam, pro retrocedere, vel in peius labi: quod nostri dicunt, *hindersich, wie die Krebs gand.* hoc est, Retrorsum, vt cancri ambulant. Vide in Scorpione h. Nepa enim scorpionem potiùs quàm cancrum significat. Qui homini nimium animo pręsumenti, & gloriosa verborum Plus vltrà iactatione superbienti, illudere nuper Romę voluit Pasquillus, hominem cancro inequitantem pinxit, & verba hæc adscripsit, Plus vltra. h.

Οἱ ἐν διαλεκτικῇ βαθύνοντες, ἐοίκασι καρκίνους μασωμένοις: οἳ διὰ ὀλίγον τρόφιμον περὶ πολλὰ ὀστᾶ ἀσχολοῦνται. Arist. in Similibus. hoc est, Qui dialecticę studium profundè rimantur, cancros edentibus similes sunt: qui propter exiguum alimentum, circa crustas plurimas occupantur.

Sunt qui Alopen Carcini poetę fabulam apud Aristotelem in Ethicis interpretentur: alii ipsius poetę filiam, quæ adultera fuerit, vt est apud Eustratium. Sunt qui saniùs se Aristotelem interpretari putent: & carcini nomen non poetam, sed cancrum significare, eo Aristotelis loco affirmant. nam è cancro Alope morsa fuit sicut Philocteten idem philosophus paulò antè à vipera morsum dixerat, Gyraldus. *Alope.*

Somnia. Cancer viros peruersos & inemendabiles indicat, propter animalis transuersionem vestigiorum. Si quis inueniat marinum cancrum aut pluuialem (fluuialem,) virum peruersum inueniet & inopem. Si marinum, regem: si fluminis, principem, eò quod mare regem, flumen verò principes significat, Incertus.

DE LAPIDE INSTAR CANCRI.

CANCER marinus est cancer in lapidē cōuersus, ex India delatus, qui est notus in Syra & Aegypto,

valde vsitatius in collyrijs, Andreas Bellunensis. Rimegi est lapis sicut cancer, Vetus Glossographus Auicennæ. Reiben lapis est sicut cancer, Syluaticus: apud quem etiam Keiben per kappa scribitur. Sed Bellunensis apud Auicennam libro 2. cap. 592. pro Reiben restituit Rathiaha. is (inquit Auicenna) est lapis sicut cancer, refrigerans & humectans in secundo gradu. Exiccat, abstergit, viribus cancro proximis: & visum acuit. Et alibi, Cancer marinus (sarathan seu sarthan bhari) non pro cancro maris intelligi debet, sed pro specie cancri habentis membra omnia lapidea, Auicenna lib. 2. cap. 152. vbi & remedia ex eo addit hæc: Adustum de eo subtilius est reliquis adustis: idq; desiccat vlcera, & confert scabiei. Abstergit dentes, & delet pannum & lentigines. prohibet lachrymas & resoluit cum sale vngulam, & fit ex eo collyrium, & fricatur cum eo scabies palpebrarum. Prohibet quartanam. Et rursus cap. 718. de Testa, Exiccat (inquit) & abstergit testa, præsertim clibani qua subtilior est testa cancri marini. Et mox, Abstergit scabiem, & propriè testa cancri marini. Carcinas lapis Plinio non speciem cancri marini, vt hic, sed colorem tantum refert.

Cancrum quidem marinum vel pagurum in lapidem conuersum, ipse Venetijs aliquando reperi, & adhuc seruo. Vide inferius in Viso Rondeletij.

DE CANCRO MARINO, BELLONIVS. GRÆCIS (*inquit*) καρκῖνος θαλάττιος *dicitur, Gallis Canere.*

Iconem hanc in Italia nactus sum: est autem persimilis illi quam Bellonius exhibuit. Subiicietur & alia Rondeletii.

B CANCER marinus rotundo ac ferè circinato corpore præditus est, anteriori parte crenis diuiso, crustaceo tegmine conuestito: cuius magnitudinem ad Pagurum, Maiam, Astacū & Locustam facile contuleris. Maiores enim trium aut quatuor digitorum latitudinem non excedunt. Marinorum color certè maribus quidem rubentior, fœminis ex liuido in cyaneum tendit.

C Mares autem fœminas opprimere videntur, antequam ineant: atque inter se diutissime dimicant, arietum more. Crura in ventrem reflectuut dum incedunt.

B Ea verò habent blæsa, vtrinq; in latere quaterna, & duo brachia forcipata. Hepate rubro constant, gustui dulcissimo, quod Aristoteles mutim nominare videtur. habent porrò intestina multiplicibus cirrhis obsessa.

C Mouenturque horum partes solidiores albis musculis agētibus, vt in paguro docebimus.

B Tanta est marinorum cum fluuiatilibus cancris affinitas, vt vtrique simul mixti, vix nisi à perito discerni possint.

F Sponte mortuus cancer prorsus abdicandus est.

C Diu extra aquam viuit.

A.B. Veneti Granceolum (ad discrimen magni paguri, quem Granciporrum vocant) nominant. Cancros autem à Paguris eiusdem magnitudinis (cum quibus sæpe ab ichthyopolis permiscentur) ipsa glabritie primum discernere oportet. Paguri præterea tibias habent hirtas, & brachia grandibus forcipibus vallata atque in nigrum colorem abeunt: in extremo liuent. Cancri omnino glabri sunt: quorum anterior corporis pars posteriore latior est.

Ferrarienses, mares Grancos, fœminas Grancellas vocant, ac seorsim diuendunt.

G Cancri marini vel fluuiatiles (inquit Plinius Secundus) in cibo ex iure allium viridi cum ficu duplici, malum, hydropicum auocant.

In Cancrorum marinorum genere, Veneti mazanetas (*Infra etiam cancrum paruum latipedem mazenetam ab Italis vocari scribit*) nominant, Molecis similes: quorum alterum marem, alterum fœminam produnt, Mazanetas, fœminas esse volunt, Molecos vero mares, quos mollescere, ac vernationem exuere ferunt: contra autem Mazanetas putant perenni contegi crusta, & nusquam decidere. Molecos quoque aut molecas aiunt, tum quidem torpescere, cum cortice exuuntur: quo tempore pasta molliores aliquando sensimus.

DE CANCRO ANONYMO RONDELETII, QVEM EVNDEM PVto superiori, *hoc est illi quem Bellonius simpliciter cancrum marinum vocat.*

Iconem hanc Rondeletius bis posuit. primum lib. 15. cap. 21. quod nos hic repetimus. deinde Tom. 2. in lib. de piscib. stagni marini, c. 12. quod mox subiicimus.

vbi. CANCRVM hic exhibemus eum, quo frequentius in Gallia Narbonensi vescimur, qui nascitur in marinis stagnis.

C Diu extra aquam viuit.

A Nomine caret: nisi quòd à nostris generis nomine cancre appellatur.

B Brachia habet non admodum magna, pedes longos, in acutum desinentes: cornicula duo.

F Super carbones assatur, vel elixus & crusta spoliatus in sartagine frigitur. optimus est quum oua habet.

G Qui in stagno marino degit, inter fluuiatilem & marinum medius est: quo in fluuiatilium penuria aduersus canis rabidi morsum vtendum censeo, loto prius in aqua hordei, vel pimpinellæ. Iidem cancri prius etiam loti & decocti in iure carnis, hecticis valde prosunt, multumque nutriunt. Eorundem cinis cum syrupo ex adianto haustus, sanandis pulmonum vlceribus confert. multo verò efficacior fiet, glycirrhiza, seminibus frigidis maioribus additis, & in tenuem pollinem redactis.

DE CAN-

DE CANCRO STAGNI MARINI, RONDELETIVS.

Lege quæ annotauimus ad iconem præcedentis capitis.

TRIA potiſſimum cruſtatorum genera in ſtagnis noſtris viuere comperio, præter hæc nulla ferè alia: nempe Squillam gibbam & paruam.

Tertium genus eſt Cancer nomine vacans, magnitudine media, ſimilis marino. Chelas duas habet, pedes quaternos. Fœminę intus eſt pars quædam crocea qua mares carent, quàm ouorum materiam eſſe puto. Quo tempore ouis turget, optima eſt. Cæteræ partes internæ albæ in fœmina & in mare omnes. Hoc Cancrorum genus inter marinum & fluuiatilem medium eſſe comperio, vt in marini & in fluuiatilis vicem vſurpare poſſimus: ſtagnorum enim aqua partim marina, partim dulci conſtat. Quando igitur fluuiatiles deſunt, ſtagni Cancros aqua hordei abluendos cenſeo, vt in ea ſi quid ſit ſalſuginis deponant, quibus tum fœliciter vtemur in his affectibus, quibus fluuiatiles valde prodeſſe prædicantur. Atque hoc expertus profiteor, phthiſicis multùm auxiliari. illis enim, ita vt diximus, lotis, & in iure capi, vel cum cremore ptiſſanę coctis phthiſicos diu ſummo valetudinis eorum commodo alui. Ex iiſdem cinis pulmones exulceratos mirè reficit & recreat, ſi in aqua adianti, vel plantaginis lotus cum lacte aſinæ, vel cum cremore ptiſſanę hauriatur. Ex eodem cinere medicamentum fit, quod à cane demorſis maximè ſuccurrit. Quare minus rectè faciunt Medici quidam, qui fluuiatilibus vel ſtagni marini cancris, fluuiatiles Aſtacos ſubſtituunt, omnibus dotibus Cancris de quibus loquimur; inferiores illi .n. molli præhumidaq; ſubſtantia conſtant, & quæ facilè diffluat ac diſſipetur, neq; corpus ſatis nutriat neq; peculiarem vim ad pulmones iuuandos inſitam habeat. Cancri verò fluuiatiles dulci ſunt ſucco, temperatam ſubſtantiam indicante: quem perlibenter amplexatur natura, quo refici[illegible] & fouetur, qui hęret, diſſipatuq; facilis non eſt, & natura ſua pulmonum malis ſuccurrit. Cancri ſtagni marini figuram capiti prę fiximus, vt meliùs à cęteris eiuſdem formæ diſtinguatur.

COROLLARIVM DE CANCRO MARINO *ſimpliciter dicto.*

CARCINOS Græcè is eſt qui rotundo corpore habetur: quem nos vulgari nomine dicimus Grāchio. is Venetiis, vbi marinorum numerus propè infinitus habetur, vbi cruſtam exuerit, à corporis mollitie vulgò vocatur Mollecca. E quorum genere ſunt etiam quæ appellantur Macinette. nam & hæ ſuo tempore cruſtam exuunt, Matthiolus. Plura vide inferius in Paguro, quod nomen pro cancro ſimpliciter Græci, præſertim recentiores aliquando ponunt. Cancer marinus Anglis & Germanis inferiorib. vocatur *Krab*, *Crabbe*: ſuperioribus dici poteſt *ein Meer*krabb. Vide ſuprà in Corollario Cancri fluuiatilis A, & inferiùs in Paguro. A

Cancri marini in ſaxis paſcuntur & habitant, Oppianus lib. 1. de piſc. Quod autem Plinius dixit cancros locis mollibus vitam degere, haud ſatis verum videtur. Sunt enim Paguri, cancri, & tamen non niſi locis ſaxoſis capiuntur: & ſimiliter cancri illi alii parum minores, cibo non idonei, præcipuè mares, preterquam cum exuerint ſenectutem, quos tam petroſis quàm terrenis locis vitam agere, perſpicuum eſt: quod ex Ariſtotele elici etiam poteſt, tam octauo de hiſtoria, vbi cancros ſaxatiles ſtercus deuorare inquit: quàm etiam quarto de partibus animalium, cum cancris caudam inutilem eſſe tradat, quoniam vitam agere terrenam cauernaſq; ſubire ſoleant. nec defendi ſatis poteſt Plinius, niſi quis in Plinio non cancri, ſed aſtaci legendum exiſtimauerit, vt dictum eſt ex Ariſtotele, vnde hęc mutuatur, Maſſarius. Oſtracoderma omnia cruſtam ſuam exuunt, Oppianus. ergo Mazanetas etiam Venetiis dictas ſuo ſpoliari corio probabile eſt, quod & Matthiolus approbat: etſi Bellonius è vulgi ſententia ſecus tradat. Concaua littoreo ſi demas brachia cancro, Cętera ſupponas terrę, de parte ſepulta Scorpius exibit, caudaque minabitur vnca, Ouidius Metam. 15. Vide infra in Paguro c. & ſupra in Cancro in genere. C

Quicunq; perſpexerit qua machinatione cancer Oſtrea capiat, illius laudabit & diliget ſolertiam. Oſtreum interea ſuas conchas (cœni & aquę deſiderio) cum patefacit, is ſuis brachiis ſublatum calculū in concharum hiatum iniicit: quo interpoſito, Oſtreum teſtas claudere non poteſt, quare à Cancro exeditur & conficitur, Gillius ex Oppiani de piſcib. lib. 2. cuius verſus Græcos recitat Rondeletius in Cancro paruo qui in alienis teſtis hoſpitatur, tanquam de illo ſenſerit Oppianus, quod mihi non videtur: ſimpliciter enim cancrum hoc facere ait. Vide Πυξαγελ: apud Varinum, vel ſuprà in Cancro in genere H. a Meminit etiam diuus Ambroſius, vt in Oſtreis recitabimus. D

In Boſphoro Thracio cùm ventus ingruit violentus, Cancri aduerſus fluctus nituntur: circa promōtoria verò venti vis maior eſt, ita vt omnino repulſi auerſiq; Cancri, impetum ſequi vndarum cogerentur. Hoc præuidentes illi, vbi iam propè ad promontorium appulerint, ſinguli in ſinuoſo aliquo loco ſe tenent, ſimul & reliquos expectant. Deinde in eundem locum congregati, adrepētes per præcipites crepidines in ſiccum aſcendunt, & fluctuum vim (qua parte violentior erat) euadunt, iter pedibus conficientes. Cum autem hanc violentiam pedibus prætergreſſi ſunt, rurſus per crepidines in mare recurrunt. Parcunt autem eis piſcatores, cùm declinandi communis periculi gratia ſponte in terram exeunt: neq; homines cùm ſint, ipſo etiam maris impetu ſeuiores ipſis videri volunt, Aelianus 7. 24.

Cancro marino & alia multa cum fluuiatili communia, tum remedia diximus ſuprà. Dioſcorides quidem marinos eadem quæ fluuiatiles præſtare ſcribit omnia, ſed ignauius. Apri in morbis cancros veſcendo ſibi medentur, maximè mari eiectos, Plinius. Aeliano apri cācros ſimpliciter remedium ſibi cōtra hyoſcyamum quærunt. Cancri mar. decocti ius contra dorycnium efficax habetur, Plinius. Marini, non fluuiatiles, cancri aſſumuntur in theriacam Cl. Apollonii ad rabioſorum canum morſus, apud Galenum de antidotis lib. 2. ca. 73. Si equus cum fœno aut pabulo braſſicam ſylueſtrem fortè deuorârit, prodeſt marinos cancros tritos cum ſucco braſſicæ (ſatiuæ) miſcere, & apprehenſa lingua per os infundere bis die, idq; per triduum, donec malum egeratur aluo, Abſyrt. Cancros marinos impari numero exuſtos vel aridos tritos, & baccas laureas impari numero tritas, adiecto melle atq; adipe anſerina remiſſa, ęquis ponderibus, vniuerſa permixta vnum corpus facies, atq; æqualiter in duodecim partes diuides, & in cibo aut in potione laboranti phthiſico dabis, mirè proderit, Marcellus. Cancri mar. drachmæ duæ à pueris ſi bibantur, ſtranguriam ſanant, infantibus ex lacte materno vel nutricis, Alexander Benedictus. G

Extra corpus. Cancrorum fl. cinis ex oleo & cera rimas in sede emendat, item & marini cancri pollime (scilicet suo emendant,) Plinius. Cancri mar. ex oleo impositi, pernionibus vtiliter prosunt, ita vt foueantur aqua, in qua eruum discoctum est, Marcellus. Testa cancri mar. abstergit scabiem, Auicenna lib. 2. cap. 172. sed cancrum mar appellat cap. 152. eum qui in lapidem indurueritt, de quo suprà scripsimus mox post Cancrum in genere. Cancelli (Cancri) mar. aut fluuiatilis in aqua decocti caro cocta & tunsa cum farina hordeacea mixta, imposita calidę stomachi vomicę tribus diebus, maturat efficacissimè, & plus quàm sit verisimile, vt à nobis expertum est, Alexander Benedictus. Cancri fluu. illiti, vel marini, pilos in mamma tollunt, Plinius. de malo pilari in mammis lege suprà in Cancris fluu. G.

H. a. Cancer marinus à poëtis etiam littoreus & æquoreus dicitur. Concaua littoreo si demas brachia cãcro, Ouidius Metam. 15. Sextum scorpii genus καρκίνῳ αἰγιαλῇ simile facit Nicander. Καρκῖνοι ἀλῆται, id est errones ab Oppiano cognominantur, nimirum quòd certam aut stabilem sedem non habeant. Bellonius tamen non quemuis cancrum, sed equitem tantùm cognomine, hoc epitheto dignatur. Carcinias lapis est Plinio marini cancri colore. Nos supra de carcinoide, id est cancriformi lapide marino mox post cancrum in genere quædam attulimus.

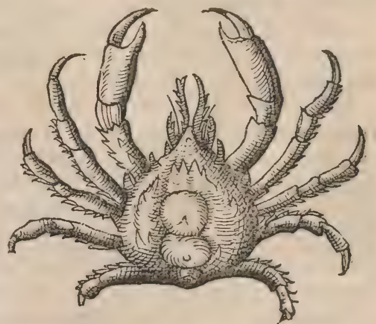
DE CANCRIS LVTARIIS, EX AELIANO, 7. 30.

Cancrorvm genus Lutarium colore aliis albius spectatur. hi in luto nascuntur: cum incessit eis timor, humo se excitant ad volatum, & perparuis alis subleuantur, quib. quidem gradientes vti minimè necesse habent. Cum autem iniectus eis est metus, nonnihil in his subsidii, non tamen admodum firmi habent. enimuero comprehenduntur quòd sursum subleuare non queunt. Quidam eos comedunt, & ex coxarum vertebris laborantibus remedio esse ferunt. In Gręcis codicibus manuscriptis duobus hos cancros πετηλίαι dici inuenio, nimirum ἀπὸ τοῦ πέτεσθαι, hoc est à volatu. Gillius legit πηλίαι, hoc est lutarii. nam πηλὸς lutum est, in quo gignuntur. Dicuntur & arborum folia πέτηλα, ἀπὸ τοῦ πέτεσθαι, & cicada πεταλὶς, animal volucre. Πέτηλα verò paruas & fruticosas palmas interpretantur. nam & Latinis petilum, paruũ significat. proximum est eiusdem significationis Gallicum nomen.

Cancrorvm genera diuersa esse audio. sunt enim quidam saxatiles: alii in limo, algis aut arena gignuntur. quamobrem & formis & cognominibus differunt. Aelianus 7. 24.

Sternion ab Alexandro Tralliano nominatur. Diabete morbo laborantibus (inquit) conueniunt ex carnibus βούλβιον καὶ στέρνιον, καὶ πόδες μάλιστα τῶν βοῶν, &c. Annotauimus paulò superiùs (inquit Iacobus Goupylus) accepisse nos ab homine vulgarem Grǽcię sermonem tenente, στέρνιον esse ex ostracodermorum genere. sed ex hoc loco intelligi potest, eo nomine carnem aliquam significari. Cordis (stomachi vel oris ventriculi) dolore affectis cibi qui non facilè alterentur (aut corrumpantur) conueniunt, & qui acres mordacesq; humores retundant, vt ἡ βούλβα καλουμένη, καὶ τὸ στέρνιον, καὶ ἀστακοὶ, καὶ ἴσικοι, καὶ κτένια καὶ κοιλίαι χοίρων, Idem Trallianus. Ego vtrobiq; vuluam porcinam intellexerim, & sternii nomine pectus porcinum potiùs quàm marinum aliquod animal. Sic & in canini appetitus à nimio stomachi calore curatione, conuenire inquit στέρνα (στέρνον ἢ στέρνιον) καὶ βούλβιον, καὶ δαμαλῶν (δαμάλεων, iuuencarum) πόδας: & si quæ huiusmodi refrigerant simul & non facilè concoquuntur. Item in curatione doloris oculorũ ex bilioso & acri humore. Vescatur ęger alimentis mitibus & minimè mordacibus, & incrassantibus, vt orpho, glauco, bulbio, sternio. Verbum bulbion (inquit Goupylus) à nomine Latino vulua ἀποκορισικῶς deductum est. eo autem significatur animalium ἡ μήτρα, cuius esu sanguis pituitosus redditur. Quę consequitur dictio στέρνιον, petita est ex vulgari Gręciæ sermone. ea enim significatur ὀστρακοδέρμου εἶδος, vt ex homine doctissimo accepi, Hæc ille. Est quidem cancrorum quorundam eiusmodi species, quæ pectoris figuram pulchrè referat, vt ab eadem nomen adipisci mereantur: an verò Trallianus hoc nomine ostracodermon vllum intelligat, dubito: præsertim cum semper hoc nomen cum vuluę mentione coniungat, tanquam rem cognatam, eiusdem nimirum animantis partem.

DE HERACLEOTICO CANCRO, RONDELETIVS.

A Dicti sunt Heracleotici cancri ab Aristotele, ab Heraclea illustri vrbe ad Pontum Euxinum sita, quæ ob id etiam Põtica dicta est, potiùs quàm ab vlla alia Heraclea. fuerunt enim plures alibi vrbes Heracleę nominatę.

B Hi cancri paguris tam similes sunt, vt vix discernantur: veruntamen specie, vt diximus, differunt, vt ex descriptione iam fit perspicuum. Heracleotici aculeos in fronte habent, & in lateribus: pars testę prona aculeis aspera est & hirta. colore est fusco, quo à paguro differunt. Paguri pedes breuiores multò & tenuiores habent, cornua ante oculos articulata. corpore sunt minore quàm paguri, in alto mari degunt.

F Carne sunt media. Ius ex iis aluum soluit. mediocriter nutriunt. Assi sapidiores sunt quàm elixi. Rariores sunt in nostro mari.

DE EODEM BELLONIVS: QVI EFFIGIEM EIVS DIVERSAM

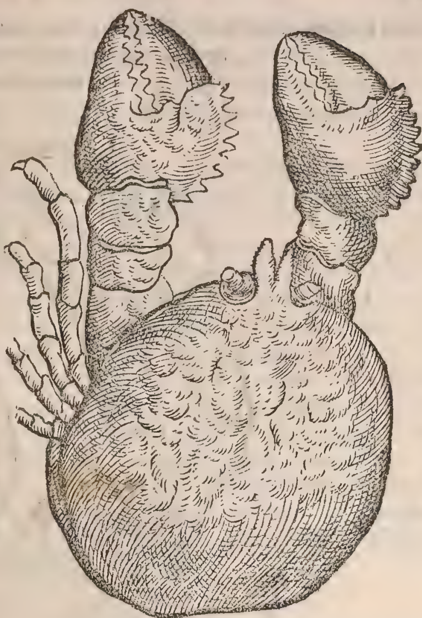
exhibuit, quam subiicimus: nempe Galli marini vulgo dicti, quem Rondeletius Vrsum facit, & iconem ab hac nonnihil diuersam ponit, quam infra dabimus.

A Complvres Heracleoticum Cancrum videntes, Gallum marinum ea tantùm ratione vocant, quòd eius brachia videant in cristę Galli modum tornata esse. Robustissimam crustam habet ac spissam. Plurimus in Sicilię litore: quanquam & aliquando ad sacellum Adriani pontis Romæ in foro piscario vulgò diuendatur. Cancrorum genera (inquit Plinius) sunt Carabi, Astaci, Maię, Paguri, Heracleotici.

Vbi Cancrorum (ait Aristoteles) genus maximum est, quas Maias appellant: secundum paguri, & quos Heracleoticos vocant.

Qui

A

Qui enim Heracleotici vocantur, crusta quoq; firmiore muniuntur, vt Maię: & oculos habent paruo distantes interuallo. Sed crura illis breuiora sunt quàm Maiis. Heracleotici itaq; cancri dorso non sunt aspero vt Maię, nec tam læui quàm Paguri: tamen idem est crustarum color. His tibię vtrinq; sunt quaternę, brachia duo admodum firma, binis articulis geniculata, forcipibus robustis bisulca, hispida, & bene armata. Horum enim pars superior, elatis crenis vallata est.

B

Cum autem Heracleas vrbes viderem adiacentes litori, vnam Ponti, alteram Propontidis, tum quidem facile mihi persuasi ab eis id cancri genus suam desumpsisse nomenclaturam: nisi tu à magnitudine ac robore potius dictum esse putes.

COROLLARIVM.

Ex cancris qui pelagii sunt, pedes habent longè retardiores ad ambulandum. sunt enim cęteris ipsi nantiores, vt Maię, & qui Heracleotici appellãtur. Crura iis breuia, quia parum mouentur. sed salus eorum beneficio crustæ firmioris contingit. itaq; Maiis crura tenuiora, Heracleoticis breuiora, Aristot. de partibus 4.10. Gallum marinum qualem Bellonius pingit, Cornelius Sittardus Romę sibi visum exiccatum in ædibus Gysberti medici ad me depictum misit. Aiebat (inquit) Gysbertus, nullum vnquam inter piscatores talem postea vidisse. Rondeletius vrsum veterum eum esse putat, qui Gallus marinus vulgò nominetur. Porrò Bellonii vrsus è locustario genere est, absq; chelis, & à Rondeletio inter Squillas censetur, latę cognomento. Vide etiam infra in ijs quæ ex Petro Gillio de Maiis cancris, & aliis minoribus attuli, post Corollarium nostrum.

DE CANCRO MÆA, RONDELETIVS.

A

Cancri μαῖαι dicũtur ab Aristotele, à Gaza maię, fortasse à magnitudine: nam μαῖα quæ amitam significat & nutricem aliquando etiam pro grandiore natu sumebatur. Cancer hîc à nonnullis carabo dicitur, ab aliis porroni, à Venetis granci porroni, ab aliis cancharo de Barbarie. Nostris est ἀνώνυμος, quia rarissimè in nostro litore capitur.

B

Est omnium cancrorum maximus. vidi ex oceano cancrum mæam, cuius latitudo palmum maiorem superabat, longitudo ad semicubitum accedebat. Testa læui contegitur, cuius laterum ambitus in semicirculos desinit. pedes octo & breues habet pro corporis magnitudine, chelas duas, dextram maiorem sinistra. Omnibus enim cancris, vt scripsit Aristoteles, magna ex parte maior est chela dextra quàm sinistra. chelarum extrema nigrescunt. Cornua quatuor ante oculos protenduntur, duo breuiora è media fronte, longiora duo sub oculis nascuntur, ij non magno interuallo à se distant pro corporis totius magnitudine, hos modò promit, modò condit. Cauda subtus est lata, aliorum cancrorum caudis planè similis. Carne constat dura & insuaui, coquitur in furno vel in aqua, & ex aceto editur, difficile concoquitur malumq; succum gignit.

Lib. 4. de hist. cap. 3.

F A

In huius cancri cognitione valde hallucinatus est autor libri de aquatilibus, qui cancrum vulgò Massilię squinado dictum pro cancro męa exhibuit, non intellectis vel fortasse ne lectis quidem notis, quas cancro męę Aristoteles libro 4. de partib. anim. capit. 8. tribuit. Cancrum enim męam omnium maximum esse tradit: deinde crura ei breuia (*tenuia tantum, non etiam breuia [illegible] tribuere*) & tenuia tribuit. Cancris, inquit, qui ex pelagiis sunt, pedes sunt ad ingrediendum tardiores, vt mæis, & Heracleoticis cancris, quia parua (pauca) vtuntur motione, sed salus iis firmioris crustę beneficio (τῷ ὀστρεώδεις εἶναι) contigit. quare męę tenuia crura, Heracleotici parua habent. Qui verò cancrum cuius picturam posuimus cum viuo contulerit, & sępius ac diligenter inspexerit, longè maiorem (*in Oceano quidem, non in mediterraneo, inquit Scaliger &c.*) esse eo quem Massilienses squinado vocant comperiet, & crura pro corporis ratione longè tenuiora & breuiora. His accedit alia nota minimè negligenda, quam idem Aristoteles prodidit: Cancri alii oculos habent è latere suprà, statim sub prona parte multũ à sese dissitos: alii in medio, breui discrimine, vt Heracleotici & męę. Sic in nostro oculi breui spatio à se distant, in altero multò maiore.

Contra Bellonium, qui cancrum Massiliæ Squinado dictum quem Rond. [illegible] Pagurum facit, pro Maia exhibuit.

Lib. 4. de hist. cap. 3.

DE EADEM BELLONIVS. FACIT AVTEM VETERVM

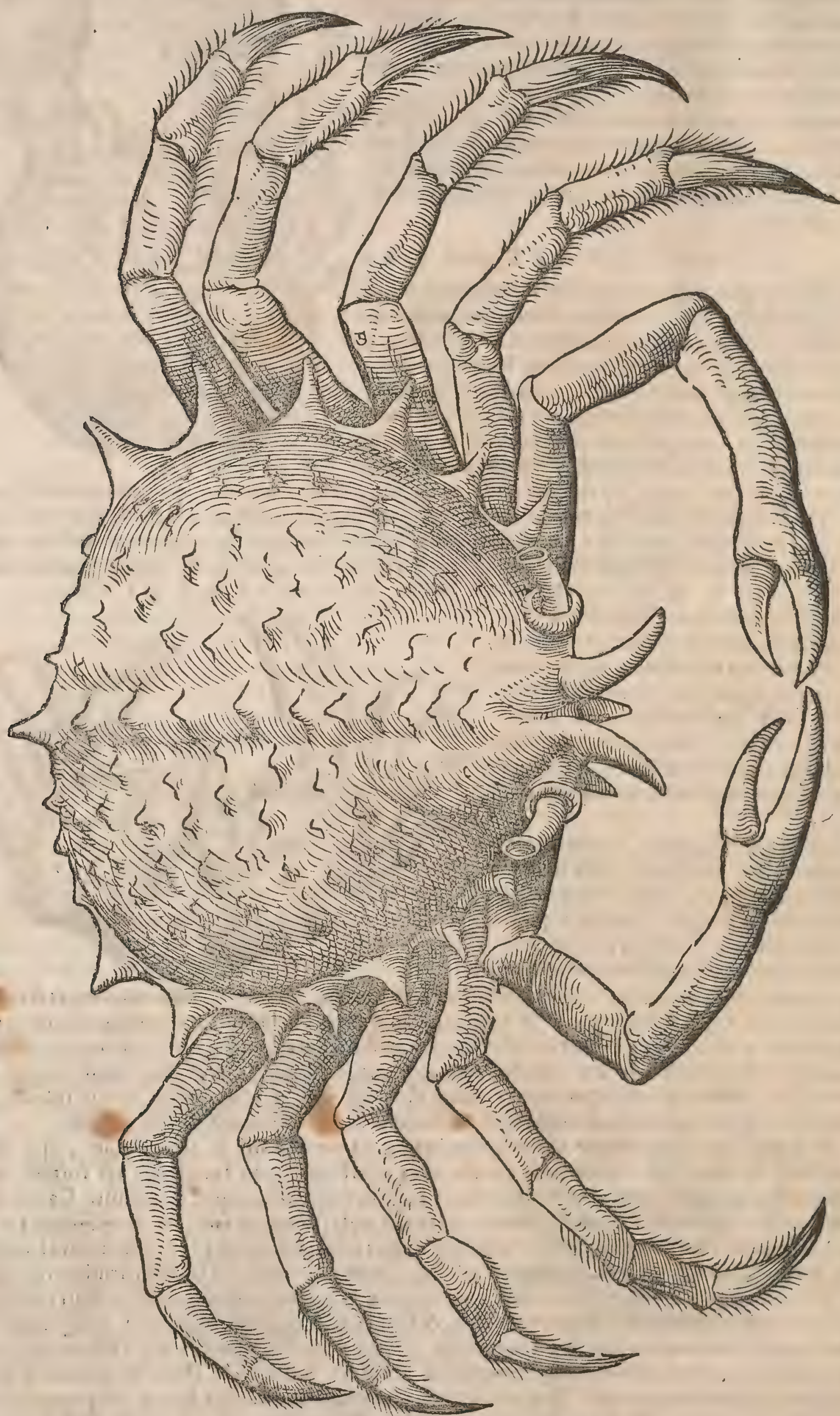
Maiam cancrum illum quem pro paguro Rondeletius exhibet.

A

Maiam ob similitudinem, quam cum araneo habet, vulgus Gallicum *Iraigne de mer*, quasi araneum dicat, nominauit. (*Est & alius Araneus cancellus, de quo supra in Elemento A. ex Rond. latio scripsi.*) Massilienses ab aculeis infinitis, quibus in tergore more locustę horret, & villis quib. vndique est circumseptus, Vne squinaude (ad pectinem ad quem linum attenuatur, alludentes) vocant. Veneti ac Genuenses à speculis, in Maiarum corticib. eleganter inclusis, Specchio, hoc est speculam dicunt. Alii Granceolas vel Cancreolas: Romanum vulgus Grancitellas. Pelagius est piscis. Non enim vt Pagurus inter saxa, neq; in sicco, minusq; temporis extra aquam degit.

Vbi.

Iconem hanc pro Maia fœmina Venetiis pictam accepi: quæ cum Bellonii pictura similis esset, pro ea posui. Rondeletii iconem accuratius expressam, maris forsitan in hoc genere, & descriptionem, mox in Paguro eius videbis.

Hoc autem à Paguro differt, quòd Pagurus parte anteriore latus sit, Maia verò posteriore parte in latitudinem se diffundat, anteriore coarctetur, & angustior fiat. magis est præterea orbiculata quàm Pagurus. Crura quaternis articulis intercepta gerit, alta & exilia, forcipibus imbecillis dentata, quib. prędam ori applicat. Corpus illi est tam graue, vt ad incessum ineptissima esse videatur, quamobrem in terra segnissima, in aquis velocissima est. Pedes quoq; non habet forpicatos, sed vnguibus bene munitos, vtroq; latere quaternos, quinis articulis interceptos. Cocta eodem modo, quo reliquum crustaceũ genus, rubet: sed viua aut liuet, aut virescit, aut rubore phœniceo aspersa est: quã si supinam contépleris, tria

tria parte anteriore breuia specula ab ipsius crustę tegmine continuata cernes, inter quæ prætenturæ duæ delitescunt. Tibias non habet lęues vt Pagurus, sed multa scabricie exasperatas. Maia fœmina, operculum latiusculum habet, sub quo duo foramina membrana occlusa in ipsis posteriorum radicibus collocata apparent. Quatuor pręterea vtrinque semicirculis vtitur in natando, à quorum radicibus octoni prodeunt pinnati ramuli, quib. hærent oua in fœtis.

Interiora. Interanea cum Paguro aut Heracleotico Cancro conueniunt: quæ quicunque diligentius speculari cupiet, necesse est eum viuentis Maiæ testam superiorem detegere. Comperiet autem in capite, atq; adeò ore ipso dentes extrinsecus duos osseos: in palato autem carunculam qua linguę vice fungitur: pręterea ante dentes bina denticulata ossicula, atq; in eius ore cauitatem statim ante gulam, in qua quod rubrum continetur, habet multiplices flexus: eius vuluam esse puto. Ex hac enim oua prodire compertum est. Subsequitur cauitas satis capax, vacua quidem ea, dum ieiunus est piscis, vt vel os alterũ, vel eius ventriculum esse dicas: cui etiam dentes adsunt (quemadmodum in Locusta) numero quaterni, incisorii, & vnus molaris: à quibus gula incipit, in cuius summo epiglotidem manifestè videas. Ea autem ad apophyses meatibus committitur adeò exilibus, vt vix appareant. & quemadmodum vulua adimplebat maiorem partem recessuum, sic apophyses vbiq; per cauitates immittuntur, tenuibus tamen ligamentis adstrictę, & maximè musculis. nec est aliud intestinum manifestum, quàm illud in quo desinunt apophyses, excrementi scilicet receptaculum. Est autem id teres, cæteris partibus incumbens, ad caudam vsque protensum. Sed & vesicam vtrinq; vnam in ipsa aluo robustam, magnam & membranosam cernas: cuius exitus est per ea duo foramina quæ sub operimento latent. Branchias habet vtrinque sub testa in lateribus numero senas: quæ certa membrana ab ipso tegumento distinguuntur. aquam enim in ore acceptam per meatus qui ad radices crurum sunt, egerit.

COROLLARIVM.

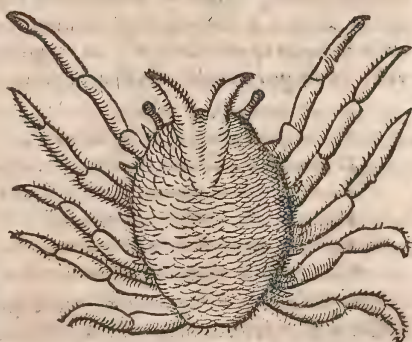
PICTVRAM Venetiis pro Maia fœmina missam in locum figuræ à Bellonio exhibitæ, cui similis erat posui. Is cancer ab Italis Granceola vocatur. Lusitanis Cangreia vel Cangreiola, vel Centola, vt audio. Eandem Hieronymus Fracastorius Maię nomine olim ad me misit, sed magis pyramidata parte anteriore, &c. quòd ad alterum fortè sexum expressa esset. Gillius quoq; hanc Maiam existimauit. Sed contradicit Rondeletius. iudicent eruditi. Maię sunt grandiores, rotundiore ventre, gressu in terra segnes, in aquis autem velocissimæ, Veneti Granceuolas vocant: quarum rotundioribus testis specula includere ad elegantiam solent, Iouius. Quæ mæę vocantur, è genere cancrario maximę sunt: quibus cauda deest, & corpus rotundum est, dorso spinoso, cruribus oblongis: quas vulgus cancreolas cognominat, Massarius. Idem, in nono Plinii męę nomine Græco potiùs quàm Latino scribendum ait, vt codices antiqui habent: quamuis Theodorus Latino nomine maias interpretatur. Vtranq; (hoc est Bellonii & Rondeletii) Maiam, Germanicè nominare licebit, *ein grossen Krabb*, id est, Cancrum magnum. Bellonii verò Maiam *a Fryii* cum Anglis: (quod nomen tamen ab aliis pectinum generi cuidam aculeato tribui inuenio.) vel fictis nominibus aliarum imitatione gentium, *ein Meerspinn*, cum Gallis: vel potiùs *grosse Meerspinn*, vt hæc Maia sit: ille pagurus, vel commune ad cancrarium genus nomen. quamuis & sepiam aliqui sic vocitant. Albertus cancrum marinum rotundum sine cauda, scribit Germanicè Araneam maris appellari. *ein Spiegelkrabb*, cum Genuensibus, *ein Hechelkrabb* cum Massiliensibus.

DE MAIIS CANCRIS: ET ALIIS SIMILIBVS, SED MINORIBUS, *de quibus sint'ne Heracleotici an Equites dubitat, Gillius.*

MAIIS, ex Cancrorum genere maximis, cauda deest, atque ex vtroq; latere quinq; pedes tenues valdè eminent, forcipibus carentes, exceptis duobus anterioribus vltimis, qui subtilibus forcipibus dentati sunt: earundemq; os similiter duobus grandibus vt Locustarum dentibus impletur, & tanquam brachiolis quibusdam circummunitur, eiusq; color rubet: corporis figura posterior rotundior, anterior pyramidatior: extremę partes aculeorum serie circumuallantur, quorum duo ex fronte tanquam cornua eminent: crura quibusdam spinulis horrent. B

Massilienses Squinadas nominant: Iidemq; quorũ industria in piscatione versatur, mihi narrarunt, se perrarò piscari solere aliud Cancrorum genus, quorum corpus vt longe minus sit, quàm Maiarum, multo tamen longiores pedes existere: sint'ne Heracleotici an equites Cancri, diiudicare non queo, cum solam rudem auditionem acceperim quod ipsum idcirco adscripsi vt alios, quibus maius otium est, ad horum inquisitionem incitarem, Hęc Gillius. Videtur autem minor hic, sed similis squinadæ cancer, is esse qui Folia vel Folca in Italia nominatur. cuius effigiem, vt à Cor. Sittardo meo felicis memorię accepi, apponam. Folca (inquit) dicta partim à Maiis differt, nisi quòd asperitatē in testa tomētosam habet. A

Heracleotici. Equites.

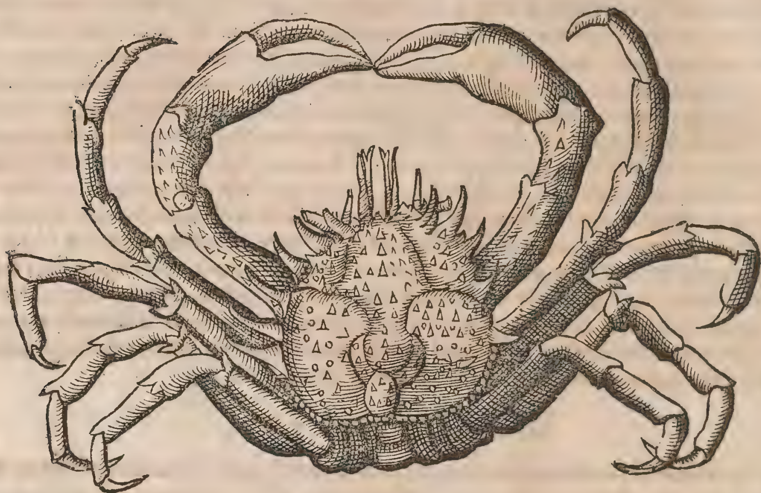
Folca.

Μαῖα propriè obstetricem significat, à verbo μῶ vel μαίω, quod est quęro: abusiuè verò μάμμην (id est matrem vel auiam,) & omnem ętate prouectiorem mulierem μαῖα salutant, Eustathius. Et alibi, μαῖαι sunt mulieres natu grandiores, & quæ parturientibus astant, etiamsi iuniores fuerint. Hinc męę cancro nimirum factum nomen à magnitudine: ac si carcinometram aliquis diceret, vt inter echinos echinometrá. Porrò vt ad mulieres μαῖα, sic ad viros ἄττα, (ad natu maiores fratres vel alumnos,) appellatio honoris gratia est. Fuit & Maia vna Atlantidum siue Pleiadum, quæ ex Ioue Mercurium peperit. a.

DE PA-

DE PAGVRO, ROMDELETIVS.

Lege quæ annotauimus supra ad Maiæ Bellonii figuram.

A ΠΑΓΟΥΡΟΣ altera cancri species est: nomine Græco vsi sunt Plinius & Gaza: In Prouincia squinādo vocatur, ab aliis gritta, squaranchon, grampella, ab Hispanis chabro. Dicitur πάγουρος παρὰ τὸ οὖρεῖν ἢ φυλάττεσθαι ἐν τοῖς πάγοις: id est, quod in editiorib. & præcipitibus locis versetur. Existimare aliquis posset eosdem esse paguros & Heracleoticos cancros ex Aristotele qui sic illos coniunxerit. Δεύτερον δὲ οἵ τε πάγουροι καὶ οἱ ἡρακλεωτικοὶ καρκίνοι. Secundum cancrorum genus paguri & Heracleotici cancri. Magna vtrorumq; similitudo effecit, vt iidem esse viderentur: reuera tamen diuersæ sunt species Aristoteli ac Plinio paucis differentiis à sese distinctæ, vt ex sequentibus perspicuum fiet.

Heracleotici paguris persimiles, &c.

B Pagurus post cancrum meam maximus est, parte anteriore, & in lateribus senis aculeis longis & validis riget, è fronte protenduntur appendices duæ rotundæ, acutæ, firmę admodum, sub quibus cornua duo minora articulata. Ex lateribus valde prominent oculi magis ad latera, quàm ad anteriora spectantes, magno interuallo disiuncti, qua nota à cancris meis differunt. Testa tota minimè leuis sed aspera, vtpote quæ tuberculis & aculeis tota conspersa sit. In ea, maximè in superiore eius parte pictores nostri (E) specula includunt, nec id sine gratia ob aculeos & testæ colorem. Pedes octo habet, longos, crassos, sex articulis interceptos: chelas duas magnas, aculeis horrentes. Caudam ex multis tabellis contextam, in cuius parte interna oua æstatis tempore appendicibus racematim hærent rubra. In lateribus branchias, & partes internas easdem quas locusta.

F Carne est media, neque dura, neq; molli, & dulci non tamen æquè ac squillarum caro. In furno assatur ore & ano obturatis, alioqui quicquid intus est liquidi effluit, & fit similis cancris Phœniciis, quib. nihil est intus ob pabuli inopiam. Sentit & vim lunę, vt reliqui cancri qui crescente luna succulentiores & meliores sunt.

D Veterum scriptis satis celebratus est pagurus: musicam amare, & ea delectari dicitur. Laudatur etiā prouerbio Paguri sapientia, cuius etiam causa puto è collo Ephesiæ Dianæ Pagurum olim suspensum fuisse, prudentię & consilii symbolum. Paguro verò sapientia tribuitur, quia vere quum crustam exuit, aculeis armisq; omnibus spoliatum se sentiens latet, & viribus suis diffidens, nullos aggreditur, quoad testam nouam & duriusculam recuperarit. Vtitur & prudentia in excutienda grauiore testa. Quum enim tempus appetit, huc & illuc tanquam furiis incitatus fertur, alimenta persequens vt ex pleniore victu ad corporis molem facta accessione testa disrumpatur. Quæ omnia Oppianus sic exponit.

Prouerbium.

-- - ----- Οἱ δὲ πάγουροι
Ἡνίκα ῥηγνυμένοιο βίου φράσσωνται ἐλυτρον,
Πάντῃ μαιμώωσιν ἐδητύος ἰσχανόωντες,
Ῥηιτέρη ῥινοῖο διέκδυσις ὄφρα γένηται.
Πλησάμενοι δ᾽ αὖ δὲ διατμαγὲν ἔρκος ὀλισθῇ,
Οἱ δή τοι πρῶτον μὲν ἐπὶ ψαμάθοισι τέτανται
Αὔτως, οὔτε βορῆς μεμνημένοι, οὔτε τευ ἄλλου,
Ἐλπόμενοι φθιμένοισι μετέμμεναι, οὐδ᾽ ἔτι θερμόν.
Ἔμπνεει ῥινῷ δὲ περιτρομέουσιν ἀραιῷ
Ἀρτιφυτῳ. μετὰ δ᾽ αὖτις ἀγειρόμενοι νόον ἤδη
Βαιὸν θαρσήσαντες ἀπὸ ψαμάθοιο πάσαντο.
Τόφρα δὲ θυμὸν ἔχουσιν ἀμήχανον, ἀδρανέοντος,
Ὄφρα περὶ μελέεσσι νέον σκέπας ἀμφιπαγείη.

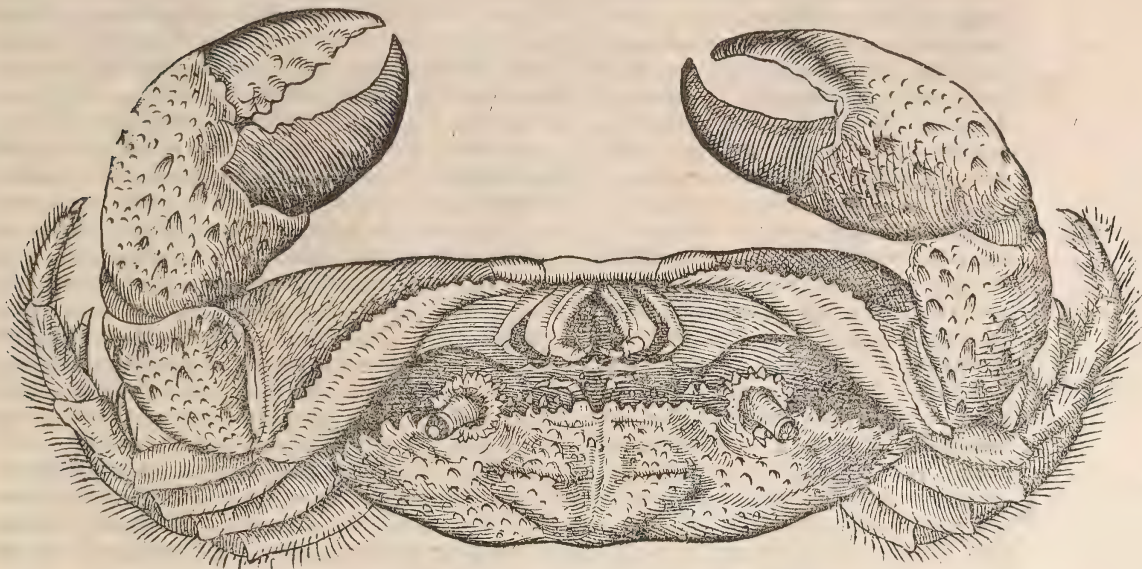
Lib. 1. ἁλιευτικῶν. Hæc in Corollario paraphrastice redduntur ex interpretatione Gillii.

Id verò sapientię Paguri attribuunt. quod natura edocti, vt & reliquę omnes animantes faciunt: neq; solùm paguri, sed etiam locustę & cancri crusta sua exuuntur vere, quemadmodum angues membrana vernationis quam senectutem appellant, vt tradit Aristoteles. Idem scribit Oppianus, omnes crusta intectos crustam veterem exuere, deinde aliam renasci. Πάντες δ᾽ οἵσι τε κῶλον ὑπ᾽ ὀστράκῳ ἐστήρικται, Ὄστρακον ἐκδύουσι γεραίτερον, ἄλλο δ᾽ ἔνερθε. Σαρκὸς ὑπ᾽ ἐν νεάτης ἀνατέλλεται. Quos versus ideo maximè citauimus, vt admoneremus poetam non adeò verborum sollicitum, ὄστρακον pro crusta, non pro duriore testa, qualis ostrearum est, vsurpasse. Nam quæ verè testacea sunt, integumentum suum non mutant, sed crustata tantum: eius rei causam aliâs reddidimus.

Lib. 5. de Hist. anim. cap. 17. Lib. 1. ἁλιευτικῶν.

DE EODEM, BELLONIVS.

Icon hæc Paguri alia eſt, quam a Rondeletio exhibita. Poſui autem non ipſam hic Bellonii iconem, ſed meam, quam olim Venetiis fieri curaui, plane ſimilem.

PAGVRVM Galli Vn Chabre vel Vn Crape nominant. Gręcia vbiq; hodie adhuc vulgò Paguri nomine cognoſcit. Caue autem ne pro Paguro Pagrum dicas. Eſt enim Pagrus, piſcis ſquamoſus, multum à Paguro diuerſus. Pagurum autem hunc Normanni à rubro vel rufo, quem eius teſta prę ſe fert colore, Vn Rouſſeau appellant: alii quòd coctus in paſtilli modum pulmentum ferat, Vn Tourteau, quaſi paſtillum dicant. Maſſilienſes Carbaſſe & Fagule, Veneti Granciporrum, nomine fortaſſe compoſito, quaſi Cancrum Pagurum dicerent. Sunt alii Galli Mediterranei maris incolę, qui Pagull nomine à Paguro deriuato proferant. A

Reſpuit læues tract⁹, aſperas cautes incolit, quas ęſtus maris in refluxu & reciprocatione ſiccas relinquit. Pagurus, vbi receſſit mare, in arido relictus, ob metum crura contrahit, & torpentis modo immobilis quieſcit. C

Cruſta eius nouem in gyrum crenis imbricis modo inciſa eſt. Adoleſcit in caluę humanę magnitudinem, ſed non ita orbiculatus euadit: cancris enim proportione reſpondet. Valida cruſta integitur ac læui. Crura blæſa, vtrinq; quatuor habet, villis hirta, ternis articulationibus geniculata, in quibus vngues acuti oblongiq; ſunt, minimè bifidi. Brachia biſulca parte anteriori binis articulis intercepta, forcipibus crenatis munita, in extremo nigra: quibus quę conſtringunt vt edant, etiam dura confringere poſſunt. nam in eis durities eſt penè oſſea. Quamobrem ichthyopolæ captos Paguros arctè ligatos ſeruant, ne ſibi inuicem crura abſcindant. Color viuorum multò viuidior eſt quàm demortuorum. In viuis enim præ nimia roſei exhalatione tergora veluti ſubnigra apparent. Cæterum cocti (vt aliud omne cancrorum genus) mutant colorem. Caudam ſub thorace reflexam habent, vnde hos caudarum expertes eſſe quidam coniiciunt. Branchias vtrinq; in latere diſpoſitas oſtendunt, vt reliquum genus locuſtariũ, ſub tergoris cruſta, ſenis ordinibus ad tibiarum radices inſertas. Multò latiores ſunt quàm longi, vt ex Oceano in pedalem plerunq; latitudinem abeant. Quidam mihi viſus eſt in Anglia decem libras pendere. In eius ore tot comperies naturę ſecreta, tot adſtantes appendices, tot pelliculas, vt coactus incredibile naturę artificium neceſſe ſit fatearis. Mutim (ea autem eſt hepar) habet dulciſſimam, maxima ex parte ſubrubram, cum infinitis propè apophyſibus, flauis, grandi ſtomacho adiacentibus. Reliquæ partes internę muſculis albis conſtant, quibus externę mouentur. B

Sethus, Carcini appellatione, Pagurum intellexit, Galenum ſecutus, Aetium & Paulum. A

Salſi ſucci eſſe (minus tamen quàm oſtracoderma) & ventrem ſiſtere ſcribit. Inter lautiſſimos cibos hodie receptus eſt, quem tamen carnis & coctionis durioris Galenus aſſeuerat. Sed id (vt iam in Cancris dictum eſt) de muſculis potiùs quàm de Muti (qua potiſſimum parte conſtat) intelligendum eſſe puto. F

COROLLARIVM.

PAGVRVM eundem quem Bellonius pingit cancrum, in Italia ab eruditis nominari audiui. nec alium ad me pictum Fracaſtorius dedit: de eodem etiam Gillius ſenſit. & nomina tum alia, quæ Bellonius recenſet, atteſtantur: tum porri vel pori nomen vſitatum Italis per ſyncopen à paguro contractum videtur. quanquam hoc nomen Rondeletius ſuæ Maię attribuit, porroni quidem ille, non porri ſcribens. Ad littus Adriatici ſinus hos Cancros Porros vocant, quaſi Paguros: Maſſilienſes Carabaſſos: Gillius, de eo ſentiens de quo & Bellonius. Dalmatæ aliquibus in locis in hodiernum diem paguros, & Veneti cancros porros cognominant, Maſſarius. Paguri hodie Granciporri dicuntur, Iouius. Et in aliis Italiæ locis pauri vel pauari cognomine, pedibus piloſis, teſta nigricante. A Palladio Cancri marini vocantur. Pagurus, ſpecies eſt cancri, Heſychius. rectè quidem ille. recentiores verò Græci pleriq; pagurum pro cancro ſimpliciter & in genere vſurpant. Vide ſupra in Cancro in genere, A. Sic pagurum fluuiatilem dixit author Euporiſton 3.226. Παγούρους τοὺς ὡραίους ἡμῖν παρέχει, Scholiaſtes in Equit. Ariſtophanis. Biſas, pagurus eſt marinus qui vocatur carabus, Kiranides. Ab Anglis hoc genus cãcri vocatur *a Punger*. à Germanis *ein Meerſpinn*, id eſt araneus marinus. (Maia quam à Gallis Bellonius araneum maris dici ſcribit, differentiæ cauſa nominari poterit, *ein groſſe Meerſpinn.*) Sed hoc nomen etiam ſepiæ aliqui tribuunt, cũ A

peneri

generi cancro magis conueniat. *Seekrebs oder Seespinn*, in lacu Suerinensi capitur. & in eodem *Krabbe* dictus, (Frisiis *Krab, Krabe*:) hic forte pagurus est, id est cancer marinus maiusculus: ille, minor, simpliciter marinus cancer. Galli quoq; Oceano vicini pagurum vocant Chabre vel Crape. Albertus cancrum marinum rotundum sine cauda, scribit Germanicè cancrum maris appellari. Audio & Lusitanis Aranha dici. Marinos quosdam cancros alicubi *Meertaschen* vocitant, à similitudine marsupii illius quod Germani tascham nominant, corpore fermè rotundo, sine capite & cauda capparente.) Eadem sanè nomina quæ Cancro simpliciter, Paguro etiam aliisq; speciebus, magnitudinis aut alia quapiam differentia simul expressa, conuenerint.

B,C. E genere cancrorum Pagurus læui dorso est, (tabellatioreq;,) Massarius.) In vtraq; sede viuit, & in aridum sæpe procedit: huius pedes breuiores quàm Maiarum, quicquid comprehẽdunt strictissimè constringunt: idemq; oculos modò recondit, modò profert, vt interdum tanquã cornua extra emineant, interdum intra in testam abditi recedant, Gillius. In Britannia quàm maximi reperiuntur, Massarius. Paguri Oppiano saxatiles sunt, (item Nicandro,) & amphibii. Scorpii quidam ex paguris generantur, teste Nicandro in Theriacis. Paguri capti & extracti mari à piscatoribus, aliquãdo terrę foramina subeunt, vbi immortui in scorpios mutantur, Idem. Vide supra in Cãcro marino c. item in Cancro in genere. Crusta ipsis rumpitur, & senectutem quemadmodum serpens, sic integumento se ipsi exuunt. Id cùm primùm luxari & à carne abscedere sentiunt, tum huc & illuc tanquam furiis incitati feruntur, pleniorem victum inquirentes, vt tumoris accessione & corporis mole inflati, inuolucrũ suum rumpere possint: ex quo vbi elapsæ sunt, atq; se explicauerunt, in sabulo iacent, mortuorum similitudinem speciemq; gerentes. De nascente autem pelle, etiamnum molli & tenera, maximo afficiuntur timore. Deinde postquam ex dissolutione se paulatim collegerunt, & quodammodo reuixerunt, primũ sanè gustant sabulum. Tandiu autem timidi sunt, & viribus suis diffidentes, quoad tegumento circumuestiantur: id simul vt cœptum fuerit conglutinari & solidescere, continuò tegmini tanquam armaturæ confidentes, adsunt animis, & omittunt timorem, Aelianus 9.43. Est autem paraphrasis Oppiani versuum, quos Græcos Rondeletius posuit.

D Impudentes paguros Oppianus dixit. Non modò in mari, sed in terram eiectus, vel captiuus contra facessentes sibi negotium pugnant: quod quidem ipsum vsu percepi. Cum enim Lazarus Bayfius, post prçclarè obitam antemeridiano tempore legationem, aliquoties me ad littus Adriatici sinus duceret, vt piscium naturas exploraremus, cum alia pleraq; periclitabamur, tum puerorum ludicram pugnam cum Paguris fortè in sicco repentib. spectabamus: pueros quidem in eorum forcipes festucam inserere: hos verò magno robore animi hominum multitudinem, qua circuncludebantur prçclarè contemnentes, pertinaciter quicquid arripuissent, retinere: neq; vel sæpissime victos tandiu obsistendi finem facere, quoad omnibus viribus defecti, tanquam homines pugillatione & luctatione certantes, strenuè decumbebant, Gillius. Musicæ studio delectatos capi, mox in E. referetur. De paguri prudentia, vide suprà in Rondeletii scriptis, & infra in H.

Paguros musicę illecebrę machinatione piscatores capiunt. ii enim in latibula abditi, primum vt ad instrumentum quoddam musicum (photingium vocant) piscatores suauiter canere ingressos audiuerit, statim tanquam amatorio quodam ad exeundum non modò inducuntur è latebra, verùm etiam voluptate allecti, extra mare egrediuntur: hi quidem retrò, ad tibiam canentes, cedunt: illi autem sequentes, in arido comprehenduntur, Aelianus 6.31. Paguri facula cauernulis vel inuiti euocantur, Plutarchus alicubi vt quidam transtulit. sed inspiciendus est Græcus codex, & considerãdum an facem potiùs vel musicum instrumentum, quod φωτίγγιον Aelianus vocauit, intellexerit author. Grammatici & Lexicorum conditores nullam huius vocabuli mentionem faciunt. Cum decoquuntur, partim ruffescunt & partim nigrescunt, inter lautissimos recepti cibos, quos carnis & digestionis durioris Galenus de virtute alimentorum tradit, Massarius. Psellus etiam paguros & cancros non facilè concoqui author est. Ventrem durum mollit ius pagurorum, Kiranides. Paguri seu cancri falsum quendam succum habent, minus tamen quàm cętera ostracoderma: ventrem verò sistunt, cum aquę incocti succum falsum dimiserint, Symeon Sethi.

H.a. Πάγοι sunt loci asperi, præcipites, δύσβατοι, vel acutæ petrarum eminentię, *Schrofen* dicũtur à nostris, vt chœrades, id est scrophulæ Græcis. παρὰ τὸ πεπῆχθαι εἰς ὕψος. inde nomen paguris, quòd in huiusmodi locis soleant οὐρεῖν: quod verbum licet obseruare & custodire sonet, accipitur tamen pro morari, vt φυλάττεσθαι quoq; in illo, δυσκηδέα νύκτα φυλάξαι, Etymologus & Varinus. Paguri dicti sunt, παρὰ τὸ ἐν τοῖς πάγοις ὀρ(ύ)ειν καὶ ὁρμᾶν: ἢ παρὰ τὸ τοὺς πάγους οὐρεῖν ἢ φυλάττειν, Scholiastes Nicandri. Prima huius nominis corripitur Oppiano: Item Nicandro, Ἄλλοι δ' αὖ ῥαιβοῖσιν ἰσήρεες αἰγιαλοῖσι παγούροις. Sic & in πάγος: Ἔκποθεν μὲν γὰρ πάγοι ὀξέες, Odysseę ε. Lycophron Phœnicem Achillis præceptorem iam senem pagurum dixit (ipsum, non cutim eius, vt Cælius Rhodig. putauit,) propter cutis asperitatem, quæ senectute contrahitur, Eustathius, & Tzetzes Scholiastes, κουροτρόφον pariter cognominatum inquiens, quod puerum Achillem educârit, ad differentiam marini paguri (cancelli) pinnotrophi, id est pinam marinam nutrientis. Paguri forma diminutiua à Symeone Sethi παγούρια dicuntur.

Epitheta quæ cancris, pleraq; etiam paguris conuenient, & contrà. Ἀναιδέα φῦλα παγούρων, Oppianus. Ἀμφίβιοι, Idem. Ὀπισθοβάμων, pagurus, Varinus: tanquam non sit epitheton, sed antonomasia. addit & alia epitheta ex innominato authore, periphrasin (vt videtur) siue paguri, siue alterius cancri: ὀπισθοβάμονα, τρίχηλον, ὀκτάπουν, νηκτὸν: ego νηκτὸν paroxytõum malim, id est natatorem. His scriptis Statyllii Flacci epigramma reperi, Anthologii libro 6. titulo 3. qui inscribitur Ἁλιέων: Ῥαιβοσκελῆ, δίχηλον, ἀμμοδυέταν, Ὀπισθοβάμον' ἀτράχηλον, ὀκτάπουν, Νηκτὰν, (ἀσ)υμνώτον, ὀστρακόχροα Τῷ Πανὶ τὸν πάγουρον ὁρμινεβόλος Ἄγρας ἀπαρχὰν αὐτίθησι Κώπασος. Scorpii quidam similes sunt ῥαιβοῖσι παγούροις, Nicander: id est tortuosis, obliquè incedentibus, σκαμβοῖς, Scholiastes. Ab eodem πετραῖοι, hoc est, saxatiles cognominantur: & ὀκριόωντες, hoc est, asperi. Πυράγρα, id est forceps instrumentum fabrile, alio nomine etiam cancer vel pagurus appellatur, Hesychius. Vide in Cancro.

h. Laudatur prouerbio paguri sapientia, &c. Rondeletius, vt supra recitauimus. Εἶθ' ἁλιεὺς ὢν ἄκρος, σοφίαν ἐν παγούροις μὲν θεοῖς ἐχθροῖσι, καὶ ἰχθυδίοις εὕρηκα παντοδαπὰς τέχνας, Timocles aut Xenarchus in Purpura apud Athenęum. Erasmus Rot. huius prouerbii non meminit.

Genvæ, vt audio, vulgò nominantur Ogie, cancri quidam marini paguris similes, sed minores.

DE CANCRO LATIPEDE, RONDELETIVS.

A PARVVS quidam & ignobilis cancer apud nos frequentissimus est, nomine tamen caret ob vilitatem: nos à nota satis insigni latipedem cognominauimus.

B Cancer est paruus nucis iuglandis magnitudine, aliquando paulo maiore. chelas habet denticulatas, & articulatas, pedes vtrinq; quatuor. Postremus & minimus, à quo latipedem hunc cãcrum nuncupauimus, præter aliorum cancrorum naturam in latitudinem desinit osseam, sex articulationibus constat. E fronte extant cornicula quatuor. Testa est læui, parte superiore albescẽte, anteriore quodammodo nigricante Oua habet pallida.

C Cum maris purgamentis in litus eijcitur, & cum piscibus alijs sagena capitur, neglectusq; in litore relinquitur, vnde magna celeritate regreditur in mare, (*Quærendum an hic cancer sit quem cursorem cognominant, vel ei cognatus. Vide infra in Cancro equite*,) beneficio latitudinis postremorum pedum.

A De huiusmodi cancris locutum puto Aristotelem hoc in loco: οἱ δὲ μικροὶ καρκίνοι οἱ ἀλίσκονται ἐν τοῖς μικροῖς ἰχθυδίοις, ἔχουσι τοὺς τελευταίους πλατεῖς πόδας, ἵνα πρὸς τὸ νεῖν αὐτοῖς χρήσιμοι ὦσιν, ὥσπερ πτερύγια ἢ πλάτας ἔχοντες τοὺς πόδας. Quæ mihi videntur alium sensum habere quàm Gaza in interpretatione sua expresserit. Sic igitur vertendum fuerat: Parui cancri qui capiuntur inter paruos pisciculos, postremos pedes habent latos, vt ad natandum sint vtiles, vt pinnarum vel palmularum vice sint isti pedes. *Lib. 4. de part. animal. cap. 8.*

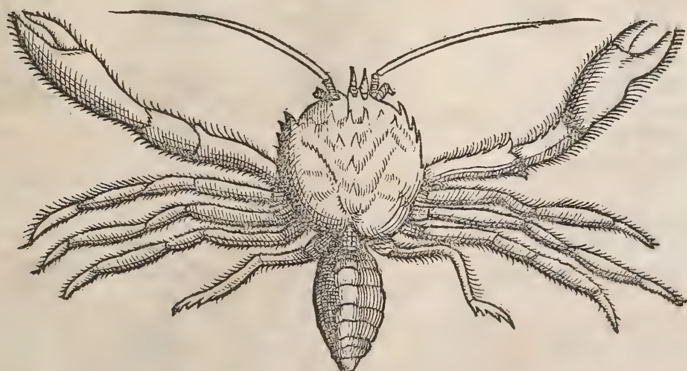
C Paruus igitur cancer latitudine quidem sua in aqua fluitat: sed vt celerius impellatur, natura pedes postremos latos fecit, vt iis vtatur perinde ac rana posterioribus suis pedibus, & anates, cæteræque aues aquis gaudentes suis pedibus latis: item vt fiber suis, cuius priores pedes diuisi sunt ad cibum capessendum, ad caueam effodiendam, posteriores cute coniuncti ad corpus in aqua impellendum.

DE EODEM VEL SIMILI CANCRO PARVO LATIPEDE: *& rursus alio, Bellonius.*

Paruum Carcinum aut Cancellum Græci μικρὸν κάρκινον vocarunt, Romæ Grancettum. Nam admodum exiguus inter pisciculos reperitur. Pedes extimos latiusculos habet, quibus ad natãdum ceu pinnulis aut remis vtitur. Massilienses Grittam genuina voce nominant. Veneti ac Ferarienses† Mazenetam. Differt à Cancro marino nouissimis tantum pedibus, quos habet latos, in quibus vngues anterioribus similes esse constat. *Vide supra in Cancro mar.*

Pisciculos alios carcinis aliquo pacto similes Romani rustici frequenter cum Tellinis & Conchulis (quas Gongilas vocant) diuendunt: qui tamen Carcinis multo † maiores sunt: supini albicant, proni autem subcinericii sunt, punctisque frequentibus ac candidis in tergore variantur, Ophitæ modo. Nouissimos pedes in extremo latos habet, Cancellorum modo, quorum magnitudo pollice operiri potest: tamen viuaces admodum sunt. Eos quoties nautæ reperiunt, crudos edunt cũ pane: sed Romæ coquuntur: gratiores tamen sunt crudi, nisi horum copia aluum conturbaret, ac plus æquo cieret. Genus istud nunquam grandescit. Quinos habet pedes, crassiores, forcipatos, crenatos ac robustissimos, in quibus bina numerantur crura. Singulares digiti quaternis constant articulationibus, nisi quis omnes complectatur: tunc enim sex comperiet. Caudæ id quoque rudimenti in eis est, quod omni Cancrario generi, eodemque modo subtus reflectitur. *forte, minores.*

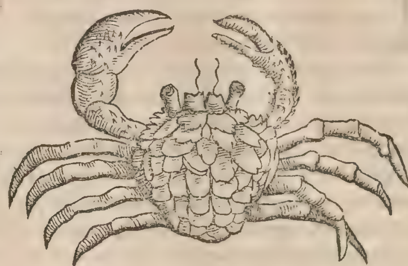
DE CANCRO FLAVO SIVE VNDVLATO, *Rondeletius.*

A B CAncer quem hic exhibemus inter anonymos & ignobiles magnus est, cancris stagni marini vel fluuiatilibus æqualis. Flauum à colore nominauimus, vndulatum à lineis quæ in prona parte sunt sinuosæ vndarum modo, non aliter quàm in cameloto vulgo nuncupato. Capitur circa Antipolim & Lerinum insulam, nec vspiam similes vidi. Caudam extentam depinximus, ex tabellis aliquot contextam. Pedes quaternos habet, longos & hirsutos: chelas duas magnas etiam hirtas: cornua duo satis longa: in fronte aculeos siue appendices duas, in lateribus alios aculeos.

DE CANCRO VARIO SIVE MARMORATO,

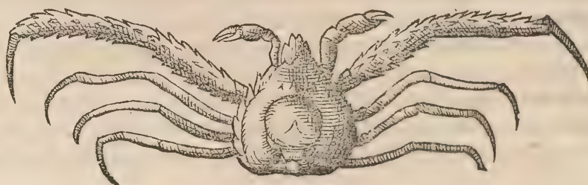
Rondeletius.

IN saxis Agathensis litoris degit hic cancer, qui ideo à nobis varius siue marmoratus dicitur, quia testa est læui ac perpolita, coloribus variis conspersa: marmor varium siue iaspidem pulchrè referente, siue splendorem testæ, siue læuitatem, siue colorum varietatem spectes: cernuntur enim in ea maculæ virides, cæruleæ, albæ, nigræ, cinereæ, quæ mortuo cancro maiore ex parte euanescunt. Si mortuus in sole exsiccetur, totus fit flauus. Brachijs nõnihil ab alijs differt. forfices enim breuiores habet & crassiores, tubercula veluti gemmæ in eis eminent, vt in astaco. Crusta quam in cæteris durior. Cornicula duo è fronte extant. Oculi satis à sese distant: post oculos hinc & inde serrata est testa.

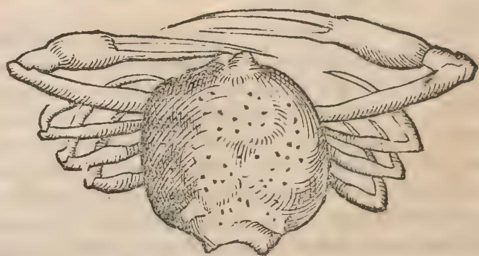
C In saxorum cauernulis degunt: &, si quem conspexerint, intro subeunt: itaque pedibus hærent, vt auelli vix possint. Metu vacui super saxa in sole apricantur. Id cancri genus in Agathensis litoris scopulis tantum vidi.

DE CANCRO BRACHYCHELO. RONDELETIVS.

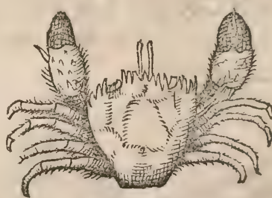
B INTER cancros qui circa Lerinum insulam capiuntur, is est quem hic depinximus: ex rubro nigricans, paruus, corporis figura ab alijs cancris nõnihil differente. corpus enim posteriore parte contra quam in cæteris latius est, anteriore acutius. Chelas duas habet valde breues & tenues, vnde βραχυχήλας nomẽ dedimus. His proximi pedes duo longissimi pro corporis ratione, crassi, acutissimi, vt videatur voluisse natura quod chelis detraxerat, pedum horum longitudine pensare: Iidem lanugine quadam obducti sunt. Terni qui sequuntur etiam longi sunt, sed tenues & læues. Supina pars aculeos habet. Rarissimus est alibi cancer in Lerino frequens.

DE CANCRO MACROCHELO.

CANCRI huius picturam Io. Kentmannus medicus doctissimus ad me dedit: nescio vbi nactus. Ego amplius de eo quam effigies præ se fert quod dicam non habeo. Macrochelum vel Leptochelum cognominare licebit, quod inter Cancros longissimæ ei tenuissimæque sint chelæ.

DE HIRSVTIS CANCRIS, RONDELETIVS.

Cancri hirsuti.

HIRSVTA sunt quædam cancrorum genera, varijs in partibus, alia in supina parte, alia in pedibus.

Paruorum hirsutorum genera tria.

Paruorum verò cãcrorum qui hirsuti sunt, differentias tres obseruaui. Prima est eorum qui chelas aculeatas habent, & in extremo nigrescentes. Cornicula duo: quæ sequuntur vtrinque partes, serratæ sunt. In testa media cordis humani figura expressa cernitur. Chelis pedibusque omnibus hirtis sunt.

2 Huic generi simile aliud est æque hirsutum, sed magnitudine differt. minus enim est superiore, & chelarum extrema nigricantia non habet.

3 Tertia differentia eorum est, qui secundis ita similes sunt, vt eosdem cum ijs planè esse diceres, dempta sola magnitudine: nisi oua in vtrisq; reperissem: quod facit vt credam specie differre, tamen, ob magnam cum secundis affinitatẽ, pictura horũ separata nil opus fuit.

C Tria hæc genera cum reliquis piscibus euerruntur, & ob exiguitatem prorsus negliguntur.

COROLLARIVM.

Cancris hirsutis Rondeletij adnumerandus videtur ille, quem Lupum marinum vulgo Romæ, alij somniolo vocant: quod eius crusta in puluerem redacta somnum inducat, alijs papilla pilosa vel castrāgiolo dicitur. Videtur non multum abludere à descriptione Maiæ: vt Cornelius Sittardus ad me scripsit, cui etiam iconem debeo.

DE CANCRO CORDIS FIGVRA.

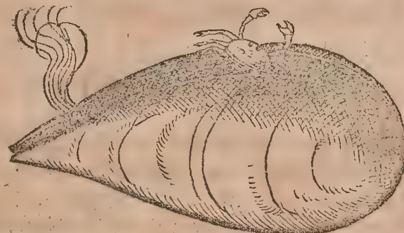
Rondeletius.

CANCER hic corporis trunco cordis figuram omnino refert, cornua duo habet è fronte prominentia, brachia duo breui forfice, quaternos pedes. Pelagius est & paruus, vix vnquam inter litorales inuentus: sed panagro ex alto mari cum Pelagicis piscibus in litus pertrahitur, neque admodum frequenter, quia ob exiguitatem facilè è retium maculis elabitur. In maiorum asellorum ventriculis huiusmodi cancros sæpe inuenimus.

DE CANCRIS PARVIS QVI IN ALIENIS TESTIS VIVVNT, RONDELETIVS.

Hi cum in pinnis degunt, priuatim pinnotheres dicuntur. Alij sunt Cancelli vel Scyllari, corpore oblongo, qui inanes tantum testas inhabitant: de quibus inferius seorsim.

C *In quibus testis aut conchis degant.*

CANCROS paruos in alienis testis hospitari Aristoteles prodidit, & idem experientia docet, non tamen in omnibus testis sine discrimine eos reperias, non in lepade, non in tellinis, non in conchulis, nunquam in mitulis marini stagni, sed in mitulis gurgitum, pinnis, pectinibus atque ostreis. Aristoteles: Innascuntur in testaceis quibusdam cācri albi, omnino parui: plurimi quidem in mitulis foliatis (ἐν τοῖς μυσὶ τοῖς πυελώδεσι) tum in pinnis quos pinnotheras vocant. Quinetiam in pectunculis atque ostreis, (λιμνοστρέοις,) verum nullum ij conspicuum capiunt incrementum. Piscatores aiunt cancros istos vna cum illis quorum testam inhabitant nasci. Athenæus in pinnis & conchis margaritiferis nasci ait, cuius locus emendatius, quam in vulgaribus codicibus legi hoc modo potest: Ὅσαι δ᾽ ἂν πέτραις ἢ σπιλάσι προσφυῶσι, ῥιζοβολοῦσι, κἀνταῦθα κ[illegible] ἐνοῦσαι τὴν μαργαρίτην γεννῶσι, ζῶσι (ζωογονοῦνται habet codex vulgatus) δὲ καὶ τρέφονται διὰ τοῦ προσπεφυκότος τῇ σαρκὶ μέρους, τούτου (τοῦ) συμπέφυκε τῷ τῆς κόγχης στόματι χηλὰς ἔχον καὶ νομὴν εἰσφέρον, ὃ δή ἐστιν ἐοικὸς καρκίνῳ μικρῷ, καλούμενον πιννοφύλαξ. Pinnæ quæ petris aut saxorum cauernis (πέτραις ἢ σπιλάσι) adhæserint, radices agunt, illic margaritam generant. Viuunt autem & nutriuntur per partem carni hærentem. Huius autem conchæ ori adnascitur animalculum chelas habens, & cibum assumens, quod cancro paruo simile est, & vocatur pinnophylax.

Lib. 5. de Hist. anim cap. [illegible].

Lib. 3.

Dicam quod sæpissime vidi. Cancri parui qui in ostreis reperiuntur, minores sunt, paruæ scilicet fabæ magnitudine, toto corpore candidi, præterquam in pronæ crustæ medio, quod rubescit. Qui in pinnis reperiuntur, maiores sunt, & magis rubri quam albi sunt, alioqui chelis pedibus, toto denique corpore tum inter se tum alijs omnibus cancris similes. A cancellis autem differunt, quod parui cancri viuentium pinnarum & ostreorum hospites sunt: cancelli inanes duntaxat testas & turbinatas subeunt, suntque longo corpore locustis non cancris simili. Cur cancelli in alienis testis habitent, postea exponemus, nunc de cancris paruis idem faciendum. Sunt qui miram bestiolæ (*Non cancro paruo, vt Rondeletius putat, sed simpliciter cancro Oppianus hoc adscribit. vide supra in Cancro marino D.*) hac in re prudentiam extollunt, inter quos Oppianus: Quum, inquit ostrea testas aperiunt, vt limum & aquam ad vitam sustinendam hauriant, cancer lapillum chelis arreptum in testas medias immittit: quo à claudendis testis cum ostrea impediuntur, cancer ingressus epulatur illic, & eorum carnem depascitur.

In ostreis. *In pinnis.* *A cancellis quid differ.* *Cur in alienis testis habitent.* *Lib. 2. ἁλιευτικῶν.* *Cancrum non arrodere ostrea.*

Ὄστρεα μὲν κληῖδας ἀναπτύξαντα θυρέτρων,
Πέπταται ἀγκοίνῃσιν ἐφήμενα πετραίῃσι.
Λέχριος ὀξείῃσι φέρει χηλῇσι μεμαρπώς.
Ὀστρέα, ἔνθεν ἔπειτα παρήμενος εἰλαπινάζει
Ἀμφιδύμους πλάστιγγας ἔχει σθένος, ἀλλ᾽ ὑπ᾽ ἀνάγκης
Ἰλὺν λιχμάζοντα, καὶ ὕδατος ἰχανόωντα
Καρκίνος αὖ ψηφῖδα παρὰ ῥηγμῖνος ἀείρας,
Λάθρη δ᾽ ἐμπελάσας, μέσσῳ δ᾽ ἐνεθήκατο λᾶαν
Δαῖτα φίλην, τὸ δ᾽ ἄρ᾽ οὔτι καὶ ἔμβυον περ ἐρύσαι
Οἴγεται ὄφρα θάνῃ τε, καὶ ἀγρευτῆρι κορέσσῃ.

Sed hoc fabulosum esse puto: nūquam enim mytulos, pectines, pinnas, ostrea in quibus sunt cancri, arrosa vlla ex parte reperias.

C *Fabulosum esse cancrum paruum [illegible] vescj quæ in pinnis [illegible] lis conchis quarum sunt hospites.*

Aliter Plinius qui scribit cancrum dapis assectatorem, pinnæ in capiendis pisciculis auxilio esse, & communi præda communiter cum pinna vesci: quem locum capite de cancello citauimus, item Athenæi locum illi plane similem. Oppianus quoque lib. 2. Halieut. scribit pinnam in magnis testis esse imbecillam, sine mente, sine astu: sed hospitem cancrum excipere à quo nutriatur & custodiatur, vnde pinnophylax vocatus est. Quum igitur piscis testam subit, pinna morsu à cancro admonita, testam claudit, prædamque communem depascuntur.

Ὄστρακον αὖ βυθίας μὲν ἔχει πλάκας, ἐν δέ οἱ ἰχθῦς
Οὔτέ τι μητίσασθαι ἐπίσταται οὔτέ τι ῥέξαι
Καρκίνος ἐνναίει, φέρβει δέ μιν ἠδὲ φυλάσσω,
Ἰχθῦς ἔνδον ἵκηται, ὃ δ᾽ οὐ φρονέουσιν ἀμύξας
Ὄστρακα συμπατάγησε, καὶ ἔνδοθεν ἔφρασατ᾽ ἄγρην
Πίννη ναιετάει κεκλημένος· ἡ μὲν ἄναλκις
Ἀλλ᾽ ἄρα οἱ ξυνόν τε δόμον, ξυνήν τε καλύπτρην
Τῷ καὶ πιννοφύλαξ κικλήσκεται. ἀλλ᾽ ὅτε κόχλου
Δήγματι κερδαλέῳ πίννην ἔλεν. ἡ δ᾽ ὀδυνήσιν
Αὐτῇ τ᾽ ἠδ᾽ ἑτάρῳ, ξυνὸν δ᾽ ἅμα δεῖπνον [illegible].

Sed hæc omnia fabulosa esse, inde necessario efficitur, quod neque pinnæ, neque mytuli, neque ostrea piscium carne pascantur, sed aqua tantum & luto.

Squillæ parua. Quod ab his autoribus cancro paruo tribuitur: idem à Cicerone squillæ paruæ, sic enim καρίδιον Aristotelis interpretatur: quæ squilla parua etiam in pinnis reperitur, quemadmodum & cancer paruus, testibus Aristotele & Plinio, vt capite de cancello docebimus. *Cicero.* Ciceronis hæc verba sunt libro 2. de Natura deorum. Pinna verò (sic enim Græce dicitur) duabus grandibus patula conchis cum parua squilla societatem init comparandi cibi. Itaque cum pisciculi parui in concham hiantem innatauerint, tum admonita à squilla pinna morsu comprimit conchas, sic dissimillimis bestiolis communiter cibus quæritur, in quo admirandum est congressune aliquo inter se, an iam inde ab ortu natura ipsa congregata sint. Quæ eadem ratione falsa esse conuincuntur. quî enim cibo eodem vesci possunt squillæ paruæ & pinnæ, cum squillæ pisciculorum carne vt crustata omnia viuant, pinnæ verò nullo modo, sed aqua tãtum & luto? *Verior caussa cur pinnas & ostrea cancri parui subeant.* Cur igitur in pinnis & ostreis cancri parui reperiuntur? Quia cum omni generi animantium à natura tributum sit, vt se vitamque tueantur, vt pastum & latibula quærant: cancri parui molliore testa tecti, & ideo iniurijs magis opportuni, concharum caua subeunt, vt illic tanquam in specubus & antris tutius degant. Quare non solum in testis, sed etiam in spongiarum cauernulis, in saxorum rimis, in externis testarum, quibus ostrea tecta sunt, cauis, sæpissime cancros paruos reperi. Nec immerito dubitat Cicero congressu ne aliquo inter se, an iã inde ab ortu natura ipsa congregata sint. Piscatores, inquit, Aristoteles, cancros paruos nasci confirmant, vna cum illis, quorum testam inhabitant. *Lib. 3.* Athenæus de cancris & pinnis loquens: φασὶ δέ τινες καὶ συγγεννᾶσθαι αὐτὰ αὐτοῖς, καὶ ὡς ἂν ἐξ ἑνὸς σπέρματος γίνεσθαι. Aiunt quidam pinnas & cancros paruos simul generari, & tanquam ex eodem semine fieri. Ego verò cum cancros paruos in pinnis & ostreis sæpissime ouis turgentes viderim, affirmare audeo non sponte ex limo aquaue vt testacea, sed ex coitu maris & fœminæ, & ex ouis prouenire. Quare vel in testis pariunt, vel stato tempore testas egrediuntur, & coeundi & oua pariendi gratia. Hactenus de cancris paruis.

DE PINNOPHYLACE, BELLONIVS.

In latiore & capaciore Pinnæ parte, quæ in sublime attollitur, plerunque tres pinnoteres videas, aliquando duas, vt plurimum vnam. Frustra creditum est Pinnam pisciculis ali, morsuque à Pinnophylace admoneri, concludere conchas, & intus pisces exanimari. Quod siquidem verum esset, oporteret omnibus intus inesse Pinnophylacem: sed decem aperies, antequam vnum Pinnophylacem comitem reperias.

COROLLARIVM.

Pinnoteres, Πιννοτήρης, idem qui pinnophylax, ὁ τῆς πίννας (πίννης) φύλαξ, id est pinnæ custos, Suidas, Hesychius & Varinus. Est autem masculini generis, non fœminini vt quidam vsurpat. Athenæus etiam ex Chrysippo πιννοτήρην scripsit per τ. nimirum ἀπὸ τοῦ τηρεῖν καὶ φυλάττεσθαι τὴν πίνναν. Massarius & Rondeletius pinnother scribunt in tertia declinatione, t. aspirato, nescio quam recte. ex Plinij codicibus vulgatis quidam t. aspiratum habent, alij non. Nunquam nascitur (inquit) pinna sine comite, quem pinnoterem vocant, alij pinnophylacem. is est squilla parua, alibi cancer dapis assectator. Apud Aristotelem de hist. 5. 15. legimus, οἱ καλούμενοι πιννοθῆραι, quod si mendosum nõ est, rectus singularis fuerit, ὁ πιννοθήρας, ἤγουν καρκίνος ὁ ἐν τῇ πίννῃ θηρῶν, hoc est in pinna venari solitus cancer. Germanice hic cancer paruus vocari poterit, *ein kleiner Meerkrab*: cancellus verò, de quo mox dicetur, voce diminutiua *ein Meerkrable*: vt eadem sit horum nominum ratio ac differentia in sermone nostro, quæ Græcis inter καρκίνον μικρὸν & καρκίνιον, id est cancrum paruum & cancellum. Vel potius cancer ille paruus vtroque modo ex iam dictis Germanice appelletur: cancellus vero *ein Meerkrebsle*, vt nõ solum paruitas eius, sed etiam corporis figura oblongior qua astacum refert, simul indicetur. Pinnophylacem Aristoteles scillaron quoque & scillarion vocauit, & καρίδιον. Theodorus pro vtroque squillam paruam reddidit, Plinium secutus, Vuottonus. sed Rondeletius hæc nomina diligentius distinxit. Rondeletius in squilla parua scribit σκύλλαρον genere neutro per y. Sed scyllaros mihi genere masculino dicendum videtur: Τοῦτον δὲ καλοῦσι σκύλλαρον Aristoteles historiæ 4. 4.

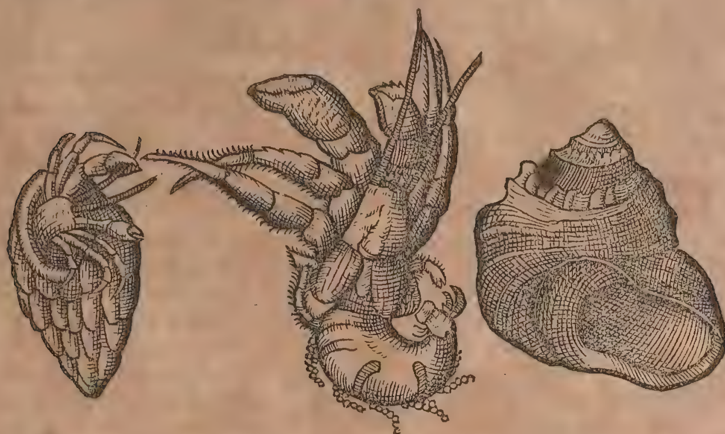
C Theophrastus de causis. 2. 24. postquam de visco, & polypodio, quæ arboribus innascuntur egisset, subdit, sic esse natura comparatum vt hæc non nisi in aliis valeant prouenire: sicut & animalia quædam non nisi in alijs possunt creari, ceu quæ in conchis (ἐν ταῖς πίνναις,) atque in cæteris aptis præstare animalibus pabulum. Et mox, Neque enim vita fortasse conchis posset seruari, nisi opera cancri. Patrem aut hominem qui se ipse non curet, sed à domesticis & propinquis curetur volentes significare, pinnam & cancrum pingunt Aegyptij. hic enim carni pinnæ velut agglutinatus manet: vnde & ex consecutione nominis πιννοφύλαξ, quasi pinnæ custos vocatur. Hæc quidem plane hiat in concha esuriens: quod si interim pisciculus aliquis irrepserit, mordet (vellicat) cancer forcipe pinnam. quod sentiens ea concham claudit, atque ita pisciculum venatur, Orus in Hieroglyphicis 2. 109. Eadem vero Aelianus, cuius verba in Pinna referam. Item Plutarchus, Is, inquit, quo de scribendo atramenti plurimum Chrysippus consumpsit, pinnotheras, primas in omnibus huius & physicis & moralibus libris habens. (Nã spongiotheram non vidit, alioqui haud taciturus.) Pinnotheras igitur cancrorum de genere est, pinnæ semper adhærens, ac ad concham huius atriensis instar excubans. hiare quippe pandique tantisper sinit, dum pisciculi quos capi posse speret, irrepserint. ibi pinnæ carnem vellicatu leni stringit, ac intra fauces ipsius proripit sese. illa mox concham comprimit. prædam postea intra claustra captiuam in cõmune partiuntur & vorant. Et Cicero lib. 3. de Finibus, At illa quæ in Concha patula pinna dicitur, isque qui enat è concha, qui quod eam custodiat, pinnoteres vocatur: in eamque quum se recipit, includitur, vt videatur monuisse vt caueret.

Ὁ πιννοτήρης οὗτός ἐστι τοῦ γένους Ὁ σμικρότατος, Aristoph. in Vespis de Carcini poetæ filijs ludens.

DE CAN-

DE CANCELLO, QVI IN TVRBINATIS: ET SCYLLARO, QVI BREVIOR EST, ET IN NE- *ritis habitat*, *Rondeletius.*

Cancellus in testa. *Cancellus nudus.* *Testa vacua.*

QVI cancelli figuram diligentius inspexerit, astacis annumerandum dixerit: qui cancelli nomen audierit, cancrorum potius generi: nam Galenus † cancris minimis comparat. Alius locustis subijciendum esse contendet, quod similem esse τοῖς καραβοειδέσι dicat Aristoteles lib. 4. de hist. anim. cap. 4. alio loco idem cum testaceis recenset. Nos † hoc loco reponere voluimus, vt medius esset inter crustatos, qui longo sunt corpore (hos enim καραβοειδεῖς vocat Aristoteles lib. 5. cap. 15.) & cancros. inest enim in eo, quod & locustis & cancris simile sit. Inter ostracoderma vero referri non potest, quia testas non suas ingrediatur: quemadmodum aliquando & spongias, si quando foramen in eis capax nancisci possit. Eum Aristoteles καρκίνιον vocat, nostri bernard l'ermite. eremitam quidem, quod alios fugiens, in testa perinde ac in solitudine viuat. bernardum autem, quod plebs nostra bernardos etiam vulgari prouerbio fatuos esse dictitet: fatuumque esse cancellum, qui crusta tectus, chelas habens, quæ ad vitam tuendam satis esse possent, alienas domos quærat, in quibus latens viuat. Quod si non hæc solum, sed posteriores etiam cancelli partes spectaueris, prudentem esse iudicaueris, qui nudas & iniuriæ valde opportunas partes dura & firma testa muniat. Ligures brancha vocant vel branchna, Prouinciales bious cambus. Nos primum testam vacuam, deinde cancellum nudum repræsentamus, vt melius particulæ omnes perspici possint: tum cancellum in testa, parte priore exerta, altera latente.

A — *Et primum quod sit medius inter astacos & cancros.* — † *Lib. 3. de fac. aliment.* — † *Nos Rondeletii ordinem non seruauimus.*

Huius descriptionem quam maxime dilucide poterimus proferemus ex Aristotele, qui in minuto animali explicando diligentior videtur fuisse, quam in multis aliis explicatu alioqui dignissimis. Cancellus, inquit, quodammodo inter crustata & testacea animalia ambigit. natura enim ijs quæ specie locustarum sunt, similis est, & ipse per se nascitur: quatenus verò testas ingrediatur illicque viuat, testaceis similis est. Quare cancellus inter hæc anceps videtur esse. Forma autem araneis similis est, præter partem capiti & pectori subiectam, quæ in cancello maior est. cornicula duo rufa tenuia gerit. subiacent oculi duo longi, qui nunquam intus conduntur, neque occluduntur veluti in cancris, sed semper eminent: ijs subest os, circa quod veluti capillamenta quædam plura. His subiuncti sunt pedes duo bisulci, quibus ori cibũ admouet: bini alij vtrinq; hærent lateri, & tertius paruus. Thoracis inferior pars mollis tota, & dissecta pallida est intus. ab ore meatus vnus est ad ventrem: excrementi, nullus est, qui appareat. pedes & thorax duri sunt, minus tamen quam in cancris. Nexu nullo testis adhæret purpurarum modo & buccinorum, sed libere & facile hinc migrat. Hæc Aristoteles, qui alio etiam in loco hæc de cancello: Initio gignitur ex terra & limo cancellus. deinde in vacuas testas ingreditur: vbi cum accreuerit, in ampliorem testam subit, videlicet aut neritæ aut turbinis, & aliorum huiusmodi. sæpe etiam parua buccina. ingressusq; eam circumfert, ibidem nutritur & augetur, deinde capaciorem petit.

B — *Lib. 4. de Hist. anim. cap. 4.* — *Lib. 5. de Hist. cap. 15.*

Obseruandum est Aristotelem alterum hospitis alienarum testarum genus facere. Longior est, inquit, qui in turbinibus, quam qui in neritis viuit. Genus igitur illud diuersum in neritis habitans, cætera quidem simile est, sed ex pedibus bifidis dexter paruus est, sinister magnus, quo magno potissimum graditur. Idem genus in cõchis reperitur, quibus vt cancelli adhæret. Id genus vocant κάμμορον. Et paulo post: Quibus sinister pes grandior est, ij nunquam turbinatorum hospites sunt, sed neritarum duntaxat. Libere dicam quod diu multumq; obseruaui, sola corporis longitudine duo hæc cancellorum genera differre puto, vt cancellus turbinatorum hospes longior sit, quia eorum testa longior sit: neritarum, breuior: quia neritarum testa est læuis, ampla & rotunda.

A — *Lib. 4. de Hist. cap. 4.* — *Genus alterum in neritis, breuius. Scyllarus.*

Quantum ad pedum bisulcorum longitudinem attinet, in omnibus cancellis quos plurimos vidi, semper sinistrum pedem crassiorem dextro perspexi, quod non fortuito sed certa ratione mihi videtur contingere. Cum enim viuant in testa circa corporis medium complicati, quantum dextræ parti compressæ alimenti ac proinde incrementi decedit, tantum sinistræ liberiori & laxiori accrescit. (B)

Præterea videtur Aristoteles tertium genus constituere, quum dicit: Sunt inter cochleas, quæ intra se bestiolas habeant astacis paruis similes, qui vel in fluminibus gignuntur, sed ea differentia, vt præmollem intra suam testam carunculam habeant. Forma qualesnam sint, ex dissectionibus contemplare. Quæ quanuis ita sint, vnica tamen descriptione contentus ea tria non admodum differre sensisse videtur, earumque paucas & non insignes differentias esse.

A — *Ibidem. Genus tertium.*

In mitulis, & pinnis & ostreis cancri valde minuti nascuntur, de quibus nonnulli ea quæ prius ex A- A

 ristotele

Cancri parui à cancellis diſtinguuntur, quos aliqui confundunt.

riſtotele protulimus, intelligenda eſſe opinantur: verum toto cælo aberrant. Nam cancris iſtis quadrare hæc nullo modo poſſunt, ſcilicet cornicula duo tenuia, rufa: ijs enim prorſus carent. oculi ſemper eminentes, cum in cancris modò emineant, modo condantur. præter pedes duos bifidos, duo alij vtrinq; & tertius paruus: thoracis pars inferior tota mollis. Hæc inquam paruis cancris non conueniunt. His & illud accedit, quod cancelli ſine teſta nati in alienam ingrediuntur: deinde grandiores facti ſubinde teſtas mutant, in ampliores ſcilicet migrantes. Cancri parui eodem Ariſtotele autore in teſtis nati nullum perſpicuum accipiunt incrementum, vt ſubinde teſtas mutare ijs neceſſe ſit corporis magnitudini accommodatas. Poſtremo cancelli & cancri parui in varijs (*diuerſis*) teſtis habitant, vt eodem in loco tradit Ariſtoteles. Abſurde igitur faciunt, qui paruos cancros, quos in oſtreis viderint, Ariſtotelis καρκίνια eſſe putant. Plinius etiam pinnotheris ſiue pinnophylacis nomine & cancrum paruum, & τὸ καρκίνιον, id eſt, cancellum Ariſtotelis confudiſſe videtur contra Ariſtotelis ſententiam. Sic enim ille quum de cancris loquitur: Pinnother autem vocatur minimus ex omni genere, ideo opportunus iniurię. Huic ſolertia eſt inanium oſtrearum teſtis ſe condere, & cum accreuerit migrare in capaciores. Quum ex cancris minimum dicit, manifeſtum eſt locum hunc Ariſtotelis expreſſiſſe: Ἐμφύονται δὲ ἐνίοις τῶν ὀστρακοδέρμων καρκίνοι λευκοὶ, τὸ δὲ μέγεθος πάμπαν μικροί· πλεῖστοι μὲν ἐν τοῖς μυσὶ πηλώδεσιν, ἔπειτα καὶ ἐν ταῖς πίνναις οἱ καλούμενοι πιννοθῆραι. Quum verò dicit inanium oſtrearum teſtis ſe condere, &c. hunc interpretatus eſt: Τὸ δὲ καρκίνιον γίνεται μὲν τὴν ἀρχὴν ἐκ τῆς γῆς καὶ ἰλύος, εἶτα εἰς τὰ κενὰ τῶν ὀστράκων εἰσδύεται, καὶ αὐξανόμενον μετεισδύει πάλιν εἰς ἄλλο μεῖζον ὄστρακον. At quamuis τὸ καρκίνιον ἐκ τοῦ καρκίνου hypocoriſticon ſit nomen, tamen, apud Ariſtotelem valde differunt beſtiolæ duæ ὁ καρκίνος μικρὸς & τὸ καρκίνιον, id eſt, cancer paruus & cancellus: vt ex ſuperioribus liquet, maxime cum ille minimus ſit, & in pinnis & nonnullis alijs naſcatur, & ſedes non mutet, quia nunquam accreſcat, nec in inanibus habitet: cancellus verò non adeo paruus, & per ſe naſcatur, & augeſcat, & ſubinde in alias teſtas migret, eaſque inanes.

Plinium etiam videri confudiſſe.
Lib. 9. cap. 31.
Lib. 5. de Hiſt. anim. cap. 15.

Lib. 9. c. 42.
Pinnother à Plinio etiam ſquilla parua dicitur, & cancer dapis aſſectator.
Cancellum etiam Ariſtotelem pro cancro paruo alicubi impropriè poſuiſſe.

Alio in loco Plinius pinnotherem ſiue pinnophylacem facit ſquillam paruam & cancrum, (*cancrum paruum*) propius hîc Ariſtotelis mentem ſecutus. Concharum generis eſt pinna, naſcitur in limoſis, ſubrecta ſemper, nec vnquam ſine comite, quem pinnotheren vocant, alij pinnophylacem: id (is) eſt ſquilla parua, alibi (*id eſt in alijs pinnis*) cancer dapis aſſectator. Quæ ex Ariſtotele lib. 5. de hiſt. anim. cap. 15. ſumpta ſunt: Αἱ δὲ πίνναι ὀρθαὶ φύονται ἐκ τοῦ βυσσοῦ, ἐν τοῖς ἀμμώδεσι καὶ βορβορώδεσιν. ἔχουσι δ' ἐν αὐταῖς πιννοφύλακα, αἱ μὲν καρίδιον, αἱ δὲ καρκίνιον· οὗ στερισκόμεναι διαφθείρονται θᾶττον. quo loco τὸ καρκίνιον ἀντὶ τοῦ καρκίνου μικροῦ, id eſt, pro cancro paruo non pro cancello antea deſcripto locuſtis ſpecie ſimili vſurpatur. pugnātia enim ſcriberet Ariſtoteles, qui cancellum in inanibus teſtis habitare ſcripſit. De paruo autem cancro mentionem hîc fieri clarè oſtendit Ariſtoteles, quum mox ſe explicans ſubdit: Ἐμφύονται δ' ἐν ἐνίοις τῶν ὀστρακοδέρμων καρκίνοι λευκοὶ, τὸ δὲ μέγεθος πάμπαν μικροὶ, πλεῖστοι μὲν ἐν τοῖς μυσὶ πηλώδεσι, ἔπειτα δὲ ἐν ταῖς πίνναις οἱ καλούμενοι πιννοθῆραι. Horum duorum diſcrimen ex ijs quæ antea fuſius tradidimus perſpicuum eſt.

Plinium duos Pinnophylacas facere cancrum paruū, & ſquillam paruam.

Quod vero Plinius loco proxime citato duos pinnotheras ſiue pinnophylacas faciat, τὸ καρίδιον, id eſt, ſquillam paruam ſiue ſquillulam, & cancrum paruum, non cancellum (quem eremitam appellari diximus, ꝙ non cum pinna aut vllo alio, verum ſolus in teſta aliena habitet) confirmo ex Athenæo, apud quem eadem plane leguntur de cancro pinnothere, quæ apud Plinium de cancro dapis aſſectatore. Plinij verba ſunt, Alibi cancer dapis aſſectator. Pandit ſe pinna, luminibus orbum corpus intus minutis piſcibus præbens. Aſſultant alij protinus, & vbi licentia audacia creuit, implent eam. Hoc tempus ſpeculatus index, morſu leui ſignificat. Illa ore compreſſo quicquid incluſit exanimat, partemq; ſocio tribuit. Athenæus: Chryſippus Solenſis (inquit) in quinto de honeſto & voluptate, ait: Pinna & pinnoteres operas mutuas præſtant, ſeorſum viuere non poſſunt. pinna ex oſtreis eſt, pinnoteres cancer paruus. pinna teſtam pandit ingredientes piſciculos obſeruans, pinnoteres adſtans ſiquid ſubierit, morſu pinnæ ſignificat: quæ demorſa, teſtam claudit: eoq; ꝙ incluſum ſit communiter veſcūtur. Vides quod καρκίνιον dixit Ariſtoteles loco poſtremo citato, cancrū dici à Plinio, à Chryſippo καρκίνον μικρόν. Quæ omnia huc ſpectant, vt admoneam diligenter animaduertendum eſſe in legendis his Ariſtotelis & Plinij locis, diſtinguendas eſſe beſtiolas duas quæ ijſdem vel ſimilibus nominibus nuncupantur, ſcilicet καρκίνιον, id eſt, cancellū pro eo quem initio capitis depinximus, (quem eremitam vulgo nominamus,) qui locuſtis ſpecie ſimilis eſt: & cancellum pro cancro paruo cancris figura omnino ſimili, qui pinnoter ſiue pinnophylax eſt & dicitur: quorum priorem τὸ καρκίνιον ſemper vocat Ariſtoteles, alterū ſæpius, τὸν καρκίνον μικρὸν, ſemel tantum quod ſciam καρκίνιον.

Lib. 3.

Concluſio.

His illud addam: Hermolaum Barbarum non recte quod ſequitur annotaſſe apud Plinium loco proxime citato: ſquilla parua, hoc eſt cancellus quē Græci vocāt καρίδιο: ſubditur enim, Alibi, inquit, cancer, dapis aſſectator. Hoc ſecuti, opinor, qui lexica Græca concinnarunt τὸ καρίδιον cancellum perperam interpretantur. Nam τὸ καρίδιον ſquillulam ſiue paruam ſquillam ſignificat, diminutiuum nomen τοῦ καρίδος, quam ſquillam eſſe conſtat: quæ ſpecie differt à cancello ſiue cancro paruo, vt ex antedictis liquet, qui καρκίνιον vel καρκίνος μικρὸς nominatur. Neq; vero Plinius idem vult eſſe ſquillam paruam & cancrum, ſed duo diuerſa quæ pinnam cuſtodiant, ſcilicet ſquillam paruā in quibuſdam pinnis reperiri, cancrum paruum in alijs cibi cauſa, vt ex Athenæo comprobauimus.

Herm. Barbarus cancellū cum ſquilla parua confundit.
Καρίδιον.

C

Non modo cancrum paruum quod Ariſtot. ſcribit: ſed cancellū quoque in ſpongiarum cauernulis latere & viuere.

Scribit Ariſtoteles lib. 5. de hiſt cap. 16. pinnophylacas etiam in ſpongiarum cauernulis reperiri: Naſcuntur etiam in ſpongiarum cubilibus pinnophylaces, ſimiles araneo paruo: qui aperiendo claudendoque piſciculos venantur: aperiunt antequam ingrediantur, claudunt & contrahūt cum ingreſſi fuerint. Hæc de cancro paruo dicta ſunt, ſed idem etiam cancellus, id eſt eremita noſter facit: in ſpongiarū enim cauernis latet & viuit: eius rei oculatus ſum teſtis. Vidi primum cancellum captum non procul ab Aquis mortuis in eo ſpongiarum genere quod denſiſſimum eſt: deinde & alios plures in eodem ſpongiarum genere.

D

Cancellus cur quærat alienas domos, teſtas turbinatorū & ſpongiarum cau...

Hanc autem ob cauſam cancellus alienas domos quærit, quod poſteriorem corporis partem mollem habeat, & integumento externo egentem: læui quidem, ne lædatur: & non hærente, vt mutare poſſit, quodq; ſecum trahere queat cibi quæritandi cauſa. Nunquam igitur cancellum in ſaxorum rimis & cauernis reperias tum quod ſaxa intus aſpera, tum quod immobilia ſint: contra in turbinatis frequentiſſime. quia eorum medijs partibus, circa quas teſtæ volumen clauiculatim intorquetur, (eas Dioſcorides

rides ἴδνια vocat,) cancellorũ mollis cauda cedens implicatur & alligatur, vt testas circumferre possint. Similiter secundum spongiarum cauarum & intus leuium sinus cauda contorquetur, & accommodatur vt eas trahere possint: nam ob densitatem pauciore aqua sunt imbutæ, ideoq; leues, & in litore alũtur sæpius saxis non hærentes. Cancelli qui in huiusmodi spongijs viuunt, ingratum & pisculentum odorem resipiunt, quem à spongia contrahunt. spongiæ enim genus illud prædurum atq; asperũ autore Aristotele τράγος nominatur, lutoq; alitur. Reliqui cãcelli q. in testis viuũt, hui⁹ odoris sunt expertes.

Lib. 2. cap. 6.

Lib. 5. de Hist. cap. 16.

Hæc de cancello satis essent, nisi pauca, quæ Aristoteles in descriptione omisit, supplere oporteret, vt integra de cancello historia habeatur. B Cancellus ex crustaceorum est genere, locustis vel astacis similis. corpore enim longo est: cornua longa, tenuia flauaq; habet. totum corpus ex rubro flauescit. Chelarum quarum alteram crassiorem esse diximus, scissura parua est, qualis in hirsutis cancris spectatur: præter chelas pedes duos vtrinq; magnos, incuruos & acutos cum chelis & capite foras effert, quum ingredi vel pisces capere vult. Duo alij vtrinq; hirsuti, molles intus latent, quibus innixus corpus intro trahit. Pars posterior nullis tabulis constat, sed cute duntaxat: ob id ab Aristotele mollis dicitur. sed ad eam firmandam certis interuallis dissitas lineas tres habet, latas, durioris substantiæ. Corporis extremum duas pinnas tenues, breues, molles, in lateribus sitas gerit. In eiusdem extremi supina parte excrementi meatus cernitur, quem si digitis comprimas, excrementum emitti videas: quo meatu cancellum carere non affimat Aristoteles, sed non euidentem esse ait: quod facit vt credam Aristotelem, non tam diligenter cancellum à testa nudum, quàm eâdem opertum, spectasse. nam meatus is in cancello testa spoliato perspicuus est. Magis auget suspicionem quòd de ouis nihil dixerit, quæ ex parte interna pendent per latera, tanquam racemi vel globuli filo annexi, imò crediderit ex terra limoq; non ex ouis generari. At nos æstate cancellos cum ouis vidimus, eaq; differentia mares à fœminis aperte distingui, quod eodem tempore hæ oua haberent, illi minimè. C Ex quibus efficitur ex coitu maris & fœminæ nasci, non sponte vt testacea. Neq; dicendum à coitu omnino præpediri quòd testa integantur. Nam quemadmodum testas suas deserunt, vt in capaciores transeant, ita statis temporibus natura ad coitum incitante testis se exuunt, vt corpora commisceant.

In timore tam citò in testam suam se recipiunt, vt ea sonũ edat: itaq; occultantur, vt caput intra chelas lateat, nihilq; è testa emineat preter cornua. D

In saxosis locis versatur, & in litorib. carne, luto, deniq; ijsdẽ vescitur quib. crustatorum genera. C

Cancellos Galenus lib. 3. de fac. alim. καρκινάδας appellat. ζωΰφια δ' ἐστὶ ταῦτα, πάνυ σμικροῖς καρκίνοις ἐοικότα, ξανθὰ τὴν χρόαν. Parua, inquit, sunt animalia, flauo colore, minimis cancris similia. A Quòd parua sint animalia, quòd flauo colore hæc cancello nostro perappositè quadrant: quòd minimis cancris similia sint, non item. sunt enim locustis, vel astacis similiora quàm cancris, nisi cancri nomine vniuersè crustata omnia complectatur. Idem Galenus scribit, mullos cancellorum esu deteriores fieri: Αἱ γοῦν τρίγλαι, τὰς καρκινάδας ἐσθίουσαι, καὶ δυσώδεις εἰσί, καὶ ἀηδεῖς, καὶ δύσπεπτοι, καὶ κακόχυμοι. *Ibidem.* Id de cancellis qui in spõgijs quæ τράγοι à fœtido odore nominantur, rectè intelligetur: ac de cancellis alijs qui in cœnosis litoribus degunt, paruiq; sunt: nam sunt aliquando qui ad astacorum fluuiatilium magnitudinem accrescãt.

Lutum olent, marinum odorem resipiunt, difficilè concoquuntur, succum salsum & vitiosum gignunt, à piscatoribus prorsus negliguntur: F Denique nomine eremitę, & moribus celebriores sunt, quã vlla alia laude. Nos tamen in eo explicando prolixiores fuimus, quia res minutæ etiam diligentiam postulant, & à multis sæpius ignorantur.

DE EODEM, BELLONIVS.

Partim locustarij est, partim etiam testacei generis cancellus: in quo non minore admiratione dignus est, quàm eques. B G Nam quum oblongus sit, ac seorsim nasci solitus, tamen in vacuis aliorum exanguium testis vitam traducit, modo has, modo illas petens: atq; vbi vnam conspurcauit, tum ad aliam se transfert. Neritas enim ingreditur aut Turbines, sæpe etiam Buccinas & Murices, atque adeò omne genus cochlearum. Pomatiæ limacis molem rarò excedit. per littus graditur in sicco, suam testam ferens, viuitq; multos dies sine aqua.

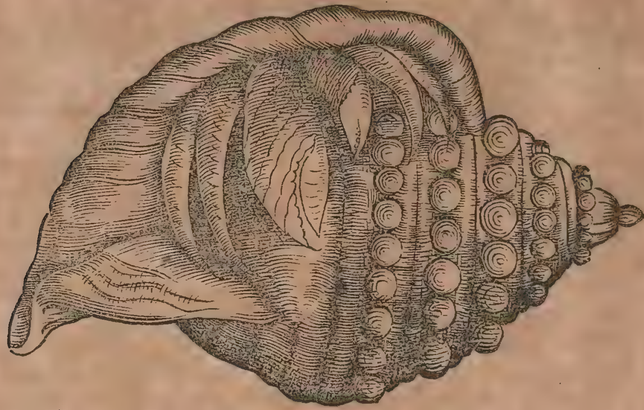
Pedibus vtrinq; ternis brachiatur villosis: quorum duo anteriores seu priores brachijs forcipibus bisulcis constant, quibus cibum ori admouet. B Crusta dura pro cute vestitur, rubra, nunc cyaneo, nunc cæruleo, nunc fuluo, nunc rubro diluta. Duo illi pedes vtrinq;, qui brachia subsequuntur, vnguibus in extremo oblongis & aduncis vallati sunt. Cirrhos antè quidem duos, rubros, sub oculis (Carabi modo) gerit: oculos instar Astaci elatos, quos porrigit ac contrahit, maculis albis distinctos. In summa, eius superior pars, Cancri refert effigiem, inferior autem turbinis, quam in cochlearum clauiculis inserit: cùm tamen Locustæ caudæ similis sit. Tabellis enim loricatur duris, sed obsequiosis: in quibus vtrinq; veluti pinnas duas habet. Extremum verò caudę pinnulis tribus, vt & Cancri, præditum est. Dentes osseos vt Carabus habet, quibus escas comminuit. Cùm autem prædam venatur, totam anteriorem partem suo domicilio exerit, & tunc similis araneis apparet: sed partem capiti & pectori subditam vastiorem quàm Araneus ostendit. Ab ore œsophagus tenuis, vt filum ad stomachum protenditur. Intestina eius bis tantùm reuoluuntur: ac qui in eius stomacho viridis humor spectabatur, is in intestinis apparet candidus.

Edulis non est, sed est ipse alijs piscibus gratissimum obsonium, Iulidibus, Channis, Orphis, Percis, & id genus saxatilibus. F

Quamobrem piscatores cancellos plurimùm appetunt, quos suis cochleis nudatos, ac viuos hamo impositos, suis calamis appendunt. E hoc enim modo magnam saxatilium piscium capturam faciunt. Quod Oppianus multis versibus commodè explicat, quos hoc loco producere minimè opus esse videtur.

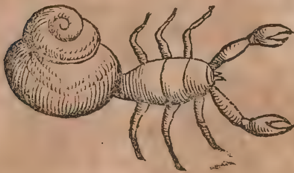
COROLLARIVM.

Cancelli in buccino effigies, quam olim Cornelius Sittardus mihi communicauit.

A Cancellus (vt idem Sittardus ad me scripsit) hic est extractus ex cochleari domuncula, expetitus in cibis. frequentissimè capite adnascitur buccino, ita vt vi extrahendus cancellus sit quodammodo: quod Valerius Cordus & ego experti sumus cum plures in mari cepissemus apud portum Liburnum vbi copiosissime visitur, non procul à littore maris Ligustici inter saxa.

Scyllarus siue Cancellus in Nerite concha, Venetijs ad me missus.

Cancellus alius oblongus astaco fl. similis, quem & ipsum Sittardus misit: referendus ad tertium genus cancelli à Rondeletio memorati.

Cãcellus Grecè καρκίνιον: Oppiano (Galeno Æliano) καρκινὰς vocabulo dactylico oxytono fœminino, eo quoq; (vt videtur) diminutiuo, quanquam Grammatici nullam huiusmodi diminutiuorum formã ostendant, nam in ᾶς circumflexum quæ afferunt, Ζηνᾶς, Μητρᾶς, pro Zenodoro, Metrodoro, masculina sunt. etsi verò vox καρκινὰς magis poetica videri potest, quàm καρκίνιον: tamen Ælianus quoq; & Galenus ea sunt vsi. Hispanicè (vt audio) Cangréio dicitur. Germanicè vocari poterit *ein kleiner Meerkrebs, Meerkrebsle*. Vide supra in Corollario de Cancro paruo A. Albertus Magnus de cancello agens ex Aristotelis de hist. libro 4. cap. 4. Hoc animal (inquit) simile est araneæ, & etiam apud nos vocatur aranea maris. Et sunt illę conchę, quæ sunt rotundæ, magnæ & paruæ: habentq; in parte stricta quasi duas auriculas vtrinque. tales ferre consueuerunt peregrini in peris suis, peregrinationis peractæ signum, quibus ille verbis cancellos & pectines conchas confundere videtur.

B Dalmatia, Istria, & paludes nostræ Venetæ, plurimũ abundant cancellis, Massarius. Oblõgior est (inquit idem) qui turbinẽ subit, quam qui neriten. genus enim diuersum est, quod in nerite degit: cætera quidem non absimile, sed dextrum bifurculatum pedem paruum habens, cum læuum grandiusculum habeat. cuius rei causa est, quoniam turbines omnes si erectos componas, vt pars tenuior & acutior cælum suspiciat, & pars amplior terram despiciat, hiaturam obtinent à sinistris: quamobrem cum lęuus pes sine impedimento liber sit, & exerceri possit, suscipere facilius incrementum potest: dexter verò cũ restrictus & impeditus sit, neq; ita commodè vt læuus exerceri possit, augeri minime valet: quã quidẽ rationem Aristoteles cum quarto de historia cancellũ ita describeret, non assignauit, Hæc ille. Cancellum etiã ipse in Adriatico natans reperi in concha muricata: caput solum & pedes, & parum quiddam in extremo caudę (tres articuli videlicet) crusta muniuntur: totus reliquus alueus, nudus mollisq; est. similitudinem, anteriori presertim parte, cum cancro fluuiatili habet, oculos in corniculis eminentib. geminas prætendiculas, forcipes breues. Caudam in postrema conchæ parte condit, caput anterius habet, & pedes prætendit, atq; ita concham gerens obambulat: potest autẽ se totum sic in penetralia conchę recondere vt nihil eius apparet. Pedes quos ambulãdo pretendit, partim rubent, partim cerulei sunt, hirsuti. Cum in mari supra saxum cepissem, domum relatam concham, decoxi, vt extraherẽ cancellum. extractus odore, colore, saporeq; fluuiatilem referebat.

Cancelli parua sunt animalia, flauo colore, minimis cancris similia, Galenus.

C D Ex Æliano & Oppiano: Nudi primum cancelli nascuntur: deinde conchas & domicilia ad habitandũ deligunt, easq; secum gestantes munimento sibi, ita progrediuntur. Cum enim vacuas & inanes offenderunt conchulas purpuræ, aut turbinis, aut nerite aut buccini, (turbines quidem præ cæteris amant, quòd & capaciores sint, & gestatu leuiores,) primò intra eas ingrediuntur, deinde cum in ampliorem magnitudinem excreuerunt, quàm ijs vt capi queant, in testam laxiorem tanquam domum alterã demigrant. neq; modo in supradictorum conchas immigrant, sed & in permultas alias capaciores transeunt: & ampliorẽ nacti, ea tanq̃ maiore domicilio gaudẽt. ac sæpe de spolijs (inanib. cõchis) multo certamine inter se contendũt, viribusq; inferiore repulso, victor exuuias assequitur.

Cancri & cancelli, alijque pisces, polypum Venere exhaustum deuorant: quos prius ipse vorabat, Oppianus.

Pisces quidã propriã carnẽ prauo alimẽto corrumpunt. vt mulli qui cãcellos mandunt, Galenus.

De ARANEO Cancello supra in A. elemento scriptum est.

DE CANCRO EQVITE, SIVE CVRSORE.

BELLONIVS.

AMPHIBIOS esse constat cancros equites: quibus hoc natura præter sui generis alios singulari quodam munere tribuit, vt in maximis æstatis ardorib. meridiano tempore agminatim è mari egrediãtur, diemq; sub Sole transigant, aut ad refrigerium: aut potiùs, ne à piscibus qui interdiu discurrunt, edantur. quos ego Mẽphi Hierosolymas ꝓficiscens, fines Ægypti prætergressus, ex Mediterraneo litore sub vesperã mare repetere, atq; inde circa meridiem insequentis diei gregatim exilire obseruaui. Tanta autem velocitate ferebantur (vnde equitum nomen habent) vt ne vnum quidẽ cursu consequi vsquam potuerim. Sed hoc etiam mihi magis admirandum esse visum est, lacertam ex ambrosia (sub qua delitescebat) exilientem, cancrum equitem, quem venaretur, cursus velocitate (me cõspiciente) nusquam assequutam esse: adeò volare potiùs quã currere videbatur eques. Genus est quoddã cãcrorum in litoribus Phœniciæ (inquit Aristoteles) tantæ velocitatis, vt vix quisquam consequi possit: vnde ἱππεῖς, id est equites, appellarunt. ijs nihil ferè intus propter inopiam est pabuli. Cursores Cancri, vti alij referunt, (*dicuntur*:) quòd longè lateque vagentur: modo circum litora errent, modò longius proficiscantur. C

Grande phalangium non excedunt: Corpus habẽt coloris subalbidi, punctis subrubris conspersum, & (vt Pagurus) tornatum: crura autem vt Maia. Soli obiecti toti pellucidi sunt, præterquam in ea corporis parte quæ interanea continet. Oculos grano phaseoli non habent maiores, quibus acutissimè cernunt. Oblongi quidem sunt, ac vitri modo lucidi, per medium fului. Tibiæ sunt illis, leuibus villis obsessæ, vtrinque quinæ: quarum duæ anteriores, brachia sunt forpicata, quibus cuncta (Cancri modo) complectuntur: reliquæ graciles, vnguibus rectis atq; oblongis vallatę. B

Edules non esse rectè quidem docet Aristoteles, propter alimenti inopiam. adeò autem parui sunt, vt singuli sesquiscrupulum vix pendeant. F

De hoc sic Oppianus, Ἐν κείνῃ γενεῇ καὶ καρκίνοι εἰσὶν ἀλῆται. Quod ita reddit Lippius.

Errones cancri populis numerantur in istis. A

COROLLARIVM.

In Phœnice hippœ vocantur cancrorum generis, tantę velocitatis vt consequi non sit, Plinius. Ab Aristotele non ἵπποι, id est, equi: sed ἱππεῖς, id est, equites vocantur. Vide superius in ijs quæ ex Gillio attuli de Maijs cancris & alijs minoribus, mox post Corollarium nostrum, Germanicè appelletur *ein Reuter*, *oder ein Reuterkrab*. Ferrariæ aliquando mihi demonstratum memini sceleton cancri equitis, quem vir doctus qui ostendebat, Italice caualliero vel caballiero (id est equitem) nominabat. sed is corpore oblongo erat: cum eques veterum rotũdo sit corpore, & absque cauda apparente, (vt cancri propriè dicti) quod & Bellonius approbat.

Δρόμων, Dromo, est paruus cancer, Hesychius & Varinus. Bellonius cursores cancros, eosdem equitibus facit, nescio quàm rectè. Inter Cancrorum diuersa & multa genera (inquit Ælianus) quidam appellantur cursores, (δρομίαι,) quòd longe lateq; vagentur. hi modo circum littora errant, vbi & nati sunt: modò longius proficiscuntur, non aliter quàm peregrinationum studiosi homines. Causa eis erroris est, vt vel in loca saxosa, vel cœnosa sæpe perueniant: idq; eo proposito, vt amplius aliquid cibi perquirant. Bellonius in Singularibus obseruationibus suis scribit hos cancros non multò maiores esse parua castanea: Ab Aristotele cancrum cursorem vocari, falliq; illos qui dromones appellent, cum ij cetaceorum generis pisces sint. Atqui Aristoteles, equites tantum cancros, non cursores memorat. & nihil prohibet idem dromonis nomẽ tum cetacei generis piscibus, tum cancris cursoribus attribui: qui ab Hesychio etiam dromones, & dromię ab Æliano nominantur. *Dromo. Cursor.*

Dromonum cancrorum generis fortè & cancer latipes fuerit, quem à Rondeletio descriptum pictumq; supra dedimus: Cum piscibus alijs (inquit) sagena capitur, neglectusq; in litore relinquitur, vnde magna celeritate regreditur in mare, beneficio latitudinis postremorum pedum.

Cancrorum epitheton ποδάνεμοι ex Cratete comico refert Athenæus: Latine aëripedem dixeris, vel contractione poëtica æripedem, à volucri pedum velocitate. equitibus autem, vtpote velocissimis cancrorum, præ cæteris conueniet. quanquam enim cancri quidam volare dicuntur, πετηλίαι dicti, (quos supra mox post Cancrum marinum ex Æliano descripsimus,) non pedibus tamen illi volatum, sed pinnis suis conficiunt.

Oppianus lib. I. cum de carabo & astaco scripsisset, degere eos aliq; in petris, subdit, eiusdem generis etiam cancros errones esse: Ἐν κείνῃ γενεῇ καὶ καρκίνοι εἰσὶν ἀλῆται. quem versum Bellonius de cancris equitibus interpretatur. quærendum an cursoribus potiùs conueniat, quos oberrare vagos ex Æliano retulimus, si modò illi alij sunt quàm equites, aut cancri simpliciter dicti. Sunt & formicæ equites, quas Plinius pennatas vocat, similiter à velocitate dictę, vt cancri equites, qui remigio cornuum (πτερυγίων, id est pinnarum, Ælianus) adiuuant se natando, Hermolaus.

DE VRSO, RONDELETIVS.

ATHENÆVS τὴν ἄρκτον inter crustata nominat tantum. Aristoteles cum crustatis etiam recensens, idem ei pariendi tempus esse à natura statutum tradit quod locustis, nihilq; præterea. quo in loco videtur mihi vrsum cancrorum generi subiecisse. Cùm enim locustarum, astacorum, squillarum meminisset, quorum aliquot, easq; certas species alio in loco numerasset: vrsum subdidit, vt à superiorib. diuersum. qui cũ ex crustaceis sit, non potest alteri quã cancrorũ generi subesse. ꝙ valde multiplex est, nec facilè enumerandũ. Vrsi nomẽ non à forma impositũ est vt locustis, sed ab actionib. moribusq;, vt lupo, cynædo. A *Lib.5. Lib.5. de hist. cap.17. Lib.4. de hist. cap.2.*

Quemad-

B Quemadmodum igitur pedibus prioribus vt manibus vrſus vtitur, ac in ijs magnam roboris vim ſitam habet: ita cruſtatus hic piſcis, brachijs cum forficulis, breuibus quidem ſed latis & validis, multùm poteſt, vtriuſque forficis pars vna alterius extremum recipit ad id excauata, pars exterior criſtæ galli gallina-(A) cei figuram refert. Noſtri migrane, id eſt, malum punicum vulgo vocant à figura & colore valde ſimili. Præter brachia octo pedes paruos habet & tenues quos corpori applicat, brachia ori & oculis opponit, veluti per eorum crenas inſpecturus, ac ſic conglobatus dormit vrſi more.

F Carne eſt molli, excrementitia, inſuaui, virus reſipiente. Quo fit vt in luto degere putem. Vrſum mihi oſtendit Iacobus Regius Lugdunenſis Chirurgus in lapidem conuerſum, ea vt arbitror ratione, vt vrſo in ſaxo mortuo & exiccato, aqua marina quę multum corporata eſt, vel ſpuma perpetuò alluente, pedes & brachia corpori continuata ſint, ac cruſta firmior & lapidea corpori obducta.

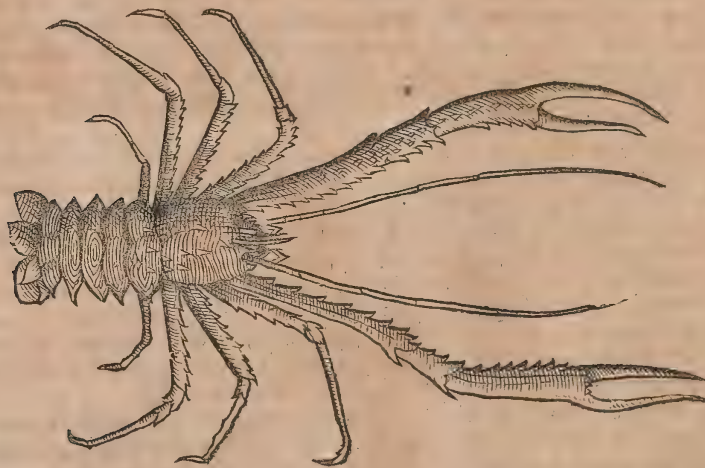
Vrſus in lapidē conuerſus. vide ſupra de Cãcris marinis lapideis.

COROLLARIVM.

Rondeletij Squillam latam pro vrſo Bellonius pingit ac deſcribit: vrſum verò eiuſdem, cancrum Heracleoticum facit. quare ipſius de hoc cãcro ſcripta, in Heracleotico iam ſuprà poſui. Pro vrſo quidem cruſtaceum illud & caudatum animal quod Bellonius pingit. Sittardus etiam vir diligens & eruditus pictum iam olim ad me miſit. Crediderunt nimirum hunc eſſe vrſum, à corporis forma, quæ craſſa ei & recurta eſt, ſicut terreſtri. deinde quia genus alterum per omnia huic ſimile, magnitudine tantum inferius, Ligures vulgò Vrſetam appellant. Vrſa Rondeletij Germanicè dici poterit *ein Bærenkrab*. Bellonij verò *ein Bærenkrebs*. hic enim longus & caudatus eſt, ille rotundus.

Iis etiam quas nomine vrſæ arctos appellant, idem pariendi tẽpus natura ſtatuit, quod locuſtis: quocirca per hyemem, & Vere priuſquam oua excludãt, cibo laudantur: cum excluſerint, deterrimæ fiunt, Ariſtoteles. De vrſis marinis è genere cruſtatorum meminit Hippocrates ſecundo De victus ratione. Maſſarius. Speuſippus ex malacoſtracis ſimilia eſſe ſcribit, aſtacum, nympham, ἄρκτον, id eſt vrſum. cancrum, pagurum. Vrſas (τὰς ἄρκτους) magnas naſci in Pario Archeſtratus author eſt.

DE LEONE RONDELETIVS,

A ATHENÆVS obiter tantùm ex Diphilo leonẽ inter malacoderma recẽſuit, quo in loco pro μαλακοδέρμων perperam legitur ὀστρακοδέρμων, vt ex contextu apparet: Τῶν δὲ μαλακοδέρμων καρὶς, ἀστακὸς, κάραβος, καρκῖνος, λέων τοῦ αὐτοῦ γένους ὄντα διαφέρουσιν. μείζων δ᾽ ἐστὶν ὁ λέων τοῦ ἀστακοῦ. Ariſtoteles nullã omnino mentionem fecit. Plinius libro 9. cap. 31. nominauit tantùm. Cancrorum genera carabi, aſtaci, mææ, paguri, Heracleotici, leones. libro verò 32. cap. 11. notam addit, qua à ſimilibus ſecerni poſſit: Leones, inquit, quorum brachia cancris ſimilia ſunt, reliqua pars locuſtæ. Ex quib. verbis quiſnã ſit verus leo poſt lõgam diligentemq; omnis generis cruſtatorum inueſtigationem certò me cognouiſſe exiſtimo, qui cùm minimè contemnendus, imo ſpectatu digniſſimus eſſe videatur, paulò fuſius qualis ſit, exponam,

B Λέων à Græcis dicitur, ita à Latinis leo, à colore flauo, vt arbitror, quo coloratus eſt, dum viuit, & è mari captus educitur, & quòd hirſutus ſit. Aſtaco corporis ſpecie affinis eſt, ſed brachia longiora habet, forcipes tenues & latiuſculos, quorum ſciſſura maior quàm in vllo alio cruſtatorum genere pro corporis ratione. Tuberculorum qui in elephantis ſunt loco brachia villis veſtiuntur & aculeata ſunt. Pedes tres, qui proximè brachia ſequuntur longiores ſunt, aculeati, in calcaria terminati: vltimus exiguus, breuis & tenuis, neque aculeis, neq; pilis munitus. Præterea ab aſtaco dorſi aculeis differt, quibus cum locuſta conuenit. Vtrinque cornua duo longiſſima tenuiſſimaque habet. item alia in frõte breuia, inter quæ vnum è media fronte eminet acutum, neutra parte ſerratum: hęc ſunt oculorũ propugnacula, qui cornei ſunt, & prominent. Corpus totũ vndulatum eſt, inſtar panni ex hircorum camelorumque

rumque pilis contexti, camelotum vulgò appellamus. Cauda perinde ac in astacis in pinnas quinq; desinit, sed lineis magis distincta. Captus leo circa Lerinum insulam (quę nunc insula D. Honorati dicitur,) non procul ab antipoli, ad me missus est.

Hæc qui cum Plinij verbis conferet, ex brachijs cancris similibus, locustæ corpore, leonem esse quē depinximus facilè iudicabit. Ex cancris enim permulti brachia pro corporis magnitudine lōga habēt, hirsuta, forcipata. At corporis locustæ figura longa est, cauda ex tabellis constat, dorsum aculeatum quæ in leone nostro expressa spectantur. A

Verū Leonem se exhibere.

Non minus absurdè de leone quàm de astaco loquitur autor libri de aquatilibus. nam quemadmodum astacum adultum, à Latinis elephantum dictum fuisse credit: ita Gręcos astacis grandibus nomina immutasse, & leones potiùs quàm elephantos appellare maluisse. nam Ælianus, inquit, eam descriptionem tribuit leoni, quam Plinius elephanto. Esto idem sit leo Æliani & elephantus Plinij, an propterea rectè concludetur eundem esse Plinij elephantum & leonem? Sic enim ille concludit: Constat igitur leonem eundem esse piscem quem elephantum. Non vides Plinium hunc ab illo apertè distinxisse. Nam cùm Plinius de elephantis dixisset, paulò pòst leones subiunxit, & notam diuersam addidit: quorum brachia, inquit, cancris similia sunt, reliqua pars locustæ. Alius est igitur Plinij elephantus, alius leo quem hoc capite expressimus, *Hæc Rondeletius. Nos Bellonij de Elephanto & Leone verba suprà in Astaco recitauimus. Apparet autem non contradicere Rondeletium, quin idem sit Æliani Leo, & Plinij Elephantus: Plinius verò Leonem & Elephantum diuersos esse liquidò ostendit.*

Contra Bellonium, qui Leonē & Elephātum Plinii eūdem facit.
Lib. 32. cap. 11.

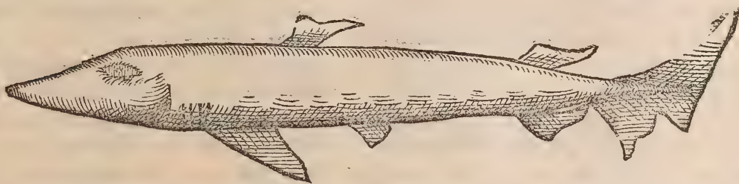
CANCER quidam Italicè Grancio spiantano dicitur.

CANCRORVM quædam genera in India Occidentali venenosa sunt, Cardanus.

DE CANIBVS.

POTERAM de Canibus seu Caniculis inter Galeos vel Mustelos agere. sed visum est hoc loco de Canibus priuatim ea dare, quæ apud scriptores reperi, aut quæ obseruaui ipse. In ijs primum locū habebunt, quæ Rondeletius tradidit, de Galeo cane vel Canicula Plinij: de Canicula Aristotelis, (quā ex Aristotele scylium & nebrium vocat, ex Athenęo scymnum:) & altera eius specie saxatili. His & Bellonij scripta & Corollaria nostra subiungam. Postremò de Cane Carcharia, siue Lamia. nam Rondeletius eundem piscem iudicat, Bellonius distinguit.

DE GALEO CANE, VEL CANICVLA PLINII, RONDELETIVS.

GALEVS Canis à Latinis dici potest, qui à Grecis γαλεὸς κύων, à Plinio communi vocabulo canicula vocatur, à Massiliensibus Liguribusque pal, à Græcis huius ętatis σκυλόψαρο, à Romanis lamiola, (*alibi Maltham quoq; scribit à Romanis lamiolam vocari.*) quasi parua lamia quod dentibus lamiæ similis sit: à nostris milandre & cagnot, id est, paruus canis. A

Corporis specie iam descriptis galeis (*iam descripserat acanthiam, læuem & asteriam*) valde similis est. Dentes habet acutos ad latera recuruos. Ex parte oculorum inferiore tunica enascitur, quæ totum oculum operit. palpebræ auium modo, non quòd reuera palpebra sit: nam autore etiam Aristotele, palpebris carent pisces, & palpebræ ex cute fiunt. hæc autem membrana est duntaxat, quam Plinius libro 9. capite 46. nubem appellari tradit, quæ inter dimicandum plurimùm obest, oculos obtegendo. B

Li. 2. de partib anim. cap. 13.

Lōgè alia est hęc Plinij canicula siue canis gale⁹, ab eo galeo quē Aristoteles σκυλίον appellat, Gaza caniculā. vt ex generādi ratione paulò pòst cōfirmabimus. Quī verò hic ꝓponim⁹ Plinij caniculā esse, duo necessario demōstrāt. Primū nubes illa quæ oculos cōtegit, deinde atrox illa cū hominib. dimicatio, quā hodie quoque piscatores, litorumq; maris accolę timent. appetit enim canicula hæc calces, inguina, poplitesq; tam auidè, vt aliquādo in terram exiliat. Sed satius est Plinij verba adscribere, quoniam partim ex iam dictis, partim ex dicendis totus Plinij locus satis obscurus, longè dilucidior fiet. Caniculārū maxima multitudo circa eas, (spongias subaudi: de ijs enim supra loquebatur Plinius, qui libros suos in capita non distinxit) vrinantes graui periculo infestat. ipsi ferunt vt nubem quandam crassescere super capita † animaliū, planorū piscium similem, prementē eas (*alias, eos*) arcentemq; à reciprocanda: & ob id stylos pręacutos lineis annexos habere sese, quia nisi perfossæ ita nū recedāt, caliginis & pauoris, vt arbitror, opere. Nubē, n. & nebulā (cuius nomine id malum appellant) * inter animalia illa haud vltra cōperit quisquā. At cùm caniculis atrox dimicatio, inguina & calces omnemq; candorē corporū appetunt. Salus vna in aduersas eundi, vltroq; terrendi. Pergit deinceps pugnā exponere caniculārū cum vrinantibus, quā apud ipsum autorem leges. (*Vide infrà in Corollario. Vuottonus hanc non ad Canes Galeos, vel Caniculas minores: sed ad cetaceas refert.*) Quam nubē super capita crassescere scribit, eam quam dixi tunicam ex inferiore parte oculorum enatam, oculosq; operientem intelligere oportet, qua præpediuntur caniculæ ab ictu iterū inferendo: quā si Plinius vidisset, nō ab alijs referentibus audiisset, non super capita, sed super oculos crassescere dixisset, maxime cū eā compararet planorum piscium nebulæ: eadē enim est in planis piscibus vt in raijs, nisi quòd in his ex interiore parte oritur, ac in extremo serrata est. A

Quod hæc sit canicula plinii
De nube oculos eius operiente.
Lib. 9. ca. 46.
† animaliū, alias nō legitur.
** alias, inter animalia haud vllam.*

Ex his igitur galeum illum quā milandre vocamus caniculam Plinij esse, tum ob nubem oculos operientem, quæ in nullo alio galeo præterquam in hoc, & galeo glauco, de quo mox, reperitur: tum ob id ꝙ partes corporis humani nudas candidasq; appetat. Quam ob causam etiam ab his qui nūc in mari versantur, reformidatur. A

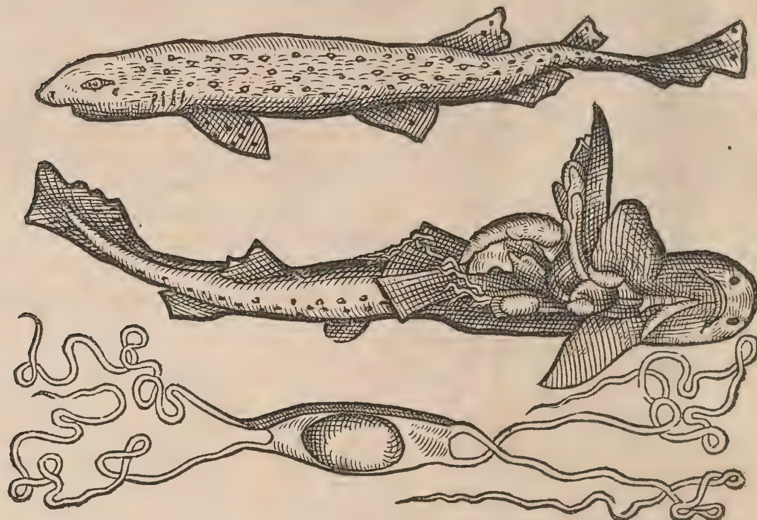
Conclusio.

DE

DE CANICVLA ARISTOTELIS.

quæ et Hinnularis co nominatur. RONDELETIVS.

Testaceum ouum (enquit Rondeletius) separatim depingendum curauimus: & in dissecta conicula mammas illas candidas, bifidamq; uuluam.

Lib.6.de Hist. anim cap.10. A QVÆ τὰ σκύλια vocat Aristoteles, Gaza caniculas interpretatur. Vocari etiam νεβρίας testis est idem Aristoteles, id est, hinnulos, (*Hinnulares, a maculis nimirum*) Non vocem, sed significationem secutus Athenæus, σκύμνους appellauit, id est, catulos: vtraq; voce à terrenis animantibus ad marinas translata, illa à ceruorum, hęc à leonum catulis. Nostri caniculas chaz vocant, Galli roussetes.

De uulua & ouis. *Ibidem.* B Canicula generis galeorum minima, colore est rufo, nigris maculis aspersis, cute admodum aspera, si à cauda sursum ad caput manum ducas: sin à capite ad caudam, minimè. Oculis ore, branchijs, pinnis, cauda, partibus internis prædictis planè similis est. Vētriculo itaq; est magno, hepate in duos lobos secto, in quo fellis vesica. Prope septum transuersum reliquorum galeorum modo veluti mammas candidas habet: vtrinq; vnam, quæ dum vtero gerit conspiciuntur, alio tempore vix apparent. Vuluam bifidam, in cuius medio ad spinam adhærent oua: quę cùm accreuerint, in vtrumq; vuluę sinum transferuntur: eoq; differt à cæteris galeis, qui ad septum transuersum oua concipiunt, non in vuluæ medio, autore Aristotele. Cęterum caniculæ oua, testacea quędam sunt, colore & perspicuitate cornu similia, in quibus similis ouis humor continetur, figura verò puluinaribus quæ dormituri capiti supponimus similia sunt: ex angulis dependent meat⁹ lōgi, tenues quos Aristoteles πόρους τριχώδεις vocat, id est, meatus capillares: hos lyræ fidibus aptè compares. instar capreolorum vitis conuoluuntur, sed dum explicantur duorum cubitorum longitudinem ęquant. Testa intus rupta, dilapsaq; fœtus prodit, sic ex ouo viuum animal parit canicula. Nos testaceum ouum separatim depingendum curauimus: & in dissecta canicula mammas illas candidas, bifidamq; vuluam, vt Aristotelis locus perspicuè intelligi posset: cui maior etiam lux accedet, si diligentius duo hæc expēderimus, scilicet figuram testaceorum ouorum caniculæ, similem ταῖς τῶν αὐλῶν γλώτταις, id est, tibiarum ligulis. Et sint meatus an non, tenues illę & capillares conuolutęq; apophyses ex ouorum angulis dependentes. Ἡ γλῶττα pręter notum significatum linguam siue ligulam significat, quæ tibijs adhibetur, à figura sic vocatam, quę ex amplo adstrictius tendit, fieri solitam ex arundine. testis est Dioscorides: Καλάμων ὁ μὲν τις καλεῖται νασὸς, ἐξ οὗ τὰ βέλη γίνεται: ὁ δέ τις θῆλυς, ἐξ οὗ αἱ γλῶτται τοῖς αὐλοῖς κατασκευάζονται. In arundinum genere quędam νασὸς, id est, farctior vocatur, ex qua sagittę fieri solent: alia fœmina, qua tibiarum ligulas efficiunt. Eædem ligulæ hodie quoq; tibijs adhibentur: absque ijs enim sonus edi non posset, Galli anches nominant. Huiusmodi ligulas referūt anguli testacei oui caniculę: qui ex angusto in amplum latumq; euadūt, vt si quatuor ligulas coniungas, testacei illius oui figuram constituisse videaris.

Tibiarum ligula. *Lib.1.cap.115.*

Glottis in homine quid ab epiglottide differat. Locus iste me admonet, vt eum errorem tollam, qui iampridem in medicorum scholis inoleuit, natus ex Latinis quibusdam autoribus, & maximè ex Galeni interpretib⁹, qui ἐπιγλωττίδα ligulam vertūt: perinde ac si ἐπιγλωττὶ. & γλωττὶς idem essent, diceretur q; ligula à linguæ animalium similitudine, non à tibiarum ligula. Idem error in Græcos quoque Galeni codices irrepsit, in quibus sexcenties ἐπιγλωττὶς pro γλωττὶς legitur, cum tamen admodum diuersę sint particulæ. Est autem γλωττὶς, id est, ligula, rima ac scissura quædam veriùs quam foramen, antequam orificia eius patefacta sint: rima, inquam, quam duo tertiæ cartilaginis scilicet arytænam referentis processus in media laryngis amplitudine constituunt. eius figuram linguæ tibiæ Galenus comparat: proprietate verò substantiæ tale eius corpus esse ait, cuiusmodi nullum aliud est eorum quæ corpori insunt. membranosum enim est, simul & adiposum, & glandulosum: estq; primum, & maximè præcipuum vocis instrumentum, minimè vero ἐπιγλωττὶς: deinde ad spiritus cohibitionem confert. Horum omnium fusam explicationem causasq; pete ex Galeni libro 7. cap. 11. 12. & 13. de vsu partium, ac quandiu ea in re versatur Galenus, toties mendum esse existimato quoties ἐπιγλωττὶ legeris, & γλωττὶς reponito. ἐπιγλωττίδα verò instrumentum esse longè diuersum figura, substantia, vsu, Galenus ipse eodem libro declarat. Rotunda enim est, ac cartilaginea, ac magnitudine paulò maior laryngis orificio. vergit autem ad stomachum, positionemque habet tertiæ cartilagini arytænoidi contrariam. hanc ne dum transglutiuus cibus potúsue in laryngem

Libro 7. de vsu part. cap. 11. & cap. 12.

Epiglottis. Cap. 16.

gem incidat, natura prouidè laryngis orificio admouit velut operculum quoddam, rectam quidem omni alio tempore quo animal respirat: quum autem quiduis transglutit, laryngi ipsi accedentem. Vides γλωττίδα & ἐπιγλωττίδα, figura, substantia, vsu differre: ac γλώττας Aristoteles & Dioscorides vocant, ligulam Latinè dici oportere: ἐπιγλωττίδα verò laryngis siue arteriæ asperæ operculum. Cicero libro 2. de natura deorum: Aspera arteria tegitur quasi quodam operculo. *Conclusio.*

His addā locū vnū Galeni, in quo pro γλωττὶς legitur ἐπιγλωττὶς, vt ex eo reliquos studiosi deprehēdere possint, ac emendare. Locus est initio libri primi περὶ τῶν πεπονθότων τόπων. καὶ μὴν δὴ κἀπὶ τοῦ μειρακίου τοῦ μετὰ βηχὸς ἀναπτύσαντός ποτε χιτῶνα παχὺν καὶ γλίσχρον, ἐτεκμηράμεθα κατὰ τὸν λάρυγγα σῶμα τὸ ἔνδον ὃ καὶ τὴν ἐπιγλωττίδα συνίστησιν, εἶναι. Atque etiam in adolescente qui tussi expuerat tunicam crassam viscosamq;. coniecimus partem esse corporis in interna parte laryngis, quod epiglottida constituit. hic γλωττίδα legendum esse manifestissimum est. Nam vt ex supradictis liquet, ligulæ substantia crassa, viscosa, pinguisq; est, laryngis internam partem occupans. Epiglottis cartilaginea solùm est, extra laryngem eamq; operiens. Similes multos errores ex vtriusque figura, situ, substantia, vsu perspectis, emendare quiuis poterit, etiam mediocriter eruditus. *Locus Galeni emendatus.*

Superest vt de ijs dicamus, quos, vt diximus, Aristoteles πόρους τριχώδεις, id est, meatus capillares appellauit. Ii proculdubio in tantam tenuitatem degenerant, vt nullum meatum inesse putem: liberè enim proferam quod vidi. Cum caniculas sæpius dissecuerim, recentiaq; earum oua, nullus mihi omnino meatus apparuit: frustraq;, si aliquis esset, illic à natura mihi conditus videretur. Nam aut vt aliunde aliquid hauriatur, quod ad nutritionem accretionemq: necessarium sit, aut vt aliquid ex ouo exhauriatur, meatus illic inesse necesse est. Si per hos trahendum aliquid esset, eorum capita vteri venis adhærere alligariq; oporteret, quemadmodum in quadrupedibus vteri cotyledones cum secundarum venis coalescunt. Præterea meatuum capita, quibus in eos aliquid primùm influit, ampliora esse, sensim verò angustari necesse est. Quare cùm neque capita vtero adhęreant, sintq; angustiora qua parte ampliora esse deberent, neq; esse meatus, neque dici possunt: nihil verò per hos ex ouo effluere perspicuum est ex humoris ipsius consistentia, qui crassior est, quàm vt per tam tenues meatus permeare queat. Non sunt igitur meatus, sed ouorum appendices, capreolorum vitis modo intortæ, ad retinendum ac firmādum vndiquaque in vtero ouum, vt neque sursum, neque deorsum loco moueatur: quoad in eo, calore vteri formatus fœtus stato tempore in lucem exeat. Sed longius fortasse egressa est oratio. Quæ de canicula supersunt persequamur. *Tenues illas & capillares apophyses, quæ ex ouorū angulis dependent, nō esse meatus*

Carne vescitur quemadmodum reliqui galei, cœno gaudet: vnde sordida & lutosa semper capitur, maximè hamo. C E

Caro virus resipit, excrementitia est, concoctu difficilis. F

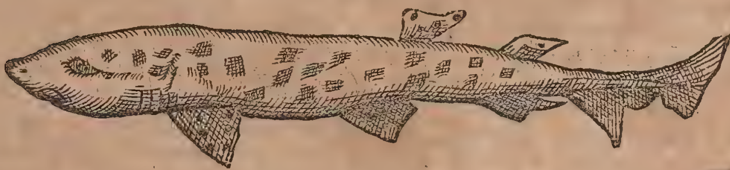
Quam hic delineauimus caniculam esse Aristotelis ostendunt anatome generandiq; ratio ab Aristotele traditæ: deniq; nomen ipsum. cùm enim nunquam ad maiorum galeorum molem accrescat, dicitur σκυλίον ab Aristotele, & ab Athenæo (& Oppiano li. 1.) σκύμνος, id est, catulus. Vt autem penitus nosceretur, non solùm supinam & dissectam, sed & pronam exhibere voluimus. A

BELLONIVS hūc piscē Mustelū Varium seu Stellarē nominat: cuius verba ponā infrà cū Mustelis.

DE CANICVLA SAXATILI.

RONDELETIVS.

(Gillius & Bellonius galeum stellarem hunc esse putabat, sed reprehendit eos Rondeletius.)

CANICVLAM saxatilē appellam⁹ eā q̄ à nostris catto rochiero. A Gallis vt superior, roussete vocat. A

Caniculæ Aristotelis pinnis, branchijs, partibus internis, pariendi modo, planè similis est. Vita verò, magnitudine, cutis asperitate duritiaq; differt, illa in cœno & litoribus degit, hęc in saxis & alto mari frequentius: vnde fit vt illa sæpius, hæc raro capiatur. illa in mari nostro ad summum cubitalis est: hæc binos cubitos aliquādo superat, cuteq; adeò aspera ac dura est, vt ea lignū eburq; perpoliri possint, non aliter quàm cute squatinæ, eadem ensium capuli muniuntur. Præterea maculas corpori aspersas latiores habet. Carne est meliore, nihilominus tamen ferinum quid redolente. Cæterum mammas illas candidas, veluti superior (*Aristotelis*) canicula habet, oua testacea planè similia, nisi quod maiora sint. B (F)

Hæ differentiæ me impulerunt, vt à canicula Aristotelis distinguerem, vocaremq; cum nostris caniculam saxatilem. A

COROLLARIVM DE CANICVLA SAXATILI.

Caniculam saxatilem suam Rondeletius Massiliæ cattum algarium nominari scribit, sed ea quā exhibet figura, non conuenit cum illa quam guattum auguerum (pro catto algario) inter mustelos stellares primo loco pingit Bellonius: cui multo obtusius rostrum est, &c. magis autem congruit illi quem tertio loco Roussetæ nomine inter stellares pingit, & minorem cognominat.

Quod ad cutis asperitatem, nulli in Mustelorum vel Canum genere, asperiorem tribuit Rondeletius quàm Cani saxatili: Bellonius Caniculę simpliciter ab eo dictæ: sed galei etiam stellaris cute fabros lignarios perpoliendis operibus suis vti solere tradit. At Rondeletio galeus stellaris cute lęuiore est quā galeus læuis. Sunt (inquit idem) qui galeum stellatum esse credunt eum qui à nostris catto rochiero, à Massiliensibus catto algario vocatur: sed non rectè, &c. Aristotelis caniculę cutis admodum quidem *Asperitas cutis mustelorū.*

aspera est, si à cauda sursum ad caput ma[...]cas: sin à capite ad caudã, minimè. Galeus leuis etsi aspera cute cõuestitur, tamẽ aculeis caret, Bellonius. Varij, molliore semper sunt pelle: Cẽtrinę dura Ælian⁹.

DE GALEO CANICVLA, BELLONIVS.

A ΚΥ'ΝΑ Græci, Latini Caniculam nominarunt, Mustelorum ac Galeorum postremum genus: maximum tamen, & minimè aculeatum, vorax, ac cęteris piscibus infensissimum: dentesq; omnium ma-
B iores, acutiores, latiores, crenatos habens.

E Eius cutis admodum aspera, fabris nostris lignarijs non minus expetitur, quam apud Italos Rhinæ cutis. Valet enim ad arcus & sagittas expoliendas, ligniq; asperiora vitia emendanda, maculasq; eius superficiem inficientes protinus eluendas. Hoc etiam ensium ac pugionum manubria contegunt, ne tam facilè manu dissiliant.

Duas habet in tergore pinnas, rectas quidem eas, spinisq; carentes: duas item ad latera, vtrinque vnam: branchiarum foramina quinq; in quolibet latere: ani verò foramen inter duas pinnas positum, nullamq; sub cauda pinnam ostendit. Cætera cum reliquis conuenit.

DE CANIBVS ET CANICVLIS, SIVE PLINII,

A *siue Aristotelis, siue aliis simpliciter ita dictis, Corollarium.*

Vocabula piscium pleraq; translata sunt à terrestribus ex aliqua parte similib. reb. vt anguilla, lingulaca, &c. alia à vi quadam, vt lupus, canicula, torpedo, Varro. Canis marinus à similitudine morũ canis terrestris dicitur, eò scilicet ꝙ mordeat, Obscur⁹. Musteli & canes, pisces sunt cartilaginei, Athenæus.

Canicularum marinarum (κυνῶν θαλαττίων) tria sunt genera: quarum maximæ quædam inter cete robustissima numerari possunt. Ex reliquis duobus generib, (quæ in cœno degunt, & ad cubiti mensuram excrescunt, aliud Galeos, aliud Centrines (alias, Centrites) appellari solet. Quod colore varium est, Galeos nominatur: reliquũ genus qui Centrinas appellarit, non errabit. Rursus varij molliore semper pelle, & capite latiore sunt: Centrinę parui & pelle dura, & capite acutiore, &c. (de Cẽtrinis inter Mustelos in M. litera dicetur.) Ælianus, & partim Philes quoq;. Et similiter ferè Oppianus lib. I. de piscat.

Καὶ κύνες ἁρπακτῆρες, ἀναιδέες. ἐν δὲ κυνῶν
Κήτεσι λευγαλέοις ἐναρίθμιον: ἄλλα δὲ φῦλα
Πηλοῖς ἐν βαθέεσσι. τὸ μὲν κέντροισι κελαινοῖς
Κλείονται γαλεοί. γαλεῶν δ' ἑτερότροπα φῦλα:
Ῥῖναι, ἀλωπεκίαι, καὶ ποικίλοι. εἴκελα δ' ἔργα
Τελχῖσιν ἠδὲ γλυκή. τὸ μὲν ἄγελον ἐν πελάγεσσι
Δ. πλόα καρτίστοισι μετ' ἰχθύσι δινεύονται
Κεντρῖναι αὐδώωνται ἐπώνυμοι: ἄλλο δ' ὁμαρτῇ
Σκύμνοι, καὶ λεῖοι καὶ ἀκανθίαι. ἐν δ' ἄρα τοῖσι
Πᾶσιν ὁμῶς, μορφή τε, σὺν ἀλλήλοις δὲ νέμονται.

Ex his Oppiani carminibus Canis nomen videtur latiùs etiam patere quàm Galei, id est musteli: & similiter ex Æliano: vt quod non solum genus omne mustelorum, sed etiam canem cetaceum pelagium comprehendat, nimirum illum carcharian cognomine, de quo infrà seorsim dicetur. Alij tamen scriptores pleriq; Musteli nomen aut æquè; aut etiã latiùs quàm Canis extendunt. Cæterum quomodo ῥίνας, id est squatinas inter Galeos numeret, non video, quanquam enim cartilaginei sint generis, latę tamen seu planæ, non longe sunt vt Galei: quare suspectus mihi hic locus est, vt pro ῥῖναι malim legere εἰσίν. Athenæus ex Aristotele easdem galeorum species numerans, his verbis, Ἀριστοτέλης δὲ εἴδη αὐτῶν φησιν εἶναι πλείω: ἀκανθίαν, λεῖον, ποικίλον, σκύμνοι, ἀλωπεκίαν, &c. nihil de rhina vt neq; Ælian⁹. Scyllion piscis è genere galeorum ab Aristotele nominatur: Massilienses Palum: nonnullæ regiones Caniculam vocant, Gillius. Ligures & Massilienses Pal, Rondeletius. fortè à pali quadam similitudine circa rostrum acuminatum, vt in sphyræna. vel à palumbo. nam Galeum lęuem à cutis colore Massilienses palumbum vocare Bellonius scribit. Rondeletius galeum læuem à Romanis piscem columbum vocari. non quòd scyllion vel caniculam galeum læuem esse dicam: sed quoniam species ei cognata est, nomen ab eo mutuari potuit. Galeorum generis est canicula, quam Gręci κυνὰ vocant, alij [...]υελον: alij σκυλιον, vel σκύμνον, vel σκύμνιον, Vuottonus. Gillius scyllion per λ. duplex scripsit. est autem diminutiuum nomen, generis neutri, & videtur vtroque modo scribi posse: quando primitiuum etiam tum σκῦλος tum σκύλλος scriptum reperitur, pro canicula vel catulo: qui & scylax & scylacion dicitur. Sed de his vocibus, & scymno quoq; & scymnio, annotauimus quædam in Philologia de Cane H.a. Carchariam canem, alias lamiam & scyllam vocari author est Nicander Colophonius in Glossis. ergo scylla maior est canis, σκύλλιον minor. Nebrij etiam vocabulum ab alijs aliter scribitur. Vuottonus (aut librarius) υ. pro β. non rectè posu[...]. ab hinnulo enim (qui Gręcis νεβρός est) dictum apparet, propter variam & maculosam cutem. A Bellonio νέβελ[...] scribitur, paroxytonum: quod nomen apud idoneos authores nusquã extare puto. nam νεβρὶς oxytonum, hinnuli vel cerui pellem significat: de qua nos multa in Ceruo H. e. Σκύλα vocari etiam νεβρί[...] testis est Aristoteles, id est hinnulos, Rondeletius: tanquam rectus singularis sit νέβρος, in tertia inflexione. Apud Aristotelem quidem de hist. lib. 6. cap. 10. legitur in codicibus vulgatis, αἱ μὲν οὖν σκύλια, ἃς καλοῦσί τινες νεβρίας γαλεούς: Gaza vertit, Caniculæ, quas aliqui ab hinnulo nebrios mustelos appellant. vbi νεβρίας esse legẽdum in accusatiuo plurali primæ inflexionis non dubitarim nempe à recto singulari similiter νεβρίας scribendo, vt Αἰνείας. Sic & aliæ galeorum differentiæ quædam in ιας terminantur, vt γαλεὸς ἀκανθίας, ἀστερίας, ἀλωπεκίας. Sic & ποικιλίας fit à ποικίλος, & ipsum piscis nomen, sed diuersi à galeo pœcilo, id est vario vel stellari. item à κάρχαρος, καρχαρίας canis. Cæterũ νέβρειος cuius meminit Eustathius per ει. diphthongum in medio, possessiuum est, ad hinnulum pertinens. Dicatur igitur galeus nebrias, & Latinè hinnularis non hinnulus. vt & aquila hinnularia vocatur à Gaza, quę νεβροφόνος Aristoteli. Athenęus ex Achęo poeta cyllum piscem nominat, vbi vel cillum, hoc est asinum asellúmue piscem intelligo: vel scyllum pro scyllio. Piscis de quo agimus, ferè coniunctis nominibus γαλεὸς κύων dicitur, vt Vuottonus etiam & Rondeletius obseruarunt, hinc est nimirum quod Oppianus scribit, ἄλλο δὲ (φῦλον κυνῶν) ὁμαρτῇ Κλείονται γαλεοί. hoc est: Alij vero Canes pariter appellantur musteli. nam Κεντρῖναι absolutè vocantur, tanquã genus è galea diuersum, quamuis & ipsi pisces sint γαλεώδεις. Plinius alicubi ex Theophrasto caniculas pro canibus carcharijs reddidit: quod Hermolaus quoque annotauit. Ergo canicula non vnius speciei nomen, nec semper tanquam diminutiuũ fuerit accipiendum.

Aristotelis

Aristotelis caniculam, item alteram saxatilem, inter Mustelos stellares ponere videtur Bellonius: nebriam quidem diuersum facit. Læuium Mustelorum (inquit) altera species Νέϐεις (*Νεϐρίας, id est Hinnularis, vt nos emendauimus*) apud Græcos, apud Latinos autem Hinnulus, ab albis maculis, per eius cutem ad dorsum vndecunq; dispersis, nomen habet. Massiliensium vulgus, apud quos frequentissimus est, Nissolam (*vide an hic sit ille Galeus læuis, quem Rondeletius scribit in Prouincia Emissole vocari*) appellat. Oceano nostro nullo seorsum nomine ab alijs secernitur, cum tamen multum à cæteris differat. Est enim rostro latiore, naribus patulis: ore magis capaci, dentibus obscuris atque obtusis, vt in Raia flassada dicemus: colore candidiore, corpore rotundo, & in longitudinem protenso. Atque hac pręcipuè nota à Spinace differt, quòd inter duas ani pinnas & caudam, tertiam quandam minorem gerat, nullis alijs prætorquam Stellato galeo communem. Porro carne præditus est sapidiore, ac melioris succi: cute admodū glabra, hepate quoq; nigricante, atque in duos lobos diuiso, præter aliorum morem. Hæc Bellonius, qui & picturam addit, ab ea quam Rondeletius caniculæ Aristotelis vel nebriæ dedit diuersam, in hoc pręcipuè conspicuam quod per latera maculas nouem rotundas, deinceps in ea per interualla pingit.

Bellonius de Nebria Mustelo.

Canicula è galeorum genere etiamnum apud Venetos nomen seruat, Massarius. Ego Venetijs aliquando pesce cane nominari audiui mustelorum generis piscem, pinnis cinereis, membraneis, ore lato: & huic similem alium la caneglia, & la gatta. Lusitani Cassaun appellant. Quos Græci galeos tam marinos quam terrestres (*atqui terrestres quadrupedes vt Græcis plerisque omnibus* (*nam apud Trallianum γαλεοὶ ἐνοικίδιοι leguntur*] *γαλέαι vel γαλαῖ; non γαλεοὶ: sic Latinis mustelæ fœm. g. non musteli vocantur. nam γαλαῖ, id est mustelæ pisces fœm. g. dicti, longè alij quàm galei, id est musteli, sunt*:) Latini autem Mustelas, (Mustelos,) nostri nullo discrimine marinos Canes appellant, Bellonius. Galeum glaucum, vt Rondeletius docet, vulgò vocant cagnot blau, id est canem glaucum siue cæruleum, à cane galeo distinguentes, Rondeletius. Galeum acanthiam quoq; à Gallis vocari inuenio chien de mer. Rondeletius caniculam Aristotelis & similem ei saxatilem, Gallicè Roussete nominari scribit: Bellonius Rossetam Gallice dictam primum galei stellati genus facit: cuius de hoc genere verba inter Mustelos in M. elemento referemus.

Hundfisch Germanis, *Doggefishe* Anglis, dicuntur Canes pisces tum maiores tum minores. Videntur autem omnes cartilaginei pisces oblongi, (hoc est Galei vel Musteli omnes,) sic appellari posse. Ego differentię causa caniculam Plinij simpliciter nominarim *ein Hundfisch*, vel *ein kleinen Hundfisch*: Aristotelis verò, *ein Fleckhund*, *ein gefleckten Hundfisch*. Conijcio & centrinen galeum nullo discrimine *Hundfisch* nuncupari ab accolis Oceani Balthici. Pisces quidam corium habent asperum, ita vt lignum eo arido radatur: vt piscis qui dicitur iuxta mare Flandricum *ein Seerohe*, (*Seehund* fortè,) quod est canicula marina, Albertus. Cæterum Flandri & alij Oceani Germanici accolæ *Seehund* appellant non Canem marinum, sed Phocam, vt pluribus in Phoca dicam. Bellonius libro 1. de piscib. marinis peregrinis Gallicè ædito, sua memoria inquit stagnis quibusdam Gallię (de Fontaine bleau, & de Chantilli) canes quosdam marinos à vulgo dictos, fuisse immissos, longè alterius generis quàm canes musteli sunt, qui omnes stagnorum pisces trucidarint, ita vt Comestabilis coactus fuerit sagittis & bombardis interfici iubere, nec plura addit, vt quinam aut quales illi Canes fuerint diuinare nequeam. neque enim Phocas, vbi eas Latinè describit, Canes, sed vitulos, boues & lupos marinos nominat. Aug. Niphus caniculas & boues marinos confundit, vt scripsi in Corollario Bouis A.

Phoca.

Alius canis marinus incognitus.

Galeus, canis (κυνὸς) speciem similitudinemq; gerit, Ælianus. Piscis quem vocamus maris caniculam pellis exiccata & indurata ad solem, adeò exasperatur, vt ea ferrum & ligna aliquādo inciderim, Albertus. Scyllia siue Canes minores, non in rostro os, sed infra parte supina dentatum (denticulatum) habent, Gillius & Massarius. Delphinorum similitudinem habent tursiones, maximè tamen rostris canicularum maleficentię assimilati, Plinius. Caniculis medio vuluæ circa spinam oua adhærent, quæ cum accreuerint, absoluta feruntur per vuluam bifurcam, annexamq; ad pręcordia quomodo & cæteris eiusdem generis in vtranq; partem transferuntur, Aristoteles. Caniculę & raię testacea quædam gerunt, figura eius testæ similis tibiarum ligulis est, Idem. hæc sententia (inquit Vuottonus) non habetur in veteri Aristotelis traductione, & mihi certè videtur suspecta. Rondeletius approbat, interpretatur, & pingit quoque. B

Margaritæ frequentari sueta litora propter piscantium insidias declinantes, vt quidam conijciunt, circa deuios scopulos & marinorum canum receptacula delitescunt: Ammianus Marcellinus, & Solinus. Κυνὰ λάϐρον καὶ ἁρπακτῆρα, id est Canem voracem & rapacem Oppianus cognominat. Piscem Anglicè dictum *Dogfysshe*, id est, Canem, aiunt captum edere vocem aut sonum latratus canini instar, Eliota: ex vulgóne an aliquo authore haud scio. mihi quidem de canibus mustelis hoc minimè verisimile videtur. Polypi in terram verso capite coeunt: reliqua mollium tergis, vt canes, Plinius. Canicula semel tantum anno parit, veris tempore, Aristoteles. Κυνὰ ζωοτόκον, id est, Canem viuiparum Oppianus esse canit. Aparine flores in orbiculis suis asperis continet concoquitq;, fructum deinde parit: vt illis simile sit quod in galeis ac viperis euenit, (ὅπη γαλεῶν καὶ χελωνῶν. Gaza interpres videtur legisse κιδνῶν vel ἐχιδνῶν, sed legendum fortè κυνῶν. sunt enim canes galeorum generis, etsi in viperis quoq; idem contingit.) illa enim vbi intra se oua pepererunt, mox animalia gignunt, Theophrastus de hist. 7.14. Vidi aliquando canem exigui corporis fœtus vndecim vno partu edidisse, ita vt caput (more solito in cæterarum quoq; animantium partubus) primò nasceretur, non tunicis inuolutos, vt in delphinis, sed vmbilicari tantum meatu vtero matris coniunctos, Bellonius. C

De alga quadam marina noctu lucente, Caniculis marinis venenosa, ex Æliani de animalibus libro 14. capite 24.

Caniculæ (κυνὲς) & alia maris alumna animalia, quibus audaciam natura inseuit, cum summus per ęstatem calor viget, ad litora se recipiunt, & versus pręcipitia natant, & exposita fluctibus promontoria subeunt & angustis profundisq; fretis sese insinuant. Refugiunt enim pelagus, & quæ in eo sunt pascua eo tempore negligunt. Nascitur autem genus quoddam algæ seu fuci in petris profundis: quæ magnitudine myricam, fructu papauer refert. Fructus reliquo anni tēpore occlusus solidusq;, & ostrei

inſtar durus eſt. dehiſcit autem ab æſtiuo ſolſtitio, vt calyces roſarum. Exterior pars fructus, nempe cruſta quædam ſiue membrana, teſtæ vel oſtrei modo dura, & viſu quàm maximè flaua, interiorem, cui color cœruleus, ſubſtantia mollis & tanquam veſicæ inflatæ pellucida, valli modo ambit ac munit. Ex hac (interiore parte) noxium ſtillat venenum. Emittit autem noctu igneum quendam, & veluti ſcintillãtem ſplendorem: & oriente iam Sirio veneni vehemẽtia creſcit. Quamobrem piſcatorum natio omnis, quæ pancynicum (*lego cynoſpaſtum: vel cynoſphaſtum potius, vt Gillius: quod canes marinos occidat. nam & aglaophotis terreſtris, vel cynoſphaſtus ſimiliter rectè dicetur, à canum terreſtrium pernicie: vel cynoſpaſtus, quòd cani alligata extrahatur. nam φάω, φῶ, occidere ſignificat: σπάω autem trahere*) hanc ſtirpem appellat, à Canis ortu venenum hoc gigni arbitrantur. Porrò Canes marini ad igneum iſtum in hac marina myrica floris ſplendorem, tanquam inopinati alicuius lucri ſpe allecti, veneno partim aſperſi, partim deuorato, & branchijs etiam hauſto, extincti fluitant. Vnde his in rebus exercitati homines venenum ſecundarium ex piſciũ iſtorum tum ore, tum partibus cæteris colligunt. Simile malum ex terreſtri etiam aglaophotide eſt, de qua mox dicemus. Hactenus Ælianus.

D Κύνες ἁρπακτῆρες, ἀναιδέες, id eſt, Canes rapaces & impudentes, ab Oppiano appellantur. Canicula marina ſimul atq; peperit, nulla mora interpoſita, ſuos paruulos ſecũ natantes habet. Si quis verò eorũ timeat, ingreditur rurſus per genitalia in ventrẽ matris: & vbi timor abierit, denuo prodit, tanquam rurſus editus, Ælianus 1.17. & Philes ſimiliter, & Oppianus lib. 1. de piſc. Ioannes Tzetzes verò glaucum & galeũ catulos ſibi metuentes ore occultare ſcribit, canem vtero. Plinius vrinãtium aduerſus caniculas pugnam deſcribens, preter ea quę Rondeletius recitat, addit: Salus vna in aduerſas eundi, vltroq; terrendi. Pauet enim hominem æquè ac terret. Et ſors æqua in gurgite. Vt ad ſumma aquæ vẽtum eſt, ibi periculum anceps. Adempta ratione contrà eundi, dum conetur emergere, & ſalus omnis in ſocijs. funẽ illi relegatum ab humeris eius trahunt. Hunc dimicans, vt ſit periculi ſignum, læua quatit: dextra apprehenſo ſtilo in pugna eſt: modicus aliâs tractus. Vt prope carinam ventum eſt, niſi præceleri vi repente rapiant, abſumi ſpectant. Ac ſæpe iam ſubducti, è manibus auferuntur, ſi non trahentiũ opem, conglobato corpore in pilæ modum, ipſi adiuuere. Protendunt quidem tridentes alij, ſed monſtro ſolertia eſt nauigium ſubeundi, atque ita è tuto præliandi. Omnis ergo cura ad ſpeculandum hoc malum inſumitur. Certiſſima eſt ſecuritas vidiſſe planos piſces, quia nunquam ſunt, vbi maleficæ beſtię: qua de cauſa vrinantes ſacros appellant eos.

E Duo genera paruarum canicularum (galei & centrinę) in cœno capiuntur. Piſcandarum ratio hæc eſt: Album piſcem illecebram ad eas captandas demittunt. ex his ſi qua capietur, cæteræ omnes hoc videntes circa captam aſſiliunt: ac eam, dum hamo ex profundo extrahitur, ad nauem vſque inſequi non ceſſant. Inuidia quadam hoc eas facere exiſtimares, quaſi illa quę capta eſt, ſibi vni eſcam aliquam prædata alicunde eſſet. atque ex ipſis nonnullę in nauem inſilientes, ſæpe ſua ſponte capiuntur, Ælianus 1.55. & Oppianus lib. 4. de piſc. qui hoc præ ſtudio & amore quo inter ſe mutuò ardent Caniculas facere canit. Vnũ aliquem (inquit) hamo captum, cęteri omnes ſtatim tam auide inſequuntur ad nauim vſque, ſeu ſimul volentes perire: nec antè fugiũt, quã ſociũ extractum viderint. Quare magnꝰ eorum numerus partim reti (hypocha) concluſi, partim tridente ſaucij, partim alijs decepti dolis capiuntur.

F Quæ de alimento ex canibus marinis Galenus tradit, ad Carcharias canes potiſſimum videntur pertinere: quare eò vſq; differam. Canicularum genera quædam audio non edi recentia, ſed exẽterata inſolari abſq; ſale, vt etiam raias. Galei omnes carnẽ duram habẽt. Canicula galeus, vt Xenocrates tradit, & qui illi ſunt ſimiles, ſapore virus referunt, & malum procreant ſuccum, Vuottonus.

G Pro crocodili adipe, canis marini adeps in remedijs ſubſtituitur, Author ἀντιβαλλομένων incertus, & Raſis. Hic ſi coquatur cum aqua & aceto, & os colluatur, ſedat dolorem dentium, Raſis. Dentium dolores ſedantur cerebro caniculæ in oleo decocto adſeruatoq;, vt ex eo dentes ſemel anno colluantur, Plinius. Infantium gingiuis dentitionibusq; multum confert delphini cum melle dentium cinis, & ſi ipſo dente gingiuæ tangantur. adalligatusq; idem pauores repentinos tollit. idem effectus & caniculæ dẽtis, Plinius. Cinis dentium tum caniculæ Plinij, tum galei glauci, infantium gingiuis dentitionibusq; multum confert, Rondeletius. Idem ex dentibus carchariæ canis dentifricia parari optima ſcribit.

Ad vlcera oculorũ & albugines: Felle canis marini vnge, aut felle galli, Galenus Euporiſtõ 2.99. Fel ꝙ à cane piſce (cane aquatico) eximitur, letiferũ eſt. quippe ꝙ potũ vel eſitatũ: lẽtis tantũ quãtitate, intra ſeptẽ dies interficiat, curãtur tamẽ qui hauſerint, epoto bubulo butyro cũ gẽtianę (Romanę) radice & cinnamomo, & (& iterũ) coagulo leporis. Prodeſt & corpus vniuerſum odoratis oleis illinire, & victu tenuiſſimo vti, Auicenna 4.6.2.14. ex quo & Matthiolus repetijt. An verò canis ille piſcis, & muſtelorũ generis ſit, aut aliud quodpiã animal, nõ habeo ꝙ dicam. Lutra quidẽ etiã quadrupes à nonnullis, canis fluuiatilis appellatur. Ferdinãdus Põzettus fel hoc canis piſcis eſſe ſcribit. Etſi, inqt, vix poſſit curari (qui hoc ſumpſerit:) nec fortè reperiri (hoc genus veneni:) remediũ tamẽ fieri debet à vomitu cũ aqua, oleo roſaceo & butyro. Bertrucius verò medicus: Fel (inqt) canis aquatici, vel canis rabidi, lẽtis magnitudine ſumptũ, intra ſeptẽ dies interficit: quib. ſuperatis poteſt eſſe ſalutis ſpes. De veneno ꝙ ex canũ marinorũ ore, & alijs partib. legitur, cũ algã quandã noctu lucentẽ deuorarint, aut ea aſperſi fuerint, dictũ eſt ſuprà in C. Fel etiã leopardi, leonis & viperæ, à quibuſdã inter venena numeratur.

H.a. Γαλεοὶ κύνες, id eſt Muſteli canes nominantur ab Oppiano lib. 4. Delphini etiã à Tiberio in epigrammate canes marini dicuntur, πελάγιοι ἰχθυφάγοι σκύλακες. Epitheta. Ἀλίπλαγκτος, hoc eſt mariuagus. Oppianus. ſed hoc potiùs differẽtiæ vocabulũ eſt, vt à terreſtri diſcernatur. Λάβρος, ἀναιδής, & ἁρπακτής, apud eundem. Κυνοκοπήσω σε, (τυπτήσω σε καθάπερ κύνα) coquus inquit apud Ariſtophanẽ: & aptè quidẽ ꝓ ſua perſona. eſt.n. canis piſcis quidã. ἅμα δὲ καὶ κυνείῳ δέρματι παίσω. ἔστι γὰρ τραχύτατον, Varinus è Scholiaſte in Equites Ariſtophanis. Apud Suidã Κυνοκοπήσω τὸ νῶτον legit. aliâs Κυνοσκοπήσω per σκ. Auſonij epigrãma in leporẽ captum à cane marino, qui dũ canem terreſtrem concitatius fugit, in mare ſe

Cynos euna. pręcipitarat, recitaui in Quadrupedibus de Lepore H. e. Leguntur & duo Germanici Cęſaris epigrãmata de eodem, & vnum Tiberij, in Anthologio Gręco. 1.3?. Γαλεῶ σμυρνίδα, ἣν ἔνιοι καλοῦσι κυνὸς εὐνὰ, Epęnetus in libro de piſcibus apud Athenæum. Vide infra in Cyn. vbi & alia à Cane deriuata nomina dicentur.

DE CANIBVS ALIIS DIVERSIS.

Mustelus stellaris videtur qui Italicè Catto di mare dicitur, Anglicè *Donshovvnd* vel *Donecovv*: id est Canis fuscus. nam *Done* Anglis colorem fuscum significat, qui ad cæruleum inclinet.

Xiphiā, hoc est Gladiū piscē Strabo Galeoten appellat, (quasi cū galeis, id est mustelis, aliquid cōmune habeat) quē etiā canem marinū & Thurionem & Tomum Thurianum quidā opinantur, Gillius.

Canis pinguis à Syracusanis dictus, κύων πίων: Rhodijs verò galeus vulpes, ab Archestrato Accipenser existimatus, & omnium lautissimus piscis creditus est. Vide inter Mustelos.

In mari iuxta Arabiam nigram variē animantes degunt, terrestribus similes, sed breuioribus cruribus, pinnatis: pilis obtecto corpore perbreuibus: nempe asini, cati, canes & boues, Ex nauigatione Hāburgensis cuiusdam, quæ peracta est anno Domini 1549.

Canis marinus belua terribilis & hostilis omni animanti, quod eius verberibus cedit. Robustissimos habet branchos (pedes, quasi brachia) clauorum modo formatos. Hi venantur per mare greges piscium instar canum in terra feras venantium, excepto quòd latrare nequeunt, sed pro latratu afflatum horribilem habent. Insequentes ergo piscium greges ad loca angusta coartāt, & sic in coartatos crudeli morte grassantur. Piscatores vero loca notantes, in quibus abscōditi pisces à fuga latebant, retibus capiunt circumclusos. Hæ verò beluæ difficulter multis tridentibus confici possunt, Isidorus.

Canita, vel Canata, vel vt quidam codices habent Cauata, piscis nomen videtur. Festus enim ex Plauto hæc verba adfert: Muriaticam video in vasis stanneis, naricam bonam & canatam, & taguma, quinas fartas conchas piscinarias.

DE CANE CARCHARIA, SEV LAMIA.
RONDELETIVS.

QVOD Lamiam in cartilagineis longis, cetaceisq; numerem, reprehendent fortasse multi, qui apud Plinium lib. 9. cap. 24. in planorum piscium numero legerint. Planorum piscium, inquit, alterum est genus quod pro spina cartilaginem habet, ranæ, pastinacē, squatinæ, torpedo, & quos bouis, lamiæ, aquilæ nominibus Græcia appellat. Sed cùm lamiam cēterorum galeorum instar longum esse spissumq; piscem, ac rotundum sensus ipse doceat: dempta sola dorsi latitudine qua à cæteris galeis differt, quæq; Plinium impulit, vt cum planis cartilagineis numeraret: proculdubio in longis cartilagineis, & cetaceis censendus est. *Lamiā longis esse adnumerandam contra Plinium.*

Λαμία dicta est ἀπὸ τοῦ ἔχειν μέγαν λαιμὸν, id est, quod magnam habeat gulam. λαιμὸς enim guttur siue gulam significat, vnde λαιμαργία & λαίμαργος. Nicander Colophonius ἐν ταῖς γλώσσαις citante Athenæo lamiam & καρχαρίαν, & σκύλλαν vocari scripsit. καρχαρίαν verò à dentium asperitate, acumineq; dici puto: κάρχαρος enim asperum acutumq; significat. vnde καρχαρόδοντα animalia, quibus acuti pectinatimq; coeuntes sunt dentes. Λάμναν Oppianus vocat, A *Libro.7,* *Lib.1. ἁλιευτικῶν.*

Δυσαύπα χάσματα λάμνης. Et alibi:

Τίς δὲ τόσον φορέει χλήνης σθένος, ὅσσον ἄαπλοι Λάμναι;

Gaza Grēca appellatione vsus est in conuersione sua. In Italia, Prouincia, Hispania idem nomen seruatum est. A nostris quoq; lamio vocatur: Baionē frax.

Lamia piscis est galeorum omnium maximus. nam aliquando ad tantam magnitudinem accrescit, vt currui imposita, vix à duobus equis vehi possit. Quare euiscerata, & in frusta dissecta, curribus duobus aliquando imponenda fuit. Vidimus mediocrem lamiam mille librarum pondere. Capite est dorsoque latissimis. Cauda si reliqui corporis magnitudinem spectes, minus crassa spissaq;, in lateribus compressa, pinnis duabus constans. Non procul à cauda aliæ duæ sunt pinnulē, vna inferior, altera superior, ad brāchias, & ad podicem aliæ binæ, in medio ferè dorso vna alia. Cute aspera integitur, cui pingue quiddā subest. Capite est magno, dorso breui, sed lato, oris scissura maxima. Dentibus acutissimis, durissimis, trianguli figura, vtrinq; serratis, quorum sex sunt ordines, primi ordinis dentes extra os prominent, & in anteriorem partem vergunt, secundi recti sunt, tertij, quarti, quinti, & sexti in os recurui maxima ex parte, in vtraque maxilla carne molli, fungosaq; contecti. Ventriculo est vastissimo gulaq; amplissima. ob id rectè Oppianus δυσαύπα χάσματος λάμνης dixit, id est, periculosos vastosq; lamiē hiatus. Hepate est adipato, in duos maximos lobos diuiso. Oculis maximis, rotundis: quorum musculi qui sursum, deorsum, dextrorsum, sinistrorsum mouent, manifestè conspiciuntur. Qui oculos quodammodo intrò trahunt, & veluti in contemplantibus diligenterq; aliud intuentibus fixos, immotosq; tenent, non radicē neruorum opticorum ambiunt: sed à superiore parte ossis regionis oculorum orti, in longum extendūtur. Similem huiusmodi musculorum situm etiam in humanis oculis sæpius ostendimus, quum in scholis nostris publice anatomen corporis humani doceremus. Est aliud in lamiæ oculis obseruatu dignissimum. Neruorū opticorum loco, qui in hominibus cæterisque animantibus insunt, substantia est car- B

tilaginea, dura, omnisq; mollitudinis expers. Tunica cornea parte anteriore posterioreq; dura est, parte etiam anteriore exquisitissimè perpolita. Cæterum in lamiæ oculis humores omnes, tuniceque longè manifestius, quàm in bubulis oculis conspiciuntur, maximè quæ humorem crystallinum inuoluit. telis aranearum tenuior maximeq; pellucida.

C Piscis est carniuorus, voracissimus & anthropophagus: cadauera enim mortuorum etiam integra vorat, quod ex dissectione compertum est, Massiliæ enim & Niceæ aliquando captę sunt lamiæ, in quarum ventriculo homo loricatus inuentus est. Ab hac insigni ingluuie lamias appellatas fuisse opinor mulieres quasdam maleficas, quę cum carnes humanas auidissimè expeterēt, Veneris illecebris forma præstantes iuuenes, quiq; optima essent corporis constitutione, delinitos atque allectos deglutiebant: quod Menippo Lucio contigisset, nisi grauis & prudentis viri consilium ab amore iuuenem auocasset, eumque hoc dicto deterruisset, ἔχιν θάλπεις, καὶ σὲ ὄφις: Serpentem foues, & serpens te: quod percommodè de eo dicitur, qui id amat, fouet, amplectitur quod tandem certum exitium est allaturum. Sed ad piscem redeamus. Vidi equidem in Santonico litore lamiam, cuius os gulaq; tanta erant vastitate, vt hominem etiam obesum capere posset. Magnarum itaq; lamiarum os si hians seruetur, reliquo corpore contecto canes (*scilicet terrestres*) ventriculum facilè subeunt piscium reliquias voraturi. Quæ cum accuratius considerarem, mihi in mentem venit lamiam fuisse, in quam ingressus est Ionas, illicq; triduo diuina prouidentia conseruatus, tandemq; incolumis eiectus, quod sacræ Bibliorum scripturæ nullo modo repugnat. Legitur enim Ionas in ventre magni piscis siue in ventre ceti fuisse: quod nomen generis est, quo grandes pisces comprehenduntur: non omnes quidem si Aristotelis authoritatem sequamur, sed ij tantum qui statim animal concipiunt, & non ex ouo, perfectum pariunt. Sic enim scribit lib. 1. de hist. anim. cap. 5. Alia animal pariunt, alia ouum, alia vermem. Animal pariunt homo equus, vitulus marinus, & alia pilis intecta: & ex aquatilibus cete, vt delphin & quæ cartilaginea nominantur. Et alibi lib. 3. de hist. anim. cap. 20. Mammas habent quæcunq; animal pariunt intra se, & in lucem edunt: quæq; pilis intecta sunt, vt homo, equus: & cete, vt delphin, vitulus marinus, balęnæ. Veruntamen Galenus lib. 3. de fac. alim. inter cete numerat canes, zygænas, thũnos magnos: qui non statim animal, sed ouum pariunt, vt videatur pisces omnes prægrandes cetaceos appellare. Et apud Athenęum lib. 7. Sostratus thũnum qui permultum accreuit, cetum vocat. Eadem significatione cete vsurparunt Paulus Ægineta & Varro. Quicquid sit, ceti nomine non potiùs balæna, quàm quiuis alius immanis piscis intelligetur, maximè cum balęnæ pulmonibus spirent: quibus, asperæq; arteriæ cùm cedant ventriculus, gulaq;, angustiores eas partes esse necesse est id quod etiam ex dissectione constat. Harum verò partium in lamia ea est vastitas, vt Ionam capere potuerit, quemadmodum cadauera tota in ea inuenta fuisse experientia compertum est.

Lamia mulieres.

Ionas.

Ceti qui propriè, & qui cõmunius vocentur.

B Lamiæ cuti pingue aliquid subesse videtur.

F Carne est candida non multùm dura, neq; ferini saporis, ob id multorum galeorum carni præferēda: neque ideo reijcienda quòd lamia hominum cadaueribus vescatur: nam mullus qui in præstantissimis & optimis piscibus habetur, hominum etiam cadauera persequitur. Lamiam igitur esse opinor, de qua carchariæ nomine multa apud Athenæum Archestratus ille (obsonatorum Hesiodus vel Theognis,) qui in suis pręclaris præceptis maximè hypogastria extollit, quoq; modo præparanda sint, docet. Quibus subiungit multos ignorare quàm præstans sit is cibus, hisq; leuem insulsamq; esse mētem, qui ideo ab hoc cibo abstinent, quòd ἀνθρωποφάγος sit piscis.

Lib. 7.

Ἀλλ' οὐ πολλοὶ ἴσασι βροτῶν τόδε θεῖον ἔδεσμα:
Οὐδ' ἔσθειν ἐθέλουσιν ὅσοι *κύφαν γελφώδη
Ψυχὴν κέκτηνται θνητῶν δ' εἰσὶν ἀπόπληκτοι
Ὡς ἀνθρωποφάγου τοῦ θηρὸς ὄντος. ἅπας δὲ
Ἰχθὺς σάρκα φιλεῖ βροτέην, αἴπερ περικύρσῃ.

** alias κέφλων ἐλλιβώδη, apud Athenæũ lib. 4.*

Nostri carnem lamiæ allijs, cepísue atque aromatis conditam edunt.

G Dentes argento aurifices includunt, quos serpentis dentes vocant: hos mulieres è collo puerorum suspendunt: quia dentitionem iuuare creduntur, & puerorum pauores arcere. Ex ijsdem dentifricia parantur optima, quorum asperitate dealbantur dentes, siccitate conseruantur & firmantur, ne quis à cæco quopiam effectu id prodire putet.

DE EODEM, BELLONIVS.

A Carcharias, caniculæ genus est admodum ferox, inter cetacea connumeratum: magnitudine Thynnos superans, quos & deuorare creditur. Marinos canes nentium voracitate, ordine multiplici, atque acumine refert. Vnde Asiaticorum vulgo marini canis nomen habuit.

B Proinde ad Zygænam, Simiam, Vulpeculam, ac Galeos omnes qui pisces cartilaginei sunt generis) branchijs, pinnis, cauda, cute, atque adeò corporis habitu (dempta tamen magnitudine) accedere videtur. (E) Tantę est apud Noruegios magnitudinis, apud quos *Perkfisch* (quasi montanum piscem diceret) appellatur, vt ducentarum librarum pondus nonnunquam excedat. Exiccatos autem asseruare, atque ex eorum cadaueribus marina monstra ementiri solent. Cæterum capite est amplo, rostroq; in mucronem exporrecto: ore vsque adeò vasto atque capaci vt quodlibet eius maxillæ latus sex & triginta dentibus præditum sit quælibet autem maxilla duos & septuaginta comprehendit dentes: quæ summa est in vtraque centum quadraginta quatuor dentium: quorum anteriores magis rotundi, posteriores verò lati, atq; in cuspidem efformati sunt, validi tamen omnes, quales in Lamia describemus. Laterum ac tergoris pinnas longè quàm in quouis sui generis cartilagineo pisce maiores gerit: quibus minor est quæ ad caudam protenditur. Podicem inter duas pinnulas habet: ac quod ad eius caudam attinet, ea cubitalem æquat longitudinem, eoque ad Vulpeculam accedit, (*Rondeletio idem centrines est, quem Vulpem facit Bellonius.*) quam Veneti Porcum marinum vocant: quod eius superior pars, quæ vertebris communita est, altius attollitur, quàm inferior quæ crescentis lunæ figuram exprimit, quarum intercapedinem dimidia linea explere potest.

DE LAMIA BELLONIVS: QVAM A CANE *Carcharia distinguit.*

Latorum ac planorum piscium viuiparorum, ac cartilagineorum, longe maximæ molis euadit, qui Græcis λάμνη, Latinis Lamia dicitur, ipsa voce ad lamiam quodammodo accedente: de quo sic Oppianus, Et quis vastus aper superabit robore Lamnam? A

Galeorum generis est, scabraque cute integitur: atque os habet in anteriore capitis parte, rhinæ aut ranæ modo positum: in quo mirum hoc esse videtur, quod dentibus plus minus ducentis sit refertum, in vtraque maxilla per quaternos versus dispositis: ad radicem latis, in acutum ac pyramidem desinentibus, atque ad latera crenatis: quibus nostri fabri aurarij plurimum vtuntur: linguas serpentinas falso appellant. Lamias enim qui capiunt, ex earum dentibus ac maxillis magnum quæstum facere solent, quos aiunt aduersus venena conferre: quamobrem auro atque argento vulgus includere solet. Nostris alioqui piscatoribus incognitus est piscis. B

Genuensibus ac Neapolitanis veteri Lamiæ appellatione notissimus: cuius carne vesci minime dedignantur. A. F.

Hanc picturam Carchariæ Canis ad sceleton olim fieri curaui.

COROLLARIVM AD CANEM CARCHARIAM SI*mul & Lamiam: siue vnum duobus his nominibus piscem, siue diuersos, veteres appellarunt.*

A Carcharias, canis marinus est, Varinus. Athenæo κύων καρχαρίας dicitur. neque enim recte apud eum inter has duas dictiones comma interponitur. apud eundem Archestratus τῦ καρχαρεία (per α. in vltima, quæ & per ι. diphthongum recte efferetur) κυνὸς dixit. Carchari & elacatæ ventriculos, Columella: vt rectus sit carcharus, idem quod carcharias. sed Massarius legit carchariæ: Καρχαρόδοντα Græci vocant animalia quorum serrati sunt dentes. huiusmodi autem pisces pleriq; omnes sunt: sed præ cæteris, serratis robustisque dentibus hic canis est, vt κατ᾽ ἐξοχὴν tum καρχαρίας, tum κύων (quod maximus validissimusq; inter canes sit) dictus videatur. nam & carchariæ simpliciter dicuntur, vt à Theophrasto de hist. 4.8. Mare rubrum (inquit) belluis refertum est, plurimasq; caniculas (καρχαρίας) habet, in tantum, vt nare tutum non sit. Quem locum Plinius ita repetijt lib. 13. cap. 25. In mari rubro syluæ viuunt, laurus maxime & oliua. fruticum magnitudo ternorũ est cubitorum, caniculis referta, vix vt prospicere è naui tutum sit, remos plerunq; ipsis inuadentibus. Canis ille cetaceus pelagius, de quo meminimus in Corollario de Canibus A. non alius, ni fallor, quam canis carcharias fuerit. Oppianus quidem aliquoties Canes numerat inter cete. de lamijs vero priuatim agit, cum alias, tum libro 5. de piscatione, diuersum vtrosque capiendi modum describens, vt referemus in E. Fieri quidem potest, quod Nicander Colophonius refert vt in nonnullis locis, carcharias alio nomine lamia dictus sit, propter similitudinem: ab alijs verò exactius suo discretus nomine. Aristoteles semel duntaxat puto lamiæ meminit, cartilagineis piscibus adscribens, lib. 5. de hist. cap. 5. Canicula ferox cetacei generis, illa est quæ vrinantes circa spongias graui periculo infestat, &c. Vuottonus. atqui Rondeletius hoc non ad cetaceam, sed minorẽ caniculam refert, quam Plinij cognominat, vt à scylio siue canicula Aristotelis discernat. Rondeletius lamiam à cane carcharia non distinguit: Bellonius distinguit, in hoc potissimum, quod lamiæ os in anteriore capitis parte tribuit. carchariæ verò rostrum in mucronem exporrectum. Dentes interim & carchariæ lamiæve Rondeletius, & lamiæ priuatim Bellonius, linguas serpentium vocari aiunt, & auro argentoue includi, &c. Canis carchariæ pars est etiam qui à Romanis thyrsio (θυρσίων) vocatur, suauissimus ille & delicatissimus, Athenæus libro 7. Sed de Thursione & tomo Thuriano plura scribam in Gladio pisce, quem ipsum quoque canem & galeoten vocari testis est Strabo. Piscem Italis vulgo dictum Stramazo, aliqui bouem cartilagineum esse putant, qui & lamia dicatur. sed lamia piscis longus est, vt Rondeletius docet, bos planus. Gillio quoque carcharitas & lamia piscis vnus videtur. Massiliẽses (inquit) suæ antiquitatis retinentes, propriè lamiam vulgo nominant. Siculi ranam marinam (eodem teste) lamiam vocant. Maltham quoque Romani lamiolam à dentium similitudine nuncupant, vt Rondeletius scribit. dentes enim latos & acutos lamiæ modo habet.

Lamiam a Cane Carch. differre.

Thyrsio.

Carcharias & lamia siue vnus siue duo sunt pisces, propter generis tamen naturæque cognationem vno nomine à Germanicis appellari potest, *ein Frass oder Frashund*, à voracitate, vt Græci quoque à gula lamiam dixere: vel à magnitudine *ein Vrhund, ein grosser Hundfisch, ein VValhund.* Bellonius apud Noruegos *Pergfisch* vocari scribit, quasi montanum piscem. Quærendum adipemne an aliud quippiam commune habeat cum eo galei genere, quod porcum marinum Veneti vocant: vt nomen *Perkfisch* à porco sit corruptum. quid enim illi cum montibus? Porci autem nomen vel ab Anglis vel Italis vel Gallis mutuari potuerunt Noruegi, quorum alioqui Germanica lingua est. Alius est *Bergerfisch* Germanicè dictus alicubi, inter asellos Oceani. De hoc pisce Io. Caius ex Anglia nuper ita ad nos scripsit: Canem carcha-

(F) riam ea plane figura, qua Bellonius pinxit, (*nos similem Rondeletii picturam dedimus*,) vidi in sicco relictum per littus. Erat iustum onus plaustri. Caro illi adeo insulsa, vt ne conditura quidem gratiam ieiunis & egẽtibus stomachis dare potuerit vllam, Os nullum per totum corpus, sed cartilago. Eum nostri piscatores *à Doggefische*, id est piscem canarium vel caninum vocabant, Hæc ille. Sed Anglicum hoc nomen, vt & Germanicum *Hundfisch*, & Græcum Κύων, & Latinum Canis vel Canicula, latius patere, ostendimus supra in Canibus A. possunt tamen hæc omnia per excellentiam, de carcharia priuatim accipi.

B Carcharias os in rostro non parte supina, habet, Gillius & Massarius. Bellonius verò os lamiæ in anteriori capitis parte tribuit, carchariæ rostrum in mucronem exporrectum facit. Carchariæ os multis dentium ordinibus dentatum est, dentibus retrouersis, hoc est introrsus spectantibus, Massarius. Magnam admirationem habet id quod mihi Nicenses testati sunt, se cum huiuscemodi piscem ad quatuor millia librarum accedentem cepissent, in eiusdem ventre solidum hominem reperisse. Simile quiddam Massilienses mihi narrarunt, se aliquando Lamiam comprehendisse, in eademque loricatum hominem inuenisse. Huius dentes ab aliorum canum dentibus diuersi sunt. nam aliorum incurui in partem oris interiorem spectant, & teretes sunt: Lamiæ vero (siue Carchariæ) lati & pyramidati, mucronem ensiũ, quibus hac ætate vtimur, referunt: preciosi existimantur, & in argento includuntur. Cum vnum ad huius naturam diligentius cõsiderandam licitarer, alius quispiam ad delicias hunc maiore proposito præmio mihi præripuit, Gillius. Lamiæ dentes incuruos esse Oppianus tradit vt referam in E. Canis piscis, phoca, delphini & cete omnia pulmonem habent, & plus caloris quam cæteri pisces, Author libelli de vtilitate respirationis Galeno adscripti. Sed canis tum carcharias tum cæteri omnes, branchias non pulmones habent: & falli potuit scriptor ille quisquis fuit, quod inter cete propriè & impropriè dicta discrimen non agnouit.

Canis carchariæ iconem Ge. Fabricius olim ad me dedit, scite quidem expressam, sed (vt conijcio) ad sceleton: ac simul descriptionem his verbis adiecit: Κύων rapacissimus & velocissimus piscis. Rapacitatem ostendit, figura oris. velocitatem, pinnarum in dorso, ventre, corpore & cauda multitudo & magnitudo. Rictum canis habet, cum triplici acutorum inflexorumque dentium ordine. Oris pars superior, acutior & eminentior est inferiore. Spina à collo per dorsum tendens cum cauda finitur. Collum oblongum, pectus torosum. post quod duæ validæ pinnæ, quibus pro remis nando vtitur. Initio dorsi vna ingens pinna erigitur. Sequuntur postea inferiore corporis parte, binæ minores pinnæ, intra quas pudẽdum muliebri simile habet. Rursus aliæ duæ, altera in superiore, altera in inferiore parte. Post has ad cau-

ad caudæ finem ingens pinna erigitur, illi quæ in dorsi initio est similis. & hæc pinna cum ipsa cauda quasi forcipis figuram exprimit. Totum corpus validum, cuius etiam magnitudinem pictura (ea ad quinque dodrantes ferè longa erat) refert. Balthici populi littorales *ein Hunafisch* vocant.

Canis cetaceus ferox(ἀγελ@)in pelago degit, non vt minores in cœno, Oppianus. In amnes nonnũquam subit canicula: Vuottonus, de cetacea priuatim hoc referens. Carchariam marinum piscem omnium canicularum robustissimum & maleficentissimum vidi Niceæ & Massiliæ, Gillius. Εἰσὶ δ' ἐνὶ τραφερῇ λαφροὶ κυνες· ἀλλὰ κυνέεσιν Εἰναλίοις οὐκ ἄντις ἀναιδείῃ ἐρίσειε Oppianus libro 5. inter cete. Et mox: Τίς δὲ τόσον φορέει χλούνης θέν@, ὅσον ἀασθοι Λάμναι; canes marinos cetaceos (id est carcharias, vt ego interpretor) à Lamijs distinguens. Alibi etiam canes rapaces & impudentes vocans, mox canis genus in tres distinguit species, vt recitaui in Canibus in genere A. Cetis omnibus corpora sunt grauiora, & motus (natatio) in mari tardior, exceptis canibus, ἐσφι κυνῶν, Idem libro 5. C

De canum ingenio, vide mox in E. initio. Lamia nonnunquam amiarum gregem aggressa, vulnera accepisse visa est, Vuottonus. Thynni (inquit Strabo lib. 1.) cum gregatim præter Italiam acti elabuntur, & Siciliam attingere prohibentur, in maiores incurrunt beluas, vtputa delphinos, canes, aliasq; balænis similes: è quorũ venatione canes & galeotas pinguescere ferũt, quos xiphias, id est gladios appellãt. D

Inter cete inprimis canes lasciui, superbi, contumeliosi ac impudentes sunt, Αἰεὶ κυμαίνουσιν ἐπὶ φρεσὶ λύσσαν ἔχοντες. itaque sæpe pisces etiam in retibus & nassis piscatorum populantur ac deuorant. atq; interea quandoq; dum ventri indulgent, pisce aliquo eis grato pro esca in hamum infixo à piscatore capiuntur, Oppianus libro 5. Et proxime ante: Lamiæ vero catulos vt capiant, sæpe eis vinculũ remi (τροπὸν αὐτὸν ἐπαρτέα δεσμὸν ἐρετμοῦ) solutum porrigunt: quo illi viso dentes infligunt: qui quoniam recurui (ἀγκύλοι) sunt, impediti ceu vinculo aut catena retinentur, atque ita tridente percussi pereunt. Corium canis marini gestatum, canes terrestres fugat, Kiranides. Esca iacentium piscium in piscinis mollior esse debet, q̃ saxatilium. itaque præberi conuenit scombri carchariq; ventriculos, &c. Columella. E

Canis cetacei (Carchariæ) caro, quæ prædura atque excrementitia est, in vulgi cibum sale maceratur in quatuor partes dissecta. ingrati autem saporis est atque mucosa: ideoq; non nisi raro absq; sinapi aut oxelæo, aut alio id genus acri quopiam condimento edi solita, Vuottonus è Galeni de alimentorum facultatibus libro. Canis marini caro salsa, facit sanguinem melancholicum, Galenus lib. 3. de locis affectis. Multi ex damnato victus genere stulti effecti sunt, ex suilla carne, bubula, asinina, canina, salsamentis continuis, canibus marinis, cetarijsque omnibus, &c. Alex. Benedictus. Pisces qui neq; solitarij apparent, neque rursus gregarij sunt, facilius concoquuntur, vt congri, & carchariæ, & similes, Athenæus Mnesitheus. Ὄρφως, αἰολίαν τε, ὀδόντα τε, καρχαρίαν τε. F

Μὴ τέμνειν, μὴ σοι νέμεσις θεόθεν καταπνεύσῃ. Ἀλλ' ὅλον ὀπτήσας παράθες, πολλὸν γὰρ ἄμεινον, Plato Comicus apud Athenæum. Idem Archestrati de huius piscis apparatu hos versus recitat:

Ἐν δὲ Τορωναίων ἀστει καρχαρίου χρὴ | Τοῦ κυνὸς ὀψωνεῖν ὑπογάστρια κοῖλα κάτωθεν.
Εἶτα κυμίνῳ αὐτὰ πάσας ἁλὶ μὴ συχνῷ ὀπτᾶ.
Ἄλλο δ' ἐκεῖσε φίλη κεφαλὴ μηδὲν προσενέγκῃς,
Εἰ μὴ γλαυκὸν ἔλαιον. ἐπειδὰν δ' ὀπτὰ γένηται
Ἤδη, τριμμάτιον δὲ φέρειν, καὶ ἐκεῖνα μετ' αὐτοῦ.
Ὅσσα δ' ἂν ἐν λοπάδ@ κοίλοις πληρώμασιν ἑψῇς,
Μηθ' ὕδατ@ πηγῆς, μήτ' οἴνινον ὄξ@
Συμμίξῃς. ἀλλ' αὐτὸ μόνον καταχεῦον ἔλαιον,
Αὐχμηρὸν τε κύμινον. ὁμοῦ δ' εὐώδεα φύλλα.
Ἕψε δ' ἐπ' ἀνθρακιῆς, φλόγα τούτοις μὴ προσενεγκών,
Καὶ κίνει πυκνῶς, μὴ προσκαυθέντα λάθῃ σε.

Ἀλλ' οὐ πολλοὶ ἴσασι βροτοὶ τόδε θεῖον ἔδεσμα, &c. vt supra Rondeletius recitauit. Cum scombri, carchari, (carchariæ legit Massarius) & elacatenæ ventriculos, &, ne per singula enumerem, salsamentorum omnium purgamenta quæ cetariorum officinis euerruntur, Columella lib. 8. ὀρφῶ, γλαῦκ@, ἐγχέλυν, κύων, Cratinus in Plutis tanq̃ de lautis piscibus vt conijcio. Κυνὸς ἐραιον. τὸ καρχαρίω (vltima circũflectenda erat) nominatur ab Athenæo ex Mnesimacho. & alibi Κυνὸς ἔραιον (penultima circunflexa) ex Menandro.

Canis marini dentes vsti & cum melle soluti, gingiuas purgant, Kiranides. Dentifricia è Carchariæ dentibus parantur optima, &c. vt Rondeletius docet: qui & alibi cinerem dentium tum caniculæ Plinij, tum galei glauci, infantium gingiuis dentitionibusque multum conferre scribit. G

PHILOLOGIA DE CANE CARCHARIA SEORSIM.

Scylla apud Homerum piscatur. Δελφῖνάς τε, κύνας τε, καὶ εἴποτε μεῖζον ἕλῃσι Κῆτ@. vbi Eustathius, Delphines. n. (inquit) & canes, non sunt pisces, sed cete. Est apud Oppianum scytale, quæ in alto degit pelago, raro litora adiens. vide an sit eadem, quæ scylla, an Oppiani exemplaria sint mendosa, & legendum potius sit σκύλλαι τε, pro σκυτάλαι τε, Vuottonus. Canem quidem carchariã alio nomine scyllam dici Nicander refert. vnde & scyllion diminutiuum pro canicula. Achæus apud Athenæum lib. 12. Ponticum cyllum, nisi malis scyllum, nominat, canem Ponticum forte intelligens: Πολὺς γὰρ ὅμιλ@ ποντίου κύλλου σέβων. (ἐνάλι@ θεωρία,) Χραίνοντ@ θυραίοισιν (forte Σαίνοντ@ γεραίοισι) ἠδίαν ἁλός. Canem marinum carchariam dici nonnulli voluerunt: à cane Pontico longe diuersum, Franciscus Massarius. Cetum deuoraturum Andromedam Lycophron phallænam vocat, Scholiastes verò canem marinum & phallænam. Ἀλλ' ὅτε καρχαρέην, ὅτε δὲ ῥόθιον ψαμάθοιο, Numenius Heracleotes in Halieutico. Θωυνοθηραία δὲ γαστρουμένων καρχαρίας ὁ κάπην@ ᾄδει: Sophron apud Athenæum, sed locus apparet corruptus. Epitheta. Sæuas pistres & æquoreos canes Pædo dixit, vt Seneca citat Suasoria 1. sed differentia hoc, nõ epitheton est. Κυνῶν ὑπέροπλα γένεθλα: Κυνὲς ὑβρισταὶ, ἀγήνορες, ἀγελαῖοι, Oppianus. Cõuenient etiam epitheta quæ in cæteris Canibus prædicta sunt. De Scylla aue scripsimus in Historia Auium, tum in S. elemento: tũ in A. mox post Accipitrẽ circum. Nisi filiam hoc nomine fuisse fabulantur, & mutatã in auem. Scyllam nisi filiam Minos occidit, cum patrem ei prodidisset, vt in commentarijs in Dionysium Afrum diximus, Eustathius in Odysseæ A. Porro in Dionysium, de Saronico mari scribens: Ferunt (inquit) Minoem cum Megara cepisset opera Scyllæ, quæ ipsum amans patris caput absciderat, cogitasse eam quæ prodidisset parentẽ, nulli parsuram: ideoque patris proditricem & parricidam nauis temoni alligasse vt ita traheretur per mare. tum ipsam in auem esse conuersam, vt tradit Parthenius Metamorphoseon scriptor: sinum verò illum maris Saronicum esse dictum (quasi Syronicum) inde quod Scylla per eum tracta esset. Porro ab hac Scylla, Scyllæum etiamnum vocatur locus in Hermione Peloponnesi, vbi mulier è mari, in quod se præcipitem dederat, eiecta est. Idem in Odysseæ M. Scyllam (inquit) Phorcynis & Hecatæ filiam esse

fabulantur, quæ ſcylaces (id eſt canes) lateribus adiunctos habeat, in freto Siculo. Homerus quidem Cratæin Scyllæ matrem nominat, Magi verò Hecaten. Steſichorus Lamiæ filiam facit. Sunt qui Tritonem eius patrem eſſe dicant. Scyllæ Homerus ſex capita tribuit: alij tria tantum, vt Anaxilas Comicus vbi huiuſmodi fabuloſa monſtra pro improbis ſcortis interpretatur, his verbis: Ὅστις ἀνθρώπων ἑταίραν ἠγάπησεν, οὐ γένος ἂν δυναιτο παρανομώτερον φράσαι. τίς γὰρ ἢ δράκαιν᾽ ἄμικτος, ἢ χίμαιρα πύρπνοος (al. πυρπνόος) ἢ χάρυβδις, ἢ τρίκρανος σκύλλα ποντία κύων, σφίγξ, ὕδρα, λέαιν᾽, ἔχιδνα, πτηνά θ᾽ ἁρπυιῶν γένη, εἰς ὑπερβολὴν ἀφῖκται τοῦ καταπτύστου γένους; Notandũ eſt autem ad canina ſpectra inclinare fabulam: quæ Hecubam quoque in canem conuertit, & Hecatæ caput affingit caninum. Callimachus etiam in Commentarijs, Dianam ait aliquãdo diuertiſſe apud Epheſum Cayſtri filium: & cum ab vxore eius eijceretur, primum eam in canem mutaſſe: tum rurſus miſeratione ductam, in ſpeciem humanam reſtituiſſe. illam verò præ pudore, vitam laqueo finiuiſſe: deam verò ornatum proprium ei circundediſſe, & appellaſſe Hecaten. Porro quod Hercules Scyllam occiderit, & fabula ipſam reuocarit in vitam, vt malum immortale foret, agnoſcit etiam Lycophron. Qui allegorias quærunt, Scyllam interpretantur cõtumaciam, (αὐθάδειαν,) & caninam audaciam: quæ in Vlyſſem quidem arrogantia ſua nihil potuit, ſed ſocios eius aliquos læſit. Huic allegoriæ conuenit etiam Phorcyn pater, vt in Rhapſodia A. ſcriptum eſt: & matris Hecates vel ſimpliciter canina forma, vel ſecundum alios facies canina, Hæc omnia Euſtathius. Plura leges apud Eraſmum Rot. in prouerbio, Incidit in Scyllam. A Lycophrone μιξοπάρθενος κύων vocatur. Pedes ei fuiſſe duodecim fabulãtur: capita ſex, vnum campæ, (id eſt erucæ, *quamquam & campe Libyca quadã quadrupes memoratur Diodoro Siculo, a Dionyſio interfecta,*) alterum canis, tertium leonis, quartum gorgonis, quintum balænæ, ſextum hominis, Iſacius Tzetzes. Centauros itaque, & ſcyllarum membra videmus, Cerbereaſque canum facies, &c. Omnigenum quoniam paſſim ſimulachra feruntur, Lucretius libro 4.

PHILOLOGIA DE LAMIA SEORSIM.

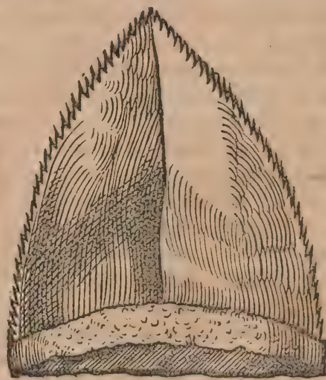
Λάμια proparoxytonum ab Euſtathio & alijs pleriſq; ſcribitur, vt Θέσπια & Ἴσμνια, inquit Euſtathius. aliter Λάμνη Oppiano (non Λαμνής vt quidam putauit) in recto ſingulari: vnde genitiuus λάμνης, & accuſatiuus λάμνην, & rectus pluralis λάμναι apud eundem leguntur. Λάμιαι, τὰ χάσματα, ἢ οἱ μόνοι τῶν ἀνθρώπων καὶ ἰχθύων, Varinus. Lamiam grammatici παρὰ τὸν λαιμὸν, id eſt à gula deducunt. vſurpatur autem & Græcis & Latinis id vocabulum pro voracitate. Ἔξοχα δ᾽ ἐχθοδοπῆς ἐνὶ κήτεσι μαργαίνουσι Λαιμῷ λαβροσύνῃ τε κυνῶν ὑπέροπλα γένεθλα. Oppianus. Euſtathius lamiæ nomen deriuari voluit à verbo λάπτω, λέλαφα, λέλαμμαι. Bellonius quid ſibi velit quod lamiam ipſa voce ad hamiam accedere ſcribit, non video. neque enim cũ amia piſce (quem hamiam cum aſpiratione nõ recte videtur appellare) quicquam commune eſt lamiæ, præter literas quibus ſcribuntur accentibus quidem variant. ἀμία enim paroxytonum eſt, λάμια proparoxytonum. Ab eodem qua ratione lamia piſcis latus planuſque, & tamen galeorum generis qui longi ſunt, eſſe dicatur, miretur aliquis. De lamia, tum quadrupede, tum huius nominis ſpectro ſiue dæmonio, plurima diximus in Quadrupedum hiſtoria. Amia alicubi pro lamia deprauate legitur in Athenæo, Maſſarius. Nominatur & Lamyros piſcis ab Ouidio, hoc verſu: Fœcundumque genus Mænæ, Lamyroſq;, Smarisq;. ſic.n. lego. vulgati codices corrupte habent, Menerelamiroſq;. Vide in Lamyro.

Lamyros.

Epitheta. Ἄαπτοι λάμναι, Oppianus. Ἀταρτηρῆς τε δυσαντέα χάσματα λάμνης, Idem.

Lamiæ ſcorti inſignis meminit Aelianus Variorum 12.13.

Lamiam aliqui Scyllæ matrem faciunt, quam quidam in fabulis dæmonium quoddam eſſe fingunt: Comicus etiam libidinem eius traducit, his verbis: Λαμίας ὄρχεις ἀπλύτους, Euſtathius. Sibyllam primam aiunt fuiſſe filiam Lamiæ, hanc verò Neptuni, Plutarchus in libro Cur non amplius carmine Pythia reſpondeat. Lamia oppidum eſt celebre Phthiotarum, Plinius 4.7. Scoppa grammaticus lamiam Italice interpretatur, la ianara, ſtrea, magara. Vide in Strige in Hiſtoria Auium noſtra. Solus homo mammas habet in pectore, vt ſcribit Ariſtoteles. Epheſius in Scholijs narrat. Ariſtophanem Comicum tradidiſſe lamiã habere in pectore mammas, eodem ſcilicet loco, quo ipſas homo obtinet, id quod fabuloſum videtur, Niphus.

Quoniam de dentibus lamiæ Gillij & Rondeletij verba retulimus ſupra: & aliqui lapidis genus, quem ego gloſſopetram Plinij eſſe conijcio, à linguæ figura ſic dictum, dentem lamiæ nominant, alij ſerpentis linguam, iconem eius ex Coſmographia Orientis Andreæ Theuet monachi Galli, quam Gallice nuper edidit, hîc appoſui.

Genus quoddam linguarum (inquit, cum lapidum dicere debuiſſet, linguas referentium figura) in Melite inſula reperitur: quas aliqui lamiarum dentes vocant, quod mihi veriſimile non fit: alij ſerpentium linguas, ꝙ magis probo. Inter ſaxa & rupes adhærent, tanquam adnatæ aut glaciei cõgelantis vinculo aſtrictæ. Superficies earum pulchrè polita eſt, ambitu dẽticulato, tam ſcitè vt vix aliquis artifex æmularetur. Cõmendantur aduerſus venenum maximopere, vnde etiã cõijcio has eſſe ſerpentiũ linguas

DE CANTHARO, RONDELETIVS.

A Lib 8. de Hiſt. anim. cap.13.

QVEM Græci κάνθαρον vocant, Gaza ſcarabeum in conuerſione ſua nominat. In Gallia Narbonenſi, Prouincia, Hiſpania parum mutato nomine Cantheno dicitur. Hodie quoq; Græci quidam corrupto vocabulo σκάνταρον appellant. Ligures tanado à colore, illis enim tanat, color eſt, qui pullus Latinis, Gallis enfumé. Cantharus verò à ſimilitudine canthari terreni, qui è ſimo ingentes pilas auerſis pedibus volutat, inquit Plinius, dictus mihi videtur. Vt enim hic fimo delectatur, & in eo hyeme conditur: ſic cantharus piſcis, in luto & ſordibus libenter verſatur. Quare in litoribus & portubus degit, in quæ loca maris ſordes fluctibus pelluntur, cœnumq; ex proxima terra pluuijſque confluit.

Lib.13.cap.28

Iconem

Iconem hanc canthari quod iam prius in Italia factam haberem, posui. Rondeletii icon corpus ostendit latius, & (si caudam excipias) infra supraque rotundius, os minus prominens, & denticulatum, &c.

Piscis est litoralis, auratæ vel sargo corporis forma, branchijs, pinnis, aculeisque similis. squamis integitur paruis: caput & quæ circa oculos sunt partes, ex nigro rubescunt, quæ permistio pullum siue fuscum colorem efficit. Ore est minore, quam aurata vel sparus, dentibus paruis. A brāchijs ad caudam lineæ ductæ, sunt subaureæ: non manifestæ, vt in salpa, sed obscuræ. Internis partibus non differt à sparo. Lapides habet in cerebro. B

Aqua & stercore vescitur. C

Huius obiter inter litorales meminit solum Aristoteles lib. 8. de hist. anim. cap. 13. & in catalogo piscium nominauit tantum Plinius lib. 32. cap. 11. A

Sed Oppianus de eius castitate hæc cecinit: D

Καὶ τοὶ μὲν πλεόνεσσιν ὁμευναίαις ἀλόχοισι — Τέρπονται, σαργῶν τε γένος, καὶ κόσσυφος αἴθων.
Τοὶ δὲ μίαν στέργουσι καὶ ἀμφιέπουσιν ἄκοιτιν, — Κάνθαροι, αἰτναῖοί τε, καὶ οὐ πλεόνεσσι γάνυνται.

Lib. 1. ἁλιευτικῶν.

Quæ sic vertit interpres:

Uxores sargi multas & † merulus ardens — Ducunt: ast alii contenti coniuge sola,
Cantharus † ætnæus sp...entes agmina lecti.

** In merulo primā breuem producit.*

† Post cantharus distinxerim.

Oppianum imitatus Aelianus scribit cantharos non more sargorum pro multis coniugibus, sed non aliter quam Menelaum cum paride, pro vna tantū decertare. Hic obseruandum est, videri Oppianū ætnæum nomen piscis facere, id quod etiam facit Aelianus multo apertius. Cuius hæc sunt verba: Sunt & castitate præstantes pisces. Aetnæus ita appellatus, posteaquam cum pari suo tanquam cum vxore quadam coniunctus, eam sortitus sit, aliam non attingit, neq; ad fidē tuendam sponsaliū tabulis illi opus est, neq; malæ tractationis pœnam timet: neque Solonem veretur, ex quo leges nobiles, & vrbes graues profectæ sunt, quibus libidinosi homines non parere nihil verentur. Mihi verò longe secus videtur. Existimo enim ætnæum epitheton esse canthari, quoniam nulla omnino, quod sciam, mentio ætnæi piscis fiat apud Aristotelem, Plinium, Athenæū, aut vllum aliū vel Græcum vel Latinū scriptorem veterem. Præterea autorem habeo Phauorinum, cuius verba hæc sunt, in dictione κάνθαρος. Κάνθαροι αἰτναῖοι, μεγάλοι ἀπὸ τῆς Αἴτνης, id est, Canthari magni ab Aetna. quanquā hîc legatur in vulgaribus codicibus, κάνθαροι αἴτναι pro αἰτναῖοι. id quod indicat alter eiusdem locus in dictione Αἰτναῖοι. Αἰτναῖος κάνθαρος, ὁ μέγας, ὃ τοιοῦτον λέγει Ἀριστοφάνης κάνθαρον τὸν ὑπερμεγέθη. μέγιστον γὰρ ὄρος ἡ Αἴτνη. ἢ ὅτι διάφοροι κάνθαροι εὑρίσκονται. id est, Cantharus ætnæus magnus. ætnæum dicit Aristophanes cantharum permagnum: maximus enim mons Aetna, aut quod varij (*διάφοροι, peculiares vel excellentes*) canthari inueniantur. Neq; vero sum nescius his in locis de canthareo terreno mentionem fieri: sed ex his colligo cantharum marinum ætnæum pro vario siue pro fœdo dici, quorum vtrumque illi apte conuenit, siue corporis colorem, siue victus rationem locumque, in quo degit, spectes.

De Aetnæo. nos quod Aetnaeus epitheton tantum canthari videatur, refutauimus in Aetnaeo.

In pace.

Cantharus molli est nimium præhumidaque carne, nec boni succi: quare merito vilissimus est piscis, nec nisi pauperiorum cibus. Ventrem mollit elixus. In sartagine coctus vel elixus cum croco, cinamomo, pipere, zingibere, vel cepa & oleo, vel exiccatus, multo melior redditur. F

DE EODEM BELLONIVS: QVI CITHARVM CVM CANTHA-*ro confudit, vt ab initio apparet, in sequentibus enim aliquoties pro citharo cantharum reposui.*

Citharus (*Cantharus*) piscis Lutetiæ ex Oceano tritissimus, à cuius vulgo Bremma marina, dū † Abramidem nominare conatur, appellari solet. Massilienses Cantenam, Genuenses Cannā, (*cum icone scribebatur Tauua, in libro Gallico de piscibus Tanna: malim Tanna*) alij Daphanum, Dephanum vel Tephanum vocant. Cantharū autē minime ex hoc dictū puto, q Canthari vasis exprimat effigiem, aut quod Cantharo, id est, scarabeo (sic.n. Theodorus vocat) similis sit, vel quod cantare sciat: sed potius (vt ait Apollodorus) q Apollini sacer sit, vt & mullus Proserpinæ, Bocas Mercurio, Catulus (*κιττός Athenæus habet, voce corrupta vt conijcio. Bellonium, aut quisquis est, Catulum vertisse miror. Cιττον quidem hederam, non piscē, Dionysio sacram esse constat.*) Libero patri, Apua Veneri, Neptuno quoq; Pompilus. Citharus in Melanuri formā circinatus est: squamis integitur ex Indico splendentibus: vnde Romano vulgo Zaphile dictus. Os habet paruum inferiorem maxillam latam, in qua breues sunt dentes, confuso ordine dispositi: labrum superius, veluti in calua infarctum: caudā bifurcam, cuius superior pars longior est, quam inferior: Supercilia nigricantia atque oculos cæsios, quorum pupilla nigra est, in ambitu pallida: lineam arcuatā, vtrinque in lateribus cyaneam. A B

† Cyprinum latum.

Gregalis

C Gregalis est: raro enim solus capitur. Vescitur herbis, carne, pane & caseo, ex nauibus in mare proiectis. In locis quæ ἄσπρα nominant, gignitur. Aelianus.1.26.

E Capitur nassis, hamo & Sagenis.

B Branchias habet vtrinq; quaternas: quarum suprema spinea siue ossea flexilis est. Pinna tergoris duodecim aculeis rigentibus est communita: cui quæ vicina est, tribus tantum vncinis obfirmatur. Video porro Sargum Melanurum, Auratam, Sparum, Synodontem, Dentalem eodem ferè circino tornatos esse, vt vix ab oculatissimo atq; assuetissimo distingui possint. Ego vero in foro piscario Londinensi memini me vidisse Cantharos quosdam lineis albicantibus variegatos, alios cyaneis, alios ex luteo nigricantibus, rectis quidem, sed non ita conspicuis, vt in Salpæ tergore videas.

F Xenocrates hunc piscem (*forte citharum, non cantharum*) inter grati saporis & boni succi edulia, qui & abunde nutriant, facileqne in corpus digerantur, & aluum modice cieant, connumerat.

COROLLARIVM.

A Cantharus idem piscis videtur qui alias fœm. gen. κανθαρὶ vocatur. Κανθαρίδα περιφανεῖσαν, ὑαινάν τε, τρίγλην τε, Numenius. Κάνθαρος χρυσοειδὴς ἰχθύς, id est piscis aureoli coloris, Varinus. Ducuntur enim in cantharo à branchijs ad caudam lineæ subaureæ, obscuræ, vt Rondeletius scribit. Idem nomen huic pisci inditum suspicatur, quod non aliter in cœno maris versetur, quam in stercore terrestris cantharus. Ego à colore dictum existimarim, quo cantharum, id est scarabeum refert, siue nigricante, vt in pilulario siue ex nigro rubescente, vt in scarabeo magno: qualem in eò colorem pictura etiam quam Venetijs nactus sum repræsentat. nam & Ligures tanado à colore vocant. illis enim tanat is color est, qui pullus aut fuscus Latinis, Rondeletio teste. Galli tanne colorem castaneæ corticis qui intra echinum est, appellant, ni fallor: qui si dilutior sit, ceruinus dicitur: saturatior, Bæticus, vt Rob. Stephanus interpretatur. Castaneus in vestibus is color, quem sublata prima syllaba vulgo taneum dicimus, cuius meminit Ouidius de arte amandi, Baysius Gallus.

Cantharus ingratus succo, tum concolor illi Orphus, Ouidius. Massilienses etiamnum cantharum vulgo, Ligures tamidum (forte tanadum, vt Rondeletius habet,) Græci corrupte scatarum nominant, Gillius. La cantara nomen est Italis vsitatum: Romanis Zaphile, Bellonio teste, forsitan à sapphiri colore. sunt enim è cantharis quidam cyaneis lineis variegati, vt Bellonius scribit. sed Iouius Sapphirum piscem Romæ dictum à cyaneo eius gemmæ colore, scarum interpretatur. Nos Germanice circumloquemur, *ein brune Meerbrachsme*, à colore & piscis fluuiatilis bramæ vulgo dicti similitudine.

B Cantharus sargo similis est, Gillius. De colore eius iam dictum est in A.

C Piscis est litoralis Aristoteli, Ouidius inter pelagios numerare videtur. Gignuntur in locis quæ ἄσπρα nominant Aelianus. κάνθαρος ὃς πέτρῃσιν ἀεὶ λεπρῇσι μέμηλε, Oppianus lib.3.

D Turgent amore in fœminas canthari marini: & quoniam zelotypi sunt, acerrime pro suis coniugibus pugnant Aelianus.

E Canthari inescantur polypo aut carabo asso in nassam vimineam amplam indito, ad saxum aliquod inclinatam: cuius non modo venter sit bene capax, sed os quoque satis amplum. Ingredictur enim primum cantharus aliquis, & mox postquam pastus est, tanquam sibi metuens rursus exibit. Piscator nouam subinde escam reponet: donec multis magnisque tandem collectis, hos iam ceu domicilio gaudentes operculo ori tractu obfirmato, capiat, Oppianus.

F Cantharus ingratus succo, tum concolor illi Orphus, Ouidius. videtur enim succum pro sapore dixisse, vt & Græci χυμόν.

Nam & alecula modo capta, & cantharus, exiguusque gobio, &c. Columella lib.8.

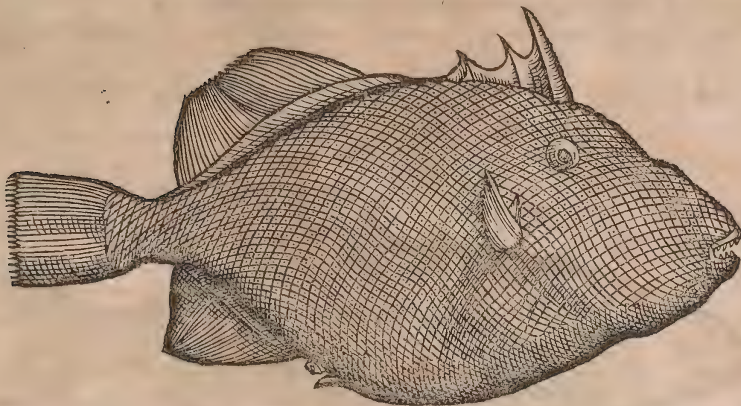
a. Cantharus & cantharis etiam inter insecta vaginipennia sunt.

Cantharus quoque poculum est, quo vsus est Liber pater. Scyphus Herculi tribuitur, vt cantharus Libero patri, qui & ipse à naui nomen sumpsit. nam & Herculem scypho poculo maria transuectum aliqui narrant, Perottus. C. Marij penè insolens factum. nam post Iugurthinum, Cimbricumque & Teutonicum triumphum, cantharo semper potauit, quod Liber pater inclytum ex Asia deducens triumphum, hoc vsus poculi genere ferebatur, Valerius Max.3.30.& Plinius lib.33. Cantharo mulsum date, Plautus Asin. Et grauis attrita pendebat cantharus ansa, Vergilius in Bucolicis. Paruulus cantharus, Iuuenalis Sat.3. Germanis etiam cantharus nomen est vasis è quo vinum ministratur mensis, vt Italis quoque. eius apud nos forma est talis: circunferentia à summo ad imum æqualis, à tertia ferè altitudinis parte canalis obliquus eminens ascendit ipso vase paulo altius: quo inclinato vinum funditur. Operculum vasi accommodatum est huiusmodi vt inseri adimique possit. è stanno fieri solet. Seruant & Itali canthari vasis nomen, haud scio an eiusdem formæ. Noster quidem cantharus, vas est haustorium in quod è dolio hauritur vinum: vel pocillatorium, vt ita dicam, è quo vinum in pocula minora funditur in mensas, & fundo simplici constat: veterum vero cantharus potorium vas fuit, hoc est poculi genus, & fundo duplici. sic enim apud Athenæum legimus libro.11 Poculorum (inquit) aliqua fundum vnum habent, naturale scilicet, hoc est, simul cum ipso vase conflatum aut fabricatum, aut sunt cymbia, phialæ, & huiusmodi: alia verò duo funda habent, vt ooscyphia, cantharia, (κανθάρια,) Seleucides, carchesia, & similia. alterum enim fundum hæc habent cum vase simul factum, (vt superiora:) & insuper alterum addititium, quod ab acuto incipiens & in latius desinens, pedis loco est, cui poculum insistit, Hæc ille. Conuenit autem hæc forma duplicis fundi, vasis illis quæ Stizas vulgus nostrum appellat. Pollux inter pocula θηρίκλειοι & κάνθαροι nominata scribit ab inuentoribus. Menander cantharum pro nauicula posuit, Macrobius autor libro 5. Ant. Mancinellus. Canthari, per quos aquæ saliunt, inquit Africanus iureconsultus. Cantharus, nodus sub lingua Apis bouis, quē Ægyptij colebant numinis vice, Plin. lib.8.

h. Athenæus pisces quosdam refert deorum consecratos illis, quibus cum nomine aliqua in re conuenirent, vt boacem Mercurio: citharum Apollini, & κιττὸν Baccho, ego c[i]ttum piscem nusquam legi. citton vero hederam huic deo sacram esse constat. Ex piscibus vero bacchum potius eiusdem nominis deo consecrarim: aut cantharum, quod is quoque eiusdem nominis vase potorio vteretur.

CAPRON piscem ab Aristotele dictum, supra in Apro quæres.

DE CAPRISCO RONDELETIVS.

ΚΑΠΡΙ'ΣΚΟΣ piſcis à Græcis dicitur, & μῦς, & à Strabone li. 17. χοῖρ☉, qui à noſtris & Siculis porco. A
Eſt autem piſcis marinus, corporis forma pagro quodammodo ſimilis, magis rotundus, compreſſus. ſquamis tam firmè cohærentibus, tamq; aſperis, vt iis lignum, & ebora poliri poſſint, veluti ſquatinæ cute. Ore eſt paruo, pro corporis magnitudine, ſed dentibus acutiſſimis & validiſſimis, oculis rotundiſſimis. Branchiarum operculum non eſt oſſeum, neq; ſciſſum, ſed eſt rimula tantum orthragoriſci modo, ad quam vtrinq; poſita eſt pinna. In dorſo tres habet aculeos robuſtos, aſperos, rectos, membrana iũctos. A loco in quo branchiæ coeunt, oſſa duo iuncta per ventrem ad podicem extenſa, in aculeum vnicum & euidentem deſinunt: quæ ventrem ſic firmant, vt non minus dura ſit tota epigaſtrii regio, quàm dorſum ipſum. Internis partib. auratæ ſimilis eſt, hepate magis albo. Hunc piſcem eſſe qui μῦς dicatur, notæ eædem ab Oppiano traditæ comprobant: B

Μῦς Oppiani. Lib. 1. ἁλιευτικῶν.

Ἐν † δ᾽ ἐ μυῶν χαλεπὸν γένος, οἳ περὶ πάντων Θαρσαλέοι νεπόδων, καὶ τ᾽ ἀνδράσιν ἀντιφέροντες,
Οὔτι τόσοι περ ἐόντες: ἐπὶ στερεῇ δὲ μάλιστα Ῥινῷ, καὶ πυκινοῖσι πεποιθότες ἔνδον ὀδοῦσι.

Eſt quoque præ reliquis ſæuum muris genus audet Bella inferre viris ge-stantula, tergore duro Fidens, & denſis armato dentibus ore. Nullus eſt omnino piſcis ex ſquamoſis qui tam duro tegumento opertus, tamq; firmis dentibus armatus ſit quàm hic piſcis, adeò vt expertus ipſe ſim, ne acutiſſimo quidem gladio penetrari poſſe. Ex quibus colligas piſcem hũc planè μάχιμον eſſe, cum nihil fruſtra fiat à natura. His adducor, vt credam eum piſcem quem hîc depingimus, μῦν eſſe Oppiani, qui ab Athenæo lib. 8. dicitur καπρίσκος, & μῦς: vt hoc in loco non aſſentiar Hermolao, qui legendum putat ὗς, niſi eodẽ modo apud Oppianum quoq; legatur. Sed præſtat locum Athenæi proferre: Καπρίσκος καλεῖται μὲν καὶ μῦς, βρομώδης δ᾽ ἐστὶ καὶ σκληρὸς, κιθάρα δ᾽ ἐστὶ δυσπεπτότερος, δέρμα δ᾽ ἔχει εὔστομον. Capriſcus vocatur etiam μῦς, virus reſipit, & durus eſt, citharoq; concoctu difficilior. quod ſequitur δέρμα δ᾽ ἔχει, &c. indiſtinctum eſt in vulgaribus noſtris codicibus: nam poſt δυσπεπτότερος oratio commate diſtinguenda, & nomine εὔστομον claudenda. Illud verò εὔστομοι, non ſignificat ori gratum: hoc enim ſuperioribus planè repugnaret: ſed bene firmum, durum & robuſtum: ἀπὸ τοῦ στομῶσαι, quod inter cætera ſignificat σκληρῶσαι, id eſt, roborare & indurare. Hunc verò piſcem ea eſſe ſubſtantia, ſuccoq; quem tradit Athenæus, ego guſtatu ipſo deprehendi. De eodem Strabonem locutum fuiſſe exiſtimamus, cùm piſces Nili recenſet: τῶν χοίρων ἀπέχεσθαι τοὺς κροκοδείλους, στρογγύλων ὄντων καὶ ἐχόντων ἀκάνθας ἐπὶ τῇ κεφαλῇ, φερούσας κίνδυνον τοῖς θηρίοις. id eſt Crocodilos abſtinere à porcis, qui cum rotundi ſint, & ſpinas ad caput habeant, periculum beluis afferunt. Quæ adſcripſi, vt intelligant omnes vel hunc piſcem, de quo agimus: vel eum de quo proximo capite dicemus, (*nos ſupra poſuimus in Apro.*) verum eſſe Nili porcum: non magnum illum qui in hortis Pontificis Romani Belueder nuncupatis circa Nili ſtatuam ſculptus ſpectatur, porcusq; vulgo dicitur, cum ſit Hippopotamus.

† Inter piſces qui degunt in petris & arenis ſunt etiam mures.

Athenæi locus perpenſus Hermolaus.

Εὔστομον pro duro.

F A *Χοῖρος Strabonis. Nili porcus.*

Hippopotamus.

COROLLARIVM.

Cum Capriſcus hic Rondeletii vulgò à Gallis Siculiſq; porcus appelletur, & aculeis in dorſo armetur validis, aſperis, acutis: quærendum an idem fortè ſit Plinii porcus, de quo ſcribit: Inter venena ſũt piſcium porci marini ſpinæ in dorſo, cruciatu magno læſorum: remedium eſt limus ex reliquo piſcium eorum corpore. Aprum ſuum Bellonius ſquamas habere negat: Rondeletii verò tum aper tum capriſcus ſquamoſi ſunt. In cæteris pleriſq; deſcriptio apri Bellonii (in A, elemento à nobis poſita) & capriſci Rõdeletii ferè conueniunt: vt vel iidem vel omnino cognati inter ſe piſces videri poſſint. Vtriq; pellis dura & aſpera, qua ligna expoliri poſſunt: duæ in tergo pinnæ, quarum prior fortibus aculeis obfirmatur. Branchiæ non detectæ. corpus rotundum ferè. lineæ cancellatæ in cute. vna vtrinque in lateribus pinna. Oculi ſurſum in capite. Os paruum: in quo dẽtes, acutiſſimi & validiſſimi Rondeletio: humanis æmuli, in gyrum ſiti, Bellonio. hactenus deſcriptiones conueniunt: icones verò ab vtroq; poſitæ multũ diſſimiles ſunt. Quod Rondeletius ex Diphilo δέρμα εὔστομον. pellem duram interpretatur, rarum eſt, & (ni fallor) exemplo caret: & ſi à verbo στομοῦν deriues, vt ipſi placet, εὐστόμωτον dicendum erat. Maſſarius quidẽ ex hoc Athenæi loco εὔστομον, ſuaue tranſtulit. nec prohibet fortè durities, quò minus aliquid ori gratum ſit, præſertim mediocris & cartilaginea vt ſic dicam: imò etiam iuuat. & dura etiam cutis coctione mitigari poteſt. Præterea cum ipſe Diphilus in eodem de piſcibus ſermone, contrario ſenſu vocabulum ἄστομον aliquoties vſurpet pro eo quod inſuaue eſt & ori ingratum, ineptè ſanè εὔστομον alia quam contraria ad ἄστομον ſignificatione poſuiſſet. Apud eundem Athenæum Hiceſius de ſphyrænis ſcribit ἀπειθέστεραι τὴν γεῦσιν καὶ ἄστομοι. & εὐστομίαν Plutarchus accipit pro adlubeſcentia palati, oriſq; commendatione. Cæterum in iiſdem Diphili verbis nomen βρομώδης malim per o. magnum in prima ſcribere. etſi aliquoties in eodem ſermone βρόμος quoq; per o. breue ſcribatur, contrario ſenſu. Βρῶμος ἐπὶ δυσωδίας λέγεται, Varinus. fortè & virus Latini ab hac voce deduxerint.

Εὔστομον.

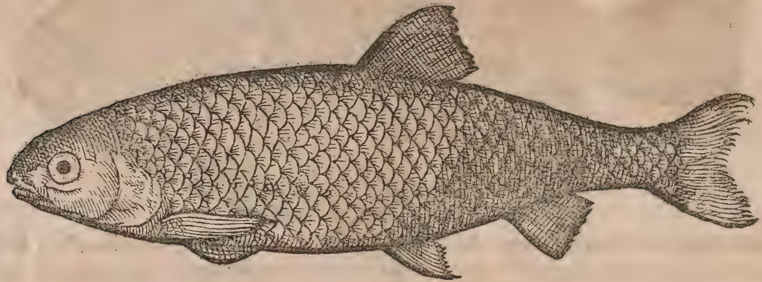
Ἄστομον.

βρομώδης.

Germanicum caprisci nomen his verbis circumscribere licebit, *ein Sauwfisch im Meer* : ad differentiam apri, qui in Acheloo reperitur, *ein Sauwfisch in rinnenden oder fliessen wasser*.

Vide num Rondeletii aper marinus hyęnę, vel porci, vel caprisci, quo cum plurima habet communia, species sit.

DE CAPITONE SEV CEPHALO FLVVIATILI, RONDELETIVS.

A Cephalus fluuiatilis is est, qui ab Ausonio Latinè Capito nominatus est. à Gallis *Munier*, quod circa moletrinas plurimus sit: ab aliis *Vilain*, id est turpis ac fœdus, a victus ratione: quia stercore, cœno, sordibus delectetur & viuat. Alii à capitis magnitudine *Testard*. Sunt qui squalum Latinè appellandū esse contendant, quia Romani hodie squalum vocant. Sed alias ostendimus Squali nomen solis Galeis conuenire à squalore & cutis asperitate. Capitonis nomen quo vsus est Ausonius in Mosella, ad marinū referri non posse, vel hinc potissimum colligas, quod aristis Capitonem abundare scribat, id quod fluuiatilibus commune est. Versus eius sunt:

Squalus.

Squameas herbosas Capito interlucet arenas, *Viscere prætenero fartim congestus aristis.*

B Est igitur Capito hic, marino Capitoni similis, nisi quod dorso est minus lato, & corpore magis compresso. Vnicam habet pinnam in dorso, duas branchiarum ima parte, inferiore ventris loco duas alias, à podice vnicam. Capite est crasso & magno. Os sine dentibus est, sed asperum : palatum carnosum, sed minus quam in Cyprino, item ossa in palato. oculos habet medios, pupillam nigram. Branchias quaternas & geminas. Ventriculum paruum, intestina parua, hepar ex albo rubescens, fel in medio viride, vesicam geminam aere plenam, peritonęum nigricans. Caro frequentibus spinis firmata est. Vescitur cęno & aqua, à carne abstinet, vt ex frequenti dissectione & ventriculi inspectione cognouimus.

B In pura aqua diu seruari potest, modo aqua mutetur sæpius, & vas ad summum vsq; non impleatur, nec mica panis, nec quicquam aliud in aquam iniiciatur: alioqui moriuntur suffocati.

F Carne est candida, gustus insipidi. Sale conditus melior efficitur & à marino salito vix distinguitur.

DE EODEM, BELLONIVS.

A Veneti & Romani Squalum vocant, quem piscem Insubres Cauedanum, Placentini & his finitimi *Cauezale*, Parisienses *Testaraum*, alii *Vn Cheuesne*, Lugdunenses *Vn Musnier*, prouisores aulici *Vn Vilain*, alii Calliastro, Cenomani & Andegauenses *Vn Chouer*, vel *Vn Testard*, Angli *Cheuen* vel *Polards* appellant, quorum nominum bona pars à capite, quod crassiusculum hic piscis habet, profecta est. Eum nondum adultum *Gauerum Romæ* vocari audiui. In morem Cephali extuberat. Cum autem Cephalorum quatuor sint genera (vt Hicesio placet) quorum omnium deterrimus est is qui Chelon siue Bacchus appellatur, nos non sine ratione eum quarto Cephalorum generi adscribi debere existimamus. Siquidem hic Cephalum capitis effigie, ipsoq; adeò colore refert, atq; omnium Cephalorum magis est insuauis : vnde Villanum aut vilem aulici ichthyopolæ commodè nominarunt. De hoc meminit Ausonius, cùm de Thedone scribit.

Et nullo spinæ nociturus acumine Thedo. Cæterum genuina Testardi appellatio, Gallica quidem est, ad Thedonem nonnihil alludens : sed Cheuinęi magis Anglica est ad maiores pisces huius generis pertinens. minores enim palmum non excedentes *Polards*: paulò autem maiores *Chuins* vocant.

B Pedales enim sunt, & persæpe longiores : hoc à Mugilibus differentes, quòd Mugiles duas ferant in tergo pinnas, hi verò vnicam tantum eo loci paruam, duas in lateribus, ac rursus vtrinque vnam : duas rursus sub ventre, superiori oppositas, caudam bifurcam. Leucisco prorsus persimilis esset, nisi squamis paulò latioribus contegeretur. Ceruicem & caluam quodammodo planam habet vt Mugil : patulas nares, inferius labrum admodum grande. Os dentibus vacuum, pupillam in medio oculi nigram, quarum iris lucida plurimum apparet.

COROLLARIVM.

A Capito & Squalus vnius piscis fluuiatilis nomina vetera Latinis vsitata ab Italis etiamnum retinentur. Græci eius nullo peculiari nomine meminerunt : mugilis tamen fluuiatilis nomine comprehendi poterit: vt κεστρεὺς ποτάμιος, vel potius κέφαλος ποτάμιος dicatur. Est enim apud eos cephalus species mugilis marini, quem Capitonem Latinè transferunt. & hic quoq; à mari aliquando longius recedens flumina subit: à nostro autem hoc fluuiatili diuersus est. Capitonis fluuiatilis, hoc nomine Ausonius tantum meminit, quod sciam, hoc versu : Squameus herbosas capito interlucet arenas, &c. Plinius, neq; is solus vt Gillius putauit, sed Ouidius quoq; & Varro squalum vocarunt. Squali quidem nomen vulgus à cephalo deprauasse videtur. Neq; verò me pręterit, semel alicubi apud Plinium squalos pro galeis legi, siue id corruperunt librarii, siue vulgus seculi Pliniani literas aliquas immutauit.

Qui

Qui Adriaticum sinum accolunt, etiam hac ætate Squalum vocant, Gillius. Proferunt autem Italice *squalo*, vel *squallo*, Venetiis etiam *squadro* aliqui: Tridenti *squaio*, & de minore *squalleto*. Ferrarienses & alii accolæ Padi capitonem nominant, Capidon. similiter circa Larium lacum: alii cauedo, caueden, coucano, vel potius caueano. omnia enim hæc nomina à capite facta videntur, quod reliqui corporis proportione grandiusculum habet. Miratur Grapaldus cauęduli piscis nullam in veteribus scriptoribus memoriam extare. Ab aliis, ni fallor, Scieuolo d'aqua dolce, id est cephalus aquæ dulcis dicitur. Papię Kabacelli quidam pisces dicuntur, similiter puto a capite, haud scio an ijdem. Lugdunenses Munium vocant, Gillius. *Vn Musnier*, Bellonius: qui alibi etiam gobium fluuiatilem alterum à suis Cenomanis *Musnier* appellari scribit. Munii quidem vocabulum Rondeletius à moletrinis deductum ait: quærendum an à mugile potius (cuius est species) deductum sit. Carolus Figulus piscem quem Gallicè *Monnier* *Moennen.* appellat, (& à quibusdam mullum existimari scribit, ineptissimè quidem à sola primę syllabæ in Gallico nomine congruentia) Germanos ad Mosellam *Moenne* vocare ait, nomine (vt apparet) à Gallis deducto: alii *Moene* scribunt n simplici. in regione Vuesterica & alibi vocatur *ein Myn*, vel *Minvue*. Colonię (ni fallor) *Minechen*. Albertus monachum nominat, vt coniicio. nam in Danubio & aquis in eum *Monachus.* influentibus, nasum esse piscem scribit similem monacho, tenuiorem, & nasum valde crassum habere. Est autem capito noster similis pisci quem nasum vocant Germani. Idem Albertus maxillas & dentes monacho tribuit, quales in capitone nostro visuntur, vt retuli in Barbo B. Vide infra in Monacho M elemento. Haud scio an idem sit piscis, quem in nonnullis Germanię partibus *Monfisch* appellari aiunt. *Furn.* Argentinę nominatur *ein Furn, oder Forn*. quod nomen alii (vt piscatores circa Acronium lacum) diuerso pisci attribuunt, quem nostri vocant *ein Schwal*, nos supra Leucisci seu Mugilis fluuiatilis speciem fecimus, *Miesesser.* inter Albos pisces. Circa Argentinam etiam *Miesesser* ab aliquibus cognominari audio: vnde illud natum puto, quod inter iocos piscatorios catus appellatur: *Ein Furn ist ein Katz*. tanquam muribus felium instar vescatur, quod falsum esse dixerim. muscis enim potius quàm muribus vescitur. Heluetii *Alet* nominant Bauari *Alt*. Angli *Cheuyn vel Chevi*. Belloniua *Chieuen* & *Chuis* non rectè videtur scribere tan- *Alet.* quam Anglica vocabula. Huic simillimum esse audio quem iidem Angli vocitant *a Chubbe* sed minorem, si bene memini. Sunt & *Mylwuynfisshe*, pisces quidam Anglis. Bellonius hunc piscem ab Ausonio non *Thedo.* capitonem, vt mihi cum Rondeletio videtur, sed Thedonem vocari suspicatur, leui admodum coniectura, ex vocabulo motus, quod id ad Gallicum *Testard* nonnihil alludat. Ausonius nihil aliud de Thedone præter hunc versum reliquit scriptum, Et nullo spinę nociturus acumine Thedo. ex quo facile de quo pisce sentiat coniicere non est. Carolus Figulus Thedonem opinatur esse piscem, quem vulgò Trutam nominant. quidam verò inquit thedonem aiunt esse piscem quem fundulum vocant. Atqui Trutã spinas habere, easq; etiam validas constat. quare mustelam minimam illam, quam nostri enneophthalmon vocant, cætera lamprędę similem, quod spinis prorsus careat, si diuinandum est, thedonem esse cõiecerim. Est igitur piscis de quo agimus, mugilis fluuiatilis species: ad quod genus etiam alii quidam pisces, partim inter Albos prędicti Leuciscorum nomine communi, partim in Mugilibus dicendi, referuntur. sed hic peculiare, vt diximus, Capitonis aut Squali nomen sibi vendicat. Piscis quidem *Schwal* dictus à nostris, etsi sub eodem mugilum genere comprehenditur, & nomine accedit proximè, alius est tamen à Squalo Latiorum.

B Squalus piscis squamosus est, & Barbi piscis speciem similitudinemq; gerit, exceptis pilis, quib. barbus ornatur. Gillius. De maxillis & dentibus monachi piscis. Alberti verba recitaui in Barbo B. Hæc dũ scriberem Capitonem mihi allatum è foro piscario inspexi, maiorem multò quàm capi soleat: appendebat enim libras nostras quinq; cum dimidia. libra autem nostra, octodecim vnciarum est. longus erat sesquipedem. Pinna dorsi denis constabat ceu neruis spinosis, quæ primo simplices. in latum superius eleganter findnntur. Pinnę binę ad branchias, totidem in medio ventre infrà: vna à podice. color earum ruffus: vt & caudæ, in qua tamen extrema ad cęruleum inclinat. Bellonius pinnas duas in lateribus ei tribuit, ad branchias intelligo: ac rursus vtrinq; vnam, duas rursus sub ventre. ego hæc verba *ac rursus* abundare dixerim. pinnas enim duas ad branchias habet, vtrinq; vnam: ac rursus duas sub ventte, vnam à podice: vt res ipsa ostendit, & Rondeletius quoq; rectè scripsit. Pinnæ in dorso initium æquidistabat ab initio capitis, & initio caudę. Squamæ splendidę, albicantes, angulosæ, latę (vnde squammeum Ausonius cognominauit, ab earum magnitudine) cute vltra medium obductæ, minimis variante punctis. Oculi nigri, in circuitu aureoli. tempora subflaua. os rubicundum. Linea quędam à brãchiis versus caudam per medium corpus leuiter apparebat. Latitudo inter vtrunq; oculum trium digitorum erat. Dentes latent in faucibus, in maxilla ferè semicirculari, supernè leuiter adunci, ordine duplici, exterius quini, interius bini. Cum maximus est, vlnę mensuram ęquare audio. Aristis in carne multis abundat: nec omni tamen tempore vel ętate puto: nec vndiquaq;, sed versus caudam præcipuè. Nostro quidem C seculo piscinam nemo ferè habet nisi dulcem, & in ea duntaxat squalos ac mugiles pisces, Varro. Squalus lacustris & fluuiatilis est, Gillius. & apud nos similiter: maior tamen in fluuio nostro, vt aiunt, quàm lacu. in Rheno quoq; magnus. Capitur & in Lario lacu: in Constantiensi lacu nullus, neq; inferiore neque superiore. Inuenio Cephalum, etiam inter Strymonis fluuii pisces nominatum a Bellonio: nec scio an de marino intelligat. mugiles enim Nilum subire Strato author est, Squameus herbosas capito inter *Cephalus.* lucet arenas, Ausonius. Ouidius etiam inter pisces degentes in herbosa arena squalum numerat, sed marinos, (cephalum marinum fortè intelligens,) hoc versu: Et squalus, (addo, &) tenui suffusus sanguine mullus. Gregatim natat. Carnem & pisces non attingit: sed scarabeis & quibusuis animalculis, quę in aquę superficie viderit, saltu mordicus apprehensis pascitur: vt ineptè à quibusdam *Miesesser*, id est, muriuorus cognominetur. non enim mures, sed muscas captat, & cantharos. Vide in E. quib. inescetur. Mense Maio parit: vel, vt quidam dicunt, Maio, ab vno latere: ab altero verò posteà, cum cerasa quę amarella nostri vocant, iam matura sunt. Hamo capiuntur, cui piscatores inserunt, vel gryllum campe- E strem, vel acinum vuæ: vel muscæ genus, quod piscatores nostri *Aletmuegen* appellant. ea musca est magna, oblonga, nigricans: per hyemem in fluuiis latens, alia specie apparet, vt in Historia Insectorũ dicemus. Cerebro et bubulo delectantur: cuius particulam subtiliter circa hamum piscatores quidam alli-

Viscere prætenero fartim congestus aristis, Nec duraturus post bina trihoria mensis, Ausonius de ca-
F pitone. Squalus sanè noster vilis est piscis, & cum molli sit carne mox extra aquas flaccescit. Qui maior fuerit, minus est mollis: vt hic etiam, sicut de barbo Ausonius scribit, in senecta præferendus videatur. Commendantur apud nos Decembri potissimum. Scribunt aliqui per hyemem totam eos admitti mensis posse, & vêre etiam vsq; ad initium Maii. æstate non probari. Placent & circa Octobris calēdas, quo tempore hæc dum scriberem, vnum ouis grauidum reperi. magnus is & præpinguis erat. oua quoq; sapiebant palato. Nec vllæ apparebant aristę, siue illæ non omni temore, siue non omni ætate in eis reperiuntur. Mensura squali qua minorem vendi in Bauaria nō licet, septem vel octo mediocres viri digitos implet. Caput in eo pręfertur. Fluuiatilem lacustribus, tum saporis odorisq;, tum salubritatis gratia, antetulerim. Assus plerunque magis laudatur. si elixari placeat, vino frigido imponendus est: & cum iam prope est vt satis coctus sit, butyro calido perfundendus. Sunt qui hunc piscem maiusculum, in tres dissectum tomos, ad quadragesimale ieiunium reponant.

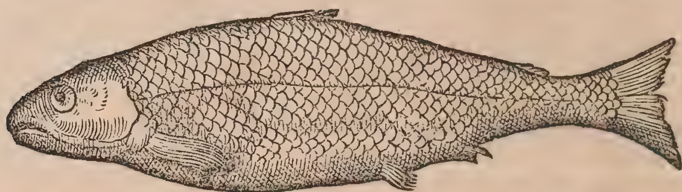
H.a. Capitonem recentiores aliqui vocant gobii fluuiatilis genus alterum, cui caput est grandius. Capito etiam dicitur de homine qui magnum caput habet, Ciceroni 1. de Nat. & duri capitones, qui nunquam de sua sententia immutantur apud Plautum in Persa.

CARABVS, vide in Locusta.

CARINVS, vide supra in Balagro. CARIS Gręce, Latinè Squilla est.

CARO marina è Trotula in libro Muliebrium capite vicesimonono, miscetur medicamento ad maculas oculorum. Adarce est. Vide Syluaticum.

DE CARPIONE BENACI. RONDELETIVS.

A INter lacustres Truttas vel Salmones Carpio ab Italis nominatus reponetur: quod figura, partium numero & carnis substantia illis sit similis, vt ex collatione cuiq; perspicuum esse poterit. Rectè igitur vocabitur Salmo vel Trutta Benaci lacus, quod in nullo alio reperiri omnes affirment. Ferunt olim in Italia Pione appellatum. deinde cum quidam, cui carius piscis hic venditus fuerat, facetè dixisset se carpione emisse inde vocari cœptum pro Pione, Carpione.

B Est igitur Carpio piscis pedali magnitudine, capite, ore, dentibus, branchiis, pinnis, cauda, squamarum paruitate Truttis similis. Corpori maculas aspersas habet nigricantes & rufas. Ventre est candido, laterib. aureis, dorso nigricante. Pinnulam dorsi posteriorem adiposam habet, quę Salmonum & Truttarum nota est. Hoc tantum à Truttis differt, quòd ventre sit paulò prominentiore, & rostro longiore.

F Cæterum partibus internis, carnis suauitate & substantia Truttas optimas refert, quantum gustu deprehendere mihi licuit, cum per littora Benaci iter facerem. illic enim diligentius Carpiones contemplatus, & assos, & elixos mihi parari iussi sine vllo condimento, vt veriùs de succo & substantia iudicare possem. Tanti faciunt piscem hunc Itali, vt vix vllum alium vel marinum, vel fluuiatilem cum eo cōferendum putent. Et est reuera piscis bonus, carne duriuscula, siccaq;, minimè glutinosa, rubescente, denique omnino Truttis vel Salmonibus simili. Editur Carpio elixus ex aceto. Solent & Benaci accolæ in sartagine frixum, foliis inuolutum, aceto irrigatum per vicinas vrbes circunferre. Idē mos est apud nos Cemeneorum montium oculis in Truttis seruandis & aliò mittendis. Aiunt Carpiones diu seruatos cōtabescere & deteriores fieri, quod & multis aliis piscibus accidit, maximè iis qui delicatiore & friabili sunt carne. Contrà qui duri & glutinosi sunt, asseruati meliores fiunt, & concoctu faciliores.

DE EODEM, BELLONIVS.

B Carpio non ita magnus piscis, Benaci lacus alumnus, lautioribus Italorum mensis plurimum expeti solet. Quamobrem illi certis, quibus frequens atq; edulis est, anni temporibus, captum sagenis piscatoriis, rarò autem hamo, piscinis ad litus includunt: quem haud diutissime adseruant, ne nimium macilentus ac deterior euadat. frixus .n. & salitus, atq; interdū aromatib. conspersus, longius circūferri ac per vrbes Italię diuendi solet. Sed & Genuenses ad huius rei imitationē, vulgarē suam Carpionatam cōficiunt, atq; in multa loca per verna ieiunia transferunt. Ea .a. plerisq; bonorū ac saxatiliū pisciū generib. in sartagine feruenti oleo incoctis constat. Trachuros enim Atherinas, Sargos, Sparos, Erythrinos, Bocas, Mænas, Pagros, Auratas, & huius generis permultos prius frixos, ac modico sale inspersos, & in canistris cancellatim dispositos, latifolia myrto ac lauro intertexunt. Romani nunc fricturam, nunc Pesce de Sfollia nominant. Atq; hos esse pisces existimo, quos Plinius medicus Viscellatos vocauit. De piscibus (inquit) aspratilibus viscellatum cum aniso conditum aut pipere modico dabis. Item lib. 5. capite 24. Dabis Echinos, Pectines, Pipiones, & pisces viscellatos. Puto quidem eum fiscellatos, quasi fiscella vel vimine conclusos atq; asseruatos intelligere voluisse.

Carpionatæ Genuensium.

(A) *Viscellati pisces.*

B Carpio Benaci lacus truttarū generis piscis est: sed teretius illi est corpus, barbi siue mysti in modum carniuorus & phryganii edax. Quamobrem oblōgis dentib. non in maxillis modò, sed & in palato & super ipsa lingua pręditus est. Squamas habet tenues, lituras in tergore subruffas ac nigras. Ventrem candidum atq; argenteum, tergus subnigrum. Vnicam ac breuē pinnam, secundum dorsum extensam atq; eminentem carunculam iuxta caudam: obscuram in laterib. lineam, in quib. nullæ sint pinnæ, sed ipsarū quoddam veluti rudimentum sub ventre ad branchias. Huius piscis corpus aliquantulum falcatum est, neq; pedem excedere vnquam est visum: cętera Troctam refert. nam squammarum & pinnarum seriem eandem esse in vtroq, facilè conspicies, capite tamen est longiore.

CO-

COROLLARIUM.

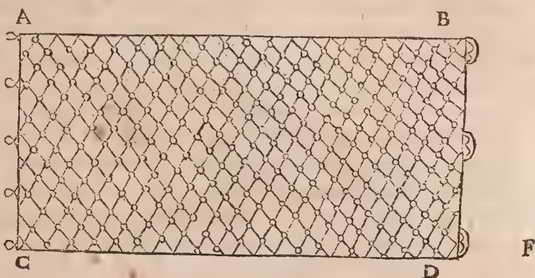
Carpionem multi vocant piſcem, quem alii carpam, hoc eſt cyprinum veterum: de quo nos infrà in Cyprino ſcribemus. Capitur in lacu Benaco propè medio, quaq; altiſſima eſt aqua, piſcis clarus, Carpio ab incolis dictus, pedis plerunq; longitudine, qui omnino piſcis alibi non capitur. eum piſcem capere, atq; cognoſcere Federico (imperatori) voluptati fuit, Petrus Bembus Hiſtoriæ Venetæ lib. I. Germanicè nominari poterit *ein Gartfœrine*, vel per circumſcriptionem, *ein Seefœrinen art im Gardtſee*: id eſt, Trutæ Salmonatæ genus in Benaco. Nullam huius piſcis in veterum ſcriptis mentionem extare Grapaldus miratur. A

Carpionem è Benaco Tridenti olim vidi, thymallo ferè ſimilem vel Biſolæ lacuſtri piſci, quatuor aut quinq; palmos longum, tres aut quatuor digitos in ventre latum, dentibus per labia multis, ſquamis exiguis. Punctis nigris notatur, vt trutæ lacuſtres ferè, plurimis, in ſpineo quidem branchiarum operimento, denis aut duodenis aliqui. Audio nonnullos ad quatuor libras appendere. Spinam in capite geſtant pernicioſam, Platina. B

Piſces quoſdam auro veſci vulgò creditur, vt thymallos, carpiones Benaci, & alios quoſdam. hinc & carpiones dictos aliqui ſuſpicantur à carpendo auro. ego aurum & argentum è loculis guloſorum hominum potius ab eis conſumi dixerim, qui vt ſuo gratificentur palato nullos non ſumptus faciunt. eſt aūt pretioſiſſimus hic piſcis, vt diſtichon illud apud Italos de eo circunferatur:

Chi beue maluaſia, & mangia carpion, *In capo d'an va in prigion.*

Benacum lacum profundiſſimum eſſe aiunt: & in eo carpiones gregatim capi circa medium ferè profunditatis lacus. nam quo tempore in profundo degunt, capi non poſſunt. Maximum rete in altū rectà dimittunt, hoc modo: Deinde duo c.d hoc eſt partem inferiorem retis trahendo eleuant, donec ſuperiori a.b. æquetur. Deinde quaterni totū rete ſurſum trahunt, ita vt ſecundum latitudinem planum ferè extrahatur. aliquādo inane, aliquādo cum paucis piſcibus extrahitur. quamobrem magno veneunt. B

Caro huius piſcis ſolida eſt, & rubicunda, vt truttis. Coquuntur, vt audio, in aqua ſalſa, vt Iudęi ſolent ſuos piſces coquere: deinde oleo friguntur. Saluberrimos iudicant, vt ęgrotis etiam, & capite vulneratis concedant. Ego olim oleo frixos, quos vir pereruditus & liberalis Aloiſius Mundella medicus prętantiſſimus (vnà cum icone ſimili illi quàm Rondeletius exhibuit) Brixia Tigurum ad me miſerat, quàm optimos guſtaui. Tridenti aliquando vidi paruum etiam carpionem duobus denariis argenteis & quadrante, hoc eſt obolis argēteis octonis venire. Alexander Benedictus tempore peſtis carpionem inter cęteros piſces commendat. hic (inquit) in Benaco lacu noſtro omnium laudatiſſimus eſt. Idem nutrimenta quę Venerem concitant recenſens: Ex piſcibus (inquit) delicatiores conueniunt, aromate conditi, quales anguillæ, ex Benaco lacu carpiones, &c. ſic enim diſtinguendum eſt. Coquuntur carpiones Benaci quouis modo: verùm vt diu durent, captos ſtatim ac in ſalimola biduo retentos, in optimo oleo diu friges, vt bene coquātur. Seruari (*ſic habet codex noſter*) hoc modo per menſem: etſi minùs ſalubres & inſuaues ſint, & eo amplius ſi recocti fuerint, ſeruabuntur vt alii piſces, non tamen adeò, ſi hoc modo fuerint fricti, Platina. F

Cauendum eſt, ne à ſpina quam in capite geſtat, lædaris. pernicioſa.n.ac ſi veneno tincta eſſet habetur. G

Carpionis fabula inter Pierii Valeriani poëmata eſt: in qua fingit Catulli poetę per Benacum nauigantis poemata incidiſſe in aquam. In carpiones (ſic habet argumentum fabulæ) inde mutantur libri: H

Membrana nanque piſcium id genus parit.
Ramenta in auri transferuntur literæ:
Cognata quæ eſſe conſcii piſces ſibi,
Sola illa deinceps deſtinarunt carpere,
Unde hæc ſecuta carpionum nomina,

Et in ipſo poemate:

Candor adhuc remanet membranæ, vtut ante nitebat,
Aridula doctæ pumice raſa manus.
Puniceuſq; color tergo, qui frontibus, & qui
Argenti fuerat cornibus ille decor.
Fulua caro fuluum manifeſtius indicat aurum,
Et ſapor ambroſia gratior & melior.
Aureus huic lentor, vis aurea, inutilis aoris
Non cibus eſt: aurum noſcere vt inde queas.
Hic ſatiare nequit, nequeunt ſatiare libelli.
Spinula pungentis monſtrat amœna iocos.
At ſale quod veſco longos conditur in vſus,
Victuros pandit tempus in omne ſales.

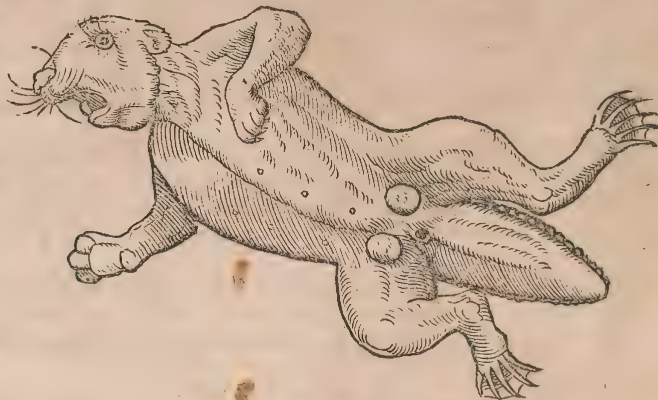
Παρέργως quędam de viſcellatis piſcibus apud Plinium medicum Bellonius in carpione ſcribit, & à fiſcella ſic dictos ſuſpicatur. ego iuſcellatos potius dixerim, hoc eſt iure conditos: quos quidam Grecè, ſi bene memini, ζωμισοὺς appellant. iuſcellum enim (librarii aliquando perperam viſcellum ſcribunt) vocem à iuſculo diminutam, apud Cęlium Aurelianum & Gariopontum legimus. Galenus quidem in iure albo coctos potiſſimum laudat.

DE CASTORE, RONDELETIUS.

De fibris ancipitis naturę animalibus etſi multi multa ſcripſerint, partim ex veterum & probatorum ſcriptorum libris, partim ex iis quæ ipſi viderunt & obſeruarunt, tamen inutilis non fuerit hic labor meus eadem rurſus pertractandi: quia quędam proferimus quę ad partiū tū internarū tū externarū cognitionē pertinent, quę à nullo, quod ſciam, literis prodita ſunt, maximè ex percontatione & colloquio optimi doctiſſimique viri Gulielmi Pelicerii Monſpelienſis epiſcopi accepta: qui diu domi Caſtores aluit tum minores tum maiores, vt eorum partes, naturam, mores penitus noſſet. A

Κάστωρ à Gręcis dicitur à dictione γαστὴρ, quæ ventrem ſignificat, quod ventroſum ſit animal. Reiicienda igitur quorundam Grammaticorum etymologia, qui dictum Caſtorem volunt quod ſeipſum caſtret, vel quod ob Caſtorium à quęrentibus caſtretur. Καστόριον teſtes Caſtoris vocant, vt annotat Galenus Fi- A

brum Latinè dictum volunt à fibris, id est, amnium ripis quas incolit. Canem Ponticum alii vocant. *Lutra.* Galli *bifre*, alii *bieure* nominant. Ab Italis *biuaro*, à Germanis *Biber* appellatur. Sunt qui à Lutra non distinguunt, cùm maximè cauda differat, & viribus Lutra Castore multò sit inferior.

B Castor animal est amphibium, ac veluti Sciurus aquatilis. Capite, oculis, dentibus murem refert: lingua suem, maxillis leporem, rostro canem barbatum. Dentes longi sunt, lati, recurui. Animal horrendi morsus, arbores iuxta flumina vt ferro cædit. hominis parte comprehensa, non antequam fracta con- D crepuerint ossa morsum resoluit. In interiore maxillæ vtriusq; parte octoni sunt molares, inęquales. Auriculæ paruæ pilis obtectæ. Priores pedes simię pedibus, posteriores anserinis similes quibus potissimũ & caudæ latitudine natat: prioribus foueam sibi cauat in ripis amnium, eamq; componit lignis à se cęsis ea arte collocatis, vt vel decrescente vel increscente aqua partem anteriorem corporis in sicco, caudam verò in aqua habere possit. quia cauda extra aquam exsiccatur, durior, rigidiorq; redditur, atq; ideò minus obsequens pręsertim in excernendis alui excrementis. quam ob causam partem posteriorem in aqua tenere existimant diligentes rerum peruestigatores. alioqui ęgrè admodum excrementa reiicit: tum quia fellis parum in intestina influit, illud enim frequenter euomit. tum quia alimentis siccis maximè vescitur, vt ramis & corticibus arborum. Anterioribus pedibus simiarum vel sciurorum ritu tanquam manibus cibum ori admouet. Cauda illi piscium, id est, squamosa, quemadmodum pisces squamosi sunt, prona parte. supina, glabra & lęuis. Partibus internis porco quàm alteri animali similior, scilicet lingua, pulmone, corde, ventriculo, intestinis: hepate in quinq; lobos diuiso, in minoribus lobis fel latet. splen paruus pro corporis magnitudine: renes magni, pinguitudine obducti non aliter quàm in vitulo anniculo. Vesica suillę similis: testes parui, substrictiq; & adhærentes spinę, qui adimi sine vita animalis non possunt.

Caudam cur in aqua habeat.

Fibri in inguinibus geminos tumores habent, vtrinq; vnicum membrana sua conclusum, oui anserini magnitudine. inter hos est mentula in maribus. in fœminis pudendum. Hi tumores testes non sunt, sed folliculi membrana contecti, in quorum medio singuli sunt meatus, è quibus exudat liquor pinguis & cerosus: quem ipse Castor sæpe admoto ore lambit & exugit, postea hoc veluti oleo quas potest corporis partes contingere, oblinit: non aliter quàm aues, præsertim eę quas ad aucupium ὀρνιθοκόμοι alunt: quibus supra podicem siue prona in parte caudę vesicula est, in qua inest liquor quidam pinguis, oleo similis, quem rostro exhauriunt, ac pennas primum maiores, deinde minimas quasq; pinnas perungunt. id quod Galli aucupio dediti Proindre vocant, id est, perũgere, atq; hoc maxime prognostico pluuiam præsagiri aiunt: natura aues sub diode gere solitas ad id stimulante, vt veluti oleo illitæ peénę non madefiant. Hos tumores testes non esse hinc maximè colligas, quod ab his nulla sit ad mentulam via, neq; ductus quo humor in mentulæ meatum deriuetur & foras emittatur. Pręterea quod testes intus reperiant. Liquor ille de quo loquimur, cũ recẽs est, oleũ refert, cũ vetustior mellis liquidi colore est & crassitudine.

Tumores quosdam peculiares, non testes esse in castorum inguinib. &c.

Idem leporum exemplo declarare non inutile fuerit. Iis in vtroq; inguine tumor est, glandulę prominentis modo intus meatus est varicosus, capreoli modo intortus, è quo liquor effluit. Hos tumores cum in omnibus leporibus obseruasset vulgus, lepores omnes simul mares & fœminas esse credidit. Eosdem tumores Moscho animali esse puto à quibus odoratum illud pus emanat. Neq; sunt audiendi qui putant tuberculi, vel vmbilici inflammati saniem esse. Tumorem esse glandulæ vel testiculo similem, mẽbrana circundatum, norunt qui adulterant. nam in testiculi formam effingunt, ac testiculum Moschi appellant.

Leporum tumores similes.

Moschus animal.

Hæc quę de tumoribus inguinum castoris & liquore inde manante à nobis prodita sunt, cum ita se habere doceat ipsa inspectio atq; experientia, nunc inquirendum, sint ne Castoris testes quib. olim vsi sunt veteres in pręstantissimis remediis, quibus hodie quoq; sæpius vtimur: an verò tumores illi liquore ceroso grauidi, de quib. iam diximus. Et si testibus vsi sint veteres, possimusne in eorum vicem tumores illos vtiliter vsurpare. Primum testibus vsos fuisse antiquos perspicuè docent ipsorum scripta. Ὄρχεις κάστορος ὀνομάζουσι καστόρειον, inquit Galenus. ἔνδοξον δὲ καὶ πολύχρηστον φάρμακον. Sestius apud Plinium, paruos esse ait substrictosq;, & adherentes spinę. Adulterari autem renibus eiusdem qui sint grandes, cum veri testes parui admodum reperiantur. Pręterea ne vesicas quidem esse cum sint geminę, quot nulli animantium. Itaq; inter probationes falsi esse geminos folliculos in vno nexu dependentes. In his folliculis inueniri liquorem, & asseruari sale, & corrumpi fraude, coniicientibus gummi cũ sanguine aut ammoniaco: quoniã ammoniaci coloris esse debeãt, tunicis circundati, liquore veluti mellis cerosi, odoris grauis, gusto amaro & acri, friabiles. Quæ postrema nota de exsiccato teste cum suo liquore intelligenda est. friabile. n. humori competere non põt. Idem de testibus Castoris ex Dioscoride colligitur, qui eligi vult castoreum quod habeat testes ex vno ortu connexos, liquore intus ceroso, odore graui & virus redolente,

De castoreo veterum.

Lib,32. cap.3.

dolente, gustu acri, mordente, friabile, naturalibus tunicis circundatum. Nunc quod venditur Castorium etiam si adulteratum non sit, testes non esse, magnitudo ipsa conuincit. illi enim parui sunt admodum, & gallorum gallinaceorum testiculos magnitudine non multum excedunt: Castorium verò nostrum multò maius est, nihilq; aliud planè quam tumores ii quos & oratione & pictura expressimus, execti atque exsiccati tunica veluti scroto inuoluti, qui pro testibus habentur: quia eo loco sunt quo in quadrupedibus pendent testes ex vtraque penis parte. Quare non mirum si pro testibus hodie venales proponuntur. Sed facultatibusne differant, vocari in disceptationem potest. Qua de re dicā quod sentio: Tumorum liquorem, liquidiorem esse, tenuiorumq; partium quàm testium, quod saporis odorisque maior acrimonia declarat: ac proinde in remediis quæ extrinsecus adhibentur efficacior erit: iis verò quæ assumuntur vis minuenda pro affectus ratione. Atq; existimo veteres ipsos tumorum potius quàm testium liquorem medicamentis permiscuisse, vt ex liquoris cerosi consistentia, odore graui, virus redolente, ex gustu acri, mordente colligere licet: quas omnes notas veriores esse in tumorum quam in testium liquore comperies.

Reliquas corporis particulas actiones moresq; persequamur. Fœminę quam hic depinximus, vnicus est meatus & ad excernenda excrementa, & ad pariendum. Cute tegitur & pilis densis breuibusque & mollibus Lutrę modo. *Icon.*

F Carne est dura, pingui, bubulę simili, semper virus olet. quoquomodo condiatur, malum succum gignit. assa melior est aromatis aspersis.

C Dioscorides cum piscibus & cancris in aqua viuere, non piscibus & cancris vesci intellexisse videtur. Verba eius sunt ζῶον ἀμφίβιόν ἐστι, τὸ πλεῖστον ἐν ὕδασι σὺν ἰχθύσι καὶ καρκίνοις τρεφόμενον. id est, Fiber ancipitis vitę animal plerumque cum piscibus & cancris victum in aqua capessit. Et reuera corticibus & ramis arborum, maximè salicum, ac foliis & fructibus potius vesci experientia comperit Gulielmus Pelicerius Monspeliensis Episcopus, qui fibris quos alebat, frequenter pisces & viuos & mortuos obiecit, à quibus omnino abstinerent, ac ne degustarent quidem cum tamen versari in aqua maximè cibi caussa videri possint.

D Permirum illud quoq; est quod idem mihi affirmauit de Castore fœmina, quæ catulis ereptis conclusa: portis firmissimis arrosis, & clauis ferreis euulsis patefacto aditu, ex alto loco præcipitem se dedit.

G Magnus est Castoris in medicina vsus. nam, vt à pelle incipiam, vtile est podagricis, calceari pellibus fibrinis ponticis. Vrina venenis resistit, quę commode seruatur in sua vesica ad antidota. Fel ad oculorū suffusiones & ad venerem in mulieribus excitandam valet. Coagulum epilepticis conuenire creditur. Tumores inguinum & testes in frigidis & humidis morbis magno sunt auxilio, cum sicco sint & frigido (*calido*) temperamento, quod ex acri odore & sapore colligas. Serpētū venenis aduersantur, sternutamenta mouent, & in vniuersum varios obtinent vsus, quos declarat Dioscorid. li. 2. Galen. lib. 11. de facultatib. simpl. medic. & Plinius variis in locis, quæ omnia describere superuacaneum foret. Venenis resistere castoreum, declarant antidoti quibus miscetur, vt Theriaca. Opii vires debilitat, ob id narcoticis adhibetur: purgantibus verò, ad crassam pituitam incidendam & educendam. Efficacissimum est castorium ex Ponto Galatiæ, mox Africæ vt tradit Plinius. quod tamen Strabonis autoritate impulsi nonnulli improbare possent, cum scribat castorium Ponticum esse φαρμακῶδες, si id venenatum interpretarentur, quod tamen verum non est. Nam Strabo de Hispania loquens castorium Hispanicum cum Pontico conferens hoc efficacissimum, illud imbecillum esse intelligit. verba eius sunt: Κάστορας μὲν φέρουσιν οἱ ποταμοί, τὸ δὲ καστόριον οὐκ ἔχει τὴν αὐτὴν δύναμιν τῷ ποντικῷ· ἴδιον γὰρ τῷ ποντικῷ πάρεστι φαρμακῶδες καθάπερ ἄλλοις πολλοῖς. Id est, Castores quidem in fluuiis inueniuntur, sed castorium eandem vim minimè habet cum Pontico, cui proprium est efficacissimam habere in medicamentis vim. Neq; huic sententię nostrę refragatur quod Auicenna, aliiq; aduersus morbos à Castorio tanquam venenato excitatos, remedia & antidota præscribūt. Nam de castorio nigro, fœtido, rancido, corrupto loquuntur: quod venenatum esse vnoq; die hominem perimere traditur, & insaniam agere ob immodicam siccandi facultatem. *Lib. 32. cap. 3.* *φαρμακῶδες.* *Lib. 3. Georg.*

A Est & hoc loco non dissimulandus error autoris libri de aquatilibus, qui Castorem siue Fibrum, Aristotelis Latacem esse scribit, cum Aristoteles ipse eodem in loco Castorem & Latacem ceu diuersos ponat: τοιαῦτα δ' ἐστὶν ὅ τε καλούμενος κάστωρ, καὶ τὸ σαθέριον, καὶ σατύριον, καὶ ἐνυδρίς, καὶ ἡ καλουμένη λάταξ. Neq; est quod quenquam id moueat quod scribit Aristoteles Lataci dentes esse robustos, noctuq; egredi, virgulta proxima suis dentibus vt ferro præcidere, quæ Castori tribuit Plinius. Etenim id Castori, Lataci, & Lutræ commune est. Vnde Varro Lutras quasi Lytras dictas esse existimat, quod arborum radices in ripa succidat & dissoluat, quod Græcis est, λύειν. Lutra quidem præter differentias quas alii adferunt, à Castore differt renibus: qui in Lutra magni sunt, ac veluti ex multis paruis renibus compacti, quales esse Delphinis & Vitulis terrestribus alibi diximus. Latax verò à castore, quòd Lataci pilus sit durior, medius inter pilum vituli marini & cerui. *Castorem non esse Latacem contra Bellonium.* *Lutra & Latax quid commune castori habeant, & quid diuersum*

COROLLARIVM.

A Castoris & figuram (parte prona, vt Rondeletius supina) & historiam cum quadrupedibus viuiparis dedimus: Bellonii verò de eodem obseruationes in Appendice de iisdem: vbi & quędam ab eo scripta non approbaui: & inter alia quòd calculi interdum in testibus existimatis reperiantur: intellexi autem postea Bellonium calculos illos dum castores ipsos secaret, reuera in eis reperisse: quod vt viro docto & diligenti concedam, rarò tamen & pręter naturam id fieri dixerim. hîc, quoniam Rondeletio quoque & Bellonio, de hoc & aliis quibusdam amphibiis animalibus in Aquatilium historia agere visum est, quædam superpondii loco adiiciemus. Kiranides castorem alio nomine canem fluuiatilem nuncupat, alii potius lutrę hoc nomen attribuunt, & ęquius quidem vt mihi videtur. quandoquidē lutra in pisces, ceu canis in feras inuadit: castor nō itē. Pro latace, Auicennę ex Aristotele translatio lamyakiz habet: Albertus falso castorem exponit, cum Auicennę interpres pro latace habeat lamyakiz, pro castore fastoz. Eadem voce alibi deceptus Albertus lamię quædam attribuit, quę omnino castoris sunt. Fiber Germanice *Biber* dicitur, apud Saxones *Bever* vt Ge. Agricola scribit. Apud Anglos quosdam nomen Latinū seruat: nec mirum si nullum ei positum sit vernaculum, quando in ea insula non reperitur, vt audio: & forte ne in aliis quidem insulis marinis. Sed nonnulli Anglorum *Beuer* vocitant.

B Castorem Sostratus scribit inueniri in desertis Scythię, & testes habere latos instar apri, Scholiastes Nicandri. Castores aliqui androgynos esse putant, (vt etiam lepores,) quod tumores testibus similes in vtroq; sexu habeantur. Castoreum circa vrbem Balascham abundat, & in alias regiones inde effertur, Ludouicus Romanus. Enydrus animal est fluuiatile amphibium, simile castori, Hesychius. Apud Gelonos lacus est ingens, ex quo lutrę capiuntur & castores, Herodotus. Nostri fibros circa fluentes tantum aquas morari aiunt, lutras etiam circa lacus, Nicander tamen castorem λιμναῖον, id est lacustrem dixit. Auicenna scribit se vidisse castorem, cuius omnes dentes fuerint rubei, & curui, & longi. & huius caussa fuit, quia hoc animal est venaticum, & nisi venetur non habet cibum. quamobrem natura produxit ei dentes longos, qui fortiter prędæ infigantur: & curuos, ad fortiter retinendum. rubedinis autem causa fuit, influxus sanguinis in eos, Albertus. Castorem fœminam in Albi captam Georgius Fabricius (in epistola ad me) sibi inspectam scribit, cuius vtriusq; pedis digitus qui est minimo proximus, vngulam bifidam habuerit, rostro auis similem. cętera bellè conuenisse cum icone quam lib. 1. posui. Iulius Pomponius Sabinus, qui ante annos octoginta in Scythia peregrinatus est, in hunc modum de castore scribit libro 1. commentariorum suorum in Virgilii Georgica, Fiber animal horrendum, infra magnitudinem porcelli, pedes habet breuissimos. ventrosus est. Dentes habet peracutos. Habitat ripas Borysthenis amnis, qui è palude inaccessibili oritur. Differunt inter se colore, (vt in D. referetur.) Cauda pedalis, aut paulo amplior, in longitudine formam habet linguę humanę, sed tamen amplitudo modum non (*forte abundat negatio*) superat. eadem pilos non habet, cortex verò similis est cortici pisciũ, qui sunt sine squãma. Si requiras similitudinem, fibri similes sunt lutris, &c. quæ referemus in sequentibus capitibus.

C Circa fluuios tantum degit: vel, vt quidam putant, etiam circa lacus: vide in A. Castor etiam, vt feles & sciuri, pedibus prioribus caput, aures, os demulcere solet, Ge. Fabricius. Nullam arborem, pręter populos, ab eo expeti & abscindi audio, easq; sæpe mediocris in Germanorum zetis vsitatę fornicis crassitudine. Ad arboris truncum erecti dentibus deorsum actis secant: & post vnam aut alteram sectionem semper retrocedunt cursu, inspecturi casumne minetur arbor. Domicilia sua ad trãquillos profundosque amnium recessus aut sinus ferè constituunt.

Fiber morsu arbores iuxta flumina, vt ferro, cædit. Pedes habet breuissimos: vnde fit vt currere non possit. Cum vocem dat, infans esse creditur. Pascitur pomis & arborum corticibus, Iul. Pomponius Sabinus.

D Castor seipsum castrat, Iuuenalis Sat. 12. Minimè mordet, Pomponius Sabinus. id enim nisi lacessitus non facit. irritatus verò adeo sæuit, vt etiam ossa eius, quem inuaserit, morsu diminuat, Geo. Fabricius. Tria domicilia seu cauernas in ripis per gradus excauat, vt cum fluuius intumescat, superiora petat: quoniam prope aquas habitare gaudet, Pomponius Sabinus.

Fibri inter se differunt colore, quę in pilo differentia est. Qui nigriores sunt, vt dominos cęteri venerantur: proxima nobilitas illis est, qui non sunt adeò nigri: qui ruffescunt, serui sunt. Ita obseruatum est à Scythis. Hi, id est, serui, poma legunt: hi cædunt cortices. inde duo iunguntur, in quorum dorsum alii ex bacillis veluti cratem conficiunt, & postea poma & cortices superimponunt. Illi autem qui subiêre, iuncti procedunt pari gressu, vsq; ad regiam, & ibi exonerantur. Cum domini capiuntur, mœrore quodam afficitur plebs, & luctum incessu vultuq; indicat. Si domi nutriuntur, tantus inest eis pudor, vt domum neq; stercore neq; vrina maculent: & si egredi non datur, queritur, & clamat, donec potestas ei fiat exeundi. Et quanto nobilior, tanto modestior est fiber, Idem Pomponius. Quod seruos castorum loco plaustrorum esse Pomponius scribit, id cum mure alpino commune habet hoc animal, Ge. Fabricius.

E Fibri apud Vallesios aliquando capiuntur in canalibus seu aquæductibus, qui è Rhodano fluuio in prata irriganda ducuntur. Castorum pelles apud Gelonos ad rhenones faciendos consuuntur, Herodotus lib. 4. Eædem apud Moscouitas habentur in magno precio: omnesq; iuxta ex his, quòd nigro eoque natiuo sint colore, fimbrias vestium habent, Sigismundus Liber Baro. In Polonia etiam castorum pelles elegantiores pretiosissimę sunt. nam & diutissimè durant. Pelles dorsi vestium pellitarum addunt oris, tum vt decoris gratia emineant, tum quia eisdem conseruari putant alias pelles. Fiunt & integrę vestes ex eis, quibus pannus nullus superinducitur, vt è lupinis. E pilis mollioribus & interioribus de ventre præsertim, inuicem intricatis lanę feltrię instar tibialia & pilei fiunt, quæ resistunt pluuiis. Adipis fibri piscatoribus etiam vsum esse audio, similiter vt ardeę. Dentib. fibri ne collis puerorum suspensis, aiunt vim inesse, ne membrorum aliquod cadentes perfringant: quod quia ratione caret, superstitiosum arbitror, Ge. Fabricius.

F Sunt ex venatoribus Germanorum, qui fibri etiam carnes ad cibum parant: pręcipuè verò posteriorem eius partem á salubritate commendant: ego pernam aut petasonem pinguem prætulerim, Hier. Tragus. Scythæ caudam comedunt, & in deliciis habent, & sale condiunt, vt nos petasones: est enim ita pinguis cauda, vt apud nos lardum, Pomponius Sabinus.

G Dentes castoris anteriores aliqui poculis immittunt, aduersus regium morbum vim eis inesse medicam persuasi, à colore forsan quo & ipsi flauescunt è ruffo. Vrina fibri resistit venenis & ob id in antidota additur. adseruatur autem optimè in sua vesica, vt aliqui existimant, Plinius. Apri quoque vrinam in vesica sua seruari & siccari ad remedia quædam iubent.

Probatur ammoniacum τὸ καστορίζον τῇ ὀσμῇ, hoc est odore castoreum referens, Dioscorides. Galenus non καστορίζ sed [illegible]σελίζ, id est coriandri odorem in ammoniaco requirit, nisi librarii erratum hoc est. ego castorei odorem in ammoniaco vel inde probârim, quod adulterantes verum castoreum, gummi aut ammoniacum in follem coniiciebant, vt pluribus scripsi libro de animalibus in Castore G. Moschi odor horribilis (virosus) redditur, si prope assa fœtida vel castoreum fuerit, Arnoldus Villanouanus. Castoreum abundat in Perside, sed ex Balascham vrbe aduehitur. tanta inest illi vis, cum nondum consenuit, neq; adulteratum est, vt Vertomannus referat (interpres eius Germanus, non rectè hæc ad moschum transtulit) quaternos homines, qui singuli post singulos illud naribus admouerant, sanguinem protinus ex ipsis naribus misisse. Sed Persæ ob auaritiam nullum syncerum castoreum ad nos venire sinunt. Inuenitur & iuxta Istrum flumen, & iuxta Rhenum etiam, in frigidis scilicet regionibus, sed longè infirmius eo quod in Oriente ac Meridie gignitur, Cardanus. Castoreum annis sex posse seruari recentiores qui-

ores quidam scribunt. Efficacius esse aiunt quod viuis castoribus sit exemptum. Pro castoreo substitui ad remedia potest agalochum aut silphium, vt legimus in Antiballomenis Galeno adscriptis. ego pro agalocho sagapenum legerim, vt scripsi libro 1. de animalib. in Castore. Cęterum in Antiballomenis quę cum Aeginetę codice habentur, in castorei locum non silphium succedit, sed silpharum, id est blattarũ fœtentium intestina, σίλφων (σιλφῶν) βδεουσῶν ἔντερα: nimirum extra corpus, vbi fermè quęuis fœtida aut virosa pro castoreo vsurpari licet. à silphis quidem ad silphium facilis est transitus. In multis diuersisq; remediis apud veteres castoreum opio, nimiam eius stupefaciendi vim inhibendi caussa misceri solitum animaduertimus: vt in medicamentis ad oculos, aures, ad hæmoptoicos, cœliacos, dysentericos, apud Galenum de compos. med. sec. locos, Nicander in Theriacis aduersus venena commendat καὶ κάστορος οὐλοὸν ὄρχιν, id est castoris testem (vt Scholiastes exponit,) ὁλόκληρον ἢ ὀλέθριον αὐτῷ: hoc est integrum, vel castori ipsi perniciosum. sed integrum semel dandum non puto sensisse Nicandrum, cum nullus ferè medicorũ supra drachmam vno tempore propinet. Castoreum inunctum emollit neruos & siccitatem aufert, Kiranides. Aluum mollit, & scybala educit, Brasauolus: quod nos aliquando experti sumus.

Si manus & caput contremiscant (inquit Aretęus in curatione lethargi seu veterni) castoreum dimidiæ drachmę pondere ex mulsæ cyathis tribus ad plures dies bibendum est. si bibi verò non possit, ad demoliendam calamitatem cum olei cyathis tribus, in quo ruta incocta sit, duplum in imum intestinum infundatur: idq; per plures dies faciendum. Vltra verò vtilitatem, quæ ex hoc prouenit, (nam supra infraq; flatus expellit: & nonnullis vrinam stercusq; detrudit:) si fortè in omne corpus dilabens penetrat, firmi atq; robusti nerui efficiuntur, & habitus ad calidum siccumq; permutat: morborumq; cõstitutiones conuertit. Optimè etiam proficit si in nares inspiretur. nam & ea ex parte spiritus sternutamentis educit. Et quemadmodum per vesicam vrinam expellit, ita & per nares mucum. Hos autem effectus hoc loco suaui caliditate pręstat, & melius quàm alia sternutatoria: scilicet quàm piper, veratrum, radicula, euphorbium. nam hæc ad primum atq; vltimum attactum immitia sunt, & caput sensumq; perturbant. Castoreum verò paulatim adhibitum calefacit, cum & alioqui capiti conducat: quandoquidem nerui vndiq; ex capite oriantur: morbis autem neruorum castoreum medetur. Cęterum ipsum cum aliquo aut aliquib. ex supra comprehensis admiscere non ingratum fuerit. nam si admixtum sit, non protinus quidem caput mediocriter cõturbauerit, diutius verò caliditatem accenderit, Hæc Aretęus. Et paulò post: Eadem huic vitio, quæ & catocho expediunt. similis enim atq; eadem est horum morborum species. Castoreum vtiq; istis opportunius est atq; lenius & potui datum, & illitum, & in intestinum infusum. Et mox in capite ad apoplexiam: Miram habet vim ad resolutos castoreum, & illitum cum aliquo ex antedictis oleis, (Sicyonio vel gleucino:) sed longè potentius est si cum mulsa potui detur. portio verò tanta sit, quantam in veternosis nouimus. coniectare autem oportet & ætatem ægrotantis: & mentem, an pluribus diebus bibere sit paratus. Et paulò post: Inunctionum verò materia est (in hoc morbo) quæcunque à me supradicta sunt, cum ipsis verò castoreum. Item inter auxilia rigoris quem tetanum vocant: Perungendę (inquit) sunt nares castoreo cum crocino vnguento, permixto. quinetiam castoreum trium obolorum pondere assiduè bibere expediet. Verum si ab hac potione gula laboret, interiicienda est laserpitii radicis exhibitio, &c. Ego puellę aliquãdo à laqueo paulò postquam se astrinxisset (nimio mœrore, quod adolescens, qui coniugium ei promiserat, negaret) ereptę, castorei pollinem in iure calido per os infudi, vnde illa mox reuiuiscere videbatur, viuitq; etiamnum. Ad capitis dolorem castoreum cum oleo & aceto Archigenes apud Galen. commendat. idem id admiscet cataplasmati cuidam in capitis dolore, & aliis ad eundem remediis. In curandis phreniticis vehementer noxium est aceto vti, atq; peucedano, & ruta, & castoreo. premunt hæc enim, & vertigines ingerunt, & ob acrimoniam sui tumentes dissecant membranas. Hin etiam alienationem geminant, aut pressuram ingerunt vehementem. Cęlius Aurelianus. Arnoldus Villanouanus de memorię conseruatione scribens ad vnctionem occipitii cum cæteris miscet castoreum duorum vel trium annorum. Collyriis monohemeris dictis quibusdam adduntur ea quę mediocriter astringunt, & concoquunt, & discutiunt. talia autem sunt, crocus, myrrha, lycium Indicum. castorium etiam & thus citra adstrictionẽ concoquunt, simulq; discutiunt, Galenus. qui alibi ẽt idem scribit, castoreum inter ocularia medicamenta concoquere simul & discutere. Apud eundem iter Asclepiadis medicamenta ad fluxiones oculorum cohibendas castoreum cum opio commendatur. Ad auditus grauitatẽ ac surditatem Castorium cum baccis lauri & aceto infunditur, Archigenes apud Galenum de compos. sec. loc. Ibidem castoriũ ab Andromacho & aliis miscetur compositionib. ad aurium dolores, iis prę sertim quibus & opium accedit, vt vim eius infringat. Castorii & papaueris succi par põdus in testa attica aut Romana torrefacito, & trita passo diluta aurib. dolentib. instillato, Apollonius in eodem opere. Cęterum quęret fortassis aliquis, (inquit paulò post Galenus,) quam ob causam, cum nõ solum Apollonius, sed alii etiam quidam celebres viri papaueris succum & castoreum torrefacere iusserint, quo videlicet vehementia virium ipsorum minueretur, ego ad priorem meum sermonem id apponere reliqui, nimirum supra, cum auris doloris curandi rationem scribebam. Huic ego respondebo in hunc modum: Castorium quidem igitur neq; omnino torreri operę pręcium existimo. neq; enim tãquam sensus stupefactiuum ad papaueris succum ammiscemus, sed ob contrariam omnino rationem. vt videlicet vehementiam refrigerandi facultatis in eo obtundat. Quare qui papaueris quidem succũ torreri iubent, non simpliciter id faciunt. In castorio verò omnino absurdè id pręcipiunt: ipsum enim per se concoctoriã ægrè solubiliũ & in scirrhum induratarum affectionum vim habet. Sufficiens itaq; est ẽt papaueris succi facultas, si ex eo quod eorum compositio diu ante pręparata & iam inueterata sit, ipsius vires leniantur: torrefactus enim efficaciam perdit. Si verò castorio mixtus ad tempus aliquod inueterascet, manebit quidem adhuc in eo multa efficacia ipsius facultatis: malignitas verò ipsius extinguetur. Ad dolorem auris ex inflammatione obortum: Miscetur castorio opium. verum multo ante vsum tempore, siue pari pondere, siue duplo castorio ammisceatur, pręparatum id esse conuenit: & miscetur quidem in vehementissimis doloribus pari, in minoribus verò duplo. Liquor verò quo hæc diluuntur ex musto sapa fit. multò. n. magis quam dulcia vina, dolorem hæc sedat, &c. Galenus ibidem. Emplastro cuidam molari, id est ad dentes molares dolentes, castoreum addit Asclepiades apud Galenum.

Castore-

Castoreum potum & olfactum, & oleum de castoreo stomacho inunctum, prosunt singultientibus, Trallianus. Colicis medicamentis quàm plurimis castorium miscetur apud Galenum lib. 9. de comp. sec. locos. Cum oleo seu (&) nitro submissum (clystere immissum) colicos sanat, Kiranides. Castorii drachma cum opopanacis obolis tribus pota (vel deuorata) summè facit ad ischiadicos, Aëtius. Semen non emittenti in coitu (cum tamen in somnis emitteret) ob humidam vasorum seminariorum frigiditatem, castoreum inter cætera propinatum est, Aetius in fine libri vndecimi. Castorum testiculi ad curandas vuluas sunt vtiles, (ἐς ὑστερέων ἄκησιν: Valla non rectè transtulit ad curanda posteriora,) Herodotus libro 4. Suffitum castorium olfactu excitet ex vtero strangulatas, Galenus ex Asclepiade. Vtero strāgulatis subuenit fœdè olentium olfactus, vt liquidę picis, capillorum laneq; exustorum, flammæ in lucerna extinctæ nidoris, castorei: quod præter fœditatem odoris neruos etiam refrigeratos calefacit, Areteus. Castoreum cum vino iniunctum, suffocationes matricis sanat, Kiranides. Castoreum pessis veterum mollientibus miscet Hippocrates in libro de superfœtatione. Idem lib. 2. de morbis muliebribus, ad fluxum rubrum ex vtero, castorii obolum ex vino nigro austero propinat. Kiranides verò, Castorium (inquit) tritum, in pesso, menses educit. idem potum cum cerumine (sordibus) de auribus mulæ, conceptum prohibet. Cum fœtus mortuus est, dictamnum Creticum propinari, aut si is defuerit, castores (κάστορας, castorium potius) in vino Chio coqui (& propinari) iubet Hippocrates in libro περὶ ἐγκατατομῆς ἐμβρύου.

Qui corruptum castoreum sumpserunt, calidę phrenitidis accidentia incidunt, & citò mori periclitantur. His postquam vomitus fuerit prouocatus, succum propinato acetosę herbæ, aut acetum vini, aut lac vaccinum acetosum, aut malorum acetosorum succum. Est enim hæc vis propria pomorum acidorum succo, vt huic veneno aduersetur. Lac etiam asininum prodest, Rasis 8. 33.

H.a. Epitheton. Λιμναῖος κάστωρ Nicander dixit, id est lacustris: quanquam nostri circa fluuios tantum, nō etiam lacus reperiri castores aiunt.

Centaurium minus alicubi audio *Biberkraut* Germanicè vocari: non à fibro, vt coniicio, sed à febre, cui medetur corrupto nomine. Herba quædam in humidis pratis, & fossis pratorum aquam continentibus crescit, ternis foliis, fabæ ferè: radice longa, transuersa, geniculata, quam Adamus Lonicerus scribit *Biber klee*, id est fibri trifolium appellari.

Vulpanserem Galli sua lingua fibrum appellant, vn bieure: eo quòd similiter vt fiber viuariis noxius sit, deuorandis scilicet piscibus, Bellonius. De Castori dicetur mox.

C. Castor puto, sic me subes, apud Pompeium: Perottus legit subis. Sed rectè puto subes legi, pro eo quòd est, subtus arrodis, vt castor arborem.

DE CASTORIDE.

CAstorides animal marinum ad littora & saxa eminentia vlulatum diritatis plenum edunt, & grauissime rugiunt: earum sonitum quicunq; audierit, non effugiet, quin paulo post excedat è vita, Aelianus 9. 49. ex Oppiani Halieuticorum libro primo, vbi is Castorides inter cete recenset, quæ è mari in siccum aliquando exeant his versibus:

Δηρὸν δ' ἠιόνεσσι καὶ ἀγχιάλοισιν ἀρούραις Μίσγοντ', ἐγχέλυες τε καὶ ἀσπιδόεσσα χελώνη:
Καστορίδες τ' ὀλοαὶ δυσπενθέες, αἵτ' ἀλεγεινὴν Ὄσσαν ἐπὶ κροκάλῃσιν ἀπαίσιον ὠρύονται.

Ἀνδράσιν &c. vbi Μίσγονται ἠιόνεσσι καὶ ἀρούραις, id est misceri litori & terrę, pro eo quod est in litus & terram exire interpretor: non autem in litore coitu cum aliis animalibus misceri, vt innominatus Oppiani paraphrastes intellexit, his verbis: Μίγνυται ἡ ἔγχελυς τῇ ἀσπιδοειδεῖ χελώνῃ ἐν τοῖς αἰγιαλοῖς, ὥσπερ καὶ ἡ καστορίς. δυσοιώνιστος δὲ ἐστιν ἡ καστορίς. ὃς γὰρ ἂν ἀκούσῃ τῆς φωνῆς αὐτῆς, τελευτᾷ. Io. Tzetzes in Variis scarum & castoridem solos piscium vocales esse scribit.

Catullus cetus quadrupes noui Orbis, describetur infra inter Cete diuersa.

Catus. In mari iuxta Arabiam nigram varię animantes degunt, terrestribus similes, sed breuioribus cruribus, iisq; pinnatis: corpore pilis obtecto perbreuibus, nempe Asini, Cati, Canes & Boues, Ex nauigatione Hamburgensis cuiusdam peractæ anno Salutis 1549. Itali etiam canes vel mustelos marinos, vulgò catos appellare solent.

Cavata. Vide Canita superius.

Cavlines, vide in Gobiis.

Κεμασῖναι, ἰχθύες, Hesychius. Vide Camasenes supra.

Cemmor, κέμμορ, cetus est ingens, Hesychius & Varinus.

Centriscvs. vide in Pungitio.

Cephalinvs, Κεφαλῖνος piscis, à Dorione in libro de piscibus nominatur, & alio nomine Blepsias, à Cephalo diuersus, Athenęus. In Phauorini dictionario κεφαλῖνος non rectè per η. scribitur in penultima.

Cephalvs piscis, id est Capito, marinus, inter Mugiles describetur.

DE CERCVRO.

CErcuri pisces manent in Petris quæ plenę sunt chamis & patellis, Oppianus libro 1. Halieut. scribit autem Κέρκουροι proparoxytonum, per ου diphthongum in penultima. Ouidius inter pelagios pisces cercyron ponit, per y. in medio. Cercyrosq; ferox scopulorum fine moratus. Plinius ex Ouidio non rectè bopgyrum, nisi librarios causemur, pro cercyro posuit. Varinus etiam κέρκουρον piscem agnoscit. Rondeletius inter pisces sibi ignotos numerat. Apud Hesychium κερκοῦρος, properispomenon, tum nauigiị tum piscis nomen est. Cercurus siue Cercuron, nauis Asiana pręgrandis, authore Nonio: à Cypriis inuenta, teste Plinio libro 7. Plautus Sticho, Ibidem in cercuro. stega. Ibidem: Cercurum, quo ego me maiorem non vidisse censeo. Arianus libr. 8. pro genere nauigii κέρκουρον nominat.

DE

DE CERIDE VEL CIRRHIDE.

VIX alius piscis est, cuius nomen tam variis scriptum modis reperiam, quàm de quo nunc dicemus. Nã apud medicos Diphilum Siphnium, & Tra lianum, κηρὶς vocatur, vocabulo oxytono fœminino per ιδ@ paroxytonum inflectendo: nimirum à colore ceræ, vnde & pruna cereola dicuntur. ab aliis cirrhis, κιῤῥις, à cirrho (vt Græci vocant) colore, Latini giluum interpretantur. is autem subflauus est, ita inter vini colores κιῤῥὸν legimus. Κίῤῥις (malim oxytonum fœmininum) ὁ ἰχθὺς, ἐπειδὴ κιῤῥός ἐστι τὴν χροιὰν, κεῤῥὶς δὲ διὰ τοῦ ε: ψιλῶ. Κίῤῥις, εἶδ@ ἰέρακ@. ὁμοίως δὲ λέγεται παρὰ Κυπρίοις κίῤῥις ὁ ἄδωνις παρὰ Λάκωσι δὲ ὁ λύχν@. παρὰ Κάκωσι δὲ ὁ λύχνος. Vnus enim piscis est Lychnus & Adonis. vide in Lychno. Varinus. qui tamen paulò ante scripserat Κιρὶς (oxytonum cum simplici rhô vt et Hesychius) λύχν@, ὄρνεον, ἢ ἄδωνις, Λάκωνες. Videtur autem sentire piscem alio nomine Adoniu dictum, à Cypriis aut Laconibus cirrhidem vocari. & color quidem subflauus, vtrisq; conuenit. Sed Oppianus pisces hos facit diuersos. De adonide enim vel exocœto alia scribit: de cirrhide verò libro 1. Halieut. quod circa petras leprades degat: libr. tertio cirrhadem vocans, à perca deuorari refert. Ceris piscis carne est molli, bonam facit aluum, stomacho commodus est. succus verò eius incrassat & abstergit, (παχυμέρει ἢ σμήχει, quæ duo videri possunt inuicem aduersari,) Diphilus. Ex piscibus dare conuenit κόσσυφον, κηρίδα, χρύσοφρυν, Trallianus de hepatica dysenteria ex intemperie frigida. In colico affectu sumantur pisces duriore carne præditi, vt ceris, (*atqui Diphilus κηρίδα ἁπαλόσαρκον facit*,) orphus, glaucus, Idem. Κίρης nomen est fluuii, & piscis, & proprium, Suidas & Varinus. Κεῤῥὶς, nomen piscis, Suidas. Κιῤῥα, piscis quidam, Hesychius & Varinus. Κίρυλ@, piscis, & auis genus, Varinus. Reperitur & κίρυλ@ rhô simplici, ni fallor, apud grammaticos. sed pro aue carulo, id est alcyone mare, κήρυλ@ apud authores vsitatum est. Septimum turdi genus à Prouincialibus cero dicitur, maximè Antipoli, & nostri speciem vnam turdi cero vocant. hoc genus esse puto quod κηρὶς ab Atheneo dicitur, Rondeletius, ex quo & iconem & descriptionem huius piscis inter turdos ponemus. Vide etiam Corollarium nostrum super eodem. Alius est coris piscis, qui & escharus à Dorione vocatur. Idem nimirum est piscis Scier hic Wottono dictus circa nuda saxa degens, inter ignotos ab eo numeratus.

DE CERNVA FLVVIATILI. BELLONIVS.

PIscis saxatilis (*fluuiatiles pisces non propriè saxatiles dicuntur*) est Cernua, Gallicis amnibus ignota. Britan- A
nis *Ruffe* vel *Ruchi* dicitur. Non est autem perca marina aut orphus, vt in Orpho contendimus. B

Neq; aliorum quispiam est qui Channam meliùs exanimem referat. Nam mortua hiat, & oris rictum apertum tenet. Etsi .a. saxatilis est, plurimùm tamen habet viscosi lentoris squamis adiuncti. Gobium marinum (dum natat) hoc potissimum refert, quòd pinnas omnes laterum, caudæ & tergoris, multis trãsuersis lituris nigris, variegatas ostendat. Cæterum recens capta, hilari quadam ac subvirenti opacitate, ceu Pauonis torques, refulget. Imo vero extra aquam educta, ac suo humore detersa, aureo fulgore in cæruleum abeunte insignis est. Percam plurimum æmulatur, nisi trausuersis lineamentis (quę Perca insunt) careret, oreq; esset magis recurto. Huius caput ad Sparum accedit, atq; eosdem habet colores: oculos elatos, cæsios, admodum perspicuos & transparentes. Cernua hoc potissimum signo dignoscitur, quod spineum branchiarum tegumentum, crenatum vt in lupo, & sua rima luxatum habet. Vbi autem linea quæ piscium latera secat, ad branchias incipit, ibi aculeum ad caudam spectantem draconis marini modo videas: Sed & hoc à Perca dissidet, quòd Perca duas in tergore pinnas habeat, Cernua verò tantum vnicam: nullisq; dentibus, sed neq; lingua manifesta prędita est: squamisq; est quadrangulis, robustis, crenulis tenuibus in gyrum incisis contecta, quæ piscem hunc scabrum admodum efficiunt, vnde Anglis nomen habet *Ruchi*: in quo etiam † Cynedum & Paganellum imitatur. *Cinædum.

Rarus est apud Tamesin: plurimus autem in Ranello, quod Oxonium præterfluit. Nam is piscis apud Britannos Perca salubrior esse creditur. F

Æstate tantùm capitur: latet enim per totam hyemem. C

Proinde à (*a forte abundat*) Cernua radiis solaribus obiecta, maculis nigris per dorsum distingui percipitur: at tota sub ventre candicat. Ad œsophagi ingressum in faucibus quatuor ossicula dentata, duo in suprema, duo in infima parte gerit, quibus cibum in stomachum demittit. B *Interiora.*

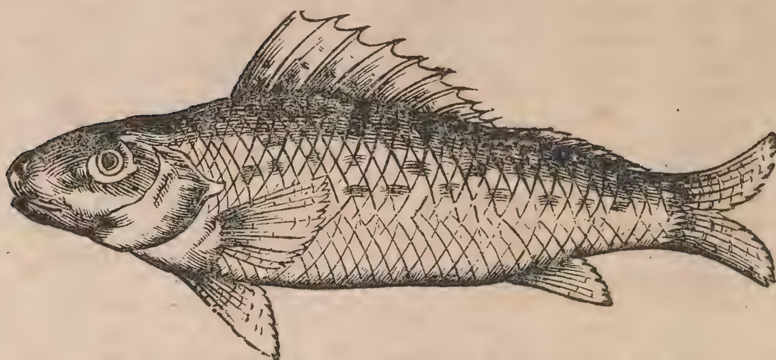
Eius cor suo pericardio inclusum, & septo aliis visceribus seiunctum est: quod è corpore extractum Callionymi, Scorpionis, Exocœti, Orphi, Channę, & multorum aliorum in morem diu moueri non desinit, atq; in systole quidem exangue & contractum: in diastole autem multo sanguine madere atque expansum esse conspicitur. Huius porrò hepar ex pallido ruffescit, sinistrę stomachi parti incumbens: à quo lobi duo exiles dextram regionem occupant, ac pylorum fouent. Interanea omnia Cernuę peritoneo argentei coloris circuncluduntur. Vasculum fellis tenui villo alligatum à sima iocineris parte dependet, atq; è longo stomacho pylorus exit: cui tres tantum apophyses breues & albę annectuntur. Lienem inter spinam & stomachum maiorem in hoc pisce pro magnitudine eius quám in aliis vidimus, parum lunatum, venis, neruis, & arteriis sanguineis ipsi stomacho alligatum: Duodecim quoque veluti vniones, erui magnitudine, carnosos tamen, candidos, & calli duritiem habentes, in quibusdam Cernuis conspexi: quorum vnusquisque vermem inclusum, gracilem, oblongum, teretem contineret, qui ex venis mesaraicis dependerent inter colon & ileon, ad eos anfractus, in quibus lactes esse solent. nam etiam Lumbricos, Ascarides (*Ascarides vox videtur abundare*) in sesquiulnam longos aliquando comperimus. Cęterum Cernuę rectum intestinum rubrum est, quod cęteris alioqui piscibus pallidum apparere solet.

Ego verò puto Acerinam Plinii medici, recentiorum Cernuam esse: cumque Exocœtum Romanis piscatoribus semel ostenderem, vt vulgare eius nomen ab iis sciscitarer, illi Cernam vocabant, quod tamen vocabulum etiam ad Percam fluuiatilem transferre solebant. Å *Acerina.*

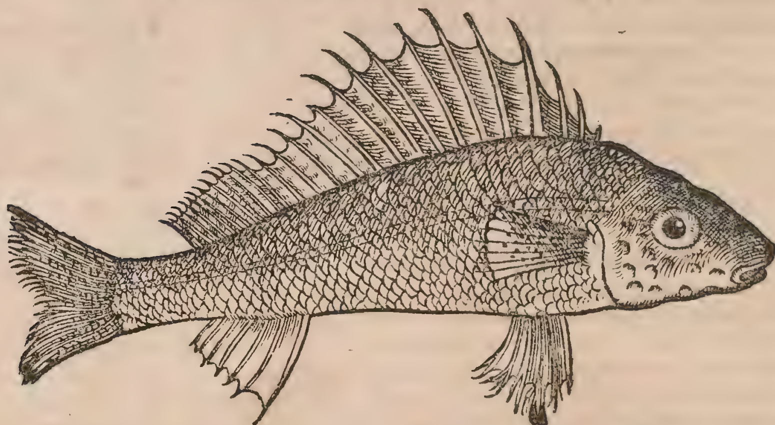
CO-

COROLLARIVM.

Cernuæ fluuiatilis icon, Argentinæ facta.

Alia einsdem accuratior, quam Io. Caius ex Anglia misit.

Hæc est murica, vt in sceleto quoq; vidi, & rectè scit Bellonius.

Marinus piscis, quem Aristoteles orphum vocat, Theodorus cernuam interpretatur, Græci quoque orphum hodie cognominant, Massarius. Theodorus quidem Siculos secutus videtur, qui orphum vulgò cernuam appellant, Massilienses Ernham corruptè, Gillius. Venetiis chergua dicitur. Pisces qui vulgo cernuæ, Græce dicuntur orphi, Niphus. Sed de orpho pisce diuerso quàm hîc proposuimus, suo loco agetur. Ausonius cernuę meminit, sed ea fluuiatilis est, Rondeletius. Item Massarius, De cernua pisce (inquit) meminit & Ausonius: sed quoniam inter fluuiatiles, orphumne intellexerit, haud equidem affirmare possum. Ego cernuę nomen apud Ausonium neq; in Mosella, neq; alibi legisse memini. Nullus est inter Latinos authores antiquos, qui vnquam pro pisce marino cernuam Latinè pronunciauerit, Bellonius: cum tamen neq; de marino, neq; de vllo alio dulcium aquarum pisce, cernuę nomen apud veteres reperiatur, quod sciam. Vt ex Aristotele Gaza, sic ex Galeno etiam pleriq; interpretes illum imitati, cernuam pro orpho reddiderunt. nos hîc non de orpho, neq; cernua marina, sed de fluuiatili scribimus quam cum Bellonio sic appellamus, vel cum Io. Caio Anglo aspredinem.

Ruffe Anglis, vel *Ruch* etiam, si rectè ita scribit Bellonius, ab asperitate dictus est piscis. nam & Germãis *Rauch* asperum significat. Piscem audio spinosum esse pinnis, quas in dorso & in ventre habet: easque ad tactum erigere in sui defensionem: ita vt nusquam contingas: nisi te lædas. Perca paulo minoré & rotundiorem esse. Non video (inquit Bellonius) quòd ille piscis (marinus) quem vulgus Romanum & Neapolitanum cernam vocat, cum eo conueniat quem Græci orphum nominant. (*nempe vulgus Græcorum hodie. nam diuersum ab eo orphum veterum Rondeletius pingit.*) Idem Bellonius cernuam fluuiatilem vocat Ruffum ab Anglis dictum piscem, nimirum quod nullum eius antiquum haberet nomen. Habet is similitudinem aliquam cum perca marina, & partim etiam cum channa: quorum vtrunq; piscatores aliqui Italiæ cernam vel cernuam vocant, vt alii exocœtum quoq; & percam fl. *Ruff* piscis etiam in Danubio nescio qualis appellatur. Pisces magni (inquit Albertus libro 4. de animalibus, tract. 2. cap. 3.) non possunt intrare in cauernas. itaq; dormientes in arena percutiuntur tridente. & sic piscatores venãtur in Danubio Ruffos, Husones & Sturiones. Eliota Anglus Melanurum interpretatur *a Ruffe*. sed hic fluuiatilis piscis est, ille marinus. Sunt qui ficto nomine Porcellionem appellent, quoniã à Frisiis *Porces* dicitur. similem esse aiunt percæ, sed punctis luteis aspersum. Colonię *Poesch*. Vide an Porcus Latinè dici possit propter spinas. nam Strabo χοῖρον, id est, porcum Nili piscem facit, rotundum, & spinas ei noxias in capite tribuit, propter quas Crocodili eo abstineant: & Plinius suo porco spinas in dorso. Est a. & noster fluuiatilis, rotundus, spinosus, abstinentq; eo Lucii propter spinas. & nomen *Porces* conuenit. In dorso quidem pinnas aculeatas, ita vt porci setas erigit. Vide superiùs in Caprisco, & in verbis Rondeletii ad finem eius historiæ. Idem est qui *Kutt*, *Kautt*, *Kaulparſs*, & *Goldfisch* appellatur Germanis. Hæc scripseram cum iconem piscis *Ruff*, à Ioanne Caio Anglo accepi, quæ plane cum pisce Kutto Argentinæ & alibi dicto conuenit: sed verba etiam Caii, quibus hunc piscem graphicè nobis repręsentauit, adscribam. Aspredo (inquit) fluuialis piscis est, toto corpore asper, pinnis spinosus, percę forma & magnitudine

Cerna vel cernua nomen vagum, ad quinque pisces diuersos. Ruff Danubii.

Porcellio.

Porces.

Aspredo.

tudine, colore per ſumma fuſcus, per ima cum pallore flauus: duplici per maxillas ſemi circulorum ordine notatus: (*quorum poſterior in ſpinulas aliquot exit, & à ſubiecta branchiarum parte deduci eleuarique poteſt*) oculo ex dimidio ſuperiori fuſcus, ex inferiori ſubaureus: pupilla niger. linea per dorſi longitudinem porrecta, & veluti filo tranſuerſo corpori affixa ſingularis. Notis per caudam atque pinnas nigris maculoſus: quæ (pinnæ) cum ira ſubeſt, inhorreſcunt: cum animi conquieſcunt, reſidunt. Caro aſpredini quæ percæ, & friabilitate & ſalubritate laudata. Locis gaudet arenoſis: & cum alibi in Britannia, tum pręcipuè in Hiero flumine (quod noſtrum Nordouicum alluens, in Baradeuum æſtuarium ad Hieri oſtium, oppidum tum piſcatura tum portu celebre, illabitur) frequens eſt. Noſtri Ruffum vocant: quod cum Latinis aſperum ſignificet, aſpredinem piſcem nominauimus. Hæc ille: qui & iconem miſit, ſuæ deſcriptioni pulchrè reſpondentem.

Qui gulam magis quàm ſanitatem curant, ſæpius etiam aſpratili neglecta, mugiles, oculatas, fundulos, & quos moruas nominant, ſaturatim deuorant, Georgius Pictorius. Videtur autem aſpratilis nomine piſcem, quo de agimus, indicare.

Ego Cuttum piſcem Germanis dictum hactenus non vidi. piſcem aiunt eſſe digiti longitudine, minimis ſquamulis, ita vt deſquamari opus non habeat: gobio fluuiatili maiori ſimilem aliquo modo, eadem ferè magnitudine & figura, ſed capite minori: viridiorem, delicatiſſimum, præſertim tempore vêris, & cum parit, quod fit menſe Martio, quando & percæ fl. pariunt. In Germanicis de piſcibus iocis aurifrabri cognomen ei tribuitur, *Ein kutt iſt ein goldſchmid*: eam fortè ob cauſam quod auro veſci vulgò exiſtimetur, vnde & *Goldfiſch* appellatur. niſi quis à colore potiùs hoc nomen ei inditum velit: nam etiam extra aquam eductus (ait Bellonius) ac ſuo humore deterſus, aureo fulgore in cœruleum abeunte inſignis eſt. Percæ fl. cognatus videtur. vnde & Germanica nomina hæc inuenit, *Kaulbars*, *Kulberſing*, à figura terete, & percæ ſimilitudine. nam pinnam in dorſo inſtar percæ erigit. Gualtherus Riffius in magirico ſuo libro Germanicè ædito inter piſces ſalubres (pro ijs qui ventris profluuio laborant) commendat percas, & piſces *Kautten*, qui aliter *Goldfiſch*, & *Kulberſing* dicantur. Alius eſt *Goldfiſch* qui in lacu Suerinenſi capitur, & alio nomine *Zieg* vocatur, Sturionis è mari flumina ſubeuntis comes, &c. De quo inter Paralipomena in Alauſæ mentione ſcribemus.

Goldfiſch. *Zieg.*

E percarum genere qui *Kulperſich* dicuntur vel *Kaulperſick*, ſalubriores exiſtimantur, etiã ægrotis, ſpinis in dorſo maioribus. Alterum earum genus *Grauberſich*, id eſt percas fuſcas appellant, de quibus in P. elemento ſcribemus.

Chriſtophorus Encelius hunc piſcem, percam minorẽ nuncupat. Perca minor (inquit) à Germanis propter rotunditatem corporis dicitur *ein Kaulpars*. In huius capite binæ reperiuntur gemmæ, candidiſſimæ, oſſeæ, magnitudine ſeminis lini, proportione tamen piſcis. Hac gẽma nihil præſentius in frangendo calculo veſicæ, propterea etiam meritò & cautè ab his qui eius vires ſciunt colligitur. Poloni Ieſch appellant: & callidum eſſe aiunt adeò, vt Lucio caudam obuertat, & pinnas erigat, ne voretur.

CERRVS eſt in trãslatione Gazæ, qui Smaris Ariſtoteli, mænæ ſpecies: qua cũ eius hiſtoria ponemus.

CESTRA, vide in Sphyræna.

CESTREVS, vide in Mugile.

DE CETIS VEL CETACEIS PISCIBVS, ET BELLVIS MARINIS IN GENERE.

RONDELETIVS.

CETACEI piſces, autore Ariſtotele, ij propriè dicuntur, qui magni ſunt, & perfectum animal ex ſemine non ex ouo gignunt, vt delphini, balænæ, phocæ. Quanquam alij tum Latini tum Græci veteres cetaceos acceperint pro grandibus cuiuſuis generis piſcibus, vt aliâs monuimus, veluti in thunnorum & galeorum genere quidam cetacei ſunt. De prioribus maxima ex parte hîc loquemur, quos Latini beluas marinas etiam vocarunt ab immanitate, opinor, & magna cum terreſtribus beluis ſimilitudine: nam eodem modo concipiuntur & gignuntur, † & pulmones habent, renes, veſicam, teſtes, mentulam: fœminæ vuluam, teſtes, mammas. Carnis quoq; ſubſtantia non multùm à terrenis diſcrepant, quæ res patres noſtros impulit, vt dubitarint aliquando, an quadraginta dierum ſpatio, quo carnium eſu nobis eſt omnino interdictum, beluarum marinarum carne veſci liceat. ſed vt multa ijs ſunt cum terrenis animalibus communia, ita quædam ſunt, in quibus diſſident: externis enim partib. mutilati ſunt, naribus carent, pedibus, (*præter phocas, teſtudines, hippopotamos, & ſi quæ alia nobis ignota ſunt,*) auriculis, mammæ papillis.

A *Cetacei qui.* (B)

Nunc conſiderandum num potiùs in terrenarum quàm aquatilium genere habendæ ſint eæ, quæ præterquàm quòd aërem recipiant, in terra etiam pariant, & catulos educent. Etenim animantium diſcrimen à locis ſumitur, quòd aliæ terrenæ ſint, aliæ aquatiles: terrenæ, quæ aërẽ recipiunt: aquatiles, quæ aquam. Et nulla earum, quæ humorem recipiunt, aut volucris eſt, aut pedeſtris, nec cibum ſibi ex terra petit autore Ariſtotele. At ſunt quæ inter has ambigunt, in quo genere ſunt beluæ marinæ: & quæcunque fiſtulam vel quid ſimile cum pulmonibus habent, vt delphini, balænæ, teſtudines & ſimiles: quod genus, inquit Ariſtoteles, neque aquatile facilè dixerim. ſiquidem terrenum eſt, quod aërem recipit: aquatile, quo aquam ſecundum naturam. vtriuſque enim participant, cùm & aquam hauriant reddantq; per fiſtulam, (vel foramina narium loco,) & aërem per pulmones. Vel fortaſſe rectius aquatile genus ita diſtinguemus, vt aliud ſit quod aquam admittat emittatq;, (vt vnà cum aqua admiſſo aëre refrigeretur.) *Verba hæc incluſimus parentheſi, vt Rondeletij eſſe, non Ariſtotelis, qui nunquam ita ſenſit, notaremus.* aliud propter cibum cum enim in humore cibum accipiunt, fieri non poteſt quin aliquid humoris ſimul hauriatur, quod hauſtum, quo emittant, inſtrumentum habeant neceſſe eſt: refrigerationis verò cauſa aërem per pulmones trahunt, cuiuſmodi ſunt cetacei, de quibus nũc tractaturi ſumus. Hi à ſeſe differentijs quibuſdã ſecernũtur. Sunt qui corporis magnitudine reliquis præſtant, vt balænæ, phyſeteres, orcæ. priſtes delphinis & phocænis longè ſunt immaniores, teſtudines marinæ mediæ ſunt magnitudinis. Differunt & partib. quibuſdam internis & externis. Orca truculentos dentes habet, delphin multos quidem ſed paruos & minùs noxios, phoca luporum terreſtrium dentibus ſimiles: muſculus

Ex Ariſtotele. *Lib. 8. de Hiſt. anim. cap. 2.* *Ibidem.* *Differentia a corpore & eius partibus.* *Dentes.*

nullos, sed horum vice letas longas suillis similes. Testudines etiam dentibus carent, sed pro his maxillarum pyxidatas commissuras habent. Cetacei multi fistulam habent, præsertim maximi, vt balænæ, physeteres: quæ deest testudinibus & phocis, sed ijs sunt foramina duo ante oculos narium loco.

Fistula.

C Vita differunt. nam balænæ aqua & spuma maris vescuntur, orca & phoca piscibus. Balænæ, delphini, & omnes ferè belluæ ex semine concipiunt, & viuum animal pariunt. Testudines ob integumenti duritiem, & compressius latiusque corpus, viuum animal in vtero gestare non possunt.

DE IISDEM, BELLONIVS.

Cetacei pisces, Græci κητώδεις ἰχθύες, vocantur, nempe qui grandiori copore præditi sunt, Herodoto Antacei, (*Nos hoc supra deprehendimus in Antaceorum historia*) Pomponio magni, quibusdam belunini ac feroces appellantur: cuiusmodi nonnulla marina monstra reperias, quo nomine non solum viuipara maiora antiqui intellexerunt, verum etiam ouipara: atq; adeò quæcunque aquatilia (vt ait Oppianus) vastis membris immensa mole feruntur. Quinetiam Dioscorides Ichthyocollam, Galenus Libellam, ac præter hanc, Canes: Paulus, Thynnum: Oppianus, Amiam, Xiphiam, Bouem inter aquatilia cetacea collocauerunt: quæ Galenus salita recentibus meliora euadere tradidit. Et rursus, Ita comparatum est, à natura piscium generi, vt quos præter cæteros maiores, ac sanguine præditos efformauit, eos ad terrestrium animalium imitationem, non carnibus atque ossibus modò communierit, verùm etiam reliquorum more coire, ac viuos fœtus ædere voluerit.

COROLLARIVM.

A De Cetis in vniuersum hoc in loco præter institutum quædam congessimus: quod & pauca ea sint, & hac occasione de cetorum nõnullis speciebus tum apud veteres memoratis, sed anonymis, tum alijs de quibus breuissimè quædam recentiores tradiderunt, mentionem deinceps facere opportunum sit visum. Cetaceo generi communia quædam, in Balænis etiam prædicta reperies. Cete plurali numero genere neutro Latini veteres ferè dicunt, Græcos imitati, nec alium ferè casum Græcæ declinationis apud Latinos reperias: Celsus quidẽ cêtos, in singulari numero genere neutro dixit, & similiter Plinius accusandi casu singulari. Græca declinatio τὸ κῆτος, κήτη. vt βέλος, βέλη. nam Latinè sic declinari non potest, Seruius. Plautus & Festus cetum in accusandi casu singulari genere masc. dixerunt, declinatione secunda Latinorum more, in qua casus formari omnes possunt. & nos etiam ita vtemur. Si quis marinas belluas (aut l. simplici beluas) pro cetis dicere malit, non impedio. nam cetarium aut cetaceum piscem, non tam de ceto propriè dicto & pulmonibus spirante, quàm de maximo pisce branchias habente, vt thunno & similibus acceperim. Thunni quidem & alij maximi etiam cete vocantur ab ijs qui minus propriè loquuntur, vt Rondeletius docet pluribus, tum in ijs verbis quæ proxime posuimus De cetis in genere, tum superius in Cane vel Lamia. Plautus quoque cetum cum trygone, scombro & molli caseo nominans, thunnum aut alium piscem magnum, non cetum propriè dictum intellexisse videtur. Iam cum omnes pisces maximi siue ouipari siue cartilaginei ceti nomine communiùs sumpto comprehendantur, peculiariter tamen inter ouiparos thunnus vbi ad summum peruenisset incrementum κῆτος appellabatur. Inter cartilagineos longos Canem siue Lamiã magnitudine præcipua esse puto, inter planos eiusdem generis fortasse bouem. quanquam & alius bos esse videtur generis cetorum propriè dicti. Cete maiores in mari sunt pisces perfectum animal parientes, vt delphini, balænæ, pristes, & cætera huiusmodi genera: in quo quidem videntur haberi & thunni magni, non animal sed ouũ parientes, ex verbis M. Varronis superiùs allegatis, Archestrato, Athenæo & Paulo Aegineta de tuenda valetudine, tradente cetacea, vt balæna, vitulus marinus, libella, delphini & thunni prægrandes: qua in sententia & Galenum fuisse video. Aristoteles verò his tanto antiquior cui maior fides adhibetur, eos tantùm pisces qui animal pariunt, vt delphini, balænæ, & cætera id genus cete appellauit, Massarius. Pisces maiores, qui in τεμάχη, id est romos seu segmenta scissi vendunrur, τεμαχίτας nominant Græci, vt Phauorinus scribit: licebit autem eosdem ferè cetaceos appellare. Quoties Aratus κῆτος habet, à Cicerone sẽper vertitur pistrix, Perionius. Omnib. maximis beluis dux est exiguus, oblongo corpore, cauda tenui: κήτει δ᾽ ἐκπάγλως κεχαρισμένος ἐστὶν ἑταῖρος, Op. lib. 5. vbi κῆτος generis nomen pro specie posuit, balæna fortè. nam & Festus, Balænã (inquit) beluam marinã, ipsam dicunt esse pistricem, ipsam esse & cetum. Et vulgò quidã pro balæna accipiunt, κατ᾽ ἐξοχὴν, quòd hæc in cetaceo genere ferè maxima sit. Beluam pro ceto Plinius dixit, Festus beluam marinam. Horatius belluam Ponti, Ouidius feram Metam. 4. Græci etiam θῆρας aut θηρία vocant (cete, præsertim homini noxia, vt feras etiam quadrupedes & serpentes quæ homini nocent.) Τὸ δὲ θηρίον ὁρμῇ βιαίᾳ προσαράττειν, διακόπτει τῇ ἀκάνθῃ τοὺς δεσμοὺς, Varinus in dictione Ἄκανθα, quam interpretatur spinam dorsi in ceto. Pausanias de fluuijs quibusdam scribit, θηρία, id est, noxios homini pisces seu beluas (vt siluros, glanides) alentibus. Εἰς θῆρα πόντιον, hoc est in beluam marinam, extat epigramma Græcum, quod referemus infra in Capite de Cetis diuersis ex veteribus. Monstra Vergilius dixit pro cetis raræ & inusitatæ formæ. Et quæ marmoreo fert monstra sub equore pontus.

Thannin.
Leuiathan.

Thannin vel thannim, תנין, תנים, Hebraica dictio, Munstero est draco, coluber, species quædam magni serpentis marini itẽ piscis magnus, specie serpentina, qui & Leuiathan, siue cete, vt Kimhi exponit, Ezech. 29. in plurali thanninim, Gen. 1. & Thannot (gen. fœm.) Malachiæ 1. & thannin Threnorum 4. vbi interpres vertit lamiæ, Hæc ille. Thannim Dauid Kimhi author est, in terra esse Genus serpentiũ, in aquis vero pisces magnos serpentib. assimiles. Hieronymus Esaiæ 27. cetũ interpretatur. Occidet cetum qui in mari, &c Esaiæ 27. sirenas: quas nos (inquit) aut dæmones, aut monstra quædã, vel certè dracones magnos interpretati sumus: qui cristati sunt & volantes. Septuaginta ἐχῖνοι, id est hericij. Aquila, Symmachus & Theod. sirenas interpretati sunt, significantes vel bestias aliquas esse, vel dæmones iuxta errorem gentilium, dulce cantantes, & decipientes homines. Eodem nomine (inquit Aug. Steuchus) vocantur dracones terrestres atque marini. nec enim cete & maximi pisces aliud in aquis sunt, quàm dracones & serpentes in terra. Geneseos 1. Chaldæus interpres habet tanianiah. Arabs tananin. Persa agdehaan, Leuiathã, vel Liuiathan, (tribus syllabis, vt liu prima syllaba sit, ia secunda,) לויתן, Iob 3. Abraham Ezra, Leui ben Gerson & Moses & Prizol ex magistrorũ sententia, אבל, ebel, id est luctum interpretantur, vt translatio Hierosolymitana קינה, kina, ploratũ dicit liuiethah Hiero-

nymus leuiathan. Septuaginta μέγα κῆτος, hoc est cetum ingentem. Sed rectius Abraham Ezra Iob. 3. & Psalmo 74. & 104. dag gadol, quod est, piscis magnus. ita & Rabi Moses Psalmo 74. comment. & Kimhi thannin gadol, hoc est, cetus magnus. Iob 40. belluam marinam apertè significat. Psalmo 74. Arabs conuertit althannin. Septuaginta δράκοντος. Psalmo 104. Chaldæus vocem Hebraicam reliquit. Arabs posuit לתין: quod vitiose scriptum videtur pro אלתנין, althannin, Hæc ex obseruationibus præceptoris mei Bibliandri. Latini thunni nomẽ à Græcis habent, qui thynnon dixerunt, mutuati nimirum ab Hebraico nomine thannin. quanquã enim thunnus nõ propriè cetus est, vt qui pulmonibus careat, inter cetaceos pisces tamen numeratur, qui magnitudinis suæ respectu, quanquam branchias habeant, vt propriè dict. pisces, cete vel cetacei dicuntur. Thunnus quidẽ adeò excrescit, vt etiam nomen mutet, ac primùm orcynus, deinde cetus appelletur. Est & lamia, idem qui canis carcharias, aut similis, non cetus quidem propriè, sed longè maximus piscis, adeò vt etiam integros homines voret, vt & ipsa thannin meritò dicatur, vt cetacei pisces omnes: sed Threnorum 4. vbi pro thannin lamias reddidit interpres Latinus, feræ aut belluæ terrestres intelliguntur. Lamiæ (inquit) nudauerunt mammas, lactauerunt catulos suos: quod non de serpentibus aut draconibus accipi potest, qui nec mammas habent, nec lactant: sed feris quadrupedibus viuiparis: non quibuslibet, sed magnis & immanibus, hominiq; horrendis: vt & in mari nõ quiuis pisces, sed magni & noxij thannin vocãtur. Porrò vocabulũ leuiathã compositũ videri potest, à thannin per apocopen, & verbo לוה, laua, quod adhærere vel addi significat: vnde לוית, liuiath apud Gramaticos Hebręos, additionem vel augmentũ notat: vt leuiathan nõ sit simpliciter thannin, id est magnus piscis, vel cetus: sed maximus omnino, quales in cetorũ genere physeteres, pristes & balænæ sunt. Porrò de Leuiathan quẽ in aduentu Messiæ comesturi sint Iudæi, mira fabulãtur.

Thunnus.

Germani cêtos omne *Wallfisch* appellant. nomen à balæna factum videtur, & ad illam propriè pertinere. Angli similiter *Whale*, *Walefische*. Illyrij Sum, vt quidam aiunt. ego silurum propriè ab eis Sum appellari puto.

B

Cete nulla in Euxino reperiuntur præter paruos delphinos, Oppianus lib. 1. & alij. Cete magna in mari exteriore pascuntur, & pisces multò maiores, quàm in mari interno apud nos, Nearchus apud Arianum. Cadara appellatur rubri maris peninsula ingens. Huius obiectu vastus efficitur sinus, duodecim dierum & noctium remigio enauigatus Ptolemæo regi, quando nullius auræ recipit afflatũ. Huius loci quiete præcipua ad immobilem magnitudinem beluæ adolescunt, Plinius. Magnitudinem balænarum Plinius quatuor iugerum, id est nongentorum sexaginta pedum esse meminit. Ingens enim longitudo CCLX. pedum à Plinio XVIII. volumine tradita est. Nearchus verò viginti trium passuum balenarum magnitudinem constare tradit, qui ex insulis ante Euphratem cetum mari eiectum centum & quinquaginta cubitorum se vidisse refert. sit hic balena, vel pristis haud certe constat, Massarius. Mompelij in æde d. Petri costa balænæ 28. pedes longa ostenditur. De magnitudine ossium in cetis plura leges infra in E. In mari figuræ omnes effictæ videntur animalium, & non solum animalium, sed etiam instrumentorum. Et in Indico præcipuè monstra immensæ sunt & incredibilis magnitudinis, Cardanus libro x. operis de subtilitate. deinde variarum & monstrosarum in mari formarum assignatis causis. subdit: Eadem verò ratio de magnitudine belluarum in mari, præcipueq; Indico quæ de forma. Nam ob humidum, & calorem, & alimentum fermè vbique præsens, tum quia absque pedibus sustinentur, & grandia superant maris spatia absque labore, ideo maximi sunt pisces terrestrium animalium comparatione, auium autem longè magis. Nam finge vastum animal, & elephanto quadruplo maius, si esse potest, in terra, nonne plurimo cibo indigebit, quo absumto cogetur magnũ illud pondus maximo incommodo alias quærere terras. itaque facilè contracto morbo peribit: aut inedia, si sensim & lentè ex vna regione in aliam transierit. Deinde etiam si tutò transeat & absque labore, quis modus erit ne hominum insidijs capiatur? Horum nullum est periculorum aut incommodorum in mari. nam neque cibus deesse piscibus, nec trãsitus ex vna regione in aliam cum labore est, nec vllis hominum insidijs medio mari, etiamsi monarcha imperet, subijci poterunt. Ob id igitur pisces maximi inter animalia, aues minimæ: terrestria magnitudine sunt mediocria, Hęc ille. Equus ceto similis post pectus in templo quodam Gabalis spectatur, Pausanias in Corinthiacis. Cetus piscium maximus habet os in fronte magnum & patulum, & oris meatus strictos, Author de nat. rerum.

Delphini, tursiones & reliqua cetacei generis, corio duntaxat integuntur, Massarius.

Delphini, balænæ & reliquum cetarium genus branchijs carent, sed fistulam sui pulmonis causa cõtinent, qua humorem quem in ore acceperint respuant. nam & humorem admitti necesse est, cum cibũ in aqua submersum capiant, & admissum emitti necesse est. nam branchiæ ijs quæ spirant incommodæ habentur. haud enim fieri potest, vt idem & branchias habeat, & spiret. sed enim ijs ad respuendam aquam fistula data est, quæ ante cerebrum sita est, ne postposita id interciperetur à spina, (æditaq; † per summa æquoris fistula dormiunt & spirant, quòd maiora animalia plus caloris sibi requirunt, vt possint moueri, quapropter pulmo ijs inditus est plenus caloris sanguinei, Aristot. de partib. animal. 4. 13. Physseter (Φυσσητὴρ) nominatur fistula (αὐλός) cetaceorum piscium, Varinus. Plura de fistula cetorum leges, vbi ex Rondeletio piscium partes in vniuersum describentur. Cete osculis (fistulis) cubitalibus, iuxta nares positis, tantum aquæ effundunt, vt naues etiam prægrandes obruant. Ex earum pinnis virgæ sunt pulcherrimæ, quæ osseæ seu corneæ videntur. sunt enim nigræ, similes cornibus bubalorum, & adeò flexiles, vt nunquam rumpantur. nitent præcipuè in Sole, sic vt aureæ videantur. Singula fila virgam vnam habent, atque ob id in vna pinna plurimæ: virgis enim pinnæ constare videntur. Os verò capitis adeò patens, vt ex eo nauiculam efficere queas, Cardanus lib. 10. de subtil. Cetaria omnia carent auriculis, Aristot. Cetacei generis pisces (propè, addit Vuottonus) omnes resupinati corripiunt escas, (pisces minores) habent enim os subter, Idem. Vnde fit vt periculum minores pisces facilius possint euadere. alioqui pauci admodum seruarentur. quippe cum delphini celeritas atque edendi facultas mira esse videatur, Vuottonus. Cetus in iuuentute dentes habet nigros, in senecta albos, Obscurus. Cete aliqui dicunt dentium tres ordines habere, vt & Scyllam Homerus, Io. Tzetzes. Albertus cetorum alios dentatos esse scribit, alios sine dentibus. Ego ex picturis quas vidi cetorum diuersorum

† Parenthesi inclusa Massarius hæc citans adiecit.

rum, in alijs dentes ſerratos, in alijs planos humanis ſimiles animaduerti: & in quodam genere etiam longos exertos, vt Roſmaro appellato. Cetaceis cur anteriores dentes obtuſi ſint, & cur adeps eorum non concreſcat, Cardanus quærit in opere de varietate rerum. Cete mammas habent & lac, Ariſtot. Fel habent cete omnia, excepto vno delphino, Vuottonus. Delphinus teſtes habet intus conditos, & qui ad aluum nectuntur, Idem. De balænæ genitali, & cur cete genitale habeant, lege Cardanum De varietate rerum.

C Spirant quæ fiſtulam habent omnia & recipiunt aërem: haud enim carent pulmone, Ariſtot. Cete marina nihilo ſunt inferiora carniuoris terreſtribus belluis, ſed viribus etiam & magnitudine excedunt, Oppianus. Cete (quædam) rugiunt, Cardanus. Ad littora, aut minime profunda loca, aut breuia nullum appropinquat: ſed in alto verſatur, Aelianus. Multa in alto verſantur: Παῦρα δὲ ῥηγμίνων σχεδὸν ἔρχεται, ὅσα φέρβουσιν Ἠϊόνες βαρύθοντα, καὶ οὐκ ἀπολείπεται ἅλμης, Oppianus. Ceti ſemper in fundo maris degunt, molis ſuæ pondere: ſemper famelica, vt quorum vaſta ventris vorago ſit inexplebilis: quare & ſe inuicem conficiunt, robuſtior infirmiorem, Idem. In mari beluæ circa ſolſtitia maximè viſuntur. Tunc illic ruunt turbines, tunc imbres, tunc deiectæ montium iugis procellæ ab imo vertunt maria, pulſataſque ex profundo beluas cum fluctibus voluunt, Plinius. Viſus omnibus hebetior, Vuottonus. Omnibus corpora ſunt grauiora, & motus (natatio) in mari tardior, præter canes, Oppianus lib. 5.

Cetos.

Cetacei generis piſces eodem, quo reliqui, modo coëunt. planis enim admotis partibus agunt: nec parum multúmue temporis, ſed mediocre in coitu ipſo conſumunt, Ariſtot. Omnia tum intra ſe, tum foras animal generant, Idem. Et rurſus: Delphini & balenæ & reliqua cete, quæ non branchias, ſed fiſtulam habent, animal generant. Additur ijs priſtes, & bos. nullum ex ijs enim oua habere cernitur: ſed ſtatim fœtum, (κύημα,) ex quo redacto in formam animal conſtat: quemadodum homo & quadrupes, quæ animal pariunt. Scymni, Σκύμνοι, id eſt catuli, dicitur etiam fœtura piſcium viuiparorum, vt cetorum, Oppiano. Cete intra ſe generant, perfectumque animal pariunt: mammas habent & lac, catuloſque interdum binos nutriunt, Maſſarius. Nullum genus piſcium habet collum vel virgam vel vuluam manifeſtam, aut omnino exteriores vel interiores: aut etiam mamillas, præter delphinum & cetorum genera, quæ generant ex vtero ſibi ſimilia: & ideo habent mamillas: non quidem in ſuperiori parte corporis ſui, ſed inferiùs prope iuncturam: & mamilla eorum ſimilis eſt iuncturæ quæ eſt ſine ligamento, ac ſi ſit addita corpori: & terminatur in conum papularem. Tendunt autem in eis duo meatus ad inferiora mamillarum, canalibus aſſimiles: è quibus lac manat alendis catulis, qui teneri adhuc ſequuntur matrem: vt omnium cetorum ſoboles: quod viſum eſt à piſcatoribus in diuerſis maribus Germanico, Anglico, Flandrico, Illyrico & alijs, Albertus.

D Omne ferè cetaceum genus duce ad ſibi moderandum eget, illiuſque oculis ducibus ad videndum vtitur, Aelianus. vide plura ſuperiùs in Balæna. Cete quædam in metu deuorare ſuos fœtus legimus. deinde rurſus euomere, Cælius. ſed hoc glauci facere dicuntur, vt muſteli quidam vtero recipere, non propriè dicta cete.

E Cete ſæpe obuias terrent naues in mari Iberico vbi proximè reliquerunt Oceanum, νήεσσιν ἐοικοσόροισιν ὁμοῖα, Oppianus. Cete aliquando fluctus hauſtos ita eructant, vt alluie nimboſa plerunq; claſſem nauigantium deprimant, (hoc veteres priuatim de phyſeteribus tradunt.) Sed & cùm in mari tempeſtas oritur, ſe ſuper fluctus attollunt, & commotionibus ac turbinibus naues mergunt, (Hoc de balænis Olaus Magnus ſcribit: Vide in Corollario de Balæna, Picturam hoc repræſentantem: & alteram illud quod ſequitur.) Arenas aliquando dorſis tollunt, in quibus ingruente tempeſtate, nautæ terram ſe inueniſſe gaudentes, anchora iacta falſa firmitate quieſcunt at ignes accenſos belua ſentiens ſubitò commota ſe mergit, & homines cum nauibus in profundum trahit, Obſcurus. Thynni non voce, non ſonitu, non ictu, ſed fragore terrentur, Plinius. Huic contrarium nõ eſt quod apud Strabonem legitur & Arrianum qui res geſtas Alexandri Magni condidit, beluas in Indico mari clamore ac tubarum ſonitu exterritas fuiſſe. Plinius enim non beluis cetarijs viuiparis vt Strabo & Arrianus, ſed thynnis ouiparis hanc conſtantiam tantummodo tribuit, Maſſarius. Vide plura infrà in Phyſeteris hiſtoria, Elemento p. Arabici maris pars multis varijſq; belluis referta eſt. cete etiam illic vagari feruntur. quapropter naues tutelæ cauſa tintinabula quædam, tam à prora, quàm à puppi deferunt: quorum ſonitu terrefactæ belluæ nauibus non appropinquant, Philoſtratus de vita Apollonij libro 5. Repetit hæ Gillius & phyſeteres priuatim refert. Caſtoreo aqua diluto, & in mare profuſo, cete diffugiunt, & in profundum ſe recipiunt, vt ſcripſimus in Balæna E. In Indico mari beluæ circa ſolſtitia maximè viſuntur. tunc illic runt turbines, tunc imbres, tunc deiectæ montium iugis procellæ ab imo vertunt maria, pulſataſque ex profundo beluas cum fluctibus voluunt: & aliâs tanta thynnorum multitudine, vt magni Alexandri claſſis haud alio modo, quàm hoſtium acie obuia, contrarium agmen aduerſa fronte direxerit: aliter ſparſis non erat euadere: qui non voce, non ſonitu, non ictu, ſed fragore terrentur, nec niſi ruina turbantur, Plinius. Vide Maſſarij verba paulò ante. Plinius quidem ſentire videtur, Alexandri naues agmen contrarium fronte aduerſa, non contra thunnos, ſed ipſas inter ſe inſtituiſſe, vt ex colliſione mutua excitatus fragor thynnos terreret. Macedones narrabant in multa & incredibilis magnitudinis cete ſe incidiſſe, vnde conſternati ſpem omnem vitæ abiecerint: quippe qui arbitrarentur viros omneis vnà cum nauibus ab illis ſubitò abſumptum iri. Sed poſteà animis reſumptis, clamorem magnũ omnes ſe pariter edidiſſe, ſimulque armis colliſis & perſonantibus tubis tantũ ſtrepitus feciſſe, vt perterritæ belluæ ſubter aquam ſe demerſerint, Diodorus Sic. de geſtis Alexandri. Arrianus etiam hoc de cetis ſimpliciter refert: Strabo priuatim phyſeteres nominat. In Canariam inſulam vnam ex Fortunatis perhibent expui vndoſo mari belluas, deinde cum monſtra illa putredine tabefacta ſunt, omnia illic infici tetro odore, ideoq; non penitus ad nuncupationem ſuam congruere inſularum qualitatem, Solinus. In multis Indiæ locis aiunt cete quædam ad litus appellere, vbi ἀνάπωτις (aquæ reciprocatio quæ exundationem ſequitur) quædam ea reliquerit. Alia à magnis tempeſtatibus in continentem expelli, & inibi computreſcere, Arrianus. Πολλάκι δὲ πλαγχθέντα καὶ ἠϊόνος ἐγγὺς ἱκάνει Ἀγχιβαθοῦς, ὅτε κέν τις ἐπὶ σφίσιν ὁπλίζοιτο, Oppianus.

Callich-

Callichthys, orcynus & alij pisces cetacei similiter hamo capiuntur vt anthias, Oppianus libro 3. De anthiæ autem captura suo loco scripsimus. sed orcynus & callichthys, cetacei pisces sunt, non cete.

Omnia cetacea (inquit Gillius ex Oppiani Halieut. libro 5. exceptis canibus, tarda in natando sunt, neque sine pisciculo duce quoquam progrediuntur. Hic singula illis ostendit, siue præda capienda sit, siue quodpiam periculum instet, siue propinqua vada vitanda: huic ad solam caudæ motionem illa parent, per hunc audiunt & vident: neque tantopere vastis beluis vires prosunt, quàm astutia paruuli pisciculi. Quamobrem astutus piscator vt huiusmodi beluas capere possit, varia & multiplici escarum illecebra, hunc primum (hamo) capit, deinde nullo labore monstra comprehendit. neque enim à duce orba amplius maris vias vident, non propinquum periculum sentiunt, sed tanquam pondera quædam temere vagantur, ignara quónam fluctibus deferantur. Nam quod duce priuata sint, & carnea mole in oculos eminente, (τοίη οἱ ἐπ' ὄμμασι πέπταται ἀχλύς, Oppianus,) eorum aspectus tenebris circunfunditur: Ideo ad scopulos & litora offensionem accipiunt. Tum robusti piscatores ex eiusmodi beluis quampiã insidijs attentare deliberant, sed primo illius magnitudinem pondusq; coniecturis assequuntur. Nam si illius vertex extra aquam paululum eminet, non obscura significatio est, beluam ingentem esse: quod si dorsum bene emineat extra summam aquam, non tanta est: nam minores quia leuiores sint, idcirco altiùs eminent. Piscatores lineam ex frequentibus funiculis contortam faciunt, crassitudine rudentis (προτόνος, funem interpretantur qui malum nauis vtrinque confirmet, à prora scilicet & puppi) nauis mediocris, longitudine quæ sufficere videatur. Huic addunt catenam ferream, quam hamo inserunt, ne dentibus belluæ laceretur. Hamum magnum faciunt, quantus faucibus belluæ comprehendi commodè possit, adeò validum vt ne saxo quidem cedat, Ἄγκιστρον δ' εὐεργὲς ἐπημοιβαῖς κεχαραγμένον γλωχίνων προβολῇσιν ἀκαχμένον ἀμφοτέρωθεν. In media fune (catena potiùs, Δεσμῷ δ' ἐν μεσάτῳ) orbes quidã frequentes sunt, qui furiosos belluæ motus cohibeant, ne ferrum perfringat contorquendo. cedunt enim illi in gyrum, vnde fit vt catena loco non maneat. Esca est iecur aut scapula tauri. Multi autẽ sunt piscatorum socij & opiferi, qui in promptu habent spicula, fuscinas, harpas seu falces, secures, & alia huiusmodi fabrorum arte incudibus confecta. Tum tacitè remigantes, nutu si quid opus est significant, & summopere cauent ne vllo sono percepto bellua in profundum refugiat. Vbi verò iam propè sunt, escam è prora demissam belluæ offerunt. Hæc vt escam videt, nulla cunctatione interposita, effreni auiditate eam appetit, atque statim ferro eius guttur trãsfigitur: cuius dolore incitata, catenam exedere & conficere conatur: quod ipsum postquam diu multumque conata est, acerrimis doloribus affecta, in pelagi profundum demergitur. Tum omnem funem huic relaxant, quòd nullis viribus humanis retrahi possit, & facilè exagitata fera nauem cum remigibus in profundum detraheret: simul & amplos vtres venti plenos ex funibus belua mare subeunte appendunt. Illa vulneris dolore stimulata, vtres contemnit, & reluctantes, & summam aquam semper appetentes, in altitudinem maris deprimit. Cum autem peruenit ad imam maris sedem defatigata quiescit, ingentes fluctus anhelans. at enim quiescere cupientem vtres non permittunt, sese in sublime efferentes. Itaque contra hos renouat atq; instaurat pugnam, & veluti animalia sibi infesta persequitur vlciscendi animo. & iterũ ac sæpius frustra vtres detrahit. hi sursum versus subuolant: illa verò grauiter dolens, rursus profundum petit: & modò alieno impulsu, modò sua sponte trahitur, & tantopere furit, & aquarum procellas anhelando commouet, vt existimes sub fluctibus Boream stabulari. Tum piscatorum aliquis illico ad litus remigans, lineã saxo alicui alligat, & in mare redit. Tandem defessa & viribus iã exhausta bellua, vter aliquis victoriæ nuncius effertur sublimis: mox etiam cæteri, & cum ijs cetus vel inuitus attrahitur. Mox piscatores suis nauigijs congregantur, & cohortatione mutua tanquam in prælio, magnis animis, magno tumultu, feram aggrediuntur. Alij hastis seu iaculis, alij tridentibus, alij securibus, falcibus, alijsue instrumentis armati cædunt vtcunque renitentem statuque cientem procellas: & vulneribus, quibus inflictis mare rubescit, putridam sentinam infundunt, acrem & ignis instar mordacem. Expugnatam denique ad litus trahunt atque eijciunt. Vbi illa nequicquã iam moribunda palpitat, pinnasq; motitat, & graue spirat. Et hoc quidem modo cete grandia capiuntur: minorum verò vt facilior est captura, sic instrumenta, vt par est, minora: hamus inquam, esca & linea. & pro vtribus caprinis, cucurbitæ (ἀφῦδες κολοκιώτης aridæ adhibentur, Hæc omnia Oppianus, partim ex nostra translatione.

Belluæ marinæ frequenter capiuntur (inquit Albertus) quando auiditate nimia persequendi harengas in littus impingunt vadosius ac breuius quàm vt inde redire possint Nam non ita pridem vna quędam impegit in littus Frisiæ: quam incolę, ne cum maris refluxu euaderet, ligauerunt omnibus qui per totam insulam reperiebantur funibus: quorum extrema palis profundè in terram adactis, & lapidibus & ædificijs proximis alligabant. Mari autem refluente piscis aqua adiutus perrupit omnia, & cum funibus euasit in altum mare, incolis ob illorum iacturam mœstis. Sed cum saturatus non esset, tertio die rursus harengas insecutus, eodem quo priùs loco hærens inuentus est vnà cum funibus, quos insulani pisce occiso recuperarunt. Cum verò diuiderent piscem, cernix amputata suo casu non aliter ac si domus rueret fragorem & sonum edidit. Cæterum piscatores (inquit idem) qui in nostris maribus cetos venantur, duobus ferè modis vtuntur. Primus est, cum tres piscatores paruis nauiculis vehuntur ad locum, in quo belluas esse sciunt aut suspicantur. ex illis duo remigant, tertius in naui stat paratus ad feriendum. habet autem instrumentum, cuius hastile est de ligno abiegno, leuitatis causa. in eius extremo, qua comprehenditur manu, foramen est: cui inseritur funis validus longissimusque, qui in orbem complicatus in naui iacet, ita aptè vt nullo impedimento statim emissum hastile sequatur. Cuspis inferiùs triangula est sagittæ instar, mucrone perquam acuto politissimoque, vt facillimè penetret. Duæ autem lineæ (extrema latera) quæ ad medium mucronem vtrinque tendunt, non minùs quàm vel acutissima nouacula incidunt. Superficies tota tenuis (læuis) est, & optimè polita. In medio lateris quod opponitur angulo inferiori acuto, erigitur perpendiculariter ferrum illi lateri continuatum, ad cubiti altitudinem vel paulò plus. & ibi habetur foramen cui infigitur hastile. Porrò cum iã cetus apparet, is qui hastile manu extensum tenet, alios quotquot potest similiter instructos aduocat. Tum natantem in superficie aquæ cetum, dum pisces ex alto persequitur, quàm possunt profundissimè feriunt: & mox

relictis in vulnere instrumentis recedunt. Quòd si cetus percussus statim in mare abeat, funes abscindunt, & oleum atq; operam se perdidisse conqueruntur. Sin statim in fundum descendat, vtpote valde læsus vulneribus: fundo se affricat, propter salsedinem vulneribus se insinuantem: atque ita magis magisque cuspidem sibi in corpus adigit altiùs: & mox laborem piscis è profundo ebulliens sanguis prodit. Ipse debilitatus, paulatim fundi solum sequens appropinquat littori, donec apparere incipiat: & tunc ab incolis turmatim collectis multitudine nauium & spiculorum circundatus occiditur. Huic alter venandi modus similis est, nisi quòd spiculum non verbere, (manu:) sed ictu validissimæ balistæ ceto infigitur. & in hoc quoque funis immittitur, sicut diximus, Hucusq; Albertus. Cetus (inquit Isidorus) postquam ætatem annorum trium excedit, cum balæna coit, & in ipso mox coitu virtute virgæ genitalis emutilatur ita, quòd vltra coire nequit: sed intrans alti maris pelagus in tantũ excrescit, vt nulla hominum arte capi possit. Infra tres igitur annos ætatis suæ capi potest. Capiuntur autem sic: piscatores locum vbi cetus est notantes, illic congregantur cum nauibus multis, factoq; circa eum fistularũ ac tubarum concentu, alliciunt insequentem. quia gaudet huiusmodi sonis: cumque iuxta naues hærentem sono modulationis attonitum cernunt, instrumentum quoddam ad instar rastri dentib. ferreis acuminatum in eius dorsum clam proijciunt, atque diffugiunt. Nec mora, si certũ vulneris locum dederit, fundum maris cetus petit, seque ad terram dorso fricans vulneri ferrum violenter intrudit, quousque perfossa pinguedine viuam carnẽ interiùs penetrauerit, sicq; ferrum subsecuta salsa maris aqua vulnus intrat, ac vulneratum perimit. Mortuum ergo super mare fluitantem piscatores cum funibus adeunt, & ad littus cum magno tripudio trahunt.

Ichthyophagi vrbem incolunt nomine Steiuram, vbi ex magnorum piscium membranis vestes intexunt, Philostratus libro 3. Lora è corijs cetorum validissima sunt ad magna pondera subleuanda per trochleas, & Coloniæ in foro semper venalia habentur, Albertus. Iuba tradit cetos ingens in flumen Arabiæ intrasse, pinguique eius negociatores, & omnium piscium adipe camelos perungere in eo situ, vt asilos ab his fugent odore, Plinius. Circa Cythera insulam cete prædicant maiori granditate generari: eorumque neruos accommodatos esse ad conficiendas, non solum psalteriorum, & musicorum aliorum organorum fidiculas, sed ad bellica etiam instrumenta ex his confectæ chordæ (arcuum, addit Gillius) censentur optimæ, Aelianus. Qui cultui student in Britannia, dentibus mari nantium belluarum insigniunt ensium capulos. candicant enim ad eburneam claritatem, Solinus. Ex dentib. cetorum, quos Moscouitæ Morss appellant, manubria & tenacula ensium, framearum & cultellorum faciunt ijdem Moscouitæ, & Turci & Tartari, vt impetuosiores ictus grauitate adiuuante impellant, Matthias à Michou. Candidi sunt cetorum dentes, vt ebur, sed in opere longè firmiores, Cardanus. Fiunt & pectines & alia instrumenta ex ijsdem, eburneorum æmula, & candoris sui in multam ætatem tenaciora: sed leuiora sunt, & ex halitu hominis sudorem minùs concipiunt. & cum in terram cadunt, non ita facile franguntur. Gedrosos qui Arbin amnem accolunt, Alexandri Magni classium præfecti prodidêre domibus fores è maxillis beluarum facere, ossibus tecta cõtignare: ex quibus multa quadragenûm cubitorum longitudinis reperta, Plinius. Gedrosi (inquit Massarius) cum fores è maxillis beluarum marinarum in domibus fieri, & tecta contignari præfecto classium Magni Alexandri retulissent: non à Gedrosis ipsis hæc fieri, sed ab Ichthyophagis populis, qui citra Gedrosos habitant, non procul ab eis, ex Diodoro, Arriano Straboneque videntur prodidisse. libro enim 15. Ichthyophagorum regio, inquit, secus mare est, & magna ex parte arboribus caret. raritas in ea palmarum, acanthi, myricæ, aquarum, & domestici cibi maxima est. Vescuntur piscibus tum ipsi, tum eorum pecora, & aquas pluuiales fossiles potant, pecoribus carnes piscium præbent. domicilia ex ossibus cetorum scilicet (vt Arrianus tradit) balænarum, & ostreorum conchis, magna ex parte faciunt. nam trabium & fulcrorum vsum costæ præstant, portarum maxillæ vertebris fiunt mortaria in quibus pisces subiguntur, ad solem assantur. Postea ex his panem conficiunt, frumenti paululum admiscentes. quos subactos Alexander Magnus iussit à piscibus abstinere. vt Plinius meminit libro sexto, cum antea solis piscibus alerentur, à quibus nomẽ habent. quod etiam confirmatur ex eodem Strabone inferiùs, vbi ait: Qui nunc in Indiam nauigant, beluarum quidem magnitudines referunt, quæ nec gregatim, nec sæpius se offerant, sed discedant clamore ac tubis repulsæ. dicunt eas terræ nequaquã appropinquare: ossa vero iam dissolutarum à fluctibus facile eijci, & materiam faciendarum tegetum (*ineptum hoc videtur. Græce forsitan leguntur* σφωτῆρες, *hoc est asseres, vt nos paulo post ex Arriano interpretati sumus*) Ichthyophagis suppeditare. Ichthyophagi ergo quoniam arboribus, & lignis ex consequenti, carent, ex ossibus beluarum domicilia construunt, Hæc Massarius. Ichthyophagi pisces teneriores, crudos, vt ex aqua extrahunt, esitant. maiores verò duriores que Sole siccant, & ex aridis molitisque farinã & panes conficiunt. alij mazas ex ea farina coquunt. Ditiores apud eos domicilia ex ossibus cetorum, quos mare expulerit, extruunt. & è latioribus eorum ianuas parant. Vulgus verò & tenuioris fortunæ homines è spinis piscium suas domos ædificant, Arrianus libro 8. Et rursus, In multis Indiæ locis aliqua ex cetis ad littus appelluntur, cum recedente æstu in vadis hæsere, alia fluctu iactata quasi naues tempestate victæ in terram deferuntur. Ex quibus putrefactis ossa ad domos ædificandas legunt: ossa laterum grandiora pro tabulis sunt, (sic vertit Massarius: Græce δοκὸς legimus, id est trabes, vel tigna, non tabulas:) minora, pro asseribus, (Arrianus σφωτῆρας dixit:) maxillarum ossibus (ἐν τοῖσιν θύρῃσι legendum ἐν τοῖς σιαγόσι) pro portis vtuntur, ex quib. multa quinque & viginti cubitos (ὀργυιάς, vlnas, passus,) accedunt, Arrianus interprete Massario. Ichthyophagi in speluncis habitant, vel tugurijs oleæ frondibus contectis, & trabibus ac tignis ex ossibus ac spinis cetorum perfectis, Strabo lib. 16. In Septentrionalib. maximis Europæ insulis ecclesiæ & domus (sacræ priuatæq; ædes) ex costis & ossibus cetaceis extruuntur, Olaus Magnus.

Cetus aut balæna ludens in mari, signum est tempestatis, Obscurus.

F Ichthyophagi quomodo cùm alijs piscib. vescantur, tum è magnis siccatis farinam, panem & mazas conficiant, scriptum est supra in E. Multi ex damnato victus genere stulti effecti sunt, ex suilla carne bubula, asinina, salsamentis continuis, canibus marinis, cetarijsq; omnib. Alexander Benedictus. Durã habent carnem cetacea omnia & excrementosam, prauiq; succi. Atq; recens eorum caro, ni optimè cõcoquatur, crudi succi plurimum in venis congerit: sensibusq; cibus omnino inutilis habetur. Quam-

obrē ipsis sale conditis ferè in cibis vtimur:ita.n.fit vt alimentū q ex ipsis in corpus digeritur,& tenuius reddat,concoctioniq; & sanguini generando accomodatius, Vuotton' ex Galeno ni fallor. Brasauol' in suo in Galenum Indice hæc annotauit: Cetacea condiuntur sale: salsa enim meliora euadunt, & sanguini faciendo magis sunt accommodata: caro autem eorum recens facit succos crudos copiose in venis, lib. 3. de alim. facult. Cetacea succum habent crassum & glutinosum, in libro de cibis boni aut mali succi. Omnium carnes salsæ sanguinem melancholicum creant, tertio de locis affectis. Cetacei pisces nulli vtiles sunt senibus, quinto de san. tuenda. Vitari debent in victu attenuante, De atten. victu. Epilepsiæ obnoxij auersentur pisces pingues & cetaceos, vt scombrum, pelamydas. hi enim omnes crassum terrestremq; & inimicum naturæ succum congregant, Trallianus.

Scabies equorum linitur vnguine ceti, vel q in lancib. salitus thynnus remittit, Columella. Sunt qui pro ceti spermate, vt vulgo nominant, adipe cuiusuis ceti vtātur. hoc modo: Adipē in vase reponūt, loco frigido, vt cella vinaria, deinde prælo exprimunt, & q remanet crassum sperma ceti vocant: vires q-dem easdem esse aiunt. Plura leges inferius in Ceti ex quo ambra legitur historia. Cetaceorum piscium coria aspera tuberculis vlceratis conueniunt, vt scribit Galenus in 2. de morbis vulgar. cōmentario 2.

Cetarij dicuntur à cete, qui maiores in mari sunt pisces, Massarius: quasi cete etiā in ablatiuo, & alijs H.a. quàm nominandi accusandiq; casibus pluralis numeri efferre liceat. Cete grandius, Cælius Rhodiginus. Κέβλος, cynocephalus, cetos, Hesychius & Varinus. Καμπσίγυα, ὁμοίως καμπκῆτος, apud Epicharmum, Hesychius & Varinus: nescio quàm rectè. malim κάμπος, κῆτος. nam & apud Lycophronem legimus, Βρωθεὶς πλυστίγοισι καμπέων γνάθοις: Scholiastes interpretatur κητῶν. Oppianus cetum modò piscem vocat, ἰχθὺν: modo feram, κλόνιμον θῆρα: modo δάκος ἅλιος. item πέλωρ vel πέλωρον substantiuè, & ἄχθος πόντου. Circa Taprobanen maxima cete sunt, quę Dion. Afer Ἐρυθραίου πόντου βοτὰ appellat, Eustathius. Elacatênes nō quiuis cetacei pisces in mari sunt, vt Varin' scribere videt: sed thūnorū generis dūtaxat.

Epitheta. Immania cete, Vergilius 5. Æneid. Armigeri Tritones eunt, scopulosaq; cete, Statius 1. Achill. Cognominantur etiam grandia & horrida. Ἠ' ἔτι μοι καὶ κῆτος ἐπιπροέηκε μέγα δαίμων Ἐξ ἁλὸς, οἷά τε πολλὰ τρέφει κλυτὸς Ἀμφιτρίτη, Vlysses naufragus Odyss. ε. Κήτεα δ' ὀβριμόγυια, πελώρια θαύματα πόντου, Ἀλκῇ ἀιμαιμακέτῳ βεβριθότα, δεῖμα μὲν ὄσσοις Εἰσιδέειν: αἰεὶ δ' ὀλοῇ κεκορυθμένα λύσσῃ, Oppianus lib. 1. Hal. Et rursus. Ὅσσα δέμας στυφελὸν ἔκλεν ὑπερφυὲς ἄχθεα πόντου. Idem nominat cete ἀθέσφατα ἄχθεα, πέλωρα, ἀνοπέλωρα, αἰνὰ δέα δείματα πόντου, θῆρας ὑπερφυέας, πολυδήρατον πέλωρον, βλοσυρὸν δέμας, Ἀμφιτρίτης μέγα κῆτος, βριθὺ πέλωρ, nam πέλωρ substantiue accipit. & ceti cadauer δυσδερκὲς, ἄπιστον ἰδέσθαι.

Cetarius, qui cete & magnos pisces venditat, & bolonas exercet, authore Donato. Cetarij, lanij, coqui, fartores, Terentius Eunucho. Minimè artes eæ probandæ quæ ministræ sunt voluptatum, cetarij, lanij, coqui, &c. Cicero 1. Offic. Et ne per singula enumerem salsamentorum omnium purgamenta, quæ cetariorum officinis euerruntur. Columella. Cetarij genus est piscatorum, quod maiores pisces capit, dictum ab eo quòd cete in mari maiora sunt piscium genera. Varro, Non animaduertis cetarios, cum videre volunt in mari thunnos, ascendere in mâlum altè, vt penitus per aquam perspiciant pisces, Nonius. Garum apud Turcas etiamnum in magno est vsu, præcipuè Byzantij. Eius venditores olim cetarij vocabantur. Gallicum nomen non habent, nisi quis velit Harenniers (quasi harengarios) appellare. Romę Piscigaroli dicuntur, composito nimirum à piscibus & garo nomine, Bellonius. Cetarius etiam adiectiuum est grammaticis, vt cetarij fines vbi capiuntur cete, Plinio 31. 8. Pisces maximi inter cetarios habentur, vt thunni, Massarius. Græci ἰχθῦς κητώδεις dicunt, Latinè cetarios vel cetaceos dixerim. Cetariæ, cetariarum (vt grammatici recentiores annotant) sunt loca iuxta mare stagnante lacu: in quibus thynni, & alij huiusmodi pisces capiuntur, & iuxta saliuntur, Plinio libro 37. Horatius cetaria dixit g.n. Plures annabunt thunni, & cetaria crescent, Serm. 2. 4. Scoppa Italus cetariam, id est locum vbi capiuntur thynni, Italicè interpretatur, la tunnera, tunnara. Polypus Carteiæ in cetarijs assuetus exire è mari in lacus eorum apertos, atq; ibi salsaméta populari, Plinius. Vide inferius in deriuatis Grecanicis circa finem. Græcis adiectiuum est κήτειος: Oppianus hominum contra phocas pugnam, κήτειον μόθον dixit. Κητείης γενεῆς, generis cetarij, Idem. Et alibi, Κητείοισιν ὑπ' ἄσθμασι. Nereides κητείοις νώτοισιν ἐφήμεναι αὐτοχέοντο, Theocritus Idyllio 20. Πολλοὶ δ' ἀμφ' αὐτὸν ἑταῖροι Κήτειοι κτείνοντο γυναίων εἵνεκα δώρων, Homerus Odyssee λ. vbi Eustathius, Κήτειοι, id est magni, παρὰ τὸ κῆτος, vt à κῆδος fit κήδειος, &c. Sed milites mercenarios quoq; κητείους nominabant, διὰ τὸ ἀκέρεστον: metaphora à cetis ducta. Alij populos Mysię huius nominis faciunt, qui postea Eleatæ dicti sint, à Cetio (ἀπὸ κητείου) fluuio torrentis instar in Eleatide, quem & κητώεντα nuncupant. Alij Ceteos putant esse Pergamenos. Sunt qui κήδειοι scribant, & interpretentur, affines, cognatos, vel κηδεστάς: alij verò χήλειοι, & aliter interpretentur, vt pluribus exponit Eustathius. Geographus verò (inquit) quinam sint Cetij populi apud Homerum constare negat. grammaticos enim fabulas quasdam & coniecturas tantum afferre. Cetium (Κήτειον) autem fluuium Caico misceri, cuius circa Idam fontes sint, Hęc Eustathius. Alij ex Strabonis libro 13. recitant, Cetios esse populos inter Cilices & Pelasgos, qui dicti videantur à Cetio fluuiolo quodam in eorum agro, cui' etiam meminerit Plinius 5. 30. Vocatur & Cetius mons inter Noricum & Pannoniam, hodie vulgò *Kalenberg*. Κητώδεις, id est Cetacei vel cetarij ab authoribus pisces maiores, vt thunni cognominantur. Φυσητὴρ, ὁ τῶν κητωδῶν ἰχθύων αὐλὸς, Varinus. Orcynus & callichthys, ὅσοι τε δέμας κητώδεες ἄλλοι, Oppianus. Homer' Lacedæmona κητώεσσαν cognominat, vt Odysseæ quarti initio. In Lacedæmonico (Laconico) mari accepi ingentia cete gigni: eamq; ab causam quidam Cretenses Homerum dicunt Lacedæmonem cetosam appellasse, Ælianus. Μεγακήτεϊ νηὶ μελαίνῃ, Homerus Iliad. θ. nauim maximam indicans, à magnitudine cetorum, à qua vt nonnullis videtur, sed nimis μικροπρεπῶς, etiam Lacedæmon κητώεσσα dicitur, Eustathius. Lacedęmona cetóessan nuncupant, & magnam interpretantur, vel quia cete habet grandius. Verum καιετάεσσαν Zenodotus mauult scribere, vt intelligamus καλαμινθώδη. Astipulari videtur & Callimachus vbi ait: Ἵππους καιετάοντας ἀπ' Εὐρώταο νέμουσα. In Laconica verò scatet herba calaminthe, quam nepetam Romani dixere. Alij ab rimis sic nuncupatam opinantur, quas terræmotuum vi cōtingit fieri. eas autem cætos (καιέτους) appellant. terræmotibus verò Lacedæmon obnoxia est, Cęlius Rhod. ex Eustathij commentarijs in secundum Iliados, & in Odysseæ quartum ab initio.

Videtur autem calamintha καιέτα alio nomine dicta, à feruore suæ facultatis, qua tantum non vrit. παρὰ τὸ καίειν. Quærendum (inquit Eustathius) an Lacedæmon cetóessa dicatur eo quod ambiens regionem mare κητοτρόφος & θηλώδης sit, hoc est multas producat belluas. sic & Herodotus circa Atho montem dixit esse θάλασσαν θηριωδεστάτην. Μεγακήτης Iliad. ο. epitheton est nauis ingentis, vt superius recitaui. Sic & Iliados Λ. Εἱστήκει γὰρ ἐπὶ πρύμνη μεγακήτεϊ νηΐ. Odysseę verò Γ. μεγακήτεα πόντον legimus: Varinus interpretatur magnos cetos habentem, vel simpliciter magnum: & μεγακήτεα nauim, μεγάλην, παρὰ τὸ κῆτος. ἢ μέγα κῆτος (sed ita per ypsilon scribi deberet antepenultima) ἔχουσαν, ὅ ἐστι πλατεῖαν. Πολυκήτεα Νεῖλον. Theocritus Idyllio 17. Ἐπολξάμενος μακάρεσσι κητοφόνοις, Oppianus 3. Halieut. Omotarichó aliqui vocāt cetema, (κήτημα,) ait Diphilus apud Athenæū: addit id graue esse, & viscosum, & cōcoctu difficile. Thynnorū piscationē Itali & Siculi cetiā (κητίαν) appellare solent: tū loca vbi reponere soliti sunt magna retia, cæterumq; instrumentū quo captari assueuerūt, cetotheria (κητοθηρεία) ideo nominantur, φ magni thynni in numerū cetorū ab eis referantur, Ælianus de animalibus 13. 16. Ego κητοθηρείαν Latinè cotariā dixerim: fortè & κητίαν similiter. De Mystoceto pisce supra in Balæna scriptum est.

Propria. Ex dignioribus quidam in Regem assumptus est, quem Ægyptij Cetem, Gręci Πρωτέα appellant, Diodorus Sic. Cetò, Κητώ, ex Phorcyne peperit draconem velleris aurei custodem. Hesiodus in Theogonia. De Cetijs populis & Cetio fluuio & monte, supra inter deriuata diximus, Ceteus quidā in Tanagra fertur fuisse corpore crassissimo, κητεύς. Vide infrà de Cetis diuersis, mox ab initio. Ceton rex quidam ab Hercule circa Troiam occisus est, vt infrà dicetur in Ceto cui exposita est Hesione.

b. Ἄλλοι δ' ὦτειλὰς πολυδηνέτοιο πελώρου Χαλκῆρας ἀφόωσιν, ὃ δ' ὀξύπτερον ἄκανθαν Θηρείην σμερδνοῖσιν ἀνισχομένην σκολόπεσσιν. Ἄλλοι δ' ἀλκαίην, ἕτεροι πολυχανδέα νηδὺν, Καὶ κεφαλὴν ἀπέλεθρον ὀρώμενοι ἠγάσσαντο, Oppianus 5. Halieut. vbi notandum quod alcæam de cauda ceti dicit, propter magnam eius vim, παρὰ τὴν ἀλκὴν: cū alioqui de leonina ferè tantum vsurpari soleat. plurimum enim hac parte leo valet, & ea flagellans latera ad fortitudinem (πρὸς τὴν ἀλκὴν) seipsum animat. Idem poeta de corpore ceti θήρειον δέμας dixit pro κήτειον, & δέμας ὑπερφυές. item μέλη ἄπλατα, πτέρυγας σμερδαλέας: & ὀδόντων λευγαλέην βίην καὶ χάσματος αἰχμάς. Et rursus de dentibus, Ἔνθ' οἱ μὲν γενύων ὀλοὰς στίχας ἠγάσσαντο Δεινὰς, χαυλιόδοντας, ἀναιδέας, ἠΰτ' ἄκοντας, Τετραστιχεὶ πεφυῶτας ἐπασσυτέρησιν ἀκωκαῖς. Βρωθεὶς πολυστίχοισι καμπέων γνάθοις, Lycophron. Καὶ πελώροις κήτεσσι δομὴν ἀτάλαντοι ἰδέσθαι. Apollonius Argonaut: Ἄκανθα, ἡ ῥάχις τοῦ κήτους, Varinus: id est dorsum ceti. nam alioqui ossa, non spinas cete habent.

c. Naufragi non modo misere pereunt in mari: ἀλλ' ἔτι τοίης Δαιτυμόνας μίμνουσιν, ἀτυμβεύτου δ' ἐπὶ τάφοιο Θηρείου λαιμοῖο, μυχοὺς πλήσωντο τυχόντες, Oppianus de cetis loquens.

h. De Epopeo piscatore deuorato à cetacea belua, in Pompilo dicemus. Ἄταλλε (ἐσκίρτα καὶ ἔχαιρε) δὲ κήτε' ἐπ' αὐτοῦ Παντόθεν ἐκ κευθμῶν, οὐδ' ἠγνοίησεν ἄνακτα, Homerus Iliad. Ν. de Neptuno. Ὤλεσε κήτεος ὁρμὴν, alicubi apud Homerum ni fallor.

DE CETIS DIVERSIS INNOMINATIS FERE, ET PRIMVM EX VETERIBVS.

TANAGRÆVS cetus, Ταναγραῖον κῆτος. Obesum ac prægrandi corporis mole sic appellabant, à Tanagra Bœotię ciuitate, quam Homerus Γραῖαν, Lycophron Pœmandriam appellat, maritimam, ad quam delatus cetus immani magnitudine prouerbio locum dedit. Refertur ab Athenæo lib. 12. Ταναγραίων φυλὴν, κήτει ὁμοιότητα. Ἔφορος λέγει εἶναί τινα ἐν Τανάγρᾳ παχύτητα, (lego παχύτατον, ὃς ἐλέγετο Κητεὺς, Varinus. videntur autem verba poetę cuiusdam, sic fortè legenda: Ταναγραίων φυλὴν Κήτει ὁμοιότατον, vt sit finis senarij, & initium alterius, hoc sensu: Tanagræo ceto corpore simillimum. Πόσῳ κάλλιόν ἐστι πεινώμενον εἶναι λεπτότερον, ἢ ὑπερπλουτοῦντα τῷ Ταναγραίῳ κήτει ἐοικέναι; Hermippus apud Athenæum lib. 12. Quod si de ceto marina bellua accipiamus, rectè scribitur κήτει paroxytonum: sin de Ceteo homine crassissimo, vltima erit circunflectenda à recto κητεύς.

CEMMOR, Κέμμορ, μέγα κῆτος, Hesychius & Varinus.

DE cetis ingentibus quæ classem Alexandri terruerunt, magna vi aquæ flando in sublime emissa, ex Arriano & Strabone scribam infrà in Physetêre.

MACEDONIBVS dum è Mesambria Tocam nauigarent, Nearchus author est, visum cetos in litus eiectum, cubitorum quinquaginta, corio squamoso, tam crasso vt cubitum ęquaret, innatis ei ostreis, patellis & algis multis, Arrianus de rebus Indicis.

IVBA in his voluminib. quæ scripsit ad Caiū Cæsarem Augusti filium de Arabia, tradit cetos sexcētorū pedū longitudinis, & trecentorū sexaginta latitudinis in flumen Arabię intrasse, pinguiq; eius negociatores, & omnium pisciū adipe camelos perungere in eo situ, vt asilos ab his fugent odore, Plinius.

TVRANNIVS ꝓdidit expulsam beluam in Gaditana littora, cuius inter duas pinnas vltimę caudæ cubita XVI. fuissent, dentes eiusdem CXX. maximi dodrantium mensura, minimi semipedū, Plinius.

CIRCA Gedrosiā Indiæ regionē ferūt cete lōgitudine dimidiati stadij, & latitudine ꝓ rata lōgitudinis portione nasci, &c. Ælianus, vide infra in Physetêre, vbi & Plinij verba referā de ijsdem cetis ex libri 9. cap. 3. CIRCA Cythera insulam cete prædicant maiori granditate generari; eorumq; neruos accommodatos esse ad conficiendas non solum musicorum organorum fidiculas, sed ad bellica etiā instrumenta ex his confectę (arcuum, vt Gillius addit) chordæ censentur optimæ, Ælianus 17. 6.

IN templo Æsculapij Sicyône in porticu spectatur os ingens ceti marini, Pausanias.

IN eo mari admirandæ magnitudinis cete reperiuntur: quę sæpenumero Oceanum eum nauigantibus, pelago innatantia & emergentia apparuerunt, Nicephorus Callistus Ecclesiasticæ historiæ 9. 19. ex Philostorgio describens Paradisi situm ad Orientem sub æquinoctiali.

ERATOSTHENES dicit in Persicæ præternauigationis initio insulam esse, vbi cetum viderit mari eiectum, quinquaginta cubitorum, Strabo lib. 16.

AD Cadaram rubri maris peninsulam exeunt pecori similes belue in terram, pastæq; radices fruticum, remeant: & quædam equorum, asinorum, taurorum capitibus, quæ depascuntur sata, Plinius.

THEO-

THEOCLES libro 4. ad Syrtim ait cete procreari triremibus maiora, Ælianus. A Tauro vertitur littus orientem versus, flumina decurrunt à Psebeis montibus. Nauigatio insulis impeditur. Mare deinceps sequitur profundum, habens cete magnitudine eximia: haud infesta hominibus, nisi quod fortè quis inscius in earum cristas (vide ne in Græco sit λοφιάς, id est ceruices) inciderit. Neq; enim nauigantes insequi aduerso Sole possunt, splendore eorum oculos obumbrante. Diodorus Sic. lib. 4. de fabulosis antiquorum gestis.

DE CETO CVI EXPOSITA EST ANDROMEDA: ET ALTERO, CVI HESIONE.

DE Ceto sydere Higinus scribens, De hoc (inquit) dicitur, quòd a Neptuno sit missus vt Andromedam interficeret. de qua ante diximus: sed à Perseo sit interfectus, propter immanitatem corporis: & per illius virtutem inter sidera collocatus. Et superius, Antromeda Mineruæ beneficio dicitur inter astra collocata, propter Persei virtutē, quod eam ceto propositā à periculo liberarat, &c. Fortè & apud Aratū eiusq; Scholiastē aliq.d de hoc ceto reperies. Ouidius Metā lib. 4. fabulā sic describit:

Perseus per aerem volitans, Æthiopum populos Cephæaq; conspicit arua. Illic immeritam maternæ pendere linguæ Andromedam pœnas iniustus iusserat Ammon (Cassiope enim mater fiducia formę ausa fuerat se Nereidibus præferre.) Quam simul ad duras religatam brachia cautes Vidit Abantiades. Vt stetit, ô, dixit, non istis digna catenis, &c. & nondum memoratis omnibus, vnda Insonuit, veniensque immenso bellua ponto. Imminet, & latum sub pectore possidet æquor. Tum Perseus à parentibus vt sua sit seruata sua virtute paciscitur. Accipiunt legem. Ecce velut nauis pręfixo concitata rostro Sulcat aquas iuuenum sudantib⁹ acta lacertis: Sic fera dimotis impulsu pectoris vndis, fundæ iactu aberat. Tum Perseus pedibus tellure repulsa Arduus in nubes abijt.

Et celeri misso præceps per inane volatu
Terga feræ pressit: dextroque frementis in armo
Inachides ferrum curuo tenus abdidit hamo.
Vulnere læsa graui modò se sublimis in auras
Attollit, modo subdit aquis, modo more ferocis
Versat apri, quem turba canum circunsona terret.
Ille auidos morsus velocibus effugit alis:
Quaque patet, nunc terga cauis super obsita conchis,
Nunc laterum costas, nunc qua tenuissima cauda
Desinit in piscem falcato vulnerat ense.

Beluæ cui dicebatur exposita fuisse Andromeda, ossa Romæ apportata ex oppido Iudææ Ioppe, ostēdit inter reliqua miracula in ædilitate sua M. Scaurus, longitudine pedum XL. altitudine costarum Indicos elephantos excedente, spinæ crassitudine sesquipedali, Plinius. Ioppe oppidum antiquissimum orbe toto, saxum ostentat, quod vinculorum Andromedæ vestigia adhuc retinet, &c. Solinus. reliqua enim habet vt Plinius: nisi quod addit, Verticuli spinæ ipsius latitudine semipedem (sesquipedem, ex Plinio) sunt supergressi. Cetos deuoraturum Andromeden Lycophron phallęnam (φαλλαιναν) vocat, Scholiastes verò canem marinum & phallænā. Exposita, vt scribit Plinius, bellua est in mari circa Ioppen aliquando inuenta, quæ multos longissimosq; dentes habet, & pinguedinem quinq; cubitorum: & est de genere cetorum: Albertus, ridicule à Plinio expositam nominatam putans, cum non hoc beluæ nomen Plinius, sed Andromedam ei expositam fuisse scribat. Plura reperies in Onomastico nostro in Ioppe, per duplex, & Iope per simplex p.

Hesionem Laomedontis regis Troiæ filiam monstro marino expositam Hercules liberauit, occiso prius ceto: sed cum Laomedon equos præstantissimos in præmium illi promissos denegaret, Hercules indignatus Troiam euertit, & occiso rege Hesionem Telamoni, qui primus murum conscenderat, in prędæ partem concessit, vt Grammatici inter Herculis labores referunt. Fuit Hesione soror Priami, mater Aiacis & Teucri. de qua Vergilius 8. Æneid.

Nam memini Hesiones visentem regna sororis
Laomedontiaden Priamum Salamina petentem, &c.

De ceto (inquit Palæphatus interprete Phasianino) hoc memoratur, quòd Troianos è mari exiens inuadebat. Et si quidem ei puellas aliquas Troiani obtulissent, ab eis recedebat: si minus, eorum totam regionem deuastabat. Quàm verò id fatuum sit credere, Troianos filias proprias ceto exponere solitos fuisse, quis non videt? Virum namq; potius magnum quempiam hunc fuisse dicendum est: qui cū rex esset, multum roboris viriumq; habens, ac in re nauali valde potens, paludem quandam in Asia, quam Troiani possidebāt, circa mare subuertit tributumq; ab eis sibi ob id persoluebatur: quod quidam dasmon, hoc est vectigal vocant. Argento autem eius temporis homines minimè vtebantur: sed vasis solū, ac suppellectile omni alia. Imperauit ideo rex ille qui Ceton (Κήτων) dicebatur, vt ciuitates quædam tributi nomine equos sibi darent, alię verò puellas darent. Hunc verò regem cui nomen erat Ceton, barbari Cetum vocabant. hic circunquaque loca illa adibat & debito necessarioq; tempore tributum ab ijs promissum exigebat. Quod si quæpiam ciuitates persoluere recusarent, eorum regiones ac loca malè tractabat. Peruenit & is quoq; ad Troiam, eo potissimum tempore quando Hercules illuc etiam exercitum Græcorum habens, venit. Vnde Herculem tunc Laomedon rex in Troianorum præsidium conduxit. Ceton verò exercitum suū cum impetu in eos duxit. Cui cum obuiam Hercules & Laomedō cum copijs suis facti essent, illū interfecerūt. Quo ex facto sermo fabulosus cōfictus est, Hæc Palęphat⁹. *Cetos rex.*

CVM Ionas propheta à nautis nauigantibus Tharsis eiectus esset è naui in mare, propter tempestatē ipsius causa, quod Dei mandato non paruisset, exortam, vt ipse confitebatur: præsto fuit piscis magnus (רִצְהוֹל) à quo deuoratus, tres dies & noctes in ventre ipsius vixit: tum demum propter feruorem precū quas ad Deū fundebat, ab eodē pisce in terram eructatus est. vt copiosius in historia Ionæ inter prophetas minores in vetere instrumento legitur. Iosephus libro 9. Antiquitatum asserit Ionam ad littus maris Euxini eiectum. hinc enim non longum iter pedestre ei fuit in Assyriam conficiendum, vt patet intuenti tabulas Ptolomęi, Munsterus. Ionam à lamia pisce potius quàm balæna (cui gula angustior & propter pulmones & arteriam asperam) deuoratū fuisse, &c. Rondeletius probabiliter ostendit, vt recitauimus supra in Cane. A Ionæ historiæ, fortè triesperi Herculis orta est fabula: cuius meminit Cælius Rhod. his verbis: Lycophron in Alexandria Herculem λέοντα dicit τριέσπερον, ex insiti roboris pręstantia, & quia in eius generatione triplex in vnā coiuit nox: vel quia triduū in vētre ceti trāsmiserit,

à quo

à quo Hesionem liberauit, quum ei immortales equos esset pollicitus Laomedon, quos illi pro Ganymede fuerat dilargitus Iupiter. Τριέσπερος Ἡρακλῆς, διὰ τὸ ἐν τῷ κήτει τρεῖς ἡμέρας ποιῆσαι, ἃς ἑσπέρας καλεῖ (Λυκόφρων,) διὰ τὸ ἀφώτιστον καὶ σκοτεινὴν εἶναι τὴν τοῦ θηρίου γαστέρα, Varinus.

EXIMIA magnitudine existimantur, Leo, Libella, Pardalis, Physalus, Prestis, Maltha, Aries, Ælianus. Nos de his & alijs multis suo loco & ordine agemus.

TIBERIO principe contra Lugdunensis prouinciẹ littus in insula simul trecentas amplius beluas reciprocans destituit Oceanus, mirę varietatis ac magnitudinis: nec pauciores in Santonum littore: interq́; reliquas elephantos & arietes, candore tantū cornibus assimulatis: Nereidas verò multas, Plini⁹.

GANGES alicubi (vbi altissimus latissimusq́; fluit) cete procreat, quorum adeps vnguenti vsum præstat, καὶ ἐκ τῆς τούτων πιμελῆς ἄλειφα ἐργάζονται, Aelianus 12. 14. Gillius legit ἄλφιτα: vertit enim, è quorum adipe farinæ conficiuntur, quod verisimile non est.

CETE in mari Indico quintupla ad Elephantum vel maximum magnitudine degunt. Nam vna etiā costa ceti ad viginti cubita accedit. Labrum (χελλώλω) habent quindecim cubitorum. pinnam ad vtrāque branchiam septem cubitos longam: Ælianus 16. 12. vbi pro χελλώλω voce inusitata, & corrupta, vt iudico, aliâs legitur χελώνην, id est testudinem. quid si legamus χελλώλω? id est labrum. nam & Aristophanes in hac significatione vtitur. Quod si quis testudinem malit: pinnarum nomine pedes intelligat, quos etiam Nicander in testudine marina πτέρυγας dixit. Sed cum nec ceti, nec testudines branchias habeant, branchiarum tamen locus in cetis commodius, quam in testudinibus intelligi mihi videtur.

MARE quod Taprobanem ambit, infinitos pisces & cete procreare ferunt: & eorum quædam habere capita Leonum, Pantherarum & Arietum, aliorumq́; animalium: &, quod magnam admirationem habet, Satyrorum speciem similitudinemq́; cete nonnulla gerunt. Alia existunt muliebri facie, eisque pro crinib. spinæ dependēt. Addūt & alia reperiri absurda, quorum genera tam monstrosa exactè explicari ne à peritissimis quidē pictorib. possent. Caudæ eis oblōgæ & inuolutæ. pro pedibus forfices (chelę) aut pinnę. Ac in eodē mari belluas in vtraq; sede viuētes audio: & noctu segetes & herbas depasci, instar gregaliū & seminibus victitantiū animaliū: quodq́; palmarum fructu iam maturo gaudeant, iccirco eas arbores amplexu suo molli flexiliq́; concutere; excussas violento impetu palmulas exedere, easdemq́; crepusculo matutino, cum iam incipit dilucescere, in mare redire abdiq́; mersas, Ælianus 16. 18.

Macedones in obsidione Tyri cum ad teli iactum aggerem produxissent, ostentum à Deo quopiā ad imminentem cladem denūciandam, immissum est. Fluctus enim è mari ad molem eam incredibilis magnitudinis cetum appulerunt, vnde nihil incommodi factum est. Corporis enim parte altera aggeri acclinata, diutius ibi constitit, cum maximo inspicientium omnium terrore. Rursus demum in mare enatauit Hincq́; religio maxima vtrosq; occupauit, existimanteis illud portendere Neptunum sibi auxiliarem fore, animo vtiq; id id quod optabant inclinato, Diodorus Sic. de gestis Alexandri.

De Cetis GEDROSIIS circa Arabiam (Albertus ineptè Zedrosos vocat, tum circa orthographiam lapsus, tum quòd vocabulum gentile, cetorum proprium existimauit) quarum maxima ossa ædificijs apta sunt, diximus suprà in Cetaceis in genere.

IN Feram marinam quæ hominis cadauer capillis aut ceruice (λοφιῆς ὕπερθε) apprehensum ad litus extulit, (ne scilicet periret in mari:) & ibidē interijt, quòd in mare nimis relictum non posset redire. Antiphili epigramma Græcum extat huiusmodi libro primo Epigrammatum Gręcorum, sectione 40.

Ἀνέρα θὴρ χερσαῖον ὁ πόντιος, ἄπνοον ἔμπνους | Ἁρπάμενος λοφιῆς ὑγρὸν ὕπερθε νέκυν,
Ἐς ψαμάθους ἐκόμισσα. τὸ δὲ πλέον ἐξ ἁλὸς εἰς γῆν | Νηξάμενος, φόρτου μισθὸν ἔχω θάνατον.
Δαίμονα δ' ἀλλήλων ἠμείψαμεν. ἣ μὲν ἐκείνου | Χθὼν, ἐμέ: τὸν δ' ἀπὸ γῆς ἔκτανε τὸ μὲν ὕδωρ.

Brodæus de delphino interpretatur, quem solum ferè in mari homines diligere, seruare, efferre, historijs proditur. AVCTOR Procopius est apud Byzantium Gotici belli temooribus cete (κῆτος, sing. numero) comparuisse magnitudinis miræ: Porphyrium (inquit) illi vocant. Id verò annis quinquaginta locis infestius circuniectis omnibus fuerat: nec ab Iustiniano, etiamsi percupido, vlla quiuerat ratione expugnari. Demum delphinos insectatum auidè ac ita limo impactum explicari haud amplius eualuit. sed accolis hinc inde accurrentibus, funium ac machinarum vi pertractum in siccum, cubitorum triginta mensum per longitudinem excessit, per latum verò decem, Cælius Rhod. Porphyrion, Πορφυρίων, auis quędam, & piscis, Hesychius.

DE CETIS DIVERSIS EX RECENTIORIBVS.

LEVIATHAN (inquit obscurus & barbarus scriptor) Hebraicè dicitur draco. Fertur autem quòd (hic) draco & in terra serpit, & in aquis natat, & in aëre volat, vnde & in Asia tribus nominibus appellatur, scilicet serpens, cetus & leuiathan. Loquens enim in spiritu de diabolo, sub leuiathan typo, ita dicit propheta: In die illa visitabit dominus in gladio suo duro, & grandi & forti, super leuiathan serpentem, & vectem: & super leuiathan serpentem tortuosam, & occidet cetū qui in mari est. Iorath, Leuin (inquit) & leuiathan piscibus aspedo, id est ceto (aspidochelonen obscuri quidam cetum maximum faciunt, inde aspedi nomen fortè Iorath fecerit) frequenter insidiatur: & pugnat cum eo. Omnesq́; pisces maris, qui pugnam vident inter illos, subitò ad caudam ceti confluunt. Et si cetus ab illo deuictus fuerit, morietur & ipse statim. Quos enim cauda cinxerit, mox deglutit. Quod si cetus superari non potuerit, tunc leuin a faucibus suis fœtidissimum odorem cum aqua emittit, cetus autē econtrario aquam haurit, & respuit. & odorem fœtidissimum repellit: & sic se suosq́; saluat & defendit, Hæc barbari illi. Nos suprà de cetaceis in genere A. Leuiathan ad omnes maiores cetos commune nomen esse docuimus.

ASPIDOCHELONE (inquit Physiologus, scriptor barbarus) Græcè dicitur belua quędā in mari, quæ Latinè dicitur aspidotestudo. Est autem cetus magnus, habens super corium suum, tanquam sabulum, quod est iuxta littus maris. Vnde plerunque eleuato dorso suo super vndas, à nauigantibus nihil aliud creditur esse quàm insula; itaque applicantes † dentes super eam alligant naues: accendunt focos ad coquendos cibos. Ille vero vbi sentit odorem & calorem ignis, mouet se à loco, & sic mergit naues

† nautæ.

naues in profundum: Alia quoq; huius beluæ natura est, quando esurit, aperit os suum, & quasi quendam odorem bene olentem exhalat de ore suo, quem sentientes minores pisces confluunt in os eius, ꝙ vt impletum fuerit, claudit, & eos transglutit, Hęc ille. Ego aspidochelones nomen apud nullum ex veteribus legi, nisi quòd Epiphanius Cypri episcopus, in libro quem physiologum inscripsit, ea quæ paulò ante Physiologi tanquam authoris nomine recitaui, tradit, cap. 30. Oppianus quidem 1. Halieut. aspidóessa (id est scutata, corio scuti instar operta) epitheton facit testudinis:

Δηρὸν δ' ἠϊόνεσσι καὶ ἀγχιάλοισιν ἀρούραις Μίσγοντ' ἐγχέλυές τε, καὶ ἀσπιδόεσσα χελώνη. Hoc est, Aliquando è mari in proxima litora egrediũtur anguillæ & scutata testudo. Nam Græcus paraphrastes innominatus non rectè hunc locum reddit his verbis: Μίγνυται δὲ καὶ ἡ ἔγχελυς τῇ ἀσπιδοειδεῖ χελώνῃ ἐν τοῖς αἰγιαλοῖς. hoc est, Miscetur (Coit) etiam anguilla cum scutiformi testudine in littoribus. Ad Aspidochelonen attinent quæ Isidorus de ZITIRON monstro scribit: quod nomen fortè à ceto corruptum est, quasi κήτειρον vel potius κήτειον dicas. Zitiron (inquit) monstrum est, quod vulgus militem vocat, ingens atque fortissimum. anteriori parte formam ferè militis armati prętert: & caput quasi casside galeatum, ex cute rugosa, dura firmissimaq;, ostendit. Ab eius collo dependet scutum longum, latum & magnũ, & interius cauum: vt in eo possit contra ictus pugnantium more defendi. Est enim forma triangulare, firmitate, duritieq; tam validum, vt vix vnquam possit iaculo penetrari. De collo eius & de spondylis venæ quædam ac nerui fortissimi protenduntur in humerum, à quibus prædictum scutum pendet in scapula. Brachia quoq; (longa) fortissima nimis habet, & quasi manum bisulcam cum qua validissimè percutit: vnde fit vt difficulter nimis ab homine capi possit: & si captus fuerit difficulter etiam necari, nisi cum malleis poterit, Hæc ille, ex quo Albertus etiam repetijt: qui addit in mari Britannico hoc animal apparuisse, & esse de genere tortucarum, id est, testudinum. Er rursus, Barchora (id est, testudo) tantum excrescit, vt scutum eius octo vel nouem pedum inueniatur, cornu habet in capite, sicut tortuca agrestis: & hoc circundat caput ad modum galeæ. Piscatores Germaniæ & Flandriæ militem vocãt hoc animal, quòd scutum & galeam gerat. Est autem scutum eius ac si de quinq; asseribus sit compositum. Pedes quatuor habet, multorum digitorum, & caudam instar serpentis. Plura etiam Albertus Barchoræ adscribit, quæ veteres de testudine marina prodiderunt. Zitiron. Miles.

VACCA marina monstrum est magnum ac validum, & ad iniurias iracundum. Non oua sed fœtum parit, plerunq; vnum, aliquando binos aut plures. Fœtum tenerè diligit, & secum ducit quocunq; pergit. Annis triginta hoc animal cauda etiam amputata viuere constat. Author libri de natura rerum.

EX ALBERTI MAGNI DE ANIMALIBUS LIBRO XXIV.

CETUS est maximus piscium cognitorum, cuius fœmina balæna vocatur. Est autem hic piscis multorum generum. Quidam enim hirsuti (asperi) sunt, ijq; maximi: alij corium habent planum, (lęue,) minores: horum in nostro mari genera duo visuntur. Vnũ habet rictũ oris vallatum prægrandibus & longis dentibus: qui plerunq; cubitales, aliquando duorum aut trium, rarissimè quatuor cubitorum reperiuntur. Pręcipuè verò canini duo, cæteris longiores eminent: & sunt subtus sicut cornu, instar elephanti vel apri dentium, qui culmi vocantur: comparati nimirum ad pugnam. Et hoc quidem genus ceti os habet idoneum quo mandat & cõminuat cibum. Alterum, nostra memoria visum, os edentulum habet, aptum duntaxat ad sugendum, vt muræna, (*lampreda*:) aliquanto minus priore, & multo suauiore carne. Vtrunq; branchijs caret, & spirat sicut delphinus, nempe per cannam fistularem. Vtriq; coriũ super oculos densum & nigrũ. Oculi tanti, vt vnius etiam oculi fouea (ceu lacus quidam) homines quindecim largè capiat, interdum viginti. Oculis adiuncta sunt additamenta ciliorum instar, cornea, (*radios fortè dixeris, vt de Rota belua Plinius scribit, quaternis eam distingui radiis, modiolos earum (eorum lego, scilicet radiorum) oculis duobus vtrinq; claudentibus*,) longitudinis octo pedum, plus minus ꝓ magnitudine piscis: horum singula figuram propè referunt magnæ falcis fœnisecum. Sunt autem numero ducenta & quinquaginta super oculum vnum, ac totidem super alterum. pars singulorum latior radicē figit in corio: angustior prominet. non rigent tamen, sed iacent disposita à radice oculi versus tempora piscis: ita vt appareat vnum os latum, ceu magnus quidã vannus: & vtitur eo piscis ad operiẽdũ oculũ suũ in magnis tẽpestatibus. Os. a. habet amplũ: & cũ spirat, eructat ex eo copiosam aquã, qua aliquando implet nauiculas & submergit. Pinnas etiã magnas, & ea qua delphinus specie. caudã bifurcã: cuius latitudo est plus q̃ vigintiquatuor pedũ, cũ piscis ad incrementi sui statũ peruenerit. Costas. a. habet curuas, & longas ad spissitudinem piscis, magnitudine tignorũ in magnis domib. Tigna. a. voco super quę cõclauantur (*clauis affigũtur*) laquearia, quib. tegulæ domus affigũtur. Hũc piscẽ scribũt veteres quatuor iugera terrę occupare vẽtris sui latitudine: quã ego magnitudinẽ nunquã à nostris piscatorib. qui multos sæpe viderũt, inquirẽdo cognoscere potui. Maximus illorũ, de quib. audiui, onus trecentorũ curruũ fuit, in carnes & ossa diuisus. Sed hęc moles rara est: qui verò ducẽtos, vel centũ & quinquaginta currus onerẽt, plus minus, frequẽter apud nos capiũtur. Colẽ habet hic piscis & testes intus in corpore, sicut delphinus: & tẽpore coitus colẽ emittit. Fœminę vulua eiusmodi ferè est, vt muliebris. Fœmina in coitu mari se submittit, vt delphinus quoq;. Velocis autem sunt coitus, sicut animalia omnia quorum testes intus conditi sunt. Mas genitura abũdat: & ꝙ præterfluxerit eius (neq; enim totũ capitur ab vtero fœminæ) collectũ, ambra vocatur, maximi precij, & vsitatũ medicis in curãda (gutta) arthritide ac resolutione. Iccirco autẽ genitales cetorũ partes condũtur, ne vel natando impediant, vel aquæ frigiditate lædantur. Quod autẽ aliqui dicũt, cetũ post vnum coitum cum balæna, impotentẽ ad coeundum amplius effici: itaq; in profundum pelagus se abdere: atque illic adeò augeri mole, vt insula quædam maris videri queat: nõ puto esse verũ, nec talia referunt fide digni aut oculati testes. Ceti quidẽ cum pugnant pro fœminis & catulis suis, victus in altum gurgitem se recipit, & præ metu aliquandiu manet, & quòd non moueatur, obesus admodum fit. Lardum his piscibus in dorso est, vt porcis. pingui abundant, pręsertim in capite circa cerebrũ. Tẽpore meo multi sũt capti. Vnus in Frisia, circa locũ qui Stauria vocatur: cuius cum caput per oculũ cuspide punctũ esset, vndecim lagenas adipis emisit, quarũ vnaquæq;

vix

vix portabatur ab homine vno. cuius res testis ego sum oculatus. Adeps lucidus & purus est, cum defecatus fuerit. Alter captus est vltra Traiectum versus Hollandiam : cuius caput quadraginta reddidit adipis lagenas. Huius piscis lardum est, quod (*Gallicè*) graspois vocatur. Porrò concipit balana (fœmina ceti) catulum vnum, & nutrit eum (*lactando.*) is multo tempore sequitur matrem, ad tres fortè aut quatuor annos. Hic piscis cum in arcto aliquo profundo concluditur, & nauibus circundatur, submittit se in fundum, & subitò emergens naues (*quas subierit*) submergit. Hæc omnia Albertus.

DE CETO AMBARI.

Est odoramenti genus (inquit Ruellius libro 1. de Stirpibus, cap. 17.) quod recentiores Græci modo ampar, modo ambar nominant. hoc diuersis in locis scaturit, vti Aetius (*imò Actuarius, & Symeon Sethi in libro de alimentorum facultatibus*) literarum monimentis tradidit. sunt autem huius fontes quemadmodum picis, (πηγελεῖα, *Sethi*,) bituminis, sulfuris, & similium, qui huiuscemodi ambarum eructent. Sed in eo genere præfertur quod fuluum est, κιῤῥόν,) prępingue. tale in Indica ciuitate, quæ Selachitum (Silache, Symeon) nominatur, vendi solet. Aliud subalbidum, quod in oppidulo maritimo felicis Arabię, cui Sinchrio (iuxta Sichrim oppidulum, Cardanus. Sethi Sychęon nominat, Συχέον) nomen est, gignitur. Tertium atro colore micat, quod viribus infirmius est. Colligitur hoc ex piscibus qui fontes & ambari scaturigines degustarint. Vim habet excalfaciendi. humorum lentitiam digerit, (incidit, Sethi.) quare medicamentis quæ secandi naturam sortiuntur, (stomachicis, Sethi) immisceri solet. Caput & cor olfactu roborat. sed temulentis largius in vinum coniectum, ebrietatem exasperat. (Si quis ante potum [ἐπὶ πότῳ, post potum] eius odorem olfecerit, ebrietatem accelerat, [ταχύνει: Ruellius legit τραχύνει] & si in vino ponatur, multò magis, Sethi interprete Gyraldo.) Cæterũ Mauritanorum familiæ authores (vt Serapio) in mari tradunt ambar, non secus atq; in terra fungos nasci: sequientibusq; procellis agitatum pelagus, cum prouolutis impetuosè saxis expuit in litus, tum homines qui præsentiunt maris insultus, ad vada se conferunt: & quod eructarint ambarum, congerunt. Pręcellit quod in insulis, harum regionum litoribus, eiectum inuenitur, colore cæsio (cæruleo, Serapio.) in globi formam coactum. Improbatur quod struthiocameli oui more candicat. Damnatur quoq; ambarum, quod è piscium ventribus exemptum fuerit. Namq; cetaceus piscis nimium auidus huius ambari, hoc esu sibi necem consciscit: præsertim dum copiosius estur. *Azelus.* Azelum vernaculo nomine vocant piscem. is emortuus fluitat, & vndis maris emergit. tum insulani coniectis vncis & funibus extrahunt, ambarumq; ceso ventre eximunt. Sed quòd proximè spinam dorsi inuenietur coaluisse, longè magis præfertur: vtpote quod & purius & synceri9 tradatur, longioremq; moram in piscis ventre fecerit. Addunt calfacere & siccare ambarum, cerebrum & cor roborare, omnesq; sensus vegetiores efficere: quare senibus & frigidis auxiliari. *Succinum.* Officinæ nostræ ambram chryseam (griseam) vocant. Confundunt sub hoc nominis ambitu succinum magno errore. nam ambarum peregrinum nomen est, illius duntaxat rei proprium. Quapropter sunt, qui sentientes hoc discrimen, ne committeretur error, orientale succinũ maluerunt appellare. *Ambarum. Ambar.* Sed nos vt alia quædam, quod patrio vocant nomine ambar, edocti à veteribus Latinis ambarum diximus: sicut & sachar, sacharum. Liberum tamen fuerit vel ambar vel ambarum proferre. Hæc omnia Ruellius, & mutuatus ab eo Matthiolus Senensis. Azel est piscis quidam magn9 Syluaticus. *Suffitus.* Quod de genitura ceti cum sua fœmina coeuntis abundat, id mari supernatans colligitur ambræ nomine, Iorath. Aëtius lib. 16. cap. 133. ambram suffumigio moschato admiscet, & aliquot alijs deinceps suffumigijs. *Ambarium.* Ambarium inijcitur in thymiama Esdrę apud Nicolaum Myrepsum. Sultanus olim Ægypti tyrannus solebat cereis immiscere ambram, voluptati atque valetudini simul consulens. nos, quibus carior est ambra, nec opes regiæ, laseris succum aut thus possemus immiscere. nam vt illa regibus, ita hæc priuatis magnifica atq; decora, ac delicijs apta, Cardanus. Succino fragrantior est ambra, vt cum pretiosissimis conferatur mercibus, Idem. Permutatur vncia aureis duobus, Alexander Benedictus, cum musci vnciam senis aureis emi scripsisset. His scriptis inspexi catalogos, de medicamentorum precijs in pharmacopolijs diuersarum vrbium, quos habeo: in quibus magna quidem diuersitas est, vbique tamen ferè maius precium ambræ, quam moscho. Ambræ vncia Lugduni alibiq; in Gallia coronatis duodecim vęnit: in Germania florenis duodecim. Alicubi tamẽ (vt Augustę Vindelicorum) ambram & moschum eodem precio vænundari audio, vtriusq; vnciam florenis octo. Alibi, vt Norimbergę, ita distinguunt, vt ambrę griseę precium sit floreni duodecim in semunciam: communis verò, floreni tres, alibi duo cum dimidio ferè. Moschi vnciam Galli coronatis septẽ vendunt, præstantissimũ (quem orientalem cognominant) octonis. Cęterum spermatis ceti vnciã, floreno indicant Germani.

Mira illius vis ad cerebrum, multa graue olet propter odoris magnitudinem. Tenues habet crassis partes immixtas. Creditum est esse semen piscis horrendi monstrosiq; ex cetaceo genere, cuius caput lapidis referat duritiem. Hic in Africæ Oceano oritur, eiusq; nomen Ambar: vnde thymiamati nomen inditum. Sunt illius tria genera, colore, odore atq; pondere sibi inuicem respondentia. Album, leuissimum, odoratum, optimumq; : nigrum, grauissimum, odore carens, atq; ignauum: cinereum, omnibus his mediocre, Cardanus. In mari circa Madaigascar insulam maximam ditissimamq;, cete grandia capiuntur, ex quibus ambrum colligitur, M. Paulus Venetus.

Præter Europæum succinum, quod Mauri & Officinæ Persica voce Caraben appellant, aliud est (inquit Le. Fuchsius) quod in Africa, & item aliud quod in Asia gignitur: ob id hoc Asiaticum, illud verò Africanum appellatur: vtrunque Arabes Ambram vocant. Recentioribus quoque Græcis ἄμπερ & ἄμβαρ nominatur. Latinè ambarum dixeris. Colligitur hoc ex piscibus cetaceis. nonnulli semen, vel Græca vtentes voce, sperma ceti: alij, vt Auicenna, stercus eiusdem magno errore putant: quum non sit nisi succinum quod balænæ siue cete deuorarunt. *Auicennã confundere florẽ salis cu succino vel ambra.* Vnde liquet Auicennam maximo in errore versari, qui sub ambræ voce vnica duas inter se diuersissimas res, nempe spumam siue florem salis, & succinum hoc Africanum & Asiaticum, describit ac confundit. Et ex eodem etiam posteriores medici, & horũ officinæ errandi occasionẽ sumpserunt. Nam illi res has discernere nequeuntes, florẽ maris sperma ceti vocant:

vocant: quum potius succinum quòd è cetaceis piscibus eximitur, vulgi & imperitorum more ita nominandum illis fuisset. hoc enim ad alterius differentiam sperma ceti nominari posset, quamuis parum propriè. Ambarum fuluũ, vel, vt hodie loquuntur, ambra citrina, (discriminis † gratia appellari posset.) Ad nos hoc tempore non affertur: sed in eius locum substituitur ambarum factitium, quod hodie in officinis sub ambræ nomine prostat, & magnis impensis à pharmacopœis comparatur: atq; à colore cinericio, vt illam à citrina, quæ succinũ est, vt diximus, discernant, griseam appellant. Modum autem conficiendi alibi ostendimus: (*Fortè libro 9. in suis Commentariis de simplicium medic. facultatibus, mox enim etiam de camphora factitia in eodem libro se scripsisse ait.*) Vt iam perspicuum sit omnibus, recentioribus medicis triplicem esse ambram: vnam subalbidam, quæ est flos maris, illisq; ineptè sperma ceti dicitur. Alteram fuluam & pinguem, quam citrinã nominant: quæ certè rectiùs quã prior sperma ceti, quũ nonnũq̃ ex illis eximatur, diceretur. Tertia grisea, q̃ natiua nõ est, sed factitia, & hodie in officinis sub ambræ nomine ꝓstat. Hæc oĩa Fuchsius, qui inter ea etiã quæ secundo ordine calefaciunt ambarũ numerat: & rursus inter ea quæ caput, & cor & vterum iuuant. Frigidis temperamẽtis vtilissima est, Aben Mesuai.

** Videtur hæc verba parẽthesi inclusa abũdare: & sequẽtia construẽda cũ præcedentibus.*

Ambra, Arabicè Hambar (vt scribit Auicenna libro 2. cap. 63.) videtur è suo fonte scaturire in mari. Illud verò quod dicitur quod est de spuma maris, aut stercore animalis maris, lõginquum (*parum probabile*) est. Præfertur grisea (alsheb) fortis: deinde varia, (alazarach:) post eam citrina: & deterior est nigra. Adulteratur gypso, cera, ladano, & ambra bona (al', & mixtura odorifera facta ex ambra & moscho quæ mixtura appellatur alned (vel almend,) aliàs almende.) Eius species nigra mala est: quæ sæpe colligitur è ventre piscis ea deuorata mortui. Calfacere videtur in secundo abscessũ, siccare in primo. Senibus decrepitis subtili calore suo prodest. Eius quod almend vocant species vna si tangatur digitis, denigrat eos, & conuenit denigrandis radicibus pilorum, qui vt paulatim enascuntur, ita tingantur. Iuuat cerebrum, sensus & cor. Hæc Auicenna. *Almendi*

Quæ supra ex Ruellio de ambra scripsimus, hæc ille partim ex Serapione, partim ex Symeone Sethi mutuatus est. Nos hic insuper quędam ex Serapione addemus. De hambra (inquit capite 196.) ex mari est, in terris Zin (alias Zing) in Occidente, & illa defertur almahadiæ. Inferunt enim eam illuc homines qui nominantur Miheræ, id est veloces, qui noverunt quòd mare ipsorum eijcit ambram. Ea quę reperitur in ventre ceti non est bona: quam Persæ pharmacopolæ mandi nominant. *Mandi.*

Ambra (vt scribit Elluchasem) est instar cerebelli. maxima eius massa ad mille aureos accedit. Scaturit autem è fontibus in mari, & supernatat aquæ. de qua supernatantes aues (superuolantes aues, vel supernatantes pisces legerim) si gustarint, moriuntur. Alij animalis cuiusdam excrementum esse putant: alij sordes seu purgamentum maris. Inter omnes eius species grisea prefertur: deterior est cui color niueus. Tertio loco habetur picea, (nigra.) Ambra piscis est horribilis odoris. nam pisces qui ipsum degustarint, rursus euomunt. & cum præparatur (ad cibum) decollaturq; (aliàs, decoquitur) egreditur ex eo arena. Est etiam alia species ambræ pinealis: & alia quę dicitur mundus, (mandi potius, vel mende,) carens odore, Hæc ille. Ambræ pinealis nomine fortè succinum commune intelligendum fuerit: quod plerique olim putabant à quibusdam pinei generis arboribus exudare.

Alexander Benedictus (de curandis morbis libro 13. capite 26. quod inscribitur de victus ratione in vomentibus ex nauigatione maritima) de ambaro, succini odorati nomine hæc prodit: Quid succinũ odoratum sit paucis referemus. non satis enim liquidò de eo habetur. Commendatur albo ac nigro mixtum ac leue: odore, primo olfactu, ingratum: consuetudine gratiam acquirit, cum prędicta (moschus & zibethum) fastidium pariant. Prolificum piscis cuiusdam vel ceti semen esse arbitrantur, durum, glebæ terræ simile, in mari inueniri ac supernatare ad litora, vbi & aliud succinum inuenitur, fama est. Aliqui ex Caspio mari aduehi volunt. Didicêre matronæ baccas auellanæ magnitudinis vel gallę, filo insuere, ad religionis cultum. Maiores quoque pilæ ex ijs contra pestilentiæ virus (vt in eius obseruatione diximus) conformantur. *Electio.*

Pilę ab ambra denominatæ, quę suauis & medicati odoris gratia parantur in Seplasijs, quo modo fieri & misceri debeant, pleriq; medici, quorum de peste scripta extant, literis mandarunt.

Ἄμπαρ seu ἄμβαρ, Ambarum seu ambra Arabum & Actuarij ac Simeonis recentiorum Græcorum, odoramenti genus locis diuersis scaturit, vt bitumen, sulfur. Nobis hodie larga & præstantissima ex litore Aquitanico mittitur, cinericio colore. Indicam rufam, (κιῤῥὰν, citrinam) pinguem, Arabes & Simeon præferunt Arabicæ subalbæ, &c. Sylvius. *Ambar Aquitanicum.*

Gallijs quibusdam, id est trochiscis odoratis, Mesue moschum & ambram miscet. Platearius suppositorium factum ex styrace calamita, ambra & moscho commendat ad educendos menses, & promouendum conceptum ex causa frigida impeditum.

Ambra (inquit Manardus) res noua est, quam non tanti facio quanti ęstimatur. Et rursus de camphora agens, in Annotationibus in Mesuen, Simeon (inquit) ampar vocat dicitq; multis in locis emanare à quibusdam veluti fontibus, &c. vt nos ex Simeone retulimus, qui vel ipsius Manardi memoriæ lapsus est, vel negligentiæ potius typographorum error, qui hęc non ad camphoram, sed ad paulò superiorem de ambra locum referre debuerant. Idem Manardus vbi Mesue in confectione ambrę muscatæ ambram canni nominat, nihil aliud quàm ambræ epitheton hoc esse ait.

Ambarum (inquit Adamus Lonicerus) calidum est & siccum in primo gradu. digerendi vim possidet. Membris paralyticis medetur, pectus purgat, memoriam custodire aiunt. Contra vertiginem (frigiditatem vel humiditatem dicere voluit, puto) capitis & vertiginem ex ea prouenientem: Recipe ambari drachmam, ligni aloës semunciam, ossis de corde cerui dicti vncias duas. Dissoluantur cum aqua rosacea, & formentur catapotia. Fumus ambrę & cornu cerui, æquali portione prunis impositorum, comitiales ore exceptus recreat. Procidentem matricem per inferna suffitus idem admissus, assa fœtida interim naribus admota, retrahit. Capiti frigido prodest ambarum, & frigiditate debilitatam ratiocinandi vim restaurat. Melancholiam pellit.

Georgius Agricola libro 1. de natura eorum quæ effluunt ex terra: Bitumen liquidum (inquit) differt colore, &c. Effunditur quoque in mare Germanicum, atq; ex eo fit succinum, è candido candidũ.

Quoddam est in cinereo candidum: quale emanat ad maritimum Arabiæ felicis oppidulũ, quod Sichrin appellant. id ipsum etiam concretum Arabes ambram vocant. Serapio etiam Germanicum succinũ videtur ambram vocare. Asiaticum succinum Psellus in Arabia felici subcandidum, in India fuluum nasci scribit. vtrunq; Mauri appellant ambram. M. Paulus Venetus asserit in balęnis inueniri, vt fortè inuenitur: tametsi in nostris piscibus repertum esse succinũ nescio. Itaque etiam Asiaticum succinum vt Europæum, in mare è fontibus defluit: ibiq; induratum eijcitur in littora. sed ad nos non affertur. verum in eius locum substituitur ambra factitia, muscum vel cibetum redolens: quę fit aut ex benzoo, cera candida noui examinis, carie fraxini, arborum musco: aut ex styrace, ladano, ramentis xyloaloes. additurq; ad vtranque compositionem muscus vel cibetum: atq; omnia cum aqua rosacea commiscétur, (*aucta ambra modica*,) sed facile fraus deprehenditur. etenim natiua non ita celeriter vt factitia, aquis mollescit: & ab eadem colore & odore differt, Hæc Agricola. Fictitia manibus subigi potest, cerę instar, vera non potest, Platearius: ex quo etiam Agricola adulterandi modum descripsit. De viribus ambræ aduersus comitialem, & ab vtero strangulationem plura tradit idem Platearius.

Ambra factitia.

Ambra non est species bituminis è terra effluens: neq; semen ceti. nam hoc non liquescit, ambra verò liquescit. sed est fungus, quo cete & balęnæ vescuntur. argumento est, quod ambra reperiatur in vẽtriculis balænarum, Innominatus.

DE EO QVOD PHARMACOPOLÆ ET VVLGVS HODIE SPERMA CETI NOMINANT.

INTER salis genera maximè tenuium partium est flos salis. est enim non modo tanquam fauilla tenuissimus & leuissimus: sed etiam candidissimus. At maris flos ab eo totus est diuersus. etenim humidus, pinguis, croceus, vt qui sit semen balęnarum: quod alias explicabo, Georgius Agricola libro tertio de natura fossilium. Interpretatur autem Germanice *Vvolram.*

Halosanthos, flos salis, à mari mihi nomen habere videtur, inquit Christophorus Encelius: estque quędam efflorescentia maris. & emittit hoc mare medicamentum. alio sub nomine habetur in officinis: nempe dicitur sperma vel semen ceti, vel balænæ, seu ambar subalbidum. Saxones vocant *Vvalrath*, vel *Baldrath*, forsitan ab effectu in nonnullis morbis. Veteres non fecerunt mentionem spermatis ceti, sed floris salis: estque idem. Reperitur autem ipso in mari, vt mihi nautæ aliquoties & mercatores retulerunt (licet & supra petras in Nilo reperiri volunt, aut in paludibus ad mare, & in stagnantibus maris partibus. Dioscorides libro 5. cap. 77. in Nilo & lacubus natare dicit, &c.) color illi croceus aut lateritius: sed vt deponat ruborem, & fiat candidum, purgatur. hinc ruffi quasi grumi, adhuc inueniuntur, in ipsa eius massa, vt ita dicam. Est autem res pinguedine virus olens, & ingrati odoris: quæ aqua non resoluitur, sed tantum oleo. Cassius Felix Halosachnes meminit, & Plinius libro 31. cap. 7. qui primum florem salis definit esse leuissimam ex ipso sale fauillam & candidissimam. Deinde & florem salis dici ait rem diuersæ naturæ, vtpote humidioris, & coloris crocei aut ruffi: veluti rubigo salis, odore quoque ceu gari dissentientem à sale, non modo à spuma. inueniri autem in Ægypto, & differri Nilo, & innatare quibusdam fontibus, fierique flantibus Aquilonibus. In Saxonia eius vsus adeò vulgaris est, vt nescio ad quem non morbum illo vtantur. Scio ego propter nimium eius vsum perijsse honestissimam matronam ad ostium Tangræ. Quidam & ambram vocant hoc sperma ceti. alij ambram fructum arboris vel gummi sub mare crescentis: alij iecur, alij stercus piscis, alij spumam quandam maris esse putauerunt. Vide Almansorem tractatu 3. Hucusq; Encelius.

(G)

Halos anthos, id est flos salis, vox ambigua est. nã & fauillã, hoc est siccam, leuissimam, & candidissimã salis in salinis collecti partẽ, & aliã quandã rem humidioris naturæ, ac crocei aut rufi coloris, & ingrati odoris, quæ summo mari & fluminib. ac lacubus, qui maris etiã appellatione veniũt, innatat, significat. Præstaret autẽ ad euitandã confusionẽ Latinos, priorẽ salis florẽ: alterã autẽ maris florem, appellare, ꝙ scilicet reuera maris flos sit: & ἁλὸς vox quum sine articulo à Græcis efferatur, pro mari vsurpari possit. Maris autẽ flos ille, qui Dioscoridi ἁλὸς ἄνθος dicitur nõ est nisi balænarũ semen, ꝙ in officinis medicorũ non tamẽ sine errore, Sperma ceti, & Auicennę (vt infra fusius dicetur) Ambra simpliciter nominatur, &c. Fuchsius, ab Encelio vt apparet mutuat⁹. Idem in cerato quodam ad grumos sanguinis in vesica dissoluẽdos sperma ceti cæteris admiscet. Ex casu, lapsu, aut ictu, si quid in corpore conuulsum, ruptum aut fractum est, si quid ex ijsdem causis intumuit, sperma (vt vocant) ceti propinant, multi populi, præsertim verò Septentrionales & maritimi Germani, quibus & recẽtius & copiosius hoc remedium est. nã & suggillata discutere, & sanguinem cõcretum dissoluere putant, dolores mitigare, calores remittere: &, si non admodũ prosit, nihil obesse. Sunt qui adipẽ cuiusuis ceti, vase exceptũ, in cella frigida deponant, deinde prælo exprimant, vt pars tenuior effluat, quę instar olei est, & ijsdem viribus, quibus pars crassior quæ remanet, licet tenuiorum partium. Crassiorẽ pro genitura ceti vendũt, cuius vim quidem repræsentat, sed ignauius. Diligẽtiores dignoscũt, ꝙ vera genitura ceti (si modo genitura est, vt vocat̃) maculis candidis, latis & dulcibus insignitur: adipis verò pars crassior, pinguior compactior, & minoribus maculis videtur. Quod apud nos venditur sperma ceti albũ & pingue est, friabile ferè, & in squamas resolubile. Medici & pharmacopœi quidam Germaniæ & Vngariæ, inter remedia sua habẽt quod vnguentũ potabile vocãt, quo medici, pręsertim vulnerarij, vtũtur in concussis, vulneratis, hæmoptoicis, & huiusmodi affectibus. Habetur & aliud vnguentũ de spermate ceti, quo aliptę quidam, pręcipuè Itali, vtũtur in dolorib. neruorũ ex morbo Gallico. Vnguentũ potabile à Valerio Cordo & Leonardo Fuchsio describitur huiusmodi: Butyri recẽtis, salis expertis, libræ iij. Rubeæ tinctorum, castorei, floris maris (id est, spermatis ceti,) radicis tormẽtillę, ana unc. j. Bulliãt simul in vino odoro ad eius consumptionẽ, ac formetur vnguentũ. Datur ijs qui ex alto ceciderunt. Fuchsius addit, glutinat. n. vulnera. Ola⁹ Magnus in descriptione Septẽtrionaliũ insularũ, Sperma ceti à nauigantib. in Oceano diuersis in locis colligi meminit. Germanicũ vocabulũ *Vvalrath*, non à celeritate auxilij, vt quidã putãt & scribũt *Balrath*, sed à nomine *Vval*, ꝙ est cetus vel balæna, & *Ram*, ꝙ est genitura mihi factũ videt̃, & scribendũ efferendũq; *Vvalrã*, vt idẽ hoc Germanis significet, ꝙ Latinis sperma ceti. Feles ad libidinẽ ꝓnas *ramling* nostri esse dicunt: & *Ramsiren* allij syluestris genus à viroso odore nominatur.

(G)

DE CETIS QVIBVSDAM EX OLAI MAGNI SEPTENTRIONALIS OCEANI EVROPÆI DESCRIPTIONE.

Iconum fides penes authorem esto: nos enim eas omnes ex tabula ipsius Septentrionali pingendas curauimus: Apparet autem eum ex narratione nautarum, non ad viuum, pleraque depinxisse. Vix proba rum capita quorundam nimis ad terrestrium similitudinem effícta: vt neque pedes vnguibus armatos: & fistulas adeò prominentes, cùm balænarum quas supra dedimus: tum hic pristis seu physeteris. Verba & descriptiones authoris, partim ex ipsa tabula, partim ex libello Germanicè paulo copiosius edito, adiecimus.

IN Septentrionalibus maribus copia variorum cetorum est ob immensam marium profunditatem, quæ tanta est alicubi vt nulla funium longitudine attingi queat: & multis in locis anchorarum vsus non est, sed circulos ferreos plumbo inclusos earum loco demittunt.

NOMINA quædam confingemus à similitudine terrestrium, vt apri, hyænæ, monocerotis, rhinocerotis, &c. literarum ferè seriem sequemur.

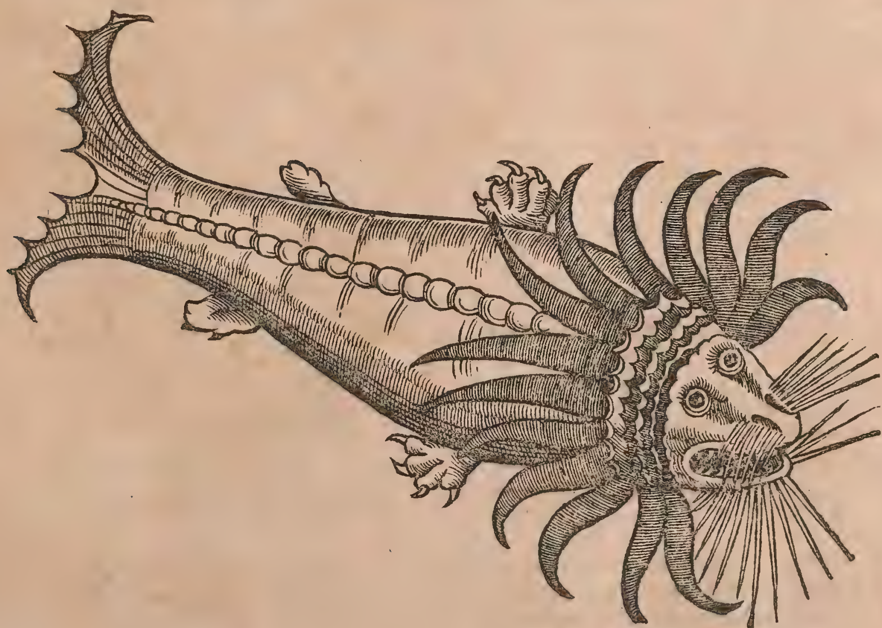
BALÆNAS & eis cognatas quasdam belluas in B. elemento ex eodem hoc authore posuimus.

DE APRO CETACEO.

OLAVS Magnus in tabula sua quam literis distinxit, in B.b. belluam hanc marinam sine nomine pingit, ingentem esse scribit, & dentibus truculentis excelsisq;. Nos à dentium figura sitúque aprum nominauimus: sed cetaceum, vt à pisce eiusdem nominis discerneretur.

DE CETO BARBATO.

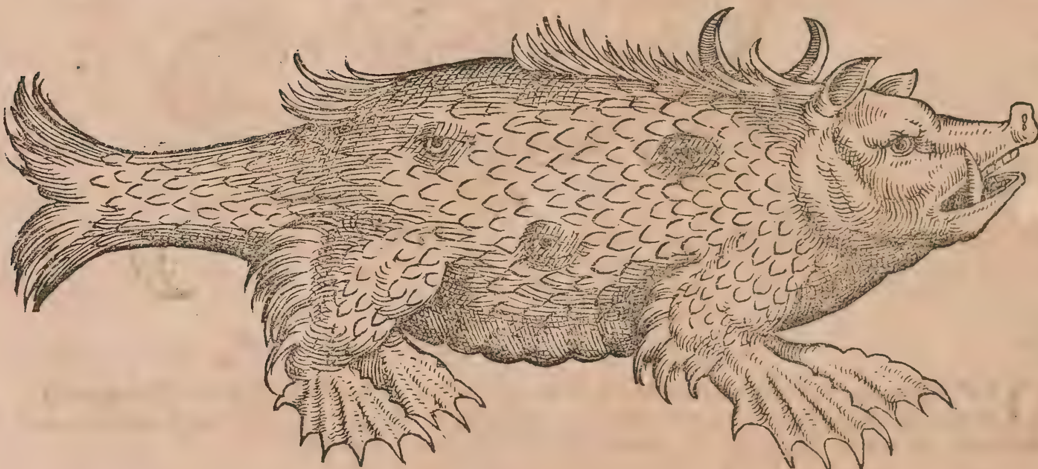
EODEM in loco B. b. Olaus hoc quoq; monſtrum pingit: Maximum, vt ait, & cornibus, & viſu flã-meo horrendum: oculi circunferentia ſedecim vel viginti pedum menſuram continet. Caput (quadratum, Cardanus) in quatuor mucrones diuiditur. barba prolixa eſt. pars poſterior parua (anguſtior & breuior, Cardanus) exiſtimatur. Nos cetum barbatum appellauimus, imitati Cardanum, qui libro decimo operis De ſubtilitate, cete aliquot ex eodem hoc authore commemorat: vbi Barbato huic cornua bina tribuit quod neque Olaus dixit, neque repræſentat icon non. binis enim ſed quatuordecim ceu cornibus radiatum caput eſt. cornua vtrinq; ab oculo incipiunt, & per occipitium tranſeunt, neſcio quàm rectè. Albertus enim (cuius verbis paulò antè in cetis Oceani Germanici deſcribendis vſus ſum) cetis noſtrorum marium appendices quaſdam eſſe ſcribit (circa oculos) ciliorum inſtar, corneas, octo fere pedes lõgas, plus minus pro magnitudine piſcis, ſpecie magnæ falcis fœniſecum, ducentas & quinquaginta ſuper oculum vnum, & totidem ſuper alterum, ex lato in acutum deſinentes, non rigidas, ſed iacentes, & diſpoſitas verſus tempora piſcis, ita vt veluti os vnum latum magni vanni inſtar efficiant, quo belua aduerſus tempeſtates oculos muniens operiat. Oculi vnius foueam homines quindecim, aliquando viginti capere.

DE CETO CAPILLATO.

CETVM Capillatum vel crinitum hunc piſcem nomino, cuius caput tantum Olaus delineauit in tabula, paulò infra A. l. in explicatione verò nullam eius mentionem fecit.

DE HYÆNA CETACEA.

HANC feram marinam Olaus exhibuit in D. K. porco ſimilem eſſe ait, & apparuiſſe in mari iuxta Thylen inſulam, quæ ſupra Orchades Septentrionem verſus ſita eſt, anno Domini 1537. Ego hyænam voco, à ſimilitudine, ſiue ſuis, ſiue hyænæ, quadrupedum. De veterum hyænis piſcibus aut cetis dicam in H. elemento. In hac Olai icone non probo auriculas animali marino appictas. roſtrum quoq; nimis porcinum videtur. Hoc mirum quod in eius latere tres velut oculi apparent expreſſi.

DE CETIS DVOBVS, IVBATO, ET MONOCEROTE.

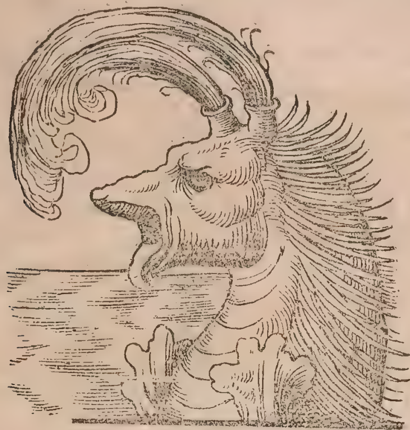

MONSTRVM hoc potius quam cetum, iubatum ſimul barbatumq; in mari glaciali pingit Olaus, paulò infra Gruntlandiam, remotiſſimam ad Septentriones regionem, intra B. literæ cõplexum: facie viri ferè, in explicatione verò tabulæ nuſquam eius meminit: vt neque Monocerotis, id eſt, vnicornis, cuius caput paulo infra A. m. ex æquore prominet. Vide infrà, elemento M. de Monocerote plura.

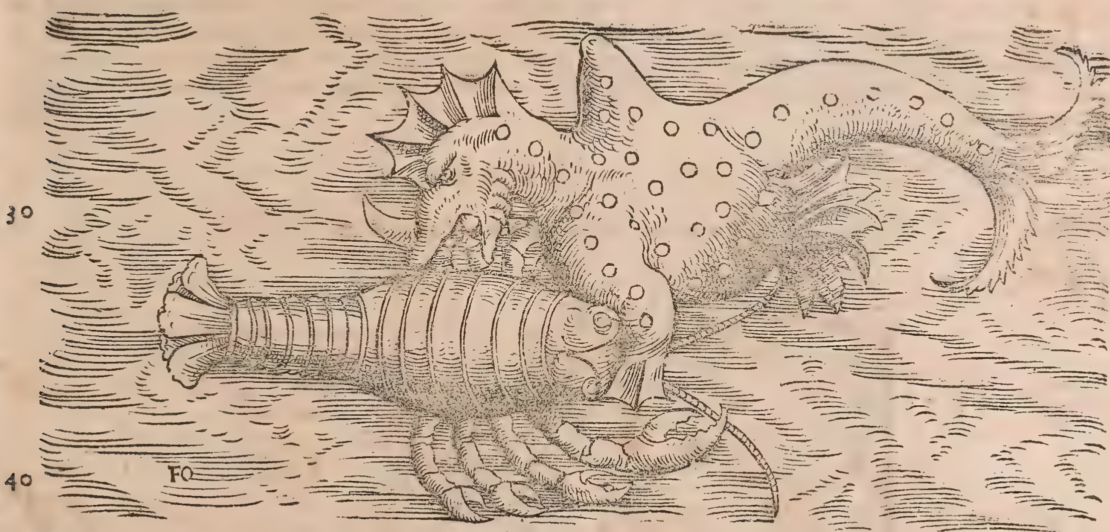
DE

DE PISTRI AVT PHYSETERE.

CAPVT & ceruicem ceti, quem pistrin aut physeterem putat, Olaus exhibuit in A. o. Nos de vtroque plura in P. elemento referemus.

DE RHINOCEROTE CETO.

MONSTRVM Rhinoceroti simile (inquit Olaus, qui hanc figuram in Tabula E. e. exhibuit) naso & dorso acutis, deuorat gambarum (*ein Humer, astacum potius*,) duodecim pedum. Rhinoceros (inquit Cardanus) fastigiatum dorsum habet: & narem occultam, & in cornu desinentem: pedes habet duodecim & cancros deuorat. Sic ille, cum dicere debuisset, pedum duodecim cancros deuorat.

DE VACCA MARINA.

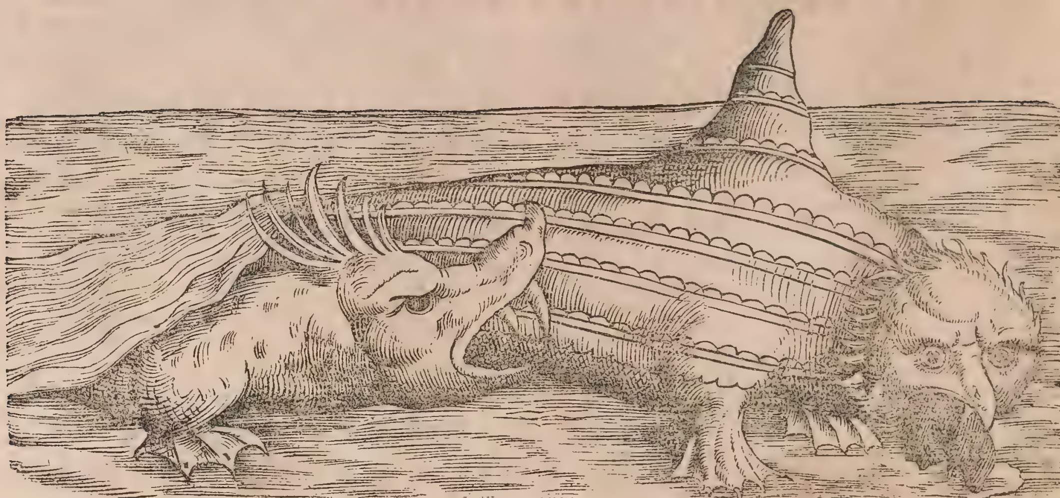
VACCÆ marinæ caput, vt ipse nominat, in tabula Olai circa D. e. prominet huiusmodi. Plinius cornutam inter belluas maris nominat, nec vllam eius descriptionem addit: nos Vaccam Olai sic nominare poterimus: neque enim cornutum alium piscem scriptores memorant, præter monocerotem eidem Olao à singulari cornu dictum, & arietem.

Cornuta.

DE ZIPHIO.

ZIPHIVS (Ziphio simile, in libello Germanico) monstrum marinum horribile, phocam nigram deglutit, teste Olao: qui in tabula D. d. & D. e. hanc effigiem proposuit: delineato simul etiam alio monstro innominato terribili, quod ziphio ad latus insidiatur. Aries quoque veterum & ingens bellua est, & similiter phocas appetit.

Zifius vel Ziphius (à Cardano Ziphus ſcribitur) eſt bellua marina, valde formidabilis, (ingens, de genere cetorum, Albertus,) & omnium animalium generi valde diſſimilis, forma ſingularis. Huius nanque caput ſi videris, monſtroſum eſt omnino: ſi oris abyſſum, fugies velut imaginem mortis: ſi oculos, horrebis: ſi reliquum corpus, nihil in rebus ſimile te vidiſſe fatebris, Author libri de nat. rerum. Germanicè *Zyffvval* dici poterit: vel *Sauffvval* à deglutiendo, quod etiam magna animalia, vt phocas, deuoret.

DE ROSMARO.

Figura ab Olao Magno exhibita in Tabula E. e.

ROSMARVS eſt bellua marina ad magnitudinem elephantis. Littorum montes ſcandit, & gramine paſcitur. Somni gratia dentibus ſe à rupe ſuſpendit, & adeò profundè dormit, vt piſcatores laqueis & funibus vinctum comprehendant: id quomodo fiat, alias explicabimus, Olaus. nos hactenus aliud nihil præter hanc tabulam, & breuiſſimam eius explicationem ab eo æditum vidimus. Pedes in hoc ceto expreſſi non placent: quanquam pictura etiam illa quæ Argẽtinæ in Curia ſpectatur, pedes oſtendit, ſed in ea caput tantum ad ſceleton veri capitis factum audio, reliquum corpus ex coniectura aut narratione adiectum. Poſſunt in ſceletis, præſertim maiorum piſcium, pinnę, ad aliquam pedum vnguiumq́ue ſpeciem arte formari. Dentes etiam in Olai icone ſurſum tendentes minus placent, quam qui in capite Argentinæ picto, (cum Romam ad pontificem Leonem tale caput è Scandinauia mitteretur, vt audio,) deorſum è ſuperiore mandibula vergunt, ſicut in elephantis, ſiue dẽtes ſiue cornua potius. Sic enim commodius à ſcopulis & rupibus ſe ſuſpendent. Author qui chorographicam Moſchouiæ tabulam ante paucos annos ædidit. Mors hanc belluam nominat: & ſimiliter dentes exertos binos à ſuperiore mandibula deſcendentes ei appingit: homines alij ab alia rupis parte haſtis & lapidibus ſcandentem vel dormientem oppugnant. Dentibus (inquit) ſuſpenſa, greſſum per altas rupes promouet in verticem vſq;, vnde citiùs ſe demittit per ſubiectos campos graſſatura. Libet etiam verſus Germanicos qui in curia Argentinæ leguntur ſuper huius monſtri effigie, hic adſcribere.

Rusor in Norweg nennt man mich/
Cetus dentatus bin doch ich.
Mein Weibe† balena ist genannt/
Im Orientischen Meer bekannt:
Macht vngewitter groß im Meer/
Schreckt Alexandrum vnd sein Heer.
Dem kalten Meer dem streich ich nach/
Zu streit vnnd fechten ist mir gach.
Man findt viel tausendt mein genossen/
Die lang Zän hand aus der massen.
Die sind 2.3.4. elen lang/
Vnd so dick wie ein Ziligstang.
Da ist ein fechten vnd ein reissen/
Mit den Walfischen wir vns beissen.
Vnd all Fisch die wir kummen an/
Die mögen für vns nicht bestan.
Doch hand mich etlich so getrieben/
Daß ich im Meer nicht bin geblieben:
Sonder mußt weichen an den staden/
Da nam ich mein tödtlichen schaden.
Zwentzig acht Schuch man mich aus mas/
Wiewol ein klein Rusor ich war.
Solt ich mein zeit aus sollen leben/
Ich hett nichts vmb all Wallfisch geben.
Von Nidrosia der Bischoff hat
Mich stechen lassen an dem gstad.
Papst Leo meinen Kopff geschickt
Gen Rom da mich manch Mensch anblickt.
Zu Straßburg hat man den auch gesehen/
Tausent fünffhundert ists geschehen
Vnd neunzehen Jahr vmb Weinacht zeit/
Ein starck gebiß hat mich geholffen nicht.

Pictura quæ Argentinæ in caldario Curiæ visitur, in panno expressa.

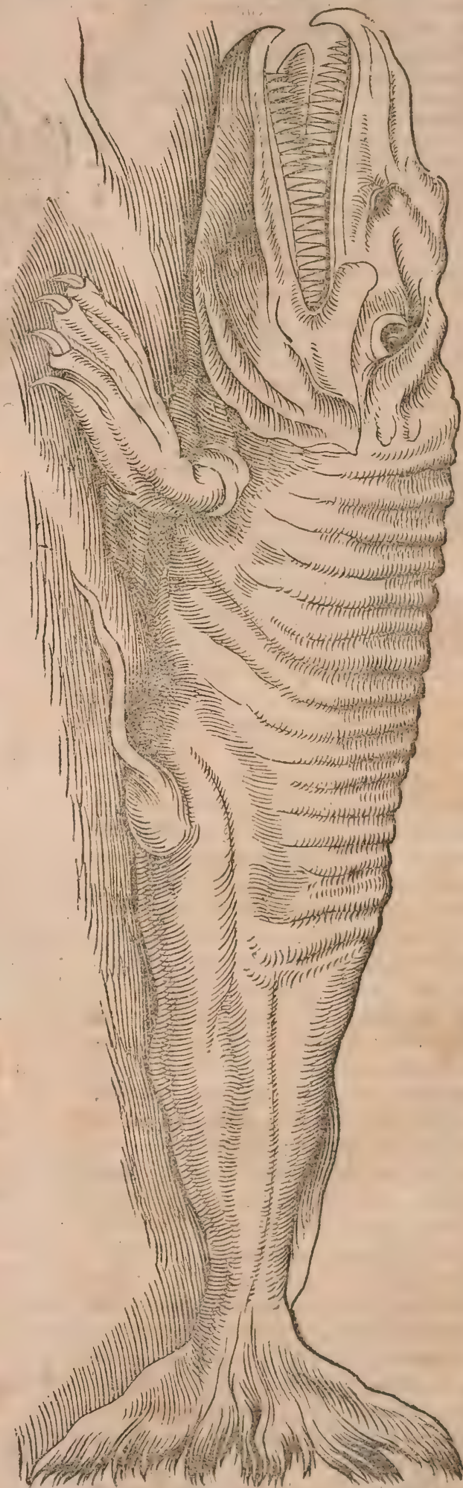

†*Indocto alicui cetus mas visus est, balæna fœmina: cum cetus totius generis nomen sit, balæna speciei in vtroque sexu.*

Audio hanc belluam binis dentibus è scopulis tanquam clauo se suspendẽtem, à Germanis Oceani litora colẽtibus *Rostinger* appellari. (Rostinger.) In extrema Moscouia, vel Hungaria Scythica, non longe à Tanais ortu, Morsz dicitur. (*Morsz.*) A Germanico *Rusór*, (quod nomen factum videtur ab impetu & sonitu quo per mare fertur, (Rusor.) *von dem rauschen vnd grusch*, ἀπὸ τῆς ὁρμῆς καὶ ῥύμης,) quidã Rosmarũ Latina terminatione dicere voluerunt. Vel *Rusor* dictus est, quasi *Rysor*, (nam *Rs* lingua nostra gigantem significat,) à magnitudine & robore quo cæteris cũ piscibus tũ cetis plerisq; præstat. Alium esse puto qui *Rusvval* nominatur, (Rußwal.) quinquaginta passuum longitudine: deuorãs homines & cymbas, & inuertens naues. In Iuhra & Corela Scythicis regionibus ad Septẽtriones remotissimis, sunt aliq mõtes mediocris tumoris, qui Oceano ꝑ totũ Septẽtrionẽ adiacẽt. Super hos scandũt ex mari pisces Morsz nuncupati, dẽte sese supra montẽ cõtinendo, fricando, & ascensũ promouendo: cũq; ad summitatẽ mõtis peruenerint, ad vlteriora gressũ ꝓmouẽdo, ad alterã partẽ montiũ volutando decidunt. Hos illæ gẽtes colligẽdo, dẽtes eorum satis magnos, latos & albos, põdere grauissimos capiũt, & Moscouitis pẽdunt atq; vendunt. (E) Moscouitæ vero his vtũtur. ad Tartariam quoq; & Turciam mittunt, ad parãdũ manubria gladiorũ, framearum & cultrorũ: quoniã grauitate sui maiorẽ ac fortiorẽ impressionem impingunt, & præbẽt impellẽtibus in laboribus, pugnis, prælijs, Matthias à Michou. (B) Ceti quidã habẽt rictũ oris dẽtatũ prægrãdibus & lõgis dẽtibus: ita vt plerũq; inueniãtur cubitales: aliquãdo duorũ aut triũ aut quatuor cubitorũ. Inter cæteros lõgius ꝓminent duo canini: & sunt subtus sicut cornu, instar dentiũ elephantis & apri, qui culmi vocãtur. Vidẽtur autẽ ad pugnãdũ esse facti, Albertus Magnus. Cõijcere autẽ licet de his præcipue piscibus quos Rosmaros võcamus, eũ sentire. (B) Et rursus, Ceti hirsuti & alij, longissimos habẽt culmos, (dẽtes exertos,) & illis ad saxa in rupibus se suspẽdũt dormituri. Tum piscator appropinquans quãtũ potest corij à lardo subiecto separat iuxta caudã, & funẽ validũ immittit: quem mox ad circulos (ferreos) mõtiũ infixos, vel palos robustos vel arbores ligat. Tũ lapidibus è magna fũda proiectis caput piscis feriẽs, excitat eũ. Is cõcitatus qũ conatur recedere, pellem à cauda per dorsum & carnẽ extractam relinquit. nec longe à loco illo postea debilitatus capitur: vel natans in aqua exanguis, vel semiuiuus iacens in litore.

Balænam etiam aiunt è mari aliquando egredi, & in sole se calefacere. Cemmor, Κέμμος, ceti magni nomen est apud Hesychium: accedit autem ad Scythicum vocabulum Morsz. Quod si idem elephas veterum non est, recte tamen, & magnitudinis ratione, q̃ parem elephanto Olaus ei attribuit: & détium siue cornuũ quæ similia exerit, & similiter, & ad eosdem vsus, elephantum hunc cetũ appellabimus. Tiberio principe cõtra Lugdunensis prouinciæ littus in insula, simul trecentas amplius beluas reciprocans destituit Oceanus, miræ varietatis & magnitudinis: nec pauciores in Santonum littore: interq; reliquas elephantos & arietes, cãdore tantũ cornibus assimulatis. Quoniã autẽ de ambabus beluis, scilicet elephantis & arietibus simul loquitur, dẽtes elephanti marini Plinius hîc cornua videtur appellasse, ne si dentes dixisset, arietes, de quorum cornibus non dentibus sermo est, ab appellatione cornuũ exclusisse videretur, &c. (vt in Elephanto terrestri B. recitauimus,) Massarius. Est & elephantus testaceus, qui non alius videtur quam astacus.

Britannici ceti & iconem & descriptionem aliam habes supra in B. in Balæna vulgo dicta Rondeletij.

DE CETO BRITANNICO.

EFFIGIES ceti huius publicata est in charta typis excusa, Londini primum, deinde in Italia, vnde nos desumpsimus: cum corporis eiusdem ac partium descriptione huiusmodi.

Apographum ex literis ad Polydorum Vergiliũ, ex vrbe Tynemutho in partibus Angliæ Borealibus.

Proiecit in arenas apud Tynemuthum mare hoc nostrum mẽse Augusto (anno Domini 1532.) mortuã beluam, molis & magnitudinis ingentissimæ: quæ iam magna ex parte discerpta est, remanet adhuc tamen, quantũ centum fermè ingentia plaustra auehere vix poterunt. Aiunt qui primum beluã viderunt, & vti poterant diligenter perscripserunt, lõgitudinis illam fuisse triginta vlnarũ, hoc est pedum nonaginta. A ventre ad spinam dorsi, quæ arenis profunde immersa iacet, spacium esse circiter octo aut nouem vlnarũ: certũ nõ habetur. nam vicesimoseptimo die Augusti ipse ibi affui, fœtente iã belua, vt vix ferri posset odor. Cõiectãt dorsũ ipsius ad spaciũ trium vlnarũ in arena immersum. nã quotidie alluitur & operitur fluctibus maris. Rictus oris, sex vlnæ & dimidia. Longitudo mandibulæ, septem vlnæ cũ dimidia, (viginti duo palmi, Gillius.) circuitus alicubi vlna vna cũ dimidia. omnino sicut quercus grandis est. Triginta costas in lateribus habet, magna ex parte longitudinis pedum vnius & viginti, circuitu vnius pedis & dimidij. Tres vẽtres veluti vastos specus: & triginta guttura, quorum quinq; prægrãdia sunt. Habet duas pinnas, vtranq; quindecim pedũ in longitudine. vix poterant decẽ boues alterã earũ abstrahere, (*trahendo è corpore auellere.*) Palato adhærebãt quasi laminæ corneæ, vna ex parte pilosæ: qualẽ iam vnã vides, supra mille, (nõ est fabula Polydore, sed res verissima,) quãuis nõ omnes vnius magnitudinis. Lõgitudo capitis à principio vsq; ad rictum, septem vlnæ. De lingua variatur. maior pars censet septem fuisse vlnarum lõgitudine. (linguam viginti pedes latam fuisse, Gillius.) Aiunt genitale ei fuisse prodigiosæ magnitudinis, membrum inquam masculum. Vir quidam cum dilaniaret, ferme mersus fuisset in ventrem beluæ cadens, nisi costa arrepta se sustentasset. Spacium inter oculos sex (quinq;, Gillius) vlnæ. Oculi & nares tanto corpori valde impares, quales bobus esse solent. Gillius etiam oculos pro corporis portione perparuulos, nimirum bubulis non maiores extitisse scribit.) Cauda bifurcata & serrata, latitudine septem vlnarum. In capite duo magna foramina erant: per quæ putatur beluam, plurimam aquam veluti per fistulas eiectasse. Nulli illi fuêre dentes. vnde colligitur non fuisse balænam: nam balænis aiunt maximos esse dentes, exceptis laminis aliquot corneis, quæ in ore huius piscis erant, Hucusq; author epistolæ ad Polydorum Vergilium. Videtur autem & Gillius inde mutuatus in Aelianum suum transtulisse, sed quædam parum recte. In charta, quam dixi Londini & in Italia publicatam esse, scalæ etiam ceto adhibitæ erant cum homine ascendente: & alij duo in tergo ceti

go ceti inſidebant. Nares huic belluæ non deeſſe mireris, cum foramina, vt dictum eſt, in capite habeat: quæ narium loco cetaceo generi data eſſe teſtis eſt Ariſtoteles. Anglus quidam vir bonus olim piſcem hũc in litore ſe vidiſſe mihi aſſeuerauit, & Lõdini adhuc eius effigiẽ in domo quadã ſpectari. Nomẽ eius apud veteres an aliquod extet, nõ facile dixerim. Laminæ quidẽ illæ corneæ quibus os dentiũ loco exaſperatur, quandã ſerræ ſpeciem præ ſe ferunt. quærendum an ſit priſtis. nam & ingens & oblongo corpore bellua priſtis eſt, de qua in P. elemento ſcribemus: vbi & aliam Rondeletij priſtin ponemus. *Priſtis.*

DE CETIS ALIQVOT EX DESCRIPTOribus orbis noui.

DE TIBVRONE, RONDELETIVS.

TIBVRO piſcis eſt Indicus, quem ex genere vitulorum marinorum eſſe puto, ſi vera ſunt quæ ſcribit autor hiſtoriæ Indicæ. A

Plurimum decem pedes longus eſt, ſex craſſus, corio contectus ſine pilis. Dormiens ſtertit in litoribus. Mari genitale eſſe aiunt duplex, longum. Fœminæ vulua eſt bifida, & mammæ plures. Viuos parit, & lacte nutrit. Latiſſimo eſt oris rictu pro corporis magnitudine. Duplicem dentium ordinem habet, qui continui ſunt, admodum denſi & truculenti, crenati. B C

Sæpius è mari egrediuntur in continentem, magna obuiorum pernicie. nam in homines, vaccas, equas impetum faciunt. Subeũt & fluuios. Velociſſimũ eſt animal, ſarcophagum, admodum vorax. Qua de cauſa hac arte capitur. Accedentes ad naues ita è mari eminent vt facile videantur, nautæ hamum vtrinq; vncinatũ ex catena appenſum è puppi in mare demittunt. hami extremo annexi ſunt annuli aliquot ferrei, quorum vltimo alligatur funis cannabinus, hamo craſſior multo. Eidem hamo affigitur eſca, particula piſcis alicuius, aut thunni, aut alterius tiburonis aſſi, ſi quando alias captum aſſeruarint. His igitur veluti præparatis inſidijs, etiamſi celerrime currat nauis, ſecũdis ventis remiſq; impulſa, eã tiburones non ſolum aſſequuntur, ſed etiam præteruolant aliquando: colludentes modo à prora ad puppim & contra currunt, modo circa nauem gyros aliquot faciunt, idque adeo ſine defatigatione, vt interdum quadrigentorum miliarium ſpatio naues ſequantur, quicquid purgamentorum e naui eijcitur vorantes. Quod ſi contingat ab aliquo hamum arripi, magis ac magis impactus hæret, ob celerẽ nauis tractum. Quemadmodum ſi vncum infixeris quo magis trahas, eo firmius hæret, & altius penetrat. Sic capiuntur tiburones, quorum nonnulli tam magni ſunt, vt vix à duodecim vel quindecim viris robuſtis in nauem pertrahi poſſint. Quum naui propinquus eſt, tam validis caudæ ictibus eam quatit, vt in periculo verſetur. C E *Quomodo capiatur.* D

Necati tiburonis carnes in particulas longas & tenues ſecantur, quæ vt exiccentur aeri exponuntur funibus nauis appenſæ. His deinde veſcuntur elixis vel aſſis. Cibus eſt in mari verſatis non inſuauis: nautis vtilis. quia in multos dies veluti ſuccidia ſeruatur, Hæc Rondeletius.

Si vitulo marino cognatus eſt, cur nulli pedes ei tribuuntur? & ſi pedes non habet, quomodo in continentem egreditur magna obuiorum animalium, in quæ impetum facit, pernicie? Quærendum igitur ſi pedes habet, cum pilis careat an ad hippopotami naturam potius accedat: vel ſui omnino generis ſit. & ſimiliter de Maraxo, Manato, Catulloque mox deſcribendis conſiderandum.

DE MARAXO, RONDELETIVS.

TIBVRONE multo maior & truculentior eſt belua maraxus, ſed celeritate tiburone multo inferior. Corio integitur vt tiburo, eique in multis ſimilis eſt. Nouem aliquando dentium ordinibus ora maraxorum armata vidiſſe ſe affirmat autor hiſtoriæ Indicæ. Hi eadem arte qua tiburones capiũtur, ſed rarius. neque eorum carne veſcuntur nautæ, verum in mare reijciunt, niſi in ſumma omnium ciborum penuria. Huiuſmodi beluas aliquando in Hiſpanico etiã mari reperiri aiunt, qui in eo mari verſantur.

Vide quæ ſupra in fine Tiburonis hiſtoriæ annotauimus.

DE MANATO, RONDELETIVS.

ALIA eſt belua Indica, quam manatum vocant Hiſpani, qui in Indiam nauigant. bouem capite refert, dorſo eſt plano, pelle duriſſima. Fœmina duas maximas mammas habet, & lac, viuos fœtus edit & nutrit. Ad eam magnitudinem accedit vt mortuus vix à terreſtrium boum iugo trahi poſſit. Caro vitulinæ ſimilis, ſed pinguior & inſipidior. In capite lapides reperiri aiunt, ad renum calculum remedio efficaci. Cicuratur hæc belua & docilis eſt canum more, ſed iniuriarum memor eſt. Hæc de Maraxo literis prodita ſunt ab ijs qui eum viderunt. Quibus addemus hunc fortaſſe bouem eſſe marinum, beluam ſcilicet bouis nomine: cuius meminit Ariſtoteles, quam etiam viuos catulos parere ſcribit: Delphinus, balæna, & reliqua cete quæ branchias non habent ſed fiſtulam, animal generant. præterea priſtes & bos. Eſt & bos alterius piſcis plani cartilaginei nomen, de quo alibi diximus: Cartilaginea ſunt iam dicta præterea bos, lamia, aquila, torpedo, rana. *Bos belua. Lib. 6. de Hiſt. anim. cap 11. Bos cartilagineus. Lib 5. de Hiſt. cap. 5.*

Lege ſuperius annotata circa finem hiſtoriæ Tiburonis.

DE CATVLLO CETO QVADRVPEDE, EX PEtri Martyris oceaneæ decadis tertiæ libro octauo.

IN Bainoa prouincia noui Orbis, vallis ampliſſima eſt Maguana dicta, & eius pars quædam Atiei vocatur. Huius regionis regulus piſcatione delectabatur. In eius retia piſcis Catullus incidit, de genere piſcium immanium qui dicuntur Manati ab incolis Minime notum arbitror genus id monſtri per noſtra maria. Eſt nanque teſtudineæ formæ quadrupes: ſquamis tamen, non concha munitus: corio duriſſimo, ita vt neque ſagittam vereatur. mille verrucis armatus: tergo autem plano, & capite prorſus bubulo. Aquatilis et terreſtris piſcis: mitis, iners vti elephas: vtique delphin hominibus ſociabilis, ſenſu mirabili. Infantulum piſcem domi regulus aluit dies aliquot pane patrio, ex iucca & panico puta confecto: radicibus etiam alijs quibus homines veſcuntur. (Deinde) adhuc paruulum proiecit piſcem in lacum ſuis ædibus proximum, tanquam ad viuaria: qui lacus & ipſe ſuſcipit aquas, *Manati.*

nec illas

nec illas euomit. est lacui nomen Guaurabo: qui dehinc lacus Manati est appellatus. Liber in aquis piscis annos vagatus est quinq; ac viginti. adoleuit in immensum. Quæ de Baiano, quæue de Arioneo delphinis feruntur, distāt ab huius piscis gestis. Pisci nomen est impositum Matum: quod significat generosum aut nobilem. Quando ergo ex reguli familiaribus ei notis præcipuè, quisquam in lacunæ ripa Matum Matum, hoc est, generose generose proclamabat: humani beneficij memor, caput eleuans ad vocantem pergebat. Pascebatur hominum manu. Si vero quispiam transfretandi cupidus signa dabat: prostratu suo traiecturos inuitabat. Decem aliquando monstrum conscendisse vno receptu, transportatosq; fuisse omnes incolumes psallendo & cantando, compertum est. Sed si Christianum quenquam erigens caput cerneret, summergebatur, & parere recusabat, quia fuerat à Christiano iuuene quodam petulante affectus iniuria. In piscem nanq; mitem & domesticum fuerat iaculatus hastam acutam: licet haudquaquā læsus fuerit ob duritiam corij, quod habet verrucosum, asperumq;: illatam tamen sensit iniuriam. Et si quando vocabatur à notis, ex illo die circumaspectabat prius diligentissime, ne quis vestitus Christiano more adesset. Luctabatur in ripa cum reguli cubicularibus: sed præcipue cum adolescente regulo grato, cum quo domi cibos aliquando sumpserat. Cercopitheco lepidior erat. Fuit longo tempore vniuersæ insulæ singulari solatio. nam & incolarum & Christianorum multitudo ingens ad monstri miraculum quotidie confluebat. Sapidas inquiunt esse illius speciei piscium carnes, multosq; maria illa generant. Amissus est tandem facetus piscis Matum: ad mare deuectus ab Attibunico, vno e quatuor æque diuidentibus insulā fluminibus: ex alluuie inaudita tiphonibus horrendis comitata. superauit enim Attibunicus ripas adeo, vt vniuersam impleuerit vallem, & sese lacubus omnibus immiscuerit.

Vide etiam superius quæ ad finem historiæ Tiburonis adscripsimus.

Regio circa Tarnasari vrbem Indiæ piscibus nostro more scatet: in tantamq; adolescunt magnitudinem, vt bini cantari (centenarium puto cantarum vocat) pondo nonnulli inueniantur, Ludouicus Romanus. Interpres Germanicus non bonæ fidei, si ex Latino transtulit: de piscis spina duodecim centenariorum à Ludouico visa, hoc in loco meminit.

Cetus ingens cū alis instar molendini.

Die septimo dum redirem secus littus nauigans, vidi Caput album: quo postridie superato circiter meridiem in mari apparuit belua immanissima, habens effigiem piscis, quæ in nos gradu citatissimo cōtendebat. Hæc à nobis in priora existentibus conspecta est illico. quam vt vidimus, cœpimus trepidare: quippe qui vastiorem nusquam videramus. Ibat igitur bellua tanto impetu ac fragore, celsoque capite, vt nos perterrefaceret plurimum. Nos datis vento velis quam celerrime altum petentes, euasimus Deo fauente discrimen. Præuentus est ergo piscis spacio vnius miliarij, nec proplus accessit. Tunc est à nobis conspectus ad regulam. nam diligentius formam beluæ considerauimus. Quum enim caput supra aquam efferebat, videbatur alas quasdam habere instar alarum molendini, quod vento circumagitur, vbi non adest aquarum copia. Ob id nostra sententia visa est belua non minor liburcinis, id est galleis nostris. Hispani quidem omnes qui assueuere magnis nauigationibus, fatebantur nunquam se vidisse atrociorem vastioremve beluam, licet innumeras vidissent balænas, Aloysius Cadamustus.

Ceti frontem condentes & retegentes.

Cum circa diuæ Helenæ insulam nauigaremus, enormes pisces conspicati sumus, tantæ quidem vastitatis, vt singuli singulis magnis ædibus conferri possint. Ii enim vbi supra aquas tolluntur, hianti ore eminent: videnturq; cum supernatant frontem retegere instar loricati militis, dum à congressu temperat lumen admissurus. Iidem dum vrinant frontem condunt latam ternos passus. Quum enim innatant pelago, adeo conturbāt aquas, vt nos agitatione huiusmodi, præsertim vt belluas submoueremus, omnia tormenta exonerauerimus, Ludouicus Romanus. Hic forte est Zytyron dictus ab Alberto, de quo superius scripsimus. Anteriori parte (inquit) armati militis ferme speciem refert. caput ceu casside galeatum est, ex cute rugosa & dura, &c.

In mari iuxta Arabiam nigram variæ animantes degunt, terrestribus similes: sed breuioribus cruribus, ijsque pinnatis: corpore pilis obtecto perbreuibus: nempe asini, cati, canes & boues: Ex nauigatione Hamburgensis cuiusdam, quæ peracta est anno Domini 1549.

DE CETIS, QVI IN OCEANO GERMANICO ET *Septentrionali ad Europam visuntur, præter illos quos superius ex Tabula Olai Magni descripsimus.*

ANNO Domini M. D. XXXI. eiectum est in Hollandia ex Oceano ingentis piscis cadauer non procul ab Harlemio. is longus fuit pedes LXVIII. crassus vel altus pedes XXX. oris rictus latitudine patuit pedum XII. vt in Naucleri Chronicorum Appendice legitur, & Hedio in suis Chronicis Germanicis prodidit.

CETORVM NOMINA GERMANICA QVÆ SEQVVNTVR PLERAQVE OMNIA, PAVCIS EXCEPTIS, *Hubertus Lagnetus dum Hamburgo in Islandiam proficisceretur, sibi obseruata Georgio Fabricio communicauit: à quo ego accepi.*

A*Ndvval* longus est orgyias XXIII. in cibum non venit. *Blotevval*, hoc est cetus sanguineus, si recte interpretor. non est edendo. *Fischskok*, passus triginta longus, persequitur agmen harengarum. *Gervval*, cetaceus quidam piscis est, qui in cibum non recipitur, nescio vnde sic dictus, nisi rostri figura forte aliquid cum *Geffisch*, id est, Acu pisce ei conuenit. *Hanerkeue* longus est passus XXX. medullam & seuum habet instar bouis. Hunc bouem cetaceum appellare licebit. *Karckvval* similiter ad passus XXX. porrigitur. dentes autem habet LXX. quos fabri expetunt ad suos vsus. Cetus hic forte dentatus cognominari poterit: vel Carcharias, etsi alius est canis Carcharias. nam & Germanici nominis ratio, nisi id à dentium veluti serrata asperitate factum est, quæ sit alia nescio. Sed alium quoque cetum (quem vulgo *Rusor* nominant) aliqui dentatum appellant: qui idem an alius sit ignoro. *Nachtvval*, hoc est cetus nocturnus, vlnas viginti lōgitudine æquat: dētes vero eius ad vlnas tres extendūtur.

Bos cetaceus.

Nonvvers-

Nonvverfrack, vlnarum est quinquaginta. homines & cymbas deuorat, & naues inuertit, vt etiam *Rosvval* dictus. Nos cetum naues submergentem in Balæna pinximus, ex Tabula Olai.

Nordvval, id est Septentrionalis cetus, viuit ex rore & pluuia, latitudine eadem qua lõgitudine, duodecim passuum vtraque.

Rauenschvval quasi coruinus cetus, à nigro colore, non estur.

Rore cetus bona natura præditus (sic ille scripsit) corpore immenso & valde crasso, passus triginta longus.

Rusvval, quinquaginta passuum est. deuorat homines & cymbas. inuertit naues, vt & *Nonvverfrack*. Nomen ab impetu ei factum puto.

Schellevvinck, octoginta passus longus. submergit naues. Eius grana (sic quidam scripsit: oua forte) medentur lepræ.

Schiltvval, id est, cetus scutatus. non editur.

Schichtback, cetus à duritie cor ij dictus, triginta passuum longitudine: homines timet.

Schvvinvval, id est cetus porcinus, longus est passus XXXIII. in cibum non venit.

VVanguval, passuum duodecim est, canis instar dentatus. Nostri maxillas vocant *VVangen*, à quibus an huic ceto nomen sit impositum, dubito.

VVintinger dicti ceti versantur prope insulas & sinus insularum, longi passus XX. esui sunt.

VVittevval, id est cetus albus. non est edendo.

Hæc hactenus ex Huberti Lagneti obseruationibus.

Herill dicta belua anno Salutis M. D. XXII. postridie paschatis, eiecta ad litus in Selandia reperta est inter Vuikkam, & locum (vel oppidũ) qui à diuo Vuerpio denominatur, longitudinis pedũ LXXII, siue passuum duodecim, si pedes VI. pro passu computes: altitudinis pedum XIV. Interstitio ab oculis ad rictum, pedum VII. De hoc pisce conciso dolia quæ ab harengis denominant nostri, centum & quadraginta auecta sunt. iecur etiam dolia quinque repleuit. Capitis figura tanquam apri fuit, corium munitum tanquam conchis pectinum. Hunc piscem Fridericus Schmidemanus mercator Spirensis vidit. Hæc ab optimo & doctissimo felicis memoriæ viro Christophoro Clausero vrbis nostræ archiatro accepi. Poterit autem hic cetus Aper marinus, vel Aper cetaceus appellari. Quærendum an idem sit monstrum illud marinum apri specie, quod supra inter Cete Olai Magni depictum dedimus. *Aper marinus.*

Gripsuualdi in Pomerania captus olim ingens & mirabilis piscis, ibidem in templo summo depictus hodie visitur, cum epigrammatis duobus, quæ vir doctissimus Georgius Curio medicus ducalis Stettini ad me misit. ea sunt,

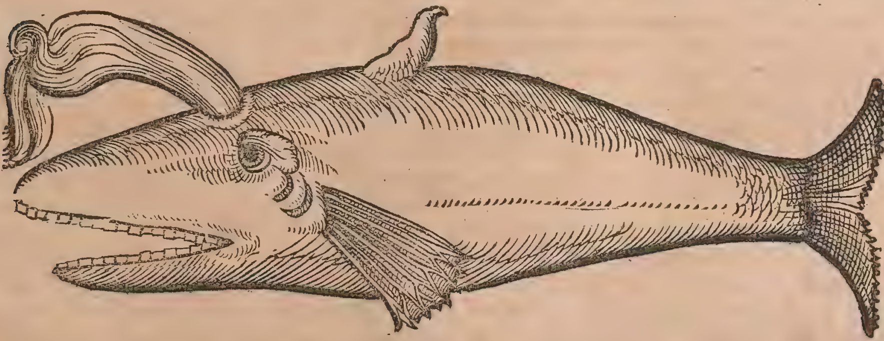
Hilla vocor piscis ad flumina fertilis Hilda
Indigenis captus præda stupenda fui.
Nec dubita quisquis picturam videris istam,
Sic caput & dorsum, sic mihi cauda fuit.

Aliud,

Talis fluctiuomis est captus piscis in vndis,
Qua sita ad Arctoum est Hilda vetusta salum:
Hic vbi diues agri Pomerania numine diuum
Subiacet imperio celse Philippe tuo.
Quisquis in hac tantam mirarıs imagine molem,
Picturæ certam certus habeto fidem.

De eodem postea Io. Culmannus meus è Monte Pessulano sic ad me scripsit: Sunt quidam hic nobiles Pomerani, à quibus accepi annis superioribus in Pomerania ad Gripsuualdum oppidum, cetum quempiam captum longitudine pedum XXII. latitudinis immensæ: in summa, molis tantæ, vt quatuor equis fortissimis oneri fuerit. Genitale aiunt habuisse instar equi Flandrici: in ceruice foramen amplissimum, per quod ceu fistulam aquas reiecerit, carne delphino haud absimili. Cetum illum quem Germanorum quidam *Braunfisch* appellant, (balænam esse arbitror, & plura de eo in Corollario super Balæna scripsi) à Gallis ad Oceanum Hillam vocari audio.

DE ALIIS QVIBVSDAM CETIS OCEANI GERMANICI.

VALENTINVS Grauius felicis memoriæ, vir clarissimus, Decimarius & Senator Fribergensis, cui ego librum De quadrupedibus ouiparis nuncupaui, de me & communibus literarum studijs optime meritus, trium Germanici maris beluarum effigies aliquando delineatas ad me misit: non satis accuratè quidem expressas, (ad sceletos forte capitum duntaxat, factas, reliquo corpore pro coniectura appicto,) vt suspicor, quod in duabus rimæ post oculos tanquam brãchiæ apparerent, quibus ceti carent. cætera propemodum inter se similes erant. quamobrem vnam tantum ex tribus hic apposui. Caudam non probe expressam opinor: magisq; ad delphinorum caudam debere accedere. Dentes omnibus plani erant, sicut in homine. Maxilla inferior in duabus multo breuior superiore: in tertia ferè

par. Pin-

par. Pinna in dorso vnica, capitis extremo quam caudæ aliquanto propior. Aliæ duæ eo fere loco quo branchiæ sunt in piscibus. Ea quam exhibeo, cetum repræsentat, cuius longitudo fuit pedes XXXVI. cum triente. altitudo pedes IX. Ex reliquis duobus, vnus longus fuit pedes XXXIV. cum dimidio: altus septenos. alter vero longus pedes XXVII. altus octonos.

VVhirlepoole ab Anglis dictus cetus, balæna est, vt quidam existimant, Eliota Anglus. Videtur autem à vorticibus quos turbinis instar in aqua excitat, nomen habere: Nam & profundiora & vorticosa circa molarum rotas loca sic vocant. & turbinem ventum, qui fœnum eleuat, *a VVhirle vvind*. nos vorticem *ein vvirbel*, à vertendo. nam & verticem capitis similiter vocamus, vbi capilli in partes vertuntur diuersas ab vno veluti centro. Apparet aliquando hic cetus Anglis in mari prope Cantium: qui an Physeter potius quam Balæna sit, doctiores illic inquirant. Nec alius puto piscis est ille, quem *Horlepole* vocitant Angli: & alio nomine *Hore* vt accepi: eadem nimirum omnium significatione, quod impetu suo flatuq; vorticosas in mari tanquam palude procellas excitet. Idem igitur Germanorum *Braunfisch* fuerit: aut vna saltem species piscium *Braunfisch*. sunt enim qui species eorum ternas faciant. *Pole* quidē Anglis palus est, & Germanis inferioribus *Pol*. Quanquam *Pole* etiam synciput Anglis significat: vnde *Guldenpole* pisci ab aureo syncipite nomen posuerunt. Anglicum nomen *Hore* accedit ad Germanicum *Rore*: quem paulo ante diximus, crassissimum esse & triginta passuum longitudine cetum.

DE MACVLONE ANGLICO CETO.

Pisa. PISA in litore nostro Britannico, quod Orientem spectat, certo quodam in loco Suffolciæ, inter Alburnum & Ortfordium oppida, saxis insidentia (mirabile dictu) nulla terra circunfusa, autumnali tempore anni M. D LV, sponte nata sunt, adeo magna copia vt suffecerint vel millibus hominum. Eodem tempore Lynni, oppidi Norfolciæ in Anglia portuosi, piscis hic maculosus, rudi figura depictus (vt in charta impressa per Angliam publicatus est) in siccum à piscatoribus deductus fuit, longus amplius pedes LX. carne pingui, clara & candicante, gustus suauitate ceruinam referente. Nomen nostrates nesciuêre piscatores, nos Maculonem vocitemus, Io. Caius medicus Anglus in epistola ad me. Porro quod in icone apparent branchiæ, nescio an sit probandum. magnitudo enim omnino cetacei piscis est, cui branchiæ non conueniunt. Numerus quoque, figura, situsque pinnarum & caudæ, non respondet cetaceis. Pictor fortè imperitus sat habuit piscem vtcunque pingere, & ostendere maculas. Ex veterum cetis pardalis maculosa est, de qua nonnihil suo loco dicetur.

Piscis. CHALANDRI tanquam pisces nominantur ab Epicharmo apud Athenæum, nisi erratum est à librarijs, vt suspicor, hoc versu: Τρυγόνες τ' ὀπισθόκεντρο, καὶ χάλανδροι, (alias χάλαροι) κωβιοί.

DE CHALCIDE, BELLONIVS: QVEM PISCEM IN OCEANO CELERINVM, IN MEDITERRAneo Sardinam dici putat.

Celerinus piscis, Rondeletio Membras videtur, &c. Bellonio Oceani piscis est, magnitudine tantum differens a Sardina mediterranei maris.

A GALLI, qui ad mare Oceanum siti sunt, nullum piscem agnoscunt, qui Sardinæ nomine vocetur, quod nullus apud eos piscis sit, qui Gallicè Sardina dicatur, nisi aliunde salsus adferatur. Mutant enim nomē Sardinis Galli, & Celerinos vocāt. Sed nonnihil interest discriminis in magnitudine, quod quidem mox indicabimus. Celerini maris sunt Oceani alumni, Sardinæ Mediterranei. Quemadmodū autem Boops & Mæna, Erythrinus & Phagrus, Sparus & Aurata, Cantharus & Melanurus, Bulbus seu Blennus & Scorpæna, Flesus & Quadratulus, Barbula & Limanda, Rhombus & Fletelus, maximam habent inter se similitudinem: sic Celerinus cum Harengo ita æquiparatur, vt nisi exacte inspiciantur, nō dignosci possint. Quod si quispiam Celerinos idem cum Sardinis esse mihi non credat, imprimis cum intelligere oportet, Celerinū tā popularē esse in Gallia piscé, quam Sardinam in Mediterraneo mari.

B Celerinus siue Sardina paulo Harengo minor est, squamis intectus latiusculis, leuiter superficiei corporis vti in Mullo hærentibus, & facile decidentibus & transparentibus. Pellis quæ subest, omni argento lucidior esse solet: Harengus vero magis compresso corpore constat. Ambo ora aperiunt grandia, dentium rudimentis carentia, linguam habentes conspicuam. Celerinorum branchiæ variæ annulos describunt. Circinati enim sunt in circuli formam interna parte multum serrata, quibus cibos secernunt in mari, eo modo quo anates & anseres suis rostris serratis in cœno. Ex quo plane liquet, Celerinum spurcitijs maris vesci & arena, non autem piscibus vel præda. Imbecilla enim labia, & maxillas nullis dentibus horrentes habet. Dum autem irritatum mare est, & procellis compulsum, tunc in modum nubis per mare nunc huc, nunc illuc circunferri solent. Quam rem cum non ignoraret Oppianus, hæc scripsit,

C

Chalcides & Thrissæ passim Abramidesque feruntur,
Et curuis habitant scopulis, & littora visunt,
Hospitium mutant semper, Pontoque vagantur.
Atque cateruatim percurrunt æquoris vndas,
Alternantque imas Ponti, curruntque per æquor,

Stomachum talibus, quibus dixi, spurcitijs semper plenum habent. Circa pylorum innummeræ sunt Apophyses, vt facile sexaginta connumeres. A pyloro reliqua intestina vsque ad rectum descendunt. Hepar vero habet in duos lobos partitum, fel hepati annexum. Cum desierint amplius videri Celerini, Harengi nobis adferuntur. de quibus tempestiuum est

B

uum est vt differatur. Hæc Bellonius, qui Harengum quoq; piscem de genere Chalcidum esse conicit. Et mox. Harengi mihi de genere Chalcidum esse videntur, quos in Mediterraneo mari etiamnum capi planum faciam. Etenim Carnispriuii tempore, cum Romæ agerem, hos in foro vulgo ferri conspicatus sum: non tamen illic Harengi nominabantur, sed Sardoni: promiscuè enim nulla habita differentię ratione vnà cum Sardinis vendi solent, vt sic commixti, Sardini vulgo vocentur. Sardini vel Sardellam maris Mediterranei, eundem esse piscem quem Celerinum Oceani, nemo dubitare potest: cuius natura ea est, vt paulò magis in mari Oceano, quàm in Mediterraneo excrescat. Nec verò mihi ipsi quispiam imposuisse me credat, cum dico quotidie Romæ Harengum videri, & Celerinum eundem cum Sardina vel Sardella esse: hoc mihi adiiciendum operę pretium fuit, quod omnes diligenter obseruaui, & aristas, quas sub ventre in linea recta habent, numeraui, sed Celerino asperiorem, quàm Harengo deprehendi. Lineam itaq; in his asperam transuersis aristis obfirmatam cernito, qualem Lechia & Liparis habent, sed multò valentiorem, Harengo debiliorem, cuius latera nullis teguntur Squamis. Celerinis verò contra, asperiores sunt hamuli, qui inter duas squamas coarctantur. Harengus præterea corpore est multo Celerino siue Sardonio latiore præditus, ad Liparem piscem magis accedens. Vterq; lineam sub ventre trigintaquinq; vncinulis asperulam habet. Gallia nihil isto pisce vulgarius nouit: nec commodius aliquid quo homines sua ieiunia exaturent. Iconem Harengi adposui. nam tanta est illius cum Sardella siue Celerino affinitas, vt ex pictura vix possint discerni.

A — *Rondeletius Sardonum Romæ dictum, Harengum esse negat: & Harengum Clupeæ potius quã Chalcidis generi attribuit.*

Rondeletii verò de pisce quẽ Galli hodie Celerinum vocant, sentẽtiã, suprà in Apua Mẽbrade leges.

COROLLARIVM.

A Chalcidem Rondeletius coniicit esse piscem illum, qui hodie in magnis Italiæ lacubus Agoni nomine, in Allobrogum vero lacubus Celerin nuncupatur: ob similitudinem maximam quam piscis hic lacustris cum marino Oceani eiusdem apud Gallos nominis habet. Vide supra in Agono plura de Chalcide, Rondeletii scripta. Chalcis nomen est auis, & piscis, Hesychius. imò lacerti etiam, qui alio nomine zygnis appellatur: Cęlius Rhodiginus cum pisce confundit, Chalcidicę quidem appellatio ad piscem simul & lacertum refertur, zygnis non item. Chalcides pisces Dorion Chalcidicas nominat, Atheneus. Chalcidem Theodorum non rectè conuertisse æricam ostenderem, si vel iam mihi otium esset, vel multum ad rei notionem interesset. Ego non audeo eas appellare neq; Meletas, neq; aliam ex iis quas vulgo vocamus Sardinas: sed tandiu meum iudiciũ sustinebo, quoad rem melius inquisiero: neq; ob aliam causam chalcidis notionem meam implicatam hic ibidem profiteor, nisi vt si mihi maior facultas inquirendi non permittatur, harum rerum studiosos ex mea ignoratione admoneam, & incitem ad exploratio rẽ notitiã. Cum ex Græculis piscatoribus percunctarer, quasnam putarent chalcidas, tandem quispiam dixit, à suis ciuibus accolis Acheloi fluuii hac ętate Nungrias nuncupari, Gillius. Rondeletius Harengũ à Sardina differre contra Bellonium ostendit, vt in Harengi historia referemus. τειχθάδες, (τειχάδες potius, vel τριχίδες, vel τειχιάδες,) αἱ χαλκίδες: Ἡρακλέων, μεμβράδες, Varinus. τειχίδια, χαλκίς, Callimachus in Nomenclaturis gentium. Athenæus Chalcides & Thrissas & Sardinas similes esse dicit: Oppianus semper in Thrissæ commemoratione ẽt Chalcidis meminit: & similiter Columella, cum inquit, piscibus in piscinis præberi conuenit, tabentes Haleculas, & salibus exesam Chalcidẽ putrẽq; Sardinam. Θρίσσα, καὶ τὰ ὁμογενῆ, χαλκὶς καὶ ἐρίτιμος, (alias ἰσέτιμος.) ἐπανίδρωτοι, Diphilus. Χαλκίδας τε. (ας) καλοῦσι καὶ σαρδίνας, ἐρετίμους, ἴερακα, Epænetus in libro de piscib. apud Athenæũ: Eustathius quoq; similiter citat. Aristoteles eritimos, sardinos dixit, Vuottonus ex Athenæo, nõ rectè: vide inf. in Eritimo. Et rursus, Aristoteles (inquit Atheneus) li. 5. σαρδίνας αὐτὰς καλεῖ. Gaza ex Aristotele trichides vertit sardinas: Varinus verò (vt paulò suprà recitaui) trichades (vel trichides,) chalcides aliter vocari scribit. itaq; chalcides ẽt sardinas vertere licebit, siue species eadem est, siue potius generis proximi species duę diuersę: quõiam & ab Aristotele tanquã diuersæ nominantur, & à Columella li. 8. ca. 17. Sic & chalcides lacustres seu fluuiatiles Aristoteli, & marinas Oppiani, propter naturę & generis affinitatem, vtrasq; chalcidum nomine probè appellari dixerim. nam & sardinas vel sardellas lacustres hodie quasdam Itali nominant, (quas alii agonos,) cum marinas duntaxat videantur memorare antiqui. Similiter percę tum marinæ tũ fluuiatiles dicuntur, etsi specie diuersæ. Nominatur & apud Galenũ sardina, vel sardena, σαρδήνη Vuottonus. Chalcis cum sit Thrissis & Sardinis similis non esse potest, vt falsò Merula putat, è genere Rhomborũ, Gillius. Merulæ forte imposuit, quod Chalceus piscis describatur rotũdus & orbicularis. Sed chalceus alius piscis est quem in Fabro describemus, à chalcide diuersus, veterum testimonio. Chalcidem Theodorus ęricam interpretatur, alii fabrum. sed piscis est spurius, ex diuersis generib. genitus, sicut mulus, Niphus in Aristotelis historiam 8.20. Imperitè .a. chalcidem cum chalceo, .i. fabro, confundit. & ex diuersis parentib. gigni, ideoq; spurium esse, temere ac sine authore scribit. neq; enim hoc asserẽdum est ex solo vocabulo quod Gaza confinxit: nam Historiæ animalium li. 5. ca. 9. vbi Aristoteles piscium plurimos semel anno parere scribit, vt ex fusaneis thunnos, chalcides, &c. Gaza chalcides non vt alibi ęricas, sed spurias interpretatur. quem locũ explicans Niphus, Spuriæ, (inquit) chalcides vocantur, & ęricæ pisces vulgò: cum ęricæ vocabulum nusquã opinor vulgare sit, sed à Theodoro ad imitationẽ Græci confictũ. Hoc in loco Aristotelis (inquit Vuottonus,) videntur exemplaria oĩa mendosa: nam chalcis gregarius est, non fusaneus: & ter parit. Chalcis Germanicè poterit circumscribi, *ein Hering art*, id est Harengi genus. vel Chalcis marina, *ein Meeragûne*, id est Agonus marinus. & chalcis lacustris, *ein Agûne, oder Agûnen art.*

Celerinus alius lacustris, alius marinus. Zygnis. Chalcidica. Aerica. Anchoae. Meletae. Sardinae. Nungriae. Harengum a Sardina tota specie differre. Σαρδῖνοι. Chalceus. Spurius.

Χαλκίδας ἤν ᾗ φέρῃς φίλ' ἀκανθίδας, Phanias in Epigrammatis. Chalcidem Aristotelis inter fluuiatile B & lacustre genus recensere videtur historię 8.20. Oppianus vagis marinis adnumerat, qui nunc petras, C nunc pelagus, nunc litora sequuntur. Vide superius in A. & Rondeletium in Agono. Vuottonus vt paulò ante recitaui ad finem A. chalcidem non fusaneum esse ait, sed gregarium piscem. quæ nos occasio inuitarat, plura de fusaneis, vt Gaza nominat, & alia quædam afferendi, quæ ab aliis scriptoribus obseruata non sunt. Plurimi pisces (inquit Aristot. historię 5.9.) semel anno pariunt: vt ii quos fusaneos ex argumento cognominant, quia fusim (in Gręco non est fusim: sed simpliciter, καλοῦνται δὲ χυτοὶ οἱ τῷ δικτύῳ περιεχόμενοι) retibus capiantur: vt thunni, limarię, mugiles, chalcides, (sed has alibi ter anno parere scribit, vt Plinius quoq;,) monedulæ, chremes, passeres, & reliqua huius generis:

Fusanei. Χυτοί.

T Etrur-

Ῥυάδες.

Ἀγελαῖοι.

Et rursus 8.13, Pontũ (inquit) subeunt plurimi fusanei & gregatilis generis, &c. Grecè est πλεῖστοι τῶν ῥυάδων τε καὶ ἀγελαίων ἰχθύων εἰσὶ δὲ οἱ πλεῖστοι ἀγελαῖοι, ἔχουσι δὲ οἱ ἀγελαῖοι ἡγεμόνα, Et paulò post κολίας quoq; inter ῥυάδας nominat, quos supra inter χυτοὺς: vt iidé videant χυτοὶ & ῥυάδες, qui retib. capiuntur, (migrantes presertim,) & ducem non habent: etsi etiam ipsi frequentes & simul multi natent, (vt equidem conicio) quemadmodum propriè ἀγελαῖοι dicti. Nam ex iis quos Aristoteles χυτοῖς adnumerat, thunnos gregales esse constat: & passeres quoq; gregales esse suspicor, cum in tanta copia capiantur. Vidimus mugilum luporumq; capturam (inquit Rondeletius) vno retis iactu, centum aureis coronatis vænisse. Χυτοὶ sanè dicti videntur, διὰ τὸ χύδην ἁλίσκεσθαι, hoc est quod fusim capiantur, vt Gazæ etiam placuit: fusim accipio pro copiose. Eiusdem originis est vocabulum χυδαῖοι, de quo Eustathius: Χυδαῖοι ἄνθρωποι, πάλαι μὲν οἱ ἀγελαῖοι καὶ πεπληθυσμένοι, ὕστερον δὲ οἱ τοῦ ὄχλου καὶ οὐδαμινοί. asserit autem ab aduerbio χύδην hoc nomen deriuari. Ergo χυτοὶ pisces huiusmodi erunt, vt quæ in ceteris animalibus Aristoteles libr. 1. historię capite primo ἀγελαῖα ἄναρχα (id est gregaria sine duce) nominat, vt sunt formicæ & alia innumera. Hoc etiam quod retibus includantur, non solitarios, sed gregales esse arguit. Quod si ita est, & chalcides rectè ab Aristotele fusaneis adnumerantur, vtpote ἀθρόα, id est confertæ & frequentes Oppiano teste: & non rectè à Vuottono scribitur, atherinam è solitariorum genere esse: quoniam rhyadas ita interpretetur Gaza li. 6. hist. cap. 17. neq; enim tanti interpretatio Gazæ est, certè atherina solitaria non est, sed vt reliquæ ferè apuæ, quarum generi subscribitur, gregalis pisciculus. Et Aristoteles ipse expressiùs alibi (si bene memini) gregales esse atherinas scribit. Idem solitarios Grecè alio vocabulo, μονήρεις nominat, vt de citharo ex Aristotele citat Atheneus. Nõ est igitur quod suspicetur quisquam cum Vuottono omnes Aristotelis codices corruptos esse lib. 5. hist. vbi chalcides inter fusaneos nominantur. quin & Atheneus eundem locum ex Aristotele sic recitat, vt codices nostri rectè habent. Aristoteles vocabulo rhyades genere masculino vtitur, vt libro 4. hist. cap. 8. Rhyades quoties piscium lotura vel nauis sentina eiecta est, fugiunt vt odoré sentientes: vbi Gaza flutas conuertit: cum alii ex anguillis & murenis quæ supernatant sole torrefactæ, πλωτὰς vocant Græci, flutas reddiderint. Cæterum libro quinto vbi rhyades per ęstatem parere Aristoteles tradit, Gaza spargos transtulit. Spargi etiam (inquit, ca. 11.) per æstatem pariunt, mugilum labeones, sargones, mucones, capitones. Deniq; lib. 6. ca. 17. ῥυάδας piscium genera dixit solitaria: id est, quæ solitariè vagantur. οἱ δὲ πολλοὶ γίνονται τοῖς μὲν ῥυάσι τὸ ἔαρ. Hanc Gazæ interpretis inconstantiam, Vuottonus quoq; obseruauit: sed delectum non probè fecit. Rondeletius sparum, spargum, aspargum, eundem piscem suæ speciei facit, qui Græcè dicatur rhyàs: cum σπάρος nomen huius speciei apud authores legatur, rhyàs verò Aristoteli generalis differentię vocabulum sit. Hoc postremò addiderim, pisces quosdam inter solitarios & gregales ambigere, vt scripsi in Congro c.

Solitarii.

Chalcis an sonum aliquem edat.

Chalcis quodammodo stridet, ψοφεῖ οἷον τεγμὸν (lego τελσμὸν. nam & proximè τελσμὸς dixerat,) Aristot. historiæ 4.9. Chalcis sibilat, συρίττει, Aelianus 10.11. Ego pro χαλκὶς repono χαλκεὺς, id est Faber piscis: vt deprauatum in Aristotelis codice vocabulum, quale reperit, descripserit Aelianus. Sed integrum hunc Aristotelis locum audiamus: Pisces vocis quidem expertes sunt: sed sonos quosdam stridoresque mouent, qui vocales esse existimantur, vt lyra, vt chromis: his enim quasi grunnitus quidam emittitur. aper etiam piscis in Achelo vocalis habitus est, & chalcis, & cuculus. alter enim quodammodo stridet, alter perinde vt cuculus auis obstrepit. Quæ omnia creditam illam vocem emittunt, aut attritu branchiarum, quas horridiusculas continent: aut suis interioribus quæ circa ventrem habentur. spiritus enim inclusus in his est, Hæc Aristot. atqui chalcidi branchiæ horridiusculæ seu spinosæ (nam ἀκανθώδεις verbo vtitur Aristoteles) non sunt: in chalceo verò branchiarum operimenta foris horrent, sicut in lyra & similibus piscibus: ipsę verò branchiæ intus an spinosæ sint, nescio: qui piscem ipsum nondum viderim. Chalceum pręterea Massilienses Trueie vocant, quia dum capitur suum more grunniat. Hoc igitur & verę lectionis apud Aristotelem & Aelianum restituendæ: & piscem quem diui Petri vulgò nominant, chalceum esse, de quo multi antehac dubitarunt, argumentum esto.

Chalcis ter anno parit, Aristot. & Plinius. Alibi verò (vt in A. recitaui) χυτοῖς eam adnumerat Aristoteles, qui semel anno pariant. Oua sua gregatim gurgiti altiori mandat congesta, Aristoteles. Quamuis carne pascatur, non vagatur tamen, Idem. sed hic quoq; locus mihi suspectus est, vt addubitem ad chalceumne potius referenda sint hęc verba. nam chalcidem edentulam esse puto, & minimè carniuoram: Vide mox in E. vagari autem eam, nec stabilem habere in mari sedem ex Oppiano retulimus. Pediculi quibusdam innascuntur, quo in numero chalcis accipitur, Plinius. Vide supra in Chalcide altera Rondeletii, in A. elemento. in historia Agoni.

E Oppianus thrissas capi scribit nassa in mari suspensa, cui inclusa sit esca, maza videlicet de eruis frictis & myrrha vino odorato excepta: & similiter chalcides. vnde coniicimus hos pisces carniuoros non esse. Vespas hoc modo comprehendunt: Ante earum nidos nassam, in quam prius paruulam mænam, aut membradem cum chalcide imponi conuenit, appendunt, &c. Aelianus. Esca iacentium (piscium, passerum vel concharum genera videtur intelligere: loquitur autem de piscinis) mollior esse debet quàm saxatilium. itaq; præberi conuenit tabenteis haleculas, & salib. exesam chalcidem, putremque sardinam. &c.

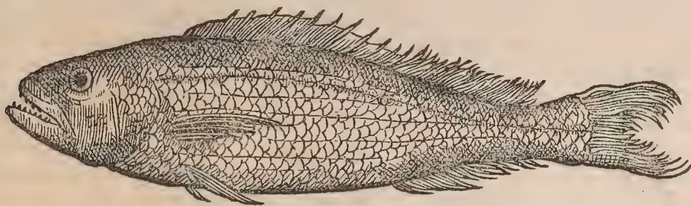
F Chalcidem sale exesam Columella dixit: qui etiam inter mollis carnis pisces cum sardina & halecula eam numerat. Chalcides, tragi, acus & thrissæ, pisces sunt ἀχυρώδεις, καὶ ἀλιπεῖς, καὶ ἄχυλοι, Hicesius apud Athenæum. quæ verba vnà cum illis quę in A. retuli ex Diphilo, Vuottonus sic vertit: Chalcis trichidi atq; thrissę similis est, piscis aristosus spinosusue: aut siccus & squalidus, hoc est ἀχυρώδης: neque multum in se pinguedinis continet, neque succum copiosum in alimentum prębet: facile tamen in corpus digeritur. Acum quoque piscem supra ex Hicesio ἀχυρώδη & ἄχυλον esse diximus.

H.a. Χαλκίδας τι, (alias κουαρίδας, quod non placet,) Epicharmus apud Athenæum. Βεγλωσσον ταύτην θέρα, καὶ χαλκίδα κεδνήν. Archestratus apud eundem. Est & chalcis accipitrum generis: item lacertorum, vbi philologiam huius vocabuli requires.

f. Αἱ δὲ λῆς, σαρκίνι τι, χαλκίδες τε καὶ τοιπίλοι, Epicharmus in Nuptiis Hebæ. Et rursus, Χαλκίδες, ὕες δ', ἱέρακες τι, χ' ὁ πίων κύων.

CHALCIDIBVS, aut ſardinis, apuarumue generi potius (vt Turnero placet) cognatus videtur piſcis quem Germani accolæ Oceani *Stinckeling, Stinckfiſch*, vel *Spirinch* appellant. de quo plura dicemus in fine Operis.

DE CHANNA, RONDELETIVS.

B *Lib.7.* SPeuſippus apud Athenæum percam, channam, phycidem ſimiles eſſe dicit: quamobrem cognita perca, reliquæ facilius cognoſcentur.

A Dicitur à Græcis χάννη & χαύνη, vtrunque enim nomen reperio: nam à verbo χαίνω, quod ſignificat hio, deducitur χαύνη & per pleonaſmum τοῦ ν, vel dicitur χαῦνος vel χάννος vel χάννη & χαύνη: vtroque enim genere pro piſce ſumitur. à verbo autem χαίνω deducitur, quod ſemper ore hiante ſit, vnde à Gaza hiatula vertitur. Eandem ob cauſam ab Epicharmo dictas fuiſſe channas μεγαλοχάσμονας opinor, id eſt, multum hiantes. à Maſſilienſibus, noſtratibus & Hiſpanis ſerran dicitur, à quibuſdam thanna.

B *Lib.1 ἁλιευτικῶν* *Color.* *Sexus.* Channa piſcis eſt pelagius, autore Ariſtot. lib. 8. de hiſt. anim. cap. 13. nihilominus ſaxatili ſimilis & cũ ſaxatilibus ab Oppiano numeratus, lupum corporis habitu referens & oris ſciſſura. Maxillam inferiorem ſuperiore prominentiorem habet, ob quam cauſam ore ferè ſemper eſt aperto. Dentes acutos, oculos paruos. Pinnis, cauda, aculeis, branchiis interniſq́; partibus cęteris ſaxatilibus eſt ſimilis, ſed ventriculo eſt maiore & laxiore. Colore eſt vario, dorſum ex rubro nigreſcit: lineæ à capite ad caudam ductæ rufæ ſunt. Cauda maculis rufis notata, item pinna à podice ad caudam. Pinna dorſi rufa eſt. Inde Ariſtoteles, citante Athenæo ποικιλέρυθρον μέλαιναν appellauit & ποικιλόγραμμον, quod partim nigro, partim rufo, ſiue rubeſcente colore variata ſit. Adhæc cum permultas viderimus & diſſecuerimus, omnes vuluas habere comperimus, & ſæpius ouis, ſed non multis plenas, quòd omnes fœminę ſint, vt annotauit Ariſtoteles libro 4. de hiſt. anim, cap. 6.

A *Channa Maſſilia alia, Canadella alia.* Quæ omnia mihi fidem faciunt nos channam veterum hîc proponere: quanuis Maſſilienſes piſcem alium iſti ſimilem channam vocitent: & ſtagni quod lingua noſtra Martegue dicitur, accolæ piſciculum alium canadelle: quod fieri propter ſimilitudinem reor, & hos piſces cum channis confundi: quemadmodum in turdis, quorum plura genera recenſuimus, vſuuenit, quos omnes communi nomine turdò appellant.

C De channa Ouidius libro de piſcibus.

Et ex ſe *Concipiens channe gemino fraudata parente eſt.*

An channæ omnes fœminæ ſint. Et Ariſtoteles Pliniusq; locis capite de erythrino citatis prodiderunt, channas omnes fœminas eſſe, quod omnes vuluas habeant, nullæ ſeminis vaſa, quibus mares à fœminis diſcernuntur: quòd omnes grauidæ capiantur. Verum qui fieri iſtud poſſit, non ſine cauſa quis dubitauerit. quemadmodum & de phoxinis, de quib. Ariſtoteles libro 6. cap. 13. de animalium hiſtoria: Formantur oua per coitum in iis, qui venere vtuntur: fiunt & ſine coitu. oſtendunt id fluuiatilium quidam: nam ſtatim atq; nati ſunt, propè dixerim, & parui adhuc phoxini oua habent. Iam verò perdices non ſolum hypenemia oua, ſed etiam fœcunda concipere aiunt: ſi, quo tempore gliſcunt & ad venerem incitantur, aduerſæ maribus ſteterint, vento inde flante. Et equas quaſdam in Luſitania ſine coitu parere, ſunt qui affirment. Quæ naturali & inſigni animalium iſtorum fœcunditati tribuere oportet. Sunt & mulieres tam fœcundæ natura, vt primo ſtatim concubitu concipiant: vnde prouerbium, τίκτει κόρη ὅταν κακῶς ἀνδρὶ παρείη. Parit puella etiam ſi malè adſit viro. Noui equidem matronas integerrimas & caſtiſſimas ex ſenibus & prope effœtis maritis ob naturalem fœcunditatem liberos ſuſcepiſſe. Ex quib. efficitur, vt minus mirum videri debeat in mari, in quo fœcundiſſima ſunt animalia, erythrinos & channas ex ſe concipere, & ſine mare oua parere: quæ poſteà mare diuina & procreatrice ſua vi perficit, maſculiq; vicem gerit. qua de re plura legere potes li. 4. cap. 3. & 4. Dicet fortaſſe aliquis erythrinos & channas vtriuſq; eſſe ſexus, quod de leporibus terrenis credunt aliqui: quod etiam in quibuſdam comperi aiunt, vt in mugilibus, in quibus modo oua, modo lac videri ferunt, (ſemen autem lac vocant.) idq; mihi affirmauit Ioannes Laurentius vir iam ſenex, & in piſcandi arte exercitatiſſimus: vtpote quam & in noſtro litore, & in Hiſpania, & in Italia exercuerit. Eam nunc in inſula quæ Martegue dicitur, non procul à Maſſilia exercet. At huic opinioni refragatur Ariſtoteles, qui oua ſemper in iis reperiri affirmat. Verùm de hac re nihil ſtatuo. Sed liberum cuiq; iudicium relinquo. Cætera quæ de channa dicenda ſunt perſequamur.

Maris vis diuina & procreatrix.

Cur channæ, ſynodonti, & aliis quibuſdã piſcibus ventriculus in os excidat. Channa ex ſarcophagis (.i. Carniuoris eſt, teſte Ariſtotele libro 8. de hiſt. anim. cap. 2. cui & ſynodonti euenit, vt cum minores inſequuntur, venter excidat, propterea quod piſcium vẽtriculus iuxta os poſitus eſt. nec gulam habent. Et lib. 2. de hiſt. animal. cap. 17. Piſces magna ex parte gula carent, vt qui coniunctum ſtatim ori ventriculum habeant. quocirca ſæpius euenit grandibus, vt dum per impetum inſectantur minores, ventriculus in os procidat. Sola igitur cauſa cur ventriculus in ore channæ & ſynodontis, & aliorum quorundam ſæpe reperiatur, non eſt ventriculi ſitus ad os. omnibus enim piſcib. qui pulmonibus non ſpirant, quique ob id, & arteria aſpera, & gula carent, id accideret. Sed voracitas & tanta cibi appetentia vt ventriculus, cui rectæ ſunt fibræ ad trahendos cibos, ſurſum feratur, & tum ob

Galeni verba de eadem re. propinquum situm, tum ob laxitatem in os procidat, id quod declarat Galenus li 3. de facult. naturalib. quo etiam in loco Aristotelis sententiam profert imò verba ipsa adscribere videtur longe quidem diffusius quam in nostris exemplaribus legantur. Sunt hæc Galeni verba: Ergo ex iam dictis patet internã gulæ & ventriculi tunicam, cui rectæ sunt fibrę, quæ ab ore in se attrahat, esse institutam, eoq; in degluciendo tantum agere: externam verò, cui transuersæ sunt fibrę, quò constringat ea quæ continet, ac pro trudat, talem esse factam, eandem tamen non minus in vomendo, quam deglutiendo operam suam nauantem Clarissimè subscribit iis, quæ dicimus & quod in channis, & quod in iis qui Græcè συνόδοντες appellantur, accidit, vt quorum ventriculus interim in ore inueniatur, veluti Aristoteles in libris de animalium historia prodidit, reddita etiam caussa, prę gulositate id inquiens illis contingere. Ita enim scribit: In vehementiore appetentia, ventriculus omnibus animalibus sursum procurrit, adeo vt nonnulli cum primum incipere manifeste eum affectum sentiunt, foras repere sibi ventrem dicant: alii vero cibos quos adhuc mandunt, necdum satis eos confecerunt, eripi planè inuitis. Ergo in iis animalibus quæ natura sunt gulosa, quibusque oris laxitas est multa, ac ventris situs propinquus, (veluti in synodonte, ac channa cernitur,) nihil mirum est, cum in admodum vehementi esurie, minorum piscium aliquem prosequuntur, ac iam in eo propè sunt vt comprehendant, si auiditate perurgente venter eorum in os sursũ rapitur. Fieri autem id aliter prorsus nequit nisi venter cibos per gulam veluti per manum ad se trahat. Sicuti & nos prę studio aliquando nos totos vnà cum manu extendimus, quo promptius corpus ꝙ petimus apprehendamus: ita & ventriculus cum gula, veluti cum manu vnà extenditur. Proinde in quibus animalibus hęc tria simul incidunt vehemens nutriméti auiditas, gula parua, & oris laxitas ampla, in his paulum extensionis momentum totum ventriculum sursum in os agit. His verbis Galenus & Aristoteles apertè ostendunt caussam rei, quam quęrebamus, cur scilicet channis & aliis piscib. ventriculus in os excidat.

A Hoc loco me etiam inuitum cogit veritas vt lectores admoneam, virum alioqui doctissimum, & mihi amicissimum, qui his Galeni libris annotationes aliquas in margine aspersit, lapsum esse cum channas, id est, hiatulas, concharum genus esse annotauit, similitudine nominis, vt opinor, deceptus. Sunt enim chamæ conchulæ quibus channę nomine tantum similes, re valde dissimiles sunt: quippe quæ squamosæ sint, ex pelagiis vel litoralibus piscibus, vt initio huius capitis diximus. *Channas pro chamis quidam accepit inepte.*

F Channa tenera est carne, vt scribit Diphilus, durior tamen percâ. Paratur vt reliqui saxatiles.

DE EADEM, BELLONIVS.

Channum Gręcis dictum volunt, quod is piscis moriens, perpetuo hiet ac rictum ædat. Massilienses apud quos plurimus est, Serranos vel Serratanos vocant, Genuenses Bolassos, incolæ Portus Venetis Barquetas, Græcorum vulgus, Channo.

B Tanta est huius piscis cum Orpho, Hepato & Perca marina (cum qua publice diuendi solet) similitudo, vt piscem penè eundem esse credas: sed Percæ marinę Channis sunt maiores, lineisq; latis transuersis ex rufo nigricantibus tergora distincta habent. Channi autem promiscuè transuersas & rectas lineas ferunt.

E Oppianus, ---*Phagrus Channi seducitur esca.* Piscem istum irretitum non capiunt: sed calamo fallunt ex hamo, & maximè si carcinis pro esca vtantur: eos enim appetunt auidissimè. Channa calculos in capite gerit, vt Perca, Scorpio, Cephalus & Vmbrina.

C Omnes porrò Channos oua ferre ac fœminas dici posse Aristoteles tertio de generatione animalium ait. partim enim receptacula habent seminis genitalis, partim vuluas. *Sextus.*

COROLLARIVM.

Channa vel Channe piscis, vel Channus, Græcè duobus modis rectè scribitur, χάννη fœminin. vel χάννος masculino genere, Oppiano bis. non probo qui per ypsilon scribunt, (etsi Aristotelis codices sic alicubi habent, deprauati nimirum, vt innumeris aliis in locis?) vt neq; eos qui per alpha in fine, aut per n. simplex in medio. A verbo χάινειν fit χλι, & χανδὸν, & χάννος piscis, liquida Aeolicè duplicata, vt sciunt etymologi, Eustathius. Hoc & Gaza animaduertit, qui Hiatulam ab hiando conuertit. Sed idem pro chama concha quoque hiatulam vertit, vt satius sit Gręcis vti vocabulis, ne res diuersæ confundantur. Cęterum an moriens tantum hiet, vt Bellonius voluit: aut etiam viuens plerunque, quod suspicor, quod vorax admodum piscis sit, & mandibulas ferè ita constitutas habeat vt Rondeletius annotauit, obseruent quib. non deerit occasio. Channe à nostris rusticis dicitur orcana, Niphus. In Lemno insula hodie cano, Bellonius. Græci etiam hac ętate & Veneti vocant chanen, Gillius. Germanicè circumloquemur, *Ein fischgleich dem Meerbersich, Ein Meerbersich art.*

B Perca, channe & phycis, similes sunt, Speusippus. Channe spinas in dorso robustas & acuta habet. eius labrum inferius & rubet & eminet. exiguis est dentibus & acutis, itemque aculeatis branchiis, Gillius. Erythrini & channę (omnes, vt addit Rondeletius) vuluas habere traduntur, Plinius. Channę omnes oua habent, Aristot & Plinius.

C Channe pelagus est piscis, Gillius. Ouidius etiam inter pelagios numerat. Oppiano chami, χάννοι, degunt circa saxa muscosa. Pisces sunt libidinosi, Aelianus.

H.a. χάννυς τε πελίας τε κ' ἐννυχίην πίπνον, Numenius apud Athenęum: sed versus videtur corruptus. Chennion etiam genus piscis dictum fuisse apud Varinum legimus.

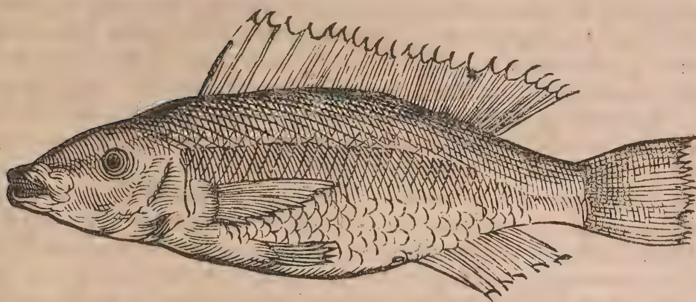
DE CHANADELLA, VEL CHANNADELLA

potius, à similitudine Channæ:

MAssilienses alium piscem Channæ prædictæ similem, channam vocitant: & stagni, quod lingua nostra *Martegue* dicitur, accolæ, pisciculum alium *canadelle*: quod fieri propter similitudinem reor, & hos pisces cum channis confundi, Rondeletius.

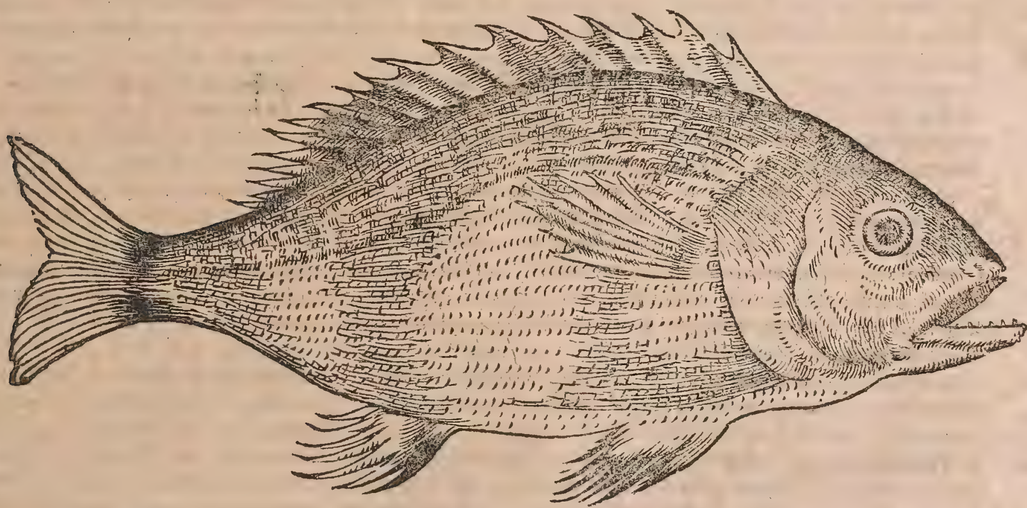
DE

DE EADEM, BELLONIVS.

Ligustico mari cognitissima Canadella, elegantem ac varium habet colorem, bona tamen ex parte B purpureum: neque vnquam ad eam magnitudinem extuberat, ad quam alii pisces saxatiles. Sachetum Veneti vocant, qui dum viuus capitur, spinosum quiddam è branchiis vibrat, quo manus contrectantium ferit. Labiis est magnis vt Cynędus, sed dentibus ab hoc & à Phycide longè dissimilibus: quorum cum anteriores acutos, & ferè caninos habeat, posteriores tamen obtusos ostendit. Pinnam dorsi continuam, & (vt in Scorpione marino) crenatam: reliquas branchiarum pinnas vtrinq; luteas: qui color etsi vt in aliis saxatilibus vt plurimum euariet, eadem tamen corporis moles, eadem forma huic permanet. Squamas habet lituris viridibus, cinereis, rubris, & interdum castanei coloris variegatas, atque extremam branchiam (quę illi ossea est) crenatam vt lupus. Rostro est acutiore quam Lambena: optimumque, vt reliqui pisces saxatiles, alimentum præbet. Cognatus huic est hepatus, qui F similiter à Venetis sacheto vocatur, (inquit Bellonius) solo colore differens: de quo in H. elemento dicetur: quanquam is cuius iconem nunc subiicimus, hepatus Bellonii videtur.

COROLLARIVM.

Canadellę piscis nomen hodie vulgo vsitatum Gallis ad Ligusticum mare, vel per diminutionem à channa factum est, vel aliquam eius cum channa cognationem significat. Veneti Saccheto vocant, vt etiam hepatum (sed alius est Rondeletii hepatus) indifferenti nomine, inquit Bellonius. Ea quam ego hic exhibui effigies, Venetiis Saccheti nomine mihi confecta est. piscem sparo congenerem aliqui esse putant. Ego Bellonii hepatum esse suspicor. ipse quidem hepati sui iconem non posuit. Nostra colores varios ostendit: pinnis ad branchias & cauda flauescit, sed cauda innumeris etiam maculis ruffis distinguitur. pinnę in ventre Indici coloris sunt: illa quæ podicem sequitur primum Indica, deinde flaua, in extremo rubicunda, &c. Sed Bellonius inspectis meis iconibus, piscem rubicundum A.18. quem turdo xi. Rondeletii cognatum suspicor, hepatum suum esse dicebat: & eum quoque Venetiis Saccheto vocari indifferenti nomine. Vide Corollarium ad Turdos Rondeletii: videtur enim Bellonii Hepatus vndecimo Rondeletii turdo cognatus.

DE CHARACE. IANVS DVBRAVIVS PISCEM *Cyprino similem, vulgò Karas dictum, characem nominat, ab aculeis scilicet, παρὰ τὸ χαλάσσειν.*

CHarax in petris & arenis pascitur, Oppianus lib.1.his verbis: Ἐν δὲ χάραξ, καὶ φοῖτε κυβιστητῆρες ἔασι Κωβιοί. Χαράκιοι à Tarentino inter piscium marinorum genera recensentur. Dentex & charax eiusdem generis sunt: sed hic præstat, (διαφέρει δὲ ὁ χάραξ,) Diphilus Siphnius apud Athenæum de alimento ex piscibus loquens. quamuis quod eiusdem generis cum dentice esse tradit characem, non modo ad nutrimenti rationem, sed formam quoq; vtriq; communem retulerim. Et forte charax hoc nomen inuenit, φ firmis dentibus os vallatum, similiter vt synodon ab iisdem appellatus habeat. χάραξ enim vallum significat, sicut etiam ἕρκος, quo vocabulo de serie dentium poeta vsus est. Ποῖόν σε ἔπος φύγεν ἕρκος ὀδόντων; Quare vt synodonti Germanicum nomen finximus *ein Zanbrachsmen oder Zanfisch*: ita & characem veluti alteram eius speciem nominare poterimus, *Ein Zanbrachsmen art, oder ein art vom Zanfisch.*

Haud scio an idem sit charax Aeliani quem libro 12. cap. 25. his verbis depingit: Charax piscis fœtura est maris rubri. is pinnas habet & vtrinq; & in tergo auricolores. Inferiores partes purpureis cingulis illustrantur. Similiter eiusdem cauda, auri colorem gerit. Purpureus color medios oculos pulchre adumbrat. Sed Græca illa adscribam, quæ etiam aliter conuerti posse videntur, vt non pinnæ tantum, sed latera tota cum dorso aurei coloris sint. Ἔχει δὲ πτερύγια, καὶ χρυσῷ προσείκασται, ὅσα δὲ (ὅσα τε) ἰδεῖν τὰ παρ' ἑκάτερα καὶ νωτιαῖα, ὅσα, καὶ ταῦτα ἔχει χρυσοειδῆ. Χάραξ fœminino genere palum seu perticam significat, masculino autem vallum militare, Eustathius.

DE CHELIDONIA. VIDE ETIAM IN HIRVNDINE, COROLLARIO A.

CHelear piscis nomen videtur, eiusdem qui & chelidonias dicitur. Χέλεαρ, χελιδών, χελιδονίας, καὶ ἰχθῦς τις. id est, Chelar, hirundo, chelidonias, & piscis quidam, Hesychius & Varinus. Χελιδόνας, piscis quidam, Suidas: melius χελιδονίας. Piscem boreum inter sydera iuxta Andromedam hirundinis piscis pferre caput, propterea; à Chaldæis piscem nuncupari chelidoniam Theon scribit, Cælius Rhodig. ex Theone in Aratum. Cum sexaginta dies à solstitio brumali abierint, initio noctis arcturus oritur: post illum vero, hirundo (*piscis nimirum, saltem sydus*) apparet, Hesiodus. Pelamydum generis maxima apolectũ vocatur, durius tritone, Plinius 32.11. vt Hermolaus legit. Est autem, vt coniectura consequor, (inquit idem Hermolaus,) triton id quod Greci chelidoniam vocant: apolectus verò, quam synodontida. Atheneus. Maior (inquit) pelamys, synodontis appellatur, durior quàm chelidonias. Item paulo post: Orcynus (inquit) similis est chelidonię cum magnus est. Confer hæc verba cum Plinio: Orcynus (inquit) pelamidum generis maximus non redit in Męotin, similis tritoni, Hæc Hermolaus. Græca Athenęi (imo Diphili apud Athenęum) verba hæc sunt: Πηλαμὺς ἡ μείζων, συνοδοντὶς καλεῖται. ἀναλογῶν μέντοι ὁ χελιδονίας τῇ πηλαμύδι, σκληρότερός ἐστιν ἡ δὲ χελιδὼν ἡ τῷ πολύπῳ ἐοικυῖα, ἔχει τὸ ἀφ' αὐτῆς ὑγρὸν, εὔχροιαν ποιοῦν, καὶ κινοῦν αἷμα. Ὁ δὲ ὄρκυνος, βορβορώδης: καὶ ὁ μείζων προσέοικε τῷ χελιδονίᾳ κατὰ τὴν σκληρότητα. In his verbis quid à Rondeletio mutetur, requires infra in capite De thunni, pelamydis, aliisq; similibus nominibus. Et quia chelidonię nomen apud nullum veterum aut recentiorum pro pisce reperiri putat, pro eo substituit χελιδών. Cum n. (inquit) semel χελιδών legatur, cui alii pisces comparantur, cur in eadem comparatione perseuerante sententia, non chelidon deinceps, sed chelidonias legatur? Atqui verisimilius contrarium dixisset Rõdeletius. cũ enim in hoc Diphili loco, chelidonias bis legatur, chelidòn semel, probabilius fuerit, in eo quod semel ponitur errorem esse commissum, quam in eo quod bis. Quid quod χελιδών fœminini generis vocabulum est, χελιδονίας masculini? Rondeletius lectionem emendans, chelidonias quidem mutat in χελιδών fœmininum, attributa verò ei masculina nomen ac participium relinquit. sic enim legi vult: Ἀναλογῶν μὲν τούτῳ (τῇ συνοδοντίδι) ἡ χελιδὼν, τῆς πηλαμύδος σκληρότερός ἐστι: cum ἀναλογοῦσα & σκληροτέρα dicere oporteret. Sed neq; hoc approbârim quod Rondeletius ait, Diphili sententiam in eadem comparatione perseuerare, tanquam omnia de pelamydis tantum generibus sint, cum ipse interim chelidonem genere differre fateatur, nutrimenti verò succiq; ratione accedere eam ad pompilum. sic enim legit, non polypum. Ego potius dixerim Diphilum à pelamydum genere discedentem, de heledona loqui, quæ & specie & viribus polypo similis esse, & sanguinem mouere, & bonum colorem facere dici potest, (si bene scripta veterum memini. vide infra in Polypo) chelidòn non potest. quamobrem apud Diphilum ego sic legerim, ἡ δὲ ἐλεδώνη ἡ τῷ πολύπῳ ἐοικυῖα. neq; enim tam perseuerationis in vno genere apud authores, quã sępe negligunt, quàm rerum ipsarum habenda est ratio. Mihi quidem non temere verba authorum videntur immutanda, sed omni studio quęrendum quo pacto ea quæ posita sunt, tueamur. Verum hac de re plus quàm institueram, dixi. Alterum exocœti genus circa Byzantium quidam chelidonium nominant, Bellonius. Et rursus, Tertium exocœti genus à nonnullis (piscatorib. in Gręcia hodie) chelidonius appellatur. Coloris ratio chelidoniis leporibus, & ficubus quoq;, nomen dedit: quæ an similiter piscib. ab hirundine dictis conueniat, nunc non habeo quod affirmem. Fieri enim posset à figura nomen eis factum fuisse: sicut & de balæna Oceani Germani Brunfisch dicta fertur, caudæ pinnam ei similem esse hirũdinis caudę. De chelidone, id est hirundine pisce, in H. elemento dicetur. CHELLARES, Χελλάρης, qui aliter bacchus, & oniscus, id est asellus vocatur, Dorion apud Athenęum. Vide in Asellis. CHELMON, Χελμών, piscis qui & chelidon, id est hirundo dicitur, Varinus.

Triton.

Apolectus.

Synodontis.

Heledona.

CHELON, id est Labeo, de genere mugilum est.

CHENNION, Χέννιον auicula quædam in Aegypto sale condiri solita, (coturnix parua. quęre in Coturnice a.) & genus piscis, Varinus.

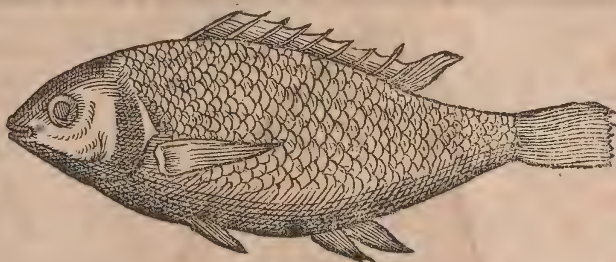
CHERABAS, Χηράβας, Sophron nominat: sunt autem ostracoderma. & Archilochus quoq; χηράβου meminit, Atheneus.

CHLOSSVS, Χλοσσὸς, piscis Ionicè, Hesychius & Varinus: ἰχθὺς ὑπὸ Ἰώνων. tanquam non aliquam speciem, sed genus totum hoc vocabulum Ionibus significet.

CHO-

Cholix, χόλιξ, bouis venter aut crassum eius intestinum, vel genus piscis secundum aliquos; Varinus.

DE CHROMI, RONDELETIVS.

Χρόμις & χρέμυς an ijdem, an diuersi sint pisces, equidem me adhuc nescire fateor: malo enim id fateri quàm sciens studiosis imponere, & rem incertam pro certa proponere. Atheneo videntur diuersi esse pisces. diuersis enim locis vtriusq; meminit, vno loco ex Epicharmo. Καὶ σκιφίας, χρόμις π, ὃς ἐν τῷ ἦρι κ[?]ῖ τὸν ἀνάνιον, ἰχθύων πάντων, ἄριστος. vbi σκιφίας ponitur pro ξιφίας per dieresim ξ in κσ. & hyperthesim τ8 σ. altero loco: Καὶ τὰ μῦ λιθοκέφαλα, ὡς κρέμυς. quem locum citat ex Aristotele περὶ ζώων. Chromis Latinum nomen nullum habet, nostris verò piscatoribus incognita est: ob id nomine caret. Chromin esse puto, & eam hîc exhibeo, quæ in ora Ligurię, Antipoli, & in insula Lerino, (quæ nũc diui Honorati insula dicitur,) frequentissima est, vocaturque à Liguribus castagno à castaneę colore. A · Cremys. · B

Piscis est litoralis corporis figura, pinnis & spinis melanuro similis: sed oculis est minoribus, nota nigra in cauda caret, sed totum corpus nigricat. lineas habet rectas à branchiis ad caudam. ore est paruo, squamis paruis. interna omnia auratę similia habet. potest etiam non ineptè corporis figura, & colore cantharo comparari, nisi quòd chromis paulò nigrior est. Lapides habet in cerebro, ob id hyeme malè habet.

Aristoteles semel anno parere scribit, & inter τὰς χυτὰς collocat, id est fusaneos pisces, vt Gaza vertit. Et alibi cum iis recenset, qui exquisito sunt auditu, & grunnitum quendam edere scribit. C · *Lib. 5. de hist. anim. cap. 9.*

Piscis hîc paruus est, & vilis habetur: humidior enim est, ideo in craticula assandus. Archestratus tamen dixit: F · *Lib. 4. de hist. anim. cap. 8.* · *Ibidem cap. 9.*

Τὸν χρόμιν ἐν Πέλλῃ λῆψῃ μέγαν. ἔστι δὲ πίων   Ἂν θέρος, ἢ καὶ ἐν Ἀμβρακίᾳ.
Maiorem chromin in Pella cape, tempore messis,   *Pinguis enim est: vel in Ambracia.*

Ouidius immundam chromin appellauit.

DE EODEM, SEV CASTAGNOLA PECVLIARI
Massiliensium pisciculo, Bellonius.

Castagnola à colore corticis castaneę vulgo Genuensium, Massiliensium, & incolarum Portus Veneris dicta. Grandem pro sua magnitudine habet in tergore pinnam, caudam longam & bifurcam, pinnam vtrinq; ad branchias vnam, & duas sub ventre. Squamis contegitur latis. Corporis figuram in Cyprini modum circinatam habet. Brãchias vtrinq; ternas, quarta dempta quę claiculæ ipsi corpori iungitur. Hepate est vnius tantum lobi, stomacho incumbentis, vt in Delphino diximus. Stomachum rotundum habet: & duodenum, sine apophysibus inhærens ieiunio: colon admodum gracile, ter tantum cum aliis intestinis obuolutum. A · B

Vêre & ęstate copiosissimus capi solet: nihili tamen à piscatorib. fit: est enim popularis. C. F.

Magna est Chromidis cum Glauco (*Rondeletius Glaucum longe alium facit*) pusillo vt & Glauci prouecti cum Vmbra similitudo. Ea putatur esse quam Atheneus Chremydem, Oppianus Chremitem, Aristoteles Chrempum appellat, quem inter eos pisces annumerat, qui acutissimo auditu pręditi sunt. Turdum Veneti, vt & Massilienses Vmbrinam falsò appellant: & horum etiam nonnulli Vn † chrom. A · *† Chrau.*

Fusaneus est piscis, nostris Parisinis ignotus, simus in Lauareti modum, medięq; inter lupum & coruum magnitudinis: herbis virentibus pręcipuè vescitur, ac litoralis est: vnde Oppianus: B C

Per molles habitant ripas, herbasq; virentes   *Labrax, audaces Amis, placidaque Chremites.*

Cui etiam Ouidius eas notas dedisse videtur, quę aliàs Phycidi debentur:

Atque immunda Chromis, merito vilissima Salpa,   *Atque auium dulces nidos imitata sub vndis.*

Est enim Chromis, etsi litoralis, succi tamen gratissimi, & qui non minus iucundam nutritionem, quàm pisces saxatiles exhibeat. F

Proinde tenuibus squamis vestitur, ex auro nitentib., ac cæruleum interdum colorem concinnè vibrantib. Binas gerit pinnas in tergore, quarum anterior, quæ minor est, nouem obfirmatur aculeis. alias quoq; ad latera, etiam acutas ac pusillas habet, atq; vnam etiam sub ano ad caudam vnico aculeo roboratam. Huius item exterior branchia, spinea est, atq; in gyrum nigra, &, vt in lupo, denticulata. Caudam habet subrotundam, veluti Vmbra & Glaucus. Atq; hoc pręsertim à reliquis piscib. distinguitur: quod vndantibus ac transuersis veluti lituris ex cæruleo in cinereum colorem abeuntibus sit aspersus: quas † tamen pusillum Glaucum habere diximus: nam hæ quidem in prouectiore Glauco euanescunt. Cęterum caput habet obtusum, maxillamq; in superiore labro veluti infarctam, ac quoddam ceu linguę rudimentum, dentiumq; loco scabritiam sub labiis apparentem. Multis abundat lactibus circum intestina, ac folliculum tergori annexum gerit, medio geniculo interseptum: Vuluam bicornem, ouis vtrinq; plenam: Hepar subrubrum: ad quod fel vasculo tenui contentum, à duodeno incipiens, deferri videtur: Lienem stomacho inhærentem, oblongum, tenuem, rubrum: Cor triquetrum, albo pericardio contentum: Stomachum per tergoris longitudinem protensum, cuius pylorus octonis apophysib. seu appendicibus ambitur. Hæc Bellonius. B · **etiam*

DE ALIO PISCE, QVEM BELLONIVS CHROMIN ESSE CONIICIT.

De hac icone vide quæ notauimus mox ab initio Corollarii ad Chromin Bellonii.

COROLLARIVM, AD CHROMIN BELLONII.

A Nos non è Bellonii libro iconem, sed quam prius Venetiis nacti eramus eiusdem piscis, posuimus: quę in hoc tantum differt, quòd cirrhum sub mento seu inferiore labro non ostendit: nec caput, præsertim labro superiore, adeò simum & obtusum. quin & maculam nigram effigies nostra, quam cum coloribus depictam habeo, ad branchias ostendit, cuius non meminit Bellonius. Idem chromin & glaucum pisces persimiles inter se pingit corporis specie. vtriq; cirrhus à mento dependet. vterq; peculiari nota, lineis vndantibus & transuersis passim è dorso ad media latera tendentib. insignis est: quę tamen in glauco prouectiore euanescunt, ait. Pinnę in dorso binę vtrique: ad branchias etiam, & sub eis binę in ventre

Icon.

Glaucus cum Chromi collatus

ventre similiter ferè. sed à podice pinnam in chromi pingit, in glauco non pingit. Vtrunq; etiam, falso vmbrinam vocari, ait, ab vmbrę marinę similitudine. Glaucus pusillus (inquit alibi) chromidi adeò simi lis est, vt pro ea plerunq; diuendatur. Rondeletius Vmbram hunc piscem vocat, & dentib. carêre ait, cũ suæ Vmbrę dentes Bellonius appingat, nomina interim eadem quæ suæ Vmbræ Rondeletius tribuit. Plura diligens lector in Vmbrę historia requiret, & conferet, dabitq; operam ne pisces inter se diuersos confundat, vmbram dico, coracinum & latum, λάτο, prima correpta, qui tam similes sunt Rondeletio, vt magnitudine potius quàm aliis notis discernantur, & piscatores aliqui ętate tantum (sed non rectè) eos differre existiment. Coracinus ad cubitalem peruenit magnitudinem, vmbra ad multo maiorem, præsertim in Oceano: latus maximus est. Vmbra verrucam seu tuberculum in mento habet, coracinus & latus carent. Bellonius cirrhum non verrucam nominat. Glaucus (inquit) prouectior adeò vmbram refert (præsertim cirrho quem sub labro inferiori erectum habet) vt à plerisque alter pro altero assumatur. Idem tamen in vmbrę pictura cirrhum illum non exprimit. Quod ad lineas siue lituras illas elegantes, Rondeletius vmbrę tantum eas attribuit, his verbis: Vmbra videtur dicta à lineis obliquis à dorso descendentib. aureis: & obscuris, quę aliarum videntur vmbræ, vna enim manifesta est, sequens obscura, & sic deinceps à capite ad caudam vsq; Bellonius verò chromidis suę lineis alium colorē tribuit: Hoc pręsertim (inquit) à reliquis piscibus distinguitur, quod vndantibus ac transuersis veluti lituris ex cœruleo in cinereum colorem abeuntibus, sit aspersus: quas etiam pusillus glaucus adeò similes habet, vt pro chromide plerunq; vendatur. Sed vt finem faciam, (vix enim ipse me extrico, magis tamen Rondeletii sententiis accedo,) quosdam veluti aphorismos distinctionis horum piscium gratia subiiciam.

Vmbram & Chromin forte aliqui confundunt.

Vmbræ, coracini & lati simi litudo & differentia.

Glaucus Rondeletii toto genere, à chromi & vmbris diuersus est. 1

Glaucus Bellonii vmbrę cognatus est, vel species vmbrę, à Rondeletio non descripta, quod sciam: 2
quanquam à Venetis corbetum quasi coruulum vocari scribat: Rondeletius vero, Coracinum (inquit) Italia ferè tota coruum nuncupat.

Vmbra Rondeletii & Bellonii vnus est piscis, & iisdem nominibus ab vtroq; nominatur: sed non si- 3
militer describitur. Rondeletio enim dentibus caret: Bellonio dentes habet in oris ambitu raros, firmos acutos, &c. Coracinus Bellonii longè alius est quàm Rondeletii, vt & figurę & descriptiones osten- 4
dunt: vnde non specie modo, sed toto genere diuersos esse pisces apparet.

Chromin & vmbram confundere videtur Bellonius.

Chromin & coracinum vt confunderent aliqui, occasionem dedit vicinitas nominum, tum veterum 5
tum illorum quibus hodie quidam vtuntur.

GERMANI vmbram & cognatos ei pisces, corui marini nomine circunscribere poterunt, adiecta 6
magnitudinis differentia: ita vt vmbra simpliciter dicatur *ein Seerapp*, à colore, qui Græci etiam & Latini nominis causa fuit; latus, *ein grosser Seerapp*: coracinus inter hos minimus, sed corpore latiusculo, *ein kleiner Seerapp, ein Meerbrachsmen oder Meerkaressen art.* nam & Melanuro comparatur. Sed & chromin Rondeletii, quanquam toto genere differt, cum corporis non figura tantum, sed & pinnis spinisq; Melanuro similis sit, quin & cantharo figura atq; colore comparetur, Germanicè appellemus *ein schwuartzlachte oder braune* (à castaneæ colore, vnde & Galli castagnolæ nomen indiderunt) *Meerbrachsmen art.*

Chromis Rondeletii.

Chromin Ligures etsi corrupte, tamen non longè à nominis gentilitate chro etiam nunc vocant, falso Veneti Coruum, Gillius. vnde apparet eundem cum Bellonio Chromin ipsum existimasse. Eundem piscem Lusitanos audio Celema vocare.

ALIVD COROLLARIVM DE CHREMETE,

Cremye, & Chrempe ex veteribus.

CHREMYN, Chromin, & Chremetem ex recentioribus nullus quod sciam, discernit: nos recitatis veterum scriptis distinguemus. Mustela piscis nihil cum Mustelo commune habet. Iecorinum esse dicere.s. nam piscis est breuis, oculis conniuentibus, pupillis cyaneis: barba quàm Iecorinus maiore, sed minore quàm chremes. Καὶ τὸ μὲν γένειον ἔχει τοῦ ἡπάτου μεῖζον ἡ γαλῆ, αὐτὸ δ' αὖ πάλιν τοῦ χρέμητος κατάγει τοῦτο. Aelianus 15.11. Ex quibus verbis colligimus Mustelam Aeliani & hepatum (diuersum ab aliorum veterum hepato, vt Rondeletio quoq; videtur) & chremetem similes esse pisces, ac similiter barbatulos. Χρεμύς, ὁ ὀνίσκος ἰχθύς: id est Chremys, asellus piscis, Hesychius & Varinus. Γένειον ex Aeliano barbam interpretor: non mentum, vt Gillius. quanuis enim Eustathius γένειά τε (hoc est in multitudinis numero) barbam interpretatur, γένειον verò mentum: idem tamen leonis & mulli piscis quoq; γένειον dici ait, hoc est barbam. Mentum enim nulli præter hominem, nec male, authore Plinio. Ergo de Aeliani chremete non est dubitandum quin sit diuersus à chromide, quæ pagro & synodonti comparatur ab Hicesio. his enim piscibus nulla prorsus cum mustela Aeliani similitudo est. Ego mustelam marinam Germanicè nomino *ein Meertrusch*: Chremetem verò *ein Meertruschen art*, hoc est Mustelæ marinę speciem. Nec alius videtur Hesychii χρεμύς quem asellum esse ait, nam & mustelæ marinæ asellorum generi attribuuntur. Vide ne Mustela vulgaris Rondeletii, Chremes hic sit. Oppiano chremetes amant mare vicinum fluuiis aut stagnis ob dulcem aquam, & limum illic se colligentem: λάβρακές τ', ἀμίαι τε θρασύφρονες, ἠδὲ χρέμητες, Πηλαμίδες, γόγγροι τε, καὶ οὓς καλέουσιν ὀλισθον &c. Videtur, & ὀλισθος à corpore lubrico dictus piscis, chremeti musteleq; cognatus esse. Athenæo cremys, χρέμυς, piscis lapidem in capite gerit, ex Aristotele. In nostris verò codicibus Aristotelis cremys piscis ne nominatur quidem chromis verò (vt mox referam) in capite lapides habere ab eo scribitur. Chremps etiam piscis, si rectè scribitur, semel apud Aristotelem nominatur, lib. 4. cap. 8. Sunt (inquit) inter pisces qui liquidius audiant, mugil, chremps, (χρέμψ, Gaza omisit, vt & Plinius in huius loci conuersione) lupus, salpa, chromis. Quamobrem non probè Bellonius, Chromin (inquit) Athenæus chremydem, Oppianus chremitem, Aristoteles chrempum vocat. Primum enim an idem sit piscis cui diuersa hæc nomina conueniant, non satis constat: & vt idem sit, non tamen chremydem accusandi casum, à recto χρέμυς paroxytono, sed cremyn, quantum assequor, (vt *botryn*, non botrydem,) deducere oportebat. vt neque chrempum à recto χρέμψ: neque chremitem ex Oppiano, qui penultimam per η. id est e. longum scripsit: vt Aelianus quoque & Suidas. Lippius ex Op-

Γένειον.

Cremys.

Chremps.

ex Oppiano placidaes chremetes dixit, sed epitheton de suo adiecit: & in fœminino gen. protulit, cum deberet in masculino efferre, sicut Aelianus fecit. Χρεμὶς quidem per ι. oxytonum apud Hesychium ineptè mihi scribi videtur. Chremetis nomen vnde sit natum nescio, nisi forte quod Chremes in quibusdam veterum comicorum fabulis barbatus inducitur: qualis & hic piscis est. nam cum barba tribus his inter se similibus (vt coniicio) piscibus data sit, hepato, mustelæ & chremeti, prolixior huic quam cæteris cõtingit, Aeliano teste. Quærendum an chremes sit ex asellorum genere paruus & barbatulus piscis, quem in Adriatico pesce mollo vel moro nominant: atq; idem callarias Plinii, quasi γαλαρίας, id est mustelaris id est asellus mustelæ similis. Galenus pretiosissimum Romæ piscem γαλαξίαν nominat è genere galeorũ id est mustelorum, (qui longè alii sunt quàm mustelę:) & Atheneus eundem γαλερίδαν & γαλλαρίαν: Dorion oniscum (hoc est asellum) gallariam. Rondeletius vulgò hunc sturionem dici, & apud veteres Latinos acipenserem suspicatur. Et sanè nihil prohibet alium galerian cum mustela, alium cum mustelo piscibus similitudinem habere: vtrunq; etiam cum asellis commune quippiam. vel potius coniiciendum Galenum vbi scribit galaxian galeorum generis esse non γαλεῶν, sed γαλῶν dicere debuisse: nisi quis γαλεῶν à recto γαλέα, non à γαλεὸς formare velit. Vide supra in Corollario primo de Asellis.

ALIVD COROLLARIVM DE CHROMI.

A Chromis apud Aristotelem quater nominatur, nec amplius quod sciam: semper cum acuto in vltima, ter cum o. breui in prima: semel cum o. magno ego neq; acui vltimam in hac dictione, neq; o. magnum in prima syllaba scribi laudârim. Genus quidem ex verbis Aristotelis non apparet: oxytonum necessario fœmininum foret: ego paroxytonum & masculinum probo. quare ita inflectetur vt ophis, nec d. in obliquis assumet. Χρόμις, genus piscis, Hesychius & Varinus. Apud Atheneum quoque similiter scribitur: Ex Epicharmo, Καὶ σκιφίας χρομιάς τε: Rondeletius legit χρόμις τε. Ex Numenio, Γ᾽ἄλλων ἢ κάλλιχθυν, ἢ χρόμιν, ἄλλοτε δ᾽ ὀρφόν. Ex Archestrato, Τὸν χρόμιν ἐν Πέλλῃ λήψῃ μέγαν. Et similiter aliquot in locis apud Aelianum. Scio Ouidium immundas chromes dixisse genere fœminino. Sed Græcorum in suæ linguæ vocabulis tum authoritas tum ratio grammatica apud me maioris est.

B Orphum, chromin, pagrum, anthiam, acarnanem, synodontem & synagridem, genere similes existere Hicesius dicit. Chromis in capite lapidem gerit. & algore vehementer infestatur, vt & alii qui lapidem habent. Aristot. Χρέμυς Atheneo ex Aristotele in capite lapidem gerit. Pręgelidam hyemem omnes sentiunt, sed maximè qui lapidem habere in capite existimantur, vt lupi, coracini, (aliàs chromes,) pagri, Plinius. Coracinus apud Plinium libro 9. cap. 17. scribitur lapidem habere in capite, legendum est autem chromis, non coracinus, tam ex vetustis codicibus, quàm ex Aristotele, Massarius. Atqui coracinum quoq; lapillos habere in posteriore capitis parte Rondeletius refert.

C In quodam genere non sunt mares, sicut in erythrinis & chromibus, Plinius. sed pro chromibus alii codices meliùs habent channis. Chromis fusaneus est piscis, χυτὸς: & semel anno parit, Aristot. quos aũt fusaneos appellet, in Chalcide dixi. Semel anno parit, Idem. In herbosa arena degit, Ouidius: qui & immundam cognominat, ex eo fortè quod sonum quendam veluti grunnitum cum sue quadrupede immunda communem habeat, à quo sono forsan & chromis nomen per onomatopœiam factum est. Pisces qui vocales falsò existimantur, omnes sonum illum emittunt, aut attritu branchiarum, quas horridiores & spinosas continent: aut spiritu circa ventrem incluso, Arist. vide supra in Chalcide c. in Corollario. Chromis veluti grunnitum ædere videtur, Idem. Inde nimirum per onomatopoiam Chromis est dictus. Coruus marinus à cordis (corui) voce dictus est, quia pectore grunnit, suaq; voce proditus capitur, Isidorus. sed hoc de chromi non de coruo pisce accipiendum videtur: sicut & quod Iorath scribit: Pisces qui dicuntur corui, cum pariunt, voce sua produntur: quia semper gemitus vel grunnitus proferunt, & sic capiuntur. Inter pisces liquidius audire chromin, (τὸν χρόμιν, Aelianus) fertur, Idem. Produntur clarissimè audire mugil, lupus, salpa, chromis, Plinius: ab Aristotele etiam chremps additur Atq; immunda chromis meritò vilissima salpa, Atq; auium dulces nidos imitata sub vndis, Ouidius. est autem posterior versus periphrasis Phycidis. quod si ad præcedentium aliquem referri deberet, ad salpam potius vtpote proximam, referri, quam ad chromin conueniret. Quamobrem Plinius (nisi librariorum hic lapsus est) non rectè ex Ouidio memorat chromin qui nidificet in aquis: nec rectè eum sequitur Bellonius. Est etiam Chromis viri nomen, Theocrito Idyllio primo.

Chryson piscem ex Ouidio nominat Plinius in calce libri 32. errore puto librariorum. Chrysophrys enim apud Ouidium legitur, hoc est Aurata, non Chrysos.

Cicadae marinę, vt Ælianus nominat, & Galli ad mare mediterraneum hodie vulgò, inter Squillas locus erit. vbi & Squillam mantin Rondeletii, quam Cicadam marinam Bellonius appellat: & aliam quandam reperies.

DE CICADA FLVVIATILI. RONDELETIVS.

Cernuntur etiam in riuulis bestiolæ cicadis terrenis persimiles, quas ob id cicadas fluuiatiles nomino. Et ventris latitudine, & pedibus natant: quos vtrinq; ternos habent, postremi longissimi sunt. Hoc à terrestribus differunt, quod capite sint magis exerto, & ceruicis aliquid habere videantur.

Cillvs, Cyllus vel Scyllus, vide in fine ferè Corollarii de Asellis ex veteribus.

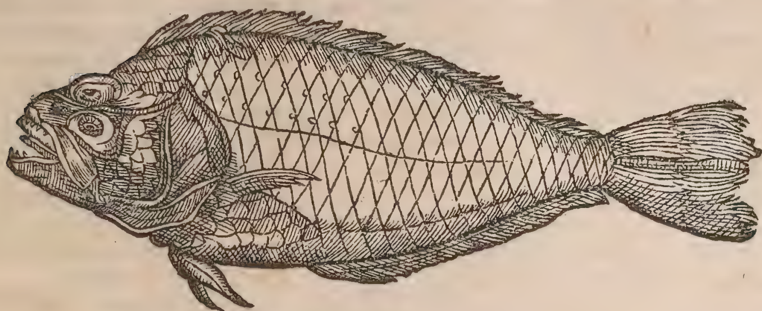
Cinædvs in Alpheste descriptus est.

Κιναιδίας, ἰχθῦς, Hesychius & Varinus. corruptum fortè nomen à cinędo pisce.

Cinermi, Κινέρμοι, ἰχθύδια μικρά, Iidem. hoc est pisces parui, quos nimirum simili vocabulo, sed transpositis literis naricas Latini vocant.

Cires, Cirrha, Cirrhas, Cyrrhylus: vide Cêris.

DE CITHARO, RONDELETIVS.

DE citharo ex Aristotelis lib. de animalibus & piscibus hæc profert Atheneus: Citharus serratis est dentibus, solitarius, alga vescitur, linguam solutam habet, cor album & latum. Præterea Galenus citharo rhombum similem esse scripsit. Ex quibus colligo hunc verum citharum esse, quem hic exhibemus, qui hodie Romæ satis frequens est, & folio nominatur. Cum enim piscibus à natura lingua data sit, vt ait Aristoteles, ossea & non soluta: vel dura, spinea & adhærens: isq; vnicus sit ex planis cui lingua soluta sit, teste Aristotele, contra aliorum piscium naturam, rectè mihi videor hunc citharum esse affirmare. His adde notas reliquas, quę aptissimè quadrant, quod serratos habeat dentes, quod solus capiatur, quod alga vescatur quemadmodum salpa, quo fit, vt insuauiore sit carne quam buglossum. Vnde Pherecrates apud Atheneum, Ω᾿ ἀγαθοὶ ἔνεστιν ἐν κιθάρῳ πικρόν.

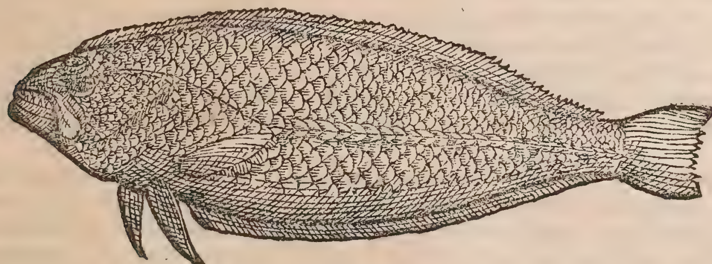
B C — Lib. 3. de alimen. facul. — Lingua. — Lib. 4. de hist. cap. 8. & lib. 2 cap. 13. — Reliquæ notæ

Est igitur citharus piscis planus, rhombo quodammodo similis: buglosso similior, si squamas excipias, quæ in citharo sunt magnę rhombi figura. A capite ad caudam linea tenuis ducta est. Partibus internis reliquis planis similis. *B*

Ex his liquet de citharo non rectè sensisse eum qui piscem à Gallis egresinum siue eglesinum nominatum citharum esse crediderit: cum ex Galeno citharum planum piscem esse constet, linguamq; ei solutam esse: quæ egresino nullo modo conueniunt. *A — Egresinus alius est piscis.*

Longè grauior est, minimeq; dissimulandus error illius qui citharum cum canthato confundit, cum toto genere differant. nam cantharus litoralis est piscis, quem cum aurata, orpho, synodóte numerat Aristoteles. iis enim similis est corporis figura. citharus verò planus piscis buglosso similis, vel rhombo Galeno authore. At cantena (sic enim à Massiliensibus citharum appellari scribit) non solum planus piscis non est, sed etiam carnis substantia, vita, moribus, à citharo plurimum differt. *Contra Bellonium qui citharum & cantharum confudit. — Lib. 8. de Hist. anim. cap. 13.*

DE CITHARO FLAVO SIVE ASPERO.
RONDELETIVS.

ALterius cithari ex Archestrato meminit Atheneus rufi siue subflaui, qui assandus est, caseo multo oleoq; condiendus, quique sine sumptu apparari non potest: prior verò albus, & in aqua saleque multo elixandus, additis herbis. Versuum Archestrati hic ferè sensus est, qui cum apud Athenæum satis mendose legantur, sic restitui possunt: *A — Lib. 7.*

Κίθαρον δὲ κελεύω,   Ἂν μὲν λευκὸς ἔῃ † (σαρκὶ .) στερεός τε πέφυκε.
Ἕψειν εἰς ἅλμην καθαρὰν, καὶ † φύλλα καθέντα: Ἂν δ᾿ ἦ πυῤῥὸς ἰδεῖν, καὶ μὴ λίαν μέγα, ὀπτᾶν,
Ὀρθῇ κεντήσαντα δέμας νεοθηγεῖ μαχαίρᾳ,   Καὶ πολλῷ τυρῷ, καὶ ἐλαίῳ τοῦτον ἀλεῖφε,
Χαίρει γὰρ δαπανῶντας ὁρῶν, ἐστι δ᾿ ἀκόλαστος.

† deerat hoc verbum. † τὰ φύλλα in vulgatis codicibus.

Hunc citharum esse puto, qui asper etiam dici potest: est enim superiori figurâ similis: lingua magis soluta, oris scissura magna, dentibus serratis, squamis intectus rotundis, asperis. Virgam habet à capite ad caudam protensam, latiusculam, maioribus squamis constantem. Partibus internis superioribus similis est. Is Venetiis reperitur optimus. *B*

Sunt qui verum buglossum esse credant, nec sine ratione: non ob figuram solum, sed etiam ob asperitatem. Est enim bouis lingua magna & aspera: vnde & buglossum herba vulgò borrago appellata, & à figura, & ab asperitate. Licebit igitur mea quidem sententia hunc piscem verum citharum esse rufum siue asperum existimare, vel buglossi nomine comprehendere, de cuius differentiis postea dicemus. *A — Buglossus.*

COROLLARIVM DE CITHARO ET CITHAROEDO.

Citharus aliorum, & Citharœdus Aeliani, piscis est, cuius in mari rubro genera duo Aelianus descri- *A*

bit,

bit, corporum pigmentis (vt inquit Rondeletius) à nostro diuersa, In mari rubro (inquit) piscis procrea-tur, cuius corpus ita figuratum est, vt similitudinem Lingulacæ (buglossi) eius latitudo gerere feratur. Squammæ non magnam tangenti asperitatem habent. Cum subaureo est colore: tum lineis à summo capitis vertice ad extremam caudam nigris sic distinguitur, vt eas citharæ fidiculas contentas esse dicas, vnde is Citharœdus appellatur. Os ei pessum it & subsidet, (τὸ στόμα δὲ αὐτῷ σμύζει) idemque nigerrimum est, cinguloq; croceo circumligatur: vertex varietate distinguitur, fulgore aureo & nigris quibusdam lineis, (διέγραφαι.) (Pinnas aureas habet, ruffo colore multipliciter variatur.) Cauda est nigra præter extrema: ea .n. candidissimo colore asperguntur. Alii item Citharœdi picti (ϛικτοὶ) nasci dicuntur, toto corpore purpurei, certis interuallis aureolas lineas possidentes. Eorum verò caput cingulis violaceis illustratur, vno (quod est ante oculos) ad branchias pertinente: altero secundum oculos, vsq; ad medium caput excurrente: alio autem tanquam monili sic collum circumplicante, Hæc Aelianus lib. 11. ca. 23. vnde & Cælius Rhod. transtulit libro 23. ca. 33; sed parum bene, quibusdam omissis.

Parenthesi inclusa ex Gillii versione reliquimus, in nostris codicibus Græcis non inuenta.

Ab Oppiano li. 1. ... scribitur: Καὶ κίθαροι, καὶ τρίγλα, καὶ ἀδρανέες μελάνουροι, inter litorales. A Varino κίθαρος vel κιθάρα, in vocabulo Πλάκη. Iac. Syluius in libro de simplicibus medicamentis citharum Gallicè interpretatur roussetam: quod nomen minimo Galeorum Rondeletius adscribit. Non probo quod quidam nuper scripserunt citharum (cum lyra confundentes) à grandicapite Romanis caponem nominari. hic enim miluorum generis piscis est, non passerum vt citharus. Gaza ex Aristotele Fidiculam conuertit, lib. 2. cap. 17. historię anim. Fidicula apud nonnullos phycis piscis est, qui authore Plinio colorē suum mutat, alias candidus, vere varius: idem solus piscium ex alga nidum facit, in quo & parit: Niphus, ineptissimè citharum cum phycide confundens. Germanicè circunloquemur, *Ein Plateisle, oder Zungenart*, hoc est Passeris aut Soleę species. Massilienses cuiusdam piscis, quem vnum aut alterum in omni vita tantum cepissent, cuiusq; nomen ignorarent, mihi formam adumbratè designarunt, qualem Aelianus Cithari piscis describit: eundemq; similiter Rhombo similem testati sunt, vt Galenus dicit: & Aelianus etiam addit Lingulacę similitudinem gerere, Gillius. Quidam hunc piscem Tęniam esse putauerunt, quæ Romę vulgò pecten vel pectenorzo dicatur. Sed nos alias Tęnias Rondeletii dabimus. Rondeletio Citharus Romæ folio appellatur: Bellonio Tænia ibidem sfolia vel sfolio; quo & Veneti nomine (inquit) Soleam vocare consueuerunt.

Capo. Fidicula.

B Citharo complures appendices supernè circa ventriculum exeunt, Aristot. Piscis planus, rhombo similis est, Galenus. In pictura huius piscis, quam ex Italia accepi, diuersi colores apparent: plerisque in locis subflauus: cęruleus maiori ex parte oculorum, circa branchias, & infrà: maculæ per singulas squamas albæ, singulæ: post oculos, & post branchias ruffus, &c.

C Litoralis est Oppiano. Alga pascitur, in arenosis locis victitat, Vuottonus.

F Citharus, vt Xenocrates prodidit, stomacho ingratus est: malum procreat succum, sed non facilè corrumpitur. Quod ad citharos attinet (inquit Galenus li. 3. de alim. facult.) Philotimum vehementer miror: quibus cum rhombus sit adsimilis, carnem tamen habet ipsis molliorem: (à Philotimo verò inter μαλακοσάρκους non numeratur:) cum interim asellis longè sit inferior. Et hos igitur (citharos) & iecorarios, &c. scito in medio esse piscium durę carnis ac mollis. His autem quidam frixis in sartagine vescuntur: alii assant, aut in patinis condiunt, vt rhombos & citharos. Verum hi coquorum in patinis apparatus, cruditatis in totum sunt causæ. Ad coquendum autem sunt prȩstantissimi, qui albo iure condiuntur. Post hæc albi iuris apparatum docet. Capriscus piscis virosus & durus est, & concoctu difficilior quam citharus, Diphilus. Κίθαρος ὁπτὸς ἐσθίων τὸ κεφάλαιον τοδί, Callias aut Diocles apud Athenęum. Ὡς ἀγαθὸν γε ὁ κίθαρος. καὶ πρὸς Ἀπόλλωνος πάνυ Ἐκεῖνο θεράπευε (λυπεῖ) μ' ὅτε λέγουσιν: ὦ ἀγαθὴ Ἔνεστιν ἐν (Ἔνεστι καὶ) κιθάρῳ τι κακόν, Pherecrates apud Athenęum. videtur autem prouerbialiter dici, In citharo etiam aliquid boni inesse: ad significandum, nihil tam prosperum, tam lautum aut lætum esse, cui non aliqua molestia comes sit.

H.a. κιθαρὸς, (oxytonum, malim proparoxytonum,) significat pectus, costam & piscem quendam, Hesychius & Suidas. Κιθαρὸς, thoracem interpretatur Galenus in Glossis. Κίθαρος, (addo θώραξ, interpretationis gratia,) quod ossa in eo ita ferè digesta sunt, vt in cithara musico instrumento fides, Varinus. Κιθαρὶς etiam dicitur, idem piscis vt videtur, & κίθαρυγος apud Pollucem, Vuottonus: Ego κιθαρὶς oxytonum non legi sed proparoxytonum semel in versu Epicharmi noster Athenæi codex habet: sed idem alibi melius in eodem versu κίθαρος. Κίθαρυγος quoq; apud Pollucem 6.8. corruptum apparet, vt & alia ibidem piscium nomina. Κίθαρος ἐνῆς, Epicharmus apud Athenæum. sic autem scribitur tribus diuersis in locis, & epitheton cithari esse videtur: nisi quis potius legat ἐνῆν, pro inerat, in mensa scilicet vel patina; cum & alias hoc verbum adiungat Epicharmus: & pro ἐνῆς oxytono alibi vltima circumflectatur. innumeris enim locis Athenęi codices deprauatissimi sunt.

Pisces multi, alii aliis diis consecrati sunt, nominis saltem ratione: sic citharo cum Apolline conuenit, boaci cum Mercurio sermonis deo, Athenæus ex Apollodoro. Eustathius quoque & Varinus (in Πλάκη) citharum Apollini sacrum esse repetunt, à nominis similitudine cum cithara, quoniam hic Deus tanquam citharœdus celebratur.

CITTULUS. vide Cittus.

CLARIAS. quære in Mustela, supra post Asellos.

CLUPEAM in Alausa habes.

COBII. lege Gobii.

COBITIS Apuæ genus post Gobios describetur: & Gobites quoq; fluuiatilis pisciculus ibidem.

DE COCHLEIS.

1. In genere.
2. De Cochleis marinis & earum speciebus.
3. De Cochleis fluuiatilibus.
4. De Cochleis terrestribus, & earum differentiis.

DE

DE COCHLEIS IN GENERE.

RONDELETIVS.

PERMVLTA Cochlearum ſunt genera. Aliæ terrenę ſunt, aliæ aquatiles, & hæ vel in aqua dulci, vel in mari degentes. *Lib. 2. cap. 11.* Horum trium generum meminit Dioſcorides, vnicuiq; peculiares vires tribuẽs. Κοχλίας χερσαῖος εὐςόμαχος, δυσφθαρτος. Cochleæ terreſtres ſtomacho vtiles ſunt, & non facilè corrũpuntur. Et mox: Καὶ ὁ θαλάσσιος δὲ εὐςόμαχος, καὶ εὐέκκριτος: ὁ δὲ ποτάμιος, βρωμώδης. Marina ſtomacho idonea, & facilè aluo excernitur: fluuiatilis verò reſipit virus. Totidem Cochlearum genera enumerat *Lib. 9. cap. 32.* Plinius: In eodem genere ſunt Cochleæ aquatiles, terreſtresq;, exerentes ſe domicilio, binaq; ceu cornua prodentes contrahentesq;. De marinis loquitur quũ ſcribit: Echini oua plenilunijs habent hyeme, & cochleæ hyberno tempore naſcuntur. Dioſcorides κοχλίου nomine omnes comprehendit addito epitheto. Ariſtoteles cochleas terreſtres alio nomine diſtingui tradit, vocariq; à nonnullis κωκάλια.

Maſſarius vir admodum doctus in ſuis annotationibus in nonum librum Plinij exiſtimat cochleas à Græcis appellari ςρόμβους, id eſt, Turbines. *Aquatiles cochleas priuatim ſtrombos dici Græcis Maſſarius putat.* Eius hæc ſunt verba: Sunt autem cochleæ inter teſtacea, quæ ſanguine carent. Verum alię aquatiles, alię terreſtres ſunt, quę item in plures ſpecies diſtinguntur. Aquatiles cochleę ſunt, quæ Græcè ſtrombi, Latineque turbines communi alio nomine nuncupantur, quod ex amplo in tenue deficiant in vertiginem torti. Sed ille mea quidem ſententia fallitur. Nam ſtrõbi à cochleis ſecernuntur, vel ipſo Plinio autore, qui in piſcium marinorum catalogo, ſeorſum concharum genera & ſtrombos recenſuit. *Contra Maſſarium.* Et alio in loco pro diuerſis ponit. Quartanis cochleæ fluuiatiles in cibo recẽtes. *Lib. 31. cap. 11.* Deinde: Strombi in aceto putrefacti, lethargicos excitant odore. *Cap 10. eiuſdẽ lib.* Reuera cochleę τῶν ςρομβωδῶν nomine concluduntur, veruntamen ςρομβώδη καὶ ςρόμβοι multò latius patent. Nam ςρομβωδῶν nomine intelliguntur etiam, quę in longum turbinem deſinunt, & in anfractus contortum, à quibus differunt cochleæ, quod teſta quidem ſint clauiculatim intorta, ſed rotunda & non in longum protenſa. dicuntur enim κοχλίαι, quod habeant τὰ ὄςρακα κυκλοτερῆ. ςρόμβοι verò etiam dicuntur, quibus teſta quidem in turbinem deſinit, etiamſi clauiculatim contorta non ſit, vt ex ſtrombis quos depinximus perſpicuum fit. Quod ſi quando apud autores confundantur hæ ſignificationes, obſeruandum eſt prẹter rerum ipſarum naturam id fieri. *Κόχλος antea vmbilicus a Gaza vertatur.* Id ſilentio præteriri non debet, quod κόχλος apud Ariſtotelem, Vmbilicus à Gaza conuertitur, perinde ac ſi quædam alia ſpecies eſſet. Sed hoc vocabulo nullꝰ veterum Latinorum, quod ſciam, pro cochleæ ſpecie vſus eſt, prẹter Ciceronem libro ſecundo de oratore. Sępe ex ſocero meo audiui quum diceret, ſocerum ſuum Lælium ſemper ferè cum Scipione ſolitum ruſticari, eosq; incredibiliter repueraſcere eſſe ſolitos, cum rus ex vrbe tanquam ex vinculis euolaſſent. Non audeo dicere de talibus viris, ſed tamen ita ſolet narrare Scæuola, Conchas eos & Vmbilicos ad Caietam, & ad Lucrinum legere conſueuiſſe. Neque ſum neſcius doctos homines Vmbilicos, paruos rotundosq; lapillos & politos interpretari, qui in litoribus reperiuntur. Alij vel ad lapidem, vel ad Concham, vel ad herbam referunt. Verùm ad herbam referre ineptum eſt, cum Vmbilicus herba in vmbroſis & prænumidis locis proueniat. Quid lapilli parui ſimilitudinis cum Vmbilico habeant, non video. Quare cochleæ ſpeciem per Vmbilicum intelligendam puto, quod facilè ſibi perſuaſerit is, qui ea quę de Vmbilicis deinceps dicentur, attentè legerit.

COROLLARIVM DE COCHLEIS IN GENERE.

Cochleæ inter teſtacea ſunt quę ſanguine carent. In eodem genere ſunt cochleę aquatiles terreſtresque, Plinius. **A** Maſſarius aquatiles propriè ſtrombos dici putat, terreſtres cochlias vel cochlia: ſed eius ſententiam ſatis redarguit Rondeletius. Concha vocabulum generale videtur, (etſi ad biualuia magis propriè videatur referendum:) huius ſpecies aliæ turbinatę ſunt, & cochleę dicuntur: idq; vel hebetius quæ generis proximi nomen ſeruant, aut etiam ſuperioris: vel acutiùs, id eſt longiore magisq; faſtigiato vel mucronato ductu, & vocantur ſtrombi. Aliæ turbinatæ non ſunt, quæ & ipſæ communi vocabulo adhuc conchæ dicuntur, ſiue in orbem ferè æquabili ac plana ſuperficiei curuatione ſe colligant: vt Venereæ & Porcellanę dictę: ſiue biualues, ſiue vniualues ſint: vt conchæ vocabulo genus totum teſtaceum comprehendamus: ſicuti cruſtaceum, cancri. quorum vtrunq; vel veterum ſcriptorum teſtimonijs comprobari poteſt: vel certè eſt permittendum, vt de rebus ipſis commodius verba faciamus. Vuottonus tamen aliter accipere videtur: Turbinati generis (inquit) alia in anfractum intorta ſunt, vt Cochlearum genera: alia in globum circumacta vt Echinorum (vide ne Concharum potius) genera: ſic & Maſſarius habet, qui citat Ariſtot. 4. de part. animal. Cochleas de terreſtribus plerunque intelligo, cum ſimpliciter proferuntur: ſæpe enim de vtra loquantur authores exprimunt, terrenæ aut marinæ diſcrimine expreſſo. Ariſtoteles quidem etiam pro marinis aliquando ſimpliciter cochleas nominat, ſed vbi argumentum eiuſmodi eſt, vt diſtinctione opus non ſit. Eſt quando generis inſtar ponitur, & communem aquatilibus pariter ac terrenis naturam indicat. Et nos hoc in loco quæ authores in genere de cochleis prodiderunt, collegimus: aut ſi qud etiam magis ſpeciatim dicta ſunt, generi tamen toti congruere poſſunt. Κόχλους & κοχλίας Theodorus nonnunquam vmbilicos vertit: quaſi ſit vmbilicus genꝰ *Vmbilici.* quoddam teſtaceum aliud à cochleis, vti ſentit etiam Maſſarius. verum quod vmbilicus quem Theodorus pro κοχλίᾳ dixit libro 5. hiſtoriæ animalium, idem ſit quod cochlea, videtur ex Athenæo libro 2. Vuottonus. ego cum Rondeletio ſenſerim, Vmbilicum Ciceroni non totum genus cochlearum marinarum, ſed ſpeciem aliquam ſignificare. Confunduntur apud Græcos, vel ipſum Ariſtotelem, κόχλος & κοχλίας: ferè tamen Ariſtoteli cochlos vmbilicum, id eſt, cochleam marinam ſignificat, cochlias verò terreſtrem cochleam. Cochlos nonnunquam etiam generale eſt: vt Pauſanias in Laconis, κόχλους ad purpuræ tincturam maximè idoneos ferunt Laconicæ maritima, Vuottonus. Eſt cochlos apud Ariſtotelem animal teſtaceum, & aliud quàm limaces, à Theodoro dictum Vmbilicus. hoc & cochlian eſt vbi Ariſtoteles appellet, ſicut limacem quoq; cochlon, Maſſarius. *Limax.* Τὰ ὀςρακόδερμα τῶν ζώων, οἷον οἵ τε κοχλίαι, καὶ οἱ κόχλοι, καὶ πάντα τὰ καλούμενα ὄςρεα, Ariſtot. 4. 4. hiſtoriæ. Gaza vertit, Vt vmbilici, cochleæ, purpuræ, (quod non eſt in Græcis codicibus noſtris,) & omnia quæ oſtrei aut conchæ nomine appellamus.

mus. Et paulò mox, Οἷον οἵ τε χερσαῖοι κοχλίαι: καὶ τῶν ἐν τῇ θαλάττῃ ὁ κόχλος, καὶ πάντα τὰ στρομβώδη. Apellas Lacedęmonios ait σέμελον (fortè σέσιλον. de quo inter terrestres cochleas agetur) τὸν κοχλίαν λέγειν, Athenæus. Cancellus incolit testam vacuam Neritæ, buccini, aut strombi. quæ vbi ipsum iam auctũ capere amplius non potest, Δίζεται δ᾽ εὐρύτερον κόχλου κύτος ἀμφιβαλέσθαι, Oppianus.

Concha. Concham pro cochlea (sed marina. pro terestris enim vix, quod sciam, aliquis conchę nomine vsus est, nisi in carmine fortè, vt Columella: Implicitus conchæ limax: vbi tamen concham pro testa dixit) genus pro specie, dixit Plinius: Auditũ in quodã specu concha canentem Tritonem. Item Vergilius similiter de Tritone, Sed tum fortè caua dum personat æquora concha,

Limax. Cochlea grammaticis recentioribus, propriè teste limacis est, licet quandoq; pro ipso limace qui testã habet, accipiatur. est autẽ propriè limax (inquiunt) quæ sine testa est: cochlea verò quæ testam habet. Cochleas & testudines Albertus & alij indocti confundunt.

Cochleæ omnes equinam, seu potius bouinam, effigiem præferunt. quapropter Veneti ab eiusmodi similitudine eas bubalos appellant, Massarius. Sunt qui cochleam Italicè interpretantur, *la maruza*, *la zameruca*. Germanicè *ein Schnck* vel *Schnegg*, communi ad terrenas & marines nomine. Angli non propriè dicendas cochleas, sed conchas biualues quasdam, vt pectunculos *Cokles* appellant. *Schablul* Hebraicam vocem, cochleam transferunt, alij limacem, ceram, vermem. vide in Testudine A. in libro de Quadrup. ouip. Arabicum eius nomen est Halzum, vt Syluaticus citat capite 324. ex Serapione. Auicennę interpres libro 2. halzun scribit, & interpretatur limaces. In trilingui Lexico Munsteri inuenio Iul & mesibata pro cochlea, לול, מסבתא. pro limace vero *chomet*, *chemuta*, *sachel*, *limaza* חמט, חימטא, לימצא, זחיל.

B Turbinati generis cochlea est, & in anfractum intorta. Cochlearum omnium caro testis penitus inclusa continetur, nec vlla ex parte conspicua est, excepto capite. Quòd si testam detraxeris, hebetescit cochlea atq; expirat, Wottonus. Omnes sanguine carent, ac repunt tegmina sua secum ferentes. Rerũ, non solum animalium simulacra insunt in mari. quo minus miremur equorum capita in tam paruis eminere cochleis, Plinius. Cochleæ omnes siliceo tegmine clauduntur, clauiculatim intorto: quæ cum exerunt caput, bina cornicula prętendunt, equinamq́; seu potius bouinam effigiem pręferunt. quapropter Veneti ab eiusmodi similitudine eas bubalos appellant, Massarius. In eodem genere (exanguium) cochleæ, aquatiles terrestresq́;, exerentes se domicilio, binaq; ceu cornua protendentes, contrahentesq́;: oculis carent, itaque corniculis prætentant iter, Plinius. Et alibi, Cochleis oculorũ vicem cornicula bina prætentatu implent. Et rursus, Cochleis ad prętentandum iter corporea (id est carnosa) sunt cornua, bina semper, & vt prætendantur ac resiliant. Saliua cochlearum, quę punctis acu vel stilo carnibus manat, à Græcis vt Galenus inquit myxa dicitur, hoc est mucosus lentor siue mucor mucúsue, Massarius.

C Augentur hęc & alia testatorum genera crescente Luna, & cum eadem minuuntur, Albertus. Mouẽtur cochleę omnes & serpunt parte dextra, non ad vertiginem siue clauiculam, sed in aduersum, Aristoteles de marinis. quærendum autem an terrestribus quoq; idem conueniat: vt hoc etiam quod scribit, Cochlearum genus coire perspectum esse: sed an ortus earum per coitum sit, necne, nondum exploratũ satis haberi, vtrisque forsan conueniet. Sic & epitheta illa in gripho quem Athenæus recitat, Ὑλογενὴς ἀνάκανθος, ἀναίματος, ὑγροκέλευθος, vtriq; generi accommodantur. Primum etiam, si interpreteris, terrigenam, vt Cicero: quod non ex coitu, sed ex terra, limóue, vt hæc τῆς ὕλης nomine accipiamus, potius quàm syluas) oriantur. Cęterum ὑγροκέλευθος marina dicetur, quod per humorem repat: nam & ipsius maris periphrasis est ὑγρὰ κέλευθα: terrestris verò à molli incessu. ὑγρὸν enim pro molli vsitatum est. Mouentur contractione & emissione corporis, & testas suas aliquando relinquunt, Albertus. Ex marinis etiam nudas inueniri Brasauolus scribit. Vicistis cochleam tarditudine, Plautus Pœnulo.

E Formicas abiges, cochlearum vacuas testas si vsseris, & eo cinere foramen inculces, Palladius. Paxamus ad idem testas cochlearum cum styrace vri iubet, finibusq; (foraminibus) comminutas inijci. Escæ ad omnes pisciculos: Cochlearum (κόχλων) carnem accipiens, exemptis membranosis caudiculis, (χωρὶς τῶν οὐραδίων,) ex ea escam inijcito. sed non vtaris totius cochleæ magnitudine, (μὴ ἀποχρώμενος τῷ μεγέθει τοῦ κοχλίου, Cornarius vertit, neque magnitudine cochleę abutaris,) Tarentinus.

F Cornelius Celsus Cochleas boni succi esse author est. Duri ex media materia pisces stomacho apti sunt, ostrea, pectines, murices, cochleæ, Idem. Et rursus, Minimè intus vitiantur, (id est, minime in ventriculo corrumpuntur,) aues bubula, omnisq; dura caro: omnia salsamenta, cochleæ, murices. Eodem teste cochleæ aluum mouent: interq́; ea numerantur quæ imbecillissimæ materiæ sunt, id est quæ minimum alunt. quod equidẽ non probârim: omnes enim cochleæ duræ, & concoctu difficiles sunt: si tamẽ rectè concoquantur, vberrimè alunt. Cochleæ & limaces difficulter concoquuntur Psello. Cibi qui aliquid viscosum habent, vt oua, acrocolia, cochleæ, περιγράφουσι τὴν πολλὴν βρῶσιν, (hoc est, cibi auiditatem prohibent, vel potius ne quis denuò nouũ capere cibũ statim indigeat, efficiunt.) diu .n. in vẽtriculo manẽt, & succi sui lentore inhęrẽt, aliosq; pariter succos cõprehendunt, Quidam aqud Athenæum si bene memini. Ab exolutione & deliquio animi refocillabis, panem in vino diluto exhibendo: aut aliud quippiã ex his q̃ aceruatim reficere vires possint, vt sunt oua sorbilia, bulbi, cochleę, Archigenes apud Galenum de compos. med. secundum locos, vbi de stomacho affecto loquitur: Sed vinum præcipuè aceruatim reficit vires, quod subtilitate sua illico penetret: oua etiã tum facilè concoquuntur, tũ probè copioseq; alunt. bulbi & cochleæ, vt crassioris succi sunt, ita ventriculo immorantur diutiùs. sed quia solidius alimentũ præstant, & cochleæ insuper non facile corrumpuntur in ventriculo, vires eius confirmare possunt. Alioqui .n. tardiùs & paulatim alũt, (ac difficilè coquũtur,) bubula, cochleæ, sphõdyli, &c. authore Galeno in Aphorismos. Eadẽ quę iã nominaui aliměta, (oua, bulbi, cochleę, & similia, modicè glutinosa scilicet,) semen augere videntur, οὐ (negationẽ sustulerim) διὰ τὸ ὁμοειδὲς ἔχειν τὰς πρώτας φύσεις, καὶ τὰς αὐτὰς δυνάμεις τῶν σπέρματι, Herac. Alexis quoq; apud Athenæũ eadẽ hæc tria cum buccinis & acrocolijs, id est, trunculis suillis, inter ea quæ Venerem mouent, recenset. Galenus diuersis in locis, de cochleis hæc tradit, vt in Elencho suo annotauit Brasauolus: Eas esse crassi succi: sanguinẽ crassum, ac ni-

ac nigrum generare: victum esse Alexandrinorum, vires reficere posse, cibum esse hyemis: à multo earum esu cauendum senibus, non admittendas epilepticis: stomachicis conuenire (de composit. sec. locos. 8. 4.) tota substantia iecori conferre videri: (quare & pharmacum hepaticum libro octauo de cōpos. secundum locos, describit.) deniq; carnem earum astringere, in libro de theriaca ad Pisonem. Sed ea emplastica potius quam astrictoria fuerit. Causæ elephantis, hoc est, aëris vitium, & cibaria quæ nimis crassum & melancholicum humorem nutriunt vel gignunt, vt sunt lens continua, & salsamenta multa, & cochleæ, & carnes asininæ, abūdant maximè in Ægypto & Alexandria, Gariopontus. Cochleæ (G) bullientis (elixę) frustella in cibo conueniunt stomacho soluto, vel resoluto & incontinenti, Marcellus. In iliaco affectu exhibeantur alimenta aluum ducentia: aut dentur cochleæ valde elixę & ipsarum succus, Aretæus. Aluum mouent, authore Celso. Cato cap. 158. in descriptione iuris ad aluum deijciendam, inter cætera requirit, cochleas sex, marinas nimirum, vt & reliqua in eâdem. Cochlearum cib. stomacho medetur. in aqua eas subferuefieri intacto corpore earum oportet: mox in pruna torreri nihilo addito, atq; ita è vino garoq; sumi, præcipuè Africanas. nuper hoc compertum plurimis prodesse. id quoq; obseruāt, vt numero impari sumantur. virus tamen earū grauitatē halitus facit, Plinius. Vide etiā infra in c. inter remedia ex eis ad stomachum. Oribasius etiā quomodo sint præparandæ, docet.

Ex Apicij lib. 7. cap. 16. In cochleas lacte pastas: Accipies cochleas, spongizabis, (spongia deterges & emundabis:) membranam (pelliculam & operimentum quod conchæ foramen operit & claudit) tolles vt possint prodire: adijcies in vas lac & salem vno die: cæteris diebus in lac per se: & omni hora mundabis stercus, cum pastę fuerint, vt non possint se retrahere, ex oleo friges: mittes œnogarum. Similiter & pulte (farre in farinam redacto, & in pultis modum cum lacte aut sapa confecto,) pasci possunt. Cochleas sale puro & oleo assabis: lasere, liquamine, pipere, oleo suffundis. Aliter. Cochleas assas, liquamine, pipere, cumino, suffundis adsiduè. Aliter. Cochleas viuentes in lac siligineum (siliginea farina nutritum & mixtum) infundis: vbi pastæ fuerint, coques.

G

DE REMEDIIS EX COCHLEIS, QVÆ PRÆCIPVE QVIDEM TERRESTRIBVS CONVENIRE videntur: *quia tamen non distinxerunt authores, nos quoque non distinximus.*

In remedijs marinę discrimen nunquam ferè adijci reperias: nisi semel, cum stomacho marinæ traduntur vtiliores: & iterum ad sanandas scissuras manuum, &c. Vide in Cochleis marinis G. Quamobrem cum marinę nomen non adijcitur, plerunq; semper de terrestri intelligemus: terrestris vero differentia quandoq; exprimitur, tanquam parabilioris aut etiam melioris.

1. Ex cochleis, in genere.
2. Particulatim, à capite ad pedes, intus forisq;, indistinctè.
3. Ex muco earum.
4. Ex fimo.
5. Ex cochleis vstis, siue totis, siue testis tantum.

Remedia quędam è cochleis supra quoq; in F. descripta sunt.

EX COCHLEIS REMEDIA IN VNIVERSVM.

Cochleæ tritæ si vnà cum testis imponantur, & toti ventri aqua inter cutem laborantium, & in arthriticis articulorum tumoribus, ægrè quidem diuelli poterunt, cæterum impensè desiccant. *Ad tumores.* & omnino inhærere ipsas sinere oportet quoad sponte decidant. Idemq; faciendum in tumoribus ex ictu natis difficile solubilibus, & ex contusione facta in auribus. Desiccant enim illos magnopere vniuersos, etiamsi viscosus crassusq; in alto humor cōtineatur, Galenus. Et rursus, Cochlearum caro prius in mortario contusa, ac postea ad lęuorem redacta, omnium valentissimè desiccat partes superfluo humore grauatas, adeò vt & hydericis conueniat, Hæc Galenus. sed magis placet, vt vnà cum testis suis imponantur: his enim desiccandi uis etiam maior est. Et Dioscorides, Crudæ (inquit, addo & contritæ) cū tegumentis impositæ, aquę inter cutem tumores exugunt: sed non ante soluuntur, (καὶ οὐκ ἀφίενται, non prius decidūt, interprete Marcello,) quam omnis hauriatur humor. (Sic &) podagricas inflāmationes leniunt. Vt panos discutiant, quidam sinopidem admiscent cochleę contusę, Plinius. *Ad panos.* Marcellus simpliciter cochleas contusas, aduersus paniculas commendat. Pelagonij hippiatri ad quamuis inflammationem: Cretā Cimoliam cum oleo Hispano & aceto, & polline thuris, vnciarum quatuor pōdere, & bulbos & cochleas tritas miscens, adhibe, ęstate frigidum, hyeme calidum. *Ad inflammationes.* Cochlea cocta mollit, Celsus. *Molliunt.* Cochleæ tum crudæ tum coctæ, cum testis suis aut sine eis contritæ, emplastris concoquentibus & saniem è vomicis fracta cute educentibus, vtiliter immiscentur. *Concoquunt. Educunt.* Matthiolus. Caro cochleæ aperit apostemata: oportet autem vt misceatur ei farina hordei, & puluis molendini, Rasis. Glutinant vulnus cōtusę cum testis suis cochleę, Celsus. Cochleæ prosunt eis quæ serpunt cum testis suis tusæ: cum myrrha quidem & thure etiam preciosos neruos sanare dicuntur Plinius. *Ad ea quæ serpunt.* Carnes earum cum thure & myrrha illitę, cum vulnera alia, tum maximè quæ nerui acceperunt, conglutinant, Dioscorides. *Ad vulnera cum alia, tum neruorum.* Equidem ego aliquando in agro carnes ipsas solas in vulnus cum nerui vulneratione & contusione factum tritas imposui, ipsumq; vulnus pulchrè glutinatum est, & neruus phlegmonem haud perpessus. erat autem homo durus & agrestis. miscui tamen illis contritis pollinem farinę acceptum à pariete molæ proximo. Scripsêre autem maiores me nonnulli medici, ad eiusdem vsum miscendum ipsis thus, aut myrrham. Verum horum habebam tum neutrum, vt qui tunc ab vrbe abessem in villa. Possis autem & resinæ frictę contritę admiscere, si adsit, quippiam, Galenus. Remedium quod peculiariter neruos coniungit: Carnis limacum vnciæ duæ: myrrhę, thuris, picis torrefactæ ana. ℥.j. tunduntur carnes, reliqua vero in puluerem trita sedulò intermiscentur. Aliud: Carnis cochlearum bene contusæ vnciæ tres, farinæ pistrinalis, picis siccę, pulueris lumbricorum, & radicis symphyti, ana scrupuli duo. terebinthinæ è vino lotę

Infixa corpori extrahunt. semuncia, iungantur omnia, Iacobus Hollerius. Crudæ cum testis impositæ (ad lęuorem tritæ) impactos corpori aculeos (palos) extrahunt, Dioscorides ex quo etiam Galenus repetijt. Cochlearum & limacum carnes, aliàs per se, alias cum suis volutis tritę, misto interdum coagulo, tela ex alto rapiunt, atque hydropicis aquas exugunt, Iac. Hollerius. Limaces extingunt (restringuũt) sanguinem, Auicenna libro 2. Vide inferius de sanguine narium sistendo.

REMEDIA EX COCHLEIS A CAPI- te ad pedes.

Ad capitis morbos. Hemicranicis prosunt lumbrici terrę triti, & cochlearum carnes lateri affecto illitæ, Aëtius ex Galeno. Cochleæ in cibo medentur his quos linquit animus, aut quorum alienatur mens, aut quibus vertigines fiunt, ex passi cyathis tribus singulę contritę cum sua testa & calefactæ, in potu datæ, diebus plurimum nouem. Aliqui singulas primo die dedêre, sequenti binas, tertio ternas, quarto duas, quinto vnam. Sic & suspiria emendant, & vomicas, Plinius. Quibus vertigines fiunt aut quibus mens perturbatione capitis alienatur, cochleæ singulę cõtritæ maiores cum suis testis ex calida passi vel defruti potione datæ diebus plurimis, prosunt, si post triduum continuum interpositum, iterum plurimis diebus accipiantur. Qui vnam cochleam maiorem semicoctam comederit die primo, sequenti duas, tertio tres, quarto duas, quinto vnam, remedium experietur, non solum ad vertiginem, sed etiam ad suspiria & vomitus (vomicas, Plinius) prodest, Marcellus. Et rursus, Ad eos quos subito linquit animus, & quibus mens alienatur, aut vertigo est, cochleæ cum suis testis tritæ incoctę ita dantur per dies quinq; vt prima die cochlea vna cum passi cyatho potanda detur: alia die duæ, cum duobus cyathis: tertia die tres, cum tribus cyathis: quarta die duæ, cum duobus cyathis: quinta die vna, cum cyatho vno. *Ad oculos.* Ad fluxionem oculorũ: Cochleam cum testa sua & oui candido ad strigmentitiam formam redactam, in splenio altero ad alterum extendendo imponito: sua sponte decidit, vbi restiterit fluxus, Archigenes apud Galenũ de compositione med. 4. 8. Pili genarum euulsi ne renascantur: Cochlearum carnes cum viridium ranarum harundineta incolentium vel erinacei terrestris sanguine subigito, & adiecta atramenti sutorij commensurata quantitate exiccari finito, & vtere cauendo ne pupillam attingas, Aëtius 7. 67. *Ad aures. Cochlearum colla.* Ad exulceratas ex plaga & fractas aures: Cochlearum colla vna cum testis terito, & dimidiam myrrhæ partem addito ac imponito, Apolloni⁹ apud Galenum de compos. sec. locos. Remedium ex cochleis ad tumores ex contusione in auribus, lege superius inter remedia ad tumores in genere. *Ad sanguinis fluxum e naribus.* Cochleæ contritæ & fronti illitæ è naribus fluentem sanguinem sistunt, Plinius, Marcellus, Serenus. Tritæ cochleæ (Carnes earum, Dioscor.) cum aceto naribus inditæ, quamuis magnos fluores sanguinis compescunt, Marcellus. Cum sanguis è naribus nimium erumpit, præter cætera, inijcere intus in narem oportebit cochleæ viuæ carnem per se, aut cum thuris polline tritam, Idem. *Ad dentes. Cochleæ cornu.* Si infans cui dentes prouenire incipiunt dolores habeat, veteris (magnæ nimirum & adultæ) cochleæ cornu pelliculæ illigatum pro amuleto appende Galenus de compos. sec. locos lib. 5. ex Archigene vt videtur. *Ad tonsillas.* Ad inflammatas tonsillas: Extrinsecus autem fouere conuenit spondia, aut absinthio, aut cochleis (η λίο. Fuchsius legendum putat κοχλίαις) crudis ex aqua pluuia calida, Nicolaus Myrepsus. *Ad stomachũ.* Stomacho laboranti cochleę prosunt, si in aqua ferueant, & sic carbonibus torreantur, atque ita ex œnogaro sumantur impari numero Marcellus. Idem remedium suprà in F. ex Plinio recitaui. quod etiam Serenus his versibus describit: Seu cochleas vndis calefactas ac propè victas Suppositis torre prunis, vinoq; garoq; Perfusas cape: sed prodest magis esse marinas. Plinius non marinas, sed Africanas magis ad hoc auxilium commendat. Cochlea cruda deuorata, ita vt dentibus non tangatur, stomachum curat: certè languentem, si per triduũ sic sumatur, emendat, Marcellus. Viuæ caro, & præsertim Aphricanæ, cum aceto deuorata, stomachi dolores mitigat, Dioscor. Ad choleræ vexationem, cochlea cum testa contusa potui danda est, Galenus Euporiston 2. 37. Pro ijs quos subito linquit animus remedium ex cochleis, descriptum est superius inter capitis remedia. Inflationem (ventriculi) discutit cochlearum cibus, Plinius. *Ad excreationẽ sanguinis.* Ad excreationem cruentam remedium sic: Cochleę elixatæ teruntur, & ex aqua calida à ieiuno bibuntur, nec non ad idem cochleæ inlotæ ex aqua marina coquuntur & deuorantur, Marcellus. Præcipiunt cochleæ crudæ carnem tritam bibere ex aqua calida in tussi cruenta, Plinius. *Ad orthopn.* Contra orthopnœas sanguinemq; expuentibus, est qui cochleis illotis quibusdam protropum infundat, vel marinam aquam, ita decoquat, & in cibo sumat: aut si tritæ cum testis suis sumantur cum protropo, sic & tussi medentur, Idem. *Ad tussim, suspiria, vomicas, phthisin.* Cochleæ crudæ tritæ cũ aquæ tepidæ cyathis tribus si sorbeantur, tussim sedant, Plinius. Suspiria & vomicę quomodo emendentur, lege suprà inter remedia capitis ex Plinio & Marcello. Ad phthisin, Intritas vino cochleas hausisse iuuabit, Serenus. *Ad lateris dolores.* Cochleæ exemptæ testa sua, & cum ptisana coctæ, lateris doloribus medentur: meli⁹ si humorem ptisanæ ipsius sorbendum dederis, ipsas quoq; cochleas contusas velut malagma, supra dolentem locum lateris imponi satis vtile est, Marcellus. In lateris doloribus cochleæ illinuntur, Plinius. *Ad hepar.* Scripsit & ex cochleis pharmacum hepaticum Asclepiades huiusmodi: Cochlearum trium carnẽ valde probè tertio, & affusis vini nigri cyathis tribus calfacito, ac bibendum dato. Videntur autem hæc iuxta totam substantiam efficacia esse, non secundum vnam aut alteram qualitatẽ. Quale est & lupinum hepar cuius abunde experimentum habemus. Vsus autem ipsius consimilis cochleis est. teritur enim exacte hepar lupum, & datur drach. j. cum vino aliquo dulci, qualia sunt Theræum, Creticum, & scybelites, ac dulce protropum. Benigna enim hęc sunt visceri, ipsum nutrire potentia, & media iuxta calidi & frigidi oppositionem: & ob id talia pharmaca omnibus intemperaturis conuenire videntur, vt quæ ex substantię proprietate commoditatem de se exhibent, & neq; calidas, neq; frigidas intemperies lędant. Atqui in febricitantibus manifesta febri, aut non obscure, velut solet aliquibus hepaticis accidere, melius est ex aqua calida pharmacum præbere, aut ex aliquo prædictorum succorum, velut est seridis succus, Galenus de composit. secundum locos: vnde & Aetius repetijt. De remedio ex cochleis ad tumores hydericos, lege suprà ad tumores in genere. Cochleæ frixæ vel assatæ mirum in modũ hydropicos

hydropicos iuuant, ſiccandi nimirum vi, Iac. Hollerius. Dyſentericis medentur cochleę duæ cum ouo, vtraque cum putamine contrita, atque in vaſe nouo, addito ſale, & paſſi cyathis duobus aut palmarum ſucco, & aquæ cyathis tribus ſubferuefactis, & in potu datis, Plinius. Cochleæ cum teſtis ſuis contritę duæ, & oua cruda duo, & paſſi cyathi duo, aquæ cyathi tres: ſimul permixta omnia, ac diu coagitata, & in vaſe fictili calefacta, ad modum potionis cœliaco data medentur. Marcellus. Et rurſus, Ad dyſentericos ſolitaneos: Cochleam (*Lego, Ad dyſentericos: Solitanam cochleam plenam, &c. de Solitana autem cochlea in diuerſis terreſtrium formis dicetur infra cum Aphricanis*) plenam cum teſta ſua viuam teres. ad cuius pondus infra ſcripta trita miſcebis: id eſt caſei veteris quantùm eſt cochleæ dimidium, oui medullam in aceto coctam, panem candidum vetuſtum vel toſtum, vel (quod eſt melius) nauticum, rutam piper ex vino quod cum prius ferro candenti calefeceris potui ſine aqua miniſtrabis, ſed & baccas myrteas adijcies. hæc omnia conteres, & in potione vini veteris ieiuno dabis.

Ad dyſentericos & cœliacos.

Cochleas inter hepatis remedia laudant: Aëtius & Syluius terrenas expreſſe. Ileo reſiſtit & cochlea, ſicut diximus in ſuſpirioſis temperata, Plinius. Cochleas valde elixas, & earum ſuccum, in iliaco affectu præberi, Aretęus etiam ſuadet. Cochlea tota trita cum teſta, vino & myrrha, (& dactyl. addit Kiranides) ſi exiguum inde bibatur, colli veſicæq; cruciatus ſanat, Dioſcorides. Scribonius apud Galenum de compoſ. ſec. locos, cochleam vnam crudam tritam cum vini cyathis duobus, & aqua calida, colicis propinat. Caro cochlearum emplaſtro ad ramicem cum alijs quibuſdam miſcetur apud Aetium 14.2.. Cochlea tota trita cum teſta, vino & myrrha, ſi exiguum inde bibatur, coli veſicæq; cruciatus ſanat, Dioſcor. Cocleæ crudæ contritæ cum teſtis ſuis, & ex paſſo per dies ſeptem, aut vt plurimum nouem potui datæ, efficaciter dyſuriæ proſunt, Marcellus. Cocleam grandem vnam viuam prendes, & eius carnem eximes, ac ſolam teres in mortario, & cum aceti acris coclearibus tribus dabis bibendam, atq; hoc per triduum facies. deinde intermiſſo triduo, niſi ſtatim expulerit calculum, ſimiliter remedium, &, ſi neceſſe fuerit, ſępius dabis, Idem. Ad comminuendos calculos iubent vermes terrenos bibi ex vino aut paſſo, vel cochleas decoctas vti ſuſpirioſis, (*id eſt contritas cum ſuis teſtis, & calefactas ex paſſo: vide ſupra inter auxilia ad caput.*) Eaſdem exemptas teſtis, tritasq;, tres in vini cyatho bibi, ſequenti die duas, tertia die vnam, vt ſtillicidia vrinæ emendent, Plinius. Cochleæ (crudæ cum ſuis teſtis) tritæ & admotę, menſes ciunt, ἔμμηνα ἄγουσι λεῖοι προστιθέμενοι οἱ κοχλίαι, Dioſcor. Galenus tamen vim contrariam eis attribuit, libro 11. cap. 3. de facultatibus ſimplic. med. Sunt (inquit) qui ad menſium retentionem (πρὸς τὴν καταμηνίων ἐπίσχεσιν) eis vtantur. Vter verius dixerit, experimento cognoſcendum. verbis enim in vtranq; partem dici poteſt: pro Dioſcoride, quod totius ſubſtãtiæ proprietate, qua hydropicorum aquã & humores etiam craſſos tumorum exugunt, qua corpori infixa extrahunt, eadem vteri ſanguinem eliciant: pro Galeno, quòd nimium fluentem ſiſtant ea vi, qua erumpentem etiam è naribus compeſcunt, & vulnera glutinant. Ad vtrumuis effectum an ſolæ aut alijs admixtę, cum teſtis aut ſine eis adhibeantur, refert. Fortè & locus: videntur enim humorem cui imponuntur, ſiccare, & ſiſtere, ſi ad principium ex quo fluxus fit imponantur: tum vi ſiccandi, tum attrahendi ad ſe, ſin adhibeantur extra illud principium, præſertim inferius, eadem vi attractrice fluxum commouere. Ego Dioſcoridis ſententiæ potius aſſentiar, ex quo Galenus & hoc & cætera pleraq; tranſcripſit, donec experimentis (vnum quidem vel pauca ad confirmationem non ſufficiunt) contrarium approbetur. Vt facilè pariat mulier, Dictamnũ bibitur, cochleæ manduntur edules, Serenus.

Adiecur. Ad ileon. Ad colon. Ad ramicem. Ad veſicam. Ad calculum. Ad ſtranguriam. Ad menſes. Ad partum.

Caro cochleæ curat vlcera teſticulorum, Raſis. Cocleæ viuæ contritæ cum myrrha & impoſitæ inguibus, efficaci auxilio ſubueniunt: ſed relinquendę ſunt loco cui appoſitę fuerint tam diu donec ſpõte decidant, quod fiet cum perſanauerint, Marcellus.

Ad teſtes & inguina.

Ex cochleis remedium ad articulares tumores, reperies ſuprà inter præſidia ad tumores in genere. Crudæ tritæque cum ſuis teſtis impoſitę, podagricas inflammationes leniunt, Dioſcorides. vide ibidem ſuprà. Cochleæ tres contritæ cum teſtis ſuis, atq; in vino decoctæ cum piperis granis quindecim, lumborum dolori medentur, Plinius & Serenus. Et rurſus, Iſchiadicis cochleas crudas tritas cum vino Aminęo & pipere, potu prodeſſe dicunt, Plinius. Aut in Aminęo cochleas haurire Lyæo Conueniet, Serenus ad iſchiadem.

Ad articulorum & lumborum dolores.

EX MVCO VEL SALIVA, (PLINIVS SPVMAM *et ſuccum vocat, alii muccum ſaliuoſam*) *cochlearum remedia: quæ tamen ad terreſtres maximè referenda videntur.*

Humor cochleæ, qui loco ſanguinis eſt, efficaciter impedit ortum capillorum, Albertus. Vide mox de pilis palpebrarum. Vbi multum muci cochlearum accipere voles ſeorſim, ſtylo carnem earum pungito. ſed non ante multos dies collectas eſſe expedit: alioquin enim tempore deſiccantur. nam recentes plurimum habent viſcoſæ illius humiditatis, quam ſtylo compunctæ effundunt. Humiditatis hæc pilorum in palpebris (alias ſupercilijs, non rectè: nam Gręcè βλεφάροις legitur) præter naturam glutẽ eſt, Galenus lib. 11. de ſimpl. med. Et alibi in eodem libro, Cochlearum humor ſolus per ſe citra carnẽ ſumptus (qui à multis μύξα, id eſt mucus nominatur) thuri miſtus aut aloæ aut myrrhæ, ſiue quibuſdam horum, ſiue omnibus, quoad habeat cerati craſſitiem, medicamentum fit glutinatorium, (κολλητικόν, id eſt glutinoſum,) deſiccatq; pulchrè purulentos mucos aurium, ſed & fronti impoſitum inhæret, oculorum fluxiones reſiccans. Item in Hippocratis librum de arte, comment. ſecundo, Cochleæ mucus cum thure, ſiccat abſque morſu. Mucus ſi miſceatur cum thure aut aloe, & teratur donec fiat ſicut mel, & ponatur ſuper frontem, & circa caput in modum ligaturæ vel coronæ infantibus, quando accidit eis ventus in capite, qui caput magnum efficiat. Et fit huius cura, donec reſtringat caput omnia oſſa tumefacta, & redeat caput ad metam naturæ propriæ, Raſis. Pilos in palpebris incommodos, euulſos renaſci non patitur ſpuma cochlearum, Plinius. Muccus ſaliuoſus, qui compunctis cochleis & limacibus redditur, emplaſticus eſt: in quo cineres & puluiſculos qui ſanguinem claudant, conuenienter adhibebis, Iac. Hollerius. Vua mitigatur ſucco cochleæ acu transfoſſæ illita, vt cochlea ipſa in fumo (poſteà, Marcellus) ſuſpendatur: hirundinum cinere cũ melle. ſic & tonſillis ſuccurritur, Plinius. Muccus

cochleæ potus per ſe, vel cum myrrha, vel aloe confert obſtructo iecori, Raſis. Teſtibus qui deſcende-rint, ſpumam coclearum inlitam mederi certum eſt, ſi inde tangantur, Marcellus & Plinius. Si decidat teſtium alter, ſpumam cochlearum remedio eſſe tradunt, Plinius. Procidentia alui illito cochlearum ſucco punctis euocato curatur, Plinius.

E FIMO REMEDIVM.

Fimum vel cinerem coclearum & granum ſinapis cum aceto ad ternos ſcrupulos miſcere, & temporibus inlinire prodeſt ad hemicranium, Marcellus. Venerem inhibet & fimum cochleæ, & columbinũ, cum oleo & vino potum, Plinius.

EX COCHLEIS VSTIS, SIVE INTE-
gris, ſiue teſtis tantum.

Cinis cochlearum admodum reſiccantis eſt facultatis, obtinens item nonnihil ex vſtione calidum, Galenus. Cochlearum omnium (terreſtrium, aut marinarum, aut fluuiatilium) teſtæ crematæ excalfaciendi & vrendi naturam ſortiuntur, Dioſcor. Cochleę cum ſuis volutis & ſaliua cremantur nouis fictilibus: cinis ſectę arterię inſpergitur, & ſanguinem ſiſtit, Iac. Hollerius. Ad ſanguinis reiectionem è pectore: Ouorum cinis, aut cochlearum prodeſſe putatur, Serenus. Auicennæ libro 2. limax ſimpliciter (malim, concha eius vſta) extinguit (reſtringit) ſanguinem. Cinis inanium cochlearum ceræ mixtus, diſcutit panos, (paniculas Marcellus,) Plinius. Vſtæ cochleæ teſtæ purgant lepras & vitiligines, & vitia cutis in facie, (ἐφήλεις ,) Dioſcorides. Apud Aëtium quoq; miſcentur medicamento ad pſoras & elephantiaſes. Ambuſtis medetur murium cinis & cochlearum: eoq; (eiq;) ſic, vt ne cicatrix quidẽ appareat, Plinius. Fimum vel cinerem coclearum & granum ſinapis cum aceto ad ternos ſcrupulos miſcere, & temporibus inlinire prodeſt ad hemicranium, Marcellus. Comitiales ſanat cochlearum cinis addito ſemine lini & vrticæ, cum melle inunctos, Plinius. Albugines extenuat, Idem, Aetius quoq; auxilio cuidam ad albugines eum ammiſcet. Emendat oculorum cicatrices & albugines, (leucômata,) & dentes purgat, Dioſcorides: loquitur autem de cinere è teſtis per ſe crematis. Cum carne verò ſua vſtæ cochleæ, tritæq; ex melle, ad viſus hebetudines illinuntur, Idem. Limaces aduſtæ vlceribus oculorum conferunt, Auicenna. Ad vuam laxatam facit cinis ex cochlea, Serenus. Ad abſceſſus in tonſillis: Cochleas teſta nudatas in ollam inijce: deinde torrens & in cinerem redigens, puro melle ac leni excipe, atque perunge. vis eius eſt incredibilis, Galenus Euporiſton 2. 25. Cinis de interioribus cochleæ curat vlcera gutturis, Raſis. Cinis cochleę vſtę ſuper teſta, cum melle tritus, digito illinatur gutturi dolenti, Idem. Ad hæmoptoicos: vide inferius in remedijs dyſenteriæ ex hoc cinere. In lateris doloribus laudatur cochlearum cinis in ptiſana decoctarum, quæ & per ſe illinuntur, Plinius. Cochlearum cinerem potum in vino, phthiſin ſentientibus vtilem tradunt eſſe, Idem. Ouum in aceto coctum ſi edatur, fluxiones ventris deſiccat. quod ſi quippiam eorum quæ ad dyſenteriam aut cœliacum affectum cõueniunt, adiunxeris, & frixum in cibo dederis, non parum laborantes adiuueris. Eiuſdem autem ſunt facultatis omphacium, rhus, galla, ſidia, cinis cochlearum integrarum vſtarum, Galenus. Et alibi: Cochleæ ſi totæ cum teſtis vrantur, admiſta galla omphacitide, ſimulq; pipere albo, mirificè proſunt dyſenterijs, in quibus vlcera nondum putredinoſa ſunt. Conuenit autem vt piperis ſit pars vna, gallæ verò duæ, quatuor cineris cochlearum. Hæc vbi ad vnguem læuigâris, cibis inſpergito, bibendumq́;, aut ex aqua, aut ex vino albo & auſtero præbeto. Idem Aetius 9. 48. ex Oribaſio repetit. Recenſet idem remedium Ægineta. In opere etiam de compoſ. ſec. locos, Galenus ex Andromacho medicamentum ad dyſentericos hæmoptoicosq; deſcribens, quod ſtatim à prima potione fluxum cohibeat, cum alijs multis aſtringentibus, ſiccantibus, & refrigerantibus medicamentis, cochlearum vſtarum drachmas xij. nominat. Dyſentericis prodeſt cochlearum cinerem bibiſſe in vino, addito reſinæ momento, Plinius. Galenus Euporiſton 1. 112. cochleas integras vſtas miſcet cum duplo cornu cerui vſti, & plantaginis ſucco excipit. inde dyſentericis fabæ magnitudinem ex vino aut aqua propinat. Cinis cochlearum quæ viuæ crematæ ſunt, ex vino auſtero potus, ileo reſiſtit, Idem. Ad lienis dolorem aliqui dant cochlearum cinerem, cum ſemine lini & vrticæ, addito melle, donec perſanet, Plinius. hoc remedium aſſiduè à ieiuno lienoſo acceptum, intra paucos dies eum ſanat, Marcellus. Teſtarum inanium cinere ad calculos pellendos vti quidam iubent, Plinius. Ad inuoluntarium mictum: Cochleam cum teſta vſtam tritamq; que ex vino cubitum eunti potui offerto, Galenus Euporiſton 3. 258. Ad procidentem ſedem Cochleã vſtam & tritam ano exeunti prius loto applica, & ſanabis, Aetius. Ad infantium procidentem ſedem Fabrorum aqua, in qua candens ferrum extinguunt, calefacta ſubluito: deinde cochleam combuſtam, & in puluiſculum redactam, inſpergito, Galenus Euporiſton 3. 155. Kiranides ad idem cochleæ cinerem cerato exceptum imponit.

Coclea apud Marcellum Empiricum paſſim ſcribitur ſine aſpiratione. Cælius Rhodig. alicubi cochliam per. i. in penultima ſcripſit. Latinis vocabulum hoc generis fœminini eſt, Græcis maſculini, κοχλίας vt Αἰνείας: vnde genitiuus pluralis κοχλιῶν circumflexus non paroxytonus, vt quidam ineptè ſcribunt, formatur. omnis enim primæ declinationis genitiuus pluralis circunflecti debet, tribus exceptis, χλεύων, χρήστων, ἐτησίων. Primam huius vocabuli Græci & Latini aliquando corripiunt. Contritis prodeſt cochleis perducere frontem, Serenus. Muribus in Batrachomyomachia κήρυκες κοχλιῶν λεπτῶν κάρατ' ἀμφεκάλυπτοι. Anaxilas apud Athenæum in ſenario, Ἀπιστότερος εἶ τῶν κοχλιῶν πολλῷ πάνυ, Pauſanias κόχλον Λακωνικὴν fœminin. gen. protulit. Et in Arcadicis, Τὰς Τελώνας φυσᾶν φασὶ διὰ κόχλου τετρυπημένης. Ariſtoteles maſculino genere effert. Κόγχος, κοχλίας, Heſychius. Κοχλίας dicitur παρὰ τὸ κόχλω, τὸ γυρεύω: ἢ παρὰ τὸ ἑλίσσω τὸ συστρέφω, ἑλίας, καὶ πλεονασμῷ τοῦ κχ. κοχλίας, Etymologus. Ἀσεοπὴς, κοχλίας, Heſychius & Varinus: fortè παρὰ τὸ εὐρεῖ. Ἀχραδάμυλος, ὁ κοχλίας, Tarentinis, Iidem: videtur autẽ terreſtrẽ cochleam, aut ſpeciem ipſius ſignificare. ἀχράδες, pyri ſylueſtres ſunt. μύλλειν Grammatici interpretantur πλησιάζειν. μυλλόν. obliquum, incuruum, tortuoſum: & læue, vt videtur. μυττὸς, λεῖα, Heſychius: vbi λεῖα paroxytonum adiectiuè ſcribo à maſculino λεῖος: nam λεία penanflexum, prædam ſignificat: (nam & mox ſubiungit, μυλώπτες, στρεβλωλές,) nõ pro ſubſtantiuo prædã ſignificante. Μυμεῖ verò pro λεῖα, ibidẽ corruptum eſt: vt & ordo literarũ, & terminatio vocabuli indicat. Ξιφίδρια, κοχλία. Heſych. & Varin⁹: ſed ordo collocationis & analogia vocabuli antepenultimam per y. ſcribi poſtulant: vt à ξίφος diminutiuũ

ξιφύ

σιφύδριον fiat, ficut à μέλος μελύδριον. quanquam & alterum diminutiuum σιφίδιον in vfu eft, & receptiore vt puto. Pro κοχλίας, in multitudinis numero κοχλίαι fcripferim. Sed magis probo quod alibi apud eofdem reperio, σιφύδρια, genus conchylij, pro σίφων quidem, etiam σιφών aliter proferri fcio. Πιλὸς, κοχλιός, Hefychius. malim, Πῖλος, κοχλία: vt pîlus fit genus cochleæ quodpiam, à figura pilei (quem Græci etiam πῖλον vocant) fic dicti, fiue is in acutum exeat vt strombi, fiue forma fit rotunda. vtraque enim cochleæ tum in mari tum in mari tum in terra reperiuntur. Σελάτης, κοχλίας, Hefych. & Varinus. hic fortè fefilus eft, de quo in terrenis cochleis dicetur. Φερέοικος, id eft domiporta, epitheton cochleæ, pro ipfa cochlea vfurpatur ab Hefiodo, Ἀλλ' ὁπότ' ἂν φερέοικος ἀπὸ χθονὸς ἂν φυτὰ βαίνῃ. quanquam enim de terreftri loquitur, cochleis tamen omnibus tefta opertis, commune eft epitheton: & teftudini quoque. Φερέοικος καὶ φέροικος, κοχλίας, ἢ χελώνη, Varinus. Sunt qui pherecœcon defcribant animal album, fimile muftelæ, quod fub quercubus & oleis nafcatur aut verfetur, (ὑπὸ δρυσὶ καὶ ἐλαίαις γινόμενον, & glandibus vefcatur, fic dictum ab Arcadibus: alij infecti genus vefpa maius faciunt, Etymologus & partim Hefychius. Colias pifcis eft, pro quo apud Ariftotelem alicubi perperam legitur cochlias. Κοχλίδιον diminutiuum fit à κόχλος, Etymologus. Et rurfus, Κοχλίδιον fit à κοχλίας, vt à κοιλία, κοιλίδιον. Κοχλίδιον, genus animalculi, Suidas. Grapaldus etiam Latinè cochleolam dixit. Cochlea ponitur modò pro toto animali, modò pro tota tefta, Syluaticus. Cochlea per diminutionem dicitur, quafi conchula, Ifidorus: fed ineptè.

Syllaba prima in carminib. apud Latinos fæpe corripitur Οὐκ εἰμὶ πέπλιξ. οὐδὲ κοχλίας ὦ γυναι, Philyllius. Homerus etiam in Batrachomyom. corripuit. Sed cochleas prius eft vrtica aut furfure pafci, Serenus.

Cochlearum figura in fe clauiculatim, cuniculatim, fpirulatim capreolatim, retorta, anfractuofa, finuofa, ἑλικοειδής, alijs etiam rebus nomen dedit, inftrumentis, fcalis, vijs. Stagnum pifcinæ habere debet fpecus iuxta folum: eorumque alios fimplices & rectos, quo fecedant fquamofi greges. alios in cochleam retortos, nec nimis fpaciofos, in quibus Murænæ delitefcant, Columell. Vitruuius lib. 10. cap. 19. nominat afcentem machinam. de qua Gul. Philander, Mox (inquit) vocabitur acceffus, Grecè ἐπιβάθρα. Sufpicor autem fuiffe machinam, quæ occulto quodam artificio & expeditis machinationibus in fublime crefceret: & in eam altitudinem educeretur, quæ opus erat: tum retinaculis fiftebatur. Poterant & tabulata excitari cochleis, quo pacto in torculari prælum tollimus atque deprimimus: nifi interpretari velimus dictum de machina quam tollenonem Vegetius appellat. Sentina in naui maxima Hieronis etfi plurima erat, exhauriebatur tamen ab vno homine διὰ κοχλίου, (hoc eft cochlea fic dicta machina,) commento Archimedis, Athenæus. Diodorus libro 5. De fabulofis antiquorum geftis, de Hifpania fcribens, eiufque fodinis: Subtus terram (inquit) reperiuntur nonnunquam flumina decurrentia, quorum curfus fpe quæftus vi magna recidunt aut, quod mirabilius videtur, cochleis, quas dicunt Aegyptiacas, diuertunt, ab Archimede quum in Aegyptum profectus eft, adinuentas. Eiufmodi inftrumentis loca, vbi metalla effodiuntur, eiecta fuperiùs aqua, fumma arte diligentiaque exiccant. Cochlea (inquit fcriptor Promptuarij, nefcio ex quo authore) hauftorium organū, quod vulgus pompam appellat. In medio rota eft: quæ dum a calcantibus verfatur, machina introrfus clauiculatim detorta, inter ftrias & ftrigiles aquas exorbet ex aquario fepto, & retrorfus emittit. Huius autem machinæ conficiendæ ratio, à Vitruuio libro 10. cap. 11. defcribitur: Eft autem, inquit, etiam cochleæ ratio, quæ magnam vim haurit aquæ, fed tam altè tollit, quàm rota. Cochlea in torculari (inquit idem fcriptor Promptuarij) lignum eft erectum clauiculatim ftriatū: id eft fpirulatim & capreolatim ftriatū: quod per medium prælum ftriatum & ipfum tranfactum, vertigine fua tollendo, demittendoq; prælo inuentum eft. Vulgo (à Gallis puto) vifa torcularis dicitur. In cochlea exprimis, Valladius 4.10. circa finem. Ergo prælū Germani appellant, *ein trotbaum, ein preß*. Cochleam verò *ein trottspill, ein ſtraub*: quæ vox pofterior ad ftrombum accedit, παρὰ τὸ στρέφειν, à figura verfatili. Intra centum annos inuenta torcula Græcanica, mali rugis per cochleas bullantibus, palis affixa arbori ftella, à palis arcas lapidum attollent fecū arbore, quod maximè probatur, Plin. Κοχλίαι, τὰ ἐοικότα ζῶα χόα, (lego ζῶα) τὰ ἐν τοῖς ὀργάνοις ξύλινα, Hefychius. Oribafius in libro de machinis cap. 4. & 5. cochleas inftrumenta chirurgica defcribit. item cochleam fœminam, quæ Græcè θηλύκοχλιον appellatur. nos breuitatis caufa lectorem ad ipfum remittimus. Obferuauimus Romæ iuxta forum fuiffe locum, quem Scalas vocabant annularias: quas eruditiores ita nuncupatas augurantur ab annularijs officinis, vel à proponentib. annulis. Aliorum cōiectatio eft, fic eas dici, quæ in cocleæ formā effingantur, & orbiculata figura rotundentur: quod genus coclium dicitur, cuius commeminit etiam Strabo: fiue coclides, quæ per circuitum fcanduntur: ficuti & torcularia, ad cocleæ fimilitudinem fubftructa, cocleæ dicuntur. Cochlidium, fcala rotunda. Strabo libro vltimo: Altitudo quædam manu facta, turbinea, petrofæ ripæ perfimilis, in quam per cochlidium afcenditur. Fuit Romæ Traiani forum cum templo, & equo æneo, ac columna cochlide, cuius erat altitudo centum & vigintiocto pedum, intus erant gradus centum & octogintaquinque, feneftellæ quadragintaquinque, Cælius. Cochleæ & fcalæ cochlides in ædificijs dicuntur, quòd anfractuofæ fint, in modum cochlearis teftæ, & quod clauiculata & tortili ftructura à triclinijs in cœnacula euadant, cuiufmodi ferè funt in ædificijs Gallicis fcalæ, Budæus. Germani quoq; tum ipfum animal, tum huiufmodi fcalas *Schnecken* appellant Scoppa Italus coclidē interpretatur, fcala a babaluxa, à garagofo, lo caracho. Eft etiam cochlea genus oftij. Varro 3.5. de re ruftica: Ornithônis oftium effe debet humile & anguftum: & potiffimùm eius generis quod cochleam appellant, vt folet effe in cauea, in qua tauri pugnare folent. Κοχλίας, ὁδὸς εἰς ἑκάτερον περιελιγμένη, Suidas & Varinus: hoc eft, via quæ in vtranque viciffim partem circumagitur: fiue de gradibus per fcalas huiufmodi accipias: fiue de vijs itinerum: huiufmodi enim per montes præfertim aliquando viæ funt. Coclis etiam capitis ornamentum videtur, (inquit Cælius Rhodiginus) ab fimilitudine fcalarum vel animalis verbo corriuato. Pollio Treuellius in Zenobia: Ad conciones galcata proceffit cum limbo purpureo gemmis dependentibus per vltimam fimbriam: media eft coclide, velut fibula muliebri afttcta, brachio fæpe nudo. Aures, fiue auriculæ veriùs, finuofæ, quæ cochliæ nuncupantur, homini immobiles omnino funt, Cælius Rhod. Κοχλίας, extrinfecus aurium ambitus eft. ἡ ἔξωθεν περιβολὴ τῶν ὤτων, Pollux. Κόχλον ἡ γυναικεία γλῶσσα καλεῖ τὸ σιμὸν ὃ δηλοῖ τὴν καὶ χολάδα λεγόμενον apud veteres ac recentiores, Euftath. tanquam cochlos, ftimi, & cholās fynonyma fint.

Strombus.

Scala annularia.

Coclium.

Coclis.

Cocleæ nominantur inter morbos fici arboris Hermolao. Ἀπόβρασμα, κόχλασμα, Hesychius & Varinus, fortè quòd à mari eructatur & reijcitur, vt cochleæ, vmbilici, conchæ. nam & ἀποβράσματα sunt τὰ σκύβαλα τῶν πυρῶν. Διακόχλω, ὁ μεταξὺ χρόνος, καὶ διάστημα χρόνου, Hesychius. ego διακωχὴν, in ea significatione potiùs dixerim. nam hæc quoque διάστασις χρόνου τινὸς ἢ διάλειψις definitur. Κοχλιοειδῶς, clauiculatim aut cuniculatim, Plinio interprete. Πολύδοτος, κοχλιοειδής, Suidas & Varinus. malim ego πολυδίνητος. Hesychio idem est πολυέλικτος, πολύκυκλος. Item βοστρυχιδής, (meliùs βοστρυχοειδής,) πολυκαμπής: hoc est tortilis, tortuosus, anfractuosus. Neritus est conchylium κοχλιῶδες, Hesychius. Budæus cochlearem testam dixit, tanquam sic rectè fiat à cochlea, cochlearis: sicut à mola, molaris. Cochlear, cochleare vel cochlearium, instrumentum est notum: vide Dictionaria. item mensuræ genus, de quo consules medicos, & illos qui de ponderibus ac mensuris scripserunt, præsertim Ge. Agricolam. Cochleari mensura, Plinius lib. 20. (nisi legendum cochlearij,) tanquam adiectiuè, à recto cochlearis. In Martialis disticho enallage generis est: Sum cochleis habilis, nec non minus vtilis ouis. Nunquid scis potiùs cur cochleare vocer? Κοχλιάριον, τὸ παρ᾽ ἡμῖν, Suidas: sed locus est mutilus. Videtur autem à κοχλίας diminutiuum fieri κοχλιάριον: potiùs quàm à κόχλος, κοχλάριον, & abundante iôta cochliarion, vt Varinus habet. Τὸ δὲ κοχλιάριον, καλοῖς ἂν μυστιλάριον ἢ κοχλιώρυχον, Pollux. Μυστιλάριον diminutiuum esse apparet à μυστίλη. μυστίλην & μύστροι rursus diminutiua dixerim à μῦς, quod est musculus in concharum genere. quin & concha quanquam generis nomen, & chama vel chema, χήμη, species, pro mensuris vsurpantur. Μυστίλη μὲν οὖν ἐστι ψωμὸς κοῖλος, ἔντος (εἰς ἔντος) ἢ ζωμὸν βαθυνθείς: ἀφ᾽ οὗ καὶ τὸ μυστιλήσασθαι λέγουσιν. ἐμοὶ δὲ καὶ τὴν καλουμένην αἴγλαν. μυστιλώδιον (ἥδιον καλεῖν) ἡ αἴγλαν, Pollux. tanquam ægla idem quod mystile significet, sed vocabulo idiotico minusque recepto. Cochlearium, locus quo reponuntur cochleæ. Varro libro 3. de re rustic. Nam & idoneus sub dio sumendus locus cochlearijs.

Cochlearium.

Cochlos & cochlax marinos calculos significat, Massarius. Cochlacæ dicuntur lapides ex flumine rotundi, ad cochlearum similitudinem, Festus. Calculi frequenti motu in maris littore rotundati, quos Latini vmbilicos vocant, (vt est apud Ciceronem De oratore libro secundo) à Græcis, vt nos commonuit Aristoteles in Mechanicis quæstionibus, appellantur crocæ. Quærit enim quid sit, quòd in littoribus ex lapidibus aut testis grandioribus fiant quæ vocantur crocæ. Sunt qui ea voce littus intelligant, vnde & marino conciliatum sit nomen crocodilo: quoniam ad terræ & littoris contactũ compauescat, Cælius Rhod. (κροκάλην etiam vel κρόκαλον, littus & calculum interpretantur.) Et rursus, in Græcis adnotatum auctoribus est, fluuiales aut marinos lapides dici quoque trochalos, itẽ chermadia & cochlacas. Τρόχαλοι, ἴσως οἱ κόχλακες, (κόχλακες,) ἰ καὶ χερμάδια (χερμάδια) λέγονται, nempè fluuiatiles & marini lapides, Varinus. Vt à νέος, νέαξ fit: sic à κόχλος, κόχλαξ. Thucydides tamen κάχληκας dixit per alpha, Etymologus. Κάχλικος, τοῦ κόχλον, Hesychius & Varinus. malim κάχληκος per η. in penultima. Λελεγίκες, κόχλακες, ἢ κοχλώδεις τόποι, Iidem. Κοχλάδες, lapides attriti perpetua in aquis volutatione, glareæ, vt quidam in Lexicon Græcolatinum retulit. sed sine authore. ego dictionem deprauatam puto & κόχλακες legendum. Χλαρὸν, κόχλαξ, Hesychius & Varinus. accedit ea vox ad Latinam glarea. grammatici interpretantur minutissimos lapillos, qui in fluuiorum ripis, vel maris littoribus reperiuntur. inde glareola, glareosus. Στρόμβος, κόχλος, ῥόμβος, περιφερὴς λίθος, Hesychius. Iuxta pyramides Aegypti lapilli reperiuntur, forma & magnitudine lentis, ex reliquijs ciborum, quibus operæ vescebantur, in lapides indurati. Maritimi quoque & fluuiatiles calculi) (αἱ θαλάττιαι καὶ ποτάμιαι ψῆφοι) eandem ferè ambiguitatem præstant: sed propter motum qui in aqua fit, rationem aliquam habent, in illis verò consideratio dubia est, Strabo. Cochlea, (Cochlaca, Festo) lapis ex flumine rotundus, ad similitudinem cochleæ: qui aquæ inditus, eam contra laterum dolorem efficacem reddere creditur, quod & nos aliquando experti testamur, Humelbergius.

Vbi insilui in cocleatum equuleum, ibi tolutim tortor, Nonius ex Pomponio: vbi nomen cocleatum quid sibi velit, non assequor: nisi vel tardum, vel cochleis ornatum intelligas. conchis enim quibusdã lora & frenos equorum aliqui ornant, tanquam bullis ex metallo.

Epitheta & griphi.

Ὑλογενής, ἀνάκανθος, ἀναιματος, ὑγροκέλευθος, Achæi in Symposijs griphus (id est ludicra quæstio) est de cochlea apud Athenæum. Qui & alibi alium ex Teucri definitionibus recitat: Ζῶον ἄπουν, ἀνάκανθον, ἀνόστεον, ὀστρακόνωτον, Ὄμματα τ᾽ εἰσκύπτοντα προμήκεα, κ᾽ εἰσκύπτοντα. sed alterutro loco ἐκκύπτοντα legendum. Ὀστρακόνωτον hîc aliqui non rectè crustatum vertunt, cum cochleæ inter testata sint, Massarius. Ὑλογενής, è materia, luto nimirum seu cœno, & terra, natũ significat: eodem sensu ac si ἰλυογενής diceretur. Gyraldus sic transtulit: Exos est animal pedibus sine, & sine spina, Testea terga, oculos producens, atque recondens. Achæi autem carmen Cicero 2. de diuinat. transtulit, cum inquit: Vt si quis medicus ægroto imperet, vt sumat Terrigenam, herbigradam, (aliàs tardigradam, sed carmen non admittit,) domiportam, sanguine cassam (inquit Massarius) vt excluderet ab hac descriptione testudinem sanguinis compotem. Κοχλίας κεράστας, id est cochleas cornutas, Achæus cognominat: Statius curuas.

Lapides quidam cum in turbinem deficiant, cochlearum instar sunt torti, Ge. Agricola. Vide etiam in Strombo H.

Cochlis, Κοχλίς, nomen meretricis apud Lucianum. Cochliusa insula est iuxta Lyciam, à cochleis, quæ ibi inueniuntur, dicta.

b. Testa cui includitur cochlea, alijs quoque nominibus appellatur: tegumentum & voluta à recentioribus quibusdam: cochlearis testa, à Budæo. Cochlea synecdochicè à Celso, si bene memini, cum ait Serpere in cochlea. sic & conchyliorum κόχλους, hoc est testas, apud Pollucem legimus. Curuarum domus cochlearum, Statius. Cochleas cum suis domibus franges, Samonicus. Germani quoque domunculas cochlearum appellant, *Schneckenheüssle.* Σὺν τοῖς κελύφοις, Dioscorides: quasi κέλυφος vt λόγος flectatur, cum vsitatius sit in neutro genere vt τεῖχος. Idem & Galenus ὄστρακα dixerunt: Plinius calices vt apparet: vide mox in f. Aristoteles historiæ anim. 4. 4. ἕλικα dixit de cochlearum in testis anfractu. Vertiginem vel clauiculam in earum testa nominant eruditi, spiram ipsam qua veluti articulatur, quam & volutam posse vocari puto: etsi hanc synecdochycè pro tota testa quidam accipiunt. Folijs & volutis ornata opera, decent templa teneriorum dearum, vt Veneris, Floræ, Vitruuius.

Tinea-

Tinearum genus eſt tunicas ſuas trahentium, quo cochleæ modo, Plinius.

Ad ſuperſtitionem pertinet, ouorum, vt exorbuerit quiſque, calices, cochlearumq; protinus frangi: aut eoſdem cochlearibus perforari, Plinius. Ego calyces potiùs ſcripſerim per ypſilon, quàm per iôta. plurimum enim inter hæc vocabula intereſt, vt nunc docebo, diligentius quàm hactenus à quoquã ſit factum, quod ego ſciam. Calix igitur cum poculum ſignificat, à Græco κύλ. deriuatur, ypſilo in alpha mutato: non à caldo, vt Feſtus putauit, quòd in eo calda puls apponeretur, & caldũ eo biberent. Martialis calices vitreos dixit, qui à Græcis κυλικες ὑάλινοι, verbum è verbo ſcilicet nuncupãtur, authore Iulio Polluce, Bayfius. Coronatus ſtabit & ipſe calyx, Tibullus. Sed Græci ſemper fœminino genere κύλικα efferunt, vt in Athenæi & Euſtathij ſcriptis apparet. Κύλιξ, inquiunt ijdem, dicta eſt ἀπὸ τοῦ κυλίειν, id eſt à voluendo vel circumagendo, quod ad rotam figlinam vel fabrilem (τροχῷ ἢ κεραμεικῷ ἢ χαλκευτικῷ) circumagatur. vnde & medicinalem pyxidem quod ad tornum circumuoluta ſit κυλικίδα nominant. Plura de calice eiusque forma & differentijs Athenæus. Cæterùm calyx per y. eſt conceptaculum aut inuolucrum florum priuſquam dehiſcant, & in roſa præcipuè ſic appellatur, pyramidis figura in eàdem inſignis. *Ein roſenknopff.* Cum modicè iam ſe aperit, nympha dicitur, de roſa quoque potiùs quàm alio flore κατ' ἐξοχὴν. Vbi verò iam apertus eſt flos, & poſtea etiam cum ſemen continetur, calyx hæc tanquã baſis eſt, foliata plerunque, aut aliter compacta, aut ſquamata, aut quibuſdam ceu digitis imam floris fructusue partem comprehendens. Sed magis propriè calyx dici videtur priuſquam ſe aperiat flos, dum adhuc tegit ipſum & includit, vnde & nomen ei factum. nam à verbo καλύπτω, idem quod καλύπτω ſignificante, cuius futurum eſt καλύξω, deriuatur ὁ κάλυξ, alibi τὸ κάλυξ, Euſtathius. Κάλυκες eidem ſunt annuli roſarum calycibus ſimiles: vel aurei quidam canaliculi, (ſoleniſci,) quibus capilli (πλόκαμοι in mulieribus) continentur. Pollux ſimpliciter inter muliebria ornamenta nominat, Homerum & Anacreontem citans. Τραγοπώγων πλὴν κάλυκα ἔχει μεγάλην, Theophraſtus 7.7. hiſtoriæ, calycem amplam vertit Gaza. nam Dioſcorides (qui ſæpe Græci ſermonis proprietatem aut elegantiam mihi negligere videtur) maſculino genere protulit: Ἐπὶ δὲ τοῦ καυλοῦ κάλυξ μέγας, itidem de tragopogone. Αἱ ἐν ῥοδωνιαῖς κάλυκες, Aelianus de animalibus 14.24. Sed vnde veſtes lineas faciunt, folijs moro ſimilis, calyce pomi cynorrhodo, Plinius libro 12. de pala arbore loquens. Calix in roſis dicitur nondum totis folijs patens & explicitus roſæ globus, Marcellus Vergilius: qui alibi meliùs hanc dictionem per y. ſcribit. Clymenon aliqui calycanthemon appellant: in clymeno autem hac (inquit idẽ Marcellus) calyces folliculos eos intelligebant, quæ Dioſcorides nominat θυλάκια ἐπὶ τῶν καλύκων ἐπάλληλα νεύοντα. Κάλυξ, ἄνθος ῥόδου μεμυκός, Suidas. Κάλυκας, σύριγγας, ῥόδα κεκαλυμμένα, Idem. Ex Heſychio & Varino: Κάλυκας, ὅρμους, τριχοπλοκίας κόσμους. Καλυκίζειν, ἀνθεῖν. Καλυκόν, μικρὸν ῥόδον. Καλυκῶν, τῶν ὀμματοφύλλων (palpebras intelligo.) Κάλυξ, flos roſæ, flos nondũ apertus, nympha: inauris: & fiſtula aurea, capillos continens. Sunt qui embrya, id eſt fœtus in vtero, κάλυκας interpretẽtur: alij germina, (*in quibus ſcilicet folia adhuc inclusa & operta ſunt: gemma, vel è gemmis recens nata germina.*) Calyx etiam purpuram marinam ſignificat. ſed ea κάλχη quoque dicitur. Καλύξεις, ῥόδων καλύκια. Κάλυξις, κόσμος τις ἐκ ῥόδων. Καλύκοντος, ὀσφρήματος. Καλυγές, (lego κάλυκες) τὰ ἔμβρυα: (*quod ita in vtero lateant, vt in germinibus folia, in ſuis calycibus roſæ, in teſtis oua, in domibus ſuis cochleæ.*) Scribitur & καμακίς apud Heſychium pro fiſtula ſeu tubulo capillos continente. Κάλυξ, ἡ τοῦ ῥόδου κεφαλή, Etymologus. Καλυκώδης λοβός, calyculata ſiliqua, Dioſcor. lib. 2. cap. 135. Dicitur & papaueris calyx, aliâs κώδεια, vt quidam annotauerunt. Echinorum calyculos Apuleius nominat Apologia prima. Calycem enim echinatum inſtar caſtaneæ echinus marinus habet. Glandiũ calyculos (quos cupulas vulgò vocant) pulchrè dixit Rondeletius. Cochlearum calices apud Varronem & Plinium legimus. Ῥόδα ἐκκύψαντα τῶν καλύκων, Aelianus de anim. 15.12. Ergo ouorum & cochlearum calyces per y. non per iôta, dicemus: & fœminino genere potiùs quàm maſculino, vt à calice poculo certiùs diſtinguamus. Dum pinguis mihi turtur erit, lactuca valebit: Et cocleas tibi habe: perdere nolo famem, Martialis.

Ἀπιστότερος εἶ τῶν κοχλιῶν πολλῷ πάνυ, Οἳ περιφέρουσ' ὑπ' ἀπιστίας τὰς οἰκίας, Anaxilas apud Athenæum. hoc eſt, Vel cochleis cuipiam fidis minus, Quæ teſteam circunferunt ſemper domum. prouerbialiter dici poteſt in hominem ſuſpicacem, & nemini ſatis confidentem, adeò vt res ſuas ſecum ſemper habere velit. Domiportam cocleam Cicero appellauit. nec malè vna hac ratione laudata eſt, neceſſario homini exemplo, vt ſua omnia ſecum ipſe etiam ferat: & Prienæi ſapientis modo, eas domi ſuæ opes coaceruet, quas nec hoſtis ferat, nec populetur bellum, Marcellus Vergilius. Viciſti cochleam tarditudine Plautus Pœnulo. Ὦ Πλάτων, Ὡς οὐδὲν ᾔδεις (forte οἶσθα) πλὴν σκυθρωπάζειν μόνον, Ὥσπερ κοχλίας σεμνῶς ἐπηρκὼς τὰς ὀφρῦς, Suidas in Σκυθρωπάζω. Conueniet in hominem qui grauitatem ſimulat: vel grauitatis plus vultu præ ſe fert, quàm ſapientiæ in pectore recondat.

c.
f.
Calix & calyx.
h.

DE COCHLEIS MARINIS IN GENERE, BELLONIVS.

A

Turbinatum exanguium genus, cochleæ nomen Latinis habuit: quod tametſi ſpecie diſtinguatur, tamen omnes in anfractum intorquentur.

E

Quod autem Plinius de cochleis altilibus tradit: id, ni fallor, de marinis eſt intelligendum. Nam neque Illyricæ, neque Aphricanæ, aut Solitanæ, terreſtres eſſe cenſentur ac (*aut*) fluuiatiles. Omne enim fluuiatilium cochlearum genus (κοχλίας Græci vocant) virus olet. Præterea terreſtribus viuaria non inſtituuntur. *Vide in Corollario noſtro contrariam opinionem.*

A

Quamobrem ne cochleæ nomen nobis imponat, id eſt, ne terreſtrium nomenclaturam cum marinis confundamus, dicendum eſt, cochlearum varias eſſe ſpecies, quarum ſingulas perſequi longioris eſſet operæ: vnam enim quicunque intus norit, omnes nouerit. ſed hîc duas tantùm tibi proponam, vt ex harum varietate diuerſas reliquarum ſpecies agnoſcas ac conſyderes. Hæc Bellonius. Icones autem ſubiungit primum cochleæ cuiuſdam paruo buccino ſimilis, quam nos etiã apponere non opus eſt viſum, cum alias aliquot huius generis ſpecies poſuerimus: deinde alterius quam Rondeletius Cylindroidem cognominat, ex quo eius & iconem & deſcriptionem paulò pòſt dabimus.

COROLLARIVM DE COCHLEIS MArinis in genere.

Vmbilicus. COCHLEAM marinam genus esse, quod ab Aristotele & alijs Græcis cóchlos vel cochlías dicatur, modò simpliciter, modò expressa marinæ differentia, & Gazam pro cochlo vmbilicum vertere, (vt alibi, & libro 9. hist. anim. cap. 51.) cũ vmbilicus species duntaxat vna sit, non generis nomen: suprà partim Rondeletij verbis, partim etiam nostris, ostensum est. Item Strombon pro quo turbinẽ Gaza reddidit, non omnen marinam cochleam significare, vt Massarius & Gillius putauerunt: sed speciem eius oblongiori ductu turbinatam. Strobilum quoque, & Strabelum, & Cochlon & concham, pro cochlea marina, siue omni, siue genere isto quo ad buccinandum vtebantur, authores vsurpare, ijs quæ subijciemus testimonijs constabit. Strobili, Στρόβιλοι dicuntur cochleæ, & buccina marina, Suidas. Στραβήλῳ, τῷ κογχῳ ὦ ἐσάλπιζον, Hesychius. Τοὺς Τρίτωνας φυσᾶν φασι διὰ κόχλον τετρυπημένης, Pausanias. Sed tũ fortè caua dum personat æquora concha, Vergilius de tubicine. Auditum in quodam specu concha canentem Tritonem, Plinius. Sadaf, id est cochlea marina, Syluaticus. Vide in Conchylio A. in Corollario. Halzum Serapioni cõmune est nomen marinæ & terrestri. Buoualo similiter Italis commune est: non tamen quamuis marinam cochleam puto, sed maiusculam significat. Hispanis & Lusitanis Caramuyo dicitur, Amatus Lusitanus. ab alijs Alméia, vel caracól de la mar. Sed hoc posterius, vt & Caragolo, fortè ad Neriten priuatim pertinet. Limaces marinas vulgò Massilienses nũcupant, Gillius. Germani *ein Meerschneck*. Flandri *ein Seelslecke in ein hunsckin.* Alij *een Kinckhorn*: quod nomen factum audio à vulgari persuasione, tanquam tussi sicca laborantes, si ex tali cochlea biberint, liberentur. Angli *a Whyk*: & alteram speciem minorem *a pervvyncle.* Vtranque audio esse cochleam similem terrenæ, sed graciliorem, oblongiorem, magisque conuolutam, & ore angustiore. nam quas Cochleas vocitant, cochleæ non sunt, sed pectines vel aliæ quædam biualues conchæ.

B Vidi cochleam marinam quæ ad eam magnitudinem accederet, vt tantum vini caperet, quantum piscator exsiccare vno prandio posset, Gillius. Cochleæ turbinatæ sunt. earum caro penitus est inclusa, nec vlla ex parte conspicitur, præterquam capite, Aristoteles. Os eis inest: & dentes acuti, breues, tenues, præduri: & quod interiacet dentibus carnosum. Promuscides item gerunt modo muscarũ: quod quidem membrum linguæ effigiem præ se fert, Idem. Plura de cochleæ dentibus, lingua, ingluuie, ventre & papauere, leges apud eundem de partibus animalium libro 4. cap. Cætera etiam turbinata (inquit) vt purpuræ, buccina, similiter vt cochleæ constant. Vmbilicorum (Cochlearum) venter similis est gutturi auium, Aristot.

Membrana in grandiusculis vmbilicis (κόχλοις) ventre gulæ attexitur continua, per quam meatus prolixior albicans, colore similis superioribus illis mamillantibus carunculis (*de quibus dixit in turbinatorum genere sub ventriculo statim esse, binas, albas, solidasque*) tendit. Habet etiam incisuras, quales in ouo locustarum habentur: verum hoc albidum, illud rubidum est. Nullus exitus huic, nullũ foramen postremum patet, sed prætenui membrana cauo intus angusto continetur. Tendunt ab intestino ad imum nigrantia quædam aspera, atque continua, qualia vel in testudine visuntur, sed minus nigra. Cæteri quoque vmbilici hæc habent eadem: sed quo minores, eo minutiora, Aristoteles historiæ 4.4. Vmbilicis albugo à natura data est, Ibidem. Græcè est τὸ λδυκὸν: id autem inquit tale quid esse in cochleis, quale quod appellatur ouum in biualuibus. Partes exteriores eius generis differentijs variantur. nam biualuibus turbinata quodam modo assimulantur. quippe quæ omnia operculo quodam cõgenito carni patulæ opposito claudantur, vt purpuræ, buccinæ, natices, & reliqua generis eiusdem, idque præsidij causa: quà enim testa non protegit, facilè offendi possent ab ijs quæ extrinsecus inciderent. Turbinati etiam generis alia in anfractum intorta sunt, vt buccina: alia in globum tantum circumacta, vt echinorum genus, Massarius ex Aristotele quarto de partibus animalium. Ostracodermorum & concharum capita ferè latent (aut nulla sunt:) cuius rei causa est, quia non pascuntur nisi modo plantæ per poros vndique trahentia nutrimentum. cuius signum est, quòd piscatores Flandriæ & Germaniæ colligunt ostreum, quod est vnius testæ spiralis, instar cochleæ: & ponunt sub arena iuxta mare. id in fluxu maris aperitur & impinguatur humore vndique per corpus suum attracto. idem ego expertus sum de canna (vngue seu dactylo concha) stante sub arena iuxta mare: quamobrem natura non format eis caput, Albertus.

C Cochleæ omnes mouentur & serpunt parte dextra, non ad vertiginem siue clauiculam, sed in aduersum, Massarius Sed Aristot. de anim. 4. 4. priuatim hoc de strombis & similibus, id est turbinatis scribit. Ex testatis cochleas tantum coire perspectum est: sed an ortus earum per coitum sit, nec ne, nondũ exploratum satis habetur, Aristot. Vmbilici (Cochleæ) pariter omnes sua oua habere visuntur verno autumnalique tempore, Idem. Videtur etiam τὸ λδυκὸν appellare ouum in cochleis, vt dictum est in B.

E Cochleas altiles in viuarijs apud veteres Romanos, nõ marinas, vt Bellonius putauit, sed terrestres fuisse, in terrestrium historia asseremus. Prisci homines ante tubam inuentam vtebantur aut fumo, aut cochlea marina, Scholiastes Homeri in Iliad. σ. Κόχλῳ θαλασσίῳ ἐσάλπιζον. Tritones aliqui fabulantur concha perforata buccinare, φυσᾶν διὰ κόχλον τετρυπημένης, Pausanias Plinius etiam concha canentem Tritonem dixit: & Vergilius de Miseno tubicine, Sed tum fortè caua dum personat æquora concha.

F Marinæ in Italiæ mediterraneis perquàm raró in cibos veniunt: ijs verò qui maris litora inhabitant, frequentiori sunt vsui, Matthiolus Senensis. Terrestres cochleæ stomacho vtiles sunt, & non facilè corrumpuntur. marina etiam stomacho idonea est, & facile aluo excernitur, Dioscor. Ad stomachi remedium: Cochleas vndis calefactas ac prope victas Suppositis torre prunis, vinoq; garoq; Perfusas cape: sed prodest magis esse marinas, Samonicus. Vide supra in Cochleis in genere G. & infra in terrestrib. Marinæ stomacho vtiliores sunt. efficacissimæ tamẽ (etiam) in dolore stomachi, Plin. Marinæ etiã cochleæ, quamuis cito deijciuntur, propter salsuginem qua aluum iritant: non tamen vniuersum aut citò nutriunt, sed paulatim, ea scilicet sui parte quæ à superfluo eijciendo vel eiecto seiungitur & remanet, Brasauolus. Cochlearum marin. humor (ius decoctarum) aluum mouet, Galenus de theriaca ad Pisonem, & Kiranides. In colico affectu sumantur pisces duriori carne prædití: & ex testaceis pectines, ostrea, cochleæ marinæ, Trallianus.

De

De remedio ex eis ad ſtomachum, leges proximè retrò in F. Ad ventris, mammarum, femorum, coxendicumque ſciſſuras: Marinam cochleam oblongam cremato & conterito: deinde oui albo, aut aſinino lacte adiecto illinito, Galenus in Euporiſtis. In buccinum aut cochleam aliquam marinam potum ſolitum infundi ac inde bibi iubent, aduerſus ſiccam tuſſim, præſertim puerorum, vulgus inferioris Germaniæ. G

Conada, id eſt coclea marina, Syluaticus.

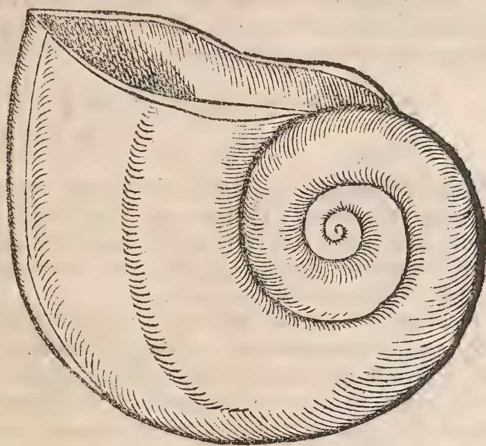
Lari aues, vt Eudemus ſcribit ſublimeis cochleas ſurripiunt, ac ex alto deijcientes, magna vi ad ſaxa allidunt: itaque eſculenta teſtis ſeiunctis eligunt, Aelianus. H. a, f.

Ἤδη γάρ με κέκληκε θαλάσσιος οἴκαδε νεκρὸς, Τεθνηκὼς ζωῷ φθεγγόμενος στόματι, Theognis. ſentit autem de cochlea, Athenæus. Gyraldus hos verſus in libro ænigmatum ſic tranſtulit: h.

Mortua concinit pelagi de fluctibus orta, Mortua, quæ viuo me vocat ore domum.

Similem de teſtudine grîphum Gyraldus affert, Amphion (inquit) apud Pacuuium ænigma hoc protulit: Quadrupes domiporta, tardigrada, agreſtis, humilis, aſpera, capite breui, ceruice anguina, aſpectu truci, euiſcerata, inanima, cum animali ſono.

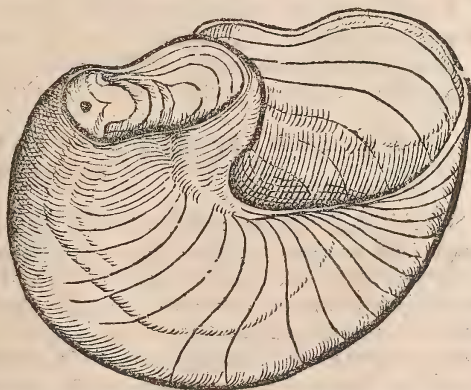
DE COCHLEA QVÆ IN OLEARIO VSV ERAT RONDELETIVS.

COCHLEA hæc rotunda eſt, & teſta intorta & magna admodum, adeò vt ſic quæ aquæ quatuor libras capiat. Ob id eam eſſe puto, quam Plinius memoriæ mandauit in oleario vſu fuiſſe, quòd ea oleum decapelarent, vel ea in vſus quotidianos oleum haurirent: cuius figura ad id percommodè quadrat, quemadmodum vaſis eius, quod arytænã vocant, veluti roſtro prominentiore ad hauriendum, fundo cauo & capaci ad retinendum. Huiuſmodi Cochleam etiam aurifices, additis anſa & baſi in vrceos efformant eleganti artificio, quod eam contra venena aliquid valere credant. *Lib. 32. cap. 11.*

Huic cochleæ ſimilis Margaritifera vulgò dicta, refeFretur in M.

DE COCHLEA MARGARITIFERA VVLGO DICTA RONDELETIVS.

COCHLEAM hanc margaritiferam, quæ ex India, & ſinu Perſico adfertur, vulgus appellat: quia vnionum colore ſit, & ſplendore. In ea verò vniones non reperiuntur, ſed in ijs quæ conchis binis conſtant, vt iam oſtendimus. Auro argentoq; hæc includitur in poculorum ſpeciem. Ex eadem in fruſtra diſſecta, imagunculæ, globuli ad nuncupandas preces, monilia conficiuntur. A

Sunt qui hanc ſecundam eſſe Nautili Conchæ ſpeciem tradunt, ſed falsò, vt ex Ariſtotele dilucidè colligitur his verbis: Præter dicta Polyporum genera duo ſunt Conchis indita: quorum alterum à quibuſdam nautilus & nauticus vocatur, ab alijs ouum polypi. Teſta ipſius ſimilis eſt Pectini cauo, & ei non cohæret. Sæpiùs iuxta terram paſcitur. Vnde euenit vt fluctibus iactatus in terram deijciatur, cumque teſta exciderit capiatur & in terra emoriatur. Sunt autem parui, & ſpecie ſimiles Bolitænis. Alterum genus veluti Cochlea in teſta latet, nec vnquam egreditur, ſed ſua interdum brachia exerit. Primùm ſtupidi eſt non animaduertiſſe Ariſtotelẽ duo tantùm Polyporum genera conchis concluſa conſtituiſſe, vt ex verbis eius liquet, contra cuius mentem author libri de aquatilib. tria ponit. Tertia, inquit Nautili ſpecies ab Ariſtotele prodita. Sed hæc ſecunda quam adfert, Nautilus Ariſtotelis eſſe nequit, neque enim Pectini cauo vlla ex parte comparari poteſt. Deinde cùm Nautili corpore ſint exiguo, trahere concham tantæ magnitudinis non poſſent. Hoc non eſt artificioſè fingere: qui enim fingit, ſaltem probabilia debet dicere. *Contra Bellonium qui hoc cohlea genus Nautilicon. chæ ſpeciem facit.*

Neque concha nauplij quam depinxit Plinius lib. 9. cap. 30. eſſe poteſt, vtpote cuius figura ab hac concha alieniſſima ſit. Nauigeram ſimilitudinem & aliam (inquit) in Propontide ſibi viſam prodidit Mutianus: concham eſſe acatij modo carinatam, inflexa puppe, prora roſtrata: in hac condi nauplium animal Sepiæ ſimile. *Nauplium non eſſe hanc cochleam.*

DE

DE EADEM, BELLONIVS, QVI NAVTILVM ALTERUM nominauit: quod reprehendit Rondeletius.

Secundam Nautili conchæ speciem ab Aristotele traditam esse hanc puto, quam nostri artifices in magno pretio ad vasa ditioribus abacis accommoda conficienda habere solent. Porcellanam ob id vocant, quod Muricis conchæ (de qua in Buccino disseremus) formam habeat. Eam enim etiam Porcellanam nominant, ex qua antiquis vasa quæ murrhina dicebantur, fieri solebant: id enim mihi conijcere per vos licebit: quanquam alij à myrrhæ (quam Græci σμύρναν vocant) fragrantia dicta fuisse putent. Murrhinum igitur Nautilum hunc dicere poterimus.

B Huius amplitudo cum † superiore conuenit, sed paulò magis est crassus: prior præterea pectunculorum more striatus est: hic omnino glaber, parte interna infinita habens interstitia: vndecũq; nitidius, ac mira colorum varietate splendens: subinde circumagentibus se in purpuram candoremq; maculis. Hæc Bellonius.

† Nautilo proprie dicto.

(A) Gallica nomina iconi adscripta erant hæc: Coquille de Pour celene: vel Grosse coquille de nacre de perle. Vide etiam infrà in Conchis diuersis c. de concha porcellana.

In Conchis margaritiferis color (inquit Cardanus) nõ absimilis est Cochleis, quas India, vt dicunt, mittit. De colore, forma, ac substantia dicere possum, quòd eas viderim sæpius: vnde veniant, non sat dicere possum. Est igitur forma triremis cum alta puppi: in qua vasculum aliud, diceres poculum à natura excogitatum. nam & magnitudo tanta est eius quam vidi, vt cotylam capiat: res profectò vsus elegantissimi, & pulcerrimæ formæ. Limacis igitur hæc est concha, margaritarũ conchis simillima: tanto verò nostris nobilior limacum conchis, quanto Indicus aër, ac terra, tum aqua, nostris elementis sunt præstantiora. multorum seculorum cursu res meliores euadunt, Hæc ille.

DE COCHLEA CÆLATA CVM SVO OPERCVLO, RONDELETIVS.

A In mari permultæ sunt Cochlearum formæ. Hoc genus quod proponimus ad Turbinum speciẽ accedit. A nostris, Prouincialibus, & Hispanis Scaragol, vel cagarolo de mar nominatur, quòd ad Cochlearum terrestrium quas cagaroles vocant, formam accedat.

B Testa est turbinata, & satis longa, cælaturis inæqualis & scabra, spissiore quàm in Cochleis terrestribus, intus læui. Operculum spissum est, rotundum, superiore parte non asperum, in qua voluta expressa est, vel figura turbinis Cochleæ clauiculatim intorti. Intus, qua scilicet parte carnem Cochleæ contingit, tuberosum, & inæquale, rubri coloris. Partibus internis hæc Cochlea à terrestribus non differt.

F Carne est dura, & ad concoquendum difficili. Succum salsum gignit, ventrem extimulat. Elixa melior est.

E Testa in aceto macerata, superiore veluti cute vel crusta spoliatur, redditurque Cochleæ margaritiferæ modo splendens, nitida & vnionis modo colorata.

A Sunt qui Cochleam quam hîc exhibemus, Vmbilicum appellent: sed non sine errore, vt perspicuum fiet, quum docebimus qui sint Vmbilici, & quid à cæteris Cochleis differant.

Quod non sit Vmbilicus, contra Bellonium.

DE EADEM BELLONIVS, QVI VMBILICVM MARInum aut Fabam marinam nominat.

A Cochli (Κόχλου) nomine Vmbilicum marinum vel Fabam marinam vulgarẽ intellexit Aristoteles, atque adeò marinam cochleam, (*Vide quæ nos superius scripsimus in Cochleis in genere A.*) quemadmodum & terrestres Cochleas, κοχλίας vocauit: nostris limaces dicuntur.

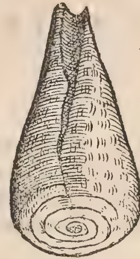
B Est autem Vmbilicus marinus à medicis vulgaribus dictus Nerite multò maior: cuius tamen moles vastior non euadit quàm commune Buccinum. Quumque turbinatum genus omne, prætenui crusta, carnem patulam ambiente, operculi loco sese tueatur: hic vnus lapidi rubro persimili tegumento occluditur. Rotunda est eius forma, vmbilicum planè referens, vnde ei nomen. Aurifices lapidem esse putant, cuius ego duas species animaduerti. Alteram cinerei coloris, sursum tumentem, deorsum planam: alteram verò rotundam, atque (vt dictum est) rubram. Huius testa sola inter nostri Oceani turbinata politiem admittit. Rotundiori hiat ore, quàm vllum aliud genus. Nam cùm alij turbines, opercula sua habeant vel longiora vel latiora, pro sui oris ratione, hic semper rotundum operimentum habet.
(F) Edulis est, vulgoque Buccinarum, Purpurarum, & Neritum modo diuenditur. Rugoso tegmine scabroque constat: cuius clauicula earum herbarum more, quæ sese arboribus alligant, à dextra ad sinistram inuertitur.
(F) Papauer (μήκωνα Aristoteles vocat) vt Purpura & Buccinum in κόχλοις est conspicuum, quod in clauicula testæ continetur. Cæterùm cochleam marinam Dioscorides scribit stomacho idoneam esse, & facilè aluo excerni: quumque ex marinarum cochlearum testis, vti & reliquorum tur-
G binum optima calx fiat, nihil vetat quò minùs eas excalfaciendi & vrendi facultatem obtinere, lepras purgare, vitilinges & oculorum cicatrices emendare asseueremus.

Plura vide infra post cochleas vmbilicatas Rondeletij.

DE COCHLEA ECHINOPHORA, RONDELETIVS.

PARVIS Buccinis figura ſimilis eſt hæc Cochlea, quam echinophoram ab aſperitate nominamus: tota enim tuberculis, ſiue aculeis conſperſa eſt. Operculo, ſucco, ſubſtantia, à paruo Buccino non differt.

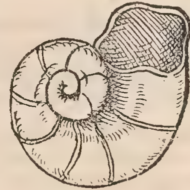
DE COCHLEA CYLINDROIDE, RONDELETIVS.

NATVRA adeò fœcunda eſt in turbinatorum & Cochlearum varietate, vt omnes nominibus exprimere perdifficile ſit: quod etiam veteres nõ fecerunt, alioqui rerum indagatores ſeduli, & in nominibus inueniendis fœlices. Nos tamen diſtinctionis gratia, atque vt aliæ ab alijs internoſcantur, nomina ponimus quæ præſertim figuram exprimant, vt in ea facimus quæ hîc à nobis proponitur, κυλινδροειδὴς que vocatur, à figura cylindro proxima. Pyramidem etiam refert. Pyri modo turbinata eſt, punctis varijs notata. Pollicis craſſitudinem vix vnquam ſuperat.

DE COCHLEA LÆVI TVRBINE OBTVSO RONDELETIVS.

LÆVIS eſt & polita admodum Cochlea iſta atque in turbinem longiuſculum deſinens, ſed obtuſum. Operculo tegitur. Teſta eſt craſſiore quàm cæteræ, carneque minus dura. Frequentiſſimè circa Lerinum inſulam capitur.

DE COCHLEA DEPRESSA, RONDELETIVS.

OPERCVLVM Cochleæ cælatæ refert Cochlea quam hic repræſentamus: quæ concaua eſt, & carnem intus habet. Simillima eſt cochleis terreſtribus, quæ aliquando in terra effoſſa reperiuntur. Altera parte plana eſt, altera excauata in voluminibus: quæ initio parua, paulatim creſcunt ad foramen vſque.

DE VMBILICO, RONDELETIVS.

DIXIMVS ex Ciceronis loco qui eſt libro 2. de oratore, Vmbilicos eſſe Concharum ſiue Cochlearum ſpecies: id quod verum eſſe indicat ipſa rerum natura: quæ nobis, à turbinatis, conchis, cochleiſque omnibus ſpeciem diuerſam exhibet earum, quæ præter foramen illud quo Cochleæ ſaxis inhærent, quoque corpus exerunt, alterum habent, vmbilico ita ſimile, vt nullus ſit qui has viderit, qui negare poſſit vmbilicatas meritò vocari. Id foramen profundum conuolutionum veluti centrum eſt, vel circa quod anfractus Cochleæ conuoluuntur veluti circa περικόχλιον. Hac de cauſa Vmbilicus vocatur: nam μεταφορικῶς vmbilicus dicitur, quicquid in aliqua re medium eſt. Hic vmbilicus in Cochlea quam hîc exhibemus, manifeſtiſſimus eſt. Ea Cochleæ, quam cælatam prius nuncupauimus ſimilis eſt: figurâ differt, colore, & cælaturis. nam picta quidem eſt variè, quòd lineas quaſdam purpureas habet, alibi vnionum more ſplendet: nihilominus tamen tota teſta læuis eſt, denſa ac ſpiſſa, lumine immiſſo varietatem colorum iucundam repræſentans.

DE VMBILICO VARIO, ET DE PARVO, RONDELETIVS.

ECCE Vmbilicum priorem mira varietate à natura diſtinctum, ſcilicet, nigris, rubris, & albis tuberculis, coralliorum omniũ colorem & naturam referentibus. ſuperiore parte latior eſt, mox in turbinem breuem deſinit. Alter Vmbilicus eſt valde exiguus, ciceris magnitudine, aliquando paulò maior, qui in ſpongijs reperitur, veluti granulis rubri corallij æmulis conſperſus. Inter vmbilicum & foramen quo corpus exerit, teſtam inciſam habet: inciſuræ operculi vice ſunt.

DE COCHLEA VMBILICATA CVM OPERCVLO SVO RONDELETIVS.

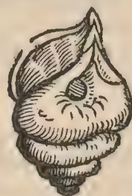

** Alia alio.*

COCHLEA hæc in magnitudinem satis insignem accrescit, quæ turbinata est, & in medio vmbilicata. Variæ * vario sunt colore: aliæ enim nigricant, aliæ corneo sunt colore, aliæ maculosæ. Proximè accedunt ad formam cochlearum terrestrium paruarum, quæ conglomeratæ fœniculi crassioribus caulibus adhęrent: quæ etiam, præter reliquarum cochlearum terrestrium naturam, vmbilicatæ sunt: carneque sunt bona.

DE ALIA COCHLEA VMBILICATA, RONDELETIVS.

INTER cochleas vmbilicatas ea quoque fuerit, longior, & multis anfractibus contorta: quorum longitudo & obliquitas in causa est, quominus vmbilici extremum perspici possit. Testa lęuis est, & quasi cornea, vel vnguium substantiæ similis.

DE COCHLEA RVGOSA ET VMBILICATA RONDELETIVS.

TOTA huius cochleæ testa rugas per transuersum ductas habet, ita elatas vt striata dici possit. Colore intus est albo, foris flauescente, valde fragili. Turbinis clauiculæ in acumen non desinunt. pars superior longiùs procurrit. Foramē valde apertum & longum.

Contra Bellonium, hanc nō esse tertiam Nautili speciē.

A Hanc tertiam esse nautili speciem ab Aristotele proditam falsò tradidit author libri de aquatilib. duas enim tantum polyporum species conchis conclusorum ponit Aristoteles, vt antè ostendimus. Neque vllus est qui viderit in ea Concha Nautilum, qui minor est, quàm vt tātam Concham secū trahat: cuius etiam structura à facili natatione aliena est, ob transuersas rugas: cùm in marinis animantibus hoc diligentissimè cauerit natura, ne quid esset, quod natationi morā aut impedimentum afferret.

COROLLARIVM.

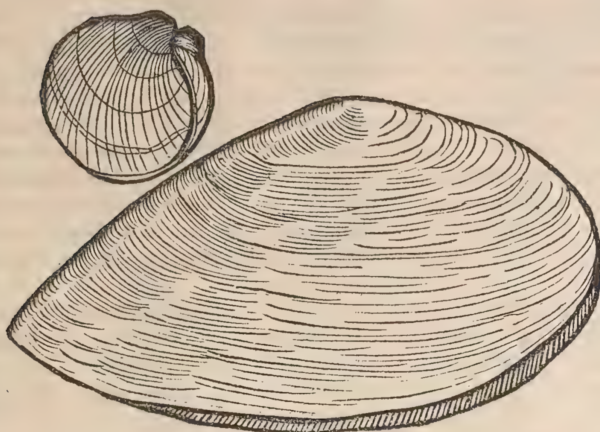
Bellonius inter Nautilos hanc Cochleam pinxit, sed descriptionem nullam addidit.

Vmbilici in testatorum genere varia significatio.

DE vmbilici marini significatione lege suprà de Cochleis mar. in genere, nostra & Rondeletij scripta. Sunt enim qui cochleam marinam omnē hoc ceu generis vocabulo comprehendant inter recentiores, quorum sententiam non probamus. Alij speciem vnam, quę & ipsa tamen alias sub se comprehendat, turbinati & cochlearū generis, vt Rondeletius. Sed Arnoldus Villanouanus, Aggregator & alij, porcellanas vulgò dictas, quarum lęuis est, non turbinata concha, (de quib. inferius dicetur, in Conchis Porcellanis,) vmbilicos vocant: aliqui corrupta voce belliculos, quasi vmbilicos. Sunt postremò qui vmbilicum mar. & fabam marinam nominent, non animal aliquod integrum cum sua testa, sed operculum eius duntaxat, nempe Cochleę cęlatæ vt Rondeletius nominat: cuius iconem ac descriptionem paulò antè posuimus: Germani *Meerbonen*. Vmbilicus marinus (inquit Leonardus Fuchsius in Annotationibus in Nicolai Myrepsi librum 2. de compos. medicamentorum, in vnguenti citrini descriptione) lapis est exiguus, coloris inferna sui parte candidi, superna rubei, in litore maris repertus: & in altero sui latere, superno nimirum, hominis, puellarum maximè formosarum vmbilicum referens: vnde etiam illi nomen inditum est, vt vel Vmbilicus, vel Veneris vmbilicus à quibusdam vocetur. in altero autem planus, nisi quòd lineas veluti in domunculis ac testis cochlearum ductas in gyrum obtinet. Barbari Belliculos nominant. ad quod Nicolaus noster respexit, qui habet, βελίρικι θαλασσί: ita vt potiùs Belιricus, quā belliculus, barbaris hic lapis appellandus veniat. Fertur puellis gratiam conciliare, (& plurimum facere ad formam amoremque: & ad morbos puellarum, Encelius: ex cuius de lapidibus libro, reliqua etiam ferè transcripsit Fuchsius.) Hodie pueris argento & auro inclusum, pro amuleto appendunt mulieres, Hæc illi.

DE

DE COCHLEIS STAGNI MARINI, RONDELETIVS.

TESTACEA pauca in ſtagnis marinis procreantur, plura tamen quàm in aqua dulci. craſſiorum enim partium eſt aqua ſtagni quàm fluuiorum, & magis corporata calidiorque, ideo ad duriora & magis terrea gignenda aptior. In ſtagnis igitur reperias oſtrea quædam, & Conchas nonnullas: & Cochleas, eam maximè rotundam & ſtriatam quam hîc expreſſimus. Cæteras cum de marinis diceremus, exhibuimus.

COROLLARIVM DE COCHLEIS *marinis diuerſis.*

MARINÆ etiam Cochleæ aliæ in teſtis ſunt, aliæ ſine teſtis, Braſauolus in Aphoriſmos 2.18.

COCHLEAS quaſdam peregrinas ex Oceano orientali, magnas, in Italia Boubali de Leuant, cognominant.

COCHLEÆ Ponticæ Perſarum regem imitantur, æſtiuos dies Suſis agentem, hybernis vero Ecbatanis: etenim ad nuncupatam Propontidem calidam hyemant, æſtiuum autem tempus ad Ægialum agitant, propter molles auras quas hoc mare eis afflat, Aelianus de animal. 10. 6.

IN Rubro mari Cochlea tum ſpecie pulcherrima, tum maxima naſcitur. Teſta ei purpurea: & in eius medio ſpira ſiue voluta, mira colorum varietate & veluti floribus natiuis diſtincta. Sertum diceres ſummo artificio & ornatu contextum, è floribus multijugis, viridibus, aureis, rubicundis per æqua digeſtis interualla, Aelianus de animal. 11. 21.

Stromborum hiſtoria tradetur infra in S. elemento: Neritæ in N.

VARIA ſunt Cochlearum genera. Sunt oblongæ, quibus tubæ loco vtuntur tubicines: (echino- *Echinophori.*
phoros vocant aliqui, aut eclinophoros. Sunt & rotundæ in oleario vſu, quibus ſcilicet oleum effunditur: & pentadactyli: & quibus clauicula in acutiſſimum acumen intorquetur, Vuottonus. Oblon- *Strombi.*
gas fortè omnes ſtrombos rectè dicemus. Obtuſiorum verò ac rotundiorum, pleraſque vmbilicos præſertim quæ magnæ non ſunt vt oleariæ. De pentadactylis vide in Purpuris.

COCHLEIS nonnullis innaſcuntur beſtiolę ſimiles gammaris puſillis, &c. Ariſtoteles. Vide ſuprà in Cancello.

DE COCHLEIS FLVVIATILIBVS. RONDELETIVS.

COCHLEAS paruas gignunt flumina & riuuli multi, Cochleis terreſtribus ſimiles ſunt, ſimiliter cornibus iter prætentantes, niſi quòd cornua habeant breuiora latioraque pinnularum ferè forma. Teſta longiuſcula in acutum deficiens Stromborum modo. Harum poſtrema depreſſa eſt magis, aculeis aſpera, à quibus echinatam fluuiatilem nominare poſſumus. Similem aliquando in Ranarum ventre reperi.

COROLLARIVM.

Cochleæ perexiguę turbinati generis in ripis, lacuum præſertim noſtrorum reperiuntur, quarum a- A B
liæ latiores ſunt: aliæ oblongiores acutioresque. illos vmbilicos lacuſtres, hos verò ſtrombos appellâris. *Waſſerſchneckle.*

Fluuiatilibus cochleis quæ in fluminibus & foſſis naſcuntur, non veſcimur, Matthiolus. Cochleæ F
fluuiatiles virus olent, Dioſcorides. Fluuiatiles & albæ virus habent, Plinius. Idem tamen paulò antè de cochleis in genere (niſi quis de terreſtribus tantum accipere malit) dixerat, virus earum grauitatem halitus facere.

Quartanis mederi dicuntur cochleæ fluuiatiles in cibo recentes: quidam ob id aſſeruant ſale, vt dent G
tritas in potu, Idem. Et alibi, Ictibus ſcorpionum carnes fluuiatilium cochlearum reſiſtunt crudæ vel coctæ. quidam ob id ſalſas quoq; adſeruant. imponuntur & ipſis plagis. Venerem concitant cochlearum fl. carnes ſale adſeruatæ, & in potu ex vino datæ, Plinius.

In Nilo inueniuntur Cochleæ ingentes, quæ vocem vlulatui ſimilem ædunt, (nimirum ſi inflentur,) Strabo lib. 17. Cochleas Ægyptias quoque memorant authores, vt infrà in Terreſtrium differentijs oſtendam, hoc an aliud genus intelligentes, ignoro.

Cochleæ in lacu noſtro circa ripam inueniuntur diuerſorum generum: quę differunt inter ſe figura, colore, ſoliditate. Sunt enim quędam ex eis rotundiores, & in ſummitate, quam centrum ſeu principium ſpiræ dixeris, planiores hebetioreſque, ita vt vmbilicum ea parte referant. magnitudo quæ ſeſilis, id eſt terrenis ſylueſtribus illis quę fruticibus adhærent. harum aliæ candidæ ſunt, aliæ flaueſcunt: aliæ varię & maculoſę, ſolidiores. candidis hoc peculiare (neſcio an omnibus) vt foramen, quod ad alteram labiorum extremitatem eſt (labia voco oram ipſius teſtæ quà dehiſcit, quaque animal caput exerit,) centro vel mucroni ferè oppoſitum, non ſicut in cæteris, terreſtribus quoque in obliquum, ſed recta mucronem verſus pateat. Labia in his, rotundioribus dico, præſertim varijs, eleganter in margines prominent, intus candida omnibus. Eſt & genus vnum, minimum, planè compreſſum & ſeſſile, tubæ cuiuſdam in ſe retortæ inſtar. Aliæ ſunt oblongæ, candidę, pallidæue: quas ſtrombos potius quàm cochleas dixerim: teſta in mucronem turbinata, fragiliores. foramen mucroni oppoſitum in eis non apparet. mucrone differunt, qui alijs longior eſt: alijs perbreuis. marem & fœminam fortè dixeris. Maximę tres circiter digitos longę ſunt. Videtur & proprium quoddam genus candidum, turbinatum, minus iam dictis.

Mituli quoque in lacu noſtro reperiuntur, paruuli, albicantes: & quidam fuſci, maiores vtrique fragiles. Et aliud quoddam biualue genus, ad fabę magnitudinem, dorſo (vt ita dicam) gibbo, vt in tellinis & chamis quibuſdam. Cochleis aquaticis piſces quidam veſcuntur.

DE COCHLEIS TERRESTRIBVS, QVAS LIMACES APPELLANT.

TESTATORVM genus naturam proportione plantis reſpondenté (ἀντίστροφον) habet: hinc eſt quòd nullum in terra gignitur, aut paruum, quale genus limacum eſt, (τὸ τῶν κοχλιῶν:) & ſi quid eiuſmodi aliud ſit ſed rarum. at in mari ſimilique humore multa & varia gignuntur. Genus plantarum contrà, &c. Ariſtot. de generatione anim. 3 11. Quamobrem nos hoc in loco poſt marinas cochleas, de terrenis etiam agere voluimus: propter naturæ cognationem: & quod in terreſtribus nullum genus, cui aptè adſcribi queant, reperiatur. quamuis enim exangues, inſecta tamen non ſunt. Iſidorus limacem vermem limi appellauit, ſed impropriè. vermes enim inſecta ſunt. Limaces, cochleæ à limo appellatæ, Feſtus Pomp. (& Columella libro 10.) intelligit autem, vt ſentio, terreſtres, Grapaldus. In limo quidem & generantur & nutriuntur, Albertus. Λειμαξ, animal ſimile cochleæ, Heſychius & Varinus. A Græcorum vulgo hodie κοχλίοι vel σέλιγγας nominatur. Beſtiolarum genera quædam herbis innaſcuntur, raphano erucæ & vermiculi: item lactucis & oleri: vtriſque hoc amplius, limaces & cochleę, Plinius. Idem cum nominat cochleas quæ eduntur, hoc genus de quo ſcribimus, intelligere videtur: cuius ſpecies alias non edules deſcribemus infrà. Chometh, חמט, Hebraicã dictionem, Leu. 11. & Num. 14. alij limacem, concham, teſtudinem, alij lacertam interpretantur. Sed teſtudinis nomine pro cochlea multi Latini ſermonis imperiti abutũtur. ego omnino lacertũ ſignificare puto. vide in Lacerto A. inter Quadrup. ouip. Schablul שבלול, potius limax eſt, vt Dauid Kimhi interpretatur: & Rabi Salomon Pſalmo 58. conſentit Abraham Eſra quoque quanquam aliqui veluti שבלת intellexerunt. Chaldæus vertit tibelela תיבללא: Arabs liſchmat, ſi rectè ſcribo vocales לשמעת. Septuaginta κηρὸς. Hieronymus cera. item vermis. Vide in Teſtudine A. Auicennæ & Serapioni limax dicitur Halzun: (Albertus ex interprete in hiſtoria animalium vocabulum alzun ponit. (vel oſtrei,) vbi Græce apud Ariſtotelem concha legitur. Vnde & Haalcena, vox corrupta puto, apud Syluaticum.

Idem

Idem barbara hæc nomina, Caſia, Cotia, Coliris, pro limace accipit. Limaces noſtræ maiores vulgares & edules, à Matthiolo pomatiæ exiſtimantur. Vide infra in Pomatijs.

Limax Italis eſt lumaca, lumacha, limaca: & apud Tuſcos, chiocciola: Venetis bubalo vel bouualo. Hiſpanis, *cóncha* vel *caracol*. Prouincialibus & Hiſpanis *Scaragol* vel *Cagarolo*, cochleam terreſtrem ſignificat, Rondeletius Gallis, *limaſſon, eſcarcot*. Germanis, *ein Schneck, Schnegg, Schnegel*. Flandris, *Slecke*. Anglis, *a Snayle*. Bohemis & Illyrijs *hlemyzd*, vel *hlemayzd*. Albertus ineptè teſtudinem cum limace confudit. Vide etiam ſuprà in Cochlea in genere A.

Limaces terreſtres teſta intectis adnumerãtur: eorum caro penitus includitur, nec vlla ex parte conſpicitur excepto capite, Ariſtot. Capitis figura carent. oculorum loco habent cornua quædam mollia: in quibus ſunt duo nigra puncta, quæ vſum quendam & actum perficiunt oculorum, Albertus. Græci etiam quidam oculos vocant impropriè: vt ille in gripho: Ὄμματά τ' ἐκκύπτοντα πρὶν μήκεα, κ' εἰσκύπτοντα. B

Teſtudo (Cochlea) & limax oculos ſuos habent in ſummitate cornuum ſuorum: & cum appropinquat aliquid, retrahunt oculum in cornu, cornua verò in caput, & caput in corpus. ſic & pectẽ oſtreum ſi quis digitos admoueat: ſubitò claudit oculum: ex quo cognoſcitur habere viſum, Albertus. Limax cornua quatuor habet, duo breuia, & duo longa: quæ extendit, cum progreditur: contrahit, cum recolligitur in ſeipſum, Idem. Inueniuntur in corniculis cochlearum harenaceæ duriciæ, Plinius. Et cochleæ dentes habent indicio eſt à minimis earum deroſa vitis, Plinius. Qui echeneidem vidêre, limaci magnæ ſimilem eſſe dicunt, Idem. Limacum teſta clauiculatim intorta eſt. hæ cum de teſta exerunt caput, quoniam oculis carent, bina cornicula prætentandi iter cauſa prætendunt: quæ ſi quid obſtaculi reperiunt, reſiliunt, equinamque ſeu potius bouinam effigiem præferunt: vnde Veneti ab eiuſmodi imagine bubalos eas vocant, Maſſarius.

Limax è putredine herbarum & viſcoſo rore generatur: viſcoſitas autem terreſtris circumquaque dureſcit in teſtam, in qua habitat, Albertus. Limax teſta detracta hebeteſcit, Maſſarius. Sale ſuper eam proiecto tota liqueſcit ferè, & in aquam viſcoſam conuertitur, Albertus. Circa initium Auguſti exire eas è teſtis ſuis audio, & nouis ſuperinduci. Limax nomen accepit à limo, in quo generatur & nutritur, Albertus. Limaces naſcuntur in vicia, & aliquando è terra cochleæ minutæ, mirum in modum erodentes eam, Plinius. Rore paſcuntur cochleæ, vt cicadæ: hinc illud fortè ex Philyllio poeta Athenęus citat: Nõ ſum cicada, neq; cochlea, ô mulier. οὐκ εἰμὶ τέττιξ, οὐδὲ κοχλίας, ὦ γύναι. Marcellus ex amputato capite cochleæ matutinum rorem paſcentis, remedium quoddam dictat. Teneras audent erodere frondes Implicitus conchæ limax, hirſutaque campe, Columella. Dentes habent, indicio eſt à minimis earum deroſa vitis, Plinius. Plura de cibo limacum reperies mox in E. Cochleæ mirè in Campania caulem aſphodeli perſequuntur, & ſugendo areſaciunt, Idem. Quaſi cum caletur cochleæ in occulto latent, Plautus Capt. Limaces hyeme deliteſcunt, Ariſtot. Hyeme latent, vêre prodeunt, Albertus. E terra exeunt cum vêre pluit, Braſauolus. Vêre pectines, limaces, hirudines eodem tempore euaneſcunt, Plinius. Cochleæ etiam (vt ſerpentes) conduntur (hyeme:) illæ quidem iterum & æſtatibus adhærentes maximè ſaxis: vt etiam iniuria reſupinatæ auulſæque, non tamen exeant, Plinius. De Cauaticis, quæ è cauis terræ non prorepunt, inferius dicetur. Cochleæ latitant etiam hyeme, ſed magis æſtate. quamobrem plurimæ apparent cum autumno pluerit, τοῖς μετοπωρινοῖς ὕδασι. Latent autem tum in terra, tum in arboribus æſtate, Theophraſtus citante Athenæo. Limaces omnes leuiore quodam tegmine ſibi ſuperimpoſito hyeme latent: ſed pomatiæ peculiare ab hac re nomen ſibi inuenerunt, Vuottonus. Limaces etiam coëunt, & oua pariunt (vt audio) candida, magnitudine oculorum lucij piſcis: quibus incubantes aliquando reperiuntur Maio menſe. C

Perdices & ardeas hoſtes ſuos cochleæ agnoſcunt, & fuga ſibi cauent. itaque vbi aues illæ paſcuntur, nuſquam reptantes videris cochleas. At qui è cochlearum genere Ariones (Ἀρίονες) sâila Ἀρίονες ;) vocantur, naturali quadam calliditate iam dictas aues decipiunt & eludunt. Egreſſi enim è teſtis ſuis, abſque metu paſcuntur. Aues verò ad teſtas vacuas fruſtra aduolant: & cum inanes viderint, tãquam inutiles abiiciunt, & ſe recipiunt alió: redeunt illi, ad ſuam quiſque domum, & cibo iam ſatur, & dolo ſuo incolumis, Aelianus 10.5. Perdices in Sciatho inſula cochleas edunt, Athenæus. Lacertę inimiciſſimum genus cochleis, Plinius. Deuorant cochleas, bruchos, &c. Matthiolus. Simiam audio timere limaces: qui ſi circumponantur ei, comprimit ſe, metuit, nec audet contingere. D *Ariones.*

Cochlearum non marinarum, vt putauit Bellonius, ſed terreſtrium viuaria fuiſſe Romanis quondam in vſu, quiuis vel mediocriter attentus, ex locis authorum mox recitandis, perſuaderi poterit. Ex Varronis de re ruſtica libro 3. Leporarij alterum genus illud venaticum duas habet diuerſas ſpecies; vnam, in qua eſt aper, caprea, lepus: alteram item extra villam, quæ ſunt, vt apes, cochleæ, glires. Et alibi: T. Pompeius in Gallia tranſalpina tantum ſeptum venationis habere dicitur, vt circiter triginta millia paſſuum locum incluſum habeat. Præterea in eodem conſepto habere ſolet, de animalibus coclearia atque aluearia, &c. Et rurſus: De cochleis ac gliribus, inquit Axius, quod reliquum eſt, non quæro. neque enim magnum emolumentum eſſe poteſt. Non iſtuc tam ſimplex eſt, inquit Appius, quàm tu putas ò Axi noſter. Nam & idoneus ſub dio ſumendus eſt locus coclearijs, quem totum circùm aqua claudas, ne quas ibi poſueris ad partum, non liberos earum, ſed ipſas quæras. Aqua inquam cludendæ, ne fugitiuarius ſit parandus locus. Is melior, quem & non coquit ſol, & tangit ros. Qui ſi naturalis non eſt, vt ferè non ſunt (*non ſunt aquæ, vel ros non eſt,*) in aprico loco: neque habeas in opaco, vbi facias, vt ſunt ſub rupibus, ac montibus, quorum alluant radices lacus, ac fluuij: manu facere oportet roſcidum: qui fit, ſi adduxeris fiſtulam, & in eam papillas impoſueris tenues, quæ eructent aquam, ita vt in aliquem lapidem incidat, ac latè diſſipetur. Paruus his cibus opus eſt, & is ſine adminiſtratore. Et hunc, dum ſerpit, non ſolũ in area reperit: ſed etiã, ſi riuus nõ prohibet, in parietes ſtantes inuenit. Denique ipſæ exgruminantes ad propalam vitam diu producunt, cũ ad eam rẽ pauca laurea folia interiiciant, & aſpergant furfures non multos. Itaq; coquus has viuas an mortuas coquat, plerũq; neſcit. Genera coclearũ ſunt plura, vt minutæ albulæ. quæ afferũtur è Reatino: & maximæ, q̃ de Illyrico apportantur, E *Viuaria limacum* *Ex Varrone* *Albulæ minutæ* *Illyricæ.*

Africanæ. Solitanæ. apportantur: & mediocres, quę ex Affrica afferuntur. (Non quod in his regionibus quibusdam locis, eæ magnitudinibus non sint dispariles. nam & valde amplæ sunt quædam ex Africa, quæ vocãtur Solitanæ, ita vt earum calices quadrantes octoginta capere possint. & sic in alijs regionibus eædem inter se collatę & minores sunt, & maiores.) Hæ (*Africanis fœcunditas præcipua, Plinius*) in fœtura pariunt innumerabilia. Earum semen minutum, ac testa molli diuturnitate obdurescit. Magnis insulis in areis factis, magnum bolum deferunt æris. Has (*Africanas*) quoq; saginare solent ita, vt ollã cũ foraminibus incrustent sapa, & farre, vbi pascantur, quæ foramina habeat, vt intrare aër possit. Viuax.n. hæc natura. Hæc omnia Varro. *Varronis quædã explicata.* Sunt autem quædam in eius verbis obscura, & fortè deprauata, quæ fortè olim restituent qui codices nacti fuerint vetustos & emendatiores. Verbum exgruminantes Georgius Alexandrinus interpretatur, de mensura & recta via excedentes, vel grumos eruentes. Author Prumptuarij (vel quisquis est, è quo ille transcripsit) exgrumantes legit, & interpretatur grumos eruentes, & ex grumis exilientes. grumus enim est terræ collectio, à congerie dictus. De cochleis Africanis, Solitanis, aliisque speciebus, dicemus infra. Propalam aduerbium significat clarè, apertè, in propatulo. Sed quid sibi volunt hæc verba? Exgruminantes ad propalam vitam diu producunt, &c. Ego sanè sensum eruere nullum possum: nisi quod ex sequentibus collígo, è cochlearum saliua suo tempore tanquam exgrumante, concrescenteque opercula gigni: ita vt inclusa intus animalia viuant an mortua sint dubites. & fortè vt opercula citiùs aut meliùs obducantur, interiecta laurea folia & furfures aspersi, nonnihil adiuuant. Cæterum quòd in fine ollam perforatam esse iubet, vt intrare aër possit: & causam addit: Viuax enim hæc natura est: ad aërem refero: quòd hoc elementum non modò respirantibus ad vitam necessarium: sed alijs etiam plerisque, licet respirantibus, vitalis vigor ab aëre foueatur ac conseruetur. Cochlearia ipsa, id est loca in quibus aluntur cochleæ, insulas vocat, quod vndique includantur aquis.

Cochlearum viuaria (inquit Plinius) instituit Fuluius Hirpinus in Tarquiniensi, paulo ante ciuile bellum, quod cum Pompeio Magno gestum est, distinctis quidem generibus earum, separatim vt essent albæ, quæ in Reatino agro nascuntur: separatim Illyricę, quibus magnitudo præcipua: Africanę, quibus fœcunditas: Solitanæ, quibus nobilitas. Quin & saginam earum commentatus est, sapa & farre, aliisque generibus, vt cochleæ quoque altiles ganeam implerent: cuius artis gloria in eam magnitudinem perducta sit, vt octoginta quadrantes caperent singularum calices, autor est M. Varro. Hæc Plinius, qui ex Varrone, vt apparet, hæc omnia transcripsit: sed postremum illud non verè, saginandi arte cochleas ad eam magnitudinem perductas, vt octoginta quadrantes caperent singularum calices. non enim hoc de *Q. Fuluius* altilibus Varro, sed simpliciter de Solitanis dixit, quæ in Africa tantæ proueniant. Cæterum Fuluius Hirpinus hic fuit, qui (vt meminit Plinius lib. 8. primus togati generis suum, cęterorumque syluestrium animalium viuaria instituit. De hoc & alibi Varro, capite 12. libri 3. Quintus Fuluius leporarium dicitur habere in Tarquiniensi septum, iugerum quadraginta: in quo sunt inclusa, non solum ea quæ dixi: sed etiam oues feræ, etiam hoc maius hic in Statonensi: & quidam in locis alijs. Deinde de T. Pompeij septo subiungit, in quo is cochleas habuerit altiles, vt supra recitauit. de Fuluio id non dicit, vt in hoc etiam fortè memoria aut festinatione lapsus sit Plinius. Sed hæc cochlearum saginatio non multum temporis durauit, iam Macrobij seculo ignota. is enim Saturnaliorum 3.13. Si cui (inquit) mirum videtur, quòd ait Varro lepores ætate illa solitos saginari, accipiat aliud quod maiore admiratione sit dignum, cochleas saginatas, quod idem Varro refert. Plinium quidem de terrestrium saginatione locutum, Platinæ etiam & Grapaldo visum est.

Cochleæ vites & stirpes varias erodunt, folia, cymas, germina, gemmas inuadunt. Contra culices & limaces, vel amurcam recentem, vel ex cameris (caminis) fuliginem spargimus, Palladius. Destillatur è limacibus Maio vel Octobri mense aqua, in qua ferrum extinctum chalybis induere duritiem tradunt, Adamus Lonicerus.

F Sunt qui meliores ex mari pisces fastidientes, mucosum cochlearum callum in cœnis amant, Marcellus Vergilius. Cochleæ terrestres quæ in altioribus & montanis locis inueniuntur, sapidiores sunt, Brasauolus. Cochleæ omnes in vniuersum, licet colore & magnitudine differant, eandem naturam obtinent. Si verò aliquo pacto inter se differunt, id natalis soli causæ ascribitur. nam quę in apricis admodum locis, odoratis victitant herbis, ijs sanè præstant, quæ in opacis degunt ac palustribus. Id enim gustu facile deprehenditur: quòd hæ insipidæ habeantur, vel palustrem resipiant limum: illę verò sapidiores, esuique gratiores existant. Quandoquidem absinthium depastæ, amaritudinem reddunt: sicuti quæ serpyllum, pulegium, calamintham, origanum, (petroselinum, fœniculum, stichadem, Amatus Lusit.) aliasque odoratas herbas assumunt, odoris gratia commendantur, Matthiolus. Carnes limacum an præ cæteris sint laudandæ, Petrus Aponensis disputat in Quæstionibus suis 68. In Alexandria Aegypti salsamenta & limaces, quidam etiam asininas carnes edunt, &c. vnde elephantiasin eis frequentem esse contingit, Cælius Rhod. ex Galeni ad Glauconem lib. 2. Cochleæ terr. stomacho vtiles sunt, & non facilè corrumpuntur. Optimæ Sardonicæ, Aphricanæ, Astypalaicæ, & quæ in Sicilia ac Chio gignuntur: & quæ in Liguriæ alpibus, pomatiæ id est operculares cognominatæ. Marina & stomacho idonea, & facilè aluo excernitur: Fluuiatilis virus olet, Dioscor. Cochlearũ cibus (inquit Plinius) præcipuè medetur stomacho. In aqua eas subferuefieri, intacto corpore earũ oportet: mox in pruna torreri nihilo addito: atq; ita è vino garoq; sumi, præcipuè Africanas. Nuper hoc cõpertũ plurimis prodesse. Id quoq; obseruãt, vt numero impari sumant. Virus tamen earum grauitatẽ halitus facit. Laudatissimæ autẽ sunt Africanæ, ex his Solitanæ: Astypaleicę, Siculę modicę: quoniã magnitudo duras facit & sine succo. Balearicę, quas cauaticas vocant, quoniam in speluncis nascuntur. Laudatæ & ex insulis Caprearum. Nullæ autẽ cibis gratæ neque veteres neque recentes: *Hoc ita accipio: tanquam dicat, neque multo tempore reseruatas domi placere in cibo, neque etiam recenter lectas.*) Marinæ stomacho vtiliores. efficacissimæ tamen in dolore stomachi. Laudatiores traduntur quæcunq; viuæ cum aceto deuoratæ, Hæc ille. In Italia hodie quouis ferè anni tempore limaces edi audio. colligi eas autũno cœlo pluuio: seruari in cella aliqua, vbi strati sint furfures, vel arena, vt purgentur. deinde parietibus & passim se affigentes per hyemẽ relinqui, vt verno & quadragesimalis ieiunij tempore in cibum veniant. Vescuntur eis qui ad populum declamant eam ob causam, quòd

pectus & vocem roborare credantur. E noſtris etiam & quæ nobis ciſalpinæ ſunt regionibus colligi, & trans alpes vehi Italiam verſus audio. Non ita pridem apud nos quoque menſis ganeonum quæri cœperunt. Parantur autem plerunque ſic: Vbi ita purgauerint & elixauerint, vt paulò poſt ex Platina ſequetur: frigunt demum butyro, vel piſcium inſtar elixant: vel in teſtas ſuas reponunt, cum butyro & pipere modico: ac ſuper craticula aſſant parum, dum liqueſcat butyrum: & cum teſtis ceu oſtrea menſis inferunt. Dura eſt cochlearum terreſtrium caro, Græcis vbique in quotidiano menſarum vſu, eoque concoqui pertinax: eadem tamen ſi conficiatur, valentiſſimè nutrit. Succus earum, vt teſtaceorũ in aquis, ventrem ſubducit. quamobrem aliqui conditis eis cum oleo, garo & vino, iuſculo inde facto vtuntur ad aluum ſubducendam. At ſi nutrimenti tantùm gratia carne earũ veſci libuerit: in aqua priùs ferueſacito: eaque pòſt effuſa, rurſus in altera elixato: deinde decenter condiens tertiùm decoquito, vſque dum caro tota præ teneritudine intabeſcat. Nam hunc in modum præparata, vt aluum retinet, ita alimentum nõ contemnendum corpori præſtat, Galenus de aliment. fac. 3. 2. Limaces ſua humiditate & lentore nutriunt, & agunt reſiſtendo acrimoniæ caloris infixi membris. Eduntur elixæ, ſaccharo & cinnamomo aſperſæ: rarò tamen, quoniam difficilis coctionis ſunt, Nic. Maſſa. Noſtræ mulieres ſecretum quoddam genus cocturæ ſciunt, quo adeò tenellæ efficiuntur, vt in ore liqueſcant, & nihil calloſitatis habere videantur, Braſauolus. Et rurſus, Cochleæ quæ in frutetis naſcuntur, aluum circumagunt & ſtomachũ, vomitiones mouent, ſed & aluum emolliendi vim habent. (*De his infrà ſeorſim.*) De paruis loquor, quæ in arboribus & frutetis naſcuntur: non de maioribus. Et hoc etiam (*maiores addendum puto*) efficiũt, (*hoc eſt aluum molliunt, non etiam vomitum mouent,*) ſi elixatæ fuerint ex petroſelino, porro, oleo & ſale: & iuſculum hoc ſimul edatur. illæ etenim quę friguntur, & è viridi ſapore (*embammate*) eduntur, aluum non emolliunt: plerunque verò difficilioris ſunt coctionis niſi ritè percoctæ ſint. Coqui multifariam cochleæ poſſunt. Iactæ in vas vbi modicum aquæ inſit, per noctem aut diem reponendæ, cooperculo addito ne prodeant, purgabuntur vehementer. Sunt qui eas lacte per noctem paſcant & purgent. Illatas deinde in cacabum, cum recenti aqua ad focum tandiu retineãt, quoad ſemicoctę ac bene ſpumatę fuerint. Ex cochleis verò erutæ, ac primum ex aqua calida bene lotæ, ſubinde ex aceto & ſale confricatæ, rurſumque lotæ ac farina inuolutæ, in feruenti oleo aut liquamine ſunt frigendæ: frictas, aut mentha ſylueſtri, allio, pipere, croco, tunſis & agreſta diſſolutis: aut ſalſa viridi ſuffundes. Elixæ, vt mihi quidem videtur, aut alliatum, aut moretum requirunt. Cochleæ ſi ſine multo allio aut moreto fuerint, boni alimenti ſunt. pectori & pulmoni opitulantur. Hepar, eius fibras laxando, iuuant: hecticis proſunt, Platina. Nonnulli hodie cochleas hectica febri laborantibus concedunt, non contẽnendo auxilio, Amatus Luſitanus. Qui phthiſi afficiuntur, maritima loca vitare debent: atque illic maximè, vbi pix conficitur, commorari, ibique cochlearum carne cum vino excoctarum aſſiduè veſci, Marcellus Empiricus.

REMEDIA EX LIMACIBVS DIVERSA.

1. A capite ad pedes intus & foris.
2. Ex ſaliua.
3. Ex lapide, arena, oſſiculo, cornu.
4. Ex aqua deſtillata.
5. E teſtis inanibus.
6. Ex iiſdem vel integris vſtis.

Cochlearum genus omne ſimili ferè ad remedia facultate pollet: nos tamen vt authores diſtinxêre, ſeparauimus. itaque ſeorſim & hiſtoriam & remedia cochlearũ in genere perſcripſimus, deinceps etiam diuerſas terreſtrium ſpecies & ex eis medicinam traditutri. Maiores, candidæ & teſtatæ cochleæ, vt ad cibum ſic ad remedia & præcipuè in vſu ſunt. Teſtudinem pro limace dixit interpres Raſis, cap. 75. de remedijs ex animalibus.

Aſclepiades apud Aëtium carnem cochleæ terr. acopo cuidam ſiue vnguento ad ſedandos iſchiadis dolores admiſcet. Sanguinem ſiſtunt cochleæ terr. extractæ teſtis, Plinius. Limaces Io. Tagautius addit emplaſtro ad maturanda œdemata: aliqui etiam ad reſoluendum. Limaces per ſe vel cum alijs miſcentur cum melle & felle bouis: ſic autem impoſitæ anthraci vel alijs apoſtematibus venenoſis, maturant ea & rumpunt, & quemlibet tumorem eorum diſſoluunt, Arnoldus Villanou. Limacem ſi quis contuſum vlceri impoſuerit, præſentaneum fertur eſſe remedium, Dauid Kimhi vt citat Munſterus in voce Schablul. Terrenæ cochleæ totæ exemptæ, tuſæ & impoſitæ, recentia vulnera conglutinant, & nomas ſiſtunt quæ non adhærent, Plinius. Remedia & cochleis & limacibus ad vulnera cum alia tum neruorum glutinanda, recitaui ſuprà in cochleis in genere. Cartilagines glutinant caro & ſaliua cochlearum. *Ad cartilagines ruptas.* ſed ſi magna vulnera ſunt fibula priùs conducere vel acu oportet: deinde medicamento impingere. id in cartilaginibns aurium & narium fieri debet: Cochleæ cum ſuis volutis diu teruntur in mortario, vt nihil aſperi reliquum ſit. ſanguis draconis ſubquadruplâ, manna ſuboctuplâ ratione adiungitur. permiſcentur in mortario, & effinguntur, Hollerius. Et rurſus, Aurium caua argilla impleri debent. argilla prius cochleæ ſaliua, & acidi Punici liquore ſubigatur. Ad phlegmonen crurum aut pedum, laudatum: Limaces terreſtres cum teſtis viginti ſubactis, cimoliam, & oui lutei quantum ſatis eſt, imponito mortario, vt ceræ conſiſtentiam acquirant: & probe confectum cum penna illinito, Nicolaus Myrepſus. Limacibus medici noſtri ad veterum imitationem pro tuberculis maturandis per ſe, uel alijs admixtis medicamentis vtuntur, Amatus Luſitanus. Ad fœminarum ſtrumas *Ad ſtrumas.* veteres (*hoc vel ad ſtrumas vel ad cochleas referri poteſt*) cochleæ cum teſta ſua tuſæ illinuntur, maximè quæ frutetis adhærent, Plinius. Cochleæ quæ ſalinis (*fortè ſentibus*) inhærent, cũ teſtis ſuis tunſę, atq; impoſitæ ſtrumis, efficaciter proſunt, Marcellus. Cochlea terr. contrita & illita, ſcrophulas deſtruit, Kiranides. Aëtius libro 8. cap. 10. remedia deſcribens ad faciei lentigines, quibus etiam ad maculas à Sôle *Ad lentigines.* prouocatas, & ad varos vti liceat: Poſt cætera, Ad diuturnas autem lentigines (inquit) hoc vtere: Bulborum depuratorum, thuris, vtriuſque vnciam vnam: contere, adiecto cochlearum terreſtrium magnarum cruore, (muco.) Oportet autem ipſas adhuc viuas ſtilo pungere: atq; id quod effluit mucoſum

pharmaco iniicere. quod vbi vsus tempore dissolueris melle exceptum inunge. *Oleum de limacibus.* Oleum de limacibus ad dolores membrorum & artuum, etiam internos & latentes, quacunque ex causa, vt arthritide vel Venerea lue, ex libro quodam manuscripto: Cochleas albas quæ per arbores scandunt, centum in pila contunde: & impone in saccum, longum ferè dimidium brachij, latum quadrantem. sed salis manipulum plenum infrà supraque cochleas simul inde oportet. Suspende loco calido, & quod effluxerit oleum collige: eoque perunge partes affectas & dolentes, in quibus nullus rubor forinsecus neque tumor apparet. Argentum viuum potest etiam extingui butyro, vel limaciarum (limonum potiùs de genere citriorum) succo, sed minùs efficaciter, Thomas Philologus. Limacem (viuam ni fallor) superstitiosi quidam panno inclusam, pro febris amuleto commendant, si collo pendens gestetur. Harundines & tela, quæque alia extrahenda sunt corpori euocant cochleæ, ex his quæ gregatim folia sectantur, contusæ impositæque cum testis: & eæ quæ manduntur, exemptæ testis: sed cum leporis coagulo efficacissimè, Plinius. *Ad caput.* Cocleæ matutinum rorem pascentis caput arundine præciditur, & in linteolo licio alligatur, colloque suspenditur, continuo medetur capiti dolenti, Marcellus. Kiranides simile amuletum ex limace nuda refert. vide inferiùs. Vt capilli multiplicentur: Limaces trecentas suis testis exemptas, in aqua discoques: & extractis denuò pingue quod supernatat colliges: idque in vase vitreato recondes, & superinfundes sextarium aquæ, in qua folia lauri decocta fuerint: & tria cochlearia olei de oliuis, mellis cochleare vnum, croci scrupulum, & parum saponis Veneti, & cochlearium communis modicè conquassati. Bulliant simul omnia. Hoc liquore capillos sæpiùs inunges: & lauabis lixiuio facto de cinere combustorum brassicæ caulium, &c. (locus est obscurus vel corruptus.) & percipies quotidie pilos augeri, Andreas Furnerius in libro Gallico de decoratione. Quærito cum duro quas gesto corpore dotes, Cui spuma Gerculeo desluit ore malo, Io. Vrsinus: cuius interpres Iacobus Oliuarius, Vtilis est cochlearum cibus epilepticis inquit: nescio quàm verisimiliter. Vnguentum quo capilli flauescunt: Cochleas quotquot voles in vas impone, & salem super eas iniice: sic veluti vnguentum fieri aiunt, quo capilli nigri illiti colorem flauum trahant, & magis etiam si præ- *Ad oculos.* rasi fuerint, Ex libro Germanico manuscripto. Ad oculorum dolores: Limaces testis exemptas in aqua coquito: quæ vbi refrixerit, adipem superna tantem colligito. medetur is omnifarijs oculorum doloribus, Incertus. Anacollema ad restringendas fluxiones: Limacem cum testa tusam, toti fronti & temporibus illinito, Galenus Euporiston 1.36. Cochlea terr. contrita & illita fronti, dolorem & rheûma oculorum sistit, Kiranides. Ad epiphoras oculorum sedandas, limaces complures tere in mortario nouo vel nitido, & adiice ibi ouum gallinaceum incoctum, & tinge illic lanam succidam, *Ad aures.* & fronti impone, Marcellus Empiricus. vide etiam infrà in remedijs è saliua limacum. Cochleæ quæ sunt in vsu cibi cum myrrha aut thuris polline appositæ, item minutæ & latæ, fracturis aurium illinuntur cum melle, Plinius. Cochlea terr. cir umfotu aurium plagas & rupturas sanat, Kiranides. Vide *Ad nares.* superiùs in auxilijs ad vulnera cartilaginum. Compositio è limacibus ad narium vitia, præcipuè *Ad fauces.* ozænam & polypum, describitur à Galeno Euporiston 1.25. Asperitatem faucium & destillationes leniunt cochleæ: coqui debent in lacte, demptoque tantum terreno conteri, & in passo dari potui, Plinius. Cochleæ terra tantum excussa, illotæ coquuntur, dehinc tritæ cum passo Cretico aduersum *Ad tussim.* faucium molestias hauriuntur, Marcellus Empir. Ad sputum educendum & contra tussim, quidam limaces testis exemptas cum hordeo decoquunt, & ius colatum tepidum propinant. hoc remedium humores crassos valde attenuat, & per sputum educit, Arnoldus Villanou. in libro de aquis medicinalibus. Ad tussim siccam in equo curandam: Limaces integras cum frumento aut hordeo discoques, *Ad sanguinis excreat.* & equo dabis eam aquam in potu, ita vt aliud non bibat, donec consumpserit, Rusius. Prosunt coch- *Ad phthisin.* leæ (terrenæ) & sanguinem excreantibus dempta testa tritæ in aquæ potu, Plinius. Aduersus phthisin: Viginti aut triginta limaces contere in mortario, contritasque proiice in mensuras quatuor aquæ, & coque ad dimidium, offerque ægrotanti singulis matutinis mensuram conuenientem. & *Ad stomachū.* ieiunet duas aut tres horas, semper reiterando quousque conualescat, &c. Incertus. Cochleæ marinæ efficacissimæ sunt in dolore stomachi. laudatiores traduntur quæcunque viuæ cum aceto deuoratæ, *Ad aluū mou.* Plinius. Aluum molliunt cochleæ, sed magis marinæ. eas enim faciliùs excerni Dioscorides dixit, & salsedinis plus habent. Serenus de terrenis sensisse videtur, ex eo quòd vrtica aut furfure priùs pasci iubeat cochleas ventris molliendi gratia sumendas. Purior hinc gustus noxa sine mouerit aluum. Vide *Ad vmbilicū eminentem.* etiam suprà in F. Ad vmbilicos infantum eminentes: Carnes coclearum teres, & his myrrhæ puluerem miscebis, & in linteolo inductum impones: & subfascia, vt faciliùs reprimat: & cum acacia tritum, & *Ad hepar.* aqua similiter temperatum supponendum est, Theod. Priscianus. Ad inflammationem hepatis: Cochlearum terr. carnem optimè conterito, & vini nigri cyathos tres affundito, calefacito, ac bibendum præbeto. secundum omnem substantiam suam efficax est, sicut & hepar lupinum, Aëtius ex Galeno. Caro limacum hepatis intemperiei tum calidæ tum frigidæ, salubris est tota sua substantia, ablato limacum lentore multis lotionibus & frictionibus in lixiuio calido, vel aqua calida sali aut arenis mista: *Ad lienem.* frigida enim durescunt. Syluius. Cochleæ vtiles sunt phthisico, Splen retro nimium cuiue cruore tumet, Io. Vrsinus, nimium indistinctè. Iacobus Oliuarius scholiastes eius in cibo eas lienosis prodesse *Ad colicam.* putat: ego foris potiùs applicauerim, vt & alijs tumoribus duris. Cochleæ terr. succulentæ in cibo sumptæ, obluctari & sese opponere colicæ affectioni videntur, Aëtius. Ex eodem remedium aduersus eundem morbum, quod constat co. nu cerui tenero vsto, cochleis terr. pipere & myrrha, in Ceruo descri- *Ad hydropem* psimus. Ad hydropem asciten: Limaces cum suis conchis tritæ ventri imponantur emplastri modo, donec sponte cadant. exiccant enim vehementer, Leonellus Fauentinus. Ad calculum renum: Limaces *Ad calculum.* coctæ cum testis suis contritæ tres numero in vino bibuntur, sequenti die binæ, & tertio vna, Alexander Benedictus.

Remedia muliebria. Cochleæ in cibo sumptæ accelerant partum: Item conceptum impositæ cum croco. Eædem ex amylo & tragacantha illitæ, profluuia sistunt. Prosunt & purgationibus sumptæ in cibo, & vuluam auersam corrigunt cum medulla ceruina, ita vt vni cochleæ denarij pondus addatur & cyperi. Inflationes quoque

que vuluarum discutiunt exemptæ testis, tritæq; cum rosaceo. Ad hoc Astypalæicæ maximè eliguntur, Plinius. Ad strangulationem vteri, quidam è cochleis suffitum infernè adhibent.

E SALIVA.

Cartilagines glutinantia remedia, natura constant tenaci & viscida, vt caro & saliua cochlearum. Hollerius. Vide suprà in auxilijs ad vulnera. Ad fistulam remedium vsu approbatum: Impleatur olla limacibus sine aqua & ponatur cooperta super ignem: & eleuabitur spuma super eas, quę collecta & siccata fistulas mortificat, Arnoldus in Breuiario 3. 21. Si quis traiecto per earum carnem acu mucoso lentore quem secum acus retulerit, (Si quis abraso acu lentore earum) pilos inunxerit, incommodos palpebrarum pilos reglutinabit, replicabit,) Dioscorides. Cochlearum saliua illita infantium oculis, palpebras corrigit gignitq;, Plinius. Mucus cochleæ potus per se, vel cum myrrha, vel aloe, conducit obstructo iecori, Rasis: fortè in emplastro. nam caro alioqui esitata hepati prodest, vt supra diximus.

EX LAPIDE, ARENA, OSSICVLO: CORNV.

Arenulę quæ inueniuntur in cornibus cochlearum (in cochleis, Marcellus) cauis dentium inditæ, statim liberant dolore, Plinius. Et alibi, Inueniuntur in corniculis cochlearum harenaceę duriciæ: eæ dentitione facilem præstant adalligatæ. Et rursus, Limacis lapillum, siue officulum quod inuenitur in dorso, adalligatum dentitioni mirè prodesse tradunt. Ad exesos dentes: Limacis lapidem in frustula sesami magnitudinem ęquantia confringe, & in dentis foramen immitte, illico dolorem sedat: sed ex cera operculum facito, Galenus Euporiston 2. 12. Cum strophus & ventris dolor animalia (iumenta, equos,) affligit: physicum (remedium) traditur, os limacis neque manu immunda, neque terra, neque dente contactum, alligatum vmbilico dolentis, curare continuo. Vegetius artis veterinariæ 1. 62. Lapides omnes qui in animalibus, vt cancris, limacibus, alijsq; gignuntur, prohibent generationē lapidum in renibus, genitosq; dissoluunt, Cardanus. Aliqui non de limace simpliciter, sed de limace nuda lapillum celebrant: de quo inferius suo loco dicetur. Limacis inter duas orbitas inuentę officulū per aurem cum ebore traiectum, vel in pellicula canina adalligatum, aduersus capitis dolorem plurib. semperq; prodest. Plinius. Limaci calculum quem in capite habet tolle, quod non facile facies, nisi ei dum in via repit caput subito absciderís: quem lapidem quandiu tecum habueris, nunquam vllum dolorem capitis nec senties nec patieris, Marcellus. Si infans, cui dentes prouenire incipiunt, dolores habeat, veteris cochleæ cornu pelliculę illigatum pro amuleto appende, Archigenes apud Galenum. *Ex limace vel eius capitibus amuletum.*
Limacem in pellicula, vel quatuor limacum capita præcisa harundine, (& gestata,) Magi quartanā amoliri pollicentur, Plinius. alii lapidem de cochlea nuda, &c.

LIQVOR STILLATITIVS E LIMACIBVS.

Exudato igne ex cochleis humore, nostrę ętatis medicina præsenti remedio vtitur in his, quorum corpora ad tabem lubrica sunt & macie conficiuntur, Marcellus Vergilius. Aqua ex limacibus destillata, mane ad vncias sex sumpta, hepar imbecillum mirè roborat: & phthisicis gracilibusq; est remedio, Syluius. In curanda hectica febri, vsitata est aqua de limacibus pręparatis. has colliges cum rore, & viuas in furfure pones vt expurgentur. expurgatas cum aqua hordei bene lauabis, & destillabis Antonius Guainerius. Ad maculam oculorum: Limaces octies aqua ablutas destilla in alembico: deinde fimum lacerti, corallium rubeum & saccarum candi admisce, & rursus destilla. Huius liquoris guttam mane & serò oculis immittit, Io. Gœurotus medicus regis Gallorum.

EX ANDREÆ FVRNERII LIBRO GALLICO DE *decoratione naturæ humanæ, liquorum aliquod cosmeticorum è limacibus destillatorum descriptio.*

Aqua ad omnes faciei maculas tollendas: Crystalli & corollij partes æquales pone in vase vitreo, cum aqua limonum digitum transuersum superante. hoc vas obstructum in loco aliquo frigido, vt cella vinaria, in terram impones, (adddendum erat per quot dies:) deinde limaces abiectis testis aqua modicè salsa toties lauabis, donec omnis eorum viscositas abierit. tum destillabis & seruabis aquam. Deinde ex rapis etiam minutatim concisis aquam elicies in alembico. Vsus tempore accipe primæ aquæ cochlearium, secundæ quatuor, & tertiæ quatuor. misce & ablue faciem, quæ tamen prius abluta sit aqua pura & absterfa. Alia ad idem mirabilis: Accipe limaces sine testis suis, & laua vt suprà dictum est. deinde salis (alias salis gemmæ) contriti vnciam in vase vitreo sparges, & limaces superimpones: idque alternis facere perges, donec tertia pars vasis impleatur. Tunc affundes succi limonum tantum, vt supra salem & limaces duobus digitis excedat, & destillabis. Aqua ista vteris vt suprâ scriptū est. Quod si destillandi commoditas non fuerit, simul omnia mixta insolabis vase clauso, donec vngenti formam recipiant, eoq; vteris vesperi vt alijs suprascriptis vngetis, & facie prius abluta abstersaque: & postridie mane ablues faciem cum aqua de floribus fabarum. Hoc etiam in Antidotario Gordonij legimus. Alia. Limaces albæ triginta. lactis caprini libræ duæ. adipis porci vel hœdi recentis vnciæ tres. camphoræ tritæ drachma. destillentur in alembico vitreo. Destillata è limacibus Maio vel Octobri mense aqua, clauum resectum, si instilletur, sanat. manuum verrucas purgat ferrum in ea exstinctum chalybis induere duritiem tradunt, Adamus Lonicerus. Gualtherus Ryffius verrucas & clauos præcidi prius iubet, quoad eius fieri commode potest, deinde linteum hoc liquore madidum imponi.

EX TESTIS INANIBVS REMEDIA.

Pollen de testis limacum inanibus contritis fissuras manuum pedumque inspersus sanat, Obscurus.
Idem

Idem pollen cum cera & fermento ſubactus & impoſitus, paronychiam emendat, Incertus. Teſtæ limacum contritæ cum peſtilentia ſuibus vel bobus ingruit, in potu dantur, per ſe, vel cum radice gentianę illius cæruleę quę ſemper diſſecta naſcitur, vnde cruciatam Germani appellant, Ex libris manuſcriptis Germanicis. Ad maculas oculorum in homine aut pecore abolendas: Teſtas limacum collige pridie diui Ioannis per æſtatem. lotas & mundas contunde, per ſetaceum incerne: & pollinem in oculū affectum infla per calamum, Innominatus. Cochleæ inanes, id eſt ſine carne ſua, caſu inuentæ, contuſæ & in puluerem tenuiſſimum redactę, in potione calculoſis datæ medentur, Marcellus. Vtuntur hoc remedio hodieq; nonnulli apud nos.

EX COCHLEIS VSTIS, PRIMVM SIMPLICITER,

(intelligo autem cochleas vna cum teſtis vri:) deinde inanibus, id eſt teſtis earum.

Cochlearum omnium cinis ſpiſſat, calfacit ſmectica vi: & ideo cauſticis commiſcetur: pſoriſq; & lepris & lentigini illinitur, Plinius. Smegma ad pruritus & pſoras: Cochleas terreſtres vſtas & tritas cum melle adfrica, Aëtius. Eaſdem etiam alibi ſimiliter cum melle tritas poſt modicum temporis interuallum affricari iubet ad vitiligines nigras. Sanguinem ſiſtit cinis cochlearum terrenarum, Plinius. Ad vlcera capitis & achores: Cochleam albam cum teſta exurito & applicato, Aetius. Anacollema quod lachrymas & lippitudinem ſiſtit: Limaces & cornu cerui vres: oui albumine excipies, ac fronti applicabis, Incertus. Ad vmbilicos infantium eminentes: Cocleas ex arboribus lauri collectas comburimus, & tritas imponimus, vt vmbilicum in naturam propriam reuocemus, Theodorus Priſcianus. Ramicoſis cochlearum cinis cum thure ex oui albi ſucco illius per dies xxx. medetur, Plinius. Paſſionib. ani vtilis eſt limacum cinis cum aceto, Aggregator ex Kiranide. Cochleæ aduſtæ cancro in pene vtiliter inſperguntur, Iacobus Oliuarius.

Cochlearum inanium cinis cum myrrha gingiuis prodeſt, Plinius. Et alibi, Idem cinis admixtus ceræ procidentium interaneorum partes extremas prohibet. oportet autem cineri miſceri ſaniem punctis emiſſam è cerebro viperæ. Ad ficos ani: teſtas cochlearum candidarum cremato, (& pollinem inſpergito,) Innominatus. Si quid in tergore equi ruptum fuerit: & ſanguinis aliquid concretum, adipe veteri mollies, vino ablues: & ſi quid putridę carnis fuerit, æruginem tritam inſperges: decocto eupatorij vel thuris lauabis: denique puluiſculum inſperges: qui cinere de ſambuco & limacum maiorū teſtis crematis, contritis, & æqualiter mixtis conſtat, Incertus. Si quippiam ex teſta cochleæ aduſta in lotium mulieris grauidæ miſeris, petet fundum, ſi maſculum geſtet: ſi puellam, ſupernatabit, Iacobus Oliuarius.

H.a. Plinius modo limacem nominat, modò cochleam terrenam, alii terreſtrem. Eſt autem limax maſculini generis Columellæ, Implicitus conchae limax, hirſutaq; campe. Plinio fœminini, Limacis inter duas orbitas inuentæ. Recentioribus indoctis limacia pro limace nominatur. Limaces viri qui atterunt & conſumunt, Nonius Marcellus. Plautus, Limaces viri. Sic autem è lima inſtrumento dicuntur, qui exquirunt vt aliquid auferant, Perottus. Forte & ipſa animalia ab hoc inſtrumento potius quam à limo dicta fuerint, quod ſtirpes, folia, germina limæ inſtar arrodant & conſumant. Penultima in obliquis longa videtur: vt in adiectiuis Latinis ſagax, dicax. loquax, &c. nam in Græcis ſubſtantiuis breuis eſt. Λιμακώδεις, οἱ ὑγροὶ καὶ βοτανώδεις, Galenus in Gloſſis: rigui, herbidi, vt prata rigua ſunt, qua λειμῶνες Gręcis dicuntur, à verbo λείβω, vt videtur. Lymax fluuius eſt in Arcadia apud Phigaliam, in quem purgamina ſordeſq; (Gręci λύματα vocant) coniecerunt Nymphæ, cum Iouem peperiſſet Rhea. Dicuntur & lymaces petræ, Cælius. Λύμακες, πέτραι, Varinus. Χαμαιδύται, κοχλίαι, Heſychius & Varinus. videntur autem cochleę terreſtres ſignificari, ab eo quod terram ſubeant, quod & troglodytę vocabulum ſonat. Χερμαδοῖλαι, χελῶναι, καὶ αἱ νωθρότατοι τῶν κυνῶν: οἱ δὲ τοὺς κοχλίας, Heſychius & Varinus.

Epitheton limacum κεράσται, id eſt cornuti. Η (Οὐ) ποσὸς δ' Ἄλτνη (Αἴτνη) τρέφει κοχλίας κεράστας, Achæus. Reliqua ſunt ſuprà cum Cochleis in genere. Ἀλλ' ὁπόταν φερέοικος ἀπὸ χθονὸς ἂν φυτὰ βαίνῃ.

Πληϊάδας φεύγων, (id eſt, magno iam ęſtu incipiente,) Sole ingrediente geminos, (κοχλίας, Scholia) pręparate ad meſſem, Heſiodus.

b. In limacum teſtis ſpectamus volumina, conuolutiones, anfractus, &c.

h. Limace tardior, ab Eraſmo Rot. prouerbialiter dici poſſe inſinuatur. Κοχλίας αὐτομάτως βαδίζων περιηγεῖτο καὶ πομπῆς αὐτῷ σίαλον ἀναπλύων, Suidas ex innominato authore. Cochleis cornua protédentibus territi olim Narnienſes, vt dicitur, pontem celeberrimum ad illas arcendas ſunt demoliti, Grapaldus.

Prouerbia. Cochleæ vita, Κοχλίου βίος: de ijs qui parcè paruoq; viuunt: aut contracti à negocijs luceque forenſi ſemoti. Plutarchus in libello περὶ τῆς φιλοπλουτίας: Tu verò (inquit) tantū moleſtiarū ſuſtines, turbans ac torquens teipſum, cum ob parſimoniā cochleæ vitam viuas, Eraſmus Rot. Victitāt ſucco ſuo: Prouerbiali figura dictum eſt (inquit idem) in paraſitos. qui ſi quando cœna contigit lautior ingurgitant ſeſe: rurſus vbi nulla arridet ſpes cœnatica, coguntur que οἰκόσιτοι viuere, fortiter ferūt inediā, & in conuiuij ſpem durant. Sumpta metaphora à cochleis, quæ per æſtum intra teſtam contractæ, vtcunque ſucco ſuo aluntur, donec acciderit pluuia. Plautus in Captiui duo: Cum res, inquit, prolatę ſunt, cum rus homines eunt, Simul prolatę res ſunt noſtris dentibus. Quaſi cum caletur, cochleę in occulto latent, Suo ſibi ſucco viuunt, ros ſi non cadit. Itidem paraſiti rebus prolatis latent: In occulto miſeri victitant ſucco ſuo. Adagium Domus chara, domus optima, quanquam à teſtudine natum ſuo loco retulimus: videtur tamen etiam à cochlea potuiſſe eius origo trahi. conuenit enim vtrique τὸ φερέοικον. Scribit Epictetus, vt citat Stobęus in ſermone de temperantia, cicadas animal muſicum gaudere calore: & excitari Solis calore vt in ipſo cantillent. Cochleas contra animal mutum, (& à Muſis alienum) gaudere irrigatione: elici à rore, eiuſq; gratia prodire. Quamobrem (inquit) ſi volueris vir eſſe muſicus & concinnus, cum tibi vino irrorata fuerit anima, tunc ipſam non ſines egreſſam inquinari: ſed cum in conſeſſibus à ratione fuerit accenſa, tū vaticinari eā & canere iuſtitię oracula iubebis, Hęc ille.

ille. Pro Græcis verbis ab initio, οἱ τέττιγες μουσικοὶ, οἱ κοχλίαι ξηροί: quoniam & manifeſto falſa ſunt, & cum ſequentibus non congruunt: Legerim, Οἱ τέττιγες ξηροὶ καὶ μουσικοί: οἱ κοχλίαι ὑγροὶ καὶ ἄφωνοι. Per cochleam diuinæ lectionis interpretes animum terrenis affectibus mancipatum intelligunt, &c. Pierius in Hieroglyphicis.

DE COCHLEARVM TERRESTRIVM
ſpeciebus diuerſis.

De Cochleis terrenis in genere iam dictum eſt, & ſimul ſpecie illa maiori vulgari, teſtata, quæ & ad cibos & ad remedia in vſu frequentiori eſt. Nunc differentias earum ſingulatim perſequemur. quæ quidem ſumuntur, vel à magnitudine, vnde maiores & minutæ dicuntur. Vel a figura, vnde longę, latæ. Vel à colore. ſunt enim albæ, nigræ, fuſcæ, ruffæ, variæ. Vel à teſta, qua aliæ carent, teguntur aliæ: vnde nudas & tectas cognominant. Vel regionibus: quod aliæ ſint vulgares, indigenę, noſtrates: alię peregrinę. Vel victu, pręſertim ex plantis. adhęrent enim aliæ alijs, quas appetunt, fico, lauro, aſphodelo, carduis, aut folijs gregatim, vt ait Plinius: forſan earum quædā gregatiles ſunt: alię vel omnino nō ſunt: vel minus gregales. Vel à vita, ſeu locis in quibus degunt. Cauaticæ ſemper in cauis latitant. pomatiæ etiam Plinio terra ſemper obrutæ ſunt. exeunt alię, ſed in herbas humiliores: aliæ altius frutices aut arbores ſcandunt. Vel cibi ratione ad homines. alijs enim veſcuntur, vt vulgaribus teſtatis maioribus: alijs abſtinent, vt minutis & nudis omnibus noſtri. in Aphrica enim aliud nudarum genus eſt.

Abrotonen inuenio limacis genus vocari. quamquam ſunt qui locuſtam putāt. itē qui apem, alij qui paratā in eo vocabulo intelligant: Hermolaus, & eū ſecuti Maſſar. & Vuotton⁹. Ego apud Etymologū, ex quo Phauorinus etiā trāſcripſit, hęc verba inuenio: Ἀβρότων, κοχλίων (κοχλιῶν) εἶδος. οἱ δὲ, ἀκρίδων, αἵτινες πολλαὶ φυόμεναι τοὺς καρποὺς διαφθείρουσιν. οἱ δὲ μελιττῶν. οἱ δὲ ἀπρότων φασὶν, ὅ ἐστιν ἀντιλήψεων. Vnde apparet rectum ſingularē eſſe ἄβροτος: ἀβρότων verò genitiuum multitudinis, ꝙ in eo caſu interpretationes omnes reddantur. Hermolaus fortè putauit Ἀβρότων eſſe rectum ſingularem: & abrotonem accuſandi caſum inde formauit. Sunt igitur Abroti vel cochleæ, nimirum quę gregatim folia & germina inuadunt: vel locuſtæ quę fruges & fructus perdunt, à voracitate forſan dictę vt alpha ab initio abundet vel intendat.

Aceratæ vocantur cochleę quędam, latè multifariamq; naſcentes: de quarū vſu ſuis dicemus locis, Plinius. Sed quoniam alibi nuſquam de aceratis meminit, latarum verò ſæpius: non latè forſan aduerbialiter legendum, ſed latæ nomine adiectiuo fœminino plurali: vt aceratæ eædē ſint quæ latę: de quib. inferius agetur. Sic etiam Maſſarius legit. Sunt & aceratæ (inquit) latæq;, multifariam naſcētes.

Aegyptiam cochleā contuſam ſuggillatis cū inflammatione imponi iubet Apollonius apud Galenum de compoſ. ſecundum locos libro 5. cap. 1. De Ægyptia fluuiatili è Nilo dictum eſt ſupra.

Africanæ, Vide Aphricanæ.

DE COCHLEIS TERRESTRIBVS ALBIS, ET
alijs earum coloribus diuerſis.

Habemus & ſylueſtres cochleas ſeu arboreas, quę frutetis adhærent & ſentib⁹. Ex his aliæ albę ſunt: alię pręter albedinem nigris, rubris, vel luteis (*punctis vel lineis*) impreſſæ ſunt, & ferè opere vermiculato à natura elaboratæ, Braſauolus. Cochleę terr. reperiuntur albæ, nigrę, magnæ paruæ, mediocres, Matthiolus. Limax inuenitur alba, rubea, crocea & nigra, Albertus. Albæ ſiue Albulę minutæ, quæ in Reatino agro naſcuntur, Varroni Plinioq; memorantur inter veſcas, & altiles quondam. Vide inferius de Minutis. Limaces quidam ruffi, alij nigri conſpiciuntur, Adamus Lonicerus. De ruffis infrà poſt Nudas agetur. Sunt & minuti quidam nudi in hortis, fuſci coloris.

DE COCHLEIS APHRICANIS, TE-
ctis, Nudis, Solitanis.

Cochleæ maximę ex Illyrico apportantur, mediocres ex Africa: non quod in his regionibus quibuſdam locis eæ magnitudinibus non ſint diſpariles. Nam & valde amplæ ſunt quędam ex Africa quę vocātur Solitanae, ita vt earum calices quadrantes octoginta (*quadrans ſextarii quarta pars eſt, & vncias quinque capit menſura vini. Ergo quadrantes octoginta, ſextarios viginti efficient: hoc eſt tres congios cum duobus ſextariis*) capere poſſint. & ſic in alijs regionibus eędem inter ſe collatæ, minores ſunt & maiores. Hæ fœcundiſſimæ ſunt, &c. vt ſupra ex Varrone recitaui, in Cochleis terr. vulgaribus E. vbi de viuarijs earum ſermo eſt. Africanis fœcunditas præcipua, Solitanis nobilitas, Plinius. Dicuntur autem Solitanę à patria, authore Maſſario. Remedium dyſenteriæ ex cochleis Solitanis ex Marcello Empirico deſcripſi in Cochleis in genere G. Solitanam vel Solitaneam cochleam inquit, cum teſta ſua viuam teres, &c. *Solitanæ.*

Cochleæ Africanæ genus vnum tectum eſſe, alterum nudum, apparebit paulo poſt ex remedio ad dyſenteriam, quod è Plinio tranſcripſimus. In Africa genus quoddam cochlearum nudum eſt, quo veſcuntur, vt dicunt authores: & noſtri Ferrarienſes retulere qui anno Salutis M. D. XXXV. cum Imperatore Carolo V. in Africam commigrarunt, vt Tuneti regem in ſuam ditionem reſtituerent, Braſauolus. Sed Africanas ſimpliciter in vſu cibi fuiſſe, ex Plinio & Varrone conſtat: ego de teſtatis accipio: nudas verò Africanas Plinius ſolus (quod ſciam) nominat, ad remedia quædam, foris imponens, aut cinerem propinans. quare ſi quæ nudę hodie in Africa eſitantur eſto: authores tamen hoc non prodiderunt. *Nudæ.*

Ex cochleis terrenis optimæ ſunt Sardonicæ, Aphricanæ, &c. Dioſcorides, vocat autem κοχλίαν Λιβυκόν. Et rurſus, Viuæ caro, & pręſertim Aphricanę, cum aceto deuorato, ſtomachi dolores mitigat. Laudatiſſimę ſunt Africanæ, ex his Solitanæ, Plinius. Et mox, Laudatiores traduntur quæcunque viuæ, cum aceto deuoratæ. Cocleas, ſed veras Africanas, conditas ex ſale, & paulo olei coctas, ſed non purgatas, qui ieiunus ternas aut quinas cotidie & frequenter ſumpſerit, rariſſimo ſtomachi dolore vexabitur. certè ſi carbonibus toſtę ſumantur, melius proſunt, Marcellus Empiricus. Omnes circa ſtomachum dolores ac moleſtias ſedari aiunt, cochlea Aphricana cruda integra vorata, Archigenes apud Galenum de compoſitione ſecundum locos. *Ad ſtomachi.*

Ad oculos

Ad oculos caligantes: Cocleas Africanas veras super spissam craticulam dispositas ponito, & carbones acres assidue suggerito, vt æqualiter comburantur: deinde mortario terito, vt tenuissimum ex his puluerem facias: adiectaque mellis Attici cotyla vna, iterum validissime terito & postmodum in vasculo fictili repone, & signa. & cum alicui mederi voles, spicillo inde eum inunge, intra paucos dies integram aciem eius claramq; restitues, Marcellus Empir. Ad aurium dolores facit Aphricana cochlea in propria testa, cum oleo nardino aut rosaceo feruefacta, Asclepiades apud Galenum de compos. sec. locos lib. 3. Ad eosdem, Cochleam, Africanam putridam compungito, & rosaceo impleto, & feruefactũ calidius per strigilem infundito, Archigenes ibidem. Laboranti vuæ diuturno labore hæc cura succurrit: Hirundinem vnam testa Africanæ cochleæ includes, eamq; phœnicio inuolutam, lino circa collum subligabis, intraq; diem nonum omni molestia liberaberis, Marcellus.

Ad ventris profluuium: Cochleam Aphricanam sumens, in eam, liquidam picem infunde, & calefactæ carnem exime, & in anum bis aut ter immitte, Galenus Euporiston 2. 46. Galenus de compos. sec. locos lib. 9. ex Asclepiade remedium hoc affert, hydropicis imponendum. Quidam (inquit) cumini libram vnam, sulfuris viui quadrantem, cochlearum Africanarum libram: arida tundunt, cribrant, & tusis ficubus vna cum carne cochlearum excepta, ac in linteolum infarcta imponunt, melle cocto sufficienti addito. Antidotus Paccii Antiochi a tota affectione (colica) liberans, vt a Galeno describitur libro 9. de compos. sec. locos, capite quarto, inter Asclepiadis auxilia: Cornu cerui recens enati mollissimi, usti ad albedinem, cochlearia tria magna. piperis albi grana x. aut ix. myrrhę parum, odoris gratia. Omnia teruntur. & cochlea Africana (*terrestris simpliciter, Aetius & Galenus rursus, cochlea simpliciter, a Scribonio*) varii coloris vna cum testa itidem teritur, vino Falerno per saccum non excolato affuso. Sit autem vini mensura cyathorum trium. Hæc omnia in fictili vase permista ad prunas calfacimus, diligenter mouentes, ne quid ex pharmaco subsidat. Calfactum in ipsis irritationibus bibendum dato: itemq; sequentibus duobus diebus. Oportet autem diem vnam ante, cibum differre: & reliquis diebus prandio solo vti, in eoq; assumere cibum qui facile confici potest. Plura vide in Ceruo G. Marcellus cochleam veram Africanam ex Africa allatam interpretatur: & aduersus colicam probat eam, quæ quam maculosissima sit. Ad emendandam vrinæ incontinentiam iubent cochleas Africanas cum sua carne comburi, cineremque ex vino Signino dari, Plinius & Marcellus. *Nudæ.* Cochleæ nudæ, de quibus diximus, in Africa maxime inueniuntur, vtilissimę dysentericis, quinæ combustæ cum denarij pondere dimidij acaciæ: exq; eo cinere dantur cochlearia bina in vino myrtite, aut quolibet austero cum pari modo caldę. Quidam omnibus Africanis ita vtuntur. Alij totidem Africanas, vel latas infundunt potius. Et si maior fluxio sit, addunt acaciam fabæ magnitudine, Plinius. Hydrocelicis mirè prodesse tradunt cochleas Africanas cum sua carne & testa crematas poto cinere, Idem. *Nudæ.* Cochleæ nudæ Africanæ tritæ cum thuris polline & ouorum albo, tetris testium vlceribus & manantibus auxiliantur: aliqui pro thure bulbum admiscent: resoluunt autem tricesimo die, Plinius. Cochleæ Aphricanę cum sua carne comburuntur, cinis earum illinitur & medetur podagris, Marcellus. Inflationes vuluarum discutiunt cochleæ Africanæ binæ, cum fœnigręci quod tribus digitis capiatur, additis mellis cochlearibus quatuor. illinuntur aluo prius irino succo perunctę, Idem.

ARBOREÆ cochleæ. Lege suprà in Albis.

ARIONES nominantur ab Æliano de animal. 10. 5. Græcè Ἀρείονες scribitur, alias Ἀρέιοντες. Sunt autem sic dicti fortè quasi ἀέλνοι, ὅτι αὐτοὶ ῥινοῦ ἤτοι ὀστράκου, καὶ γυμνοὶ ἐξέλκονται. exeunt hi è testis suis, vt perdices & ardeas insidiantes eis deuitent: postea repetunt: vt recitaui ex Æliano in Cochleis terrestribus in genere D.

ASTYPALÆA insula cochleas omnium laudatissimas (in cibo) habet, Plinius: qui & alibi Astypaelæicas commendat post Africanas & Solitanas in cibo, ad confirmandum stomachum. Optimę Sardonicæ, Aphricanæ, Astypaleicę, (οἱ ἐν Ἀστυπαλίᾳ, lego Ἀστυπαλαῖαι γινόμενοι,) Dioscorides. Stephanus Astypalæas quinque numerat. Vnam è Cycladibus: Secundam, oppidum in Co: Tertiam, insulam cum oppido inter Rhodum & Cretam: Quartam, oppidum in Samo: Quintam promontorium prope Atticam. Hinc Astypalaicus deriuarim, sicut ab Athenis Athenaicus: vt antepenultima per a. scribi debeat, non per e. vel æ. Asperitatem faucium & destillationes leniunt cochleæ. coqui debent in lacte, deptoque tantum, terreno conteri, & in passo dari potui. Sunt qui Astypalæicas efficacissimas putent, & in ijs smegma earum, Plinius.

BALEARICÆ etiam, quas Cauaticas vocant, quoniam in speluncis nascuntur, inter cochleas (ad cibum, & confirmandum stomachum) laudantur, Plinius. Et rursus: In Balearibus insulis Cauaticę appellatæ non prorepunt è cauis terrę, neque herba viuunt: sed vuæ modo inter se cohęrent.

CAPREARVM ex insulis quoq; laudantur cochleæ, (ad cibum,) Plinius.

CAVATICÆ. vide Balearicæ.

CHIVS insula cochleas optimas (ad cibum & robur stomachi) gignit, Dioscorides.

COCALIA (Κωκάλια, τά) vt quidam vocant, testis integuntur: eorum caro, vt & aliorum limacum terrestrium, penitus includitur, nec vlla ex parte conspicitur, excepto capite, Aristot. histor. anim. 4. 4. Inuenio limacis genus cocalian ab Aristotele vocari, Massarius. Sed Aristoteles eo quo citauimus loco cocalium genere neutro dixit: & per κ. simplex, non duplex vt habet Vuottonus. Est apud Aristotelem inquit ille κωκκάλιον, apud Athenæum κόκκαλον (nisi in alterutro codicum insit menda) cochleæ genus, &, vt videtur, terrestre genus testaceum, à limace diuersum.

COLYSIDIPNOS, Κωλυσίδειπνος, vocari cochleas quasdam Apollodorus libro 2. Etymologiarum author est. In Plutarchi Symposiacis tardiores conuiuæ nuncupantur colysidipni, Cælius. Quibus autem cochleis hoc nomen conueniat, & quam ob causam, dubito. Conijcio autem terrenum esse genus, quod vel cito saturet, & edendi auiditatem circuncidat: vel vomitu aut aluo cibos ingestos egerat.

DE COCHLEIS QVÆ ARBORES, FRVticcs aut Herbas inuadunt.

SCabies & cochleę adnaſci ſolitæ,ficorum peculiares morbi ſunt, Theophraſtus de hiſt.1.16.Impetigo,& quę adnaſci ſolent cochleę,peculiaria ficorum vitia.nec vbique: ſunt enim quædam ęgritudines & locorum,Plinius.Cochleę ex his quæ gregatim folia ſectantur,contuſæ impoſitaeq; cum teſtis,& eæ quę manduntur exemptae teſtis,infixa corpori extrahunt,Plinius.Habemus & ſylueſtres cochleas, vel arbores,quę frutetis adhærent & ſentibus ex his alię albę ſunt,(alię aliis coloribus,vt ſuprà in Albis dictum eſt.) His vulgo non veſcuntur.Nos verò(inquit Braſauolus de ſeipſo)plerunq; comedimus. nã etſi paruę ſint tales cochleæ,multis tamen ſapidiores ſunt: nec vnquam vel circumagi(turbari)aluum, vel vomitum prouocari perſenſi. Fortè ab aliis eduliis oppreſſę ſuum hoc opus à Dioſcoride ſcriptũ perficere non potuerunt,Hæc ille. Dioſcorides ſeſilon, qui vepribus frutetisq; adhæret,ventrem & ſtomachum turbare: vomitiones excitare prodidit:de quo nos infra ſeorſim: & rurſum de ſylueſtribus priuatim,quoniam nomina differunt,rei enim ipſius diſcrimen nullum eſſe puto. Limaces naſcũtur in vicia,& aliquando è terra cochleæ mirum in modum erodentes eam,Plinius.Aunici, id eſt limaces terrenæ,quæ degunt in planta agni caſti,Syluaticus.ſed fortè ab agno limaces illi,agnici potius dicendi fuerint.Cochleę quædam lupinis paulo maiores in agro Romano leguntur,vbi autumno quorundam carduorum caulibus aceruatim cohaerentes innumerę viſuntur,Matthiolus. De cochleis appetentibus aſphodeli caulem,Plinius alicubi meminit.Idem(ni fallor) remedium præſcribit è cochleis ex lauro arbore ſumptis. De Cochleis quibuſdam vmbilicatis marinis Rondeletius ſcribens, proximè(inquit) accedunt ad formam cochlearum terreſtrium paruarum,quæ conglomeratę fœniculi craſſioribus caulib. adhærent:quæ etiam præter reliquarum cochlearum terreſtrium naturam vmbilicatę ſunt : carneque ſunt bona,(ſed hoc poſtremum fortè de marinis tantum accipit.)

Syluestres, de quibus etiam infra in S.

Seſilos.

GERMANAS Cochleas nominat Demetrius qui Gręcè de accipitribus ſcripſit,lib.2.ca.66.Vegetius etiam in potione equi prophylactica inter caetera cochleas Germanas admiſcet. Vuam caniculatam & cochleam germanam combure & contere,atq; ex eo puluere mixto,pollice ſummo,vel certè cochleario, vuam ieiuno tange per triduum,Marcellus.An verò germanam cochleam à gente & regione dixerint,an alio quodam ſenſu,non habeo quod affirmem. Africanas quidem cum ad remedia requirit Marcellus,veras interdum(quas & Germanas vel genuinas dixeris)deligi iubet.

ILLYRICIS magnitudo præcipua eſt, Varro.Vide ſupra vbi de viuariis cochlearum ſcripſimus , in Cochleis terræ.

LINVSIAS Cochleas Strabo prædicat,ab agro cui nomen eſt Lino , iuxta Pityûntem , medio inter Parianam coloniam & Priapum ſpatio,Hermolaus & Maſſarius.

LIPSACES. Vide in Nudis.

LATÆ Cochleæ. vide Aceratæ ſuperius. Nominantur autem à Plinio aliâs latæ & minutæ, de quib. leges mox in Minutis: aliâs Latæ ſimpliciter. Ad dyſenteriam: Aliqui cochleas Africanas, vel latas infundunt(clyſtêre) quinas: &,ſi maior fluxio ſit,addunt acaciam fabæ magnitudine,Plinius. Cochleæ latæ potę tollere dicuntur pedum & articulorum dolorem. bibuntur autem binæ in vino tritæ.Eædem illinuntur cum helxines herbę ſucco.Quidam ex aceto intriuiſſe contenti ſunt,Idem.

LVLIENTIA, ſpecies limacum,Syluaticus. ſed innumera apud illum vocabula corrupta ſunt.

DE MINVTIS COCHLEIS, TVM SIMPLIciter, tum Latis longisque.

MInutæ à Plinio aliâs ſimpliciter dicuntur:alias latæ longaeue cognominantur.De latis quidem ſimpliciter,proxime dictum eſt.Albæ vel Albulæ minutæ è Reatino,edules & altiles olim vſitatæ fuerunt,vt ſup.diximus. Reperiuntur apud nos in terra,vt hortorum,& collibus apricis, exiles quædam teſtae cochlearum in mucronem turbinatæ, plerunq; ſemper vacuæ: animal in eis deprehendere non memini.Strombos terreſtres dixeris.Idem in hortis nudæ minutæ,fuſci coloris. Cochleæ quædam lupinis paulò maiores in agro Romano leguntur,vbi autumno quorundam carduorum caulib. aceruatim cohærentes innumeræ viſuntur,Matthiolus.De cochleis paruis,quæ arboribus,fruteis & ſentibus adhærent,Braſauoli verba recitaui ſuprà in Albis.Limaces naſcuntur in vicia, & aliquando è terra cochleae minutæ,mirum in modum erodentes eam,Plinius.Cochleae minutæ fronti illinuntur tritae , in capitis dolorib. Idem.Cochleae ſylueſtres ſtomacho inutiles aluum ſoluunt,item omnes minutae,Idem, Pruritus ſalſos leuat maris rabidi ſudor,cochleęq; minutæ , Quarum contactu perimetur acerba libido, Serenus.Plinio cochleæ minutæ latæ,contritae,illitae,pruritum ſedant. Et alibi,Scabendi (inquit)deſideria tollunt minutae & latae cum polenta.Tetris teſtium vlceribus & manantibus auxiliantur cochleae latae paruae contritae ex aceto,vel cinis eius,(earum,)Idem.Tollit ex facie vitia & cochlearum,quæ latæ & minutæ paſſim inueniuntur,cum melle cinis,Plinius: lentigines quoq; & liuores abolet, Marcellus. Capiti medendo: Profuit & cochleis frontem tractare minutis,Serenus. Cochleas noſtrates minutas etiã inanes collige,& in mortario marmoreo diligenter tere,deinde puluere ipſo molliſſimo dentes tibi perfrica,quo facto dolorem ſedabis.Inguinum tumorem cochleę minutæ(tritę)cum melle illitę leniunt: Plinius,Serenus,Marcellus.Si humerus (armus)fractus aut luxatus fuerit iumento,& claudicet: ſanguinem ab eodem humero detractum , vaſe excipito, & admiſceto oleum , oua tria, defrutum, bulbos crudos bene tritos,& cochleas paruas quinquaginta. hoc remedio calido probè perunge, &c. Theomneſtus in Hippiatricis Græcis, cap.26.Cochleę minutæ & latæ fracturis aurium illinuntur cum melle, Plinius.

Sunt & minutæ longæque candidæ cochleæ, paſſim oberrantes : te arefactæ Sôle in tegulis, tuſæque in farina miſcentur lomento æquis portionibus : candoremque & leuorem corpori afferunt, Plinius.

Longæ.

DE COCHLEIS NVDIS, PRIMVM SIMPLICITER: DEINDE RVFFIS MAGNIS, ET NIGRIS.

COchleas, non etiam limaces, nudas apud veteres Latinos nominari inuenio. Sunt autem ex nudis aliæ magnæ, vt quas à colore nostri cognominant ruffas, (in quo genere etiam nigrę sunt,) de quibus præcipuè sentire puto scriptores cum ad medendum cochleas nudas postulant: aliæ paruę, vt quæ gregatim folia sectantur, & hortos infestant, cinerei aut fusci coloris. Et hæ quidem semper nudæ sunt, quod sciam: Ariones Aeliano memoratæ, vt suprà retuli, non semper. Σέμελος, κοχλίας. Σεμελοειδίδαι οἱ ἀν υκελύφες, ὅς ἔνιοι λίψακες, Hesychius & Varinus. Sunt & Africanę nudæ, eęque edendo, vt Brasauolus voluit: Vide supra in Aphricanis. Cochleæ nudæ apud nos abiiciuntur. degunt fere in latrinis, cloacis, & humentibus locis, Brasauolus. Sunt in cochlearum genere quæ tegumento vel testa carent, quæ nobis (Italis) speciatim Lumacho vulgò appellantur, noctu potius quam interdiu ad pascua exeuntes. degant hæ non modo in campis & hortis: sed in cellis viuariis, & aliis subterraneis vliginosisq; ædium locis. Gerunt in capite lapidem, non tamen omnes, Matthiolus. Lepus marinus specie cochleæ tegmine nudatæ cernitur, Aelianus.

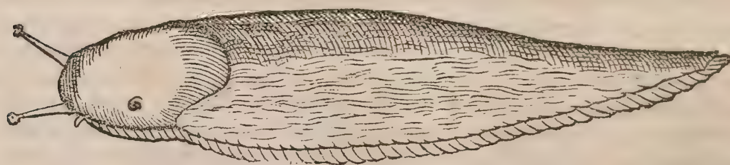
Semelœridae. Lipsacés.

Ad quartanas magi adalligant cochleas quę nudę inueniuntur, Plinius. Limax nudus cum manna (polline) thuris solutus, & nari immissus, ex ea sanguinis eruptionem sistit, & matricis sinum clausum aperit, Kirãides. Illitio (ad anginam) ex limacibus: Limaces nudas sine testis in hortis repertas in ollula vrito: & in cinerem redactas excipe melle Attico quod satis est, & illinito. Alii piperis grana decem iniiciunt. Oportet verò eodem modo parare cancrorum ustorum fluuialium cinerem cum melle, Nicolaus Myrepsus. Cocleis quæ nudę inueniuntur, adiicitur aliquid triti turis, & albi ouorum, atq; inde vlcera testiculorum tumentia, & hydrocelæ puerorum siue ramices superliniuntur, vt modo glutinis adhaerescat: pueri verò continētur in lectulo donec omnis turpitudo reprimatur, Marcellus Empiricus. Cochlearum quæ nudæ inueniuntur exustarum cinis, omnem exulcerationem pedum sanat, Idem. Cochlearum quę nudæ inueniuntur, cinis, si viuę combustæ sint, vlcera omnia pedum sanat, Plinius.

Cochleæ quę testa carent expetuntur mulieribus ad expoliendam faciem. nanq; ex iis in stillatorium vas coniectis, additis quibusdam aliis, aquam eliciunt, qua inde earum elota facies læuorem mentitur, Matthiolus. Medicamen pro mulieribus cosmeticum: Limaces nouas sine testa in vase vitreo pones, & asperges sale gemmeo contrito: tum aquam limonum superinfundes vt emineat, & vas obstructum insolabis donec fiat quasi vnguentum. eo facies illita mirificè abstergitur. debet autem ablui aqua de floribus fabarum, aut aqua furfuris frumenti, Bertapallia & Gordonius.

Remedia ex lapillo vel officulo cochleae nudæ. Vide etiam supra ex lapillo vel officulo cochleę terr. simpliciter in G. Cochleę nudæ gerunt in capite lapidem, non tamen omnes: quem febribus tertianis adalligatum vulgus prodesse existimat, Plinius. dentitionem facilem præstare, Matthiolus, Limacius lapis in capite limacis quæ cortice non integitur, solet generari. Hunc, vt ostendere possum, candido colore, & aspera superficie esse oportet, quod ex aquea substantia coactus sit frigore, & ob id etiam paruus, quod in paruo animali inuentus. Putant alligatum quartanam patientibus prodesse non parum, Cardanus. Lapillus quem ego vidi & accepi à quodam qui se exemisse dicebat è capite nudę cochleę, postquam in multis frustra quęsiuisset, fabæ ferè magnitudine erat, humilior compressusque magis, albidus, modicè trāsparens, inæqualis, asper, parte altera veluti in oculum protuberans, durus, sed friabilis dentibus, ita vt in arenulas atteratur. Lapis de capite limacis longæ non scutatę, lucidus instar crystalli, tritus impositus oculo omnem pannum & oculi telam tollit: quod si fel hircinum misceatur, fortius erit, Author Additionum in Breuiarium Arnoldi. Nudæ cochleę, (sesili,) postquam Sol ascendit, medio inter cornua abscisso, calamo acutissimo, exime os quod habet: & inuolutum albissimo panno habe ad omnimodam ophthalmiam, pro custodia omnis ophthalmię, & faucium gulae, tussis, & cephalagiae, & quotquot circa caput ceruicemq; passiones contingunt, non finit fieri: &, si iam fuerint, circunligatum curat, Kiranides. Cochleae (simpliciter) matutinum rorem pascentis caput arundine praeciditur, & in linteolo licio alligatur, colloq; suspenditur: continuo medetur capiti dolenti, Marcellus Empiricus. Ad quartanas alligant Magi limacem in pellicula, vel quatuor limacum capita praecisa harundine, Plinius. Capitis doloribus remedia sunt cochlearum quae nudae inueniuntur nondum peractae, ablata capita: ex his lapidea duritia exempta (est autem calculi latitudine, quae alligantur, Idem.

DE COCHLEIS NVDIS MAIORIBVS, QVÆ RVFFO *plerunque colore sunt, quandoque nigro.*

DE Cochleis nudis maioribus oblongis, quae plerunque ruffo, aliquando etiam nigro colore reperiuntur, etsi dictum sit nonnihil in praecedenti capite de cochleis nudis in genere: hîc tamen priuatim quaedam, praesertim remedia, quae de ruffis in Germanicis quibusdam manuscriptis libris, peculia-

peculiariter annotata animaduerti, adferam. Laha, vt putatur, eſt teſtudo nigra ſine domo vadens in ſyluis, Albertus de animal. lib. 4. tract. 1. cap. 3. Germani quidam hoc genus appellant *Wegſchnecken*, vt Carinthii. Itali quidam Limaga, Romani Limagot.

Si de vulneribus articulorum liquor iſte manet, quem ab articulis noſtri denominant, limacis ruffæ toſtę farinam inſpergere quidam conſulunt. Tela corpori infixa dicuntur extrahere limaces ruſi, Incertus. Vt verrucæ, ganglia, & claui, (*Wertzen, vberbein vnd agerſtenaug*,) in hominibus & iumentis aboleantur: Limacem ruffam bene ſalito, vel ſali imponito, inde liquato humore verrucas aut ganglia perungito, & partem limacis ſuperilligato. Clauis verò linum eodem liquore madidum imponito. Experimentis hæc conſtant. Similiter fici vel mariſcæ emendantur. Vt pili in iumentis proueniant: Limaces ruffas aperies, exenterabis, multo ſale aſperges: & facto inde vngento inunges. pilos copioſè euocat. Si quæ corporis partes macie aut atrophia laborent, ſic curabis: Cochleas ruffas (numerus non exprimitur) in vaſe bene operculato ſale conſperges, & ſines per dies IX. deinde menſuram (vncias menſurales circiter quadraginta) olei laurini, vini ſtillatitii (quod aquam vitæ nominant) vncias quinq; diu permixtis vtere. partem vel atrophia vel arthritide laborantem inunge. quanquam arthritidi etiam ſola cochlearum aqua (*nimirum quæ ex eis ſalſis manarit*) vtilis eſt. Limaces ruffas aliqui miſcent emplaſtris quibus hernia curatur: Sunt qui ad ſuppurandum vtantur. Si boues ſanguinem è veſica aut ano excreuerint, aut eo morbo quem noſtri à gramine denominant (*graſsſieche*) laborarint, limaces ruffas in ſero acido (quo lac finditur) imponunt, & tepidum præbent bibendum.

DE POMATIIS COCHLEIS.

IN Liguriæ alpibus pomatiæ, id eſt operculares cognominatę cochleę, à Dioſcoride inter optimas & ſtomacho vtiles numerantur. De iiſdem ſentire Plinius videtur cum ſcribit: Eſt & aliud genus minus vulgare, adhærente operculo eiuſdem teſtę ſe operiens. obrutæ ſemper terra hæ: & circa maritimas tantum alpes quondam effoſſæ, cœpere iam erui & in Veliterno. Matthiolus Senenſis pomatias cochleas, vulgares noſtras maiores, quæ pręcipuè in cibum veniunt, nominauit, vt cum ex deſcriptione, tum figura adiuncta apparet. nec ego diſſenſerim. Non me fugit (inquit) quas Dioſcorides pomatias vocat, plurimas reperiri in montibus Tridentinis, viciniſq; aliis locis. & eas quidem pręſtantiſſimas. Eruuntur n. è terra hyeme, & frutetis, vncis quibuſdam ferreis, prope fruticum radices terra circunfoſſa. Concluduntur hæ contra frigoris iniuriam, quodam albo operimento, duro, gypſi ſpeciem referente: ſicq; contectæ terra ſe condunt. Fit enim ob hoc, vt in cibis iis longè ſuauiores, gratioreſq; habeantur, quę vere & æſtate imbribus excitatę hinc inde vagantur. Quod autem ſic hyeme recondantur, deliteſcantq; ſub terra, circum fruticum radices, Hetruria planè ignorat: cum tamen & ibi eodem modo ab his eruantur, qui alibi artem didicerunt, Hæc Matthiolus. Limaces omnes leuiore quodam tegmine ſibi ſuperimpoſito hyeme latent: ſed pomatię ab hac re peculiare ſibi nomen ſortitæ ſunt, Vuottonus. Πομαπίαι, κοχλίας, Varinus: per o. breue in prima ineptè. debet enim per ô. productum ſcribi Πωματίας. quoniam πῶμα operculum eſt. Limacis pomaceæ (pomatiæ ſcribendum) magnitudinem rarò excedit cancellus qui teſtas vacuas ingreditur, Bellonius.

Salinis inhærentes Cochleę, cum teſtis ſuis tunſæ atq; impoſitę, ſtrumis efficaciter proſunt, Marcellus. Sed & cochleę terr. ſimpliciter, maximè quæ frutetis adhærent, cum teſta ſua tuſæ ſtrumis & ſcrophulis vtiliter illinuntur. Vide ſupra. Quid ſi pro ſalinis legas ſentibus?

Sardonicæ cochleę, ἐν Σαρδόνι, hoc eſt è Sardinia inſula, optimæ ſunt (in cibo,) Dioſcorides.

Semeli. Vide Seſeli.

DE SESILIS COCHLEIS.

SEſilum Kiranides vel eius interpres Gerardus Cremonenſis, libr. quarto in Cochlias, cochleam nudam interpretatur, ſi bene memini, aliorum quod ſciam nemo. Cochleam quæ vepribus frutetiſque glutinata cohæret, nonnulli ſeſilou vocant ventrem & ſtomachum turbat, vomitiones excitat, Dioſcorides: Gręcè legitur σέσιλον ἢ σεσέλιται. ego poſteriorem vocem non probo. Braſauolus hoc genus ſylueſtre & arboreum vocat, paruum, &c. vide ſupra in Capite De Cochleis quæ arbores, frutices aut herbas inuadunt. Quærendum an eędem ſint de quibus Plinius ſcribit, Cochleæ ex his quæ gregatim folia ſectantur, &c. Vel potius quæ ſylueſtres ab eo dicuntur: Sylueſtres (inquit) ſtomacho inutiles, aluum ſoluũt. Limax ſylueſtris Italicè Corniolo dicitur. Cochleæ quædam σέσιλοι dicuntur, vt ab Epicharmo: Τούτων ἁπάντων ἀκρίδας ἀντακλάσοντι, Κόγχον δὲ τὸν σέσιλον ἅπαγ' ἐς τὸν φθόρον. (Senarii duo erunt ſi legas ἀντακλάσεται: & mediam in ſeſilo producas. Videtur autem vſum eius in cibo damnare.) Apellâs verò Lacedęmonios ait σέμελον τὸν κοχλίαν λέγειν, Athenæus. Σέμελος, κοχλίας. Σεμελοιρίδαι, οἱ αὐτοὶ κελύφεις, οὓς ἔνιοι λίψακας, Heſychius & Varinus. Σεσῆλοι, κοχλίαι, Λάκωνες, Heſychius. Σελάτης, κοχλίας, Heſychius & Varinus. Σίσιλος, νόμισμα (νόσημα forte) καθάπερ σκωληκίασις, ἢ ζῶόν τι, Iidem.

Sicvlas Cochleas Dioſcorides optimis (in cibo & ſtomacho ſalubribus) adnumerat. Siculæ commendantur quandiu paruæ ſunt: quia magnitudo duras facit, aufertq; ſuccum, Maſſarius ex Plinio.

Sylveſtres Cochleæ ſtomacho inutiles ſunt, & aluum ſoluunt: item omnes minutæ, Plinius. Maſſarius ſylueſtres interpretatur adhæreſcentes frutetis & ſentibus, quarum genus (inquit) ſeſilon nominant. ſic & Braſauolus, quorum ego veſtigia libenter ſequor. Demetrius ſcriptor Græcus libr. 2. de accipitribus cap. 71. cochleam ſylueſtrem nominat.

Sunt igitur Cochleæ terreſtres nobis cognitæ: Aliæ

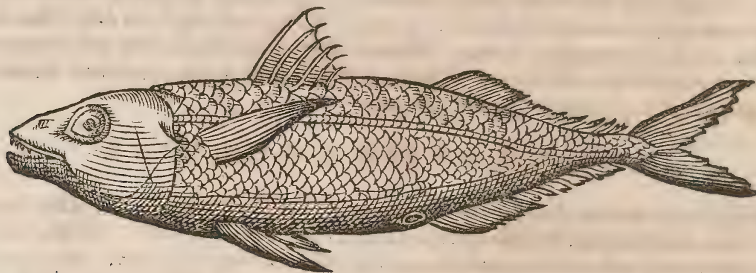
Tectæ {
- Maiores, vulgares, in vſu cibi, pomatiæ.
- Minores, ſylueſtres, ſeſili, diuerſis coloribus. eædem fortè quæ minutæ & latæ à Plinio dicuntur.
- Minimæ, non rotundæ, vt ſuperiores, ſed στρομβοειδεῖς. Minutæ & longæ fortè Plinio.

 Maio-

Nudæ. { Maiores, ruffæ, in vsu remediorum. | Minores, fuscæ, non vsitatę medicis.

Coervlei nomine & colore vermes in Gange, elephantos ad potum ventitantes, mordicus comprehensos ipsorum manu rapiunt in profundum, Solinus. Statius Sebosus haud modico miraculo affert, esse in Gange Indię vermes branchiis binis, sexaginta cubitorum, Cæruleos, qui nomen à facie traxerunt. his tantas esse vires, vt elephantos ad potum venientes, mordicus comprehensa manu eorum abstrahant, Plinius 9.15. Hoc monstrum habet brachia (sic legitur, non branchias) instar cancri, longitudine septem (aliâs, sex) cubitorum, (vnius cubiti, valde sęua, Albertus,) quibus elephantem corripit, & vndis submergit, Author de nat. r. Plura lege infrà in Vermibus aquatilibus elemento V.

DE COLIA, RONDELETIVS.

A Κολίας piscis à Græcis dicitur, quem Gaza monedulam interpretatur, parum rectè, vt opinor, monedula enim auis non κολίας sed κολοιὸς ab Aristotele, & aliis nominatur. Quare Gazam κολοιὸν legisse crediderim: neq; enim aliter vir Græcè & Latinè doctissimus monedulam vertisset. Sed piscẽ de quo nunc loquimur, Iulius Pollux, & Atheneus κολίαν appellant: & κολίαν non κολοιὸν in Aristotelis exemplaribus quæ nunc extant, legimus. Quare Græco nomine vtendum censemus, eumque piscem coliam esse putamus, qui à Massiliensibus coguiol vocatur.

Lib.9. de hist. anim. cap.2. Lib.5. cap.9.

B Est igitur colias lacerto minori, vel scombro omnino similis, his tantum notis exceptis, quod colias maior sit & spissior, squamisq; integatur paruis & tenuibus, ac lineas obliquas à dorso, breues, punctis nigris notatas habeat. Vnde ab Aristotele in lib. περὶ ζωϊκῶν ἢ περὶ ἰχθύων, citante Atheneo σκολιόγραπτος dicitur. Pars est capitis vsque adeo pellucida, vt nerui optici cum cerebro veluti per vitrum appareant. Vêre sanguinem emittit purpuræ splendorem perbellè referentem. Rarus est apud nos piscis, in Hispania & quibusdam aliis locis frequens.

A F Hunc verò quem exhibemus, veterum esse coliam certò colligere possumus ex eorundem monimentis. Noster enim hic piscis aut scomber est aut colias: neq; vllus est, qui non primo intuitu ita non iudicet. Et piscatores nostri à scombris ob similitudinem non distingunt. Scombrum verò non esse satis perspicuè ostendit. Atheneus lib.3. quum scribit sardā magnitudine colię parem esse. Atqui sarda pelamys longa est, autore Plinio lib.32. ca.11. Quę sanè magnitudo scombro pręcedenti capite descripto competere non potest. Idem indicare videtur Hicesius apud Atheneum: ait enim, τοὺς σκόμβρους ἐλαχίστους μὲν εἶναι κατὰ τὸ μέγεθος, τροφίμους δὲ τῶν κολιῶν, εὐχυλοτέρους, οὐ μὴν εὐεκκριτοτέρους. Sic enim legendum esse, vel τροφιμωτέρους δὲ τῶν κολιῶν, καὶ εὐχυλοτέρους, non autem vt in exemplaribus excusis legitur, manifestum fiet, locum istum, cum alio eiusdem autoris loco qui est in libro tertio, conferenti. Hicesius igitur scombros colię comparans, minores esse & melioris succi, qui tamen non facilius excernantur, apertè dicit. Quod & cuiuis qui piscem hunc nostrum nactus fuerit, experiri licet. Nam scombros meliores esse, quia humidiores pinguioresq; sint, coliam multò deteriorem comperiet. Locus ille alter Athenæi est huiusmodi: Ἡ σάρδα παρεοικε τῷ κολίᾳ μεγέθει, ὁ δὲ σκόμβρος κοῦφος καὶ ταχέως ἀποχωρῶν τοῦ στομάχου. ὁ κολίας δὲ, κολλοσκιλωδέστερος, δηκτικώτερος, καὶ κακοχυλώτερος, τρόφιμος. κρείσσων δὲ ὁ Ἀμυκλανὸς, καὶ Ἱσπανὸς ὁ Σεξιτανὸς λεγόμενος: λεπτότερος γὰρ καὶ γλυκύτερος. Qui locus rursus mendo non vacat, quid enim significare potest κολλοσκιλωδέστερος? reponẽdum itaque puto κολλωδέστερος. Coliæ sarda magnitudine assimilata est. scomber autem leuiter & subito è ventriculo descendit. Colias verò glutinosior, acrior siue mordacior, deterioris succi, multum nutriens melior autem Amyclanus, & Hispanus qui Sexitanus dicitur: gracilior enim est & suauior. Mutua horum duorum locorum collatio, vtrunq; dilucidiorem emendatioremq; reddit. In loco proximè citato, dicitur colias deterioris esse succi quàm scomber: in altero dicitur scomber melioris esse succi quàm colias. Adhæc dicitur illic scomber leuis, nec diu in ventriculo immorari: colias autem glutinosior, durior, mordacior: quam ob causam excernendi vim statim excitat. hîc verò, scomber non facilius excerni, quã colias dicitur. Quare cùm colias maior sit, deterioris acriorisq; succi: scomber minor, meliorq; aliòqui corporis specie similes, rectè mihi videor hoc capite coliam repręsentasse, pręcedenti verò scombrum qui à Gallis Maquereau nominatur.

Iconem exhibitam coliæ, non scombri esse.

Libro 7.

Superest scrupulus eximendus, quem nobis iniicit Plinii locus. Colias, siue Parianus, siue Sexitanus à patria Bętica lacertorum minima. Sed locus hic adeò mutilus & deprauatus fuit, vt in eo omnino restituendo & corrigendo plurimum sudârit Hermolaus. Primum igitur sic legendum: Colias Parianus, siue Sexitanus è patria Bętica. Id liquet ex Atheneo libro tertio cum de colia scribit: Κρείσσων δὲ ὁ Ἀμυκλανὸς, καὶ Ἱσπανὸς λεγόμενος. Quibus mox subiungit: Στράβων δὲ ἐν τρίτῳ γεωγραφικῶν, πρὸς ταῖς Ἡρακλέους φησὶ νήσοις κατὰ Καρχηδόνα τὴν καινὴν πόλιν εἶναι Σεξιτανίαν: ἐξ ἧς καὶ τὰ τεμάχη ἐπωνύμως λέγεσθαι: καὶ ἄλλην Σκομβροαρίαν, ἀπὸ τῶν ἁλισκομένων σκόμβρων, ἐξ ὧν τὸ ἄριστον σκευάζεσθαι γάρον.

Plinii locus lib.32. cap.10.

Vides

Vides hîc etiam Hiſpanos ſiue Sexitanos commendari colias,& Amyclanos,(*Amyclæ ciuitas fuit Laconiæ: item Amyclæ Tacitæ, inter Caietam & Tarracinum,*) à Plinio verò Parianos. Quanquam quę ex Strabone citantur, paulò aliter apud ipſum reperias: ſcribit enim libro tertio: Ἡ δὲ Μάλακα καὶ πλησίον μᾶλλον Φοινικῆς τῷ σχήματι: ἐφεξῆς δ᾽ ἐστὶν ἡ τῶν Ἐξιτανῶν πόλις, ἐξ ἧς καὶ τὰ ταρίχη ἐπωνύμως λέγεται. id eſt, Malaca autem ad Phœniceę ciuitatis formam propiùs accedit. ſequitur Hexitanorum ciuitas, à qua ſalſamenta cognominantur. (*Vide ne à Malaca lacerti Malacani potius dicendi ſint quam Amyclani:*) Et aliquanto poſt, Εἶθ᾽ ἡ τοῦ Ἡρακλέους ἤδη νῆσος πρὸς Καρχηδόνα, ἣν καλοῦσι Σκομβροαρίαν, ἀπὸ τῶν ἁλισκομένων σκόμβρων, ἐξ ὧν ἄριστον σκευάζεται γάρον. Deinde Herculis inſula obiacet Carthagini Scombroaria vocata, quod ibi capiantur ſcombri, ex quibus optimum garum conficitur. Et Sexti autore Plinio lib. 3. cap. 1. oppidum eſt Beticæ Hiſpanię. Poſtremo verò illud lacertorum minima cum ſuperioribus non congruit, niſi genera ſubaudias: ex quibus tamen nemo rectè colligat coliæ inter lacertos magnitudinem minimam eſſe: cùm ſarda, vt diximus, ſit coliæ magnitudine par, quæ ſarda pelamys longa eſt. Sed ad pręſtantiam non magnitudinem id referendum eſſe, dicique per collationem cum melioribus, demonſtrant quæ ſequuntur: Ab his Mæotici & cybium & cætera. vt ſit ſenſus: Colias Parianos & Sexitanos ſequuntur præſtantiores maioresq; piſces, vt Męotici, pelamys conciſa, cordyla, & cętera.

Colię, inquit Ariſtot. lib. 8. de hiſt. anim. ca. 13. ſubeuntes Pontum capitur, exeuntes autem minimè, C
(ob id fortaſſe quod aquarum dulcedine allecti illic perpetuò deſident.) Optimi in Propontide ſunt, F
antequam pariant.

COROLLARIVM.

Coliam Bellonii, Scombro minorem, & ſiue ętate, ſiue etiam ſpecie ab eo differentem, cum Scombro A
ponemus. Rondeletius ſuum Coliam Scombro maiorem facit. Vterque tamen Maſſiliæ Coliam piſcem vulgò Coguiol (vel Cogniol) vocari ſcribit. Nos Coliam Bellonii, minorem appellabimus: quoniam & Gręci hodie Colion vocant, qui Lemnum, Thaſum, Samothracen & Imbrum incolunt: Rondeletii, maiorem, vt ſententię vtriuſque faueamus. Colias etiam hac ætate à Gręcis colios corruptè vocatur: ab iis qui Niceam incolunt, *Coguiol* corruptè, quaſi Colias appellatur, Gillius. Item Bellonii Coliam Germanicè nominabimus, *ein kleiner Macrell*: id eſt Scombrum paruum. Rondeletii verò, *ein groſſer Macrell*: id eſt, Scombrum magnum: vel potius magnam Scombri ſpeciem, ne quis magnitudine tantùm aut ætate differre putet. Coliæ vocabulum in Gręcis codicibus Ariſtotelis vulgatis, variis modis ſcribitur, κολίας, κοιλίας, κοχλίας, in diuerſis: ego vnum tantum probo, nempe κολίας, idq; paroxytonum, ita vt Αἰνείας αὐθίας. vnde genitiuus multitudinis formabitur τῶν κολιῶν, circunflexus. Colian Theodorus non rectè, vt inquit Hermolaus, monedulam vertit, tanquam legerit κολοιόν. Plinius graculum reddidiſſe videtur, vt cum draconem piſcem graculo ſimilem eſſe ſcribit. nam & auem κολοιὸν Plinius graculum interpretatur. Galeni interpres in libris de alimentis pro coracino graculum conuertit, vt prius etiam Gaza ex Ariſtotele *Monedula Graculus.* B

Νωτόγραπτος, ὁ βῶξ: σκολιόγραπτος, κολίας. Atheneus: ſed etiam κοιλιόγραπτος legi poteſt: vt intelligatur βῶξ dorſo, κολίας in aluo (ventre) picturas gerere, Hermolaus. Bellonius quidem ſuum Coliam ventre vario eſſe ſcribit. Colias (inquit Vuottonus) quaſi lineas quaſdam habet depictas, non in dorſo, ſed obliquas.

Colię magna ex parte non ſubeunt Pontum: ſed in Propontide trahunt ęſtatem, & pariunt: hyemem C
in Aegeo: Κοχλίαι ab Ariſtotele Hiſtor anim. 5. 9. Gaza κολίαι legit. vertit enim monedulas. Atheneus hunc locum repetens vocabulum repetens vocabulum κοχλίαι omittit.

Xenocrates author eſt, & ſcōbrum & colian carnem habere nō aliter atq; thunni ſtomacho incommodam, aridam, malique ſucci, & quæ non facile aluo excernitur, atque copioſè nutrit: verùm colię caro ori minus grata eſt, minusq; ſucci habet. Vt Coliæ Pariani commendantur, ſic & Scombri circa Parium, (Vuottonus ſuſpicatur Pariam, vel Parum forſitan legendum) præſtantiſſimi habentur. Sed Parium etiam Athenæus libro tertio memorat ex Heſiodo (Archeſtratum alibi opſophagorum Heſiodū aut Theognim vocat) hoc verſu: Καὶ Πάριον κολίαν (κολιῶν) κυδρὴ τροφὸς ἔσκε πολίχνη. Pityûs Straboni medio inter Parianam coloniam & Priapum ſpatio eſt. Atheneus Amyclanos (non Parianos) & Sexitanos colias commendat. Sexi quidem Plinio oppidum eſt Bęticæ Hiſpanię. quare & in Martialis verſu libro 7. Cum Saxetani ponatur cauda lacerta, legendum erit Sexitani. Galenus de alim. facult. lib. 3. ca. 41 quod de cibis ſale conditis inſcribitur: Piſces (inquit) mollis carnis & excrementis vacui, vt ſaxatiles & aſelli, ad ſaliendum non ſunt accommodi: coracini verò, pelamydes, myli, ſardę, ſardenæ, quęque Saxatina vocant & ſalſamenta, ad ſaliendum ſunt appoſita. Græcè legimus: καὶ τὰ Σαξάτινα καλούμενα καὶ (καὶ forte abundat) ταρίχη, πρὸς ταριχείαν εἰσὶν ἐπιτήδεια. Et paulò poſt: Pręſtantiſſima omnium ſunt, Sardica ſalſamenta, hodie ſardas vocant: & myli ex Ponto. ſecundum autem poſt illa locum habent coracini, & pelamydes, & quæ Saxatina appellant. Hippocrates in libro de internis affectionibus in primo ſplenis morbo, obſonium dat ſalſamentum Gaditanum, &c. ſcombrum fortè aut coliam intelligens: & rurſus idem ſi hydrops à ſplene fuerit.

Quod ad locum hunc Plinii: Colias ſiue Pariāus, ſiue Sexitāus à patria Bætica, lacertorū minima, pro *Plinii locus.*
minima lego genera: vt & cōſtructio conſtet, & quod res poſtulat dicatur, nec ita interpretari opus ſit vt Rondeletius facit contra vſitatum loquendi morem, certe Plinio non receptum, vt minimum ſimpliciter pro eo quod minimi ſit precii, vel bonitate & pręſtantia infimum, dicatur. Legamus igitur, non minima, ſed genera. nam & Helacatenes paulo antè dixerat ſunt lacertorum genera. ſic enim legendum. Vuottonus hoc in loco legit minima genera. Sed hæ coniecturæ ſunt.

Σαπέρδαι, λέβιοι & κολίαι piſces nominantur ab Ariſtopane in Holcadibus, Atheneus. Καλοφῶν, κολοιὸς, & piſcis quidam marinus, Heſychius. videtur autem idem qui colias eſſe. De voce κολοσσικωδέστερος iudicium noſtrum, lege infra in Conchis mitulis.

COLON piſcis generis Mugilum, inter Mugiles dicetur. Κόλων

COLOPHON. vide ſuperius in fine Coroliarii de Colia.

COLVBER in aquis viuens à Græcis enhydris vocatur, Plinius. Vide in Serpentibus aquaticis.

Colybdæna. vide in Pudendo marino.

Colycæna genus quoddam vrticę marinę vulgo Græcorum.

Colycia inter Murices sunt. aliàs Corycia, vel Corythia.

Colymbænæ cum gammaris, squillis, sepiis. &c. stomachicis in cibo conueniunt, apud Galenum de compos. sec. locos 8. 4.

Comarides, Κωμαρίδες, in quodam Epicharmi versu apud Athenęum leguntur, aliâs Χαλκίδες, quod magis probarim.

DE CONCHIS IN GENERE, RONDELETIVS.

Conchae nomen quam latè pateat.

COnchæ nomen latissimè patere iam diximus: hoc verò Plinii lib. 9. ca. 33. authoritate maximè confirmatur, qui Pectines, Cochleas, Buccina concharum nomine comprehendit. Verba eius adscribere superuacaneum haud fuerit, vtpote quorum iucunda & eleganti varietate & copia, naturæ fœcunditatem, miramque ac multiplicem in procreandis omnibus solertiam ingeniosè imitatus est.

Differentiae concharum ex Plinio.

B Concharum genera, (inquit) in quibus mira, (alias, magna) ludentis naturę varietas, tot colorum differentiæ, tot figurę, planis & (aliàs comma sine copula intercedit) concauis, longis, lunatis, in orbem circumactis, dimidio orbe cęsis, in dorsum elatis, læuibus, rugatis, denticulatis, striatis, vertice muricatim intorto, margine in mucronem emisso, foris effuso, intus replicato: iam distinctione virgulata, crinita, crispa, cuniculatim, (aliàs, canaliculatim) pectinatim, imbricatim vndata, cancellatim reticulata in obliquum, in rectum expansa, prædensata, (aliàs, densata, porrecta, sinuata:) breui nodo ligatis, toto latere connexis ad plausum apertis, ad buccinum incuruis, (aliàs, ad buccinam recuruis.) Quum planas & concauas dicit, pectines intelligit quibus solis hæc nota contigit: cum ad buccinum recuruas, Cochleas & Buccina comprehendit. Concharum genus, quibus testa durior est, quęq; duabus testis constant, vti isque cauis, δίθυρον vocat Aristoteles, τὸ δυσὶν ὀστράκοις περιεχόμενον, quod gemina testa continetur: biualue conuertit Gaza, sicut μονόθυρα vniualue. θύραι enim valuę sunt, eas Cicero lib. 2. de natura Deorum Cōchas Latinè dixit. Pinna enim (sic Græcè dicitur) duabus grandibus patula conchis, cum parua squilla quasi societatem coit cibi comparandi.

Biualues.

Vniualues.

Concha pro testa altera in biualuibus.

Concharum colores,

Concharum multæ sunt differentiæ etiam præter eas quas ex Plinio protulimus: sunt enim aliæ albae, aliae nigrae: quædam albo nigroque distinctae.

DE EISDEM, BELLONIVS.

In Testatorum exanguium numero biualues (conchae) censentur: quibus interna pars carnea est, nihil durum habens: foris autem solida: quales sunt conchæ, ostrea, & id genus, gemina testa conclusa. Biualues igitur conchae, altera ligata, altera soluta constant: &, vt concludi possint & aperiri, alia binis quidem conclusa valuulis sunt, verum vtroque latere connexis, vt sunt vngues, quos etiam digitos vocant.

COROLLARIVM.

A Conchæ vocabulum commune esse ad omnia malacostraca, contrahi verò plerunq; ad biualuia, scripsi suprà in Cochleis in genere A. Conchæ nomen (inquit Vuottonus) vnam speciem significat, nempe chamen, vt apud Aristotelem libro quarto historiæ animalium: sed & priuatim chamen tracheam, vt li. 5. & apud Oribasium lib. 2. Plinius conchas appellauit, non quæ testa adeò fragili clauduntur atq; cochleæ, pectines, digiti: sed quæ firmiore, vt purpuræ, buccina, pinna. Concha etiam quibusdam non minus generale est, quàm ostreum. continet enim omnia quæcunq; testa intecta sunt. Nonnunquam etiam pro testa ipsa accipitur: vt Columellæ in Horto, Implicitus conchæ limax, (*de testa singulari. item de duplici*) vt Ciceroni libro secundo de nat. deorum de pinna, Duabus patula conchis: &, Comprimit conchas. Polypi vescuntur conchyliorum carne, quorum conchas complexu crinium frangunt, Plinius. Firmioris iam testę (*de quibusdam fragilis testæ dixerat prius, nempe vnguibus, pectinibus, cochleis, echinis & cancris*) murices & concharum genera, Plinius. Theodorus in translatione Aristotelis historiæ anim. 4. 4. ostrei & conchæ nomine vtitur, pro vniuerso genere testato. Conchylii quoq; nomen quandoq; generale est ad omnes conchas: Vide Rondeletium in Conchylio, & Corollarium nostrum. Conchae dicuntur quæ testam læuem habent ac politam, siue vniformiter rugatam, siue denticulatam: ostrea verò, quæ asperā, scabramque. quamuis generali nomine ostrea quoq; conchæ vocentur. item quæ ex vno tantum latere testam habent, altero scopulis, lapidibus aut alteri materiae adhaerent. Nam testae ipsae duriores, propriè conchæ dicuntur, quales sunt coclearum. Ouidius, Ostreaq; in conchis tuta fure suis. Cicero de pinna loquens: Duabus grandibus obsita conchis. Perottus. Et rursus, Itaque purpura inter conchas potius numerabitur: murices inter ostrea, ob scabriciem corticis. Haec ille. Sed scabricies testarum diuersa est. alia scilicet in ostreis, per totam testae superficiem: alia in muricibus & purpuris, eminentibus quibusdam aculeis. Conchae omnes celerrimè crescunt, praecipuè purpurae, Plinius. Concharum ad purpuras & conchylia eadem quidem est materia, sed distat temperamento, Idem. κόγχοι, τὴν κόγχην, τὴν χήμην: Galenus in Glossis, & Varinus. Hesychius etiam & Varinus conchas interpretantur χήμας. Augustinus Niphus discrimen quoddam inter concam & concham ridiculè somniat. Vbicunq; (inquit) conca scribitur c exili, id est sine h. significat genus, id est omne testatum. nam concha cum h. speciem vnam eorum tantum importat: quae si sit canaliculis distincta, dicitur etiam concha. si sit laeuis & plana, chama vocatur. Concha Lucrini delicatior stagni, Martialis de ostreo in Erotion puellam. Et alibi, Tu Lucrina voras, me pascit aquosa Peloris. Concharum generis & pinna est, Plinius. Gaza alicubi ex Theophrasto pro pinna, simpliciter concham transtulit. Populatio morum atque luxuria non aliunde maior, quàm è concharum genere prouenit, Plinius: de margaritis nimirum & purpuris sentiens. Inter conchas principatum tenent margaritę, Quidam ex Plinio. Imperito nonnunquam concha videtur margaritum, Festus ex Varrone. Lęuis ab æquorea cortex Mareotica concha Fiat, inoffensa curret arundo via: Martialis de concha Venerea vel lęuigatoria. Concham pro cochlea veteres quidam dixerunt,

Chame.
Chametrachea.

Chama.

Conca.

Ostreum.

Pinna.

tunt, sed marina præcipuè. Vide in Cochlea A. Auditum in quodam specu concha canente Tritonem, Plinius. De terrestri rarissimè: vt Epicharmus hoc versu, Κόγχον ἦ τὸν σπίλον ἅπαγ' ἐς τὸν φθόρον. Κόγχος, κοχλίας, Hesychius & Varinus. Conchæ genera complura saxis affixa vitam omnem traducunt, Aristoteles interprete Gaza. Plinius & Apuleius conchulas forma diminutiua dixerunt: & Græci similiter κογχία. Strabo & Diocles. Conchylium quandoque in genere pro quauis concha à Plinio vsurpatur. Animalia iacentia pro generibus concharum Columella dixisse videtur 8.17. aut fortè pro soleis & huiusmodi planis. Concha Italicè adhuc dicitur conca: vt & Hispanicè *concha*. Nichio etiam Tuscis concham sonat. Galli circunloquuntur, *Toute sorte de poisson à coquille*. Germanis *Muscheln*: Flandris *Mosseln*: conchas omne genus, sed præcipuè pectines, chamas, & alias biualues significat & videtur ea vox à musculis vel mytulis facta, specie vna concharum. Cochleas verò & turbinata *Schnecken* appellant, & *Rinckhorn*, vt dictum est. *Scha*, vel *Schall*, testa est, siue simplex, siue ex binis valuis altera. Vnde *Shelfisch* Angli nominant omne testatum animal, nos *Schalfisch* proferemus, vel *Schellfisch*. sed priori nomine vti præstiterit ad vitandam homonymiam. quoniam aselli quoque species, quàm à Rheno inferiores Germani denominant *Rheynfisch*, alio nomine *Schellfisch* dicitur à fluuio Scalda vel Scaldi, qui iuxta Antuerpiam in mare profluit. Poloni concham *Czaszka* interpretantur. Sadaf est conchula marina, Vetus glossographus Auicennæ. Haly medici Punici interpres Sadephum scribit. In Auicennæ animalium historia, quam ex Aristotele magna ex parte transtulit, pro concha, alzun eum dixisse inuenio: interpres posuit alzun vel ostreum.

Conchylium.

B

Silicum duritia teguntur ostreæ & conchæ, Plinius. Speusippus in libro Similium similes inter se facit purpuras, strabelos, conchas.

Concharum & testatorum in vniuersum differentia.

Differentias concharum quod ad testas graphicè elegantissimeq; Plinius descripsit, & ex eo repetiit Rondeletius. Nos easdem hic Græcè proponemus, vt Athenæus libro tertio recitat. Aristoteles (inquit) in libro de animalibus sic scribit: Ostrea sunt, (id est testata,) vt pinna, ostreum (speciatim dictum,) mitilus, pecten, vnguis, concha patella, têthos, balanus. Gressilia verò, buccinum, purpura, hedypurpura, echinus & strabelus: (*tanquam ostrea dicantur proprie quæcunque testatorum biualuia sunt, & patella quoque vniualuis: eademque omnia progrediendi vi & instrumentis careant. Gressilia vero sint buccinum, purpura, & aliqua turbinata. non tamen sola hæc, sed ex biualuibus quoque nonnulla moueri constat, vt pectines.*) Et mox: ἔστι δ' ὁ μὲν κτεὶς τραχυόστρακος, ῥαβδωτός: τὸ δὲ τῆθος, ἀρράβδωτον, λειόστρακον. ἡ δὲ πίννη, λεπτόστομον: τὸ δὲ ὄστρεον, παχύστομον. (*Videtur hic locus corruptus: & à Latino etiam Athenæi interprete Natali de Comitib. non bene translatus. Quid si sic?* Μονόθυρον δὲ καὶ λειόστρακον [*vel potius* τραχυόστρακον] λεπάς. δίθυρον δὲ καὶ λειόστρακον, μῦς. συμφυὲς δὲ [*nam & Aristot. dicit*, ὅπῃ ἐπ' ἄμφω συμπέφυκε] καὶ λειόστρακοι, σωλήν. μονοφυὲς δὲ, βάλανος.) μονόθυρον δὲ καὶ λειόστρακον. λεπὰς δὲ δίθυρον καὶ λειόστρακον. συμφυὲς δὲ μῦς: μονοφυὲς δὲ καὶ λειόστρακον, σωλὴν καὶ βάλανος: Κοινὸν δ' ἐξ ἀμφοῖν κόγχη. Ego apud Aristotelem hæc verba non reperio. Libro autem quarto historiæ animalium capite quarto, Testatorum differentiæ leguntur huiusmodi: Eorum quædam turbinata esse, στρομβώδη: alia non turbinata. Rursus ex his monothyra sunt, quæ testa vna continentur: dithyra quæ duabus. Sunt item quib. altera pars superficiei detecta carnem ostendat, vt patellæ. † Tanquam patellæ inter non turbinata genus tertium constitutâ, à cæteris duobus, biualuibus inquam vniualuibusq; diuersum: cum tamen recentiores pleriq; omnes, patellas vniualues faciant. Certe hoc in loco Aristoteles tria genera apertè constituit, vt retulimus: & Gaza similiter transtulit: ita nimirum sentiens, Turbinatorum carnem includi, nisi quà ceruicem & caput exerunt cum libet: Non turbinatorũ verò in aliis includi testa vel gemina, vt in chamis: vel singulari, quorum speciem nullam nominauit, videtur autem de conchis illis sentire quas Venereas aut porcellanas vulgò nominant. nam si Aristoteles sub monothyris illas non cõprehendit: quodnam aliud genus eis assignabimus? Præterea cum non modo dithyras, sed monothyras quoq; conchas suis testis, has singulari, illas geminis contineri & includi (περιέχεσθαι) dicat, patellæ etsi concham vel testam vnam duntaxat habeant, ea tamen non continentur aut includuntur: sed altera parte nudæ sunt, qua saxo adhærent, quod eis alterius testæ loco est. Quamobrem aut tria statim, vt hic Aristoteles, non turbinatorum ponemus genera: aut potius bina tantum in prima diuisione, ita vt eorum alia dithyra sint: alia monothyra. & horũ rursus species duæ: vnã, quæ testa sua se in orbem colligente carnem occultat. vt conchæ Venereæ: altera, vt patellæ, quæ carnem ex dimidia parte nudã ostendunt. Addit & quartum genus Aristoteles, eorum quæ omnino & omni ex parte solida includantur, vt sunt tethya. Paulò post, cũ scribit: Papauer cõchæ omnes habet, sed alia parte patellæ, alia biualues: videtur patellas ceu vniualues, biualuibus opponere: quod quidem eo fieri modo potest, vt iam dictũ est. Verum quarto de partibus animalium libro capite quinto, è solis patellis videtur vniualuium genus constituere Aristoteles. Vniualue genus (inquit) quod saxis testa in dorsum data adhæret, seruari potest: fitq; alieno septo quodãmodo biualue, vt quæ patellæ vocantur. Sed ne aduersetur ipse sibi Aristoteles, ita vt prædiximus vniualuium genus in species duas distingui poterit. nisi quis Aristoteli genus illud concharum quas Venereas cognominamus ignotum fuisse putet: quod non in mediterraneo (ni fallor) sed in Oceano tantum generentur, & ex India etiam aut aliis ad Orientem sitis regionibus maritimis adferantur. Plinii quidem seculo notas fuisse dubium non est. Dubitet etiam aliquis an thyræ hoc est valuæ nomen, in globum se colligenti conchæ rectè possit attribui: patellarum sanè testis multò aptius quadrare videtur: quæ etiamsi simplices sunt, biualuium tamen testas referunt Sed hæc in mediũ exposita relinquo: & vnde nostra digressa est oratio, reuertor.

Digressio de vniualuibus Patella.

Concha Venerea.

Concharum differentiae reliquae, ex Arist.

Τῶν δὲ διθύρων τὰ μὲν ἐστιν ἀναπτυκτὰ, (ἀναπτυκτὰ de partibus animal. 4.7. Gaza vertit reseratilia) οἷον οἱ κτένες, καὶ οἱ μύες. ἅπαντα γὰρ τὰ τοιαῦτα, τῇ μὲν συμπέφυκε: τῇ δὲ διαλέλυται, ὥστε συγκλείεσθαι καὶ ἀνοίγεσθαι. Τὰ δὲ δίθυρα μὲν ἐστιν, ὁμοίως δὲ συμπέφυκεν ἐπ' ἀμφότερα, οἷον οἱ σωλῆνες. Ἔτι δὲ αὐτῶν τῶν ὀστράκων διαφοραὶ πρὸς ἄλληλά εἰσι. τὰ μὲν γὰρ λειόστρακά εἰσιν, ὥσπερ σωλὴν καὶ μύες, καὶ κόγχαι ἔνιαι αἱ καλούμεναι ὑπό τινων γαλάδες. τὰ δὲ τραχέα, οἷον τὰ λιμνόστρεα καὶ πίννα, καὶ γένη κογχῶν ἔνια, καὶ κήρυκες. καὶ τούτων τὰ μὲν ῥαβδωτά ἐστιν, οἷον κτεὶς, καὶ κογχῶν τι γένος: τὰ δὲ ἀρράβδωτα, οἷον αἵ τε πίνναι, καὶ κογχῶν τι γένος. item quædam λεπτόχειλα sunt, alia παχύχειλα. Quædam κινητικά: alia ἀκίνητα καὶ προσφυῆ.

Vide inferius de Conchis læuib. ex Rondeletio: vbi is iam recitata Aristotelis verba, melius quàm Gaza interpretatur. Similis ferè, sed breuior testati generis diuisio exstat apud Aristot. de partibus anim. 4. 7. Conchulam testam habentem striatam nominat Apuleius.

Concharum spondyli seu corpora in plenilunio incrementum suscipiunt. Dicuntur autem spondyli carnes eorum interiores. Latinè calli. Omnis callus pinnæ & conchylii interior, papauer quoq; dicitur, Hermolaus. Aristoteles nominat τὴν σάρκα, τὸ σαρκῶδες, τὸ ἔσω τῶν ὀστρείων τὸ σαρκῶδες. Germanicè licebit nominare, *den kernen, das fleisch*: sed elegantius priore modo. Conchæ dentibus etiam binis fulciuntur vt crustata, Aristot. de partib. 4. 5. Carent conchæ visu, omnique sensu alio quam cibi & periculi, Plinius. Conchæ aliç habent in se margaritam, aliç non habent: licet conchæ omnes aliquid habeant de natura margaritæ, Albertus. Oculi ostreis nulli, quibusdam concharum dubii, Plinius.

Conchis optimis abundat Lucrinus, Bibaga Indiæ insula, & mare rubrum, Textor, sed è Lucrino italiæ lacu ostrea, non simpliciter conchæ, commendabantur olim.

C Conchæ in limo arenoso nascuntur, Aristot. Et rursus, Conchæ, chamę, vngues, pectines, locis arenosis sui ortus initia capiunt. Et alibi, Nascitur concharum genus quemadmodum expositum est, sed locis variis: nam alia vadis, alia gurgite, alia duris locis atq; asperis, alia arenosis: & alia sedem mutant, alia stabiliter degunt. Vidi factas ex æquore terras, Et procul à pelago conchæ iacuere marinæ, Ouidius Metam. 15. Alexander ab Alexandro vir sane doctus & diligens Genialium dierum lib. 5. ca. 9. hæc tradit: In memoria mihi est, lapidem duri marmoris, non vnius coloris, vidisse in montibus Calabris, longo à maris recessu, in quo multiplices conchas maris congestas & simul concretas cum ipso marmore in vnum corpus coaluisse videres, quas quidem osseas & non lapideas esse, & quales in littoralibus vadis inspicimus, facile erat cernere. quod si marmor in frusta dissectum resecasses, etiam multiplices conchas singulis frustis quasi natiuas considere, & cum lapide vnà discindi videres. Quod profecto multum præstat argumenti dissimilia corpora disiuncta priùs, postea colluuione rerum mista & longo æuo coaceruata coaluisse. Quod genus marmoris, in quo conchylia videantur plurima in Thessalia & Hæmonia præcipuè apparere authores memorant: atq; in Ægypto salsuginem esudare, Herodotus tradit, ita vt in collibus ęditioribus ea quę mari incito expuuntur, facilè conspiciantur. Apud Megarenses quoq; & omnem Macedoniam ex rupium præruptissimis saxis lapides excauari nonnulli testati sunt, in quib. pleraq; specie appareant littorali, multaq; ędificia & magnas moles ex illis construi. Conchę omnes celerrimè crescũt, præcipuè purpurę, Plinius. Concharum quoq; corpora Lunę effectu (*in plenilunio*) augescunt, Plinius. Luna incremento suo omnium clausorum maris animalium atq; concharum membra turgere iubet, Palladius. videtur autem clausa maris animalia pro ostracodermis in vniuersum dicere. Conchæ & cochleæ inde vocatę sunt, quia deficiente Luna cauantur, id est euacuantur & minuuntur, Isidorus. Conchæ et vngues nulla innitentes radice permanent, Aristot. Conchas tenuiores scabrasq; polypum aiunt efficere circum se, velut loricam duram, de qua re in Polypo dicetur. Concha marina toto corpore simul aperto miscetur in coitum, sicut Iuba refert in Physiologicis; Fulgentius in Mythologiis. Non murmura vestra columbæ, Brachia non hederę, non vincant oscula conchæ, Gallienus imperator in Epithalamio. In alto mari nascuntur abies & quercus, cubitali altitudine: ramis earum adhærent conchae, Plin. Negant in aqua vllum esse animal ad conficiendum hominem atrocius conchis, Platina. Conchæ cur capitibus careant, & quomodo nutriantur, ex Alberto scripsi in Cochleis mar. in genere c. Conchæ (αἱ κογχύλαι) quamuis careant visu, escas tamen sequi videntur, odorandi scilicet facultate, Suidas in κογχύλη.

D Pelecanas aiunt in fluuiis conchas fodiendo eruere, & cum iam multas ingesserint, reuomere, tum carnes lectas deuorare testis relictis, Aristot. in Mirab. Concha vescuntur mulli, & aliis quibusdam Aristot. Conchularum carne vescuntur polypi: vnde fit vt eorum cubilia cognoscant, qui venantur, congerie testarum. Trebius Niger prodidit polypos auidissimos esse concharum: illas ad tactum comprimi præcidentes brachia eorum, vltroq; escam ex prædante capere. insidiantur ergo polypi apertis: impositoq; lapillo (&c. vt in Polypo exponetur,) Plinius. Negant in aqua vllum esse animal ad conficiendum hominem atrocius conchis, Platina.

E Limosa regio (maris) idonea est conchyliis, muricibus & ostreis, purpurarumq; tum concharum pectunculis, Columella 8. 16. vbi de piscinis loquitur. Vide mox in F. circa initium. Conchæ inter instrumenta pictorum numerantur à Martiano I.C. ff. ne Fundo instructo & instrum. legat. Concharum non quarumuis, sed buccini aut cochleæ, tubarum loco ante illas inuentas vsus olim fuit. Vide in Cochleis mar. E. Cœruleum Tritona vocat, conchaq; sonanti Inspirare iubet, Vergilius. Conchas aliquas, pręsertim illas quæ margaritas ferunt, & berberi dicuntur, polire solent artifices. eæ politę nitore placent pulcherrimo, & iridis colorum æmulo proq; diuersa ad lucem cõuersione, vt columbarum colla, vario inde opera varia ornamentaq; conficiuntur. Conchis, vt chamarum & mytulorum testis, pigmenta sua infundunt pictores. Quod superest, quæcunq; premes virgulta (de vitibus loquitur) per agros, Sparge fimo pingui, & multa memor occule terra: Aut lapidem bibulum, aut squallenteis infode conchas. Inter enim labentur aquę: tenuisq; subibit Halitus: atq; animos tollent sata, Vergilius 2. Georg. Vbi Seruius, Cochleę (melius conchæ) propter admittenda spiramina infodiuntur: lapis verò arenarius & propter spiramina, & propter immodicum hauriendum humorem si forte nimius fuerit. Conchę adhęrescentes tempestatis signa sunt, Plinius.

F De concharum alimento leges etiam infrà in Ostreis F. Ichthyophagi quidam conchas quę carnem habeant, hoc modo nutriunt: Iiis in fossam vel lacunam aliquam immissis, pisciculos in cibum iniiciunt, atque in penuria piscium vtuntur, Strabo libro 16. Conchula marina, purpura, pelorides, tanquam cibi stomachum roborantes, laudantur à Scribonio Largo, Compositione 104. vt ab aliis cochleę mar. Corpus auget ius mitulorum & concharum, Plinius. Qui re Venerea vti non possunt, edant polypos, concharum genera omnia, Aetius. Ῥωμαλεώτερα τῶν κογχίων φησὶν εἶναι ὁ Διοκλῆς, κόγχας, πορφύρας, κήρυκας, Athenæus. Conchulæ maris & cæterorum ferè ostreorum succus planè tum salsus est, tum ventrem soluendi vim obtinet. quamuis earum caro ventrem reprimat, Galenus 3. de simplic. Aluum mouent

uent cochleę, ostrea, pelorides, musculi, & omnes ferè conchulæ, Celsus. Vrticam coctam cum conchulis ciere aluum, Phanias Physicus prodidit, Plinius. Chamarum, conchularumque in exigua aqua decoctarum ius, aluum ciet. id cum vino assumitur, Dioscorides. Ventri molliendo, Quodq; satis melius verbis dicemus Horati, Mugilis & viles pellent obstantia conchæ, Serenus.

Multi ex damnato victus genere stulti effecti sunt, ex suilla carne, bubula, asinina, cetariis omnibus, conchulis, &c. Alexander Benedictus. Conchas omnes epilepticis nocere, Galenus author est.

Concham coctam pipere, petroselino, mentha sicca, cinnamo obligas, Platina. Et alibi, Capę ex genere conchyliorum sunt. coqui in patella sine aqua debent. Conchas vbi videris pręcalore aperiri, agrestã cum modico piperis triti & petroselini concisi indes, admiscebisq; : ac statim in patinas transferes. In aqua bene salita per noctem & diem retinendę prius sunt, vt amaritudinem innatam relinquant. Humescunt omnes conchæ, nimis ostrea friget: His inflare salax est tibi caussa Venus, Bapt. Fiera.

Conchæ marinę, eadem ferè quæ cochleæ tum marinę tum terrestres pręstare videntur. Conchulæ G marinę adduntur remediis ad superfluum medicamentorum (à medicamentis purgantibus) fluxum sistendum, Incertus. Sadephum, id est, concha marina: pręfertur alba, Hali. Conchæ mar. adustæ abstergendo purgant dentes. ex non adustis contritis emplastrum applicatum adustionem ignis sanat, Rasis ad Almansorem. Ad ægilopes: Conchulas cum testis suis tere, & appone. aliqui verò miscent etiam aloën vel myrrham, Galenus Euporiston 2.106. Conchæ vstæ vnum ex validissimis medicamentis ad achores sunt, Galenus de compositione secundum locos. *Concha marinae.*

Conchæ vocabulum Seruius à Gręco κόγχη deducit. alii Latinum putant à concauitate dictum. itaq; sine aspiratione scribunt. Conchæ inde vocatę sunt, quia deficiente Luna cauantur, id est euacuantur, Isidorus. Speusippus seorsim nominat κόγχους, μῦς, σωλῆνας, &c. Κόγχοι, μύες, κ' ὄστρεα, Aeschylus. Nihil autem interest κόγχαι fœminino, an κόγχοι masculino genere dicantur, vt apud Atheneum legimus. Sed & κόγχος interdum fœmininè effertur: κόγχος μέλαινα, Epicharmus. apud Sophronem quoq; οἱ κόγχοι μελαινίδες nominantur. Κυμαστοφορίδες, κόγχοι, Hesychius & Varinus. Κογχάριον, id est conchula, diminutiuum apud Dioscoridem est. Πάμφυκα, τὴν κόγχοι, Varinus. Scafium, id est, concha, Syluaticus. vide inferius in Mitulis. Λεβηρίδα, id est, Leberidem aliqui senectam serpentis, alii concham vacuam interpretantur, Galenus in Glossis. Calculos fuisse lapillos ab initio. quales in ora per lusum sæpe legimus, & quos spolia Oceani Claudius Cæsar vocauit, cum parata expeditione milites iussit galeas conchis & hoc genus lapillis implere, hac ratione de Oceano triumphaturus: nomen ipsum ostendit, Cælius Calcagninus lib. de calculorum ludo. H.a.

Epitheta. Conchæ apud Ouidium cognominantur, marinæ, tenues. Terga canis super obsita conchis 4. Metam. de ceto. Detritis conchis læuior, 15. Metam. Viles, capaces, Horatio. Squalentes, (aliqui sordidas interpretantur, malim aridas vel asperas,) Vergilio 2. Georg. Conchæ grandes, Cicero 2. de Nat. sed hoc differentia, non epitheton est. *Epitheta.*

Concha nomen est mensurę, teste Galeno in libro de ponderibus & mens. Est autem alia magna, alia parua. Sic cochlearium etiam chama & mystrum, mensurarum nomina sunt, à capacitate testarum quibus eiusdem nominis ostracoderma aquatilium animantium conteguntur, desumpta. Mensuram quanta est conchæ testa terito, Hippocrates de nat. muli. *Concha mensura.* Tota capitis humani ossium structura, vocatur πύελος, κρανίον, & κόγχος apud Lycophronem, hoc versu: Τίπτης σκεπάρνῳ κόγχον δὲ ρέτῳ μέσον. apud Aristophanem σκαφίον, Pollux. Sed scaphium etiam species concharum marinum est, quæ mys alio nomine dicitur. Conchos dicunt oculorum caua, Cęlius. Τὰ γε μὴν ἔγκοιλα τῶν ὀφθαλμῶν κόγχοι καλοῦνται, ὁ περὶ τοῖς βλεφάροις περίδρομος, Pollux. Auris etiam concha dicitur pars caua extrinsecus τὸ κοῖλον αὐτῆς τῇ ἔνδον εἰσαγωγῇ τοῦ ὠτός, Pollux. Sed de conchis dictis in corpore humano, plura fortè in Anatomicis Vesalii lector curiosus inueniet.) Item patella in genu apud eundẽ κόγχη vel κόγχος appellatur: aliàs μύλη, &c. *Conchae partes aliquot corporis hum. dictae.* Mensis remotis puer euerrat καὶ κογχυλίων κελύφη, καὶ ὀστρέων κόγχους (malim κόγχους vel κόγχας) καὶ ἰχθύων λέπη, Pollux: hoc est concharum testas, & piscium squamas. *Conchae pro testis.* Sigilla etiam imagunculæque relictis in parietibus ædiculis (Italia nichios appellat, credo quod imbricatis conchis soleat earum superior pars ornari. conchas enim Ethrures nichios nominant) collocandę, Gulielmus Philander in Vitruuium. *Conchae imbricatae.* Vasis genus concauum ac superius patulum, à conchæ naturalis similitudine concham vocamus. Plinius, Puluis, semper in catinos digeritur, & ex aceto maceratur, vt omnis duritia soluatur: ac rursus tunditur, deinde lauatur in conchis, siccaturq;, Perottus: qui & alibi concham vas óblongum & concauum interpretatur. *Concha uas.* Conchæ nomen pro vase Lugduni etiamnum seruant. quidam vas interpretantur valde apertũ instar illius quo tonsores lauandis barbis calidam adhibent. Ego concham dici rectè puto uas omne, cibo, potui, aliisue vsibus accommodatum, quod marginum aut labiorum latitudine careat, præsertim si longitudo eius latitudinem vicerit. eiusmodi enim concharum testę sunt. talis & cochlearium figura est, sed manubrio addito. paterę verò, obbæ, catini, lances & huiusmodi vasa, quamuis latitudine illa carent, quam habent patinę, plattæ vulgo dictæ, (περὶ τὸ πλάτος ἤτοι τὰ τοῦ ἀγγείου ὅλου, ἢ τῶν χειλῶν,) rotundiora tamen sunt, quàm vt conchæ nomen mereantur. Cato de re rust. In cellam oleariam hæc opus sunt: Dolia olearia, opercula; labra olearia quatuordecim: conchas maiores duas, & minores duas. Cum bibitur concha, cùm iam vertigine tectum Ambulat, Iuuenalis Sat. 6. Plinius lib. 33. ferream concham dixit. In sacra historia Regum 3.7. proditur decem fuisse luteres seu conchas æneas, quarum quæq; tenebat quadraginta batos, &c. Rob. Cenalis. Κόγχην κεραμίδα, οὐ πλέον δηλοῖ τῆς κεραμίδος, Galenus in Glossis. Concha salis puri, pro salino continente salem, Horatius Serm. 1.3. Pectinum (quos vulgus nostrum conchas diui Iacobi nominat,) vsus est alicubi pro sale, quo aquam sacerdotes consecrant.

Simul vmbræ quosdam repercussus cæteris (coloribus,) qui in opaco clarius micant, conchata quærit cauda, Plinius de pauone: vbi conchatam aliqui interpretantur in modum conchæ curuam. *Conchatus.*

Inter

Conchyliarii. *Conchytæ.* *Conchilegi.* *Κογχώδης.*

Inter vrinatores ſunt, κογχυλιδύται Plautus conchytas appellat, qui conchylia conquirunt in mari. In Codice Iuſtiniani Murileguli dicuntur, quaſi muricarii à muricibus, Budęus in Pãdectas. Saluete fures maritimi, conchytæ atq; hamiotæ, Plautus Rudente. Dicuntur & conchilegi, Cod. de metallariis, qui cõchylia, murices ſeu purpuras colligunt. Anarites oſtreum eſt κογχῶδες (conchiforme) quod petris, vt patellæ adhæret, Atheneus. Α᾽ μέλαινά τε κόγχος, ἅπερ κογχόθηρα πᾶσιν ἐς τελώνια, Epicharmus apud Athenęum. Locus apparet deprauatus.

Conchites lapis eruitur in foſſa Hildesheimię vrbis: qui in curuis liris ad ſcapulas redeuntibus, & aurei coloris armatura decoratur. longus eſſe ſolet palmos duos, latus palmum, Ge. Agricola., Κογχίτης lapidis genus: & κογχυλίαι, lapis durus conchyliorum in ſe formas habens, in Lexicis Gręcis leguntur. Conchitæ lapidi alii etiam cognati ſunt, ſimiliter à ſimilitudine, qua conchas aliquas ſiue teſtacea animalium referunt, dicti: vt cochlites, myites, ctenites, ſtrombites. Eſt & Conchites ſaxi vel marmoris genus, cuius Pauſanias meminit in Atticis: Ex Gręcis (inquit) ſoli Megarenſes conchiten habent, & in ciuitate multa ex eo ædificarunt. Imprimis verò candidus eſt, & reliquis lapidibus mollior, cui conchæ marinæ ſemper inſunt.

In ſubterraneo domicilio quod oſtenditur iuxta Cumas Italiæ, (quod vulgus fingit fuiſſe antrum Sibyllæ, cum veriſimile ſit fuiſſe ſpeluncam prædonum ac piratarum,) viſuntur parietes vario concharum contextu muſaicum opus imitantes, Eraſmus Rot. in prouerbio Conchas legere. Mirantur aliqui quomodo fiat vt duobus tribusq; ſtadiorum millibus longè à mari in mediterraneis locis frequentibus concharum & oſtreorum & cheramydum magna cernatur multitudo, & ſalſi lacus, Strabo lib. 1. Et mox, Eratoſthenes ait ſe multis in locis à mari longinquis, vidiſſe lapidibus inhærentes conchulas, pectines, & oſtracorum formas, ſalſumq; lacum in Armeniis, &c. Herodotus etiam in montibus Ægypti conchylia quędam naſci ac procreari tradit. Lege ſuprà in c. Meminit & Solinus ca. 15. & Plutarchus in libro de Iſide & Oſyride. etſi conchylia illi pro conchis dicant. Vide etiam in Oſtreis H.C.

Conchis fœm. gen. eſt faba (inquit Sipontinus) cum cortice ſuo elixa, ad differentiam fabæ freſæ, quæ ſine cortice coquitur: à ſimilitudine concharum, quod confracto cortice velut implicita conchis ſuis caruncula videatur Si ſpumet rubra conchis tibi pallida teſta, Martialis lib. 3. Si conchem toties meam comeſſes, Idem libro 5. Cuius conche tumes? Iuuenalis Sat. 3. Eadem puto apud Athenęum Græcè κόγχος dicitur, ſi bene memini, neſcio ex quo authore hos verſus citantis:

Λιτῆ δὲ καὶ αὐτελέη ἐνὶ κόγχῳ Ε᾽λλώω, ἡ πᾶσα περιοστρέφητος ὀϊζύς. Epicharmus etiam conchon legumen nominauit. Et Antiphanes: Κογχίον τε μικρὸν, ἀλλ᾽ αὐτὸς τε περιεστεμμένον. Κογχυλαγόνες, γυναῖκες, νύμφαι, Heſychius & Varinus. Volucrum maius, id eſt concha maior Syluaticus. κόγχναι, αἰδχναι, Heſychius & Varinus.

Zenobia Odenati vxor capta ab Aureliano, vixit prope Tybur in Zenobii agris, vbi viſebatur Conche locus, Cælius ex Trebellio Pollione.

e. Troglodytarum mulieres circa collum geſtant κογχία ἀντὶ βασκανίων, Strabo: id eſt conchulas pro amuletis faſcinationum. Καὶ τῇ κόγχῃ τῇ πάνυ σεμνῶς σημείοισιν ἐπιοῦσῃ, Ariſtophanes in Veſpis. Scholiaſtes addit dictum hoc à Comico, ὡς κόγχας ἤτοι κογχύλια ἐπιτιθέντων ταῖς σφραγῖσιν ἀσφαλείας ἕνεκα, εἰς τὸ μὴ ἀφανίζεσθαι τοὺς τύπους αὐτῶν. Solebant nimirum ſigilla ceu vaſculis quibuſdam includere, vt hodie ligneis torno factis, vel è laminis ſtanneis, quo typi diutius conſeruentur.

f Α᾽νέχασκον εἰς ἕκαστος ἐμφερέστατα Ο᾽στωμένοις κόγχαισιν ἐπὶ τῶν ἀνθράκων. Et Sophron ſimiliter, Κόγχαι, ὥσπερ ἐξ ἑνὸς κελεύματος, κεχάναντι ἄμμιν πᾶσαι. τὸ δὲ κρέας ἑκάστας ἐξέχει. Quinas fartas conchas piſcinarias, Feſtus ex Plauto.

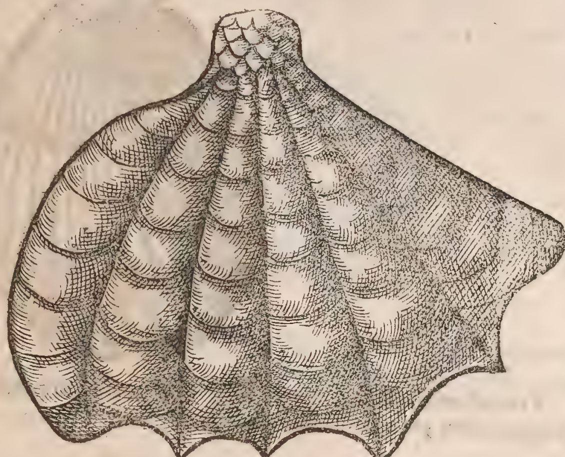
h Venerem concha Cyprum deuectam canunt, quod nonnulli ad ſalacitatem referunt, quæ concitetur ex earum cibo. non ſecus enim ac oſtrea libidinoſa eſſe perhibentur, Pierius Valerianus. Videntur autem conchæ & ipſę libidinoſę eſſe, vt in c. dictum eſt: & libidinem veſcentibus excitare.

Prouerbia. Prouerbia. Concha dignus, Κόγχης ἄξιος. Rem nullius precii concham dicunt Gręci, quemadmodũ Latini nauci aut floccũ. Vnde quod cõtemptiſſimum, nulliusq; rei ſignificabant, id κόγχης ἄξιον dicebãt, Eraſmus Rot. Κόγχη, τὸ ἐλάχιστον. καὶ κόγχης ἄξιον, τὸ οὐδενὸς ἄξιον, Suidas & Varinus. Κόγχης, ἐπὶ τοῦ ἄξιον ἀτέλειαν ἐπίθεσαι, Heſychius. locus eſt corruptus. legerim, Κόγχης ἄξιον ἐπὶ τοῦ εὐτελοῦς ἐπίθεσιν. vel, Κόγχην, ἐπὶ τοῦ οὐδενὸς ἀξίου καὶ εὐτελοῦς. Concham diuidere, κόγχην διελεῖν, de iis qui nullo negocio quippiam perficiunt: Suidas, Heſychius & Varinus: ἐπὶ τῶν ῥᾳδίως τι ποιούντων. οἷον, ταυτόν ἐστι τόδε τῷ κόγχον διελεῖν. Et Suidas, Ω᾽σπερ κογχύλην διελεῖν, παροιμία ἐπὶ τῶν σφόδρα εὐτελῶν. Eraſmus Rot. reddit, Tanquam concham dilacerare, vel conchylium diſcerpere. de imbecillis (inquit) & viribus longè inferioribus dicebatur. nam illiſæ ſolo rumpuntur conchæ, quò cibus eximatur: aut inciſo neruo, quo ſe contrahunt ac diducunt, aperiuntur, Hæc ille. Videtur autem anguſtiorem feciſſe prouerbii vſum, qui communior eſſe poteſt ad rem quamuis quæ nullo negocio peragatur. Conchas legere. Summi ocii eſt (inquit Eraſm. Rot.) conchas & vmbilicos legere in littoribus, qui luſus eſſe ſolet puerorum. quanquam transferri poteſt ad eos qui aliud agentes, obiter etiam leuiora quędam animi gratia admiſcent. Craſſus orator apud Ciceronem libro De oratore ſecundo, de Lælio & Scipione loquens: Non audeo (inquit) dicere de talibus viris, ſed tamen ita ſolet narrare Scęuola, conchas eos & vmbilicos ad Caietam & ad Lucrinum legere conſueuiſſe, & ad omnem animi remiſſionem ludumq; deſcendere. Idem Valerius Maximus libro 8. cap. 8 de Scipione & Lęlio refert.

DE

DE CONCHIS DIVERSIS.

DE CONCHA IMBRICATA, RONDELETIVS.

CONcha hæc eſt diſtinctione teſtæ imbricatim vndata, vt loquitur A Plinius, quamobrem Concham imbricatam vocauimus. *Lib.9.cap.33.* teſta enim ad vndarum ſeſe attollentium ſimilitudinem diſtincta eſt, quæ diſtinctiones cum aliæ aliis inſidiant imbricum modo, Cōcha imbricata dicitur, quemadmodum à Vitruuio imbricata cęmenta: *Lib.2.* Incerta, inquit, cęmenta alia ſuper alia ſedentia, inter ſe imbricata, non ſpecioſam, ſed firmiorem quàm reticula pręſtant ſtructuram. Imbricata, inquit Budęus, appellat inter ſe hærentia imbricum modo. Sunt autem imbrices tegulæ curuæ, quarum aliæ aliis imponuntur ad arcendas à tectis pluuias. Eaſdem Conchę hulus diſtinctiones non ineptè ſquamis compares, ſic enim ſquamę piſcium rotundę diſpoſitæ ſunt.

Concha hæc magna eſt, & lata ambitu inferiore, laciniofo ac eo firmiter cohærente. Teſta dura eſt, intus læuis. B

Caro dura ac concoctu difficilis, alioqui ſuperioribus ſimilis. F

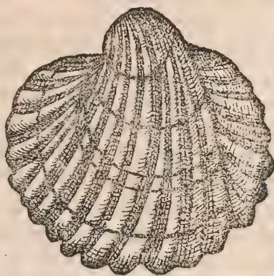
Frequens eſt concha in oriente, reperitur etiam in Oceano. *Vbi.*

A Grecorum vulgò aganon vocari audio, & à Caloieris Arabię, id eſt, cœnobitis qui illic ſunt Tridacnam, (vt annotauit Bellonius) Verum Tridacna quorum meminit Plinius, eſſe non poſſunt. Sic enim ille cum de oſtreis loquitur: In Indico mari Alexandri rerum autores pedalia inueniri prodiderunt. Nec non inter nos nepotis cuiuſdam nomenclator Tridacna appellauit: tantæ amplitudinis intelligi cupiens, vt ter mordenda eſſent. Ex his verbis nihil aliud rectè colligas, quàm Oſtrea in India valde magna reperiri, vbi omnia grandiora eſſe quàm apud nos ſæpe diximus: quæ magna oſtrea quidam Tridacna appellauit, quia non niſi tribus morſibus deglutiri poſſunt. Hæc Rondeletius. A *Lib.32.cap.6*

At Plinius quæ Tridacna nominat, non eſt neceſſe de Indicis intelligi, ſed de genere altero potius, quę vel apud Italos reperiantur, quemadmodum inter nos inquit. Vide infra in Oſtreis diuerſis, Bellonii verba: & noſtra in Corollario.

DE CONCHIS STRIATIS.

RONDELETIVS.

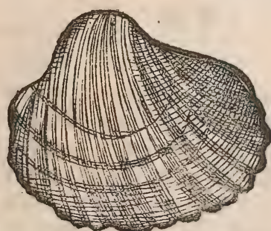

STriatas Conchas nunc exequimur, quarum primam exhibemus eam quæ communi nomine à noſtris Coquille vocatur, ab Italis Capa tonda, à rotunditatae. A

Duabus enim teſtis conſtat multum cauis, & in dorſum multum elatis vt ad rotundam figuram multum accedant: intus læues ſunt, foris ſtriatæ Pectinum modo, in ambitu ſerrarę. Harum aliæ ſunt albæ, alię nigricant, aliæ flaueſcunt, per ginglymum colligantur: vtriuſq; enim teſtæ apophyſes ſeſe inuicem ſubeuntes coniunguntur. B

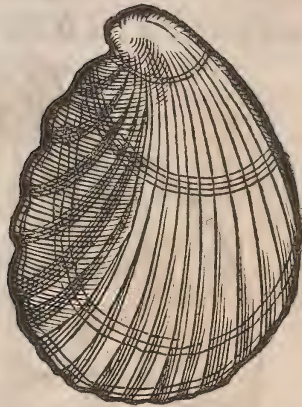
Caro dura eſt, difficiliſq; concoctu. Ius ex ea aluum ſoluit. F

Ex Concha hac & cæteris quæ ſequuntur vſtis, & in cinerem redactis dentifricia optima conficiuntur. G

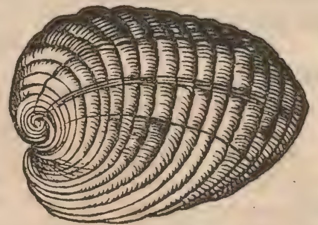

Altera Concha ſtriata priori ſimilis eſt, niſi quod illa aliquot lineas tantùm à latere ad latus per ſtriarum tranſuerſum ductas habet: hęc non lineas ſimplices, ſed virgas latas ſicuti faſcias per tranſuerſum ductas habet. Eſt etiam rufa: vnde Concha ſtriata, faſciata, & rufa dici poteſt.

Tertia

TertiaConcha ſtriata cæteris longior eſt,oui figura,teſtis multum cauis,canaliculis parum profundis aliquot lineis per tranſuerſum ductis.

COROLLARIVM.

Conchis ſtriatis Rondeletii, ſubieci ſpeciem illam quam Venetiis rotundæ nomine pictam accepi. Rondeletius primam è tribus ſtatis ſuis rotundam vocat.

DE CONCHA ECHINATA, RONDELETIVS.

Echinatam Concham ab aſperitate vocamus,ſicut aculeatam ab aculeis vocare poſſumus. In hac vniones reperiri teſtatur Plinius.Nam & Iuba tradit Arabicis,(margaritis)concham eſſe ſimilemPectini inſecto,hirſuti Echinorũ modo, ipſum vnionẽ in carne ipſa eſſe grandini ſimilem. Hęc Concha ſuperiorib: & Pectini ſimilis eſt,teſtis admodum concauis,ſtriatis in ambitu inciſis.In ſtriis ſiue exochis eminent aculei frequẽtes,incurui,certis interuallis à ſeſe diſſiti, qui ſi vi aut alia ratione exciderint, veſtigium ſui relinquunt. Quod à me temere dictum non eſt: ſunt enim qui putant Conchas oẽs ſtriatas aculeis illis armatas eſſe, ſed crebro attritu & maris iactatione rumpi,quod falſum eſſe experientia docet.Nam in Echinatis fractorum aculeorum veſtigia ſemper apparent:Cõchas verò ſtratas tantum ẽt poſt magnas procellas in litore ſępiſſimè videas ſine vllis aculeis,eorumue notis. Vidimus etiã ſæpe conchas ſtriatas ſine vllis aculeis retibus captas.Quare hanc à cæteris differre certum eſt aſperitate & aculeis. Carne verò interna & ſubſtantia planè ſimilis eſt,Hæc Rondeletius.

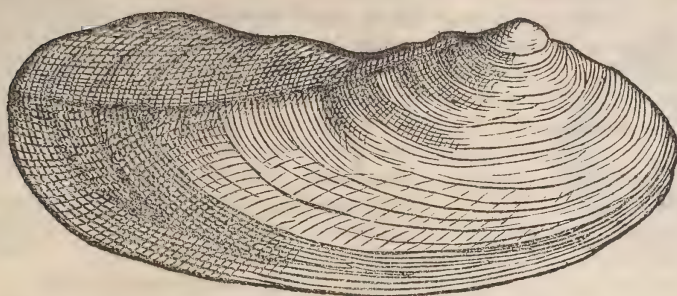
Lib.9.ca.35.

Iuba tradit Arabicis (margaritis)concham eſſe ſimilem pectini inſecto, hirſutam echinorum modo: ipſum vnionem in carne,grandini ſimilem. Vide inferius in Corollario inter Conchas diuerſas M. de Concha maris Rubri.item in Corollario de Margarita A.

COROLLARIVM.

Conchæ echinatę Rondeletii,ſpeciem aliam ſimilem, quam Venetiis olim accepi,non puto tamen in Adriatico aut mediterraneo inueniri,ſed Orientali Oceano,adiungere volui. Teſtæ vtręque figura tum foris,tum cauitate interna, quæ caput verſus recurua eſt,inuicem ſimiles ſunt.hoc pulchrum in eis: tribus in ſummitate articulis ginglymo iunguntur, ita vt eminentes vtrinque mucrones mutua inſertione,vterq; in oppoſitę teſtę acetabula, cohæreant: atq; ita fit,vt quoniam concha tota alternatim & ſtriis eminentibus exaſperatur, & canaliculis cauis (quos & ſtriges vel ſtrigiles dixeris)ſulcatur,infima parte ſtrigiles oppoſitis committantur & reſpondeant ſtriis, his prominentibus,illis ſubeuntibus.

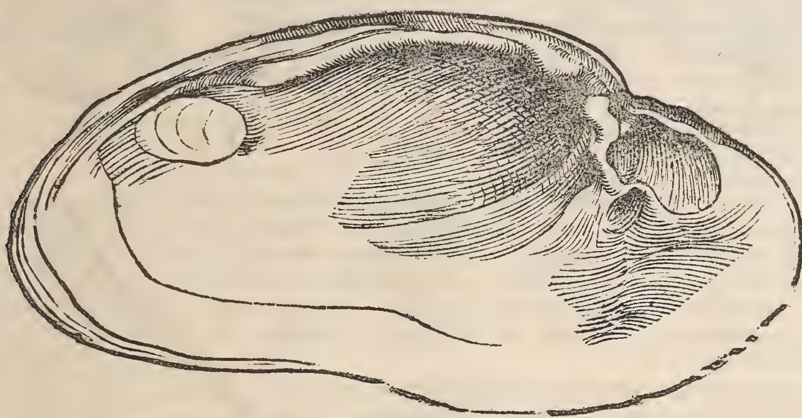
DE CONCHA LONGA, RONDELETIVS.

HÆc Concha duabus magnis & longis constat testis. Chamæglycymeridi similis est: sed testæ multò spissiores sunt. magis rugatæ, colore vario, in ambitu rubescente, in medio albescente, intus candido cum lęuitate. Ex hac calx conficitur. B

Dentifricia optima ex eiusdem cinere parantur. G

COROLLARIVM.

Conchę longæ species etiam in dulcibus aquis reperitur: cuius testam alteram parte eius interna expressam hic exhibemus. alteram non vidi: sed binas similes esse puto, & ginglymo articulari. Superficies externa scabra est, qua adempta interior læuis candicat margaritiferæ conchæ instar. &, si bene memini, in his etiam conchis margaritas exiles inueniri aiunt.

DE CONCHA ALTERA LONGA, RONDELETIVS.

CONCHAM hanc Dactylum esse seu Vnguem falsum † est. Neque audiendi sunt, ij qui his quinque vocibus, Aulo, Dactylo, Solene, Donace & Concha longa, Plinium seorsum ad hunc piscem significandum vti tradunt. Neque illud rectè ab alijs scriptum est, Digitos Conchas longas vocari. Nam Plinius lib. 32. cap. 9. diuersis locis de his locutus est, vt de diuersis rebus. Iecinoris doloribus, inquit, scorpio marinus in vino necatus, vt deinde bibatur: Conchæ longæ carnes ex mulso potæ cum aqua pari modo, aut si febres sint ex aqua mulsa. Deinde multò pòst. Mares alij Donacas, alij Aulos vocant, fœminas Onychas. Vrinam mouent mares: dulciores fœminae sunt, & vnicolores. Quid verò de hoc Plinij loco sentiam, postea exponam, atque alios esse Dactylos à Conchis longis demonstrabimus.

† Notat Bellonium. Vide in Vnguibus ex Bellonio.

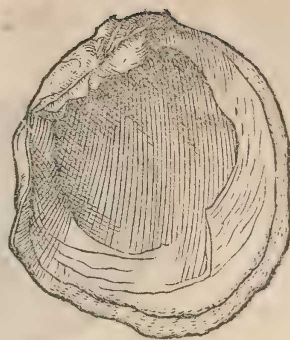
Conchas longas Plinij a digitis differre.

Hanc quam hic exhibemus Concham longam Plinij esse affirmamus, quod nulla sit hac longior & strictior. Nostri *Culter* vocant. A

Testa est alba, aspera, lineis multis & diuersis distincta. Qua parte replicatur, foramina multa habet ordine disposita. In nostro litore frequenter iacentes reperiuntur. B

DE CONCHA PICTORVM, RONDELETIVS,

INTER Conchas eam numerat Aristoteles qua pictores vtebantur, non in diluendis aut asseruandis coloribus, ad quam rem pictores hodie Musculorum testis vtūtur: sed cuius testae radebantur, quòd conficiendis coloribus vtiles essent, ne quis existimet ex interno corpore saniem aliquam veluti ex Pur-

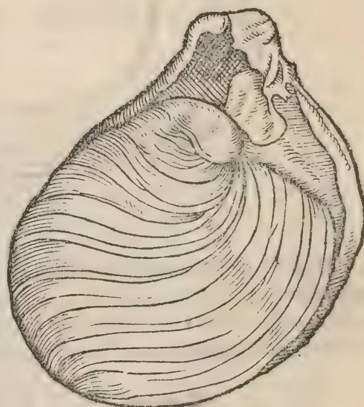
Lib. 5. de Hist. cap. 15. puris & Buccinis infecturæ vel picturæ vtilem colligi. Verba sunt Aristotelis: Ω῀ ͻ οἱ γραφεῖς ὀςρέῳ χρῶνται, πάχει τε πολὺ ὑπερβάλλει, καὶ ἔξωθεν τοῦ τὸ ἄνθος ἐπιγίνεται. εἰσὶ ͻ τὰ τοιαῦτα μάλιςα περὶ τοὺς τόπους τοὺς περὶ Καρίαν. Concha quę pictoribus vsui est, crassitudine plurimum excedit: & florem illum non intra testam, sed foris habet. reperitur id genus maximè circa Cariam. Huiusmodi est cōcha quam hic proponimus, testis spissis, intus lęuibus, foris inęqualibus & asperis, Cinnabaris aut Sandarachæ colore, figura Spondylorum aut minorum Ostreorum. Hanc accepi à Gulielmo du Choul Allobrogum prefecto, viro varię admodum & antiquę eruditionis, cuius egregrium specimen est editurus his libris quos propediem publicabit. is ad singularum doctrinam, summam erga literatos omnes liberalitatem atque humanitatem adiecit, qua in me quoque vsus Conchas aliquot, atque turbinata depingendo dedit.

DE CONCHA CORALLINA, RONDELETIVS.

A CONCHÆ supradictę similis est hæc quę in mari nostro reperitur colore scilicet. rubra enim est, corallum planè imitata, vnde B corallinam nuncupauimus, figura dissimilis: externa enim testarum partę pectinem refert: nisi quod hæc striata non est, sed lineis tantū aspera, & tuberculis rubris inæqualis, intus læuissima, candidi marmoris colore, Spondylorum modo colligantur testæ vinculo nigro, tenues sunt, sed satis duræ: Caro dura, odore viroso, sapore salso. Rarò reperitur hæc concha: & vix, nisi post diutinos austri flatus, & caniculæ exortum in litus eijciatur.

DE CONCHA RVGATA. RONDELETIVS.

B MAGNA hæc concha, & lineis multis, & elatis per transuersum ductis valde rugata est: testis valde spissis, intus læuibus & splendoris argentei, qua parte concham margaritiferam, matrem perlarum vulgò dictam refert, per ginglymum articulatur: testarum enim in in summo apophyses vicissim recipiunt & recipiuntur: quibus accessit vinculum robustum, dicas esse dentes pectinatim coeuntes.

E Testę ob spissitudinem in lamias & frusta disseca ntur, ex quib. sphęrulæ precum conficiuntur. dentiscalpia quemadmodum ex matre perlarum, sed non adeo splendida.

B In hac concha vniones reperiri non dubito.

DE CONCHVLA RVGATA. RONDELETIVS.

NON ab imo ad summum lineas ductas habet hæc conchula, sed à latere ad latus multas veluti rugas sparsim & sine ordine: quarum quædam imperfectæ sunt, & in mediam testam desinūt. Testę non sunt tumidę & in dorsum elatæ, quemadmodum striatæ omnes, sed depressę: colore vario. sunt enim ex albo cinereę, & ad liuidum accedentes. Labra testarum crassa sunt: & tam arctè connexa, vt sine vi nō aperiantur, faciliusque rumpantur testæ, quam pateliant, quòd à Chamarum natura prorsus alienum est quarum testæ hiant. Vnde eos errare *† Bellonium taxat.* † constat qui hanc Conchulam pro Chamepeloride exhibent. Hæc concha arenæ modicum recipit per lateris rimam. aquam sugit ore quod illic situm est, rotundum & in ambitu sinuosum. Istas conchas Veneti biueronos siue piueronos vocant. Massilienses Clonissas. Ligures Arselias.

DE EADEM, BELLONIVS, QVI CHAMAM

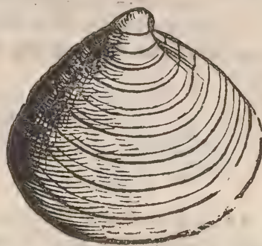
pelcridem nominat, quod reprehendit Rondeletius.

A Regias aut basilicas Chamas Galli Pelourdes, ad Peloridarum vocem accedentes dixerunt, (*Rondeletius in ex Conchulam variam Gallice Peiourde nominat, a luto ex iscribit, &c.*) Massilienses Clonissas, Veneti Biueronos, Genuenses Arsallas, Hispani Armillas; Anconitani, Rauennates & Ariminenses Poueirazos, quasi pauperculos nominant, quod illic nimium popularis, pauperibusq; offerri solita sit. A luto autem, in quo tum manibus, tum retibus euerruntur, nomen habent. πηλὸς enim lutum est. (*Reprehendit hanc etymologiam Rondeletius, ut supra in Chamis Peloridis.*) Alii dictas à Peloro monte Siciliæ volunt.

B Differunt autem à Calcinellis, (chamis piperatis,) quod turbinatiori & grandiori corpore constēt. Calcinellæ enim (quæ & Beueraze dicuntur) compressiore sunt forma, testa translucida, ac multo quā chameleios teneriores. Media autem est inter asperam & læuem constitutione & natura. non enim ita horret, vt aspera: neq; ita glabrescit, vt læuis, albo præterea ac fuluo emblemate distinguitur: vnde Caparozolā (*chamulam quoque caparozolam vulgò dici, albi scribit: Quæ quidem Venetiis cappæ rozzæ vel rozzolæ vulgo dicuntur.*)

dicuntur, ab eruditis quibusdam illic pelorides existimantur, & à Græcorum vulgo hodie ὀρυκτοὶ dicuntur, hoc est fossiles, nam in fundo seu limo maris a fodientibus eruuntur. Testam earum leuem & albidam esse puto.) dici puto, quòd ex rubro subfulua sit,

Eius autem caro durior est, quam læuium Tellinarum & Peuerazarum. Emollire aluum traditur. Sed & Diphilus copiosum, bonumq; succum gignere tradit, & stomacho gratum: nec facilè excerni. F

COROLLARIVM.

Hæc quoq; aut Conchulæ rugatæ Rondeletij eadem est, aut planè similis: neque posuissem, nisi iam prius habuissem sculptam.

DE CONCHVLA VARIA. RONDELETIVS.

AD fauces Malgurianas capitur frequenter Concha parua, testis spissis & depressis, quę lineolis multis & admodum varijs distinctę sunt, ob id variam nominauimus. Chamæ asperę non valde dissimilis sed minus aspera est. A B

Carne est dura, lutum redolente, sapore salso, ob id ius ventrem multùm ciet. A pauperibus solum emitur. F

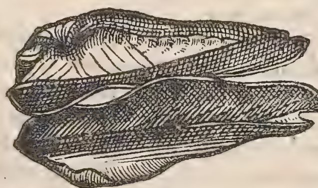
Vocant vulgò nostri pelorde, (*hoc nomen etiam conchulæ rugatæ Rondeletii Bellonius tribuit, de qua proximè scriptum est:*) quæ vox etsi Peloridi affinis sit, tamen longè alia est Concha à Chame peloride, dictamq; puto à nostris à luto & sordibus: fœdas enim res & sordidas lordes appellant. Reperitur eadem frequens haud procul à Narbone, toto luto oblita, vocaturq; illic Pholado, quasi φωλάδα dicas à verbo φωλεύειν: quod latere, vel in latibulis degere significat, quę appellatio aptè conuenit: nam conchę istæ in luto latentes degunt, sæpius ad pedem vnum depressæ. Has mulierculæ venantur gladijs latioribus, aut alijs ferramentis in lutum altius immissis vt eleuent. Ob hãc concharum naturã in eam sententiam inclinat animus, vt eas φωλάδας Athenæi esse putem, quarum his meminit: Αἱ δὲ φωλάδες πολυτροφώτεροι, βρωμώδεις δέ. Pholades multum nutriunt, sed virosæ sunt. Et: Αἱ δὲ φωλάδες εὔστομοι, βρωμώδεις δὲ καὶ κακόχυλοι. Pholades ori gratæ sunt, sed virus resipiunt, & mali sunt succi. Et Phauorinus φωλαΐδες ὀστράκινά τινα βρωμώδη. Quod si cui hæc sententia non probetur, easq; tantũ Pholadas esse velit, quæ in saxorum cauernulis, non in luto lateãt, de quibus posteà dicemus, (*elemento P.*) non valde repugno.

A

Pholades.

Lib. 3.

DE CONCHA RHOMBOIDE, VEL MVSCVLO STRIATO, RONDELETIVS.

QVAM hic repræsentamus Veneti Mussolo vocant. (*Vide infra in Corollario de Musculis, in Conchis diuersis M.*) Græcorũ vulgus Calagnone, apud nostros ἀνώνυμος est. Falsò βάλανον quidam vocant: nam nihil similitudinis cum quernis glandib. habet, neque in saxorum rimis nascitur, quod temere nonnulli asserunt. neque testa leui contecta est. neq; huius caro tenera est, neque palato grata, quod de Balanis scripsit Atheneus: sed dura, virus olens atque insuauis. Opinionem etiam eorum qui spondylum appellant, satis refellit testarum connexus, de quo in spondylis dicemus. Huius nomen nullum equidem apud veteres reperi: quare Musculum striatum rectè dici posse puto, quod testa sit Musculorum marinorum testæ simili, sed spissiore & firmiore. Præterea pars qua cohærent testæ, recta est ferè, veluti in Musculis, altera parte rotunda: recta ferè, inquam, dempto testarum capite, quod in angulum satis prominet, vt figuram rhomboidem satis aptè tota testa repræsentet, vnde Concham rhomboidem propriè appellari posse putem.

A

Balanum non esse.

Lib. 3. Spondylum non esse.

Ab angulo capitis testarum ducuntur paruæ striæ, aliæ rectæ, aliæ obliquæ. Tota concha nigricat.

Dura est admodum carne, si cum alijs Musculis comparetur. B

Rara est hęc concha, quod in alto mari degat. F

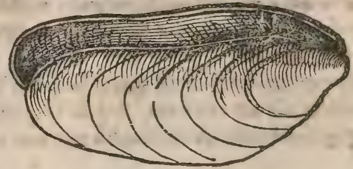
C

DE EADEM CONCHA, BELLONIVS: IPSE BALAnum nominat: quod taxat Rondeletius.

Balani saxis multùm adhærent, immobilesq; sunt, testa lęui contecti. Vulgus Græcum Calagnones vocat. Veneti (apud quos frequentes sunt) Moussolos, dum fortasse mytulos dicere student: sunt enim his satis similes. Porrò quercinæ glandis formam habent, vnde & Balani & glandes Græcis ac Latinis dicti sunt qui Spondylos Latinis vocari putent. Plinius verò ad diuersa animalia vtrũque nomen trãsfert. Columella inter Concharum genera annumerat. Paulus concharum genus Condylos scribit, quos tu fortasse Spondylos dixeris. A

Decoctum eorum (vt prodit Xenocrates, *Sed hæc de veris balanis accipi debent: de quibus supra in B. Elemento scripsimus*) aluum ciet: qui verò saxis non adhærescunt, acres sunt ac medicamentosi, magisq; aluũ perturbant: atque vrinam minus concitant. Galenus eos in cibo pręcipuè commendat, qui eo loci proueniunt, vbi aquæ marinæ admiscetur fluuiatilis, saxisq; adhærent: ij namq; inquit) dulces & habitiores, plenioresq;, copiosum præbent succum, quo & abundè nutriunt, aluumque permouent, ori ac stomacho pergrati, teneriorемq; habent carnem, & vrinam cient. F

Iconem Bellonij omiſimus, quanquam diſſimilem illi quam Rondeletius exhibuit: teſtis breuioribus & obtuſioribus, nō ita in anguſtum ab altera parte exeūtibus. Eiuſdem generis eſſe puto hanc etiam concham Venetijs ad viuum effictam hac forma.

DE CONCHIS LÆVIBVS.

RONDELETIVS.

Lib. 4. de hiſt. anim. cap. 4. ASPERAS cōchas, ſtriatas, rugatas, executi ſumus, ſequūtur læues & non ſtriatæ. has .n. ita diuidit Ariſtoteles: Ἔτι δὲ αὐτῶν τῶν ὀστράκων διαφοραὶ πρὸς ἄλληλά εἰσι. τὰ μὲν γὰρ λειόστρακά ἐστιν, ὥσπερ σωλὴν καὶ μύες, καὶ κόγχαι ἔνιαι αἱ καλούμεναι γαλάδες. Τὰ δὲ τραχέα, οἷον τὰ λιμνόστρεα, καὶ πίννα, καὶ γένη κόγχων ἔνια, καὶ κήρυκες. καὶ τούτων τὰ μὲν ῥαβδωτά ἐστιν οἷον κτεὶς, καὶ κόγχων τι γένος: τὰ δὲ ἀρράβδωτα, οἷον αἵ τε πίνναι, καὶ κόγχων τι γένος. Quem locum non ſatis expreſſit Gaza hoc modo: Ipſarum etiam teſtarum magna varietas: nam aliæ lęues, vt Vngues, Mytuli, & Concharum quædam quas galadas appellant. Aliæ ſcabræ, vt Oſtreæ, Pinnæ, & Conchæ nonnullæ, & Buccina. Quædam etiam pectinatim diuiſæ, vt Pectunculi & Concharum nonnullæ. Ariſtoteles teſtas diuidit in læues & aſperas. Rurſus aſperas: in virgatas & non virgatas. Sunt igitur teſtæ quædam aſperæ & non virgatæ, vt Pinnarum teſtæ. Sunt quędam aſperæ & virgatæ, vt Pectinum teſtæ. Quare ſic vertendum fuerat. Teſtarum magna eſt varietas. aliæ enim læues ſunt, vt Vngues, Mytuli, & Conchę quædam quæ galades nominantur. Quędam aſperæ, vt Limnoſtrea & pinnæ, & Conchæ nonnullæ & Buccina. Et aſperarum quidem aliæ ſunt virgatæ, vt Pecten: alię non virgatæ, vt Pinna. Hactenus Ariſtoteles: *Virgatæ quæ.* qui virgatas teſtas appellat non ſimplicibus lineis aut tuberculis, ſed virgis elatis & ſtrijs aſperas, de quibus ac de alijs aliter aſperis iam diximus.

Læuium differentia. Lęuium inter ſe differentia eſt à magnitudine & paruitate, à craſſitudine & tenuitate teſtæ, à colore, quędam enim totæ nigræ ſunt, quædam albæ: quædam nigris lineis diſtinctę, aliæ purpureas, tranſuerſas & rectas lineas habent, de quibus deinceps.

DE CONCHA GALADE, ET CONCHA NIGRA, RONDELETIVS.

A CONCHAE γαλάδες Latinum nomen nullum inuenerunt, quare Gaza Latino nomine vſus eſt. Has inter lęues numerat Ariſtoteles, vt ſuperiori capite protulimus.

B Fortaſſe à lacteo colore dictæ ſunt γαλάδες: ſunt enim candidiſſimæ, maximæ, & læuiſſimę. Nonnullę parum purpuraſcentes, quędam flaueſcentes reperiuntur, ſed intus omnes candidiſſimæ ſunt.

F Caro alba eſt, dura, concoctu difficilis, ſuccum craſſum gignit. ius ex his aluum mouet, ſi per ſe coquantur, vel ſine multæ aquę admiſtione, ſatis raro capitur.

Conchae nigra. His conchas nigras opponimus, quas propria pictura non egere exiſtimauimus, quod ſuperiorib. planè ſimiles ſint, niſi quod intus & foris nigricant. caro quoque minus candida eſt, vtraq; non admodum concaua eſt, & teſta una cauitate ſua alterius apophyſim recipiente firmè colligantur, Hæc ille. Bellonius Galades eſſe putat. quæ alio nomine chamę lęues dicuntur: de quibus inferius, Rondeletius negat.

DE CONCHA FASCIATA,

RONDELETIVS.

A B SVPERIORIBVS duabus ſimilis eſt Concha quā hic repręſentamus, niſi quòd paulò latior eſt, quod lęuibus videtur peculiare. Pręterea quinque veluti faſcias à latere ad latus ductas habet, ijs ſimiles quibus puellæ noſtræ capillum redimire ſolent: quas Vettes appellant, id eſt, vnde & hanc Concham coquille vetade nuncupant. Inde Latinè faſciatam vocauimus, non ineptè, vt arbitror.

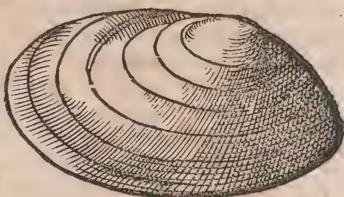
B Teſta eſt admodum læui, dura, marmorea.

F Hæc ſucco & ſubſtantia à ſuperioribus non differt.

Alia ſimilis. Huic ſimilem planè adiungimus, quam ob id peculiariter non depinximus. Differt tantum lineis purpuraſcentib. quas per tranſuerſum ductas habet à ſummo ad imum, alias partim flaueſcentes, partim albas, intus tota violacea eſt. Teſta eſt lęuiſſima, ſi qua ſit alia, tenuis. Vna linea caua alterius teſtę longam apophyſim excipit, & ſic arctè colligantur.

DE

DE CONCHA CRASSÆ TESTÆ, ET CONCHVLIS VARIIS, RONDELETIVS.

AGALADE & chama aſpera hæc concha figura non differt, neque vita aut ſubſtantia, ſed craſſitudine tantum teſtarum. Hæ lineis aliquot à latere ductis diſtinctæ ſunt, nihilominus tamen læues ſunt.

Ex his vſtis & in cinerem redactis præſtantiſſimum antiſpodium fit, quod in ſpodij veri vicem commodè vſurpatur. Fiunt & ex his dentifricia, & exſiccantibus admodum medicamentis vtiliſſimè admiſcentur. fit & ex iiſdem calx.

Sunt & conchulæ quædam aſperæ, quædam læues nucis iuglandis magnitudine, quæ maiores nunquam fiunt, Gręci κογχάρια vocant: de quibus Dioſcorides loquitur, vt citauimus quũ de Chamis ageremus. Ius earũ, inquit, cũ aqua modica elixarum aluum ciet. *Conchulæ iuglandis magnitudine.*

DE CONCHA MATRE VNIONVM, RONDELETIVS.

PVLCHERRIMA Concha & margaritifera, lingua Indica βέρβερι dicta fuit. (*Vide infra in Corollario de Margaritis.*) A Gallis *Nacre de perles*, pro Matre perlarum (nos enim perlas vocamus, quas Græci μαργαρίτας, Latini vniones) quod frequentiores & meliores vniones in his quàm in alijs Conchis vel Oſtreis inueniantur: nam in alijs etiam conchis margaritæ proueniunt, de quibus ſuo loco tractabimus.

Hæc concha magna eſt, ſpiſſa, modicè caua, figurâ Pectinum æmula: vna enim parte aurem habet, & foramina parua quæ non permeant. Altera rotũda eſt, argentei coloris & ſplendoris, maximè in interna parte. externa nonnihil flaueſcit. Tota læuis vnionum modo. Hanc pro Matre vnionum veriſſimè repræſentatam fuiſſe docet Athenæus his verbis: Androſthenes in Nauigatione Indiæ ſcribit, Turbinum & Chœriorum, & aliarum Concharum formas ibi longè alias (ἰδέας ποικίλας, καὶ πολὺ διαφόρους τῶν παρ' ἡμῖν, *id eſt formas varias & multo præſtantiores*) eſſe quàm apud nos. Illic & Purpuram naſci, & cætetorum Oſtreorum magnum numerum. Sed inter alia peculiare id eſſe quod Berberi vocant, in quo margarita gemma naſcitur, magni pretij in Aſia, venditurq; Perſis & nationibus quæ ad Orientem ſpectant pari auro repenſo. Oſtreum aſpectu Pectini ſimile eſt, Concha non ſtriata ſed plana, ſpiſſa, (λεῖον τὸ ὄςρακον ἔχει, καὶ δασύ,) non vtrinq; aurita Pectinis modo, ſed altera tantùm parte. In eius carne gẽma concreſcit, vt in ſuilla grando: modò colore adeò ſimilis auro, vt cum eo collata non facilè internoſcatur, modò argentei coloris, modò omnino alba & oculis piſcium ſimilis. Hæc ſunt quæ certò confirmant nos veram concham Indicam quæ βέρβερι dicta eſt, repręſentaſſe.

Eadem ratione arbitror vnionem in conchis concreſcere, qua grandinem in porcis, calculum in renibus, vel veſica. Quo anno hæc ſcriberemus mortuus eſt quidam, cui in altero rene erat lapillus tot particulis conſtans, quot in rene venularum erant ramuli, quarum particularum lapilli, extremum veluti caput marmoris rotundi & candidi ruſtulum referebat, vel margaritæ maiuſculæ figuram & ſplendorem. id ex pituita vitrea concretum fuiſſe exiſtimo. Quare nec mirum ſi in Oſtreis & Conchis ſeneſcentibus vniones reperiantur. De quibus plura ſuo loco. Vide infra in ijs quæ de Margarita ſcribit. *Vnio in Conchis quomodo concreſcat.*

COROLLARIVM DE CONCHIS DIVERSIS.

Concharum è genere ſunt Dactyli, Plinius. Vide in vnguibus. Itali hodie Capas (id eſt conchas) lõgas appellant. Sed aliæ ſunt conchæ longæ à Plinio nominatæ, cum inquit: Conchę longę carnes ex mulſo potę cum aqua pari modo, aut ſi febres ſint ex aqua mulſa, iocineris doloribus medentur. Μακραὶ κόγχαι σωλῆνες, τοῦτί γε γλυκύκρεων | Κογχύλιον, χηρᾶν γυναικῶν λίχνευμα, Sophron. qui conchas longas videtur ſolenes, id eſt dactylos interpretari. (Boëthij Scoti conchas margariti feros in Scotia vulgò viduarũ cupodias dici ſcribit.) Conchulam oblongam alij tellinem, alij chemam macràn vocant, Marcellus Empiricus.

CONCHÆ genera plura ſaxis affixa omnem vitam traducunt, Ariſtoteles.

LEPADES, id eſt Patellę, conchæ ſunt petris adhæreſcentes, Galenus in Gloſſis. Vide ſuprà etiam in Conchis in genere A. ad duas ſpecies commune vocabulum conchę ſoleat exiendi.

ICHTHYOPHAGI cum per tempeſtatem piſcari non poſſunt. Conchas legunt permagnas: quarũ teſta ſaxis attrita, interiore carne cruda, ſapore oſtreis perſimili, veſcuntur, Diodorus Siculus.

CONCHÆ quædam habent teſtas ſubtilis & tenuis labij in extremo vbi coniunguntur: aliæ per quã denſas: vt genus illud è cuius teſta fiunt monilia & manubria cultellorum, Albertus. videtur autem de margaritifera quadam concha ſentire.

CLVSILES mordaceſq; Conchę, ceu mituli, pro eſca imponuntur paruulis rariſq; textu veluti naſſis, in alto iactis, quibus purpuræ capiuntur, Plinius.

CONCHÆ quædam ſatis magnæ in piſcinis & lacubus reperiuntur. Has quidam in lixiuio decoquunt, donec cortices teſtarum nigri emolliantur vt demi poſſint. reliquum album contundunt, & rore inter Pentecoſten & Auguſtum collecto deſtillatoq;, excipiunt, & ſubigunt: inde globulos formant minimos, pertunduntq; acicula, & filo inſertos ad Solem indurant, &c. vt pluribus ſcripſi in Columba E. ſic Margaritas mentiuntur.

COROLLARIVM ALTERVM DE CONCHIS *diuerſis apud veteres memoratis, ſecundum ordinem literarum.*

De Concha ACATII modo carinata, vide in Nauptilo.

ALBAE conchę, λευκαί: vide Androphyctides.

AMATHITIDES Conchæ nominantur ab Epicharmo, eædem nimirum quas infrà Venereas nominabimus.

ANARITES, vel Anartes, Ἀναρίτης ἢ ἀνάρτης, ostreum est (id est, testaceum animal) conchæ simile, κογχῶδες. Varinus habet κογλιῶδες,) quod petris vt patellæ adhæret. Meminit eius Ibycus. item Herōdas, Προσφὺς ὅκως τις χοιράδων ἀναρίτης. sunt autem chœrades, scopuli marini. Et Æschylus insulas quasdam ἀναρριτοτρόφους nominat, Athenæus. Fortè autem dicti sunt Anaritæ, ἀπὸ τοῦ ἀναρτᾶν, ἢ ἀνηρτῆσθαι. quod à petris pendeant. Ἀνηρίτης, κοχλίδιον, id est cochlea parua, à Nereo dæmone marino, Varino. Vide etiam in Nerite, in N. elemento.

Ἀθῖλοι, κόγχαι (κόχλοι, Varinus) θαλασσίας εἶδος, Hesychius,

ANDROPHYCTIDES quædam Conchæ memorantur ab Epicharmo, his verbis: Καὶ κοδδέκιμοί τε κυηγόνοι, τὰς Ἀνδροφυκτίδας πάντες ἄνθρωποι καλέοντ' ἄμμες δὲ λεύκας (λευκὰς τοὶ θεοί. Hæ conchæ fortassis contraria quàm reliquæ facultate. Venerem non promouent, sed inhibent: aut etiam sterilitatem inducunt, vt inde κακοδόκιμοι κυηγόνοι, hoc est malè probatæ ad fœcunditatem, & Androphyctides fortè à virorum & concubitus tædio ac fuga dicantur.

G CALCENDIX genus conchæ, Festus. Tellinas Anconitani Calcinellos nominant, ad discrimen alterius conchæ, quæ ab ijs Chalcene appellatur, Bellonius. Inditum autem hoc nomen fortassis est à calce, quam è conchis quibusdam fieri testis est Rondeletius. non enim placet quod Bellonius scribit, Anconitanos Chalenam vel Chalcenam appellare Chamam piperatam, nomine à Chamula detorto.

DE CHAMIS RONDELETIVS.

Difficultas. DE Chamis omnibus certi aliquid scribere certè perdifficile est, tum ob earum varietatem, tum ob parum certas & distinctas earum notas à veteribus traditas. Quapropter minimè miror Hermolaum virum optimarum rerum cognitione præstantem in suis in Dioscoridem corollarijs de ostreis & conchylijs paucissima scripsisse, copia eorum & varietate, vt opinor, deterritum. *Hermolaus.* *Marcellus Virgilius.* Marcellus Virgilius Græcè & Latinè doctissimus, in suis in eundem autorem commentarijs, ab ijsdem abstinuit, earundē distinctiones peritioribus relinquens. In genere, inquit, minorum ostreorum Chamæ sunt, tanta cum alijs affinitate, vt facilè in antiquis scriptoribus confundatur earum historia. Nihil difficilius in tota huiusmodi rerum commentatione, quàm in appellationibus his concordem veterum historiam ostendere. ob id peritoribus relinquimus: Hactenus Marcellus. *Bellonium notat.* Ab horum modestia alienissimi quidam, perinde ac si harum rerum distinctioni difficultas nulla inesset: Chamas aliquot ineptè depinxerunt, pro arbitrio scilicet, nulla veterum scriptorum autoritate freti, vnde pro Chamis Conchas speciatim dictas vsurparunt. (*Atqui hoc & veteres quidam fecerunt. vide in Corollario nostro de Conchis in genere.*) *Concham aliquando generis nomen esse, alias speciei a Chamis diuersæ.* Concha enim vniuersè quidem testam omnem significat, vt iam annotauimus: & vt aliquando nos quoq; accipimus, quum nulla rerum confusio inde sequitur. Sed quum speciatim de reb. dicitur, rerum singularū proprijs nominibus vtendum. Hanc ob causam Aristoteles Conchas à Chamis distinxit libro 5. de hist. animal. cap. 5. Αἱ δὲ κόγχαι, καὶ χῆμαι, καὶ σωλῆνες, καὶ κτένες ἐν τοῖς ἀμμώδεσι λαμβάνουσι τὴν σύστασιν. *Concha species peculiaris.* Conchæ, Chamæ, Pectines, Vngues, locis arenosis sui ortus initia capiunt. Alio loco eiusdem operis concharū species aliquot recensens: *Lib. 4. cap. 4.* Testę (inquit) à sese differunt: aliæ enim læues sunt, vt Vngues, Mytuli, Conchę quædam quæ galades dicuntur: aliæ asperę, vt Limnostrea, Pinna, concharum species quędam. Neq; est quod quis in Chamarum & Concharum confusa tractatione Dioscoridis autoritate se tueatur, quū scribit: *Lib. 2. cap. 9.* Καὶ ὁ ἐκ τῶν χημῶν δὲ καὶ τῶν ἄλλων κογχαρίων ζωμὸς, κοιλίαν κινεῖ ἑψόμενος μετ' ὀλίγου ὕδατος: μετ' οἴνου δὲ λαμβάνεται. Chamarum conchularumque aliarum in exigua aqua decoctarum ius aluum ciet, id cum vino assumitur. Hic Chamas & Conchulas coniungit, non quod eædem sint, sed quod ius ex vtrisque eadem sit facultate. Id quod omnibus etiam testaceis commune est: ius enim ex omnibus, aluæ subducendæ vim habet.

Chamæ quomodo distinguantur a conchis. Nunc inquiramus quid sit Chamis proprium, quo à Conchis, quibus in multis similes sunt, distinguantur. Athenæus: Τῶν δὲ χημῶν μνημονεύει Ἴων ὁ Χῖος ἐν Ἐπιδημίαις, καὶ ἴσως οὕτως ὠνόμασαι τὰ κογχύλια παρὰ τὸ κεχηνέναι. *Lib. 3.* id est, Chamarum meminit Ion Chius in Epidemijs, quæ fortassis χῆμαι à Græcis nominatæ sunt ἀπὸ τοῦ κεχηνέναι, id est ab hiando. Id etymum secuti quidam Hiatulas Latinè appellant. *Lib. 6. cap. 9.* Sed cum eadem voce etiam Channæ nuncupentur, quæ à Chamis maximè distant, vt in priore operis nostri parte ostendimus, tutius esse puto Græca appellatione vti Plinij exemplo, à quo Chamæ nominantur, & Chamæpelorides, & Chamętrachę, atque aliæ eiusdem generis, Chamæ igitur etsi concharum generi subsint, hoc tamen à cæteris conchis distabunt, quod semper fiant, & testas apertas habent.

Chamarum differentiæ. Harum multæ sunt differentiæ. Athenæus libro 3. Hicesius Erasistratius (inquit) Chamarum alias ait dici asperas, alias regias, asperas quidem mali esse succi, pauci nutrimenti, facilè excerni, ipsis pro esca eos vti qui purpuras piscantur. Lęuium autem præstantiæ differentias magnitudine ęstimari. Aliquanto post idem Atheneus ex Diphilo: Chamarum crassiorum (χημῶν δὲ τῶν παχετῶν) quæ paruę sunt, & tenui carne (ostrea vocantur) stomacho gratæ sunt, & excretu faciles, Crassę verò, quas & regias, & pelorias appellant, multum nutriunt, difficilè excernuntur, boni sunt succi, stomacho conueniunt, præsertim magnę. Priore loco Chamę in asperas & regias diuiduntur, videnturq; lęues pro regijs accipi. Posteriore in crassas paruas & crassas magnas quę cum lęuibus eædem esse videntur. A Plinio species hę numerantur, Cametrachea, Chameleos, Chamępelorides, generis varietate distantes & rotunditate, Chameglycymerides. Nos ita distinguimus vt Chamarum alię leues sint, alię asperę. Lęuib. Chamępelorides & Chamęglycymerides subijcientur, de quibus ordine dicemus.

DE CHAME LÆVI, RONDELETIVS.

CHAMELEIA à testę læuitate nomen inuenit.

Testa duplici constat, Conchis læuibus quæ galades dicuntur, similis est. Ab his testarum fragilitate differt. digitorum enim compressu frangitur facilè, quod conchis & pectinibus non euenit. Intus & foris candidissimæ sunt, caro quoque intus candida, in qua duo foramina cernuntur: alterum

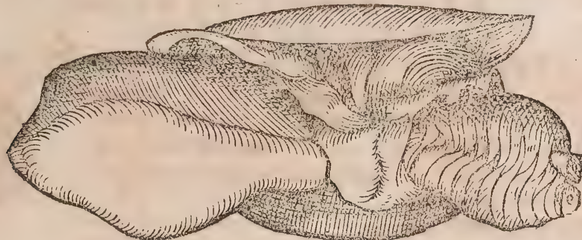
alterum os eſt, alterum excrementi meatus, vtrunque ſinuoſum eſt, vt dilatari & conſtringi poſſit: hoc ad attrahendam aquam illud ad reijciendum excrementum. Habet & μήκωνα vt conchæ cæteræ. Latere magis protuberante ſemper hiat. A B B

In arena cum Tellinis capitur, qua de cauſa ſæpiùs aqua pura elui debet ad arenam expurgandam, qua expurgata dulcis eſt & tenera, alioqui vix edi poteſt. B E F

Chamas eaſdem eſſe cum læuibus conchis quæ γαλάδες dicuntur, falſum eſt: nam Ariſtoteles, vt antea docuimus, chamas à conchis ſeiunxit, *Hæc ille. Sed Ariſtotelem aliquis dixerit conchas à chamis diſtinxiſſe quidem, ſed ſpecie potius quam genere, & nihil prohibere idem nomen tum generi toti, tum ſpeciei ſub eo vni attribui: vt inualidum hoc Rondeletij argumentum ſit. Quæ de hac concha Bellonius ſcripſit, paulo pòſt adferentur.* *Conchas galades, à conchis læuib. differre.*

DE CHAME PELORIDE, RONDELETIVS.

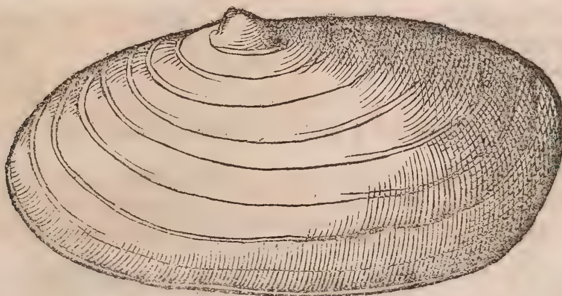
PELORIDAS Athenæus vno loco à Chamarum genere ſegregaſſe videtur ex ſententia fortaſſe Philillij: αἱ δὲ πελωρίδες ὠνομάσθησαν ὡδί γε τὸ πελώριον. μεῖζον γὰρ ἐστι χήμης, καὶ παρηλλαγμένον. Pelorides vocatę ſunt à dictione πέλωρος: maiores enim ſunt Chamis, & ab ijs diuerſæ. Alio loco ex Diphilo pelorias Chamas craſſarum ſpeciem facit, quas & regias appellat, quæ & maiores ſunt. Chamas etiam peloridas appellat Plinius. Hos ſequimur, ac Chamas peloridas, ſiue pelorias, ſiue pelorinas à magnitudine dictas fuiſſe cum veteribus exiſtimamus, id quod innuit Athenæus priore loco modò citato: nam πελώριον ſiue πελώρα ſignificat τὸ μέγα καὶ τεράστιον id eſt, magnum & prodigioſum. Vel dictæ ſunt pelorides à Peloro Siciliæ promontorio, quòd iuxta illud Pelorides optimæ reperiantur. Iulius Pollux de ciborum quorũ præſtantia verba faciens: Apud veteres in pretio fuit Muræna ex freto & Muræna Tartæſia: Placebat Thynnus Tyrius, & Mugil ex Sciatho, Hœdus ex Melo, Cõchæ etiã Pelorinæ, Πελωριναι,) vnde fortè nomẽ adeptæ quæ nunc Pelorides (Πελωρίδες (vocantur. Ex his apparet inſignis error eorum † qui ſcribunt Peloridas nomen habere à luto, in quo tũ manibus, tum retib. eueruntur: pilos enim lutum eſt: ſic enim eorum ſcripta verba reperio. πηλὸς quidem lutum eſt, à quo πηλωρίδας & πηλωρίας dixiſſe oportuerat, non πελωρίδας, & πελωρίας, & πελωρινάς, ſicuti omnes extulerunt. Præterea illud è memoria exciderat, aut fortaſſe ne legerant quidem, quod ſcripſit Ariſtoteles, Conchas, Chamas, Pectines, Vngues, locis arenoſis prouenire, non cœnoſis. Sed omiſſis nominibus rem ipſam depingamus. A *Libro 3.* *Lib. 32. cap. 11.* *† Bellonius notatur.* *Lib. 5. de Hiſt. anim. cap. 15.*

Chama peloris duabus conchis conſtat, quæ nunquam ita iunguntur quin ſemper hient, & viuo & mortuo animante, etiam ſine calidi contactu. Eæ oblongæ ſunt & leues, ex albo purpuraſcentes, in medio connexæ. Caro intus alba eſt: quæ etiam contracta tota teſta vix capi poteſt, extenta multò longior eſt, rotunda, ſpiſſa, pudendo virili non abſimilis, digiti medij craſſitudine. In extremo altero foramina duo apparent, alterum oris eſt, rotudum, alterum excrementi. B

Santones conchæ ſtrictæ & non hiantis ſpeciem *Pelourde* appellant, quæ vox à Peloride deducta eſſe videtur. Sed ea Chama peloris non eſt, cùm magna non ſit, neque hiet. (*Vide ſupra in Conchula rugata ex Bellonio. Alia eſt etiam* pelourde *à Gallis ad mare Mediterraneum dicta, Rondeletio ſuperius Conchula varia.*) A *Palourde Santonum non eſt Peloris.*

Caro Peloridis dura eſt, ob id difficile excernitur & multùm nutrit. F

DE CHAME GLYCYMERIDE RONDELETIVS.

CHAMARVM generi γλυκυμαρίδες accedent, Plinij & Macrobij teſtimonijs. Chamæglycymerides, inquit Plinius, quæ ſunt maiores quàm Pelorides. Macrobius in cœna adijcijciali Lentuli flaminis appoſitas fuiſſe dixit, & ne quis eaſdem eſſe Peloridas & Glycymeridas exiſtimet, maiores ſcilicet Chamas, legat Macrobium libro tertio. Saturnalium. Ante cœnam (inquit) Echinos, A

Oſtreas crudas quantum vellent, Peloridas, Spondylos &c. Paulò poſt alia edulia enumerans, Glycymeridas, vrticas, &c. Sunt autem Glycyameridas vocent, quaſi ex dulci amaras. Quod ſi ita ſit, compoſitum nomen ex Græco & Latino fuerit, quam compoſitionem improbat Quintilianus.

B Glycymerides igitur chamæ ſunt maiores quàm Pelorides: teſta oblonga, Mytulorum fluuiatilium teſtæ modo, ſed duriore & ſpiſſiore, rugoſa, non tamen ob id aſpera, ex albo rufeſcente: carne & ſucci

F bonitate Peloridi ſimiles.

A Eaſdem eſſe puto cum ijs quas Pelorides maiores Athenæus libro 3. vocat.

Pelorides maiores.

Corycia & Crij chamæ ſunt aſperæ, non glycymerides.

Hermolaus Barbarus conijcit apud Pliniũ poſt verba hæc, Chamæ glycymerides quæ ſunt maiores quàm Pelorides, pro colycia ſiue corophia, legendum corycia ex Athenæo qui ſcribit conchas quaſdã à Macedonibus vocari κωρύκους, quas Athenienſes κριοὺς nominant. Sed vtut apud Plinium legendum ſit, non potes corycia ad chamas glycymeridas referre: ſic enim conchas aſperas vocari ſcripſit ex Hegeſandro Athenæus: Hegeſander (inquit) in commentarijs ait conchas aſperas vocari à Macedonib. Corycos, ab Athenienſibus κριοὺς, id eſt, arietinas, *Hæc Rondeletius: ſed an κριοὺς rectè arietinas interpretetur, dubitari poteſt. Apud Heſychium penultima per iôta ſcribitur:* Ἀθηναῖοι τὰς τραχείας κόγχας κριοὺς καλοῦσι.

DE CHAMA ASPERA.

RONDELETIVS.

A B ΧΗΜΑΙ τραχεῖαι, id eſt aſperæ, à teſtarum externa parte dictæ ſunt, ob lineas tranſuerſas, obliquas multas, cauas, eamque ob cauſam muſco ſæpe oppletas. Superiorum modo oblongæ ſunt, intus læues.

F Carne ſunt mali ſucci, pauci nutrimenti, ad excretionem facili, qua tamen delectantur purpuræ: vnde pro eſca vtuntur ea purpurarum piſcatores, vt ante ex Athenæo diximus.

De eadem Bellonij ſcripta paulò poſt reperies.

DE CHAMA NIGRA,

RONDELETIVS.

Chamarũ differentiæ ex Aeliano.

AELIANVS lib. 15. cap. 12. Chamas marinas, varias & multiplices eſſe tradit. nam quædam ipſarum (inquit) nigerrimæ ſunt: nonnullæ argentei coloris ſimilitudinem gerere videntur: Aliæ vtroq; colore mixto inſignes. Ex his colligunt nonnulli Chamas pro conchulis accepiſſe, quæ colorum varietate à ſeſe diſtant, ſed non rectè, vt ego quidem ſentio: nam ſunt vt conchulæ, ita chamæ varię, albæ, nigræ, ex albo rubeſcentes, aliæ fractu faciles, aliæ difficiles. Idem de Cochleis & Pectinibus verè dicitur. Quare ineptè † fecerunt, qui concham nigram pro chama nigra exhibuerunt, cùm conchæ rotundiores chamis eſſe ſoleant, neque hient: Chamæ verò teſta ſint longiore, quali, chama nigra quam hîc proponimus. teſtis oblongis, læuibus, duris, ſpiſſiſque, ac veluti marmoreis.

† Bellonius reprehenſus, quod conchã nigram pro chama nigra exhibuerit.

DE CHAMIS, BELLONIVS.

A IN Chamis nominandis vulgus Gallicum cum Italico conuenit. Siquidem noſtri maiores Chamas *des Flammes*, minores verò *des Flammetes* nominant, quòd cum iure incoctæ, non ſecus ac piper fauces & os inflammare ſoleant. Italicum vulgus maiores Chamas Peuerazas, quaſi piperatas, nominat: minores verò Peueronos, quod piper haud tantopere redoleant. (*Rondeletius Conchulas rugatas, quas ſupra exhibuimus, a Venetis Piueronos dici ſcribit. Vide mox de Piperata Chama.*) Harum enim è mari recens aduectarum carnem quicunque paulò liberaliùs deguſtauerit, quendam ſaporem in eis gratum, ſed gulã prouocantem ac piper redolentem comperiet. Cæterũ quæ Chama Latinis dicitur, eadem Italis *Cappa*, Gallis autem *Coquille* appellatur. Alias autem his congeneres Itali addito cognomento Cappas ſanctas, Capperozolas, cappas longas, & huiuſmodi vocabulis nominant: De quibus nunc eſt ſeorſim diſſerendum.

DE PIPERATA CHAMA, E GENERE

læuium, Bellonius.

A Chamam piperatam Veneti Beuerazas vel Peuerazas vocant ad diſcrimen minorem, quas Biueronos appellant. Paluſtre eſt concharum genus in cœno degens, quod Anconitani & Rauenates Chalenam vel Chalcenam nomine à Chamula detorto vocitant. Biueroni autem dicuntur, vel quòd ob piperis ſaporem ſitim excitent, vel quòd illę perpetuò bibant, neque diu ſine aqua ſeruari poſſint: atque in forum allatæ, & aquæ immerſæ, geminam atque oblongam exerant ligulam, vt cochleæ modo perpetuò ſitientes moueri percipiantur.

B Supra modum fragiles habent teſtas, læues ac compreſſas, non autem vt aliæ conchæ orbiculares: verùm vſque adeò tenues, vt tranſpareant. Cardinibus non iunguntur inuicem infractis, ſed neruo, vt oſtrea. Labra non habent crenata, ſed læuia, magiſque in rotunditatis ambitum circinantur, quàm Tellinæ.

CHAMA LÆVIS

A Omnium concharum albiſſimæ ſunt, quas chamas leias Græci vocauerunt: Galladæ autem (vt reor) Ariſtoteli dicuntur. (*Non probat hoc Rondeletius: cuius Galades conchas ſuperius poſuimus.*)

B Tantam magnitudinem adipiſcuntur in Oceano, vt quaternorum digitorum latitudinem, ſenorum autem longitudinem exuperent. quæ res multò perſpicatiùs innoteſcet ex ijs qui à Diuorũ Iacobi aut

Michaëlis persolutis votis redeuntes, testas ea qua dixi magnitudine de suis pileis appendūt. Frequentiùs Romæ, quàm in quauis alia vrbe diuenduntur cum Tellinis ac Pectinibus: magnitudine quidem iuglandis, corpore ferè orbiculari, glabro, fragili, pe llucido, rotundo. labris ac testis tenuibus, læuibus, non autem denticulatis.

Facilè à calido tanguntur, (*afficiuntur:*) quamobrem mox hiantes sua labra pandunt: quo fit vt parum diu absint à mari quin exanimentur, læuique illisu frangantur. suam quoque aquam facilè amittunt, multasque arenulas recipiunt, à quibus quòd elui difficile possunt, vulgò respuuntur. Sed recentes, & adhuc viuæ, Tellinis certè posthabendæ non sunt. C F

Indigenæ *caparozas* vel *capo-ozolas* vocant. (*Vide superius in Conchula rugata.*) Nam cappæ nomine Itali chamas intelligunt. Aëtius Dioscoridem ac Galenum secutus, chamulas vocauit. A

Moueri autem à se Chamas leias, ac sedem in litore mutare compertum habeo. quæ res ei innotescet, qui has in vase aqua oppleto immerserit, quod Veneti plerunque faciunt, vt minus exanimes seruent, neue arenis conspurcentur, aut deteriores euadant. C

Chamarum (inquit Dioscor.) conhcularumque exigua aqua decoctarum ius, aluum ciet. F

DE CHAMA TRACHEA, BELLONIVS.

Chama trachea, valuas eodem modo quo læuis tornatas habet, estque rotunditate penè orbiculari constructa. hoc tamen inter se differunt, quod illa læui quidem testa: hæc verò, aspera claudatur, pectinis modo striata: sed Pecten rectas habet strias, illa verò transuersas, crebras & profundas. Dura est admodum chamarum asperiorum testa, si cum læuib. conferatur. Ea enim non nisi valido ictu perfringi potest, cum tamen aliorum ferè omnium læuium debili digitorum compressu aperiri possit. Chama præterea trachea in arena circa litora reperitur: extremas enim iniurias ob testam duriorem minus reformidat. Labra haudquaquam in gyrum (vt Pecten) denticulata, sed Mytulorum more læuia habet. B (C)

Mouetur vt limax, vt eius concham nonnunquam profundius saburrantem conspexerimus. fortibus nanque spondylis constat, quibus testas mouendo etiam per arenam lumbricorum more conscendit. G

Hicesius carnem eius duriusculam, mali succi, parum nutrire, facilè excerni, marisque salsuginem referre pronunciauit. Diphilus autem stomacho gratam esse tradidit: cuius ego sententiæ expertus facilè astipulor. F

DE CHAMA (SEV POTIVS CONCHA, VT *Rondeletio placet*) *nigra*, *Bellonius.*

Est & alia læuis chama à cæteris hoc distans, quòd cùm læuis sit, tamen & robore testæ cū aspera facilè certare potest. Clonissa quidem maior est, & plerunque nigricat. Cardinibus quoque, quib. valuas coniunctas habet, à prædictis etiam differt. Præterea non ita vt prima læuis in rotunditatem turbinatur, nec vt Peloris plana est. Crenas haud ita profundas in labris habet. Quum autem Aelianus in chamis quasdam esse nigras, ac reliqua genera alba esse protulit, hancque vnicam pro maiore testæ parte nigricare videam, facile mihi fuit conijcere, hanc Aeliani chamam esse, ac fortassis antiquorum Glycymeridem. Nam & Peloride maior est & dulcior: neque piperato gustu percipitur, *Hæc Bellonius. Nos Glycymeridem Rondeletij chamam, quam magis probamus, exhibuimus supra.* Icon.

COROLLARIA DE CHAMIS. ET *primum in genere.*

Χήμη, genus ostrei. Suidas. A verbo χάω, χῶ, quod est χωρῶ (hoc est capio) fit χαίνω, vt à χρῶ, χραίνω: ῥῶ, ῥαίνω. Ab eodem verbo χῶ fit etiam χήμη, τὸ ὄστρακον, ἀπὸ τοῦ κεχηνέναι, vt ex Athenæo liquet, Eustath. Sed videri potest chama à verbo χῶ deriuari in vtrauis significatione: hoc est, siue quoniam ora hiant, siue à capacitate. caua quidem & capacia omnia, hiare videntur: sicut & caua animantium ora hiant, cum accipere aliquid auent. & licet conchæ omnes tum cauæ tum ad capiendum aptæ sint, chamis tamen priuatim hoc nominis contigit, fortè tanquam maiusculis, & capacioribus. Χήμην χηραμίδα, τὴν κοιλοτέραν κόγχην καὶ μείζονα, Galenus in Glossis: nimirum pro vasis genere, capaciore quàm concha communis sit. Cæterum pro χηραμίδα (χηραμὸς vel χηραμὶς, nihil quàm cauernam significat) legerim ego κεραμίδα, hoc est figlinam. vt concha figlina (à figulo facta) maior intelligatur, quàm marina & naturalis concha. nam in eodem libro sic habet Galenus, Κόγχην κεραμίδα, οὐδὲν πλέον δηλοῖ τῆς κεραμίδος. hoc est, Concha ceramis, idem quod ceramis simpliciter sonat. Sic & Latinè vas figlinum, aut figlinum simpliciter dicas, nihil interest. Κεραμεὺς figulus est: ἀγγεῖον κεραμεοῦν, vas figlinum. κεραμὶς fortè de minorib. tantum, vt conchis dicitur. qualia nostri vocant *tigel*, quidam vulgò crucibula: Græci etiam thermastridem. nam θερμαστρὶς Hesychio vas est simile cancro quo vtuntur aurifabri. Vt autē κεραμὶς pro vase figlino accipitur: sic pro argenteo ἀργυρὶς, pro aureo χρυσὶς, vtrumque dupliciter. Φιάλη enim vel additur vel subauditur. nempe oxytona hæc nomina in ις fœminina Græcis sunt, sed vim adiectiuam habent, terminationē verò masculinam, à qua formentur, nullam. nam eorū masculina adiectiua in εος vel οῦς, fœminina faciunt in ἦτα circunflexū, vt ἀργυροῦς, χρυσοῦς, & κεραμοῦς, ni fallor. legimus enim κεραμεᾶ & κεραμεοῦν apud Grammaticos. Chama Latinè efferri potest, aut chame, aut chema, aut cheme. & diminutiuū, chamula: vt à concha, conchula. Apud Plinium composita videtur chameleos, chamepeloris, &c. quæ quidem Græca sunt, & Græcis in compositione non vsitata. quòd si quis ita voluerit vti, casus obliquos etiam ex integrè inflexis componat, vt chamenleon dicat, & chamasleas, &c. non vt quidā recentiores, chameleon, & chameleas, inepte. sed omnino p̄stabit diuisis vocabulis efferre. Chama fœmininū est, λεῖος, id est læuis, communis generis Atticè: communiter masculinum est, & fœmininum facit λεία. quare & χήμη λεῖος, & χήμη λεία rectè dicetur. Concha generale nomen, interdum ad chamas apud veteres contrahitur: vt ostendimus suprà in Concha in genere. Gaza non modo chamam testaceū animal hiatulam conuertit, sed etiam chamem piscem alicubi similiter. nos Græca vocabula retinere præstiterit. Contra eum qui channam piscem cum chama concha confudit, Rondeletij verba, qui voluerit, leget in Channa. Χημὰς, ἰχθῦς, Suidas. sed corruptum esse tum vocabulum tum interpretationem conijcio: χήμας enim boni authores paroxytonum scribunt in accusandi casu multitudinis, nō pro pisce, sed p̄ conchis. A

Spar-

Spartianus ostreas & liostreas cum dixit in Heliogabalo, chamas tracheas & chamas leas intellexit, etiamsi lithostreæ scriptum erat. id ex Athenæo sumitur: qui ait, chamas tracheas ostrea quandoq; dictitata, Hermolaus. *Ostrea. Liostrea.* Chamas Itali *Peuerazze* nominant, à pipere, siue ob causas à Bellonio recitatas, siue quòd cum coquuntur pipere condiantur. Germanice *Muscheln* dici possunt: sed id nomen nimiũ patet. contrahetur autem si differentiam addas, ita vt conchæ propriè dictæ, cognominentur rotundæ, *runde Muscheln*: chamæ verò, longæ *lange Muscheln*. Licebit & Italos imitari, *Pfeffermuscheln*: vel etymologiam Græcam, *Gynmuschlen*, (vel euphoniæ causa n. in m. mutando, *Gymmuschelen*.) nam *gynen*, vel *ghinen* nobis hiare est, verbum (vt apparet) à Græco χαίνειν desumptum. Chamæ marinæ & variæ & multiplices sunt: aliæ asperæ, aliæ læues: & hæ quidem digitorum compressu confringuntur, illæ verò vel ægerrimè saxo cõteruntur. Quædam ipsarum nigerrimæ sunt, nonnullæ argẽtei coloris similitudinẽ gerere videntur: aliæ vtroque colore mixto insignes, Aelianus 15. 12.

Chamarum vt varium & multiplex genus, sic multas & diuersas sedes habent. Quædam enim in littoribus dispersæ, iacent in arena, nonnullæ sub algam subijciuntur, aliæ in limo commorantur: aliæ saxis tanquam mordicus adhærent. Aestiuo tempore cum incipit messis, in Istrico mari gregatim natant & leuiter feruntur, cum ante id tempus sua sibi mole graues efferri non possent. Euri, Boreę, & Austri idcirco fugientes sunt, quòd eos ventos ferre non possint. Contra ex tranquillo mari mirifica voluptate afficiuntur, & Fauonij mollibus auris afflari gaudent: eamque ob rem in latebras abditæ, cum à tempestatibus mare sentiunt conquiescere, & Fauonium flare, tum relictis sedibus, ad summam maris aquam natant, & apertis testis eminent, (sic tanquam vel sponsæ è thalamis prodeunt, vel rosæ ad solis radios exporrectæ, ex inuolucris ac calycibus suis erumpunt,) & quiescentes ventum expectant placidum ac secundum: qui si contigerit, alteram concham substernentes, alteram erigentes, altera pro velo, altera pro naui ad nauigandum vtuntur, vt si eas procul videas sic per tranquillum mare natantes, classem nauium existimes. Quòd si nauem ad se accedere sentiunt, aut belluæ impetum, aut valentioris piscis nationem, metu perculsæ, contractis testis, frequentes delabuntur, & occultantur, Aelianus, 15. 12.

E Strombis & chamis (chamis asperis, Hicesius apud Athenæum) inescantur purpuræ, vt in ipsarum historia ex Oppiano referam, In exiguis nassis inquit, Στρόμβους συγκέλσαντες ἅμα χήμῃσι τίθενται. Plinius in his nassis escam inesse scribit clusiles mordacesque conchas ceu mitulos, chamas nimirum ita circumloquutus.

F Chamæ Ephesiæ commendantur ab Archestrato: vt & mituli (μύες) ab alijs: de quibus Hicesius: Mituli (inquit) Ephesij, & similes eis succi bonitate, vt pectinibus præstant, ita inferiores sunt chamis. E conchylijs aluum simul & vrinam cient præcipuè mituli, ostrea, pectines, chamæ, Athenæus. Chamarum aliarumque conchularum in exigua aqua decoctarum ius, aluum ciet. id cum vino assumitur, Dioscorides. Chamæ paruæ sunt conchæ, quæ passim peuerazæ vocantur: Ex his, vel tellinis, (quæ vulgò peueracinæ,) vel illis quæ cauæ vulgò dicũtur, circiter triginta in quatuor aquæ vncijs ebulliant: quoniam ab ipsis aqua marina exit, quæ aquæ miscetur. postea cum decoctæ fuerint, ius in cyathum fundatur, & vini optimi dimidio cyatho addito, bibatur. idem ius solum etiam sine vino præstat: idq; non solum ratione salsedinis vel aquæ marinæ: sed quia concharum etiam substantia emollientem quandã naturam habet, Brasauolus. *Cauæ vulgo.*

H. a. Χήμη, χάσμη, Varinus. id est oscitatio. vtrunque fit à verbo χαίνειν. Pandentes se quadam oscitatione, Plinius de conchis margaritarum. Χημείαν interpretantur aliqui argenti & auri præparationem, quam vulgò chymisticam vel alchimisticam artem nominant: quasi à chymis & liquoribus quos parat, nomen hoc tulerit. sed χημεία cum ἦτα habeat in prima, aliunde dicta fuerit, fortè quod vasis illis quæ vulgò crucibula nominant, fundendis metallis idonea, subinde vtatur. hæc enim χήμας & χήμας κεραμίδας vocari, suprà in A. monui. Χήμωσις apud medicos affectus est oculorum ambientis oculum membranæ, quod album quoq; appellatur, albæ carni persimilis: & numeratur inter oculorum vlcerationes. Alij chymosin per y. scribunt, & rubram carnosamque corneæ oculi pelliculæ inflammationem interpretantur, &c. Chema etiam mensuræ nomen est. Vide suprà in Cochlea.

DE CHAMA LÆVI, ET LONGA VEL PARVA.

GALADES sui ne generis sint, an chamæ læues Aristotelis, addubitat Vuottonus. Bellonius concham ab Italis *Capparozola* vulgò dictam chamam læuem interpretatur: & alibi chamam peloridẽ suam, hoc est conchulam rugatam Rondeletij. Venetijs quidem duorum generum conchas hoc nomine indigetant. à Clamme, Anglis.

CHEMÆ oblongæ Marcellus Empiricus meminit, capite cap. 21. Sisymbrij succum (inquit) bibat ad plenitudinem conchulæ oblongæ, quam Græci telynen (tellinen) alij chemam macram vocant. Verum telline parua quidem, non tamen longa est conchula. & chema pro mensura apud medicos, alia magna, alia parua est: vt Marcellus fortè pro μικρὰν legerit μακρὰν, vt sępe hæc duo vocabula inter se à parum attentis permutantur.

CHAMAM nigram Bellonius glycymeridem facit, Rondeletius quasdam è galadum genere nigras describit, Epicharmus κόγχον μέλαιναν nominauit: & κόγχους μελαινίδας Sophron.

DE CHAMA PELORIDE.

PELORIS est species ostrei (ὀστρέου, non ὄρνιθος, vt Phauorini Lexicon ineptè habet) à magnitudine dicta, qua chamam & alia similia ostrea excedit, Etymologus & Eustathius in Dionysium. Clemens in Pædagogo pisces & alia esculenta, è diuersis regionibus celebrata commemorans, vt ostrea Abydena, Mẹnides Liparæas, conchas πελωρίδας quoque nominat: sentiens nimirum non à magnitudine, sed à regione

regione hoc nomen eis impositum. Et similiter Athenæus. Item Archestratus, Μεσσήνη δὲ πελωριάδας γενναπορειμιδι κόγχας (scilicet μεγάλας ἢ καλὰς παρέχει.) hoc est, Iuxta Messenen autem in freto Pelorides conchæ magnæ vel optimę proueniunt. Messenen hic accipio pro vrbe Siciliæ propinqua Peloro monti, quæ Messana dicitur à Latinis: non eiusdem nominis Græciæ in Peloponneso ciuitatem. Dixit autem Peloriades Archestratus per parenthesin carminis gratia. Vt Nicander Colophonius etiam, νηρίται, στρόμβοιτε, πελωριάδες τε, μύες τε. Dicuntur & πελωρίναι vltima acuta Polluci. πελωρίαι quidem vocare non libet: nec eruditus quisquam sic protulit, nisi deprauati fortè sint codices. Peloridem absolutè dicas aut conchæ chamæ ve nomen adijcias, parum refert. Bellonius conchulam rugatam Rondeletij, peloridem existimauit cuius opinionem reprehendit Rondeletius. Nos suprà Bellonij super ea concha verbis, de cappis rossolis quædam inseruimus. sic enim eruditi quidam pelorides hodie à vulgo Italorum vocari putant. Germanicè circumloqui licebit, *Ein grosse Muschelnart, Grosse Gymmuschen.*

Murice Baiano potior Lucrina Peloris, Horatius. Et fatuam summa cœnare Pelorida mensa, Martialis. Fatuam autem vocat, hoc est insipidam: qua ratione alibi (libro 6.) aquosa etiam cognominatur, hoc versu: Tu Lucrina voras, me pascit aquosa Peloris. E Lucrino quidem alia quoq; ostrea commendata puto. Concha Lucrini delicatior stagni, Martialis lib. 5. de Erotio puella. Summam mensam in recitato Martialis versu, primam interpretor. alui enim molliendæ gratia vt alias conchas, sic & chamas & pelorides, vel potius ius earum, ante alios cibos sumi conuenit. Peloridum ius cum vino ventrem emollit, Kiranides. Et alibi, Ventrem durum mollit ius Peloridum. Pelorides emolliunt aluum, Plinius & Celsus. Quo die Lentulus flamen Martialis inauguratus est, cœna hæc fuit: Ante cœnam, echinos, ostreas crudas, peloridas, sphondylos, patinam ostreorum, peloridum, &c. Chamæ pelorinæ (πελωριαι, lego πελωρίναι) dictæ, multum alunt bonique succi sunt, difficilè excernũtur (δυσέκκριται. nisi legendum sit εὐέκκριτοι.) id est facile excernuntur, quòd aluum molliant, vt dictum est) stomacho conueniunt, præcipuè maiores, Diphilus. An caro ipsarum difficilè, ius verò facile excernitur? Murices, pelorides, &c. tanquam cibi stomachum roborantes laudantur à è Scribonio Largo, compositione 104. Ex ostreorum genere purpuræ & buccina reliquis præferenda in cibo, deinde pelorides præstant, Aetius in curatione colici affectus à frigidis & pituitosis humoribus. F Lucrinus. H. a.

Pelorus, Πέλωρος, promontorium est Siciliæ Italiam versus, à Peloro gubernatore nauis Annibalis ibi sepulto, &c. Vide Onomasticon nostrum. Πελωρὶς, insula vel locus per e. breue in prima, vt in hoc versu, Ἠνεμόεσσα πελωρὶς ἐς Αὐσονίην ὁρόωσα, Etymologus. est autem versus Dionisij Afri de Peloro Siciliæ promontorio: quod πελωρὶς ab eo adiectiuè dicitur. subauditur enim ἄκρα. Πελώρια festa & Iupiter πέλωρ memorantur ab Athenæo libro 14. in mentione festorum vbi seruis domini inseruiebant.

CYEGONI videntur conchæ quædam nominari ab Epicharmo, nisi epitheton hoc earũ potius est. Lege superius Androphyctides in hoc Concharum catalogo alphabetico.

CICOBAVLITIDES, κικοβαυλιτίδες, conchylij genus nigrum, καὶ τὰ ἐκ στέατος σκωλήκια, Hesychius.

CONCHVLÆ DELMES, & caro porcelli maris, (de concha porcellana videtur sentire,) combustæ, si bibantur drachmæ pondere, cum serapio aliquo astringente, medentur vlceribus intestinorum & dysenteriæ. Ex eisdem cinis ano prolapso inspersus, eo in suum locum reducto, efficaciter cohibet, Compluttus apud R. Mosen. Authores hæc remedia Cochleis terrestribus attribuunt. Vide suprà inter remedia ex Cochleis terr. vstis. D

GALADES conchæ. Vide superius inter Conchas ex opere Rondeletij. G

CONCHÆ longæ genera duo suprà in Conchis diuersis ex Rondeletio dedimus. Græci aliquando dactylum concham longam vocitare videtur, vt & hodie Itali. at Concham longam Plinij à dactylo differre Rondeletius ostendit. Scaphidem Hippocrates nominat concham marinam oblongiorem, quam aliqui vulgò myacem vocitant. Vide mox in Myace. L

MARGARITA & Margaritiferæ conchæ, in M. elemento locum habebunt. M

IN mari rubro Conchæ quædam nascuntur, quarum testæ secturas quasdam & cauitates (ἐντομὰς καὶ κοιλάδας,) & labra acuta habent. quæ cum coëunt inter se sic alterno incursu coniunguntur, vt tanquã duarum serrarum coëuntiũ dentes videantur inter se conuenire: vnde fit, vt si piscatoris nantis quamcunque partem, etiamsi sub eam os subest, mordicus apprehenderint, amputent: & similiter si articuli locum comprehenderint, neque id mirum, cum tanta sit marginum acies, Aelianus 10.20. Eadem fortè est de qua Plinius: Iuba tradit Arabicis concham esse similem pectini insecto, hirsutam echinorum modo, &c. vide suprà in Concha echinata Rondeletij.

CONCHÆ minutæ in spongijs repertæ, manifestò eas esca viuere ostendunt, Plinius.

DE MYTVLO, (MVSCVLO PARVO RONDELETII,) BELLONIVS.

AD Græcorum antiquorum Balanum, (*Bellonius balanos vocat, quas Rondeletius conchas rhomboides, superius descriptas*, recentiorumque Calagnonem, ac Venetorum Mussolum plurimum accedit Mytulus qui & Musculus, Oceano frequentissimus vulgo Gallico Moule. Parcius in Adriatico capitur, Venetis Concholа nominatur, Romam rarissimè adfertur. Mitylenenses Midia vocant.

Clusiles & reseratiles habet testas, intus ac foris læues: labra tenuia, corpus oblongum, altera parte latum, altera turbinatum. B

Connectuntur Musculi inter se, fauificant & aceruantur Muricum modo. Algosis & arenosis locis degunt. C

Falluntur autem qui duo marinorum Mytulorum genera constituunt: eorum nempe alterum fluuiatile est. Nam μῦς vel μύαξ, omnium Græcorum consensu, idem cum Mytulo & Myace, vel musculo Latinorum est. A

Marinus autem villos habet extrorsum more pinnæ, ab ea parte testæ qua scopulis hæret, per quos alimen- C

alimentum (*Reprehendit hoc Rondeletius*,) exugit, atque arenulas & marina deiectamenta attrahit. Hinc fit vt qui musculi locis arenosis crescunt, aut inter testas figlinas gignuntur, deteriores euadant: qui verò algosis tractibus nutriuntur, meliores ac multò gratiores fiunt, vbi multa dulcis aqua marinæ permiscetur. Mytuli cancrum pinnæ modo in concha nutriunt, orbicularem, paruum, suis sic membris absolutum, vt & incedat, & alatur, & oua excludat, grandi lente multò maiora ac crassiora. Humi accubant Mytuli, cùm tamen Glandes siue Mussoli adhærendo pendeant.

G Dioscorides Ponticos laudat myaces. Plinius Myacũ iusculum aluum & vesicã exinanire tradit, interanea distringere, omnia adaperire, renes purgare, sanguinem adipemque minuere. Itaque vtilissimi sunt hydropicis, mulierum purgationibus, morbo regio, articulari, inflationibus. Idem prodesse fellis pituitæque: pulmonis, iocineris, splenisq; vitijs ac rheumatismis ait: fauces tamen vexare, vocesque obtundere: sed & vlcera quæ serpunt, aut sint purganda, item carcinomata persanare.

De Mure pisce, leges in M. elemento.

DE MYTVLO FLVVIATILI, BELLONIVS.

Fluuiatiles Mytulos Insubres *Squiczole* vocant, Marinis alioqui similes, nisi magnitudine differrent, & sub recti apparerent, atque humi pinnæ modo insigerentur. Sedem non mutant. Grandi hiatu suas testas pandunt, quas reseratiles clusilesque habent, tenues, intus glabras, pictorum coloribus accommodatissimas. Gustus ingrati percipiuntur, ex quo μύες κυνώδεις (immò σκιλλώδεις, vide in Corollario) ab Athenæo vocari putantur, ac si Mytulos caninos dicat. Gallis *Moules d'estuc* dici consueuerunt.

DE MVSCVLIS (IN GENERE) RONDELETIVS.

De significationibus vocabulorum, Mus, musculus, mytulus, mys, myax.

A per totum.

NON facile est dicere qui sint Musculi à quibusdam Latinis dicti, qui μῦες à Græcis masculino & fœminino genere. Item qui sint μύακες Dioscoridi, Mytuli & myes Plinio. Cum ostracodermis Musculos Plautus in Rudente recenset. Habemus Echinos, Lepadas, Ostreas, Balanos captamus, Conchas, marinam vrticam, Musculos, Plagosas, (*Plagusias legit Massarius*,) Striatas, &c. Sic & Celsus libro 2. Ostrea, Pelorides, Echini, Musculi, & omnes ferè Conchulæ aluum mouent. Gaza Aristotelis μυςίκητον, musculum interpretatus est Plinium secutus: vt docuimus priore parte operis nostri, μύας verò semper Mytilos. Athenæus μύτλον à Romanis appellatã fuisse Tellinam scribit, quã Græci quidam ἀντέλλω nominabant. Hermolaus Barbarus mytulũ & mytlum idem esse putat. Athenæus μύας in diuerso genere diuersa significare demõstrat his verbis: Οἱ δὲ μύες μέτως εἰσὶ τρόφιμοι, διαχωρητικοὶ οὐρητικοί: κράτιστοι δὲ οἱ Ἐφέσιοι, καὶ τούτων οἱ φθινοπωρινοί. αἱ δὲ μύες καὶ τῶν μυῶν ὅσαι μικρότεραι, γλυκεῖαί τε καὶ εὔχυλοί εἰσι, πρὸς δὲ καὶ τρόφιμοι. Myes mares mediocriter nutriunt, aluũ cient & vrinas. Optimi sunt Ephesij, præsertim autumno. Myes fœminæ, maribus minores, dulces sunt, boni succi, copiosè nutriunt.

Mysticetus. *Tellina.* *Athenæus.*

F

A Tria, inquit Hermolaus, inuenio quæ μύες dicuntur. Primùm Testudines sunt, ideoque non μύες in plurali, sed μῦδες & ἐμύδες vocantur. Genus hoc, aquatilis mus, & lutaria Testudo à Theodoro, marinus mus à Plinio quandoque libro 9. vertitur. Alterum interum inter pisces. Tertium inter Ostrea pro Mytulo.

Hermolaus. Testudines. Mus aquatilis & marinus.

G Quos μύακας appellat Dioscorides libro 2. cap. 7. Plinius Mytulos nuncupasse videtur: Quoniam quæ περὶ μυάκων scripsit Dioscorides, eadem planè de Mytulis Plinius. Μύακες καέντες τὸ αὐτὸ δρῶσι τοῖς κήρυξιν. ἰδιαίτερον δὲ πλυθέντες ὡς μόλιβδος, χρησιμεύουσιν εἰς τὰ ὀφθαλμικὰ σὺν μέλιτι, ἐκτήκοντες παχύτητας βλεφάρων. καὶ σμήχοντες λευκώματα, καὶ τὰ ἄλλως ἐπισκοτοῦντα ταῖς κόραις. ἡ δὲ σὰρξ αὐτῶν κυνοδήκτοις ἐπιτίθεται ὠφελίμως. Plinius lib. 32. cap. 9. hæc ferè sic conuertit: Mytuli quoque vt Murices cinere vim causticam habent, & ad lepras, lentigines, maculas. Lauantur quoque plumbi modo, ad genarum crassitudines, & oculorum albugines, caliginesque, atque in alijs partibus sordida vlcera, capitisque postulas. Carnes verò eorum ad canis morsus imponuntur. Ante locum hunc tradit Myacas degenerare in duas species in Mytulos myiasque.

Myaces Dioscoridis, Plinii mytulos esse.

In hac nominum dissensione & varietate hæc rectè statui posse iudico. Myacas generis nomine appellat Plinius huiusmodi testacea, quæ Aristoteles μύας vocant, Gaza Mytulos, Athenæus μύας vtroque genere. Aceruantur, inquit Plinius, Muricum modo, viuunque in algosis gratissimi autumno. Sic Aristoteles cùm exposuisset quomodo Purpuræ & Buccina congregentur & fauificent, idẽ post περὶ μυῶν dicit, κηρίζουσι δὲ καὶ οἱ μύες. Athenæi locum περὶ μυῶν vtriusque generis paulò antè protulimus. Myacum verò duæ erunt species, Myiæ siue Myiscæ, quæ à Plinio dicuntur, & Mytuli. Hermolaus in hoc Plinij loco Myiscas in exemplaribus aliquot vetustis legi affirmat. Sed si quid in rebus marinis coniectura iudiciumque meum valere debent, Myscos rectè legi posse arbitror, vt sint parui μῦες, vt declarat Plinius: qui dicuntur ab alijs Latinis Musculi diminutiuo nomine à Mus, vt μύσκος diminutiuum nomen est à μῦ, Myiæ siue Myiscæ siue Mysci ἐλάττους μῦες Aristotelis, qui plurimi circa vnum principium aliquod adnascuntur. Μῦες in fœminino genere Athenæi. Hos Musculos à Latinis appellari puto, vt iam dixi. His maiores Mytuli erunt, Dioscoridis μύακες, vt prius demonstratum est. Vel Dioscorides μυάκων nomine vtrunque genus comprehendit. Quod si nominum horum rationem haberi nolis, sed rei tantùm, dicemus in mari reperiri Mytulos, siue Musculos, siue μύακας, maiores, & minores simul colligatos. De quibus deinceps dicemus.

Rondeletii sententia. Lib. 32. cap 9. Lib. 5. de Hist. anim. cap. 15. Myiæ vel Myiscæ. Mysci. Lib 3. de gene. anim. cap. 11.

DE MVSCVLIS (PARVIS AVT FOEMINIS, PLINII MYIIS, VEL MYISCIS, *vel myscis,*) *Rondeletius.*

A MVSCVLOS paruos & rotundos Plinius Myias vocat, id est, Muscas: nostri *mousches de mar*: Galli *moules*, Græci hodie midia: Veneti conchole.

Sunt

Sunt ex ostracodermorum genere, quæ tenui testa, & duplici conteguntur. Circa saxa aut ligna nascuntur, pilis & veluti lana alligantur. Testa foris nigra, ferè semper vel musco, vel lanugine obducta, intus læuis splendens, ex albo cærulea, parte acutiore crassior & spissior, reliquo ambitu rotundo tenuior. Caro intus pallida, quum cruda est, cocta vitellis ouorum similis, in ambitu fimbriata: in ea foramen est euidens ad attrahēdam aquam. neque enim per villos attrahit, quod ineptissimè quidam † asserunt, lanæ illius siue byssi vsum ignorantes. In media carne est particula carnosa, linguæ similis. Inest & mutis, & pituita quædam glutinosa. Callo albo adhæret. B

† Bellonium taxat.

Excutiendus est hic locus Aristotelis libro 5. de histo. anim. cap. 15. Ἐμφύονται δὲ ἐν ἐνίοις τῶν ὀστρακοδέρμων καρκίνοι λευκοί, τὸ δὲ μέγεθος πάμπαν μικροί. πλεῖστοι μὲν ἐν τοῖς μυσὶ τοῖς πυελώδεσι. Quem sic conuertit Gaza. Cancri colore albido, corpore admodum parui in nonnullis testa operti generis nascuntur, & plurimi quidem in Mytulis soliatis: neq; id satis rectè, vt opinor, deceptus vocis τοῦ τῆς πυέλου significatione, in qua pro balneorum solio siue labro propriè vsurpatur. Sed hinc ad alia concaua & profunda transfertur, sumiturque ἀπὸ τῆς κοιλότητος. Sic Galenus lib. 9. de vsu part. cauitatem cerebri meatus per quos excrementa crassiora expurgantur excipientem, πύελον nominauit: Cauitas igitur quæ meatus hos excipit, quam alij à figura πύελον, alij ab vtilitate χοάνην, id est infundibulum nominant, superiore parte veluti lacunæ (δεξαμένης τινὸς id est locus, solij, cisternæ, eruditi in recto vltimam acuunt, vt scribendum sit δεξαμενῆς τινός) vtilitatem præbet: inferiore autem, vt & nomen indicat, infundibulis similis est. Non sum nescius hoc in loco πύελον in vulgatis codicibus legi, sed melius πύελον doctiorum iudicio legas. Dioscorides de Titymali characiæ semine loquens, cauitatem in qua fructus continetur πυέλοις comparat. Ἐπ' ἄκρων δὲ τῶν καυλῶν κόμη σχοινοειδὴς ῥαβδίων, καὶ ὑπ' αὐτῶν ἐπικοίλια ὅμοια πυέλοισιν, ἐν οἷς ὁ καρπός. Pendet in cacuminibus caulium, coma iunci sub qua cauculę foliolis balneorum similes, in quibus semen continetur. Quare cùm πύελος cauum locum significet, Mytulos πυελώδεις non soliatos dixerim, sed in imo maris, siue in gurgite natos, ad eorum testaceorum discrimen qui in limo cœnoso, vel in arenoso proueniunt. Hanc interpretationem meam confirmo ipsiusmet Gazæ autoritate, locum enim qui mox sequitur, ita vertit: Φύεται μὲν οὖν τὰ ὄστρεα καθάπερ εἴρηται: φύεται δ' αὐτῶν τὰ μὲν ἐν τοῖς πυελώδεσι τόποις, ἔνια δὲ ἐν τοῖς σκληροῖς καὶ τραχώδεσι. (malim παγώδεσι) τὰ δὲ ἐν τοῖς ἀμμώδεσι. Nascitur enim Concharum genus quemadmodum expositum est, sed locis varijs: nam alia vadis, alia gurgite, alia duris locis atque asperis, alia arenosis. Perspicuè vides Ostrea ἐν τοῖς πυελώδεσι nata, in gurgite nata dici. In Mytulis igitur in imo maris natis cancri parui proueniunt, nec in Mytulis in stagno marino, aut in quouis loco alio lutoso & sordido procreatis Cancros paruos vnquam reperias.

Expensus Aristotelis l. cis. μύης πυελώδεσι, non à figura dicti, sed in imo maris nascentes. quod nos in Corollario reprobabimus.

Lib. 4. cap. 165

Nos verò Myas, siue Myiscas, siue Myscos Plinij siue Musculos & Athenæi τοὺς ἐλάττονας μύας, siue τὰς μύας repræsentasse perspicuè ostendunt sapor dulcior in his, & suauior: paruitas, rotunditas. testa hirta, atque alia quæ his à Plinio & Athenæo tribuuntur. Plinius: Myaces degenerant (*Digerunt, nu- malim, vt genera in species digeri dicimus*) in duas species, in mytulos qui salem virusque resipiunt: Myiasque (*aliâs Myscas*) quæ rotunditate differunt, minores aliquanto, atque hirtæ, tenuioribus testis, carne duriores, (*dulciores, ex Athenæo.*) Athenæus Οἱ δ' ἐλάσσονες τούτων, καὶ δασεῖς ἔξωθεν, οὐρητικώτεροι μέν εἰσι καὶ εὐχυλότεροι τῶν σκιλλωδῶν. ἀτροφώτεροι δὲ διὰ τὸ μέγεθος καὶ τὸ φύσει εἶναι τοιοῦτοι. id est, Minores & veluti hirti, magis vrinam prouocant, & melioris succi sunt ijs qui scillæ similes sunt: minus tamen alunt, quia minores & quia natura sunt huiusmodi. Aliquanto pòst: Αἱ δὲ μύες καὶ τῶν μυῶν ὅσαι μικρότεραι, γλυκεῖαί τε, καὶ εὔχυλοί εἰσι: τρόφιμοι δὲ καὶ τρόφιμοι. Quæ Myes dicuntur, alijs minores sunt, dulces, boni succi. præterea satis nutriunt. A

Musculos paruos veros e exhibuisse. Lib. 32. cap. 9.

Lib. 3.

DE MYTVLIS, (SEV MVSCVLIS MAIORIBVS, MARIBVS, QVOS ET MYACES *Dioscorides vocat,*) *Rondeletius.*

Bellonius huic persimilem suum mytulum pingit, cum cancello intra valuas apparente: cùm nomina & reliquam descriptionem, mytulo minori conuenientia ponat.

MYTVLOS nostri muscles vocant, & consalmes de mar, ad differétiam fluuiatilium vel palustrium mytulorum, quib. figura tantùm similes sunt. A

A Musculis differunt magnitudine & rotunditate: gustu etiam inferiores sunt. nam salem virusque resipiunt, ait Plinius. B (F)

Eosdem esse Mytulos cū Dioscor. libro 32. cap. 9. Myacib. antè ostendimus ex eadem præparādarum testarū ratione, & ex ijsdē facultatibus. Quarum postremā non probat Gal. de facult. medic. libro 11. cap. 3 Τῶν δὲ μυάκων σάρκα λειωθεῖσαν ἐπιτιθεμένην ἁρμόττειν φασὶν ἕλκεσιν ὑπὸ κυνὸς δακόντος γεγονόσιν. ἐγὼ δ' οὐδεμίαν εὑρίσκω δύναμιν ἧς δεῖται τὰ τοιαῦτα τῶν ἑλκῶν, ὥσπερ τὰ ὑπὸ τοῦ λυττῶντος κυνὸς δακόντος γινόμενα. Porrò Mytulorum carnem tradunt vlceribus à mordente cane inflictis competere. Ego verò nullam (peculiarem) facultatem inuenio, quam requirant id genus vlcera, sicut ea quæ à rabido cane mordente sunt inflicta. A (G)

In oleorum præparatione testa Mytulorum vtebantur veteres: est enim caua & labris tenuibus. Dioscorides de cicino oleo: Ὅταν δ' ἀνῶσι τὴν ἐν αὐτοῖς ὑγρότητα πᾶσαν, ἄρας τὸν λέβητα ἀπὸ τοῦ πυρὸς, ἀπόψα μύακι τὸ ἐπιπολῆς ἔλαιον καὶ ἀποτίθεσο. Vbi insitum prorsus humorem reddiderunt, sublato ab igne vase, innatans oleum Mytuli concha tollitur, & reconditur. Et mox de oleo amygdalino: Εἶτα ἀποθλίβων περὶ πλακὰ ξῖπε, καὶ τὸ ἀπὸ τῶν δακτύλων εἰς μύακα ἀναλάμβανε. Mox tabellis premitur, & quod digitis hæsit, Mytuli cōcha E

Lib. 1. cap. 32.

cha excipitur. In hac concha pictores hodie colores suos diluunt: tùm quod ij à testa nihil immutentur tum quòd sustinenti manui nulli sint oneri.

DE MYTVLIS, IN STAGNIS MARINIS, RONDELETIVS.

MYTVLI in stagnis etiam reperiuntur: sed non nisi vbi saxa sunt, vel ligna hærentia. Circa hæc enim nascuntur, bysso alligati, ex duabus testis constantes, foris nigris, intus plumbeis. Carne sunt molli, flauescente. Marinis sunt longiores: sed marini spissiore testa, palato gratiores.

COROLLARIVM DE MYE, MYACE, MYTILO, *Musculo. Ex his Myax & Musculus passim maiusculis characteribus scribentur.*

A. Vocabulum μῦς circunflecti debet, non acui. In petris & arenis viuunt, Κήρυκές τε, μύες τε, καὶ ἀτρεκὲς οὔνομα σωλῆν, Oppianus. Potest & μύες scribi in plurali penultima longa. quanquam aliquando producitur etiam sine circunflexo: Ἠν δέ τις ἐν μύεσσι νέος ὁ ἀρ..., Homerus in Batrachomyomachia. Vide plura in Mure quadrupede H. a. Myes à Theodoro vertuntur mytuli, sed quàm rectè, iudicare nondum audeo. Cum Græcis hominibus eos quos vulgò Veneti vocant MVSCVLOS & Cuniculos ostenderem, dixerunt esse Mydia, hoc est Musculos, Gillius. Conchas illas quas rhomboides Rondeletius cognominat (descriptas & exhibitas superiùs) Veneti Mussoli nominant, hoc est musculos aut mytulos, sunt enim his satis similes, teste Bellonio, eorum icones in fine huius Corollarij dabimus. Mutilum Aggregator vulgò Venetijs ait *Gozonelli* dici: quod nomen idem forsitan fuerit cum Gillij cuniculo concha. Vniones in nostro mari reperiri solebant, crebriùs circa Bosphorum Thracium, ruffi ac parui in conchis quas myas appellant, Plinius 9.35. quem locum explicans Massarius: Myes (inquit) quos Latini mytulos interpretantur, conchæ sunt testis leuibus, sed interius nitentibus & perlucidis, vt ostreæ margaritiferæ, labijs quoque tenuioribus quàm ostreis, eiusdem propè generis cum ijs, qui vel in flumine generantur. nos tales non modo in Bosphoro Thracio, sed alijs quoque locis conspeximus, quos nunc MVSCVLOS appellant. Et mox, Huic proximum genus est, quas myias, hoc est muscas vocant. differunt à mytulo rotunditate, minores aliquanto atque hirtæ, tenuioribus testis, de quibus Plinius & Athenæus meminerunt. Et alibi, Non desunt qui myacas in Dioscoride myas siue mytulos easdem esse conchas putent, cum tamen Plinius hoc ipso volumine mytulos in harenosis prouenire prodiderit, & libro tricesimo secundo myacas in mytulos degenerare, atque in algosis non harenosis viuere testatum reliquerit. Maiores in hoc genere conchas, Plinius mitulos, Oribasius myacas, Athenæus μύας σκιλλώδεις vocat, & μύας genere masc. absolutè. Minores verò Plinius myiscas, Oribasius & Athenæus myas appellant, Vuottonus. Minores Rondeletius myas vocat cum diphthongo in prima syllaba, & muscas interpretatur. quod equidem non probârim, quoniam ea vox Græca est, & Græcorum nemo sic vsurpauit. Athenæus enim myas de paruis musculis fœminino quidem genere extulit, sed sine diphthongo, inflexione tertia, in qua etiam μῦ, id est musculus mas declinatur. quare & myiscam proferentibus non assenserim. Mytuli à Romanis Græco nomine tellinæ nuncupantur, Niphus. Scapidem (Σκαφίδα) Attici vocant scapham pastoralem, καθώς τε aliâs καθ᾽ ὥσπερ, λέγουσι: fortè ἐν ᾗ ἀμέλγουσιν,) in qua mulgent: vt poëta in hoc versu: Γαυλοί τε, σκαφίδες τε τετυγμένα, τοῖσιν ἀμελγεν. Hippocrates verò sic vocat concham marinam oblongiorem, quam multi (πολλοί, multi, vel vulgus) MYACEM appellant, μύακα προσαγορεύουσι, Galenus in Glossis, & Varinus. sed hic aut librarij pro μύακα posuerunt μύα. id quod fieri facilius potuit, quòd finalis huius vocis syllaba κα, in proximo verbo καλοῦσι (hoc enim ipse vtitur,) non προσαγορεύουσι, repetatur. Quærendum an MVSCVLVS vulgò dictus Venetijs, (Concha rhomboides Rondeletij,) hic MYAX sit, quoniam & testa oblongior, & nomen ei congruunt. Scafium, id est concha, Syluaticus. MYACES pisces intelliguntur murices, (*hoc ex idoneis au ho ibus quod sciam, nullus docet.*) sed & pro conchula accipitur MYAX, qua humores excipiuntur, Cælius. Ὄστρεα, τὰ κογχύλια, μυάκια θαλάσσια, Varinus.

Cuniculi.

Mydia.

Scaphis.

De Italicis nominibus *Mussolo* & *Gozonello* in præcentib. dictum est. Lusitani mytilum nigricantem, Mexilam vocant. Germanicum nomen *Muschen* à MVSCVLO Latinorum factum videri potest: sed ad conchas biualues omnes extenditur. quamobrem circumloquemur ita vt Mytilum siue Musculum maiorem, nominemus *kreeschvvartze Muschele*: minorem verò, *Mießmuschen*, *Harmuscheln*, à musco. quoniam, vt scribit Rondeletius, testa eorum ferè semper vel musco vel lanugine obducitur. Angli *Muscle* non communiter vt nos concham omnem biualuem, sed propriè & peculiariter paruam hanc nigricantem appellant. MVSCVLI in inferiore Germania (vt Cornelius Sittardus aliquando ad me scripsit) ex Oceano Germanico capiuntur, & suauissimi gustus sunt, elixantur in aqua, deinde addito pipere & butyro comeduntur. Germanicè *Moeschelen* vocantur.

Μύες πυελώδεις.

F. Μύας πυελώδεις Gaza ex Aristotele vertit mytilos soliatos, à figura. Niphus mitulos latioris vel amplioris conchæ interpretatur. Rondeletius reprehendit, & in imo maris siue gurgite nascentes conuertit. quoniam Gaza eodem apud Aristotelem loco (historiæ animalium 5.15.) pro πυελώδεσι τόποις interpretetur, gurgite: cùm nō gurgite tantū Gaza eo in loco verterit pro hac voce: sed (Ostrea nascuntur,) alia vadis, alia gurgite. ego non πυελώδεσι, sed omnino πηλώδεσι, id est limosis, eo in loco legerim. nam vt hoc in loco, ita rursus in eodem capite, Aristoteles triplicem natalis soli differentiam facit. Ὄστρακόδερμα (inquit) omnia nascuntur ἐν τῇ ἰλύϊ. τὰ μὲν ἐν τῇ βορβορώδει τὰ ὄστρεα, ἐν δὲ τῇ ἀμμώδει, κόγχαι. αἱ δὲ τὰς σήραγγας δὲ τῶν πετριδίων, πίνναι καὶ βάλανοι. Πύελος non modo solium, sed alia vasa diuersa similis figuræ significat: quę nostri vocant *Standen*, *Zuber*, *Butten*, *Mulen*, &c. est autem in fœminino tantùm genere bonis authoribus vsitatum. Πύελον ὑέλινην dixit Aelianus in Varijs 13.3. Πυελίς, (paroxytonum. ego proparoxytonū prætulerim) πύελος χαλκῆ, Hesychius. sed mox in masculino dicit, Πύελος ἐν ᾧ οἱ πυροὶ πλύνονται σκάφη, ἐμβάτη. vnde aliquis conijciat πύελοι à verbo πλύνειν per metathesin fieri. sed diuersæ super huius dictionis origine grammaticorum sententiæ sunt. Πύελος (inquit Etymologus) propriè dicitur ὅπου τοὺς πυροὺς πλύνουσι, (*quasi legas* πελλύνουσι, ἀντὶ τοῦ βρέχουσι; *nam Appion* πελλύνειν *interpretatur* μολύνειν, βρέχειν. *quod si* dica-

dicamus, pyleon esse vas in quo triticum,, id est, farina triticea aqua perfundatur & subigatur?) quasi πύρελ@. πυὸς δὲ ἔλεγον καὶ δίχα τοῦ ρ. τοὺς πυρὸς. εἰσὶ δὲ (πύελοι) σκαφίδες ἐν αἷς λούονται, παρὰ τὸ πεπυθὸς, τουτέστι τὸ σεσηπὸς ἐλεῖν. οὕτω δὲ ἔλεγον τοὺς πλυνούς, ὡς Θέων ἐν ὑπομνήματι Ὀδυσσείας. Eustathius verò, ex quo Varinus etiam repetijt, sic tradit: Πύελ@ συνήθως ἡ λεκανίς: dicta fortè non à verbo πλύνειν, sed παρὰ τὸ πυόν, quod est crema (ἀπάνθισμα, *der nydel oder ramen*) lactis: tanquam vas huiusmodi commodum sit pastoribus excipiendæ cremæ. Sunt & πέλλαι pastorum vasa, lacti dum emulgetur excipiendo accommodata, mulctræ, *Melchkübel.* Γαυλοὶ emulsum seruant, vt & σκαφίδες: sed γαυλοὶ videntur fuisse vasa rotunda, *Brennten, Gelten, Nepff:* (nam & nauigia quædam rotunda dicebantur γαῦλοι, voce penanflexa. pro vase enim lactario vltimam acuit.) σκαφίδες oblonga, *Multen, Multle.* Lege Varinum in Γαυλοί. Quæ torno cauantur vasa, omnia rotunda sunt: scaphas verò oblongas fuisse conijcio, non torno forte, sed alijs instrumentis excauata: quoniam sic dictæ sunt παρὰ τὸ σκάπτειν τὸ κοιλαίνειν, ἀπὸ μεταφορᾶς τῶν σκαπτομένων καὶ γινομένων βαθέων, vt Varinus scribit. inde & scaphæ naues dictæ, minores propriè & monoxylæ, vt lintres, ex trunco vnico excauato & veluti effosso: quibus similia sunt vasa illa, quæ *Multen* appellant nostri: quorum alia fundum çquale & planum habent: alia magis propriè sic dicta & nauibus similiora, in medio profundiora sunt, vtrinque verò altiora se explicant, & ad summos margines surgunt, vt in nauibus proram ac puppim versus. Hæc figura in mytilis etiam spectatur: magisque in maioribus, quòd longiores sint, (minores enim, vt ait Plinius, rotunditate differunt:) ita nimirum vt è duabus mytili testis vtraque per se scapham vel πύελον referat: vnde πυελώδεις ab Aristotele dictas suspicor: idque κατ' ἐξοχὴν: quod quanuis & aliæ forsan longiusculæ conchæ reperiantur, non dissimili figura, pyelon tamen minùs exactè repræsentent. Scribit Aristoteles cancellos in mytilis istis reperiri: quod & ipsum maioribus conuenire magis videtur. in minoribus enim vix suppeteret cancellis capiendis locus. Et quanquam pyelos solium quoq;, hoc est labrum in quo balneantur significat, eius tamen figura propter fundum æquale & planum, mytilis non conuenit, quare soliatas à Theodoro conuersas non probo. Aristophanes Vespis, Ἀλλ' ἄθρει κατὰ τῆς πυέλου τὸ τρῆμ', ὅπως μὴ κδύσεται. Vbi Scholiastes: Αἱ γὰρ πύελοι τρώγλας εἶχον ἐπὶ τὴν ὁδὸν, δι' ἧς ἀπολουόμενοι ἐξέχεον τὸ θερμόν. παίζει δὲ καὶ τοῦτο ὡς ἐπὶ μυός. Item in Equitibus, Τὰς πυέλους φησὶ καταληψεσθ' ἐν βαλανείῳ. Scholiastes interpretatur τὰς ἐμβάσεις. πύελ@ γὰρ ὄρυγμα, ἔμβασις ἔνθα ἀπολούονται. Hoc & Suidas repetit. Θερμὴν εἰς πύελον εἰσεληλυθεν, Suidas ex innominato. Vt hoc etiam: Τῇ πυέλῳ τῶν ἱερῶν λειψάνων τοῦ κορυφαίου τῶν ἀποστόλων Πέτρου. pro theca vel loculo funeris. Χλαίνας πυρὸν ἐρεπτομένους παρὰ πύελον, legimus Odyssææ Ψ. Eustathius λεκανίδα interpretatur, & alia addit quæ iam ante recitauimus. Πύελ@, ἡ λεκάνη, Varinus. hoc est peluis. Quin & palam siue fundam annuli, cui gemma includitur, hæc vox aliquando significat. Τοῦ δακτυλίου, τὸ μὲν, ὁ κύκλ@: τὸ δὲ, ἵνα ὁ λίθ@ ἐναρμόζεται, πύελός τε καὶ πυελὶς. ὡς ἔφη Λυσίας, Pollux. Πυελίδα Lysias & Aristophanes dixerunt, quod nos sphragidophylacion, Suidas & Varinus. Πυελὶς, σφραγιδοφύλαξ. καὶ αὐνη, ἀρτοθήκη, ἀλφιθήκη. ἔνθα ἡ ψῆφ@ ἐν δακτυλίῳ, Hesychius. sed ordo verborum confusus apparet. ego sic legerim: Πυελὶς, σφραγιδοφύλαξ, ἔνθα ἡ ψῆφ@ ἐν δακτυλίῳ. καὶ πύνη, ἀρτοθήκη, ἀλφιθήκη.

Sed pyelos quid sit, quæ conchæ πυελώδεις, explicatum abunde est. nunc ad vocabulum σκιλλώδεις aggrediar: cuius similiter obscuritate viros nostri seculi eruditos cæcutiuisse video. ego mytilos eosdem nempe maiores, quos πυελώδεις Aristoteles dixit, ab Hicesio rectè σκιλλώδεις cognominatos ostendam. Σκιλλώδεις. Verba eius apud Athenæum sunt hæc: Τῶν δὲ μυῶν οἱ μὲν Ἐφέσιοι, καὶ οἱ τούτοις ὅμοιοι τῇ εὐχυλίᾳ, τῶν μὲν κτενῶν βελτίονες, τῶν δὲ χημῶν λειπόμενοι: οὐρητικώτεροι δὲ μᾶλλον, ἢ ἐπὶ τὴν κοιλίαν φερόμενοι. εἰσὶ δ' αὐτῶν ἔνιοι καὶ σκιλλώδεις, κακόχυλοί τε, καὶ πρὸς τὴν γεῦσιν ἀπειθεῖς. οἱ δ' ἐλάσσονες τούτων, καὶ δασεῖς ἔξωθεν, οὐρητικώτεροι μέν εἰσι καὶ εὐχυλώτεροι τῶν σκιλλωδῶν: ἀτροφώτεροι δὲ, διά τε τὸ μέγεθ@ (ἔλαττον) καὶ τῷ γένει ὄντες τοιοῦτοι, Hoc est, Ex Mytilis Ephesij, & qui succi bonitate eis pares sunt, tantum sunt chamis inferiores, quantum pectinibus præstant. Vrinam magis quàm aluum cient. Sunt qui ex eis scillam resipiant, mali succi, & gustu ingrati. Qui verò his minores sunt, & foris hirsuti, ijs qui scillam referunt & vrinam magis promouent, & succum generant probiorem, minus tamen nutriunt, tum paruitatis suæ causa, tum sui generis natura, Hęc ille. Facile autem ex verbis eius est animaduertere, scillæ saporem ingratum insuauemque dici, & vt ipse interpretatur, πρὸς τὴν γεῦσιν ἀπειθῆ. qualem scilicet in scillæ maritimæ herbę tunicato ceparum instar bulbo, medicis celebrato, experimur: amarum & acrem. & similiter in pancratio, altera & minore scilla: cui authores gustum amarum quique os accendat, attribuunt. Colias piscis κολλωδέστερ@ est, δυσκατέργαστος καὶ κακοχυλώτερ@. κρείσσων δὲ ὁ Σεξιτανός. λεπτότερ@ γὰρ καὶ γλυκύτερ@, Athenæus ex Diphilo de salsamentis. vbi itidem σκιλλωδέστερον ipse interpretatur, acriorem & mordaciorem: cui Sexitanum dulciorem opponit. Rondeletius hoc in loco κολλωδέστερ@ (hoc est, glutinosior) legere mauult. ego vel σκιλλωδέστερ@ tantùm, vel κολλώδης (aut κολλωδέστερ@) καὶ σκιλλωδέστερ@ pariter legerim: vt colias Sexitano non solùm mordacior amariorque sit, sed etiam glutinosior. quod & ipsum scillæ bulbo proprium est. succus enim eius glutinosus est, & fila tenacia tunicis bulbi diductis in longum ducuntur. sic ad κολλωδέστερ@ opponetur λεπτότερ@, ad σκιλλωδέστερ@ verò γλυκύτερ@. Plinio etiam mytili maiores salem (fortè scillam legendum) virusque resipiunt, ideo gustui ingrati. minorum caro mollior dulciorque (aliâs durior, minùs rectè) est. Oribasius quoque molliorem carnem minoribus adscribit. Diphilo quoque (vt Græcè Latineque Rondeletius in capite de Musculis, paulò antè posito, recitauit) αἱ μύες, id est mytili minores, vt ipse testatur, dulciores sunt ac melioris succi quàm maiores: προσηνεῖς τε καὶ τρόφιμοι. Hicesius tamen minores ἀτροφωτέρους esse refert maioribus: quòd & parui sint, ideoque minùs alant, & toto genere eiusmodi. Idem author bulbos quosdam σκιλλώδεις esse scribit, hoc est nihilo scilla gratiores in gustu. solênes verò κολλώδεις, id est glutinosos. Rursus Hicesius, τὰς τῶν πορφυρῶν μήκωνας σκιλλωδεστέρας ἢ τὰς τῶν κηρύκων esse ait. Succum hunc in mytilis nitrosum vt ita dicam, id est cum amaritudine acrem, mare dulcius & cœlum autumnale temperat. Quamobrem myaces, Plinio teste, gratissimi sunt autumno, & vbi multa dulcis aqua miscetur mari, ob id in Aegypto laudatissimi. Procedente hyeme amaritudinem trahunt, coloremque rubrum. Eiusdem acrimoniæ causa fauces ab eis vexari, (quod idem Plinius scribit,) & vocem obtundi credendum est. Mituli ora mandentium atque fauces acri mordacitate vexant, gulam arteriamque exasperant: tussim quoque siccam & raucedinem efficiunt, vocemque obtundunt, Vuottonus tanquam ex Plinio. Hæc (inquit) Plinius non vni speciei, sed myacum, id est mitulorum,

 generi

generi tribuit. Ego hunc locum in Plinio iam non reperio: quòd si tamen myacum generi toti hæc tribuat Plinius, non rectè facit: ex maioribus enim duntaxat hæc mala sentiuntur. Libro quidem 32 cap. 9. verba hæc, Fauces vexant, vocemque obtundunt, de myacum genere toto profert. Σκιλλώδεις ergo mytili sunt quales diximus: qui scillam resipiunt: Latinè scillosos dicere forsan licebit ad imitationem Græci vocabuli: vt à vino odorem saporemque vinosum dicimus, Græci οἰνῶδη. Nec admittenda est Bellonij opinio, qui pro σ . . δεις legit χιωώδεις.

B Mytili biualues sunt & clusiles, cum & concludi & aperiri possint. tuentur autem se concludendo. Reseratiles sunt, & ab altero latere nodo ligantur. Testas habent læues, labra tenuia, Aristot. Capiuntur purpuræ paruis rarisque textu veluti nassis in alto iactis. inest ijs esca clusiles mordacesq; conchæ, ceu mitulos videmus, Plinius. Iuba tradit mytulos (*alij vitulos legunt, Rondeletius lepores, neutrum probo*) ternas heminas capere in Oceano Arabico, Plinius. Sumitur inciso mytilus ore mihi, Martialis libro 3. De ouo mytulorum, dicetur mox in c.

C Myaces aceruantur muricum modo, viuuntque in algosis, Plinius. Deteriores ad cibum sunt qui in locis arenosis aut inter testas figlinas proueniunt, ijs qui in algosis gignuntur, Vuottonus ex Oribasio ni fallor. Mituli etiam fauificare solent, Aristot. Mituli ita gignuntur, vt inter plantas quædam sobole, (vt cepe,) quippe qui minores subinde iuxta principium adnascuntur, Aristot. Et mituli, & pectines, sponte naturæ in harenosis proueniunt, Plinius. Aristoteles (inquit Massarius) aliter sentire videtur tertio de generatione animalium his verbis: Natura testati generis consistit, partim sponte, partim aliqua ab ipsis emissa facultate quanquam sæpenumero ea quoque spontina oriantur constitutione. Sed generationes plantarum accepisse hoc loco congruit. oriuntur enim earum aliæ semine, aliæ auulsione, nonnullæ etiam sobole, vt cepe: hoc igitur tertio modo mytili gignuntur, quippe qui minores subinde iuxta principium adnascuntur. buccina, & purpuræ, & quæ fauare dicuntur, quasi à seminali natura humores quosdam mucosos emittunt. semē verò nullum esse eorum putandum est, sed quo diximus modo plantis assimulantur: quamobrem larga eorum copia prouenit cum primum constiterit aliquid. hæc enim omnia vel sponte vt oriantur euenit: itaque ratione tunc magis cum origo præcesserit, consistunt. aliquid enim excrementi singulis proficisci credēdum meritò est ab eo principio, cui soboles quæque adnascitur. Sed cum similem habeant facultatem cibus excrementumq; cibi, fauantium substantiam similem esse constitutioni primæ consentaneum est: quapropter excremento hoc gigni probabile est. Quæ autem vel sobolem nullam procreant, vel non fauant, eorum omnium ortus spontinus est. Cum igitur dicat eorum quæ sobolem nullam procreant, vel non fauant, ortū spontinū esse, Mytuli qui ex ipso Aristotele sobole generantur, & fauificare soliti sunt, vt quinto de historia scriptum est, non sponte prouenient. Sunt inter testata, quæ ouum in ipsis impropriè dictum (nutricationis enim duntaxat melioris signum est, vt in sanguineis pingue) non semper sed vêre tantum habeant. mox enim tempore procedente minuitur, demumque totum aboletur: vt pectines, mituli, ostreæ. tempus hoc enim prodest eorum corporibus, Aristot.

Mituli an spõte proueniant.

E Mvscvlorvm testis hodie vtuntur pictores diluendis & asseruandis coloribus, Rondeletius.

F De alimento ex Mytilis, leges quædam superiùs in Rondeletij capite de Musculis in genere, & in Chamis Corollario F & infrà in Ostreis. De sapore eorum acri & amaro paulò antè in A. vbi quinam μύες σκιλλώδεις essent, enucleauimus. Τὲς μῦς Αἶνος ἔχει μεγάλους, ὄστρεα δ' Ἄβυδος. Archestratus. Corpus auget ius mitulorum & concharum, Plinius. E conchylijs aluum simul & vrinam cien præcipuè mituli, ostrea, Athenæus. Cato capite 158. in descriptione iuris ad aluum deijciendam inter cætera requirit mutulos (mytulos) l i i. Myaces maiores duri sunt & concoctioni renitentes, sanguinem procreant crassum, & pituitæ multum, & succum denique non adeò probum. Copiosè alunt, ventremque & vrinam cient. Hi si assentur, sitim vehementem excitant. si verò elixentur, & acrioribus quibusdam, vt sinapi nasturtioue condiantur, non adeò virus resipiunt. Minores carne sunt molliore & dulciore, boque succi: verùm minùs alunt, & vrinam cient magis: Vuottonus, ex Oribasio ni fallor.

G Remedia quædam & vires Myacvm siue mytilorum, reperies suprà in Rondeletij capite de Musculis in genere: & proximè antè in Bellonij scriptis. Aluum purgant myaces, (*myacum ius,*) Plinius. Et mox, Myaces cremati vt murices, morsus canum hominum sanant cum melle, lepras, lentigines. Cinis eorum potus emendat caligines, gingiuarum & dentium vitia, eruptiones pituitæ: & contra dorycnium aut opocarpathon antidoti vicem obtinent. Mvscvlvs marinus tritus ex oleo vetere, talorum tumoribus & doloribus impositus medetur, Marcellus Empiricus. Ex conchis marinis foris nigris, intus splendidis (Myacas intelligere videtur) ad consolidanda vulnera remedium pulchrum Marianus Sanctus in Compendio chirurgiæ describit

Ad infirmos & caliginosos oculos, & nebulas oculorum in iumento: Musculos aquatiles vre super carbonibus: & corium externum detrahe vsque ad medium quod album apparet: id serua, & adde zinziber & chalcanthum, pares singulorum portiones. paratum ex his tribus mixtis pollinem in oculos equi inflato, proderit, Ex Hippiatrico libro Germanico.

Myon marinorum coctorum cum smyrnijs, & porris & apijs (ius) cū vino potum, ischiadicos curat, Kiranides. Myacvm coctura pota ventrem mollit. testæ verò combustæ in pollinem redacta, apostemationes sistunt, & cicatrices ferunt, (*aufferunt fortè cicatrices oculorum*) cum melle verò illitæ, crassas palpebras attenuant, & leucomata. Eadem quę buccins præstant. Oportet autem lauare cinerē aqua, Idem.

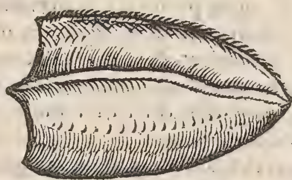
H. a. Mvscvlvs à mure diminutiuum est nomen, siue pro concha siue pro quadrupede accipiatur: pro concha tamen à musco etiam factum videri potest, quo obductæ huius generis conchæ quæ propriè Musculi dicuntur (hoc est minores ferè omnes,) videntur. Speusippus seorsim nominat κόγχους, μῦς, σωλῆνας, &c. Κόγχοι, μύες, τ' ὄστρεα, Æschylus. Κηρύκαι, στρόμβοι τε, πηλωελάδες τε, μύες τε, Nicander Colophonius. Mytilus vocabulum est dactylicum. Sumitur inciso mytilus ore mihi, Martialis lib. 3. Vuottonus Græcè μίτυλος scribit. ego nusquam Græcè scriptum reperio, præterquam apud Athenæum, qui tradit tellinam à Romanis vocari μύτλον: in alim μύτιλοι. quanquam tellina à mytilo nostro diuersa est.

In

In nostro Plinij codice mitulus plerunque scribitur, tanquam à Græco μιτύλος, ypsilo in u. conuerso. Etsi verò Græci hac voce, vt dixi, non vtuntur, Græcæ tamen originis videtur: & similiter à μῦς fieri dimintiuũ μυτίλος, vt à ναύτης ναυτίλος. quamobrem Latinè etiam vel mytilũ rectè scribemus: vel mutilum u. pro y. si quis tamen mitulum vitandæ causa homonymiæ (quoniam adiectiuum quoque Latinis mutilus est) scribere malit, per me quidem licebit. MYAX etiam diminutiuum fortè fuerit à μῦς: vt à ῥόδος, ῥόδαξ. quanquam & alterum à μύαξ diminutiuum, μυάκιον reperiri puto. MVSCVLVM hodie Græci Μύδιον appellant, forma itidem diminutiua à μῦ: vt ab ὗς & σῦς ducuntur ὑίδιον & συίδιον. verum in his iôta accedit: in mydio nullum, vt vulgus profert: eruditi etiam μυίδιον efferre possent. Μύκης etiam & μύκιον nominibus Græcia alicubi hodie vtitur, ni fallor. sed melius μύσκη aut μυσκίον dicetur. μύσκη quidem fœm. genere, tanquam à μῦς fœminino: quod mytilum minorem significat Athenæo. & in Plinij codicibus de eodem myscam vel myiscam legimus. Cælius Rhodiginus μύσκον murem quadrupedem paruum significare scribit: ego apud authores legere non memini. Cochlearium, chema, mystrus instrumentorum nomina sunt, quibus vel ius hauritur, vel mensuratur aliquid, omnia à generibus concharum facta: vide in Cochlea in genere H. a. Μύστρον diminutiuum est τοῦ μυός, id est à MVSCVLO genere conchylij, Ge. Agricola. sed hæc diminutiuorum forma vsitata non est: simpliciter verò deriuata huiusmodi multa sunt, vt σεῖστρον, σέργητρον, μίσητρον, &c. à tertia persona præteriti passiui singularis. & alia, vt κλεῖθρον à κλεὶς item ῥόπτρον, quod fortè deriuatum non est: & alia complura. Pollux τὸν μύστρον genere masculino dixit, cum acuto in prima: quæ cum natura longa sit, circunflectenda videtur in recto & ijs casibus qui vltimam corripiunt. Μύστρα & μυστρία Eustathio idem sunt quod μυστίλαι, ὅ ἐστι κοῖλοι ψωμοὶ πρὸς ἄρυσιν ψωμοῦ ἐπιτήδειοι. A mystrio diminutiuo dicuntur etiam μυστριοπῶλαι apud eundem. Μυστίλη quoq; videri diminutiuum potest à μῦς fœminino, vt μυτίλος à masculino. hinc verbum μυστιλᾶσθαι Eustathio, διὰ μυστιλῶν ἀρύεσθαι, ἢ τὸ κοιλαίνειν τοὺς ψωμούς. Μυσταλμη, ὁ μυστίλλων ἅλμυς, καὶ ἐκ τῶν εὐτελεστάτων ἢ ἐπιπόνως ζῶν, Eustathius. Ctenites lapis (inquit Ge. Agricola) striatus est omninoque pectinis effigiem repræsentat. Myites verò, quia striatus non est, MVSCVLI speciem præ se fert. is duplex, oblongus, & pectinis modo rotundus. hic colore cinereus reperitur in Chattis ad Spangebergum arcem, vbi & trochitæ: & in Saxonibus ad Hildesheimum in lapicidinis eius tractus qui est vltra montem Mauricij: ille modo subfuscus, modo subflauus effoditur ex fossa mœniorum Hildesheimiæ vrbis, quà ad Septentriones spectat: Hæc Agricola, qui Germanicè hunc lapidem interpretatur *Muschelstein*.

Genera concharum duo, quas Venetijs vulgò Musculos nominant: alterum musco prorsus hirsutum est.

OLVRIDES, Ὀλουρίδες, genus concharum, Hesychius & Varinus. O

PELORIDES iam priùs in Chamis dictæ sunt. P

PHOLADES Conchæ in P. Elemento describentur.

PISCINARIA quædam Concha vulgò hodiè ab Italis dicitur, Cappa pisciota: haud scio an eadem cuius meminit Plautus his verbis, quæ à Festo citantur: Muriaticam video in vasis stanneis, naricam bonam & cauatam, & taguma, quinas fartas conchas piscinarias.

PLAGOSÆ, vt Rondeletius legit: Plagusiæ, vt Massarius, à Plauto in Rudente inter Conchas commemorantur.

DE MVSCVLIS AQVÆ DVLCIS, RONDELETIVS.

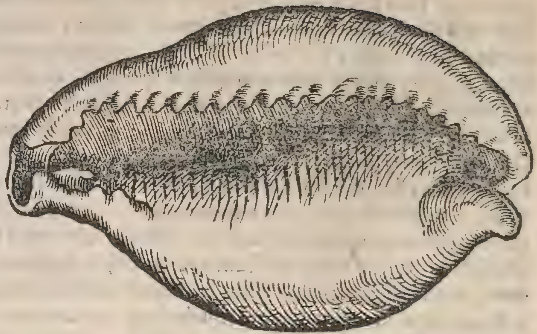

LONGE plura & maiora in mari quàm in fluuijs vel lacubus gignuntur ostracoderma, cuius rei causam sæpe alias marinæ aquæ vi attribuimus. In aqua dulci stagnante maximè reperiuntur Musculi, ferè nunquam in rapidis fluminibus. Galli Moules vocant. Duplici constant concha tenui & fragili, foris nigricat & veluti ex multis additamentis conflata est, ob id asperior. Intus læues sunt, ex cæruleo nigricantes. Carne sunt dura, concoctu difficili, mali succi, quo fit vt qui ijs copiosius vescuntur, in febres incidant.

DE PORCELLANA VVLGO DICTA: HOC EST CONCHA VENERIS, SIVE MVRICE aut *Remora Mutiani, Rondeletius.*

Icon hæc non est Rondeletij: sed similis, ad vnam è nostris Porcellanis conchis depicta. Ea in hoc genere maxima est: nos in Corollario ruffam cognominabimus.

HERMOLAVS Barbarus Plinij locũ libro 23. emendans, pro Veneri cymbia, legi posse censet Veneriæ, Senecam citans: Veneriæ, inquit, Spondyli & Ostrea, Venereæ Conchæ nusquam alibi mentionem factam fuisse scio. Eam esse puto quæ apud Gnidiorum Venerem colebatur, vnde Concha siue A *Venerea.*

Lib.9.cap.25. Cochlea Venerea dicta sit, quam describit Plinius ex Mutiano, qui Muricem appellabat. Mutianus, inquit, Muricem esse latiorẽ Purpura, neque aspero, neque rotundo ore, neq; in angulos prodeunte rostro, sed simplice Cõcha, vtroq; latere sese colligente: quibus inhærentibus plenam ventis stetisse nauem, portantem nuncios à Periandro, vt castrarentur nobiles pueri: (E) Conchasque quæ id præstiterunt, apud Gnidiorum Venerem coli. Quam descriptionẽ nulli alteri meliùs quadrare cõtenderim, quàm ei Conchæ, quam Porcelaine vocamus: nonnulli læuigatoriam, quia læuissima est testa, qua mulieres nostræ ornamẽta quædam sua linea, in amylo aqua multa diluto, lota, deinde exsiccata poliunt, adeò vt splendeant. *Lib.13.cap.12.* Eâdem Itali atque Græci hodie chartas læuigant, quod & Plinius olim factitatum fuisse memorat. Scabritia, inquit, chartæ læuigatur dente Conchaue, sed caducæ literę fiunt.

B Concha ista oui figura est, Purpura maior & latior: sunt enim quæ in magnam amplitudinem accrescant. testa læui, in cuius extremo vtroque foramen est, alterum capessendi gratia non asperum, non rotundum, sed parum prominens non tamen in angulos procurrens: alterum ad excrementa reijcienda: concha simplice atque vna, vtrinque sese colligente. quod vt intelligas, concipias animo concham simplicem per planum extensam: deinde vtranque in partem reduci & complicari, ad rotundam siue ouatam concham efformandam, duobus extremis, quæ prius in plano opposita iacebant, nunc inter se iunctis & cohærentibus, dempta rima quæ denticulis asperiuscula est: qua parte compressa est, & saxis (D) adhæret in mari Rubro, & Oceano. Hac eadem parte nauibus vel earundem clauo affigi puto, atq; earum cursum remorari, esseque Remoram Mutiani, cuiusmodi plures cùm inhæsissent, vt iam ex Plinio dictum est, plena vẽtis stetit nauis, portans nuncios à Periandro, vt castrarentur nobiles pueri, ob eamque causam Conchæ eæ apud Gnidiorum Venerem celebrantur. *Remora Mutiani.* Testam duram esse admodum vel inde agnoscas quòd nunquam eam arrosam comperias, quemadmodum in alijs testaceis: quæ à tineis vel alijs eiusdem generis bestiolis marinis corrosa vel perforata sæpe videas. Tota intus candida est, foris varietate colorum insignis, in diuersis conchis.

E Huic Conchę perforatæ in altero extremo multi hodie clâues appendunt, & zonæ accommodant, ob Conchæ elegantiam & læuorem, ob quem nihil sordium colligit, neque vestes atterit. Eandem aurifices in duo secant, & cochlearia conficiunt.

G Huius aliquis est in medicina vsus; nam reperitur in descriptione pilularum de bdellio, ad alui fluxus constringendos, & intestinorum, atq; vteri vlcera, sed pharmacopœorum vulgus pro Concha venerea Pectines vsurpat. *Pectines.* Ex ea dentifricia optima parantur. Vtilis est ad vlcera canthi oculorum, & ad ægilopas, resiccandi vim habet insignem sine caliditate.

DE SECVNDA SPECIE CONCHÆ VENEREÆ, RONDELETIVS.

A B CONCHAM hanc raram non possumus non vocare Conchę Venereæ speciem, ob magnam & figuræ, & naturæ affinitatem. est enim oui figura, Concha simplice vtrinque sese colligente. Vtrinque foramen vnum habet, inter hæc rimam.

G Ad vlcera, & alia exsiccanda non minus probanda, quàm superior. Varia quoque est, sed ita maculas inspersas non habet, sed pro his lineolas. testa est tenuiore & minore, magisque perspicua.

DE TERTIA SPECIE CONCHÆ VENEREÆ, RONDELETIVS.

CONCHÆ hoc genus non minus Venereis Conchis subijci potest, quàm secundum, ob testam vtrinque sese colligentem, & rimam inter foramina duo. Parte qua plana est, compressa est magis quam supradictæ, altera magis rotunda. Maculis rotundis notata est, durior & spissior secunda, colore candido.

DE QVARTA SPECIE CONCHÆ VENEREÆ, RONDELETIVS.

PARVA semper manet hæc Concha, quæ superiorum modo rimam habet, & nulli rectiùs quàm Concharum venerearum generi subijci potest. Parte altera plana est, altera in tumorem elata, in qua circulus est aurei coloris, alioqui tota foris candida est, intus cærulea. Testa est valde dura, eadem vi exsiccandi prędita, qua superiores.

DE EISDEM CONCHIS, BELLONIVS: QVI *Læuigatorias vel læuigatas eas cognominat.*

B Conchę genus lęuigatissimę in Rubro mari capitur: cuius cochleę ad nos vsque deferuntur.

E Earum apud Gręcos & Turcas quoque chartis expoliendis vsus est. Chartarum scabritia (inquit Plinius lib. 13,) lęuigatur dente conchâue, sed caducę literę fiunt: minùs sorbet polita charta, magis splen-

splendet. Vulgus nostrum talem vsum inexpertum, ijs tantum ad suspendendas claues, vel conficienda cochlearia vtitur.

B

Porrò lęuigatoria concha oualem habet formã: eiusq; est politissima testa atq; ęquabilis, nullis (*quędã multis, præsertim maiores, de quibus hic scribit Bellonius: aliæ nullis, vt minores*) punctis distincta ac stellata; ore oblongo, parte prona patulo, in ambitu denticulato: in cuius lateribus breues canales videas, per quos linguam exerit.

E

Harum autem concharum tres aut quatuor differentias comperi: alię enim ingenti dorso tument, alię verò oblongiore, ac veluti tereti forma protenduntur. Alię rursus pusillæ, aliæ magis capaces, minusque stellatæ aut maculatæ reperiuntur.

His rubri maris incolæ magno labore in aceruos collectis, ingentẽ quæstũ ab ijs q. Memphim adeũt, facere solent. His enim Ægypti sua lintea glutino imbuta lęuigare atque expolire consueuerunt.

C O R O L L A R I V M.

A — *Porcellanæ vnde dictæ.*

Porcellanę conchę vnde sint dictæ, non constat mihi. quanquam & Græci χοιρίνας vocarunt, vt mox ostendam. Conijcio tamen hoc nomen eis factum, à quadam oris suilli specie, quam parte sui inter labra denticulata dehiscente, vel potius altero extremo testæ, nempe acutiore & eminentiore rostri suilli instar quodãmodo referunt, ἢ διὰ τὸ μορίῳ γυναικείῳ πως ἐοικέναι. τῇ τε μεταξὺ τῶν χειλῶν σχίσει· καὶ τῇ ἐνδοτέρῳ κοιλότητι, τῇ μήτρᾳ. vnde & vterinos calculos, qui in hoc genere candidi & minores sunt, vulgus nostrũ appellat. & quòd figura quodammodo vterum referant, superstitiosi homines corpori appensas vteri morbis salutares mentiuntur. hęc superstitio vt & in alijs plerisq; amuletis, luxurię superbięq́; prętextus est, quæ vt hęc & alia ornamenta, ceu valetudinis gratia, auro argentóue inclusa, collo pendentia ostententur, efficit: amatorum veriùs inuitamenta in mulieribus, quæ venalem suam pudicitiam hac hedera produnt, quàm sanitatis tuendæ instrumenta aut amuleta morborum. Sed redeo ad propositum, super etymologia huius vocabuli. Mulieres, inquit Varro, nostrę nutrices maximè, naturam qua fœminę sunt appellant porcum: & Græci eadem significatione chœron. siue (vt Athenæus inquit) delphaca, vt copiosius in Philologia de sue ostendimus. Sunto igitur dictæ porcellanae διά τινα πρὸς τὸ γυναικεῖον αἰδοῖον ὁμοιότητα, donec alius certiora afferat. Bellonius porcellanę nomen à purpura detortum videtur innuere: Purpurarum testas (inquit) Itali porcellanas vocant, quo etiam nomine conchylij genus omne intelligunt. Fiunt & globuli, quibus suas preces mulierculæ nũcupare solent, ex testis maiorũ purpurarum aut muricum, Galli patenostres de porceleine vocãt. Ab Ennio nominantur matriculi, citãte Apuleio, inter res marinas: de quibus, nisi conchę Venereę species sunt, non habeo quod diuinem.

Amuleta omnia aut superstitiosa, aut superbia prætextus.

Matriculi.

Aludha est genus conchyliorũ, quæ appellantur porcelletae. sic exponitur tertio Canone Auicẽnæ, capite de cura apostematum in radice auris: & tertio Can. capite de cura ascitæ, Andreas Bellunẽsis, Vide Vadaha inferius mox in Vmbilicis marinis. item Canone 3. Fen. 21. tract. 3. cap. 4. de curatione fluxus sanguinis & mensium, legitur alhuda: vbi Cremonensis non rectè interpretatur conchulas quæ adferũtur à S. Iacobo. De Cochlea margaritifera vulgò dicta, ab vnionum colore splendoreq́;, (nam vniones in ea non reperiuntur, sed in ijs quæ conchis binis constant,) suprà inter Cochleas scriptum est. Hanc & porcellanam (*maiorem: talem cum quidam apud nos argento inclusam pro poculo habet*) vulgò vocant artifices, quod muricis conchæ (quam similiter porcellanam nominant) formam habeat, Bellonius. Idem in volumine Gallico de piscibus marinis peregrinis, lib. 2 cap. 26. Porcelliones conchas inquit à Pandectario & Nicolao nominari: & coniectura vtitur murrhina vasa olim ex porcellanis maiorib. concharũ generis facta fuisse, quę muricibus quodammodo similia sint. constare ea e terra nostro tempore, incrustari verò morochtho siue leucographide lapide, in Italia quidem viliora, in Cairo preciosissima, splẽdida & translucida, ita vt vel exiguum vas numis duobus aureis, quos ducatos appellant, vęneat, &c. Scoppa quidem Italus in Dictionario suo, murrham gemmã agatham vulgò dictam vel porcellanam interpretatur. Ge. Agricola murrhina vocat, neutro genere numero plurali, vt ipsa etiam ex eo vasa murrhina dicuntur: & onychis in Oriente speciem esse docet: vt eiusdem alia species apud nos est Chalcedonius appellata vulgò. Martialis libro 14. myrrham vocat siue gemmam, siue ex ea poculum, hoc disticho: Si calidum potas, ardenti myrrha Falerno Conuenit, & melior fit sapor inde mero. Cardanus lib. 5. de subtilitate, cum Plinij verba è libri 27. cap. 2. de myrrhinis vasis (*sic ipse scribit, non murrhina*) recitasset, subiungit: Ergo quis non videt figulina hæc esse, & eius generis, quod hodie Procellanas (*sic scribit, non Porcellanas*) solemus appellare? constant enim & hę ex succo quodam sub terra densato, & ex Oriente vehuntur. At nostra pallidiora, & odore carent. (*fortè myrrhina à myrrhæ odore, vel myri, id est, vngenti odorati nomen traxerunt. nam vt Plinius inquit, aliqua his vasis & in odore commendatio est.*) & quæ ex his etiam translucent (*translucere in eis quicquam, aut pallere vitium est, Plinius*) magis probantur: folijsq́; ac imaginibus placent: nullumq́; purpuræ vestigium. Quę omnia videntur ab antiqua myrrhina dissidere. verum temporum varietas & opificũ, tum vsus hoc pepererunt, &c. Vtcunq; res se habeat, & precium, & loc⁹ & materia, & modus quo fiunt, eadẽ esse docent hæc myrrhinis. Nunc longo Indiæ tractu fiunt, maximè apud Chinam: hi olim Seres. Fieri dicuntur ex conchyliorum atque ouorũ corticibus: sepeliunturque constanti fama in octoginta vel centum annos, quasi hęreditatum loco. Inde eruta obducũtur vitro, ne combibant. Succi autem quibus cortices excipiuntur, non satis noti sunt. Pinguntur etiã antequã vitrũ superaddatur. Incertum est an excoquantur ob nitorem ac duriciẽ. Maiora in precio sunt, sed multum ab antiquis degenerant. Et quamuis ita sit, non tamen minus est superbum his cœnare, quã auratis atq; ex argento vasis, Hęc totidem verbis Cardanus. Addiderim ego testas tandiu sepultas, præsertim loco mediocriter humido, verisimile esse, ita marcidas & molles fieri, vt massa luti aut argillæ instar fit: subigiq;, formari, & tornari figlina rota similiter possit. Sed Murrhinæ Plinij amplitudo nunquã paruos excedit abacos, nec crassitudo ferè maior est, quã necessaria vasi potorio. quod conchylijs defossis, aut factę ex eis argillę non conuenit. eorum.n. quæ arte aut voluntate hominis fiunt, definita magnitudo non est. Inueniri etiam in pluribus locis murrhina cum scribit, humoréque putari calore sub terra densatum: lapidẽ esse (non argillam, non arte factũ aliquid) qui effodiatur insinuat. Sic & crystallũ inueniri

Murrhina.

Cardanus.

(non fieri) ſcribunt authores, humore denſato vi frigoris. Sed hac de re hoc in loco plurib. inquirere, intempeſtiuum videtur. Catinus de Sceni, eſt vas quod adfertur è regione Sceni, & à Venetis dicitur porcellana, Andreas Bellunenſis. Catini & lances, quas porcellanas vocant, fiunt in prouincijs Cim (Cini) & Macim, Ioſaphat Barbarus in deſcriptione itineris ſui in Perſiam. De Murrhinis plura leges infrà in Purpura H. a. In libro medicinali R. Moſis porcellum maris pro genere quodam conchæ interpres tranſtulit.

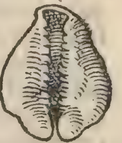
PORCELLANA Ruffa dici poteſt concha ex genere illarum quæ propriè porcellanę nominantur, maxima, (cuius iconem ſuprà poſuimus, ſub lemmate Rondeletij,) teſta ſimplici vtrinque ſe colligente, ita vt latus vnum in parte plana, vbi labrum denticulatum conſtituit, terminetur: alterum verò, cui dentes aut ſtriæ longiores ac minùs prominentes, introrſum conuertitur, & in ſeſe conuoluitur vt in cochleis. ſuperior pars (dorſum Bellonio) gibba hæmiſphęrij figura, ſed maior eſt, ſpecie ouali: longiuſcula enim eſt, & terminatur in partem alteram acutiorem, alteram obtuſiorem. Magnitudo eſt ferè quę anſerini oui. nuſquam inniti poteſt, niſi parte plana, quæ candida eſt, vt intus quoq;. gibba quæ hęmiſphærium conſtituit, ruffa, maculis nigris diſtincta, ſed paucioribus, minùsq; ſcitè quā ſtellata. Læuitate ita reſplendet, vt imagines reddat, ſed obſcurè.

STELLATA per excellentiam dicta, ſuperiori ſimilis eſt, paulò minor: oui gallinacei magnitudine penè. ex albo liueſcit, hoc eſt ad cœruleum colorem vergit parte conuexa, præſertim in ſummo: ad latera candidior: parte ſima, candidiſſima. Intus quoq; ſubcœrulea videtur teſta, tranſlucida ferè. tranſparent enim ſtellæ ſiue maculæ partis gibbæ, quę multo plures in ea ſunt, & ſitu ſplendoreq; ſuperioris elegantiam vincunt, ſingulæ in medio ſui atræ, ambitu ruffæ, pleraq; rotundæ, lenticularum ferè magnitudine, quædam dimidia, nullo ordine.

RVFFA minor appelletur, parua in hoc genere, quadruplo minor aut amplius quam ſtellata: longiuſcula. Ventre (ſic partem ſimam appello) ruffo: qui in reliquis omnibus, quas vidi, candidus eſt. In labris etiam denticulatis ſtriges ruffæ ſunt, ſtriæ candidæ. Striam nomino, vt in columnis ſtriatis Vitruuius, partem eminulam: ſtrigem verò, cauam. Dorſum in ſummo varium eſt, albis, pallidis & glaucis maculis. Vtrinque per latera glaucum: in imo ruffum. Pars interna candicat. Magnitudinem eius & formam icone adiuncta aliqua ex parte repræſentauimus.

MINIMA, quæ priuatim *Mute ſtem*, hoc eſt calculus vteri vel matricis à noſtris vocatur, Luſitanis & Æthiopibus Buzios: vndiquaque alba eſt: niſi quod in dorſo lineæ binæ flauent, in oualem ferè ſpeciem coniunctæ: & dorſum ipſum inæqualius quàm cęteris, & gibboſum, ita vt illi quoque teſta incumbere poſſit ſed obliquè. idem per medium, pallidum eſt ſiue ſubluteum. Pars interior è roſeo ad cœruleum tendit. De eius vſu leges infra in E. Icon eius huiuſmodi eſt, parte ſima, gibbum Rondeletius pinxit, quartam Conchæ Venereæ ſpeciem nominans.

Belliculi. BELLICVLI marini quoque à medicis & pharmacopolis dicti, eędem videntur conchulæ. Sic enim de eis ſcribit Aggregator ex libro Circa inſtans (id eſt Platearij de ſimplicib. med.) Belliculi mar. ſpecies ſunt conchyliorum alborum, oblongorum, magnitudine caſtaneę paruę, quæ dicuntur porcellanæ, & adferuntur è regionibus tranſmarinis. Ego apud Platearium in litera B. cap. II. nihil huiuſmodi, ſed hæc tantum verba reperio: Belliculi marini frigidæ & ſiccę naturæ ſunt. exceſſus eorum ab authoribus non exprimuntur. Sunt autem quaſi vmbilici, & circa littora maris inueniuntur. Vnguentis ad faciem clarificandam miſcentur, vt vnguento citrino. Eſt autem vſus eorum ad faciem, talis: Puluis ex eis tenuiſſimus ſubigitur cum adipe gallinaceo liquato, ad modum vnguenti. Seruari diutiſſimè poſſunt, tanquam lapides. Belliculi vel Bellirici marini, Arabicè aſtor, vmbilici humani ſpeciem referunt. ſunt autem lapides parui & albi, qui inueniuntur in littoribus maris cohærentes ſicut dentales, (&c. ſicut Platearius,) Syluaticus. *Vadaha.* Vadaha, id eſt vmbilicus vel belliculus marinus, Syluaticus. Vide Aludha ſuperius, paulo poſt initium huius Corollarij. Nicolao Myrepſo in vnguento citrino vel è citrijs dicto, ad varia faciei vitia abſtergenda, inter alia nominantur *μπελίκλοι θαλάσσιοι*. Fuchſius vmbilicos marinos vertit. Barbari medici (inquit) Belliculos nominant. ſunt autem lapilli ex illorum traditione exigui & candidi, in litore maris reperti, vmbilicū hominis referentes, abſtergendi facultate præditi. Cæterum in opere de compoſitione medicamentorum belliculos ſiue vmbilicos mar. interpretatur fabas marinas vulgò dictas, in qua ſententia ante ipſum Euricius Cordus fuit: qui porcellanam hanc noſtram Dentalium vocat: Dentalium (inquit) eſt conchula marina parua, dentatam rimam habens. Lege quæ annotauimus ſuprà mox poſt Cochleas vmbilicatas Rondeletii. Vmbilici marini vel porcellanæ ponuntur cum medicamentis quæ abſtergūt & dealbant faciem, Arnoldus Villanou. Vmbilici in teſtatorum genere variam ſignificationem oſtendi ſupra, vbi de Cochleis marinis diuerſis egimus.

Venereas conchas indocti quidam ſuperiore ſeculo, vt Syluaticus & alij, vt ineptè ſcribebant Veneras, Soneras: ſic etiam imperite interpretabantur pro conchis quas peregrini à d. Iacobi ſepulcro auferunt, hoc eſt pectinibus. In compoſitionem pilularum de bdellio Venereæ aduſtę recipiuntur apud Meſuen & Serapionem. Monachi Meſuæi interpretes purpurarum teſtas aut matris perlarum (vt vocant) ſupponi iubent. Ego Rondeletij ſententiam porcellanas interpretantis amplector. Nauigant Neritæ (alias Veneriæ præbenteſq; concauam ſui partem, & auræ opponentes per ſumma æquorum velificant, Plinius 9.33. vbi in Annotationibus ſuis Gelenius: Rectius legitur Veneriæ. ſunt enim cōchæ non gratæ modo Veneri, ſed etiam cognatæ, ob communem è mari originem: celebriſque eſt eius deæ effigies, concham, atq; haud ſcio an ex hoc ipſo genere, pede premens. deinde mirum quod non concauam partem aurę præbeat concha, ſed diuerſam, cum concaua ſit velificationi aptior, ſequenda igitur & hic vetera exemplaria: Nauigant ex his Veneriæ, prębenteſq; concauam ſui partem, & auræ opponentes per ſumma æquorum velificant. Venereas etiam à Seneca nominatas Rondeletius meminit: & ſanè à pulchritudine, ſplendoreq; & lęuore, quæ dotes Venerei formoſiq; corporis pręcipuæ ſunt

sunt, nomen hoc merētur præ cæteris conchis porcellanæ: & quas eodem nomine appellant margaritoideis conchę. Martialis libro 14. lemmate 209. Læuis ab æquoreo cortex Mareotica concha Fiat, inoffensa curret arundo via: Veneream seu Porcellanam concham generis nomine propter prestantiam simpliciter Concham nominat.

Hedyle Poetria scribit de Glauco marino dæmone, venisse eum in antrum Scyllæ, cuius amore captus erat, Ἤ κόγχου δώρημα (*abundat aliquid ad hexametrum*) φέροντα Ἐρυθραίης ἀπὸ πέτρης, Ἤ τοὺς ἀλκυόνων παῖδας ἔτ᾽ ἀπτερύγους. Ad mare rubrum vicus est, nomine Tor: vbi oneratos vidimus viginti camelos cōchis istis rotundis, à quibus appensæ claues in Europa gestari solent: incolę verò Cairi eis vtuntur ad poliēdam papyrum & lintea quę gummi (aqua gummata) delibuta fuerint, Bellonius libro 2. de ijs quæ in peregrinationibus suis obseruauit. Cum igitur hoc genus conchæ à mari rubro feratur, quærendum an inde nomen ei factum, vt Erythræa à nonnullis dicatur: nam hoc mare Gręci Erythræum vocant, vel ἐρυθρὰν θάλασσαν. vel à testæ suæ colore, qui ruffus est in maioribus omnibus, & in minorum quoque nonnullis. Venit & è rubro concha Erycina solo, Propertius libro 3. dicta est autem Erycina ab epitheto Veneris, vel quòd ipsa est Veneri Erycinæ sacra, vel quod dicitur Venus è concha marina prodijsse. Αἱ κόγχοι αἱ Ἀμαθίτιδες, nominantur ab Epicharmo in Nuptijs Hebę inter alias quasdam conchas. Est autem Amathûs insula maris Ægæi Veneri sacra. Est Amathûs, est celsa mihi Paphos, atque Cythera, Ouidius. Piscosamq; Gnidon, grauidamq; Amathûnta metallis, Idem. Et eodem nomine Cypri ciuitas Veneri sacra, vnde totam insulam Amathusam (alias Amathusiam) olim dictam aiunt. Cytheriacā quoq; concham Martialis nominat hoc versu: Læuior & conchis Galle Cytheriacis. *Concha Erythræa.* *Amathitis.* *Cytheriaca.*

Otaria (Ὠτάρια, id est Auriculę) ostrea sic dicta, in Pharo insula iuxta Alexandriam gignūtur, cęteris iam dictis conchis & ostreis omnibus magis nutrientia, sed excretioni non facilia. Antigonus Carystius hoc ostreum Æolicè aurem Veneris (οὖς Ἀφροδίτης) nominari scribit, Athenæus. Ex quo Hesychius etiam, & Varinus repetierunt. Κώπιξ, διὰ τὸ κυφόν τε καὶ κογχλοειδὲς, καὶ τοῖς ἀγγείοις ἐοικέναι. καὶ κυψελίτης ῥύπος ὁ ἐν τοῖς ὠσὶ φυόμενος. καὶ σπηλαῖα ἀγγεῖα. καὶ τὰ κενὰ σμήνη, Etymologus statim ante Κύων. apparet autem duas esse voces, κώπιξ, pro καὶ ὦπιξ, ex aliquo versu. nec scio an de aure tantùm audiendi instrumento ei hic sermo sit, an de concha etiam, propter vocem κογχλοειδές. Ab οὖς diminutiuum est ὠτίον: ab hoc aliud ὠτάριον. Puto autem cum otion Athenæus ostrei speciem esse dicit, non priuatim dictum ostreum, sed concham omnem in genere intelligi. Nec assero tamen Veneream concham & Veneris aurem, rem eandem esse: sed propter nominum similitudinem, de vtrisque dicendum hic existimaui. Auris marina, quæ aliter Patella fera nominatur. Aristot. *Auris Veneris*

Χοιρίναι Grecorū non alię q̃ porcellanæ videntur: quoniā & nomen conuenit, & res, hoc est cōmunis concharū natura: & forma, calculos.n. siue lapillos tum duritie tum figura porcellanæ minores referūt: quamobrē calculorum loco ad suffragia eis vtebantur, q̃ calculos elegantiores reperirent nullos. Mirū est.a. cum Aristophanes & alij Græci earum meminerint, Aristotelem diligentissimum huiusmodi rerum scrutatorem silentio præterijsse. Ad quod respōderi potest, ex rubro mari vel Oceano illas in Græciam olim, vt hodie in nostras regiones aduehi solitas, ideoque naturam earum Aristoteli perspectam non fuisse, etiamsi nomen vulgò agnosceretur. ὁ δ᾽ ἐτεὸς ὀρθὸν τεττιγοφόρος, ἀρχαίῳ σχήματι λαμπρὸς, Οὐ χοιρίνων (*fortè & hoc excipiendum fuerit è nominibus secundæ declinationis genitiui pluralis vltimam non circumflectētibus*) ὄζων, ἀλλὰ σπονδῶν, σμύρνῃ κατάλειπτος, Aristophanes in Equitibus. vbi Scholiastes, Chœrinę (Χοιρίναι) conchæ quædam marinæ sunt, quibus vtebantur Athenis ante calculorum vsum inductum. Idē Suidas repetit, & insuper: Χοιρίναι καὶ ἡ θῆλυς τοῦ χοίρου. οὕτω κιττῶ διὰ τῶν σανίδων μετὰ χοιρίνης ἐξελθεῖν, qui versus in Vespis Aristophanis legitur. Et hi paulò antè, Ἢ δῆτα λίθον με ποίησον, ἐφ᾽ οὗ τὰς χοιρίνας ἀριθμοῦσι. In eadē fabula χοιροθλίψ vocatur ὁ φιλοδικαστὴς, qui chœrinas conchulas ad ferenda suffragia sæpe manib. premat. alij interpretantur eū qui χοῖρον (τὸ γυναικεῖον μόριον) contrectet. Hesychius χοιρίνας calculos marinos (ψήφους θαλασσίας) interpretatur, cum non calculi, sed conchulæ sint, quæ calculorum vicem in suffragijs olim obtinebāt. q̃ Pollux etiā testatur: Πάλαι γὰρ χοιρίναις ἀντὶ ψήφων ἐχρῶντο, αἵπερ ἦσαν κόγχαι θαλάσσιαι. Χοιρίναι placentæ ἄθλα τίθεν τῷ τοῖς παννυχίσι τῷ διαγρυπνήσαντι, Atheneus. Ab eodem, libro 14. nominātur χοίριναι (proparoxytonū) placentę, quarū Iatrocles in libro de placētis meminerit. Porcellanā minimā aliqui hodie (si bene memini) coruinā aut coruiolam vocant tanquā è coruo pisce desumptam: quū in eo pisce lapillus longè alius reperiatur. Sed coruinæ vocabulū ab illis qui pro lapillo è coruo pisce accipiunt, propriè accipi videtur: ab illis verò qui pro porcellana, à Græcorum chœrina detortum. *Χοιρίναι.*

Porcellanæ omnis generis. Germanicè vocari poterunt *Mutermuschelen, Venusmuschelen.* E

Æthiopes ex rebus communibus vix quicquam tantopere curant, quam vt habeant conchulas porcellanas albas, quas Buzios nominant: pro quibus vel aurum quandoque copiose permutant: aut pro eis filios suos parentes vendunt. apud Thongrum Æthiopum regnum pro comperto hoc habetur. Eisdem loco monetæ vtuntur, vt Lusitanus quidam nihil affirmauit. Locus est vbi loco monetæ vsurpatur porcellana alba, quæ in mari reperitur ad Coromara fluuium, Obscurus. Conchylia minuta & candida vmbilicosq;, quidam funda claudunt, Ge. Agricola. nos de hoc tum luxu tum superstitione plura diximus suprà in A. Affiguntur & loris ephippiorum ornatus gratia. In concha læuigatoria, id est porcellana maiore, faciem sculptam & pulchre expressam vidi. *Buzii.*

Caro porcelli maris & conchulæ delmes combustæ dysenterię in potu medentur, & anū prolapsum aspersus ex eis pollen restituit. Vide suprà in Conchis diuersis D. G

Saperda. vide Tragus mox.

Tellinis locus erit in T. elemento.

Tragvs genus est conchæ mali saporis, Festus. Grammaticis quibusdam recentioribus saperda genus est conchæ mali saporis, & nonnunquam pro sterquilinio ponitur. Nos de saperdæ vocabulo plura diximus in Coracino.

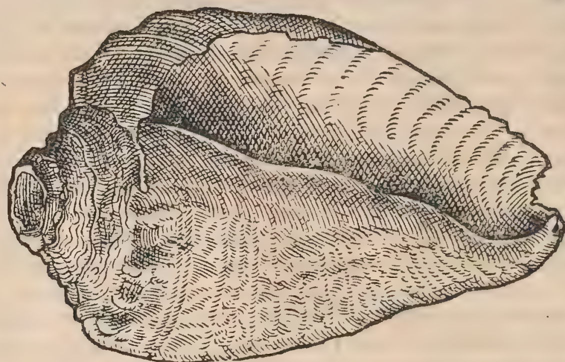
¶ Conchæ nonnullæ etiam inter Murices describentur, in M. elemento.

A

DE CONCHYLIO, RONDELETIVS.

Vocabulũ commune. DVBITANT nonnulli ſit ne Conchylium turbinatorum genus vnicum, vel nomen omnibus, vel multis turbinatis commune, qua in ſignificatione vſurpauit Plinius lib. 9. cap. 36. Sed vnde Cõchylijs precia? Et: Lingua Purpurę longitudine digitali, qua paſcitur perforando reliqua Conchylia. *Purpura.* Vitruuius lib. 7. cap. 13. pro purpura: Incipiam nunc de oſtro dicere, quod & chariſſimam & excellentiſſimam habet pręter hos colores aſpectus ſuauitatem. Id autem excipitur ex Conchylio marino, è quo purpura inficitur. Quare Conchylij nomen eſt polyſemum apud Poetas, Hiſtoricos, Philoſophos, & Iuriſperitos.

Species certa, a purpura diuerſa. Sed & ſpeciei nomen eſſe puto, quæ qualis ſit, nunc inueſtigandum. Sunt qui nihil aliud eſſe Con-

chylium quàm Purpuram arbitrentur. Quod haud verum eſſe ex Plinio lib. 9. cap. 35. ſic comprobamus: Ait enim, Conchylia & Purpuras omnis ora atterit, quibus eadem mater luxuria paria penè etiam margaritis precia fecit. Et de Purpuris loquens: Calculoſę appellantur à calculo maris, mirè apto Cõchylijs, & longè optimo Purpuris. His manifeſtè Plinius Conchylia à Purpuris ſeiunxit.

Conchyliũ, aliud quã buccinũ & murex. Lib. 9. cap. 30. Alijs Conchylium idem eſt quod Buccinum: quod Plinius, cùm duo tantum genera turbinatorum continentium florem illum tingendis veſtibus tantopere expetitum poſuerit, alterum Purpuram, alterum Buccinum: neceſſe eſſe videatur Buccinum eſſe qui Murex, κῆρυξ, & Conchylium appelletur: cum etiam conſtet, & Murice Tyrio infectas veſtes dici, & conchyliatas. Quæ ratio etiam ſi valida nõ- *Lib. 9. cap. 39.* nullis videatur, eã tamen facilè conuellere poſſum eiuſdem Plinij autoritate, qui euidentiſſimè Conchylium à Buccino ſeiunxit. In Conchyliata veſte cætera eadẽ ſine Buccino, præterque ius tẽperaturæ, *Lib 21. cap. 8* (*altas, ius temperatur aqua pro inuiſo humani potus excremento.*) Et alio loco, Conchyliis ſuum flore coloremq; proprium tribuit. Luxuria veſtibus quoq; prouocauit eos flores qui colore commendantur. Hos animaduerto tres eſſe principales. Vnũ in cocco, qui in roſis micat, gratius nihil traditur aſpectu. Et in Purpura Tyria, dibaphaq; Laconica. Alium in amethyſto, qui in viola, & ipſum purpureum, quemque ianthinũ appellamus. Genera enim tractamus in ſpecies multas ſeſe ſpargentia. Tertius eſt, qui propriè Conchylij intelligitur, idque multis modis. His adiungemus Dioſcoridis teſtimoniũ, qui cum dixiſſet de Purpura & Buccino, aliquãtò poſt de Cõchylij operculo ſeorſum ſcripſit, & in fine addit. Αὐτὸ δὲ τὸ κογχύλιον καὲν ποιεῖ ὅσα καὶ ἡ πορφύρα, καὶ ὁ κῆρυξ. Crematum Conchyliũ idem efficit, quæ Purpura & Buccinum.

Conchyliũ ſpecies quæ ſit. Oſtracium, onyx, operculũ conchylii, idẽ. Quare cũ ex his conſtet Conchyliũ diuerſam eſſe à Purpura & Buccino turbinati ſpeciẽ, iã quale ipſum ſit explicemus. Conchyliũ ſeruato Gręco nomine vocatur a Latinis, Sunt qui Oſtraciũ putẽt dici. Sed illi nomen partis toti accõmodant, vel Plinius nomẽ totius parti dedit: ſic. n. libro 32. cap. 10. Inuenio apud quoſdã oſtraciũ vocari, ꝙ aliqui onychẽ vocãt. At onyx (inquit Dioſcorides) ἐστὶ πῶμα τοῦ κογχυλίου, id eſt operculum Conchylij, pro quo etiam oſtraciũ ſumi à Plinio declarãt ipſiuſmet verba: Hoc ſuffitũ vuluæ pœnis mirè reſiſtere. Odore caſtorei, meliuſq; cũ eo vſtum proficere. Quę eadem ſunt cũ his quę operculo Conchylij tribuit Dioſcorides, commendat enim vngues, qui odorem caſtorei referunt, eorundemq; ſuffitu excitari tradit fœminas, quę vuluarum ſtrangulatione conciderint.

B Conchylium eſt ex magnorum turbinatorum genere, ea parte latius qua in turbinem deficit, ſine aculeis tuberculiſue vllis. Foramen quo caro interior oſtenditur, non rotundum, vt in Purpura & Buccino, ſed longum. Tale etiam eſt operculum, de quo mox dicemus. Conchylijs ſuccum ineſſe purpureũ *Conchyliis ſuccum ineſſe purpureum.* ſatis teſtatur Plinius libro 21. cap. 8. Tertius eſt qui propriè Conchylij intelligitur multis modis. Vnus in heliotropio, & in aliquo ex his plerunq; ſaturatior: alius in malua ad Purpuram inclinans, alius in viola ſerotina Conchyliorum vegetiſſima. Ex eodem ſucco lanas tingi ſolitas facilè eſt ex veterum ſcriptis confirmare. Marcellus Medicus de affectibus aurium ſcribens, claudendam aurem lana infecta *Lib. 32. cap. 7.* Conchylio marino monet: exſiccandi enim vires habet. Et Crito apud Galenum libro 3. medicament. περὶ ὤτων, Conchylio infectos flocculos in aurem immittendos. Plinius per ſe Conchylio infectam lanã magnopere prodeſſe auribus tradit. Qui Conchylia legebant Conchyliarij dicebantur, & Conchylilegi, & Conchytę à Plauto.

G *Lib. 2. cap. 10. Perpenſus Galeni locus.* Conchylij partes omnes in medicamentis vſurpantur. Crematum Conchyliũ idẽ efficit ꝙ Purpura & Buccinũ, ait Dioſcorides. Operculũ ſuffitu excitat fœminas vuluę ſtrãgulatu oppreſſas, comitialeſq;. Carnẽ internã medicamentis dolorẽ aurium ſedãtib. admiſcet Galen⁹ in fine libri tertij de medicamẽtis περὶ ὤτων: quũ myrrhã, adipẽ anſerinũ, vel butyrũ vel reſinam, & Conchylij internã partem æquis partib. trita ſuper aurẽ ponenda monet. Quo in loco Cornarius legendum ſuſpicatur non κογχυλίου τὸ ἐντός, ſed τὸ ἐκτός, opinionemq; ſuam hac ratione firmare conatur, ꝙ teſta & operculum vim habeant reſiccandi ſine morſu, & quod cauum Purpuræ, Plinio teſte, valeat ad precisos neruos. ſed malim ego priorem lectionẽ ſequi. Nã eo in loco magis dolorẽ ſedare ſtudet Galen⁹, quã exſiccare, vt alia quæ enumerata ſunt, oſtendunt, ſcilicet adeps anſerinus, butyrum, reſina quæ doloris alleuamentũ afferũt, calore & humore. Quare p κογχυλίου τὸ ἐντός carnẽ intelligo, quæ ob ſalſum ſuccũ

digerendi

digerendi vim aliquã obtinet: & ob substantiã pinguem, glutinosamq; παρηγορικὸν quid habet. Ob eam causam vermes & aselli qui sub aquario vase stabulantur, in eodem aurium affectu à veteribus commẽdantur. Testa verò magis exsiccat, quàm vt dolorem leuantibus medicamentis admisceri debeat: exsiccando enim constringendoq;, dolorem augerent potius quàm lenirent.

Reperiuntur Conchylia parua eiusdem figuræ quæ superius depicta est in spongijs, fabæ magnitudinem non superantia.

Conchylia minima in spongiis.

DE OPERCVLO CONCHYLII, ET BVCCINI, HVIVS ROTVNDVM, ILLIVS LONgum est,) *Rondeletius.*

IN Purpura satis demonstrasse nos arbitror, operculum eius βλάττιον siue βλάττιον Βυζάντιον, siue Βυζάντιον appellari debuisse. Nunc ostendendum nobis est blattam Byzantiam Arabum nihil aliud esse, quàm Conchylii operculum: quos imitati Pharmacopolæ nostri Conchyliorum, Buccinorumque opercula permista vendentes, blattas Byzantias vocant, has rotundas, illas longas.

Serapio libro de Simplicib. cap. 91. Athfar atheb, id est, vngula aromatica, & blatta Byzantia Dioscoridis, est Conchylium ex speciebus Ostreorum, & est similiter de Conchylijs palpir, & reperiuntur in regionibus Indię, in aquis iuxta quas oritur spica nardi. odor autem eius est aromaticus. quoniam istud animal comedit nardum, & ipsa colliguntur tempore æstiuo, quando aquæ desiccantur. Reperiuntur etiam ex eis in litoribus maris Euzim, & color eius est declinans ad albedinem, & est pinguis. sed illa quę nascitur in Babylonia est coloris subnigri, & est maior illa, & omnes habet bonum odorem: quando fumigantur, cum eis sentitur sicut odor castorei. Quando igitur fit fumigatio cum eis mulieri habenti suffocationem matricis, & similiter habenti epilepsiam, confert, & quando bibuntur molliunt ventrem: & faciunt omnes operationes quas faciunt ostraca de paraca, vel portura. Eadem repetit Serapio eodem in libro de Purpurarum operculis agens. Quæ omnia ex Dioscoride transcripta esse nemo est qui neget, si illa cum Dioscoridis verbis contulerit, quę sunt huiusmodi. Vnguis, siue onyx, Cõchylij tegumentum est, ei simile quo Purpura integitur, quod in Indię nardiferis lacubus inuenitur, suauem ideo spirans odorem, quod Conchylia inibi nardi pabulo vescantur. Colligitur postea quam stagnantes aquæ æstiuis squaloribus inaruerint. Laudatissimus qui à mari rubro defertur, candicans, pinguis. Babylonicus nigrescit, atq; minor conspicitur. Ambo odoris gratia suffiuntur, sed aliquatenus castoreum olent. Iidem suffitu excitant fœminas vuluę strangulatu oppressas, comitialesq;. Poti ventrem molliunt. Hæc Dioscorides, quibus planè similia sunt quæ Serapio de blatta Byzantia literis mandauit.

Serapionis verba de vnguib. aromat. vel blattis Byzantiis, e Dioscoride transcripta.

Purpurarum.

Dioscor. lib. 2. cap. 10.

Dicitur autem vnguis à figura: est enim operculum oblongum, auium carniuorarum vnguibus simile. Altera tantum parte adhærens, id est, crassiore. Quum incenditur fumum multum emittit, valetque ad ea quę tradidit Dioscorides.

Vnguis vnde dicatur, &c.

Sed id propius intuendum, quod scribit in Indię nardiferis lacubus inueniri, suauem ideo spirare odorem, quod Conchylia inibi nardi pabulo vescantur, colligique posteaquam ęstiuis squaloribus inaruerint. Nam si Conchylia marina sint animalia, quomodo in lacubus inueniuntur, colligũturq; aquis æstu exsiccatis? An mare deserunt turbinata, vt fluuios lacusq; subeant? Hæc à Dioscoride ex aliorum sententia dicta esse crediderim, eaq; ex alijs descripsisse, quibus expositis, præfert ea quæ ex mari adferuntur.

Conchylia an in lacubus reperiantur.

A

Sunt qui blattas Byzantias longas, negent esse onychas, siue opercula Conchyliorum, quod blattæ Byzantiæ non sint odoratæ, sed fœtidæ. Quam opinionem facile ex eo possum refellere, quod Dioscorides non semper εὐώδες vocet id, quod grato solum & iucundo odore placet. sed aliquando id quod vehementi & graui est odore. Sic pix dicitur ab eo εὐώδης, quam tamen suauis odoris esse nemo dixerit. Sed de hac re plura alias dicturi sumus. Quod autem hoc loco εὐώδεις rectè interpretemur, id maximo est argumento, quod qualitatem odoris exprimere volens Dioscorides dixit: ἀμφότεροι δ' εὐώδεις, θυμιώμενοι, καστορίζοντες πως τῇ ὀσμῇ. Ambo grauis odoris (de illo e mari rubro & Babylonico loquitur) incensi castoreum quodammodo redolent: quod castoreum odore graui & virus redolente esse debere tradidit idem Dioscorides. Huc accedit quod non nisi à fœtidis rebus facto suffitu, suffocatione vuluæ oppressę excitantur, neque comitiales. Quare si, quę blattę Byzantię hodie venduntur à seplasiarijs, grati & suauis odoris non sint, ideo Conchyliorum opercula, vel Vngues esse non rectè inficiaberis.

Εὐώδες de graui odore. Lib. 1. cap. 98.

Lib. 2. cap. 26.

Eximen-

Quomodo vnguis conchylii similis sit ei quo purpura tegitur.

Eximendus ſcrupulus alius, quem nobis inijcit Dioſcorides quum dicit: Vnguis Conchylij tegumentum eſt, ei ſimile quo purpura integitur. Quæ conſentire non poſſunt cum ijs quæ diximus de Cõchylij operculo, longo ſtrictoq;, Buccini verò & purpuræ rotundo, niſi hanc ſimilitudinem ad vſum ſubſtantiamq́;, non ad figuram referamus: vt ſit ſenſus: Quemadmodum Purpura operculum habet, quo foramen clauditur veluti teſtâ alterâ, ita & Conchylium, vel ſubſtantiâ, viribusq́; ſimile eſt Conchylij operculum Purpuræ operculo, non autem figura, Hęc ſunt quæ de Conchylij & Buccini operculis dicenda putaui.

COROLLARIVM.

Conchyliũ nomẽ commune.

A Conchylium quandoq; generale nomen eſt ad omnes conchas, à quibus nomen accepit, Maſſarius. Spiritum (inquit Plinius libro 2.) ſidus lunæ exiſtimari: & hoc eſſe quod terras ſaturet: accedensque corpora impleat, abſcendensq́; inaniat: ideo cum incremento eius augeri conchylia, & ſpiritum ſentire quibus ſanguis non ſit. E conchylijs aluum ſimul & vrinam cient præcipuè mituli, oſtrea, pectines, chamæ, Athenæus. Apud eundem Epicharmus, . Ἄγε δὴ παντοδαπὰ κογχύλια, λεπάδας, ἀσπέδια, στραβήλους, τηθυνάκια, βαλάνους, πορφύρας, ὄστρεα, συμμεμυκότα, &c. Rondeletius oſtendit Plinium accepiſſe Cõchyliũ, ceu nomen multis turbinatis commune. Conchis ſeu conchylijs ſolebant ſigilla (ſphragides) includere, ne typi eorum facilè abolerentur, Scholiaſtes Ariſtophanis. Conchylium (id eſt teſta) purpurarũ crematum, additur collyrijs abſterſorijs apud Aëtium 1. 345. Alias pro ſpecie vna accipitur, ſiue murice, purpuraue, vt quidam putarunt: ſiue certa quadam quæ aliud nomen non habeat, quod Rondeletius approbat. Murex conchylium per excellentiam dicitur: vnde veſtis tincta murice, conchyliata dicitur, Maſſarius. Et rurſus: Hæc verba Plinij, In conchyliata veſte cætera eadem ſine buccino, ſi volumus exponere, vti certè aliqui exponunt, conchyliata veſte, id eſt tincta murice, erit contradictio in verbis Plinij. nam ſi verum eſt, quod ſupra ex verbis Ariſtotelis & Plinij inuicem collatis oſtendimus. hoc eſt Plinium cerycem modo muricem, modo buccinum conuertiſſe, ac propterea buccinum eſſe, qui ceryx, murex & conchylium appelletur, cum duo præſertim concharum dixerit eſſe genera, quæ tingendis veſtibus vſui eſſent, videlicet buccinum minor concha, & purpura, quo pacto verba hęc, ſcilicet conchyliata veſte, exponi poterunt tincta murice, ſine buccino, cum buccinum & murex vti retulimus eadem eſſe conſtet? Neceſſe igitur erit vel negare coniecturam noſtram Ariſtotelis fundamentis ſuperius roboratam: vel dicere, quod verba conchyliata veſte hoc loco non ſignificent tincta murice, ſed ipſo conchylio, vt conchilium ſit concharum genus diuerſum à murice ſiue buccino. Plinius triceſimoſecundo volumine inquit, muricum vel conchyliorum teſtæ cinis maculas in facie mulierum purgat cum melle illitus. vt ſit ſenſus: cinis teſtę earum concharum quæ murices vel earum quæ conchylia appellantur, maculas in facie mulierum purgat. ſicuti etiam inferius eodem triceſimoſecundo libro muricem à purpura diſtinxit his verbis: muricum, vel purpurarum cinis vtroq; modo &c.

Species vna.

Conchylia diuerſa.

Κογχύλη, purpura, Varinus: Κογχύλη, ὅθεν ἡ πορφύρα: id eſt concha, è qua purpura ſumitur, Suidas. Κογχύλια, τὰ ὄστρεα, Varinus. Ὄστρεα, τὰ κογχύλια, μυάκια θαλάσσια, Idem. Athenæus chamas etiam conchyliorum nomine comprehendit. Κικοβαυλιτίδες, conchylij genus nigrum, & vermiculi ex adipe, ἐκ στέατος, Heſychius & Varinus. Nerites quoq; Heſychio eſt conchylium, κοχλιῶδες, & pinna, ὀστρεῶδες κογχύλιον. Σκιφύδρια genus eſt conchylij, Heſychius. vide in Cochleis in genere. Alchel, id eſt, conchylium marinum, Syluaticus. Et rurſus, Alhelh, id eſt cotula (lego conchula) maris. Guada, conchylium vel oſtracum, Idem. Calſaz, ſpecies conchylij. Idem. Sedeph, id eſt. conchylium, interpres Serapionis. quidam codices, habent achafar. Sadaf id eſt, cochlea marina, Syluaticus. Sedafa, eſt quod fit de cochleis quæ adferuntur à ſepulchro diui Iacobi, poſtquam exterior cortex fricando ademptus eſt: ſimilitudine margaritæ, Idem. Conchylia quædam in montibus Ægypti naſci tradit Herodotus. Conchylium Indicum Paulus Ægineta nominat genus illud purpuræ, cuius teſta (operculum) onyx à Dioſcoride nominatur, Hermolaus.

B In Ponto conchylia non ſunt, cum oſtreæ abundent, Plinius. vbi de ſpecie certa eum ſentire apparet. nã cũ communius accipitur conchylium, oſtreã quoq; cõplectitur. Byblus inſula parua eſt apud Indos, vbi maxima conchylia, muricesq́; eximiæ magnitudinis naſci perhibẽt, Philoſtratus de vita Apoll. lib. 3.

Vnguis.

Vnguem conchylij operculum, nonnulli oſtracium appellant, ſiue oſtracon. Galenus pôma, hoc eſt cauum, ſiue (quod idem eſt) operculum, etiam in purpuris. Onychem verò Paulus teſtam vocari dicit conchylij, duntaxat Indici, quod & condylion appellat. condylos certè oſtrei genus eſt eidẽ Paulo & ampulla vngenti onyx quandoq; dicitur, Maſſarius. Blattas Byzantias pharmacopolæ quidam vulgò amarilium nominant, Obſcurus. Sed de blattis Byzantijs plura leges in hiſtoria Purpuræ ex Rondeletio: & in Corollario ibidem. Eſt & onyx ſui generis concha integra, alio nomine dactylus: de qua in Vngue dicemus in v. litera.

D Polypi veſcuntur conchyliorum carne, quorum conchas complexu crinium frangunt, Plinius: qui teſtudines marinas etiam, conchylia petere ſcribit.

E . Cemus (Κημὸς) inſtrumentum eſt contextum è iuncis, coli figura, in quod purpurę & conchylia ingreſſa capiuntur, &c. Varinus. vide in Equo H. e. Stagna quæ limo cœnoque luteſcunt, conchylijs magis & iacentibus apta ſunt animalibus, Columella 8. 17. de piſcinis loquens.

Ponitur conchylium & pro ipſo colore, ſicut purpura murexq;, Maſſarius. Lanæ purpureæ optimè in conchylio tinctæ, Marcellus Empiricus meminit. Spartana chlamys, conchylia Coa. Iuuenalis Sat. 8. Plinius cum de luxuria concharum in cibo dixiſſet, ſubdit: Sed quota hæc portio eſt reputantibus purpuras, conchylia, margaritas? &c. vt in Purpura H. e. recitabimus. Caſtorium genus eſt tincturę è cõchylio, Suidas & Varinus: nimirum ipſe conchylij color, qui & ipſe forſan aliquem caſtorij odorem, ſicut & operculum eius referebat. In Apenino frutex eſt, qui vocatur cotinus, ad lineamenta modò, cõchylij colore inſignis, Plinius. Tranſalpina Gallia herbis Tyrium atque conchylium tingit, nec quærit in profundis murices, Plinius. Et alibi, Tyri nobilitas nunc omnis conchylio atque purpura conſtat. Vidimus iam & viuentium vellera, purpura, cocco, conchylio ſeſquilibris infecta, velut illa ſic naſci

cogente

cogente luxuria, Idem. De conchylio,murice,purpura,coloribus ac vestibus multa Plinius lib.9.ca.36. & deinceps, quæ nos pleraq; in purpura referemus. Sed vnde (inquit) conchyliis precia ? quîs (quibus) virus graue (vnde & castorii nomen fortè, vt diximus, ei inditum) in fuco, (id est colore vel tinctura: alias fusco, quod non probârim:) color austerus in glauco, & irascenti similis mari. Et mox, Concharum ad purpuras & conchylia eadem quidem est materia, sed distat temperamento. duo sunt genera, buccinum minor (maior, Rondeletius) concha: alterum purpura, &c. Et cap. 37. Purpurę calculosæ appellatur à calculo maris, mirè apto conchyliis, & longè optimo (alii aliter legunt) purpuris, &c. In conchyliata veste cætera eadem sine buccino: pręterq; ius temperatur aqua pro inuiso humani potus excremento, dimidia & medicamenta adduntur. Sic gignitur laudatus ille pallor, saturitate fraudata: tantoq; dilucidior, quanto magis vellera esuriunt, (id est non saturantur.) Et alibi, Phycos thalassion (id est, fucus marinus) conchyliis substernitur.

Glires censorię leges, princepsq; M. Scaurus in consulatu, non alio modo cœnis ademêre, quàm Conchylia, aut ex alio orbe conuectas aues, Plinius. Cochleæ & conchylia à Celso numerantur inter ea quæ imbecillissimę materiæ sunt, id est quę minimum alunt: quod iam supra in Cochleis comprehendi. Multum alunt ostrea, conchylia, astaci, &c. Psellas. Minima inflatio fit ex piscibus, conchyliis, Celsus. Nihil ex eis quod pingue est, sumant, vt pectines & conchylia, Plinius medicus 5.1. Conchylia viduarum cupedię sunt, vt est apud Sophronem mimographum & Phaleręum Demetrium, Hermolaus. Τὸ γε γλυκύκρεων Κογχύλιον, χηρᾶν γυναικῶν λίχνευμα, Sophron apud Athenęum. Conchylia adeò proceribus gulæ probata sunt, vt vel inde sit conformatum adagium, Esse conchylia viduarum cupedias, sicuti Phaleręus commeminit Demetrius, Cęlius Rhodig. ex Hermolao. In omne genus conchyliorum: Piper, ligusticum, petroselinum, mentham siccam, cuminum plusculum: mel, liquamen: si voles, folium & malobathrum addes, Apicius 9.7. F

Contra dorycnii venenum conchylia omnia cruda vel assa in cibo prosunt, Dioscorides. Apud Galenum libro 2. de antidotis conchyliorum ius contra idem venenum propinatur. Sanguis conchylii miscetur auriculari cuidam compositioni Andromachi vt recitat Galenus de compos. medic. lib.3. Capitis vlceribus vtiliter illinitur muricum vel purpurarum testę cinis cum melle, conchyliorum (vel si non vrantur) farina ex aqua doloribus, Plinius. Conchylia quomodo vti debeant, Bulcasis docet tract. tertio. Crematum conchylium eadem efficit quæ purpura & buccinum, Dioscorides. Muricum vel conchyliorum testę cinis maculas in facie mulierum purgat cum melle illitus, cutemque erugat, extenditq; septenis diebus illitus, ita vt octauo candido ouorum foueantur, Plinius. Parotides muricum testæ cinere cum melle, vel conchyliorum ex mulso curantur, Idem. Conchylium (id est testa) purpurarum crematum, miscetur collyriis abstersoriis apud Aëtium. G

Si vero infrenus manat de vulnere sanguis, *Purpura torretur conchyli † perdita fuco,*
Huius & atra cinis currentem detinet vndam. *Verrucæ quoq; desectæ frenare cruorem.*

* *forte prædita.*

Dicitur ambustus Tyrio de vellere puluis, Serenus. purpuram autem conchyli fuco præditam, interpretor lanam conchylio tinctam: vt Marcellus Empiricus quoque accepit: Si quis (inquit) maleficiis capillos perdiderit, hac eos ad pristinam formam ratione reparabit: si lacertum salsum martensem cum suo capite, & lanę purpureæ optimè in conchylio tinctæ duas ligulas, & chartam cubitalis mensurę separatim comburat, cineremq; permisceat, côteratq; cum oleo cedrino paulatim adiecto, vt crassitudinem velut glutinis faciat: eoq; medicamine glabrum locum perfricet, ita vt prius diu linteo asperiore detergeat. Lanam conchylio infectam auribus indi iubet Crito apud Galenum li.3. de compos. sec. locos, post infusum pharmacum ad dolores earum. Andromachus similiter, lanę purpura infectæ tomentum indi, vel conchylio eas obturari. Lana conchylio infecta, per se etiam auribus magnopere prodest: quidam aceto & nitro madefaciunt, Plinius.

Lapis conchylii admiscetur electuario cuidam Auicennę contra calculum. aliqui cochleam marinam vel conchylium interpretantur: alii cochleam (testam) limacum. sed verius lapis conchylii, est cochlea (testa) purpuræ marinæ, Syluaticus.

Κογχύλη in fœm. gen. aliquoties apud Suidam legitur, in Castorio & alibi Κογχύλιαι (melius Κογχύλια, τὰ) ostrea & purpuræ sunt, Hesychius. Βκιτάχεα apud Epicharmum aliqui conchylia, alii πλάγια exponunt, Hesychius & Varinus. Λιχάδες, ostrea omnia. alii interpretantur calculos & conchylia, Hesychius & Varinus. Purpuræ appellatione omnis generis purpuram contineri puto, itaq; buccinum & conchylium continebitur, l. Si cui lana. supra De legat. tertio, Baysius. Ypsilon in conchylio producitur, à Iuuenali, Petronio, & aliis. Purpura torretur conchyli (pro conchylii) perdita (prædita) fuco, Serenus. H.a.

Epitheta. Lubrica conchylia, Horatius 2. Serm. Conchylia Côa, Iuuenalis Sat.8.

Conchylium etiam colorem aut ipsam vestem infectam significat. Nondum prima verba exprimit, & iam coccum intelligit, iam conchylium poscit, Quintilianus lib.1. de pueris nimium molliter educatis loquens: Horum ego non fugiam conchylia? Iuuenalis Sat.3. Perottus interpretatur luxuriosas vestes & murice infectas. Coloris quoq; nomen in (est) conchylium, & chliaroconchylium, & concha Ægyptia, paralios cognomine, quam & pinnam vocat Democritus. Idem chrysoconchylium fieri docet, sed fictitium & metallicum: sicut & chrysocorallium, quod item & gemmæ est nomen, Hermolaus. Murex conchylium per excellentiam dicitur, vnde vestis tincta murice conchyliata dicitur. Plinius infra: In conchyliata veste cętera eadem sine buccina. Et Cicero in Phil. Conchyliata peristromata appellat, quæ infecta erant succo conchyliorum, Massarius. Scoppa Italus conchylium colorem non rectè interpretatur scarlatta, quod coccus est: vel carmosino, qui color ex ouis vermiculorum seu seminibus quibusdam tingitur, quæ reperiuntur ac radices herbarum quarundam.

Conchyliarii, κογχυλιευταὶ, vel conchytæ, conchylia conquirunt in mari in codice Iustiniani murileguli dicuntur, à muricibus legendis, Budæus. Vide supra in Conchis in genere a. Κογχύλαι, κηκίδες, id est, gallę, Hesychius & Varinus. Κογχυλίας λίθος in Aristophanis Dædalo nominatur, & apud Xenophontem κογχυλιάτης, Pollux de lapidibus scribens 7.23. Κογχυλίας lapis est durus, habens in se conchyliorum for

mas, Hesychius & Varinus. ἔχων ἐν ἑαυτῷ κογχυλίας πύπυς: forte κογχυλίων legendum, nisi κογχυλίας adiectiuum esse dicas. Vide supra in Conchite lapide, in Conchis in genere a. Quod genus cretæ sit illa, quã conchylium Xenophon, alii cenchilium vocant lapidem, vt inquit Pollux, ignoro, Hermolaus: cuius verba & librarii deprauarunt: & sensum Pollucis ipse non consequutus est. Pollux enim non de creta, sed lapide loquitur: quem conchylian vel conchyliaten nominat, vt modo recitaui. Κογχυλιδεύοντες, κογχύλιον ἐκπιέζοντες, Hesychius & Varinus. Malim, Κογχυλιδεύοντες, κογχύλιον ἐκπιάζοντες, vt interpretemur conchylia expiscantes, qui scilicet conchyliarii dicuntur, & à Budæo Grecè κογχυλιδευταί. Hesychius ἐκπιέζοντες habet per ε. in antepenultima, hoc est eximentes, è mari colligentes. nam πιάσαι recentioribus Græcis accipere sonat. in Lexico Græcolat. vulgari πιάω verbum reperio, pro comprehendo: & πιάζω Doricè pro πιέζω. Ἀνακογχυλιάζων τὸ ἐπικλήρου τὴν διαθήκην, Aristoph. in Vespis, pro κωλύων (allusione forsan ad verbum ἀνακωχεύειν) πρὸς τὴν κογχύλην πέπηχεν. aiũt autem quartam syllabam huius verbi ἀνακογχυλ. breuem esse, Scholiastes. Ἀνακογχυλιασμός, gargarizatio, Atheneo lib. 5. ex Platone. dicit autem aquę anaconchyliasmòn remedium esse singultus.

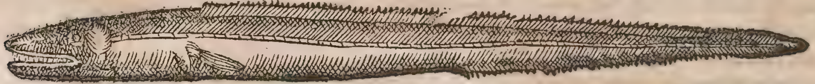
b Conchylia lunata quædam Plinius nominat, Grecè dixeris μηνοειδῆ, Cęlius. Solinus cap. 15. reduuias conchyliorum nominat, spolia vel testas inanes. idem reduuias escarum crocodili dixit, quas in faucib. eius trochilus appetat, reliquias interpretor. Mensis remotis puer euerrat κογχυλίων κόχλους, id est, conchyliorum testas, Pollux.

e Καὶ αἱ κογχύλαι ὄφιν οὐκ ἔχουσαι φαίνονται δελεάτι ἐφεπόμεναι, Suidas, Didymus apud Atheneum ait, solitos esse quosdam, lyrę loco, conchyliis & ostracis (ostreis vel testis) inter se collisis, numerosum quendam sonum saltationibus aptum ędere.

f Extructa mensa, non conchyliis aut piscibus, sed multa carne subrancida, Cicero in Pisonem. Atque Lucrinis Eruta littoribus vendunt conchylia cœnas, Vt renouent per damna famem, Petronius Arbiter. Mullorum laudatissimi qui conchylium sapiunt, Plinius.

Conchylij instar discerpere, prouerbium explicatum est supra in Conchis in genere h. Conchylia vi duarum cupedię, prouerbiali sensu olim dicebatur: vide superius in F.

DE CONGRO, RONDELETIVS.

A LOngi pisces ferè omnes cartilaginei sunt. Dicuntur autem longi à corporis specie: & à galeis, qui longo etiam sunt corpore, differunt: quod rotundiores sint, quodq; illi mustellis, (*Galeos mustellis similes esse dicit, cum galei ipsi mustelę sint: nisi mustelas quadrupedes intelligas:*) hi serpentibus similiores sint. Præterea galei neq; seuum, neq; pinguedinem habent, vt Atheneo placet, ex longis autem sunt qui pinguedinem habent. *Lib. 7.*

Ex longis conger omnium notissimus est, qui γόγγρος à Grecis dicitur, à verbo γρῶ, quod vorare significat. Callimachus, ὃς ἔγραε κηδεμόνα, ἀντὶ τοῦ ἤσθιεν ἀφ' οὗ ῥήματος ὀνομαγρὸς, καὶ ἐν διαπλασιασμῷ γόγγρος: ἐσθίει γὰρ τῶν πολυπόδων τοὺς πλοκάμους, Hæc Phauorinus. Nicander teste Athenæo γρύλλους etiam congros vocatos fuisse tradidit, id est porcos, ab eadem, vt opinor, voracitate. A nostris congre vocatur. A Massiliensibus filat, quia instar retis pisces involuit & implicat. Duo sunt congrorum genera, vnum albicat, & pela- *Lib. 7.* *Genera duo.*

B gium est: alterum nigricat, & litorale magis est, quam pelagium.

Conger piscis est longissimus, scilicet quatuor vel quinq; cubitorum longitudinem attingẽs. Atheneus: Eudoxus in libro sexto de terrę ambitu scribit congros multos in Sicyone capi (ἀνδραχθεῖς, id est) quos homo vix ferat, horum aliquos esse etiam plaustrales, ἁμαξιαίους. Aspectu ac læui lubricaq; cute anguillę proximus est. Rostri extrema siue labra habet carnosa, in superiore apparent appendiculæ duæ carnosæ. Dentes habet paruos pectinatim coeuntes, oculos magnos, branchias binas, vtrinq; duplices, earum vnicum vtrinq; foramen, non osseo operculo, sed cute contectum. Pinnas duas, vnam à ceruicis extremo ad caudam, altera à podice ad caudam porrecta est: vtraq; non membranæ, sed cutis potius substantia constat, & tota ora nigricat. Cauda in acutum terminatur A capite ad caudam linea ducta est. Circa caput puncta sunt aliquot, æqualibus interuallis dissita. Venter lacteo colore est, dorsum nigricat in vno genere, in altero etiam dorsum candidum est. Quod ad partes internas attinet, gula ventriculo præponitur, idq; ad corporis longitudinem & tenuitatem accommodatè. Ventriculus longus est podicem ferè attingens. Hepar rubrum, à quo pendentem fellis vesicam semper vidi: quod Aristotelis causa dico, qui in quibusdam ad iecur, in aliis infra iecur situm fel esse scripsit. Sæpe etiam idem genus, vtrunq; fellis sitũ habet, veluti conger. alii enim ad iecur, alii infra iecur annexum (χολὴν ἀπηρτημένην, *fel à iecore seiunctum, Gaza vertit sepositum*) habent. Hæc Aristoteles. Cæterum fel aqueum est. Splen nigricat. Congri oua intra se pinguedine obducta longa serie continent, quod perspicuè declarat Aristoteles his verbis: Habent congri fœturam, sed non in omnibus locis similiter conspicuam, neq; enim ob pinguedinem apparet. Est autem in longum protensa, quemadmodum in serpentibus, verum in ignem coniecta manifesta fit: quod enim pingue est liquitur & in vaporem abit: oua verò exiliunt, & ab igne elisa crepitant. Præterea si digitis contrectes & teras, subesse pinguedinem læuem, oua crassiuscula (*asperiuscula forte: ad* λεῖον *enim non* παχὺ, *sed* τραχὺ *opponitur, facili librariorum transitu. Gaza vertit duriusculum.*) sentias. Congri igitur alii pinguedinẽ solũ habent, ouum nullum: alii contrà pinguedinem nullam, ouũ aũt quale modo exposui.

Interiora.

Lib. 2. de hist anim. c. 15.

Oua.

Lib. 6. de hist. anim. cap. 15.

C Oppianus libro 1. ἁλιευτικῶν, cum exposuisset anguillas mutuo corporum internexu coire, & ex his lentorem

lentorem quendam spumę similem destillare in arenam & in limum, ex quo anguilla procreetur; subdidit: Τοῖς καὶ γόγγροισιν ὀλισθηροῖσι γενέθλη. Quod si ita intelligas, vt ex strigmentitio quodam humore arena, limoq; excepto concipiantur, gignanturq; congri, quemadmodum & anguillæ, id vero consentaneum non est. Congri enim oua pariunt, ex quibus aliorum piscium modo qui oua concipiunt, congri alii procreantur, vt paulò ante ex Aristotele docuimus. Sin mutuo corporum innexu complexuque coire accipias, id verum est; ita enim longi pisces corpora commiscent. Aristoteles: Quæ pedibus carent, & quæ longo sunt corpore, vt serpentes & murenę, circumplexu mutuo supinarum partium coitum peragunt. Congri carniuori sunt tantum, vt scribit Aristoteles. Ob id fluuiorum ostia petunt, maioris prędę causa, non solum verò ob dulcis aquæ desiderium, vt scribit Oppianus.

Libr. 5. de hist. animal. cap. 4 — *Lib. 8. de hist. anim. cap. 2.* — *Lib. 1. ἁλιευτικῶν.*

Πηλαμύδες, γόγγροι τε, καὶ ὃν καλέουσιν ὀλισθον, Γείτονα ναιετάουσιν ἀεὶ ποταμοῖσι θάλασσαν,
Ἠ' λίμναις, ὅθι λαβρὸν ὕδωρ μεταπαύεται ἅλμης. Πολλὴ γὰρ προχυσις συμβάλλεται ἰλυόεσσα.
Ἑλκομένη δίνῃσιν ἀπὸ χθονὸς, ἔνθα νέμονται Φορβὴ ἱμερτὴ, γλυκερῇ δ᾽ ἁλὶ παίνονται.

D

Congri etsi magni & validi sint, vincuntur à locustis, sed polypos ipsi vincunt: quibus repugnare videtur Plinius. Polypum tantum locusta pauet, vt si iuxta viderit, moriatur. Locustam conger, rursus polypum congri lacerant. Qui locus ex Aristotele, à quo permulta mutuatus est Plinius, vel emendandus est, vel explicandus. Aristotelis verba hæc sunt: Locustę magnos etiam pisces superant, & mirabilis quidam casus horum nonnullis accidit. Locustas enim polypi superant, vt si iuxta in iisdem retibus polypos senserint, pręmetu locustę moriantur. Locustę verò congros, quia propter crustę asperitatem elabi congri non possunt: At congri polypos deuorant. neque enim congris propter corporis (*congrorum*) lęuitaté polypi resistere possunt. Ex his falsum esse liquet locustam à congro lacerari. Quarę vel legendum in Plinio: Locusta congrum, rursus polypum congri lacerant. Vel sic distinguendus & intelligendus est contextus: Polypum in tantum locusta pauet, vt si iuxtà viderit, omnino moriatur. locustam conger, subaudi pauet: rursus polypum congri lacerant.

Lib. 9. ca. 62. — *Lib. 8. de hist. anim. cap. 2.*

F

Archestratus apud Athenęum libro 7. congri è Sicyone magni & pinguis caput, & interanea commendat. Hicesio placet congros durę esse carnis, inter gregales, item rarę carnis, & minus nutrientes, mali succi, stomacho tamen gratos. Apud nos nullo est in pretio. Hispanis satis probatur. Galenus inter duræ carnis pisces rectè à Philotimo numeratos esse ait. Albertus Magnus scripsit congros occulta quadam vi lepram generare.

Ibidem. — *Lib. 3. de alim. facult.*

C D

Viuunt abscissa cauda congri & murænæ capitales hostes. authore Aristotele: Viuunt sępe mugiles ablata cauda, & congri vsq; ad excrementorum meatum. Deuoratur autem mugilis cauda à lupo, congri à muręna. Plinius: Mugil & lupus mutuo odio flagrant. Conger & muræna, caudas inter se pręrodentes.

Lib. 9. de hist. anim. cap. 2. — *Lib. 9. cap. 62.*

DE EODEM BELLONIVS

F

Congros inter pisces dura carne præditos Galenus libro secundo alimentorum connumerat, succosque salsos & crassos in corpore generare asseuerat.

A

Nostris Gallis (apud quos maxima ex Oceano Congrorum copia est, maximorum quidem ac ferè Cetaceorum per æstatem: minores autem aliis anni temporibus adferri solent) Græcum atq; adeo Latinum vocabulum ferè retinuit, *Vn Congre*: Massiliensibus Fiela vel Fielaz vocatur. Romanis, apud quos ex Tyrrheno non ita frequens piscis adfertur, Drongo vel Brongo appellatur.

Huius quidem piscis duo discrimina esse compertum habui. Alii enim nigri sunt, alii paulò magis candidi, hoc est, quidpiam in tergore atq; extremis pinnis nigrum referentes.

Genera duo.

B

Omnes glabra atq; lubrica pelle integuntur: Oculos (quos etiam argenteus circulus iridis loco ambire videtur) nigros habent: Dorsum in summo tergore elatum. Lineam vtrinq; rectam, corpus ad latera intersecantem. Dentes pro capitis magnitudine breues, per ordinem in maxillis dispositos: Labra admodum crassa, quorum superius rudimenta quædam cirrosa præ se ferre videtur: quæ dum comprimuntur, mucosum quiddam emittunt. Os prægrande: Linguam Anserinæ ferè similem, albam. Hepar quoq; pallidum, Lupino simillimum; cui sinister lobus dextro multò longior est. Stomachum admodũ grandem, à quo ad rectum intestinum vnica est tantum reuolutio. Conger paruus ab Anguilla, hac præcipuè nota distinguitur, quod rectam lineam, pallidam, vtrinq; per medium corpus à branchiis ad caudam delatam habeat, venterq; illi magis albicet. Dentes præterea Anguillæ in hoc à Congro differunt, quod confusi in vtraq; maxilla dispositi sint, eiusq; labrum superius horrescat.

Interiora. — *Discrimen ab anguilla.*

E

Congros ita decipiunt piscatores: Minores pisces funibus copulatos (quorum singuli singulos hamos habent) maioribus scopulis, qui sicci, posteaquam mare decessit, remanere solent, alligant: quos, cũ maris fluctus rediit, à Congris deuoratos comperiunt: & eos in siccis scopulis altera die relinquit mare: ipsosq; Congros ob escam deuoratam relictos reperiunt.

COROLLARIVM.

A

Conger an Congrus dicatur, hoc Gręca, illud Latina terminatione, parum interest. Conger & muręna, Plinius 9.62. Conger, quem & gongrum, vt modo (*Veneti hodie*) nominant, Plinius 32 volumine appellasse videtur, Massarius. Γόγγρος Græcè per duplex in medio γ. recte scribitur, non simplex vt in vulgato Hesychii codice est. Nicander Epopœus (in libro de linguis, Massarius) congros aliter gryllos vocari scribit. nos de Gryllo plura inter Mustelas post Asellos, diximus. Almarmaheigi, Arabicum vel Persicum nomen est, commune longis & lubricis. quære in Anguilla A. Venetiis hodie el *grongo* vocatur. Antiates brunchum appellant, Platina. Græcum Latinumque nomen apud plerasque gentes retinet, Gallos, Italos, Hispanos, Anglos: sed interpolatum nonnullis. soli Massilienses (inquit Gillius) non Massilicè, sed planè barbarè Phialassum appellant. Congri à quibusdam (*Germanis*) anguillæ marinæ vocantur, & abundant in mari Normanniæ, Albertus. Eberus & Peucerus Germanicè interpretantur *Meeral*: alii scribunt *Meer oll, vel Seeoll*. Quidam in parte Germaniæ inferioris, *paleu* vocari mihi retulit, nescio quam rectè. *Palynck* quidem Flandris anguilla est. Polonicum congri nomen aut periphrasin inuenio le-

ziorny vuegotz. Anglica ſunt, *à Conger, à Gongre, à Congerel*. Dicuntur & *Eluertz* in Anglia Congri puſilli. Capiuntur noctibus obſcuris in fluuio Sabrina propè Gloceſtriam & Teuxberiam in magna copia. ita enim ſunt aggregati, vt reticuli quodam genere ex aqua veluti hauriantur. Captos & elixos, conuoluunt ac vendunt. Habentur autem in delitiis: & cum aceto ferè aut ſinapio eduntur. Aſcendunt autem è mari in fluuium puſilli tantum illi. Nomen eis ab Anguillarum ſimilitudine factum videtur. Et hæc de Congris puſillis, ex optimo doctiſſimoque viro Ioanne Parkhurſto Anglo accepi.

B Conger eſt piſcis longus, vt anguilla vel murena, Plinius. Magnus eſt, & anguillæ ſimilis, Kiranides. Longus eſt, vt murena, ſed corpore multò maior, Author de nat. rerum. Ophidion piſciculus eſt ſimilis gongro (alias ſcombro, quod non placet,) Plinius. Prælongus eſt piſcis, rotundus, (teres,) & albiſſimæ carnis, Albertus. Congri longi & lubrici (λεῖοι, Ariſtoteles, læues reddit Gaza) ſunt Plin. Congro binæ vtrinq; ſunt branchiæ, alteræ ſimplices, alteræ duplices, Ariſtot. Binas tantum pinnas habet, Idem & Plinius. Pinnulis ſupinis caret, Ariſtot. Ineſt ei gula, ſed exigua, Idem. Non ędit ouum arenidum, quale piſces ſquamoſi, Idem.

C Congrorum albicantium genus pelagium eſt, nigrantes ambigunt littorales ne an pelagii ſint. Ariſt. Vuottonus vertit, partim pelagii, partim littorales ſunt. Victitant frequenter in paludibus, & ad fluuiorum oſtia, vbi copia influit aquę dulcis. Et fluctus cœno commixtus vortice multo Voluitur à terra: Vuottonus ex Oppiano vt apparet. Puſilli tantum fluuios alicubi ſubeunt, vt Sabrinam in Anglia. In ſiccum repunt etiam congri, vt quidam ex Plinio citant. Carniuori ſunt, Plinius. carniuori tantum, Ariſt. Dubitet tamen ſuper hoc aliquis, quoniam circa fluuiorum oſtia & aqua dulci pingueſcere ab Oppiano traduntur ἔνθα νέμονται φορβὴν ἱμερτὴν, γλυκερῇ δ᾽ ἁλὶ πιαίνονται. Obſcurus etiam ille de naturis rerum ſcriptor, vento vehementiori flante pingueſcere eos ſcribit, limo fortè & fundo aquæ ſic concitato. Congri maximè ſe inuicem vorant, Ariſtot. Immitisq; ſuę Conger per vulnera gentis, Ouidius inter pelagios piſces. Cadaueribus etiam naufragorum veſci hunc piſcem audio. Hiceſius ſcribit congros eſſe σκληροτέρους τῶν ἀγελαίων, hoc eſt duriores inter gregales, vt Rondeletius vertit: (quod magis probarem ſi Gręcè σκληροτάτους τῶν ἀγελαίων legeretur: ſic enim & ipſum ἀγελαῖον eſſe inſinuaretur: id quod in cōparatione per comparatiuum facta non fit) vel aſperiores gregalibus, vt Natalis de Comitibus ex huius quidem verſione congros gregales eſſe negaris, ex Rondeletii eſſe dixeris. ſed alia lectio habet τῶν ἐγχέλεων, hoc eſt duriores anguillis. vide in F. Piſces ſquamis (*addenda eſt negatio, nam thunni, ſcombri, &c. ſquamis carent*) contecti, vt thynni, ſcombri, thynnides, ſcombri, ſolent (ferè) etiam gregarii eſſe. Cęterum illi qui neq; ſolitarii apparent, neq; rurſus gregarii ſunt, facilius concoquuntur, vt congri, & carcharię & ſimiles, Mneſitheus Athenienſis apud Atheneum lib. 8. videtur autem locus deprauatus, ex eo quod congros primum gregariis adnumerat, deinde illis qui inter ſolitarios & gregarios ambigant. Natalis quidem interpres ita ad verbum tranſtulit, vt codex vulgaris Gręcus habet. Conger flexuoſo impulſu corporis, ita mari vtitur natando, vt ſerpens terra rependo, Plinius & Ariſtot. Sed omnes huiuſmodi longi ac lubrici piſces quomodo natent, & de pinnis eorum, plura leges apud Ariſtotelem in libro de communi animalium greſſu. Hybernis menſibus latet conger, Ariſtot. Multi hoc tempore in ſpeluncis conditi latent: maximè hippurus & coracinus hyeme non capti, pręterquam ſtatis diebus paucis, & iiſdem ſemper. item murena, conger, &c. Plinius. Congri cauda à murena abſcinditur: & ſuperuiuunt congri licet abſciſſa cauda meatu tenus excrementario, Ariſtot.

D Immitisq; ſuæ conger per vulnera gentis, Ouidius in Halieutico. Congri enim maximè ſe inuicem vorant, authore Ariſtotele. Congri cauda à murena abſcinditur, Ariſtot. & Athenęus ex eodem. Sunt & inimicitiarum miracula: Conger & murena caudas inter ſe prærodunt, Plin. Congri polyporum brachia erodunt. falluntur autem qui aiunt polypum ſeipſum eſſe, Ariſtot. Congrus polypodum cirros deuorat: Suidas, Etymologus, & Varinus. Polypum ſua rodere brachia, falſa opinio eſt. id enim à congris euenit ei, Plin. Polypum in tantum locuſta pauet, vt ſi iuxta viderit, omnino moriatur. Locuſtam conger, rurſus polypum congri lacerant, Idem Congri polypos ſuperant, ſed edere non poſſunt. læue enim & lapſum polypi corpus, vſum hoſtis effugit, Gaza ex Ariſtotelis hiſtoria 8.2. Gręcè ſic legitur: οἱ δὲ γόγγροι τοὺς πολύποδας κατεσθίουσιν, οὐδὲν γὰρ αὐτοῖς δύναται διὰ τὴν λειότητα δρώσασθαι (lego δύνανται) χρῆσθαι. hoc eſt, vt ego interpretor: Congri polypos deuorant. polypi enim congros propter corporis lubricitatem prehenſare aut retinere non poſſunt. Rondeletius vertit: Neque enim congris propter corporis læuitatem polypi reſiſtere poſſunt: obſcuriùs, & minùs aptè ad ſententiam Ariſtotelis: non enim non poſſe reſiſtere polypum congro Ariſtoteles ſcribit, ſed apprehendere ipſum & retinere non poſſe. etiamſi ſenſus eôdem recidit, nempe vt polypus vincatur. Sic igitur res ſe habet: Polypus quicquid ſuis cirris aut flagellis comprehendere poteſt, (& ſic eo χρῆσθαι, & in ipſum agere) id etiam vincere poteſt, comprimendo videlicet, quod validiſſimè facit. itaq; locuſtam vincit, quæ cum aſpera ſit, elabi ab eius cirris non poteſt: congrum lubricū & incomprehenſibilem ſibi non vincit, ſed vincitur. Rurſus conger, quicquid dentibus & morſu impetere poteſt, vincit: polypum autem qui mollis eſt, mordere poteſt: locuſtam, cuius dura eſt cruſta, non poteſt. quare ab hac vincitur, illum vincit. Hoc vt breuius commodiusq; & intelligat quiſque & meminerit, hac figura delineauimus.

Vincit.

P Z L P. Polypum, L. Locuſtam, C. Congrum ſignificat. Ergo Polypus vincit locuſtam, Locuſta Con-
C P grum, Conger denique polypum. Vel ſic.

L Z C vel ſic C Z P
P L L C Sic ex tribus iſtis piſcibus vnuſquiſque à victi ſui victo vincitur.

E De congris puſillis quomodo capiantur in Anglia, lege ſupra in A.

F Congri carnem pinguem eſſe audio. In cibo dulciſſima eſt, Author de natur. rerum. Albiſſima eſt & dulcis, ſed concoctu difficilis, & ideo dicitur lepram (*falſa præſertim, vt quidam ſcribunt*) generare, Albertus. Archeſtratus inquit: Congros tantum cæteris piſcibus pręſtare, quantum thunnus viliſſimis

coracinis

coracinis præfertur: quos & stomacho conferre Hicesius testatus est, Massarius. Congri habent carnem duram, ægrè conficiuntur, & pariunt succos crassos & salsos, Galenus lib. 3. de alim. facult. At contrariũ Mnesitheus ille Atheniensis apud Athenęum scribit: Pisces illi qui neq; solitarii apparent, neq; rursus gregarii sunt, faciliùs concoquuntur, vt congri, & carcharię, & similes. Coquus quidam apud Philemonem, recitante Atheneo: Inuasit me (inquit) cupido terrę cœloq; narrare, quantam voluptatem ceperim ex egregio illo congro, quem paraui, nullis conditum caseis, nec vllis desuper floribus aspersum: sed qualis viuus, talis etiam assus erat, tener omnino & molli igne tostus, &c. Et sicut gallinę persequuntur sui generis auem, quem cibum ore tenet maiorem quàm deuorare queat: Sic illum qui primus congrũ ex olla arripuit, cum quàm delicatus esset hic piscis primum cognouisset, alii (conuiuę) persecuti sunt. quod si illi qui vilioribus vescuntur piscibus, scarum haberent, &c. aut è Sicyone congrum, quem Neptunus ipse diis affert, omnes sanè eo gustato facti fuissent dii. nam si vel mortui hunc odorentur, reuiuiscunt, Hæc ille. Sphyrænæ plus alunt quàm congri, Diphilus Siphnius. ego pro σφύραιναι, legerim σμύραιναι. nam & Hicesius murænas ait multum alere, non minus anguillis & congris, Athenęus. Et alibi: Sphyrænas ait Hicesius plus congris alere, ingratas tamen ori & insuaues esse, succi bonitate mediocres, Hicesius scribit congros σκληροτέρους εἶναι τῶν ἀγελαίων &c. hoc est duriores gregariis, & rarioris carnis, minusque alere, succi bonitate multò inferiores, stomacho tamen gratos, εὐστομάχους. sed pro ἀγελαίων quidam legunt ἐγχέλεων, vt Volaterranus: quod mihi etiam placet. (vide in c. superius.) nam Diphilus quoq; de gryllo scribit, similem esse anguillæ, ἄστομον δὲ, hoc est, sed ori minus gratum. Gryllus autem conger est Nicandro. Et conuenit similes alioqui specie naturaq; inter se pisces, quod ad nutrimenti quoq; ex eis rationem attinet, comparari. Γόγγρῳ τε λευκῷ πᾶσι τοῖς κωλώδεσι βρόχθιζε. τούτοις γὰρ τρέφεται τὸ πνεῦμα, καὶ τὸ φωνάριον ἡμῶν περίσαργον γίνεται, Clearchus apud Athenęum libro 14. ego primum versum sic lego: Γόγγρον τε λευκὸν πᾶσι σὺν κωλώδεσι. Et tertium sic, Τὸ φωνάριον ἡμῶν περίλαμπρον γίνεται. Proferuntur enim hæc verba à citharœdo paulò post ad citharam canente. Natalis etiam interpres sic vertit, Vorato congrum cãdidum, ac tenacia: Nutritur illis quando certè spiritus, Tum vox fit ipsa prępotens nobis bona. Anguillas quoque vocem claram reddere Elluchasem medicus author est. Dulcia enim & viscosa arterię prosunt, & superficiem eius leniunt, quod ad vocis claritatem facit. De congro sic narrat Archestratus in Gastronomia: Ex Sicyone caput congri capiatur amice, Prægrandis, fortis, pinguis, tum concaua (κοῖλα, viscera puto: nam & Rondeletius interanea interpretatur) cuncta Spargendam coquito inde herbam in salsugine multa. Posteà idem quæ in diuersis Italiæ locis sunt, exponens, hæc inquit: Optimus hic capitur conger, qui obsonia tantum Exuperat, quantum thunnus pinguissimus olim Exuperat viles coracinos. Ephippus etiam & Antiphanes apud Athenęum congri caput inter delicias recensent. Diocles opsophagus interrogatus conger an lupus prestaret: hic assus, ille elixus, respondit, Athenęus ex Hegesandro. Antiphanes anguillam in aqua sale & origano condita lixari iubet: & congrum similiter. Congrum in frusta concisum eo modo coquito, quo anguillam: locato inter frusta saluiæ aut lauri folia, Platina. Ex Apicio: Ius in congro asso, Piper, ligusticum, cuminum frictum, origanum, cepam siccam, ouorum vitella cocta: vinum, mulsum, acetum, liquamen, defrutum, & coques.

Conger cum oleo coquitur donec dissoluatur, & inde colatum oleum cum cera conficitur. hoc cerotum mulieribus pręgnantibus non sinit rumpi ventrem. prodest etiam arthriticis & scissuris pedum, Kiranides. G

Congrum istum maximum in aqua finito ludere Paulisper: vbi ego venero, exossabitur, Terentius Adelphis. Γόγγρος à voracitate dictus est. nam γρῶ Gręcis est voro, &c. Varinus ex Etymologo qui ideo tantum voracem hunc piscem putat quod polypi cirros prærodat: ego toto genere voracem dixerim. vide in c. Potuit & γόγγρος fortè dici quasi γογγύλος, id est rotundus vel teres potius. Gongrus etiam, γόγγρος, morbus est arborum. Arbores nonnullę gongros à quibusdam vocatos habent, vel simile quiddam pro arboris natura, nam gongrus maximè oleæ conuenit, eoq; morbo plus quam cæteræ laborare videtur. Premnum id nonnulli appellant, alii crotonem, alii alio nomine. Rectis vnistirpibus, minusq; ab imo plantigeris, id aut nullo pacto, aut minus accidere solet, Theophrastus de hist. plant. 1, 13. puto autem tuber aliquod durum & contortum in arboribus nonnullis gongrum dici: sicut & bruscum & molluscum tubera quædam in arboribus à Latinis dicuntur. Et hæc in plantis similiter ferè se habere puto, vt in animalibus varices. H. a.

Epitheta. Congri ὀλισθηροί, id est, lubrici, Oppiano. Παχεῖς, id est, crassi, Epicharmo. Πίονες, ἰσχυροί, μεγάλοι, Archestrato. Verum ex his primum duntaxat omnibus commune & perpetuum est: reliqua differentiæ accidentium. Λευκὸς καὶ μέλας, albus & niger, differentiæ generis, non epitheta sunt.

Tu Machærio Congrum, murænam exdorsua quantum potes, Plautus Aulularia. Exdorsuare quidã interpretantur dorsum confringere, dum apparantur pisces & exenterantur. Sed fortè etiam pro eo quod est spinam dorsi eximere acceperis, si ea congris ita eximitur vt anguillis: aut pro pellem detrahere, si id quoq; in congris, vt in anguillis fit. F

Καὶ Τιτυὸν εἶδον λίμνης ἐρικυδέα γόγγρον Κείμενον ἐν λοπάδεσσ', ὁ δ' ἐπ' ἐννέα κεῖτο τραπέζας.
Τῷ δ' ἦ μετ' ἴχνια βαῖνε θεὰ λευκώλενος ἰχθὺς Ἔγχελυς, Matron Parodus in descriptione conuiuii Attici. Dorion opsophagus (id est piscium helluo) cum puer pisces non emisset, eum flagris cecidit, iussitq; optimorum piscium nomina dicere. cum puer autem orphum, glauciscum, congrum, & similes alios cõmemorasset: Piscium iussi te (inquit) nõ deorũ nomina dicere. Γόγγρος δ' ὅμως μέλλω σωρῶν τα τεμελῆ ὑποτέμνοντα, Alexis apud Athenæum. Καὶ τὸν Σινώπης γόγγρον ἤδη παχυτέρας ἔχοντ' ἀκάνθας, Antiphanes. Agris Rhodius primus piscẽ optimè assauit, Nireus verò Chius cõgrũ elixauit dijs, Euphron Adelphis. ὁ μὲν ἀγρῶ τρεφόμενος, θαλάττιον μὲν οὐδὲ ἓν ἐσθίει πλὴν (πλέον) τῶν περὶ γῆν γόγγρον τινὰ, ἢ νάρκην τινὰ, Antiphanes. Cũ Antagoras poeta congrum coqueret, & ollam ipse moueret, Antigonus rex à tergo assistens, Putasne ait Antagora Homerum Agamemnonis gesta describentem congrum elixasse? Cui ille, Tu ne verò putas, ô rex, Agamemnonem tantis rebus agendis intentum, adeò curiosum fuisse, vt quisnam in castris congrũ coqueret, non ignorare voluerit? Plutarchus in Apophthegmatis, & Sympoſiacorum quarto. Pauperes sibi emere non possunt cranium lupi, non gongri, οὐδὲ σηπίας. Ἃς οὐδὲ μακραὶ (μάκαρες) περιορῶσ' οἶμαι θεοὶ, Strattis.

Coquus quidam apud Archedicum scribit se emisse quinque drachmis caput congri, & frustra (πρμάχια) priora, (propiora capiti:) item drachma τραχήλους, colla aut ceruices congrorum fortè intelligens: additque dignam coquo facetiam: ἀλλὰ νὴ τὸν ἥλιον κ'ἀμοὶ τράχηλον ἕτερον εἴποθεν λαβεῖν ἦν, κὰι πείσθη δι' αὐτὸν, ὃν ἔχω τοῦτον ἂν πρὶν εἰσενεγκεῖν ταῦτα δεῦρ', ἀπηγξάμην. hoc est, Quod si aliunde mihi caput & ceruicem aliam acquirere vel emere liceret, strangularem me potius, quam has lautitias conuiuis inferrem. nihil enim tam cupiebat quàm ipse deuorare.

DE CORACINO SVBNIGRO, ET CORACINO ALBO, RONDELETIVS.

A Coracinus Melanuro similis est, (inquit apud Athenæum Speusippus,) melanuro verò melanderinus. Κορακῖνος appellatio Græca est, qua seruata coracinus Latinè melius dicetur, quàm coruulus vel graculus, vt à Gaza in libris de historia animal. conuertitur. Neq; enim apud omnes constat. à corui graculiue, id est à nigro colore dictum esse coracinum, vt docet Atheneus libro 7. ὠνομάσθησαν δὲ διὰ τὸ διηνεκῶς τὰς κόρας κινεῖν. κὰι οὐδέποτε παύεσθαι. dicti sunt coracini, quia perpetuo oculos moueant, & nunquam mouere desinant. & alio in loco. ὠνομάσθη γὰρ ἀπὸ τοῦ κόρας κινεῖν. dictus est à mouendis oculis. Contrà Cœlius Rhod. παρὰ τὸ κόρον, id est, τὸ μέλαν, à colore nigro dici putat. & Oppianus:

Lib. 8. cap. 30. & lib. 5. ca. 17.
Vnde dictus.
Lib. 7. cap. 5.
Lib. 1. ἁλιευτικῶν.

Καὶ κορακῖνον ἐπώνυμον αἴθοπι χροιῇ. *Et nigro cui nomina dicta colore*

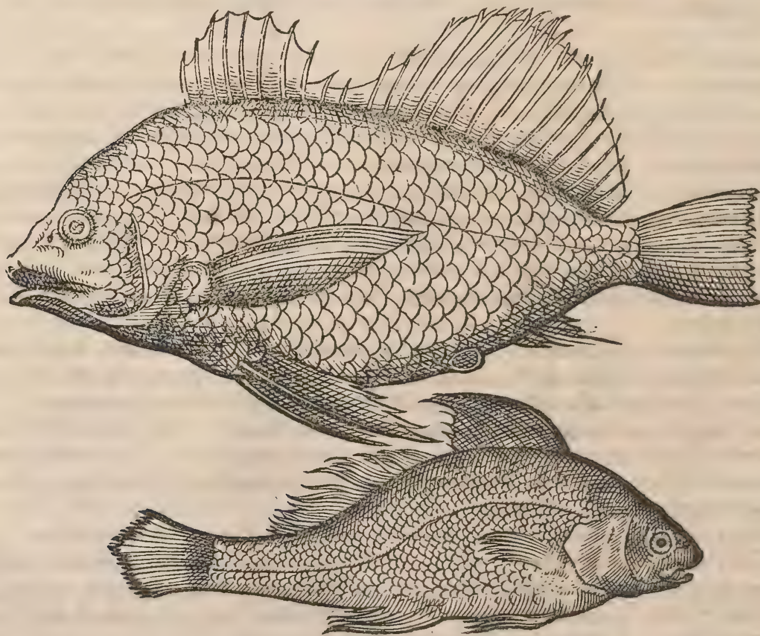
Coracinus. Et Vitruuius, vt dictum est libro 2. cap. 13. coracinum colorem, pro nigro dixit. At non omnes coracini nigri sunt, teste Atheneo lib. 8. κορακῖνος ὁ ἐκ τοῦ Νείλου ἥττων δ' ὁ μέλας τοῦ λευκοῦ. Coracinus ex Nilo, minor autem niger albo. Vel melius κρείττων id est melior niger albo. Numenius αἰόλον vocat, id est varium. ῥηϊδίως ἕλκοιτο, κὰι αἰόλον κορακῖνον. & Athenæus testis est, κηρωειδέας appellatos coracinos, id est cerei coloris.

Athen. libr. 7.
Aeolias.

Suspicari licet Gazam qui coruulum interpretatur, hypocoristicon nomen facere, κορακῖνον τοῦ κόρακος, sed non rectè: nam κόραξ alius est piscis, cuius post coracinum album & nigrum, meminit Athenæus lib. 8. ὁ κόραξ ἱέρακος σκληρότερος. Cuius hypocoristicon nomen, non est κορακῖνος, sed κορακινίδιον, (*Hoc coracini hypocoristicon est: non coracis, à quo diminutiua deduxeris, κοράκιον, κορακίδιον, κορακίσκος.*) Atheneus libr. 7. de coracinis scribens: ὑποκορεισικῶς δ' ὠνόμασεν αὐτοὺς Φερεκράτης ἐν Ἐπιλήσμονι, Τοῖς σπιθαμιαίοις κορακινιδίοις κὰι μαινιδίοις. Has ob causas in Athenei sententiam magis inclinat animus: & coracinum Latinè nominandum, retenta Græcorum appellatione, non coruulum neque graculum iudico. Græci enim pluribus nominibus piscem hunc designarunt. Nam authore Atheneo lib. 7. coracinus σαπέρδης & πλατισακὸς (*Dorion myllum inquit platistacum vocari, cum auctor est, non coracinum*) dictus fuit. Nili incolæ πέλτην vocant, Alexandrini ἡμίνηρον. Sed quod in aurata, idem in hoc pisce vsuuenit, vt pro ætatis ratione, diuersa numina sortiatur, eodem Atheneo authore: nam maiores coracini πλατισακοί: qui mediæ ætatis sunt, μύλλοι: minimi, γνωτίδια nominantur. Nostra Gallia Narbonensis corp, per apocopen vocat: alii durdo, alii vergo, alii corbau. Italia ferè tota coruo. Græci hodie κόρακον.

Corax alius piscis.
Saperda.
Platistacus.
Pelta.
Ἡμίνηρος.
Myllos.
Gnotidion.

Bellonii coracinus omnino alius est. cantharum enim pro coracino pingit: & alibi cantharum cum citharo confundit.

Coracinum nigrum Rondeletius maiorem ne an minorem hic pictum intelligat nescio. in descriptione non explicat: sed simpliciter tanquam de vno loquitur, nisi quod ex Athenæo coloris differentiam affert: qui vero hic pinguntur, magnitudine etiam, & reliqua specie, differunt.

Coracinus non est qui Liguribus tãnado dicitur, (*Gillium, qui tamen nihil asserit, & Bellonium notat,*) quem cantharum esse prius diximus: est enim coracino minor, & multis aliis notis caret, quæ coracino insunt. Neq; enim tanado sic varius est, neq; cereus, neque nigras pinnas veluti alas habet, vnde μελανόπτερον coracinum appellauit Aristophanes. Verum ex sequenti descriptione, quid à cantharo & aliis differat perspicuum fiet.

Tanado Ligurum alius est piscis.

Co-

Coracinus piscis est marinus, maris stagna etiam aliquando subiens, & Nilum fluuium, & Æeotidem lacum, ex squamosorum genere, Auratę vel Melanuro quodammodo similis est, cubitali magnitudine, aliquando multo maior, dorso repando, colore subnigro, circa caput vario: maximè enim cum è mari extrahitur, caput subaureo est colore, ad purpureum exaturatum vel ad nigrum accedente, ita vt aurum subesse videatur, colore ex purpureo nigrescente perfusum. Squamis tegitur magnis & latis: oculos magnos habet, prope hos duo foramina ad odorandum, vel ad audiendum. Ore est mediocri, dentibus paruis. In summo rostro, & inferiore maxilla foramina quædam parua apparent. Ad branchias pinnæ magnæ & latæ: in ventre maiores, nigrę, qua nota ab aliis squamosis dissidet. Podex magnus & rotundus: quem sequitur pinna longa & nigra, aculeis nigris & robustis innixa. In dorso alia longissima est, constans aculeis tenui membrana reuinctis. duas esse possis dicere. His maiores, pro corporis magnitudine nullas equidem vidi. Cauda in pinnam vnicam latam desinit. Ventriculum magnum habet, cum appendicibus octo vel nouem. Omnia intestina tenuia, hepar magnum, fel in hepate, splenem oblongum & rubrum. In posteriore capitis parte lapillos albos, veluti lupus, quos ad morbos quosdam vulgus vsurpat. B

Gregalis est piscis. Semper enim non vnicus, sed multi simul capiuntur. Maximè Hippurus & Coracinus hyeme non capiuntur, inquit Plinius, preterquam † æstatis paucis diebus, & iisdem semper. Aristoteles libro 8. de historia animal. Piscium complures hyeme latent, sed apertissimè hippurus & coracinus: nam hi non capiuntur nisi statis quibusdam diebus, eisdemq; semper. Ex quibus nemo rectè colliget eum non esse coracinum quem nos proponimus, quod plerunq; hyeme in mari nostro capiatur: quoniam ea est nostra piscandi ratio per sagenam, vt omnes pisces qui in iis sunt locis ad quos sagena pertingit, quouis tempore capi possint. C *†statis.*

Quod in marinis stagnis reperiri dixerim, verissimum esse docet experientia. Etenim in stagnis nostris cum auratis & mugilibus capiuntur, in nostris autem fluuiis minimè. Veruntamen in Nilo degere scribit Athenæus libro 8. τρέφει δ' ὁ Νεῖλος καὶ ἄλλα γένη πολλὰ ἰχθύων, καὶ πάντα ἥδιστα, μάλιστα δὲ τὰ τῶν κορακίνων. πολλὰ γὰρ καὶ τούτων γένη. Idem alibi, Κορακῖνος ἐν τῷ Νείλῳ &c. Priùs enim locum citauimus & emendauimus. Et Strabo libro 17. ἰχθύες ἐν τῷ Νείλῳ πολλοὶ μὲν ἄλλοι χαρακτῆρα ἴδιον ἔχοντες καὶ ἐπιχώριοι: γνωριμώτατοι δ' ὅ, τε ὀξύρυγχος, καὶ ὁ λεπιδωτὸς, καὶ λάτος, καὶ ἀλάβης, καὶ κορακῖνος, &c. Et Plinius lib. 32. ca. 5. Coracini Pisces Nilo peculiares sunt. Et alibi li. 5. ca. 9. Nilus incertis ortus fontibus, & per deserta & arentia, originem in mõte inferioris Mauritanię, non procul oceano habet, lacu protinus stagnante, quem vocant Nilidem. ibi pisces reperiuntur alebetę, coracini, siluri. Sunt qui coracinum Nili, à marino diuersum esse dicãt, quod nomen mutent: nam πέλτω vocant Aegyptii, & ἡμίνηρον, vt prius ex Atheneço diximus. At in aliis qui flumina subeunt idem non euenit: nam mugil dicitur, tam qui in stagnis marinis & fluminibus, quàm qui in mari degit. & lupus siue Tyberinus, siue marinus, & salmo, lampetra, sturio, eodem semper nomine dicuntur, siue in mari sint, siue in fluuiis. Sed ex his effici minimè potest, diuersos esse specie, coracinum marinum, & coracinum fluuiatilem, vt nec salmo marinus à fluuiatili specie differt, neque alosa fluuiatilis à marina, sed succi bonitate & suauitate differunt. nam pisces huiusmodi in fluminibus nutriti, longè præstantiores sunt iis qui in mari capiuntur, & qui propè fluuiorum fontes, iis qui in ostiis, quibus in mare influunt: vt sturio marinus multum suauitate inferior est eo, qui in Rhodano vel Garumna nutritus est. aqua enim dulcis pingues pisces reddit, & odorem illum marinum veluti eluit. Huius rei gustatũ iudicem optimum quilibet adhibere potest. Quare nominis varietas differre specie non facit, sed ea à fretorum & gentium varietate inducta est. Exempli gratia: Amia in Gallia Narbonensi boniton, in Prouincia palamide. Trachurus à Vasconibus chicharou, à nostris sieurel nominatur.

Vbi. Quod fluuiatilis etiam sit. & Coracinum Nili non alium esse quã marinum, licet & alia nomina habeat.

De marinis flumina subeuntibus: quodque idem in fluuiis præstent.

Amia.

Nunc de substantia coracini & succo. Fluuiatilis & maximè è Nilo melior est, niger albo, & elixus asso. est enim stomacho gratior, aluo facilis. & apud Atheneęum libro 7. Amphis: Qui coracino marino vescitur præsente glauco, sanæ mentis non est. Niloticos verò coracinos (inquit Atheneęus) dulces, bonę carnis, & suaues esse sciunt, qui periculum fecerunt. Apud eundem (*fluuiatilis coracinus, authore Diphilo*) dicitur esse subpinguis, minimè mali succi, carnosus, qui multum alat, facilè concoquatur, & distribuatur, omnino myllo prętantior. Marinus siccior duriorq; est, & ob id minus palato gratus. Idem esto iudicium de mugilibus, lupis, cæterisq; huiusmodi, quin in marino stagno, vel in fluminum ostiis capti pinguiores sunt & suauiores marinis. sed omnes huiusmodi minus salubri esse succo, magisq; excrementis abundare censeo, tum ob alimentorum copiam, tum quod minus exercentur: quæ etiam in causa sunt, cur citius putrescant. Easdem ob causas Galenus mugiles stagnorum marinorum & in fluminum ostiis altos vituperat. Coracinus sale condiebatur. Galenus: Post sardas (σάρδας) ac pelamydas mylli, qui ex Ponto adferuntur, pręcipuè commendantur, post hos coracini. Et Persius, Saperdamq; aduehe ponto. Coracinum autem saperdam etiam dici prius ostendimus. Atheneęus verò loco paulò antè citato, in quo coracinum myllo in omnibus pręfert, Galeno apertè aduersatur, nisi dicamus à Galeno coracinum maiorem intelligi, ab Atheneço verò minorem: qui myllum pro medię ætatis coracino vsurpat, vt antea docuimus: qui vero in suo genere minores sunt, maioribus longè præstant, id quod Galenus ipse de thunnis declarat. Thunnorum caro, qui & ętate & corporis mole sunt minores, non perinde dura est, eoq; hi facilius coquuntur. Coracinus igitur maior, durior est & insuauior: minor contrà, (*mollior, & suauior:*) & myllo, qui iam satis accreuit, melior. F

Lib. 3. de alim. facult.

Ibidem.

Galenus myllum coracino prefert, Athenæus contra.

Ibidem.

Carbunculos coracinorum salsamenta illita discutiunt, inquit Plinius: & carnes eorundem aduersus scorpiones valent imposite. & coracini fel excitat visum. Lapides in capite repertos valere ad nephriticũ, vel colicum dolorem vulgus existimat. Alii collo suspensos ad morbum regiũ conferre credunt. Qua ratione aut facultate equidem nescire me fateor. Et experientia ipsa hoc falsum esse arguit. Ad nephriticum verò dolorem valere sum expertus. Comminuit enim lapides renum: vel pituitam, ex qua calculi gignũtur, & retinentur, exiccãdo, vel pondere suo propellendo, vt lapis Indicus, vel Iudaicus, vel lapis Lyncis. Cęlius Rhodiginus, vir & multę, & variæ eruditionis, libr. 12. Lectionum Antiq. hæc scribit, Palladii locum castigare volens. Scitu non indignum esse, ab eruditis obseruatum, vbi Palladius scripsit, G E

Lib. 32. cap. 10.

Ibidem.

cap. 5.

Ibid. cap. 7.

coracinam picem aduersus arborum formicas pollere, reponendum, coracinum piscem, & id ex agricolationum magistris in Græcorum scientia, At nos rem ipsam experiri voluimus, num coracinus piscis antipathia quadam formicas ab arboribus arceat, quemadmodum cancer boues à salicibus aliisq; arboribus. Sed rem aliter habere experientia ipsa comperi. Quare coracinam picem, vt à resina, quæ nihil aliud est quàm pix alba, differat, legendum esse iudico, vt & Vitruuius coracinum colorē dixit pro nigro.

F Coracinus piscis, si paruus sit, vt aurata à nostris præparatur, vel in sartagine frigitur, vel in craticula assatur. Si magnus, elixus in aqua, aceto & vino albo apponitur, & cum succo oxalidis, vel aceto editur. Si diutius seruandus, assus, aceto & pauco pipere conditur, additis foliis lauri vel myrti vel iuglandis. salsus, elixus ex aceto editur.

DE EODEM, BELLONIVS.

A Glaucorum generis est, qui Græcis κορακῖνος, Latinis quoq; Coracinus à paulò magis nigro, quàm Cyprini fluuiatilis colore dicitur. Massiliensibus pes Carpa, Comensibus, & qui Lemanum incolunt (marinus enim & fluuiatilis est) pesce Scarpa vocatur. Græcorum vulgus corruptè †Caralzidia nominat.

† forte Karacida.

Media est inter Vmbram & Chromidem magnitudine: Salituris est idoneus; quod & Galenus testatur libris de alimentis, in quibus hoc etiam animaduertendum est, vbicunq; Gracculum perperam ab interpretibus conuersum comperies, illic Coracinum scribi atq; intelligi debere. quemadmodum & vbi Plinius ex Ouidio Rhacinum pullum esse scribit, illic etiam Coracinum legi oportere. Plinius autem medicus hunc piscem Coruum aspratilem vocat: saxatilem puto dicere voluisse.

B F A

Coruus aspratilis.

B Ad Melanurum ipsa forma accedere videtur, latisq; integitur squamis, admodum nigris, vnde nomē habet: capite est ac dorso in Cyprini modum gibberoso, atq; in arcum conuexo, pinnamq; gerit in tergore continuam, duas rursus in lateribus nigras, & vnam sub ventre firmis aculeis vallatam, quibus Glaucus caret: calculosque binos in capite valde magnos, quos nonnulli in pretio habere solent.

F Hunc piscem Galenus duræ esse carnis asseuerat.

COROLLARIVM.

A Nominatur ab Hesychio & Varino κορακός piscis, idem nimirum qui coracinus: & à Tarentino rei rusticæ scriptore κορακῖνοι. Coracinum hodie Græci coraca nominant, Massarius. Bellonius à Græcorum vulgo Carakidia dici scribit, malim Korakidia. Coracini à veteribus descripti notæ, conueniunt ei quē nos hodie coruum appellamus: aliqui tamen inter coracinum & coruum differentiam non paruam faciunt, huic à colore, illi à motu pupillarum nomen factum dictitantes. sed forte non aliter differunt, nisi quia coracinus est coruulus, corax verò coruus, Niphus. Differunt genere coracini fluuiatiles à marinis, quod ex Strabonis & Aristobuli verbis coniicitur. Ita enim Strabo decimoseptimo libro loquitur: Pisces in Nilo permulti sunt ac diuersi, qui propriam quandam & suam formam habent, sed maximè noti sunt oxyrynchus & lepidotus, & latus & alabes & coracinus & porcus & phagorius, quem etiam phagrum vocant. Item silurus & citharus & alosa & mugil: ex testaceis (*melius, Ostracion, piscis nomen,*) dilychnus, physa, bos: item cochliæ ingentes, quę vocem vlulatui similem edunt. Posteà paulò post inquit ex opinione Aristobuli, nullum piscem ex mari ascendere præter mugilem, alosam, & delphinum, propter crocodilos. Quare cum coracinum è mari non subire Nilum, & in eo tamen reperiri constet, coracinus marinus erit ab eo qui fluuiatilis est, specie omnino distinctus, quemadmodum & perca. nam eius duo genera etiam uersa sunt, alterum scilicet marinum, alterum fluuiatile, Massarius. Rondeletius vero eundem marinum & Nili coracinum esse asserit: etsi nominibus varient.

Myllus an idem coracino sit dubitatur.

Myllus an idem coracino sit, vt pro ætatis & magnitudinis ratione tantum nomina euarient, vt Rondeletius asserit, diligentius considerandum est. Authorem quidem aliæ suæ opinionis quàm Athenæum habere ipsum non puto: qui hoc non asserit, sed insinuare videtur, eò quod coracinum eundem saperde facit: & platistacum quoq;, qui myllus maior est, saperdam vocari ait. quod argumentum non sufficit. nam apua salita quoq; saperda vocatur, & coracinus non est. Sed quoniam corporis quoq; species, nempe latitudo quæ & nomen platistaco dedit, coracino astipulatur, idem fortassis fuerit: præsertim cū coracini fluuiatiles ab Alexandrinis etiam plataces appellentur: & mylli maiores facti, platistaci. quanquam Dorion in lib. de piscibus separat. Coracinum (inquit) multi saperdam vocant, estq; optimus illorum qui è Mæotide palude adferuntur. Deinde de mugilibus ait: tum de myllis: γνωπίδια (inquit, vel ἀγνωπίδια, lego ἀγνοπίδια quinq; syllabis, vt ibidem proximè sequitur) vocantur parui mylli: platistaci verò magni, mediocres mylli. Euthydemus coracinum scribit à multis saperdam nominari, cui Heracleon Ephesius & Philotimus quoq; assentiuntur. Cæterum quod saperdes etiam platistacus vocetur, (ὅτι ἡ καὶ πλατιστακὸς [*lego πλατισακὸς, vt alibi habet ex Dorione quatuor syllabis, cum acuto in vltima, quanquam & πλατίσακος pro paroxytono mibidem scribitur in vulgatis codicibus, vt in Varini quoq; Lexico*] καλεῖται ὁ σαπέρδης,) vt coracinus quoq; Parmeno Rhodius in Magaricis docet, Athenæus. Coracinos Alexandrini πλάτακας vocant ἀπὸ τοῦ πρέχοντος, (per excellentiam interpretor, quod Græci aliter κατ' ἐξοχὴν dicunt,) Idem. Μύλλος paroxytonum genus est piscis, Hesychius & Varinus. Μυλλὸς vero oxytonum, qui strabis vel peruersis oculis est: item placenta quædam ex sesamo & melle, Siculis vsitata, Athenæus lib. 14. quanquam apud eundem lib. 9. μυλλοὶ piscem vltima acuta (errore nimirum librariorum) inter alios quosdam ex Mnesimacho nominari reperio. Oppianus Halieut. primo, carminis causa primam corripuit, lambda altero abiecto: Petræ quædam humiles (inquit) iuxta arenosum mare sunt, leprades cognominatæ, id est nudæ: ἔνθα μύλοι, τρίγλης τε ῥοδόχροα φῦλα νέμονται. coracini verò eidem circa petras herbosas degunt, vt statim subiicit. Myllus vulgò myllocopion à Græcis dicitur, Hermolaus in Plinium. hoc si verum est, non idem fuerit coracino: quem Græci hodie coracem, vel karakidion nominant, vt prædictum est. nisi quis diuersis in locis Græciæ, nomina etiam eiusdem piscis diuersa vsurpari causetur. Nicea non procul à Varo amne in Ligustico littore sita, piscem vocat Figon, quem nostræ ætatis Græci Myllocopion appellant. Oppianus, & Plinius inter pisces numerant Myllon, quem Oppiani commentaria eum interpretantur, quem vulgò no-

Figon.

go nominant Greci Myllocopion. Hunc Massiliæ videre non potui, an sit Iecorinus, an Myllus, an alius, certi nihil habeo. Hoc duntaxat dixi, vt ex mea inscitia alios exacuam ad diligentiorem inquisitionem, Gillius. De pisce Figon Italicè dicto plura leges infra in Corollario de Hepato. Coracinus æolias quoq; dicitur à nonnullis: quanquam alius piscis est æolias Epicharmo, Hermolaus. Vide suprà Aeoli in A. elemento. Coracinum Alexandrini Heminero(ἡμίνηρον per ι. in prima & penultima) vocant, Atheneus lib.3. vbi & hæc eius verba leguntur: Ἢ τῶν καλῶν ἡμινίρων (*sic habet codex noster per iota in penultima & antepen.*) ἢ τῶν ταριχηρῶν σιλούρων. addit, Heminirus quid differat ab hemitaricho Archestratus dixit. Meminit eius & Sopatrus Paphius: Ἐδέξατ' ἀντακαῖον, ὃν τρέφει μέγας Ἴστρος, Σκυθαισιν ἡμίνιρον ἡδονήν: sentiens nimirum Scythas non minus antaceo suo Istriano gaudere, quàm Alexandrinos heminiro aut coracino salso. de salsamentis enim agit eo in loco Atheneus.

Aeolias. *Heminerus.*

Saperdam Photion pro apua inueterata, & harundinibus infixa capit, Hermolaus: qui Etymologum Photionem vocare solet: cuius verba hic adscribam, Saperdas quinq; & quatuor percas Lycophron dixit. Sunt autem saperdę, apuę calamis transfixę (δονηκῶσαι, nimirum à δόνακι, vt iôta subscribendum sit sub ἦτα. etsi Varinus habet δονηκῶσαι) & inueteratę: vel succidia & laridum (πάντα πυάχη. ἃ ἴνδιν Παφλαγόνες καλοῦσι. Sunt & percæ pisces: & forsitan ab iis saperdę nomen factum est, quod apuas exiccatas significat. Sed eruditiores saperdam aiunt esse tomum piscis inueterati. carcinum (lege coracinum, & similiter apud Hesychium) enim piscem, Pontici saperdam nuncupant. Coracidia pro apuarum genere quodam, vide supra in fine scriptorum de Apuis diuersis. Saperda, genus pessimi piscis, Festus. Saperdę pisces nominantur ab Aristophane in Holcadibus, Atheneus. Καὶ σαπέρδας τοὺς περὶ Μαίανδρον ἐπεικάζοντας τοῖς καλοῖς, Porphyrius lib.3. de abstinentia ab animatis. Τοὺς μαιώτας, καὶ σαπέρδας, καὶ γλάνιδας, Archippus. Saperdes (σαπερδίς, oxytonum per iôta, malim σαπέρδης paroxytonum per ἦτα, genere masc. Gaza vertit saperdis, Niphus saperdes) semel tantum ab Aristotele memoratur, quod sciam, circa finem libri 8. de animalibus. idq; inter fluuiatiles (& lacustres, vt Vuottonus addit) vt eundem esse coracinum fluuiatilem nõ dubitem: Saperdes (inquit) grauidus commendatur. Idem verò alibi de marino scribit: Coracinus cum vtero fert optimus est, vt mæna. Et quid agam rogitas? en saperdam adueho Ponto? Sat. 5. Grammatici quidam recentiores indocti, Saperda (inquiunt) genus est conchæ mali saporis, & nonnunquam pro sterquilinio ponitur. Saperdę, quasi sapientes & elegantes. Varro Modio, Omnes videmur nobis esse belli, festiui, saperdæ, cum simus καπρο, Nonius. Perottus habet, cum simus canopi. nam quod Festus Pompeius (inquit) scribit saperdam genus esse pessimi piscis, vbi legerit ipse dicat. Volebat quispiam apud Diogenem Cynicum philosophari, cui ille saperdam (interpres pernam transtulit, dedit, ac sequi se iussit. Vt autem ille prę uerecundia abiecto quod ferebat, abscessit. post aliquãtulum occurrens illi ridens ait: tuam & meam amicitiam saperdes (σαπέρδης) dissoluit. Apollodorus refert Phrynas meretrices duas fuisse, quarum vna Clausigelos cognominata sit, altera Saperdium, Athenæus & Eustathius. Cæterum scaperda Hesychio genus ludi est in Bacchanalibus vsitati. trabs ad hominis staturam erigebatur, perforata vt inserendum reciperet funem, quem viri vtrinq; singuli certantes obuersis inter se dorsis, omni conatu in diuersas partes trahebant. Omne etiam quod difficile est σκάπερδα vocatur: καὶ ὁ πάσχων, σκαπέρδης. Σκαπερδεῦσαι, λοιδορῆσαι. Σκάπαρδος, ὁ ταραχώδης καὶ ἀνάγωγος: hoc est irrequietus aliquis & malè educatus. Λακκοσκάπερδον, λακκόπρωκτον, Omnia apud Hesychium.

Saperda. *Coracidia.*

Gaza ex Aristotele pro coracino coruulum vel graculum vertit: & coracían auem generis monedularum interpretatur graculum. nam & Itali multi vulgo coruum hunc piscem aut coruulum vocant. Celsus coruum piscem nominat inter eos qui teneriores leuioresq; sunt illis ex quibus salsamenta fieri possunt, cum aurata, scaro, oculata. Vbicunq; graculum interpretes Galeni verterunt, coracinus scribi & intelligi debet, Bellonius. Graculo similem draconem marinum dixit Plinius: colian puto graculi nomine intelligens.

Coruulus. *Graculus.* *Coruus.*

Coruus piscis subniger est ad corui similitudinem, vnde nomen accepisse putatur, Platina. Vulgò quidem corbo, coruo, vel corf ab Italis, Venetiis & alibi vocatur. Corbetto autem Venetis dictus, Bellonio glaucus est, à Rondeletii glaucis omnino diuersus. Chromin aliqui cum coruo confundunt, vt in eius historia diximus. itaq; coruo marino etiam vocem attribuunt, quę ad chromin pertinet. Coracinus pisciculus est spinosus: vulgò dictus *lo guarracino*, Scoppa Italus. Guarracini nomen à coracino factum apparet. fortè autem non coracinus maior & albus, sed minor & nigrior sic ab eis appellatur. quoniam Scoppa pisciculum esse ait, & alibi coruulus diminutiuo nomine appellatur. Sic enim ad me aliquando Cornelius Sittardus scripsit: Cornulus piscis est, quem alii coruulum vocant in Italia: vulgo coracino dicitur, & capo grosso, & coruasili: erythrinus ab aliis vocatur, sed malè vt existimabat Gisbertus Horstius. est in deliciis mensarum. Hæc ille, qui & iconem misit suis coloribus expressam: capite crassiusculo, &c. colore passim, pinnis etiam (quas binas parte prona ostendit, coracino non conuenientes) caudaq; rubentem. alibi subflauus ei, alibi niger color est. Erit igitur triplex, vt videtur, coracinus, albus ac niger, quorum meminit Rondeletius: ac tertius, paruus, rubescens. Coracinum Bellonius scribit in Lario (et si in codice eius Lemanus non rectè scribitur pro Lario) lacu vulgò pesce scarpa vel carpa vocitari. In Lario equidem piscem carpam reperiri vix puto, nisi cyprinum aliqui in eo fortè sic vocent, quem tamẽ vulgo burbarum vocant, vt Romæ etiam. Benedictus Iouius qui Larii lacus pisces carmine descripsit, carpam nullam, sed bulbulum nominat, hoc est burbarum siue cyprinum. Piscis quem pro citharo siue cantharo (confundit enim) Bellonius pinxit, & ille quem pro coracino, quomodo distinguendi sint, nõdum satis video. Vtrunq; ad melanuri formam accedere ait, &c. Cum piscem, inquit Gillius, quem Massilienses vocant Castaneum, à colore castaneæ, piscatori cuipiam ostendissem, dixit in Corsica, vnde ille ortus esset, vocari Cornulum. Cum Neapolitano etiam piscatori demonstrassem statim respondit, Coracinum Neapoli vulgò nominari: à quorum probando tandiu iudicio me sustinebo, quoad videro magis similem (*veterum descriptioni*) Coracinum, quem Speusippus, in libro Similium, Melanuri dicit similitudinem gerere, Hæc ille. Sed à castaneæ colore dictum piscem, cantharum esse, non coracinum, Rondeletius docet.

Cora-

Coracinus piscis latus & squamosus. Germanis per Saxoniam vocatur *ein Rab*, (hoc est coruus,) vt Eberus & Peucerus scribunt. Nos inter Paralipomena *Rab* piscem inter Capitones fluuiat. exhibebimus & describemus. Sed *Karass* etiam piscis inter albos eiusdem fluminis numeratur: cyprino tum specie, tum squamis, non dissimilis, vt audio, minor, sed latior & sapidior, albior. ad libram (sedecim vnciarum puto) vnam accedunt, maximi ad duas. Habentur & in Bohemia, & Polonia (in Vistula & stagnis, vbi aluntur) eodem nomine: in quo scribendo Germani variant, *K[illegible]ras*, *Karuontss*, *Kariss*, *Gariss*. Nomen sanè ad coracem vel coracinum alludit. Circa operis finem vtriusq; iconem exhibiturum me spero, beneficio Kentmani. Nos interim coracinum fluuiatilem vocabimus cum eruditis illis viris, *ein Rab*, vel *Rapp*, id est coruum simpliciter: marinum verò, *ein k[illegible]nen Seera[illegible]*, vt ab vmbra & lato piscibus cognatis distinguatur. vide supra in Corollario ad Chromin Bellonii. vel per periphrasin, *ein Meerbremen oder Meerkarpfen art.*

B Nilus multa piscium genera, eaq; omnia suauissima nutrit, maximè verò coracinorum, Athenęus. Coracini pisces Nilo quidem peculiares sunt, Plinius. In Istro flumine permulti diuersiq; pisces nascuntur, & coracini quoq;, Aelianus. Et rursus, Istri confluente per hyemem glacie astricta, piscatores alicubi ea perfracta veluti puteum excauant: vbi vt in stricta scrobe cum permulti alii pisces facilè capiuntur, tum plurimi cyprini, & coracini, Aelianus. Speusippus similes esse ait melanurum & coracinum, Athenęus. Coruus piscis marinus fuluus est, è stagno nigricans, alga vescitur, & bis anno parit, Volaterranus Athenęum citans: apud quem hæc verba iam non reperio. A fuluo quidem colore coracini κηλεσειδεῖς Epicharmo dicuntur μελανοπτέρυγοι Aristophani à nigritia pinnarum, αἰόλιαι Numenio ob varietatem coloris. Coracinus apud Plinium lib. 9. cap. 17. scribitur lapidem habere in capite, legendum est autem chromis, non coracinus, tam ex vetustis codicibus, quàm ex Aristotele, Massarius. Atqui coracinum quoque lapillos habere in posteriore capitis parte Rondeletius scribit, quibus ad morbos quosdam vulgus vtitur, &c. vide verba eius in G. Coruina lapis in capite corui piscis reperitur, & semper bini sunt. color eius albus opacus est, cum oblonga ac gibbosa figura ab vna parte, in altera concaua cum aliqua eminentia in medio, extrahitur palpitante pisce, ac Luna crescente, mense Maio. Gestatus vt carni adhæreat, ilium dolores aufert, tritus ac sumptus idem facit, Camillus Leonardus Pisaurensis: qui & alium quendam coruinam lapidem memorat, ex decoctis ouis de nido corui, &c. In coracini capite lapillus inuenitur, quem puerorum collo pro amuletis suspensum regio morbo aduersari, ignobiles quidam authores tradiderunt, Incertus. Sunt qui coruinam lapidem aliter synodontidem dictum tradunt. Sed alius est Synodontites, è Synodonte pisce: de quo infra in Synagride dicemus. qui è coracino est, coracinites vocari potest: qui è chromi, chromites: è sciæna, scięnites, quem Bellonius Pierre de coliq; vulgò Gallis nominari scribit. Coruus subniger est ad corui similitudinem, vnde nomen accepisse putatur. pinnas in tergo oblongas gestat, lapidemq; in capite, Platina. Coracinus est latus piscis, subniger, atq; squamosus, pinnis nigricantibus. quæ notæ ei quem nos hodie coruum appellamus pulchrè conueniunt. is enim gibberosus est, & proportione cæterorum squamosorum, admodum latus videtur. Niphus.

Lapides in capite coracini.

Coruina.

C Coracinus locis saxosis degit, Aristot. Oppiano coracini circa petras herbosas degunt, myli circa leprades, hoc est nudas. Plinius ex Ouidio nominat orphum rubentem, rhacinumq; pullum, perperam vt apparet, nisi coracinum legas pullum, & forte versus ille desit in vulgatis codicibus, in quo nominatus ab Ouidio fuerat. Sed versus Ouidii inter pelagios pisces, sic habent: Cantharus ingratus succo, tum cōcolor illi Orphus, cæruleaq; rubens erythrinus in vnda. Ouidius quidem pelagios aliquos facit, quos alii fide digniores inter saxatiles numerant. Coracini pisces gregales sunt, Aristot. Coracinos Grammatici quidam Græci ab assiduo pupillarum motu dictos volunt, (διὰ τὸ διηνεκῶς τὰς κόρας κινεῖν, καὶ οὐδέποτε παύεσθαι, Athenęus) quod etymon alii in carcinon, id est cancrum aptius mihi referre videntur, qui oculos totos mobiles habet: vt coracino potius, vt Oppiano placet, color ater nomen fecerit. Coruus alga vescitur, & bis anno parit, Volaterranus tanquam ex Athenęo: apud quem nihil tale nunc reperio. Coracini nonnusquam messe tritici pariunt, Aristot. Et rursus, Coracinus & mullus pariunt autumno. sed ille post mullum fœtificat inter algas, vtpote qui locis saxosis degat. fert vterum longo temporis spacio. Et alibi, Coracinus pręcipuè inter minora genera piscium celeri incremento perficitur. solet hic parere iuxta litora, algosis densisq; locis, lib. 5. ca. 10. historię anim. vnde Athenæus etiam repetiit. Sed interest nonnihil: Συμβαίνει μὲν οὖν (Athenæus addit σχεδὸν) ἐπὶ πάντων ταχεῖαν γίνεσθαι τὴν αὔξησιν τοῖς ἰχθύσιν, οὐχ (Athenęus negationem non habet) ἥκιστα δὲ κορακίνῳ τῶν μικρῶν, &c. Prodest coracinis ferè pręter cæteros pisces annus squalens: quod his quoq; ob eam rem commodior est, quia per siccitatem potius tepor accidit, Arist.

E Coracini aliiq; pisces in Istro congelato, scrobe putei instar excauata, facilè capiuntur, Aelianus. Esca ad capiendos tantum coracinos pisces magnitudine pręstantes, ob excellentiam ipsius compositionis: Recipit lenticulæ torrefactæ. scrup. viij. cumini torrefacti, drach. I. vuę immaturæ, betonicę viridis ana drach. iiij. Coronopodis herbæ tantundem, anthyllidis amaricantis, hoc est viridis, drac. j. palmularum iam flaccescentium, drach. iiij. castorei, drach. j. Omnibus propè contusis addens succum anethi, trochiscosq; fingens, eis vtitor, Tarentinus.

Thynnus & anthię capiuntur esca coracini, Oppianus lib. 3. Halieut. Aulopiæ quomodo coracinis inescentur, ex Aeliano dictum est in Aulopia inter Anthias. Tarentinus in Geoponicis, ad tenues pisciculos arundine capiendos escam describens: Caridum fluuiatilium (inquit) drachmam accipito, buccinarum tantundem. quos pisces vbi in garo ex coracino pisce (ἐκ κορακινιδίων) confecto, delituerint integrum biduum infusi, tertia die extractos, inescandi vsui exponito, &c. Palladius coracinam picem nominat contra formicas arborum; sed mendosa lectio est, & coracinum piscem legendum, id quod ex Græcis rei rusticæ scriptoribus elicias, Hermolaus. Locus est ex Paxamo in Geoponicis Gręcis, lib. 13. cap. 10. Sunt qui piscem coracinum dictum (ἰχθὺν τὸν καλούμενον κορακῖνον) arbori appendant, ac sic interficiant formicas. Vide Rondeletium supra in E.

F Quantum thunnus vilissimis coracinis pręfertur, tantundem conger cæteris piscibus pręstat, Archestratus. Alii alibi pisces principatum obtinent, coracinus in Ægypto, Plinius. Princeps Niliaci raperis coracine macelli, Pellææ prior est gloria nulla gulæ, Martialis lib. 13. Coracinum Niloticum nobilibus etiam

etiam marinis piſcibus adæquari tradit Xenocrates, Κορακῖνος δ' ὁ ἐκ τοῦ Νείλου, ἥττων δ' ὁ μέλας τοῦ λευκοῦ, καὶ ὁ ἑφθὸς τοῦ ὀπτοῦ. εὔστομος γὰρ καὶ εὐκοίλιος, Diphilus Siphnius. Quem locum Natalis de Comitibus ſic cõuertit: Coracinus è Nilo peior niger candido: ac elixus aſſato. hic ſiquidem ſtomacho ventriq; confert: Rondeletius pro ἥττων legit κρείττων: cui aſſentior: & pro δὲ ſequente καὶ repono, vt ita legatur: Κορακῖνος δ' ὁ ἐκ τοῦ Νείλου, κρείττων: καὶ ὁ μέλας τοῦ λευκοῦ, &c. & Latinè vertatur: Coracinus è Nilo præſtantior eſt, (*quam marinus*:) & niger quàm albus: & elixus quam aſſus. elixus enim tum ſtomacho tum ventri conducit. Niloum quidem anteferri marino, ſatis iam probatum eſt. elixum verò aſſo ſalubriorem eſſe, quoniam duriuſculæ carnis eſt, (præſertim adultior paulò,) & ventrem magis mollire, (quod Diphilus εὐκοίλιον eſſe dixit, hoc eſt bonam aluum facere,) non eſt dubitandum. Ἥττων quidem vocabulum Græcis non modò minus & inferius magnitudine, ſed etiam bonitate, hoc eſt deterius, ſignificare ſcio. Et ita Diphilus quoque paulò pòſt vtitur: Τοῦ δὲ κεφάλου καταδεέστερός ἐστιν ὁ κεστρεὺς, ἥσσων δὲ ὁ μυξῖνος, πλάτιστος ὁ κόλων. Item Hiceſius, Ἄριστοι δέ εἰσιν οἱ κέφαλοι, οἱ πρὸς τὴν γεῦσιν, καὶ πρὸς τὴν εὐχυλίαν, δεύτεροι δέ εἰσι τούτων οἱ λεγόμενοι κεστρεῖ, ἥσσονες δὲ οἱ μυξῖνοι. Saperdes etiam grauidus commendatur, Ariſtoteles circa finem libri 8. de fluuiatilibus agẽs. Alibi idem de marino dicere videtur: Coracinus cum vtero fert, optimus eſt, vt alec, (mæna.) Minimè intus vitiantur (id eſt in ventriculo corrumpuntur) auratæ piſces. neq; ſolum aurata pura aut ſcarus, ſed etiam lolligo, &c. Celſus. malim, neq; ſolum aurata, coruus, & ſcarus &c. nam & alibi ſic habet: Piſcium (inquit) eorum qui ex media materia ſunt, (id eſt, mediocriter alunt,) quibus maximè vtimur, tamen grauiſſimi ſunt, ex quibus ſalſamenta quoq; fieri poſſunt, qualis lacertus eſt: deinde qui quamuis teneriores, tamen duri ſunt, vt aurata, coruus, ſcarus, oculata. Coracini marini parum alunt, & facilè excernuntur, bonitate ſucci mediocres, Hiceſius. Hippocrates in libro de internis affectionibus, in primo ſplenis morbo obſonium Gaditanum, aut ſaperdam: Et hæc eadem rurſus commendat, ſi hydrops à ſplene fuerit. Tarentinus eſcas piſcium deſcribens, meminit gari, ἐκ κορακινίδων, id eſt è coracinis: niſi quis coracidia fortè apuarum generis intelligat. Heminerus, id eſt Coracinus fluuiatilis, inter ſalſamenta facilè cõcoquitur, digeriturq;: abunde nutrit, minimeq; mali eſt ſucci, Vuottonus. Coruus optimis piſcibus annumeratur. Coqui, ſiue magnus, ſiue paruus vt de varrolo (Varrolus Romæ dictus lupus eſt) diximus, poteſt. frictum moreto cui modicum allii inſit, aut ſinapio ſuffundito, Platina.

Coracini piſces Nilo quidem peculiares ſunt ſed nos hæc omnibus terris demonſtramus. carnes eorum aduerſus ſcorpiones valent impoſitæ, Plinius: quaſi non omnes coracini, neque marini, ſed Niloi tantum hoc præſtent. Panos ſalſamenta coracini diſcutiunt, Idem. Carbunculos coracinorum ſalſamenta illita diſcutiunt: item mullorum ſalſamenti cinis. quidam capite tantum vtuntur cum melle, vel coracinorum carne, Plinius. Corui marini fel inunctione adhibitum, caligines tollit, albugines & cicatrices extenuat, carnes excreſcentes compeſcit, fluoresq; oculorum reprimit, Marcellus Empiricus. Coraſi (lego coracini) fel cum melle cuncta (cunctam, vel inunctum) viſus hebetudinem ſanat. Huius quidem fel & corui, & perdicis, & ſcari, & ſcorpionis, æqualiter, cum melle & opobalſamo illita, ſummè iuuant hebetudine viſus laborantes ſenes: & vulturis fel, Kiranides libro 3. inter remedia ex piſcibus. Affirmat Palladius dolorem laterum ſedari, ſi ſub annulo geſtatus lapis de capite corui piſcis, carnem attigerit, Platina. Lapides omnes qui in piſcibus, cancris, coruo, & aliis gignuntur, prohibent generationem lapidum in renibus, genitosq; diſſoluunt, Cardanus. G

Coracinus dicitur vel à colore nigro (qui κόρος Græcis eſt, vnde & κόραξ, id eſt, coruus,) vel ab aſſiduo pupillæ motu, Cælius ex Oppiani interprete. H.a. Vide etiam in Cancro a. nam is quoq; καρκίνος, quaſi κορακίνος τις dicitur. Κορακίας, ὁ μέλας, καὶ κολοιὸς, καὶ κορακῖνος ὁμοίως, Heſychius. Suidæ etiam κορακίας, nigrum ſignificat. Ariſtoteles primum graculi genus coracian appellat. Antiphanes & Pherecrates apud Athenæum κορακινίδια forma diminutiua protulerunt. Coracinus fortè eſt coruulus, corax verò coruus, Niphus. ſed forma diminutiuorum in ινος Græcis vſitata non eſt. Coracinus penultimam circunflectit & ſemper producit: Χαλκέα, καὶ κορακῖνον ἐπώνυμον αἴθοπι χροιῇ, Oppianus. Καρκίνος verò corripit. Ἀλλ' ἱέρακα (Cleonem intelligit) φίλει μεμνημένος ἐν φρεσὶν, ὅς σοι ἤγαγε σπουδήσας Λακεδαιμονίων κορακίνους, pro κόρους per iocum, Ariſtophanes in Equitibus. Archippus τοὺς κορακιῶντας dixit pro iis qui coracinos piſces in cibis appetant.

Epitheta. Coracinum (quamuis rhacinum habent vitiati codices) pullum Plinius ex Ouidio cognominat. Μελανοπτερύγων κορακίνων, Ariſtophanes in Telmiſſenſibus. Αἰολίαν κορακῖνον, Numenius. Κηριοειδέες coracini Epicharmo cognominantur.

Coracina pix, apud Palladium, vt quidam legunt, hoc eſt atra: alii ibidem coracinum piſcem legere malunt. vide ſupra in Rondeletii ſcriptis E. Vitruuius lib. 8. coracinum colorem dixit pro nigro, à coruo aue nimirum. Coracina ſacra legimus apud Ambroſium in Pauli epiſtolam ad Romanos, quæ Coraci præſtarentur, ſiue is intelligatur coruus ſeu eius nomenclaturæ deorum mutorum (*forte multorum*) vnus, Cælius Rhodig. Coracine ſphragis, paſtillus quidam Aſclepiadis eſt apud Galenum de compoſ. medic. ſec. genera lib. 5. ca. 2. Coracinus viri nomen eſt in Epigrammatum Martialis lib. 6.

Τῶν οὖν κορακίνων πεῖραν οὐχὶ λαμβάνεις, Οὐδὲ τριχίδος οὐδ' οἷον ἑψητῶν τινῶν, Alexis. Apud Athenæum nominantur ex Mneſimacho φυξίκινος ὅλος, κορακῖνος ὅλος. ἠλακατῖνος, &c. F.

DE CORACE, RONDELETIVS.

KO'PAΞ

A KO'PAΞ piſcis à Grecis, à Latinis coruus, à noſtris cabote à capitis magnitudine dicitur, (*à qua & lyram Rondeletii, aliqui caponem vel capitonem vocant,*) à Romanis gallina, (*Cuculus etiam à Maſſilienſibus Galline dicitur, Rondeletio teſte*) à Burgegalenſibus perlon, vt reliqui ſimiles.

B Piſces eſt marinus, corporis forma miluo ſimilis, aculeorum pinnarumque magnitudine diſcrepans. Oſſa branchias integentia cælata in aculeos deſinunt. Pinnæ quæ ad branchias, minores quam in hirundine, maiores quàm in miluo ſunt, ex viridi nigricantes parte interiore, exteriore albeſcunt, cum maculis rubeſcentibus. Dorſum ex cæruleo nigricat, latera rubeſcunt. Venter lactei eſt coloris. Caput eſt magnum, locus inter oculos cælatus. In dorſo virgas ex oſſiculis contextas, inſtar cuculi habet: in eodem pinnas duas, prior eſt breuior cum aculeis longioribus acutioribusq; poſterior longior eſt, cum multo minoribus aculeis. Linea ſimplex à capite ad caudam ducta eſt. Palato minus eſt flauo quàm miluus. Ventriculum paruum habet cum multis appendicibus, inteſtina tenuia, hepar ex albo rubeſcens.

Carne puriore eſt quàm miluus, teſte Atheneo, lib. 8.

Coracem eſſe, quem hic exhibuit, in Lucerna ſeu Miluo probat Rondeletius.

COROLLARIVM.

Qui Coruus piſcis & apud Latinos veteres quoſdam vocatur, vt Celſum: & hodie vulgò apud Italos vt diximus, non alius quam coracinus eſt. Rondeletius diuerſum vt faceret, vno opinor Athenei loco commotus eſt, vbi is ſcribit corui carnem duriorem eſſe quàm milui: inſinuans ſpeciem reliquam eſſe ſimilem, carnem duntaxat in cibo duriorem. Quæ igitur de coracino corui nomine dicta ſunt, non repetemus. Κόραξ piſcis quidam, Heſychius & Varinus. Corax Rondeletii quomodo Germanice nominari poſſit, lege in Cuculo A. in Corollario. Xenocrates κόραξον ſcribit piſcem eſſe predurę carnis, qui & in maiorem auctus magnitudinem durior euadit, ſapore viroſo: difficulter in corpus digeritur, Vuottonus. Coriax, ſalſamenti genus eſt, fortè coracinis. Diuturnos frequenter dolores diſcuſſit allium: item ſalſamentum, vt encatera dicta, & coriax, Trallianus in curatione hemicraneæ. Iacobus Goupylus in Annotationibus ſuis: Suſpicamur (inquit) hæc duo verba, ἐγκατηρὰ & κορίαξ vel κορίαξος, ex ſermone vulgi Græcorum petita, quibus τῶν ταρίχων genus aliquod ſignificatur: quo ęgris vtendum in his morbis, quos humor frigidus, craſſus, & viſcidus creauiſſet, auctor præcipere ſolebat, vt ex multis huius libri locis facile omnes videre poterunt. Verbum autem ἐγκατηρὰ deductum arbitror à nomine ἔγκατα, quo ſignificantur inteſtina, tum piſcium, tum quadrupedum: quę etiamnum ταριχεύεται, id eſt ſale cōdiuntur. Scio ſitim à ſalſa pituita obortam, ſedatam eſſe ſalſorum cibariorū vſu, veluti à ſalſamento, & coriaxo, & encatera, & cappari, οἷον ἀπὸ ταρίχου, καὶ κοριάξου, ἢ ἐγκατηρᾶς, ἢ καππάρεως. Idem Trallianus in capite de ſiti. Hoc in loco (inquit Goupylus) κορίαξος dicit, quod ſuperius κορίαξ dixerat.

Coraxus. (margin)

Coriax. (margin)

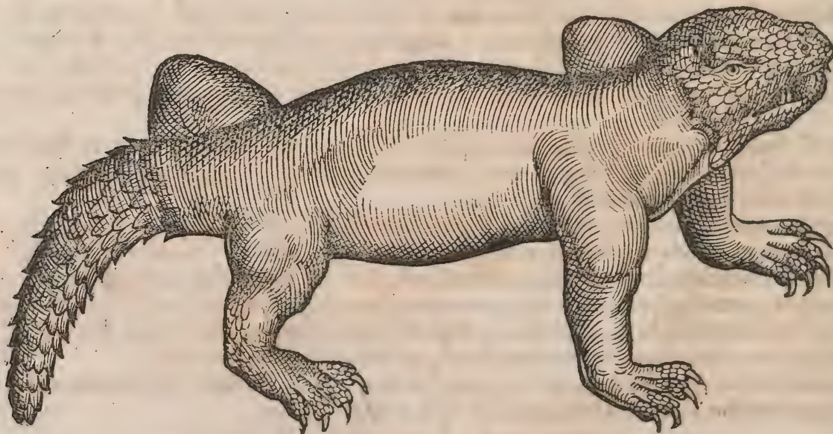
Encatera. (margin)

CORACON, Κορακὸν, aſtacum, nympham, vrſam, cancrum, pagurum, ex malacoſtracis inter ſe ſimilia eſſe, dicit Speuſippus libro 2. Similium, apud Atheneum. Vide an pro coracon, legendum ſit carabō.

CORCHORVS, Κόρχορος (vt Suidas habet, quod magis probo,) vel Corcorus, Κόρκορος, (vt Heſychius & Varinus,) vile quoddam olus ſylueſtre eſt, à quo & prouerbium natum, Corchorus inter olera: in homines viles & nullius ęſtimationis, qui ad maiorem quàm mereantur dignitatem aſpirant. Sunt qui corchorum piſcem interpretentur, ſicut hippurum, vilem in cibo, Hęc Suidas. Lycophron falſus eſt, κόρκορον putans eſſe piſciculum quendam, Eratoſthene teſte. eſt enim olus quoddam agreſte & vile in Peloponneſo: vnde prouerbium: Καὶ κόρκορος ἐν λαχάνοις, Scholiaſtes in Veſpas Ariſtophanis.

DE CORDYLO, RONDELETIVS.

Hanc iconem ex Bellonii libro ſumptam, poſuimus etiam in Appendice de Quadrupedibus vna cum Bellonii deſcriptione.

QVod hic exhibetur animal Crocodilum terreſtrem non eſſe in eius hiſtoria docuimus, ſed Cordylum Ariſtotelis eſſe crediderim, cuius tribus in locis meminit, annotans ex iis animalibus quæ pedes habent vnum tantum eſſe Cordylum qui branchias habeat. Vnus eſt li. 4. de partib. anim. ca. 13. Cordyli branchias habent & pedes, pinnis enim carent, ſed cauda illis ſoluta & lata. Alter eſt in libro de reſpiratione: Pedibus carent piſces omnes: etenim quæcunq; habēt, ad ſimilitudinē pinnarū habent. Verùm ex iis quæ pedes habēt, vnū nouimus cui ſint branchiæ, Cordylus appellatur. Tertius hiſtoriæ animalium 1. 1. Hic diſſimulare non oportet in exemplaribus excuſis aliquando Crocodilū vel crocodiliū repertū fuiſſe. At rectè Cordylum legas teſtimōio Athenæi Ariſtotelē citantis. Κόρδυλος. τοῦτον Ἀριστοτέλης φησὶν ἀμφίβιον εἶναι, καὶ τελευτᾶν ἀπὸ τοῦ ἡλίου ἀναθέντα, (ἀναυθέντα, fortè) Νουμήνιος δ' ἐν ἁλιευτικῷ κύρυλον αὐτὸν καλεῖ.

Cum igi-

Cum igitur quod hic proponitur quadrupes ſciſſuram branchiarum & branchias habeat, non poſſum non exiſtimare Cordylum eſſe Ariſtotelis, cui ſoli ex quadrupedibus contigit branchias habere. Eſt quidem Crocodilo ſimilis, ſed minor. In dorſo cute tantum integitur: cortice ſquamoſo, cauda, pedib. capite tectis. Capite eſt minore, breuiore minusq; acuto quam Crocodilus. poſt oris rictum foramen vnicum ſeu rimam branchiarum habet. pedes in digitos quinq; diuiſos, his & cauda natat.

COROLLARIVM.

De Cordulo quadrupede amphibio iam ſcripſimus in libro de quadrupedibus ouiparis. item in Appendice hic etiam alia quædam addemus. In Ariſtotelis codice Græco, libro 4. de partibus animalium, cap. 13. crocodili pro cordyli, mendoſe legitur, Maſſarius. Libro 7. cap. 2. hiſtoriæ animal. Ariſtotelis verba explicans Niphus: Non exploratum eſt (inquit) quid cordulus ſit. in noſtris quidem codicibus loco corduli, habetur κροκόδειλος, crocodilus: de quo loquens Epheſius tradit crocodilum ſolum branchias habere, & pulmone carere, paſci tamen in terra. ideo mihi conſonum (probabile) eſt Ariſtotelem hæc dicere de crocodilo aquatili, non de cordulo piſce aliquo, neque de cordyla fœtu thũni, Hęc ille. Ego in meo Ariſtotelis codice Baſiliæ vulgato, κορδύλος paroxytonum ſcribi reperio, in libro de reſpiratione capite 10. noſtræ diuiſionis: & ſimiliter Hiſtoriæ anim. lib. 7. cap. 2. Tractationis verò de partib. anim. lib. 4. cap. 13. οἱ δὲ κόρδυλοι, proparoxytonum: atq; hęc omnia maſc. genere: Rurſus Hiſtoriæ lib. 1. cap. 1. κορδύλη genere fœm. quod non placet. diſtinctionis enim cauſa cordylum quadrupedem maſc. genere ſemper dixerim: cordylam verò thunni fœtum fœminino. Et κορδύλη quidem pro quadrupede cum ſemel duntaxat apud Ariſtot. inueniatur, vitioſè ſcriptum facilè aliquis ſuſpicetur: in maſculino autem genere & ſæpius ſcribitur, & ex adiunctis vt articulis, & participijs, rectè ſic ſcribi confirmatur. An verò cordylus paroxytonum aut proparoxytonum ſcribatur rectius, conſiderandum eſt. ego paroxytonum malim, ſicut apud Ariſtotelem bis reperio, proparoxytonum ſemel, apud Athenæum quoque proparoxytonum eſt. ſed video nomina in λος triſſyllaba per lambda ſimplex. pleraque omnia proparoxytona eſſe: vt αἰόλος, adiectiuum (nam proprium antepenacuitur) ποικίλος, ὀργίλος, αὐ-πίλος, μυτίλος, μυρσίλος, (nam Σίμυλος apud Suidam non rectè ſcribi puto:) ἴσμυλος, φρυγίλος, τροχίλος, ὀρχίλος, Χοιρίλος, Ἥδυλος, κορμύλος, &c. per lambda verò duplex, proparoxytona ſunt, vt Βάθυλλος, Δέρκυλλος: & ſi alia etiam conſona præcedat lambda, vt Ἴφικλος, χοίνικλος. nam Δίφιλος compoſitum eſt, & accentum tranſtulit, vt & alia huiuſmodi, Θεόφιλος, Σώφιλος, item κάμηλος, στέργυλος, κίγκλος: ſed hoc plurium ſyllabarum eſt. proparoxytona etiam inuenio, βήθυλος, κήρυλος, κέρυλος, κόνδυλος, πίπιλος, σόσιλος, ἐρίθυλος, ſed hoc quoq; tres ſyllabas excedit. Hæc mihi curioſius fortè indagantur: ſed occaſionem fecit negligentia grammaticorum, qui hac de re nihil, quod ſciam, obſeruarunt. nam neque apud Gazam aut Euſtathium nunc reperio: neq; aliâs apud alios tale quid legiſſe memini. Vide an Cordylo nomen ſit factum à ſpecie & mobilitate caudę, qua cordylam, id eſt ligulam fortè refert, quod vel inde cõijcimus, quoniam ſiluri caudæ comparatur, cui à motu caudæ inditum nomen eſt.

Crocodilũ alicubi pro cordylo ſcribi.

De genere & accentu huius vocabuli.

Vidimus in fonte paruulo Lugduni (inquit Cardanus) piſciculos cum duobus pedibus in parte anteriore, quaſi ſub alis. Erant autem veri piſces: quos ego capitones libenter à capitis magnitudine, quod ranis ſimile habent, lato ſcilicet & humili, ac magno ore, appellauerim. in his videtur natura prouidiſſe, vt è ripa firmius cibum ſumere poſſent. An verò è ranarum naſcentium numero? an Cordulus Ariſtotelis? ſed Cordulus quatuor pedes habet, Hæc ille. Mihi quidem planè de gyrinis loqui videtur, hoc eſt imperfecto ranarum fœtu: de quibus multa ſcripſi in libro de Quadrup. ouiparis in Rana c. hos bipedes primum eſſe puto, poſtea quadrupedes. De iiſdem nuper Martinus Benedictus Bernenſis, vir pereruditus, rem miram ad me ſcripſit: nempe in Stocchornio monte altiſſimo ditionis Bernenſium lacus duos ſpectari meridiem verſus: in quibus animal nullum reperiatur præter lacertas aquaticas, ſalamandras, & ranarum ſoboles magno capite, cauda longa, quatuor pedibus, quos Græci (inquit) gyrinos vocant: ranæ verò omnino nullæ iſthic comparent, inſident hæ beſtiolę ripam ad Solem ſe apricantes.

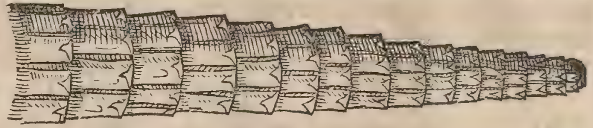
Caudiuerberæ, quam Bellonius Crocodilum terreſtrem, Rondeletius cordylum Ariſtotelis, facit, copioſa deſcriptio, ex literis ad me datis Bononia, à Thoma Eraſto Heluetico medico & philoſopho doctiſſimo. Animal eſt crocodilo ſimile, minus, inferius labrum mouens, ore & capite teſtudini ſimilibus. Collum breue habet, in parte inferiore inflatum, ita vt qua parte corpori & capiti coniungitur exiguum, in medio longè capacius exiſtat, quaſi tumefactum, idque parte tantum inferiore. Pedes quinis † digitis quatuor habet inſtar lacertarum aut crocodilorum. Reliquum corpus non ſquamoſum ſed pelle duriuſcula contectum, cui ſuperinductum eſt veluti ſerpentis exuuium album. Forma eius talis eſt cum ſubiecta cute, qualis cera molliuſcula, cui pannus lineus impreſſus eſt, quaſi poroſa. Caudam habet rotundam in circulos diuiſam, modo ferè inexplicabili mihi in his rebus deſcribendis nunquam verſato. dicam vt potero. Squamæ ſunt duriſſimæ, videnturque oſſeæ, & ferè quadrangulę & planæ, niſi quod cauę ſunt leuiter, vt caudam efficiant rotundam. Ita vna alij coniuncta eſt, vt tegulæ, cerniturq; quaſi rimula quædam inter adiunctas mutuo ſquammas in circuitu, ſed in extremitate prorſus pares ſunt, vt finis in circuitu efficiat circulum. Sequentes poſtea ſub his ortæ eodem quo illæ modo circulum faciunt, ſed tanto minorem, quanta eſt ſquammarũ craſſitudo, quę tanta eſt, quanta ferè cultelli ea in parte, qua acie caret. Hoc ordine vſque ad extremum deuenitur vbi tres ſquamę circumeũt & tegunt caudę corpus, vtpote minimum iam redditum. Dicendum autem hoc quoq; eſt, in extremo cuiuslibet ſquamę in parte ſuperiore quaſi ſpina acutiſſima inſidet, non tamẽ longa, & ſurſum ſpectat, non verſus finem caudæ prominet. Fines enim ſquamarum exactè pares ſunt. Depingam in charta, quãtum mihi pingendi imperitiſſimo licebit, diligenter imaginem. Pictor cuius opera vtimur, iam pridem laborat, & qui habet non pharmacopola eſt, ſed vir nobilis, neq; vult cuiquã dare. Vocat caudiuerberam, quia continuo caudę agitatione diuerberet. Putant quidam genus lacertæ eſſe, cuius fecerit mẽtionem Ariſtot. in ſuis de animalibus alicubi libris. Hoc quod vidi eſt paruum, decies maius vix æquaret

† In Bellonii pictura crocodili terreſtris, 4. tantum digiti pinguntur.

Cauda.

Caudiuerberæ Lacertæ genus

ret crocod. magnitudinem. Squamæ, vt dixi, ferè sunt quadrangulę. Punctum quod in fine est, pede latiore extremitati insidet, & sursum spectat, nisi parum versus caput reflecti quis dicat. Desinunt autem in circulum hoc modo. Oportet tamē intelligere, vt est dictum, alios sub alijs ordines ortos, perinde atque tegulæ sub tegulis prodeūt, & tantum semper in ambitu de magnitudine caudę decedere, quanta est squamarum crassities.

Pellucidæ videntur, flauescentes aut pallentes & osseę, seu potius corneæ. Cauda tota eā habet flexionem fer , & corporis proportionem, quam cauda crocodili ad reliquum corpus. Venter tamen in hoc quam in crocodilo magis plenus, rotundus & inflatus est instar sacci cuius extremitates paulò sint angustiores. Tergum latum & quodammodo planum, vt ima quoque pars ventris, quæ tamen rotunda magis est. Tergum non videtur prorsus instar lacertorum tergoris planum, sed quandam, leuem tamen, habet rotunditatem efficiens prominentiam. Si aliqua saltem spinarum similitudo requiritur, in Raiæ piscis cauda fortassis reperiuntur: id quod affirmare non audeo, cum ad manum non habeam.

De Salamandra aquatica, siue Lacerto aquatico, quem Bellonius cordylum esse putauit, multa scripsi in libro de quadrupedibus ouiparis: & plura etiam hoc in libro adferam, infra in Salamandra aquatica: vnde Cordylum hoc animal non esse, facilè constabit.

Nunc quid sit caudiuerbera vulgò dicta, (quam Gręcè vromastigem vel poti⁹ vræomastigem Latini vocabuli imitatione dixeris.) inquirendum est diligentius: & primum potissimumq; an reuera branchias habeat, sicut Bellonij icon repræsentare videtur, quod mireris, cum in descriptione earum non meminerit, vt neque Thomas Erastus qui sceleton mihi descripsit. Rondeletius Bellonij iconem imitatus videtur, nec animal ipsum vidisse. Quid si hic Phattages ille Indicus sit? de quo Ælianus libro 16. cap. 6. de animalibus, sic prodidit: In Indis nascitur bestia, quę crocodili terreni speciem similitudinemque gerit. magnitudine est Melitensis catelli. pellis eius adeo aspera densaq; cortice munitur. (περίκειται δὲ φολίδα τραχεῖαν ἄγαν ἔσω καὶ πυκνὴν,) vt detracta ei limæ (ῥίνης. Gillius non rectè serram reddidit) vsum prębeat, & vel æs dissecet ac ferrum exedat & conficiat. eam Indi Phattagen vocant. καλοῦσι δὲ φαττάγην αὐτὸ (τὸ ζῷον.) Inscriptio capitis habet, Περὶ τοῦ ἐν Ἰνδοῖς ὃς καλεῖται φαττάγης. vt phattages in recto singulari masculino proferatur.

Phattages.

Cordyli amphibij & pedibus gradientis historia, admonet me piscium quorundam, qui pinnulis ceu pedibus gradiuntur: & hoc cum cordylo commune habent, quod etsi branchias habeant, egressi tamen cibum petant in terra: quod Aristoteles alicubi soli aquatilium cordylo attribuit. Nam exocetus egreditur quidem, sed non pabuli causa: vt & cetacea quædam pedibus prædita. Piscium genera etiamnum à Theophrasto mira produntur: circa Babylonis rigua, decedentibus fluuijs, in cauernis aquas habentibus remanere. Quosdam inde exire ad pabula pinnulis gradientes, crebro caudæ motu, contraque venanteis refugere in suas cauernas, & in ijs obuersos (ἀντιπρόσωπος) stare. capita eorum esse ranæ marinę similia: reliquas partes gobiorum, branchias vt cęteris piscibus, Plinius. Leguntur autem eadem apud Aristotelem in libro Mirabilium narrationum: & in Theophrasti de piscibus libello copiosius. Aristoteles inquit eos exire ἐπὶ τὰς ἅλως, id est ad areas, quasi frugibus aut seminibus vescantur. Theophrastus cum cætera omnia similiter habeat, hoc non habet: vt neq; Plinius. Sunt apud Indos pisciculi (inquit Theophrastus) qui è fluuijs in terram exeunt, & saltant, ac rursus in aquam abeunt, sicuti ranæ: aspectu similes τοῖς μαζίναις, (μαξενοῖς, Athenæus ab initio libri 8. hæc citans.) Sunt & circa Babylonem, (&c. vt iam ex Plinio retuli:) qui in terram exeunt: & si quis insequatur, recipiunt se fuga in aquam: & facies obuertunt. Sępe enim accedentes aliqui eos iritant. quod autem pedibus careant, & pinnis, quas bene magnas habent, ad ingressum se promoueant, ab ijs qui persequendo multos ceperunt, cognitum esse. Hi pisces fortè cognati sunt gobio fluuiatili nostro maiori & capitato, vel potius mustelę fluuiatilis generi quod lotam appellant Galli circa Lugdunum: quorum genus vnum etiam alicubi fossile reperit: potest.n. carere aqua: astipulatur oris species, ranæ siue palustri, siue marinæ similis, & corpus reliquum gobio. Et circa Heracleam Ponticam Lyco amne decedente, ouis relictis in limo generari pisces aiunt, qui ad pabula petenda palpitent exiguis branchijs, author Plinius.

Pisces Babylonij.

Κορδύλος piscis quidam est, Varinus. Scordyli à Tarentino inter piscium marinorum genera numerantur. Σκόρδυλα, θαλάσσιοι ἰχθῦς, ἔνιοι κορδύλη, Hesychius. sed scórdyla scribi non placet, κορδύλη placet. Σκορδύλη, ζῷόν τι τῶν τελματιαίων (τελματαίων) ἐμφερὲς ἀσκαλαβώτῃ. Idem. hoc est, Scordyle, animal est palustre, stellioni simile: non aliud nimirum quàm cordylus. Córdylus etiam vrbs est Pamphyliæ Hecatęo in Asia, Stephanus. Cordylla (Cordyla potius per l. simplex, vel Cordyle, κορδύλη, appellatur partus qui fœtus redeuntes in mare autumno comitatur, Plinius. De hac plura leges in historia thunni. Ne toga cordylis, & penula desit oliuis, Martialis lib. 11. Corydelis salsamentarius piscis est, quem nos cordyllam vocamus, Græci & cordylida & dorylum; (*fortè cordylum.*) at cordila (*cordyle*) tumores in capite significat. & mitellam quoque Cyprijs eam, quam Persæ cidarin, Athenienses crobylon appellant, Hermolaus. Numenius corydelidis (κορδυλίδος, lego κορυδηλίδος) meminit hoc versu: Ἢ μύας, ἢ ἵππους ἢ γλαυκὴν κορύδηλιν, Athenæus. Καὶ γογγύλην ἐξήγειρεν ἐκ τῆς ἀσπίδος, Aristophanes. id est, durum tumorem ex ictu clypei in capite ei excitauit. παρ' ὑπόνοιαν (inquit Suidas) γογγύλα dixit pro κορδύλην. nostri bullam vocant tumorem in capite ex ictu obortum, *ein beulen*. Τὰ μὲ εἰσιν ἐκχαύματα ἀφ' ὧν, καὶ κρατεῖ αὐτὰ ὑπὲρ κορδύλας φασί· καὶ χαλκοῖς ὀνύξι φοιτῶσι ταῦτα ἀνατρίβοντες, ἀφανῆ ποιοῦσι: Scholiastes Aristophanis in Pacem, μώλωπας etiam mox, id est vibices, suggillata hęc appellans: quę apud nos etiam stanneis vasis impositis, delentur. Κορδύλη, τὸ περὶ τῇ κεφαλῇ περιειλῆμα, Persis κιδάριον, Suidas in κιδάριον. Sed rectius fortè κιδάριον legeretur. cidaris enim Persicum capitis inuolucrum, tegumentum, aut pileus est, vt idem Suidas in Cappa docet. Κορδυλα (vel potius κορδύλη) baculus pastoralis, vel clauæ caput (hoc est pars crassior) est. Varinus καλαῦροψ. Forsitan & cordylus quadrupes à figura sic nominatur, quod caput ei pro reliqui corporis portione maius sit, instar ranæ marinæ, vt dictum est: quæ ratio an

Cordyla thunni partus.

Corydelis idē.

etiam

etiam cordylis thunnorum conueniat, nescio. conuenire tamen coniecerim. semper enim in fœtu nouello caput præ cæteris magnum apparet. Κορδύλη, πᾶν τὸ ἐξέχον καὶ συνεστραμμένον: καὶ ὁ παρὰ τὸν ὦμον δεσμός. id est, omne quod prominet, & contortum est vel nodosum: & vinculum (fortè nodus vestimenti) iuxta humerum, Suidas & Varinus. qui prouerbium etiam, Κορδύλης οὐκ ἄξιος, memorant. De quo Erasmus Rot. Ne ligula (sic cordylam interpretatur) quidem dignus, inquit, dicebatur homo nequam & nullius precij. quod prouerbij durat etiam hodiernis diebus apud Latinos (*Germanos fortè dicere voluit*) vulgo iactatum. Tametsi magis arbitror piscis cordulæ vilitatem prouerbio fecisse locum: cuius vilitatem ostẽdit & Martialis lib. II. Primum (inquit) apponentur lactuca & porrum: Mox vetus, & tenui maior cordyla lacerto, Sed quæ cum rutæ frondibus oua tegat. Hęc Erasmus. An verò cordulam rectè verterit ligulam, dubitari potest. Ligula sanè non à ligãdo dicitur, sed à lingua diminutum est lingula, & per syncopen ligula: quod nomen inter alias significationes, segmẽtum quoq; corij oblongum cui fibula calcei inseritur, denotat. Non extrema sedet lunata ligula (alias lingua) planta, Martialis. Et ligulas dimittere, solicitus, ne Tota salutatrix iam turba peregerit orbem, Iuuenalis. hanc ligulam si Erasmus Grecè κορδύλην dici putauit, idonei alicuius scriptoris testimonio comprobari debuit. Imposuit ei fortè (si modo errauit, vt suspicor, nondum assero) quod grammatici quidam cordylen appellent, vinculum circa humeros. Ego cordylen non pro ligula calciamenti: sed pro fascia acceperim, qua caput vel alia pars corporis obuoluitur. in prouerbio autem, fasciam ne vel piscem cordylam, accipere pręstet dubitari potest: ideoque vocem Græcam relinqui præstat. Ligulas calceorum, Græcè etiam γλώττας vocari solitas puto. Μέρη δὲ ὑποδημάτων, γλῶτται, καττύματα, ἴχνοι, Pollux 7. 20. vbi quid sibi velit vox ἴχνοι non assequor: nisi quis ἴχνη legat, & calceamentorum vestigium intelligat, quo terra calcatur. Quod si quis ligulam à ligando dictam esse putat, & cordylam, quasi chordulã, id est funiculum aut lorũ accipit, ineptus homo est. Dormit adolescens in Nubibus Aristophanis Ἐν πέντε σισύραις ἐγκεκορδυλημένος: ἤγουν ἐγκεκρυμμένος. κορδύλην γὰρ οἱ Κύπριοι λέγουσι τὸ περιείλημα τῆς κεφαλῆς, Scholiastes. Cordulas intestinorum hœdi Vegetius dixit: malim chordulas. Chorda, χορδὴ, vocatur intestinum crassum ouillum, Varinus.

CORIDESTRAES, Κορυδεστράες, animal marinum, Hesychius & Varinus.

CORIS nomen est piscis. Vide infra in Escharo, in E. litera.

DE CORNVTA.

ATTOLLIT cornua è mari sesquipedalia ferè cornuta, quæ ab his nomen traxit, Plinius libro 9. Ipse potius legerem, (inquit Massarius:) Attollit cornuta è mari sesquipedalia ferè cornua, vt omnes codices habent. Quis enim tam rudis est qui sequentia verba scilicet quæ ab his nomen traxit, non ad cornutam referat? Cornuta videtur esse piscis magnus, cum Plinius inter pisces maiores connumerauerit tricesimosecundo. Cornua habens sesquipedalia, hoc est longitudinis pedes vnius & semis, vnde nomen accepit. Piscatores Massilienses mihi narrarunt, se aliquando piscem cepisse, cuius cauda accederet ad duorum cubitorum longitudinem, largo ore, & duobus cornibus cubiti longitudine fuisse, & ad ducentas libras accessisse, eiusq; nomen ignorasse. equidem ipse ex Plinio arbitrabar Cornutam esse: is enim hunc inter maiores pisces numerat, & cornua ait sesquipedalia habere, Gillius. Cornuta Plinij belua est. Rondeletius etiam piscem cornutam vocat, & alio nomine lyram alteram: *Lyra piscis.* eumque etiam Plinij cornutam esse conijcit, quòd à maxilla superiore promineant veluti cornua ad semipedem ferè interdum, vnde semipedalia fortè legendum apud Plinium suspicatur. Ius in cornutam Piper, ligusticum, origanum, cepam, vuam passam enucleatam: vinum, mel, acetum, liquamen, oleum, & coques, Apicius 10. 3.

CORONE, Κορώνη, grammaticis Græcis, pręter cornicem auem, & alia quędam, piscis quoque genus significat.

COROPHIA, vel Corycia, vel Corythia, vide in Muricum historia: & superius in Colycijs.

CORYCI, Κώρυκοι, à Macedonibus conchæ asperæ vocantur, Atheneus.

CORYDELIS. Vide superius in Cordylo.

CORYPHÆNA piscis idem qui Hippurus est. Quære in H.

CORYTHIA, lege Colycia.

COSTAS, Κόστας, vocauit Diphilus pisces quosdam salsamentarios, Hermolaus.

COTHVS, Κῶθος, idem qui gobius, Numenio, hoc versu: Ἠ σκάρον, ἠ κώθον τροφίλην. Et Sophron fortassis τὸν τοῦ θυννοθήρα υἱόν, id est thunnorum piscatoris filium ab hoc pisce Cothoniam Κωθωνίαν, appellauit. Siculi quidem pro gobio κώθωνα dicunt, Athenæus. Κώθων, κῶθος, genus piscis. Varinus.

COTTVS fluuiatilis pisciculus Aristoteli, vt Gaza transtulit: Græcè enim Boitus legitur, in Gobio fl. maiori dicetur.

CRANGÆ, vel CRANGONES, Crangines vertit Gaza, è genere Squillarum sunt.

CRAPATALLI, Κραπάταλλοι, pisces quidam, Hesychius. Κραπάταλλος παρὰ πολλοῖς ὁ μωρός, ἢ νόμισμα, Idem. Κραπαταλίας, ἀνεμώδης καὶ ἀσθενής, ἢ ἀνίσχυρα λέγων, ἀμενον δὲ ληρώδη. Idem, hoc est, ventosus, infirmus, nugator. CREMYS. Vide in Chromi.

CRIOS, Κριὸς, Athenienses vocant conchas asperas, Athenæus.

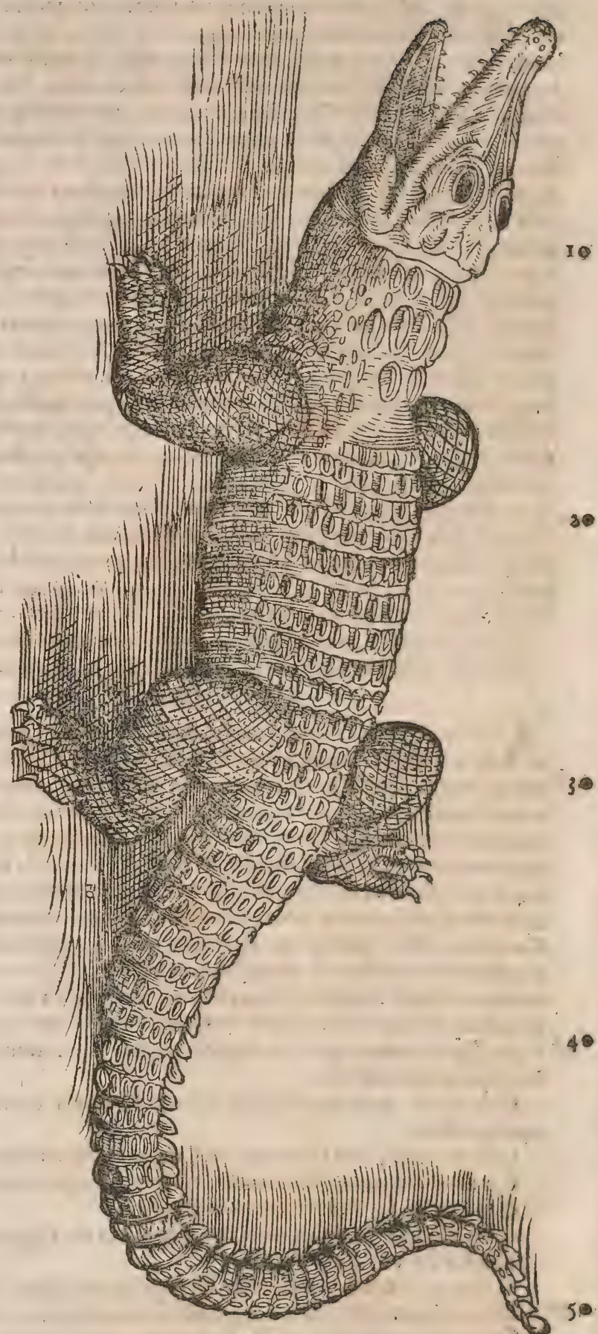
CRISSAS, Κρίσσα, nomen est ciuitatis, & piscis, Suidas. Nos thrissam semper, non crissam, apud authores pro pisce legimus.

DE CROCODILO, RONDELETIVS.

CROCODILVS aqua destitutus diu viuere nequit. Animal est partim fluuiatile, scilicet Niloticũ, C partim terrestre: quod ad quindecim cubita excrescit authore Aristotele, vel plerunq; ad duodeviginti vt tradit Plinius. Inuenitur etiam in India noua in insulis Honoratę vrbis. Et flumen Darat Crocodilos gignit in Mauritania. *Vbi.* Magno est oris rictu, dentibus longissimis & validissimis, exertis, in vtraq; maxilla pectinatim dispositis. Lingua caret Crocodilus Ægyptius, inquit Aristot. ea enim in re piscibus quibusdam similis est. cum enim pisces spineam nec absolutam contineant linguam, tum vel B *Lingua.*

 maxime

maximè nonnulli adeò læuem indiscretumq́; eum ipsum linguæ tributum locum sortiti sunt, vt nisi labrum admodum diduxeris, ne vestigium quidem linguæ inspicere possis. At reuera linguam habet, sed latam & breuē vt in exiccatis Crocodilis cernere licet, quos mercatores ex Ægypto deferendos curant: linguam, inquam, multò interiore quàm in cæteris animantibus oris parte sitam, & hærentem. Cum igitur valde imperfecta sit, ea carere existimatur. Maxillam superiorem *Maxillæ superioris motus.* mouet Crocodilus, vt docet experientia, id quod annotat etiam Aristoteles lib. 3. de hist. cap. 7. Maxillæ à capite protenduntur ossa duo quarum inferiorē animalia omnia mouent, excepto fluuiatili Crocodilo. Hic enim vnus non inferiorē, sed superiorem mouet. Sed id non soli ex omnibus animalibus Crocodilo peculiare: nam inter aues phœnicopterus superiorem partem rostri mouet, vt annotauit *Phœnicopterus.* Mnippus Philosophus libro de Homine. Cute est corticea, dura, contra omnem ictum inuicta, in dorso tuberculis inæqualibus aspera, in vētre læui. Pedes quatuor habet breues pro corporis magnitudine, qui in digitos vnguibus acutissimis munitos diuisi sunt. Lateribus aduexa crura tum priora tum posteriora, retro inflexa, & paulum ad latus vergentia vt in lacertis. His in summa aqua expansis natat & cauda, in qua magnum inest robur. Interna lacertis similia habet.

D Terribilis hæc contra † sagaces belua est, ** fugaces.* fugax contra insequentes. Tradit Plinius lib. 8. cap. 25. alium esse Crocodilo hostem Delphinum, qui se vt territus immergens, cultellata dorsi pinna Crocodili aluum, cuius mollis tenuisque est cutis, secat. Qua de re quid sentiam, in Delphino exposui.

B Sunt qui Crocodilum podice carere credant, sed falsò. Cum enim oua pariat, meatu *Podex.* aliquo ea emitti necesse est, atque eodem excrementa excerni, vt in lacertis & alijs animalibus quæ oua pariunt, euenit. Sed vt in lacertis, ita in Crocodilis meatus non apparet squama siue cortice tectus. quamobrem eo carere existimantur. At ij quum egerere volunt, cerni potest.

E Crocodilos aliquando cicurari posse author est Aristoteles lib. 9. de hist. cap. 1. Carniuora mansuescunt commodi sui ratione, *Lib. 17. Geogr.* quale se genus Crocodili exhibet sacerdoti locis quibusdam propter cibi curam quæ ibi insumitur, quod idem fieri cęteris etiam locis intelligi licet. Strabo narrat in Arsinoe, quę prius Crocodilorum ciuitas dicebatur, cultui habitos sacrosq́; fuisse Crocodilos, & à sacerdotibus nutritos pane, carne & vino, quę à peregrinis afferrentur ad huiusmodi spectaculum venientibus, à sacerdote vno Crocodili os aperiri, ab alio panem, carnem, vinum inijci, tum Crocodilos in lacum exilire.

De Eodem, quę Bellonius scripsit, recitaui in Appendice de Quadrupedib. ouiparis.

DE CROCODILO TERRESTRI, RONDELETIVS.

Qui nam autem reuera sit Crocodilus terrestris, nescire se fatetur ingenuè, quod ego etiam fateor.

PLINIVS libro 28. cap. 8. genera duo Crocodilorum constituit. Proximè fabulosus est Crocodilus, inquit, ingenio quoque illo, cui vita in aqua terráq; communis, &c. Alter illi similis multum infra magnitudinem, in terra tantum, odoratissimisq́; floribus viuit, ob id intestina eius diligenter exquirūtur iucundo odore referta. Crocodileam vocant, oculorum vitijs vtilissimam, cum porri succo inunctā & contra suffusiones vel caligines. Hoc secundum Crocodili genus quale sit, ingenuè fateor me nescire, malo enim id fateri, quā mihi ipsi studiosisque imponere ac res incertas pro certis proponere. Igitur an hęc secunda Crocodili species Scincus sit, mihi nondum certum est: quamuis dicat Plinius Scincum quorundam sententia terrestrem esse Crocodilum. Non sum nescius pro Crocodilo terrestri à viris doctis haberi, à quibusdam etiam exhiberi animal Crocodilo aspectu simile, corpore quidem læui, cæterùm capite, cauda & pedibus, cortice squamoso contectis. Verùm quia post oris rictum branchiarum

branchiarum rima apparet, neque Scincum, neque Crocodili ſpeciem eſſe dixerim, propterea quod Crocodili branchijs careant, ſed ſolus Cordylus ex pedeſtribus habeant, quas ſubeſſe rima illa etiam in pictura authoris librorum de aquatilibus expreſſa indicat. Neque verò Cordylus Ariſtotelis, Crocodilus terreſtris eſſe poteſt, quoniam Cordylus partim in aqua degit, partim in terra, Crocodilus terreſtris in terra tantùm, ad diſcrimen illius qui ancipitis eſt naturæ.

COROLLARIVM.

Crocodili multi ſunt in India, Germanicè dicti *Allegarden*: quorum crura ſunt quatuor, breuia, magnis munita vnguibus, cauda longa, corpore grandi. Captiui (in carceribus aqua circunfluis, vel inſulis) horum metu, ne ab eis rapiantur, aquæ ad enatandum ſe committere non audent. Ex nauigatione Hamburgenſis cuiuſdam peracta anno Domini M. D. XLIX. Nomen quidem *Allegarde* Germanicum non eſt, ſed factum (vt conijcio) ab Hiſpanico legarto, quod lacertū ſignificat. Cui vacat, plura de crocodilis in Hieroglyphicis Pierij Valeriani leget. A

Nilus & Indus crocodilos gignunt, Pauſanias. Nearchus tradit in Indo flumine nec multos crocodilos inueniri, nec hominibus infeſtos, Strabo. B

Crocodilus de teſteis ouis naſcitur, qualia ſunt volatium, Macrobius. Oua parit candida, Bellonius. Oua crocodilorum cooperiuntur in arena calida & ſicca, vt pullificent, Petrus Aponenſis in Problemate 20. 26. Vt primum ab incubatione ouorum crocodili catuli fuerint excluſi, ſcorpium ex ipſo (ἐξ αὐτοῦ, Philes habet ἐξ αὐτῶν, id eſt ex ipſis ouis) naſci audio, cuius caudæ aculeo venenato ille ictus intereat, Ælianus de animalibus 2. 33. Duo dicuntur eſſe pelecanorum genera, vnum aquaticum quod piſcibus: alterum terreſtre, quod ſerpentibus & vermibus viuit: & dicitur delectari lacte crocodilorū quod crocodilus ſpargit ſuper lutum paludum: vnde & pelecanus ſequitur crocodilum, Albertus: ſed ouiparo animali lac tribuere, ridiculum eſt. Circa Xaguaguara in Orbe nouo Hiſpani Colonum ducē ſecuti, crocodilis alicubi occurrerunt: qui aufugiebant aut mergebantur, odorem à tergo muſco vel caſtoreo ſuauiorem relinquebant. Nili accolæ de crocodili fœmina idem mihi retulerunt: de abdomine pręſertim, quòd Arabicos æquet odores quoſq;. Petrus Martyr Oceaneæ decadis libro 4. Veteres non aquatici, ſed terreſtris crocodili inteſtina (vt Plinius) iucundo odore referta eſſe aiūt, quod odoratiſſimis floribus viuat. C

Iſin aiunt cum fratris Oſiridis corpus à Typhone diſiectum quęreret, in nauicula è papyro confecta per paludes nauigaſſe. quamobrem in nauiculis è papyro contextis nauigantes, lædi à crocodilis negāt, ac ſi illi papyrum propter hanc deam vel colant vel metuant, Plutarchus in libro de Iſide. D

Adeps crocodili illitus, draconis marini morſus curat, vt quidam ex Auicenna citant. G

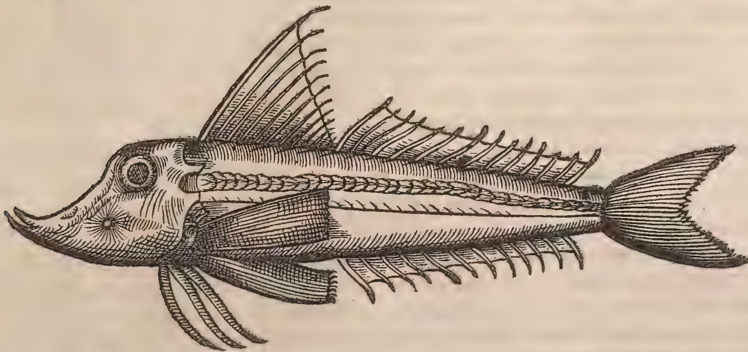
Labyrinthi ædificia ſubterranea præpoſiti Ægyptiorum nolebant vllo pacto nobis monſtrari, quòd dicerent illic tum regum ſepulchra eſſe, tum ſacrorum crocodilorum, Herodotus lib. 2. H. a.

SCINCVM aliqui crocodilum terreſtrem vocant: de quo nos copioſe ſcripſimus in libro de quadrupedibus ouiparis: & Bellonij de eo ſcripta in Paralipomenis recitauimus. De Salamandra aquatica, quam pro ſcinco indocti aut impoſtores pharmacopolæ ſupponunt (venenum pro medicamento) quāque cordulum Bellonius eſſe putat, itidem in libro de quadrup. ouip. & in Paralipomenis ſcripſi, addāque plura, infra in S. elemento. Ranæ, quas ſcincoides vocant, numeroſiores quàm par ſit, peſtilentiæ futuræ aliquando præſagia ſunt, Alex. Benedictus.

CTARA, Κτάρα, piſcis omnium minimus, Heſychius & Varinus. Hictar, ἴκταρ, à Callimacho in nomenclaturis gentium cum encraſicholo, trichidijs, & calcide nominatur, vt refert Athenæus, idque in nominandi caſu. Quærendum eſt autem de genere eius, an ſit maſculinum vt μάκαρ, an fœmininum vt δάμαρ, an neutrum vt nectar. item an aſpirari debeat, quod probabile eſt, vtpote à verbo ἵκω, à quo etiā ἰχθῦς formari videtur, tenuibus in denſas conuerſis. Eſt autem hictar piſciculus viliſſimus: id quod vel corruptum Byzantij in vſu nomen indicat: κτάρας enim appellāt, Euſtathius in Odyſſeæ Υ. Eſt & aduerbium ἴκταρ, propè ſignificans: vnde parœmia, Οὐδ᾽ ἴκταρ βάλλει, αὐτὴ τοῦ οὐδ᾽ ἐγγὺς τοῦ σκοποῦ γίνεται, Idem. Inuenio & cum tenui (apud Heſychium & alios, ἴκταρ ſcribi aduerbialiter. Κτάρα, ἐθνικῶς, ἰχθῦς (τις) Heſychius. Hiltar.

CTEDON, Κτηδὼν piſcis quidam. Κτηδόνες. τρίοδοντες (hic diſtinxerim) ἰχθύες. καὶ θηρίδια, καὶ αἱ ἔσω διαθέσεις τῶν ξύλων ἐκφύσεις, Varinus. Κτήδων, (malim oxytonum,) τριόδους, Heſychius. Quidam in Lexico Gręcolatino vulgari κτηδόνα interpretatur floſculum qualis lanę eſt pectinem ligneum: venas & diuiſiones in lignis pectinum modo, hoc eſt, διαφύσεις, diſcriminationes. Vide Marcellum Vergilium lib. 3. cap. 1. & lib. 1, cap. 110.

DE CVCVLO, RONDELETIVS.

A KOKKYΞ Latinè cuculus, vt auis ita piscis à voce dicitur, à nostris morrude ab ore: quia morre vocant os cum prominentibus labris. Galli à mullis non distinguentes, quod eiusdem sint coloris, rouget vocant, (*vt lyram quoque:*) Santones hunc & similes perlon, Massilienses galline, (*Corax etiam similis piscis à Romanis Gallina dicitur, Rondeletio teste.*) Agathenses rondelle à corporis rotunditate. Neapolitani Græci nominis vestigia seruantes cocchou, quasi coccygem, Maris Illyrici accolæ organo (*Lyram quoque similiter à voce organum vocari scribit apud Ligures*) à voce.

Pisces vocales qui & quomodo ex Aristotele.

Aper piscis Acheloi amnis, vocalis est, & chalcis, & cuculus. alter enim quodammodo stridet: alter perinde vt cucul' auis obstrepit, vnde nomen accepit. Quę omnia creditam vocem emittunt, aut attritu branchiarum (horridi enim asperiq; sunt ij loci) aut ventris internis partibus, in quibus spiritum inclusum habent: quem dum atterunt atque agitant, sonos illos edunt.

B Cuculus piscis est marinus, hirundini marinæ corporis specie similis, si os, alarum magnitudinem, squamarum copiam excipias. Ventre est candido, reliquo corpore rubro. Capite magno, angulato. Rostrum in duos aculeos breues terminatur. Palpebrarum loco duo itidem sunt aculei parvi. Capitis quoque posterior, & superior pars in duos aculeos ad caudam spectantes desinit. Item os branchias operiēs aculeos habet. Cute tenui integitur, præterquam in medio corporis latere, in quo virga protensa est, ex squamis tenuibus contexta: & in dorso, in quo à capite ad caudam duo squamarum aculeatarum ordines protenduntur, locum medium cauum relinquentes: è quo pinnæ duæ exoriuntur, quæ natando eriguntur, quiescendo in cauo veluti in vagina conduntur. Harum prior minor quidem est, sed primos aculeos longiores & acutiores habet. Posterior longior est, à medio dorso ad caudam ferè protensa: sed aculeos minores, & pilis similes habet. Pinnis quatuor natat, duabus ad branchias positis. mediæ longitudinis, quæ extremis partibus rubescunt: duabus alijs in supina parte ęqualibus, candidis. ante has pendent veluti fila, quemadmodum in hirundine diximus. Pinna alia est à podice ad caudam, qui ori quàm caudæ propior est. Toto corpore est carnoso, spisso, rotundo, circa caudam latiusculo. Cauda in pinnam latam terminatur, perinde ferè ac in hirundine. Branchias duplices habet, palatum flauū, gulā breuem. Ventriculi appendices multas. Hepar ex albo rubescens, sine felle: splenem rubrum, vesicam aeris plenam, spissam. Musculos magnos habet & carnosos, vnde à Gallis quibusdā refait vocatur, quasi dicas bene curatum & saginatum: vtuntur enim hoc nomine πολυσαρκίαν significare volentes.

(A)

F Ob spissiora latera commodè in sartagine frigi non potest: ideo Itali in duas partes sectum frigunt, quam præparandi rationem per manus ab antiquis acceperunt. Nam Epicharmus & Dorion apud Athenæum libro 7. per spinam diuisos diu coqui iubent. (*Hæc in Corollario fidelius recitantur.*) Nostri elixos in aqua & vino, ex aceto vel oxalidis succo edendos apponunt. Vel in olla coquunt, omphaico, croco, pipere, folijs apij condientes. Cuculus dura, siccaq; est carne, nihil aut paruum admodum glutinosa, est tamen miluo tenerior, teste Athenæo libro 8. ὁ δ' ἱέραξ, κολλώδης σαρκώδης... κόκκυγος.

A Hunc quem depinximus verum antiquorum cuculum esse, docet illa cum hirundine & mullo similitudo: maxime vox illa κὺ. quam edit, cum retibus capitur: tum color ruber, à quo Numenius apud Athenæum libro 7. ἐρυθρὸν appellat.

RVRSVS DE CVCVLO, EX BELLONIO: IPSE CVCVLVM *simpliciter nominat, vel minoris cognomen addit. maiorem enim illum facit, quem Rondeletius Lyram appellat, cui pinnas cœruleas, rainot rubentes tribuit.*

Icon Bellonij, omnino alia quam Rondeletij est, similis Lucernæ Venetiis dictæ, cuius iconem in L. elemento dabimus, (vbi nos aliquando pingi curauimus, quanquam cœruleis ad branchias pinnis, quem colorem maiori cuculo suo Bellonius adscribit) nisi quod tres vtrinq; infra branchias cirros ostendit: quales in Rondeletii cuculo, ab altera tantum parte terni spectantur.

A Nihil est cuculo pisce in piscarijs Gallicis frequentius, cuius corporis compages & habitus ad Callionymum accedit, & Miluo quodammodo est similis. Grandibus est pinnis pręditus. quamobrem Oppianus Cuculum celerem cognominauit. Cuculum rufum esse, Numenius est author, vnde nostris à rubedine Rougetus dicitur. Speusippus tradit Mulo esse similem. vnde nonnulli Trigolam à similitudine appellant, vt iam in Trigla diximus.

B Corio contegitur membraneo, squamis carente: nisi hę sint admodum subtiles, atq; in dorso minus quam in ventre. Duos habet ordines asperitatum in tergore, veluti squamas in se inuicem incumbētes inter quas duæ pinnæ tergoris continentur: quarum, quæ capiti vicina est, † nonis obfirmatur aculeis: altera ad caudam obtusa sine aculeo exporrigitur. verum etiam vnam iterum vtrinque ad latera habet: ac pro pinnis anterioribus, cirrhos hinc atque inde ternos, spineos, qui in alijs piscibus non visuntur: branchias vtrinq; quatuor: Caput osseū, rugis exasperatū, in quo aculeū vtrinq; vnū (vt in dracone marino dicetur) circa branchias exertum reperias, Dentibus caret. quorū loco aspera tantùm habet labia.

** nouenis.*

F Carnem habet duram, friabilem, albam: quapropter à Romanis Caponis nomine appellatur. (*aut fortè potius à capitis magnitudine: vt & corax, & lyra Rondeletii,*) Tellinas, Chamas, Conchulas, Cancros, Vrsos, Astacos Locustas, & id genus crustatula edere solet: quibus eius stomachus dum secatur, distentus esse cōperitur. Diphilus Cuculum cum Miluo contulit. Ait enim Miluum durioris esse carnis quā Cuculum: reliqua huic per totum fere similis est, Hæc ille.

(C)

COROLL.

Bellonij cuculus, quonam à Rondeletio nomine dicatur, non constat mihi. nam figurę ab eo positæ similem nullam Rondeletius exhibet. Descriptio autem Bellonij angustior est: & ea quæ affert, duobus aut pluribus ferè huius generis piscibus accommodari possunt, vt Cuculo Rondeletij, Lyræ eiusdem, & coraci. Figuræ Bellonij adscriptum erat piscem hunc à Venetis Lucernam vocari: Rondeletius miluum suum Lucernam vocari scribit à suis, quod noctu splendeat. sed figura & descriptio milui ipsius non conueniunt. Esto igitur Bellonij cuculus, siue primus, siue secundus, piscis qui Venetijs Lucerna vocatur, (à Plinio etiam sic dictus libro 32. cap. vltimo) cuius mortui etiam oculos noctu in cubiculo splendentes obseruaui, à Rondeletij tum cuculo, tum miluo, quem item Lucernam vocari scribit, tum hirundine, quem Lucernam Plinij esse suspica-

tur

tur, diuersus: pinnis circa branchias rotundioribus: eminentijs à maxilla superiore nullis vel breuissimis: donec certiora alius quispiam docuerit. in præsentia enim (ingenuè fateor) extricare me satis, & Bellonium ac Rondeletium inter se conciliare non possum. Interim Rondeletij distinctionem magis probo: qui nigriorem in hoc genere piscem, coracé facit: rubicundum, cuculū. Vide plura in Lucerna.

DE ALTERO CVCVLI GENERE, BELLONIVS.

Est & alius piscis Romæ tritissimus, quem piscatores Griczo vel Riczo vocant: hic squamis obducitur crassissimis, & tangenti asperulis, velut in Galeorum pellibus videmus. Rougetum Gallicum, atq; etiam Grundinum, (*lyram Rondeletij*) capite, pinnis, cauda, & toto corporis habitu refert, vnde piscatores pleriq; caponem nominant. Hirta squamarum congerie horret: duos habet aculeos in pinna, ad caudam spectantes, vt Draco. Rostrum vtrinque osficulis duobus prominentib. communitum est, multò quàm in Grundino seu Gournauto longioribus. Rubet vt Cuculus & Lyra: Lyręque ferè similis esset, nisi aculeis illis minacibus & rostro bifurcato careret.

CVCVLVS maior Bellonij, Rondeletij Lyra est: & Lyra Bellonij, Rondeletij Lyra altera: de vtroq; in L. litera dicemus.

COROLLARIVM.

COCCYX nominatur coccygium diminutiua forma: nam apud Trallianum in curatione colicæ affectionis pro κόγχια, Iacobus Goupylus restituit κοκκύγια, è Psello de diæta. Coccyx similis est triglæ, id est mullo. & Typhon in libris de animalibus author est putare aliquos trigolam, τριγόλαν, eundem esse cuculo piscem, propter similitudinem formæ, & partium posteriorum siccitatem, Athenæus. Apud quem Sophron etiam hunc piscem nominat, his verbis: Τριγόλα ὀμφαλοτόμῳ, καὶ τριγόλαν τὰν ὀπισθοδίαν. & rursus τρίγλας γε πίονας, τριγόλαν δὲ ὀπισθίαν. (ὀπίσθιον puto legendum: videtur enim masculinum esse, ὁ τριγόλας,) Coccygem Massilienses Gallinam appellant: Neapolitani etiam nunc antiquitatis retinentes, Cœchum, (*fortassis Cocchum*) Siculi Cochum corruptè quasi Coccygem. Hunc piscem cum à voce, quam Coccygis volucris similem mittit, nomen traxisse non ignorarem, ex piscatoribus percontatus sum, nunquamnam vocem mitteret? Responderunt hunc cum se irretitum sentit, quiddam vocale strepere, nihil præterea se obseruasse. Quod quidē ipsum facilè credidi. Quicquid enim habent auriū, in quæstum piscium conferentes, ad piscium voces obsurduerunt, Gillius. Cuculus Agathensib. Rondelle vocatur, à corporis rotunditate, Rondeletius. ego potiùs ab hirundinis piscis similitudine sic dictum coniecerim, quam rondelam aut arondellam Itali & Galli quidam vocitant. Esse autem cuculum tum mullo tum hirundini piscibus similem, testis est Speusippus. Aut cuculus est, aut cuculo simillimus, magnitudine solùm fortassis aut colore differens piscis, quem inferiores Germani *Gornart*, vel *Gaernaert* appellant: Angli *Gurnard*: non à grunnitu (opinor) quòd more suis grunniat, vt conijcit Rondeletius: neque enim Germanis aut Anglis vsitatum verbi grunnire vocabulum est: sed à crasso (grossum vulgus dicit) naso fortassis, omnibus enim huius generis piscibus capitis magnitudo communis est. Galli quidam *Grona* proferunt: & hæc etymologia à grosso naso Gallicæ, Anglicæ, Germanicæque linguis conuenit: nec non Latinæ, si crasso dicas pro grosso. Si quis tamen onomatopœiā esse contendat, quoniam & Ligures organo, ob sonum quem ædit, appellent, concedo. *Redfisshe* id est piscē rubentem Angli gurnardo suo similem esse aiunt. quare cuculum, cui color rubicundus in hoc genere maximè conuenit, Numenio teste, *Redfishe* appellarim: lyram verò Rondeletij Gurnardum. (Sed alius est *Rotfisch* Anglorum inter Oceani asellos à Bellonio nominatus.) Licebit & *Redfisch* nomen (*aliqui Germanorum Rotbart vel Roetubert vocitant: Adamus Lonicerus scribit Rodtbart. ab authore Regiminis Salernitani Gelbio vel Rogetus dicitur, marinus, notus, durae carnis & salubris*) ceu genus ad species aliquot inter se similes extendere: nam & Galli Rogeti (Rouget) nomine similiter à rubore facto, mullum, cuculum & lyram comprehendunt. Græcè λυροειδεῖς, id est Lyriformes huiusmodi pisces appellàrim, vt hirundinem, miluum, coracem, lyram vtranque, cuculum. hi enim omnes multa habent communia. Mullus quoque parum ab eorum forma recedit: longiùs aliquanto vranoscopus. Omnes ferè corpore tereti sunt, capitibus crassiores, posticis partibus exiliores: asperi & aculeati, præsertim circa caput & branchias: infra quas etiam cartilaginei cirri peculiares eis dependent: plerique etiam versus binos spinosos per dorsum habent. pinnas in dorso duas omnes, quarum prior breuior altiorque, & maioribus munita aculeis est. Quorundam vel os vel oculi noctu lucent, vt hirundinis, lucernæ, siue hæc eadem quæ miluus Plinij est, siue diuersa. Vocem quoque aut sonum potiùs ædunt, asperitate branchiarum, (vt in Chalcide expositum est) cuculus, lyra, fortè & alij. Volant, hirundo, miluus siue miluago. Itaque genus vnum commune statui poterit: cuius species Germani differentijs expressis circunloquentur. Cuculus generis nomine appelletur *ein Redfisch*, ab excellentia rubicundi coloris, quamuis & lyra Rondeletio rubeat: & Galli Ronget ab hoc colore indistinctè appellant, cuculum, lyram & mullum, quoniam & colore, & corporis ferè figura similes sunt. Hirundo & Miluus, *fliegende Redfische*, id est volantes lyriformes: Corax *ein schwartzlechter Redfisch*. Mullus *ein Rotbart*: Lyra, *ein Gornart oder Seehan, oder Seehals*: Lyra altera, *ein geharnischter Redfisch*. Diuersus ab his piscis est Gornus marinus, minimus, albus, ad longitudinem mediæ partis medij digiti: editur cum capite & spinis, vt legitur in Regimine Salernitano. Est autem nimirum apuarum generis pisciculus, vt tamen rectè Germanicè etiam Gaernart dici illic adijciatur. In quibusdam Angliæ locis huius generis fusco colore piscem, *Curre* indigetant: de quo Io. Caius his verbis ad me scripsit: Hunc piscem an in alijs partibus Angli Gournautum (vt Bellonius scribit) appellent nescio. Id scio, in partibus Australibus vocant *Curre*, à voce quam ædit eo sono quo homo cum profert vocem *curre*. quod ipse aliquando in mare obseruaui, in vno huius generis capto: qui quoties tetigeram erigebat spinas, & *curre* sonabat. Pisces quidam lati corporis habent quatuor alas, duas in ventre, & duas in dorso, & alæ vocantur hæ pinnæ. & sic per omnia habent hi pisces, quos nos Lepores maris, Galli autem Gornais vocant. hi enim duas pinnas habent in ventre, & duas directè super eas in latere versus dorsum, Albertus. Et rursus libro 24. Lepus mari-

A

Trigolas

Gornart.

Redfishe

Curre.

(F) marinus (inquit) præter venenoſum (veteribus memoratum,) alius eſt, (*Germanis ſic dictus*) capite lepori ſimilis, reliquo corpore piſcis, & ille bonus eſt, rubicundæ pellis, & duræ, & indigeſtibilis carnis: quem lepram generare ferunt, & vulgò gornellum vocant. Is habet poſt caput quatuor pinnas: duas, quarum motus eſt ſecundum longitudinem piſcis: & hæ ſunt longę, ſicut aures leporis: & duas, quarū motus eſt à dorſo ad ventrem ſecundum profunditatem piſcis, quibus ſe eleuat antè, propter pondus ſui capitis reſpectu reliqui corporis ſui. Alibi etiam leporem maris inter piſces litorales Germanię nominat. Lyra (inquit Rondeletius) à Germanis inferioribus *Lechan* (lego *Seehan*) dicitur, quaſi gallus marinus. Puto autem eundem piſcem ab alijs Germanis *Seehaſs*, id eſt leporem marinum dici, à longiuſculis iuxta branchias pinnis, (vel cirris ſub branchijs,) tanquam auriculis: ab alijs *Seehan*, id eſt gallum marinum. Et fortè galli marini nomen lyræ imprimis conuenerit, quòd pinnam in dorſo criſtæ gallinaceæ ſimilem erigat: vel quòd huiuſmodi piſces ſuſpendi ſoleant aridi, vt pro vario corporis motu & capitis obuerſione ventos ac tempeſtatis mutationem, ſicut cantu gallinaceus, indicent. Lyra altera in ædibus exiccata ſuſpenditur, cauda, vnde vẽtus ſpiret, indicante, Rondeletius. Talem nomine *Seehan*, id eſt gallum marinum, ad ſceleton (vt apparet) depictum, G. Fabricius ad me miſit: capite craſſo, ſpinoſo, ſed roſtro rotundiore, non ita oblongo neque acuto vt in cæteris huius generis, ſi modo probè expreſſum eſt. nam ſceletorum forma plerunque à natura deflectit, tum ſponte, tum vi aut artificio. Quidam *Seehan* caponem interpretantur: quo nomine Lyram quoque Itali quidam nominant. Galli marini & Pergolici inter piſces numerantur à Chriſtophoro Encelio. Antuerpiæ piſcem longè diuerſum leporem marinum nominant, qui totus eſt mucoſus, & orbis ſcutatus à Rondeletio vocatur, ſuo loco nobis deſcribendus. *Gyldenpolle* piſcis apud Anglos ſimilis eſt lucernæ (vel cuculo, vt audio) mixti coloris ex cinereo & rubro. *Polle* eſt caput, quo lucet (nimirum etiam noctu) vt aurum, quod Angli *gylde*, noſtri *gold* appellant. Io. Caius de hoc nomine aliquid ſibi conſtare negat.

Gornellus. Seehan. Seehaſs. Gyldenpolle.

B De ſimilitudine cuculi ad alios piſces, deque colore eius, & alia quædam ad B. referenda, diximus in A. Cuculus piſcis aliquam cum lucerna formæ ſimilitudinem habet, Gillius.

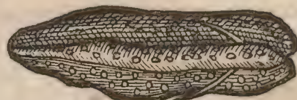
C Cuculi piſces litorales ſunt, arena & ijs quæ in arena naſcuntur, veſcentes, Oppianus. Inter litorales & pelagios ambigunt. Cuculus piſcis vocalis fertur, & perinde vt auis eiuſdem nominis obſtrepere, Ariſtot. & Aelianus.

F Egregij cuculi, quos eſitare ſolent omnes, diſſectos (παραχιζομένους, dorſo nimirum aliquot per trāſuerſum ſectionibus inciſo,) aſſos atque conditos, Epicharmus apud Athenæū. pro χαύομες lege χναύομες. Dorion quoque aſſari eos iubet παραχίζαντας κατὰ ῥάχιν, id eſt per dorſum inciſos, & condire herba (χλόῃ, apio nimirum, aut etiam ruta) caſeo, rhoë, ſilphio, ſale, oleo. & inter aſſandum verſos inungere, & ſale modico ſpargere, & ablatos aceto conſpergere. Hierax (id eſt miluus vel lucerna piſcis) durior eſt cuculo, cætera ſimilis, Diphilus. A Galeno etiam libro 3. de alimentis inter duræ carnis piſces numeratur. Diocles libro 1. ſicciores ait eſſe carnes recentium piſcium, (τῶν νεαρῶν:) ſcorpios, cuculos, paſſeres, &c. (fortè in genitiuo legendum, ſcorpiorum, cuculorum, &c.) mullos verò his minùs ſiccos eſſe, Athenæus. Typhon ait trigolan aliquos putare cuculum eſſe, propter formæ (ad mullum) ſimilitudinem, & partium poſteriorum ſiccitatem: quam Sophron etiam indicauit, ſcribens: Τρίγλας γε πίονας, τριγόλαν δ' ὀπισθίαν. Hippocrates in libro de internis affectibus eandem ferè vim alimentariam tribuit ſcorpio, draconi, cuculo, callionymo, gobio, in morbis craſſis & pituitoſis vſum eorum concedens, vti in Callionymo recitauimus. In colico affectu ex calidis & bilioſis humoribus, ſumantur piſces duriore carne præditi, vt ceris, orphus, glaucus, ſcorpius, coccyx, (Goupylus enim ex Pſello coccygia hîc legit, vt in A. prædictum eſt,) Trallianus. Leporem mar. lepram generare ferunt, & vulgò gornellum vocant: Albertus, vt recitaui in A.

a. Ypſilon in coccyge producitur, Oppiano & Numenio. Ἵπποι, κόκκυγές τε θοοί, ξανθοί τ' ἐρυθῖνοι, Oppian. Epitheta. Κόκκυγος ἀγλαοί, Epicharmo. Θοοί Oppiano. Ἐρυθροί, Numenio.

DE CVCVMERE MARINO,

RONDELETIVS.

CVCVMERIS marini meminit Plinius lib. 9. cap. 2. qui & colore & odore cucumeri terreſtri ſimilis eſt. Is eſt proculdubio quem proponimus, cucumerem paruum figurâ, colore odore referens. Digiti eſt craſſitudine & longitudine, tuberculis aliquot aſperſis, veluti in cucumere terreſtri paruo. Partes internas indiſcretas habet.

COROLLARIVM.

RERVM quidem non ſolum animalium, ſimulacra ineſſe in mari, licet intelligere intuentibus vuā, gladium, ſerras: cucumim verò & colore & odore ſimilem, Plinius. Cucumis piſcis à Plinio dicitur, colore & odore Cucumeri ſimilis. Sed is magis ſimilis eſt ei, quem vulgo Peponē vocamus: niſi arbitremur Plinium per vulgatum Melonem Cucumerem appellare: quod ipſum ſimile vero videtur legenti ea quæ idem ſcribit de Cucumeribus, Gillius.

CVRSIONES vel CVRSORES. Vide Dromades.

CVRYLVS. Vide in Cordylo.

DE CYBIO.

Vide etiam infrà in Corollario de Thunno F.

CYBIVM dictum, quia eius medium æquè patet in omnes partes, quod genus à geometris κύβος dicitur vnde etiam teſſellæ quadratæ κύβοι. Hinc & cybios genus piſcis: quia piſcantes id genus piſcium velut aleam ludant, Feſtus. Poſt lacertos (Sexitanum & Parianum) ſequuntur (inquit Plinius, nimirum quod ad pretium & ſaporis bonitatem, prętantiores alijs) Mæotici: Cybium. ita vocatur conciſa pelamys, quæ poſt 40. dies à Ponto in Mæotim reuertitur. Cordyla etiam dicitur pelamys puſilla, cum in Pontum è Mæotide exit.

Plura

Plura de Cybio leges infra in Thunno: vbi Rondeletij caput ponemus, inscriptum, De thunni, pelamydis, orcyni, alijsque similibus nominibus. Κυβεῖαι ab Oppiano libro 1. inter pelagios pisces nominantur, hoc versu: ὀρκυνων γενεή, καὶ πρηλάδες, ἠδὲ κυβεῖαι: à recto singulari κυβεία, vt conijcio. Orcynorum genera statuere videtur Oppianus πρηλάδας & κυβείας, Vuottonus: ex iam citato poetæ versu id suspicatus, cum in eo simpliciter orcynos, prenades & cybeas pelagios esse dicat: non genus aliquod in species distinguat. nam ὀρκυνων γενεή, periphrasis est pro ὄρκυνοι. Sed rectè quidem videtur Vuottonus dicere, non tamen ex hoc Oppiani versu. Vræa quidem vel horæa cybia, sunt salsamenta de partibus caudę proximis è pelamyde magna, quam & tritonem vocant. cybia verò simpliciter dicuntur, ex alijs etiam partibus concisis à quadam figura cubi: quod multo magis probârim, quàm quod piscantes id genus piscis velut aleam ludant: hoc enim omni ferè piscationi commune est. Vrenę apud Varronem quæ sint dubitatur. Soleę, (inquit,) mustellæ, vrenæque. Legendum fortè vręa: quæ & alibi à Varrone nominantur: Cybium (inquit) & thynnus, & cuius partes Græcis vocabulis omnes, vt melandrya atque vræa. Horęa quidem dici cœpta videntur, tanquam modestiore & elegantiore vocabulo, pro vræis.

Imponuntur salsamenta & contra morsum canis rabiosi: & contra draconem marinum ex aceto. idē & cybij profectus, Plinius. Cybium aiunt vtiliter imponi vulneri à cane facto, Galenus lib. 11. de medic. simplic. Cybia vetera eluta in nouo vase, deinde trita, prosunt doloribus dentium, Plinius. Cybium optimum ac vetustissimum ollę inditur, atque argilla circumlinitur, & furno ardenti obijcitur, vt ad cinerem cybium excoquatur. tunc adiecto Pario lapide contuso, salsamenti suprà dicti fauilla cōteritur. hoc dentifricium ita bonum est, vt ad inanitatem dentes non sinat peruenire, Marcellus Empiricus. Vide & alia in Thunno G. G

Cybium (inquit Budęus) appellatur illud vas à Græcis, quod prisci Latini quadrantal appellabant: ea ratione dictum, quæ iam in cybio pisce posita est. H.

CYLLVS vel Scyllus: vide in fine ferè Corollarij de Asellis ex veteribus.

CYNOGLOSSVM in P. litera post Soleam (quam Græci buglossum nominant) dabimus inter passeres.

CYNOPS, id est Canis oculus: vel CYNOPVS, id est Pes canis, nominatur tantùm à Plinio libro 22. capite vltimo, inter aquatilia animantium: vt & CYNOSDEXIA, id est dextera canis, aliqui sine s. cynodexia legunt, ibidem. Rondeletius ignota sibi fatetur. quis verò nosset quod nemo describit? Fortè zoophyta quædam fuerint, qualia in mari fœcundissima rerum variarum parente, & æmulatrice terrestrium, innumera sunt: vt etiam manus marina, quam suo loco exhibebimus.

CYNOS EVNA, piscis idem qui smaris apud Athenæum. qui circa finem libri 7. in Chalcidū mentione ex Epæneti de piscibus libro hæc verba profert: γαλλὶ σμυρνίδα ἣν ἔνιοι καλοῦσι κυνὸς εὐνα. Massarius in nonum Plinij capite 26. Smarides (inquit) vocantur etiam marides & cynoseuma (sic enim perperam habet codex eius impressus per m.) à nonnullis, vt inquit Athenæus. vnde apparet eum pro σμυρνίδα, legisse σμαρίδα: & rectè quidem: nam eodem libro de mænidibus scribens Athenæus Epæneti ex Opsartytico verba hæc recitat: Σμαρίδα, ἣν ἔνιοι καλοῦσι κυνὸς εὐνα. quare illic etiam similiter legendum: & post γαλλὶ distinguendum, ceu piscem diuersum. Cynossema loci nomen est in Ægypto Straboni, Κυνόσημα Stephano Libyæ locus, &c.

DE CYPRINO, RONDELETIVS.

Cyprini iconem ex nostris posuimus, quod eam iam ante expressam haberemus.

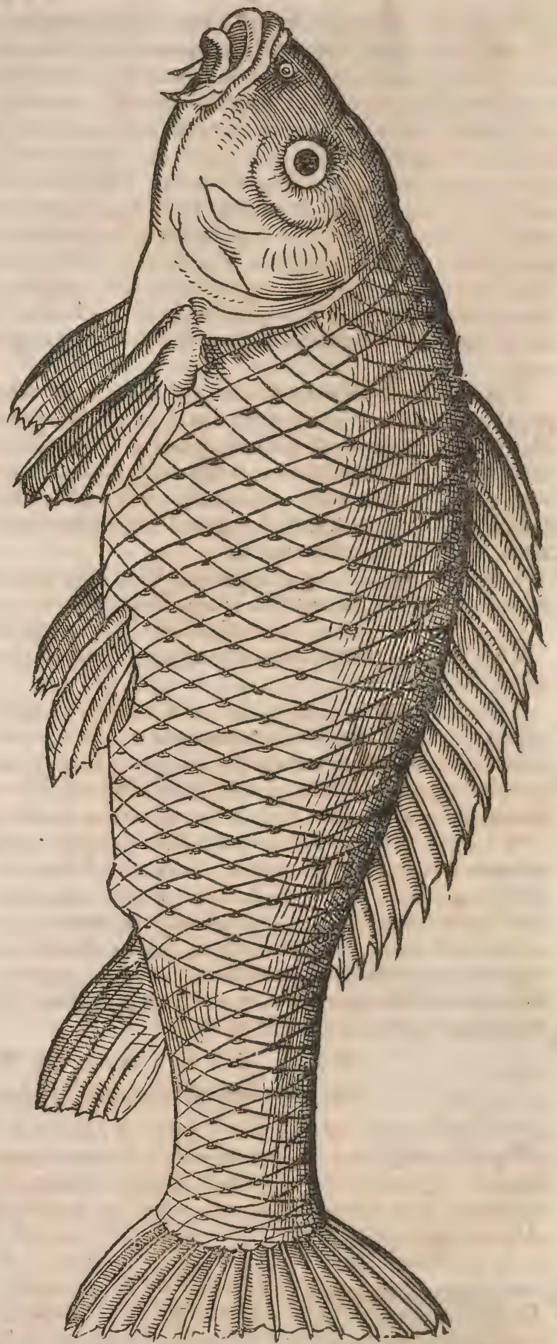
SI Cyprinorum nota propria sit palatum carnosum habere linguæ vice, plurima quidem sunt Cyprinorum genera. Nam quæ Tinca & Brama nominatur, atque plures alij pisces palatum carnosum habent. Quoniam verò quę Carpa à Gallis omnibus vocatur, inter cęteros omnes pisces maximè carnosum palatum habet, eam pro veterum Cyprino hîc describemus, & Cyprinū esse comprobabimus. Aliquot alios quibus nota hęc communis est cum quibusdam alijs huic tanquam species subijciemus. A *Cyprini species.*

Sed primùm id peruestigandum, sit ne Cyprinus piscis marinus an fluuiatilis, an lacustris. Oppianus libro 4. ἁλιευτικῶν cum marinis litoralibus recenset: Σκόμβροι, κυπρῖνοί τε, καὶ οἳ φίλοι αἰγιαλοῖσι. Et aliquanto post de partu marinorum piscium loquens: Πέντε δ' ἢ κυπρίνοισι γοναὶ μηνοῖσιν ἔασι. Neque hunc solum, sed etiam alios omnes quorum Aristoteles meminit, Oppianus marinos facit. Atheneus à marinis non seiunxit, etiam Aristotelem citans. Κυπριανὸς, τῶν σαρκοφάγων καὶ οὗτος, ὡς Ἀριστοτέλης ἱστορεῖ, καὶ συναγελαστικῶν. At Dorion eodem Athenæo citante inter fluuiatiles & lacustres collocat. Δωρίων δ' αὐτὸς ἐν τοῖς λιμναίοις καὶ ποταμίοις καταλέγων γράφει οὕτως· Λεπιδωτὸς, ὃν καλοῦσί τινες κυπριανόν. Prior locus est: Cyprianus ex carniuoris & gregalibus est piscibus, vt tradit Aristoteles. Sed hunc locum postea excutiemus. Alter est: Dorion verò in lacustrib. & fluuiatilibus numerans sic scribit: Lepidotum quem vocant quidam Cyprianum. Aristoteles sine controuersia aliquot in locis fluuiatiles Cyprinos esse facit, vt cum nonnullis piscibus palatum carnosum pro lingua datum esse ait, veluti inter fluuiatiles Cyprino. Et alio in loco de fluuiatilibus & lacustribus tractans, vt Silurum, (Glanim,) ita Cyprinum tōnitruo sopiri magno scribit, sed leuius. Item alibi de partu lacustrium & fluuiatilium scribens. Iam verò experientia docet non solum in fluuijs, sed in lacubus magnis & in stagnis Cyprinos nasci. Quare non refert si inter fluuiatiles vel lacustres annumeres. C *Cyprinus in quibus aquis degat.* *Lib. 7.* *Lepidotus.* *Lib. 4. de hist. anim. cap. 8.* *Lib. 6. de hist. cap. 14.* *Lib. 8. de hist. cap. 20.*

A Gallis omnibus Carpe vocantur. Genere ab Italorum Carpione differt, vt post dicetur: quod propter eos dico, qui nominis affinitate in eum errorem inducti sunt, vt Carpionem Italorum cum Carpa nostra confuderint. Κυπρῖνος & Κυπριανὸς à Græcis vocatur. A

In lacubus & in fluuijs quibusdam ad insignem magnitudinem accrescit. vidimus .n. qui triū cubitorum magnitudinem attigerit, non solùm longo sed spisso est corpore, squamis tegitur maximis & latissimis, à quib. λεπιδωτὸν appellatū fuisse puto à Dorione. Vix .n. aliū repias q validiores vel latiores habeat squamas. Colore est flauescēte, maximè cū senuit. Iunior colore est magis ad fuscū inclināte. Capite est breui, pro corporis ratione, Tincis hac parte similis. Ore est medio, labris adiposis, carnosis, flauescētib. B

Ex

Ex superioris labri lateribus iuxta angulum scissuræ oris extat appendix vtrinque vna, mollis, flauescens, in acutum deficiens, μυστακας possis appellare. Supra has aliæ breuiores sunt, & ideo minus euidentes, nigricantes. Dentibus caret Cyprinus: sed horum vice os palati medio infixum planum habet, læue, triangulare: ex aduerso, in parte inferiore ossa duo incisa, in gulam recurua. Oculis est medijs, ante quos sunt foramina. Pinnis natat latis: duæ sitæ sunt ad branchias magnæ, in medio ventre duæ: inter quas & caudam alia est vnica, quæ serrato aculeo & valido innititur: inter hanc & præcedentes est excrementi meatus. Ex medio dorso vnica erigitur ad caudam ferè cõtinua robusto etiam incisoque aculeo fulta. Cauda lata est, ex nigro rubescens, vt & postrema pinna.

Lingua an careat. Lingua caret, vt iam diximus, sed eius loco palatum carnosum dedit natura saporum percipiendorum causa. quod euulsum linguæ formam adeò refert, vt non solùm vulgus, sed etiam viri docti linguam vocent, & linguam veram esse præfractè defendant, adeò difficile est opinionem euellere, quæ in animis hominum penitus insedit. At qui in os viuorum Cyprinorum digitos immiserit, qui viuos mortuosue dissecuerit, cernet superiori oris parti siue palato carnosam substantiam affixam, inferiori nullo modo hærentem, nec vllo pacto solutam aut liberam, vt lingua dici non debeat, nisi imperfecta admodum incertaque. Itaque non iam falsæ & inueteratæ opinioni nemo fidem adhibeat, sed τῇ αὐτοψίᾳ, Aristotelique sic scribenti: *Lib. 4. de hist. cap. 8.* Aquatilium generi quos pisces vocamus, data quidem est lingua, sed imperfecta, incertaque, ossea enim nec absoluta, ἀπολελυμένη. Sed palatum nõnullis carnosum pro lingua est, velut inter fluuiatiles Cyprino, ita vt nisi diligenter inspexeris, lingua id esse videatur. Huiusmodi palato carnoso præditi sunt & alij pisces, vt Baler. (*Cyprinus & Balerus dentes habent, vt nos obseruauimus in faucibus sicut & Tinca*) Tinca, & plures lacustres qui lingua & dentibus carent. Qui dentes habent, quibus alimentum retinere queant, ijdem & linguam obtinent osseam, imperfectam, inferiorique parti hærentem, velut linguæ illi osseæ dentes infigi possent, quemadmodum nonnullis in palato: nullis autem horum palatum est carnosum. Sed ad Cyprinum redeamus. Is pro corporis ratione ventriculum vel magnum, vel paruum habet. Hepar medium, in quo fellis vesica nigricans. Splenem magnum, pinguedine obducta intestina.

C *De ouis & partu cyprini.* Ouis distentum ventrem semper reperias, quia quinquies aut sexies anno parit, authore Aristotele: sed ex ouis incrementum tardum est, ouaque edita à mare seruantur quum congesta reperit, reliqua pereunt. Cyprinus enim, Balerus, & similes, vadis se intrudunt quum parturiunt, ac sæpenumero singulas fœminas, mares tredecim vel quatuordecim persequuntur, fœmina oua progrediendo emittit, mares sectantes semen suum ouis aspergunt, verùm plurima pereunt: cùm fœmina non stabilis, sed mutans continuè pariat, dissipari oua necesse est, videlicet ea quæ non in materiam inciderint aliquam, sed excepta ab vnda ferantur. *Cyprinos etiã sponte nasci.* Illud verò notandum, non solum maris & fœminæ commistione Cyprinos nasci, sed etiam sponte, & sine vllo maris & fœminæ semine, id quod experientia mihi confirmauit. vidi enim in aquis in caua loca & montibus septa receptis & collectis sponte generatos Cyprinos, in quæ loca nec riuus, nec stagnum, nec palus, nec lacus, nec fluuius vllus, nulla denique aqua præter cœlestem influxisset.

A *Carpã vere Cyprinũ esse. Carniuorum non esse.* Quam Galli omnes Carpam vocant, veterum Cyprinum esse ex superioribus notis perspicuum est, maximè ex frequenti partu, ex squamarum magnitudine: ex eo quòd lacustris sit, & fluuiatilis, sententia Dorionis & Aristotelis. Nam quantum ad Athenæi locum iam citatum attinet, dicimus integrum non esse. neque enim carniuorus Cyprinus ab Aristotele ponitur, cùm herbis, muco, luto vescatur. Neque verba hæc sensum vllum habent: πλὴν γλῶτταν οὐκ ὑπὸ τῷ στόματι, ἀλλ᾽ ὑπὸ τὸ στόμα κέκτηται. tradit enim

enim Aristoteles linguam Cyprino deesse, sed eius loco palatum carnosum habere, idq; maximè in pisce quem exhibemus conspicitur. Sed de hac nota satis iam diximus.

Nostri Cyprinos in piscinis & viuarijs includunt, alij in paludes & stagna conijciunt, magno pro- E
uentu: nam tertio vel quarto quoq; anno maximos quosq; diuendunt, relictis paruis ad propagationē.

In lacubus Allobrogum & Italiæ, vt in Lario, capiuntur Cyprini admirandæ magnitudinis. Capiun- B
tur in fluminibus & riuis, vt in Sequana, Arari, Lado. *Vbi, & magnitudo.*

Vniuersè quidem carne sunt molliore, humida, parum glutinosa, satis insipida, sed pro locorum F
in quibus proueniunt, & nutriuntur differentia, magis minusue salubres vel insalubres sunt. Qui in fluuijs magnis vrbibus vicinis, earumque sordes excipientibus degunt, mali sunt succi, à quibusdam tamen cupediarum amatoribus valde probantur, quod pingues sint & prægrandes. magis probandi qui rapidis & puris aquis nascuntur & viuunt. Qui in palustribus & stagnantibus aquis, lutum olent.

Lapis palati ægris in graui febris æstu alleuamentum aliquod adferre traditur, quòd sitim sedet & re- G
frigeret. Eodem sanguinis è naribus fluxiones cohiberi, si ore contineatur, sunt qui affirment.

DE EODEM BELLONIVS

Inter amnicos pisces antiqui Cyprinum optimè descripserunt: Galli Carpam (quæ ex Sequana & Arari laudatissima est) Placentini Carpanum, Ferrarienses (vt & multi accolæ Padi) Carpenam, Veneti A
Rainam, Romani Burbarum, Græci (qui Turcis inseruiunt) corruptè Sasan, Strymonis amnis accolę Grinadi vocant. Sed Aetoli antiquam Cyprini nomenclaturam retinent. Kyprinos enim adhuc vocant. Proinde ne Carpam cum Carpione confundas, imprimis tibi çauendum est: differunt enim inter se plurimum. habent quoque Padi accolæ ad Comascum, piscem marinum Cyprino persimilem, cui vnica est in tergore pinna, atq; vtrinq; in lateribus ad branchias vna, duæ sub ventre, piscem Scarpam vocant: de quo iam in Coracino dictum est: de Cyprino sic Oppianus. Scombri, Cyprini, stabulantur littora iuxta. Ac paulò pòst, In pelago fœtus quinos edit Cyprianus. (*Græcè est* κυπρινοισιν, *à recto* κυπρῖνος.)

Fluuiatilis & lacustris est, & (vt Dorion author est) gregalis & carniuorus. cuius latera vtrinque latiore carne turgent. Squamarum quoque rotundarum serie tam firmiter vallatur, vt meritò Lepidotus B
appellari possit: lapidum enim ictus facilè repellunt eius squamę. Communis Cyprinorum longitudo sesquipedalis esse solet: at bipedalem mensuram excedere rarum est. Post Glanim (ait Aristoteles) tardissimè augentur Cyprinorum oua: augentur tamen quæ mares custodiunt ad milii magnitudinem: Sopitur quandoque.

Cæterum ex Cyprinorum ouis Cauiarium rubrum fieri solet, Iudęis dicatum: nigro enim (quod ex Sturionum ovis conficitur) eis ex lege est interdictum. Quapropter qui ad Capham vrbem ad Ta- F
naim siti sunt, magnum ex rubro Cauiario lucrum consequuntur.

Cyprinus dentes in ore non habet, sed tantum in ingressu faucium.

COROLLARIVM. B

CYPRINVS nomen est piscis, Hesychius & Varinus: qui primā acuunt: ego penultimam potiùs circunflexerim, quam Oppianus producere solet, vt coracini quoq;. Κυπριανὸς verò quatuor syllabis vlti- A
mam acuit, vt & alia in ανος. Oppianus cyperium nuncupauit, Vuottonus. Sed Oppianus κυπρῖνος tantùm dixit tribus syllabis: interpres verò Latinus cyparinum semel. Balagri piscis fluuiatilis meminit Aristoteles libro 4. historiæ, cap. vltimo: qui nec oua, nec semen prolificum habeat: sed Græcè perperam legitur κυπρῖνος καὶ βαλῖνος, vbi Gaza reddit carini & balagri.

Lepidotum aliqui cyprianum vocant, Dorion. Λεπιδωτὸ inter pisces à Tarentino nominatur: à Strabone & Athenæo inter pisces Nili. Orpheus in libello de lapidibus, squamis nitentem argenteis lepi- *Lepidotus.*
dotum dixit. --- καὶ φολίδεσσιν ἀργυφέοισι λεπιδωτὸν ἀποστίλβοντα κελεύω. Osiridis corpore dilaniato Typhonem aiunt pudendum eius in Nilum abiecisse: & de eo gustasse ex piscibus lepidotum, phagrum & oxyrynchum: ideoque Aegyptios hos pisces detestari, ἀφοσιοῦσθαι. Plutarchus in libro de Iside. Huic aduersatur quod Strabo scribit libro 17. Animalia quædam Aegyptij vniuersi colunt: vt ex aquatilibus duo, lepidotum piscem & oxyrynchum. Et vbi Herodotus, Lepidotum & anguillam pisces, sacros censent Aegyptij: Valla interpres squamosum vertit: quod non probârim. seruandum enim est homonymiæ vitandæ gratia Græcum huius piscis nomen.

Cyprinus à quibusdam recentioribus carpa nominatur, quo nomine aut simili, multi hodie Europę populi in vulgaribus linguis vtuntur. Destinet carpam Danubius, à Rheno veniat anchorago, Cassiodorus in epistolis 12. 4. de regio conuiuio scribens. Miratur Grapaldus nullam in veterum scriptis carpani mentionem extare. Erasmus Carpas dixit. alij quidam carpones, (vt Albertus) & carpiones, Carolus Figulus. Nos de Carpione Benaci, planè diuerso, & truttarum generi adnumerando pisce, suprà scripsimus. Græci (nonnulli, Gillius) in hodiernum diem antiquo nomine Cyprinum vocant, Massarius. Circa Larium lacum Italicè Burbaro vel Bulbers vocatur, maximus qui in eo nascuntur, pisciū. Bulbulus, ante alios immani corpore pisces, Benedictus Iouius in Larij descriptione. Venetijs carpano, alibi reina: quod nomen à regina factū videtur, quòd magnitudine inter fluuiatiles & lacustres excedat: & à ganeonibus pinguiores ex eis præcipuè appetantur. sic inter radices alpinas oreoselini, vel petroselini, vel laseris genus, quod alij vulgò astrantiam vel magistrantiam nominant, Rhęti & alij qui Italiam versus montana incolunt, reinam appellant. Brasauolus in libro de purgantibus medic. pro carpa reginam dixit. Carpas Mantuæ Bulbaros vocant, Platina. Hispani Carpa. Germani superiores *ein Karpff*: inferiores *Karp*, vel *Karpe*: & alicubi, vt audio, *ein Bub*: quod ad Bulbulum vel Burbarum Italorum accedit. alibi *een Carper*, Flandri *Carpel*. Angli *a Carpe*. Bohemi Capr. Poloni Karp. Apud nos pro ętate etiam nominibus distinguitur. vocatur enim primo anno *ein Setzling*: secundo *ein Sproll* vel *Sprall*: tertio *ein Karpff*.

Spiegelkarpen, Cyprini quidam sunt in Franconia, sic dicti à maculis. Cyprini nigricantes Venetias è Venedis aduehuntur. Coracini quoque in quibusdam lacubus scarpę vel carpe pisces vulgò dicuntur, vt Bellonius tradit: capite ac dorso in Cyprini modum gibberoso, atq; in arcum conuexo. vide in Coracino A.

B Cyprinus piscis fluuiatilis est Kiranides. Cyprini nigri in Danubio capiuntur, Aelianus. In lacu Suerinensi cum alij pisces abunde, tum cyprini capiuntur. Carpæ plerunque non minùs latæ quàm longæ sunt. Crassiores sunt quàm longiores secundum proportionem, Albertus. Carpo piscis est magnitudinis mediocris, decem interdum librarum, Adamus Lonicerus. In vnguibus egregij accipitris videntur esse veluti lineæ quædam aut scissuræ, & squamæ tanquã in cyprino pisce, Demetrius Constantinopolites. A squamarum quidem magnitudine lepidotus alio nomine vocatur: quas etsi ἀργυφέας, id est argenteas Orpheus dicat: non tamen necesse est albas esse: cum de coloribus poetæ sæpe loquantur impropriè, & epithetis aliquando abutantur. dixeris autem commune hoc squamarum epitheton esse. Squamas habet quasi aureas, Author de nat. rerum. Carpa plus sanguinis habet quàm cæteri pisces, pro sua magnitudine: ideoque minùs esse frigidi temperamenti probabile est, Greg. Mangoldus. Lapillum in capite iuxta linguam habet, candidũ, durum, ad minimi numismatis magnitudinem, interdum paulò maiorem. Habet & in medio capitis substantiam quandam maiusculam, crassam, cordis ferè figura, duram sed tenacem & flexilem dum recens est, sub dentibus mordentis: tanquam in acetabulo quodã repositam: similiter vt leuciscus fluuiat. quem Gardonum vocant Galli. De hac fortè sensit Encelius, & impropriè lapidis nomine appellauit, his verbis: In carpæ faucibus reperitur gemma seu lapis, forma triangulari, magnitudine pro portione piscis, coloris candidi extrà, intus flaui. Linguã (vt vocant) separatam à palato, in parua etiam carpa duos digitos latam vidi, linguæ in quadrupedibus propriè dictæ figura: substantia quoque & gustu saporeue simili. vsum quoque eius & facultatem gustandi, similẽ esse dixerim. quare linguam appellari nihil prohibet. neq; enim vt lingua vel sit vel dicatur propriè, locus

Lingua. & situs facit: cum aliæ etiam partes situ diuerso nomen idem retineant. Cæterum quod apud Athenæũ legitur de hoc pisce, Τὴν δὲ γλῶτταν οὐχ ὑπὸ τῷ στόμα:, ἀλλ' ὑπὸ τὸ στόμα κέκτηται, & Natalis interpres Latinus similiter ad verbũ transtulit, linguã ei non sub ore, sed sub os esse: ineptè dictum & deprauatũ apparet. legi poterat Τὴν δὲ γλῶτταν οὐ κάτω ἐν τῷ στόματι, ἀλλ' ὑπὲρ τὸ στόμα κέκτηται, hoc est, linguã nõ inferiore parte o-

Dentes. ris, sed superiore habet. Dentes etiã cyprinũ habere dixerim οὐκ ἐν τῷ στόματι, ἀλλ' ὑπὸ τὸ στόμα: hoc est, non in ore, sed subtus. intra fauces enim dentes ipsius latent, neque vel oculis diducto ore, neque tactui immisso digito apparent: sicut & balero, & alijs quibusdam. Sunt autem in maxillæ recuruæ medio dẽtes quini ferè accumulati, chœradum instar, situ & magnitudine inæquales, tres maiusculi, duo exigui, præduri, caui, superficie summa lata, siue plana, obtusa, sed lineis quibusdam exasperata, vnus tantum & candidior cæteris, & superficie læui est in mucronem breuissimum fastigiata. Hęc de cyprini dentib. studiosiùs tradere visum est, quòd Bellonius nullã eorũ mentionem faciat. Carpo & alij quidã pisces in lateribus gutturis mandibulas habent, sub branchijs, nec vllum in ore dentem, Albertus. vide in Barbo B. Cyprino quaternæ sunt branchiæ, duplici ordine, nouissima excepta, Aristoteles. ego quaternas in eo reperi, sed omnes duplices. Lactes in carpa circa calendas Nouembris reperi turgidulos.

C Cyprini pisces litorales sunt, Oppianus: gregales, & in arenosis locis victitant, Vuottonus. De carpa fertur, quòd cum fœmina eius grauidam se sentit, & tempus pariendi instat, motu oris (*ore innuens pulsu lent, vt adiuuet parituram: tunc illum loco seminis lac emittere, quod fœmina suscipiens ore, statim oua pariat in sobolem profutura, Author de nat. rerum: qui & etymologiam quoque ridiculam addit, carperam appellari, quod carpens, videlicet masculi semen, pariat*) masculum excitet, vt lac spargat: & ita demum eam parere. Est autem lac (genitura) huius piscis valde spissum. Quòd autem quidam dicunt fœminam lac ore suscipere, & inde futura concipere oua, omnino falsum & alibi à nobis improbatum est, Albertus. Cyprinos, tincas, anguillas, apuas, è putredine, seu absque semine generari certum est, Cardanus in Varijs. Audio in piscinis seu viuarijs quibusdam carpas reperiri, in quibus neutrum sexum agnoscas, in cibo suaueis. Quærendum an hæ sint quæ absque semine procreantur. Cyprinus, balerus, & cæteri ferè omnes vadis intrudunt sese cum parturiunt, Aristot. Paritura carpa ad ripam, vbi tepidior est aqua, se recipit, & oua emittit. sequuntur autem eam mares duo: qui genitura sua tanquam linteolo oua excipiunt, & ad loca tuta commodaq; educationi seu custodiæ deducunt, Greg. Mangoldus. Cyprini quinquies aut sexies anno pariunt: partumq; syderum ratione potissimùm faciunt, Aristot. Soli quinquies anno pariunt, Oppianus: sexies, Plinius. Carpę nostræ sub Iunium & in Ipso Iunio parere solent. Cyprini post glanin tardissimè augentur, ouaque ædita à mare seruantur. Ouum eorum, & reliquorũ eiusdem generis eodem die, & post, magnitudine milij fit, Aristot. Et alibi, Tũ solùm oua sua custodit cyprinus, cum ea congesta repererit. Cum autem cyprinus hoc faciat quod & Aristoteles testatur, & experientia piscatorum in carpa nostra obseruatum affirmat: mireris Plinium scribere, silurum solum omnium ædita custodire oua. Carpæ cerebrum ad augmentum & decremẽtum Lunæ crescere vel decrescere dicitur. quod etsi omnibus piscibus accidat, huic tamen præ cæteris: sicut inter quadrupedes lupo & cani, Author de nat. rerum. Cyprinus canis exortu potissimum sideratur, & tonitruo sopitur magno. sed hoc leuius ei accidit quàm glanidi, Aristot. 8. 20. Quem locum Plinius sic transtulit: Fluuiatiliũ silurus (*glanis dicere debuit*) caniculę exortu syderatur, & aliàs fulgure (*tonitruo*) sopitur. hoc & in mari (*Aristoteles nihil de mari: sed ex professo de fluuiatilibus hæc scribens agit*) accidere cyprino putant. Semini (*Soboli*) carperæ nonnunquam in anno primo natiuitatis niger vermiculus quidam post aurem tabificus innascitur: & hoc sæpius post Augustum, eaque tabe moritur. remedium eius est aqua dulcis & fluuialis, Author. de nat. rerum. Vide in Corollario De vermibus aquatilibus. Aristoteles ballero & tilloni ex fluuiatilibus ac lacustribus vermem (helmintha, lumbricum) innasci ait sub Cane: quo illi infirmati ad summum aquæ efferantur: & illic æstu (vi Solis) intereant. Lucijs & carpis (vt ex perito quodam piscatore accepi) pestis aliquando ingruit, vnde tumores etiam in corpore ipsorum apparent: carpis etiam squamæ decidunt. itaque pereunt plerique omnes infecti præsertim cũ in piscina aut vi-

(F) uario plures coniuncti fuerint. Carpis priuatim sanguis interdum circa costas coagulatur, quod vel ex coloris, qui alb. isthic esse debebat, mutatione apparet. Sic affecti in cibo etiam insalubres sunt, etiam si vulgus id non obseruet. Et hi morbi præcipuè accidunt, cum annus siccior fuerit, & aquæ imminutę. In Palatina regione Germaniæ, in loco cui nomen à Michaele & campo, vel agro, (*Michelsfeld*) in fossa circa arcem carpam esse, quæ centesimum vitæ annum attigerit, ex homine fide digno cognoui. Carpani herbas depascuntur cum fluuij aucti alueos excedunt, Platina.

Marem

Marem oua ſua cuſtodire, in c. dictum eſt. Aſtutus eſt piſcis, & vt reti capiendus euadat, varia machinatur. Primum enim circumiens foramen quærit: quo non reperto, tranſilire conatur, vibrato in aërem corpore. aliquando ſub reti effugium quærit, (ſuffodiens in fundo, Albertus.) Aliâs herbam ore tenens, retinet ſe ne trahatur à reti. aliâs de ſuperficie veniens, quantum poteſt caput fundo infigit, ita quòd rete non niſi caudam tangens illabitur, (aliâs ſuperueniens eliditur,) Auth. de nat. rerum. D

Interdictum eſt apud nos piſcatorijs legibus, ne quis eo retis genere vtatur quod ab arundinibus denominant, (*den Rorzug*,) imprimis verò ne reti cuius anguſtæ ſunt maculę inter arundines quiſquam piſcari auſit: cyprinos tamen & praſinos (vt appellant) retibus quorum amplæ ſunt maculæ expiſcari licet: modo praſini in eam ſint adulti longitudinem, quæ legibus piſcatorijs determinata eſt. Iſtri confluente per hyemem glacie aſtricta, piſcatores alicubi ea perfracta, ſcrobem inſtar putei excauant, in qua cum alij piſces permulti, tum plurimi cyprini & coracini capiuntur, Aelianus. Placentas è papaueris ſeminibus ad olei vſum expreſſis, piſcatores aliqui in fruſtula comminutas mane, veſperi & circa mediam noctem aquis inijciunt: & rete ſemper ſuperinijciunt: itaque piſcium magnam copiam aliquando capiunt, & in forum aduehunt. guſtantur enim hæ placentæ ab omni piſcium genere, carpis tantum & lucijs exceptis. Circa Argentoratum hęc ars noſtro ſeculo primùm exerceri cœpit: & cum increbreſceret, prohibita primùm, poſtea rurſus conceſſa eſt: à monacho Carthuſiano inuentã aut demonſtratam aiunt. Argentorati quidem papauer copioſè colitur: ex ea vrbe placentæ huiuſmodi in piſcandi vſum, aliò etiam conuehuntur. Quòd ſi medicos audiret magiſtratus, piſcationis hoc genus, quo piſces ſiue papauere ſiue alio medicamento torpore ſtuporeque quodam affecti, veluti ſopiti, capiuntur, omnino damnaret. Carpo optimè valet in fundo argilloſo tritico primo ſeminato, & poſtea argilla deſuper ſparſa, & poſtea aqua ſuper effuſa, Albertus. Carperæ ſoboles paucis aquis (*fortè annis*) prouenit: ſi in ſingulis foſſis decem cubitorum recenter factis ponantur ſingulę carperæ cum parib. ſuis ante partum proximè. opinio vulgi eſt earum ſic ſobolẽ prouenire. ſed poſtquam pepererunt, eximuntur. Soboles quoque trium vel quatuor menſium tempore roborata, foſſis reiecta (*exempta*) reponitur, vbi habet creſcere cum perfectis, Author de nat. rerum. E

Carpæ pingues ſunt & dulces, ſed non ſalubres, & mollis carnis, Albertus. Gaynerius Italus carpiones concedit hecticis, carpas an carpiones Benaci intelligens neſcio. Carpa piſcis eſt admodum viſcoſus: quare & vino coquitur ad tollendã eius viſcoſitatem, Encelius. Carpa etſi ſquamoſior ſit alijs quibuſdam, vt perca & lucio, carnem tamen non habet adeò albam, friabilem & ſubtilem, ſicut lucius & perca: & ſæpius reperitur in ſtagnis, Arnoldus in Regimine Salernitano. Inſalubres ſunt carpæ cum morbis laborant: quod ex ſquamarum defluuio, aut ſanguine circa coſtas coagulato apparet, vt diximus in c. Nuper audiui mulierem albo quod circa branchias eſt è carpa ſtagnenſi deguſtato, mox inflatam eſſe, & multo pòſt tempore ægrotaſſe: cuius rei cauſa fortè in vermem aliquem venenatum, qui branchijs hæſerit, reijcienda fuerit. Commendantur apud nos circa Martium menſem præcipuè: bene habitæ tamen & pingues omni tempore placent, Maio & Iunio menſibus exceptis, cum genituram emittunt, aut emiſerunt recens. Cibus ex eis mollis & phlegmaticus eſt, Adamus Lonicerus. Reginæ etſi tanta mollitie non ſunt præditæ, quanta mænæ & anguillæ, eſitatæ tamen & ipſæ paulò copioſius, aluum ſubducunt, Braſauolus. Præſtat mas fœminæ, vt etiam inter cæteros pleroſq;: lacuſtris ſtagnenſi, præſertim ijs in locis lacuum, vbi fluuios ſubire poteſt. in his enim multò pręſtantior euadit. Maiuſculum etiam minori præferendum puto, quod idem in cæteris carne molli præditis piſcibus obſeruatur. Quorum color flaueſcit, minus probantur cæteris, (nigris.) Carpæ caput ganeones imprimis expetunt, linguæ maximè gratia. Lingua eius perdulcis eſt, (præſertim) aſſa, Albertus. Carpani groſſi (obeſi,) & herbas, vbi flumina ob increſcentiam ex alueis exeunt, depaſti, non inſuaues, cum leucophago aut alliato habentur. parui friguntur, Platina. Sanguine abundat carpa præ cæteris piſcibus. exenterata intrinſecus abluenda eſt vino illo in quo elixabitur, ab initio ſtatim frigido immiſſa, non vt alij molles feruido, (nimirum propter pulparũ craſſitiem.) Quod ſi gelu in patina facere libuerit, ſquamæ eius linteolo illigatæ ſimul cum piſce coquantur, vt ius reddatur craſſius. Acetum elixandis carpis additur, ſed mox aufertur colando, ne ſquamæ eis decidant, (ſed locus hic in Germanico libro vnde transferimus, obſcurus eſt.) fruſta capitis primùm imponi debent, deinde quæ craſſiora fuerint, prius. elixa donec ſpuma rubeſcat. cola inuerſo lebete ſuper linteo puro, & calida infer, Baltaſar Stendel. Idem paulò poſt docet ius nigrum cum pane in carpa fieri. F

Cyprini piſcis fluuiatilis fel inunctum (oculis) omnem obſcuritatem ſanat. Adeps Venerem excitat. Hoc liquato ſi quis in balneo ſexum ſe (*fortè, pudenda ſibi*) inunxerit, colorem (*calorem*) bonum, & poſt concubitum ſtatim conceptionem parit, Kiranides. Orpheus in Opallij gemmæ mentione, lepidotum ait neruorum affectionibus mederi: quæ autem eius pars vel quomodo id præſtet, non exprimit. de adipe inungendo fortè intelligendum, ad ſedandos dolores, præſertim in affectibus calidis. Καὶ νεύρων ἀλεγεινὰ πάθη λεπιδωτὸς ἀμύνει. Lapillus de capite cyprini ad remedia quædam vſurpatur: extractum de piſce crudo efficaciorem putant. Sed ne pro lapide aliam quandam duram in faucibus ſubſtantiam accipias, cauendum. Lege ſuprà in B. contritus ſanguinem è vulneribus manantem ſiſtit inſperſus, Incertus. Sanguis è naribus fluens ſi ſuper hunc lapidẽ defluat aut deſtillet, ſiſti creditur à Bohemis. Prodeſt calculoſis: & ore contentus aduerſatur ebullitioni flauæ bilis circa os ventriculi, quam Germani feruorem appellant, (*den ſod, oder ſoth*:) pręſeruat contra colicam paſſionem, & alia quædam efficit, Encelius. Vt carpæ, ſic & aliorum piſcium lapilli calculos renum pellere creduntur: quorundam etiam pro amuletis aduerſus morbos quoſdam geſtantur, vt clupeæ contra quartanam: & coracini vel chromidis, contra coli malum. G

Cyprinus penultima producta effertur, quæ & circumflectitur Gręcis. Nomen ei à Cypride, id eſt H. a.
Venere factum videtur tanquam fœcundiſſimo piſci. quinquies enim vel ſexies anno parit: & adeps eius, ſi verum Kiranides dicit, ad fœcunditatem facit. Ioannes Herterus ciuis & amicus meus, iuuenis eruditus, cum aliquando carpis aliquot me donaſſet, hoc tetraſticho ei gratias egi: Tu mihi cyprinos donas Hertere natanteis, Sic tibi ſit facilis Cypria diua potens.

Sic te formosa donet Venus aurea nympha,
Augeat & pulchra prole benigna patrem.

Inter iocularia piscium nomina, quæ in libello quodam Germanico circumferuntur, carpam nequam vel nebulonem esse (nescio qua ratione) legitur: *Ein Karpff ist ein Schelm.* Melius diceretur, *ein Bub.* nam & sic alicubi vocari audio. Lingua carponis vel herba vulpis vel digitalis dicta quædam, inter lunariæ species ab obscuris scriptoribus collocatur: tumoribus vtilis, & ne nimia obesitate corpora luxurientur, prohibens, vt aiunt. Sunt qui linguam piscis appellent, vulgò *fischzung*, montanam quandam sedi (aut phylli, secundum aliquos) speciem, albicātem, præsertim marginibus foliorum, magis quam sedum maius vrbanū in tectis nascens, à quo etiam magnitudine & succi copia vincitur. Carpæ nominātur in oleis vermiculi, flatibus austrinis creati, vt *in* vitib. Hermol. Barb.

e. Cyprini adeps & hepar suffitu dæmones fugant, Kiranid. Orpheus superstitionum pater in Opallij gemmæ mentione, misceri cum ea iubet electrum, myrrham, & squamas lepidoti (nimirum ad suffitum,) vt futura omnia præuideantur.

DE CYPRINIS RARIS ET *monstrosis.*

Cyprinus rarus & monstrosus.

Hac forma Cyprinus captus est in Acronio siue Cōstantiensi lacu, prope Retz, duos ferè dodrantes longus, in præsentia illustris & generosi viri comitis Wolff de Schaūburg, anno Salutis M. D. XLV. idib. Nouembris. Picturam ad me misit Achilles Pyrminius Gassarus medicus hoc tēpore Augustę præstantissimus. Prona pars nigro colore picta est, latera fusco, supina luteo. Spectabilis in eo præcipuè facies, æmula humanæ latitudine sua. nec non oculis, ore, naso, buccis ac mento.

Hæc scripseram cum eundem piscem Raphael Seilerus iuuenis Augustanus clarissimi medici Geryonis filius, cùm omnimoda eruditione, tum iuris scientia, & comitis Palatini dignitate nobilis, pictum ad me dedit, cum descriptione huiusmodi: Piscem hunc omnino qualem depictum mitto, fuisse captum in flumine Austriæ (quod vocant *die Eus*) in ditione comitis Iulij de Hardegg prope vrbem Retz, anno 1545. mense Octobri, viri quidam eruditi & graues, mihi veluti testes oculati confirmauerunt. Faciem non auersam, sed repressam, ab obliquo in planum aspectu tendente, cum temporibus vtrinque latis, oculis, narib. ore, mandibula, omnia effigie humana habuit. Pinnis squama, cauda totoque corpore posteriore, ipsaque adeo magnitudine, atque colore, carpam præ se tulit. Rete captus est solus, & ob raritatem, ac maximè quòd senib. etiam ignotus esset, diu cōseruatus: & veluti miraculū quoddā passim asportatus.

DE ALIA CYPRINI MIRA SPECIE, RONDELETIVS.

Iconem omisi. monstra enim pingere non instituimus.

Nec potui nec debui studiose lector silentio præterire miram Cyprini speciem quę Lugduni in foro piscario viua empta est, dum hæc commentaria mea prælo iamiam committenda essent. Nullus fuit qui non demptis capite & rostro, Cyprinum esse iudicarit hunc piscem. Nam squamarum figura & colore, pinnis, earundem situ, cauda, idem planè est cum Cyprino. Pinna dorsi initio aculeum incisum habet, vt in Cyprino. Eundem aculeum habet alia pinna quæ excrementorum meatū sequitur, quæ rubescit, item caudæ pars ei respōdens. Tota cauda lata est vt in Cyprino. Duas alias pinnas habet ad branchias, similiter duas in ventre. Caput habet non protensum vt Cyprinus, sed Delphini capiti simile, rostrum satis longum sed obtusum, quale reuera pictura repræsentat. ex superiore rostri parte iuxta oris scissuram appendix carnosa vtrinque vna dependet, vt in Cyprino, hac superior est alia breuis & vix apparens, nisi propius inspicias vtrinque etiam vnica, Hæc Rondeletius.

Similem

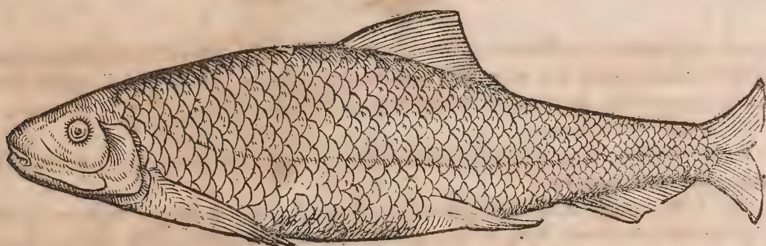
Similem cyprino monſtroſo, (ſed barbulis inſignem, quas in ſuo Rondeletius non expreſſit) quem Rondeletius exhibuit, Gilbertus Cognatus Nozerenus vir doctiſſimus ad me miſit: in Nozerethano ſtagno repertum, anno Salutis M. D. LIIII. Februario menſe. In cognati viuario nouem tantum diebus vixit.

Sed longè pulcherrimus fuit, nec ſpecie, ſed coloribus rarus & admirandus cyprinus ille, qui anno Domini M. D. XLVI. Omburgi in ditione Comitis Palatini Marchionis Ioachimi Brandenburgenſis captus, & Auguſtam miſſus eſt ad Carolum V. Cæſarem in comitijs illic agentem, qui eum ſorori Mariç donauit. Coctus etiam colores retinuit. Picturam eius mihi communicauit Ioannes Thannmyllerus iunior, chirurgus Auguſtanus peritiſſimus. in qua longitudo apparet trium dodrantum: latitudo digitorum nouem, quæ eſt à medio dorſo ad ventrem medium. Pinnæ dorſi initium partim aureo, partim rubro colore eſt, deinceps verò pulcherrimè cœrulea. reliquis pinnis omnibus color aureolus, vt capiti etiam magna ex parte, ac ventri: ſed paſſim etiam rubedo interuenit, quæ barbulas quoque quaternas tingit. Dorſum ex viridi cœruleum: latera ſuperiùs viridia, inferiùs aurea &c. In ſumma ſuauiſſimis floridiſſimiſque coloribus vndiquaque adeo eleganter pictus atque diſtinctus eſt, vt vel cum rubri maris elegantiſſimis quibuſdam maximéque varijs piſcibus certare poſſet.

CAPTVS eſt aliquando apud nos Cyprinus hermaphroditus, in quo vtriuſque ſexus notæ (hoc eſt & geniturç & ouorum vaſa) comparuerunt. In piſcinis verò contrarium quandoq; reperitur, nempe neutrius ſexus cyprini, nec mares, nec fœminæ. Et hi fortè ſunt, quos ſponte naſci Rondeletius author eſt.

IN Albi flumine piſciculi quidam carpis exiguis ſimiles capiuntur, latiuſculi, amari, ingrati: piſcib. albis adnumerant, & *Oberkottichen* vulgò appellant: aliqui per conuicium ruſticorum vel ſarctorū carpas, *Baurenkarpffen, Schneiderkarpffen.*

DE CYPRINO CLAVATO SIVE PIGO, RONDELETIVS.

A Mediolanenſibus Pigus vocatur piſcis, Græcis veteribus vt arbitror incognitus, quamobrem nomine Græco atque etiam Latino vacat: etiamſi Plinius huius mentionem fecerit, vt mox dicemus, nullo tamen proprio nomine impoſito. Vulgi ergo appellationē ſequentes Pigum nominare poſſumus: vel, quia ex Cyprinorum eſt genere, à clauis, qui è medijs ſquamis exiſtunt: Cyprinum clauatum vel aculeatum rectè vocabimus, vt hoc maximè diſcrimine à cæteris diſtinguatur. Hunc optimè expreſſum Piſis mihi dedit Guinus Medicus. A

Eſt igitur Pigus ex Cyprinorum genere, qui in Lario & Verbano lacu tantùm reperitur, vt aſſerunt Mediolanenſes: Cyprino ita ſimilis, vt demptis aculeis Cyprinum eſſe affirmes. Eſt enim eodem corporis habitu. Pinnas totidem eodem in loco ſitas, os, oculos, palatum eodem modo carnoſum, interna omnia ſimilia habet. A branchijs linea curua ducta eſt, punctis notata. colore eſt glauco, ventre rubeſcente. Squamis magnis tegitur, è quarum medio oriuntur aculei acuti veluti cryſtallini. Vita, morib. ſapore, ſucco, Cyprino ſuperiori ſimilis, niſi quod paulò melior eſt. B

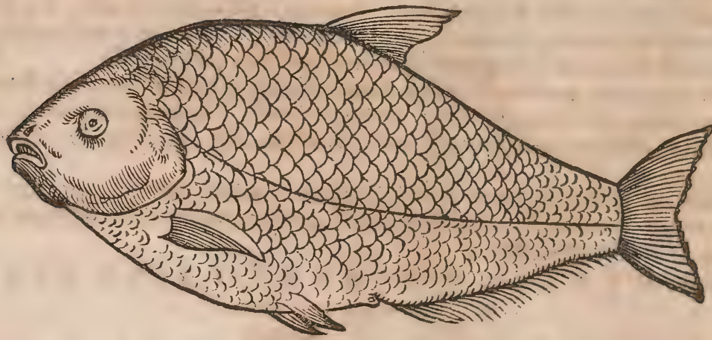
Pigum eſſe cuius meminit Plinius lib. 9. cap. 18. duę certiſſimæ notæ demonſtrant. Plinij verba primum ſubijciemus, deinde notas declarabimus. Duo lacus, inquit, Italiæ in radicibus Alpium, Larius & Verbanus appellantur, in quibus piſces omnibus annis Vergiliarum ortu exiſtunt, ſquamis conſpicui, crebris atque præacutis, clauorum caligarium effigie, nec amplius quam circa eum menſem viſuntur. Notę ſunt hæ, prior quod in Lario & Verbano tantum lacu reperiuntur hi piſces, teſtibus omnib. horum lacuum accolis, reliquiſque Italię populis. Altera ſumitur ex clauis è medijs ſquamis enatis, vt pictura oſtendit, quos clauis caligaribus comparat Plinius. Sunt autem caligę calceamenti militaris genus ad mediam vſque tibiam, vt in antiquis marmoribus, & numiſmatis perſpicitur, vnde claui caligares, qui caligis affigebantur vel ad conſtringendum vel ad ornandum, quales Turcæ etiam hodie calceis ſuis affigunt. A

COROLLARIVM.

Ego ſimilem huius piſcis picturam Comi ad Larium expreſſam olim accepi: ſed caudę pinna maiore quàm Rondeletius pingat: & ventre albo, non rubeſcente, propter ſexus diſcrimen fortè. Pigum appellatum conijcio, quòd clauis ſiue aculeis ſuis pungat, quaſi picum. nam & aui pico roſtro pungenti inde nomen eſſe factum arbitror. Toloſani roſtrum olim vocabant beccum, vnde beccaſſę, id eſt gallinagini, apud Gallos nomen. Et noſtri verba *becken* & *bicken*, pro tundere vel pungere, vt aues roſtro ſolent, (κόπτειν dicunt Greci,) vſurpant. Circa Verbanum *pic* à vulgo nuncupatur: alijs pigo vel picquo. Albertus hos piſces Vergiliades vocat: quoniam, vt ſcripſit Plinius, Vergiliarum ortu apparent. Hi piſces (inquit idem) pulchras habent ſquamas, acutas vt claui, in capite autem ſunt parui: & poſtea (poſt caput) caligarum modo dilatantur: atque hoc ridiculè, vt ex Rondeletij ſcriptis apparet, ne plura addam. Qui Larium lacum accolunt, Aprili & Maio menſibus piſcem hunc florere dicunt, nempe cum clauos emittit duros, prominentes pyramidis aut claui caligaris inſtar, ita vt dimidium lati digiti è corpore extent, (vti Franciſcus Niger ad me ſcripſit:) eoſque turbinatos, nullo ordine. Audio & cyprinū vel cy-

vel cyprini genus candidum capi aliquando in Athesi, similibus per squamas dorsi aculeis, frequentibus. Et huic rursus similem esse aiunt piscem, cui Germanicum nomen est *Erflen*. Est apud nos lacus piscosus nomine Gryphius: in quo piscium quos bramas (vulgò *Brachsmen*) vocitant, genus peculiare reperitur: (nam in nostro lacu nulli sunt,) quod *Steinbrachsmen* (vt in Acronio etiã Lindauiæ, alibi *Thornbrachsmen*) appellant: lautius ac delicatius cæteris, & sub tempus quo generationi vacat, aculeatum, vt fertur, & albius euadit: mares duntaxat, quanquam & alij cyprini lati quum generant, squamis exasperantur, & alij forte plerique pisces: eoque tempore ad cibum minùs probantur. Quòd si hoc cyprini genus, cyprinus clauatus non est: Germanicè tamen eum piscẽ sic appellemus licet, *ein Thornbrachsmen oder Steinbrachsmen, oder Steinbrachsmen vß aus dem Kummer See, oder aus dem Langen See.*

DE CYPRINO LATO SIVE BRAMA, RONDELETIVS.

A SI Cyprinorum genera plura statuenda sunt, eis non ineptè piscem subijciemus, quem Galli Bramam B vocant, Itali Scardolam & Scardam. Squamis enim, corporis specie, vita Cyprino similis est: sed latiore corpore & compresso, quod illi ex lacustribus & fluuiatilibus maximè conuenit, ac proinde ea differentia à Cyprino distinguetur.

(A) Sunt qui ob nominis affinitatem quam Bramam vulgus vocat, Abramidem esse putent, sed non sine errore, (vt in Abramide dictum est.)

B Est autem piscis fluuiatilis & lacustris, maximus & latissimus, capite paruo pro corporis magnitudine, dorso repando & cultellato, corpore compresso, squamis magnis tecto. Linea à branchijs ad caudam ducta curua est. Ad branchias pinnæ duæ aliç, ab excrementi meatu alia est ad caudam continua. Huiusmodi pisces in lacubus maximi nascuntur. Vidi in Aruerniæ lacu quodã Bramas quæ binûm cubitorum longitudinem, pedum totidem latitudinem æquarent.

C Stagnantibus aquis delectantur, illicque muco, herbis, luto vescuntur.

B Quare in his tantùm fluuijs reperiuntur, qui tardè fluunt, turbidaque sunt, & crassiore aqua qualis est Araris, multi item in Gallia Belgica: nec in ijs ad eam vnquam magnitudinem accrescunt, ad quam in lacubus & stagnis. *Vbi.*

F Carne sunt molli, pingui, excrementitia, à nonnullis tamen habetur in pretio. In craticula assatur, vel farina bene subacta & pista includitur aromatis condita: sed suauior est quàm salubrior.

DE EODEM BELLONIVS,

Abramidem fluuiatilem nominans. Vide supra in Abramide.

Abramidem Galli atque Angli Græcam dictionem secuti vne Bresme, Placentini Arbolicam, Itali Scardolam siue Scardam, Veneti Russatam vocauerunt. Latior & planior est piscis quam Lasca: cuius generis qui mediocri sunt magnitudine, Lutetiæ Haseaux nuncupantur.

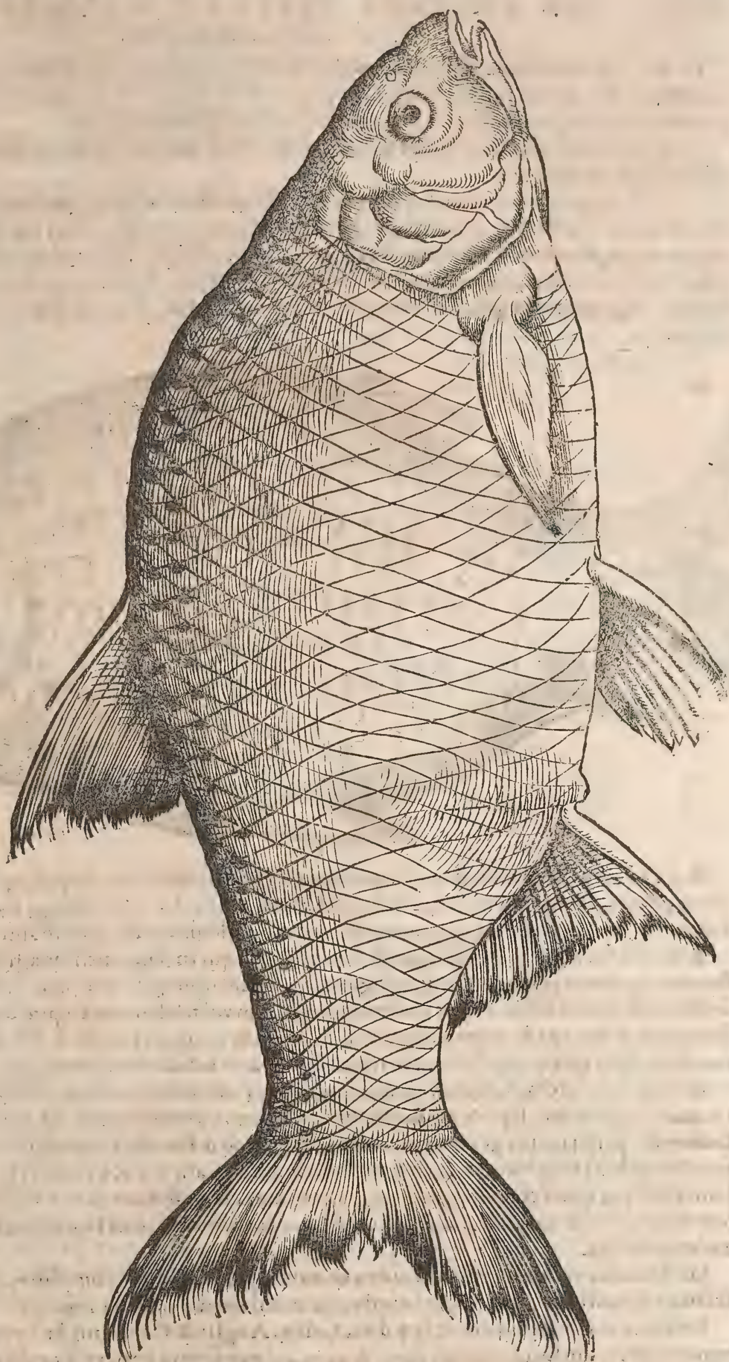
COROLLARIVM.

Icon hæc Cyprini lati accuratè facta est ad vnum ex lacustribus nostris.

A PRASINVM piscem recentiores quidam Germani vocant Cyprinum latum Rondeletij, Germanici nominis imitatione: Albertus Bresmam. Is an Ballerus Aristotelis sit, Eberus & Peucerus dubitant. nos de Ballero supra scripsimus. Itali circa Larium Scardua vocant, alij scardulam. Scarda dicitur à Platina. Scarduæ piscis nullam in veteribus scriptis mentionem haberi Grapaldus miratur. Scardula, & Incobia ex Pigis, & Plota, Salena, Benedictus Iouius in descriptione Larij lacus. Galli Brasme. Germanicè à nostris nominatur *ein Brachsme*. Sunt qui putant primo anno eundem esse piscem dictum *ein Blick*, (*quem nos sui generis piscem esse in Ballero ostendimus*:) secundo demum vocari *ein Brachsme*: atque id nomen retinere. Alij Germanorum aliter proferunt: *Pratem* Saxones: *Brasen*, Frisij: circa Coloniam Agrippinam, *Brijsem*: alibi *Bresem* (vt circa Confluentiam,) *Presssen, Brechsam, Praxme, Breme*: quod nomen postremũ, ad Gallicum accedit: vt *Scharie* Tridenti, ad Italicum Scardula.

B Prasinum piscem vidi Aprilis die 22. qui aculeos, seu clauos quosdam, paruos & paucos in capite habebat: & alios complures in squamis versus caudam, singulos aut binos in singulis squamis. Bresma piscis lapidem albũ habet in capite, Albertus. Truyeue (id est porcus vel porca) Mediolani dicitur piscis paruus similis scardulæ, Bellonius in Gallico libro de piscibus. hunc esse puto quem Galli Gardonum vocant, nos Leucisci nomine inter Albos pisces descripsimus. Abundant bramæ in lacubus Helueticę. Item in lacu qui Suerinum oppidum alluit, aulam principum Megalopolensium non procul Oceano Balthico. Ex hoc enim lacu (vt Simon Paulus Suerinensis prodidit) biduo ante sacrum nuptiale, quod fœlicis memoriæ Henricus dux Megaloponensis cum illustrissima principe Helena electoris Palatini filia celebrauit, quinque millia Prasinorum, vt nominant, simul capta sunt. Quam piscium nobilium vbertatem mirificam dux Henricus ipse solebat narrare, se velut testimonium diuinę benedictionis secuturæ, faustissimi ominis loco accepisse.

C

Scardulę apud nos in lacu Tigurino, non passim, sed superiore eius parte capiuntur, vsque ad pagum *Stefen* vel *Menedorff*, vt plurimum, soli nimirum seu fundi ratione. vadum enim argillosum, vel albicanti argillæ simile amant. Scardulæ marinę (specie forsan differentes) vêre iam adulto circa pascha ex Oceano Germanico per flumē Varuon in lacū quendam prope Rostochium tam densis agminibus biduo triduoue ingrediuntur, vt hasta etiā consistentibus eis inserta, recta manere posset. Quidam in Polonia permultos horum piscium coniecit in piscinam, quæ mox superueniente hyeme tota congelata est: & cum parandi conuiuij causa remoto gelu pisces capere vellet, ne vnum quidē inuenire potuit, licet equis per fundū deductis excitandorum piscium causa. Sequenti autem vere rursus omnes apparuerunt, ut audio. D

Brenna (lego Brema, vel Bresma) est piscis fluuialis: qui cum videt sibi lucium imminere, declinat ad cœnosa, aquarum limpiditatem à tergo perturbans, Alexander quidā obscurus.

De legibus piscatorijs apud nos capturam cyprinorum & scardularum attinentibus, lege supra in Cyprino E. ab initio nonnihil. E Præfectus piscatorū apud nos tabellam è ligno habet tres ferè digitos latam, triente digiti crassam, cui filum bis circunuolutū mensuram constituit maculæ retis, quo bramas capere licet. ambitus totus maculæ, duodecim ferè digitorum est. In huiusmodi reti brama ferè quinq; digitos lata contineri potest, minores euadunt. sed refert etiam crassitudo piscis. nam in eadem latitudine alius alio crassior est. In Bauaricis constitutionibus eandem esse longitudinem video, qua tum carpas tum bramas capi licet, nempe 16. digitorum: aut si quis mensuram à latitudine malit, ea requiritur in carpa, digitorum quatuor: in brama, sex. In lacubus Suedię vel Scandinauiæ vno retis tractu interdum scardulas ter mille, at etiam quater mille capi aiunt. mense Maio quidem per gramen eas ferri animaduertunt, & vestigia sequentes indagant, non aliter quàm feras in terra venatores solent.

Bramæ apud nos vt & alij quidam pisces, è Gryphio lacu præstantiores, quàm in Tigurino, qui vrbē aluit, habentur. F In Aruernia, vbi in lacu quodam magnæ & pingues capiuntur, in pretio sunt: & vulgo Gallicum hoc diuerbium ab accolis vsurpatur: Qui ha brasme, peut bien brasmer ses amys hoc est, Allautum conuiuium, in quo opulentiam suam ostentet, vocare amicos potest, qui bramas habet. Reginæ, scardulæ & huiusmodi non videntur reprobari, sicut tincæ, anguillę, & similes qui squamas nō habent, Ant. Gazius. Cupediarum periti, vt lucij caudam, cyprini caput, sic scardulæ Iulio mense: ego Tiguri circa finem Aprilis suaues & longè pinguissimas edi. Alibi Februario Martioque mensibus, & quo tempore salices stillant (sic enim in Germanico de piscibus adespoto libello reperi) maximè probatur. Scardæ quouis modo coquantur, insipidæ sunt: & plus molestiæ ob minutissimas spinas intendendum, quàm voluptatis afferunt, Platina. Aliqui super craticula torrent oleo vel butyro inunctas.

DE PISCIBVS DIVERSIS GERMANIÆ NOstris, *Cyprino lato cognatis.*

CIRCA Rostochium Prasinos vulgò (*Prasem*) vocant pisces è mari per fluuium Varuon in lacum quendam circa pascha conferctissimè se recipientes, vt suprà dixi. qui an ijdem sint prasinis nostris, vel generis eiusdem potius species diuersa, non habeo quod affirmem.

DE Cyprinorum genere quod Germani *Steinbrachsmen* vel *Thornbrachsmen* nominant, dictum est suprà in Cyprino clauato.

K..., ..a un is, Karіss, Gariss, piscis in Albi fluuio inter albos connumeratur, carpæ fermè similis, latior & albior: sed minor. Maiores enim ex hoc genere, carpam vnius aut alterius libræ æquare aiunt: colore etiam, formaque accedere, breuiores tamen esse, in cibo laudari in piscinis apud Bohemos nutriri. De hoc an coracinus vel ei cognatus sit, subdubito. Vide suprà in Corollario de Coracino A. ad finem. Figuram eius qualem olim adumbratam accepi, hîc apposui: in operis fine meliorem exhibiturus.

ROTFISCH, in Noruegia piscis marinus, Prasino nostro magnitudine & figura ferè similis, minoribus pinnis, totus rubens intus & foris. Laudatur in cibo. Erythrinus hic an pagrus sit quærendum. Bellonius ab Anglis Londini etiam asellorum quoddam genus *Rotfisch* appellari ait.

ROSEMVCKEN in Prussia appellantur pisces, qui in stagnantibus aquis, lacubus aut piscinis profundis capiuntur, cyprinis latis congeneres, quadruplo ferè maiores (vt audio:) præpingues. assari solent cum aromatibus. caput eis ferè spongiosum vel muscosum est præ corpulentia. Idem est puto piscis quem Albertus de animalibus libro 7. tractatu 1. cap. 7. nominat *Hosemua*, mendosè forsan librariorum culpa, quem capi scribit in mari Flandriæ & inferioris Germaniæ.

GOLDAME dictus Germanicè piscis ab auro (aureo fortè colore) similis est prasino nondum adulto, quod ad formam. sapore enim plurimùm differt. hyeme capitur sub glacie in lacu Suerinensi. Est & *Goldammer* passeris auis genus, à colore dictum Non dissimilis etiam apud Anglos prasino est, latior tamen (vt audio) & colore tincæ, quem *Doree* vocitant. alij *Dare*. alij *Dorry* scribunt, aliqui *durry*, vocabulo Gallico, quod regium significat. piscem enim lautissimum aiunt. Galli Fabrum piscem, siue Gallum marinum, ab aureo & micante colore, vocant Dorée, quasi Doradam, id est, Auratam, à qua tamen multum differt.

Massilienses veram auratam Dorée vocitant, quam (vt alios complures similis figuræ) Galli Oceani accolæ (& similiter puto Angli) nimis communi Bremæ marinæ nomine comprehendunt.

BREMÆ marinæ nomen, vt iam dixi, Gallis, Anglis & Germanis latè patet, ad pisces diuersos, qui omnes tamen squamosi latique sunt, & cyprino præsertim lato, vt Rondeletius cognominat, aliqua ex parte similes. *Seebremen, Meerbrachsmen.* quanquam certis in regionibus fortè speciem vnam quampiam sic appellant: alicubi enim marinum piscem bremæ lacustri similem, sed crassiorem & maioribus oculis, priuatim sic nominari audio.

BVBVLCA Bellonij, pisciculus est suprà inter Albos pisces descriptus. Is (inquit) Bremmam ac Castagnolam marinam toto habitu æmularetur, nisi corpore esset minimo, &c.

IN Picardia (inquit Rondeletius) Rosiere vocatur pisciculus, qui dimidiati pedis longitudinem nunquam superat, bramis minimis corporis specie simillimus, colore luteo, &c.

PISCES MARINI ALIQVOT, A VETERIBVS MEMORATI, *squamosi & lati, qui omnes vno generali nomine Bremæ, vel Bramæ marinæ*, Seebremen, *nominantur aut nominari possunt, adiecta aliqua (si videbitur) coloris aliaue differentia: ordine literarum enumerati.*

ANTHIAS. vide mox in Aurata.

Auratam Galli ad Oceanum Brame de mer vocitant: quo nomine etiam Sparum, Cantharum, & similis figuræ pisces nuncupant, Rondeletius. Video Sargum, Melanurum, Auratam, Sparum, Synodontem, Dentalem, ita similes esse, vt vix ab oculatissimo distingui possint Bellonius. Chromis, Pagus, Erythrinus, Hepatus, Orphus, Anthias, Dentex, Synagris, similes sunt, Gillius ex Athenæo.

Cantharus Lutetiæ vulgo Bremma marina dicitur, Bellonius.

Charax Synodonti similis est, sed præstantior, Diphilus. At Synodon Auratæ persimilis est.

Clro-

Chromis. Vide in Aurata. *Ein schvvartzlechte oder braune Meerbrachsme.*

Coracinus Melanuro confertur. *ein schvvartze Meerbrachsmen art.*

Dentex vel Dentalis. *ein Zanfisch oder Zanbrachsme im meer.*

Erythrinus, id est Rubellio. *ein rote Meerbrachsmen art. ein Rotfisch.*

Hepatus Aristotelis & Athenæi. *ein Meerbrachsmen art mit einem schvvartzen flecken am schvvantz, vvie auch der* Melanurus. Alius est Æliani Hepatus.

Melanurus. *ein Meerbrachsmen art mit schvvartzen flecken am schvvantz: vvie auch der* Hepatus.

Orphus. Vide in Aurata paulò superius.

Pagrus vel Phagrus. *Ein anderer rote Meerbrachsme, ein andere Rotfisch.* nam & Erythrinum paulò antè similiter interpretatus sum. sed hic è ruffo ad cœruleum vergit, & rotundior latiorq́; est: erythrinus simpliciter rubet, &c. Pagri nomen proprium Galli non habent. fecit hoc affinitas, quam hic piscis habet cum Bremma fluuiatili, qui Latinorum & Græcorum est Cantharus, (*Cantharus Bremma marina est, fluuiatili similis*) vnde non Galli solùm, sed & Angli quoq; Cantharum & Pagrum, licet plurimum inter se dissidentes pisces, Bremmam fluuiatilem (*lego marinam*) appellauerunt, Bellonius.

Rubellio. Vide Erythrinus superius.

Sargus, vide in Aurata suprà, *ein Meerbrachsmen art. ein Geißbrachsme.*

Scarus. *ein Meerbrachsmen art, blavvlecht, vnd mit breiten zanen vvie ein mensch. Ein Zanbrachsmen art.*

Sparus. *ein kleine Meerbrachsmen art, ein Sparbrachsmen.*

Synagris. *ein anderer Zanfisch oder Zanbrachsme.* nam & Denticem sic interpretatus sum. Synagridem & Synodontem aliqui non genere, sed specie differre arbitrantur, Rondeletius sola ętate.

Synodus. vide in Aurata: & proximè in Synagride.

Venetijs Raina de mer, id est, Carpam marinam vocant piscem quendam, quem exhibebimus ad finē historiæ Turdorum.

Cyttus, Κυττὸς, piscis nominatur ab Athenæo inter pisces tanquam Dionysio sacer. ex quo & Massarius repetijt: sed is aliter scribit: Cittulum (inquit) Libero patri sacrum fecere Gręci. Eustathius Athenæi verba de sacris piscibus repetens: nihil de cytto. Ego cantharum inter pisces potius consecrarim Baccho, vt inter frutices cittum, κιττὸν, id est hederam.

DE AQVATILIBVS, QVORVM NOMINA D. LITERA INCHOAT.

Dactyleus, Δακτυλεὺς, id est Digitalis: alias Didactylæus, id est Bidigitalis, Mugilis genus est, à latitudinis mensura dictum, qua digitos duos non explet, Athenæus.

Dacus piscis quidam à Tarentino nominatur, si modo in recto singulari sic vocandus est. ipse id gignendi causa plurali ponit δακων. Dyces quidem Cyrenæis erythrini sunt.

Dascillvs cœno & stercore vescitur, Aristoteles historiæ 8. 2. nec alibi, quod sciam, eius meminit, nec alius quisquam. Codex Græcus noster sic habet, Ὁ δάσκιλλος τῷ βορβόρῳ ἢ κόπρῳ τρέφεται. Theodorus Dasquillum transtulit, sicut pro scilla squillam dicimus. In expositione Niphi inuenio δασκυλλαι, in margine etiam δασκυλλος & ἀσκυλλος. Idem dascyllos rusticè ait dici celace: quod ita accipi potest ac si vulgò in Italia sic appellentur: & ita, vt poëta canit, Nostri sic rure loquuntur. sed hoc verum non est. rectius & clarius in Alberti commentarijs, qui Arabicam translationem sequuntur, (in qua pleraq; omnia piscium nomina à Græcis quidem detorta sunt, sed adeò corrupta vt vestigium vix agnoscas,) ita nominari dascillum dixisset: quamuis nostra Alberti æditio non celace habet, sed celeka: & eodem in loco ab Aristotele scarus & melanurus algis vescentes: & salpa, stercore & algis, nominantur: pro quibus omnibus Albertus sic habet: Celeka cibatur stercore siue cœno & herbis, & pascitur quasi quolibet & solus tempore per escam vuechim siue stercoris deprehēditur. Vnde pro dascillo potiùs an salpa, Albertus Celeka posuerit, nescias. Absurdiora hæc sunt quam immorari nos deceat: adferre tamen volui, vt Niphi ineptiæ proderentur. Dascyllum piscem sibi ignotum Rondeletius fatetur.

Rusticè dici, quid Nipho significet.

Niphi ineptiæ.

Delcanvm, Δελκανὸν, piscem à Delcone fluuio nominari, in quo etiam capiatur, & salsus stomacho quam commodissimus sit, author est Euthydemus in libro de salsamentis. Dorion verò in libro de piscibus, Leptinum Lebianum nominans (τὸν λεπτινὸν, λεβιανὸν ὀνομάζων) eundem & Delphicanum esse quosdam asserere ait, Atheneus. Lebia, Λεβία, pisces quidam lacustres sunt Hesychio & Varino: τὰ λεπίδας ἔχοντα, τὰ ῥύγχη, καὶ ἰχθῦς λιμναῖοι. Si Rhodios inuitaris, ἐπισὸς δὲ. Ἀποζέσας σίλουρον, ἢ λεβίαν, ἐφ' ᾧ Χαρισῃ πολὺ μᾶλλον, ἢ μυῤῥίνῃ στρογγύλας, Diphilus apud Athenæum. hoc est, Silurum aut lebiam coctum si apposueris Rhodijs, multo magis quàm murrhino (generoso aliquo vino) eis gratificaberis. Delcus, Δέλκος, lacus est piscosus circa Thraciam, Hesychius.

Leptinus. Lebianus.

Deledone Δελεδώνη, ὁ μυλαῖος ἰχθῦς, Hesychius & Varinus.

DE DELPHINO, BELLONIVS.

Delphini nomen magis vbique receptum esse video, quàm eius carnis esum, quā apud orientales plagas vesci summa religio est. F

Piscis est omnibus maris litoribus frequens: in Ponto quidem minor, in Galliæ litoribus maximus, ditiorum popinas multis modis apparatus lautiores reddens, inter viuipara connumeratus. B F

Fœtum enim producit, quadrupedum terrestrium instar: vnde illud Oppiani, C

Et Delphin Ponti princeps, vitulīq; marini Hi pariunt fœtus, fœtus æquare parenti Posses.

B Quinque vel ſex pedes longus eſt: craſſus autem, quantum hominis amplexus concludere poſſit. Cæterùm glaber, ac ſine ſquamis, liuente tergo: ventre albicante, roſtro tereti, tenui & oblongo in anſeris modum. Quamobrem vulgus noſtrum marinum anſerem appellauit, Oye de mer. Pinna illa vtrinque (A) ad latera vnica eſt, altera in dorſo erectior. Dentibus, quibus centum & ſexaginta poſt roſtri cuſpidem os communitum habet, pro armis vtitur. branchiarumque loco, fiſtulam inter oculos gerit, per quam & aerem attrahit, & aquam reijcit. Cauda illi eſt nigra, lunata, leuiter fiſſa, ac præter aliorum piſcium conſtitutionem tranſuerſa: cumq; vt cęteri piſces oculis prӕditus ſit, palpebras tamen præter eorum naturam gerit, quemadmodum & meatus ad audiendum, in quos ſi feſtucam adegeris, protinus eos ad oſſa petræa deſinere comperies. Proinde quod ad ſexus differentiam attinet, maſculo foramen quoddã apparet in ventre medio, è quo pudendum exerit quadrupedibus ferè ſimile. Fœminæ pudendi orificiũ, ano vicinum eſt, etiam ad terreſtria animalia accedens.

C Mirum eſt, hunc piſcẽ inter marinos principes connumeratũ, etiam à minorib⁹ viliſſimisq; deiectamentis infeſtari, quale eſt œſtrũ, ꝗ Latini aſilum appellauerunt, à quo laterali pinnę inhęrenti tantopere cruciarur, vt magno interdum impetu ex mari in ſiccum exiliat, illicq; vitã plerunq; finire cogatur.

Aſilus.

D Iam quæ de Hamiarum cum delphinis pugna ab authoribus tradita ſunt, vera eſſe comperimus: ſiquidem vtrorumque agmina ad Helleſponti fauces ſpectabili prælio dimicantia vidimus: ſed omnium qui nobiſcum in naui erant iudicio, Delphini victoriam conſecuti ſunt: ea ſcilicet coniectura, quòd Delphini Hamias vi compellere ac prę ſe agere viderentur.

Hamiæ.

Hic ſequebatur icon Delphini, cum nomenclaturis: Delphinus, Gallicè Oye de mer, vel Marſouin. Nos Rondeletii icone contenti fuimus.

B Falluntur plurimum, qui tales eſſe putant Delphinos, quales in antiquis marmoribus & numiſmatis depictos vident, hoc eſt, repando dorſo incuruos atque inflexos: id enim ſtatuariorum ac pictorum libido effecit potius, quàm vt aliqua nos ad id credendum ratio adducere poſſet. Verum quidem eſt, ingruente tempeſtate, dum ſaltantes Delphini, atque ab vndis exilientes, in mare præcipites ferri conſpiciuntur, noſtros oculos fallere ſolere, atq; incuruum quiddam præ ſe ferre: ſed ea ratio geometrica, qua oculus ob motus celeritatem plerunq; decipitur, quemadmodum ſi rectum lignum in obliquum præcipitem (*præceps*) trudas. Quamobrem ſtatuarijs ac pictoribus hoc concedendum eſt, quibus Gallica etiam lilia longè ab ipſa natura diuerſa primum confingere placuit. Hoc tamen in antiquorum marmorum ac numiſmatum delphinis placidius ferendum eſt, quòd dempta incuruata figura, reliquum totius corporis naturam probè imitetur.

Non eſſe Delphinum incuruum.

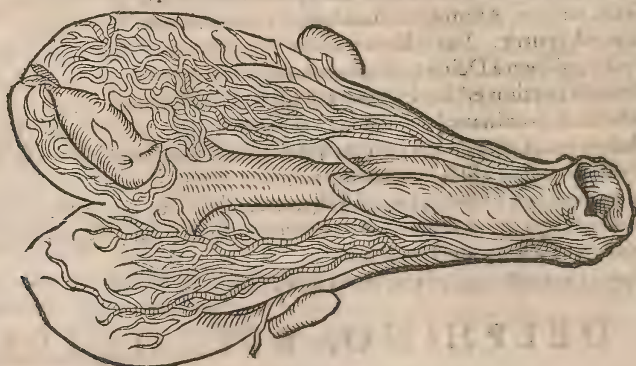
Quid Delphinus à Turſione diſtet.

B Equidem non omnino abſurdè ſenſiſſe mihi videntur, qui marinum ſuem, quem Marſuinum vocãt, pro Delphino vſurparunt. Quanquam enim re vera Marſuinus ſit marinus Turſio, tamen tanta eſt vtriuſque piſcis partium interiorum cum porci terreſtris, atq; adeo hominis partibus ſimilitudo, vt Delphinum etiam marinum porcum dicere poſſis: adeo mollibus partibus, cerebro, corde, hepate, ventriculo, renibus, ac vaſis inde prodeuntibus: durisq;, hoc eſt oſſibus, atque ab his cartilaginibus, inter ſe conueniunt. Hoc intereſt, quod Delphini lien compactus non eſt, ſed in multos globulos diſtinctus: fellisq; folliculo, ac cæco inteſtino caret. Hoc præterea à Turſione diſtat, quod Delphini inteſtina multò graciliora ſint: itemque epiglottis quæ in palati foramen inſeritur, triploq; minore ſit pudendo, maiore corde, liene, hepate, pulmone ac ventriculo: lingua quoq; multò longiore ob roſtri prominentiam. Præterea Delphini dentes in inferiore maxilla ſemipedem longa, ſerratos, & acutos, vtrinq; quadraginta, ſuperioribus minores conſpicies. Turſionis verò obtuſiores in latũ ſe diffundũt, vt in pecudũ anteriorib. inciſorijs cernere eſt. Cauda etiã lunata Delphinis apparet, Turſionib. laciniata, magisque quadrãgula. Deniq; Delphin⁹, vt plurimũ Turſione gracilior eſt, magis tamẽ carnoſus, ac min⁹ pinguis.

Interiora delphini & turſionis.

Porrò vt nihil intactum prætermitteremus, quod ad pręcipuam huius piſcis cognitionem ſpectaret, vtriuſque piſcis fœminæ vterum aliquando diſſecuimus, quem conſpeximus ad humani formam propemodum accedentem. Cuius diſſecti formam ac figuram ſequens tibi pictura oſtendet.

Matricis Delphini cum fœtu efformatio: quæ Turſioni etiam conuenit.

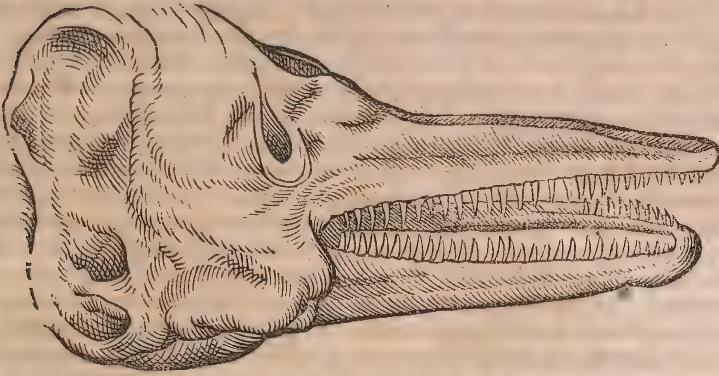

Delphini caluaria.

Vt Delphinus quatuor & viginti vertebras, atq; vtrinque duodecim veras coſtas habet: vtq; in eodẽ clauiculas, ſcapulas, cubitos, radios & vlnas facilè agnoſcere poſſis, & in lateralibus pinnis quandam veluti manum in quinq; digitos articulatos diffiſſam: ſic eius caluaria, quantam habeat cum porco ſimilitudinem, videto ex ea figura, qualis à nobis aliquando in Rauennati litore perſpecta eſt.

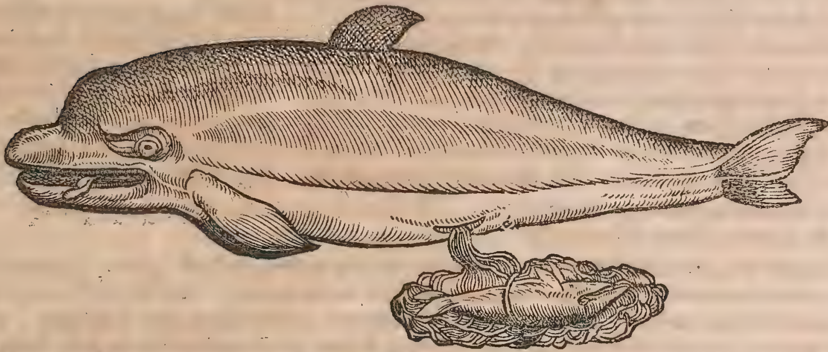
Simile

Simile huic delphini cranium nos quoque olim accepimus à Cornelio Sittardo, Romæ depictum apud Gisbertum Horstium medicum.

DE DELPHINO, RONDELETIVS.

Delphinus fœmina, cum fœtu masculo.

Bellonii icon rostrum longius ostendit: & caput à rostro non adeò præcipiti, sed leni accliuitate dorsum versus: sicut & Gisberti Horstij pictura Romæ ad viuum facta, quam habeo: in qua etiam fistula in capite apparet è regione oculorum ferè, sed paulò anterius, &c.

QVI à Græcis δελφὶς vel δελφὶν & δελφινίσκος, à Latinis non mutato nomine delphin vel delphinus, A
& delphinulus dicitur, ab accolis maris mediterranei delphin vel dauphin, à quibusdam oceani accolis
marsouin vel meerschouin, quasi maris suem dicas: à Gallis becdoye, quod prominentiore sit rostro.
Cognominatur ἱερὸς ἰχθὺς, & παιδεραστὴς & φιλάνθρωπος ab amore, quo pueros & homines prosequi-
tur, & Simo, quòd hoc nomine delectetur. Nonnulli delphinos berellos vocant, eo quòd (vt Alberti
verbis vtar) ante naues aquã euomãt. Delphinus tanquã genus phocænã sub se cõprehendit teste Ari- *Delphinū species sub se comprehendere.*
stotele lib. 6. de hist. anim. cap. 12. quũ scribit phocænã delphino similẽ esse, sed minorẽ, & à cõpluribus
delphini genus esse existimari. Et Ælianus libro 16. cap. 18. de Taprobanæ insulæ piscib⁹ loquẽs, balænas
delphinis (*thynnis est in Græco*) insidiari scribit, horum duo genera illic nasci: alterum ferum, dentibus
serratis, & inexorabili immanitate piscatoribus infestum: alterum natura mansuetum circum homines
natare, & more canũ blandiri, & se contrectari sustinere, atque obiectum cibum sumere. De delphino
eo qui omnibus notior est, & hominum amans primum dicemus, cuius partes tum internas tum exter-
nas eò diligentius explicabimus, quò plura ab Aristotele, Plinio, cęterisq; probatis authoribus de eo
scripta sunt, & vt quæ pretermissa sunt addamus, & vt quæ ab ijs tradita sunt, dilucidiora reddamus: po- *De iconibus.*
stremò vt intelligant studiosi, quantopere cetacei quidam siue beluæ marinę cum quadrupedibus terre-
nis conueniant. Ex delphinis quos multos vidimus, duos, fœminam matrem, & fœtum marem proponi-
mus graphicè depictos, & ad viuorũ delphinorũ verissimã imaginem expressos. Delphinus igitur ce- B
taceus est piscis, corio læui & sine pilis, sed duro, cõtectus, corpore oblõgo, terete, dorso repãdo, rostro
lõgo, rotũdo, resimo, oris scissura longa, quæ ad vnguẽ clauditur veluti ceruorum os, dentibus paruis, a-
cutis, pectinatim coëuntibus: lingua carnosa, exerta, in ambitu parum serrata, mobili suillæ simili. O-
culis magnis, sed cute adeò tectis vt pupilla solũ appareat, ij non procul ab oris scissura siti sunt, in eadẽ
ferè linea. Nullum meatũ neq; ad odorandũ, neq; ad audiendũ habet, si Aristoteli credimus, eũ tamẽ &
odorari & audire certũ est. At meatus habere quib. audit nos ex anatome deprehendimus. Hi post ocu-
los sunt tenues admodũ & exigui veluti in vitulis marinis, & multa pinguedine circũtecti, vt vix appa-
reant, sed in caluaria auris internæ cõstitutio tota manifesta est. Post rostrũ siue supra rostrũ fistulã habet *Fistula.*
geminã, quæ ad caput arteriæ asperę pertingit foris figura C. internus sinus carne quadã molli & pingui
oppletur, qua vtrumq; foramen arctè clauditur, eaq; fistula ante cerebrũ est, ne quis credat post cerebrũ
esse: nam spinę dorsi continuus ductus fistula interciperetur, sed à veteribus dicitur in dorso esse, quia
magis ad partem posteriorẽ spectat, quàm in balæna, in qua fistula magis ad anteriora vergit. Eius vsus
est, vt per eam respiratio fiat & aqua cũ cibo hausta reijciatur. Pinnis natat duabus validis, quæ veluti
hominis brachia cum omoplatis articulis iunguntur, earũ musculi quatuor robusti dorso pectoriq; an-
nectũtur. In medio dorso pinna vnica surrigitur, partim ossea, partim cartilaginea, sine vllis spinis acu-
leisue: etsi Plinius, Appiõ, Pausanias spinas in dorso habere dixerint. Cauda ex duabus pinnis constat è
lateribus ortis, quæ in semicirculũ sinuantur. Inferior vẽtris pars ęquali spatio à sese disiuncta hęc con-

tinet,

Interiora. Ventris inferioris partes.

tinet, vmbilicum, pudendum, anum. dorso est nigro, ventre candido. Cute spissa & firma, sed molli ob pinguedinem, quę subest veluti in porcis terrestribus. Caro est nigricans, suillę vel bubulę similis. Non spinis vel cartilagine, sed ossibus, sustinetur. Sub peritonæo partes quæ ad nutritionem & generationem conformatæ sunt ad quadrupedum terrestrium magis quàm ad piscium partes accedunt. Nam epiploum habet, sed minus pingue, quo ventriculus & intestina incalescunt & fouentur. Ventriculum magnum, cum ad iustam magnitudinem accreuerit: in recens nato exiguus est, & geminus videtur, ei⁹ fundo pancreas hæret, desinit in intestina, quę in multos gyros conuoluuntur, eadem ferè vbique crassitudine, præterquam in extremis, quę medijs paulò sunt latiora. Mesenterium vertebris annectitur, glandulas nigras, venas arteriasque intertextas gerens. Lien in recens natis magnus pro corporis ratione, in adultis paruus & niger. Hepar coloris sanguinei, septo transuerso annexum, ventriculum totum complectens, in duos lobos diuisum. In caua parte vmbilicalem venam habet, quo loco vena porta exoritur. A gibba parte caua vena prodit sursum & deorsum ramos quamplurimos mittens. Fel nullum conspicitur. Renes venę magnæ trunco arteriæque magnæ per emulgentes alligantur, sunt corporis proportione amplissimi inter hepar & testes siti numerosis carunculis racematim compactis veluti acinis constantes. Vrina per vreteras in vesicam percolatur: quæ terrestrium animalium vesicis similis, sita est inferiore ventris parte. In ijs qui vtero adhuc gestantur, in vrachum desinit, per quem vrinam deponit in allontoidem tunicā ad diē vsque partus. Editi in lucem per pudendum vrinam sicuti terrestria emittunt, & per musculum sphincterem retinent. Vracho arteriæ vmbilicales adhærent, arteriæ magnæ inferioribus ramis insertę. Vtrinque sunt testes oblongi, quibus pręparantia vasa præposita sunt, infiniti scilicet venarum & arteriarum è magna vena arteriaque ortarum ramuli, qui post varios & multiplices anfractus in epididymin inseruntur. Cum enim magna sanguinis copia multo semini generando necessaria sit, quæ longo vasorum ductu ob spatij breuitatem transmutari & elaborari nō potest, solerter admodum natura gyros illos vasorum instituit, vt illis, id quod longitudini deest pensaretur, & quibus singuli meatus capreoli modo intorti dependent, & in glandulosa corpora radici pudendi adnata desinunt, ex quibus, meatu vrinario, neruo cauo genitale constat humano simile, cuius extremum foris propendet. in glandem tenuem linguis auium similem desinens, quæ præputio non omnino integitur, intus replicatum latet, ad veneris vsum exeritur. Oppianus:

Lib. 1. ἁλιευτικῶν.

Μήδεα τ' ἀνδρομέοισι πανείκελα καρτιώοντα: Οὐδ' ἀεὶ προφανὴς πέρος ἄρσενος, ἀλλά οἱ εἴσω
Κρυπτὰ, λεχέων δ' ἐπὶ χρέος ἕλκεται ἔξω.

Venas suas, neruos, arterias idem pudendum habet, ossi innititur quod ossi pubis proportione respondet. Inferiorem ventrem sumus executi, de superiore iam dicamus. Thorax costis veris & mendosis. sterno, vertebris, musculis constat cuius capacitatem pulmones magni complent; densiore substantia quàm in terrestribus: crassitudine & colore hepar quadrupedum referunt, tum ne aqua in rariorem substantiam altius penetrans eijci non posset, tum ne in magnis expirationibus, quibus in aquis ferè semper vti coguntur, tenuior substantia facilè disrumperetur. Hi in duas partes diuulsi sunt, parte inferiore adeò gracilescunt, vt membranam esse affirmes, vndique cor complectuntur pericardio conclusum, in medio thorace locatum, nulla in re porcorum cordi absimile: duos sinus, totidem auriculas, denique similia omnia habet. Adhæc asperam arteriam, œsophagum, musculos, & quęcunque in terrestrium corporibus sunt, clauicula exempta reperire est. Caput cum vertebris articulatur. Cerebri dispositio est diuersa. nam in anterius & posterius diuisum est, non in dextrum & sinistrum, vt in homine. Neruorum coniugationes ex eo nascuntur, plexus χοροειδὴς in eo, rete mirabile, meninges duæ pro integumento. Vt omnia hæc in summam contraham, porco terrrstri maximè similis est: differt autem colore, felle, renum forma.

Thorax. Pulmones. Cor. Caput. Cerebrum.

Fœminarum partes interna.

Superest vt fœminarum partes internas explicemus, quò fœtus generatio intelligi possit. Vulua ceruicem palmum vnum longam habet: ea deinde in ramos duos distribuitur, veluti in quadrupedibus terrenis videre est, testes ad vteri cornua positi, pudendum inter vmbilicum & podicem.

C

Conceptus fœtus, & partus. Perpensus Plinii locus lib. 9. cap. 8.

Fœtum ex semine concipit, sine ouo, & perfectum in lucem edit singulos vno partu, interdum tamē & binos, vterum gerit decem mensibus. Æstate parit, nec vllo tempore alio, vt rectè scripsit Aristoteles lib. 6. de hist. animal cap. 13. Vnde Plinij locus is falsus videri potest. Agunt vere coniugia, pariūt catulos decimo mense, æstiuo tempore. Nam si vere delphini cum fœminis commisceantur, gerantque vterum decem mensibus, qui fieri potest vt æstate pariant? Dicam quod ipse experientia comprobaui. Quum hæc scriberem, è matris vtero fœtum, quem hic depingendum curauimus vere extraxi. Alteram Octobri mense dissecui, in cuius vtero tum primum formari cœptos catulos inueni. Ex quib. effici necesse est, eum quem ferè perfectum vere comperi proximæ æstatis initio in lucem edi oportuisse: alterum initio autumni conceptum decem mensibus pòst nimirum æstate, gignendum fore. Quare Plinij locum mendosum esse existimo: neque eum intellexisse delphinos veris tempore coire, cum mox subiungat decimo mense catulos parere, æstiuo tempore. Sed legendum: Agunt vera coniugia, ꝙ ex Aristotele sumptum est. Διατρίβουσι δὲ μετ' ἀλλήλων κατὰ συζυγίας οἱ ἄρρενες ταῖς θηλείαις. degunt coniugatim mares cum fœminis. Chorio, amnio, allontoide tunicis fœtus in vtero inuoluitur: sanguine nutritur per venas vmbilicales, spiritum per arterias easdem trahit. Deniq; eodem planè modo quo quadrupes animal vel homo in vtero concipitur & nutritur, & in lucem editur. Coeunt delphini supinis partibus admotis mutuis amplexibus inhęrentes, hominum more. Oppianus lib. 1. ἁλιευτικῶν:

Lib. 9. de hist. anim. cap. 49.

Coitus.

Δελφῖνες δ' ἀνδρεσσιν ὁμῶς γάμον ἐντύνονται. *Quæ παραφραστικῶς vertit interpres.*
In faciem versi dulces celebrant hymenæos Delphines, similes hominis complexibus hærent.

Nutritio.

Id quod à me aliquando in mari nostro spectatum est. Lacte nutriunt catulos, gestantq; eosdem infirmos, adutos diu comitantur. Adolescunt autem celerrime, quippe annis decem ad summā perueniunt magnitudinem. Viuunt annis compluribus. Constat enim nonnullos vixisse annis vigintiquinq;, alios triginta: quod cognitū fuisse testatur Aristoteles, præcisa à piscatoribus cauda, vt quos ita reddidissent mari, captos itē agnoscerent, & spacium temporis scirent. Item Albertus tricenis annis viuere scripsit.

Incrementum. Vita.

Dormiunt

Dormiunt rostro sublato, siue fistula elata per summa æquoris, qua etiam spirant, pinnas suas leuiter mouendo, stertentes etiam leuiter audiere nonnulli. *Somnus.*

Certissimum & hoc esse futuræ tempestatis prognosticon aiunt, vbi in maris superficiem frequentius se vibret, & quodammodo colludat. cuius rei causam D. Thomas hanc reddidit: Hyemali, inquit, procella ingruente, ab imo maris consurgunt exhalationes, quæ hyemi fomenta suggerunt, tuncque calor excitatur in delphinis. quoniam verò calidi propria est agitatio, inde contingit id animal crebrius erumpere, ac sese ostentare. Ex quo illud est Plinij lib. 8. cap. 25. delphini tranquillo mari lasciuientes, flatus ex qua veniunt parte præsagiunt. item spargentes aquam, item turbantes (*alias: item spargentes aquam turbato (scilicet mari,) tranquillitatem*) tranquillitatem. Id verum esse affirmant piscatores & nautæ. Non solum verò delphini, sed & alia etiam animalia tempestatem præsentiunt, vt echini arena se saburrantes, vt ranæ vltra solitum vocales. Sunt & multò plura, quæ tempestates præsagiunt, de quibus Plinius libro 18. cap. 35. Quare crediderim pisces in aqua aeris agitatione mutationeq; affici, non aliter quàm imbecillos & valetudinarios ob austrinos instantes flatus, dolorem in capite, vel articulis sentire, quod euenit ijs qui cum Neapolitano morbo diu conflictati sunt, vel arthricis. Sic laterum vel thoracis doloribus obnoxij septentrionales ventos prenunciant. Nam paulatim magis ac magis immutatur aer, priusquam omnino in contrarium permutetur. Leues autem immutationes facile ferunt, qui prospera sunt valetudine, magisq; externis causis morborum resistunt. Ad alias delphini actiones transeamus. E *Tempestatis prognosticon.* *Mutuatus est hæc Ronde. ex Cælio Rhod. li. 8. cap. 6.*

Stridorem edit, vocisq; nonnihil, quia asperam arteriam & pulmones habet & linguam mobilem, quod vt intelligerent studiosi exertam in pictura expressimus. Sed statim reclamabit aliquis ex Aristotele, vnaq; cum Plinio nos errare affirmabit, de delphini lingua hæc scribente: Lingua est his contra naturam aquatilium mobilis, breuis atque lata, haud differens suillæ. Pro voce gemitus humano similis. Aristoteles autem dissentire videtur his verbis: Α'φίησι δὲ καὶ ὁ δελφὶς τρισμὸν, καὶ μύζει ὅταν ἐξέλθῃ ἐν τῷ ἀέρι, οὐχ ὁμοίως δὲ τοῖς εἰρημένοις. ἔστι γὰρ τοῦτο (*apparet hic aliquid vitiatum, ego legerim* ὄντως γὰρ οὗτος) φωνὴν ἔχει καὶ πνεύμονα, καὶ ἀρτηρίαν: ἀλλὰ τὴν γλῶτταν οὐκ ἀπολελυμένην, οὐδὲ χείλη, ὥστε ἄρθρον τι τῆς φωνῆς ποιεῖν. Delphinus stridet ac mutit efferens sese in aerem, sed non quemadmodum ea quæ superius enumeraui (*non vt pisces illi qui vocales existimantur, vt cuculus, chromis, lyra, &c.*) hic enim vocem & pulmonem, & arteriam habet: sed linguam non solutam, neq; labra, vt articulatam vocem possit edere. At qui Aristotelis contextum propiùs inspexerit, nobis Plinioq; minimè aduersari intelliget. Etenim Aristoteles hoc capite ostensurus, quæ animalia vocem, quę locutionem, quæ sonum aliquem siue strepitum edant, subtiliter hæc omnia distinxit: vt vox à pharynge & pulmonibus pendeat, vt quibus pulmo desit, ijs nulla vocis emittendæ sit facultas, locutio verò non nisi vocis per linguam explanatio sit. quamobrem quę linguam non habēt, aut μὴ ἀπολελυμένην, id est, non liberam & solutam, ea neq; vocem emittunt, neque loquuntur, at sonos edere vel alijs partibus possunt. Lyra igitur & chromis sonos stridoresq; mouent, quia neq; pulmonem, neq; arteriam habent, & pectines quoties per summa humoris nitibundi feruntur, quod volitare dicūt, stridere sentiuntur, atque etiam marinę hirundines quæ sublimes volitant mare non attingentes. Delphinus verò non eodem modo stridet ac mutit, quo hæc omnia, quia vocem habet ob pulmonem & arteriam: præterea linguam mobilem ac liberam, sed non ita liberam & solutam vt voci articulatæ & locutioni efferendæ satis esse possit. Quare non negat Aristoteles delphinum linguam mobilem habere, sed non ita mobilem & solutam, (*Aristotelis verba*, τὴν γλῶτταν οὐκ ἀπολελυμένην, *sic accipit ac si dixisset*, οὐκ οὕτω ἀπολελυμένην, *vel* οὐχ ἱκανῶς ἀπολελυμένην) vt vocem articulatam efferre possit. est enim breuis, vt ait Plinius. Atque hunc esse germanum Aristotelis sensum confirmo ex ipsiusmet testimonio, cuius paulo post hęc sunt verba: Pueri vt cętera sua membra continere ac regere nequeunt, sic etiam linguæ sunt impotentes, & quidem imperfecti, & serò lingua absoluuntur, itaque magna ex parte balbutiunt, tortique sunt lingua. Pueris igitur lingua non deest, neque adhærens est, sed mobilis & lata, quæq; exeri potest: sed nondum ita libera, vt vocem distinctè articulateq; enunciare possint. Ita delphinis lingua est lata, mobilis, quæ modo exeri, modo cōdi possit, nō hærēs palato, neq; ossea, nō ita tamē soluta vt vocē explanatè efferre queant. Porro neque labra, neq. palatum cameratum habet, quæ locutioni conferūt. C *Stridor et vox* *Lingua.* *Lib. 9. cap. 8.* *Lib. 4. de hist. anim. cap. 9.*

Delphinum audire, cęterosque omnes pisces constat ex ijs quæ diximus, quum de piscium sensibus ageremus. Huius verò sensus organum nullum manifestum reperiri potest, ne in delphino quidem, vt putat Aristoteles lib. 4. de hist. anim. cap. 8. At audire sine meatu vllo parteq; huic rei destinata, nullū animal potest, per quam soni vocesq; ad cerebrum perferantur. Qua ratione impulsus cum delphini cranium diligentissimè contemplatus essem, manifestissimum audiendi meatum, qui ad cerebrum vsq; patet, inueni: è regione verò in viui delphini capite foramen tam exiguum, vt ferè oculorum aciem fugiat, statim post oculum, qui situs in causa est, cur difficilius reperiatur. sunt enim oculi & foramina illa in eadem ferè linea cum oris scissura. *Auditus, eiusque organum in delphino & piscib.*

Cū verò sagacissimè odoretur, multo difficilius est inuenire quæ pars huius sensus ministra sit: quod non solùm in delphino, sed in omnibus alijs piscibus admiratione dignum est: neque est quòd quis per foramina illa, quę ante oculos sunt narium loco, pisces odores percipere certò credat: ad cerebrum enim vsque non permeant, sed partim obsepta & cæca mox desinunt, partim ad branchias feruntur. Omnes tamen odorari certum est, cum esca recenti abstineant, nec ijsdem escarum generibus omnes capiantur, sed varijs, scilicet sui agnitione odoris, quippe cùm vel fœtidis nonnulli alliciantur. Quare meatus istos cæcos esse existimo, & qui oculis nostris cerni non possunt, per quos tamen odori ad cerebrum pateat aditus, vt qui tenuioris essentiæ sit quàm humor. Quòd si in his qui branchias habent perspicui nō sunt, quantò minùs esse debent in ijs qui pulmonib. spirant? In illis. n. branchiæ valde patent, vt sine inspiratione magna odorari possint: hi, cum respirationis organū intus lateat, sine magna inspiratione & aëris tractu odores non percipiunt, vt docet Gal. in libro de odoratu, quibuscū vna in cerebrum penetraret aqua, si per apertos meatus permearent. Odores autē in cerebrū pisciū sese insinuare id maximo est argumento, quod ad escam nidorosam accedūt, odoribusq; caput repleatur & grauitate tentetur. Et vt de cæteris taceamus, de delphino odore vnguenti grauiter offenso historiam ex Plinio narremus, *Odoratus, eiusque organum in delphino et piscibus.* *Libro 9 cap. 8*

(D) narremus. Alius delphinus inter hos annos in Africo litore Hipponis Diarrhyti, simili modo ex hominũ manibus vescens, præbensq; se tractandum, & alludens natantibus, impositosq; portans, vnguẽto perunctus à Flauiano proconsule Africę, & sopitus (vt apparuit) odoris nouitate, fluctuatusque similis exanimi, caruit hominum conuersatione, vt iniuria fugatus, per aliquot menses: mox reuersus in eodem miraculo fuit. Qua in re delphino cum suibus conuenit, quibus amaracinum inimicum est, si Lucretio credimus, libro 9.

Deniq; amaracinum fugitat sus, & timet omne Vnguentum

De delphini ore.

B Quoniam verò actiones sine partibus, quæ harum gratia à natura conditę sunt, explicari vix possunt: ijs addamus quædam de delphini ore ab Aristotele & Plinio prodita, quibus fit vt dubitare possit aliquis, sit ne delphinus veterum, quem hic exhibemus. Cum enim delphino nostro sit os ante & in prõptu, longa etiam scissura & multum infra rostrum descendens, tamen Aristoteles hæc scripsit: Cartilaginei, delphini & omnes cetacei resupinati (ὕπτιοι) cibos capiunt. habent enim os subter, vnde fit vt minores periculum facilius possint euadere, alioqui pauci admodum seruarentur: quippe cum delphini celeritas, atque edendi facultas mira esse videatur. Et alio loco apertius: Sunt & oris differentię. alijs enim os est ante & in promptu, alijs infrà parte supina, vt delphinis & cartilagineo generi. quamobrẽ hæc nisi conuersa resupinentur, cibum corripere nequeunt. quod natura non solum salutis gratia reliquorum piscium fecisse videtur (dum enim illa sese conuertunt, mora intercedit, qua piscis quem insectantur euadere possit: nam omnia id genus rapina piscium viuunt) verùm etiam ne nimis deuorandi auiditatem explerent. si enim facilius caperent, breui præ immodica satietate perirent. Pręterea rostrum rotundum est & tenue, quoque diuidi in os non possit. (*Postrema Græcè sic leguntur.* Πρὸς δὲ τούτοις περιφερῆ καὶ λεπτὴν ἔχοντα τὴν τοῦ ῥύγχους φύσιν, οὐχ οἷόν τε διαιρετὸν ἔχειν.) Ex ijs sua mutuatus est Plinius: Nisi multum infra rostrum os illi foret, medio penè in ventre, nullus piscium celeritatem eius euaderet. Sed affert moram prouidentia naturę: quia nisi resupini atque conuersi non corripiunt, quæ causa pręcipuè celeritatem eorum offendit.

Lib. 9. de hist. anim. cap. 2. — *Lib. 4. de part. anim. cap. 13.* — *Lib. 9. cap. 8.*

Conclusio.

In his Aristoteles & Plinius videntur delphinis os in supina parte tribuere, quod galeis & alijs multis cartilagineis proculdubio competit, delphinis non item: de quibus id verissimè dici crediderim ꝙ † in supini conuersi cibos corripiant: tum propter causas quas reddit Aristoteles, tum propter longam oris scissuram, & multum infra descendentem, ob quam si proni vescerentur, cibi vix bene corripi possent, atq; hinc & inde diffluerent, nec recta in oris fundum, ac inde in œsophagum deferrentur.

† in abundat, vel resupini legendum.

Nullos in pinna dorsi delphino aculeos esse. contra Gelliũ & Plinium.

Addam aliud quod à veteribus dictum est, vero haud consentaneum. Aulus Gellius inquit: Verba Appionis subscripsi eruditi viri ex Ægyptiacorum libro quinto, quibus & delphini amantis, & pueri non abhorrentis consuetudines, lusus, gestationes, aurigationes refert: eaq; omnia seipsum, multosq; alios vidisse dicit. Καὶ αὐτὸς δ᾽ οὖν εἶδον περὶ Δικαιαρχίαν δελφῖνα ἐρῶντα παιδὸς, ᾧ πρὸς παιδικὴν ἐπονομαζόμενον Φωνήν. αὐτὰρ οὖν καὶ προσνηχόμενος ὁ ἰχθῦς, ἀνεδέχετο τὸν παῖδα ἐπὶ τῶν νώτων, καὶ τὰς ἀκάνθας περιστέλλων, ἵνα μὴ τὸ ποθούμενον χρῶτα ἀμύξειε, καὶ ἱππηδὸν περιβεβηκότα μέχρι διακοσίων ἀνῆγε σταδίων. Ἐξέρχετο (Ἐξεχεῖτο, *in nostra æditione: & sic Gellius legisse videtur. auertit enim, confluebat*) δ᾽ ἄρα ἡ Ῥώμη καὶ πᾶσα ἡ Ἰταλία θεάσασθαι ἰχθὺν νηχόμενον ὑπ᾽ ἔρωτος. id est, Et nos quidem vidimus apud Puteolos delphinum amantem mirè puerum, inclamatum à puero acciri. Quinetiam adnatans dorso puerum admittebat, ita vt pinnæ aculeos velut vagina conderet, ne dilectum sibi corpus laceraret, receptumq; equitis modo insidentem per magnum æquor, per ducenta stadia (*triginta fere passuum milia, Gellius*) deferret. Roma igitur tota, omnisq; Italia confluebat, vt piscem amoris causa vectorem pueri spectaret. Paulò aliter rem narrat Plinius. Diuo Augusto principe Delphinus (*in Campania, Solinus*) Lucrinum lacum inuectus, pauperis cuiusdam puerũ, ex Baiano (*litore Solinus addit*) Puteolos in ludum literarium itantem, cum meridiano immorans appellatum eum Simonis nomine sępius fragmentis panis, quem ob id ferebat, allexisset, miro amore dilexit. Pigeret referre, ni res Mœcenatis & Flauiani, (*Fabiani, Solinus*) & Flauij Alfij, multorumq; esset literis mandata. Quocunq; diei tempore inclamatus à puero, quanuis occultus atq; abditus, ex imo aduolabat, pastusq; è manu præbebat ascensuro dorsum, pinnę aculeos velut vagina condens, receptumque Puteolos per magnum ęquor in ludum ferebat. Simili modo reuehens pluribus annis, donec morbo extincto puero subinde ad consuetum locum ventitans, tristis & mœrenti similis, ipse quoq; (quod nemo dubitaret) desiderio expirauit. Hi delphino aculeos in pinna dorsi tribuunt, quod falsum esse sensus ipse conuincit: nullas enim omnino spinas, neq; aculeos in vlla corporis parte habet delphin. Quare vel fabulosa ista esse oportet, vel eos qui ista scripserunt parum diligenter delphinos inspexisse. Pinna vnica est in medio dorso satis rigida: aliæ duæ in ventre, ita sitæ vt non solum natatum, sed etiam vt motum quo sursum sese effert respirandi causa adiuuent. Aliæ duæ in cauda, quarum etiã magnus est vsus, & diuersus ac in alijs situs. Non ex recto spinæ dorsi ductu oriuntur, vt altera sursum, altera deorsum spectet, sed ex caudæ lateribus, altera dextram, altera sinistram partem versus, ita vt cauda sua latitudine aquam verberet. Cuius tanta vis est, vt prouerbio dictum sit, δελφῖνα πρὸς τ᾽ οὐραῖον δεῖν, id est, delphinum cauda ligare, in eos qui frustra quidpiam conantur, quod non dictum est propter caudam lubricam, etsi læuis sit, sed propter eius robur: nullus enim quantumuis viribus præstans delphinum hac parte retinere potest.

Pinna delphini. — *Cauda.*

Velocitas & impetus.

C Quum deorsum contendit, caudam sursum mouet, contra quum in summa aquæ sese effert: sed ea celeritate, vt nullum eo velocius animal esse dicatur. Aristoteles lib. 9. de hist. anim. cap. 48. Omnium tum aquatilium tum terrestrium animalium velocissimi mihi videntur esse delphini: supersiliunt enim nauigiorum magnorum malos: quod maximè faciunt, quum piscem quempiam cibi causa persequuntur: tunc enim si is fugit, ad fundum vsq; fame vrgente insequuntur: quod si longior fuerit reuersio, spiritum continent, quasi spatium apud se reputantes, & conuersi sagittæ modo feruntur, celerrimè itineris longitudinem emetiri volentes respirandi causa, quo impetu nauigiorum, quæ fortè illic fuerint, malos superant. Hoc idem vrinatores faciunt, cum se in profundum demiseruut. pro viribus enim cõuersi enixius efferuntur, vt spirent. Quæ Plinins maiore ex parte expressit. Velocissimum omnium animalium non solùm marinorum delphinus, sed ocyor volucre, acrior telo. Nam cum famę concitati, fugientem

Lib. 9. cap. 8.

gientem in vada ima persecuti piscem, diutiùs spiritum continuêre, vt arcu dimissi ad respirandum emicant, tantaque vi exiliunt, vt plerunque vela nauium transuolent vento euntium. Vnde qui hieroglyphicis literis res significabant, velocitatem per delphinum expresserunt: quod indicat celeberrima illa & omni Principe dignissima sententia σπεῦδε βραδέως, id est, festina lentè, quæ Octauio Augusto adeò arrisit, vt non in sermonibus modò quotidianis crebrius vsurparet, verum etiam epistolis suis frequenter insereret: admonens his duabus vocibus, vt ad rem agendam adhiberetur simul & industriæ celeritas & diligentię tarditas. Eadem Tito Vespasiano adeò placuit, vt numismatis insculpserit, quæ altera ex parte faciem Titi Vespasiani cum inscriptione præferrent, altera ancoram, cuius mediũ ceu temonem delphin obuolutus complectitur, ancora tarditatem, delphino celeritatem designante. Eandem delphini celeritatem comparat sagittę Oppianus:

Delphini icon in Hieroglyphicis.

L. b.

Δελφῖνες δ' ἀγέλῃσιν ἁλὸς μέγα κοιρανέουσιν Ἔξοχοι ἠνορέῃ τε, καὶ ἀγλαΐῃ κομόωντες,
Ῥιπῇ τ' ὠκυτάτῳ: διὰ γὰρ βέλος ὥστε θάλασσαν Ἵπτανται.

Ab hoc delphini in natando impetu ortum est prouerbium. δελφῖνα νήχεσθαι διδάσκεις, delphinum nare doces, in eos competens, qui monere quempiam conantur in ea re, in qua cùm sit ipse exercitatissimus, nihil eget doctore.

D

De hostib. delphini amia & crocodilis.

Veruntamen delphinus etsi velocissimus & fortissimus sit, aduersario non caret: amiæ enim cum eo pugnant, & expugnant, vt capite de amia fusius exposuimus. Idem crocodilos necat in Nilo, vt tradit Plinius lib. 8. cap. 25. Verum in crocodilo maior erat pestis, quàm vt vno esset eius hoste natura contenta. Itaque & delphini immeantes Nilo, quorum dorso tanquam ad hunc vsum cultellata inest penna, abigentes eos præda, ac velut in suo tantum amne regnantes: alioqui impares viribus ipsi astu interimunt. Callent enim in hoc cuncta animalia, sciuntq; non modo sua commoda, verumetiam & hostium aduersa, norunt sua tela, norunt occasiones, partesque dissidentium imbelles. In ventre mollis est tenuisque cutis crocodilo, ideo se vt territi immergunt delphini, subeuntesque aluum, illam secant spina. Superius annotauimus delphinum non in dorso tantũ, sed in toto corpore spinas omnino nullas habere, quamobrem pro spina, legendum opinor, pinna vel penna, quemadmodum ante cultellatã pennam dixit. Sed non sine causa dubitauerit is qui delphinum & crocodilum diligentius inspexerit, qui fieri possit, vt delphinus dorsi pinna crocodili aluum dilaceret. Nam crocodili cutis minus est in aluo dura quam in dorso, non tamen ita mollis, vt cultro etiam peracuto penetrari possit: delphini verò pinna non vsqueadeo dura est neque acuta, cui tamen vim magnam à celeritate addi non negârim.

A

Sturionem aliqui delphinum putarunt.

Non desunt qui sturionem nostrum, veterum esse delphinum crediderint, ob dorsi cultellata ossa, quæ clypeos referunt, quibus etiam ligna veluti serta secari possunt. Atque in ea sententia fuisse scio virum doctissimum, cuius iudicium in his rebus plurimi facio.

D

Delphinus an præeat balænæ.

Vulgus piscatorum ait delphinum balænæ præire, & iter præmonstrare, quod veteres musculo tribuerunt. Sed eius opinionis occasionem inde ortam arbitror, quod vbi balænæ sunt, ibi delphini & amiæ frequentes sint, à quibus balænę dilacerantur. Delphinos fama est, si pompilum aut vrgente fame, aut casu aliquo degustarint, stupidos fieri subitò, & viribus defectos nullo postea negotio maris æstu in litus eijci, ibique à mergis, cæterisque auibus maritimis dilaniari & absumi.

C

Occultatio delphinorum.

Eruptio in terram.

Tricenis diebus latêre circa canis ortum, occultariq; incognito modo, scribit ex Aristotele Plinius lib. 9. cap. 8. quod eo magis mirum est, inquit, si spirare in aqua nequeunt. Neq; ego id verum esse crediderim, nisi in scopulorum specubus lateant, in quib. liberè spirare possunt, quemadmodum faciunt & vituli marini. (*Sic & Massarius sentit.*) Solent etiam in terram erumpere, incerta causa, ijsdem authoribus: sed id œstro diuexati faciunt, veluti thunni & gladij. Præ dolore igitur in terram exiliunt, cuius rei oculatus sum testis. reperi ipse œstrum siue asilum delphino, qui in litore iacebat, inhęrentem. Idẽ eis accidit mugiles veloces admodum persequentibus: quum enim citatum cursum inhibere non possunt, in terram vsque impelluntur. Statim tellure tacta moriuntur, ait Plinius libro 9. cap. 8. Et Ouidius:

Terra cõtactu non statim mori eos.

Quem postquam bibulis iniecit fluctus arenis, Vnda simul miserum vitaque destituit.

Ex eo natum fuisse prouerbium author est Plutarchus: delphini in terra vis, de ijs dictum, qui id in quo minùs valeant toto conatu petunt, quod delphinus tam stupendæ agilitatis animal terræ contactum nõ patiatur. Sed hoc falsum esse docet experientia. Nam fœmina quam dissecuimus, vt eam cum fœtu exhiberemus, viua diu iacuit, & delphini viui à nostratibus Lugdunum vsque aliquando deportati sunt. Citiùs moriuntur si ijsdem retibus quibus thunni capiantur, ob id quod inuiti sub aqua retinentur, respiratione priuati. Si sagena nostra vulgari capiantur, non capiuntur, (*fortè, moriuntur*:) quia sese efferendo respirant. Multò ocyùs moriuntur fistula obturata, quod argumento est magis per fistulam quàm per os respirare. Ichthyopolæ nostri longius asportare volentes, & viuos seruare, in fistulam vinum instillant, quod fistulam non obstruit, sed per eam in os & ventriculum penetrat, & diutius spiritus conseruat.

Quod dignoscant qui è delphinis degustarint.

Socii hominũ in piscatione, ex Plinio.

Ferunt eos dignoscere, qui è delphinis degustarint, illosque deuorare: ab alijs verò abstinere, qui nunquam delphinum contigerunt, vt ederent, tanta beneuolentia sese mutuo prosequuntur. Tradunt etiam veteres, delphinorum opera homines in piscatu vsos fuisse. Vnicum ex Plinio exemplum proferemus, & eò libentius, quòd in Gallia nostra Narbonensi solitum fieri narrat eo in loco, qui à Montepelio parum distat, quique Monspeliensibus nostris tam notus est, quam sua cuique domus. Præterea locum Plinij in vulgaribus codicib. corruptis aliquot locis restituimus opera Guilielmi Pelicerij Monspeliensis Episcopi antiquitatis peritissimi. Locus est huiusmodi. Est in Nemausiensi agro stagnum, Latera appellatum, vbi cum homine delphini societate piscantur. Innumera vis mugilum stato tempore, angustis faucibus stagni in mare erumpit, obseruata æstus reciprocatione. Qua de causa prętendi non possunt retia, quæ molem ponderis vllo modo tolerent. Etiam si non solertia insidietur tempori: simili ratione in altum protinus tendunt, quod vicino gurgite efficitur: locumq; solum pandendis retib. habilem effugere festinant. Quod vbi animaduertere piscantes (concurrit autem multitudo temporis gnara, & magis etiam voluptatis huius auida) totusq; populus è litore quanto potest clamore conciet

Simonem ad spectaculi euentum: celeriter delphini exaudiunt desideria, Aquilonum flatu vocem prosequente, Austro verò tardiùs ex aduerso referente. Sed tunc quoq; improuisò in auxilium aduolans, properè apparet acies, quę protinus disponitur in loco, vbi coniectus est, pugna opponente sese ab alto, trepidosque in vada vrgent. Tunc piscatores circundant retia, furcisque subleuant. at mugilum nihilominus velocitas transilit. At illos excipiunt delphini, & occidisse ad præsens contenti, cibos in victoriam differunt. Opere prælium feruet, includique retibus se fortissimè vrgentes gaudent: ac ne id ipsum fugam hostium stimulet, inter nauigia & retia, natantesque homines ita sensim elabuntur, vt exitus non appareat. Saltu (quod est alias blandissimum his) nullus conatur euadere, ni summittantur sibi retia. egressus protinus ante vallum præliatur. Ita peracta captura quos interemere diripiunt. Sed enixioris operæ quàm in vnius diei præmium conscij sibi, operiuntur in posterum: ne piscibus tantùm, sed intrita panis è vino satiantur. Quæ de eodem genere piscandi in Iassio sinu Mutianus tradit: hoc differunt, quod vltro neque inclamati præsto sint, partesque è manibus accipiant, & suum quæque cymba è delphinis socium habeat, quamuis noctu & ad faces. Hac piscādi ratione audio Hispanos aliquando vsos fuisse non procul ab vrbe Palamos nuncupata. Eadem hodie quoque vti possent piscatores nostri, nec dubito quin delphini offa vinoque cicurari possent, & inclamati accurrere, cum aliquoties sibilo euocatos accessisse ad naues, & circumnatasse viderimus, nec minùs hodie quàm olim ad id accommodatæ sunt stagni fauces ad oppidum Malgurium vocatum. Quæ si vera sunt, nec illud mirum esse debet, quod Plinius scribit, delphinum hominis amicum animal esse, nec hominem expauescere vt alienum, obuiam nauigijs venire, alludere exultantem, certare etiam, & quanuis plena præterire vela: verùm & musica arte mulceri symphoniæ cantu, & præcipuè hydrauli sono. Hinc tantopere ab Herodoto primùm, deinde ab alijs celebrata historia, qua ferunt Arionem Methymnæum delphino insidentem ad Tænaron fuisse euectum, qui erat citharœdorum sui seculi nulli secundus, quique primus hominū, quod nouimus, & fecit, & nominauit, & docuit Corinthi Dithyrambum. Hunc Arionem ferunt cùm permultum temporis triuisset apud Periandrum, concupijsse in Italiam Siciliamque nauigare: rursus parta ingenti pecunia voluisse Corinthum reuerti, & quum profecturus è Tarento esset, quia nullis magis quam Corinthijs fideret, nauigium virorum Corinthiorum conduxisse. Quum altum tenerent, istos Arioni insidiatos, vt eo deturbato pecunia potirentur. hoc illum intelligentem oblata eis pecunia, mortem tantùm fuisse deprecatum. Non persuadenti nautas iussisse, vt aut sibi manus inferret, vt sepulturam in terra nancisceretur, aut illico in mare desiliret. Arionem ad hanc necessitatem redactum obsecrasse, vt, quandoquidem ipsis ita placitum esset, cernerent se omni suo ornatu coopertum, stantemque super foros audirent cantantem, & cum decantasset sibi se manus illaturum, atque istos permittentes (inuaserat enim eos libido audiendi præstantissimum inter homines modulatorem) è puppe in mediam nauem concessisse. illum inducto sibi ornatu, ac sumpta cithara super foros inchoasse carmē quod dicitur Orthium, eoque decantato sese vt erat ornatus, in mare iecisse. Et hos quidem cursum tenuisse in Corinthum, illum verò aiunt à delphino exceptum in Tænarum fuisse transuectum. Et cùm è delphino descendisset, Corinthum eodem habitu perrexisse. Et vbi peruenit, quicquid contigerat enarrasse: & Periandrum (quia non crederet) tenuisse hominem in custodia, ne quò prodiret: cæterum curauisse vt nautas haberet: eos accitos, vbi adfuerunt, percontatum si quid de Arione memorarent. & referentibus illum sospitem circa Italiam agere, fortunatumque Tarenti se reliquisse, Arionem apparuisse eodem quo desilijsset habitu, istos terrefactos nihil amplius habuisse quod cōuicti inficiarentur. Hęc Corinthij ac Lesbij aiunt: extatque in Tænaro ingens Arionis ex ære donarium super delphinum sedens, (*Hucusque Herodotus.*) Eadem cecinit Oppianus. Iam ad magis necessaria conuertimur.

Ex Mutiano.

Erga homines amor.

Arionis historia, ex Herodoto lib. 1.

F

Delphinum in mensas principum venire, magnoque in precio esse in principum aulis vidimus, sępeque mirati sumus: cum ferinus ille odor omnem cibi gratiam, si qua sit, ingratissimam reddat. Apud nos fossores ipsi atque infima plebs omnino abstinent. hinc fit vt rarius in foro nostro conspiciantur venales. Ad eos mittuntur qui longiùs à mari absunt, vt ad Auenionenses & Lugdunenses, quia extra mare diutius viuit, longiusq; asportari potest circa putredinem, quoniam dura est carne & corruptu non ita facili. Qualem succum gignat in corpore delphini caro, satis ex eo perspicuum est, quod ex cetaceorum sit genere. Qua de re Galenus libro 3. de alimentorum facultatibus, Philotinum reprehendens: Posthæc autem (inquit) canem adscribit, quem in cetaceorum genere numerare oportebat, vt qui carnem duram & excrementitiam habeat. Quapropter in partes secto atque salito vulgares homines vescuntur, ingrati enim saporis ac mucosus: ideóq; cum sinapi & ex oleo atq; acrib. condimentis eum mandunt. Ex hoc genere sunt balænæ, delphini & vituli marini, ad quos proximè magni thunni accedunt. Item alio in loco: Diximus quidem iam antè de cetaceis animalibus, quæ marina sunt, in quo numero sunt phocæ, balænæ, delphini, libellę, ac grandiores thunni, & pręter illa canes, quæque his similia sunt. Nunc autem de ipsis in summa dicendum, quod omnia eiusdem duram & praui succi, atque excrementitiam habent carnem. Quapropter sale potius condientes, ipsis vt plurimum vtuntur, alimentum quod ex ipsis in corpus distribuitur, ea salitura tenuius facientes, eoque coctioni & sanguini faciendo commodius. Nam recens eorum caro ni valdè probè coquatur, crudorum succorum copiam magnam in venis congerit. His addam quod experientia ipse didici, delphini carnē præterquam quod dura sit & difficilis concoctu, etiam pinguem esse, quo fit vt ventriculum relaxet, & nauseam moueat. Nunc de pręparatione dicendum, cuius vniuersè duo sunt potissimum genera. Vnum quo cibi vitium aliquod corrigitur, veluti quum salitur, vt crassus humor salis vi extenuetur, & generando sanguini accommodatior fiat: vel quum cibus decoquitur veterum more, cepa, porro, apio, anetho, atque alijs huiusmodi coctioni additis ad crassi humoris attenuationem, quæ præparatione meliora redduntur omnia, quæ crassum glutinosumque succum gignunt. Alterum est præparationis genus quo sępius vtimur, voluptatis potius quam valetudinis rationem habentes, cum condimentis ea permiscemus quę ad gulam irritandam titillandumque palatum faciunt. Sic delphini carnem quidam præparant in veru torrentes, quemadmodum & suillam recentem, & mali arantij succo intinctam edunt, vel ex condimento quod aceto, sacchare & cinnamomo constat. Alij in craticula assant. Alij farina bene subacta concludunt caryophyllis, pipere, zingibere, nuce moschata condientes, quib. odor

Galen. de nutrimento ex cetaceis, delphinis, &c.

Præparatio ad cibum.

ille ingratus euincatur. Elixam magis probârim quàm assam, modo in aceto & vino coquatur, iniectis apio, hyssopo, origano Partes delphini quæ magis commendantur sunt hepar, & lingua. Hepar tenera quidem est substantia, sed malum succum gignit. Lingua autem tenerior & pinguior, atque hepati præferenda. *Hepar & lingua.*

Delphini cinerem in medicamentis numerat Plinius, quæ lichenas & lepras tollunt, ex aqua illitum. G Exulcerationem (inquit) sequi debet curatio, quæ perducit ad cicatricem. Quidam delphinis iecur in *Lib. 32. cap. 7.* fictili torrent, donec pinguitudo similitudine olei fluat, ac perungunt. Et febrium circuitus tollit iecur delphini gustatum ante accessiones Plinio authore. Et hydropicis medetur adeps delphini liqua- *Ibidem cap. 10* tus, & cum vino potus. grauitati saporis (*fortè, odoris*) occurritur tactis naribus vnguento, aut odoribus, vel quoquo modo obturatis. Præterea delphini adipe linamenta accensa excitant vuluæ strangulatu oppressas. Infantium quoque gingiuis dentitionibusq; multum confert delphini cum melle dentium cinis, & si ipso dente gingiuę tangantur: adalligatusque idem pauores repentinos tollit.

A Absurdum planè est, quod scripserunt quidam, matres in os catulos recipere, quod fieri non posse *Matres in os non recipere catulos.* perspicuè ostendit oris compositio, œsophagi angustia, catulorum ipsorum magnitudo. Id faciunt galei, vt suo loco diximus.

C O R O L L A R I V M.

Scylla apud Homerum piscatur Δελφῖνάς τε, κύνάς τε, καὶ εἴποτε μεῖζον ἕλῃσι κῆτος. vbi Eustathius, A Delphines enim & canes (inquit) non sunt pisces, sed cete. Delphin apud Græcos nomen retinet hodieque: à vulgò enim δέλφινας effertur. apud cæteras verò plerasque Europæ gentes, etsi delphini nomen passim audiatur, & à pictoribus alijsque figura eius effingatur: in Oceano tamen eo nomine piscem nullum norunt piscatores. alijs enim nominibus barbaris, singulæ suis, delphinum nuncupant, vt copiosè tradit Bellonius in Gallico libro, quem De delphino alijsque diuersis piscibus maris ędidit. In hoc pleræque gentes conueniunt, quòd porcum marinum suis vocabulis appellant: & sanè Græca etiam Delphini nomenclatio, ad delphacem, id est porcum in eadem lingua sic dictum accedit. pinguissimum enim animal est: & porco terrestri, pinguedine lardoque non cedit: cui & interiora similia habet, costas, iecur, intestina, & reliqua pleraque. Porci quidé marini pisces diuersi à veteribus dicti longè alij sunt, de quib. suo loco. *Meerschvvein* à Germanis dicitur, circa Suerinũ & alibi, cōmune nomine phocæna & delphin. sunt enim inter se similes, nisi quod rostro porrectiore & anserini instar prominente delphinus est, & vt plurimum gracilior, magis carnosus, minus pinguis, maior alioqui. Phocęna mi- *Phocæna.* nor, sed dorso latiore, rostro obtuso, vt icones ostendunt. Orcæ etiam quam Oudre Galli vocent, Bellonius commune hoc nomen (Marsopia) facit: quæ delphino non parum maior est. Nos distinctionis causa, nomina imponemus, vt Delphinus dicatur *ein G n schvveyn*, composito ab ansere & porco nomine, vel *Meergans*, quod est anser marinus. nam & Galli quidam sic vocitant. Phocæna simpliciter *ein Meerschvvein*, vel *ein klein Meerschvvein*, id ést porcus marinus minor, orca vero, maior: *ein gross Meerschvvein*. Porcum marinum † in Oceano Germanico dictum præpinguem esse, varijs circa latera colo- ** Hæc & sequentia plura quæ nomina delphino & phocænæ communia sunt, aut esse possunt.* ribus, cauda transuersa, capite ferè vt Salmonis, ex Rostochiensi quodam accepi. Vtuntur & Galli Germanico nomine, sed corrupto, Marsouin. Britanni & Armorici seu Brittones, in Gallia Morhouch appellant, idem significante vocabulo: quo & Galli eis vicini vtuntur, alij perperam morho pronunciant, vt Bellonius obseruauit. Angli *Porpose* appellant, Gallico nomine (vt apparet) ex porco & pisce composito, quanquam Gallis ipsis non vsitato. alij *Purpose* scribunt: Bellonius *Porc p sch* tanquam Anglicũ profert, nescio quàm rectè. Ge. Agricola delphinum Germanice interpretatur, *Meerschvvein, darnon kumpt salspeck*. Sed lardum illud quod *salspeck* appellant, phocæ potiùs fuerit. Poloni Morska svvinia nuncupant, idem puto significantibus vocabulis.

Circa Propontidem delphinorum genera duo cognoscuntur, maiores scilicet & minores, Bellonius. Delphini, vt Plinius, Seneca, Strabo: vel, vt Solinus, delphinum genus: vt Marcellinus, Delphinis similes, Nilum immeantes è mari, vel (vt alij) simpliciter in Nilo, quomodo cristatis serratisue dorsis suis, in quibus cultellata inest pinna (spina) crocodilorum ventres (quòd ea tantùm parte molliores sint) subeant, & saucient, pluribus è nobis expositum est in Crocodilo D. Meminit & Solinus cap. 35. Delphinorum in mari, animal est nigræ pellis, caput habens breue, & dentes in ore continuos, sicut sunt molares dentes porci, Albertus: videtur autem phocænam intelligere, cum caput breue ei tribuat. *Porcus mar. Alberti.* Cæterum alibi porcum marinũ nominans, & Pliniũ citans Plinij porcum (cui venenatæ in dorso spinæ, neq; .n. aliud de eo Plin.) & phocænā aliumue similem piscē confundere videri potest. Porcus marinus (inquit) est piscis esculentus, porco magna ex parte similis, capite enim similis est porco, & linguam similiter solutam habet. partes etiam interiores & costas vt porcus. tota fere caro eius transit in pinguedinem. voce tamen differt à porco. In dorso eius quædam spinę sunt venenum efficassimum habentes. sed fel eius est remedium contra puncturam spinarum illarum. Labore magno victum conquirit. in fundo enim maris fodit terram sicut porci, vnde hunc alium esse apparet à porco (*delphino scilicet, aut phocæna*) quem nos sic appellare consueuimus. Hæc Albertus. Et alibi: Aliud est (inquit) genus delphinorum, quod os in medio sui corporis habere ferunt. & hoc genus odit catulos suos, ita vt mas deuoraret eos, nisi fœmina occultaret, &c. vt in D. referemus. Carolus Figulus in Ichthyologia Sturionem, Silurum & Delphinum, tria vnus piscis nomina esse suspicatur. Sed huius opinionem ipsa singulorum pictura & historia triplex in volumine nostro facilè refellit. Bellonius in Gallico de piscibus libro sturionem non esse delphinum asserit, hac maximè nota quòd non habeat caudam lunatam, vel ita falcatam, qualia dimidiæ sinuantur cornua Lunę. talem enim delphino authores tribuunt: cum alijs pluribus & validioribus argumentis idem conficere potuisset.

In Pontum nulla intrat bestia piscibus malefica, præter vitulos & paruos delphinos: Plinius ex Ari- B stotele de historia animal. lib. 8. Οὐδὲν ἐστιν ἐν τῷ Πόντῳ θηρίον ἔξω δελφῖνος καὶ φωκαίνης. hoc est, In Ponto fera *Vbi. Phocæna.* nulla est preter delphinos & phocænas. Theodorus phocænas, tursiones interpretatur: vt necesse videatur, aut Plinium, aut Theodorum perperam vertisse. Phocas quidem vitulos marinos esse, ambo nouerant. sed Theodorus aliud genus phocænas, aliud phocas accipit, quoniam Aristoteles libro 6. ita

dicat, Theodoro interprete: Idem & phocęnæ, id eſt, turſioni partus, qui delphino. ſimilis hic paruus delphino eſt, naſcens in Ponto: ſed intereſt, quòd minor eſt turſio, ampliore dorſo, colore cœruleo. complures id genus eſſe delphini opinantur, Hæc Ariſtoteles. Theodorũ mouere potuit, quòd Plinius dixerat, libro nono capite nono: Delphinorum ſimilitudinem habere qui vocantur turſiones. diſtant & triſtitia aſpectus: abeſt enim illa laſciuia. maximè tamen roſtris (inquit) canicularum aſſimilati. Fortaſſe verò dicat aliquis paruos delphinos à Plinio hîc relatos, pro phocęnis capi, atque ita cum Ariſtotele Theodoroque conſentiat: niſi quatenus vitulos adiungit, & maiores delphinos præterijt, Hermolaus qui multò ſimpliciùs fateri poterat, hallucinatum Plinium, vt ſæpe ſolet: pro phocænis non rectè phocas, qui vituli marini ſunt, legiſſe aut vertiſſe. Ammianus quoque tradit nullam beluam immeare Ponto inimicam piſcibus, extra quàm paucos, inquit, delphinos. quem locum, vt pleraque omnia in eo authore, deprauatum cenſeo: nec paucos, ſed aut paruos, aut phocas & delphinos ſcribendum, Idē Hermolaus. Ælianus quidem de animalibus 9.59. ex Ariſtotele φώνης legit, non φωκαίνης, ſimiliter Plinio. Oppianus libro 1. de piſcibus de Ponto Euxino ſcribens:

Παῦροι μὲν δελφῖνες, ἀκιδνότεροι δ᾽ αὐτοὶ Κητείης γενεῆς, καὶ ἀκυδέες ἐννεμέθονται.

Nomen παῦρος, magnum paruum, non numero paucum propriè ſignificat. Pontus à feris beſtijs liber eſt: ſoli delphini minuti illic errant, Gillius. Kiranides ſcribit, ſi modò rectè tranſtulit Cremonēſis, delphinum plurimum eſſe circa Euxinum Pontum. In Adriatico mari non niſi rariſſimè capiuntur, vt Bellonius obſeruauit. Ariſtobolus author eſt nullum piſcem ex mari in Nilum aſcendere, præter mugilem, thriſſam vel delphinum, crocodilorum metu: delphinos, quia præſtantiores ſunt: mugiles, quia à porcis piſcibus (quibus crocodili propter ſpinas abſtinent) ob naturæ quendam conſenſum ſecus terram ducuntur, Strabo. Intrant aliquando delphini aquas dulces, vbi aliquandiu piſcibus paſcuntur, non multum temporis tamen immorantur, Bellonius.

Delphini cete.

Natura omnium maximè animalium ſuperflua peculiariſque delphino, & ſi quid aliud tale in cetaceo genere, vel reliquo aquatili ſit, vt balæna & quæcunque fiſtulam gerunt. nam & terreſtrium naturæ participant recipiendo aëre, & aquatilium quod aquam recipiant, (in qua degant) Ariſtot. Et alibi, Delphinus inter cete numeratur: branchijs enim caret. arteriam & pulmonem habet: itemque fiſtulam, à dorſo (ante cerebrum, Rondeletius: inter oculos, Bellon.) ſtatim animal generat. Cete fiſtulā habent propè cerebrum, Wottonus: qui πρὸς τὸν ἐγκέφαλον apud Ariſtotelem legere mauult, quàm πρὸ τοῦ ἐγκεφάλου, id eſt, ante cerebrum, ex ipſo Ariſtotele (inquit) de delphino, qui non à fronte, ſed à dorſo fiſtulam gerit. quanquam libro quarto de partibus animalium, & de reſpiratione, habetur, non πρὸς, ſed πρὸ τοῦ ἐγκεφάλου, id eſt ante cerebrum, Hæc Wottonus. ego cùm viris doctis & oculatis teſtibus, quos nominaui, ante cerebrum fiſtulam delphini poſuerim, inter oculos, vt Gisberti Horſtij etiā icon mihi communicata oſtendit: quanuis Plinius ſcribat, Balænæ & delphini fiſtulis ſpirant, quæ ad pulmonem pertinent, balænis à fronte, delphinis à dorſo. Delphinorum ſimilitudinem habent qui vocantur turſiones, (&c. vt ſuperiùs circa initium huius capitis B. recitaui,) Plinius. Phocæna in Ponto, delphino ſimilis eſt, Ariſtot. φώκος (malim φώκαινα) κῆτος θαλάσσιον ὅμοιον δελφῖνι, Heſychius. Habet & ſilurus aliquam cum delphino ſimilitudinem, fortè magnitudinis tantum, & ſimilis venandi naturæ: quāobrem Auſonius de eo canit, Amnicolam delphîna reor. Sic & thunnum maiorem aliquos delphino comparantes audiui. In Gange Indiæ plataniſtas vocant, roſtro delphini & cauda, magnitudine autem quindecim cubitorum, Plinius. Delphinis magnitudine pares antacæi ſunt, Strabo lib. 17. Gladius piſcis crebrò delphini magnitudinem excedit, Plinius. Quantum delphinis balęna Britannica maior, Iuuenalis Sat. 10. Delphinos in Oceano Indico maiores apparere quàm in mediterraneo, Arrianus lib. 8. refert. Longè tamen maiores ijs, qui noſtris maribus ſunt, ſe vidiſſe Nearchus refert, cum e Meſſambria in Taornum annauigaſſet, Maſſarius. De longitudine, magnitudine, pennis, dentibus, cute, cauda, & alijs exterioribus delphini partibus, multa diligenter annotauit Bellonius in libro Gallico ſuo de delphino, &c. lib. 1. cap. 40. Dorſum delphino repandum, roſtrum ſimum, vnde & Simonis nomine gaudent, Plinius. Corporeque & preſſo ſpinæ curuamine flecti Incipit, & lati rictus ſunt, Ouidius: qui & alibi curuos, alibi pandos delphines dixit. Sed curuos non eſſe, ſuprà Bellonij verbis oſtenſum eſt: idemque copioſius in libro Gallico ſuo id approbat. tales quidem eſſe videri poſſunt vel in ipſa aqua ludentes, vel ſaltu ſuper æquora ſe vibrantes: Vt infra etiam dicetur in loco de iconibus.

Species vel ſimilitudo.

Magnitudo.

Figura.

Partes exteriores.

Delphini corio duntaxat integuntur, vt reliqua cetacea, Plinius. Delphini oculos habent in dorſo, & ora in parte oppoſita: vnde non bene prædam ſuam capiunt propter diſtortionem oris à parte oculorum. hinc eſt quòd ora ſua conuertunt ad cœlum, & dorſum oculoſque ad terram, vt prædam ſuam conſequantur, Phyſiologus. Non parum miror Ariſtotelem, & Plinium, ſcribentes infrà parte ſupina Delphinos ora habere. Equidem Delphinum cum in manibus haberem, ſole clarius vidi non infra parte ſupina, ſed in roſtro Thunni modo ſciſſa ora habere, Gillius. De ore delphini, quodque niſi inuerſus piſces capere nequeat, (de quo etiam libro 2. cap. 3.) Bellonius in opere Gallico multa ſcribit, lib. 1. cap. 35. & de gulæ ipſius anguſtia, cap. 36. quæ nos hîc non repetimus, quòd cum ipſius ex Latino de piſcibus libro, tum Rondeletij verbis, eadem ferè ſummatim ſuperius à nobis comprehenſa ſint. Delphinus & reliqua cetaria carent auriculis, Ariſtoteles. Delphinus audit quidem, ſed nullis cauernis quæ vicem præſtent aurium, Idem. Rondeletius cauernas eſſe oſtendit, ſed minimas & quæ viſum propè effugiant. Auriculæ omnibus, animal duntaxat generantibus, excepto vitulo marino atque delphino: & quę cartilaginea appellauimus, & viperis. hæc cauernas tantum habent aurium loco, præter cartilaginea, & delphinum: quem tamen audire manifeſtum eſt. nam & cantu mulcentur, & capiuntur attoniti ſono. Quonam modo audiant, mirum, Plinius. Iidem nec olfactus veſtigia habent, cum olfaciant ſagaciſſimè, Idem & Ariſtoteles. Contra naturam aquatilium ſoli linguas mouent, Solinus. Falcata nouiſſima cauda eſt, Qualia dimidię ſinuantur cornua Lunę, Ouidius de delphino. Tritonis Romę à ſe viſi caudam Pauſanias delphini caudæ comparat.

Auditus & eius organa.

Interiora. Oſſa.

De partibus internis delphini & phocęnæ Bellonius voluminis ſui Gallici lib. 2 prolixè ſcribit, primis ferè octodecim capitibus. Delphinis oſſa, non ſpinę: animal enim pariunt, (*adde, & concipiunt intus*),

initio, vt excludantur cartilaginea, quæ animal quidem pariunt, ſed ouum concipiunt,) Plinius. Delphinus felle caret, idque ſolus inter ea quæ pulmone carent, & mare excipiunt, Plinius & Ariſtot. Delphino genitale foris eſt, teſtes intus ad aluum nectuntur, Ariſtot. Et alibi, Delphino meatus genitales ad ſpinæ locum adhærent: teſtes verò ſub aluo latent. Teſtes intus habet vltima conditos aluo: nec meatus, ſed penem pertendentem habet, vt boues. Penes delphini perinde quaſi hominum arrigitur: nō tamen ſemper patet, ſed occultatur. cum autem ad coitionem inflammantur, extra eminentem proferunt, Gillius ex Oppiano. Teſtes delphino prælongi, vltima conduntur aluo, Plinius.

Fel. *Genitalia.*

Delphinus etiam mammas habet: animal enim concipit illico, & creat. Continet hic ſuas mammas non parte ſuperiore, ſed prope genitale. nec modo quadrupedum papillas conſpicuas habet, ſed velut alueolos quoſdam humoris duos, vtroque de latere ſingularem, è quibus lac fluit, quod ore catulorum ſectantium parentem excipiatur: idque iam à nonnullis perſpectum eſt, Ariſtot. Delphini binas in ima aluo papillas tantùm gerunt, nec euidentes, & paulò in obliquum porrectas. neq; aliud animal in curſu lambitur, Plin. De maris & fœminæ delphini diſcrimine Bellonius ſcribit Gallicè libro 1. cap. 42.

Mãmæ, & lac

C

Delphini & circa litora ſaxoſa degunt, ἀκταῖσι πολυρρα‑θάγοισι χάνωνται: & mare profundum (pelagus) habitant: vt nuſquam mare ſine delphinis ſit, Oppianus. Delphinorum gregatim natantium mirum ordinem exponemus in D. Delphinus cum mare accipit, redditque per fiſtulam, tum aërem per pulmonem. habet enim hoc membrum, & ſpirat. Quamobrem retibus apprehenſus, breui tempore ſtrangulatur, vt qui ſpirandi facultatem amiſerit. foris verò diutius viuere poteſt mutiens, & anhelans modo cæterorum ſpirantium. quinetiam dormiens roſtrum exerit ſupra mare, vt ſpiret, Ariſtot. Viſus delphinis acutiſſimus, ------ φλογόεν τε σέλας πέμπουσιν ὀπωπαί: ὀξύτατον, ita vt piſcem etiam ſub lapide vel in cauerna aliqua latitantem videant, Oppianus. De auditu & odoratu, horumque ſenſuum organis in delphinis, leges ſuprà in B. Delphini carniuori tantum ſunt, Ariſtot. Delphini celeritas edendiq; facultas mira eſſe videtur, Ariſtot. Quomodo in omne piſcium genus dominetur, & robore celeritateq; præſtantes, longè lateque venando perſquantur piſces, referetur in D. Piſcium quos ceperint, capita ſolum deuorant, Bellonius. Pompilo deguſtato diſcruciantur & conuelluntur. vide in D. Delphinis os parte ſupina poſitum eſſe, (quod docti ferè omnes hodie negant) eoſque reſupinatos ſolùm corripere eſcas, & quamobrem ita fiat, Ariſtoteles diſſerit libro 4. de partib. animal cap. 10. Delphinum non aquatilibus tantùm, ſed etiam terrenis omnibus velocitate ſaltuque præſtare, (ὀξύτατον καὶ ἁλτικώτατον εἶναι,) ita vt nauium malos etiam tranſiliat, author eſt Ariſtoteles: & cauſam conatur afferre eiuſmodi. Quemadmodum enim vrinatores animam continent, ſic ille primo ſpiritum comprimit, deinde corpus ſicut ſagittam neruo expulſam iaculatur. nam ſpiritus intus compreſſus, & illum & vrinatores compellit, ac iaculatur, Ælianus de animal. 12. 12. Velociſſimum omnium animalium, non ſolùm marinorum, delphinus eſt, ocyor volucre, ocyor telo. nam cum fame concitati fugientem in vada ima perſecuti piſcem, diutius ſpiritum continuêre, vt arcu emiſſi ad reſpirandum emicant: tantaque vi exiliunt, vt plerunque vela nauium tranſuolent ſaltu, Plinius. quam apud eum lectionem Maſſarius approbat. Celeritatem delphinorum ego ipſe (inquit Bellonius) in mari obſeruaui: & nauim noſtram pleno velo & ventis ſecundis ocyſſime inuectam, delphinos celeritate vincentes animaduerti: quæ tanta eſt, vt nullius ſit maior in aëre volucrium. huius autem velocitatis cauſam non equidem pinnas fecerim, quæ ad tanti corporis molem exiguę ſunt, ſed corporis duntaxat pondus, (*imò robur & vires corporis, quibus vibrare ſeipſum, & neruorum agili contentione, tanquam iaculari poteſt: vt non ſufficiat per ſe robur tanta celeritati, niſi accedat agilitas, neque contra: robur autem non in corporis magnitudine, ſed in tendinibus & neruis maximè poſitum eſt.*) nam ſi pinnarum magnitudo promoueret velocitatem, hirundinem piſcem paruum, cuius pinnæ tamen nihilo quàm delphini minores ſunt, celeriorem eſſe oporteret, Bellonius. Delphino non minus interdum exilit gladius aſilo infeſtatus, Ariſtot. Nec ſe ſuper æquora curui Tollere conſuetas audent delphînes in auras, Ouidius 2. Metam. Turſiones (Phocænæ) delphinis ſimiles, diſtant triſtitia aſpectus. abeſt enim illa laſciuia, Plinius. Delphinum ſimiles (de pueris ludentibus Troiam equeſtre certamen, nunc fugiendo, nunc renouando pugnam) qui per maria humida nando Carpathium, Libycumque ſecant, luduntque per vndas, Vergil 5. Æn. à recto delphin, vel pro delphinorum, Seruius. Delphinorum celeritatem in nando, quæ prouerbio locũ dedit, eleganter deſcribit Manilius 5. Aſtronomicôn: vt non minus eleganter eorum impetum in piſces reliquos cecinit Papinius nono Thebaidos, his verſibus:

Gregatim natatio. *Reſpiratio.* *Viſus.* *Cibus.* *Velocitas & ſaltus.*

Qualis cœruleis tumido ſub gurgite terror. Piſcibus: arcani quoties deuexa profundi
Scrutantem delphina vident, fugit omnis in imos Turba lacus, viridéſque metu ſtipantur in algas,
Nec prius emerſi, (emergunt) *quam ſumma per æquora flexus*
Emicet, & viſis malit certare carinis. Ad idem Sillius lib. 15. ---- *rabidi ceu bellua ponti*
Per longum ſterili ad paſtus iactata profundo Cum procul in fluctu piſcem malè ſaucia vidit,
Æſtuat, & luſtrans nantem ſub gurgite prædam, Abſorbet latè permixtum piſcibus æquor.

Hinc contrario ſenſu prouerbiali figura in diris à Marone dictum eſt:

Antè lupos rapient hœdi, vituli ante leones: Delphini fugient piſces, aquilæ ante columbas.

Quæritur quamobrem in terram erumpant. hoc enim interdum eos facere incerta de cauſa dicitur, Ariſtoteles & Plinius. Videntur autem vel aſilo infeſtati, vel morbi alicuius vi, vt ſub mortem, (vnde aliqui ſepulturæ deſiderio in litus erumpere eos nugantur,) vel nimio dum perſequuntur piſces impetu, in terram aliquando efferri. nam quòd poſtquam erupêre, ſtatim tellure tacta moriuntur, vt Plin. tradit, morbo aliquo eos conflictari indicium eſt. alioqui enim diutius in terra viuere poſſunt, vt Rondeletius & Bellonius docent. Erumpunt etiam in litus nimio ſtrepitu piſcatorum eis inſidiantium grauati, & capiuntur, teſte Ariſtotele. Delphinis pro voce gemitus eſt, humano ſimilis, Plinius & Solinus. quia pulmonem habent & venam aſperam, & eorum lingua non eſt abſoluta, nec eorum labia prouenniunt vel prominent ad diſtinguendam vocem, Author de nat. rerum. Sonum ędit delphin per fiſtulam, qua & aquam emittit, τῇ σενῷ ὀχεῷ διεξόδῳ, Paraphraſtes Oppiani. Edita per ſumma æquoris fiſtula, reſpirationis cauſa, dormiunt. & iam delphinum ſtertentem etiam nonnulli audiuere, Ariſtoteles bis

Eruptio in terram. *Vox.* *Somnus.*

vel ter. Delphinum perpetuo motu præditum esse ferunt, nec quoad viuit, ne dormiens quidem, à motione conquiescit: Cum enim necesse habet dormire, ex alto ad summam aquam elatus, vt totus videatur, dormit: non enim somni expers est: atque ita dormiens, in profundum tandiu depellitur, quoad imam sedem maris contingat: ad quam postquam funditus delapsus est, terræ pulsu è somno excitatur: deinde ex alto emergit, ac repetito somno similiter atque priùs ad maris fundum appulsus, expergiscitur, tum rursus eminet extra aquam, & hoc ipsum sæpe facit. eamque ob causam inter quietem ac actionem agens, nunquam omnino à motu quiescit, Ælian. de animalib. 11. 22. Plutarchus etiam in libro Vtra animantium prudentiora, eadem refert: Dormiens (inquit, interprete Grynæo,) à summo per altum demittitur, tantisper dum in vadum impingat, solumque sentiat. hic excusso somno, ronchoq; ædito ad summum rursus meat, rursusque demittitur, ac pronus fertur motu quodã mirabiliter composito quietem captans. Idem facere thynnus, ac eadem de causa fertur, Hæc ille. Sed de thynni somno aliter Aristoteles scribit: & cum delphinus respirationis causa subinde superficiem petat, thynnus respirare opus non habet. *Coitus.* Delphini similiter atque homines complexu Venereo iunguntur, Oppianus, hoc & Rondeletius à se spectatum refert. Aristoteles vero, Delphinis quoque (inquit lib. 5. hist. animal. cap. 5.) omnique cetario generi hic idem (qui piscibus) modus est coeundi. planis enim admotis partibus agunt: nec parum multumue temporis, sed mediocre in coitu ipso consumunt. Et rursus de generatione animalium lib. 3. cap. 5. interprete Gaza. Eodem modo quo delphini pisces etiam coeunt, ammouendo supina per lapsum, quibus impedimento cauda est. sed delphinorum abiunctio diuturnior est: piscium verò huiuscemodi celerrima est. Qui locus Græcè sic legitur: Τὸν αὐτὸν γὰρ τρόπον οἵ τε δελφῖνες ὀχεύονται παραπίπτοντες, καὶ οἱ ἰχθύες ὅσοις ἐμποδίζει τὸ οὐραῖον. ἀλλὰ τῶν μὲν δελφίνων χρονιωτέρα ἡ ἀπόλυσίς ἐστι, τῶν δὲ τοιούτων ἰχθύων ταχεῖα. Clarior autem fiet hic locus lectori, si conferat cum ijs quæ historiæ lib. 5. cap. 5. ab Aristotele produntur. nos festinantes preterimus. Pisces attritu ventrium coeunt, tanta celeritate, vt visum fallant: delphini & reliqua cete simili modo & paulò diutius, Plinius. *Gestatio vteri.* Delphinus vtero gestatur decem mensibus, Aristot. *Partus.* Pilo carentium duo omnino animal pariunt, delphinus (*immo & reliqua cete*) ac vipera, Plinius. Delphinos Oppianus ζωοτόκους, id est, viuiparos esse dicit. Geminos parere (*vt plurimum*) Oppianus refert. Parit binos, & singulis singulas præbet mamillas, Paraphrastes Oppiani. *Incrementum.* Delphini singulos magna ex parte ædunt, interdum tamen & binos, Aristot. Adolescit celeriùs proles delphini, quippe quæ annis decem ad summam perueniat magnitudinem Aristoteles & Plinius. Delphinorum catulos Plinius dixit libro 9. De mammis lacte & lactatione delphinorum, vide suprà in B. Delphinorum & cetorum fœtus, lactantur, & sequuntur matrem, Albertus. vide supra in Cetis in genere C. *Migratio.* A Græcis qui circa Propontidem habitant, accepi, delphinos etiam instar aliorum (quorundam) piscium migrare, è mari mediterraneo videlicet Septentrionem versus Hellespontum & Propontidem emetiri, & Euxinum ingressos certo tempore immorari: tum denuo loca prius relicta repetere, Bellonius. *Vita & mors.* Delphinus felle caret: quare & longæuus est, Aristot. Viuunt delphini (quidam) annis tricenis, quod cognitum præcisa cauda in experimentum, Plinius. Solent in terram erumpere incerta de causa, & statim (*aliâs nec statim, quod non placet: non .n. hoc sensisse Plinius videtur, etsi sententiam eius non probo*) tellure tacta moriuntur, multoque ocyus fistula obturata, Plinius. Mortem suam presagiunt: & ad litus se recipiunt, vt in terra expirent, & vel ab homine aliquo, vel inducta maris æstu arena, sepeliantur: ne principem marinorum animantium insepultum iacere quisquam videat, Oppianus. Nos causas aliquas cur in terram erumpat, suprà indicauimus. Extra aquam diu viuere potest mutiens & anhelans, modo cæterorum spirantium, Aristoteles. Extra aquam diutius viuere possunt, dum aere fruantur, quàm intra aquam si prohibeantur respirare. nam & retibus inclusi aliquando suffocantur. Arimini captus nostra memoria tres dies in terra vixit. Delphinus (inquit Cælius Rhodiginus) tam stupendæ agilitatis animal, terræ tamen contactum non patitur: quin inuectum in harenam emoritur confestim. Propterea in Demosthenis vita Plutarchus: Delphinis, inquit, vim ignorans Cęcilius, in omnibus nimius, iuuenili calore, Demosthenis & M. Tullij collationem ædere adortus est. quod si vnicuique obuium foret τὸ γνῶθι σαυτὸν, haud fortè diuinum videretur pręceptum, Hæc ille: sed concisius quàm oportebat: Sic enim Plutarchi verba sonant: Τὸ δὲ τοὺς λόγους ἀντεξετάζειν, καὶ ἀποφαίνεσθαι, πότερος ἡδίων ἢ δεινότερος εἰπεῖν, ἐάσομεν. κακεῖ γὰρ ὥς φησιν ὁ Ἴων, δελφῖνος ἐν χέρσῳ βία. ἣν ὁ περιττὸς ἐν ἅπασι Κεκίλιος ἀγνοήσας, ἐνεανιεύσατο σύγκρισιν τοῦ Δημοσθένους καὶ Κικέρωνος: Tanquam diceret, Si ego comparare vellem Demosthenis & Ciceronis eloquentiam, obijci mihi posset Ionis illud, Delphini in terra vis. *Prouerbium.* Videtur autem hoc prouerbium conuenire in eum qui alicubi quidem excellat, in diuerso autem genere nihil possit. sicut delphinus in mari velocissimus, nihil potest in terra: quod quidem verè dici arbitror: non tamen inde conficitur eum in terra statim expirare. Plenius quidem prouerbium sic efferri posse videtur, Δελφῖνος ἐν χέρσῳ βία οὐδεμία. Ergo qui rem in qua nihil potest aggreditur, vires suas ignorat, & delphinus in terra dici poterit. Erasmus Rot. huius prouerbij non meminit. In epistolis Plinius collusorem delphinum in terram extrahi solitum scribit, harenisque siccatum, vbi incaluisset, in mare dilabi rursum, Cælius Rhodiginus.

D Degunt coniugatim mares cum fœminis, Aristot. Quoquo eant coniuges euagantur, Solinus. *Coniugium.* Agunt vere (*aliâs fere, & melius*) coniugia, Plinius. Delphini aliâs gregatim nant, aliâs mas & fœmina simul: nunquam verò solitarij, Bellonius. *In fœtum amor.* Magna erga gnatos charitas in hoc animali est, Aristot. Nutriunt lacte & vberibus catulos, sicut balænæ: atque etiam gestant fœtus infantia infirmos, Plinius & Aristot. Quin & adultos diu comitantur, magna erga partum charitate, Iidem. Inualidos aliquantisper prosequuntur, Solinus. Teneros in faucibus receptant, Idem. Sed hoc verum esse aut fieri posse, Rondeletius negat: propter rostri & gulę delphinorum angustiam, & catulorum magnitudinem. Admitti tamen posse videtur, si catulos ore tantum ab eis gestari interdum, non penitus includi, intelligamus, quod Aristoteles dixit. Oppianus verò prorsus recipi & subire canit:

Εὖτε γὰρ ὠδίνων δίδυμον γένος ἐς φάος ἔλθῃ Αὐτίκ' ὁμοῦ ἐγένοντο, περὶ σφετέρην τε τεκοῦσαν
Νηχόμενοι σκαίρουσι, καὶ ἐνδύνουσιν ὀδόντων Εἴσω, καὶ μητρῷον ὑπὸ στόμα δηθύνουσι.

Mater verò (inquit) gaudens facilè patitur, & mamillam vtrisque lactandam præbet. Iam robustioribus mater ad venationem præit, nec prius quàm adultos deserit. Ἀλλ' αἰεὶ ῥυτῆρες ἐπίσκοποι ἐγγὺς ἕπονται. Catuli, si quod periculum sit, in ora parentum ingrediuntur, Paraphrastes Oppiani. Paruos semper aliquis grandior comitatur vt custos, Plinius & Aristot. Maiores natu (parentes nimirum) duces se præbent minoribus, donec adoleuerint. Cum verò grex eorum procedit, minores in prima acie sunt, Oppiani paraphrastes. Delphin & phoca vna cum catulis suis capiuntur, commoriunturque. captis quoq; matribus pulli pariter capiuntur, Io. Tzetzes. Mulierum (inquit Aelianus de animalibus lib. 1. cap. 18.) in filios studium magnam quidem hominum admirationem habet. Veruntamen perspicio filiis qui è vita excesserunt superesse matres, nec ex eorum casu more delphinorum perire, sed tristitia mitigata, in doloris obliuionem venire. Delphinus autem fœmina, omnium maximè animalium, eorum quæ procreauerit studio tenetur. Ex sese geminos parere solet. Cum autem piscator aut tridente eius sobolem vulnerauit, aut spiculo feriit (enimuero spicula ex parte superiori vbi funis oblongus inseritur, perforata sunt (cuspides vncinatæ defixæ in Delphini corpore eum retinent. Is quandiu dolens, & in omnes partes resiliendo se versans aliquod robur habet, piscator funem relaxat, ne vi abrumpatur, eiusque culpa cum ferro delphinus discedens ex captiuitate euadat. Cum autem ex vulnere delphinum labori succumbere, atque aliquantum de contentione insultandi remittere piscator animaduertit, sensim ad nauim subducit, prædaque potitur. Iam verò mater nec catuli sui casum perhorrescit, nec metu reprimitur, sed incredibili desiderio filium insequitur: & quod filium in media cæde versantem sibi deserendum non existimat, nullis terroribus ab insequendo deterretur. atque adeo eam filio venientem subsidio percutere manu facile est, vt collibuerit volenti cædere, adeò propè accedit. itaque vna cum filio capitur, cui sese ex periculis seruare & discedere integrum erat. Ac si adsint ei ambo catuli, intelligatq; alterum læsum esse, atque, vt diximus, captiuum abduci, integrum alterum caudæ verberatione persequitur, ac mordicus premens ablegat, atque aspirationem quandam occultam mittit, tanquam tesseram, vt fuga salutem adipiscatur. Cuius admonitu discedit ille, ipsa verò remanet, vt capiatur, atque simul cum filio altero moriatur, Hæc Aelianus. Eadem ex Oppiano referam in E. Aliud est genus delphinorum, quod os habere aiunt in medio sui corporis, &c. & hoc odit catulos suos, ita vt mas deuoraret eos, nisi à fœmina occultarentur. mater enim abscondit eos, & dum adolescant secum ducit. adultos demum & ipsa odisse incipit, ac deuoraret tandem eos adiuuante etiam mare, nisi propriis viribus ipsi sese defenderent, Albertus. *Cum catulis capi parentes & contra.*

Delphini parentes senio confectos alunt, & natationem etiam ipsorum corporis sui nisu promouent, Io. Tzetzes. Mare tranquillo solent natare delphini gregatim vt minores præcedant, maiores verò sequantur: nec recedunt ab eis non magis quàm à teneris agnis pastores, Oppianus. Ex ætatum ratione dispositi, gregatim natant, etenim perparuuli etiamnum ex ætate infirmi in primo ordine locantur, hos natatione proximi sequuntur qui sunt cõfirmata ætate. nam Delphinus cum catulorum suorum amantissimum animal est: tum de iis vehementer metuens, diligenti custodia eos conseruat: ac nimirum sic natant, vt tanquam in militari cuneo alii in prima acie, alii secunda, alii tertia constituantur. natu minimi antè prænatant, post verò hos fœminæ sequuntur, deinde mares extremum agmen ducentes, filiorum & vxorum natationem inspiciunt, atque obseruant. Quid ad hos Nestor bone Homere? quem ais ad instruendas acies principum suæ ætatis præstantissimum fuisse, Aelianus de anim. 10. 8. Fertur delphino apud Cariam capto atq; saucio, ingentem reliquorum multitudinem conuenisse ad portum, immoratamque, donec piscator dimiserit eum, quem ceperat. tum omnes simul recepto captiuo rediisse, Aristot. Ipsis quoque inter se publica est societas. Capto à rege Cariæ, alligatoque in portu delphino, ingens reliquorum conuenit multitudo, mœstitia quadam, quæ posset intelligi, miserationem petens, donec dimitti rex eum iussit. Vrbs Thraciæ, cui nomen est Aenos, præclarum dat testimonium Delphini amoris, quem erga suam nationem habet. Cum fortè euenisset, Delphinus vt vulnere accepto, non mortifero quidem, sed sanguinem mittenti, caperetur: reliqui non comprehensi, id ipsum vt senserunt, maximis saltibus ad portum gregatim profecti, probè studium suum captiuo nauarunt. Piscatores igitur de suis periculis pertimescentes, captiuum deseruerunt. Itaque delphini natu maiores, tanquam socium quendam homines genere se contingentem, sic tristes pergebant illum comitari, & magno studio subleuare: Cum vel homines ipsi cum intimis & necessariis infelicibus suis studium & curam perraro communicare soliti sint, Aelianus 5. 6. *In parentes pietas. Amor mutuus.*

Conspecti sunt iam defunctum portantes, ne laceraretur à beluis, Plinius. Iam conspectus est delphinorum grex, maiorum & minorum promiscuus, post quem, duo quidam paulo post viderentur delphinulum defunctum labentem in imum subire, & in summa pelagi dorso euehere, quasi miserantes, ne ab aliqua bellua deuoraretur, Aristoteles. Delphinum Io. Tzetzes animalium iis adnumerat, quæ cadauera sui generis sepeliant. Delphini etiam (inquit Aelianus 16. 6.) mortuorum memoriam non abiiciūt: & eos quibuscum consuetudinem viuis habuerant, extinctos quoque non deserunt. Itaq; sui generis cadauera subeuntes, ad summam aquam alleuant: tum ad continentem (velut funere) illos efferentes, hominibus ipsos sepeliendos tradunt, Aristotele teste: post verò sequitur magna Delphinorum multitudo, tanquam funeri operam dantium, atque in extinctos honorem conferentium, aut certè eos ab impetu aliarum beluarum ne deuorentur defendentium. Itaque homines rei musicæ intelligentes reuerentia studii in Delphinorum musicam adducti, humatione eos afficiunt. Vos verò inscitiæ veniam agrestibus hominibus qui à Musis & Gratiis, quod aiunt, auersi sunt, Delphini tribuite: quandoquidem vel ipsi Athenienses Phocionem probum virum inhumatum proiecerunt: tum Olympias, quæ filium Iouis peperisset, vt ipsa gloriabatur, & ille profitebatur, insepulta iacuit. Pompeius item Magnus cum tot tantasque res præclaras gessisset, ac summis victoriis partis, ter triumphasset, interfectoris sui patrem seruasset, & in regnum restituisset, Aegyptii non modo interfecerunt, sed capite mulctatum, proiectum ad litus reliquerunt. *Cura in mortuos.*

Amor hominum.

Complura animalium nec placida, nec fera, sed mediæ inter vtrunque naturæ sunt, vt in volucribus hirundines, apes: in mari, delphini, Plinius. Et alibi, Hominis amicum animal est, obuiam nauigiis venit, & alludit exultans. Delphini nauibus appropinquare gaudent: & nautis sonum aliquem sibilumve edentibus, diutius circa naueis immorantur. cumque ad naues accedunt, sonitus euidens ex fistulis earum, propter respirationem multo tempore suppressam auditur, Bellonius. Nomen Simonis omnes miro modo agnoscunt, maluntque ita appellari, (*quam delphini,*) Plinius. Hoc quidem ipsum non esse fabulam expertus sum, cum ad Antipolim vrbem Prouinciæ Narbonensis nauigarem, & Delphinum vel longinquo interuallo contenta voce Simonem appellarem, confestim ad me propè accessit, vt manibus attingere potuissem, Gillius. Delphini quidam quomodo nauigationis quorundam duces fuerint, in Philologia dicetur infra in Apollinis Delphinii mentione.

Societas cum piscatoribus.

Delphinos piscationis alicubi socios esse, & auxilium piscatoribus ferre tanquam de industria, (inquit Bellonius) verisimile quidem videri potest: ego vero fortuitò id euenire dixerim, qui diuersis in locis & portubus maris hæc obseruaui: & cum amico quodam meo homine industrio sæpe in diuersis insulis Illyriæ aut Græciæ magna cum voluptate spectaui delphinos, qui modo gregatim: modo bini, mas & fœmina coniugati (neque enim inuicem separantur) venantes, postquam minores pisces ex diuersis partibus maris, vbi liberius vagabantur, in angustiam aliquam, aut locum minus profundum complures compulissent, impetu tandem in eos grassari, & obuiis quibusque promiscuè pasci. Quod si in confertos celerinorum aut sardinarum greges inciderint, immodica helluatione, capita tantum expetentes, reliquo corpore neglecto, detrimentum ingens populando afferant. Itaque magnus sæpe confectorum piscium numerus in æquore fluitat. Sunt qui irruentis delphini impetu consternati perplexique in aerem quantum possunt exiliant, vnde tam denso agmine in mare relabuntur, vt pluuiam repræsentent. Itaque partim ab auibus laris & aliis, qui turmatim delphinos sequuntur, deuorantur in aere, partim in mari à delphinis. Partim etiam, si piscatores adsint, vel manibus vel retibus capiuntur. Sic delphini venantur mane, vt ientaculum sibi parent, sic in meridie vt prandeant, sic vesperi vt cœnent, totos ferè dies venando occupati. Quamobrem non temerè à piscatoribus amantur, quoniam pisces vndequaque in retia ipsorum compellunt. pro quo beneficio hanc gratiam eis rependunt piscatores, quod nunquam eos offendunt: & retibus etiam inclusos, liberant: in Græcia videlicet, & iis in locis, vbi delphinis vesci religio est, Hæc Bellonius. Euboicorum hominum sermone huc narratio quædam perlata est: illorum piscatores pariter æqualiterq; cum delphinis pisceis quos ceperint, communicare audio: ad huiusmodi piscatum tempestatum quietem opus esse. id quod si acciderit, tum de prora laternas quasdam piscatores suspendunt. quæ etsi intra se ignem habeant sic tamen lucem transmittunt, vt ignis quidem obtegatur, lumen verò transluceat, piscibus splendor timorem facit, & molestiam affert, quare insidiarum ignoratione obstupescẽtes quid sibi velit quod vident appropinquare aggrediuntur, causam tanti sui timoris cognoscere studentes. Cuius rei consideratione perterriti, aut ad saxum quoddam stant frequentes cum tremore & metu, aut ad littus impulsi exiliunt, sic obstupefacti, vt de cœlo tacti esse videantur, facileque iam sit tridente percutere. Delphini cum ignem à piscatoribus incendi animaduertunt, seipsos statim ad subsidium iis ferendum comparant. Et illi quidem sensim & pedetentim remigant: ii verò formidine exterrentes impellunt pisces, eorumque effugia reprimunt, ne elabi queant. ii igitur & ex delphinorum natatu, & piscatorum remigatione vndique in angustias compulsi, quod sentiunt sibi nullum ex tantis angustiis exitum patere, idcirco stant & manent: vnde efficitur, vt eorum magnus numerus capiatur. At cum delphini velut repetentes communis laboris remunerationem, sibi debitam ex illa piscatione, eò procedunt. Quibus prædæ auxiliatoribus si cum fide & grato animo piscatores æquabilitatem distribuant, persuasum his habetur, qui in re maritima versantur, rursus ad piscandum, etiamsi minus inuitentur, adiutores fore: sin autem piscatores prędam cum his communicare omiserint, hosteis experientur, quos antè amicos habuerant, Hæc omnia Gillius ex Oppiani Halieuticorum quinto.

In pueros amor.

In marino etiam genere plurima de delphinis narrantur indicia morum placidorum ac mitium. amores quoque in pueros, & affectus libidinis, cum circa Tarentum, & Cariam, tum etiam locis aliis referunt, Aristot. Historiæ de mansuetudine delphinorum à Græcis veluti planè recentes hodieq; passim memorantur, Petrus Bellonius. Φιλοπαιδία eorum multis exemplis exprimitur.

DELPHINORVM IN HOMINES, PRÆSERTIM PVEROS, AMORIS HISTORIÆ ALIQUOT ORDINE LITERARUM EXPOSITÆ.

ros, amoris historiæ aliquot ordine literarum exposita.

A.

In Alexandria vrbe Ptolemæo secundo regnante Delphinum amore simili (in puerum quendam) flagrasse audio, quo alter Iasensem puerũ prosecutus est, Aelianus. De Iasense puero inferius leges.

Amphilochi de pueris delphinisq; eadem narrant, quæ de Arione circunferuntur, Plinius.

ARIONIS LESBII EX OPPIDO METHYMNA, HISTORIA.

Arionis historiam, sicut ab Herodoto descripta est, Rondeletius recitauit, nobis hic quæ præterea apud alios authores obseruauimus, adiicientur. Ex Herodoto repetiit etiam Gellius lib. 16. c. 19. Quanto delphinis in studio musica sit, ex Arione Methymnæo Aegyptii (Corinthii, Herodotus) & Lesbii testantur, Aelianus 2.6. Idem lib. 12. de animal. cap. 6. quantopere (inquit) delphini φιλῳδοὶ & φίλαυλοι sint, hoc est cantu & tibiis delectentur, Arionis historia nobis testimonium fuerit: quam & statua eius in Tænaro, & subscriptum epigramma repræsentant, hoc videlicet distichon:

Ἀθανάτων πομπαῖσιν Ἀρίονα Κύκλονος υἱόν, Ἐκ Σικελοῦ πελάγους σῶσεν ὄχημα τόδε.

E pelago seruauit Ariona Cyclone natum Delphinus vector, diis ducibus, Siculo.

Cæterum hymnus quo se Arion gratum Neptuno declarare, & simul delphinorum in musicam studium testari voluit, tanq̃ & illis mercedem pro se seruato & superstite exoluens, ab eo conditus eiusmodi est: Ὕψιστε θεῶν πόντιε, Χρυσοτρίαινε Πόσειδον, Γαιήοχ', ἐγκυμονάλμαν, (alias ἔγκυμον' ἅλμαν:) Βράγχιοι περὶ δέ σε πλωτοὶ θῆρες

θῆρες χορεύουσι κύκλῳ, κούφοισι ποδῶν (πτερύγων) ῥίμμασι ἐλαφρὰ ἀναπαλλόμενοι: Σεισμοί (Σεισοί τε) φριξαύχενες, ὠκυδρόμοι σκύλακες φιλόμουσοι δελφῖνες, Ἔναλα θρέμματα κουρᾶν Νηρηΐδων θεᾶν, Ἅς γείνατ' Ἀμφιτρίτη, Οἵ μ' ἐς Πέλοπος γᾶν ἐπὶ Ταιναρίαν ἀκτὰν ἐπορεύσατε Πλαζόμενον Σικελῷ ἐνὶ πόντῳ, Κυρτοῖσι νώτοις, χορεύοντες Ἄλοκα Νηρείας πλακὸς, Τέμνοντες ἀστιβῆ πόρον. Φῶτες δ' ἐλιοί με (Φῶτες δ' αὐίλεώ με) ἀπὸ ἁλιπλόου Γλαφυρᾶς νεὼς εἰς οἶδμα Ἁλιπόρφυρον λίμνας ῥίψαν. Quæ nos ita reddidimus Latinè: Neptune Deum maximè, Qui rex maris profundi Tridente clarus aureo Complecteris vndique terram: Te branchiis & pinnis Insigne piscium genus Mutæ colunt natantes. Præ cæteris te pandi Circumnatant delphines Canes marini, & errant iuxta, leuesque saliunt: Quandoque & instar iaculi Vibrant seipsos eminus Pernicitate mira, Ceruice rigidi recta. Oblectat hosce Musica, Amant eos Nereides Suum pecus puellæ, Quas Amphitrite peperit. Vos me vagantem Siculo In æquore, ad Tænarium Litus tulistis equitem, Vectumque dorsis vestris. Vester chorus me placidè Non peruium mortalibus Longè salum lateque Sulcans natando eduxit: In quod viri me nautæ Deiecerant è naui Curua, marina, perfidi. Eandem historiam Gorgias apud Plutarchum in Conuiuio septem sapientum prolixè ac eleganter persequitur, euarians nonnihil ab Herodoto, cum alias, tum quòd delphinos plures fuisse ait, qui alternis onus vehendi Arionis subeuntes, comitantibus aliis, præeuntibus item & sequentibus aliis, ad Tænarum tandem ipsum exposuerint, &c. Inter alia ad Tænarum donaria & Arion est citharœdus æneus, supra delphinum, Pausanias in Laconicis. In Helicone cum alia quædam dedicata sunt, tum Arion Delphino insidens, Idem in Bœoticis. Io. Tzetzes in Variis 1.17. eadem historia ex Herodoto & Oppiano recitata: Sic illi (inquit) historiam veluti verissimam referunt: Allegoricè autem sic se habet: Vbi periclitans cecinit orthium carmen, Phœnices, viri piratæ, naui delphino insignita, (νηὶ δελφινομόρφῳ) eum miserati in Tænarum euexerunt. Meminit & Plinius, vtroque similem historiam esse putat, ex eo quod alia multa miri in homines amoris delphinorum argumenta celebrentur. De nomo siue carmine orthio, quod Arion decantauit, lege Cælium Rhod. lib. 9. cap. 8. Tænaron (inquit Solinus) est promontorium aduersum Africæ, in quo fanum est Methymnæi Arionis, quem delphine eo aduectum imago testis est ærea, ad effigiem casus & veri operis expressa. prętereа tempus signatum. olympiade enim vndetrigesima, qua in certamine Siculo idē Arion victor scribitur, id ipsum gestum probatur. Est & Arion equus in fabulis, natus ex concubitu Neptuni in equum mutati cum Cerere in equam mutata, &c. Cælius Rhod. Alciati emblema de Arione leges infra inter icones. Aliqui dicunt lyram cœlestem fuisse sydus Arionis citharœdi omnium primi. Sunt qui delphinū Arionis in mari seruatorem, in sidera relatum scribant. Strabo lib. 13. Herodotum de Arione per delphinum seruato fabulari scribit.

B.

Byne eadem quæ Leucothea. hæc persequentem Athamantem fugiens, cum filio Palæmone incidit in mare: & circa Corinthum à delphino exposita est, ἐξεχύθη, &c. Varinus in Byne. Vide etiam infra in Melicerte.

C.

In Campania delphinem puer fragmentis panis primo allexit, &c. Vide infra.

Ad referendam gratiam delphini hominibus iustiores sunt, cum tamen lege Persarum (quam laudibus tollit Xenophon) minime teneantur. Cœranus sic nuncupatus, natione Parius, à piscatoribus delphinos ad Byzantium captos argento redemit, & liberos dimisit: ex ea libertatis largitione hanc collegit gratiam, vt naue actuaria quinquaginta remorum (sicut in sermonem hominum venit) Milesiis vectoribus (quinquaginta, Plutarchus: piratas cæteros fuisse scribens) plena, in qua & ipse vehebatur, in freto Parii maris funditus euersa, & vectoribus naufragio perditis, illum ipsum delphini ex hoc periculo seruarint, eique ad parem gratiam cum beneficio quod priores ab ipso accepissent, persoluendam satisfecerint: quod quidem ipsum, promontorium nomine Cœranium, quo ipsum exposuerunt, vbi & spelunca in saxo visitur, (iuxta Zacynthi specum, Plutarchus) facile ostendit. Itaque postea Cœranum mortuum secundum mare illud cognatione ei proximi sepultura affecerunt: quod quidem ipsum, vt delphini senserunt, frequentes tanquam ad iusta funeri persoluenda ad littus conuenerunt: & quoad pyra arderet, tandiu sicut amicis fidi amici permanserunt: Deinde restincto rogo discesserunt. Non item certè homines, sed potius viuos colunt, & eos quidem diuitiis diffluentes & opibus. Contrà verò ab iis defunctis, vel aliquo infortunio pressis, se totos auertunt, vt ne gratiam pro beneficiis, quibus ab eis, dum viuerent, affecti fuerunt, persoluant, Aelianus de animal. 8.3. Eandem historiam Plutarchus refert in libro, Vtra animalium, &c. & Athenæus lib. 13.

E.

Enalum Aeolium aiunt cum Phinei filiam quam amauerat, Amphitrites oraculo monitæ præficæ in mare mortuam abiecissent, eodem loci desiliisse, & hinc à delphinis Lesbum incolumem deportatū, Lesbius Myrtilus author est, Plutarchus in libro Vtra animalium, &c. interprete Grynæo. Eandem verò historiam in Conuiuio septem sapientum paulo aliter refert.

H.

Hermias puer in Iasso inuectus delphino. vide mox in I.

Hesiodi à latronibus interempti cadauer cum in mare inijceretur, delphinorum grex suscipiens ad Rhium & Molycriam exportauit, vt pluribus tradit in Conuiuio septem sapientum Plutarchus.

In Africano mox (*dixerat proximè de insigni illo in Campania d. Augusti tempore*) litore apud Hipponem Diarrhyton delphin ab Hipponensibus pastus tractandum se præbuit, impositos quoq; frequenter gestauit. Nec populi tantum manibus acta res est. Nā & proconsul Africæ Flauianus ipse eū contigit, vnguentis etiam delibuit. qui odoris nouitate obsopitus, aliquantisper pro exanimi iactatus (iactitatus, vt legis

vt legit Hermolaus) est, multisque mensibus desciuit à solita conuersatione. Eandem historiam Plinii Hippones (oppida) duo sunt, inquit Hermolaus, Regius & Diarrhytus. De hoc autem delphino Hipponensi, non Solinus modò, sed Cæcilius quoque Plinius scribit ad Cannium Ruffum: vbi vnguentum id non à Flauiano proconsule, sed ab Octauio Auito proconsulis legato superfusum tradit.

DE PVERIS DVOBVS IASENSIBVS.

Ante hæc (*Ante insignes illos, in Campania alterum d. Augusti tempore, alterum in Africo litore*) similia de puero in Iasso vrbe memorantur, cuius amore spectatus longo tempore dum abeūtem in littus auidè sequitur, in harenam inuectus expirauit. Puerum Alexander Magnus Babylone Neptuni sacerdotio præfecit, amorem illum numinis propicii fuisse interpretatus. In eadem vrbe Iasso † Egesidemus scribit & alium puerum Hermiam nomine, similiter maria perequitantem, cum repentinæ procellæ fluctibus exanimatus esset, relatum: delphinumque causam leti fatentem non reuersum in maria, atque in sicco expirasse. Hoc idem & Naupacti accidisse Theophrastus tradit. Nec modus exemplorum. Eadem Amphilochi & Tarentini de pueris delphinisque narrant Plinius. Apud Assum vrbem Babyloniæ puerum delphinus adamauit. quem dum post assueta colludia recedentem impatientius sequitur, arenis inuectus hæsit, (&c. similiter vt Plinius,) Solinus. Ad Iasum vrbem (inquit Aelianus de animalib. lib. 6. cap. 15.) Delphini amores iamdudum decantati erga formosum puerum, non sine mea commemoratione, & literarum memoria mihi relinquendi videntur: Itaque cum Iasium gymnasium, vbi pubes Iasia exerceri solita esset, mari adiaceret, vnde pueri, qui nondum ex ephebis excessissent, post exercitationes in curriculo ad mare peruenientes, antiquo more lauarentur, ex iis natantibus ad vnum aliquem formæ pulchritudine præstantem Delphinus quem ardentissime amaret, proximè profectus, primo exterruit puerum: post verò consuetudine vterq; in alterius amorem se insinuans, beneuolentia coniuncti fuerunt: atque inter se firmam amicitiam fecerunt: ac iam inuicem ludere cœperunt, modo adnantes inter se certabant, modò puer tanquam pullum equiso, sic in Delphinum subnatantem ascendens & audacius exultans, in amasio sedebat: quod quidem facinus summam Iasensium & hospitum admirationem habebat. Enimuero Delphinus puerum amores ac delicias suas vehens longissimè in mari procedebat, atque adeò tam longè, quam puero insidenti placeret, progrediebatur: Deinde ex alto reuertens, eundem illum litori reddebat, atque mutua dimissione vterque ab altero, hic quidem in maris altitudinem, ille verò domum suam discedebat. Iam porrò ad tempus cum gymnasia dimittebantur, ad excipiendum puerum Delphinus præsto erat: Puer autem cum ex amasii expectatione, & eius collusione voluptate afficiebatur, tum supra humanam conditionem formosus circumspiciebatur, qui sanè non modo hominibus, sed beluis quoque ratione carentibus formosissimus, & si non certè diu, videretur: siquidem fato quodam succubuit. Nimium enim exercitatus & fessus aliquando puer, cum toto ventre in vectorem suum delphinum temere se iniecisset, non animaduertens aculeatam spinam dorsi erectam esse, atque horrentem, acuminibus eius vmbilicum sibi exulcerauit. ex eoque factum est, vt & venæ quædam abrumperentur, & permultus sanguis efflueret, ibique puer extremum spiritum effunderet. Id delphinus partim ex pondere sentiens: non enim iam vt consueuerat tam leuis & expeditus insidebat, nempe qui spiritibus sese non subleuaret: partim sanguine imbutum mare cernens, id quod res erat vt intellexit, amoribus suis superstes viuere noluit. Quamobrem multo robore, quemadmodum Rhodia nauis (*plenis velis propulsa*,) sic simul cum defuncto in litus se eiecit: amboque, hic iam mortuus, ille animi defectione expirans humi strati iacuerunt. Iasenses ciues vt illorum vehementem amorem cum honoris gloria compensarent, sepulchri monumentum commune amborum, & formosi pueri, & delphini amatoris, constituerunt: & statuam quæ forma eximia puerum in delphini dorso sedentem haberet, excitarunt: atque etiam numismata ex argento atque ære fecerunt, & eorum imaginibus signauerunt, Hactenus Aelianus. Ex Aeliano repetiuit etiam Io. Tzetzes Chiliade 3. cap. 117. Eandem historiam Plutarchus in libro Vtra animalium, &c. refert. & post reliqua: Sed enim (inquit) oborta iam aliquando tempestate, nymboque & grandine validis incumbentibus, delapsus puer sub vndis extinctus est. delphinus re animaduersa & cadauer quocunque iactaretur secutus, in continentem impete se tandem vna eiecit, nec ante diuulsus est quam in sicco expirasset. Monumentum calamitatis eius Iasensium monetæ etiamnum insculptum, puer delphinum inequitans est. Duris author est à delphino in Iaso amatum puerum, ac per mare vectum, Dionysium (Massarius scribit Poterum) nomine, tempore Alexandri Magni, à quo etiam accersitus fuerit: de morte verò eius non meminit. Quòd ad Iasum vrbem multum variant scriptores, in quibusdam Plinii codicibus Ialysus legitur: sed legendum Iassus (inquit Hermolaus) cum ex vetustis codicibus, tum ex Oppiano Aelianoque, hoc ipsum de Iassio delphine paucis immutatis tradentibus. sed & Solino, qui tamen Babyloniæ putauit vrbem Iassum, falsò. ipse Plinium & Strabonem secutus in Caria ea statuo, Hæc ille. Nostra Solini æditio Assum habet, duabus syllabis. Ad oram Cariæ est Iassus insula continenti adiacens, sterilis, sed piscosa, Strabo lib. 14. Sed Iasum per s. simplex authores Græci, in quos incidi, plerique habent: poeta fortè aliquis carminis gratia geminarit. Μετεπέμψατο τὸν ἐκ τοῦ Ἰασοῦ παῖδα, Duris apud Athenæum. In nostris Aeliani codicibus Ἴασσος proparoxytonum legitur: vnde ciues Iasenses, Ἰασεῖς, dicuntur, eidem & Plutarcho. Stephano grammatico regio Ἰασσὸς oxytonum cum s. duplici insula est Cariæ. Iasos verò proparoxytonum, s. simplici, ciuitas Peloponnesi. Ἴασον Ἄργος, id est Peloponnesus, dicta est ab Iaso rege, filio Phoronei & Ἰοῦς: meminit Eustathius ex Strabone, & inde Iasides denominari scribit. Iasensium reipublicæ mentio est apud Heraclidem.

†Hegesidemus.

L

LESBII siue Methymnæi Arionis historiam recitauimus suprà. eam Oppianus quoque describit libro quinto Halieuticorum. Καὶ μήν τις Λέσβοιο παλαίφατον ἔργον ἀοιδὸς Ἔκλυεν, &c. deinde alias quoque historias addit, Libyci cuiusdam pueri, & alterius Aeolii delphinis amatorum. Ioannes Tzetzes Chiliade 3. cap. 117. memoria aut festinatione lapsus, Lesbium puerum ex Oppiano nominat, quem Aeolium dicere debuerat: de quo scribemus mox in P. litera. habitauit enim Pordoselenen.

In Libycum quendam puerum, qui pecora ad litus in Africa pascebat, delphini amores Oppianus eodem in loco his carminibus celebrauit:

Καί που τις Λίβυος κούρου πόθον οἶδεν ἀκούων,
Τοῦ ποτε ποιμαίνοντος ἐράσσατο θερμὸν ἔρωτι
Δελφίς, σὺν δ' ἤθυρε παρ' ἠόσι, καὶ κελαδεινῇ
Τερπόμενος σύριγγι λιλαίετο πώεσιν αὐτοῖς
Μίσγεσθαι, πόντον τε λιπεῖν, ξυλόχους τ' ἀφικέσθαι.

Delphinus qui puerum per Lucrinum lacum Puteolos in ludum ferre solebat; mox in P. memorabitur.

M.

Ino Athamantis mariti iracundiam fugiens, in mare seipsam, & puerum (filium Melicerten) de rupe Moluride abiecit. Melicertæ autem puero, quem delphinus in Corinthiorum Isthmum deportauit, quemque mutato nomine Palæmonem appellant, honores cum alii sunt oblati, tum Isthmia quoque in eius laudem quotannis celebrant, Pausanias in Atticis. Item in Corinthiacis, In Isthmo templũ (Neptuni est,) vbi & alia quędam simulacra spectantur: & puer Palæmon delphino insistit, qui ipsi quoque ex ebore autque auro sunt effici. Et rursus, In via quæ recta ad Lechæum deducit, simulacrum Neptuni est & Leucotheæ, & super delphinum Palæmonis. Vide etiam superius in Byne, ex Varino, & inferius in iconibus.

N.

Naupacti idem accidit circa delphini in puerum amorem, quod in Iaso. Vide suprà in Iasensibus pueris. Sub Cæsaribus in Puteolano mari, & aliquot sæculis ante apud Naupactum, vt Theophrastus tradidit, amatores flagrantissimi delphinorum quidam cogniti compertique sunt, Gellius 7.8.

P.

Palæmon delphino insistens. vide supra in Melicerte.

Tarentini Delphis consecrarunt quasdam de barbaris Peucetiis decimas. inter alia sunt etiam Calynthi opera, statuæ tum peditum, tum equitum. Rex item Iapygum Opis, qui sociis Peucetiis venerat suppetias, ita est effictus, ac si in acie cecidisset. Imminet Iacenti ei heros Taras, & Phalanthus (*Φάλανθος, vt Strabo & Eustathius scribunt: is Tarentum coloniam duxit*) Lacedæmonius, & non procul à Phalantho delphinus. Priusquam enim in Italiam appulit, facto in mari Crissæo (alias Crisæo) naufragio, in terram aiunt exportatum Phalanthum à delphino, Pausanias in Phocicis.

Leonides autem Byzantius in vrbe Pleroseleno nuncupata, se cum Aeolida nauigando præterueheretur, delphinum in illius portu vrbis habitantem, ciuibus huius tanquam hospitibus suis vtentem vidisse confirmat. Idemque affert hunc delphinum de manu aniculæ cuiuspiam, eiusque mariti educari solitum fuisse, plenosque inuitamentis cibos illi ab eisdem suppeditatos: neq; tamen, puer cum eis esset infans pariter alendus, illum alere destitisse, sed ambos educasse: ex quo conuictu delphinus puerque mutuum inter se amorem conciliarunt. Delphinus vrbem, quam dixi, veluti patriam suam flagranti studio amplexabatur, portumq; tanquam domum suam amanter incolebat: & suis nutritiis gratiam educationis sic persoluebat, vt cum ætate grandis factus esset, deque manu educantium cibum capere non haberet necesse, iam longius progrediens, ex prædis quas capiebat partim sibi ad prandium haberet, partim suis educatoribus adferret: quod illi cum scirent, hoc ceu vectigal libentissimè expectabant. nomen quoque similiter delphino vt puero imposuerant. Puer ex illa viuendi cum delphino consuetudine hanc collegerat fiduciam, vt ex crepidine, locisque è mari eminentibus illum auderet appellare, facileque ad se leni appellatione euocaret. Ac siue ille cum alicuius nauis remigatione contenderet, siue cum aliis gregatim errantibus luderet, & variis in quosuis assultibus gestiret, siue multa fame pressus venaretur, ad puerum tamen tanta celeritate redibat, vt vehementi impetu more nauis plenissimis velis impulsæ ferretur, atque ad suos amores appropinquans luderet, & adsiliret; nunc circum illum adnans, nunc illum ipsum velut prouocans, ad certamen secum amasium suum alliciebat. Et, quod magis mireris, vt honore ei cederet, seque vinci in gratiam ipsius simularet, submittere se illi natando aliquando visus est. Hæc suo tempore celebrata, inquit Leonides, tum peregrinis admirationi inter cætera vrbis spectacula, tum puero simul cum parentibus lucro fuisse, Aelianus de animalib. lib. 2. cap. 6. Eandem historiam describere videtur Oppianus Halieuticorum quinto; quæ suo seculo contigerit. Puerum enim insulæ Aeolidis, cuius nomen non dicit, fuisse ait, à pueritia cum delphino paruulo educatum, & mutuum inter eos amorem atque familiarem vna cum ætate increuisse: ita vt delphin per omnia se illi præberet, colluderet, vocanti ocyssimè adesset, ac dorso susceptum quoquo vellet gestaret: nec ipsum tantum, sed alium etiam quemcunque ab eo suscipi imperasset. Mortuo tandem adolescente, non amplius vsquam apparuisse delphinum, creditumque ipsum etiam illius quem tantopere adamasset fata secutum. Cæterum apud Aelianum vitiatum esse insulæ nomen puto; nec Plerosclenos legendum, sed Poroselenos. Πορδοσελήνη (inquit Stephanus) insula est iuxta Lesbum, cum vrbe eiusdem nominis. ciuis Pordoselenites. aliqui vt ciuilius loquantur (vel vt prolationis asperitatem (δυσφημίαν) effugiant, Strabo lib. 13.) Poroselenen nominant. Delphinum in Poroselene (Ioniæ ciuitate) qui præmia puero ob salutem persoluit (nam à piscatoribus vulnerato ei sanitatem medicamentis restituerat) hunc, inquam delphinum vidi, & puero accersenti obtemperare, & quoties vellet insidere, eũ auehere; Pausanias in Laconicis circa finem: vnde & Lonicerus in Varia historia transtulit lib. 1. c. 35. Delphinos Venereos & amasios esse (inquit Gellius lib. 7. c. 8.) non modo historiæ veteres, sed recentes quoque memoriæ declarant. Nam & sub Cæsaribus in Puteolano mari, vt Appion scriptum reliquit, & aliquot sæculis ante apud Naupactum, vt Theophrastus tradidit, amatores flagrantissimi delphinorũ quidam cogniti compertiq; sunt. Neq; ii amauerunt quod sunt ipsi genus: sed pueros forma liberali, in nauiculis fortè aut in vadis littorum conspectos, miris & humanis modis arserunt. (*deinde Appionis verba subiungit Græcè Latinéq;, quæ Rondeletius ex eo repetit, vbi aculeos in pinna dorsi delphinum habere negat. Et mox:*) Ad hæc adiicit (Appion) rem non minus mirandam. Postea, inquit, idem ille puer delphino amatus, morbo affectus obiit suum diem. at ille amans, vbi sæpe ad littus solitum annauit: & puer, qui in primo vado aduentum eius opperiri consueuerat, nusquam fuit, desiderio tabuit: exanimatusque est: & in littore iacens inuentus ab iis qui rem cognouerant, in sui pueri sepulchro humatus est. Hæc ille.

De Del-

S.

De Delphino duce eorum, quibus SERAPIDIS & Dionyſii reuehendi negotium datum fuerat à Ptolemæo Sotere, dicetur infra ex Plutarcho in Propriis.

T.

TARENTINI eadem de pueris delphinisque narrant, quæ Iaſenſes, Plinius. Iaſenſium puerorum hiſtoriæ expoſitæ ſunt ſuperius in I. De Tarentinis vide infra inter icones.

TEITÆ (*ciues Teo Ioniæ oppidi*) ex delphini amore erga eleganti forma puerum, quantopere amatorio affectu genus hoc animantis flagret, prædicant, Aelianus de animalib. 2. 6.

Vlyſſis parma quod inſigne delphinum habuerit, Steſichorus docet: qua verò maximè de cauſa Zacynthii memorant, quemadmodum Critheus teſtatur. Puerulus adhuc TELEMACHVS cùm fortè in mare quod iuxta vorticoſum erat, per lubrica decidiſſet, excipientibus delphinis ab imoque reuehentibus, euaſit. hinc ſculpturam annulo, & vmboni ſignum pater delphinum inſcripſit, gratia ſic animali relata, Plutarchus in libro Vtra animalium, &c.

NEMEÆVM quédam cum fluctibus exanimis iactaretur, delphini excepêre: mox alter alteri alacritate mira tradentes expoſuere Rhium, vt iugulatum oſtenderent, Plutarchus ibidem.

EPIGRAMMA Græcum in feram marinam, quæ hominis cadauer capillis aut ceruice apprehenſum ad litus tulit, & nimium relicto mari in litore periit, recitaui in Cetis diuerſis D. Brodæus de delphino interpretatur.

Ipſa delphini humanitas grata diis eſſe videtur. Solus enim delphinus hominem hoc quidem ſolum nomine diligit quia ſit homo, cæterorum quæ per continentem degunt, vel nullum, vel quæ manſuetiora ſunt tantum, canis, equus, elephas nutricatores modo & familiares colunt ſuos. Hirundines dum vmbra & opportunitate neceſſaria potiantur, commigrant cohabitantque nobis, per cætera hominem velut beſtiam fugere & auerſari ſolent. Delphinis autem longè quam cæteris ſecus, illa ſummis philoſophorum tantopere deſiderata, ſordibus omnibus, omni fraude carens amicitia, ſolis cum homine natura intercedit. Nam qui haud vllius vlla in re mortalis opus habent opera, benigni omnibus, omnibus amici, etiam opem tulere multis, Plutarchus in libro Vtra animalium, &c.

RELIQVA IN D.

De laſciuia & luſibus delphinorum, & quomodo nauigiis alludant exultantes, & de colluſore delphino in harenam extracto, ſcripſimus ſupra in C. Delphino laſciuior, prouerbialiter dici poteſt, Eraſmo Rot. teſte.

Vndique dant ſaltus, multaque aſpergine rorant: *Emerguntque iterum, redeuntque ſub æquora rurſus:*
Inque chori ludunt ſpeciem, laſciuaque iactant *Corpora: & acceptum patulis mare naribus efflant,*

Ouidius de delphinis. Delphinorum ſimilitudinem habent qui vocantur turſiones: diſtant verò triſtitia aſpectus. abeſt enim illa laſciuia, Plinius.

Delphini cantu mulcentur, Plinius. Extat Philippi cuiuſdam carmen Græcum inter Epigrammata 1. 40. de luſcinia, quæ boream fugiens quum per mare volaret, delphini dorſo ſuſcepta vectaque ſit, & illum nantem carminibus ſuis delectarit, vt vel hoc hiſtoriæ Arionis fidem faciat. Quam vehementi Delphini muſicæ amore teneantur, quamque admirabili ad vocis cantum ſtudio concitentur, ſermone & literis multorum longe lateque peruagatum eſt, Aelianus. Supra in Arionis hiſtoria leges delphinos eſſe φιλῳδοὺς καὶ φιλαύλους, hoc eſt cantu & tibiis præcipuè delectari. Cantu delphines moueri, teſtis locuples eſt Pindarus, Cælius. Ioannes Aelmerus Anglus, eximiæ eruditionis vir, narrauit mihi gregem delphinorum ad buccinam ſe erigentium, aliquando ſibi viſum in ora Angliæ.

Naufragum (hominem, vel aliter in mare delatum) ſi delphini carnes vnquam guſtarit, à delphinis, ſi qui adfuerint, deuorari aiunt: ſin minus, mortuum etiam ad littus euehi, Albertus. Perſuaſio quædam vulgaris eſt (inquit Bellonius) non inter Græcos ſolum, ſed Italos quoque, præſertim Venetos nautas, ſi quiſquam coorta tempeſtate in naui ipſorum inueniretur, qui aliquando occidiſſet delphinum, omnes circunquaque delphinos collectum iri, vt naui perniciem moliantur, in vltionem eius qui delphinum peremiſſet. Itaque religioſè eis lædendis, aut etiamſi alius interemerit in cibo ſumendis, abſtinent. Contrà verò, homines eorum generi innoxios ab ipſis amari putant, ideoque comitari eos naues, præſertim in periculis à tempeſtate, vt ſi opus eſſet, naufragos ſeruarent. Ab Italis delphinus non comeditur, nec eum piſcatores venantur: in noſtro autem mari Germaniæ adiacenti delphini capiuntur, & comeduntur, & ideo fugiunt homines, Albertus.

Delphinus frater hominis dicitur: quia moribus humanis quodammodo aſſimilatur, Obſcurus. Delphini cùm homines eſſent, à Dionyſio in piſces mutati ſunt, vt fabulatur Oppianus.

Ἀλλ' ἄρα θυμὸς ἐναίσιμος εἰσέτι φωτῶν Ῥύεται ἀνδρομέων ἠμὲν φρόνιν, ἠδὲ καὶ ἔργα.

Intellectus delphinorum.

Nunc iam de intelligendi prudentia Delphini dicere, non alienum eſt. Simul enim vt in retia Delphinus incidit, ſtatim primo quidem quietè & liberè manet, neque omnino fugere meminit: ſed & epulatur, & alios ſecum captos depaſcitur: & tanquam huic condictum eſſet conuiuium, ex iis exſaturatur. Deinde cū ſe extrahi atq; ad littus appropinquare intelligit, dentibus, lacerato reti, è ſeruitute liberatur. Iam ſi quando piſcatores poſteaquam captiui Delphini nares holoſchœno iunco traiecerint: quodā obſequio atq; indulgētia eū ex poteſtate idcirco dimittant ſeruituteq; liberent, vt hac notionis nota inuſta, ſi iterum capiatur, apertiora det indicia, ſe alias captum & ſeruatum fuiſſe: is velut indicium & notam priſtinæ captiuitatis veritus, nō amplius ad ſagenam appropinquat, Aelianus de animalib. 11. 12. Et ſimiliter Plutarchus in libro Vtra animalium, &c. Irretitus delphinus (inquit, &c. vt Aelianus.) vbi verò ad litus ventum eſt, eroſo perruptoque reti auolat. quòd ſi fuga quidem euadere primum capto non datur, periculi tamen nihil eſt iunco quippe circa collum inſuto ſignant, dimittuntque rurſus: deprehenſum poſtea verberibus, futuræ cicatricibus agnitum, caſtigant. quod quidem perraro accidit. nam venia data, vitaque ſemel reſtituta, plerique omnes in poſterum cōtinent ſe, ac ab iniuria faceſſunt.

Præſagien-

tes mortem suam, in terram erumpunt, Oppianus. Eruptionis quidem eorum in terram causæ diuersæ esse possunt, vt in c. retuli.

A captis Delphinis (inquit Gillius) tanti fletus gemitusq; fiunt, vt cum in naui, vbi permulti Delphini tenebantur, pernoctarem, mihi acerbissimum dolorem inusserint: adeò eos animaduerti humano gemitu, & lamentatione, & magna lachrymarum vi suam conditionem deplorare, vt ego huiusmodi piscium misericordia lachrymas tenere non potuerim: vt proximum, qué magis gemere sentiebam, dormiente piscatore in mare abiecerim: malui enim lædere piscatorem, quam mihi ad pedes stratum, quasi supplicantem non subleuare: sed nihil promoui hoc abiecto, reliqui alii magis magisq; gemitum auxerunt: vt non obscuris signis mihi viderentur petere similem liberationem. Itaque totam noctem in acerbissimo luctu versatus sum. [*Captiuorũ gemitus.*]

Delphinus pediculo pisci pabuli copiam suppeditat, Aristot. Vide in pediculo. Sunt & in piscium genere parasiti, vt pedunculus (φθείρ) appellatus, qui ex ijs quę delphinus ceperit (*superfluis nimirum & intercidentibus*) victitat. itaque ex eius pręda, tanquam ex locupleti mensa refertus pinguescit. Eo nimirum delphinus tantopere delectatur, vt cum ipso libenter quæ comprehenderit, communicet, Ælianus de anim. 9. 7. Hirci marini in Cyrenaico & Sardoo mari cum delphinis oberrant, Volaterranus ex Æliano. Mansuetudine, amore, celeritate, forma atq; robore, non in hoc tantum cetaceo, sed in omni marino genere, reliqua facile superat delphinus, Vuottonus. Delphinus (inquit Gillius ex Oppiano) in omne propemodum piscium genus dominatur: neque modo robore præstat, sed & formæ pulchritudine & celeritate excellit: nam tanquam sagitta neruo expulsa, sic ad natandum velox est. Et similiter atque volucribus aquila, terrenis leo imperat, & serpentibus draco, in piscium natione hic dominatur. neque enim ad eum pisces appropinquare, neq; intueri audent: quod sanè eum regem suum timeant. Is cum cibum inquirit, multos piscium greges turbat eorundemque longam & latam fugam facit, omnesq; maris meatus timore implet: nimirum optimum quenq; diripit & prædatur. In media natura quędam communitas retrusa leoni est, & affinitas cum delphino, (inquit Ælianus de anim. 5. 17.) non ex ea parte solum ꝙ vterq; imperat, ille quidẽ terrenis bestijs, hic verò aquatilibus: sed etiam quod siue senectute, siue morbo infirmis ambobus simia medetur, illi terrestris, huic marina. Delphini τὸ ἡγεμονικὸν καὶ κρατιστεῦον τῶν ἄλλων, indicat poeta, hoc versu: Ὡς δ' ὑπὸ δελφῖνος μεγακήτεος ἰχθύες ἄλλοι. [*Consensio & dissensio cum alijs animalibus.*]

De amiarum siue troctarum pugna contra delphinos, ex Æliano & Oppiano leges supra in Amiæ historia. Pompilum hostili odio delphini persequuntur: neq; hoc ipsum tamen impunè faciunt. cũ enim hunc gustauerunt, discruciantur & conuelluntur continuò: & quod furore inflammati consistere non queunt, idcirco in litora expelluntur, atq; fluctu eiecti, à cornicibus marinis gauijsque exeduntur & conficiuntur, Ælianus de anim. 15. 23. & Athenæus libro 7. Pancratem authorem nominans. In mari circa Taprobanen permultas balænas delphinis insidiantes esse aiunt, Ælianus interprete Gillio. nostri codices Græci non delphinis, sed thunnis, habent: locus est libro 16. de anim. cap. 18. Apud Philen tamen legimus, delphinum & phalænam inimicos esse.

E

Delphinum capere (vt canit Oppianus) nefas & impium est: & quisquis ceperit (sua sponte occiderit,) is vtpote impurus neq; ad deos accedere supplex, neq; aram attingere piè riteq; potest: & suos quoq; contubernales polluit. nec minus infestus est dijs, quàm homicida aliquis. sensus enim & ingenium hominis habent, quare etiam amore prosequuntur hominem. (hoc deinde historijs aliquot approbat, iam enumeratis in D.) Thraces tamen & qui circa Byzantium habitant, barbari & immanes eos capere audent. Tridentem siue iaculum trisulcum parant, longissimo funi annexum, piscatores, & matrem alicubi cum geminis catulis oberrantem obseruant: eisq; adnauigant delphini sine metu vllá ve suspicione loco manent, donec alter ex catulis iaculo feriatur. percussum piscatores non attrahunt, neq; enim possent: sed funem laxant, & remigando celeriter sequuntur: donec ille tandem viribus exhaustus in summam effertur aquam. illum vbiq; misera & mœsta sequitur mater, nec vsquam deserit: alterum interim adhuc incolumem, à se propellere, & vt fuga sibi consulat hortari videtur. Saucio verò adeò adhæret, vt nullo modo absterreri, ne ictibus quidem, aut diuelli ab eo queat: itaque simul cũ filio capitur & occiditur, Hæc Oppianus. Eadem ex Æliano retuli supra in D. vbi de amore huius animantis in fœtum mentio est. Capiuntur attoniti sono, Plinius. Delphinorum captura talis est: Cum enim piscatores repentè alueis vniuersum circundederint gregem delphinorum, inde obstrepentes in mari, efficiunt vt territi erumpant vniuersi in littora, capianturq; tentato grauatoq; capite, præ strepitus inflicti nimietate. Aristoteles. Retibus comprehensi, breui tempore strangulantur, Idem. quando videlicet respirare eis integrum non est. Caput retibus facilè ferunt, (*dummodo respirare liceat*,) donec ad littus ventum sit. ibi enim reti mox lacerato euadunt, Philes. vide supra in D. [*Captura delphinorum.*]

Ex delphinis fit delphinelæum, id est piscium colla, Kiranides interprete Gerardo Cremonensi. sed verisimile est cùm adipem ex delphinis liquatum seruari ad varios vsus, quemadmodum & ex alijs cetis: tùm ex alijs eius partibus confici ichthyocollã rem ab oleo seu adipe diuersam. fit enim ea ex diuersis piscibus, vt in Antacęi historia supra docuimus. Psyllo animali si piscator vtitur ad inescando pisces, multis piscibus potietur. ligari autem debet in pelle delphini, Kiranides.

Cum thynni circumretiti tenentur, Neptuno piscatores vota faciunt, ne gladius piscis, né ve delphinus in captiuorum numero sit. hic enim ad moliendas retibus insidias acerrimus, ijs perniciem affert, ac dentibus conficit. ille verò, si ætate sit confirmata, sæpe lacerato reti, thynnorum gregi irretito ad se exuendum ex laqueis facultatem dedit, Ælianus.

Delphini inflatus (*natatus potius*) versus arcton, boream flare facit: ad meridiem cõtra, austrum: similiter & in alios ventos operatur, Kiranides. Cum delphini in portũ se conijciũt, tẽpestatem significari putant, Incertus. Nõ assentior illis, qui delphinos salientes tẽpestatem præsagire scripserũt. Diligẽter .n. pluries & diuersis in locis per mare obseruaui, delphinos non minus sequi ventum, quam contraire: nec minus turbato mari, q̃ trãquillo placidoq; apparere. subinde enim per æquoris summa se ostendũt respirationis causa, qua vt semper, ita & ante & post tempestates indigent, Bellonius. sed aliud est apparere, aliud ludere & lasciuire. Vide etiam Pierium Valerianum in Hieroglyphicis. [*Tempestatis prognosticum.*]

F De nutrimento ex cetis & cetaceis in genere, Galeni verba & Rondeletij, habes superius in historia Delphini ex Rondeletio. Delphinus quam delicatus & preciosus existimetur apud Gallos circa Oceanum, & quàm opiparè soleat apparari, & quę gentes eo vescantur, quæ abstineant, Bellonius prolixe scribit operis Gallici de piscibus libro 1. capitibus quarto, quinto, sexto, septimo, octauo & nono. & rursus de carne ipsorum libro 2. capite duodecimo & deinceps. In Britannia quidem hodie negligi, neque in cibo expeti nisi à pauperculis fortè, audio. Ab Italis delphinus non comeditur, nec eum piscatores venantur. in nostro autem mari Germanię adiacenti delphini capiuntur, & comeduntur, & ideo fugiunt homines, Albertus. Cauendum est ne pisces magni & duræ pellis, vt delphinus, sturio & similes comedantur recentes capti: sed tandiu piscis reseruetur, & maxime euisceratus, donec absq; corruptione substantiæ tenerescat, Arnoldus in libro de cōseruatione sanitatis. Sunt & viscera quorundam, quia pinguia, grata: velut sturionum, balænarum, delphinorum. nam non solum sapore, sed & odore quasi violę commendantur, Cardanus.

G Echinus marinus combustus alopeciam sanat cum adipe vrsino, vel delphini, aut porci, Kiranides. Dentes delphini à collo suspensi, emittentibus dentes (pueris dentientibus) prosunt. Venter autem eius siccus & tritus potus, spleneticos sanat. Iecur assum in cibo tertianam & quartanam, & omnem typum nocturnum summè sanat, Idem.

H.a. Nomina quędam apud Græcos dicatálecta sunt, (vt veteres grammatici scribunt,) hoc est duplicis terminationis, vt in ι oxytona, θὶ, ἀκτὶν, δελφὶ, quæ per ίς etiam proferuntur: verum terminatio in ὶν eis magis conuenit, quod vel obliqui casus ostendunt, in quibus ν. seruetur. Sunt qui in his vocabulis ν. in σ. conuerti aiunt Dorum dialectio, qua λέγομες etiam & similia dicuntur, Eustathius. In Oppiani libris δελφὶς aliquoties legere memini, δελφὶν nunquam: quo modo & Pindarus, & Pausanias alijq; proferunt. apud Theocritum duntaxat δελφὶν reperio. Latinè quidem delphis in recto singulari vsitatum non est, sed delphin, aut delphinus. Delphinum similes, qui per maria humida nando, &c. Vergilius 5. Æneid. vbi Seruius, Delphinum (inquit) vel venit ab eo quod est delphin, delphinis: vel pro delphinorum, à delphinus, delphini. Delphina Ouidius dixit in accusandi casu singulari. Δελφὶν masculino aut fœminino genere effertur, vt quidam in Lexicon retulit, authorem non citat. ego, quod meminerim masculinum semper legi. vltima natura longa est. Δελφὶς ἠϊόνεσσιν ἐπέδραμεν, Oppianus. Δελφῖνάς τι, κητώδης τι, Marinus sic dictus est παρὰ τὸ δέλφω, Varinus: quasi verbum quoddam sit δέλφω, quod equidem nusquam legisse memini. ego delphinem potius dictum reor à nomine delphax, quod est porcellus. est enim porcus quidam marinus, & sic à nostris quoque nominatur, &c. Vide in A. Nec à nomine δελφὺς, quod vulua vel vterus est, appellatos absurdum videatur: quod fœtum viuum hac parte contineant, vt quadrupedes viuiparæ, & reliqua etiam cete. Obscurus quidam delphinum fratrem hominis dixit, propter ingenium & mores, tanquam insinuans delphinum quasi ἀδελφὸν vocitari. Delphinis rostrum est simum. qua de causa nomen Simonis omnes miro modo agnoscunt, maluntque ita appellari, (*quam delphini*,) Plinius. mihi eos hoc nomen agnoscere videtur, non tanquam rostri sui figuræ conueniens: sed quod & sibilum propter s. literarum. & sonum altissimum propter o. magnum exprimat: ita vt si quis magno clamore sensim id modulateq; proferat, & procul exaudiant delphini, & non sine voluptate aliqua: sibilo enim gaudere eos dixerim, sicut & tibiarum aliorumq; instrumentorum sono. Lasciuū Nerei simum pecus. Liuius Ægistho de delphinis. Delphiniscum Aristoteles paruum vocat delphina, sic Paniscum & Satyriscum dicimus, Cælius. Delphines, Aeolicè βελφῖνες, Hesychius. Delphini canes quidam marini sunt, sicut & canes caniculæq; pisces. nam & hi & illi sic in mari venantur, vt canes quadrupedes in terra. Δελφῖνες πελάγευς ἰχθυφάγοι σκύλακες, Philippus in epigrammate. ---- ὁ δ' ἀρνευτῆρι ἐοικὼς Κάππεσ' ἀφ' ὑψηλοῦ πύργου, Homerus Iliad. μ. Scholiastes ἀρνευτῆρ interpretatur vrinatorem, Κυβιστητῆρι δ' ἐοικὼς, Ἄλλοτε μὲν βαθὺ κῦμα διατρέχει, ἤ ὑπὲ λαίλαψ, &c. Oppianus de delphino ab amijs infestato. Vide plura in Agno a. & in Vrinatrice aue. Σχέτλιος ἰχθὺς pro delphino, in gripho Simonidis apud Athenæum.

Epitheta. Epitheta delphini à Textore obseruata hæc sunt: Amasius, Arionis, Cæruleus, Blandus, Curuus, Incuruiceruicus, Lasciuiens, Pandus, Repandirostrus, Vagus, Venereus, Viridis. Pandos quidem & curuos delphines Ouidius dixit. Lasciuum Nerei simum pecus, Liuius Ægistho de delphinis. Δελφῖνος μεγακήτεος, Homerus Iliad. φ. Ἁλιοι δελφῖνες, Theocritus. Πελάγευς ἰχθυφάγοι σκύλακες, Philippus in epigrammate. Φιλεξαύχενες, ὠκυδρόμοι σκύλακες, φιλόμουσοι δελφῖνες, in hymno Arionis. Item in Halieuticis Oppiani, Εναλίων ἡγητὴρ: Δελφῖσι βασιλεῦσι: Ἰχθυνόμων βασιλήων δελφίνων: Δελφίνων ἀγέλαι θεοειδέες ἵμερος ἅλμης: Ἱερὸν τρέχιν (τροχίας *Varino est* ἄγγελος ἀκόλουθος,) Ἐννοσιγαίου: Πρόπολοι Ζηνὸς ἀλιγδούπου, Ministri Iouis marisoni, id est Neptuni: & Δελφὶς ἠϋγένειος, non à barba iubáve, sed à maxillarum & dentium vi.

Icones.

Delphin insigne Gallorum &c. Delphinum tanquam regem marinorum animalium, in suis insignibus Gallorum reges habent, ita vt secundus ei post lilia locus attribuatur. quamobrem effigiem eius repræsentant in numis diuersis ex auro, argento, ære, picturis insignium, & vexillis. sed ea falsa & monstrosa est, ac minimè genuina, Bellonius: qui hac de re copiosius scribit libro 1. (quem Gallicè de delphino &c. edidit,) capitibus 28. & 29. Et eiusdem libri capite 27. Athenæus author Grecus (*inquit, ego nihil eiusmodi apud Athenæum reperi*) & Valturnus in commentario de rebus Britonum, scribūt Cęsarem principi delphinatus regionis delphinum donasse, vt eo vteretur insigni, quod ad debellandos Gallos suppetias ei tulisset, vnde in quanta existimatione delphinus etiam olim fuerit conijcimus. Porro vt delphin regioni nomen fecit in Gallia, (Delphinatum vocant:) sic filio regis primogenito. nam hunc etiam Galli delphinum cognominare solent, & delphino vtitur insigni. In numis plerisq; & marmoribus antiquis, vbi delphini effigies spectatur, curua apparet: non q̄ is verè curuus sit, (vide suprà in B.) sed quod delphinus cum in perpetuo ferè motu & agilitate sit, siue per lasciuiam ludens & saliens, siue pisces insequens venando, siue nauigia comitans, plerunque talis apparet, præsertim cum capite prominente (sępius autem emergit & effert caput necessitate respirationis, aut etiam admiratione circumspiciendi audiendive aliquid,) mox eo rursus in gurgite fertur pronus, vrinatori se demergenti similis. vnde & κυβιστητῆρα eū Oppianus cognominat,

Delphini effigies curua cur fieri solita.

cognominat, & ἀρνευτῆρα apud Homerum alij vrinatorem, alij delphinum interpretantur. Partim igitur hanc delphini vrinantis agilitatem & gestum, partim quia viuacior elegantiorque huiusmodi eius forma, quàm simplex & recta, videbatur, curuum hoc animal pictores & statuarij expresserunt: non temere aut libidine aliqua, vt Bellonius putat, neq; (vt idem) decepto eorum visu ob motus celeritatem, sicut rectum lignum si preceps in obliquum trudas (curuum apparet.) non enim apparere tantum curuos, sed reuera incuruare corpus eos dixerim, cum saltu alió ve impetu se vibrant. nam cum pinnas ad natandum binas tantùm habeant, vi & contentione corporis neruorum ac musculorum sese quam celerrimè promouent. Cum deorsum contendit delphinus, (inquit Rondeletius,) caudam sursum mouet, (*hoc nisi incuruato corpore non fit*:) contrà, quum in summa aquæ sese effert. Cum fame concitati fugientem in vada ima persecuti piscem diutius spiritum continuere, vt arcu dimissi (*corpore nimirum similiter incuruato, vt ita validius sese eiaculentur*) ad respirandum emicant, &c. Plinius. Delphinorum effigies curuas Bellonius duas exhibuit, alteram è numismate sumptam, quam nos quoq; posuimus suprà cum ipsius descriptione: alteram è marmore antiquo, quam repetere nobis operæprecium nō est visum.

Emblemata Alciati in eum qui truculentia suorum perierit:

Delphinem inuitum me in littora compulit æstus,
Exemplum infido quanta pericla mari.
Nam si nec propriis Neptunus parcit alumnis,
Quis tutos homines nauibus esse putet?

Eiusdem aliud in auaros, vel quibus melior conditio ab extraneis offertur:

Delphini insidens vada cærula sulcat Arion,
Hocq; aures mulcet, frænat & ora sono,
Quam sit auari hominis, non tam mens dira ferarum est.
Quiq; viris rapimur, piscibus eripimur.

Hoc quidem Io. Oporinus noster diligentissimus doctissimusque typographus, suos quos subinde plurimos optimosque excudit libros, insignire solet. In Tænaro Arionis statua est, & simulacrum delphini, Higinus. *Pueri insidentes delphinis: & numi insignes iisdem.*

Puerum delphino inuectum numis insculpebat Asis, Ἄσις, Pollux libro nono: ex quo Cælius etiam Asis reddidit. ego pro Ἄσις mallem Ἴασος, vt de puero Iasensi intelligatur: Ælianus enim & Plutarchus scribunt, statuam ab Iasensibus excitatam quæ forma eximia puerum in delphini dorso sedentem haberet: & numismata quoq; ex argento & ære, imaginibus eorum signasse. Scio Asidem terram ab Ouidio libro 9. dici pro Asia: sed de hac Pollucis verba non accipio. vt neque de rege vllo huius nominis, sicut nuper quidam putauit. Pierius Valerianus tamen, Apud Asiaticos (inquit) puerum delphino insidentem fuisse in nummis tradit Strabo. Ego Strabonis hęc verba hoc tempore non inuenio: interpres quidem multa ineptè transtulit, quare rem in medio relinquo. Non temere frenatus delphinus pictus (inquit Pierius Valerianus) incolumitatis indicium fuit: quod dubio procul ob multos ab vndis eius opera seruatos factum opinamur. In Neptuni siquidem templo, quod apud Isthmon erat, visebatur Palæmon puer super delphine & auro et ebore confectus, quem Herodes Atheniensis dicauerat. Nam & Palæmoni nautę pro incolumi nauigatione vota faciunt. idem enim & Melicerta & Portunus est: cui, vt apud Virgilium habetur, Seruati votum soluunt in littore nautæ, vt Glauco & Panopeæ. Huius Melicertę corpus in Isthmo à delphino expositum inuenit Sisyphus. Vide suprà quoq; in D. Taras Hercu- *Taras.* lis (filius) delphino inuectus in numismate Tarentinorum fuit, teste Aristotele, qui numisma apud illos nummum appellari scribit, Pierius Valerianus. Alij Taram Neptuni filium faciunt, à quo Tarentū vrbs Italiæ ædificata sit, quæ similiter à Græcis Τάρας dicitur. Tarentini quondam (inquit Bellonius in libro Gallico) numis suis insculpserunt delphinum, ad memoriam Tarentis filij Neptuni, quem, (Neptunum) ab aliis dijs in delphinum conuersum fuisse fingunt. quamobrem Tarentem delphino frænato inequitantem fecerunt. Tarentini eadem de pueris delphinisq; narrant, quę Iasenses, Plinius. Iidem Delphis Phalanthi Lacedæmonij statuam dedicarunt, & non procul ab eo delphinum: illum enim facto in mari naufragio, à delphino exportatum aiunt, vt suprà in D. retuli. Delphinos repræsentatos vidimus in numis diuersis, Augusti, Ruffi, Tiberij, Domitiani, & Vitellij: & preterea in Græcis quibusdam, (vt coniicio, inscriptio enim nulla erat) qui multò melius expressi sunt: qualē hic exhibemus vnū vtrinq; depictum: cuius margo rotundus erat, non angulosus: & ansulę binæ, vna vtrinq;, Bellonius.

Duo delphini incurui, dorso repando, ex antiquissimo numismate æreo.

Vidi etiam (inquit Bellonius) numos Claudij Cæsaris, in quibus exprimitur Neptunus cum tridēte insidens pisci, delphino simili: mihi tamen orcam potius repræsentare voluisse Claudius videtur. is enim (teste Plinio) in portu Ostiæ orcam expugnauit, & spectandam populo Rom. exhibuit: cuius nimirum rei memoriam in numis suis relinquere voluit. Illud Varronis monumentis proditum est, institutum fuisse veteribus, vt circa Liberum patrem delphini appingerentur, Cælius Rhod. Quod delphi- *Bacchus.* num Baccho adpingunt (inquit Pierius Valerianus) non solum ad fabulam spectat, (*qua nimirum Tyrrheni*

Tyrrheni nautæ à Baccho in delphines mutati finguntur. ſed etiam ad hiſtoriam, quòd vinum marina aqua mixtum facilius conſeruatur, vt Columella ſcribit ſe ab agricola patruo didiciſſe. & Dionyſius hac de cauſa ad mare fugiſſe fingitur. quod apud Athenæum habemus.

Neptunus.
Ceres.

Circa forum Corinthi conſtructus eſt fons, & ſuper eo Neptunus æreus, cuius ſub pedibus delphinus aquam emittit, Pauſanias in Corinthiacis. Phigalenſes in antro quodam Cereris ſimulacrum conſecrarunt, cætera mulieri perſimile, præter caput, quod cum coma erat equinum, adnexis draconum & ferarum id genus item iconibus, delphin manu ſuſtinebatur: columbę verò altera, Cælius Rhod. Pierius Valerianus Veneris potius hoc ſimulacrum fuiſſe conijcit: Delphinum enim (inquit) amoris ſimulacrum eſſe, tam ex hiſtoria, quam ex tot Veneris ſignis, quibus id genus piſcis admouetur, alibi comprobauimus.

Cupido.

Pictores Amorem, formoſum adoleſcentem pingunt, ſagittarium, igniferum, alatum: qui manu altera delphinum, altera herbam teneat: alis eum aëri dominari indicantes: herba, terræ: delphino, mari, &c. Io Tzetzes 5.11. in Varijs.

Emblema Alciati de potentia amoris:

Nudus Amor viden' vt ridet, placidumq; tuetur? Nec faculas, nec quæ cornua flectat habet.
Al[illegible] r: ſed manuum flores gerit, altera piſcem, Scilicet vt terræ iura det atque mari.

Inuenio etiam ex delphini ſimulacro amorem in ſimpliciorem ætatem ſignificari, quem puerilis ętatis amaſium non vno exploratum eſt exemplo, vt non immeritò tot in nummis delphinum cernere ſit ab alato Cupidine frænatum. Et Veneris ſtatuas pleraſque vidimus, quibus adſculptus eſt Cupido, qui vel delphino inſideat, vel alio quoquo modo regat eum apprehenſum, Pierius Valerianus.

Neptunus iterum.

Ita verò delphinus (inquit idem) maris regem ſignificat, vt pro aqua mariq; ipſo paſſim in nummis excudatur. Prçcipuè autem Sunij Neptunus ſub delphinis imagine colebatur. Neptuno verò aquarum domino nullo non in ſigno eius adſculpebatur. (*Vide infra in Delphino ſidere.*) Pulcherrimus extat nummus, cuius inſcriptio eſt, NERO CLAVDIVS CÆSAR AVG. GER. P. M. TRI. P. IMP. PP. vbi Neptunum ipſum videas in portu ſedentem, id enim quietis indicium: dextera temonem terræ adprimentem, quod ſignum nauigationis eſt in portum foſſilem: lęua verò delphinum amplectentem, quod maris blanditias & tranquillitatem oſtendit, &c. Atq; vt hinc hieroglyphicum quo de agitur interpretari aggrediamur, epigramma Grçcum extat, cur Cupidinis ſignum vna manu delphinum, altera flores contineat, in hunc modum interpretatione facta:

Οὐ δὲ μάτlω παλάμαις κατέχει δελφῖνα καὶ ἄνθος, Τῇ γὰρ μὲν γαῖαν τῇ δὲ θάλασσαν ἔχει.

Eſt & in nummo M. Agrippæ L. F. COS. III. Neptuno reduci ſignum S. C. cuſum, in quo Neptunus læua tridenti altè innititur. dextra verò delphinum exporrigit. In Q. Naſidij nummo nauis eſt cum ſtella & velo pleno, ab altera parte caput, tridente ab occipitio poſito: infra delphinus eſt: inſcriptio, Neptuni. quod tutam Q. Naſidij nauigationem Neptuni beneficio peractam indicat, Hæc omnia Valerianus. In maxima dignatione operum è marmore Scopæ artificis, Cn. Domitij delubra, in Circo Flaminio (ſunt,) Neptunus ipſe, & Thetis, atque Achilles: Nereides ſupra delphinos & cete & hippocampos ſedentes, Plinius.

Athenęus libro 10. inter cęteros griphos, hunc etiam Simonidis refert:

Μιξονόμου τε πατὴρ ἐρίφου, καὶ σχέτλιος ἰχθῦς Πλησίον ἠρείσαντο καρήατα. παῖδα δὲ νυκτὸς
Δεξάμενοι βλεφάροισι Διωνύσοιο ἄνακτος Βουφόνον οὐκ ἐθέλουσι τιθήνην εἶσθαι θεράποντα.

Hos verſus aiunt in Chalcide veteri cuidam donario inſcriptos fuiſſe, in quo hirci & delphini effigies fuerint. Alij in epitonio pſalterio hęc animalia expreſſa fuiſſe aiunt: & βουφόνον Bacchi miniſtrum, dithyrambum interpretantur. Alij aliter, &c. In Olympicorum carcerum embolo, id eſt roſtro, delphis æreus in canone erectus viſitur: & in medio ara, quę aquilam ex ęre alis longè extenſis ſuſtinet. Eſt autē machina huiuſmodi, vt ea commota delphinus in terram cadat, aquila verò ſurſum proſiliat, Pauſanias Eliacorum 2.

Delphinus cũ anchora.

Peruulgatum ſignum illud eſt, quòd maturè agendum ſignificat, ſi delphinus anchorę vel alligetur, vel, vt veteres fecerunt, obuoluatur, vno contationem, altero celeritatem ſignificante: quæ ſimul iuncta, inuicemq; temperata, maturitatem faciunt: & quod Horatius ait, & properare loco & ceſſare indicant. Sunt qui hieroglyphici huius inuentum Auguſto tribuant, quòd & adagium & ſignū huiuſmodi ſolitus ſit identidem repetere. Habetur ea ſpecies, qua delphinus anchoræ ſe circumuoluit, in Titi Veſpaſiani nummis. Sed fortè non diſpliceat in huiuſmodi ſignificatum trahere, quod in nummo quodam æreo apud Maſſæos inſpexi Romæ, bouem humana facie perſonatum, ſupra quem delphinus imminet. per hunc enim celeritatem, per bouem tarditatem intelligimus, quæ illius animalis propria eſt. Actionem verò ex humana facie colligimus: quod hominum proprium in primis ſit res gerere, Pierius Valerianus in Delphino. Et rurſus in Anchora: Animaduertendum (inquit) anchoram quę in nummo Titi habetur, extrema dentium in vomeris ſpeciem dilatare: cuiuſmodi figuram Aldus noſter imitatus eſt in omnibus quos impreſſit libris. alia verò forma eſſe, dentibus quippe in acutum recto ductu mucronatis, quam in nummo veteri apud eruditiſſimum virum Romulum Amaſæum vidimus. Hæc Valerianus, qui alterius etiam huius anchoræ figuram in Hieroglyphicis ſuis delineauit. Lege etiam ſuperius de hoc ſigno in Rondeletij ſcriptis.

Emblema Alciati, cuius lemma eſt, Princeps ſubditorum incolumitatem procurans.

Titanij quoties conturbant æquora fratres, Tum miſeros nautas anchora iacta iuuat.
Hanc pius erga homines delphin complectitur, imis Tutius vt poſſit figier illa vadis.
Quam decet hæc memores geſtare inſignia reges, Anchora quod nautis ſe populo eſſe ſuo?

Vlyſſis inſigne.

Vlyſſes in parma & annulo (& enſe, Pierius Valerianus) inſigne delphinum habuit, in memoriam Telemachi, quem puerum mari illapſum delphini ſeruarunt, vt in D. retuli ſupra ex Plutarcho. Lycophron Vlyſſem vocat δελφινόσημον κλῶπα: vbi Scholiaſtes, Steſichorus (inquit) & ſimiliter Euphorion, Vlyſſem in clypeo delphini typum habuiſſe tradunt, Iſacius Tzetzes & Varinus. Sed δελφινόσημον dictū Vlyſſem à Lycophrone, etiam ea de cauſa exiſtimes, quòd Philoſtratus eum ſubſimum fuiſſe dicit.

In Herculis ſcuto.

delphini enim ſimo admodum roſtro ſunt. Heſiodus in ſcuto Herculis delphinos argenteos cælatos fuiſſe canit, qui piſces æneos perſequerentur, his verſibus: Πολλοὶ γε μὲν ἀμμέσον αὐτῆς Δελφῖνες τῇ καὶ τῇ ἐθύνεον ἰχθυάοντες, Νηχομένοις ἴκελοι. δοιοὶ δ᾽ ἀναφυσιόωντες Ἀργύρεοι δελφῖνες ἐφοίτων ἔλλοπας ἰχθῦς: Τῶν δ᾽ ὑπὸ χάλκειοι τρέμον ἰχθύες.

Delphi-

Delphinum syluis appingit, fluctibus aprum, &c Vide infrà inter prouerbia.

Delphin inter sydera numeratur apud Proclum de sphęra. Nominatur & à Varrone libro 2. de re rust. Arati interpres delphinum Musicum ideo signum dici scribit, quia nouem sit stellis insignitus, qui est Musarum numerus: sed stellas tamen in eo decem recensent alij, Cęlius Rhod. Delphinus qua de causa sit inter astra collocatus, (inquit Higinus) Eratosthenes ita cum cæteris dicit: Neptunum quo tempore voluerit Amphitritem ducere vxorem, & illa cupiens conseruare virginitatem fugeret ad Atlanta, complures eam quæsitum dimisisse: in his & Delphina quendam nomine, qui peruagatus insulas, aliquando ad virginem peruenit, eiq; persuasit vt nuberet Neptuno, & ipse nuptias eorum administrauit: (*Vide hæc de re etiam infra aliter ex Oppiano, in h. circa initium, vbi de delphinis sacris agitur*) pro quo facto inter sidera delphini effigiem collocauit. Et hoc amplius: qui Neptuno simulachra faciunt, delphinum aut in manu, aut sub pede eius constituere videmus, quod Neptuno gratissimum esse arbitrantur. Aglaosthenes autem qui Naxica conscripsit, Tyrrhenos ait fuisse quosdam nauicularios, qui puerum etiam Liberum patrem receptum, vt Naxum cum suis comitibus transuectum, redderent nutricib⁹ nymphis. Nauicularij spe prædæ inducti, nauem auertere voluerunt: quod Liber suspicatus, comites suos iubet symphoniam canere: quo sonitu inaudito Tyrrheni, cum vsqueadeò delectarentur, vt etiam in saltationibus essent occupati, cupiditate saltandi se in mare inscij proiecerunt, & ibi delphines sunt facti: quorum cogitationem cum Liber memoriæ hominum tradere voluisset, vnius effigiem inter sidera collocauit. Alij autem dicunt hunc esse delphina, qui Ariona citharœdum ex Siculo mari Tænarum transuexit. & reliqua. nos in Arionis recensenda historia satis prolixi fuimus in D. Idem Higinus capite 3. vbi ea quæ deinceps dicturus est proponit, paruum delphinem nominat. Et in cœlestium corporum efformatione: Delphin (inquit) non longè ab Aquilæ signo figuratus, in curuatione caudę nouissimæ tangit æquinoctialis circuli circumductionem, &c. Stellarum est omnino nouem. Aliqui dicunt lyram cœlestem fuisse sidus Arionis citharœdi omnium primi.

Delphin sydus

Neptuni fabula.

Tyrrheni nautæ à Baccho in delphinos conuersi.

Delphinus Arionis.

Δελφὶς non modo masculinum est pro delphino, sed etiam fœmininum adiectiuum pro Δελφική, vt in versu: Δελφὶς γὰρ φάμα ποδ' ἐθέασιστν, apud Suidam. Δελφίσι βάκχαις, in Delphide regione habitantibus, Varinus.

Delphis pro Delphica.

Τοὺς δελφῖνας μετεωρίζε, καὶ τὴν ἄκατον παραβάλλε, Aristophanes in Equitibus, vbi Scholiastes: Delphis (inquit) est organum nauticum: quod in altum attollere iubet poeta: nam & delphinorum sublimes sunt saltus. Aliter, Delphis, ἐξάρτημα τῶν νεῶν, ἀγκύρωμα: hoc est, instrumentum quod à nauibus suspendebatur, anchora quædam. Vel instrumentum quoddam è ferro plumbóve delphini specie factum, quod ab antennis mali (ἀπὸ τῆς κεραίας) in pugna nauali solebant in hostium nauim, eius deprimendę causa, immittere. (*Huiusmodi massam è ferro aut plumbo Galli hodie Salmonem vocant, Bellonius.*) Insinuat hoc Pherecrates in Agris scribens: Ο δ' ἦν δὴ δελφὶς ἐστι μολιβδοῦς. δελφινοφόρος τε κέρδος διακόψει τοὔδαφος αὐτῶν ἐμπίπτων καὶ καταδύων. Et Thucydides dixit δελφινοφόρον τὴν ναῦν ἐξηρτῆσθαι (*vide an verbum ἐξηρτῆσθαι abundet*) τὴν ἐξηρτημένην ἔχουσαν δελφῖνα τοιοῦτον. Nam libro septimo verba eius hæc sunt: Ἔπειτα αὐτοὺς αἱ κεραῖαι ὑπὲρ τῶν ἔσπλων αἱ ἀπὸ τῶν ὁλκάδων δελφινοφόροι ἠρμέναι ἐκώλυον: Hæc ille, & similiter Suidas. De eodem Eustathius: Καὶ δελφῖνα δὲ ναύτην (fortè ναυτικὸν vel ναύταις) φασὶ, id est delphinum appellant (instrumentum) à malo suspensum, è ferro aut plumbo, vt cataractæ instar (hoc est è sublimi magno cum impetu) nauigijs piratarum illideretur, authore Pausania, qui & alibi sic scribit: Delphinum esse quod & κερκέτης nominetur, machinamentum ferreum, quod à naui suspendatur in tępestate, vt contra ventos firmetur. Ex Eustathio Varinus quoq; repetijt. Delphines, moles vel pondera quædam, delphinorum forma, suspensa, vt in piratarum naues inijcerentur, Hesychius. Ὑπὲρ δὲ τὸ ἔμβολον δελφὶς ἵσταται. ὅταν ἡ ναῦς δελφινοφόρος ᾖ, Pollux. id est, Super embolum stat delphis, quando nauis fuerit delphinophoros, interprete Cælio Rhod. Nostris temporibus (inquit idem Cælius) celocium artius (*fortè altius*) surrectum rostrum recuruum, vulgus nauticum delphina appellat. Delphis supra embolum, ęreum instrumentum est, quo naues hostium diripi possunt, Cælius Calcagninus. Oppianus Halieut. libro 3. de anthiarum captura canens, lupum piscem hamo transfigi ait, si viuus habeatur: sin minus, plumbum quod piscatores delphinum nominant, in os inseri, cuius pondere piscis commotus, capite modo nutet, modo sublimior sit, veluti viuus. Εἰ δὲ θάνῃ τύχα οἵ τις ὑπὸ στόμα θῆκε μόλιβδον, Δελφῖν' ὃν καλέουσι: ὁ δὲ βεβριθότι μολίβδῳ Νεύει τ', ἀγκλίνει τε κάρη, ζώοντι ἐοικώς. Et rursus libro 4. similiter de scarorum captura scribit, optimum esse si scarus fœmina viua trahatur ad alliciendos alios: ---- ἢν δὲ θάνῃσι, Δελφῖνες μολίβδοιο μετὰ στόμα δέξατο τέχνην. Nec multò pòst de merulis capiendis, piscator (inquit) hamo inserit Καρίδα ζώουσαν, ἐπ' ἀγκίστροιο δ' ὕπερθε Βελφῦς αἰωρητὴν μολίβδου κύβον, &c. In organis chirurgicis quibusdam delphines dentibus (tympani, quod est rotunda machina dentata) inclusi, machinas motu prohibent, quod vnci quoq; efficiunt, Oribasius libro de machinis, cap. 4. Genus quoddam vasis Romani olim delphinum nominarunt, quo in conuiuijs vtebantur: cuius meminit Plinius vbi scribit de vasis antiquis (lib. 33. cap. 11.) his verbis: Delphinos quinis milibus sestertijs in libras emptos C. Gracchus habuit. Videntur autem huiusmodi vasa, quibus ministri regum & principum vtuntur, quę vulgo Naues appellant, &c. Bellonius in libro Gallico. Delphinida, poculorum mensam vocat in Lexiphane Lucianus his verbis: Ποτήρια δ' ἔκειτο παντοῖα ἐπὶ τῆς δελφινίδος τραπέζης. Id est, Pocula verò omnimoda iacebant in mensa delphinide. Hanc Porphyrio Latinè Delphicam vocauit, quum in sermonibus ait Horatius: Et lapis albus Pocula cum cyatho duo sustinet. Iuuenalis item significauit: Et recubans sub eodem marmore Chiron, Cælius Rhod. Quidam in Lexico Græcolatino delphinidem mensam interpretatur quæ pedes habeat ad similitudinem delphinis.

Delphis instrumentum nauticum.

Delphin plumbi, cuius ad piscationem vsus est.

Delphin chirurgicus.

Delphinus vas

Delphinis mensa.

Δέλφακες sunt sues, & propriè quidem fœminæ, αἱ δελφῖνας (lego δελφύας) ἔχουσαι: id est, quæ vuluas habent. δελφὺς enim vulua, vterus, seu matrix est, vnde ἀδελφοὶ (id est, fratres vterini) dicti, Athenæus. Delphines nuncupatur ab Apollonio libro Argonauticôn secundo, draco ab Apolline confectus. cuius etiam versiculos apposui:

Delphax.
Delphys.
Delphines draco.

Ὥς ποτε πετραίῃ ὑπὸ δειράδι Παρνησσοῖο Δελφύνην τόξοισι πελώριον ἐξενάριξεν.

Idipsum

Id ipsum verò interpres item comprobauit: additq; à quibusdam masculino genere pronunciari, ab alijs fœminino: quod (inquit) meliuseſt. Quod autem delphines vocaretur, qui Delphicum custodiebat oraculum, Leandrus dixit & Callimachus, Cælius. Varinus etiam è Scholiaste Apollonij repetijt: qui hoc addit, Callimachum tradere dracænam fuisse, hoc est draconem fœminam, & rectè fœm. g. efferri, Δελφίνης, παρὰ τὸ δελφυ, ἤγουν μήτρα, Idem. Ab hoc dracone occiso Delphinium cognominatum Apollinem aiunt, de quo plura referemus mox inter propria. Apollonij versus paulò antè recitatos à Cælio, Varinus Heliodoro adscribit. Δελφύς, μήτρα: καὶ ὁ ἐν Δελφοῖς δράκων, Hesychius: sed pro dracone Delphico δελφινη scribendum fuerit. Dionysius Afer fœm. gen. delphynen dixit per ypsilon in penultima: In Pythico campo (inquit) iuxta Cephissum fluuiũ, δράκοντος Δελφυνης τελπόδεσσι [illegible] ὀλκοι, [illegible] Φολίδεσσι. quem locum enarrans Eustathius: Videtur (inquit) hoc in loco exuuium serpentis suspensum fuisse, & locus ipse Pythòn ab eo denominatus. Vocat autẽ pellẽ ipsam synecdochicè ὁλκοί, totum pro parte, vt βοῦ pro corio: & ἐλέφας pro dente vel cornu elephantis dicitur. Cæterum pro masculino ὁ δελφυνης, fœminino genere ἡ δελφυνη eum protulisse dicunt, more poetico [illegible]. Porrò locus Πυθὼν Græcè dictus est, quod draco in eo computruerit, à verbo πύθω, quod est putresco: vel ab oraculis quę illic rogabantur & audiebantur: παρὰ τὸ πυθέσθαι, τὸ μαθεῖν (ἢ ἐρωτᾷν, Suidas,) Hęc ille. Delphi, Δελφοί, Apollinis templum sic dictum est, ab eo quod delphinen draconem ibi confecerit Apollo, Suidas in Πυθώ. Triton filius Neptuni & Amphitrites, à capite ad vmbilicum homo, inde delphinus: & tanquam ἰχθυοκένταυρος, Varinus.

Triton.

Stirpes.
Delphinium.

Delphides, vt quidam scribunt, fructus sunt de genere carotarum. Δελφίνιος, herba quædam, Hesychius. Delphinium Dioscorides libro 3. describit, maius & minus. Surculos (inquit) emittit à radice vna sesquipedales, aut maiores, à quibus folia exeunt parua tenuia, diuisa (φυλλάρια ἐπεσχισμένα, λεπτά: Marcellus vertit tenuia & candida, quasi λεπτὰ καὶ λευκα legerit,) prælonga, quæ delphinorum effigiẽ repræsentant, vnde tractum nomen est. flos leucoio non dissimilis, purpureus, (ἐμπόρφυρος.) Semen in siliquis, milio proximum: quo non aliud vtilius bibi potest à scorpione percussis. aiunt enim obiecta herba scorpiones resolui, atque ignauos torpescere. semota verò ea, sese rursus colligere. Prouenit in asperis & apricis. Alterum delphinium superiori simile, sed folijs & ramis longè gracilius est. Viribus eisdem pollet, sed non ita efficacibus, Hæc ille. Hoc de delphinio caput Matthiolo & Cordo adiectitium videtur: quod Galenus & Paulus nullum huius in censu simplicium mentionẽ faciant, quos tamen Dioscoridem imitatos constat. Adde quòd id antiqua exemplaria non habent: nec vllam Dioscoridi fuisse causam, cur siliquiferam vmbelliferis herbis immisceret, instituto suo compugnans, Anonymus qui scholia condidit in Dioscoridis libros Lugduni excusos apud Baltasarem Arnolletum anno Domini M. D. L. Marcellus Vergilius quoq; nihil de hac planta Plinium & Æginetã agere miratur. Dubitamus (inquit) ob eam causam, latere in antiqua etiam medicina delphinium hoc sub appellatione aliqua alia, auxitq; suspicionem nostram, quod is quem vetustissimum habemus Longobardis literis scriptum Latinum Dioscoridem, nullum hoc loco delphinium ostendit. Ego an delphinij descriptio Dioscoridis sit, & an suo loco reposita, iam non controuersor: & si cui ita videatur, donabo neque à Dioscoride descriptam esse, neque hunc locum inter vmbelliferas eius descriptioni conuenire. Hoc potius nobis quærendum quę nam herba sit delphinium, quę nam eius loco vsurpari possint, & quo cæteri veteres medici nomine eam appellarint. quibus de rebus quoniã non pauca scripsi libro primo huius historię. in Philologia de Lupo, pag. 740. non est quod ijsdem hic repetendis negotium lectori facessam. Sed quæ illic omissa sunt, hic addamus. Lychnis à Dioscoride descripta, & alijs antiquis medicis plerisq; memorata, si non eadem delphinio est, proximè omnium saltem & descriptione & viribus accedit. Nam & leucoio similis in ea flos est, & is purpureus: quorum vtrunq; delphinio quoq; tribuitur. Semen (aut flos) contra scorpionum ictus bibitur. ferunt etiam admota scorpijs herba hac (lychnide syluestri) torpidos & inefficaces eos ad nocendum fieri. Horum etiam vtrunq; de delphinio Dioscor. tradit, nec plura de eius viribus: vt neq; de lychnide, nisi quòd semẽ eius potũ bilẽ per inferna exigat. Sed delphinium asperis apricisque locis prouenit Dioscoridi: lychnis in humentibus, vt Marcellus Virgilius scribit. atqui Marcellus authorẽ non adfert: quemadmodum neq; quod lychnidis flos noctu fulgere credatur, quod vt scriberet sola puto etymologia commotus est. Sed vt aliquis conuincat delphinium & lychnin diuersas esse plantas, nos magnam earum & formæ & virium cognationem esse ostendimus. Theophrastus (ex quo Gaza lucernulam transtulit) & Plinius eum secutus, lychnidem primum inter ęstiuos flores numerant. Folijs quidẽ quo pacto delphinum imitetur lychnis, nemo satis exposuit. mihi animus inclinat, hanc similitudinem in eo esse, non modo quod oblonga sint, & ampliora initio paulatim attenuentur, (hoc enim cũ multis commune habent,) sed quod insuper in alteram partem, id est alterum marginem nonnihil incuruẽtur, vt vrinantes & ludentes delphini assolent. Marcellus Vergilius senam hodie dictam delphiniũ esse putabat: & alij quidam consolidam regalem vt vulgò nominant. sed vtrosque procul aberrare, ipsa delphinij descriptione mediocriter considerata, manifestum est. Ruellius herbam in aquosis nascentem, quam aliqui filium ante patrem vocant, (quòd siliquam (inquit) & intus semen ante floris exitum ostendat, rectius si partus ante conceptum ab eis appellaretur. Iam audio aptius ab teretis siliquulæ per extremum in expansum florem exeunte figura, buccinarum quadã similitudine dici) delphiniũ esse putat. Eius sententiæ accedit Amatus Lusitanus: & herbam à Ruellio demonstratam in Hispania etiam crescere scribit. quod facile credo, cũ & apud nos, & in omnibus quas vidi regionibus reperiatur abunde circa ripas riuorum, fluuiorum, & alijs humentib. locis. quanquam Ruellius in asperis & locis totius diei solem accipientibus emicare referat: sed hæc etiam humida simul esse nil prohibet. Ego in parietib. etiam reperi, & vmbrosis nõ raró. omnino vbi nascitur, aqua vel est, vel nuper fuit. In Italia quidã aliud delphinium ostendunt: verum nullus adhuc Matthioli sententia legitimum ostendit. Idem demonstratum à Ruellio delphinium, nunquam verum ac legitimum sibi visum ait. Ego neq; lychnidem verã hactenus quenquã protulisse puto. Et miror in Italia vbi frequentes sunt scorpiones has herbas ignorari. Lunaria Græca, quam in libello de Lunarijs exhibui, si lychnis non est, ei tamen affinis tum natura tum viribus

Lychnis.

viribus videri poterit, & forsitan thlaspi maius appellari: nam & folia magna habet, & siliquas πεδαλασμένας, id est in latitudinem compressas: & vires thlaspeos aut nasturtij, hoc est insignem acrimoniam, quæ bilem per aluum exigere potest, seminum vna aut altera drachma in potu sumpta de quocunque istorum trium. Scorpijs autem aduersatur nimirum non alia vi, quàm nasturtium, raphanus, eruca, & calaminthe, vt tradiderunt authores. In Græco libello de medicinis substitutis, (qui & cum Galeni, & cum Pauli Aegin. operibus habetur,) legimus pro acanthij semine lychnidem posse substitui: sed meliùs Martianus Rota ex emendatiore codice, pro lysimachio spinæ Aegyptiæ semen ad supprimendum sanguinem in vsum recipiendum transtulit. Delphinij certè vim magnam esse ex hoc etiam cōstat, quòd in Constantini Geoponicis legimus: si delphinium herba mascula trita & cribrata in aquam inijciatur, adeò pisces conuocari vt possint manibus comprehendi. Lunariȩ Græcȩ cognatam iudico herbam, quàm aliqui hodie osyrin esse putant: Caulis est singularis, (vt pictura, quàm à Io. Kentmano accepi, ostendit, ipsam enim nondum vidi,) cubitalis, vt conijcio: in quo folia circiter septem singulatim digeruntur, simplicia, sesquidigitum lata in medio, vnde finem versus mucronantur, palmum ferè longa, in alterum latus recurua, delphinorum quadam specie, idque natura, vt audio: ne quis picturam in hoc fallere arbitretur. superiora duo parua & marginibus incisa sunt. Superiùs siliquæ aliquot, sicut in leucoijs, sunt, sursum conuersæ: in summo caule corymbi florum, qui ex albo purpurascunt, folijs quaternis, leucoij floribus similes, vel potiùs lunariæ Græcæ. Herbam ouorum (*Eierkraut*) appellari vulgò in Saxonia & alibi, ab eo quòd folia dissecta ouis frixis aspergantur, saporis gratia, acrimoniam enim habent, à Bellonio cognoui: & eam ob causam in hortis coli. Hanc neminem hactenus vel descripsisse vel exhibuisse pictam miror. Foliorum magnitudo fortè remorabitur assensionem, quo minùs credatur delphinium. sed si conueniant reliqua, hanc solam impedire æquum non est: cum generis vnius vbique species reperiantur multæ.

Nomina propria.
Apollo Delphinius, & forū Delphinium.

Dictynnæ Dianæ & Delphinij Apollinis (inquit Plutarchus in libro Vtra animalium, &c.) aræ templaque per Græciam multa passim sunt. Enimuero quem locum ipse sibi deus peculiarem elegit, eum Cretensium posteri delphino duce tenuerunt. Neque enim quod fabulantur quidam, sumpta delphini specie deus ipse, sed ab illo delphinus missus perque mare cursum dirigens, classem perduxit Cirrham. Iis etiam quibus à Ptolemæo Sotere Sinopi relictis, Serapidis & Dionysij reuehendi negotium datum fuerat, ventorum vi præter animi sententiam, supra Maleam abreptis, & iam à dextera Peloponnesum habentibus, ac ob id perturbatis tristibusque, delphinum ante proram cōspectum narrant, veluti vocantem, ac ducem se in stationem quandam leni cursu præbentem: illos verò de via iam nihil solicitos tantisper prænatantem viamque monstrantem secutos, dum constituerentur Cirrhæ. ibi factis pro reditu sacris, intellexisse è duobus simulacris alterum, Plutonis quod erat, tolli auferrique: alterum Proserpinæ, effictum expressumque, relinqui oportere. Est autem verisimile, etiam quia musicen delphinus amat, charum esse deo. Qua quidem in re huic se Pindarus conferens, non delphinum, inquit, abditum elici:

Quem placido ponti de pelago, Exciuit amabile tibiæ melos, Hucusque Plutarchus.

Delphinium Athenis locus erat in quo ius dicebatur. huius appellatio (inquit Cælius) inde videtur fluxisse, quia Apollo ibi coleretur Delphinius: cuius & Plutarchus meminit, Marathonium taurū illī à Theseo immolatum prodens, qui Tetrapolim infestaret. Sic verò Apollo dicitur, quoniam Castalio Cretensi coloniam deducenti se obtulit ducem, (*meminit etiam Stephanus in* Δελφοί) delphini pręferens imaginē, qui & nauem præcesserit vsque ad Crissęum Phocidis sinum: vnde & Delphi quoq; dicti, qui locum tenuēre ab illo munitum: vel quòd draconem delphīna (*delphiner,* τὸν δράκοντα δελφίνην: *vide suprà in H. a. ex Suida*) peremerit in Pythone. Colebatur Delphinia itē Diana, vt in thesauris Iulij Pollucis obseruauimus. Fuit & apud Aeginetas Delphinius mensis Apolli sacer Delphinio, Hæc Cælius.

Delphinia Diana.
Delphinius mēsis.

Non Neptuno & Baccho solùm, (inquit Pierius Valerianus) verùm etiam Apollini delphines dedicantur: multasque eius aras apud Grȩcos delphinis insculptas fuisse Plutarchus attestatur. Adhęc nonnulli addunt, Apollinem delphini specie adnasse ad Delphos, apud quos præcipuè colitur. Sed Creticum hoc commentum aiunt: illi enim Apollinem omnis salutis authorem celebrabant, & ab vnoquoq; malo liberationem Apollini ferebant acceptam. nam & quòd fabulę fabulantur homines in delphinos transmutatos, ea de causa confictum aiunt, quòd delphinis ducib. nautæ seruati fuerint. Templi Apollinis Delphinij Athenis Pausanias quoque in Atticis meminit.

Delphinia festum.

Delphinia quoniam in Aegina festum & certamen penthalum in Apollinis honorem celebrari solita fuisse, author est Pindari Scholiastes in Pythijs Carmine 8. Et rursus in Nemeis Carmine 5. Delphinius mensis (inquit) apud Aeginetas dictus fuit, Delphinio Apollini sacer, in quo sacrificant Apollini οἰκιστῇ καὶ δωματίτῃ, vel in quo Apollinis certamen Hydrophoria dictum peragebatur. Δελφίνιος παρ' ἄντρα ... Lycophron: cuius scoliastes Isacius Tzetzes Apollinem Delphicum interpretatur, & ea affert quæ nos iam superiùs Cælij Rhodigini verbis retulimus. Et insuper: Aliqui vero dicunt Apollinem sub forma delphini ingressum esse in nauim (Castalij è Creta ducentis coloniam,) & hoc in loco, vbi Delphi ab eo vocati sunt, & Delphinius Apollo, συνοδεύσαντα εἰς τὴν θάλασσαν. sed magis placet vt Etymologus & Varinus habent, πηδῆσαι τὴν θάλασσαν, hoc est in mare exilijsse. Itaque Castalius illic occupata regione & Delphos à delphino nominauit, & Delphinij Apollinis templum extruxit.

Delphinium forum iudiciale.

Delphinium Athenis (inquit Pollux libro 8.) dicasterium erat, id est statio iuri dicendo, ab Aegeo constructum. iudicium in eo primum Thesei factum est, dum interfectos quidem à se latrones fateretur, sed iure diceret interfectos, Cælius. Pollux forum hoc iudiciale vocat δικαστήριον τὸ ἐπὶ Δελφινίῳ: (hoc est ad Apollinis Delphinij templum:) sicut & alia quædam Athenis similiter præpositione ἐπὶ adiecta nominabantur, vt τὸ ἐπὶ Παλλαδίῳ, (Aelianus in Varijs habet ἐν Παλλαδίῳ) τὸ ἐπὶ Πρυτανείῳ, τὸ ἐπὶ Λύκῳ. Pausanias in Atticis, Ad Delphinium (inquit, Ἐπὶ Δελφινίῳ) iudicium de his exercebatur, qui iustam se cedis caussam habuisse contendebant: quo iudicio & Theseum absolutum perhibent, cum Pallantem qui seditionem mouerat, eiusque filios occidisset. Priusquam verò Theseus absolutus est, occisorem semper fugere: aut si maneret, eadem morte perire necesse erat. Apud Suidam quoque & Varinum Ἐπὶ Δελφινίῳ hic locus dicitur, item apud Aelianum in

num in Varijs. 5. 15. & mihi ſemper ita nominandus videtur, non autem Delphinium vt Cælius habet. non refert autem ad Appollinem Delphinium interpretemur, (deorum enim nomina non raró pro tẽplis ipſorum ponuntur:) an ad Delphinium templum. Delphinium (inquit Scholiaſtes Ariſtophanis) templum eſt Apollinis Athenis, ἐνϑαλῶ τὸ ἐν (meliùs ἐπὶ) Δελφινίῳ δικαστήριον. Euſtathius tamen Iliad. φ. locum hunc vtroque modo nominari ſcribit, tum Δελφίνιον, tum ἐπὶ Δελφινίῳ, ſed authorem non adfert. Delphinium regio (χωρίον, Stephano φρούριον) eſt in Chio, Scholiaſtes Ariſtophanis. Delphûſa, fons Delphis in Phocide, Stephanus. Delphuſia, vrbs Arcadię, Idem. Euboici litoris principium eſt Oropus, portuſque ſacer quem Delphinium vocant, ad quem antiqua iacet Eretria, Strabo libro 9. Delphis paroxytonum, nomen viri apud Theocritum Idyllio 2. Delphinatus hodie pars Galliæ vocatur vt dictũ eſt ſuprà inter icones. Delphinos hodie quidam canes ſuos appellant: non ineptè. nam & animantes alias venantur in terra, & hominem amant, vt delphini in mari.

b. Γένεια γλαυκά, λοφιὴν αὐχένα, & alias in delphini corpore partes nominat Oppianus 2. Halieut. Et acceptum patulis mare naribus efflant: Ouidius. nares pro fiſtula dixit. hac enim efflant mare.

c. Texuntque fugas & prælia ludo, Delphinum ſimiles, qui per maria humida nando, Carpathium Libycumque ſecant: luduntque per vndas, Vergilius 5. Aeneidos. Αἵ τε καμπύλαι Καρῖδες ἐξήλλοντο δελφίνων δίκην, Ἀραρὼς author apud Athenæum. Ὑφ' ἅρμασιν ἵππος, ἐν δ' ἀρότρῳ βοῦς: παρὰ ναῦν δ' ἰθύνει τάχιστα δελφίς, Pindarus. Vide inferiùs inter prouerbia. Equis Iberis velociſſimis (inquit Oppianus) ſola fortè aquila contenderit in aëre volans, aut circus, aut in aquis natans delphinus, Ἢ δελφὶς πολιοῖσιν ἀλιοθαίνων ῥο-*θίοισιν. Et alibi, Δελφὶς δ' ἠύτ' ὀϊστὸς ἐπεὶ κλύε πηκτίδος ἠχὴν Κραιπνὰ θέων ἀκάτοιο φίλης ἄγχιστος ἵκανεν. Ἐξέπι τοῦ θοῦ Σκύμνος ἀεξηθείς, Oppianus de delphino. Delphinus fœmina πάνυ ἀφθόνῳ καὶ πολλῷ τῷ γάλακτι θηλάζει τὰ βρέφη, Aelianus. Echneidem quæ limacis rubri teſta carentis effigiem refert, vulgus Græcum partum delphini vocat, Bellonius.

d. Ὡς δ' ὁπόταν δελφῖνες ὑπὲξ ἁλὸς εὐδιόωντες
Σπερχομένην ἀγεληδὸν ἑλίσσωνται περὶ νῆα,
Ἄλλοτε μὲν προπάροιθεν ὁρώμενοι, ἄλλοτ' ὄπισθεν,
Ἄλλοτε παρβολάδην: ναύτῃσι δὲ χάρμα τέτυκται:
Ὣς αἱ ὑπεκπροθέουσαι ἐπήτριμοι εἱλίσσοντο, Apollonius in Argonauticis libro 4. de Nereidibus circa nauim ſe oſtendentibus loquens. De luſu delphinorum lege etiam paulò antè in c.

Ὡς δ' ὑπὸ δελφῖνος μεγακήτεος ἰχθύες ἄλλοι
Φεύγοντες, πιμπλᾶσι μυχοὺς λιμένος εὐόρμου
Δειδιότες, μάλα γάρ τε κατεσθίει ὅν κε λάβῃσιν:
Ὣς Τρῶες, &c. Homerus Iliad. φ. de Achille Troianos fugientes in fluuio occidente. ipſe quidem fluuium ingreſſus meritò delphino confertur. Οὐ τόσον εἰναλίαισι παρ' ᾐόσι μύρατο δελφίν, Οὐδὲ τόσον θρήνησεν ἀν' ὤρεα μακρὰ χελιδών, Theocritus Idyll. 19. in epitaphio Bionis. Bianoris in delphinum Arionis epigramma legitur Anthologij Græci lib. 1. ſectione 40. item Philippi in luſciniam delphino inſidentem natanti per mare. Cephi aues in mari thunnos maximè comitantur, &c. ſequuntur etiam delphinos, & piſcium ab illis occiſorum ſanguine paſcuntur, Oppianus.

e. In canem caprophónon extinctum in mari, cum viſis delphinis, feras eſſe ratus, inſilijſſet, Philippi epigramma legitur in Anthologio lib. 1. ſectione 33. Aduertendum quod qui ἀρρητουργικὰ litteris mandarunt, haud omiſere: Si quis ex delphine vtrem ſibi quęſierit, ſecumque habeat, flaturum quem is optârit ventum, Cælius Rhod. ex ſcholijs Iſacij Tzetzis in Lycophronem: cuius hæc verba ſunt, Ὡς ἐὰν τις δελφῖνον (fortè δελφῖνα vel ἐκ δελφῖνος) ποιήσῃ ἀσκὸν, ἐκδείρας αὐτὸν, &c.

h. Delphinos ſacros eſſe piſces Epimenides tradit, Maſſarius. Nos ſacros olim eos fuiſſe habitos, &

Delphini ſacri quantum nefas exiſtimatum ſit eos occidiſſe, ex Oppiano ſuprà diximus in E. circa principium: & plura de piſcibus ſacris in Anthia. Ὦ δελφίνων μεδέων Σουνιάρατε, Ariſtoph. in Equitibus. videtur autem Neptunum Suniaratum dicere, à Sunio Atticę promontorio, vbi ἀραῖς & precibus inuocabatur. Oppianus Ζηνὸς ἁλιγδούποιο προπόλους, hoc eſt Iouis Marini (Neptuni) miniſtros nominans, delphinos intelligit. Et alibi delphinos, inquit, vbique in mari ſpectari. charos enim eſſe Neptuno: eò quòd Amphitriten aliquando connubium eius fugientem, & in ædibus Oceani latitantem ipſi prodiderint: vbi rapta ab eo Amphitrite coniunx eius & maris regina ſit facta, & eam ob cauſam ſummus in aquatilium genere honor delphinis decretus. Vide etiam ſuprà in Delphino ſydere, ex Higino. & paulò antè inter icones, quibuſnam dijs conſecrati quondam fuerint delphini. Neptuni & delphinorum colloquium, inter Luciani dialogos marinos extat. Nonius Marcellus Menandri quoſdam verſus recitat, quos etſi corruptos in codicibus noſtris, vt reperi, adſcribam: Vehutos hippocampus in eternę vſus ſcire nocitur delphino cinctis vehiculis. Plinius quidem Scopam artificem tradit Nereides ſupra delphinos & cete & hippocampos ſedentes feciſſe.

Sepulti. Delphinus qui Puteolis puerum amauit, eoque mortuo eius deſiderio expirauit, inuentus in litore in eiuſdem pueri ſepulchro humatus eſt, vt retuli in D. Delphinos morituros in litus erumpere aiunt, tanquam ſepulturæ deſiderio. vide ſuprà in c.

Authoris incerti epigramma, quod habetur Anthologij libro 3. ſectione 17. in delphinum in litore ſepultum, & rurſus marinis ædibus erutum, perelegans eſt huiuſmodi.

Κύματα καὶ τρηχύς με κλύδων ἐπὶ χέρσον ἔσυραν
Δελφῖνα, ξείνοις κοινὸν ὅραμα τύχης.
Ἀλλ' ἐπὶ μὲν γαίης, ἐλέῳ τόπος. οἱ γὰρ ἰδόντες
Εὐθύ με πρὸς τύμβον ἔστεφον εὐσεβέες.
Νῦν δὲ τεκοῦσα θάλαττα διώλεσε. τίς παρὰ πόντῳ
Πίστις, ὅς οὐδ' ἰδίης φείσατο σωτροφίης;

Metamorphoſes. Tyrrheni nautæ à Bacho in delphinos conuerſi ſunt, (ex hominibus mutati ſenſus adhuc humanos retinent, Oppianus:) vide ſuprà in Delphino ſydere. Et te (Neptunũ) flaua comas frugũ mitiſſima mater. Senſit equum. te ſenſit equũ crinita colubris Mater equi volucris: ſenſit delphina Melantho, Ouid.

Prouerbia. Prouerbium Delphinus in terra, vel Delphini in terra vis: explicatum eſt ſuprà in c. ad finem. Delphinum cauda ligas, vel alligas, in eos q. quippiam incaſſum conantur. vel qui ea via quempiam aggrediuntur, qua nequaquam poſſit ſuperari, Eraſmus Rot. Δελφῖνα πρὸς τὸ κράτιον δεῖς, ἐπὶ τῶν ἀδυνάτων, διὰ τὸ δυσκίνητον καὶ ὀλισθηρόν, Suidas. Delphinum natare doces, in eos qui monere quempiam conantur in ea re, in qua cùm ſit ipſe exercitatiſſimus, nihil eget doctore, Eraſmus. Δελφῖνα νήχεσθαι διδάσκεις, ἐπὶ τῶν ἐν ἐκείνοις τινὰς παιδοτριβούντων, ἐν οἷς ἤσκηνται, Suidas. Delphino & boui nihil eſſe commune Aelianus ceu prouerbio dixit de animalibus 14. 25. item Suidas ex innominato, Τί γὰρ δὴ δελφῖνι καὶ βοΐ φασι κοινὸν εἶναι.

Σύλα τε καὶ φιλοσόφοις; Lecane peluim indicat, vnde illud parœmiodes in Lucullo apud Plutarchum. Λεκάνη δελφῖνα οὐ χωρεῖ, Delphina peluis non capit. vtimur innuentes re pretiosa quem videri indignum: sicuti apud Seleuciam superbè pronunciauit rhetor Amphicrates, quum amplius rogaretur, artis suæ documenta inibi promeret, Cælius Rhod. ὑφ' ἁλιάσι πώρων, ἐν δ' ἀρότρῳ βοῦς, ... ναῦν δ' ἰθύνει τάχιστα δελφίς, Pindarus. Delphinum syluis appingit, fluctibus aprum, Qui variare cupit rem prodigialiter vnam, Horatius De arte, indocti poetæ (inquit Erasmus Rot.) stultitiam taxans, qui multa non suo loco neque tempestiuiter describit, perinde quasi pictor delphinum piscem, iuxta Callimachi dictum, in nemoribus pingeret, rursus aprum in vndis. Confine est illi in lenticula vnguentum. Οὐδ' ἁλιοι δελφῖνες ἐπὶ χθονός, οὔτε τι ταῦροι Ἐν πόντῳ ζείχεσι, Theocritus Idyllio 20. Delphino lasciuior, prouerbiali specie dici potest, vt placuit Erasmo Rot.

DENTALES sunt ossa satis alba, quę dentes caninos referunt: quibus tamen longiores sunt, inanes intus & perforati. Oriuntur in cauernis lapidum in profundo maris: Siccantis, refrigerantis & abstergentis naturæ. Miscentur autem inter cætera vnguento citrino vel citrio dicto (Nicolai,) Syluaticus. Et alibi, Belliculi (vel Bellirici) marini, lapides parui & albi inueniuntur in ripis (litoribus) maris, cohærentes sicut dentales. Dentales & maiores eis Antales, nascuntur in fundo maris, in cauernis quibusdam petrarum: sunt autem ossa candida, dentibus caninis similia, pertusa instar cannæ, Innominatus. Indocti quidam Dentale putarunt esse dentes piscis, quem Itali vulgò Dentale vocant, (de quo in Synagride scribemus) Brasauolus Dentale, Buccinum marinum interpretatur, Antale verò purpuram. Plura de vtroque in Purpura leges. *Antales.*

DENTEX, vt Columella, Apicius: vel Dentalis, vt recentiores quidam vocant, Synodus vel Synodon Græcorum est: & in S. litera depingetur. Aliud verò est Dentalis vulgò dictus pharmacopœis, de quo iam diximus.

DIES piscis eodem die oritur, & completur, & moritur, & habet duos pedes, & duas alas pinnales. quidam diutius eum ab ortu viuere dicunt, à perfectione verò diem vnum duntaxat, Albertus. Sed apparet eum ineptè hæc ex Aristotele transtulisse, qui non de pisce aliquo, sed de ephemero insecto hæc scripsit.

DIDACTYLÆVS. vide Dactylus.

DIGITVS, quem Græci Solênem vocant, describetur in Vngue.

DILYCHNVS, Δίλυχνος, à Strabone libro 17. inter pisces Nili nominatur.

DIOX genus est piscis frequens in Ponto, Festus. Idem fortè qui Ezox vel Izox.

DOEES, Δοίης, tanquam piscis nomen in carmine Numenij legitur apud Athenæum: Ἠ σκάρον, ἢ κυνοντροφίην, καὶ ἀναιδέα δοίην, sed diuersa lectio habet λείην. Quærendum an per ἀναιδέα, id est impudentem, intellexerit canem. Sunt autem canes è mustelorum genere: & musteli quidam λεῖοι, id est læues.

DRACO marinus. vide in Araneo pisce. Dracænis inter pisces ab Ephippo nominatur apud Athenæum. Hermolaus dracunculum Græcè δρακαινίδα putat nominatum Athenæo.

DROMONES à cursu fortasse, Plinius pro specie beluæ vsurpat. Aristoteles δρομάδας à cursu pisces omnes eos appellat, qui in Pontum aliunde excurrunt, quique vix vno loco conquiescunt, cuiusmodi sunt thunni, pelamydes, amiç. Sic enim libro 1. cap. 1. de Historia animalium: Καὶ τῶν πλωτῶν πολλὰ γένη τῶν ἰχθύων, οἷον οὓς καλοῦσι δρομάδας, θύννοι, πηλαμύδες, ἀμίαι. Complura inter nantes piscium genera gregatim degere scimus, vt quos cursores vocant, vt thunnos, pelamydas, amias, Rondeletius. Δρομάδας Theodorus cursores vocat, & cursiones, vt libro 6. animalium historię: Aestate omnes, qui cursiones vocantur, vltimi gregalium pariunt. Sunt enim pisces gregales. Sic & anadromi dicuntur, qui certo tempore è mari exeuntes fluuios subeunt & ascendunt. Δρόμων Hesychio & Varino paruum cancrum significat. Ἠ δρομίην χρύσειον ἐπ' ὀφρύσιν ἰχθύν, Eratosthenes. videtur autem de pompilo sentire, nisi quis auratam potiùs intelligat. *Dromo. Dromas.*

DYCEN (Δύκην) piscem Cyrenæi erythrinum appellant, vt Clitarchus scribit, Athenæus. Vocantur & daci quidam pisces in Geoponicis Græcis.

DE AQVATILIBVS, QVORVM NOMINA E. VOCALIS INCHOAT.

DE ECHENEIDE VEL REMORA, BELLONIVS.

REMORA, quæ & Echeneis, piscis minimè edulis est, totus exossis ac mollis. Hunc vulgus Græcum partum Delphini vocat. A

Limacis rubri testa carentis effigiem refert: lubricus est: serpit circa saxa in mari, sed lentè, & iter prætendit cornibus. Ad spithamę longitudinem, & ad manubrij ligonis crassitiem plerunque excrescit. Coloris est herbacei, inferiorem partem planam habet, dorsum repandum in gibbum conuexum, (aqua specie forsan delphini partus est appellata) lentoremque aut mucaginem, vt limax, serpendo relinquit. Ac quod ad eius interanea pertinet, in eo reperies hepar, stomachum, intestina, lienem, fel, & reliqua terrestris animalis potiùs, quàm aquatici effigiem ac naturam referre. In Corcyra frequentissimè euerriculis extrahitur. B

DE EADEM, RONDELETIVS.

ΕΧΕΝΗΙΣ à Græcis dicitur piscis, ἀπὸ τοῦ ἔχειν τὰς ναῦς, id est, à retinendis nauibus, sic & à Latinis remora & remiligio ab iisdem remorandis. Huius piscis quanuis frequens fiat & celebris ab effectu mentio à veteribus, rarò tamen hodie cernitur, imò paucissimis cognitum esse putauerim, qua de causa inter peregrinos & ignotos repono. A

Cur autem parum notus sit, in causa fuerunt diuersæ à diuersis scriptoribus traditæ huius piscis descriptiones, vt si omnes vera scribant, necesse sit pluribus piscibus nauium retinendarum vim inesse, id quod *Diuersa veterum descriptiones.*

id quod non animaduertentes plurimi, quum remoræ notas ab Aristotele, Plinio, Oppiano tradita confundunt, perinde ac si omnes de eodem pisce loquerentur, euenit, vt neque Aristotelis, neq; Plinij neque Oppiani echeneida internoscant. Quòd autem alia atque alia sit variorum autorum remora, iam demonstrandum est.

Oppiani descriptio. Oppianus tradit echeneida pelago amicam esse, longam cubitum vnum, subfusco colore, anguillæ similem, acutum os habere subter, contortum, rotundi hami cuspidi simile. de qua nautæ rem mirabilem narrant, omnibus qui non viderunt incredibilem: nauem enim secundi venti vi impulsam, passisq; velis per mare currentem, echeneis tanquam eam voratura ore admoto sistit, inuitisque nautis retinet, perinde ac si in tranquillo portu quiesceret. Oppiani versus citauimus, quum de lampetra diceremus, quos hîc omitto, ne prolixior sim.

Lampetra. Plinij loca diuersa. Cap. 25. Plinius lib. 32. cap. 1. limaci magnæ similem esse dicit eorum testimonio, qui eam viderunt, quæ Caij Principis quinqueremem tenuit. Libro autem nono diuersorum diuersas sententias de eadem profert, vt ipse monet libro trigesimosecundo: Nos, inquit, plurimorum opiniones posuimus in natura aquatilium, cùm de eo diceremus, libri noni locum intelligens quem iam citamus. Est paruus admodū piscis assuetus petris, echeneis appellatus: hoc carinis adhærente naues tardiùs ire creduntur, &c. Ibidem: Mutianus muricem esse latiorem purpura, neque aspero, neque rotundo ore, neque in angulos prodeunte rostro, sed simplice, concha vtroque latere sese colligente. Et mox: Trebius Niger sesquipedalem esse, & crassitudine quinque digitorum, naues morari. Quàm dissimilia sunt ista? remoram anguillæ similem esse, longam cubitum vnum, & piscem admodùm paruum esse petris assuetum: deinde muricem esse purpura latiorem, tum limaci similem esse. Postremo sesquipedalem esse, & quinque digitos crassam. Sed interim annotatione dignus est Plinij locus libro nono: Est paruus admodum piscis assuetus petris, echeneis appellatus. hoc carinis adhærente naues tardiùs ire creduntur, inde nomine imposito: quam ob causam amatorijs quoque veneficijs infamis est, & iudiciorum ac litium mora, quæ crimina vna laude pensat, fluxus grauidarum vtero sistens, partusque continens ad puerperiū. Pedes eum habere arbitratur Aristoteles, ita posita pennarum (aliâs pinnarum) similitudine. Imò reprehendit Aristoteles lib. 2. de hist. animal. cap. 14. eos qui remoræ pedes tribuunt. Ἔστι δὲ ἰχθύδιόν τι τῶν

Emendatus Plinii locus. πετραίων, ὃ καλοῦσί τινες ἐχενηΐδα, καὶ χρῶνταί τινες αὐτῷ πρὸς δίκας, καὶ φίλτρα. ἔστι δ᾽ ἄβρωτον. Τοῦτο δὲ ἔνιοί φασιν ἔχειν πόδας, οὐκ ἔχον, ἀλλὰ φαίνεται, διὰ τὸ τὰς πτέρυγας ὁμοίως ἔχειν ποσί. Legendum igitur apud Plinium, pedes habere arbitrantur ex Aristotele, ita posita pennarum (*pinnarum*) similitudine, vt rectè emendauit Massarius.

Aelianus 2.17 Ælianus eandem quam Oppianus remoram describere videtur. Echeneis pelagius est piscis, aspectu niger, longitudine cum mediocri anguilla æquandus. Nomen à rebus, quas agit, habet, ab inhibendis nauibus. Echeneida Grecè scientes appellarunt. Nauis secundo vento & plenis velis propulsæ extremam puppim mordicus premens tanquam indomitum atque effrænatum equum fręno robusto inhibens, violentissimè ab impetu reprimit, & constrictam tenet: frustraq; ventis vela dantur, frustra venti afflant, quæ res vectores angit, & sollicitos vehementer habet.

Ex his id constare puto, quod initio proposueramus, nimirum non vnam echeneida à veteribus descriptam fuisse.

D Nunc de eiusdem piscis vi facultateque dicendum, quam cùm cęteri authores, tum maximè Plinius

Vis mira remorandi naues. lib. 32. cap. 1. ad stuporem vsque admiratur, in diuersis locis. Quid violentius mari ventisue, & turbinibus ac procellis? quo maiore hominum ingenio vlla sui parte adiuta est (natura) quàm velis remisq;? Addatur his & reciproci ęstus inenarrabilis vis, versumque totum mare in flumen, tamen omnia hæc pariterque eodem impellentia, vnus ac paruus admodùm pisciculus echeneis appellatus in se tenet. Ruant venti licet & sæuiant procellæ, imperat furori, viresque tantas compescit, & cogit stare nauigia: quod non vincula vlla, non ancoræ pondere irreuocabili iactæ. Infrenat impetus, & domat mundi rabiem nullo suo labore, non retinendo, aut alio modo quàm adhærendo. Hæc tantilla est satis contra tot impetus, vt vetet ire nauigia. Sed armatę classes imponunt sibi turrium propugnacula, vt in mari quoque pugnetur velut è muris. Heu vanitas humana, cùm rostra illa ære ferroque ad ictus armata semper dalis inhibere possit ac tenere deuincta pisciculus. Fertur Actiaco † mari tenuisse prętoriam nauim

**Marte Antonii nauis Caii nauis.* Antonij, properantis circumire & exhortari suos, donec transiret in aliam: Ideoque Cæsariana classis impetu maiore protinus venit. Tenuit & nostra memoria Caij Principis ab Astura Antium remigantis, vt res est, etiam auspicalis pisciculus. Siquidem nouissimè tum in vrbem reuersus ille imperator suis telis confossus est. Nec longa fuit illius moræ admiratio, statim causa intellecta, cùm è tota classe quinqueremis sola non proficeret, exilientibus protinus qui id quærerent circa nauim, inuenére adhærentem gubernaculo, ostenderuntque Caio, indignanti hoc fuisse quod se reuocaret, quadringentorumque remigum (*Notandum, videri ex Plinio, nisi in codice sit menda, quinqueremem remos quadringentos, ex Polybio autem trecentos tantùm obtinuisse, qui hunc ordinem tam à Carthaginensibus quàm Romanis seruatum fuisse scribit, Massarius*) obsequio contra se intercederet. Constabat peculiariter miratum quomodo adhærens tenuisset, nec idem polleret in nauigium receptus. Qui tunc posteaque videre, eum limaci magnę simi-

Echeneidis genera plura eiusdem effectus. lem esse dicunt. Nos plurium opiniones posuimus in natura Aquatilium cùm de eo diceremus. Nec dubitamus idem valere omnia genera, cum celebri & consecrato etiam exemplo apud Gnidiam Venerem, conchas quoque eiusdem potentiæ credi necesse sit. E nostris quidam Latinis remoram appellauê-

(G) re eam. Mirumque è Græis, alij lubricos partus atque procidentes contineri ad maturitatem alligato

(A) eo prodiderunt. Alij sale asseruatum alligatumque grauidis partus soluere, ob id alio nomine odinolyontem appellari. Quocunq; modo ista se habeant, quis ab hoc tenendi nauigia exemplo de vlla poten-

Odinolyon. Lib. 9 cap. 25. tia naturæ atque effectu, in remedijs sponte nascentium rerum dubitet? Et alibi: Mutianus muricem esse purpura latiorem, neque aspero, neque rotundo ore, neque in angulos prodeunte rostro, sed sim-

Gnidiorum Venus. plice, concha vtroque latere sese colligente: quibus inhærentibus plenam ventis stetisse nauem portantem nuncios à Periandro, vt castrarentur nobiles pueri, conchasque quæ id præstiterunt, apud Gnidiorum Venerem coli. Trebius Niger sesquipedalem (aliâs pedalem) esse, & crassitudine quinque digitorum

gitorum, naues morari. Præterea hanc esse vim eius asseruati in sale, vt aurum quod deciderit in altissimos puteos, admotus extrahat. Huius tam mirandi effectus cęcam, planeque occultam esse causam, videtur significare Plinius.

Adamus Lonicerus, quod nulla omnino causa naturalis inueniatur, cur pisciculus tantillus nauim moretur.

Adamus Lonicerus in libro de aquatilibus huius nullam omnino causam naturalem reddi posse existimat. Non immerito, inquit, tantas in tantillo pisciculo vires aliquis miretur. magneti quidem sua est in ferrum facultas, adamantem coram toxico ferunt madere, turchesiam appetente periculo aut scindi, aut omnino rimam aut maculam aliquam concipere, sed longè alia natura venit admiratio in nostra echeneide. lapidibus siquidé & metallicis naturalis pro materiei varia conflatione, cælestiumque corporum in ea elaboratione quadantenus caussa assignari potest, partim etiam natura secretis est relinquenda. Basiliscum serpentem adeò venenatum esse scribunt, vt visu etiam in hominem virus transfundat. Torpedo piscis non tangenti piscatori per hamum & virgam torporem, (vnde nomen etiam accepit. sicut & Græcis νάρκη dicitur,) immittit, ac totum deinde corpus occupat, in quibus veneno ea vis tribuitur. sed quid de hoc pisciculo afferemus in medium? quam eius viribus & potentiæ ascribemus rationem? Hic sicut & reliqui pisces in aquis agit. Non alibi nisi in aquis vires suas exercet, nulla adest magnitudinis in eo violentia, minutulus ipse naui se adiungit, nulla vis cōtra ipsū satis est, nullus impetus loco mouere naué potest, nisi pisciculus hic naui adhęrere inuentus esset. Adscribi illud potest, cur non aliæ similiter naues fixæ manent? cur hæc tantum, cui pisciculus hic se adiunxit? cur inuento hoc & amoto plenis mox velis nauis procedit, nec impedimentum ampliùs sentit? Fatendum est rationem hîc naturalem adferri nullam posse. Et quis non videt in eodem fatale quoddàm indicium & præsagium quasi futuri mali præscium, periculum imminens cupiens auertere? Tenuit legatos Periandri de castrandis pueris nobilibus, tanquàm indignum iudicante natura homini id quod conseruationi ipsius donatum esset auferri: & idcirco nauem inhibuit, & à cursu reuocauit, sed securum & improuidū genus hominum velut rem nihili floccipendit. Tenuit nauem Caij Cæsaris, non multò pòst Romæ interfecti. Condolens misero Cæsaris exitio, ipsa natura cupit ab ipso malum auertere, atque à cursu infausto & infelici reuocare. Hactenus Lonicerus, cuius verba ideo adscripsi, tum quod ea quę de aquatilibus scripsit, rariùs leguntur, tum quod huic loco sint accommodata: Recensemus enim quæ de remora literis prodita sunt admiratione quidem dignissima, sed quæ magna ex parte cessauerit, si tam mirabilis euentus causa reddita sit. Nam, vt rectè dixit Aristoteles, θαυμάζεται τῶν μὲν κατὰ φύσιν συμβαινόντων ὅσων ἀγνοεῖται τὸ αἴτιον. Idem in libro, quem Μηχανικὰ inscripsit, quærit cur clauus cum paruus sit, & in extrema naui tantas habeat vires vt ab exiguo temone, & ab hominis vnius viribus alioqui modicè nitentis magnę nauium moles moueantur. Cui quæstioni præter alia respondet facillimum esse mouenti ab extremo, mouere aliud: quia prima pars fertur celerrimè, ac quemadmodum in his quæ feruntur, in fine cessat impetus, ita in continui quod mouetur fine, maximè imbecillis motus est. qui verò maximè imbecillis est, facilè dimouetur: vel, vt dilucidius loquar, in puppi (extrema scilicet nauis parte) rectè collocatur clauus, quoniam moles omnis continua ab eo extremo, cui admotum sit aliquid, quod moueat, facilè tota mouetur. Etenim sicuti in ijs quę vibrantur, initio vehemens est motio, quæ in fine languescit: sic contiuæ molis prius extremum, cui id quod mouet coniunctum est, celerrimè fertur: alterius verò extremi imbecillis admodùm est motio & renixus. Imbecille autem omne facilè in quamlibet partem leui momento impellitur. Ex quibus efficitur si in hanc vel illam partem clauus moueatur, proram quoque vel dextrorsum vel sinistrorsum ferri in rectum verò remorum impulsu. Idem alijs rationibus demonstrat Aristoteles, quas volens omitto. Quare si rectà & celerrimè currat nauis, & echeneis ore clauo vel puppi affixo caudam vel se totam modò in dextrum modò in sinistrum moueat, necesse est etiam in prora motionem hanc percipi, & ad echeneidis motum ambiguum, ambiguè quoque moueri, ac proinde impetum eius inhiberi, cùm ab Aristotele demonstratum sit, & experientia comprobatum, ad exiguam vnius extremi motionem, extremum alterum, atq; adeò totam molem continuam nutare. Lampetra igitur, verbi gratia, vel quęuis alia remora, non in ipsa naue neque ipsius lateribus, sed puppi vel gubernaculo adhærente, & caudam vel reliquum corpus motitante fluctuat nauis, nec progreditur, nec vltra fertur, non aliter quàm si tranquillo mari in prospero & celeri nauis cursu gubernator imperitiorem ad gubernandum admittat, qui clauum rectè tenere non possit. firmissimè enim in cursu tenendus est, ne fluctuet nauis, alioqui mox retardabitur impetus. Eadem de causa validis retinaculis ad puppim clauus alligatur, etiam in fluuiatilibus nauigijs, libero in obliquū motu non impedito, atque in rapidis amnibus in terram altè defixis palis in vtraque ripa funes alligantur ad dirigendum iter, ne aquarum vi fluctuante naue progressus inhibeatur, neque rectà fluuius traijci possit.

Rondeletius causam, quā ipse putat, huius miraculi exponit.

E

Vires alicubi huic pisci adscriptæ.

Alias remoræ vires tribuit Aristoteles: hac enim vti quosdam scripsit ad iudicia & philtra: quod apertius Plinius: Amatorijs quoque veneficijs infamis est & iudiciorum ac litium mora: quæ verò parū consentanea esse mihi videntur, nec id affirmat Aristoteles, sed ex aliorū potiùs sententia, quàm ex sua profert. Qui id crediderunt, vidêtur cæcam illam, quam putabant, remorandi naues facultatem ad mulieres firma amicitia deuinciendas transtulisse: quæ cum natura leues sint & inconstantes, nulla efficaciore remora quàm auro conciliari vel in amicitia retineri possunt. Non ad conciliandos vel irretiendos amatores, sed ad eorum liberalitatem eliciendam & exhauriendos loculos scorta Romana hypoglossum herbam domi curiosè alunt, quam ab effectu bonifaciam appellant.

A

Contra Hier. Cardanū, qui echeneidem, echinum, & torpedinem cōfuderit, &c.

Sed ne in remora explicanda diutius lectores remorer, iam finem facio, hoc vno annotato quod Hieronymus Cardanus libro 10. de subtilitatibus parum rectè de remora sensisse videatur hoc in loco. Sunt & pisces (inquit) viribus clari, vt torpedo, quam Ianuenses vocant tremorizam. Frequentissimus est, & ex echinorum genere, qui spinis abundat, quorum captura piscatorum manus hebescunt & obstupescunt innata quadam vi, quæ tamen solùm viuentibus inest. Sed est alius echinus non è genere spinosæ torpedinis, sed ex concharum genere, quem remoram Latini vocant. Dictus echinus ἀπὸ τοῦ ἔχειν τὴν ναῦν, quòd naues sistat fundo illarū hærens. Vnde C. Caligulæ Cæsaris triremem moratus est, malo illius omine. limaci magnæ persimilis est rarusq;, vt qui post ea tempora non visus sit: vnde remorā aliā

esse ā

esse à torpedine constat, quanuis Aristoteles nominis similitudine & effectus vnum genus existimauerit. Vide quot errores paucis complexus sit. Primum Aristoteli falsò adscribit, quòd remoram & torpedinem nominis similitudine & effectus genus vnum esse existimauerit, cum id ne per somnium quidem Aristoteli vnquam in mentem venerit. Nam libro 2. de histor. animal. disertè scripsit remoram pisciculum esse saxis assuetum, torpedinem verò libro quinto eiusdem operis inter cartilagineos Plinius libro nono. Deinde torpedinem ex echinorum genere facere videtur, quod planè à veritate abhorret, vt ex ijs quę de torpedine diximus, & ijs quæ de echinis dicemus, perspicuum est. Tum remoram echinum appellat, ἀπὸ τοῦ ἔχειν τὴν ναῦν, cùm echeneida appellare oporteat: echinus enim longè aliud significat, nempe hirtum & asperum. Adhæc id omnino contra veterum sententiam dicit, quod remora naues sistat fundo illarum hærens. Scribit enim Plinius, circa nauim adhærentem gubernaculo inuentam fuisse remoram, quę Caij Cæsaris nauem retinuerit, miratúmque eum fuisse quomodo adhęrens tenuisset piscis, nec idem polleret in nauigium receptus. Postremo vehementer errat qui remoram Aristotelis limaci magnæ persimilem esse credit, cùm Aristoteles pisciculum esse dicat saxatilem.

Cap. 14. Cap. 5. Cap. 24.

Lib. 32. cap. 1.

COROLLARIVM.

A Echeneis piscis alio nomine Naucrates dicitur, Ναυκράτης, Kiranides: & Suidas ex diuo Basilio. Vtriusque nominis ratio eadem est, à nauibus scilicet retinendis: ἀπὸ τοῦ ἔχειν καὶ κρατεῖν τὴν ναῦν: ἢ ἀπὸ τοῦ ἔχεσθαι τῶν θεουσῶν νεῶν, Suidas. Καὶ πήγνυται ναῦς ἐντυχοῦσα ναυκράτει, Philes. Echeneidem non vidi, neq; ex quantùlibet infinitis percunctatus sim, quenquam piscatorem reperire potui, qui hunc ipsum hac ætate viderit, Gillius. Qui ad hanc diem echeneida, vel concham hanc (à Mutiano proditam) viderint, neminem comperi vel nautam vel piscatorem, L. Greg. Gyraldus. Oppianus proculdubio quam lampetram nunc vocamus, ἐχενηΐδα ab effectu appellauit, quæ Latinè remora dicitur: quam ita graphicè depinxit, vt nullus sit sanę mentis qui eam pro lampetra nostra non agnoscat, Rondeletius: cuius plura hac de re verba leges infra in Mustela Ausonij. De Murice Mutiani, siue Concha Veneris, vide supra in conchis diuersis. Echeneis Latinè remora & remiligo dicitur: authores, Festus & Plautus. nam echinus piscis alius est, erinaceus Latinè dictus: pudendo philosophi cuiusdam noui errore, qui piscium duorum quasi vnius figuram proprietatesque describit, in vnum ceu monstrum diuersissimas naturas confundens, vtinamque solum hoc in historiam naturalem peccasset, ne de nihilo cognomentum Magni meruisset, Hermolaus. In Plinij quidem & Lucani codicibus echinus pro echeneide ab imperitis librarijs positum erat, à quibus deceptus videtur Cardanus: quod verò idem remoram cum torpedine confundit, occasionem sumpsisse videtur ab Italico tremorizę vocabulo, quo torpedinem alicubi nuncupant, colludentibus vtriusque vocabuli literis. Albertus obscurum de naturis rerum scriptorem secutus, echinum cum echeneide confudit. Echeneidem Germanicè nominemus licebit, *ein Schiffheber*, *ein Schiffsumer*, de quocunque genere intelligatur: Bellonij echeneidem limaci similem, priuatim, *ein Schneckfisch*.

Lampetra.

B Echeneis pisciculus est, magnitudine gobij, pinnis quatuor, Suidas ex Basilio. Corpore est oblongo, cubitali, colore verò αἰθαλόεσσα, (id est fuliginis: paraphrastes innominatus habet σακτόχροος, malim στικτόχροος, vt idem significet quod στικτός, hoc est varius, maculosus: Aelianus qui ex hoc poëta transtulisse videtur, habet τὴν ὄψιν μέλας, hoc est aspectu niger: poëta paulò post αἰόλος ἰχθύς, varius piscis,) ore paruo, acuto, quod infra caput deorsum retorquetur, (&c. vt Rondeletius recitat) Oppianus. Massarius formam turbinatam ei attribuit ex Oppiano, cum is simpliciter longam esse dicat. Chæremonianus Trallianus pisciculis aliquando varijs appositis, vnum oblongum capite paruo & acuminato ostendebat, eique similem esse echeneidem dicebat, in mari Siculo à se visam, Plutarchus in Symposiacis. Trebius Niger echeneidem (piscem tradidit) sesquipedalem esse, Plinius. Vetusti codices omnes (inquit Massarius) pedalem habent, non sesquipedalem. nam si sesquipedalis esset, hoc est vnius pedis & semis, non esset paruę mensurę. neque Aristoteles & Plinius echeneidem pisciculum seu piscem admodū paruum esse retulissent. Quare vel pedalem, vt antiqua lectio, vel semipedalem legendum, vt in tricesimo secundo volumine testatum reliquit, licet ad cubiti magnitudinem peruenire posse Oppianus tradiderit, cui quidem hac in re non astipulor, Hæc ille. Isidorus etiam ex Plinio semipedalem legit.

D Parua echeneis adest, mirum, mora puppibus ingens, Ouidius in Halieutico inter pelagios. Non (defuit) puppim retinens Euro tendente rudentes. In medijs echeneis aquis, oculique draconum, Lucanus lib. 6. de venefica necyomantiam exercente. Meatus nauium echeneis (echeneidis) morsus inter vndas liquidas alligauit: aut Indici maris conchæ simili potentia labris suis nauiū dorsa fixerunt: quarum quietus tactus plus dicitur retinere, quàm exagitata possit elementa compellere. stat pigra ratis tumentibus altè velis, & cursum non habet cui ventus arridet, sine anchoris figitur, sine rudentibus alligatur, & reliqua: Cassiodorus libro 1. Variarum, vt recitat Gyraldus in libro de nauigijs. Rondeletius Cardanum reprehendit, quod scripserit remoram fundo nauis hærentem, eam sistere, cum idem Oppianus tradat: Ἰχθὺς ἀμφιχανὼν ὀλίγον στόμα νέρθεν ἐρύκει Πᾶσαν (ναῦν) ἀποτρόπιος βεβιημένος. id est, vim naui sub carina inferens, mordicus totam detinet. Et paraphrastes, δάκνουσα τῆς νεὼς τὴν τρόπιν. Et Plutarchus in Symposiacis 2. 7. ad latus nauis hærentem echeneidem, remoratam esse nauim refert. Quod si ita est, Rondeletius dum huius miraculi causam indagat, & piscem hunc circa puppim tantùm aut temonem hærendo nauim remorari putat, frustra laborârit. Ego ne nihil ad hoc propositum conferam, cum quod de meo depromam ingenio, in re tam abdita non habeam, Plutarchi saltem hac de re inquisitionem ex Symposiacorum lib. 2. Problemate 7. (quamuis obscuram deprauati codicis vitio) Latinè interpretabor, quoad eius possum: Chæremonianus Trallianus pisciculis aliquando varijs appositis, vnum oblongum capite paruo acuto q; ostendebat, cui similem esse echeneidem dicebat, quam in mari Siculo vidisset, eiusque vim admiratus esset, cum non parum impedimenti & moræ nauigationi attulisset, donec à proreta lateri nauis forinsecus adhærens caperetur. Tum alij Chæremonianum irridebant, ceu qui rei fabulosæ absurdæque fidem adhiberet. Alij alias quoque mirabiles in rerum natura discordias commemorabant, (tanquam ad confirmationem potentiæ echeneidis:) vt sunt, quòd aries conspectus elephantum furentem compescit: quòd viperam ramulus fagi admotus suo contactu immobilem

Plutarchi inquisitio causæ, ob quam ab echeneis moretur naues.

mobilem reddit: quòd taurus ferus (ἄγριος, *ferus vel efferatus*) ad ficum arborem alligatus, quietus & placidus manet: quòd ſuccinum leuia omnia, præter ocymum & oleo madida, mouet & attrahit: quòd ſiderites lapis non attrahit ferrum,, ſi alio inungatur. Hęc enim cum ſic ſe habere indubitatis experimentis conſtet, eorum tamen cauſas eruere vel difficile vel etiam impoſſibile eſſe dicebant. Ego verò hanc queſtionis depulſionem magis, quàm ſolutionem eſſe aiebã. Quin ita potius vſu venire exiſtimandum eſt, ſicut aliâs ſæpe fit, vt quę rebus quibuſdam accidunt, cauſæ ipſarum eſſe non rectè iudicentur. Veluti ſi quis ex vulgari dicto, Ἡ ἄγνος ἀνθεῖ, καὶ ὁ βότρυς πεπαίνεται: Salix amerina floret, vua coquitur: ipſam ſalicis amerinæ florum germinationem, maturitatis vuarum cauſam faciat: vel propter fungos lucernarum aërem denſari & obnubilari exiſtimet: vel vnguium curuationem, cauſam non accidens eſſe vlceris pulmonis. Quemadmodum enim quæ iam diximus ſingula ad aliud quidpiam conſequuntur, propter communem aliquam efficientem cauſam: ſic ego ſimiliter vnam eſſe cauſam dicebam, quæ & tarditatem nauigio inferat, & echeneidem ad idem alliciat. Nempe cum ſiccior nauis eſt, neque admodum grauatur humore, conſentaneum eſt carinam leuitate ſua facile per mare delabi, & aquas ligno puro meanti facile cedere. Contrà cum humidior eſt, & aquæ nimium imbibit, multa alga & muſco innaſcente obducitur: quibus hirſutum lignum & aquam obtuſiùs ſecat, & aqua ipſa ligno tenaciori adiuncta difficiliùs ſeparatur. quamobrem nautæ latera nauium abradere ſolent, vt muſcum atque algam abſtergant: quibus adhæreſcentem echeneidem, propter earum viſcoſitatem (*quaſi ſucci eiuſmodi appetens*) tarditatis nauigij non quidem cauſam eſſe, ſed cauſę illam efficientis accidens (σύμπτωμα καὶ ἐπακολούθημα) eique ſuperuenire, iudicandum eſt, Hucuſque Plutarchus. *Accidentia rerum ab imperitis ſæpe pro cauſis haberi.* Echeneidis piſcis (breue quid, parum aliquid) ex oſſibus ſi conſueris in corio equi, & habueris tecum, & aſcenderis nauim, non mouebitur nauis in aqua, niſi auferatur quod poſitum eſt, vel exieris de naui, Kiranides 1. 13. Atqui Caius princeps (vti refert Plinius) peculiariter mirabatur, quomodo adhęrens hic piſcis tenuiſſet, nec idem polleret in nauigium receptus. Aliqui teſtudinis etiam pedem dextrum vehentia nauigia, tardiùs ire tradunt, Plinius.

Echeneis in cibos non admittitur, Ariſtoteles & Plinius. F

Venerem inhibet echeneis, Plinius. Abortus cohibere echeneidem qua occaſione aliqui crediderint, dicemus mox in Echino G. Venenoſa an ſit dubitatur. lege infrà in Corollario de Echino G. ab initio remediorum ex eo intra corpus. G

Remeligines & remoræ à morando dictæ ſunt. Plautus in Patina: Nam quid illę nunc iam diutius remorantur remiligines? Feſtus. Ἐχενηΐς, vocabulum eſt oxytonum quadriſyllabum: nec piſcem modo ſignificat, ſed ancoram quoque in epigrammate: Ἄγκυραν τ' ἐπὶ τοῖς ἐχενηΐδα, δεσμὸν ἀέλλης, Varinus. H. a.

Epitheta. Parua, Ouidio. Ὀλιοθηρὴ, Oppiano.

Ἐχένηος, nomen proprium viri cuiuſdam rei nauticę periti apud Homerum, Euſtathius.

Emblema Alciati inſcriptum, In facile à virtute deſciſcentes:

Parua velut limax ſpreto Remora impete venti,
Remorumque, ratem ſiſtere ſola poteſt:
Sic quoſdam ingenio & virtute ad ſydera vectos,
Detinet in medio tramite cauſa leuis.
Anxia lis veluti eſt: vel qui meretricius ardor
Egregijs iuuenes ſeuocat à ſtudijs.

Aliud eiuſdem, ſub lemmate Maturandum:

Maturare iubent propere, & cunctarier omnes,
Ne nimium præceps, neu mora longa nimis:
Hoc tibi declaret connexum echeneide telum.
Hæc tarda eſt, volitant ſpicula miſſa manu.

Piscicvlvs quidam Emdæ in Friſia ad Oceanum (vt amicus quidam mihi retulit) repertus eſt, quatuor digitos longus, cuticula tenuiſſima, ſine ſquamis. capite, pro corporis magnitudine, maximo. oculis paruis. reliquo corpore turbinato. ſub mento quiddam habebat figura acetabuli, quo probabile eſt eum ſaxis adhærere. nam cum cauitatem illam digito premeret, qui hæc narrauit, ita adhęrebat, vt circumferri poſſet.

DE ECHINIS, RONDELETIVS.

Dvbitari non immeritò poſſit, inter cruſtatáne, an inter teſtacea numerandi ſint echini: nam eos inter teſtacea Ariſtoteles recenſuiſſe videtur, quum ſcribit: Τὰ δὲ ὀστρακόδερμα τῶν ζώων, οἷον οἵ τε κοχλίαι, καὶ οἱ κόχλοι, καὶ πάντα τὰ καλούμενα ὄστρεα, ἔτι δὲ τὸ τῶν ἐχίνων γένος, &c. Plinius verò inter cruſtata, cùm enim de cancris & locuſtis dixiſſet, ſubiunxit: Ex eodem genere ſunt echini, &c. quanquam non neſciam Maſſarium horum genus ad exanguium genus, de quo multò antè Plinius, referri voluiſſe: ſed ad propinquius cruſtatorum genus rectius mihi referri videtur. Si enim horum integumentum propiùs inſpicias, non durum, neque ſiliceum, ſed fragile potiùs cruſtæ tenuioris modo eſſe iudicabis. Sed quilibet ad vtrum voluerit genus referat pro arbitrio. Vtut res habeat, de his commodè iſto in loco dicetur, poſt reliqua cruſtata, antequam ad teſtacea aggrediamur. *Ariſtotelem videri teſtaceis adnumerare: ſe cũ Plinio malle cruſtaceis.*

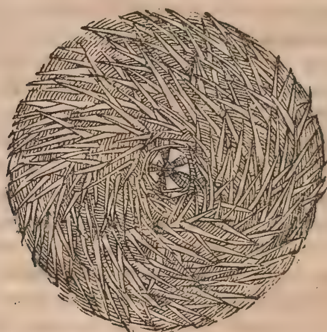
Dicitur ἐχῖνος, ἀπὸ τοῦ ἔχειν ἑαυτοῦ, τῶν σαρκῶν ἀφανῶν οὐσῶν: vel per antiphraſim, ἀπὸ τοῦ μὴ δύνασθαι ἔχεσθαι διὰ τὰς ἀκάνθας, ὡς ἀκράτητος, quòd teneri ob aculeos non poſſit. H. a.

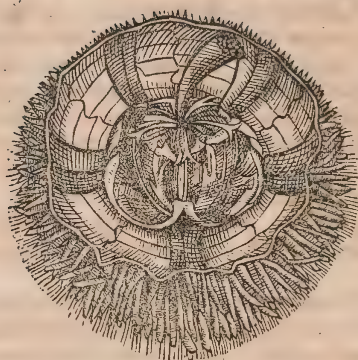
Duplex eſt echinus, terreſtris, & aquatilis. terreſtrem Gaza erinaceum conuertit: aquatilis nomen Græcum retinuit, Plinium opinor ſecutus, qui echinum appellat. Vocantur echini à noſtris vrſins corrupto ex erinaceis vocabulo, ab alijs caſtagnes de mar, quòd veluti caſtaneæ echinato calyce contecti ſint. A Maſſilienſibus vrſins & doulcins, qui ſint edules, etiam ſi dulces non ſint, ſed ſalſi & ſubamari: maiores, quique edendo non ſunt, raſcaſſes ab ijſdem appellantur. Hos noſtri migranes vocant, qui cùm detriti aculei deciderint, putaminibus malorum punicorum ſimiles ſint. Germanis dicuntur *meerigel*, Hiſpanis erizo di mar, Liguribus zinzin. A

Omnibus cruſta eſt tenuis, vndique ſpinis ſiue aculeis armata, quæ pro pedibus ſunt. Ingredi eſt his in orbem volui, itaque detritis ſæpe aculeis inueniuntur. Omnes carnem intus nullam continent: ſed nigra quædam vice carnis ſunt in omnibus oua, ſed nonnullis exigua, nec cibo apta. Alij nigricant, alij purpurei ſunt. Ampliorem partium deſcriptionem in ſingulis trademus. B (C)

DE ECHIMO MAIORE, VEL OVARIO ET ESCVLENTO, RONDELETIVS.

Echinus integer.

Echinus in duas partes dissectus.

Ex Aristotelis quarto de hist. animal.

A PRIMVM echini genus, quod cibo idoneum est, in quo oua multa & magna sunt, esculentaq;, non solùm in maioribus, sed etiam in minoribus: statim enim parui ouis pleni reperiuntur: & maximè plenilunijs diebusque tepidis redduntur pleniores. Ab ouorum multitudine & magnitudine ouarium hunc echinum appellat Hermolaus.

Lib. 4. de hist. anim. cap. 5.

B Forma eius in rotunditatem conglobata est, dempta vna parte parum compressa, in qua os est rotundum quinque dentibus incuruis intus cauis, & in idem punctum coeuntibus munitum: ij quinq; maxillis internis connexi sunt, quę ab ore intus erectæ, ex acuto in latum tendentes, & ambienti calyci non continuæ: tam mirabili stupendoque artificio sunt constructę & cælatæ, vt nihil sit in toto mari elegantius spectatuque iucundius. Quinque igitur sunt ossicula per symphysim coniuncta, quorum suprema pars latior rosæ pictæ figuram repræsentat: ex ea dependent quinque alia ossicula minora, tenui membrana alligata, id totum est quod comparat Aristoteles τῶ λαμπῆρι μὴ ἔχον τὸ κύκλω δέρμα, id est, laternæ quæ pellucida aliqua pellicula siue membrana circundata non sit. Inter dentes interna caruncula quædam est, quæ linguæ vice est, mox iungitur gula quæ in intestinum desinit, longum per testam stellatim dispositum eius tenuibus fibris suspensum, tandem in paruum foramen terminatur, quod foramen ad egerenda excrementa destinatum est, ex aduerso oris situm, ita vt os in terram versum sit, excrementi foramen supra habeatur, pastus enim ex imo petitur, vnde fit vt os ad pastum sit versum, excrementum verò superiùs parte prona testæ contineatur. Excrementa rotunda sunt exiguarum pilularum instar. Qualis intestinorum, talis ouorum ordo est. nam inter nigrum id quod carnis vice est & intestinum oua flaua cernuntur, quæ sola eduntur cruda, orique grata sunt etiam si salsa & subamara sint. Sunt quidem omnibus echininis oua, inquit Aristoteles, sed nonnullis exigua, nec cibo apta, (nisi in hoc echino,) Et alibi: Omnia testacea vêre & autumno ea quæ oua appellant habent: echini verò edules, his quidem temporibus ouorum copia abundant, sed & omni alio tempore habent, nec vnquam ijs carent, ac maximè plenilunijs diebus ouorum copia abundant, sed & omni alio tempore habent, nec vnquam ijs carent, ac maximè plenilunijs diebusque tepidis restituuntur, redduntурque pleniores, pręterquam illi quos Pyrræus fert Euripus: nam illi hybernis mensib. meliores sunt, parui quidem, sed pleni ouorum. Testa tota intrinsecus foraminibus paruis plena est, per quę mouendi facultatem nerui aculeis suppeditant: extrinsecus in exigua tubercula eriguntur aculeorum cotylen excipientia, vinculo, membranula scilicet obligata, vt in orbem moueri possint. Talis radij cum brachio articulatio. Aculeorum igitur caput cauum est, crassius, & in acutum illi desinunt. His in gyrum mouetur. Hoc est admirandum Dei opt. max. in hoc animante opificium, quod vt clarius perspiceretur, superiore loco, echinum integrum, inferiore dissectum in partes duas depingendum curauimus, vt quantum pictura plana assequi pictor potuit, internę huius echini partes intelligi possent. Tradunt

Ibidem.

Lib. 4. de hist. anim. cap. 12.

De picturis suprapositis.

D E sæuitiam maris echinos præsapire, correptisq; operiri lapillis, mobilitatem pondere stabilientes, nolunt volutatione spinas atterere. Quod vbi videre nautici, pluribus ancoris nauigia infrænant, au-

C thore Plinio. Vescuntur aqua, luto, arena.

B Maiore ex parte quum viuunt purpureo sunt colore, in mortuis floridus color euanescit.

Abacu-

Prouerbia ab echino.

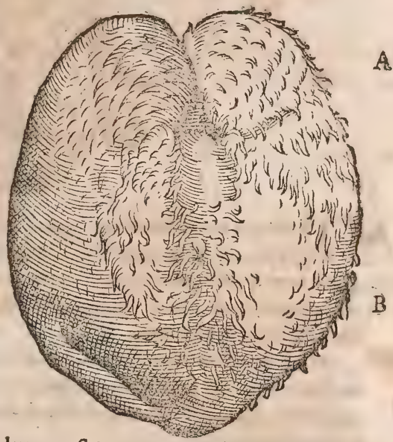
Ab aculeorum quibus obducti sunt asperitate ortum est prouerbium ἐχῖνος τραχύτερος, id est, echino asperior, in hominem intractabilem & insuauibus moribus dictum. metaphora ducta est à marino, & à terrestri. vterque enim asper est, sed marinus toto corpore asper, terrestris non item. Est & aliud ab his prouerbium, Πρὶν δὲ δύο ἐχῖνοι εἰς φιλίαν ἔλθοιεν, ὁ μὲν ἐκ πελάγους, ὁ δ᾽ ἐκ χέρσου. Priùs echini duo inierint amicitiam, alter è mari, alter è terra, de ijs qui moribus ac studijs inter se sunt ita dissidentes, vt nulla spes sit aliquando necessitudinem inter eos coituram.

Olim ante cœnam echini integri & crudi cum ostreis, spondylis, pectunculis apponebantur, quia horum succus aluum ciet. Vnde Athenæus ex Demetrio Scepsio festiuam narrat historiã de eo qui echinos integros deuorare voluit. Laconem ait, ad cœnam vocatum appositis echinis, qui quomodo edendi essent cùm ignoraret, ac quomodo alij ederent non animaduerteret, vnum in os immissum cum testa, dentibus comminuit, & stridere fecit. Cùm igitur miserè os discruciaretur ob duram cibi asperitatem: O sceleratum, inquit, edulium, neque nunc te omittam emollitum, neq; posthac vnquam sumpsero. Nostri lapide testam frangunt, & flauam siue croceam partem, id est, oua edunt. Olim ex mulso & garo subducendæ alui gratia deglutiebantur, vrinam etiam mouent. F

G

Crusta in medicamentis vtilis est. Nam vt scribit Galenus, Erinacei vtriusque tam marini quàm terrestris corpus (*testa potissimum, & acule.*) vstum cinerem efficit facultatis tum detergentis, tum digerentis, tum detrahentis. Itaque eo quidam ad excrescentia, & ad sordida vsi sunt vlcera. Ad capitis vlcera manantia valere expertus sum, & ad eadem Paulus Aegineta commendat. Ex ijsdem cineribus fiunt dentifricia sicca, aut melle scillitico excepta. Plinius tradit echinis viuentibus tussis, & in vino dulci potis, egregiè profluuia purgari. *Lib. 11. de facu. simp. medic.* *Lib. 32. cap. 11*

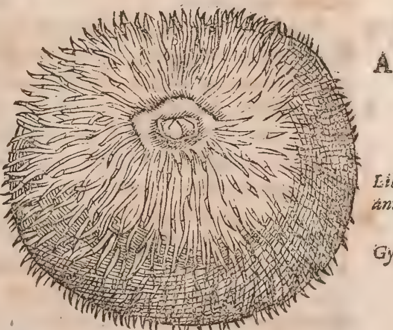
DE ECHINO SPATAGO ET BRISSO, RONDELETIVS.

SECVNDI & tertij generis echinorum breuiter Aristoteles meminit his verbis: Ἄλλα δὲ δύο γένη, τό, τε τῶν σπατάγγων, (*aliàs σπατάγγων, vt Athen. citat libro 3.*) καὶ τὸ τῶν καλουμένων βρύσσων, γίνονται δ᾽ οὗτοι πελάγιοι, καὶ σπάνιοι. Secundum ac tertium echinorum genus, spatagi & brissi: quæ genera pelagia sunt, raraque inuentu. Ex his Aristotelis verbis, neq; ex vllo alio authore vetere notas aliquas colligere possis, quibus hos echinos ab alijs differre intelligas. Sed cùm echinum, quem hîc exhibemus, pelagium & inuentu rarissimũ esse certo sciam, qui ab echinometre, echini ouarij, echini parui, notis à veteribus traditis facilè distinguatur, non dubitaui pro spatago vel brisso proponere.

Hic igitur echinus siue spatagus, vel spatangus (vtroque enim modo legitur) siue brissus, minùs rotundus est, quàm superior, à cordis figura non valde recedens, aculeis paruis & raris septus, altera parte (in qua scilicet os est) magis planus quàm superior. Os dentibus caret: verùm maxilla inferior superiore prominentior est, ad hauriendum aquam, arenamque accommodata: his enim & luto vescitur. In interiore testa nulla talis spectatur fabrica, qualem in echino ouario descripsimus: sed est intestinum conuolutum, aqua & arena plenum, neque oua, neque nigrum illud continet, quod carnis loco est.

DE ECHINOMETRA, RONDELETIVS.

QVARTVM echinorum genus echinometram numerat Aristoteles, quasi matrem aut matricẽ dicas echinorum, inquit Gaza. quanquam sciendum est, in hoc genere marem à fœmina non distingui: neque enim ex semine vel ex ouo generantur, sed sponte oriuntur, vt ostracoderma. Echinometras magnitudine ab alijs omnibus distinguit Aristoteles: ἔτι αἱ ἐχινομῆτραι καλούμεναι μεγέθει πάντων μέγισται. Sed hanc magnitudinem nõ ad corpus siue calycem, verum ad spinas refert Plin. quum scribit: Ex his echinometræ appellantur, quorum spinæ longissimæ, calyces minimi. Cuius sententiam Gyllius Aristotelis sententiæ præfert his verbis: Aristoteles dicit echinometras cæteros magnitudine calycis superare. Plinius Echinometras spinis longissimis, & calycibus minimis descripsit: quod ipsum mihi verosimilius videtur, cùm ab aculeis nomen omnes echini traxerint, rectiùs nominantur echinometræ, qui aculeorum proceritate præstant, quàm ob magnitudinem calycis. Ego verò à corporis siue calycis potiùs quàm aculeorum proceritate echinometras dici existimo. cur enim echinorum matrem vel matricem ab aculeis longis nominassent veteres, cum sit aliud quintum scilicet genus paruo calyce spinis longis durisque? hoc quidem genus pro echinometra vsurpasse videtur Plinius, & eum secuti contra Aristotelis mentem, cùm perspicuè vtrunque genus separet. Quare Aristotelem hîc sequendum censeo ex quo sua transcripsit Plinius. *Lib. 4. de hist. anim. cap. 5.* *Gyllius.*

Aristotelis igitur echinometram hîc exhibeo, qui magnitudine reliquis præstat, adeò vt ambabus manibus quaquauersum extensis capi vix possit: aculeisque est mediocribus. Internæ partes ouarijs echinis similes sunt, demptis ouis siue flaua illa parte eduli, quæ exigua est & planè exucca. B F

DE ECHINORVM QVINTO GENERE, RONDELETIVS.

Infra A. proximè eſt echinus paruus.
Infra B. Vrtica cinerea.
Iuxta C. Lepas adhærens è regione.
Supra D. Lepas inuerſa.
Supra E. Lepas parua.

A QVINTVM echinorum genus id eſt, quod ſaxo inhærens repræſentamus, calyce paruo, ſpinis longis pro corporis ratione, & duris, quo ad vrinæ deſtillationes fœlici ſucceſſu ſum vſus. vnde affirmare non dubitamus id eſſe quintum genus echinorum, de quo ſic Ariſtoteles: Genus item aliud eſt minutum ſpinis longis, prædurisque, gigni in alto gurgite ſolitum, quo nonnulli ad ſtillicidia vrinæ medicamento vtuntur. *Lib.4.de hiſt. anim. cap. 5.*

Echini cādidi Ariſtoteles author eſt echinos alios naſci, circa Toronem, qui candidi ſunt, & ſpinis, & teſta, & ouo. augentur forma productiore quàm cæteri, ſpina ijs parua, nec rigida, ſed mollior: nigra autem illa ori applicata, plura à ſeſe diſiuncta, & ad foramen exterius coëuntia. *Circa Toronem candidi naſcuntur, ſpina parua, Plinius.*

DE ECHINIS, BELLONIVS.

A Echinum, Gallicum vulgus à ſimilitudine tegminis caſtaneę, vocauit Chaſtaigne de mer, quodque Erinacei terreſtris modo in orbem conglobatus & contractus, vndique aculeis circunualletur, Erinaceus etiam dictus eſt: quod nomen imitati quidam Oceani incolæ Heriſſon de mer appellarunt: Maſſilienſes à dulcedine ſaporis, Dulcinum, Vn Douſſin: eumque qui magis eſt albus ac pelagius, addito cognomento, Douſſin raſcas nominarunt. Genuenſes Zinzin, Itali Riccio marino. Nomen antiquum retinet in Græcia.

F Verum Echinorum ſpecies deſcripturus, Ariſtotelicam ſecutus authoritatem, ab ijs qui ſunt edendo inchoandum eſſe putaui. Nam nigri, minuti, ſpinis longis & calycibus exiguis præditi, nullius ſunt ponderis in popinis: de quibus ſingulatim eſt dicendum.

E Fruſtra traditum eſt echinos ſæuitiam maris præſagire. Nam quum tam multis proboſcidibus muniti ſint, à fluctu minime volutari poſſunt: neque ſpinas (vt creditum eſt) atterunt.

F Multis verbis ius echinorum Galenus, Paulus, Aetius & Plinius Secundus commendant: quo vocabulo aquam internam eſſe intelligendam puto: nam niſi recentes & crudi, non ſunt edendo.

G Manducandus eſt echinus (inquit Plinius medicus) ex interuallo phreneticis & epilepticis. aptus eſt ſtomacho, & vrinam mouet. Melancholicorum quoque cibus eſt idoneus. Dioſcorides autem ſcribit, ijs quibus atra bilis ſtomachum infeſtare ſolet, piſces in aquis petroſis degentes & erinaceos recentes conuenire. Echini marini (inquit Aetius) ex vino mulſo & garo præſumpti ventrem leuiter ſubducunt. Referuntur autem inter edulia modici alimenti. Cibos auerſantibus appetentiam excitant, veſicam expurgant, vrinam laxant: quod & Galenus libro de attenuante victu, & item Dioſcorides confirmant.

DE ECHINOMETRA, BELLONIVS.

A B Echinometræ appellantur, inquit Plinius, quorum ſpinæ longiſſimę, calyces minimi. Ego verò Ariſtotelis ſententiam ſecutus, Echinometras cæteros echinos calycis magnitudine ſuperare aſſeuero, minimiſque aculeis eſſe præditos, breuibus & obtuſis interceptos ſpiculis, colore ad extrema albicantibus, ad radices liuentibus, & ex purpureo nitentibus. Horum autem teſta cinerea eſt, pugni aut oui anſerini magnitudine, rapi modo in vaſtitatem extuberans: vt quò antiquiores euadant, eò maiores reddantur, parte prona planæ, ſupina autem rotundæ.

C F Pelagiæ magis ſunt Echinometræ. quòd autem reliquis maiores ſunt, ideo cæteris anteponuntur. Longu-

Longurijs longioribus nautę multò egent magis, quàm in alijs echinis: Siquidem Echinometræ altiori gurgite merguntur: quas in insulis maris Aegæi tanta crassitudine profecisse contemplatus sum, vt ad crassitudinem binorum pugnorum extuberauisse viderim: rariusculè quàm alij echini capi consueuerunt, sed quo maiores sunt, eò delicatiores existimantur. E (F)

DE ALIIS ECHINIS EDVLIBVS, BELLONIVS.

Ab Echinometris, qui echini sunt edules, maiores quidem aculeos habent: crassitie autem minores sunt, vixque grandis gallinæ ouum magnitudine excedunt. Diuersa in his colorum varietas, & mutatio multiplex. Alij enim omninò nigri, alij albi, quidam vitrei, alij ruffi, aut flaui, alij gemmarum nitore conspiciuntur: quidam sunt cyanei, alij purpura splendent, subinde circumagentibus se igniculis micantibus ad aculeos, scintillæ modo. B

Hos piscatores venantur hoc pacto: Manum ferream conto longiore alligant, vel tridentem, cuius incurui sint dentes. hanc manum echinis submouent, vt eos ab imo in sublime attollant, qui suis promuscidibus sese ita stabiliunt, vt plerunque piscatores testam priùs atterant, quàm inde integros diuellere possint. E

Semper crudi eduntur: ouis quæ eius testæ inhærent, in modum stellæ radiantibus, ac quinque ordinibus distinctis, digito vel pane attritis atque diuulsis, vt liberiùs absorberi possint, emundata aqua ac stercoribus, quibus (vt ostrea) interdum scatent. Ea autē oua gustui dulcia sentiuntur, ceu Ricini pulpa, quibusdam echinis pallida, alijs flaua, alijs autem rubentia. F

Quòd autem ad eorum anatomicam descriptionem attinet: sciendum est edules echinos in orbem conglobatos, ac spiculorum serie armatos esse. Os parte prona, in medio corpore terram versus inclinatum habere: in cuius ambitu quina ossicula bene disposita dentium officio funguntur: prona autem parte plani sunt, breuissimosque aculeos ac promuscides numerosas habent. Supina rotundiorem ostendunt testam perforatam, in qua quidam est meatus ad excrementi exitum: quod vt muribus, cylindreum est, lapidosum ac terreum, quibusdam veluti spiculis intertextum. Promuscides autem Echinorum edulium, linguis Cicadarum vel Muscarum similes sunt, Stellarum & Pudendorum marinorum modo, easque tam crebras habent, vt dinumerari nequeant, quibus vndique circunsepti adhærescunt: extrorsum autem non apparent: concidunt enim in seipsos contracti. Spinis constant paulò quàm Echinometræ longioribus. B

DE MINORI ECHINO, BELLONIVS.

Rondeletius hoc genus quintum facit.

Genus Echinorum aliud est (inquit Aristoteles) minutum, pelagium, spinis grandib. longis, prædurisque, modo penè lapidis, gigni in alto gurgite solitum, quo nonnulli ad distillationes vrinæ vtuntur. Vulgus tum Italicum, tum Gallicum, atque etiam Græcum Iudæ vocat, quòd perpetuò nigrescat, fordescat, & gustus ingrati percipiatur. Passim reperitur: quod aliter Brissis & Spatagis euenit ex philosophi sententia. Hic porrò minimus Echinus reliqua genera spinarum longitudine superat: neque colorem vt illa varium habet: testam iuglande maiorem non promit, estque reliquis omnibus viuidior. Nā si supinum ponas, mox suas spinas deprimit, & se in pronam partem conuertit. Plures habet quàm alij proboscides: idcirco citiùs repetit, firmiusque hæret. Oua non fert vt alij, sed sanguineum quiddam nigrum, saniei simile, quo manus cruentat atque inficit. Dentes itidem in verticilli modum habet quinos, circulari ordine dispositos, vt & cæteri, quibus algas, saxa, & conchyliorum testas arrodit. In interna eius parte multos neruos annexos cernas: ex quo indigenæ coaceruatam dentium congeriem ita cum neruis exiccari sinunt, vt annuli vice ad signandum panem vtantur: refert enim quinquefolium, vel quidpiam simile affabrè delineatum. Ventrem in quinque partes distinctum habent, perinde ac si plures illis ventres essent membrana quadam obducti. Ab oris autem verticillo ventres illi testæ quoq; appensi ad foramen excrementi coëunt, sed disiuncti sunt, & quasi interuentu liminum discriminantur. Totidem promuscides habent Echini, quot in testis foraminulis pertusi apparent: sunt enim vltra sex millia in quolibet echino. B (A) (E)

Echinum vidimus in rubri maris litore, inter fontes amaros, & vrbem quam vocant el Tor, prona parte planum, superiore gibbum, semipedem latum, minus quàm alij rotundum, paucioribusque, ac minus frequentibus aculeis aut spiculis præditum: cuius os in terram conuersum esset, super quo excrementorum exitus appareret. *Echinus maris rubri.*

COROLLARIVM, DE ECHINIS IN GENERE.

De echinis in genere quædam scripsit Rondeletius in descriptione Echini maioris vel ouarij. Plin. aliàs Herinaceorum tegmentum vocat crustam, aliàs testam: cum tamen Aristoteles religiosè semper Herinaceos inter testaceos numeret, & tegmentum eorum testam appellet: Gillius, qui Aristoteli subscribit. Rondeletius crustatis echinos adnumerat. Ericius marinus species est habentium ostraca, Auicenna. Ἐχῖνος θαλάττιόν τι ὄστρεον, Suidas. Vter meliùs sentiat experiantur qui in manibus habere possunt. Rondeletius integumentum earum non durum, neq; siliceum esse ait, sed fragile crustæ tenuioris modo. Verùm etiam dura & silicea, si tenuitas accedat, planè fragilia sunt & magis etiam quàm minùs dura. flexilia autem, vt crustatorum corium, præsertim recens, non sunt. Conchulas quoque multas testam tenuem prorsus & fragilem habere videmus, quæ tamen crustati generis non sunt. Hesychio echinus est animal marinum edule: sed species echini quasdam non esse edendo, ex Rondeletij obseruationibus satis apparet. Echinus non est erinaceus marinus, vt exponit Albertus: sed est veluti casteus (*castanea*) cardus, plenus rubro humore, Niphus. qui alibi etiam echinum marinum, vulgò cardum (*carduum*) marinum appellari scribit. quòd autem echinus non sit erinaceus marinus, contra Albertum absurdè negat. Echinus alibi in Italia vocatur el riccio, rizzo de mare, zino, lo incino. Scoppa grammaticus Italus echinum interpretatur lincino de mare, bogancitola: & genus cancrorum facit, inepetè, Albertum & huiusmodi solœcos authores secutus. Hispanis dicitur erizo de la mar. Germanis A

manis *Seexpffel*, id est malum marinum, circa Daniam, Noruegiam & alibi: quòd & rotunditate figuræ, præsertim aculeis demptis, & magnitudine mâlum referat. ad summum enim instar magni mali inueniri audio in Oceano Balthico, durum, punicei ferè coloris, & spiculis ademptis maculosum: nullum eius vsum esse, sed pro ornamento in domibus suspendi. Quòd si quis aliarum gentium ferè omnium similiter appellantium imitatione, *Meerigel*, id est echinum marinum vocare voluerit, reprehendi non poterit. Recentiores quidam echeneidem pisciculum de quo proximè dictum est, & echinum, qui piscis non est, (branchijs enim caret,) imperitissimè confundunt. Vide superius in Echeneide A. Echinus Græcis commune tum terrestri tum aquatili nomen est: Latini veteres ericium & erinaceum de terrestri dicunt, de marino vix vnquam, sed Græcum echini nomen seruant, vt pluribus annotaui in Echino terrestri inter Quadrupedes.

B Eratosthenes dicit in insulis ante Euphraten, miræ magnitudinis cancros atque echinos reperiri: quorum alij pileis maiores sint: alij δικότυλοι, id est binas cotylas capiant, Strabo libro 16. Haberi & fluuiatiles echinos Paulus Aegineta prodidit, Hermolaus & Massarius. Ostrea (*meliora*) Circeis, Miseno (*promontorio*) oriuntur echini, Horatius Serm. 2. 4. Echinus (maris) omnium maximè à natura munitus est: quippe qui testa vndique spinis frequentibus circumuallata cæletur: quam rem peculiarem hunc in genere testato sortiri diximus, Aristot. libro 4. de part. Echinus nihil habet carnis, in globum circumactus est, Ibidem. Plinius & Scholiastes Nicandri echini carnes nominant, oua nimirum eius & partem esculentam intelligentes. Crustis & spinis teguntur echini, Plinius. Calyculos echinorum Apuleius dixit. Iste licet digitos testudine pungat acuta, Cortice deposito mollis echinus erit, Martialis lib. 13. Vidi ego (inquit Nicolaus Perottus) & sæpe piscatus sum piscem hunc (*echinum impropriè piscem vocat*) in scopulis quibusdam maris nostri aqua contectis apud Antij reliquias, & iuxta Baias purpureo colore, cœruleo ac viridi misto: vsque adeò grata oculis ea varietate, vt si colores durarent, nulla esset cum gemmis comparatio: sed mortuo pisce colores tabescunt, Hæc ille: & similiter Gillius. Euenit, vt quod caput appellant & os, versum in terram sit: quod verò ad excrementi exitum deputatum est, id suprà habeatur. quod idem omnibus turbinatis, patellisque euenit. pastus enim de imis petatur, necesse est. Vnde fit, vt os inuersum ad pastum sit, excrementū verò superius parte prona testæ contineatur, Aristoteles in historia. Ex eodem genere (*quo locustæ, scilicet crustatorum*) sunt echini. oua omnium amara, quina numero. ora in medio corpore, in terram versa, Plinius. Dentes echinis quinos esse, vnde intelligi potuerit, miror, Idem. Dentes quini echinis omnibus sunt, caui intrinsecus: inter quos caruncula quædam interiacens linguæ officio fungitur, mox iungitur gula: deinde venter in partes quinq; distinctus, (*perinde ac si plures numero ventres hoc animal habeat. sunt enim omnes distincti, plenique vacantis materiæ ex stomacho vno dependent, &c. vt hic, Aristot. in opere de partibus anim. lib. 4.*) plenus excrementi: cuius meatus omnes in exitu excrementi coëunt, quà testa forata est. Ventri autem subdita sunt, quæ oua appellant, membrana obducta diuersa, eodem in omnibus impari quinario numero: quorum quod nigricat, parti creditum est superiori, ex dentium origine pendens, amarum, nec esculentum, quale in multis inesse animaduertimus, aut certè eius proportionale. nam & in testudine, & in rubeta & in rana, atque etiam in turbinato genere, & in molli, sed colore diuerso, & aut omnino ingustabili, aut magis ab vsu cibario alieno. Corpus echinis priore atque nouissima parte spissum, & continens: cætera verò non continuum, sed simile laternæ, cui non obducta membrana est, Aristoteles in hist. animalium. Et rursus, Echinis caro negata est: id ipsumque habent peculiare, vt nullam intus carnem contineant. Nigra quædam in omnibus vice carnis spectamus. Echini oua stellę speciem similitudinemque gerentia, etsi amaro, non ingrato tamen sapore sunt Gillius.

EX ARISTOTELIS DE PARTIBVS ANIMALIVM
libro 4. cap. 6. de ouis echinorum.

Caro in echinis, vt dictum est, nulla est circa ventrem: sed quæ oua appellantur, numerosiora testæ adhærent, membranulis singula obuoluta, & paribus distincta interuallis. Nigra etiam quædam circum ab ore fusa sparguntur, nomine adhuc nullo appellata. Sed cum non vnum, sed plura genera echinorum sint, omnium partes quidem eas omnes sortiuntur: sed oua appellata nec omnes cibo idonea, & parua admodū continent, exceptis ijs qui vada incolūt. Omnino idipsum cæteris quoq; testatis euenit. caro enim non æquè omnium esculenta est. & excrementum quod papauer vocatur, quibusdam cibo idoneū, quibusdam non idoneū est. Cōtinent hoc turbinata omnia sua clauicula: vniualuia, suo fundo, vt patellæ biualuia, quà nodo ligantur. Quod autē ouum vocatur, latere dextro biualuia habent: altero latere ostium excrementi continet. Sed errore ouum id vocitatur, quippe q̄ tale sit, quale est pingue in sanguineo genere, cum viget. quamobrem fieri solet per id tempus anni quo vigent, scilicet vere & autumno. laborant enim testata omnia per frigus & æstum, atque exuperantiam temporis pati nequeunt. argumento est quod echinis euenit. habent enim id iam inde ab ortu naturæ, & plenilunijs vberius: non quia per id tempus copiosiùs pascuntur, vt quidam putant: sed quod noctes tepidiores sint propter lucem pleniorem. calorem enim desiderant quoniam frigori patent, vtpote quę sanguine careant. ex quo fit, vt æstate potiùs vbique vigeant, præterquam in Pyrensi (*Pyrrao, Massarius*) Euripo. nam ibi nō minùs tempore hyberno probantur. Cuius rei causa est, quòd tunc vberiùs pabulentur, cum pisces per id tempus ea loca relinquant. Habent echini omnes oua eodem numero, atq; impari: quina enim. dentes etiam ventresque totidem. ratio, quod non ouum est quod ouum vocatur, sed quòd bona animalis enutritione, alimoniaque proueniat. fit ostreis quidem in altero tantummodo latere, id quod oui nomine appellatur. idemque quod echinos habere dicimus: sed cum testa echini non modo cæterorum ostreorum orbem colligat vnum, sed in globum circumagatur, vt non partim talis, partim non talis formetur, sed vsquequaq; similis sit: (vndiq; enim in se nutibus suis conglobatur:) idcirco ouū quoq; simili modo habeat necesse est. non enim ambitu, vt cætera, dissimili constat echinus. nanq; ijs omnib. caput in medio situm est: quam quidem corporis partem situm tenere superiorem certum est. Nec verò ouum

ouum habere continuum poteſt: quando neque cętera generis eiuſdem ſic habent, ſic altero latere tantum ſui orbis. Ergo cum id commune omnium ſit, proprium autem illius, vt globi ſpeciem gerat, oua numero impari ſint neceſſe eſt: nam ſi pari eſſent, per diametrum diſpoſita haberentur, cum ſimilem hinc atque inde ſeruari rationem interualli conueniat. ſic autem diſpoſitis vtroq; latere orbis ouũ haberetur, quod in cęteris oſtreis non eſt. altero enim latere ſuæ orę id habent & oſtreę & pectines. itaque terna aut quina, aut quolibet alio numero impari eſſe neceſſe eſt. at ſi terna eſſent, diducta inter ſe laxo admodum interuallo haberentur. ſi plura quàm quina, continuum propè ouum redderetur: quorum alterum non melius eſt, alterum fieri non poteſt. quina igitur oua echinos habere neceſſe eſt. quam ob cauſam venter quoque quinquepartitus eſt, & dentes totidem habentur. ſingula enim oua, cum quaſi corpora quædam animalis ſint, modum quoq; viuendi ſimilem habeant neceſſe eſt. hinc enim capitur incrementum. nam ſi venter vnus tantummodo eſſet, oua aut longè diſtarent, aut totum alueum occuparent, vt echinus & difficile moueretur, & cibi minus impleretur. Cum autem quinq; numero interualla ſint, ventrem ſingulis adiunctum quinquepartitum eſſe neceſſe eſt, eademque de cauſa dentes etiam totidem habentur: ita enim natura ſimilem rationem prędictis membris reddiderit. Sed quam ob cauſam oua numero impari, totq; numero echinus habeat, dictum eſt. cur autem alij parua admodum, alij magna, cauſa eſt quòd natura conſtant alij alijs calidiore. calor enim cibum cõcoquere plenius poteſt: quamobrem qui cibo inutiles ſunt, in ijs excrementi plus eſt. mobiliores etiam facit natura caloris, vt paſcantur, nec ſtabiles maneant: cuius rei indicium eſt, quòd eorum ſpinis aliquid ſemper adhęreat, tanquam crebrò moueantur. ſpinis enim vt retulimus, vt pedibus vtuntur.

Echinus Plinio carnes habet rubentes ſicut minium, Albertus. Ego hunc Plinij locum legiſſe non memini. Ariſtoteles carnem echinis omnino negat. Non omnibus idem vitreus (minij hic fortè legit Albertus) color. circa Toronem candidi naſcuntur, &c. Plinius. Idem Albertus & eiuſdem monetæ ſcriptores, echino partes quaſdam attribuunt quæ echeneides ſunt.

Spinis ſuis echini vtuntur perinde ac pedibus. his enim nitibundi mouentur, ſedemq́; permutant, C
Ariſtot. Et alibi, Echinorum ſpinę vicem pedum eis præſtant, non villorum vt erinaceis (terreſtribus.) Echinis ſpinæ pro pedibus ſunt. ingredi eſt his in orbem volui. itaq; detritis ſępe aculeis inueniuntur, Plinius. Mouentur agilius & frequentius qui ſunt cibo idonei: cuius rei argumentum, quod ſemper aliquid algæ ſuis ſpinis implexum gerant, Ariſtot. καρκίνοι θ' ἵκοντ' ἐχῖνοί τε, τοὶ καθ' ἁλμυρὰν ἅλα νεῖν μὲν οὐκ ἴσαντι, πεζοὶ δ' ἐμπορεύονται μόνοι, Epicharmus in Nuptijs Hebes. Ἐχῖνος ὄστρεον πορευτικόν, Athenæus ex Ariſtotele. Echin⁹ inter teſtacea quib. facultas ingrediẽdi eſt, olfactũ minimè habere videt̃, Ariſtot. Echinos marinos viuentes obductos teſta, atque aculeis communitos, ſi quis contriuerit, & alia ſeparatim ab alijs fruſta in mare abiecerit, hęc tamen cohærentiam & coitionem inter ſe faciunt, & affinem partem recognoſcunt, & applicata cohęreſcunt, velutique conferuntur ſimul, & naturali rurſus quadã conciliatione (mirum dictu) integrantur, Ælianus 9. 47. & Philes. Echini oua plenilunijs habent hyeme, Plinius. ſed melius Ariſtoteles, Nullo tempore ouis omnino carent: ſed maximè plenilunijs diebusq; tepidis redduntur pleniores: præterquã ij quos Pyrrhæus fert Euripus. nam illi hybernis mẽſibus meliores ſunt. Luna alit oſtrea, & implet echinos, muribus fibras, Lucilius apud Gellium: à quo etiã Plinius mutuatus cernitur, vt ſcripſi in Mure B. De ouis echinorum plura retulimus ſupra in B.

Fluctus & tempeſtas ad terram Echinos deuoluens è mari funditus in aridum expellit & violenter D
allidit. hi eius periculi metuentes, cum ſentiunt mare inhorreſcere, & ventorum acerbitate procellas cieri, ſuis ſpinis lapillos ad geſtandum faciles tollunt, vt libramentum ac firmamentum habeant, vt ne procellarum incurſus, ac ſuę eiectionis periculum, à quo ſibi timent, ſubeant, Ælianus de animal. 7. 33. Oppianus libro 2. tradit echinum præſagire tempeſtates, & lapillis operiri, (*vide etiam infra in E.*) ne agitatione procellę ſpinas atterat. Maſſarius. Atqui Oppianus nihil de ſpinarum attritione, ſed ne in litus à fluctibus eijciantur metuentes, lapide vnumquenq; dorſum ſuum aggrauare ſcribit. ----νώτοισι δ' ἀνοχλίζουσιν ἕκαστος λᾶαν: ὅσον βαρύθοντα περὶ σφετέρῃσιν ἀκάνθαις ῥηϊδίως φορέοιεν, &c. Echini marini quoties æſtum procellasq́; pręſensêre, ſaburra grauant ſeſe, ne propter leuitatem iactentur, néve tempeſtate ingruente auferantur, ſed petris firmè inhæreant, Plutarchus in libro Vtra animalium, &c. Simone Grynæo interprete. Echini tum terreſtres tum marini ſpinarum ſuarum obiectu & rigore, ceu uallo quodam, ſeſe tuentur quo minus capiantur, Athenæus. Vide in Echino terreſtri h. inter prouerbia. Echini corporis partes diſiectas rurſus coire & redintegrari, peculiaris & admirandæ naturę vis eſt, ſi verè hoc tradit Ælianus, vt in C. retulimus. Vrticæ genus quoddam echinos, in quos offenderit, corrodit, Ariſtot. Vrtica noctu pectines & echinos perquirit, Plinius. Echinum (*marinum, vt coniicio*) interimit potamogiton, Ælianus & Philes. Et mox idem Ælianus: Echinus autẽ mergi fel non tolerat: vbi echini vocabulum non rectè repeti ſuſpicio eſt.

Echini affigentes ſeſe, aut harena ſaburrantes, tempeſtatis ſigna ſunt, Plinius. Echinus in mari cum E
ventorum procellam præſenſerit, calculum validum arripit, eumq; velut ſaburram vehit, & tanquam anchoram trahit, ne excutiatur à fluctibus: ſicq; qui non poteſt ſe ſuis viribus liberare, alieno regitur pondere. Quo indicio etiam nautæ velut ſignum futuræ perturbationis capeſſunt, & ſibi præcauent ne hos imperitos turbo inueniat, Ambroſius. Vide ſupra quoq; in D.

Author libri de naturis rerum & Albertus, echinum piſcem cum echeneide confundũt, vt dictũ eſt: F
& echinum venenoſum eſſe, nec edi poſſe, niſi mortis periculo aiunt: cũ Ariſtoteles echeneidẽ piſcẽ nõ edulẽ eſſe ſcripſerit. Echinorum verò alij ſunt edules, alij ἄβρωτοι, id eſt cibo inepti. Vide inferius in G. ab initio de remedijs ex echino intra corpus. Sunt echinis omnibus oua ſed nonnullis exigua, nec cibo apta, Ariſtot. De ouis quidem echinorũ ſuprà etiam in B. diximus. Quo die Lentulus flamen Martialis inauguratus eſt, cœna hæc fuit: Ante cœnam echini, oſtreæ crudæ, &c, Macrobius. Echini (vt Athenęus libro 3. recitat ex Diphilo, Natali de Comitibus interprete) ſunt teneri, bonumq; habent ſuccum: viroſi ſunt, facilè corrumpuntur. Si cum oxymelite, apio, & mentha comedantur, ſtomacho ſunt vtiles, boniq; ſucci & dulces. Leniores ſunt inter hos rubicundi, melini (*μήλινοι, id eſt lutei, Natalis vertit fraxinei: non probo*) craſſiores, & qui cum raduntur lacteum quiddam emittunt. Eorum qui circa Cephaleniam,

Icariam & Adriam nascuntur, quidam sunt subamari. Qui circa Siciliæ scopulum capiuntur, ventrem soluunt. Mense Decembri (inquit Palladius) quibus litus in fructu est, vbi Lunæ iuuabit augmentum, (quę omnium clausorum maris animalium atque concharum iubet incremento suo membra turgere) echini carnes salibus condire curabunt. quod solito more conficitur. Hanc quoq; rem per omnes méses bene faciemus hybernos, Hæc ille. atqui Bellonius non nisi recentes & crudos edendo esse ait. Marinus echinus stomacho ventriq; vtilis est, vrinam cit, Dioscor. Vrtica, echinorum oua, & huiusmodi, nutrimentum exiguum & humidum prębent: ventrem tamen soluunt, & vrinam promouent, Mnesitheus. Echini mar. caro esitata ventrem mollit, & calculos qui per vrinam redduntur summè sanat cum condito sumpta, Kiranides. Echini aluum mouent, Celsus & Galenus in libro de attenuante victu. Ventrem deiiciunt conchularum iura & echinorum mar. Aëtius. Echini ex mulso eduntur & garo alui subducendę gratia. Paranturq; in patinis, ouis, pipere, melleq; iniectis. Imbecillis sunt alimenti, ac medij inter ea quæ humores extenuant ac densant, Galenus libro 3. De alim. facult. In echino: Accipies pultarium nouum, oleum modicum, liquamen, vinum dulce, piper minutum: facies vt ferueat: cū ferbuerit, in singulos echinos mittes, agitabis: iterum bulliat: cum coxeris, piper asperges, & inferes. Aliter in echino: Piper, costum modicè, mentham siccam, mulsum, liquamen, spicam Indicam & folium.

Aliter: Echinum totum mittes in aqua calida, coques, leuas, in patella compones: addes folium, piper, mel, liquamen, olei modicè, oua, & sic obligas: in thermospodio coques: piper asperges & inferes. In echino salso: Echinum salsum cum liquamine optimo, carœno, pipere temperabis & appones. Aliter echinus salsus: Liquamen optimum admisces, & quasi recentes apparebunt, ita vt a balneo sumi possint, Apicius 9. 8. Echinos vbi coxeris, pipere & croco asperges, Platina. Scinditur leui percussu hirta testudo, (cortex echini,) in duasq; partes diuiditur: abijcitur altera: altera verò leuiter aqua abluitur: decidunt sordes, quæ in ijs pro visceribus sunt: remanent quinque partita oua subrufa, ad stellæ imaginem formata. hæc cruda sumuntur, sapore non iniucundo, quamuis nescio quid amaritudinis habeât, Nicol. Perottus. Præstant qui Miseni nascuntur. Ostrea Circeis, Miseni oriuntur echini, Horatius. Inulas ego primus amaras Monstraui incoquere, illutos Cotillus echinos, Vt melius muria, quam testa marina remittat, Idem Sermonum 2. 28. Alex peruenit ad ostreas, echinos, vrticas, &c. Plinius. Echinus non ignotus est principum mensis, spinoso castaneæ tegumento assimulatus, Iouius.

G *Remedia ex echinis nō vstis extra corpus.* Echinorum testæ contusæ, & ex aqua illitæ, incipientibus panis resistunt, Plin. Echini mar. apud Galenum (De compos. medic. sec. loc. lib. 1. cap. 1.) recipiuntur in medicamento quodam quod caluescentes etiam prohibere, & pilis vestire promittitur: & paulò pòst etiam terrestris acanthion, Galenus erinaceum interpretatur. Ibidem cum medicamenta quædam pilos disperdentia ex comptorijs libris Critonis enumerasset, subiungit: Quin & fortiora his componunt ex echinis (*marinis nimirum*) & salamandra in oleo coctis. ammiscent autem ipsis & alcyonia & sandarachen, & quęcunq; alia eius generis existunt. Testa cruda inassata commodè medicamentis admiscetur quę psoras abstergunt, Dioscor. Echino mar. si corpus scabie infectum perungatur, ad sanitatem redit, Ælianus. Testis contusis & ex aceto illitis (adpositis, Marcellus) strumæ curantur, Plinius. discutiuntur, Marcellus. Echini ex aceto epinyctidas tollunt, Plinius.

Echini tum terrestris tum marini corpus vstum, eadem pręstat. Vide in terrestri inter Quadrupedes. Testæ crematę cinis (Echinus cū testis crematus, Ælianus) sordida vlcera expurgat, Dioscor. & Plinius. Luxuriantem carnem reprimit, Dioscor. Echini combusti cinis illitus lepram sanat, & omne vlcus illicò ad cicatricem & soliditatem reducit, Kiranides. Alopeciam quoq; idem cinis sanat & densat, cum adipe vrsino, vel delphinio, aut porcino illitus, Idem. Cutem (in alopeciis) replet echini cum carnibus suis cremati cinis, Plinius. Galenus lib. 1. de compos. sec. loc. cum remedia quędam ad alopecias ex Sorano pręscripsisset: Oportet autem (inquit) & partem affectam pręfricare vel per alcyonium vstum, donec morsum persentiscat, vel per echini marini vsti cinerem linteolo inuolutum, donec locus rubefiat. Et paulò post: Echinorum mar. testas vstas, ex melle & aceto pręrasis illine. Ad alopeciam expertum: Testę echini mar. vsti, muscerdarum, iridis, singulorum vncia. bene contusa irrigato cum oleo omphacino, & vtere. Hoc in vulnerum etiam cicatricibus pilos creat, Nic. Myrepsus. Et rursus: Aut echinorum mar. testas crematas bene tritas irrigato cum melle, & illine. Echinum comburi cum viperinis pellibus ranisque, & cinerem aspergi potioni iubent magi, claritatem visus promittentes, Plinius. His quę ob naturalem retentricis facultatis imbecillitatem abortiuntur, innata quadam proprietate erinacei terrestris corium crematum opitulatur si aqua aut vino dilutum propinetur, & pudendi mulieris orificio illinatur. idem potest echinus marinus, & mitulæ viuentes vstę, Aetius 16. 21. Licet autem suspicari, vt echeneidē aliqui crediderunt alligatam partus continere ad maturitatem, sic eandem contra abortus vim echino ēt adtribuisse, occasione vtrobiq; à vocabulo sumpta, ἀπὸ τοῦ ἔχειν, ac si non solum naues illa retinere, hic verò suis infixa aculeis, sed omnino arcana quędam cohibēdi vis vtrique inesset. Et huiusmodi quidem superstitiones in aliis quoq; rebus innumerę sunt.

Intra corpus. Arcesilaus Batti Eudęmonis filius, cum in letalem morbum incidisset, marino echino in potionem per Learchum ei tradito, ad mortem compulsus est. Plutarchus de virtutibus mulierum, in Eryxonæ mentione. Echinum quidem venenatum esse alius veterum nemo prodidit, quod sciam: sed tantum echinorum quosdam non esse edules, (de quibus inferius dicemus:) sicut & echeneidem edendo esse negarunt. recentiores verò echinum cum echeneide, vt diximus, confundentes, vim ei venenosam attribuunt. Contra dorycnium echini maximè prosunt: & ijs qui succum carpathi biberint, præcipuè eius (*eorum, scilicet echinorum*) iure sumpto, Plinius. Contra dorycnium succurrunt animalia quæ in litore & petris marinis degunt, vt gobij, & huiusmodi, (siue cruda, siue elixa tostáue edantur.) sed multo magis iuuabunt in cibo strombi, echini, &c. Nicander & Scholiastes. Morsis a cane rabioso prosunt in cibo echini recentes cum vino mulso, Rufus. Aretęus in curatione elephantiasis: In cœna (inquit) apponantur marina quotquot ventrem subducunt, ostrea, echini, &c. Epileptici si ex echino sumere per interualla cupiant, non alienum est. quippe habet aliquid ventri ducendo, stomachoq; firmando, & vrinę

citandæ

citandæ commodum, Trallianus. Eorum qui vomica (empyemate) laborant, si sordidum vlcus fuerit, vt puris euacuatio promoueatur, echinum eos sumere non prohibeto, Idem. Ex ostreorum genere purpuræ & buccina reliquis præferenda sunt: deinde pelorides præstant: postea echini recentes: deinde quæ propriè ostrea appellantur, reliqua verò relinquenda sunt, Aetius in cura colici affectus à frigidis & pituitosis humoribus. In diabete echinus cauendus est, Trallianus. Ad stomachum hebescentem non parum proficit echinus mar. etenim vel omnium ciborum fastidio laborantem, in pristinæ valetudinis statum restituit, atq; vesicam (quemadmodum harum rerum bene periti affirmant) vacuam facit, Ælianus 14. 4. In colico affectu sumantur pisces duriore carne. vtilis & echinus est: vt qui præterquam quod contemperet refrigeretque, preterea etiam stomacho gratus est, aluumq; & vrinam mouet: quib. nihil est præstantius, Trallianus. Ad dysuriam id est vrinæ difficultatem & calculum, echinos tere cum aculeis suis, & ex mulsa aqua frequenter accipito, Marcellus. Echini cum spinis suis contusi, & è vino poti, calculos pellunt. modis singulis hemina bibitur, donec prosit: & aliàs in cibis ad hoc proficiunt, Plinius. Echini viuentes tusi, & in vino dulci poti, egregiè profluuia purgant, (*menses promouent*,) Plinius. Vt secundæ expellantur: Echinos marinos tres totos tenuiter tritos, in vino odorato bibendos dato, Hippocrates libro 1. De mulieb. morbis.

Si echini aculei pedicus inhæserint, aut alicui corporis parti, in lotio humano calenti pedem diu tene, facilè excutientur, Marcellus empiricus.

Plurima ad philologiam de echino pertinentia, iam in terrestri echino à nobis exposita sunt. hic paralipómena adferemus. Σχῦρος, ἐχῖνος, Hesychius & Varinus. Hystrix, animal testatum, marinum, edule, Varinus. Vide in Hystriche quadrupede A. ad finem. Βατῆρος, ἐξίχινα, σφάκελος, Hesychius & Varinus. Euboi, id est luscinia, echinus maris, Kiranides 1. 5. Est & echinus pars ventris ruminantium. H.a.
Ἢ ἐλάφοιο νηδὺν, τὴν δὴ καλέουσιν ἐχῖνον, Ἄλλοι δ' ἐγκατόεντα κεκρύφαλον, Nicander in Theriacis. Scholiastes ἐχῖνον interpretatur πολύπτυχον, (melius πολύπτυχον, nostri vulgò hanc ventris partem multiplex appellant: *das manigfalt*:) & propriè de boue dici addit. Ἀ' ...λὴν χύτραν, τὸν καλούμενον ἐχῖνον παρὰ τῷ Ἱππωνακτι, Varinus. Dorion τὸν κατὰ τῆς κεφαλῆς τοῦ κεστρέως ἐχῖνον, σφόνδυλον ὀνομάζει, Atheneus. Echinis marinis, absq; aculeis, similes etiam lapides vidi: vnum hemisphærica figura, parui mali magnitudine: alterum lenticulari figura, magnitudine rapi mediocris, lati compressiq; vtrinque. clauduntur crusta quadam albicante, quinis distincta radijs, quę circa basin latiores. paulatim μυουρίζουσιν, hoc est veluti caudæ quędam, angustiores fiunt: inter binos radios interstitium binos tuberculorum ordines habet, quę veluti verrucę rotundę aut veluti oua quædam sunt: ordo vnusquisque in minori lapide quina aut sena tubercula continebat, in maiori iam pleraque (vetustate, vel attritione, in fluuio enim quodam apud nos repertum audio) allisa & obtusa vix apparebant. Vide infrà vbi de anguib' scripsi in Hydri historia. Squinada Massiliensibus Maia (*Bellonio*) appellatur, à similitudine pectinis ad quem lina attenuantur, Bellonius. Squinada quidem Gallicum nomen per aphæresin ab echino factum videtur. Nostri hoc instrumentum vocãt *ein Hechel*. Squinada Gallis quasi echinada dicta videtur. Latinè pecten appellari potest. Ad huius similitudinem, quidam conligant acus, ita vt cuspides ipsarum in eundem locum porrigãtur, & per ipsas cutem compungunt in alopeciæ curatione, vt Galenus ex Sorano annotauit. Pecten echini vocatur iureconsultis echini pellis vestiũ detersui accommodè cõcinnata, cuius auctor rei Plinius est, Cęlius. Nostris in vsu est tabella è ligno quadrata, & multis pertusa foraminibus, quibus setarum penicilli infarciuntur, & vt asperior, rigidior, ęqualisq; superficies sit, tondentur. hac vestes purgandæ perfricantur. *ein ryberle*. Echinum dixeris. Et similiter instrumentum, quo pocula aliquando exterguntur, setis in manubrij lignei vel è filis ferreis confecti altero extremo transuersè impactis, ad capituli in dipsaco, (quem aliqui simpliciter carduum appellant) effigiem, oualem ferè. Item instrumentum quo panni lanei pectuntur. vulgus à cardui capitulorum similitudine, *Carterisi hen* appellat.

Echinus marinus, Horatius. sed differentia hoc, non epitheton est. ὀκχήεις, ὀξύκομος, Oppianus. Aἰθήεις, Nicãder. Scoliastes interpretatur cuius caro sit ruffa, ἐρυθρὸς καὶ πυῤῥὸς κατὰ τὴν σάρκα. Καρηκομόων ἀκανθαις, Matron Parodus. Plura in Echino quadrupede dedimus, quorum multa marino etiam quadrant. Epitheta.

Echinophora, genus conchę, Plinio, lib. 32. Sinope sita est in collo peninsulæ cuiusdam: cuius litora petrosa sunt, & fossas quasdam in petris excauatas habent, quæ mari tempestate elato complentur: quam ob causam non facilè adire possunt: & insuper quod petrarum superficies omnis sit ἐχινώδη (id est aspera & acuminata, echinata: interpres vertit echinis plena,) nudo pedi inaccessibilis, Strabo libro 12. Derivata.

Marinus huc echinus obuoluitur, (inquit in Hieroglyphicis Io. Pierius,) lenticulari propemodum figura, cochleari crusta, scabritie varia, crebris lineamentis rectilineis, quatenus in sphęrica figura fieri potest, picturata, &c. Atque vt ad eius significata aggrediamur, hominem difficilem atque morosum, qui cum difficulter, vel nulla vnquam ratione consuetudinem inire possis, ex hieroglyphico eius commonstrabant: quippe quem quaqua tractare volueris, asperitate renitentiaque horridum experiare, atque itidem ex hoc asperitatem eam, quam Horatius damnat, agrestem, inconcinnam, atque grauem, per hoc animal notabant. Item iudiciorum seueritatem, (*picto echino designare licebit.*) erant enim apud veteres vasa (ahenea aut opere fictili facta) echini nomine nuncupata, quæ scilicet animalis istius imaginem referebant, quorum in iudiciis vsus erat: in quæ testium dicta scriptaque iudicia conijcerentur: ex quo significabatur, non licere cuipiam impune illis manus admouere, neque inuertere, aut immutare quicquam, sine graui supplicio. Sunt etiam qui per echinum nauigationem tutam intelligant. ille siquidem imminentem tempestatem præsentiens, attractis lapillis sese munit, arenaq; nauium instar saburrat, ne vi fluctuum vlla versari iactariue possit. Ad hęc macilentissimum hominem per idem animal intelligebant, cui quidem sit hoc peculiare, vt nullam intus carnem contineat, foris & spinulas & crustam tantùm habeat. Annum integrum cibo eum abstinere aiunt. Postremò exercitum, aut quid huiusmodi ex dissipatis reliquijs instauratum, si quis pingendo significare voluerit, non imperitè echini marini dilaniationem quandam figurabit. ille enim in frusta discerptus, si proijciatur in mare, confluentibus sponte in vnum partibus, iterum committitur, & efficacissimè solidescit. Icones.

Plantæ. Echinió, hippophaes Dioscoridi. Echinopus herba ab echinis dicta est, & memoratur in prouerbio, Τὰς ἀκάνθας συνάγων ὥσπερ ἐχινόποδας, Eustathius in Iliad. β. Echinopus genus est spinæ sic dictæ, quod pedes ingredientium super ea detineat & remoretur: vel quod echini marini pedibus similis sit, Etymologus & Varinus. Λυκόφανον, τὴν ἐχινόποδα, Μεσσήνιοι, Hesychius & Varinus. Risu vti licet ad multa vtiliter & serio monenda: Ὡς ἂν ἐχινόποδας καὶ ἀνάτρηχεῖαν ὄνωνιν φύονται μαλακῶν ἄνθεα λειμώνων, Plutarchus in Symposiacis 1. 4. Ceras ex omnium arborum satorumq; floribus apes confingunt, excepta rumice & chenopode, Plinius. legerim potius echinopode: licet herbam quandam suibus venenosam, nostri chenopodem, id est anseris pedem vocitent. Bellonius in singularibus obseruationibus suis herbam vulgò Achinopoda vel Cachynopoda dictam in Lemno abundare scribit, quam incolæ in lignorum inopia vrant. Vide etiam in Echino quadrupede. Glycyrrhizæ folia echinata sunt Plinio: ego σχίνε, id est lentisci folia glycyrrhizam habere dixerim, non ἐχίνε nec ἐχινώδη.

Propria. Echini ciuitatis meminit Strabo lib. 1. Item lib. 9. supra Phalaram (inquit) à mari ora vrbium XV. stadia L. imminet. Inde porrò nauiganti stadia C. Echinus incumbit. Plinius Acarnaniæ oppidum esse scribit. Echinæ vel Echinades insulæ quædam sunt: de quibus plura diximus in Echino quadrupede inter propria. Οἱ δ' ἐκ Δουλιχίοιο, Ἐχινάων θ' ἱεράων Νήσων αἳ ναίουσι πέρην ἁλὸς Ἤλιδος ἄντα, Homerus Iliad. β. vbi Eustathius: Rectus (inquit) est Ἐχίνη, apud posteriores autem Homero Ἐχινάς, siue deriuatum ab ἐχίνη, siue diminutiuum. Echinadum incolæ Epei dicebantur, Varinus. Apparet autem ab echinorum copia nomen eis esse factum, Eustathius & Athenæus. Easdem Homerus in Odyssea Θοὰς nominauit, Varinus. Dulychium insula vna est Echinadum: quę quidem iuxta Acheloi fluuij ostiū sitę sunt, Eustathius in Odysseæ α. Echinades insulæ ab Acheloo amne congestę sunt, Plinius. Et alibi, Ante Aetoliā Echinades. Echinades insulæ (inquit Pausanias in Arcadicis) quod ab Acheloo non fuerint dissipatæ, nec ad nostram vsq; ætatem in continentem redactæ, in causa sunt Aetoli: qui cum ipsi sunt expulsi, tū ager omnis est desolatus. Ergo in Echinadas, quippe cum sementem in Aetolia non faciant, cœnum Achelous non similiter inuehit.

b. Iuba tradit Arabicis margaritis concham esse similem pectini insecto, hirsutam echinorum modo, Plinius. Κίλλεια, spinę echinorum, Hesychius. In mari Indico purpuræ & buccina tanta sunt, vt facilè congium capiant: & echinorum testę similiter, (Καὶ μέν τοι καὶ τῶν ἐχίνων τὰ χελώνια δήμαιτ' αὖ τοσοῦτον στέγειν,) Ælian. 16. 12. Echinopus herba dicta est fortè quod similis sit echini mar. pedibus, ποσί, Etymologus & Varinus. Et semel aspecti litus dicebat echini, Iuuenalis Sat. 4.

d.
Τοῖς δὲ Νηρεῦς τῶν ἐχίνων τοῖς σκέλεσι
Προβλεπτικὰς δίδωσιν ἐν βυθῷ κόρας,
Ὅπως φύγωσι πρὸ ζάλης τὰ τῆς ζάλης, Suidas ex innominato.

f. Vtra magis pisces & echinos (*tanquam de cibo lauto*) ęquora cælent, Pinguis vt inde domum possim, Phęaxq; reuerti, Horatius lib. 1. Epist. Lynceus conuiuium Atticum ceu parcum describens apud Athenæum libro 4. appositos ait quinque paruos pinaciscos, in quorum vno fuerit allium, in altero duo echini, &c. Primum ostrea vidi & echinos: quæ quidem procemia sunt δείπνε χαριέντως πεπευτασμένε, Quidam apud Athenęum. Πίναξ ὁ πρῶτος τῶν μεγάλων ἡγήσεται.

Ἔχων ἐχῖνον, ὀμοτάριχον, κάππαριν, Nicostratus apud eundem. Posidippus nominat ἔγχελυα, ἐχίνες προσφάτες. &c. Athenæus.

Αὐτὰρ ἐχίνες ῥίψα καρηκομόωντας ἀκάνθας. Οἱ δὲ κυλινδόμενοι καναχὴν ἔχον ἐν ποσὶ παίδων
Ἐν καθαρῷ ὅθι κύματ' ἐπ' ἠϊόνος κλύζεσκε. Πολλὰς δ' ἐκ κεφαλῆς προθελύμνους εἷλκον ἀκάνθας, Matron Parodus.

Echini superficiem Venetiis pictam hic adiecimus.

h. Magi Zoroastrem secuti canes, gallinas, & terrestres echinos bono Deo attribuunt: aquaticos autem, malo, Plutarchus in libro de Iside & Osiride. Prius duo echini amicitiam ineant, alter è mari, alter è terra. Vide inter prouerbia ab echino quadrupede sumpta. Ὥσπερ ἐχῖνον λαβεῖν μὲν ῥάδιον, συνέχειν δὲ χαλεπόν, οὕτω τὰ χρήματα, Ælianus in Varijs 4. 14. Lege in Echino terrestri in fine Philologiæ.

DE ECHINOMETRA, ET RELIQVIS ECHINIS.

Echinometras Iulius Pollux metras appellat, Hermolaus. Aristoteles (inquit Gillius) dicit Echinometras cæteros magnitudine calicis superare. Plinius Echinometras spinis longissimis & calicibus minimis descripsit, quod ipsum mihi vero similius videtur, cum ab aculeis nomen omnes Echini traxerint. rectius igitur nominantur Echinometræ, qui aculeorū proceritate præstant, quā ob magnitudinē calicis. Ex hoc genere maximi vt vidimus, minimis aculeis sunt: hos Massilienses vocant Rascassos. Huiuscemodi vidi, qui quoquoversus palmos dirigeres, plusquam duorū essent palmorum crassitudine. alios etiam inspexi calice exiguo, & aculeis digiti longitudinem superantibus, longitudine aculeorum pręstantes: à Siculis Masculi appellantur. Massilienses vulgò omnes nominat Ericios, Hæc Gillius. Rondeletius Aristotelis sententiam potius sequitur. Theophrastus ἐχίνε tres species facit, ex quibus tertia magnitudine & crassitudine pręstans ὁλοέχινος dicatur, Varinus. Verùm Theophrastus de historia plantarum lib. 4. cap. 13. non echini sed σχοίνε, id est iunci tres species facit, quarum tertia maior holoschœnos, ὁλόσχοινος, dicatur.

Spatarge. SPATANGAS aut Patangas Hermolaus dicit, Vuottonus. Πατάγγας ἔνιοι καλοῦσιν ἐχίνων τι εἶδος, Pollux. Σπατάγγαι, οἱ μεγάλοι ἐχῖνοι οἱ θαλάσσιοι, Hesychius. Spatagus echini genus à Gillio & Rondeletio nominatur, ac si σπάταγος vt λόγος dicendum esset. sed video authores σπατάγγης vt Χρύσης, in prima declinatione posuisse, vnde rectus pluralis σπατάγγαι apud Hesychium probè legitur. pro πατάγγας apud Pollucem, legerim σπατάγγας. Genitiuus pluralis est σπατάγγων apud Athenæum, qui Aristotelis etiam verba recitans similiter hunc casum profert, non vt vulgati codices habēt σπαταγων. Requirebat quidem

quidem inflexio prima genitiui pluralis vltimam circumflexam: sed fieri potest vt hoc vocabulum, licet non animaduerterint grammatici, excipiatur, sicut & χλούνων, χρήσων, ἐτησίων Aristophanes in Holcadibus, Δαρδάπτοντα, μισύλλοντα διαλείχοντά μου τὴν κάτω σπαταγγῶν, (melius σπατάγγων, paroxytonum) vt citat Athenęus.

Aristoteles, & ex eo Athenęus, echinorum genus quoddam brissos nominant, βρίσσους. Idem aliter bryttus in Lexicis Græcis scribitur. Αρύττος genus est echini pelagii, vt ait Aristoteles, alij piscem esse dicunt. aliqui tribus syllabis βρυγγόνων scribunt, Hesychius & Varinus. Βουτίνη quoque animal quoddā est Hesychio. Ἄβρυττοι, echinorum marinorum genus, Iidem. Et alibi, Ἄμβρυττοι (Hesychius duplex habet) echini quidam marini, quos Atistoteles βρωμύνους (imò βρίασσους) vocat. Sed hęc vocabula corrupta videntur ab ἀβρωτοι. sic enim Aristoteles nominat, echinos qui edendo non sunt. de quibus etiam Michael Ephesius quærit libro 4. de partibus animalium. Quomodo (inquit) Aristoteles echinos calidiores, qui etiam ad motum agiliores sunt, plenos excrementis, ideoque cibis ineptos dixit? nam si calidiores sunt, melius eos concoquere & excrementorum minus habere par erat, nec esse ineptos cibo. an dicendum calidos quidem esse, sed voraces, & præ copia ingestorum, quæ calor natiuus eorum vincere non potest, cruditatem in eis fieri? Ibidem Ephesius Scholiastes plura adfert de dentium & ventriculorum in echinis ratione, quæ ne sim prolixior, omitto. Non ἄβρωτος modo, sed etiam venenosus fuit echinus ille marinus, quem in potione per Learchum ei tradita Arcesilaus Batti Eudęmonis filius cum letali morbo laboraret, hauriens ad mortem compulsus est. meminit Plutarchus in libro de virtutibus mulierum. Ἀβρότων, genus cochlearum, vel locustarum, (quæ cum abundant fructus perdunt;) vel apicularum οἱ δὲ ἀστέρων φασίν, ὅ ἐστιν αὐτὶ τῶν ληστῶν, Varinus. Brissi, brytti, &c.

In causa est frigiditas (inquit Aristoteles) non solum vt pilus, sed etiam cutis, terrena duraq; euadat. indicium vel echini pelagij (πόντιοι) faciunt: quorum vsus contra vrinæ stillicidia est, quippe qui frigiditate maris præalti, in quo degunt (sexaginta enim, atque etiam amplius, passuum gurgite oriuntur) ipsi quidem exigui sint, sed aculeos grandes durosque gerunt. causa magnitudinis est, quod incrementum corporis in ipsos conuertitur. cum enim parum caloris obtineant, neq; concoquere possint, multū ob eam rem habent excrementi. aculei autem, & pili, & reliqua generis eiusdem excremento nascuntur. Duri verò & rigidi modo penè lapidis constant, propter frigus & gelu. Hæc ille de generatione anim. 5.3. Hoc genus echini medici conterunt (vt scribit Philoponus) ac stranguria laborantibus, humori alicui admiscentes, in potu tradere solent, Niphus. Quintū genus Rondeletio.

SAGITTARIVS (Τοξότης) in mari rubro procreatur: & quoniam echini speciem ac similitudinem habet, firmis & bene longis armatur aculeis, Ælianus 12. 25. Sagittarius.

EDCNE piscis, qui & ophidion, Kiranides 1.7, Vide in Ophidio.

DE ELACATENE, RONDELETIVS.

IN piscium Catalogo statim post hepar helacatenas Plinius numerauit, & Athenæus post hepatum. Sed animaduertendum apud Plinium scribi helacathenes, apud Athenæum elacatenes: quā postremam lectionem secuti Festus & Columella elacatenam dixerunt: quanquam apud Columellam non elacatena, sed elacata legebatur, cui voci elacatenam rectè substituit Hermolaus. Qui sint autem elacatenes, declarat Athenæus ex Mnesimacho: Μνησίμαχος Ἱπποτρόφω, Σκόμβρος, θύννος, κωβιός, ἠλακατῆνες, εἰσὶ δὲ κητώδεις ἐπιτήδειοι εἰς ταριχείαν. Mnesimachus in Hippotropho, Scomber, thynnus, gobius, elacatenes: sunt autem elacatenes cetacei ad saliendum idonei. Festus: Elacatena genus est salsamenti, quod appellatur vulgò melandrya. Columella: Scombri, carchari, elacatenæq; ventriculos: &, ne singula enumerem, salsamentorum, omnium purgamenta. (*Loquitur de esca, quam piscibus in piscinis præberi oportet.*) Ex his colligo elacatenam piscem fuisse ex thunnorum genere, vel thunnis & lacertis corporis specie consimilem, longum scilicet & cetaceum, iaculi vel coli vel fusi figura, in extremis tenuiore, in medio crassiuscula, à verbo ἠλάσκω, quod significat circumuoluor & circumuertor. Cum saliturae idoneus esset piscis, factum est, vt non pro pisce solum, sed pro salsamento sumeretur: quemadmodum garum, liquor, qui ex garo fit pisce. Lib. 8. cap.

Quòd ex thunnorum genere sit, vel thunnis similis elacatena, suspicari licet ex Festo, qui elacatenam genus esse salsamenti scribit, quod melandrya vocatur: nam μελάνδρυς autore Pamphilo & Athenæo, Τῶν μεγίστων θύννων εἶδός ἐστι. Sunt & μελανδρύαι, τὰ τεμάχη αὐτῶ λιπαρώτερα. id est, particulæ thynnorū pinguiores: quę alibi, vt opinor, dicuntur Κόσαι τῶ ὀρκύνου. His subscribit Plinius de thynnis membratim cęsis loquens: Melandrya vocatur cæsis quernis assulis simillima. Præterea ex eo quod similes pisces coniūgit Athenæus, in ijs quæ ex Mnesimacho profert, quæ iam citauimus perspicuum esse potest, mendum vnum esse, vt pro κωβιὸς, κολίας legendum sit. nam κωβιὸς dissimilis est & vita & corporis forma, κολίας verò eiusdem generis, vt ex superioribus libris constat. Libro 3.

COROLLARIVM.

Elacatenē ego masculino tantū genere citra vllā aspiratione ptulerim, à recto ἠλακατὴν, sicut ὕαινα. Videtur. a. salsamentarius hic piscis, vel pars aliqua eius & salsamentū ex eo factū, non quidē à verbo ἠλάσκω (vt Rondeletius conijcit) sed à nomine ἠλακάτη, quod colū significat, denominari: quod fortè coli speciem aliquo modo repræsentet, in extremis tenuior, in medio crassior, quod idem Rondeletius suspicatur. Ηλακάτην verò muliebre nendi instrumentum ab ἠλάσκω deduci Etymologus coniectat. Apud eūdem & alios grammaticos Lexicorum scriptores, plures vocabuli ἠλακατη significationes qui voluerit leget. Porrò elacatenem ex thunnorum genere piscem fuisse: vel thunnis & lacertis corporis specie consimilem, longū scilicet & cetaceū, idem Rondeletius putat: cui facilè assenserim. itaq; apud Pliniū: *Helacatenes sunt lacertorum genera*, continuo orationis ductu legerim. Ηλακατῆνες, θαλασσίων ἰχθύων οἱ κητώδεις, Varinus. apud Hesychium alpha in secunda perperam omittitur. Κωβιὸς, ἠλακατῆνες, ἢ κυνὸς οὐραῖον, Menander apud Athenęū libro 7. vbi similiter fortè pro cobio colias legendū fuerit, vt eodem in loco in Mnesimachi verbis Rondeletius castigat. Μνασέας δ' ὁ Πατρεὺς φησιν, Ἰχθύος δὲ γίνεται ἡ ἡσυχίας ἡ ἀδελφὴ γαλλιώνη, ἡ μύραινα ἡ ἠλακατῆνες, Idē Athenæus. Apud eundē libro 9. nominātur ex Mnesimacho, θέρμινος ἅλς, ἠλακατῖνος, (lego ἠλακατὴν vel in plurali numero ἠλακατῆνες,) κυνὸς οὐραῖον, &c. Ηλακάτη vsurpatur pro fuso, colo, telo, arundine, suprema mali parte, quibus omnibus figura oblonga & recta conuenit.

Festo

Melandrya.

Festo Elacatena genus est salsamenti, quod appellatur (inquit) vulgo melandria, quanquam aliud est propriè melandryum, Hermolaus in Plinium. Et in Corollario, Ex orcyno sunt & melandryæ : sed & pubes eius tota salem accipit, admodumq; pinguis est. Melandrys masculino genere piscis est, thunnus scilicet magnus, siue orcynus, siue ei similis: melandryũ verò neutro genere, aut fœminino melandrya, tomus & salsamentũ ex eo pisce. Μελανδρύα inter salsamenta sunt: vnde τέμαχος ὑπομελανδρυῶδες (ὑπομαλανδριῶδες apud Hesychium, perperam) Epicharmus dixit, Athenæus. Teq; iuuant gerres, & pelle melandrya cana, Martialis lib. 3.

Σταυροὺς δ᾽ ἐκτὸς ἔλασσε διαμπερὲς ἔνθα καὶ ἔνθα Πυκνοὺς καὶ θαμέας, τὸ μέλαν δρυὸς ἀμφικεάσσας, Homerus Iliad. Ξ. de hara Eumæi subulci. Eustathius μέλαν δρυὸς alij (inquit) interpretantur medullam quercus, (τὴν ἐντεριώνην, τὸ ἐγκάρδιον, τὴν μήτραν,) quę vt plurimum nigra est. Aristarchus corticem (τὸν φλοῦν, lego φλοιὸν) intelligit. Crates verò opacam & densam foliorum abundantiam, μελάνδρυον vocat, quod ea propter vmbram nigredinem ligno inducat. Κρεμάσας τὸ ξὸν πίτυος ἐκ μελανδρύου, Æschylus in Philoctete. Iocineri medetur herba melandryũ, nascens in segete ac pratis, flore albo, odorata. (odorato, Ruellius: & idem alibi odorata) eius cauliculus conteritur ex vino vetere, Plinius 26. 7. Melandryum (inquit Ruellius) aliqui nominis sequentes etymum pro quodam roboris genere sumũt, queis vel Theophrastus astipulatur. Alij censent apud Plinium melampyrum legendum: quando id Theophrasto inter Siculi frumenti vitia numeratur, lolio quidem simile, sed innocens, neque tentans caput, Hæc ille. Mihi melandryon herba Plinio descripta, cognata tum facie tum viribus videtur scandici seu pectini Veneris, & caucalidi seu dauco aruensi. Nam & Veneris pecté frutice est odorato, floribus candidis, è quibus cornicula acuum effigie prodeunt, &c. & scandicis decoctæ succus, renibus, vesicę iocineri medetur. Et caucalidis succus bibitur arenis pellendis & vesicæ pruritibus vtilis. idem lienis, iocineris, renũque pituitas extenuat. Melandryon apud Theophrastum est exalburnatum robur, de nigricie cõciliato nomine, Cælius Rhod. Longè alius piscis est Melanderinus, de quo in M. elemento dicemus.

Elegini, Ἐλεγῖνοι, inter marinos pisces gregales numerantur ab Aristotele, historię animalium 9. 2. Rondeletius sibi ignotos fatetur.

Eleotris, Ἐλεωτρὶς, inter Nili pisces nominatur ab Athenæo libro 7. Strabo libro 17. Nili piscium genera enumerans, nullam eius mentionem facit. Aleantris in Catalogo piscium Tarentini legitur in Geoponicis, idem an diuersis haud scio.

DE ELEPHANTO LOCVSTARVM GENERIS, ET ALTERO BELLVA.

Plinius tradit Elephantum locustarum nigrum genus, pedibus quaternis, bisulcis, brachijs duobus, duplici articulo, & forcipibus dentatis. Neapolitani genus quoddam crustatorum etiam nũc Elephantum vulgò nominant: sed húncne, an alium appellent, iudicare non possum, cum piscem non viderim, Gillius. Elephantus Plinij Rondeletio non alius videtur, quàm astacus. vide suprà in Astaco A. ex Rondeletio. In eadem sententia Bellonius est, qui Leonem insuper ostracodermum non alium esse putat: Rondeletius diuersum facit, ex quo & iconem & historiam Leonis inter cancros dedimus.

Est & bellua marina Elephas, Plinio libro 9. cap. 5. Tiberio principe (inquit) contra Lugdunẽsis prouincię litus in insula simul trecentas amplius beluas reciprocans destituit Oceanus, mirę varietatis & magnitudinis: nec pauciores in Santonum litore: interq; reliquas elephantos & arietes, candore tantum cornibus assimulatis. Massarius hunc locum ita interpretatur: Cornua (inquit) harum beluarum, hoc est elephantorum & arietum, non in effigie siue forma, sed in candore tantum inter se similia sunt. vtraq; enim cornua eboris candorem præferunt. ex quo facilè redarguuntur qui elephantos marinos candidam promuscidem habere prodiderunt. Posses & aliter interpretari, vt cornua harum beluarum non eodem modo quo diximus, assimulata à Plinio fuisse credas: sed quod cornua elephanti marini sint candore similia cornibus, siue dentibus elephanti terrestris, & ea quæ sunt marini arietis, sint cornibus arietis quadrupedis, candore similia. Arietis nanque quadrupedis cornua sunt magna ex parte candida.

Ceti genus in Oceano quod Rosmarum aliqui recentiores nominant, Galli Oceani accolæ vn Rohart, elephantum tum magnitudine refert, vt Olaus Magnus prodidit: tum dentibus, quibus à rupe aliqua se suspendere solet somni capiendi gratia, (montes enim scãdit, & gramine vescitur: & somno tam alto opprimitur, vt piscatores eum funibus ligatum capiant.) Plura de eo leges superius inter Cete.

Serratam spinam siue aculeum in paucis piscibus obseruaui, vt in pastinaca, & eo quem elephãtem vel ibin vocant, Rondeletius in descriptione Anthiæ primi. Quémnam verò piscem, elephantem aut ibin appellet, alibi (quod sciam) nusquam explicat.

Elepoces, ἐλέποκες, piscis quidam similis phycidi, Hesychius & Varinus.

Ellyes, Ἔλλυες, animalia quædam in Smaragdo fluuio, Hesychius & Varinus. Smaragdus quidẽ fluuius cuius regionis sit, iam non inuenio.

DE ELOPE, RONDELETIVS.

Elopem ab acipensere & anthia differre anteà docuimus. Hunc sacrum piscem à poeta vocari existimant, vt scribit Ælianus. rarus inuentu creditur. In profundo Pamphylio capitur: sed tamen etiã inde non nisi vix & admodum raro. Quòd si capiatur, coronis ob secundam piscationem sese non modò piscatores ornant, sed & piscatoria nauigia sertis redimiri curant, & plausu & tibiarum sono prædam testantes, ad terram nauem applicant. Alij non hunc, sed anthiam, sacrum existimant: quia locus quẽ anthias incolit, & beluarum expers, & vrinatoribus tutus est, & cum piscibus pacem seruat: cuius fiducia pisces confirmati ibidem pariunt, Hęc ille, & similiter Plutarchus. De eodem elope ex Columella & Plinio plura, quum de acipensere ageremus. Hoc vnum non possum non mirari, quòd scripserunt

antiquorum

antiquorum quidam elopi soli squamas esse ad os versas. hic enim squamarum situs maximè mihi à naturali constitutione alienus esse videtur. Nam cum piscibus, vt cæteris animantibus, sensuum sedes sint in capite, quorum ope nocitura declinent, profutura persequantur, necesse est in anteriora natationem dirigi. quod si ad os versæ essent squamæ, etiam in leniter fluente aqua impetus retardaretur, in rapida vero prorsus inhiberetur. vndis enim squamas subeuntibus, & levantibus in aduersum, pellerentur pisces. Cogitare itaque non possum quid causæ sit cur optimum & piscium constitutioni accommodatissimum squamarum positum natura in elope mutarit: quæ id in piscibus creandis maxime obseruasse videtur, ne quid esset quod natationem impediret: qua de causa auriculis, pedibus, manibus, pudendis propendentibus, mammisq; omnes priuat. Hanc tam insignem in elope notam non prætermisisset Aristoteles, qui elopem vidit, vt iudicare licet ex iis locis, in quibus particularum elopis meminit, de brāchiis piscium loquens. Alii (inquit) binas vtrinq; branchias habent, alteras simplices, alteras duplices, vt conger, scarus: alii quaternas vtrinq; simplices, vt elops, synagris, murena, anguilla. Item alibi cum de fellis situ verba facit. Alii in intestinis, (πρὸς τοῖς ἐντέροις) situm fel habent: hi longius à iecore, illi propius, vt rana, elops, synagris. Libr. 2 de hist. anim. cap. 13 Libr. 2 de h. anim. ...

COROLLARIVM.

Elops, Ἔλοψ, piscis cuiusdam nomen sine aspiratione, lambda simplici, & ο breui in vltima scribi debet. Quamobrem non laudo qui primam aspirarunt, vt in carmine Ouidii, Et preciosus helops, &c. In Catalogo piscium Tarentini ἔλαψ, legitur, perperam puto pro ἔλοψ, quanquam Andreas à Lacuna vertit salpam, diuersam fortè lectionem secutus. In Iulii Pollucis Onomastici lib. 6. cap. 9. piscium aliquot nomina leguntur, sed pleraq; à librariis corrupta: vt σμώδης, κίχλη, ἔλαψ, ὄχλη, ἔλοψ, σκέλπη &c. suspicetur autem aliquis ἔλαψ in contextu ab aliquo per α imperitè scriptum fuisse, & doctiorem aliquem in margine notasse ἔλοψ, idque postea in textum irrepsisse, & aspiratum etiam imperitè. (nam ε ante λ attenuari obseruarunt grammatici, paucis exceptis, inter quę tamen helops non est.) Idem circa ὄχλη & κίχλη accidisse coniicio. Matron Parodus de conuiuio quodam apud Atheneum, Appositus est (inquit) & ἔλωψ, (per ω in vltima, melius per ο breue) omnium nobilissimus, vt vel deorum cibus videri possit. Σέλοψ, piscis quidam, Hesychius & Varinus, (quanquam apud Varinum non recte σέλοψ scribitur, quod literarum ordo arguit:) quod nomen an bene se habeat, an corruptum sit pro ἔλοψ, aut alio quopiam, asserere nequeo.

Bellonius piscem qui Romæ & Neapoli Fietola dicitur, callichthyn esse putat: Et de eodem. Sunt (inquit) qui callionymum, nonnulli hellopem, alii lycon esse credunt. Anthiam aliqui ἔλοπα vocarunt, Rondeletius in Anthia ex Dorione. & mox de suo addit: Sed est etiam piscis alius ἔλοψ qui squamas ad os versas habet. In quibus verbis duo mihi animaduertenda videntur: primum quod ellopes duos diuersos facit: vnum, eundem anthię: alterum sui generis: ac si ipse certum aliquid ea in re haberet, de qua scriptores veteres pleriq; omnes dubitarunt. Deinde quod elopi squamas ad os conuerti ait, sine authore facit. non enim hoc de ellope, sed de accipensere Plinius scripsit: quos pisces inuicem diuersos esse, Rondeletius ipse in Accipensere approbauit. Gręcorum quidem nemo (quod sciam) neq; de ellope, neq; de acipensere tale quid prodidit: pręter Plutarchum, qui ellopem acipēserem putauit, & squamas eum ad os versas habere scripsit: id quod ex Latinis scriptoribus transtulisse videtur. Helopem dicit Ouidius esse nostris incognitum vndis. ex quo apparet falli eos, qui eundem accipenserem existimauerunt, Plinius: quasi accipenser Romæ cognitus esset, cum tamen Ouidius eum quoq; peregrinum esse canat. Dici potest vtrinq; quidem peregrinum fuisse Romæ, sed acipenserem notum & Romam conuehi solitum, elopem non item. Theodorus secutus Appionem & Plutarchum ellopem conuertit accipenserem, Gillius. Plura de elope scripsimus in Corollario super Anthia. Elops piscis est magnus, similis glauco, & lapides in capite habet, Kiranides. Nec helopem nostro mari, nec scarum duas, Quintilianus libro 5. Et preciosus helops nostris incognitus vndis, Ouidius inter pelagios. Πολυτιματός ... Epicharmus. Non si murænæ optimæ flutæ sunt in Sicilia, & elops in Rhodo, continuo hi pisces omni mari similes nascuntur, Varro libro 2. de rust.

Apriculum piscem scito primum esse Tarenti, Surrenti ælopem facemas, (*al. facemus, locus est vitiatus*:) Glaucum apud Cumas: Ennius, vt recitat Apuleius Apologia 1.

Τὸν δ' ἔλοπ' ἔσθιε μάλιστα Συρακούσαις ἐνὶ κλειναῖς, Τόν γε κρατιστεύοντ'. οὗτος γὰρ αὐτός ἐστιν ἐκεῖθεν
Τὴν ἀρχὴν γεγονώς, (deest pes) ταῦ ἢ περὶ νήσους Ἢ περὶ τὴν ἄλλην που γᾶν ἁλῶ γῆν, ἢ περὶ Κρήτην.

Λεπτὸς καὶ στερεὸς ἢ κυματοπλὴξ ἀφικνεῖται, Archestratus apud Atheneum. Dicere autem videtur, ellopem alibi durum & macrum esse, circa solas verò Syracusas optimum. Nec multum (*magnum vel preciosum*) munus piscis ex salo captus helops, neq; ostrea illa magna capta quiuit palatum suscitare, Varro in fabula quadam recitante Nonio. Lynceus Samius (authore Atheneo) pisces aliquot Rhodios Atticis comparans. opponit glaucisco ellopem & orphum.

Elopis adeps & fel omnem caliginem oculorum curant. Iecur autem assum in cibo, hepaticos sanat. G
In capite verò lapides eius suspensi, omnem cephalalgiam & hemicraneam sanant: dexter dextro, & læuus læuo (lateri competit.) Oculi verò gestati omnem ophthalmiam curant, Kiranides.

Elops vel elaps etiam serpentis cuiusdam nomen est, quod inter innoxios Nicander in Theriacis recenset: Ἄλλά γε μὴν ἀβλαπῆ κινώπετα βόσκεται ὕλην, Οὓς ἔλοπας, λίβυάς τε, πολυστεφέας τε μυάγρους φράζονται. Scholiastes interpretatur ἔλοπας, τουτέστιν ἀσθενεῖς. Plinius lib. 32. cap. 5. scribit salsamenta prodesse ab elape percussis. Eiusdem serpentis meminit Aetius libro 13. cap. 32. Ἔλλοψ λ geminato, commune piscium epitheton est, vt & Rondeletius docet in Accipensere: pro specie vero piscis λ simplici plerunq; ab eruditioribus scribitur, (nisi carminis causa geminetur,) etsi codices Aristotelis vulgati aliquoties ellops pro specie habeant. Δοιοὶ δ' ἀναφυσιόωντες Ἀργύρεοι δελφῖνες ἐφοίτων ἔλλοπας ἰχθῦς, Hesiodus in Scuto Herculis. Ἔλλοι.
Ἔλλοπες, ἐλλείποντες τὸ ὄψ. τουτέστιν ἄφθογγοι, ἄφωνοι: καὶ λασεῖς, καὶ τραχεῖς, ἢ π... Ἔλλοπ..ς, ἄφωνο..., καὶ οἱ λεπιδωτοί. Ἐλλοπιδεύειν, ἰχθυᾶσθαι, ἰχθῦς ἀγρεύειν, ἰχθυεύειν. ἔλλοπες γὰρ οἱ ἰχθῦς, Varinus. Est & ἔλλοι (prima aspirata) epitheton piscium apud Atheneum paulò post initium libri septimi. Ἔφηκεν ἔλλοις ἰχθύσιν διαφθαρεῖν, Sophocles in Aiace flagellifero. Ἐν δ' αὐτῇ πλωτοὶ χρυσώπιδες ἰχθύες ἔλλοι. Νήχοντες παίζουσι δι' ὕδατος ἀμβροσίοιο, Au-

thor Titanomachię. Varinus ἐνάλιον interpretatur ἐνθαλάττιον, id est marinum: item hinnulum, (aliqui etiam ceruum,) & Dodonęum, & Gręcum.

ENCATERA dicta muria purulentis semel aut iterum sumenda à Tralliano pręscribitur, vt vomicæ ruptura promoueatur, pręsertim si id quod expuitur fœdi odoris sit & sordidũ, indigeatq; repurgatione. Si quis tamen immoderatius ipsa (aut salsamentis) vtatur, magis ora vasorum adaperit, & humidiora excrementa efficit. Idem alibi refert diuturnos hemicraneę dolores à salsamento, vel ençatera dicta & coriax, discussos esse. Et de quartana scribens, vbi melancholicus humor, & tenaces in stomacho humores abundant, aut lien obstruitur: Optima (inquit) est quæ encatera dicitur. Iacobus Goupylus in Annotationibus suis in Trallianum: Suspicamur (inquit) hæc duo verba ἐγκατηρά & κορίαξ vel κορίακος, ex sermone vulgus Gręcorum petita, quibus τῶν ταρίχων genus aliquod significatur: quo ægris vtendum in his morbis, quos humor frigidus, crassus, & viscidus creauisset, auctor pręcipere solebat, vt ex multis huius libri locis facilè omnes videre poterunt. Verbum autem ἐγκατηρά deductum arbitror à nomine ἔγκατα, quo significantur intestina tum piscium, tum quadrupedum: quę etiamnum sale condiuntur. Hæc ille.

Ego non salsamentum sed potiùs liquamen intellexerim, non ex quadrupedum profectò, sed piscium quorundam salsis intestinis & liquatis. quidam enim integri salsi liquabantur, aliorum certæ partes, iecur, intestina, &c. vt in garo dicetur.

ENCRASICHOLI vel ENCRAVLI, inter Apuas descripti sunt.

ENHYDRIS est coluber in aquis viuens, de quo inter serpentes aquaticos dicemus, in s. elemento, vt de ENHYDRO, id est, Lutra quadrupede in L.

ENIÆVS pro Aetnęo à paraphraste Oppiani cap. 52. perperam nominatur, culpa nimirum librarii.

ENNEÆ apud Aelianum de animalibus lib. 16. ca. 12. pisces quidam sunt. In India (inquit) quo tempore fluuii augentur, & maiore iam profluentes impetu in agros exundant, hos pisces etiam (*lupos, amias & auratas, proxime nominauerat*) simul abreptos inundationem sequi, & per agros in pauca & tenui aqua ferri & oberrare aiunt. Postquam verò imbres, ex quibus augentur fluuii, cessarint, & cõfluentes ad suos redierint alueos, in humilibus, planis, palustribus, & sinuosis locis, vbi & ennee (ἐννέαι, alias αἰννέαι) dicti reperiri solent, pisces vel octo cubitorum relicti, & ægrè propter aquæ breuitatem tum natantes, tum vitam vtcunq; sustinentes, ab agricolis capiuntur.

DE EPERLANO, RONDELETIVS.

IN ostiis fluuiorum in Oceanũ influentium, vt Rhotomagi & Antuerpiæ, frequens est piscis qui *Eperlan* dicitur, à nitido & splendido colore quo vnionem (*perlam*) refert. Alia & pręclara nota insignitur, nam violæ odorem resipit. Eius duplex est genus. Alius marinus est & litoralis, alius fluuiatilis (*Bellonius fluuiatilem & marinum longe diuersos facere videtur: icones etiam duas pingit.*) Marinus asinos paruos refert, pedis magnitudinem vix superat, tenui est corpore & rotundo, oris hiatu satis magno. Dentes habet in maxillis, & in lingua. Carne est pellucida. Lapides habet in capite: pinnas easdem quas Salmonum genus, maximè posteriorem illam dorsi pinnam subrotũdam & pinguem. Hepar illi rubescit. Ventriculus appendices aliquot habet, intestina sine gyris. Carne est molli & friabili, quodammodo violam redolente. Aestatis fine vel autumni initio capitur. In Sequanę ostiis optimus est, & in Angliæ fluuijs.

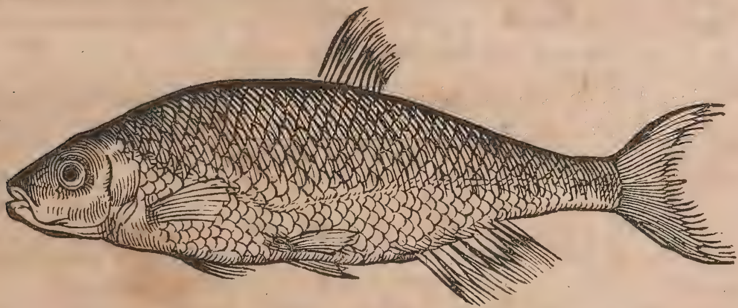
DE EODEM BELLONIVS.

CF Saxatilis est Epelanus noster, vel hoc nomine pręter saporem delicatissimum commendamus, quod A violam gratissimè redoleat: quamobrem quidam hunc piscem violam posse vocari censent, argumento Aeliani, qui ab odore thymi Thymalum nominatum putat. Cæterum Epelanus, Sequanę litorum alumnus, partim marina, partim fluuiatili gaudet aqua. Neustricis Caudebeccanis vberrimus, cuius maior prouentus est circa vindemias: quanquam etiam toto anni tempore capiatur, sed non est post vindemias ita delicatus. *Schmelt* ab odore vel a pinguedine (*non à pinguedine, sed ab odore. nam Smelle Anglis odorari est*) vulgus Anglorum (apud quos copiosissimus est) vocat. Tereti ac tenui est corporis compage, nonnun- B quam dimidium pedem æquante. Totus argenteus, transparetq; modo Atherinæ. Truttam pręter cætera dentibus refert. Quinetiam appendicem mollem habet ad caudam, quam Carpio, Thymalus, Vmbra, Salmo, Trutta, Sario, Lauaretus & Vmbla gerunt. Oris rictu est amplo, dentibus (vt Vmbla) circumuallato: qui etiam linguam vsq; ad fauces in gyrum reflexi obsepiunt. Cæterum glabro est corpore: vnde falso quidam asellorum generis esse iudicarunt: capite ad Merlucium accedente: lingua quasi gemina, hoc est, in cuius radice posterior quædam appareat, in qua multo plures dentes sunt, quam in anteriore. Pinnam in tergore fert paruam, totum piscem in æquales ferè partes diuidentem. Caudam quoq; bifurcam, branchias vtrinque quaternas, decolores & violam olentes: Quatuor sub ventre pinnas profert, duas sub branchiis, alias huic oppositas, quas in tergore gerit. Transparenti est corpore, dempta linea nigra quæ spinæ internę parti inhæret. Calculos habet in capite rotundos, albos, quosquè facilè forinsecus propter piscis transparentiam per cranium videre potes, sub posteriore cerebri parte sitos, vbi medulla in cerebro desinit. Cor brrnchiis semicircularibus & fimbriatis est admodum vicinum, ac scutiforme: desinit quoque in angulos, rubrumque est, cui molles ac sanguineæ subsunt carunculæ, quæ huic tanquam aures in terrestribus famulantur. Illæ enim mouentur cum

corde

corde, quod septo ab hepate dirimitur: vnius tantum lobi, in longum demissi ad sinistrum latus. Stomachum desinentem in mucronem habet in v. literam efformatum: lienem admodum rubrum, seminis Atriplicis in modum latum. Cumq; stomachi dextrum latus sursum vsq; ad hepar reflectit, illic geniculo intercipitur: vbi apophyses duas latas emittit, quę veluti secundum ventrem constituuntur. Aliud post hunc subsequitur, quod nec pylorum, neq; ieiunum, neq; ileon commodè nominare possis: siquidem sine anfractibus rectà ad anum procedit. Sed rectum geniculo intercipitur, estq; ruberrimum. Mesenterio nullam admixtam pinguedinem habet, quo stomachus & intestina obsidentur, vt nihil aliud in ventre quàm adipem esse dixeris. Caridibus, culicibus, aphyis, œstro, lendibus, millepedibus, pediculis, & & eiusmodi deiectamentis vescitur.

DE EPELANO SEQVANÆ SEV FLVVIATILI, IDEM.

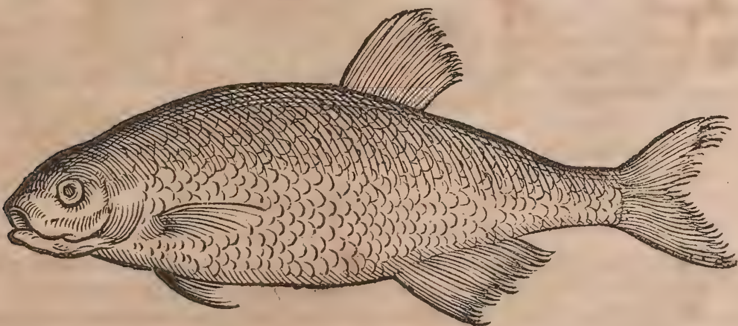
Epelanum Sequanicum Lutetię frequentem, quasi excellanum, à pręstantia qua cæteros sui generis AB pisciculos excedit, Ferrarienses Borbulum vocant, Alburno simillimum, atq; hoc tantum ab eo dissidētem, quod rufas radices pinnarum Gardonis & Veronis modo habet, ac lineam quę latera eius secat, versus caudam admodum inflexam & velut arcuatam. Quinq; digitorum longitudinem, pollicis latitudinem interdum exuperat. Pisciculus est odoratus, de bonitate & principatu cum aliis omnibus contendens. Rothomagenses Ouellam eo argumento nominant, quod semper ouis pręgnans sit. Epelanum si suas squamas habentem conspicias, prę nimia albedinis tersitudine tibi refulgere videbitur. Squamis .a. exutus tergus ostendit variis coloribus emicans, in iridis aut arcus cœlestis morem. Marino crassior est & breuior.

COROLLARIVM.

Celebratur & thymallus piscis ex Ticino amne, aut Athesi, cui à flore conciliatum creditur nomen, inuulgato etiamnum dicto de eo qui gratam redolet suauitatem, Aut piscem olet, aut florem: quo pronunciatum facete est, eundem videri odorem piscis, qui & floris sit. Illius enim specie nil gratius, nil suauitate iucundius, aut odore fragrantius. Quod ipsum in pisce contingit quem Galli epelanem vocant, in Sequanę ostio frequentem Rothomagum vsq; alioqui, & squammis argenti modo nitescentibus. si in propinquo sit, putes violis te circumfusum, Cælius Rhod. Eperlanum piscem Angli *Smelte* vel *Schmelte* appellant ab odore.

Eperlano planè cognatus est piscis lacustris apud nos, quem vulgo *Roetele* nominant, (quidam Latinè, vt coniicio, Vmbram lacustrem minorem,) à colore, quo forsitan differt, rubicundo: reliqua enim conueniunt, figura, magnitudo, pinnę, dentes in maxillis & lingua, mollities carnis, suauitas saporis, lapides in capite. In Eperlano pinnæ ventris medii binę, è regione videntur respondere pinnę dorsi mediæ: in Vmbla Bellonii posteriores sunt, Rondeletii non item. Sed illi Vmblam siue Vmbram maiorem pingunt, specie diuersam à minore. Eperlanus oris rictu est amplo, dentibus vt Vmbla circumualiato, Bellonius. Quamobrem Eperlanum Germanicè appellemus licet *ein Meerrœtele*. Pisces sunt forte chalcidibus & sardinis, vel apuarum generi cognati. Audio & *Hagen* Germanicè dictum pisciculum similem esse Eperlango.

Alburnus, ex Sequana Epelano est simillimus, Bellonius. Eidem Epelano fluuiatili Bellonii perquam similis est piscis. quem Io. Caius medicus Anglię ornamentum variatam appellauit, & his verbis mihi descripsit, delineata etiam quæ hic apposita est, figura.

Variata (inquit) piſcis eſt marinus, illuſtris, aureus & reſplendens magis, verſicolor tamen, vt ſi multo colori & ſplendeſcenti exiguum purpureum admiſceas. Is color, prout ad ſolem in hanc aut illam partem verſes piſcem, ita alius atq; alius eſt, vt in collo collumbino, vnde piſci ſtariatæ nomen dedimus, ea analogia qua aurata dicimus. Magnitudine eſt alburni, cute & carne percæ: in auſtrali noſtræ Britanniæ mari plurimus, inter ſcopulos atq; ſaxa frequens. Ipſe menſe Iulio anni 1555. captum vidi, & contrectaui, per ſerenitatem atque tranquillitatem animi gratia expatiatus in mare in ſcapha piſcatoria ad mille paſſus, & ludentem colore naturam ſuſpexi. Mortuo marceſcit color, & ad pallorem degenerat, Hæc ille. Germani à coloris variatione vocare poterunt *ein Schiler*.

EPISCOPVS piſcis, vide in H. elemento inter Homini ſimiles piſces.

EPITRAGEÆ, id eſt ſteriles: vide in Balagro.

EPODES piſces latos Ouidius numerat inter piſces in herboſa arena degentes. Tunc Epodes lati, tum molles tergore Ranę. Sunt de Anthiarum genere piſces plani & lati, quos vulgus Romanum Lopidas & Leczias appellat, &c. Bellonius.

EPVRVS, ἔπυρος, genus piſcis, Heſychius & Varinus.

EQVISELIS. vide Hippurus.

EQVVS, ἵππος, piſcis quidam, idem forte quem Epicharmus ἱππίδιον vocat, Κορακινοειδεῖς πίονες, ἱππίδια λεῖα, (id eſt Piſces coraci ſimiles, & equulei læues, nimirum ſine ſquamis vel ſpinis,) Athenęus ex Epicharmo. Ἤ ὑκαιν, (*forte ὕκην, propter carmen*) ἢ ἵππον, ἢ ὑκίγλην καλέσαν, Idem ex Antiphane Colophonio. Ἱππίδιον, piſcis quidam, Heſychius & Varinus. Differt ab hippuro qui ab Oppiano vocatur hippus, ab Epicharmo dictus iſpidion, vel (vt alii legunt) liſpidion, Maſſarius. Ego vtrunq; vocabulum corruptum eſſe puto, & in noſtris Athenęi codicibus rectè legi hippidion. Heſychius & Varinus Hippon magnum piſcem marinum eſſe ſcribunt, vt à magnitudine hoc nominis ei factum, (ſicut hippoſelino, &c.) non à ſpecie aut forma, coniiciamus. Hiſpani ſcombrum vocant cauallo, Rondeletius.

Hippalectrion. Hippalectryonem quoq; aliqui eſſe putant marinum animal: qua de voce plura diximus in Equo quadrupede a. vbi mentio fit animalium ab equo denominatorum. Oppiano libro 1. Halieut. hippi piſces litorales ſunt. Ἠ μύας ἠὲ ἵππους, γλαυκόν τε κορυδύλην Numenius.

Equus belua mar. Ad Cadaram rubri maris peninſulam exeunt & pecori ſimiles beluę in terram, paſtęq; radices fruticũ remeant: & quædam equorum, aſinorum, taurorum capitibus, quę depaſcuntur ſata, Plinius. Nauta rei piſcatorię bene peritus, & cætera quàm bonus, & à mendaciis alienus, mihi religioſè affirmauit, ſe beluam vidiſſe marinam, cuius non modo caput, ſicut Plinius ait, ſed etiam pedes Equi ſpeciem ſimilitudinemq; gererent, Gillius. Equus ceto ſimilis poſt pectus in templo quodam Gabalis ſpectatur, Pauſanias in Corinthiâcis.

Hippocampus. Hippocampum Plinius & Oppianus hippum vocarunt, Athenæus hippidum (lege hippidium,) Bellonius. ſed coniectura hæc tantum eſt (ſunt enim ſanè hippocampi, & hippidia, hoc eſt veluti paruuli quidam equi, & λεῖα, hoc eſt lænes, ſine pilis & ſquamis.) Hippus piſcis quæ ſit Atheneo & Plinio, nondum planè ſcio: niſi idem ſit cum hippocampo, Rondeletius. plura de Hippocampo in ſuo elemento: vbi etiam de Hippopotamo id eſt equo fluuiatili dicemus.

Hippopotamus.

Zydeath. Zydeath animal eſſe dicitur marinum, forma mirabile, ſed innocuum. Caput enim habet vt equus, ſed minus: corpus verò draconi habet in omni parte ſimile: caudam longam, ſed proportione corporis ſui gracilem: & eſt tortuoſa cauda ſicut ſerpentis: corpus totum diuerſimode coloratum. loco alarum pinnas habet ſicut piſcis: & mouetur de loco ad locum natando, Albertus. & author de nat. rerum, apud quem Zidach ſcribitur. Omnino quidem hunc eſſe quem Græci Latiniq; hippocampum vocant, ex hiſtoria eius facile conſtabit.

DE FABVLOSO EQVO NEPTVNI, QVEM FALSO QVIBVS-*dam Hippocampum & Hippopotamum appellare libuit, Bellonius.*

PErmagna fuit antiquorum in ſuis fabulis libertas, quarum venuſtatem, dum obſcura quadam veritatis vmbra obtegere conarentur, veriſimile quiddam efformauerunt, quod credulas hominum mẽtes fumoſa quadam inanitate obtenebraret. Itaq; factum eſt ab eis, vt quemadmodum volanteis in aere columbas, pauones, aquilas, ſuorum Veneris, Iunionis ac Iouis numinum currus ducere confinxerunt: ſic etiam tridente inſignem Neptunum à quibuſdam veluti hippopotamis per aquas deduci pręeuntibus Nereidi-

Nereidibus voluerint. Horum autem hippopotamorum ac Nereidum formam pro pictorum libidine in magnam ſpectantium admirationem ſic commenti ſunt, vt Hippocampi cuiuſdam potius, quam Hippopotami rationem habuiſſe videantur: quod etiam in Auguſti, multa inſigniora reddente numiſmata, capricorno facilè apparet. Quis enim hanc capricorni formam genuinam eſſe vnquam iudicauerit? Falluntur ergo plurimum, qui vanis antiquorum picturis tantam adhibent fidem. non enim eſt revera Hippopotamus cauda Delphinea, aut in girum contorta: neq; Romanis alius vnquam apparuit fluuialis equus ab hoc, quem ſupra oſtendimus. Sed ea fuit principum, nominis ſui celebritati atq; admirationi ſtudentium ambitio: vt dum ſe terra mariq; dominari ſignificare vellent, duo inſignia vtriuſq; elemēti animalia, equum ac Delphinum, inter ſe coniungerent: quod effictum monſtrum quia ad delectamēti marini figuram (Hippocampum vocant) accederet, etiam Hippocampi nomen quibuſdam retinuit, *Hæc Bellonius.* Bipedes equos Protei Vergilius dixit quarto Georg. & bipedes equos marinos Valerius 2. Argonaut. Ἵππιος, πτερόφορον ἅρμα διώκων, Orpheus in hymnis de Neptuno.

ΕΡΙΘΑΚΩΔΕΕΣ γραῖαι cum aliis quibuſdam piſcibus nominantur ab Epicharmo apud Athenæum.

DE ERITIMO.

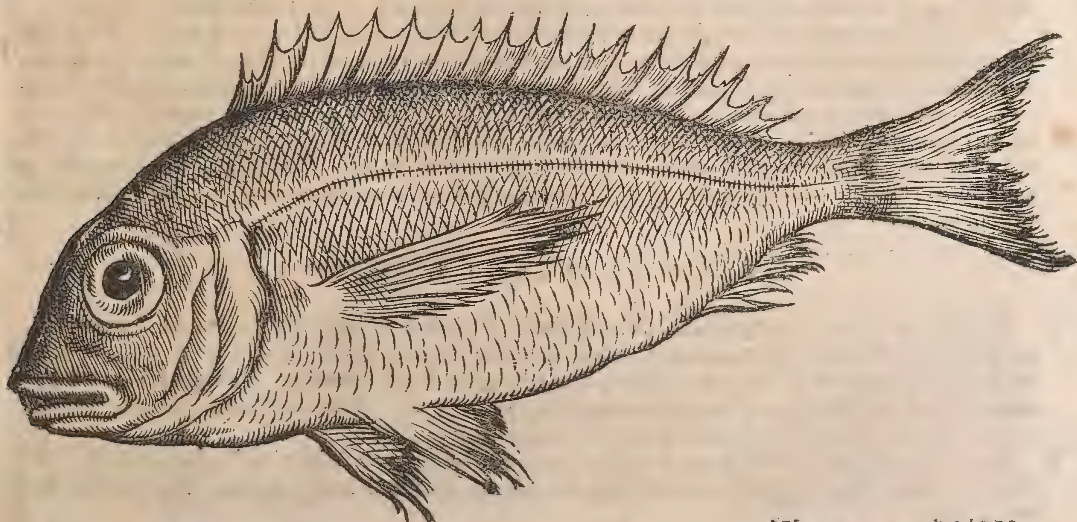
Eritimos piſces Dorion inquit eadem facere (in cibo nimirum) quæ chalcides, & ſuaues eas eſſe in hypotrimmate. Epænetus in Piſcibus, Muſtelam ait, ſmyrnidem (lege, ſmaridem) quam canis cubile (cynoſeuna) nonnulli vocant, chalcidas quas & ſardinos dicunt, eritimos, miluum, &c. (*Simplex hæc piſcium enumeratio eſt, non interpretatio, niſi quod ſardinos interpretatur chalcides: vt Vuottonus bis errauerit, ſcribens Ariſtotelem eritimos dixiſſe ſardinos: non enim ex Ariſtotele verba hæc, ſed ex Epæneto, non id tamen quod Vuottonus ſentit, dicente, Athenæus recitat.*) Ariſtoteles libr. 5. hiſtoriæ animalium ſardinos ipſas appellat. Callimachus in Appellationibus gentium ita ſcribit: Encraſicholus, eritimus, Chalcedonii. Et alibi, ἴωπες, ἐρίτιμοι, Athenienſes, Athenæus: tanquam vnius piſcis tria ſint nomina, encraſicholus, eritimus, iops: vel duorum. Iopem quidem inter hepſetos, id eſt minutos piſciculos nominauit Athenæus: & Nicander etiam in Bœotico eorum meminit his verſibus: Ὡς δ' ὁπότ' ἀμφ' ἀγέλῃσιν ὀλιγβρέεσσιν ἰώπων, Ἢ φάγροι, ἢ σκῶπες ἀρείονες, ἠὲ καὶ ὀρφώ. Dorion encraſicholorum mentionem facit inter hepſetos, (& ab iopibus diſcernit:) Ἐψητοὺς εἶναι μὲν δεῖ ἐγκρασιχόλους, ἢ ἴωπας, ἢ ἀθερίνας, ἢ κωβιούς, &c. Thriſſa & cognati piſces, chalcis & eritimus (aliàs ἐρέτιμος, non probo) facilè digeruntur, Diphilus. Ἴωψ piſcis quidam eſt Callimacho, Heſychius, Varinus & Suidas. Eritimos ſarda eſt, (*hoc falſum eſſe ex præcedentibus apparet*) vel ſardæ ſimilis, Hermolaus. Eſt & adiectiuum ἐρίτιμος, pro valde precioſo, vt Ariſtophani in Equitibus, ἐριτίμων ἀπὸ τελμάτων.

DE ERVCA MARINA, BELLONIVS.

QVO modo terreſtres erucæ ſtirpes depaſcuntur, ſic marinæ veſcuntur algis. C
Marinæ colore & figura terreſtes æmularentur, niſi pedibus carerent. Horum loco villos habēt, B
in ordinem ad tergus vtrinq; diſpoſitos, alumine fiſſili tenuiores, (*ſingulos*) floccis ſeptuaginta quatuor tam in prona quàm in ſupina parte conſtantes, penicillis tubo infarctis ſimiles: quibus pro pinnis ac pedibus vtuntur. Horum enim inferiores greſſum, ſuperiores natatum ſubminiſtrant. Non natant autem more piſcium pinnis præditorum, ſed ſuis villis aquam impellunt, ac perpetuo in imo conſidunt: moueri enim non poſſunt, niſi inferioribus villis aliquid pertingant. Coloribus tam numeroſis variegatæ ſunt, vt nulla ars pictoria hanc venuſtatem imitari poſſit. Sex digitis longiores, vnico craſſiores, rarò cōſpicies. Maculas permultas, albas & rubras vtrinq; in lateribus habent, lineam rectam, liuidam, in ſummo tergore, totidemq; articulis loricantur, quot floccis conſtant. Supina pars neruo rubro diſtinguitur quo ſeipſas contrahunt ac dilatant, quatuor villorum ordinibus circumſtipatæ: totidemq; in dorſo lineas tranſuerſas luteas inter articulationes, quot villorum tubulos habent. Cæterum erucæ inerti & molli ſunt corpore. Has teſtudines marinæ, quæ potiſſimum algas depaſcuntur, plurimum appetunt, D
vt iis diſſectis integras erucas plerunq; repererim, Hæc ille. Aliud videtur erucæ marinæ genus quod Rondeletius Phyſſalum Aeliani eſſe ſuſpicatur, aut ei non valde diſſimile: cuius & imaginem & hiſtoriam in Phyſſalo dabimus. Eſt & phryganium Bellonii animal tenue, oblōgum, paruæ erucæ ſimile, &c. vt in P. referemus. *Phyſſalus.*

DE ERYTHRINO, RONDELETIVS.

Pro Rondeletii icone noſtram iam olim Venetiis pictam poſuimus, etſi minus accurate.

A ΕΡΥΘΡΙΝΟΣ vel ἐρυθρικὸς, aliquando à Plinio rubellio, aliquando seruato Græco nomine erythrinus dicitur. Gaza Plinium imitatus rubellionem vertit. nomen à rubro colore positum est. Cyrenæi autore Zenodoto apud Atheneum (*ubi ex professo de hycca agit lib. 7.*) ὕκκλω vocabant, autore verò Clitarcho vt idem alibi scribit, (*eodem libro*) λικ'ω. Qui Greciam nunc incolunt λέθρινον corrupto vocabulo, pro erythrinum. In Gallia Narbonensi & Hispania pagel, Romæ phrangolino, vel phragolino, quasi paruum pagrum. Confundunt enim isti omnes pagros cum erythrinis. In Liguria, & quadam Italię parte pago. Obseruandum est cuculum, lucernam, aliosq; rubros pisces, Gallis, & maximè Parisiensibus dici rougetz: nobis autem Monspeliensibus, mullos, rougetz nuncupari: ne quis Gallica nomina cum Grecis temerè confundens, illos erythrinos esse putet.

Lib. 32. capit. 10.
Lib. 32. & 9.

C Erythrinus piscis est marinus, pelagius, autore Aristotele: secundum Oppianum, litoralis.

Lib. 8. de hist. anim. cap. 13.
Lib. 1. ἁλιευτικῶν.

Οἱ μὲν γὰρ χθαμαλοῖσι παρ' αἰγιαλοῖσι νέμονται — *Nonnulli flauam pisces in litore arenam*
Ψάμμον ἐρεπτόμενοι, καὶ ὅσ' ἐν ψαμάθοισι φύονται, — *Mandunt, & terra quicquid nutritur in alta,*
Ἵπποι, κόκκυγές τε θοοί, ξανθοί τε ἐρύθρινοι — *Hippi, coccyges celeres, flauiq; erythrini.*

Hyeme quidem in alto mari degunt, æstate verò terram petunt, & circa litora capiuntur. Sunt & quædam profunda litora, in quibus etiam quouis tempore degere possint.

B Erythrinus colore est rufo siue rubescente, ventre candido, corporis forma, pinnarum situ, numero, cauda, aculeis, branchiis, pagro similis, rostro acutiore & strictiore, corpore minus lato, oculis magnis, in quorum tunica cornea binę maculæ aureę apparent: ore est paruo, dentibus admodum paruis, rotundis acutisq;. Intus candidissimus est, ventriculum medium habet, cum paucis appendicibus sed crassis & magnis: intestina crassa, hepar ex albo rubescens, à quo pendet fellis vesica oblonga, mesenterio & spleni alligata. Splē ex rubro nigrescit, & magnus est, si corpus spectes. Lapides habet in cerebro. In erythrinis, passerum generibus, & channis, nulla est distinctio maris & fœminæ, sed omnes fœminas esse argumento est, quod in omnibus oua reperiuntur æstate, cum parere debent.

Sexus.

E Capiuntur æstate, raro hyeme, vel quia pelagii cum sint, æstate ad litus accedunt: vel quia piscatores æstate quàm longissimè possunt à litore, retia sua expandunt.

A Falsum est hos verti in dentices. Qui error inde ortus est, quod cum maiores fiunt, propius ad synagridis, denticis ue formam & colorem accedunt, minusque solito rufi sunt, ac veluti canescunt: quem colorem aptè refert minium pauco candido dilutum. sed facilè peritus maculis, & dentibus, à synagride distinguet, de qua postea.

Quod non vertantur in dentices.

Est & illius error coarguendus, (*Pauli Iouii lib. 1. cap. 13.*) qui vulgo dictum pagellum siue phragolinum quem hic represętamus non esse veterum erythrinum existimat. Verùm id me plurimum mouet, inquit, vt ab illorum opinione recedam, quod Aristoteles & Plinius erythrinos vel rubeculas grauidas, & ouis plenas toto anni tempore capi asserant: cum in eo genere mares non sint, quod phragolinis minimè accidit, qui pluribus anni temporibus, sine vllo ouorum vestigio comeduntur. locus Aristotelis est lib. IIII. De hist. anim. Quemadmodum in ostracodermis & plantis est quod parit & generat, non autem coëat: sic & in piscibus passerum genus & erythrinorum & channę, omnia ex his oua habere comperiuntur. Et libro VI. de erythrino & channa ambigitur: omnes enim grauidi capiuntur: & Plinius in quodam genere omnino non sunt mares, sicut in erythrinis & channis: omnes enim ouis grauidę capiuntur. Est & alius de eadem re Aristotelis locus libro de gen. anim. His in locis, & omnibus aliis in quibus aut Aristoteles, aut veterum autorum quiuis, piscis huius meminerunt, omni anni tempore ouis plenos erythrinos minimè dixerunt, sed quo tempore vterum ferunt, (hoc autem illis vere accidit) omnes ouis pleni semper reperiuntur, vnde omnes fœminas esse colligunt autores. Quis verò tam fœcundus est piscis, qui omni anni tempore ouis grauidus capiatur? (*Nullus opinor,*) ne mullus quidem, qui ter anno parere dicitur. Ex quibus perspicuum est, ex eo quod pagelli nostri siue phragolini, aliquando sine ouis reperiantur, non effici eos non esse veterum erythrinos.

Erythrinos ab Aristotele & Plinio non omni anni tempore grauidos dici: sed quo tempore grauidi sunt, oua reperiri in omnibus.
Cap 11.
Lib. 9. cap. 16.
Lib. 3 cap. 5.

Qui pisces inter se similiores sunt quàm phagrus, erythrinus, hepatus, synagris? At hepatum & synagridem manifestæ notę, & minimè dubiæ, à phagro & erythrino distinguunt, vt mox dicemus. vnde fit, vt phagrus & erythrinus supersint quàm simillimi, adeò vt etiam à vulgo confundantur, vt ex horum descriptionibus liquet. At de nostro pagro nemo dubitat, quin is antiquorum sit pagrus. Quare restat erythrinus, proculdubio is qui pagel à nobis, à Romanis phragolino dicitur, quasi paruus pagrus.

Quod verus erythrinus exhibeat, eiusque a simillib. distinctio.

F Olim piscem istum neq; vilem, neque commendatum fuisse comperio. Si quis tamen illius substantiam mediam glutinosi humoris expertem cōsideret, & degustet, is murenis & buglosso aliisq; permultis, qui & apud veteres fuerunt, & apud nos sunt magno in pretio, præferet. nam neq; dura carne est, vt cuculus, draco: neque molli vel diffluente, vt aphya: neq; tenaci glutinosoq; succo ut anguilla: sed carne auratis cæterisque medię substantiæ piscibus similis: ideoq; bonum succum gignit, satis alit, non difficilè coquitur, aluum non ciet: quia mediocriter sicca est carne. Paratur vt aurata, frigitur etiam, & aceto, foliis lauri, myrti, citri, iuglandis aspergitur, diutiusq; seruatur. Aestate elixus, ex aceto rosaceo suauissime editur.

DE EODEM, BELLONIVS.

A Erythrinus Grecis à colore rufo, & à rubro Rubellio Latinis appellatur: alii Rubeonem vocant: qui, quod Phagro similis esse (dempta magnitudine) videatur, ob id vulgo Gallico Pageu nominari cœpit, vel quod impuberes nobilium pueri principibus seruientes Paggi dicantur. Massilienses enim Pagium intelligunt, ad discrimen Pagri, quem etiam Pagre nominant: Veneti arborem: Gręcum vulgus, mutatis literis Lethrinum: Romani Fragolinum appellant.

B Proinde Erythrini rubedo languet, neque (quod ad eius formam attinet) vt Mulus, teres est, sed latus vt Aurata. Rubet equidem vt Mulus: sed rubedo ambobus non conuenit. De qua Ouidius ita cecinit,

Orphus

Orphus,cæruleaq; rubens Erythrinus in vnda.

Pager Erythrino maior est : cætera satis inter se conueniunt. Erythrino frequentes quidem insunt squamæ,& firmiter inter se coniunctæ:caput vtrinq; planum,ad Abramidem fluuiatilem accedens:caudam habet bifurcam,latam : pinnas oblongas,in cuspidem abeuntes : quarum quę in tergore magis exporrecta est,ea continua esse conspicitur,in qua spinulæ seu aculei duodecim(*Rondeletii icon* XV.*ostendit,nostra* XIX.numerantur.)Oculos habet latos,quorum iris pupillam ambiens,argentea apparet : pupilla aũt illis nigerrima est,nares patulæ: dentes exerti ac prominentes,supernè octo atq; infra totidem,quorum molares multum obtusi sunt.Rictum oris non valde grandem ostendit,in quo linguam albam facilè cõspicies,branchias vtrinq; quatuor:cor,eruo paulò maius:Hepar lacteum,in mediocres lobos partitum, (C) quorum pars sinistra longior exit,cui stomachus oblõgus subsidet.Cicadas,Locustas, Carides, Pisciculos & Cancros venatur. Splenem non habet aliis piscibus proportione respondentem : paulò enim maior esse solet.Ouis plenus circa Aprilem esse comperitur.

COROLLARIVM.

ERYTHRINVS piscis à rubore dictus Gręcis,variis modis scribitur.Oppianus & Eustathius habent A ἐρυθῖνος properispomenon,rhô in penultima ablato,euphonię causa: & Ouidii Halieuticon in Gryphii æditione, quæ Aldinam imitata est.Massarius etiam apud Plinium similiter legit. Artemidorus rhô non omisit: vt neq; Athenęus, qui etiam penultimam circumflexit,(quanquam alibi in eius codice, vitiato opinor, antepenultima acuitur,) Oppianus quidem & Ouidius in carne producũt.Ἐρυθινοὶ genus piscis, Hesychius & Varinus,vltima acuta,non probo.In Aristotelis libris euulgatis alicubi etiam ἐρυθικὸς repe ritur,per κ.in quod facilè transitur ex νι. Nos erythrinum semper dicemus penultima longa,& Græcè circumflexa,&c.Ὕκκος,(Varinus primam circumflectit,melius puto ὕκκης,Vide infra in Hycca, Elemento H.)Ἐρυθεῖνος,Hesychius. Est erythinus qui rubellio,& rubellus,& rubrus(*ruber potius in recto* : *Gaza ex Aristotele alicubi rubrum transtulit*)Latinè dicitur,Massarius.Apicius rubellionem vocat,quo nomine Plinius etiam semel vsus est.Rubellio,à colore rufo,ni fallor: quanquam Oppianus libr.I. ξανθοί τ' ἐρυθῖνοι,id est flauiq; erythini.dixit,Vuottonus.Rondeletius in Alpheste ξανθὸν & ἐρυθρὸν colorum nomina inuicem aliquando transponi disertè docuit.Rubeonem etiam vocat Theodorus ex Plinio,Idem Vuottonus: cũ rubellionem dicere debuisset.Paulus Iouius rubeculam pro erythrino dixit, quo vocabulo erithacum auem ex Aristotele Gaza interpretatur. Rubellus piscis vulgo rubella,Niphus Italus. Venetiis arboro vel lalboro vocatur,in Sicilia Sarofano.Arborem Michael Sauonarola Latinè nominauit : Platina Rouillionem,sed hoc dubium est:vide infrà in F.Phagros(*immo Erythrinos*) Romani,& magna pars Tyrrheni litoris accolarum Fragolinos, Veneti Albores: ipsi verò Ligures antiquo nomine Pagros appellant: quos,cum sesquipalmi magnitudinem excesserint,in Dentices siue Synodontas euadere,communis piscatorum consensus existimauit.Ii pisces à colore ipso(apparent enim rubro vino madefacti)Erythrinis & Iecinoribus piscibus assimilantur à Speusippo,Iouius.Erythrini ex miluorum genere *Rotfeder*, *Plæzen*, rubris pinnis,Eberus & Peucerus.Sed miluis piscibus & erythrinis commune nihil est, nisi color fortassis,& facta à colore nomina,quæ ne cui imponerent circa hos pisces Rondeletius quoque monuit.

Quamobrem Angli etiam errant,qui erythrinum interpretantur *a rochet*,similem caponi pisci, sed vndiquaque rubentem. Cuculum, Lucernam, & alios rubros pisces, Galli & maximè Parisienses vocant *Rouges*: nostri verò Monspelienses mullum sic nominant.Cauendum autem ne quis Gallice cum Gręcis temere confundens,illos erythrinos esse putet,Rondeletius.*Rotabert* (Adamus Lonicerus scribit *Rodtbart*, ęnobarbum sonat)in Regimine Salernitano Galbio,Rogetus,piscis est marinus,notus, duræ carnis,& salubris: cognatus nimirum Lucernę & Cuculis.Flandri *Roobaert* proferunt,& vulgo rubellionẽ interpretantur. Quoniam igitur Germanicum Erythrini vocabulum nondum inueni(vt neque Anglicũ,)periphrasi interim appellabo,*Die kleiner rot Meerbrachsmen*, hoc est Cyprini lati marinum genus rubicundum minus: pagrum enim ei similem,sed maiorem esse aiunt.Pager erythrino maior est,Bellõius.

Erythrinum Hispani *pagel*,(*Lusitani pargo*,)Romani phragolinum vocant,quasi paruum pagrum,Rondeletius. Qui Istriam incolunt,Illyrii puto,Rybon,vt audio.*Rotfisch*,(id est piscis ruber,)in Noruegia piscis est marinus prasino(cyprino lato)nostro magnitudine & figura ferè similis,minoribus pinnis, totus rubens intus & foris.Laudatur in cibo. Hic pagro aut erythrino cognatus fuerit,si non alteruter est. Sed cauenda est homonymia : quoniam Angli alium quoq; piscem Lucernis aut miluis congenerem *Redfisshe* vocitant: & *Rotfisch* Anglorum inter Oceani asellos à Bellonio nominatur.Coruulus piscis quidam, alio nomine capo grosso circa Romam dicitur, & erythrinus ob colorem à quibusdam creditur, sed malè. Ruscupa & Ruburnus (*duo nomina de vno pisce*) barbaris vocabulis inter pisces nominantur à Murmellio.Hunc pisciculum(inquit idem,)si quando edisset Cicero,proculdubio elegans ei nomen indidisset. Harengam infumatam aliqui Ruscupam nescio quo idiomate appellant,Ge.Fabricius. Aliqui & Ruburnum pro eadem accipiunt.

Ruburni quidem nomen à rubicundo colore fictum(qualis in fumatis videtur,) à recentiore quodam vetera ignorante apparet.

An in piscibus quoque fiat conceptus sine mare, non æquè apertum est. sed potissimum in fluuiatili genere rubellionibus id accidere visum est.etenim nonnulli statim habere oua videntur, vt de his in historiis scripsimus,Aristot.de generat.anim.3.1.Hunc locum legenti(inquit Vuottonus) Erythrinus fluuiatilis etiam fortasse videbitur: nisi mendosus sit codex,quod certe suspicor.nam quod statim in eo loco sequitur,(Etenim nonnulli statim habere oua videntur,vt de his in historiis scripsimus,) de phoxinis potius verum est.Sexto enim libro historiæ animalium probat Aristoteles oua etiam sine coitu con- *Phoxini.* sistere : quod argumento constat nonnullorum fluuiatilium : nam phoxini statim , prope dixerim cum nati sunt, & admodum parui adhuc oua habent , Hæc ille : vt erythrinus marinus tantum intelligatur.

B Simon Paulus Suerinensis erythrinos capi scribit in lacu Suerinum alluente non procul Oceano Germanico. Dat rhombos Sinuessa, Dicarchi litora pagros: Actius Syncerus Neapolitanus, erythrinos puto pagrorum nomine intelligens. Aristoteles, Dorion & Speusippus in secundo Similium pisces similes esse dicunt phagrum, erythrinum, hepatum, Athenęus. Et rursus, Erythrinis hepatisq; similes pagri sunt rostro duntaxat breuiore. Mihi aliquando erythrini Venetiis considerati, pisces pulchri videbantur, subrussi, magnitudine ferè qua auratæ, sed figura oblongiores, ac minus rotundi, punctis quibusdam cœruleis insignes, præsertim in dorso, oculis magnis, carne in cibo bona & albissima. In omnibus piscib., excepto rubro (erythrino) & hiatula hoc discrimen est, vt aut conceptacula seminis prolifici habeant, aut vuluas, Aristot.

Et rursus libro 3. de generatione animalium capite 4. Si quod genus est (inquit) quod fœminina sit, & marem distinctum non habeat, id ex seipso animal generare potest. quod etsi nondum fide digna exploratum habemus, tamen facit vt in genere piscium dubitetur. eorum enim quos rubros siue rubelliones vocant, mas nullus adhuc visus est, sed fœminę omnes fœtu plenę reperiuntur. Verùm de his nondum compertum habemus, quod fidem faciat satis. Erythrini & channæ (*omnes, vt addit Rondeletius*) vuluas habere traduntur, Plinius. De sexu erythrinorum & channarum, vide Rondeletii scripta superius in Channa.

F Optimi sunt marini pisces & subtilis carnis, illi nempe qui degunt in litoribus petrosis aut arenosis, vt auratę, passeres, arbores, &c. Mich. Sauonarola. Rouilliones trilliæ (*id est mull*) persimiles, in lacu Albano & Tiberi pręcipuè nascuntur. parui sunt & insuaues. coquuntur & condiuntur perinde ac lacteolini, Platina. nomen quidem Rouillionis à ruffo colore factum videtur, ab erythrinis tamen genus diuersum: cum lacustris & fluuiatilis piscis sit, & magnitudine saporeq; diuersus, vt apparet. Ius in pisce rubellione: Piper, ligusticum, careum, serpillum, apii semen, cepam siccam: vinum, passum, acetum, liquamen, oleum: amylo obligas, Apicius 10.7. Fragolini vulgo dicti (inquit Iouius) ex his qui assantur piscibus longe probatissimi. Sũt enim & gustui gratiores, & stomacho nequaquam molesti, vtpote qui rationabiliter febricitantibus ipsis conceduntur. nam pręter id quod de omnibus saxatilibus Auicenna intellexit, Pagri (*Erythrini*) nullam viscosi lentiq; humoris exuberantiam habent: qui etiam ipso iure conceduntur. quoniam cum vniuersum piscium genus frigidæ atq; humidę sit naturę, humida frigidaq; cibaria febricitantibus Hippocratis authoritate debentur, vt aliquando mirer quosdam scrupulosiores medicos, cum febris adsit, totum propè piscium genus perdamnare. Hos pisces hyeme longè sapidissimos experimur. sed ad summam saporis gratiam accersendam, ganeonum iudicio tres omnino conditiones requirere dicuntur, scilicet vt sint & recentes, & frixi, & frigidi: ita tamen vt Arancii mali succo ac modico pipere torpescentes eorum pulpæ aliqua ex parte molliantur & excitentur.

G Erythini in cibo sumpti Venerem concitant, aluum sistunt, Plinius. Erythrinus sapore iucundo est, & alimentum præbet copiosum. in cibo sistit aluum: si in vino suffocatus moriatur, Venerem ciere dicitur vinum illud epotum, vt ait Xenocrates: vel, vti refert Plinius, rubellio in vino putrefactus, is qui inde biberint, tædium vini (*idem Plinius refert de vino in quo anguillæ duæ sint necatæ*) affert, Vuottonus.

H.a Erythrini epitheton ξανθὸς est Oppiano, rubens Ouidio. Κρῶμνάν τ᾽, Αἰγιαλόν τε, καὶ ὑψηλοὺς Ἐρυθίνους, Homerus Iliad. β. Scholiastes Erythinos, montes Paphlagonię aut Ponti interpretatur: Hesychius (in cuius vulgato codice vltima male acuitur) ciuitatem & regionem Paphlagonię, & genus piscis. Erythini, Ἐρυθῖνοι, inquit Eustathius, vrbs est Paphlagonię, dicta à rubore, vt refert qui scripsit τὰ ἐθνικὰ (*Stephanus de vrbibus, &c. in cuius eulgato codice vltima acuitur.*) Strabo autem duos scopulos esse tradit, qui nunc Erythini dicantur, idq; à colore, qui pisci etiam erythino nomen dedit.

f. Super omnia erythrino & sepia vesci prohibebat Pythagoras, Laertius. Gyraldus in libro de symbolis Pythagorę, symbolum μὴ ἐρυθῖνον ἐσθίειν: hoc est, Ne Erythinum edito, interpretans: Cum verò (inquit) erythinus piscis genus sit coloris rubri, nos è sanguine & vindicta abstinere monet Pythagoras, imitatus Hebręos, quibus ideo præceptum est ne sanguine vescantur. Ficinus non rectè hoc symbolum transtulit, Rubrum quid ne suscipias.

Erytrophthalmvm Carolus Figulus nominauit piscem fluuiatilem, qui Germanis alicubi idem significante vocabulo *Roteugle* dicitur. Circa Acronium lacum, alburnum Ausonii sic vocant, pisciculum minimum, cui rubescentes oculos etiam Rondeletius tribuit. Vide supra inter Albos pisces, in Corollario ad Leuciscum Rondeletii, pagina 30. Sed & alium paruum pisciculum fluuiatilem, quem Galli Veron appellant, Rondeletius Varium, Græci quidam (eodem teste) ab oculorum colore ἐρυθρόφθαλμοι vocant.

Esox piscis à Plinio semel nominatur, his verbis: Pręcipua magnitudine thynni sunt, &c. Sunt & in quibusdam amnibus haud minores, silurus in Nilo, esox (al' esos) in Rheno. Rondeletius exos legendum putat, & piscem Antacęum intelligit qui sine ossibus est. Plura leges supra in Corollario de Husone, (quem docti plerique antacæum interpretantur,) pagina 60. Albertus ezox per z. scribit, & alios lachsum (id est salmonem) vulgo dictum: alios husonem interpretari ait. sed Plinium de salmone sensisse verisimile non est, cum eum piscem alibi suo nomine appellet. neq; de husone vel antacęo, opinor. is enim non in Rheno, sed Danubio & quibusdam aquis in Danubium influentibus (teste Alberto) capitur. Cęterum in Rheno maximum esse puto sturionem, deinde lucium, quem Germani *Hecht*, circa Coloniam *Schnuchc* appellant: alii *Schnack* vel *Snok*. Vltimum quidem vocabulum e. litera pręposita (præponi autem potuit pro Germanico *ein*, quod nostri cum nominibus pro more, vt Galli & Itali Vn, pręponunt, plærunque decurtant, & e. vel a. duntaxat efferunt,) ad esox Plinii satis accedit. Plinium sanè Germanicum nomen, vt potuit, expressisse coniecerim, non autem Latino nomine (vt Rondeletius, nulla veterum codicum authoritate fretus, coniicit) exossem appellasse. De Lucii autem magnitudine suo loco dicetur. Sturioni magnitudo quidem faueret, sed nomen non item. Si *Lachs* vulgo dictus, id est, Salmo, esox Plinii esset, elox potius per l. scribi deberet, *ein Lax*. Idem videtur Ἴσοξ Hesychii, quem piscem quendam cetaceum facit. Est & Diox genus piscis frequens in Ponto, authore Festo.

Isox.
Diox.

Adpri-

Ad primum iactum in reti Cato diaconus pro modico (pisce) immanem esocem extraxit, & ad monasterium lætus accurrens detulit: nec mirum, vt dixit poeta nescio quis (vtimur enim versu scholastico,) Captiuumq; suem mirantibus intulit Argis, Sulpitius Seuerus in vita B. Martini episcopi Turonensis.

DE ESCHARA, RONDELETIVS.

QVod hic repræsentamus nostri piscatores girofla-de appellant: à similitudine pulchri & bene odorati floris, quem nostri giroflade, Galli œillet vocant. Suspicor tantum, nec dum pro certo habeo, sit ne veterum Eschara, cuius mentionem à solo Atheneo fieri comperio ex Archippo. Super saxa enascitur ex pediculo exurgens, aliquando supra ligna in mare deiecta, nõnunquam pediculo caret. Ex dura terreaque substantia constat: cute rubra contegitur, qua sublata totum corpus spectatur cribri instar perforatum, lactucæ crispæ, siue capitatę foliis simile. In cibis inutile prorsus est. Aduersus vlcera maligna prodest. Vehementer enim siccat, & superuacuam carnem absumit.

COROLLARIVM.

Dorion nominat pisces latos buglossum, ψῆτταν, ἐσχάρον, quem & κόριν vocitent, Athenęus. Rõdeletius dubitat an hæc sit species illa soleę, quam oculatam ipse cognominat. Κορις, piscis quidam, vel herba, quam aliqui chamæpityn vocant, Hesychius & Varinus. Λεπάσιν, ἐχίνοις, ἐσχάραις, βελόναις τε, πῖς κτένεσί τε, Archippus apud Athenęum. Escharum quidem Dorionis, piscem esse apparet, de genere latorum, quem Mnesimachus etiam cum aliis piscibus nominat: eschara verò Rondeletii piscis non est, sed planta quædam marina, fuco vel bryo marino fortè cognata. describitur enim hoc lactucæ foliis, rugosum, veluti contractum. sine caule, plusculis ab ima radice exeuntibus foliis. Nascitur in lapidibus testaceisque. Pręcipua ei siccandi spissandisq; vis, &c.

Κωριδέσραὲς, animal marinum, Hesychius & Varinus. Coniicio autem corruptum esse vocabulum, & diuidendum in duo, vt legatur, Κόρις, ἔσχαρος: quoniam, vt iam retuli, κόριν piscem alio nomine escharon nuncupant.

ETELIS squamosus est, & oua parit, Aristot. Hesychius auratam interpretatur. Vide in Corollario H.2.

EVONES pisces ab Epicharmo memorantur hoc versu, Εὔονές, χάγροι τε, λάβρακές τε πίονες, vt citat Athenęus in Salpe. sed inferius in Phagro pro Εὔονες legitur Αὄνες. Natalis de Comitibus interpres posteriore loco pręteriuit, priore viles transtulit, ac si legisset, Ὤνοι. Sunt & Euopes vel Euopi pisces, de quibus supra in Anthiis scripsimus. sed in iis secunda syllaba per o. magnum scribitur.

EXOCOETVS Adonidis nomine descriptus est.

DE AQVATILIBVS, QVAE F ELEMENTO INITIALI SCRIBVNTVR.

DE FABRO SIVE GALLO MARINO, RONDELETIVS.

Dubi-

Cur planis adnumerauerit hunc piscem.

DVbitaui aliquando in quam piscium classem piscem hunc referrem, neque enim inter squamosos, neque inter cartilagineos, neq; inter beluas recte collocari potest, quoniam iis omnibus dissimilis est. neq; inter ψηττοειδεῖς recensendus: quippe qui vna parte candidus, altera, nigricans, non sit, sed corpore concolore dempta vnica macula. A planis verò oculorum situ differt. At cum exigua sit hæc differentia, corporeq; plano sit & figurâ rhombo capite tenus quodammodo simili, non inepte planis piscibus adnumerari posse videtur.

Cytita.

A Sequitur alia multoq; maior dubitatio, quo nimirum nomine piscis hic à veteribus nuncupatus sit. Variè enim hac de re fuerunt sententiæ. Sunt qui κύτλον Athenęi esse suspicentur, sola nominis affinitate moti, quia à Romanis hodie citula, (*cetola, Bellonius*) nominatur. Sed iis, cum nulla prorsus ratione suspicionem hanc confirment, assentiendum non arbitror.

Non est acanthias, qui in Mustellorum genere est.

Iidem aliquando Acanthiam esse putauerunt, ob dorsi aculeos, sed non sine magno errore: cum Acanthias veterum Grecorum Latinorumq; sententia ex Galeorum sit genere, hic autem piscis de quo nunc agimus minimè sit γαλεώδης.

Non est Chalcis.
Lib. 8. cap. 17.
Lib. 7.
Lib. 8.

Quibusdam videtur esse chalcis de genere rhomborum apud Columellam. Hinc esca iacentium mollior esse debet, quàm saxatilium: nam quia dentibus carent, aut lambunt cibos, aut integros hauriunt, mandere quidem non possunt: itaque preberi conuenit tabentes huleculas, & salibus exesam chalcidē putremq; sardinam, nec minus squalorum branchias, & quicquid intestini pelamys, vel lacertus gerit. Ex his liquet chalcidem inter viles pisciculos numerari, qui ad aliorum escam in viuaria coniiciebātur. Athenęus quoq; trichiis & thrissis assimilat: Χαλκίδες δὲ, καὶ τὰ ὅμοια, θρίσσαι, τριχίδες. &, Θρίσσαι καὶ τὰ ὁμογενῆ, χαλκὶς ἢ ἐρέπιμος. Postremo hanc opinionem funditus euertit Aristotelis lib. 6. de hist. animal. ca. 14. authoritas, qui chalcidem inter fluuiatiles pisces recenset. His igitur refutatis nostra quidem sententia,

Chalceus.
Faber. Ζεύς.
Libr. 7.
Cap. 18.
Cap. 11.
Vulgaria nomina.

piscis iste fuerit qui ab Athenęo χαλκεύς, à Chalcide dissidens, vocatur: Διαφέρει δὲ τῆς χαλκίδος ὁ χαλκεύς. A Plinio faber siue zeus. libr. IX. Zeus, inquit, idem faber appellatur. Et libro XXXII. faber siue zeus. A Massiliensibus trueie, quia dū capitur, suum more grunnit. In Lerino insula, & Antipoli rode vocatur, id est, rota, quia rotæ modo rotundus ferè sit, rostro non exerto nec hiante, & in medio corpore maculam nigram habeat, veluti centrum.

Rota Plinii li. 9. cap. 4.
Citula.
S. Petri piscis.

Caue autem rotam Plinii hic accipias: eam enim inter vastissimas beluas commemorat. Apparent rotæ appellatæ à similitudine, quaternis distinctæ radiis, modiolos earum oculis duobus vtrinq; claudentibus. Romæ piscis hic noster citula, vt dictum est, & piscis sancti Petri cognominatur. ferunt hunc piscem fuisse quem iubente Christo d. Petrus ceperit, vt in eius ore numisma pro tributo reperiret, vnde digitorum impressorum vestigia in medio corpore relicta fuerunt. Galli doree vocant, ab aureo laterum colore. Nostri cum Hispanis gal. Santones & Baionenses iau, id est, gallum, à dorsi pinnis surrectis, veluti gallorum gallinaceorum cristis. Gręci hodie χριστόφαρο, aiuntq; Christophorum, dum Christum humeris gestans, mare traiiceret, piscem hunc apprehendisse, & impressa digitorum vestigia reliquisse.

Christopsaros.

B Faber piscis est planus, vel certè compresso admodum corpore, varii coloris: caput enim & dorsum obscura sunt, pinnæ nigricant, latera aurea sunt. In medio corpore nigram (*Hinc forte dictus faber a fuliginis colore*) maculam habet vtrinq; minimi nummuli magnitudine. Squamis tegitur tam paruis tenuibusque vt nisi digito scalpas, vix appareant, læuiq; corpore esse videatur. Linea obliqua à capite ad caudam ducta est. Oculum vnum vtrinq; magnum habet. Supra oculos aculei duo sunt acuti. Spina dorsi decem aculeis inęqualibus firmatur, postremi minimi sunt, primi maiores, medii maximi. Inter binos aculeos eminent veluti pili longissimi, setis porcinis similes, ad quorum radices ossicula sunt, veluti claui bifidi & inęquales: quorum alter in anteriorem, alter in posteriorem partem vergit: è quorum medio nascitˉ pinna tenuibus radiis contexta, vsque ad caudam protensa. Huic similis alia est in ventre pinna, quinque tantum aculeis constans. Pars ventris, vtrinq; ossibus instar acuti cultri secantibus firmatur. Ex ea duę longissimæ pinnę propendent. Duæ sunt alię ad branchias. Cauda in vnicam desinit. Ore est admodum hiante. Branchias quaternas habet. Gulam manifestam. Intestina tenuia in gyros conuoluta. Hepar candidum sine felle. Lienem rubescētem, exiguum, mesenterio hærentem. Inter intestina oua rubra latent. Cordis pars infima rubet: suprema quemadmodum & media, ex albo rubescit, quod in paucis piscibus spectatur.

Orthragoriscū alium esse piscem.
Lib. 32. ca. 2. Ibidem cap. 5.

Carne est minus dura quàm rhombus. Non desunt qui orthragoriscum Lacedęmoniorum esse putēt, & porcum marinum Latinorum, nec sine ratione, nempe quod grunniat dum capitur. Plinius: Appion maximum piscium esse tradit porcum, quem Lacedęmonii orthragoriscum vocant, grunnire eum cum capiatur. Eandem sententiam confirmant dorsi spinæ, quas idem Plinius porco marino tribuit. Inter venena sunt piscium (inquit) porci marini spinę in dorso, cruciatu magno læsorum. remedium est limus ex reliquo piscium eorum corpore. Sed cum porcus vel orthragoriscus in maximis piscibus habeatur, is esse non potest de quo nunc loquimur, & si satis magnum in Oceano captum Antuerpię viderim.

Fabri color.
Lib. 1. ἁλιευτικῶν

Duo sunt quibus à nostra sententia deduci aliquis possit. Vnum est quod faber ab atrę fuliginis colore dictus esse videatur, idq; ab Oppiano indicari his verbis:

Πέτραι σαργὸν ἔχουσιν ἐφέστιον, ἠδὲ σκίαιναν, Χαλκέα, καὶ κορακῖνον ἐπώνυμον αἴθοπι χροιῇ.

Faber vbi capiatur. Lib. 8.

Sed quod de nigro colore hîc dicitur, ad coracinum solum referendum esse perspicue liquet ei, qui versus recte distinxerit. Alterum est quòd columellæ Gadium freto, & Atlantico mari fabrum proprium esse placet. Vt litorum (inquit) sic & fretorum differentias nosse oportet, ne nos alienigeni pisces decipiant: non enim omni mari potest omnis esse, vt elops qui Pamphylio profundo, nec alio pascitur, vt Atlantico faber, qui & in nostro Gadium municipio generosissimis piscibus adnumeratur, eumq; prisca consuetudine Zeum appellemus. Quæ sit accipienda esse puto, vt maximè in Atlantico mari, & Gaditano freto reperiatur faber, illicq; potius quam alibi principatum obtineat, non quod nullo alio in loco nascatur. Quod Plinii authoritate confirmatur. Et hæc natura, vt alii alibi pisces principatum obtineāt,

Lib. 9. ca. 18.

coracinus in Ægypto: Zeus, idem faber, Gadibus. Non equidem diffiteor pisces quosdam esse, qui quibusdam in litoribus solum aut fluuiis aut lacubus reperiantur. At plurimos etiam pisces esse constat, certis locis

tis locis à veteribus assignatos, qui aliis in partibus maris etiam tum capiebantur, vel postea capti sunt: ita tamen antiquorum literis proditum fuit, vel quia horum locorum pisces optimos & frequẽtissimos, alibi rarissimos celebrare voluerunt: vel quia indigenarum incuria, aliarum maris partium siue aliarum aquarum, quas ipsi non perlustrauerant, pisces ignoti erant. Quare cum nulla satis firma ratio esse videatur quæ propositam sententiam possit conuellere, in ea permaneo, veterumq; fabrum seu zeum esse puto, qui hoc capite descriptus fuit.

DE EODEM, BELLONIVS.

Conspicuus & insignis est admodum piscis, cui ob colorem, ex auro ad latera concinnè admodum refulgentem, vulgus nostrum (etiamsi antiquorum Auratam planè ignoret) Doradæ, hoc est auratę nomen indidit. quem piscem, alii Christo, alii Diuo Petro dedicarunt: Gillius ab antiquis Grecis Zefs dictum fuisse putat, à Ioue qui Zefs Gręcis dicebatur. Massilienses ob insignem eius voracitatem Trueiam quasi Porcam vocauerunt. Genuenses ab orbiculari eius forma Rotulum: Baionenses ab aureo atque micante colore, quem habet cum adulti Galli rustici maioribus plumis communem, appellauerunt *Vn Iau*, vel *Vn Coq*. A

Romæ paruo erat in precio, antequam Galli Cardinales, mortuo Paulo Pontifice tertio, illuc proficiscerentur: estq; in ea regione multo minor, quàm Lutetiæ: squamis caret, tenuiq; est ac lato corpore, carniuorus, ore extento atque latissimo, oculis magnis, ac profundis. F B

COROLLARIVM.

Quidam (inquit Massarius) confundunt zeum, siue quod idem est, fabrum piscem cum coracino, eũdem esse volentes, vtpote qui Plinii verba hoc modo perperam interpretati fuerint. Coracinus in Ægypto. Zeus idem, scilicet Coracinus, qui & faber Gadibus appellatur. qui quidem sensus peruersus est, & præter intentionem Plinii, qui libro trigesimo secundo coracinum à zeo siue fabro apertè distinxerit. Verus tamen sensus Plinii talis est. Coracinus in Ægypto principatum inter pisces obtinet: similiter zeus qui & faber appellatur, obtinet principatum Gadibus. Iidem fabrum à colore atræ fuliginis minus rectè appellari prodidere, in sensu verborum Oppiani fortè decepti, libro primo Halieuticõn dicentis, vt Lippii vtar interpretatione, haud medius fidius vsquequaq; aspernanda: Et faber, & nigro cui nomina dicta colore, Hæc coracinus habet. quæ verba non ad fabrum sed ad coracinum referenda sunt. Hi enim crediderant vt zeus piscis faber diceretur à similitudine fabri ferrarii, qui fuliginosus est, Hæc ille. Fabrum piscem figura orbiculata nunc in templis suspendunt & Christopsaron ideo arbitror appellant, quia olim Zeus Iupiter nuncuparetur. Romani vocant piscem sancti Petri, siue Situlam. Dalmatę etiã hac ætate Fabrum: qui, cum ex eis percunctarer, cur sic nominarent, mihi pulchrè responderunt, se ideo ita nuncupare, quod omnia instrumenta fabrilia in ipso reperiantur: quod quidem ipsum statim verum esse periclitatus sum. Hispani nuncupant Gallum: & quemadmodum olim inter lautissimos pisces, sic nunc apud eos numeratur.

Quod autem quibusdam modo videatur Chalcis, modò Galeos, modo Citharus & Situlus, (*Cittulum dicere voluit, vel potius cyttum. nam Athenæi cyttum, vt Rondel. scribit, aliqui hunc piscem esse suspicati sunt. Hæ quidem tam variæ opiniones super antiquo huius piscis nomine Pauli Iouii sunt,*) possem amplissimè confutare, nisi amaré eos, qui primi conati sunt huic parti lucem aliquam afferre, Gillius. Bellonius hũc piscem Anthiis (quo nomine alios quoq; pisces latos, vt fietolam vulgò dictam, ceu generali vocat) adnumerat. Ζεὺς, id est Iupiter qua ratione sit appellatus miror: coniecerim autem ab alio eius nomine Χαλκεὺς, prima syllaba ablata, & κ. in ζ. mutato sic appellari potuisse.

Ζαιὸς, genus piscis, Hesychius & Varinus, videtur autem non alius esse piscis quam ζεὺς. Et rarus faber, Ouidius in Halieutico inter pelagios. Chalceus, (Χαλκεὺς, id est Faber) alius quam chalcis, in Cyzicenorum regione nascitur, rotundus & orbicularis, (περιφερὴς καὶ κυκλοειδὴ,) Athenęus, & qui ex eo repetiit Eustathius. Vide plura in Corollario nostro de Chalcide. Cetola nomen, vt Romæ vocant, à ζεὺς fortè factũ est, ceu diminutiuum. Doree quasi aurata, à Gallis appellatur: quod nomen Anglis quoq;, vt & *Dare*, nescio an de eodem pisce, vsitatum esse audio. Germanicè nominemus licet *S. Petersfisch*, hoc est S. Petri piscem, vt & Romani appellant. Ligures Zaphirum appellant, Iouius. alibi tamen de aurata scribens, scarum ei similem faciens, zaphirum vulgo nominari insinuat.

Piscem è genere planorum, similitudine histricis, ipsa dorsi acie aculeatum, capite extento, ore latissimo, cuius maxillæ ex perspicua membrana constare videntur, Romani Citulam appellant, Iouius. B

Chalceus circa petras herbosas pascitur, Oppianus libro I. Chalcis quamuis carnem pascatur, non vagatur tamen, Aristot. hoc forte de chalceo, non de chalcide accipiendum est: sicuti etiam quod vocé aut sonum aliquem ædat chalcis, verum non est, sed de chalceo intelligendum: vt pluribus ostendi in Corollario de Chalcide. C

Sapore, precio & effigie, si caput abscideris, rhombo persimilis est, Iouius.

FALX piscis Venetiis dictus. Quære in Tenia. F

FARIO. Vide in Salmone.

FESTVCAS, assulas, resticulas, algam, Apuleius in Apologia I. nominat, tanquam maris eiectamenta.

FLVTAS pisces Gaza ex Aristotele conuertit pro Gręco ῥυάδες. Flutę (Rhyades) quoties piscium lotura, vel nauis sentina eiecta est, fugiunt vt odorem sentientes, Alii ex anguillis & murenis quæ supernatant sole torrefactæ, πλωτὰς vocant Gręci, flutas reddiderunt. Idem Gaza rhyádas aliâs spargos alias piscium genera solitaria vertit. Vide in Corollario de Chalcide C. Spargus, rhyas, vulgo fluta, Niphus. ego flutæ nomen nusquam in Italia vulgo vsitatum puto.

DE FOSSILIBVS PISCIBVS.

EXtat Theophrasti libellus de piscibus inscriptus, in quo ille aliud nihil quũ de illis aquatilibus inquirit quæ in terram egrediuntur, & aerem videntur haurire: deinde de piscibus fossilibus. quam posteriorem eius libelli partem, etsi valde deprauatam, nos hic interpretabimur Latinè. Multa Ex Theophrasto.

quidem

quidem in Mirandis narrationibus Aristoteles, & Atheneus ab initio libri 8. eadem habent: vnde nos quædam emendauimus. Pisces (inquit) alicubi fossiles (ὀρυκτοὶ terreni Plinio, ὑπόγειοι, id est subterranei, Polybio) sunt, vt circa Heracleam & alibi in Ponto, (& circa Tium Ponti, Milesiorum coloniam, Atheneus. in Rhegio, Aristot. Cromnina forte legendum, ex Plinio 9. 57. vbi tamen aliqui Torone legunt.) Nascuntur autem circa fluuios & aquosa loca. quæ cum siccantur (certis temporibus) paulatim, pisces subinde humorem sectando terram subeunt: qua demum (prorsus) siccata, remanēt in ea, veluti viui sepulti (ἐναπειλημμένοι ἐν τῷ ζῆν) vel vt animantia quędam in suis latibulis hyeme condita durant, sine sensu ferè & motu torpida. Quod si loca illa, priusquam denuo aqua accedat, fodiantur, pisces illi mouentur. Sic & in Ponto contingit pisces glacie & gelu occupari, neq; sentire aut moueri prius, quàm in ollas coquendi iniiciantur. Prę cęteris autem gobio hoc accidere videtur. Ferè autem (ὅλως δὲ) fossiles pisces fiunt, eò quòd ab inundatione fluuiorum, in locis quæ resiccantur vel oua, vel alia principia gignendis idonea piscibus relinquantur. nonnulla enim non ex ouis oriuntur, vt anguilla & centriscus. Et hoc in Heraclea circa Lycum fluuium contingit. Principia autem hæc in terra relicta, perficiuntur durantq;. neq; absurdum est hos pisces durare. Multa enim huiusmodi animantium exiguo egent nutrimē to, sicuti serpentes quoq;, & quę latibulis se abdunt. Primum scilicet ipsa oua humore è terra manante, deinde eodem nati ex ouis pisces nutriuntur. Ad magnitudinem tamen aliquam eos excrescere neq; verisimile est, neq; fertur, cum & loci angustia & alimenti penuria impediant. Cęterum durare in aere hi pisces non ęquè valent, ac illi qui ab aquis ad pastum egrediuntur: qui scilicet exigua refrigeratione, & quę ab aere eis pręstari possit, indigent: nam vel ipsa branchiarum angustia indicat, non multa refrigeratione eis opus esse; quamobrem & anguilla tum in aere multum temporis viuit, tum in aquis turbidis illico suffocatur. Et similiter fossiles pisces à terra eos ambiente quantum satis est refrigerantur. Sed quod circa fossiles in Paphlagonia pisces contingit, peculiarem & abditam rationem habet. Illic enim profunde admodum multos & bonos pisces effodi aiunt: cum neq; inundare aquam amnium iis in locis, neq; aliter (*neque ab aquis calidis, Athenæus, ἐκ θερμῶν ὑδάτων: sed præstat φανερῶν legere ex Aristotele, hoc est neque ab aquis manifestis*) colligi animaduertatur, vnde semina & principia generationis relinqui dicimus. Reliquum est vt sua sponte nascantur, idq; continuo. neque enim coire inter se possunt. Aut igitur hoc fieri existimandum est ratione loci, qui humidus sit, & omnino ferax huiusmodi piscium, propter certam calidi humidiq; commoderationem. oriuntur autem quandoq; & alii quidam (καὶ ἕτεροί τινες, Plin. legit καὶ ἐν φρέασί τινες, id est in puteis quoq; aliqui) pisces sponte: aut humores quosdam alicunde manare cogitandum est, qui generationis principia secum adferant: quæ mox locus idoneus & recipiat & alat. Pręterea hoc inquirendum de vtrisque, tum illis qui in aere viuunt, tum fossilibus, vtrum in aquā immissi viuere valeant, an in proprio duntaxat loco, qui eis naturalis sit, sicuti sua & marinis & fluuiatilibus aqua. nam ex his quoq; nō nisi pauci mutationem sustinent. Nam qui aquis resiccatis terram subeunt, & qui glacie gelati detinentur, iis familiarem esse humorem, magis quam aliis (è fossilium genere) constat. Ergo piscium alii simplicis naturę videri debent, alii amphibii secundum Democritum, vt & aliæ quædam animantes. Vtuntur enim aere quædam (ex aquaticis,) sicuti prædictum est. Hucusq; Theophrastus. Transtulit multa ex hoc libello Plinius lib. 9. ca. 57. ex quibus quæ huius argumenti sunt, adscribam:

Ex Plinio. Circa Heracleam & Cromnam, (*alias additur & Lycum amnem: prope nimirum, mox enim sequitur: eodemque Lyce amne*) & multifariam in Ponto vnum genus esse Theophrastus prodit, quod extremas flumi num aquas sectetur, cauernasq; faciat sibi in terra, atque in his viuat, etiam reciprocis amnibus siccato littore. effodi ergo. motu demum corporum videre eos approbant. Circa Heracleam eandem, eodemque Lyco amne decedente ouis relictis in limo generari pisces, qui ad pabula petenda palpitent, exiguis brāchiis, quod fieri non indigo humoris, (*Angustas idcirco branchias habent, quod non multa refrigeratione indigeant: & qua non ab aqua solum exigua, sed etiam ab aere extra aquam eis præstari possit, Theophrastus:*) propter quod & anguillas diutius viuere exemptas aquis. Oua autem in sicco maturari, vt testudinum. Eadem in Ponti regione apprehendi glacie piscium maximè gobiones, non nisi patinarum calore vitalem motum fatentes. In his quidem, tametsi mirabilis, est tamen aliqua ratio. Idem tradit in Paphlagonia effodi pisces gratissimos cibis, terrenos, altis scrobibus, in his locis vbi nullæ restagnent aquę, miraturq; & ipse gigni sine coitu. Humoris quidem vim aliquam inesse, quam (*qualem &*) puteis arbitratur, cum in nonnullis reperiantur pisces. Quicquid est, hoc certè minus admirabile talparum facit vita subterranei animalis: nisi fortè vermium terrenorum & piscibus natura est, Hæc Plinius.

Theophr. In Rubro mari dissectis lapidib. innati intus pisciculi, & squillæ, & alia quędam animalia apparent, Theophrastus in fine libri de odoribus: ad quem quidem non pertinere hæc obseruatio videtur: sed potius ad libellum de piscibus iam citatum, si vera animalia intelligit, vt eadem fermè ratione lapidibus inclusi pisces, sicut fossiles terræ, vitam degant. Sin animantes non veras, sed lapideas earum species, (quales multæ reperiuntur, tum saxis

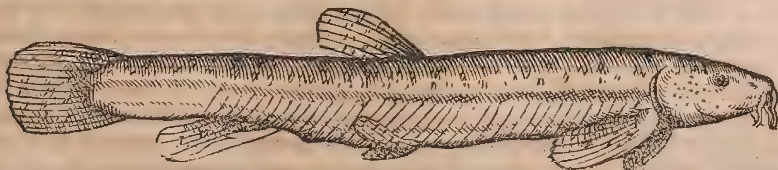
Albertus. inclusæ, tum extrà,) ad librum de lapidibus referenda hæc erant. Albertus libro 24. Eracloides hos pisces vocat, Theophrastum citās, cum Heracleoticos dicere debuisset. Hic piscis (inquit) multum sequitur aquam dulcem, ita quod terram scindens de aqua transit ad aquam, & aliquando in cauernis latitat,

Aristoteles. vbi amnes sub terra confluere inuenerit. Aristoteles tradit in Massiliensium regiōe stagnum esse quoddam, quod statis quibusdam exæstuans temporibus tantam ex sese piscium effundat copiam, vt audiens quiuis haud facilè dictis fidem præstare possit. Idem spirantibus postea etesiis sic repleri scribit, vt camporum planitie pauimenti in morem æquata, latè omnia profundo etiam puluere obducantur. Rastris igitur incolæ & sarculis altas defodientes scrobes, inde copiosissimos cibisque gratissimos nullo nego-

Ex Polybio. tio pisces extrahere perhibentur, Nic. Leonicus Variæ historiæ 2. 5. His subscribit Polybius libro 34. historiarum (vt recitat Athenæus circa initium octaui) qui narrat in agro qui Pyrenæos montes & Narbonem fluuium interiacet, agrum esse per quem feruntur fluuii Illeberis & Roscinus (qui vrbes eiusdem nominis alluant, Gallis inhabitatas) in quo fossiles pisces reperiuntur, solo macro, copioso gramine, sub quo terra arenosa est, ad duos & tres cubitos altitudine, subterfluente aqua quæ à fluuio aberrauit. eam pisces pabuli gratia sequuntur. graminis enim radicibus imprimis delectantur, sic locus iste piscibus subterraneis repletur, quos effodiunt incolæ. Transtulit hæc ferè similiter Nic. Leonicus Variæ histo-

historiæ 3.12. Idem (inquit Rondeletius) experientia nostra frequens nobis persuadet, nam in terra anguillas, ranas, aliosq; pisciculos ibidem etiam generatos sępenumero vidim⁹: & è terra defossas anguillas aliquoties spectauimus in villa Ioannis Scironij viri doctissimi, Monspeliensisq; scholæ principis, in qua sophistarum barbarie medicinam miserè conspurcatam suo nitore restituit. *Rondeletius.*

Pomponius Mela libro 2. cap. 5. in Galliç Narbonensis descriptione: Atan fluuium (inquit) ex Pyrenæo monte digressum lacus accipit Rubresus nomine. Vltra est Leucata (*nomen hodie retinet*) littoris nomen, & Salsusæ fons, *hodie Salses*. Iuxta campus minuta arundine gracilique peruiridis, cęterum stagno subeunte suspensus. Id manifestat media pars eius, quæ abscissa proximis, velut insula natat, pellique se atque attrahi patitur: quin & ex ijs quæ ad imum perfossa sunt, suffusum mare ostenditur. Vnde Graijs, nostrisque etiam autoribus, veríne ignorantia, an prudentibus etiam mendacij libidine, visum est tradere posteris, in ea regione piscem è terra penitus erui, qui vbi ex alto hucvsque penetrauit, per ea foramina ictu captantium interfectus extrahitur. Inde est ora Sardonum, & parua flumina Thelis & Thicis, vbi accreuere persæua, colonia Ruscino, (*Perpinnan hodie, caput comitatus Rosilionis,*) vicus Eliberri magnæ quondam vrbis & magnarum opum tenue vestigium. *Mela.* Seneca naturalium quæstionum libro 3. cap. 19. Magna vis aquarum in subterraneis occulitur, fertilis fœdo situ piscium. Si quando erupit, affert secum immensam animalium turbam, horridam aspici, & turpem ac noxiam gustu. Certe cũ in Caria circa Myndum vrbem talis exilisset vnda, periere quicunq; illos ederant pisces, quos ignoto ante eum diem cœlo nouus amnis ostendit. Nec id mirum. Erant enim pinguia & differta, vt ex longo ocio, corpora, cęterum inexercitata, & in tenebris saginata, & lucis expertia, ex qua salubritas ducitur. Nasci autem posse pisces in illo terrarum profundo, sit indicium, quod anguillæ quoque latebrosis locis nascuntur, grauis & ipse cibus ob ignauiam, vtique si altitudo luti penitus abscondit. *Seneca* Virum bonum tam rarum fuisse suo tempore Iuuenalis Sat. 13. conqueritur, vt pro monstro haberi potuerit, non minus quam pisces inuenti sub aratro &c. Pisces fossiles (inquit Ge. Agricola in libro de animantibus subterraneis duorum generum inueniuntur, sed intra terram nonnihil teretes, vt anguillæ, sed pelle carent tenaci: squamis etiam, vt & gobij. duramque, nec admodum iucundam gustui habent carnem. Maiores crassi sunt fere duos digitos: minores, digitum. illi longi, circiter palmos quatuor: hi tres. Sonũ edunt acutum. Eos pharmacopolæ in vitrum inclusos de trabe suspendunt, vt spectaculum hominibus præbeant: longoque tempore alunt pane & alijs quibusdam. Ex fluminibus autem quæ currunt in locis paludinosis egressi per riparum venas longius penetrant in terram: & interdum in proximi oppidi cellas vsque subterraneas, in quibus vinum vel zythum solet condi. Deinde cum Theophrasti verba de piscibus fossilibus recensuisset, subdit: Verum nullos pisces, qui in fluuijs versari semper soliti fuerunt, post inundationes in locis siccis relictos subire terram videmus, sed omnes de vita decedere. Itaque cum fossiles pisces etiam in locis, quos non inundauit aqua, soleant inueniri, certum est illos eò per venas & fibras penetrare. De qua re vltra Albim Orteranti, quod oppidum est ad Polsenicium fluuium, diligenter aduerti. *Ge. Agricola.* Pisces fossiles (vt Ge. Fabricius ad me scripsit,) qui à nostratibus *Peisker* nominantur, sunt longitudine palmi, crassitudine digiti: quanquam maiores etiam multò reperiuntur. Dorsum coloris cinerei, cum punctis multis, maculisq; transuersis, partim nigris, partim cœruleis. In laterib. linea vtrinque nigra & alba. Venter flauus, cum maculis albis, & punctis rubris ac nigris, ita paruis, ac si acu factæ essent. Ab ore carneæ particulę eminent, quas nando extendunt, extra aquam contrahunt. In Misena trans Albim duobus locis, quod scio, fodiuntur. Ad Polnitium amnem, prope Ortrantum: & ad Dobram riuum, prope Hanam oppidum. Item in pratis ad Rederam fluuium copiosè effodiuntur, si flumen inundet. Ex terrę cauernis ingrediuntur etiam lacus & paludes. Cum aquæ extra ripas excrescunt, è terra prodeunt. Aquis autem residentibus, in pratis campisue relinquuntur, & vbi greges sunt, relicti vorantur à suibus. Sordes amant: & in cloacas, quę alia purgari ratione nequeunt, iniecti, omnia consumunt. Cum in riuis paludibusve capiuntur recentes, solent à tenuioribus etiam mensis adhiberi. Seruiunt in primis fraudi Agyrtarum, qui eos alunt, & vitris inclusos multitudini ostentant pro serpentibus, quia à paruo serpente non multum figura differunt. Sunt qui eos spirare putent. Vbi enim plures huius generis pisces simul sunt, spuma supra eos effertur. Vitro inclusi ore angusto, crescũt & suo quodam succo viuunt vsque ad semestre. Eudoxus scripsit pisces fossiles reperiri in Paphlagonia etiam in locis siccis. In humidis circa lacum Ascanium, qui apud Chium est, & in Cestriade; vbi è limosa aqua fuscinis extrahi tradit Strabo libro XII. & libro IIII. *Ge. Fabr.* Germanici nominis *Beisker* vel *Beisecker*, rationem ignoro. Eruditi quidam piscem mustelis cognatum esse putant, & Mustelam fossilem nuncupant. alij *Meerputten* (*nos Meertruschen diceremus*) vocant, inquit: qui sunt crassiores. E riuis in Albim venire aiunt. Iconem eius à Io. Kentmanno medico accepi huiusmodi.

Pfulfisch Germanicè, pisces fossiles: vt Henricus Eppendorfius interpretatur ex Plinio, nescio qua ratione.

Anguillas fossiles memorauimus in earum historia in C. paulo post initium.

FVCA. vide Phycis.

FVLLO piscis est in Theodori Gazæ translatione ex Aristotelis de histor. anim. libro 6. capite 14. quem Aristoteles φυλωνα nominauit. est autem gregalis, & pariturus litora petit tranquilliora. Quærédum an idem sit γναφεὺς piscis apud Athenæum ex Dorione, cuius decoctum (τὸ ἐκ τῆς ἑψήσεως αὐτοῦ ὑγρὸν)

omnes maculas & sordes eluere aiunt. Meminit eius Epænetus quoque. Γναφεὺς quidem Græcis idem sonat quod Latinis fullo, qui artem fulloniam exercet, & (vt ait Vlpianus) curanda poliendáue vestimenta accipit: vt piscis cuius decocti succo absterguntur vestes, non immerito Latinè etiam fullo dicatur. Ψύλων verò cur fullo dicatur, ratio nulla est, nisi nominis similitudo, ψι Græco in f. Latinum (nulla etiam ratione) mutato. Quamobrem miror Aug. Niphum ita scribentem: Fullo piscis (inquit) Græcè Chylon, Latinè tum tullo, tum fullo, rusticè apud nos tyllon appellatur. Est & tillo piscis Aristoteli memoratus inter fluuiatile & lacustre genus. Carabo scarabeo (quem Theodorus modo taurum vocat, modo fullonem) antennæ ante oculos prætenduntur, vt papilioni: & albis insignitur guttis, (*à quibus fullonem fortè Gaza nominauit.*) Γναφεὺς, idem quod κναφεὺς, mutato κ. in γ. Hesychius. Et alibi, φ γναφεὺς & γναφευφν facta sint à γνάπτω, quod est βάπτω. γναφεὺς, genus piscis, Idem. Sunt qui tincam, Aristotelis Ψύλωνα esse putent, &c. Vide plura in Tinca Rondeletij.

FVNDVLVS. quęre inter mustelas fluuiatiles.

FVNGVS marinus. vide in Lepore mar. A.

DE AQVATILIBVS, IN QVORVM NOMINIBVS G. CONSONANS INITIALIS EST.

GADVS in Asello est.

GALEOTES idem qui Gladius est.

GALE Græcis γαλῆ vel γαλέα, Latinis Mustela.

GALEVS eisdem, γαλεὸς, Latinè Mustelus, Theodoro Gaza interprete.

GALARIAS, vel Gallarias, vel Callarias, vel Clarias, Aselli species.

GALEONYMVS alius videtur à Callionymo. Vide in Corollario primo de asellis.

GALLINA vulgò nominatur Massiliæ Cuculus piscis, vt Romę Corax, specie inter se similes.

GALLVM Hispani & Celtę circa Monspelium, Santones quoque & Baionenses Iau, id est gallum vocant piscem quem antiquo fabri nomine supra descripsimus: à dorsi pinnis surrectis (inquit Rondeletius) veluti gallorum gallinaceorum cristis. Lyra etiam piscis (inquit idem) à Germanis inferioribus *Seehan*, quasi gallus marinus vocatur. Conuenerit autem ei (vt ipse conijcio) galli nomen, fortè quod pinnam in dorso aristæ gallinacei similem erigat: vel quod huiusmodi pisces suspendi soleant aridi, vt pro vario corporis motu & capitis obuersione ventos ac tempestatis mutationem, sicut cantu gallinacei indicent. Audio & alium quendam piscem Oceani Septentrionalis, dorsi parte media valde eminente, spinis quibusdam distincta pelle, &c. quem in fine operis dabimus delineatum, ab agyrtis circumferētibus gallum nominari. Bellonius cancrum Heracleoticum suum, qui Rondeletii vrsus est, vulgo Italorum gallo de mare nominari scribit, quod eius brachia in cristę galli modū tornata sint. De Hippalectryone marino animante quære in H. elemento.

GAMMARVS à nonnullis Latinis dicitur, Græcorum cammarus, de quo dicemus in Squilla.

DE GARO, ALECE, ET MVRIA.

De Muria leges & infra quædam in M. elemento.

GARVS, γάρος, gen. mas. dicitur, quamuis in Constantini Geoponicis etiam neutro gen. legatur: apud Dioscoridem γάῤῥον rhô duplici. est autem nihil aliud quam σηπεδὼν, (id est sanies quædam, Seneca tabem dixit,) Suidas & Varinus. Athenæus gáron gen. neutro protulit, vt Latini fere semper. Grammaticus quidam interpretatur liquamen piscium saxatilium & minutulorum, quæ salamuria vulgò (Italis) dicatur: Massarius rectè distinguit, vt paulò pòst referam. Scoppa grammaticus Italus non rectè interpretatur *o cauiale*. Cauiarium enim vulgò dictum, oà taricha sunt, hoc est oua piscium salita & exiccata, vt sturionum, mugilum, luporum: Galli *botargues* vocant. Fiunt & ex ouis cyprinorum pro Iudæis, vt scribit Bellonius. hi enim sturiones, & alios sine squamis pisces non gustant. Garum appellatus liquor (inquit Bellonius in Singularibus Obseru.) non minus in frequente vsu Romæ erat olim, quàm nobis hodie est acetum. Ego Turcis hodieque vsitatissimum esse reperi, ita vt nulla sit ichthyopolarum taberna Cōstantinopoli, in qua non væneat. Qui garum vendebant, cetarij olim dicebantur, Galli nullū eorū nomē habēt, nisi quis harengarios (haréniers) vocare velit. Romæ vulgò piscigaroli vocātur, cōposito nimirū à piscibus & garo nomine. Huiusmodi institores Cōstantinopoli vt plurimū degūt in loco Pere dicto, & cum quotidie pisces recētes vēdant, plerosq; iā frixos, intestina & branchias eis auferūt, immittuntq; muriæ (ipse Gallicè scribit, en la saulmure,) vt in garū vertātur. Imprimis verò trachuri & scōbri ad hoc vtiles sunt, alij perpauci. Nō dubitarim tamē è piscibus squamosis etiā fieri posse, Iudæis idoneū: sicut oà taricha quoq; pro eis fiūt ex ouis cyprinorū, cū sturione (ex cuius ouis alioqui plerunq; fieri solent) eo quod squamis caret, abstineāt. Hæc ille. Germanicè garum appellabimus *Schmeltzbru von fischen*, ad imitationē Latini liquamen. tabescere enim & liquari, nostri *Schmeltzen* dicunt. Partē verò eius puriorem, & defæcatam, quam liquamen per excellentiā vocant, *Feine oder lautere schmeltzbru*: alecem verò quę impurior est, *Grobe schmeltzbru, Die hepfe von der schmeltzbru*. Est etiamnum (inquit Plinius lib. 31. cap. 7. & 8.) liquoris exquisiti genus, quod garon vocauere, intestinis piscium, cæterisque quæ abijcienda essent (*vt branchiis*) sale maceratis, vt sit illa putrescentiū sanies. Hoc olim conficiebatur ex pisce, quem Gręci garon vocabant. nunc è scombro pisce laudatissimum in Carthaginis Spartariæ (*nihil super hoc loco Hermolaus, aut Gelenius. equidem conijcio Carthaginem à Plinio hic intelligi, non illam quæ in Africa fuit, sed Hispanicam siue veterem siue nouam. ambæ enim in eodem litore fuerunt. illic enim cetariæ insignes, & scombrorū, quib. de loquitur Plinius, captura fuit. Cornarii cōiecturas ponā inferius*) cetarijs: sociorū appellat, singulis milib. nummū permutantib. cōgios penè binos. Nec liquor vllus penè pręter

Oa taricha. Bellonius. Ex Plinio.

vnguenta

vnguenta maiore in pretio esse cœpit, nobilitatis etiam gentibus . Scombros quidem & Mauritania, Bęticaq; & Carteia ex Oceano intrantes capiunt, ad nihil aliud vtiles. Laudantur & Clazomenę garo, Pompeijq; & Leptis: sicut muria Antipolis ac Thurij : iam verò & Dalmatia. Vitium huius (*gari scilicet, non muriæ, vt Rondeletius scripsit*) est alex, imperfecta, nec colata fæx. *Alex.* Cœpit tamen & priuatim ex inutili pisciculo minimoq; confici, apuam nostri vocant. Foroiulienses piscem ex quo faciunt lupum (*lycostomum apuarum generis intelligo*) appellant. Transiit deinde in luxuriam, creueruntque genera ad infinitum sicuti garum ad colorem mulsi veteris, adeoque dilutam suauitatem, vt bibi possit. Aliud verò ad castimoniarum superstitionem, etiam sacris Iudęis dicatum, quod fit è piscibus squama carentibus, (*legerim non carentibus: vt sint duo genera gari, vnum è piscibus squama carentibus, scombris, apuis, lycostomis: alterum è squamosis quibusdam, Iudæis dicatum, qui piscibus non squamosis abstinent: vti Bellonius quoque sentit, in Plinij tamen lectione nihil mutat, vt neq; Hermolaus.*) Sic alex peruenit ad ostrea, echinos, vrticas, cammaros, mullorum iocinera, innumerisque generibus ad saporem gulæ cœpit sal tabescere. Hęc obiter indicata sint desiderijs vitæ, & ipsa tamen nonnulli vsus in medendo, Hucvsque Plinius. *Massarius.* Garum sanies intestinorum piscium est. *Halme.* halme (ἅλμη) verò muries & salsugo piscium inueteratorum : hoc est, ius salsum in quo seruantur, *Muria. Salimuria.* quam vulgò salimuriam appellant, Massarius. Plura de alece leges suprà in elemento A. Smaridem piscem (qui leucomenis, id est męna alba etiam à Græcis dicitur) garum esse vt suspicer, nominis affinitas facit, (inquit Rondeletius,) *Rondeletius.* cum pro garo cerrus (vt Gaza vertit , Neapoli vulgò cerres nominantur, Venetijs giroli, & gerruli) dicatur, & à Plinio & Martiali multitudinis numero gerres : & Antipoli hodie garon. Præterea ex hoc pisciculo optimum fieri garum, experientia quemlibet docere potest. E scombris optimum conficitur garum, Athenæus. Ad saliendum autem idonei sunt scombri garumq; parandum : quia eorum caro facilè conficitur, spinis caret, vere pinguis est. quæ enim dura, sicca, macraq; sunt, saliri (*vel liquari ad garum*) commodè nequeunt. Rondeletius. Garum est liquamen ex pisce siluro confectum, Cęlius Aurelianus.

EX IANI CORNARII COMMENTARIIS IN GALENI

libros de compos. med. sec. locos, De garo sociorum vel primario, & de gari significatione & odore in vniuersum.

Garum Hispanum calefactum per strigilem instillato, Archigenes ad aurium dolores apud Galenum de compos. med. sec. loc. libro 3. cap. 1. vbi Cornarius in Commentarijs: Garum Hispanum (inquit) hic Archigenes appellat, quod infrà Asclepiades sociorum, itemque Nigrum vocat. Hoc enim ex omnibus laudatissimum, & ingentis precij fuit, è scombro pisce. & hoc ipsum Plinius quoque pro aurium medicamento celebrat. Ad fœtorem & nomen (siue vlcus depascendo proserpens) aurium, compositio Hispanorum appellata: Gari nigri quod Romani sociorum appellant: aceti scillitici, vtriusque sextarium. mellis Attici sesquisextarium. ad densitudinem iustam coquito, & in vitreo vase repositis vtitor, Asclepiades eodem libro & cap. Hoc loco (inquit Cornarius) exemplar Græcum habet γάρου μέλανος ῥωμαϊστὶ λεγομένου ὀκιτόρου, (noster codex Basileæ cusus, ὀξυπόρου, oxyporum quidem genus esse gari , quod aliter oxygarum dicitur, Hermolaus ex Columella affert) sed falso. nam σοκιόρουμ legi debet. Nulla est enim in Romana ac Latina lingua ocitori vox: verũ garum optimum Hispanum ac Carthaginense, Sociorum Romę fuit appellatum: *Sociorũ garũ.* nimirum quod ganeones & gulæ dediti lurcones, sociatim eo vterentur, ipsumque in maximis delicijs haberent. Plinius lib. 9. cap. 17. de mullo loquens: M. Apicius ad omnem luxum ingenio mirus in sociorum garo (nam ea quoq; res cognomen inuenit) necari eos pręcellens putauit. *Miratur garũ liquorem fœtidum in tanto pretio fuisse.* At verò mirum videri possit, hodie garo penitus exoleto, hoc liquoris genus, præsertim è scombro pisce, ob præcipuam quę inter socios caperetur voluptatem, Sociorum appellatum esse: quando sanè Plinius alias intestinis piscium, cæterisque quæ abijcienda essent sale maceratis id fieri prodit, vt sit illa putrescentium sanies: quę vtique res non videtur adeò magni luxus esse : maximè cum Plinius eodem loco (lib. 31. cap. 7.) florem salis appellari dicat, rem odore quoq; ingrato ceu gari : & Martialis poeta vnguenti odorem in gari fœtorem corruptum olfactu Papili libro 7. epigrammatum ait, his versibus: Vngentum fuerat quod onyx modo parua gerebat, Nunc postquam olfecit Papilus, ecce garum est. *Garum certo salis condimentarij genere præparatum fuisse.* Verum eodem item Plinij capite, apparet hunc liquorem certo salis condimentarij genere pręparatum fuisse, vt ex eo & iucunditas, & gulæ inuitamenta sint quęsita. Et (*Quanquam*) quid adeo mirum sit gari ita expetitum fuisse liquorem? cum etiam hoc nostro seculo, multa salsamentorum genera, apud Septentrionales maximè, & vltra citraque Oceanum magnum habitantes in delicijs sint, quæ mediterranei homines, & superior adeò Germania, penitus non expetant, imò etiam fastidiant. Plinij verba hæc sunt de sale: Conditur etiam odoribus additis, & pulmentarij vicem implet, excitans auiditatem, inuitansque in omnibus cibis, ita vt sit peculiaris ex eo intellectus inter innumera condita. Ita est in mandendo quæsitus & garo. Ex his verbis Plinij, velut dixi, apparet garum certo salis condimentarij genere præparatum fuisse. Cæterum Martialis poeta ex scombri sanguine primo, quẽ adhuc spirans effudit, garum Sociorum quod fęcosum nominat, constare dixit in Xenijs. Garum Sociorum. Expirantis adhuc scombri de sanguine primo Accipe fæcosum munera cara (*al. chara*) garum. Quare quod Nigrum hic appellat Asclepiades garum, idem esse videtur quod Martialis dixit fęcosum, à colore videlicet cruoris appellationibus deductis. Videtur autem Paulus Ægineta lib. 3. cap. 59. hoc ipsum garum πρωτεῖον, hoc est, primarium, appellare, reliquorum ex alijs piscibus respectu. nam ad infinitum gari genera creuisse Plinius testatur. Dioscorides non piscium tantum, sed etiam carnium garum dixit. Democritus apud Constantinum Cęsarem locustarum quoq; garum dixit, tanquam generalem muriarum nomenclaturam, quæ postea tamen sit ad certum liquorem contracta, ex scombri videlicet sanguine, & certo salis condimentarij genere constantem. adiectæq; certæ postea distinguendi gratia voces, vt scilicet Hispanum, Nigrum, Sociorum, Fęcosum, & Primarium vocaretur. *Ex thynno.* Constantinus certè Cæsar libri 20. de agricultura fine αἱμάτιον γάρος ex thynno habet, sic appellatum quod vnà cum branchijs ac intestinis thynni, etiam cruor saniosus ac sanguis (*vnde nimirum color niger accedebat, vt idem sit Nigrum, Io. Langius*) *Liculmen.* sale condiatur, ita vt ex his omnibus emanans liquor garum hæmatium appelletur. Quo

Locus Plinii emendatus.

loco etiam liculmen, barbara, vt opinor, voce, appellatum garum habet, ex intestinis piscium, & paruis pisciculis atherinis, mullis, mænulis, lycostomis, aut alijs quibuscunque paruis salitis ac insolitis constans, ita vt sit liquamentum ex vase in cophinum perstillans, & quod restat crassius retrimentum Alex vocetur, quanquam sociorum pro liculmen legere debere suspicarer, nisi ex scombro non fieret, & Bithynum ac hæmatium ipsi præfertur. (*Ego liculmen corruptum esse conicio pro liquamen, vt Hermolaus quoque. Apicio frequens liquaminis vox est.*) Quod ad verba Plinij: Nunc è scombro pisce laudatissimum in finibus Carthaginis spartariæ & cetarijs: ita sanè in omnibus exemplaribus quæ ego vidi legitur, verùm corruptam lectionem existimo, sic restituendam. Nunc è scombro pisce laudatissimum in finibus Carthaginis, & Hispaniæ cetarijs. atq; vt ita legendum putem, ex eiusdem Plinij loco lib. 9. cap. 15. adducor, vbi de scombris loquens ait, Hispaniæ cetarias his replent. Neq; enim placet quod quidam Spartariam epitheton Carthaginis esse volunt, ob sparti abundantiam, de qua idem Plinius testatur. Quod si quis autem hanc lectionem non admittat, & tamen coniecturæ locum ampliorem concedat, ausim credere

Scombraria.

Scombrariæ pro Spartariæ legendum esse. Scombrariam enim Strabo libro 3. ait insulam à noua Carthagine stadijs 24. sitam, quæ à scombrorum captura, ex quibus optimũ garum fit, nomẽ acceperit. Porrò non aliud quàm Sociorum garum esse opinor, quod Martialis libro 7. arcanũ appellauit. Sed coquus

Garũ arcanũ.

ingentem piperis consumet aceruum, Addet & arcano mista Falerna garo, Hæc omnia Cornarius.

Io. Langius.

Garus associorum (inquit Io. Langius in epistolis medicinalibus) fuit olim præcipuè ex piscibus, & aliquando ex carnibus sale maceratis, putrilaginis liquamen. Quamuis enim sal reliqua à putredine conseruat, ingeniosa tamen gula ipsum ad gari, alecis & muriæ liquorem tabescere multiferam coegit.

Geoponica.

Deinde Garorum compositiones ex fine operis Geoponicorum Constantini præscribit: quas nos, vt in eo opere inuenimus, ijsdem verbis, authoris scilicet Tarentini, ex translatione Andreæ à Lacuna (à nobis collata ad Græcum codicem) adscribere maluimus. Sic autem habent: Quod liculmen (*liquamen*) dicitur, sic præparatur. Viscera (*γχατα, intestina. vide ne Encatera quoq́, suprà nobis memorata, aliqua gari species sit*) piscium (scombri aut scari, addit Io. Langius, malim scauri) in vas aliquod inijciuntur, vbi cõdiuntur sale: ac similiter tenues pisciculi, potissimumque atherinæ, mulliúe exigui, aut mænides paruæ, aut lycostomi, aut ij prorsus qui admodum minuti videantur: omnesq; sale pariter insperguntur: Soliq; expositi inueterantur crebrò & assiduè agitando: vbi autem inueterati iam fuerint per calorem (τῇ θερείᾳ, Io. Langius vertit in vere. Andreas à Lacuna postridie, legit. n. τῇ ὑστεραίᾳ, & ad sequentia retulit) & dissoluti, sic ex illis garum extrahitur. Oblongus corbis denso vimine intextus, in vas pisciculis plenũ inseritur: garũ autem ipsum confluit in corbem, colatumq; per ipsius corbis rimulas colligitur (*vascula nimirum aliquo exhauriendum*) quod liculmen vocatur. Reliquum verò quod superest, alex efficitur. τὸ δὲ λοιπὸν πάτημα, γίνεται ἄλιξ. Bithyni porrò garum hoc modo præparant: Accipiunt scallium, (Cornarius hanc vocem omittit,) aut mænas exiguas, aut etiam magnas: sin minus, lycostomos, aut scuros, aut scõbros: aut horum omnium miscellam: quos quidem conijciunt in pistoriam scapham aut mactram, in qua scilicet mos est farinam subigere. Cæterum ad modium piscium salis sextarios duos Italicos adijcientes tandiu permiscent, donec exactè pisces sali misceantur. Quos quidem sic relinquentes nocte vna postea in fictilem ollam inijciunt, Soliq; sine operculo exponunt duum aut triũ mensium spacio, ferula agitantes per interualla. postea verò operculum imponentes, reponunt. Sunt qui singulis sextarijs piscium, vini veteris sextarios duos infundant. (*sic præparatum, bene coopertam reponunt in varios vsus, œnogarũ vocant, Io. Langius.*)

Garũ ex tẽpore

Si velis garo confestim vti, hoc est minimè soli exponere, sed elixare, sic facies: Accipito salsuginem liquidam (ἅλμην σακτὴν: Cornarius vertit, muriam stillatitiam & excolatam) probatamque sic, vt ouum, si illi inijciatur, natet: siquidem si descenderit, nondum satis sufficientem portionem est nacta. Dein verò in salsuginem ipsam infusam nouæ ollæ canijciens piscem, addensq; origanum ollam igni moderato admoueto, donec feruescat, hoc est paululum minui incipiat. nõnulli sapam adijciunt, posteaq; vbi totum refrigeratum fuerit id in colum infundito, eodemq; secundò & tertio, donec euaserit quàm purissimum, percolato. Quo tempore garum ipsum, ollam operculo obturans, reponito.

Garus hæmatius.

At verò Garum præstantius, quod nimirum cruentũ (αἱμάτειον) dicitur, sic præparatur. Viscera Thynni, (aut scombri, addit Io. Langius) vna cum branchijs, sanie, & sanguine sufficienti salis portione insperguntur: vaseq; aliquo inclusa ad duos menses, vt plurimum, sic immata seruantur: Quibus expletis, vaseq; ipso pertuso egreditur garum hæmatium dictum, ac si dixeris sanguiculum, aut sanguinolẽtum, Hactenus ex Geoponicis.

Sociorũ garũ.

Io. Langius in epistolis suis, eruditis sanè & cognitu dignis, garum non sociorum, sed associorum dicendum putat, quasi asotorum. asoti enim (inquit) dicebantur prodigi helluones, qui cibariorum & potus luxuria paterna decoxerant bona. quare gari cognomen apud Apicium, Plinium ac Martialem, abiecta litera a. mutilasse credo librarios, Sic ille. Mihi verisimile non est apud hos omnes, eodem modo corruptam fuisse lectionem: & similiter apud Senecam. Quid illud sociorum garum, preciosam malorum piscium saniem, non credis vrere salsa tabe præcordia? Quod si asotorum legendum intelligendumque est, quorsum attinet scribi associorum?

Muriæ species tres.

Prima ad vinũ curãdum.

Altera ad salgamorũ condituram.

Quod ad muriem attinet, (inquit idem Langius,) vt varios eius ad salgamorum, vini, & salsamentorum vsus, ita tres ipsius species reperio. Prima ex aqua cœlesti vel fontana, sale & melle vnà maceratis, constabat: qua solum in vindemijs vina vt fierent defæcatoria, condiebant. cuius præparationem in epistola de vini cum sale mistura ex veterum commentarijs abunde docuimus. *De muria qua vina curabantur scribit Columella lib. 12. cap. 25. & M. Cato cap. 104.* Altera verò muriæ species, qua veteres ad olerũ, radicum, pomorum, salgamorumq; omnium condituras vtebantur, Græci ἅλμην σακτὴν, muriam vel salsilaginem colatam, & à fæcibus depuratam (*Ex Geoponicis paulò ante ἅλμην σακτὴν nominauimus, &c.*) Columella verò aridam (& duram lib. 12. cap. 6.)appellat: quam hac methodo conficere docet. Dolium patentissimi orificij in aprica parte villæ, qua plurimum Sol feruet, locato, & id aqua cœlesti repleto, aut fontana: tum indito sportam iunceam, vel ex sparto plicatam, sale candido, quo muria candidior fiat repletam. Cum salem per aliquot dies videris liquescere, nec dũ muriam esse maturam intellexeris,

tum

tum ſubinde alium ſalem ingeres, donec integer in ſporta permaneat, nec diminuatur amplius, quod muriæ maturitatem indicat. Et ſi meliorem habere volueris, hanc in vaſa picata diffundes, & opertam Soli exponito. omnem enim mucorem vis Solis auferet, & odorem bonum præbebit. Eſt & aliud, inquit, maturitatis muriæ experimentum, vbi dulcem caſeum in eam dimiſeris, ſi peſſum ibit, immaturã: ſi verò emerget, maturam eſſe ſcito. Et quoniam ex ſale candido fiebat, illius præparationem, vt ex M. Catonis libro de re ruſt. cap. 88. adſcribam, eſſe operæprecium arbitror. Salem, inquit, candidum ſic facito. Amphoram defracto collo puram impleto aquæ puræ, in Sole ponito. ibi fiſcellam cum ſale populari ſuſpẽdito, quaſſato, & identidẽ ſuppleto. id aliquoties in die facito, vſq; adeò donec ſal deſierit tabeſcere biduum. id ſigni erit: mænam aridam vel ouum demittito: ſi natabit ea, muries erit, quo (*qua*) carnem vel caſeos vel ſalſamenta condias. Porrò, ait, muriam in labello vel patina ponito in Sole: & vſque adeò in Sole habeto, donec concreuerit: inde flos ſalis fiet. vbi nubilabitur, ſub tecto ponito. quotidie cum Sol erit, in Solem reponito. De oliuis muria conditis ſcribit Dioſcorides libro 1. cap. 129. & Athenæus libro 2. Dicitur quoque poſtremò muria, quum de ſalgamis, carnibus ac piſcibus ſale ſicco maceratis, illorum madore ſal tabeſcit, liquamen. Vnde Heſychius, inquit, Ἅλμη, τῶν ἰχθύων ζωμός. & muria in Xenijs Martialis ait: Antipolitani, fateor, ſum filia thynni: Eſſem ſi ſcõbri, nõ tibi miſſa forem.

Muria (inquit Chriſtophorus Encelius) habet effectum ſalis, & aquæ marinæ: à Germanis dicitur *ſaltz vvaſſer, oder ſalle*. Eſtque duplex, ſcilicet: quędam eſt natiua, vnde fit ſeu coquitur ſal noſtrum cõmune, vt fit Hallis in Saxonia & alijs locis. Quædam eſt factitia, cũ miſcemus cœleſti aquæ ſalis parum. Hinc ſal leue (*imo muria liquida, & muria dura, vt ſupra retulit Langius*) dicimus, cum liqueſit ſal iniectum: & econtra ſal durum, cum non liqueſit. & ita probatur etiam obiter ſal an ſit bonum. Huius ſpecies ſunt, garum liquamen illud ex piſcibus carnibusq; ſale maceratis, *fiſchlacken, oder peckel*, (*de harengis Heringlack*) vt vocant Saxones. Preterea huius altera eſt ſpecies, oxalme, id eſt acida muria, quæ fit ex aceto & aqua marina. Plinius muriam cum garo miſcere videtur, Hęc ille. Ego quod Garum ipſe putat, & Germanicè *fiſchlacken* interpretatur, garum eſſe non puto, ſed alteram ſpeciem muriæ: nos noſtra lingua *Heringbrue, Brue von heringen oder dergleichen geſaltzner fiſchen*: nominare poſſumus. Muriam de carnibus ſalſis manantem, vocamus *beitze oder ſaltzvvaſſer*.

Horatius Serm. 2. 8. in principio conuiuij, inquit, fuit Lucanus aper, &c, - - acria circa Rapula, lactucæ, radices, qualia laſſum Peruellũt ſtomachum, ſiſer, alec, fæcula Coa, &c. Et mox, Adfertur ſquillas inter muræna natanteis. His miſtum ius eſt oleo, quod prima Venafri Preſſit cella, garo de ſuccis piſcis Iberi.

Inſectorum garro legebatur apud Pliniũ in codicibus quibuſdam corruptis, libro 9. cap. 17, Vbi Hermolaus, Scribendum in ſociorum garo: partim ex vetuſtis codicib. partim ex Plinio, vbi garum laudatiſſimum in cetarijs, ſociorum appellari tradit: item Martiali, & Auſonio, ſed & Seneca. Fiebat hoc è ſcombris in Hiſpania, quod & Strabo affirmat: Herculis (inquit) inſula obiacet Carthagini, Scombraria vocata, quod ibi capiantur ſcombri, ex quibus optimum garum conficitur. Caſtigauerit locum hunc Merula prior an Domitius, ambigitur. Iam & aliquot exemplaria Romę impreſſa, non Inſectorũ garo, ſed ſociorum habent. Ex Hermolao

Garus Latinum non habet nomen, vt Auſonius poeta author eſt, qui & liquorem ſociorum vocauit. Nec ſentio cum quibuſdam, qui Auſonium id velint dicere, quod non dicit, quaſi ſociorum garum appellauerit antiquitas, vt Græcum nomen garum, Latini nominis, hoc eſt, ſociorum, acceſſione molleſceret, ita vt quaſi Gręcum videri deſineret. Non hoc Auſonius intelligit, ſed illud: Malle ſe, inquit, vocare muriam, cum ſcientiſſimi veterum & vocabula Græca faſtidientes Latinum in gari appellatione non habeant. Sed quocunque (inquit) nomine liquor iſte ſociorum vocetur: Iam patinas implebo meas, vt parcior ille Maiorum menſis apuarum ſuccus inundet.

Differt porrò garum à muria & alece, quod garum ex extis ſcombri, & quondam gari piſcis fiebat: muria ex thynno ferè Antipolim, Thuriam, inde verò & Dalmatiam nobilitans. (*a qua hoc quoque garum in Geoponicis vocatur, non muria.*) quanquam muria, ſiue muries Catoni, Palladio, Columellę, non liquamen ex piſcibus, ſed ſalſilaginem factitiam ad caſeos condiendos vinaque ſignificat. Erat & ſua Veſtalium muries, vt inquit apud Feſtum Verrius, certis præſcriptisq; rebus condita, vt quæ ritualis eſſet, & ad religionis quęſita cerimonias. Habetur & halme dicta, Latinè ſalſugo & ſalſilago apud Dioſcoridem & Plinium: quanquam in medendi vſu ſalſugo hęc à muria nihil diſtat. Habetur & oxalme appellata, ꝙ ex aceto & ſale fiat. nam gari genus acidi oxygarum appellatum, ipſo nomine ſignificatur. Columella oxygarum moreti genus facit, & oxyporum quoque dici poſſe vult, rationem eius condendi totius operis fine reddit. Videtur id nominis habere, quia cum vſus exigit, aceto garoq; diluitur. Sunt & ſua medicis oxypora, ſicut & hydrogara, & œnogara, & elæogara. alioq. elęogarõ & ferculi genꝰ erat delicati, quod Sybariticũ miſſũ in cœnis appellabãt: quoniã Sybaritæ, quo anno id ganeę inueniſſent, perijſſent, autore Spartiano, Hęc Hermolaus Corollario 234. Et rurſus Corollario 963. Salſugo, id eſt halme, itẽque muria vocari poteſt: quanquam & aliud genus muriæ inter ſales diximus. A garo differt halme etiamſi vtrunq; ad piſces, Galeno teſte, pertinet. Garus eſt ſanies inteſtinorum ipſa. halme verò muries & ſalſilago piſcium inueteratorum, hoc eſt ius ſalſum in quo ſeruantur, quam mulieres noſtræ vulgò ſalimuriam appellant. Hæc à veteribus & ſalſugo Thaſia vocari ſolita eſt: ita condebantur inueterabanturque piſces ij, quicunque in pruna & craticula commode coqui poſſent. ob id eos Ariſtophanes anthracidas, hoc eſt prunarios & carbonarios vocauit: nos, vt arbitror, aleculas. Huiuſmodi ſunt ſmarides & mænæ: item chalcides, quas & chalcidicas & ſardas, & ſardinos quoque appellant. item trichides vel trichię, &c. Eiuſdem ſortis arbitror hepſetos à coquendo nominatos, quos Artemidorus etiam pleſtos vocauit. His generibus proximæ ſunt & thriſſæ. Ex aceto & muria fit ꝙ oxalme dicitur: ſicut apud Cratinum ex allio & muria ſcorodalme. Qui iocularem quæſtionem ſiue gryphum in conuiuio propoſitũ non ſoluiſſent, multabantur hauſtu muriæ: ſed ita, vt in vino paulatim, & cum interſpiratione biberetur. Apud alios victis meracum, victoribus oſculum dabatur, Hermolaus. Ebria Baiano veni modo cõcha Lucrino,

Halme.

Oxalme.

Oxygarum,

Halme. Muria.

Anthracides.

Nobile nunc sitio luxuriosa garum, Martialis libro 13. de ostrea. Gari vel potius oxelæogari ex encrasicholis parandi rationem meliorem quam veteres tradiderint, ex Rondeletio suprà inter apuas præscripsimus. Prouinciæ vulgus & qui litora Ligustica colunt, machetam vulgò vocant liquamen ex pisciculo eiusdem nominis, vt à Bellonio cognoui. Garum quomodo fiat alicubi in Germania pisciculis supra lapides sale conspersis, Bernardus Dessennius in libro de compositione medicamẽtorum alicubi describit. His mistum ius est oleo, quod prima Venafri Pressit cella, garo de succis piscis Iberi, Vino, &c. Horatius 2. Serm.

Macheta pisciculus, & liquamen.

Apicius Cælius libro 1. cap. 7. De liquamine emendando, si odorem malum fecerit. Cap. 31. Oenogarum in tubera. Cap. 34. Oxygarum digestibile. Libro 2. cap. 2. Isicia hydrogarata.

G Sistit omne ex salsis piscibus, itemq; animalium carnibus garum, nomas, hoc est quæcunque pascendo serpunt, si eo foueantur, (καταπλαττόμενον .i. illitum. sed Marcellus legit καταντλούμενον ex codicib. manuscriptis: & conuenit, inquit, quoniam liquidum est.) Medetur idem Morsibus canũ (*Marcellus addit rabidorum*. κυνοδήκτους ἰᾶται.) Inijcitur præterea clystere in dysenteria, vt quæ exulcerata sunt sistat & emendet: & in dolore coxendicis, vt quæ exulcerata non sunt, proritet, (Marcellus addit, ad exulcerationem. τὰ δὲ ἀνέλκωτα ἐρεθίζει,) Dioscorides libro 2. Vbi Matthiolus: Fuit olim (inquit) garum, complurium ciborum condimentum, adeò vt nullus ferè liquor, qui ad gulæ luxum magis præstaret, ab antiquis fuerit excogitatus. Veruntamen de hoc non intellexit Dioscorides: sed generatim de omni piscium & carnium muria, qua hæc diutius asseruari solent. Garum plurimum calefacit & exiccat: quãobrem à nonnullis medicis ad putrida vlcera adhibetur. Clystere etiam inijcitur ad dysentericos & coxendicum dolores, Galenus & Aetius. Muria salsorum piscium more gari putridis vlceribus congruit, dysentericisque ac coxendicum doloribus iniecta medetur. sui enim acrimonia humores coxendicem vexantes trahit, ac per intestina educit. putrida verò vlcera in dysenteriis abluit & exiccat. præcipuè tamen silurorum mænularumque muria quidam medici ad huiusmodi morbos vtuntur, quam nos interdum ad putrida oris vlcera accommodauimus, Iidem. Salsarum verò oliuarum muria ad dysentericos iugiter vtimur inijcientes expurgandorum vlcerum gratia, horæ spatio anteaquam clyster pro crusta inducenda infundatur, Aetius. Garo ambusta recentia sanantur, si quis infundat, ac non nominet garum. Contra canum quoq; morsus prodest, maximeque crocodili, & vlceribus quæ serpunt, aut sordidis. Oris quoque & aurium vlcerib. aut doloribus mirificè prodest. Muria quoq, siue illa salsugo, spissat, mordet, extenuat, siccat. Dysentericis vtilis est, etiamsi nome intestina corripit. Ischiadicis, cœliacis veteribus infunditur. Fotu quoq; apud mediterraneos aquæ marinæ vicẽ pensat, Plinius. Gari piscis capite vsto, suffitu extrahi secundas morantes aiunt, Idem. De medicina ad aures ex garo, lege superius vbi Cornarij verba retulimus, circa principium. Garus piscis est cuius fel recens, & inueteratum vino, auribus vtilissimum est vt quidam (Textor Rauisius, si bene memini) ex Plinio recitat. Sunt qui præcipuè contra omnia aurium vitia laudent gari excellentis sociorum cyathum in calice nouo lenta pruna decoquere: deinde spuma pennis detersa, postquam desierit spumare, tepidum infundere: si tumeant aures, coriandri succo prius mitigandas ijdem præcipiunt, Vuottonus. Et vuæ medetur garum cochlearibus subditum, Idem. Cornu cerui in acido garo incoquitur, & inde dentes dolentes vtiliter colluuntur, Galenus ex Archigene, libro 5. de compos. sec. locos. Alex deferuefacta vnguium scabriciam extenuat, Plinius. Sed de Alece, & remedijs ex ea, pluribus scriptum nobis est in A. elemento. Hoc amplius hic notabimus, haleculam diminutiuum semper pro pisciculo accipi, nec legi nisi bis apud Columellam, vt illic citauimus. Alex verò in fœm. gen. sine aspiratione, etsi in Græci codicis Geoponicorum fine ἅλιξ legitur: & halec gen. neutro apud Horatium ac Plautum (alibi tamen apud Horatium non aspiratur, Sifer, alec, fæcula Coa. Mihi quoquo modo scribatur hoc nomen semper aspirandum videtur) semper liquorem tantùm, siue æmulum gari, siue vitium eius significare apparet. nam sicubi grammatici pro pisce accipiunt, vt apud Plautum aut Martialem, pro liquore etiam commodè, aut commodius, interpretari licebit. Garum catharticum, melancholicum humorem educens, describitur in libro de dynamidijs, inter nothos Galeni.

Alex.

Halecula.

F Garum facit ad delectationem, Galenus de victus ratione in morbis acut. Commentario 1. Caricæ si cum alio quopiam eorum quę facultatem habent acrẽ, aut omnino incidendi ac extenuãdi, assumãtur, iuuabunt non solum illos quibus iecur (aut lien) obstructum aut scirrho affectũ est, sed etiã sanos. Siquidẽ iecoris meatus apertos esse, non ęgrotis modò, sed sanis etiam est tutissimum. Ad eum igitur modũ vulgò ficubus cum sale tenuante, aceto & garo præparatis vescuntur, quod ipsas vtiles esse experientia didicerint, Idem lib. 2. de aliment. fac. cap. 8. Et rursus cap. 11. Ex cibis omnium primi sumendi sunt, qui celeriter peruadunt, corrumpuntur autem si in ventriculo morentur diutius. Nec omnino ignorare homines mihi videtur, qui ordo in ijs quæ mandunt, sibi sit seruandus: quandoquidem ipsos videas in plurimis cibarijs eũ seruare. Præsumunt enim radiculas, oliuas, & fœnumgræcum ex garo: post hęc, maluas, betam, & alia id genus olera cum oleo & garo. Et capite 20. Cum Protas rhetor quidã ventrem sibi post esum pomorũ ac pirorũ austerorum deijci narraret, rogaui vt mecum vel vnũ diem viueret, vt scirẽ quo tempore & quàm multis vesceretur astringentibus. Ac primum hominem statim sum hortatus, vt more suo viueret, néue vlla in re consuetam sibi victus rationem immutaret. ipse autem cũ post balneum paucula aqua præbibita, fœnumgręcum, radiculam, & id genus alia (quę ante alios cibos omnes ferè sumere consueuerunt) similiter & ipse sumpsisset, vinumq; dulce quantitate mediocri adbibisset, comedit deinceps maluas cum oleo & garo, & pauco vini: & post illa piscis quidpiam, suillę & auis: deinde, cum secundo bibisset, pauco tempore intermisso, sumpsit pira austera. Postea deambulatũ progressi, non multũ deambulauimus, cum venter illi maiorem in modum est solutus. Quæ cum essem conspicatus, pactus sum cũ amico, vt postridie, quæ ad suam victus rationẽ pertinerent mihi cõmitteret. Qui cum mihi promptè esset assensus, prima omniũ, post balneũ, pira exhibui: deinde alia deinceps vt consueuerat. quibus peractis, non modò non vehementer, sed ne mediocriter quidẽ aluũ deiecit. Mirabatur sanè (vt par est) rei euentũ, causamq; eius à me sciscitabatur. Cui ego: Nã cum garum (inquã)

vnà

vnà cum ijs quæ cum eo sumpseras, aluum suapte natura subducat, idque iam antè fecerit, astringentia postremo loco sumpta, ijs potissimum, qui stomachum habent imbecillum, deiectionis sunt causa, ventriculum roborantia, & ad expellendum, quę in sese continet, incitantia. quod magis (inquam) fatebere, si cras prima omnium astringentia sumpseris: secunda autem post illa, carnosa: omnium postrema, quæ cum oleo & garo manduntur. Minimè, inquit: repentè enim vomerem, si maluas vltimas cum oleo & garo manderem, &c. Idem Galenus libro 5. de sanitate tuenda, (& rursus libro 6.) ex garo & oleo ante cibum assumptis oleribus, aluum (præcipuè in senibus) solui scribit. Et Commentario 1. Hippocratis librum de victus ratione in morbis acutis: Qui cerebrum (inquit) cum oleo & garo condiunt, totũ ex ipsis tum dissimilare, tum sibiipsi pugnans efficiunt: cerebro quidem stabili & tardè meante, mistis verò ipsi ad deiectionem excitare idoneis. Pari modo & de ouo dicendum, siue cum melle, siue cum sale, siue cum garo assumatur. Et lib. 1. de alim. facult. Ex beta & lente edulium si cum garo dulci paretur, aluum magis subducit. Idem lib. 5. de compos. sec. locos, acidi gari meminit. Confectio gari Ioachi martyropolitæ, ex Galeni de medicamentis parabilibus libro 3. cap. 134. (quanquam spurius est.) Accipe frustulorum panis non fermentati, non conditi, putrefacti libram: nigellæ tziaricam, semicontusam mentham, calaminthem bunisam, aridam, vtranque semilibræ pondere. rutæ, syluestris thymbræ, fœniculi, singulorum tramia quadraginta. anesi tramia triginta. nanachuam tramia quadraginta. vuarum passarum pinguium maturarum semilibram. palmularum mundarum tziaricam. mellis veri hilari melisij semilibram. sacchari cantij tziaricam. rosarum aridarum, aut humoris ab ipsis per ignem extracti tramia centum. Hæc in doliolum cum aqua conijcienda sunt, Soliq; per quadraginta dies exponenda. Ipsis verò adijcere oportet in puro linteolo deligata ligni aloës tramia quinque. spicæ tramia septẽ. caryophyllorũ tramia duo. croci tramia tria. mastiches, thuris, vtriusq; tramia decé. struthij corticis tramia quindecim. musci tramium. ampar tramia duo. Omnia linteolo inclusa in dolioli medium succum demittito: & per quadraginta dies quotidie terito, & exprimito, suspendens videlicet in dolio, in medio succo. Et post quadraginta dies aquam succo superfluitantem colligito, & in altero vase reponito: & in succum alteram aquam inijcito, & vtraque insolato. sed postquam totum ius coactum fuerit in altero vase, tunc in nitido cacabo, aut in olla vsque ad tertias decoquito, & cotoneis maturis impleto. Linteolum autem nunquam de medio garo eximito. Et optimum garum, omnibusque hominibus vtile conficies. Apicius mullos pisces in garo enecatos sapidiores fieri docuit, Io. Langius. Sic congrum quoque coquus apud Sotadem Comicum suffocat ἐν ἅλμῃ διαυγεστέρᾳ: & nostri ganeones lampredam in vino Cretico.

Γάρελον, γάρος καὶ ἔλαιον, Hesychius. elæogarum.

ΓΑΖΑΣ, Γάζας, ἰχθύς ποιὸς γάζῃ, κεκορεσμένος, Hesychius. Videtur autem Gazas piscem significare; & γάζης alia esse dictio à nouo principio, satiatum significans.

ΓΕΝΑΡΙΔΕΣ, γεναρίδες, nominantur à Tarentino in Geoponicis Græcis.

GERRES in numero multitudinis à Martiale poeta nominantur pisces saliri & inueterari soliti, ideoque odoris fœtidi: vt libro 3. In Bæticum:

Capparin, & putri cepas alece natantes, *Et pulpam dubio de petasone voras.*
Teque iuuant gerres, & pelle melandria cana, *Resinata bibis vina, Falerna fugis.*

Et alibi, *Fuisse gerres aut inutiles mænas,* *Odor impudicus vrcei fatebatur.*

Rondeletius eundem hunc piscem esse putat, quem Græci Garum, & alio nomine smaridem vocarint, Gaza cerrum reddidit, Neapoli etiamnum vulgò dicuntur cerres, Massiliæ gerres, &c. vt suprà in Garo recitaui. Plinius tamen in piscium catalogo ad finem libri 32. gerres à garo segregat. Indocti quidam literatores, gerres pisciculos generi locustarum adscribunt. Cæterum gerræ à Græcis primùm crates vimineæ appellabantur. ea vox posteà vulgò pro nugamentis rebusque friuolis vsurpata est, authore Festo Pompeio, &c. Plura leges in Dictionarijs. *Gerres.*

DE GLADIO SEV XIPHIA PISCE, BELLONIVS.

Iconem Bellonius nullam dedit, nos qualem olim accepimus à nobili quodam viro in Oceano Germanico delineatam, etsi minus accuratè, hic apposuimus.

XIPHIAS Græcis, Latinis gladius, Venetis Spada Genuensibus Imperator, nostris Ardea marina, Heron de mer: Burdegalensibus, Grand espadas. A.

Cetaceus est piscis, ad Thynnum plurimùm accedens: quo, sale condito, nostrates (quibus infrequens est) pro Thynno interdum vtuntur. Pelagius magis est, quàm litoralis, Byzantinis frequens: hoc à Simia marina (quam etiam Genuenses piscem spadam nominant) distans, quòd hæc cauda, ille verò rostro sit ensiformi. Proinde à Thynno non ipso tantum rostro, verumetiam cute minus nigricante differt: sub qua pręter aliorum piscium morem, plurimæ squamę delitescunt. Cætera Thynnum refert, nempe ipsa corporis crassitie, pinnis lateralibus, atque adeo cauda, quæ illi etiam lunata est. Quin etiã prouectiori Xiphiæ ensis sesquicubitalis longitudinis vice rostri à natura exhibitus est. B (F) (C)

DE EODEM, RONDELETIVS.

ξιφίας à Grecis dictus, à Gaza & Plinio gladius vertitur. Strabo γαλεώτην & κύνα nominari testis est. Et Plinius: Tomus Thurianus, quem alij xiphiam vocant. Et marini canis partem à Romanis thursionem dictam fuisse apud Athenæum legimus. A nostris emperador. A Massiliensibus & Italis pesce spada. Hîc aduertendum alium esse piscem ex galeorum genere qui à nostris peis espase (*Hunc in Mustelorum genere vulpem alibi facit Rondeletius, Bellonius simiam*) nominatur, ne quis ob nominis nostri cum Italico affinitatem decipiatur. (A) *Lib. 1. geogra. Lib. 32. cap. 11. Thurianus tomus. Thursio.*

B Xiphias piſcis eſt cetaceus, aliquãdo decem cubitorum magnitudinem attingens in noſtro mari, roſtro mucronato, maxilla ſuperiore ad duorum cubitorum longitudinem accedente, valde dura & oſſea, gladij figuram referente, quę ob id ξίφ☉ dicitur, id eſt gladius, vnde toti piſci nomen. Inferiore maxilla breuiſſima, trianguli forma. Dentibus caret ξιφίας, ſed horum vice quatuor oſſa oblonga & aſpera in palato habet. Oculi rotundi ſunt & prominentes, ante hos foramina. Pinnas habet duas ad branchias, in medio ferè ventre vnicam. Magnã aliam in medio dorſo, & paruam non procul à cauda. Extremum corporis priuſquam cauda incipiat, latum & planum: in cuius plani medio erigitur tuberculum, vnde incipit cauda creſcentis lunæ figura, thynni modo, ſed latior. Reliquo corpore eſt rotundo, cute aſpera, ſi à cauda ſurſum manus ducatur: ſin contra, læui. Dorſum nigricat, ſplendeſcitque panni ſerici inſtar. Venter candidus eſt planeq; argenteo & ſplendente colore, maximè in aquis.

Lib.2. de hiſt. cap.13. Branchias octonas & duplices habet, teſte etiam Ariſtotele. Internæ partes eædem cum internis partibus thunni.

F Carne eſt longè candidiore quàm thunnus, non inſuaui, ſed concoctu difficili, multum nutriente.

C & D Æſtate ab œſtro ita diuexatur, quemadmodum & thunnus, vt in terram & naues inſiliat. Sub pinna verò hæret exiguum animal: quia ob pinnæ articulum cutis illic mollior teneriorque ſit, faciliusque illinc ſanguinẽ exugere poſſit: & ita tenaciter hæret, vt nulla corporis agitatione poſſit excuti. Roſtro xiphiæ tantũ ineſt robur, vt eo naues perforentur.

Lib.32.cap.2. Trebius Niger, vt refert Plinius, xiphiam, id eſt, gladium roſtro mucronato eſſe tradit, ab hoc naues perfoſſas mergi in Oceano ad locum Mauritaniæ, qui Cotta videtur non procul à Lyco (Lyxo, Vuottonus, aliâs Lixo) flumine.

E Piſcem hunc maximè pertimeſcunt piſcatores noſtri: ſi enim in retia inciderit, roſtro, ſummaque vi omnia diſrumpit, vt multò plus damni adferat quam lucri, quod ex eius captura ſperare poſſit.

COROLLARIVM.

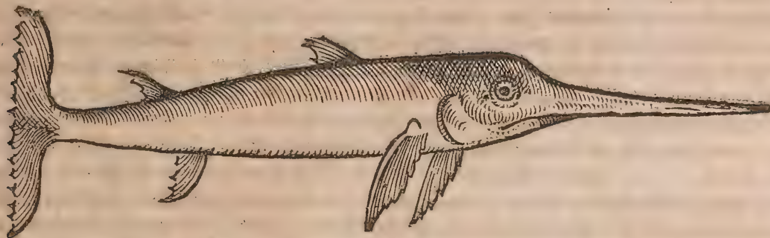
A Gladius non cetus eſt, ſed piſcis cetaceus. Græcè xiphias dicitur & inflectitur, vt Æneas: nõ xiphius, vt lupus, ſicut recentiores quidam imperitè vſurpant: quanquam in Heſychij dictionario, in quo innumera ſunt corrupta, legitur: Ξιφίας, ἰχθὺς ποιὸ, καὶ δῆλ☉, ξιφιὸς ὁμοίως, Apud eundem pro ξ. ſcribitur etiam σκ. σκιφίας pro ξιφίας. Σκίφ☉, ξίφ☉, οἱ μὲν τὸ ἐγχειρίδιον, ἄλλοι ἐπὶ τοῦ αἰδοίου. Athenæus quoque ex Epicharmo σκιφίαν nominat. Ælianus de animalibus 13.4. ex Meſſenia Menandri hos verſus reci-

Gladii, alias canes dicti. tat: Ἐάν με κινῇς, καὶ ποιήσῃς τὴν χολὴν Ἅπασαν, ὥσπερ καλλιωνύμου ζέσαι, Ὄψει διαφέρων τοῦ ἐνξιφίου κυνός. Verſus quidem poſtremus apparet corruptus. Αὐτοῦ δ' ἰχθυάᾳ σκόπελον περιμαιμώωσα Δελφῖνάς τε, κύνας τε, καὶ εἴ ποθι μεῖζον ἕλῃσι Κῆτος, Homerus Odyſſeæ M. de Scylla. Thynni (inquit Polybius, vt Strabo recitat libro 1.) cum gregatim præter Italiam acti elabuntur, & Siciliam attingere prohibentur,

Galeotæ. in maiores incurrunt belluas, vtpote delphinos, canes, alioſque cetaceos piſces. Ex quorum venatione galeotas, quos & xiphias aiunt, & canes nominari, (οὓς καὶ ξιφίας λέγεσθαι καὶ κύνας φασὶ, Srabo, οὓς καὶ ξιφίας φασὶ, καὶ κύνας καλοῦσιν, Euſtathius) pingueſcere ferunt. Latinus interpres ineptius hęc tranſtulit. Scribitur autem Græcè γαλεώτης, vt Χρύσης, prima inflexione pariſyllaba. Quanquam Maſſarius galeos etiam in recto proferri putat, vnde genitiuus galeotis formetur. Huius piſcis (inquit) Plinius meminit libro XXXII. cum dixit: Nihil eſt venenatius vſquam quàm in mari paſtinaca, vtpote cum radio eius arbores necari dixerimus. hanc tamen perſequitur galeos, idem & alios quidem piſces, ſed paſtinacas præcipuè. Nam & Oppianus trygona, id eſt paſtinacam: & xiphiam, hoc eſt gladium, ſiue galeotem, diras pugnas inter ſe committere ſecundo volumine tradidit: quod quidem retulimus, vt errorem Sipontini, aliorumque refelleremus. nõ enim galeus, hoc eſt muſtellus, ſequitur paſtinacam, & alios piſces vt ait Plinius, cum ſit generale, non ſpeciale nomen, vt autor eſt Ariſtoteles & Galenus: ſed galeos, quem xiphiam ſiue gladium vocari diximus in hodiernum diem Græcis xiphiam, & noſtris piſcem ſpatham cognominatum, Hæc ille. qui in hoc fallitur quòd Oppianum ſcribit libro 2. pugnæ inter paſtinacam & gladium meminiſſe, cùm is ſimpliciter, & gladio & paſtinacæ, vtrique ſua arma naturam eſſe largitam dicat, huic in cauda, illi in roſtro, vt in B. recitabimus. Mihi ſanè rectus

ctus γάλεως, à quo γαλέωτος gignendi casus procedat, minimè placet: neque enim apud Græcum authorem aliquem reperitur: neque aliud simile nomen proparoxytonum. nam νέως, (cuius accusatiuus νέωτο cum εἰς præpositione in vsu est,) accentu differt: μυέλεως declinatione, vt εὔγεως quoque & huiusmodi: εὐρύκερως, εὔκερως, & similia, his quidem vtrisque conueniunt, sed in ως purum non exeunt. Galeos quoque vocatur xiphias, & ϑρανις, Wottonus: Massarium scilicet secutus. Canes quidem alioqui pisces de mustelorum genere vocantur, de quibus suo loco diximus: (quamquam veteres cane potiùs faciunt genus ad mustelum: quam contra.) Gladios verò poëta eodem nomine nuncupasse videtur, quod similiter vt canes galei (id est musteli) cæteros pisces persequantur. Quamobrem vt canum nomine ab illis, sic etiam galeotæ, tanquam galei quidam dicti sunt. cetaceos enim galeos referunt magnitudine, robore, pinnarum situ: cauda etiam lamiam Rondeletij, quæ & ipsa galeorum generis est.

Gladij piscis rostrum expressum est, ad figuram à Ioan. Caio Anglo nobis missam (cuius descriptionem in Corollario posuimus,) corpus reliquum, vt à Rondeletio exhibitum est.

Fuit etiam marinus canis carmine Homeri celebris, cuius frusta Romę thuriani pulmenti nomine vendebantur Rutilij Ruffi ætate, qui res gestas populi Romani condidit, Massarius ex Hermolao. Marinus canis est (inquit Athenæus interprete Hermolao) cuius frusta Romæ Thuriani tomi siue pulmenti nomine vendebantur trib. obolis in libras. Hoc & thursionem dici solitum affirmat Latina lingua, suauissimum id ac lautissimum prodendo. Galeoten & Xiphian quoque dici ab aliquibus hunc piscem video, ex Strabonis & Plinij hoc in loco sententia. Fortè verò thurianum vel thurionem dictum quis putet à Thurijs oppido Italiæ, ceu illuc primò sit conuectus è Sicilia, vbi frequens est. De Thursione delphino simili, & rostrato vt canicula, dictum est alibi, vt inde forsitan & huic nomen datum sit, Hermolaus in Plinij librum 32. cap. vltimo. Et in Corollario, vbi de fibro quadrupede agit: Hic & à Plinio Tomus Thurianus, vt ego quidem primus cōperisse suspicor, appellatus est. Athenęus & Thurionem siue Thursionem dici obsonium hoc Latina lingua solitum affirmat, suauissimumque id ac laudatissimum fuisse. Dictum (hunc piscem) & scyllam, & lamiam & carchariam quoque arbitror à nonnullis: vnde coniectari liceat aut eum esse thurionem, quem nos vulgò sturionē appellamus: aut quod verius existimandum est, ab eo quasi delicato & cupediario pisce nomen accepisse. Notandum Aristoteli aliud quodammodo, sed affine tamen genus videri scyllam, & canem marinum, Hæc ille. Et mox, cum & prædictos pisces nominasset, & phocænam: quæ Latinè à Gaza tirsio siue tursio vertitur: in Plinij codicibus torsio: subdit: Aut si non ijdem omnino sunt pisces, quod & ratio nonnulla suadet, certè similes fateri eos necesse est. Nos de sturione longè alio pisce in Acipensere scripsimus. Lamiam quoq; vel scyllam aut carchariam canem, sui diuersique à gladio simul & sturione generis esse, ex ijs quæ supra in Canum piscium historia scripsimus, liquido constat. Tomus de parte seu segmento piscis propriè dicitur, sed totus etiam piscis gladius synecdochicè tomus Thurianus dici fortassis poterit, vt Cybium & salsamentum est à cubi figura dictum, & κυβώας piscis Oppiano. Rutilius Rufus à piscatoribus proprijs, tribus obolis minam opsonij, & maximè Thuriani dicti, emebat. Est autem hęc pars marini canis sic appellata, Athenæus. Θορηνεὺς, xiphias piscis, Hesychius, & Varinus. est quidem hoc vocabulum Thuriano confine, vt ab eo corruptum videri queat. Gladius à nostrę ætatis Gręcis etiam rectè Xiphias appellatur: Massilienses piscem piscem imperatorem nominant, quod gladium veluti imperatores picti gerat. Iidemq; alium piscem Spatam ex eo appellant, quod eius cauda gladij speciem similitudinéq; gerat. Itaque cum audies in prouincia Narbonensi nominare Spatam, non existimes esse, quem Itali Spatam piscem appellant, sed alium hunc, quem modò dixi, Petrus Gillius. Gladius est piscis quem nostrates militem vocant, Albertus.

Sed idem alibi barchoram, id est testudinem marinam, aut eius speciem quandam vulgò militem vocari scribit. Rostri quidem ensiformis in hoc pisce tam euidens est nota, vt ab eadem in diuersis linguis nomen ei eadem significatione sit factum, Xiphias Græcis, Gladius Latinis, Spada (pro spatha) Italis, *Schvvertfisch* Germanis, *Schvverdefiske* Anglis. Bellonius gladium apud Cenomanos Gallos ardeam marinam nominari scribit, à rostri scilicet rectà producti longitudine. quare cum acum etiam piscem in Oceano (*Hornfisch* appellant in lacu Suerinensi & alibi) rostro ardeam referre dicant qui viderunt, & gladio piscis non dissimilem esse, sed non longiorem cubito, idem vtrique nomen in vulgaribus linguis, maioris duntaxat & minoris expresso discrimine, attribui licebit: quod tamen, cum toto genere differant, non probo: præsertim cum alia eorum nomina propria habeamus. Est & grus marinus in Corinthiaco mari, quindecim pedū magnitudine, cuius caput & os gruis alitis similitudinem gerit. Quærendum anserra quoque piscis gladio cognatus sit, non verè cetus vt Rondeletius pingit. B

Ardea mar. *Acus.* *Grus mar.*

Xiphias in Danubio capi, Aelianus duobus in locis refert. In Dania, in lacu Suerinensi, & passim ad Oceanum Germanicum notissimi sunt. Capiuntur xiphiæ circa Zephyrium, quod extremum est Italiæ promontoriū, Spartiuentū à nautis hodie nuncupatum. Nostra quidem (*circa Romā nimirum*)

litora rarò adeunt, veluti qui perpetuis maris æstibus, vt in freto accidit Siculo, gaudere videantur, Ionius. Gladius à rostri mucrone sic dictus, branchias habet octonas duplices, (*Idem Rondeletius confirmat, Gillius verò quadruplices ei adtribuit,*) Aristot. Fel eius collectim intestinis commissum est, Aristot. Vnicum ei intestinum esse rectà extensum audire memini: quod si verum est, miror & veteres & recentiores hoc tacuisse. Fel habet à iecore semotum, Vuottonus. In mari Tyrrheno xiphiæ nauicularum magnitudinẽ æquant: quorum, dum natant, tertia fere corporis pars supra mare eminens fertur, vt Strabo author est. Crebrò delphini magnitudinem excedunt, Massarius. Ge. Fabricius effigiem gladij ad sceleton delineati ad me misit, cuius longitudinem fuisse scribit pedes viginti, latitudinem tres. rostri per se, pedes sex cum tribus quadrantibus. Xiphiam Aristoteles habere ait rostri partem inferiorem paruam: superiorem magnam, reliquo corpori longitudine æqualem, osseã. hoc & ξίφος vocari, id est gladium. dentibus carere, Athenæus. In ipsis quidem Aristotelis qui extant libris, hæc de gladio prodita non reperio: neque verum fortassis est quod de rostri longitudine scribitur, τὸ δὲ καθύπερθεν ὀςῶδες, μέγα, ἶσον τῷ ὅλῳ αὐτοῦ μεγέθει. Rondeletius piscem hunc aliquando decem cubitorum magnitudinem attingere dicit in mari ad Narbonen prouinciam, maxilla superiore ad duorum cubitorũ longitudinẽ accedente. In pictura verò quam proponit, maxilla eadem (si à mucrone ad oculum vsque & interiorem oris angulum metiaris) paulò minùs (cauda dempta) quàm tertiam totius longitudinis partem explet: (quam proportionem in illa quoque icone, quam Bellonij scriptis apposui, obseruatam deprehendi: & fermè in illa etiam, quam ad sceleton factam Ge. Fabricius ad me dedit.) si verò accuratiùs consideres, ita se habet maxilla superior ad totam longitudinem, vt tria ad decem: inferior verò (in Rondeletij icone, similiter à mucrone eius ad angulum oris interiorem sumpta mensura) vt vnum ad decem. Rerum quidem, non solùm animalium, simulacra inesse mari, licet intelligere intuentibus vuam, gladium, serras, Plin. Oppianus ξιφίας φερωνύμους cognominat, hoc est verè à gladij similitudine sic dictos. Xiphiæ gladium Oppianus ait acutiorem ferro existere, cuius horribilem mucronem haudquaquam durus lapis ferre possit, neque priusquam spiculo transfixerit, quidquam comedit. Idemque scribit, extincto pisce, simul etiam corrumpi gladium, armaque vna cum domino extingui, & deinde os manere inefficax, neq; cum eo quidquam effici posse. Ego tamen cum ad portum Monœci Herculis, à pisce huius gladij iam abscissi robur tentarem, dura saxa mucrone excauabam, Gillius. Sed ipsos Oppiani versus recitemus aliquot super hac re, tum quòd perelegantes sunt, tum vt Massarij lapsus, qui pastinacam & gladium inuicem pugnare ex hoc loco asseruit, redarguatur.

Τρυγόνι τε, ξιφίῃ τε θεὸς κρατερώτατα δῶρα
Γυίοις ἐγκατέθηκεν, ἀπέρβιον ὅπλον ἑκάςῳ
Καρτυνέας. καὶ τῷ μὲν ὑπὲρ γένυν ἐςήριξεν
Ὄρθιον, αὐτόρριζον, ἀκαμπέα, οὔτι σιδήρου
Φάσγανον, ἀλλ' ἀδάμαντος ἰσοσθενὲς, ἔμβεβαμον ἄορ.
Οὐ κείνου χρύσεος ἂν ἐπιβρίσαντος ἀκωκὴν
Οὐδὲ μάλα ςερεὴ τλαίη λίθος οὐ τεθεῖσα.
Τοίη οἱ ζαμενής τε πέλει, πυρόεσσά τ' ἐρωή.
Τρυγόνι δ' ἐκ νεάτης ἀνατέλλεται ἄγγελον οὐρῆς Κέντρον, ὁμοῦ χαλεπόν τε βίῃ, καὶ ὀλέθριον ἰῷ, & reliqua.

Gladii qui in Istro capiuntur (inquit Aelianus de animalibus lib. 14. cap. 23.) conuenientissimum nomen habent. cum enim omni reliquo corpore teneri sunt & tactu mites: tum dentes eorum nec admodum curui, neq; immanes spectantur: Καὶ ὀδόντες οἱ οὐ πάντες (aliâs πάντη) σκολιοὶ, οὐδὲ ἀπλωεῖς ἰδεῖν. (*Athenæus ex Aristotele dentes omnino eis negat, vt Rondeletius quoque. & verisimile est materiam omnem quæ dentibus cedere debuerat, in talem tantumque gladium esse consumptam: sicut in ruminantibus cornutis quadrupedibus superioris maxillæ dentes primores desunt. in cornua nimirum materia eorum translata. Albertus maxillam inferiorem huius piscis dentatam facit.*) nec sic horret spina in dorso quemadmodum delphinorum, nec in cauda: sed quod magnam vel audientium vel videntium admirationem moueat, sub ipsis naribus, qua respirant, (*at pisces aut non respirant, aut non per nares*) & aqua ad branchias eis influit ac refluit, in mucronem rostrũ procedit, & rectum porrigitur, sensimque & leniter in longitudinem & crassitudinem augetur: & dum ad cetaceam magnitudinem peruenit, illius etiam mucro tandem vel triremis rostro comparari potest. neque modò cum cibi inopia vrgetur mucronati rostri incursu pisces interficit atque exest, sed etiam maxima cete propellit & vlciscitur, non quidem armis ex ferro confectis, sed natura comparatis: vt ij qui magnitudine processerunt, contra nauem mucronem in eam defigentes, venire audeant. Quidam gloriantur se spectauisse nauem Bithynicam in litus extractam, vt carina eius iã vetustate fathiscens resarciretur, atque in ea Gladij caput affixum inspexisse: cuius, cum in nauem mucronem suum defixisset, & nullis viribus ipsum retrahere quiuisset, corpus quidem reliquum à ceruice auulsum fuerit: rostrum verò infixum, vt à principio inhæserat, remanserit, Hactenus Aelianus: qui maxillam huius piscis γένυν appellat, his verbis, εἰς ὀξὺ οἱ προήκει ἡ γένυς, &c. quamobrem libro 9. cap. 40. mendum esse apparet. In qua parte (inquit) insitam vim habeat pręclarè nouit quodque animal, cuius & cum insidias facit, & cum se defendit, fiducia nititur. Itaque gladius piscis pinna (τῇ πτέρυγι. lego τῇ γένυϊ, id est maxilla) tanquam gladio, vnde & nomen traxit, ad se defendendum vtitur. Pastinaca aculeo se tuetur, muræna dentib. Hunc piscem vidi mortuum integrum & manibus contrectaui. est autem præpinguis, & adipem in dorso habet instar porci, Albertus. Et alibi, Pellem habet delphini, & formam sturionis: nisi quòd pellis plana est, non aspera: & vbi finitur ad caudam, paulatim terminatur in gracilitatem. tum statim quasi abscisso corpori infigitur cauda lata & bifurca. Dicitur autem gladius, quia nasus (maxilla superior) eius longus est, vltra cubitum cum dimidio, & directè habet mucronem & figuram gladij: substantia eius durior est cornu, mollior osse, colore nigra. Sub naso autem non habet os ad sugendum vt sturio, sed ad mandendum vt salmo. Inferior maxilla eius triangula & dentata est. Gladij rostrum leuiter in ensem procedit, non minus durus hic quàm ferrum existit: Dentibus & squammis caret, aspero corio vt natio canum obducitur: pinnam, ex membrana constantem, in dorso habet: adeò hebetibus aculeis, vt ossicula diceres intertexta, Gillius. Gladius piscis longum rostrum habet, simile rostro ciconiæ, seu gladiolo, cętera non multum dissimilis lucio, Eberus & Peucerus. Extremum gladij eius mucronem paulatim attenuante se maxilla, prorsus acutum esse audio, quod & Io. Caius nobis pulchrè expressit, in Rondeletij figura nõ apparet. Cognationem aliquam huic pisci cum thunnis intercedere, ex ijs quę Ronde-

Rondeletius & Bellonius tradiderunt, non eſt obſcurum: nam & internæ partes eędem ei ſunt: & cauda ſimiliter Lunæ creſcentis ſpecie: & æſtate œſtro vt thunnus diuexatur.

XIPHIÆ ROSTRI DESCRIPTIO ACCVRATA, AD SCELEton, *Io. Caio medico Anglo authore, in epiſtola ad nos.*

Xiphię piſcis ſummam roſtri partem, quę gladio ſimilis eſt, ad naturale roſtrum depinximus induſtria Ioannis Betti nobilis apud nos pictoris. Ima enim roſtri pars, oculus, & reliquum corpus vetuſtate abſumpta ſunt. Pars illa roſtri ſuperior, tota oſſea eſt & dura. Sicca etiam noſtra eſt. Superficie ſua ſumma & extima leuiter aſpera eſt: intima & prona, læuior. Componitur ex duobus oſſibus, quæ ab vltimo ſuo fine mucronato ad caput vſque ita coniuncta ſunt, vt vnum quid eſſe toto proceſſu videantur. Vbi ad caput peruentum eſt, paulatim ſe diuidunt & diducunt. ita vt ſuperior pars ad cranium conficiendũ latius aſſurgat: alterum, palati os facit, rectoque ductu à lato in acutum tendit, pari cum ſuperiori longitudine. Medium rictum & hiatum inter vtrunque os bona ſua parte occuparunt cerebrum atque oculi, quæ iam vetuſtate deleta ſunt. Reliquum adhuc occupat in modum cunei materia quædam ruffa, carioſa, pinguedine quadam vnctuoſa, etiam in tanta vetuſtate, medio modo ſe habens inter durum & molle, friabilis, ita vt digitis facile deteratur, materiei illi carioſæ, quæ in ſalicum putredine viſitur, non abſimilis, intertextis quibuſdam membranulis continentię cauſſa. Aquè & ea parte qua ſe findere occipiunt, oſſi ſuperiori incumbit media ſua parte alterum os tenue & mucronatum, eo modo quo vaginis gladiorum incumbit altera ad cultrum excipiendum vaginula. Ab eo mucrone ad extremum roſtrum, in medio latitudinis ſuæ ſpatio, ſulculus quidã eſt, vti in multis enſibus ferreis videre eſt. vtrinq; eius ſulci, leuiter in ſummo decurrit ad vltimum ferè mucronem alter ſulculus, ſed non ita altè impreſſus aut excauatus vt eſt medius ille. In intima ſeu prona ſua parte ſuturam quandam habet, in media latitudine per omnem longitudinem ſe attollentem. Conſpicua tamen hæc non ita ſunt, niſi in ſicco roſtro, propter πελόσει & cutem, quibus obducuntur adhuc recentia, vt in hoc noſtro quantumuis ſicco quibuſdam in locis, maximè vbi ſe diuidit, apertum eſt. Gladius ipſe ſine pelliculis, colore eſt obſcurè pallido. Vnde tamen diuiſio illa incipit, ſemper eſt nigrior vnctuoſitate materiæ, quæ in ipſo rictu inter os vtrumque continetur. Longum eſt os illud noſtrum (quod parui xiphiæ roſtrum videtur eſſe) à fine ad ſummum capitis, pedes tres & ſemiſſem. Sed ad hiatum (quotenus gladij armati hominis refert figuram) pedes duos, palmos tres. Pendit libras tres, vncias duas, ſiccatum iam & annoſum.

Xiphias Opp. inter pelagios piſces numerat, vt Ouid. quoque. Vide etiam ſuperius in B. circa principium. Rarò litus adeunt, Vuottonus. Capiuntur in mari & Danubio, quod & ſalſa & dulci aqua delectentur, Aelianus. Ac durus xiphias ictu non mitior enſis, Ouidius. C

Quanta vi & piſces infeſtet, & roſtrum in naues adigat, leges inferius, hoc in E. illud in D. Gladij & thunni agitantur aſilo canis exortu, hic tanto dolore infeſtat, vt non minus interdum, quàm delphinus exiliant. vnde fit, vt vel in nauigia ſæpenumero incidant, Ariſtot. Animal eſt paruum, ſcorpionis effigie, aranei magnitudine, &c. vt dictum eſt ſupra in Aſilo in A. elemento. Sub canis ortum aſilum circa pinnas habent: alio autem certo quodam tempore, etiam in capite, Euſtathius in Odyſſeæ X. Idem malum Oppianus ſecundo Halieuticorum eleganter deſcribit.

Ex Aeliano ſuperius retuli, (in B.) quòd in eſurie roſtri ſui incurſu, non piſces modò interficiat, ac D voret: ſed magna etiam cete propellat & vlciſcatur. Cetus quidẽ aut balæna (*der Wallfiſch*) à gladio tanquam hoſte capitali ſibi timere, accolæ Oceani Germani referunt. De galeotis aut galeotæ potiùs pugna cum paſtinaca, lege quæ ſupra in A. annotauimus. Xiphias balænam conſpicatus vſque adeo metu conſternatur, vt gladium ſuum in terram, aut ſaxum, aut obuium alium quemcunque vadi (fundi) locum impingat, & ita capite infixo ſe contineat. Balæna verò truncum aut aliud quidpiam eſſe putans, negligens pręternatat. Solæ autem mænides eum conficiunt eò quòd pellem tenuiſſimã habeat. nam cũ viderint eum, adproperant & exedunt, Oppiani paraphraſtes capite 47. Retulit Ioannes Marius Cataneus Nouarienſis multarum notitia inſignis, qui Locrenſi in litore xiphiarum piſcationi interfuit, eos tanta eſſe ingenij docilitate, vt Græcanicum ſermonem quo ille magnę Gręciæ tractus vtitur, ab Italico diſtinguere videantur: idque admirandis argumentis deprehendi, quum Græcas voces minimè reformident, ad Italicarum verò ſonum repentè diffugiant, quod complures Brutij teſtati ſunt, Iouius.

Iſtri confluente per hyemem glacie aſtricta, piſcatores alicubi ea perfracta veluti puteum excauant: E vbi vt in ſtricta ſcrobe cum permulti alij piſces facile capiuntur, tum xiphias qui necdum confirmata ætate, nec confirmato roſtro exiſtit, (καὶ ξιφίαι, ἀλλ᾽ ὄπω μέγαι, καὶ ἔπι τοῦ κέντρου τοῦ προμετωπιδίου ἄνευ ὄντ,) Aelianus 14. 26. Polybius (vt recitat Strabo libro 1.) Vlyſſis errores circa Siciliam contigiſſe colligit. nam & venatio galeotarum piſcium (quos à Scylla Homerus deuorari fabulatur, canes eos nominans, vnà cũ delphinis & alijs cetis) circa Scyllæum Sicilię tractum (περὶ τὸ Σκύλλαιον. *Scyllæi freti meminit Archeſtratus apud Athenæum in Lato piſce*) fit huiuſmodi. Manentibus in ſtatione frequentibus remorum duorum ſcaphis, ſpeculator aliquis communis conſtitutus eſt. Duos ſingulæ ſcaphæ tenent: quorum alter remigat, alter haſtatus in prora ſtat. Cum primum verò ſpeculator ſupereminentiam galeotæ ſigno indicat, (beluæ quidem ſupra mare pars tertia eminens fertur,) ſcapha propius appellitur. Deinde iacto manu telo, (ὁ μὲν ἐπλήξεν ἐκ χειρὸς,) vulnus incutit. Tũ euulſa ſine cuſpide de corpore haſta, quod telum ſanè eſt hamatum (ἀγκιστρώδης γάρ ἐστιν ἡ ἐπιδορατὶς,) & cui haſtile laxius inſeratur idoneum. Ab eadem cuſpide alligatus eſt funiculus longus, quem piſci ſauciato relaxãt, donec agitatus ſuffugienſq; laſſetur. Tunc in terram ſubducunt, aut intra ſcapham accipiunt, niſi prorſus immenſum corpus exiſtat. Quòd ſi etiam in mare telum exciderit, haud ſanè perit. eſt nanque è quercu pariter & abiete compactum, adeò vt querna grauitate demerſum, deinde in ſublime relatum facilè poſſit apprehendi. Contingit autem interdum & remigem in ſcapha (διὰ τοῦ σκαφιδίου, id eſt per ſcapham) propter magnitudinem galeotarum gladij vulnerari, & quod vis beluæ veluti apri (συαγρώδη) ſit, & ſimilis ferè venatio. Talibus ex rebus quadam coniectura colligi poſſe, inquit Polybius, Vlyſſis errorem circa Siciliam ſecundum Homerum fuiſſe, quoniam huiuſmodi venationem Scyllæ adtribuit, quæ Scyllæo tractui

vſitata

Oppianus. vſitata eſt. Et ex ijs quæ de Charybdi memorant, quę freti illius periculis ſimilia ſunt, &c. Oppianus libro 3. Halieuticorũ, xiphiam canit etiam hamis capi, licet nulla eis infixa ſit eſca. nudus enim hamus, nec occultatus à linea dependet, duplici recuruus vnco. Supra eum verò, mollem aliquem piſcem è genere alborum, palmos (palęſtas) circiter tres ſuperius, ſummo labro artificioſe alligant. quem dum inuadens xiphias vorat, partes eis aliquæ delabentes circa hamum inhærent, quas ille dolo non animaduerſo ſimiliter deuoraturus capitur & extrahitur. Porrò circa Tyrrhenum mare, Maſſiliam & Galliam, vbi ingentes xiphię reperiuntur, piſcatores nauiculas ipſis piſcibus tum corpore tum gladio & mucrone roſtri ſimiles fabricant. Illi alios ſui generis piſces videre ſe rati, non refugiunt, donec à cymbis vndiquaque circundati fuſcinis feriantur, adeò vt effugere nequeant. Fit quidem quandoque vt gladio ſuo belua nauim penetrando perforet, tum piſcatores illico ſecuri maxillas eius confringunt, & nauim perforatam clauo obturant, ac piſcem viribus defectum extrahunt. Quin etiam ſinuoſis retibus incluſus aliquando xiphias capitur: & ſtolidus oblitusque roboris ſui ad maculas trepidat, nec audet appropinquare. itaque ad litus extracti caput clauis aut ſudibus comminuunt piſcatores, (*Atqui contrarium Aelianus & Rondeletius tradunt, piſcatores à gladio ſummopere ſibi timere, quod ſi in retia inciderit, ſumma vi omnia diſrumpat,*) Hæc Oppianus. Hippuro iuli & xiphiæ ineſcantur, Idem. Cum thynni circumretiti tenentur Neptuno malorum depulſori piſcatores vota faciunt, ne gladius piſcis, neue delphinus in captiuorum numero ſit. nam ſępe ſtrenuus aliquis gladius, lacerato reti thynnorum gregi irretito ad ſe exuendum ex laqueis facultatem dedit, Aelianus de animalibus 15. 6.

Xiphiæ in Oceano Indico in tantam augentur magnitudinem, vt validiſſimis roſtris Luſitanarum nauium latera ad ſeſquipalmum aliquando perforarint, Iouius. Retulit mihi quondam amicus, vir doctus & fide dignus, affinem ſe habuiſſe, qui cum in Syriam nauigaret, natantem iuxta nauim hominem viderit medium ab hoc piſce roſtro diſcindi.

F Gladius præpinguis eſt, & adipem habet in dorſo inſtar porci, Albertus. Ego etiam pinguiſſimum vel ad faſtidium eſſe audiui. Xiphiæ bonitate & pretio ſiluris (ſic ſturiones vocat, non rectè) fermè ſunt æquales, Iouius. Et rurſus, Thynni pariter ac Xiphiæ quum œſtrum patiuntur, veluti noxij damnantur menſis. Salſamentis commendatiſſimi ſunt, Maſſarius. Xiphias piſcis eſt mali ſucci, & multarum ſuperfluitatum, difficiliſque concoctu, ac nauſeam afferens, & propterea ab hoc edulio prorſus abſtinere melius eſt. At ſi quis nonnunquam eo vti velit, acrioribus condimentis vitia eius emendet, vinumque ſuperpotet & valde vetuſtum & tenue, Symeon Sethi. In fruſtra ſecatur xiphias. carnem habet aridam. concoquitur difficulter, ſed plurimum nutrit ſi rectè conficiatur, ſicuti & cæteri grandiores piſces omnes, vt inquit Mneſitheus. In cibum ſinapi conditur. eſt enim ſapore ingrato, viroſo. eius abdomen cæteris partibus pręfertur, Vuottonus. Xiphiæ crudos humores generant, Pſellus.

Ἀλλὰ λαβὲ ξιφίου τέμαχος Βυζάντιον ἐλθών, Οὐραίου τ' αὐτὸν σφόνδυλον. ἔστι δὲ κεδνὸς
Κἀν πορθμῷ πρὸς ἄκραισι Πελωριάδος προχοαῖσι, Archeſtratus apud Athenæum.

H. a. Γαλεώτην etiam ſtellionem, aliqui felem interpretantur. Vide in Stellione A inter Quadrupedes ouiparas. Item Galeotæ dicebantur vates quidam in Sicilia. lege ibidem H.a. Ξιφίας etiam comete genus eſt in mucronem faſtigiati Plinio, Theon ξιφηφόρον appellat. Ξιφοειδὲς os, id eſt enſiforme, vel potius χόνδρος ξιφοειδὴς id eſt cartilago enſem referens, in fine ſterni, hoc eſt oſſis medij pectoris, à medicis appellatur. Deriuatiua quidem nomina rerum in ίας non pauca vſitata ſunt, vt ab ὠχρὸς, ἐρυθρὸς, ὠχρίας, ἐρυθρίας, de homine natura pallidi aut rubicundi coloris: ſic à ξίφος ξιφίας. Trebius eſt in Oceano qui duro naues perforat roſtro, Obſcurus: ſed ineptiſſimè: cum Plinius à Trebio Nigro hoc de gladio piſce tradi referat.

Epitheta. Ἄλκιμος ἰχθῦς, φερώνυμος, Oppianus. Ἀπλατοι ξιφίαι μεγακήτεες, Idem de xiphijs circa mare Tyrrhenum.

e. Caput xiphiæ piſcis ſuffitum cum myrrha velut dæmoniacos faciet adorantes. Tu autem nares tuas vngue vnguento valido, & nullo modo fies rabidus vel inſanus, Autor Kœranidum lib. 1.

Xiphias lapis. *Xiphiũ herba.* In xiphia lapide, id eſt ſapphiro, ſculpe accipitrem, & ſub pedibus eius xiphiam piſcem: & reclude ſub lapide radicem herbæ, (*xiphij, id eſt gladioli,*) & habe. hic annulus eſt caſtus, quem ſi habueris circa te, in oraculo videbis quicquid volueris. Et ſi poſueris eum in animali vel idolo aliquo, oraculum ædet de omnibus rebus quas volueris ſcire, Idem.

Tiburonus. Gladius fortè aut gladio cognatus eſt TIBVRONVS piſcis, de quo Petrus Martyr Oceaneæ Decadis tertiæ libro 8. ſic ſcribit: Bainoa prouincia eſt (noui Orbis,) in qua lacus eſt ſalſus & amarus. Putant autem eſſe amplas adeò profundaſque cauernas eius, vt è mari per eas magni etiam marini piſces emergant: inter quos piſcis quidam ab eis dictus Tiburonus, qui hominem in ictu dentis (*vt radius roſtri*) ſecat medium & vorat. In Hozamam vrbis primarię fluuium è pelago aſcendunt tiburoni, & multos dilacerant ex incolis: præcipuè qui ſe nullo pacto abſtinent, quin quotidie lauandi gratia ſe immergant fluuio. Et paulò poſt: Tempeſtates in hoc lacu excitatæ, Tiburonum lauta conuiuia ſunt. Sed & alius quidam noui Orbis piſcis cetaceus eodem nomine dictus videtur, de quo ſuprà leges in Cetis diuerſis.

DE GLANIDE, RONDELETIVS.

Alteram iconem piſcis barbati, quam ego olim ad Rondeletium miſi, hic non poſui, in Siluro eandem melius expreſſam exhibiturus.

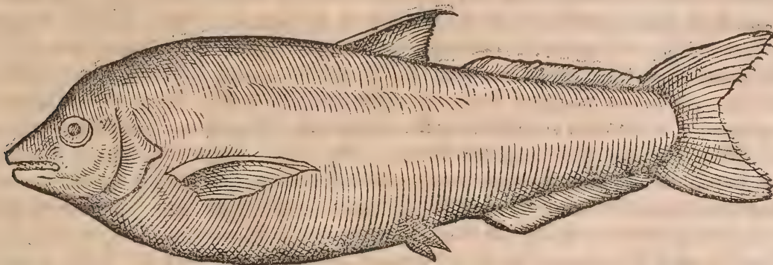
A DOCEBIMVS proximo capite Silurum eundem cum Glanide piſcem non eſſe, ſed ei perſimilem: qualis eſt quem hîc exhibemus, capite craſſo & magno, ore dentibus armato. qualem à bono & docto viro figuram accepi, talem exhibeo: (*Atqui in primis libris, vbi de manſuetudine piſcium agit, Glanos ſe inquit vidiſſe ad manum venire:*) nec certi aliquid ſtatuo: nunquam enim temere mihi iudicandum, & affirmandum aliquid ſtatui de ijs piſcibus quos neque vidi, neq; diſſecui. Piſcem alium pro Glanide vſurpant

pant nonnulli, qui ab Heluetijs Saluz nominatur, & in Iuerdunensi lacu capitur, ea adducti ratione, quòd ab accolis lacus modò dicti obseruatum sit quod de Glanide scripsit Aristoteles: Fluuiatiles & lacustres à peste quidem immunes sunt, sed nonnullis morbi incidunt proprij. Glanis enim maximè canis exortu, quod sublimis natet, syderatur, & tonitruo sopitur magno.

Piscis hic in eam accrescit magnitudinem, vt centum librarum pondus superet, cute dura contegitur sine squamis, capite lato & compresso, circa os appendices multas habet. ex superiore maxilla dependent duæ, ex inferiore sex. Pinnæ duæ (*vnica & parua esse debebat, in summo dorso, pictor male expressit,*) sunt in dorso, aliæ ad branchias, ab ano vnicam cum pinna caudæ continuam habet. Cauda ipsa lata est, & depressa. B

Carne est dura & insuaui, & ab ipsis lacus in quo capitur, accolis negligitur. credunt enim ab eo tempestates induci, nec vnquam maiores capi sine proxima tempestate; *Hæc Rondeletius. Nos plura in Siluro de hoc pisce.* F E

DE EODEM BELLONIVS. GLANIN ENIM ESSE PVTO *quem ipse silurum nominauit, nec vllam adiecit iconem.*

Ichthyocollam refert, qui Græcis à motus caudę celeritate Ælurus & Silurus: Oppiano, ab animalis terrestris similitudine, Hyæna dicitur: habet enim veluti iubas quasdã à ceruice deorsum exporrectas, quę totam ipsius caudam ambiunt. Byzantinum vulgus, apud quos frequens ex Strymone conspicitur, antiquam dictionem retinens, Glagnum ab insigni glabritie nominauit. A B

Piscis est fluuiatilis, haud ita delicatus. cuius caro sale condita, pręter alimentum, eum etiam vsum præbet, quòd spiculis corporibus infixis extrahendis sit vtilis. C F

Pellis, quæ in morem anguillæ læuis, sed multò magis dura est, contegendorum Turcarum tympanis, membranæ loco, inseruit. G E

Agonum Mediolanensem referret, nisi maior esset: atque etiam hoc dempto, quòd Agonus caudam seorsum à tergoris pinnis seiunctam habet. Hyęnę autem cauda, Corduli caudæ similis est, quemadmodum & Corduli anguillæ, qui tres pisces in natando corpus in spiras agunt serpentium more. Verum etiam confusos in ore dentes habet Silurus, multis ordinib. in maxilla dispositos: os magnũ & amplum: branchias vtrique quaternas, easque duplices, nouissima excepta: fel maximum iecori annexum, maiorque in fluminibus quàm in æquore euadit, in quo etiam rarius reperitur. B

Huius piscis esu, ex suæ legis interdicto, Iudæi abstinent, quòd glaber sit, & squamis careat. F

C O R O L L A R I V M.

Glanin esse puto siluri speciem minorem: icones autem specierum eius duarum aut trium, cum ipsius historia dabimus.

Glanis nomen piscis apud Græcos, & Latinos varijs modis scriptum reperio: ex quibus Latinè quidem glanis, (non glanus, aut glanius,) scribi laudo, duabus syllabis, masculino gen. inflectendum vt Paris, Paridis. si quis tamen etiam fœmininè vti velit, vt Pausanias, & inflectere ita vt nauis, nauis, esto. Græcè verò γλάνις rectè scribitur, vocabulum paroxytonum, cum iôta in vltima, similiter flectendum, vt genitiuus sit γλάνιδος: vel etiam Atticè γλάνεως, vt ὄφις, ὄφεως, quod tamen rarius est. Et paucas alias in ι, dictiones, quæ similiter duobus his modis declinentur, inueniri puto. Eustathius tamen nominum in ις quę per ιδος flectuntur, quædam etiam per εως Atticè declinari ait, vt Ἄμασρις, Ἀμάσριδος vel Ἀμάσρεως. Glanus qui & glanis vocatur, in quibusdam Plinij exemplaribus legitur. sed vetus lectio (inquit Massarius) melior est. non enim glanius, neque glaucius, sed cautius qui & (*& abundat*) glanis vocatur (*agit*) &c. Apud Volaterranum modo glanius, modo lagnis, (ex Æliano nimirum, cuius codices quidam manuscripti λάγνεις pro γλάνεις habent) diuersis in locis, vtrunque pro glanide perperam scribitur. Sic in vulgatis Athenæi codicibus χλανίδος pro γλάνιδος: & apud Aristotelem γλανεῖς circumflexum in plurali numero Attico propenacuto: & γλανὶς in singulari oxytonum pro paroxytono: & γλανέων semel ac iterum in genitiuo plurali, penacutum pro antepenacuto. Glani iecur, pro glanidis, apud Plinium alicubi. In libro de remedijs paratu facilibus inter nothos Galeni, γλανέων, pro γλάνεων genitiuo plur. proparoxytono Atticè. Cæterum in alijs Athenæi locis probè legitur γλάνιδος & γλάνιδας. In Equitibus Aristophanis cum quidam interrogasset, vtrum Bacidis haberet oracula: respondit alter, nõ Bacidis, sed Glanidis fratris senioris, γλάνιδος ἀδελφοῦ τοῦ Βάκιδος γεραιτέρου. vbi Scholiastes: Iocatus est (inquit) terminationum similitudine, τὸν Βάκιν καὶ τὸν γλάνιν εἰπών. est autẽ genus piscis ὁ γλάνις. γεραιτέρου δὲ, συνετωτέρου. Pausanias fœm. genere effert αἱ γλάνεις & ταῖς γλάνισι, quod melius proparoxytonum scribetur γλάνισι communiter: & γλάνεσιν Atticè, Ionicéue Ὁ γλάνις ὁ ἄῤῥην, Arist. historiæ 9. 37. alibi etiã masc. genere vtitur. Glanis, γλάνις, fluuius est Cumæ, (Italiæ & Cumę, Varinus: apud quem vltima non rectè per ypsilon scribitur:) cuius meminit Lycophron: γλάνης (sic habet codex impressus per η. in vltima)

Marginal notes: A; *Orthographia vocabuli.*; *Glanis fl.*

vltimi.) ἐς ῥείθροις δέξεται πέγγων χθόνα. Ab hoc etiam piscis glanis dicitur, qui nominatur γλάνεος, (hac terminatione apud nullum alium Græcum inueni.) Est & Iberiæ fluuius. item tertius Italiæ circa Tiberim amnem, Stephanus. Idem puto fluuius apud Latinos Glanicus vel Lyris appellatur, in cuius ripa templum fuit Maricę nymphæ Minturnensis. Vide Clanius, Glanicus & Lyris in Onomastico nostro.

Hyæna. Bellonius in Obseruationibus Singularibus quoque silurum ad Strymonem fluuium vulgò hodie glaignon aut glanon vocari scribit, eundemque piscem alio nomine hyænam vocari: & Constantinopoli in foro frequentissimum glagnion appellari. Itaque vel duos, vel tres diuersos pisces in vnum confundere videtur. Glanin enim & silurum diuersos esse iam constat: Nuper cum per vrbem nostram iter Bellonio esset, ac varijs de rebus inter nos conferremus, inspecta piscis quem *Schaid* & *Weller* nostri vocant pictura apud me, cum hunc planè silurum esse mihi videri dicerem, assentiebatur. Leonicenus Plinium reprehendit, qui vt aliorum quorundam animalium nomina alibi Græcè, alibi Latinè proponat, tanquam de rebus diuersis agens, vt capreæ, dorcadis: vespertilionis, nycteridis, &c. ita siluri & glanidis quoque, quasi non vtrunque vocabulum Græcum sit: aut si hoc non dixit Leonicenus, quasi tamen res non sint diuersæ. Decepit illum forsan Theodori Gazæ authoritas, vt & alios quosdam ex eruditis: Theodorum autem Plinius, qui alicubi ex Aristotele transferens, pro glanide silurum posuit. Rondeletius in Siluri historia à glanide eum differre monstrat. Silurum Plinio (inquit Hermolaus) eundem videri qui sit & glanis, probamus ad hunc modum. Aristoteles libro 6. Glanis (inquit) tardissimũ habet incrementum ex ouo. quamobrem mas sæpe vel quadraginta & quinquaginta diebus assidet, ouorum custos, ne absumantur à piscibus. Plinius autem libro nono: Silurus (inquit) solus omnium ædita custodit oua, sæpe quinquagenis diebus, ne absumantur ab alijs. Sed cum hoc ipsum, vt ait Aristoteles, cyprinus faciat: mirum vnde Plinius siluro tantum tribuerit. an solus ideo, non quòd solus oua custodiat, sed quod solus quinquagenis diebus? Hæc ille. Sæpe tamen aliàs Plinius in commemorandis ex glanide & siluro medicinis, eos tanquam diuersos ponit: atque etiam vno eodemque capite, primùm medicinas siluri, deinde glanidis commemorat, Gillius. Aelianus disertè distinguit, cum glanim incolam facit Mæandri & Lyci Asianorum fluminum, & in Europa Strymonis, specie ac similitudine siluri. Quin & Pausanias cum dicit Rhenum, Istrum, Euphraten & Phasin, feras similes glanibus hominum deuoratoribus in Hermo & Mæandro versantibus procreare: per feras quarum nomen non exprimit, siluros intelligere videtur. Non probo Vuottoni coniecturam: Si quis authorum loca (inquit) diligenter conferat, videbitur eadem esse belua apud Pausaniam, cui nullum nomen ab eo est inditum, cum eo qui silurus vocatur ab Æliano, & qui silurus est grassator Plinio, & vorax D. Ambrosio, & item glanis Athenæo. Alius deinde erit silurus qui mari extrahitur porculo marino similis: & in Borysthene memoratur, &c. Et qui ab Ausonio describitur: atque fortasse idem qui Antacæus Herodoto & Straboni. Et mox, Glanius, ni fallor, alius est, vt qui marinus est, non fluuiatilis. de glani non memini legisse quòd sit marinus, Hæc ille. Sed falsus vtrobique codicum Plinianorum vitijs videtur. Ego silurum vnum duntaxat descriptum contenderim. quòd si hodie species eius piscis, quem ego silurum arbitror, diuersæ reperiuntur, sicuti puto, & in Siluri historia exhibitis declarabo iconibus: id vel non tradiderunt veteres, vel altera ex eis, minor nimirum, glanis est. Glanium verò piscem nullũ esse dixerim: sed hoc nomen sicubi legitur, à glanide corruptum: & glanin tamen marinum non esse, sed fluuiatilem tantùm: silurum autem & marinum, & fluuiatilem & lacustrem. Silurum Germanicè nominari puto *ein Schaid, ein Weller, ein Welss, ein Salut*: & similiter glanidem quoque parui tantum differentia adiecta nominârim, *ein kleiner Schaid*, &c. *Schaidle*: (quanquam & alium fortè piscem in Danubio *Schaidle* vocitent:) *in grosse trieschen art*.

Qui glanin in vulgo Lucium marinum dici rentur, ij plurimum à vero aberrant.

Garcanen. *Sumus.* *Solaris.* Albertus magnus libro de animalibus 24. Garcanen pro glanide scripsit. nam ouorum custodiam similiter ei, vt Aristoteles, attribuit, ijsdem penè verbis: vt postea etiam Sumo pisci. quod nomen ab Illyrico Sum deriuatum videtur. sic enim illi silurum vocant. Et mox Solarem piscem, (quod à siluro factum nomen apparet,) vt Aristoteles glanin tardius cæteris piscibus increscere tradit. Solaris (inquit) est piscis qui Soli (*quasi à sole potius ei nomen factum sit, quam à Siluro corruptum*) in ripis fluminum se exponit libenter. caput habet magnum, orificium (*os vel rictum oris*) latum. cutem nigram & lubricam, sicut est cutis anguillæ: iecur vescum & dulce. Excrescit autem in longum & vastum piscem cum diu vixerit. tardius enim quàm cæteri pisces incrementum capit. Idem in mentione mustelæ piscis, quem truschiũ nostri vocant, ipse *Borbochi*: De hoc pisce (inquit) dicitur, quòd cum duodecimum superauit annum, in maximam molem excrescit, & tunc Solaus (*Solaris, Sabaudi & finitimi Heluetij Salut* nominant) appellatur. Silurus nusquam ab Aristotele nominatur, quod sciam: vnde nimirum facilius Gaza piscem glanidi eundem existimauit, &c. Quærendum an Siluri (vt ego puto) è mari semper ascendant in flumina maiora, Rhenum, Danubium, Vistulam, Albim &c. *die Welsen oder Schaiden*. Glanides verò non item,

Silurorum species aliquot. minus nigri, infirmioresque. Ego picturas quinque huius generis diuersas habeo, vnam ex Murtio lacu Bernensium, breuiore, crassiore, & albiore corpore: alteram nigriorem, & longiorem è lacu prope Rauenspurgum. tertiam ex Danubio. quartam sine coloribus delineatam, nescio ex Rheno an Oceano circa ostia Rheni. quintam è stagno iuxta Argentinam. Pinnis inter se, & oris rictu, barbulisque, & reliqua ferè specie omnes conueniunt. Magnitudine, caudę figura, & coloribus differunt. Omnes quidem siluros generali nomine propter formæ naturęque similitudinem, & agilem caudæ mobilitatem appellari nihil prohibet. Species autem ex prædictis picturis non pauciores tribus esse video.

B Silurum piscem (*Glanim dicere debuit*) Byzantinum vulgus, apud quos frequens ex Strymone conspicitur, antiquam dictionem retinens glagnum, ab insigni glabritie nominauit, Bellonius. Nos suprà à Glani Italię fluuio denominari hunc piscem ostendimus. Glabrum Gręci dicunt ψιλὸ. & λεῖοι, & alijs fortè vocabulis, non autem glanum. imposuit fortè Bellonio glaber vox Latina.

Quòd si à Glani fluuio etymologia non approbetur, cuius tamen author Stephanus est, grammaticus ille regius

ille regius: ab adiectiuo γλανὸς quod ἀχρεῖον, id est inutile significat Varino, deducere licebit, potius quàm ab vllo nomine glabrum significante. (De origine vocabuli discepto. ipsum enim piscem reuera glabrum esse, non dubito.) Vilem autem hunc piscem esse videtur & Bellonius fateri, haud ita delicatum esse scribens. Ita Blax etiam piscis, si non idem, omnino tamen cognatus, videri potest: nam & ipse siluro similis perhibetur: sed inutilis adeò, vt ne canes quidem eum gustare velint. & adiectiuum nomen βλὰξ significat mollem, dissolutum, inertem. Vide supra in Elemento B. Sed obijciat aliquis, latum sic dictum in Nilo piscem, albissimum esse, suauissimumque, quoquo modo apparetur, similem glanidi qui in Istro capitur, vt scribit Athenæus. Non potest autem hæc similitudo de specie corporis intelligi. Latus enim de genere coracini est, sed maior. restat vt de sapore ac bonitate in cibo accipiatur. Quamobrem nihil dum definio. Glanis piscis incola Mæandri & Lyci Asianorum fluminũ, & Europæi Strymonis, speciem siluri similitudinemque gerit, Ælianus. Beluas hominibus perniciosas Græcorum fluuij ferre non solent, sicut Indus, Nilus Ægyptius, Rhenus, Ister, Euphrates, & Phasis. hi enim feras inter se similes, & maximè hominum voraces alunt, similes specie glanib. Hermi & Mæandri alumnis: nisi quod & color eis nigrior est, & vires præstantiores: glanides nigrę minus sunt, & imbecilliores: His verbis Pausanias non quidem glanides, homines deuorare ait, vt Gillius transtulit: sed feras quasdam in alijs quibusdam (extra Græciam) fluuijs, tum inter se, tum glanibus similes in homines grassari ait. Οὗτοι γὰρ δὴ (οἱ εἰρημένοι ποταμοὶ) θηρία ὅμοια τοῖς (videtur hic aliquid corruptum, καὶ fortè vel ἀλλήλοις pro τοῖς legendum) μάλιστα ἀνδροφάγα αὔξουσι, τοῖς ἐν Ἕρμῳ καὶ Μαιάνδρῳ γλάνισιν ἐοικότα ἰδέας, πλὴν χρόας τε μελαντέρας καὶ ἀλκῆς: ταῦτα δὲ αἱ γλάνεις ἀποδέουσι. Aristoteles glanin ætate prouectum ἀγκιστροφάγον dixit, Gaza vertit hamifragam, Ælianus sic protulit: Γλανὸς δέ ἐστι καὶ ἄγκιστρον καταπιεῖν, ὡς Ἀριστοτέλης φησί. tanquam faucibus, vtpote laxis, eum deuoret: non autem dentibus confringat. Sed Aristoteles aliter: Si glanis, inquit, peritus sit & hamifraga, morsu dentis sui durissimi rumpit hamum: τῷ ὀδόντι τῷ σκληροτάτῳ [illegible], διαφθείρει τὰ ἄγκιστρα. Glanis in Nilo capitur, & corij eius vsus est Ægyptijs ad lyras, Bellonius in Singularibus. Atqui nullus veterum hunc piscem in Nilo etiam inueniri prodidit: & Athenæus scribens Latum in Nilo piscem, similem esse glanidi Istriano, eundem in Nilo capi negare videtur. quamobrem ad silurum potius hoc, quàm glanidem, retulerim. Idem silurum suum (hoc est glanin, quanquam similis vtriusque forma est) agonum Mediolani dictum piscem referre ait, nisi maior esset: in ea comparatione memoria forsitan lapsus. nihil enim agonus piscis siluro simile habet. Strinsiam vel Botarissam Mediolani dictum piscem dicere debuit, qui mustelæ lacustris genus est, *ein grosse Seetreusch*. in huius enim descriptione sic tradit: Glanum piscem refert, quem Insubres & Taurini Botarissam nominant, dempta tamen magnitudine. Sunt enim tam propinqua similitudine, vt eorum alterum maiorem, alterum minorem dicere possimus. Quin & ichthyocollam hunc piscem referre inquit. nimirum corporis magnitudine glabritate, & barbulis.

Blax.

Silurus Bellonio in diuisione piscium, similiter vt sturio, ouiparus & cartilagineus est, ossibus, spinis & squamis caret. Ego cum Massario silurum (& similiter cognatum ei glanin) spinas habere sentio. Cinis spinæ siluri vicem spodij præbet, Plinius. Glanidi quaternæ branchiæ duplici ordine sunt, nouissima excepta, Aristot. Fel in iecore habet, Idem.

C

Fluuiatilium silurus caniculę exortu syderatur, & aliâs fulgore (tonitruo, Aristot. historiæ lib. 8. cap. 20. vbi glanin fluuiatili & lacustri piscium generi adnumerat) sopitur, Plinius. Aristoteles verò hoc de glanide tradit: vt non semel tantum, sicut opinatur Rondeletius, pro glanide silurum ex Aristotele conuerterit Plinius, vbi silurum marem solum omnium edita custodire oua ait: sed hîc etiã denuò: Glanides vel à dracone angue (ὑπὸ δράκοντος τοῦ ὄφεως) gurgite parum alto icti intereunt, Aristot. Et alibi, Glanides & percæ continentem emittunt suum fœtum, vt ranæ. adeò enim fœtus ipse continuo filo sibi cohæret, vt percę quidem, quoniam latior est, piscatores in lacu arundine glomerent. pariunt glanides grandiores stagno altiore, (ἐν τοῖς βαθέσι:) quippe cum nonnulli vel trium passuum altitudine pariant. minores breuiore contenti sunt gurgite, præcipuè ad radices salicis, aut cuiusuis arboris. atque etiam inter arundines, & algas & muscosam congeriem, non solum pares cum paribus, sed etiam admodum grandes cum paruis veniunt: admotisque meatibus, quos aliqui vmbilicos vocant, fœmina ouum, mas liquorem venereum depromit. & oua, quę liquor ille vitalis contigerit, candidiora ex templo cernuntur, maioraque reddi eodem die propemodum dixerim. Paulò autem post oculi fœtus existunt conspicui, qui in quouis piscium genere perinde vt in cæteris animalibus statim patescunt, prægrandesque apparent. Quæ ex ouis non attigerit liquor masculi ille vitalis, hæc sterilescunt, & superuacua sunt: vt in marino etiam genere incidit. fœcundis iam ouis pisciculo increscente, detrahitur velut putamen, quod membrana est ouum ambiens, & pisciculum oua tacta à fœtifico maris semine, admodum glutinosa redduntur, ad cespites coeuntia, aut vbi pepererint. Mas oua quæ ædita sunt, custodit: fœmina abit cum pepererit. Tardissimum glanidis incrementum ex ouo est: quamobrem mas sępe vel quadraginta & quinquaginta diebus assidet, custodiens oua, ne à piscibus occurrentibus absumantur. Secunde est tarditatis generatio cyprinorum: parique modo oua ædita à mare seruantur. At minorum nonnulla oua vel tertio die speciem pisciculi capiunt. augentur oua, quæ semen maris attigerit, vt dictum est: & eodem die, & post, fit ouum glanidis, quantum eruum, Hæc Aristoteles historiæ animal. 6. 14.

D

Ex piscibus suorum fœtuum amantissimus est glanis. nam simul vt fœmina peperit, cura quidem illa de partu suo liberatur, ac veluti puerpera quiescit. At verò assiduum se præstans mas custodem, ad conseruationem eius, quam procreauerit, sobolis, eam tuetur, & insidias omnes arcet, Ælianus. Glanis fœmina vbi pepererit, mas plurimum curæ proli impendit: fœmina vt peperit, abit. sed mas quo in loco plurimus fœtus constiterit, perseuerans oua custodit. nec alium præbet vsum, nisi vt pisciculos ne diripiant fœtum, arceat: idq; ad quadragesimum & quinquagesimum diem facit, donec satis iam aucta soboles se tueri à cæteris piscibus valeat. prænenditur sępe à piscatoribus vbi oua custodit. dum enim arcet pisciculos, quatit, prosilit, & ictum sonumque mouet. manet apud oua tam ardente animo, vt cum

ſæpe à piſcatoribus oua ſi prealtis gurgitibus ſubſidunt, educantur, quoad magis fieri poteſt, in vadum, ipſe tamen eodem ſtudio fœtum ſequatur, neque deſerere vſquam (al' vnquam) patiatur. tunc ſi minor ſit natu, minuſque vſu exercitatus, facilè hamo capitur: ſed ſi peritus & hamifraga eſt, morſu dentis ſui duriſſimi rumpit hamum, & fœtum aſſiduè cuſtodit, Ex Ariſtotele de hiſtoria animalium libro nono. Silurus (*Glanis dicere debuit*) ſolus omnium ædita cuſtodit oua, ſępe & quinquagenis diebus, ne abſumantur ab alijs. Ceteræ fœminæ in triduo excludunt, ſi mas attigit, Plinius. Glaucius (*Caunus, aliàs, tag, r elius, (Caunus ſcilicet quam vulues marinæ faciant & ſcolopendræ, &c.*) qui & (*copula ab ndat*) glanis vocatur, auerſos (aliâs auerſus) mordet hamos, nec deuorat, ſed eſca ſpoliat, Plinius. Atqui Ariſtoteles hunc piſcem hamos deuorare ſcribit, (ἀγκιστροφάγον nominans,) Maſſarius.

E De glanidis fœtum ſequentis captura dictum eſt ſuprà in D.

F Archippus pariter nominat mæotas, ſaperdas, & glanidas, apud Athenæum: & Ephippus ac Mneſimachus apud eundem τεμάχη γλανιδος. Latus in Nilo albiſſimus eſt, ſuauiſſimuſque, quoquo modo paretur, glanidi Iſtriano ſimilis, (nimirũ ſapore & carne. de corporis enim forma intelligi hoc non poteſt,) Athenæus. Sunt contrà aliæ rationes, quę vilem & non adeò lautum hunc piſcem eſſe perſuadent, vt in B. dixi. Glanis in cibo damnatur cum vterum fert: & cum cæteri omnes mares ſuis fœminis ſint præſtantiores, glanis fœmina præſtat ſuo mari. Iudæi hoc piſce abſtinent, quòd ſquamis careat, Bellonius. Totus eſt ... ἀμαχος, Kiranides.

G Glani (Glauci, Wottonus) iecur illitum verrucas tollit, Plinius. Ad pharmacias: Caridij & platycymini & zo..bij radicis in vino vetere ad tertias decoctum bibat: & geſtet etiam glanidum (γλανέων) oſſa. hæc enim ſuffitu dęmones pellunt, Author libri de paratu facilibus Galeno adſcripti cap. 241. Idẽ ſcribit Kiranides, & præterea fel inunctum albulas curare, & iecur eſitatum ab epilepſia liberare.

G. a. A Matrone Parodo inter alos piſces conuiuij nominantur & γλανι, qui nominatiuus plur. communis eſt, flectendo vt ὀφι. Γλανὶ, ἔχρὸ, (Γλανὸς, ἐχρεῖος) vide ſuprà in A. (κοῖ εἶδος ἰχθυος. οἱ δε γλανεός. Γλάνις nomen eſt viri ἀλλαντοπώλου in Equitibus Ariſtophanis. Glanis frater Bacidis vatis. quære ſuprà in A. vbi & de Glani fluuio diximus.

Glandes. vide Balani.

DE GLAVCISCO.

A Est & glauciſcus Diphilo & Athenæo piſcis, qui alius videtur eſſe quàm glaucus, ex Plinio triceſimoſecundo volumine poſt mentionem de glauciſco & cęteris alijs tradente, Maſſarius. Vocabulum ipſum diminutiuę à glauco formę eſt, vt glaucidium quoque. Glaucidium eundem eſſe glauco piſcem dubium mihi non eſt quoniam Amphis apud Athenęum ſimiliter glaucidij caput, vt alij glauci, in delicijs ponat. ſed & glauciſcus idem videri poteſt. vide mox in F.

Glaucidium.

F Quòd ſi illi qui vilioribus veſcuntur piſcibus, ſcarum haberent, aut ex Attica glauciſcum, aut ex Argo caprum, aut è Sicyone congrum, omnes ſanè his guſtatis fierent dij, Eudoxus apud Athenæum. Dorion etiam opſophagus glauciſcum, orphum & congrum, non piſces, ſed deos eſſe dicebat, vt retuli in Congro H. f. Lynceus Samius piſces aliquot Rhodios Atticis comparans, ellopem & orphum glau-(A) ciſco opponit. Quum igitur adeò lautus & precioſus exiſtimatus ſit glauciſcus, idem cum glauco videri poterit, cuius caput pręcipuè in ſummis erat delicijs. Et ſicut elops vel Ellops, cui confertur glauciſcus, piſcis ſacer habitus fuit: ita etiam glaucus, vt aliqui legunt apud Theocritum in Berenice: Σφάζων ἀλιεὺς ... ταύτη θεῷ ἱερὸν ἰχθυν, Ὃν λεῦκον (aliâs γλαῦκον) καλέουσι. ὁ γὰρ θ' ἱερώτατος ἄλλων. Kiranides ſimpliciter elopem glauco ſimilem eſſe tradit: quod ego non de forma, ſed ſapore & bonitate acceperim. Coquus apud Archedicum, glauciſcum drachmis tribus ſe opſonaſſe ait, item congri caput, &c. tanquam ſummas delicias.

Peritum eſſe oportet coquum, & noſſe τίν' ἔχει διαφοράν, πρῶτος, ὦ βέλτιστε σύ Γλαυκίσκος ἐν χειμῶνι, καὶ θέρει, Athenæus libro 3. Glauciſcus in cibo ſimilis eſt cephalo & mugili, Diphilus.

(A) Non defuerunt qui mugiles etiam γλαυκίσκους vocauerint. ſed perperam, cum λευκίσκους legere oporteat. Leuciſcum autem aliqui genus faciunt mugilum omnium, ſiue marinorum, ſiue fluuiatilium. Galenus leuciſcum fluuiatilem tantum mugilem facit, Rondeletius. Mulieribus lactis copiam facit glauciſcus è iure ſumptus, Plinius.

DE GLAVCO (MAIORE HEXACENTRO,)

Rondeletius.

A Piscis γλαῦκος, Latinè ſeruato Græco nomine Glaucus: is eſt proculdubio qui à noſtris Derbio, à Romanis Lechia, (*Vide mox in Glauco ſecundo. vbi à Romanis Lepida vocari dicit hunc piſcem. Laccia quidem eſt thriſſa:*) à Prouincialibus Biche, & Cabrolle, & Damo, (*quaſi capreolus & dama, neſcio quam ob cauſam:*) ab Illyricis Polauda: à quibuſdam Lampugo (*vt à Bellonio,*) ſed falsò vocatur. (*Rondeletio Lampugo piſcis eſt Hiſpanis in mari, quem ipſe hippurum facit.*)

B Glaucus eſt dictus à Colore. Eſt autem glaucus color cæruleus, qui & cæſius dicitur & cyaneus: qui duplex eſt, aliquando ex albo cæruleus, vt cum glaucos oculos dicimus: vnde toties apud Homerum γλαυκῶπις Ἀθήνη, id eſt, cæſia. vt ait apud Gellium Nigidius, de colore cæli, quaſi cælia. Aliquando eſt cæruleus exaturatus, & veluti nigricans ac obſcurior, vt cæruleum mare cum turbatum fuerit. laceſſita enim & incitata ſuperficie, paucis in eam incidentibus radijs, luce iam diuulſa atque diſſipata vmbroſum nigricans ſe offert, vt docet Ariſtoteles in libro de coloribus. Item Plinius: Color auſterus in glauco & iraſcenti ſimilis mari.

Color.

Lib. 9. cap 36.

B. reliquum. Glaucus piſcis eſt in alto mari degens, corpore longo, compreſſo ventre, dorſo falcato. A branchijs ad caudam linea recta protenditur. Tricubitalem aliquando vidimus. Nitida eſt cute, ſquamis paruis tecta, ſed vix apparentibus niſi cute exiccata. Dorſo eſt planè cæruleo, ventre candidiſſimo, ore paruo, oculis medijs. Statim à capite aculeos habet, quorũ primus in anteriorem partem vergit: quinq; alij ad caudam ſpectant, breues ſed acuti, nulla membrana connexi. Iuxta anum duo alij ſunt, qui veluti

in vagina

in vagina conduntur. Aculeos pinna sequitur ad caudam vsque continua, initio magna, macula nigra lata notata, inde breuis & tenuis, non aculeis sed tenuibus tanquam villis constans. Ore est paruo, maxillis asperis potiùs quàm dentibus munitis. Corpus à capite ad podicem latius est. A podice sensim gracilius fit, in caudam desinens instar semicirculi rotundatam, deinde duab. pinnis terminatam. Pinnæ aurei coloris breues & latæ ad branchias sitæ sunt. Aliæ duæ in ventre paruæ & tenues. Rima potius quàm foramen est pro podice. Ventriculo est magno cum vnica appendice. Hepar felle caret: eius enim vesica intestino adhæret. Splen paruus est, caro candida, pinguis & suauis.

Piscem hunc falsò lechiam existimari iam diximus. Glaucum autem verum esse conuincit color, à quo nomen pisci positum. Preterea appendices ventriculi paucæ teste Aristotele, quodque æstate lateat, eodem autore. Denique προτομὴ illa, id est, pars anterior corporis cum capite, olim ab Archestrato, delicatiorisque gulæ hominibus tantopere celebrata, quæ in hoc pisce pinguis suauissimaque est. A *Lib. 2. de hist. anim. cap. 17. & lib. 8. cap. 15. Athe. lib. 7.*

De glauco pisce (*Glaucus, non hic, vt mox dicit, sed galeus glaucus fœtum suum timentem ore admittit*) mirum quiddam scripsit Ælianus: Glaucus piscis pater factus, quos sustulit ex coniuge, diligentissimè cauet, ne insidijs impetantur, & ne pernicies vlla eis inferatur. itaque donec læti ac sine timore natant tandiu ille custodire nō intermittit, nunc verò nō à tergo, sed adnatat modò ad vnū eorū latus, modò ad alterū. Si quis verò ex paruulis timere cœperit, ille timore cognito ore hiante paruulū excipit: deinde timore præterito quē deuorauerat, reuomit qualē acceperat, ille rursus natat. Id. de galeis & torpedine scribit Arist. Galei fœtus suos & emittunt, & intra seipsos recipiunt, & squatinę, & torpedines. Solus ex galeis acanthias non recipit propter spinam, ex planis autem pastinaca & raia non recipiunt propter caudæ asperitatem. Quare nec glaucus ille quem depinximus, catulos suos in se recipere potest, propter dorsi aculeos semper erectos. De hoc igitur glauco illa non scripsit Aelianus, sed de galeo glauco, qui vulgò à nostris cagnot blau nuncupatur, id est canicula glauca: quæ cum aculeis careat cute que sit leui cæterorum galeorum modo, catulos suos intra se recipit & emittit. Sed de galeo glauco plura, quum de galeis scribemus. *Lib. 1. cap. 16.* D *Lib. 6. de hist. cap. 10.*

DE SECVNDA GLAVCI SPECIE, VEL GLAVCIDIO, RONDELETIVS.

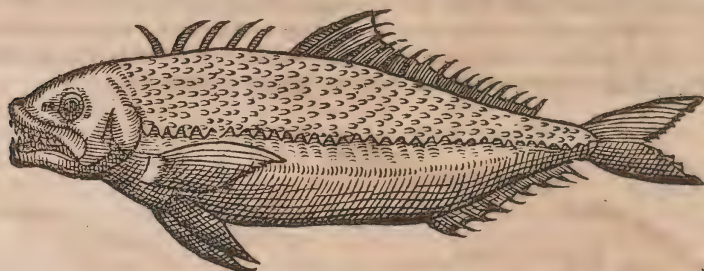

GLAVCORVM non vnicum esse genus, non solum appellationum varietas, sed etiam notarum differentia demonstrat. Secundam igitur glauci speciem dicimus esse eam quam prouinciales liche vocant, cùm superiorem biche appellarint. Romani piscatores stellam, qui priorem lopida vocant. Nostri illam derbio, hanc palamide vel vadigo. Hæc autem glauci species à priore differt, quod eius magnitudinem nunquam attingat, vnde γλαυκίδιον iure dici potest, cuius etiam meminit Athenæus. *Glaucidium. Libro 7.*

Præterea quòd hic septem aculeos in dorso habeat ad caudam spectantes, prior quinque duntaxat. In hoc glauco à superiore branchiarū parte ad medium corpus linea tortuosa admodum demittitur, hinc recta ad caudam protenditur, in illo à branchijs ad caudam, rectam lineā duci diximus. Pinnęq; posteriores tam superna quàm inferna parte maculam nigram habent, qua hic caret. Ille corpore est latiore, hic strictiore: alioqui corporis figura, reliquisque partibus tum internis, tum externis valde similis.

DE

DE TERTIA GLAVCI SPECIE, (VEL GLAVCO SINVOSO,) RONDELETIVS.

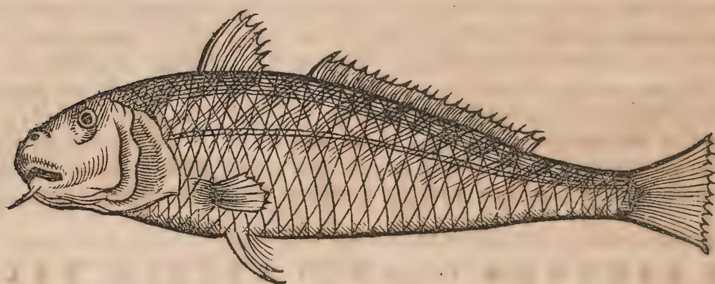
B TERTIVM Glauci genus à ſecundo non multum differt, niſi quòd huic dentes acuti, linea à branchijs ducta longè magis flexuoſa tortuoſaque eſt. nimirum inſtar ſerpentum aut vermium corporis flexibus gradientium, vel vndarum ſeſe attollentium & mox deprimentium. Dorſum ex cæruleo nigreſcit ad lineam prædictam vſque, lineæ pars ſubiecta candidiſſima. Pinnis, aculeis, cauda, partib. internis, alijs glaucis planè ſimilis.

F Carne eſt pingui, ſuaui, dura. Hic litoribus noſtris vix notus eſt.

A Hæ ſunt tres glauci ſpecies, quibus color glaucus, id eſt, cæſius ſiue cæruleus nomen dedit, diſtinctionis verò gratia primum glaucum ſimpliciter appellabimus, ſecundum γλαυκίδιον, tertium glaucum ſinuoſum.

DE ALIO PISCE, GLAVCO BELLONII.

Hic quanquam Vmbræ cognatus ſit, à Rondeletio tamen deſcribi non videtur, nec Vmbræ, nec Coracini, nec Lati nomine: quos piſces tres cognatos & ſimillimos facit.

A GLAVCVS (inquit Bellonius) pelagius piſcis, à ſquamarum colore dictus, ex eorum piſcium numero, qui in partes diuiduntur, pluresque patinas implent, Lutetiæ inuiſus, Genuenſibus frequens: apud quos Fegarus appellatur: Venetis Corbetus, quaſi Coruulum dicerent: Maſſilienſibus & Romanis nullo alio quàm Vmbrinę nomine cognoſcitur: quamuis ab hac quibuſdam notis diſſideat, vti poſtea oſtendemus.

B Puſillus dum eſt, tranſuerſis atque vndantibus lituris ſuggillatur: in quo Chromidi adeò ſimilis eſt, vt pro ea plerunque diuendatur. Prouectior autem adeò Vmbram marinam refert (præſertim cirrho quem ſub labro inferiori erectum habet) vt à pleriſque, veluti iam dictum eſt, alter pro altero aſſumatur. Cæterum huius piſcis color ex liuido in aureum effulget: roſtroque eſt obtuſo, cuius labri pars inferior quinque exiguis foraminibus, ſuperior tribus tantum peruia eſt. Oculi magni & nigri, ſub quorum canthis, gemina ſunt vtrinque foramina. dentes in maxillis confuſi atque exigui. lingua rotunda: ad cuius radicem quæ ad fauces eſt, circa epiglottidem aſperitas quædam oſſea aliorum quorundā dentium formam præ ſe fert: atque ob hoc magis expetitur Glauci caput, quòd in eo lapillos duos gerat medicamentis vtiles. Tergoris pinnam non habet continuam vt Coruus, (*Coruum pro coracino ſuo dixit*) ſed diuiſam vt Chromis & Vmbrina. Laterum quoque pinnas acutas non habet, verùm quæ ab ano ad caudam fertur: ea certè robuſto aculeo vallata eſt, quo ſe aduerſus piſces defendat. Caudam gerit ſubrotundam, ani foramen magnum ac diſtentum: multas intus lactes: omentum admodum pingue, circunfuſa, ac multis in gyrum reuolutionibus complicata & nodulis intercepta inteſtina complectens. Hepar habet ſpongioſum, in duos lobos diſtinctum: quorum ſiniſter latior eſt: à dextro autem lobo veſicula fellis parua, piſi magnitudine, velut ex filo trium digitorum longo dependet, atque in fundo ſtomachi quandam apophyſin in nullo alio piſce à me conſpectam gerit, præter quinque alias in pyloro ventriculum obſepientes. Porrò veſica non caret, vt nec etiam renibus (*Ex ijs quæ oua pariunt aues piſceſq; neque veſicam neque renes habent, &c. Rondeletius in Teſtudine corticata*) atque ab his ad hanc productis vreteribus, filis tenuiſſimis haud abſimilibus.

C Veſcitur hic piſcis carcinis, ſcolopendris, caridibus, & alga: quorum reliquiæ in eius ſtomacho nonnunquam reperiuntur.

RVRSVS

RVRSVS DE RONDELETII GLAVCIS, QVOS *Bellonius Anthias esse putauit.*

Sunt etiam de genere Anthiarum (inquit Bellonius) pisces plani & lati, quos vulgus Romanum Lopidas & Leczias appellat. Quorum vt rariores quidam Lopidæ, sic etiam maiores: Stellæ verò, minores, non vsqueadeò frequentes: Lecziæ frequentissimæ sunt, quas cum his piscibus libenter contulerim, quibus Massilienses Lampugarum (*sed falsò, Rondeletius*) nomen indiderunt. A

Omnino Romanorum Leczia Thynnum ac Pelamydem (*Hunc nimirum secundam speciem Galli in Prouincia palamide vocant. & forsan prioris etiam nomen lopida, per metathesin inde corruptum est*) referret, nisi corpore esset latiusculo, cauda magis lunata, & maiore corporis mole. Proinde septem sunt illi in tergore aculei singulares, firmi ac breues: cutis glabra, minimè ipso conspectu squamosa, nisi impacto vngue scarificetur. Nam tunc squamulæ quædam exiliunt iis ferè persimiles, quibus Dryinus serpens præditus est. Branchias habet duplices vtrinque quaternas. Tergus atrum, ventrem candidum, anum in medio ferè corporis: cui quæ vicina est pinna, duobus aculeis armata est. Os illi paruum, dentes exigui, duæ sub ventre pinnæ. Linea arquata, nigra, totum piscem per medium diuidens, lingua candicans. Superioris quoque & inferioris pinnæ extremitates, nigris & latis maculis suggillatæ. Cæterum corpore est compresso ac tenui, vt planus ac latus esse videatur. Septem vtrinque spinas pro costis habet: quæ vbi desinunt, illuc vertebræ, vt in Rhombis & passeribus, protenduntur, atque ad vtranque pinnam tergoris ac ventris pertingunt. Cor sub branchiis positum est, triangulum, membrana inclusum. Hepar arctissimè stomachum amplectitur, in duos lobos distinctum: quorum dexter oblongo folliculo inclusam plurimam bilem flauam continet. Stomachus sub intestinis sic collocatus est, vt nisi detegatur, visum protinus effugiat. Apophyses innumeræ pylorum ambiunt, tribusque in obliquum reflexionibus intestina contorquentur. Oua fert in vulua bicorni, squillasque in mari deuorare solet. B C.

Hunc piscem Romani in maximis deliciis habere solent, apud quos est etiam admodum vulgaris. F.

COROLLARIVM.

Glaucus & coloris, & piscis ab eodem dicti nomen est apud Græcos: accentu tamen distinguitur. γλαυκὸς enim oxytonum, adiectiuum est & colorem significat, siue cæruleum, &c. vt Rondeletius docet: siue subalbum, & qualis est in foliis oleæ, ὑπόλευκον καὶ ἀβρόχιτον, παρὰ τὸ γλαυκῶσαι ὅ ἐστιν ὁρᾶν, Eustathius. Γλαῦκος verò penanflexum, substantiuum, piscis nomen, & sic à plerisque omnibus eruditis scribitur, nisi librariorum culpa fortè erratum sit alicubi: item proprium hominis & dei marini. Glaucus piscis à colore dictus est, eo quòd sit albus. Græci enim album glaucon dicunt, Isidorus. Dorso est planè cæruleo, ventre candidissimo, Rondel. Sic etiã λεῦκος piscis est, λευκὸς color. & apud Theocritũ vbi λεῦκος piscis sacer nominatur, alii γλαῦκος legunt, vt in Glaucisco paulò ante notaui. Scripsi.n. de glaucisco seorsim, quòd nonnullis recentioribus à glauco differre videatur: nos coniecturam cur idem videri possit, attulimus. Glaucidium quoque, Γλαυκίδιοι, similiter diminutiuum à glauco quin idem sit piscis dubium non est, sicut itidem in Glaucisco dixi. Amphidis quidem & Antiphanis de eo verba referam in H. f. Glauci Hippocrates quoque meminit, & Polycharmus, Massarius. Glaucis Rondeletii tribus vnum commune Germanicum nomen finxerim, *groß Meerstichling*. sunt enim magni pisces marini, & in dorso aculeos habent, similiter vt fluuiatiles pisciculi quos *Stichling* Argentinæ nominant. Bellonius glaucum coracino cognatum esse putat. Vide supra in Corollario ad Chromin Bellonii, de confusione, distinctione & nominibus Germanicis, coracini, lati, vmbræ, & glauci Bellonii. Ego Rondeletii potius sententiam sequor. A

Λεῦκος. Glaucisca.

Glaucidium.

Coracini genus diuersum à glaucis esse.

Glaucus piscis est maximus, similis elopi, Kiranides. Atheniensis Mnesitheus quoque in genere magnorum piscium, qui τμητοὶ & pelagii nominantur, glaucum ponit. Ennius in Phagiticis, recitante Apuleio, glaucum apud Cumas optimum esse canit: nos glanin piscem à fluuio eiusdem nominis apud Cumas Italiæ nominatum, suprà scripsimus. Glaucus squamis tegitur. Paucæ appendices supernè circa ventriculum ei exeunt, Aristot. Glaucum Aristoteles è genere serratorum & carniuororum facit, colore nigrum, Volaterranus. ego hæc Aristotelis verba non reperio. Glauci illius, quem Rondeletius tertium facit, dorsum ex cæruleo nigrescit: dentes eidem sunt acuti vt carniuorum esse verisimile sit. nam & piscibus inescantur, vt dicemus in E. Hippurus glauco colore internisque partibus similis est. sed ille à capite sensim tenuior fit, strictiorque: glaucus à podice tantum, donec in latam caudam desinat, Rondeletius. B

Piscis est generosus (inquit Iouius) magnitudine & colore medius inter thynnum & vmbram, quem Romani pariter & Ligures Lechiam appellant. Eam aliqui centrinam antiquitus fuisse arbitrantur, (*sed falsò, quoniam centrines inter galeos est,*) quoniam pugnacissima sit, & atris solidioribusque aculeis, quanquam non omnino longis, circa dorsum armata, vt Oppianus de centrina expressit. At Lechia corio integitur minimè squameo, sicuti in thynnis videmus: sed læui & splendido: quod argenteum est, & cæruleo colore perfusum. Caudę verò pinna crescentis Lunæ figuram efficit, concaua illa rotunditate ad circini ductum effigiata. Eiusdem generis piscem, qui latiorem habet ventrem, vulgo piscatores Lopidam: & alium Lopida aliquanto minorem, Stellam appellant. Hęc ille, qui hunc piscem antiquis amiam fuisse putat, & rationes aliquot adducit, sed friuolas. A B

Glauci pisces sunt pelagii, Athenæus, Aristoteles, & Ouidius. In petris & arenis pascuntur, Oppianus lib. 1. Συκλῶν, ἢ καὶ ἰχθύων, ἢ ἐκ χρόμιν, ἄλλοτε δ' ὀρφὸν, Ἢ γλαῦκον προθέοντα κατὰ μνία σιγαλόεντα, Numenius apud Athenæum. Volaterranus glaucum carniuorum esse scribit. Vide superius in B. ad finem. Glaucus æstate etiam latet circiter dies sexaginta, Aristot. Quidam æstus impatientia mediis feruoribus sexagenis diebus latent, vt glaucus, aselli, Plinius. Glaucus æstate rarò apparet, nisi in nubilo, Isidorus. Ac nunquam æstiuo conspectus sydere glaucus, Ouidius. Plinius libro 32. cap. vltimo. cum pisces ab authoribus nominatos enumerasset: His adiiciemus (inquit) apud Ouidium posita nomina quæ apud neminem alium reperiuntur: & inter cæteros glaucum dicit æstate nunquam apparere, ac si ab Aristotele à quo oblitus est accepisset, & aliis de eo mentio facta non fuisset, Massarius. C

D Glaucus fœtum cum metuit ore recipit, rursusque emittit, vt Oppianus libro 1. Halieut. Ælianus, & Io. Tzetzes authores sunt. Sic & pithecalopex quadrupes fœtum, non ore quidem, sed intra ventrem quendam receptat.

E Mugil esca est glauci, Oppianus libro 3. Esca ad pisces omnes magnos in mari, cuiusmodi existunt glauci, galei, orphi, atque alij id genus: Testiculorum gallorum exiccatorum drachmas octo strobilorum torrefactorum drachmas XVI. ex quibus accuratè contusis atque farinę permistis fingũtur pastilli, quibus postea inescantur pisces, Tarentinus in Geoponicis. Et rursus: Ad glaucos: Amias, callichthyas & alausas marinas assans, exossansque, bryon illis hordeaceamq; farinam adijcito, ijsque in pastam coactis vtitor ad inescandum.

F Glaucus eadem bonitate est, siue vterum ferat, siue non. cæteri verò squamis tecti, omnes ferè deteriores sunt grauidi, Aristot. Pelagii & magni pisces, vt auratæ, glauci, phagri, difficilius concoquuntur: concocti verò permultum alimenti præbent, Mnesitheus. Glauci capitis in cibo præcipua laus: vel, vt Archestrato videtur, rostri maximè, προτομὴν vocant: sicuti in congro capitis totius. Caro illi dura est. in omnibus lupo inferior est. &, vt Xenocrates prodidit, non minus à lupo vincitur, quam ipse sparum superat, Vuottonus. Plura vide in Glaucisco superius. Plinius medicus ait glaucum cibos meliores & sine mordicatione generare, humoresque reddere in corpore pinguiores, Bellonius. Κρανίον γλαύκου εὐδόκιμον ἦν, Pollux. Cõmendatur huius piscis caput, & maximè oculi, Eustathi⁹. Ὅστις κρεάδιον ἐσθίει θαλάττιον Γλαύκου παρόντος, οὗτος οὐκ ἔχει φρένας, Amphis apud Athenæum. Glaucus cum oleribus & marto (garo) coquitur ac comeditur, Kiranides. Qui dolore oculorum ex bilioso & acri humore laborat, vescatur alimentis mitibus, minimè mordacibus, & incrassantibus, vt orpho, & alijs durioribus piscibus, glauco, buccinis, Trallianus. In colico affectu sumantur pisces duriore carne prędití, vt ceris, orphus, glaucus, &c. Idem. Stomachicis in cibo conueniunt, ex his qui duras carnes habent mulli. ex testaceis maximè buccina, purpuræ, pectines: (item) glauci, smarides. Galenus de compositione sec. locos 8. 4. ex Archigene. Lechia (inquit Iouius) laudatissimo sumine & sapore præpinguium pulparum preciosa est. Eius capita sturionum vmbrinarumque capitibus Romæ omnium iudicio præferuntur. Probatissima in Ligustinis litoribus capitur. Ottobonus Fliscus genere ac hospitalitate illustris, quum Genuæ essem, festiuo matronarum conuiuio tricubitalem nobis apposuit Lechiam: quæ non modò Romanorum, sed & pelagiorum piscium omnium laudes magno interuallo superauit, ita vt aliqui subtilioris gulę homines pulparum suauitate allecti semesa ex Lechijs opsonia, in contumeliam auium atque quadrupedum, in alterum diem reponi sibi plerunque præcipiant.

G Ius glauci potum lac multum creat, Kiranides. Glaucus è iure sumptus, (vel, vti alijs placet, glauciscus) mulieribus lactis copiam facit, Vuottonus. nostri quidem codices Pliniani glaucisco, non glauco hanc vim adtribuunt. Glauci (Hermolaus legit glani) iecur verrucas tollit, Plinius. Fel eius glaucophthalmiam puerorum denigrat, & albulas sanat. Adeps autem ad multa vtilis est, maximè ad ani & matricis passionem, Kiranides.

H.a Philologiam aliquam circa vocabula glaux & glaucus, noctuæ aui adiunximus. Plura etiam dabit Eustathij enarrationum in Homerum index. Galalca pro glauco apud Albertum lib. 24. deprauatũ est.

Δύο μὲν ἁπαλοὶ καὶ καλοὶ τοῦ ναυτίλοισι πολλάκις
Ἤδη φανέντος πελαγίοις ἐν ἀγκάλαις,
Οὗ καὶ τὰ θνητῶν φασὶν ἀγγέλλειν πάθη.

Γλαῦκον λέγεις; Ἔγνακας, Nausicrates apud Athenæum libro 7. vbi etiam plura de Glauco dęmone marino traduntur. Γλαύκου ἢ ὀρφῶ ἔναλον γένος, Numenius.

Ἐν πυκνοῖς δεσμοῖσιν ἐμπεπλεγμένη Κήτει βορὰ γλαυκέτῃ πρόκειμαι, Aristophanes in Thesmophoriazusis: Andromeda loquitur.

Ἔξω Γλαῦκι: prouerbiale dictum est, quo vti aiunt eos qui tempestatibus in mari periclitantur. Videtur enim Glaucus (*nimirum marinus dæmon*) conspectus, tempestatem significare, Hesychius.

e. Ex Kiranide. Glasti auis & glasti piscis (*lego Glaucis, id est noctua auis, & glauci piscis*) oculos cum modica aqua marina contere & repone in ampulla vitrea. præstat autem & fel vtrorumque soluere, & recondere in vitreo vase. Quando autem vis admirandam vim naturæ ostentare, scribe de prædicto molli collyrio in mundis membranis: & in die quidem non apparebit: in tenebris autem legetur quod scriptum est. Quòd si libuerit in pariete depingere animal quoduis, nocte facta qui sunt in tenebris videbũt, putantes dæmones aut Deos esse qui viderint. Vt videatur aliquis robustus & gloriosus, & fidelis erga omnes, & vt somnia conspiciat vera: Si quis in lapide gnatio (sic habet codex noster manuscriptus) sculpserit glastum (glaucem) volucrem, & sub pedibus eius piscem (glaucum,) & hic oculos clauserit subtus ac portauerit, abstinens se à porcina carne, & ab omni immunditia, obscurato aere apparebit elegans homo. putabunt enim conspicientes diuinum esse. In die etiam quicquid dixerit, credetur ei. In lecto verò habitus visiones ostendet veras, Hæc nugator ille libro 1. Et rursus his similia quædam libro 2. Elemento 3. in Hyæna quadrupede. Item libro 4. in Glauco pisce, vbi glaucus bis scribitur: priore quidem loco pro glanide.

f. Θύννος, ὀρφώς, γλαῦκος: Cratinus in Plutis, tanquam de lautis piscibus, vt coniicio. Σαῦροι, καὶ γλαῦκοι πίονες, Epicharmus in Nuptiis Hebæ. Ἐγκωμιάζων τοῦτον ἀπέλαβον χάριν, Γλαύκου βεβρωκὼς τέμαχος ἑφθὸν τήμερον, Αὔριον ἕωλον τοῦτ' ἔχων οὐκ ἄχθομαι, Parasitus quidam apud Axionicum referente Athenæo. Idem anguillam Bœoticam, glaucum, & thynni abdomen inter summas delicias ex Eubulo recenset. Οὐκοῦν τὸ μὲν γλαυκίδιον ὥσπερ ἄλλοτε Ἕψειν ἐν ἅλμῃ φημί, Antiphanes.

Γλαύκου φέρω κεφάλαια παμμεγέθη δύω Ἐν λοπάδι μεγάλῃ, ταῦτα λιτῶς προσαγαγὼν Χλόην, κύμινον ἅλας, ὕδωρ, ἔλαιον, Coquus apud Sotadem Comicum. Cranium (Caput vel cerebrum) lupi piscis Aristophanes in Lemniis nominat ceu rem lautissimam, sicut & glaucorum cerebrum est, Scholiastes Aristophanis in Equitibus. Archestratus inquit, Sit nobis glauci anterior pars, congri caput, &c. Massarius. Ἀλλά μοι ὀψῶ (forte ὀψώνει) γλαύκου κεφαλὴν ἐν Ὀλύνθῳ Καὶ Μεγάροις. σεμνοῖς γὰρ ἁλίσκεται ἐν τενάγεσσι, Archestratus

Ἔχειν

Ἔχειν καθαρείως ἐγχελύδιον τι, ἢ γλαυκίδιον κεφάλαια, Amphis. Γλαύκου προτομὴ nominatur Antiphani apud Athenæum, cum aliis quibuſdam lautiſſimis cibis. Ὦ Βατίδες, ὦ γλαύκων κάρα, Sannyrion, tanquam de magnis deliciis. Ὁ πρῶτος εὑρὼν πολυτελὲς τμητὸν μέγα Γλαύκου πρόσωπον, τοῦτ' ἀκύμονος (fortè ἐμμυμονος) δέμας Θύννου, τἄτ' ἄλλα βρώματ' ἐξ ὑγρᾶς ἁλὸς Νηρεὺς κατοικεῖ τόνδε πάντα τὸν τόπον, Anaxandrides apud Athenæum. Γλαῦκοι δὲ ὅλοι ῥάχιστα κρανίων μέρη Εὔσαρκα, Amphis. Τὴν τ' εὐπρόσωπον λοπάδα τοῦδε τοῦ Θαλαττίου γλαύκου φέρουσαν εὐγλυκέστερον, Λάβρακα θ' ἑφθὸν ἁλμῇ μίαν, Eubulus apud Athenæum.

GNOTIDIA. Vide in Myllo.

DE GOBIIS. ET PRIMVM DE GOBIONE MARINO NIGRO, BELLONIVS.

Gobius hic niger Bellonii, ab omnibus Rondeletii gobiis diuerſus videtur, etiam à nigro ipſius gobio.

GOBIONES marini, Venetis Goi, Genuenſibus Guigiones, Romanis Miſſori vocantur: quanquam Miſſoris vox ad pleroſque alios piſces transferatur. Incolæ vrbis de le Specie, & qui Portum Veneris ac Genuam inhabitant, Zozeros nominant. A

Eminentes ac turgentes ſupra caput oculos gerunt, cornea tunica, alba, &, vt ſerpentibus, dura obductos: aduerſus aquarum impetum, aut vt ſurſum facilius (quemadmodum Vranoſcopus) cernant. Vix excedunt duorum pollicum craſſitiem, aut palmi longitudinem. Raro enim pedales & brachiales euadunt. Etſi autem lubrici ſunt, tamen ſquamis teguntur hirtis, pinnamque habent vnam in tergore, continuam, mollem, & ſine aculeis: Branchias (*Pinnas*) vtrinque quatuor, latas atque obtuſas: ac præter has ſub ventre etiam duas, ſed ea quæ caudam conſtituit, rotunda eſt. Dentes præterea exerunt paruos, tenues & ſubrubros. Corpus teres eſt, paucis ſpinis refertum: color varius. etenim qui gobiones circa algas verſantur, ad viridem inclinant, alii ad cinereum colorem accedunt, nonnulli albicant, alii ex fuluo in nigrum degenerant. Omnes grandiore ſunt capite, & lata ceruice, Ac, quod ad internas eius piſcis partes attinet, peritonæum gobionibus foris album eſt, intus nigerrimum: Hepar dextro lateri magis incumbit, pallidum: de quo fel dependet, veluti ianthinum: inteſtina multis circumuolutionibus inflectuntur. Stomachus illi eſt oblongus, pylorus multis apophyſibus præditus: vulua vndecunque ouis referta. B *Interiora.*

Gobio (inquit Galenus) litoralis eſt piſcis, ex eorum numero qui parui perpetuo permanent. Præſtantiſſimus autem ad voluptatem, coctionem, diſtributionem, & ſucci bonitatem eſt is qui in arenoſis litoribus aut ſaxoſis promontoriis viuit. Non autem æquè eſt iucundus, neque boni ſucci, neque ad coquendum facilis, qui in fluuiorum oſtiis aut ſtagnis maritimis verſatur. F

Hic ſubiungebatur gobii non marini, ſed fluuiatilis figura, à librariis transpoſita.

DE GOBIO ALBO, BELLONIVS.

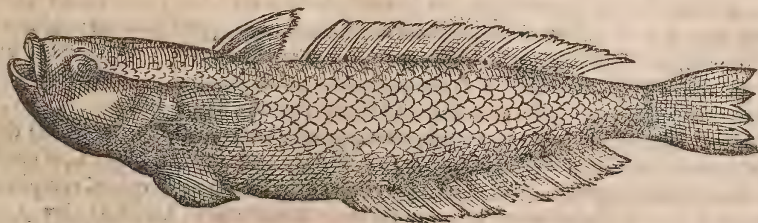
Hic Rondeletii gobius ſimpliciter eſt, maior flaueſcens, &c.

Gobius albus qui etiam marinus eſt, à priore multum differt. Veneti Paganellum nominant. Hic eſio magis quàm niger commendatus. A

Cute integitur ſcabriore, neque vnquam ita adoleſcit, craſſioreque eſt capite. Ac quod ad inſigne vtriuſque diſcrimen attinet, aduertendum eſt Gobios vnicam in tergore pinnam gerere: Paganellos geminam. Præterea ut Paganelli ſaxatiles ſunt: ſic magis ad rufum colorem vergunt, tenerioremque habent carnem, vt Diocles prodidit. Gobii (Diphilus ait) Percis ſimile præſtant alimentum: qui verò ex iis parui ſunt & candidi, teneram habent carnem, minimeque virus olent. Gobionem ſaxatilem κώβιον vocant: De quo plura in fluuiatili dicemus. B F

DE GOBIORVM DIFFERENTIIS PRIMVM IN GENERE: Deinde de gobio marino maximo, flaueſcente (Viridem non rectè appellant, Graeci χλωρὸν & καυλίνην) & verè ſaxatili, quem ſubiecta effigies repræſentat.

RONDELETIVS.

Gobionũ multę ſunt differentię: quocirca nihil mirum, ſi diuerſi autores diuerſa de his ſcripſerint, & rerum ipſarum diſtinctio difficilior inde facta fuerit. Horum igitur, vt aliorum omnium differentiæ, ſumuntur à loco viuendique ratione, à ſubſtantia, à magnitudine, à colore. A loco quidem & vita, quod gobiones quidam litorales ſint, teſte Ariſtotele: teſte etiam Galeno libro tertio de facultatibus aliment. Gobio litoralis eſt piſcis, ex eorum etiam numero, qui parui perpetuo manent. Alii ſunt ſaxatiles, vt Athenæus ex Diocle profert, cui Galenus etiam ſubſcribit: Præſtantiſſimus autem ad voluptatem, coctionẽ ſimul ac diſtributionem, & ſucci bonitatẽ eſt is gobius, qui in arenoſis litoribus, aut ſaxoſis promontoriis viuit. His verbis perſpicuè diſtinxit Galenus litorales à ſaxatilibus. Nam inter veros ſaxatiles nullum manifeſtum diſcrimen ipſe conſtituit, vt qui perpetuò in puriſſimo mari degant. Quare

Gobiorũ differentia.

A loco & vita.
Lib. 3. de hiſt. anim. cap. 13.
Libro 7.
Ibidem.

quum litorales saxatilibus præstare dicit, hos ab illis apertè secernit. Sunt eodem Galeno authore, qui in fluuiorum ostijs, aut marinis stagnis viuunt. Prætereà fluuiatiles globiones facit Dorion apud Athenæum. & Ausonius:

Gobio non maior geminis sine pollice palmis.

Substantia. Substantia differre liquet ex ijs, quę modò ex Galeno citauimus. Hicesius apud Athenæum albos nigris præfert. *Color.* Flauorum verò caro siccior est & macra. Porrò alij albi sunt, alij nigri, alij flauescentes siue pallidi, quos virides non rectè appellant, vt mox docebimus.

Magnitudo. Postremò alij magni, nimirum flauescentes: alij parui, albi: alij inter hos medij, nigri.

A Primùm de marino omnium maximo, & verè saxatili. Κωβιὸς nomen est omnium commune, Latinè *Athen. lib. 7.* gobio siue gobius, siue gouius. Numenius in Halieutico suo κωθοὺς gobiones appellauit, & Siculi testib. Nicandro Colophonio & Apollodoro κώθωνας vocabant. Et gobij χλωροὶ dicti sunt etiam καυλῖναι, (*à recto singula* ι *καυλίνης, prima declinatione*) A nostris boulerotz, (*Atqui inferius gobionem nigrum priuatim boulerot dici scribit.* à Massiliensibus gobi, à Venetis paganelli nominantur.

B Is, cuius iconem capiti huic præfiximus, saxatilis est, palmi longitudine, toto corpore rotundo, non compresso & spisso, squamis rotundis tecto, colore vario. Etenim χλωρὸς est, & dicitur, id est, flauescés siue pallidus, maculisque nigris conspersus, oculis sursum potius quàm deorsum spectantibus. Ad branchias pinnas duas habet, in ventre non duas cęterorum modo, sed vnicam non diuisam, qua nota gobii maximè à reliquis piscibus internoscuntur. A podice aliam. In dorso non vnicam, veluti alij saxatiles, sed duas, quarum prior minor est, altera ad caudam vsque extenditur. Caudam latam habet non diuisam. Labijs caret. Dentes habet paruos, os magnum, ventriculum satis capacem cum multis appendicibus: hepar album, & in eo fel.

G Gobii ad litora inter saxa pariunt oua lata & friabilia, similiter & alij. quoniam tepidiora sunt litora, *Lib. 6. de hist. anima. cap. 13.* & plus alimenti suppeditant, & tutiora ne fœtus à maioribus absumantur. Quare in Pōto circa Thermodoontem fluuium plurimi pariunt. tranquillus enim locus est, tepidus, & aquis dulcibus abundans, Gobiones aliquando etiam in alga nidificant. iidem alga, musco & reliqua euanescente materia viuūt, vt Aristoteli placet libro 8. de hist. animal. cap. 2. Athenæus: Gobij χλωροὶ sicci sunt & macri. Præpa- *Lib. 8.* ratur aliorum saxatilium modo. Hæc de gobiorum differentijs & prima eorum specie, qui χλωροὶ vo- A cati sunt: quibus finem faceremus, nisi scrupulus eximendus esset, qui nonnullos impulit, vt crederent, eum quem depinximus gobioné χλωρὸν non esse. Tota. a. difficultas in nominis χλωροῦ significatione vertitur. Cū. n. Galeni, Dioscoridis, & aliorum veterū interpretes χλωρὸν viride conuerterint, hic verò noster gobius minimè viridis sit, sed flauus siue pallidus, concludunt eū gobionem χλωρὸν esse non posse. Quibus respondemus, χλωρὸν non semper viride, sed ex flauo virescens, vel ex viridi flauescens significare: qualis est color in segetibus messis tempore, infelici & macro solo natis, aut humoris penuria laborantibus: ex viridi enim flauescunt. Eādem colorem exemplis alijs illustrauimus libro secundo. Deinde χλωρὸν non solùm in hac significatione, sed etiam pro pallido vsurpari autor est Galenus in cōmētarijs in librū secundū Hippocratis de ratione victus in morbis acutis. Ἀλλὰ μὴν καὶ ἐκκρεμᾶσθαι δοκεῖν τὰ σπλάγχνα τοῖς ἐνδεῶς διαιτηθεῖσί φησι, καὶ οὐρεῖν θερμὸν καὶ χλωρόν· θερμὸν λέγων δηλονότι, τοῦ συνήθους θερμότερον. Χλωρὸν δὲ, κατά τι τῶν ἐπὶ τῆς Ἀσίας Ἑλλήνων ἔθος, ὃ ἔστι καὶ νῦν διασωζόμενον. Ὠχρούς γάρ τινας ἰδόντες ἐρωτῶσι τὴν αἰτίαν, δι' ἣν οὕτω γεγόνασι χλωροί, μηδὲν διαφέρειν ἡγούμενοι χλωρὸν εἰπεῖν καὶ ὠχρόν. Ἑωρακέναι δὲ τόνδε τινὰ χλωρότερον ἑαυτοῦ φασι, τὸν ὠχρότερον οὕτω δηλοῦντες. ἔστι δὲ ὠχρὸν χρῶμα κατ' ἀλήθειαν τοῦτο, οἷον πῦρ, καὶ τὸ τῆς καλουμένης ὤχρας, ἀξιουμένης κατὰ τὴν προσηγορίαν τῆς πρώτης συλλαβῆς. καὶ γίγνεται τοῦτο ἐπιμιγνυμένης τῷ ὑδατώδει περιττώματι, τῆς ὠχρᾶς τε, καὶ πικρᾶς καὶ ξανθῆς ὀνομαζομένης χολῆς. ὅσον γὰρ τοῦ ἐρυθροῦ χρώματος ἐπὶ τὸ λευκότερον ἀποκεχώρηκε τὸ ξανθὸν, τοσοῦτον τούτου τὸ ὠχρόν.

Exhibitum à se gobium χλωρὸν Græcorū esse.

Χλωρὸς non semper uiridem colorem sed pallidum etiam vel subflauum significare.

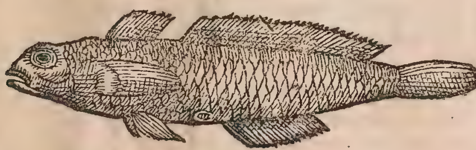
Cap. 13.

Hactenus Galenus, qui quanuis χλωρὸν interpretetur ὠχρὸν, adhibito etiam exemplo bilis flauæ cum aquoso excreméto permistę, (quæ permistio colorē viridē non efficit, sed flaui & nigri permistio,) tamen Latinus interpres à vulgari significatione nō recessit, & χλωρὸν viride conuertit, nō satis aptè gradū coloris quē Galenus declarat, exprimens. Rectius Linacer qui libro VIII. methodi med. capite II. locū Hippocrat. ex libro II. de ratione victus in morbis acutis à Galeno citatum sic interpretatus est. Κρεμᾶσθαι δοκεῖ αὐτοῖσι τὰ σπλάγχνα, καὶ οὐρέουσι θερμὸν καὶ χλωρόν. Suspensa illis viscera videntur, & calidū pallidumq; *Galeni locus conuersus.* mingunt. Sic igitur Galeni locus conuertendus fuit. Quinetiam suspensa esse viscera ijs videri ait, qui parcius cibū sumpserūt, eosq; calidū & pallidum meiere. Calidū intelligens solido calidius: χλωρὸν verò id est, pallidū, secundum quandā Asiaticorum Græcorū consuetudiné, quę etiā nunc seruatur: quū enim pallidos aliquos vident, causam quærunt cur ita χλωροὶ facti sint, nihil interesse rati, an χλωρὸν dicāt an ὠχρὸν, id est, pallidum. Vidisse autem aiunt aliquem seipso χλωρότερον, pallidiorem volentes dicere. Est autem pallidus color reuera, qualis est ignis color, & ὤχρας vocatæ, (cuius prior syllaba in pronūciatione acuitur,) & fit is color bile quę pallida siue amara siue flaua dicitur cum aquoso excreméto permista. Quantum enim à rubro colore ad candidum abscedit flauus, tantū à flauo pallidus. Vides, vt Galenus χλωρὸν pro ὠχρῷ sumi dicat, & ne qua in χλωροῦ significatione sit ambiguitas, ὠχρὸν id esse docet, quod à flauo ad candidū recedit. Eiusdem τοῦ χλωροῦ significationis ignorantia multos impulit, vt crederét nos optima myrrha carere, omnemq; quæ ad nos aduehitur vnà cū medicamentis, quę eā recipiunt, esse reij- *Cap. 78.* ciendā, quòd nulla subuiridis reperiatur. Sic enim Dioscoridis interpres Ruellius ὑπόχλωρον cōuertit. cū subflauam dixisse debuisset: talis enim myrrhæ laudatissimæ color est. Dioscorides libro primo cap. de myrrha. Πρωτεύει γὰρ ἡ τρωγλοδυτικὴ καλουμένη ἀπὸ τῆς φυούσης αὐτὴν χώρας, ὑπόχλωρος καὶ δηκτικὴ οὖσα διαυγής, id est: omnium prima est quæ Troglodytica appellatur, accepto cognomine à loco in quo prouenit, subflaua, mordens ac splendens. His accedit Phauorini testimoniū. Χλωροὶ ταυτόν ἐστι τῷ ὠχροί. διὸ καὶ τὸ ὠχρὸν παράγεσθαί τινές φασιν ἐκ τοῦ χλωροῦ, μεταθέσει τοῦ ω. καὶ ἀποβολῇ τοῦ λ. ἀποτέλεσμα δὲ τούτου αὐτή· ἐν πολέμῳ χλωρότητος φυγή. Id est, Χλωροί idem quod ὠχροί, id est, pallidi. quare etiam dictioné ὠχρὸς, ex dictione χλωρὸς deductam esse nonnulli affirmant, transposita litera ω, & sublata λ. effectus huius in bello palloris est fuga. His satis comprobatum esse arbitror χλωρὸν pro eo gradu coloris sumi, qui aliter pallidus, siue flauescens, vel subflauus à Latinis dicitur, aliter à Græcis ὠχρὸς vel ὑπόξανθος. Et ea significatione gobionem χλωρὸν

à veteribus

à veteribus dictum fuisse contendo, qualis est hic, cuius iconem oculis subiecimus. Non tamen negarim pro viridi & herbaceo colore, sed diluto etiam à veteribus nonnunquam vsurpari, vt Aristoteles in libello de coloribus vsurpasse videri potest. cuius verba ideo libentius adscribam, quod ex ijs facilè colligi possit, cur χλωρὸν non solum pro viridi, sed etiam pro pallido siue subflauo sumatur. Ἐν πᾶσι γὰρ τοῖς φυτοῖς ἀρχὴ τὸ ποῶδές ἐστι τῶν χρωμάτων· καὶ γὰρ οἱ βλαστοὶ, καὶ τὰ φύλλα, καὶ οἱ καρποὶ γίνονται κατ᾽ ἀρχὰς ποώδεις. ἴδοι δ᾽ ἄν τις τοῦτο καὶ ἐπὶ τῶν ὀμβρίων ὑδάτων, ὅπου ἂν πλείονα χρόνον συστῇ τὸ ὕδωρ, πάλιν ἀποξηραινόμενον γίνεται τῷ χρώματι ποῶδες. κατὰ λόγον δὲ συμβαίνει καὶ τὸ πρῶτον ἐν πᾶσι τοῖς φυομένοις τοῦτο συνίστασθαι τῶν χρωμάτων. τὰ γὰρ ὕδατα πάντα χρονιζόμενα, κατ᾽ ἀρχὰς μὲν γίνεται χλωρὰ κεραννύμενα ταῖς τοῦ ἡλίου αὐγαῖς, κατὰ μικρὸν δὲ μελαινόμενα, πάλιν μιγνύμενα τῷ χλωρῷ, γίνεται ποώδη. τὸ γὰρ ὑγρὸν, ὥσπερ εἴρηται, καθ᾽ ἑαυτὸ παλαιούμενον, καὶ καταξηραινόμενον μελαίνεται, καθάπερ καὶ τὰ ἐν ταῖς δεξαμεναῖς κονιάματα. Καὶ γὰρ τούτων ὅσα μέν ἐστιν ἀεὶ καθ᾽ ὕδατος, ταῦτα μὲν ἅπαντα γίνεται μέλανα, διὰ τὸ κατ᾽ αὐτὰ μὲν ξηραίνεσθαι διαψυχόμενον τὸ ὑγρόν. ὅσον δὲ ἀπαντλούμενον ἡλιοῦται, τὸ μὲν ποῶδες γίνεται διὰ τὸ ξανθὸν τῷ μέλανι κεράννυσθαι· τὸ δὲ μᾶλλον τοῦ ὑγροῦ μελαινομένου, τὸ ποῶδες γίνεται κατακορὲς ἰσχυρῶς, καὶ πρασοειδές. διὸ καὶ πάντων οἱ βλαστοὶ πολὺ μᾶλλόν εἰσι τῶν νέων μέλανες· οἱ δὲ ξανθότεροι, διὰ τὸ μήπω τὸ ὑγρὸν ἐν αὐτοῖς μελαίνεσθαι. Plura sequūtur quæ ad id quod volumus demonstrandum pertinent, sed quia vereor ne in his citandis prolixior sim, ad ea studiosum lectorem remitto. Primùm igitur quum dicit plantas omnes initio ποώδεις esse, id est herbacei coloris: id de colore herbaceo diluto, nec dum exaturato, sed in quo flaui aliquid insit, intelligi, liquet ex ijs quæ consequuntur, quum dicit ramulos recentiores veteribus flauiores esse, causamque cur id fiat exponit. Item ex eo quod ait humidum, nisi splendore & radijs solis illustretur, illisque permisceatur, candidum manere, nisi inueterascens, & siccescens prius nigrum redditum sit. ob eamque causam omnia ex plantis quæ supra terram sunt, primum χλωρὰ fieri: quę sub terra, alba, vt radices. Hunc primum plantarum colorem aquarum exemplo declarat, quæ diutius loco vno moratæ initio fiunt χλωραὶ solis radijs permistę, paulatim verò nigrescunt: rursus τῷ χλωρῷ commistæ, fiūt herbacei coloris. Quòd si aquas χλωρὰς, virides interpretari libet, non admodum repugno, modò flauitie diluta viriditas intelligatur. nam cum dixerit τῷ χλωρῷ permistum nigrum, fieri ποῶδες: idem aquæ exemplum persequens mox subiunxit, τὸ ποῶδες fieri διὰ τὸ ξανθὸν nigro permistum, id est, herbaceum colorem fieri flauo cum nigro commisto: maiore verò nigrore admisto fieri ποῶδες κατακορὲς, καὶ πρασοειδὲς, id est, herbaceum exaturatum, & porracei coloris, vt differat ab herbaceo diluto, de quo prius. Quæ differentia in ratione maioris minorisq; tantum consistit. Iam verò coloris τοῦ χλωροῦ gradum flauo colori affinem esse alio loco eiusdem libelli ad finem ostendit Aristoteles, docens frumentum & omnia quæ à terra existunt, postremum fieri flaua. humor enim, ait, nondum nigrescens, ideo quod citius exiccetur, coloris mutationem facit. nam quod nigrescit τῷ χλωρῷ commistum, fit herbacei coloris. Imbecilliore verò humore & semper magis ac magis euanescente, rursus paulatim fit color χλωρὸς, id est, ex viridi flauescens, postremò flauus. Quare cum τὸ χλωρὸν significet viridi flauescens, siue viride flauitie aliqua dilutum, & non exaturatum, deflexa est ad pallidum & subflauum significatio, factumque vt Græci τὸ χλωρὸν pro pallido vsurpauerint, quemadmodum ex Galeno docuimus. Neque solum τὸ χλωρὸν colorem significat, sed etiam quia eorum quę è terra existunt prima germina, ramuli, folia, statim χλωρὰ sunt, id est, ex flauo viridia, ἀντὶ τοῦ προσφάτου καὶ νεαροῦ sumitur, id est pro recenti & nouo. Sic dicitur χλωρὸς τυρὸς caseus recēs, cui opponitur ξηρὸς, id est, siccus. Coegit me inueteratus error prolixus περὶ τοῦ χλωροῦ dicere, ne ob voculæ vnius malè intellectę significationem, in rerum cognitione cæcutiamus.

DE GOBIONE NIGRO, RONDELETIVS.

κωβιὸς μέλας gobio niger, à nostris boulerot, à Venetis go dicitur. A

Digiti est magnitudine & crassitie, corpore ferè rotundo, non compresso: priori similis ni B minor esset, & nigri coloris maximè parte anteriore. Loco binarum pinnarum quę cęteris sunt in ventre, vnicam habet nigram, barbam esse diceres. Quæ nota facit vt credam hunc esse pisciculum, quem Atheneus libro 8. τράγον vocat, id est, hircum, cui ἐξώκοιτον confert. his verbis, Τὸ δὲ σινωλοι, ὁμοιότατός ἐστι τῷ καλουμένῳ τράγῳ ἰχθυδίῳ, πλὴν τοῦ ὑπὸ τοῦ στομάχου μέλανος, ὃ καλοῦσι τοῦ τράγου πώγωνα. Exocœtus omnino similis est pisciculo qui hircus dicitur, præter nigrum illud quod ventriculo subest, quod hirci barbam vocant. Τράγος.

Quòd hic Athenęi hircus, non possit is esse qui ab Aristotele libro 8. de hist. animal. cap. 30. mæna mas dicitur, quum fœmina fœtu impleri incipit, perspicuum est ex his quę de męna diximus. neque enim mæna barbæ nigræ simile quid habet, sed duas in ventre pinnas, cæterorum piscium modo: neque rotundo est corpore, sed lato & compresso. At si similis sit hic hircus exocœto, rotundo corpore esse debet. Quare distinctionis gratia, alium Aristotelis, alium Athenæi τράγον esse dicemus. *Athenæi hircũ aliũ esse ab Aristotelis hirco id est mæna mare.*

Viuit gobius niger in litoribus & stagnis marinis. Quamobrem semper ferè sordibus obsitus C capitur.

D E

DE GOBIONE ALBO, RONDELETIVS.

A B Gobius albus, qui à Græcis dicitur κωβιὸς λευκὸς, omnium minimus est, non ita quidem candidus, vt cum aliorum multorum piscium candore possit cõtendere, sed quòd cæteris gobionibus candidior sit.

F De his Athenæus: Gobij (inquit) percis similes sunt, (ἀναλογοῦσι) ex quibus parui & albi, teneri sunt, vir⁹ nõ resipiẽtes, boni succi, cõcoctu faciles, subflaui (χλωροὶ) verò, qui caulinæ (καυλῖναι) vocantur, sicci sunt & macri, ἀλιπεῖς.

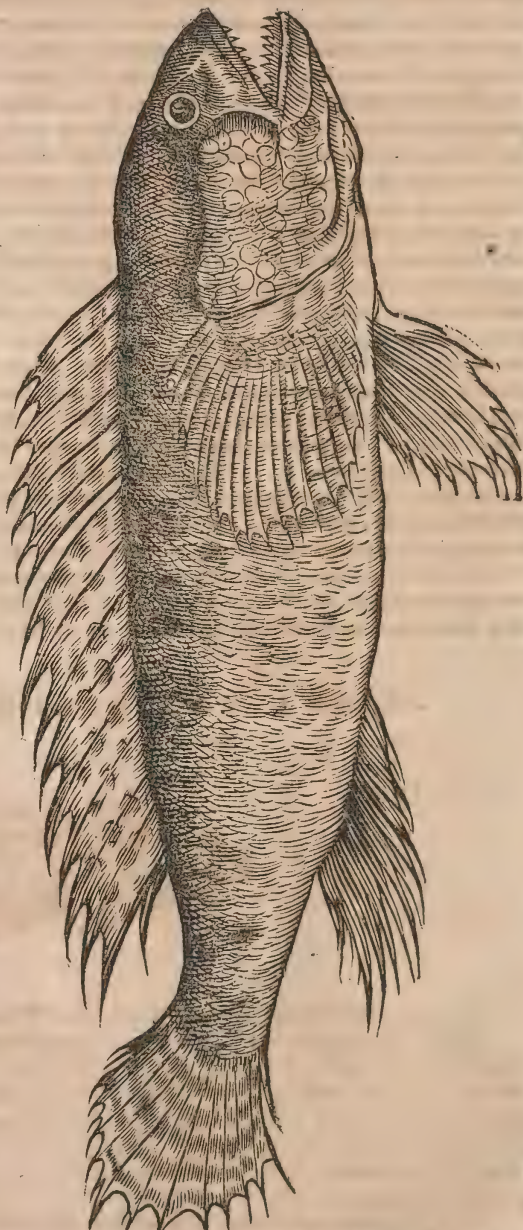
Caulinæ.

Iconem gobii nigri, vt Rondeletius nominat, Venetiis expressam, quanquam maiorem quàm paganelli, qui maximus gobiorum à Rondeletio dicitur, hic apposui.

DE GOBIONIBVS IN STAGNIS *marinis, Rondeletius.*

Gobionibus litoralibus similes reperiuntur in marinis stagnis ὑπόχλωροι, id est, subflaui, nigricantes, & albi, qui quanuis in stagnis degant, litoralibus tamen multò inferiores non sunt, licetq; ijs in litoralium penuria vti. neq; enim lutum multum olent, quia herbulis & pisciculis alijs magis vescuntur, quàm aqua lutóue.

COROLLARIVM.

A Gobius & gobio vocatur, & Cobio quoque per c. à Plinio libro 32. Grecos imitante. nam Græcè κωβιός oxytonum scribitur. Gouius in Halieuticis Ouidij legitur, u. pro b. posito. Cubiones in Gariopõti medici libro pro cobiones. Cobij & cobitides Atheneo inter hepsetos pisciculos continentur, de quibus dictum est suprà in Apuis. Athenæus de gobijs agens. Διοκλῆς φησι τοὺς πετραίους αὐτῶν μαλακοσάρκους εἶναι. Νουμήνιος δὲ κώθους αὐτοὺς καλεῖ, &c. Ex quibus verbis vel gobios simpliciter & omnes cothos vocari à Numenio, & à Siculis cothones: vel saxatiles tantũ, de quibus proximè dixerat, vt Massarius & Vuottonus sentire videntur, aliquis colligat. Mihi rem diligentius æstimanti, prior sententia magis placet. Κῶθος, κωβιός, Varinus. sic enim legendũ est. Σωσίβιοι, οἱ κωβιοί, Hesychius & Varinus. Gobiorum alij sunt palustres (*nigri nimirum Rondeletii*) qui foraminibus quibusdam in cœno victitant, Venetijs frequẽtissimi, eosque voce mutilata, hoc est prima tantũ syllaba profe rim⁹. Alij verò saxatiles paganelli Venetijs appellati, carne, vt Diocles author est, molliore, quos & Cothonas à Siculis cognominari Nicãder & Apollodorus prodidere, atq; etiã cottos (κώθους, cothos) Numenius appellauit, Massari⁹. Gobiorum alij palustres sunt, alij saxatiles, vulgò Goatæ vocati, quos Cothonas, sicut Nicander inquit, Siculi appellant: quosdam alios Gobioni saxatili propemodum similes, Aristoteles Cottos (*imo κώθους Athenaus.*) nominat, quos adhuc nonnulli Coranos nuncupãt, Gillius. Vercellenses rustici gobium fluuiatilem (quem alij chabotum) paganellum vocant, Rondeletius. Italicum nomen go, ab alijs guo scribitur. nominatur & gobi, nescio an eadem species: & paganello, (cui fortè nomen inditum à ruffo colore quo ad pagrum accedit,) alias faganello. Germanicum nomen fingo *ein Meergob.* quoniam & gobij fluuiatilis genus *kob* vel *cab* Germani vocant, nostri *gropp.* Sed blennum superius, interpretati sumus, *ein Meergropp*, quòd fluuiatili persimilis sit: itaque differentiæ causa gobiũ, *ein Meergob* (alludentes simul ad Latinum gobij vocabulum) interpretabimur: album quidem vel nigrum significaturi, colorum differentias exprimemus.

Paganelli

Paganelli, id est gobii maioris (licet pictor superiorem fecerit maiorem) & subflaui, Venetiis delineata effigies.

Gobiis, aut potiùs mustelarum generi cognati videntur pisces, alauda sed galerita vtraque Rondeletij, pholis & scorpioides eiusdem: blennus Bellonij, & piscis guturosula Venetijs dictus, quem suprà cum alaudis Rondeletij exhibuimus: & galetta (vel galleta) ibidem dicta, forma deminutiua tanquam galea, id est mustela parua. Omnes enim ferè corporis specie, in qua caput prægrande est, & cutis plerunque maculosa, cum gobijs conueniunt: vt pinnis quoq;. Sed iisdem cum mustelarum genere congruunt, ac insuper læuitate cutis, & molli mucosáq; carne. Galletam Venetijs cum Petro Gillio ostenderem, gobij genus pessimum esse dicebat. Nos eam inter Mustelas pluribus describemus. Mustelæ sanè fluuiatiles, quas Galli lotas vocant, & lacustres quoque minores aliqua similitudine gobios referunt. Blennus est specie similis κωθῷ, Athenæus: hoc est cotho, vel cothio, Rondeletio interprete nam vtrouis modo, (inquit) legi posse puto, nisi malis κωβιῷ legere, huic enim satis est similis: sed cotho (cotto) multò similior. Vix enim quis blennum à cotho discernat: nisi qui nouerit hunc in fluviis, illum in alto mari degere. *Gobijs cognati*

Apua cobitis (id est gobionaria, vt Theodorus vertit) fœtus est gobiorum paruorum & prauorum qui terram subeunt, Aristotel. Gaza hunc locum peruertit. Vide suprà in A. elemento de Apua cobitide Rondeletij scriptum, qui figuram quoque posuit, & ibidem Corollarium nostrum, quo cum pisciculum depinximus quem Venetijs Marsionem vocant. hunc enim aliqui veterum cottum esse putant. Eberus & Peucerus cobitas interpretantur Germanis *Kauelheuptlin*: ego potiùs *Meergrundel*, *Mersmerlin*, id est fundulos marinos: nam Galli quoque eodem sensu loches de meer vocant. Sunt enim iis pisciculis quos Galli loches nominant tam similes, vt vix ab eis distinguantur, inquit Rondeletius, & idē loquitur pictura. At *Kauelheuptlin* Saxonum, genus illud gobij fluuiatilis est cui blennum in mari simillimum esse diximus: nostri *Gropp*, alij *Kop* uocitant. Cobitides fluuiatiles Rondeletij trium generum, paulò pòst dabimus. Gobio similis est gubernator ceti, Plutarchus.

Scorpios & gobios (in mari rubros, Ælianus de animalibus 17.6.) nasci aiunt, bicubitales, & tricubitales etiam, non tamen maiores, Io. Tzetzes. Venenum pisces quidam pungendo immittunt, non tamen letale, vt gobius, draco, hirundo, Ælianus de animal. 2. 50. ex Halieuticorum Oppiani secundo: B

Κέντρα δ᾽ πολυκήεντα μετ᾽ ἰχθύσιν ὡπλίσαντο, Κωβιὸς, ὃς ψαμάθοισι, καὶ ὃς πέτρῃσι γέγηθε
Σκορπίος, ὠκεῖαί τε χελιδόνες, ἠδὲ δράκοντες: Καὶ κύνες, οἳ κέντροισιν ἐπώνυμοι ἀργαλέοισι:
Πάντες ἀταρτηροῖς ἀπὸ νύγμασιν ἰὸν ἱέντες.

Hoc si verum est, non rectè scripsit Ouidius, Lubricus & spina nocuus non gouius vlla. vbi Lubricus pro epitheto gobij accipio, etsi Olisthos, id est Lubricus, sui generis piscis est Oppiano prope ostia fluuiorum. Gobio Venetiis frequens rarissimè Romæ conspicitur: pro squamis uariam cutem habet, & valde lubricam, Iouius & Niphus.

Semipedalem longitudinem non excedit, Niphus. Cobiones omnes uarij sunt, & squamosi; ex quo apparet falli eos, qui Cobionis pro squamis variam habere cutem prodiderunt, Massarius. Gobioni complures appendices supernè circa ventriculum exeunt, Aristot. Piscis paruus gobio est, & ex iis qui parui perpetuò manent, Vuottonus. Turdi genus vnum aureo colore est, & gobionem flauum refert, Rondeletius. Paganelli Venetis vulgò dicti, ruffi vel punicei coloris sunt, varij, &c. specie autem & magnitudine mustelas fluuiatiles fermè referunt, vt suprà quoque diximus.

Gobionem Aristoteles alibi saxatilem, alibi litoralem esse tradit. Ouidius inter litorales ponit. In petris & arenis degunt Oppiano & Symeoni Sethi. Ἐν δὲ χάραξι, ψαφοί τε κυβιστητῆρες ἔασι Κωβιοί. Non quòd non aliæ gobionum species sint, quæ in cœno vel paludibus degunt. E gobionibus sunt qui in fluuiorũ ostiis, aut paludibus maritimis victitant, Vuottonus. Gobionem album Euripi non esse pelagium, certum est, Aristot. Et alibi; Gobio hyeme manet in Euripo Pyrrhæo, cæteris propter frigus enatantibus. Theophrastus in libello de piscibus, cum de fossilibus dixisset, qui in terra torpidi manent, nec mouentur donec effodiantur, subdit: Huic simile contingit circa pisces (quosdam) in Ponto, qui glacie occupati gelantur, neque mouentur priùs quàm in patinas coquendi iniiciantur: quod vel imprimis gobio accidit. A Theophrasto proditur in Ponti regione apprehēdi in glacie piscium maximè gobiones, non nisi patinarum calore vitalem motum fatentes, Plinius. C. Plinius paulò minus quàm in eo genere gobium numerauit, in quo terreni pisces censentur: quoniam palustris & quasi incola terræ sit contra aliorum piscium naturam, Marcellus Vergilius. Gobij palustris (*nigri nimirum Rondeletij*) foraminibus quibusdam in cœno victitant, (Goi Venetiis dicuntur,) Massarius. Cobitis apuæ genus gobiones paruos ignobiles creat, qui terram subeunt, Aristot. Gobij gregatim degunt, Idem. Apud Cretam satis C

pinguefcunt, Ariftot. In fluuiis etiam pinguefcunt, Idem. Vuottonus in fluuios fubire, & ibi pinguefcere fcribit. An verò Ariftoteles hoc fenferit, vel gobionum genus & fluuiis peculiare effe, (vt eft) confiderandum. Gobius in falfis pariter & dulcibus aquis viuit, Galenus. Pariunt iuxta litora gobiones, fuaque oua lapidum amplexibus (lapidibus Vuottonus) mandant, latiufcula & arenida, Ariftot.

E Gobij verriculis & plagulis capiuntur, Plutarchus Simone Grynæo interprete. Pifcibus inclufis in pifcinas, nutrimentum iniicere oportet, herbas teneras, pifcium portiunculas, fquillas, gobios. &c. Florentinus.

F Gobius pifcis eft viliffimus inquit Marcellus Vergilius. ob quam caufam in Satyra Iuuenalis ait: Nec mullum cupias, cum fit tibi gobio tantum In loculis. Laudauit contrà Martialis in Xeniis, dicens: In Venetis fint lauta licet conuiuia terris, Principium cœnę gobius effe folet. Gobius pingui teneritudine delicatus eft, Iouius. Guftu perfuauis eft, quod carnem habeat tum pinguem, tum etiam friabilem, Matthiolus. Gobiorum caro, inquit Galenus, vt afellorum & faxatilium pifcium carne durior, ita mollior eft quàm mullorum: craffitudine verò & tenuitate mediocrem generat fuccum. Prętantiffimus autem eft gobio, tum ad voluptatem, tum verò ad concoctionem digeftionemq;, & ad probum gignendum fuccũ, is qui in arenofis litoribus aut inter faxa viuit. qui verò in fluuiorum oftiis aut paludibus maritimis degunt, (*vt pluribus fcribemus in lupo pifce*) diuerfam planè carnem habent ab iis, qui in puro mari victitant. neq; enim ęquè iucundi funt faporis, neque fuccum tam bonum pręftant. Quod fi limofa fuerit aqua, aut vrbem fluuius expurget, deterrimus euadet qui in illa aqua gignitur gobio. Non igitur fimpliciter gobius fiue litoralis fiue faxatilis, boni fucci eft & facilis concoctionis, vt Symeon Sethi fcribit: fed litoralis aut faxatilis, fi comparetur illis qui in oftiis fluuiorum aut paludibus degunt, pręftantior eft, fucci pręfertim bonitate, vt Galenus fcribit. Copiofum (inquit Hicefius) fed non bonum procreant fuccum gobiones, fapore grati: facilè excernuntur, nec multum nutriunt. Guftui gratiores funt candidi nigris. viridium (χλωρῶν) autem gobionum caro, fubftantia eft rariore, magis pinguedinis expers, fuccumque præftat tenuiorem, neq, adeò copiofum: ob magnitudinem magis alit. Gobios, qui faxatiles funt, teneriorem habere carnem Diocles prodidit. Fucæ, gobii & cæteri μαλακόσαρκοι omnes, facilius quàm alii (fcilicet durę carnis pifces) conficiuntur, Philotinus apud Galenum. Saxatiles pifces, gobii, fcorpii, paſſeres, & fimiles, corporibus noftris ficcum præbent alimentum, fed εὔογκοι funt & τρόφιμοι, (hoc eft, nutrimenti folidioris & corpulentiæ fatis addunt,) & breui concoquuntur. nec multa excrementa relinquunt, nec flatus excitant, Mnefitheus. Gobii tenerrimi funt, & facillimè fecedunt: alimentum autem plurimum roburq; corpori addunt, Aetius in curatione colici affectus à frigidis & pituitofis humorib. Hippocrates in libro de internis affectibus eandem ferè vim alimentariam tribuit fcorpio, draconi, cuculo, callionymo, gobio: in morbis craffis & pituitofis vfum eorum concedens, vti in Callionymo recitaui. Gariopontus hydropicis dari iubet turdos, gubiones, oftreas.

G Si recentem gobium fuillo ventri infutum in aquæ fextariis duodecim, donec duo tantum fuperfint, decoxeris: tum percolatum & fub dio expofitum propinaueris, aluum leniter deiicies. Contra canum ferpentiumq; morfus, idem illitus (καταπλασθεὶ) auxilio eft, Diofcorides. Contra dorycnium iuuãt animalia quę in litore & petris marinis degũt, vt gobii, & huiufmodi, fiue cruda, fiue elixa toftaue edas, Scholiaftes Nicandri. Gobium in mortario tufum antea iubet ad deiiciendum aluum Paulus Aegineta decoqui in aqua, Marcellus Vergilius. Gobii cocti in aqua & falibus, donec foluatur, potum ius, maximè cũ lacte, folutionem ventris facit, Kiranides. Gobius affus fine fale & comeftus, dyfenterias & lienterias, & inania egerendi defideria cum dolore facta (τὰς τεινεσμώδεις προθυμίας) fanat, Symeon Sethi.

De venenofo gobii ictu, lege fuprà in B.

H. a. Κωβίδια Sotades Comicus dixit: κωβιδάρια & κωβίδια Anaxandrides. κώθων non modo gobium Siculis fignificat: fed etiam pro poculi genere, & pro ipfo conuiuio accipitur, vt notat Euftathius.

Epitheta. Lubricus & fpina nocuus non gouius vlla, Ouidius. Κῦφοι κυβιστητῆρες κωβιοί, Oppianus. Χάλανδροι (aliâs χαλαροὶ) κωβιοί, Epicharmus.

Gobios, tithymalli nomenclatura apud Diofcoridem.

Propria. Κωβιὸς proprium nomen viri eft apud Athenæum libro 8. Idem κωβιὸν τὸν Σαλαμίνιον τόκον ex Archippo memorat. Alexidi apud eundem κωβίων parafiti nomen eft. Thynnotherę (id eft pifcatoris thynnorum) filium Cothonian (Κωθωνίαν) appellauit, fortè à gobiis quos cothones Siculi vocitant, Athenęus. Κρώμναν, Αἰγίαλόν τε, (aliàs Κρωβίαλόν τε) καὶ ὑψηλοὺς Ἐρυθίνους, carmen Homeri ex Catalogo. refertur à Strabone libro 12.

b. Phyffalus pifcis in mari rubro gobio ætatis perfectæ magnitudine non eft inferior, Aelianus. Circa Babylonis rigua pifces quidam in ficcum egreffi, in arido pafcuntur: capita eorum aiunt ranæ marinæ fimilia effe, reliquas partes gobiorum, vt in Cordylo dixi.

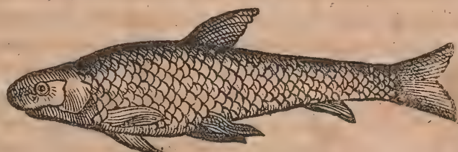
c. Pifcantes circa quoddam Africæ litus loco petrofo, commeatu deftitui in nauigatione, οἱ μὲν ἐντελεῖς, μυραίνας τε καὶ καράβους εὐμεγέθεις ἥρουν τε: τὰ δὲ μειράκια κωβιοὺς εὐτελεῖς καὶ ἰούλους, Synefius in Epiftolis.

f. Κωβιοὺς ἑφθοὺς, hoc eft gobios elixos Anaxandrides nominat, in Cotyis Thracum regis conuiuio. Τῶν ἰχθυοπωλῶν ἀρτίως τις τετ[τ]άρων Δραχμῶν ἐτίμα κωβιοὺς σφόδρα, Menander apud Athenęum. Antiphanes in Timone κωβιοὺς laudat, & vnde habeantur optimi his verfibus indicat, Diis (inquit) thus emi, heroibus liba (ψαιστὰ) offero, Vobis verò mortalibus κωβιοὺς emi, Ὡς προσβαλεῖν (effundere) δ' ἐκέλευσα τὸν τοιχωρύχον Τὸν ἰχθυοπώλην, προστίθημι φημί σοι (φησί σοι) Τὸν δῆμον αὐτῶν. εἰσὶ γὰρ Φαληρικοί. Ἄλλοι δ' ἐπώλουν, ὡς ἔοικε, Τρωικούς. Κωβίδι' ἄττα, καὶ πετραῖα δή τινα Ἰχθύδια. τούτων ἀποκνίσας τὰ κρανία, Ἐμβαλῶ ἀλεύρῳ τοιούτῳ τινί; Coquus apud Sotadem Comicum. Arcephôn parafitus à Ptolemæo rege vocatus, cum ex Attica in Aegyptum nauigaret:

Ὄψου πετραίου παρατεθέντος ποικίλου,
Ἐπὶ πᾶσι· λοπάδος τ' εἰσενεχθείσης ἁδρᾶς,
Οὓς κατεπλάγησαν πάντες οἱ κεκλημένοι·
Καὶ φυκίδων ἔτι πλεῖον Ἀρχεφῶν πάνυ,
Φαληρικῆς ἀφύης τε διεσεσαγμένος:
Πάνυ δὴ παραδόξου γινομένου τοῦ πράγματος,
Μὴ παρεώρακεν Ἀρχεφῶν τοὺς κωβιούς;
Πτολεμαῖ', ἑώρακε πρῶτος, ἀλλ' οὐχ ἅπτεται.
Οὐδ' ἔστιν αὐτῷ πάτριον, οὖντ' ἀσύμβολον
Ἐπὶ τῆς τραπέζης, καράβων τ' ἀληθινῶν.
Ἐν ᾗ τεμαχίσκοι τρεῖς ἐνῆσαν κωβιοί,
Τῶν μὲν σκάρων ἀπέλαυε, τῶν τριγλῶν θ' ἅμα,
Ἄνθρωπος ἀπὸ τῶν μαινίδων καὶ μεμβράδων,
Τῶν κωβιῶν δ' ἀπέσχετ' ἐγκρατέστατα.
Καὶ τοῦ βασιλέως πυθομένου τ' Ἀλκήνορος,
Ὁ κυρτὸς εἶπε, πάνυ μὲν οὖν τοὐναντίον
Τοὖψον δὲ σέβεται τοῦτο, καὶ δέδοικέ πως.
Ἰχθῦν, ἔχοντ' ἄψηφον ἀδικεῖν οὐδένα. Machon apud Athen.

Mnesimachus in Hippotropho: Σκόμβρος, θύννος, κωβιὸς, (Rondeletius mauult κολίας,) ἠλακατῆνες.

DE GOBIONE FLVVIATILI, RONDELETIVS.

Græci Latinique veteres Gobionis fluuiatilis nullam, quod sciam, mentionem fecerunt, sed solum marinum agnouerunt, qui litoralis est, & saxatilis. Primus Ausonius, vt arbitror Gobionis fluuiatilis nomen pisciculo ei posuit, qui si non alimenti natura, saltem figura marino valde similis est. Falluntur ergo medici, qui gobiones fluuiatiles ægris apponi volunt, his eam inesse succi bonitatem existimãtes quam Galenus in marinis commendat, à quibus illi hac dote multum superantur.

Notissimus est in Gallia Gobio fluuiatilis, Gouion dictus, Lugdunenses Goifon, Germani *Gob* vocant. De eo hæc cecinit Ausonius in Mosella:

Tu quoque flumineas inter memorande cohortes
Gobio, non maior geminis sine pollice palmis,
Præpinguis, teres, ouipara congestior aluo,
Propexique iubas imitatus Gobio Barbi.

Propter duas oris appendices quæ breues sunt quasi μύστακες imitatum esse ait Barbi iubas. Cæterum squamis tegitur paruis. In dorso pinnam vnicam habet, maculis nigris variatam, reliquas in ventre reliquorum fluuiatilium modo.

Carne sunt molli, insipida, virus nonnunquam resipiente: vescuntur enim aqua, luto, & cadauerum carne. Qui enim pisciculis istis insidiantur, capita equorum boumue in aquam coniiciunt: quo statim permulti coeunt, & cerebrum saniemque hauriunt. dentibus enim carent.

DE EODEM, BELLONIVS.

Pisciculum quendam fluuiat. Parisienses Gouion vocãt, Lugdunenses Goifor, Mediolanensibus Vairon dicitur. (Etenim quem nos Gallicè Veron vocamus, illi Esbrefon, Hetrusci Ionctium appellant: *nempe phoxinum Aristotelis, vt coniicio.*) Vulgus Italicum ad mare positum nullum agnoscit gobionem fluuiatilem sub nomine Gobii, quod neq; olim Latini & Græci: imò nusquam gobionis fluuiatilis meminerunt prisci. Nam etsi è gobionibus dixerint quosdam in fluuiorum ostiis aut paludibus victitare, tamen semper de marinis intellectum est. Fluuiatilis sic est vbique promiscuus, vt non alter frequentior piscis, aut magis plebeius occurrat. Itaque de illo Gobione agimus, quem Ausonius barbis insignitum hoc carmine notauit: Propexique iubas imitatus Gobio Barbi. De marino minimè intellexit: siquidem ille barbis caret. Porrò Gobii fluuiatiles retinent in popinis Gallicis claritatem, quam eis idem poeta tribuit,

Gobio non maior geminis sine pollice palmis,
Præpinguis, teres, ouipara congestior aluo.

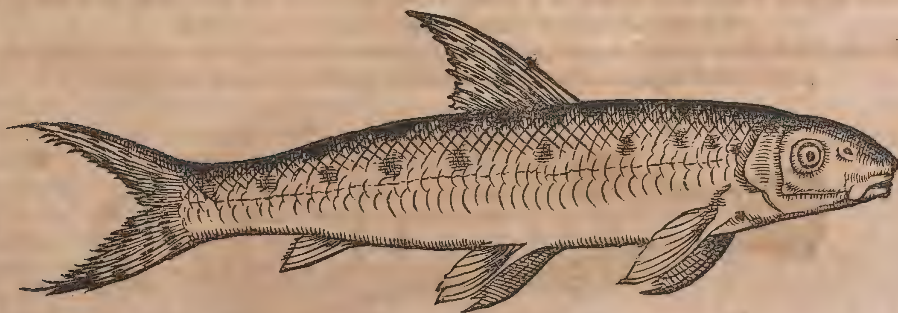
Romani pisciculorum minutorum nullum habent discrimen, omnesque mixtim conchulis exceptos diuendunt, & Morellos nominant.

Porro noster hic Gobius caluariis bubulis in aqua proiectis oblectatur, illicque degit: quod scientes Ligeris accolæ, boum caluarias studiosè adseruant, quibus in Ligerim immersis Gobios alliciunt quo facilius eos postea capiant.

Quemadmodum autem duo sunt in mari Gobiorum genera nominibus distincta, sic altera etiam est Gobii fluuiatilis species à superiore dissidens, de qua sequenti capite docebitur.

COROLLARIVM.

Pictura hæc gobii fluuiat. melius quam Rondeletii expressa est, sed maior iusto.

A In fluuiis etiam Cobiones pinguescere Aristoteles testatur: qui de marinis ne an fluuiatili aliquo peculiari genere intelligat, quærendum est. Fluuiatilium quoq; cobiorum Dorion apud Athenæum meminit. Italicum gobii fl. nomen Varon vel Vairon, Latinæ originis videtur à varietate factum. varius enim & distinctus est pisciculus vtrinque maculis rotundis nigris. Phoxinus quoque, quem Galli Veronum vocant, cute est maculosa varius. Gobius fluuiatilis à nostris vocatur *Gressling*, ab aliis *Kresling*, *Gress*, *Kressen*, *Bachkressen*: à quibusdam *Grundele*, quod nomen nostri cobitidi barbatulæ Rondeletii adtribuunt. Vterque piscis forsan circa fundum seu vadum aquæ degere solet, vt ab eo Germanicè *Grundele*, id est fundulus, vt recentiores quidam loquuntur, denominetur. *Schmerle* pisciculum id est fundulum nostrum, in Alsatia vocant *ein Kress*, quod Ge. Fabricius nos admonuit. quare cauendum, ne res etiam diuersæ, propter vocabulorum homonymiam confundantur. Sunt qui thymalos paruos *Kressling* appellent, imperitè. hi enim & sui generis sunt, & cum alias, tum pinnula dorsi altera parua discernuntur. Gobii fluuiatiles Tiguri *Gressling* appellantur, in superiore verò nostri lacus parte *Grundelin* (vt ab accolis Albis fluuii, *Grundling*) aliqui *Luetesser*, id est anthropophagos nominant, quod cadaueribus hominibus submersis vescantur. Argentinæ gobiones paruos *Sand kressen* appellant. Ad Acronium lacum circa Lindauiam longè diuersum pisciculum (præsertim nondum adultum) *Graesig* nuncupant, quem nostri *Laugelen*, Galli Vendosiam vocant, inter pisces albos leucisci nomine nobis descriptum.

Gobium (fluuiatilem) vulgari lingua Germani (inferiores) appellant *ein goebe*, Galli ung gouuion. descriptio quidem Ausonii ei conuenit, Carolus Figulus. Eberus & Peucerus gobionem interpretantur Saxonicè *Cob*, *Quapp*. sed quærendum inquiunt, an *Coben* differant à *Quappen*. Ego omnino differre puto: & *Cob* vel gobium esse de quo hic agimus, vel alterum de quo proximè agemus: quem alii *Cab*, & *Gropp* vocant. *Quapp* certè mustela fluuiatilis nostra est, *ein treusch* nobis dicta. De hoc pisce etiam Iodocum Vuillichium sentire puto cum scribit: Sueui fluminis aqua nigricat propter alnorum copiam per quas fluit, vt coniicimus: & pisces in eodem, præsertim gobiones nigriores: & cute & carne densiore, palatoque sapidiores. idem fit in Varta flumine Bohemiæ. *Gufen* dictus Coloniæ pisciculus, nominis vicinitate gobius videtur: nisi forte is sit fundulus noster, id est cobitis barbatula: & *Grundele* ibidem vocatus, gobius. Anglis appellatur *Goion*: vel, vt alii scribunt, *Gougeon*, *Gogion*, *Gudgione*.

B Gobio pisciculus est forma rotunda, squamis paruis argento similibus, Author de nat. rerum. Paruus est pisciculus, forma ferè rotunda, squamis albis, interpositis maculis nigris depictus, Albertus. Pisciculus fluuialis albus, sed nigris maculis respersus, Obscurus. Alburnus Ausonii pinnas easdem habet quas gobio, Rondeletius. Gobius noster (*der Gressling*) quem nuper captũ in lacu nostro, inspexi, mense Ianuario ouis grauidus erat: barbatulus cirris singulis in angulis labiorum perbreuibus. Pupilla oculorum nigra, ambitu candicante. Maculæ à capite caudam versus per media vtrinque latera nigricantes, rotundæ, magnæ proportione, circiter decem, singulæ deinceps digeruntur: & similiter per medium dorsum. Cauda etiam maculosa est, & dorsi pinna. Vesica bifida, magna proportione. Longus est plerunque quinque aut sex digitos. Fel habet subuiride, caudam bifurcam. Os cum aperitur rotundum, & veluti è præputio se exerens, deorsum nutat. Lapilli in cerebro perexigui sunt.

C Pisciculi sunt gregales, qui cadauera hominum submersa depasci creduntur, vnde & anthropophagos quidam appellant. In fundo & cœno degunt: vnde & funduli à quibusdam dicuntur, sicut & cobitides barbatæ. Vtrique etiam cadaueribus vesci putantur. vnde & inter iocularia piscium cognomenta hoc vsitatum arbitror, Gobium fluuiatilem esse pollinctorem aut vespillonem, (ταφία) *Ein kressist ein todtengraeber*. Gobionem quidam dixerunt vesci cadaueribus. sed à piscatoribus deprehenditur hoc esse fabulosum: qui dicunt eos potius in aqua liquidissima versari, & pabulo nutriri, Obscurus. Hic piscis apud nos (*Misenos*) è cerebro equi nasci dicitur, quod non credo: sed eo in aquas abiecto vesci, verisimile est, Ge. Fabricius. Degunt in lacubus & fluuiis. Vescuntur musco vel alga, item arenulis, vermiculis, & hirudinibus minimis lacuum. Fœmine Ianuario & Februario mensibus, vt puto, grauidæ sunt: memini & in fine Maii ouis plenam reperire. Aliquando bis aut ter anno pariunt. Aestate vermiculis quibusdam in ventre vitiari dicuntur, Albertus.

E Hamis infiguntur ad inescandos lucios. Capiuntur facilè & magna in copia circa ripas lacus nostri retis genere quod *Rossberen* appellant.

F Cœnum aliqui resipiunt. In cibo viles ac despicabiles reputantur, vtpote aquosi & minimè solidi, Obscurus. Vbi aquas arenosas lapillulis in nutrimentum habent, salubrius alunt, Author de nat. rerum. Salubres sunt qui in fundo degunt arenoso. æstate quidem dicuntur vermiculis in ventre vitiari, Albertus. Optimi iudicantur Martio & Aprili mensibus, Maio deteriores fieri incipiunt. Galbio, aliâs Gouio, in Regimine Salernitano piscibus cibo idoneis adnumeratur. vbi Villanouanus interpres: Gouio (inquit) est piscis paruus dulcis aquæ, longitudine digiti longi, rotundus & suauissimus, Gallicè gouion. Pisciculus hic elixus satis solidus est, nec contemnendus in cibo.

DE COTTO, RONDELETIVS: QVEM ITIDEM GOBIVM *fluuiatilem, ab Ausonii Gobio diuersum, eruditi quidam appellant.*

Eicon hæc Cotti nostri est, diuersa nonnihil ab illa quam Rondeletius exhibuit pinna dorsi singulari, & cauda penicilli instar longiuscula, &c. vt genus aliud cotti circa Monspelium haberi suspicer.

Piſcem qui ab Ariſtotele βοῖτ☉ dicitur, Gaza Cottum conuertit, neſcio qua ratione motus. Quod ſi Latinum hoc nomen ſeruemus, interim meminerimus diuerſum eſſe piſcem ab eo qui à Numenio ex Athenæo κῶθ☉ dicitur: ſic enim ille Gobionem appellabat, qui à reliquis Græcis κωβ☉ vocatus eſt. Galli Cottum chabot nominant à capitis magnitudine. Noſtri eadem de cauſa teſte daze. A

Lib. 4. de hiſt. cap. 8.

Piſciculus eſt fluuiatilis Ranæ piſcatrici ſimilis, ſi parua magnis conferre licet, corporis figura & colore. Capite enim magno eſt, lato, & depreſſo: oris magno hiatu, ſine dentibus. Oculi ſurſum ſpectant. Pinnas habet duas ad branchias, magnas pro corporis ratione, in ventre duas minores, in dorſo vnicam continuam ad caudam vſque, cauda in vnicam deficit. Intus branchias quaternas habet, hepar magnum cum felle. Si corpuſculum ſpectes, ventriculum magnum. Ariſtoteles huius piſcis meminit, quo loco piſces in aqua audire probat. Ἔτι δὲ ἐν τοῖς ποταμοῖς εἰσιν ἰχθύδια ὑπὸ ταῖς πέτραις, ἅ καλοῦσί τινες βοῖτυς, (editio noſtra habet βοῖτυς duabus ſyllabis.) καὶ ταῦτα θηρεύουσί τινες, διὰ τὸ ὑπὸ ταῖς πέτραις ὑποδεδυκέναι, κόπτοντες τὰς πέτρας λίθοις. τὰ δὲ ἐμπίπτουσι παραφερόμενα, ὡς ἀκούοντα, καὶ καρηβαροῦντα ὑπὸ τοῦ ψόφου. Sunt præterea piſciculi fluuiatiles qui ſub ſaxis ſtabulantur, quos Cottos (*Boitos*) vocant. Capiuntur à nonnullis ſaxo percuſſo ſub quo latent: protinus enim inde exturbantur, vt qui audiant, & caput per ſtrepitum tententur. B E

Capiuntur cum Cobite fluuiatili in fluuiis & in fontibus. C

Carne ſunt molli, ſuaui, & minimè negligenda. F

DE EODEM, BELLONIVS.

Multis cognominibus exprimitur alter fluuiatilis gobio. Nam quòd grandi capite conſtet, Galli Chabotum dicunt, Romani Miſoris nomine appellant. Quòd autem in riuis priſtinorum aquaticorum verſetur, Cenomani Vn Muſnier appellauerunt, Mediolanenſes Vn Scatzot & Bot. Hic enim eſt cui propriè vox Botuli adſcribi debet, quo nomine eum Ferraria quoque vocare conſueuit. Quemadmodum autem Paganellum marinum iam diximus plurimum à Gobione diuerſum eſſe: ſic de hoc fluuiatili dicendum eſt, (*eum à Gobione altero fl. quem ſic Auſonius nominat, plurimum diſtare.*) Communis autem Botorum appellatio alludit ad antiquam Boitorum nomenclationem. Eos enim Ariſtoteles βοῖτυς appellat, quos in fluuiis ſub ſaxis ſtabulari tradit. Vercellenſes Bouteiolum vocant: ruſtici verò Paganellum. A

COROLLARIVM DE EODEM COTTO, SEV GOBIONE FL. CAPITATO. *Sic enim perſpicuitatis cauſa nominare libet.*

Apud Ariſtotelem hiſtoriæ anim. 4. 8. boitus ſemel legitur, βοῖτ☉, duabus ſyllabis, in noſtra æditione: non tribus vt alii quidam legunt, & per τ. non per θ. Gaza videtur κόττος legiſſe, quoniam ita tranſtulit. Nos ſuprà poſt Apuam Cobitidem Rondeletii piſciculum pinximus, qui Venetiis Marſio nominatur. Petrus Gillius veterum cottum eſſe putabat. Piſces quoſdam (inquit) gobioni ſaxatili propemodum ſimiles, Ariſtoteles cottos nominat: quos adhuc nonnulli coranos nuncupant. Eſt ſanè piſcis hic quo de agimus, blenno marino ſimillimus, vt dictum eſt, vt æquius ferè blennus fluuiatilis, quam gobius fluuiatilis dici mereatur. Capitonem recentiores quidam Latinè vocant, ſed alius eſt capito Auſonii, de quo ſuo loco diximus. alii capitellum minus probando vocabulo: Alberti Magni ætas capitatum. Nos differentiæ cauſa gobionem capitatum vocare poterimus. In agro Tridentino pauci admodum ſunt fluuii qui gobios non alant: hos inibi quidam vulgo vocant Capitoni, quidam verò Marſoni. at in Hetruria, vbi tamen rariſſimi habentur, corrupto à gobiis vocabulo, vulgo dicitur Ghiozzi, Matthiolus. Sunt etiam fluuiales gobii, ex Verbano præſertim & Lario lacubus, (inquit Iouius,) qui inſignes habentur, ipſis iecinoribus palato gratiſſimis. eos & Strincios & Botetriſſias Inſubres appellant. (*Hos quidem piſces nos muſtelarum fluuiatilium genere potius quam gobionum adtribuimus. Treuſchen appellant noſtri.*) In Etruria quoque, in Marina præſertim amniculo, qui ex Appennini iugis apud Pratum oppidum in Arnum euoluitur, Iozzi (*Ghiozzi ſcribit Matthiolus*) ſunt piſciculi delicatiores, gobionibus admodum ſimiles: qui quum effigiem illam mirè exprimant, etiam in tantula carne eundem ſaporem habent, Hæc ille. Ego piſciculum Iozzo Florentiæ vulgo dictum ſub lapidibus inueniri audire memini, paulo minorem cotto noſtro, ſine oſſibus, (ſine ſpinis nimirum, vel molliſſimis illis:) qui fortè non cottus noſter ſeu gobio, quo de ſcribimus, ſed cobitis barbatula, id eſt fundulus barbatulus noſter fuerit. Bellonius gobium fluuiatilem Auſonii ab Hetruſcis Ionctiun vocari ſcribit. In diuerſis Italiæ locis gobius hic capitatus aliter atque aliter nominatur: Scazon vel Scazion circa Comum: Maieron, Veronæ: Marſon Vincentiæ. Michael Sauonarola Marſiones dixit, quamuis codex impreſſus Manſiones habet. Botto Cremonæ, Botulus à Grapaldo dicitur. hinc & Botetriſſia compoſitum Inſubribus vocabulum eſt, pro genere muſtelæ fluuiatilis, vt paulò antè dictum eſt. Italicum nomen botto, ad Græcum βοῖτ☉ accedit. Bellonius caput de gobio fl. Auſonii inſcribit de boeta, neſcio quomodo. in ipſa enim deſcriptione huius nominis non meminit. videri autem poteſt confictum à Græco βοῖτ☉: quod tamen maſculini generis eſt, & non Auſonii gobium, ſed capitatum ſignificat. Cardanus muſtelam fluuiat. illam, quam Galli lotam, bottam vocat: alii Itali botatriſſiam. Germani quidam *Quap* vocant, alii verò *Puut*: quæ duo nomina alioqui ranam rubetam ſignificant: vt botto Italis quoque. Itaque bott vel botto hunc piſciculum appellatum arbitror: quod patulo ac deformi oris rictu tum ranam, tum muſtelam fluuiatilem, quam diximus, referat. Capidono, id eſt capito, Tridenti. Albi Iouians, quaſi gobiani: vt goi quoque id eſt gobii, alibi Lagioni, ſi rectè quondam notaui, appellantur. Cæterum Baſſianus Landus Italus in libro de peſte, cum ſcribit: Ex putreſcente aqua oriuntur vermes, magna copia ranarum & aliorum animalium, quæ ortum habent de putredine: cuiuſmodi ſunt piſces capitones vulgo dicti: non propriè dicendos piſces, neque gobiones capitatos, ſed gyrinos, id eſt ranarum fœtus, quos nos etiam à capitis magnitudine hippocephalos vocitamus vulgo, intelligere videtur. Cagador circa Luſitaniam in mari vocatur piſcis gobioni fl. capitato perſimilis, blennus fortaſſis. Gallicè Chabot: circa Neocomum verò Sabaudicè Chaſſo vel Chaſſot: quod nomen ad Italicum Scazon accedit. A

Cottus. *Blennus.* *Italica nomina.* *Hiſpanicum.* *Gallica.*

Iuxta Tolosam Caburlaut. Capito Ausonii etiam à capitis magnitudine Gallicum nomen Testart adeptus est, quod quidam gobio capitato non rectè adscribunt: quanquam idem capito Ausonii Lugduni appellatur Vn Musnier: quo nomine Cenomanis etiam gobius capitatus venit, vt Bellonius refert.

Germanica. Germanicè *Gropp* inter Helueticos: *Co:* vel *Kropp* in Carinthia, alibi *Kab*, *Kop:*, *Grop t*, *Knolr.pp* in Franconia: alicubi *Bäbst*, id est Papa, quod episcopum Romanum forte triplici mitra insignem, capitis sui mole quodammodo referat. Est & *Mull* vsitatum nonnullis nomen, & *Thollman* circa Tridentum. Saxones & Miseni à capite, quod ferè globi instar rotundum habet, sed compressum, varia ei nomina fecerunt: *Keuling*, *Kuelingk*, *Kuling*, *Kulheit*, *Kaulheupt*. Eberus & Peucerus qui in Saxonia scripserunt, κωβίτας interpretantur *Kauelheuptlin*. Sed cobitides pisciculi quorum veteres meminerunt, marini sunt, quos in fluuiatilium genere non capitati gobii, sed omnium minimi & barbatuli repræsentant: de quibus mox scribemus.

Anglica. Anglicè *a Bulhed* à capite taurino: quasi bucephalum dicas: nempe ob magnitudinem, non similitudinem formæ. nam *bul* Anglis taurus est. nisi fortè corruptum hoc nomen est à Saxonico *Kulheit*, hoc est Rotundiceps. Alibi *a Gulle*: vel *a Myllersthombe*, hoc est Molitoris pollex.

Illyricum. Glauoche, id est capitatus, Illyricè, Polonis Glouuacz nominatur, vt audio. Inter ludicra piscium nomina hoc etiam legitur, Gobionem capitatum esse clauum equi, hoc est quo soleæ ferreæ equorum vngulis affiguntur, à similitudine formæ nimirum, id est capitis ad reliquum corpus proportione. *ein kopt ist ein Roßnagel.*

B Lacustres gobii capitati apud nos à fluuiatilibus specie differunt, vt in B. exponetur.

Capitatus (piscis perparuus, ore rotundo & amplo, Author de nat. rerum) caput habet ferè ad magnitudinem reliqui totius corporis. colore niger aut fuscus est, raro semipedem æquat: bonæ commixtionis & duræ carnis: figura ceu claui. Abundat in fluuiis Germaniæ & Galliæ. Maior quidem inuenitur in Danubio, & aquis Danubium influentibus, quàm aliis aquis, Albertus. Dracunculus cotto fluuiatili non multum absimilis est, rostro acutiore, & capite latiore, Rondeletius. Gobius capitatus, piscem marinum quem Angli Curre vocant (is cuculus aut lyra est) refert, magnitudine, figura & colore similis, si spinas demas. nempe magnum habet caput, minori corpore, vt Io. Caius Britannus nos admonuit. Pro dentibus labra instar limæ aspera habet: pinnas binas ad branchias, rotundas, & ambitu pulchrè cristatas: duas alias inferius paruas, longiusculas, albicantes in medio summi ventris, aliam ab ano ad caudam: in dorso quoque geminas, non singularem vt Rondeletius scribit, qui aliam fortè speciem nobis ignotam vidit: nam & cauda quam suo adtribuit cotto, proportione multo longior est quam in nostro. Ex his dorsi pinnis breuior est, quæ capiti propior, altera longior, caudam versus, quam tamen non attingit: idque in fluuiatili & lacustri genere similiter. Fœmina ouis immodicè turget, quæ in pectore in globos collecta geminas veluti mamillas præ se ferunt: & membrana vestiuntur nigricante. Lapillos in capite habent. Gobii non in mari tantum reperiuntur, verùm etiam in fluminibus & lacubus, quod Galenus etiam annotauit: (*At qui Galenus sentire videtur, gobios eiusdem speciei, nempe marinos, dulces aquas subire, libro de cibis boni & mali succ., cap. 9. nostri autem gobii fl. omnes à marinis genere differunt*) quemadmodum testantur ii qui in Lario lacu, itemque Verbano capiuntur, laudatissimi quidem, propterea quod eorum iecur maximam cum palato ineat gratiam. In fluuiis vniuersum minores existunt, quanquam ex iis etiam nonnullos inuenias, qui duas aut tres vncias pendant. In agro Tridentino pauci admodum sunt fluuii, qui Gobios non alant. nanque & Athesis, & Nosius, & Lauisius & Sarca iis refertissimi sunt. Hos inibi quidam vulgò vocant Capitoni, quidam verò Marsoni, & in Hetruria Ghiozzi, Matthiolus. Videtur autem ille diuersa gobionum genera his verbis confudisse: nempe Mustelas fluuiatiles, quas Insubres Strincios & Botetrissias nominant, vt Iouius tradit: qui similiter illas gobiorum generi adscripsit, earumque iecur commendauit. Et hæ in lacubus maiores reperiri solent, quam in fluuiis, etiamsi species earum videntur diuersæ, vt suo loco docebimus. Gobii vero capitati, qui capitoni ab Italis & Marsoni vocantur, nec magnum, neque deliciis quæsitum habent iecur. neque in fluuiis maiores quam in lacubus reperiuntur: sed contrà.

Certè in lacu Tigurino nostro capitati gobii non solum magnitudine inferiores sunt fluuiatilibus: raro enim vltra digiti medii longitudinem excrescunt. sed specie etiam differunt: etsi vulgus fortè non discernat. nempe colore magis albicant, cum illi nigriores sint. (corpus varium est, partimque albicantibus, partim fuscis punctis, & maculis etiam nigricantibus transuersis distinguitur.) Spinulis circa branchias pluribus & acutioribus, breuissimis tamen illis & visum penè latentibus horrent: quibus digiti etiam, si retrò ducas, configuntur. Pupilla oculorum aliqua ex parte pulchrè virescit, & gemmæ instar resplendet, præsertim ad Solem. E lacu in fluuium non migrant, vt neq; fluuiatiles in lacum. Gustus etiam suauitate fluuiatilibus longè sunt deteriores.

C De lacustribus dictum est. Fluuiatiles in riuis montanis præcipuè, aut frigidis, & fluuiis quanquam rapidis ac præcipitibus capiuntur. Fluuios incolunt, & sub lapidibus aut inter saxa libenter delitescũt, Albertus & Obscurus. Plura leges inferius in Cobitide fl. barbatula. In aquæ fundo non tam natant, quam subito impetu teli instar se vibrant, & quo volunt eiaculantur ac traiiciunt, magis quam vlli alii pisces: Græci eos ἀκοντίζειν dicerent, nostri *schiessen*. Omniuoros esse puto: à se mutuo etiam eos vorari certum est. Pariunt (parere incipiunt) circa pascha, vel mense Martio.

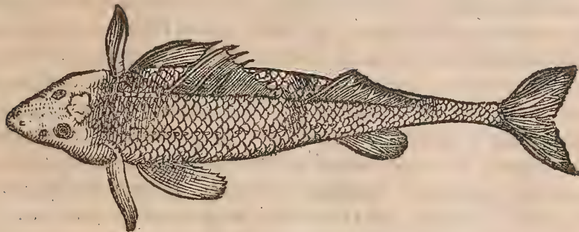
E Capiuntur nassis per fluuios præsertim, in lacu, longissimis retibus: quę propter vmbras lacustres minores fiunt & denominantur à nostris *Rortelegarn*, & ad passus circiter quadraginta demittuntur. Fuscina etiam in fluuiorum ripis feriuntur à piscatore, qui ocreatus circumit, & lapidibus cautè leiterq; motis, eis insidiatur, nempe interdiu: nam nocte ad Lunæ splendorem latibula sua relinquunt, vt facilè feriantur, nec opus sit lapides dimoueri. In riuis montanis & hi & alii pisces qui insunt, nullo negotio affatim capiuntur, si diuertantur ita vt aluei sine aqua relinquantur. Gobios capi in flumine à Calendis Nouembris vsque ad pascha legibus piscatoriis apud nos licet: extra verò illud tempus nec genere illo retis, quod *Sterneren* appellant, neque fuscina, (*Groppysen* vocant,) neq; alio modo. Hamo capi nunquam licet. Retibus illis quæ *Groppenbaeren* appellant, certa mensura est constituta. Nassis vti permissum est à die d. Mar-

die d. Marci vsq; ad exitum Maij, non arctius tamen contextis, quàm vt gobij capitati, & pisciculi bambeli vulgò dicti euadere queant. Gobiones capitatos à mustelis (strincijs vel trissijs) appeti audio, eisq; hamo infixis inescari, lineis ad L X. passus longis, in lacu nostro.

Sunt hi pisciculi non modo concoctu facillimi: sed & ori suauissimi, atq; gratissimi, præsertim cùm ouis turgent. hæc enim in his & pinguia, & copiosa sunt, gustui verò suauissima. Quo fit vt solertissimi piscatores, horum fœturas obseruantes, non minus expiscandis ouis operam nauent, quàm piscibus ipsis, Matthiolus. qui iecur etiam eorum maximam cum palato inire gratiam scripsit. id quod non gobijs capitatis sed trissijs mustelarum generis conuenire monui suprà in B.

Ioctij in Etruria dicuntur pisciculi delicatiores, gobionibus (*mustelarum scilicet generis, non marinis, vt puto*) admodum similes, qui quum effigiem illam mirè exprimant, etiam in tantula carne eundem saporem habent, Iouius. Vescentes capita reijciunt, quæ spinis tantum cute sine pulpa constant. In delicijs habentur apud nos quoque, propter saporis bonitatem, sed fluuiatiles duntaxat, lacustres non item: idque circa brumam & mense Ianuario potissimum. Sunt qui à calendis Decembris vsque ad calendas Aprilis eos commendent: alij circa calendas Februarij optimos faciunt, & paulo post vsque ad eundem terminum. Capitatus piscis est bonæ commixtionis, & duræ carnis, Albertus. Alexander Benedictus in curatione inexplebilis auiditatis: Iuuant (inquit) etiã pisciculi recẽtes (in cibo) fluuiatiles, gobijs marinis similes, ac præpingues auiculæ. Et in libro de peste: Saxatiles pisces omnes à nostris medicis maximè probantur: inter quos à magnitudine capitis Foroiulenses nostri capitones vocant. Verùm hi propriè saxatiles non sunt: quod Michaël Sauonarola etiam animaduertit, de nutrimento ex piscibus scribens: Medici veteres cum pisces paruos saxatiles laudant, non videntur mihi de marsionibus sentire, vt quidam interpretantur. Marsiones enim carent duabus conditionibus vnde pisces boni commendantur. nam & muscilaginosi sunt: & parum exercentur, cum in locis petrosis iaceant sub lapidib. Elixari debent vt cobitides barbatulæ: hoc est, in vinum calidum impositi elixari, non diu, & tandem aceto modico affuso ad eius ferè consumptionem coqui. Placent etiam frixi, Greg. Mangoldus. F

DE ASPERO PISCICVLO, GOBIONI PERSIMILI, RONDELETIVS.

Lugdunenses pisciculum Gobioni persimilem Apron vocant ab asperitate squamarum. A

In Rhodano tantùm inuenitur, sed non quouis eius loco, verùm ea ferè in parte quæ inter Viennam & Lugdunum est interiecta. Est igitur pisciculus Rhodano peculiaris, capite latiore quam Gobio, in acutum desinente. Ore est medio, dentibus caret: sed maxillas asperas habet, foramina ante oculos. Colore est rufo, maculis nigris latis, à dorso ad ventrem oblique descendentibus variato. Pinnas ad branchias & in ventre similes cum Cottis habet, sed in dorso dissimiles: duæ enim sunt (*in nostris quoq;, id est Heluetiæ cottis, binæ sunt*) à sese seiunctæ. B

Vulgus ait pisciculum hunc auro vesci, quia arenam, cum qua nonnunquam auri laminulæ sunt, haurit. C

Carne est sicciore quàm Gobio. F

DE COBITE FLVVIATILI, RONDELETIVS.

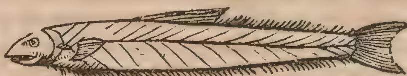
Cum antiquis pisciculi fluuiatiles minùs cogniti sint, euenit vt nomine vetere careant. Qua de causa marinorum eis similium appellationes ijs accommodare visum fuit. Hunc igitur quem hic proponimus Cobitem fluuiatilem nominamus, quòd marinæ (*'p æ cobitidi marinæ, non hic exhibitus cobites fluuiatilis: sed quæ mox subijcietur cobitis barbatula similis est, tum specie corporis tum quòd squamis caret*) persimilis sit, cuius tria sunt genera, quæ nominib. suis Galli distinxeruut. Primum genus loche franche vocant, alterum loche. Vtrunque genus, quum paruum est, lochete. De primo genere nunc agimus, quæ loche franche nominatur, vel quòd tota læuis sit, (*an totam læuem dixit, quod etiam squamis careat? has tamen pictura repræsentat, descriptio non meminit*) & aculeis careat, vel quòd mollior sit & salubrior. A

Est autem Cobites hæc fluuiatilis pisciculus, in riuulorum & fluuiorum ripis degens, digitali magnitudine, rostro satis prominente. Corpus flauescit, & maculis nigricantib. notatur, subrotundum est & carnosum. Pinnæ duę sunt ad branchias, duæ in ventre, vnica ab excrementi meatu, vnica in dorso. B

F Carne est humida & viſcida. Si in aqua ſordida & cœnoſa nutriatur, pingueſcit: ſed multò inſalubrior redditur. *Piſcis hic* Ryſerle *vel* Riſele *noſtris vocatur. Alij* Ryſsling *vocant. Digiti longitudinem parum excedit, colore per dorſum è cœruleo vireſcente, per latera & ventrem candido. In Silo torrente ad vrbem noſtram capitur* (ſed rarò) *circa lapides: & ex eo Limagum amnem ingreditur, inter lautos piſciculos habitus. Effigies eius hæc eſt.*

DE COBITE ACVLEATA, ET ALTERA BARBATVLA RONDELETIVS.

E Cobites ſecunda, quę non ſolum Loche, ſed etiam Perce (*id eſt aculeata*) à Gallis vocatur, ſupradictæ ſimilis eſt, ni paulò maior eſſet & latior, non rotunda, ſed compreſſa. In branchiarum operculis aculeũ vtrinque habet. Spina interna dura rigidior eſt, quo fit vt piſciculus iſte inter edēdum moleſtior ſit quàm cobites læuis. Sæpius ichthyopolæ parum cautis imponunt, & pro leuibus vendunt, quæ impoſtura inter edendum facilè deprehenditur.

F Tertia cobites barbatula, omnium minima eſt, quæ ipſo nomine ſtatim ſeſe prodit. nomen dedimus à cirris tenuibus, è roſtro barbæ modo pendentibus, quemadmodum in Barbo.

Cobitis barbatula.

DE EISDEM, BELLONIVS.

A Delicatiſſimus eſt ſaxatilis piſciculus vbi frequentiſſimus, quem Galli vne *Loche*, Mediolanenſes *Veſel*, Placentini & Parmenſes *Gouſangh*, Locham Romani piſcatores, alij Morellam vocant, quod poſtremum noſtro Veroni fluuiatili magis debetur: Ladenſes *Zedole*, Ferrarienſes *Squaiola* nominant. In Rifileto amne (finitimo vrbis Italiæ cui nomen eſt *Ciuita de Caſtella*) Lopole vocantur. Duo ſunt horum genera: quorum quæ Gallis *Loche* franche dicitur, palato quidem delicatior eſt: quæ verò cœnoſum limoſumque tractum incolit, craſſo & obeſo corpore conſtans, atque ob id pinguis Lochia cognominatur: valetudinarijs admodum pernicioſa eſt. Cæterum Lochias quidam Galli nominare malunt des Perces, quòd cùm riuulorum indigenę oblongo, tereti ac lubrico ſint corpore, petras videantur perforare: Duos enim habent in branchijs aculeos, vtrinque vnum, ad caudam ſpectantes, dentium ceraſtis longitudine, quibus ſeſe impellunt, vt minima inter lapides foraminula ſubeant.

Genera duo.

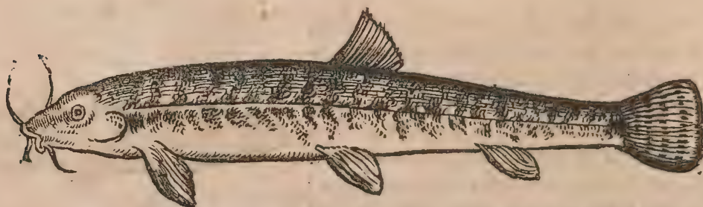
Viuax eſt admodum piſciculus, minoris digiti craſſitudinem non excedens.

Lochia pinguis. B.

Pinguis verò lochia, indicis digiti craſſitudine eſt, quinque digitos longa, tota lituris ſeu punctis diſtincta: notaſque in tergore & lateribus habet, nunc grandes, nunc paruas ac nigricantes, quibus ipſa etiam quodammodo pulla apparet: ſed ventre eſt candido. Pinnam vtrinque vnam in lateribus gerit: item ſub ventre duas: in tergore verò ſummo vnam admodum paruam, item ſub cauda ad anum alterã. Pinna caudæ rotunda eſt: reliquæ omnes tranſparentes, obtuſæ & latæ. Cirrhis quaternis (*vtrinque*) duobus (barbi modo) tanquam myſtacibus inſignis eſt. Os habet paruum ſub longo naſo: eiusque inteſtinum ſtatim à ſtomacho (quem hepar fouet) rectà per ventrem ad anum ducitur. Fel dextro hepatis lobo adſutum: Lienem inſignem, & rubrum habet. Cor ſub branchijs, ſuo pericardio obuolutum. Oua ſingulari veſicula, vt alijs piſcibus bicorni folliculo concluſa.

COROLLARIVM I. DE COBITIDE FLVVIATILI BARbatula: Et primum de tribus huius generis ſpeciebus.

Iconem hanc addidi, etſi maiuſculam quàm vellem, quod plenius & accuratius facta videatur quàm Rondeletij.

A Rondeletius Lochæ piſciculi ſic dicti à Galiis, genera tria facit, & picturas totidem exhibet: Bellonius duo tantum, & neutrum depingit. Idem Lochias ab alijs inquit Perces Gallicè vocari, quaſi vocabulum commune hoc ſit, non vnius ſpeciei, vt Rondeletius docet, cui aſſentior: ea puto *S*[illegible] à noſtris dicitur. Hoc etiam notandum Lochiam pinguem Bellonij, cobitidem barbatulam Rondeletij eſſe: noſtri *Smerlin* vel *Grundelin* vocant. An verò Loche france Rondeletij eadem ſit, quæ à Bellonio ſic vocatur, non facilè dixerim. in pręſentia quidem non videtur. Hoc vtique mireris, cobiten ſecundam Rondeletij, ſimilem dici primæ, cum ex pictura tum ſpecie corporis planè diſſimilis ſit, tum ſquamis: quibus altera caret, prima habet, ſi pictor probè expreſſit. Sed dubijs hiſce & ſimilibus relictis, ad certiora accedamus. Et primum quidem de cobitide barbatula dicamus.

Placet

Placet autem non cobiten efferri, sed cobitidem, à recto singulari fœminino Cobitis: nam & Græcè κωβῖτις scribitur, & subauditur apua marinus piscis: cui fluuiatiles illi, quib. de agimus, præsertim barbatulus, comparantur, adeò vt etiam nomen ab eo sibi assumant.

Albertus Magnus de animalibus lib. 7. tract. 1. cap. 8. hunc pisciculum fundulam vocat genere fœminino: Pisciculi parui, inquit, quos lostas vel loxas (*lochas Galli*) siue fundulas vocant, latent hyeme in luto, &c. Recentiores gen. masculino potius fundulum dicunt, Germanici vocabuli imitatione à fundo aquæ, vbi degere solent. Carolus Figulus fundulum seu grundulum dixit. Idem Ausonij thedonem ab aliquibus fundulum existimari scribit: ipsam trutam, Bellonius capitonem fluuiatilem esse putat. Vide in Capitone fl. in Corollario A. Quidam turdos *Grundling* (siue fundulos hosce nostros, siue Gobiones Ausonij intelligentes) interpretantur. sed imperitè. neque enim macularum varietas ad imponendum hoc nomen satis est, adde quod turdi, marini sunt, Rondeletius cobitides barbatulas appellat: quòd marinos pisciculos apuarum generis, quos cobitides cognominant, omnino referant, vt dictum est: quam ego nomenclaturam magis probârim, quàm Bellonij, qui lochias nuncupat, vulgare Gallis vocabulum imitatus. Quòd sicubi nomenclaturas vulgi imitari libet, eruditas, hoc est quæ Græcam aut Latinam originem præ se ferant, præcipuè deligendas censeo. Ita hunc pisciculum mustelam fluuiatilem vocare poterimus, adiecta minimæ differentia. Mustelam enim marinã quodammodo refert, corporis longitudine, lęuitate, barbulis: & mustela Burgundis hodie dicitur, vulgò *vne Moutelle*. solent enim Galli s. ante t. mollioris pronunciationis causa omittere. alij scribunt *Mouttoile*: alij deprauatiùs *Estoille*, (nisi quis à punctis & maculis tanquã stellares, ita dictos conijciat.) Aliqui apud eosdem Burgundos mustelam fœminam esse dicunt, & marem *Veron* appellant. Sed cæteri Galli pisciculum quem Phoxinum putamus *Veron* vocant, nimirum à varietate: vt insubres gobium fl. Ausonij *Vairon*. Brabantos etiam, qui ferè Gallicè loquuntur, *Mostele* vel *Musc* appellare audio: & Germanos quosdam *Mosß*. Vocabulum etiam *Vsel*, Mediolani vsitatum, & *Grisella* circa Verbanum, à mustela detortum videri potest, (licet aliqui à colore id factum putent:) vt & Germanicum quadrupedis nomen *Wisel*. Vocatur & fondola alicubi in Italia: quod nomen Albertus videtur imitatus, eodem gen. fœminino. Heluetij & Germani plerique *Grundeln* appellant. aliqui apud nos *Zirle*, quod ad Saxonicum *Smerle* accedit. alij *Zirdel*, cui simile est nomen, quo in Italia Lodenses vtuntur, Zedole. Carolus Figulus, qui ad Confluentiam Rheni literas docuit, *Grundel* vel *Gründlin* scribit. Saxones *Schmerle* vocant: Ge. Agricola gobionem fluuiatilem interpretatur, Ausonij puto gobionem intelligens, quòd vt ille de suo canit, barbatulatus sit: sed nos diuersum ab hoc Ausonij gobionem dedimus suprà, cui præter barbulas vulgare etiam nomen astipulatur: (Ausonium autem in Gallia scripsisse constat;) & eruditorum consensus. Saxonicum nomen alij aliter scribunt, dum c. aspiratum vel addunt, vel omittunt: & in terminatione variant, vt solent in plerisq; vocabulis Germani: *Schmerel*, *Schmerling*, *Smerling*, *Schmerlin*, *Smerlin*, *Schmorle*. Verbum *Schmieren* Germanis vngere sonat, (μύρον Græcis vnguentum: & ijsdem vsitatum, vt s. ab initio sæpe abundet, præsertim ante μ.) & *Schmaer* aruinam vel axungiam vnctioni aptam. Quare & pisci huic nomen impositum à pinguedine conijcio: quod cute non quidem pingui sit, sed ita lubrica tanquam pingui vel lardo esset inuncta. *Smerlin* & *Grundele* vnus idemque piscis est: primum nomen Misenensibus vsitatum à lubricitate, vt opinor: alterum Silesijs, à fundo, in quo capiuntur, Ge. Fabricius in epistola ad nos. Et rursus, Pisciculum *Schmerle* in Alsatia appellant *ein Kreß*, (quod nomen Germanorum plerique gobioni Ausonij adtribuunt. vide in Corollario de eo.) Vocabulum etiam *Meergrundel*, memini olim nominatum audire, de gobij marini quodam genere puto, aut mustelæ marinæ. Apua sanè cobitis Rondeletij hoc nomen meretur, quoniam & persimilis fundulo fluuiatili est, & Gallicè quoque locha marina nominatur. In Hessia vel alibi in Germania fundulus vocatur *ein Moeß*, vel *Moß*, Brabantis *Musc*, vt dixi. Coloniæ *Gufen*, nescio hic noster fundulus, an gobius Ausonij potiùs. nam & alius ibidem pisciculus *Grundele* vocatur.

Latina nomina. *Mustela minima.* *Gallica nomina.* *Italica.* *Germanica.*

Inter iocos Germanicos de piscium nomenclaturis fundulus cognominatur virgo: *ein Grundele ist ein Iungfravv*. Encelius scribit caput funduli repræsentare caput virginis ornatum.

Sengle vel *Sengele* à Sueuis & alijs appellantur funduli adhuc teneri & recens nati. Poloni hunc pisciculum indigetant Kielb vel Slyss. Bohemi Mrzen. Angli Gallicum nomen retinet, *a loche*.

Illyrica. *Anglicum.*

Duo sunt huius pisciculi genera, (inquit Ge. Fabricius in epistola:) vnum commune, quod in delicijs habetur, & insigni magnitudine capitur apud nos (*Misenos*) in Flohi amne: alterum & tenuitate corporis, & colore & sapore diuersum, quod à saxis nomen est consecutum, *Steinsmirlein*. Fundulus in nostris aquis cum circa ripas stagnantes & palustres degit, vocatur *Mosgrundel*. Bellonius nuper cum apud me fundulos vidisset, in hoc dissimiles esse lochijs Gallicis aiebat, quod in branchijs spinas nullas haberent, & breuiores essent, barbatuli quidem similiter. Sed hoc diligentius considerandum. Rondeletius quidem melius distinxisse mihi videtur.

Genera duo.

Lochiæ francæ Bellonij, quærendum an ijdem sint pisciculi *Pfell* dicti Germanis (de quibus infrà in Phoxino agemus, elemento P.) nam & minores sunt & eiusdem puto naturę, maculosi, læues: & coquuntur vt gobij capitati: & eodem tempore placent à Decembri ad Pascha.

Longi sunt palmo, vel paulò plus: læues, lubrici, maculosi. B

Capiuntur funduli in lacu apud nos, & fluuio Limago: plurimi in riuis, præsertim illo quem Glattum vocamus. Apud Misenos optimi in Floha fluuio. E riuis in flumina maiora ingrediuntur, vt in Albim apud Misenos. Capiuntur & in Athesi: & magni apud nos Arouię, in riuis puto & Arula. Limpidis & saxatilibus locis gaudent, Adamus Lonicerus. In lacu tamen apud nos circa ripas etiam & in cœno degunt. Pisces quidam cauernas sibi faciunt in arena: alij in luto, & extra eas non emittunt nisi os, vt putam aquam frigidam attrahant, reddantque per branchias: vt piscis apud nos similis anguillæ, quem *Quappen* vocant: & similiter ferè pisciculi parui, quos fundulas nominant, C

& alij

& alij quidam parui magnis capitibus, (*gobij capitati,*) Albertus. Medio Maij mensis fundulos hîc è lacu captos, ouis grauidos vidi. Post pascha parere incipiunt: quamuis non desint qui vel singulis mensibus eos parere asserant.

E Vêre apud nos præcipuè capiuntur, Februario, Martio & Aprili, retis genere quod *Storbaeren* appellant, iuxta ripam lacus, locis herbosis, non autem nudis: & simul cum eis plerumq; gobij capitati. Hamis quibus mustelæ, trissiæ dictæ, in lacu apud nos capiuntur, longissima linea ad L X. ferè passus demissa, infigi solent gobij capitati aut funduli, quibus inescentur.

F Fundulus pisciculus inter omnes ferè primatum tenet, Adamus Lonicerus. Teneri præsertim & nuper nati in delicijs habentur. ijque cum iure cocti, ex eodem cum pane cochlearibus eduntur: quas delicias aliquando circa summum Acronium lacum gustaui: apud nos enim tantillos capi vetitum esse puto. Miseni optimos esse aiunt circa pascha priusquam migrant, *ehe sie streichen*: de migratione puto è riuis in fluuios vel contrà intelligentes. Salubres vulgò existimantur, ita vt medici etiam ægrotis alicubi eos permittant. Sunt sanè solidiuscula carne, & odore non piscosco vt alij plerique, sed satis grato: & cum exigui sint, nec pingues, non multum replent. Præferunt Miseni maiores: nam qui *Steinsmerlin* à saxis denominantur, colore saporeque differunt. corpore tenuiore, carne duriore. & quæ in elixis tenaciùs spinis hæreat. Commendantur maximè à natali domini vsque ad pascha. tum enim parere incipiunt, vt diximus.

Alij Februario, Martio & Aprili mensibus eos præferunt, vsque ad initium Maij. Teneros verò nunquam non laudant, si cum apio edantur. Vino calido iniecti elixari debent, idque breui tempore, & sub finem modico aceto affuso ad eius ferè consumptionem coquendi: quo modo gobij etiam capitati parantur, & pisciculi vulgò *Pfellen* dicti. Baltasar Stendelius qui artem coquendi Germanicè condidit, fundulos bene coqui iubet: tum (colari) & acetum (calidum) affundi, in quo parum adhuc bulliant. ita colorem cœruleum eis induci, & carnem solidiorem fieri. Plura vide infrà in Corollario de Phoxinis F.

G Caput funduli piscis euisceratum, (repræsentans vultum virginis ornatum,) præsens esse remedium dicitur in frangendo calculo vesicæ, Christophorus Encelius. Ad achores capitis: *Wider den erbgrind*: Funduli decoquantur in butyro quod mense Maio collectum sit: & inde expresso liquore linatur caput, Innominatus. Quidam catis ęgrotis fundulos mederi aiunt.

COROLLARIVM II. DE COBITIDE ALIA, QVAM *Rondeletius aculeatam cognominat.*

Iconem adiecimus, quod ab ea quam Rondeletius Cobitidis aculeatæ nomine exhibuit, discrepet, pinnis & aliter.

A Cobitis aculeata, vel Cobites aculeatus Rondeletii, sui generis pisciculus est, lochiis seu fundulis cognatus, & similis, rostro acutiore, à quo si quis cobiten oxyrynchum appellet, non fecerit ineptè. Albertus Magnus nullo alio nomine hunc piscem nouit quàm Germanico: Vulgò (inquit) Mordens lapidem vocatur. Gręcè eadem significatione dacólithum dixeris. Nam & Gallis Perce vocatur, quòd rostro penetret velut perforaturus: & à Sabaudis circa Neocomum & Bielam, Mort pierre. At qui Perce pierre à Gallis vocatur, piscis marinus est, alauda Rondeletij. Foragua circa Vincentiam Venetorũ in Italia: Gua enim Italicè est genus reticuli à baculo suspensum, cui inclusus hic piscis non continetur, sed foras euadit, & egrediens veluti perforat.

Circa Verbanum lacum Grisella dicitur, alibi Vsella vel Vrsella, quemadmodum & lochia barbatula prædicta, nominibus scilicet à mustela corruptis. quare hanc etiam si Latine circumloquendo mustelam fluuiatilem paruam imberbem nomines, bene erit. Sed nomen vnum singulare ei imponi præstiterit, quale est dacólithus: aut periphrasin non pluribus quàm duobus fieri, vt cobites aculeatus vel oxyrynchus: vel echeneis fluuiatilis. non quòd reuera vi retinendi naues aut aliud quicquam polleat: sed quoniam ore mordens retentionem minatur. In iocosis piscium cognominib. quæ in libello Germanico circunferũtur, nescio quã ob causam custodis seu vigilis nomen hic pisciculus inuenerit: *ein Steinbeyss ist ein Wechter.* Nostri *Steinbeysser* proferunt.

B Nullus aut rarissimus apud nos est, frequens circa Argentinam. In Misena optimi capiuntur in Mulda prope Doblam oppidum, Geor. Fabricius. Rondeletius & Bellonius suæ percæ, id est dacolitho (quanquam hic non æquè distinguit) aculeos in branchijs attribuunt. Albertus libro 2. de animalibus, tract. 1. cap. 7. branchijs omnino carere ipsum ait: Ge. Fabricius verò nuper foramina parua circa oculos eis, sicut in lampredis, esse nos monuit. Sed quoniam hîc non reperitur, quod affirmem in præsentia non habeo. Ibidem Albertus: Pisciculus (inquit) qui vulgò Mordens lapidem vocatur, eodem colore est quo Fundula. non est autem rotundus, sed quasi columnalis compressus, & habet spinam acutam iuxta os, qua cum recuruato capite vulnerat manum se tangentis. Pisciculus est exilis seu tenuis, & oblongus, fundulo similis, paulò longior: nam quatuor aut quinque digitos æquare solet: maculosus, capite acuto & deorsum vergente.

C In aquis fontanis & riuis præcipuè degit. E riuis migrans cum alios fluuios tum Albim subit. Rostro lapidibus mordicus se affigit, & aliquando vasis etiam, licet æneis, quibus in foro piscario à mulieribus empti inijciuntur, ita vt sugere videantur. Est quando complures gregatim lapidi herentes inueniuntur. In herbis, algis & cœno degunt, atque inde victitant. Maio mense cum fundulis pariunt. aliquando vel bis aut ter pariunt, vt gobiones Ausonij etiam, & leucisci illi quos vendosias Galli vel dardos vocant.

Retibus angustis (id est quorum perangustæ sunt maculæ) capiuntur cum aliis pisciculis circa ripas fluminum. E

Vilissimi sunt, carne tenaci, fundulis multo ignobiliores. Aprili mense & Maio minus improbantur. Præferuntur grauidi. Frigi debent butyro. Miseni circa Bacchanalia & Martio mense eos commendant, antequam migrent, quod tum ouis grauidi sint. Præstantiores apud eosdem non in Albi, sed in Mulda capiuntur. F

COROLLARIVM III.

De aspero pisciculo Gobioni persimili, ex Paralipomenis.

GRINADIES pisces Strymonis fluuii, memorantur à Bellonio in libro Gallico Obseruationum, inter Strymonis fluuii pisces, quorum nomina à molitoribus ad eum amnem Græcè loquentibus se cognouisse scribit: vt Platones quoq;, Celli, & Tunnes.

DE GRVE MARINO, EX ÆLIANI DE ANIMALIBVS LIBRO XV. CAP. IX.

Gruem piscem marinum Corinthiaci pelagi alumnum esse audiui. Declinabat autem ea pars Corinthiaci maris, quà grus piscis captus est, Atticam versus, iuxta latus Isthmi quod Athenas respicit. Procedebat hic piscis ad quindecim iustæ mensuræ pedum longitudinem: crassitudine anguillam, non tamen maximam (vt audio) æquabat. Eius & caput & os, alitis gruis speciem similitudinemq; gerit. Squamæ (Λεπίδες, fortè Πτέρυγες, id est pinnę, dicere voluit author) pennis gentilis auis ei similes sunt. Natat autem non conuoluto in spiras corpore, vt alii pisces anguillarum instar angusti & oblongi. Tanto robore saliendi est, vt tanquam emissum à contento neruo telum feratur. In sermonem Epidauriorum venit, hoc animal ex nullo pisce generari: sed cum volucres grues Thracium frigus & reliquum ad Occidentem fugientes obuio vento, tum fœminę ad coitum exardescentes, tum mares veneris libidine cõflagrantes, inter se complexu venereo iungi cupiunt: fœminas suspensum coitum sustinere non posse, idcircoq; semen temere emittere quod voti compotes fieri non possint. Ac si suprà terram volent, id ipsũ ad nihilum recidere & perire: sin supra mare, id delapsum, tanquam thesaurum per manus traditum, sic à mari hunc fœtum asseruari, animantemq; effici, neq; velut in aluum sterilem illapsum perire. Hæc Epidaurii. Sed & Demostratus, cuius ante mentionem feci, Hunc, inquit, piscem vidi, & magnopere consideraui, cumque (vt aliis ostendere possem) exiccare vellem, atq; coquis ipsum secantibus viscera intuerer, tum ex vtroq; latere spinas exortas, rursum inferius inter se suis extremis coire: & (similiter atque tabulas legum) triangulas esse: tum eius iecur in longitudinem procedere, aspexi: tum iecori subiectũ fel longum, instar manticę aut bulgę, vt faba (*pseudochice forte pro siliqua faba*) recens videretur. Vbi verò primum iecur & fel exempta fuissent, ambo statim intumuisse, vt iecur instar hepatis maximi piscis videretur: fel verò lapidem, super quem fortè positum fuerat, liquefecisse.

GRACVLVS. Vide Coracinus. nam Gaza & quidam eum secuti pro coracino graculum vertunt. Plinius draconem graculo similem dixit.

GRÆÆ ab Epicharmo in Nuptiis Hebæ nominantur inter pisces apud Athenęum: Πώλυποί τε, σηπίαι τε, καὶ πότιγναι τευθίδες, χαλυσώδεις βελβίνες, γραῖαι τ' ἐελθακώδεες.

GRAMON, aliâs GRANVS, apud Albertum & alios obscuros scriptores, pro thynno corruptum est nomen: vt constat ex iis quæ ei adtribuunt.

GRYLLVS piscis similis est anguillæ, sed insuauis; Diphilus. Vide suprà inter Mustelas post Asellos, & in Congro A.

GRYLLVS insectum fluuiatile: Vide Squilla fluuiatilis.

GRYTE. Γρύτη. Tarentini codex noster sic habet: Πρὸς ποταμίων, σκορδύλων πρὸς τὴν ἀέπτων κωβιῶν θαλασσίων. ego sic legerim, Πρὸς ποταμίων γρύτην, καὶ πρὸς τὴν λεπτὴν. nam in sequentibus etiam capitibus Γρύτη ποταμία legitur, & Γρύτη λεπτή. minutos pisciculos tum fluuiatiles tum marinos intelligo. (nam & friuola fictilia vasa γρυτάρια nominant, & γρυτοπώλην eum qui talia vendit.) Licebit ita interpretari: Esca ad pisciculos fluuiatiles, (quorum aliquos fortè scordylos vel scordylas vocat, quo nomine in mari dicuntur parui thunnorum fœtus) & marinos minutos, vt gobios.

DE GVAICANO VEL REVERSO PISCE INDICO.

Figura hæc desumpta est ex tabula quadam descriptionis orbis terrarum.

De nouo piscationis genere Petrus Martyr Oceaneæ Decadis primæ lib. 3. Non aliter (inquit) ac nos canibus Gallicis per ęquora campi lepores insectamur, illi (*piscatores Cubæ insulæ in Nouo orbe: in cymbas, id est caua arbore piscantes, Christ. Columbus*) venatorio pisce pisces alios capiebant. Piscis erat formę nobis ignotæ. corpus eius anguillę grandiori persimile: sed habens in occipite pellem tenacissimam in modum magnę crumenæ. Hunc vinctum tenent in nauis spõda funiculo, sed tantùm demisso quantum piscis intra aquam carinę queat inhærere: neq; enim patitur vllo pacto aeris aspectum. Viso autem aliquo pisce grandi, aut testudine, quæ ibi sunt magno scuto grandiores, piscem soluunt. ille quum se solutum sentit, sagitta velociùs piscem aut testudinem, qua extra testam partem aliquam eductam teneat, adoritur: pelleque illa crumenaria iniecta, prædam

prędam raptam ita tenaciter apprehendit, vt exoluere ipsam eo viuo nulla vis sufficiat, nisi extra aquæ marginem paulatim glomerato funiculo extrahatur. Viso enim aeris fulgore, statim prædam deserit. Prẹda igitur iam circa aquę marginem euecta, in mare saltat piscatorum copia tanta, quanta ad prędam sufficiat sustinendam, donec è naui comites eam apprehendant. Prẹda in nauim tracta, funiculi tantum soluunt, quantum satis est venatori vt ad locum suę sedis intra aquam redeat, ibiq; de pręda ipsa per alium funiculum escas ei demittunt. Piscem incolę Gaicanum, nostri Reuersum appellãt, quod versus venetur. Quatuor testudines (Calandras pręgrandes iiij. Columbus) eo modo captas, quę nauiculam illis ferè implebant, nostris dono dant. Cibus est enim apud eos non illautus. Hæc ille. Huius piscis, (inquit Christ. Columbus) forma est nobis incognita: & nisi grãdiusculum caput habet, instar anguillæ formaretur. capite gestat pelliculam quandam, ad similitudinem crumenę alicuius, & reliqua similiter.

DE ALIO PISCE INDICO EIVSDEM NATVRÆ, SED FORma diuersæ, quem Rondeletius describit, & similiter REVERSVM nominat, nescio ex quo authore.

A Mirabilis est piscis, quem Indi reuersum vocant.

D E Eodem quo elephas ingenio esse videtur. nam facilè cicuratur, docilis est, & loquẽtes intelligere videtur, adeò vt Indi cum eo piscari soleant. Piscis est palmi magnitudine, squamis rugosis contectus: spinis acutissimis, & maximè in dorso, munitus est, & ab vmbilico ad caudam, quib. pisces etiam maximos ferit, & veluti affixis hamis retinet atq; trahit. Hunc cum aliis captum seruant & cicurant, vt eo posteà phocas, tiburones, manatos venentur, aliosq; huiusmodi pisces, qui ideo quod pulmonibus spirent, in summa aqua sæpius natant. Funiculis igitur alligant, annexis aliquot suberis frustis: blandisque verbis hortantur & incitant, vt magno animo in fortiores & meliores impetum faciant, atq; ad litus cogant. tũ in mare iniectum natare sinunt, atq; cum pręda reuersum laudant, & gratias agunt: perinde ac si piscis ratione pręditus & in eos beneficus, monitus atq; hortationes audiat, cum ipse αὐτοδίδακτος & solutus idem faciat, quemadmodum alij plurimi sunt, qui alios etiam feroces persequuntur, vt in singulorum historia sæpe dictum est.

Aiunt piscem hunc in cibis bonis haberi, quod neq; sicca sit nimiùm carne, neq; glutinosa.

F GYLLISCI, γυλλίσκοι, pisces quidam, Hesychius & Varinus. γύλιος (sicut & γρύλλος) porcus est, vnde fortè γυλλίσκος diminutiuum, porcellus. vt hys etiam & hysca, de pisce, eadem significatione.

DE AQVATILIBVS ANIMALIVM, QVORVM NOMINA INITIO ASPIRANTVR.

HAbramis. vide Abramis.

HALEC, genus liquoris: gari fæx aut vitium: garum imperfectum. vide supra in Alec, & in Garo.

HALECVLA pro pisciculo vili & sale inueterari solito. Vide ibidem. Si bos cibum non appetat, proderit fauces allio tunso, & hallecula (*malim per l. simplex*) linire, Columella.

HALESVRION Rondeletius inter aquatilia sibi ignota ponit. Hermolaus inquit quosdam pro Callionymo pisce accipere, nescio qua ratione. nam genitale marinum non temere Halesurion dicitur, vel potius Halosurion, quasi ἁλὸς οὐρά, id est marina cauda. Vegetius quoq; zoophytis quibusdam marinis caudam adnumerat. Vide in Pudendo marino, Elemento P.

HALIPLEVMON in Pulmone marino tradetur.

HAMIA & Hamio à quibusdam imperitè pro Amia scribitur.

DE HARENGO, RONDELETIVS.

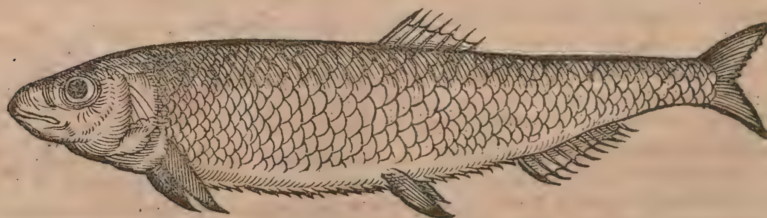
A HArengi nomen barbarum est: neq; vlla est, quod sciam, huius appellatio siue Latina siue Greca. sunt qui non rectè halecem vocent. Quid autem sit halec vel alex suprà declarauimus. In penurie igitur Grẹci Latiniq; nominis, notissimo & vulgatissimo vtemur.

B Harengus ex thrissarum est genere, qui in Oceano tantum reperitur, minoribus thrissis, & sardinis maioribus planè similis, dorso cæruleo, ventre albo & falcato, squamis acutis & tenacius hærentibus munito alosæ modo, reliquis facilè deciduis. Inferiores (*Interiores*) partes alosæ similes habet.

C Aqua viuit. Gregalis est piscis.

E Tam magni sunt aliquando harengorum greges, vt prę multitudine capi non possint. Sed post autumni ęquinoctium in acies se diuidunt, locaq; mutant, & gregatim per Oceanum vagantur. Quo fit vt multi simul capiantur.

Icon Harengi partim ad Rondeletii, partim ad Bellonii iconem expressa est.

Con-

Condiuntur, & in muria seruantur. Alios modicè salitos suspensosque in fumo exiccant. Illos harengos albos, hos nigros Gallicè sorez appellant: siue harengos nocturnos, vel à nigrore, vel quia quæ noctu fit captura felicior, & iis diutius seruandis accommodatior meliorque iudicatur. F A

Citissimè extra aquam moriuntur, ob magnam branchiarum scissuram. C

Pinguí sunt & molli carne. Tam sunt alosis paruis thrattisque paruis similes, vt eas in craticula coctas, butyroque immersas Normanis apponi iubens, eis imposuerim, credentibus harengos esse: adeò figura, sapore, spinis similes sunt, vt vix discerni queant, nisi à diligenter animaduertentibus. Sunt tamen harengi dorso spissiore, maculisque carent, quas alosæ paruæ habent. F B

Quare vehementer errat, qui mediterraneo mari harengos nasci asserit, seque Romæ vidisse in foro: nam formæ similitudine decipitur. Qui enim harengi specie, non solùm Romæ, sed etiam Massiliæ & Venetiis videntur, harengi non sunt, sed thrattæ paruæ, harengis & sardinis adeò similes, vt eas pro harengis facilè accipiant etiam Galli, quibus hi notissimi sunt. Sed his notis distinguuntur. Thrattis & alosis spinæ multò asperiores ventrem firmant, harengis minus asperę: quam ob causam si paulo diutius asseruentur, disrupto ventre intestina procidunt. Præterea spinæ in his tenuiores, & edendo minus molestæ, in alosis & thrattis & chalcidibus multo molestiores. A.

Contra Bellonium, quod non capiantur in Mediterraneo mari. & quid à thrattis vel thrissis (ipse enim easdem putat, nos in Alausa distinximus) & chalcidib. differant.

Bellonii de Harengo scripta in Chalcide supra posui.

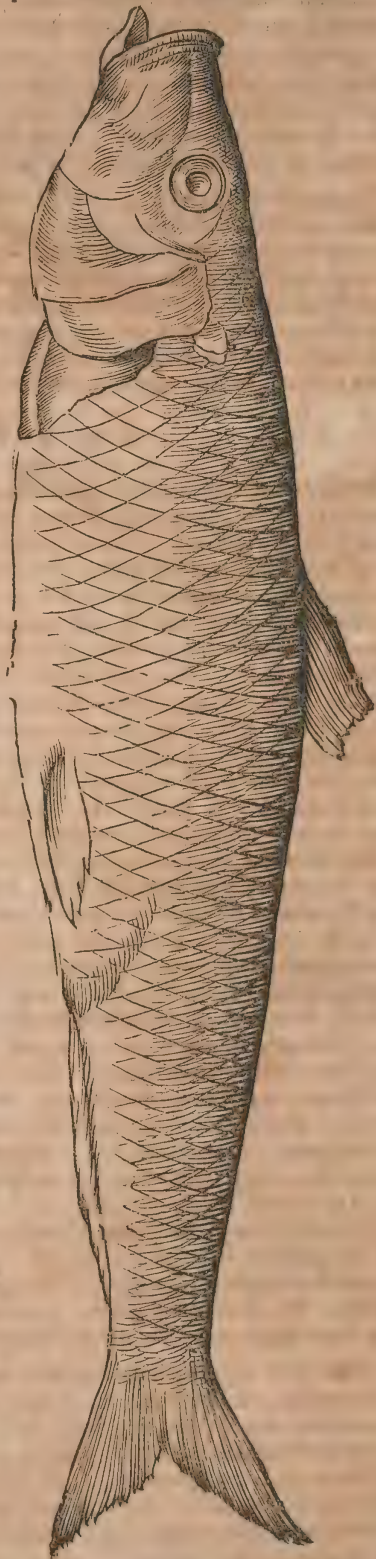
COROLLARIVM.

Belgæ, Menapii & Germani aleces vocant pisces quosdam sale inueteratos, harengas dictas, clupeis similes, Massarius. A Gaza mænas diuersos pisces ex Aristotele aleces interpretatur. Author de naturis rerum, & Isidorus, deinde Albertus & imperita posteritas barbaros authores secuta, alec vel allec pro harengo dixerunt. nos Germanicum nomen ad Latinitatem deflexum vsurpare malumus, quàm antiquo alecis nomine longè aliud significante, (vt in A. elemento, & in Garo copiosè docuimus,) abuti. Germani plerique *Hering* scribũt & efferunt, e. obscuro, & ad a. vel æ accedente: Flandri *Harinck*. Galli aspiratione, vt sæpe solent, omissa, per a. vn areng. Vnde Latinum vocabulum aliter formant, aspiratione vel addita vel omissa, & secunda syllaba per e. vel per i. scripta: terminatione verò alii masculina, alii fœminina, arenga, aringa, Haringa, Arengus, Harengus. Ego quoniam Germanicam dictionem esse agnosco, & Gallos quoque à Germanis accepisse, Haringus vel Heringus scribendum putarim, vt & genus masculinum, quo Germani proferunt, seruetur, & orthographia reliqua magis suam originem fateatur. Arengam Iouianus Pontanus dixit in libro de libert. vt quidam citat: Vnusquisque suam manibus contrectat arengam. Ego hunc Iouiani librum inter opera eius nõ reperio: neq; in libro de liberalitate, qui extat, hunc versum. Harengi Bellonio videntur dicti ab ordinibus, quibus in doliis conduntur. rengus enim Gallis est ordo: ad quam vocem accedunt nostræ *ein rey, ein ranck*. Ego potius à Græco ταριχος deduxerim, quod salsamẽtum significat: t in spiritum conuerso, vt haringus quasi harichos, id est tarichos appelletur. nullum enim salsamenti genus vsitatius per omnem Germaniam reperias. quamuis autem propriè ταριχη partes ipsæ piscium maiorum concisorum salsę & inueteratæ nominantur, tamen ipsos quoque minores pisces inueteratos eodem nomine venire, in Salsamentorum mentione ostendemus. Haringa piscis ex Cimbricis ac Daciæ & Noruegiæ Borussiæque littoribus (*quæ omnia ad Germaniam pertinent*) vasis inclusus & sale conditus: aut sale fumoque inueteratus, tum haringa passa, Germanicè *Bocklingen* (*nostri Bücking nominant, Saxones Bükk*[illegible]) appellatus, cratibus aut sportulis impositus ad nos perfertur, Ioannes Langius. Arenga passa seu infumata, Germanicè *ein Bücking, oder Bückling*. Aliqui ruscupam nescio quo idiomate appellant. Arenga muriata, *ein Pöckelhering, ein Rotthering*. Arenga macerata *ein gevvesserten Hering, ein Bratthering*, Ge. Fabricius. Illyricum vel Polonicum eius nomen est Sledz, vel Sliedz. Infumati verò, Platanii Sliedz. Sigismundus Gelenius in Lexico symphono Germanicum nomen à Gręco ἅρεξ deducit, quod ego hoc tempore apud nullum authorem inuenio. Et rursus hæc quatuor inter se componit, Haraca Latinum, *Haring* Germanicum, Ἀρακίς Græcum, Herynk Illyricum vel Bohemicum. Bellonius Sarachum nominari docet ab Epirotis seu Albanensibus hodie piscem, qui Agonus Mediolani dicitur. Anglis harengus dicitur *an Heryng*, vel *an Hearynge*: alii r. geminato *Herring*. Infumatus verò *a redde Heryng*, à colore rubeo. Qui piscem hunc Anglicè adultum duntaxat *Herring* vocant: paruulum adhuc, *Sprat*: mediocrem, *Pylchera* falluntur. non enim ętate tãtum hi pisces differunt, sed prorsus diuersa sunt genera, vt Ioannes Caius nos admonuit.

Alec piscis est perparuus in occiduo mari, quod mediterraneum est inter maiorem Britanniam & B Germaniam, Author de nat. rerum. Longus est palmum, (*dodrantem. ad nos quidem vix vnquam longiores dodrante cum tribus digitis vehuntur*) maximè abundans in Oceano circa Galliam, Angliam, Germaniam & Daciam, Albertus. *Heringsee* Oceani partem vel sinum nominant Germani, ex quo harengi capti copiosè ad nos mittuntur. Harenga longitudinis est pedalis aut spithames, obesus pisciculus, Io. Langius. Harengades Massiliæ dicti pisces, paruis alosis similes sunt: vide in Apua membrade Rondeletii. Lacus Suerinum alluens, non procul Oceano Germanico, gignit inter cęteros pisces halecem, (harengum,) & Murenas vulgo Germanicè dictas (*Marenen*) haleci (harengo) similes, sed aliquanto minores, argenteis squamis, carne dura & friabili, Simon Paulus Suerinensis. Est & *Murte* pisciculus quidam vilis in Noruegia, magnitudine harengi. Oculi harengorum nocte lucent instar luminis: quę vis cum ipso pisce emoritur, Author de nat. rerum. Audio harengos recens captos per aliquot etiam dies postea à noctu relucere. item noctu gregatim natantes, ventribus versus summum ęquor obuersis, tantum de se (*quamuis nimirum, sed maximè circa oculos, vt audio*) splendorem emittere, vt mare fulgurare videatur. Itaque noctibus etiam facilè ex splendore à piscatoribus deprehenduntur. Agmen huiusmodi harengorum densissimè natantium Angli vocant *a Scull*. Piscis est squamosus, nec aliud intestinum habet quam ieiunum, Albertus.

C Fertur halecem ex puro aquæ elemento viuere, sicut salamandram ex igne, Obscurus. Omnium ferè piscium solus aqua viuit tantum, nec nisi in aqua viuere potest. Nam statim vt aeris serena contigerit, expirat: nec vlla mora est inter contactum aeris & expirationem, Author de nat. rerum. Intestinum ieiunum duntaxat habet: & ideo in ventre eius nihil inuenitur: propter quod quidam falsò dixerunt, harengum solo & simplici elemento viuere: quod nos alibi falsum esse ostendimus, Albertus. Litoralis est, & semel parit autumno, (circa æquinoctiũ autumnale,) Idem. Harengi similes sunt thrissis, sed minores, nec in dulces aquas ascendunt. Cardan.

Figuram hanc, qua olim Haringam inueteratam repræsentauimus, non omittendam duxi.

D Acus piscis (*der Hornfisch*) persequitur harengos, & perquam damnosus est piscatoribus, vt audio: ego de gladio pisce id potius dixerim. Belluæ marinæ sæpius capiuntur, dum persequuntur harengos, & in litus impingunt vadosius, quàm vt inde redire valeant. Albertus.

E Agmina horum piscium noctu ex splendore deprehendi à piscatoribus, dictum est supra in B. Dum in grege toto natat, capi præ multitudine non potest. Cum autem post æquinoctium autumnale acies se diuidunt, capiuntur: tumque aliquando in magnis & multis sagenis colliguntur, adeò vt funes retium incidi oporteat, eò quod trahi retia non possunt, Albertus. Vbicunque super aquas in mari lumen vident, gregatim adnatant. Et hoc actutum (*hoc astu*) ad retia dictis, (*certis, nempe autumno*) tẽporibus alliciuntur, quasi parati ad capiendum diuino munere in vsus hominum deducantur. Hybernis autem temporibus secreti mari vsque ad tempus debitum absconduntur, & hoc circa Germaniam, Author de nat. rerum. Iustinus Goblerus vir iurisconsultissimus capturæ harengorum veterem quandam & veram mappam ad Sebastianum Munsterum pro illustranda sua cosmographia miserat superioribus annis: quam à morte Munsteri non apparere doleo. Certi sunt piscatores ad Oceani litora inferioris Germaniæ, quibus solis hos pisces piscari permissum est. Ex iis si quis diem obeat, relicta eius vidua nisi intra triduum alteri nupserit, ius suum harengos intra destinatum ei spatium (*das Fach*) capiendi amittit, vt audio. Capiuntur interdum vno tractu innumeri. Mirum hoc: cum quidam à vidua, quæ maritum nuperrimè amiserat, iactum vnum trecentis florenis emisset, sperans se plurimum lucri facturum, quoniam plerunque semper ingens eorum copia pariter irretitur: eo iactu tribus tantum piscibus captis miser longè frustratus est. Sed admirabilius quod fertur de Terra sancta Oceani Germanici insula, circa annum Virginei partus M. D. XXX. ex captura harengorum bis mille homines vitam sustinuisse: & cum aliquando per petulantiam harengum virgis cecidissent, adeò imminuti sunt pisces, vt hoc tẽpore (annis post XXIV.) vix centum homines ex eo quæstu viuant, quod Hubertus Lagnetus, vir doctus & fide dignus, Ge. Fabricio nostro retulit. Harengorum copia in Oceano incredibilis est, vt ad CC. millia coronatorum in singulos annos capturæ precium ascendat, sæpe etiam multò amplius. Card.

Harengorum capita plura filo conserta, pone inter stramina lecti, & fugabis cimices, Andreas Furnerius. *He inglack* Germani vocant muriam columbarum. Escam columbarum quo multas alias venentur è radice carlinæ conficiunt hac ratione: Radici adiungunt lutum adustum de clinabo, mel, vrinam, muriamque qua harengæ conditæ fuerint: & massam inde formatam columbariis imponunt, Hieronymus Tragus interprete Dauide Kybero. Pinguedine harengæ plurimum vtuntur ad corium sutores, Adamus Lonicerus.

F Piscis est sapidus, Albertus. Ex Cimbricis litoribus Aringhæ pedales pisces, in cratibus, sale ac fumo inueterati nobis afferuntur, Iouius. Aringarum muria conditarum esu crudo superior Germania abhorret, qui tamen proximis Oceano & mediterraneis Germaniæ populis, æquè diuitum ac pauperum mensis expetitur: & à Liuionibus ac Rutenis vna cum muria voratur: ac quantò putridior est, tanto magis appetitur ac probatur, Cornarius. Harengus ad cibum vel recens vsurpatur: vel passus infumatusque elixandus; vel muriatus, vel maceratus aqua recenti. Halece salito crudo cum aceto &

aceto & cæpe, nihil vel meo stomacho gratius est, Ioachimus Vadianus. Haregus etiam, vt vnumquodque ferè genus piscium marinorum habet tempus suum, in quo solo sit bonus, scilicet ab Augusto vsq; ad Decembrem. Cum recens captus fuerit, delicatiorem cibum præbet, salsus autem in vsum hominum diutius quam alii pisces sanus durare potest, Author de nat. rerum. Inter marinos pisces præcipuè laudantur Rogetus & Gornatus, siue Gornus. post hos Plagitia (Passer) & Solea: aut potius Merlangus: minus scilicet crassus & viscosus Passere & Solea, satis friabilis. sed consideratis sapore, odore, colore & substantiæ puritate & nobilitate, minus bonus est Rogeto & Gornato. quod de Alece quoque similiter accipi debet, Arnoldus Villanouanus. Harengi pisces sunt suaues, similes thrissis, Cardanus. Et rursus, Sunt hi, & Sardoni, ac Celerini ex eodem genere: sed harengi sapore cæteris præstant.

Vesicas harengorum, nostri animas eorum appellant. has equis in cibo vel potu dant, vt impeditum lotium promoveant: & similiter hominibus, his quidem circiter nouem numero. Muria ex istis piscibus ad quid prodesse queat, lege suprà in Garo, elemento G. Pinguedo harengæ exulceratam cutem pectoris sanat, & morsis à serpente medetur, Adamus Lonicerus: ineptè. aliter enim Plinius. Alece (liquore, non pisce) scabies pectoris sanatur, &c. G

Inferiores Germani prouerbiis quibusdam ab hoc pisce sumptis vtuntur: quale est: Mittetur pro harengis recentib. *Man vvirdt jn nach gruenen hering schicken.* Sic Latini Mittere in aquam, pro auferre è medio. H

Heledona. Vide in Polypis.

Helops. Lege Elops.

Hemerocoetus piscis nomen est, vt indicat Suidas: Phoca, vt opinatur Erasmus. Olim vulgari ioco ἡμερόκοιτοι fures dicti videntur. Sic enim Hesiodus: Μή ποτέ σ' ἡμερόκοιτος ἀνὴρ ἀπὸ χρήμαθ' ἕληται. Sed Oppianus callionymum piscem ἡμερόκοιτον nominat, quod interdiu in arena dormiat, &c.

Heminervs, Ἡμίνηρος. quære in Coracino.

DE HEPATE DEIECTAMENTO MARINO, BELLONIVS.

Non solum per mare discurrit ac diuagatur Hepar, verumetiam algarum profundo implicitum persæpe reperitur: vnde Propontidis piscatores, quoties sagenas in mare demiserunt, Hepar solent ad litus cum algis attrahere: quumque vile prorsus deiectamentum sit, hepati cocto (vt omnino hepatis lobum referant) persimile, fœtidum, fragile, rubrum, porosum, ob id tanquam inutile respuunt. vomitiones enim comestum excitat, aut saltem nauseas.

DE HEPATO PISCE, BELLONIVS.

Hepatis color ac magnitudo Hepato pisci nomen dedit Græcis ac Latinis. vocatur etiam à colore rutilo & subobscuro λεβίας. Vulgus Venetorum Sachetum, vt etiam Canadellam, (*cui supra locum dedimus in C. mox post Channam*) indifferenti nomine appellat: solo enim colore (qui paulò magis in Hepato fuscus est) inter se differunt. A

Eius dentes obtusiores sunt quam Phycidis, & pectinatim coeunt, vt in Cinædo: squamis integitur asperis, colore cum Phagro aut Erythrino simili.

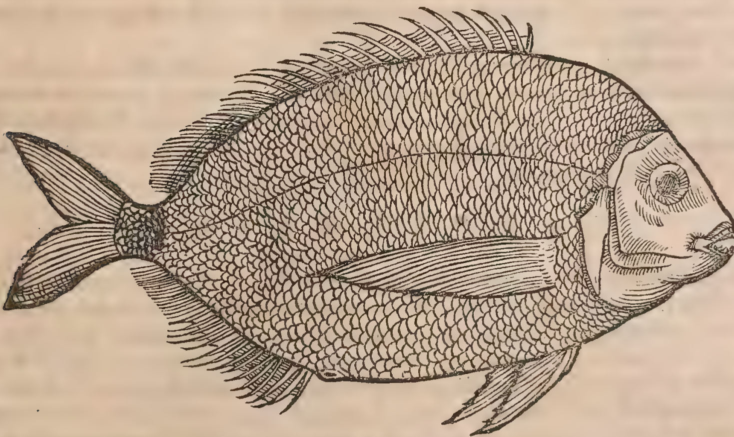
Calamis vt plurimum decipi solet: rarò enim euerriculis capitur.

Huic pisci Galenus carnem inter duritiem ac mollitiem mediocrem esse docet.

Saxatilis est, vt Diocles prodidit, & in cauernis latitat in alto mari.

Calculos in capite gerit vt Saxatiles omnes.

DE HEPATO (ALIO QVAM BELLONII,) RONDELETIVS.

Hepatus similis est pagro & erythrino, inquit Speusippus. Ἥπατος, ἢ λεβίας Græcis dicitur. Gaza verbum è verbo exprimens iecorinum interpretatus est. Hermolaus modò iecur marinum, modo hepatum appellat. Huius piscis nullum vulgare nomen, neque in Gallia, neque in Hispania, neque in Italia potui à

tui à piſcatoribus extorquere, à ſolis Græcis huius temporis didici σάπυρον hodie vocari: cæteri omnes anonymum eſſe dicunt ob raritatem, & pro mæna vendunt, à quo tamen plurimum oculorum magnitudine, corporis latitudine, colore differt.

B Hepatus piſcis eſt pagro ſimilis, oculis maioribus quàm pro ratione corporis, vt melanurus, colore obſcuro, ſeu ex cæruleo nigreſcente, pinnarum numero, ſitu aculeiſque pagro ſimilis, latiore, maioreque cauda: nigram in ea maculam habet, melanuri modo: ad quem (*quam*) alludit is, qui apud Atheneum dicit ſe bilem non habere, vt nec hepatus habet, ſeque ex iis eſſe, qui μελανόπυγοι (μελάμπυγοι) ſunt. Dentes non latos, ſed rotundos, acutos, ſerratos. ventriculum magnum cum appendicibus quatuor, inteſtina tenuia, hepar album ſine felle, cor angulatum, branchias quaternas vtrinq;, in cerebro lapides duos.

Lib. 5.

A Hunc piſcem, quem proponimus, veterum hepatum eſſe, notis omnibus diu multumque conſideratis, & cum aliis frequenter collatis, mihi ipſe perſuadeo, & æquos rerum æſtimatores mihi aſſentiri cogunt notæ omnes, hepato à veteribus tributæ: quarum nulla omnino huic noſtro piſci repugnat. Primum pagro ſimilis eſt, deinde colore eſt nigro, poſtremo ſine felle: quæ tres præcipuè ſunt hepati notæ. Quas ne comminiſci videamur, audiamus Athenæum de hepato loquentem: Diocles hunc ex ſaxatilibus eſſe dicit, Speuſippus autem ſimilem pagro hepatum. eſt autem ſolitarius, vt ait Ariſtoteles. carne veſcitur, ſerratis eſt dentibus, καρχαρόδους (*Vuottonius neſcio qua ratione dubitat an legendum ſit χαυλιόδους:*) colore nigro, oculis, habita totius ratione, maioribus, cor trigonum, album. Et alio in loco Athenæus ex Archilocho ſcribit eum felle carere: ex Hegeſandro duos lapides in capite habere. Huc accedit, quod paucas ventriculi (*ſupernè circa ventriculum*) appendices tribuit Ariſtoteles, ſicuti in hoc quatuor tantum inuenimus, vt priùs eſt dictum. Quod ſolitarius ſit, id ipſimet piſcatores fatebuntur, qui & raro vel potius nunquam multos ſimul capiunt. Quod carniuorus, oſtendunt ea quæ in ventre & inteſtinis reperiuntur. Dentibus eſſe ſerratis, colore nigro, oculis maioribus αὐτοψία ipſa docet. Quòd cor angulatum habeat, hoc illi cum multis commune eſt. Quum verò album eſſe dicit, mendum ſubeſſe opinor. Cùm enim in corde maximè abundet & perfectius coquatur ſanguis, ne in candidiſſimis quidem piſcibus, album eſſe poteſt, niſi partem ſupremam cordis accipias, quam αὐλὸν φλεβονευρώδη vocat Ariſtoteles, de qua fuſius libro tertio. quare legendum eſſe puto ἧπαρ λευκόν. huic enim piſci hepar eſt huiuſmodi, vt prius diximus.

Verum ſe dare hepatum.
Libro 7.
Libro 3.
Lib. 2. de hiſt. anim. cap. 17.
Cap. 14.

Sed argutus quiſpiam fortaſſe hic obſtrepet, & nos noſtro iugulabit gladio. Cùm enim, dicet, in hepate ſanguinis ſit officina, cur non rubrum erit, vt cor, vel quî candidum dici poterit? Animaduertendum eſt hepar in piſcibus nonnullis, vt in muſtella marina, in aſellis, & aliis multis album ab autoribus dici, non certè quòd de candore, cum niue poſſit contendere: ſed quòd cum aliorum piſcium, vel animantium hepate collatum, candidum dici poſſit, & vt magis exprimamus ex rubro albeſcat. qui enim branchiis ſpirant, minuſque calidi ſunt, ſanguinem magis pituitoſum & magis album gignunt, non aliter quàm qui anaſarca laborant, quod pituitam pro ſanguine gignant, candidiores fiunt. Quare in iſtis hepar minus rubeſcit. Cor verò multo calidius ſanguinem coquit, perficit, rubrumque efficit: ſplen verò quia ſanguinem atrum trahit, non poteſt non rubere quouis ſanguine cum atro permiſto. Hæc omnia me impulerunt, vt apud Athenæum legendum putem καρδίαν τρίγωνον, ἧπαρ λευκόν.

Hepatis color.

Sunt qui piſcem eum qui Lutetiæ egrefin vulgò dicitur, hepatum eſſe arbitrētur, ob id fortaſſe quod magno & delicato ſit hepate. Sed hoc falſum eſſe multa coarguunt: nihil enim illi eſt cum pagro ſeu erythrino commune. Præterea nigro colore non eſt, vt hepatus: denique notis ferè nullis hepato ſimilis eſt qui egrefin dicitur: quis verò is ſit, ſuo loco oſtendi.

Piſcem vulgò Egrefin dictũ non eſſe hepatum.

Aelianus vno loco iecorini meminit quem ſi ἥπατον Græcè vocat (penuria enim codicis Græci facit, vt dubitem) certè is hepatus non eſt, quem ex Ariſtotelis & Athenæi ſententia exhibemus: ſcribit enim citante Petro Gyllio iecorinum muſtellæ ſimilem eſſe, quę ab hepato noſtro pluſquam δὶς διὰ πασῶν diſtat. Alio loco ait in ſpecubus (ἐν τοῖς μυχοῖς τῆς θαλάττης) abditos latere maris incolas oues, & hepatos, & à piſcatoribus prępontes nominari ſolitos. ii quidem quanquam maximi videantur, tamen ad natandum ſegnes ſunt. non enim à ſuis latibulis longè aberrant. imò verò circum ea ipſa ſemper volutantur, infirmioribus piſcibus adnatantibus inſidias faciunt. Et Oppianus libro 1. σκέϊατον καὶ ἥπατον in fundo & ſaxis cauis deliteſcere ſcripſit. Sit ne is hepatus noſter, non facilè eſt iudicare: nullas enim notas appingunt, quibus internoſcatur.

Hepatus Aeliani alius.
Nos eius verba Græca in Corollario dabimus.
Lib. 9. cap. 38.

Diocles apud Athenæum ſaxatilem facit. verùm ſaxatilis propriè non eſt, vt ſaxatiles piſces appellant Medici, qui ſunt omnium optimi, carne molli & friabili. Hic autem quia carniuorus eſt, duriore eſt carne. Rectè igitur dicemus cum Galeno hepatum in medio eſſe piſcium duræ carnis & mollis: quęadmodum auratam, pagrum, vmbram & alios huiuſmodi. Pręparatur vt pagrus vel aurata. *Autumno vileſcit, vt author eſt Xenocrates, Vuottonus.*

An hepatus ſaxatilis ſit.
F
Lib. 3. de alim. facul.

C O R O L L A R I V M.

Piſcis cuius iconem adiecimus, Venetiis depictus eſt. Hunc primum hepatum eſſe coniiciebam, A quoniam à Venetis Figo nominatur: & Italicè iecur quoque ſigato, quaſi ficatum, id eſt συκωτὸν: (fortè quòd non minus ſapidus ſit hic piſcis, quàm animantis alicuius ficubus paſtæ, vt anſeris aut ſuis iecur. Ἔξεστι δὲ εἰπεῖν ἥπατα σεσυκασμένα, ἥπατα συῶν σεσυκοτραγηκότων, ἢ χηνείων ἡπάτων, Pollux:) & figura hepati à Rondeletio poſita ad hanc proximè accedere videbatur, color etiam nigricans conueniebat. Sed cum nuper hac iter faceret Bellonius, admonuit, me, piſcem hunc potius eſſe Callichthyn ſuum (Rondeletius Stromateum facit:) quanquam non ſint eidem colores & maculæ: idque animaduerti cum ex figura eius, tum quòd, vt dicebat, & in Callichthye etiam ſcribit, ſolus hic piſcium pinnis ſub ventre careat, nec aliam parte ſupina habeat, quàm quæ ab ano eſt. Rotundior etiam apparet, magiſque rhomboides, quàm Hepatus Rondeletii, à quo & capitis figura multum differt, & quòd ſquamis careat, vt pictura oſtendit, cum ille ſquammoſus ſit. Superior corporis pars magis fuſca eſt, in ſummo ſubcœrulea: in-

lea: inferior ex cinereo albicat (sicut & cauda quam gerit lunatam) perbreuibus etiam lineis candicantibus aliquot parallelis distincta. Venetiis, vt dixi, vulgare ei nomen est figo, vel etiam Truellia. à Græcis vulgò Gondaria vocatur, vt audio: & à Lusitanis Pampano. Bellonius etiam glaucum suum (qui piscis est Vmbræ cognatus,) Fegaro nominari scribit à Genuensibus, ei quoque forsan à iecore nomine posito. Nicea non procul à Varo amne in Ligustico littore sita, piscem vocat Figon, quem nostræ ætatis Græci Myllocopion appellant. Oppianus & Plinius inter pisces numerant Myllon, quem Oppiani cōmentaria eum interpretantur, quem vulgo nominant Græci Myllocopion. Hunc Massiliæ videre non potui, an sit iecorinus, an myllus, an alius, certi nihil habeo, Pet. Gillius.

Hepar pro pisce legitur apud Plinium in Catalogo, qui est ad finem libri XXXII. à Græcis semper tribus syllabis Hepatus, ἥπατος, nominatur: quanquam & Kiranidæ, interprete Cremonensi, hepar dicitur. Hepatus aliter lebias dicitur, λεβίας, apud Athenæum libro 7. scribitur autem λεβίας ea terminatione & accentu, qua ἀνθίας, Αἰνείας: non λεβιας oxytonum, vt alibi reperitur, librariorum vitio: neque λέβιος, vt λόγος. Saperdæ, lebiæ & coliæ ab Aristophane in Holcadibus nominantur: myllus, lebias, sparus, à Mnesimacho comico, Athenæus. Plura de lebia vel lebiano, fluuiatili lacustriue pisce, scripsimus supra in Delcano. *Lebias.*

De Hepato Bellonii plura lege supra in Corollario ad Chanadellam, pagina 221. vbi etiam figura posita est.

Eos qui piscem vulgo Egrefin vel Eglefin Lutetiæ dictum, hepatum arbitrantur, redarguit Rondeletius. Nos huius piscis iconem & historiam, ex Rondeletio ac Bellonio dedimus supra inter Asellos, pag. 86.

Rondeletii hepatum circumscribemus Germanicè, *ein Meerbrachsmen art mit einem schwartzen flecken am schwantz, wie auch der* Melanurus. Bellonii verò, *ein Meerbersich art*, sicut & channam & channadellam. Aeliani vero, *ein Meertreuschen art*, hoc est Mustelæ marinę cognatum piscem. Sic enim scribit Aelianus libro 15. cap. 11. Ἔστι δ' αὖ καὶ ἰχθὺς γαλῆ μικρὸς οὗτος, καὶ οὐδὲν τι κοινὸν πρὸς τοὺς καλουμένους γαλεοὺς ἔχει. οἱ μὲν γάρ εἰσι σελάχιοι καὶ πελάγιοι, καὶ μέγεθος προήκοντες: εἶτα μέντοι καὶ κυσὶ ἐοίκασιν. ἡ γαλῆ δὲ, φαίην ἂν αὐτὴν εἶναι τὸν καλούμενον ἥπατον. ἰχθὺς δὲ ἐστιν αὐτὴ βραχὺς, καὶ τὼ ὀφθαλμὼ ἐπιμέμυκε. κόρας δὲ ἔχει κυανῷ χρώματι προσεικασμένας. καὶ τὸ μὲν γένειον ἔχει τοῦ ἡπάτου μεῖζον: ἥττω δ' αὖ πάλιν τοῦ χρέμητος κατά γε τοῦτο. Hoc est: Est & paruus piscis Mustela nomine, qui nullam cum Mustelo dicto pisce communitatem habet. hic enim cartilagineus est, & pelagius, & magnitudine præstans, simul & Caniculæ piscis speciem similitudinemque gerit. Mustelam verò diceres esse Iecorinum. nam piscis est breuis, & oculis conniuentibus. Pupillæ oculorum ad cyaneum colorem accedunt. Eius barba quàm Iecorini maior est, & minor quàm Chremetis. Quærendum an Ophidion Rondeletii, Gryllus marinus Bellonii (de quibus scriptum est supra, paginis 91 & 92. inter Asellos, & nonnihil pag. 96.) idem sit piscis qui Hepatus Aeliani. nam & piscis galea alicubi in Italia vocatur, à similitudine mustelæ, quæ γαλῆ vel γαλέα est.

Hepatis & erythrinis similes pagri sunt, rostro duntaxat breuiore, Athenæus. Apud eundem Aristoteles, Speusippus in secundo Similium, & Dorion pisces similes esse dicunt phagrum, erythrinum, & hepatum. Hepar piscis molle, pigrum (fortè pingue) & magnum iecur habet, Kiranides. Item fel eius cum melicrato potum hepaticos sanare tradit, cum Athenæus fellis prorsus expertem eum faciat. nam libro 3. sic scribit: Hepatum piscem Eubulus in Laconibus ait carere felle, his verbis: Οὐκ ᾤου με χολὴν ἔχειν, ὡς δ' ἡπάτῳ μοι διελέγου. ἐγὼ δὲ γ' εἰμὶ τῶν μελαμπύγων ἔτι. id est: Rebaris carere bili me, nec mecum aliter quàm cum hepato pisce loquebaris: Ego verò nondum melampygus esse desij. Quasi diceret, Mitionem me putabas, qui adhuc sum Demea. Vide in Melanuro H. Hegesander etiam hepatum in capite duos lapides habere ait, colore splendoreque ostreis similes, figura autem rhombi. B

Καὶ λεβίαν λαβεῖν ὅσχετον ἥπατον (Malim, Καὶ λεβίαν λαβὲ, ὅν φασιν ἥπατον) ἐν περικλύστῳ Δήλῳ καὶ Τήνῳ, Archestratus. Vide supra in Corollario de Citharo F. ex Galeno. F

Fel eius (Aelianus fellis expertem facit) cum melicrato potum, hepaticos sanat. Hepar autem eius tritum, & emplastri modo impositum, omnem tumorem & podagram sanat. Capitis eius combusti & G triti cinis inspersus antiqua vlcera & depascentem carnem sanat, Idem.

HEPSETI pisciculi memorati sunt supra inter Apuas, Theodorus ex Aristotele pro hepsetis naricas transtulit. Hepseti pisciculi eiusdem generis sunt, cuius est cobîtis, Athenæus. Ἑψητοί, edulium quoddam ex paruis pisciculis, Eustathius. Ἑψητὸν λέπας (lege Ἑψητῶν λοπὰς) εὐτελές τι βρωμάτιον ἦν ὥσπερ καὶ (τριχίαι,) Pollux 6.9. Ἀκάνθας ἐκλέγειν ἑψητῶν τε καὶ ἀθερινῶν, Minimorum pisciculorum spinas excerpere, &c. in eos qui scrupulosius & curiosius in rebus minutis versantur. Vide supra in Corollario de atherina, Ἀγαπῶν τε κἂν ἑψητὸν ἐν τοῖς τελτλοις ἕνα Δ.ὰ δωδεκάτης ἐψόμενον ἡμέρας ὕδη, Eubulus.

HERACLOIDES pisces Albertus nominat ineptè, fossiles illos qui circa Heracleam Ponti eruuntur: de quibus in F. elemento diximus.

HERPILLA apud Athenæum libro 7. genus insecti marini longis pedibus præditi videtur, quo pisces inescare solebant, sicut & lumbricis. Τοῖσί κεν ἄρμενα πάντα, πεφαλίοσαιο δὲ μῦρα, Κεῦρυλοι, ἢ πειρῶα, ἢ εἰναλίην ἕρπιλλαι, Numenius. Cuius etiam paulo antè, verba hæc de escis piscium recitat: Ἠὲ καὶ ἑρπηλας (legerim ἑρπίλλας) δολιχήποδας, ὁππότε πέτρας Ἀμμώδεις κλύζοντες ἐπ' ἀκρῇ κύματος ἄγνη, (fortè pro ἄγνῃ legendum ἀγῇ.) nam Apollonius lib. 1. Argonaut. dixit ἀγὴν πολιάν, littus canum, vbi franguntur vndæ & expumant:) Ἔνθεν ὀρυξάσθαι, θέμεναί τ' εἰς ἄγγος ἀολλεῖς.

HESYCHI, Ἥσυχοι pisces nominantur ab Aeliano de animalibus libro 14. cap. 23. In Danubio (inquit) capiuntur multi & diuersi pisces: Coracini, Mylli, Antacæi, & nigri colore Cyprini, item Porci, & Hesychi albi, Percæ & Gladii. Quinam verò sint Hesychi illi, à Danubii in Pannonia & inferius accolis inquirendum fuerit, qui forsitan huius nominis vestigium aliquod sua retinent lingua: qua enim per Germaniam & Austriam rex ille fluuiorum descendit, neque piscem hunc, neque nomen extare suspicor.

HIATULÆ nomen à Theodoro confictum est, quo aliâs pro Channa pisce vtitur, aliâs pro chama concha. Nos Græca retinere vocabula præstiterit, ne res diuersæ confundantur.

HICTAR minimus pisciculus. Vide in Ctara superius item in Atherinæ Corollario inter Apuas.

HIPPALECTRYON, HIPPIDION, HIPPUS, Piscium nomina. Vide supra in Equo.

DE HIPPOCAMPO, RONDELETIUS.

Icon hæc Venetiis facta est: Rondeletii melior erat, quoniam & pilos ab eminentibus singulis in capite & dorso partibus singulos ostendit, & pinnulam in extremo dorso.

A ἹΠΠΟΚΑΜΠΟΣ à Græcis dictus, apud Latinos idem nomen retinuit: compositum est ex dictione ἵππος, quæ equum significat, & καμπή, quæ flexuram: nam ἱππ hic magnitudinem non significat, quemadmodum Marcellus Dioscoridis interpres arbitratus est, vt fusius postea demonstrabimus, sed figuræ & similitudinis nota est. Capite enim & iuba equum æmulatur: κάμπη vero vox addita, quia repando est corpore, & in arcum se curuante, præterea villoso, & incisuris multis distincto, quemadmodum quæ in arboribus & oleribus reperiuntur κάμπαι à Græcis dictæ, à Latinis Erucæ, à nonnullis Bruci, sed non sine errore. est enim Brucus aliud insecti genus. Ergo cùm Hippocampus Erucas maximè cauda referat, reliquo corpore equum, vt pictura exprimit, ἱππόκαμπος optimo iure vocatus est. Romani, Illyrici, Genuenses Chaual, Massilienses, & nostri Cheual & Cheualot vocant. Veneti Draconem. Nonnulli Gallum marinum. Qui nunc Græciam incolunt ἀσπίδα. Quidam Salamandram marinam.

B Hippocampus toto corpore incisuras habet. dodrantalem magnitudinem non superat, sæpe minor reperitur. Pollicis est crassitudine: rostro oblongo, tubuli modo cauo sine scissura. ab inferiore eius parte operculum foramini opponitur, ad claudendum, vel demittitur ad aperiendum. Oculos habet rotundos, satis prominentes. In capitis vertice pili erecti sunt qui adeò tenues sunt, vt non in mortuis & exsiccatis, sed in viuentibus tantum Hippocampis, & natantibus appareant, quemadmodum & qui in reliquo sunt corpore. Toto capite, collo graciliore, ventre protuberante, equo valde similis est. Post oculos quo in loco in cæteris piscibus branchiæ esse solent, pinnulæ duæ auriculis similes sunt, maximè ob situm, vtrinque vnica. Branchiæ verò nullæ sunt, neque tectæ neq; detectæ, sed supra dictas pinnulas duo sunt foramina sursum spectantia. Sub ventre rimulas duas habet. Ex vna alui excrementa, ex altera oua foras emittuntur. Cauda reliquo corpore tenuior est, quadrata, cum exochis aculeatis. toto etiam est corpore similiter aculeato, veluti ex cartilagineis circulis compacto, ex quibus aculei extant, membranis intermediis, vt nulla caro appareat. Colore est fusco, punctis albis notato, ventre albicante. Ventriculum pro corporis ratione satis magnum habet, hepar rubrum, similiter oua rubra, cor exiguum. Caudam quouis modo inflectas, & qualem viuo figuram tribueris, talem mortuus & exsiccatus seruat,

seruat. Est profectò & cognitu & aspectu pulcherrimus, iucundissimusque hic pisciculus, denique huiusmodi vt in eo Naturæ solertiam, atque Dei Optimi Max. summum artificium admireris. Ob id summi olim pictores artis peritiam in eo ostentarunt, tum ob difficultatem, tum ob elegantiam. Plinius de nobilitate operum & artificum loquens, Hippocampi meminit, Sed in maxima (ait) dignatione operum è marmore Scopę artificis, Cn. Domitij delubro, in Circo Flaminio Neptunus ipse, & Tethys, atque Achilles: Nereides supra Delphinos & Cete, & Hippocampos sedentes. Tritones, chorusque Phorci, Pristes, ac multa alia marina, eiusdem manus omnia, magnum & pręclarum opus, etiam si totius vitæ fuisset.

Hæc est veri Hippocampi descriptio, quę vt certissima ab omnibus esse iudicetur, quæ ab alijs de eo literis prodita sunt refellemus. Primum in eo lapsus est Marcellus Dioscoridis interpres, quod voce ἵππω magnitudinem denotari scripsit in Hippocampo, vt in Hipposelino, Hippomarathro. eius verba sunt. Credimus olerum & plantarum erucas, quas Græci κάμπας dicunt, marino pisci à similitudine nomen dedisse. In locustarum enim genere Hippocampus à veteribus numeratur. Breuem paruumque piscem scriptor hic esse ait, & nihilominus magnitudinis nota ei coniuncta est. Quòd enim Græci multis in natura ἵππ adijciunt, grande significat, vt in Hipposelino, Hippomarathro, & Hippolapatho indicauimus. Sed id sic intelligendum est, vt hoc animal comparatum olerum aut plantarum erucis, grande sit: marinis verò beluis, aut piscibus, breue & paruum. Nec aliud hîc intelligi voluit dicens paruum esse animal, Hęc Marcellus. Primùm à nullo veterum Hippocampus in locustarum genere recensetur. nullus enim est apud veteres recentioresue Græcos aut Latinos scriptores locus, in quo non solum disertè id scriptum sit, sed ex quo vel leuissima coniectura, vel suspicio huius rei colligi possit. Deinde voculæ vnius significatione, & rei ipsius ignoratione, coactus est à Dioscoride dissentire, friuola quadam excusatione adhibita. Cum enim scribat Dioscorides Hippocampum θαλάσσιον εἶναι ζῶον μικρόν, id est marinum esse animal exiguum, tamen ob magnitudinis notam adiectam, ait breue esse animal cum beluis marinis collatum: cum olerum aut plantarum erucis, grande. Quid obstat quæso, quo minus ἵππος in compositionem nominum admittatur pro equo? an oportet verba rebus, an res verbis accommodari? Cum igitur Hippocampus corpore maximè equum referat, cauda erucam, cur non dicemus dictionem ex vtraque compositam, eaq; significari paruum animal, cum id disertè scribat Dioscorides, qui & viderat, & penitus nouerat?

A

Verum se Hippocampum dedisse.

Contra Marcellum Vergilium.

Lib. 2. cap. 3.

Anceps est hac de re Andreæ Matthioli sententia, qui in suis in Dioscoridem commentarijs duos Hippocampos descripsit. vnum ex locustarum genere, quod tamen veterum scriptorum nullus tradidit, vt iam diximus, & vt magis perspicuum fiet ex locis quos postea citabimus. Alterum verum, si modo veram eius picturam expressisset, ea enim in multis à naturali dissidet. Hanc de Hippocampo opinionem nec probat, nec improbat. Non dubito tamen quin si insecti huius naturam & vires, de quibus postea dicemus, penitus prospexisset expertusque fuisset, in meam sententiam discessionem faceret.

De Matthioli sententia ancipiti.

Multò magis ridiculè Hippocampum depinxit autor libri de aquatilibus. Cùm enim equinum caput & collum ei tribuisset, os ei equi modo rescissum, narium foramina addidit: collum verò, caudam, corpus reliquum tam absurdè pinxit vt monstrum potiùs aut commentitium quoddam animal exhibuerit, quam Hippocampum. Sed in his redarguendis prolixior esse nolo. De viribus Hippocampi dicamus.

Contra Bellonii iconem.

Hippocampi cremati cinis exceptus cum liquida pice, aut axungia, seu amaricino vnguento illitus, alopecias replet, ait Dioscorides. Ex quo hæc descripsit Galenus his verbis: Hippocampum animal marinum si totum vsseris, alopecijs prodesse à quibusdam proditum est, ipsumque videlicet desiccantis esse facultatis, & tenuium partium, aut certè eius cinerem, quem quidam vnguento amaricino commiscent, quidam pici liquidę, alij veteri adipi suillo. Plura tradit Plinius: Leporis marini veneficium restingunt poti Hippocampi. Et alio in loco inter ea quæ lichenas & lepras tollunt, ponit Hippocampi & Delphini cinerem ex aqua illitum. Et Hippocampi necantur in rosaceo, vt perungantur ægri in frigidis febribus. Et ipsi adalligantur ægris.

G

Lib. 11. simpl. med. cap. 41.

Lib. 32. cap. 5.

Ibidem cap. 7.

Ibid. cap. 10.

De Hippocampi ventre venenato solus Ælianus scripsit, hoc modo: Rei piscatoriæ bene periti homines dicunt Hippocampi ventrem in vino decoctum, si quis dederit cuipiam bibere, eum primò ex ea potione acerrimo singultu affici, deinde tussire, & sicca quidem tussi vehementer torqueri: etenim nihil excreare, sed & superiorem ei ventrem intumescere, & calidas fluxiones in summum caput efferri, & verò per nares rursus tenues & aquosas defluere, ac pisculentum odorem reddere. simul & oculos eius sanguine suffusos igneo colore flagrantes videri, & eorundem oculorum genas inflari: & vomendi quidem cupiditate ardere ferunt, verum nihil emittere. Quòd si natura etiam euicerit, (*vomitum promouerit,*) id tamen mortis esse signum, & hominem mox in obliuionem & dementiam incurrere. Sin in ventrem inferiorem delapsum fuerit, nihil horum iam fieri, omnino tamen hominem è vita excedere. Ex morte porrò qui euadunt, mente capti aquam summo studio persequuntur. Hanc enim ipsam idcirco expetunt aspicere, tum stillantem audire, quòd sanè eis ægritudinis leuationem afferat, & somnum conciliet. Itaque ad perennes fluuios, aut ad litora, aut iuges fontes, aut lacus, commorationes eis gratę sunt, cum tamen non magnopere desyderent bibere: sed & natare, & pedes aqua madefacere, & abluere manus eis plurimum iucunditatis affert. Sunt qui non hæc mala dicant huius bestiæ ventrem creare, sed Hippocampum algam peramaram, ex qua ita afficiatur, depasci. Hæc Ælianus de Hippocampi veneno, quo etiamsi hodie nulli vescantur, tamen solo ventre non alijs partibus venenatum crediderim, quod, vt alia animantia omittam, in alijs piscibus euenit. Draco siue Araneus spinis solis, Pastinaca solo radio, Iulides solo morsu venenũ infundunt, aliæ partes sine pernicie sunt edules. Quòd hanc venenati ventris causam quidam ad algam referunt, id non verè dicitur. neque enim alga vescitur Hippocampus, vt oris structura demonstrat, sed aqua tantum & luto. Neque alij multi pisces alga victitantes perniciosi sunt, sed quidam ex his optimi, vt scarus, atque saxatilum maior pars, quorum intestina non reijciuntur.

De venenato ventre Hippocampi, ex Æliano.

Lib. 14. cap. 20.

(F)

(C)

De remedio ex eodem, aduersus Canis rab. morsum.

Vt ex Hippocampo venenum, ita ex eodem remedium docet Ælianus. Solertia, inquit veterani piscatoris, & ad res maritimas bene prudentis, salutaris etiã repertus est Hippocampus. is & Cretensis erat, & filios adolescentes piscatores etiam habebat. Accidit autem, vt hic piscator Hippocampos simul cum alijs pisciculis caperet, & adolescentes à rabida Canicula morderentur. Cum verò eorum in Methymna Cretica ad litus iacentium vicem dolentes spectatores, interficiendam caniculam censerent, & illius iecur medicamentum ad rabiem edendum iuuenibus dandum esse: alij consulerent à Diana salutem petendam esse, senex piscator eos de consilijs quæ adferrent, laudatos dimisit, & Hippocamporum diligẽter exenteratorum (ventriculo & intestinis abiectis) alios assos eis comedendos dedit, alios in acetum & mel contriuit, eoque cataplasmate morsus vlcera obligauit, atque filiorum adolescentiũ (excitato in ipsis per Hippocampos aquæ desiderio) rabiem vicit, eosque ad incolumitatem quanuis serò restituit. Hęc Ælianus de remedio aduersus canis rabidi morsum ex Hippocampo petito. Quod mihi cum ratione coniunctum esse videtur: Venenum enim veneno alio expugnatur, & sæpe, vt ait Ausonius, Bina venena iuuant. Quare cum ob canis rabidi morsum ὑδροφοβίᾳ ægri laborent, rectè malum hoc curatur Hippocamporum cibo qui ὑδροφιλίαν inducit. Ad pellendos vermes plurimum valere mihi indicauit Gręcus quidam si tosti sumendi dentur, cum aqua absinthij, vel portulacæ, vel vino.

DE EODEM, BELLONIVS.

A Hippocampus nomen ab equo & eruca contraxit. Equinum enim caput & collum gerit, corpus autem erucæ. Plinius hippum, vt Oppianus vocauit, Athenæus hippidium. (*Coniectura hæc Bellonij est, sine autore. Videtur enim potius sui generis piscis esse hippus, vt & hippidium, siue idem cum illo, siue diuersus. Vide suprà in Equo pisce.*) Piscatores Veneti Faloppa, Massilienses & Genuenses Gaballum marinum.

B Digito crassior non euadit. estque ferè cornea cute contectus: nemini, imò neque ipsis quidem piscibus edulis: quibusdam locis nigrior, alijs autem candidior. Branchias ad latera habet, estque collo, vt equus, contorto. Pinnam in tergore latiusculam, alteram in latere vtrinque ad branchias exerit, aliam quoque modicam supra ceruicem: tubulum oblongum, in quo eius os situm est. Viuus in mari nõ est ita contractus, vt nobis iam siccus extra aquam apparet. Contrahit enim caudam in orbem cum moritur: quod etiam Chamælus (*Chamæleo*) facit. Spiculis in gyrum obtusis vallatur ac communitur. Caudam habet quadrangularem. Eius longitudo non excedit senos digitos. Iubam habet obtusis spiculis, vt equus crinibus, exornatam, atque aurium loco elata etiam spicula ostendit. Strias quoque in transuersum actas, quæ ab obtusis eius spiculis procedunt. Natura enim ad equum terrestrem alludens, caput, ceruicem, collum, thoracem ita affabre in hoc pisce ementita est, vt hæc omnia sibi inuicem respondeant.

G Hippocampi cinerem alopecias replere cum pice liquida aut axungia seu amaracino vnguento illitum, tostosque & assumptos lateris dolores sedare, & vrinæ continentiam cohibere authores tradunt. Hippocampi quoque in rosaceo enecati, frigidisque febribus illiti, aut etiam adalligati, multùm prodesse censentur.

COROLLARIVM.

A Καμπὴ oxytonum Græcis flexuram significat, vnde & gambæ, id est cruris nomen, Italis, & iambæ Gallis factum apparet. inde & hippocampo animalculo flexuoso, præcipuè cauda. Κάμπη verò paroxytonum erucam significat, genus vermis, quod & ipsum παρὰ τὸ κάμπτεσθαι, quod verbum flecti & incuruari significat, dictum est. imitatur autem hippocampus erucam, non modo corporis flexura in arcum se incuruante, sed etiam circulis quibus vt insecta distinguitur, & insuper villis. Siue igitur ab eruca, siue ab oxytono nomine flexionem significante, hippocampum aliquis alteram sui nominis partem habere dicat, nihil interest, modò orthographiæ & accentuum ratio habeatur. Campas (meliùs Hippocampos) marinos equos Græci à flexu posteriorum partium appellant, Varro. Marcellus Empiricus hippocampum intellexit, pisciculum nominans qui equum marinũ similet. Hippocampi, equi marini, à flexu caudarum quæ piscosę sunt, & est Græcum, Nonius. Veri quidem hippocampi cauda piscosa (id est piscium caudæ similis) non est, sed fabuloso Neptuni equo, (quem falsò quidam hippocampũ & hippopotamum appellarunt,) talem affingebant olim pictores, vt superius in Equo retulimus ex Bellonio: vbi hippocampum etiam Zydeath barbaro vocabulo Albertum nominasse ostendimus. Caballiones marini (hippocampos interpretor) nominantur à Vegetio in Hippiatricis 4. 12. Sunt qui pro certo velint hippocampum esse pisciculum illum, vel potiùs marinum monstrum, qui quibusdam dracunculus, alijs verò equiculus marinus vocatur, cuius nullus in cibis vsus, Matthiolus. Germanicè nominari licebit, *ein Meerross: ein Seerössle*. nam & Hispanicè, vt Amatus Lusitanus scribit, vocatur Caualinho marino. Italicè Caualin marino, Caualin ritorto, Dragonetto, Gallicè Draconeto. Indoctus quidam nuper hippocampi iconem pro basilisco ridiculè exhibuit & publicauit in tabella typis excusa per Germaniam.

B Hippocampum piscem equi in piscis caudam desinere Nic. Perottus scribit, Nonium puto sequutus. hoc autem falsum esse (quod ad caudę speciem, nam capite equum refert,) iam in A. diximus, & figura ipsa ad viuum expressa, monstrat. Marinum animal est, exiguum, Dioscorides. Capite & collo equino & rostro oblongo sunt, & sic ab eorum fronte tanquam equorum coma propendet, & eo loco quo equi iubam habẽt pilis diffluunt, horum cauda draconis speciem similitudinemque gerit; Gillius. Hæc autem quæ de coma & pilis scribit Gillius, amicus quidam meus, qui viuos aliquot Venetijs apud piscatores inspexit, vidisse se negat: fortè quòd hęc in viuis tantum & natantibus, Rondeletio teste, appareant. Marcellus Empiricus fel etiam ei attribuit. Aëtius sanguinem.

F Nullus in cibis vsus est per Italiam, vt Rondeletius & Matthiolus scribunt. credit interim ille, quanquam in cibum non veniat, non alijs partibus quàm ventre venenatum esse.

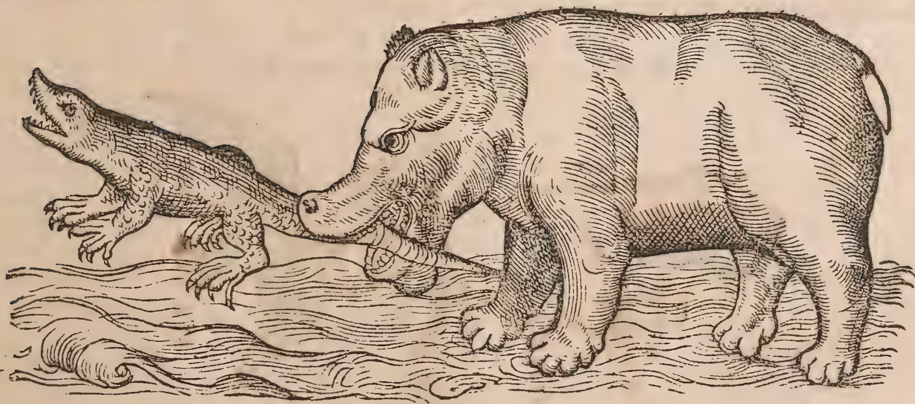
G Venerem concitat hippocampus alligatus, Plinius. Philes eadem de veneno & remedio ex hippocampis scribit, quę Ælianus: sed in hoc aberrat, quod non hippocampos ipsos exenteratos, ac tostos, vt Ælianus,

vt Ælianus, ſed ventriculum eorum toſtum, (qui tamen venenum eſt) in cibo aduerſus canis rab. morſum ſumi iubet Hippocampus marinus toſtus, vtiliter comedi proditur à rab. cane morſis. illius enim ſanguinem aquæ amorem inducere, & proprietate opponi terrori aquę. propterea bis ac ter hippocampum comedi cogunt. eundemque ex acerrimo aceto tritum vulneri applicant, rabiemque hoc medicamento frequenter peruicerunt, Aëtius. Sepia aceto ſuffocetur, idque acetum cum oleo mixtum propinetur illi, qui marini hippocampi venenum hauſerit, Idem lib. 2. cap. 188. Alopecias replet hippocampinus cinis nitro & adipe ſuillo mixtus, aut ſyncerus ex aceto, Plinius. Probè faciunt etiam poſt excitatas bullas hippocampi marini vſti, & cum modico atramento ſutorio crudo trito inſperſi, Archigenes ad alopecias apud Galenum de compoſit. ſec. locos libro 1. Mulieres Anconitanæ piſciculo iſto in puluerem redacto, & vino excepto, pro lacte euocando, in potu vtuntur. Ad ea quoque, ad quæ à Dioſcoride commendatur (*ad defluuium capillorum & alopeciam*) ipſum potentem eſſe, experimento compertum habeo, Amatus Luſitanus. Lateris dolores leniunt hippocampi toſti ſumpti. Plinius Piſculi qui equum marinum ſimilat fel, ouorum albumini mixtum, & cum lana ſuccida oculis adpoſitum, melius remedium ſupraſcriptis oculorum cauſis, (*proximè nominauerat caligines, albugines, cicatrices, &c.*) quàm vllum aliud medicamen præſtare manifeſtum eſt, Marcellus Empiricus. Hippocampi toſti & in cibo ſæpius ſumpti, vrinæ incontinentiam emendant, ex Plinio: Rondeletius (in Ophidio) legendum putat non vrinæ, ſed ſeminis incontinentiam. Hippocampus cum ſylueſtris ficus nigræ folijs vel ruſtecinæ (ruſticanæ) cũ aceto ſolutus, alboſitatem (leucen vel alphos) & leprã curat. Circumligatus autem iſchiadem quietat, & tremulis prodeſt, Kiranid. Caballiones marini nominantur à Vegetio de re veterinaria lib. 4. cap. 12. in ſuffitu contra languorem morbi peſtilentis, cum alijs quibuſdam medicamentis.

Ἱππόκαμπος, ϛρουθίον τι. hoc eſt auicula quędam, Heſychius & Varinus. Ἱπποκαμπὰς, ὕλην λίαν μεγάλην, H
ἱππώνε * λεκεμμαίνην, οἱ δὲ ζῶοι, Heſychius. His Menandri & Lucilij verba ex Nonio, vtcunque deprauata, adſcribam. Menander. Vehutor hippocampus in æternæ vſus ſcire nocitur, Delphino cinctis vehiculis, hippocampiſque aſperis. Lucilius, Tranſuerſo ordine poſuit hippocampi elephanto camillos. Hippocampum interpretantur aurigarum ſcuticam, flectendis equis accommodam, vnde nomen. Et apud Helicen ciuitatem dicitur ſtetiſſe Neptunus æneus, habens hippocampum in manu, Cælius Rhodig.

DE HIPPOPOTAMO, BELLONIVS.

Hippopotamus ex Coloſſo, qui Nilum Ægyptium Romæ in Vaticano refert.

Vnde quoque mergitur hippopotamus, & dubiam vitam agit. quadrupes eſt, monſtrique aquatici C
ſpeciem referens: ſed marinus non eſt, Niloque tantum gaudere percepimus.

De eius nomenclatura, hoc non ſine magna ratione controuerſum eſſe video, quòd non tam eius A
ſpecies ac forma equum terreſtrem, quàm porcum, vitulum ac bouem referat. Eſt enim eius formæ capite, quod vel bouinum, vel vitulinum dici poſſit: reliquo corpore ad porci figuram magis accedente. Quamobrem Byzantini, apud quos mihi aliquando viuus hippopotamus conſpectus eſt, vulgari lingua modò porcum, modo bouem marinum appellarunt: quæ res nonnullos, eosque paulò eruditiores, commouit vt dicerent, noſtris temporibus viſum nunquam fuiſſe hippopotamum. Cui ſententiæ niſi ego rerum potiùs, quam vocabulorum eſſem ſtudioſus, facilè ſubſcriberem. Verum in diuerſum me pertrahit antiquorum numiſmatum atq; hippopotamorum figura: quæ ſi (quemadmodum in Delphino diximus) naturalem referat, certè plurimum accedit ad eam quam ante viuum animalis corpus Byzantij delineare iuſſimus. Priùs igitur antiquam effigiem te inſpicere cupio, vt quantum ad noſtram quæ deinceps tibi proponetur, accedat, facilius iudices. Deſumpta eſt autem ab aurei Adriani numiſmatis altera facie, cuius nobis aliquando fecit copiam Io. Grollerius Inſubrium quæſtor, antiquarum rerum ſtudioſiſſimus.

Hippopota-

Hippopotamus numismatis Adriani, cuius nobis copiam fecit Quæstor Grollerius: quia alia quoque argentea & ærea numismata habet, in quibus eadem belua similiter expressa est. Facies est Adriani imperatoris. sphingi innititur sinistra, dextra tenet Cornu copiæ: circa basim Crocodilus & Hippopotamus: in quibusdam etiam ibides adduntur. Figura tota Nilũ repræsentat.

B Talis autem est hippopotami, quem Byzantij vidimus, figura. Caput huic enorme fuit, & ad reliqui corporis collationem indecentissimum, quale vaccinum esse diceres, nullis præditum cornibus, auribus vrsinis, breuibus ac subrotundis: oris rictu vsque adeò vasto, vt leoninum superaret: certè humanum caput æquare potuisset. Patulas habebat nares, labra repanda atque resima: dentes prorsus equinos, obtusos tamen: oculos ac linguam prægrandes: collum, vt piscibus nullum, aut admodum breue: caudam, vt porci ac testudines, rotundam: reliquum obesissimi cuiusdam porci corpus esse diceres: pedes ita breues, vt quatuor à terra digitos vix attolleretur: vngulæ in porci formam diffissę: quæ res nos inducebant, vt id animal non bene natare, sed fundum fluminis inhabitare, ac passim in Nili profundo diuagari crederemus. Omnino enim quicquid huius monstri, ludis publicis à Romanis imperatoribus populo ostendebatur, id è Nili paludibus adferri solebat: imò etiam quod Turcarum imperatori oblatum, atque à nobis conspectum fuerat, inde processisse certissimum est: cuius rei fidem faciet Colossi figura, Nilum Ægyptium Romę in Vaticano referens, ex qua nos Hippopotami picturam excerpsimus. Insunt autem & aliæ aliorum animalium picturæ.

COROLLARIVM.

De hac figura & symbolo Hieroglyphico, lege infrà in H.

A Bellonius etiam in libro Gallico de piscibus aliquot marinis rariorib. conscripto, multa de Hippopotamo affert, quæ nos breuius excerpta suis locis digeremus. Itali (inquit) præsertim qui Constantinopoli degunt, Bo marin, id est Bouem marinũ nominant. Turcę & Græci, vtriq; vocabulis suæ linguæ porcum marinum. Etenim vetus Hippopotami nomen prorsus vbique hodie obliteratum est, & ne in Cairo quidem in Ægypto cognitum amplius. nam cum de Hippopotamo seu Equo fluuiali illic interrogassem, nihil præter fabulam referre poterant: aliqui veterem hanc de ipsis famam repetebant, animal esse perquam terribile & crudele: quòd non nisi scrobibus effossis caperetur. aliam quidem eius ac diuersam ab ea quam exhibui formam nemo docere me potuit. Rondeletius de caprisco pisce scribens, eum inquit verum esse Nili porcum (*à veteribus scilicet ita nominatum, Græcè χοῖρον*) non magnum illum qui in hortis Pontificis Romani Belueder nuncupatis, circa Nili statuam sculptus spectatur, porcusq; vulgò dicitur cum sit Hippopotamus. Hippopotamum verum me exhibuisse confirmare possum (inquit Bellonius) antiquis Ægyptiorum & Romanorum statuis, & priscis imperatorum Romanorum numismatis: in quib. Hippopotami tã exactè repræsentantur, in porphyrite, marmore, ære, auro, argento: vt eundem esse quem viuum Constantinopoli vidi, nihil omnino dubitationis mihi relinquatur. Vidi etiam effigies in obeliscis repræsentatas, ab ijs quas exhibemus nihilo differẽtes. Equus fluuiatilis in Nilo iamdudum amphibius esse desijt: Sigismundus Gelenius, quasi vel in Nilo non amplius sit, vel prorsus nusquam inueniatur, vel in continente tantum iam degat: quorum nihil opinor verum est, vt ex ijs quæ

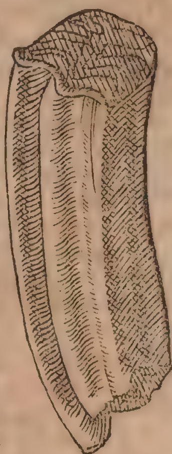
quæ deinceps referemus apparebit. Æquoreos ego cum certantibus vrſis Spectaui vitulos, & equorum nomine dignum, Sed deforme pecus, quod in Nilo naſcitur, Lycotas ruſticus in Bucolicis Calphurnij referens quæ Romæ in ſpectaculis viderit. Ἱπποπόταμος Græcè dicitur, quod nomen etiam Latini plerique omnes vſurpant: Herodotus duabus dictionibus Ἵππον ποτάμιον, id eſt Equum fluuiatilem dixit. Obſcurus de naturis rerum ſcriptor Equonilum appellat, Albertus diuiſis dictionibus Equum Nili, & Equum fluminis, & Ipodromum corrupto vocabulo pro Hippopotamo. Equus aquaticus eſt ſpecies piſcis ſimilis equo, Andreas Bellunenſis: de hippocampo ne an hippopotamo ſentiens, neſcio. De fabuloſo Neptuni equo, quem falsò quidam hippocampum & hippopotamum appellarunt, ſuprà in E. elemento, Bellonij obſeruationes dedimus: & de Equo belua marina etiam nonnihil annotauimus. Germanicum Hippopotami nomen fingemus vel ad Græcorum imitationem, *ein Waſſerroſs*: vel vt hodie quidam appellant, *ein Waſſerochs, ein Waſſerſchvveyn*. Et Gallicè ſimiliter Cheual de riuiere, &c.

Nilus Hippopotamos Crocodiloſque vaſtas beluas gignit, Mela. Plurimi ſuper Saiticam præfecturam, Plin. B Ἢ ἵππου τὸν Νεῖλος ὑπὲρ Σάϊν αἰθαλόεσσαν Βόσκει, Nicander. Bellonius etiam illum quem Conſtantinopoli vidit, captum ait in Ægypto inter Cairum & Sain vrbem, quæ hodieque Saet dicatur. Vbi. Bambothum amnis iuxta Atlantem Africæ mõtem, crocodilis & hippopotamis refertus eſt, Solinus cap. 27. In extremę Africæ ora circa Licham lacus quidam dulcis hippopotamos alit, & crocodilos, Strabo lib. 16. Non igitur in ſolo flumine Nilo naſcitur, vt Solinus ſcripſit, In India quoque reperitur, vt Oneſicritus eſt autor, amne Indo, Hermolaus. Soli fluuiorum Indus ac Nilus crocodilos educant & fluuiatiles equos, Philoſtratus. Apollonius & ſocij cum per flumen Indum nauigarent, equos fluuiales complures ferunt ſibi occurriſſe, Idem. Hippopotamos in ædilitate Scauri vidit Romanus populus primitus: & per ætates exinde plures ſæpe huc ducti, nunc inueniri nuſquam poſſunt, vt coniectantes regionum incolę dicunt, inſectantis multitudinis tędio ad Blemmyas migraſſe compulſi, Ammianus Marcell. Blemmyæ (Βλέμυες Stephano m. ſimplici) monſtroſi populi apud Æthiopes ſunt, Plinio 5. 8. meminit & Mela libro 1. in fine deſcriptionis Africæ. Atqui hodie Conſtantinopoli è Nilo aduecti oſtenduntur, non quidem eo in loco, vbi multæ beſtiæ immanes habentur cicuratę (vt lynces, tigrides, leones, pantheræ, vrſi, lupi,) qui locus Hippodromo vicinus eſt, in via ad ædem S. Sophię: ſed in Palatio Conſtantini, vt nominant. Iacobus Gaſſotus etiam qui iter ſuum Conſtantinopolim literis mandauit, (*Gallicè puto*:) Porcum marinum, vel, vt alij nominant, bouem marinum, in ea vrbe ſpectari refert, è Nilo aduectum, nec porco tamen nec boui ſimile animal, omnium turpiſſimum deformiſſimumque. Equus fluminis dicitur eſſe animal aquaticum in partibus noſtris (*pro noſtris, lego Ægypti*,) Albertus.

Apud Æthiopes eſt etiam fera quæ vocatur eale, magnitudine equi fluuiatilis, cauda elephanti, &c. Magnitudo. Plinius. Hippopotamis comparatur eale, & ipſa ſanè aquis fluminum gaudet, Solinus cap. 55. Herodotus maximi bouis, Ariſtoteles aſini magnitudinem ei tribuit: Bellonius etiam minorem aſino facit: capite (inquit) excepto, reliquum corpus obeſiſſimi cuiuſdam porci eſſe diceres. Equi quem vocant magnitudo haud minor eſt cubitis quinque, Diodorus Sic. ſi rectè tranſtulit interpres. Sed ad magnitudinem plurimum refert ætas, regio, & vita: nam eos qui liberè & ſecundum naturam ſuam vtroque elemento fruuntur, maiores fieri probabile eſt. captiuos autem minus excreſcere. nam is quem Bellon. vidit, duob. aut trib. annis aquã ingreſſus non erat. Et ad cicurãdũ minores ferè capiuntur, nõ iã adulti.

Equum fluuiatilem (inquit Ariſtot.) gignit Ægyptus: cui iuba (χαίτη, Herodotus λοφιὴν dixit,) e- Partes corporis. qui, vngula biſulca qualis bubus, roſtrum reſimum, (τὴν δ᾽ ὄψιν σιμός.) Talus etiam biſulcorum modo: dentes exerti, ſed leuiter (χαυλιόδοντες ὑποφαινόμενοι:) Cauda ſuis, vox equi, (Herodotus λοφιὴν dixit) magnitudo aſini: tergoris craſſitudo tanta, vt ex eo venabula (δόρατα, vide in E.) faciant. Interiora omnia equi & aſini ſimilia. Maior (inquit Plinius) quàm Crocodilus altitudine in eodem Nilo belua hippopotamus æditur, vngulis binis (bifidis Solinus) quales bubus: dorſo equi, & iuba, & hinnitu: roſtro reſimo, (reſupino, Solinus,) cauda & dentibus aprorum aduncis, ſed minus noxijs: (Cauda tortuoſa, Solinus: & apud Plinium quoque aliqui caudam tortam legunt. cauda & voce equi, Herodotus. cuius interpres Valla non rectè tranſtulit, fulgida cauda. quanuis equi etiã cauda ei non conuenit, etſi Diodorus quoque equinam ei caudam tribuat.) Tergoris ad ſcuta galeaſque impenetrabilis, præterquam ſi humore madeat. Valla ex Herodoto χαυλιόδοντας, dentes eminentes & cancellatos tranſtulit: : cum eminentes ſimpliciter vertiſſe ſatis ſit. Dentes ex vtroque latere tres habet, vltra reliquas feras eminentiores: aures, caudam, vocẽ equis ſimilem. reliquum corpus haud diſſimile elephanto. pellis eſt vltra cęteras beluas duriſſima, Diodorus Sic. ſi rectè reddidit interpres. Græcum enim codicem deſideramus. Dentes è parte læua, dolorem dentium ſcarificatis gingiuis ſanant, Plinius. quod ſi dentes eius ſcarificare poſſunt, acutos eſſe oportet. Bellonius tamen, vt mox recitabo, acutos eſſe negat. Hippopotamus is quem vidi, (inquit Bellonius) erat corpore tanquam porci optimè ſaginati, vndiquaque pleni & craſſi, & ſatis proceri. pellis etiam cum porcina conuenit, tum colore tum aliàs. de porco loquor domeſtico, neque nigro. Hiatus oris tantus eſt, vt facile moles aut pila aliqua humano etiam capite maior immitteretur. Frons depreſſa eſt, veluti in orca. Dentes habet equinos, eadem forma, Dentes. validos, oblongos, à maxillis prominẽtes, nõ acutos vt in animalib. carniuoris. Oculos magnos & veluti bubulos. linguam omnino ſolutam. Caudam breuem, rotundam & craſſam, tanquam porci, aut teſtudinis potius. Et, ſi bene memini, pedes quoq; porcinis ſimiles habet, non admodum diuiſos: (*atqui picturæ à Bellonio exhibitæ multifidos, nempe quinq; partitos, eos oſtendunt: Pierij Valeriani verò biſulcos ceu bouis.*) Nuper tamen quidam Conſtantinopoli reuerſus, pedes teſtudinum pedibus ſimiles, in hoc animali ſe obſeruaſſe nobis retulit, Hæc ille. Crura, pedes & vngues habet vt crocodilus, ſed multò maiora, Obſcurus. Hippopotami ſunt ad ſpeciem equorum, bifidas habentes vngulas, caudaſque breues, Marcellinus. Corio & pilis teguntur, Plinius. Et alibi, Corij craſſitudo talis eſt, vt inde tornentur haſtæ: & tamen quædam ingenio medica diligentia: vt non omnino vera ſit illorum opinio, qui ſubtilitatem animi conſtare non tenuitate ſanguinis putant, ſed cute operimentiſque corporum magis aut minus bruta eſſe, &c. Pellis vnius cubiti ſpiſſitudinem habere dicitur, Obſcurus: qui apud Plinium fortè pro talis legit cubitalis. Hippopotamis & apris dentes exertos inferior maxilla profert, Pauſanias. Dentes.

Plinius simpliciter dentes eis exertos esse tradit. Apud Proconnesios matris Dindymenæ simulachrum fuit aureum, cuius facies pro ebore è dentibus equorum fluuiatilium erat confecta. id Cyziceni bello victis abstulerunt, Pausanias in Arcadicis. Nympharena gem̃a vrbis & gentis Persicę nomen habet, similis Hippopotami dentibus, Plinius. Vide etiam paulò antè ex Bellonio. qui quoniã equinis hos dentes comparat, eosdemque validos, oblongos & obtusos esse dicit, in mentem mihi venit dens nescio cuius animalis, qualem nuper amicus meus Christianus Hospinianus vir eruditus in torrente quodã, ni fallor, agri Tigurini à se inuentum mihi donauit. Formam & magnitudinem hîc delineauimus. Accepi & ante annos aliquot alium similem à ciue quodam nostro, qui adhuc alterum habet. Tales autem ac tanti aliquot, (vt idem mihi retulit) ante paucos annos in agro Salodorensi Heluetiorum inuenti sunt. Aiunt à fossore quodam ædificij causa terram eruente, repertum craneum figura rotũdum, vnde hominis id fuisse coniecerit: quod instrumento fossorio ab eo percussum (apparuisse enim tum primum cum iam destinaret ictum, nec posset cohibere) mox vniuersum in puluerem abierit, ita vt soli dentes superfuerint. An vero hominis hoc craneum, an alterius animantis, hippopotami, aut cameli, elephantis fortè, fuerit, non habeo quod dicam. Dens quem habeo, quamuis circa radicem non integer, duas vncias appendit, cum humani dentes plærique omnes, etiam maiusculi, drachmam, id est octauam vnciæ partem singuli non excedant: vnde conijciendum esset, quemadmodum dens ille communem sedecies excedit, ita hominem quoque illum, si homo fuit, toties aliorum hominum corpora excessisse. Qua ferè proportione Antæi gigantis corpus (illius enim esse putabatur, quod in Tinge Mauritaniæ vrbe in sepulchro repertum est) nostra superauit, vtpote sexaginta cubitos longum, qui excessus ad quatuor quindecuplus est. Sed figura humanis dentibus absimilis videtur: quadrangula ferè. latera duo vtrinque plana sunt: ex cæteris alterum partem extantem latam ostendit, alias vtrinque depressas: alterum media parte angusta eminente, vtrinque in sulcos carinatur. Io. Boccatius in deorum genealogia scribit temporibus suis in Sicilia haud longè à Drepano vrbe, gigantis corpus inuentum, quod attrectatum in puluerem est resolutum. Coniectura autẽ ex coxæ osse inita, quod integrum remanserat, longitudinis ducentorũ cubitorũ fuisse existimatũ est. Tres autẽ illius dentes, qui soli inuenti fuêre, ponderis trium rotulorum (ita regio pondera nominat) fuisse ait: qui vt memoria rei seruaretur, ante aram Virginis (cuius titulus Annunciationis dicitur) positi fuerunt, plerisque existimantibus illud Erycis corpus fuisse.

HIPPOPOTAMI AVT SIMILIVM FERARVM DESCRIPTIO-
nes ex recentioribus Noui orbis descriptoribus.

Bellonium equidem verum hippopotamum nobis primum nostro seculo, cũ iam extra naturam abijsse & nusquam amplius apparere hanc feram, aliqui crederent, exhibuisse iudico, & magnas ei gratias habeo. Quanquam enim equini corporis species, quam nomen præ se fert, in eo non sit, notæ tamen pleræque omnes à veteribus traditæ, ei conueniunt. Quòd si dorso iubaque, vt Plinius scribit, equum refert, & insuper hinnitu: item interioribus omnibus, non est quòd aliam rostri corporisue equinam formam in eo requiramus. Fieri etiam potest vt in diuersis regionibus, Ægypto, Æthiopia, India, species huius feræ diuersæ reperiantur, aut magnitudine saltem formaque nonnihil euarient: vt ex ijs, quæ apud recentiores scriptores duos habentur descriptionibus (qui tamen hippopotamum veterum quod vtrique depingunt animal esse ignorarunt) hîc subijciendis lector studiosus colliget.

Qui nouum orbem obiuerunt, in flumine Gambra nuncupato, testantur piscem procreari Vituli marini speciem similitudinemque gerentem, præter caput, quod equinum existit. Nam quemadmodum vitulus partim aquatilis, partim terrenus habetur, sic is in vtraque sede viuit, eademque est qua vacca corporis vastitate, præterquam quòd cruribus est longè gracilioribus: Itemque bisulcis pedibus, cum duobus dentibus ad latera eminentibus, atque adeò magnitudine ad duos dodrantes (*Gillius dodrantes dixit, author ex quo transcribit palmos, eodem puto sensu*) accedentibus, sicut aper, armatur. Egreditur interdum hoc animal flumen, & terram petit, vt quadrupedes: nec alibi quàm hac in regione huiusmodi animal inuenitur, Aloysius Cadamustus Nauigationis ad terras ignotas capite 44.

Ex libro Nauigationis Hamburgensis cuiusdam, quæ peracta est anno Salutis M. D. XLIX. Insula Noui orbis est *Mersenbick* nomine, regi Portugalliæ subdita, non procul Arabia Nigra in Oriente sita, religionis Mahumedicæ: illic ad litus maris visuntur pisces equina specie, cruribus breuibus & pinnatis, pilis breuissimis. Versantur illi vt plurimum circa litora fruticosa aut syluosa (Germanicè scribit, *an den Seekanten vvo busche seind,*) & hominibus insidiantur, quos comprehensos vorant. Quamobrem accolę fruteta resecant, ne in eis latitare possint. qui pręuiderit, facilè euadit.

Morß animal. Circa ostia Petzorę fluuij (inquit Sigismundus Liber Baro in Commẽtarijs rerum Moscouiticarum) quæ sunt dextrosum ab ostijs Duuinę, varia magnaque in Oceano dicuntur esse animalia. Inter alia autem animal quoddam magnitudine bouis, quod accolę Mors appellant. Breues huic, instar castorum, sunt pedes: pectore pro reliqui corporis sui proportione aliquanto altiore, latioreque, dentibus superioribus duobus in longum prominentibus. Hoc animal sobolis ac quietis causa cum sui generis animalibus, Oceano relicto, gregatim montes petit: vbi antequam somno, quo natura profundiore opprimitur, se dederit, vigilem, gruum instar, ex suo numero constituit. qui si obdormiscat, aut fortè à venatore occidatur, reliqua tum facilè capi possunt. sin mugitu, vt solet, signum dederit, mox reliquus grex excitatus, posterioribus pedibus dentibus admotis, summa celeritate, tanquam vehiculo, per montem delapsi, in Oceanum se præcipitant: vbi in supernatantibus glacierum frustis pro tempore etiam quiescere solent. Ea animalia venatores, solos propter dentes insectantur: ex quibus Mosci, Tartari, & inprimis Turci, gladiorum & pugionum manubria affabrè faciunt: hisque pro ornamento magis, quàm vt grauiores ictus (vt quidam fabulatus est) incutiant, vtuntur. Porrò apud Turcos, Moscos & Tar-

Tartaros hi dentes pondere væneunt, piſciumque dentes vocantur, Hactenus ille. Ego quanquam ſuprà elemento c. inter Cete Roſmari nomine de hac belua egerim, libuit tamen hoc in loco tam exactam nobiliſſimi ac fide digni ſcriptoris de eodem hiſtoriam proponere: ex qua cum Hippopotamo nonnihil ei commune eſſe coniec eris: nempe vitam ambiguam, magnitudinem bouis, pedes quaternos, eoſque breues, dentes eminentes: quæ omnia etiam præter dentes cum phoca quoque ei conueniunt, & inſuper mugitus, & vita in mari, non in aqua dulci: vt inter phocam & hippopotamum ambigere quodammodo videatur. Reperitur etiam in Oceano apud Samogetas, eodem teſte. Alibi etiam è Moſcouia in Lithuaniam & Turciam hos dentes exportari ait.

Tiburo Indicus inter Cete deſcriptus nunquid ad hippopotami naturam accedat, vti & Manatus & Catullus, an ſui omnino generis ſint, quærendum.

Equi fluuiatilis natura eſt, vt viuere niſi in humore non queat. Nam & terreſtres equi balneū omnino adamant, & aquæ dediti ſunt, Ariſtot. Et rurſus: Equi fluuiatiles pariunt educantque in ſicco. Humore nec omnino carere poſſunt, nec in ipſo aliter agere quin certis interuallis reſpirent. Eſt crocodilo cognatio quædam amnis eiuſdem (Nili,) geminique victus cum hippopotamo, Plinius. Hippopotamus animal eſt terræ, mari atque amni commune, Wottonus. ſed in mari etiam reperiri, veter[illegible], quod ſciam, nemo tradidit. Albertus libro 24. de animalib. ex authore obſcuro de naturis rerum, cuius verba plerunque recitat. Equus marinus (inquit) anteriore parte ſpeciem equi præ ſe fert, poſterius deſinit in piſcem. Pugnat contra multas in mari animantes. veſcitur piſcibus. Hominem valde timet, & extra aquam nihil poteſt. Statim enim moritur ab aqua extractus. Sed tale animal nullus ex idoneis authoribus nobis deſcripſit: neque, ſi in rerū natura extet, hippopotamus fuerit. Hippopotamus aquatilis ac terreſtris beſtia, die quidem in imis aquis latet: noctu in terram egreſſus, fruges & fœnum d[illegible]paſcitur, deſtruens paſſim propinquas agrorum meſſeis, Diodorus. Quo aſtu quidem ſegetes depaſcatur, vt inſidias caueat, ampliùs explicabitur mox in D. De Hippopotamo dubium eſt an rectè ſcripſerint veteres, ſine humore eum viuere non poſſe, non minùs quàm caſtorem, phocam & crocodilum. is enim quem viuum vidi, per duos aut tres annos in aquam ing[illegible]eſſus non fuerat, vt referebant illi à quibus regebatur, Bellonius. Idem hoc animal negat habere dentes acutos vt carniuora. Viuit enim (inquit) arundinibus, & cannis ſacchari, & folijs papyri herbæ. Cicuribus braſſica, melopepon, fœnum, panis, & huiuſmodi obijciuntur. Animal crudeliſſimum eſt hominibus occidendis, & nauib. ſubuertendis, Albertus. Nilus producit etiam equos, non minus malum hominibus quàm crocod[illegible]: Pauſanias in Meſſenicis, de beluis fluuiatilibus androphagis loquens. Lingua ei penitus ſoluta eſt: qualem verò vocem emittat, cum intendere libet, neſcio: cum non audierim niſi ſonum quendam gutturis, ab eo fauces aperiente, ædi. Veteres aliqui hinnire eum, equi inſtar, tradiderunt, Bellonius, Fœcundiſſimum prole animal eſt, vt quod ſingulis annis parturiat, Diodorus. Parit educatque in ſicco, Ariſtot In aqua natationi non videtur idoneus, ſed ingredi tantum in fundo ſeu vado fluminum. quare & Nicander, Τόσσαν ἐπιστείβων λείπει βυθόν. vbi Scholiaſtes Στείβων πρὸς ἀντὶ διαστέλλων τοῦ κολυμβᾶν εἶπε. [illegible] γάρ ἐστι τὸ ζῶον. Verè ne autem animal natatile eſſe dicat, dubitari poteſt.

Amphibius.

Equus marinus Alberti.

Cibus.

Vox.

Partus.

Natatio, [illegible]

C

D

Hippopotami vltra animalia cuncta ratione carentia ſagaciſſimi ſunt, Marcellinus. Atqui fluuiatilem equum quidam dixit pro homine ſtupido, vt infrà referemus in H. h. Corium adeo craſſum habent, vt inde tornentur haſtę, nec medica interim quædam diligentia ingenio deeſt, vt non omnino verum ſit ſubtilitatem animi cute operimentiſque corporum conſtare, vt in B. recitauimus. Cum diſtenditur nimia ſatietate, arundines recens cæſas petit, per quas tandiu obuerſatur, quoad ſtirpium acuta pedes vulnerent, vt profluuio ſanguis leuetur ſagina. Plagam deinde cœno oblinit, vſq; dum vulnus conducatur in cicatricem, Solinus. In quadam medendi parte etiam magiſter extitit. aſſidua namque ſatietate obeſus exit in littus, recentes harundinum cæſuras perſpeculatus: atque vbi acutiſſimum videt ſtipitem, imprimens corpus venam quandam in ventre (al' crure. ſuper calamos recens exectos, femora conuoluit & crura, Marcellinus) vulnerat: atque ita profluuio ſanguinis morbidum aliâs corpus exonerat, & plagam limo rurſus obducit, Plinius. Ab hoc medici eximere in morbis ſanguinem, quod phlebotomiam vocant, didicere, Maſſarius.

Alibi & Plinius repertorē detrahendi ſanguinis eum appellat. Depaſcitur ſegetes, deſtinatione antè (vt ferunt) derminatas in diem, & ex agro ferentibus veſtigijs, ne quæ reuertenti inſidiæ comparentur, Plinius. Noctibus ſegetes depaſcitur, ad quas pergit auerſus, aſtu doloſo, vt fallente veſtigio reuertenti nullę ei inſidiæ præparentur, Solinus. Ego rem aliter accipio: nempe aduerſum eum ingredi ſegetes: auerſum deinde, id eſt retro paſcentem, in fluuium regredi, non tam vt veſtigijs fallat, quàm vt ſi quæ inſidię à terra ei tenderentur. (ex fluuio enim nihil metuit,) ita non lateant. Fluuiatiles equi Nili alumni, ſegetum vt maturitas venit, & flauent ſpicę, non eas contiuò depaſci ingrediuntur, ſed extrinſecus coniecturis aſſequuntur quantum ad ſe explendos ſatis ſit. Poſt talem conſiderationem paſcere in agrum ingrediuntur, & inter paſcendum retrouerſus Nilum cedunt. Hoc enim ipſum eo pacto machinantur, vt agricolas, quos ante ſe, non à tergo adfuturos expectant, longiùs videre, & in Nilum faciliùs ſe recipere poſſint, Ælianus de animalibus 5. 53. In eandem ſententiam Nicander in Theriacis canit: --- τὸν Νεῖλος ὑπὲρ Σάϊν αἰθαλόεσσαν Βόσκει, ἀρούρῃσιν δὲ κακὴν ἐπιβάλλεται ἅρπην. Ὅς τε καὶ ἐκ ποταμοῖο λιπὼν ζάλον εἰλυόεντα, Χιλοὶ ὅτε χλοάουσι, νέον δ' ἀπεχεύατο (enallage eſt numeri, ſingularis pro plurali) [illegible]: Τόσσον ἐπιστείβων λείπει βυθὸν, ὅσσα τ' ἄπιον πρὸ Ἐκνέμεται χρύσεασι παλίσσυτον ὄγμον ἐλαύνων. Inter arundines celſas & ſqualentes nimia denſitate hęc belua cubilib. poſitis, otium peruigili ſtudio circumſpectat, laxataque copia ad ſegetes depaſcendas egreditur. Cumque iam cœperit redire diſtenta, auerſis veſtigijs diſtinguit tramites multos, ne vnius plani itineris lineas inſidiatores ſecuti, repertum ſine difficuitate confodiant, Ammianus. Equus Nili, vt dicit Michael, monſtrum eſt ingens ac fortiſſimum in Nilo: crura, pedes & vngues (Crura & dentes, Albertus) habet vt crocodilus, ſed multò maiora. Humanarum mortium cupidiſſimum eſt. nam cum ei nauis in portu occurrerit, vnum pedem in terra figens, altero nauem anteriùs arripiens facillimè ſcindit, vel inclinatam aliquando mergit. vnde in locis quæ frequentat magna multitudo hominum ab eo perditur. ſed hoc malum rariſſimè inuenitur, Albertus &

Author de nat. rerum. Qui hippopotamum animal terribile & crudele esse mihi putarunt, falsi mihi videntur. vidimus enim nos adeò mansuetum hoc animal, vt homines minimè reformidaret, sed benigne sequeretur. Ingenio tam miti est, vt nullo negocio cicuretur, nec vnquam morsu lædere conatur, Bellonius. Antiquitus (vt author est Suidas) in regum summo sceptro ciconiæ figura ponebatur, in imo hippopotamus: vt ipso gestamine admonerentur pietatem plurimi facere oportere, violentiam cohibere. nam hippopotamus animal efferum est, ac violentum, atque adeò, impium: quippe quod interfecto patre matrem init, teste Plutarcho, Erasmus Rot. in prouerbio Ἀντιπελαργεῖν, de quo plura scripsimus in Ciconia D. Meminit etiam Varinus, & Aristophanis Scholiastes in Aues. Impijssimus est fluuiatilis equus, qui patrem quoque suum exest & conficit, Ælianus. Cum ad confirmatam ætatem peruenit, statim periclitatur an viribus superior parente suo euaserit: ac si pater cedit, eum viuere permittit, ipse vero cum matre coit. Sin quo minus cum matre libere venereo complexu implicari possit, pater obsistit, eum ipsum interficit, Gillius. Equi terrestres alunt suos parentes: fluuiatiles verò occidunt, vt ipsi matres ineant, Porphyrius libro 3 de abstinendo ab animatis.

E Scrobibus effossis aliqui capi hoc animal dicunt, Bellonius. *Captura.* Capiuntur arte quadam hominum, illos telis appetentium. Quum enim apparent, circumstant vndique homines, vulnerantque telorum, quæ alligant funibus, iactu, laxantque, quoad exangues facti capiantur, Diodorus Siculus. Nullis capi potest hęc belua instrumentis, nisi reti ferreo, ex cathenis apud Damascenos in hoc opus fabricatis. Capta quoque malleis tantum ferreis occiditur, propter pellis crassitudinem, Author de nat. rerum & Albertus. Captus facile cicuratur. Vide in D. *In spectaculis exhibitus.* Primus hippopotamum & quinque crocodilos Romæ ædilitatis suæ ludis M. Scaurus temporario euripo ostendit, Plinius & Solinus. Fuit hic Scaurus pater illius Scauri, quem defendens Tullius imperat Sardis, vt de familia nobili ipsi quoque cum orbis terrarum autoritate sentirent. Et per ætates exinde plures sæpe huc (Romam) ducti, nunc inueniri nusquã possunt, (*&c. vt in* B. *retuli,*) Ammianus. Hippopotamum & rhinocerota primùm visos Romæ scribit Dion, Augusto de Cleopatra triumphante: etiamsi Pompeij ludis factum id Plinius tradat, Cælius. Edita munera in quibus crocodilos atque hippopotamos (&c.) exhibuit, Iulius Capitolinus in Antonino Pio. Fuerunt sub Gordiano Romæ elephanti XXXII. hippopotamus & rhinoceros vnus, & alia animalia innumera, quæ omnia Philippus ludis secularibus vel dedit vel occidit, Idem. Constantinopoli nostro tempore in palatio Constantini dicto elephanti & hippopotami ostẽduntur peregrinis pecunia aliqua oblata. Hippopotamum è stabulo solutum exire permittunt, nec metuunt ne mordeat. Rector eius, cum spectatores oblectare libet, caput aliquod brassicę capitatæ, aut melopeponis partem, aut fascem herbarum aut panem, è manu sublimi protendit feræ: quod ea conspicata tanto rictum hiatu diducit, vt leonis etiam hiantis caput facile suis faucibus caperet. Tum rector quod manu tenebat, in voraginem illam ceu saccum quempiam immittit. Manducat illa & deuorat, Bellonius.

Noxa ab eo. Segetes & fœnum in proximis Nilo agris vastat hæc belua, vt in D. dictum est. Homines an inuadat & voret, dubitatur. Vide in C. de cibo eius. Recentiores quidam, naues quoque in Nilo ab eo deprimi tradunt. Aduliton oppidum, maximum emporium est Troglodytarum & Æthiopum: deferunt plurimum ebur, hippopotamorum coria, &c. Plinius. *Vsus.* Tergoris hippopotami crassitudo tanta est, vt ex eo venabula (δόρατα, Niphus non rectè scuta interpretatur) faciant Aristoteles, interprete Gaza. Herodotus corium tam crassum esse prodidit, vt ex eo arefacto fiant ξυστὰ ἀκόντια, hoc est pila missilia, interprete Valla. Corij crassitudo talis (*quidam ineptè cubitalis legunt*) vt inde tornentur hastæ, Plin. Et rursus: Tergus ad scuta galeasque impenetrabile, (*quod nullo tactu aut ictu penetrari queat,*) præterquam si humore madeat. De vsu dentium diximus in B. Sanguine vtuntur pictores, Plinius.

F Carnibus est durissimis, & ad digerendum difficillimis. Interiora singula inutilia ad vescendum, Diodorus Sic.

G De iconibus hippopotami cum aqua illitus, panos sanat, Plinius. Panos discutit, Galenus ad Pisonem. Eundem Archigenes apud Galenum ad alopecias illini iubet: & Galenus in Parabilibus 2. 86. Alopecias explet, Plinius. Maculas oculorum & totius corporis abstergit, Bellonius. Pellis è sinistra parte frontis in linteolo adalligata inguinibus, Venerẽ, inhibet Plin. Adeps eius febres frigidas sanat, Plin. Dentes è parte læua dolores dentium scarificatis gingiuis sanant, Plinius. Testes exiccati ac triti contra serpentium morsus bibuntur, Dioscorides. Plinius & Nicander ad idem auxilium drachmam ex aqua bibendam pręcipiunt.

Fimum suffitu febres frigidas sanat, Plinius. Praxagoras in epilepsiá cum accessionem viderit commoueri, deprimit partes quæ fuerint in querela, atque defricat castoreo, & vituli marini veretro, siue virilibus hippopotami, Cælius Aurelianus hæc illum facientem improbans.

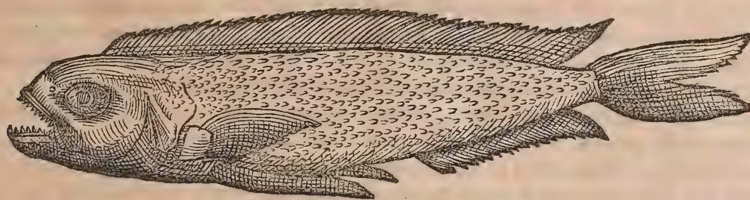
H De iconibus hippopotamorum antiquis, in statuis & numismatis, vide supra in A. *Icones.* Ciconia in regũ summo sceptro antiquitus effingebatur, hippopotamus in imo, vt docuimus in Ciconia D. & superius etiam in hac ipsa historia D. Celebratissima est species illa (inquit Pierius Valerianus in explicatione symboli illius, cuius ab initio Corollarij picturam posui) quæ visebatur olim Hermopoli: ea scilicet pictura, vt Hippopotamus esset, supra quem sculptus erat accipiter cum serpente dimicans. Cuius argumenti significatum id esse tradunt Ægyptiarum literarum periti, vt Typhonem ab Osiride vi domitum, cum de principatu certamen conseruissent, intelligendum autument: per fluuialem equũ Typhonem ab Osiride vi domitum, per anguem principatum interpretantes: (*per accipitrem verò vim & principatum: quo ille violenter sibi quæsito, sæpe per improbitatem tum ipse turbari, tum alios perturbare sua sponte voluerit, Plutarchus in libro de Iside & Osiride:*) atque ita improbitatem potiores sibi partes asserere conantem, virtuti demum cedere subinnuant. Eadem de causa cum sacra faceret eo die, quo Isidis aduentus è Phœnicia celebratur, fluualẽ equum religatũ libis incessere per ludibrium consuerant. Non dissimularim hîc Aureoli tyranni tumulũ ad pontẽ Aureolum Insubriæ superesse, à Claudio Cæsare sex elegorũ versuũ epitaphio nobilitatũ, in cuius conditorij parte prima Hippopotamus sit incisus: quẽ serpens cauda mordicus apprehensa complectitur. Id puto significare, tyrannidem tandẽ temporis spatio domitã, &c.

Hæc

Hęc ille ſub lemmate Improbitas edomita. Porrò pedes ne & vngulæ hippopotami in hoc Pierij ſymbolo melius expreſſi ſint, an in ijs quas Bellonius exhibuit iconibus, oculatus tantum teſtis aliquis probè dijudicârit. In Sai in veſtibulo ędis Mineruę ſculptura viſebatur huiuſmodi: Primò infans, deinde ſenex, accipiter, piſcis, poſtremo equus fluuiatilis impudentiam ſignificans, &c. Reliquam interpretationem leges in Accipitre H.h. Meritò etiam Ægyptij ſacerdotes (inquit idem Pierius) cùm impium, cum ingratum, cum iniuſtum quempiam notare vellent, Hippopotamum proponebant. Admonituri verò mortales omnes, vitia ea omnino eſſe declinanda, totaque animi fortitudine ſupprimenda, duas eius animalis vngulas deorſum inuerſas facere conſueuerunt. ſiquidem is ab ineunte ſtatim adoleſcentia patri incipit infeſtus eſſe tentatque ſi poſſit eum decertando ſuperare, quem ſæpe in pugnam prouocat. quòd ſi acciderit vt victor euadat, matris coitum affectat, vita patri condonata: ſin victus aut cohibitus à patre fuerit, neque tam ſcelerati voti compos fieri potuerit, perdurante tamen prauitate tantiſper conatum differt, donec adoleſcat: factuſque iam robuſtior atque validior, deteriorem ætate factum patrem inuadit, fœdiſſimeque necatum petulantiſſimè dilaniat. Inuerſas igitur vngulas eas ideo ſtatuebant, vt qui rem ſpectarent, quid illę ſibi vellent commonefacti, propenſiores fierent ad pietatem. Id quod tantæ apud eos curæ fuit, vt principum ſceptra, & huiuſmodi pleraque inſignia, atque geſtamina & monumenta, armaque aliquot, quorum quotidianus eſſet vſus, ita inſignirent, vt in ſumma potioreque parte ciconiam præfigerent ex ære, vel ex auro argentóue factam, infernè verò vngulam Hippopotami ſubijcerent, quod impietati præferendam eſſe pietatem indicaret. Horas etiam Ægyptij ſacerdotes (inquit idem) per fluuialem equum ſignificare ſoliti ſunt. qua verò de cauſa id facerent, neque Horus ſcripſit, neque nos apud quempiam traditum inuenimus. ſi quid tamen ariolari liceat, dixerim ego: quia depaſcit ſegetes deſtinatione, vt ferunt, ante determinatas in diem, &c. Horæ verò nomen plerunque pro tempore cuiuſcunque maturitatis accipitur apud Græcos. (*An quia certum agri ſpatium ingreditur, quantum ſibi retrogredienti paſcendo ſufficere iudicârit? Eſt autem hora quoque certum temporis ſpatium.*) Vel ea fortè de cauſa horas indicare dictus, quòd diem & noctem duplici natura dimetitur. Siquidem interdiu in imis aquis latet, noctu in terram egreditur. Apud Ægyptios autem nox cum die pari propemodum horarum numero aſſiduè diſpeſcitur.

Heliogabalus hippopotamos habuit, Lampridius. Ἄνοιγ', ἄνοιγε τὴν θύραν: ἐλάνθανον Πάλαι προσελθών, ἀνδριάς, ἀληθινὸν ὄνος, Ποτάμιος ἵππος, τοῖχος, ὁ Σελεύκου τίγρις, Alexis in Pyrauno apud Athenæum: videntur autem hæc omnia prouerbialia quędam conuicia in hominem ſtupidum, quem aſinum aut lapidem dixeris. Fluuiatiles equi in plaga Papremitana ſacri ſunt, in cætera Ægypto non ſacri, Herod. h.

DE HIPPVRO, RONDELETIVS.

ΙΠΠΟΥΡΟΝ Gaza equiſelem vertit. Plinius Græco nomine vti maluit. Dorion & Epænetus κορύφαιναν etiam vocari ſcripſerunt. Hiceſius ἵππουρος nominauit ἱππουρεῖς. Numenius ἵππουρον ἀίξ... vocat. Hiſpani lampugo. (*Suprà Glaucum maiorem à quibuſdam lampugo vocari ſcripſit, ſed falsò.*) A *Athen. lib. 7.*

Piſcis eſt marinus noſtris vndis incognitus. Ego quidem in Hiſpania tantũ natos hactenus vidi. Hæc præ alijs omnibus piſcibus illuſtris eſt & ſpectabilis in iſto piſce nota, quòd ſtatim à roſtro vel à capite veluti criſta erigitur, continenſque pinna magna ad caudam vſque protenſa. Huic ſimilis alia eſt à podice ad caudam vſque, ſed breuior. Pinnæ branchiarum breues, latæ, auri æmulæ. Quæ in ventre, ſunt longiores, nigricantes, podicem ferè attingentes, qui in medio corpore ſitus eſt. Os mediocre eſt, dentes exigui, acuti in maxillis, palato & lingua. Oculi magni. Squamæ minutiſſimæ. Glauco, colore interniſque partibus ſimilis eſt, ab eo diſſidens, quòd hic à capite ſenſim tenuior fit ſtrictiorque, ille à podice tantum donec in latam caudam deſinat. B

Hunc veterum hippurum eſſe rationibus confirmare oportet. Ac primùm ipſius etymum id docet. ἵππουρος enim à cauda equina nomen habet, quòd pinna à capite incipiens caudæ equinæ ſimilima ſit, id eſt, longa continens villiſque multis conſtans, cuiuſmodi in nullis alijs piſcibus reperitur. Nemo enim exiſtimet à cauda piſcis, equi caudæ ſimili hippurum nominatum, id eſſet hominis (*omnino fortè, non hominis*) partium vſum ignorantis. Cùm enim cauda ad dirigendam natationem claui inſtar à natura condita ſit, ſi tam longa propenderet, villiſque à ſeſe ſeiunctis conſtaret, non facilè huc illucque flecti poſſet, neque ſolùm natationem non iuuaret, ſed ei maximè obeſſet. A *Quod veterũ hippurus hic ſit.*

Præterea κορυφαίνης nomen ad id alludit. Nam à pinna quæ à vertice incipit, in eoque veluti criſta erigitur, κορύφαινα dicitur ἀπὸ τῆς κορυφῆς: eſt enim κορυφὴ vertex, pars capitis inter occiput & ſynciput, & per metaphoram cuiuslibet rei ſummum & extremum. Quæ ſequuntur rationes magis ex piſcis natura petitæ ſunt. Ariſtoteles lib. 5. de hiſt. animal. cap. 10. ſcribit, hippuri ex ouis fœtus ex minimis celerrimè in maximos euadere, quod in nullo piſce manifeſtius quàm in hoc obſeruari poteſt. Cum enim Hiſpani piſcatores paruos hippuros ceperint, naſſis includunt, illicq; creſcere ſinunt breui tempore, vtpote quorum incrementum indies conſpiciatur. Pręterea hippurus (vt Ariſt. ibid. tradit) vêre tantùm parit. Et eodem Ariſtotele authore, cum piſces multi ſerpentum more hyeme lateant, apertiſſimè *Coryphæna vnde dicta.* *Ex piſcis natura, & primum incremento.* *Partus.* *Occultatio.*

Lib. 9. cap. 16. ſimè hippurus id facit & coracinus. Nam hi ſoli nuſquam capiuntur niſi ſtatis quibuſdam temporibus eiſdemque ſemper. Id Plinius literis prodidit. Quũ aſperæ hyemes fuerint, multi cæci capiuntur: itaq; his menſibus latent in ſpeluncis conditi, ſicuti in terreſtrium genere retulimus, maximè hippurus & coracinus hyeme non capti, præterquam æſtatis paucis diebus & iiſdem ſemper. Quæ in hoc piſce veriſſima eſſe comperi. Cùm enim in Hiſpaniam huius piſcis recipiendi gratia ſcripſiſſem frequentius, diuerſis anni temporibus, nunquam niſi autumno ad me miſſus eſt, id omni aſſeueratione affirmantibus piſcatoribus nunquam niſi ęſtatis certis dieb. capi. Gaudet hippurus naufragijs & naufragiorum fragmentis, quia carniuorus eſt.

Carniuorus.

F Carne eſt pingui, ſuaui & dura, qualis thynnorum, glaucorumq; eſt caro. Archeſtratus apud Athenæum hippurum Caryſtium commendat.

Hippus. Meminerunt Athenæus lib. 7. & Plinius lib. 32. cap. 11. hippi piſcis, quis is ſit nondum planè ſcio, niſi idem ſit cum hippocampo, de quo ſuo loco dicemus.

COROLLARIVM.

A Hippuro piſci nomen vnde ſit impoſitum, non conſtat: caudam enim eius equinæ ſimilem eſſe, etſi nomen pręſe fert, probabile non eſt, neque authorum aliquis tradit. Fortè ita dictus fuerit διὰ τὸ ἵππου δίκην ὀρούειν καὶ ἐξάλλεσθαι, vnde & ἀρνευτης vocatur. Apud Homerum quidem ἀρνευτὴν aliqui delphinum interpretantur, hoc eſt vrinatorem. quæ vox Latina detorta eſt à Græcis.

Scribitur autem Græcè tum ἀρνευτὴς, tum ἀρνευτὴρ, ἀπὸ τῶν ἀρνῶν, id eſt ab agnis ſimiliter ſalientibus, demiſſo capite, parte poſteriore ſublimi, vt dixi in Agno H. a. Gaza equiſelim tranſtulit. Κορυφαῖνα, piſcis quidam, Heſychius & Varinus. Ἔπουρος genus piſcis apud eoſdem, corruptum fortè ab hippuro nomen. Alius eſt Σείπουρος vulgò dictus à Græcis, nempe hepatus Rondeletij. Hippuri nomen Germanicum fingemus *ein Federkopff*, id eſt Pinniceps, quoniam pinna dorſi à capite ei incipiat. vel circumſcribemus, *ein Meerfiſch auſs Hiſpanien* Lampugo *genanndt*.

C Hippurus piſcis eſt pelagius Oppiano libro 1. Hippuri celeres, Ouidio in Halieut. inter pelagios.

E Hippuri (vt canit Oppianus Halieut. quarto) ſi quid in mari vagum & fluctibus obnoxium viderint, omnes ſtatim frequentes proximè comitantur: maximè verò ſi naufragæ nauis diſiecta oberrent fragmenta. In hæc qui inciderit piſcator facilè vberem horum piſcium prædam conſequitur. Sed naufragia deus auertat. nam aliter quoque capiuntur hippuri. Conferctos harundinum faſces lapide inferiùs alligato quo deprimantur in mare deijciunt: Circa hos illico hippuri vmbræ amantes congregantur, & dorſa harundinibus affricare gaudentes manent. Tum piſcatores hamos eſcis inſtructos demittunt: quos illi certatim apprehendere feſtinant, ita vt permultos deinceps facillimè capiãt: magis enim auiditas piſcium nimia in hamos propera ruit, quàm piſcatores ipſi feſtinare hamis immittendis & extrahendis queant. Hippuris xiphiæ & iuli ineſcantur, Idem.

F Hippurus valde aptus eſt & ſuauis ad comedendum, Kiranides. Hippurus Caryſtius optimus eſt, cũ alioqui viles ferè piſces circa Caryſtum ſint, Archeſtratus. ὀξύρυγχοι, ῥαφίδες, ἵππουροί τε, Epicharmus in Nuptijs Hebæ. Τοῖσί τε θαῤῥήσαιο φαγεῖν λελιμμένος ἰχθῦν, Ἢ ἐ μέγαν συνόδοντ', ἢ ἀρνευτὴν ἵππουρον, Numenius. A Matrone Parodo quoque in deſcriptione conuiuij Attici nominantur hippuri.

G Fel eius cum melle ſine fumo inunctum, omnem hebetudinem, vel nigredinem, vel obſcuritatem ſanat. Et omni modo eandem habet vim quam fel hyænæ, Kiranides.

H Hippurus etiam muſcæ fluuiatilis genus eſt, magnitudine anthedonis, colore veſpæ, piſcibus expetitum, Æliano 5. 1. Sciurus animalculum quadrupes, alio nomine campſiurus & hippurus vocatur, Heſychius & Varinus. Hippuris etiam herba eſt, equiſetum Latinè dicta. Huius genera duo à Dioſcoride deſcribuntur. Tertium videtur, quod polygonum ſylueſtre à Plinio vocatur, circa Bergomum in Italia hodie vulgò ab herbarijs Cauda equina maior, alibi ferè hactenus incognita, neq; deſcripta quod ſciam à quoquam noſtri ſeculi. Deniq; hippuris Homero galeam ſignificat. vide in Equo quadrupede.

Epitheta. Hippuri celeres, Ouidio. Ἀρνευτὴς ἵππουρος, Numenius. Φιλόσκια φῦλα ἱππούρων, Oppian.

HIPPVS. Vide ſuprà in Equo piſce.

DE HIRCIS PISCIBVS.

HIRCVS piſcis, τράγος, alius eſt Ariſtotelis, nempe Mæna mas: alius Athenæi. Vide ſupra in Gobione nigro Rondeletij. & infra elemento T. in Tragis. Nominantur & ſpongiæ quędam hirci, de quibus infrà. Hirci quadrupedis hiſtoriam, & huius vocabuli philologiam in Quadrupedibus habes. Hircos marinos ex Aeliano Volaterranus non rectè pro arietibus marinis conuertit.

DE HIRVDINE, RONDELETIVS.

A HIRVDO à Græcis βδέλλα nominata eſt ἀπὸ τοῦ βδάλλειν, id eſt à ſugendo, quemadmodum à Latinis quibuſdam Sanguiſuga.

B Paluſtre eſt inſectum, vnde à Theocrito λιμνᾶτις cognominata eſt.

(C) Sub lapidibus latet. quieſcitque in ſeſe contracta fabæ latitudine & longitudine, ac veluti ex circulis aliquot conſtans. Priore parte os eſt, poſteriore acetabulum. quum repit os acetabuli modo ita applicat vt hęreat, reliquumque corpus trahat, tum extenta vermis ſpecie eſt. In ore tres illi dentes eſſe contrario occurſu ſeſe collidentes ex eius demorſu colligimus. Partes internas indiſcretas habet. Variæ hirudines reperiuntur, aliæ nigræ ſunt, aliæ rufæ, alię diuerſis coloribus notatę.

Hirudines diuerſæ.

G Nullus eſt planè earum in cibis vſus, ſed in medicina non infrequens. nam ad hæmorrhoidũ ſanguinem exugendum admouentur vel alijs partib. ad ſanguinis euacuationem, quando ęgri exciſorij ſcalpri vim ferre non poſſunt, vel pars tolerare nõ poteſt. Equorum ora ſubeunt, & ſugendo emaciant. Venenatę credũtur potiſſimùm rufæ. Quod ſi dentes reliquerint in carne infixos, vlcera fiunt dyſepulota.

COROL-

COROLLARIVM.

Icon hæc hirudinis maioris & variæ est.

Hirudo quanquam insectorum generis est, & vermis quidam: quia tamen in aquis viuit, Aquatilium historiæ accedit. Hirudinem prisci semper dixerunt, Plautus, Horatius, Cicero. Posteriores sanguisu- A gam quoque. Hirudinem sanguisugam vulgò cœpisse appellari aduerto, Plinius.

Sunt qui irudinem sine aspiratione scribant, quod non probârim. Hirudo si dicatur ex eo quòd hærendo sanguinem ducat. aspirationem habebit, sed non conuenit in quantitate syllabę, Iouianus Pontanus. Aluka, עלוקה, Dauid Kimhi ex magistrorum sententia multis verbis describit hirudinem vel sanguisugam, quę vulgò dicatur אורג׳רי. Quanquam R. Saadias priuationem intellexit tantum Prouerbiorum 30. R. Leui ben Gerson & interpres Cabuenaki sanguisugam intelligunt. Septuaginta interpretes βδέλλα. Hieronymus sanguisuga. Chaldæus vocem Ebræam retinet. Plura de hac voce leges in Quadrupedibus ouiparis in Crocodilo A. quidam enim crocodilum conuertunt. ego hirudinem potiùs dixerim: quoniam Arabicæ voces huic finitimæ sunt, quas apud Syluaticum legimus pro sanguisuga; nempe Aleca, Alelica, & Aletha: item Alag apud veterem glossographum Auicennę. Ana-a, אנבקה, alij aliter interpretantur, ericium, viuerram, (vel fibrum potiùs,) mygalen, hirudinem. vide in Echino quadrupede. Græcè βδέλλα scribitur per alpha, dictione trochaica, vt & reliqua quæ λ. duplex habent, σκίλλα, κόλλα, &c. vt docet Herodianus & alij grammatici. deriuatur autem à verbo βδάλλειν, quod ἐκμυζᾶν, id est exugere significat. Idem & Nicander insinuat hoc versu: Ἀθρόα περιφύονται ἀμελγόμεναι χροὸς αἷμα. Est & βδέλλιον diminutiuum, apud Etymologum. Βάιτυξ, (prima videtur circunflectenda, vt in κῆρυξ,) hirudo, Hesychius & Varinus. Apud eosdem βλέκυγες, βλέτυες, διαβλεῖς, & δρίλακες secundum Elienses pro hirudinibus exponuntur. Scoppa Italus hirudinē interpretatur la sanguisuca.

Alibi in Italia sanguettole vocant, vt audio, alibi magnate. Gali Sansue. Germani *aegle*, nomine forsan facto ab aculeo. os enim aculei instar, & quidem trisulci, morsu infligit. Sic & perca fluuiatilis *egle* à pinnis dorsi aculeatis. Inferiores Germani, vt Flandri, *Lake*, vel *Lyckelake*. Angli *Horse leche*, vel *Horseluch* (proferunt autem *ch.* vt nos *tsch.*) quòd medeatur equorum cruribus admota. nam *Horse* eisdem equus est. alij *lovvch leache*. Eliota Anglus scribit *a Horsleache* vel *Blut sucker*. Poloni *Pijavvka*.

Hirudines ruffæ à medicis damnantur, vt in G. referam: vbi in electione earum ad remedia alias quoque earum differentias recensebimus. Apud nos sunt nigræ penitus & planæ: & sunt virgulas rubeas in dorso habentes, & aliquantulum rugatæ, Albertus. Et rursus, Quædam earum inuisibiles sunt, & filares. Nigræ vel fuscæ apud nos (Tiguri) minores sunt, & frequentiores, eædem ignauiores: aliæ maiores, subuirides (ex nigro ferè) lineis seu strijs per longitudinem subflauis, aut ruffis, in quibus puncta aliquot nigricant, distinctæ: hæ commodæ sunt medicis. Venetijs virides videre memini, ceu paruas lacertas, maculis hinc inde nigris. Germani maximas hirudines ab equis denominant *Rossaeglen*: quarum nouem aiunt sugentes vel equum occidere posse. Sanguinem illas aiunt quidam inter sugendum statim ano reddere, & insatiabiles hærere. Mihi hoc probabile non est. In aquis stagnantibus & paludibus, hirudines quales dixi, reperiuntur: nigræ scilicet, subuirides, varię. In purioribus & fluentibus etiam albæ perexiguæ, quales vel piscibus nonnunquam adhærent: ore vtrinque lato in circulum, sed altero duplò latiore.

In iecinoribus etiam boum & ouium aliquando genus quoddam hirudinum adnatum reperitur, putrefacto corruptoque hoc viscere. Vermes quidam sunt albicantes, tertiam digiti partem longi, dimidium digitum transuersum lati, folliculis quibusdam inclusi, pertenues: neque in ventriculo illi, neq; alibi quàm in iecinore inueniuntur, viui quidem, & mobiles: quod non vbique, non circa montanas & recentes aquas, sed putridas tantum contingit. Sic affectum iecur lanij abijcere iubentur. In Mauritanię quodam flumine aiunt hirudines gigni septenum cubitorum, quæ gulam perforatam habeant per quam respirent, Strabo.

Sanguisugæ ossibus carent & pedibus, ac pinnis, nec vllum membrum habent, vt videtur. sed toto B corpore similes sunt, vt columna. Os habent instar trianguli, quod ex inflicto ab eis vulnere apparet. Albertus & Author de nat. rerum. Culex fistulam in ore habet, qua terebrat cutem vt sanguisuga, Arnoldus Villanou. Erasmus Rot. hirudini tribuit linguam bisulcam ac fistulatam, quam penitus infigat cuti. Obseruaui in genere maiore, quod aptius medicis est, os non ita rotundum vt in minoribus, sed acutius, quod facillime cutim penetrat, & per lintea etiam tenuiora euadit. In minore os planius & rotundius, instar sphincteris aut musculi rotundi. In omnibus, foramen medio exile est: ab ore ad aluum vnus continuus meatus. corpus totum circulis quibusdam, vt in lumbricis, ambitur: quibus extensis contractisue mouetur & εἱλυσπᾶται lumbricorum instar. In mortuis plerisque longitudo circiter digiti. Lineis & punctis nigris notantur omnes: reliquo colore variant, vt dictum est.

Hirudines aquis stagnantibus & algosis gaudent, paludibus ad ripas lacuum præcipuè. nigræ magis C in aquis putridis & fossis degunt. albæ paruę, vt diximus, etiam in riuis & fluuijs. Si quis è fluuio biberit siti vrgente, Λεπτὰ δ᾽ ἀφαιρείλας παλάμῃ μνιώδεα θρῖα, periculum est ne hirudinem simul cum potu deglutiat. Hominem impediunt ac bestias, vt sanguinem eorum sugant, cuius satietate nimia mortem sibi sępius accersunt, Author de nat. rerum. Æquè est mira, vt ricini, sanguinis & hirudinum generi in palustri aqua sitis. nanque & hę toto capite conduntur, Plinius.

Auiditate sugendi dulcem sanguinem hominis, succum emittunt, & alium continuè recentiorem

ſugunt, Albertus. Cum carni adhęreſcunt, quanto magis trahuntur, tantò fortiùs inſident, donec rumpantur. itaque ſanguinem putridum extrahunt, & alios ſanando ſeipſos occidunt, Author de nat. rerum. Sugendo trifidum vulnuſculum imprimunt, ita vt radij ab vno centro terni ęquidiſtantes procedant. Lutum capitis boni odoris & ſaporis eſt, quod in regionibus ad orientem ſeplaſiarij vulgò vendunt. id edi ſolet, & à mulieribus prægnantibus & alijs quorum corruptus & alij vulgò vendunt. id edi ſolet, & à mulieribus prægnantibus & alijs quorum corruptus eſt appetitus expetitur. mulieres maximè vtuntur eo in balneis, illinendis capillis (vnde nomen ei à capite factum) vt in longitudinem excreſcant. Dicunt etiam Arabes gratiſſimum id eſſe ſanguiſugis: & ſi locus aliquis eo illinatur, ſanguiſugas ſponte illi adhæſuras. Vocatur & alijs nominibus Arabicè, Lutum Coraſcenum, Lutum alniſaburi, & aromaticum & alcubrugi, & Cyprium, & alnahagi, Andreas Bellunenſis. Gradiendo quædam volutationibus vtuntur, vt quæ terrę inteſtina vocantur, & hirudines. Siquidem hæc præcedente parte progrediuntur, & reliquum corporis ad eandem ipſam conducunt, atq; ita certis abiuncta ſedibus vagantur, Ariſtoteles in libro de communi animalium greſſu. Mouetur ſanè hirudo extenſione & contractione corporis ſui ceu annulis conſtituti, ſicut lumbrici: non tamē cuiuis corporis parti, vt illi, innititur, ſed caudæ tantum & ori. nam caudæ innitens corpus reliquum quantum poteſt aut vult extendit, ſiue rectà ante ſe, ſiue retro & reflexum: tum ore fixo caudam & reliquum corpus arcuatum attrahit, vel ad os vſque contiguè, vel quouſque libuerit os verſus, vt ad medium ſpacium, non tamen vltra os. Poteſt & retro moueri, quod vidi cum vnam incluſiſſem cannæ. retrorſum enim exibat. Eluctatur corpore ſuo etiam per anguſtiſſima loca, ſi vas non obturatum optimè fuerit, vbi nemo putaret: adeo enim in tenuitatem ſe extendere, & os acuere poteſt, maior præſertim, vt per linteū etiam rariùs contextum euadat. Generentur ne ex putredine tantum, an etiam ex ouis, nondum ſatis conſideraui. Tepôrem amant, nec priùs in aqua comperiuntur, quam ſol tepefecerit. nam circa calendas Maij apud nos primum apparere incipiunt, & circa meridiem potiſſimum: autumno rurſus conduntur & latent. Per hyemem nunquam inueniri puto: aliqui ad vſum ſeruant eas in aquæ pleno vaſe. Vêre pectines, limaces, hirudines eodem tempore euaneſcunt, Plinius. Ex hirudine procreatur œſtrus, id eſt aſilus, Scholiaſtes Nicandri. mihi id veriſimile non fit.

D Crocodilus cum in aqua vitam degat, os fert introrſum hirudinibus refertum. poſtquam igitur ex aqua in terram egreſſus eſt, ac deinde hiauit (ſemper enim ferè hoc ad cephyrū facere ſolet) tunc in eius os trochilus penetrans deuorat ſanguiſugas. qua vtilitate delectatus crocodilus, nihil omnino trochilum lædit, Herodotus. Noctua ſanguiſugis contraria eſt, Plinius.

Gobius fluuiat. Auſonij inter alia veſcitur etiam hirudinibus minimis. Silurus (*der Welſs*) poſt ſolſtitium æſtate inter ſaxa latitat, niſi ab hirudinibus extimuletur.

E Cimices extinguuntur (è lectis aut locis vbi ſunt) incenſis ſanguiſugis, Palladius. Sanguiſugæ ſuffitæ interficiunt cimices: & contrà, cimices ſuffiti educunt potas (ab homine vel quouis animali) ſanguiſugas, (*Vide inferius in G.*) eſt enim antipathia, Kiranides. Natura earum aduerſatur cimicibus, & ſuffitu eos necat, Plinius. Quidam vt fugentur cimices, hirudinibus vſtis locum ſuffiri, aut decoctione earum lauari iubent, Plinium citantes teſtem. Cancri fluuiatiles aquis commodi fuerint. nam & venas aperiunt, & ſanguiſugas perdunt, Paxamus in Geoponicis 2.4. Sanctus Gulielmus Lauſannenſis epiſcopus noſtro tempore (inquit Felix Malleolus in tractatu de exorciſmis: qui vixit circa annum domini 1554.) contra ſanguiſugas diebus noſtris piſces maiores, præſertim ſalmones, mirabiliter inficientes, letaliter quoque pungentes, & ad ripas aquarum propellentes, exorciſmi dictamina de ſacris ſcripturis collecta dictari fecit, & per certa dierum interſtitia publicari. itaq; ad effugandum & repellendum huiuſmodi beſtiolas multipliciter profecit.

DE HIRVDINIBVS EX GALENO: VEL POTIVS VT AVGV-
ſtinus Gadaldinus Mutinenſis tranſtulit, ex ſermonibus Antylli de euacuantibus remedijs. Gadaldinus in ſua translatione vtiliter quædam adiecit, quæ in vulgatis Galeni codicibus Græcis non leguntur, perfectiorem fortè aliquem codicem nactus.

Quidam captas hirudines diu includunt, eiſque ad multa vtuntur. Ipſæ enim ſi miteſcunt (*ἠμελήκασιν. malim λιμώττουσαι, id eſt famelicæ,*) carnem facilè apprehendunt: cum aliæ nonnunquam peregrinè ſeſe gerant. Oportet autem has quidem, cum primum eas experti fuerimus, applicare: quæ verò nuper captę ſunt, per dies (*diem*) ſeruare, exiguum ſanguinis pro nutrimento inijcientes. ita enim earum virulentia tranſpirabit (*διαπνευσθήσεται, quidam vertit, exprimetur. Gadaldinus videtur legiſſe διαπνευθήσεται.*) Sanè cum eis vti volumus, locus cui hirudines appplicandæ ſunt, (*τὸ βδελλιζόμενον μέρος*) nitro prius fricandus, ac ſanguine alicuius animalis, vel argilla humida inungendus, vel fouendus, vel vnguibus ſcalpendus: (*pars cui applicanda ſunt, nitro fricari debet, dulciſſimaque lauari aqua, deinde ſanguine illini, Aetius.*) promptius enim apprehendent. oportet autem ipſas in aquam tepidam & puram, in vaſe lato magnoq; contentam inijcere, vt commotæ virus abijciant: mox, vbi eas ſpongia comprehenderimus, ac mucorem lentoremque purgauerimus, manu admouebimus. Atque vbi (omnes) inhęſerint, oleum tepidum particulæ, ne refrigeſcat, infundemus. At ſi manibus pedibusue affigendæ ſunt, pars ipſa in aquam, vbi hirudines ſunt, immittenda eſt. Quòd ſi etiam eis vbi repletæ fuerint, vti oportuerit, vel quia paucæ hirudines præſto adſuerint, vel quia paucæ apprehenderint, earum caudas forpice incidere oportet. Nam effluente ſanguine trahere nunquam deſinunt, quouſque nos ſalem, vel nitrum, vel cinerem, earum oſculis inſpergamus. Vbi verò exciderint, ſi locus cucurbitulam capere potuerit, per eius appoſitionem, virus extrahere debemus: validè nimirum ipſam apponentes celeriterque auellentes. Si verò cucurbitulæ capax non fuerit, ſpongijs fouendus is eſt. Cęterum ſi corpora vel oſcula ſublacryment, mannam, vel cuminum, vel farinam inſpergito, ac poſtea lanam pauco madentem oleo conuoluito. ſin ſanguis etiam inde erumpat, linteola, vel aranearum telas ex aceto inijcito: aut gallam vſtam aut ſpongiā nouam pice liquida intinctam ac vſtam imponito: deinde chartula aceto irrigata, imponenda ac illiganda eſt. Hæc autem in partibus quæ in medio corpore habentur, ſunt peragenda. Nā in brachijs & cruribus,

cruribus,quæ Græcè vno nomine κῶλα, id eſt,membra longa appellantur,ſolum etiam vinculum pro cohibendo ſanguine ſatis eſt: quod poſtero die ſoluendum eſt: Sique ſanguis conſtiterit, abiiciendum: ſi verò non conſtiterit, eiſdem vtendum eſt. Scire autem oportet hirudines non ex profundo ſanguinem trahere, ſed eum qui carnibus adiacet, exugere. Eas autem in illis vſurpamus hominibus, qui ſcarificationum inciſiones pertimeſcunt: vel in illis partibus, in quibus cucurbitula ob earum paruitatem, vel gibboſitatem & inæqualitatem aptari non poteſt. Hirudines auellimus, quando eius ſanguinis quem arbitramur exhauriri oportere, dimidiam partem attractam fuiſſe coniecerimus. Et poſtea vſque adeò effluere permittimus, quoad qui ſatis ſit, excretus fuerit. Quoniam verò particula tum ab hirudinibus, quæ natura frigidæ ſunt, tum ab aere refrigeratur, fouenda ipſa eſt, ac recalfacienda: ſanguiniſque fluxus non per refrigerantia, ſed per aſtringentia & emplaſtica, vt diximus, eſt cohibendus.

DE HIRVDINIBVS EX MENEMACHO, EODEM INTERprete. *Hæc non ſunt in noſtris codicibus Græcis, impreſſis.*

Hirudines locis affectis applicantur, vel (*in*) eis qui proximi non pinguibus ſunt. Nam oleum, earum appetentiam ſubuertit. Porrò in anguſtiam ſtricti calami ab vtraque parte haud (*negatio abundat*) perforati, vel per quidpiam ſimile, cum aptandæ ſunt, demitti debent. Earum numerus à duabus magnitudinibus, loci nimirum & affectionis, ſumendus eſt. Auferantur, oleo calido earum labiis infuſo. †† Quod poſt earum ablationem effluit, digitus impoſitus cohibet. Excretionis quantitas ab hirudinum erectione conſpicitur: ſed euidentius ea etiam apparet, ſi congregata fuerit, quando hirudines à corporibus diuulſæ, ſanguinem euomuerint. †† Sanè loci, quibus aptari hirudines debent, ſuperficietenus ſcarificandi ſunt: vbi enim illæ ſanguinem guſtauerint, auidius ipſum appetunt. Aetius 3.22. Galeni verba, vt in impreſſis noſtris codicibus habentur, repetiit: & Oribaſius Synopſeos libro 1. cap. 15.

Hirudinum ad extrahendum ſanguinem vſus eſt. quippe eadem ratio earum, quæ cucurbitarum medicinalium ad corpora leuanda ſanguine, ſpiramenta laxanda, iudicatur, Plinius. Hirudo non eum qui in profundo eſt attrahit ſanguinem, ſed eum modo qui adiacet carni emulget, Campegius. Non probè igitur forſan Auicennæ interpres, profundius hirudines trahere conuertit, quam ventoſas. Huic etiam pugnare videtur, quod paulò poſt ſcribit: hirudinum vſum aduerſus morbos ſubcutaneos prodeſſe, vt ſafati, impetiginem & ſimiles. Galenus ſcribit hirudinum vſum pro cucurbitulis eſſe poſſe, cum tamen hirudines dicat eum qui circa cutim eſt ſanguinem tantum attrahere, cucurbitulas verò etiam profundius, & exuberantem materiam in corpore minuere, in capite ſcilicet de ſcarificatione. Sed ſcarificatio alia in ſuperficie cutis tantum fit, pro qua nimirum hirudines vſurpari licet: alia profundius adigitur: quod & ante nos doctiſſimus Mundella ſcripſit: qui dialogo Medicinalium ſuorum tertio, plura de hirudinibus admouendis ſcribit, & quomodo earum vſus pro cucurbitulis eſſe poſſit. Sed vitium, quod admiſſæ ſemel, deſiderium faciunt circa eadem tempora anni ſemper eiuſdem medicinæ, Plinius. quod tamen ita euenire neceſſarium mihi non videtur: ſi vel ſublata fuerit cauſa, propter quam adhibebantur: vel non ſublata quidem illa, conueniens tamen victus & auxilia alia adhibita. Hirudinum vſus non tam ad nimium in ſanis, quam vitiatum in neutris vel ægrotis ſanguinem extrahendum admittendus eſt Incertus. Hoc epithemate pro cucurbitis & hirudinibus vtimur ad arthriticas & podagricas affectiones. nam ſeroſos ſanguinis humores exugit. facit & ad tofos ac duritias, vt inde diſſoluantur: Farinæ fœni græci, floris lapidis Aſii, lomenti fabæ nigræ molitæ, farinæ lupinorum, ſingulorum ſextarium vnum. Omnia mixta, & aqua calida ſubacta, calida imponito, & faſcia conſtringito. Oportet autem prius affectos locos perfundere, aut etiam in ſolito lauare. Cum verò faſciæ circundatæ, madidæ ac cruentæ factæ fuerint, pharmacum tollimus, & fotis locis, paſtillo ex amygdalis amaris vtimur, & malagmate quod crocum, iridem & ariſtolochiam habet. Hirudinum vſum noſtro ſeculo frequentiorem eſſe, quàm Galeni tempore fuerit, Mundella teſtatur. docetque idem non ante quam tempus inanitioni opportunum in morbo aduenerit, admoueri debere: ac ne in hæmorrhoidibus quidem cum dolor viget: ſed in remiſſione morbi, vel ſymptomatum, doloris, tumoris, caloriſque, ne materia magis attrahatur. Sanguiſugæ non paſſim adhibentur, ſed iis tantum particulis, quibus propter anguſtiam cucurbitulæ affigi non poſſunt, vt ſunt labia, gingiuæ, & ſimiles: aut quæ excarnes ſunt, vt digitus, naſus, & ſimiles, Albucaſis. Applicantur aliquando illis qui venæ ſectionem non ſuſtinent.

Alia quædam in genere, de hirudinum applicatione.

Capiendæ ſunt in aquis dulcibus, non putridis, Albucaſis. Ruffæ maximè formidandæ vt inferius recitabo ex Plinio. Indi quidam (inquit Auicenna libro 1. Fen. 4. cap. 22.) hirudines aliquas non ſine veneno eſſe tradunt. Cauendæ quarum magna ſunt capita: & quę colore nigro, vel antimonium referente, vel virides ſunt. item lanuginoſæ, & ſimiles marmaheigi: & in quibus apparent ſtriæ coloris cærulei: & quarum color ſimilis eſt almebacalbum. Siquidem hæ omnes venenoſæ ſunt: & excitantur ab eis apoſtemata, ſyncope, ſanguinis fluxus, febris, laxitas, & vlcera mala. Vitandæ etiam quæ degunt in aquis prauis: quarum limus aluei eſt niger & cœnoſus, & quæ commotione ſtatim turbantur & fœtent. Eligendæ autem ſunt ex aquis in quibus eſt altaleb, & in quibus morantur ranæ. neque auſcultandum illis, qui hirudines ex aquis vbi verſantur ranæ, vituperant. Color earum ſit ſimilis colori almes, in quibus eſt viriditas: & tendantur ſuper eas fila duo colore arſenici. Probantur etiam ruffæ, rotundæ, colore iecinoris: Et ſimiles paruæ locuſtæ, vel caudę muris ſimiles: item minutę parua habentes capita. Prętantiſſimę in quibus venter rubet, dorſum viret, prę ſertim ſi ex aquis fluentibus fuerint. Meliores ac minus noxię ducuntur, quę rugatę ac lineatę in dorſo ſunt, (quę virgulas rubeas in dorſo habent, aliquantulum rugatę, Albertus:) deteriores verò nigrę, Scriptor de nat. rerum. Varias eligit Trotula. Pręferuntur apud nos maiores, ſubuirides ex nigro, ſtriis per longitudinem ruffis in quibus maculę nigrę ſunt. facilius enim & amplius ſugunt. minores & nigrę, ne incipiunt quidem, aut minimum ſugunt.

Electio.

Præparatio. Sanguiſugæ priuſquam applicentur per vnum ferè diem colligendæ ſunt, & conſtrictione (*conuerſione capitis earum ad inferiora, Bellunenſis. vide ne potius dicendum , compreſſione corporis earum, qua veluti emulgeatur contentus in eis ſuccus*) faciendum eſt vt euomant, donec quod in earum ventribus ineſt effluxerit, ſi fieri poteſt. deinde parum ſanguinis agni aut alterius rei (*animalis alterius, aut lactis*) ipſis obiiciatur, vt inde nutriantur antequam adhibeantur. Tum comprehendantur ſpongia, aut aliquo ſimili, vt viſcoſitas & ſordes earum abſtergantur. Locus præterea cui apponentur, cum baurach lauetur, & fricatione rubificetur. Demum cum admouere libuerit, in aquam dulcem proiiciantur, mundentur, & apponantur, Auicenna. Captæ dimittantur die & nocte in aqua dulci, donec famelicæ ſint, & nihil in ventribus earum relinquatur. Euacuandum eſt autem corpus inprimis phlebotomia & ventoſis: deinde fricetur membrum infirmi donec rubeat, & ſanguiſugæ iterum apponendæ, Albucaſis. Adhibentur corporibus, vt ſuperfluum ſanguinem exugant. Sed quia etiam venenoſa aliquando ſugunt, & timendum eſt ne veneno infecti ſint, prius in olla noua pauco ſale aſperſæ ſunt maturandæ, vt venenum euomant, & poſtea calido ſanguine agni parum cibandæ, ita quod eo aſpergantur, & poſt duas horas vel tres poſt hoc corpori apponendæ, Albertus. Sanguiſuga vrticis ac tribulis pungitur, vt venenum euomat: ſcilicet quod è beſtiis, vt bufonibus, aut ſerpentibus aquaticis hauſerit, Author de nat. rerum. In canna tum hæmorrhoidibus, tum aliis venis locisque, commodè apponuntur. Trotula locum prius vino lauat, cui hærere debent.

Vt libentius adhæreant. Vt libentius adhæreant, locus luto capitis (*de hoc ſcripſimus ſupra in C.*) linatur, aut ſanguine, Auicenna. Si detrectent mordere & ſugere, aſpergatur locus ſanguine recenti: aut fige acum in locis, donec emanet aliquid ſanguinis: quem vbi ſenſerint admotæ, ſtatim adhærebunt, Albucaſis. Sanguine vel potius lacte locus madefiat, Amatus Luſitanus. Adhærent etiam cauda, non ſugunt tamen vt vix queant auelli. In aqua calida, (tepida,) & tempore calido, citius ad ſugendum ſe applicant, Incertus. Dum mordent & ſugunt, dolor quidam, ſed exiguus ſentitur, tanquam pungant ſimul & attrahant.

Vt cadant. Cum eas cadere volueris, inſperge eis parum ſalis, aut cineris, aut baurach, aut ſetæ combuſtæ, aut lini, aut ſpongiæ combuſtæ, aut lanæ combuſtæ, (aut aloes tritæ, Albucaſis,) & cadent, Albertus. Sale multo aſperſo, ſtatim remittunt, Albertus. Violenter reuellendæ non ſunt, ne capita aut dentes in vulnere relinquant. ſale aſperſo, vel irrorato aceto decidere vidi: cùm cinis fruſtrà aſpergeretur. Audio poſſe etiam remoueri pilo equino, inter os ſanguiſugæ & cutem diſtricto. ſed modus hic minus placet. Cum iam repleri ſugentes incipiunt, emittunt primò humorem quendam phlegmaticum, albicantem: quo ſcilicet ipſæ nutriebantur. poſtea repletæ cadunt. Decidunt ſatietate, & pondere ipſo ſanguinis detractæ, aut ſale aſperſæ. Aliquando tamen adfixa relinquunt capita, quę cauſa vulnera inſanabilia facit, & multos interimit, ſicut Meſſalinum è conſularibus patriciis cum ad genua admiſiſſet. Inuehunt virus

Caudæ præcidendæ. remedio verſo, maximeque ruffæ ita formidantur. Ergo ſugentia ora (ſic habent editiones Plinii vulgatæ. malim ſugentium caudas (forficibus præcidunt, ac veluti ſiphonibus defluit ſanguis, paulatimque morientium capita ſe contrahunt, nec relinquuntur, Plinius. Si velimus hirudines appoſitas eaſdem ſubinde ſugere vt non decidant, donec nobis iam ſatis ſuxiſſe videantur: caudas forcipe incidere (ψαλίζειν τὰς οὐρὰς, amputare, quàm incidere, potius verterim (oportet, vt Galenus vel Antyllus monet. Debet autem abſcindi cauda cum iam ſugere cœperunt, (quanquam memini caudas iam ſugentibus ſectas videre, ipſasque mox cecidiſſe, fortè quod iam ferè plenæ eſſent. quare diligentius hoc conſiderandum,) non antea, ne apprehendere recuſent. ea reſecta dum ſugere pergunt, ſæpiuſculè digitis pertractandæ ſunt, vt non repleantur & ſanguis tranſeat.

Si neceſſaria eſt iteratio ſanguiſugarum, mutare eas oportet, ſi plures ſunt, Albucaſis. Aceto perfuſæ aut ſale aſperſæ, poſtquam remoueris aut ceciderint, ſanguinem reuomunt.

Apotherapia, poſtquam ceciderint. Conſultum eſt poſtquam cecidere, cucurbitulam loco applicari, & de ſanguine loci parum detrahi, vt morſus earum malignitas (*ſi qua eſt*) remoueatur, Auicenna. Cum impletæ ceciderint, optimum fuerit cucurbitulam adhiberi, ſi fieri poterit. Sin minus, vt ſi locus anguſtior eſt, abluatur aceto, deinde aqua multa, & fricetur, & exprimatur, Albucaſis. Iubebat Galenus cucurbitulam hirudinibus remotis apponere, & locum per ſpongiam fouere, vt ſi quid ab illis venenoſum relictum eſſet tolleretur. At noſtræ hirudines nihil venenoſi habere videntur, quamobrem iſta negliguntur, Mundella.

Modus detrahendi ſanguinis. Cum ceciderunt iam plenæ, permittunt eas aliqui in vaſe quopiam ſanguinem reuomere, vt appareat quantum ſuxerint: & niſi ſufficere videatur, admouent denuò, locum interim aqua mediocriter calida fouentes, ne ſanguis denſetur, vt rurſus ſugere poſſint. Sed quoniam vulnuſcula multo pòſt etiam fluunt, plus minus pro diuerſis corporum conſtitutionibus, non ſatis certò ex ea quam reuomuerint hirudines copia, modus coniici poteſt.

Vt ſanguis cohibeatur. Sanguis etiam poſtea aliquandiu fluit, præſertim ſi parum ipſæ ſuxerint. Quòd ſi ſanguis non conſtringatur, gallæ combuſtæ, aut calx, aut cinis, aut tegula læuiſſimè trita ſuperponatur, aut alia ex eis quæ ſanguinem conſtringunt, Auicenna. Si nimius ſanguis profluat, zegi tritum inſperges, aut gallas, & ſimilia illis ex ſtypticis, donec ſedetur. Aut ponantur ſuper locum medietates fabarum excorticatarum, & dimittantur donec adhæreant fabæ in loco. nam ſanguis ſiſtitur hoc modo, Albucaſis. Sanguiſugæ in teſta combuſtæ cinis imponatur, Albertus. Poteſt & bolo Armenia ſiſti, vel aloe cum aqua roſacea applicata. Ego vnam aliquando cum appoſuiſſem manui experiundi gratia, & mox ſale inſperſo remouiſſem, per horam vnam poſtea ſanguis effluxit, ſed parum & guttatim. Aegroto cuidam ex crure tumido & vlceroſo hirudines aliquot adhibui, craſſo, corpulento & multi ſanguinis homini. fluxit autem per biduum ferè poſtea ſanguis è vulnuſculis, & bene tulit. Mulier quædam cum nimis multas (circiter XX.) hirudines admouiſſet cruri, donec iam plenæ caderent (neſciebat enim modum aſperſo ſale eas pellendi) & ſanguis etiam poſteà aliquandiu copioſus fluxiſſet, in maximam debilitatem & periculum incidit, crure tamen poſteà melius habuit.

Vbi adhibeantur. Quauis parte corporis adhibentur, venis etiam magnis pro venæ ſectione, in manibus, pedibus, malleolis,

malleolis, poſt aures, fronti, capiti, dorſo, &c. Sunt qui venis ipſis ſemper admouendas putent, alii nihil referre vbi ſugant, tantundem prodeſſe. Sed hoc dignoſcere prudentis medici eſt: refert enim qua parte ſit morbus, & in ſuperficie ne an altius. Medicum qui hirudinem venæ nigræ brachii dextri adhibuerat puero octo annorum in febri continua ob ſuccos bilioſos vna cum pituita corruptos, reprehendit Mundella in dialogis medicinalibus 3.2. Amatus Luſitanus Curationum ſuarum 1.10. vbi de febris ſanguineæ curatione in puella ſeptem annorum ſcribit: Alui beneficio præcedente (inquit) venam internam brachii ſecare iuſſi, & ſi non (ſponte) flueret, vulneri hirudinem admoueri, vt inde ſanguinem traheret, donec ſua ſponte caderet. quod ſi caſus (inquit) maiorem poſtulat euacuationem, aliam ſubiungimus. Idem alio in loco ſcribit de hirudine venæ ſectæ appoſita in puero quatuor annorum.

PER QVÆ CORPORIS LOCA VTILITER APPONANTUR *hirudines, particulatim, à capite ad pedes.*

Ad quamuis partem. Vulnus ab animali venenato inflictũ, ſi anguſtum ſit, amplietur phlebotomo, (loco prius ligato arctè poſt vulnus:) deinde cucurbitula imponatur, aut ſanguiſugæ circa vulnus, Arnoldus Villanou. Nicander etiam ictibus vel morſibus venenatis hirudines vtiliter admoueri monet. Sanguiſugæ & cucurbitulæ ſuper vulnus canis rabidi ponantur, Arnoldus Vill. Io. de Vigo in curatione gangrænæ: Cum videris (inquit) locum ad nigredinem tendere, tum ſtatim nulla melior curatio eſt, quàm ipſam nigredinem diuerſis ſcarificationibus ſcarificare & profundè, cum applicatione etiam ſanguiſugarum in circuitu corruptionis gangrenoſæ, &c. Ad impetiginem & alia cutis vitia applicatas prodeſſe Auicenna teſtatur.

Ad capitis partes. In lethargo hirudines occipitio vel ſyncipiti adhibendas Gariopontus docet. Cum epilepſia ſit ex melancholia, ſanguiſugæ apponendæ ſpleni: Vide infra ad ſplenem. In capitis fluxione vel dolore aliiſque morbis, quidam eas admouent venis retro aures. item ad venas quaſdam in oſſe coronali, quæ loco raſo ad cutem & confricato apparent. Hippocrates cucurbitulas oſſi coronali apponi iubet. Aliqui ſanguiſugas poſt aures ad exhauriendum ſanguinem collocari docuêre, quæ omnem ferè vertiginis cauſam leuant, Alexander Benedictus. Inſano cuidam venis poſt aures feliciter admotas audio. Oculis rheumatizantibus fronti ſuperpoſitæ conueniunt, Kiranides. In doloribus & rheumatiſmis dentium aliqui ſanguiſugas gingiuis collocant, Alex. Benedictus. Idem ſub mento eas apponi ſcribit, (certas ob cauſas vel dentium, vel alias.) Ad tollendos rubores faciei, Sanguiſugas, quæ variæ ſunt, apponimus in calamo, loco prius loto cum vino cui debent adhærere, ſcilicet circa nares & aures ex vtraque parte: aut ventoſas ponimus ſuper ſcapulas, Trotula. Io. Bauerius in Conſilio ad ruborem faciei puſtuloſum, poſt alia remedia, Poſt tres dies (inquit) ponantur ſanguiſugæ duæ, primo iuxta aures, vna in quolibet latere: demum ponantur aliæ duæ, vna ab vtroque latere naſi vt ſanguinem exugant. Author Additionum ad Breuiarium Arnoldi Villanou. lib. 2. cap. 4. in curatione botii gulæ, Cum botium (inquit) poſt remedia præſcripta iam diminuitur in defectu Lunæ antequam deficiat Luna triduo ante, plures ſanguiſugæ ponantur in circuitu loci: quantum ſcilicet locus fuerit capax. Et remotis ſanguiſugis, dum exiuerit de ſanguine competenter, appone in plagis quas ibi fecerunt, pulueris ellebori nigri: & id fiat ſemel quotidie per hoc triduum. Demum cura plagas illas vngento albo. Probatiſſimum eſt.

Ad iecur. Archigenes apud Aetium in curatione iecoris indurati circa initium: Si cataplaſmatis (inquit) & malagmatis idoneis nihil proficias, hirudines admouendæ, plurimum enim momenti habet ad curationem ſanguis earum ſuctu extractus. Admotę hydropicis conueniunt, Kiranides. coniecerit autem aliquis, quoniam iecur ferè in hydrope primo affectum eſt, iecori applicandas eſſe. quanquam & aliis partibus nimio humore turgidis eas adhiberi alienum non fuerit.

Ad ſplenem. Spleneticis, qui ex liene malè affecto laborant, hirudines ad ipſum viſcus vtiliter imponi tradunt Serenus, Gariopontus, Kiranides. Cum epilepſia ſit ex bile atra, ſtercus columbinum tritum, cum ouis coruorum miſce, & ceu cataplaſma ſpleni impone, appoſitis prius ſanguiſugis. hoc enim cataplaſma materiam trahit à capite ad ſplenem, & generat febrem, & ſic epilepticum liberat, & maximè ſi ſiat in autumno, Arnoldus.

Ad ſatyriaſin. Ad depulſionem ſatyriaci mali, defigantur in coxa cucurbitulę. optimę ſunt autem & hirudines ad ſanguinem deorſum attrahendum: & ſuper vulnera cataplaſma imponatur micę panis cum althęa, Aretęus. Alexander Benedictus quoque de ſatyriaca intemperantia & ſeminis incontinentia ſcribens: Si ſuperabundans (inquit) materia fuerit, etiam ſanguiſugę impactę (*nimirum circa renes & lumbos: vel in coxis, vt Aretæus voluit*) iuuant.

Ad hemorrhoides. Vt hęmorrhoides diuerſas ob cauſas, aperiantur, & ſanguinem atribiliarium remittant, hirudines vel manu vel potius per cannulam applicandę ſunt: quod vtiliter fieri Alex. Benedictus & Amatus Luſitanus monuerunt: & nos etiam obſeruauimus in homine melancholico feliciter hoc genus auxilii ſucceſſiſſe. Hirudines in febri continua cum melãcholia hypochondriaca, ano apponi, & ſanguinis vncias ſex detrahi, Mundella conſuluit, vt ipſe ſcribit in Dialogis 4.3. Idem Dialogo tertio refert, ad hęmorrhoides cuiuſdam hirudines ſuo iuſſu appoſitas: quem poſt illas admotas cum iam ſaturę cecidiſſent, miniſtri in balneo aquæ tepidę poſuerunt, vt amplius exiret. exiuit autem tantum vt is ferè exanimatus ſit, neſciente medico: pulſus omnino paruus, & viſus ferè amiſſus. Addit quod alii etiam in ſimili caſu (multo ſanguinis profluuio aut viſus aut alterius ſenſus, aut membri alicuius, vt brachii, crurum) maximam debilitatem inciderint. Leniri dolores hęmorrhoidum, vapore aquę calidę: ſed eo ſolo interdum vlcuſcula à ſanguiſugis inflicta ita aperiri vt ſanguis ſiſti vix poſſit: quodque ipſe aliquando non aliter ſiſtere potuerit quam medicamento Galeni ex aloe, thuris manna, & oui albumine, & pilis leporinis.

Sunt qui menſium prouocandorum gratia mulieribus ad venas malleolorum applicant.

Mundel-

Ad malleolos, crura, & pedes. Mundella cruri inflammato appoſuit, Dialogi primi 3.3. Multi podagræ quoque admittendas cenſuere, Plinius. Sunt quibus appoſita ſiccatur hirudine ſanguis, Serenus ad podagræ malum iam fixum. Nouimus nos podagricum cui ad malleolum appoſita ſanguiſuga profuit. Equorum cruribus admotæ, ſalutares exiſtimantur, vnde etiam ab equis hirudines ab Anglis denominari putant. noſtri non quaſuis ſed maiores tantum ab equis denominant.

ADVERSVS HIRVDINES SI CVM POTV HAVSTÆ *fuerint, & vel ori ventriculi vel faucibus adhæreant.*

Galenus de ſignis hauſtæ hirudinis. Quòd ſi pluribus deinceps diebus aliquis cruorem & ſcreauerit, & emunxerit, idque citra capitis vel dolorem, vel grauitatem ſiue præſentem, ſiue præteritam: neque is ex ictu procedat: huius & totum per nares meatum, atque eam oris partem, qua ad nares foramen tendit, accuratè conſiderare oportet. Nam fieri poteſt huiuſmodi accidens, hirudine huic loco adhærente, quæ quidem in dies augeri ſolet. quamuis enim primis diebus, vtpote exigua, ſenſum effugiat, tertio tamen, quartoue die, haud obſcurè videri poteſt. Eadem ratione ex ventriculo quoq;, cruor epota ſanguiſuga euomitur: ſed eſt huiuſmodi cruor tenuis ac ſeroſus, ſiue is ex ventriculo, ſiue naribus, ſiue ex ore feratur. Igitur cum talem videris, ac hominis conſiderato habitu, ſuper præteritis eum interrogaueris, ex omnibus, rei ipſius veritatem facile coniicies. *Hiſtoria.* Equidem cum viderem hominem integra valetudine, huiuſmodi cruorem euomentem, interrogaui qua victus ratione antea fuiſſet vſus: ille verò inter alia quæ narrauit, hoc quoque addidit: quòd cum nocte quadam ſitiret, miſſo puero qui aquam afferret, ex immundo fonte bibiſſet. Quibus auditis, ſciſcitatus ſum, apparuiſſent ne aliquando ſanguiſugæ in ipſo fonte. Qui cum id quoque fateretur, epoto ſubinde idoneo pharmaco hirudinem vomitione reiecit. *Alia hiſtoria.* Porrò cum alius quiſpiam huiuſmodi cruorem emungeret, & expueret, ipſo narrante audiui, eum ruri æſtatis tempore, in ſtagno quodam, cum cæteris iuuenibus iuuenili ludo, qualem adoleſcentes in aqua ludere ſolent, exercitatum. Tum ego ſciens in eo ſtagno ſanguiſugas eſſe, duxi laborantem ad ſplendorem, conuerſoque directè ad Solis radios narium foramine, in eo meatu vbi naſus ad oris regioné perforatur, hirudinis in meatu latentis caudam conſpexi.

Dioſcorides. Deuoratæ cum aqua hirudines, ſi ori ventriculi adhęrent, tractione partium, nonnullam ſuctionis imaginem præbent. eo enim argumento hauſta hirudo deprehenditur. Has muria ſorbitione excutit, & Cyrenaicus ſuccus, aut laſerpitii folia, aut betæ, cum aceto, aut pota niuis glebula cum oxycrato. nitrũ ex aqua gargarizatur, aut atramentum ſutorium aceto dilutum. Si faucibus hęreant, iniecta lupinorum farina, aqua frigida ore contineatur: & ad eam hirudines exilient, Dioſcorides libro 6. cap. 32. Io. Ruellio interprete. Participium ἑλκύσας ab initio, vbi vertit tractione partium, à verbo ἕλκω, licebit etiam vlcerantes interpretari, à verbo ἑλκόω. Sed maioris eſt momenti, quod circa finem tranſtulit, iniecta lupinorum farina, vbi Græca verba ſunt, ἐμβιβάσας εἰς ἔμβασιν θερμὴν: Marcellus Vergilius meliori fide, facito (transfert) in calidam aquam deſcendant. Eadem ex Dioſcoride verba Paulus Aegineta repetiit, qui cauſam quoque huius conſilii addit. Si in embaſin (id eſt ſolium vel labrum) aqua calidę plenum deſcéderit, cui faucibus hirudines adhærent, ſimulque frigidam ore continuerit, exibunt illæ, frigidioris aquę deſiderio. Vnde coniicimus ſic affectum non ſimpliciter aquæ calidę inſidere oportere, ſed profundius vt collum etiam mergatur: ita vt locum calentem refugiant hirudines, neq; in gulam deſcendant, ſed frigidam quæ in ore eſt ſequantur: quam ſententiam Aetius quoque, cuius mox verba recitabimus: & alii quidam veteres, probant. De lupinis nemo quicquam. lupinos quidem Gręci θέρμους appellant. ſed quid hoc ad illud ἐμβιβάσας εἰς ἔμβασιν θερμὴν; Non probo quod Alexander Benedictus ſcribit, conuenire balneum pleno aquæ tepentis ore. frigidam enim, non tepidam, ore contineri oportet. Remedium ex niue cum oxycrato pota, in quibuſdam Dioſcoridis ęditionibus non legitur, vt Goupyli: Marcellus Vergilius quoque notat tanquam in quibuſdam exemplaribus Gręcis non reperiantur. apud Aeginetam tamen & Aetium legitur. Nicander quoque oxycratum vel per ſe dari iubet, vel cum niue. Καὶ σὺ πότ᾽ ἐν δεπάεσσι κεραιόμενον ποτὸν ὄξευς Νείμειας. ποτὲ δαῖτα συνήρεα χιονόεσσαν, Πολλάκι κρυστάλλοιο νέον βορέησι π̣η̣γ̣ό̣μενον. Mixtum aceti potum, oxycratum interpretor. δαῖτα συνήρεα, potum mixtum. πολλάκι videtur abundare ad ſenſum. Niuem enim ſi haberi queat, vt cum nuper boreas aquam gelauit, miſceri iubet: ſin minus, oxycratum per ſe dari. Sed hirudines eo tempore quo niues cadunt, vix reperiri puto, in terra occultatas per hyemem. Per ęſtatem niuis repoſitę & ſeruatę vſus eſſe poterat, aut pro niue glaciei. In Polonia hodie locis hypogeis & glaciei fruſta complura ſibi inuicem impoſita, ſine alio tegumento, & niuem ipſam ſcobe lignorum (quę colligitur vbi runcinarum [ſic ſerras magnas appello, quę rotarum impetu vt molę apud nos aguntur] raptu arbores diuiduntur in axes) opertam, facilè ſeruari audio: & ſimiliter olim Romę etiam ſeruare ſolebant. Salſa quidem omnia ſanguiſugis aduerſantur, prę ſertim ſi cum aqua calida ſumantur, vt ſal ipſe, & ſalis flos, & aqua marina. *Nicander.* hęc enim Nicander commendat: qui cum fodere iubet ſalſam terrę glebam, de ſale foſſili loquitur, quem bibi cum aqua pręcipit. cum verò dicit, ἢ αὐτὴν ἅλα βάπτε, &c. de ſale marino, ſiue Solis ſiue ignis vi denſato. Deinde πολλάκι δ᾽ ἢ ἅλα πηκτὸν, de vtroque intelligi poterat, ſed de marino potius ſentit poeta, (cum de altero ſatis iam dixerit,) quem bibi ſimiliter iubet. Scholiaſtes nec ſatis aptè diſtinguit, neque rem ſatis declarat. Acida muria hirudines ſorbitione aut gargarizatu necat, Dioſcor. 5.16. Acetum ſi ſorbeatur voratas hirudines eiicit, Idem 5. 14. *Aetius.* Aetius lib. 13. cap. 56. diſtinctius & melius cęteris pleriſq; de hirudinibus hauſtis tradidiſſe mihi videtur: quamobrem eius primum, deinde aliorum quoque verba recitabo. Hirudines (inquit) cum aqua deuoratę faucibus adhęrent, aut iuxta quempiam ſtomachi locum, aut ipſi ori ventris. Et primum quidem ſenſim exugunt ſanguinem: expletę autem, his quę deglutimus viam obſtruunt. Super expletę verò etiam ſanguinem quem exuxerunt foras profundunt, (ſanguis floridus ſcreando expuitur, Aegineta,) vt imaginationem inducant tanquam ſanguis ex internis locis reiectetur. Cęterum qui affectis cõtingit exuctionis ſenſus, (ex eo quòd veluti ſugitur & mordetur os ventriculi, Aegineta.) is ſignum ſit tibi hirudinem deglutitam eſſe. Excutit autem ipſas muria, continuè & paulatim abſorpta: atque multo magis

to magis muria acida (oxalme) cui admixtum est laser. Idem facit & nix aceto dissoluta, & adsiduè absorpta. Gargarisset insuper nitrum cum aqua, aut aquam marinam, aut atramentum sutorium cum aceto, aut sinapi aut hyssopum, aut origanum. Si verò infernè circa os ventris hirudo adhæreat, prædicta itidem omnia bibenda dato, præter sutorium atramentum. Vtendum etiam his quæ aluum soluere possunt, aut medicamento purgante. cum excrementis enim exire consueuerunt. Nos autem per allii multi *Allium.* esum (*ex Galeno de simplic. medic. lib. 11.*) has eiicientes, nullo ex prædictis opus habemus. Quòd si allia ad manum non sint, cepe aut porri, aut nepita viridis, aut lepidium proderunt. At si hirudo in narium meatibus adhæserit, per medicinas purgantes per nares curationem moliemur: quæ ex aceto acri, nigella, elleboro, elaterio & similibus constant. Et cum specilli nucleo in os impellemus hirudinem: vel cimices tritos narium foramini, in quo hirudo est, imponemus. Quæ postremò gutturi affixæ sunt, hoc modo excutere oportet: Aegrum in solium calida expletum vsq; ad collum immittito, & frigidissimam aquam ore tenendam exhibeto, eamque frequenter permutato. egredietur enim inde hirudo, frigidæ appetentia prolecta, Hucusque Aetius. Aegineta lib. 5. cap. 37. præterea nihil affert, & pauciora etiam quàm il- *Aegineta.* le. Galenus lib. 2. de antidotis sic scribit: Hirudinem deuoratam alii muriæ potu, alii niuis excutere hor- *Galenus.* tantur. Asclepiades autem lauare præcipiebat, & spongiam teneram frigida imbutam faucibus demittere, vt hirudo spongiæ infixa extraheretur, ac deinde lenticulæ succum porrigebat. Externam colli refrigerantibus obducere (*καταπλάττειν*) hortabatur. At Mys Apollonius acetum quàm acerrimum propinabat item cum muria. ille niuis gleba calefacta solutaque vtebatur: & esculentis poculentisque aluum tempestiuè purgantibus hirudinum excernendarum gratia. nam has vna cum iis quæ per aluum eiiciuntur deferri sæpe adfirmat. Idem Euporiston 3. 147. Eos qui hirudines deuorarunt, aduersus solem constituito, & locum vbi inhæreant, animaduertito, & garum ipsis instillato, statim enim locum relinquunt & expuuntur. aut acetum cum butyro mistum, in quo ferrum candens extinctum sit, potui dato: hirudines enim eiicit. aut eum, qui hirudinem deuorarit, in calidam aquam mento tenus demittito: phialam verò frigidæ, plenam ori eius admoueto, sed potui ne dato: statim hirudo exibit. Aliud. Hirudines deuoratas calidum acetum absorptum excutit, aut succus syrincus epotus, aut suffiti cimices. Et rursus cap. 225. Ad hirudines: Aristolochiam terito, & sale conspergito. In eo aceto, in quo prius ferrum feruens sit extinctum, butyrum missum & calefactum paulatim, (*malim verbum paulatim ad sequentia referre*) si absorbeatur, eiiciet de stomacho sanguisugas, Marcel. & Plin. Si sanguisuga epota est, acetum cum sale bibendum est, Celsus. *Celsus.* Hirudinem deuoratam & adhærentem faucibus, eoque ipso molestiam titillationemque quandam præstantem, excutere oportebit aceto quamplurimo epoto per se, vel cum sale, *Largus.* aut nitro, aut lasere. Idem faciunt & niuis glebulæ quamplurimum deuoratæ, Scribonius Largus. Fructus arboris garab (*quæ nascitur iuxta Euphraten, Bellunensis. nostro orbi, & eruditis hodie ignotam puto*) extrahit sanguisugas, Auicenna. *Auicenna.* De sanguisugis in potu haustis Auicenna lib. 2 Fen. 9. cap. 5. Hirudines quædam (inquit) adeò sunt paruæ, (filares, Albertus) vt difficile sit ab eis cauere. hæ deglutitæ aliquando ita adhærent gutturi vt visu deprehendantur: alias interius gulam (meri) aut stomachum (os ventriculi) ipsum infestant: & immorantes multum sanguinis exugunt: vnde auctis eorum corporibus manifesta earum magnitudo fit. Inde affecto accidit angustia, tristitia, sputum sanguinis. Ergo si quis sanus aliquoties sanguinem expuerit subtilem, fauces inspiciat, an alicubi hæreat hirudo. Pelluntur autem gargarismis & vaporibus, si prope guttur fuerint. vel chirurgia, sicut dicetur: caputpurgiis, si circa nasum. Si verò in profundo & in stomacho fuerint, cum eis quæ vomitu & solutione vermes educunt, & similibus. Aut submergat se homo in aqua calida, pręsertim post assumpta allia (*si hirudo circa fauces affixa sit, ac sursum educi posse spes fuerit, non conuenient fortassis allia, deorsum impellentia.*) Deinde indesinenter aquam frigidã subinde recentẽ ore assumat, donec hirudo remittat, & locum frigidum sequatur. quod si etiã opus sit ob nimium calorem syncopem sustinere, fiat. optima enim hęc educendi ratio est. Sæpe quidem vel allia sumpsisse satis est, & morari in Sole, ore aperto iuxta aquẽ frigidã. Sunt qui alfesafes, id est cimices propinent cum aceto & vino. aut suffitum ex eis ad guttur emittant per colũ. Acetũ solũ etiã quandoq; extrahit eas è gutture, præsertim cum sale. Ex gargarismis confert qui fit cũ aceto & assa fœtida solũ: vel de sinapi cũ duplo baurach: vel de sinapi cũ ęquali sale ammoniaco: aut gargarismus cum sceha cum dimidio sulphuris, aut absinthii cum æquali nigella: aut acetum cui incocta sint allia, & sceha, & lupini, & colocynthis, & sirachs. aut aceti vnicę duę cum drachmis tribus baurach, & salis ammoniaci drachma j. & allii dentibus duobus. Succus etiam foliorum algarab, peculiari quadam vi gargarissatus eas educit, sicut & acetum cum assa fœtida. aut alchalchotar & aqua. Sin iam descenderit ad stomachum, remedio vtemur, quod recipit scehę, abrotoni, absinthii, nigellę, lupinorum, costi, brengi, (*Vetus interpres pro brengi habet nasturtii, & mentastri*) kebuli sirachs, ana drachmas durs. misceántur cũ aceto. Vescatur etiam affectus alliis, cepis, porris, calamintha aquatica, sinapi condito, & alliis calidis atq; acribus. deinde vomat, si facilis ad vomitũ fuerit. sin minus, res salsę & acres ei conuenient. At si naribus inhęserit hirudo, fiat caputpurgium cum aceto & nigella, & succo cucumeris asinini, & elleboro. Cumque iam remiserit, caueat sibi affectus à clamore & loquela. Quod si fluat sanguis, siue euomatur, siue per aluum copiosius descendat, curatione fluxui sanguinis debita curetur. Hermodactyli vim insignem habent expellendi illud (*nimirum hirudines stomacho aut ventriculo hærentes.*) Porrò è faucibus chirurgico instrumento extrahetur hac ratione: Affectus os suum in sole aperiat, & lingua eius extremitate instrumenti cochleario similis deprimatur. cumque apparuerit sanguisuga, ponatur instrumentum chirurgicum in radice colli eius, vt non incidatur. Eodem quidem instrumento hæmorrhoides quoq; remouentur, scilicet ex naso, Hæc Auicenna. Hirudines rarò in aliis aquis inueniuntur, quàm in palustribus, *Matthiolus.* lacustribus, & stagnantibus. quandoquidem in probatissimis fontibus, & arenosis & saxosis fluuiis non nisi rarissimè viuunt, cum suapte natura cœno ac limo delectentur. Quamobrem caueant qui palustres vel stagnantes aquas bibunt, ne hirudines simul ingerant, quemadmodum inexpertis viatoribus nonnunq̃ euenit. nanque æstatis tẽpore, calore & siti defatigati, dũ aquã, cuicunq; in itinere obuiauerint, auidè potant, sæpe imprudenter hirudines hauriunt. quo fit vt & sanguinẽ sibi exugi sentiãt, & (vt

C Auicenna inquit) cruenta expuant, ac præ timore melancholici fiant. (*Angustiam & tristitiam Auicenna sic affectos comitari ait, non melancholiam. Aetius imaginationem induci ait, tanquam sanguis ex internis locis reiectetur, vnde tristitia nimirum & quasi melancholica quædam excitatur.*) Inuestigandum igitur primo est, an animal ori ventriculi, an gulæ adhæserit, an ipsis faucibus, id quod facile intelligi potest ex eorum, qui hirudines hauserint, relatione. quoniam vbi suctionem sentiunt, nimirum ibi hirudinem fixam esse significatur. Quòd si ori ventriculi affixa fuerit, auxilium præstat lixiuium cum sale & aceto, aut raphani domestici succus cum aceto: aut oleum crudum haustum, quod per se tantum hæc interficit animalia. Si verò guttur medium ab hirudine obsideatur, proderit acre lixiuium gargarizare, aut aquam in qua alumen cum aceto inferbuerit, vel chalcanthum: aut muriam cum lixiuio, aceto & sinapi simul cōmistis. Interdum contingit quod statim sub linguæ radicibus, vel in primis faucium partibus adhærescit, ita vt depressa lingua videri possit: tunc rostratis forcipibus facile extrahi poterit, vel quouis alio instrumento quod cuique in promptu fuerit. Ex Alexandri Benedicti Curationum 7.27. Sanguis (vt tradit Galenus) tenuis destillat, cum angustia animi ac languore, irrequieto corpore, cæteris membris immunibus. Aceto calido (vt tradit Dioscorides) sponte abscedit è gula, mali medici item succo, vel folio ficulneo commanducato, allioque ex aceto, ebuli succo salicis, sinapi ex aceto, melanthio, lupini decocto. Omnia denique amara & salsa gargarismate efficacissima sunt. Armoniacum cum rutæ succo potum valet, & melanthion quoque suffitu. Butyrum quoquo modo datum valet. Florentinus ait cimices suffitu adhibitos, hirudines pernecare: ab illisque pari vicissitudine & ipsas è medio tolli, si tentoriis vndique circumcludatur grabatulus, vt graueolentia expirare non possit. Sanguisugæ suffitæ cimices interficiunt: & contra cimices suffiti, educunt potas sanguisugas. est enim mutuum naturæ dissidium, Kiranides. Suffitu cimicum abigere sanguisugas adhærentes (docent aliqui:) haustasq; ab animalibus restringere in potu datos, Plinius. Cimices poti cum vino aut aceto, adhærentes sanguisugas abigunt, Dioscor. Cimicum in carbonibus positorum fumus remedio est, si ore hianti & faucibus apertis excipiatur. eiici enim & expelli deuoratas sanguisugas hac ratione certissimum est, Marcellus Empiricus. Quærendum an fumus omnis per se aduersari eis possit, vtpote mordens & penetrans, & calefaciens: vt nihil momenti huc odoris adferat fœditas. Constantinus Afer de morbis noscendis & curandis 3.9. præter ea quæ cum aliis scriptoribus communia habet: Hirudo (inquit) si in palato aut vicinis partibus, ore ad Solem aperto videatur, forficibus extrahi debet. Si verò non apparet, gargarismi & alia remedia idonea adhibeantur. Affectus aquam ne bibat. Mittamus vasa vitrea in Sole aqua plena, quæ moueamus ante os infirmi. Tragacanthæ pollinem inflemus ori, (*item*) carbonum (*cineris*) nigellæ vel absinthii. Gargarismus fiat è sapa vel aceto: vel lotio caprino cum sale. Quòd si reiectis illis sanguis adhuc nimium fluat, astringatur remediis in capite de sanguinis screatu traditis.

Alex Benedictus.

Cimices.

Si sanguisuga (inquit Albucasis libro 2. chirurgiæ, cap. 39.) apparuerit in gutture alicuius ad Solem, lingua instrumento depressa, extrahe eam vncino paruo, aut gesti (*instrumentis*) subtilibus & idoneis. Hoc si fieri nequit, cannulam concauam in guttur immitte, & per concauitatem cannulę ferrum ignitum insere. Fac hoc multoties, & abstineat infirmus ab aqua die tota. deinde accipiat vitreatam (*pateram vitream*) plenam aqua frigida, & aperiat os suum in ea, & simul colluat os eadem, nec inde quicquam deglutiat, & moueat aquam vna atque altera hora manu sua. Sanguisuga enim illico cum sentit aquam cadit. Si autem non egreditur hac ratione, suffiatur cimicibus, aut asa, instrumento de quo dixi in mentione de suffitu vuæ. Hoc fac multoties, & cadet. Suffitus autem cōmodè fiet per ollam, in qua sint prunæ ignitæ, & olla sit clausa operculo suo per medium perforato. foramini inferatur extremitas instrumenti: alteram extremitatem recipiat ore affectus, & os claudat, ne fumus egrediatur, donec ad sanguisugam peruenerit. Impatiens enim illa fumi, cadet. Quòd si non cito cadat, perseuerandum in suffitu, quandiu infirmus ferre potest. In cibis conueniunt salsa & allia: abstinendum autem aqua. (*Post hæc verba delineatur instrumentum, quo extrahitur sanguisuga si in conspectum venerit.*) Et est simile, inquit, forcipibus, nisi quod curuum est vt possit intromitti ad guttur. Extremitas eius est similis rostro ciconiæ, limæ instar exasperata (*intus,*) vt, quod apprehenderit, nullo modo remittat.

SI QVADRVPES ALIQVA HIRVDINES HAVSERIT,

Eadem quæ homini qui hirudines hauserit, remedia & obseruationes, quadrupedibus etiam conueniunt, quæ tamen in quibusdam, præsertim iumentis, efficaciora maioráue copia dari oportet. Ruta quadrupedum quoque morbis in maximo vsu est, &c. si sanguisuga exhauserit, ex aceto: & quocunque in simili morborum genere, vt in homine, temperato, Plinius. De hirudinis à boue hausti pernicie in Boue diximus: item à cane, elephanto, equo, oue, in singulorum historia, litera C. Absyrtus equo resupinato, oleum calidum vino mixtum, per cornu infundit. aut cimices prope nares eius vrit, aut in ipsis naribus eius occidit. sic enim (inquit) statim vel excident, vel morientur. idemque auxilium bobus quoque & aliis animalibus vtile est. Si bos aut alia quadrupes hauserit potu hirudinem, contundens cimices animali eos olfaciendos apponito, statimque illam abiiciet, Anatolius in Geoponicis 13.17. Cruciatum elephantes in potu maximum sentiunt hausta hirudine. hæc vbi in ipso animæ canali se fixit, intolerando afficit dolore Plinius.

ALIA EX HIRVDINIBVS REMEDIA: ET PRImum ex eis crematis ad psilothra: deinde in vino vel aceto putrefactis, &c.

Sanguisugarum in olla combustarum tritus delicatissimè cinis, & vulsis pilis palpebrarum impositus vel inspersus, renasci eos non sinit: Marcellus Empiricus, & Aetius 7.67. Sanguisugæ tostæ in vase fictili (nouo) & ex aceto illitę, psilothri contra pilos (palpebrarum euulsos) habent effectum, Plinius duobus in locis. Idem Kiranides tradit, additque non amplius renasci. Et Samonicus his versibus, sub lemmate

lemmate Si oculi infestentur pilis palpebrarum: Nec non & stagnis cessantibus exul hirudo Sumitur, & viuens Samia torretur in aula. Hæc acidis vngit permista liquoribus artus. Probabile autem est non in palpebris solum, sed in aliis etiam corporis partibus eandem vim valere similiter. Capillum denigrant sanguisugæ, quæ in vino nigro diebus sexaginta (*alias quadraginta, vt Marcellus quoque habet*) computrucere. Alii in aceti sextariis duobus sanguisugarum sextarium in vase plumbeo iubent putrescere totidem diebus, mox illini in sole. Sornatius tantam vim habere tradit, vt nisi oleum ore contineant qui tingunt, dentes quoque eorum denigrare dicat, Plinius. Idem remedium Marcellus Empiricus his verbis transcripsit: Sanguisugarum sextarius duobus sextariis nigri vini miscetur, & 40. diebus in vasculo plumbeo diligenter clauso maceratur, postmodum cum ipso vino conteruntur hirudines, & in sole calido capiti deraso, ad permutandos capillos, earum succus imponitur, oleo, ne dentes inficiantur, donec siccetur medicamen, in ore detento. Sanguisugas quomodo naturalibus adhibeant sponsæ mentientes virginitatem, Arnoldus Villanouanus describit in Breuiario 3.6.

Sanguisugas super tegulis vrunt quidam, & miscent cum aliis quibusdam aduersus tineas accipitrũ, vt locos affectos illinant, vt scripsi in Accipitre E. Easdem in cibo datas per se, vel cum carnibus, vel puluerem ex eis, mutationem pennarum in accipitre accelerare aiunt, Albertus.

Hirudo, quod ad prosodiam, primam breuem, mediam productam habet. Non missura cutim, nisi plena cruoris hirudo, Horatius. Per translationem vsurpatur pro exhaustrix. Accedit illud, quod illa concionalis hirudo ærarii, misera & ieiuna plebecula me ab hoc magno vnicè diligi putat, Cic. ad Att. lib. I. Βδέλλα trochæus est Nicandro & Theocrito. Ineptè quidam pisciculos Germanis *Pfellen* dictos, βδέλλας appellant, vocabuli quadam similitudine, nulla rerum affinitate, nullo veterum exemplo. Βδέλλω (lege βδέλλα) apud Hippocratem in maiore Prorrhetico & secundo, vt quidam inscribunt, venam varicosam sic nominari scribit Dioscorides. mihi verò nomen hoc propriè de animali illic positum videtur, Galenus in Glossis. Locus est circa medium eius libri. Quibus guttur (inquit) sanguine impletur die & nocte, neque vllus dolor capitis, &c. (neque certa alia causa) præcessit, nares illius & fauces inspicito, si fortè vlcus in ea parte vel βδέλλα appareat. Βδελλίζειν verbum pro eo quod est hirudines exugendi sanguinis causa apponere, Anthyllus vsurpat. βδελλολάρυγγες, homines gulosi, tanquam hirudines epularum lautiorum. Τῶν βδελλολαρύγγων ἀνεπαγγέλτων (ἀκλήτων interpretatur Suidas) αὐτῷ φοιτήσας ἐπὶ δεῖπνον, Cratinus ad Dionysalexandrum. H.a.

Fluuialis hirudo, Serenus: sed palustris potius cognominari debebat. Limosa, Pierius Valerianus. Βδέλλα αἱμοχαρής, Philes. φιλαίματος, Nicander. λιμνᾶτις, Theocritus. Διεράς δὲ γονὰς κυανόχροα λίμνης Ἕρπετὰ τειρομένοιο κατὰ χροὸς ἐστήριξε, Oppianus de medico hirudines apponente. Epitheta.

Hirudo quoq; aquatile animal significata quædam habet hieroglyphica, inquit Pierius Valerianus. Primum enim sanguinarius homo, deinde insatiabilitas per eam innuuntur. Crudelissimum siquidem hominem, & humani cruoris auidissimum, per eam significari notius est, quam adnotare oporteat. Et Cimætha apud Theocritum pharmaceutria, non aliter ab amore sibi sanguinem exuctum lamentatur, quam si limosa hirudo corpori suo applicata fuisset. Icones.

Αἰ αἶ ἔρως ἀνιαρὲ, τί μευ μέλαν ἐκ χροὸς αἷμα Ἐμφὺς, ὡς λιμνᾶτις ἅπαν ἐκ βδέλλα πέπωκας;

Heu crudelis amor, nostro saturate cruore, Summæ affixa cuti velut hunc suxisset hirudo. Verùm ea etiam insatiabilitatis est signum: quandoquidem ad suctum admota non prius ab opere desistit, quam tota sit supra modum sanguine tumefacta. quod ita expressit Horatius: Non missura cutem nisi plena cruoris hirudo.

Hirudinaria herba quædam, palustris, vt puto, alicubi à Germanis quibusdam appellatur: qua deuorata oues hirudinibus repletas emori aiunt. Galli, vt audio, herbam Duue, nuncupant: & similiter ipsas hirudines paruas, quæ in corrupto ouium iecore sæpius reperiuntur.

Iam ego me vortam in hirudinem, atq; horum exugebo sanguinem, Plautus Epid. c.

Prouerbii speciem habet Horatianum illud in Arte poetica: Non missura cutem nisi plena cruoris hirudo. Quadrabit in homines nimium sedulos, & quibusuis in rebus immodicos. Cuiusmodi nonnullos videas, qui cum semel cœperint, nullum faciunt finem, donec defatigati desistant: nec rationem vllam habent alieni fastidii, sed suo tantum animo negotii modum metiuntur, Erasmus Rot. Horatiani carminis veluti paraphrasin Oppianus dedit his versibus: h.

Ὡς δ' ὅταν ἰητὴρ πολυμήχανος ἕλκος ἀφύσσων Οἰδαλέον, τῷ πολλὸν ἀνάρσιον ἔνδοθεν αἷμα
Ἐννέμεται, διερὰς δὲ γονὰς κυανόχροα λίμνης Ἕρπετὰ τειρομένοιο κατὰ χροὸς ἐστήριξε
Δαίνυσθαι μέλαν αἷμα. τὰ δ' αὐτίκα γυρωθέντα Κυρτοῦται, καὶ λύθρον ἐφέλκεται, οὐδ' ἀνίησιν
Εἰσόκεν αἱμοβαρῆ, ζωρὸν ποτὸν αὖ ἐρύσαντα Ἐκ χροὸς αὐτοκύλιστα πέσῃ μεθύουσιν ὁμοῖα.

Hirudine bibacior, prouerbialiter ab Erasmo Rot. dicitur. sic Græcè superiùs βδελλολάρυγξ. Sanguisuga duas habet filias clamantes, Affer, affer, Prouerbiorum Salomonis 30. Vide in Crocodilo A. inter Quadrupedes ouiparas.

DE HIRVDINE MARINA, RONDELETIVS.

In mari Hirudo & marinis stagnis viuit, ei quæ in aquis dulcibus nascitur persimilis. Digiti est magnitudine. Ceruice est graciliore, cauda paulo crassiore. Os & caudæ extremum Polyporum acetabulis similia sunt, vt eorum adhæsione sese trahant. Corpus insectorum modo ex multis annulis circulisve constat, sed duriore cute quàm palustres: quod in causa est, cur non ita in globum se contrahere, nec ita se colligere possint, sed caudam tantum & caput proferunt & retrahunt. Interna omnia continuo ductu producta & indistincta. B

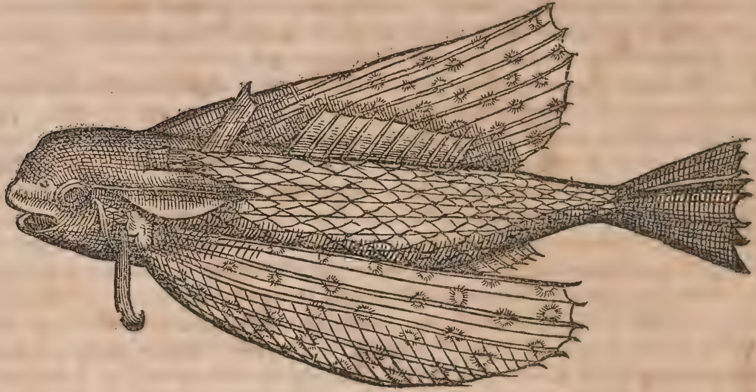
In luto viuit, virus olet. C

Cibo idonea non est: pisces tamen lutosi & litorales ea vescuntur. F

G In oleo antiquiſſimo decocta aurium dolorem ſedat: in oleo amygdalino, vel chamæmelino, dolorem hæmorrhoidum. In vino, vulneribus neruorum & conuulſionibus vtilis eſt. Vſtæ alopecias cum aceto curant.

Lampetra. Idem Rondeletius alibi de lampetra piſce ſic ſcribit: Bdellam, id eſt hirundinem, marinam vocemus licet, Strabonis exemplo, qui ſcripſit in quodam Libyæ fluuio naſci βδέλλας ſeptenûm cubitorum, quæ branchias habeant perforatas, ita vt per eas reſpirare poſſint. Nam lampetræ ore ita ſaxis & nauium clauis hærent, vt optimo iure βδέλλαι ἀπὸ τοῦ βδάλλειν, id eſt ab emulgendo dicantur.

DE HIRVNDINE, RONDELETIVS.

A EX piſcibus rotundis rubeſcentibus (quorum alii ſunt ſquamoſi, alii minimè) omnes vel apud antiquos celeberrimi ſunt, vel notas certiſſimas & maximè illuſtres habent, quibus ab aliis diſſident. Ex his eſt χελιδὼν Græcis, hirundo Latinis dicta, ſanè perquam ſimilis volucri hirundini. Quam ob cauſam idem nomen ab omnibus ferè gentibus ſeruatum eſt. nam huius ætatis Græci χελιδόνα vocant addita voce ψάρες, ad diſtinguendum piſcem ab aue. Noſtri arondelle. Maris Adriatici accolæ rondela vel rondola. Maſſilienſes rondole. Hiſpani Volador. Gallorum nonnulli Volant, quod auis inſtar ad lapidis iactum extra aquam volet. Alii papilionem. Alii ratepenade, id eſt veſpertilionem, quod colore, alarum magnitudine maculiſq; veſpertilionem æmuletur. Quæ tamen ſi attentius conſideres, tum etiam volatum (demiſſe enim volat, quemadmodum aues è flumine aquam hauſturæ, vel è terra feſtucas cibumve collecturæ) hirundini volucri magis quam veſpertilioni aſſimulaueris.

B Hirundo igitur piſcis eſt marinus, pinnis caudaque expanſis hirundini volucri perſimilis. Capite eſt oſſeo vt teſtudo, quadrato, duro, aſpero, cuius poſterior pars in aculeos duos deſinit ad caudam ſpectantes. Branchiarum opercula oſſea ſunt, in duos itidem aculeos deſinentia, qui pinnam quæ ad branchias eſt ferè attingunt. Vtrinque in oris ſciſſuræ extremo duos globulos vnionibus ſimiles conſpicias. Oculis eſt magnis, rotundis, rufis vel rubeſcentibus, veluti noctuæ oculi. Corpus totum ſquamis aſperis & oſſeis contegitur: quarum ſinguli ordines ſingulas lineas efficiunt, corpuſq; vtcunque angulatum vel ſtrictum reddunt. Circa caput caudamq; quadrato eſt corpore, circa ventrem rotundo & candido, dorſo verò ex nigro rubeſcente. Pinnæ ad branchias ſitæ longiſſimæ ſunt & latiſſimæ, ad caudam ferè pertingentes, nigreſcentes, ſtellulis, maculiſq; variis aſperſæ, veluti papilionum alæ. Ante has pinnas pendent veluti pinnarum appendices, quæ omnibus ferè piſcibus de quibus hoc libro (*nos hunc ordinem non ſeruamus*) agimus, propriæ ſunt vt cuculo & miluo. In his enim ante branchiarum pinnas ſiti ſunt veluti cartilaginei pili. Sunt aliæ duæ pinnæ in dorſo erectæ, eiſdem coloribus notiſq;, quibus brachiarum pinnæ, depictæ. Cauda in pinnam vnicam deſinit, hirundinis auis caudæ ſimillimam. Corporis color maiore ex parte ex nigro rubeſcit. Aliquando hirundines omnino rubræ Romæ viſæ ſunt. Noſtræ magis nigricant, maioreſq; ſunt. Oris partes internæ rubræ ſunt, coloris iucunditate & ſplendore, ſandaracham vel cinnabarin ſuperantes. Iis partibus hirundo noctu lucet, videturq; candentes carbones ore continere. Quæ faciunt vt hoc loco nō dubitem quod ſentio exponere: Hirundinem ſcilicet ob cauſam modo dictam, piſcem eum exiſtimari poſſe, qui à veteribus lucerna appellatur, Pliniiq; locum hunc (lib. 9. cap. 26. & 27.) inemendatum eſſe. Volat hirundo perquam ſimilis volucri hirundini. Item miluus ſubit in ſumma maria, piſcis ex argumento appellatus lucerna, linguaq; ignea per os exerta tranquillis noctibus relucet. Verba iſta, Item miluus ſubit in ſumma maria, loco ſuo mota eſſe ſuſpicor, vt ſit hoc pacto legendum: Volat hirundo ſanè perquam ſimilis (*volucri*) hirundini, piſcis ex argumento appellatus lucerna, linguaque ignea per os exerta tranquillis noctibus relucet. Item miluus ſubit in ſumma maria: vel verba iſta, Item miluus, &c. ſi ita legantur vt in vulgaribus noſtris codicibus extant, parentheſi eſſe includenda, & reliqua ad hirundinem non ad miluum eſſe referenda. Piſci enim qui à noſtris lucerna dicitur, lingua ignea non eſt, neque is aliter in tenebris ſplendet, quam cæteri piſces quibus oſſea ſunt branchiarum opercula. Quare non dubito quin æquus lector, lucernæ hirundiniſque palatum linguamque & oculos contemplatus, ſententiæ meæ ſubſcripturus ſit. Eſt etiam aliud cuius admonitum lectorem velim, nimirum neque lucernam, neque hirundinem, lingua per os exerta noctu relucere, quicquid dicat Plinius. Piſces enim linguam habent affixam hærentemque, præter paucos, vt delphinum, cui libera eſt, ſoluta & exerta. Reliquas hirundinis particulas perſequamur. Gulam breuem habet. Ventriculum cum multis appendicibus. Fellis veſicam in hepate, cor angulatum. Oua rubra.

De lucerna Plinii, de qua etiam in Miluo ſcribit.

Volat

Volat extra aquam hirũdo, ne piscium maiorum præda fiat, vt scribit Oppianus. Et Aristoteles: Strident etiam marinæ hirundines, & sublimes volant, haudquaquam mare attingentes: sunt enim iis pennæ longæ & latæ. Stridoris autem causa est branchiarum scissura parua & stricta. aer enim affatim per angusta loca emissus, sonum stridoremve ædit. Eadem de causa cuculus piscis obstrepit, vt eodem in locõ docet Aristoteles. Præterea eandem ob causam hirundo diutius in aere viuere potest extra aquam, quoniam aer neque subito, neque affatim per angusta branchiarum foramina ingreditur permeatq;, & ingressus facilius intus retinetur.

Lib. 1. ἁλιευτικῶν.
Lib. 4. de hist. anim. cap. 9.

F

Hirundo carne constat dura siccaque, quæ multum nutrit, sed difficilè concoquitur. Hanc Athenæus Polypi, seu potius Pompili carni comparat. (*Vide in Corollario A. circa finem.*) Quo Athenæi loco ineptissimè abutuntur nonnulli, vt hirundinem marinam polypo assimilent, cum Athenæo ne per somnium quidem, id vnquam in mentem venerit: nam substantiam cum substantia, non figuram corporis cum figura confert, vt in Thunno fusius declarauimus. Cùm hirundo carne sit dura, diutius seruata tenerior fit & melior, vnde fit vt Romam aduecta melior sit quam in litore.

Lib. 8.

G

Hirundinis fel contra oculorum suffusiones valere ipse sum expertus.

A

Ne quis similitudine deceptus pro hirundine aut mugilem alatum, aut quemlibet alium volantem piscem vsurpet, illius loci Athenæi libro 7. meminerit: Speusippus ait similes esse cuculum, hirundinem, mullum. Sic is, quem hic depinximus, cuculo, mulloque, colore, corporis specie similis est. longissimas latissimasque pinnas habet, volat extra aquam, cuius rei testes sumus oculati. sunt & testes qui ad Herculis columnas nauigarunt, vbi tanta aliquando volantium hirundinum turba conspicitur, vt non pisces sed aues aquatiles esse credantur.

Hirundo piscis quid ab aliis alatis & volantibus differat
Volatus.

DE EADEM, BELLONIVS.

A

Hirundo Gallis Arondelle de mer vocatur, Massiliensibus Landola.

B

Nullis horret aculeis, quaternis admodum grandibus alis in lateribus prædita. Grandi est vt Cephalus capite, oculis magnis, ore non ita amplo, nullisque dentibus referto: ceruice plana: Vnicam fert in tergore pinnam, caudæ vicinam. Lineam, quam alii pisces in lateribus sursum habent, illa deorsum sub pinna gerit, quod nulli præterea pisci accidere memini. Hæc enim linea piscem in partes equales minimè intersecat. nam quæ ad ventrem spectat, ea minor est: quæ verò ad tergus, maior. Cephalum ferè magnitudine æquat, iisdem contegitur squamis. Caudam bifurcam & latam habet: in qua peculiarem obseruare notam poteris, quòd inferior pars, superiori latior sit. Præterea, si pinnas laterum ad caudam conuertas, eas totum corpus longitudine præcellere videbis. Squamas habet latas, nigras pinnas. Caput & reliquum corpus ad Harengum accedit. Oppian.

Lolligo, miluusque rapax, & mitis hirundo.

C

Volat (inquit Plinius) hirundo sanè perquam similis volucri hirundini. Nobis alioqui rarior, neque adeò cognita, nisi propter naturæ miraculum (quod tam grandes alas habeat) homines eam siccam asseruarent, & in domibus suspenderent.

COROLLARIVM.

A

Miluus à Bellonio pictus hirundinem Rondeletii propius refert, quam hirundo ab eo picta, quæ ad sceleton fortè facta est, non ad viuum piscem. miluus autem Rondeletii diuersus est. Sunt qui piscem quem Veneti Lucernam vocant, Miluum esse credant, Bellonius. ipse verò Lucernam Venetorum, Cuculum facit. Piscem Romæ Nibio dictum, quem pro miluo exhibet Bellonius, multi (inquit) contendunt vocari debere hirundinem: sed quum ferat minaces aculeos, & pinnas spinis munitas, non video quod rectè ita esse possit, Sic ille: qui forte hirundinem piscem sine aculeis esse putauit, ex eo quod ab Oppiani interprete Lippio mitis cognominatur, libro primo Halieut. vbi de piscibus volantibus scribit poeta: Lolligo, miluusque rapax, & mitis hirundo. sed Oppianus ipse nullum huiusmodi epitheton ei tribuit: Τευθίδες, ἱρήκων τε γένος, βυθίη τε χελιδών. Imo lib. 2. inter pisces quorum venenati sint aculei, hirundines recenset. Rondeletius hirundinem coniicit esse lucernam, & Plinii locum, vt ad suam opinionem quadret, mutare conatur, nulla codicum fide ei suffragante. Quin & hodie vulgo Venetiis alium piscem hirundinem vocant, (rondola vel zisila vulgus dicit,) alium lucernam. Nos de Lucerna quædam scripsimus iam in Cuculi historia, & plura in L. elemento addemus, vbi iconem quoque exhibebimus. Hirundinem noctu lucere, ita vt Rondeletius scribit, non dubito: sed non continuo omnis qui noctu lucet piscis, in hoc etiam genere, Lucerna fuerit. Vidi ego Lucernam Venetiis ab Hirudine diuersam, noctu in cubiculo meo, mortuam quoque recens, oculis lucere. Non me latet, inquit Vottonus, locum Plinii (lib. 9. in fine capitis 26. & principio capitis 27.) à nõnullis aliter distingui. Sunt enim qui ita legant: Volat hirundo perquam similis volucri hirundini: item miluus: vt scilicet hic finis sit illius capitis. Deinde alterius principium: Subit in summa maria piscis ex argumento appellatus lucerna, &c. vt scilicet diuersi sint pisces miluus & lucerna. Nos à vetustis exemplaribus non recedimus. Et certè Plinius ipse lib. 32. cum lucernam inter marina numerat, miluum non numerat, Hæc ille. Atqui Sigismundus Gelenius, qui & ipse nihil, quam ex vetustis codicibus summo iudicio in Frobeniorum Basiliensi æditione immutauit, eam lectionem quam Vuottonus reprobat, asserit, ab initio capitis 27. sic annotans: Has voces, item miluus, adiunximus fini præcedentis capitis, quas inde resectas nescio quis non suo loco assuit. Hermolaus nihil hic annotauit, Massarius similiter vt Vuottonus legit. Ego Gelenio meo assentior, & codicum quos ipse secutus est authoritati: cui & phrasis ipsa accedit, magis Pliniana, ni fallor, si has voces item miluus (subaudi, volat,) in fine capitis 26. legeris. Sed hæ coniecturæ sunt nostræ, aliorum oppositæ coniecturis, ne quem illorum moueat authoritas, quo minus res in medio relinquatur, aut in nostram potius sententiam eatur. Hirundo piscis lucernæ valde similis est, Massarius. Χελμών piscis quidam est, Hesychius & Varinus: fortè idem qui χελιδών, id est hirundo: vel qui χελών, id est labeo, ex mugilum genere fuerit. Græcus quidam non ineruditus Venetiis χελιδόνα piscem Ita-

Plinii locus de lucerna.

ſcem Italicè caponem dici mihi narrabat, & ſpecies eius duas haberi, maiorē ac minorem. ego caponis nomen cuculo & ſimilibus quibuſdam piſcibus, (quorum ſpecies eadem quæ hirundinis, ſed alæ breuiores ſunt) attribui puto. Romæ Rondeletii lyras, capones vocant. Miluus ſiue Lucerna piſcis, tam ſimilis eſt hirundini piſci, vt Greci hodie falsò eum chelidonem vocent: Adriatici ſinus accolæ Lucernam appellant, Gillius. Hirundo Venetiis rondola vel ziſila vocatur, in Sicilia rondine: quæ tria nomina etiam aui hirundini tribuuntur. Veſpertilio marinus tam natatilis quàm volatilis eſt, Niphus. videtur autem hirundinem piſcem intelligere, quem Rondeletius à Gallis etiam aliquibus veſpertilionem vocari tradit. Luſitanis peixe voator, vel potius volator, vocatur. Maſſilienſes nominis Græci extremas ſyllabas adhuc ex antiquitate ſua retinentes, Lendolas appellant, quaſi Chelidonas, Gillius. Germanicè nominari poterit, *ein Schvvalmfiſch*, vel *ein fliegender Rotfiſch*. De aliis Germanicis nominibus huius generis piſcium plura leges in Cuculo, Corollario A.

Hirundinem ad ſceleton effictam cum iam olim haberem, hic etiam apponere libuit.

Chelidonias piſcis alius eſt, qui pelamydi comparatur, durior ea, &c. Vide ſupra in Elemento C. Chelidonias pelamydum genus eſt, quem & tritonem appellari diximus. Maſſarius. Horcynus maior ſimilis eſt chelidonię duritie ſua, Diphilus. Idem χελιδόνα piſcem polypo ſimilem memorat, &c. vbi vocabulum deprauatum eſſe puto, & non χελιδόνα, ſed ἐλεδόνην legendum, vt in Chelidonia piſce declaraui. Hirundinis piſcis, quem Chaldæi vocant ἰχθὺν χελιδονίαν, caput habere fertur piſcis cœleſtis iuxta Andromedam, Theon in Aratum.

Maſſarius ex Strabone repetit hirundines (*hirudines dicere debuit*, βδέλλας *enim Gracè legimus*) in quodam Mauritaniæ flumine gigni ſeptenûm cubitorum, &c.

B Chelidòn piſcis eſt paruus, Kiranides. Bellonio ſua hirundo nullis horret aculeis: atqui Rondeletius ſuæ & caput in binos aculeos, & branchias in totidem deſinere ſcribit. Vnicam fert in tergore (*tergo dicere voluit*) pinnam, Bellonius. at Rondeletio duas in dorſo erigit. Fel habet ſeorſum à iecore inteſtinis commiſſum: Vuottonus, nimirum ex Ariſtotelis hiſtoriæ anim. 2. 15. vbi Rondeletius de aliis quibuſdam piſcibus probè hoc dici putat, de hirundine & paſſere non item: Vide infra in Paſſeris hiſtoria ex Rondeletio circa initium. Henricus Stephanus, Caroli filius, multiiugę eruditionis vir, hirundinem piſcem ex Italia ſuperioribus annis pulcherrimè pictum ad me dedit, alis in latum, piſcis nimirum volantis ſpecie expanſis: ea colorum varietate & pulchritudine vt verbis exprimere ſatis non poſſim. Circuli oculorum tres in pictura apparent, medius rubet, interior & extimus cœrulei ſunt. Rubent & oris interiora: & cirri veluti pinnæ exiles ſub branchiis. Pinnę omnes, & cauda quoque, maculis rotundis elegantiſſimè diſtinguuntur. Alarum ſtrię ſeu virgę cœruleę ſunt, inter has partium alię virides, aliæ nigræ, aliæ ad luteum colorem tendunt. Maculę in eiſdem rotundę, alię maiores atro colore ſplendent, minores alię cœruleę ſunt, &c. Similem huic, ſpecie, coloribus diuerſum, pleriſq; partibus magis rubentem, Io. Voglerus, ciuis meus, clariſſimi viri Ioannis filius, itidem ex Italia ad me miſit, hirundinis nomine, quamuis eruditi quidam miluum eſſe arbitrentur.

C Membranis volant humentibus hirundines in mari, Plinius. Ex piſcibus volantibus lolligines ſublimius & longiore tractu per aerem feruntur. hirundines humilius volant. accipitres verò paulò ſupra ſummam aquam maris tolli ſolent, vt natentne an volitent dubites, Aelianus. 9. 52. ex Oppiani Halieut. primo. vnde alas accipitrum, quam hirundinum breuiores eſſe coniicio. Euolare autem tum ſolent, cum in mari quippiam metuunt, Aelianus: ὅτε ταρβήσωσιν ὑπέρτερον ἐγγύθεν ἰχθύν. Hirundo in nauigia velis euntia ſępe volitat, Maſſarius. Alas (*id eſt pinnas latas*) habet, & ad amœna eleuatur aeris, Albertus. Quatuor cubitis extra ſummam aquam piſcem hunc eminentem in Gallico littore maris interni vidi ad iactum lapidis volare, Gillius. Piſces etiam volantes in mari naſcuntur, (inquit Cardanus lib. 10. de ſubtilitate, videtur autem non de aliis quā hirundinibus ſentire,) quos ego vidi. Parui ſunt, &

alati. alas habent iuxta branchias, longas vt ipsi pisces, palmo scilicet amplius: quæ dum hument, piscem sustinent: cùm siccantur, decidunt. Gregatim eunt, & cum Oratis inimicitia intercedit. Multi iuxta Bernudam seu Garzam insulam inueniuntur.

Intercedere eis inimicitiam cum auratis, in C. iam diximus. D

In nauigia velis euntia sæpe volitant, nautæ verò pisces huiusmodi captos solent templis offerre ac suspendere, Massarius. Mox volat super vndas in tempestatibus. His multis emergentibus simul, & iterũ se submergentibus, norunt nautæ, qui ventum & tempestatem futuram prædicunt, Kiranides. E

Chelidon (*lego heledona, vt in Chelidonia pisce exposui*) polypo similis, succo suo bonum colorem facit, & sanguinem mouet, Diphilus. F

Chelidonis philologiam in Hirundine aue dedimus. H.a.

Mitis hirundo, Lippius Oppiani interpres dixit, vbi Græcè legitur βυθίη χελιδὼν, hoc est marina hirundo, ad differentiam auis. Ὠκεῖαι χελιδόνες, Idem Oppianus. *Epitheta.*

Chelidonem si quis aridam portet in naui, erit velociter currens, & (voti) compos in omnibus rebus, Kiranides. c.

Χελιδόνας pisces Epicharmus nominat in Nuptiis Hebæ. f.

Cum inter Bresiliam & Portugalliam nauigaremus, tandem omnino meridiem versus deflexinus, inuenimusque passim plurimos volantes pisces, qui alios fortè persequentes fugiebant, densis agminibus, ita vt cateruæ aliæ circiter centenos, aliæ ad millenos caperentur. Eorum aliquando vnus & alter in nauim nostram incidebat. Longi sunt circiter pedem, specie ferè gobii fluuiatilis illius, quem mustelam aliqui vocant, non plenè adulti: cute læui, pinnis in dorso geminis: Ex nauigatione Hamburgensis cuiusdam, peracta anno Salutis 1549.

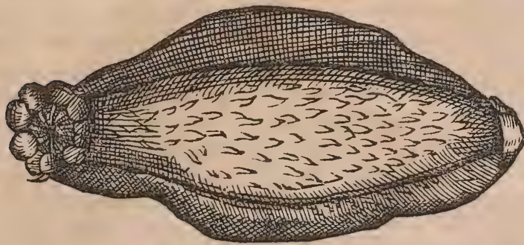
HOLOSTEVS piscis Nili. vide Ostracion.

DE HOLOTHVRIIS, RONDELETIVS.

Gaza conuertendis Aristotelis libris de Historia, partibus, generatione animalium, & Theophrasti libris de Historia & causis plantarum Latinam linguam locupletiorem, auctioremque reddere studuit. Sed quoniam Latinè scribendo Græca maximè fugiens, nominibus Latinis omnia exprimere voluit, aliquando tenebras rebus ipsis offundit, ita vt de ipsis difficile anceps que iudicium reliquerit. Id quod in Holothuriis & Tethyis dilucidè apparet: Græcis enim vocibus abstinens ὁλοθέρια vertibula vocauit, Callos, & Tubera. Τήθυα verò iisdem nominibus Latinis exprimit, (*vt libro 4. historiæ cap. 4.*) ex quibus vocibus rerum confusio sequitur: neque enim eadem sunt ὁλοθέρια, quæ τήθυα. Quare diuersis nominibus vocanda fuerunt. Hanc sententiam nostram Aristotelis autoritate confirmamus. De Holothuriis enim ita scripsit: Πολλὰ δὲ ἀπολελυμένα μέν ἐστιν, ἀκίνητα δέ· οἷον ὄστρεα, καὶ τὰ καλούμενα ὁλοθέρια. Multa saxis quidem soluta sunt, veruntamen immobilia, vt ostrea, & quæ Holothuria vocantur, quibus de suo quædam addit Gaza ita interpretatus. Non desunt complura quæ cum absoluta sunt, mouere tamen se nequeunt, vt Ostreæ, & quæ tota simplici, mitiorique testa operta, vertibula appellantur, & Calli, aut Tubera. De Tethyis verò sic lib. 4. de hist. cap. 6. Τὰ δὲ καλούμενα τήθυα τούτων πάντων ἔχει φύσιν περιττοτάτην. κέκρυπται γὰρ αὐτῶν μόνον (μόνων) τὸ σῶμα ἐν τῷ ὀστράκῳ πᾶν. Τὸ δὲ ὀστρακὸν ἐστι μεταξὺ δέρματος καὶ ὀστράκου. διὸ καὶ τέμνεται ὥσπερ βύρσα σκληρά. προσπέφυκε μὲν οὖν ταῖς πέτραις τῷ ὀστράκῳ. Quæ Tethya dicuntur, inter hæc (testata) omnia naturam maximè particularem (*peculiarem*) sortita sunt. His enim solum vniuersum corpus testa occulitur, quæ inter corium & testam mediæ est naturæ. Quare bubuli corii modo secatur, saxis igitur testa sua adhæret. Quare cum Holothuriorum genus à saxis liberum sit, Tethya verò his affixa sint, non dubium quin Aristoteles diuersas res esse existimauerit. Idem de Tethyis scripsit Plinius: Tethyæ torminibus & inflationibus succurrunt. inueniuntur hæ in foliis marinis sugentes, fungorum verius generis quam piscium. Ex quo loco, etiam si corruptus sit, satis clarè colligitur Tethya hærere. Sic verò emendant, vt pro Tethyæ legamus Tethya, ex Aristotele, & Atheneo. Cui emendationi illa etiam adiungenda, vt pro foliis, scopulis legamus ex Aristotelis loco supra citato, maximè cum fungis comparet, qui semper hærentes reperiuntur. (*Inueniuntur tethya etiam in musco marino, aut aliis in herbis foliisve marinis, Vuottonus. Vide in Tethyis Elemento T.*) Holothuriorum verò alibi meminit Plinius: Multis eadem natura quę frutici, vt Holothuriis, Pulmonibus, Stellis. Sunt igitur diuersa Holothuria à Tethyis. Quare separatim de ipsis agendum, idq; inter Zoophyta de vtrisq;. quia minimum sensus & motus habent.

A Gazam Holothuria & Tethya res diuersas, iisdem Latinis nominib. interpretãdo, confudisse. Vertibula, Calli, Tubera. Holothuria. Lib. 1. de hist. cap. 1. Tethya. Lib. 32. cap. 9. Plinii locus emendatus. Lib. 9. cap. 47.

DE HOLOTHVRIORVM PRIMA SPECIE, RONDELETIVS.

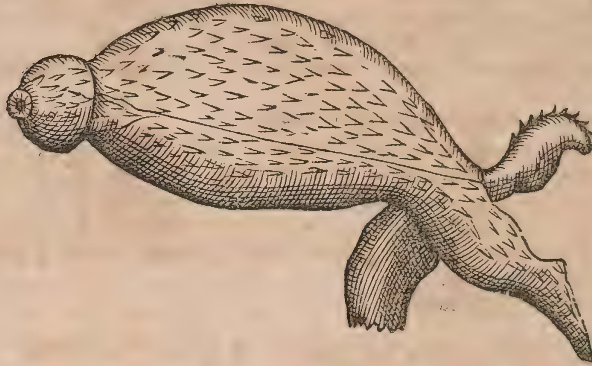

Paucissima sunt ab Aristotele & Plinio de Holothuriis literis prodita, ab aliis nihil: quia inter cibos non habentur, sed in litoribus neglecta iacent. F C.B

Sunt autem Zoophyta ſaxis non hærentia,aſpero corio contecta.

B Id genus quod hic proponimus altero extremo obtuſum eſt & planum, in quo roſæ pictæ imaginem inſculptam eſſe dicas,circa quam ſunt acetabula.Inde parua appendix & mollis dependet.Piſculentum odorem reſipit,nec minus ingratum ac inſuauem quam Lepus marinus.Altero extremo tenuius eſt.Intus partes omnes ſunt indiſcretæ.

DE HOLOTHVRIORVM PRIMA SPECIE, RONDELETIVS.

B Inter maris purgamenta id reperi,quod hic repræſentatur:quod quia vita,integumenti aſperitate & duritia,partibus internis indiſcretis cum Holothurio conueniat, Holothuriorum ſpeciem eſſe puto. Altero extremo caput diſcretum habere videtur rotundum,os in medio rotundum,rugoſum,quod aliquando dilatatur,aliquando conſtringitur. Sequitur corpus craſſius, aculeis multis rigens: videtur in caudam deficere,ex cuius vtraque parte duæ ſunt appendices,pedum,pinnarumve loco,ſed differentes. Superior enim ſtrictior eſt,in ambitu inciſa, in acutum deſinens, ad quam à ceruice producta eſt linea: altera latior vbique. Harum beneficio motum aliquem habere videtur,cuius prorſus expers eſt primum C genus:quod aliquando acetabulis ſuis,ſaxis hæret,ſed ſoluitur: quo differt à Tethyis quæ ſemper hærent firmiſſimè,vel ſaxis,vel oſtreorum teſtis.

COROLLARIVM.

A Bellonius Holothuria & Tethya modo confundit,(vt Maſſarius quoq; à Theodoro deceptus,) modo res eſſe diuerſas ſuſpicatur ex Plinio. Tethya Theodorus vertibula & callos conuertit, holothuria verò,tubera.Vuottonus.quæ eius obſeruatio vera eſt libro 4.de partibus animalium,capite quinto.vbi holothuria interpretatur tubera:tethya verò vertibula,eademque alibi callos.At hiſtoriæ lib.1.cap.1.vt Rondeletius obſeruauit,omnia hæc Latina nomina holothuriis attribuit: vbi etiam de ſuo addit, tota ipſa(holothuria dico,)ſimplici mitiorique teſta operta eſſe.Teſtatorum quidem generis ea eſſe non dubito,quoniam lib.4.de partib.anim.loco iam citato, teſtatorum differentias explicans, ipſorum quoque inter alia meminit:quanquam & ſpongiarum ibidem, non tanquam eiuſdem generis, ſed quòd ſimiliter ferè vt tethya,in medio plantarum animantiumque generis ambigant.ſed integrum(ferè) Ariſtotelis locum recitari non abs re fuerit.Tethya (inquit) parum ſua natura à plantis differunt. ſunt tamen ſpongiis viuaciora,(ζωτικώτερα.hoc eſt propius ad animalia accedunt.) Spongia quidem cum adhærendo tantum viuere poſſit,abſoluta autem nequeat viuere,ſimilis plantis omnino eſt. Quæ autem holothuria vocant,& pulmones,atque etiam plura eiuſmodi alia in mari,parum ab iis(à plantis) differunt,ſua ipſa abſolutione. Viuunt enim ſine vllo, perinde ac plantæ abſolutæ. Nam & in terreſtribus plantis ſunt nonnulla eiuſmodi,quæ & viuant & gignantur,aut in aliis plantis, aut abſoluta, quale etiam eſt quod Parnaſus fert, vocatum à quibuſdam epipetrum. hoc enim diu viuere poteſt, etiam à paxillis ſuſpenſum,Hæc Ariſt. Ὁλόθουρον,genus(animalis)marinum, Heſychius & Varinus. Vocabulum compoſitum eſſe apparet:ſed vnde & qua ratione,non video. Θούριον & θοῦρον, Heſychius interpretatur, impetuoſum,ſalientem,bellicoſum,audacem,fortem,magnum,validum,libidinoſum, cupiditate in aliquid procliuem.Sic & θοῦρος Ἄρης dicitur:& θουρὶς ἀλκή, ἡ πολεμική, ἀπὸ τοῦ θορεῖν, ὅ ἐστι πηδῆσαι. Sed θορήεις libidinoſum ſignificat,& θορῆτρα ὀχείαν,& θορὸς genituram. Holothuria quidem Rondeletii, præſertim ſecunda ſpecies,genitalis virilis quandam ſimilitudinem præ ſe ferunt: vt holothurium dictum videri poſſit,quaſi toto corpore ſuo ad huiuſmodi ſpeciem conformatum.Niphus non cum tethys tantum holothuria,ſed cum vrticis quoque confundit.

DE HOMINIBVS MARINIS. ET PRIMVM DE MOnacho & Epiſcopo piſcibus, ex Rondeletio.

DE PISCE MONACHI HABITV, RONDELETIVS.

A Inter marina monſtra eſt & illud quod noſtra ætate in Noruegia captum eſt mari procelloſo.id quotquot viderunt,ſtatim monachi nomen impoſuerunt.

Humana

B

Humana facie eſſe videbatur, ſed ruſtica & agreſti, capite raſo & læui, humeros cōtegebat veluti monachorum noſtrorum cucullus. Pinnas duas longas pro brachijs habebat. Pars infima in caudam latam deſinebat, media multò erat latior, ſagi militaris figura. Hanc effigié mihi dono dedit illuſtriſſima Margareta Nauarræ Regina, generis ſplendore, ingenij, doctrinæ, virtutis, ſummę pietatis laudibus ita cumulata, vt omnes eius ætatis ſpectatas & illuſtres fœminas ſuperârit. Ea à viro nobili effigiem hanc acceperat, qui ſimilem ad Carolum quintum Imperatorem in Hiſpania tum agentem deferebat: illæ reginæ affirmauit ſe mōſtrum hoc in Nortuegia captum vidiſſe poſt grauiſſimas tempeſtates vndis & fluctibus in litus eiectum, locumque deſignabat Diezum iuxta oppum Den Elepoch. Eiuſdem monſtri picturam mihi oſtendit Gisbertus medicus ex eadem Nortuegia Romā ad ſe miſſam, quæ pictura nonnihil à mea differebat. Quare, vt dicam quod ſentio, quædam præter rei veritatem à pictoribus addita fuiſſe puto, vt res mirabilior haberetur. Crediderim igitur monſtrum hoc humanam formam eo modo referre, quo pars capitis ranarum: tum quia poſt caput partes erant vtrinq; latæ, hominum omoplatis reſpondentes, muſculis mouebantur, qui cuculli monachorum figuram repræſentant: qualis in nobis ſpectatur ſecundus muſculis omoplatas mouens, ſcilicet eas partim ad ſeſe attrahens, partim attollens, cuculli monachorum formam aptiſſimè referens. Adhæc non ſquamis, ſed cute dura & rugoſa veluti cortice contectum putârim, quemadmodum de leone marino dicemus.

Eſt inter beluas marinas homo marinus, eſt & triton. Harum vtrauis belua ſit quam proponimus, nō affirmo. A De homine marino Plinius libro 32. cap. 11. & libro 9. cap. 5. Autores habeo in equeſtri ordine ſplendentes, viſum ab his in Gaditano Oceano marinum hominem, toto corpore abſoluta ſimilitudine. *Homo mar.* aſcendere eum nauigia nocturnis temporibus, ſtatimque degrauari quas inſederit partes: &, ſi diutius permaneat, etiam mergi. De tritone ibidem lib. 9. cap. 5. Tiberio Principi nuntiauit Olyſſiponenſium legatio ob id miſſa, viſum, auditumque in quodam ſpecu concha canentem tritonem, quá noſcitur forma. *Triton.* De quo & Vergilius:

Frons hominem præfert, in piſcem deſinit aluus.

Pauſanias verò tritonem vidiſſe meminit Romæ, capite ſpecie comoſo, vt ranis paluſtribus, etiam colore, ne diſcerni tamen capillus à capillo queat: ſed corpore ſquamoſo, forma veluti ſquatinæ, branchijs ſub aures, naſo hominis, ore ampliore, dentibus ferinis, oculis glaucis, manibus, digitis, & vnguib. conchularum teſtis ſimilibus, cauda ſubtus aluum vice pedū, vt delphini. Quæ fabuloſa eſſe puto. Eſt & triton pelamydum generis magni, de quo cum thunnis dicetur.

DE PISCE EPISCOPI HABITV, RONDELETIVS.

Monſtrū aliud multò ſuperiore mirabilius ſubiungo, quod accepi à Gisberto Germano medico, cuius antè aliquoties memini, quod ipſe ab Amſterodamo cum literis acceperat: quib. ille affirmabat anno 1531. in Polonia viſum id monſtrum marinum, Epiſcopi habitu, & ad Poloniæ Regem delatū: cui ſignis quibuſdam ſignificare videbatur, vehemēter ſe cupere ad mare reuerti, quo deductus ſtatim in id ſe coniecit. Sciens omitto plura, quæ de hoc monſtro mihi narrata ſunt, quia fabuloſa eſſe arbitror. Ea eſt enim hominum vanitas, vt rei per ſe ſatis mirabili preter verum plura etiam affingant. Ego qualem monſtri iconem accepi, talem omnino exhibeo: vera ea ſit an non, nec affirmo, nec refello. Hæc Rondeletius.

Vt ſunt permulta naturæ in terris pro arbitrio ludentis miracula: ſic etiam in mari ob raritatem, & formæ varietatē propè incredibilia eiuſdem artificij monſtra obuerſantur. Quis enim non admiretur, quòd ab antiquis de Tritonibus, Sirenib. Nereidibus, Naiadibus, ac pleriſq; alijs marinis monſtris ſcriptum eſt? Vix enim fabuloſa eſſe putant quidam, quæ de Tritone, quæque de Nereidibus tradunt veteres, Bellonius.

COROLLARIVM.

Primùm de hominibus marinis in genere, deinde de monacho & episcopo.

De Tritone, deque Nereidibus & Sirenibus, quibus faciem humanam vetustas adtribuit, plura in singulorum historijs, Elementis T. N. & S. dicemus: nunc de ijs qui simpliciter marini homines à quibusdam vocati sunt.

Alchufi est piscis habens formam humanam, non certa tamen de eo habetur cognitio apud Arabes, Andreas Bellunensis.

Rumor est, postremis hisce diebus in Noruegia, ab infinita populi magnitudine, squamis armatum piscem visum fuisse, atque humana facie: qui posteaquam secundum maris litus diutissime ambulasset, confestim in mare se proiecerit, Bellonius,

Cum Venetijs essem (inquit Gillius) quidam Dalmatę, spectata fide viri, mihi religiosè testati sunt, se ad oppidum Dalmatiæ, Spalatum nuncupatum, vidisse marinum hominem: qui se spectantibus summum terrorem iniecisset, cùm se in terram incitauisset, vt mulierem, quę circum littus fortè tum versabatur, corriperet: verum vbi eam fugere prospexisset, statim ad mare regressus, imam maris sedem petiuit. Eundem mihi descripserunt, hominis omnino speciem similitudinemque gerere. Itemque magna fide homines, qui ad mare rubrum permultum temporis versati essent, sanctissima asseueratione mihi affirmarunt, illic marinos homines sæpe capi solere, quorum durissimis pellibus calceamenta tam robusta conficiant, vt ad quindecim annos durent.

Non igitur quod de Tritonibus, & Nereidibus, hominibusque marinis iam vsque ab heroicis temporibus in sermonem hominum venit, vanum esse constat. Cum ex Plinio, tum ex hominibus, & patrū & memoriæ nostræ: nam (vt prætercam veteranos piscatores, qui mihi testati sunt, cum mare vicinum est ad pariendas tempestates, se ex alto humanos gemitus sæpe exaudiuisse:) cum nuper Massiliæ essem, piscator & senex & probus mihi narrabat, se puerum de parente suo audiuisse regi Renato à piscatoribus captum muneri missum fuisse marinum hominem. Et similiter Alexander Neapolitanus ait, Draconettum Bonifacium ciuem suum sibi narrasse, dum in Hispania militaret, non dissimilem hominem marinum ex Mauritaniæ Oceano ad regulos suos, sub quibus stipendia faceret, allatum fuisse: senili facie, capillo & barba horrida, colore cœruleo, & maiore proceritate quàm humana, tum pinnis membranula interlucente intertextis.

Autor innominatus qui de Terra sancta Italicè scripsit, se vidisse testatur piscem capite insignem humano, facie videlicet, ore, dentibus, naso, oculis, & modica colli parte. reliquum corpus omne à piscium forma non recessisse.

In Tachnin remotissimo Moscouuiæ fluuio piscis quidam capitur, capite, oculis, naso, ore, manib. pedibus, alijsq; (partibus) humana prorsus forma, nulla tamen voce. qui, vt alij pisces, suaue ex se præbet opsoniū, Autor incertus itinerarij Moscouuiæ lingua Ruthenica scripti, vnde Sigismundus Liber Baro interpretatus est. Verum is parum fide dignum in quibusdam itinerarij illius autorem iudicat, cū alijs, tum illis quę de monstrosis hominum formis, pisceque humana effigie. de quibus etsi ipse quoq; (inquit) diligenter inuestigauerim, nihil tamen certi à quopiam, qui ea oculis suis vidisset (quamuis omnium fama rem ita se habere prædicarent) cognoscere potui.

Sub Gregorio & Mauricio, in Nilo Ægypti fluuio visa sunt animalia humana forma, vir & mulier, vsq; ad lumbos, qui adiurati per deum, à matutino tempore vsq; ad nonam se videndos dederunt. Vir erat pectorosus, ruffa coma canis permixta. mulier mamillas habebat & cæsariem prolixam. erant nudi, Nauclerus. Idem habet Palmerius in suis Chronicis referente Vadiano in Melam.

In lacum quendam Pomeraniæ per inundationes maximas (post sęuas maris tempestates, Cardanus in Varijs) delatum piscem mulierem, captumque, & ad Edam eius regionis vrbem deportatum, Cornelius Amsterodamus scripsit: cui ad muliebria munera exequenda, promptitudinem quandam fuisse recenset, (mutam & salacissimam fuisse Cardanus scribit): atque aliquot post annos, cum eius loci mulieribus vixisse: sed ea nunquam loqui potuit, Bellonius.

Ad homines marinos Moschopuli quoque ænigma pertinet, quod extat huiusmodi:

Ἐγκύρσας νεπόδεσσιν ἀνὴρ δειλαῖος ἀέλπτως,
Καὐτὸς ἐν οὐ πολλαῖς ὥραις νέπος ἐξεφαάνθη,
Καὶ φωνῆς μὲν ὅλης ἐπιδευής, ἄλλοτι ἴσα.
Αὐγασάμην δ' ἕτερον νέποδα βροτῷ εἴκελον ἀνδρί,
Καὶ θαῦμ' ἦεν ἀκούειν, ἀφραδέεσσιν ἄπιστον.

Derceto (Δερκετὼ) nomen est cuiusdam deæ, de qua Diodorus libro 3. Iuxta Ascalonem lacus est, vbi templum insignis deę, quam Syri vocant Δερκετοῦν, muliebri facie. reliquum vero corpus figura piscis: cuius filia Semiramis à columbis educata sit. Ob id sacras genti aues eas esse ostendit Tibullus: Alba Palæstino sacra columba Syro. Plura Gyraldus dabit in historia deorum, Syntagmate 1. & alijs in locis. Eadem dea aliter Derce vocatur, à Syris Atergatis: Hebraicè Dagon in sacris historijs Regum 1. 5. Idolum hoc (inquit Munsterus) ab vmbilico & infrà, habuit figuram piscis: suprà verò figuram hominis: vnde truncatis brachijs habuit integram formam piscis.

Monachus mar. Venio ad Monachum piscem à Rondeletio descriptum, cuius similem ferè iconem Ge. Fabricius ad nos misit, cum descriptione huiusmodi: Piscis hic captus est in mari Balthico iuxta Elboæam oppidum, quod quatuor milliaribus distat à Coppenhaga, Danici regni metropoli. Caput, collum, humeri, thorax, humana specie. caput rasum, vt monachi, de collo, humeris, thorace cucullus quasi pependit, qui nigris & rubeis maculis fuit variatus. Cucullus desijt in fimbriam, quali perizomate lumbos & femora tegere solemus. brachiorum loco pinnæ fuerunt, pedum quoque, cauda piscis. Totius monstri longitudo IIII. cubitorum. ad Regem delatum & tostum ob raritatem & miraculum asseruatum est. captum anno Salutis M. D. XLVI. Picturam eius typis quoque excusam & publicatam vidi cum metris Germanicis: in quibus præter alia iam indicata, faciem tanquam Æthiopis nigram fuisse legitur: & veluti vestem thoraci inductam, similem illi qua missam celebraturi sacerdotes induuntur, punctis & maculis variam: thoraci inferius gremium sinuosum veluti assutum apparuisse: triduo postquam captus est superuixis-

peruixiſſe: regi oblatum eius iuſſu à pictore delineatum, inde multos apographa in diuerſas orbis partes, ad ſuum quenque amicum miſiſſe. Eandem picturam Hector Mythobius quoque, iuuenis eruditus, nobiliſſimi medici Burchardi filius, cum ſuperiore anno hac iter in Italiam faceret, mihi attulit: qua cum præter cætera, hæc etiam annotabantur: Monſtrum hoc reti eodem cum harengis piſcibus captum, & regi oblatum, à rege ad ducem Meccelburgi miſſum: inde picturam eius ad Senatum Luneburgenſem perueniſſe. Bellonius addit: Tres tantum dies vixiſſe aiunt, ac nullam vocem edidiſſe, præterquam ſuſpiria quędam, ſummum mœrorem ac luctum referentia. Huic ſimile monſtrum in Gallico etiam Oceano prope Burdegalas noſtro ſeculo captum, Gallus quidam mihi retulit.

Monachum maris (inquit Albertus) quidam dicunt piſcem in mari Britannico aliquoties viſum. Is in craneo habet pellem albam, & circa eam eſt niger circulus, ſicut pili monachi recenter raſi. Sed os & mandibulas habet ſicut piſcis. Hoc animal blanditur ſuper mare euntibus, donec illiciat, in profundum demergat, & ſaturetur de carnibus eorum.

Neq; hoc quoque prætermittendum, quòd in Batauinis annalibus de piſce Epiſcopo ſcriptum eſt, quem prope Poloniam anno 1531. captũ fuiſſe Cornelius Amſterodamus Gilberto Phyſico Romæ ſcripſit, ac Regi Poloniæ oblatum: cuius corporis magnitudo, facies ac cultus talis erat omnino, qualem uidemus Epiſcopi cuiuſdam Romani, ſua mitra, ſuiſq; reliquis ornamentis induti figuram, Bellonius. *Epiſcopus mar.*

MONSTRVM MARINVM, EX TABVLA QVAdam impreſſa in Germania olim.

Monſtrum hoc marinũ viſum eſt Romæ in Ripa maiori, tertio de Nouẽbris, anni Salutis milleſimi quingenteſimi viceſimi tertij: magnitudine pueri quinquennis, ea omnino ſpecie qualis hîc exprimitur. Eodem anno, Septembris die XVIII. quanuis ſereno, nimbus ingens Neapoli tanto impetu & abundantia cecidit, vt damni inde illati ratio iniri non potuerit, &c.

HORCYNVS, alij Orcynus ſcribunt ſine aſpiratione. Vide in Thunno.

DE HYÆNA.

HYÆNA, quadrupedis & piſcis nomen eſt, Heſychius & Varinus. Χέρσον μὲν ὀπισεύχουσιν ὕαιναι, Πολλῷ δ᾽ ἐν ῥοθίοις κρυερώτεραι, Oppianus libro 5. Halieutic. terreſtres feras cum marinis comparans. Idem libro primo cete enumerans, ἀπαίσιον ἄχθος ὑαίνης nominat, cum lamia, maltha, arietibus & canibus. Vnde maximum quidem, voracem & crudelem hunc piſcem in mari eſſe apparet: ſit ne verò propriè cetus, dubium eſt: cùm alios etiam piſces magnos, qui cete propriè dicta non ſunt, ibidem adnumeret poëta. Hyænam piſcem nominat Dionyſius in Opſartytico. item Numenius in Halieutico, Κανθαρίδα στεφανῖταν, ὕαινάν τε, τρίγλην τε. Athenæus dubitare videtur, vtrum tria hæc nomina ὕαινα, ὗς, & κάπρος, trium, vel duorum vel vnius piſcis nomina ſint. Ego hyænam aliquando eundem cum glanide piſcem eſſe conieci, quoniam quadrupes etiam hyæna (vt apud Ariſtotelem legitur,) alio nomine glanus, γλάνος, appellatur: vt pluribus ſcripſi in Hyęna quadrupede A. Bellonius, qui glanidem & ſilurum piſcem vnum exiſtimauit, hyænæ etiam nomen ei adtribuit. Ὑαινίδες τε βούγλωσσοί τε, καὶ κίθαρος, Epicharmus in Nuptijs Hebes. Syænam piſcem Græci recentiores chœrillam interpretantur, hoc eſt porculum, Hermolaus in Plinium. Oppianus Syænam circa petras leprades degere meminit. Hyænam piſcem nonnulli centrinam eſſe putant, Hermolaus. nos inter Muſtelos infrà, diuerſos eſſe oſtendemus. Quęrendum an Rondeletij aper marinus, hyænæ, vel porci, vel caprisci (quo cum plurima habet cõmunia) ſpecies fortè ſit. In Septentrionali ad Scandinauiam Oceano, cetus quidam comparuit anno domini 1537. effigie porci, quem ſuprà inter Cete hyænam cetaceam nominauit. *Hyæna cetacea.*

Fel hyænæ adhibetur ad oculorum cicatrices, ſuffuſiones, & alias hebetudines, apud Aetium 7. 111. ſed hyænæ quadrupedis, non piſcis, acceperim: ex qua alia quoque multa remedia in Quadrupedum hiſtoria indicauimus. G

Si piſcis hyęnę nuncupati (eodem quo terreſtris nomine) pinnam dextram ad hominem ſomno conſopitum admoueas, ſanè quàm eum ipſum perturbabis. Etenim formidoloſa ſecundum quietem ſpectra & ſimulacra videbit, acerbaque inſomnia perpetietur, Ælianus de animalibus 13. 26. In hyerio (*hyænio*) lapide ſculpe aquilam dilaniantem piſcem hymon (*hyænam*) & ſub lapide mitte radiculam hyperici herbæ, & extremitatem pennæ alarum aquilæ vel accipitris, & claudens habebis magnum phylacterium ad omnes affectus matricis, &c. Kiranides 1. 20. H. e.

DE HYCCA ET HYSCA.

HYCCES maſculino genere, Ὕκκης, vt Anchiſes, vel Hycca fœminino, Ὕκκη vt φήρη, piſcis nomen eſt, vt ex diuerſis ab Athenæo prolatis authorum locis iam apparebit.

Nam quod apud Heſychium & Varinum ὕκος legitur, vt λόγος, non probo. interpretantur autem erythrinum piſcem. Zenodotus Cyrenæos ait τὸν ὕκκην vocare erythrinum. Hermippus verò Smyrnæus in ijs quę de Hipponacte ſcripſit, hyccam (ὕκκην) pro iulide accipit: & captu difficilem eſſe ait, (εἶναι δὲ αὐτὴν δυσθήρατον:) vnde Philetas etiam dixerit: οὐδ᾽ ὕκκη ἰχθῦς ἔσχατος ἐξέφυγε.

Ἠ ὕκκην

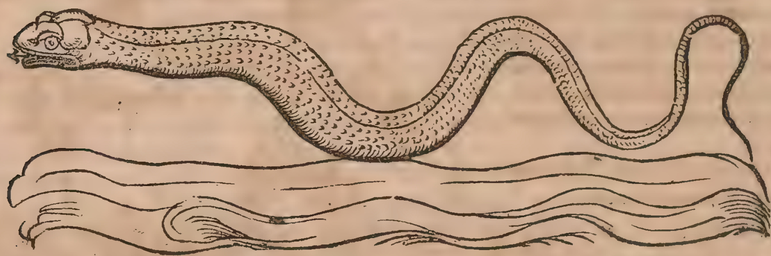
Ἤ ὕκκιν (fortè ὕκιν propter versum) ἢ ἵππον, ἢ ὃν κίρκλω καλέουσιν, Antiphanes Colophonius. Ὕκκλω Callimachus in Epigrammate sacrum piscem nominat, Θεὸς δὲ οἱ ἱερὸς ὗ κης. Ἢ σπάρον, ἢ ὕκκας ἀγελαΐδας, ἢ ἐπὶ φάγρον Πέτρῃ ἀλωόμενοι, Numenius. Timæus historia 13. scribens de Hyccaris oppidulo Siciliæ, sic nominatum id ait, διὰ τὸ τοὺς πρώτους τῶν ἀνθρώπων ἐλθόντας ἐπὶ τὸν τόπον, ἰχθῦ εὑρεῖν τοὺς καλουμένους ὕκκας, καὶ τούτους ἐγκύους, δι' οὓς οἰωνισαμένους ὕκκαρον ὀνομάσαι τὸ χωρίον, Athenæus. Sunt qui hyscam siue hyccam, hoc est porculum, pro sturione capiant, Hermolaus. sed illi solam vocabuli affinitatem, argumentum suę sententiæ habent: nec merentur audiri, cum hyccam sturionem faciunt. nam alius piscis hysca est, quem sturionem esse non negauerim. Id verò nomen haud scio an apud alium autorem, quàm Simeonem Sethi in libro de alimentis, reperiatur. Hysca, Ὕσκα (inquit Symeon,) piscis qui communiter ὕσχα nominatur (Porculum interpretatur Gyraldus) succum phlegmaticum & prauum generat: quanquam multi suauiter eo vescantur, tanquam cognationem quandam cum nostra natura habeat: ac simile vel potius analogum in piscium genere nutrimentum ex eo, vt inter quadrupedes ex porcis, homini accedat. vnde & nomen hysca factum videtur ab hys quod porcum significat. Condiri debet hic piscis condimentis calidissimis, & vinum superbibendum est tenuissimum vetustissimumque, Hæc ille. Itali etiam sturiones paruos, porcellas appellant. Gyllisci pisces quidam sunt Hesychio. apparet autem diminutiuum hoc esse à gylio, id est porco.

Hysca.

HYGROPHOENIX. vide Phœnix.

HYDRECHOES, Ὑδρηχόες, pisces, Hesychius & Varinus. Videtur autem hoc piscium omnium epitheton esse, vel per antonomasiam pro piscibus poni posse.

DE HYDRO, ID EST SERPENTE PALVSTRI AVT FLVVIATILI, RONDELETIVS.

SERPENTES vt in terra, ita in mari, lacubus, paludibus, fluuijs nascuntur & viuunt. De marinis aliâs. nunc de palustribus, siue fluuiatilibus, dicendum.

A Serpens aquatilis, ὕδρος ab Aristotele nominatur. Gaza Natricem conuertit, similiter & apud Dioscoridem Ruellius.

Lib. 1. de hist. cap. 1.

Eum Vergilius libro III. Georg. sic depinxit.

B C
Est etiam ille malus Calabris in saltibus anguis,
Squammea conuoluens sublato pectore terga,
Atque notis longam maculosus grandibus aluum:
Qui dum amnes vlli rumpuntur fontibus, & dum
Vere madent vdo terræ ac pluuialibus austris,
Stagna colit, ripisque habitans hic piscibus atram
Improbus ingluuiem, ranisque loquacibus explet.

A Vocatur & Chersydrus παρὰ τὴν χέρσον καὶ τὸ ὕδωρ, quoniam in aqua & in terra degit. In huius appellatione Plinio non conuenit cum Aristotele. Nam ἐνυδρίς Aristoteli (lib. 1. de hist. cap. 1.) est Lutris, Plinio verò (lib. 32. cap. 7.) serpens aquatilis, sic enim scribit: Enhydris vocatur à Gręcis Coluber in aquis viuens. Et alibi: Item Enhydris. Est autem serpens masculus & albus. Eundem his duobus locis serpentem intelligi declarant vires, quas similes omnino vtrique tribuit, ijs ferè verbis. Enhydris, inquit, vocatur à Græcis Coluber in aquis viuens. Huius quatuor dentium superioribus in dolore superiorum gingiuas scarificant: inferiorum, inferioribus. Et: Item Enhydridis. Est autem serpens masculus & albus. Huius maximo dente dętes dolentes circumscarificant. At in superiorum dolore, duos superiores adalligant: e diuersò, inferiores.

Enhydris Aristoteli quadrupes, Plinio serpens.

B Serpens fluuiatilis in longum valde accrescit, colore vario est: nam viridi, flauo, albo, cinereo notatur, qua varietate à terrestribus differt.

C In Lado nostro capiuntur Serpentes cum anguillis mutuo complexu colligatæ, qua de causa multi ab Anguillis abstinent.

COROLLARIVM, DE HYDRO, CHERSYDRO, NATRICE, HYDRA.

Quoniam Rondeletio in Aquatilium historia de Serpentibus etiam aquatilibus scribere visum est, addam & ipse hoc in loco quę inter nostra de serpentibus Collectanea reperi: plura fortassis aut certiora quædam in libro de serpentibus traditurus: præsertim si Bellonij (qui multas exteras regiones adiuit, in quibus complures à veteribus memorati serpentes inueniuntur) de eisdē Obseruationes ædantur: nam apud nos quidem dei gratia paucæ serpentium species, quas nosse hactenus potuerim, deprehenduntur. Serpentium alij terrestres sunt, alij aquatiles, quanquam maxima pars sit terrestris, exigua ve-

gua verò aquatilis, ſcilicet fluminum incola. Sunt etiam maris indigenę ſerpentes terreſtribus ſimiles, Ariſtoteles.

A *Hydrus.*

Ὕδρος, ὄφεως εἶδος, id eſt, Hydrus, genus eſt ſerpentis, Heſychius & Varinus. Accipitur quidem hydri nomen apud Græcos plerunque pro certa ſpecie, quæ in aquis dulcibus degit. verùm Ælianus marinos etiam hydros dixit, quos alij (vt Arrianus in Periplo) ſimpliciter ὄφεις θαλαττίους. Indicum mare (inquit ille libro 16. cap. 8.) hydros gignit marinos. Lacus etiam (*nimirum Indiæ.* λίμναι. *marinos lacus & falſos acceperim, non mediterraneos aut dulcis aquæ*) hydros maximos producunt.

Cherſydrus.

Solinus etiam capite 57. hydros marinos nominat. Quam Latini natricem, & Dioſcorides hydrum vocat, Nicander Cherſydrum appellare videtur: hic in locis parum aquæ habentibus aut paludib. verſans, ranis infeſtiſſimus exiſtit. Cum verò palus iam Solis ardoribus exiccata eſt, tum in arido viuens, mortiferam plagam infligit, Gillius ex Nicandro. Canit autem Nicander ſimilem eſſe Cherſydrum aſpidi. Scholiaſtes ἴσας interpretatur tum ſpecie corporis ſimiles, tum magnitudine pares: & hydrum ait primùm eſſe appellatum: poſtea etiam Cherſydrum, quòd in vtroque elemento viuat. Cum Sol aquas in quibus degebat, ſiccârit, καὶ τόθ᾽ ὅγ᾽ ἐν χέρσῳ τελέθει ψαφαρός τε καὶ ἀχρής, Nicander. hoc eſt, tum verò in terra manet ſqualidus & decolor: quaſi in aqua pulchrior colore & nitidior ſit. Cherſydrus principio in aquoſis degit locis (inquit Aetius) vnde & hydrus appellatur: poſteà verò ſiccos incolit locos, & compoſitum cherſydri nomen inuenit. redditurque ſeipſo ſęuior. Cęterum ſimilitudine eſt aſpidis terreſtris paruæ, præterquam quòd ceruicem non ita latam habet. hoc enim inſigne ſolum aſpides præ his habent. Sophocles alibi hydram, alibi echidnam nominat ſerpentem qui læſit Philoctetem, quare inquirendum, an duo hæc vnius ſerpentis nomina ſint, Euſtathius. mihi quidem proculdubio ſerpentes duo diuerſi videntur, echidnam verò dixiſſe poetam ſpeciem pro ſpecie, vel ſpeciem pro genere accipiendo, vt ſæpe fit à poetis. hodie etiam viperarum & natricum nomine tum vulgò, tum eruditi quidã abutuntur. Viperæ quæ aquas habitant (*id eſt Colubri aquatiles*) parum aut nihil veneni retinent, Cardanus. Enydris (melius Enhydris cum aſpiratione) Plinio coluber eſt in aquis viuens, lutrix à Theodoro dicta, Hermolaus in Plinium. Vide in Lutra quadrupede A. Miror ego cur nouum potiùs nomen Gaza comminiſci voluerit, quàm priſco natricis vocabulo vti, quo Cicero, Columella, Lucanus & alij boni authores vſi ſunt. aquatilem autem eſſe ſerpentem etymologia indicat, à nando vel natando dictam. Natrix cum ſpeciem anguis ſignificat maſculinum quoque inuenitur, Priſcianus libro 5. Et natrix violator aquæ, Lucanus libro 9. Et natrix inimicus aquis, Mantuanus in Alphonſo. Cur deus omnia noſtri cauſa cum faceret (ſic enim vultis) tantam vim natricum viperarumque fecerit, Cic. 4. Acad. Natus & ambiguæ coleret qui Syrtidos arua Cherſydros, Lucanus. Hydra, fœmina eſt hydri, Perottus. Hydram (Lernæam) ſe arbitrari Pauſanias ſcribit, feram magnitudine hydros excedentem alios, Cælius. Sed de hydra illa ab Hercule confecta, paulò poſt ſeorſim agetur. Hydra, ὄεχις, id eſt vipera, Heſychius: qui hydram, etiam hydrum interpretatur, & iuxta alios cherſydrum. Ælianus etiam hydras (fœm. genere) in Corcyra procreari dixit, ſerpentes vel afflatu venenoſos, qui chelydri vel dryini videntur. Ὑδραλῆς, ſerpens aquaticus, Heſychius. Καρωρῦς, hydra, apud Cretenſes, Idem & Varinus.

Hydra. *Ὑδραλῆς.* *Καρωρῦς.* *Boa.*

Boa ſerpens eſt aquatilis, quam Græci hydron vocant, à qua icti obturgeſcunt, Feſtus.

Nota eſt in Punicis bellis ad flumen Bagradam à Regulo imperatore balliſtis tormentiſque, vt oppidum aliquod, expugnata ſerpens CXX. pedum longitudinis. Pellis eius maxillęque vſque ad bellum Numantinum durauêre Romæ in templo.

Faciunt his fidem in Italia appellatæ boę: in tantam magnitudinem exeuntes, vt diuo Claudio principe, occiſę in Vaticano ſolidus in aluo ſpectatus ſit infans. Aluntur primo bubuli lactis ſucco, vnde nomen traxere, Plinius. Solinus capite octauo, boã à cherſydro diſertè ſeparat. Calabria (inquit) cherſydris frequentiſſima eſt: & boam gignit. quem anguem ad immenſam molẽ ferunt coaleſcere. Captat prima greges bubulos: & ſi quæ plurimo lacte rigua bos eſt, eius ſe vberibus innectit: ſuctuque continuo ſaginata, longo ſeculo ita funebri ſatietate vltimo extuberatur, vt obſiſtere magnitudini eius nulla vis queat. poſtremo depopulatis animantibus, regiones quas obſederit ad vaſtitatem cogit, &c. vt Plinius. Turpi boa flexilis aluo, Mantuanus. Boa vel Boua (vtroque enim modo dicitur) ſerpentis genus eſt, Perottus. Albertus boæ morſum venenatum & malignum eſſe ſcribit, ſicut & aliorum draconum: in quo ſibi non conſtat, niſi librariorum lapſus eſt. paulò antè enim boam de genere draconum tertij ordinis eſſe dixerat. Venenum autem tertij ordinis ſtatuit, quod minimum ſit, & non curandum. Ge. Agricola boam Germanicè *Vnke* interpretatur. Boæ (inquit idem) ex natricum ſunt genere. aluntur primò (Plinio authore) bubuli lactis ſuctu. ſunt enim nihil aliud quàm domeſticę atque vernaculæ natrices. In regno Senegæ miræ magnitudinis abſque pedibus & alis inueniuntur, quales boas eſſe diximus, Cardanus. Boa appellatur morbus papularum, quum rubent corpora: ſambuci ramo verberatur. Opinor (inquit quidam) morbum eſſe hactenus incognitum, qui vulgò rubello dicitur.

Vnke.

Crurum quoque tumor viæ labore collectus, boa appellatur, Feſtus. Boua ſiue Boa morbi genus eſt, cum corpora papularum multitudine rubent, ad ſimilitudinem eorum qui boa ſerpente icti obturgeſcunt. Ignorauit hoc Feſtus Pompeius, qui boam ſcripſit eſſe crurum tumorem viæ labore collectum, Perottus: qui papularum, quibus corpus exaſperatur & rubet, genera duo deſcribit: & à Græcis hydracia nominari ſcribit, ab hydro (vt quidam exiſtimant) cuius ictus huiuſmodi papulas excitet cum tumore. Ebuli folia contrita, & veteri vino impoſita, boam ſanant, id eſt rubenteis papulas. Eſt & Boa meretricis nomen apud Athenęum libro 13. Βόα. Munſterus in trilingui Lexico Zepha nomen Hebraicum, צפע, hydrum interpretatur: in dictionario autem Hebraicolatino aſpidem, aut regulum: nocentiorem eſſe addens quàm ſit nachaſch, id eſt ſerpens ſimpliciter dictus.

Barbara aut corrupta è Græco nomina apud Auicennæ interpretem, item Arnoldum, & Albertum leguntur hæc: Handrius, Andrius, Audrius, Abides. Tyrus animal aquaticum eſt, vocatum trihane, Al-

hanc, Albertus, Echidrus, ſerpens in aqua degens, Syluaticus. Aſpiſticon, id eſt ſerpens qui degit in aqua propter vehementiam ſiccitatis ſuę, Idem.

Hydrum, Cherſydrum & Natricem Ge. Agricola Germanicè interpretatur *Natter*. alij *Waſſernater*, *Waſſerſchlang*. Eliota Anglus chelydrum *a ſea ſnayle* Poloni hydrum vvodnyvvaz, id eſt aquatilem ſerpentem. Albertus Naderum ſerpentem nominat, quaſi Latinam vocem, quę à Germanica deflexa eſt. Angli *Nater* proferunt, noſtri *Nater*. apud Vincentium monachum Belluac. Padera nomen corruptum eſt, vt & Pader, & Panthera, pro Nadera. Videtur autem Germanicum nomen à Latino, quod eſt natrix, factum.

Nater. Quæ nam ſit ſerpens à Germanis propriè *Nater* dicta, niſi cherſydrus fuerit, ignoro. De ea quę apud Vincentium Belluacenſem, & innominatum de naturis rerum ſcriptorem reperi, huc adſcribam. Nadera eſt ſerpens in Germania, craſſamento brachij, colore ventris aureo, dorſo virenti. Huius flatus adeò noxius eſſe dicitur, vt ſi virgam recenter cæſam ori eius adhibeas, in cortice virgæ veſicæ felleæ excitentur. Quin & fulgentem gladium ori eius admotum, linguâ veneno inficit: quod vſque ad ſummũ gladij delatum, tetro cœruleoque colore ipſum tingit ac ſi flamma violenta corriperetur. Hominem ſi in pede momorderit, momento venenum per corpus omne ſpargitur. Vim enim habet igneam, quare ſemper ſuperiora petit: & cum ad cor peruenerit, cadit ac moritur homo. Remedium inuentum eſt, vt morſus pedibus ſuſpendatur, capite demiſſo. ita venenum aſcendere non poteſt. Locus infectus excinditur, & medicamentis ſanatur ęger, Hæc illi. Naderam ſerpentem (inquit Albertus) aiunt eſſe ordinis ſecundi (hoc eſt veneni interficientis, licet non intra paucas horas.) Inuenitur in Germania, duorum & ampliùs cubitorum longitudine, & craſſitie brachij humani ſub cubito. Venter eius declinat ad cinereitatem (ſic loquitur) auream, & dorſum viret aliquantulum. Venenum eius ſerpit ex loco morſus in totum corpus, niſi citiùs excindatur. dicitur etiam inficere virgas & gladios contactu linguæ, ita vt colorem eorum immutet. Si nadera in ventre fuerit, vrinam propriam cum ſudore equi in balneo propinato, Ex Germarico libro manuſcripto.

Natrix. Tiberius ſagaciſſimus ſenex C. Caligulæ ingenium ita perſpexerat, vt aliquoties prædicaret, exitio ſuo omniumque Caium viuere: & ſe natricem (ſerpentis id genus) pop. Romano, Phaethontem orbi terrarum educare, Suetonius. Natrix vocatur herba, cuius radix euulſa virus hirci redolet, Plinius. Natrix pro ſerpente: Lucilius lib. 2. Si natibus natricem (*penultima breui, ſi probè legitur, ſcuticam fortè aut virgam intelligit, quæ ſerpentis inſtar curuetur & mordeat*) impreſſit craſſam & capitatam. Quòd ſi pro fœmina nandi perita accipiatur, notum eſt produci, Deſpauterius.

Vnck à Saxonibus & alibi vocari audio ſerpentem magnum, ij. cubitos longum, percraſſum, viridem, collo varium, innoxium feré. Eundem quoque aut alium ei ſimilem, alio nomine *Hauſsunck*, id eſt ſerpentem domeſticum nominant, (noſtri *Hauſsſchlang* proferunt) in huius capite vtrinque aliquid eminere aiunt ceu murium auriculas: non eſſe nocentem, & circa domos verſari: oberrare noctu potiùs.

Myagrus. parci eis à pleriſque. ſępe magna caudæ parte abſciſſa diu eos ſuperuiuere. Hic forſitan Myagrus veterum fuerit: quem cum alijs ſerpentibus plerunque innoxijs Nicander in Theriacis numerat, & πολυστεφέας (multis coronis & lineis inſignes, Schol.) cognominat. Scholiaſtes μυόθηρας, id eſt murium venatores eſſe ſcribit, & alio nomine ῥοφίας dici. ego ὀροφίας ſcribendum aſſeruerim, id eſt domeſticos. Nam

Orophias. ἐροφίας ὄφις apud Pollucem legitur. Mures ac ſerpentes ὀροφίαι dicuntur, qui circa ὀροφὰς (hoc eſt ædium tecta) verſantur, eaſque erodunt, Varinus ex Scholijs in Veſpas Ariſtophanis. Mures quidem ab hoc genere ſerpentum captari veriſimile eſt, cum circa domos degat, vbi victus alius non facilè ſuppetit.

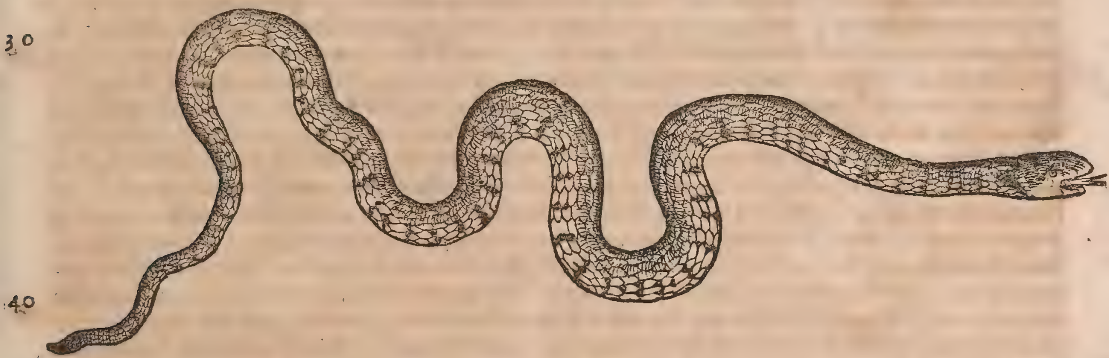
Spathiurus. Spathiurus quoque ſerpens Aetio, ſimiliter vt Pareas innoxius, (non enim interimunt morſu, ſed inflammationem tantum inducunt,) mures comedit. ex craſſo in caudam abit tenuem, latum caput habet. In locis iuxta Chalcidem pręcipuè inuenitur. Dictus fortè quòd ex corpore craſſiore & latiore ſpathæ inſtar in οὐρὰν, id eſt caudam, tenuem deſinat. Nomen *Vnk* ab Italico ancca factum videri poteſt. Vide infrà in Angue: vnde & *ſchlang* fortaſſis, conſonantibus aliquot prępoſitis. Idem ſcilicet fuerit coluber Vergilij Georg. 3 Aut tecto aſſuetus coluber ſuccedere & vmbræ. ſed de colubro plura dicam inferius. Plura occurrunt de ſerpente domeſtico noſtro nigricante, partim ex auditu hæc dum conderem, partim ex inſpectione aliâs mihi animaduerſa. Circa Lucarnum & Verbanum lacum, ideo non occiditur in vinetis, quoniã infeſtus eſt murib. quin & muſcis eum inſidiari audio, vnde non myagros modò à muribus, ſed à muſcis etiam μυίαγρος vocari poterit. Aliqui in Italia ſerpentem nigrum appellant, vt Matthiolus Senenſis, vulgò Serpe nero: alij ab eodem colore, Carbon vel Carbonazzo. Circa Verbanum Amiroldo vel Baron, (ſed Baronis nomen Pareæ potiùs cõuenit, de quo infrà.) Luſitani Cabra, ſiue à carbone, ſiue à colubra per metatheſin facto nomine. ſed aliud id genus eſſe puto. morſu enim occidere aiunt. Galli Anguille de haye, id eſt anguillam ſæpium. Homines ferè non lædit, nec impetit morſu: ſed cauda verberat, vt qui percutitur ab eo videatur ſibi ſe baculo percuti. Requiritur à Matthiolo ad remedia morbi Gallici. Capite & cauda amputatis, (Inteſtina quoque, viſcera, pingue & fel auferuntur,) corpus reliquum ad remedia quædam editur. Aluntur à nonnullis furfure in ampullis vitreis. Circa domos & ſterquilinia verſantur, caloris nimirum gratia, & in iiſdem aliquando pariunt. Vaccas aliquando ſugunt cauda cruribus earum circumplicata. Ante annos aliquot ex pago *Horgen* ad lacum noſtrum ſito, Maio menſe ſerpentem hunc ad me delatum his verbis deſcripſi. Caput ei latum eſt, compreſſum & reſimum. Color in ſyncipite cinereus, obſcurior quàm alibi: dorſo toto cinereus, color obſcurus. Maculæ vtrinque ad latera nigræ oblongæ, paribus interuallis. maximas autem & latiſſimas ſplendentes maculas nigras vtrinque in collo gerit. Latera capitis poſt oculos ceu calli quidam eminent, vt de aſpidibus ſcribit Nicander. Poſt medium corporis ante principium caudæ, ſquamæ magis diſtant: ſic vt appareat inter ſingulas cutis nigricans: alibi verò admodum confertæ ſunt. Lingua nigra, bifida. Longitudo totius pedes hominis mediocris tres cum dimidio. Collum anguſtius, venter percraſſus. Laterum ſquamæ parte ima & latiores ſunt & paululum candicant. Venter ſquamas habet tranſuerſas, ita vt ſemicirculis ſquamoſis compactus videatur. Illorum quidam in extremo maculas

nigras

nigras refulgentes habent, quæ per interualla ordine inter oblongiores laterum maculas (de quibus iam dixi) conſpiciuntur. Sunt autem iſti ſemicirculi varij. in ſupino capite paruę & multæ ſquamæ albæ. deinde in collo ſemicirculi albi, cum paucis maculis nigris. hinc dorſum verſus plus eis nigri, minus albi ineſt: paulatim ampliante ſe nigredine, hoc eſt plus ſpacij obtinente, decreſcente autem albedine. Eſt autem iſta ventris nigredo, præſertim quæ longius à capite diſceſſit, obtuſior, nec ita ſplendet vt in maculis quas prædiximus. Cauda longa digitos viij. paulatim attenuatur. initium eius ſupina parte maximè conſpicuum eſt, vbi deſinunt ſemicirculi, & excrementi foramen patet. deinceps autem inferior eius pars, binis ad exitum vſque ſquamis conſtat, ſuperior pluribus & minoribus. Dentes habet multos, paruos, ſerratos, duplici ordine.

In Thermis noſtris ad Limagum fluuium ſitis angues aliquando reperiuntur, in ipſis balneorum alueis, à quibus tamen neminem hactenus læſum audiui. Ego catulos tantum binos vidi, initio Maij, dodrante paulò longiores, colore fuſco vel cinereo obſcuro. Vnius cauda paulatim ſe attinuabat: alterius verò ventrem verſus incraſſabatur citius, quæ nimirum fœmina erat. Venter albus maculis nigris diſtinguebatur, vt in alijs ferè ſerpentibus. Oculi adhuc pulchri & integri erant, (quanuis ante biduum occiſi eſſent,) parui: pars media albicans, ambientibus circulis duobus pallidis, ſiue ex luteo albicantibus. Caput longiuſculum, non latũ. Redemptores balneorum qui cauere volunt ne alueos ſubeant, laminas ferreas crebris pertuſas foraminibus emiſſarijs addunt: per hæc enim caloris deſiderio irrepere ſolent. Satis magnos fieri audio. Vnum ex his pictum cum apud me videret Bellonius, hydrum eſſe dicebat. Similis quidem & Rondeletij pictura eſt. ſed in noſtra non adeo in exilem & longam tenuitatem cauda deſinit, & ceruix minus craſſa eſt: niſi per ætatem forſan increſcat. Solent enim capita in minori ætate proportione maiuſcula eſſe.

Aliud ſerpentis genus apud nos reperitur, (cuius effigiem hîc exhibemus,) quod ſimiliter in aquis *Natrix torquata.*
aliquando reperiri audio, & apparere interdum per lacum à felibus denominatum noſtris, veloci natatione traijcere. Colore ferè cinereo ſunt, & ad magnam longitudinem perueniunt, craſſitiem verò minorem quàm nigri noſtræ regionis ſerpentes. Nota eorum inſignis in collo maculæ candicantes è pallido, torquis inſtar, non tamen abſoluentis circulum. Inter vtraſque maculas in ſummo ceruicis

anguſtum eſt interſtitium, duarum fortè ſquamularum, vbi maculæ vtrinque tanquam trianguli forma in acutum deſinunt. Dentes omnino exigui, & mihi ferè inuiſibiles, ore in duas partes diſſecto, & ſupino inſpecto, apparebant: ſunt enim interius, hamati retrorſum. Maculę nigræ ſplendidę vtrinque ſingulæ poſt torquem ſunt. Vidi huius generis vnum, Septembris decimo mihi allatum, tres dodrantes cum quatuor digitis longum, alias etiam maiorem: venter albus eſt, præſertim ſuperiore parte, (quam pectus dixeris, oblongum, album,) inferius nigricat. Maculæ latera verſus nigrę ſunt. Dorſi color fuſcus vel cinereus eſt. Caput ſimum, depreſſum. Has natrices torquatas aliqui noſtratium *Natern*, alij *Hecknatern*, id eſt natrices venenum infligentes vocant: inferiores Germani, præſertim Flandri *Schnacken*. Iidem vaccarum vbera (vt veteres de bois ſcribunt) ab his ſerpentibus ſugi aiunt, & poſtridie ſequi ſanguinem. Eoſdem aliquando in dormientium ora irrepere fertur: & homines illos, quos ſubierint, ſuauiter canere. Elici autem ſerpentes, ſi ſupra lactis feruidi vaporem hiantes ſe contineant. Non morſu tantum, ſed aſtrictione etiam partium quas inuaſerint, nocere audio: degere fermè in pratis & locis vmbroſis: interdum in aquis vel has ipſas, vel ſimilimas. vocem ædere ſatis ſonoram, ſimilem rubetarum quarundam voci, ſed magis continuam & ſuauiorem. Ego huius generis ſerpentem torquatam, vnà aliquando viuam habui, prope finem Iunij menſis: quæ poſtridie quàm mihi allata eſt, oua quatuordecim peperit. Erat is annus admodum pluuioſus: quamobrem plurimos huiuſmodi ſerpentes apparere aiebant. Hydros Chriſtophorus Encelius interpretatur *Vnſere gravven Waſſerſchlange*: id eſt, aquaticos ſerpentes noſtros (Germanicos) coloris fuſci. Angli *Watter ader* nominant: Itali Maraſſo de aqua.

Acontias, vt aiunt, idem eſt cherſydro ſerpens: qui (*primum in aqua, deinde*) multo tempore in ſicco *Acontias.*
degit, & omni animantium generi inſidias molitur. Huius cautio in faciendis inſidijs eiuſmodi eſt, vt ſecundum vias publicas abditè lateat, perſępe etiam correpens in arborem aſcendat: ibique ſeſe contortè concludens, & in orbem coarctans, caputque in ſpiram occultans, vt prætereuntes tacitus ex occulto perſpexerit, in id ipſum quod præterit, ſiue fuerit beſtia, ſiue homo, ſe iaculetur. Nam valet ſaltu, vt viginti cubitorum ſpatium tranſilire queat, protinuſq; ad ea quæ ſaltu appetit, inhęreſcat, Ælianus 8.13. de animalibus. Quanquam autem nullus aliorum authorum, quod ſciam, acontian eundem cherſydro faciat, & ſerpentes diuerſos eſſe ipſe etiam ſentiam, quoniam tamen pauca de ijs veteres prodiderunt,

diderunt, omnia huc adscribam: eo maximè consilio, vt docti in externis regionibus viri, si qui hæc legere meque propter studium meum amare dignabuntur, de pluribus quæ in hoc de hydro capite scripsi, (propter aliquam ad hydrum vel nominis vel rei cognationem,) maturè me admonendi docendiq; occasionem habeant, vt Serpentium quoque historiam olim, si deus fauerit, pleniorem conscribere mihi liceat. Acontias Ammianus Marcellinus inter Ægypti serpentes numerat. Nicandro ἀκοντίαι innoxij sunt serpentes, οἱ κατὰ τὰ ἀκόντια διατρέχοντες, vt Scholiastes annotat: qui tamen & alia quædam animalia eodem nomine dicta ait, διὰ τὸ ὁρμᾷν ὥσπερ τὰ ἀκόντια. quasi insinuet, acontias serpentes, alios cursu celerrimos esse, eosque innoxios: alios verò non cursu, sed eiaculandi se impetu. Nos inter insecta nouimus cantharides quasdam paruas, colore fusco, in hortis, quæ seipsas cum crepitu quodam eiaculantur, tactæ præsertim & in timore. Acontiæ serpentes, qui & ἀκοντίζοι à quibusdam dicuntur, Hesychius. Κόντιλος, auis quędam, aut coturnix: & genus serpentis, Hesychius & Varinus. Videtur autem κόντιλος cum serpentem significat sic nominari quasi ἀκόντιλος: quo modo scriptum nomen magis probarim quàm illud apud Hesychium ἀκοντίζος. Serpens est quæ Græcis Acontia (*inquit Matthiolus Senen. sed melius Acontias gen. masc. effertur, prima declinatione*) appellatur quòd iaculi vel sagittę modo in hominẽ prosiliat. de hac cum nihil à Dioscoride proditum sit, sciamque eam in Italia reperiri, non alienum duxi de eius historia ac veneni curatione, ea hoc loco commemorare, quæ ex probatis authoribus excerpsi. Hanc itaque describens Galenus, libro de Theriaca ad Pisonem, inquit: Acontias serpens, vbi se multum extenderit, (*modum quo se eiaculatur, indicat. Aelianus etiam libro 6. cap. 18. de animalib. cum serpentium gulam & oblongam esse dixisset, ideoque ipsas cum cibum ingestum descendere volunt, celsas & erectas se constituere, extrema cauda nitentes, vt in aluum proclinior delabatur cibus: mox etiam iaculos serpentes memorat, qui iaculorum instar semetipsos iaculentur, tanquam hi quoque eodem modo, corpore scilicet extenso erectíque id faciant,*) ceu iaculum quoddam corporibus insiliens sic perimit. Hæc, vt Aetius scriptis tradidit, serpens est duorum cubitorum magnitudine, figura autem crassa in tenuem abeunte, colore viridi (*Græcè puto χλωρὸν legi, quod nomen non solum viridem, sed etiam luteum colorem significat. milij quidem color, non viridis, sed luteus est. Et rectè Syluaticus: Miliares [inquit] serpentes sunt, quorum color propter citrinitatem, est quasi color milij*) præsertim iuxta ventrem, vt milium colore referat, vnde & cenchras, hoc est miliaris appellatur, (*noster Aetij codex lib. 13. cap. 27. cenchrites habet in titulo, cenchrias in contextu.*) Aiunt hanc fortiorem fieri cum milium floret. Porrò vbi se ad lædendum parat, extendit se ipsam, ac veluti iaculum vibratum corporibus inuolat, atq; hoc modo verberat, (*mordet*). Ad huius morsum omnia quæ de vipera dicta sunt sequuntur accidentia, atque etiam grauiora, adeò vt etiam putrefactiones & carnium defluxus consequantur, ac grauior item mors succedat. Cæterum remedia similiter eadem quæ ad viperæ morsum his conducunt. Est qui referat inter recentiores non obscurus author, quòd cùm pastor quidam misellus, sub cuiusdam arboris vmbra ęstate media quietem somnumque caperet, cuius socij non procul oues pascebant, ab acontia, quæ in arborem ascenderat, ita percussus fuerit in sinistram mamillam, vt illico perierit. At socij audito percussionis sonitu, viso serpente, quem nouerant, super defuncti pectus, relicto grege in propinquum rus, pauore territi, aufugerunt. Reperitur hoc sæuissimi serpentis genus, vt quidam mihi retulerunt in quibusdam Calabriæ & Siciliæ locis, vbi ipsum incolæ à sagitta saettone vernaculo nomine appellant, Hucusque Matthiolus. Serpens qui in Lemno sagittari vocatur (inquit Bellonius) is est quem veteres (Latini) Iaculum dixerunt. Sed Lemnij non conueniunt cum Andrijs & Parijs in huius serpentis nomenclatura. Verus quidem Iaculus maculis nigris dorsum distinguentibus pingitur, quæ oculum planè referunt, quales in Torpedine oculatæ etiam notæ conspiciuntur, Bellonius in Singularib. lib. 1. cap. 31. Et rursus lib. 2. cap. 14. (vbi iconem etiam huius serpentis ponit) Iaculum in Rhodo se vidisse scribit, maculis exiguis (non maioribus lente, nigris rotundis, oculi instar circulo singulas ambiente candido,) quales in parua torpedine apparent, distinctum. A Græcis (inquit) hodie Saëtta, id est Sagitta vocatur: à Turcis Ochilanne, à veterib. (Gręcis) Acontias. Longus est tres palmos, non crassior paruo digito. color est cinereus, & ad lactis colorem accedit, sub ventre omnino albus: squamis per dorsum, laminis per ventrem similiter vt in reliquo serpentium genere digestis. Collum supernè nigricat, lineis duabus albis distinctum, quæ cum à capite incipiant, per totum dorsum ad caudam vsque extenduntur. Iaculum ex arborum ramis vibrari: nec pedib. (*dixit ne pedes nostros è terra inuadant*) pauendas tantum serpentes, sed & missili volare tormento, vulgatum est, Plinius. Et natrix violator aquæ, iaculiq; volucres, Lucanus. Iaculum dicunt Plin. & Iorach esse serpentem alatum (*non hoc Plinius dicit, sed dum se vibrat & iaculatur volare videri: vnde & Lucanus iaculos volucres cognominat*) in arboribus latere, & inficere fructus arborũ (*ex idoneis scriptoribus nemo hoc tradit*) ita vt omne animal, quod inde gustauerit, moriatur. Addit Iorach hunc serpentem esse duorum generum: vnum morsu sine sensu doloris interimere: alium verò, dolore diuturno fatigare, & demum consequi mortem. Vtrosq; esse ordinis primi, Albertus. Idem: Altynatyti (inquit) serpentes dicuntur, sicut & Cafezati (aliàs Cafezaci, in c. litera lib. 25. de animalib. vbi hæc duo nomina non omnino eisdem serpentibus, sed duab. vnius generis specieb. attribuit) parui, breues, & minuti: sed perquam astuti, callidi & maligni: qui quandoque occultant se inter folia sub arboribus, vt inijciant se transeuntibus sub arborib. & interficiant eos, vt scribit Auicenna: aut si hoc non possunt, procedunt ex antris & insiliunt in transeuntes. Colore ad rubedinem declinant. Morsum eorum consequitur dolor vehemens: qui à loco morsus serpit in totum corpus: & qui morsus est, moritur: quamobrem sunt ordinis primi. Acoran (corruptum pro Acontias) iaculus serpens, Syluaticus. Acontiam Germanis ignotum Ge. Agricola putauit. Ego quanquam serpentem ipsum hoc nomine à veteribus descriptum non noui: historiam saltem siue eiusdem, siue alterius serpentis similiter se vibrantis, recitabo. quoniam & apud nos contigit, & hominem à serpente afflictũ ego ipse vidi. Riuus est satis magnus in agro Tigurino, *Glat* nomine: & denominatus ab eo pagus *Glatfelden*: Iuxta hunc tum riuum tum pagum, ante paucos annos, serpens quidam baculi crassitudine, & trium aut amplius pedũ longitudine, in rusticũ frondes illic colligẽtem insilire conatus est, corpore in quatuor spiras seu arcus conuoluto: quod ille cernens sacco, quẽ in vsum colligendi ferebat, relicto fugit.

Aetius.

Historia.

Historia.

Serpens

Serpens autem prosilijt spacio circiter XVI. pedum, non tamen attigit rusticum. Deinde cum sacci accipiendi causa rediret, serpens denuo in eum prosiliens, brachium eius sinistrum totum spiris suis implicauit, (parte caudæ adhuc dependente, collo autem erecto,) idque comprimendo (non satis memini an nudum, indusio tectum fuisse puto) adeò arctè constrinxit, vt vestigia spirarum imprimeret. non tamen momordit. nam rusticus statim altera manu capite comprehensum abstraxit reiecitque. Brachiũ verò paulatim putrida quadam sanie contabescens carne nudatum est, & tandem curatus ęger omni carne putrida extracta per chirurgum pulchrè restitutus est, quotannis in eo brachio bis venam incidere iussus. fluit autem sanguis crassus & niger. Hæc ego ab ipso rustico audiui, & plurimas brachij cicatrices vidi. Serpentem carbonario quem pictum ostendebam similem fuisse aiebat. Idem mihi retulit serpentes illic circa Glattum fluuium esse cum diademate flauo vel aureo in capite: intrare illos interdum aquam & pisces vorare præsertim sub lapidibus latentes, vt gobios fluuiatiles aut alios. Complecti eos spiris suis lapidem, vt fuga pisci nulla pateat, & sic eum capere. In Vngaria (vt narrauit mihi Ioannes Vitus Vngarus iuuenis pereruditus) reperiuntur serpentes breues, duorum palmorum lon- *Decurtati.* gitudine tantum, nulla cauda. Vulgò decurtatos vocant. æquali per totum corpus crassitudine. Hos in hominem eminus, etiam iaculi instar, insilire aiunt. Veteres quidam (vt Aetius) amphisbęnam & scytalam serpentes, non ex crassis in caudam tenuem abire, sed ęqualis crassitudinis per totum existere dicunt, vt neque cognoscant videntes eas iuxta vtramque partem caput aut cauda sint sita. Ἀκοντιὰς herba qua canes à serpentibus morsi curantur, Varinus. quęrendum an hæc eadem quæ dracontium sit, id est dracunculus.

Cenchrias. Iam quoniam Aetius acontiam alio nomine cenchriten quoque vel cenchriam appellari dixit, quòd milium colore referat, & cum milium floret maximè vigeat, eadem digrediendi occasione, de serpentibus etiam à milio denominatis nonnihil adferemus. Κεγχρίνης vel κεγχρίνης, genus est serpentis, & hydrus, Varinus. Nominatur & à Lycophrone κεγχρίνη. A Lucano & Plinio cenchris. Cenchrines & *Nicander.* maxima magnitudine est, & leonem vocant, siue quod eius squammæ varijs maculis distinctæ sunt; (*hoc leonibus non conuenit: nisi fortè Libycis, quorum omnia membra nigris floribus cyaneo colore distinctis ornantur, vt refert Ælianus:*) siue quod caudâ erectâ se ad pugnam incitat, siue etiam quia leonum more humanum sanguinem exsorbet, Gillius ex Scholijs Nicandri. Et mox ex ipso poeta: In maximis caloribus insidias pecori molitur per montes. Caue quantumlibet magno animi robore sis, neue occuras, neue contra hunc pugnes: ne ille te implicatum cauda flagellet, & iugulis vtrinque apertis sanguinem exugat. Quin potius fugias, non tamen rectà: sed diuerticulis, flexionibusque bestiæ cursum retardes. Nam serpentum hoc genus cum rectà iter facit velocissimum est, cum autem viam sæpius flectit, tardiùs serpit, (propter corporis nimirum longitudinem.) Hinc & Lucanus libro 9.

Et semper recto lapsurus limite cenchris:
Pluribus ille notis variatam tingitur aluum,
Quam paruis tinctus maculis Thebanus ephites.

Nicander non aluum eius modò, sed totum hunc serpentem varium esse canit: In Lemno (inquit & Samothracia (sic enim Σάμον δυσχείμερον interpretantur) insulis sitis in Thracio sinu, cenchrinen serpentem oblongum reperies: quem leonem varium squamis distinctum appellant: cuius magna est corporis & crassities & longitudo. Δήεις κεγχρῖνας (malim per iôta in secunda) δολιχὸν τέρας, ὅν τε λέοντα αἰόλον αὐδάξαντο πεῤῥιστικτὸν φολίδεσσι. Τοῦ πάχετος, μῆκός τε πολύστροφον, malim πολύτροφον. Ad huius morsum caro putrescit, serpitque per membra putredo, & hydrops ventrem cum dolore medium circa vmbilicum grauat, Hæc Nicander. A Dioscoride Cenchrus, κέγχρος vocatur: quanquã facilè κέγχρου pro κεγ- *Dioscorid.* χρίνου à recto κεγχρίνης: vel pro κεγχρίου, à recto κεγχρίας, scribi potuit: quorum vtrumuis magis probârim: Ægineta qui Dioscoridis verba transcripsit, κεγχρίνου habet. Cenchri morsum (inquit Dioscorides) qui viperino similis est, putridum vlcus sequitur. Carnes antea, vt in aqua inter cutem, prætumidæ, defluunt. Lethargo corripiuntur, & veterno pressi somnos captant. Erasistratus eos iocinere, intestino ieiuno, coloque conflictari author est. quippe dissectis ipsis omnes ferè partes corruptæ reperiuntur. Morsis ab hac serpente (ἀπὸ κεγχροειδοῦς, rursus lego κεγχρίνου) auxiliatur lactucę fructus cum lini semine illitus, & satureia trita, & syluestris ruta: & serpyllum cum aphodelo tritum. In potu autem confestim: (*Restituimus hæc ex Ægineta, & similiter legit Hermolaus Barb.*) Centaurij radicis drachmæ duæ cum vini cyathis tribus, aut aristolochiæ radix similiter. item nasturtium (κάρδαμον, *Ægineta. Dioscorides habet cardamomum, vtrunque conuenit*) & gentiana eodem modo. Hunc in locum annotans Matthiolus: Quanuis (inquit) Aetius cenchrum ammoditen appellauit, & acontiam cenchriten: non tamen propterea censendum est, cenchrum Dioscoridis ammoditen aut cenchriam esse: quod hic nullam cum illis habeat cognationem aut similitudinem. Ea autem de causa cenchrus dictus est, quod maculis perquam minimis (vt Lucanus est author) milij magnitudine, & colore, vniuersum eius corpus respersum appareat. Auicenna cenchrum famosum appellat. Serpyllum syluestre aduersus serpentes efficax est, maximè cenchrin & scolopendras terrestres ac marinas, & scorpiones, decoctis in vino ramis folijsque. fugat & odore omnes, si vratur, Plinius. Bellonius in Singularibus lib. 1. cap. 31. In Lemno (inquit) cenchriti vulgò nominatur serpens, cenchris dictus antiquis. Apponit & iconem eius, in qua per singulas squamas singula puncta notantur. Vnde cenchrinem dictũ apparet: (Germanicè nominare licebit *ein Punterschlang, ein Bergschlang*) sicut & tinnunculus auis accipitrum generis similiter cenchris vel cenchrines à Græcis vocatur. Vide in Auium historia philologiam de tinnunculo. Ammodytes serpens diuersus cenchrias dicitur, à caudę milij instar duritie, vt tradit Aetius. Ammodytas Aetius cenchrias nominat, cubitales eos describens, cauda superiore parte scissa & prædura: vnde nomen, inquit, cenchriæ: vt cerchriam potius quàm cenchriam putem legendum. nam cenchrites, siue cenchrinus, siue cancros, (*cenchros legendum,*) aliud serpentis genus est, quod & acontion & acontitem, & acontiam aspidem, hoc est iaculum, vocant aliqui. vt idem voluit Aetius, (*nostra Aetij æditio Latina hæc nomina non habet, sed caput 27. libri 13. simpliciter de cenchrite siue acontia inscribitur. neque Oroscius qui translationem Latinam cum Graeco codice*

contulit, quicquam hic annotauit,) longitudine cubitorum binûm, in exilitatem fastigiata, viride, præsertim sub aluum, vt milio (cum recens eius seges est,) [*parenthesin de suo addit Hermolaus*] videatur persimile, robustum, Hermolaus. qui quod ammodytem serpentem alio nomine cerchriam potius quàm cenchriam nominandum putârit, nescio vnde sit motus: nisi κέρχρον pro duro fortè acceperit: quam vocem ego nusquam reperio, sed κέρχρον pro aspero accipiendum videtur. Κέρχνε, τραχυνῆ. Κέρχνωμα, τράχυσμα. Κερχνοειδῆ, ποικίλα, τραχέα, πολύπαστα, Varinus. Κέρχνον vocant asperitatem gutturis & sonitum in pulmone. inde adiectiuum κερχναλέον quod cerchnon inducit. Καὶ τὸ κέρχνεται δὲ, καὶ οἱ κερχνασμοί, τὸ ἀνάλογον δηλοῖ, Galenus in Glossis. Quare non cerchrias, sed cerchnias potius dicendum esset. sed cum Aetius ipse, si probè transtulit Cornarius, rationem nominis in milium referat, quid est quod mutemus? Mirari tamen subit, quod rei duræ à milio semine parum duro, nomen fecerit: à quo aspera variaque magis quàm dura denominari debebant. quare centriam aut centritem serpentem, si caudæ durities nominis causa esse debeat, potiùs appellarim. Centrum enim authoribus pro duritie vsurpatur. Inueniuntur in arboribus quibusdam, sicut in marmore, centra, id est duritia clauo similis, inimica ferris, Plinius libro 16. Ab eodem lib. 13. centrosa scobs dicitur, id est limatura admodum dura, veluti centrum quod in marmore vel iunipero inuenitur. Facit cum coniectura nostra Ælian. lib. 6. de animalib. cap. 51. vbi dipsadem alijs nominibus melanurum, ammobeten, & centridem, κεντρίδα, vocari scribit: vt probabile sit, cum ammobates etiam centris dicatur: ammodyten quoque, etsi diuersum à dipsade, alio nomine similiter centridem centriamue nuncupari. Idem lib. 9. cap. 11. Aspis (inquit) vel solo tactu interdum interimit, & afflatu quoque, vt & centrites & rubeta, ὥσπερ οὖν ὁ κεντρίτης καὶ ἡ φρύνη. Albertus Lucani carmen recitans, Et semper recto s. s. c. pro cenchris, legit centris, quod non probo. Idem miliares nominat, cenchrinas intelligens: vt & Auicennæ interpres 4. 6. 3. 44. Serpentiũ (inquit) huius generis color propter citrinitatem suam est quasi color milij. Et accidunt ei quem mordent accidentia malarum viperarum. Et cura eorum est eadem. Deinde capite 45. quod inscribitur, Serpens Aracis vel Aspis, habens colores diuersos: Quidam (inquit) dixerunt quòd est malignus, interficiens in die secundo, cum corrosione hepatis, & confractione intestinorum. Et curatio eius est curatio viperarum prauarum. Videntur autem hæc quoque ad Cenchrinen pertinere, nec rectè ab Auicenna disiuncta esse. In Sicilia audio reperiri serpentem, qui vulgò dicatur serpa Serena: qui an cenchrines veterum sit, considerandum est. accedit enim nomen ferè, & longitudo & crassities corporis. Eum Hieronymus Massarius Vicentinus, medicus eruditus, his verbis mihi descripsit: Serpa Serena, est serpens venenosus, albus, vel potiùs subpallidus, in Sicilia frequens, longitudinis aliquando corporis humani, & crassitudinis brachij circa carpum. Alij sunt apud Isidorum Syrenæ (aliâs prima per iôta scribitur,) serpentes in Arabia alati, qui & æquis velocius currere, & etiam volare dicuntur: tam vehementis veneni, vt morsum ante mors insequatur quàm dolor.

Cerchrias. *Centrites.* *Centrum pro duritia.* *Miliaris.* *Serenæ vulgo in Sicilia.* *Syrena.*

Coluber A. COLVBRVM etiamsi veteres videantur aliquando pro serpente in genere nominare, aliâs tamen speciem peculiarem hoc nomine denotant, vt ex sequentibus testimonijs patebit: Gaza pro aquatico accepisse videtur. nam cũ Theophrastus historię plantarum 2. 6. scribat hydrũ stagnis exiccatis marcescere: ipse pro hydro colubrum transtulit. Deceptus est autem fortè Gaza, non intellectis Plinij verbis: Coluber enim (inquit Plinius) est in aqua viuens, &c. vbi certè colubri nomen tanquam generis, non tanquam speciei posuit. Et alibi, Enhydris vocatur à Græcis, coluber in aquis viuens. Wottonus etiã vir nostro seculo in Anglia eruditus, de colubro inter aquaticos serpentes agit: & colubri nomine pro genere quosdam abuti scribit. Certè viri eruditi pro communi Græco serpentium nomine ὄφις, colubrum aliquando reddunt latinè. Erasmus Rot. & alij.

Disce & odoratam stabulis accendere cedrum,
Galbaneoque agitare graues nidore chelydros.
Sæpe sub immotis præsæpibus, aut mala tactu
Vipera delituit: cœlumque exterrita fugit.
Aut tecto assuetus coluber succedere, & vmbræ,
Pestis acerba boum, pecorique aspergere virus,
Fouit humum. cape saxa manu cape robora pastor:
Tollentemque minas, & sibila colla tumentem
Deijce. iamq; fuga timidum caput abdidit altè:
Cùm medij nexus, extremęq; agmina caudæ
Soluuntur, tardosq; trahit sinus vltimus orbes,
Est etiam ille malus Calabris in saltib. anguis, &c.

Vergil. tertio Georg. vbi colubrum videtur speciem serpentis facere, eam quam nos suprà orophiam & myagrum nominauimus: ęamque ab alijs speciebus, chelydro, vipera & chersydro, (quem anguem in saltibus Calabriæ nominat ac describit in sequentibus,) distinguit. In anserum struendis cellis seruanda sunt eadem quæ in alijs generibus pullorum, ne coluber, ne vipera, felesque, aut etiam mustela possit aspirare. Iecur aquatici colubri, item hydri tritum potumque calculosis prodest, Plin. ac si coluber aquaticus alius quàm hydrus esset: non separârim. Coluber ab eo dictus est, quod colat vmbras (*quasi ad hoc alluserit poeta iam recitato carmine, Aut tecto assuetus coluber succedere, & vmbræ:*) vel quod in lubricos tractus flexibus sinuosis labatur. nam lubricum dicitur, quicquid labitur dum tenetur, vt piscis, serpens, Isidorus. Gelenius noster Latinum deducit à Græco κολόβρος: quod vbi ipse legerit nescio. ego neq; apud authores, neq; apud grammaticos reperire memini. significat autem mutilum cauda. Quòd si de origine huius vocabuli diuinandum est, à chelydro vel chersydro, non magna literarum mutatione, colubrum aliquis deduxerit, etsi pro vocabulo vel communi, vt dictum est, vel speciei diuersæ à Latinis plerunque vsurpetur. Domestici quidem angues, sæpe caudis per homines mutilatis reperiuntur, ac viuunt, potius quàm syluestres. Coluber à Scoppa Italicè redditur lo scorzone, scorsoni. colubra, la scorzonara, la scorsona. Galli coleuure, Hispani culébra proferunt. Νερόφις Græcè hodie vulgò dictus serpens, ab aliquibus coluber vertitur. Coluber, gen. mascul. est: quandoque fœmininum etiam colubra in vsu est. Lucilius Satyr. lib. 20. Iam disrumpetur medius, iam vt Marsus colubras Disrumpit cantu, venas cum extenderit omnes, Turpilius Leucadia, Arripuit colubram mordicus. Varro Eudęmonibus, Quid dubitatis vtrum nunc sitis cercopitheci, an colubrę, an bellæ? Notauit hæc Nonius Marcellus. ego Horatium quoque, Vergilium, & Corn. Celsum fœm. gen. colubram dixisse obseruaui.

Coluber B. Coluber longus est vt anguilla, Obscurus. Colubros virides Horatius dixit: longos, Virgilius: variç cum dente colubræ, Ouidius. Linguis micat ore trisulcis, Vergilius de colubro. Columella hirtum colubrum cognominat, nimirum à squamarum asperitate.

Coluber C. Grammatici quidam colubrum scribunt vmbras nemorum incolere, alludentes ad etymologiam. Vergilius non nemorum, sed simpliciter vmbram, eum subire canit, Aut tecto assuetus col. & vmbræ. Cum omnis serpens, tum coluber speciatim, per foramen transiens senectutem exuit: sed ieiunio prius carnes attenuat, vt faciliùs transeat. Tortuosè incedit & sibilat, Obscurus.

Qualis vbi in lucem coluber mala gramina pastus,
Frigida sub terra tumidum quem bruma tegebat:
Nunc positis nouus exuuijs, nitidusque iuuenta,
Lubrica conuoluit sublato pectore terga.
Arduus ad solem, & linguis micat ore trisulcis, Vergilius Æneid. 2. Est autem comparatio sumpta ex Homeri Iliad. x. vt Macrobius annotat lib. 5. cap. 6. Saturnal.

Ὡς δὲ δράκων ἐπὶ χειῇ ὀρέστερος ἄνδρα μένῃσι, &c.
Hirtus & vt coluber nodoso gramine tectus
Ventre cubat flexo, semper collectus in orbem, Columella.

Coluber D. Coluber (vt scribitur in epistolis d. Hieronymi) bibiturus venenum prius euomit, ne ipse suum cum aqua exhauriat. Nudum hominem timet, operimentis indutum persequitur, Cælius Rhod. Bufo quandoque cum colubro, vel etiam cum serpente prælium subit, Physiologus. Optima vinetis satio est, cũ vêre rubenti Candida venit auis, longis inuisa colubris, (id est, ciconia,) Vergilius 2. Georg. Coluber ceruũ fugit, leonem interficit, Ambrosius. Coluber est in aqua viuens: huius adipem & fel habentes qui crocodilos venentur, mirè adiuuari produntur, nihil contrà belua audente: efficacius etiamnũ si herba potamogiton misceatur, Plinius.

Coluber E. Spargantur cęcis nasturtia dira colubris, Columella.

Coluber F. Venenum serpentis, vt quædam etiam venatoria venena, quibus Galli præcipuè vtuntur, non gustu, sed in vulnere nocent. ideoque colubra ipsa tutò estur, ictus eius occidit, Celsus.

Coluber G. Colubra ipsa tutò estur, ictus eius occidit. vide proximè retrò in F. Hirtus & vt coluber nodoso gramine tectus, Noxius exacuit morbos æstatis iniquæ. Coluber transeuntibus insidiatur: & mordens, lingua venenum infundit. Vnde scriptum est in sacris: Fiat Dan coluber in via. Et alibi: Qui dissipat sæpem, mordebit eum coluber, Obscurus. In anserum struendis cellis seruanda sunt eadem, quæ in alijs generibus pullorum, ne coluber, ne vipera, felesque, aut etiam mustela possit aspirare: quæ ferè pernicies ad internecionem prosternunt teneros, Columella.

Si animal (*iumentum*) mordeatur à venenatis bestiolis bestiolis, vt colubris, scorpijs, quomodo curari debeat Vegetius docet Artis Veterinariæ 5. 77. Nec virides metuunt colubros, Nec Martiales hœdilia lupos, Horatius 1. Carm. Contra rubetæ venena auxiliatur coluber viuens in aqua, Plinius lib. 33. Colubri, aut viperæ, olla noua inclusi & operculati, maza vel luto circunlita, vruntur igni ex sarmentis vitium in clibano. amborum cinis ex oleo illitus scrofulas liquefacit, Syluius. Senecta anguis (γῆρας ὄφεων, alij qui reddunt colubri,) maximè verò viperæ, à Dioscoride ad remedia quædam laudatur, vt referemus in Serpentium historia, de serpentibus in genere G.

Coluber H. a. Epitheta. Breues colubri, Ouidius in Epist. Longi, Vergil. 2. Georg. Venenati, Lucretius lib. 5. Virides, Horatius 1. Carm. Niueisque frequens Sinuessa colubris, Ouidius 15. Metam. de specie quadam peculiari, vt apparet. Erebeæ felle colubræ, Idem. Et alibi, Variæ cum dente colubrę. Hirtus, Columellæ. Et apud Rauisium: Tumidus, lubricus cæcus, noxius, latens, terrificus, sæuus, cæruleus, Medusæus, squamosus, tristis, Cinyphius, tortus, ater, lethifer, dirus, Libyssinus, sinuatus, mordens, maculosus, tortilis, gorgoneus, niger, venenosus, flexilis, trux, immanis. Lac colubri (Laict de coleuure) vulgò vocant Galli genus tithymali, folijs myrti, circa vias & sæpes vulgare. Iisdem colubrina est vitis alba, vt Ruellius scribit: & eodem nomine Romanis, lonchitis altera. Ruellius etiam cantabricam herbam in Gallia colubrinam vocari author est. Nummularia quoque Fuchsij, colubraria quibusdam dicitur, nostris vulgò Natricum herba. De hac Ruellius lib. 2. de natura stirpium cap. 12. Inuenitur (inquit) fruticans herba cubitalibus penè ramulis, humi reptans serpuli modo, folijs lenticulæ, sed maioribus, vtrinque in ordinem digestis, radicibus paruis per summa cespitum vagantibus. Pratis & humentibus locis serpit. super cuius nomine rusticos consului: qui referebant se audiuisse de suis maioribus colubrorum herbam appellari, quod dissectum in partes anguem huius herbę confrictu in pristinam coire vnitatem, & vnà partes diuortio secretas coalescere adfirmabant. Colubraria maris mediterranei Iberici insula est, de qua Pomponius Mela lib. 2. Colubraria (inquit) cum scateat multo ac malefico genere serpentum, & sit ideo inhabitabilis, tamen ingressis eam intra id spacium quod Ebusitana humo circunsignauerunt, sine pernicie tuta est: ijsdem illis serpentibus, qui solent obuios appetere, aspectum eius pulueris, aliudue (quod verius) procul & cum pauore fugientibus. De eadem Plinius lib. 3. cap. 5. Ebusi terra serpentes fugat, Colubrarię parit: ideo infesta omnibus, nisi Ebusitanam terram inferentibus. Græci Ophiusam dixere. Ebusus hodie Ayiussa vocatur, Colubraria verò la Dragonera, vt Oliuarius annotauit. Ophiusa, Ὀφιοῦσσα, etiam olim Rhodus vocabatur propter serpentiũ multitudinem, quasi serpentaria, authores sunt Strabo lib. 3. & Plinius 5. 31. item ex Cycladib. tum Cythnus, tum Tênus apud Stephanum. b. Mutilatæ cauda colubrę, Ouidius 6. Metamorph. e. Vtque lupi barbam, variæ cum dente colubræ. Abdiderint furtim terris, Horatius Serm. 1. 8. de mulieribus veneficis. Pectoraque (*Furtæ Ibidis inimici*) vnxerunt Erebeæ felle colubræ, Ouidius. h Te sensit equum crinita colubris Mater equi volucris, (id est, Medusa,) Ouidius de Neptuno. Dic qua Tisiphone, quib. exagitare colubris? Iuuenalis Sat. 6. Tam sæuę facies, tot pullulat atra colubris. Vergilius 7. Æneid. de Alecto furia. Colubriferum monstrum, Ouid. 5. Metam. Cerbero colla colubris horrent, sexto Æneidos Vergilij. Idem lib. 7. de Alectone furia quæ in sinum Amatæ serpentem iniecerit, vt discordia domum turbaret eleganter sic canit: nunc anguem, nunc colubrum, nunc viperam appellans:

Huic dea cœruleis vnum de crinibus anguem
Conijcit: inque sinum præcordia ad intima subdit:
Quo furibunda domum monstro permisceat omnem.
Illæ inter vestes, & læuia pectora lapsus
Voluitur attactu nullo, fallitque furentem,
Vipereã inspirans animam. fit tortile collo
Aurũ ingens coluber: fit longæ tænia vittæ:
Innectitq; comas,& membris lubricus errat

Colubrum in sinu fouere Erasmus Rot. dixit, translato Græcorum prouerbio quod sonat, ὄφιν ἐν τῷ κόλπῳ θάλπειν.

Anguis.

ANGVES aquarum sunt, serpentes terrarum, dracones templorum, Seruius in secundum Æneidos: vbi poeta cum primum angues nominasset, eosdem paulò post serpentes nominat. Sic & Æneidos septimo, canens de Alectone furia, quæ serpentem in sinum Amatæ iniecerit: anguem primum appellat, deinde colubrum,& viperam. versus poetæ paulò antè recitaui, ad finem eorum quæ de colubro scripsi. Ex his & alijs quæ subijciam testimonijs, anguem nomen generis esse constat, & vt serpentem, magis etiam quàm colubrum. contrahitur enim aliquando coluber ad serpentem domesticum, vt indicaui Anguium genus est quod in aqua viuit, hydri vocantur, nullis serpentium inferiores veneno. Plin. Est. etiam ille malus Calabris in saltibus anguis, &c. Vergilius de Chersydro. ὄφεις Gaza angues transtulit (de hist. animal. lib. 1.) vetus interpres serpentes. interest autem. nam serpens est nomen generis. at anguem Valerius lib. 1. pro serpente in aquis degente accepit. Sed nimirum angues in genere pro serpentibus dixit more oratorum, Niphus. Sed melius Wottonus, vir circa vocabulorum & linguarũ proprietatem longè præferendus Nipho, serpentem, anguem & ὄφιν pro synonymis accipit. Serpens, inquit, nonnunquam vnam speciem significat. Plinio lib. 29. serpentis oculorum dexter adalligatus contra epiphoras prodest, si serpens viua dimittatur. Nec aliter apud Græos ὄφις pro vna specie, scilicet vipera accipitur: vt apud Oppianum de murænæ & serpentis coitu, id est viperæ. Anguis generale nomen non minus est, quam serpens, vt apud Celsum lib. 5. Serpentium quoque morsus (inquit) non nimium distantem curationem desiderant. quanuis in ea multum antiqui variarunt, vt in singula genera anguiũ, singula medendi genera præciperent: atque alijs alia. Item illud ignorari non oportet, omnis serpentis ictum & ieiuno magis nocere. vtilissimumque est, vbi ex anguibus metus est, non ante progredi, quàm quis aliquid assumpsit. Et aliàs frequenter anguis vnam etiam speciem, vt apud Plinium lib. 29. cap. 4. (*de angue sacro Æsculapio, quem locum inferius mox recitabimus,*) Hæc ille. Nos pleraq; anguis nomine de serpentibus in vniuersum prodita hic omittemus, ad Serpentium historiam differenda: referemus tamen aliqua, vt bonos autores hoc nomine pro genere vsos nemo dubitet. Baculus quo angui rana excussa sit, parturientes adiuuat, Plin. videtur autem chersydrum, aut alium quempiam aquaticum serpentem intelligere: quoniam ranæ ferè in aquis morantur. Anguis venenatus non est, (inquit Plin. 29. 4.) nisi per mensem luna instigatus. Sed prodest viuus comprehensus, & in aqua contusus, si foueatur ita morsus. Quin & inesse ei remedia multa creduntur, vt dicemus, & ideo Æsculapio dicatur. Democritus quidem monstra quædam ex his conficit, vt possint auium sermones intelligi. Atqui anguis Æsculapius Epidauro Romam aduectus est, vulgóque pascitur & in domibus. Ac nisi incendijs semina exurerentur, non esset fœcunditati eorũm resistere, Hæc Plinius. Serpentis hoc genus per excellentiam anguem vocatum existimo, quod solus Æsculapio sanitatis numini sacer sit, meritò quidem cum solus ferè inter serpentes innoxius & homini tractabilis sit. Hunc ego esse conijcio qui in Italia, præsertim circa Bononiam Ange, vel bisse Ange, vel bisse simpliciter vocatur, non tanquã angelus, vt quidam putant, sed interpolato anguis nomine. Alij ancca (vnde fortassis & Germanicum nomen *Vnk* detortum est, siue eiusdem, siue similis serpentis domestici) vel antza proferunt. Serpentem aiunt esse oblongum, colore subluteo, morsu innoxio, ab aliquibus etiam in cibo sumi. Sceleton eius Bononia Ioannes Pellinus Lucensis vir literis clarus & medicus egregius ad me misit, & hæc verba adiecit in epistola: Hoc serpentis genus vbique ferè in agro Bononiensi, multisque alijs in locis Italiæ reperitur: & ita domesticè se gerit cum hominibus, vt multoties in lectis, ab his qui dormitum eunt (*sine pauore*) inueniantur: animosioresque pueri sæpe sinu manibusque absconditos gerunt, vt timidas mulieres & pueros alios perterrefaciant. Per hyemem propter frigus aut moritur, aut (*potius*) latitat. Hæc tibi significare volui, vt eius natura faciliùs innotesceret, serpentemque hunc verè innocuum intelligeres, Hæc ille. Ex alijs audiui Patauij hunc serpentem antza vocari, excrementum eius instar moschi bene olere, notam quandam ceu crucis (fortè ex squamarum seu laminarum certo positu: quanquam ego in arido nihil tale deprehendi) in capite habere. Is quem Pellinus misit, longus est dodrantes quinque cum totidem digitis: caput proportione oblongum. in ceruice vtrinque duę eminentiæ paruæ & inter eas locus vacuus apparet in sceleto, nescio an similiter in viuis. Postrema pars paulatim attenuatur in magnam caudę exilitatem. Dentes in maxillis vtrinque plusculi, acuti reflexique apparent.

Serpens pro specie. Ὄφις similiter.

Anguis Aesculapio sacer.

Io. Pellinus.

Aiunt aliquos vel refrigerij vel ostentationis causa, collo eos appendere viuos,& in sinum inserere. De eodem Thomas Erastus Heluetius medicus & philosophus insignis, cũ Bononiæ adhuc hæreret, his verbis ad me scripsit. Hic serpentẽ videmus porracei coloris obscurioris, & magis nigricãtis in tergore, prorsus viridis (albescentis tamen) coloris in parte inferiore, longum, à pueris omnibus circumferri sine noxa aliqua aut læsione: quem ipsi vocant biscia buona, id est serpentem benignum. Videtur herba pastus, indeque colorem illum adeptus. Mordet iratus alijs serpentibus, sed innoxiè. Vidi ego monachum habere vnum, longiorem credo duab. vlnis, quem in nodum implicauit, hoc est nodum ex eo formauit, non aliter ac si funem habuisset. cumque extremas partes caput & caudam in diuersas partes traheret, vt nodus magis coiret in medio: ex eaque re doleret serpens, inflixit caput: & dentes in manum monachi ita defixit, vt per quatuor vulnuscula copiosè efflueret sanguis: neque vllum nocumentum inde consecutum est, nullo prorsus remedio adhibito. Veneni itaq; expers animal existimo: quod vulgares omnes pueri intelligentes sine metu persequuntur, & capiunt audacter manib. & toto die in sinu & manibus circumportant. Reliquos omnes fugiunt & metuunt, vt par est, perniciosi cũ sint, Hactenus Erastus. Valerius maximus lib. 1. Exemplorum, capite 8. Triennio (inquit) continuo vexata pesti-

Thomas Erastus.

ta pestilentia ciuitas nostra(*Roma,*)cum finem tanti & tam diuturni mali, neque diuina misericordia, neque humano auxilio imponi videret, cura sacerdotum inspectis Sibyllinis libris animaduertit, non aliter pristinam recuperari sanitatem posse, quam sibi ab Epidauro Aesculapius (anguis) esset accersitus. Itaque eo legatis missis, quod petebant, benignissimè impetrarũt. Et tam promptam Epidauriorum indulgentiam numen ipsius dei subsecutum, verba mortalium cœlesti obsequio comprobauit. Siquidem is anguis quem Epidaurii raro, sed nunquam sine magno ipsorum bono visum, in modum Aesculapii venerati fuerunt, per vrbis celeberrimas partes, mitibus oculis & leni tractu labi cœpit, triduoque inter religiosam omnium admirationem conspectus, haud dubiam præ se appetitæ clarioris sedis alacritatem ferens, ad triremem Romanam perrexit: pauentibusque inusitato spectaculo nautis: eo conscendit, vbi Q. Ogulini legati tabernaculum erat, inque multiplicem orbem per summam quietem est conuolutus. Tum legati perinde atque exoptatæ rei compotes, expleta gratiarum actione, cultuque anguis à peritis accepto, læti inde soluerunt: ac prosperam emensi nauigationem, postquam Antium appulerunt, anguis qui vbique in nauigio remanserat, prolapsus in vestibulo ædis Aesculapii(*Apollinis. Sic Ouidius 15. Metam. Templa parentis init flauum tangentia litus*) myrto frequentibus ramis diffusæ supereminentem excelsæ altitudinis palmam circundedit: perque tres dies positis quibus vesci solebat, non sine magno metu legatorum, ne in triremem reuerti nollet, Antiensis templi hospitio vsus, vrbi se nostræ aduehendum restituit: atq; in ripam Tyberis egressis legatis, in insulam vbi templum dicatum est, trãsnauit: aduentuque suo tempestatem cui remedio quæsitus erat, dispulit. Eandem historiam persequitur Ouidius libro XV. Metamorph. & inter alia Aesculapium noctu legato dormienti apparuisse canit, baculum agreste manu tenentem: & his verbis allocutum esse:

Pone metus, veniam, simulacraq; nostra relinquam:
Hunc modo serpẽtẽ, baculũ qui nexibus ambit
Perspice, & vsq; nota, visum vt cognoscere possis.
Vertar in hũc: sed maior ero, tantusq; videbor,
In quantum verti cœlestia corpora possunt.

Et paulò pòst, Cum cristis aureus altis
In serpente deus prænunci sibila misit.

Verum vt ex aliorum poetarum carminibus ferè licentiosis, vt ne historias quidem sine aliquo figmento puras proponant, formæ rerum genuinæ non satis agnosci possunt: ita neque Ouidii autoritas, vt anguem Asculapio sacrum, cristatum esse dicamus, suffecerit: neq, tantum, vt triremis eius pondere moueatur. Finxit hæc nimirum poeta ad excitandam in animis hominum religionem, augendamque admirationem. Dici etiam potest non naturalem ei fuisse serpentem: sed Aesculapium, aut alium quempiam genium, anguinam hanc speciem maiestatis aliquid præ se ferentem sibi assumpsisse. Cur in amicorum vitiis tam cernis acutum, Quam aut aquila, aut serpens Epidaurius? Horatius Serm. 1. 3. Aesculapius cum aliis in locis cultus est, tum Romæ, præcipuè in insula Tiberina: quæ biremis formam habere videtur, & formam accepisse eius nauis, qua Aesculapius Romam est aduectus. Nunc quoque in D. Bartholomæi hortis nauis marmorea cernitur, in cuius nauis sponda serpentis reptantis imago effìcta est, in rei memoriam, Gyraldus Syntagmate VII. de diis. Et paulò ante in eodẽ: Aesculapii simulachra (inquit) variè effinxit antiquitas. Pausanias, Aesculapii simulachrum ex auro & ebore à Thrasymede Pario elaboratum describit. Is in throno sedebat, virgam tenens in manu: supra vero draconis caput manum alteram habebat cui etiam canis assistere videbatur. Hæc Pausanias, qui & alibi, hoc est, apud Sicyonios, Aesculapii templum fuisse ait: in cuius vestibulo imberbis erat Aesculapius, ex auro atque ebore confectus, Calamidis opus. sceptrum vna: altera verò manu domesticæ pinus pomum tenebat. Dicebant ipsum in draconis speciem ad se ex Epidauro, mulorum bigis vectum. Adeo non Romanis tantum serpens Epidaurius est imperitus. Eusebius etiam simulachris Aesculapii in manu baculum attribuit, quasi (vt ait) ægrotantium sustentaculum. Serpentem verò inuolutum, animæ & corporis salutare signum: quo loco multa Eusebius de serpentibus tradit, vt spiritualibus, ex recondita disciplina. Hinc & Macrobius, Aesculapii simulachrum ait draconem salutis symbolum subiungi. Idem & Phurnutus: qui & cur baculum gerat, exponit. Sed & Hyginus in Astronomico de baculo & angue, seu dracone, ita in Ophiucho scribit: Cum Aesculapius Glaucum cogeretur sanare, inclusus quodam loco secreto, bacillum tenens manu, cum quid ageret, cogitaret, dicitur anguis ad bacillum eius arrepsisse: quem Aesculapius mente commotus interfecit, bacillo fugientem feriens sæpius. Postea fertur alter anguis eodem venisse, ore ferens herbam & in caput eius imposuisse: quo facto, loco fugisse. quare Aesculapium vsum esse herba eadem, Glaucum reuixisse. Itaque anguis in tutela Aesculapii esse dicitur,

Est apud authores anguis nomen sæpius masculini generis: rarius fœminini. Cuius vt aspexit torta *H. a.*
caput angue reuinctum, Varro. Subito ab vna parte aræ prolapsum anguem prospexit, Valerius. Vnum *Anguis.*
omnino anguem in cubiculo visam narrare solitus est, Tacitus. Ablatiuus casus inuenitur angue & angui, vt Priscianus obseruauit. Angue ter excusso, Statius lib. 4. Alter Mileti textam cane peius & angue *Anguium*
Vitabit Chlamydem, Horatius 1. Epist. Anguiculus diminutiuum, apud Ciceronem 5. de finib. Serpere *epitheta.*
anguiculos, nare anaticulas. Addemus & epitheta ex authoribus: quorũ tamen alia communia toti serpentiũ generi sunt, alia certarũ specierũ differentiæ. Aliger anguis, Valerius 1. Argonaut. Ater, Ouid. 4. Metam. Atrox, Statius lib. 6. Auidus Ouidius in Ibin. Cœruleus, Verg. 4. Georg. Cristatus. Seneca in Herc. Cristis præsignis, Ouidius 3. Metam. Ferus, idem 11. Metam. Frigidus, Verg. 3. Aegl. Gorgoneus, Ouidius 3. de Arte. Intortus capillis Eumenidum, Horatius 2. Carmi. Lætifer, Statius 5. Theb. Lubricus, Verg. 5. Aen. Lucidus, 1. Georg. Maculosus, 3. Georg. Martius, Ouid. 3. Metam. Minax, Statius 4. Theb. Purpureus, Claud. in Ruff. Salutifer, Statius 3. Sylu. Squalens, Silius Ital. libro 13. Squameus, Verg. 2 Georg. Terribilis, Ouidius 3. Amor. Teter, Claud. Tortus, Ouid. 2. Metamor. & Vergilius. 3. Georg. Toruus, 6. Aeneid. Trux, Ouidius 4. Trist. Tumidus, 5. Trist. Venenatus, in Ibin. Venenosus, in Philom. Viridis, Claud. Et præterea apud Rauisium Horrendus, Horridus, Horribilis, Implicitus, Libycus, Marsus, Maurus, Pestifer, Reflexus, Retortus, Sæuus, Sibilans, Squamiger, Squamosus, Sinuosus, Textilis, Veneniger. Angueus, adiecti- *Ab Angue deriuata.*
uum. Vt visentibus procul lapsus angueos, fracta vertigine mentiatur, Solinus cap. 37. Anguifer sydus est cœleste, (quod & Anguitenens vocatur, Cic. 2. de Nat.) de quo sic Columella lib. 11. Anguifer, qui

à Græcis dicitur ὀφιοῦχος, mane occidit, tempestatem significat. Anguifera domus, Statius 2. Sylu. Est & anguineus adiectiuum, poeticum magis: Anguinus communius. Anguineus cucumer dicitur à Columella, id est oblongus, & ad anguis similitudinem contortus: idem anguinus & erraticus Plinio. Anguineæ comæ Medusæ, Ouidius 4. Trist. Anguina ceruix, Cic. 2. de Diuin. Anguina vernatio, pro pelle quam verno tempore angues exuunt, Plinius lib. 30. Ouorum genus est (inquit idem lib. 29. cap. 3.) in magna Galliarum fama, omissum Græcis. Angues innumeri æstate conuoluti, saliuis faucium corporumque spumis artifici complexu glomerantur, anguinum appellatur. Druidæ sibilis id dicunt in sublime iactari, sagoque oportere intercipi, ne tellurem attingat: profugere raptorem equo. serpentes enim insequi, donec arceantur amnis alicuius interuentu. Experimentum eius esse si contra aquas fluitet, vel auro vinctum. Atque vt est magorum solertia occultandis fraudibus sagax, certa luna capiendum censent, tanquam congruere operationem eam serpentium humani sit arbitrii. Vidi equidem id ouum mali orbiculati modici magnitudine, crusta cartilaginis velut acetabulis brachiorum polypi crebris, insigne Druidis. Ad victorias litium ac regum aditus mirè laudatur: tantæ vanitatis, vt habentem id in lite in sinu equitem Romanum è Vocontiis, à diuo Claudio principe interemptum non ob aliud sciam. Hic tamen complexus anguium & efferatorum concordia, causa videtur esse, quare exteræ gentes caduceum in pacis argumentis, circundata effigie anguium fecerint. neque enim cristatos esse in caduceo mos est, Hæc Plinius. Nostro quidem seculo, vtcunque sit olim celebratum hoc ouum Gallis, nullam eius mentionem scribendo quisquã fecit, quod sciam: neq; fama de eo, apud nos quidem (Helueticos dico, Gallis quondam adnumeratos, & Druidarum superstitionis non expertes) vlla superest. Quis verò hoc crederet? ouum aut quiduis aliud inanimatum, etiam auri pondere accedente, fluuio tamen aduerso ferri. Habeo ego in meo lapidum thesauro duos raros, specie globosa, duros, solidos, graues, crusta albiore & duriore quam interior substantia sit, intectos. alter pugni humani magnitudinis est, lenticulari forma: alter longè minor, globi figura, non integri, sed maiore quam hemisphærica. Apparent in eo per interualla æquidistantia, caudæ quædam tanquam serpentium (aut hirudinum) orbem complectẽtes, quinæ maiores, & minores breuioresque totidem, singulæ inter singulas maiores. Insunt & acetabula, ceu pustulæ quędam (papillæve aut verrucæ) rotundæ: ita digestæ, vt singulis versibus, qui toto circuitu deni sunt, pustulæ senæ habeantur, plereque disiunctæ, paucæ ferè contiguæ. De his plura, si vixero, in libro de lapidibus scribam. Nunc quod ouum anguinum à Plinio descriptum repræsentare mihi videantur, præterire nolui. Accedit, quod successum & victoriæ spem nomen, quod eis quidã indunt, (vulgo *Sigstein*,) promittere videtur. Bellonius cum apud me videret hos lapides, echinis marinis, dempta crusta aculeata, similes esse dixit. Vide etiam infra in B. de lapide ex hydris: & supra in Corollario de Echinis in genere H. Anguimani vocati sunt elephantes: quia proboscis eorum, quæ manus appellatur, in omnem partem anguiũ more, facilè flectitur & vertitur. In genere anguimanos elephantos, Lucretius lib. 2. Anguipedes à poetis dicti sunt gigantes, quasi loripedes: propterea quod pedes tortuosos habuisse finguntur. h. Deuolant angues iubati deorsum in impluuium duo, Plautus Amphitr. Emersit anguis ab infima ara, Cic. 1. de Diuin. L. Sylla consul sociali bello, cum in agro Nolano ante prętorium immolaret, subito ab vna parte aræ prolapsam anguem prospexit: qua visa Posthumii aruspicis hortatu continuo exercitum in expeditionem eduxit, ac fortissima Samnitum castra cepit: quæ victoria futuræ eius amplissimæ potentiæ gradus & fundamentum extitit, Valerius Max. 1. 6. Et paulo post, T. Gracchus grauissimus ciuis cum consul in Lucanis sacrificasset, angues duo ex occulto prolapsi repentè hostiæ, quam immolauerat, adeso iecinore, in easdem latebras se retulerunt: ob id deinde factum instaurato sacrificio, idem prodigii euenit. Tertia quoque cæsa victima, diligentiusque asseruatis extis, neque allapsus serpentum arceri, neque fuga impediri potuit: quod quamuis aruspices ad salutem imperatoris pertinere dixissent, Gracchus tamen non cauit ne perfidi hospitis sui Flauii insidiis in eum locum deductus, in quo Pœnorum dux Mago cum armata manu delituerat, inermis occideretur. Frigidus, ò pueri, fugite hinc, latet anguis in herba, Vergilius lib. 3. Aegloga. Sauritæ serpentes apud Hesychium, à colore viridi fortassis lacertorum dicti fuerint: quod si verum est, quærendum an iidem sint anguibus Plinii per excellentiam dictis. Sunt & apud Vallesianos virides serpentes, quos à colore vulgo *Gruenling* appellant. sed eos perquam venenatos esse audio.

Anguinum ouum.

Anguis h. Prodigia.

Pareas.

Hactenus de angue dixerim, ad eum digressus: quoniam anguem pro hydro accipit Seruius. Ostendimus autem authoritate Plinii anguem aliquando pro certa specie accipi, quæ innocua & Aesculapio sacra sit: quorum vtrunque cum pareæ quoque dicto Græcis serpenti adscripserit Aelianus, de eo etiam dicere non alienum fuerit. Pareas serpens vel Paruas (Παρείας vel Παρούας) sic enim vult Apollodorus) igneo (πυῤῥὸς, ruffo) colore est, & acerrimo oculorum sensu, (εὐώπις τὸ ὄμμα) & largo (lato) ore, nihil mordendo nocet: sed mitis cum sit, deorum humanissimo Aesculapio ipsum consecrarunt, & eius ministerio dedicarunt, Aelianus 8.12. Pareæ (Παρεῖαι) quidam serpentes nominantur, quod buccas vel genas (παρειὰς) maiusculas habeãt. Hyperides in oratione contra Demadem dicit, rhetores similes esse serpentib. Serpentes.n. omnes quidem odio dignos (μισητοὺς) esse: ex ipsis verò viperas nocere hominib. pareas autem deuorare viperas, Suidas & Varinus. Videtur autem sentire Hyperides, rhetores omnes malos esse, sed ex ipsis alios aliis nocentiores hominibus: non impunè tamen, quoniam hi quoque ab aliis vincantur aut deuorentur rhetoribus. Et rursus idem Suidas in ὄφεις. Serpentes pareas (παρίας, malim per ει. diphthongum penultimam) inquit vocant, quorum buccæ sunt inflatæ, παρειαὶ ἐπηρμέναι. Videntur autem mites esse, non lædere homines, vorare viperas, & sacri esse mysteriis. Παρεῖαι (præstat penultimã circumflecti) serpentes, genus est serpentium magnis buccis, quod minimè mordet homines, Hesych. Παρούας apud Aelian. per ου. diphth. non placet: aut etiam per ει. diphth. propriam, deriuando à παρειὰ, aut per η. iota subscripto impropriam à παρῄιοι, semper scripserim. Nam & μιλτοπάρῃος (& καλλιπάρῃος) inquit Varinus, debebat per diphthongum (ει.) in penultima scribi, à παρειά. sed vsus obtinuit vt per η. scribatur: tanquam à primitiuo παρήϊον tetrasyllabo fiat μιλτοπαρήϊος, & per synæresin μιλτοπάρῃος. Non exprimit autem subscribendum esse iota, quod tamen apud eruditos obseruari video. Παρεία commune

est, παρὰ

est, παρηά Doricum, παρειὰς (vt Παλλὰς) poeticum. Πάρσιον etiam pro πρᾶον, quod est mite & mansuetum accipi inuenio: vt paream serpentem inde fortassis appellatum aliquis coniecerit: sed magis probo superiorem originem, quæ doctorum consensu nititur. Παρείας, παρὰ τὸ πεφυσιωμένας ἔχειν τὰς γνάθους, ἤγουν τὰς παρειάς, αἳ καὶ φοῦγναι (bucca) λέγονται. Morsus eius innoxius est, Etymologus. Eustath. παρειὰς etiam in brutis animalib. dici annotat, sed impropriè. Παρείας adiectiuum videre potest, quoniam ὄφεις παρείας apud Suidam & Hesychium legimus, hoc est serpentes bucculentos. Bucculentum autem pro eo qui grandi ore sit, vel malis plenioribus. Plautus dixit Εὐωθελίας, ὠχρίας, & huiusmodi nomina, inter adiectiua & substantiua ambigere videntur. Germanicè hunc serpentem ad exprimendum etymon Græcum interpretari licebit *ein Baggenschlang*. Est enim nobis *Baggen*, quod Latinis bucca vel mala. Et contentus iter cauda sulcare pharias, (alias phareas: melius pareas, vt Isidorus legit, & Vuottonus quoque,) Lucanus lib. 9. Grammatici serpentem esse dicunt, qui serpens sulcum in terra faciat cauda, & super eam ferè ambulet. Alberto etiam hoc carmen citanti phareas serpens est, qui quasi totus erectus graditur super caudam, & partem corporis caudæ coniunctam. Lonicerus apud Nicandrum Moluros quoque serpentes interpretatur, quasi cauda ingredientes. Pareas (Vuottonus legit Parous aut Pareas) serpens in Syriæ locis reperitur: colore autem, alii quidem æs referunt, alii verò nigricant. Morsum etiam si inflixerit, non enecat: verum quemadmodum amphisbæna & scytala, ita & hic plaga sua tantum inflammationem inducit. Quare ex iisdem etiam curentur, & ex his quę de chersydro referentur, Aetius 13.31. Παρειαὶ, oxytonum, sunt genæ hominis: πάρειαι vero penanflexum, serpentes quidam quorum sublimes sunt buccæ, Ammonius. Carion seruus in Pluto Aristophanis, cum noctu in æde Aesculapii anus ollam atharæ seu pulmenti plenam custodiret, & manum obtenderet: clam, inquit, sibilans arrepsi, & mordicus manum illius, tanquam pareas serpens (*hic enim nimirum in huius dei templo tanquam sacer alebatur*) arripui, Ὀδὰξ ἐλαβόμην ὡς παρείας ὢν ὄφις, &c. Scholiastes hunc anguem mordere negat: vel, si mordeat, non obesse. Meminit (inquit) eius & Demosthenes, τοὺς ὄφεις τοὺς παρείας) *per appositionem scilicet*) dicens. & Lycurgus (*Hyperides, S idas*) in oratione contra Demadem. Habetur autem hoc genus etiam in Alexandria, & in templis Dionysii. Est & Pyrrhias, πυρρίας, serpens à colore dictus apud Hesychium & Varinum: haud scio an idem qui pareas. pyrrhus quidem color ruffus est: & pareæ quidam colore æs referunt Aetio: potest autem æris color ruffus dici. Sunt & paroi equi colore ruffo, de quibus dixi in Equo B. Rauisius Textor phariam serpentem pedes habere prope caudam absurdissimè scripsit. Paream esse puto serpentem illum qui à Marsis in Italia hodie Baron vocatur: cuius generis vnum Venetiis olim manibus contrectaui viuum, apud Marsum quendam: à quo Baron nominabatur, (quod nomen etiam colubro domestico nigro aliquos attribuere audio,) & Buba (id nomen à Boa vel Boua factum videtur,) & serpagerina: (quo nomine & alium serpentem cætera huic similem, sed bicipitem vocabat.) Caput ei elegans, subflauum: reliquum corpus nigricat, & maculis purpureis distinguitur. caudam versus paulatim attenuatur. Longus est (de eo quem vidi loquor) circiter dodrantes quatuor cum dimidio. Adfertur ex regionibus ad Orientem sitis, (vnde Germanicum nomen ei facere licebit *ein orientischer Vnk.*) In lateribus linea quædam secundum longitudinem conspicua eminet, quæ paulo circa caudam desinit, & circiter palmum (digitos quatuor) retro caput incipit. Veneni nihil habet, neque mordet. Totum ipsius caput circulator ori suo inserebat: addens (si bene memini) vbi hic serpens degeret, nullos alios noxios inueniri. Videtur & Pagerina nomen à Pareia factum esse.

Quoniam verò anguis & pareas serpentes innoxii sunt, ex Nicandro omnes qui pro innoxiis ab eo habiti sunt, enumeremus: Οὓς ἔλοπας, τε, πλυστεφέας τε μυάγρους φράζονται: σὺν θ' ὅσοι ἀκόντιαι, ἠδὲ μόλουροι. Καὶ ἔτι που τυφλῶπες ἀπήμαντοι φορέονται.

De hydro Nicander sub chersydri nomine disseruit: DRYINVS verò eius, quem hydrum appellat, alius est, Matthiolus. Serpens (inquit Nicander) quam alii dryinam, (δρυίναν prima inflexione,) alii hydrum & chelydrum vocant, in concauæ quercus fagiue latebras abstrusa viuit: & relictis paludibus, domesticis sedibus, in pratis moluridas (animalia locustis similia) & ranas paruas venatur. Quod si à myope (id est asilo, Gillius vertit crabrone) infestetur, statim in concauam quercum bene penitus perfugit. Colore per dorsum nigro est, (αἰθαλόεις τὰ νῶτα,) capite lato & plano (*humili non acuto*) sicut in hydro, (*chersydro.*) Corporis odor teter est, talis ferè qualis corii equini madidi (πλαδόωντος) dum cultro raditur. Ab eo percussi hominis teterrimus odor (ἀποπνιγόεσσα ὀδμή) manat. Cutis in corpore flaccida & fœtida fit: Πινοὶ δὲ πλαδόωσιν ἐπὶ χροΐ. Venenum enim serpendo eam celeriter depascitur. Oculis etiam offusa caligo miserum grauat & inquietat. Sunt qui veluti balantes vocem ægrè, tanquam in suffocationis periculo, emittant. Vrina cohibetur. Οὖρα δ' ἀπεσύνθη: vbi Scholiastes ἤγουν ἀποσύφεται, αὐτὶ δ' ὤχρα φαίνεται, quod non placet. Aliqui dormitantes stertunt, (*id est, aspere sonant, propter impeditam respirationem,*) & crebro singultiunt: & vomitum vel bilosum vel cruentum reddunt. denique sitientes corpore tremunt. Hæc Nicander. Scholiastes dryinan in palude perenni (ἐν ἀενάῳ λίμνῃ) morari scribit, &c. Disce & odoratam stabulis accendere cedrum, Galbaneoque agitare graues nidore chelydros, Vergilius. Ex Aetii lib. 13. cap. 29. Serpentis dryini (*magis placet* δρυίνας *in prima declinatione, vt Nicander habet*) appellati abundant magis iuxta Hellespontum: latibula autem habent in quercuum radicibus. Est autem dryinus fœtidus: vnde & si quis eum non videat, fœtore loci cognoscitur. Est autem cubitorum duorum longitudine, obesus, & asperrimis squamis circa vniuersum corpus munitus. In his ipsis squamis muscæ pennis æreis latibula sua habere dicuntur, quæ tandem ipsos serpentes occidunt. Adeò autem malignæ ac nocentis naturæ est, vt si quis eum calcet modo, illius pedes excoriet, & tumorem ingentem circa crura inducat. Et quod magis mirum videri potest, aiunt etiam medici curantis ægrum manus excoriari. Si quis autem, inquiunt, animal ipsum occidat, omnia quæ odoratur ab eius fœtore corrupta putat, (ita vt alium odorem nullum percipiat: Aegineta, & Galenus ad Pisonem.) Porro qui ab eo percutiuntur, his tumor insurgit nigricans, (tumor circa morsum cum rubore, Aegin.) dolor vehemens, nome, delirium, corporis siccitas, singultus, vomitus biliosus, aut omnino vomitus simplex: vrinæ suppressio, tremor, interceptio vocis, stupor, scissura & mortificatio percussorum locorum. Plurimi etiam intereunt. Porrò & hi ipsi quoq; ex his quę in viperæ morsu dicta sunt, opē sentiunt: itemq; ex cōmunibus remediis iuxta consequen-

Dryinus.

Aetius.

consequentium accessionum proportionem adhibitis, Hucusque Aetius, cui & Aegineta multa similiter tradit. A dryino (inquit Dioscor. *ἀπὸ δρυΐνου, qui genitiuus potest à recto tum δρυΐνος, tum δρυίνας qui potior est formari. apud Aeginetam legitur ὁ δρυΐνος paroxytonum in ος, in nostro codice: unde corruptum esse apparet. nam in ος proparoxytonum esse deberet: in ας vero, quod probamus, rectè penacuitur*) morsis vehementes ciuntur dolores, & pustulæ circumcirca oriuntur, (*emendauimus hæc ex Aegineta,*) aliquando (*ὅπου loci aduerbium pro temporis aduerbio*) & aquosa sanies emanat (*nimirum ex iisdem pustulis.*) Consequitur & erosio (*δηγμὸς, mordicatio scilicet stomachi. nam Aegineta habet καρδιωγμός: dolor in ore stomachi, Constantinus:*) & strophi, id est torsiones. Prodest autem eis aristolochia cum vino pota. trifolium præterea, & asphodeli radix similiter sumpta. Prosunt tritæ potæque de quouis quercuum genere glandes. Ilicis etiam radices tusæ & loco pro cataplasmate impositæ, dolorem leniunt, πεθηγορῦσιν. Aeginetæ nostri æditio habet ἀρήγουσιν, id est auxiliantur. Hæc ille, & Actuarius inde mutuatus. Natus & ambiguæ coleret qui Syrtidos arua Chersydros, tractique via fumante chelydri Lucanus lib. 9. fumum enim eum emittere dicunt (grammatici) qua serpit: ego non tam fumum quam tetrum odorem ab eis moueri puto. Hinc & Mantuanus, ---clades fumosa chelydrus. Et Pamphilus, O quæ fumiuomos geris chelydros. Et Macer, vt quidam citant: ---seu terga expirant spumantia virus, Seu terra (*tellus*) fumat, qua teter labitur anguis. Chelydrum ex recentioribus quidam cum chersydro confundunt. Seruius quoque, Chelydri (inquit) dicti sunt quasi chersydri, quia in aquis & in terris morantur. Sed & veteres quidam, vt Vergilius, Lucanus, & Aelianus scriptor Græcus non distinxerunt, quod ex tetro, quem ei attribuunt odore deprehenditur: qui chelydro proprius est, non hydro hydræve aut chersydro, nec alii, de quo authores meminerint, serpenti. Verba eorum referam. Vipereo generi & grauiter spirantibus hydris Spargere qui somnos cantuque manuque solebat, Vergilius Aeneid. 7. de Vmbrone sacerdote. Ab hydro percussum dicunt statim odorem teterrimum reddere, ex eoque quod tam malè oleat, ei neminem appropinquare posse. Idem quoque ait, eundem percussum cum obliuione circunfundi, eiusque oculis multam caliginem offundi, tum rabiem & summum tremorem eidem exoriri, tertioque die perire, Aelianus de animalib. lib. 4. cap. 57. Et rursus libro 8. cap. 7. In libro Theriaco (inquit) Apollodorus ait, eum qui Chersydrum conculcauerit, etiam si morsus non fuerit, mortem cum vita commutare: quod eius tractus quiddam omnino tabificum habere dicatur: tum ei qui curare & quoquo modo remedium afferre morienti tentauerit, ex sola eius, qui conculcauit, tactione pustulas ipsi exoriri. Et rursus eiusdem libri cap. 3. In Corcyra hydræ (ὕδραι) serpentes procreantur, quæ se retrouersus ad insequentes retorquent: & spiritum malum anhelantes (φυσῶσι σχι πνεῦμα ἄτοπον) ab impetu suos insectatores reprimunt, ab seque auertunt. Tum modo dependens trichili, modò more chelydri Intortus cucumis, prægnansque cucurbita serpit, Columella. Et bellare manu, & chelydris cantare soporem, Vipereumque herbis hebetare & carmine dentem, Silius de Marsis. Georgius Fabricius scribit vidisse se Romæ in templo Bacchi, quod nunc est S. Constantiæ, propè infracto sepulchri marmore Bacchantium turbam, qui angues ore gestarent, & caprum ducerent: de quo more Prudentius Christianus poeta in libris contra Symmachum: ---Baccho caper omnibus aris Cæditur, & virides discindunt ore chelydros, Qui Bromium placare volunt, quod & ebria iam tum Ante oculos regis Satyrorum insania fecit. Semper directi ambulant: nam si torserint se dum currunt, statim crepant, Solinus vt quidam citant. Lucanus cenchrin semper recto limite ferre cecinit. Epitheta chelydri apud Rauisium. Medusæi, Silius lib. 7. à Medusa dicti, cuius crines erant serpentes. Fumiuomus, fumosus, sinuosus, maculosus rigidus. Item teter, & nigri Vergilio 2. Georg. nocentes interpretatur Seruius. Cherisidal siue alidras (Chersydrus vel potius chelydrus) legerim: genus serpentis quod terram fumare facit, nascitur in Africæ parte interiore, Obscurus quidam author descriptionis orbis terrarum in tabula. Ilicinus siue durissos, (pro dryinos,) Auicenna 4.6.3.42. & Albertus. A Constantino glandosa dicitur. Chelydrus dictus anthoroma, Arnoldus. Aliqui marinam quoque testudinem chelydrum vocãt, ὡς τραχύδερμον διὰ τὸ γῆρας. Varinus. Apud eundem & Hesychium Cylindri, Κύλινδροι, serpentes memorantur. Dryini nomen Germanicum fingi licebit *ein Eichschlang*, vt Ge. Agricola quoque finxit, à quercubus: vel à fœtore, *ein Stinckschlang*. Christophorus Encelius serpentem à corylis denominatum alicubi in Germania rarissimum describit: qui an chelydro sit cognatus, inquirendum. Credibile est, (inquit) quod aucupes & venatores ferunt, gallos de syluestribus gallinis, quæ à corylis nomen inuenere (bonosas vocant recentiores) senio confectos oua more fœmellæ ponere, quæ excludant buffones, & ex illis nasci basilicos syluestres, (non probo hoc nomen,) *die Haselvvurm*: sicuti ex ouo Galli domestici post nouem annos excluditur basiliscus per rubetam domesticus. id quod testatur experientia, (*fama, imo fabula, non experientia,*) &c. vt recitaui in historia auium inter Gallinas feras in Attagene. Sed redeo tandem ad Hydrum.

Dioscorid.

Cylindri.

DE HYDRO B.

Quæ ad nostros hydros & cognatos eis serpentes vndequaque pertinent, à recentioribus tradita vel à nobis obseruata, in præcedentibus dicta sunt. His attexemus deinceps quæ de hydro veteres tradiderunt quod ad B. & sequentes literas. Calabria chersydris frequentissima est, Solinus. Calabris in saltibus anguis Natus & ambiguæ coleret qui Syrtidos arua Chersydros, Lucanus. In Corcyra hydræ (ὕδραι) procreantur, Aelianus. Enydris est serpens masculus & albus, Plinius. Quædam in fluido degunt, partim gressilia: partim sine pedibus, vt natrix, Aristot. Orpheus hydrum nigrum cognominat. Dryinæ caput est planum (& humile) sicut hydro, Nicander. De lapide in capite eius paulo post dicam. Chersydri linguas duas habent, Scholiastes Nicandri. atqui hoc serpentibus omnibus & lacertis commune puto, vt linguas non quidem duas sed bifidas habeant. Linguis micat ore trisulcis, Vergilius. Natricum fel adnexum iecori est, Aristot.

Hydri lapis. Hydrus lapidem habet in capite, quem excoriatus euomit. Suspende serpentem viuum, & suffito eum cum lauro, coniurans eum sic: Per dominum qui te creauit, (*superstitiosum & impium vniuersum hoc genus incantandi est,*) quem sæpe digeoras (*fortè, dignè oras*) bifida lingua tua: quod si dederis mihi lapidem non tibi noce-

tibi nocebo, immo remittam ad propinquos tuos. Postquam autem euomuerit lapidem, collige eum panno ſerico mundo, & ſerua. Vis eius ita probatur. Imple concham æneam aqua, & circunliga lapidem conchæ ſignatæ: & inuenies quotidie decreſcere cotylas duas, id eſt vncias xviij. aquæ. Ego enim cuidam mulieri hydropicæ circuncinxi lapidem, & liberata eſt. cuius ventrem cum menſurarem, quotidie decreſcebat vltra quatuor digitos, donec ad locum ſuum venter rediit: quo tempore mox abſtuli. Nam ſi diutius reliquiſſem lapidem, naturalem quoque humiditatem deſiccaſſem. Amplius itaque eſt lapis (*ſic habet codex noſter manuſcriptus, pro amplius legi poteſt utilis*) ad menſuram geſtatus. Neque verò hydropi ſolum, ſed etiam rheumati pedum, & fluxui lachrymarum, & capiti, denique cuiuis particulæ fluxionibus tentatæ ſtrenuè ſuccurrit, & naturali quadam vi omnem nimiam humiditatem conſumit, Kiranides. Hydrinus (inquit Camillus Leonardus Piſaurenſis lib. 3. de lapidibus) ab aliquibus ſerpentinus dicitur. rheumatizantibus compatitur: & ab omni nimia humiditate humanum corpus curat. Hydropicorum corpora ad priſtinum ſtatum reducuntur, ſi per tres horas cum eo in ſole ſteterint. nam fœtidiſſimam aquam per ſudorem emittent. Sed cautè vtendum monent: quoniam non ſolum extraneam humiditatem, verum etiam naturalem & complantatam ex naturali humido extrahit. Venenoſos vermes fugat, ac eorum morſibus remedium præſtat. Sumptum verò dicunt lapidem veſicæ frangere, Hæc ille. Scribit & Guido de Cauliaco aliquid de colubri lapide. locum iam non inuenio. Mirum eſt quod aſſirmant: Coluber fluuiatilis funiculo à cauda præligatus ſuſpenditur, ſubiecto vaſe aqua pleno, in quod dehiſcat: ore aliquot poſt horis vel diebus lapidem eructat, qui exceptus vaſe quod ſubiacet, totam aquã ebibat. Alligatur lapis hydropicorum ventri, atque in totum exhauſta aqua liberat, Iacobus Hollerius. Chriſtophorus Encelius cum de draconite lapide ſcripſiſſet, ſubdit: Noſtri quoque hydri & chelydri (*cherſydri*) *unſere grauuen VVaſſerſchlangen* in capitibus gemmas ferunt nonnunquam, vt vidi, (*lapides eum vidiſſe apparet, an verò in ſerpentibus vel alibi naſcantur, non conſtituſſe ei,*) quas dicere poſſis draconites à ſimilitudine. Forſitan hæ quoque ex illorum cerebris naſcuntur: vel, vt volunt alii, ex ſpuma quam verno tẽpore excitant attritione mutua, (*ſic ſupertus ex Plinio ouum anguinum quibuſdam dictum generari retulimus:*) vel ore ſibilanti, indurata ſole: *vvann ſie den ſchlangenſtein blaſen*, vt de bufonibus diximus. Tales noſtras draconites vidi coloris cærulei, aut nigri, in forma pyramidis. Albertus ſeſe draconitem vidiſſe dicit exemptam tali noſtro chelydro, (*hydro vel cherſydro,*) nigram, non perlucidam, in circuitu coloris pallidi, pulcherrimam habentem deſcriptam ſerpentem in ſuperficie. Fugat & hæc venenata, vt vera draconitias, & ſanat venenatos morſus Hæc ille. Et mox in capite de ophite lapide: Ophites (veterum) ſic dicitur, quia colore ſerpentes repræſentat. Et illa ſpecies lineis cinereis & nigricantibus omnino eſt noſtris chelydris (*hydris*) colore ſimilis ad oſtium Tangræ, vbi fuit olim regia ſedes Caroli IIII. In arce templum eſt variis ornatum gemmis, in quo vndique parietes ophite tali ſplendent. Videtur autem cum huiuſmodi lapides forma pyramidis à ſe viſos ait, de illis ſentire quos linguas natricum vulgo nominant, *Naterzungen*: ego gloſſopetras Plinii eſſe coniicio: quarum ſpeciem maiorem delineatam exhibui ſupra inter canes in Lamiæ hiſtoria. Ad linguam penè habet ſimilitudinem ea gloſſopetra nigricans, quam Germani natricis linguam vocant, cui ſimilis non eſt, ſed magis linguæ pici. In Saxonibus Luneburgi reperitur in terra aluminoſa, Ge. Agricola. Sunt qui ſudore hunc lapidem venenum prodere dicant, vt & alia quædam: mihi quidem rationi cõſentaneum non videtur, quando tot venenorum diſcrimina ſunt, ex æquo ad omnia aſſici Oppidum Germaniæ Aenipontem nominant, in quo gloſſopetram huiuſmodi ſeſquicubitalem oſtendi audio. Sed de his lapidibus plura fortaſſis olim, ſi vitã dederit deus, in libro lapidibus dicato adferemus. Olim Gallus quidam ſua lingua Suyne vocari gemmam retulit è ſerpentibus ſeptem caudas complicantibus: colore pullo, quæ aureis denariis Gallicis denis væneat. Ego ſerpentes huiuſmodi reperiri, aut omnino in vllis ſerpentibus lapides, antequam grauior aliquis & oculatus id teſtetur, non facile aſſenſero.

Gloſſopetra.

Natrix in aquis degit, victumque inde emolitur: ſed aerem non humorem recipit, & foris patit, Ariſtot. C Paludes pleræque omnes quod aquas contineant corruptas, piſcibus carent, ranis & ſerpentibus plenæ ſunt: atque interdum Hirundinum (*fortè hirudinum*) nexibus, vt palus Agnaui inter Puteolos & Neapolim, Ge. Agricola. Hydrus in aquis plurimum degit, & in paludibus frequenter natat, ſuper aquas pectus erigens, Kiranides. In thermis etiam, id eſt calidis aquis reperiri, ſupra dictum eſt. Hydrus primum in terra viuit, & cherſydrus appellatur, deinde in aqua, Hermolaus. ſed authores veteres contrarium tradunt. Hydrum in ἔχιν, id eſt viperam tranſire, ſtagnis exiccatis, legimus Geoponicorum Græcorum 15.1. Ariſtides cherſydros λίχνους, id eſt guloſos eſſe ſcribit, Scholiaſtes Nicandri. Interit & curuis fruſtra defenſa latebris Vipera, & attoniti ſquamis aſtantibus hydri, Vergilius de peſte canens.

Hydros ranis veſci authores ſunt Nicander, Aratus, Vergilius. Hydrum valde & metuit & odit rana: quamobrem multo clamore illum viciſſim terrere ac perturbare conatur, Aelianus 12.15. de animalibus. Idem Variorum 1.3. Peculiari quadam ſapientia (inquit) præditum eſt genus ranarum Aegyptiarũ. Si enim in Hydrum Nili alumnum incidat Rana, ſubito demordet fruſtum arundinis, & id obliquum gerens, fortiterque tenens, non remittit pro virili parte. Ille verò Ranam cum ipſa arundine ſimul deglutire non poteſt. Non enim tantam amplitudinem os habet, quantum arundo extenditur. Atque ita Ranæ prudentia vincunt, & ſuperant Hydrorum robur. Hydro conſpecto rana Phyſignathus murem in dorſo geſtans ſubmergitur, in Batrachomyomachia Homeri. Audio terreſtres etiam ranas à ſerpentibus quæ in terra & ſyluis degunt, vorari.

Enydridis ſerpentis maſculi & albi (*Hydriè Nilo nimirum*) adipe perunguntur qui crocodilũ captant, E Plinius.

Hydrus animal eſt aſtutum, Kiranides. Vulpes & Nili angues diſſident, Plinius. D

Hydri in aqua vivunt, nullis ſerpentium inferiores veneno, Plinius. Paludem (inquit Columella 1.5.) G non oportet eſſe ædificiis vicinam. nam caloribus noxium virus eructat, &c. & natricum ſerpentiumque peſtes

Hydri venenum.

que peſtes hyberna deſtitutas vligine, cœno & fermentata colluuie venenatas emittit: ex quibus ſæpe contrahuntur cæci morbi, quorum cauſas ne medici quidem perſpicere queunt. Rubeta ranæ ſpecies eſt, quæ paluſtris vitæ conditionem in terreſtrem mutauit. hac autem mutatione, ſimiliter vt cherſydrus, ægrè curabilem afflictionem eis qui in eam inciderint, inducit, Aetius. Et rurſus in capite de cherſydro: Equidem in humectis locis humido victu exſatiatus, non purum venenum habet: quum verè terreſtris ſit, maximè merum & nocentius id acquirit. Aqua in qua hydrus vel habitat, vel moritur, aſſumpta, eadem quæ cantharides mala infert, Bertrutius. Natrix ſerpens aquas etiam & fontes veneno inficit, Iſidorus. Et natrix violator aquæ, Lucanus. Viperæ quæ aquas habitant, parum aut nihil veneni retinent, Cardanus. Πικρὸς δ' ἀποσμήχει ὕδρης ἰὸς, Nicander de toxico: quaſi id ex hydræ hydriue ſanguine fiat: Vide mox in Hydra fabulam Herculis. Hydro ſimpliciter & cherſydro, quidam etiam veterum attribuunt quæ dryini ſunt, in Dryino ſuperius, hoc ipſo capite, requirenda. De ſerpentis quem Germani

Morſus ſigna. natricem vulgo (*Nater*) vocant veneno, ſupra in A. dictum eſt. Ab hydro demorſis vlcus dilatatur, & ampliatur (*ſubinde*) & liuidum euadit. Sanies ex eo multa & atra & malè olens, non ſecus atque ex nomis, id eſt iis quæ ſerpunt vlceribus, expuitur, Dioſcor. & Aegineta. Qui à cherſydro morſi ſunt, eis cōmuniter eadem accidunt, quæ in aliorum ſerpentium morſu: veluti eſt tumor, continuus dolor ardens, liuidus locus & feculentus, vertigo oculorum, exolutio, vomitus biloſi fœtidi. propriè autem motus totius corporis inordinatus, vt & per ventrem quædam inordinatè ferantur. Mors autem intra tres dies, Aetius. Nicander cutim circa morſum putridum humidumque aridam intrinſecus tendi ait, & putredine rumpi: dolores ingentes & æſtuantes affligere: frequentes paſſim per membra puſtulas (πέμφιγας)

Curatio. exoriri. Morſis medentur, origanum tritum & aqua ſubactum (φυραθὲν, *Marcellus maceratum: ſed præſtat ſubactum vertere, vt commodius imponatur morſui, imponendum enim eſſe Aegineta monet.*) Lixiuia cum oleo indita, (*vt Ruellius vertit. Lixiuia oleo temperata, vt Marcellus. neutrum probo. Græcè legitur* κονία τε ἐνεθεῖσα ἐλαίῳ: *pro* ἐνεθεῖσα *repono* δευθεῖσα, *vocabulum idem quod* φυραθεῖσα *ſignificans, ex Paulo: qui tamen non ſimpliciter lixiuium, ſed è quercu requirit: & quod mox ſequitur è quercus radice remedium omittit. Lixiuium igitur iubet Dioſcorides cum oleo ſubigi & agitari: niſi quis* κονίαν *hic non lixiuium, ſed vel calcem vel cinerem interpretetur: nam hæc quoque eadem voce interdum ſignificari Cornarius in ſuis in Galen. libros de compoſ. ſec. locos commentariis docet, Vtrumuis cum oleo ſubactum mazæ inſtar commodius imponeretur, quam lixiuium oleo, nimis liquida mixtura. Aetius etiam Cornario interprete iuxta locum affectum calcem viuam & ſimilia cum oleo imponi iubet.*) Aut Ariſtolochiæ cortex, aut querna radix minutim contrita: & hordei farina cum aqua & melle ad ignem pariter colliquata. Bibuntur autem (*locus hic apud Aeginetam corruptus eſt. nam præcedens medicamentum imponi, non bibi oportet*) binæ ariſtolochiæ drachmæ in oxycrato (*vel cramate, id eſt vino aqua permixto, Aegineta*) cyathis duobus, (ſex, vt Marcellus Vergilius habet, & codices Græci noſtri. Ruellius vertit duobus ex Aegineta.) Marrubii (πρασίου, *Hermolaus non rectè legit* πρασίου, *id eſt porri*) ſuccus vel decoctum alterius (ὁποτέρου, *Aegineta omiſit*) cum vino. Fauus etiam recens datur in aceto, Dioſcorides. Aegineta addit inter ea quæ ſumuntur, naſturtium ſylueſtre, aut aſphodeli fructum floremve, aut fœniculi ſemen cum vino, ſalutaria eſſe. Eadem & Actuarius habet, ſed mutilata eius lectio eſt quam à Ruellio conuerſam habemus. Curatio multo vix tempore & magno negocio procedit, Aegineta. Communia remedia & antidoti theriacæ aduerſus hunc quoque morſum auxiliantur: priuatim verò cupreſſi pilularum, & myrti baccarum, vtriuſque drachma trita, & cum melle roſaceo aut vino mulſo in potu exhibita. Aduerſus cherſydri ictum proficit panaces, aut laſer, quod ſit ſcrupulorum P. II. † (alias III S. † I.) vel porri (*praſi nimirum legit pro paſſi*) ſuccus cum hemina vini ſumendus eſt, & edenda multa ſatureia. Imponendum autem ſuper vulnus ſtercus caprinum ex aceto coctum, aut ex eodem ordeacea farina, aut ruta, vel nepeta cum ſale contrita melle adiecto: quod in eo quoque vulnere, quod ceraſtes fecit, æquè valet, Celſus 5.27. Hydrorum iecur ſeruatum aduerſus percuſſos ab ipſis auxilium eſt, Plinius. Ad canis rab. & hydri morſum: Verbenacam in vulnus apponito, Apuleius ſi bene memini. Morſus à cherſydro moritur vt plurimum hora tertia, (*die tertio Aetius,*) & non tranſit tertiam. Si autem euadit, quoniam eſt aquoſus, (*an quoniam hydrus in aquis degit, & nondum in terram egreſſus eſt?*) aut quoniam natura morſi eſt fortis, comitantur eum ægritudines à quibus forſitan non ſanabitur, Auicenna 4.6.3.29. ſequenti deinde capite curationem adiungit, ſimiliter vt Aetius: ex quo & cætera pleraque mutuatus videtur. Et mox capite 31. de hydra agit, (hydro ſcribendum,) ſigna

Hiſtoria morſorum. morſus eius eadem quę Dioſcorides exponens. Auicennę verba Albertus etiam tranſcripſit libro 25. de animalibus, in vocabulo Andrius. Homerus Iliad. B. in Catalogo, Philocteten nauium aliquot ex Me-

Philoctetes. thone, Thaumacia, Melibœa & Olizone ducem, in Lemno morſum ab hydro, ibidem à Gręcis relictum, & magnis doloribus afflictum fuiſſe tradit: Ἕλκει μοχθίζοντα κακῷ ὀλοόφρονος ὕδρου. Philoctetes in Lemno cum purgaret aram Mineruę aureę cognominatę, ab hydro morſus eſt, & propter incurabile vulnus ibidem à Grecis relictus. nouerant enim Vulcani (cui ea inſula ſacra eſt) ſacerdotes à ſerpentibus morſos curare. Sed cum in fatis eſſet Ilium capi non poſſe abſque ſagittis Herculis, quas ille Philocteti reliquerat, (eo quod rogum in quo vitam finiturus erat in Oeta, aliis omnibus detrectantibus, ipſe ſuccendiſſet,) poſtea à Grecis vocatus eſt, Scholiaſtes. Philoctetes ab Hercule amatus eſt, Porphyrius. Hic cum ab hydro morſus eſſet in pede, & vulnere, neque lethali, neque tamen facilè curabili, affectus: eo ſerpente & erodente, cum perpetuis lamentationibus & clamoribus, Grecis moleſtus eſſet, in Lemnum ab eis expoſitus eſt, poſtea verò vocatus authorem malorum Paridem occidit. Porphyrius ſecundum aliquos Philocteten morſum eſſe ait circa Tenedum aut Imbrum, & deinde in Lemno demum expoſitum eſſe, alii circa inſulam quandam Chryſen nomine. Hydri quidem morſum dolor & putredo comitatur: ſiſtitur autem putredo aqua marina aſperſa. Cum autem Sophocles non modo hydrum, ſed echidnam quoque nominauerit in Philoctetę hiſtoria, eiuſdemne animantis duo nomina ſint hydrus & echidna quęrendum, Euſtathius. Philoctetes (vt memorant Grammatici) Pęantis filius & comes Herculis fuit: cui idem moriens in Oeta monte mandauit, ne cui corporis ſui reliquias indicaret: idque iurare eum adegit, deditque pro munere pharetram, & ſagittas Hydrę felle intinctas, &c. Vide Onomaſticon noſtrum. Dędala (τα) vrbs Lycię, à Dędalo ibi ſepulto: cum eum coluber aquaticus ex amne Nilo in paludem, in

dem, in quam Dædalus commeabat egressus, momordisset, Plinius 5.27. Meminit etiam Stephanus. Orpheus, Melanippum consobrinum suum, venatorem & amatorem Euphorbi cum ater hydrus in pede momordisset, atque is periclitaretur de vita, scobem ostritæ (alias oritæ) lapidis iussit inspergere vulneri. quo facto mox liberatus est, vt canit Orpheus ipse in carmine de ostrite lapide.

---tibi has miserabilis Orpheus
Haudquaquam ob meritum pœnas (ni fata resistant)
Suscitat: & rapta grauiter pro coniuge (Eurydice) sæuit.
Illa quidem dum te fugeret per flumina præceps,
Immanem ante pedes hydrum moritura puella
Seruantem ripas alta non vidit in herba, Proteus ad Aristæum apud Vergilium 4. Georg.

Dentes dolentes circunscarificant enydridis serpentis masculi & albi maximo dente. At (Ac) in superiorum dolore duos superiores adalligant: ediuerso, inferiores. Huius adipe perunguntur qui crocodilum captant, Plinius. Iecur aquatici colubri, item hydri, tritum potumque calculosis prodest, Idem. Et alibi, Hydri iecur (vtiliter) bibi contra calculos traditur. Hydrorum iecur seruatum aduersus percussus ab ipsis auxilium est, Idem. Habet syphar hydrorum nostrorum suas vires in medicina. suffitu enim sanat sedem & vuluam prolapsam, Christophorus Encelius. De lapide hydri, & remedio ex eo, dictum est supra in B. Baculus quo angui rana excussa sit, parturientes adiuuat, Plinius. *Ex hydro remedia.*

Epitheta. Μέλας ὕδρος, id est niger hydrus, Orpheus. Vergilius etiam hydros nigros dixit: Ouidius longum. Sunt & hæc apud Rauisium: Immanis, turpis, stridens, sæuus, Cadmæus, Echionius, sons, Gorgoneus, pinguis, toruus, liuens, rabidus, Niligena, cæruleus, Libycus intortus, sepulchralis. Chelydri superius dicta epitheta pleraque, huic etiam conuenient: præsertim cum chelydrum ab hydro multi non distinguant. H.a.

De hydro quadrupede, hoc est lutra, suo loco diximus in Quadrupedum historia: & dicemus plura inferius hoc in libro in L. elemento, quoniam amphibium est animal. Hydrus, Ὕδρος, nomen syderis est Proclo: aliis Hydra. vide inferius in Hydra. Corinthi erat palma ærea, sub qua sculpti erant hydri, & ranæ, anathema è templo Apollinis Delphici allatum. Vide in Rana h. inter Quadrupedes ouiparas. Insulæ paruæ, Africæ adiacentes prope terram à Ptolemæo numerantur, Ὕδραι, Δρακόντιος, &c. Alias legitur Hydra, insula Libyæ iuxta Carthaginem. Hydrus, Hydrũtis, vrbs est in litore Adriatici maris inter Leucas & Brundusium, Perottus. dicitur & Hydruntum, Italiæ oppidum in Calabria. Est & montis Apuliæ nomen, & fluuii, &c. Vide onomasticon nostrum. *Propria.*

Fabulam de hydro ranarum rege constituto à Ioue, & ranis vescente, in Rana h. ex Seruio recitaui. h.

Hydris immitior, prouerbiali sensu dicitur ab Erasmo Rot. Hydrus in dolio, Ὕδρος ἐν πίθῳ: Prouerbium hoc, vt ingenuè fatear (inquit Erasmus,) nondum apud vllum veterum authorum reperi, neque Græcum, neque Latinum: & haud scio an de vulgo sumptum sit. neque enim libet credere virum eloquentem, & in literis non postremi nominis ex sese commentum esse. Nam refertur ab Antonio Sabellico in epistola quadam familiari. Addit & fabulam prouerbii parentem, huiusmodi. Rusticus quidam cum sensisset minui vinum in dolio conditum, admiratus quid esset rei, circumspicere cœpit, num qua rima extillaret liquor. vbi nihil eiusmodi comperisset, pergit vicinos in suspicionem apud sese vocare, ne se absente vas relinerent, vinumque potitarent. Obsignat itaque diligenter dolium ad opus exiturus. At reuersus signis illæsis vinum nihilominus imminui videt. Tum verò fortunam agricolarum deplorare, quibus non in vite solum, verum etiam in doliis calamitas præsto esset. Ad extremum exhausto dolio hydrus in imo repertus est, vini potor. Ea res in vulgi iocum abiit. Admonet Plinius lib. 10. cap. 72. serpentes quanquam exiguo indigeant potu, tamen vinum, cum est occasio, præcipuè appetere. Iuuenalis de muliere vinosa Satyra 6. Tanquam alta in dolia longus Deciderit serpens, bibit & vomit. Adagium ipsum haudquaquam inelegans, nec aspernandum. Quod si quem nihil mouet recens author, licebit vsurpare, cum quis occulta calamitate premitur, causa atque authore non extante. Aut cum diuturni mali tandem author deprehenditur. Coruus aquatum missus ab Apolline, cum diutissimè expectasset dum ficus maturescerent, iis tandem maturis saturatus, nigris longum capit vnguibus hydrum, & hunc aquarum obsessorem in mora sibi fuisse fingit, vt retuli in Coruo h. Diriguêre oculi: tot Erinnys sibilat hydris, Vergilius 7. Aeneid. Hæc loca (Italiam) non tauri spirantes naribus ignem Inuertere satis immanis dentibus hydri, Idem 2. Georg. *Prouerbia.*

DE HYDRA MVLTICIPITE, FABVLOSA,

quam Hercules confecit.

HYDRAM fœminino genere veteres aliqui pro hydro, aut chersydro, chelydroue dixerunt: vt supra in Hydro indicauimus. Nos hic de fabulosa tantum illa multorum capitum fera, quam Hercules confecit, agemus. Fera est multorum capitum, & multas serpentium facies habens, Varinus. Iuxta Amymonæ fontem platanus excreuit, sub qua hydram fuisse alitam asserunt, Pausanias circa finem Corinthiacorum: vbi etiam scribit hydram se arbitrari feram magnitudine hydros excedentem alios, cuius venenum ita foret ἀνίατον, (incurabile,) vt Hercules eius felle sagittarum spicula tingeret. Caput præterea habuisse vnum probabile esse, etiamsi Pisander Camireus, quo videretur res meticulosior, & poema plausibilius, plura ei contribuit. Hydra serpens cristatus ab authore Culicis (poematii Virgilio attributi) multis describitur. Serpentes alati quidam sunt in Arabia: quorum figura qualis hydrarum est, alæ non pennatæ, sed glabræ, Herodotus.

Hydram nonaginta capitum serpentem, vt Simonides: vt Alcæus, quinquaginta: vt alii septem, vel quinque: (*vel octo, vt Erasmus Rot. vel nouem, vt Suidas,*) quorum vnum immortale vocabatur, in Lerna palude, vnde tot sunt vulgo facta adagia, igne superauit: vel, vt ab aliis proditur, sagittis (τόξοις) confecit. à quibus hydræ sanguine infectis toxici vocabulum effluxit, vel quod ex ipsius hydræ sanguine natum est, vt Nicandri scribunt expositores. Cum autem hydræ vno amputato capite alia (*plura, Suidas: duo in vnius excisi locum, Palæphatus: tria, Isidorus*) facem ferunt ab Iolao vulneri apponi solitam, atque sic demum deuictam & extinctam hydram tradunt, (ex Diodoro.) Cancrum quoque hydræ suppetias ferentem inter- *Ex Lil. Gre. Gyraldi Hercule.*

emit, implorato, vt dicitur, Iolai auxilio: ex qua re illud emanauit, Ne Hercules quidem contra duos, tametsi alii in alias historias prouerbium hoc referant. Sunt qui hydram & cancrum sophistas fuisse interpretentur ex Platone: quorum sophismata & cauillos Hercules ingenii ac mentis vi absoluerit: (*Sophistarum quidem mos est cauillari, & quæstiones dubias ita proponere, vt vno soluto dubio multa renascantur, Perottus. Plato in Euthydemo asserit Hydram fuisse callidissimum sophistã, cui pro vno sermonis capite amputato, multa repullulabant, Innominatus*) licet id potius, si quis modo sane verba perpendat, per similitudinem quandam à Platone dicatur. Alii (vt pluribus refert Palæphatus in libro de fabulis) Hydram arcem seu turrim quampiam minutissimam (*oppidulum, Palæphatus*) fuisse opinantur, quæ à quinquaginta viris custodiretur. arcis verò rex Lernus vocabatur: qui à Carcino, id est Cancro viro quodam fortissimo adiutus contra Herculem pugnauit. Hercules autem ab Iolao Thebanis copiis auctus ambos superauit, Hydramque castellum euertit incenditque. Alii secretiore arcano fabulæ locum datum volunt, quod scilicet Hercules animi sui ac continentiæ ignita tanquam face identidem renascentia libidinum cæterorumque vitiorum Lernæa capita represserit, atque penitus extinxerit. Nec desunt qui per Hydram & Lernam, inuidiam, seu mauis inuidentiam, significari existiment: quæ difficillimè extinguitur, cum abiecti animi indicium sit, vt plane ex Ouidii & Plutarchi descriptione conspicitur. Græci scriptores illud de Hercule Lernæ viru infecto obseruant, eum oraculum accepisse, se aliter liberari non posse, nisi ad flumen herbam inquireret: cuius radix colocasion, caulis vero qui supra terram est, ciborion vocatur, quo nomine vas etiam dicitur. Vnde cum apud Bellum fluuium eam reperisset, veneno est liberatus, idque quoniam in Phœnicia contigit, vrbs in eo loco condita est, quæ Ace ex re (*remedio*) nomen sumpsit, quæ & Ptolemais dicta est. Hæc omnia Gyraldus in Hercule.

Lerna malorum. Lerna malorum, Λέρνη κακῶν, prouerbium est (vt & Ilias malorum, & mare malorum, & thesaurus malorum,) de malis plurimis simul in vnum congestis & accumulatis. Parœmiam Strabo commemorat libro 8. scribens, Lernam lacum fuisse quempiam, Argiuorum ac Mycenæorum agro communem, in quem cum passim ab omnibus purgamenta deportarentur, vulgo sit natum prouerbium Lerna malorum. In hoc lacu poetæ fingunt Hydram illam septem capitum constitisse, quam Hercules igni Græco confecerit. Eam autem Hydram Hesiodus scribit, ex Echidna & Typhaone prognatam, alitam à Iunone: nimirum in odium Herculis. Zenodotus ait, locum quempiam fuisse in Argolica: in quem cum omne sordium genus promiscuè coniicerent, fœtidas inde ac pestilentes nebulas solitas exhalare. quanquam rectius autumant vt adagium ad Danaidum fabulam referatur, &c. Itaque quoties hominem significamus vehementer infamem, atque omni turpitudinis genere cõtaminatum, aut cœtum hominum pestilentium, quasique sentinam & colluuiem facinorosorum, recte dicemus Lernam malorum. Apud Hesychium Cratinus comicus theatrum, quod ex varia mixtaque hominum colluuie constaret, Λέρνην θεατῶν appellauit, Erasmus Rot.

Poetæ finxerunt (inquit Perottus) Hydram multorum capitum in Lernæa palude fuisse, quorum aliquot excisis totidem (*pro vno duo vel plura, vt supra dictum est*) continuo renascebantur. Quod monstrum cum totam eam regionem deuastaret, tandem ab Hercule claua primo ictum, deinde propter pestiferum afflatum sagittis petitum, postremo cum sese solitis cauernis condidisset, lignorum congesta strue igne consumptum est. Seneca: Quid sæua Lernæ monstra, numerosum malum? Non igne demum vicit, & docuit mori? Hoc ideo factum quidam existimant: quia cum Lernæ palus frequenter siccaretur, ac denuo impleretur aquis, Hercules deprehendit venas terræ incendio posse præcludi: atque ideo postquam exhausit eam, ignem adhibuit, & si qua vnda prorumpebat, obstruxit. Hinc monstro Hydræ nomen fabulæ imposuerũt: quoniam ὕδωρ aquam significat. Ego inde datum huic fabulæ locum existimo, quod anguiũ genus, sub quo hydra continetur, omnium fertilissimum sit: & nisi incendiis semina exurerentur, non esset fœcunditati eorum resistere, Hæc ille.

Constat (secundum Historicos) Hydram in Lerna palude extitisse aquas euomentem, quæ vastabant vicinas ciuitates: in qua vno meatu clauso multi erumpebãt. quod Hercules videns loca ipsa excussit, & sic aquæ meatus clausit. nam Hydra ἀπὸ τοῦ ὕδατος, id est ab aqua, nomẽ accepit, Isidorus. Hydram Echidnæ filiam Hesiodus facit, matrem Chimæræ Ouidius ipsam quoque Echidnam nuncupauit. Pars quota Lernææ serpens eris vnus Echidnæ. Latinè quidam excetram, quod vno exciso capite tria excrescerent, inquit Isidorus. Cum excetra, cum Anteo deluctari mauelim, quam cum amore, Plautus in Pers. Hiberam excetram scitè obtrectatorem dixit virulentum Hieronymus, Cælius. Idem in Procemio Esdræ cõtra detractores suos loquens: Licet hydra (*alias excetra*) sibilet, victorque Sinon incendia iactet, nunquã meum iuuante Christo silebit eloquium. Panaces Asclepium contra serpentium morsus prodest. Hoc Aesculapius decerpsit iuxta ripam Melanis fluuii Bœotiæ, & percussum ab Hydra Iolaum Iphicli filium hoc remedio sanauit, Nicander in Theriacis.

H.a. Anaxilas comicus fabulosa quædam veterum monstra pro improbis scortis interpretatur. Eius verba recitaui in philologia de cane carcharia. Plangon meretrix tanquam Chimæra quædam πυρπολεῖ τοὺς βαρβάρους. Οἱ Σινώπῃ δ' αὖ σῳζόντες, οὐχ Ὕδρα συνέισι νυνί; Γραῦς μὲν αὕτη. παραπέφυκε δ' ἡ Γνάθαινα πλησίον, ὥστε πολλά γ' εἰσὶ ταύτης. ἐστὶ διπλάσιον κακόν, vt Athenæus lib. 13. ex eodem refert. Versus vltimi sensus videtur, Gnathænam Sinopæ vetulæ subnascentem, duplo ipsa deteriorem esse. Et centumgeminus Briareus, & bellua Lernæ, Vergilius 6. Aen. Hydram Lernæam decantent poetæ, & veterum fabularum opifices, quorum è numero est Hecatæus historicus, Aelianus.

Epitheta. Hydræ epitheta à Rauisio memorantur hæc: Renascens, Lernæa, stridens, immanis, colubrifera, dira, vallata colubris, ramosa, improba, fœcunda, virens, Argolis, superba, nocens, ferox, multiplex, horrenda, septemplex, frigida, rediuiua, tumens, populosa.

Icones. ---clypeoque insigne paternum.

Centum angues, cinctamq; gerit serpentibus hydram, Vergilius 7. Aeneid. In Elide Iunonis templum est, in quo (præter alia simulacra) Hydram fluuii Amymonæ beluam sagittis conficienti Herculi, astat Pallas, Pausanias in Eliacis.

Sydus. Hydra sydus est in cœlo (Proclus Hydrum nominat) in qua coruus insidere existimatur, &c. vt scribit Higinus, & nos in Coruo h. recitauimus. Ea tamen non est quam Hercules confecit. Cancer etiam ille qui Hydram aduersus Herculem defendit, à Iunone inter sydera relatus existimatur: vt in Cancro fluuiatili. H. recitauimus.

Propria. Hydra insula est Dolopum. Plura vide superius in Hydro h.

h. Toxicum aliqui natum fabulantur è sanguine Hydræ, quam Hercules τόξοις, id est, sagittis interemit, Scholiastes Nicandri. Hercules Philoctetæ donauit pharetram & sagittas Hydræ felle intinctas. Vide in Onomastico nostro. Vespæ in viperam quam mortuam perspexerint inuolantes, veneno aculeum imbuunt: sic & Hercules hydræ veneno iacula tinxit, Aelianus. Quinquaginta atris immanis hiatibus Hydra Intus habet sedem, Vergilius 6. Aeneid. de inferis. Proxima (*pugna*) Lernæam ferro & face contudit hydram, Vergilius de laboribus Herculis. *Prouerbia.* Hydram secas, prouerbium est apud Platonem libro de repub. quarto: Ἀγνοοῦντες (inquit) ὅτι τῷ ὄντι ὥσπερ ὕδραν τέμνουσιν. id est, Ignari se reuera tanquam hydram secare. Est autem hydram incidere, ita vnum aliquod incommodum tollere, vt in eius locum alia plura recipias. Adagium natum à fabula Hydræ Lernææ, cuius vno reciso capite plura renascebantur. Plutarchus in Commentario de fortuna Alexandri: Ὕδραν τέμνων ἀεί τισι πολέμοις ἀναβλαστάνουσαν. id est, Hydram secans semper aliquibus bellis repullulantem. De Alexandro loquitur, cui vno bello confecto subinde aliud atque aliud exoriebatur. Cyneas cognita Romanorum multitudine identidem post acceptam cladem copias instaurantium, dixit sibi videri aduersus Lernæam hydram pugnare. Hinc Horatius in Odis, Non hydra secto corpore firmior Vinci dolentem creuit in Herculem. Accommodari poterit ad eos qui litibus inuoluuntur nunquam finiendis. Lis enim litem parit, & sæpenumero vna enecta tres subnascuntur, &c. Erasmus Rot. Meminit & Suidas huius prouerbii, & vsum esse dicit ἐπὶ τῶν ἀμηχάνων, id est de rebus quas nunquam aliquis perficiat, (vtpote quæ subinde grauiores & intricatiores se exerát.) Magis varius quam hydra, prouerbium ad hydrum pertinet, & explicatum est superius.

Hydram septicipitem esse (inquit Nic. Erythræus) tam verum est, quam Castorem & Pollucem ortos ouo, Plutonem in ferno regnare, natos è serpentum dentibus armis instructos homines: & quæ præter alia primus finxit Homerus, arma à Vulcano Achilli fabricata, vulneratam à Diomede Venerem, perlatum vtribus Vlyssem, &c. Hęc autem admonuimus propter nonnullos vsque adeò rerum imperitos homines, qui proximis diebus Venetiis hydram septem capitibus terrifico monstro naturam ipsam vehementer accusantes, Hæc ille. Videtur autem de fictitio illo monstro sentire, cuius hic figuram subiiciemus, qualis in charta quadam typis impressa & vulgata est. Inscriptio erat hæc: Anno à Christo incarnato tricesimo supra sesquimillesimum, mense Ianuario, serpens monstrosus, cuius typum imago hęc cum magnitudine, tum colore refert, è Turquia ad Venetos perlatus: deinde Francorum regi datus, sexque milibus ducatorum æstimatus est. Additur & coniectatio authoris innominati, sed Germani, vt apparet, his verbis: Non dubium est monstra significare mutationem rerum. Sed Germania aut orbis Christianus ita est afflictus, vt ei præter exitium accidere nil grauius queat. Vnde in spe sum ea monstra non esse ipsi ad maiorem calamitatem extimescenda. Sed res Turchæ ad summum potentię & felicitatis per-

uenerunt, quali etiam ſtatu maxima, quæ hactenus fuerunt imperia, corruerunt. Illi minari iſta diuinarim, ſub cuius ditione monſtrum natum & repertum eſt. & capita eius ab occipitio referunt geſtamen pilei Turchici, &c. Hic diuinator quiſquis eſt, primum res ne vera an ficta eſſet quærere debuerat. Mihi cum Erythræo planè commentum artis videtur. Auriculæ, lingua, naſus, facies, toto genere à ſerpentium natura diſcrepant: quod ſi figmenti author, rerum naturæ (quæ in ipſis etiam monſtris plerunque non vndiquaque degenerat) non imperitus fuiſſet, multo artificioſius potuiſſet imponere ſpectatoribus. Sed eſto res vera: cur tamen Turcæ potius quam nobis minabitur? Itane molles & blandi nobis, ne dicam cæci, erimus, vt culpam noſtram non agnoſcamus, & omne malum omen in hoſtes noſtros reiiciamus? Quod ſi ab illis malis & peccatis, quorum cauſa Deus hunc potentiſſimum hoſtem tot iam ſeculis in nos graſſari permiſit, pœnitudo aliqua & emendatio in nobis appareret, vt propitium deum, ſic mala omnia à nobis auertenda, & noſtros ac veræ religionis inimicos ruituros, ſpes non dubia foret. Nunc quoniam nulli aut (proh dolor) pauciſſimi reſipiſcunt ac emendantur, quis non metuat magis magiſque ſemper hanc pœnam, & hoc flagellum aduerſum nos inualiturum, donec vel funditus pereamus, vel cauſa malorum communi tandem ad optima quæque conſenſu (quod equidem opto magis quã ſpero) tollatur. Venetiis in theſauro principum ſepticipitem ſerpentem aſſeruatum, incredibili ferè pretio ob raritatem redemptum, olim quidam mihi ceu teſtis oculatus retulit, haud ſcio quam verè.

DE SERPENTIBVS AQVATICIS DIVERSIS.

Anius lacus Puteolis vicinus eſt, quem ego arbitror hodie Sudatorii lacum vocari à balneo, quod in eius eſt margine, &c. Eminet inter alios huic ad Auſtrum mons ſilicibus plenus, ex quo Iunio veniente menſe tot ſerpentum inuicem glomeratorum globi ſe præcipitant, vt mirabile viſu ſit, omneſque in ſubditum ſe demergunt lacum: nec eſt qui vnquam exeuntem viderit aliquem, aut innatantem, vel aliter prodeuntem, Io. Bocatius in libro de lacubus.

Iuba dicit in Troglodytis lacum inſanum malefica vi appellatum, ter die fieri amarum ſalſumque, ac deinde dulcem: totieſque etiam noctu, ſcatentem albis ſerpentibus vicenûm cubitorum, Plinius.

Aſpides quædam cherſææ, id eſt terreſtres cognominantur: ad diſcrimen earum quæ chelidoniæ dicuntur, & circa fluuiorum ripas, præcipuè Nili, latent.

Paluſtribus draconibus criſta non eſt: montanis verò, iuuenibus quidem adnaſcitur criſta, mediocriter prominens: prouectis verò ætate, grandior, Philoſtratus.

Olaus Magnus in Tabula Septentrionali aues duas aquatiles pingit in lacu quodam, quarum altera ſerpentem ore tenet.

In Cuba inſula ſerpentes noua totius corporis ſpecie ac forma prẹditi, ſeſquipedis plerunque longitudine, qui ex terra & ex aqua viuunt, in lautioribus erant epulis, Pet. Bembus hiſtoriæ Venetę lib. 6.

Mergvli dicti ſerpentes, vt audio, ex Africa adferuntur: qui quales ſint, & an in aqua mergantur vt nomen ſonat, non habeo quod dicam.

Cteſias Cnidius refert in flumine, cui nomen Argades, quod ad Perſicam Sittacen eſt, Serpentes abunde gigni, capite albas, reliquo corpore nigras. quatuor cubitorum lõgitudinem habere, & quos percuſſerint interimere. interdiu eas haudquaquam videri ſolere, ſub aqua natantes: noctu verò vel aquãtibus vel lintea lauantibus (idque fieri non raro) perniciem inferre, Aelianus de animalibus 16.42.

Anno natiuitatis domini milleſimo quadringenteſimo nonageſimo nono, Maii die 21. Lucernæ in Heluetiis vrbe prẹclara, inuſitatę formę & magnitudinis ſerpens ſub ponte Vrſę fluminis tranare viſus eſt, cum è lacu deſcenderet: auriculis latis, longitudine ad ſex paſſus, vt coniiciebant qui viderunt, corpore alioqui ſimilis (*æqualis*) vitulo: Ex codice manuſcripto qui Chronica Tigurinorum continet.

Draco Romæ viſus in Tyberi.

Scriptum eſt in Rom. annalibus ac ſępius notatum, quo tempore dracones, vel qua magnitudine in vrbem Romam delati ſint. Nam inundante maximè Tyberis fluuio uiſi per vrbem traduntur: quod ipſũ temporibus noſtris contigit. Sed illud propè incredendum quibuſdam videri ſolet, quod imperante quidem Mauricio Aug. Romę accidit: qua videlicet tempeſtate exundationes aliquot maximę extiterunt & Atheſis & Tyberis fluminum, (quando ob ingentem vim vndarum Veronę vrbis mœnia dicuntur alicubi diſiecta ac diruta: Tyberis autem fluuius in tantam excreuiſſe magnitudinem traditur, vt eiuſdem alluiones ſupra muros vrbis influerent, ac regiones latè occuparent:) quo factum eſt, vt cum multa ſerpentum genera per alueum Tyberis ęſtuante fluuio eſſent deuecta, inter hęc draco mira quadam & inſigni magnitudine, per vrbem tranſiens vſque ad ipſum mare deſcendit. quod & mox horribili prodigio peſtis maxima ſecuta eſt, Petrus Crinitus de honeſta diſcipl. 20.3.

Hys, Ὗς, id eſt Sus vel Porcus, piſcis quidam eſt. Atheneus dubitat an ὕες piſces Epicharmo nominati iidem ſint κάπρῳ. Vide in Hyęna piſce A. De piſcibus diuerſis qui porcorum quadrupedum nominibus appellantur, aut cum eis aliquid ſimile habent in P. elemento ſcribemus.

Hysca. Vide Hycca ſuperius.

DE AQVATILIBVS ANIMANTIVM, QVORVM NOMINIBVS I. LITERA ANTEPONITVR.

Ibis vel Elephas piſcis aculeum habet vt paſtinaca, Rondeletius vbi de Anthię prima ſpecie ſcribit: alibi quidem nuſquam ibidis piſcis mentionem ab eo factam reperio hoc nomine. Sed Scolopacen alibi vocat. Vide in S. elemento.

Ichnevmon quadrupes & piſcis, Varinus.

Ictar piſciculus. Vide in Corollario ad Apuam Atherinam. Ἰκτάρ, ἐθνικῶς, ἰχθῦς, Heſychius.

IECVR marinum, Iecorinus. Lege Hepatus.

ILLI, (ἴλλοι paroxytonum, alias oxytonum,) pisces quidam magni nominantur à Tarentino in Geoponicis.

MEGASTHENEM audio dicentem in mari INDICO quendam pisciculum nasci; eumque quoad viuit, in profundo quidem natantem non apparere: mortuum verò ad summam aquam existere, & fluitare. qui eum contigerit, animi defectionibus primum tentari, deinde obire mortem, Aelianus de animal. 8.6. & Philes.

INDICI pisciculi in terram exeuntes, &c. Vide in Maxinis.

DE INSECTIS ALIQVOT AQVATICIS; QVÆ AB ANTIQVIS MEMORIA NON SVNT.

ANIMALIA quæ faciunt tædium in nullis aquis plura gignuntur quam cisternarum, Plinius 31.3. In cisternis quidem aquæ pluuiæ per tecta, canales, & aliter (vt Venetiis per uicos etiam loco circa cisternam decliui vndique versus medium, vt confluere possit; & per foramina quædam quibus arena subest cisternæ colata influere) collectæ, minus puræ, si animalia plura generent, mirum non est. Nam & aqua pluuia mollior est, tepidior, fœcũdior, & facilius immutatur: & aqua minus pura, tum per se, tum quia seminaria quædam fortè per tecta & aliunde secum trahit, facilius aut putrescens generat: aut quorum semina accepit, perficit animalia. Nec nihil huc facit fundum cisternarum immobile, in fundo enim ferè gignuntur: quod in natiuis fontibus perpetua scaturigine semper mouetur. Pulchrè autem aquarum tædia communi vocabulo quæcunq; in aquis nascentia homines abominantur animalium, Plinius dixit: vt pro pediculis alibi ciuilius capitis tædia.

DE SQVILLA FLVVIATILI, (GRYLLVM FLVuiat. fortè commodius nominabimus,) Rondeletius.

Influuiis insecta quædam viuere deprehendi, quæ varia sunt. quædam enim vermium, quædam muscarum, quædam scarabeorum forma sunt. De his cum nihil apud scriptores veteres legerim, non ineptè facturus videor, si aliarum bestiolarum quarum imaginem similitudinemque habent, nomina eis imponam. Ab his incipiam quæ tenui crusta teguntur; qualis est Squilla fluuiatilis quam hic exhibemus. A

Ea pedes ternos vtrinque habet. Cauda in duo longa & tenuia veluti fila definit: digitali est longitudine. Capite est rotundo & compresso instar lentis leguminis. Cornicula quatuor habet. Cum squillis marinis magna est figuræ affinitas: Quare non video quo aptiore nomine donetur quam Squillæ fluuiatilis. B

DE PHRYGANIO VERMICVLO FLVVIAtili & marino, Bellonius.

Phryganium fluuiatile æquè ac marinum deiectamentum, Galli Charree appellant, quod cinerum recrementis sit persimile. Pisciculus est aut potius vermiculus, quo piscatores vtuntur pro esca: sic appellatus, quod Phrygana, id est fremia, cremia, siue festucas suæ thecæ aut tegumenti lateribus, filo tanquam araneæ ab eius ore dependente (nouit enim nere vt aranea) agglutinans atque alligans, circumponat: ex quibus augescens, casam ampliorem sibi construit. in quo pinnoterem imitaretur: nisi pinnoteres sibiipsi domum facere nescirent. Senos vtrinque pedes habet; quibus in aquæ etiam rapidissimæ riuulis incedit: nare enim nescit. estque animal tenue, oblongum, paruæ erucæ simile; quem auidissimè appetunt Truttæ: est enim profluentibus aquis ac torrentibus frequens. Eo etiam pisciculi, si sua theca seu inuolucro nudetur, affatim capiuntur. Chrysippus Philosophus (inquit Plinius) tradit Phryganion alligatum remedio esse quartanis. quod autem esset id animal nec ipse descripsit; nec nos inuenimus qui nouisset.

COROLLARIVM, DE EODEM ET SIMILIbus aliis fluuiorum animalculis.

Phryganii nomen vetus Plinio vsitatum, sed quid esset ignoratum, an rectè aquatico vermiculo, quẽ Galli Charee vocant, attribuerit Bellonius; ne de nominibus magis quam rebus videar esse sollicitus, non disceptabo. hoc tantum dixero, à sola etymologia argumentum minimè firmum sumi: nec quoduis animal quod phryganis hæreat (*quæ phrygania Bellonius nominat, non ipsa hærent phryganis, sed phrygana ipsorum thecis*) phryganium dici posse. Sed ita appellemus licet, potius quam contendamus: quoniam nullum inde incommodum sequetur opinor. Gallicum nomen Charree, ad Germanicum *Kerder* vel *Kaerder* accedit, quod vermiculis aquaticis plerisq; puto commune est: vsus omnium ad inescandos pisces, à quibus appetuntur. Ex omnibus æstate muscarum quædam genera nascuntur, ex aliis alia. Neque hæc animalcula tantum nostri, sed escam omnem ad pisces capiendos comparatam & infigendam hamis, *Kerder* appellant à qua voce non aliena est delear Græca. Priuatim vero *Steinbeissen* appellant; quasi dacolithos Græcè à morsu lapidum dicas; (quo nomine gobii etiam fluuiatilis genus quoddã indicauimus supra) vermiculos thecis quibusdam arenaceis inclusos; qui in aquis fluentibus & lacu etiam adhærent lapidibus infernè, & à piscatoribus leguntur ad inescandos pisces. mouentur vna cum thecis suis; quibus forma cylindri: caput & pedes senos exerunt. Audio & in frigidis quibusdam fontibus vermiculos thecis duris inclusos inueniri. Nostrates plerique hoc genus *Kerder*, vt dixi, vel *Kerderle* nominant: *Rueckle* genus diuersum appellant in lacu nostro, in fundo aquæ, quod nec lapidibus hæret, nec thecis includitur: fortè quasi eruculas. videri enim possunt erucæ quædam aquaticæ. alii *Quercler*, & *VVasserlueß*, id est pediculos aquaticos. Eadem enim hęc nomina puto, hoc est eorundem animalium, vel omnino, vel sal-

Kerder.

Steinbeiss.

tem genere proximo. Vermium quædam genera & multipedum ex aqua cum retibus piſcatorum frequenter extrahuntur, Albertus. Ego hyeme aliquando, circa Ianuarii calendas inſecta huiuſmodi erucis ſimilia inſpexi: digiti aut pollicis tranſuerſi longitudine, ſenis pedibus, ore forcipato, cauda bicuſpide: anterius, vbi caput & pedes ſunt, nigricant: poſterius è viridi colore fuſca ſunt. Quędam ex eis maiuſcula, alia perparua erant. Reperiuntur maximè locis aquarum limoſis, & vbi algæ naſcuntur, præſertim illæ, quarum vna fœniculum, altera abietem vel hippurim foliis refert.

Feruentium aquarum ſcaturiginibus vermiculi quidam innaſcuntur, qui alibi ducere vitam nequeunt, Cælius 19.10.

Mertz. Mira videtur Martii ratio menſis, (vt doctiſſimus Iuuenis Samuel Quiccelbergius ad nos ſcripſit) qui procreet tantum fœtum in aquis fœtentibus, & aliquando ſatis claris, vulgo ruſticorum (in Germania) notum: qui ſi pedibus nudis in illam ingrediantur aquam, vbi hoc genus animalis in ſummo aquæ detinetur, circulum ſibi fieri narrant, ad eum vſque locum quo aqua peruenerat in cruribus, eumq; circulum ita punctum, vt ſanguis confluat, & inflammationem aliquam vel ſcabiem crura præ ſe ferant: verum hoc ſine noxa. Animalcula ipſa à menſe appellantur *der Mertz*.

Muſcarum genus quoddam exile publicum inſtar, per ſummam aquam innatans, è fundo euectum, apud nos reperitur: nec puto volare.

Sunt & Cantharides aquaticæ, in paludib. circa lacum apud nos, quæ per ſuperficiem aquæ motu irrequieto huc illuc circa eundem ferè ſemper locum mira celeritate ſe traiiciunt: nec in ſummo tantum, ſed etiam profundius feruntur. Magnitudine & forma cimices referunt. Cruſcula ſena habent ſubruffa. Vaginæ è nigro virides, præſertim ad Solem, & ſplendentes, alas tegunt: ſed non penitus: ad caudam enim alarum extremitas prominet, quę cum in aqua celeriter feruntur, vt ſolent, mirabili candore ſplendoreque conſpicua argentum viuum quodammodo refert. vnde & pygolampides aquaticas ſi quis appellet, nomen ipſorum naturæ conueniens poſuerit. In aerem ſi prorepſerint, volare etiam poſſunt.

VVaſſergugen. Scarabeos quoſdam maiuſculos, corpore lato compreſſoque, *VVaſſergugen* appellari audio: qui in quarumuis aquarum fundo reptent.

DE TINEIS VEL SCROPHVLIS AQVATICIS.

Limus aquarum vitium eſt: ſi tamen idem amnis anguillis ſcateat, ſalubritatis indicium habetur: ſicuti frigoris tineas in fonte gigni, Plinius. Hermolaus lampetras vocat fontanas tineas. Ego verò has Plinii tineas eſſe puto quas noſtri *Gyzen* appellant, alibi *Gypſen*, *Stabyſen*, *Meſchen* vel *Maeſchen*, & *VVaſſerſchaben*: ex quibus poſtremum tineas aquaticas ſignificat. Reperiuntur in fontibus, non quibuſuis, ſed bonis & frigidis duntaxat, præſertim Martio menſe. Sunt autem vermiculi perparui: & quoniam conglobari conuoluique tanquam in arcum ſolent, minores etiam apparent, vt fallant aliquando bibentes. Colore albicant. Pedibus nituntur plurimis, contiguis per totius ferè corporis alueum, ſi bene memini: ab ore etiam veluti pedes prominent: vt multipedes vel aſelli aquatici nominari mereantur. Pedes molliores ſunt, quam vt extra aquam ingredi queant: niſi fortè non mollities in cauſa eſt, ſed pedum contiguorum multitudo, quos niſi in aqua non facilè diducunt. In aqua mouentur & currunt corpore non recto aut æquali, ſed in alterum latus inclinato. Retrorſum quoque incedunt, ſi bene memini. Cauda oblonga in aculeum deſinit. Oculi ſunt perexilia puncta alba, cum centro nigro longè minutiſſimo. Cũ potu hauſti periculum creant, vt aliqui putant, etiam vitæ. Ventrem iis qui biberint, inflari audio. Ruſticum noui qui cum huius generis vermem in potu hauſiſſet, mox in ſtomacho dolorem percepit: qui ſumpta theriaca deſcendit ad vmbilicum. Medicamento purgatus eſt fruſtra, quanuis copioſè ſoluta aluo. Demum cum vinum abundè bibiſſet vermem viuum aluo reddidit, cum iam tres dies retinuiſſet. Et veriſimile eſt, niſi cum potu multo promoueatur ac proluatur hoc animal, expelli non poſſe: quoniam in ſicco, vt diximus, moueri nequit: humorem autem ſiue ſponte ſequatur, ſiue ablutionis vi, exibit facilius. Prodeſſet fortè & terebinthina aut larigna reſina, aut oleum butyrumve copioſius ſumpta. hæc vt inteſtina lubrica fierent: illæ, vt animal ſecum inuoluerent deſcendendo. Quòd ſi quis aut aquæ aut vini potum copioſiorem vitare velit, minore periculo forſan lac aut lactis ſerum, polypodio præſertim aut alio molliente aluum incocto medicamento, affatim hauriet. Quod ſi non ceſſerit malum, idem remedium clyſtere infundi poterit. Ab initio autem ſtatim, antequam ad inteſtina deſcendat vermis, à multo tepidæ oleique potu vomitum concitandum ſuaſerim. Iidem ſunt vermes Gallicè dicti

Scrophula aquat. Scrophulæ aquaticæ (vulgo Agroueles, vel Eſcrouelles:) Aiunt enim multipedes eſſe, corpuſculo breui, cauda reflexa: inueniri in fluuiis, puteis, fontibus: & bibi aliquando ab imprudentibus: vnde vulgo ſcrophulas illas (ſtrumas ſeu chœrades) vlceratas & exedentes, ſine tumore, in gutture, procedente etiam aures verſus interdum malo, & fauces aliquando penetrante, oriri putant. Hinc & vermibus ipſis nomen impoſitum. Hoc ſcrophularum genus à regibus Gallorum ſolo contactu curari aiunt. Tu princeps generoſiſſime (inquit Dionyſius Corronius in epiſtola, qua Actuarii librum de compoſitione medicamentorum à Ruellio translatum Franciſco Valeſio Gallorum regi nuncupat) pleriſque veteris memoriæ regibus, & inuentis tuendis ſolertior, & ſanando fortunatior diuiniorque extitiſti: qui non carmine, non ſuperſtitione vlla, vt veteres feciſſe produntur, ſed ſincera in Chriſtum fide ductus, eiuſq; vt videre eſt, ſpiritu afflatus duce, tuo cœleſtiſque dei digito, tot millia ſtrumoſorum, hoc eſt morbo perditorum, nulli mortalium quam tibi curabili, etiam leuiter contacta ſanas & ſeruas, deorum (quos imitatis) inſtituto, qui ſoli quoſdam in nobis affectus amoliri creduntur, Hæc ille. Ferunt autem omnes Galliarum reges hac eadem ſanandi vi ceu miraculo pollere: eandemq; communicare poſſe filio cuiuſcũq; hominis ſeptimo nato, ita vt nulla filia interim nata ſit: id quod aut verum non eſſe, aut ſuperſtitione nõ vacare puto. Audio & Anglorum reges hoc malum ſanare ſolitos, & qui id ſanent legitimos reges exiſtimari. Vocant autem morbum regis, vel malum regium. Per annum ſemel aut bis aiunt admitti ad regem hoc morbo laborantes: inſpectos prius à chirurgis, qui & morbum hũc eſſe, & remediis incurabilem

bilem iudicarint. Genus esse serpiginis vel impetiginis audio in lateribus colli, profundioris, leuiter exulceratæ & fluentis. Rege igitur admittente, ęger accedit in genua procidens. Rex precibus quibusdam dictis (fortè & ceremonijs peractis,) numum aureum, cui ab angelo, quo insignitur, nomen, manu flectit: eoque malum (auulso, si quod impositum est, medicamento, prohibens deinceps quicquam imponi) contingit: & numum ægro donat. Tum malum paulatim arescit & curatur. Interdicitur autem singulis ita contactis, vt per septennium intra septem miliaria non accedant ad locum vbicunque rex moratur: sin minùs, malum repetiturum. Sed hoc etiam superstitiosum esse quis non credat?

In aquis nonnullis audio vermes esse breues, capite & proxima parte crassos, retro exiles, articuli longitudine, colore subfusco vel incano, noxios si in potu hauriantur.

DE SETA VEL VITVLO AQVATICO.

Vituli aquatici icon, quæ setæ equinæ crassitiem excedere non debebat.

Vitulus Aquaticus à nostris, *ein Wasserkalb*, nescio qua ratione vocatur: nisi quod à vitulis per ætatem incautioribus, nonnunquam in aqua bibatur, magno etiam vitæ periculo.

Alij ex recentioribus Setam aptiùs vocarunt, siue à simplici & tenuissima corporis oblongi figura, siue quod è seta equina in aquis putrefacta nasci existimetur. Seta est vermis, vt quidam dicunt, serpens à re nomen habens. est enim tenuissimus instar setę, (vt seta vel pilus, de iuba caudaue equi putetur, Albertus) ferè cubitalis longitudine, durus & albus: nihil differens vtraque extremitate, quippe cui caput non est, sed serpit in vtranque partem, (*inde amphisbænam aquaticam fortè dixeris.*) In aquis corruptis, (In aquis stantibus non multum corruptis, Albertus) nec tamen fœtidis nascitur. durus est adeò vt vix pede conteri possit, (& si bulliatur, non emollitur, Albertus) Author de natur. rer. Caput ei nullum esse videtur, & ad vtranque partem natat. Fortè autem de pilis nascitur equorum. hi enim in aqua stante positi, vitam & spiritum accipiunt, & mouentur, sicut multoties experti sumus, Albertus. Huius vermis è pilo equino in paludes vel stagna coniecto nascentis (vt vulgò creditur) caput & caudam primùm crescere aiunt. Insectorumne generis sit dubitari potest, quoniam pellis vna continua ei est, nec ita vt lubrici mouetur. Eadem per totum crassitudine est, dodrante longior, albicans. In fonte bono & frigido olim reperire memini: & aliâs in horto super folio quodam. hic longus erat quinque aut sex digitos, crassitudine setæ: dorso fusco, ventre albicante. Cauda vndiquaq; albebat. Intricare se solet instar Gordij nodi, vt duobus aut tribus in locis nodi huiusmodi elegantissimè ducti in eius corpore appareant. Huius veneni tanta vis est, vt ab homine potu haustus, elanguere eum & tabescere faciat, donec cum diro cruciatu vitam exuat, Author de nat. rerum. Haustus ab homine crum cruciatu & languore vitam aufert. aliter autem tactus, non nocet, Albertus. Ego etiam vitulis aquaticis potis quosdam mortuos accepi. Vir quidam hoc verme epoto mox malè habuit circa præcordia: tum mulier quædam centaurij minoris in vino decoctum ei propinauit. Vomuit ille ac simul vermem reiecit.

Si cui vitulus aquaticus in ventre nascitur, perungendus est ventre ac ventriculo liquefactis pariter butyro, cera & oleo. Vitulus aquaticus (inquit Bertrucius in Methodo de cognoscendis morbis) vermis paruus est, veluti duos cubitos (*immò palmos duos, id est octo digitos*) longus, subalbo colore, habitans in paludibus & aquis corruptis: quem qui videt, putat esse caudæ equinæ pilum. huic nanque similis est. Potus hic bufonis mala comparat. Mihi ratio curandi eadem profutura videtur, quæ aduersus tineas aquaticas à nobis præscripta est. Vituli, præsertim per ætatem incautiores, hos vermes aliquando deglutiunt, autumno maximè cum herbis: in potu verò rariùs. Sunt qui ex bruchis, quos nostri *Hevvsteffel* appellant, oriri eos existiment: quod mihi verisimile non fit: alij ex herbis in aquarū alueos, vnde pecus potat, dependentibus. Deglutiti illi circa guttur & arteriam hærent: vnde vituli paulatim contabescunt: succurri aiunt quidam vino per nares cornu infuso in quo decocta sint allia: alij remedium contra hoc malum exploratū esse negant. Ololygon, animal est palustre, simplex, gracile, Theon in Aratum. Et paulò antè, Ololygon auis est solitudine gaudens: vel ἡμερίον (vox videtur corrupta) ζῶον, palustre, frigiditate gaudens, oblongum, indistinctè, (ἀδιαρθρωτον,) terrę intestino simile, sed multò gracilius: (*quærendum an idem qui Vitulus aquaticus à nostris dicitur,*) ignoratum Aristoteli, qui ololygona vocat tantum maris ranę vocem, allicientis ad coitum fœminam. Plura leges in Rana c. inter Quadrup. ouip. Reperiuntur & in mari vermes aliqui huiusmodi, vt nulla alia pictura, quam vna linea continua exprimi possint, &c. Vide infrà elemento v. ab initio capitis Rondeletij de verme microrynchotero.

IONISCVS, Ἰωνίσκος, ab Ephesijs appellatur aurata, authore Ephesio apud Athenæum.

IONVS, Ἰωνὸς, piscis quidam, Hesychius & Varinus.

IOPS. Vide in Eritimo.

ISICVM pro pisce Trallianus aliquoties nominat, solus opinor apud Græcos: & imitatus eum inter Latinos Plinius medicus. Si capilli defluant propter raritatem meatuum, & quòd digesto humore consumptoque vnde nutriebantur excremento, contabescant, refrigerantibus & astringentibus auxilijs vti conuenit, & victu minimè acri. Proderunt igitur lactucæ, maluæ, pepones, pisces duriores, & carnes suillę non pingues, maximè bubulę, & pedes bubuli, & isycus, & pectunculi, & buccina, Trallianus 1. 2. Quo in loco Goupylus, pro ἴσυκος (inquit) emendamus ἴσικος, ex Athenæo & Alexandro Aphrodisiensi. Athenæus quidem lib. 9. Dipnosoph. in ventre porcelli miro artificio parati & conditi, cum alia quædam, tum isicia reposita fuisse ait, his verbis: Καὶ τὰ ἐκ σαρκῶν εἰς λεπτὰ κατακνιζόμενα, καὶ μετὰ πεπερίδων συμπλαττόμενα. Ἴσικια γὰρ ὀνομάζειν αἰδοῦμαι τὸν Οὐλπιανὸν, καίπερ αὐτὸν εἰδὼς ἡδέως αὐτοῖς χρώμενον. Apicius Cęlius etiam multa quæ ad hanc rem spectant, scribit lib. 2. de opsonijs & condimentis: quo in loco isicia ex piscib. fieri docet, cuius rei auctorem fuisse Heliogabalū historiæ narrant, Hæc Goupyl.

Athenæus quidem non esse Græcum hoc vocabulum insinuat, ideoque circumscribere maluit, Vlpianum hoc vocabulo vti, cum verecundia miratus. A recentioribus Græcis ἴσικος genere masculino, tribus syllabis scribitur: Latinis neutri generis est, & quatuor syllabarum, isicium. Alex. Aphrodisiensis problematum physicorum 1. 21. ad quæstionem, Cur ægrè id genus edulij concoquitur, quod insitium (ἴσικος) appellatum est? Quoniam (respondet) sua leuitate fluitat in ventriculo per cibi humidi medium, nec eius (*ventriculi*) corpus attingit: quo tactu fieri concoctio potest: sed iuxta gulam redundat: cuius officium cibis non coquendis, sed appetendis delegatum est. Quinetiam foris aquæ iniectum non subsidet, sed innatat. quoniam dum carnes teruntur, (ἐν τῇ τρίψει τῶν κρεῶν,) spiritus admittitur præleuis, qui corpus eleuet, & in humore fluitare aptissimum reddat. Hinc etiam molle laxumque, propter inclusum spiritum, isicium euadat necesse est. Transtulit hunc locum in suas quæstiones Macrobius Saturnaliorum 7. 8. Dicas quęso (inquit) quę causa difficile digestu facit isitium: (quod ab insectione insitium dictum est. amissione enim literæ, postea, quod nunc habet nomen obtinuit,) cum multum in eo digestionem futuram iuuerit tritura tam diligens? &c. In cardialgia conueniunt cibaria quę non facilè corrumpantur, & quæ acrimoniæ ac mordacitati infestantium humorum aduersentur, vt sunt astaci, isici, (ἰσικοὶ oxytonum, malim proparoxytonum,) pectunculi, buccina, (&c.) Trallianus. Diabete laborantibus conueniunt ex piscibus, isicus, orphus, aut alius quispiam duræ carnis, Idem. Et alibi in curatione doloris oculorum ex bilioso & acri humore: Vescatur æger alimentis mitibus, minimè mordacibus, & incrassantibus, & orpho & alijs piscibus durioribus, glauco, buccinis, ἢ τοῖς ἐξ αὐτῶν ἢ σικῷ. vbi Goupylus legendum censet, ἢ τῷ ἐξ αὐτῶν ἰσίκῳ. Nihil ex eis quod pingue est sumant, vt (*sed*) isicos, pectines & conchylia, Plinius medicus 5. 1.

Isox. Vide Esox.

Ispidion. Vide in Equo suprà.

Itellinæ. Lege Tellinæ. A.

DE IVLIDE, BELLONIVS.

A Pvlchriorem piscem Iulide mare non habet. quamobrem hunc Veneti & Massilienses Donsellam & Domisellam vocant: Genuenses vna Zigurella, hoc est, pullam, nominant. Vulgus Græcum non Iulidem, sed Illecam, vel Iglecquam pronunciat, Rhodium Afdelles. Nonnulli etiam Zillo malunt pronunciare. (*In singularibus obseruationibus Græcis hodie Sgourdelles vocari scribit.*) Vulgaris est admodum pisciculus.

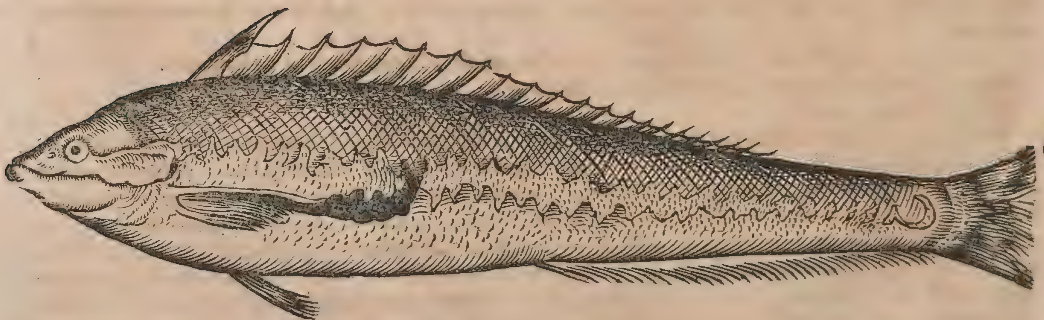
B Et quanquam cum Phycidibus & Iecorinis, quas Lambenas vocant (*alibi Phycidem tantum vulgò Lambenam Venetis vocari docet: Hepatum vero Sachetum, à Rondeletij Hepato diuersum*) magnam habeat similitudinem: vulgus tamen hos pisces ab inuicem peroptimè distinguere nouit. Non vna est Iulidum species. euariant enim colore, sed semper reuertuntur ad suas notas, quibus ab inuicem discernuntur. Iulis vix excedit palmum longitudine. Habet enim corpus gracile & oblongum vt Sphyræna: cuius crassitudo raro excedit quantum pollex cum indice capere possit. Tanta est colorum in huius tergore varietas, vt in eo Iridem depictam vtrinque videas. Squamis enim contegitur tenuissimis multorum colorum, super quibus ductæ lineæ rectæ, cæruleæ, virides, melinę, rubrę ac fuscæ apparent. Pinnam in tergore continuam, ac reliquas totius corporis, vt & rotundam caudam, habet, omnes versicolores. Verùm linea quæ vtrinque corpus intercipit, haud recta fertur, sed ad caudam aliquantulum incuruatur. Oculos habet paruos, pupillam nigram, horumque rubentem iridem. Dentes ostendit albos, acutos, aduncos, vt vespertilio, multo plures in inferiore maxilla, quam in superiore: labia quoq; crassa.

E Raro quidem retibus, calamis & hamo frequentius capitur.

C Singularis inter saxa degit. Quamobrem Galeno & Dioscoridi meritò inter generosos saxatiles, &
E qui mollem ac friabilem habent carnem, annumeratur.

DE EADEM, RONDELETIVS.

Rondeletij figuram non posui, sed nostram eiusdem piscis, elegantiùs expressam. Bellonij pictura oris acumen non satis ostendit: variam vero illam medij corporis lineam, similiter ferè vt nostra, multo clarius quam Rondeletius monstrat.

A Ιουλὶς à Græcis dicitur, quæ à Gaza iulia, cuius nominis vice, Grecum retinere maluissem. à Liguribus

bus girello siue girella, à nonnullis donzella. nostris incognita est, quia vix in toto nostro litore reperiatur.

Piscis est marinus, gregalis, teste Aristot. ex saxatilium genere, autore Galeno lib. 3. de facultatibus alimentorum. Digiti magnitudinem vix superat. varius est: nimirum dorso violaceo. à capite ad caudam subauream lineam ductam habet, hinc & inde rostri modo dentatam, cui pars quæ subest colore est cæruleo, ventre candido flauescente. Squamis tegitur paruis, pinnarum numero, situ, labijs, dentib. recuruis, cauda, alijs saxatilibus similis. Rostro est acutiore, oculis paruis, rotundis. Podicem habet in medio ferè corpore. internis partibus à saxatilibus alijs non differt, corpore est breuiore strictioreque. Antipoli & in toto Ligustico sinu frequentissimus est pisciculus, & ob paruitatem vilis. B *Lib. 9. de hist. animal. cap. 2*

Numenius apud Athenæum ἰουλίδα μάργον appellat, id est, voracem, siue edacem. Memorabile est id quod de hoc pisce scribit Ælianus, Iulides pisces saxatiles sunt, quibus os veneno refertum est. Quemcumq; piscem degustarunt, inhabilem ad edendum, perniciosumque ei qui posteà gustauerit, efficiunt. Piscatores cum squillam quam media ex parte iulides exedissent & confecissent, sine vllo precio parabilem offendissent, cumque inopia pressi gustare cœpissent, illorum aluos vehementes cruciatus exceperunt. In piscatu vrinatores & natatores infestissimè persequuntur. ac vt terrenæ muscæ mordicus premunt, similiter iulides frequentes, in eos, quos dixi incurrentes, morsu affligunt, quas repellere necesse habent, aut ab his demorsi cruciabuntur: in quibus repulsandis totus vrinandi & natandi labor perit. Haud dissimilia de eisdem scribit Oppianus. Iulides hominibus saxa rimantibus, (*vrinantibus & spongiatorib.*) ore venenato infestissimas esse. denso enim agmine saxis erūpunt & circūndant, nec morsū petere desistunt, quantumuis illi pedibus manibusque excutere à se conentur: easque muscis comparat, quæ messores fessos & sudore diffluētes cateruatim inuadunt, nec nisi sanguine plenæ abigi possunt. C *Lib. 7.* E G *D. Quòd hominem mordicus infestent.*

Αἱ δ' ἀπὸ πετράων μάλα μυρίαι ὁρμηθεῖσαι Ἄνδρα περιπροθέουσι, καὶ ἀθρόαι ἀμφιχέονται·
Καί μιν ὀδοῦσι βλάπτουσι πονεύμενον ἄλλοθεν ἄλλαι Κνίζουσαι στομάτεσσιν ἀναιδέες, αὐτὰρ ὅ κάμνει
Ὕδασι καὶ στυγερῇσιν ἰουλίσιν ἀντιβολήσας. Χερσὶ δ' ὅσον σθένος ἐστίν, ἐπειγομένοις τε πόδεσσιν
Σεύει ἀμυνόμενος δηρὸν στρατόν· αἱ δ' ἐφέπονται Ἀστεμφεῖς μυίαις ἐναλίγκιαι, αἵ ῥά τ' ἐπ' ἔργοις
Ἀνέρας ἀμητῆρας ὀπωρινὸν μογέοντας Παντόσ', ἀνιηραὶ θέρεος στίχες, ἀμφιπέτονται.

Cùm aliquando Antipoli & sanitatis & voluptatis causa, corpus in aqua marina lauare & pisciculos capere vellem, vidi equidem pisciculos istos non aliter quàm fucos adproperare, & morsu tibias petere, ne calce quidem, etiamsi pars callosa sit & dura, abstinentes. Idem mihi narrarunt, qui in comitatu erant Gulielmi Pelicerij episcopi Monspeliensis, viri in vario doctrinæ genere excellentissimi, cum Niceam nauigaret, ad conuentum trium summorum totius Europæ principum FRANCISCI Gallorum Regis, literarum alumni, Caroli quinti Imperatoris, & PAVLI tertij Pontificis Romani. His adducor, vt credam iulidem veterum eam esse quàm hîc exhibemus.

Cùm Pisis Portius magni nominis philosophus eundem piscem affabrè atque egregio artificio depictum mihi ostendisset, sciscitatusque essem quem piscem existimaret, ille iulidem respondit: non vt aiebat, veterum scriptorum descriptione aliqua persuasus, sed suspicionibus quibusdam & communi consensu. Sunt enim qui iurelam alij iulam nuncupent, quæ magis ac magis opinionem meam confirmant. A

Huius obiter tantùm meminit Aristoteles, inter gregales recensens. Galenus quarto loco inter saxatiles collocat. Oppianus & Artemidorus in libro de somniorum interpretatione inter varios pisces numerant. Plinius nullam omnino mentionem facit.

Est carne tenera & fragili (*friabil.*) Sed quæ litorum & portuum saxa frequentat, deterior est: quæ procul inde viuit in saxis, melior. Ius ex ea aluum subducit. Paratur vt reliqui saxatiles, sed meliùs farina conspersa coquitur in sartagine. F

COROLLARIVM.

Cum Venetijs pictum piscem, quem suprà exhibui, Gillio ostendissem, is statim iulidem esse me docuit, idque se omnium primum obseruasse. Ex picturis Cor. Sittardi habeo non forma sed coloribus ab ea quam exhibui nonnihil differentem: quæ & dentes ore aperto ostendit. tincam marinam ab aliquibus vocari adscriptum erat, nimirum quod magna ex parte viridi colore sit iulidis illa species. Sed Itali merulam ac phycidem pisces tincam marinam vocitant, vt scribit Bellonius. Hyccam pro iulide Hermippus Smyrnæus accipit. vide superius in Hycca: & mox in E. Differt ab Iulide iulus piscis: qui balænis oculorum vice fungitur, Musculus aliàs dictus: de quo in Balæna D. diximus, alia quædam in M. elemento addituri. Est & insectum iulus, asellum & multipedam alij vocant. Numenius etiam terræ intestina ἰούλους nominauit. Synesius tamen in epistolis iulos pro nostris iulidibus dixisse videtur: Piscantes (inquit) circa quoddam Africæ litus loco petroso, adulti quidem capiebant murænas & locustas grandes: minores verò natu, viles gobios & iulos κωβιοὺς εὐτελεῖς καὶ ἰούλους. ex quibus verbis & vile & paruum esse hunc piscem apparet. Donzellam vel domicellam pisciculum Venetijs dictum, squamis & colorum varietate spectabilem, quo nomine antiquo vocitetur Cælius Calcagninus à Iacobo Zieglero petit vt à Massario inquirat. Piscem alium rubicundū, Donsellæ nomine alicubi (in Italia puto) dictum, descripsi suprà in Corollario de Alpheste. Rondeletio Ophidion Plinij quoque (asellorum generis pisciculus, suprà nobis descriptus) circa Monspelium vulgò Donzelle vocatur. A

Iulis à Græcis hodie nonnullis ζήλος appellatur, quod nomen fortè per aphæresin à donzella factū est, hoc per syncopen à domicella. Dōzella piscis (vt Sigis. Gelenius ad nos scripsit) Sclauonico more scribitur knezik: nec significatu discrepat ab Italica voce, nisi quod hoc masculinum est, æquè vt illud diminutiuæ formulæ à knez primitiuo. Germanicè diceres *Junckerlin* diminutiuū knezik: (fortè quasi γυννίσκος, hoc est, germanè nobilis, quos vulgus Italorū gentilhomines vocat.) Causa nominum vulgariū vna eadéq; apparet, quòd inter pisces videat cultior, nimirū prasinatus, ceu quispiā aulicus, aut puella aulica.

Alauda

Alauda non cristata (piscis suprà in A. exhibitus) piscatores mordet: vnde iulidem esse aliquando sum suspicatus: sed cum minimè venenatum esse eius morsum comperissem, veramque iulidem tandem cognouissem, vtrunque piscem rectè mihi videor distinxisse, Rondeletius. Doncellæ vel iulidi cognatus videtur piscis, cuius meminit Ouidius, Tum viridis teragus paruo saxatilis ore. Vulgati codices habent, Tum viridis squamis paruo s. o. Sed ita deesset pisci huic nomen suum (nam præcedentes & sequentes versus nullum ei conueniens habent:) & nullus alius piscis ab Ouidio paruus appellatur, in his qui extant versibus, cum alioqui extent omnes qui piscium nomina à Plinio citatorum continent. Citat autem Plinius etiam inter cæteros paruum teragrum. quamobrem pro squamis repono teragus. qui piscis quoniam & saxatilis est, & ore paruo, & colore viridi, iulis vel aliqua potiùs species eius videri potest. Habet ciuis quidam noster pisciculum aridum, Venetijs ad se missum, vndiquaque viridé, iulide breuiorem, sed proportione latiorem, tenuem admodum quod ad crassitiem, ore paruo, dentato per margines. inferior pars oris paulò magis prominet quàm superior. In Italia alicubi vel hunc vel iulidem regis piscem, & regis priapum appellari audio. Quid si hęc decima turdorum species Rondeletij sit? viridis ore paruo, &c. vt neque teragus fortè neque squamis legendum sit apud Ouidium, sed turdus. Effigiem quidem ad sceleton delineare non libuit: quod eadem vel simillima sit, quam pro decima turdorum genere Rondeletius exhibuit.

B Donzellæ nostræ os paruum & oblongum est. Kiranides piscem esse marinum scribit, paruum & varium, facilem inuentu, omnibus notum. Καλιάς, id est varias iulides Oppianus quoque dixit, & alibi σῶμα ποικίλον ἰουλίδος.

C Gregales sunt Aristoteli: & Oppiano. nam in vrinantes (inquit hic) densis agminibus ingruunt: μυρίαι ἑρμηθεῖσαι Ἄνδρα περιπεσθέεσι, καὶ ἀθρόαι ἀμφιχέονται. vnde & muscis comparantur: quæ æstate (ἀνιηραὶ θέρεος σίχες, molestus æstiuus exercitus. hyeme enim non comparent) messores vndiq; frequentes molestant. Circa petras muscosas degunt, Idem Oppianus lib. 1. Numenius iulidem μάργον, id est voracem cognominat.

D Callidas esse audio: nec mordere hamum, sed escam paulatim pręmordere.

E Hippuris inescantur iuli, (duces balænę intelligo:) iulide verò lolligines, Oppianus. Astutæ creduntur, vt dixi, nec mordere hamum, sed escam paulatim præmordere. Hinc est nimirum quòd Hermippus Smyrnæus iulidem (quam alio nomine Hyccam appellat) captu difficilem esse dixit: ideoque Philetam dixisse: Οὐδ᾽ ὕκκη ἰχθὺς ἔσχατος ἐξέφυγεν, Athenæus: nisi quis propter paruitatem & vilitatem contemptum hunc piscem arbitretur, vt nisi in magna penuria, nulla eius capiendi ratio habita sit. Sed Athenæi sententia in explicando Philetæ dicto magis arridet. Plutarcho etiam iulides verriculis & plagulis capiuntur: nimirum quod hamis non facile decipiantur. Kiranides quidem piscem omnibus notum & inuentu facilem esse ait: quod prædictis non aduersatur.

Iulides quomodo venenata.

F Cardanus in libris de varietate rerum scribit iulidem, murenam, & colubrum dentibus venenum atque saliua continere: & quod vario colore distinctæ sint iulides, (varium autem inquit aliter accipiendum quàm maculosum, qualis in hinnulis & turdis piscibus est,) venenatæ earum siccæq; naturæ indicium facit. Ego venenum in his pisciculis si quod est, perexiguum esse dixerim: idque non ex humore aliquo aut saliua, sed solo morsu prouenire putârim: ita vt morsum eorum molestia potius & dolor breuis temporis, quam aliud veneni periculum consequatur: sicuti ad apum & vesparum puncturas. Gillius quidem ex Æliano non rectè transtulit his piscibus os sceleratissimi veneni refertum esse: cum sceleratissimi vox in Grȩco nulla sit, sed simpliciter veneni. Oppianus lib. 2. cum de venenosis morsu piscibus agit: primum scolopendram suo morsu in corpore pruritum, & calidum ruborem tanquam ab vrtica herba excitatum inducere ait. deinde iulides simile illis ore venenum continere ait, molestas infestasque vrinantibus muscarum (& culicum) instar: (quasi non maius etiam quàm illæ venenum relinquant.) postremò polypum & sepiam morsu noxio & venenato esse. Rondeletius morsus & molestias earum in mari se expertum ait, periculi verò non meminit vllius. Donzella Venetijs hodie in cibo vilis habetur. Galeno iulides & phycides & percæ commendantur inter saxatiles post scarum, merulam & turdum. Dorion iulides coqui iubet in muria vel aqua marina, (ἐν ἅλμῃ:) assari autem in sartagine.

G Iulides an venenatæ sint, & quomodo, dictum est in F. Ex iulide pisce priuatim ius fit ad alui subductionem, Dioscorid. Omnium piscium ius aluum emollit. idem & vrinas ciet, è vino maximè. optimũ è scorpionibus & iulide, & saxatilibus, nec virus resipientibus, &c. Plinius. Iulis esitata epilepsiam sanat, & illæsum facit, Kiranides.

H. a. *Epitheta.* Epitheta. Variæ & voraces à Latinis cognominari possunt, nam & Græcè Oppianus βαλιὰς & ποικίλας dixit: & Numenius μάργον, his versibus apud Athenæum, Κεῖνο δὲ δὴ σκέπτοις, τό κεν καὶ ἰουλίδα μάργον Πολλὸν ἀποτρωπῷτο, καὶ ἰοβόρον σκολόπενδραν. descripserat autem, vt conijcimus, pharmacum aliquod his bestijs arcendis potens.

Propria. Iulis, Ἰουλίς, oppidum fuit insulæ Ceæ vel Co, Simonidis patria. Ἔστ᾽ ἔπεσον παρὰ θῖνας Ἰουλίδας, ὄφρα γένωμαι Σοὶ τὸ περίσκεπτον παίγνιον Ἀρσινόης, Callimachus in Epigrammate in Nautilum piscem. Reliqua propria nomina hominum & locorum, vt sunt, Iulus, Iulius, Iulianus, Iulium, Iuliobona, &c. quid attinet referre.

e. Iulidis dentes gestati dæmonia & phantasmata exagitant frequenter, Kiranides.

g. In iaspide sculpas miluum dilaniantem serpentem: & sub lapide iulidem (piscem) reclude. Hoc in pectore gestatum omnem dolorem stomachi fugabit, & appetitum comedendi & bonam concoctionem præstabit. Habet & alias vires similiter gestatum, Kiranides. Superstitio fortè hinc orta est, quoniam vt miluus auis, sic iulis piscis animalia sunt voracia.

IXYAS, Ἰξύας, piscis quidam est, Hesychius & Varinus.

DE

DE AQVATILIBVS, QVORVM NOMINA L. CONSONANS INCHOAT.

LABRVS Ouidij. Vide in Melanuro A.

LACERTI Aquatici quadrupedes. Vide Salamandræ aquaticæ.

DE LACERTO, BELLONIVS.

Effigies hac est Trachuri Venetiis olim mihi delineata. Rondeletii icon pinnas duas dorsi contiguas ostendit: & lineam per medium vtrinq; corpus serratam melius exprimit, circulis perexiguis in medio cohærentibus deinceps, eminentibus sursum ac deorsum spinis. A Colias.

GENVENSES quoddam Scombri genus vulgò Lacertum vocant, cuius tergus multò magis, quàm alijs Scombris viret, & venter est variegatus, quem re vera Coliam esse Scōbrini corporis paruitate liquet. Cæterum quod ad Lacertum attinet, ego equidem genus pisciculorum cū Galeno & Philotimo esse censuerim, non autem speciem. Constituit enim ille tertio alimentorum Lacertos inter pisces mediæ carnis inter duram & mollem, aitq; facilè eos in ventriculo confici posse. Fatebor quidem picturam cuiusdā pisciculi ostendisse mihi Romę agenti dominum Amsterdamum, (*Gisbertum Horstium*) cuius caput veluti lacertæ terrestris esset, insignibus dentibus præditum: ex quo contendebat Lacertum piscem vocari debere: Verùm eius quidem generis non est, de quo antiquissimi authores intellexerint. Vnde etiā illud Oppiani: (F)

Atque lacertorum gentes, quæ putrida pascunt
Inter cœnosas voluentes corpora sordes, Saurides, Scepani, &c.

DE LACERTORVM GENERE QVOD *trachurum Græci vocant, Idem.*

Romanum vulgus non Trachurum, sed Suarum vocat, quem Veneti vn Suro, Massilienses autem maiorem huius generis piscē Suueram, (vn Suuereau:) minorem verò vn Egau, vel vn Coquin appellant. Genuenses vn Sou vel Surelle nominant. De hoc pisce nusquam dubitatū fuit: quandoquidē vsqueadeò insignib. notis prędit⁹ est, vt facilè vbiq; cognoscatur. Reflexos enim versus caudam quadragenos vtrinque habet vncinos, vnde nomen illi inditum. Trachuris Genuenses vasa viminea implent, quibus (maximè verno ieiunio) Mediolanenses ac Laodicenses, alijque Longobardi, mari remotiores vescūtur: Argentinosque, à colore quem sale conditi præ se ferunt, appellant. Trachuros de genere lacertorum esse confessum est: Scombrosque colore, figura, & sapore referre. A

Branchias vt Harengus & Celerinus duplices vtrinque quaternas, atque in ore crenatas habent. Os vt Scombri admodū grande, in quo dētium loco quædam apparet scabrities: magnos (vt Melanurus) oculos: dorsum ex cyaneo in cerulæum relucens. reliquum corpus quod sine squamis est, argentū tersissimum de coloris principatu prouocare imo etiam superare potest. Vndantes in tergore habent lituras. Mugilē aliquando magnitudine ęquant. Caudam bifurcam & oblongam gerunt: pinnas laterum valde fastigiatas, vtrinq; vnam ad branchias & sub ventre. Ea autem pinna, quæ est vicina ano, duob. aculeis præmunita est. Porrò lineam vtrinq; tabellis asperulam per latera à branchijs ad caudam productā ostendit, quæ etiam illi nomen dedit: vnde illū quadrangularem caudam habere dixeris. Linea hæc vbi caudā pertingere incipit, in arcū reflectitur, quo in loco tabellę multò asperiores apparent. Duas in tergore pinnas habet, spinis non multum rigentibus pręmunitas: Cor subrubrum, oblongum, & quasi trigonum: Hepatis lobos duos, quorū sinister dextro longior, ex quo fel dependet: vuluā ouis vndecunque refertam: vesiculam ventre turgidā, spinæ incumbentē. Τράχουρον eundem & Σαῦρον, à nonnullis vocari proditū est. Quę appellationes mihi lacertum quærenti exhibuerunt negotium: nam cum vulgare nomen id significare videatur, facilè credidi, ex Græco Sauro, qui Latinis Lacertus dicitur, vulgus in Italia Surum effecisse. Cū autem Oppianum diuerso carmine Trachurū à Sauro distinxisse animaduerterē, credidi diuersum à Trachuro esse debere. Trachurum Galenus & Aetius ęgrè confici putauerunt, neque enim hoc pisce, nisi salito, Græci, Itali, atque adeò Galli vescūntur. Gallis nullum peculiare nomen habuit: hi enim cū Trachurum Scombris esse persimilem animaduertent, (vt Rothomagenses & Parisini,) Spuriū Scombrum nominarunt, Maquereau bastard. (F) B A F A

DE EODEM LACERTO SIVE TRACHVRO (SCOMBRIS SIMILI,) RONDELETIVS.

Τράχουρος idem esse creditur qui & σαῦρος, cui opinioni vulgaris appellatio consentit. A nostris A

enim ſaurel (*forma diminutiua videtur à ſauro*) vel ſieurel dicitur. A Romanis, ſauro. Aliquibus noſtrum gaſcon. A Santonibus cicharou. A Gallis maquereau baſtard, id eſt, ſcombrus ſpurius. Ariſtoteles trachuri nuſquam meminit: ſed σκύμνους tantùm, quem gregalem eſſe ſcribit, quod trachuro quoque conuenit. Nam æſtate in noſtro & Hiſpanico litore, multi ſimul magnâ copiâ cum ſcombris capiuntur. Athenęus diuerſis locis de ſauro & trachuro loquitur, vt diuerſos exiſtimaſſe videri poſſit. Oppian. proculdubio diuerſos fecit Τραχούρων τ' ἀγέλα. Et paulò pòſt σαῦροί τε σκέπανοί τε: illic enim varios & differentes piſces recenſet. Siue eundem cum Sauro, ſiue diuerſum trachurum exiſtimes, haud equidem ponam in magno diſcrimine. nam vtut res habeat, verum trachurum nos certè depingimus.

Lib. 9. de hiſt. anim. cap. 2.

Lib. 2. ἁλιευτικῶν.

B Piſcis eſt marinus, gregalis, minoribus lacertis ſeu ſcombris colore ſimilis, corpore minùs ſpiſſo, rotundoque, ſed paulum compreſſo. Squamis caret. In medio corpore lineam habet à capite ad caudã deductam multis oſſiculis ita horridam vt ſerra eſſe videatur: non rectam quidem, ſed media ſui parte inflexam & obliquam, in cauda eminentiorem, aſperioremque quàm in alijs partibus, quæque ob id caudam veluti quadratam efficiat. Ab hac caudæ aſperitate nomen traxit. Roſtro eſt minus acuto quàm ſcombrus, oris ſciſſura media, maxillis aſperis, oculis magnis & vireſcentibus. Pinnis quatuor natat, duæ maiores ad branchias ſitę ſunt, duę aliæ minores in ventre. Alię duæ in dorſo eriguntur, prior aculeis membrana connexis conſtat, poſterior mollioribus veluti pilis & longioribus. Poſtrema eſt à podice ad caudam continua, duobus ſtatim à podice aculeis nixa. Podex in medio ferè eſt corpore. Cauda ſimilis caudæ acus vulgaris.

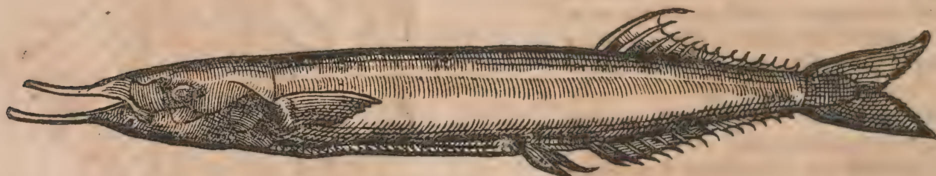
F Trachurus carne eſt ſicca durioreque quam ſcombri. Rectè igitur, Galeno etiam approbante, Philotimus inter piſces duræ carnis repoſuit. Illud non omittendum, vehementer errare eos, qui trachurum eum eſſe credant, qui etiam trachinus dicatur. Nam trachinum eum eſſe ex Plinio conſtat, qui araneus vel draco nominatur.

DE LACERTO VEL SAVRO ACVBVS SIMILI, RONDELETIVS.

A Speuſippus apud Athenæum ſphyrænam, belonen, ſaurida ſimiles eſſe ait. Nos hîc de eo tantùm, qui σαυρὶς vel σαῦρος dicitur, tractabimus. A Gaza lacertus nominatur, à quibuſdam ex noſtris aiguille, ab alijs becaſſe.

Libro v.
Lib. 9. de hiſt. anim. cap. 2.

Quærendum an hæc ſit acus Bellonij, maximè propter pinnas illas paruas verſus caudam, &c. Sed cognatus videtur potius piſcis, quam idem. Suum ex Oceano Bellonius habuit, hunc ex Mediterraneo Rondeletius.

B Piſcis eſt marinus, pedis magnitudine, acubus breuior & craſſior. Roſtro acutiore, ſed breuiore & ſurſum recuruo. Huic, loco dentium maxillæ ſunt ſerratæ. Branchiæ quaternæ: quibus, & oculis, & ante hos foraminibus, ventrisque ſquamis ac lineis, quæ ventrem ferè quadratum efficiunt firmantq;, acubus eſt ſimilis. Reliqua verò corporis parte à podice ad caudam, caudaque ipſa ſcombris par, ſiue partis huius, caudæque figuram, ſiue eiuſdem pinnulas ſpectes. Ventriculo eſt oblongo, inteſtinis gracilibus, longis, in gyrum non conuolutis. Hepate longo, rubeſcente, in eo fellis veſica eſt. Fel & ſplen nigricant.

F Carne pinguiore eſt quàm acus, nec à ſcombris differente.

A Quare cum & carnis ſubſtantia, & poſteriore corporis parte ſcombris, qui etiam lacerti dicuntur, ſimilis ſit, roſtro verò & priore corporis parte acubus, exiſtimaui acubus ſubiungendum eſſe, & ob ſimilitudinem ſaûrum nuncupandum.

C Rarus eſt admodum piſcis, & à piſcatoribus noſtris veluti nouus aliquando ad me delatus.

DE LACERTO PEREGRINO, SEV MARIS RVBRI, RONDELETIVS.

A Viriditate iucunda coloratus eſt piſcis, quem præfiximus, à quo colore, nec non ab oris totiusque capitis ſimilitudine cum lacerto terreſtri, multi (*Dracunculum etiam vulgò Lacertum vocari ſcribit*) lacertum vocant.

Piſcis

Piscis est cubiti magnitudinem attingens, capite crasso, ore magno & hiante, dentib. acutis munito. B

Sunt qui σαῦρον vel σαυρίδα esse credant, non sine errore: quia, vt anteà docuimus, σαῦρος vel σαυρὶς A acui & sphyrænæ similis est, quibus nulla est cum eo de quo nunc loquimur affinitas.

Alijs placet lacertum esse maris rubri, quem his verbis descripsit Ælianus de piscibus maris rubri *Lacertus maris rubri.* loquens. Eiusdem maris lacertus est, cuius magnitudo ei qui nascitur apud nos, æqualis est: sed virgatus spectatur, lineis nimirum aureolis circundatur à branchijs ad caudam pertinentibus, quas media argentea distinguit. Ore est hiante, maxilla inferior eminet in superiorem, virides oculos habet, quos aureo fulgore palpebræ ambiunt. Hæ omnes notæ cũ satis expressæ sint, non dubito quin maris rubri lacertus sit. His accedit aliud quo magis in eadem sententia cõfirmor, quod piscem hunc ex ea regione in qua est mare rubrum, delatum & mihi à viro pereruditò Gulielmo Pelicerio episcopo Monspeliensi dono datum depinximus.

COROLLARIVM I. DE LACERTO LATINORVM *& sauro Græcorum.*

Lacertus & quadrupes animal est, & piscis: sic & σαῦρος Græcis, vocabulum masculinum penanflexum. A Apud Hesychium tamen & Varinum σαῦρα (penanflexum, sed meliùs penacuitur) fœm. genere quadrupes est: σαυρὸς verò masculino (oxytonum: melius penanflexum,) piscis maximus. Nominatur & ab Ephippo, vt Athenæus citat: apud quem semel rectè penanflectitur: ter malè acuitur. Καλαβώτης piscis quidam, & lacertus, Hesychius & Varinus. Alexander Trallianus in curatione podagræ pituitosæ vitare iubet inter cętera cancros, astacos, sepias, smylas, betas, &c. quem locum explicans Iacobus Goupylus: Legimus (inquit) in Grammaticorum commentarijs σμύλλω: qua voce significatur piscis σαῦρος. Atqui Hesychio μύλλα non piscis, sed simpliciter σαύρα, exponitur: quod pro quadrupede ouipara potiùs acceperis. adde quòd apud Trallianum per λ. simplex scribitur. Fortè legendum ὀσμύλας, hoc est osmylas pisces polypis cognatos. Alij quidem authores, osmylos vel osmylias (vtrunq; masc. gen.) eos appellant. Videtur ex Plinio lacertus genus esse, (quod species aliquot contineat,) & in his colian esse minimum: Hicesius tamen scombrum colia minorem affirmat, Wottonus. Plura leges suprà in colia. Elacatênes etiam sunt lacertorum genera Plinio: sic enim videtur legendum: (vt suprà in Elacatenis historia notauimus.) Rondeletius quoque elacatênes thunnis & lacertis corporis specie consimiles esse putat. Saurus (inquit Iouius) antiquum nomen adhuc retinet, nec pedis magnitudinem excedit. minores, fricturę nomine veniunt. *Frictura.* Sunt enim multa piscium genera, quæ ob paruitatem in sartagine frixoria feruenti oleo coquuntur, sicut triglæ, bocæ, scombri, trachuri, (*dracones vel araneos non rectè trachuros vocat,*) pagri & auratę. ac propterea vno nomine frictura vulgariter appellantur. Scombrum verò nostri lacertum appellant, qui a Venetis antiquo nomine nuncupatur. Cornelius quoque Celsus eum pro lacerto accipere videtur, ex quo salsamentum fieri ait. Interpres etiã Galeni antiquior, Saurum Lacertum appellauit. Rondeletio σαῦρος & σαυρὶς piscis vnus videtur: Considerandum enim an sauris forma diminutiua, non alius speciei nomen sit, quàm illius quæ ad acum parte anteriore accedit. *Sauris.* Saurida enim, acum & sphyrænam similes esse Speusippus prodidit. Σαῦρος quidem & de hoc ipso & de trachuro tanquam genus prædicari videtur. non tamen ita latè patet apud Græcos hoc vocabulum, vt lacertum Plinius accepisse videtur. Lacerta rarò capitur. vagatur enim in alto mari. pellucida est. estur: vulgò racamus dicitur. Lacerta autem vocatur, quod caput eius quandam cum lacerta similitudinem habeat. Dentes omnes habet mobiles. Hæc ex Cor. Sittardi annotationibus: de quo autem pisce loquatur, mihi non liquet. Pancrates Arcas turdum piscem multis nominibus ait vocari, & inter cætera σαῦρον quoque, (σαυρὸν oxytonum habet codex noster,) Athenæus. Lacerta, chromis & aper pisces, grunniunt, Ælianus de animalib. 10. 11. sed pro lacerta, quanquam & Græcè legitur σαύρα librariorum culpa. lyra legendum est, ex Aristotele. Dracunculum piscem Plinij hunc esse puto qui à nostris (inquit Rondeletius) lacert vocatur, quod lacertis terrenis corporis figura similis sit. Historiam eius requires suprà cum Araneo pisce. Stauris vulgò hodie in Græcia alicubi vocatur, & alio nomine Sarachus, Italorum Agonus: alius quàm Sauris. Piscis Iberus, ex quo garum fieri canit Horatius, scomber videtur: *Piscis Iberus.* aut genus aliquod lacerti, colias nimirum. nam & Athenæus inter colias laudat Amyclanum, vel Hispanum qui Sexitanus dicitur: & Martialis lacerti Saxetani (*fortè Sexitani*) meminit. Plura leges in Colia.

Viuunt lacerti in cœno & paludibus maris, ἐν πηλοῖσι καὶ ἐν τενάγεσσι θαλάσσης, Oppianus. in litoribus C cœnosis & in saxorum cauernis, Wottonus.

Mox vetus & tenui maior cordyla lacerto, Sed quam cum rutæ frondibus oua tegant, Martialis. Et alibi: F *Secta coronabunt rutatos oua lacertos, Et madidum thynni de sale sumen erit.* Et alibi: *Vel duo frusta rogat cybij, tenuemue lacertum, Nec dignam toto se botryone putat.* Hermolaus citato hoc loco botryonem interpretatur ollares vuas, & condititios racemos. *Cum Saxetani ponatur cauda lacerti, Et bene si cœnas conchis inuncta tibi est: Sumen, aprum, leporem, boletos, ostrea, mullos Mittis, habes nec cor Papile, nec genium,* Martialis lib, 7. *In thermis sumit lactucas, oua, lacertum,* Idem Lib. 12. *Alterius conchem, æstiui cum parte lacerti,* (al' æstiuæ lacertæ,) Iuuenalis Sat. 14. Aut Byzantiacos colunt lacertos, Papinius in risu Saturnalitio ad Plotium. Gobiones, fucæ, iulię, percæ, lacerti, &c. atque molles carnes habentium genus vniuersum, faciliùs quàm alij pisces conficiuntur, Philotimus apud Galenum: non quidem μαλακοσάρκοις piscibus lacertos adnumerans puto, sed similiter illis facilè eos concoqui indicans. Galenus indistinctè Philotimum scripsisse ait: & lacertos medios quodammodo esse inter pisces carnis mollis ac duræ. nullus tamen (inquit) memoratorum piscium aceto aut sinapi, aut origano indiget, veluti pingues, lenti ac duri. Pisciũ eorum qui ex media materia sunt, (*hoc est mediocriter alunt,*) quibus maximè vtimur, tamen grauissimi sunt, ex quibus salsamenta quoque fieri possunt, qualis lacertus est, Celsus. Crudos humores generant thynni, lacerti, &c. Psellus Ge. Valla interprete. Patina ex lacertis & cerebellis: Friges

oua dura, cerebella elixa & eneruas, gigeria pullorum coques. hæc omnia diuides præter piscem. compones in patina præmista. salsum coctum in medio pones. Teres piper, ligusticum. Suffundes passum vel mulsum, vt dulcis fit. Piperatum mittes in patinam, facies vt ferueat. cum ferbuerit ramo rutæ agitabis, & amylo obligabis, Apicius lib. 4. cap. 2. Et paulo post. Patina de lacertis: Lacertos rades, lauas. oua confringis, & cum lacertis commisces. adijcies liquamen, vinum, oleum. facies vt ferueat. cũ ferbuerit, œnogarum simplex perfundis, piper asperges & inferes. Et libro 10. cap. 9. Ius in lacertos elixos: Piper, ligusticum, cuminum, rutam viridem, cepam: mel, acetum, liquamen, vinum, oleum, defrutum: calefacies, & agitabis rutę surculo, & obligabis amylo. Alexis coquum de sauri apparatu cum altero colloquentem his verbis inducit:

Ἐπίστασαι τὸν σαῦρον ὡς δεῖ σκευάσαι; Ἀλλ' ἂν διδάσκῃς. Ἐξελὼν τὰ βράγχια
Πλύνας, περικόψας τὰς ἀκάνθας τὰς κύκλῳ Παράσχισον χρηστῶς, διαπτύξας θ' ὅλον
Τῷ σιλφίῳ μάστιξον εὖ γε καὶ καλῶς, Τυρῷ τε σάξον, ἁλσί τ', ἠδ' ὀριγάνῳ.

Bithyni cùm ex alijs piscibus, vt mænis, lycostomis, scombris, tum sauris quoque garum pręparant, vt in Garo recitauimus. Σαῦροι πίονε, Epicharmus in Musis.

G Ad dentium dolorem bene facit muria ex piscibus lacertis veteribus, si quis ea subinde os colluat, Marcellus. Sauri piscis fel illitum mammis lac multum confert, Kiranides.

a. Κόκκυγ' ἢ ὀλίγας πεμφηΐδας, ἄλλοτε σαῦροι, Numenius. Philologia sauri lacertique nominum, cum Lacerto quadrupede e uipara requiratur.

COROLLARIVM II. DE TRACHVRO PRIVATIM.

A Trachurum Iouius non rectè putauit eum esse piscem, qui vulgò Trachina dicitur. is enim araneus siue draco piscis est, quod ex ipsius Iouij descriptione apparet. Σισυρβάκος, τράχουρος, Hesychius & Varinus. *Grossen* in Germaniæ maritimis vocari audio piscem lacerto trachuroue similem, qui hamum ex ore emittat. Ego donec certiùs aliquid cognouero, lacertorum genera Germanicè sic nominabo, plerosque à similitudine quam cum scombro habent, (scombrum autem Germani & Angli vocant *Maccarell, Macrell, Macrell*:) Lacertum simpliciter, *ein Macrellen geschlecht*. Trachurum, (qui scombrum figura, colore & sapore refert: & à Gallis quoque Maquereau bastard dicitur,) *ein Bastard Macrell, oder ein raucher Macrell*. Sauridem, *ein Macqueralsen*, composito ex duobus piscib. quos refert nomine, scombro inquam & acu. (scio *alsen* à quibusdam Germanis alausam vocari: sed quoniam eadem vox subulam quoq;, quæ veluti acus ansata est, significat, accommodare ad hoc nomen libuit, cui componendo cæteræ acus piscis vsitatæ Germanis nomenclaturæ ineptiores sunt.) Coliam Rondeletij, *ein grosse Macrellen art*. Coliam Bellonij, *ein kleine Macrellen art*. Denique lacertum peregrinum, qui toto genere à prædictis differt, *ein Meerheidox, ein Heidoxfisch auss dem rothen Meer*. Qui lacertum Germanis *Olrupen* (quod mustelæ fluuiatilis genus est) interpretantur, prorsus aberrant.

C Trachurus piscis est gregarius & litoralis, quod ex Oppiano constat: qui τραχούρων ἀγέλας & ἔθνη nominat.

E Ad capiendas thrissas, chalcides, larimos, & trachuros, nassam in mari suspende, cui inclusa sit esca, maza videlicet de eruis frictis, & myrrha vino odorato excepta, Oppianus.

F De trachuris tanquam siccioris nutrimenti piscibus mentionem facit Diocles.

G Si postea quam Trachuri caudam abscideris, ipsumque in liberum mare remiseris, eam equæ ventrē ferenti appendas, non multò certè post abortum pariet.

a. Ἀηδονίας κιγκάλους τε, καὶ ἀλλοπίην τράχουρον, Numenius. sed versum apparet esse corruptum cum alias, tum quòd syllabarum ratio non constet. Oppianus primam in trachuro producit.

LACHIA hodie Romanis dicta, Alausa est. Nec scio an eadem sit lacia, cuius Platina (si bene memini) his verbis meminit: Pisces quos optabis integros, ad focum pones, dempta salpa & lacia, quorum intestinum per branchias euellitur. Sunt & Lecziæ vel Lechiæ vt alij scribunt, pisces lati, glaucorum generis Rondeletio.

Quos vulgus LACTERINOS, (Lattarini vulgò Romæ,) ego Lacteolinos appellauerim à lacte & albido colore, quo etiam translucentem spinam integro & viuo licet cernere: adeò diaphani sunt. Mari & lacubus (*nimirum marinis*) capiuntur. Fricti, moreto viridi aut agresta suffundi debent, Platina. Est autem omnino veterum Ætherina hic pisciculus, inter Apuas iam exhibitus.

LAGOIS nominatur ab Horatio 2. Serm. Nec scarus aut poterit peregrina iuuare lagois. Vbi Acron, Aut auis est quæ carnem leporis habere perhibetur: aut genus piscis quod in mari Italo non inuenitur. Hesychio quidem λαγωΐνης auis quędam est, eadem fortè aut cognata lagopodi & attageni.

LAMBA; eadem quæ Lamia. Vide in Cane Carcharia.

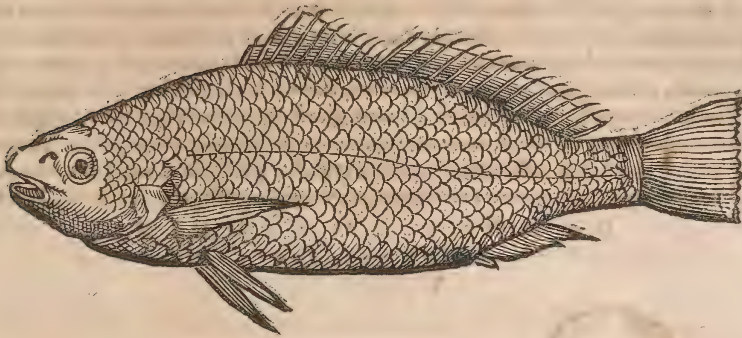
LAMIÆ historia explicata est in Cane Carcharia. Thannin nomen Hebraicum legitur in Sacris Threnorum 4. vbi interpres vertit Lamiæ.

LAMYRVS. Lege Larimus.

LARIMVS, λάριμος, piscis, nomen dactylicum, legitur apud Oppianum lib. 3. Halieuticorum: qui quomodo capiatur, diximus paulò antè in Corollario de Lacerto E. Idem fortè fuerit qui Plinio Lamyrus nominatur. In Ouidiano carmine corrupto, Fœcundumque genus Menelamirosque, Smarisque: nisi quis Larimum malit ex Oppiano, cuius tamen primam ille producit. Mænas quidem fœcundas esse constat. Apud Varinum λάρινος scribitur per ν. λάμυρος adiectiuum (proparoxytonum: ego oxytonum malim) hominem voracem significat. Γάστριν καλοῦσι καὶ λάμυρον, ὃς ἂν φάγῃ, Ἡμῶν πιστῶν, Antiphanes & Epicrates apud Athenæum lib. 6.

LARVS auis nomen accepit à laris pisciculis, quos appetit. ij verò sic appellantur & capiuntur, in lacu quodam, qui Thessalonica distat itinere bidui, Siderocapsa verò dimidij diei, Bellonius.

DE LATO, RONDELETIVS.

OB similitudinem à coracino & vmbra latus disiungi non debet, (*nos ordine literarum ita ferente disiunximus.*) Λάτος Græcis dicitur, Latino nomine caret. eum esse putamus, quem nonnulli pro vmbrina vendunt. Sunt qui coracinum album esse credant, quorum sententiam nec probo nec improbo. fit enim persępe vt idem piscis, diuersis in litoribus, diuersis nominibus nuncupetur. A

Piscis est marinus, reperitur & in Nilo: coracino & vmbræ similis, verum maior, candidior tum carne tum squamis. Tuberculo in mento caret, qua nota ab vmbra discernitur. Corpore minus est lato quàm coracinus: squamis obliquè sitis, argenteis. Cauda, pinnis, oculis, naribus, foraminibus ante oculos, branchijs, partibus alijs internis coracinum æmulatur. Dentes euidentes habet, lapides in capite. Frequentissimus est Romæ & in Adriatico mari, apud nos non ita frequens. Vocamus Peis rei; vt in Capite de Vmbra diximus, (*Audio & atherinam Gillij, quæ anguella Venetijs dicitur, ab Hispanis sic vocari,*) quod delicatissimus, suauissimusque sit, & dignus Regum mensis. De hoc plura Athenæus, quàm veterum quiuis. Τοῦτον κατὰ τὴν Ἰταλίαν κράτιστον εἶναί φησιν Ἀρχέστρατος λέγων οὕτω. Τὸν δὲ λάτον τὸν κλεινὸν ἐν Ἰταλίῃ πολυδένδρῳ, ὁ σκυλλαῖος ἔχει πορθμὸς, θαυμαστὸν ἔδεσμα. id est, Archestratus in Italia optimum dicit esse latum, his verbis: B

Arboribus fœcunda, latum celebrem Itala gignit
Terra sinu Scyllæo, gratum & suaue alimentum.

Lib. 7.

Qui verò (*addit ibidem Athenæus*) in Nilo fluuio sunt lati, inueniuntur tanta magnitudine, vt ducentarum librarum pondus superent. Piscis hic candidissimus est, & quouis modo paratus suauissimus, similis glanidi Istri. Hęc Athenæi verba potissimum me in eam opinionem induxerunt vt credam piscē quē nunc exhibemus, verum esse latum. nam nullibi frequentius vidi, quam in Italia, eo potissimum in loco, qui Schilazo hodie quoque dicitur. Romam quoque aduehuntur quamplurimi ex Caieta, Neapoli, & tota illa extrema Italię ora, quę magna Græcia olim dicta est. Præterea, vt annotauit Athenæus, candidissimus est, & suauissimus. Eum etiam Strabo in piscibus Nili numerat, libro 17. locum protulimus capite de Coracino.

Verum esse latum quem exhibet.

Præparatur latus vmbræ vel coracini modo, succi bonitate & suauitate minimè his inferior. F

COROLLARIVM.

Latilus piscis, Λάτιλος, à Tarentino nominatur: Cornarius lamiam vertit, quod non probo. Andreas Lacuna vocem Græcam reliquit. Idemne sit qui Latus piscis, quærendum. De Coracini, glauci Bellonij, lati & vmbræ piscium confusione distinctioneque, & nominibus Germanicis, lege suprà in Corollario ad Chromin Bellonij. Apud Strabonem in codicibus nostris Græcis λάτης habetur, perperam pro λάτος. Latopolites inter Ægpyti præfecturas est, Plinius. Latum piscem in Nilo Latopolitani colunt, Strabo lib. 17. A

LEBIANVS & LEBIAS. Vide suprà partim in Delcano, partim in Hepato.

LEIES, Λείης. Quære Dees.

LELEPRIS, idem qui Phycis, Hesychius. Liparis piscis nominatur à Plinio, tanquàm à pinguedine dictus: quo tamen in loco aliqui Lelepris legunt, Rondeletius.

LELICCVS, Λελικκὸς, piscis quidam, Hesychius & Varinus.

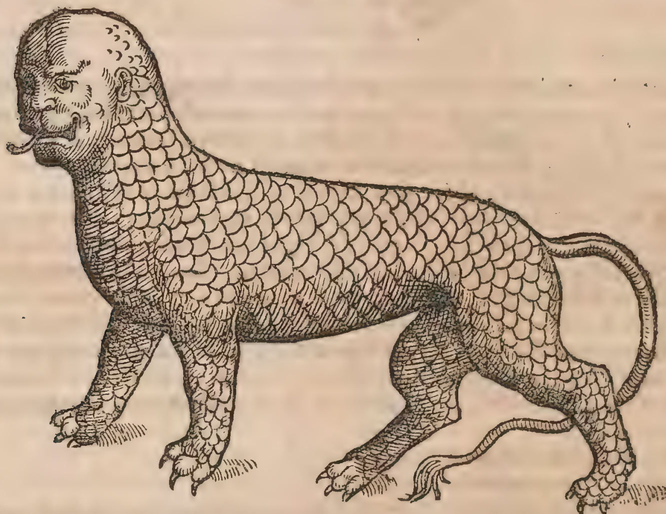
DE LEONE CRVSTACEO.

DE Leonibus marinis Hippocrates, Aristoteles verò nullibi pertractat, Massarius. Bellonius Astacum adultum, à Latinis (vt Plinio) elephantum etiam dictū fuisse putat, eundemque à Græcis Leonem. nam & Ælianus (inquit) eam descriptionem tribuit Leoni, quam Plinius Elephanto, &c. Rondeletius quin idem sit Æliani Leo & Plinij Elephantus non contradicit. Plinij verò Leonem & Elephantum diuersos esse liquido ostendit. (Iouius quoque Leonem Plinij ab Astaco non separauit.) Leonis autem Rondeletij iconem & historiam dedimus suprà, post Cancros. Hoc in loco, quæ Corollarij vice illic addenda fuerant, ponemus. Marinum Leonem (inquit Ælianus de animalib. 14. 9.) Locustę fermè similem esse scio, præterquam quod tenuior & gracilior apparet, & ex aliqua crustarum suarum parte cæruleus, (*cæruleo colore est & subnigris maculis distinguitur, Gillius.*) Ignauus est, (νωθής.) Forcipes illius maximę Cancrorum forcipibus figura similes sunt. A piscatoribus bene peritis, membranas quasdam habere dicitur appensas ex testis & colligatas, sub quas subiectæ sint molles carunculæ

& tenerę, quę Leonis adeps appellentur. Is ad hoc ipsum (aiunt) homines adiuuat, vt squalidam & infuscatam faciem ad nitorem adducat. Cum rosaceo in vnguentum conformatus, formæ pulchritudinem conciliat, & venustum splendorem enitere facit. Id etiam auditione accepi, terrenum Leonem summè timere marini aspectum, absurdũ scilicet ac formidabilem: sed neque odorem eius ferre: itemque illum ipsum (terrestrem leonem) dicunt marini extritarum crustarum puluerem in aquam infusum bibentem à ventris morbo liberatum iri. Leonem marinum ideo cancrum (*cammarum legerim. sic enim astacum aliqui vocant, quem à Leone, vti Iouius quoque non separant*) à vulgaribus dictum puto, quòd Leonis & colorem, & similitudinem quandam habet. Eius os, id est, foramen quod sub cauda habet, lana occluditur, & in furno admodum calido, sine aqua, liquamine vel oleo lentè coquitur. Sunt qui eum carbonibus circumuallent, crebroq; voluant, ne comburatur. Coqui item ex aqua & aceto potest, vt cancros (*astacos*) fluuiales solemus. Plus tamen coctúrę requirit, quia crassior & durior est, Platina 10. 47.

Astacus.

DE MONSTRO LEONINO, RONDELETIVS.

MONSTRVM est id, quod hîc exhibemus, & perfectum animal, partibus nullis ad natandum aptis præditum. Quamobrem quum dubitarem extitissetne reuera aliquando monstrum istud marinum, Gisbertus (*Horstius*) Germanus, (qui Romæ medicinam facit, vir proculdubio in rerum cognitione præcellens & minimè vanus,) omni asseueratione affirmauit certò se scire, non diu ante obitũ Pontificis Pauli tertij Centucellis captum in medio mari fuisse. Quare ex illius fide quale fuerit hoc monstrum describere non dubitaui. Id, vt referebat, magnitudine & figura leonis erat: quatuor pedes habebat, non mutilatos nec imperfectos, vt vitulus marinus, non membranis medijs iunctos veluti fiber & anas, sed perfectos, in vngues & digitos diuisos: caudam longam, tenuem, in pilos desinentem: aures valde patentes, squamas in toto corpore. non diu vixit proprio naturalique loco & alimento destitutum.

Affictu quædam huic mõstro videri.

Hæc quanuis bona fide mihi narrârit Gisbertus medicus, tamen existimo pro pictoris arbitrio quædam detracta, quædam addita fuisse, vt pedes longiores factos fuisse quàm aquatilib. bestijs esse soleant, vel omissam membranam digitos coniungentem, aures patentiores contra aquatilium naturam: squamas præter veritatem additas pro cute aspera & rugosa, quali cute pedes & alæ testudinum marinarum conteguntur. neque enim squamas habent quæ pulmonibus spirant, & ossib. sustinentur. Non solum in hoc, sed in alijs monstris & beluis marinis pictores multa pro arbitrio appinxerunt, vt intueri licet in tabulis illis regionum pictis, quas chartas septentrionales appellant. In quib. & Munsteri cosmographia, balenæ pictæ sunt cum fistulis duabus prominentibus, cum fistulam vnicam habeant, id est foramen in fronte in asperam arteriam desinens. Item cum branchiarum scissura, cum pedibus, vnguibus, squamis: quib. omnibus certissimum est balænas carere. Præterea ex testudine marina finxerunt monstrum à quo vitulus marinus auriculas habens præter veritatem, deuoratur. Nec minùs absurdè orcam pinxerunt, quæ balænam persequitur, & naues euertit. Absurdissimè verò physeterem forma equi cum patulis naribus & fistulis duabus prominentibus, cum auriculis asininis, cum lingua longissima & prominente. Nec minus monstrosam finxerunt Scolopendram cetaceam quadrato capite, promissa barba. Non minore errore porcum marinum repræsentarunt, & orcæ speciem quãdam cui à celeritate nomen posuerunt, & vaccam marinam, & monstrum aliud rhinoceroti simile.

Contra picturas Olai Magni: quarum nos supra quasdam inter Cete dedimus.

Hæc sibi in chorographia illa septentrionali permiserunt pictores, quæ tamen vera nonnulla continet, vt astacum marinum, onocrotalum satis rectè expressum, & terrestria aliquot.

COROLLARIVM DE LEONE MONSTRO, ET BELVA marina huius nominis apud veteres.

Ad Castrum oppidum in mari Tyrrheno captus piscis est, leonis forma, anno supra millesimum ducentisimũ quarto & octuagesimo, (*alias anno 1274. al' 1295. mense Februario, Seb. Francus. ego Martinum* IIII. *pontificem, ad quem illatus est, electum inuenio anno domini 1281. & quinto deinde anno successisse ei Honorium* V.) clamorem hominis vlulatui similem edidit, & cũ admiratione in vrbem missus est spectaculi causa ad Martinum IIII. Romanum pontificem, Innominatus: & Philippus Forestus lib. 13. Chronicorum.

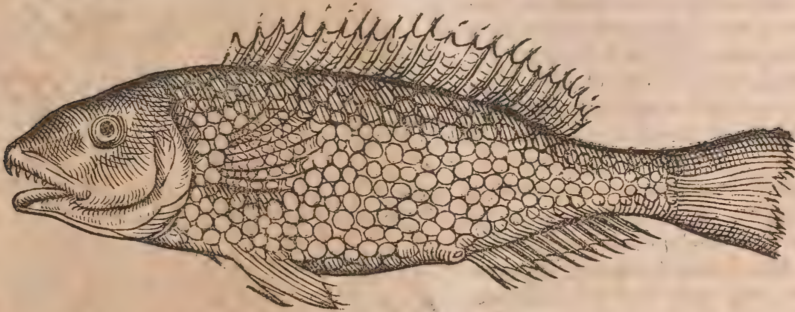
Leo κητώεις, id est terribilis, ab Oppiano lib. 1. Halieut. inter cete numeratur, ex quo & Ælianus & Suidas repetiêre. In mari circa Taprobanen insulam Cete quædam habere ferunt capita pantherarum, leonum, & arietum, Ælianus 16. 18.

Lepidotus & Oxyrynchus à Strabone inter pisces Nili, tanquam maximè noti, numerantur. Lepidotum appellabant etiam τίλτου τάριχος, vt Plato comicus: Καὶ πωλῶν ἅμα τίλτου ταρίχους ἐπριάμην τοῖς οἰκέταις. Aristophanes verò, Τὸν σαπέρδην ἀποτίλαι χρή, καὶ καταπλῦναι, καὶ κατεκπλῦναι, καὶ διαπλῦναι, Pollux 6. 9. Verbum ἀποτίλαι euellere significat, vt & τίλλειν verbum primitiuum, vnde nomen τιλτὸν fit, quod est vulsile, oxytonum: vt fortassis salsamentum τιλτὸν, id est vulsile nominandum sit: cuius fibræ exiccatæ euelli queant: vel quod diuelli soleat antequam coquatur. Quidam apud Antiphanem recitante Athenæo: Emi, inquit, Τίλτου (fortè τιλτὸν vel τιλτὸν) μέγιστον ἄξιον δραχμῆς, δυοῖν ὀβολοῖν, ἐν οὐκ ἂν καταφάγοιμεν ἡμερῶν τριῶν Ἤδη κατεσθίοντες, οὐ δώδεκά γ'. ὑπὲρ Μέγεθος γάρ ἐστι. Τίλτον, εἶδος ταρίχους, Hesychius & Varinus.

DE LEPRADE VEL PSORO,

BELLONIVS.

Ψόρος καὶ Λεπρὰς Græcis, Lelepris Latinis: Vieille Gallis: Poulle de mer, Armoricis: alijs Rosse.

Saxatiles quidam pisces ab Oceano in mediterraneis deferri solent, Leprades, Mærulæ, Turdi, Phycides, & id genus cæteri: quibus varia (ob antiquæ vocis defectum) nomina imponere solent: alij enim des Rosses: alij (vt Amorici) Gallinas marinas vocant. A

Nihil istius piscis colorum varietate pulchrius. Vix autem palmo longior in mari Adriatico excrescere solet, cum pedem & amplius in Oceano excedere comperiatur. Proinde Lepradi nomen è reipsa probè inditum est, quod easdem sugillationes habeat, quæ in psora vel lepra laborantibus visuntur: quamobrem Numenius etiam Ψόρον appellauit. Caudam & pinnas, quas vtrinque ad branchias & sub ventre habet, eodem modo rotundas esse videmus. Continuam tergoris pinnam gerit, sedecim aculeis munitam, atque aliam sub ventre ano vicinam. Multiplici colorum respersu distinctus est: omnesque pinnas transparentes habet, leues, molles luteo: rubro, cæruleo, viridi, & alijs coloribus maculatas: totum deniq; corpus tam exactè polymitum, vt maculas nunc cancellatas, nunc rectas, nunc in obliquum sparsas, in ipso pisce comperias: quanquam omnes ferè squamas, ad oram rubore suffusas habeat. Cæterum os habet paruum, dentes albos, acutos, Cynędo breuiores & obtusiores: maxillam superiorem tubi in modum cranio infarctam, vt penè duo labia carnosa esse credas. Squamas exerit latas: linguam albam, pene solutam. Spinea pinnula exterior branchiarum carnosa est. Linea quæ piscibus vtrinque latera diuidit, nequaquam in hoc pisce recta procedit, sed à superiori branchiæ angulo arcuata secundum tergus deducta est: mox vbi tergoris pinna desinit, illuc quidem linea reflectitur, & quidem arcuatur: deinde recta per mediam caudam defertur. Caput ipsum non ita multis coloribus cancellatum est, sed lineas hinc inde diductas, ex cęruleo, viridi ac rubro mixtas ostendit. Oculos habet paruos, rotundos, quorum pupilla nigra est: iris verò aëri similis, quem si quando in girũ contorqueat, cyaneũ, deinde aureum, postremò argenteum circulum in crystallini coloris fulgorem referre conspicies. Quod autem ad internas eius partes attinet, peritonæum illi conspicies esse album: Cor exactè triquetrum: Hepar ex pallido lacteum, ad sinistram magis protensum, tribus constitutum lobis, sed vno tantum longo & duobus breuibus, multis venulis rubicundis circunductum: Lienem planum, oblongum, minoris digiti magnitudine rubrum: fellis autem vesicula duos digitos longa est. Est omnium ferè eius intestinorum eadem capacitas, vt propriè in eo stomachus videri non possit. semel tantùm à stomacho ad anum reuoluuntur, multisque obducuntur omentis, ac multa pinguedine perfunduntur. Lactes habet copiosas, vuluam vtrinque bicornem. B (A)

Eius est naturæ Lelepris, vt etiam omnes saxatiles deuoret, nihilque in stomacum demittat, quod non antè optimè dentibus attriuerit. C

COROLLARIVM.

Icon hæc piscis est qui Venetijs MarZapan vocatur: quam apud me visam Bellon. eandem suæ lepradi esse asseruit. Cognatus huic mihi videtur scarus varius Rondeletij, quem Bellonij simpliciter nominat, sed differt dentibus, quos planos (suprà) habet scarus, & in Oceano non capitur: cum hic quo de agimus, & mediterranei & Oceani piscis sit.

Melanderini mentionem Athenęus duntaxat fecit: qui significare videtur Melanderinum à Speusippo ψύγρον, à Numenio ψόρον appellatum: quod si ita res habeat, vtrobique mendum esse suspicor, atq; in priore loco (legendum) ψογερὸν, id est, αἰσχρὸν & turpem: in altero ψόθον id est, nigrum & squalidum, Rondeletius. Ego circa nomina non facile quicquam mutauerim. Ψογερὸς adiectiuum est: nec solent adiectiua nomina pro substantiuis piscium vsurpari, præter pauca admodum, eaque mutato accentu, vt

γλαῦκος, λεῦκος. Hesychius ψοθὸν, interpretatur nigrum, & ψοθίον fuliginosum: vt coloris ratione coniecerit Rondeletius, si idem piscis sit melanderinus qui psorus, psothum potiùs appellandum esse, præsertim cum melanuro similis sit, qui & ipse à nigredine denominatur. quæ coniectura si nos mouet, nõ magis ψόθον quàm ψόλον, à fuligine, (vsitatiore ni fallor vocabulo,) nominandum aliquis diuinauerit. Sed verba Athenæi quoniam ambigua sunt, vt in nostris codicibus habentur, recitabo. Μελανδέελινος. ὅμοιον εἶναι τῷ μελανούρῳ φησί. Σπεύσιππος ἐν δευτέρῳ ὁμοίων, τὸν καλούμενον ψύγρον, ὃν Νουμήνιος καλεῖ ψόρον, οὕτως. Ἢ ψόρον, ἢ σάλπας, ἢ αἰγιαλῆα δράκοντα. Ego in præsentia nomẽ μελανδέελινος hoc in loco abundare puto, vt præcedentia sequentib. respondeant: neq; piscis nomen ponatur, nullo cuiusquam authoris testimonio adhibito, quod alibi nusquam negligit Athenæus. Ergo cum de Melanuro proximè dixisset, psygrum melanuro similem esse subiungit, authore Speusippo: atque eundem à Numenio psorum appellari. Vt autem & constructionis verborum & sententiæ integritas magis constet, sic legerim: ὅμοιον δ' εἶναι τῷ μελανούρῳ φησὶ Σπεύσιππος ἐν δευτέρῳ ὁμοίων τὸν καλούμενον ψύγρον, &c. Melanderini vox alijs scriptoribus inusitata, adscripta fortè ad marginem fuit, & in textum ab aliquo ascita. aut si ad contextum pertinet, locus fuerit mutilus. Natalis de Comitibus locum hunc Athenęi sic transtulit: Tum melanderinum similem esse ait melanuro Speusippus secundo similium, purum (*psygrum*) dictum: quem sic Numenius psorum vocat: Aut psoron, aut salpã, vel littoreum inde draconem. Melandrys quidem piscis est alius, nempe thunnus magnus, aut ei similis. melandryũ verò aut melandrya tomus ac salsamentum ex eo, vt in Elacatene diximus. Hæc Hactenus. Iam quod Bellonius exhibitum à se piscem psorum & lepradem Græcorũ esse putat. & leleprin Latinorũ, multifariam lapsus videtur. Primum leuis est coniectura, eaque solo ex nomine, psorum piscẽ iccirco esse putantis, quod eædem in eo suggillationes, quales in psora vel lepra laborantibus visantur. atqui psora vel lepra affectus est turpissimus, & fœda cutis asperaque facies: huius verò piscis colorum varietate (vt Bellonius ipse refert) nihil pul-

Lepras. Lelepris. chrius. Hoc etiam non animaduertit huius piscis nomen per o. breue scribi, psoram cutis vitium per o. longum. quanquam ψωροπέταλοι pisces sunt viles apud Hesychium. Deinde lepradem piscẽ cum nullus, quod ego sciam, authorum dixerit, non debuit nobis tanquam vsitatum veterib. Græcis nomen proponere: neque Lelepris, quod Græcum est, Latinum facere: neque eundem cum psoro piscem, est enim Λελεπρίς, Hesychio teste, non alius quã phycis. Vide Lelepris superiùs. Quod ad Gallica nomina, Vieille inquit à Gallis nominari, nempe Lutetię, quod addit in Gallico suo de piscibus libro. At Rondeletius turdum suum à Gallis vielle vocari author est, in primo turdorũ genere: & rursus similiter duodecimũ atq; vltimum. Videtur autem mihi hic quoque piscis turdis cognatus esse, tum specie corporis, tum colorum varietate insigni, primo præsertim generi quod Rondeletius ponit. Alterum nomen Gallicum Rosse, à colore rubicundo factum opinor. nam & alius quidã fluuiatilis (aut lacustris piscis) Rose vocatur Gallicè, à rubore caudæ: vt in Phoxinis memorat Rondeletius. Piscis, quem exhibui, Venetijs Marzapan vocatur, nimirum quod ęque in delicijs appetatur, ac Martius panis vulgò dictus, qui cum amygdalis, saccharo, aqua rosacea, &c. parari solet. Pictura quam habeo quatuordecim ferè digitorũ est. quanquam Bel. in Adriatico vix palmo (dodrante) lõgiores excrescere scribit. Pinna dorsi non sedecim tantum, vt Bellon. scribit, (quanuis ab illo quoq; exhibita figura plures ostendat,) sed pluribus aculeis munitur. Colorib. omnino multis & variè distinctis ornatur, sed plurimũ rubri habet: maculas rotundas plerasq; cæruleas præsertim superiori corporis parte, quæ dorsũ versus est: inferiore albicantes. Attagenus apud Athenæum piscis est, qui nomine scepinus dicitur à Dorione: cui fortè à maculis aut punctis, quib. similiter vt auis attagen distinguatur, nomen impositum fuerit: aut quòd inter pisces

ferè

ferè lautissimus sit, vt attagen inter aues. hic an sit quem exhibemus, cōsiderandum. Scepani tamen (per a. non per i. in medio) Oppiano pascuntur in cœno & paludibus maris: hic de quo agimus saxatilis est. Germanicè vocari poterit, *Ein roter Punterfisch, ein roter Krametfisch*: hoc est Turdi genus rubicundum.

LEPTINUS. Vide in Delcano.

DE LEPORE MARINO, RONDELETIVS.

LEPVS marinus hactenus à paucis cognitus fuit, tum ob raritatem, tum ob variam à veteribus traditam eius descriptionem. Fuerunt etiam qui quæ legendo vel percontando, non oculata fide didicerant, de lepore marino literis mandarunt. Plinius offam informem vocat. Aelianus cochleæ exenteratæ similem facit, Dioscorides loligini paruæ. Sunt qui (*vt Albertus*) gronaut vulgo dictum leporem marinum esse putent, (*Germani vulgo genus orbis mar. vocant Seehaß*:) piscatores nostri eum qui φωλὶς à nobis existimatur leporis nomine vendunt, alii liparim esse credunt. Quæ omnia vnica ratione falsa esse conuincuntur. nam modo nominati pisces frequentissimè mensis apponuntur, iisque sine vllo periculo vesci omnibus licet: cum veterum omnium testimonio lepus marinus maximè sit venenatus, & eo magis cognoscendus, non solum vt à mensis omnino reiiciatur, sed etiam ne vel odoratu vel diutino eius intuitu lædamur: verum ad alia quæ præstat remedia vtamur, vel noxæ ab eo fortè contractæ antipharmacis occurramus. — A *Varia circa leporis mar. formam sententia.* *Lib. 9. cap. 48.* *Lib. 2. cap. 20.*

Lepus igitur marinus à Latinis dicitur Græcorum imitatione, qui λαγωὸν θαλάσσιον vocant, nostri imbriago, (*vt mullum imberbem quoq;, ab insigni rubore.*) — A

Piscis est ex mollium genere in mari nascens, atque in stagnis præsertim cœnosis: substantia loligini similis est, autore Dioscoride. — *Vbi.*

Aelianus cochleæ testa exemptæ aptissimè comparat. ei enim perquam similis est. Plinius offam informem id est, massam carneam potius quam piscem vocat. neque enim oculos, neque pinnas neque alia membra aptè distincta in hoc videas, quemadmodum in aliis piscibus, ob id substantia siue carne loligini, non corporis specie, assimilauit Dioscorides. Quum viuit, colore est ex rubro nigricante, vnde nostri imbriago, id est ebrios vocauerunt, quod ebriosi eo colore esse soleant: mortuus, ex fusco albicat. Sed cum hoc sit colore, quomodo ab eo nomen illi positum est? nam, vt scribit Plinius, colore tantum lepori terrestri similis est. Veteres colorem leporinum ἐπίπερκνον vocabāt, quod sit percnę (ea est oliuę non acerbæ, nec omnino nigrescentis species) similis. ab eo igitur colore lepus marinus dictus. — B *Color.*

Huius genera aliquot reperimus: quæ causa esse potuit cur diuersæ ab autoribus traditæ sint eius descriptiones. Primum genus quod hic exhibemus maximè letale est, ex mollium genere, cochleæ exenteratę valde simile, maximè posteriore corporis parte. Os habet in dorso veluti sepia, tenue, volutæ instar contortum, qua parte ad caudam spectat. in lateribus sepiarum modo pinnas habet alueum ambientes, replicatas. mox cornicula duo carnosa, qualia sunt in cochleis. altera tantum capitis parte zygænæ caput imitatur: altera parte foramen est, per quod carnosam quandam substantiam exerit, vt in pictura vides: eandem pro arbitrio retrahit. In harum duarum partium medio rima est pro ore. Atramento, & reliquis partibus internis loliginem refert. Id in hac leporis specie mirandum, quod cum in omnibus animantibus partes sinistræ dextris similes sint, in hoc valdè sint dissimiles, vnde offa informis meritò dicitur. Odore est pisculento tetroque. — *Leporis mar. genera aliquot. Primum genus.*

Vescitur limo, aqua, sordibusque: ob eam causam in stagnis marinis lutulentis libens versatur. — C

Venenatum esse piscem ex Nicandro, Dioscoride, Galeno, Paulo Aegineta, Aetio, Plinio (libro 32. cap. 1.) didicimus. Plinius: Non sunt minus mira quæ de lepore marino traduntur. Venenum est aliis in potu, aut in cibo datus, aliis etiam visus. siquidem grauidæ si omnino aspexerint, fœminam ex eo genere duntaxat, statim nausea & redundatione stomachi vitium fatentur, ac deinde abortum faciunt. Remedio est mas, ob id induratus sale, vt in brachialibus habeant. Eadem res in mari & tactu quidem nocet. Vescitur eo vnum tantum animalium, vt non intereat, mullus piscis: & tenerescit tantum, & ingratior viliorque fit. Homines quibus in pastu est, piscem olent. hoc primo argumento veneficium id deprehenditur. Cætero moriuntur totidem diebus quot vixerit lepus. incertique temporis veneficium id esse author est Licinius Macer. In India affirmant non capi viuentem, inuicemque ibi hominem pro veneno esse, ac vel digito omnino in mari tactum mori. esse autem ampliorem multo, sicut reliqua animalia. Iuba in his voluminibus quæ scripsit ad C. Cæsarem Augusti filium de Arabia, tradit lepores marinos (*Nostra æditio Frobeniana, habet, tradit mitulos ternas heminas capere; quod placet. loquitur enim de capacitate testæ tanquam vasis*) ternas heminas capere: sic enim legendum non vitulos marinos, vt habent vulgata exemplaria, qui longe plures heminas capere possunt. Sunt enim valde magni, maximè in India, vbi omnia maiora sunt. Mirum verò leporem marinum modicæ magnitudinis ternas heminas in India capere. — G *De Veneno eius leporis mar. Plinius.* (*B. Magnitudo.*)

Dioscorides lib. 6. cap. 30. veneni eiusdem indicia, symptomataque sic docet. Qui leporem marinum biberunt, piscium virus olent. (τῷ δ' ἀγκολυθεῖ γεῦσις ὁμοία ἰχθύσι βρωμώδεσιν, *id est, pisculentus quidam & virosus in ore sapor ab eis percipitur.*) procedente tempore aluus dolore afficitur, & vrina sistitur: & si quādo eam reddere contingat purpureum colorem refert. Omne piscis genus auersantur, & odio habent. fœtido ac graui sudore manant: bilosus vomitus interdū sanguini promiscuus subsequitur. Eadem Aetius lib. 13. cap. 53. & paulò apertius. Lepus marinus (inquit) reperitur ferè inter loligines, animal paruum, virosum odorem habens. Comitatur autē eos qui in corpus eum ingesserūt, sapor in ore similis piscibus, virosus: — *Dioscorid.* *Aetius.*

paulò pòst aluum dolet: & color corporis ad arquati similitudinem permutatur, deinde plumbeus redditur, cum faciei tumore. Incenduntur autem pedum plantæ, (---ἄλλοτε ῥινὸς Ἄκρον ἐπιπλαίον σφυρὰ πίμπρεται, Nicander. vbi verbum πίμπρεται forsan simpliciter turgere & plenitudine extendi significat, non incendi.) & pudendum tumefactum cohibet vrinę effusionem Progrediente verò malo etiam cærulei coloris lotium (οὖρον θαλάσσινον, *violaciam vrinam, Auicennæ interpres*) emingunt, quandoque etiam sanguinolentum: deinde nauseabundi facti biliosa vomunt sanguine permista, & piscium loturam olentia. Exudant item graueolentia, & omne piscis genus auersantur præter cancrum. Idem tradit Paulus Aegineta lib. 5. Leporis marini venenum epotum sequitur gustus piscem redolens, virosus, (*& reliqua, vt Dioscorides: nisi quod locus postremus in Aeginetæ codice mutilatus videtur.*)

Aegineta.

Leporis mar. veneno nō vlcerari pulmonem, contra Galenum.

Hæc ideo ex variis autoribus fusius à me citata fuerunt, vt diligentius expendatur Galeni locus de lepore marino ex libro de Theriaca ad Pisonem: Quædam (inquit) inueniuntur quæ corporis partes quasdam peculiater lædūt. lepus enim marinus pulmonem vlcerat. Et lib. 1. de medicamentorum compositione κατὰ γένη statim initio sophistis eos cauillantibus qui de medicamentis scripserunt, quæ certas corporis partes vel lædunt, vel iuuant, respondet: At hoc cauillum inquit, eos qui ita iocantur arguit facultatis medicamentorum adeo esse imperitos, vt pulmonem solum ex omnibus corporis partibus à lepore marino exulcerari ignorent. Quod quidem vt verissimè à Galeno scriptum est, medicamenta esse quæ certis corporis partibus vel prosint vel obsint, idque quotidiana experientia cognitum nobis sit: non ita veritati consentaneum esse puto solum pulmonem à lepore marino lædi. Nam Paulus Aegineta, Aetius, qui omnia ferè sua ex Galeno transtulerunt, veneni huius grauia ac sæua symptomata variis in partibus tradiderunt, de peculiari pulmonis solius affectu ne verbum quidem. Dioscorides & Plinius quanta sit eiusdem veneni pernicies satis fusè declarant, at de solius pulmonis noxa mentionem nullam fecerunt. Neque solum sententiis omnium qui de lepore marino scripserunt, sed etiam experientiæ aduersatur Galenus, quam paulò pòst fusius enarrabo. Nicander piscis istius venenum non omisit, cuius versus eleganter vertit Ioannes Gorræus medicus:

Nicander.

Disce venenatos leporis cognoscere potus *Pestiferi, mediis peperit quem fluctibus æquor,*
Virosi squamas & purgamenta marini *Piscis olet, &c.*

Is interpres sententiam Galeni huc quantum potest accommodat, maximè quum dicit Nicander carnes tabescere sensim, & paulò pòst:

Vndique malas, *Ceu flos exoriens, tumidas rubor occupat ambas.*

Corpus, inquit interpres in Annotationibus, nutriri desinit, vel quod corruptos à lepore humores non possit sibi assimilare, vel propterea quod pulmones malo quodam leporini veneni occulto tandem exulcerentur, vnde febris & tabes fiunt: quod quidem vlcerati pulmonis malum Nicander apertè indicauit, scribens genas rubescere, & velut roseo colore pictas videri genas. hoc enim fit humorum in pulmonibus putrescentium calore in faciem sublato. At hæc multorum aliorum morborum & symptomatum communis est nota, neque necessario ex febre & tabe pulmonum exulcerato concluditur. potest enim vel ob erysipelatis, vel ob alicuius interioris partis, vt cordis aut hepatis inflammationem rubor in facie apparere, & tabes vitiatam nutritionem & assimilationem sequitur. Denique malarum rubor peripneumoniæ nota est propria atque certa, non vlceris pulmonum, nisi vlcus cum inflammatione coniunctum sit. Quare Nicander ex his quæ de veneni vi tradit, effici non vult pulmones solos à lepore exulcerari.

Remedia contra sumpti leporis mar. venenum.

Sed hæc de veneno satis: de antipharmacis nunc dicendum. Ea ferè omnia paucis complexus est Dioscorides lib. 6. cap. 30. His, inquit, qui leporem marinum biberunt, dandum lac asininum, vel passum continuè, aut radicis maluæ foliorumque decoctum, aut trita cyclamini radix cum vino, aut veratri nigri, aut scammonii succi drachma cum aqua mulsa, punicique mali acinis. Cedria contrita cum vino efficax est. Anserinus sanguis, vt tepebit potus. Sed cum pisces omnes respuant aspernenturque, solis fluuiatilibus cancris vesci possunt, bibuntque eos admisto vino, adiutique ab his percoquunt. Quumque appetere & comesse pisces cœperunt, suæ salutis indicium habent. Eadem ex Dioscoride mutuati sunt, qui de veneni huius remediis scripserunt.

Remedia ex lepore mar. Lib. 2. cap. 8.

Age iam, si qua sint piscis istius commoda, inquiramus. Dioscorides: Lepus marinus per se tritus, aut cum vrtica marina illitus, capillos euellit. Plinius aduersus strumas valere scripsit: Pungi (inquit) piscis eius qui rana in mari appellatur officulo de cauda, ita vt non vulneret, prodest. Idem faciendum quotidiè donec percurentur. Eadem vis est pastinacæ radio & lepori marino imposito, ita vt celeriter remoueatur. Idem tradit leporis marini sanguinem, vel fel, vel oleum in quo lepus necatus fuerit, psilothrum esse.

Verum se leporem mar. verū exhibere.

A Superest vt ostendam veterum leporem mar. esse, de quo nunc agimus. Sunt enim qui aliter existimauerunt, in quibus est Latinus Nicandri interpres: Lepus marinus, inquit, ex lacertorum genere est, (*apud Lonicerum, qui Nicandrum Latine reddidit prosa, & scholia adiecit, hoc non inuenio:*) paruæq; loligini similis, informis magis offa quam piscis, solo colore leporem refert. Quod si ex genere lacertorum sit, quomodo paruæ loligini similis esse potest, quæ corporis figura, substantia, toto denique genere à lacertis differt? Nam hi sanguine præditi sunt, læues, corporis partibus distinctis: lepus verò ex mollium genere & ἀναίμων, informis: qui cum loliginibus capitur, in cœnoso stagno degit, stomachum dissoluit, abortū facit, ventrem sæuis doloribus torquet: denique nisi succurratur mortem affert, quæ omnia quomodo à me experientia comperta sint, verissimè exponam.

De lepore marino sibi allato, cuius odor tantum nauseam mouebat.

Cum ego piscium naturæ varietatisq; cognoscendæ studiosissimus piscatorium forum frequentissimè inuiserem, cumque piscatores proposito præmio allecti, certatim si quid rari aut noui in mari caperent, vel in litus eiectum reperirent, ad me deferrent: ecce piscator leporem marinum cum aphyis & loliginibus in faucibus Malgurianis captum, nunquam à se alias antè visum aspectu fœdo, odore tetro, betæ foliis inuolutum mihi offert. quem cum diligentius contemplarer, mihi multisque, qui vna mecū erant, nauseam mouit. Sed ne hac quidem à piscis inspectione reuocatus, dissecabam, partesque omnes internas sedulò rimabar: quum interuenit mulier quædam de mariti morbo me cōsultura. cui quum ad dissectio-

dissectionem attentior statim non responderem, odor piscisq; conspectus vomitum dissolutionemque ventriculi protinus creauit, & de ventris dolore (erat autem grauida) grauiter queri cœpit, vt iam abortus timendus foret: quem adstringentibus emplastris ad retinendum fœtum ventri lumbisque admotis prohibui, & vt aliquot dies cancris vesceretur consului. Permulti sunt huiusce rei locupletissimi testes viri boni & studiosi, qui ea quæ dixi symptomata, & in se, & in grauida muliere experti sunt & viderunt: vt omnino ex his, quæ de lepore marino veterum literis prodita sunt, huic nostro competere experientia docuerit, à qua ita sum confirmatus, vt ab ea sententia deduci nunquam possim vel debeam.

Post menses aliquot alius ad me delatus est, sed lingua illa carnosa, de qua initio locuti sumus, carebat: os in dorso nullum erat: cæteris omnibus partibus internis & externis omnino similis. Huc, de quo nunc loquor, marem esse iudico, alterum fœminam, quod in ea simile quid polyporum ouis repererim. Esse autem in hoc genere marem & fœminam testis est Plinius. Grauidæ, inquit, si omnino aspexerint fœminam ex eo genere duntaxat, statim nausea & redūdatione stomachi vitium fatentur, ac deinde abortum faciunt. Remedio est mas, ob id induratus sale, vt in brachialibus habeant. *Alius ei allatus.* *Lib. 32. cap. 1.*

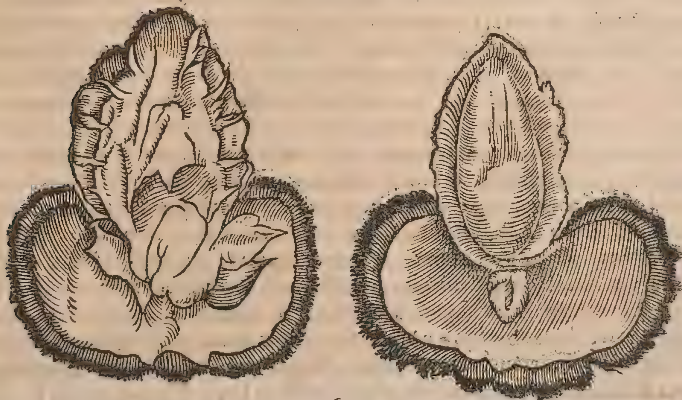
Aelianus aliam leporis marini speciem adfert, quam etsi nunquam viderim, nec eius εἰκόνεμ proferam, tamen eius verba subiungam: quoniam in leporum marinorum tractationem incidimus, vt si quis fortè in hunc inciderit ex descriptione possit agnoscere. Magni maris lepus, inquit (nam alterum, qui in alio (*mediterraneo*) mari nascitur, antè dixi) ex omni parte ad terreni similitudinem accedit, præter pilos. nam terrestris pili & molles sunt, & ad tactum haudquaquam resistentes. contra illius spinosi & erecti. huc qui contigerit, lædetur. Ipsum in summa aqua maris natare, non in altitudinem demergi dicunt. Celeri ac concitata natatione vti. Viuum ego difficillimum ad capiendum esse, quod neque in rete incidit, neque ad lineæ escam accedit. Quum ægritudine afficitur, natare nequit, simul & funditus expellitur atque eiicitur. Quisquis tum manum ad eum admouet, nisi medicina adhibeatur, perit. ac si bacillo eum tetigerit, hoc idem periculum ei procreatur, quo basiliscus baculo tactus afficit. *Quæ sequuntur omnia, ex Græco Aeliani nostri codice adiecimus.* Radicem ad idem mare in insula quadam nasci ferunt, haudquaquam in vulgus ignotam, quæ animi defectionibus illius qui sic affectus fuerit, medetur. Ea enim animo deficientis naribus admota, facit vt is reuiuiscat & recreetur. Sin negligitur, tum sanè valida pernicie hic lepus præditus est, vt ad mortem vsque homini morbus procedat. Hæc Aelianus. Idem fortassis fuerit, eiusdem certè naturæ ac loci, pisciculus, de quo idem Aelianus sine nomine, lib. 8. cap. 7. Megasthenem (inquit) audio dicentem, in mari Indico quendam pisciculum nasci, eumque quoad viuit, in profundo quidem natantem non apparere: mortuum verò ad summam aquam existere, & fluitare: qui eum contigerit, animi defectionibus primum tentari, deinde obire mortem. *Alius lepus Aeliani terrestris similis, lib. 16. cap. 19.*

DE SECVNDA LEPORIS MARINI SPECIE, RONDELETIVS.

Secundum leporis genus substantia, atramento, partibus internis superiori simile est. Differt autem partibus externis. sinistræ & dextræ similes sunt. Parte priore duas latas appendices carnosas habet, in quarum medio rima est: paulo infra, cornicula duo, qualia in superiore descripta sunt, nisi quod acutiora & breuiora sint. In dorso os nullum, neque posterior pars cochleæ exenteratæ similis est. huius posterioris partis vtroque latere, veluti in sepia sunt pinnæ, magis expansæ & non replicatæ. Est & hoc genus superiore maius.

DE TERTIA LEPORIS MARINI SPECIE, RONDELETIVS.

Tertium

Tertium genus leporis marini substantia, viribus & facultatibus simile est, quam ob causam inter lepores marinos numerandum duximus. Hic partem pronam & supinam repræsentamus. Quod in partis supinę ferè medio vides, est os: suprapôsita ori pars, alueus, qualis in sepiis, oui figura, sed in ambitu crenatus. Ori subiecta pars, membrana est tenuis, carnosa, magis expansa in rotundum, cuius ora fimbriata est, fimbriæ nigræ sunt. Intus cerebri nigri parum est, gulam excipit ventriculus, ex quo oritur intestinũ instar capreolorum vitis conuolutum. In medio substantia quædam est fungosa succum fuscum continens: fortasse μήκων est cum atramento suo, (*Hæc ad Bellonii leporem accedunt.*) Toto corpore splẽdido, crystallum vel pituitæ massam concretam congelatamque esse dicas. Rarò admodum capitur, & vix vnquã nisi in summo æstu. tum enim à summis feruoribus omnia conturbantur, ea etiam quæ in maris imo latent. Odore est valde ingrato & pisculento, nauseam mouet. Splendore diutius inspectantibus dolorem oculorum capitisque adfert, id quod in me ipso sum expertus. Deniq; iisdem viribus sed imbecillioribus eum esse censeo, quas ex veterum sententia & experientia nostra primo generi tribuimus. Hoc etiam fortasse discrimen fuerit, quod hic in alto mari, ille in cœnosis locis maris, stagnis ve lutulẽtis degit.

DE LEPORE MARINO, BELLONIVS.

Bellonii lepus ab iis quos Rondeletius exhibet omnibus diuersus videtur, nisi cum postremo conueniat.

Autorum varia sententia. Leporis marini descriptio apud antiquos authores admodum varia est: Hunc enim Dioscorides Lolligini paruæ, alii verò caudatæ similem fecerunt. Aelianus ex omni parte ad terreni leporis similitudinem præter pilos accedere tradit. Apuleius (*in Apologetico de lepore marino: dubitat tamen an sic sit vocandus*) Cùm sit cætera exossis (inquit) duodecim tamen numero ossa ad similitudinem talorum suillorum in ventre connexa & catenata gerit. Aristoteles huius descriptionem subticuit, quod fortè deiectamentũ inutile esse videret: imo neque Oppianus de hoc quicquam meminisse visus est.

B Ego verò (vt quod de hoc pisce comperi liberè affirmem) dicam leporem marinum animal paruum esse inter Lolligines, Lollios, aut Sepias: nonnunquam etiam vna cum Apuis capi solitum, odore tetro, nullam aliam habens formam, quam (vt scribit Plinius) offæ cuiusdam informis: cuius inter Cycladas magna est copia. Fuluum leporis terrestris colorem imitatur. Pulmonis marini more per mare diuagatur, tametsi pinnis careat. Pellucidum habet corpus, oui anserini crassitiem non excedens, quod pro libidine huc atque illuc transfert. Gibba est illi forma parte externa, qua etiam glaber est: conuexam internam partem ostendit: qua eadem parte nerui permulti recti atque obliqui apparent: quibus eo modo ferè striatus est, vt conuexa fungi pars, iisdemque adstrictum corpus diffundit, diffusum verò contrahit: sese enim constringendo aquam percutit, vt in ipsa natatione fungi figuram referat. Septem habet appendices, innumeris promuscidibus stipatas, ex indico in cyaneum vergentes, quibus sugendo alimentum corpori suggerit: appendicum autem substãtia fungosa est. Cæterum ex aqua emergens, suam figuram amittit, & in seipsum concidit, vt Pulmo marinus, quapropter in vase aquam habente hunc contemplari oportet.

C Natat tranquillo mari: facileque digitis cedit si comprimatur. Tota nanque corporis eius substantia (B) mucosa est, ac veluti cartilaginosa. Os ad cirrorum radices in concaua parte situm habet. Linguam demorsus vellicat vt Ari radix, paulo tamen remissius. Quinetiam in tenuia frusta discissus, & in mare coniectus, viuit tamen ac mouetur. Marinam præterea squillam, si quando suis cirris contigerit, eam non secus atque Vrtica marina retinet. Viuit absolutus, & liberè vagatur in mari, nullisque flatibus aut procellis euinci, aut ad litus eiici potest.

COROLLARIVM.

A Lepus dirum & venenatum animal, in nostro mari offa informis, colore tantum lepori similis: in Indis & magnitudine & pilo, duriore tantum. nec viuus ibi capitur, Plinius lib. 9. Alia lectio erat: & pilo duriore. tantum viuus ibi capitur. Sed Plinius (inquit Massarius trigesimo secundo libro) negat in India capi viuentem his verbis, In India affirmant non capi viuentem. quod verisimilius est, tum quia id animal visu etiam venenosum est, tum etiam quia sequitur, inuicemque ibi hominem pro veneno esse, ac vel digito omnino in mari tactum mori. Quare legendum existimo: In Indis & magnitudine, & pilo, duriore tantum, nec viuus ibi capitur: quasi viuens perniciosior sit, & sic non erit contradictio. Leporis quidem nomen veneno huic aquatico à lepore quadrupede inditum esse, quod eum colore tantum referat, in nostro quidem mari, & Plinius scripsit, & approbauit Rondeletius: vt mirer Cardanum libro de rerum varietate septimo, cum tria leporinis marini genera ex Rondeletii opere descripsisset, hæc subdere: Hæc velut reiectanea quædam maris (inquit.) non vt lepores marinos descripsi. quid enim his cum leporibus simile? nec veneni quod potissimum signum, quodque in eis letalissimum habetur, vlla mentio fermè habita. Propior forsan descriptio alterius reiectanei à Bellonio recitati, quanquam nec hoc forsan lepus marinus dici possit &c. Atqui color rebus multis nomina fecit, & inter pisces, leuco, leucisco, melanuro, glauco, erythrino: & animantium diuersi generis nomina, cum terrestrium aquatilibus, tum aliis, coloris tantum ratione communicata sunt quędam. sic ab auibus, passere, merula, turdo, forsan & attagéne, ad pisces concolores tracta sunt nomina. Coloris ratio chelidoniis leporibus & ficubus quoque, nomen dedit: quæ an chelidoniæ etiam conueniat, nunc non habeo quod afferam. A iumento ad asellos insecta translatum est nomen, propter colorem tantum: fortè & ab insecto cantharo ad piscem eiusdem nominis. Nihil igitur prohibet cum Plinio fateri terrestri marinoque lepori præter colorem communem nihil esse. nec refert si non idem omnibus marini leporis speciebus color fuerit. Satis enim est vnam aliquam eo colore esse, quæ nomen suum deinde cæteris cognatis communicarit. Est & Lageos vua, quam Latinè leporariam interpretantur, & ipsa fortassis à colore nominata. De percno & epipercno, vt Græci nominant, leporis colore, plura scripsi in Lepore quadrupede B. Quod autem veneni nul-

A colore multis animantiũ indita nomina.

neni nullam ferè mentionem in lepore marino suo fecisse Rondeletium scribit Cardanus: in eo vel non perlegisse se Rondeletii scripta, vel non meminisse declarat. Amelbacarim, id est lepus marinus, Syluaticus. Alarnabo, id est baccarine, id est lepus marinus, Idem. Sed vitiosa hæc iudico, & melius legi Arnebbahari apud Auicennam 2.397. ex editione Andreæ Bellunensis. Pulmo marinus Bellonii plurima habet communia cum lepore marino, vt species vnius generis videantur. Pulmo quidē Bellonii à Gallis vulgo obscœna voce Pota marina dicitur: Rondeletius non pulmonem mar. sed vrticæ genus hoc facit. (Germanicè honestius dicetur *Meerschuum*.) Aliqui *Meerschum*, vt audio, vocitant: hoc est spumam maris. edendo esse negant. ferri in summa aqua. radiis ab vno quodam centro striatam esse: colore candido. nec viuere extra aquam. (Holothurii etiam Rondeletii prima species non minus ingratum ac insuauem odorem resipit, quam lepus marinus.) Lepus marinus veterum, massa quædam siue offa carnea informis, Rondeletio teste, ne oculos quidem habet. Idem videtur animal, quod Albertus historiæ animalium libro quarto tractatu primo capite 8. his verbis describit: Animal quoddam abundat in maribus Germaniæ & Flandriæ, oui albo substantia simile, figura hemisphærii: in extremis tenue, & in medio circa polum hemisphærii sui substantiæ est spissioris: vbi etiam lucent duo quasi oculi (*Nota Albertum non oculos dicere, sed quasi oculos*) magni intra superficiem sphæræ contenti. Membrum in eo nullum est distinctum. Extra aquam immobile est, & omnino non diffunditur, amissa figura sua, sicut album oui, & concidit totum. Rursus aquæ immissum paulò pòst recipit figuram suam, & mouetur (sicut antè) motu dilatationis & constrictionis. (Idem est fortè, vel cognatum, quod *Meerschum* appellant.) In Aquatilium genere vnum est quod valde abūdat in mari Germanico: & vocatur phlegmaticum, eò quod phlegmati viscoso, sicut est albumen oui, omnino simile sit, Albertus. Phlegma & mucum pituitosum Germani vocant *Schnude*, alii *Schnot*, vt inferiores Germani: à quibus hoc phlegmaticum animal *Schnottolf* vocatur: quod nomen tamen etiam aliis quibusdam pituitosis & mucosis piscibus attribuitur. Nam *Seehasz*, id est Lepus marinus Germanorum (alius quàm Græcorum & Latinorum) siue ab oris figura, siue aliam ob causam dictus, & à muco, *Snottolf*, duorum aut trium generum (ni fallor) reperitur, quibus communis est figura orbicularis. Est & alius piscis oblongus eodem nomine. Nos de omnibus post Orbes Rondeletii scribemus. Ab alio quodam accepi *Snottolf* alicubi appellari, non piscis forma animal, sed rotūdum quiddam, oculis binis, mensibus Aprili & Maio: ab eo tempore mutari in alium piscem. aliqui genituram piscium esse aiunt. Mustelæ videri poterat, aut musteli marini genus, nomine tantum consyderato, quod *Seequapp* appellant maris accolæ Saxones. iisdem enim vocabulum *Quapp* (& *Alquapp*) mustelam fl. nostram significat. Sed audio animal esse marinum: substantiæ flauæ, oui propè vitello similis, glabræ, mollis, & quæ ictibus cedat, tenuis, & instar oui in aquam effusi: moueri, contrahi, dilatari, instrumenta corporis nulla habere. Eximi ab aqua non posse, nisi aliquo vase excipiatur, exemptum protinus motu destitui nullius omnino vsus. Quærendum an hic sit Lepus mar. Bellonii. Hoc animal Germanicè puto nominari posset *gelber Meerschum*, ad differentiam alterius ei cognati quod supra descripsimus colore albo. Licebit & *Meerschvvumm*, id est fungum marinum, nominari à substantia fungosa & molli: & quia convexa etiam siue interna eius pars fungi modo striata est, & in natatione fungi figuram refert, vt scribit de suo lepore marino Bellonius. Quod si rectè leporibus adnumerari poterit hoc animal *Seequapp* dictum, id est Rubeta marina: (Saxones enim & rubetam, & mustelam fl. *Quapp* vocant:) alterum etiam illi maximè cognatum, sed albi coloris, quod *Meerschum* nominauimus, id est marinam spumam, Leporum aliquod genus fuerit. Rubetæ quidem nomen vel à veneni, vel alia similitudine indi potuit. Hæc hactenus dixerim, non vt asseram quicquam, qui nihil istorum viderim: sed vt aliis inquirenda diligentius proponam: vt proximè dicta Germanis ad Oceanum vsitata vocabula, cum leporis, pulmonis & vrticæ marinorum historiis conferant & iudicent. Vide etiam infra in Corollario de Vrticis diuersis. Fongo marino, (id est fungus marinus, appellatur) vulgo, materia quædam coagulata (*tanquam*) è spuma marina: quæ quidem viuit, mouetur, & sentit, sed corpus membris distinctum non habet, Alunnus Italus. Lyram piscem vulgo Gallis Gronaut, (aliis Gornart) dictum aliqui leporem marinum esse putant. Germani quidam *Seehan*, id est Gallum marinum appellant, vt Rondeletius scribit. ego ab aliis etiam *Seehass*, id est Leporem marinum dici puto: quanquam hic lepus ille veterum venenatus non est, cum in cibo commendetur. Lepus marinus duplex est: vnus vulgo Gornellus dicitur, Gallicè Gornais, Albertus. Plura lege supra in Corollario de Cuculo pisce, A. circa finem. Nos Germanicè leporem marinum veterum, hoc est venenatum, ne quid cōfundamus, circumloquutione nominabimus, *ein gifftiger Meerhass, oder ein gifftiger kleiner Kuttelfisch*: donec certiora aliquis protulerit. Liebre de la mar, Hispanicum est.

B Lepus marinus superficie niger est, Scholiastes Nicandri. ῥυπόεις, id est sordidus à Nicandro cognominatur. Scholiastes dicit: quoniam γλωώδης est. ego γλινώδης legerim per iota in prima. nam γλίνη per iota, rhypon, id est sordes significat Varino. Lepus mar. (inquit Auicenna 2.397.) est animal ostracosum, lutosum, (*Bellonius pro luroso reponit durum: ostraco, id est crusta testaue hoc animal tegi nullus idoneus author scripsit*,) declinans ad rubedinem aliquantulam: inter partes cuius sunt quædam similia foliis alusnen. Lolligini paruæ similis est, Dioscorides. Specie cochleæ nudæ (*natura nimirum tegmine carentis non eo spoliatæ*) cernitur, Aelianus. Hic in mentem venit quod Echeneis quoque in mari (vt Plinius scribit) limaci magnæ similis esse dicitur à quibusdam: & eidem an vis aliqua veneni insit, dubitari potest, vt scripsi in Corollario de Echino ab initio remediorum quæ ex eo intra corpus dantur.

C Lepus marinus in cœno gignitur, & sæpe vna cum apuis capitur, Aelianus. Inter lolligines ferè versatur. Ὅς δή τοι ῥυπόεις μὲν ὑπὸ βοστρύχοισι (sub comis, flagellis, crinibus) κραιαῖς Τευθίδος ἐμφέρεται νεαλὴς γόνος, ἢ ἀπὸ τεύθους, Ἢ ἀπὸ σηπιάδος φυξήλιδος: ἣ τε μελαινῇ Οἴδματι χολῇ (atramento) δολόεντα (pro δολόεσσαν) μαθοῦσ' ἀγρώστορος ὁρμὴν. In his carminibus leporem marinum inter lolligines & huiusmodi pisces tum versari, tum paruo eorum fœtui similem esse exprimitur: quod Aetius quoq; retulit. Verbum ἐμφέρεται interpre-

interpretantur ἐνδιατρίβει, quod magis placet, quam si pro similis est accipiatur. similitudo enim per aduerbium ἀπὸ indicatur: id quod vt cum lollio & sepia exprimitur, ita cum lolligine subaudiendum est. Hic enim sensus est: Lepus mar. inter cirros lolliginis aut lollii sepiæve degit, tanquam paruus quidam eorum fœtus. semper enim si illis conferas magnitudine minor est, & tanquam imperfectus cirros ipse non habet. quod si ἐμφέρεται pro similis est accipias, præpositio ἀπὸ abundabit.

D Lepus mar. vt ipse homini perniciosus, sic apud Indos inuicem homo ei pro veneno est: vt vel digito omnino in mari tactus mori dicatur, teste Plinio. Vescitur eo vnum animalium, vt non intereat, mullus piscis, Plinius. Scari recentes non carent suspicione (veneni,) quoniam lepores mar. captant ac deuorant: quare & interanea eorum choleram mouent, Diphilus.

G Nulli fermè pisces venenosi sunt: (propter humiditatem, quæ venenum, cuius vis in siccitate est, diluit.) quod si sint, siccissima parte tales sunt, vt lepores marini felle: & spinis aranei pisces, &c. vt quidam scribit, Cardanus si bene memini. ego tota substantia, non felle tantum, venenatum esse leporem mar. putarim. Eleusine sacris initiati, idcirco Mullo pisci honores habēt, vel quod is ter anno parit: vel quia mortiferum homini leporem mar. exest, planeque conficit, Aelianus 9.51. At Hegesander Delphus, referente Athenæo, in Artemisiis (Dianæ sacris) Mullum inter cetera gestari (περιφέρεσθαι) ait, eo quod videatur lepores mar. homini letales magno cum studio venari, & consumere: vt piscis magna hominum vtilitate venator deæ etiam venatrici consecretur. Non indignum relatu, imperatorem Titum ab Domitiano leporis marini pestifera vi peremptum: quum eo sciscitante, Ἀποθανοῦμαι δὲ τίνα τρόπον; prædictum fuisset satis, moriturum videlicet, sicuti fertur decessisse Vlysses, ἐκ τῆς θαλάττης. Sed is tamen trygonis, id est pastinacæ ictu periit, Cælius. Locus est apud Philostratum lib. 6, vbi hęc etiam addit: Titum cum post mortem patris annos duos regnasset, à marino lepore interfectum dicunt. Is auté piscis humores quosdam occultos habet, mortiferos supra omnia venena quæ mari terraue nascuntur. Et Neronem hunc ipsum piscem epulis miscuisse quandoque tradunt, aduersus homines sibi inimicissimos. Domitianus quoque hoc eodem contra Titum fratrem vsus fuisse putatur, quod graue molestumque sibi videretur simul cum fratre humano benignoque viro imperare. Io. Tzetzes quoque in Variis 6 43. Titum hoc veneno extinctum tradit. Lepore mar. cibis admixto multos sustulit Domitianus, eodemque Titum fratrem sustulisse creditur, Erasmus Rot.

Leporem mar. venenatū esse.

Historia.

Dioscoridis & Aetii partim verba Rondeletius recitauit. Notandum autem in Dioscoridis verbis, iubere eum dari decoctum maluæ, aut cyclamini radicem cum vino, ἢ ἐλλεβόρου μέλανος, ἢ σκαμμωνίας ὀπὸς: id est aut elleborum nigrum, aut scammoniæ liquorem, (*non expresso pondere: vt ve. bum* ὀπὸν, *in eadem periodo & cum accusatiuo construatur, & cum genitiuo, partem scilicet rei significante, quod vsitatum est Gracis: Ruellius pondus expressit, nempe drachmam vtriusq; ex Aegineta, qui modus tamen in scammonio nimius videtur.*) Deinde cum vertit Ruellius hoc veneno tentatos, ex piscibus solos fluuiatiles cancros in cibo admittere, addēdum, elixos, quoniam Græcè scribitur ἑφθούς. Et mox pro his verbis, Καὶ πίνουσιν οἴνῳ μεμιγμένῳ ἐπ᾽ αὐτῶν, in antiquis codicibus (inquit Goupylus) legitur, καὶ πέσσουσιν ὠφελούμενοι. hoc est, Cancros solos ex piscibus admittunt, & concoquunt, & vtilitatem ex eis percipiunt. Codex quidam noster manuscriptus habet, καὶ τούτους μόνους πέσσουσι. Aegineta cancros, fluuiatiles duntaxat, pro remedio dari iubet, si admiserint. cuius loci lectio fortè melior est apud Aetium: Edat & cancros (inquit) assiduè. piscem enim nullum admittit. Quod si piscem edere possit, signum id salutis iudicabis. Et Actuarius, Quod si ægri pisces ingerere nequeunt, solos fluuiatiles cancros coctos edant, bibantque vinum cui ipsi sint admixti. cæterum salutare est, si piscem edere sustinent. Solus Plinius Valerianus cancros marinos coqui, & in cibo sumi iubet. Cancri fluuiatiles triti potique ex aqua recentes, seu cinere adseruato, contra venena omnia prosunt, priuatim contra scorpionum ictus cum lacte asinino, vel quocunque. Eadem vis contra venenatorum omnium morsus, & contra leporem marinum, Plinius. Cancrorum fluuiatilium carnem contritam crudam è lacte propinato, ac omnium reptilium ictibus medeberis: & desperatum epoto marino lepore confestim sanabis, Aetius. His qui leporem mar. hauserunt (inquit idem libro 13. cap. 53.) lac asininum recens mulctum cum passo assiduè præbeatur: aut, si hoc non adsit, bubulum, aut maluæ decoctum. indeque confestim vomant. Deinde radicis cyclamini tritæ drachmæ quatuor (*contra regium morbum cyclamini drachmæ tres dantur, &c.*) cum vino diluto dentur. Aut veratri nigri drachma vna: aut scammoniæ scrupuli duo cum bubulo lacte aut aqua mulsa. Aut mali punici acini. Vel cedrides, hoc est, cedri fructus, triti ex vino. Aut picem liquidam, aut cedriam modicam cum passo delingendam dato. Anseris item sanguinem adhuc calentem cum passo bibendum præbeto. Aegineta non cyclamini, sed peucedani radicem è vino propinat: qui lapsus fortè librariorum est. nam Dioscorides secundo etiam libro de cyclamino agens, radicem eius contra venena, præsertim leporis marini, è vino bibi docet. Lepori mar. aduersatur & cyclaminos, Plinius. Pro κεδρίας λείας μετ᾽ οἴνου apud Dioscoridem, legerim κεδρίδας, id est cedri fructus, sicut & ἀρκευθίδας dicimus, multitudinis numero, idque ex Aetio. nam resinam cedri, numero singulari cedriam dicimus: quam itidem Aetius in hoc malo, non cum vino bibi, sed cum passo delingi pręcipit. Sic & Dioscorides libro 1. Cedria in passo sumpta contra hausta leporis marini venena auxiliatur. Contra venenum leporis mar. suadent cedrum (*lego cedriam*) bibere in passo, Plinius. Et alibi, Cedrides, id est fructus cedri, contra lepores marinos commendantur. Has & alius quidam innominatus per se edi iubet. Punici mali acinos Dioscorides cum scammonii succo & melicrato sumi iubet. Aetius per se etiam commendat. Dioscorides in libro de remediis morborum sec. locos, author Græcus, mala Punica vinosa in cibo & eorum nucleos laudat. Ex malo Punico acerbo (inquit Plinius 25.6. fit medicamentum, quod Stomaticè vocatur, vtilissimum oris vitiis, narium, aurium, oculorum caligini, &c. Contra leporem marinum hoc modo: Acinis detracto cortice tusis, succoque decocto ad tertias, cum croci & aluminis scissi, myrrhæ, mellis Attici selibris. Sed hic locus apud me suspectus est. quoniam remedia aduersus leporem mar. intra corpus sumuntur, Stomaticè verò ista propter alumen non tuto videtur intra corpus sumi posse: & cætera vitia omnia à Plinio enumerata, quibus medetur, externa sunt. Lepore marino

Signa & remedia hausti leporis mar. Dioscor.

Cancri.

Aetius.

Cyclaminus.

marino assumpto (inquit Asclepiades apud Galenum lib. 2. de antidotis) prodest lac bibere, maximè asininum: sin minus, vaccinum, aut caprinum. Dari autem debent esui etiam caules maluæ diligenter incocti: vel pulegii quantum manu comprehendi potest cum passo triti, potandum. vel cyclamini radix trita cum vino. cedriæve obolus aut semiobolus passo solutus potui datur. Leporis mar. gustus (inquit Scribonius Largus cap. 186.) non absimilis est illotis piscibus, aut etiam putentibus; (*sic & Nicander.*) Qui sumpserunt autem, stomacho vesicaque adficiuntur: ita vt vrinam quidem difficulter, & cum dolore, purpureique coloris reddant. Stomacho item tento & dolenti sunt, auersoque ab omni esca, præcipuè pisce. Nauseant præterea, & subinde reiiciunt spumosa: interdum biliosa aut sanguinolenta, & maximè cum simulauit aut nominauit aliquis piscem. In somnis litoris pulsi fluctus videntur subinde audire. Oculi eorum exhulcerantur, genæ inflantur. Coloris mali & veluti plumbei fiunt: minutatimque per tabem quasi phthisici consumuntur. Adiuuari autem debent hoc malo circumuenti lacte muliebri, vel equino, vel vaccino, aut asinino quamplurimo quotidie per se, aut cum melle sumpto. Prodest & maluæ sorbitio bene vncta & salsa. Item prosunt malorum Punicorum grana adsidue data. Benefacit & pix cedria, si quis inde bina ternave cochlearia eius sumpserit per se, vel ex passi cyathis duobus tribusve. Item benefaciunt (*baccæ*) iuniperi tritæ, quamplurimo cum passo, aut per se datæ. Nicander inter remedia genus omne mali Punici commendat: & mustum quoque uuis expressum, ita vt ex oliuis oleum solet exprimi.

Asclepiades. Scrib. Larg. Nicander.

Βρύκοι δ' ἄλλοτε καρπὸν ἅλις φοινώδεα σίδης, Κρηταί@ς οἰνωπῆς τε, καὶ ἣν Προμένειον ἐπουσι,
Συὺ δὲ καὶ Αἰγινῆτιν· ὅσαι τε σκληρέα καρφῇ Φοινὶ δ' ἀραχνήεντι διαφράσσουσι καλύπτρῃ.
Ἄλλοτε δ' οἰνοβρῶτα βόρον ἐν κύρτιδι θλίψαις, Ὥσπερ νοτεύουσαν ἀπὸ τριπτῆρσιν ἐλαίην.

Scholiastes Οἰνωπὴν, Προμένειον, & Αἰγινῆτιν, tres diuersas mali Punicæ species facit. & forsan tres illæ species sunt, quorum vna acidum ac vinosum, altera dulce, tertia μέσον (id est medii saporis, muzum vulgo nuncupant) pomum profert. His quartam speciem addiderim apyrenon dictam, quam Nicander quoque videbitur comprehendisse, si ita legamus, ὅσαι τ' ἀσκληρέα καρφῇ, &c. id est, & quæ molles nucleos rubentes tenuissima distinguunt membrana. nam licet τὰ σκληρέα legamus, per antiphrasin tamen molles nucleos interpretatur Scholiastes. Idem inter signa sumpti huius veneni ponit colorem per membra tanquam icteri, sed obscurum: corporis imminutionem & carnium tabem paulatim: fastidium cibi: cutis tumorem, præsertim circa malleolos in pedibus: & in malis faciei non sine rubore. vrinæ perpaucam excretionem, colore aliquando purpureo, vel cruento: quod postremum Aegineta de sudore dixit, Dioscorides de vomitu. His addam quæ scripsit Auicenna 4. 6. 2. 4. omissis tamen quibusdam, quæ à Græcis omnino eadem tradita videntur. Accidunt (inquit) ex ipso in potu dato constrictio anhelitus, & difficultas eius, & rubedo oculorum, & tussis sicca, & sputum sanguinis, &c. & icterus, & angustia, & dolor renum. Vrinæ violaceæ: & eiusdem coloris egestio, quandoque mucosa. Aeger à cibo abhorret: & saporem piscis fœtidi in ore sentit, & in ructibus cum salsedine etiam. Plures qui euadūt, incidunt in phthisin. Auxilio est potare lac caprinum, & asininum, & muliebre ex mamilla. Iuuant & coliculi maluæ, & folia althææ recentia elixata, (al', semen althææ recens elixatum,) & ius cancri fluuialis propriè. quo quidem vesci potest sine reliquis lenificantibus. & echinus assus recens, aut sanguis eius. Et lacertum marinum non refugit, & comedit ex eo. Remedia autem validiora sunt calamintha fluuiatilis, calida, recens (*hoc potius ad sequens remedium referatur, nempe sanguinem anseris, qui recens extractus tepidusque bibi debet:*) & sanguis anseris: & vrina hominis antiqua. & radicum buchor marien (*cyclamini*) octo oboli cum vino. aut kitram (*cedriæ*) illa quantitas, & in vino: & ellebori parum cum vino. Cum autem aduenit dies secundus excitationis accidentium & quiescunt, fiant ei pilulæ de elleboro nigro & scammonio, & agarico, cum succo liquiritiæ & tragacantho, partibus æqualibus. Inde exhibeatur drachma vel paulò plus cum iuleb. Quod si in phthisin inciderit æger, curetur vt phthisicus. Rasis etiam lib. 8. cap. 32. post signa tradita, vt sunt, ventris solutio, anhelitus angustia, asthma, &c. nisi cito (inquit) morte præoccupetur, incidet in phthisin, si non congrua medendi ratione ei succurratur: & si non lac & vinum, siue mixta, siue vnumquodque per se multoties data fuerint. Ante hoc (remedium) tamen dari conuenit sicitrolorum (&) succum, & maluauisci viridis foliorum succum in potu sumant. In die autem secūda postquam accidentia quieuerint, pilulæ fiant de elleboro nigro (*&c. vt iam ex Auicenna retulimus.*) Hoc si perduxerit ad tussim, & asthma superuenerit, istarum affectionum curatio, vt suo conscriptum est loco, perficiatur. prius tamen secetur vena, & remediis abscessum in pulmone patientium curetur ægrotus. Codex Græcus quem manuscriptum habeo de remediis κατὰ τόπους Dioscoridi: Lac muliebre laudat: & elleborū album. neque enim (inquit) metuendus ab eo vomitus est. Iuuat ab initio vrina humana quoque pota, & vomitu reddita, οὖρον ἀνθρώπινον ποθὲν καὶ ἐξερασθέν. Lepus marinus sumptus sæpenumero mortem intulit: ventris saltem dolores excitauit, Aelianus 2. 45. Lepus dirum & venenatum animal, in Indico mari etiam tactu pestilens: (*Vide plura ex Aeliano, ad finem historiæ Leporis primi Rondeletii superius:*) vomitum dissolutionemque stomachi protinus creat, Plinius. Ex leporis mar. assumptione laboratur vt à cantharidibus, Bertrutius. Alismatis vtriusque vsus est in radice, aduersus ranas (*rubetas,*) & lepores mar. drachmæ pondere in vino pota, Plinius. Maluæ (*tum reliqua genera, tum althæa*) decoctæ cum radice sua, leporis mar. venena restringunt: &, vt quidam dicunt, si vomatur, Idem. E lepore mar. veneficium restringūt poti hippocampi, Plinius. Asinino lacte poto venena restinguuntur: peculiariter, si hyoscyamum potum sit, aut lepus marinus, &c. Idem. Lac bubulum priuatim medetur his qui biberint leporem mar. Plinius. Lacte equino venena leporis mar. & toxica expugnantur, Idem. Contra haustum leporem mar. præsidio est humanum lac. Dioscorides. Lac muliebre peculiariter valet potum contra venena quæ data sunt è marino lepore, buprestique, Plinius. Contra venena marini leporis, & rubetæ, remedio est cinis eorum in aqua potus, Innominatus & Albertus. Peculiariter contra leporis mar. venena, ostrea aduersantur, Plinius. Ostrea fricta & in cibo sumpta prosunt, Plinius Valerianus. Ranæ fluuiatiles, si carnes edantur, iusve decoctarum sorbeatur, prosunt contra leporem mar. Idem. Anseris sanguis calidus

Auicenna. Rasis.

vt fluit de vulnere,Kiranides)bibitur contra lep.marini venenum, Dioscor. Eundem Aetius calidum adhuc cum passo bibendum consulit: Plinius verò cum olei æqua portione. Galli sanguis sanat eos qui leporem marinum comederunt,Kiranides. Scammoniæ liquor à Dioscoride & Nicandro commendatur:ab hoc etiam contra salamandram.

Præterea(vt Aggregator citat)fistulæ pastoris aureus vnus vel alter liberat,Auicenna.Item lutum sigillatum,Idem. Terra quoque sigillata,authore Galeno,pota,liberat vomitu,Aggregator. Ossa asinini pota remedio sunt,Plinius lib.28.& Auicenna.Idem Aggregator auxilia quædam aduersus morsum leporis mar.recenset:ridiculæ nimirum,cum nullus authorum periculi ex eius morsu meminerit: nec alia quam quæ simpliciter prius contra venenum eius sumpti retulerat: nisi quod ex Haliabbate(lapsu fortè interpretis)leporem ipsum mar.emplastri instar impositum,suo morsui mederi recitat. Præfertur quibusdam aduersus hoc malum humanus sanguis calens è venis potus: humanum item lac,ab ipsis vberibus exuctum:& vulpis caro inassata. quin & theriaca diatessaron tribus diebus pota, Matthiolus Senensis.

REMEDIA EX LEPORE MAR. HOMINI VTILIA.

Pro lepore mar.cancrum fluuiatilem substitui ad remedia posse, tanquam æquipollentem,in libello ἀντιβαλλομένων,qui cum Galeni & Aeginetæ libris coniungi solet,legimus: sed proculdubio vitiose.nam cancros fluuiatiles vim leporis mar.veneno aduersam habere,non similem,ex supradictis constat. Lepus mar.per sese tritus,aut cum vrtica mar.illitus pilos euellit, Dioscor. Solutus & inunctus præuulsos pilos palpebrarum non sinit renasci,Kiranides. Galenus etiam de simplicib. med.lib.11. lepore marino aliquos vsos scribit perdendi pilos gratia:& psilothris eum misceri, Crito apud eundem lib.1.de compos.sec.locos. Oleum in quo incoctus sit marinus lepus, ne pili renascantur efficere nõnulli prodidere: Ita Galenus,Vuottonus. Psilothrum: Sanguinem recentem leporis mar.inunge, Galenus Euporiston 2.85.Psilothrum est lepus mar.sanguine & felle,vel ipse in oleo necatus,Plinius.Leporem mar.vel eius sanguinem cum oleo tere:atque ex eo vulsorum de oculis pilorum loca frequenter perunge: post quod etsi renascentur pili,molliores erunt: quibus iterum euulsis,supradictum medicamen inducitur, tum verò non renascentur,Marcellus. Ad ægilopes:Lanæ tomentum cum sanguine marini leporis tinctum inde,Archigenes apud Galenum de compos.sec.locos. Lepore mar.imposito, ita vt celeriter remoueatur,strumas sanari aiunt,Plinius. Marini lepores oleo veteri iniecti benefaciunt discutiendis strumis, sed cum ipso oleo in plumbeo pyxide clusi: quam diebus quadraginta diligenter alligatam oportet haberi.postea ex eo pinnula oblinendæ sunt strumæ,superque eas pellis lanata non nimium tonsa, tegendi gratia imponenda est.præcipi autem oportet, ne quis hoc medicamento manus inquinet, aut inquinatas,priusquam bene eluerit,ad os referat,Marcellus empiricus. Iubent & lepore marino recenti podagram fricari,Plinius.Sanguis eius & fel in oleo necati contra carbunculos valet, vt quidam è Plinio citat.Leporis mar.sanguis (inquit Auicenna 2.397.) est calidus, purgans morpheam & pannum. Caput eius adustum generat pilos in alopecia,propriè cum adipe vrsi, & in tyria valde. Cum autem ex eo fit emplastrum sicut est,abradit pilos. Abstergit visum more emplastri superpositum, & sicut collyrium. Hæc ille.qui præcedenti etiam capite de lepore terrestri sic scripserat: Sanguis eius expurgat pannum: & cinis capitis eius remedium est vtile aduersus alopeciam, & propriè marini.Sed hoc videtur echinis magis conuenire,(nempe vt echinus mar. efficacior contra alopeciam sit quam terrestris) & forsan ex diuersis animalibus remedia in vnum permiscuit Auicenna.Lepus mar.ipse quidem venenatus est, sed cinis eius in palpebris pilos inutiles euulsos cohibet.& ad hunc vsum vtilissimi minimi,Plinius. Contra venena marini leporis & rubetæ remedio est cinis eorum in aqua potus, Albertus. Dionysii Milesii ad pilos palpebrarum pungentes: Leporem mar.in figulino nouo vrito,& cinerem tritum ricinorum sanguine excipito:& reposito in cornea pyxide vtitor,euulsis antea pilis,Galenus de compos. sec. locos 4.7.inter Asclepiadæ oculares compositiones. Enterocelæ lepus illinitur tritus cum melle, Vuottonus ex Plinio,tanquam de lepore mar.cum Plinius proculdubio de terrestri hoc scripserit.

H.a. Leporis philologiam habes in Terrestri inter Quadrupedes viuiparas. Leporis marini meminit etiam Hipponax.Scholiastes Nicãdri.λαγὼς de terrestri,per ω. λαγὸς verò per ο. breue de marino & fluuiatili dicitur,Hesychius & Varinus. Ego hanc distinctionem non probo, neque fluuiatilem leporem vllum agnosco,vt in Terrestri dictum est.βαμβραδόνες,κίχλαι τε καὶ λαγοὶ,Epicharmus in Nuptiis Hebæ,vt citat Athenæus.sed melius alibi,βεμβραδόνες(id est membrades)& λαγοί. quanquam si qui pisces λαγοὶ dicũtur,nuptiis & conuiuiis apti, illi planè à lepore venenato,quo de agimus, diuersi fuerint. Nec scarus, aut poterit peregrina iuuare lagois, Horatius 2. Serm. vbi Acron dubitat an lagois sit genus piscis quod in mari Italo non inueniatur,aut auis quæ carnem leporis habeat.

Epitheta: Λαγοῖο κακοφθόρε͂ος, Nicander. Ῥυπόεις,Idem.

Icon. Qui marinum leporem pingunt(inquit Pierius Valerianus) humano tactum digito, mihi videntur significare voluisse,vel hominem minima de causa exanimatum : quandoquidem ferunt eum qui non modo digito,verum etiam virga Leporem mar.attigerit,quamprimum exanimascere,& nisi promptuarium sit remedium,etiam mori. Vel mutua damna ex eadem pictura libet interpretari: (nam hieroglyphicum hoc apud veteres non inueni:)quia humanus attactus Lepori etiam est exitialis,in Indico præsertim mari.

h. In eos qui contabescunt,nec vlla medicorum ope possunt restitui, dici poterit, Edit leporem marinum,Erasmus Rot.

LEVCISCOS ex nostris quidam appellant pisces in fluuiis genitos,à Capitonibus specie diuersos esse existimantes,&c.Galenus lib.3.de aliment.facult.cap.24. vt recitatum est supra, in secunda Leucisci fluuiatilis specie Rondeletii. Hicesius marinos etiam mugiles omnes generali Leuciscorum nomine comprehendit.Leuciscorum(inquit)plura sunt genera,nempe κέφαλοι, πεδρεῖς, χελῶνες, μύξινοι. Nos in Mugilibus de singulis agemus.

LEVCOPIS.

LEVCOPIS, Λευκώπις, à Tarentino in Geoponicis Græcis nominatur.

LEVCOMÆNIDES, alias Smarides, in Mænis sunt.

LEVCVS, ΛΕΥΚΟΣ, piscis nomen, quem aliqui sacrum ab Homero nominatum putant, vt refert Varinus in ἱερὸ. Lege supra in Glaucisco A.

LIBELLA piscis cetaceus à Græcis Zygæna vocatur. Vide in Z. elemento.

DE LIBELLA INSECTO FLVVIATILI, RONDELETIVS.

INsectum hoc libellam fluuiatilem libuit appellare, à similitudine quæ illi est cum fabrili instrumento, & cum Libella marina. Hæc bestiola parua est admodum, T. literæ figuram referens, pedes ternos vtrinque habet. Cauda in tres appendices desinit, quæ viridi sunt colore: iisdem & pedibus natat. LIBELLA.

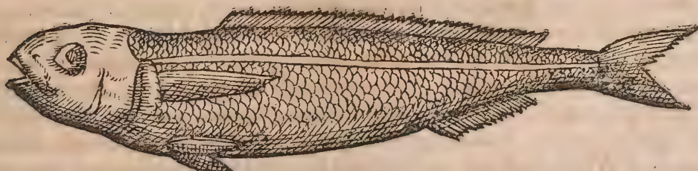
LIBIBATTES piscis nomen videtur. Nam Athæneus lib. 3. inter Hesiodi cuiusdam de salsamentis omnibus carmina hoc quoque citat: Καὶ σπόμβρων φυθίων π, καὶ εὐχόρτυ λιβιβάττε.

LIGNEI cuiusdam zoophyti meminit Albertus libro quarto de animalibus, tractatus primi cap. 8. Iam expertus est (inquit) aliquis piscatorum maris, in mari esse animal, cuius creatio (forma) est tanquam frusti alicuius ligni, neque cognoscitur esse animal: nisi quia dum est in mari, mouetur natando de loco ad locum. Est autem nigrum, rotundum, æqualis per totam longitudinem spissitudinis. nec pascitur nisi in se resudanti humore. nec excrementum vllum in se, nec excrementorum meatus habet. nec vlla sensuum organa. Est enim animal valde imperfectum: &, propriè loquēdo, medium inter plantam ac animal. quamobrem etiam animal ligneum vocatur. A.

LIMARIÆ & LIMOSÆ. vide in Thunnis. Limosæ à luto pelamides incipiunt vocari, &c. Plinius.

LINGVLACA genus piscis, vel mulier auguratrix, Festus. sed pro auguratrix, fortè garritrix vel blateratrix legendum, id est multiloqua. Lingulacæ (inquit Nonius) dicuntur verbosi. Varro περὶ ἐγκωμίων: Quare resident lingulacæ, obtrectatores tui iam nunc murmurantes dicunt, Μωμήσεταί τις μᾶλλον ἢ μιμήσεται, (lego, Μωμήσεταί τις θᾶσσον ἢ μιμήσεται.) Plautus Casina: Vin lingulacas? S. Quid opus est, quando vxor domi est? Ea lingulaca est nobis. nam nunquam tacet. Vocabula piscium pleraque translata à terrestribus ex aliqua parte similibus rebus sunt, vt anguilla, lingulaca, Varro. Lingulaca piscis aut solea est, aut ei non absimilis, Hermolaus in Plinium. Et alibi: Lingulacæ piscis nomen à Græco sumptum est: quando Aristoteles glottida eum vocauit, si Theodoro credimus: aut buglosson, vt lib. 9. diximus. Nos plura de solea in Passerum historia. Glottis apud Aristotelem nullibi pro pisce (quod sciam) accipitur, sed pro aue duntaxat. Gaza Lingulacam transtulit. Pisces qui dicuntur linguæ (*vulgo etiam Tungen, vel Zungen prof. ... *) in inferiori Germania litorales sunt, Albertus. Est & herba Plinio Lingulaca nomine, circa fontes nascens: ea fortè quam Fuchsius ophioglosson nominauit, vulgarem Germanorum imitationem secutus, parum propriè tamen cum folium simplex sit, serpentium autem linguæ spectentur bifidæ. Linguas (vulgo Lengue) in Italia circa Genuam dici audio pisciculos quosdam paruos sine squamis & intestinis. sed intestinis forte animal nullum caret. Apuarum generis esse putarim. Lingua promontorii genus, non excellentis, sed molliter in planum deuexi, Festus. nostri non promontoria, sed colles & cliuos huiusmodi, vocant *Halden*. nam & verbum *balden* leuiter inclinare significat. sic & cliuus Latinorum ab inclinatione, ἀπὸ τῦ κλίνειν, dictus videtur.

DE LIPARI, RONDELETIVS.

NOlui te, candide lector, piscem hunc tam rarum & spectatu dignissimum celare: quem cum aliquandiu seruare vellem, totus in oleum abiit, qui euentus me impulit, vt liparim, cuius meminit Plinius, nominem, quasi λιπαρὸ, id est, pinguem. Quanquam sint qui Plinii locum emendent: & pro liparis, legant lelepris, qui piscis alio nomine ab Hesychio Φυκὶς dicitur. A Lib. 32. cap. 11.

Piscis hic, quem liparim vocamus, capite terrestrem cuniculum refert: ore est paruo, sine dentibus, sed maxillis asperis. virgam habet satis latam à capite ad caudam, squamis paruis tegitur. Pinnas ad brāchias & in ventre binas habet, aliam à podice ad caudam, aliam à ceruicis loco ad eandem continuam, sine aculeis. Cauda in duas desinit. Adeo pinguis est, vt non ventri intestinisque solum infarcta sit pinguedo, veluti in mugilibus & lupis, sed etiam sub cute carnis loco nihil aliud videatur esse quam pinguedo, vt liparis siue λιπαρὸ optimo iure nuncupetur. B

Succo est molli, pingui, insipido, quo ventriculus euertitur, aluusque cietur. F

Eum non temere huic loco (*ordinem mugilum, nos eum ordinem non sumus sequuti*) apposuimus. est enim corporis habitu, & victus ratione mugilibus similis.

Audio ab his, qui nunc Græciam incolunt, alosam quandam λιπαρί (λιπαρίδα melius) vocari. Hactenus Ron- A

nus Rondeletus. qui agonum quoque liparin à nonnullis appellari ſcribit à pinguitudine, quod cum in craticula aſſatur, pinguitudo velut oleum deſtillet.

DE LIPARIDE, MACEDONIÆ PISCICVLO BELLONIVS.

A Eſt in Macedonia lacus, quem vulgus Conium vel Limnum Piſchiac nuncupare ſolet: in quo Liparides affatim capiuntur. quæ toto habitu Sardinam referrent, niſi ventrem magis in latitudinem diſtentum haberent. His merito à pinguedine nomen eſt inditum, quod vel leuiori ignis calori appoſiti piſciculi, toti ferè pinguedinem reſoluantur.

B Caput illis eſt vt harengis tornatum: labrum tantum inferius aſperitate leui denticulatum. Cutis argentea. Leui contactu ſquamas exuunt. Laterum, ventris, tergi & caudæ pinnæ vt Sardinis eſſe ſolent. lineam quoque ſub ventre aſperam habent ac tranſuerſam, quam piſcatores circa anum ſecant, vt inde F humor, qui in ventre continetur, effluat: deinde ſale conditas holoſchœno per oculos traiiciunt, atque ita diuendunt.

E Liparidum captura veris vigore vberior eſſe ſolet: ſunt enim eo tempore meliores. Horum piſciculorum ex Conio pago multa ſcortomata Theſſalonicam mittuntur, & ad Chryſitem (quam nunc Siderocapſam vocant) tranſmittuntur: quas illic Harengum guſtu æmulari, & ori gratiſſimas ac delicatiſſimas eſſe comperi. Liparis plerunque mixtim cum Leſtya (*Pleſtya*) ferri conſueuit: quæ quanquam multo minor ſit, tamen eodem quo Leſtya (*Pleſtya*) pretio venditur. Ea pars lacus Peſchiaci, quæ Conium pagum alluit, Liparidibus tantum ſcatet: quas eodem ferè modo, quo thriſſas in palude Mæotide decipere ſolent, nempe cantu & teſtarum concrepantium harmonia: ad quam ſaltantes accurrunt, atque incautæ retia ſubeunt. Macedones autem ſcientes Liparides turmatim vagari, retia circumponunt, earumque examen quærunt: quod vbi inuenerint lintribus obſident: deinde remis aquam quatientes eas terrent, quas pecudum modo, magno grege abigunt, perſequuntur que quouſque in retia inciderint: mox omnes ad litus adducunt.

(F)

LISPIDION. Vide in Hippuro.

DE LOCVSTA MARINA, SEV CARABO, BELLONIVS.

A QVanquam Aſtaci Oceano quidem multum ſint populares, Locuſtæ tamen in eo maris tractu rariores eſſe ſolent. Has Maſſilienſes Langouſtes, Genuenſes Alagouſtas vocant.

B Locuſta ſiue Carabus & Vrſa tam maior quam minor, nullos habent forcipes: quo nomine ab Aſtaco maxime differunt. Cruſta intectorum (inquit Ariſtoteles) primum genus Carabus, id eſt Locuſta: cui proximum alterum eſt quem Aſtacum vocant. Differt is à Locuſta brachiis, quæ denticulatis forcipibus protendit: atque etiam quibuſdam aliis diſcriminibus, quanquam non multis. Hæc ille. Proinde quod ad reliquas differentias attinet, Carabus & Maia hirto (*aſpero*) ſunt corpore: Vrſa verò, Aſtacus, Pagurus, Cicadaque læui. Et quemadmodum Maia à Paguro, ſic Carabus ab Aſtaco ipſa aſperitate diſſidet. tota enim corporis anterioris pars Carabi aculeis riget. Dentes primores binos habent magnos & concauos, in quibus humor continetur: atque inter hos quædam eſt caruncula, quoddam veluti linguæ rudimentum oſtendens. Gula quoque illis eſt ante ventrem exigua: Stomachum habent conſpicuum, in quo etiam dentes ineſſe conſpiciuntur. Mox à ventre inteſtinum recta ad caudam finit. Meatus quoque à pectore dependens, ad excrementi oſtium pertinet: qui fœminis pro vulua, maribus pro genitalis ſeminis eſt receptaculo. Is in deſcriptæ carnis parte concaua, inteſtinum verò in deuexa apparet, vt media inter hos caro inſideat.

C Locuſtæ dum coeunt, fœmina caudam ſupinam exponit, cui mas ſuam applicat. Fœminæ item ſub aluo oua in rugas deponunt. Cornibus duobus, aſperis, longis, ſine prætenturis ante oculos longe proiectis palpant iter, more Aſtaci, quibus alia minuta & leuiora ſubiacent: incedunt que ſua natura ante (cum nihil metuunt) demiſſis in latera cornibus: at vbi metuunt, fugiunt retrò, longeque ſua cornua porrigunt. Natat Carabus pinnulis quas ſub cauda gerit, atque extrema etiam caudæ pinna, tum quaternis pedibus quos vtrinque habet. Anteriores autem pedes maiores in natatu non mouentur.

B Pinnas habet in cauda quinas: reliquum quoque caudæ corpus, quinis tabellis læuibus loricatur. Cor Locuſtæ ex nigro ruffeſcit.

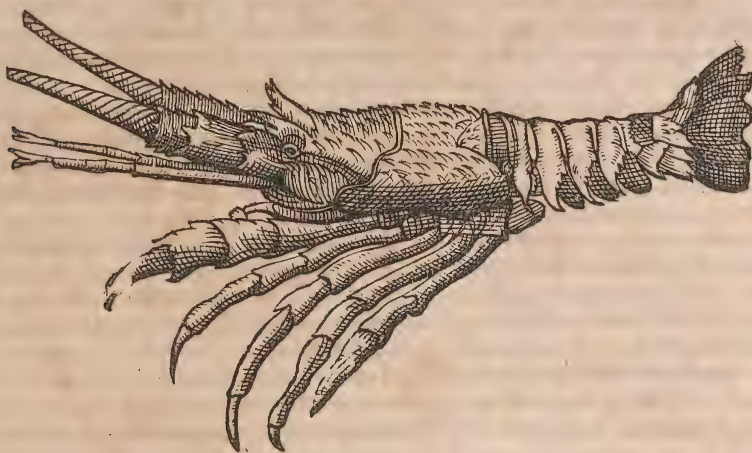
F Conſulto quidem Locuſtas clibanis aliquando incoximus, atque hoc pacto ſapidiores eſſe perſpeximus, quam quæ inferbuiſſent. Nam quouis modo aliter incoctæ, Mutim (id autem eſſe putant piſcis (B) ſtercus) expuūt: cum tamen ea Mutis totius piſcis pars ſapidior ſit. reliquæ. n. pulpæ duriores ſunt, hæc verò fluida & mollis: vnde vulgare illud apud Prouinciales, De la languſta, meglior la merda, que la gruſta.

Mutis.

grusta. Est aũt reuera Mutis in ostracodermis, ea humida ac mollis pars, ad quã tẽdit gula: eiq; parti proportione respõdet, quæ in sanguineo genere hepar vel cor appellatur. Galenus locustas inter solide carnis pisces enumerat. Has porro Simeon Sethus difficulter concoqui scribit, sed admodum nutrire, & salsi humoris siccique participes esse: &, siquidem sæpius aqua dulci coquantur, ventrem cohibere: feruntque (inquit) si eorum teste combustæ bibantur cum meraco, renes calculosos repurgare, multumque arenosi lotii educere. G

DE EADEM, RONDELETIVS.

Afferuntur etiam in hoc capite quædam crustaceis omnibus communia.

Crustatorum quatuor sunt summa genera autore Aristotele, locustæ, astaci, squillæ, cancri.

Dicitur locusta à Græcis κάραβος, quem etiam ἄστακον vocauit Archestratus, vt ex Epicharmo confirmat Athenæus. Dicta etiam est locusta γραψαῖος à Græcis, vt Diphilus scribit. A nostris langouste, à Liguribus alagousta, ab aliis lanchrina. A

Locusta duo habet cornua ante oculos magna, initio aspera & aculeata: deinde rotunditate præpilata, in exortu crassissima, quæ paulatim magis ac magis ita gracilescunt, vt tandem in tenuissimum cirrum desinant, in omnemque partem pili instar flecti possint. initio quaternis articulis distincta sunt, vt cum nullus ingruat metus recto meatu cornibus ad latera porrectis, in pauore iisdem erectis obliquè in latera procedant. His alia duo cornua articulata, læuiora, minora, tenuiora subsunt: quibus pisciculos, vt opinor, allicit & venatur. Oculi cornei semper prominentes & exerti, in obliquum mobiles, aculeis acutissimis firmissimisque vtrinque tanquam propugnaculis muniti. Oris lateribus additæ appendiculæ tanquam parui pedes ad tutelam. Dorsum asperrimum est & aculeatum, veluti è fronte aculeus magnus eminet. In lateribus branchias (βραγχιοειδῆ, id est, veluti branchias) habet veluti è pilis coagmentatas: pedes plures quaternis: quia sanguine carentia pluribus mouentur notis quam quatuor, siue terrena sint vt scolopendræ, multipedæ: siue aquatilia, vt mollia & crustata. Sunt igitur locustis pedes vtrinque quini, annumeratis extremis chelis, quas Gaza modo forcipes denticulatos, modo brachia forcipata interpretatus est. Χηλὴ propriè est ὁ ὄνυξ, vngula, & dicitur ἐπὶ τῶν διωνύχων ζώων, de animalibus quibus bifida est vngula, quasi σχηλὴ, ἀπὸ τοῦ διεσχίσθαι: ὡς ὁπλὴ, ἐπὶ τῶν μονωνύχων. Inde igitur accepta significatione chelas in crustatis dixerunt non vnico aculeo constantes, sed duplici & articulato veluti in forfice. Flectuntur omnium pedes in obliquum, chelæ verò introrsum. Cauda læuis & sine aculeis ex quinque tabellis contexta, in pinnas quinque desinens, natandi causa. ei quasi remo locusta innititur, estque in ea situm totius corporis robur. quod experieris si ea parte locustam apprehendas: nam valida frequentique agitatione è manu elabitur, nec nisi cauda corpori appressa, vel è cornibus suspensam, retinere queas. Differt mas à fœmina, quod fœminæ primus pes duplex, mari simplex. Præterea in caudæ supina parte fœmina appendices pinnis similes, duplices habet, ad contegenda & conseruanda oua: mas simplices, & paruas. (*Hæc ex Aristotele: apud quem nos aliter legimus Gaza interprete: vt referetur in Corollario.*) Sunt & qui magnitudine corporis distinguant, vt fœminæ maiores sint, mares minores. Postremo mari in nouissimis pedibus veluti calcaria maiuscula prominent, acuta: quæ fœmina parua habet, & læuiora. (Omnia hæc ex Aristotele sunt.) Locustis bini sunt dentes magni (*maiusculi, primores*) in lateribus positi contra quam in cæteris piscibus. in ore caruncula linguæ specie, sequitur gula breuis. Hanc ventriculus membraneus excipit, cuius ostio tres infixi sunt denticuli duo aduersi, reliquus infra. Inde intestinum ex ventriculi latere simplex, pari semper crassitudine in caudam terminatur, qua excrementa excernit, & oua edit. Præter ista in locustis meatus est, qui à pectore pendens in anum terminatur: in fœminis vulua est, in maribus seminis receptaculum. hic meatus iuxta carnis cauum continetur, ita vt media caro inter intestinum & meatum sita sit: meatu, carnis cauum, intestino conuexum contingente. B

Hoc meatu, mas à fœmina non differt: nam in vtroque à pectore pendet, tenuis est, candidus, humorem quendam pallidum intra se continens. Hæc Aristoteles. quæ vera esse docet dissectio, nisi quod in fœminæ meatu qui pro vulua est, non semper humor pallidus inest: sed oua, quæ cocta rubescunt: vnde corallum appellant nostri, quo tempore melior est locusta. Capitis colliqué testa subtus tota perforata apparet.

C Coeunt locustæ (*inquit Aristot.*) more quadrupedum retro meientium, scilicet vt fœmina caudam supinam exponat, mas suam superponat & applicet. Coeunt vêre iuxta terram, oua vtero gerunt tribus mensibus, Maio, Iunio, Iulio. Deinde oua in appendicibus illis supinæ partis caudæ (*sub aluo in rugas deponunt, Gaza*) reponunt, quæ deinde uermium more augentur, (*quod idem de mollibus etiam ac piscibus ouiparis intelligitur. ouum enim omnium ita accrescit*) Crusta exuuntur quemadmodũ angues senectute, id quod consulto à natura factum est. crusta enim densior reddita motum impedit, eique veluti grauiori oneri succumbentes locustę longè segniores ad motum redduntur. ijs igitur excremẽtis quæ in eam abibant, in aliam quæ subest gignendam absumptis, formaque à superiore accepta, illa alimentis destituta siccior efficitur, facillimeque colliditur. Testaceis idem non euenit, quia locum non mutant, sed stabili in sede viuunt. Locustæ carniuoræ sunt. Muræenas interimunt & vorant, contra à polypis vincuntur. Cibos ore conterunt. hoc ostendit oris constitutio. & gulæ angustia. Lædi non possunt nisi sub cauda.

F Duræ sunt carnis & difficilis concoctu. quæ superiora, teneriora sunt: quæ caudæ proxima, duriora, candida. Nostri ore & ano diligenter stupa obturatis, ne succus interior effluat, in furno assant, alij in feruente aqua elixant, alij crusta spoliatas in frusta diuidunt, aromatis, aceto condientes, apijque folijs aspersis. Dorion quidam tibicen apud Athenæum festiuè admodum dixit locustam tria in se habere, διατριβὴν, καὶ εὐωχίαν, καὶ θεωρίαν, id est exercitationem, (*Græci διατριβὴν dicunt, quod animi gratia, & terendi temporis consumendique ocij gratia fit*) edulium, & contemplationem. Quum enim integra mensis apponitur, frangendis pedibus & brachijs, thorace diuellendo, cauda distrahenda, manus oculique exercentur, tum edulium est cibusque conuiuis non ingratus. Interea mirabilis & ingeniosa spectatur animalis huius fabrica: cornua mobilia, tum ad prætentandum iter, tum ad pugnandum: item aculei: magna toto in dorso & capite asperitas tum ad propulsandas, tum ad inferendas iniurias: articulorum vincula, tabellarum connexus: quæ omnia imitati milites loricas suas fabricati sunt. Hic, inquam, triplex fructus ex locusta integra apposita percipitur in conuiuio minimè muto, & in quo non solum corpus cibo potúque reficitur, sed animus doctis sermonibus lepôre aliquo semper conditis recreatur.

Libro 8.

COROLLARIVM.

A Locustarum marinarum genera plura sunt, vt ex Aristotele secundo & quarto de partibus animaliũ intelligi potest. ita enim libro quarto inquit: Crustata omnia ingredi possunt: itaque pedes complures obtinuerunt. Summa eorum genera quatuor numero sunt: locustæ, astaci, squillæ, cancri: quæ singula in plures species diuiduntur: quæ non modò formâ verum magnitudine etiam multo inter se differant. alia enim magna, alia parua admodum sunt, Massarius. Marinus Leo cum Locusta similitudinem habet præterquàm quòd maiori habitus tenuitate & gracilitate est, Ælianus. Elephantum etiam aliqui Locustarum generis faciunt. vide in E. elemento, & in Astaco A. Iouius Leonem Plinij esse putat eum qui vulgò cammarus dicitur, eundemque astacum Oppiani: quasi non idem huius poetæ & aliorum authorum astacus sit. Idem rursus, Oppianus (inquit) pro carabo (*per carabum*) leonem intelligit, qui Theodoro sit cammarus. Mihi Oppiani Carabus, non alius quàm aliorum scriptorum, nec à Locusta differre videtur. Minime intus vitiantur lolligo, locusta, polypus, Celsus libro 2. Locustas hoc in loco cum legis (inquit Gulielmus Pantinus) tenui testa totum genus contectum comprehende, vt gammaros, cancros, astacos, &c. Sed verba hæc de ratione alimenti accipi debent, quæ vna propemodum his omnibus est, non quod Locusta veluti genus reliqua ceu species sub se comprehendat. Quæ ex crustatis oblongiora sunt, Aristoteles καραβοειδῆ nominat, Gaza vertit locustacea: vt rotunda, cancros, vel cancrarij generis. Cancrorum genera, carabi, astaci, maiæ, paguri, leones, & alia ignobiliora, Plinius. Locustis communia quædam in Cancris diximus. Carabi modò pro locustis marinis, modò pro cammaris (*de astacis sentire videtur, non de illis quas cammaros vocari Athen. tradit*) a veterib. accipiuntur, vt Athenæo placuit. Plinius lib. 9. cum de locustis scripsisset, de carabis protinus subiunxit, quasi genus aliud existimaret, etsi non diuersum maximè, Hermolaus. Locusta, sine controuersia carab. est, quanquã, vt ait Hermolaus, hæc nomina confundantur, Iouius. Cum verba Plinij mutuata esse cernantur ab Aristotele, atque id quod carab. in illo legitur, locusta conuerti Plinio Latine videatur: erunt locusta & carabus eadem non diuersa, etiam si Barbarus in castigationibus Plinianis libro tricesimosecundo, carabum & locustam pro diuersis haberi hoc loco à Plinio existimauerit. nam quando Plinius inferius, Cancrorum genera, inquit, carabi, astaci, mææ, &c. non propterea fecit, vt carabos diuersos esse à locustis superius nominatis ostenderet, sed vt cancrorum genera quæ nobiliora forent indicaret, Massarius. Trallianus lib. 7. nominat λυκούσας vel carabides (καραβίδας) dictas. vbi Iacobus Goupylus: Inducimus (inquit) hæc verba, ἢ λυκούσας, suspicantes ab aliquo adscripta, vt τῶν καραβίδων significatio ostenderetur. Nam κάραβοι & καραβίδες à Latinis locustæ appellantur: Hæc ille. Sic cammari etiam & cammarides non differunt. Ex recentioribus qui locustas (marinas) Græcè ἀκρίδας dici putant, longè falluntur. insecta enim duntaxat, quæ Latini locustas, Græci ἀκρίδας vocant. Bisas (aliâs Visas) pagurus est marinus, qui & carabus dicitur, à similitudine visalon, id est, tegularum rubearum, Kiranides 1. 2. Ἐπὶ βισάλων ὀπτηθεῖσα, Trallianus in capite de dysenteria hepatica. vbi Goupylus: Vir quidam Cretensis (inquit) doctissimus nos docuit hac voce significari à vulgo Græciæ carbones incensos ad assandos pisces comparatos, (*fortè quasi physalos, quod inflando igniri soleant.*) Παγούρους, τοὺς παρ' ἡμῖν καράβους, Scholiastes in Equites Aristophanis. Græci carabon, & Itali locustam modò etiam cognominant, Massarius. Locustam memoria nostra nominant Massilienses & Ligures, Gillius. Hispani etiam logusta, vt audio. Syluaticus astacum non rectè locustam interpretatur.

Karabus, astacus dictus est ab Archestrato, Wottonus. A locusta corruptum est Anglicum nomen *Lopster*, vel *Lopstar*. Eliota Anglus diuersis locis astacum, Locustam & Leonem interpretatur *a Lopster*. Io. Caius Creuise Anglorum locustam esse ad me scripsit. Germanicè circunscribemus *ein Meerkrebs oder Hummer art.* vide in Corollario Astaci A. Obscurus quidam & Albertus fluuiatilem quoque karabum nominant, quem astacum fluuiat. melius dixissent. Karabus marinus similis est karabo fluuiatili, sed multò maior, Albertus.

Locustæ ab astaco discrimen, suprà in Astaco expositum est. Locusta omnis forcipem dextrum grandiorem valentioremque habet: astaci verò non certum, sed alterutrum æquè vt fors tulerit, forcipem habent grandiorem, tam mares quàm fœminæ, Vuottonus. Et mox: In locustis quæ brachia chelæue dicuntur, longa sunt, pedes verò parui. In pectoris carne bina quædam candicantia constant, discreta à cæteris partibus, colore formaque, (τὴν σύστασιν, id est substantia:) Hæc ille ex Aristotele. Locustæ in Euripo nullæ sunt, Aristot. Carabi carnosiores sunt cancris, Diphilus. Crustis teguntur locustæ, Plin. Et alibi: Locustæ crusta fragili muniuntur in eo genere quod caret sanguine. Quod autem hic Plinius (inquit Massarius) locustas crusta fragili muniri tradidit: ei est in oppositum quod Aristoteles quarto de historia, vbi post mollium genus, quod inter ea quæ sanguine vacant primum vt modo dixi obtinet locum, mox crustatorum genus subiungit, dixit: Secundum quæ crustis tenuibus operiuntur, hoc est quæ partem solidam foris, mollem carnosamque intus continent. Durum illud eorum tegmen non fragile sed collisile est, quale cancrorum genus & locustarum. ea autem quæ tegmine siliceo non crustaceo muniuntur, testa fragili atque ruptili (*ruptile & fragile confundere videtur: quæ quomodo differant, petendum à medicis de continui solutione agentibus: & ex quarto Meteororum Aristotelis*) esse prodidit. ita enim subsequitur ibidem, tertium quæ silicea testa conclusa muniuntur, hoc est quibus pars carnea intus solida, foris fragilis atq; ruptilis, non collisilis, quale genus concharum & ostrearum est, Hæc Massarius. Crusta fragili inclusis oculi rigent, locustis squillisque magna ex parte sub eodem munimento præduri eminent, Plinius. Apud Plautum cum quidam interrogasset, Oculi num tibi obdurescunt? Audit, Vah quasi ego locusta sim. Plinius cum inter cancrorum genera carabos numerasset: mox subijcit: Carabi cauda à cæteris cancris distant. Locusta marina iuxta Plinium, quatuor habet cubitos in longitudine, Obscurus. ego corruptum hunc Plinij locum vel nullum esse iudico.

Ex Aristotele quædam. Differt mas locusta à fœmina, quod fœminæ primus pes duplex, mari simplex. pinnæ etiam parti supinæ adnexæ, fœminæ maiores, & quæ collo proximæ sunt, minores habentur. mari omnes æquè minores, nec vsquam per diminutionem dissimiles. Ad hæc, mari in nouissimis cruribus, velut calcaria maiuscula prominent, acuta: quæ fœmina parua habet, & læuiora. vtrique tamen cornua ante oculos bina, longa, & aspera, quibus alia minuta, & læuiora cornicula subiacent. Oculi ijs omnibus duri, & apti, tum intro, tum foras, tum etiam in obliquum moueri: quales etiam sunt parti plurimæ cancrorum, imò vero mobiliores. Item lib. 4. de animalibus capite quinto: Crustata etiam (inquit) tum locustacea, (καραβοειδῆ,) tum cancri, binos dentes habent primores, & inter dentes carunculam linguæ effigie illam, vt dictum iam est. tum stomachum ori continuò iunctum, exiguum, proportione suorum corporum magnitudinis. Hunc excipit venter, in quo locustæ & cancrorum nonnulli dentes alios habent. quoniam superiores illi secare non satis queant. Hinc intestinum simplex vsque ad exitum excrementi (rectà) dirigitur.

Et in eodem libro: Carabi, (inquit) hoc est, locustæ caudam habent: cancri non habent. locustis enim vt nantibus cauda vtilis est. natant enim cauda quasi remo innitendo. At cancris inutilis est, quum vitam agere terrenam, cauernasque subire soleant. Et alibi: Locustæ cum mare excipiunt ore, id transmittunt ad suas branchias, (τὰ βραγχοειδῆ) quas ipsæ plures quàm cætera crusta intecta habent. Gula eis ante ventrem exigua est: in cæteris crusta tectis, nulla. Item alibi: Pedes locustis vtroque ex latere quini, vltimis annumeratis, qui in forcipem exeunt denticulatũ. (Πόδας ἐφ' ἑκάτερα πέντε ἔχουσι σὺν ταῖς ἐσχάταις χηλαῖς. Locus est historiæ anim. 4. 2. Gaza chelam forcipem denticulatum transtulit. At Rondeletius astaci chelas sine denticulis esse scribit, dentium vel denticulorum nomine tubercula chelarum seu forcipum interiora intelligens. Gaza fortassis vtranque chelæ partem dentis nomine accepit. Gillius reliquos locustæ pedes dentatos, postremos forcipatos facit. Pectus eius aculeatum & asperum est: pinnæ in cauda quinæ, Hæc omnia Aristoteles.

De oculis cancrorum & caraborum (interpres non rectè vertit scarabeorum) vide quæ scripsi ex Galeno suprà in Corollario de balæna B. ad finem. Rondeletius in locusta chelas nominat, quas etiam Gillius eas habere contendit, vt nunc recitabitur: at pictura à Rondeletio exhibita, non chelas in anterioribus pedibus, sed rudimentum aliquod earum ostendit. perexigua enim & vix subquadrupla pars altera chelæ ad maiorem dentem seu digitum articulatum & mobilem apparet. Bellonius (in cuius libro de piscibus Latino, locustæ figura à librarijs ad astaci locum transposita est) ne rudimentũ quidem hoc, sed pedes omnes ex æquo simplices pinxit. Locusta (inquit Gillius) astaci speciem similitudineq; gerit: ex pedib. quos vtrinque quinq; dentatos habet, postremi forcipib. armantur. Valde miror quosdam etiam doctos scripsisse ex Aristotele Locustis forcipes deesse, cum non semel Aristoteles aliter doceat. Eius dorsum quod ad caput pertinet, aculeis horret: quorum duo ferrea duritate tanquam cornua supra oculos eminent, nec minus duri: alij duo infra oculos ad horum tuitionem eriguntur: simul & inter aculeos, tanquã vuæ ex racemo longa radice nitentes, oculi foras eminent: os habet in parte supina, duob. dentib. buccam implentibus, munitum: in rostro bina flagella bene longa prætendit, quorũ rostro vicina pars spinis horrida est, cætera caret aculeis: huius cauda crustaceis obducitur vertebris violaceis, supinæ partes molli pelle vestiuntur. Locustæ pars anterior (inquit Massarius) quam caput appellant, tota spinulis horret. eminent à fronte duo ossicula acuta denticulataque, quibus subiacent oculi exerti duri, myrti seminis magnitudine: cornua ante oculos bina longa & aspera prodeunt, à principio crassa, dura, articulata & spinulis hirta, cætero lenta & flexilia, in tenuitatem deficientia: quibus

bina item alia minora, leuiora articulataque & in extremitate bifurcata cornicula subiacent. Pars autem posterior quæ ad caudam exit carne solida intus crustaceis obducta vertebris constat. Locusta marina gammari (*astaci*) fluuialis similitudinem habet, longè tamen maior atque vastior est, & albicantior, cum grammari subnigricent: quanquam & nigricantes admodum locustas in Ligustico mari esse conspexi, Pierius Valerianus.

C

Asperis & saxosis locis degunt. Locustæ viuunt petrosis locis, cancri mollibus. Hyeme aprica litora sectantur: æstate in opaca gurgitum recedunt, Plinius. Carabus & astacus petras incolunt, & in eis pascuntur, Oppianus. Locustæ asperis, saxosisque locis proueniunt: astaci læuioribus ac terrenis. neutrum genus limosa amat: vnde fit, vt grammari apud Hellespontum, & circa Thasum gignantur: locustæ circa Sigæum, & Athon.

Coniectantur loca aspera, limosáue piscatores, oris littoralibus, atque alijs id genus indicijs, quoties capturam in alto libet exercere. littora potius vernis, hybernisque temporibus expetunt. conferunt se in altum, æstate videlicet, cum aliàs calorem, aliàs frigus persequuntur, Aristot. *Natatio & motus.* Crustata, velut locustæ, etiam natant, Aristot. Idem in libro de communi animalium gressu: Locustæ (inquit) pedibus non gressus (vt cancri) sed natatus causa subnituntur. Cancri nandi studiosi non sunt, & vropygio carent, quo tamen locustæ præditæ sunt: quandoquidem ad natatum vsui est, illi autem à natatione abhorrent. Locustæ suis caudis natant, celerrimeque retrorsum, pinnarum caudę adiunctarum beneficio, Idem. Cætera in aquis natant, locustæ reptantium modo fluitant, Plinius. id est, Crustata omnia in profundo natant, exceptis locustis, quæ anguium modo supernatant: Massarius. Incedit locusta sua natura ante, cum nihil metuit, demissis in latera cornibus: at vbi metuit, fugit retro, longeque sua cornua porrigit, Aristoteles. Verba Græca eius hæc sunt, hist. anim. 8.2. βαδίζει δὲ κατὰ φύσιν μὲν εἰς τὸ πρόσθεν, ὅταν ἄφοβος ᾖ, καταβάλλων τὰ κέρατα πλάγια. ὅταν δὲ φοβηθῇ, φεύγει ἀνάπαλιν, καὶ μακρὰν ἐξακοντίζει. Wottonus vertit, seque longius eiaculatur. sed videtur ἐξακοντίζει referendum ad κέρατα, vt Gaza quoque fecit. Non conuenit hac in re cum Aristotele Æliano, qui hist. animal. lib. 9. cap. 25. Locusta (inquit) cum nullius rei metu afficitur, tum ante versus progreditur, obliquatis in latera cornibus, πλαγιάσας δεῦρο καὶ ἐκεῖσε τὰ κέρατα, vt ne aqua contra natationem veniens reprimat cornua, & inde vltra progredi prohibeatur. Sin fugit & retrocedit, tum penitus demittit & laxat sua cornua, περιῆκεν αὐτὰ τελέως: & tãquam remis altius demissis scapham propellens, sic sese commouens, multum conficit itineris. Si nullus ingruat metus, recto meatu cornibus, quæ sunt rotunditate præpilata, ad latera porrectis: ijsdem erectis in pauore, oblique in latera procedunt, Plinius. *Victus.* Pascuntur venatu pisciculorum circa sua cubilia, quę in alto locis ásperis, saxosis, cauernosisque faciunt. quicquid ceperint ori admouent suo forcipe, vt cancri, (& pisces etiam maiores vincere possunt,) Aristot. Lutum & herbas comedunt, Albertus. *Latitatio. Coitus, oua & partus.* Latent mensibus quinis: similiter cancri, qui eodem tempore occultantur, Plinius. Locustæ, squillæ & cancri ore coeunt, Plinius. Fit locustarum ouum (inquit Aristoteles) arenidum (*rubidum, id carnem vsque protensum, Vuottonus*) in partes octo diductum: singulis enim operimentis, quæ de latere extant, singula quędam cartilaginea iunguntur, quibus oua adhærent: totumque quasi species vuæ consistit: vnumquodque enim illorum cartilagineorum in plura scinditur: quæ si discreueris, patent: sin aspicis tantum, compositum quiddam apparet. fiunt maxima, non quæ iuxta meatum, sed quę media sita sunt. minimaque nouissima continentur. Magnitudo minimis, quanta granis ficuum est. nec meatum ipsum vlla contingunt, sed per medium hærent: vtraque enim ex parte, caudam dico, & aluum, bino maximè distinguitur interuallo: sic enim operimenta quoque disposita sunt. Sed quoniam latera ipsa complecti satis nõ possint, addito extremo cuncta teguntur, idque velut operculum obturat. Videtur prorsus locusta cartilaginosis illis particulis mandare oua, cum enititur, caudam adducens, & protinus comprimens, inflectensque sese, parere. Cartilagineæ verò illæ appendices per id tempus augentur, atque ouorum capaces redduntur. partus enim in iis recipitur, vt sepiarum in sarmentis, & qualibet colluuione collocatur. locustæ ad hunc pariunt modum. mox vbi ea sui corporis parte intra diem maxime vigesimum oua concoxerint, abigunt vniuersa, conglomerataque ita in idem, vt & foris congesta appareant. Tum ex eo locustę proueniunt intra diem maxime decimumquintum. & sępe minores, quam vt digiti magnitudinem expleant, capiuntur. excludunt igitur oua ante arcturum: abigunt iam concocta, atque absoluunt ab arcturo. Locustę & reliqua tenuioris crustæ ponunt oua super oua, atque ita incubant, Plinius. *Crustam veterem exuunt.* Theophrastus astacos, & squillas senectam exuere ait, Athenæus. Crusta sua, & locustæ & cancri, tam nuper nati, quàm post, exuuntur per Ver, quemadmodum angues membrana vernationis, quam senectutem appellant, Aristoteles. Locustæ & cancri vêris principio senectutem anguium more exuunt renouatione tergorum, Plinius. Locustæ inter marina, & astaci exuunt aut vere, aut autumno post partum. Iam captæ aliquæ sunt locustæ, mollem habentes partem superiorem, quod crusta iam circumrupta detractaque esset: inferiorem autem duram, quia nondum esset disrupta. non enim similis in his atque in anguibus exutio fit. latent locustæ menses circiter quinque, Aristoteles. Locusta (Omnia eius *Corporis habitus.* generis, Plinius) hyeme læditur, autumno & vêre pinguescit, & plenilunio magis, Physiologus. Locustis omnibus vita diuturnior data est, Aristoteles.

D

Cornibus inter se dimicant, Plinius. Dimicant inter se more arietum cornibus, quæ extollentes vibrantesque feriunt aduersarium. sed vniuersæ etiam plerunque tanquam gregis collegium visuntur, Aristoteles & Ælianus. Gregatim & aciebus instructis pugnant cum alijs aciebus generis sui pro pascuis, vel fœtu, vel fœminis, Albertus. Locustæ vel pisces maiores conuincere possunt. euenit vsu, vt locustis polypi superiores sint, & adeò, vt si eisdem in retibus senserit locusta polypum, præ metu emoriatur, Aristoteles & Ælianus. Polypum intantum locusta pauet, vt si iuxta viderit omnino moriatur. Locustam conger, rursus polypum congri lacerant, Plinius. Locusta ideo inimicitias cum Polypo graueis habet: quòd hic cum illius brachia circumplexus fuerit, aculeis, quos in dorso insitos habet, præclarè contemptis, & pro nihilo habitis, illam ipsam circumplicans, suffocat. Cuius sanè rei haud inscia Locusta, à Polypo summè refugit, Ælianus 9. 25. Carabum polypus odit, carabus murænam, Philes. Locustæ congros cõuincunt. nam elabi non queunt propter asperitatem, Aristoteles. Rursus con-

sus conger polypum superat. Qua ratione autem ex tribus istis vnusquisque à victi sui victo, hoc est ab alio, qui inferior sit illo quem ipse vincere solet,) explicatum est pluribus clariusque suprà in Congro D. Carabus murænas & congros intra brachiorum complexum nactus conficit quidem, nil læuore aduersus asperitatem proficiente. ipse verò intra polypi acetabula compulsus, perit, Plutarchus. Malum ingens (inquit Ælianus de animalibus 1. 32.) & morbus agrestis & inhumanus inimicitiæ, atq; odium inhærens, penitusque insitum: quod etiam ratione carentibus natura ingenuit inexp abile, atque implacabile. Murena cum Polypo capitali odio dissidet. Polypus cum Locusta graues gerit inimicitias. Murænæ etiam teterrima hostis est Locusta, atque infestissima. Muræna polypo brachia abscindit, dentium firmitate: post autem in eius ventrem subiens, his malis eum, quibus verisimile est, afficit. Hæc enim è genere nantium est, ille verò serpentium more graditur. Quòd si Polypus in saxorum colorem se vertat, nihil ei astutiæ hæ fallaces prosunt. Muræna enim eius veteratoriam planè tenet. Cum verò Polypus Locustas à se comprehensas strangulârit, exugit carnes, atque earum succum exhaurit, ac nimirum Locusta cornibus erectis iracundia furens, in eum modum Murenam mulieri iratæ similem lacessit. Hæc igitur aculeos quibus hostis præmunita est, mordicus tenet. illa verò pedes acutos tanquam manus prætendens, vtrinque cuti inhærere fortissimè non intermittit. Muræna indignatur seseque huc & illuc versat, & acutas testas amplectitur, quibus confixa remollescit & succumbit: denique remissa iacet. Locusta ex hoste instituit prandium, Hæc Ælianus 1. 32. ex primo Halieuticorum Oppiani: vnde infrà etiam eadem copiosiùs in Muræna D, ex Petri Gillij paraphrasi referemus. Horus locustam polypo superiorem facit, id quod falsum est. Vide inferius H. a. inter icones.

E Ad carabos (capiendos:) Vbi mormyrum ad forte quid alligaueris, purpuras decem cum oleo contundito, & musci parum (καὶ βρύον πμικρὸν, *And. Lacuna vertit, ex bryoque pauxillum madens,*) inspuito, (sic Andr. Lacuna: exponito, Cornarius, Græcè est πύπιζε) in saxum, & capies. Tarentinus in Geoponicis 20. 44. Carabus esca est cantharo pisci capiendo idonea, Oppianus lib. 3. Halieut. Locustam corpore rubenti, aculeato, & aspero esse constat: vt ex Suetonio etiam apparet: qui Tyberium (Cesarem) ait apud Capreas piscatori faciem (os, Rondeletius) locusta perfricari (crudeliter dilacerari) iussisse: quòd ille à tergo insule per deuia atque aspera, vt locustam dudum captam offerret, ad se improuisus erepsisset, Iouius. Vide in Mullo h.

F Carabi apponuntur dipnosophistis apud Athenæum. Carabum & Astacum inter cæteros pisces lautiores Matron parodus in conuiuio quodam Attico appositos ait, apud eundem. Locustæ optimæ habentur cum grauidæ sunt, vt & reliqua testa crustaue intecta, Aristot. Vnum hoc animalium nisi viuum feruenti aqua incoquatur, fluida carne non habet callum, Plinius. Locustę coqui possunt similiter vt leones marini, (*astacos sic nominat:*) quæ ex genere cancrorum, sed leone maiores habentur, Platina. Ex Apicij libro 9. cap. 1. Ius in locusta & carabo induta: Cepam pallacanam concisam, piper, ligusticum, careum, cuminum, caryotam: mel, acetum, vinum, liquamen, oleum, defrutum: hoc ius adijcito sinapi in elixaturis. Locustas assas sic facies: Aperiuntur locustæ (vt assolet) cum testa sua: & infunditur eis piperatum, coriandratum: & sic in craticula assantur. cum siccauerint, adijcies eis in craticula quoties siccauerint, quousque assantur bene, inferes. In locusta elixa cum cuminato: Teres piper, ligusticum, petroselinum, mentham siccam, cuminum plusculum: mel, acetum, liquamen: si voles, folium & malobathrum addes. Aliter locusta: Isicia de cauda eius sic facies: Folium nardi, vuam prius demes & elixas: deinde pulpam concides: & cum liquamine, pipere & ouis isicia formabis. In locusta elixa: Piper, cuminum, rutam, nucleos: mel, acetum, liquamen & vinum. Idem Apicius lib. 2. cap. 1. Isicia (inquit) fiunt marina de cammaris, astacis, locusta, loligine, sepia. isicium condies pipere, ligustico, cumino, laseris radice. Carabi, cancri, squillæ, & similia: ægrè quidem coquuntur, multò tamen facilius quam alij pisces. conuenit autem ea assari potius quàm elixari, Mnesitheus. Locusta hyeme lęditur, autumno & vêre pinguescit, & plenilunio magis, Obscurus quidam ex Plinio. at Plinius hæc nō de locustis tantum, sed omnibus huius generis (id est malacostracis) scribit. Galenus in aphorismos 2. 18. locustas inter ea quę tardiùs & paulatim alunt & difficulter concoquuntur, carabides nominat. Et rursus: Duræ carnis pisces difficulter concoquuntur & multum nutriunt, vt astaci, paguri, fluuiatiles & marini (*Vide ne hæc differentia paguris, non carabis sit attribuenda*) carabi, & alia id genus. Celsus locustam minimè intus vitiari (*in ventriculo corrumpi*) docet. quem locum explicans Gulielmus Pantinus: Locustas (inquit) cum legis, tenui testa totum genus contectum comprehende: vt gammaros, cancros, astacos: quæ duritie carnis quadam, similiter ac testacea, constant. quanquam minus salsi humoris continent, & vix ægrè tandem concoquuntur. verum concocta firmum item præbent alimentum. Secus autem, crudum humorem mirum in modum accumulant. Carabum cibarijs Venerem mouentibus adnumerat Alexis. vide in Cochleis G. Locustas stomachicis in cibo conuenire docet Archigenes apud Galenum de composit. sec. locos 8. 4. Ostracoderma in cibo non admodum vtilia sunt partibus circa thoracem vlceratis: & pus excreantibus: tamen cum humor (morbi causa) salsus & biliosus fuerit, nihil absurdi est præbere pectunculos, buccinas, astacos, locustas, Trallianus lib. 7. in capite de empyematicis.

G Puerpera edat polypos, & locustas vt melius purgetur, Hippocrates lib. 1. de muliebribus. Carabi astacique (*cocti esitati,*) & eorum ius potum, contra dorycnij venenum prosunt, Dioscorides. Confectio medicaminis miri aduersum dysenteriam: Testam locustę, id est illam spinosam vel aculeatam quæ est iuxta caput, combures nitidè, & postea teres, vt in tenuissimum puluerem redigas: & sic ei qui ventris fluxu vel rasura laborabit, ex vino vetere, si non febricitabit: aut si inæqualis erit, ex calida aqua dabis: ita vt de singulis locustis testas singulas integras exustas per triduum bibat. mirè sanabitur, Marcellus empiricus.

H. a. Κάραβος, animal marinum, inde dictum quod capite incedat, παρὰ τὸ τῇ κάρᾳ βαίνειν: hoc est capite

multum prominente: (*cancrorum enim genus capite caret.*) De naui etiam κάραβος dicitur: (*quod super carina videatur ingredi.*) κάρα enim carinam significat, Etymologus & Varinus. Καραβίδες, γραῖες, Methymnæis, Hesychius & Varinus. Ego carabides non alios quàm carabos esse puto, vt in A. dixi. ijdem autem vt aliquibus γραψαῖοι dicti sunt, nimirum ab aculeis πρὸς τὸ γράφειν καὶ χαράττειν idoneis: ita fortè etiã γραῖες alijs, id est vetulæ, à siccitate & scabritie testæ suæ, quam nimis exiccatam quoq; (vt & reliqua huius generis) veluti senectam exuunt. At Cælius Rhod. simpliciter hunc locum ita vertit. Carabides vetulæ dicuntur apud Methymnęos. Αἰγιλύκρος, carabus, Hesychius & Varinus: forsan à caudæ motu, à quo ęlurus etiam (id est felis) alio nomine ægilurus dictus videtur. Καρβάρεο, carabi, Iidem. Κήραφις, carabus, Iidem. Karbanus (*malim Karabus*) id est, cancer marinus, Syluaticus. Agasti (*fortè Astaci vel Locustæ*) sunt cancri marini, Idem. Κάραβος vocabulum est dactylicum Oppiano. Κάραγος (Varinus nõ rectè habet Κάραβος) ὄθρασυς (fortè τραχὺς) ψόφος, οἷον πρίων, Hesychius.

Epitheta. Carabi epitheta Oppiano vsitata sunt hęc: Ἀϊκτήρ, τρηχὺς, κραιπνὸς, ὀξυπαγής.

Aristoteles carabos nominat, quos Latinè scarabeos tauros dicere licet, Cælius Rhod.

Carabus, genus edulij super prunis assi: & porta, Macedonum lingua: & qui in arentibus lignis succrescit vermiculus: & animal marinum, Hesychius. καραβαία, lignum bifurcum, Hesychius & Varinus: nimirum quod similiter bifurcatur, vt carabi chela: furca. Αἰγίπυρος, herba quædam, vel carabus, Hesychius. sed pro herba legerim αἰγίπυρος. nam apud Varinum ægipyrus planta est spinosa, vel herbæ genus, folio lato, vt φακός: colore subglauco: vlceribus inflammatis vtile. Pro carabo autem αἰγίπυρος, eiusdem significationis videtur: cuius supra αἰγιλύκρος. Ægipyros herba quasi caprarum triticum, quòd eam fortè appetant in pabulo, vel quòd ad promouendam in eis copiam lactis, sicut & cytisus, vtilis sit ipsis, eandem esse conijcio cum glauce. Glaux enim Dioscoridis cytisi aut φακῆ, id est lenticulę folia habet, quæ supernè virent, auersaque candidiora (*magis glauca nimirum, vt ab hoc colore ei nomen sit factum*) spectantur, &c. Nascitur iuxta mare. Coquitur cum polenta, sale & oleo, vt in sorbitione extincti lactis vbertatem reuocet. Quòd autem additur apud Varinum vlceribus inflammatis eam prodesse, ad glaucium herbæ refrigerantis succum, non ad glaucem retulerim. Quòd si folia lenticulę sunt, non erunt lata: vt in hoc etiam error sit apud Varinum: & in his verbis, τὸ δὲ φύλλον ἔχει πλατὺ ὥσπερ φακός, vel omittendum πλατύ: vel legendum, τὸ δὲ φύλλον ἔχει ὡς κύτισος ἢ φακός, ex Dioscoride: cuius tamen codex Græcus noster pro κυτίσῳ habet κισσῷ. Sed de ægipyro plura scripsimus in Corollar. de Capra.

Icones. Quòd si hominem Ægyptij (inquit Pierius Valerianus) municipij sui longè principem, sed tyrannica in ciues dominatione vtentem, notare vellent, polypum & locustam adpingebant. locustæ siquidem dominationem videntur in polypos exercere, primasque inter eos obtinere parteis, vt apud Horum legitur. Cæterum Aristoteles priores polypo tribuit &c. *& verè quidem. vide supra in* D. Popularis seditionis studiosum hominem (inquit alibi idem Pierius) significare qui volunt, locustas duas marinas sese inuicem incusantes pingunt. videre enim sæpe est vniuersas tanquam gregis collegium celebrare, dimicare interim inter se cornibus arietum modo, ac mutua flagellatione inuicem sæuire: & genuinum est ciuibus (inquit Pindarus) inuicem inuidere.

Propria. Callimedon rhetor Carabi cognomen est assequutus quòd eo cibo insigniter oblectaretur. Vixit is Demosthenis tempestate, opsophagia præcipuè celebratus. propterea in eum Alexis: Ὑπὲρ πατρίδος μὲν πᾶς τις ἀποθνήσκειν θέλει, Ὑπὲρ δὲ μήτρας Καλλιμέδων ὁ Κάραβος, Cælius. Ab eodem Alexide inter parasitos Καλλιμέδων ὁ Κάραβος numeratur. Pueri accedebant (inquit Athenęus lib. 3.) in discis ferentes carabos maiores Callimedonte rhetore, qui Carabus inde cognominatus est, quod hoc opsonio apprime delectaretur. hunc ait Alexis æneam statuam Στήσειν Παναθηναίοισιν ἐν τοῖς ἰχθύσιν Ἔχουσαν ὀπτὸν κάραβον ἐν τῇ δεξιᾷ. Euphronis etiam elegantem hunc iocum Athenæus recitat: Ὁ μὸς διδάσκαλος δὲ μήτραν σκευάσας Παρέθηκε Καλλιμέδοντι, κᾆθ' ἅμα Ἐποίησε πηδᾶν, ὅθεν ἐκλήθη κάραβος. hoc est, Magister meus (coquus aliquis) vuluam adeò lautè apparatam Callimedonti apposuit, vt ille voluptate & delicijs captus inter edendum saltârit, atque inde Carabi sit nomen adeptus. Et rursus libro 8. Callimedon quidam (inquit) φίλιχθυς καὶ διάστροφος τοὺς ὀφθαλμοὺς, Carabus cognominabatur. Vbi & Antiphanis versus hos recitat: Τὸν κάραβον δὲ τόνδε πρὸς τὰς μαινίδας Ἀπόδος. Παχύς γε νὴ Δί'. ὦ Ζεῦ: τίς ποτε Ὦ Καλλιμέδων σε κατέδετ' ἄρτι τῶν φίλων; Οὐδεὶς ὃς ἂν μὴ κατατιθῇ τὰς συμβολάς. Sarambus quidam caupo Carabus cognomine celebratur quod optima vina parârit, apud Athenæum lib. 3. Carambis, Κάραμβις promontorium Paphlagoniæ, παρὰ τὸ κάρα καὶ τὸ βαίνειν. caput enim eius multum in pelagus procedit, Etymologus: qui & carabi animalis eandem originem facit. Carabis, nomen loci, Suidas: legendum fortè Carambis.

b. Speusippus ex malacostracis similia esse scribit, κάραβον, (malim κάραβον,) ἀστακὸν, νύμφαν, πάγουρον, &c. Athenæus. Squillæ Indicæ locustis maiores sunt, Ælianus. Cicada marina maxima parui carabi speciẽ similitudinemque gerit, Idem. Mensis remotis puer euerrat ὀστρέων κόγχους, καὶ καράβων ὄστρακα, Pollux. Oppianus dixit carabi, νῶτα ὀξυβελῆ, ἄγγος ὀξύπορον. & de eodem, σκληροῖσιν ἀρηρὼς γυῖα χιτῶσιν. Item, Ἐνδ' ἐπιμὴ σκολόπεσσι καὶ ὀξείῃσιν ἀκωκαῖς Ὀστράκου, de muræna aculeis testæ locustę transfixa. Cornua locustæ idem poeta vocat κέντρα id est stimulos: & chelas eius δολιχὰς, id est, oblongas cognominat: ijsque murænam ab ea comprehendi ait, & forcipibus comparat. Medicus apud Plautum à Menæhmo interrogat, an vnquam ei soleant oculi duri fieri. respondet ille: Quid, tu me locustam censes esse homo ignauissime?

f. Multi olim locustas in cibo affectasse dicuntur, Athen. Locustæ Scyriæ, id est, circa Scyrum captæ, ab Antiphane apud Athenæum commẽdantur. Piscantes circa quoddam Africę litus loco petroso, adulti quidem murẽnas & carabos bene magnos capiebant: minores verò natu, gobios, &c. Synesius in epistolis. Aristophanes in Thesmophoriazusis inter alios cibos carabum magnum nominat: Anaxandrides apud Athenæum carabos assos.

g. Ad dispnoicos, hepaticos, & nephriticos: In beryllo sculpe cornicem, & sub pedibus eius carabũ reclude, & modicum sauinæ, & modicum cordis volucris sub lapide. & porta vt vis; Kiranides lib. 1.

Mætij Quinti epigramma in carabi testam Priapo dicatã à piscatore, ex Anthologij lib. 6. sectione 3.

Ἀκταίης

Ἀκταίης νησῖδ(ος) ἀλεξάντοισι Πέλητι Χοιράσι, καὶ τρηχεῖ περπομένος σκοπέλῳ,
Σοὶ Πάελις ὀστρακόδερμον ὑπ' εὐθήροισι δαμέντα Ὁ γριπεὺς καλάμοις κάραβον ἐκρέμασε.
Σάρκα μὲν ἔμπυρον αὐτὸς ὑφ' ἡμιβρῶτον ὀδόντα Θεὶς μάκαρ, αὐτὸ δέ σοι τοῦτο πόρε σκύβαλον.
Τῷ σὺ δίδου, μὴ πολλά: δὶς εὐάγρου δὲ λίνοιο Δαῖμον, ὑλακτούσης νηδύας ἡσυχίην.

DE LOLIGINE MAGNA, TEVTHO GRÆCORVM, LOLIO GAZÆ, RONDELETIVS.

Insunt huic capiti communia quædam vtrique vel potius triplici loligini.

PRIVSQVAM ad loliginum historiam veniamus, de nominibus τευθὶς καὶ τευθὸς aliquid dicendum, ne nominum varietas rerum cognitioni obstare possit. Aristoteles lib. 4. de hist. animal. cap. 1. τευθίδα καὶ τευθὸν magnitudine differre scripsit, vt τευθοὶ maiores sint, τευθίδες minores. Sunt hæc eius verba. Τῶν τευθίδων οἱ τευθοὶ καλούμενοι ἐπὶ πολὺ μείζους. γίγνονται γὰρ καὶ πέντε πήχεων τὸ μέγεθος. Teuthidib. multò maiores sunt teuthi, quippe qui in cubita quinque excrescant. Athen. ex Aristotele cùm de teuthide dixisset, subdidit: ὁ δὲ τευθὸς μόνῳ τούτῳ διαφέρει τῷ μεγέθει· γίνεται δὲ καὶ τριῶν σπιθαμῶν. A teuthide magnitudine sola teuthus differt: accrescit autem ad tres palmos maiores. Voruntamen parui etiam sunt teuthi. Aristoteles: ἔστι δὲ τὸ γένος ὀλίγον τῶν τευθῶν. Est etiam paruum teuthorum genus. Vides hîc τῶν τευθίδων καὶ τῶν τευθῶν in magnitudine discrimen. Præterea τῶν τευθῶν alios magnos, alios paruos esse. Iam verò figura etiam differre τὰς τευθίδας καὶ τοὺς τευθοὺς docet idem Aristot. Διαφέρουσι δὲ τῷ σχήματι τῶν τευθίδων οἱ τευθοί. πλατύτερον γάρ ἐστι τὸ ὀξὺ τῶν τευθῶν· ἔτι δὲ τῷ κύκλῳ πτερύγια περὶ ἅπαν ἐστὶ τὸ κύτος. τῇ δὲ τευθίδι ἔλασσον. ἔστι δὲ πελάγιον ὥσπερ ἡ τευθίς. Figura à teuthidibus dissident teuthi. pars enim teuthorum quæ exit in acutum, latior est. Præterea pinnulæ totam aluum (*totum alueum, Gaza*) ambiunt. quæ in teuthide sunt minores, (ἔλασσον *Græcè, gen. neutro, quod referendum videtur potius ad* τὸ ὀξὺ *quàm ad pinnas, quanquam Gaza ad pinnulas retulit, his verbis: cum in lolligine partem aliquam relinquant.*) Pelagius verò est teuthus, veluti & teuthis. Et alio in loco Aristoteles de mollibus loquens: Πτερύγιον δ' ἔχουσι πάντα ταῦτα κύκλῳ περὶ τὸ κύτος. τοῖς δὲ ἐπὶ μὲν τῶν ἄλλων συναπτόμενον καὶ συνεχές ἐστι, καὶ ἐπὶ τῶν μεγάλων τευθῶν. αἱ δὲ ἐλάττους, καὶ καλούμεναι τευθίδες, πλατύτερόν τι τοῦτο ἔχουσι, καὶ οὐ στενόν, ὥσπερ αἱ σηπίαι, καὶ οἱ πολύποδες: καὶ τοῦτο ἀπὸ μέσου ἠργμένον, καὶ οὐ κύκλῳ διὰ παντός. Pinnam habent omnia hæc aluũ ambientem, quæ quidẽ in alijs iuncta continuaq; est, atq; etiam in magnis teuthis: minores autem quæ teuthides nominantur, latiorem habent, & non angustam veluti habent sepiæ & polypi, non totam aluum ambientem, sed à medio initium sumentem. Hac natant & se dirigunt, vt aues cauda pennis condita. Rursus hic habes, teuthos magnos, vt à paruis discernantur, & teuthidas paruas, earumque à teuthis differentiam.

Teuthus & teuthis quid differant in magnitudine & figura & parui quoque teuthi esse genus quoddam.
Lib. 4. de hist. anim. cap. 1.
Figura.
Ibidem.
Lib. 4. de par. anim. cap. 9.

His declaratis, quibus nominibus τευθίδα καὶ τευθὸν veteres Latini expresserint, inquirendum. Gaza τευθοὺς lolios, τευθίδας loligines interpretatus est. At lolij vocabulo nullus veterum Latinorum, quod sciam, vsus est. Ideo nomen hoc à Gaza factum fuisse perspicuitatis gratia iudico. Etenim si eodem, loliginis scilicet nomine τευθίδα καὶ τευθὸν expressisset, incertam obscuramque interpretationem reddidisset. Plinius quem τευθὸν vocauit Aristoteles, loliginem Latinè dixit. Quę enim Aristoteles περὶ τευθῶν dixit: Γίγνονται γὰρ καὶ πέντε πήχεων τὸ μέγεθος, γίγνονται δὲ καὶ σηπίαι διπήχεις: Plinius sic conuertit: In nostro mari loligines quinûm cubitorum capiuntur, sepiæ binûm. Alibi quas Aristoteles τευθίδας dixit, Plinius etiam loligines interpretatus est. Αἱ δὲ σηπίαι καὶ αἱ τευθίδες νέουσιν ἅμα συμπεπλεγμέναι, τὰ στόματα καὶ τὰς πλεκτάνας ἐφαρμόττουσαι, καταντικρὺ ἀλλήλαις νέοντες ἐναντίως Plinius: Sepiæ & loligines coeunt linguis componentes inter se brachia, & in contrarium nantes. Ex quibus efficitur, vt interim maculam vnam deleamus, pro νέουσι legendum esse ὀχεύουσι vel ὀχεύονται. Idem confirmat ipse contextus & Gazæ interpretatio. His addam ex Athenæo lib. 7. mollia omnia τὰ τευθώδη nominata fuisse. Μαλάκια, inquit, καλεῖται τὰ τευθώδη. Quare cum Plinius & veteres alij loliginem dixerint, eodem nomine semper vtemur. Dicemusque aliam loliginem esse magnam, aliam paruam, illudque inter has discrimen esse quod Aristoteles explicauit.

Τευθὸς Gazæ lolius, nouo vocabulo.
Plinius tum τευθὸν tum τευθίδα loliginem conuertit.
Lib. 9. cap. 30.
Lib. 5. de Hist. anim. cap. 6.
Τευθώδη, omnia mollia.

Loligo igitur magna, quæ τευθὸς rectè dicitur, ea est quam calamar nostri vocant, à thecæ scriptoriç (*quam calamarium vulgo nominant*) similitudine: siue quod in ea reperiantur, quæ ad scribendum necessaria sunt, videlicet atramentum & gladiolus, qui altera parte cultrum, altera calamum siue pennam refert, minimè verò ossicula duo vt quidam (*Grammaticus aliquis in Promptuario linguæ Lat.*) impudenter contra αὐτοψίαν scripserunt, quorum alter cultri, alter calami loco sit. Prouinciales tothena corrupto nomine pro teutho vocant. Baionenses cornietz & corniches magnam loliginem à parua distinguentes. A B

Piscis est pelagius, gregalis, ex mollium genere, pedibus, promuscidibus, capite, oculis, ore, lingua, fistula, partibus internis quibusdam, coeundi modo, sepiæ similis. His verò dissidet. Corpore est longiore, rotundiore, in acutum desinente. Sepia breuior est & latior, durioreque carne. Sepiæ os internum in prona parte situm quod sepium vocatur, robustum, latum, media natura inter os & spinam, friabile quid & fungosũ continens. Loliginis τὸ ξίφος, id est, gladius, tenuis est, angustus, cartilagineus, pellucidus. B

Cum sepia quid ei commune, quid diuersum.

Sexus differentia.

lucidus. Promuſcis dextra craſſior. Atramentum nigrum non infra vt in ſepia, ſed prope mutin. Pinnulæ latiores ſunt quàm in ſepia, non totam aluum ambientes, & in angulum acutum in lateribus deſinentes. Loligo mas à fœmina differt, quòd intus meatus duos habeat, quibus mas caret, ſicuti in ſepijs euenit. Quamobrem errant qui loliginem fœminam eſſe putant, lolium verò à Gaza nominatum, marem, cùm etiam in lolio differentia maris & fœminæ modo dicta reperiatur. Præter atramentum, ſuccum quendam purpuraſcentem continet, vnde ſubpurpureas loligines coctas reddi puto. Hunc ſuccum loliginem in metu effundere, vt ſe ſeruet, ſcripſit Oppianus lib. 3. ἁλιευτικῶν, quemadmodum à ſepia atramentum, negatque loligini atramentum eſſe. Ταῖς δ' ἴσα τεχνάζουσι καὶ ἠερόφοιτα γένεθλα Τευθίδες: οὐ δ' ἄρα τῇσι μέλας θολὸς, ἀλλ' ὑπέρυθρος Ἐντρέφεται: μῆτιν δὲ πανείκελον ἐντύνονται. Hac in re ab Ariſtotele diſſentit Oppianus. Ariſtoteles enim autor eſt mollia omnia viſceribus carere: ſed mutin habere, & atramentum, quod omnia in metu effundunt.

Atramentum eis ineſſe, & (D) inſuper ſuccum quendam purpureū

Lib. 4. de hiſt. cap. 1.

C Parit loligo oua connexa ſepiarum modo, in in litore vt ſepię, ſed in alto: quam ob cauſam rarius oua loliginum quàm ſepiarum inueniuntur. Promuſcidibus cibum capit orique admouet ſepiarum more. Neque huic, neque ſepiæ bimatu vita longior.

F Habetur hodie inter delicatos & bonos cibos. Sed de carnis ſubſtantia & præparatione proximè dicetur.

DE LOLIGINE PARVA, QVAM TEVTHIDEM *Græci vocant, Rondeletius.*

Vide quædam huic communia in præcedenti capite.

A Loligo parua ea eſt quæ à Gallis, præſertim Santonibus, caſſeron dicitur: à noſtris glaugio, corrupta voce, opinor, ex gladiolo. quanquam Monſpelienſes noſtri calamar & glaugio ſæpe confundant. Alij magnitudine diſtinguunt. Τευθὶς eſt Ariſtotelis: nunquam enim in magnitudinem accreſcit.

B Pinna lata inferiore loco oritur quàm in loligine magna, quam τευθὸν appellauimus cum Ariſtotele. præterea extremum acutius eſt, gladiolus etiam ipſe acutior: quibus notis τευθίδα à teutho ſecreuit Ariſtoteles. Alioqui pediculorum numero, promuſcidibus, oculis, capite, corporis forma, gladioli ſubſtantia, atramentro, denique partibus omnibus tum internis, tum externis perſimiles ſunt.

Libro 7.

F Mollitie & teneritudine carnis præſtant loligines paruæ, magiſq; à noſtris commendantur. Hæc Athenæus de teuthide ex Ariſtotele: Ariſtot. ſcribit teuthidem (loliginem paruam) ex gregalib. eſſe, in plurimis ſepię ſimilem, maximè pedum numero, promuſcidibus. Pedum autem alij minores, qui inferiores: alij maiores, qui ſuperiores ſunt. Ex promuſcidibus dextra craſſior. Huius corpuſculum totum tenerum ac longiuſculum eſt. Habet autem in veſica humorem, non nigrum, ſed pallidum, teſtam (oſtracum) paruam admodum & cartilagineam. Quæ omnia perappoſitè quadrant, & ex Ariſtotelis ſententia dicta ſunt, præter illud quod de atramento dicit: negat enim nigrum humorem Teuthidi ineſſe, cum Ariſtoteles mollibus omnibus τὸν θολὸν tribuat, id eſt, atramentum quod in metu effundunt, vt eo infuſcata aqua abſcondantur. Quare quum Athenęus atramenti vice humorem pallidum loliginibus ineſſe ſcribit: mutim quæ pallido vel ſubflauo humore ſuffuſa eſt, pro humoris huius folliculo ſiue veſica vſurpauit. Atrum loliginis humorem μεταφορικῶς pro liuore hominis atri, id eſt, maleuoli poſuit Horatius: Hic nigræ ſuccus loliginis, hęc eſt Ærugo mera. Vbi Porphyrio ex loliginis ſucco liuorem mentis vult intelligi, ex ærugine venenum.

Contra Athenæum de atramenti colore.

Lib. 1. ſermo. ſatyra 4.

C Loligines paruę ob mollitiem à multis carniuoris piſcibus expetuntur, maximè à lupis marinis, ſed volatu vitæ ſuæ conſulunt, teſte Oppiano.

Volatus.

Lib. 1. ἁλιευτικῶν.

Ἠέριαι δ' αὖ τέμνουσι καὶ εἰνάλιοί περ ἐόντες Τευθίδες, ἱρήκων τε γένος, βυθίη τε χελιδών.
Οἱ δ' ὅτε ταρβήσωσιν ὑπέρτερον ἐγγύθεν ἰχθῦν Ἐξ ἁλὸς ἀνθρώσκουσι, καὶ ἠέριοι ποτέονται.

Quanquam etiam ſine metu & citra periculum loligines extra aquam volitantes ſeſe efferant, tanta multitudine aliquando vt nauigia demergant, inquit ex Trebio nigro Plinius, quod omnino incredibile non eſt. nam loligines plurimæ mutuò ſeſe complexæ natant, qua de cauſa euenit vt multæ ſimul capiantur.

Lib. 32. cap. 2.

A Plutarchi interpres τευθίδας gladiolos interpretatur, non ſatis rectè, cum longè alius ſit piſcis qui à Latinis gladius, à Gręcis ξιφίας dicatur. *Monſpelienſes quidem hunc piſcem glaugio vocare quaſi gladiolum, ſuprà dictum eſt: audio & circa Rupellam in Gallia, eadem ſignificatione Couteau nominari, ſiue per ſynecdochen ab oſſis ſui ſpecie, ſiue ab aluei eius ad capulum cultri ſimilitudine.*

H. h. Minimè ſilentio prætereundum perelegans Themiſtoclis in Eretrienſes ſcomma, quo eos timiditatis &

tis & ignauiæ notans loliginibus similes esse dixit, & *μάχαιραν μὲν ἔχειν, καρδίαν δὲ οὐκ ἔχειν*, id est, habere quidem gladium, cor verò non habere: *vt annotauit Cælius Lection. antiquarum 24. 28. ex Plutarcho.*

F Vilem hunc fuisse pisciculum præsertim Athenis indicat prouerbium inde sumptum, vt qui ita inopia premeretur, vt ei vilissima quæque corroganda essent, etiam teuthide egere diceretur. Aristophanes in comœdia cui titulus Ἀχαρνῆς: Ὃν ἔτ' ἴδοιμι τευθίδος δεόμενον, id est, quem etiam videam teuthide egentem. (*Meminit Suidas in* Τευθίδες: *& Cælius Antiquarum lectionum 24. 28.*) Contra hoc tempore loligines paruæ à diuitibus, & à gulæ proceribus maximè appetuntur, & magnopere commendantur, præsertim à perito coquo apparatæ. Sunt autem cum atramento suo coquendæ, & oleo siue butyro, pipere, omphacio condiendæ. Alij farina conspersas cum oleo vel butyro in sartagine frigunt. Sed mihi duriuscula carne ac proinde difficilioris concoctionis esse videntur, maximè si paulò grandiores sint. Alexis (citante Athenæo) in Eretrico coquum exponentem facit, quonam pacto ex loligine placentæ, siue libi, siue farciminis genus fieret, scilicet abscissis pinnis, infarcta pinguedine, & aspersis recentioribus & delicatioribus aromatis. Atque id farcimen (*πέμμα quoddam [panificij genus intelligo] ab Iatrocle in Artopœico teuthidem vocari Pamphilus refert, Athenæus*) etiam τευθίδα appellatum fuisse scripsit Pamphilus. Τευθὶς, πέμμα πλακουντῶδες Varinus. *Panificij aut placentæ genus fortè fuit instar teuthidis in cirros quosdam diuisum.* *Lib. 7.*

DE LOLLIGINE BELLONIVS.

B Lolligo longiori, quàm Sepia, corpore prædita est, atque eodem modo mollis est. Pinnulam habet non adeò angustam, neque per totum alueum circumactam, sed de medio orsam.

A Gallis Casseron vocatur: Romanis, Venetis ac Neapolitanis Calamaro, quasi atramentarium dicere vellent: Genuensibus & Massiliensibus Totena: ijs verò qui Baionã incolunt, Cornet vel Corniche.

B Octo cirros vt Sepia habet, multò quàm Polypus breuiores, Sepia tamen longiores. Atramentũ nigrum continet Sepiæ modo. Grandem quoque habet aluum & fistulam vt Sepia: gladium etiam in tergore, alteri tantum huius parti inhærentem. Duo crura siue duas proboscides longas exerit ex cirrorum congerie, teretes, multis in extremo torulis seu acetabulis concauas, quibus cuncta quæ venatur, capit, & ori admouet: & ad saxa quibusdam veluti iactis anchoris confirmat. His etiam vtitur, quoties de more palpat, & pisciculos retinet: quibus maiores quoque nonnunquam euincit. Rostrum porrò illi est Psittaco simillimum.

C Lolligo diligenter, quicquid in stomachum demittit, rostro atterit. quocirca cuncta, quæ in eius stomacho percipiuntur, pulmenti faciem habent.

B Bina sunt illi ventris conceptacula, vt & alijs mollibus: sed alterum magis ingluuiem imitatur. Inter Lolliginem marem & fœminam hoc interest, quòd fœmina intestina contineat duo, quibus mas omnino caret.

C Coeunt ora applicantes, & brachia inter se complectentes, pariuntque in alto. Sola enim ex molliũ genere pelagia est Lolligo: consertumque ac continuum huic ouum quale Sepijs est. Viuendi quoque spatium vt Sepijs breue. nam exceptis paucis, bimatum non complet. Inter eos pisces qui se extra aquã in aere efferunt, Lolligo numeratur ab Oppiano his versibus: *Volatus.*

Lolligo, miluusque rapax, & mitis hirundo,
Cum timeant magnum venientem è marmore piscem.
Prosiliunt ponto scindentes aëra branchis, (pinnis.) Et paulò pòst.
Effugit horrendos pisces hominemque sagacem Lolligo.

F Est autem, vt Diphilo placet, concoctu facilior quàm Sepia, atque ori magis grata: quanquam vterque vilis est piscis apud omnes nationes.

DE LOLLIO, BELLONIVS.

(A) B Lollius, Romanis ac Venetis Totena dictus, ipsa quidem Lolligine maior est, vt cubitorum interdum quinque esse soleat, inquit Aristoteles. Exteriore quoq; corporis nota aliquantulum à Lolligine discernitur. Pars enim Lollij, quæ exit in acutum, in Lolligine latior est. Quinetiã pinnulæ totum Lollium ambiunt, (*pictura Rondeletij hoc non ostendit*) iunctæ perpetuæque, quæ alioqui in Lolligine partem aliquam vacuam relinquunt. Minus autem accedit ad Polypum quàm Sepia. nam corpus ei oblongum est, cartilagineum, duabus pellibus obductum: gladium arctiorem & magis cartilaginosum in tergore continens, translucidum vitri modo, tenui theca inclusum. rostrum aquilinum, psittaci figura. Sed eodem modo atramentum, quo Sepia, emittit. & cirros octonos habet, breues tamen: in quibus totidem acetabula conspicies, quot in Sepijs. Ac præter illos octonos, duo quoque longa flagella seu promuscides multis in extremo acetabulis circunsessa videbis: quibus à longè cancros, vrsos, astacos, paguros, & omne pisciculorum genus arripit. Porrò Lollij acetabula, præter Sepiarum & Polyporum morem, tribus introrsum aculeis osseis robustis, in gyrum munita sunt: quib. veluti vncinis arripit quod cupit, vt non omnino sit tutum Lollium manu in ipso mari contrectare ac prehendere. Latas in gyrum diffundit pinnas: à cuius ore corneo gula prætenditur angusta, & vsque ad stomachum longa, quem habet amplissimum, atque adeò ingluuiem oblongam, quæ hunc præcedit.

C Quicquid exest, multum ante comminuit ac mandit. Non secus natat, ac Polypus & Sepia.

F Eius caro eadem est est quæ & Sepiæ vel Lolliginis, atque eodem modo cum suo atramento elixari ex aceto solet.

COROLLARIVM I. DE LOLLIO, VEL
Lolligine maiori.

A Lollius à lolligine an specie differat, an solo sexu, quod scilicet lollius mas sit, lolligo fœmina, considerandum: videbitur certè eadem species ex Aristotele, tam libro historiæ quarto, quàm quarto de partibus, Wottonus. Nicandri etiam Scholiastes Græcus τεῦθον marem esse putat, τευθίδα fœminam. Sed Rondeletius specie quoque hos pisces differre, satis ostendit. Lollium, qui maior est Lolligine, &

 pinnas

pinnas propius accedentes ad extremam caudam habet, Massilienses quasi Latinè nuncupant Lollium. ad Sepiæ quidem similitudinem accedit, sed & longior & strictior est: octo pedibus, ijsque quam Polypi minoribus nititur, Gillius. Τευθὸς in nostris Aristotelis codicibus plerunque oxytonum scribitur: vnde & genitiuus pluralis τευθῶν vltimam circunflectit: quem tamen etiam paroxytonum reperias τεύθων (lib. 4. cap. 1. hist. anim.) à recto singulari penanflexo τεῦθος: sicut apud Athenæum quoque scribitur. Hoc peculiare, τεῦθος & τευθὶς, species significare diuersas: cum in alijs plerisq; piscium nominibus similiter dicatalectis, nihil diuersum nisi fortè sexu tantum indicent. Cantharus & cantharis, piscis vnus videtur. sic cammarus & cammaris: carabus & carabis: phycus & phycis Wottono. at batus & batis sexu differunt, vt thynnus quoq; & thynnis. Ex his fœminina in is omnia apud Græcos oxytona sunt: masculina in os barytona. nisi quis τευθὸν excipere velit: ego propter analogiam, & ea quæ citaui loca authorum, τεῦθον quoque barytonum fecerim: vti apud Nicandrum quoq; reperio in Lepore mar. & eius Scholiasten. Calamaro nomen Italis vsitatum est pro lolligine minore: ei similem esse aiunt qui vulgò Totano dicatur, Lollium intelligo: quanquam aliqui per e. in penultima scribunt, Totena, Romanis ac Venetis de Lollio vsitatum nomen, vt Bellonius: Genuensib. verò & Massiliensibus, de Lolligine (*minori*) Rondeletius similiter per e. scribit, & Prouincialibus Lolium (id est Loliginem maiorem) sonare docet. De Germanico nomine dicetur paulò post in Lolligine minori. Ἔστι δὲ τὸ γένος ὀλίγον τῶν τευθῶν. διαφέρουσι δὲ τῷ σχήματι τῶν τευθίδων οἱ τευθοί, Aristoteles historiæ 4. 1. Gaza sic vertit: Sed lolliorum (teuthorum) genus pusillum admodum est, & facie quoque à lolligine dissidens. Mihi verò Aristotelis sententia hæc videtur: Cum paulò antè dixisset: Teuthi multò maiores sunt quàm teuthides: subiungit: Est autem & paruum quoddam teuthorum genus. Differunt præterea teuthi & teuthides figura quoque. Similiter & Rondeletius sentit: sed Gazæ translationem non reprehendit: nec Græca Aristotelis verba emendat. apparet sanè legendum, ἔστι δέ τι (nō τὸ) γένος ὀλίγον, &c. vel Ἔστι δὲ καὶ γένος ὀλίγον.

B Teuthus à teuthide magnitudine tantum differt. accedit autem ad tres dodrantes. colore subruffo est, ὑπέρυθρος. Ex dentibus inferior in eo minor est: superior verò maior. vterque niger, & accipitris rostro figurâ non absimilis. disciſſo alueo ventriculus suillo similis videbitur, Athenæus tanquam ex Aristotele. Aristoteli teuthi pisces sunt molles: peculiares binas sortiūtur promuscides, &c. Vide in genere de mollibus.

C Teuthi gregales sunt, Aristot. Teuthum & sepiam breuis esse vitæ Aristoteles author est, Athenæus.

Loliginis maioris hanc formam, etsi minus exquisitam quàm Rondeletij opiner, vt Venetijs olim mihi confecta est, addidi.

COROLLARIVM II. DE LOLLIGINE *minore, & ac Loligine simpliciter.*

A Loligo vt & cætera mollia, ossibus, sanguine & visceribus carent, Ælianus. Loligo sic dicta est quasi Voligo, quòd subuolat, litera commutata prima, Varro. Sed hæc origo primam breuem requireret, quæ tamen produci solet, ab Horatio, Ouidio: & per l. duplex à Gaza & alijs recentiorib. ferè scribitur: doctiores plerique l. simplici scribunt, veterum opinor codicum imitatione. nonnulli in carmine gemino l. scribi debere tradunt, cum producitur: tanquam innuant, corripi etiam posse cum per simplex l. effertur: vt relliquiæ, relligio. Vligines indocti quidam (vt Syluaticus) pro loligines dicunt. Lolliginem Ligures, atque plerique alij Itali ex eo Calamarium appellant. A Massiliensibus etiam nunc antiquitatis suæ retinentibus Taute appellatur, quasi Græcè τευθὶς, Gillius. Hispanis etiam Calamar vocatur. Sepias & lolligines Germani vna voce vocant *Blackfisch* ab humore atramento simili, quem habent loco sanguinis. eum enim humorem Germani *black* appellant, Eberus & Peucerus. Anglis *blak* nigrum significat. Adamus Lonicerus sepiam duntaxat *blackfisch* appellari scribit. Quòd si generale nomen hoc ad mollia faciamus, species sub eo contentas differentijs adiectis, Germanis nostris ita interpretabimur: Loligo maior, *ein grosser langer Blackfisch*. Loligo minor, *ein kleiner langer Blackfisch*. Sepia

Sepia, *ein breiter Blackfisch. Diese drey haben all kurtze Fuess, ein grosslachten Leib, koennen nit gehn.* Polypus *ein Blakfisch mit eim kleinen Leib, vnd langen Fuessen, darauff er auch gehen kan.* Sepiam quidem Angli vocant *Cuttel* vel *Cutle*: quòd carnis mollitie & substantia, intestina quadrupedum referat. inde genus omne mollium Germanicè rectè nominabimus *Kuttelfisch*, (vocabulo nostræ dialecto magis cõueniente quam *Blackfisch*,) & differentias præscriptas adijciemus: vel sic, Lolligo *ein Raankuttel*: nam *raan* gracile & oblongum nobis significat. Germani pręsertim superiores ad quos aduehitur, Sepiam *Meerspinn*, id est Araneum marinum nominant: quo nomine si quis pro genere vti voluerit, vtatur: mihi quidem non placet, quoniam alia quoque marina quædam animalia, præsertim crustata, araneæ nomine veniunt, vt suprà in A. elemento ostendi. Quòd si quis commune Gallis, Hispanis, & Italis calamarij de loligine nomen, Germanicum facere voluerit, & expresso magnitudinis discrimine duo eius genera distinguere, sic efferat licebit: *Kleiner Schreibzeug: Grosser Schreibzeug*. Loliginem piscem quem Itali calamarium vocent, *Sleue* ab Anglis nominari, Io. Fauconerus me docuit.

In Ponto sepia non est, cum loligo reperiatur, Plinius. Speusippus sepiam & teuthidem similes esse ait. Loligo sepiæ similis est, verum oblongior & angustior, (nam sepia latior est, Aristoteles.) Sepias quoque & loligines eiusdem magnitudinis, (*cuius Polypus, ad Carteiam captus, hoc est, pondo* DCC.) expulsas in litus Bæticum, Trebius Niger author est. In nostro mari loligines quinum cubitorum capiuntur, sepiæ binum, Plinius. Inest loligini gladiolus perspicuus & crystallo persimilis. Eidem & sepiæ, sunt barbæ, crines & acceptabula, aliquanto breuiora quàm polypo, quibus escam corripiunt: corporum verò aluei, aliquanto capaciores quàm in polypis: quod natura prolixioribus postea capillamentis in polypo compensauit, Iouius. Aquatilium mollibus ossa nulla: sed corpus circulis carnis vinctum, vt sepiæ atque lolligini, Plinius. Inter lolliginem marem & fœminam hoc interest, quòd fœmina intestina continet duo, veluti mammas: quæ si aluo dissecta inspectes, facile videris. Mas omnino ijs caret, Aristot. Mollia sunt loligo, sepia, polypus, & cætera eius generis. his caput inter pedes & ventrem: pediculi octoni omnibus, Plinius. Sepiæ, lolligini & lollio alueus amplus est, crura breuia, ita vt potestas nulla sit ingrediendi, cum polypi vel ingredi possint. Eadem genera peculiares binas sortiuntur promuscides, longas, asperiusculas: quibus capiunt & ad ora admouent cibos, Vuottonus ex Aristotele & Plinio. Cæteri (*id est reliqui sex pedes*) cirri sunt quibus venantur, Plinius. Ὀκτάποδα quædam animalia sunt, vt mollia in mari, Polypus, sepia, teuthis: inter insecta scorpius, de quo prouerbium extat, Octapedem excitas. Lolliginum ligulas Apuleius dixit Apologia 1. Proboscis, προβοσκὶς, de elephantis dicitur, (& pronomæa quoque,) προνομαία: nec impropriè idem vocabulum in muscis quoq;, sepijs & loliginibus vsitatum est, Athenæo teste. Nos de proboscidis voce plura in Elephanto diximus. Sepijs & loliginibus oua gemina apparent: quoniam vulua earum ita articulata est, vt bifida cernatur, Aristot. de generat. 3. 8. Lolliginibus bina conceptacula ventris speciem gerunt: sed alterum minus ingluuiem imitatur, & tactu discrepat. quoniam corpus etiam totum carne molliore constat. Eædem & polypi suprà apud mutim positum atramentum habent, Aristot. de partibus. Loligini partes duræ ac solidæ intus per dorsum & corporis prona continentur, gladiolum vocant, Idem. in sepia priuatim sepium vocatur, quod tamen vocabulum etiam pro gladiolo vsurpat idem author in opere de partibus alicubi, Gaza interprete scribens: Lolligo sepium cartilaginosum ac tenue gerit, & minus atramenti continet quàm sepia. Locus iam non occurrit, & an Græcè etiam sepium hic legatur, dubito. Albertus & Isidorus imperitè lolligini squamas adtribuunt.

Sola è genere mollium pelagia est lolligo, Aristoteles interprete Gaza. sed hoc in loco Græcè τευθὸς legi, quem Gaza lollium vertit, à Vuottono animaduersum est: vt Gaza videatur legisse τευθίς. Ouidio lolligo inter litorales pisces numeratur. Sepiæ & loligini pedes duo ex octonis longissimi & asperi, quibus ad ora admouent cibos, & in fluctibus se velut anchoris stabiliunt: cæteri (sunt) cirri, quibus venantur, Plinius. Sepiæ & loligines binas, quibus pascuntur, promuscides (προβοσκίδας, vt ita appellem, propter figuram earum simul & vsum) prætendunt. Eisdem (ταῖς αὐταῖς προβοσκίσι) veluti anchoris, cum tempestas & fluctus mare agitant, petris firmissimè adhærentes, aduersus omnem concussionem ac fluctuationem tutæ existunt. Et rursus cum tranquillitas redierit, ijs solutis liberè natant, non inutili hac scientia, qua se contra hyemem & pericula muniunt, instructæ, Ælian. de animalib. 5. 41. Lolligo tum pedibus tum pinnis natat, Aristot. Loligo etiam volitat extra aquam se efferens, quod & pectunculi faciunt, sagittæ modo, Plinius. Vbi Massarius: Hoc (inquit) excerpsit à Trebio Nigro, & M. Varrone, vbi de lingua Latina dicit: Loligo (*dicta*) quòd subuolat, litera commutata prima voligo. Trebius Niger loligines euolare ex aqua tradit, tanta multitudine vt nauigia demergant, Plinius. Loligines, accipitres marini, hirundo pelagia cum quippiam metuunt, ex mari exilire dicuntur: ac loligines quidem pinnis suis longissimo & sublimi tractu & gregatim more auium efferri. hirúdines verò humilius volant. accipitres paulò supra summam aquam maris tolli solent, vt natentne an volitent ad iudicandũ sit difficile, Ælian. 9. 52. ex Oppiani Halieut. 1. Loligo alis (*pinnis*) suis in aerem se attollit. sed quia flatus ventorum sustinere non potest, paulò post vbi ventis cõcutitur, ad aquas redire cogitur, & in profundum relabitur, Isidorus & Albertus. Loligo & polypus atramentum præ metu mittunt: sed accrescit denuo postquam miserunt, vt nunquam copia desit atramenti Aristot. Loligines atque sepiæ vel maiores pisces euincunt, Aristot. Loliginum idem coitus est qui mollium omnium. Aristoteles libro. 5. histor. cap. 6. de coitu ipsorum loquens: primum in genere, similiter omnia coire inquit: ore scilicet iuncto ex aduerso, & cirris ad cirros applicatis. Sed polypus (*fœmina nimirum*) quod in eo caput vocatur, ad terrã inclinat, eiq; innititur. Sepiæ verò & loligines νέουσιν ἅμα συμπεπλεγμέναι, τὰ σόματα καὶ τὰς πλεκτάνας ἐφαρμόττουσαι καταντικρὺ ἀλλήλαις, νέοντες ἐναντίως: id est natant inuicem complicatæ ex aduerso, ita vt os ori, cirri cirris respondeant è regione, natantes (*interim*) in contrariũ. Nasum etiam dictũ (τὸν μυκτῆρα) alter in alterius nasum inserit. Hoc in loco Rondelet. pro νέουσι ponit ὀχεύουσι vel ὀχεύοντω: quod quidem clarius dicitur, si quis iam recitata Aristotelis verba seorsim consideret. si verò apud ipsum Aristotelem argumentum, hoc est ea quæ præcedunt & sequuntur, respicias: nihil mutari opus est. tra-

ctat enim ex professo de animalium coitu. & cum polypos terræ niti dixisset in coitu, ὁμῶν οὖν πλύπους ὅταν τὴν λεγομένην κεφαλὴν ἐρείσῃ πρὸς τὴν γῆν, &c. sepias & loligines natare simul & coire subiungit: natando autem vtrunq; sexum in contrarium ferri, vt poti corporibus è regione & ex aduerso applicatis. Athenæus quoque & Eustathius Aristotelis verba recitantes, νέουσι legunt. Plinius lib. 9. cap. 51. Sepiæ & loligines (inquit) coëunt linguis, componentes inter se brachia, & in contrarium nantes. ore & pariunt. Sed polypi in terram verso capite coëunt. reliqua mollium tergis, vt canes. Qui locus cum ex Aristotele sit conuersus, linguis tamen mollium vlla coire is non dixit: sed neque tergis vt canes. In verbis Aristotelis ἅμα συμπεπλεγμέναι τὰ στόματα καὶ τὰς πλεκτάνας ἐφαρμόττουσι, nostri codices rectè post συμπεπλεγμέναι distinguunt, & sequentia pariter construunt, hoc est στόματα similiter vt πλεκτάνας referunt ad ἐφαρμόττουσι: apud Athenæum verò recitantem, distinctio est post στόματα: quod Plinium induxisse videtur, vt ore & linguis ea coire putaret: cum tamen proximè dixerit Aristoteles eundem coeundi modum mollibus cunctis esse. κατὰ στόμα γὰρ συμπλέκονται, &c. sed longè aliud ei est συμπλέκεσθαι, aliud ὀχεύειν & σπερμαίνειν, quod non animaduerit Plinius. quamobrem quòd Gaza etiam lib. 1. cap. 15. de generatione animalium vertit, mollia ore coeunt, non probo: cum Græcè legatur συμπλέκεται. Aristoteles certè de partibus 4. 5. mollia non linguas, sed pro ijs carnosum quiddam habere tradit, quo voluptatem esculentorum discernant. Ore etiam parere sepias & loligines, vt contra Aristotelis sententiam, sic omni-

Partus. no contra naturam Plinius dixit. Scio legi hæc Aristotelis verba historiæ 5. 6. Ἐκτίκτει δὲ κατὰ τὸν φυτῆρα καλούμενον, καθ' ὃν ἔνιοι καὶ ὀχεύεσθαι φασιν αὐτάς. Gaza reddit: Pariunt (*sepiæ nimirum & loligines, forsan & polypi: nam & de ijs simile quid proximè dixerat*) ea sui corporis parte, quæ fistula dicitur: qua & coire eas nonnulli arbitrantur. Sed hoc ex vulgi, vel piscatorum quorundam potius quàm sua sententia ab Aristotele dictum apparet. alioqui dubium non est quin & coitus & partus eadem omnino parte, non locis diuersis, fiant. Gazam video pro φυτῆρα legisse φυσητῆρα. sic enim aliqui vocant fistulam seu foramen, qua animalia quædam aquam cum cibo receptam reijciunt: Aristoteles αὐλὸν vocare solet: vt lib. 8. historiæ cap. 2. Quibus per cibum (inquit) humor illabitur, ijs fistula (αὐλὸς) in sanguineo genere data est, (*vt cetis:*) mollibus etiam & crustaceis hoc idem adhibitum est. Ego κατὰ τὸν μυκτῆρα καλούμενον, legere malim. quoniam & proximè τὸν καλούμενον μυκτῆρα nominauit, hoc est appellatum nasum in mollibus: nasus enim verus (hoc est figura simul & vsu nasus) non habetur nisi in sanguineis respirantibus. & polypum marem paulò antè dixerat, existimatum eius à nonnullis genitale in vno crinium, inseri εἰς τὸν μυκτῆρα τῆς θηλείας. Et rursus de loliginibus & sepijs: Ἐναρμόττουσι δὲ καὶ τὸν καλούμενον μυκτῆρα εἰς τὸν μυκτῆρα. Sed siue fistulam siue nasum legamus: neutrâ istarum partium vel coire reuera vel parere possunt mollia. Clarius sententiam suam exponit Aristoteles lib. 1. de generatione anim. capit. 15. Mollia (inquit) ore iunguntur, renixu complexuque mutuo brachiorum. sic enim coniungi necesse est: quoniam natura exitum excrementi in os inflectendo adduxit. Habere fœminas omnes in hoc genere membrum vuluale apertum est. Continent enim ouum primò indiscretum, mox discretum in plura. & pariunt omnia imperfecta modo ouiparorũ piscium. Meatus (*Gaza de suo addit, ille interior*) idē excrementi & vuluæ est, tũ in ijs tum etiam in crustatis. est enim qua semen genitale (*τὸν θορὸν, vt habet æditio nostra & Gaza similiter legit. malim τὸν θολὸν per λ. in medio, hoc est atramentum. excrementum enim quoddam hoc in mollibus est: semen verò an emittant mollia, incertum esse eiusdem libri mox capite 17. testatur*) per meatum emittunt, idque parte corporis supina, qua putamen distat, (*ᾗ τὸ κέλυφος ἀφέστηκε, qua cutis dehiscit, vel rimam ostendit,*) & mare illabitur. (*Dubium mihi hoc, nec verisimile mare illabi eâdem parte.*) Quamobrem ea parte mas cum fœmina copulatur. nam si mas siue semen, siue membrum, siue vim aliam mittat, admoueri ad meatum vuluale mnecesse est. crinis verò insertio maris polypi per fistulam, (διὰ τοῦ αὐλοῦ,) qua piscatores crine coire polypos aiunt, complexus gratia fit, non quasi instrumentũ id sit vtile ad generationem. etenim extra meatum corpusque est. Interdum tergis quoque (*ἐπὶ τὰ πρανῆ. Plinius cum ex historia anim. rectè vertisset, polypi [fœminæ nimirum] in terram verso capite coeunt: ex hoc loco non rectè adiecit, reliqua mollium tergis, vt canes*) mollia copulantur: sed generationis ne gratia, an alia causa, nondum exploratum habetur. Quod Aristoteles historiæ 6. 5. de coitu sepiarum & loliginum agens scribit: τὴν μὲν νεῖν ὕπτιον, ἡ μὲν ἐπὶ τὸ ὄπισθεν, ἡ δὲ ἐπὶ τὸ στόμα ποιεῖται: & Gaza transtulit: Natatus alteri retrorsum, alteri anteuersus in os agitur: quo pacto quadret, non assequor. nam si partibus supinis iunctis coeunt: & os ori, cirri cirris è regione respondent, vt dixerat, νέουσι δ' ἐναντίως, id est & opposita inuicem natatione vtuntur: non conuenit sexum alterum retro, alterum os versus natare, sed os versus vtrunque. Clarius hæc explicent, qui inspicere ipsi hæc possunt, vel ex oculatis testibus idoneis audire. Loligines in alto pariunt. consertum ijs quoque ouum, quale

Oua. sepijs est. è singulis ouis singuli fœtus exeunt, Aristot. In alto conserta oua ædunt, vt sepiæ, Plinius. Sepijs & loliginibus oua gemina apparent: quoniam vulua earum ita articulata est, vt bifida cernatur,

Vita. Aristoteles. Sepijs & loliginibus vita non longior bimatu, Plinius. Viuendi spacium eis breue est. nam, exceptis paucis, bimatum non complent.

D Lepus mar. inter loligines ferè, ceu paruus earum fœtus, versatur, vt dictum est in Lepore mar. Aliquod earum genus asperrimum est, quæ pugnaturæ turmis se munientes stabiliunt, Obscurus: sed ineptè. de locustis enim non loliginibus hoc tradunt authores. Atramentum in metu fundunt, vt alia quoque mollia.

E Sepiæ & loligines in metu atramentum emittunt, vt in aqua sic infuscata lateant, Oppianus. Idem quarto Halieuticorum, ad capiendas loligines lignum simile fuso parari iubet, & frequentes in eo hamos infigi, eosque inserta (superinducta) eis iulide pisce occultari. hanc escam linea per mare trahi. mox enim ea conspecta loliginem suis inuadentem cirris, transfixam & comprehensam iri. Loligo volitans, tempestatis signum est, Plinius. Gubernatores cum exultantes loligines viderint, tempestatem significari putant. Incertus. Quid est quòd loligo conspecta magnæ tempestatis prænuncia est? An quia mollium genus omne natura frigoris impatiens est? caro enim eorum nuda & glabra est: non testa, non pelle, non squamis munitur: duram verò osseamque partem interius gerunt. vnde & mollium nomen eis datum est. quamobrem cum adeo facilè patiantur, imminentem tempestatem illico percipiunt. Vnde polypus in aridum procurrit, & lapidibus (πετριδίοις) adhærens, ventum iam iam ad esse significat.

Loligo

Loligo autem exultat, frigiditatem & in profundo maris commotionem fugiens. habet enim hæc mollium omnium partem carnoſam imprimis mollem ac teneram, Plutarch. Quæſtionum Naturalium 18.

Mollia dicta, (vt polypi, ſepiæ, loligines,) cutem inſtar humanæ mollem, neque ſquamoſam, neque aſperam, nec teſtaceam habent: & mollia ſunt tangenti, duræ tamen ſunt carnis, & ad coquendum difficilia, exiguumq; in ſe ſuccum ſalſum continentia. Si tamen concoquantur, alimentum non paucum corpori exhibebunt. cæterum hæc quoque ſucci crudi (*nimirum vt etiam teſtacea,*) plurimum gignunt, Galenus de alimentorum facultatibus 3.35. Et rurſus in libro de ſuccorum bonitate & vitio: Ex aquatilibus (inquit) mollia omnia craſſo glutinoſoque ſucco conſtant, ſicuti & inter piſces, cetacea. Loligo facilius quàm ſepia concoquitur: καὶ οὐκ εὔστομος, Diphilus apud Athenæum. Maſſarius vertit, ſed inſuauis eſt, id quod Diphili verba ſonant: Vuottonus contrario ſenſu, ori gratam eſſe, Bellonius etiam magis gratam dixit. Iudicent quibus recentes hos piſces guſtandi facultas eſt. Lolligo à Celſo ponitur inter ea quæ minimè intus vitiantur (*in ventriculo corrumpuntur*) cibaria. Aetius lib. 9. cap. 13. in curatione colici affectus à frigidis & pituitoſis humorib. Loligines (inquit) ſepiaſq;, & polypos, omniaq; ſimpliciter mollia, vt quæ difficulter concoquantur, inflationes pariant, noxios humores generent, cenſeo reprobanda. At in colico affectu ex calidis & bilioſis humoribus orto: Sumantur piſces (inquit Trallianus) duriore carne præditi, vt ſepiæ & loligo. In Cotyis Thracum regis conuiuij deſcriptione Anaxandrides τευθίδας ὀπτάς, id eſt, loligines aſſas nominat. Antiphanes τευθίδα σακτήν, id eſt, loliginem farctam, inter lautiſſimos cibos. Eadem fortè fuerit τευθὶς ἐνθυλευμένη, nominata à coquo apud Sotadem comicum: ἄρτι ὀνώφθη τευθὶς ἐνθυλευμένη. in quam & Charmus Syracuſanus, (qui in promptu habebat verſiculos & parœmias de vnoquoque ferculo,) hæc verba accommodabat: Σοφή, σοφὴ σύ: ſcitè nimirũ & ſapienter coctam & apparatam inſinuans. eſt enim & ſua coquorum ſapientia. Ἐνθυλευμένον, τὸ διεσαγμένον (fortè διασεσαγμένον.) ἔρτυμα, ὅπερ ἔνιοι μεμονθυλευμένον, Varinus. Ἀλλὰ τὰς μὲν τευθίδας, Τὰ πτερύγι' αὐτῶν συντεμών, στέατιον Μικρὸν παραμίξας, περιπάσας ἡδύσμασι Λεπτοῖς, χλωροῖς ἐνθύλευσα, Coquus apud Alexim. Rondeletius loliginem ita paratam, placentæ aut farciminis genus eſſe putat, quod & ipſum teuthis appelletur. Τὸ μὲν τάγηνον τευθίδων Ἐφεστάναι σίζον: id eſt, Ad ſartaginem loliginum (*in qua loligines friguntur*) ſtridentem, aſtare, Ariſtophanes in equitibus. Scholiaſtes addit piſcem eſſe vilem. Iſicia de loligine: Sublatis crinibus in pulmentum tundes ſicuti aſſolet pulpa: & in mortario & in liquamine diligenter fricatur: & exinde iſicia plaſſantur, Apicius 2.1. In loligine in patina: Teres piper, rutam: mel modicum, liquamen, carænum, olei guttas, Idem 9.3. Et mox. In loligine farſili: Piper, liguſticum, coriandrum, apij ſemen, oui vitellum, mel, acetum, liquamen, vinum, oleum, & obligabis. Loligines & ſepiæ ſtomachicis in cibo conueniunt, Archigenes apud Galenum de compoſitione ſec. loc. Polypi aſſati, item lolligines, torminoſis in cibo proſunt, Marcellus Empiricus.

Sunt ex Græcis qui teuthidas nunc ſepias interpretentur, nunc viliorem piſciculum, Plin. & Theodorus loligines interpretantur, Cælius. Theulis (Scripſerim Teuthis) genus piſcis, Syluaticus. Emito ſepiolas lepidas loligunculas ordeias, Plautus caſina. Sic Græcè etiam diminutiua voce τευθίδια frequenter ab authoribus, quos Athenæus citat, nominantur. Dorion etiam hepſetis (de quibus inter apuas ſcripſimus) σηπίδια καὶ τευθίδια adnumerat. Τευθίδες penanflexum aliquoties in codicibus Ariſtotelis perperam habetur. corripitur enim media ab Oppiano & Nicandro. Lepus marinus in cirris Τευθίδος ἐμφέρεται νεαλὴς γόνος, ἢ ἅτε τεύθος, Nicander. H.a.

Loligo nigra, Horatio. Ἠερόφοιτα γένεθλα τευθίδες, Oppianus: quoniam per aerem volant. Ποταιναὶ τευθίδες, Epicharmus. ſed hoc recentes fortè ſignificat, non epitheton eſt. Ποταινέα, τὰ πρόσφατα, Doricé. Ποταινὶ, προσφάτως. At πετειναὶ, & ποταναὶ epitheta fuerint, eiuſdem ſignificationis, volucres, volaces. Τευθιδίοις ἁπαλοῖς, Pherecrates. Epitheta.

Mollia omnia cõmuni vocabulo τευθώδη nominantur, hoc eſt loligini ſimilia, apud Athenæum. Τευθίς, ὁ κατάσκοπος, Suidas. Fuit & Arcadiæ ciuitas Teuthis: & eodem nomine dux in Aulide cum Græcis alijs, quem tamen Hornytum vocant quidam, &c. Cælius. Vide Onomaſticon noſtrum.

Τευθίδας ἐν Δίῳ τῷ Πιερικῷ παρὰ χεῦμα Βαφύρας, καὶ ἐν Ἀμβρακίᾳ παμπληθέας ὄψει, Archeſtratus. b.

Loligini paruæ ſimilis eſt lepus marinus, Dioſcorides. Ὑπ' ὀστλίγγεσσιν ἀραιαῖς τευθίδος, Nicander. Τευθίδων ἢ σηπιῶν κόμας ἢ τρίχας Nicander ὀστλίγγας vocat, Scholiaſtes. Ἰκμαλέοις θυσάνοισιν, Oppianus de cirris loliginis. Sciendum ſepiæ, lolligini, lollio, capillamenta ineſſe quædam, Cæl. De his in Polypo plura.

Τευθίδιον nominatur in conuiuio, quod Philoxenus Cytherius deſcribit. Τευθίσιν ὀπταῖς, Metagenes. f. Τευθὶς ἐξωπτημένη, Eubulus. Κοινῇ τε χναύειν τευθίσιν σηπίδια, Ephippus. Τευθὶς μεταλλάξασα λευκαυγῆ φύσιν Σαρκός, πυρωθεῖσ' ἀνθερίκων ῥαπίσμασι Ξανθαῖσιν αὔραις (id eſt flammis) σῶμα πᾶν ἀγάλλεται Δείπνου προφῆτιν λιμὸν ἐκκαλουμένη, Antiphanes apud Athenæum.

De ſepijs & loliginibus pronunciat Matro apud Græcos poeta, piſcium ſolos noſſe, quid album ſit, quidue atrum, Cælius: fortè quia caro earum alba eſt, atramentum verò in ſe continet. Sed Athenæus ex Matrone de ſepia tantum hoc refert: poteſt tamen etiam de loligine alijſque mollibus atramentum fundentibus accipi. Infamiam atramenti ſymbolo poetæ ſignificant, vt Horatius: Hic nigræ ſuccus loliginis, hæc eſt Aerugo mera, Eraſmus Rot. in prouerbio, Sutorium atramentum. Themiſtocles, vt in ipſius vita refert Plutarchus, Eretrieo cuidam exprobans ignauiam dixit, Ἦ γὰρ ἔφη καὶ ἡμῖν περὶ πολέμου τίς ἐστι λόγος: οἳ, καθάπερ αἱ τευθίδες, μάχαιραν μὲν ἔχετε, καρδίαν δὲ οὐκ ἔχετε. id eſt, Sanè, (*videtur interrogatio potius,*) inquit, & vobis aliquid de bello dicendum eſt, qui teuthidum in morem gladium quidem habetis, cor autem non habetis, Eraſmus Roter. h.

LONES. Vide Euones.

LVBRICVS. Vide Oliſthos.

DE LVCERNA, MILVO ET MILVAGINE.

SVBIT in ſumma maria, piſcis ex argumento appellatus lucerna: linguaq; ignea per os exerta, tranquillis noctibus relucet, Plin. Lucernam Venetijs vulgo vocant, quem exhibuimus piſcem: vel potius ſimi-

tius similem ei alium, nigriorem, cœruleis ad branchias pinnis, cuius ego recens extincti oculos noctu lucere obseruaui. Rondeletius coniicit hirundinem piscem eundem esse qui à Plinio lucerna sit appellatus: Lucernam verò hodie vulgò dictam, miluum esse Plinij, ἱέρακα (id est accipitrē) Græcorum. Vide suprà Rondeletij scripta in Hirundine A. Vbi & locum Plinij de his piscibus perpensum reperies: & eundem rursus à nobis in Corollario. In Cuculo hos & alios quosdam pisces generis nomine λυροειδεῖς, id est Lyriformes appellaui: & multa eis communia ostendi.

Venetijs hunc piscem Lucernam vocant: Monspelien ses Gabo *vt audio, vel* Cabote: *Galli quidam* Rouchet, *vel* Rougette. *Lusitani pesce Cabra. Angli* Redfisch *vel* Gurnard: *& similem huic, sed nigriorem, minorem* Rotchet. *Sed pleraque ex his nominibus, alijs etiam eiusdem generis piscibus attribuuntur. quare cauenda est confusio. nam ne eruditi quidem, species huius generis omnes, etsi non multas, satis adhuc distinxerunt.*

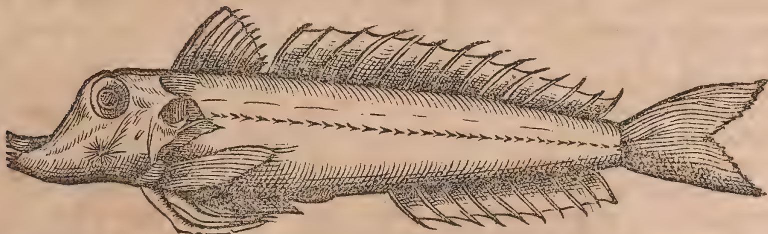

Bellonius hirundinem piscem leuem & nullis horrentem aculeis putauit: cum Oppianus lib. 2. Halieut. piscib. quorum etiam venenati sint aculei, eas adnumeret. Miluus siue Lucerna piscis est rufus, sine squammis, aspera cuticula, pinnis longis, & tam bene latis, vt multū accedant ad Hirundinis piscis pinnas: & Græci hodie ob eam similitudinem falsò Chelidonem vocent. Accolæ Adriatici sinus, etiam nostra ætate antiqui nominis retinentes, Lucernam appellant: Massilienses Belugam: Romani Caponem. Hunc Plinius Lucernam nuncupari ait, quod huius lingua per os exerta tranquillis noctibus luceat: sed id omnes piscatores negant, & non vero proximum videtur, ex Aristotelis libro secundo de partibus animalium: atque ex eiusdem Plinij libro nono, cum de Delphinis loquitur: itemque ex vndecimo, vbi ait, pisces linguam explanatam & mobilem non habere. Itaque si immobilis sit, atque minus explanata, quomodo exerta esse poterit? Fortè potius lucerna appellata fuit, vel quod pinnæ versicolores noctu fulgorem quendam mittunt, vel quia antiquæ lucernæ speciem similitudinemq; gerit, Gillius. Et nigro tergore milui, Ouidius in Halieutico inter Pelagios. Miluago (*idem qui miluus piscis, vt & Rondeletio videtur*) quoties cernatur extra aquam volitans, tempestates mutari Trebius Niger author est, Plinius. Cuculus piscis aliquam cum lucerna formæ similitudinem habet, Gil. Vranoscopus: vulgò Italis Bocca in ca, nominatur: àb alijs lucerna de petre, id est lucerna saxatilis. Vt lucernæ Venetijs dictæ oculos noctu lucentes pridie captæ obseruasse me dixi: sic Plinius, Quin & in tenebris (inquit) multorum pisciū oculi refulgent aridi: sicut robusti caudices vetustate putres. Priuatim de harengo author de naturis rerum tradit: oculos eius instar luminis de nocte lucere in mari: sed eam vim cum ipso pisce emori. Dilychnus à Strabone lib. 17. inter pisces Nili numeratur: dictus forsitan, vt ex nomine est coniicere, quod vel oculis, vel branchijs, vel aliunde noctu duplici lumine fulgeat. Nos rebus quæ in tenebris lucent peculiarem commentarium nuper dicauimus. Miluus siue lucerna, quem Græci hieraca & irica vocant. De hoc pisce meminit Oppianus, Athenæus, & Diphilus, qui durioris esse carnis quàm cuculus, in reliquis *quod ad alimentum scilicet*) similem testatus est. hunc piscem Romani piscem caponem hodie cognominant, vt mirer aliquos (*Iouium notat: qui fortè non lucernam de qua hic agitur, sed lyras Rondeletij, capones Romæ vocari sentit*) lucernam piscem Venetijs minime reperiri, ac de genere mullorum esse asserentes: cum mulli squammas habeant, vt author est Plin, quib. lucerna omnino caret. sed hi non nouerant caponem piscē antiquis Rom. pariterq; Venetis lucernam cognominari. Sciendū tamē, volucrē q̃ Aristot. Ictinon vocauit, miluū à Theodoro conuerti: qui & volucrem hieraca ab Aristotele vocatam, accipitrem interpretatus est, Massarius. Ἴαραξ piscis quidā est, Dorica dialecto (*nam ἴρηξ Ionicū est, ἱέραξ communi:*) sic dictus, quod eiusdē nominis aui similis sit. & lychnus in sacris adhiberi solitus Hes. & Var. Lychnis quidē siue candelabris templorum

ſorum alæ affingi ſolent, tanquam accipitrum. Aquila piſcis eſt ſine ſquamis, ſimilis hieraci, id eſt, accipitri (*aui ſcilicet, non piſci. Bellonius eam capite & oculis ferè miluinis eſſe tradit*) ſed nigrior, per omnia ſimilis trygoni piſci, Kiranides. Hieraces paulo ſupra ſummam aquam maris tolli ſolent, vt natent an volitent dubites, Ælianus ex Oppiano. Hirundines enim paulo altius volant, vtriſq; ſublimius loligines. Corax durior eſt hierace, hierax autem coccyge durior, Diphilus. Milago ab Alberto pro Miluago ſcribitur. Murmellius Germanicè interpretatur *ein Bolch*: ſed imperitè, quoniam piſcis *Bolch* dictus de aſellorum genere eſt. Nibium (ſic Itali miluum vocant) marinum vulgo dictum piſcem volare tradunt piſcatores, Niphus. Haud ſcio an idem ſit piſcis, de quo nuper amicus quidam meus ex Gallia his verbis ad me ſcripſit: In mari mediterraneo Galliæ prope Aquas mortuas, inuenitur piſcis, qui extra mare cũ euolat (quod ſæpe fit) moritur: vocatur Vit volãt, à ſimilitudine membri virilis: cui caput perſimile habet. Miluus ſi ſit capo Italicè dictus, nobis erit *a Gurnard*, Ioan. Fauconerus Anglus. Inter marinos piſces ad cibum præcipuè laudantur Rogetus & Gornatus ſiue Gornus. nam eorum caro & ſubſtantia eſt puriſſima, Arnoldus Villanou. De nomine *Gornart* Anglis & Germanis inferioribus vſitato: deque Anglico *Redfiſch*, & Germanico *Rotbart*, quibus vel miluus vel cuculus, vel vterque tanquam communi nomine indicantur, plura leges ſuprà in Cuculo A. & alia quædam ibidem. Miluus piſcis nominari poſſet Germanicè *ein Meervvye*: niſi id nomen ad Haliæetum potius pertineret. Circumloquemur igitur, *ein art vom Gornard, oder Currfiſch, oder Redfiſch: ein fliegende Redfiſch art, die bey nacht ſcheinet*: vel vno nomine ficto appellabimus *ein Scheinfiſch*. Sunt ad Oceanum Germani qui *Seehan* indigetent, hoc eſt, gallum marinum: de quo nomine plura ſcripſi ſupra in Cuculo A. hic quæ Ge. Fabricius mecum communicauit, adſcribam. Gallus paruus Oceani piſciculus, *ein Seehan*, ſono vocis ſignificare tempeſtates futuras dicitur. In gutture tenuiſſimæ ſunt, & planè perſpicuæ membranulæ, aptæ nimirum ad formandum ſonum: videtur enim non tam à forma, quam à voce adeptus nomen, vt Gallus vocetur. Capite grandiuſculo eſt. Corpus totum palmi longitudine. Per vndas celerrimè, quaſi volatu quodam fertur, propter membranarũ in branchijs & pinnis ſubtilitatem. Pinnæ ſtriatæ ſunt, & maculis variatæ, & tranſuerſim coloratæ. Inter branchias in imo ventre pinnulæ binæ ſunt, quæ curſus celeritatem adiuuant. ijs enim quaſi remulis vtitur. Hæc ex relatione amicorum, & ex inſpectione corporis cognoui. Affertur ad nos è Dantiſco: nam eſt in Boruſſiæ littoribus frequens, Hucuſque Fabricius. Erythrinum qui putant eſſe piſcem Gallis rouget, Anglis *rochet*, vtriſque à rubicundo colore dictum (Murmellius Ruburnum vocare videtur,) falluntur. miluus enim is vel miluorum generis eſt. Germani *Rotſeuer & Plotzen* appellant. vide in Erythrino A.

RVRSVS DE LVCERNA SEV MILVO, RONDELETIVS.

Icon hæc quid à noſtra differat, partim pictura ipſa, partim deſcriptio authoris oſtendunt. Generis quidem vnius ſpecies proximas eſſe certum eſt.

ΙΕΡΑΞ non ſolum auis, ſed etiam piſcis à Græcis dicitur: quem cum Latini accipitrem conuerterint, non miluum, qui ab iiſdem ἰκτῖνος nominatur: ἱέρακα, vel vt eſt apud Oppianum ἴρηκα, piſcem eum eſſe exiſtimo, qui miluus ſiue miluago à Plinio appellatur. A noſtris lucerna, quod noctu ſplendeat, eâdem de cauſa à Prouincialibus belugo: nam beluguez fauillas appellant. A

Lib. 1. ἁλιευτικῶν. Lib. 9. cap. 27. & lib. 32. ca. 2.

Miluus igitur piſcis eſt marinus, corporis formâ coruo perſimilis, colore magis rubro, capite minus lato, vtrinque compreſſo: Pinnarum numero, caudaq; ſimilis, magnitudine & colore diſſidens. Quantum ad colorem attinet, parti pinnarum quæ ad branchias ſunt externæ, nullæ maculæ rubræ inſunt: interna ex viridi non nigricat, ſed pinnæ iſtæ partim flaueſcunt, partim nigricant. Linea à branchijs ad caudam ducta ſimplex non eſt, neque læuis, vt in coruo: ſed ex acutis breuibuſque aculeis horret. Non ſquamis ſed cute aſpera contegitur. Partib. internis mullo imberbi ſimilis. Palatum parũ flauũ eſt. B

Carne eſt ſicca duraque, vt ſcripſit Athenæus lib. 8. Ὁ δ' ἱέραξ σκληρόσαρκότερος μὲν κόκκυγος. F

Miluago quoties cernatur extra aquam volitans, tempeſtates mutari Trebius niger autor eſt, tradente Plinio lib. 32. cap. 2. E

Oppianus etiam lib. 1. ἁλιευτικῶν prodidit miluum in ſummo mari volitare. C

Ἴρηκες δ' αὐτῆς ἅλμης σχεδὸν ἠερέθονται,
Ἄκρον ἐπιψαύοντες ἁλὸς πόρον, ὅσσον ἰδέσθαι
Ἀμφω νηχομένοισι, καὶ ἱπταμένοισιν ὁμοῖοι.
At radunt ſummam milui lati æquoris vndam,
Hos nanti ſimiles dicas, ſimileſque volanti.

Quam noſtri lucernam vocant, miluum: quem verò cabote, coruum (coracem) eſſe exiſtimamus, his adducti rationibus. Coruo piſci à nigrore nomen eſt datum: ſic coruus noſter, omnium huius generis, de quo nunc agimus, piſcium nigerrimus eſt. Præterea carne eſt multò duriore quàm miluus: quod coruo tribuit Athenæus. Miluus vero poſt coruum minus cæteris rubet, per ſummum mare volitat, vt ſæpe vidimus. Neque me latet alios aliter huiuſmodi piſces diſtinxiſſe, vt eum qui à nobis coruus (corax) dicitur, cuculum eſſe aſſerant: non animaduertentes cuculum ἐρυθρὸν, id eſt rubrum dici, eũ vero quem pro cuculo exhibent nigrum eſſe. Deinde miluum eſſe quem coruum appellamus, ob pinnarum quæ ad branchias ſunt longitudinem. Sed ſatius eſt ob prædictas cauſas ita diſtinguere, vt nos diſtinximus. A

Miluum hic, & ſupra Coracem, vertes ſe exhibuiſſe.

DE ALIO MILVO, BELLONIVS.

Miluus à Bellonio pictus, squamosus solus in hoc genere, ad hirundinem Rondeletij propius, quam hirundo ipsius (Bellonij) accedit.

A Milui pisces Massiliæ cognoscuntur, sed falsò vulgari nomine Landolæ appellantur, cum id nomen potius hirundini debeatur. Venetijs raro in foro piscario adferri vidimus: Romæ verò tam populares sunt, vt ferè pro nihilo habeantur: vulgus Nibium vocat. Est autem vulgari eorum lingua Nibius, idem quod Miluus. Multi contendunt eum vocari debere hirundinem, sed quum ferat minaces aculeos, & pinnas spinis munitas, non video quòd rectè ita esse possit. Sunt qui piscem, quem Veneti Lucernam vocant, Miluum esse credant: (*ipse Cuculum hunc facit.*)

B Nullum scio piscem (dempta hirundine) cuius alæ maiores sint, quàm Milui. volatu enim opus habuit. (C) Vnde Oppianus, Quumque timent magnum venientem è marmore piscem, Hos nanti similes dices, similesque volanti. Ita enim in sublime efferuntur Milui, dum ab alio pisce in mari percussi sunt, vt alati esse videantur. Horum tria genera obseruari solent. Proinde tereti corpore Miluus est, sessilib. squamis vndique contectus, vt in serpentibus dicemus. Pinnas vtrinque ad latera habet, sed tam longas, vt palmum excedant: latas verò totidem, quæ corpus ipsum longitudine superant. Posset Miluus totus à suis pinnis circumduci: ex quarum latitudine non miror, si aliquando perculsus metu in aërem se efferat. Si quis Milui ventrem, caudam & cutem obseruet, in vtroq; latere duos squamarum ordines (asperarum ferè, vt in Trachuro) videbit, quas pro maximo robore habet: quibus fit, vt ea parte ferè quadrangularis appareat. Rostrum illi est simum & recuruum. Oculi magni atque elati. Caput osseum, in quo sunt aculei quatuor, ad caudam spectantes. Cucullam habet osseam, cuius duo superiores aculei, nequaquam mouentur: inferiores verò attolli ac deprimi possunt. Lituris in tergore notatur ex cyaneo virentibus: dentibus caret. Lienem habet oblongum, subrubrum.

LVDOLATRA, vt dicunt, animal est marinum, quatuor alis præditum, duabus in facie, & totidem in dorso, quibus magna velocitate fertur quocunque libuerit, Albertus. ego nec nomen apud bonos authores huiusmodi, neque animal ipsum in natura extare puto.

DE LVCIO, RONDELETIVS.

Vbi. C INTER fluuiatiles Lucium collocamus: quanuis non solum in fluminibus, sed etiam in paludibus, stagnis & lacubus viuere comperiatur. Est igitur Lucius omnium dulcium aquarum communis, quem cetaceis fluuiatilibus ante descriptis (*nos eum ordinem non sequimur*) subiungimus, quia in magnitudinem insignem accrescit.

Marinus planè non est, nec nisi raro in ipsis etiam fluuiorum ostijs reperitur, nisi aut vndarum vi, aut suo impetu illuc feratur. Has ob causas aliquando in ostijs Rhodani, vel in stagnis marinis capitur, sed prorsus exuccus & insuauis, ac veluti tabidus, non alimenti quidem penuria: nam ibidem permulti pisces commodè degunt, & pinguescunt, sed quod in alienum locum & à natiuo diuersum vltro compulsus sit.

A Ausonius primus ex Latinis, quod sciam, Lucij nomine vsus est deducto, vt opinor, à Græco nomine τοῦ λύκου, quod Lupum significat: quia hic inter fluuiatiles fit voracissimus & edacissimus, quemadmodum inter marinos Lupus, cui Græci à voracitate Λάβραξ nomen dederunt. Sunt qui Sphyrænam Lucium marinum vocent, quem Itali spetto, nostri spet appellant. Sed Sphyræna & Lucius valde à sese seiuncti sunt, vt ex capite de Sphyræna colligere licet. Burdigalæ Lucz nominatur, à Gallis Brochet, vel ab alijs Bequet, vel Bechet, à rostro prominente: Bec enim lingua nostra rostrum significat. Aulici nostri Lucium pede vno minorem Brocheton vocant: maiorem, Lanceron: qui pedum duum triumue est magnitudine, Brochet.

Descriptio. B Est igitur Lucius piscis longus ad duum triumue cubitorum magnitudinem attingens in magnis lacubus Galliæ & Germaniæ: quadrato ferè dorso & perpetuò æquali, donec ad postremas pinnas ventum sit: aliquando tamen ventre distento & prominentiore quum pinguior factus est. quod etiam aliquando Ichthyopolarum impostura accidit: qui piscium quorundam ventrem herbis infarcientes, algam & viles alias herbulas cariùs vendunt, quam pisces ipsos, quod Romæ fieri deprehendi. Cauda est breui, capite quadrato, striato, foraminibus paruis excauato. Rostrum anserino rostro non absimile est: maxilla inferior superiore longior, & cochlearis modo excauata. Dentes multos habet vario modo dispositos. nam in maxillæ inferioris anteriore parte dentes parui sunt, in os recurui: in superiore maxilla nulli sunt, quia cum ea latior sit, dentes extra os prominentes, & inferioribus non occurrentes inutiles forent. Horum igitur loco natura duos dentium ordines palato infixit. Oculi coloris aurei sunt æmuli, ante quos duo sunt foramina in vnicam cauitatem coeuntia. Corpus squamis tegitur paruis tenuibusque adeo, vt ijs carere videatur, & cum ijs coquatur: & inter edendum, si paruus sit Lucius, negligantur, sin maior, duriores & euidentiores abijciuntur. Corpori maculæ quædã aspersæ sunt. Venter candidus est: dorsum nigricat vel liuescit: latera argentea sunt, in magnis & senioribus aurea. Pinnis natat quatuor, duæ sunt ad branchiarum ima: qui pinnarum situs est fluuiatilibus piscibus communis, vt facilius in aqua suspendantur & efferantur. contra altius sitæ sunt eædem pinnæ in marinis. quia dulcis aqua tenuior est & liquidior, marina crassior & spissior. ob id hæc pondus magis sustinet, illa minus. Inferiore ventris loco duæ aliæ sunt magnæ & validæ. In dorso nulla est: sed non procul à cauda duæ sunt, vna superior, altera inferior. Superior aurea est, nigris maculis notata. Cauda in duas pinnas desinit similiter pictas. Linea medium corpus dirimens vix cernitur, quia ex minutis punctis constat. Interna omnia corporis figuram sequuntur. Etenim oblonga simul, (*sunt forte, non simul legendum*) maximè ventriculus pinguitudine obductus, cuius permultæ sunt appendices: in quib. chylus confectus seruatur, ne ob gulę laxitatẽ facilè reijciatur. Intestina trib. longis conuolutionib. constant. Hepar ventriculum amplectitur, in quo vesica est felle viridi distenta, in suffusionibus & oculorum maculis vtili.

Carne

Carne est dura, nec valde glutinosa, si in fluuijs & magnis lacub. alatur: sed mali succi & glutinosa, si in stagnantibus aquis & palustribus degat. De quo Ausonius in Mosella:

Lucius obscuras vlua, cœnoque lacunas
Obsidet. hic nullos mensarum lectus ad vsus
Feruet fumosis olido nidore popinis.

In piscinis etiam cum Tincis & Cyprinis includuntur Lucij. hi omnes pro loci & victus ratione, vel meliore vel deteriore sunt succo. Galli magnos Lucios & in puris aquis educatos valde commendant, alios item pisces duræ carnis: eosque rident qui vt carnes, ita pisces asseruant, vt teneriores reddantur. Qua in re vehementer errant. quæ enim dura difficilius concoquuntur quàm mollia: quæ intelligo tenera & friabilia, non humore nimio & superuacaneo diffluentia.

Ossa maxillarum à quibusdam in medicamentis vsurpantur vsta, in cinerem & in puluerem redacta. Drachmæ pondere ad calculos renum comminuendos valere creduntur, non alia opinor ratione, quàm calculum in meatibus vrinæ morantem deorsum pellendo, vel pituitam qua calculus retinetur absumendo. Itaq; ad vesicæ calculum nihil prodest. Alij ex ijsdem maxillis cinerem mentulæ vlcerib. aspergunt ad exsiccandum, quod efficacius præstant saliti Lucij ossa, vt spodij vice esse possint, quemadmodum & Siluri saliti ossa.

Lucij figura hæc nostra est, non ad illius quem Rondeletius dedit imitationem expressa. F

G

DE EODEM BELLONIVS.

A

Quantum fallantur, qui Lucium Lupum esse putant, in Labrace ac Sphyræna diximus. Nam & Græci qui Venetis seruiunt, Sphyrænam Luczium marinum nominant: qui verò Turcis subijciuntur, Turcies vocant. Minores Lucij in Anglia *Pike*: cum autem adoleuerint, *Lutz* vocantur. Gregalis non est Lucius: & quanquam nuper editus sit, tamen nunquam nisi solus euagatur. Solertis est in comparando sibi victu naturę piscis. siquidem stans contra fluentis aquæ raptum, quoties ranam vel aliud quidpiam delabi aut moueri aduertit, illuc sese protinus emittit, atque eiaculatur in prædam: vnde Galli Lanzon vel Lanceron vocant. Alij ab eius ore prægrandi Becquetum: alij quòd oblongo sit corpore vt veru, Brochetum dicunt. (C)

Angli pingues admodum Lucios habent ac magnos. Omnes autē Lucij tereti atque oblongo sunt corpore, capite in acutum protenso, albo, ac liuido, aut etiam subnigro: Squamis paruis, hiatu grandi: dentibus caninis, longis & transparentib. in gyrum per maxillas inflexis: branchijs vtrinque quaternis, cauda bifurca. quatuor sub ventre pinnas habent: duas caudæ vicinas, quæ inter se mutuò opponuntur ad pinnarum teli effigiem. Hepar illis est pallidum, per ventrem ad latus stomachi porrectum: à cuius lobo fel porraceum in grandi vasculo pendet: lien sub reuolutione stomachi, ad quē fibra ex felle demittitur. Tres tantum reuolutiones intestinorū habent, apophyses nullas. Cor magis turbinatum, quam trigonum. Cæterum inter Italicos & Gallicos hoc est discriminis, quòd Gallici in longum protenduntur, suntque delicatiores: Italici verò ventre sunt prominente, & corporis veluti truncata mole atque in latum exporrecta. B

Cæterum an sit Oxyrynchus Strabonis, quem Niliaci piscatores sacrum habent, id mihi controuersum est. A *Oxyrynchus.*

COROLLARIVM.

Lucij nomine ex idoneis scriptoribus primus & solus (quod sciam) Ausonius vsus est. Author de naturis rerum & secutus eum Albertus, lucium & lupum aquatilem nominarunt. Lucius vbique stagnis ac lacubus frequentissimè reperitur: nusquam mari. quà vna ratione qui eum antiquitus lupum fuisse existimant, manifestè conuincuntur, Iouius. Lucius fl. longè à lupo veterum differre, contra Simonem Genuensem & Franciscum Philelphum, Massarius docet: & Lupi historiam mox subijciendam conside- A *Lupus.*

Silurus. Oxyrynchus. Macrella.

consideranti, dubij hac in re nihil relinquetur. Eruditus quidam nuper silurum esse putauit: cuius opinionem Rondeletius in Siluro refellit. Bellonius in Singularibus lucium in Nilo frequentem esse scribit: eundemque videri veterum oxyrynchum. Nili quidem oxyrynchum carniuorum fuisse in o. elemento confirmabimus. Macrella piscis quidam apud inferiores Germanos vocatur, (*nomine etiam Gallis noto: nescio an de fluuiatili pisce: nam scombrum piscem marinum Galli Maquereau vocant, Angli Macrel*) quem Carolus Figulus Lucium Ausonij esse suspicatur: & Lupum veterum quem nostri *Hecht*, Galli brochetum appellant: vtraque opinione plurimùm deceptus. Sequitur eum Adamus Lonicerus quoque: quoniam Lucius Ausonij vilis sit piscis, brochetus verò maximè inter omnes nobilis. Atqui regionibus diuersis eiusdem piscis non eandem esse bonitatem: aut si eadem esset, meliores tamen pisces alibi deesse, alibi abundare: denique temporum & ætatum iudicia variare, cogitare illi debuerant. Lucium ergo (inquit Lonicerus) putamus esse Macrellam vulgò dictam, Germanicè *ein Macrell*, per antiphrasin videlicet, quòd lucem fugiat. Confirmat etiam hoc quòd ferunt Macrellam in aquarum fundis, tanquam fugientem lucem, delitescere: vnde noctu cum face piscatores adnauigant. quam conspiciens Macrella, velut attonita stupet & capitur. Editur hic piscis tostus potissimum igni, vnde Germani etiam *Bratfisch* eum vocant, Hæc Lonicerus.

Esox. Esocem Plinij quem maximum in Rheno piscem esse tradit, lucium esse non desunt coniecturæ, quas in E. elemento retuli. nam si qui alij etiam maiores in Rheno reperiuntur, ij Rheno proprij non sunt cum è mari ascendant, vt salmo & sturio. Lucium Itali Luzzo nuncupant. Hispani Sollo. Galli (inquit Gillius) qui accolunt Lygerim & Sequanam, Brochetum appellant: prouincia Narbonensis Lucium. Brochet Gallicum nomen factum conijcio à broche quod eis veru significat: vnde diminutiuum brochette: quòd os acuminatum hi pisces habeant, vnde & oxyrynchi putantur. Nostri *Hecht* appellant, & differentiam à locis faciunt: eorum enim qui in lacu degunt, alios qui circa harundines versantur, *Rorhecht* vocitant, alios qui in altiori gurgite, *Seehecht*. In Albi, alij à Martio mense *Meitzenhecht* vocantur: alij post pascha, *grosse hecht*, id est, magni lucij. Circa Coloniam vsitatum est nomen *Schnucht*, alijs *Schnack*, *Snok*, *Snouk*, vt Flandris: à rostri figura forsan prominente: nam & culices Germani *Schnaken* nominant à promuscide longiuscula. Argentinæ lucios minores & eodem anno natos, *Harling* appellant: quod nomen percis fluuiat. paruis nostri attribuunt. Apud Anglos Lucij maximi *Luces* dicuntur: medij, *Pikes*: minimi, *Piccrelles*. Angli Lucium piscem Lusitanica voce Picque nuncupant, Amatus. Angli plerique scribunt *a Pyke*: quod ad Gallicum Bequet accedit, à rostro factum, ac si rostricem dicas. Polonicum eius nomen Sczuka vel Stzuka. Bohemicum Sscika.

B Lucio caret Hispania vniuersa. Amatus Lusitanus. Thrasymenus lacus in Italia huius generis pisces (inquit Iouius) longè maximos atque optimos nutrit. bicubitalem enim aliquando excessere magnitudinem. Post Thrasymenios è Cymino (qui hodie Rusilloni lacus dicitur. fuit is vicus antiquitus rus Syllanum) laudatiores Romæ habentur. nam quos præbet Bracciani lacus, qui olim Sabatinus fuit, & sapore & magnitudine sunt inferiores. In Germania passim abundant: præcipuè in Heluetijs, quorum regio amnes & lacus multos magnosque habet. Mediocres ab Odera flumine multis plaustris euehi audio. Simon Paulus Suerinensis in lacu alluente Suerinū non procul Oceano Germanico, cum alijs piscibus lupos (*lucios autem intelligere videtur*) capi ait. Si fluuialis aqua & alimentum lucio abunde suppetat, progressu temporis in longitudinem maximam eualescit, Author de nat. rer. Argentinæ anno Christiano M.D.XLIIII. lucius in Illo amne captus est qui libras (sedecim vnciarum puto) 26. appendit: iecur autem eius vncias tredecim cum dimidia. Spyrænam aliqui lucium marinum vocant, à similitudine quadam. alij turdi genus quoddam, vndecimum Rondeletij, aut ei persimile: quem piscem Bellonius Hepatum facit: sed illi Lucij mar. nomen minus conuenit. In Oceano Germanico circa Borussiam, piscis quidam marinus *Zanz* vocatur, lucio ferè similis, magnitudine, figura, squamulis, vt ferunt. Audio & piscem, qui à Rheno denominatur in mari, *Rheinfisch*, (asellorum generis, ni fallor,) vna ex parte salmonem, altera lucium referre. Lucium à lucendo Bellonius dictum arbitratur (vt ipse mihi retulit) quòd siccatus nocte luceat. In viuo etiam squamæ quodammodo aureo colore lucent singulæ extremo margine medio, reliquum enim cute obductum est. Pantheram fluuiatilem hunc piscem dicas, cum propter voracitatem: cum quoniam maculis plurimis albicantibus latera eius distinguuntur, plerisque oblongis. Rostrum habet longum, & rictum magnum, Albertus. Et alibi, Os magnum, & valde scissum, instar quadrupedum quorundam. Os latum & dentes acutissimos, Obscurus. In cerebro lapidem crystallo similem gerit, sed hoc cum æuum in longum duxerit, Author de natur. rer. Ego in capite lucij etiam parui lapillos geminos candidos reperi. Ossium seu spinarum in capite eius formæ diuersæ reperiuntur: vnam vulgò cruci comparant: aliam lanceæ: tres alias clauis seu paxillis, passionis Dominicæ instrumentis. In quibusdam (*piscibus*) non apparet aliquid simile linguæ omnino: sed locus inuenitur lenis, continuus: eo quod gustus animalium non est in lingua, sed in tota oris interioris superficie: & talis piscis est apud nos lucius, qui fauces superiores habet plenas dentibus, Albertus. Dentes habet acutos diuersarum acierum, Idem. Soli equidem lucio piscium qui apud nos capiuntur, branchiarum exortus spinosos ac dentatos esse puto. Branchiæ quædam sunt diuaricatæ & extensæ à corpore piscis, vt lucij & salmonis. Lucius quidem paucas habet branchias, & operimentum earum osseum, Albertus. Sunt qui ventriculos tres eis attribuant. Fellis color è viridi subluteus est: folliculus è cœruleo viridis apparet. est autem meatus à fellea vesica longo ductu (ad sex digitos fortè) per intestina extensus. Minores lucij colore elegantiores, magisque virides sunt. Nullæ pulpis earum spinulæ intercursant, vt alijs fluuiatilium plerisque.

C Lucius stagna, paludes, fluuios incolit, Gillius. Lucius vbiq; stagnis ac lacubus cum tincis frequentissimè reperitur, nusquam mari. Ausonius quoque lucium nominat cum tinca, Iouius.

Vbi. Cibus & voracitas.

Lucius obscuras vlua cœnoque lacunas Obsidet, Ausonius. In lacubus nostris alij ad ripas inter harundines, alij in alto degunt, vnde & denominantur, *Rorhecht*, *Seehecht*. Differunt pisces plurimum secundum loca, in quibus versantur. omnes enim saxatiles pinguiores sunt, & saniores (*saniores Albertus*

Alberti ætas & pro sano & pro salubri accepit. vtraque significatio hic conuenit:) vt truta, lucius, thymallus, Albertus. Stomachum (*ventriculum*) habet ita continuatum gutturi, vt aliquando eum eijciat auiditate glutiendi piscem. quos autem ceperit pisces, capite introrsum verso digerit: & aliquando parum seipso breuiorem glutit piscem: & tunc capite introrsum verso, & aliquanta parte extra os dependente, paulatim digerit, attrahitque partes piscis secundum longitudinem, donec totum digesserit, Albertus. Tantæ auiditatis est, vt piscem, quem totum quantitas eius deglutire non sustinet, dimidium incorporet, Obscurus. Cibus eius sunt pisces, & quicquid ranarum more repit. Piscem ad magnitudinem propè sui comedit: nam vbi victum subegerit, caput primum ore deuorat: quo digesto, paulatim addit sequentia, donec totum consumat, Author de nat. rer. Lucius voracissimus (inquit Rondeletius in Siluro) dentibus acutis, longis, firmisque armatus est, quem verè dicere possemus in animalia grassari. Cuius rei exemplum proferam. Narrauit mihi vir fide dignissimus, vidisse se mulæ, quam iter faciens in Rhodanum potatum duxerat, labrum inferius à lucio dentibus apprehensum, cuius demorsu cruciatam & territam inde fugisse: & crebra capitis quassatione lucium in terram deiecisse, quem ille palpitantem & in aquam redire conantem cepit, domumque tulit. Certum est feles paruos & canes in viuaria luciorum coniectos ab ijs deuorari. Cracouiensis quidam Polonus nuper nobis retulit, anseris pullos duos in ventre lucij à se visos: & huius generis piscem aliquando pedem ancillæ in piscina apprehendisse. Apud nos etiam fulica in ventriculo lucij reperta est. Pisces minores deuorat. vescitur etiam venenosis, vt bufonibus & huiusmodi, Obscurus. Si quando piscem asperæ squamæ & acutæ spinæ inuenerit, (sicut est perca, Albertus:) hunc apprehenso capite vorat. nam si per caudam arripuerit, glutire non potest: sic enim & squamæ & spinæ in aduersum rigentes impediunt, Author de nat. rer. Ego tamen vidi & consideraui, quod cum piscem (*percam nimirum*) capit, primũ in ore per transuersum dentibus perforatum diu portat, & denique mortuum glutit, Albertus. Perca squamis & branchijs (*immò pinnis dorsi*) asperrimis armata ei resistit, ne dentibus eius præda fiat, Obscurus. Sunt qui percam piscem lucij socium esse aiunt: ex eo fortè id suspicati, quòd percæ, præsertim maiores, illæsæ circa lucios degant: non quòd eis faueat, sed quia nocere non potest. Piscibus vescitur, & ne suo quidem generi parcit, (cum pastus aliunde non suppetit,) Albertus. Hinc versiculus ille Arnoldo Villanouano citatus ex authore incerto, Lucius est piscis rex & tyrannus aquarum. Pari quoque generis sui parcere recusat, vel ob naturalem crudelitatem: vel quia auidus est cibi, rapinæque impatiens. Nam & propria semina persequitur vbi piscis formam susceperint, Author de nat. rerum. Animalia eiusdem speciei non sunt cibi animalibus suæ speciei, vt lucius & alia id genus, Niphus. Τόνδε γὰρ ἀνθρώποισι νόμον διέταξε Κρονίων, Ἰχθύσι μὲν καὶ θηρσί, καὶ οἰωνοῖς πετεηνοῖς Ἔσθειν ἀλλήλους, ἐπεὶ οὐ δίκη ἐστὶν ἐπ' αὐτοῖς· Ἀνθρώποισι δ' ἔδωκε δίκην, Hesiodus in Operibus. Lucium Germani inter iocularia piscium cognomenta, prædonem appellant: *Ein Hecht ist ein Rauber.* Trutæ & lucij dum pisces ab ima aqua ad summam persequuntur, nimio celeritatis impetu aliquando supra aquam efferuntur, vt vel in scaphas interdum incidant. Lucius velox est natatu, Arnoldus Villanou. Dicunt aliqui eum per flumina ascendere dulcioris aquæ desiderio, quæ tanto semper est dulcior, quanto fonti propior, Incertus. Albertus fœminam lucij tantum, cum oua spargit, fontes versus ascendere prodit. Lucium Britanni ligneis viuarijs innatantem vendunt: ventremque illis vltro cultris aperiunt ad ostentandam eorum pinguedinem, quæ plagis exprimitur, vt emptores aspectu suminis alliciantur: neque refutati propterea commoriuntur. Coeunt enim protinus patentia vulnera tincarum contactu: quod earum tenaci illuuie, veluti glutinoso medicamine solidentur, Iouius. Mirum est illud quod à tot audiui viris, vt impudentius fuerit tot testibus mendacium non credere, quàm veritatem aduersus eorum autoritatem tueri: Lucium scisso ventre ostendendi lactes causa, inde consueto, atque inter tincas in viuarijs reposito, sanari humore earum, dum se illis lucius ventre affricat. Hoc tamen causam habet manifestam, cum viscera non sint oblæsa, & humor ipse glutinosus sit, aërque ad corruptionem minimè paratus. nec scio an in Italia experimenti hoc sit successurũ, Cardanus. Audiui & ipse ab oculato teste, fieri hoc solere apud Anglos, ventrem lucij dico ad duos aut amplius digitos rescindi: & si emptorem non inueniat, piscem vulnere consuto, reddi viuario, in quo tincæ insint. Et fortè cognatio quædam lucijs est cum tincis. siquidem lucios (inquit Cardanus) è tincarum semine generari creditum est amicitiamque inter illos intercedere. Certum est verè lucios in piscinis ex alieno semine generari, quod neque soli, neque sati, sponte procreentur in eis, Cardanus. Tincæ & lucij & absque semine & ex semine generantur. nam in piscinis non sati inueniuntur, Idem. Luciorum oua viuarijs immissa facile prouenire putant. nam si vel ardea lucij oua deuorârit, & de arbore in piscinam aliquam excreuerit, lucios inde prouenire creditur. Fœmina lucij cum oua spargit multum ad originem aquarum ascendit propter dulcedinem aquarum, quæ conuenit ouis imperfectis: quæ in aquam proiecta incrementum debent accipere, Albertus. Paritura quò longius potest à loco suo, vbi morari consueuit, ascendit: ne oua pateant prædæ sobolis suæ, (aliorum luciorum,) Author de natur. rerum. Lucij vt primùm ex ouo editi sunt, suscepti intra branchias certorum piscium, (vt sunt murileguli, *Deueln* Germanis dicti & Ploceni, Gusteri, Vkelangi, & qui à rubore oculorum denominantur *Rotaugen*) fouentur. quamobrem etiam tales non comedunt nec lædunt, ne nutrici malam referant gratiam, Christophorus Encelius. Vide in Anguillæ Corollario c. Mihi quidem verisimile hoc non fit: vt neque hoc, quod aliqui putant, anguillas è luciorum semine oriri: quòd ijs in locis vbi oua sua sparserint sæpius anguillæ minutæ reperiantur. In Albi fluuio lucij mense Martio ouis abundant, & pariunt. apud nos & in Acronio lacu mense Aprili oua spargere incipiunt, perguntque per duos menses. Morbus etiam pestilens lucios aliquando inuadit, & tubercula quædam satis magna lateribus innascuntur: vnde plurimi pereunt, & si in piscina aliqua conclusi fuerint, plerique omnes.

Natatus.

Venter eorum apertus, tincarum tactu sanatur.

Generatio.

De lucij crudelitate cum in alienos, tum in sui generis pisces, abunde diximus in c. Socium aiunt esse tincæ, aliqui etiam percæ, & alijs quibusdam tum amicũ esse, tum parcere: vt ibidẽ dictum est. alij verò

verò percam, si cauda ipsam arripuerit, ab eo vorari aiunt. Cernua fluuiatilis à Bellonio dicta, lucio caudam obuertit, & pinnas erigit, ne possit deuorari. Brema piscis est fluuialis, qui cum videt sibi lucium imminere, declinat ad cœnosa, aquarum limpiditatem, à tergo perturbans, Alexander quidam obscurus. Cancer (Astacus) fluuiatilis, vt referunt periti piscatores, etiam in gurgustia ad lucium accedit, & arrodit eum, Albertus.

E. Lucium in nostro lacu capi vendique non licet, qui non digitos sedecim mediocres magnitudine (in Bauaria quatuordecim) æquet. Pœna etiam iis constituta est, qui lucium hamo ceperint, drachmæ ferè quatuor cum dimidia. Interdictum est quoque ne quis à medio Aprilis vsque ad finem Maii, retium genere vllo (*vveder hecht baeren, noch hecht netze*) aliisve instrumentis lucium capere ausit. pœna est, argenti Marca dimidia. Capitis supplicium olim illis erat decretum, qui lucios iusto minores, aliosq; pisces prohibitos retibus ab harundinibus denominatis (*mit Rorzuegen*) aliisque instrumentis cepissent, nec reddidissent aquæ. sed mitigata est pœna, & ad communem (drachmarum ferè quatuor cum dimidia, puto) reuocata. Genus retis *VVytgarn* appellant nostri à laxitate macularum, quo lucios & percas piscātur in lacu, duobus trahentibus: & ministro in nauicula sequente: id quod à fine Maii vsq; ad diui Martini diem concessum est. Sunt qui lineæ hamos quatuor acutos annectant, & linea raptim sursum attracta lucii, quem stantem, id est in loco manentem obseruarint, (manere autem aliquando per horam ferè solent,) ventrem configant, capiantque. Sunt qui gobiones fluuiatiles hamis inserant ad inescandos lucios. Apud Anglos capiuntur ranis & pisciculis quos Blecas nominant, affixis hamo, trahendo funem per ripam. non statim autem extrahuntur, sed iam defatigati. Placentis relictis ab expressione seminum papaueris ad olei vsum, aliqui ad pisces stupore ita inducto capiendis vtuntur. omne autem genus piscium eas degustat, cyprino & lucio tantum exceptis: vt pluribus scripsi in Cyprino E. Si quando nassa, cui inclusus fuerit, ex aqua leuata lucem diei viderit lucius, raro vel nunquam accidit vt postea diutius remaneat: sed quæsita sibi via euadit, Obscurus. Lucii sanguis in Sole siccatus & tritus, vino albo iniectus, rubellum subito facit, Ex libro manuscripto.

F. Lucius Ausonii tempore nullo in precio fuit, nunc inter lautos fluuiatiles censetur, Gillius. Hic nullos mensarum lectus ad vsus, Feruet fumosis olido nidore popinis, Ausonius de lucio. Lucii plebeia inter obsonia censentur: ita vt nunquam, nisi in summa marinorum penuria, sicut aliquando accidit piscatione tempestatibus sublata, in mensam veniant: & id tum etiam ad honestandum potius patinam, vt dicunt, quam ad conuiuas eo edulio conciliandos. Dicebat Pogius Lucio, etiam ex Cymino lacu, & ei quidem præpingui, nullam vnquam inesse gratiam, nisi quum solus in maxima conuiuarum inedia prandiis apponeretur, Iouius. In quibus Italiæ aquis magis minusve laudati sint lucii, ex eodem Iouio relatum est supra in B. Lucium Belgæ omni tempore viuum venditant, Iouius. Et mox: Hic piscis admodum salubris omnium medicorum iudicio putatur. Cæterum ab insulsa quadam pulparũ siccitate nullam vnquam in optimarum mensis laudem vel commendationem adeptus est: ita vt ii nostrates lucii cũ Gallicis dignitate minimè sint comparandi: & te tuosque conuiuas lautissime Ludouice aliquando deceperint: quum obsonatores Galli incomperto adhuc agresti illorum sapore dum emerent, sola proceritatis specie ducerentur. non enim maximi semper optimi. nam in omni genere piscium media ætas, quæ nondum summam magnitudinem impleuit, Cornelii Celsi autoritate commendatur. Anguilla ætate prouectior, salubrior est minore, vt quidam volunt: lucii & percæ, contra, Arnoldus. Lucii parui delicatissimi habentur circa Argentinam, mense Iulio. Cauda & pars posterior in hoc pisce præfertur. Lucii etiam in Germania alicubi satis preciosi sunt, vt circa Basileam non minus quam trutæ, apud nos viliores. Inter pisces dulcis aquæ consideratis prædictis conditionibus, perca & lucius mediocris primum gradum bonitatis obtinent, modo sunt pingues: deinde vendosia, tertio lopia. Et quanuis carpa sit squamosior prædictis, carnem non adeò albam, friabilem & subtilem habet, sicut lucius & perca, & sæpius reperitur in stagnis, Arnoldus Villanou. Iulio mense optimus existimatur: apud nos etiam Octobri. ætate prouectior omni tempore probatur, præterquam cum oua spargit: id quod facere incipit Aprili mense, & pergit ad duos menses. Mas (ut in cæteris etiam) fœminæ præfertur. Pisces saxatiles (*qui in aquis saxosis & purioribus degunt*) pinguiores & saniores (*salubriores hic interpretor: quanquam & ipsos in talibus aquis melius valere dicendum est*) sunt: vt truta, thymallus, lucius, Albertus. Lucius quanquam venenosis interdum vescitur, vt bufonibus & huiusmodi, ægrotis tamen salubris esse dicitur, Obscurus. ego piscem illum qui venenis vescitur, eo præsertim tempore, omnino noxium putârim. Lucium piscem commendat inter salubres, vt & trutam Amatus Lusitanus. Piscis est duræ carnis, Arnoldus. Alexander Benedictus tempore pestis quoque commendat ex piscib. procerum lupum tum marinum tum fluuiatilem, (id est lucium:) eiusdem enim (inquit) sunt nominis atq; similitudinis. Luc. piscis est salubris, & carnis bonæ: vnde esus eius puerperis, cum reliquorũ sit interdictus, conceditur, Adamus Lonicerus. Piscium in tenui victu vsus esse, præcipuè lucij, temeli, carpionis: quodq; carnibus præferantur optimi pisces ad tenuem victum, Aloysius Mundella docet Medicinalium Dialogo 2. sect. 4. particula 5. Sed lucius, & carpio, (Benaci) ampliùs fortè crassiusq; nutriunt, quam alij quidam fluuiatiles lacustresq; pisces ac pisciculi, vt leucisci, alburni, &c. Hecticis conceduntur pisces aquæ dulcis saxatiles, vt striguli, lucij, temuli, &c. Gaynerius.

Lucium fluuialem exenteratum elixabis. cocto squamam cum pelle auferes: ac ex leucophago aut alliato, aut sinapio comedes. Paruum lucium, si voles, assato. Hic piscis inter alios minùs insalubris habetur, Platina lib. 10. cap. 39. Et rursus cap. 62. quod inscribitur Pisces in gelu. Gelu ex aqua, vino & aceto fit: & quò diutiùs seruetur, multa aromata indi oportebit. Ex iure mænæ (*tincam ipse manam vocat*) aut lucij præpinguis, exenterati tantùm, nec exquamati, optimum fiet gelu. Sed is piscis lento igne, & in tanta aqua vt vix tegatur, bene coquendus est. Cocti & exempti pellem rursum in cacabum pones, ac ebulliat aliquandiu sines. Reliqua deinde quæ in gelu carnium facienda diximus, obseruabis. Congelari ac constringi & reliqui pisces, elixi præsertim, tam marini quàm fluuiales, hac conditura poterunt. Lucij oua aliqui similiter vt barbi, cholericam passionem excitare aiunt. Platina tamen lib. 8, cap. 41. tortam ex cammaris componens, lyci (sic lucium vocat) oua adijcit. Vide in G. Ex Gregorij

gorij Mangoldi libello Germanico: Laudatur lucius elixus, assus, & frixus. Cum exenteratur & ad elixandum præparatur, felle eius superficies tota oblini debet. vt sanguine suo Cyprinus. vel cum reliquis intestinis coquatur fel. Elixandus aquæ feruidæ immittatur, & sal affatim adiiciatur. non amplius enim salis sibi attrahit quàm conueniat. Quòd si ita elixare libuerit, vt cœruleus in eo color eniteat, sic facies: Concides in tomos, & sanguinem diligenter ablues: deinde per horæ dimidium aut amplius in acetum acre infusos sines. Tum aquam (quæ sit dupla ad acetum) in cacabo feruefacies, bene salies: & cum iam satis feruet, piscem vnà cum aceto aquæ feruenti infundes, & decoques quantum satis est. Ita piscem planè cœruleum, pulchrum & boni saporis habebis. Lucius paruus ritè paratus, cauda in os immissa, butyro in sartagine frigitur: & in iure mensis infertur: qui cibus hodie nostris in delicijs habetur. Ius autem hoc modo fit: Acetum, aqua, vinum, saccharum, modicè miscentur, cum polline aromatico, ex caryophyllis ferè, cinnamomo ac pipere aut zinzibere. hæc omniũ mistura pisci frixo, butyri parte cum eo relicto, superinfunditur: & tantum adhuc temporis coquitur quantum elixando ouo sufficeret. Baltasar Stendelius in opere Germanico artis Magiricæ libro 4. de lucijs frixis artocreas conficere docet: & rursus ferculum quoddam in integram lucij pellem detractam farciminis instar ingerendum. & rursus eodem libro de lucijs frigidis apponendis: deque iisdem cum lardo parandis. Habent & Gallicè conditi Magirices libri suos apparatus, quos tanquam curiosos prætereo.

G

De luciorum ventriculis particulam aliqui clauis (quos nostri picarum oculos vocant) imponunt, & tertio quoque die nouam: idque ter repetunt. *Ventriculus.* Sunt qui cor lucij viuum deglutiant, vt febrim depellant. *Cor.* Fel de lucijs paruis aliqui tuendæ valetudinis gratia edunt. *Fel.* Nonnulli luciorum trium fella cruda aduersus febres deuorant. Pro callionymi felle ad oculorum remedia, sunt qui lucij fel vsurpent ex eruditis. *Maxillæ & ossa capitis.* Farina de lucij maxillis egregiè siccat, quare & inueteratis vlceribus inspergitur. Ad ficos ani: Maxillas luciorum inferiores, & quæ in capite gerit officula peculiaribus distincta figuris, pariter cremabis super testa vitreata. inde læuigatum puluerem mariscis insperges, & linamenta vulsa indes. sic biduo sanabis, Ex libro Germanico manuscripto. Si sanguis è vulneribus nimiùm profluat, & vt meliceria (sic appellatur à Celso 2.26. humor ex neruosis articulorum partibus vulneratis emanans, *dasgliduuasser*) sistatur: aliqui componunt medicamentum è bolo Armenia, ossibus lucij, thure, mastiche, tormentilla, sulfure, oleo, &c. Maxillæ lucij puluis vel cinis ex vino potus vrinam ciet efficacissimè, Alexander Benedictus. Mandibulæ tostæ in pulueremque redactæ, si aurei pondere cum vino sumantur, in vesica & renibus calculos frangere consueuerunt, Iouius. Inuenio in Germanicis quibusdam codicibus manuscriptis remedia quædam composita, quibus hæ mandibulæ adduntur: quorum vnum in Astaco fluuiatili G. præscripsi. Calculum renum comminuit, & vrinam prouocat mandibularum lucij (vel ericij terrestris) cinis è vino albo potus, Marianus sanctus: Piscis quidam vstus antidoto nephriticæ è cicadis miscetur apud Nicolaum, interprete Fuchsio. Ossa faucium lucij adusta aliqui compositis ad alba mulierum profluuia medicamentis addunt: alij dentes eius tritos per se exhibent. Ad pleurîtin vel puncturam laterum remedium experimento constās: Ossa de solo capite lucij, & folia ilicis aquifoliæ trita mixtaque dabis, Incertus. Ad secundas pellendas: Maxillarum lucij, sacchari, ana vnciam 1. lapidis specularis, macis, ana vnciam semis. Trita misce & propina, proderit. Ex libro manuscripto Germanico. modus exhibendi non exprimitur. videntur autem sufficere drachmæ binæ. Ex eodem, ad punctionis sensum, (pleurîtin fortè intelligit,) in corpore: Vnde nos oculos (humores crystallinos nimirum induratos) luciorum tere, & cum pauca theriaca è vini cochleario bibe: si morbus cum perfrictione inuaserit: sin cum calore, ex aceto. bene tectus sudato. hoc ter aut quater continuè repetito, & sanaberis. *Oculi.* Apud Rolandum chirurgum oculi lucij adduntur medicamento contra morpheam albam. Oua luciorum piscatores circa Argentinam tanquam medicata abiiciunt: videntur enim æquè noxia vt barbi oua: similiterque cholericam affectionem inducere. *Oua.* Sunt qui arida trita purgandi aluum causa exhibeant. Eorundem cinis mitigat dolores in locis pudendis, Incertus.

Morsum lucij non innoxium esse audio, & ægrè sanari. *Morsus Lucii.*

H.a.

Platina lucium piscem lycum etiam, & lycium appellat. Sed lycus nomen Græcis pro pisce rarissimum est, pro lucio quidem pisce nunquam vsurpatum. Blennos pisciculos Græcis quidam, etiam λύκους, id est lupos appellant. Lycostomum apuarum generis pisciculum, Foroiulienses lupum nominant, & garum ex eo faciunt, vti ex Plinio colligimus. Lucij nomen Græcum, nisi oxyrynchus est, nescio. Bellonius (vt dixi in B.) à lucendo deriuat. Lucium non deduci à lyco, hinc probo, quod lycos corripit priorem syllabam: sed lucius apud Ausonium producit antepenultimam, Carolus Figulus.

Epitheta esse possunt, vorax, auidus, agilis, crudelis.

Lapis Eislebanus refert aliquando effigiem lucij, percæ, aut alterius piscis, Ge. Agricola.

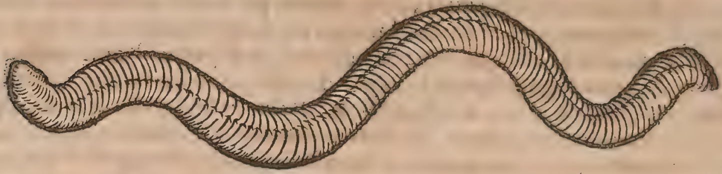
Lucij cœperunt appellari (viri) qui ipso initio lucis orti erant, aut (vt quidam arbitrantur) à Lucumonibus Hetruscis, Author libri de prænominibus qui Valerio Maximo attribuitur. Claudiorum familia Romæ Lucij cognomen consensu repudiauit, postquam è duobus gentilibus præditis eo, alter latrocinij, cædis alter conuictus est, Suetonius.

h.

Teutones in generoso equo cum aliorum animantum aliquot virtutes requirunt, tum de lupo (lucio) pisce voracitatem & exiliendi facultatem, Ioach. Camerarius. Rusticus quidam iureconsulto lucium attulerat, ille respondit, nunquam se in iure Lucium sine Titio reperisse: innuens tincam quoque ab eo (aut alium quempiam piscem) afferri oportuisse. Scarduam dat vt lucium lucretur, qui vili aliquo dato, maius sperat, Italicum prouerbium.

His scriptis à piscatore quodam nostrâte accepi, lucios in lacu nostro capi non rarò quindecim librarum: vendi sæpe drachmis septem aut octo etiam. percas quoque mediocris magnitudinis ab eis vorari: & percas paruas hamo infixas, præ cæteris ferè pisciculis eos appetere. Parere circa medium Martij in Gryphio lacu, in nostro verò circa finem Martij.

DE LVMBRICIS, SEV VERMIBVS MARIS, RONDELETIVS.

A Vermium eadem genera in stagnis proueniunt, quæ in mari, à marinis non diuersa. sed inter stagni vermes frequentior est longus lumbricus, ijs qui in corpore humano procreantur similis, sed breuior, si modo verum est lumbricos quosdam ad ternûm cubitorum magnitudinem aliquando peruenisse. B Lumbrici stagni binûm cubitorum magnitudinem non superant: pollicis sunt crassitudine, nullas partes discretas habent. Dicas esse intestinum tenue arena plenum.

G In sedandis doloribus terrestribus non cedunt, si priùs arena expurgati & in oleo amygdalino cocti artuum doloribus adhibeantur vel tepidè in aurem dolentem immmittantur.

F A mensis omnino reiici debent.

DE EISDEM, BELLONIVS.

C Lumbricus marinus, terrestri maior, stabulatur in littore intra arenam, atque in eo potissimùm tractu, quem æstus alti maris contegit: vnde interdum discedens siccum relinquit. Piscatoribus ad escam plurimùm confert: quem dum consectantur à recrementis, quæ more terrestris super arena relinquit, (E) agnoscunt: quæ quo loco perceperint, eo pala ferrea impacta lumbricos è profundo extrahere solent, quos canistris in vsum diligenter adseruant. His natura ad excauandam humum mucorem in anteriore parte dedit, quem humi applicant: ex quo cum impetu spongiosum quidpiam egerit, quod euomuisse videtur: paulatimque in arenam subingressus, iterum in corpus regerit, quoad se totum arena contexerit, quod idem terrestri lumbrico accidere solet.

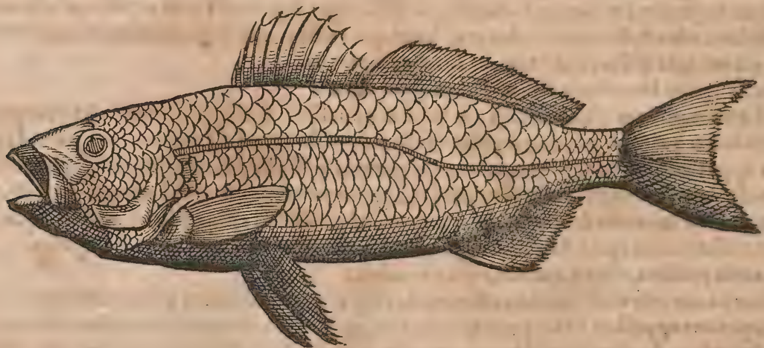
B Vtrisque transuersi branchi (*circuli*) per ambitum insunt, quibus totam corporis molem contrahunt atque extendunt, vt ex pedali longitudine breuissimi, & ferè orbiculares euadant. Verùm marinus lumbricus teres est, pedem longus, digitum crassus, viscosus admodum: croceum colorem fundens, quo naues inficiuntur, qui etiam triduum perdurat. C Villos in articulationibus pro pinnis habet. Arena & limo vescitur.

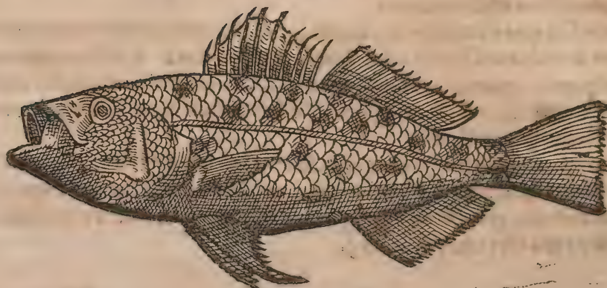
LVMBRICOS fluuiatiles Alexãder Benedictus Lãpetras nominat: de quibus inter Mustelas agetur. De Lumbricis qui piscibus innascuntur, leges infrà in Vermibus aquatilibus elemento V.

LVNA piscis. vide in Orthragorisco.

DE LVPO, RONDELETIVS.

Icon prior, maioris Lupi & lanati est: posterior varii & minoris.

ΛΑΒΡΑΞ piſcis à Græcis dicitur, qui à Latinis lupus. Hodie à Romanis lupaſſo & ſpigola. A Liguribus louazzo. A Venetis varolo. A ſolis Hetruſcis araneo, ab Hiſpanis lupo. A Gallis lubin pro lupin à lupo. Apud nos pro ætate nomenclationem habet. minor enim lupaſſon, quaſi paruum lupum dicas, vt apud λαβράκιον, maior loup vocatur. Lupi verò nomen à voracitate poſuerunt Latini, non quòd à Græcis λύκος, ſed λάβραξ à vi & voracitate dicatur. Athenæus: Nominatus eſt λάβραξ παρὰ τὴν λαβρότητα, & Suidas: Τὴν δὲ προσηγορίαν πεποίηται, διότι κέχηνεν αὐτοῦ τὸ στόμα, καὶ ἀθρόως καὶ λάβρως τὸ δέλεαρ καταπίνει, ὅθεν καὶ εὐχερῶς ἁλίσκεται. Ideoque appellatus eſt λάβραξ, quia illi hiat os, & repente ac cum impetu voracitateque eſcam deuorat, qua de cauſa facilè capitur. A

Luporum duo videntur eſſe genera. Alius enim varius eſt teſte Columella, id eſt, cuius dorſum ex albo cæruleum eſt, venter candidus, nigris maculis conſperſus. Alius ſine maculis, qui appellatur laneus, ſiue lanatus à candore mollitiaq; carnis, authore Plinio lib. 9. cap. 17. Vterque in mari, marinis ſtagnis, fluuiorum oſtijs, & fluuijs reperitur, non quòd in fluuijs naſcatur, ſed quòd è mari mariniſue ſtagnis fluuios ſubeat. B *Lib. 8. cap. 17.* (C)

Eſt igitur lupus piſcis marinus, magnus, ſpiſſus, ſquamis tectus medijs, ſerratis: capite oblongo, magno oris rictu & hiatu, ſine dentibus, vel quia ob oris magnitudinem facilè prædam deuoret, vel quòd ita voluerit natura, vt illi piſcibuſque reliquis conſuleret. Si enim os dentibus armatum foret, vix piſces eius impetum effugerent, ipſeque pre inſatiabili vorandi cupiditate interiret. Dentium autem loco aſſa habet aſpera in palato, linguam oſſeam & adhærentem. Operculum branchiarum oſſeum, ſerratũ. Branchias quaternas. Oculos magnos. Lapides in capite: quapropter lupum in ijs numerat Ariſtoteles, qui à frigore infeſtantur. Ob lapides enim à frigore congelantur & moriuntur. cui aliam rationẽ addere poſſumus: quod lupi in ſublimi natent, eoque magis frigoris iniurijs opportuni ſint, maximè ſeniores. Qua de cauſa frigoris vi mortuos ſæpe in noſtris ſtagnis reperiũt piſcatores. Qui verò in imis & abditis gurgitibus hyeme latent, minus à frigore læduntur, nec hyeme moriuntur, etiamſi lapides habeant in cerebro, vt ſoleæ, paſſeres, aſelli, coracini, ſcari, lati, vmbræ, hepati. Lupus ventriculo eſt longo, magno, magno, cũ aliquot appẽdicibus, latis inteſtinis & in gyros contortis, pinguedine obductis. Splene magno, rubeſcente. Hepate magno, in quo veſica fel viride continens. Locus eſt ſub ſpina dorſi multo aere plenus. Ad branchias & in ventre pinnæ binæ ſunt. In dorſo acuti & inæquales aculei, tenui mẽbrana colligati. Caudam verſus pinna alia aculeo vnico innixa, tribus verò ea quæ eſt à podice ad caudam. Cauda in pinnam vnicam deſinit. Linea à capite ad caudam ducitur. Qui minor eſt, inſperſas nigras maculas habet, quibus caret maior. (*Icon maioris etiam non maculas, ſed puncta pauca nigra oſtendit.*) Qui in mari degit, dorſo eſt ex cæruleo candido, qui verò in oſtijs fluminum, totus ferè candidus eſt. *De lapidibus in capite piſcium. Lib. 8. de hiſt. animal. cap. 17.*

Lupus carne veſcitur, nonnunquã alga†, luto: & ſquillis, quæ deuoratæ aculeo quem in frõte geſtant lupum interficiunt. Bis anno parit, maximè vbi amnes in mare influunt, præſertim in ſtagnis noſtris. C *Ariſtot. lib. 5. de hiſt. cap. 5.*

Hæ ſunt à veteribus omnibus traditæ lupi notæ, quæ cùm præter gentium ferè omnium appellationes maximè conſentientes, lupo noſtro appoſitiſſimè conueniant, nos lupum verum exhibuiſſe conſtat. A

Fuerunt tamen qui longè ſecus exiſtimarint. Nam alij lupum eum eſſe tradiderunt, qui nunc ſturio vocatur, quòd lupus Tyberinus longè omnium piſcium apud Romanos eſſet laudatiſſimus, & is maximè qui inter duos pontes caperetur. Cuiuſmodi cùm ſit nunc ſturio, omnium ſcilicet piſcium qui lautioribus menſis apponuntur præſtantiſſimus, eum lupum veterum dici oportere. Sed quam vana futiliſque ſit hæc ratio, nemo non videt. Sic enim quicunque in Tyberi delicatiſſimi optimique eſſent piſces, lupi dici poſſent. Præterea notæ vtriuſque valde inter ſe pugnant. lupus enim ſquamoſus eſt, ſturio minimè: lupus carniuorus & voraciſſimus eſt, ſturio autem minimè. Sed hæc quia nota ſunt, longiore probatione non egent. *Lupus non eſt ſturio.*

Probabilior eſt, falſa tamen eorum ſententia, qui lupum eſſe arbitrantur quem Latini lucium, Galli brochet appellant, vocis ſignificatione in hunc errorem inducti, quia Lucius quaſi λύκος, id eſt, lupus dicatur: eſt enim lucius etiam voraciſſimus. Sed hoc intereſt: quòd lupus marinus ſit piſcis, aut ſi in fluuijs reperiatur, huc ex mari ſubierit, teſtibus Ariſtotele, Galeno, Athenæo, Plinio, ceteriſque omnibus veteribus. Lucius verò fluuiatilis eſt, paluſtris & lacuſtris. *Non eſt lucius.*

Nonnulli quas troctas vulgus vocat, cenſuerunt lupos eſſe maculatos. Quam opinionem duo maximè falſam eſſe arguunt. Nam troctæ vulgò dictæ (de his enim hîc loquimur) in Tyberi, præſertim inter duos pontes non capiuntur: ſed harum copiam maximam, ſuburbani amnes omni tempore ſuggerunt, vt ex Reatinis, Sublaqueaniſque, & ipſo Tyburtino amne quotidie videntur. Deinde trocta in fluuijs fontibuſque tantùm capitur, frigidioribuſque locis gaudet. At lupus in mari & marinis ſtagnis degit, frigoriſque iniuriam vehementer pertimeſcit, adeò vt præ frigore emoriatur, quemadmodum iam dictum eſt. Quare refutatis his ad lupum verum quem oculis ſubiicimus, reuertamur. *Troctas non eſſe lupos maculatos.*

Galenus alimentum quod ex pelagijs lupis prouenit, ſanguinem ait conſiſtentia tenuiorem gignere, quàm quòd ex pedeſtribus animalibus prouenit, adeò vt non copioſè nutriat, & celeriùs diſcutiatur. Et apud Athenæum Hiceſius, λάβρακες εὔχυλοί εἰσι, καὶ οὐ πολύτροφοι. Quum vterum gerit deterior eſt, contra cæterorum piſcium naturam. Qui in Agathenſi portu capiuntur, alijs ſunt candidiores, vt diuerſi piſces eſſe videatur, nõ colore ſolũ, ſed etiã ſapore: ſunt enim hi laxiore & molliore carne, ſapore minùs grato. F *Lib. 3. de alim. facult. Libro 7.*

Apud Miletum Aſiæ ciuitatem maximos & plurimos fuiſſe lupos, author eſt Suidas (ex Ariſtophanis Scholiaſte) propter ſtagnum influens in mare: gaudet enim hic piſcis aqua dulci. vnde Labrax Mileſius prouerbio in ſtolidum & auidum dicebatur, quia piſcis lato eſt oris rictu, ob id eſcam totam vnà cum hamo ferreo faucibus corripit, qua de cauſa facilè capitur. Ariſtophanes tamen apud Athenæum la[b]racem piſcem ſapientiſſimum appellat: Λάβραξ ὁ πάντων ἰχθύων σοφώτατος. Ob aſtum fortaſſe, quo vt ſe ſeruet, vtitur. Plinius ex Ouidio ſcribit, Lupum piſcem rete circundatum arenas arare cauda, atque ita conditum tranſire rete. Idem cecinit Oppianus: E *[Pro]b. Labrax Mileſius. Libro 7. Lib. 32 cap. 2. Lib. 3. ἁλιευτικῶν.*

Λάβραξ ἢ πτερύγεσσι διὰ ψαμάθοιο λαχήνας
Βόθρον, ὅσον δέξασθαι ἑὸν δέμας, ἦντ' ἐς ὀΐζυν
Ἐκλίνθη. καίτοι μὲν ἐπ' ἠιόνας κατάγουσι
Δίκτυον ἀσπαλιῆες: ὁ δ' ἰλυϊ κείμενος αὔτως
Ἀσπασίως ἤλυξε, καὶ ἔκφυγεν ἄρκυν ὀλέθρου.

F Luporum optimi sunt pelagij: his succedunt qui in marinis stagnis, tum qui in ostijs fluminum capiuntur: postremò fluuiatiles: humidiore enim excremento redundant. Omnium insaluberrimi sunt, qui in Tyberi inter duos pontes, qui circa Arelatem, aut in portu Massiliæ aluntur. illic enim luto, sordibus, stercoribus, pisciculisque ex his alitis nutriuntur. Hinc constat veteres non semper quæ salubria, sed quæ gulæ tantùm palatoque lenocinarentur probasse, qui lupum inter duos pontes iactatum tot laudibus efferebant. Eadem ratione vituperandi sunt cyprini, qui Lugduni in Arari capiuntur: cùm contrà vulgus imperitum eos multùm præferat ijs qui procul ab vrbe in pura aqua degunt. Quocirca ex victus ratione, locisque in quibus pisces degunt, succi probitas vel improbitas colligenda est, vt rectè docet Galenus. Lupus elixus in aceto & iure albo febricitantibus conuenit, sanis etiam assus in craticula. Hepar assum & mali arantij succo conditum, delicatissimum est: quod neque galli gallinacei, neque anseris hepati tantopere à veteribus celebrato cedat. Sunt etiam luporum ὠὰ τάριχα, quæ etiam Botargues vulgus vocat.

Cyprini in Arari.
Lib. 3. de facul. alimen.

G Lapides, qui in capite inueniuntur, aduersus nephritidem cõferre creduntur, quemadmodum multorum aliorum piscium lapides. cuius rei causam esse arbitror, non cæcum aliquem horum lapidum effectum, sed grauitatem tantùm, à qua deprimitur renum calculus.

Lapilli in capite contra calculum.

Hoc postremo loco non inutile fuerit locum Plinij lib. 31. cap. 8. expendisse. Foroiulienses, inquit, piscem ex quo garum faciunt, lupum appellant. Suspicor Plinium non intellexisse ex lupo, de quo hoc capite diximus, garum fieri: sed cùm ex aphyis garum confici solitum dixisset, subiunxit à Foroiuliensibus fieri etiam ex pisciculo, qui inter aphyas numeratur, & encrasicholus vocatur, vel lycostomus ab oris scissura: vt docuimus cùm de pisciculis ageremus. vt quem alij lycostomũ, hîc Plinius lupũ nuncupârit.

Apua lycostomus Plinio etiam lupus.

DE LVPO STAGNI MARINI, RONDELETIVS.

LVPVS fluuios & stagna ingreditur cum Mugilibus, vt suprà dictum est.

F In stagno marino pinguescit, magisque tum palato placet quàm marinus, qui carne est ficciore. Omnium stagni marini pisciũ saluberrimus est & optimus Lupus: quia carniuorus est, lutoq; non vescitur.

B In miram magnitudinem accrescit. vidimus enim aliquando tricubitalem.

C Quum stagna frigoribus conglaciant, moriuntur Lupi, & in summo fluitantes apparẽt. Quare dicendum magis ab his frigus timeri quàm ab Auratis, Mugilibus & cæteris. Cuius rei causam suprà reddidimus. neque enim eam lapidi qui in capite est tantùm assigno: nam & Auratis & Mugilibus insunt in capide lapides: & in nonnullis, vt in Coracino, multò maiores: tamen ij omnes frigore non intereunt.

F Hyeme & vêre optimi sunt Lupi, æstate minus probantur, vtpote qui ficciores sint. Saliti non æque boni ac Mugiles, nisi recens saliti edantur: tunc enim meliores sunt quàm si diutius seruentur. Recens capti duriore sunt carne. Caput maximè commendatur, vt caput Glauci, omniumque piscium qui pingues sunt: propterea quòd circa caput pinguiora sunt omnia. Contrà, caudam Mugilum nostri magis probant, quia cùm Mugiles præhumidi sint, & pinguitudine molesta referti, caudam ob crebras exercitationes minùs pinguem præferunt. Parui Lupi, maximè qui in fossis & magis lutosis locis degunt, minùs probandi: magni, contrà. illi enim ad prædam persequendam non tam validi, herbis ac radicibus in luto altis contenti sunt, alij non nisi piscium bonorum præda victitant.

DE LVPO, BELLONIVS.

A Lupum marinum piscem Latini omnes vocauerunt: ac post eos Massilienses ac Genuenses: apud quos Louazzo, vel quòd sit admodum vorax, vel quòd ferè laneo ac maculoso tegmine conuestiatur: vnde quibusdam Græcis ἐπεστιγμένος, ac Latinis varius & maculosus appellatus est. alioqui hunc Græci Lauracem à voracitate nominant. quod vocabulum detruncatum ac mutilum nostri retinuerunt, dum dicunt vn Var, vel vn Bar: nisi etiam à vario colore nomen putes deductum. Veneti Varolum, Burdegalenses Lubinam nominant.

C Hunc piscem inter aspratiles connumerat Plinius medicus: Galenus pelagium facit: stagna tamen maritima non refugere, nec fluuiorum ostia, tradit.

B E pusillo magnus ac cetaceus, vt Salmo, euadere solet, vt ex Oceano libras quindecim nonnunquam pendere visus sit. Cæterùm squamis sessilibus sibi inuicem arctissimè coniunctis, pellucidis, corpori valde inhærentibus contegitur: estque colore satis iucundo. duas in tergore pinnas habet, quarum ea quæ capiti vicina est, octo aculeis est horrida. item ad latera vtrinque vnam circa branchias: & rursus aliam sub medio ventre etiam geminam ac mollem. Lineam vtrinque gerit, non vt Cantharus aut Sargus arcuatam, sed à summis branchijs rectà ad caudam per medium corpus delatam. Branchiarum autem tegumenta spinea sunt, horrida, & spiculis aspera, atque in crenas à summo denticulata, vt duplicatas esse dixeris. Os illi magnum est atque amplum, tenuibus denticulis confuso (ceu in cantharo) ordine dispositis vndecunque armatum. Linguam oblongam habet: Carnem in Salmonis modum rubentem, quam nostri ichthyopolæ (dum multùm increuit piscis) in taleolas diffissam, Salmone cariùs diuendunt.

C Eam enim tenuissimum atque optimum sanguinem gignere Galenus autumat, si præsertim è mari in aquas dulces exilierit. Cæterùm bis anno parere solet, vnde Oppianus. At bis Lucinam Labrax toto inuocat anno.

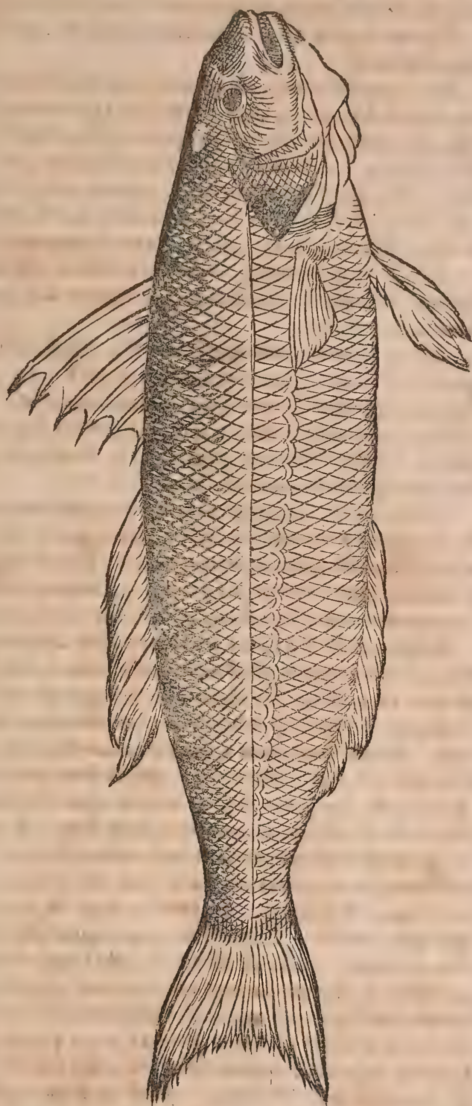
B Discessum Lupi corpus, hepar ostendit pallidum, in duos lobos distinctum: sub quorum dextro vesicula fellis auellanæ magnitudine adsuitur. Lien quoque in sinistro purpureus atque oblongus apparet: plures illi quàm duæ apophyses in intestinis non videntur, à duodeno exilientes. neque enim eius intestina numerosiores anfractus habent, quàm S. literæ maiusculæ figura.

COROLLARIVM.

A Vocabula piscium pleraque translata sunt à terrestribus ex aliqua parte similibus rebus, vt anguilla, sudis. alia à vi quadam, vt hæc: Lupus, canicula, torpedo, Varro. Lupus dictus est quòd & vorax sit, &

solus natet, Volaterranus. Violentũ omnino animal est, & quod à suis viribus pręσidium petat: ex quo nostri lupum, Gręci labraca dixêre, Cęlius Calcaginus. Luporum laudatissimi qui appellantur lanati, à candore mollitiaque carnis, Plinius. In piscinis sæpe animaduertimus pelagicos greges rapacis lupi, Columella 8.17. Et mox: Tum etiam sine macula (nam sunt & varij) lupos includemus. Laneus Euganei lupus excipit ora Timaui, Martialis. Quos sine macula lupos vocat Columella, iidem fortasse sunt (*non est dubium*) quos Plinius lanatos dicit: quos verò Columella varios, eos Oribasius ἐπεστιγμένους, id est maculosos. Lanatus igitur vel laneus lupus dictus est, qui candore simul & mollitie carnis lanas refert. Lanæ enim & candidissimæ & mollissimæ prima laus. Lanarum quidem colores sunt quatuor præcipui: albus, niger, rutilus vel ruffus: denique fuluus & suæ pulliginis Tarentinus. Labrax dictus est Græcè παρὰ τὴν λαβρότητα, Athenæus: Iouius interpretatur ab ipsa vehemẽtia. Eustathius ἀπὸ τῆς ἐν τῷ ἐσθίειν λαβρότητος, id est, à voracitate & edendi vehementia dictum ait. Vtrunque satis conuenit. nam & cætera & edacitate vehemens & violentus hic piscis est. A Tarentino λαῦραξ per αυ. dipthongum scribitur, & similiter à Polluce: quod minùs laudo. Apud Galenum modò per υ modò per β. scriptum reperio. Sed de vocabulis λάβρος ac λαῦρος adiectiuis, eorumque vi nonnihil inferiùs adferemus in H.a. Labri pisces cauda placentes à Plinio nominantur ex Ouidio: in cuius tamen de piscibus fragmento nullum labri nomen extat: sed Melanuri laude insignis caudæ. quare apud Plinium quoque ita legendum monuerim. nec est quòd labri nomine labracem fortè aliquis accipiat. quoniã labrax lupus est, paulò ante à Plinio nominatus. nec refert quòd melanurum quoque anteà nominârit: cum aliorum etiam quorundam nomina repetierit, memoriæ nimirum lapsu, tanquam nouorum, vt Orphi & Erythrini. Lycos, quanuis lupum quadrupedem Græcis significat: & pro piscibus quibusdam interdum ponitur: vt Anthia, blenno: nunquam tamen labracem Græcorum quem Latini lupum vocant, significat. Vide in Anthia A. Lupus Foroiuliensium è quo garum faciunt, lycostomus Græcorum videtur, apuarum generis. In tanto itaque honore lupus apud antiquos habebatur, vt per excellentiam piscis nomen solus fuerit adeptus, quasi nullum alium piscis nomine dignum vocari existimarent, vt ex dicto illo luxurioso apud M. Varronem libro de re rustica tertio, percipi facile potest. Cum enim (inquit) ad Minidium hospitem Cassini Philippus (*L. Philippus, vt Cælius Calcagninus legit. Columella 8.16. habet M. Philippus*) diuertisset, & ei è vicino flumine lupum piscem formosum apposuisset, atque ille gustasset & expuisset, dixit: Peream ni piscem putaui esse, Massarius. Vide etiam in F. Extat apud Columellam (inquit Iouius) dictum illud Philippi admodum luxuriosum: qui apud hospitem Cassino in oppido lupum sibi in cœna appositum gustabundus expuit, addens: Peream, inquit, nisi piscem putaui: quasi vellet innuere, solos Tyberinos lupos piscis nomine dignos esse: cæteros autem lupos inter quisquilias potiùs quàm inter pisces esse reponendos. Lucilius poeta pontes Tyberinos inter captum catillonem pro lupo dixit. vide infra in F.

Lupi effigies Venetiis picta hæc est.

Labrax.

Labrus.

Lycos.

Piscis per excellentiam.

Catillo,

Luporum duo genera ex Columella, alterum sine macula, alterum varium: ex quo etiam hac ætate Veneti Vairolum quasi varium corruptè appellant: littus Ligusticum & Gallicum vocat Lupum. Græci nondum cessant rectè appellare Labraca, Gillius. Cælius Calcagninus libro 5. Epistolarum ad Baptistam Angiarium scribens, ijs assentitur, qui lupum spicolam (vulgò dictam) esse voluerunt. nostri (inquit) Variolum dicunt: quod nomen tamen magis conuenit generi alteri, quòd veteres etiam à maculis varium appellarunt. Labrax, id est Varolus piscis, omnibus notus, Gerardus Cremonensis Kiranidæ interpres: & Alexander Benedictus Veronensis in libro de peste vbi & lupum marinum à labrace diuersum facere videtur. lupum enim marinum præcipuè suauem esse tradit, longo rostro, nullis spinis intercursantibus. Suspicor equidem eum vt lupum fluuiatilem pro lucio dixit; ita marini etiam lupi nomine piscem vulgò alicubi lucium marinum dictum, siue sphyrænam, siue alium, accepisse. Lupum piscem Picentes mei Varolum nominant, Romani vulgò Lupum, Perottus. Spigola hodie apud Romanos est, qui in Venetia Varollus, Lupacius in Liguria, in Hetruria Araneus, & Lupus in Hispania vocitatur, Iouius. Venetijs Varolus dicitur, & paruus etiamnum Baicolo. Hispani Robalum appellitant, Amatus Lusitanus. Lupum esse qui ab Anglis appelletur *a Base*, doctissimus Fauconerus mihi aperuit.

Vulgarium linguarum nomina.

peruit. is enim est (inquit) qui à Venetis Varolus appellatur. Piscem mugili similem esse audio, cādidiorem squamis. Galli Cenomani Bar quasi varium vocant: unde & Anglicum nomen *Bas* (nam e. finale non proferunt) vnius literæ mutatione factum videtur.

Lupus non est Lacia. Platina lupum esse suspicatus est piscem, qui Lacia vulgò vocatur Romæ. sed is proculdubio alausa siue clupea est.

Non est lucius. De Lupo pisce variæ fuerunt recentiorum autorum sententiæ, inquit Massarius. Prima fuit Simonis Ianuensis, quem Franciscus Philelphus imitari videtur. hi nanque volebant lupum piscem eum esse, qui nunc materno tritoque vulgi sermone lucius vocaretur: coniectura ducti, quòd lupus piscis Græce lycos (pudendo errore) appellaretur, vt y. tenui in v. verso lucus, ac dein lucius cognominatus esset. quæ opinio, tum ratione, tum etiam autoritate Galeni facile confringitur. nam lupus piscis (vti retulimus) labrax Græce dicitur, non lycos. etenim lycon Latini lupum animal quadrupes interpretantur. Præterea lupus piscis, quanuis amnes subire soleat, non est fluuiatilis vti lucius, sed marinus: quod Galeni autoritate confirmari videtur, de lupo pisce ita libro de virtute alimentorum tertio scribentis: Lupum in dulcibus aquis natum non vidimus, sed ex mari in flumina ac lacus ascendentem conspeximus, &c.

Non est sturio. Sententiam illorum, qui sturionem vulgò dictum, lupum veterum esse putabant, (vt primùm Poggius Florentinus senior, deinde Raphael Volaterranus,) plenissimè refutauit Iouius. Lupus Aristoteli squamas habet, & pinnis quatuor natat. neutrum conuenit sturioni. Laneus Euganei lupus excipit ora Timaui, Martialis. Is fluuius (inquit Iouius) hodieque Varollis abundat: sturiones (qui magnos tantùm amnes libenter subeunt) non habet. Paulus Aegineta cephalo lupum similitudine comparauit: quod Sturioni minimè conuenit, Massarius.

Iouius credit lupos varios maiores apud Ambrosium esse de genere luporum, quos & troctas appellat. Troctam enim (inquit) esse lupini generis apparet, vt aspectu, mutuaque naturæ collatione perspicitur. Nuper etiam Germani quidam ædito de rerum nomenclaturis libello: Forella Germanorum (*inquiunt: hæc autem truta est*) à Latina appellatione Variolus nomen tulit. & aliqui nomine moti, lupum varium nominant. Horum opinionem satis redarguit Rondeletius.

B Prægrandes lupi apud Miletum Asiæ ciuitatem esse dicuntur. Lege infrà inter Prouerbia in u. Nos autem (inquit Massarius) affirmamus lupos multò maiores reperiri in dulci portu, qui nunc dicitur Phanarius: ibi enim dulcis aqua est: quem intrat amnis Acheron ex Acherusia palude profluens apud sinum Ambracium: similiterque in Eloro amne, vt autor est Nymphodorus Syracusanus. Circa Berenicen Libyæ fluuius est Lethon, in quo nascitur Labrax, Aurata, &c. Ptolemæus Euergetes apud Athenæum. In Indico mari innumeri pisces prægrandes sunt, præsertim Lupi, Amiæ, & Auratæ. Fertur autem quo tempore fluuij augentur & in agros exundant, hos pisces etiam simul abreptos inundationem sequi, & per agros in pauca & tenui aqua ferri & oberrare, &c. vt supra ex Aeliano recitaui in Enneis piscibus. Labrax piscis est similis cephalo, Kiranides. Paulus quoque Aegineta cephalo eum comparauit. Persæo pisci maris rubri aspectus similitudo est cum lupo, Aelianus. Thymalus lupi & cephali communem & mediam speciem similitudinemque gerit, Idem. Lupus squamis tegitur, Aristoteles. Carnem candidam & mollem habet, præsertim maior, quem & lanatum inde cognominant, vt diximus. Lupi argentearum squamarum candore, & summo lactearum carnium albore, cæteros omnes pisces superant, Iouius. Bellonius tamen suo lupo carnem vt in salmone rubentem adscribit, siue de specie diuersa loquutus: siue quòd Oceanus aliquid mutat. Pinnas binas parte prona, & totidem supina habent, Aristoteles. Prægelidam hyemem omnes sentiunt, sed maximè qui lapidem habere in capite existimantur, vt lupi, coracini &c. Plinius. Autores habeo piscatores primi nominis, & ipse comminus annotaui, in variolorum capite ossiculum esse, dum primæ adhuc sunt ætatis, quod deinde ætate ingrauescente obdurescat in lapidem, Calcagninus. Atqui in dulcium aquarum piscibus, quicunque lapillos habent (cancros excipio) ab initio statim etiam paruuli habent, nec vllum in eis ossiculum in lapidem durescit.

Dicamus cum Sipontino, lupum esse varolum, piscem squammosum, squammis aliquanto minutis, candicantibus præsertim supina parte, ore immenso sine dentibus, interiùs tantùm aspero: à capite virga quædam nigra ex vtroque latere in caudam vsque protrahitur, Massarius. Rondeletius quoque dentes ei negat: eorumque loco ossa in palato aspera habere ait. Bellonius in ore tenues denticulos confuso ordine vndecunque haberi. Iouius dentes serratos lupo tribuit, quibus hamorum lineas abrodat. Lupus dentibus sæuit, quibus prorsus caret sturio, Calcagninus. Nostra quidem huius piscis effigies depicta Venetijs labra etiam denticulata ostendit. sed maioris apud me sunt grauissimi conditores Rondeletius & Massarius, qui lupum edentulum faciunt. Lupi linguam habent osseam & adhærentem, cor trigonum, Athenæus ex Aristotele.

C *Vbi.* Lupum (inquit Galenus) nunquam vidi natum in dulcibus aquis: è mari verò fluuios aut stagna (λίμνας) subiisse vidi. quamuis enim in profundo maris versari sit solitus: non refugit tamen stagna salsa, (λιμνοθαλάσσας, paludes maritimas,) nec ostia fluminum. In paludibus maritimis & fluuiorum ostijs frequens est, præsertim vbi copia dulcis aquæ influit, & fundum est cœnosum, inibique pinguescunt, Vuottonus ex Oppiano. Sed in ipsos quoque fluuios lupus ascendit, Oppianus. Spigola cum ex alto mari, tum ex amne Tiberi quotidie hamis vel retibus extrahitur, Iouius. Laneus Euganei lupus excipit ora Timaui, Aequoreo dulces cum sale pastus aquas. Martialis. E mari in Tybrim varolos ascendere, tuncque euadere pinguiores ac meliores videmus, quod & lupos facere autores ferè omnes memoriæ prodiderunt, Massarius. De lupis qui Romæ in Tyberi inter duos pontes capiuntur, multi meminerunt: vt referemus in F. Marinos aliquot pisces, & cum cæteris lupos, dulcibus aquis olim Romanos inclusisse, leges in E. Μονήρεις, hoc est solitarij sunt lupi, Athenæus ex Aristotele. atqui Aristoteles historiæ

Solitarius. 5.9. piscibus χυτοῖ, fusaneos Gaza interpretatur, eos adnumerat qui retibus capiuntur. Vide in Corollario de Chalcide C. & Rondeletius, Vidimus (inquit) mugilum luporumque capturam vno retis iactu

centum

centum aureis coronis vænisse. Ore plerunque est hiante, vtpote auido prædæ. & in hoc etiam quadrupedem lupum refert: à quo prouerbium etiam factum est, Lupus hians. Lupus Tyberinus an alto Captus hiet, Horatius. κέχηνεν αὐτοῦ τὸ στόμα, καὶ ἀθρόως τὸ δέλεαρ καταπίνει, Scholiastes Aristophanis. Fuscina interdiu sæpenumere dormientes capiuntur, Aristoteles. Lupus inter pisces liquidiùs audit, Aristoteles & Aelianus. Produntur clarissimè audire mugil, lupus, salpa, chromis, & ideo in vado viuere, Plinius. Constat à lupo quadrupede animali appellatum hunc piscem fuisse, cuius tanta auiditas & voracitas est, vt deficiente cibo terra vescatur. Sic etiam varolos pisces voracissimos esse constat: quippe qui pisces & purgamenta quæcunque vel etiam putrida insectentur. quare Lucilius eum qui inter duos pontes captus esset quasi liguritorem appellauit catillonem, scilicet qui latrinarum stercore inter duos pontes vesceretur, Massarius. Lupus à velocitate (*voracitate*) appellatur: in quo lupo terrestri assimilatur. quia scilicet improba voracitate alios persequitur, Isidorus. Græcum etiam nomen labrax Eustathius ei positum ait, ἀπὸ τοῦ ἐν τῷ ἐσθίειν λαβρότητος. Rapidi lupi, Ouidius. Carniuori sunt, Athenæus ex Aristotele. Carniuori tantùm, vt apud ipsum Aristotelem legimus. At idem alibi: Lupus, amia & thunnus magna ex parte aluntur carne: sed algam etiam tangunt. Lupus piscis admodum vorax subire cloacas solet: & mediæ cryptas intrare Suburræ, vt ait Iuuenalis. Circa sterquilinia & eiectitias sordes moratur. obuia quæque deuorat, nec piscibus vllis, vel corruptissimis escis parcit. Paucis ante mensibus quum in foro piscario ingens spigola exenteraretur, oblongus serpens in ventre repertus est. Quibus de causis in Tyberi mirum in modum pinguescit & adolescit, Iouius. Cancros marinos maximè adsectatur, Volaterranus. Oua parit: idque iis maximè locis, quà flumina exeunt in mare, Aristot. E fusaneis piscibus (qui Græcè χυτοὶ vocantur) solus bis anno parit: sed posterior partus infirmior est, Idem. Alibi etiam æstate, alibi hyeme eum parere scribit: & ne sibi aduersari videatur, bis anno alibi eum parere tradit: quod idem Oppianus, Aelianus & Plinius testantur. Prægelidam hyemem omnes sentiunt pisces: sed maximè qui lapidem in capite existimantur habere, vt lupi & pagri. cumque asperæ fuerint hyemes, multi capiuntur cæci, Plinius. Lupum audio præclarè intelligere, se in capite possidere lapidem hyberno tempore perfrigidum, sibique infestissimum. Itaque illo ipso anni tempore eum lapidem calefacere, haudquaquam inscium contra lapidis frigus remedium esse, ipsum tepefacere, Aelianus. Alcæus ait lupum sublimem natare, Athenæus.

H anth. — *Somnus.* — *Auditus.* — *Cibus & voracitas.* — *Partus.* — *Natatus.*

D

Solertia.

Lupum cæteros pisces sapientia superare Aristophanes tradit, quippe qui cautiùs insidias euitare sciant, id quod Plinius & Oppianus confirmare videntur, Massarius ex Athenæo: qui hunc Aristophanis versum citat: Λάβραξ ὁ πάντων ἰχθύων σοφώτατος. Vitæ enim præsidia, inquit, solerter excogitat, seque ipsum tuetur. Minus (quàm mugil) in prouidendo lupus solertiæ habet, sed magnum robur in pœnitendo, (*id est, mox quum pœnitudine ducitur. Vuottonius legit, in penitendo, quod minus probo. prouidere quidem & pœnitere pulchrè opponuntur.*) Nam vt hæserit hamo, tumultuoso discursu laxat vulnera, donec excidant insidiæ, Plinius. Idem tradit Plutarchus in libro, Vtra animalium, &c.

----Lupus acri concitus ira: Discursu fertur vario, fluctusque ferentes
Prosequitur, quassatque caput, dum vulnere sæuus Quassato cadat hamus, & ora patentia linquat,

Ouidius. Hoc idem Italiæ piscatores de spigolis vulgò dictis referunt: quare hoc etiam inter cætera argumento spigolam à lupo non differre, colligit Iouius. Idem inquit & lupos, omnium ferè scriptorum testimonio, & hodie spigolas, hamorum lineas dentibus serratis abrodere solere. At qui hoc de lupo tradat veterum ne vnus quidem nunc occurrit. De anthia quidem quem aliqui lycon vocant (id est lupum, sed à labrace quo de agimus, longè diuersum,) Ouidius canit:

----his tergo quæ non videt vtitur armis: Vim spinæ nouitque suæ, versoque supinus
Corpore lina secat, fixumque intercipit hamum.

Λάβραξ δ᾽ ἀγκίστροιο τυπεὶς ὀλκαμπέος αἰχμῇ Ὑψόσ᾽ ἀναθρώσκων κεφαλὴν ἀίσσει ἐρείδει
Αὐτῇ ἐν ὁρμῇ βεβιημένος, ὄφρα οἱ ἕλκος Εὐρύτερον τε γένοιτο, καὶ ἀγκίστροιο φύγησιν,

Oppianus 3. Halieut. Lupus rete iam trahi sentiens, solum interea magna vi ruendo diuidendoque cauat: ac vbi latibulum aduersus insultus communiuit, iniicit abditque se, & hic tantisper hæret, dum rete præteruehatur, Plutarchus. Clausus rete lupus, quanuis immanis & acer, Dimotis cauda latitat submissus arenis, (*sic enim lego,*) Ouidius. Hamo captum vulnera contempto dolore fortissimè laxare: retibus verò inclusum vado sulcato subter labi Oppianus author est: & hodie piscatores, maioribus etiam miraculis additis, vno consensu fatentur, Iouius. Deprehensi, infra rete fodiunt arenam, & quasi per cuniculum elabuntur. quod si reti se implicitos senserint, quanto possunt impetu in rete grassantur vt discerpant. Hæc omnia in variolo se animaduertisse nostri piscatores magno consensu testantur, Cælius Calcagninus. Nymphodorus in Eloro amne inquit esse lupos, & anguillas magnas, adeo mansuetos vt è manibus etiam porrigentium panem capiant, Athenæus. Apud Mæotidem paludem lupos esse piscatorum familiares aiunt, & nisi partem suam à piscatoribus acceperint, retia cum in terra expansa resiccantur, lacerare, Aristoteles historiæ animalium 9. 36. de lupus quadrupedibus scribens. λύκους enim nominat, vt Albertus non rectè de lupis piscibus intellexerit. Ego enhydros potiùs, id est Lutras quadrupedes, alicubi circa Mæotin & vlteriùs piscatoribus familiares esse, & ad piscationem iuuare putârim. Vide in Lupo quadrupede D. De Lutra paulò pòst dicemus: quanquam & Quadrupedibus viuiparis historia eius adiuncta est. Lupus & mugilis quanquam inimici sunt capitales, tamen stato tempore congregantur. coeunt enim in gregem sæpius, non solum quæ eiusdem generis sunt, sed etiam quibus idem aut similis pastus appetitur, dummodo sit abunde cibarij. sæpe mugiles cauda abscissa viuunt: abscinditur autem mugilis cauda à lupo: Aristoteles & Athenæus ex eo citans. Nigidus autor est prærodere caudam mugili lupum, eosdemque statis mensibus concordes esse. Omnes autem viuere quibus caudæ sic amputentur, Plinius. Mugil, Κεστρεὺς, & lupus mutuo odio flagrant, Idem & Philes. Mugil & lupus pugnant Aristoteli: & nos Puteolis sæpenumero cum lupo mulum (*mugilem puto dicere voluit*) acriter pugnantem, Bessarione nostro præsente, animaduertimus: mugilemque in metu (*insen-*

Quomodo à ſquillis quas deuorat occidatur lupus.

rem ſibi (ſcilicet à lupo hoſte) cum caput occultaſſet, totum ſe abſconditum eſſe exiſtimantem, Perottus. Lupus piſcis (inquit Aelianus 1. 29.) à ſquillis ſuperatur, quanquam piſcium, vt ita dicam, maxima vorago eſt. Lupi igitur qui circa paludes maris degunt, ſquillis quoque paluſtribus inſidiantur. Sunt enim & aliæ quædam ſquillæ quæ algis victitant: & tertiæ ſaxatiles. Cum ergo ſeipſas defendere ſquillæ non queunt, pro vltione extremum ſpiritum in victoria effundere non dubitant. Equidem earum aſtutias & fraudes non grauabor narrare: Cum ſe interceptas ſentiunt, faſtigium quod eminet à capite, quodque ſimile eſt acutiſſimo triremis roſtro, atque etiam ſecturas habet modo ſerrulæ vncinatæ: hoc inquam animoſæ illæ beſtiolæ cum incuruarint, ſumma leuitate ſaliunt, & tanquam ſaltatorium verſant orbem. Lupus ore maximè hiante atque imminenti cum ſit, pelle tenera & molli ſquillam ex laſſitudine viribus defectam comprehendit, atque prandium fore arbitratur. Squilla primùm in gutturis laxitate ſaltat, pòſt aculeos in miſerum venatorem defigit. huic interiora exulcerantur, tumeſcentiaque plurimum ſanguinis mittunt. denique ſuffocatione lupum periclitantem interficiens interficitur, Hæc ille. Oppianus libro 3. Halieut. ſquillas à lupo deuoratas (cum neque reſiſtere ei, neque effugere poſſint) in ore ipſorum celeri frequentique motu circumagi ſcribit, & cornu acuto, quod è ſummo ipſorum capite promineat, medium lupi palatum vulnerare: illum in præſentia cibi cupidum negligere: poſteà verò ſerpente & depaſcente vulnere præ cruciatu emori. ο κυμβῦαι δ' ὀλέκουσι, καὶ ὃς πέφυκε φονῆας. Sua lupo ingluuies in cauſa eſt, vt à ſquillis intereat, Euſtathius.

E Lupi piſces fuſcina interdiu ſępenumero dormientes capiuntur, Ariſtoteles. alioqui minimè fuſcina capi poſſe exiſtimantur, Vuottonus. Verriculis & plagulis capiuntur, Plutarchus. Ab Ariſtotele adnumerantur piſcibus χυτοῖς, qui retibus capiuntur. Eſcam auidè (totam) deuorant. itaque facile capiuntur, Scholiaſtes Ariſtophanis. Squilla pingui ineſcantur, Oppianus. Vidimus mugilum luporumque capturam vno retis iactu centum aureis coronatis vęniſſe, Rondeletius. Quo aſtu & rete circumdati, & hamo transfixi ſeſe liberent, expoſitum eſt iam in D. Piſcium curam (inquit Columella 8.16.) maiores noſtri celebrauerunt, adeò quidem, vt etiam dulcibus aquis marinos clauderent piſces: atque eâdem curâ mugilem ſcarumque nutrirent, quâ nunc muræna & lupus educatur. Inde Velinus, inde etiam Sabatinus, & item Vulſinenſis & Ciminus lupos auratáſque procreauerunt: ac ſi qua ſint alia piſcium genera dulcis vndæ tolerantia. Mox iſtam curam ſequens ætas aboleuit. Et rurſus capite 17. Frequenter animaduertimus intra ſepta pelagicos greges inertis mugilis, & rapacis lupi. quare qualitatem litoris noſtri contemplemur, ſi vitemus ſcopulos, an probemus. Turdi complura genera, merulaſque & auidas muſtelas: tum etiam ſine macula (nam ſunt & varij) lupos includemus. Lupus eſca eſt anthiæ illiciendo commoda, Oppianus Halieut. 3. Et rurſus, Anthias decipitur hamo valido, cui inſeritur lupus vel viuus: vel, ſi mortuus ſit, plumbum inditur ori, vt nutans viuere videatur.

F Piſces pretioſos & magnos aliqui anthropophagos nominabant, vt anthiam, lupum, (anguillam, & alios,) propter magnitudinem ſumptus, qua ganeonum opes exhauriuntur. alij deos τιμᾶ τὸ πολύτιμον, Euſtathius. ſed τιμὴ ad deos honor cultuſque eſt: ad piſces, precium. Lupum Mileſium Archeſtratus θεόπαιδα cognominauit, Idem. De lupis circa Miletum præſtantiſſimis, diximus aliquid ſuprà in B. vide etiam infra in h. Poſt elopem vel acipenſerem præcipuam autoritatem fuiſſe lupo & aſellis, Cornelius Nepos & Laberius poeta mimorum tradidere. Luporum laudatiſſimi qui appellantur lanati, à candore mollitiaque carnis, Plinius. Et mox, At in lupis, (*Quidam corrigunt At lupi*) in amne capti præferuntur. Meliores ſunt lupi piſces in Tyberi amne inter duos pontes, Idem. Romanus inter Tyberinos captus pontes (inquit Iouius) conſenſu palmam obtinet. Conſtat enim piſcatorum teſtimonio, qui pluris illum quàm in alto captum mari, lautorum obſonatoribus vendunt. is admodum vorax ſubire cloacas ſolet, obuia quæque deuorans, (*vt in C. ſcripſimus:*) quibus de cauſis in Tyberi mirum in modum pingueſcit & adoleſcit. Laudati apud veteres exiſtimati ſunt interpontani nuncupati: ſoliti (vt ille inquit) mediæ cryptas intrare Suburræ. In magno, vel dicam maximo, apud prodigos honore fuit Tiberinus lupus: & omnino omnes ex hoc amne piſces. quod equidem cur illis ita viſum ſit, ignoro, Macrobius. Vnde datum ſentis, lupus hic Tyberinus in alto Captus hiet, pontes ne inter iactatus, an amnis Hoſtia ſub Tuſci? laudas inſane trilibrem Mulum, in ſingula quem minuas pulmenta neceſſe eſt. Ducit te ſpecies video. quò pertinet ergo Proceros odiſſe lupos? quia ſcilicet illis Maiorem natura modum dedit: his breue pondus. Ieiunus ſtomachus rarò vulgaria temnit, Horatius ſermonum 2.2. vbi contra luxurioſos frugalitatem commendat. Sed vt poetæ ſententia minùs dubia ſit, ſubobſcura interpretemur, & aliter quædam quàm plerique hactenus. Sic igitur ſentit Ofellus Stoicus, cuius perſonam poeta hîc aſſumpſit. Si ſtomachus ſecundum naturam affectus eſſet, quod ſit in illis qui & mediocriter exercentur, & cibo potuque nec nimijs nec intempeſtiuis, nec exquiſitis vtuntur: non tot differentias luporum faceret, nec guſtu ſtatim vbi quiſque captus eſſet, diſcerneret: non alios alijs præferret, ita vt honoris & bonitatis aliquos gradus ſtatueret. Vnde igitur ſubtilitatem hanc diſcernendi, niſi ſtomachi vitio luxu diffluentis, & contemnentis vulgaria, luxurioſis hominibus datam putas? Illi enim (inquit Acron) qui ſubtilitate palati gloriantur, melioris ſaporis aiunt eſſe piſces illos, qui rapidiore vnda exercentur, quàm qui languidiore torpeſcunt. Mihi verò ſalubriores quidem illi videntur, qui exercentur magis: at ganeones non tam ſalubritatem quàm ſaporem ſpectant, & pinguitudinem, quæ maior eſſe ſolet in ocioſis piſcibus, & qui impurioribus locis degunt. An alto captus hiet.) quia piſces ſtatim cum capti ſunt, hiant, Acron. atqui lupis præ cæteris piſcibus hiare magis peculiare eſt, vt in C. diximus. Trilibrem mulum, id eſt quàm maximum in ſuo genere. non quòd magnitudo ipſa iuuet: nam in lupis eadem ſpernitur: ſed quia palato ſubtiliori, & ſtomacho faſtidioſo, mulus maior, lupus verò paruus vel mediocris delicatior videtur. Non probo hîc Iouij ſententiam, qui Satyricum hoc in loco ait, non quidem lupos magnos cum minoribus, ſed ſimpliciter lupos cum mulis, qui ſemper minores ſunt, comparare. Acron etiam lupos proceros ideo improbari ait, quia lupi grandes (*ſic enim vitioſam lectionem reſtituo*) duriorem carnem habent. Et Xenocrates. Lupus (inquit) quo

De lupis Tyberinis.

Horatius.

Expoſitus Horatii locus.

quo maior eſt, eò durior euadit. optimus autem eſt, qui magnitudine mediocris eſt &c. vt infrà recitabitur. In ſingula quem minuas pulmen. ne. eſt) id eſt, quem facias comedendo breuiorem, Acron. Quia ſcilicet illis maiorem) Ac ſi diceret, totum ſuaue eſt, quod finitur, Acron. ego certi nihil ex his Acronis verbis elicio. Poetam verò hoc dicere puto: ideó ne mulum maiorem præfers, lupum verò minorem, quòd natura ipſa hunc minorem, illum maiorem eſſe voluerit: vt ironia ſit, & gulæ iudicium plerunque naturæ aduerſari oſtendatur. Vulgaria) vſitata, quæ cito inueniuntur, Acron.

Vos anguilla manet longæ cognata colubræ, Aut glacie aſperſus maculis Tyberinus (*ſcilicet lupus*) & ipſe Vernula riparum pinguis torrente cloaca, Et ſolitus mediæ cryptam penetrare Suburræ, Iuuenalis Sat. 5. Mar. Varro enumerans quæ in quibus Italiæ partibus optima ad victum gignantur, piſci Tyberino palmam tribuit, his verbis in libro (vt ait Macrobius) rerum humanarum vndecimo: Ad victum optima fert, ager Campanus frumentum, Falernus vinum, Caſſinas oleum, Tuſculanus ficum, mel Tarentinus, piſcem Tyberis. Hæc Varro de omnibus ſcilicet huius fluminis piſcibus: ſed inter eos præcipuum locum lupus tenuit, & quidem is qui inter duos pontes captus eſſet. Id oſtendunt cum multi alij, tum etiam C. Titius vir ætatis Lucilianæ in oratione qua legem Fanniam ſuaſit: cuius verba ideo ponentur, quia non ſolùm de lupo inter duos pontes capto erunt teſtimonio, ſed etiam mores quibus plerique tunc viuebant, facile publicabunt. Deſcribens enim homines prodigos in forum ad iudicandum ebrios commeantes, quæque ſoleant inter ſe ſermocinari, ſic ait. Ludunt alea ſtudioſè, vnguentis delibuti, ſcortis ſtipati. Vbi horæ decem ſunt, iubent puerum vocari, vt comitium eat percontatum quid in foro geſtum ſit. qui ſuaſerint. qui diſſuaſerint. quot tribus iuſſerint, quot vetuerint. inde ad comitiũ vadunt, ne litem ſuam faciant. Dum eunt, nulla eſt in angiporto amphora quam non impleant, quippe qui veſicam plenam vini habeant. Veniunt in comitium triſtes, iubentur dicere: Quorum negotium eſt, narrãt. iudex teſtes poſcit, ipſius it minctũ. Vbi redit, ait ſe omnia audiuiſſe, tabulas poſcit, literas inſpicit. Vix præ vino ſuſtinet palpebras. Eunt (aliàs, Eunti) in conſilium. ibi hæc oratio, Quid mihi negotij eſt cum iſtis nugatoribus, potiùs quàm potamus mulſum mixtum vino Græco, edimus tordum pinguem, bonumque piſcem, lupum germanum qui inter duos pontes captus fuit? Hæc Titius, referente Macrobio. Iam cum annorũ memoria circumfertur M. Philippi (velut vrbaniſſimum, quod erat luxurioſiſſimum) factum, atque dictum. Nam is forte Caſſini, cum apud hoſpitem cœnaret, appoſitumque è vicino flumine lupum deguſtaſſet: atque expuiſſet, improbum factum dicto proſecutus: Peream (inquit) niſi piſcem putaui. Hoc igitur periurium multorum ſubtiliorem fecit gulam, doctaque, & erudita palata faſtidire docuit fluuialem lupum, niſi quem Tyberis aduerſo torrente defatigaſſet. Itaque Terentius Varro, Nullus eſt inquit hoc ſæculo nebulo, ac rhynton: qui non iam ducat, nihil ſua intereſſe, vtrum eiuſmodi piſcibus an ranis frequens habeat viuarium, Columella 8. 16. vbi de piſcinis loquitur. De hoc Philippi dicto lege etiam ſuprà in A. Refert Macrobius Lucilium acrem & vehementem poetam, oſtendere ſe ſcire hunc piſcem egregij ſaporis eſſe, qui inter duos ponteis captus eſſet, eumque quaſi liguritorem appellare catillonem. propriè autem catillones dictos guloſos, quaſi catillorum liguritores. Lucilij verſus hi ſunt: Fingere præterea afferri quod quiſque volebat. Illum ſumina ducebant, atque altilium lanx: Hunc ponteis Tyberinos inter captus catillo, Perottus. Et rurſus, Optimi inter duos pontes lupi capiebantur, propter vrbis latrinas & cloacas: quas inſectantes maximè pingueſcunt: quæ res præcipuè cauſa eſt vt è mari nantes inter fluminũ hoſtia meliores ſint, vtpote pinguiores.

Lupus grauidus deterior eſt, vt & mugilis, & omnes ferè ſquama intecti, Ariſtot. Summa ineſt ſaporis gratia hyeme captis, & Ianuario præſertim menſe. Tunc enim & teneritudine, vti diuus ait Ambroſius: & mollitie candoreque, vt Plinius aſſeuerat, maximè commendantur, Iouius. Illud mirari ſubit cur Plinius lanatum à candore & mollicie dictum putârit: quom lupus nulla magis dote cenſeatur, quàm quòd callum habeat, quem frequenti natatu & aſſidua agitatione ſibi conquirit. Vetus enim dictum eſt, eos eſſe optimos piſces, qui carni ſunt ſimilimi: optimas verò carnes, quæ piſcibus proximæ ſint. ad quod alluſit Philoxenus illo carmine: τῶν κρεῶν τὰ μὴ κρέα, ἥδιςά ἐςι: καὶ τῶν ἰχθύων οἱ μὴ ἰχθύες. ceu ex duobus illis contrarijs, duricia carnis ſcilicet, & mollicia piſcium, cinnus quidam fiat palato grauiſſimus, Calcagninus. Inter cibos ne dijs quidem contemnendos Strattis cerebrum lupi numerat. Eubulus quoque λάβρακος κρανίον ὑμέγεθες nominat. Heliogabalus murænarum lactibus & luporum (piſcium) in locis mediterraneis ruſticos pauit, Lampridius. Oua piſcium ſicca in cibo ſumpta, omnem laborem & morbum curant, & omne faſtidium: maximè cephalorum & labracum, & ſphyrænarum, & ſimilium, recentia & arida eſa omne faſtidium pellunt, Kiranides in fine quarti. *Cerebrum.* *Lactes.* *Oua.*

Lupum in aquis dulcibus natũ non vidimus: ſed è mari in flumina aut ſtagna aſcendiſſe cõſpeximus. ideoque paruus (μοχθηρὸς) raro, quemadmodum mugilis ſæpe inuenitur. Alimentum ſanè quod tum ex hoc, tum ex alijs (*pelagiis videtur addendum, vt & paulò poſt*) piſcibus prouenit, ſanguinem gignit cõſiſtentia tenuiorẽ (*tenuiorem dico comparatione ad ſanguinem medium inter extrema*) quàm quod ex pedeſtribus animalibus ſumitur, adeò vt non affluenter nutriat, & celeriùs diſcutiatur. Eſt autẽ laudatiſſimus ſanguis exactè (*inter extrema, nimis craſſum & aquoſum*) medius: qui fit ex pane optimè præparato, & animalibus volucribus, perdice ſcilicet aliiſq; id genus: quibus ex marinis piſcibus pelagij ſunt propinqui. Lupus quidem quanquam pelagius ſit, ſtagna tamen maritima non fugit, nec fluuiorũ oſtia, Galenus de alimentorum facult. 3. 26. Lupus proximus temperamento eſt cephalo. ſimiliter enim ſanguinem tenuẽ gignit & pituitam: verumtamen quia ſuauior eſt, cephalo vtilior fuerit, Simeon Sethi. Culpa propè omni vacant piſces, qui in mari verſantur dulcis aquæ experti, cuiuſmodi ſunt quos pelagios vocamus, & ſaxatiles: qui cæteros ſucci bonitate ac cibi ſuauitate longè antecellunt. Tales igitur ſumpſiſſe perpetuò tutiſſimum fuerit. Quòd ſi aliquis ex illis ſit qui ex aquis vtriſque (dulcibus & ſalſis) victum capiunt, vt capito, lupus, gobius, muræna, cancri, anguillæ, quærendum priùs vbi nam captus ſit: tum iudicandum de hoc ex odoratu & guſtu. Nam qui in aqua degunt vitioſa, grauiter olent inſuaueſque ſunt, ac

mucoſi

mucosi: pinguisque ad hæc plus alijs habent, ac citò putrescunt. At qui in mari versantur puro, cum odore inculpato sunt, tum gustu suaues, pinguedineque aut minima aut nulla, ac longissimè perdurant citra putrefactionem, præcipuè si quis eos niue circundet. Hoc planè nomine commendantur etiam magis qui duriores habentur, vt qui carne sic flant friabili magis, æquè ac saxatiles & aselli: quod enim natura his adest, id dura carne præditis conciliat nix. Atque hoc causæ est cur contrariissimam carnis substantiam habeant capitones, qui ex puro mari petuntur, & qui in vitiosa aqua diuersantur: nec dissimiliter se habent gobij, lupique. hisque adhuc etiam magis reliqui. Quin murænæ quoque ipsæ in huiusmodi aquis deterrimæ. Pro alimenti etiam diuersorum locorum differentia, ipsi seipsis pisces meliores deterioresque redduntur. Reliquorum caro materia constat duriore, non modò quàm saxatilium & asellorum caro, sed etiam capitonum luporumque, & aliorum pelagiorum. ideoque cum & ægrius concoquatur, & alimenti plus præstet succi mali nihil interim obtinet, Hæc omnia Galenus libri de succorum bonitate & vitio, capite 9. Lupus proximè asellos vtilis cibus est in calidis & siccis temperaturis, Idem Methodi med. 7. Galenus quo ad nutrimentum damnare videtur pisces omnes, qui iuxta fluminum ostia victitant, propter latrinas & coquinarum sordes, & alia quæ abluunt, quapropter lupos Tyberinos damnasset, Massarius. Hicesius ait lupos boni succi esse, nec multùm nutrire: palato gratissimos esse vt vel principem locum obtineant, πρὸς δ' τὴν ἔκκρισιν ἧσσονας, id est non facilè autem excerni, Athenæus. Lupus marinus (inquit Xenocrates) quò maior est, eò durior euadit. optimus autem est, qui magnitudine mediocri est. tenellus enim & stomacho gratus, bonique succi est: (suauis quoque, & copiosum præbens alimentum: facileque & per corpus digeritur, & per aluum defertur. Contrà qui in piscina seruantur inclusi, sapore sunt minùs grato.) Idem tradit fluuiatiles lupos optimis quoque marinis piscibus æquari, maculosos variosue (ἐπιστιγμένους) ex Tiburtino Aniene. Anio quidem fluuius est in Tiburtino agro, Strabone teste: qui in Tiberi influit tertio ab Vrbe miliario, vt refert Blondus in Vmbria. In hoc fluuio tradit Iouius magnã esse eorum pisciũ copiã, quos troctas (trutas) vocamus, Vuottonus: quibus verbis cum Iouio suspicari ille videtur trutas de genere luporum fluuiatiles esse: quam opinionem Rondeletius refutauit. Glauco caro dura est, in omnibus lupo inferior: &, vt Xenocrates prodidit, non minùs à lupo vincitur, quàm ipse sparũ superat, Vuottonus. Luporum carnes longè tenerrimæ sunt, & leuis aliměti, Iouius. Eligantur è piscibus maximè lupi, & aselli mediocri magnitudine, Aetius in curatione colici affectus à frigidis & pituitosis humoribus. Lupi, vt testatur Celsus, medij inter teneros durosque pisces sunt, atque leuiores planis, bonique succi. Venerem pisces quidam in cibo promouent, delicatiores nempe aromatibus conditi, vt anguillæ, lupi marini, &c. Alexander Benedictus.

Inclusa parenthesi, in nostro fragmento Xenocratis, & Rosarii quoque interpretatione, non de Lupo, sed de vrsa mar. dicuntur.

Apparatus. Atque vt luxu quoque aliqua contingat autoritas figlinis: Tripatinum, inquit Fenestella, appellabatur summa cœnarum lautitia. Vna (patina) erat murænarum, altera luporum, tertia myxonis piscis: inclinatis iam scilicet moribus, vt tamen eos præferre Græciæ etiam philosophis possimus, Plinius. Lupus obi optimus, & quomodo parandus sit, Archestrati versus referam inter Mugiles in Capitone F. ad finem. Patina de pisce lupo: Teres piper, cuminum, petroselinum, rutam, cepam: mel, liquamen, passum, olei guttas, Apicius 4.2. Labrax præfertur assus, Diocles. Varrolum paruum, vtpote quatuor aut quinque librarum, nec exquamatum, nec exenteratum aut in craticula, aut in oleo coquito. Si in craticula, aspergere continuò salito oleo & aceto memento. Multam cocturam amat, propter eius exuberantem humiditatem, Platina 10.26. Appetitur posito vilis oliua lupo, Martialis libro 9. Lupi os repandum & latum semper videmus: solentque ad elegantiam obsonatores, lassatas (*laxas*) illas hiantis oris maxillas malo Arantio adimplere, Iouius.

G Lupus marinus, id est piscis, tantæ efficaciæ est aduersum strumas, vt ad quamlibet partem corporis admotus, strumarum vitium omne persanet, Marcellus. Lapilli in capite labracis reperti dolorem capitis leuant, & ad hemicraniam faciunt appensi dexter dextræ parti, sinister sinistræ, Galenus (vel quisquis est) Euporiston 3.16. Venter eius esitatus digestionem facit, & strennuè edere. Idem gestatus præstat, Kiranides. Fel eius cum melle illitum, visus acumen parat, & albugines oculorum curat, Idem. Et rursus: E labracis felle fit molle collyrium, faciens ad hebetudinem oculorum, ita vt triduo visum exacuat. Facit etiam ad initium suffusionis, & axillas, & albugines vel nebulas, & retusiones & asperitatem, & mydriasin, & nyctalopem, & aquationes, (*nimirum hydatides*,) & pruritum, & siccitatem oculorum, & vulsos, & ad angulos erosos oculorum. ad hæc omnia summè facit inunctum. Conficitur autem sic. Thuris masculi drachmæ quatuor, lyncurij lapidis drachmæ duæ, fellis vulturis drachmæ sex, fel labracis integrum, piperis drachmæ tres, mellis optimi (hoc inueteratum melius fit) drachmæ sex. Omnia miscentur. Collyrium autem à Kiranno traditum, huiusmodi est: Thuris masculi, lyncurij, fellis vulturis, singulorum drachmæ sex, piperis drachmæ tres, mellis acapni vnciæ tres, miscentur. Oua lupi esitata recentia vel arida, omne fastidium sanant, vt scripsi in F.

H.a. De Lupo Philologia, Lupo quadrupedi subnexa est Lib 1. Λάβρακα σφετέρῃσιν ἐπικλέα λαβροσύνῃσιν, Oppianus lib. 2. ex quo eius versu & etymologia vocabuli, & syllabarum ratio apparet. Archestratus tamen primã corripuit: Κεστρέα τὸν κέφαλον, καὶ τὸν θεόπαιδα λάβρακα. Λάβρακα ἡ ἐν τῷ ἐσθίειν λαβρότης παράγει, Eustathius. Βορὰ cibus est: inde fit λάβορος, vorax: & p syncopẽ λάβρος: vnde λάβραξ deducitur, vt à λίθος λιθαξ. est enim edacissimum animal, Etymologus. Labrax dictus est, quoniã ore hiat, καὶ ἀθρόως καὶ λάβρως τὸ δέλεαρ καταπίνει, Scholiastes Aristophanis. Sunt qui λάβρον componi putent à λα particula intendente, & idem quod λίαν significante, & βο quod est βαίνω. Vel λάβρον dicitur (vt mihi quidem videtur) πᾶν τὸ λίαν βαρὺ καὶ ἀθρόον, ἢ ἀθρόως κινούμενον, hoc est omne quod magna vi magnoque impetu, subitò confertumque mouetur, præsertim inanimatum. Ποταμοὶ λάβροι κατιόντες ἐκ τῆς πλημμύρας, Aelianus. Per translationem verò etiam de animatis dicitur, vt sermone. Λάβρον apud Grammaticos est ἀθρόον, προπετὲς, ταχὺ, μαινόμενον, ἀναιδὲς, θρασύ. & quoniam à λα. & βαρὺ deriuatur, plerunque per β. scribit solet. Τὸ λαβρότατον ὕδωρ rectè scribitur per β. Eustathius. Sed cum de vento dicitur, aliqui παρὰ τὴν αὔραν, id est ab aura deducunt, & per αυ. diphthongum scribunt, Eustathius & Varinus. Λάυρος ἐπαιγίζων, vehemens aspirans, de borea vento.

vento. Λαῦρον magnum significat, & de tribus elementis dicitur: vt λαῦρος ὑετὸς, λάβρος ἄνεμος: λαῦρον πῦρ, τὸ μέγα καὶ πολύ. hinc etiam ad alia transfertur, Varinus. Λαβρεύεσθαι aut λαβρεύεσθαι verbum, copiose & temere deblaterare significat: τὸ λάβρως, ἀθρόως καὶ ἀσκέπτως λαλεῖν: ἢ στωμύλλεσθαι, καὶ λίαν βαρύνειν τὸν ἀκούοντα. Inuenio & λαβροστομεῖν & λαβραγορεῖν eiusdem significationis verba, στομφάζειν, μεγαλορρημονεῖν. Hoc qui facit, λαβραγόρας dicitur. Λαβρωνία, genus poculi Persici, παρὰ τὴν ἐν τῷ πίνειν λαβρότητα, Eustathius. Λαύρα vicus est publicus, ἐκ τοῦ λαὸν ῥέειν δι' αὐτῆς, ypsilo Aeolicè inserto. Labros nomen est canis apud Ouidium, celeris pariter & validi. Ἀκάρναξ, λάβραξ, Hesychius & Varinus. Λαβράκιον diminutiuè protulerunt Antiphanes & Amphis. Apud Plautum lenoni Labracis nomen est.

Λάβρακα ἀλκιμον ἰχθὺν, Oppianus. Θεόπαιδα, Archestratus. Lupus rapidus, immanis & acer, Ouidius. Epitheta.

Λάβρακες πίονες, Epicharmus in Nuptijs Hebæ. Οὐ κρανίον λάβρακος, οὐχὶ κάραβον Πειάσῃ, Aristophanes in Lemnijs: tanquã magna lupi cerebro authoritas fuerit, sicut etiã glauci, Athenæus. Τὸ δὲ λαβράκιον ὀπτᾶν ὅλον, Antiphanes. Λαβρακίου τεμάχια, Amphis. Λάβρακα μετὰ ταῦτ' ἐπελάμβαν καλὸν σφόδρα, Ἔσται δι' ἅλμης λιπαρὸς ἑφθὸς ἐν χλόῃ, Ἀπόδους ὅς (ὅσ) ἐστιν ἀποβέλισον ὅπλανα, Coquus apud Sotadẽ Comicũ. f.

Τοὺς λάβρακας ἐντεροβύων, Archippus. Pythagoras à mugilib⁹ & labrace, id est lupo, abstinebat, quòd sint, vt Grçci dicũt, σπερμολόγοι, hoc est, seminũ leguli: & cętera, quę Plutarchus in octauo Symposiacõ enumerat, Gyraldus, sed ineptè. nam Plutarchus libro 8. Symposiacorum, c. 8. ꝙ inscribitur, Cur Pythagorici ex animatis præcipuè pisces gustare noluerint: exposita primùm illorũ sentẽtia qui Pythagoram & Aegyptiorũ sacerdotes, mare, salem & pisces, odio quodam prosequutos existimabant: mox iisdẽ patrocinatur, & nihil in piscibus esse docet, quod tanquam noxium sibi accusare homines possint: quodque Pythagoras & Aegyptij piscibus non tanquã odio, sed potiùs amore dignis abstinuerint. Οὔτε γὰρ τρίγλαν ἐστὶ δήπου ληϊδότειραν, οὔτε σκάρον τρυγηφάγον, οὔτε κεστρεῖς τινας ἢ λάβρακας σπερμολόγους προσειπεῖν, ὡς τὰ χερσαῖα κατηγοροῦντες ὀνομάζομεν. Itaq; contraria prorsus quàm senserit Plutarchus Gyraldi interpretatio est.

Lupus Milesius, prouerbiale dictũ in stolidũ & auidum, Erasmus Rot. Aristophanes in Equitibus: Ἀλλ' οὐ λάβρακας καταφαγὼν Μιλησίους Κλονήσεις. Erasmus vertit, Haud cũ lupos voraueris Milesios Facies tumultũ. Notat autem Cleonem tanquam perturbare & contumelijs afficere Milesios solitum. Poterit etiam in hominem voracem torqueri. h.

LVPI quadrupedis marini effigiem & historiam ex Bellonij de piscibus libro dedimus iuxta finem Appendicis de Quadrupedibus viuiparis. Lupum marinum Germani quidam nuncupant qui vitulus marinus Latinis est: phoca, Græcis. Lupum marinum vulgò Romæ vocant genus quoddam cancri, de quo post Cancros hirsutos Rondeletij suprà scripsimus.

DE LVTRA.

LVtræ historiam in nostro de Quadrupedibus viuiparis libro reperies: & quæ de eadem Bellonius prodidit, prope finem Appendicis de iisdem Quadrupedibus. Inpræsentiarum pauca adiiciemus: quoniam Rondeletio quoque & Bellonio aquatilium historię amphibia adiungere placuit. etsi Rõdeletius Lutræ nullã fecerit mentionẽ. Lutra vel lytra, vel etiã lutris vt Gaza vertit, Græcè ἐνυδρὶς dicitur, vocabulo oxytono. Aristoteles historię 8.5. huius animalis meminit, vbi & rectus ἐνυδρὶς, & gignẽdi casus ἐνυδρίδος leguntur. Ab Herodoto lib. 2. ἐνύδριες multitudinis numero dicũtur: nimirũ à recto ἔνυδρις ꝑparoxytono, flectẽdo vt ὄφις, sed genere fœminino: sic .n. ait: Γίνονται δὲ καὶ ἐνύδριες ἐν τῷ ποταμῷ, τὰς ἱρὰς ἥγηνται εἶναι. hoc est, Nascuntur & enhydrides in Nilo, quas sacras existimãt. Valla ineptè trãstulit, Aquatilia q̃dã. Sed Aristotelẽ de nostris lutris sẽtire nõ dubito: Herodotus verò ichneumones aliter dictas peculiares Nilo quadrupedes intelligere mihi videtur: nã ichneumones quoq; sacros Aegyptijs esse legimus: & Marcellinus eosdem hydros vocat, Isidorus enydros. Obiici q̃dẽ potest, Herodotũ enydriũ testes vtero mederi tradere: id ꝙ de castorum præcipuè, sed etiam lutrarum testibus aliqui scripserunt de ichneumone nullus. Respondeo animalia esse naturæ cognatæ: ideoque remedijs etiam fermè conuenire. Virosa certè &

grauis odoris pleraque, vt castorum & lutrarum testes (sicut appellantur: testes enim non sunt) vtero prodesse constat. est autem ichneumoni suum virus, quod etiam venenata fugiunt, Plinio teste. Vel potiùs dicendum: Herodotum cum Nili enhydrides nominat, ichneumões intelligere: alio autem loco lutras: quũ scribit in maximo apud Gelonos lacu capi enhydrias, & castores, & alias feras τετραγωνοπρόσωπους, (id est forma oris quadrata:) quorum (*omnium scilicet ex aquo*) pelles circa sisyras pro fimbrijs assuuntur: testiculi verò locorum remedijs apti sunt. Apud Gelonos quidem & Scythas omnes, lutræ abundant: quod in regionibus eorum flumina, & stagna permulta sint.

D Lupi apud Mæotin paludem nisi partem à piscantibus (*quibus cum societatem inierint*) suam accepêre, expansa eorum retia lacerant, Plinius: & Aristoteles historiæ 9.36. Ego lutras potiùs quàm lupos, talem cum piscatoribus societatem inire crediderim. nam & faciliùs cicurantur, & piscibus maximè vescuntur: & circa Mæotin, vt passim septentrionem versus, plurimæ sunt: ingenij, vt fertur, astuti atque maligni animal. Plura quæ hanc coniecturam nostram confirment, leges in quadrupedum historia, in Lutra D. Anates feræ nostri lacus, noctu sæpe transuolant ad vicinum fluuium Silum, tanquam tutiores illic à vulpibus & lutris, vt audio.

E Lutras in fluuijs nostris hoc modo capi audio. Nassa ponitur, qua pisces continentur, eam lutra piscium auida ingredi conatur: & quoniam medius ad introitum funis obstat: illum dentibus erodit: quo protinus eroso, moles (truncus fortè) lignea funi alligata & suspensa, cadit, & lutram aculeis ferreis incussam detinet. Simili quodam modo (opinor) aliqui etiam talpas venantur.

G Testes lutræ ad comitialem morbum prodesse, quidam tanquam expertus mihi affirmauit. In epilepsia aliqui mandi iubent testes vel veretrum marini vel fluminalis canis, Cælius Aurelianus: qui tamen huiusmodi auxilia non approbat. Vocatur autem lutra alio nomine canis fluuiatilis, vt in Quadrupedum historia docuimus. sed lutram mari nusquam accepimus mergi, inquit Plinius. Seruius castorem quoque canem Ponticum nominat. is tum dulcibus tum salsis aquis immergitur Bellonio teste. Idem remedium postea etiam ex hippopotami testibus tradit Aurelianus.

LYCHNVM in Arcadia modò vocitant, vt nos interrogauimus, exocœtum olim dictum, Massarius. Alius videtur dilychnus Nili piscis, memoratus Straboni.

LYCISCA. Apud Simeonem Sethi de Hysca pisce sic habet codex noster impressus: Ὕσκα ἰχθύς, ὃς κοινῶς ὕσχα ὀνομάζεται. Lilius Gregorius Gyraldus aliter legisse videtur. Sic enim vertit. Porculus piscis, siue, vti vulgus dicit, lycisca, siue lycina lupáue. Cæterùm integrum Symeonis de Hysca locum, suprà in Hycca pisce recitaui, Elemento H.

LYCVM à quibusdam vocari piscem sacrum, Hicesius tradit. nisi fortè legendum sit λεῦκον ex Theocrito: ἱερὸν ἰχθῦν, ὃν λεῦκον (carmen hîc non admitteret λύκον) καλέουσιν: ὁ γὰρ θ' ἱερώτατος ἄλλων. Vide quæ Rondeletius in Anthiæ prima specie scripsit, & nos in Corollario. Crates comicus apud Athenæum libro 3. nescio quos pisces πανυπέρους λύκους nominat, post testudinem & cancros, in mentione salsamenti elephantini, blennos fortè intelligens quos Diophanes in Geoponicis 18. 14. aliter Lycos vocari scribit. Vide etiam suprà in Corollario de lupo A.

LYCOSTOMI inter Apuas prædicti sunt. Præparatur ex eis garum quoque, vt dictum est in Garo, ex Tarentino.

DE LYRA, RONDELETIVS.

A Lyra piscis nomẽ est, apud Græcos & Latinos, qui à nostris gronau, vel grounaut vocatur, quòd gruniat more suis, (*aut fortè à grosso naso.*) A Liguribus organo, (*Cuculum quoque ad mare Illyricum organo vocari scribit à voce.*) ob sonum quem edit. A Gallis rouget, à rubro colore. A Germanis inferioribus *lechan,* (*Seehan, id est galdus marin. nisi malis Seehas, id est lepus mar. nam Albertus hunc piscem pro lepore mar. accipit. Et Rondeletius ipse alibi refert non deesse qui pro lepore mar. hunc piscem accipiant*) quasi gallus marinus.

B Lyra piscis est marinus, teres, ruber. Capite osseo, magno. In posteriore eius parte, in osse branchias tegente, & in dorso aculeis magnis & robustis armatus. Rostrũ in duo cornua lata protenditur, quibus lyræ antiquæ formam refert, squamis paruis & asperis contegitur. Partibus internis superioribus similis est. Plus ossium quàm carnis habet, quæ dura est, siccaque, satis suaui tamen, si elixa ex aceto edatur.

A. Quod diuersi sint pisces Capito, &c. Orphus. Erythrinus. Citharus.

Variæ fuerunt de hoc pisce scriptorum sententiæ: Alij capitonem à capitis magnitudine vocauerunt. sed κέφαλος, id est, capito esse nequit, cum ex mugilum genere non sit. Alij orphum, Alij erythrinum, ob colorem rubrum, sed falsò: hi enim pagro similes sunt, vt suis locis docuimus. Non desunt qui pro citharo acceperunt (*fortè quoniam cithara quoque, vt lyra, instrumentum musicum est*) At citharus rhombo similis est, authore Galeno lib. 3. de alim. facult. Quare cùm rhombus, eique similis citharus plani sint pisces latique: lyra verò piscis teres, longus, crassoque capite, ea citharus dici nequaquam potest. Præterea

citharus

citharus carne est dura & friabili: lyra dura quidem, sed glutinosa. Quare piscem quem hic depinximus, eum esse contendimus, cui lyræ nomen à veteribus datum sit. Primum quia rostri cornua, lyræ antiquæ figuram referunt: vt comprobant, cum multa antiquorum monimenta quæ Romæ hodie visuntur, in quibus lyræ antiquę forma insculpta est: tum illud maximè quod vidi Romæ, initio pontificatus Iulij tertij, in quo Atlas cæli globum humeris sustinens, signa cælestia, & in his lyræ antiquorum figura, expressa erant. Lyram verò cornua habere, testis est Plinius, de testudinibus loquens. Troglodytæ cornigeras habent, vt in lyra, annexis cornibus latis, sed mobilibus, quorum innatando remigio se adiuuant. Deinde vocalis est, qualem lyram esse affirmat Aristoteles lib. 4. de hist. cap. 9. Ψόφους δέ τινας ἀφιᾶσι, καὶ τριγμοὺς, οὓς λέγουσι φωνεῖν, οἷον λύρα (σαῦρα, id est lacerta, habet Ælianus de animalibus 10. 11. non probo) καὶ χρόμις. οὗτοι γὰρ ἀφιᾶσιν ὥσπερ γρυλλισμόν. Pisces quidam strepitus stridoresque edunt, quos vocales esse dicunt, vt lyra & chromis: hi enim veluti grunnitum quendam edunt.

Lyram veram se exhibere. — *Lib. 9. cap. 10.* — *Vocalem esse.*

DE CORNVTA, SIVE LYRA ALTERA, RONDELETIVS.

A PLINIVS locis duobus cornutæ meminit. priore, quum de volantibus piscibus loquitur: altero, quum de cetaceis. De Cornuta cetacea aliàs dicemus: nunc de altera, quæ cornua attollit è mari, quæque volare nititur. Eum piscem esse existimo, qui à nostris malarmat, id est, per antiphrasim malè armatus vocatur. Nos eundem cataphractum vel ὁλόστεοι primi nominauimus, quod vndequaque armatus, totusque osseus sit. A Liguribus malearmato pesce. A Romanis forchato & pesce forcha, à duobus cornibus nominatur. Nonnulli lyræ superioris marem esse arbitrantur, sed falsò: nam in huius ventre oua rubescentia sæpe reperiuntur.

Lib. 9. cap 27. Lib 33. cap. 11.

B Est igitur cornuta marinus piscis octagonus, colore phœniceo, totus squamis osseis contectus, in quarum medio tumor durus erigitur, qui in omnibus continuatus corpus angulatum efficit. Capite est duro, osseo, in duo lata cornua desinente. Os in supina est parte, sine dentibus. Ex inferiore maxilla cirri carnosi, breues, molles propendent. Aculeorum, pinnarum numero situque & cauda, cuculo, mullo imberbi, & lyræ similis. Pinna dorsi longis constat villis, rubris. Totum quoque corpus rubrum est dum viuit, extincto color ille euanescit. Ventriculum paruum habet cum appendicib. paruis. Hepar magnum pro corporis ratione, album, in quo vellis vesica. Splenem paruum, rubrum. Vesicam magnam aëris plenam, ob squamarum pondus opinor. Branchias quaternas duplices. Carnis parum habet, ob eam causam facilè exiccatur, fitque leuissimus.

F Caro sicca est puraque, minus tamen quam cuculi, vel milui.

E In ædibus exiccatus suspenditur, cauda, vnde ventus spiret, indicante.

A Nos piscem hunc aliquando lyram esse putauimus: sed cùm vocalis non sit, etiam si cornua maiora habeat, cornutam rectius dici nunc arbitramur. Nec obstat id quod de cornuta scripsit Plinius lib. 9. cap. 27. cui sesquipedalia ferè cornua tribuit. Attollit cornua è mari sesquipedalia ferè cornuta, quæ ab his nomen traxit. Nam de maximis cornutis intelligit: quæ verò sæpius capiuntur, semipedalia ferè, vel etiam minora cornua habent, vt fortasse apud Plinium semipedalia pro sesquipedalia legere oporteat.

Cornutam hanc potius quam lyram esse, quoniam vocalis non sit

DE EODEM PISCE BELLONIVS. IPSE COCcygem alterum seu maiorem nominat.

A Coccyx alter, quem à grunnitu nostri, atque adeo Angli Gournautum (vel Grundinum) vocant, Cuculorum generis est, Rothomagenses Tumbam appellare solent.

B Hic quidem superiore Cuculo multo maior euadit, ac nigriori cute contegitur: quanquam etiã fuscæ cuiusdam rubedinis sit particeps. Latas habet pinnas ad latera, cœruleas, quas vtrinque per mediũ ferè corpus expandit, miluinis breuiores: duas præterea in tergore. Corpore est crassiore ac recurto, ventreq; grandiore, Genuenses Orgam vel Organum (*nomen accedit ad Gornart, per metathesin*) vocant: alij Canistrum, Vn Cofano. Hoc in summa præcipuè interest inter vtrunq; Cuculum (præter magnitudinẽ) quòd Cuculus primi generis pinnas vbiq; ferat rubras: alterius verò notæ, de quo sermo est, cœruleas.

F Vtrunque nostri in delicijs habent, primum tamen præferunt.

DE LYRA ALTERA, VEL CORNVTA *Rondeletij, Bellonius.*

A Lyra cuculorum (ni fallor) generis, à prominentibus furculis osseis dicta, inter eos pisces numeratur, qui vocales esse creduntur. Quis autem pisces vocis expertes esse ignorat? Sed vocis loco quosdam veluti stridores ac sonos nonnulli exprimunt, qui facilè nostris auribus percipi possunt, vt Lyra, Chromis, & alij permulti, quos ob id prisci existimauerunt esse vocales: Græcis ἰχθύες φωνοῦντες dicuntur, quorum similes in Aorno Arcadiæ fluuio esse traduntur, ab incolis ποικιλίαι vocati. Ego verò (inquit

 Pausanias)

Pausanias) hos pisces, quum caperentur, aliquando me vidisse memini: vocem autem, quanuis vel ad vesperum apud fluuium expectassem (quo maxime tempore vociferari creduntur) nunquam equidem audiui. (*Rondeletius hunc piscem vocalem esse negat.*) Cæterum Massilienses Lyram Malarmat vocant: Genuenses, Pesce armato: Romani à bifurcato rostro, Pesce forca.

B Squamas non habet, sed earum loco osseorum vallo bene munitur: ex quo Characem esse coniiciebam: vnde Massiliensium cognomen. Pisci autem exsiccato ossea illa dura integra permanēt, vnde à quibusdam Holosteos nominari posse contenditur. Porro Lyræ pauca carne constant: quamobrem nisi paulo maiores edi non solent. Hoc sanè à Cuculo differunt, quod Cuculus ternos habeat vtrinque in lateribus cirrhos crassos: Lyræ tantùm duos. Labrum inferius multis cirrhis barbatum, neque continuam habent tergoris pinnam, sed duas. Quòd ad reliquum attinet, hepar pallidum gerunt, in tres lobos distinctum: quorum vtrinque est vnus, tertius stomacho incumbit: Intestina qualia in Exocœto comperiuntur, nisi quod rectum intestinum habent angustissimum, Hæc Bellonius. Et in Gallico libro: Venetijs (inquit) rarus aut nullus est, Romæ autem quotidie frequens.

COROLLARIVM.

A Lyræ pisci cornuúm ne figura, quibus summo rostro bifurca lyram veterem quodammodo refert, an sonus quem ædit (nam & lyra instrumentum est sonorum) nominis occasio fuerit, dubitari potest. Ab hoc alij non pauci forma ei consimiles, λυροειδεῖς appellari poterunt, hoc est lyriformes: vt Corax à Rondeletio dictus, Cornuta eiusdem, Miluus, Cuculus, Hirundo: & mulli aliqua ex parte, præsertim imberbes. Galli (inquit Rondeletius) Cuculum piscem à Mullis non distinguentes, quod eiusdem sint coloris, Rouget vocant. Sunt & apud Germanos Anglosque cognatorum piscium nomina, *Seehan* vel *Seehas*, & *Redfisch*. item *Garnarde* & *Curre* per onomatopœiam facto. Capo (inquit Iouius, de lyra Rondeletij sentiens) litoribus nostris familiaris, Venetis autem ignotus, caput habet valde magnum, & illud quidem enorme, quadratum, & nullis vestitum pulpis. Oculi in eo sunt admodum rigentes, extenta supercilia, os languidum, minuti dentes: sub mento autem oblongæ ac rubentes pinnæ, ad impexæ barbæ similitudinem. Cætero autem corporis trunco rotundus est, & teres, decrescitque in caudam æqualiter extenuatus, quousque in postremam desinat caudæ pinnam. Porrò ventrem habet valde candidum, sed puniceo colore mulorum similitudinem variegatum. dorsum autem flauescere potiùs quàm rubescere
(F) videtur. Solidis quoque & albicantibus constat pulpis: sed qui (*quibus*) tamen aliquanto salubrior sit quàm sapidior, eruditioribus præsertim ganeonibus, qui illum veluti aridiusculum aspernantur. Ro-
(A) mani eum Caponem, Organum Ligures, Galli verò Roscettum, quod eorum lingua Rubetum sonat, appellant. Volaterranus imprudenter Caponem putauit esse Labeonem. Orphum quidem deprehendimus maiorem esse piscem, & vnica etiam traiectum spina: quod in cęteris rarissimè accidit. Erythrinum quoque esse non posse: quòd is toto anno ouis grauidus capiatur: capones autem magna ex parte ventre vacuo reperiantur. Nos eum proculdubio de mulorum genere esse putamus, parati mutare sententiam, si acutiores meliorem attulerint. Siquidem mulum expressissimè refert & capitis effigie, & ipso colore puniceo, qui nullis alijs in piscibus, excepto capone & mulo, ea claritate conspicitur. Mulorum autem genera duo esse apud Athenæum perspicitur, barbatum scilicet & imberbem. (*Caponem mulum imberbem sibi videri, alutarium à Plinio dictum, insinuat. De cornuta quidem sua vel lyra altera, Rondeletius: Aculearum, inquit, pinnarum numero, situque, & cauda, cuculo, mullo imberbi, & lyra similis est.*) Nec etiam absurdum foret, si pro capone citharus acciperetur. natura enim qualitateque pulparum, vt Galenus innuit, citharum à capone non multùm differre deprehendimus. Hucusque Iouius: cui aliqua ex parte Massarius contradicit: Miluum, inquit siue lucernam, Romani piscem caponem hodie cognominant: vt mirer aliquos (*Iouium*) lucernam piscem Venetijs minimè reperiri, ac de genere mullorum esse asserentes: cum mulli squammas habeant, vt author est Plinius, quibus lucerna omnino caret. sed hi non nouerant caponem piscem antiquis Romanis pariterque Venetis lucernam cognominari. Galli indistinctè Rouget appellant à colore mullum, cuculum, & lyram. De Germanicis nominibus lyræ vtriusque, & similium piscium, vt hirundinis, lucernæ vel milui, coracis & mulli, plura leges in Cuculi Corollario A. per totum ferè: vel vbi per margines notantur hęc vocabula: *Garnard*, *Reafisse*, *Curre*, Gornellus, *Seehan*, *Seehasz*, suprà. Et ampliùs de vocabulo *Seehan*, quod Gallum marinum significat, (alij *Seehasz*, leporem mar. significantes proferunt,) ad finem in Corollario de Lepore mar. A. Rubicundus color non in cuculo tantùm excellit, vt illic scripsi, sed in lyra etiam: vt vterque simpliciter *Redfisch* Germanis ab eo colore denominari videatur, vti Gallis etiam Rouget. Cęterùm *Curre* Anglicè dictus per onomatopœiam piscis, quoniam fusco colore est, non rubro vt *Gornard* eorundem, non longè diuersus alioqui piscis: sicut posteà ex Io. Caio cognoui, nec lyra nec cuculus fuerit, vt tum suspicabar, sed alia eiusdem generis species, córax ne an alia, dubito. Coraci Rondeletij dorsum ex cœruleo nigricat, latera rubescunt. Cornuta etiam eius toto corpore rubet, dum viuit: adeò color ille huic generi communis est. Gobius fluuiatilis capitatus ab Anglis vocatur *Myllerstkombe*, hoc est, Molitoris pollex. Hic similis est, inquit Io. Caius, pisci *Curre*, magnitudine, figura & colore, si spinas demas. hoc est, magnum habet caput, minori corpore. Videtur & Vranoscopus his cognatus, tum re, tum nomine: nam & lucernam saxatilem Italorum quidam appellant. sed nigrior est, & oculos altiùs in capite gerit.

Mulis cognatum esse caponem.

Citharus.

Lyra vtriusque Germanica nomina.

LYRA altera, siue Cornuta potiùs Rondeletio dicta: Germanicè vocari poterit, *ein gebarnischter Redfisch*, hoc est Lyriformis armatus: *oder ein Gable, ein Gabler*, à rostro præ cæteris huius generis piscibus bifurcato. Reperiuntur & alij capones (inquit Iouius) qui bifurcata habēt rostra, & dorsū osseis squamis armatum: quos in genere caponum piscatores ipsi mares esse testantur. ego autem aliud genus esse crediderim. Cornutæ nomen apud Plinium in nostris exemplaribus non legitur, sed insinuatur, his verbis: Attollit è mari sesquipedalia ferè cornua, quæ ab his nomen traxit. Quærendum autem de cetó ne potius aliquo sentiat Plinius, quàm pisce. ceto enim magis quàm pisci hæc cornuum magnitudo conuenit: sicut & hoc, quòd è mari ea attollit. siquidem aeris inspirandi causa ceti plerunque capita ad summam aquam efferūt. Plin. quidē lib. 32. cap. vltimo, cornutas cū beluis numerat. Vide suprà in Boue.

Bellonius

Bellonius Rõdeletium ſecutus hunc piſcem holoſteon appellauit: & eodem nomine Nilôum quendam piſcem, quem nos Oſtracionem vocabimus ex Strabone. nam holoſtei nomen veteres de herba tantum vſurparunt, Dioſcoridi deſcripta.

DE AQVATILIBVS, QVORVM NOMINA AB M. SEMIVOCALI INCIPIVNT.

DE MÆNA, RONDELETIVS.

Mæna hæc imago Venetiis facta eſt: macula in medio latere talis eſſe debet, qualis in ſmaride mox ſequetur: & pinna à podice longior quàm ſit.

A

MAINI'Σ à Græcis, à Plinio lib. 9. cap. 56. mæna dicitur, Gaza lib. 8. de hiſt. anim. cap. 30. halecem non rectè vertit, neque τὰ μαινίδια haleculas: &c. Vide ſupra in Alece, Elemento A.

B

Mæna à Liguribus, ac Romanis ſeruatis Latini nominis veſtigijs menola hodie vocatur à Maſſilienſib. mendole: ab aliquibus cagarel, quòd aluum cieat. A noſtris in Gallia Narbonenſi iuſcle. Ab ijs qui Adriaticum ſinum incolunt, ſclaue.

Męna piſcis eſt marinus, ex ſquamoſorum genere, boopi ſimilis, aliquanto latior, & minor: apud nos vix palmum attingit. Roſtro eſt acuto, capite compreſſo, oculis minoribus, quàm boops, dentibus paruis hyeme candida, vêre & æſtate varia: Maculis cœruleis toto corpore, & potiſſimum in capite, & dorſo ſparſis. Pinnis, aculeis, caudâ, boopi ſimilis. Vtrinq; magnam & rotundam maculam habet in medio corpore. Lapides habet in capite: internis partibus à boope non differt: mas in eo fœminæ diſſimilis, quod latior ſit, & porrectior, fœmina rotundior. Cùm fœtu fœmina impleri incipit, maris color in varietatem quandam, & nigrorem mutatur, peſſima ad cibum carne efficitur, vocaturque hoc tempore τράγος, (ob fœtorem, opinor.) Martialis lib. 12.

Ariſt. lib. 8. de hiſt. cap. 30.
(F)

Fuiſſe gerres, aut inutiles mænas, Odor impudicus hirci (*vrcei legendum, vt & codices noſtri habent, & carminis ratio ac ſenſus requirunt*) fatebatur.

Τράγος.

Sic etiam dicuntur Ariſtoteli (lib. 5. de genera. anim. cap. 7. & ſect. probl. 4. & 25.) τραγίζειν, id eſt, hircum olere, qui incipiunt Venere vti, vocemq; inæqualem mittunt, quique libidine accenduntur: hoc eſt, malè olere. An vero is ſit qui ab Athenæo τράγος dicitur, alio loco inueſtigabimus. Cum Roma Venetias veniſſem, mænas tanta coloris varietate cõſpexi, præ his quæ hyeme venduntur, vt vix primo aſpectu agnoſcerem. In noſtro enim litore minus vario colore depictæ ſunt, neq; ſolum ideo quòd magna ex parte perijt color in forum delatis, ſed etiam in ipſa ſagena.

Color.

Mæna parit brumæ tempore.

C

Quo tempore vterũ fert, melior eſt, vt reliqui ferè piſces omnes. Apud Athenæum Hiceſ. melioris ſucci męnas eſſe cenſet, quàm gobiones, non tamen ori tam gratas eſſe, neq; tam facilè aluo deijci, qua in re falli ipſum exiſtimo: quoniam gobiones friabili carne ſunt, ne ſaxatilib. multò inferiores: quare non poſſunt mænæ melioris eſſe ſucci. Non negârim tamen mænas carne eſſe media, boniq; ſucci. Coctas in ſartagine magis probo, quàm elixas. Cæterum nullo in precio fuiſſe apud veteres oſtendunt verſus Martialis paulò antè citati.

F
Lib. 7.

Earum aliquem eſſe in medicina vſum, Dioſcorides docet: Mænarum ex capitibus cinis ſi illinatur, calloſas ſedis rimas abolet. Eius etiam garum, oris putrilagines collutione ſedat. Et Plinius, capitis mænarum cinis cum allio tritus, ad thymia crudis illinitur. (*Editio noſtra ſic habet: Capitis mænarum cinis cum allio tritus, verrucas tolli: ad thymia crudis vtuntur.*) Quid autem ſit hîc crudis non video. Quamobrẽ ſedis legendum eſſe puto. Hanc vim ſmaridib. tribuit Dioſ. Sed cũ ſint eiuſdẽ generis piſces, carne & facultate arbitror non multum diſſidere. Præterea, mænę ſalſę cũ felle taurino illitæ vmbilico, aluũ ſoluunt, Earũ etiã ius aſſumptũ aluũ ſoluit, quã ob cauſam fortaſſe à Prouincialib. quibuſdã cagarel mæna à cacando dicta eſt. Rurſus Plin. Capitis mænarũ cinis, ad rhagadas, & condylomata vtilis eſt. Et mænarũ muria, & capitũ cinis cũ melle ſanat ſtrumas. Et Anginas mænarũ ſalſarũ ex capitib. cinis, ex melle illit⁹ abolet. Porrò Gal. lib. 3. de fac. ſimp. med. Capitib. mænidum ſale inueteratarum ad ſedis rimas vtebatur quidam, & is ipſe ad columellam diu induratam. Videtur ergo vis illarum deſiccare, non admodum acriter, hoc enim aduſtis quibuſdam ineſt, quemadmodum deſiccandi vis omnib. Et Paul. Ægin. de eadem re loquens: Καὶ γαργαρεῶνας χρονίως ἐσκιῤῥωμένους ὠφελοῦσιν. Vbi interpres γαργαρεῶνας guttur male conuertit, cum gurgulionem

G
Lib. 2. cap. 30.
Lib. 32. cap. 10
Ibidem.
Ibid. cap. 8.
Ibidem.
Quomodo ad columellæ ſcirrhum proſint capita mænidum ſale indurata.

vertere debuisset. Est enim carnosa particula, è palati extremo suspensa, veluti plectrum ad formandam vocem conferens: vocant etiam Græci κίονα, Latini columellam vel uvulam. Fit autem scirrhus à materia crassa vel glutinosa, aliquando inflammationis malè curatæ reliquijs: cui malo curando exiccantia non conuenire, & ratio & experientia docent. Nam durata medicamentis malacticis egent, non ijs quæ multum siccent vel digerant. Hæc enim id quod tenue est discutiunt, quo discusso morbus curatu difficilior redditur, nimirum manente eo quod crassius & durius est. Nisi quis contendat, ea non omnis scirrhi curationi conducere, sed eius tantum, qui ex pituita crassa, & vt ita dicam, congelata ortus est, vel ex intempestiuo aut immodico medicamentorum refrigerantium vsu. Propterea quòd crassum, vel glutinosum humorem incidant & attenuent, postremò siccitate sua absumant: congelatum verò dissoluant calefaciendo, & dissolutum discutiant. Sed quæ Galenus de capitibus mænidum scribit, non ex sua, sed alterius cuiusdam sententia profert. Capita mænarum cum salsa & exiccata sint, vim exiccandi habere constat, & multò magis si assa in cinerem redigantur. Quare nec mirum si cinis ad anginas valeat, vt & illa omnia quæ affluentem humorum copiam absumunt, quemadmodum cinis hirundinum, & stercus canis. Eadem ratione ad oris vlcera, cinis è capitibus mænarum conducit, quod putridum est exedendo, ob quam causam etiam thymos sanat.

DE EADEM, BELLONIVS.

A (C) Herbosis litoribus gaudent Mænæ, quæ & Μαινίδες Græcis dictæ sunt, gregales quidē, & rarò (quod sciam) in Oceano capi consuetæ: Massilienses Mendolas, Veneti Menolas vocant.

B Lituris vtrinque notantur, Smaridibus, Boopis & Giris persimiles, nisi paulò latiores ac breuiores cernerentur, & squamis Smaride tenuioribus contegerentur, breuiorique essent capite. Lineam in lateribus rectam habent, quæ in Smaride arcuata est, rarissimeque palmum excedens. Porrò Mænarum in colore differentias obseruaui duas: aliæ enim luteo, aliæ lituris cyaneis aut asureis conspersæ sunt. Pinnæ tergoris, laterum, & caudæ transparent, & maculatæ sunt: quæ verò dorso incumbit, ea duodecim aculeis riget, posterior obtusa est. Os si Mæna clausum contineat, minimum quidem apparet: sed dum hiat, rictum magnum ostendit: cuius superius labrum tubi in modum, vt in harengo, infractum est. Oculos habet rotundos, quorum iris subrubra est. Maxillæ asperitatem quandā dentium vice præ se ferunt. Mæna si desquametur, albissima atque argentea spectabitur, sed tergus liuore quodam sub oculis in purpureum gemmante depingitur. Eius hepar fungosum ex lacteo pallescit: sub cuius lobo dextro fel luteū oblongo vasculo includitur. Splen illi est in sinistro latere nigrū, stomachus oblongus.

C Omnium piscium fœcundissima, post brumam parit, quo tempore melior esset solet.

COROLLARIVM.

A Mæna melius per æ. diphthongum scribitur, sicut & muræna: quoniam Græcè per αι. scribuntur: quod tamen recentiores multi negligunt. Pergæi mænides vocant sarapios, σαρεπίας, Hesychius & Varinus. Afir, genus piscis parui, & sunt mælæ (*lego mænæ vel mænulæ*) marinæ, Sylu. Mænam non modo speciei, verum etiam generis nomen esse ex eo conijcio, quod varium & multiplex est earum genus, aliæ in vtroq; latere nigram maculam orbiculatam habent: quas ij qui Adriaticum sinū accolunt, vulgò Mænas sclauas appellant: aliæ leucomænides, hoc est albæ mænæ, à Græcis smarides nuncupatæ, itéq; sunt mænæ boopes appellatæ, Gil. Nos de smaride paulo post: de boope siue boce, suprà in B. elemento scripsimus. Theod. Mænidas, in Aristotele Mænas, & Aleces, & Mænidia, id est, Mænas paruulas, Aleculas appellat: vt Alecula nomen generis sit, hoc idē Latinè significans, quod Grecè, vt Herm. putat, Anthracides, hoc est, pisceis qui succensis carbonib. commodè coqui possint, cuiusmodi sunt Smarides & Mænæ. Equidem ipse generatim pisciculos ignobiles significari ex Columella arbitror, qui Aleculas riuales pisciculos, ignobiles vocauit: atq; alios pisceis sale exesos, Atteneos (*Harengos*) nuncupatos, Thrissis similes, Gil. Pisces quosdam sale inueteratos harengas dictas, clupeis similes qui ex Belgis & Menapijs in Germaniam & Pannoniam afferuntur, ipsi aleces vocant, Mas. Aleculā arbitratur Herm. genus, non speciem esse: idemq; apud nos significare aleculas, quod anthracidas apud Græcos, id est prunarios aut carbonarios: quicunque s. in pruna & craticula commodè coqui possent: verum ex Columella apparet species (*speciem*) esse, Vuotton. Et rursus: Alex Plinio non piscis, sed gari vitium est. nec sanè occurrit locus quispiam apud veterē aliquem authorem, qui planè ostendat alecem aut alec piscis genus esse: etsi Non. citans Horatij locum: -- ego fecem primus & alec Inueni, piscem significare dicit. Vilem & alecularium piscem esse gerrem Martialis tradit lib. 12. Fuisse gerres, aut inutiles mænas, Herm. Plura de alece lege suprà in A. elemento. Mænas Græci mænidas appellant, vulgus mænulas: aleculam quasi ex Plauto Theodorus interpretatur, Hermolaus. Ligures Mænulam, Massilienses Medolam vocant, Gil. Venetijs la menola schiaua vulgò dicitur. Smarides marini pisces adeo mænis similes sunt, vt eodem nomine vtraque mænulæ nunc vulgo dicantur, Manar. Mænulam Italorum à Germanis inferioribus *Hautinck* vocari olim accepi: sed certi adhuc nihil habeo. Alius est pisciculus qui ab Anglis *Meneuu* vel *Mennei* vocatur, à paruitate: quod pisciū minimus sit. is fluuiatilis est, in Phoxino nobis describendus. Celerinum à Gallis in Oceano dictum, aliqui mænam esse suspicati sunt: sed Rōdeletio celerinus apua membras est: Bellonio magnitudine tantum à sardina mediterranei maris differt. Euenit vt cū fœtu impleri fœmina incipit, maris color in nigriorem plurisq; varietatis mutetur, & caro deterrima cibo efficiatur: vocantur à nonnullis per id tempus (τράγοι) hirci, à rist. Hircum quidem alium videri Aristotelis, alium Athenæi, in Gobione nigro Rondel. explicauit. Sunt & alij hirci in mari, de quib. diximus in Elemento H. Hepatum pro mæna vendunt aliqui, longe diuersum, Rondel. Mænarum & mugilum fœtura est genus quoddam apuæ, Arist. Μαινὶς, εἶδος ἰχθύος ἀφύας, Suidas: tanquam mænis apuæ species sit, locus forte est mutilus, vt idem sit dicendum, quod proximè ex Aristotele diximus. ipse quidem Suidas in Ἀφύη, apuæ speciem vnam ait esse γόνον (melius γόνος) μαινίδων. Μαινάφυαι pisciculi quidam nominantur à Tralliano, vt recitaui suprà circa finem historiæ apuarum, vbi de Apuis diuersis scripsi.

Aleces. Alecula. Hirci.

B Mænæ pisces sunt parui, Antiphanes. Speusippus mænidi similes facit boacem & smaridem. Mæna & smaris mutantur, vt ex albedine rursus æstate ad nigredinem redeant: quod maxime suis pinnis & branchijs declarant, Aristoteles. Mutant colorem candidæ hyeme mænæ, & fiunt æstate nigriores, Plinius. quem locum Massarius explicans: Dixit (inquit) æstate fieri nigriores: quia suscipiunt colores

cœruleos, qui, quod ad albedinem, sunt obscuriores & nigriores. Et rursus: Mæna pisciculus est digitalis longitudinis, hyeme candida, æstate varia picturis cœruleis obliquis. Æstate cœrulea varietate pingitur, Gillius. Mæna & phycis quomodo colores suos mutent lege apud Rondeletium in Merula.

Mænæ, hirci & smarides, pascuntur inter herbas in litore algoso, ἀνὰ θῖνα πρασόεσσαν, Oppianus. Antiphanes mullos & mænas Helenæ fuisse cibos dicit, quod anthropophagi nō sint, cum pisces magni de- (C) uorent homines, (*ganeonum opes. Vide in h.*) itaque hos damnat (in cibo:) illos commendat. Gladium piscem exedunt. vide in D. mox. Piscium omnium fœcundissima, mæna esse videtur, Aristot. Bruma parit, Idem. Fœcundumque genus mænæ, lamyrusque smarisq;, (*sic enim lego,*) Ouidius inter pisces qui in herbosa arena victitant. Euenit vt cum fœtu impleri fœmina incipit, maris color in nigriorem magisq; varium mutetur, Aristot. Mænarum & mugilum fœtura est genus quoddam apuæ, Idem.

D Mænæ gregales sunt, Aristot. Gladius quomodo balænam deuitet & à mænis exedatur, ex Paraphraste Oppiani anonymo scripsi in Gladio D.

E Mænides esca sunt chrysophryi, Oppianus. Apiarij vespas hoc modo capiunt: Ante earum nidos nassam, in quam prius paruulam mænam, aut membradem cum chalcide imponi conuenit, appendunt, &c. Ælianus. Vide in Vespis.

F Vilem & alecularium piscem esse gerrem apparet ex Martialis versibus lib. 12. Fuisse gerres aut inutiles mænas Odor impudicus vrcei fatebatur. Smarides & mænæ, pisciculi sunt plebeij & viles adeò, vt non numero aut pondere, vt ferè reliqui: sed aceruatim, inuitato etiam emptore, Venetijs vendantur, Manardus. Qui enim voluptates ipsas contemnunt, eis licet dicere, se acipenserem mænæ non anteponere, Cicero de finib. bonorum & mal. Mænæ laudatissimæ sunt ex Lipara, Polluci, Athenæo, Clementi in Pædagogo. Antiphanes Carystias commendauit. Mænas gobijs præstare bonitate succi Hicesius ait: (& sparos rursus mænis,) minùs tamen suaues esse, aluumque promouere minus, Athen. Cum fœtu impleri fœmina incipit, maris caro deterrima cibo efficitur, vocaturque à nonnullis per id tempus, hircus, Aristot. Smarides stomachicis in cibo conueniunt, Archigenes apud Galenum. Michael Sauonarola mænulas in litore petroso & suo tēpore captas inter pisces salubres, boni & non crassi succi, numerat. Liquamen genus gari sic fit: Viscera piscium in vas aliquod inijciuntur, vbi condiuntur sale: ac similiter tenues pisciculi, potissimum atherinæ, mulliue exigui, aut mænæ, aut lycostomi, &c. vt in Garo recitaui ex Tarentino. Sal etiam è muria salsamentorum recoquitur, iterumque consumpto liquore ad naturam suam redit, vulgo è mænis iucundissimus, Plinius.

G Proserpinaca cum muria ex mænis & oleo trita, vel sub lingua habita, anginæ medetur, Plin. Muria (Ἅλμη, salsugo) salsorum piscium putridis vlceribus congruit: dysentericisque ac coxendicum doloribus iniecta medetur. præcipuè tamen silurorum mænularumque muria quidam medici ad huiusmodi morbos vtuntur: quam nos interdum ad putrida oris vlcera accommodauimus, Galen. in fine lib. 11. de simplicibus medic. (& Aetius.) Et superius in eodem lib. Capitibus mænidum (inquit) sale inueteratarum vstis, ad sedis fissuras vtebatur quidam: & is ipse ad columellam diu induratam. Videtur ergo vis illarum esse desiccatoria, non admodum acris. nam id adustorum quæpiam obtinent, sicut omnia communiter desiccationem. Vuam diu iacentem supprimit hoc remedium: Gallæ, æris floris, ana denarios II. mænarum sine ouis, id est piscium salsorum capita x. hæc comburuntur, & ita cæteris bene tritis trita admiscentur, sed postea nihilominus in vnum diutius teruntur. Oportet autem tangi digito humido medicamentum, & sic vuam ab imo rectam diu supprimi sursum versus, Marcellus Empiricus. Mænarum salsarum vstarum de capitibus cinis ex melle inlitus faucibus, anginam cohibet, Idem. Vlcera quæ serpunt, & quæ ex ijs excrescunt, mænarum cinis vel siluri coercet, Plinius. Dioscorides smaridis inueteratæ capiti vsto hoc adscribit. Cinis ex capite mænarum verendorum pustulas discutit: item carnes decoctæ & impositæ, prosunt & smarides illitæ, Idem. Andromachus apud Galenum de compositione sec. locos in curatione dysenteriæ, clysterem præscribit huiusmodi: Sandarachę drach. viij. calcis viuæ recentis drach. decem, chartæ vstæ drach. viij. alij drach. x x x. malicorij, gallarum, acaciæ, singulorum drach. v. mænarum aceto conditarum ad dies viginti vnum, ac vstarum drach. iij. auripigmenti drachmas xvi. Vruntur mænæ in olla cruda. Et aliqui arido medicamento vtuntur, aliqui in pastillos cum myrti baccarum decocto cogunt. Si verò non mouetur pharmacum retentum, ante eius vsum polygini succum aut muriam infundito. Mænidis caput vstum impositum ficos & leprosos vngues, & rhagades ani, & thymos curat. (Dioscorides smaridis inueteratæ caput vstum thymos & clauos absumere scribit.) Garum autem vel seminam (*salsugo vel muria*) passarum (*id est aridarum*) mænidum aphaseis (aphthas) & marcores faucium ac depastiones collutum sanat mirabiliter. Ipse verò piscis comestus assus dysuriam & renes sanat. bonum stomachum & digestionem facit, Kiranides. Percarum vel mænarum capitis cinis, admixto sale & cunila oleoque, vuluæ medetur: suffitione quoq; secundas extrahit, Plinius. Forationis seu cariei hominis medicamentum: Mænarum capita vrito cineremque cum melle exceptum sedi impone, vt expertum & præstantissimum ad huiusmodi, Nic. Myrepsus. Idem cinis scabriciam vnguium extenuat Plinio.

H. a. Oppianus μαινῖδες penanflexum protulit lib. 1. Halieut. Βόσκονται μαινῖδες, ἰδὲ τράγοι, ἠδ' ἀθερῖναι. In prosa quidem semper iota breue inuenio, & accentu acuto notatum: & in quibusdam senarijs quoque ab Athenæo citatis: vt sunt, Ἄνθρωπος ἀπὸ τῶν μαινίδων καὶ μεμβράδων Φαληρικῆς ἀφύης τε [illegible], Machonis: & ille, Ὁ μοῦ τε χναύειν μαινίδων σηπίδια, Eubuli. Antiphanes quoque corripuit. In ις. bissyllaba si ante ις. immutabilem habeant, & declinentur per delta, vltimam acuunt, vt μαινίς, &c. Suidas. Μαινίδια diminutiuè Pherecrates dixit.

Epitheta. Breues mænas, Martialis: ὀλίγην μαινίδα, Numenius.

Mænaria (Μαιναρία) insula est, cuius meminit Plinius lib. 3. cap. 5. contra Magonem: sic dicta à piscium multitudine, quos mænas appellant.

f. h. Mænaque quod prima nondum defecerat orca, Persius Sat. 3. Ab Antiphane mænis inter lautissimos cibos nominatur. Idem in Butalione mænas & mullos Helenæ cibos vocat, vt refert Athenæus: in Agresti verò Hecatæ, his versibus:

Τοὺς γὰρ μεγάλους τούτους ἅπαντας νενόμικα Ἀνθρωποφάγους ἰχθῦς. Τί φὴς ὦ φίλτατε,
Ἀνθρωποφάγους; πῶς οὖν ἄνθρωπος φάγοι. (fortè, πῶς οὖν ἄνθρωπος φάγοι; scilicet τοὺς πιστούς.)
Δηλονότι τοῦτα ἐστὶν Ἑκάτης βρώματα, Ἅ φησιν οὗτος μαινίδας καὶ τριγλίδας.

Pisces preciosos & magnos aliqui anthropophagos nominabant propter impensas, quibus lurconum & prodigorum opes absumuntur, Eustathius. Athenæus Hecates cibaria vocari ait διὰ τὴν βραχύτητα: hoc est, à breuitate. sed poeta insinuat ab eo consecratas esse Hecatæ, quod homines non insectentur sicuti magni pisces. Melanthius in libro De mysterijs Eleusinijs ait. Hecatæ mullum & mænidem sacrificari: quoniam & ipsa dea marina sit, Athenæus. Dianæ siue Hecatæ (id est, Lunæ) mæna rē sacram fieri aiunt: eò quod hæc dea quibusdam videatur insaniæ (μαίνεσθαι Græcis insanire est, mania insania) caussa esse illis qui vulgò σεληνιαζόμενοι, hoc est Lunatici dicuntur, Eustathius & Varinus. Mihi non alia quàm alludentis vocabuli rationi mæna deæ maniam aliquando concitanti, vt creditur, dicata videtur: vt & citharus Appollini, box Mercurio, & alij quidam pisces alijs dijs. Quòd si quis hominem quem parum mente constare innuerit, Hecatæ mænam vouere aut sacrificare iusserit: argutius hoc fuerit quàm si elleborum bibere aut Anticyras nauigare consuluerit. Καὶ μαίνη ζαλαγεῦσα, καὶ ἀφριτεγὴς ἀλίπυρος, Philodemus vernum tempus circumscribens in epigrammate in mortem, Anthologij libro 1.

DE (MÆNA CANDIDA, SEV) SMARIDE, RONDELETIVS.

Bellonij icon squamas non exprimit: sed sex septemve lineas à capite caudam versus.

A SMARIS & Græcis & Latinis dicitur, Gaza lib. 8. hist. cap. 30. cerrum Latinè vertit: ob id fortasse quod Neapoli smarides vulgò dicũtur cerres, Massiliæ gerres. Mirum cur non potius Plinij & Martialis appellatione vsus sit, qui gerres dicunt. *Cap. 11.* Plin. lib. 32. in catalogo piscium. Martialis in versibus superiori capite citatis. Smaris ea mænę species est, quæ λευκομαινὶς etiam à Græcis dicitur, id est, mæna alba: quia semper alba remanet, cum mæna prior colorem mutet. Venetijs hodie giroli & gerruli. in Gallia nostra Narbonensi, & Hispania, picarel: ob id fortasse quòd salitus hic piscis, & (F) fumo exiccatus, linguam acrimonia quadam pungit & mordet. *Harengos non esse leucomanides.* Vehementer errant, qui leucomænides esse putant, quas harengades vel harengs nos dicimus, nonnulli haleculas. Sunt enim ex thrissarum, non ex mænarum genere, & maximè in Oceano capiuntur: quò non penetrauerant veteres, qui de piscibus scripserunt.

B Smaris marinus est piscis, mænæ similis, sed minor. Est enim digiti tantum magnitudine, corpore strictiore, rostro acuto, maculam vtrinque nigram habet: notis cœruleis, versicoloribusque caret. Sed candida est, lineas quasdam argenteas, & subaureas obscuras à capite ad caudam ductas habens, pinnis, aculeis, cauda, partibus internis, mænę similis.

A Quod hic piscis garum sit, optimumque ex eo garum fieri. Hunc piscem garum esse nominis affinitas facit vt suspicer, cùm pro garo cerrus dicatur, & à Plinio & Martiale multitudinis numero gerres. & Antipoli hodie garon. Præterea ex hoc pisciculo optimum fieri garum experientia quemlibet docere potest. Ex Garo verò pisce optimum fieri garum testis est Plinius libro 31. cap. 7. Aliud est (inquit) liquoris exquisiti genus, quod garum vocauêre, intestinis piscium, cæterisque quæ abijcienda essent sale maceratis, vt illa putrescentium sanies. Conficiebatur ex pisce quem Græci garum vocabant.

F Smaris eodem succo carneque est, qua mæna.

G Ad eadem quoque ferè omnia valet ad quæ mæna, eiq; Plinius tribuit quę Dioscorides mænæ. Plinius: Smarides tritas, illitas ad thymia sedis conferre scribit, vti cinerem capitis mænarum. & Dioscorides lib. 2. cap. 30. *Lib. 23. cap. 10* Smaridis piscis caput exustum, excrescentes vlcerum oras, puluillosque reprimit, nomas cohibet, thymos clauosque absumit. Caro non secus ac omne salsamentum prodest à scorpione percussis, aut à cane demorsis. Galenus post mænam de smaride nihil scripsit, hanc opinor ab illa nihil differre existimans. Paulus Ægineta mænis smarides subiungit. Smaridis, inquit, caput tostum ad pilorum defluuia cum adipe vrsino conducit. Ex his colligat lector, quibus, & quot remedijs quæ minimo pretio comparari possunt, careat is qui piscium historiam ignorat. Præparatur smaris vt mæna, & vt squamosi alij.

F A piscatoribus sale condita, aëri exponitur, vel in camino suspenditur, & exiccatur. Alij antiquorum more in muria sinunt tabescere, vt garum faciant. Ex qua optimum & suauissimum garum paratum vidi, apud Gulielmum Pelicerium episcopum Monspeliensem, virum summa laude dignissimum.

DE EADEM, BELLONIVS.

B Litoralis quoque est Smaris, Gręcis & Ouidio dicta, squamis paulò quàm Mæna latiorib. Lineam à capite ad caudam habet arcuatam. Corpore est penè tereti & minori quàm Mæna, sex digitos longo. Color ex cyaneo hilari in argenteum micat, tergore obscuriore, ventre candidiore. Vnicam in dorso pinnam & caudam bifurcam gerit. Pinnas habet in lateribus acutas, sub ventre geminam. Græcos a- (A) pud Anconam vidi, qui Giros salitos coëmentes Maridas vulgo vocarent. Est tamen in Smaride peculiaris nota, qua à sui similibus dignosci poterit. Nam cum os aperit, labia exerit tanquam ex tubo pyxidatim

xidatim infarcto. Græcos vulgò eoſdem piſces vocare Smarides audiui, quos Veneti vulgò Girolos nominant. Tametſi Smaris, Boca, & Mæna diuerſi piſces ſint, ſimillimaſque notas habeant, quibus ab inuicem diſtingui poſſunt. Boca enim lituris caret, quibus Smaris prædita eſt. Smaris quoque aſperiores fert ſquamas: lineaſque rectas, ſerie quadam in lateribus diſpoſitas, quales & in Mæna cernimus: ſed Mæna nullo ſeruato ordine confuſas. (A)

Vulgus Romanorum Smaridem, Spigarum nominat, ad differentiam Spigolæ, id eſt, Labracis. Sunt qui non Spigarum, ſed Rotonetum dicere malint, affinitate decepti: nam vox illa ei piſci debetur, quē ego Boopem vocaui. Maſſilienſium vulgus ab antiqua voce Latina aliquantulum deflectens, pro Giris Giarets pronunciat. A

Tantam habet Boca cum Smaride affinitatem, vt diſcriminis palàm nihil penè intercedat, quàm in capite. Boca enim roſtrum habet quaſi reciſum: Girus verò ſiue Smaris longiuſculum. Cæterum Bocę corpore ſunt rotundiore, vnde Rotoneti Romanis vocantur. B *Cum Boca affinitas.*

Girulorum aliud genus eſt album, & ad Mænos magis accedens: vnde vulgus Maſſilienſium, Iaretos blancos vocare ſolet. *Genera duo.*

Giruli Cerri ſeu Mænæ planiores ſunt, quàm Boopes, quanquam ambo tereti ſint corpore. B

Dioſcorides Smaridi proprium caput adſcripſit, eiuſque multa medicamenta connumerat, quem ſequuti Galenus, Paulus & Aetius, eadem ferè habent. G

Smaris colorem non aliter, quàm Mæna mutat. C

COROLLARIVM.

Smaridi pleraque cum mæna conueniunt: & quædam ab authoribus de ſmaride prodita, in mæna paſſim prędiximus, hic non repetenda. Sunt leucomęnides, hoc eſt mænæ candidę ſmarides à Græcis proprio nomine vocatę, quas illi hodie quoque ſmarides & noſtri girrulos ſiue gerrulos cognominant. hi nanque candidiores ſunt ex hoc genere. Vnde ab ea piſcis qualitate, homines, vbi præ metu aliquo exangues & pallidi ac quaſi candidi, cuiuſmodi ipſi piſces ſmarides dicti, effecti ſunt, ſmaritos appellare ſolemus. Theodorus ſmarides cerros videtur conuertiſſe, vt fortè Gerres piſces ignobiles, gerrulos modò vocari exiſtimans, Gerres ſcripſerit, & librarius corruperit, Maſſarius. Siculi hodieq; ſmaridas vocant. Maſſilienſes, Gerres: Neapolitani Cerres, per c. quos Theodorus ſecutus Smarides Cerros videtur conuertiſſe: non Gerres, vt Martialis nominat, Gillius. Hermolaus gerres & ſmarides piſcitia diuerſa eſſe putat: ſed Rondeletius alijque eruditi eadem eſſe monſtrant, quibus facilè aſſentior. Antipoli hodie garon vocari hunc piſciculum Rondeletius refert: ab eo nomine deflexa videntur vſitata in diuerſis Italiæ locis, girus, girulus, cerrus: & olim gerres multitudinis numero tantum. apud Dioſcoridem quoque γάῤῥον liquoris nomen (ex eiuſdem nominis piſce alijſque confici ſolitum) r. duplici legimus. Martialis & viles & fœtidos (vt ſaliti plerique ſunt) piſciculos eſſe indicat: Fuiſſe gerres, aut inutiles mænas. Odor impudicus vrcei fatebatur. Et alibi: Teque iuuant gerres, & pelle melandria cana. Apud nos (inquit Hermolaus Barbarus Venetus) mænarum ſpecie, candidiores tantum ac minores quidam piſciculi viſuntur: quos girros & girrulos vulgò dici conſtat. ſint hi, nec ne ijdem qui gerres Plinij & Martialis, non conſtat. Theodorus quoque cerros vocat mænarum genus illud, quod Græci ſmaridas appellant. Sed Plinius tamen apertiſſimè à ſmaridibus hoc ipſo capite (vltimo libri 32.) diſtinguit. Nec illud præteribo, tria Gręcis admodum germana reddi genera: męnas, ſmaridas, bocas: vti mirum non ſit confundi nomina interdum, & ſmaridas aut męnas accipi, quæ ſint boces. Speuſippus: Boces ſunt (inquit) leucomęnides: hoc eſt męnę candidiores (*cum hæ verius ſmarides ſint, & ipſæ mænarum generis,*) Hęc Hermolaus. Leucomænides aliqui boaces nominant, Athenęus: qui etiam hos Polyochi verſus recitat: Ὅπως σε πείσῃ μηδεὶς περὶ τῶν θεῶν Τοὺς βόακας ἄν ποτ' ἔλθῃ λευκομαινίδας καλεῖν. Smarides, piſciculi parui optimi: alijs mænides, (*melius, leucomænides*) Heſychius & Varinus. Smarides vocantur etiam marides Athenæo. Sic & alia multa apud Græcos vocabula à mî inchoata, aliquando cum ſ. præpoſito reperiuntur, vt μικρὸν, σμικρὸν: μύῤῥα. Æolicè σμύρνα: μύραινα, σμύραινα: σμυκτὴρ, μηκτήρ. item φάζω, σφάζω. Euſtathius docet multas dictiones quæ à σμ. incipiunt, olim ſcribi ſolitas fuiſſe per ζμ. ceu compoſitas à ζα. particula intendente: vt σμέρδω, pro ζαμέρδω, ὅ ἐστιν ἄγαν βλέπω: & σμικρὸς pro valde paruo. alibi verò ſimpliciter quæ ab σμ. incipiunt, veteres per ζμ. ſcripſiſſe: vt ζμινύη pro σμινύη, ζμύρνα pro σμύρνα. Σμέρδος, genus piſcis, Heſychius & Varinus. idem fortè qui ſmaris. Σμυρνίδα (lege Σμαρίδα, vt in Cynoſeuna oſtendimus) quam aliqui vocant κυνὸς εὐνὰ, Epænetus in libro de piſcibus. Maſſarius non rectè ſcripſit Cynoſeuma per m. ſed librariorum potius hęc culpa eſt. Smaris Italicè giro vocatur: ab alijs diminutiua voce girolo. eſt enim quaſi parua mænula. alijs zerlo. imperitiores è vulgo à męna nomine non diſtinguunt, ſimiliter mænulam vocantes. Quòd ſi *Hontinck* Germanis mæna eſt, appellemus *ein vveiſſer Hontinck.* A

Smaris in herboſa arena laxatur Ouidio. Oppiano paſcitur algoſo in litore inter herbas. C

Ad capiendas ſmarides eſca: Cum pane, caprillo caſeo, vaccino, & puriſſimo polline ſimul allia contundens, paſtaſque (*mazas*) formans, eas in locum inſpergito, Tarentinus. E

Smarides piſciculi ſunt optimi, Heſychius. Plura vide in Męna. F

Vide quędam in męna ſuperius. Smaridis piſcis caput exuſtum, excreſcentes vlcerū oras puluilloſq; reprimit, nomas cohibet, thymos clauoſque abſumit. caro non ſecus atq; ſalſamentum prodeſt à ſcorpione percuſſis, aut à cane demorſis, Dioſcorides. Kiranides lib. poſt remedia ex mæna: Oandos (*inquit. iudico autem vocabulum corruptum pro Smarides*) combuſtę tritę ac ſuperſparſę, myrmecides, thymos & acrochordines eradicant. cum marathro verò coctarum ius potum lac nutricibus auget. Similiter Plin. Mulieribus lactis copiam faciunt ſmarides cum ptiſana ſumptæ, vel cum fœniculo decoctę. Sed idem Kiranides paulò poſt, eodem libro: Xitos piſcis eſt (inquit) quem quidam ſmarida dicunt. huius caput paſſum (*ſiccatum*) & combuſtum, ſuperexcreſcentes carnes cohibet: & reliqua vt Dioſcorides de ſmaride. Smarides tritę illitę verrucas tollunt, & verendorum puſtulas diſcutiunt, Plinius. G

Smaris primam & ſecundam corripit, etiam in obliquis. Fœcundumque genus mænæ, lamyruſque H. a.

ſmariſque, Ouidius. Xitos piſcis eſt quem quidam ſmaridem dicunt, Kiranides. adſcribit autem ei remedia eadem quæ ſmaridi Dioſcorides. Σμαρίδες, γράες Heſychius & Varinus: qui tamen alibi Καρίδες, γράες interpretantur. vide in Locuſtæ Corollario H. a. Σμαρὶς vltimam acuit, eadem ratione qua μαινὶς, vt prædictum eſt.

Bôces, apuæ, ſmarides, nominantur ab Epicharmo in Nuptijs Hebę.

MÆNVRGVS, Μαίνεργος, genus piſcis, Varinus: neſcio ex quo authore. Heſychius non meminit.

MÆOTÆ, Μαιῶται, piſces Nili memorantur: quod mireris, cum Mæotis dicta palus, in vltimo mediterranei maris Septentrionem verſus receſſu ſit: & Mæotæ Stephano gens Scythica maxima & populoſa. Sed à piſcibus ijſdem circa Mæotin & Pontum abundantibus nomen translatum apparet. Nilus inter alia piſcium genera mæotas dictos alit: quorum & Archippus meminit. Τοὺς μαιώτας, καὶ σαπέρδας, καὶ γλάνιδας. Sunt autem mæotę multi in Ponto, à Mæotide palude appellati, Athenæus. Strabo Nili piſces recenſens męotarum nomen præterijt. Ægyptij Syenitę ſacros piſces Pagros ducunt: atque Elephantinem ſic nuncupatam incolentes, eadem exiſtimatione Mæotas piſces (τοὺς μαιώτας) ornant. Cauſa verò cur huiuſmodi piſcium genus hanc apud eos populos venerationem habeat, & magnam religionem poſſideat, ex eo profecta eſt: quod aduentantem Nilum hi præcurrentes, futuram aquam prænunciant, & mirifica quadam vi eius acceſſionem pręſentientes ex ſua anteceſſione ſuſpenſas Ægyptiorum mentes optima ſpe recreant. Idcirco etiam eo honore illos afficiunt, quia in eo permanent nullum vt ſui generis comedant, Ælianus de animalibus 10. 19. Apud Stephanum grammaticum regium μαιῶτις ſcribitur penanflexum, genere fœm. in ις. quod minus placet.

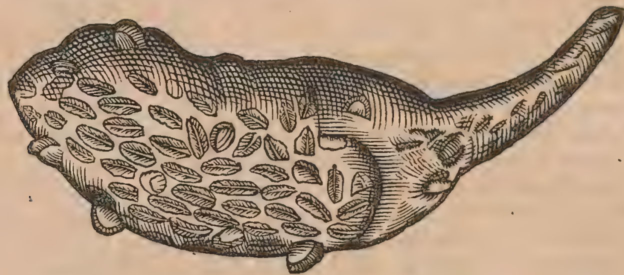
MAIÆ. Vide in Cancris.

MALACHIVS, Μαλάχιος, piſcis quidam, Heſychius & Varinus. Sed boni authores Græci omne genus mollium μαλάκια nominant.

MALLEOLVS. Quære Sphyręna.

MALTHA, Μάλθη, bellua eſt δυσανταγώνιστος: hoc eſt inexpugnabilis vel difficilis expugnatu, Suidas & Varinus. Vuottonus dubitat idémne ſit bos cętaceus, an ſimilis. Oppianus certè diſtinguit. Μάλθη θ', ἡ μαλακῆσιν ἐπώνυμος ἀδρανίησι Κῆτος, Oppian. lib. 1. Halieut. cum pręcedente verſu prêſtin & lamiam nominaſſet, quod moneo ne quis prêſtin cum maltha confundat: quod forſan aliquis malè conſideratis Suidę verbis faceret: ea ſunt. Κῆτος θαλάσσιον θηρίον πολυειδές: ἔστι γὰρ λέων, ζύγαινα, πάρδαλις, φύσαλος, πρῆστις, ἡ λεγομένη μάλθη, ὃ καὶ δυσανταγώνιστόν ἐστι: καὶ κριός. Sumpta eſt autem hęc ſimplex cetorum enumeratio, ex Oppiano: & poſt πρῆστις rectè diſtinguitur. At in Π. elemento preſtis cum maltha prorſus confunditur, his verbis: Πρῆστις εἶδος κήτους θαλασσίου, ἡ λεγομένη μάλθη. Μάλθη μεμαλαγμένος κηρὸς, ἢ ῥύπος ξηρὸς, ἢ μαλακία καὶ τρυφερή, Heſychius. Μάλθων, mollis, effœminatus. μαλθόω, mollio.

DE MALO INSANO MARINO,
RONDELETIVS.

A B Rebus nouis ſeu anonymis noua nomina imponenda ſunt, quod hîc facimus coacti. Nam cum nomen nullum apud veteres recenteſue ſcriptores repererim huius zoophyti, à ſimilitudine malorum inſanorum, (quę Albergaines noſtri vocant, alij pommes damours,) Mali inſani nomen huic accommodare viſum fuit. Vuę marinæ ſpecies quibuſdam videri poſſet, ſed quia flores vuę nullos refert, verùm foliorum potiùs, vel plumarum formam: quia etiam pediculo differt: dilucidioris diſtinctionis gratia ab Vua marina ſecreuimus, & à ſimilitudine mali eius terreſtris, quod oblongius eſt (nam eſt & alterum rotundius) malum inſanum appellauimus.

Facultate ab Vua marina non differt.

MANATVS. Vide ſuprà inter Cete.

DE MANV MARINA.

MANVS marina dicta à similitudine quadam, zoophyton quoddam est: cuius picturam olim à Cornelio Sittardo accepi. edendo esse negabat, neq; apud authores de ea reperisse se quicquam.

MATRICVLI nominantur ab Ennio inter res marinas.

MAZINÆ pisces nominantur à Theophrasto in libro de piscibus, μαζῖναι, οἱ. Τὰ δ' ἐν Ἰνδοῖς ἰχθύδια, τὰ ἐκ τῶν ποταμῶν εἰς τὴν γῆν ἐξιόντα, καὶ πηδῶντα, καὶ πάλιν εἰς τὸ ὕδωρ ἀπιόντα, καθάπερ οἱ βάτραχοι, θαυμαστὰ μὲν ἐστιν, οὐχ ὁμοίως δὲ τούτοις (τοῖς ὕπνου ἢ τροφῆς ἕνεκα ἐξιοῦσιν:) ὅσῳ τὸ ὀλίγον χρόνον, ἢ πολὺν καὶ τελευταῖον) διαμένειν ἐκτὸς τοῦ ὕδατος,) ἧττον θαυμαστόν. ἡ δ' ὄψις ὁμοία τούτων τοῖς μαζίναις καλουμένοις. Hæc Theophrastus. parenthesib. inclusa de nostro addidimus. Ego sic verterim. Cæterum Indici pisciculi, qui è fluuijs in terram egrediuntur, & saliunt, & rursus in aquam redeunt sicuti ranæ: admiratione quidem digni sunt, sed minus alijs, (qui somni cibiue gratia exeunt:) siquidem minus mirari oportet ea quæ breui tempore, quàm quæ longo vel omnino, vbi semel exierint, in terra manent. Referunt hi pisciculi aspectu mazinas dictos. Apud Athenæum paulò post initium octaui μαξεινοῖς scribitur, non μαζίναις. MAZOS quosdam pisces nominat Epicharmus. Συναγρίδας, μαζούς τε, συνόδοντάς τε. Myxini inter Mugiles dicentur.

Maxini. Maxi. Myxini.

DE MARGARITIS, RONDELETIVS.

A DE MARGARITIS concharum quarundam veluti fœtu nunc dicemus. Has vniones Latini vocant, non quòd in vnica tantum Concha (*non quod singula in vnica concha*) reperiantur: Nam Æliano teste, pleræque adeo multos vniones possident, vt sint qui dicant in vnica viginti procreatos fuisse, sed quod nulli duo indiscreti (*vt Plinius docet 9. 35. dicit autem indiscretos, qui non inuicem differant, candore, magnitudine, orbe, læuore, pondere*) reperiantur: vnde nomen vnionum Romanæ scilicet imposuere deliciæ. nam apud Græcos non est, neque apud Barbaros inuentores eius aliud quàm Margaritæ. Latini quidam Margaritum dixerunt neutro genere & masculino, (*ego mascul. genere à nullo adhuc idoneo scriptore Latino positum repe[ri]t.*)

Lib. 13. cap. 28

B Inuestigare nunc oportet quid sit vnio, sitne Conchæ pars, vel excrementum, vel morbus quidam: de hac enim re summi viri dubitarunt. Chares Mitylenæus vniones ossa appellauit Athenæo lib. 3. teste, his verbis: Chares Mitylenæus septimo lib. Histor. Alexandri ait: Capitur verò in Indico mari & circa Armeniam, Persidem, Susianam, Babyloniam Ostreo quiddam simile: quod magnum (ἀδρὸν, *vegetum, plenum*) est & oblongum, habetque intus carnem multam, albam, suauissimi odoris, cuius exempta ossa Margaritas vocant: ex quibus monilia componunt & armillas, manus atque pedes ornant. qui cultus magis affectatur apud Persas, Medos, & Asianos omnes, quàm quæ ex auro confecta sunt. Quæ sententia à veritate abhorret. Nam si vniones Ostreorum ossa essent, ij semper in omnibus Ostreis reperirentur, cum ossa ad corporis fabricam necessaria sint, veluti partium reliquarum fulcra, quod falsum esse docet experientia. Idque contra Ostreorum naturam est, quæ similiter atque crustata molle intus habent, nec durum quicquam, sed foris, vt rectè scripsit Aristoteles lib. 4. de hist. anim. cap. 1. & 4. Fuerunt qui existimauerint vniones Concharum veluti nucleos esse. Alij Concharum partus, quam sententiam Plin. lib. 9. cap. 35. refert. Has vbi genitalis anni stimulauerit hora, pandentes sese quadam oscitatione impleri roscido conceptu tradunt, grauidas postea eniti, partumque Concharum esse margaritas, pro qualitate roris accepti. Si purus influxerit, candorem conspici: si verò turbidus, & fœtum sordescere: Eundem pallere, cælo minante conceptũ: ex eo quippe constare. cæliq; eis maiorem societatem esse, quàm maris: inde nubilum trahi colorem, aut pro claritate matutina serenum. Si tempestiuè satientur, grandescere & partus. Si fulguret, comprimi Conchas, ac pro ieiunij modo minui. Si verò & tonuerit, pauidas ac repente compressas quæ vocant physemata efficere, speciem modò inani inflatam sine corpore. Hos esse Concharum abortus. Hæc Plinius, quibus non consentiunt ea quæ apud Athenæũ ista de re scripta sunt ex Isidoro. Aiunt verò cũ sæpe tonat, & largius pluit Pinnam tum magis concipere: margaritasque plures & magnas procreari. Hyeme autem in profundos maris gurgites condi solere. Æstate hiantes sursum enatare noctu (τὰς μὲν ἡμέρας κεχήνασι διαμηχόμεναι) interdiu conniuere. Quæ saxis saxorumue cauis adnatæ fuerint, radices agunt, & illic commorantes procreant margaritas. Hæc ab ijs excogitata sunt, qui particularem Ostreorum naturam ignorant. Nam Pinnæ radice innituntur, suntque immobiles, nunquam sedem in qua hærent sponte naturæ mutantes, vt verè scripsit Aristot. lib. 4. de Hist. cap. 4. Sed nec superior etiam opinio, quam ex Plinio recitauimus, vera est. Etenim testa silicea intecta omnia sponte, & non ab alijs, procreantur: neque aliud quicquam procreant. Neque idem partus à diuersis editur, quemadmodum vniones à diuersis specie Conchis siue Ostreis. Adde quod omnia quæ procreant, statis quæque temporibus fœtus suos & concipiunt, & emittunt in lucem, cum in varijs Ostreis aliquando vniones reperiantur, aliquando nulli: modò hoc tempore, modo illo. Ægyptij hodie externis mercatorib. in Æpyptum proficiscentibus narrant de pisce Columbo, quem Orbem vocauimus, eadem ferè quæ Plinius de Conchis margaritiferis, eum scilicet ore hiante rorem excipere, ex quo deinde vniones efficiat. Sed fabulosa sunt ista: neque enim vnquam in huiusmodi pisce inuenti sunt vniones, neq; ros haustus non in ventriculo imutari & concoqui, vel vnà cũ excrementis alijs excerni.

Vnio sit ne Concha sua pars, vel excrementum, vel morbus, &c.

Quod non sit ossiculum.

Vniones alios concharũ partus esse, alios abortus, iuxta Plinium.

Pinna.

Pinnas immobiles esse.

De partu margaritarũ contra Plinium: quodque vniones partus non sint.

Contra Ægyptios, qui Orbẽ piscem rore cõcepto, vniones parere aiunt.

Quare his reiectis opinionibus Androstheni assentior: qui scripsit, τὸν λίθον ἐν τῇ σαρκὶ τοῦ ὀστρέου γίνεσθαι, ὥσπερ ἐν τοῖς συείοις τὴν χάλαζαν. id est, in carne ostrei gigni vnionem, quemadmodum in suum carne grandinem. Idem Iuba tradit, referente Plinio lib. 9. ca. 35. Arabicis Concham esse similem Pectini insecto, hirsutam Echinorum modo, ipsum vnionem in carne grandini similem. (*Lege etiam supra in Concha matre vnionum.*) Grandinem autem in porcis intelligere oportet, grana compacta, & satis dura, per carnem sparsa, ex crassa & viscida pituita concreta, atque exiccata, vt ganglium in neruosis partibus, ad cuius generationẽ pituitæ crassitudini & glutino, facultatis assimilatricis imbecilla vis accedit. Galli in porcis lepram vocant, quam ex lingua, maximè inferiore eius parte dignoscunt: in ea enim grana illa manifestè apparent. Aristoteles causam grandinis suum, & eius dignotionem sic docet: Grandinosi sues fiunt, quorum crura, & collum, & armi carne constant humidiore, quibus partibus vel plurimæ grandines

In ostrei carne vnionẽ gigni, vt in sub. grãdinem.

Lib. 8. de Hist. cap. 21.

grandines innaſcuntur. Caro dulcior eſt, ſi grandines habent paucas: ſed ſi multas, humida valde & inſipida eſt. Facilè qui grandent cognoſcuntur: parte enim inferiore grandines habentur, & ſi ſetam dorſo (ἐκ τῆς λοφιᾶς) euellas, cruorem in radice pili euulſi videris pedibus etiam poſterioribus conſtare non poſſunt qui grandent. Et Aetius de elephantiaſi ſcribens, inter alias notas hanc quoque affert, ſub lingua venulas varicoſas fieri ac nigreſcere, quod ſignum eſt etiam viſcera ipſa in ſimili conſtitutione eſſe eiuſmodi planè, qualis in porcis grando, in Conchis quibuſdam circa interna videtur, quæ grandinis nomine inſignitur. Quemadmodũ igitur in porcis grando, in Conchis quibuſdam vniones efficiuntur ex humore craſſo & viſcoſo, puro tamen, nec luto aut ſordibus externis infecto, qui vel alimenti conuenientis redundantia eſt, vel excrementorum. Id in Mytulis & Oſtreis, & Conchis quibuſdam recentibus non hiantib. & ſemicoctis contemplari licet, in quibus humorem iam craſſiorem effectum pellucidumq; cernas: ea eſt generandorum vnionum materia.

In qua parte concharum inſint. *Figura.* *Tympana.*

Non autem ſemper in media carne reperiuntur, ſed alijs atque alijs locis, inquit Plin. (lib. 9. cap. 35.) Vidimusque iam extremis etiam marginibus velut è Concha exeuntes, & in quibuſdã quaternos quinoſque. Et: Craſſeſcunt etiam in ſenecta, conchiſq; adhæreſcunt, nec ijs auelli queunt, niſi limâ. Quibus vna tantum eſt facies, & ab ea rotunditas, auerſis planities, ob id tympana (*tympania quidam [illegible] legit Maſſarius. Græcè malim in prima inflexione, gen. maſc.* τυμπανίαν καὶ κροταλίαν μαργαρίτην *dicere*) nominantur. Quo ex loco tympanorum antiquorum figura diſcenda eſt, quibus in ſacrificijs Matris Deum vtebantur. Vergilius: Tympana vos, buxuſque vocat Berecynthia matris Idææ. *Aeneid. 9.* Illa altera parte plana, altera rotunda erant, non vtraque plana qualia ſunt noſtra. Illis etiam hodie vtuntur Aphri, atq; Turcæ. Talibus etiam Monſpelienſes noſtri vtuntur quæ Tymbaules vocant, quæ vaſa ſunt fictilia omnino rotunda, dempta anteriore parte plana, membrana ex aſinina pella clauſa. Bina geſtant è zona appenſa, quæ baculo pulſant, adhibitoque fiſtularum ruſticarum, tum geminarum laminarum, quæ chalybeæ ſunt & rotundæ, atque inter ſe colliduntur, ſono, ſatis impudicam ſaltationem canunt. Ex his illuſtrabitur etiam Galeni locus lib. 6. de differ. & cauſ. morb. & ſympt. in quo lapſus eſt interpres doctus & elegans, qui τυμβαύλας ſcribit ſimiles eſſe tympanis noſtris quæ Tymbaules appellari diximus, nominis quidem ſimilitudine in hunc errorem inductus: ſunt enim τυμβαῦλαι non tympana, neque qui tympana pulſant, verum qui ad mortuorum ſepulchra tibijs canebant, nominis ratione id indicante, τύμβος enim ſepulchrum eſt, tumbã nos vocamus, & αὐλὸς tibia. Hi Latinè ſiticines dicuntur, quod apud ſitos canere ſoliti eſſent, hoc eſt vita functos. Quod de tympanis nihil hic cogitarit Galenus, verba ipſius clarè oſtendunt. Βομβώδεις δ' εἰσὶν ἕτεροι τοῖς ἐξ εὐρυτάτων αὐλῶν ἐοικότες, ὁποίους ἔχουσιν οἱ τυμβαῦλαι καλούμενοι, διὰ μὲν τὴν ὕλην ἐξ ἧς γεγόνασιν οὐ δυναμένους ἠχεῖν καθαρὸν: διά τε τὴν εὐρύτητα τῆς τοῦ πνεύματος ὁδοῦ; βαρύτατα φθεγγομένους. Alij ſunt bombis ſimiles, referentes ſonos qui à latiſſimis tibijs eduntur, quales habent qui τυμβαῦλαι vocantur. materia quidem ex qua fiunt in cauſa eſt cur clarè non ſonent: latitudo verò viæ ſpiritus, cur grauiſſime. Perſpicuum eſt hic de tibijs latioribus non de tympanis ſermonem fieri. Sed ad vnionum materiam redeamus, quam etiam non ineptè calculorum in renibus generationi comparare poſſis: vidi enim, vt iam annotauimus, è renibus eductum calculum è pituita vitrea, vt conijcio, concretum, tam ſplendidum & candidum, vt is dotibus cum vnione certaret.

Τυμβαῦλαι Galeno quid. *Siticines.* *Vnionum generationem, ſimilem eſſe calculorum in renib. generationi.*

Quod regionib. & conchis diuerſis inueniantur.

Vniones non in vnica Concha gigni tradunt diuerſi authores. Indicus maximè hos mittit Oceanus, inquit Plinius libro 9. cap. 35. Indis quoque in inſulas petuntur, & admodum paucis. Fertiliſſima eſt Taprobane & Toidis. Item Perimula (*Perimuda*, Περιμούδα, *vrbs eſt Indiæ, Aeliano de animalib. 15. 8.*) promontorium Indiæ. Præcipuè autẽ laudantur circa Arabiam in Perſico ſinu maris rubri. Et aliquantò pòſt. In noſtro mari, ait, reperiri ſolebant. Crebrius circa Boſphorum Thracium (*quem nunc Strictum Conſtantinopolis vocant*) rufi ac parui in Conchis quas Myias (*Myas habet noſtra æditio*) appellant. At in Acarnania quæ vocatur Pinna gignit. Quo apparet non vno Conchæ genere naſci. Nã & Iuba tradit Arabicis concham eſſe ſimilem pectini inſecto, hirſutam echinorum modo. Conchæ non tales ad nos afferuntur. Nec in Acarnania ante (*alias, autem*) laudati reperiuntur, enormes ferè, coloriſque marmorei. Meliores circa Actium, ſed & hi parui: & in Mauritaniæ maritimis. Idem apud Athenæum legere eſt: alij enim in Oſtreo Pinnis ſimili gigni tradunt, alij in Indico Oſtreo Pectini ſimili, quod Berberim vocant: alij in Oſtreo magno & oblongo in India, Armenia, Perſide, Babylonia: alij in Perſico pelago.

Myia. *Pinna.* *Berberis.* E

Precium.

Principium culmenque omnium rerum pretij margaritæ tenent, ait Plinius. Cleopatra ſuperbiſſimo ac procaci faſtu, vt regina meretrix, lautitiam Antonij omnem, apparatumque detrectans, quærente eò quid aſtrui magnificentiæ poſſet, reſpõdit: Vna ſe cœna centies ſeſtertium abſumpturam: duos maximos vniones per manus Orientis Regum ſibi traditos, quos auribus tum gerebat, intelligens. Androſthenes ſcripſit in Aſia, Perſide, & alijs Orientis regionibus tanti pretij fuiſſe, vt pari auro rependerentur. Noſtro æuo multis alijs gemmis poſtponuntur. Venetijs nulla fœmina ſatis ornata eſſe cenſetur, quæ non è collo ſuſpenſos vniones geſtet. Puellæ noſtræ in capite geſtant, aliæ paruulos & perforatos conſuunt. Americus Veſpucius in ſecunda ſua nauigatione (circa finem) ſi non diſertè, ſaltem verè, vt puto, de vnionum copia & vilitate hæc prodidit. Ad gentem, inquit, quandam peruenimus, quæ nos cum maxima ſuſcepit amicitia: & quam quidem vnionum perlarumque Orientalium comperimus numerum maximum tenere, propter quod quadraginta & ſeptem diebus ibi perſtitimus. Et centum, decem & nouem vnionum marchas, precio, vt æſtimabamus, quadraginta ſuperare ducatos, ab eis comparauimus: nam nolas, ſpecularia, cryſtallinoſque nonnullos, nec non leuiſſima electri folia eis tantum propter ea tradidimus. nempe quotquot quilibet obtineret vniones, eos pro ſola nola donabat. Didicimus quoque interdum ab eis quomodo & vbi illos piſcarentur, qui quidem Oſtreolas in quib. naſcuntur, nobis plures largiti ſunt. Et pariter nonnullas mercati fuimus, vbi in quibuſdam centum & triginta vniones, in quibuſdam verò non totidem reperiebantur. Nouerit maieſtas veſtra quod niſi permaturi ſint, & à Conchylijs in quibus gignuntur per ſeſe excidant, omnino perfecti non ſunt: quinimò in breui, vt ſæpius expertus ſum, emarceſcunt, & in nihil redacti ſunt. Cùm verò maturi fuerint, in Oſtrea ipſa inter carnes, præter id quod carnibus ipſis hæreant, ſe ſeparant: huiuſmodi optimi ſunt. Hactenus Americus.

Americus Veſpucius de vnionum copia & vilitate. *Maturitas.*

Dos omnis

Electio. Color.

Dos omnis vnionum est (tradente Plinio lib. 9. cap. 35.) in candore, magnitudine, orbe, læuore, pondere. quas notas singillatim persequemur. In candore ipso magna est differentia. Clariores sunt in mari rubro reperti. Indici specularium lapidum squamas assimilant, alias magnitudine præcellentes. Circa Bosphorum Thracium rufi sunt & parui. In Acarnania coloris sunt marmorei. In Britannia decolores. Flauescunt & pelagiæ, præcipui alioqui candoris, in senecta, rugisque torpescunt, nec nisi iuuenta constat ille qui quæritur vigor. Vsu etiam atteri non dubium est, coloremque indiligentia mutari. Summa igitur laus coloris est, exaluminatos vocari, id est, ad aluminis colorem accedentes,) quod optimum censetur, quum candidissimum est autore Dioscoride lib. 5. cap. 123. Magnitudine differunt, vt in Acarnania magni nascuntur, sed coloris non laudandi. Circa Actium meliores sunt, sed parui. In Britannia contra parui, sed haud boni. Figuræ varietate discernuntur, quod aliæ sint totæ rotundæ, alijs vna tantum est facies, & ab ea rotunditas, auersis planities. Sunt alij proceriores fastigiata longitudine, alabastrorum figura in pleniorem orbem desinentes. Hos digitis suspendere, & binos ac ternos auribus, fœminarum gloria est. Has elenchos appellabant authore Plinio: Item Iuuenale Saty. 6.

Exaluminati. *Magnitudo.* *Figura.* *Elenchi.*

Turpe putat nil Quum virides gemmas collo circundedit, & quum
Auribus extensis magnos commisit elenchos.

Crotalia. Physemata. Pondus, &c.

Crotalia etiam (*quasdam*) nominabant à sono & collisu ipso margaritarum. Quidam sunt rugati, vt qui ætate deteriores redditi sunt. Nonnulli sunt læues, & inani inflati, qui ob id physemata Græco nomine vocantur. Pondus ad hoc æui semunciæ pauci singulis scrupulis excessere. Differunt quoq; ætate, & Concharum siue Ostreorum in quibus nascuntur varietate, vt ex superioribus liquet.

E

Quomodo colligantur.

Colliguntur diuersis modis. Quidam eos sponte sua decidere, & in saxis ijsdem reperiri putant, in quibus Conchæ & Ostrea. Ego verò non nisi post Ostreorum mortem absumpta carne decidere puto. Etenim carni & testæ adhærent.

Conchis duces esse, & retibus eas capi, falsum est.

Quidam tradunt (asserente Plinio lib. 9. cap 35.) sicut apibus, ita Concharum examinibus, singulas magnitudine & vetustate præcipuas esse veluti duces, miræ ad cauendum solertiæ: has vrinantium cura peti: illis captis, facilè cæteras palantes retibus includi. Multo deinde obrutas sale in vasis fictilibus, exesa (aliàs erosa) carne omni, nucleos quosdam corporum, hoc est, vniones decidere in ima. Hæc quidem posteriora veriora esse puto, priora non item: Nam Conchis duces esse & retibus capi falsum est.

Concham ipsam comprimere se gnaram cur petatur, fabulosum.

Illud quoque fabulosum est, Concham ipsam († *t Plinius ibidem scribit*) quum manum videt, comprimere sese, operireque opes suas gnaram propter illas se peti: manumque, si præueniat, acie sua abscindere, nulla iustiore pœna, & alijs munita supplicijs. Quippe inter scopulos maior pars inuenitur, sed in alto quoque comitantur marinis canibus, nec tamen aures fœminarum arcentur. Etenim Conchis omnib. tactus tantum sensus, atque gustatus parum exquisitus à natura tributus est, aliorum omnium sunt expertes. Nec in eis solum sensus, sed & mentem inesse dicas ex Plinio. Idem periculum venantium margaritas: & qua ratione vitetur, sic explicat Athenæus: In periculo versantur qui venantur margaritas, si in hiantes conchas manum rectà (κατ' ὀρθόν) immiserint. tunc enim comprimunt, ac sæpe digitos præcidunt, aliquando nonnullis statim morientibus. Qui verò à latere (ἐκ πλαγίου) manum subiecerint, facilè Conchas à saxis auellunt.

Lib. 3.

G

Vniones in medicina ab Arabibus vsurpantur, aduersus cordis affectus. Hodie quoque horum imitatores ijsdem vtuntur. Inde celebres & frequentes in officinis duæ antidoti Diamargariton frigidum, & calidum, hoc est ex vnionibus: quarum prior in frequentiori est vsu: atque alia, quæ manus Christi perlata ab vnionibus nominatur. Serapio in suo Aggregatorio ex Rasi vniones frigidos & siccos esse in secundo ordine tradit. Cardiacis prosunt, cordisque syncope laborantibus conferunt, ad spirituũ confirmationem, ad fluxum sanguinis exiccandum, ad oculorum claritatem. Ob eam causam collyrijs admiscentur, non quod digerendi vi præditi sint: neque enim vtiliter ad cordis imbecillitatem, & spirituum robur confirmandum adhiberentur, sed ob eam quam dixi exiccandi vim. Melancholicis conuenire non video cum frigidi sint & sicci, nisi quòd spiritus puriores efficiant, vaporesque atros ad cor conscendentes siccitate sua absumant, qua vi menses retinere sum expertus. Nullã mea quidem sententia facultatem ad pterygia & suffusiones curandas adferunt, etiam si quidam ijs vtantur. His dentes candidiores reddi traditum est, sed idem præstant testæ concharum & Ostreorum in quibus inueniuntur. Solent Pharmacopœi in marmoreo mortario in puluerem redigere, ne aliquid vel coloris, vel substantiæ, vel saporis ingrati à metallico contrahant. Possunt & aceti acerrimi asperitate, vel vuæ acerbæ vel citrij pomi succo dissolui. Id comprobauit Cleopatræ luxuria, quam fusius explicat Plinius lib. 9. Non desunt Chemistæ, qui ex multis paruis in aquam dissolutis, se posse magnos conficere venditent, qui splendore, læuore, pondere atque omni alia dote Cleopatræ vnionibus inferiores non sint. Sed qui id dixerint permultos audiui, qui id præstiterint nullos vidi. Serapio in vnionum vicem Conchylia magna & splendida, & fulgentia vsurpari posse tradit, modo dimidio pondus augeamus.

(E)

Antiballomenon.

DE MARGARITIFERIS CONCHIS, BELLONIVS.

Plinius Secundus Cochlearum margaritiferarum genera multa esse tradit: Cuius notæ sunt Pentadactyli, Melicembates, Echinophoræ, & permultæ aliæ. In summa, dubium non est multas conchas Margaritiferas esse, multò quidem magis, quam vulgares nostras ostreas ac Mytulos: qui quum his etiam abundant, eo minus mirandum est, etiam minimas exterarum nationum conchas longè ditioribus margaritis refertas esse: id enim de quibusdam conchis, quod de nonnullis fluminibus auriferis dicere possumus.

COROLLARIVM.

Margarita à Latinis authoribus semper ferè fœminino genere profertur: rarius neutro. Varro A
vtroque

vtoque genere, & margaritam, & margaritum dixit, vt annotauit Nonius. Macrobius Saturnaliorum 2. 4. Augustum refert in epistola ad Mecœnatem, (quem familiariter amabat) vt insolentem eius & affectatum sermonem notaret, hanc clausulam adiecisse: Vale mel gentium, ebur ex Hetruria, adamas Supernas, Tyberinum margaritum, &c. Solinus etiam affectatæ dictionis studiosus author margaritum gen. neutro dixit. Apud Græcos tribus aut quatuor modis enunciatur: Μαργαρίτης mascu. genere à Theophrasto, Arriano, & Æliano. Ἡ μαργαρίτης λίθος, Androsthenes apud Athenæum. Μάργαρος Ἰνδός, Ælianus & Io. Tzetzes. Τὰ μάργαρα, Pausanias.

Vniones vnde dicti.

Dos omnis in candore, magnitudine, orbe læuore, pondere, haud promptis rebus, intantum vt nulli duo reperiantur indiscreti: vnde nomen vnionum, (*nimirum quod vnusquisque ab altero differat,*) Plinius. Nunquam duo simul reperiuntur: vnde vnionibus nomen datum, Solinus. Sed duos nunquam simul reperiri in vna concha verum non est, cum simul innumeræ aliquando inueniantur, vt referetur in c. Singuli quidem, & discreti, hoc est non cohærentes inter se reperiri solent: verum non ab eo vniones dictos Plinius innuit, sed quoniam nullus alteri ita similis inueniatur, quin vel magnitudine, vel colore, vel figura, vel alio quopiam discrimine differat. Quanquam & hæc Plinij verba leguntur: Cohærentes videmus in conchis hac dote vnguenta circumferentibus. vbi cohærentes pro eo quod est suis suis conchis & testis adnatos vniones acceperim, non ipsos inter sese concretos. Aliud sensit Marcellinus, his verbis: Testæ rore grauidæ margaritas edunt minutas binas aut ternas: vel vniones sic appellatas, quod eius terræ (*eiusmodi*) conchulæ, singulas aliquoties pariunt, sed maiores. Ælius Stilo Iugurthino bello vnionum nomen impositum maximè grandibus margaritis prodit, Plinius.

Margaritam lapilli nomine comprehendi.

Margaritam generali nomine vocamus etiam lapillum. nam lapillus & gemmarum & margaritarum commune est nomen, subintelligiturq; preciosus. quod si maiusculi fuerint, preciosi lapides dicuntur. Nam quod Seruius scribit, gemmas diuersi coloris esse: margaritas verò albas: vel gemmas integras, margaritas pertusas, plane ridiculum est. Sabinus iurisconsultus margaritas scribit lapillorum nomine non contineri: sed hoc falsum esse multorum exemplo docetur. Curtius: Lapilli auribus pendent. Idem: Pendebant ex auribus insignes candore & magnitudine lapilli. Horatius: Nec magis huic intra niueos virideisque lapillos. vbi profecto de margaritis & smaragdis intelligit, Perottus. Τῶν θαυμαζομένων δὲ λίθων ἐστὶ καὶ ὁ μαργαρίτης καλούμενος, Theophrastus. Nego vllam gemmam aut margaritam fuisse, Cic. 6. Verr. Cardanus margaritas propriè lapides esse negat: quoniam & celerrimè senescunt, & alia quædam lapidum naturæ dissentanea habent. Margaritæ lingua Indica sic appellantur, teste Arriano. Hermolaus verò videtur indicare hoc loco vniones alio etiam quàm margaritæ nomine apud barbaros appellatos fuisse: allegans Androsthenem in Paraplo Indiæ, vt Athenæus autor est, scripsisse ostrei genus illud margaritiferum in India vocari berberim, specie pectunculi, non tamen cælata sed læui testa, nec auriculas habere duas vt pectines, sed vnam: cum tamen Plinius non de conchis ijs margaritiferis vt Androsthenes, sed de margaritis siue vnionibus ipsis loquatur, alio profecto carentibus nomine. Immo Plinius dixit, vniones non vno conchæ genere nasci, earum nomina ferè omnia reddens. nam genus vnum haud multum ostrearũ conchis differens esse meminit, &c. Mas. Et rursus: Sunt autem margaritæ (ita enim lingua Indica appellantur, vt Arrianus autor est) quas Romani soli (vt inquit Plinius) vniones appellarunt, quod nullæ duæ margaritæ simul reperiantur, sed semper discretæ & vnæ: (*mihi quidem Plinius aliud sentire videtur, vt supra exposui*) Græca Arriani verba hæc sunt lib. 8. qui est de rebus Indicis. Καὶ τάδε μετεξέτεροι Ἰνδῶν περὶ Ἡρακλέα λέγουσιν. ἐπελθόντα αὐτὸν πᾶσαν γῆν καὶ θάλασσαν, καὶ καθήραντα ὅ,τι περ κακὸν, κίναιδον ἐξευρεῖν ἐν τῇ θαλάσσῃ, κόσμον γυναικήιον: ὅντινα καὶ εἰς τοῦτο ἔτι οἵ γε ἐξ Ἰνδῶν τῆς χώρας τὰ ἀγώγιμα παρ' ἡμέας ἀγινέοντες, σπουδῇ ὠνεόμενοι ἐκκομίζουσι. καὶ Ἑλλήνων τε πάλαι, καὶ Ῥωμαίων νῦν ὅσοι πολυκτέανοι καὶ ὀλβιοδαίμονες μείζονι ἔτι σπουδῇ ὠνέονται: τὸν μαργαρίτην δὴ τὸν θαλάσσιον, οὕτω τῇ Ἰνδῶν γλώσσῃ καλεόμενον. τὸν γὰρ Ἡρακλέα, ὡς καλόν οἱ ἐφάνη τὸ φόρημα, ἐκ πάσης τῆς θαλάττης ἐς τὴν Ἰνδῶν γῆν συναγινέειν τὸν μαργαρίτην δὴ τοῦτον, τῇ ἑαυτοῦ εἶναι κόσμον. Id est: Hoc quoque aliæ Indorum gentes de Hercule affirmant, quod cum mare (*Indicum*) & terram vndique peragrasset, purgassetq; eam omni vitio, in mari inuenerit cinædum, (*Bartolomæus Facius margaritam vertit: sed Indi forte margaritam cinædum vocant, vt ex sequentibus colligimus*) ornatum muliebrem: quales qui ad hæc vsque tempora lucri causa merces inde deferunt, multo studio comparare solent. Sed & ex Græcis olim, & Romani hoc tempore, quicunque diuites & beati putantur, maiore etiamnum studio sibi comparant margaritam scilicet è mari, quam Indorum lingua sic (*cinædum scilicet*) nominat. Earum verò pulchritudinem admiratum Herculem, ceu ornamenti maximè decori gesta tu vndecunque ex mari quas filiæ (Pandeæ) ornandæ donaret, conquiri iussisse margaritas.

Cinædus.

Hæc ex Arriano recitare volui, vt inde iudicarent studiosi, cinædus ne, vt nobis videtur, an margarita, vt quibusdam nostri seculi eruditis, Indicum vnionis nomen sit. Vniones in Paria & Curiana regionibus noui Orbis Tenóras vocant, Pet. Martyr. Margarita Arabicè dicitur hagar (.i. lapis) allulo siue albalo,

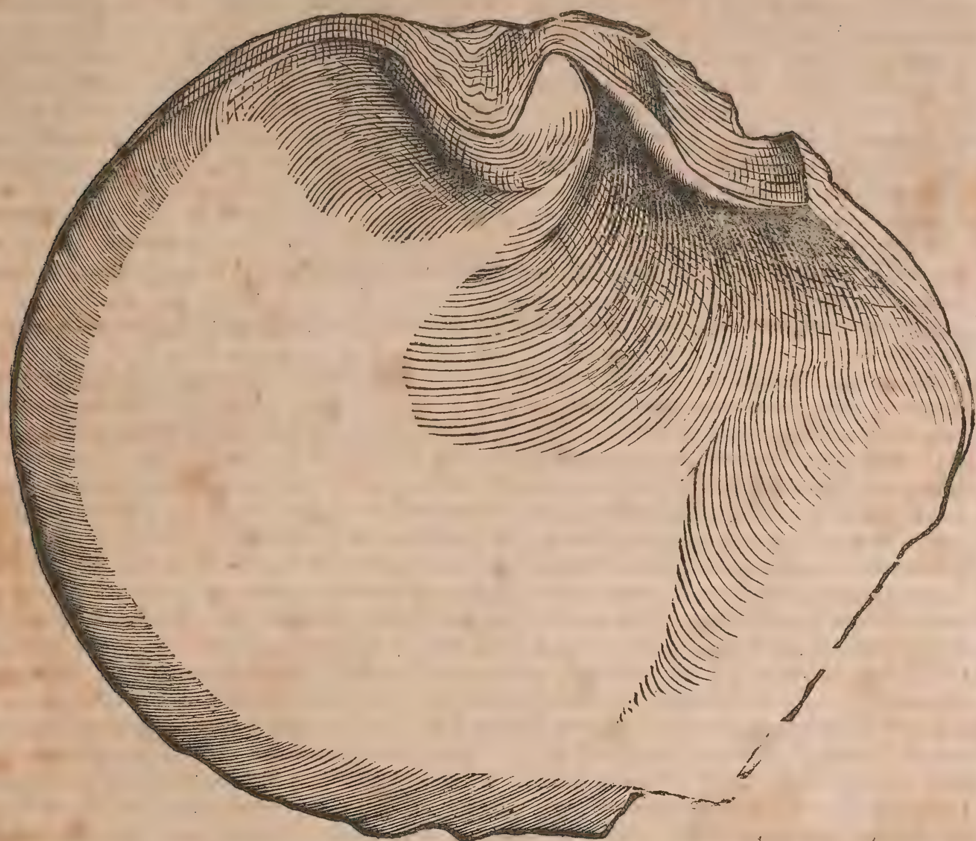
Eceola.

Syluat. vel, vt Monachi interpretes Mesuæ legunt, albato seu albaro. De conchis margaritiferis tradunt qui de animantium naturis scripserunt, quod noctu litora appetant, & ex cœlesti rore margaritam concipiant, vnde & eceolæ nominentur, Isidorus. ego eceolæ nomen alibi nusquam inueni: & fictum conijcio ad innuendum margaritam è cœlo à sua concha concipi. Græcè hodie μαργαριτάρι dicitur. Italis vulgò Perla vel Perna. vt scribunt. Gallis, Germanis & Anglis *Perle*. Concham ipsam margaritiferam, si de genere biualuium sit, Germanicè vocabimus *Perlemuschel*: sin cochlearum generis, *Perleschneck*: qualis est cochlea margaritifera vulgò dicta: quam tamen vniones ferre Rondeletius negat, in biualuibus tantum gigni asserens. Ælianus verò in India margaritiferas conchas magnis strombis similes facit. Margarita à Seb. Munstero in Lexico trilingui, Hebraicè scribitur, מרגלית, margelit: & יהר כיפר, iahar ciphe.

In quib. conchis reperiantur vniones.

Conchæ aliæ habent in se margaritam, aliæ non habent: licet conchæ omnes aliquid habeant de natura margaritæ, Albert. In concha rugata, quàm ex Rondeletio dedimus inter Conchas diuersas, idem Rondeletius vniones reperiri non dubitat, cui similem esse puto, aut eandem forte, quam Venetijs olim matrem perlarum nominari audiui: hac ferè valuarum alterius magnitudine specieque.

Concha rugata, quam aliqui matrem perlarem vocant.

Muris genus orientale infrà inter Murices dabimus, margine ſeu labro in latum ſe protendente, roſeo intus colore: in eo quoque margaritas gigni vir eruditus quidam mihi retulit. De cochlea margaritifera vulgò dicta, ab vnionum colore ſplendoreque (nam vniones in ea non reperiuntur: ſed in ijs quæ conchis binis conſtant, Rondeletio teſte) ſuprà inter Cochleas ſcriptum eſt. Vidi ego genus huiuſmodi conchæ argento concluſum, ſpeciem vſumque poculi præbere: pede nimirum addito ex argento, & labris eodem intectis Concha tota, forma ferè nauiculam præ ſe fert, & interſtitia quædam tabulatorum inſtar intrinſecus habet, in ſummo operculum membranę inſtar obtendi audio. Naſcuntur margaritæ ex conchylijs rotundis nobiliores, ſed tamen minùs rotundæ: aliæ ignobiles rotundæ ex oblongis, quaſi contraria ratione ſtriatum eſt genus conchyliorum vtrumque, & in imo mari moram ducit, Cardanus. Et rurſus. Ignobile margaritarum genus ex Nacaronibus (ſic enim oſtrea vocant longa: ſeu meliùs dicam, conchylia, quòd ſtriata ſint) naſcitur. *Nacaro.* Bellonio Nacre de perle vulgò Gallicè appellatur margaritifera cochlea, de qua dictum eſt ſupra ſed Nacaro Cardani alius videtur, cum oſtreum longum eſſe dicat, in quo reperiantur vniones. Bellonij Nacra rotundior eſt, (vt oſtendit icon,) nec ferax vnionum, Rondeletio affirmante: quare potiùs fuerit berberi, quæ concha eſt oblonga & à Rondeletio ſimiliter Nacre de perles vocatur Gallicè, pro matre perlarum. In concha echinata etiam, *Concha echinata.* (quam ſupra inter Conchas diuerſas exhibuimus,) vniones reperiri teſtatur Plinius, Rondeletius. Hìc obiter illud annotârim, Plinium & Androſthenem, de eadem planè concha ſentire mihi videri, non diuerſis vt putauit Rondeletius. Sic enim Plinius: Iuba tradit Arabicis (margaritis) concham eſſe ſimilem pectini inſecto) id eſt, vt ego interpretor, aliter quàm Rondeletius, nō ſecto, non cælato. οὐ διέγλυπται γὰρ, ἀλλὰ λεῖον τὸ ὄστρακον ἔχει, inquit Androſthenes) hirſutam echinorum modo. Pro quo Androſthenes dixit, ὅτι δασὺ τὸ ὄστρακον ἔχει. Græcis enim δασὺ hirſutū, non ſpiſſum ſignificat. Addit & aliud ex Androſthenis eodem loco tranſlatum: Vnionem in carne ipſa eſſe grandini ſimilem. Quamobrem dubito an rectè Rondeletius Plinij verba de concha ſua echinata accipiat, (deſcripta ſuperiùs, Androſthenis verò verba de berberi: cum vel Plinium vel Iubam ex Androſthene ſua mutuatum appareat, (vel contrá:) & cætera quidem rectè translata videntur, ſicut & δασὺ hirſutum: echinorum autem modo, de ſuo adiectum, quaſi hirſuta aliter eſſe nequeant, niſi echinorum modo rigeant. Neç eſt quòd aliquis teſtam ſimul læuem atque hirſutam eſſe miretur: cum læuitas ad ſuperficiē pertineat, hirſuties ad enaſcentem materiam. ſic & mytulorum quorundam teſta læuis ſimul hirſutaque eſt. Sed cum berberi Rondeletij hirſuta non ſit, rem in medio diligentiùs æſtimandam relinquo. Interim concham echinatam vocari, quam ſic aptè à re ipſa vocauit Rondeletius, probo: an verò Plinij concha hirſuta echinorum inſtar, &c. eadem ſit, dubito. Margaritifera concha Indis berberi dicta, (pectini altera aure ſimilis,) ſuprà inter Conchas deſcripta eſt, ex Rondeletio. Nihil autem prohibet, concham qui- *Berberi.* dem berberi Indica lingua nominari, cinædum verò eâdem vnionem. Berberi ab Arriano vocantur noſtræ matres perlarum, Gillius. Sunt qui concham Cytheriacam à Martiali dictam, eandem exiſtiment. mihi verò Cytheriaca non alia videtur, quàm Venerea à quibuſdam dicta concha, & vulgò porcellana. Vide ſupra in Conchis diuerſis, Vniones in noſtro mari reperiri ſolebant, crebriùs circa Bo-

Myes. ſphorum Thracium, ruffi ac parui, in conchis quas myas appellant, Plinius. Plura leges ſuprà de hiſce conchis inter alias diuerſas. Vniones minimos ex mytulorum conchis extraxi, Syluius. In riuis etiam & fluuijs muſculos mytulóſue aliquando margaritas ferre audio, vt circa *Hornbach* Germaniæ oppidum: & in lacu Acronio quandoque. In Scotiæ fluuijs plurimæ gignuntur margaritæ, vt mox in B referam. *Concha similis ostreæ.* Origo atque genitura (*vnionum*,) conchæ (*concha*) eſt, haud multùm oſtrearum conchis differens, Plinius. Chares Mitylenæus quoque naſci ſcribit in concha ſimili oſtreo, quæ ſit ἁδρὰ καὶ προμήκης: id eſt plena vel craſſa, & oblonga: carnem continens magnam, albam & valde odoratam. Videtur autem berberi alijs dictum intelligere. Vide etiam infrà in B. de magnitudine tum vnionum, tum concharum quarundam eos ferentium. *Pectini similis.* Iuba tradit Arabicis margaritis concham ſimilem eſſe pectini inſecto, hirſutam echinorum modo, Plinius. Nos ſuper hoc loco plura annotauimus paulò antè in conchæ echinatæ mentione. *Pinnæ similis.* In Acarnania quæ vocatur pinna, gignit vniones, Plinius. Proueniunt in oſtreo pinnæ ſimili, ſed minori, Athenæus ex Theophraſto. *Strombo similis.* In India margaritiferæ conchæ magnorum ſtromborum ſimilitudinem gerunt, Aelianus.

De nominibus margaritarum à figura deſumptis, vt crotalia, tympania, &c. dicemus ad finem proximi ſegmenti B.

B Vniones in Britannia paruos atque decolores naſci certum eſt, Plinius. Aelianus etiam in Oceano occiduo, vbi exiſtit Britannia, naſci memorat: ſed magis fului coloris minuſque ſplendidos ijs qui in mari rubro procreantur. Britanniæ Oceanus margarita gignit, ſed ſuffuſca & liuentia, Tacitus de vita Agricolæ. Margaritæ in Britannis quoque ſunt & alibi, partim pallidæ, partim giluæ, partim non bene rotundæ, Io. Tzetzes. Conſtat in Oceano vbique inueniri poſſe, cum & in meridionali plaga tanta ſit illarum copia, & ſub Septentrione in Scotia plurimæ inueniantur. Vidi in capite puellæ Edimburgi in Scotia ſertum è ſeptuaginta circiter margaritis Scoticis, pari & inſigni magnitudine. Sunt etenim & ipſæ candidæ, rotundæ, lucidæ, vt Indicæ: ſed ſplendore tamen & magnitudine Indicis inferiores. nam Scoticæ quæ maximæ ſunt, vnguis minimi digiti magnitudinem vix vnquam ſuperant. Vidi etiam Mediolani è Scotia delatas, nec vile illis pretium, nec tam ingens vt Indicis. Cur autem non niſi in Oceano, nec in temperatis illius regionibus, vt neque in Gallijs aut Hiſpanijs? Cauſa eſt, quoniam calor maior eſt in his regionibus, aut à continente, aut propter antiſpaſim, (*per antiperiſtaſin potius, vt in Scotia: à continente verò, vt in India.*) Cardanus. Margaritæ nobiles in Gotthia, Suedia & Finlandia, Septentrionalibus regionibus capiuntur, vt author eſt Olaus Magnus. *Ex Boethio Scoto.* Conchæ quæ torno faſtigiatas à capite teſtas habent maculiſque aſperſas (inquit Boethius Scotus,) longo interuallo reliquas (vt etiam fœtum ſileam) ſuperant. Quippe adeò nonnullis in locis ſunt delicatæ, vt non immeritò apud veteres gulæ primatum obtinuerint: vt viduarum vulgò cupediæ (*Siphon ſolênes, id eſt digitos concharum generis, χηρεῶν γυναικῶν λίχνευμα nominat*) ſint: quanquam in quibuſdam fluminibus, idque præſertim Dea Donaque eſui ineptæ iudicentur. Hæ apud nos magno numero repertæ, limpidiſſimis puriſſimiſque amnibus, ac nullo vnquam limo turbidis, qua profundiſſimi ſunt, agere gaudent: in eiſque ſolis margaritas concipiunt. Sub auroram enim cælo ſereno temperatoque, in aerem ſe, donec capitibus aqua exiſtant, ſubleuantes, roridum liquorem oſcitatione auidè excipiunt, pro concepti ſeminis multitudine, partu aut exili, aut grandi futuro. Senſus illis tam acutus ineſt, vt ſi altiorem in litore aſtans vocem emiſeris, aut lapillum quantumuis minutum in aquam conieceris, repentè ſe ſubtrahentes ſubſidant vniuerſæ. Ea enim illis theſauri ſui cuſtodiendi naturalis indita eſt ſolertia, haud ignorantibus videlicet, quanti ſit precij apud mortales, luxus ex fœtu ſuo comparatus. Itaque piſcantes quoque id maximè obſeruant, vt primo attactu teſtas coniunctas arctiſſimè detineant, protinus illis alioquin vnionem euomituris. Quaterni aut quini humerorum tenus flumen ingreſſi atque in orbem ſtantes, contum alterutra manu, quò firmiùs conſiſtant, fundo fixum tenent. Inde oculis per aquæ limpiditatem prædas colluſtrantes pedum digitis (nam manibus id fieri prohibet altitudo) teſtarum torturas placidè comprehendunt, atque aſtantibus vacua manu excipiendas præbent. Sunt etiam eiuſdem ferè generis conchæ in oris Hiſpanicis, quarum teſtas qui peregre à diuo Iacobo redeunt, adferunt: ſed haud fœcundæ, propterea quòd aqua ſalſa viuant. nam & circunquaque in littoribus Scotici maris ingens natat, ſed ſterilis multitudo, Hæc Boethius. Multa hîc mira enarrat (inquit Cardanus, qui Boethij verba recitauit de rerum varietate libro 7.) & quę etiam inuicem pugnare videantur. nam matricem hanc è genere turbinatorum conſtituit: & quæ in fluminibus degant, inde, vt ſponte ad aquæ ſummumm emergere poſſint: cum nec inſtrumentum habeant, quo ſe collidant, (*attollant:*) nec aerem intus, vt piſces contineant. Quòd etſi impetu (quod tamen difficillimum eſt) emergere poſſent, quomodo continere ſe poſſint, haud video. Ipſe etiam cùm dixit, coniunctas teſtas tenere qui piſcantur: ſui oblitus videtur, niſi operculum pro teſta alia intelligat. Hiſpani etiam referunt, præciſas quandoque manus piſcatoribus à margaritiferis oſtreis: imò & ob hoc edictum pietate plenum à Cæſare noſtro emanaſſe. Quod quomodo à turbinatis contingere poſſit, non intelligo, neque audiui vnquam in fluminibus, ſed in Oceano, margaritas venari ſolitas. Vt modò res ſe habeat, conſtat in turbinatis vix eſſe locum margaritis, cum animal ipſum adhæreat teſtæ: & vt commodè exerere ſe poſſit, totam compleat: vt mihi videatur relata potiùs, quàm cognita ac viſa ſcripſiſſe: aut non diligenter ſcripſiſſe. Si enim modò turbinata ſunt, duabus conchis tamen conſtant, (*obſcura hæc mihi ſunt,*) aliter ſuaues non eſſent. Oriuntur igitur è teſta, non è rore. hoc enim abſurdiſſimum, tum magis, quòd quantò maiores gignuntur, eò profundiore mari: nec res tam grauis (vt dixi) abſque ſpiritu & pinnis aſcendere poteſt, Hucuſque Cardanus. Eſt fluuius qui alluit pagum Huſſinetz in Bohemia, abundans magnis lapidibus & piſce truta copioſus, præterea æſtate accolæ ſolent ex eo aceruos concharum eijcere, è quibus perlas eximunt, aliàs maturas & ſplendidas, quæ etiam annulis includuntur: aliàs immaturas, quæ medicis vſui ſunt. Immaturas aliquando anatibus deuorandas obijciũt, & aluo redditas ſplendidiores colligunt. Cum eximi debent, cauent ne aere tangantur, & illico ore excipiunt. ſaliua enim ablutæ conſtantiùs ſplendorem ſeruant. Vnio in rubri maris profundo quæritur, Plinius. Ex rubro mari colligitur, Philoſtratus. Optimus Indicus & in mari rubro procreatus exiſtimatur. Iuba in Boſphoro etiam freto naſci ſcribit, qui & Britãnicis inferiores ſint, & cum Indicis ac Erythræis nullo modo comparandi,

parandi, Aelianus. Eratosthenes dicit in Persicæ præternauigationis initio insulam esse, in qua multæ ac preciosæ margaritæ gignantur, Strabo. Aliemen est regio, quæ incipit ab exitu sinus maris rubri vsque ad principium sinus Persici: in quo est dictus locus Duo maria, non multùm distans ab insula Ormus, & in loco Duo maria dicto expiscantur margaritas cæteris præstantiores, Andreas Bellunensis. Capitur in Indico mari: & circa Armeniam, Persidem, Susianam, & Babyloniam ostreo similis margaritifera concha, Chares. Ad Bararen vicum maritimum adferuntur margaritæ multæ & egregiæ, Arrianus in Periplo maris rubri. India & insulæ quædam maris rubri margaritam ferunt, Theophrastus. Apud Indos & Persas margaritæ reperiuntur in testis marinis robustis & candidis, Marcellinus. In Indico mari conchæ margaritiferæ sunt, testa candida, Philostratus. Margaritas Indicus maximè mittit Oceanus: inter illas beluas tales tantasque, quas diximus, per tot maria venientes, tam longo terrarum tractu, è tantis Solis ardoribus. Indica vrbs est nomine Perimuda, cuius incolæ ichthyophagi margaritas rebus comprehendunt, Aelianus. Ostrea quæ margaritas ferunt, nasci aiunt in mari Indico, insulis Perimuda & Elyra, & alijs quibusdam insulis, mari non profundo & purissimo. Io. Tzetzes 11. 376. Variorum. In Byblo parua insula Indiæ capitur in ostraco albo lapis margarita, quæ in ostreis locum cordis dicitur obtinere, Philostratus de vita Apollonij libro 3. Est & Tylos insula (Plinio libro 6.) plurimis margaritis celebertima, cum oppido eiusdem nominis. Mittit Indicum mare boreale iuxta Cubagua insulam: Australe iuxta Terarequi. nascuntur & alijs pluribus locis, Cardanus. Man lacus est Indiæ, & alius Lama dictus, in vtroque piscantur perlas, Obscurus. Prouinciæ Tebeth adiacet ab Occidente prouincia Caniclu, quæ regem habet tributarium magno Cham. Est ibi lacus, in quo tanta est margaritarum copia, vt precium earum omnino vilesceret, si pro arbitrio hominum asportari permitterentur. quare capitis pœna cautum est, ne vllus in hoc lacu piscari absque magni Cham venia ausit, Paulus Venetus. In Paria & Curiana regionibus noui Orbis vniones abundant, vt Petrus Martyr testatur Oceaneæ Decadis primæ libro 8. his verbis: Christophorus Colonus in Paria vnionibus torquatos armillatosq; tam viros quàm fœminas reperit. Cæterùm Petrus Alfonsus Nignus in sua Nauigatione, Cumana & Manacapana regionibus postergatis, in regionem incidit, quam Curianam vocari ab incolis ipse refert. Vbi in litore pro tintinnabulis, aciculis, spintheribus, armillis, vitreis calculorum sertis, anulisque, & alijs huiuscemodi institorum mercibus, cum incolis in horæ momento, vnionum, quos collo & brachijs appensos gestabant, vncias quindecim permutat. Certatim incolæ vnionum serta, nostrarum mercium cupidissimi ferebant. Vniones appellant tenóras. Megasthenes, incolas Taprobanæ auri margaritarumque grandium fertiliores quàm Indos esse scribit, Plinius. Taprobanæ incolæ margaritas legunt plurimas maximasque, Solinus. Tumaccus regulus in noui Orbis parte Vascho Nunnez, (qui magnam remotissimamque regionum illarum partem Castellæ regis nomine occupauit,) præter aurum, munera attulit ducentos quadraginta egregios vniones. è minutis autem copiam maiorem afferri iussit. Vniones nostri admirabantur, licet non ritè candidos: quia è conchis illos minimè eruunt, nisi priùs assis, quò faciliùs sese ipsæ aperiant, & caro inclusa sapidiùs coquatur. Tumaccus ergo tanti facere vniones, nostros inspectans: familiaribus suis vt piscationi se accingant, imperat. Dicto parent. Quarto abinde die regrediuntur: libras octunciales vnionum afferunt duodecim, Petrus Martyr Oceaneæ Decadis tertiæ libro 1. Et paulò pòst: In eodem sinu aiunt grandiorem quandam esse insulam, in qua conchylia gigni feruntur vmbellam æquantia magnitudine: à quibus vniones, conchylium corda, eruuntur, faba, & interdum olea, grandiores: & quos Cleopatra optare potuisset.

Coloris sunt margaritæ, ac si parua lux penetraret in multum album, & ideo nitentes, Albertus. Colos eis vt pseudopalo, scilicet qui ex aspectu mutetur. causa est, quoniam corticibus constant margaritæ: quæ superficie vna politæ sunt, altera rudes. Experimentum sume pluribus speculis simul iunctis eodem ordine, ita vt nitida superficies tegat rudem alterius. Inde si paruas eas finxeris, atque adeò tenues, vt solùm scabrum non diuisum aut varium corpus efficiant: intelliges tandem qua de causa aspectus ratio colorem ac splendorem mutet. Colos tamen margaritæ plerunque est candidus, nitidus, modicè fuscus. hunc à suis conchylijs mutuantur, Cardanus. Corticibus quibusdam constat rotundis, Idem. Sani quidem partus multiplici constant cute, non impropriè callum vt existimari corporis possit. itaque & purgantur à peritis. Miror ipso tantùm eas cœlo gaudere, Sole rubescere, candoremque perdere vt corpus humanum. quare præcipuum (*candorem*) custodiunt pelagiæ, altiùs mersæ quàm vt penetrent radij. Cætero in aqua mollis vnio, exemptus (*euisceratus, Solinus: conchæ sua exemptus nimirum*) protinus durescit, Plinius. Margarita natura sua translucida est, Theophrastus. Earum corpus solidum esse (excipe physemata dicta, in fine huius segmenti) manifestum est, quòd nullo lapsu franguntur, Plinius. Magnitudine sunt (*id summum scilicet, quod ipse viderit*,) quanta oculus piscis bene magnus, Athenæus ex Theophrasto. noster quidem Theophrasti de lapidibus codex hæc verba non habet. Vltra semunciales inuentas negant, Solinus. Petrus Alfonsus Nignus & socij cum ex Curiana discederent, sex & nonaginta se libras vnionum octunciales, precio fortè quinque solidorum comparasse cognouerunt. Vnionum auellanas multi æquant, orientalibus similes. sed quoniam malè perforati, non tanti precij sunt. Me præsente, cum apud illustrem Methynæ Sidoniæ ducem inuitatus pranderem Hispali, vnam (*vnum dicere debuit, si vnionem intelligit, sed de vno incredibile hoc pondus est: fortè vna legendum, non pluralis numerus mox sequitur*) supra centum vncias venum ad eum tulerunt. Sua profecto pulchritudine ac nitore me delectarunt. Sunt qui Nignum ferant non in Curiana, quæ centum viginti ampliùs leuquas distat ab Ore Draconis: sed in Cumana & Manacapana regiunculis, ori & Margaritæ insulæ vicinis, vniones habuisse: negantq; Curianam feracem margaritis. adhuc sub iudice lis est, Petrus Martyr Oceaneæ Decadis primæ libro 8. Ad insulam Solo Castellani margaritas magnitudine ouorum turturum, aut aliquando gallinarum (reperiri) intelligunt: sed propter anni tempus non ceperunt. Ostreum (*concham margaritiferam*) tamen cepisse se testantur, cuius caro septem supra quadraginta librarum fuerit, vt Maximilianus Transsyluanus scribit. Regem Pornæ insulę vniones duos gestare aiunt in diademate, oui anserini magnitudine, Idem.

Margarita insula.

Margaritarum nomina diuersa à figura. Elenchos appellant (*ouales*) fastigiata longitudine, alabastrorum figura in pleniorem orbem desinentes, Plinius. Elenchi sunt vniones facie turbinata, ex amplo scilicet in tenue deficientes, quos pira modo vocant, Massarius. Et rursus: Elenchon Latini indicem interpretantur. cuiusmodi est apud Plinium primi libri inscriptio. nam & libros elenchorum scripsit Aristoteles. Alabastrum verò erat vas vnguentarium forma turbinata, sine ansulis, quod ex lapide alabastrite onyche antiquis appellato, fiebat. quoniam, vt inquit Plinius 36. volumine, optimè vnguenta incorrupta in eo seruari dicitur. Elenchi dicuntur margaritæ, (inquit Perottus,) quia Græci elenchum propriè indicem appellant. etenim quo modo librorum indices & pulchritudine, ac varietate colorum, & magnitudine literarum, libros exornant, & res alias sui indices: ita hi gestantium habitum illustrare, & quasi indices eorum videntur esse. Iuuenalis: Auribus extensis magnos committit elenchos. Magna eorum stultitia est, qui cylindrum & elenchum idem esse affirmant. Quippe cylindri, lapilli sunt teretes, hoc est, oblongi atque volubiles, instar eius columellæ, qua æquandis areis vtimur. huiusmodi enim formam cylindrum vocamus ἀπὸ τοῦ κυλίειν: hoc est, à voluendo. Virgilius: Area primùm ingenti est æquanda cylindro. Atque tali forma non reperiuntur margaritæ quas natura, non ars, facit. etenim si artificium addas, statim deficit fulgor, in quo omnis earum dos consistit. Cæteri verò lapilli magna ex parte fieri teretes possunt: vtputa berylli, smaragdi, & alij similes: quos non auribus suspendere mulieres, sed circumdare collo, aut innectere monilibus, siue alijs ornamentis consueuerunt. Iuuenalis: Tu nube, atque tace. donant arcana cylindros. Idem: Nil non permittit mulier sibi, turpe putat nil, Dum virideis gemmas collo circumdedit. Hos antiqui cylindros à forma, quemadmodum aliarum figurarum lapillos gemmas vocauere, à similitudine gemmarum, quas in vitibus siue arboribus cernimus, Hactenus Perottus. Elenchum (inquit Bayfius) Galli poyrette vocant. Elenchorum meminit Iureconsultus in l. Pediculis, Paragr. finali hoc tractatu. Cum autem ait Plinius, Et procerioribus sua gratia est: de illis fortasse sentire videtur, quos cylindros Paulus vocat in l. Pediculis ad finem in eodem. Siquidem cylindri lapilli sunt teretes & oblongi: fiebantque etiam ex alijs lapillis. Plinius libro 37 vbi de beryllis: Inde mirè gaudent longitudine eorum. Et mox subdit: Ideo cylindros ex ijs facere malunt, quàm gemmas: quoniam est summa commendatio in longitudine, Hactenus Plinius. Quibus Plinij verbis intelligere est, cylindros & elenchos in eo differre, quod elenchi sint fastigiatæ longitudinis: cylindri vero proceritatis æqualiter orbiculatæ. Quod si verum est, noster Sipontinus ista non satis percepisse videtur. Tympana apud Plinium dicti vniones, parte altera tumidi sunt. Codices antiqui (inquit Massarius) tympania scriptum habent, vt sit à tympano: quemadmodum & inferius crotalia à crotalo, non crotala nuncupauit. Est autem tympanum instrumentum ex vna parte tumidum & rotundum, ex altera planum membrana clausum, intus vacuum, vulgo vaccarum vocatum: quod baculo feritur, cum turmæ equitum ad pugnam concitatæ sunt. inde margaritæ quæ ab vna parte tumidæ seu rotundæ sunt, & ab altera planæ à tympanorum similitudine tympania nominantur. Fenestella (qui nouissimo tempore Tiberij Cæsaris claruit) tympana scribit se iuuene appellata patinas & lances, quas antiqui magidas appellauerunt, Perottus. Tympanorum vnionum meminit etiam Paulus iureconsultus in l. Pediculis, Bayfius. Crotalia hæc à sono vocantur, propter collisionem ipsam margaritarum, quòd sono crotala instrumenta imitarentur. est enim crotalū instrumentum rotundum circulo ligneo factum, cum laminis quibusdam ex ære rotundis, numismatis magnitudinis, sonum ex collisione reddentibus, dictum à pulsatione: nam manu pulsatur. vtebantur hoc instrumento Aegyptij in deorum solemnitatibus. Virgilius:

Cylindri. *Tympania.*

Copa Syrisca caput Graia redimita mitella, Crispum sub crotalo docta mouere latus.

Cuius & Macrobius meminit. nunc cymbalum vocant, illud dico quod membrana caret. Massarius. Physemata margaritarum quidem speciem habent, verùm aere sunt inflata, (sine corpore, id est, non solida) à bullarum similitudine, quæ in aqua spiritu excitantur, præcipuè dum bullit. bullas enim physemata Græci vocant, Idem.

C Testæ rore grauidæ margaritas edunt minutas, binas aut ternas: vel vniones, sic appellatas, (*melius appellatos, masc. gen. sed ad margaritas quoque referri potest,*) quòd eius terræ (*quodc.usmodi*) conchulæ, singulas aliquoties pariunt, sed maiores. idque indicium est, ætherea potiùs deriuatione, quàm saginis pelagi hos oriri fœtus, & vesci: quòd guttæ matutini roris iisdem infusæ, claros efficiunt lapillos & teretes: vespertini verò fluxuosos contrà & rutilos, & maculosos interdum. Minima autem vel magna pro qualitate haustuum figurantur casibus variatis. Concussæ verò sæpissimè metu fulgurum inanescunt, aut debilia pariunt, aut certè vitijs defluunt abortiuis, Marcellinus. Permixtione roris, anni tempore præstituto concipiuntur: Idem, qui & hæc & alia ex Solino mutuatus videtur. Conchæ sunt in quibus hoc genus lapidum requiritur, quæ certo anni tempore, luxuriante conceptu, sitiunt rorem velut maritum, cuius desiderio hiant. Et cum Lunares maximè liquuntur aspergines, oscitatione quadam hauriunt humorem concupitum. Sic concipiunt, grauidæque fiunt, & de saginæ qualitate reddunt habitus vnionum. nam si purum fuerit, quod acceperint, candicant orbiculi lapillorum. si turbidum, aut pallore languescunt, aut rufo innubilantur. Ita magis de cœlo quàm de mari partus habent. Denique quoties excipiunt matutini aeris semen, fit clarius margaritum: quoties vesperæ, fit obscurius. Quantoque magis hauserit, tanto magis proficit lapidum magnitudo. Si repente micauerit coruscatio, intempestiuo metu comprimuntur: clausæque subita formidine, vitia contrahunt abortiua. Aut enim perparuuli fiunt scrupuli, aut inanes. Conchis ipsis inest sensus, partus suos maculari timent. cumque flagrantioribus radijs excanduerit dies, ne fuscentur lapides Solis calore, subsidunt: & se profundis ingurgitant, vt ab æstu vindicentur. Huic tamen prouidentiæ (*videtur hic aliquid deprauatum*) ætatis opitulatur. Nam candor senecta disperit: & grandescentibus conchis flauescunt margaritæ, Hucusque Solinus capite 56. Massarius super his Plinij verbis: Præcipuum candorem custodiunt pelago altiùs mersæ, quàm vt penetrent radij: Videtur (inquit) Plinius ex verbis quæ paulò suprà retulit, sibi ipsi contradicere. nam si conchæ hæ margaritiferæ altiùs & in profundo maris stabulentur, vt hîc & libro tricesimotertio testatur, vbi ait: vt iam minùs temerarium videatur è profundo maris petere margaritas, tanto

Margaritarum generatio.

tanto nocentiores fecimus terras: quo pacto tanto aquæ interuallo pandentes sese quadam oscitatione impleri roscido conceptu, & pro qualitate roris accepti vniones candidi & sordidi atque pallentes fieri poterunt? Propterea cum in profundo maris conchas degere secundum naturam sit, censeo margaritas neque concipi, neque eiusmodi qualitates roscido humore suscipere: sed ex carne sua generari, qualitatesque huiusmodi eis per ætatem accidere, Hæc Massarius. Cui & Cardanus adstipulatur. Fabulosum (inquit) eas ex cœli rore concipere. Et rursus: Generari margaritas in testa: non in carne, substantiæ primùm similitudo ostendit. visa etiam est margarita, testæ suæ iuncta: & ob id testæ earum intus inæquales sunt. margaritæ ipsæ forma diuersa, pleræque tamen ad rotunditatem vergunt: & quo maiores fuerint, referunt eò limbo esse propinquiores. Et alibi: Vidi ego nuper frustum matricis: in quo plures vniones intus concreti erant, non secus ac in lapidum coagmentis (quæ rochas, id est conos, à figura vocant) gemmæ. nam profundiores aliæ, aliæ altiores, rotundæ, planæ, informes, velut in cinere castaneæ, ita in matrice sepultæ erant. Verisimile igitur est postquam ab initio tam facile auelluntur, expressum liquorem è testa veluti guttas in rotundam formam cogi. inde facta additione, ex eodem lento humore per cortices augeri, atque concrescere. demum forsan electas alia ostrea producere; velut piscium oua pisces. Et vtcunque sit, prægrauatas magnitudine testas illas sponte eiicere. Non sunt tamen margaritæ duritie lapidea: neque scio quicquam quod in animali durius oriatur vmbilicis marinis. Margarita maris fœtura est: quam ad partum deduci aiunt, cum in apertas conchas fulgura effulserint. Aelianus. Ex fulgure eas nasci tradunt, conglobarique statim cum fulgur in conchas huiusmodi hiantes fulserit. sed hoc ita se habere verisimile mihi non fit. Dixerim potiùs quà purissimum est mare, lapillos produci argentei coloris: quo eodem cum conchæ etiam margaritiferæ niteant, quicunque in eas inciderint lapilli, ex earum læuore splendorem accipiunt, & margaritæ vocantur, Io. Tzetzes Variorum 11. 376. Alexander Benedictus Veronensis libro de curandis morbis 32. capite 34. de lapidum in diuersis animalium partibus generatione quædam scribit: & mox sequenti capite: Vidimus (inquit) lapides ex vesica eiectos magnitudine oui gallinacei: quos paulatim viscosa materia obducta, veluti in crustas, varij interdum coloris, igneus calor indurauit: atque ita increscere sensim traduntur. Margaritæ etiam in conchis fieri eo modo cernuntur, gemmarijs varios veluti in cepis cortices torno detegentibus. In maxima Concha, paruam inuenire est: contrà in parua, magnam. Alia inanis est, alia non plus quàm vnam habet. Multæ etiam multos vniones possident: vt sint qui dicant, in vna Concha viginti procreatos fuisse. Quòd si quis ante legitimum pariendi tempus Conchas aperuerit, carnem quidem reperiet, huius autem palmam piscationis non assequetur, Aelianus de animalibus 10. 13. Americus Vespucius, qui nostro æuo liburnicis omnem ferè australem oceanum explorauit, talem ibi concham se quandoque habuisse testatur: in qua vniones vltra centum & triginta reperti sunt. quod non modo confirmant ij, qui post ipsam ad occidentales Indias nauigarunt: sed etiam addunt numerosiores ibi vniones in vna tantùm concha nasci. & alia plura de margaritarum historia referunt, quæ à Plinij sententia plurimùm dissident, Matthiolus. Piscantium insidias timent conchæ: inde est, vt aut inter scopulos, aut inter marinos canes plurimum delitescant, Solinus & Ammianus Marcellinus. Inueniuntur apud nos tripliciter: aliquando in coniunctione concharum: aliàs in ipsis ostreis: aliàs inter lapides sub quibus ostrea delitescunt, Albertus. Non etiam illud me fugit, auulsis his lapidibus, (*vnionibus è conchis*) quasi redemptionis præmio persoluto, Conchas liberas dimitti, iterumque vniones renasci. Quòd si priusquam lapis eximitur, huius altrix bestia moriatur, vnà cum carne putrescere, & perire dicitur, Aelianus. Aceto resoluuntur & mollescunt, Albertus. Τὰ μάργαρα ἀπὸ [illegible] πέφυκεν [illegible], Pausanias. Vide plura in E. Gregatim natant (conchæ margaritiferæ,) Solinus & Aelianus. sed reprehendit hoc Rondeletius. *Numerus vnionum in vna concha.*

Gregatim natant. Certa examini dux est. illa si capta sit, etiam quæ euaserint, in plagas reuertuntur, D

Solinus. Regem his conchis esse aiunt, qui maiorem quoque & pulchriorem margaritam proferat, Io. Tzetzes. Indica vrbs est nomine Perimuda, cui eo tempore cum in Bactris Eucratides regnaret, Soras ex generis regij stirpe natus imperauit. hanc quidem ipsam Ichthyophagi incolentes, Margaritas, retibus in orbem circa litus amplissimum extensis, comprehendunt. Margaritiferæ Conchæ magnorum Stromborum similitudinem gerentes, gregatim natant. & quemadmodum Apium examina reges, sic & ipsæ habent, tum coloris pulchritudine, tum magnitudine præstantes. Summa autem contentione vrinatores ideo certant ad capiendum gregis ducem: quòd eo capto, cunctum gregem rectione orbatum, non loco se mouentem, assequuntur. Et quàm diu rex fugiendo elabi potest, sapienter eas regit & conseruat. Iam porrò captas in paruulis dolijs sale condiunt, vbi cum contabuerit caro, & defluxerit, vnio solus relinquitur, Aelianus de animalibus 15. 8. Eadem ferè Plinius, sed paucioribus. Item Arrianus libro 8. qui est de rebus Indicis: Megasthenes (inquit) scribit conchas in quibus margaritæ gignuntur, retibus capi circa Indiam. Gregatim autem multas in illo mari veluti apes depasci, regemque suum habere, aut reginam. ac si contingat regem comprehendi à piscatoribus, facile reliquum etiam examen circundari reti. At si rex effugerit, reliquas capi non posse. Earum carnes Indos corrumpi sinere, osse ad ornatum vti. Concham ipsam, quum manum (piscantis) videt, comprimere sese, operireque opes suas, gnaram propter illas se peti. manumque, si præueniat, acie sua abscindere, Plinius tradit. Rondeletius fabulosum putat. Hispani (inquit Cardanus, de illis loquens qui nostro seculo in Nouum orbem nauigare cœperunt) referunt præcisas quandoque manus à margaritiferis ostreis: imò & ob hoc edictum pietate plenum à Cæsare nostro emanasse. Aelianus etiam tradit in mari rubro conchas quasdam, quamcunque piscatoris natantis partem labris suis (marginibus testæ acutis) apprehenderint, abscindere, vt recitauimus suprà in Corollario de Conchis diuersis ordine literarum. Non duræ nodus hyænæ Defuit, &c. Non Arabum volucer serpens, innataque rubris Aequoribus custos preciosæ vipera conchæ, Lucanus lib. 6. de venefica mortuum excitante.

De regibus earum.

An concha se comprimat, & manum piscantis præcidat.

Captura. Bona tempestate, & tranquillo mari Conchæ margaritiferæ capiuntur: eas posteaquam piscatores comprehenderunt, ab illis Margaritam animorum libidinosorum illecebram eximunt, Aelianus. Vaschus Nunnez (qui Castellæ regis nomine magnam remotissimamque Noui orbis partem occupauit) Chiapen & Tumaccum (regionum quarundam Noui ad meridiem orbis regulos) retia habere, & piscaria concharum margaritas gignentium littora, pro prædijs, intellexit. quas tanquam è viuarijs eripiunt regulorum egregij vrinatores, ad id exercitium à teneris educati: sed quieto tranquilloque mari littus æstu deserente, quo faciliùs ad earum stationes submergi queant. Et quò maiores conchæ sunt, eò profundiùs inhabitant: minores verò, vti filiæ, propiores aquæ margini: minimæ autem, vti nepotes, supercilio viciniores degunt. Ad ima conchylia staturas viriles tres, quatuor interdum, descendunt. Ad filias aut neptes, dimidio femore tenus, & breuiùs aliquando, subnatant. quarum etiam post sedatum à feris tempestatibus æquor, multitudinem in arena ab vndis diuulsam proiectamque in littus reperiunt. Quæ in arena leguntur, minutis pollent baccis, Petrus Martyr. Ludouicus Romanus Patritius libro 3. Nauigationum suarum, qui est de rebus Persicis cap. 2. Ormus vrbs (inquit) in insula sita est. Procul illinc itinere dierum trium leguntur conchæ, quæ pariunt margaritas venustiores, grandioresque cæteris baccis. Sunt ibi nonnulli qui piscatu concharum victum quæritant. Hi vecti cymbis in mare iactum faciunt prægrandis saxi dependente fune: idque fit ab gemina cymbæ parte, vt vtrinque iactis in profundum lapidibus, constabiliri nauis, non aliter quàm si in anchoris foret, possit. Firmata suo pondere cymba, alius cui id munus obtigit, in æquor iacit funem saxo dependente. In naui media alius, mantica in pectus tergumque dependente, alligato pedibus lapide, se vibrat in pelagus, subtusque aquas vrinantium more natat: actusque in profundum ad passus quindenos, tantisper vrinat, donec legerit conchas, in quibus delitescunt vniones ac margaritæ. collectas manticæ indit: lapidemq; protinus quo pedes grauabantur, abiicit, funique innixus in superiora euadit. India maior (inquit M. Paulus Venetus) in regna quinque diuiditur. In primo eius regno nomine Var, inueniuntur margaritæ in maxima multitudine. Nam est ibi inter continentem & insulam quandam sinus maris fermè vadosus: quippe qui in aliquibus locis profunditatem habet decem passuum, in quibusdam trium, & duorum, vbi leguntur margaritæ. Conueniunt illic multi mercatores, adducentes multas naues, magnas & paruas. & conducunt homines qui in profundum maris se demittant, piscenturque marinas conchas, ex quibus vniones colligantur. Porrò piscatores illi quando aquam ampliùs ferre nequeunt, enatant: & rursus se præcipites dant in mare. quod per diem multis replicant vicibus. Sunt etiam in sinu illo grandes pisces, qui homines facilè occiderent, nisi huic periculo succurreretur in hunc modum. Conducuntur à negociatoribus magi quidam, qui Abraiamim dicuntur: & hi incantationibus suis, & diabolica arte coniurant pisces illos, vt neminem lædere possint. Nocte verò quando à negociatoribus margaritarum piscatio intermittitur, relaxant magi coniurationem suam, ne fures nocte sine periculo sese in mare demittant, & tollant conchas cum margaritis. Fit autem hæc vnionum piscatio non per totum annum, sed duntaxat per Aprilem & Maium. Verùm in tantillo tempore colligitur immensa margaritarum multitudo. Soluunt autem mercatores ex eis regi decimam partem: Magis verò tribuunt vigesimam partem, & piscatoribus quoque commodam præbent mercedem. Cæterùm à medio Maij margaritæ non inueniuntur ampliùs in illo loco: sed in alio quodam, qui trecentis miliaribus ab isto distat, & ibi colliguntur per Septembrem & Octobrem. Plura de huius generis concharum captura leges superiùs in D.

Luxus, & precium vnionũ. Margaritas Romæ in promiscuum ac frequentem vsum venisse, Alexandria in ditionem redacta: primùm autem cœpisse circa Syllana tempora minutas & viles, Fenestella tradit manifesto errore, cum Aelius Stilo Iugurthino bello vnionum nomen impositum maximè grandibus margaritis prodat. Et hoc tamen æternæ propè possessionis est. Sequitur heredem, in mancipatum venit vt prædium aliquod. Conchylia & purpuras omnis ora (*hora*) atterit, quibus eadem mater luxuria, paria penè etiam margaritis precia fecit, Plinius. Mauris plurima arbor cedri & mensarum insania, quas fœminæ viris contra margaritas regerunt, Idem.

Ex Plinio de luxuria circa vniones Lolliæ Paulinæ, Cleopatræ, & Clodij tragœdi Aesopi filij. *Lollia Paulina.* Lolliam Paulinam, quæ fuit Caij principis matrona, ne serio quidem aut solenni ceremoniarum aliquo apparatu, sed mediocrium etiam sponsalium cœna, vidi smaragdis margaritisque opertam, alterno textu fulgentibus, toto capite, crinibus, spiris, auribus, collo, manibus, digitisque: quæ summa quadringenties sestertiûm (*aliàs H. S. & similiter in sequentibus ter*) colligebat: ipsam confestim paratam nuncupationem tabulis probare. Nec dona prodigi principis fuerant, sed auitæ opes, prouinciarum scilicet spolijs partę. Hic est rapinarum exitus: hoc fuit quare M. Lollius infamatus regum muneribus in toto oriente, interdicta amicitia à Caio Cęsare Augusti filio, venenum biberet, vt neptis eius, cccc. sestertiûm opera spectaretur ad lucernas. Computet nunc aliquis ex altera parte, quantum Curius aut Fabricius in triumphis tulerint: imaginetur illorum fercula, & ex altera parte Lolliam, vnam imperij mulierculam accubantem: non illos curru detractos, quàm in hoc vicisse malit?

Nec hęc summa luxurię exempla sunt. Duo fuêre maximi vniones per omne ęuum, vtrunque possedit Cleopatra, Aegypti reginarum nouissima, per manus orientis regum sibi traditos. *Cleopatra.* Hæc cum exquisitis quotidie Antonius saginaretur epulis, superbo simul ac procaci fastu, vt regina meretrix, lautitiam eius omnẽ apparatumq; obtrectans, quærẽte eo quid astrui magnificentię possit, respõdit, vna se cœna centies sestertiûm absumpturã. Cupiebat discere Antonius, sed fieri posse nõ arbitrabatur. Ergo sponsionibus factis, postero die quo iudicium agebatur, magnificam aliàs cœnã, ne dies periret, sed quotidianam Antonio apposuit, irridenti, computationemq; expostulanti. At illa corollariũ id esse, consumpturamque se ea in cœna taxationem confirmans, solamque se centies sestertium cœnaturam, inferri mensam secundam iussit. Ex præcepto ministri vnum tantùm vas ante eam posuêre aceti, cuius asperitas visque in tabem margaritas resoluit. Gerebat auribus tum maximè singulare illud & verè vnicum naturę opus. Itaque expectante Antonio, quidnam esset actura, detractum alterum mersit, ac liquefactũ absorbuit. Iniecit alteri manum L. Plancus iudex sponsionis eius, eum quoque paranti simili modo absumere, vi-

te, victumque Antonium pronuntiauit homine irato. Comitetur fama vnionis eius parem, capta illa tantæ quæstionis victrice regina dissectum, vt esset in vtrisque Veneris auribus Romæ in Pantheo dimidia eorum cœna. Non ferent tamen hanc palmam, spoliabunturque etiam luxuriæ gloria. Prior id fecerat Romæ in vnionibus magnæ taxationis Clodius tragœdię Aesopi filius relictus ab eo in amplis opibus hæres, ne in triumuiratu suo nimis superbiat Antonius, penè histrioni comparatus: & quidem nulla sponsione ad hoc productus, quò id magis regium erat, sed vt experiretur in gloria palati, quid saperent margaritæ: atque vt mirè placuêre, ne solus hoc sciret, singulos vniones conuiuis absorbendos dedit, Hucusque Plinius. Lolliam Paulinam Caij principis coniugem vulgatum est habuisse tunicam ex margaritis sestertio (sestertiorum, Hermolaus) quadringenties extimatam, Solinus: atqui Plinius non tunicam, sed ornatum capitis, colli & manuum ex margaritis eam habuisse tradit. Idem Solinus (inquit Hermolaus) Manlium, non M. Lollium: item filiam eius, non neptem, fuisse Paulinam tradit: exemplaribus, vt arbitror, ambustis, de hoc Dion, itemque Tacitus: Lollia (inquit) Paulina, M. Lollij consularis filia. Suetonius: Lolliam Paulinam Caij Memmij consularis exercitum regentis nuptam. Plinij verborum de Cleopatræ & Antonij sponsione super epularum magnificentia paraphrasin contexuit Macrobius Saturnal. 3. 17. hoc interest, quòd vnionem à regina absorptum non quadringenties vt Plinius, sed centies sestertiûm valuisse scribit: & Plancum certaminis arbitrum non Lucium, vt Plinius, sed Numatium prænomine appellat. Budæus libro 2. de Asse centies sestertiûm, aureorum (coronatorum) ducenta quinquaginta millia conficere tradit. De Aesopi tragœdi filio Valerius Maximus quoque meminit libro 9. & idem refert. & Horatius Sermonum 2. 3.

Clodius tragoedi Aesopi F.

Filius Aesopi detractam ex aure Metellæ,
Scilicet vt decies solidum exorberet, aceto
Diluit insignem baccam: quî sanior, ac si
Illud idem in rapidum flumen, iaceret ve cloacam.

Cæcilia Metella (inquit Acron) filia Metelli, Aesopum actorem tragœdiarum ditissimum adamauit. Eius vxoris ac Aesopi filius diues & luxuriosus fuit, qui gemmam triuit, & misit in poculum, vt videretur decem milia deuorare, quo suas posset deuorare diuitias. Margaritæ velut testa oui aceto mollescunt & resoluuntur, Obscurus. Aceti vis dissipat & dissoluit, ouum, plumbum, ęs, &c. item margaritam, Vitruuius 8. 3. Vide etiam supra in C. Destillantur etiam & colliquantur quæ lapidea sunt (inquit Cardanus in Varijs) sed molliora, vt margaritæ coralli, smaragdi. Vt ergo margaritas dissoluas (nam hoc propono, quia expertum est) ipsas integras laua, succumque limonum bis aut ter cola, inde merge, & Soli expone: in quinque aut sex diebus colliquantur, vt mellis, quod ad substantiam attinet, similitudinem referant. Ego, si hoc olim nouissem, diues in paucis diebus euasissem. Hoc enim intellecto, quod nuper sciui, atque alio secreto, quod experientia didici, poteram ad sex millia coronatorum in quadraginta vel paulò pluribus diebus superlucrari. Existimo, sed non sum expertus, aceto destillato eas etiam posse liquari. Paucis adiectis etiam aurum his dissolui posse affirmant. Hæc Cardanus. Ego hęc dum conderem, vniones aliquot perexiguos filo æneo insertos aceto satis aspero ad dies X. maceraui. vnde emolliti quidem sunt, & friabiles facti, præsertim superficie: pars interior, durior quidem remansit, sed & ipsa digitis atteri poterat. in fundo vasis arenosa asperitas videbatur, sicut in matulis calculosorum. Emolliuntur igitur aceto & resoluuntur vniones, non liquantur aut contabescunt. nam quæ propriè liquari dicuntur, siue per se, vi caloris, ea tota in liquorem abeunt: siue in alio liquore, vt sal in aqua, miscentur ac vniuntur. quorum neutrum margaritis accidit: sedimentum enim, vt dixi, arenosum in fundo relinquunt, vel totæ potiùs in farinam resolutæ subsident, si tempore longiore nimirum relinquantur. Acetum destillatum vim pristinam, sicut odorem, saporemque seruat: vt proculdubio eadem omnia, quæ non destillatum, præstet: sed purius subtiliusq; est. ego ante multos annos in cineribus destillatum ter repetita destillatione acetum seruo. non vehementius tamen inde, quàm acetum aliquod acre ante destillationem, factum mihi videtur. Cleopatræ margaritam tam citò dissolui potuisse, valdè miror. acerrimum omnino acetũ illud fuisse oportet, quale in nostris regionibus non reperitur. Conchas quasdam (rugatas Rondeletij, vel similes) artifices aliqui Venetijs alibiq;, superficie externa, quę fusca & aspera est, præmollita nimirũ aliquo liquore, lixiuio acri fortè, ita expoliunt, vt pulcherrimè niteant. Cochleæ cælatæ testa (inquit Rõdeletius) in aceto macerata, superiore veluti cute vel crusta spoliatur, redditurque cochleæ margaritiferæ modo splendens, nitida, & vnionis modo colorata. Dissoluuntur aceto forti (inquit Syluius) præsertim destillato vel succo limonum, (*pro eo nobis succum berberis accipere licebit,*) margaritæ, testæ ouorum, lapides renum, vesicæ, coralium vtrunque: eaq; post siccata promptè friantur. Sed aliud mihi videtur dissolui, aliud friabile reddi. Aquæ etiam acidulæ calculos corporis humani potæ comminuunt. Teanum Sidicinum cognomine in Campania est. ibi aquam acidulam calculosis mederi author est Plinius 31. 3. Redeo ad luxum circa margaritas. Sed quota hæc portio est (inquit Plinius, cum priùs de luxuria concharum in cibo dixisset) reputantibus purpuras, conchylia, margaritas. Parũ scilicet fuerat in gulas condi maria, nisi manibus, auribus, capite, toto corpore à fœminis iuxta virisque gestarentur. Et lib. 37. cap. 2. Pompeius Romam tertio triumpho suo transtulit, coronas ex margaritis triginta tres. Museum ex margaritis, in cuius fastigio horologium erat. Imaso (*fortè, in eodem fastigio erat etiam imago*) Cn. Pompeij è margaritis: illa regio honore grata, illius probi oris venerandique per cunctas gentes: illa inquam ex margaritis, seueritate victa & veriore luxuriæ triumpho. Quàm profectò (*ironia videtur*) inter illos viros durasset cognomẽ Magni, si prima victoria sic triumphasses. E margaritis Magne, tam prodiga re, & fœminis reperta, quam gerere te fas non sit, hinc fieri tuos vultus? sic te preciosum videri? Nonne illa similior tui est imago, quam Pyrenæi iugis imposuisti? Graue profectò fœdumque probrum erat, ni veriùs iræ deorum ostentum credi oporteret: clareque intelligi posset, iam tum illud caput orientis opibus sine reliquo corpore ostentatum. Tolerabiliorem tamen fecit causam Caij principis, qui super omnia muliebria socculos induebat è margaritis: & Neronis principis, qui sceptra, & personas, & cubicula viatoria, vnionibus construebat. Quinimò etiam ius videmur perdidisse corripiendi gemmata potoria, & variæ supellectilis genera, anulos transeuntes. Quæ enim non luxuria innocentior existimari possit? Et alibi: Vnio in rubri maris profundo, smaragdus in ima tellure quæritur. Ad hoc excogitata sunt aurium vulnera: nimirum quoniam parum erat collo

Margaritæ vt mollescant.

Rursus de luxu circa margaritas.

 collo

collo crinibusque gestari, nisi infoderentur etiam corpori. De elenchis vnionibus Iuuenalis Satyr. sexta: Cum virides gemmas collo circumdedit, & cum Auribus extensis magnos commisit elenchos. Hos etiam (inquit Massarius) puto Senecam intellexisse septimo De beneficijs libro in furorem mulierum scribentem: Video inquit vniones non singulos singulis comparatos. iam exercitatæ aures oneri ferendo sunt. iunguntur inter se, & insuper alijs bonis superponuntur. non satis muliebris insania viros subiecerat, nisi bina aut trina patrimonia auribus singulis pependissent. Persæ adsuefacti sunt armillis, monilibusque aureis & gemmis vti, præcipuè margaritis, quibus abundant post Indiam victam & Crœsum, Marcellinus. Et margaritis Indi faciunt monilia preciosa, τοὺς πολυτελεῖς ὅρμους, Theophrastus. Faciunt ex eis (inquit Chares Mitylenæus) ὁρμίσκους τε καὶ ψέλλια περὶ τὰς χεῖρας καὶ τοὺς πόδας: hoc est, monilia parua & armillas manuum pedumque: his enim student Persę, Medi, & omnes Asiani, potiùs quàm aureis ornamentis. Affectant (*Vetus lectio, Capiunt*) iam & pauperes, licitatorem fœminę in publico vnionem esse dictitantes: quin & pedibus, nec crepidarum tantùm obstragulis, sed totis socculis addunt. Neque enim gestare iam margaritas, nisi calcent, ac per vniones etiam ambulent, satis est, Plinius. Obstragula, (inquit Massarius,) vt arbitror, sunt ligacula illa quę calceos & crepidas obstringunt, ab obstringendo dicta, quibus solebant Romanæ mulieres vniones appendere, obseruantque in hunc diem, vniones & pilulas argenteas. Diuus Iulius thoracem, quem Veneri genitrici in templo eius dicauit, ex Britannicis margaritis factum voluit intelligi, Plinius: subiecta inscriptione testatus est, Solinus. Quantum apud nos Indicis margaritis precium est, tantum apud Indos curalio. nanque ista persuasione gentium constant, Plinius. Et alibi: Autoritas baccarum curalij non minus Indorum viris quoque preciosa est, quàm fœminis nostris vniones Indici. Non in alia parte (quàm auribus) fœminis maius impendium, margaritis dependentibus. In oriente quidem & viris aurum gestare eo loci decus existimatur, Plinius. Insano hominum vel precio vel sermone celebris est atque illustris Margarita, & simul mulierum admirationem habet, Aelianus. Margarita ex ijs quę in animalibus nascuntur lapidibus, preciosissima est, Cardanus. Sunt & montes natiui sales, vt in Indis Oromenus: in quo lapidicinarum modo cæditur renascens: maiusque regum vectigal ex eo est, quàm ex auro atque margaritis, Plinius. Margaritę frequentari sueta litora propter piscantium insidias declinantes, vt quidam coniiciunt, circa deuios scopulos & marinorum canum receptacula delitescunt: quare captu difficiles sunt, & ampla earum precia, Marcellinus. Principium culmenque omnium rerum precij margaritę tenent, Plinius. Et alibi: Linum quod ignibus non absumitur, in desertis Indiæ cum inuentum est, æquat precia excellentium margaritarum. Megasthenes tradit apud Indos margaritam ter tanto auri purissimi (nam hoc quoque Indi fodiunt) pondere ęstimari, εἶναι τρισάσιον πρὸς χρυσίον τὸ ἄπεφθον, Arrianus libro 8. Arabiæ felicius mare quàm continens est: ex illo nanque margaritas mittit: Minimaque computatione milies centena milia sestertiûm annis omnibus India & Seres peninsulaque illa imperio nostro adimunt. Tanto nobis deliciæ & fœminę constant. Quota enim portio ex illis ad deos quęso iam vti ad inferos pertinet? Plinius. Alexander Seuerus gemmas sibi oblatas vendidit: muliebre existimans gemmas possidere, quę neque militi dari possint, neque à viro haberi. Et cum quidam legatus vniones duos vxori eius per ipsum obtulisset magni ponderis, & inusitatę mensuræ, vendi eos iussit: qui cum pretium non inuenirent, ne exemplum malum à regina nasceretur, si eo vteretur quod emi non posset, in auribus Veneris eos dicauit, Lampridius. Multa ad hunc locum pertinentia de magnitudine & precio vnionum, tum olim, tum nostro seculo, leges apud Guilielmum Budęum libro 2. de Asse: quę breuitatis causa hîc relinquimus. Sexagies sestertiûm valent centies quinquagies mille solatos, precium vnionis dono dati Seruiliæ à Cęsare. erat autem hęc Seruilia M. Bruti mater, Robertus Cenalis. Guilielmus Budęus memorat vnionem in Gallijs tribus aureorum millibus emptum, auellanę magnitudine, pondere quadragenario: & alium quatuor millibus aureorum. Pharmacopolę nostri vnionum minimorum vilissimorumque vnciam emere se aiunt denarijs argenteis octonis. elegantiorum verò, quibus ad virginum & matronarum ornamenta quędam, vestium dico & tæniarum aut mitrarum, aurifabri vtuntur, vncia denarijs ferè quadraginta octo venit.

Margaritas esse plurimas in vna concha, haud dubium est, cum tanta paruitate sint & copia, vt libra dimidię vncię auri pondere commutetur, Cardanus. Vniones si fuerint candidi, magni, globosi, læues, ponderosi: quales interdum Indici & Arabici esse solent, maximi præter vnum adamantem sunt precij, Ge. Agricola.

Vniones coherentes videmus in conchis hac dote vnguenta circumferentibus, Plinius.

Electio. Pręferuntur ex oriente, Albertus. Omnibus pręstant Indici margari candidissimi, splendidi, & bene rotundi, Io. Tzetzes. Sed pro regionum diuersitate quæ quibus anteferantur, dictum est in B. Qui vendunt, aut emunt margaritas, earum pulchritudinem & precium ex candore & magnitudine ęstimant: & quidem hanc artem factitantes, plerique ex eis locupletati fuerunt Aelianus. Summa laus coloris est exaluminatos vocari, Plinius. Exaluminati (inquit Massarius) vniones illi appellantur, qui colore maximè præstant, & perlucidi sunt: ij nanque summo habentur precio. Magnæ rarę sunt quæ vitio careant: & magnæ sunt rarissimæ, Cardanus. Margaritæ magnitudine paruę nucis (*auellanæ, quam leptocaryon vocant Græci*) & egregiè rotundæ, nominantur apud Heliodorum Aethiopicorum 2. Alexander Polyhistor & Sudines senescere eas putant, coloremque expirare, Plinius. Senescit celerrimè margarita, nec in hoc lapidibus similis, Cardanus. Recentiores igitur tum ad ornatum, tum ad remedia præstabunt. Quò maturiores fuerint, eò albiores & magis splendidæ sunt, & translucidæ, minusque habent de colore conchæ, qui aliquando (non in veris puto margaritiferis conchis, sed alijs quibusdam,) arcum ferè cœlestem refert variantibus pro diuerso ad lucem positu coloribus, rutilo, cœruleo, subuiridi. Talis in vnione color aut immaturum, aut fictitium esse arguit, ni fallor: nam & è concharum testis finguntur, vt dicemus.

Ficta margarita. Si artificium addas, statim deficit fulgor, in quo omnis earum dos consistit, Perottus. Suapte natura rotundus

rotundus & læuis est, probeque circumscriptus. Si quem ex eis velis affabrè aliter quàm natus est expolire, is artificium prodit. non enim cedit, sed asper fit, & se fraudibus atque insidijs ad speciem indicat attentari, Aelianus de animalibus 10.13. Io. Tzetzes Variorum libro 11. segmento 375. vniones alios πιπωτὲς, alios χειροποιήτους esse scribit. Priores sic fieri: Ingreditur (inquit) aliquis (*mare*) cum veru & typario (instrumento aut vasculo) ferreo, idoneo ad speciem rotundam margaritis conciliandam: Hoc proximè concham posito, ostreum (*carnem animantis*) veru pungit. fluit è vulnere sanies, quæ fasculi formulis excepta densataque, margarita fit. Et paulò pòst: Arte autem sic parant: E paruis margaritis comminutis, alias maiores in orbem effingunt. Mutuatus autem hæc videtur Tzetzes ex Philostrato sub finem tertij libri de vita Apollonij, non satis plenè tamen. quare nos ipsa Philostrati verba, Zenobio Acciolo interprete, ad Græcum exemplar à nobis emendata, ponemus: Dignum quoque (inquit) existimaui, quæ de altero margaritarum genere (*arte facto scilicet: nam naturales calculos in conchis quibusdam albæ testæ circa Biblum paruam Indiæ insulam reperiri, qui in ostreis illis locum cordis obtineant, paulò antè dixerat*) traduntur non prætermittere: quandoquidem nec ipsi Apollonio res visa est leuis, sed auditu iucunda, & mirabilium omnium miserabilissima. Nam qua parte insula pelagus respicit, immensa est maris altitudo. fert autem ostreum in testa alba, (ἐν ἐλύτρῳ λευκῷ,) quadam pinguedine referta. Lapidem autem nullum producit. Inde maris tranquillitatem obseruant, & aquæ superficiem etiam ipsi olei effusione læuigant. Tum ad ostrea capienda ingreditur aliquis, ita instructus paratusque, sicut qui spongias colligunt. Est autem ei ferreus later (*πλινθὶς σιδηρᾶ, non πλίνθος, vt interpres legisse videtur. est autem πλινθὶς, vt quidam dicunt, scalpellum quo cæmentarii vtuntur ad æquandam & poliendam laterum scabriciem. vel, vt alii interpretantur, δοκὶς, id est, pugio maior & quadratus instar trabis. Alii asserculum esse putant, vel tabulam, qua mulieres lanam vellentes vtuntur, Gybertus Longolius*) & alabastrum vnguenti: atque ita prope ostrea considens Indus vnguento, quasi esca ad fallendum vtitur. namque illo perfusa ostrea sese aperientia inebriantur. Tunc ferreo stilo perforata quasi saniem quandam emittunt. Hanc venator ferreo latere excipit: qui in varias multiplicesque formas concauatus est. ea verò postmodum sanies lapidescit: atque in modum naturalis margaritę albus ille sanguis obdurescit. Et hęc est quæ ex rubro mari colligitur margarita. Huic autem venationis generi etiam Arabes intendunt, ex opposito maris habitantes, Hæc Philostratus. Margaritæ oculorum labracis à Kiranide nominantur: & hodie non desunt, ni fallor, qui ex humore crystallino oculorum piscium quorundam, vtpote albo, solido, rotundo, & magnitudine mediocres margaritas referente, eas mentiantur. fieri enim posse puto, vt præparatione aliqua translucidus reddatur is humor, sicut & in viuo pisce erat. Tempore meo Murianenses vitrearij vniones adulterabant. primum vniones vitreos vacuos, sed translucidos faciebant, deinde materia implebant, qua splendidi, & vnionum coloris redderentur in tantum, vt vix à veris vnionibus discerni possent. Quapropter fuerunt decemuirorum decreto vetiti, Massarius. Non leuis est lucri seplasia, cum ex concha margaritarum pulcherrimi finguntur vniones. Adeò autem rectè fraus hæc succedit, quòd nec à gemmarijs dignoscuntur: color, splendor, substantia, pondus respondet. Sunt qui etiam ex duobus frustis ob conchæ tenuitatem vniones conficiunt. Dum hæc scriberem, lis agebatur de margarita sexagintaocto aureis empta à gemmario, quæ ex concha facta erat: precium æstimationis aurei ducenti. Sperabant imponere Germanis aut Gallis: quòd ingenio & arte minùs valeant. hos enim barbaros putant, cùm nos veriùs simus barbari. siquidem magis barbarum est decipere quàm decipi, Cardanus ad finem libri septimi de subtilitate. Idem libro 10. de varietate: Nuper (inquit) inuentum est, quod vidi, vt margaritæ fiant adeò veris similes splendore, vt si forma, quæ solum dimidium orbem implet, non obstaret, asperitasque quædam, omnino pro veris atque optimis etiam ex eis assimilarentur. Quoniam solum iuxta litus maris effici illas posse affirmabat, (*qui hanc artem callebat*) solumque vêre: & hemicycli (vt dixi) forma: coniectura assequor ex lapidibus astacorum aut pagurorum, vel eius generis illas confici. Coquebat autem eas cum aqua, liquorem circumponens illum à quo tam splendidæ euaderent. Certè si rotundæ pro dimidijs fieri possent, etiam ipsos gemmarios fallerent: quando & nunc in egregia opera inserantur. Quod verò optimum est, tardè senescunt, multis annis splendorem suum seruantes. Leues sunt, & pondere ipso etiam parum à natiuis differunt. Cùm verò peteret centum coronatos vt doceret, non tanti hoc existimaui, vt docerer fallere. Sed constat originem hoc adulterinum à talcho ducere, Hæc Cardanus. Conchas palustres aliqui in acri lixiuio coquunt, donec cortices earum nigri separari possint: reliquum album contundunt, & rore inter Pentecosten & Augustum collecto destillatoq; excipiunt, subigunt, & globulos minutos formant, pertunduntque acicula, & filo insertos ad Solem indurant, &c. vt recitaui in Columba E. Perforatæ, sunt artificiosæ, Syluaticus. Cum è conchis extrahuntur, integræ sunt: arte autem perforantur, vt filo insertæ meliùs ad monilia, dextrocheria, & huiusmodi ornamenta aptentur, Monachi in Mesuen. Sunt & fossiles quædam ac subterraneæ margaritę, crystalli fœtura, vt scribit Aelianus.

Incolis Pariæ & Curianæ cibi sunt maiori ex parte conchylia, ex quibus vniones legunt: quorum plena habent littora, Petrus Martyr. Idem libro 1. Oceaneæ Decadis tertiæ: Vniones (inquit) nostri admirabantur, licet non ritè candidos: quia è conchis illos minimè eruunt, nisi priùs assis: quò faciliùs ipsæ sese aperiant, & caro inclusa sapidiùs coquatur. Sunt nanque edulia regum & obsonia carnes earum, quas maioris pendunt quàm margaritas ipsas. Et alibi: Conchyliorum quæ margaritas ferunt, caro esui est, vti nostrarum ostrearum, accommodata: sed laudabilioris esse saporis illa ostrea ferunt. Fames fortè omnium escarum optimum condimentum id fateri nostros monet. Clodius Aesopi tragœdi filius, vt experiretur in gloria palati, quid saperent margaritæ, vnam (aceto) tabefactam absorpsit: atque vt mirè placuit, ne solus hoc sciret, singulos vniones conuiuis absorbendos dedit, Plinius. F

Vniones sint corpulenti, integri, non perforati: Sunt qui à natura perforatos præferant, quòd per foramen excrementis sint purgati, Syluius. Et alibi: Integri potiores his quos ars pertudit. Ad remedia requisitæ non perforatę intelliguntur. Sunt & obscuræ quædam subcitrinæ, non perforatę, G

foratæ, quæ perforatis æquipollent. idcirco eligendæ sunt claræ & albæ. obscuræ & quasi albidæ (*pallidæ*) non sunt miscendę medicamentis, Syluaticus. Maturæ splendent & translucidæ sunt ad ornatum eligendæ: minùs maturas aliqui in medicina pręferunt. In iunioribus conchis repertæ, meliores sunt, Albertus. Pharmacopolæ compositionibus quibusdam medicis addunt margaritas minutas, phrygionibus inutiles, & fœminarum desiderijs ineptas. Margaritæ eligendæ sunt maiusculę, claræ, læues, non angulosę. Frigidę & siccę sunt in secundo gradu, cum pauca subtilitate secundum Rasin: quod verius videtur, quàm quod Isaac eben Amram scribit, in omnibus qualitatibus primis eas temperatas esse. Desiccant humiditates. Cum dissoluuntur, & linitur baras (*baras vel albaras Arabicè, est leuce Græcorum, id est, vitiligo profundior, Manardo*) cum eis, statim eam abolent. Quòd si quis sodam (id est capitis dolorem) patiatur, propter dilatationem neruorum opticorum, & fiat caputpurgium cum ista aqua, statim sanatur. Oculorum humiditates desiccant: roborant enim neruos per quos humiditas ad oculos defluit. eorumque obscuritatem, albedinem (*nubeculas*) & sordes emendant. Antidotis viscerum admixtę, vim earum augent: sanguinem enim subtiliorem reddunt. Cor corroborant: quamobrem conueniunt in eius debilitate, tremore, & accidentibus à melancholia factis: sanguinem enim crassum & fęculentum clarificant. itaque succurrunt cardiaco affectui, & timori melancholico. Menses retinent. In locum earum succedere potest tantundem & dimidium ponderis earum, è conchis earum magnis ac splendidis, (vt pro drachma margaritarum, conchę partis, scilicet interioris, quę sola splendet, sesquidrachma,) Serapio & citati ab eo authores. Conteri non debent in mortario ęreo siue cupreo, ne inde aliquid substantię in margaritas deradatur: sed omnino super lapidem porphyrium diu conterendę sunt, Bernardus Dessennius Cronenburgius. Margaritę similes sunt karabe (electro) natura & luciditate: sed efficaciores ad cor roborandum quàm karabe: & inest eis proprietas valde magna, Auicenna. Cor confirmant, Auicenna de viribus cordis. Cor roborare, & putredini circa ipsum resistere creduntur: frigidi, sicci ob hęc remedijs imbecillorum febricitantium, pestilentium, miscentur, Syluius. Margaritę vi sua tēperata tēperant & confirmant calorē natiuū. Prosunt cardiacis & timidis, & sanguinē cordis propriè clarificant. in qua vidi quosdam eliquasse, (*locus videtur mutilus*,) & ægritudine multę ex eis curatę sunt, Arnoldus in libro de conseruanda iuuentute. Recentiores quidam medicamentis aduersus comitialem inscriptis, margaritas immiscent. Iniiciuntur & pastillo ad cardiacos apud Nicolaum Myrepsum, numero 70. Valent cōtra fluxū sanguinis in lienteria & diarrhœa. Reparant spiritus subtiles, vt quidam aiunt, sed falsò. imò particulas corporis asperitate sua abstergunt, & eas astringendo confirmant, Albertus. Margaritæ perforatę & non perforatę, emplastro ad cordis syncopen & imbecillitatem corporis apud Nicolaum Myrepsum adduntur. Testa interius læuis ac perlucida, ad dealbandam faciem sine nocumento pręclara res est, si eam in puluerem minutissimum cultro raseris, postmodumque aquę exiguo maceratam nocte ori circumciueris, ac mane postea frusto telę tenuissimę aqua madefacto leuiter absterseris, Massarius.

H.a. Baccę propriè dicuntur minutiores arborum fructus, vt lauri & oliuę, &c. ab earum verò similitudine etiam gemmę & lapilli, vt grammatici annotant. ego margaritam præcipuè baccam dici animaduertō. Virgilius in Culice: Conchea bacca maris pretio est à pectore puro. Claudianus: Et varijs spirat Nereia bacca figuris. Horatius Serm. 2. 3. Filius Aesopi aceto diluit insignem baccam. Idem Epodon 8. Nec sit marita quę rotundioribus Onusta baccis ambulet. Virgilius 1. Aeneidos: Colloque monile Baccatum. Μαργαρὶς μαργαρίδος, genere fœm. pro margarita legitur apud Heliodorum & Io. Tzetzen. Μαργαρίτης λίθος, Philostratus. Inda concha pro margaritifera, Propertius. Diues concha, preciosa concha, pro eadem, apud Claudianum puto. Ἄλβα, οἱ μάργαροι, Suidas. Argiphora gemma, margarita, perna alba, albica, Syluaticus. Pinna piscis (concha) margaritarum, interdum pro ipsa margarita, Syluaticus. Lapis ad ęstatem, est margarita: & est lapis luminis, quòd confert oculis, Vetus glossographus Auicennę.

Margarius, negociator margaritarum, apud Firmicum. Margaritiferę cochleę, Plinius libro 32. Vnionem fœm. genere recentiores quidam pro concordia dicunt. haud scio an etiam veteres.

Stirpes à margaritis denominatæ. Cacalia siue leontice vocatur, semen margaritis minutis simile, dependens inter folia grandia, in montibus ferè: Plinius. Vide in Leone a. Lithospermon lapillos gerit candore & rotunditate margaritarum, Idem. Et alibi: In meridiano orbe pręcipuam obtinent nobilitatem palmę syagri, proximamque margarides. Eę breues, candidæ, rotundę, acinis quàm balanis similiores. Quare & nomen à margaritis accepere. Vna earum arbor in Chora esse traditur. Meminit earum & Aelianus. Galli margaritam vulgò vocant florem vrbanum, quem medici quidam vulgò primulam veris, vel consolidam minimam. Vnio dicitur alterum cepæ genus, capitatum, quod ferè citra ceruicem in caput extuberauit: in cuius nominis ambitu est quę simplex non fruticauit, nec habuit soboles adhęrentes, vt testatur Columella li. 12. Marsicam simplicem, inquit, quam vocant vnionem rustici, eligito. Galli de cepis hodieque hoc nomen seruant.

Epitheta. Margarita Indica, fulgens, apud Rauisium. His alia addi licet ex notis electionis, vt in E. pręscriptę sunt.

Margarita Indica terrena dicitur naturam habere non propriam, sed fœtura esse crystalli, non gelu concrescentis, sed fossitij, Aelianus de animalibus 15. 8. Crystallus quidē in alpibus nostris foditur, eaq; maior & pulchrior est, quā quæ saxis & rupibus adnascitur: & beryllus lapis tū crystallo similis est, tum nomine ad perlam, id est, margaritam accedit: sed figura ac magnitudine neutra margaritę respondet.

Margareta nomen proprium sexui muliebri in baptismo imponi solitum, à margarita factum videtur, & à blanditijs & amoribus primitus profectum.

b. Rasadasa (alibi, Sabasa vel Sedasa) coculæ (conchulæ) quæ à sancto Iacobo apportantur, postquam exterior cortex fricando ablatus fuerit, similes margaritis, Syluaticus. Testudines quædam maximę sunt, habentes domos vt verę margaritæ, & nitentes, Albertus apud Syluaticum.

c. Vlpianus Digestorum nono, ad legem Aquiliam, ita inquit: Si maritus vxori margaritas extricatas dedisset in vsu, easque inscio viro perforasset, vt pertusis in linea (*filo*) vteretur; tenetur lege Aquilia. Sed apertiùs

apertius idem Digestis De furtis, libro 47. Si linea margaritarum surrepta sit, dicendus est numerus, Cælius Rhod. Et alibi, Extricatos vniones iureconsultis dici opinantur perpolitos, & ab genitiuis maculis depuratos. Si tanti vitrum, quanti margaritum? vide mox in Prouerbijs.

Μαργαρῖται δηλοῦσι δακρύων ῥόοι: senarius est onirocriticus apud Suidam. inde Pierius Valerianus in Hieroglyphicis vniones, vel concham eorum pro lachrymarum symbolo accipit: fortè quod lachrymarum guttæ, vniones magnitudine, perspicuitate & orbe suo referant. Veneri in ornatu gemmas omnes aliqui deberi putant: imprimis verò vniones ad eam pertinere videntur: virilior enim paulò ex reliquis gemmis ornatus, vnionum planè fœmineus est. Cæsarem Veneri genitrici ex vnionibus Britânicis thoracem consecrasse Plinius refert. Alias quoque cur conchæ Veneri sint sacratæ causas in Pinna ostendit idem Valerianus. & nos supra inter conchas diuersas de ijs quoque diximus quæ à Venere denominantur. Conchas rationales libros nomino: quibus sententiæ ceu margaritæ insunt, Io. Tzetzes. h.

D. Hieronymus in epistola quadam ad Demetriadem virginem: Solent miseri parentes, & non plenæ fidei Christiani, deformes, & aliquo membro debiles filias, quia dignos generos non inueniunt, virginitati tradere: si tanti, vt dicitur, vitrum, quanti margaritum? Vtitur eodem prouerbio (inquit Erasmus) idem Hieronymus complusculis alibi locis: vsurpatur & à Tertulliano in libello ad martyres. Hoc dicto summa rerum inæqualitas significabatur, &c. Creta notare, prouerbialis est locutio, pro eo quod est approbare. & Carbone notare, quod est damnare. propterea quòd Pythagoras aiebat id, quod esset colore candido, ad boni naturam pertinere: quod atro mali. Ad hanc formam pertinet etiam illud, Vnione signare: quod sæpius apud autores est, pro eo quòd est, inter felicia prosperaque numerare. ductum à veterum superstitione, qui vnumquenq; anni diem, missis totidem in vrnam, aut vt apud Scythas, in pharetram, calculis signabant: quem arbitrabantur prosperum abiisse, candido calculo, aut creta: quem egregiè felicem, vnione: contrà, quem inauspicatum, nigro lapillo notabant, Erasmus Rot. *Prouerbia.*

Ne detis quod sanctum est canibus, neque proieceritis margaritas vestras ante porcos: ne quando hi conculcent eas pedibus suis, & illi versi in vos, Seruator noster Matthæi 7. Et rursus Matthæi 13. Simile est regnum cœlorum homini negotiatori, quærenti pulchras margaritas: qui cùm inuenisset vnam preciosam margaritam, abiens vendidit omnia quæ possidebat, & mercatus est illam, Ἐν πολλοῖς γὰρ τοῖς μαργαρίταις τοῖς μικροῖς ὁ εἷς, ἐν δὲ πολλῇ τῇ τῶν ἰχθύων, Clemens Stromatum 1. Volo mulieres amictu modesto cum verecundia & castitate ornare semetipsas, non tortis crinibus, aut auro, aut margaritis, d. Paulus ad Timotheum 1. 2. Mulier erat circundata purpura, & coccino, & inaurata auro & lapide pretioso, & margaritis, d. Ioannes Apocalyps. 17. Negotiatores lugent, quoniam merces eorum nemo emit amplius: non merces auri & argenti, & lapidis pretiosi, neque margaritæ & byssi, Ibidem 18. Ostendit mihi sanctam Hierusalem, descendentem de cœlo, habentem portas duodecim, &c. & duodecim portæ, duodecim margaritæ sunt: & singulæ portæ singulis constabant margaritis, Ibidem cap. vltimo. Inauris aurea & margarita fulgens, qui arguit sapientem & aurem obedientem Prouerb. 25. Munsterus vertit, Monile aureum, & ornamentum auro inclusum, &c. חלי cheli, Hebraicum nomen, quod hîc ornamentum simpliciter, in dictionario monile interpretatur. *Margaritarum mentio in sacris literis.*

Nec in Acarnania ante (aliàs, autem) laudati reperiuntur vniones, enormes ferè, colorisque marmorei, Plinius. antiqua lectio melior, enormes ferè concoloresque marmori, Massarius. Idem Plinius puto alicubi de margaritis: Subeunt (inquit) luxuriæ eius nomina & tædia exquisita, perditione portatu. vbi (inquit Hermolaus) sunt qui legant perditiore, ex sequentibus. E

MARINVS, Μαρῖνος, piscis apud Aristotelem alicubi nominatur tantùm: Gaza Græcam vocem reliquit. Μαρῖνος καθαρὸς ἰχθὺς θαλάσσιος, & viri nomen, Hesychius & Varinus.

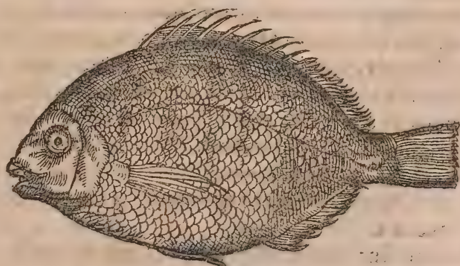
MARIO. Vide in Antacæo.

MATRICVLI nominantur ab Ennio in Phagiticis hoc versu, vt citat Apuleius Apologia 1. Purpura matriculi, mures, dulces quoque echini. Vrticæ marinæ dicuntur etiam μητρίδια Græcis. Vide suprà in Corollario de Conchis Porcellanis.

MECONES, Μήκωνες, (penultima per o. breue,) pisces gregales, nominantur ab Aristotele historiæ 9. 2 Gaza vertit papaueres. Μήκων quidem cum papauer herbam significat Græcis per o. magnum in recto & obliquis scribitur. Posidippus apud Athenæū Meconia piscibus adnumerat, his verbis ἐγχέλυας, ἐχῖνες, στρόφατες, μηκώνια, τραχήλες. Atramentum in polypo tunica continetur membranea: tunicam hanc in polypo μήκωνα vocat Athenæus, Vuottonus. In testatis meatus à ventre duplicatus longus, porrigit se vsque ad id quod papauer appellatur, μήκωνα Græci vocant: quod fundo commissum est. Est autem hoc quasi excrementitium quoddam membrana contentum, magna sui parte in omnibus testaceis generibus: quod vel esculentum esse præcipuè sentitur, Idem ex Aristotele. Apud Aristotelem alicubi μύκων (vel μήκων) legitur, pro μύξων, vt Rondeletius obseruauit, quamuis Gaza papauer conuertit.

MEGARIS (*vocabulum coniicio corruptum*) est piscis maris, vbi capitur non magni precij, etsi recens melioris sit saporis. salsus verò longius defertur, propter raritatem magis desideratus, Albertus.

DE MELANDERINO, RONDELETIVS.

Scarus.

ΜΕΛΑΝΔΕΡΙΝΟΣ Græcis à nigrore cutis dicitur. Sunt qui picium Venetijs dici autumant, & eum esse, qui à nostris in Gallia Narbonensi dento dicitur, sed perperā: dento enim noster verus est scarus, cui dentes lati & acuti, nō serrati, sed hominis dentib. similes, vt suo loco demonstrabimus. Melanderini nullā quod sciam, mentionem fecerunt Aristoteles, Plin. Oppianus: sed Athen. duntaxat, qui significare videtur melanderinū à Speusippo ψυγρὸν, à Numenio ψόρον appellatum: quod si ita res habeat,

vtrobiq;

vtrobique mendum esse suspicor: atque in priore loco (*legendum*) ψογερὸν, id est, αἰσχρὸν & turpem: in altero ψόθον, id est, nigrum & squalidum. (*Vide suprà, Corollarium ad Lepradem Bellonii.*)

Vbi. Is in nostro mari reperitur, & sargi nomine venditur, ob similem corporis figuram.

B Et est melanuro similis, sed corpore paulò rotundiore. Toto ferè corpore nigrescit, circa caput ex nigro purpurascit, sicuti viola. Dentes habet acutos, paruos sicuti pagrus. Pinnarum etiam situ, & numero sargo similis, cauda differt: quia in duos pinnas non desinit, sed in vnam latam saxatilium ritu, ventriculum gulamque habet. circa ventriculum appendices quatuor magnas, hepar ex rubro candidum, à quo fellis vesica pendet: splenem magnum, nigrum scari vel lati modo: fel aqueum, cor priùs descriptorum piscium cordi simile. Lapides habet in capite.

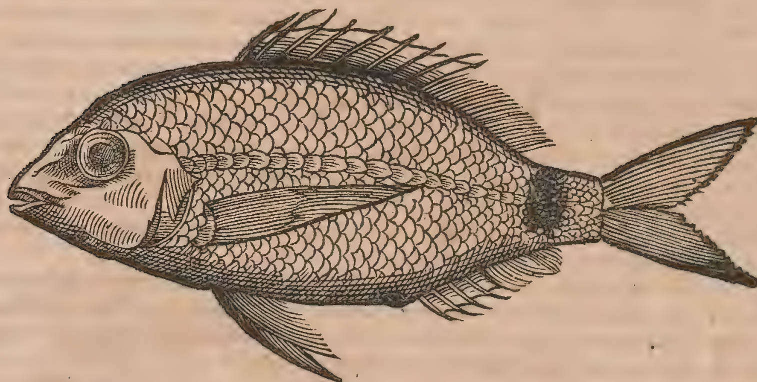
Carne est non ita molli, sed ferè media, satis boni succi: vt aurata vel sargus præparandus, Hæc Rondeletius.

Gillius piscium Venetijs vulgò dictum Melanderinum esse putat: Rondeletius scarum esse ostendit.

MELANDRYS species est maximorum thynnorum, Pamphilo teste: à quo melandrya salsamenta dicta. Vide suprà in Elacatene, Idem fortè Melanthynnus fuerit, de quo nunc dicemus.

MELANTHYNOS solus Oppianus nominat, pro piscibus fortasse potiùs quàm pro beluis, Rondeletius. Ἐν δ᾽ μελανθιώων ζαμϐὲς γένος, Oppianus lib. 1. Halieut. inter cete: quibus tamen canes quoque, & alios cartilagineos pisces magnos adnumerat, qui propriè cete non sunt. Quod ad scriptionem, penultimam malim per υ. duplex scribere, & vocabulis diuisis μελάνυρος. Coniicio enim thunnorum generis hunc piscem maximum esse: eundemque alio nomine Melandryn dici, à colore nimirum nigricante. Vide Melandrys proximè retro.

DE MELANVRO, RONDELETIVS.

Cognito Sargo haud difficile est melanurum agnoscere. Est enim, autore Hicesio, sargo similis melanurus, & nominis ipsius ratio, melanuri ideam nobis proponit, vt ex caudæ nigra nota statim ab alijs internoscamus. At nota hæc illi cum alijs communis est. nam sparus & sargus ὀρροπυγόστικτοι sunt, id ist, in cauda notam habentes, quemadmodum melanurus, qua nota decepti multi eum à similibus distinguere non potuerunt. Quare alia descriptione opus est, & alijs notis à reliquis secernendus. Ac primùm qui μελάνυρος Græcè dicitur, à Gaza Latinè oculata dicitur. Vtraque appellatio apud Plinium reperitur libro 32. cap. 11. in catalogo piscium. Melanurus, mæna, meryx, myllus, mystus, murex, oculata, &c. Quo argumento moti quidam, diuersos pisces esse censuerunt. Plautus (*in Captiuis*) ophthalmiam vocauit: Pernam, ophthalmiam, horæum, scombrum, trygonem, cetum: vt ophthalmia (*ophthalmias potius vt anthias*) à melanuro diuersa videri possit. Ego verò eundem piscem esse existimo. Neque mirum cuiquam videri debet, Plinium diuersis nominibus piscem hunc designasse, in alijs enim multis idem facit. Plautus autem quem alij melanurum à nigra cauda, ipse ab oculorum magnitudine ophthalmiam appellauit, id est, oculatam, sicuti & nunc Romani ochiado: Massilienses oblado ex oculata, c, demendo & u, in b, mutando. Nicenses iblada, nostri Monspelienses nigr'oil, id est, nigrum oculum. Omnes igitur ab oculis nomen posuerunt, demptis Græcis qui à nigra cauda melanurum nominarunt.

Oculatam eundem melanuro piscem esse.

C Is in litorum saxis & eorum locis arenosis degit.

B Oculis est, habita ratione corporis, admodum magnis ex cæruleo nigrescentibus, ore paruo, dentibus paruis, pinnis, caudæ forma auratæ similis. Corpus ex cæruleo nigrescit, cauda antequam in pinnas rubescentes desinat, maculâ notatur nigrâ, à quâ & μελανούρου & ὀρροπυγοστίκτου nomen habet, (*vt Athenæus ex Aristotele citat.*) Squamis tegitur latis, facilè deciduis. A capite ad caudam ducta est linea latior, ex squamis maioribus & rotundioribus, lineolis alijs frequentibus & nigris distincta, ob quas πολύγραμμος & μελανόγραμμος etiam dictus est. Huic hepar est magnum, à quo fellis vesica pendet: ventriculus medius, cor angulatum: in ventre vesica aere plena, crassa densaque. Palmi magnitudinem non excedit.

CDE Imbecillus est piscis, sed callidus, qui vel retibus, vel nassa vix capiatur, à ciborum illecebris abstinet, tranquillo mari in arena deses quiescit: perturbato tum, perinde ac si intelligeret à piscatoribus mare non adiri, liberè spaciatur. Quæ Oppianus pulchrè describit:

Libro 3.

οὐ μὰν δὴ μελάνουρον ἀπολίσεται, οὔτ' ἐνὶ κύρτῳ Ῥηιδίως ἀπατῶν, οὔτ' ἐν λινοεργέϊ κόλπῳ.
Haud facilè paruus melanurus fallitur arte, Nec curua capitur nassa, nec retibus amplis.

Cætera ex ipſo autore petas. Ælianus eadem ferè prodidit. In Stabiano Campaniæ ad Herculis petram, inquit Plinius, melanuri in mari panem abiectum rapiunt: ijdemque ad nullum cibum, in quo hamus ſit, accedunt. *Lib.32. cap.2.*

Melanurus ſecundum Hiceſium (apud Athenæum lib.7.) minus nutrit quam ſargus, (*non parum tamen & ipſe nutrit, & ſargo quoque minus aſtringit:*) neque ea eſt ſucci bonitate, neque tam ori gratus. Carne eſt molli, alga veſcitur, vt ſcribit Ariſtoteles. Veſcitur etiam cœno, is deterior eſt. Qui in purioribus litoribus degit, & piſciculis veſcitur (nã in ventriculo melanuri piſciculos ſæpe inuenimus) is magis probandus. Vt ſargus vel aurata paratur. F (C) *Lib. 8. de hiſt. anim. cap. 2.*

DE EODEM, BELLONIVS.

Melanurus Græcis appellatus, Venetis Ochia, Genuenſibus Oia, Maſſilienſibus Oblada, & circa Niceam Auguyata vel Oyata, ab oculorum magnitudine, in Oceano Gallico perrarus, in Adriatico ac Mediterraneo frequentiſſimus eſt. Sunt Maſſiliæ qui Oilladigam vocare malint. Vulgus Romanum ab inſignib. oculis Ochiatam nominauit, ad diſcrimen Torpedinis oculatæ, quam Ochiatellam appellant. A

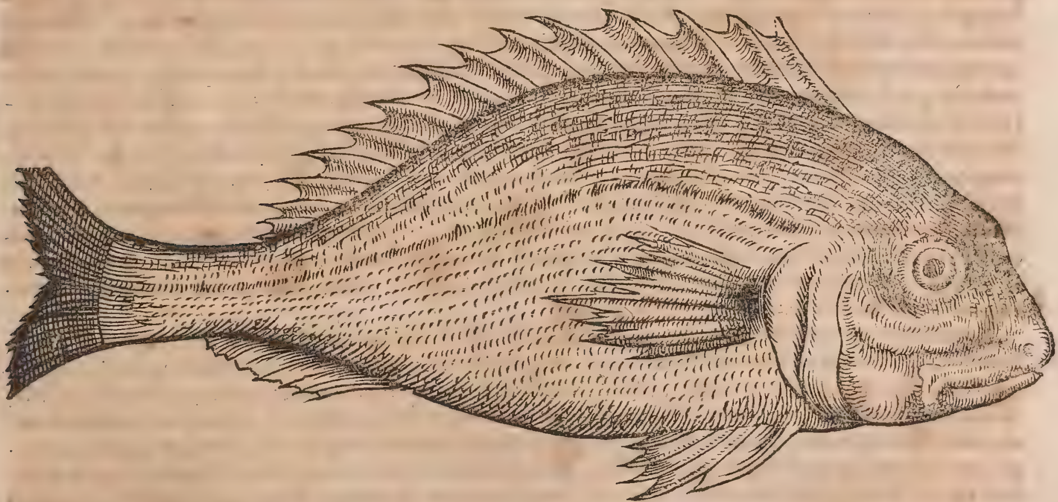
Piſcis hic latitudine, longitudine & corporis circino cum Dentali, Sargo, Aurata & Sparo conuenit. Longè diuerſus eſt à Melanderino. gerit enim Melanurus latas ſquamas, atque vnicam in tergore pinnam, eſtque gregalis & ſaxatilis. Dentes habet robuſtos, colorem vt Sargus: branchias vtrinque quatuor, aculeos in pinnis, quales Cantharo eſſe videmus. Craſſitudine ac magnitudine eſt mediocri, neq; ampliùs quàm vnam vel ſeſquilibram vel duas ad ſummum pendet. B

Saxatilis eſt Melanurus (inquit Ariſtoteles) & prope litora in locis arenoſis, alga paſcitur, Coracino perſimilis. C (B)

COROLLARIVM.

Si melanuros, oculata piſcis eſt, vt Theodoro placuit, videretur erraſſe Plinius, qui paulò poſt de oculata quaſi diuerſo piſce loquitur: vt alter eorum neceſſariò ſit lapſus, Hermolaus. Et rurſus, Oculatus is videtur eſſe piſcis, quem Plautus Ophthalmiam appellauit. Plinius inter alios ex Ouidio piſces labrum cauda placentem nominat, corrupta (vt ſuſpicor) pro melanuro voce. nam labrum pro piſce nemo dixit. labrax verò lupus eſt, proximè ab eo nominatus. nec refert quòd hunc Ouidij piſcem ceu nouum Plinius proferat prius quoque ab eo nominatum, cum in alijs etiam idem fecerit, vel obliuione, vel ignorantia, vt orpho & erythrino. Nominatur quidem ab Ouidio in eo quod extat fragmento laude inſignis caudæ melanurus: at labrus nuſquam. Rond. tamen labrum Ouidij (Plinij melius dixiſſet, aut corruptæ lectionis Plinianæ) chelonem è mugilum genere eſſe putat, quem Gaza labeonem transfert. A

Icon hæc Venetijs pro Oculata, id eſt Melanuro, facta eſt.

Melanurum Maſſilienſes Olhadam, hoc eſt oculatam corruptè: Siculi Ochiadam vocant, Gillius. In ſchedis meis reperio hunc piſcem Siculis alibi okada, alibi marilia dici: poſterius à melanuro corruptũ videtur: non memini tamẽ vbi hoc vel legerim vel audiuerim. Præterea Venetijs Ochiada, vocari eo ſono quo nos Otſchada ſcribim⁹ atq; proferimus: alibi in Italia la Ochia. Oculata ab Ang. vocatur *à Seebreme*: (nos diceremus, *ein Meerbrachſme,*) vt Io. Fauconerus monuit. Ego nomen illud *Meerbrachſme*, pluribus eiuſdem formæ piſcibus attribui, inter Cyprinos oſtendi. quamobrem diſtinguendi gratia melanurum (etſi rariùs puto in Oceano Germanico capi, ſicut & in Gallico, Bellonio teſte) vocari licebit noſtra lingua, *ein Brandbrachſme.*, à titionis extincti colore nigro. nam & vulpis genus quoddam ab hoc colore *Brandfuchs* denominant Germani: & cerui, *Brandhirz.* & Græci quidam ſimiliter à titione melanurũ δαλὸν appellant, vt Heſychius & Varinus ſcribunt. Eſt etiam hepatus Ariſtotelis & Athenæi forma non admodum diſſimilis melanuro, & macula ad caudam ſimiliter atra inſignis: quem ſuprà interpretati ſumus, *ein andere Meerbrachſmen art mit einem ſchvvarzen flecken am Schvvantz, vvie auch der Melanurus.* Ab eo diuerſus Æliani hepatus eſt. Eliota Anglus melanurum interpretatur *a Ruff*: qui piſcis fluuiatilis eſt, non marinus vt melanurus. nos in Cernua fluuiatili (ſic enim Bel. appellat) de eo ſcripſimus: & in perca fluuiatili quædam addemus. Germani enim eundem piſcem percam rotundam vocant.

sant, *ein Kulpars.* Sunt ex recentioribus qui mustelæ fluuiatilis genus, quod enneophthalmum vulgò dicitur, oculatum vocitent, Germanici nominis imitatione.

B Neapoli frequens est Melanurus, Romæ rarò conspicitur, Iouius. Ennius in carminibus, quibus qui pisces vbi præstantiores reperiantur explicat, melanurum quoque nominat, citante Apuleio Apologia I. sed codices nostri sunt deprauati, nec expressum regionis nomen. Melanderinum similem esse aiunt melanuro, Athenæus: apud quem Speusippus coracino quoque melanurum comparat. Gil. Picios vulgò Venetijs dictos, (Rondeletius scari speciem facit,) sargis aut melanuris similes esse tradit. Aristoteles cùm de scaro mentionem facit, semper melanurum illi coniungit, Iouius. Melanurus varius est & frequentibus guttis conspersus, non absimilis auratæ, Iouius. Laude insignis caudæ melanurus Ouidius in Halieut. vocabulum laude simpliciter pro nomine accipio. Græci enim à cauda (à macula caudæ nigra) melanurum denominant. Laudare (inquit Macrobius 6. Saturn.) significat prisca lingua nominare, appellareque. Sic in actionibus ciuilibus author laudari dicitur, id est nominari, (*nominatim citari,*) Budæus. Plura inuenies in Promptuario.

C Melanuri Columellæ saxatiles sunt, & in petris stabulantur: Oppiano litorei, χθαμαλοῖσι παρ' αἰγιαλοῖσι νέμοντα. Ouidius in Halieutico saxatilibus an pelagijs adnumeret dubitari potest. Alga vescuntur, Arist. Timidissimi piscium Melanuri, suæ timiditatis testes habent piscatores. neque enim capiuntur nassa, neque ad eam accedunt. Si quando vero sagenam eis circumdederis imprudentes comprehenduntur. Iidem cum placidum & quietum est mare, ad imam maris sedem in petris aut algis (in arenis, Oppian. lib. 3. vnde nimirum Ælianus transcripsit) quiescunt, tegumentoque proteguntur, quocunque corpus occultari potest. Contra cum aduersa tempestas est, piscesque alios vident in altitudinem ex fluctuum impetu descendere, hi tum (vniuersi, Oppian.) fiducia implentur, simul & ad littus appropinquant, & ad petras adnatant: atque spumam super se fluctuantem, ipsosque cooperientem, satis esse ad se tuendum arbitrantur. Nescio quomodo enim pernoscunt, eo die, nocteue cum feritas maris & immanitas efferuescit, tum à piscatoribus non adiri mare. Ac cũ maris tempestates sunt, ex his viuunt cibis, quos è saxis partim eruunt partim è terra euellunt: nec tamen nisi sordidis pascuntur, & abiectis: quibus non facilè alius piscis, nisi fame oppressus, vesceretur. Cum maris tranquillitas viget, in solo sabulo pabulum inquirunt, hincque pascuntur, Ælianus de animalib. 1. 41. ex quo etiam Philes mutuatus est. Oppianus ἀδρανέας, id est infirmos hos pisces cognominat: & ἀναλκίδας, & οὐτιδανοὺς, eodẽ sensu: quòd & corpore puto imbecilli, & animo timidi sint.

Gibus.

D Quàm timidi simul & cauti sint melanuri, proximè in c. ex Æliano scriptum est. Athen. lib. 7. nullo authore refert huiusmodi prouerbium: Ἕπεται πέρκη μελανούρῳ: id est, Comitem sibi ducit sepia percam. Lib. 10. ex Aristophane adducit: nec addit in quem sensum soleat vsurpari, nisi quod conijcio dictum de improborum societate. Apud eundem paulò inferiùs adducuntur hi versus:

Φυκίδας, ἀλφηστήν τε, καὶ ἐν χροιῇσιν ἐρυθρὸν Σκορπίον, ἢ πέρκαισι καθηγητὴν μελάνουρον, Erasmus Roterod. Qui primum in eo errat, quod melanurum sepiam conuertit. deinde, ni fallor, in eo quoque quod Athenæum hoc prouerbium ex decimo Aristophanis citare scribit. Ego autem Athenæum lib. 7. Numenij tantũ versus iam recitatos adduci inuenio: & prouerbium Ἕπεται πέρκη μελανούρῳ, sine authore: nisi quis ad Aristotelem referat, cuius librum περὶ ζωϊκῶν proximè nominarat. Idem Athenæus lib. 10. in obscuro quodam gripho Eubuli hæc verba refert: Βουλομένῳ ἕπεται πέρκη μελανούρῳ. id est, Perca ducem sequitur melanurum sponte per æquor. Vnde conijcio familiaritatem quandam cognationem naturæ his piscibus inuicem intercedere. Vterque quidem saxatilis est vt in ijsdem locis eos reperiri sit verisimile. Et quoniam vtrique a nigro colore inditum nomen est, nigrum verò infausti vel improbi signum ferè habetur: improborum hominum familiaritatem: vel vitium aliquod alterum natura subsequens, vt ebrietatem, libidinem vel contumeliam, significare licebit. Περκνὸν grammatici interpretantur, μέλανι κατάστικτον: περκάζειν, μελαίνεσθαι: περκαίνειν, διαποικίλλεσθαι. Legimus autem & πέρκας, αἰόλας τε καὶ γραμμοποικίλους εἶναι: & melanuros, μελανογράμμους, πολυγράμμους, καὶ ὀρροπυγοστίκτους. Melanurus piscis admodum temperans est, λίχνη δέ οἱ οὔποτ' ἐδωδὴ Θυμήρης, Oppianus.

E Ad nassam (κύρτον) melanuri non accedunt, capiuntur autem sagena, Ælianus. Plinius hos pisces in Stabiano Campaniæ ad Herculis petram, ad nullum cibum, in quo hamus sit, accedere prodit. Oppianus Halieut. 3. melanuros sic capi ait: Cum mare tempestatibus agitatur, & hi pisces profunditate relĩcta circa petras oberrant, (vt in c. dictum est:) piscator super saxo prominẽte, vbi vel maximè furit mare, caseum pani permixtum in fluctus dispergit: donec melanuri complures huius escæ cupidi congregentur. Auertit autem corpus in obliquum, ne vmbra sui in aqua comparens piscibus terrorem incutiat. Iis collectis à parua harundine exilem & simplicem lineam multis instructam exiguis hamis eadem refertis esca, in æstuantes maris vndas demittit: illi adproperant, & suum sibi exitium glutiunt. Subinde autem ille, nunquam ferè quiescente manu, è vorticibus hamos extrahit, sæpe etiam vacuos. neq; inter æstus maris facile dignoscit, piscis ne aliquis hæreat, an temere ab vndis agitetur linea. Quòd si quis hamo transfixus inhæreat, repentè extrahitur, ne dolo cæteri animaduerso perterreantur. Esca ad capiendos melanuros: Hepate caprillo hamos inducito. Inuenimus & escam aliam, qua vtimur in mari tranquillo, aut dum capere varios pisces est animus: eaque est vngula asinina, aut caprilla, Tarentinus. Idem ad trachuros & melanuros capiendos: Vrticas (inquit) madefaciens succo viridis coriandri: ex eisque cum simila pastas conficiens, vtitor. Optimè saxosum mare, nominis sui pisces (id est saxatiles) nutrit: vt sunt merulæ, turdique nec minus melanuri, Columella 8. 16. de piscinis loquens.

F Melanuri rationem auratam sequi Diphilus testatur. Piscium eorum qui ex media materia sunt, (id est mediocriter alunt,) quibus maximè vtimur, tamen grauissimi sunt, ex quibus salsamenta quoque fieri possunt, qualis lacertus est: deinde qui quanuis teneriores, tamen duri sunt, vt aurata, scarus, oculata, Celsus. Xenocrates melanurum stomacho gratum esse prædicat, probumque gignere succum: & qui facilè digeritur, abundeque nutrit, atque haud difficulter excernitur, Wottonus. Melanurum piscem vilem habitum, & à ganeonibus non magni æstimatum, Matron Parodus his versibus annuit: Πέρκη τ' ἀνθεσίχρως; καὶ δημοτικὸς μελάνουρος, ὃς καὶ θνητὸς ἐὼν ἔπετ' ἰχθύσιν ἀθανάτοισι. Hippocrates in libro de

internis

internis affectionibus, curationem præscribens hominis laborantis tertio genere tabis: Quarto mense (inquit) opsonia ei sint caseus & carnes ouillæ, &c. inter pisces autem abstineat mugile, anguilla, & melanuro.

Melanurus assus & comestus visum acuit: ius verò eius colicos sanat, Kiranides. Ex ophthalmia pisce, si oculus erutus fronti hominis appendatur, & ipse viuus dimittatur, remedium ophthalmicis esse Volaterranus scribit. additque oculum pisci renasci: & altero eum capi lumine, qui viuentem non dimiserit. Sed hoc de Myrone tradit Ælianus. Vide infra in Corollario de Muræna mare circa initium. G

Melanurus Græcè dicitur, id est nigricauda vel atricilla, Iouius. Meminit huius piscis Artemidorus quoque, Onirocriticôn 2. Ælian. dipsadem serpentem alio nomine melanurum vocari author est. H. a.

Melanurs ἀδρανὴς, ἀναλκις, ἐπιδανὸς, σώφρων, Oppiano: ἐιλότατος, Æliano: δημοτικὸς, id est plebeius & vilis, Matroni Parodo. Epitheta.

Inter Pythagoræ symbola hoc etiam legitur: Μὴ γεύεσθαι τῶν μελανούρων: id est, Ne gustes ex ijs quibus nigra est cauda. Interpretatur Plutarchus in commentario de liberis instituendis, ne commercium habeas cum improbis, & ijs qui sunt nigris ac infamibus moribus. Tryphon grammaticus Græcus inter ænigmatis exempla hoc quoque commemorans, interpretatur hoc modo: Ne mendacem sermonem protuleris. mendacium enim in extremis partibus nigrescit & obscuratur. Quidam (*recentiores, & harum rerum imperiti*) ad sepiam piscem referunt: qui atramento, quod in cauda gestat, semet occulit, Eras. Rot. Monuit scienter Pythagoras, animal cauda nigra non attingendum: innuens esse declinandum vitium, cui succedat mentis nigredo, & voluntatis conflictatio molesta: siquidem vitij facilitatem, vitę mox miserabilis consequitur difficultas, Cælius Rhod. 25.33. Melanuros ne gustato: quod sic Græcè scribitur, Μὴ γεύεσθαι μελανούρων: Marsil. Ficinus, vt reor, (inquit Lilius Gre. Gyraldus) quod illum fugeret Melanuros ex piscium genere esse, sic vertit: Ab eo quod nigram caudam habet, abstine: terrestrium enim deorum est. Secutus videtur Marsil. Guarinum, in Plutarchi libello περὶ παίδων ἀγωγῆς similiter interpretatum. Guarinum & Marsilium est Eras. in prouerbijs æmulatus, & Reuchlin. Symbolum verò sic Plutar. explicat: Pythagoram eo monere voluisse auditores suos, ne cum improbis cōmercium haberent. quare & Antiphanes poeta, suo ænigmatę vt diximus, à melanuro & mugile cauendum suasit. & nostri quoque scriptores, malos & improbos, nigros & atros vocant. vt illud Catulli, Albus an ater. & Horatius: Hic niger est, hunc tu Romane caueto. Quidam pessimè ad sepiam referunt. quin & sepiam ipsam Melanuron vocatam, perperam autumant: quos inter Laertij est interpres. Suidas certè, alijque nonnulli, Melanurum piscis genus esse aiunt, à quo abstinendum quidem voluisse Pythagoram: sed secretiore occultioreq;, eo quem supra diximus, sensu, Hæc Gyral. Ego huius symboli explicationem apud Suidam nunc non inuenio: in Pythagoræ quidem mentione simpliciter cum ne quis vel erythinum, vel melanurum, vel mullum ederet, acerrimè interdixisse refert. Melanurum aliquis ludens melampygum quoq; dixerit. Eubulus in Laconibus: ---- οὐκ ὢν δέ με Χολὴν ἔχειν: ὡς δ' ἤπατώ μοι δηλέγε. Ἐγὼ δέ γ' εἰμὶ τῶν μελαμπύγων ἔτι: tanquam & melampygus quidam piscis sit: allusione nimirum ad melanurum facta. Melampygus alioqui pro homine duro, forti & seuero accipitur: vt leucopygus pro effœminato. Hepatus piscis felle caret, quod iracundiæ calcar est. quare mollem & lenem hominem, hepati instar, felle vacuum dixeris. Vide suprà in Hepato B. & Suidam in prouerbio, Μελαμπύγου τύχοις. Prouerbia.

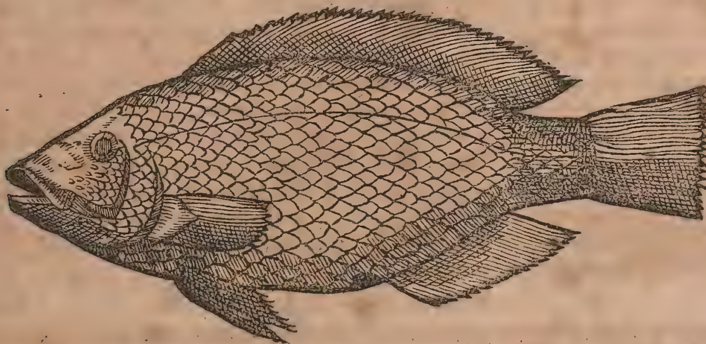
Sequitur perca melanurum. Lege suprà in D.

MELYS piscis à Rondeletio numeratur inter ignotos ei. ego authorem à quo piscis vllus sic nominetur, iam non habeo. apud Plinium fortè alicubi talis aliqua vox deprauata reperitur. Tarentinus σμήλων piscium (sic enim nominat in genitiuo plurali) meminit.

MEMBRAS cum apuis est.

MENTVLA marina. Vide Pudendum marinum.

DE MERVLA, RONDELETIVS.

VT APVD Græcos κόσσυφος & auis & piscis nomen est, ita merula apud Latinos. Peritiores piscatores Merle vocant: nonnulli Tourd, non distinguentes turdum à merula: alij communi saxatilium nomine Rochau. A

Merula piscis est marinus, ex saxatilium genere, tincæ fluuiatili similis corporis habitu: colore ex indico nigrescente. maris color magis ad violaceum accedit: fœminæ ex vario nigrescit. os dentibus acutis & recuruis munitum. labris, oculis, pinnis, squamis reliquisq; partibus, saxatilibus alijs similis. hepate est magno, à quo fellis vesica pendet: intestinis latis, ventriculo longo, splene paruo, corde angulato: branchijs, alijs saxatilibus similis. B

Vescitur musco, alga, pisciculis, cancris, echinis paruis & integris, cuius rei testes oculati sumus: id enim aliquoties ex eius dissectione deprehendimus. C

Color.

Hæc de merula Aristoteles lib. 8. de hist. animal. cap. 30. Mutant (inquit) colorem pisces, qui merulæ & turdi appellantur, atq; etiam squillæ, pro anni temporibus vt aues quædam. Vere enim nigrescunt, posteà candorem suum recipiunt. Quem Aristotelis locum sic intelligere oportet, vt turdi & merulæ suum quidem seruent colorem, sed magis exaturatus fit circa ver: æstate vero magis diluitur, minusq; niger est. quæ causa est, cur pisces hos candidos fieri scribat. Idē de phycide, & mæna sentiendum.

F Merula inter saxatiles laudata, inquit Plinius: carne est tenera & molli, facilis concoctionis. parum nutrit, & bonum succum gignit. Elixa febricitantibus saluberrima, si coquatur in sartagine farina conspergenda, vt partes contineantur.

Exhibere se veram merulam. *Indicus color.*

Quibus autem rationibus adducti piscem quem hic depingimus, merulam esse existimemus, paucis dicemus, vt inde eorum refellatur error, qui alium à nostro pro merula ostendunt, (*de Bellonio fortè sentit.*) Admonitum autem prius lectorem velim, vt meminerit à veteribus colorem indicum, aut purpureum exaturatum, nigrum vocari, vt purpuram nigram, violam nigram: circæam flore nigro, qui tamen purpureus aut indicus est. Eodem modo nigram merulam dici putat. Iam verò merulam piscem à similitudine coloris merulę auis nomen accepisse nemo est qui negare possit. At merula auis nigra est. Quare hunc nostrum piscem nigrum saxatilem merulam esse antiquorum constat. Quòd autem merula piscis nigro sit colore, testis est Numenius apud Athenæum. Γλαύκε, ἢ ὀρφῶ (*alibi*, Γλαυκὺς, ἢ ὀρφῶν) ἐναλον γῦρον, ἢ ἐ μελάγχρων (*alibi*, μελάγχρουν) Κόσσυφον.

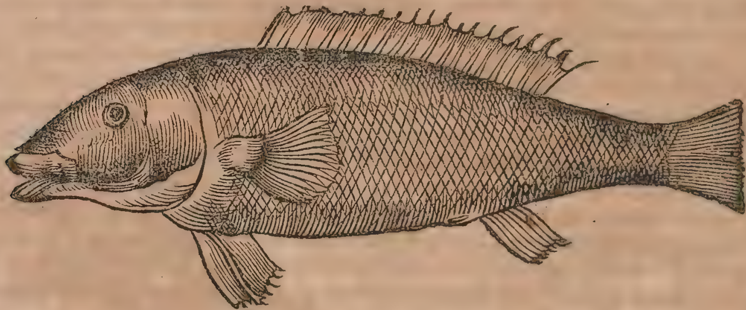
Lib. 7.

Huc accedit quod hic noster mutat colorem, est enim aliquando nigrior, aliquando minus niger. Postremò ex saxatilium est genere carne molli & friabili.

Merularum genus aliud.

Aliud merularum genus inuenio quod dorso est nigro, ventre indico, quibusdam partibus cæruleis, vt pinnis, cauda, & circa branchias. Non differt substantia à superioribus.

DE EADEM, BELLONIVS: QVI TAMEN ICONEM ALIAM, *quam Rondeletius, exhibet: nescio an diuersi piscis. Suum enim Rondeletius tincæ fl. corporis habitu similem esse scribit: & suum Bellonius ab Italis tincam marinam appellari, &c. sed corporis species differt, vt apparet.*

A Vulgaris Merulæ nomenclatura multò constantior, quàm Turdi esse videtur. Nam piscatores maris Ligustici, Adriatici, & nostri quoque, hoc est Mediterranei, ad vnum, Merulam agnoscunt, quam cum Phycidib. etiam confundunt. Romani tamē inter cæteros vnum sibi constituerunt piscem, quem proprio nomine Merlo nominarunt, sæpe etiam Canarellas, Canadellas & Phycides Merulæ nomine vocant. Merulam Itali æquè atque Phycidem Tincam marinam vocant.

B Vnicum non seruat colorem. Latiores habet, quàm Turdus, squamas: pinnam in tergore multis stipatam aristis. quæ autem illi sunt ad latera & sub ventre, hæ aculeo muniuntur, vt Turdus. Caudam nō habet bifurcam. Cæterum hoc vnum mihi in Merulæ anatome dignum occurrit: quod cum hepar habeat album in duos grandes lobos partitum: fel tamen exerit tenui vasculo inclusum, & reuolutionibus duplicatum, cuius longitudo est sesquipedalis, quod nusquam nisi in hoc pisce obseruaui. Quanquam Arist. Hamiam (*Amiam*) recenseat vesiculam fellis habere, suo intestino pari processu annexā: sæpe etiam replicatam, reductamque aliquatenus. Proinde Merula vertebras dorsi habet valde crassas.

Plin. medicus piscem aspratilem vocat. Idem, Dandi sunt (inquit) pisces Merulæ, Turdi aut Scorpiones epilepticis. Idem de diæta distemperantiæ hepatis, Merulam, Cossyphum & Ceredam (*Tralianus de hepatica dysenteria ex intemperie frigida scribens: Ex piscibus (inquit) dare conuenit*, κόσσυφον, κιχλίδα, χρύσοφρυν) offerendos esse ijs, qui hepate sunt calidiore, recenset: sed ego eum pro Cossypho Turdum puto intellexisse, alioqui Merula & Cossyphus idem sunt.

COROLLARIVM.

A Merulam piscem Varro à colore quem referat (auis scilicet eiusdem nominis) ait appellari, Iouius. Merula mas est, vti Oppianus tradit (libro 4. Halieut.) turdus verò, κίχλην vocant, fœmina, Wotton. Hoc quidem fortè nonnullis persuasit formæ similitudo, quæ facit vt hodieque piscatores quibusdā in locis horum piscium nomina permutent. Terminatio quoque, quæ in merula Græcis masculina est, in turdo fœminina (Latinis plerunq; contrà. etsi Lippius Op. interpres merulus masc.g. de pisce dixit, vt Apicius quoque 9. 9.) hanc persuasionem promouisse videtur. Κόψυχος (malim per iota penultimam de aue, κόσσυφος de pisce dicitur, Suidas: cum tamen proximè scripsisset: Κόψυχος, εἶδος ἰχθύος. Κόψιχος auis, quæ κόσσυφος à nonnullis dicitur: item piscis marinus, Hesychius & Varinus. Ego nomen vtrunque pro aue rectè vsurpari puto: pro pisce vero κόσσυφον tantum dici communiter, Atticè κόττυφον. Turdum & merulā Massilienses promiscuè Roquaudos (*vt & alios saxatiles*) vocitant: Hispani & Sardi adhuc vtriusq; nomen Latinum retinent, Gillius. Merula turdo simillima est, nisi quod merula nigrior est: quam, quoniam tincæ formam habet, tincam marinam Veneti cognominant, Massarius, Cauendum ne quis

ne quis Merlu dictum à Gallis piſcem (Merlucium recentiores quidam Latinè efferunt) pro merula accipiat. Germanicum nomen fingo, *ein Merlefiſch, oder Ammſelfiſch.* nam & in Gallia peritiores piſcatorum Merle vocant, ſimiliter vt auem merulam, à cuius colore nomen idem nactus eſt hic piſcis: & Germani inferiores pro aue eodem nomine vtuntur. Sed magis placet, *ein Meerſchleye*, id eſt tinca marina. quanquam & phycis quibuſdam Italis eodem hodie nomine venit: *ein andere Meerſchleyen art.* Qui merulam Germanicè *Creſſen* interpretantur, longè errant. is enim gobius fluuiatilis Auſonij eſt.

Saxatilium turdus & merula, in Ponto deſunt, Plinius. Ennius in carminibus, quibus qui piſces vbi lautiores reperiantur, explicat: merulam quoq; nominat, citante Apuleio Apologia 1. ſed codices noſtri ſunt deprauati, nec expreſſum regionis nomen. Piſces ex alio colore in alium mutabiles ſunt, vt turdi, merulæ, &c. Ælianus. Κίχλη auis eſt, & piſcis ποικιλόστικτος καὶ αὐτός: ὥσπερ ὁ κόσσυφος, μελανόστικτος, Varinus. Merulæque virentes, Ouidius. Merula colore eſt ſubobſcuro, viridante, Vuottonus. Κόσσυφος αἴθων, id eſt nigricans, ab Oppiano cognominatur: Lippius ardens tranſtulit. Sunt & turdi ſubuiridi colore & frequentibus guttis, vt in volucribus (eiuſdem nominis) videmus, variegati atque inſignes: itemque merulæ, coccyges (*coſſyphi legendum*) à Græcis appellatæ: quæ ab medio quodam colore inter atrum atque ſubfuluum, merulis auibus aſſimilentur, Iouius. Inter noſtras piſcium picturas merula eſt, (quam cum alijs multis Dominicus Monthiſaurus Veronenſis medicus doctiſſimus, deque bonis literis optimè meritus, ad me dedit,) tinca marina vulgò Italis dicta: cuius oculorum iris è fuluo rubeſcit. Pars corporis ſuperior, partim indico vel nigricante, partim cœruleo & viridante colore inſignis eſt: inferior, laterum partem dico cum ventre, tota ferè lutea eſt, &c. Sunt qui iulidem piſcem, cui dorſum à cœruleo viret, & linea lata, flaua, anguloſa per corpus medium tendit, &c. tincam marinam vocitent. B

Tinca mar. nomen vagũ.

Merulæ piſces ſaxatiles ſunt, Ariſtot. Columella, Plinius. Merula domiciliorum & ſedicularum loco in petris & cauernis ſtabulatur, Ælian. Ouidius in Halieut. ſaxatilibus an pelagijs merulas adnumeret, dubitari poteſt. Ex obuijs quiddam guſtatura merula, primo tentat & premit, deinde iacere ſinit: videnſque hoc idem non palpitare, & iam mortuum eſſe, comedit, Ælianus. C

Merularum marium quiſque (inquit Ælianus) cum fœminis multis complexu venereo iungitur. Quod ego genus matrimonij, luxurioſum: multarumque eſſe ſtudioſum, delicatorum ad res venereas dicerem eſſe Barbarorum: Et vt ioco aliquis de re ſeria dixerit, Medicam aut Perſicam vitam. Omnium autem piſcium eſt maximè zelotypus in hoc genere mas, cum ſemper alias, tum maxime cum eius vxores pariunt. Cum enim parturiendi doloribus eæ tenentur, domi quieſcunt: mas autem, tanquam maritus, foribus incubans, cauet ne extrinſecus inſidiæ inferantur, metu paruulorum. Videtur is nondum genitos amare, metuque paterno motus, his timere: & totos dies in eorum cuſtodia permanet, nihil guſtans. cura ipſum alit. Sub crepuſculum veſpertinum (Nocte, Opp.) intermittit hanc cuſtodiendi neceſſitatem, cibumque exquirit. Singulæ verò coniugũ, quæ ſunt intus, ſiue ſint in partus doloribus, ſiue iam enixæ cubent, algas multas in cauernis, & circum petras ad victus comparationem reperiunt, Hæc ille ex Oppiani quarto Halieut. vt apparet. Vide mox in E. Sargi & merulæ pluribus gaudent fœminis: canthari & ætnæi, ſingulis, Oppianus. Zelotypiam merulis, vt capiantur, cauſam eſſe, referemus nunc in E. D

Experiens piſcator cũ inſidias Merulę molitur, hamum plumbo degrauatum, & Squilla magna implicatum deijcit: & mox ſubmouet lineam, excitans & exacuens piſcem in prædam. Squilla verò mota ſpeciem quandam ſui præbet ingreſſuræ in cauernas Merulæ: quod quidem hæc capitaliter odit. Quamobrem cum id fieri ſentit, inuadit, exiſtimans eam hoſtem eſſe: non enim tum cibus curæ illi eſt. cumque Squillam (dentibus) compreſſerit, diſcedit, cibo præſtabiliorem & antiquiorem curam vigilandi ducens. Fœminæ verò quandiu marem vident propugnantem, domi manent, formamque tuendæ familiæ ſeruant. Cum verò perijt, eæ præ mœrore acquieſcere nequeuntes, errant. eas enim triſtitia foras educit, tumque capiuntur. Quid ad hæc poetæ dicunt, Euadnen Iphidis filiam & Alceſtin Peliæ dudum nobis glorioſè lugentes? Hæc Ælianus ex Oppiani Halieuticorum quarto, vnde hic etiam verſus aliquot recitare libet. E

Κίχλην merulam fœminã nominat.

Ἔξοχα δ' ἐκ πάντων νεπόδων ἀλεγεινὸν ἔρωτα
Κόσσυφος ἀθλεύει. κίχλης * δ' ἐπιδεύεται ἦτορ
Οἴστρῳ τε, ζήλῳ τε, βαρύφρονι δαίμονι θύων.
Κοσσύφῳ οὐ γὰρ ἀνὴ μία σεύνομος, οὐ δάμαρ οἴη,
Οὐ θάλαμος. πολλαὶ δ' ἄλοχοι, πολλαὶ δὲ χαράδραις
Κεκλιμέναι κεύθουσιν ἐφέστια λέκτρα γυναικῶν:
Τῇσιν ἀεὶ παννῆμαρ ὑπὸ γλαφυροῖσι μυχοῖσι
Κίχλαι ναιετάουσιν, ἀλίγκιαι ἀρτιγάμοισι Νύμφαις.
Porrò merula mas ἐπὶ νύμφαις
Μοχθίζει δύσζηλος ἀεὶ φρουροῖσι πόνοισι.
Νυκτὶ δὲ οἱ βρώμης τε μέλει, καὶ παύεται ἔργων
Τυτθὸν ὅσον φυλακῆς ἀζηχέος. ἀλλ' ὅτε κίχλαι
Οὖν τόκον ὠδίνωσιν, ὁ δ' ἄσχετα τῆμος ἀίσσει
Ἀμφιπεριτρομέων: ἐπὶ δ' ἔρχεται ἄλλοτε ἄλλην
Εἰς ἄλοχον. Et mox cum de Aſſyriorum ſimiliter multas vxores habentium zelotypia dixiſſet:
Ὣς οὐδὲν ζήλοιο κακώτερον ἀνδράσιν ἄλγος.
Ὣς καὶ τὸν δύστηνον ὑπήγαγε κόσσυφον ἄτη
Δμηθῆναι. Tum de captura eorum, vt iam ex Æliano retulimus, canit.
Κίχλαι δ' εὖτε θάνῃ φρουρὸς πόσις, ἐκτὸς ἵκωνται
Πλάζονται θαλάμων, ξυνὸν δ' ἕλον αἶψα πότμον.

Saxoſum mare optimè ſaxatiles piſces nutrit, vt ſunt merulæ turdiq;, Columella de piſcinis loquens lib. 8. cap. 16. Et mox cap. 17. Turdi complura genera, merulaſque, &c. includemus.

Philotimus apud Galenum libro 3. de alimen. facultatibus, merulas piſcibus molli carne præditis adnumerat, qui facilius quam alij piſces conficiantur. Ibidibem Galenus: Inter ſaxatiles (inquit) ſcarus excellere ſuauitate creditur: poſthunc merulæ ac turdi. Apud Athenæum etiam merulas Mneſitheus & Diocles carne molli eſſe ſcribunt. & hic quidem μαλακοσάρκους ſimul & πετραίους τοὺς κοσσύφους καὶ κίχλας facit: ille diſtinguit, his verbis: Γένος δὲ (τοῖς πετραίοις) ὅμοιόν ἐστι γλαῦκος τὸ καλούμενον μαλακόσαρκον, κίχλαι, καὶ κόσσυφοι, καὶ τὰ ὅμοια. ἐστὶ δ' ὑγρότερα μὲν ταῦτα ἐκείνων, πρὸς δὲ τὰς ἀναλήψεις ἀπόλαυσιν ἔχει πλείω. τὸ μὲν κοιλίας καὶ τῆς χρήσεως ὑπακτικώτερα ταῦτ' ἐστὶν [illegible]; [illegible] οὐρητικώτεροι, &c. In epilepſiæ curatione: Ex piſcibus (inquit Trallianus) exhibeantur qui ſuperfluitate vacant, vt merula, ſcorpius. Idem in hepatica dyſenteria ex intemperie frigida, è piſcibus commendat turdum, merulam, &c. præcipuè verò mullum. F

Turdi & merulæ in aquatilium genere non eam habent saporis nobilitatem, quam auib. eiusdem nominis veteres attribuêre: siquidem & turdi admodum insulsi sunt: & merulæ, vt Athenæus ait, difficillimè concoquuntur: in quarum conditura Archestratus cum caseo, maloque granato (*ῥοαὶ ῥοῖ, qui acini sunt, vulgo sima: hæc est. ῥοα vero malus punica est*) & sale atque oleo, silphium admiscuit, Iouius. Sed primum is non verè ex Athenæo refert merulas difficilè concoqui: & nos iam ex Galeno facilis concoctionis eas esse docuimus, cum & saxatiles & mollis sint carnis. deinde hoc etiam falsò, quod ex Archestrato eorum condimentum refert. Id enim Athenæus lib. 7. ex Dorione, non cossypho, id est merulæ: sed coccygi, id est cuculo attribuit: vnde Iouium coccygem & cossyphum confudisse apparet: vt in A. quoque notauimus: hancque ipsius, non librarij culpam esse. Adrianum papam merula pisce quanquã vili, maximè delectatum, accepi vel legi nescio vbi. In merulis (ius:) Liquamen, porrum concisum, cuminum, satureiam, passum, vinum mixtum facies aquatius, & ibi merulos coques, Apicius 9.9.

H Merulæ Philologia inter aues est.

Epitheta. Viridans. Virens, Ouidio. Μελάγχρες, Numenio. Αἴθων & δύσζηλος, Oppiano.

DE (MERYCE, ID EST) RVMINALI PISCE, RONDELETIVS.

Gaza ruminalem piscem nominant, qui Græcè dicitur μήρυξ ab Aristotele libro nono cap. 50. de Hist. animal. Μηρυκάζει δὲ τὰ μὴ ἀμφόδοντα, οἷον βόες, καὶ πρόβατα, καὶ αἶγες. ϑηρίων δὲ τῶν ἀγρίων οὐδὲν πω συνῶπται, ὅσα μὴ συντρέφεται ἐνίοτε, οἷον ἔλαφος. αὕτη δὲ μηρυκάζει, πάντα δὲ κατακείμενα μηρυκάζουσι μᾶλλον. μάλιστα δὲ τοῦ χειμῶνος μηρυκάζουσι. ταῦτα κατ' οἰκίαν τρεφόμενα, σχεδὸν ἑπτὰ μῆνας τοῦτο ποιεῖ: τὰ δ' ἀγελαῖα, καὶ ἧττον, καὶ ἐλάττονα χρόνον μηρυκάζει, διὰ τὸ νέμεσθαι ἔξω. μηρυκάζουσι δὲ καὶ τῶν ἀμφοδόντων ἔνια, οἷον οἵ τε μύες οἱ Ποντικοὶ, καὶ οἱ ἰχθύες, καὶ (*malim ὡς quam καὶ*) ὃν καλοῦσιν ἔνιοι ἀπὸ τοῦ ἔργου μήρυκα. Quæ sic cõuertit Gaza: Ruminant quę superiore dentium ordine carent, vt boues, oues, capræ. Ex feris nullum adhuc ruminare constat, præterquam ea quæ aliquando cum hominibus exigunt, vt ceruus: hunc enim ruminare planum est. Iacent potissimum cũ ruminant omnia: & hybernis præsertim mensibus solent ruminare. septem ferè mensibus hoc faciunt, quæ intra tectum aluntur. gregales leuius minusque temporis ruminant: quoniã foris pascantur. Sunt etiam ex dentatis vtrinque nonnulla quæ ruminant, vt mures Pontici, & piscis quem ab ea re ruminalem quidam appellauere. Sed horum postrema pars à Gaza perperam mihi videtur esse conuersa: sic.n. vertendum fuerat: Ruminant & quædam vtrinq; dentata animalia, vt mures Pontici, & pisces quidã, & qui ab ea re μήρυξ vocatur, id est ruminalis, si verbũ verbo reddere voluerimus: vt μήρυξ diuersum sit animal à piscibus ruminantibus, quanquam in quo animantium genere numerari debuat, mihi adhuc sit incertum. Hæc vt vera esse credam, facit Arist. ipsius authoritas. qui duob. in locis tradit ex piscibus omnibus scarum solum ruminare. prior est, in quo de piscium ventriculo verba facit: Μίαν γὰρ καὶ ἁπλῆν ἔχουσι, διαφέρουσαν τοῖς σχήμασιν, ἔνιοι γὰρ πάμπαν ἐντεροειδῆ ἔχουσιν, οἷον ὃν καλοῦσι σκάρον, ὃ δὴ καὶ μόνος ἰχθύς δοκεῖ μηρυκάζειν. Ventriculus ijs vnus & simplex, sed figura varia est, vt ei quem scarum vocant: qui & ruminare solus piscium creditur. Alter est: Δοκεῖ δὲ καὶ τῶν ἰχθύων καὶ ὁ καλούμενος σκάρος μηρυκάζειν, ὥσπερ τὰ τετράποδα, μόνος. Scarus vnus inter pisces ruminare quadrupedum ritu videtur. Quæ cum ita sint, secum ipse pugnaret Arist. si præter scarum piscem alium esse diceret qui ruminaret: vt necesse sit, vel ruminalis piscis nomine scarum intelligi: vel ruminalem, aliquod aliud animal esse, ex eorum numero quæ vtrinque dentatata sunt, tamen ruminant.

Lib. 2. de hist. anim. cap. 17.

Lib. 8. de hist. anim. cap. 2.

COROLLARIVM.

Meryx Μήρυξ, penanflexum, per ypsilon in vltima, vt κήρυξ. nam apud Hesychium non rectè per iota scribitur: Μήρικες, ἰχθύες. Vuottono vt Rondeletio quoque, ex Aristot. verbis incertum adhuc videtur in quo animalium genere numerari debeat meryx. Mihi omnino piscis videtur, isque non alius quàm scarus: de quo Aristot. de partib. animalium 3.14. Piscium (inquit) generi dati sunt dentes: sed serrati, propè dixerim, omnes. genus enim quoddam exiguum est quod non serratos habeat dentes: vt qui scarus vocatur, qui vnus & ruminare meritò ob eam rem creditur.

Metridia. Vide Matriculi.

Miles, vt recentiores quidam vocant genus ceti est. (Vide supra ceti genus descriptum inter cete noui orbis à Ludouico Romano) Vel potius testudinis: Albertus Zytyron & Barchora barbaricis nominibus vocat. Quære infrà in Testudine.

Milvvs Lege Lucerna.

Minvtal, genus condimenti ex rebus minutim concisis, autore Apicio. Fiebat inter cætera marino pisce, liquamine, oleo, vino, porris, & coriandris. Hesternum solitus medio seruare minutal Septembri, Iuuenalis Satyr. 14. Hinc exit varium coco minutal, Mart. lib. 11. Grammaticus quidam nostri seculi (Rauisius Textor, si bene memini) minutal interpretatur piscem maximum: quem Apicius (inquit) addito liquamine, oleo & vino condiebat. Minutal de piscibus vel isicijs describit Apic. 4.3.

Monachus monstrum.

Mitvlorvm historia, suprà est inter Conchas diuersas.

Monachi maris dicti sunt quia caput habent vt monachi recenter rasi: coronam desuper rasam & candidam: & circulum in modum crinium super loca aurium: faciem tamen non habent prorsus similem homini: quia nasum habent pisci similem, & os naso continuum. Cæterum inferior corporis pars, piscis speciem gerit. Hoc monstrum homines in litore ambulantes libenter allicit, & coram eis super aquas ludit. quòd si hominem admirantem appropinquare viderit, appropinquat etiam ipsum: & si qua potest, hominem rapit & trahit in profundum: sicque carnibus eius satiatur, Author de nat. rerum. Plura lege suprà inter homines marinos.

Monachus piscis.

Est & piscis monachus ab Alberto dictus, capito fluuiatilis Ausonij, vt conijcio: de quo suprà in c. elemento diximus. Piscis monachus (inquit) *numen* (*Moene* legendum puto) vel K*lane* (*vox videtur corrupta*) lapidem habet in capite. Et alibi: Palatum carnosum & molle habet piscis carnosus fluuialis,

lis, qui à Germanis monachus vocatur: vnde multi videntes & tangentes hunc piſcem, putant in palatum diuiſam eſſe linguam ipſius. Et rurſus: Piſces quidam in fluuijs Germaniæ & Galliæ, duas habent mandibulas mobiles in gutture, vnã ad dextrũ, alteram ad ſiniſtrũ latus ſub branchijs, motu inuicẽ oppoſito. & hi mandibulis tantùm illis (*intrinſecus*) dentati ſunt, ore edentuli: ſicut barbellus & piſcis qui vocatur monachus, & carpo, & vindoſa. Et in Catalogo piſcium: Naſus piſcis eſt in Danubio, ſed tenuior. naſo valde craſſo. Vide ſuprà in Capitone fl. ſub medium. *Monachus piſcis.*

MONEDVLÆ piſces, Gaza interprete, ſunt qui ab Ariſtotele κολίαι dicuntur: fuſanei, ſiue gregales. ſemel anno pariunt Subeuntes Pontum capiuntur, exeuntes autem minùs. Optimi in Propontide ſunt antequàm pariant. Ariſtoteles. Reliqua protulimus ſuprà in Colia.

MONOCEROS eſt monſtrum marinum, habens in fronte cornu maximum, quo naues obuias (piſces & naues aliquas, Albertus) penetrare poteſt, ac deſtruere, & hominum multitudinem perdere. Sed in hoc clementia creatoris humano generi prouidit: quia cum tardum animal creatum ſit, naues eo viſo poſſunt effugere, Author de nat. rerum. Nos ſuprà inter Cetos diuerſos, monocerotem belluam mar. ex tabula Septentrionali Olai Magni depictam, forma (vt apparet) fictitia, dedimus.

DE MORMYRO, RONDELETIVS.

MO'PMYPOΣ vel μόρμυλ@- à Græcis dicitur, à Gaza mormur, hodie à Romanis mormillo, à Venetis mormiro. Maſſiliæ & in toto Liguriæ ſinu mormo: in Gallia Narbonenſi morme, in Hiſpania marmo nuncupatur. Noſtri ichthyopolæ quandoque ſynagridem pro mormyro vendunt, qui admodùm frequens apud nos non eſt, ſed Romæ & Neapoli frequentiſſimus. A

Piſcis eſt marinus, litoralis, auratæ ſimilis, ſed corpore minùs rotundo, compreſſo, capite longiore, roſtro acutiore & magis compreſſo: ore medio, dentibus paruis, colore argenteo. Lineas habet tranſuerſas à dorſo ad ventrem, nigras vel pullas ęqualibus ſpatijs diſtantes: quarum prima maior, altera minor, & ſic deinceps quibus ſargo ſimilis eſt, & pinnis & aculeis dorſi, & cauda. Ob has lineas dicitur ab Oppiano ἠ μορμύλ@- αἰόλος ἰχθύς. id eſt, varius: quod non ſatis rectè expreſſit interpres, & picto mormylus ore. neque enim in ore, ſed in lateribus pictus eſt. (*Hæc priùs etiam Gillius notârat.*) Rectiùs Ouidius, qui pictas mormyras dixit. Squamas habet, quæ facilè excutiuntur, dorſo eſt ex albo cæruleo, ventre argenteo. Internis partibus ab aurata non multùm differt. Branchias quaternas habet, cor angulatum, ventriculum paruum & album, inteſtina alba, peritonęum nigrum, hepar rubrum, ſplenem nigrum. B *Lib. 1.* *In Halieuticis.*

Carne eſt molli, pręhumida, lutum olente. veſcitur enim terræ excrementis, luto, cancellis, loliginibus paruis. Quare niſi coctus in ſartagine, vel craticulâ, non eſt edendus: non immeritò igitur neque apud veteres fuit, neque apud nos eſt in pretio: quicquid dicat apud Athenæum Hiceſius, mormylum eſſe τροφιμώτατον, id eſt multum nutrire. Rectè verò apud eundem Archeſtratus: F (C)

Μόρμυλυς αἰγιαλεύς, κακὸς ἰχθύς, ὄδέ ποτ᾽ ἐσθλός. *Mormylus eſt prauus piſcis, non vtilis vllo Tẽpore, litoribus gaudet,* *Lib. 7.*
Parit æſtate.

Difficiliùs à piſcatoribus capitur. eâdem enim arte qua lupus vtitur, teſte Oppiano. Nimirum effoſſa arena ſe occulit ad vitanda r etia. C E

Τοῖα δὲ τεχνάζει καὶ μορμύλ@-, εὖτ᾽ ἂν ἐς ἄγρlω Φράσσηται προπεσών, ὁ δὲ δύεται ἐν ψαμάθοισι. *Lib. 3.*

DE EODEM, BELLONIVS.

Veteres à marmoreis maculis & eiuſdem albedine Mormyro aut Mormylo nomen indiderunt: (*ſed hoc veterum nemo ſcribit: & marmarum, non mormyrum dici oporteret à marmore:*) quam appellationem vulgus adhuc retinere comperio: nam & Byzantini Mormyrũ nominant. Theodorus Gaza vertit Mormurem. A

Eadem ferè eſſet ei cum Melanuro corporis compoſitio, niſi longior eſſet, & denis lineis tranſuerſis ſuggillaretur. Melanurus prætereà oculos multò maiores habet: caput, vt Erythrinus. Corporis autem conſtructio aliquantum ad formam Mænæ accedit. Totus Mormylus lacteo, aut, ſi mauis, argenteo colore nitet, ſed eius caput potiſſimùm refulget: Melanuri autem color magis opacus eſt. Labia habet carnoſa, ſquamis pellucidis ac tenuibus conueſtitur. Salpa & Mormylus pictorum epitheton obtinuerũt, hoc tamen inter ſe diſtant, quòd Salpa rectis pingatur lineis luteis: Mormylus verò, duodecim (*denis paulò antè dixerat: & Rondeletii icone, denæ tantùm apparent: noſtra quidem pictura Venetiis expreſſa, quatuordecim oſtendit:*) ſubnigris tranſuerſis ſuper albiſſimum corpus in cinereum opacum declinantibus. Labium ſuperius in modum tubi, veluti in calua inſertum habet: dentes exiguos, exertos, in maxilla ſuperiori deinceps diſpoſitos: in inferiori non item. Continuam tergoris pinnam duodecim aculeis communitam oſtendit poſteriori parte inermem. Eius cauda bifurca eſt: laterum pinnę in acutum deſinentes. Linea quæ latera interſecat, ab angulo branchię incipit, & (vt in Boope) arcuata ad caudam perducitur. Huius oculi parui ſunt, paulò altius ad ceruicem ſiti, caput quoque longiuſculum. Si quiſpiam rictum eius contempletur, oſſicula duo vtrinque protendi conſpiciet, & linguam albam ac breuem. Cor illi ſitum eſt inter anteriores pinnas, trigonum: Peritonæum nigerrimum, vt Salpę: Hepar vtcunque magnum, ſtomachum ambiens. Pylorus (quod miror) ſine apophyſibus comperitur. Tres habet inteſtinorum reuolutiones. Lienem in latere ſiniſtro exiguum, nigrum. B

Conchas, Tellinas, Channas, Carides, & omnis generis piſciculos edit: quod idem Trigla facit: ſed Trigla (vt iam diximus) integras deglutit, caret enim dentibus. C

COROLLARIVM.

Mormyrus, ab Ouidio mormyr genere fœminino dicitur. Epicharmus in Nuptijs Hebæ μύρμαν appellat, (nimirum à recto μυρμας) niſi fortè is alius piſcis eſt, his verbis: Χελιδόνες τε, μυρμαι τοί τε (alias μυρμίαι, υἱοί τε. legerim μύρμαι τ᾽, οἵ τε) φιλίαν (fortè φιλιῶ, quia mox etiam ſcombros nominat) λέζονές A

 ἐντ:

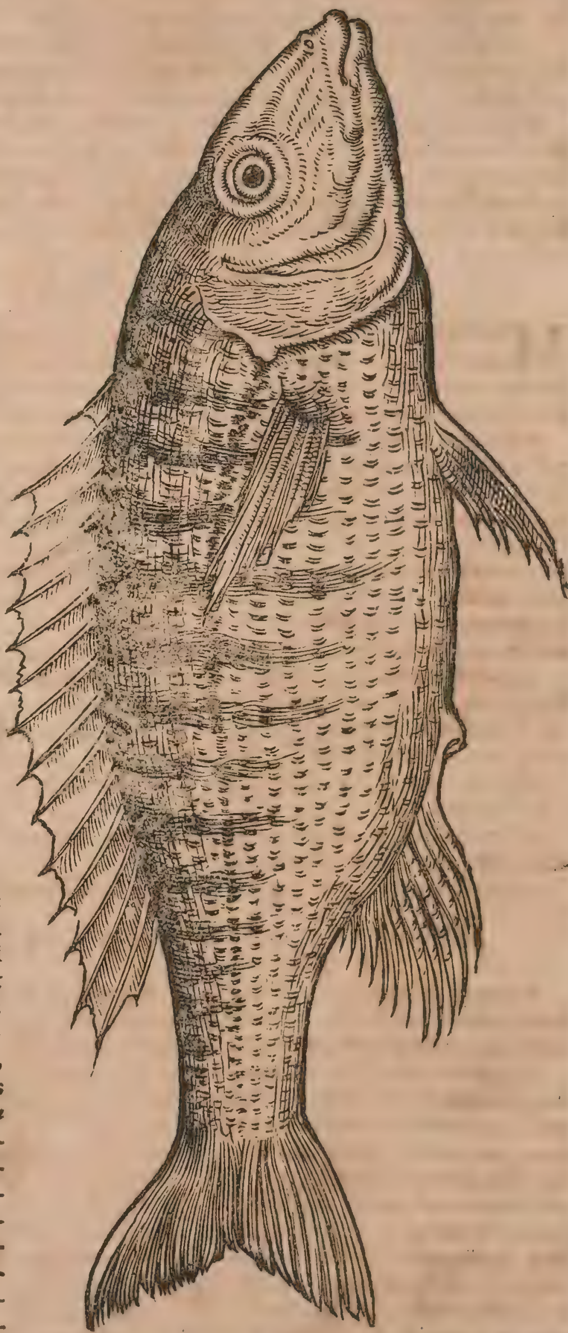

Figura hac non Rondeletij est, sed nobis adumbrata Venetijs. Ea quam Rondeletius ponit, denticulos labris diductis ostendit: & à superiore labio perbreuem sursum eminentem cirrum. Bellonius angustiorem hunc piscem pingit, nec satis latitudinis proportionem seruat.

ἐντι: Καὶ σκόμβρων ἀτὰρ τουθιδίων γε μύνες, (locus videtur corruptus,) Athenæus. Μορ-μύρειν de aqua æstuante (*cum murmure & soni-tu, per onomatopœiam*) dicitur, vt apud Homerum Μορμύρων ἀφρῷ, de Oceano murmurante & simul spumam agente. (*Vide Lexicon Varini.*) Deriuatur autem ab hoc verbo μορμύρ☉ pisci, (*nescio qua ratione*) fortè & μορμώ, vnde μορμολύκειον dictum. sicut à verbo μύρειν ἢ μύρεσθαι, μύραινα, Eustathius in Iliad. Σ. Et rursus in Iliad. Φ. Fluuij (inquit) ἁλιμυρήεντες, (id est, marisoni) cognominantur à poeta, οἱ ἐν τῇ ἁλὶ μυρόμενοι, τουτέστι μετ' ἤχου ῥέοντες, quod cum sonitu in mare profluant, suis scilicet ostijs: vel vt vsitatius (& asperius) aliquis dixerit, μορμύροντες. nam à μαίρειν verbo, fit μαρμαίρειν: sic à μύρειν fit μορμύρειν: vnde & piscium licet genere diuersorum nomina

Μύρ☉. μύρ☉ ac μορμύρ☉ deducuntur, Hæc ille. Sed animaduertendum quòd μύρ☉, μύρειν, μύρεσθαι, μυρί☉, μύραινα, & μορμύρω, ypsilon suum semper producunt. --- περὶ ῥό☉ ὠκεανοῖο ἀφρῷ μορμύρων ῥέεν ἄσπετ☉, Homerus Iliad. σ. Et Iliad. ε. Στῆ ἐπ' ὠκυρόῳ ποταμῷ ἅλαδε προρέοντι ἀφρῷ μορμύροντα ἰδών deduci Eustathio teste. Et Iliad. τ. ---- πολέες δ' ἀμφ' αὐτὸν ἑταῖροι Μύρονθ'. ἣ δ' ἐν τοῖσιν ἐφίστατο δῖα θεάων. Auratis muræna notis, Ouid. &c. At in mormyro corripitur ypsilon. Τοῖς δὲ πτήσσει καὶ μορμύλ☉, εὖτ' ἂν ἐς ἄγρην, Oppian. Et rursus, ---- καὶ μορμύλος αἰόλος ἰχθύς. Μόρμυλος αἰγιαλεὺς, κακὸς ἰχθὺς, οὐδέποτ' ἐσθλός, Archestratus. Sed obijci potest quòd in carminibus vltima per lambda scribatur: Ouidius quidē in mormyres produxit penultimam: Et rarus faber: & pictæ mormyres, & auri, &c. Videtur autem melius semper paroxytonum hoc nomen scribi, vt Eustathius habet, & Oppiani codex. quod si quis dubitet, legat quæ suprà in Cordylo annotaui. Hoc quoque non omittendum μορμύρ☉ duplici rhô magis propria & primaria ratione dici videri, μορμύλος verò propter euphoniam, & vitandæ asperitatis soni gratia. Massilienses & Ligures Mormurum: alij non modò literati, sed etiam rudes appellant Mormylum, Gillius. Rusticè marmur dicitur, Niphus Italus. Germanicè circumloquemur, *ein Meerbrachsmen Geschlecht*. est enim auratæ similis piscis, &c. inquit Rondeletius. eademque esset cum melanuro corporis compositio, nisi longior esset, Bellonius. est enim in eo piscium genere, quos bremas marinas Germanicè (*Meerbrachsmen*) ceu communi nomine appello, longior proportione, minusque latus. Vel vno vocabulo nominabimus *ein Meerbrachsmen*, quoniam pictas Ouid. cognominat mormyres. vel *ein Marmelbrachsme*. nam corpus eius albissimum esse, & lacteo argenteoue colore nitere (maculis tantum seu lineis transuersis exceptis) marmoris instar, Bellonius scribit.

B Mormylus in dorso peracutos habet aculeos. per eius vtrunque latus lineæ nigræ transuersæ à dorso ad ventrem decurrunt, Gillius. Piscis est marinus, omnibus notus, paruus, Kiranides.

C Litoralis est, Archestratus. In litoribus victitat ex arena, & ijs quæ in arena proueniunt, Op. Ouid. mormyras saxatilibus vel pelagijs adnumerare videtur: neutrum probè, opinor. Æstate pariunt Arist.

E Mormyri verriculis & plagulis capiuntur, Plutarch. Polypos inescabis, mormyris tenuibus circa robustum quid vinculo deligatis, Tarentinus interprete Andrea Lacuna. Græcè legitur, Ζωγρεύω μορμύρους αράδους δήσας περὶ δ' τονόν τι. Lacuna pro ἀράδους fortè legit ἀραιούς. Idem Tarentinus ad carabos escam præscribit huiusmodi: vbi mormyrum ad forte quid alligaueris, purpuras de rem cum oleo contundito: & musci pauxillum mandens inspuito in saxum, piscibusque frueris. Vide suprà in Locusta E.

H. a. Mormylus vocabulum esse dactylicum in A. docuimus. Μορμύρ☉ in carmine apud Græcos non reperio: quod rhô duplicis asperitatem fortè vitarint poetæ. Ouidius tamen pictæ mormyres dixit penultima longa.

Μορμύλος αἰόλος, Oppiano. Αἰγιαλεύς, Archestrato. Pictæ mormyres Ouidio. *Epitheta.*

In medio lapide mormyrum piscem (sculpe,) & reclude in pyxide ferrea, & submitte oculum vel corculum (gemmam) mori arboris sursum respicientem, & gesta. Proderit ad hæmorrhoides omnes, & ad anum, ad hæmoptoicos, & sanguinem narium, &c. Kiranides lib. 1. *G.*

DE MVGILVM GENERALI NOMINE ET DIFFERENTIIS, RONDELETIVS.

Mugilum generale nomen, aliis cephalus, aliis leuciscus: Aristoteli cestreus.

QVANQVAM mugiles & frequentissimi, & vulgo notissimi sint pisces, tamen in horum generibus distinguendis non minorem affert difficultatem appellationum varietas, quam in thunnis & Pelamydibus, alijsque multis. Sunt enim qui κέφαλον, genus mugilum omnium siue marinorum siue fluuiatilium constituunt, vt Galenus lib. 3. de Aliment. facult. Alij λευκίσκον. Athen. Ἱκέσιός φησι, τῶν δὲ καλουμένων λευκίσκων πλείονα ἐστὶν εἴδη. Hicesius ait leuciscorum plures esse species. Galen. verò leuciscum fluuiatilem tantum mugilem facit. Arist. lib. 5. de hist. cap. 11. κέφαλος species est, quæ cum alijs κεστρέως nomine continetur. Ἄρχονται δὲ κύειν τῶν κεστρέων οἱ μὲν χελῶνες, τοῦ ποσειδεῶνος, καὶ ὁ σαργῖνος, καὶ ὁ μύξων καλούμενος, καὶ ὁ κέφαλος. κύουσι δὲ τριάκοντα ἡμέρας. Decembri mense concipiunt, ex cestreis, chelones, sarginus, & qui myxon vocatur. & cephalus. Geruntque diebus tricenis. Alibi: Ἀλληλοφαγοῦσι δὲ πάντες μὲν πλὴν κεστρέως, μάλιστα δὲ οἱ γόγγροι, ὁ δὲ κέφαλος καὶ ὁ κεστρεὺς ὅλως μόνοι οὐ σαρκοφαγοῦσι. Mutuo se vorant omnes præter cestreum, verò congri. Cephalus verò & cestreus (*addo in vniuersum, id est omnes eius species, inter quas & cephalus est*) soli omnino à carne abstinent. Hic rursus cephalum à cestreo distinxit Arist. Non defuerunt qui mugiles etiam γλαυκίσκους vocauerint sed perperam, cum λευκίσκους legere oporteat. *Lib. 7. Ibidem. Lib. 8. de hist. anim. cap. 2.*

Hæc de nomine generis. Nunc de eiusdem formis. Mugilum multæ sunt formæ autore Hicesio apud Athen. lib. 7. Alij enim sunt κέφαλοι, quos Gaza capitones, nostri cabotz appellant. Alij κεστρεῖς, mugiles vertit Gaza. Alij χελῶνες, Gaza labeones interpretatur. Alij μύξινοι, Gaza mucones. χελῶνες etiam βάκχοι nominantur. Aristotel. loco paulò antè citato cestreis, chelonem, sarginũ, myxonẽ, cephalum subijcit. Alio loco cephalum à quibusdam chelonem vocari scripsit. Dorion lib. de piscibus mugilis marini species duas fecit κέφαλον καὶ νῆστιν. Ab Oppiano duæ solum species numerantur. Κεστρεῖς αὖ, κέφαλοί τε, δικαιότατον γένος ἁλμης. *Mugilum species diuersæ. Lib. 8. de hist. cap. 2. Lib. 1. ἁλιευτικῶν.*

Cum tanta nominum varietate res ipsas ita implicatas viderem, vt longè obscuriores redderentur, piscatores aliquando consului, vt de mugilum generibus certior fieri possem. Horum igitur alij duas duntaxat mugilum species esse affirmabant, vnam eorum quos cabotz vocant, alteram samez. Alij capitones cum senuerint in mugiles mutari aiebant, samez in eos quos vergadelles vocant. Cum verò ex hac disquisitione nihil proficerem, ad rei ipsius diligentem considerationem, locorumque qui in optimis autoribus ea de re extant collationem, confugiendum mihi esse putaui, ex quibus (*Hicesio præcipue*) collegi mugilum omnino quatuor esse genera, reliquas differentias non rerum sed nominum esse. Primùm igitur genus eorum est, qui κεστρεῖ, siue νῆστεις dicuntur, à nostris samez. Alterum eorum qui κέφαλοι à capitis magnitudine, à Latinis capitones, à nostris cabotz. Tertium eorum qui μύξωνες siue μύζονες siue μύξινοι, à Liguribus maxons. Quartum eorum qui χελῶνες, à nostris chaluz nuncupantur. Eosdem autem esse qui & κεστρεῖς & νήστεις dicantur declarat parœmia κεστρεὺς νηστεύει: Cestreus ieiunat: cuius meminerunt Suidas & Athen. ex Arist. Chelones βάκχοι etiam dicti sunt teste Hicesio apud Athenæum loco antea citato: ὀνίσκοι quoque, id est, aselli, βάκχοι dicti sunt teste eodem Athenæo. Sunt etiam myxones bacchi siue banchi nuncupati. Plinius de felle piscium loquens: Item Banchi quem quidam myxona vocant. Sunt & cestrei plotes appellati. Athen. Καλοῦνται δὲ οἱ κεστρεῖς ὑπό τινων πλωτές, ὥς φησι Πολέμων, ἐν τῷ περὶ τῶν ἐν Σικελίᾳ ποταμῶν. καὶ Ἐπίχαρμος ἐν Μούσαις οὕτως αὐτοὺς ὀνομάζει. Sũt & murænæ πλωταὶ dictæ teste Archestrato *Mugilum genera 4. 1. Cestreus & νῆστις idem. 2. Cephali. 3. Myxones. 4. Chelones. Chelones, alias Bacchi. Bacchorum nomen inconstans. Vide etiam infra in Chelone Banchi, Myxones. Cestrei Plotes.*

Ἰταλίαν δὲ μεταξὺ καὶ στενοκύμονα πορθμόν Ἡ πλωτὴ μύραινα καλουμένη, ἄν ποτε ληφθῇ, ὠνοῦ.

Supersunt alia duo nomina, quæ species mugilum ab alijs distinctas non efficiunt, sed vel epitheta sunt, vel synonyma, περαίας καὶ σαργῖνος. Περαίας, quem translitoranum interpretatur Gaza, est idem qui & κεστρεὺς & νῆστις dictus est: legendumque potius περαίας quàm παραῖος vel φεραῖος, vt apud Athen. citantem locum Arist. legitur. Locus est huiusmodi: Ἔστι μὲν ὁ κέφαλος, ὃν καλοῦσί τινες χελῶνα, πρόσγειος· ὁ δὲ περαίας. οὐ βόσκεται δὲ ὁ περαίας ἢ μύξαν τὴν ἀπ' αὐτοῦ, διὸ καὶ νῆστίς ἐστιν ἀεί. Capito, quem alij labeonem vocant, litorib. gaudet, alter (eiusdem generis) translitoranus est, qui non nisi mucore vescitur suo. quamobrem semper ieiunus est. Quòd si quis hunc cum myxino eundem esse velit non repugno, præsertim cum dicat Arist. muco tantum suo vesci. Σαργῖνος verò, si mugiles species est, eundem esse cum ieiuno existimo. Arist. enim cùm mugiles aliquot locis recenset tribus, scilicet myxoni, cheloni, cephalo, sarginũ ieiuni loco annumerasse videri potest, cestreo pro genere posito. quibus in locis pro σαργῖνος mendosè σάργος in vulgaribus nostris codicibus legitur, emendationemq; nostram cum de sargo ageremus comprobauimus, ad quem locum prolixitatis vitandæ causa lectorem remitto. *Περαίας, idẽ qui cestreus & νῆστις. Sarginus, idẽ qui νῆστις.*

Quare ad quatuor tantum species, mugiles omnes optimo iure reuocabimus. Primus mugil erit κέφαλος, capito. Alter cestreus, qui & νῆστις, & βάκχος, & περαίας (*atqui in sequentibus peræam, myxoni eundem facere videtur*) & σαργῖνος dictus est. Tertius χελών, labeo. Quartus μύξων siue μύζων siue μύξινος. Hi omnes in mari marinisq; stagnis nascuntur. Sunt & fluuiatilium non pauciores differentiæ. Iam de marinis ordine dicemus.

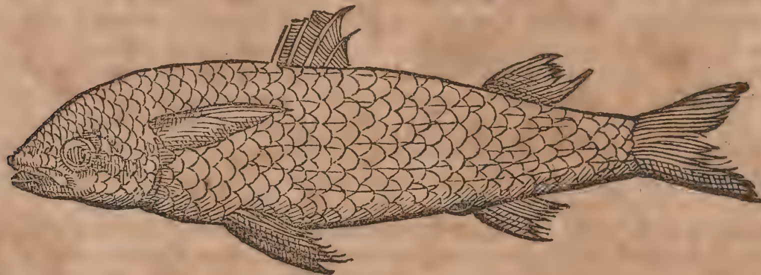
DE CEPHALO, RONDELETIVS.

QVI Κέφαλος à Græcis dicitur, Romæ & in tota ferè Italia seruata eâdem appellatione cephalo vocatur. A nostris seruato eodem etymo cabot, quasi capitatum dicas. Capite enim magno, crasso, latoque est. Vnde Euthydemus teste Athenæo dictum esse ait διὰ τὸ βαρυτέραν τὴν κεφαλὴν ἔχειν. Galli mullet vocant. A

Degit Cephalus maximè in marinis stagnis & fluminibus, squamosus est. Cubiti magnitudinem aliquando superat. Capite est maiore, latiore, sed breuiore quàm reliqui mugiles. Branchiæ huic sunt quaternæ: ossea earum opercula, tumida. Oris scissura magna, sed in ventrem descendens. Os sine B

dentibus,

dentibus, labra tenuia. Oculi magni, mucagine quadam tenui obducti, palpebram eſſe diceres. Lineæ nigræ, à branchijs ad caudam extenduntur, minus quàm in labeone euidentes. Dorſum latum, nigricans, venter candidus. Pinnæ ad branchias duæ: totidem in ventre, minores. A podice vna, in dorſo duæ: altera ex aculeis conſtat: altera aculeis caret, ad caudam ſpectans. Peritonæum nigro colore perfuſum eſt. Hepar cum fellis veſica paruum, tanquam manu ventriculum amplectens. Fel rufum ſiue flauum, aqueæ conſiſtentiæ. Ventriculus longè alius eſt quàm in carniuoris piſcibus. carnoſus enim eſt, denſusque inſtar ventriculi auium, foris planus, intus rugoſus, figura verticilli vitrei, quod mulieres fuſis appendunt. Ventriculi appendices magnæ, craſſæ. Inteſtina in gyros acta. In ijs latet ſplen. Cor angulatum. Sub pinna locus aere plenus.

C Non ſolus capito, ſed etiam alij mugiles menſe decembri concipiunt, geruntq; vtero tricenis dieb. Stagna noſtra ingreditur: in illis parit & hybernat perlibenter. quoniam à carne omnino abſtinens, limo, aquaq; dulci veſcitur: quibus ſtagna abundant, ob flumina ſubeuntia, & terræ purgamenta. Carne verò omnino non veſci demonſtrat ventriculi figura. Eſt enim ventriculus rotundus, parum capax, vt ne piſciculum quidem exiguum capere poſſit, in quo præter mucum nihil vnquam reperias. Vnde Pauſanias πηλαῖυς vocat. Et Ariſtoteles: Capitones omnes limo paſcuntur, quo fit vt grandes (*non grandes, ſed graues, βαρεῖς*) & ſordidi ſint. Piſcem nullum omnino vorant. Et quamuis in limo verſari ſoleant, efferunt ſeſe aliquando, vrinanturque, vt corporis ſordes abluant.

Ariſt. lib. 5. de Hiſt. anim. cap. 11.

Lib. 8. de hiſt. cap. 2.

F Aeſtate magis lutum olent. Hyeme & vere magis probantur: quippe cum ſtagna æſtate exiccentur ſalſioraque fiant, minoremque dulcis aquæ copiam contineant. Tum igitur limo putreſcente nutriuntur, marinique longè ſunt præſtantiores. Hiceſius apud Athenæum capitones cæteris mugilibus præfert. Commendantur apud nos qui prope montem Setium capiuntur in ea ſtagni parte quæ Tau vocatur. Locus enim ſaxoſus eſt, profundus, ſine limo, multæque ac puræ aquæ marinæ capax. Optimi ſunt, & qui in inſula Martegue nuncupata capiuntur. Inſalubres admodum qui Maſſiliç & in omnibus Liguſticis portubus, maximè prope magnas vrbes, vt Genuam, Neapolim, & in oſtio Tyberis. Omnium deterrimi qui Venetijs. Illic enim in aqua, ſtercoribus, omniq; ſordium genere referta degunt. Marini ſuauitate ſaporis reliquis præſtant. In marinis ſtagnis educati pinguiores ſunt, ſed ferè inſipidi. Fluuiatiles magis inſipidi, magiſq; putredini obnoxij. In noſtro ſtagno quotannis ferè circa Decembrem tanta mugilum captura eſt, vt ſalire neceſſe ſit, & toti Galliæ Narbonenſi ſuppeditare: Idque peropportunè, quoniam mox inſequitur tempus quo ſublatis carnium obſonijs, ſolis piſcibus eſt veſcendum. In meliorum autem inopia ſalſamentum hoc boni conſulimus, iuxta veterum prouerbium: Ἂν μὴ παρῇ κρέα, στερκτέον τῷ ταρίχῳ. id eſt, Si nõ adſint carnes, ſalſamento cõtentos eſſe oportet. Ex ſalſis igitur optimi ſunt qui pinguiſſimi, ſed ſi diutius ſeruentur, fiunt rancidi. Fiunt à noſtris piſcatoribus mugilum ὠὰ τάριχα, id eſt, oua ſalita, & exiccata ſeruantur, quæ à bibacibus magno emuntur: deiectam enim appetentiam excitant, ſitim proritant, vinique guſtum iucundiorem reddunt: vulgus botargues appellat. Recens capito editur in iure albo coctus, cui vice anethi porriq;, ciues noſtri apij folia inijciunt: ruſtici cepis, allijſque condiunt. Editur etiam aſſus in craticula, oleo, omphacioque conſperſus, aut in ſartagine frixus. Farina bene ſubacta & piſta concluſus additis ſuauib. aromatis optimus eſt, & ob pinguem humiditatem ſatis diu aſſeruatur.

Oa taricha.

Apparatus.

C Cæterùm etſi aqua dulci capitones & reliqui mugiles delectentur, tamen à copioſioribus imbribus lædi certum eſt. Excæcantur enim facilè, mortuique interdum capiuntur. Id quod non ſolùm imbrium copię, ſed etiam frigiditati adſcribendum crediderim. Lapides enim habent in capite, maximéque in litoribus degunt.

D Capito adeò ſtupidus eſt, vt capite occultato totum corpus latere putet, autore Ariſtotele lib. 8. de hiſt. animal. cap. 2. (*Non de capitone priuatim: ſed de ceſtreo, id eſt mugile, ſicut Plinius quoque, eo in loco id tradit Ariſtot.*) Sic animantes omnes quæ multùm humidæ, parum calidæ, magnoque capite ſunt, ſtupidas hebeteſque eſſe videmus, vt de illis id dici poſſit: O quale caput, & cerebrum non habet.

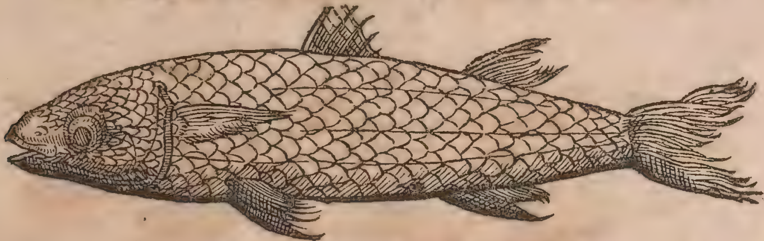
DE CESTREO, RONDELETIVS.

A Vt ſucci bonitate, ita ordine cephalum ſequitur κεστρεύς: qui mugil à Gaza Latinè dicitur, à noſtris ſame dictus eſt. Ceſtreus à ceſtro, quia teli modo publica Athenienſium pœna intret adulteros: eſt enim ceſtron miſſilis genus, quod Latini viriculum (*nam & terebram vulgò ita dicimus*) vocant: Hæc Hermolaus. Et κέστροι, inquit Suidas, genus erat teli Perſico bello inuenti. Caue autem ceſtreum cum ceſtra confundas, etſi à ceſtri miſſilis figura vtrique nomen poſitum ſit: ille enim à capitis, hæc à roſtri figurâ, vtrâque figuræ teli ſimili, nuncupatur.

In annotat. in cap. 11. lib. 15. Plinii.

B Ceſtreum cephalo ſimilem omnino, imò eundem eſſe diceres, niſi capite eſſet minore, & acutiore, lineaſque è branchijs ad caudam ductas breuiores habet. Hepar illi ex albo rubeſcit, fel aqueum eſt. Caro mollior, laxior, minùs candida, minuſque pinguis quàm cephalo. Gulam habet: in appendicem longam

longam desinit ventriculus, cum intestinis semper inanis. Lapides habet in capite, quod ex Dorione profert Athenæus: Τὸν δὲ ἐκ τῆς κεφαλῆς τοῦ κεστρέως ἐχῖνον, σφόνδυλον ὀνομάζει. Qui locus vt intelligatur, sciendum echinum hic pro lapillo echinata specie accipi, id est aspero: quemadmodum etiam echinus præter alia significata partem fræni significat, orbiculum scilicet echinatum, quo coercetur equus contumax. Huiusmodi lapidem σφόνδυλον appellat Dorion à similitudine verticilli, quo mulieres fusos aggrauant: id enim est Græcis σφόνδυλος vel σπόνδυλος: nam vtrunque dicitur. Inde etiam partes spinæ dorsi σπόνδυλοι nominantur. Sed & calculus æneus, quo suffragia sua Athenis iudices dabant spondyli vocabantur, vt est apud Iulium Pollucem. *Echinus.*

Mueo solum & aqua vescitur cestreus, qua de causa ieiunus vocatur. Hinc parœmia, κεστρεὺς νηστεύει, cestreus ieiunat, quæ vel de famelicis & voracibus dicitur: (*vt annotauit Erasmus,*) vnde & qui fame oscitant κεστρεῖς dicuntur, & κεστρεύειν, (*fortè κεστρῖνοι, vt Athenæus & Eustathius habent: verbum κεστρεύειν nondum reperi*) quod conuicium olim in Athenienses iactum tradit Hesychius. vel de ijs qui vitam innocuam agunt, & ab inferendis iniurijs abstinent, nec vllum emolumentum ex sua innocentia ferunt, in qua sententia est Athen. quoniam piscis hic & cephalus minimè carniuori sunt, neque mutua deuoratione victitant. nihil enim huiusmodi in eorum captorum ventriculo intestinisque reperitur: neque animantium carne pro esca ad hos capiendos vtuntur, sed offa panis, autore Aristot. Ventriculi enim figura, de qua proximo capite diximus, piscium, aut aliarum huiusmodi escarum deuorationi repugnat. *C. Cestreus ieiunat, parœmia. Lib. 7. Lib. 8. de hist. anim. cap. 2.*

Denique os ipsum nullis munitum dentibus, quicquid dicat Erasmus in explicatione prouerbij Cestreus ieiunat. Nam mugiles omnes dentibus carere αὐτοψία ipsa conuincit. Quamobrem locus ille Athenæi corruptus est, quem ex Aristotele citat: Ἐν δ' ἄλλοις φησὶ Ἀριστοτέλης, ὁ κεστρεὺς καρχαρόδους ὢν, οὐκ ἀλληλοφαγεῖ, ἀπεὶ δὴ οὐδ' ὅλως σαρκοφαγῶν: id est, Aristoteles ait, cestreum, serratis dentibus cum sit mutua deuoratione non victitare, vtpote qui carniuorus omnino non sit. At neque cestreo neque mugili cuipiam Aristotelem dentes tribuisse comperias. Locus verò quem citare videtur Athenæus, est huiusmodi. Ἀλληλοφαγοῦσι δὲ πάντες μὲν πλὴν κεστρέως, μάλιστα δὲ οἱ γόγγροι. ὁ δὲ κέφαλος καὶ ὁ κεστρεὺς ὅλως μόνοι οὐ σαρκοφαγοῦσι. vbi dentium nulla planè mentio. Cum enim mugiles carniuori minimè sint, quid dentibus opus est? *B. Mugili nulli dentes esse. Lib. 7. Lib. 8. de hist. anim. cap. 2.*

Plato teste Athenæo Cestreos appellauit νήστεις, id est ieiunos. Eandem ob causam Oppianus iustissimos. Cæterum horum innocentia ab inimicis minimè tuta est: deuorantur enim mugiles à lupis, viuuntque etiam sublata cauda, vt refert Athenæus ex Arist. libro de animalium moribus & vita. Idem etiam Aristoteles libro 9. cap. 2. de Hist. animal. *D. Lib. 1. ἁλιευτικῶν.*

His omnibus atque adeò sibiipse repugnare videtur Aristoteles, quum ait: Λαίμαργος δὲ μάλιστα τῶν ἰχθύων ἐστὶν ὁ κεστρεύς, καὶ ἄπληστος. διὸ ἡ κοιλία περιτείνεται: καὶ ὅταν ᾖ μὴ νῆστις, φαῦλος. Maximè omnium piscium gulosus est cestreus & insatiabilis. quare venter distenditur: & quando ieiunus non fuerit, iners est. Verum si istud attentius expendas, nedum non repugnans, sed maximè superioribus consentaneum esse intelliges. Cùm enim Mugiles nihil solidi cibi capessant, neque etiam si velint, is in ventriculum influere possit: necesse est omnino, vt vel limum vel mucum, vel aquam subinde ingerant atque intrudant, quo refici sustinerique possint: quoniam quæ liquida sunt, citius permeant nutriuntque, ac velocius excernuntur. Quare frequentius cibum sumere coguntur, qui huiusmodi vescuntur cibis, sicuti & ij qui lubrica sunt aluo. Contra quæ crassa, densa ac solida, tardius pertranseunt: hærentque diutius ac firmius, atque dissipatu difficilius nutrimentum partibus corporis suppeditant. His igitur qui vescuntur, diutius famem ferre possunt. Quæ certiora sunt, quam vt longiore oratione demonstrari debeant. Quemadmodum verò gulosos insatiabilesque mugiles efficit cibus liquidus frequentissimè ingestus, vt mucus vel aqua: ita etiam salaces, vt opinor, ob flatuum, quos is cibus gignit, copiam Plinius lib. 9. cap. 17. Mugilibus tanta salacitas, vt in Phœnice & in Narbonensi Prouincia coitus tempore è viuarijs marem linea longinqua per os ad branchias religata emissum in mare, eademque linea retractum, fœminæ sequantur ad litus: rursusque fœminam mares partus tempore. Hac libidinis veluti esca, ad mugiles capiendos vtuntur piscatores: quã capiendi ratione descripsit Op. lib. 4. ἁλιευτικῶν. *C. De cibo & voracitate ipsorum. Salacitas.*

Parit mugil maximè qua flumina ingrediuntur in mare. Mugil inter primos partum accelerat, inquit Aristoteles: parit enim hyeme. Vehementi motu cietur cestreus, donec pepererit: à partu quiescit. Amnes subit, testibus Aristotele, Strabone, Galeno, Plinio. Idem nos experientia docet. Nam in Garumna, Rhodano, Sequana, Ligeri capiuntur. *C. Lib. 5. de hist. anim. cap. 17.*

Magna mugilum copia, in stagno nostro capitur: quod etiam annotauit Plinius, quo loco narrat, quonam pacto homines cum delphinis mugiles piscentur. Et nos vidimus mugilum luporumque capturam vno retis ictu centum aureis coronatis vænisse. *E. Lib. 9. cap. 8.*

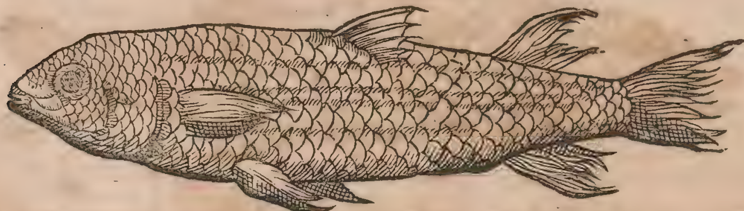
Quin & saltu retia aliquando transilijsse vidimus. hac enim ratione euadunt, & vitæ suæ consulunt, quod etiam eleganter descripsit Oppianus: *D. Lib. 3. ἁλιευτικῶν.*

Κεστρεὺς μὲν πλεκτῇσιν ἐν ἀγκοίνῃσι λίνοιο | Ἑλκόμενος, δόλον οὔτι παλίδρομον ἠγνοίησεν.
Ὕψι δ' ἀναθρώσκει λελιημένος ὕδατος ἄκρου | Ὀρθὸς ἄνω σπεύδων, ὅσσον σθένος ἅλματι κοῦφον
Ὁρμήσαι, βουλῆς δὲ σαόφρονος οὐκ ἐμάτησε: | Πολλάκι γὰρ ῥιπῇσι καὶ ὕστατα πείσματα φεύγων
Ῥηϊδίως ὑπερᾶλτο, καὶ ἐξήλυσε μόροιο,

Ventri-

G Ventriculus mugilum (*nam & ipse ad concoctionem iuuandam, cum animal sit insatiabile, modo auium ventriculi compositus & crassiusculus est*) in cinerem redactus, & in cibo sumptus, ventriculi exoluti vires non minus reficit, quam ventriculi gallinarum pellis interna. Corroborat enim, & redundantem humiditatem absumit. Idem præstat in furno siccatus, ablutusque vino albo & aqua absinthij vel menthæ. Elixus in vino, & ex aceto sumptus vomitum compescit. Idem efficiunt intestina sublato pingui. Nam omne pingue ventriculum laxat. Lapides in cerebro reperti aduersus nephritidem valent. (*Inueniuntur in b... huius piscis capite ceu lapilli. hi poti ex aqua calculosis præclare medentur, VVottonus.*) Fel aduersus oculorum suffusiones, estque minus acre quam pastinacæ, draconis aut scorpij fel.

DE MYXONE, RONDELETIVS.

A MVCRONEM quem à muco appellauit Gaza, eadem ratione Græci vocant μύζονα, siue μύξωνα, siue μύξινον, à nomine μύξα, quæ nihil aliud est quàm mucus, & pituitosus humor. Galenus in commentarijs in Aph. Hippocratis: Ἀθροίζεται πολλάκις ἐν τοῖς ἄρθροις χυμὸς φλεγματώδης, ὃν ὀνομάζει μύξαν. Aceruatur sæpe humor pituitosus in articulis, quem μύξαν nominat. Aristoteles: Οὐ βόσκεται δὲ ὁ περαίας, ἢ μύξαν τὴν αὑτοῦ. (*Nos hæc verba aliter legimus, etsi eodem sensu.*) Peræas muco tãtum suo pascitur, (vnde huic pisci nomen.) (*Superius peræam eundem cestreo & nestidi facit: hic myxoni eundem facere videtur.*) Plinius Græcam vocem retinuit: nam myxona vocat. Prouinciales & Ligures maxon. Nostri communi vocabulo muge.

Lib. 3 ... [illegible] *Lib. 7.*

F Sapore succique præstantia capitoni & cestreo postponit Hicesius apud Athenæum. Ἄρισοι δέ εἰσιν οἱ κέφαλοι, καὶ πρὸς τὴν γεῦσιν, καὶ πρὸς τὴν εὐχυλίαν: δεύτεροι δέ εἰσι τούτων οἱ λεγόμενοι κεστρεῖς, ἥσσονες δὲ οἱ μύξινοι. Caue autem ἥσσονες referas ad corporis magnitudinem: certum enim est hic succi bonitatis collationem

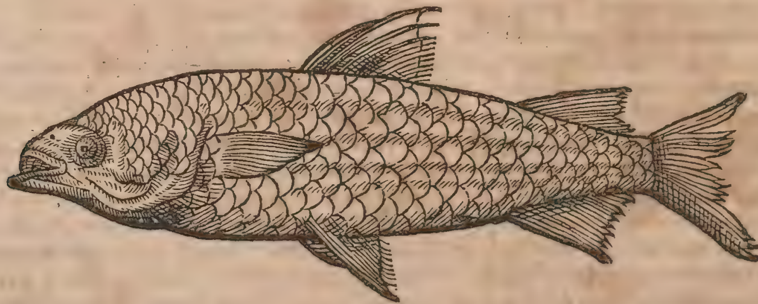
(B) fieri, non quantitatis. Est enim myxon cestreo omnino similis, sed magis mucosus, capite minus acuto, carne magis glutinosa. Easdem partes internas habet quas cestreus.

Bacchus. Ibidem. Cephalinus & Blepsias.

A Bacchum vocatum fuisse prius diximus, fortasse quia caput quodammodo rubescat circa labia & branchiarum opercula, soleantque bacchos ebriosos vocare: vel quia natando, huc illucque temere feratur ebriosorum more. Locus est Dorionis apud Athenæum. Διαφέρειν τε φησὶ κεφάλου κεφαλῖνον, ὃν καὶ βλεψίαν καλεῖσθαι. qui quidem locus cùm me diutius torsisset, neque de eo certi quicquam ab vllo extorquere potuissem, venit tandem mihi in mentem βλεψίαν mendosè legi, cum nusquam alibi vocabulum hoc pro pisce reperias, neque vlla ratione ab aspectu mugilem vllum βλεψίαν possis appellare. Quare μύξινον dici κεφαλῖνον crediderim, quod cephalo capitis magnitudine ferè par sit, eoq; minus acuto quam cestreus, & pro βλεψίαν legendum βλεννὸν vel βλεννώδη, id est, inertem vel mucosum. Idem significat βλένναν quod μύξα, vt scribit Galenus: Μεγάλη δ' πίστις τῆς ἀραιότητος τοῦ κατ' αὐτὰ τὰ μόρια σκεπάσματος, καὶ ἡ πολλάκις γινομένη τῶν ἄνωθεν περιττωμάτων ἀθρόα κένωσις, ἃ δὴ βλέννας μὲν οἱ παλαιοὶ καὶ κόρυζαν ὀνομάζουσι, μύξας δὲ οἱ νεώτεροι. Non absurdè igitur βλέννος vel βλεννώδης (hic piscis) à βλέννα, vt μύξων à μύξα dici poterit. Si quis tamen certiora, & huic Athenæi loco accommodatiora adferre potuerit, libenter ei assentiar.

Lib. 8. de vsu part. cap. 6.

DE CHELONE, RONDELETIVS.

A ΧΕΛΩ'Ν siue χειλὼν Græcis, Labeo Latinis, Ouidio labrus, (*Vuottonus etiam an labrus Ouidij Chelon sit, dubitat. nos suprà in Melanuro ostendimus, labrum inter Ouidianos pisces apud Plinium, perperam pro melanuro legi*) nostris chaluc.

B Piscis est cephalo similis, capite paulò minore, oculis prominentioribus, sine pellicula illa molli, veluti pituita concreta, quam veluti palpebram habet capito. Lineas nigricantes à branchijs ad caudam

(A) æqualibus spatijs distantes, protensas habet, vnde vergadelle à quibusdam vocatur. Labra crassa, spissa, prominentia, vnde χελῶνος & labeonis nomen. Partes internas capitoni similes habet, nisi quòd capitonis fel magis flauescit.

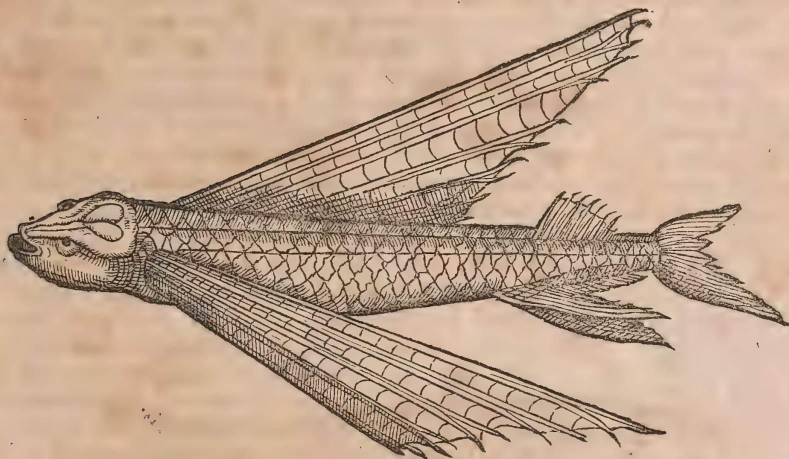
Limo

Limo vescitur, nec admodum pinguescit, vt cestreus. Quamobrem ieiuni epitheton non solùm cestreo, sed etiàm reliquis mugilibus conuenire potest: omnes enim à carne abstinent. C

Labeo, quantùm ad succi bonitatem suauitatemque attinet, omnibus posthabetur. Hicesius apud Athenæum, Καταδεέστεροι δὲ πάντων οἱ χελῶνες. Omnium infimi sunt labeones. Quod verò sequitur οἱ λεγόμενοι βάκχοι: εὔχυλοι δέ εἰσι σφόδρα, καὶ οὐ πολύτροφοι, καὶ εὐέκκριτοι: si ad chelonas, qui & bacchi dicuntur, referas, locus constare non potest. si enim chelones omnium deterrimi sunt, quî fieri potest, vt sint & boni succi & excretu faciles? Quare sic legendus locus videtur. Καταδεέστεροι δὲ πάντων οἱ χελῶνες. οἱ δὲ λεγόμενοι βάκχοι, εὔχυλοι, &c. vt alij, scilicet vel capitones vel myxini dicantur bacchi. Nam autore Plinio myxones dicti sunt banchi: qui quamuis capitonibus cestreisque postponantur, tamen non sunt deterrimi, vt labeones, sed satis boni succi & excretu faciles. Quanquam bacchi vel banchi nomen in plures competere in superioribus ostendimus. F *Bacchi.*

DE MVGILE ALATO, RONDELETIVS.

POSSET mugil alatus siue volans, cum hirundine & alijs volantibus depingi & describi. Sed quia & corporis figurâ, & victus ratione planè mugil est: ideo mugilibus alijs subiunxi. *Ordinis ra.* Delatus est ad me frequenter ex ea parte maris nostri, quæ Rhodanum excipit. Misit etiàm ad me aliquando Franciscus Valeriola, vir optimus, & medicus doctissimus, pro hirundine marina, quòd se extra aquam efferat voletque. *A. Hirundo mar.* Neque me latet Romæ etiam pro hirundine haberi & Rondola vocari: quem verò pro hirundine exhibebimus miluum credi & vulgò dici miluo. Sed hæc falsa sunt, & à veterum sententia aliena. Nam Speusippus apud Athenæum similes esse ait, cuculum, hirundinem, mullum, vt clariùs ostendimus in Hirundine. *Libro 7.* Quare cùm isti à nobis hic depicto pisci nulla planè sit cum cuculo, aut mullo similitudo, sed planè mugil sit, & figurâ & victus ratione, longissimus pinnis, quas alas vocant, solùm additis, mugilem alatum appellare oportet, & ab hirundine distinguere. Agathenses falconem marinum vocant.

Piscis est marinus, litoralis, maris stagna aliquando subit, cubiti magnitudinem attingit, cestreum corporis habitu, colore, figurâ planè refert, pinnis caudaq; exceptis. B Os illi paruum, maxilla inferior superiore maior. Dentibus caret. Oculi rotundi sunt: & magni. Caput dorsumq; latiuscula mugilum modo. Squamis tegitur magnis. Pinnæ quæ ad branchias sunt longissimæ latissimæq, ad caudam vsq; pertingunt. Ventris pinnæ inferiore loco quàm in alijs sitæ magnæ sunt ad caudam vsq; extensæ. Alia est parua à podice, cui quæ suprapposita est, magnitudine par est. Cauda in duas pinnas desinit, inferior superiore melior est, contrà quam in vulpe, aut sturione. Lineam non à branchijs, vel à capite, aliorum piscium instar, sed è pinnis ventris ad caudam ductam habet. Internæ partes, huic omnino eædem sunt, quæ reliquis mugilibus. F

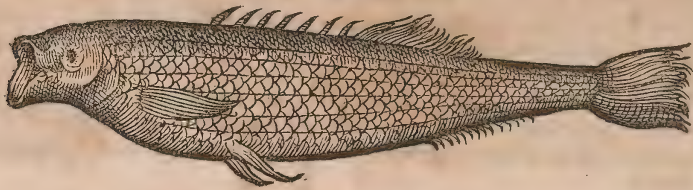
Carne quoq; & succo similis est.

DE MVGILIBVS STAGNI MARINI, RONDELETIVS.

MVGILES in mari, in fluuijs, in stagnis capiuntur, teste etiam Aristotele. Οἱ μὲν οὖν κεστρεῖς ἐκ τῆς θαλάττης ἀναβαίνουσιν εἰς τε τὰς λίμνας, καὶ τοὺς ποταμούς. C *Vbi. Lib 6. de hist. cap. 4.* Hi figura à sese non differunt, sed sapore & succo. Nam quamuis omnes, siue in mari, siue in fluuijs, siue in stagnis, carne abstineant: tamen stagnorum Mugiles pinguiores sunt: marini sicciores, sed saporis gratioris: plus enim sordium & limi in stagnis est quàm in mari, ob id libentissimè in stagna se recipiunt. (F) nulliq; ferè pisces in stagnis frequentiùs reperiuntur quàm Mugiles: neq; tutiùs alibi viuunt, velut factis inducijs cum Lupis capitalibus hostibus, stato enim tempore congregantur, & coeunt in gregem hyemis tempore quum stagna subeunt. F

Sale conditi Mugiles diu asseruantur.

DE MVGILE NIGRO, RONDELETIVS.

B VNDIS nostris incognitus est, & rarus admodùm piscis, quem hîc expressimus: squamosus est, mugili corporis specie valde similis, sed totus ater, lineasq; nigras à branchijs ad caudam productas habet: eam ob causam mugilem nigrum vocaui. Maxillam inferiorem valde diductam habet, ob id valde hiante est ore. Septem octóue aculeos in dorso gerit, à sese discretos, nulliq; membrana connexos, quos pinna parua sequitur.

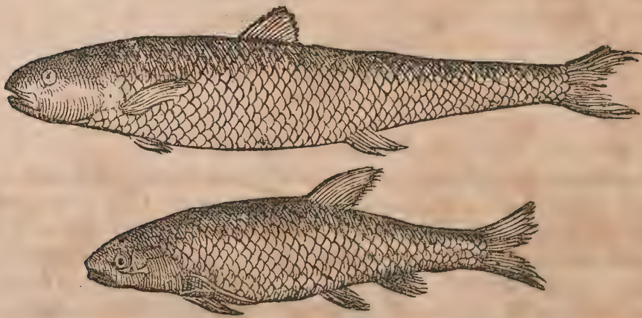
Hunc piscem mihi depingendum dedit Pisis Portius, vir in Philosophia summus, & qui cum excellenti doctrina singularem humanitatem coniunxit, nec huius solùm, sed etiam multorum aliorum videndorum copiam fecit, quo nomine magnam illi perpetuò gratiam sum habiturus: liberalis enim est & ingenui hominis, fateri à quo beneficium acceperis.

DE MVGILIBVS FLVVIATILIBVS IN *genere, Rondeletius.*

IN fluuijs Mugilum genera duo reperiuntur, vnum eorum qui relicto mari illuc subierunt, & sæpius in eorundem ostijs capiuntur, id quod in Garumna, Ligeri, Rhodano, alijsq; multis fluminibus perspicere licet. Alterum eorum qui in fluuijs nascuntur & perpetuò viuunt, de quibus nunc loquimur. Sunt qui Κέφαλον genus Mugilum omnium siue marinorum siue fluuiatilium constituunt, vt Galenus. Alij leuciscum, inquit idem Galen. Mugilem tantum fluuiatilem faciunt à Cephalo diuersum. Hicesio apud Athenæum Leuciscus Mugilum omnium genus est. Sed de hac nominum varietate satis multa diximus alibi. Ac quemadmodum Mugilum marinorum genera plura esse docuimus, ita nunc eorum piscium species aliquot proponemus, quæ non nisi ad Mugilum naturam referri posse mihi videntur. Sunt enim qui succo, colore, corporis aspectu similes, capite tantum & rostri figura differunt, quemadmodum marini inter sese. De quibus deinceps dicemus.

Lib. 3. de alim. facult.

DE MVGILIS FLVVIATILIS QVADAM SPECIE, RONDELETIVS.

FREQVENTISSIMVS est piscis in riuulis & fluuijs labentibus ex montibus Cemeneis, qui à vulgo Siego vocatur. Hunc ad aliud quàm ad Mugilum genus reuocare non possum: quemadmodum nec pisciculum illum qui à Lugdunensibus Fritou & Friteau nominatur, qui superiori ferè similis est, sed minor. palmi enim longitudinem vix superat: superior in Arari, & in alijs etiam aquis, etiam cubitalis est. Hic corporis aspectu Mugilibus (*fluuiatilibus*) similis est: nec non pennis, (*pinnis*) earum numero, situ, cauda, partibus internis. Rostro est acutiore, sine dentibus. Idem cum inferiore, qui in Arari frequens est, victus ratione, carnis mollitie & succo maximè conuenit.

DE CEPHALO fluuiatili, & duabus Leucisci speciebus fluuiatilibus, Rondeletij verba recitauimus suprà, Elemento A. in Albis piscibus.

DE CEPHALO SEV MVGILE, BELLONIVS.

A Etsi permulta authores Cephalorum genera tradiderint, tamen vna tantum species vulgò nobis est cognita, quam Galli (etymo fortassis à Mugile deducto, quem Massilienses Vn Muge appellant) vocant *Vn Mulet*. Græcum vulgus Cephalum maiorem (ex quo Botarghæ fiunt) Coclano vocat. Veneti *Vna Cezola*. Aristoteles primum Cephalum, deinde Chelonem, postea Sargum, postremò Myxinũ nominauit.

Padi

Padi accolæ Cephalos grandes Miesine vocant, voce ad Myxinum aliquantulum accedente. Stœchadum vulgus Vergado: Massilienses Calug. Quanquam autem Cephalus multas habeat species, tamen marinorum duæ tantum esse creduntur, Cephalus scilicet & Ieiunus. Qui ad oras Padi agunt, eos varijs nominibus pro magnitudine appellant: Canestrellos enim minimos, quos in canistris ferre solent, Græcum vulgus Gillaros nominat. Alios quoque Bastardos, medios inter maiores & minores, Alios Letreganos cæteris paulò latiores. Bosеguas alios, mediam magnitudinem inter Letreganum & Miesine sortitos. Sed quum omnes peculiari differentia ab vna specie non multum alieni sint, ausim proferre Ausonium eundem (*Cephalum seu Mugilem*) Capitonem vocauisse: cuius hæc sunt carmina:

Squameus herbosas Capito inter lucet arenas, Viscere prę teneris fartim congestus aristis,
Nec duraturus post bina trihoria mensis. (*Atqui Capito Ausonij fluuiatilis non marinus est: de quo in C. elemento scripsimus.*)

Oppianus de Mugile: In pelagi populis nôrit qui pascua, solum Ingenio mitem Cephalum, iustumq; vocabit. D

Non gaudet saxosis, sed maritimis paludibus, & fluuiorum ostijs, vbi copia influit dulcis aquæ. Acutissimè audit, tamen interdum dormiens fuscina capitur. C

Ventriculum habet auium modo carnosum: ex cuius altera parte plures exeunt appendices. B

Optima eorum Mugilum caro (inquit Galenus) qui in puro mari viuunt, præsertim si ventorum flatibus agitetur. F

Inter cæteros pisces Cephalus maximè vtranque aquam perfert, marinam scilicet & dulcem: & hanc habet naturam, vt aduerso flumine natans quàm longissimè à mari discedat. C

COROLLARIVM.

I. DE MVGILIBVS IN GENERE.

Diuersa mugilum & cephalorum nomina, modò tanquam genera, modò tanquam species vsurpantur, vt Rondeletius docet. quare si quis pleniùs horum omnium & singulorum naturam nosse voluerit, perlegat atque conferat inuicem omnia oportet. Dorion κεϛρέας marinos & fluuiatiles facit: ac rursus marini species duas κέφαλον καὶ νῆϛιν. Hicesio leuciscorum genera quatuor sunt: optimi (in cibo) cephali, tum sapore, tum bonitate succi. deinde cestrei, tertio myxini: pessimi chelônes, qui bacchi dicuntur, &c. sed Rondeletius bacchos potiùs myxones esse putat. Inuenio & σφλωεῖς & δακτυλεῖς, alibi διδακτυλαιχς, mugilum species haberi. Cephalus περαίας, id est translitoranus, sic dicitur ad discrimē chelonis litoralis piscis. vterque enim genere cephalus est: περαίας verò, ceu adiectiuum, differentiæ vocabulum. Mugil videtur generale nomen ad cephalum & cestreum: Gaza ad cestreum contraxit. Fastaleon (corruptum, à cephalo fortè (piscis solus, non attingit genus suum, cum cæteri se mutuò vorent, Obscurus. Mugiles etiam nunc à Gallis appellantur: (*Rondeletius cephalos tantùm speciem vnam, vulgò mullets vocari scribit:*) Veneti omne mugilum genus cephalos nominant, Gillius. Vulgus circa Venetias Cieuali, Scieuoli, Seboli. aliqui etiam tragani. Mugil vel cephalus à nostris Germanicè appellari poterit, *ein Meerale*. nam & eum piscem quem nostri vocant *Alet*, Ausonius capitonem vocat, Itali squalum quasi cephalum. Scio Anglos à Gallis mutuatos mugilem vocare *a mullet*, & Albertum Germanico nomine *Harderen*: (Flandros *Mullenaer*:) sed hoc nobis insolens, & ignotæ significationis est, illud originis Latinæ, & Gallis vsitatum. *Harderen* piscis quem Galli Mullettum vocant, (inquit Albertus Magnus (lati capitis, dulcissimæ carnis, vnde dicitur mullus (*fallitur. est enim mugil, non mullus*) quasi mollis, quia tener est & dulcis. Eidem Mulus est piscis, quem non gignit (inquit) nisi Septentrionalis Oceanus qua vergit ad Occidentem. Cuius plura sunt genera. Vnum pascitur alga & ostreis, ignobilius. Alterum his quæ in sereno in litoribus nascuntur, quod varium est & delicatius.

Mugil (ipse Mullus scribit, imperitè) piscis est lati capitis in craneo, & palmi & dimidij, Albertus. B

Mugiles capiuntur in litore nostri maris, Albertus. Cephalus chelon prope paludes maximè victitat, aut ad fluuiorum ostia, &c. Aristoteles puto recitante Vuottono: Euthydemus & Dorion hæc non de cephalorum, sed mugilum generibus referunt, sed variè, Vuottonus. Sunt qui omne mugilum genus sponte oriri opinentur: sed non rectè: nam & oua, eorum fœminæ, & semen genitale mares habere cernuntur. Verùm genus quoddam eorum est, quod non coitu, sed ex limo, arenaue enascatur, Aristot. Ieiuni epitheton non solùm cestreo, sed etiam reliquis mugilibus conuenire potest. omnes enim à carne abstinent, Rondeletius. Pascuntur limo cephali omnes: διὸ βαρεῖς καὶ βλεννώδεις εἰσί: quo fit vt graues sint & sordidi, Cælius Rhod. (*ex Aristotele: qui sub cestreo cephalum ac alios complectitur. & cephalum rursus in suas species diuidit.*) Aristoteles 8. 2. Πᾶς κεϛρεὺς, id est mugil omnis (inquit) fuco & alga alitur: cephali autem limo, κέφαλοι ἢ νέμονται τὴν ὕλσην, (lego ἰλύν.) Et ibidem: Ὁ δὲ κέφαλος, καὶ ὁ κεϛρεὺς ὅλως, μόνοι ἐ σαρκοφαγοῦσιν. id est, Cephalus & cestreus in vniuersum, soli piscium carnibus abstinent. Mugiles vescūtur alga (μνίῳ) & limo: & sua inuicem corpora lambunt, Oppianus. Mugiles omnes carne omnino abstinent, cuius rei argumentum reddit Aristoteles octauo de historia, quod neque in ventre tale quid vnquam habentes capiuntur: neque esca in eos ex carne vtimur, sed offa panis. Nos verò terræ intestinis maritimis hamis affixis piscamur eos, Massarius. In vniuersum mugiles sunt velocitate admirabili: vt sagittæ arcu emissę, quum lasciuiunt, vel retia saltu transuolant, esse videantur. E mari aliquando omnes, & ex fluuijs ipsa maria ingrediuntur, Iouius.

D Mugiles gregarij sunt, Albertus. Animal est minimè maleficum: vtpote quod alga tantùm ac herbis, atque his quę in profundo vado ac ripis sunt quisquilijs nutriatur. propterea cæteri pisces qui minimè in alios grassari solent, mugilem vt sanctum ac optimum in honore habent & venerantur, Iouius. Vide etiam infrà in Corollario de Capitone C.

E Terrę intestinis maritimis hamis affixis mugiles piscamur, Massarius.

F Dulcissimæ carnis est piscis, mollis, tener & dulcis, Albertus.

H.f. Pythagoras cum alijs piscibus, tum mugilibus abstinebat. Vide in Lupo f. Antiphanes poëta suo ęnigmate à melanuro & mugile cauendum suasit: hoc est ab improborum commercio, Gyraldus. Vide suprà in Melanuro in prouerbijs.

II. DE FORMIS MVGILVM DIVERSIS, ET QVIBVSDAM *innominatis, plerisque aquarum dulcium.*

Oxyrynchus. *Leuciscus.* Mugilis nascitur in mari, lacubus & fluuijs. fluuiatilis alio nomine oxyrynchus dicitur, Diphilus. Vide in Oxyryncho, Elemento O. Leucisci nomen Hicesio genus omne mugilum comprehendit: Galeno piscis est suę speciei, fluuiatilis & lacustris, &c. Lege supra inter Albos pisces, Elemento A. in secunda leucisci specie ex Rondeletio, eum piscem nostri *Laugelen* appellant: Galli Vendosiam, vt primam *Sarginus.* Leucisci fl. (sicut Rondeletius distinguit) speciem, nostri *Schwal*: Galli Gardon: vnde Bellonius videtur motus, vt sargum (*legendum erat sarginum*) è mugilum genere à veteribus eundem piscem dictum existimaret. at sarginus marinus est, idem cestreo cum pro specie vna sumitur, vt Rondeletio videtur. Est & alius fluuiatilis mugil, quem Nasum vulgò appellant, a labris superioris crassitie. Est & cephalus, id est capito fluuiatilis, in Capitone expositus, Elemento C. *ein Alet* nostris. & alia eiusdem species minor, *ein Hasel*: descripta cum Albis piscibus. Mugilis est piscis velox in fluminibus, æstate concors cum lucio, propter cibi abundantiam: hyeme verò inimicus, propter eiusdem inopiam, Albertus, qui pro lupo lucium imperitè posuit. Veteres marino non fluuiatili mugili, & velocitatem, vt in retibus transiliendis, & æstiuam cum lupo concordiam, &c. tribuerunt: vt nihil sit quod Albertus hîc dicit: neque notaturus ego fuissem, nisi in ipso pisciũ catalogo scripta hęc verba, eiusmodi mihi visa essent, præsertim propter lucij mentionem, vt incauto alicui imponere potuissent. Dorion cestreum fluuiatilem non probat, Athenæus. videtur autem cephalum fluuiat. id est capitonem Ausonij ita vocare. Cephalum inuenio etiam inter Strymonis fluuij pisces nominatum à Bellonio. Mugilibus quos lacus Sipharum gignit binæ pinnę iuxta branchias hærent, Aristoteles. An sunt hi mugiles potiùs ex anguillarum genere? Vuottonus. Animalia quædam verme nascuntur: tum exanguia, quę non ab animalibus gignuntur: tum etiam sanguinea, vt mugilum genus quoddam, & aliorum fluuiatilium piscium. ad hęc, anguillarum genus, Aristot. Et alibi: Mugilum generis pisciculi, qui per coitum alioqui procreantur magnitudine halecułę paruę, sponte nati aliquando reperti sunt, stagnis sub canis ortu resiccatis, & limo iam arido, vbi primum imbribus restagnare loca inciperent. Et rursus: Mugiles aliquos non coitu, sed limo *Alphoram.* arenáue nasci constat. Idem alicui videri posset piscis, quem obscuri quidam authores Alphoram nuncupant, is enim piscis (inquiunt) non gignitur (per coitum) sed loco limoso, vbi deficit aqua, ex ipsius luti putredine in modum vermiculi creatur. postea cum ascenderit aqua, crescit in piscem. durat autem modico tempore, citoque dissoluitur. Sed hic apua est, non mugil: quod ex apuarum historia constabit. Mugilum & męnarum fœtura est genus quoddam aphyę, Aristot. Mugilum genus quoddam in fluuijs lutulentis nec mas, neque fœmina est, Idem de generat. 2.4. Græci hodie mugiles minimos, gillaros nominant, Bellonius. Idem in obseruationibus suis Gallicè æditis: Circa lacum Conium (inquit) vel Pisciacum, qui à Siderocapsa dimidij diei itinere abest, à Thessalonica bidui: vidi in forum adferri pisciculos quosdam marinos, captos ad ostium parui cuiusdam fluuij: quos Gręci nominabant Cyllari. *Gelarii.* ego eos esse putabam, qui ab Euthydemo Gelarij dicuntur. sunt autem exigui mugiles, qui ab incolis Propontidis Cephalopola nominantur. Ego gelarios nullos in mugilum genere veteribus memoratos inuenio. sed gelarias (à recto γελαρίης) qui & galariæ, & chellaræ, &c. vocantur, inter Asellos: vt pluribus ostendi suprà Corollario 1. de Asellis, sed quærendũ diligentius an Cyllari illi Græcorum non magnitudine solùm & ætate à cephalis differant, sed sui sint generis, nempe chelônes à veteribus, etiam ipsi πρόσγειοι.

Liparis marinus piscis corporis habitu & victus ratione mugilibus similis, descriptus est suprà, L. elemento. Alias quasdam mugilum species mox post Corollarium de Cestreo describemus.

Mugilem alatum Rondeletij, Bellonius pro hirundine accepisse videtur.

III. DE CAPITONE, SEV CEPHA- *lo marino.*

A De mugilibus in genere quædam diximus paulò antè: deinde etiam de varijs mugilum differentijs, & ijs quoque qui in dulcibus aquis degunt: vtrobique est quod ad capitones pertineat, non amplius repetendum. κέφαλος, τῶν κεστρέων τινὲς οὕτως καλοῦνται, Hesychius & Varinus. Cephalorum genera duo sunt Aristoteli, &c. libro 8. historiæ, capite 2. vbi contextus orationis malè distinctus sic legi debet. Ἔστι δὲ ὁ μὲν κέφαλος, ὃν καλοῦσί τινες χειλῶνα, πρόσγειος: ὁ δὲ, περαίας. οὐ βόσκεται δὲ ὁ περαίας, ἢ μύξαν τὴν ἀφ᾽ αὑτοῦ. διὸ καὶ νῆστίς ἐστιν ἀεί. Hoc est, Cephali genus illud, quod aliqui labeonem appellant, litorale est, aliud verò translitoranum, (*hoc est longiùs a litoribus degit, Vuottonus:*) & hoc non aliunde quàm suo muco victitat: quare etiam semper ieiunum est. Inde videtur περαίας, non esse substantiuum certi cephalorum generis nomen, vt neque translitoranus apud Latinos, sed differentiæ loci vocabulum. opponit enim Aristoteles πρόσγειον, & περαίαν: aut si pro nomine alterius speciei cephalorum vsurpetur, quoniam nomen aliud ea species non habet: non tamen erit idem hic piscis qui κεστρεὺς & νῆστις, vt Rondeletius putauit. neque enim quòd semper νῆστις, id est ieiunus reperitur, (vt scribit Aristoteles) ideo κεστρεὺς erit: de quo extat prouerbium, Κεστρεὺς νηστεύει: cùm in eo prouerbio κεστρεὺς ceu generis nomen accipi queat. Rondeletius quidem ieiuni epitheton mugilibus omnibus conuenire posse fatetur, cum omnes carne abstineant. mihi verò imprimis cephalo peræ congruere id verisimile sit, qui suo tantùm muco victitat: cæteri enim algis aut limo vescuntur. hic prę cæteris & est & dicitur νῆστις. Porrò Doriõ cestrei marini species duas faciens,

cephalum

cephalum & nēstin, alium fortè nēstin intelligit. Μύξινος quidem an idem cum peræa sit dubitari potest: quod si idem est, cùm à muco denominetur, quo peræas alitur: duæ cephali species solū fuerint: cephalus ipse scilicet translitoranus, idemque myxinus: & litoralis chelō. Sed magis placet diuersos esse, myxinum & peræam myxa victitantem: nam & Hicesius distinguit, leuciscorum species quatuor statuens, cephalum, cestreum, myxinum, & chelonem: & Arist. ipse libro 5. historiæ, cap. 11. Locus ex Arist. historiæ 8.2. iam recitatus, apud Athenæum lib. septimo repetitur, sed admodū deprauatus. Pro περαίας aliâs περαῖας legitur, aliâs φεραῖος, hoc omnino deprauatum, illud tolerari potest. Περαῖος simpliciter est trans locum aliquem situs: περαίας verò qui non semel, aut raro aut aliquoties: sed semper vel vt plurimum in eo sit loco. Sic differunt etiam ὠχρὸς, ὠχρίας: ἐρυθρὸς, ἐρυθρίας. Cephali nomē modò genus omne mugilum comprehendit, vt Galeno: modò speciem vnam sub cestreo comprehensam significat, vt Arist. Et hæc species rursus alias sub se duas complectitur, peræam (qui & ipse forsan sæpe simpliciter, cephali, id est generis proximi nomine nuncupatur, cum proprio careat) & chelonem vt dictum est. Capitonum genus quod translitoranum vocant, etiam mucore viuunt suo, Plutarchus in libro Vtra animalium. Scholiastes Aristophanis κεστρέα cum cephalo cōfundit. Cephali barbara & corrupta nomina apud Albertum & alios inuenio hec: Fastaleon, Corez, Kalaos. Capitones Massilienses Calugos: in sinu Adriatico Capitellos, siue Capistellos à capitis magnitudine nominant, Gillius. Capitonem quidam Gallicè Testart interpretantur: sed id nomen capitoni Ausonij, qui fluuiatilis est, conuenit. Quidam Illyricè Czypo. Nomina eius Germanica petes ex Corollario I. De Mugilibus in genere inscripto.

Labrax (id est Lupus) similis est cephalo, Kiranides. Paulus quoque Aegineta cephalo lupum similitudine comparauit. Thymalus piscis lupi & cephali communem & mediam speciem similitudinemque gerit, Aelianus. Ab Anglis etiam audio lupum (quem vocant *a base*) similem esse illi quem *mullet* dicunt, (id est mugili, vel capitoni,) squamis candidiorem, &c. Symeon Sethi hos duos pisces temperamenti ratione & succi in hominis nutrimento similes facit. Bûpes (*Boopes*) pisces sunt similes paruis cephalis, Kiranides. Cephalus qui è mari ascendit, spinas illis numerosas & paruas, sicut fluuiatiles, non habet: sicut nec marinorum quispiam alius. verùm qui ex fluuio aut palude in mare descendit, non secus ac congeneres huiusmodi, spinarum plenus est, Vuottonus è Galeno. Cephalus subalbus est, satis magnus, in dorso planus: capite curto & crasso, Platina. B

Amant cephali & cestrei mare vicinum fluuijs aut stagnis ob dulcem aquam, & collectum illic cœnum, quo pascuntur, Oppianus lib. 1. Halieut. Pascuntur limo omnes capitones, Theodorus ex Aristot. historiæ 8.2. sed in Græco non legitur omnes. & proximè dixerat, capitonis genus alterum non nisi mucore vesci suo. Ouidius inter pisces degentes in herbosa arena squalum numerat. cephalum marinum puto intelligens. nam & fluuiatilis squalus est, vt diximus in Capitone, Elemento C. Cephali, vtpote pisces cœnosi, (πηλαῖοι,) fluuios turbidiores amāt, Pausanias in Messeniciss. Inter pisces cephalus maximè vtraque aqua vtitur, marina scilicet & dulci, & hanc habet naturam, vt aduerso flumine natans, quàm longissimè à mari discedat, Galenus. Et rursus: Lupum in aquis dulcibus natum non vidimus, sed è mari in flumina aut stagna ascendisse: ideoque paruus raro, quemadmodum mugilis sæpe inuenitur. Cœno vescuntur, quamobrem & graues (*in nutrimento hominis nimirum*) & mucosi sunt. piscem nullum omnino edunt, Arist. Græcè, ἰχθὺν δὲ ὅλως οὐκ ἐσθίει. potest autem ὅλως commodè de toto mugilum genere accipi: hoc sensu, vt non soli cephali, sed reliqui etiam huius generis, hoc est mugiles omnes, piscibus abstineant. Nam & paulò antè sic scripserat. Capito & mugilis in vniuersum (Ὁ δὲ κέφαλος, καὶ ὁ κεστρεὺς ὅλως. *Gaza hic nihil pro aduerbio ὅλως reddidit*) soli carne omnino abstinent. cuius rei argumentum est, quòd neque in ventre tale quid vnquam habentes capiuntur: neque esca in eos ex carne vtuntur, sed offa panis. De continentia eorum in victu, plura leges mox in D. De amore inuicem capitonum & libidine, quę causa est vt capiantur, dicetur inferiùs in E. Capito vltimus parit vêre. nouissimè enim eius apparet, Aristot. Capitones quoniam versari in limo solent, efferunt se, vrinanturque sæpe, vt corporis sordes abluant, Idem. Capitoni, mugili, & murino (*myxino rectè legit Rondeletius, non murino*) imbres nocent, & de facile eos excæcant, si modum excesserint. Solet autem per hyemem potiùs capito ita affici. nam oculi eius albescunt, & macilentus (λεῦκος, Gaza legit λεπτὸς) per id temporis capitur, atque ad postremum malo eodem interit. quod non magis imbrium copia, quàm algore accidere videtur. Iam enim cum alibi tum in Nauplio agro terrę Argiuæ, in vadis, (περὶ τὸ τέναγος) multi capti sunt cæci, cum hyems fuisset asperrima. multi etiam albos habentes oculos capti sunt, Aristot. historiæ 8.19. C Squalus.

Capito è piscium genere est, qui in paludibus degunt. continentissimus, ac in victu temperatissimus esse creditur. Etenim nullam animantem inuadit, sed cum omnibus pacem seruare solet, (*quamobrem iustissimus cognominatur ab Oppiano totum hoc genus capitonum: nam mugilum omnes enim carne abstinent, & piscibus alijs innoxii sunt.*) Si verò in quempiam iacentem inciderit, hunc in suum prandiū conuertit. non priùs tamen eum attingit, quàm caudam mouerit, tum si immobilis sit, hanc prædam sibi facit: si verò moueatur, eo intacto discedit, Aelianus de animalibus 1.3. Oua fœtusque eorum (*siue cephalorum, siue potiùs mugilum omnium: proximè enim dixerat, ἰχθὺν δὲ ὅλως οὐκ ἐσθίει. vbi ὅλως de genere toto mugilum rectè accipi superius ostendi*) à nulla bellua violantur. quapropter copiosi existunt. sed cum adoleuerint, tum à cęteris piscibus corripiuntur: maximeque ab archana (codex Grecus noster habet ὑπὸ τοῦ χάρχου,) Aristot. historiæ 8.2. D

Esca in capitones ac mugiles (quosuis) non ex carne vtuntur, sed maza, (Theodorus interpretatur offam panis,) Aristot. Esca ad mugiles & capitones: Panem gyriten (hoc est, ex tenui confectum polline) caprillum caseum, & calcem viuam simul contundito: infundensque marinam aquam, ex ipsis pastas conficito, & inescato, Tarentinus. In mari Ionio ad Leucadium & Actium Epirotica loca, Capitones velut confertis turmis frequentes natant. Ipsorum captura quæ ad hanc rationem fit, mirifica est. Piscatores bini obseruato tempore cum luna silet nauem cœnaci conscendunt, & à terra soluentes, (modò mare à tempestate conquiescat) silentio & moderatè remigant, simul & eorum alteruter sensim ac leniter remo nauem impellit: alter recubans, suam nauis partem vsque eò deprimit, quoad eius labrum proximè ad aquam accesserit. Capitones horumque speciem similitudinemque gerentes mugiles, siue quod ex nocte lætitiam & voluptatem percipiant, siue etiam quia à tranquillate maris E

delectantur, latebras relinquentes, ſic ad ſummam aquam efferuntur, vt ex aqua ſummo roſtro emineant, & natare vſque eo pergant, donec ad littus propius acceſſerint. Quod quidem ipſum piſcatores poſtquam perſpexerunt, ſedata remigatione & pedetentim acceſſu ad piſces facto, nauigant. Vbi verò ex piſcatoriæ (nauiculæ) motione fluctus cieri ac agitari cœpti ſunt, à terra ſtatim piſces refugiunt, & frequentes in partem nauis inclinantem & præcipitantem ſine retibus innatant, & verò ſub poteſtatem piſcantium cadunt, Hæc Gillius tanquam ex Æliano: ego in duobus, quos vidi, manuſcriptis codicibus Aeliani nihil tale inueniſſe memini. Adriatici quoque maris piſcatores, ad Lunam ſaltantes ſupra rates, cephalos (vt audio) capiunt. Vim & numen multa genera piſcium nouerunt Cupidinis, ne hos quidem qui in ſumma maris altitudine degunt, contemnentis. Etenim Capito diuinum huius nomen colit atque veneratur. Non tamen omnis Capito, ſed ille quem à faciei acumine (ἀπὸ τοῦ ὀξέως προσώπου) nominant, qui piſcium genera & differẽtias nouerunt. In ſinu Achaico multi quantum audio, capiuntur: idque varijs modis. maxime verò eorum in res venereas libidinis furorem captura teſtatur. Cum ex Capitonibus fœminam piſcator venatus fuerit, alligaueritq; aut longa arundine, aut fune etiam longo, in litore pedetentim ingrediens adnatantem piſcem & ſalientem pertrahit. Per eius veſtigia alius ſubſequens retia fert obſeruans quàm diligentiſſimè quà & quomodo ſit euentura piſcatio. Itaque agitur fœmina, mares verò qui hoc viderint: veluti adoleſcentes libidinoſi formoſæ puellæ prætereunti cupidos oculos adijcientes, in eam feruntur, libidinis furore agitati. Ille autem retia deijcit: & in ea quidem ſæpe piſcium veneris appetitione accedentium magna copia incidit. Oportet autem initio venator curet, vt fœmina captiua formoſa ſit & bene corpulenta, vt plures ad eam accedant pulchritudinis illecebra, tanquam eſca illecti. Nam ſi macilenta ſit, & ſine corpore, multi ea ſpreta diſcedunt. quicunque tamen horum eſt vehementi amore ductus, non diſcedit, mehercle non formæ, ſed coitus deſiderio detentus, Aelianus de animalibus 1.12. Eſt autem paraphraſis ex Oppiani Halieuticorum quarto: vbi tamen is poeta cephalos ſimpliciter, non illos tantum qui à faciei acumine denominantur (oxyrynchi nimirum, de quibus in O elemento dicemus) ſic capi cecinit: eſſeq; mares in tantum ſalaces, vt fœminam etiam in litus vſque extractam ſequantur. Plinius de mugilum captura, ſimilia refert: cuius verba in Ceſtreo Rondeletius recitat. Mirum quoddam Tarenti cum eſſem vidi. id referam: Piſcis eſt, quem cephalon vocant. eius generis mas fœminam roſtro ligatam, à piſcatoribuſque filo vinctam per vndas inſequitur: atque ita ardenter, vt licet tridenti, multis à piſcatore vulneribus acceptis, feriretur, fœminam inſequi nunquam deſtiterit: quoad tridenti ſaucius captuſque in cymbã à piſcatore mortuus deijceretur. Tanta amoris eſt vis. tantum in Venere ipſa dulcedinis reperitur, Beliſarius Aquiuiuus.

F Lupum in aquis dulcibus natum non vidimus: ſed è mari in flumina aut ſtagna aſcendiſſe conſpeximus: ideoque prauus raro, quemadmodum mugilis ſæpe, inuenitur, Galen. Et rurſus: Contrariſſimam carnis ſubſtantiam habent capitones, qui ex puro mari petuntur, & qui in vitioſa aqua diuerſantur. Plura etiam Galeni verba recitaui in Lupo F. quomodo alimentum ex piſcibus quibuſdam variet pro locorum in quibus degunt diuerſitate. Idem de alimentorum facult. lib. 3. cap. 25. Cephalus (inquit) ex eorum piſcium genere eſt, qui ſquamis integuntur. naſcitur autem non in mari ſolum, ſed in paludibus ac fluuijs: quo fit vt cephali non paruum inter ſe diſcrimen habeant: vt videri poſſit cephalus pelagius alterius eſſe generis, carneque ipſa plurimùm differre ab eo, qui in palude viuit, aut fluuio, aut limoſo aliquo ſtagno, aut cloaca, qua expurgantur vrbium ſtercoraria. Eſt enim eorum caro qui in cœnoſis & ſordidis aquis victitant, excrementi mucique plena: ſicut optima eorum qui in puro mari viuunt, præſertim ſi ventorum flatibus agitetur. Marini & qui è mari flumina ſubeunt, numeroſas illas ac paruas ſpinas non habent, ſicut fluuiatiles: vt neque alij marinorum. Et rurſus: Cephali præſtantiam ſtatim indicat guſtus: qui enim præſtantior eſt, & ſuauior ſentitur & acrior, (δριμύτερος,) pinguediniſque expers: at contrà qui pingues ſunt atque inſipidi, (τὴν γεῦσιν ἔκλυτοι,) ij tum in guſtu, tum verò ad concoctionem ſunt deteriores, ſtomachoque aduerſi, & malum procreant ſuccum. Leuciſcus apud nos dictus in fluuijs piſcis, cephali fluuiatilis ſpecies eſt, & nutrimenti ex eo ratio eadem. Hic piſcis (*De marino an fluuiatili cephalo dicat, dubitari poteſt*) ſali etiam aduerſatur. Stagnalis quidem (ὁ λιμναῖος) ſalſus, longè quàm antè præſtantior euadit. nam quod in eo mucoſum viroſumque eſt, id totum deponit. Recens autem ſalitus iamdiu in ſale adſeruato melior exiſtit. Cephalus difficulter concoquitur, nec bonus eſt ſtomacho. pituitam enim gignit, preſertim fluuialis. pelagius autem & qui in alto mari degit, non adeò difficulter concoquitur, ſuccique melioris eſt: tenuiorem tamen ſanguinem imbecillioremque gignit, Symeon Sethi. Et alibi: Lupus proximus temperamento eſt cephalo. ſimiliter enim ſanguinem tenuem gignit, & pituitam: veruntamen quia ſuauior eſt cephalo vtilior fuerit. Cephali cœno paſcuntur: quare & graues mucoſiq; ſunt, Ariſt. videtur autem de labeonib. præcipuè ſentire, qui litorales ſunt, & propius terram. Mugiles (κεστρεῖς) qui non ſimiliter cœno, ſed algis & arena paſcuntur, ſalubriores eſſe inſinuat. Hiceſius verò & Diphilus cephalos ceſtreis præferunt. Cephali (Ceuoli ipſe ſcribit) ſuo tempore bonum nutrimentum præbent, ſunt tamen difficilis digeſtionis, Michael Sauonarola. Optimi ſaporis eſt cephalus Septembri menſe. Magnum in cacabo coques paruum in craticula, ſalimola continuo inſpergendo, ne deſiccetur. Magnum cum leucophago, paruum cum muria ipſa comedes, Platina. Vlpianus apud Athenæum Μενδησίους (ταρίχους) tam viles eſſe ait, vt ne canis quidem inſanus eos guſtaret.

Μενδήσιός θ' ὡραῖος ἀκρόπαστος εὖ Ξανθαῖσιν ὀπλὸς κέφαλος ἀκτῖσιν πυρός, Sopater Paphius.

Archeſtratus apud Athenæum de cephalis & lupis, vbinam optimi ſint, & quomodo parãdi, ſic ſcribit: Λάμβανε δ' ἐκ Γαίσωνος (Γαίσων vel Γαισωνίς, lacus eſt inter Prienen & Miletum, mari coniunctus. Ephorus verò fluuium eſſe ait circa Prienen, qui in lacum influat, Athenæus) ὅταν Μίλητον ἵκηαι, Κεστρέα τὸν κέφαλον, καὶ τὸν θεόπαιδα λάβρακα,

Εἰσὶ γὰρ ἐνθάδ' ἄριστοι. ὁ γὰρ τόπος ἐστὶ τοιοῦτος,
Ἀμβρακίᾳ τ' ἐνὶ πλουτοφόρῳ, Βολβῇ τ' ἐνὶ λίμνῃ.
Οὐδ' οὕτω δριμεῖαν. ἐκεῖνοι δ' εἰσὶν ἑταῖροι

Πιότεροι δ' ἕτεροι πολλοὶ Καλυδῶνι κλεινῇ,
Ἀλλ' οὐδ' ὠδὴν γαστρὸς κέκτηνται ἀλοιφήν,
Τὴν ἀρετὴν θαυμαστοί. ὅλους δ' αὐτοὺς ἀλεπτήσας,

Ὀπτήσας

Ὀπλήσαις μαλακοὺς χρηστῶς προσένεγκε δι' ἅλμης,
Μήτε Συρακόσιος μηδεὶς, μήτ' Ἰταλιώτης.
Ἀλλὰ διαφθείρουσι κακῶς τυροῦντες ἅπαντα,
Μηδὲ προσέλθῃ σοι πρὸς τ' οὖψον τοῦτο ποιοῦντι
Οὐ γὰρ ἐπίστανται χρηστοὺς σκευαζέμεν ἰχθῦς:
Ὄξει τε ῥαίνοντες ὑγρῷ καὶ σιλφίου ἅλμῃ.

Saxatiles verò (inquit) optimè parant. Inflammatio aliquando in pulmone fit, maximè à vinolentia & gulositate piscium capitonum & anguillarum. hi enim pinguedinem habent naturæ hominis infestissimam, Hippocrates si bene memini. Cephali ij præsertim sunt pessimi, qui sua sponte in stagnis atque paludibus ex limo nasci dicuntur: vt sunt qui in Etruria ex Prillino lacu apud Orbatellum ad mediterranea deferuntur: ita vt & illos etiam vituperare liceat, quos Padusæ, atque ipsi lutulenti Fossæ Clodiæ canales viscere prætenero Ferrariensibus & Venetis copiosissimè præbent. Nos cephalos omnes, plenius eos in cœna comedentibus dolorem capitis (quem morbum medici recentiores cephalæam dicunt) post paucas horas inducere sæpe deprehendimus, maximè si ad lautiores cœnas stomachi tenuiores accesserint, Iouius. Et alibi: Maxima nunc gratia est cephalorum ouis: quę geminis folliculis circuncisa parte suminis, recentibus cephalis eximuntur: quæ Græco nomine passi oà táricha, id est salita, nuncupantur. Oua cephali (inquit Platina de honesta volupt. 10. 63.) sale trito consperges, reseruata membranula illa, in qua oua ipsa tanquam in folliculis nascuntur. Post diem à salitura inter duas tabulas per diem & noctem opprimes: inde ad fumum suspendes procul flamma, ne vehementem calorem sentiant. Sicca, in vasa lignea cum furfuribus repones. Edi hoc modo non insuauiter poterunt. Verùm si cocta volueris, sub cinere, aut in * foculari calido & terso sæpe voluta: concalefacies, ac peredes. Cum Sophiano meo hoc nil suauius edisse me memini. Delata e Gręcia illa putârim, vnde optima salitura aduehi solet, Platina. Oà taricha

Cato capite 158. in descriptione iuris ad aluum deiiciendam, inter cętera requirit piscem capitonem (*marinum intelligo*) & scorpionem, &c. Cephali piscis caput combustum, & cum melle inunctum, ficus de sede, & exochádas curat, & quę in alijs locis sunt. Caput quoque pelamydis idem facit. Oportet igitur ambobus mixtis vti, Kiranides. Oua piscium seruata arida comestáque, omnem laborem & morbum curant, & omne fastidium: maximè cephalorum & labracum, & sphyrænarum, & similium, recentia & arida esa omne fastidium sanant, Kiranides in fine quarti. G

Cephalum à Græcis vocatum Perottus suspicatur, ab eo quòd cum caput in metu occultauit, totum se latere putat. at non inde, sed à capite proportione maiusculo sic dictum doctiores annotant. Dicitur etiam capito de homine qui magnum caput habet, Ciceroni 1. de Nat. & duri capitones, qui nunquam de sententia sua immutantur, apud Plautum in Persa. H.a.

Κεστρέες αὖ κέφαλοί τε δικαιότατον γένος ἁλμης, Oppiā. Latinè iustos & innocētes dixeris: itē salaces, stolidos. Cephaleam carnem Lucilius dixit, vt citat, Gellius libro 10. Epitheta.

Cephalinus, Κεφαλῖνος qui & βλεψίας, alius quàm cephalus, Athen. Apud Hesychiū penultima per ῆτα scribitur. Cephalinum Rondeletius eundem myxoni arbitratur: & pro blepsia legendum blénnon vel βλεννώδη.

In Ionio iuxta Actium Cephalenides insulæ sunt, ab horum piscium frequentia nominatę, Volaterranus.

IIII. DE MVGILE, VEL CESTREO TANQVAM *specie vna: quanquam & in genere quædam admiscentur: præsertim quæ ex Aristotele de Mugilibus scribuntur.*

De Mugilibus quædam in præcedentibus dicta sunt, tum Corollario primo quod est De Mugilibus in genere, tum tertio De Capitone: quę nunc non repetentur. Mugil ex eo nomen habet, quòd sit multùm agilis, Isidorus. Effertur hoc nomen dupliciter in recto singulari, Mugil, Ouidio, Plinio: Mugilis, Horatio, Iuuenali, Gazæ: sicut as & assis. quamuis apud Horatium alia lectio habet Mitilus. Promptuarij recens author Mugilus legit, vt dominus: quod non probârim. Græcè κεστρεῖς dicuntur à recto κεστρεύς, vt βασιλεύς: quam vocem Latinè imitantur quidā, sed rectum cestreus triū syllabarum faciunt, & parib. syllabis obliquos formant, vt dominus. Vocantur & πλῶτες à nonnullis vt Polemon scribit. Epicharmus quoque in Musis sic eos nominat. Sed & pisces omnes πλῶτες ἁλὸς ab Oppiano dicuntur. Vide infrà in Corollario de Muræna A. Cestreus est qui dicitur cephalus, magnis & crassis squamis præditus, quę pro numismate aliquem fallere possent, Scholiastes Aristophanis in Vespis: vbi Philocleon conqueritur de Lysistrato, quòd quum drachmam cum eo diuideret, pro tribus obolis dederit ei τρεῖς λοπίδας (pro λεπίδας, Scholiast.) κεστρέων. quos ipse obolos esse putans in os (seruandi gratia, vt quidam solent, Scholiastes) receperit: mox autem odore offensus expuerit. Νῦν μὲν κεστρεῖς καλοῦμεν τοὺς κεφάλους, Idem Scholiastes in Nubibus. Κεστρᾶν τεμάχη μεγάλων ἀγαθῶν, Aristophanes in Nubibus: vbi Scholiastes: Non iidem sunt (inquit) pisces οἱ κεστρεῖς, & αἱ κεστρέαι. aliqui murænas (μυραίνας, *melius* σφυραίνης) interpretantur. alij diuersos quosdam pisces. Vtitur autem poeta dialecto Dorica in his verbis: & κεστρᾶν genitiuus pluralis est à recto singulari κεστρέα, si in Scholijs rectè legitur αἱ κεστρέαι. Sphyrænam piscem Attici cestram vocant, Latinè Sudim appellatam: quia rostratus sit, & similis belonę, vt inquit Athenæus, Hermolaus. Cestram Dorion & Pollux eandem esse cum sphyræna voluerunt, maioris alimenti quàm congri, vt autor est Diphilus, Massarius. Sophocles cestram pro stimulo siue stilo dixit, vt Pollux auctor est, Cęlius. Mugiles vulgò cephali appellantur, Massarius. Mugil hodie notissimus vulgò, nec nomen mutauit, Volaterranus. Germanicè Mugilum siue Cestreum, cum speciem vnam significat, circunloquemur, adiecta capitis minoris differentia: *Ein Harderen m.t einem kleineren kopff.* Cephalum enim simpliciter vocant *Harderen.* A Plôtes.

Mugiles pisces sunt candidi, Massarius. Squamas habent, Aristot. Os paruum, Plutarchus. Auium modo ventriculum habent & carnosum, Aristot. de partibus 3. 4. Appendices eis supernè circa ventriculum exeunt, parte altera plures, altera vnà tantùm, Idem. B

Mugiles ex mari fluuios subeunt, præstantque in fluentis & lacubus, Aristot. Et alibi rursus, De mari in lacus & fluuios ascendunt. Idem Mnesitheus apud Athenæum tradit. Cestrei & cephali cœno C

& mari aquæ dulci permisto pinguescunt, Oppianus. Author est Aristobolus nullum piscem ex mari in Nilum ascendere præter mugilem, alosam, & delphinum, propter Crocodilos: delphinos, quia præstantiores sunt: mugiles, quia à porcis secus terram ducantur, ob quandam naturalem conuenientiam. Crocodili enim à porcis abstinent, qui cum rotundi sint, & spinas ad caput habeant, periculum beluis afferunt. Ascendunt itaque mugiles (vt ille inquit) in vêre cum prægnantes sunt, descendunt autem paulò ante Pleiadis occasum, vnà omnes parituri: Tunc etiam in septa incidentes capiuntur. Idem de alosa licet conijectare, Strabo 17. Eadem de mugilibus ex Artemidoro refert Vuottonus. Mugil apud Varronem, etiam in piscinis dulcibus seruatur, Vuottonus. Piscis est litoralis, Aristot. Adonis piscis similis est paruis mugilibus litoralibus, qui longitudine octo ad summum digitos æquant. in vniuersum verò simillimus est trago dicto pisciculo, &c. Clearchus peripateticus. Vescitur mugilis vnusquis- 1
que alga atque arena, Aristot. Se inuicem non vorant vt alij pisces, Idem. Vide infrà prouerbium. Cestreus ieiunat. Ieiuni epitheton non solum cestreo, sed etiam reliquis mugilibus conuenire potest. omnes enim à carne abstinent, Rondeletius. Vagantur maximè & oberrant piscium qui carne aluntur. carniuori autem sunt ferè omnes, præter paucos, vt mugilem, salpam, mullum, chalcidem, Aristot. historiæ 9.37. quo in loco Gazæ translatio mutila est. Gulosus omnium maximè mugilis est, atque insatiabilis, Aristoteles. Oppiano οὐ λίχνος, id est minimè gulosus. Produntur liquidiùs audire, mugil, lupus, salpa, Aristoteles, Aelianus, Plinius. Mugiles fuscina interdiu sæpenumero dormientes capiuntur, Aristot. Mugilem quasi maximè agilem grammatici quidam dictum coniiciunt. Piscium omnium inter squammatos velocissimi sunt, Massarius. Piscium quidam, mugiles maximè, aliorum vim timentes, tam præcipuæ velocitatis sunt, vt transuersa nauigia interim superiactent, Plinius. Mugiles, mulli, & reliqui ge- 2
neris eiusdem autumno vigent, Aristot. Mugili & capitoni quàm noxia sit pluuia, in Capitone dictum est. Oua pariunt, idque semel anno, Aristot. Et alibi, Inter primos partum accelerant: pariunt hyeme, locis ijs maximè quà flumina exeunt. Mugiles præcipuè dum ferunt vterum grauiter laborant: vnde fit vt tunc potissimùm ruant in terram ac excidant. feruntur porrò graui stimulo agitati in terram, atque omnino id temporis motu perpetuo incitantur, donec pariant: sed requiescunt à partu continuo, Aristoteles.

D Mugiles pisces fusanei sunt, Aristot. hoc est, gregales. Scit & mugil esse in esca hamum, insidiasque non ignorat: auiditas tamen tanta est, vt cauda verberando excutiant cibos, Plinius. Vide etiam in E. ex Plutarcho. At mugil cauda pendentem euerberat escam, Excussamque legit, Ouidius. Mugil vbi dispositas senserit piscatorum insidias, confestim retrorsum rediens ita rete transilit, vt volare piscem vide- 3
as, Isidorus. Mugiles irretiti, non se insidijs circumuallatos esse ignorantes, in sublime efferuntur, & nituntur retia transilire, neque à prudenti consilio aberrant. nam sæpe retium excelsitatem traijcientes, ex mortifero periculo euadunt, Quòd si primi saltus aberratione in rete rursus dilabuntur, non postea amplius tentant transilire, sed anxij quiescunt, & prostrati à prædone cædem expectant, Gillius ex Oppiani Halieut. 3. Emicat, atque dolos saltu deludit inultus, Ouidius in Halieu. Apparet autem locum esse mutilum, & cestrei seu mugilis nomen priùs nominari debere. Mugiles pisces sunt timidi, Aelianus. Nymphodorus Syracusanus mugiles & anguillas tantopere inquit cicures esse, vt de largientium manu cibum sumant. In Arethusa Chalcidensi mugiles etiam mansueti & anguillæ inauribus ex argento auróue ornatæ accipiunt à largientibus cibos, à sacerdotibus viscera & caseos, Gillius ex Athenæo. Mugilum natura ridetur, in metu capite abscondito, totos se occultari credentium, Pli- 4
nius & Aristoteles. Ex omnibus piscibus Mugiles mitissimi & iustissimi sunt. nullius enim neque sui generis, neque alterius piscem lædunt: sine damno cuiusquam pascuntur: à sanguinis & carnis vsu se abstinent, algis & cœno viuunt: mutuò inter se linctu corpora permulcent. Sed neque aliorum quisquam (ceu reuerentia quadam innocentiæ ipsorum) ipsorum fœtus exedit. Alij pisces hostilem in modum inter se infesti sunt: itaque assidui vigilant, qui semper à maioribus periculum sibi creari timent, Gillius ex Oppiani Halieut. 2. Lege infrà in prouerbio Cestreus ieiunat. Mugilum cauda à lupo abscindi solet: qua abscissa sæpe etiam viuere visi sunt. & quanquam lupus & mugilis inimici sunt capitales, stato tamen tempore, Aristotelis & Nigidij testimonio, congregantur, Massarius. Vide in Lupo D. Mugilem velocissimum omnium pastinaca tardissimus piscium in ventre habens reperitur. Mugiles aliquando, non solum pisciculos, prælongis suis prætenturis sepia venatur, Aristot. Mugilem à 5
congro deuorari, Athenæum scribere, falsò refert Erasmus in prouerbio Cestreus ieiunat.

E Rotundis hamis (στρογγύλοις, Gillius vertit angustis, Grynæus curuis) ad mugiles amiasque vtuntur ideo, quoniam os illis angustius est, tum quia rectos vitant. Quanquam curuos etiam persæpe mugil suspectos habens circumnatat diu, cauda ab omni prius parte percellens escam, ac tantum quod reuulsit glutiens. quod quidem nisi successit, ore in angustum collecto contractoque, summis tantum labris ac vellicatim stringit escam, Plutarchus in libro Vtra animalium. &c. Grynæo interprete. Oppianus Halieuticorum tertio Mugilum capturam his versibus describit:

Ναὶ μὴν καὶ κεστρῆα, καὶ οὐ λίχνον περ ἐόντα
Ἤπαφον, ἀγκίστροισι περὶ στεινοῖσιν ἰέντες
Εἶδαρ ὁμοῦ δήμητρι μεμιγμένον, ἠδὲ γάλακτος
Πηκτοῖσι δώροισιν. ἐφυρήσαντο δὲ πίλῳ 69
Τοῖσιν ὁμοῦ μίνθην εὐώδεα. Hanc escam hamis infigunt:
Κεστρεὺς δ' οὐ μετὰ δηρὸν, ἐπεί ῥά μιν ἵξεν ἀϋτμὴ
Ἀΐξας, πρῶτον μὲν ἀποσταδὸν ἀγκίστροιο
Λοξὸν ὑπ' ὀφθαλμοῖς ὁράᾳ δόλον. Diu autem cunctatur, quasi dubitans sit ne gustaturus, & dolum suspicans:
Ἀλλ' ὅτε θαρσήσας πελάσῃ σχεδὸν, οὐ μάλ' ἑτοίμως
Ψαῦσε βορῆς, οὐρῇ δὲ πάρος μάστιξεν ἐγείρων
Ἄγκιστρον, μή οἵ τις ἐπὶ χροῒ θέρμετ' ἀϋτμή.
Ζωοῦ γὰρ κεστρεῦσιν ἀπώμοτόν ἐστι πάσασθαι,
Ἔνθεν ἔπειτ' ἄκροισι διακνίζει στομάτεσσι
Δαῖτα περιξύων. ἁλιεὺς δέ μιν αὐτίκα χαλκῷ
Πεῖρεν ἀνακρούων,
Ἂν δ' ἔρυσε: σπαίροντα δ' ἐπὶ χθονὶ κάββαλεν ἰχθύν.

Est prouinciæ Narbonensis & in Nemausiensi agro stagnum Latera appellatum: vbi cum homine delphini societate piscantur. Innumera vis mugilum stato tempore angustis faucibus stagni in mare erumpit, obseruata æstus reciprocatione: & reliqua, vt Rondeletius in Delphino recitauit ex Plinio.

Circa

Circa Phœnicem pisces vel mutuo sexuum aspectu capi accepimus. mugiles enim mares à piscatore subducuntur, quorum aspectu fœminæ congregantur, atque ita obretiuntur, versaque, vice mares capiuntur, subductis fœminis, Aristoteles: & Plinius ferè similiter, vt Rondeletius repetijt. Mugiles Aristoteli è piscibus sunt fusaneis, hoc est illis qui retibus capiuntur. Verriculis & plagulis (ἀμφιβλήστροις καὶ σαγήναις) capiuntur, Plutarchus. Fuscina interdiu sępenumero dormientes feriuntur, Aristot. Esca ad marinos Mugiles. R. folij Malabathri orbiculum j. piperis grana x. melanthij, grana iij. schœni floris, nonnulli autem interioris partis, pauxillum. conterens omnia, misceto. Dein verò medullam panis purissimi hemina vna Mareotici vini perfundens, sicca simul excipito, in vnamque redigens massam, dispergito. Alia elegans, nec aliud quàm absolutos mugiles capiens: Recipe Thynni hepatis, drach. iiij. caridũ marinarũ, drach. viij. sesami drach. iiij. lomẽti fabacei, drach. viij. anitorũ, (ἀνίτων, Cornarius legit ἀμιῶν, id est, amiarũ) crudorũ drach. ij. quæ quiddã vbi contriueris, sapã eis instillato, conficitoq; pastillos, atq; inescato. Alia etiã ad marinos Mugiles. Pudẽda arietis in ollã crudã iniicito: cooperiensque ex alia, sic constringito, vt nullatenus perspirare possint. imponitoque in vitreariam fornacem, vt ab aurora vsque ad vesperam concoquantur. Ac tunc quidem inuenies ipsa instar casei mollissima: ex quibus tandem piscibus escam parato, Tarentinus in Geoponicis. Alia ibidem ad marinos mugiles, scaros & mullos: Sepiarum testulis cum sisymbrio viridi, quod est bryon, aqua, farina, & caseo bubulo mistis, vtitor, dum retibus nauas operam. Mugile inescatur glaucus, Oppianus libro 3. Marinos quoque mugiles antiqui in piscinis, lacubusque dulcium aquarum claudebant, M. Varrone & Columella tradentibus, Massarius. Nostro quidem seculo piscinam nemo ferè habet, nisi dulcem: & in ea duntaxat squalos ac mugiles pisces. Quis contrà nunc rhynton non dicit sua nihil interesse, vtrum his piscibus stagnum habeat plenum an ranis? Varro Piscium curam maiores nostri celebrauerunt adeò, vt etiam dulcibus aquis marinos clauderent pisces, atque eadem cura mugilem scarumque nutrirent, qua nunc muræna & lupus educatur, Columella. Et rursus: Frequenter animaduertimus intra septa pelagicos greges inertis mugilis, & rapacis lupi. Mugil piscis ideo κεστρεὺς videtur à Græcis appellatus: quia teli modo, publica Atheniensium pœna, intret adulteros, Hermolaus. Necat hic ferro, secat ille cruentis Verberibus, quosdam mœchos & mugilis intrat, Iuuenalis Satyra 10. Ah tum te miserum, malique fati, Quem attractis pedibus patente porta Percurrent raphanique, mugilesque, Catullus ad Aurelium. Ὁ δ᾽ ἁλοὺς γε μοιχὸς, διὰ σέ που (Plutum alloquitur) παρατίλλεται, Aristophanes in Pluto. vbi Scholiastes: ἔθος ἦν τὸν ἁλόντα μοιχείας παρατίλλεσθαι, ἵνα δοὺς ἀργύριον ποινῆς λυθῇ. παρατίλλεται οὖν, διασείεται, τὰς τρίχας τοῦ πρωκτοῦ τίλλεται. αὕτη γὰρ ὥρισο δίκη τοῖς μοιχοῖς πένησιν, ἀποραφανίδωσις καὶ παρατιλμός. οἱ γὰρ πλούσιοι χρήματα παρέχοντες ἀπελύοντο. δημοσίᾳ δὲ ταῦτα ἔπασχον. Item in Nubibus: Τί δ᾽ ἢν ῥαφανιδωθῇ γε πειθόμενός σοι. (τῷ ἀδίκῳ λόγῳ,) τέφρᾳ τε τιλθῇ; Vbi rursus Scholiastes: Οὕτω γὰρ τοὺς ἁλόντας μοιχοὺς ᾐκίζοντο: ῥαφανίδας λαμβάνοντες καθίεσαν εἰς τοὺς πρωκτοὺς τούτων: καὶ παρατίλλοντες αὐτοὺς τέφραν θερμὴν ἐπέπασσον, (ἐπέπασσον,) βασάνους ἱκανὰς ἐργαζόμενοι.

Dorion mugiles admirabiles (in cibo optimos) esse tradit, qui circa Abdera capiuntur: deinde qui circa Sinopen, eosque etiam salsos stomacho vtiles esse, Athenæus. Mugilis grauidus deterior est, & omnes ferè squama intecti, Aristot. Subeunt etiam fluuios, pręstantque in fluentis & lacubus, Idem. Difficilè concoquuntur & grauissimi sunt ex marinis piscibus, qui è mari flumina lacusue subeunt, vt mugil: & in vniuersum omnes pisces qui in vtrisque aquis viuere possunt, Mnesitheus. Lynceus Samius mugilem hyeme laudat, κεστρέα τὸν θαυμαστὸν ὅταν χειμὼν ἀφίκηται. Cæteri ferè omnes ouipari pisces vêris tempore, mugiles autumno vigent, Massarius ex Aristotele puto. Vide etiam in Cephalo F. quædam de mugile. Mugil insatiabilis est, quamobrem ventriculus eius circumtenditur: καὶ ὅταν ᾖ μὴ νῆστις, φαῦλος, Aristot. historiæ 8.2. Gaza vertit: Et nisi ieiunus sit, hæret iners. Considerandum an potiùs vertendum: & nisi ieiunus fuerit, vilis est, in cibo videlicet: quoniam repleto ventriculus distenditur, vt ex eo laborare videatur. Vuottonus reddit. Cum est ieiunus, vilis est. Nos (inquit) Aldinam sequuti literam Græcam, quam & iisdem verbis citat Athenæus, ita reddere maluimus. Locus Athenæi est libro 7. vbi de cestreis ex professo: Ἀριστοτέλης ἰστορεῖ, ὅτι καὶ νῆστις ὢν, φαῦλός ἐστι. Inter salsamenta medię materiæ cestreus est, Idem Vottonus. Et rursus: Sunt mugiles (vt Hicesius author est) boni admodum succi: facilè excernuntur, nec multùm alunt. Porrò ex alto mari mugil optimus habetur, sapore iucundo, subacri, lupo nihilo inferior. Subiens hic purum lympidumque flumen, carnis duritiem temperat, euaditque delicatior: qui verò in limosis lacubus stagnantibusue locis capitur, virosior est. Mugilis et viles pellent obstantia conchæ, Horatius 2. Serm. aliqui pro Mugilis legunt Mitulus: quod nomen irrepere in textum potuit, ex annotatione alicuius qui conchas viles forsitan mitulos interpretatus est. nam horum etiam ius aluum soluit. Mugilis autem probè hoc loco legi, Samonici etiam authoritas confirmat: cuius inter remedia ventrem mollientia hi versus extant: Quodque satis meliùs verbis dicemus Horati, Mugilis, & viles pellent obstantia conchæ. Cato cap. 158. ad descriptionem iuris aluum deiicientis inter cætera capitonem requirit. Hippocrates in libro de internis affectionibus, mugile & carne suilla abstinere iubet in primo splenis morbo, & in tertio tabis genere. Patinam de mugile Apicius describit libro quarto, cap. secundo. & ius in mugile salso, libro nono, cap. vndecimo. F

Carnes ex capitibus mugilum siue mullorum decoctæ, & cum melle subactæ atque impositæ, vitijs ani plurimum prosunt, Marcellus. sed locus videtur corruptus, & legendum ita vt nostri codices Pliniani habent, vnde sua Marcellus transcripsit: Sedis attritus sanat cinis è capite mugilum, mullorumque. comburuntur autem in fictili vase. illini cum melle debent. In capitibus piscium, id est mugilum aut mullorum spina inuenitur cani similis. hæc renibus apposita vel alligata, miro remedio est, Idem. G

Νῆστις species est κεστρέων, id est mugilum, Athenæus. Videtur autem modò absolutè pro mugile poni, modo pro epitheto ei adiici. Dorion mugilis marini species duas facit κέφαλον καὶ νῆστιν. Rondeletius quoque νῆστιν & κεστρέα eundem esse iudicat. Νήστεις κεστρέας, κεφάλους, Archippus. Κεστρεῖς ἔχων ἅλους στρατιώτας τυγχάνεις νήστεις, Antiphanes, Ἐγὼ δὲ κεστρεὺς νῆστις οἴκαδ᾽ ἀποτρέχω, Alexis. Ἐγὼ δὲ ἰδὼν πειράσομαι εἰς τὴν ἀγορὰν ἔργον λαβεῖν. ἧττον γ᾽ ἂν οὖν νῆστις καθάπερ κεστρεὺς ἀνηλωθήσεις ἐμοί, Amipsias. Αἰσχραμίδης κεστρεύς ἐστι, H.a. Nestis.

Adulterorum pœna.

νῆστις

νῆστις περιπατεῖ, Euphron. Ἠγόρασα νῆστιν κεστρέ͂, ὀπτὸν, οὐ μέγαν, Philemon. Ἆρ᾽ ἔνδον ἀνδρῶν κεστρέων ἀποικία; ὡς μὲν γάρ ἐστι (fortè εἰσι) νήστιδες γινώσκεται, Aristophanes. Ὃς νῦν τετάρτην ἡμέραν βαδίζεται, Νῆστιν πονηρὸ (lego πονηρὸ paroxytonum, hoc est, ἀθλίου, ἀσθενοῦς) κεστρέως τρίβων βίον, Eubulus. Οὗτοι δεδειπνήκασιν, ὁ δ᾽ τάλας ἐγὼ Κεστρεὺς ἂν εἴην ἕνεκα νηστείας ἄκρας, Diph. Κεστρέων νῆστις χορὸς Λαχάνοισιν, ὥσπερ χῆνες, ἐξενισμένοι, Theopompus. Τὰ πολλ᾽ ἄδειπνος περιπατεῖ; Κεστρῖνός ἐστι νῆστις, Anaxandrides. Ἐξιόντι μοι Ἁλιεὺς ἀπλώτηστον φέρων μοι κεστρέας Ἰχθῦς ἀσίτους καὶ πονηρούς (lego πονήρους paroxytonum) ἦγέ μοι, Plato Comicus. In omnibus autem iam recitatis testimonijs νῆστις non speciес peculiaris κεστρέων, sed simpliciter eorum epitheton esse apparet. Si tamen cestrei nomen pro genere accipias, speciem eius νῆστιν esse cum Dorione dicere poterimus. Νῆστις solus piscium cestreus vocatur, hoc est ieiunus: quod neque carnem, neque escam animatam vllam attingat, Athenæus. Aristophanes in Thesmophoriazusis νῆστιν absolutè dixit: Ἡ πολύπους, ἡ νῆστις ὀπτᾶται. Νῆστις intestini etiam nomen est, quod ieiunum ferè & vacuum reperitur. Grammatici, vt Eustathius, formant hoc vocabulum, à νη. priuatiua particula & σῖτος: vt pro νήσιτις dicatur νῆστις per syncopen, idem significans quod ἄσιτος & ἄπαστος. his enim omnibus in eadem significatione Homerus vtitur. Λινεύς, mugil piscis, Hesychius & Varinus. Apud eosdem κόδαλα quoque pro eodem pisce legitur. Hiantes & famelicos homines κεστρεῖς appellant: & (*Comici*) Athenienses hoc nomine traducebant. est enim hic piscis gulosus & insatiabilis, Varinus. Cestrinus, Κεστρῖνος, idem quod κεστρεὺς significat, piscem scilicet: aut hominem famelicum, vt Athenienses dicteria & scommata cominisci solitos vsurpabat: qua de re elegantes Anaxandridæ versus, vt apud Eustathium in Odysseæ nonum extât, recitabo: esse autem huius poetæ ex Athenæo constat: Ἂν μὲν γὰρ ᾖ τι σμικρὸν παντελῶς ἄνθρωπον, καλεῖτε αὐτὸν σκαλαγμόν. Ὅποθεν ἀκολουθεῖ κόλαξ τῷ λέμβῳ ἐπικέκληται. Τὰ πολλ᾽ ἄδειπνος περιπατεῖ, κεστρῖνός ἐστι νῆστις. Ὑφείλετ᾽ ἄρνα ποιμένος παίζων; Ἀτρεὺς ἐκλήθη. Ἐὰν δ᾽ ᾖ κριὸν, Φρίξος. ἐὰν δὲ κωδάριον, Ἰάσων. Κεστρίνους, τὰ τομία καὶ τεμάχη τῶν ἰχθύων, Etymologus. Larinum bouem in Pace Aristophanes nominat. Scholiastes, Lycus Rheginus (inquit) à Larino quodam bubulco (qui ab Hercule boues Geryonis acceperit, & ad mirabilem corpulentiam prouexerit) sic nominatum hoc genus boum ait. alij à laro (*aue nimirum*) dictos putant. Sunt qui rhi. syllabæ aspirent, & λαρινοὺς dictos interpretentur, (*à magnitudine pellium: vt ego interpretor, ῥινὸς enim pellis est. non à magnitudine narium, vt Cælius Rhod. voluit. sic enim λαρινες potius dici debuissent, vt σιμὸ ῥῖνες*) aiunt autem in Chaonia huiusmodi boues esse, & cestrinos quoque vocari. Clearchus apud Athenæum κεστρινίσκους παραιγιαλίτας dixit paruos mugiles iuxta litus degentes.

Epitheta. Mugil iners, Columella. Velox, Aristoteli & Plinio. Νήστεις, id est, ieiuni, poetis diuersis, vt citaui in H. a. Πόνηροι, hoc est miseri vel infirmi, Eubulo & Platoni Comico. Πρηεῖς, ἐνηεῖς, δικαιότατοι, id est Mites, benigni, iustissimi, Oppiano. Ὀπτάνιος (fortè Ὀπταλέος: quanquam & ὀπτανεῖον vocatur locus vbi carnes assantur) δ᾽ εἰσῆλθε πελώριος ἱππευτὰ κεστρεύς, Matron Parodus. cognominauit autem equitem ab eo fortassis, quòd & velocitate & saltu valeat.

c. Saltu pollere mugilem & suprà in c. & modo inter Epitheta diximus. hinc & Diocles Θαλάττῃ: Ἅλεται δ᾽ ὑφ᾽ ἡδονῆς κεστρεύς.

e. Πόσου τοὺς κεστρέας Πωλεῖς, δύ᾽ ὄντας; δέκ᾽ ὀβολῶν φησι. Βαρύ. Ὀκτὼ λάβοις ἄν; Εἴπερ ὠνῇ τὸν ἕτερον, Alexis.

f. Mugil è Sciatho apud veteres celebris erat, Pollux & Clemens in Pædagogo: Athenæi codex pro Sciatho habet Symætho. Ἔσω δ᾽ ἡμῖν κεστρεὺς Ὑμήττιος, Antiphanes inter lautissimos cibos. Κεστρέα δ᾽ Αἰγίνης ἐξ Ἀμφιρύτης ἀγόραζε, Ἄνδρασι τ᾽ ἀστείοισιν ὁμιλήσεις, Archestratus. κεστρέα ἑφθὸν in Cotyis Thracum regis conuiuio Anaxandrides nominat. Ἄσιτος ἡμέραν καὶ νύχθ᾽ ὅλην Κεστρεὺς λεπισθεὶς, καὶ πλυθεὶς, χρωσθεὶς, σπαρθεὶς, &c. Τοῦ κεστρέως κατεδήδοκε τὸ κρανίον Ἀναρπάσας Μάτων: ἐγὼ δ᾽ ἀπόλλυμαι.

h. Κεστρεὺς νηστεύει, παροιμία ἐπὶ τῶν δικαιοπραγούντων, ἐπειδὴ οὐ σαρκοφαγεῖ ὁ κεστρεύς, Athenæus. Suidas interpretatur ἐπὶ τῶν δικαιοπραγούντων, ἧττον δὲ φερομένων διὰ τοῦτο, καὶ μηδὲν πλέον ἀπὸ τῆς δικαιοσύνης ἀποφερομένων. ἐπεὶ καὶ ὁ ἰχθὺς καθαρός ἐστι. Apostolius de gulosis: quoniam insatiabile sit hoc animal. Plura ad hoc prouerbium lege suprà in c. & in H. a. de vocabulo νῆστις.

DE CESTREI GENERIBVS DIVERSIS. VIDE ETIAM *suprà, Corollario II. De Mugilibus, &c.*

ADONIS vel Exocœtus piscis saxatilis est, de genere mugilum φύλος κεστρέως, Ælianus de animalibus 9. 36. Clearchus apud Athenæum cestriniscis, id est paruis mugilibus litoralibus, qui longitudine octo maximè digitos æquent, similem esse tradit Adonin, &c. nos eum in A. elemento descripsimus.

DACTYLEVS, id est Digitalis, aliâs DIDACTYLEVS, id est, Bidigitalis, Mugilis genus est à latitudinis mensura dictum, quæ digitos duos non explet, vt tradit Euthydemus in libro de salsamentis.

Spheneus. scribit enim εἴδη κεστρέων εἶναι σφηνέα καὶ δακτυλέα· καὶ σφηνέας μὲν λέγεσθαι, ὅτι λαγαροὶ καὶ τετράγωνοι. hoc est, & spheneas sic nominari, (*quasi Cuneales à figura sphenis seu sphenisci, id est, cunei,*) quòd & graciles & quadrati sint, (*nam & cuneus qua parte crassior est, quadratus vel quadrangulus potius apparet: in alteram verò partem gracilescit & attenuatur. sic & pisces isti nimirum à capite crassiore, vnde & cephalis nomen factum, ex quorum genere sunt, paulatim attenuatur.* Τὰ δὲ τῶν διδακτυλαίων τὸ πλάτος ἔχει (*Legerim*, Τοὺς δὲ δακτυλέας, *vel* τοὺς δὲ διδακτυλαίους, διὰ τὸ πλάτος ἔχειν) ἔλασσον τῶν δυεῖν δακτύλοιν.

SARGONES etiam inter Mugiles sunt: de quibus Aristoteles quinto de historia meminit, Sargens (Sarginos legit Rondeletius) eos appellando. Meminit & Athenæus. Sargus quidem piscium genus diuersum est, Massarius. Rondeletius Sarginum à cestreo vel ieiuno differre non putat: cuius hac de re verba reperies suprà in Capite de Mugilibus in genere.

SIPHARVM in lacu Mugilum genus nascitur quod pinnis supinis caret, Aristot. de partibus animal. 4. 13. Eorundem meminit in libro de communi animalium gressu, vbi quo pacto natent, ostendit.

V. COROLLARIVM DE LABEONE, QVI ET BACchus seu Banchus alias dicitur.

A De Chelone quædam iam suprà scripsi, in Corol. de Cephalo A. Nomen huic pisci cum à crassiusculis & prominentib. labris inditum sit, χειλών, per ει. diphthongum in prima syllaba scribi debebat, ἀπὸ τῶν χειλῶν, sicut ab Arist. scribitur Hist. 8. 2. sed frequentius reperio per ε. nudum χελών. A labijs sunt labeones & χείλωνες, Cam. sed authorē non producit: & vt de homine dicatur χείλων, de pisce adhuc nō inueni. quãuis .n. orthographia sic postulabat scribi, consuetudo tamen ferè obtinuit, vt per epsilon scribatur,

& vltimam acuat. per diphthõgum quidem χειλὼν Hesychio etiam gallinacei genus est, Χειλώνη quoque pro labijs inuenitur. Non probo χελλῶνες in Eustathij commentarijs duplici λ. neque κελῶνες apud Athenæum ex Diphilo: apud quem & χάλλωνες, quidam codices perperam habent pro χελῶνες, in recitatis Aristotelis verbis de mugilum generibus. Χελμών, piscis quidam, Hesychius. videtur autem vox corrupta pro χελὼν vel χελιδών, vt vel labeo vel hirundo piscis indicetur. Chilon vel Chylon apud obscuros quosdam, Albertum & huiusmodi scriptores pro chelon legitur, & cum cephalo vel peræa, suo tantùm muco victitante confunditur. Labeonem ætas nostra caponem, ex magnitudine labiorum & capitis, appellat, Volaterranus. Nos suprà piscem caponem Romę dictum, Lucernam esse, ex Gillio annotauimus.

Germanicè labeonem vocabimus *ein straimharderem*, id est striatum mugilem: nam & Galli aliqui à lineis, quę à branchijs ad caudam æqualibus spacijs striarum instar protenduntur, (sicut & in alijs quibusdam mugilibus, sed minùs euidentes) virgadellam nominant. Vel circumloquemur, *Ein Harderen mit grossen leffzen.*

Bacchum potiùs quàm Banchum legendum esse apud Plinium, pro genere aselli piscis, admonet Massarius, cum ex vetustis codicibus, tum ex Euthydemi & Diphili recitatis Atheneo verbis. Banchum verò alium piscem esse inter mugiles minimum putat: Hermolai scilicet verbis deceptus, qui & ipse banchum inter mugiles minimum esse ex Athenæo refert, duplici errore. non enim banchus apud Athenæum nec alium vllum quod sciam Græcum scriptorem legitur, sed banchus tantùm, βάκχος, siue de asello, siue de mugile dicatur. est enim homonymon ad vtrunque. Magnitudine quidem inter mugiles hic piscis minimus non est, sed dignitate & salubritate postremus. Γλαυκίσκοι, κέφαλοι, κεστρεῖς, μύξινοι, κελῶνες, (lego χελῶνες) ὅμοιοί εἰσι κατὰ τὴν προσφοράν. τοῦ δὲ κεφάλου καταδεέστερός ἐστιν ὁ κεστρεύς: ἥσσων δὲ ὁ μύξινος, πελδυταῖος ὁ κόλων, (lego χελών,) Diphilus. Ἱκέσιος φησι: Τῶν δὲ καλουμένων λευκίσκων πλείονά ἐστιν εἴδη. Ἄρισποι δ᾽ εἰσὶν οἱ κέφαλοι καὶ πρὸς τὴν γεῦσιν, καὶ πρὸς τὴν εὐχυλίαν. δεύτεροι δ᾽ εἰσὶ τούτων οἱ λεγόμενοι κεστρεῖς, ἥσσονες δ᾽ οἱ μύξινοι: καταδεέστεροι δὲ πάντων οἱ χελῶνες, οἱ λεγόμενοι βάκχοι. εὔχυλοι δ᾽ εἰσὶ σφόδρα (videtur hic locus mutilus: addendum suspicor οἱ κέφαλοι) καὶ οὐ πολύτροφοι, καὶ εὐέκκριτοι. Eustathius quoque in Iliados N. hunc locum citans, legit χελλῶνες οἱ καὶ βάκχοι. Quòd autem postrema verba, Εὔχυλοι δ᾽ εἰσὶ σφόδρα, &c. non de chelonibus accipienda sint, apparet: quoniam illos mugilum pessimos esse sentit: sed de cephalis, quos omnibus præfert: illis nimirum, qui non in litore & limo vt chelones: sed longiùs & in puro mari degunt: quos boni succi esse Galenus quoque fatetur: ventrem quoque illos promouere iam diximus: qua ratione etiam minùs alere videntur. Rondeletij coniecturam non probo: qui in Hicesij verbis, post καταδεέστεροι δὲ πάντων οἱ χελῶνες, punctum notat. deinde à nouo initio legit, οἱ δὲ λεγόμενοι βάκχοι, εὔχυλοι. vt alij scilicet (inquit) vel capitones, vel myxini dicantur banchi. Cum enim lectionem, qualis est, & Eustathius quoque legit, & Natalis de Comitibus similiter, (qui nuper Latinum reddidit Athenæum, multis, vt ait, codicibus Græcis collatis,) defendere possimus, nihil opus est innouari. Proximè dixerat Hicesius, Leuciscorum genera sunt, κέφαλοι, κεστρεῖς, χελῶνες, μύξινοι. quòd si nunc Bacchorum nomine, (si ita legamus vt Rondeletius) vel aliud quintum genus, vel vnum ex prædictis intellexisset, monere debuerat. At si ita vt nos & vt impressi ac manuscripti codices habent, legas: nihil, vt apparet, difficultatis est. In capite de mugilibus in genere Rondeletius scribit, chelones quoque bacchos dici, Hicesio teste: neque in lectionem an legitima sit inquirit. Itaque eodem in capite bacchos pisces quatuor diuersos facit: vnum, asellorum generis: tres, mugilum: nempe chelonem, myxonem, & cestreum. Ego aselli genus, & chelonem mugilem aliter bacchi nomine vocari fateor. cestreum autem eodem nomine vocatum, nullo opinor authorum testimonio comprobari posse. Plinius quidem tricesimo secundo volumine de felle piscium loquens. Auribus (inquit) vtilissimum bati piscis fel recens, sed & inueteratum vino. item banchi quem quidam myxona vocant. Sed is locus mihi suspectus est: & fuit Hermolao quoque, cuius hæc sunt verba: Est & asellus marinus, quandoque banchos appellatus Plinio. propterea additum hîc (libro 32. cap. 7.) putauerim, post Banchi, quem quidam myxona vocant. Plinium quidem pleraque sua à Græcis transtulisse constat, hunc præcipuè locum. vsitata enim Græcis nomina sunt banchus (vel Bacchus potiùs) & Myxon. sed cum neque banchus per n. apud eos legatur, neque bacchum esse myxonem, sed chelonem (vtrunque mugilum generis) memoria ipsum esse lapsum, vel aliter locum vitiatum suspicabimur: præsertim cum hoc passim frequentissimum Plinio sit, in ijs maximè, quę à Græcis transfert. Inueniuntur & in banchi piscis capite ceu lapilli. hi poti ex aqua calculosis pręclarè mendentur, Plinius. Vbi iterum bacchi lego. nec referre puto eo nomine aselli an mugilis aliquod genus intelligas. omnium enim ferè lapilli, qui eos habent, piscium, simili mihi videntur ad calculos pellendos facultate prædìti. Rondeletius de cestreo: Lapides (inquit) in cerebro reperti aduersus nephritidem valent. quem locum fortè ex Plinio transtulit, cum cestreum alio nomine etiam bacchum dici existimaret. Lapillos autem asello etiam pisci inesse constat.

Bacchus.
Banchus.

Aristoteles libro 8. Historiæ capite 2. cum cephalum χειλῶνα πρόσγειον, id est litoralem esse dixisset: peręam verò non litoralem, subdit, Βόσκεται δὲ ὁ παραίας ἢ (τὴν potius) μύξαν τὴν ἀφ᾽ ἑαυτοῦ: διὸ καὶ νῆστίς ἐστιν ἀεί. οἱ δὲ κέφαλοι νέμονται τὴν ἰλύν. Hîc pro his verbis, οἱ δὲ κέφαλοι, res ipsa postulat vt legamus, οἱ δὲ χειλῶνες. eademque lectio ex Athenæo confirmatur, hunc locum sic recitante: ὁ μὲν χελὼν πρὸς τῇ γῇ νέμεται: ὁ δὲ φεραῖος (περαίας) οὔ. καὶ τροφῇ χρῆται, ὁ μὲν φεραῖος (παραίας) τῇ ἀπ᾽ αὐτοῦ γινομένῃ μύξᾳ. ὁ δὲ χελὼν, ἄμμῳ καὶ ἰλύϊ. C

Deterrimus mugilum chelon est, vt diximus: vt qui in litore cœnoso, & prope paludes, & ad fluuiorum ostia maximè victitet. F

Chelônis piscis adeps (& hepar) cum succo fœnogręci solutus & illitus in labris & pelmasin, id est plantis pedum, fissuras egregiè sanat. Fel autem eius chimetla curat, Kiranides. G

Labeones à prominulis inferioribus labris dicuntur: qui hæc cognomenta Romanis familijs indiderunt, Iouius. Camerarius Labiones per i. scribit. Labra, à quibus brocci, labeones dicti: & os probum duriúsve animal generantibus, Plinius libro xi. H.a.

VI. COROLLARIVM, DE MYXONE.

A Myxinus scribitur apud Athenæum, Μύξινος proparoxytonum: Eustathius penanflectit, vt ἐρυθῖνος. Aristoteles μύξων habet: quod magis placet quàm μύξος, vt Athenęi codex noster ex eo repetit. Μύζων quidem per ζῆτα non probo: & si quis etiam ita scriberet, o. magnum seruandum esset in obliquis. De hoc pisce iam in præcedentibus passim inter Mugiles quædam prolata sunt. Ἡ μύξα ἐκ τοῦ μύζειν λέγεται: & metaphoricè etiam μύτις (in sepia) ab eodem verbo. & μυξῖνος, parui mugilis genus, Eustathius. Et rursus: Et quoniam myxini leuciscorum, qui ab albo colore denominantur, species sunt: verisimile est ipsorum quoque nomen à muco lacteo, vt Oppianus appellat, esse factum, περὶ τὴν γλαγόεσσαν μύξαν. Banchum aliqui myxona vocant, Plinius. super quo loco coniecturam nostram exposuimus proximè retrò in Chelône. Est apud Aristotelem pholis, quę mucorem, quem ipsa emittit, sibi obducit, ita vt in eo quasi cubili quiescat. De hoc Vuottonus dubitat, idém ne sit myxoni piscis, an eiusdem saltem generis. sed Rondeletius probè distinxit. Myzones siue Myxones Mugilum genus etiam hac ętate Græci Myxones appellant: qui Niceam accolunt Massonos nuncupant, Gillius. Germanicè Myxonem probè vocabimus *ein Schlymbarderen*. nam quòd Gręci myxam, Latini mucum, nostri *Schlym* appellant. Qui myxonem esse putant piscem à nostris *Trüsch*, Gallis Lotam vocatum, falluntur.

Pholis.

F Tripatinum nominat Plinius, ex muręnis, lupis & myxone piscibus. Vide in Lupo F.

Myrinus, mugil & capito, si pluuiæ modũ excesserint, facilè excęcantur, Ari. Historię 8.19. Rondeletius pro myrino, myxinum restituit. Vt alibi quoque pro μύκων (vbi Gaza papauer transtulit) legit μύξων.

DE MVLLO, BELLONIVS.

A (F) TRigla ijs potissimùm, qui mari abluuntur, notissima esse solet, longiùs tamen in Mediterraneis ferri, si cum pipere in pasta incocta condiatur. Parisienses vulgò Rougetos barbatos, vel Surmuletos appellitant, ad aliorum piscium discrimen, quos Mulli Geneatis nomine, id est imberbis illis venire solet. Veneti à barbis Barbonos, Burdegalenses & Baionę Barbarinos dicunt.

B Perpaucos admodum pisces noui, qui Triglę naturam sortiantur. Nam is nec lingua, nec dentibus os communitum habet. Squamis Mullus latiusculis contectus est, sed quę leui contactu auferantur: tamen vbi ablatę sunt, rutilus color multò pulchrior in cute apparebit. Tota piscis moles rubet quidẽ, sed veluti versicoloribus lituris notata rubris & luteis, & in quibusdam purpureis comperitur. Mulli vt plurimùm non excedunt palmum, neque binis libris grauiores fiunt, quod iam ab omnibus antiquis testatum est. Ideo persæpe Mullum bilibrem dixerunt. Mullus Scarum propemodum referret, ni Scarus paulò latior esset: ventrem ferè planum habet: ideo non falli creduntur qui trilaterales triglas censuerunt. Caudam habet bifurcam, idcirco laterum pinnas veluti in acutum tendentes. Pinnas duas in tergore gerit, quarum anterior ceruici multum vicina est. Altera verò non longè à cauda distat: duas præterea sub ventre gerit, alteram inter anum & caudam. Oculos erui magnitudine: Barbis duabus sub mento seu cirris albis, mollibus, flexilibusque, veluti Mystus barbatus. Stomachum forma rotundum: (C) œsophagum habet gracilem, oblongum & tenuem. Integras deglutit Chamulas, Tellinas, Mitulos, Pectines & Conchulas passerum modo, quas in stomacho conficit. Hepar in latere sinistro situm habet. Felle non est admodum grandi præditus. Cæcis siue appendicibus pluribus communitus est.

F Veneti Triglas, apud quos affatim capiuntur, incoquunt, & in succo acido & piperato immergunt: Sciunt enim eas dura carne constare, vt tali modo diu incorruptas seruent: Siquidem hac ratione conditas per vrbem vendentes circumferunt. Aëtius eadem quę Galenus de Mullo habet: Ex pelagijs pisci bus (inquiunt) est Mullus. is æstimationem apud homines reperit, tanquam excellenter in cibo iucundus sit. Habet autem duriorem omnibus pelagij generis carnem, non pinguẽ, sed friabilẽ: & propterea magis quàm alij pisces nutrit, vbi probè concoquitur. Quidam iecur eius & caput voluptatis gratia magnifaciunt. Hic quoque pelagicis piscibus annumeratur, inquit Galenus. Celebratur autẽ apud homines, tanquam voluptate cibos reliquos superet. Omnium fermè aliorum carnem habet durissimam, & valde friabilem: quod idem est, ac si dicas, nihil in eo esse lentoris neque pinguedinis. Nutrit certè, cum probè confectus fuerit, omnib. alijs piscibus copiosiùs alit. Diximus autem anteà, quod cib. durior, ac crassiorum partium, & (vt sic dicam) terrestris, alimentum corpori pręstat copiosiùs, quàm humidior ac mollior: pręsertim quando pręter id, substantiam habet corpori alendo accommodatam ac familiarem, quæ substantia voluptate iudicatur. Nam alimenta quæ tota substantia ab alendis animalibus sunt aliena, ea aut non prorsus, aut insuauiter manduntur. Ex familiaribus verò quemadmodum humidius minus nutrit: ita coquitur faciliùs ac distribuitur. Ergo Mulli caro iucunda quidem est, vt quæ alimentum est hominum naturę accommodum. Et quanquam alijs piscibus sit durior, mandi tamen quotidie potest, propterea quòd friabilis est, & pinguedinis expers cum quadam acrimonia. Nam pinguia & lenta cibaria, statim vt sumpta fuerunt, celeriter implent, & appetentiam euertũt. Præterea, quod maius est, compluribus deinceps diebus ipsorum esum non sustinemus. Verùm Mulli hepar à gulosis propter voluptatem summopere expetitur. Quidam verò ipsum per se mandere nolunt: sed gareum, quod vocant, in vase cum pauxillo vini pręparantes, in eo viscus ipsum tantisper comminuunt, quoad totum simul ex ipso & humidis pręparatis succus vnus fiat simplex ad sensum & similaris, in quo Mulli carnes intinctas mandunt. At mihi profectò nequaquam tantæ suauitatis esse videtur: neque tantam corpori vtilitatem adferre, vt tantopere sit concupiscendum, vti nec ipsum caput. Quanquam gulosi hoc quoque laudant, ac secundas post iecur ferre prędicant. Cæterùm intelligere nequeo, cur permulti grandissimos Mullos emptitent: cùm nec adeò suaui sint carne, vt minores: nec ad coquendum faciles, vt quæ dura admodùm est. Ob eam igitur causam, cùm quendam aliquando interrogassem, qui ingenti pecunia pręgrandes Mullos emerat, quid esset quòd illos tantopere expeteret: respondit, se primùm propter hepar illos tanti emisse, tum autem propter caput. Verùm hactenus de Mullis hæc dixisse, huic sermoni, in quo vtilitatem inquirere instituimus, satis fuerit. Porrò optimi Mulli fiiunt, vt alij etiam omnes pisces, tum propter mare purum, cùm propter alimenta. Nam qui cancellos vorant, & ra-

Aetius.

Galenus.

Hepar.

Caput. Maximi mulli.

Lib. 3. de alim. facult.

& grauiter olent, & insuaues sunt, & ad coquendum difficiles, & mali succi: hos porrò dignosces, si prius quidem, quàm vescare, ventrem resecueris. Inter vescendum verò ipse statim gustus ac olfactus iudicium adferet. Hactenus Galenus. Idem alibi sic de Mullo scribit, Mulli verò quòd dura eorum caro sit, & ab excrementis pura, non sunt ad saliendum accommodi. Item libro de attenuante victu ita habet: Qui autem vitam in maiore otio, ac quiete degunt, ijs non modò ab eiusmodi suum esu est temperandum, verumetiã à syluestribus: Abundè enim fuerit eis auibus montanis vesci, & piscibus saxatilibus, vtputa Iulide, Fuca, Merula, Turdo, Scaro: & in summa, omnibus quæ habent carnem mollem simul ac friabilem. Mullorum friabilis quidem est, non tamen mollis. Item paulò pòst habet, Quum igitur saxatiles desunt, Asellos, Mullos, & alios eiusdem generis pelagicos possumus exhibere, & eos potissimùm qui cum sinapi manduntur: cuius generis est Scorpius.

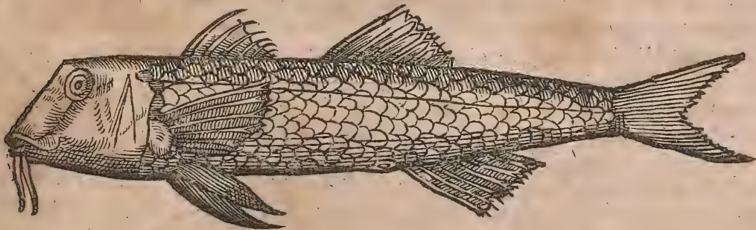
DE MVLLIS, RONDELETIVS.

A Mulli, hirundinibus & cuculis similes sunt, (vt ex Speusippo diximus) plus æquo à veteribus laudati. Horum plura sunt genera, quę singillatim exponemus. Dicitur à Græcis τρίγλη, non τρίγλα, vt docet Athenæus. *Libro 7.* Nam fœminina nomina in λα desinentia, alterum λ postulant, vt σκύλλα: quæ verò γ annexum habent, in η desinunt, vt τρώγλη, αἴγλη, ζεύγλη. Quanquã in excusis Aristotelis exemplaribus sæpe τρίγλα legitur. Cur τρίγλη dicatur, ostẽdit ex Aristotele Athenæus: Scribit Aristoteles in quinto de animalibus, *Ibidem. cap. 9.* mullum ter parere, piscatores id coniicere ex eo quòd quibusdam in locis ter fœtura appareat, fortasse igitur inde nomen habet. Id confirmat Oppianus lib. 1. Ἁλιευτικῶν, Τρίγλαι δὲ τριγόνοισιν ἐπώνυμοί εἰσι γονῇσι. Accipiunt triglæ à terno cognomina partu. Non igitur quòd triformis sit, sed quòd ter pariat, τρίγλη nominata est. Mulli nomẽ Fenestella à colore mulleorũ calceamentorum (*quæ nimirum purpurei erant*) datum putat, autore Plin. lib. 9. ca. 17. *Mulli nomen Latinum, & color.* De mulleis verò hæc Festus Pompeius: Mulleos genus calceorum aiunt esse, quibus Reges Albanorum primi, deinde patritij vsi sunt, quos putant à mullando, id est, suendo dictos. Mulleos igitur purpureos fuisse oportet, cùm mulli sanguinei, id est, purpurei sint. Ouidius in Halieutico: Tenui suffusus sanguine mullus. Et Oppianus rosei coloris esse ait: Τρίγλης δὲ ῥοδόχροα φῦλα νέμονται. *Lib. 1. ἁλιευτικῶν.* Vel varios mulleos fuisse oportet, cũ mulli magna ex parte purpurei sint, aliqua parte cãdidi, alia liuidi: habent & lineas aureas parallelas. Maximè cùm expirant, colorem mutant. Plinius: Mullum expirantem versicolori quadam, & numerosa varietate spectari proceres gulæ narrant, rubentium squamarum multiplici mutatione pallescentem, vtique si vitro spectetur inclusus. *Ibidem.* Ego frequenter in litore expirantes & variè colorem mutantes vidi. Epicharmus τρίγλας κυφὰς nominat apud Athenæum, quòd capite sint repando, vt opinor, maximè barbam habentes. Sophron apud eundem τρίγλας πίονας, id est, pingues, parum apto epitheto. *Libro 7.* Nam mulli, autore Galeno, omnium ferè aliorum carnem habent durissimam, & valde friabilem, quod idem significat, ac si dicas, nihil in ea lentoris, neque pinguedinis. *Lib. 3. de alim. facult.*

Mullus hodie à Romanis, cùm iam vetus Latinum nomen exoleuerit, trigla dicitur: à Venetis barboni: à Burdegalensibus barbeau: à Gallis surmulet: à nonnullis barbarin: ab alijs moil, id est, maris perdix: (*à mullo potiùs hoc nomen detortum coniecerim*) à Cretensibus nomine composito ex Græco corrupto & Veneto σριγλημπαρμπόνι: ij enim β per μπ efferunt. *Nomina gentium diuersarum.*

Mullorum vt diximus, plures sunt differentiæ: alij enim barbati sunt, qui γενειάτιδες à Sophrone dicuntur: ἐπεὶ αἱ τὸ γένειον ἔχουσαι ἡδίονές εἰσι μᾶλλον τῶν ἄλλων: quoniam qui barbam habent, cæteris sunt suauiores. *Differentiæ.* Alij barbati non sunt, qui distinctionis gratia ἀπώγωνες, id est, imberbes à nobis dici possunt. Rursus barbatorum differentiæ à loco succique bonitate inueniuntur. alij enim in alto mari degunt, qui omnium sunt optimi. alij in marinis stagnis & cœnosis litoribus, vnde lutarij dicti, vel quod lutũ oleant, vel quòd luto vescantur. Plinius: Lutarium ex his vilissimi generis appellant. *Lib. 9. cap. 17.* Huiusmodi permultos habemus in stagno nostro. Itaque quemadmodum Plinius purpurarum genera plura pabulo & solo discreta facit: *Lib. 9. cap. 37.* ita & mullorum genera discernere possumus, vt aliud sit lutense, putri limo: aliud algense, alga enutritum: aliud quod aliorum piscium carne vescatur. Eodem modo à locis differentiæ sumentur.

DE MVLLO BARBATO, RONDELETIVS.

C MVLLVS barbatus in alto mari, in marinis stagnis, & litoribus viuit: rarò inter saxa, nisi luto, arena, musco obducta sint. frequentissimè in mari nostro capitur.

B Pedalem magnitudinem attingit. Plinius lib. 9. cap 17. Mullis magnitudo modica, binasque libras ponderis rarò admodum exuperant, nec in viuarijs piscinisque crescunt. Septentrionalis tantùm hos & proxima Occidentis parte gignit (*Alia lectio, non gignit*) Oceanus. Martialis:

Nolo mihi ponas rhombum, mullumque bilibrem. Horatius trilibrem dixit,

Laudas insane trilibrem mullum. Seneca in epistolis scripsit mullum quatuor librarum pondo *Libro 15.* Tiberio Imperatori donatum, quem in macellum cùm deferri & venire iussisset, ab Octauio quinque sestertijs emptum fuisse. Mullum octoginta librarum in mari rubro captum Licinius Mutianus prodidit, teste Plinio, quod credibile non est. *Lib. 9. cap. 18.* Mullus à capite ad caudam lineas habet aureas. Color eius pur-

pureus per squamas non aliter quàm per pellucidum cornu conspicitur: sunt enim eæ magnæ, tenues, serratæ, obliquo situ dispositæ, facilè deciduæ. quæ cùm deciderint, ruber ille color veluti nitens purpura apparet, lineæ verò aureæ euanescunt. Capite & dorso est gibbo, oculis rufis, ore paruo, sine dentibus. Ex inferioris maxillæ extremo cirri duo, molles, candidi pendent, vnde barbatuli à Cicerone, & *In Parad.* barbati à Varrone (lib.3. de re rust.) cognominantur. Et has maxillæ apophyses seu appendices barbam appellauit Plin. lib.9.c.17. Mulli, inquit, barba gemina insigniuntur inferiori labro. Pinnas habet duas ad brächias aurei coloris: in supina parte itidem duas candidas, à podice aliam, in dorso duas. prior ex *Partes internæ.* firmioribus, posterior ex mollioribus aculeis constat. Cauda rubet. Gula parua est, ventriculus paruus cum innumeris appendicibus. Hepar ex albo rubescit. felle caret, quam ob causam ex hepate condimétum paratur, de quo posteà. Splen nigricat exiguusq; est, cor triágulare, brächiæ quaternæ & duplices.

C (F) Partes internæ facile putrescunt. quamobrem cùm mulli longa vectura seruari non possint, rarò Lutetiæ, & in magnis vrbibus procul à mari dissitis venales reperiuntur. Cumq; in Oceano sint maximi, præsertim in Britannia, qui procul amandare volunt, priùs coquunt, farinaq; probè subacta pistaq; cócludunt. Cur facilè putreant, in causa esse puto victus rationem: luto enim & sordibus sæpiùs vescútur, *Partus.* vt mox fusiùs ostendemus. Mullum ter anno parere autores sunt Plinius, Oppianus, Athenæus Aristo- *Lib.9.cap.17.* telem secuti. Oppiani & Athenæi locos superiore capite protulimus. Plinij verò locus est huiusmodi: Mulli pariunt ter anno: his certè toties fœtura apparet. Quæ ex Aristotelis lib.5.cap.9. de historia anim. sumpta sunt, quo loco docet Arist. alios pisces semel tantùm parere anno, vt thynnum, cestreum, cæterosq; quos χυτὺς vocat, Gaza fusaneos: alios bis, vt sargum vêre & autumno, triglam verò ter. Quæ tam apertè dicuntur, vt hoc loco de Aristotelis sensu dubitare nemo possit: at qui alium eiusdem operis locum cum hoc diligentiùs contulerit, non parum certe de mulli partu ambiget. Locus is est: Vltimi gregalium pariunt mullus & coracinus, pariunt autem autumno, (περὶ τὸ μετόπωρον.) Mullus in limo parit, quare serè fœtificat: longo enim tempore limus frigidus est. Si mullus autumno tantùm parit, vltimus *Lib.5.* scilicet gregalium, atq; serò: quî fit vt ter anno pariat? Nam ter autumno vno parere verisimile non est. Athenæus recitata Aristotelis sententia, qua ter anno parere asserit, subiungit ter tantùm vitâ parere: reliquo tempore sterilem esse, quòd in ipsius vtero vermiculi nascantur, qui semen deuorant. Sed locú Athenæi, quia in ijs quæ extant exemplaribus, indistincte & inemendatè legitur, adscribere non grauabimur, vt lucem ei aliquam afferamus. Τὴν τρίγλην φησὶν Ἀριστοτέλης τρὶς τίκτειν τοῦ ἔτους ἐν πέμπτῳ ζώων, τεκμαίρεσθαι λέγων ἀπὸ τοῦ ἁλιεῖς τοῦτο ἐκ τοῦ γόνου (*τρὶς additur in nostro codice. & sic habet Aristot. historia 5. 9.*) φαινομένου περὶ τινας τόπους. Μήποτε οὖν ἐντεῦθέν ἐστι καὶ τὸ τῆς ὀνομασίας; ὡς ἀμίαι ὅτε οὐ μίαν μίαν φέρονται, ἀλλ᾽ ἀγεληδόν: σκάρος δὲ, ἀπὸ τοῦ σκαίρειν, (*καὶ σκαρὶς, additur. forte καρὶς: nisi σκάρος & σκαρὶς, ita sit vnus piscis, vt τρίγλη, τριγλὶς: κάμμαρος, καμμαρὶς, &c. Eustathius quidem hunc locum repetens, σκαρὶς habet, vt & Natalis interpres Latinus.*) ἀφύαι δὲ, ὡς ἂν ἀφυεῖς οὖσαι, τουτέστι δυσφυεῖς: θύννος δὲ ἀπὸ τοῦ θύειν. ἐστὶ γὰρ ὁρμητικὸς κατὰ τὴν τοῦ κυνὸς ἐπιτολὴν, διὰ τὸ ὑπὸ τοῦ τῆς κεφαλῆς οἴστρου ἐξελαύνεσθαι. ἔστι δὲ καρχαρόδους, συναγελαστικὸς, (*συναγελαστικὴ habet codex noster, vt referatur ad τρίγλην: vt sensisse videtur Athenæus. nam post σαρκοφάγος, non legitur τρίγλη, quod Rondeletius apposuit, sed τὸ δὲ τρίτον τεκοῦσα, tanquam de eodem adhuc pisce. quanquam καρχαρόδους non est. Rondeletio enim & Bellonio testibus dentes non habet, vt in hoc aberrarit Athenæus, sicut & in cestreo. Natalis quidem Latinus interpres non vbique probatus, ad thunnum hæc, sicut Rondeletius, refert.*) παντοφάγος, καὶ σαρκοφάγος. Τρίγλη τρίτον τεκοῦσα (*codex impressus habet τελοῦσα. sed Eustathius & Varinus meliùs τεκοῦσα.*) ἄγονός ἐστι. γίνεται γάρ τινα σκωλήκια αὐτῇ ἐν τῇ ὑστεραίᾳ (ὑστέρᾳ) ἃ τὸν γόνον τὸν γινόμενον κατεσθίει. Hæc si quis cum vulgari lectione conferat, longe dilucidiora esse fatebitur. Cùm autem de trigla cœpisset dicere Athenæus, ac in eius atq; aliquot aliorum piscium etymum diuertisset: de eadem continenter scribit, post tertium partum sterilem esse. hoc satis demonstrat sequens contextus, in quo de trigla plura tradit. Aristoteles lib.8. de hist. anim. cap.13. mullum inter litorales numerat: item Op- *Loci in quibus agit.* pianus lib.1. ἁλιευτικῶν, & Plin. lib.9.c.17. Galenus inter pelagios. Qui barbati sunt, in litoribus sæpius capiuntur, imberbes in alto mari. Vt locis, ita victus ratione, & proinde succi bonitate mulli à sese dif- *Victus.* ferunt. Arist. (lib.8. de hist. anim cap.2.) scribit, alga, conchis, cœno, carne vesci. Oppianus sordidissi- *Lib.1. ἁλιευτικῶν.* mis quibusque cibis, vt hominum cadaueribus, nullumq; in mari esse piscem qui sordes tam auide appetat, tantumq; aquatilia omnia spurcitie vincere, quantum sus terrena reliquas animantes.

Τρίγλης δ᾽ οὔ τινά φημι χερειοτέρῃσιν ἐδωδαῖς
Φέρβεται, ἱμείρει δὲ δυσαέος ἔξοχα δαιτός:
Πυθομένοις, εὖτ᾽ ἄν τιν᾽ ἕλῃ στονόεσσα θάλασσα.
Ἥδεα, φυρομένοισιν ἀεὶ περὶ γαστέρος ὁρμὴν.
Οἵ δ᾽ ἐνὶ χερσαίῃσιν ἀριστεύουσ᾽ ἀγέλῃσιν.
Τέρπεται. πάσαν γὰρ ἄσιν ἁλὸς ἦν κε κίχῃσι
Σώμασι δ᾽ ἐκπάγλως ἐπὶ τέρπεται ἀνδρομέοισι
Εἴκελα δ᾽ τρίγλῃσι, σύεσσί τε, φημὶ τετύχθαι
Ἄμφω δ᾽, οἳ μὲν ἔασι διάκριτοι ἐν νεπόδεσσιν,

F Mulli ij optimi iudicandi sunt, qui in maxime puro mari, cibis optimis minimeq; sordidis vescun- *Lib.8.* tur. Vt Diphilus apud Athenæum scribit, mulli caro stomacho grata est, subastringens, dura, corruptu difficilis, aluum sistit, maxime super carbones assa. In sartagine frixa, grauis est, concoctu difficilis. quo- *Lib.9.cap.17.* uis autem modo parata omnis, sanguinem elicit. Laudatissimi, inquit Plinius, qui conchylium sapiunt. Hæc cùm ita sint, iure mirum uideri possit: cur tam prodigo luxu insignis & pretiosus ab antiquis habitus sit mullus. Nam si alimenti copiá, quam præstat, spectes, omnes alii pisces qui præterquá quòd du- *Lib.9.cap.17.* ra, etiam glutinosa sunt carne, copiosiùs alunt. si suauitatem gratiamq; succi, à multis saxatilibus, alijsq; ea laude superatur. M. Apicius, vt scribit Plinius, ad omnem luxum ingenio mirus, in sociorum *Hepar.* garo mullos necari præcellens putauit, atq; è iecore eorum alecem excogitare prouocauit. Id enim est facilius dixisse, quàm quis vicerit. Ego in garo ex encrasicholis, in oleo & aceto igni liquatis confecto hepar mulli comminuo, cultelloq; tantisper misceo, dum vnus ex omnibus succus fiat, ex eoq; condi- *Caput.* mento carnem mulli edo: caput verò quia multum huius condimenti ebibit, fugitur: ideoq; laudatur, non quòd aliquid aliud quod probandum sit, habeat. continet enim duntaxat cerebrum, annexæ sunt branchiæ quæ edendo non sunt.

G Mullorum assiduo cibo aciem oculorum hebetari tradunt Plinius lib.32.cap.7. & Dioscorides libr. *Ibid.c.10.* 2.cap.24. Et mullos in cibo inutiles neruis inuenio fieri, inquit Plinius: vel quia spiritum animalem absumit (*hic cibus, quæ Rondeletii coniectura est*) vel conturbat. Si mullus viuus in vino suffocatus fuerit, &

& id vir biberit, rei venereæ operam dare non poterit, inquit apud Athenæum Terpſicles. Si verò ex H.h. eodem vino mulier biberit, non concipiet. Cùm igitur veneris incédia reſtinguat, eam ob cauſam contra omnia veneficia ex menſtruis mulierum auxiliatur, vt etiam author eſt Plinius. Lib.7. Mulieres enim huiuſmodi philtra parant, veneris inflammandæ cauſa: qua vti cùm mullorum eſu viri prohibeātur, à mulierum amore abhorrent, illaſque fugiunt. multò verò ad id efficaciores redderentur mulli, ſi edantur ſaliti vel aſperſi ea chryſocolla (*aliqui tamen chryſocolla factitia in corpus ſumpta venerem accendi putant*) qua Lib.32. cap.10. nunc aurifices aurum ferruminant, quamque Arabico vocabulo baurach appellant.

Fortaſſe ob id quòd caſtos viros efficiat, Dianæ ſacrum eſſe mullum, non ineptè aliqui cum veteribus fabulari poſſit, quanquam alij veteres Hecatæ attribuant (quę eadem eſt cum Luna & Diana, vt author eſt Ariſtophanis interpres, & in natura deorum Phurnutus) ob nominis communionem: eſt enim, vt ait Athenęus τριοδῖτις, καὶ τριγλῶνος, καὶ ταῖς τριακάσι δὲ αὐτῇ τὰ δεῖπνα φέρουσι. id eſt, triuia eſt Hecate, tres habet oculos, trigeſimo & vltimo die menſis, ſiue in neomenia cœnam illi mittebant. vel quia, autore Apollodoro, vt citat Athenæus, τρίμορφος ἡ θεός, id eſt, triformis eſt dea. vnde Vergilius dixit: Tergeminamque Hecatem, tria virginis ora Dianæ. Et Ouidius:

Ora vides Hecates in tres vergentia partes, Seruet vt in ternas compita ſecta vias.

Hegeſander mullum in Dianæ ſacris circumferri ſcripſit, quia cenſetur lepores marinos hominibus mortiferos ſedulò venari & deuorare: quòd cum ſummo mortalium commodo faciat, venatrici deæ venator piſcis dedicatur. Simile quid tradit Plutarchus. Mullum Eleuſiniæ ſacerdotes colere, & Iunonis apud Argiuos antiſtitem (fœminam τὴν ἱέρειαν) ob animalis reuerentiam eo abſtinere: marinum enim le- *In libello vtrū anim. &c.* porem exitialem homini mulli necant, cùmprimiſque infeſtant. Quare tanquam hominum amantia, & ijs ſalutaria animantia ſecuritatem hanc obtinere. Item Plinius: Lepore marino veſcitur vnum tantùm animalium, vt non intereat, mullus piſcis, & tenereſcit tantùm, & ingratior viliorque fit: Eundem lepo- Lib.32. cap.1. rem marinum venatur & deuorat ſcarus, autore Athenæo libro 8. cap. 2. Sed quibus de cauſis hoc loco Athenęus lapſus ſit, vel locus is ſit mendoſus in Scaro expoſuimus; non ſolùm Plinij, ſed etiam Ariſto- *An ſcarus etiã* telis autoritate freti, qui diſertè tradunt ſcarum alga, herbiſque veſci, non alijs piſcibus. His probatiſ- *lepores marin.* ſimorum autorum teſtimonijs rationem addidimus quam ſuo loco leges. Locus verò Athenęi is eſt: *deuoret.* ὁ δὲ σκάρος ἀπαλόσαρκος, ψαθυρός, γλυκύς, κοῦφος, εὔπεπτος, εὐανάδοτος, εὐκοίλιος· τούτων δὲ ὁ πρόσφατος ὕποπτος, ἐπειδὴ τοὺς θαλαττίους λαγωὺς θηρεύοντες σιτοῦνται.

Cùm igitur mulli lepore marino venenatiſſimo animali veſcantur, ob hanc maximè rationem non ſolùm quia in lutulentis ſordidiſque locis degunt, ex Galeni conſilio exenterandi ſunt, contra coquo- F rum conſuetudinem qui integros coquunt: reiectis enim inteſtinis, ventriculoque, minùs periculoſi erunt. quanquam aliquando gallinas ederimus in quarum ingluuie ſerpentes reperti fuiſſent, & lacertos marinos quos ſcolopendris marinis veſci anatome nos docuit.

Mirum illud quod de mulli torpediniſq; antipathia ſcribit Alexander Aphrodiſieus. Οὐδεὶς δὲ καὶ τὴν θαλασσίαν νάρκην ἀγνοεῖ, πῶς διὰ τοῦ μηρίνθου τὸ σῶμα ναρκοῖ· τρίγλη δὲ κρατουμένη ἀντιπαθεῖ τῇ νάρκῃ. Nemo ignorat D torpedinem marinam per funiculū corpori ſtuporē inducere, cui trigla contrectata contraria vi reſiſtit. *In præfat. problem.*

Hæc de mullo tantopere à veteribus celebrato, quem nos graphicè depinxiſſe certiſſimum eſt: id enim confirmant cum cuculo, & hirundine corporis ſimilitudo: color ille magna ex parte roſeus, qui vel A cum minio certare poſſit, alia ex parte varius color, maximè quum expirat. Prætereà illa barba inferiori *Mullum verum à ſe exhibitum.* labro propendens, tum carnis ſubſtantia dura, ſicca, & maximè friabilis. ad hæc magnitudo modica. Poſtremò nominis Græci veſtigia ad hæc vſque tempora à quibuſdam gentibus ſeruata.

DE MVLLO IMBERBI, RONDELETIVS.

IMBERBIS mullus is eſt, qui à noſtris imbriago (*Sic etiam lepus mar. quòd expreſſus ſuccum remittat inſtar vini rubri*) dicitur, ab inſigni rubore: ebrioſis enim, quos imbriagos noſtri vocant, ſepius rubet facies. Ab A hoc igitur exaturato & ſplendido rubore piſci iſti nomen à noſtris datum eſt.

Piſcis eſt marinus, rarus, hirundini & cuculo corporis figura ſimilis, colore magis rubro. Capite magno, ſtellulis cælato. Oculis magnis. Ore paruo, cuius pars interna cinnabaris colore eſt, vt in hirundi- B ne, ſine dentibus. Os branchias operiens in aculeos terminatur ad caudam ſpectantes. Ad branchias pinnæ ſunt duæ rubræ cum appendicibus aliquot, vt in hirundine & cuculo diximus: in ventre duæ aliæ. Cute aſpera contegitur & rubra in dorſo & lateribus: nam ventre eſt candido, ad quem à dorſo lineę multæ ductæ cernuntur. A capite ad caudam dorſo medio duo ſunt acutorum oſſiculorum ordines, cauum efficientes: è cuius medio pinna rubra aculeis conſtans erigitur; cuius pinnæ aculei parum ſerrati videtur, id quod in nullo alio piſce præterquā in eo qui ſagitarius (*Hunc alibi Scolopacem vocans: Sagitarius, inquit, eſſe non poteſt: nam Sagitario plures ſunt aculei ad Herinacei ſpeciem*) vocatur, comperi: quāquā anthiæ cauda ſimilis: Ventriculum paruum idem tribuunt veterum ſcriptorum nonnulli. Sequitur alia pinna veluti è mollioribus pilis conſtans. Cauda rubra eſt, ſcorpionis habet cum appendicibus multis & longis. Deniq; partibus omnibus internis mullo barbato ſimilis eſt.

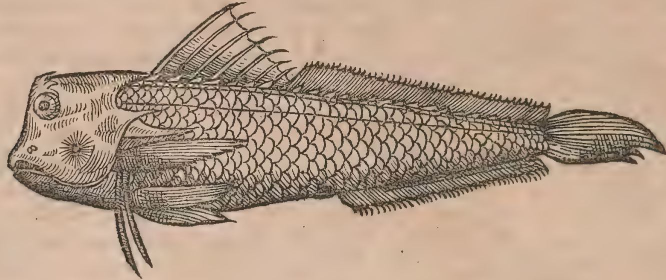
C Vêre ouis multis diſtentum ventrem habet.

F Carne eſt dura ſiccaque.

A Hunc piſcem ex mullorum genere eſſe, certiſſimo ſunt indicio tum maxima cū m hirundine, cuculo, mullo barbato ſimilitudo, tum inſignis ſplendiduſque rubor: nihil omnino reclamat, niſi quod veteribus parum notus fuiſſe videtur, qui de ſolò mullo barbato videntur ſcripſiſſe.

Ex mullorum genere eſſe hūc piſcem.

DE MVLLO ASPERO, RONDELETIVS.

A Ex genere mullorum imberbium is eſt, qui à noſtris cauillone dicitur à claui lignei, qui cauille à noſtris vocatur ſimilitudine.

B Eſt enim corpore breui, terete, digiti magnitudine: colore minij, vel valde purpureo. Capite, branchijs, pinnis, mullo proximè deſcripto ſimilis: ſed ſquamas habet paruas, ſerratas, obliquè ſitas. A capite ad caudam lineam ex ſquamis contextam. Pinnarum quæ ad branchias ſunt, color eſt varius: nam parte exteriore candidæ ſunt, parte interiore ex viridi nigreſcunt, quemadmodum milui pinnæ. Ventriculo eſt paruo cum appendicib. paucis. Hepar habet candidū, ſine felle, longius quàm in alijs huiuſmodi piſcibus: ſplenem paruum ex rubro nigricantem. Branchias quaternas duplices.

F Carne eſt dura ſiccaque à cuculi carne non diſcrepante.

A Hunc piſcem ob ſimilem corporis figuram, ſimilem colorem, mullorum generi ſubieci, & à ſquamarum aſperitate mullum aſperum nominaui, cum nullum aliud nomen, imò ne mentionem quidem vllam piſcis iſtius, apud antiquos ſcriptores legerim.

DE MVLLO MARINI STAGNI, RONDELETIVS.

A Ex aliquot mullorum generibus lutarium Mullum viliſſimi generis Plinius appellat à luto.

D Hunc ſemper Sargus ſequitur, & cœnum fodiente eo, excitatum deuorat pabulum.

C Hic Mullus litoralis eſt, ſed & optimo iure qui in ſtagnis degunt, lutarij vocari poſſunt, quod illic cœno viuant.

B F Multò maiores marinis fiunt, non tamen ideo meliores: quos tamen nonnulli magnitudinis cauſa præferunt, cum tamen bonitate & ſucci præſtantia multum diſtent. Figura ſimiles ſunt, colore minus purpureo, ſquamis tenacioribus, lineis aureis à capite ad caudam ductis euidentioribus. Nec litoralibus gratia, nec lutarijs ſtagni. Laudatiſſimi qui Conchylium ſapiunt, ait Plinius quod non ſine cauſa quis miretur, quod Conchylia multò duriore ſpiſſioreque ſint teſta, quàm vt Mulli ea diffracta carnem internam vorare poſſint. Cancellis veſci nil mirum, quorum eſu deteriores fieri tradidit Galenus: cruſta enim molli admodum veſtiuntur, nec ſemper intra teſtas alienas toti conduntur, ſed ſæpius partem anteriorem proferunt, aliquando extra teſtas reperiuntur, cum capaciores quærunt. Laudatiſſimos igitur Mullos dixerim, qui Conchylium ſapiunt, non qui Conchyliorum carne veſcuntur, ſed qui inter edendum eandem odoris ſaporiſque gratiam referunt quam Conchylia.

COROLLARIVM.

Iconem hanc Mulli Venetijs depictam olim accepimus.

A Mullus piſcis cum duplici l. ſcribitur, cūm à colore mulleorū, vt putat Feneſtella, illi ſit nomen inditum Maſſar. Sunt qui à mollitie deriuent, vt Iſidorus: quòd molliſſimum hoc genus piſcis ſit, non quidem in cibo, ſed ſeruitutis indignantiſſimū, Columella teſte. quare in piſcinis non creſcit. Proinde non

non laudo quòd indocti plerique, & ex doctis Hermolaus, Perottus, Iouius, mulum l. simplici, sicut iumentum quadrupes scribunt. Mulio piscis est Garioponto, non alius, vt suspicor, quàm Mullus. Τρίγλα communiter dicitur, Atticè τρίγλη, vt habet Index in Parecbolas Eustathij. κίχλα & τρίγλα aliqui dicunt, non rectè. nullum enim fœmininum nomen in λα. reperitur: sed omnia in λη. vt πύλη, ὁμίχλη, ἀρβύλη, κρωβύλη, præter ea quæ λ. duplex habent, vt σκίλλα, βδέλλα, κόλλα, &c. quod Herodiano etiam placet, Varinus. Oppianus tamen τρίγλα protulit vltima breui: Καὶ κιθάρη, καὶ τρίγλα, καὶ ἀδρανέες μελάνουροι. Alibi verò per η. Τρίγλη δ' ὀρφὸν ἔπεφνε. Τρίγλαν ἀπ' ἀνθρακιῆς, καὶ φυκίδα σοὶ λιμενῖτιν, Suidas ex Epigrammate. Τριγλὶς fortè idem est piscis, qui τρίγλη. sunt enim multorum piscium nomina, quæ præter terminationem propriam, aliam quoque in ις fœminini generis cum accentu acuto accipiunt: vt cantharus, cantharis: thynnus, thynnis, &c. Vide in Lolligine maiore super hac re annotata. Τριγλίδες ἐν πηλοῖσι, καὶ ἐν πηγάγεσσι θαλάσσης φέρβονται, Oppianus, cum paulò antè triglam dixisset, tanquam diuersum piscem in litoribus arenosis versari. Dorion τριγλίδας μικρὰς, hepsetis pisciculis adnumerat: vnde coniectura subit, eandem fortassis esse triglitidem, cuius meminit Dorion, apuarum generis. nam à triglitis per syncopen dicetur triglis. In ις dissyllaba si ante ις immutabilem habeant, & declinentur per δ. vltimam acuunt, vt σμαρὶς, τριγλὶς, μαινὶς: sin per τ. grauantur, Suidas. Dubitat Wottonus an triglis Oppiani sit genus mulli lutarium, quod in cœnosis litoribus victitat. Mullum Græci etiam nunc rectè, seruato nomine antiquo triglam vocant, Gillius. Veneti barbonem à gemina barba cognominant, Massarius. Mullum Volaterranus eum existimat, quem hodie barbum appellant: probè, si de marino barbo intelligas: de fluuiatili non item. sunt enim toto genere diuersi. & quanuis vtrique barbi aut barbonis nomen, quod barbis vterque insigniatur, attribui possit: mullum tamen solum marinum rectè vocabimus: quod nomen etiam fluuiatili Alexander Benedictus immeritò tribuit. Ab Italis quibusdam hodie treglia vel triglia nuncupatur. Platina lib. 10. de honesta voluptate cap. 3. de mullo agit: & rursus cap. 31. de trillia tanquam diuerso pisce. Medici quidam, vt Galeni vetus interpres Latinus, triliam pro mullo dicunt. Ligures & Massilienses corruptè trigam vocitant, quasi triglam: corruptius qui Niceam à Massiliensibus conditam incolunt, Strilham, Gillius. Mullum Hispani salmonetum appellant, Amatus Lusitanus. Aliqui in Hispania, vt audio, barbum marinum, Baruo de la már. Galli cuculum Rouget vocant, non distinguentes à mullis, quod eiusdem sint coloris, Rondeletius. Alibi etiam mullum, cuculum, lyram à Gallis indistinctè Rouget vocari scribit. Lucernam vel miluum, & similes rubros pisces, (*vt mullos*,) ne quis cum erythrinis confundat cauendum. Vide in Erythrino A. ex Rondeletio. Alibi in Gallia Surmulet nomen vsurpatur, quod quidem maioribus tantum in hoc genere conuenire videtur. nam & auratas magnas Subredaurades nominant. Vel ab eo quod Mugilem superet precio. Mugilem enim Mullet vocant. Mullũ Germanicè nominamibus *ein Meerbarbel*. id est Barbum marinum. quanquam Bellonius etiam Mystum piscem marinum Barbo fluuiatili comparat. vel *ein Redfisch bart*, *ein Rotbart*. Vide plura in Cuculi Corol. A. Mullum verò imberbem, *ein glatten Rotbart*: id est glabrum & sine barba mullum: & mullũ asperum eiusdẽ, *ein rauchen Rotbart*. Albertus mullũ cum mugile confundit: & Germanicè *Harderen* interpretatur: quod nomen sicubi vsitatum est, ad mugiles pertinet.

Sophron mullum barbatum nominauit. qui enim in hoc genere barbam habent, multò suauiores sunt cæteris, Athenæus. Piscem caponem vulgò Romæ dictum, (Venetijs Lucernam,) mullum imberbem sibi videri, eundemque alutarium Plinij, insinuat Iouius, vt recitaui in Lyra. Ego Rondeletij magis sententiam circa hos pisces probo. Mullum litoralem quidam non lutarium, sed alutarium appellare malunt: Ipse lutarium potius, partim ex vetustis exemplaribus omnibus, partim cum vilissimi sit generis, & cœnum Aristotele & Plinio tradentibus fodiat, vnà cum Hermolao appellandum esse censerem, Massarius. *Mullus imberbis & alutarius.*

Dat Rhombos Sinuessa, Dicarchi litora Pagros, Herculeæ Mulum rupes, Actius Syncerus. sed de locis vbi præstantiores hi pisces reperiantur, dicam in F. Cuculum, hirundinem & triglam, Speusippus similes esse tradit. Epicharmus τρίγλας κυφὰς, id est mullos gibbos dixit à figura, ἀπὸ τοῦ συμβεβηκότος, Athenæus. Mullus piscis est squammis pallentibus, seu ad viredinem vergentibus, virgis quibusdam aureis parallelis: qui si viuus desquammetur, colorem sanguineum recipit, Massarius. Triglæ epitheton apud Plutarchum χρυσωπὶς inuenio, ab aureo colore, aliqua scilicet ex parte, in libro Vtra animalium, &c. Τρίγλη μιλτοπάρῃος, Matron Parodus: idem minij circa genas colore insignis. Memini ego Venetijs mullum videre, qui nihil ferè aut minimum rubri coloris habebat. Παντόστικτος, id est vndiquaq; varius vel punctis notatus ab Athenæo dicitur: sed eum locum Rondeletius ad thunnum referre mauult. Mullus Pelagius, qui & optimus, perquam rubicundus est, igneoque fulgore, & veluti minio auroque splendescens, quo à saxatili genere maximè differt. barbam quoque gerit, Xenocrates: quasi mullus saxatilis, neque ita pulchrè coloratus, vt pelagius, neque barbatus sit. Τρίγλης ῥοδόχροα φῦλα, Oppianus. Mullo complures appendices supernè circa ventriculum exeunt, Aristoteles. B

Mullus piscis est litoralis, Aristoteles. Idem lib. 5. cap. 9. historiæ: Fusanei (inquit) semel anno pariunt: excepto lupo, qui solus eorum bis parit. Trichias etiam & saxatiles bis pariunt: Τρίγλα μόνη τρίς: id est, mullus verò solus ter. quod ex fœtu ipso intelligitur. ter enim aliquibus in locis partus apparet. Gaza in huius loci conuersione non rectè transtulit: Sarda quoq; & saxatiles bis excepto mullo: quasi mullum etiam Aristoteles hoc in loco saxatilem esse dixisset, aut innuisset. Trigle sola saxatilium ter anno parit, Vuottonus: deceptus nimirum versione Gazæ. Et rursus: Litoralis est, & in arenosis ferè litoribus victitat. ab aliis inter pelagios numeratur: quandoquidem secedit nonnunquam & in altum mare. Scio interim aliquos mullum saxatilem facere, vt Senecam Naturalium quęstionum 3.18. & authorem libri de renum affectibus dignoscendis ac medicandis. Pelagii & saxatilis mulli discrimen ex Xenocrate paulò ante in B. retuli. Mullorum nonnulli λεπρώδεις (aspratiles verterim, potiùs quàm saxatiles vt Gillius. λεπὰς Eustathio saxum est, cui λεπάδες, id est, patellæ innascuntur) appellantur, à locis quæ incolunt nomen trahentes: quæ quidem loca habẽt minuta & rara saxa, (πέτρας λεπτὰς καὶ ἀραιάς,) crebrasque algas inter hæc interiectas, ac intermedias, vbi subsidet limus vel arena, Aelianus de animalibus 2. 41. Leprades Oppianus Halieut. 1. de petris marinis loquens, humiles esse canit circa mare C *Vbi in mari degant mulli.*

arenosum. Ἄλλαι ἢ χθαμαλαὶ ψαμαθώδεος ἄγχι θαλάσσης λεπράδες. Has petras Ælian. in Cantharo videtur ἄσπρα nominare. Canthari (inquit) pisces gignuntur in locis quæ ἄσπρα nominant. Et Oppianus, κάνθαρος ὃς πέτρῃσιν ἀεὶ λεπρῇσι μέμηλε. Videtur autem vox aspra à Latinis sumpta esse: vt loca petris exiguis aspera intelligantur: quare & pisces ipsos λεπρώδεις, Latinè aspratiles dixerim. Græci quidem recentiores ἄσπρον pro albo dicunt. Gariopontus aspratiles pisces nominat pro saxatilib. Ge. Pictorius aspratilis nomine piscem vnum intelligit, illum opinor quem Bellonius cernuã fluuiatilem vocat. Sæpius (inquit) aspratili neglecta, mugiles, oculatas, fundulos, moruas, saturatim deuorant. Oppiano lib. 1. Halieut. trigla circa humilia litora victitat ex arena, & ijs quæ in arena nascuntur. triglides verò in luto & paludibus (τενάγεσσι) maris. Mullus etiam maritimis lacubus gignitur, Aristot. Ouidio inter

Cibus. pisces in herbosa arena degentes recensetur. De mullo lutario, lege suprà in A. circa finem. Mullorum genera plura. (*atqui victus differentia, non facit discrimen generis.*) nam & alga vescuntur, & ostreis, & limo, & aliorum piscium carne, Plinius. Mullus piscis edacissimus (λιχνότατος) est, & omnia sibi obuia promiscuè immodesta quadam intemperantia helluari cupit. Hominum quoque & piscium cadaueribus vescitur, & sordidissimis maleque olentibus delectatur, Ælianus ex Oppiano. Vagantur maximè & oberrant piscium qui carne aluntur: (sunt autem carniuori ij ferè omnes, verba hæc Gaza omisit:) præter paucos, vt mugilem, salpam, mullum, æricam, Aristot. historiæ 9.37. Verba Græca sic habent: Cum prius dixisset, Aquatilium tum ea quæ loco mouentur, tum stabilia, ijs maximè locis pasci, in quib. nata fuerint, ac similibus: subdit, Πλανᾶται δὲ μάλιστα τὰ σαρκοφάγα, πάντα δὲ σχεδόν ἐστι σαρκοφάγα, πλὴν ὀλίγων, οἷον κεστρέως, καὶ σάλπης, καὶ τρίγλης, καὶ χαλκίδος. Cestreum quidem carne abstinere: & chalcidem quamuis in mari oberret, carniuoram non esse, suo loco diximus. Salpam alga & stercore vesci inuenio. De mullo dubitari potest, cum Aristoteles ipse alibi, non limo tantum & alga, sed ostreis quoq; & aliorum pisciũ carne vesci eum affirmet. An cæteri pisces pleriq; ita carniuori sunt, vt per vim quoq; & viuos aggrediantur: mullus verò cadauera solum gustat? Mulli etiam putrida (inquit Massarius) & humana cadauera insectantur ex Oppiano, quod haud verum existimo. Antiphanes enim in Butalione pisces paruos commendat, magnosque damnat, quia homines deuorant: & propterea dixit mullos & mænas Helenæ fuisse cibos, quod homines non insectarentur. Athenæus mullum dentibus serratis (quod falsum videtur) & carniuorum esse scribit: quanquam ea verba Rondeletius (vt dixi) ad thunnum refert. Mortiferum homini leporem marinum exest mullus, planeque conficit, Ælianus. Vide suprà in Lepore mar. G. circa initium. Sargus mulli (nempe lutarij) reliquias sequitur. Nam vbi ille luto excitato abijt (fodere enim potest) hic descendit & pascitur, imbecillioresq; ne eodem adnatent, arcet, Aristot. Lutarium semper comitatur sargus nomine alius piscis, & cœnum fodiente eo, excitatum deuorat pabulum, Plinius. Mulus bonus fimo delectatur, adeò vt in ipso iaceat, & tincturam caro piscis ex fimo mutuetur, Alexander quidam obscurus. Mullum ter anno parere, nomen eius significare aiunt, Aelianus. Vide infra in H. a. & suprà ab initio huius capitis C. Autumno vigent, Aristot.

D Mulli gregales sunt, Aristoteles & Athenæus. Animalium solus lepore marino vescitur vt non intereat: tenerescit tantum, & ingratior viliorq; fit, Plinius. Mortiferum homini leporem exest planeq; conficit, Aelian. Trigla orphum deuorat, Oppianus Halieut. 3. de piscium escis loquens. Τρίγλη δ' ὀρφὸν ἔπεφνε καὶ ἔσπασε. Sargus mullum lutarium semper comitatur, & cœnum fodiente eo, excitatum deuorat pabulum, Plin. Mulli & mensium muliebrium repugnantia naturalis exponetur in G.

E Quicquid in mari sordidum, inquinatum & fœtidum est, præcipuè verò putrescentia naufragorum cadauera, mullus appetit. quamobrem fœtidis escis facilè eum alliciunt, Oppianus. Betarum folijs mulli decipiuntur. nam hoc olere gaudet hic piscis, eoque facilè inescatus capitur, Ælianus. Ad marinos mugiles, scaros, & mullos esca: Sepiarum testulis cum sisymbrio viridi, quod est bryon, aqua farina & caseo bubulo mistis, vtitor, dum retibus nauas operam, Tarentinus. Mullus orphum deuorat, Oppianus Halieut. 3. de escis piscium loquens. Piscis βολιστικὸς (hoc est, vt quidam interpretatur, sagenis & reticulo extrahitur,) Plutarchus in libro Vtra animalium, &c. Τὰ δὲ βολιστικὰ καλούμενα, τρίγλας χρυσωπὸν καὶ σκορπίον, χέννοις τε καὶ σαργίνοις σύρουσι περιλαμβάνοντες. Mulli in viuarijs piscinisq; non crescunt, Plin. Sitq; nobis antiquissimum (inquit Columella 8. 17.) meminisse etiam in fluuiatili negotio (*a'qui de piscinis marinis seu maritimis hoc loco agit*) quod in terra præcipitur: Et quid quæque ferat regio. neq; .n. si velimus, vt in mari nonnunquã conspeximus, in viuario multitudinem mullorum pascere queamus, cum sit mollissimum genus, & seruitutis indignantissimum. Rarò itaq; vnus aut alter de multis millib. claustra patitur. At Varronis & Ciceronis testimonio mulli quondam in piscinis alebantur. Celerius voluntate Hortensij ex equili educeres rhedarios vt tibi haberes mulos, quam è piscina barbatũ mullum, Varro 3.17. Et rursus: Hortens. maiorem curam sibi habet ne eius esuriant mulli in piscinis: quàm ego habeo ne mei in Rosea esuriant asini. Nostri autem principes digito se putant cœlum attingere, si mulli barbati in piscinis sint, qui ad manum accedant, Cicero ad Atticum lib. 2. Item in Paradoxis: Et videant aliquem summis populi beneficijs vsum, barbatulos mullulos exceptantem de piscina, & pertractantem. De precij mullorum magnitudine, lege mox in F.

F Plinius cum de scaris dixisset, quibus suo tempore principatus dabatur, & mustelis, subdit: Ex reliqua nobilitate & gratia maxima est & copia mullis. Et alibi: Mullum octoginta librarũ in mari rubro captum Licinius Mutianus prodidit, quanti mercaturâ eum luxuriâ suburbanis litoribus inuentum? Itali hodieq; piscis huius precij magnitudinem innuunt, hoc suæ linguæ homœoteleuto, La triglia nõ

De moriente mullo. mangia, chi la piglia: id est, Non edit mullum qui capit. Huc alludit Marcellus Vergilius: Lautioribus cœnis (inquit) mullũ seruari, quæ de eo iactatur vbiq; vox indicat: nõ comedi à piscatore triglen. Mullũ expirantem versicolori quadam & numerosa varietate spectari, proceres gulæ narrant, rubentiũ squamarum multiplici mutatione pallescentem, vtique si vitro spectetur inclusus, Plinius. Seneca lib. 3. naturalium quæstionum, cap. 17. cum de stagnis subterraneis, & qui ex eis eruuntur piscibus dixisset subiungit: Quanto incredibiliora sunt opera luxuriæ, quoties naturam aut mentitur aut vincit? In cubili natant pisces, & sub ipsa mẽsa capitur, qui statim transferatur in mensã. Parũ videtur recẽs mullus, nisi qui in conuiuæ manu moritur. Vitreis ollis inclusi offeruntur, & obseruatur morientiũ color, quem in

multas

multas mutationes mors luctante spiritu vertit. alios necant in garo, & condiunt viuos. Hi sunt qui fabulas putant piscem viuere posse sub terra, & effodi, non capi. Quàm incredibile illis videretur, si audirent natare in garo piscem, nec cœnæ causa occisum esse super cœnam, cum multùm in delicijs fuit, & oculos ante quàm gulam pauit. Permitte mihi quæstione seposita castigare luxuriam. Nihil est, inquis, mullo expirante formosius. Ipsa colluctatione animam afficienti rubor primùm, deinde pallor suffunditur, quàm æquè variatur, & in cæteras facies inter vitam & mortem coloris est vagatio longa, (*Videtur hic vitiata lectio. Perottus circa hunc locum sic legit: Obseruatur morientium color, quem in multas mutationes mors luctante spiritu vertit*) somniculosæ inertisque luxuriæ. Quàm serò experrecta circumscribi se & fraudari tanto bono sensit. Hoc adhuc tanto spectaculo & tam pulchro piscatores fruebantur, qui coctū piscem & exanimem in ipso ferculo etiā experirentur. Mirabamur tantū in illis esse fastidiū, vt nollēt attingere, nisi eodem die captū piscē, qui (vt aiunt) saperet ipsum mare. Ideo cursu aduehebatur: ideo gerulis cum anhelitu & clamore properātibus dabatur via. Quò peruenēre deliciæ? Is pro putrido iā piscis affertur, qui non hodie eductus, hodie occisus est. Nescio de re magna tibi credere. Ipse oportet mihi credā: huc afferatur, coram me animam agat. Ad hunc fastum peruenēre ventres delicatorū, vt gustare non possint piscem, nisi quem in ipso conuiuio natantem, palpitantemque viderint. Quanto ad solertiam luxuriæ plures eunt, tanto subtiliùs quotidie & elegantiùs excogitat furor, vsitata contēnens. Illa audiebamus: Nihil esse melius saxatili mullo. At nunc audimus: Nihil est moriente formosius. Da mihi in manus vas vitreū in quo exultet, in quo trepidet. vbi multùm diuq; laudatus ex illo perlucido viuario extrahitur, tunc vt quisque peritior est, monstrat. Vide quomodo exarserit rubor omni acrior minio. Vide quas per latera venas agat. Ecce sanguinem putes ventrem: quàm lucidū quiddam cæruleumq; sub ipso tempore effulsit. Iam porrigitur, & pallet, & in vnum colorem componitur. Ex his nemo morienti amico assidet. nemo videre mortem patris sui sustinet, quam optauit. Quotus quisque funus domesticum ad rogum prosequitur? fratrum, propinquorumque extrema hora deseritur, ad mortem mulli concurritur. Nihil enim est illo formosius. Non sunt ad popinam dentibus & ore contenti oculis quoque gulosi sunt.

Proceriores mulos ideo quærebant ganeones, qđ in maioribus & maiora capita & ampliora iecinora, ad cōdiēda varia pulmenta inuenirētur: vt ex Horatiano carmine, quum dicit: Mulum in singula quem minuas pulmenta necesse est, &c. Iouius. Mullus antiquorum prodigo luxu adeò insignis & pretiosus fuit: vt sæpiùs argenti puri pondere à priuatis etiam Quiritibus emeretur, quum pedis longitudinem superaret, Idem. Eadē res si gulę datur, (inquit Seneca epistola 96.) turpis est: si honori, reprehensionem effugit. Non enim luxuria, sed impensa solennis est. Mullum ingentis formæ (quare autem non pondus adiicio, & aliorum gulam irito? quatuor pondo & ad selibrā fuisse aiebant) Tyberius Cæsar missum sibi cum in macellum deferri & vænire iussisset: Amici, inquit, omnia me fallunt nisi istum mullum aut Apicius emerit, aut Publius Octauius. Vltra spem illi coniectura processit. Licitati sunt. Vicit Octauius: & ingentem consecutus est inter suos gloriam, cum quinque sestertijs emisset piscē quē Cęsar vendiderat, ne Apicius quidem emerat. Numerare tantū Octauio fuit turpe. Nā ille qui emerat, vt Tyberio mitteret (quanquam illum quoque reprehenderim) admiratus est rem, qua putauit Cæsarem dignum. Asinius Celer è consularibus hoc pisce prodigus, Claudio principe vnū mercatus octo milibus nummûm: quæ reputatio aufert transuersum animum ad contemplationem eorum, qui in conquestione luxus cocos emi singulos pluris quàm equos quiritabant. At nunc coci triumphorum pretijs parantur, & equorum pisces. Nullusque propè iam mortalis æstimatur pluris, quàm qui peritissimè censum domini mergit, Plinius. Macrobius non octo millibus, sed septem millibus nummûm inquit mullū ab Asinio emptum fuisse: cuius verba hæc sunt: Asinius Celer vir consularis (vt idem Sammonicus refert) mullum vnum septem millibus nummûm mercatus est: vt in alterutro sit menda, Massarius. In qua re (addit ibidē Macrobius, Saturnal. 3.16.) luxuriā illius seculi eò magis licet æstimare, quòd Plinius Secūdus temporibus suis negat facilè mullum repertū, qui duas pondo libras excederet. At nunc & maioris ponderis passim videmus: & pretia hæc insana nescimus. Quis modò octo millibus nummûm Mullum piscem emat? Equidem nisi insipiens palati insulsitas me fallit, huic non paucos longe anteponerem, Gillius. Sex sestertijs mullum piscem emptum ab Asinio viro consulari (*immò à Crispino quodam*) meminit Iuuenalis, sic enim ait: --- Mullum sex millibus emit Aequantem sanè paribus sestertia libris. Est autē hæc summa trecentarum librarum iusta æstimatione, Robertus Cenalis. Vide etiam apud Budæū in libris de Asse.

Precii magnitudo.

Mulli Ionici apud priscos celebrabantur, Pollux. Archestratus cum laudasset mullos qui iuxta Tichiuntem Milesiæ regionis capiuntur, τὰς κατὰ Τειχιοῦντα τῆς Μιλησίας τρίγλας, subdit: Κἂν Θάσῳ ὀψώνει τρίγλην· κοὐ χείρονα λήψῃ (scilicet τῆς Μιλησίας, Ἐν δ' Ἐρυθραῖς ἀγαθὴ θηρευομένη αἰγιαλῖτις. Est Tichiûs castellum prope Trachinam Campaniæ oppidum. Erythræ verò ciuitas Asiæ non longè à Chio. Vide etiam in H. f. Muli nunc præstantissimi capiuntur in mari Tyrrheno iuxta Corniculum & Tarquinios, Perottus. Apud nos (Romæ) hyeme & suburbano in mari capti maximè laudantur. Ligusticis enim & Venetis, itemque Neapolitanis, non ea saporis gratia: quanquam sæpe multò grandiores in conuiuia veniant, Iouius.

Mulli quibus è regionibus celebrati.

Mullus pelagius, qui & optimus, perquàm rubicundus est, igneoque fulgore, & veluti minio auroque splendescens, quo à saxatili genere maximè differt. barbam quoque gerit, Xenocrates: quasi mullus saxatilis, neque ita pulchrè coloratus, neque barbatus sit. Sophron quoque mullum barbatum dicere voluit, vt excluderet imberbes, qui minùs suaues sunt, quod Athenæus animaduertit. Mulli autumno vigent, Aristot. Mullorum plura sunt genera, autore Plinio. Aristoteles de mullis duntaxat litoralibus fuisse locutus videtur, quibus Plinius gratiam saporis inesse negauit. Qui enim ex eo genere inquit, vilissimus est, lutarium nominant, Massarius. Præstant in mari puro, non herboso, non limoso. Triglides paruas (id est mullos paruos, nisi triglitides apuarum generis potiùs accipias) hepsetis pisciculis connumerat Dorion. Celsus boni succi, atque medios inter teneros durosque pisces mullos esse testatur, Galeno etiam id ferè asseuerante libro de virtute alimentorum tertio, Massarius. Piscium eorum qui ex media materia sunt (id est, mediocriter alunt) quibus maximè vtimur, tamen grauissimi sunt, ex quibus salsaméta quoq; fieri possunt, qualis lacertus est: deinde qui quanuis teneriores, tamen

Electio ad cibum.

duri ſunt, vt aurata, coruus, tum plani: poſt quos etiam leuiores lupi mullique: & poſt hos omnes ſaxatiles, Celſus. Speuſippus ſimiles (*nimirum corporis ſpecie*) eſſe ait cuculum, hirundinem, mullum, vnde Typhon tradit aliquos trigólan putare cuculum eſſe, propter ſimilitudinem formæ, & poſteriorũ partium ſiccitatem, quam & Sophron inſinuauit hoc verſu: τρίγλας γε πίονας, τρίγλαν δ' ὀπισθίαν, Athenæus. Diocles triglam eſſe ait duræ carnis. Idem recentium (νεαρῶν) piſcium ſicciores eſſe carnes ait, ſcorpios, (*debuerant fortè hæc piſcium nomina gignẽdi caſu efferri,*) cuculos, paſſeres, ſargos, trachuros. Τὰς δὲ τρίγλας ἧττον τούτων ξηροσάρκους. οἱ γὰρ πετραῖοι, μελανοσαρκότεροί εἰσιν, Athe. Mullus quouis modo paratus, ſanguinem elicit, Diphilus. quod ſic accipio, vt poſtea de ſepia dicit: nempe quòd ſuccus eius ſanguinem attenuet, & hæmorrhoidum excretionem moueat. Mullorum cibo (aſſiduo, Dioſcor.) aciem oculorum hebetari tradunt, Plinius. Mullos in cibo inutiles neruis inuenio, Idem. Philotimus apud Galenum (de alimentorum facult. 3. 30.) mullos & omnes durioris carnis piſces, concoctu difficiles eſſe ait, & craſſos gignere ſuccos, itemque ſalſos: quod poſtremum refellit Galenus. Pſello etiam triglæ difficilè concoquuntur, ſed multùm alunt.

In morbis quibuſdam. Mulli & ſcorpij & paſſeres, nutrimenti quidem ac roboris gratia omnium gratiſſimi exiſtunt: grauiorem autem omnem habitum reddunt, vt ob eam cauſam frequentiorem eorum vſum vitare oporteat, Aëtius in curatione colici affectus à frigidis & pituitoſis humoribus. Polypi aſſati torminoſis in cibo proſunt, item mulli, Marcellus Empiricus. Mulli ſtomachicis in cibo conueniunt, Archigenes apud Galenum de compoſit. ſec. locos 8. 4. Ex piſcibus dare conuenit præ cæteris mullos. hi enim aſſi ingeſti omnibus conueniunt, magiſque in prunis (ἐπὶ βισάλων) aſſi, Trallianus de hepatica dyſenteria ex intemperie frigida. Gariopontus hydropicis dari iubet ſargos & mulliones, (mullos intelligo.) Alexander Benedictus tempore peſtis ex piſcibus commendat mullum barba inſignitum & marinum & fluuiatilem: ſed longè diuerſa vtriuſque natura eſt, & fluuiatili ne nomen quidem mulli conuenit.

Apparatus ad cibum. Noſtri gulæ nepotes lampretam piſcem, vino Cretico ebriã & ſubmerſam, inſerta eius ori nuce myriſtica, obturatis externè cum caryophyllis infixis ex vtroque latere colli ſeptenis fiſtulis, ne vinum abſorptum regerant, enecare ſolent. ſic Apitius, artis culinariæ ad omnem luxum archimagirus, mullos piſces in garo enecatos, ſapidiores fieri docuit. Vnde & Plato comicus inquit: Ἐν σαπρῷ γάρῳ βαπτίζοντες ἀποπνίξουσί με. id eſt, In putrido garo mergentes ſuffocant me, Io. Langius. Alios necant in garo, & condiunt viuos, Seneca. Ab ijs qui artem culinæ callent auditione accepi, Mullorum ventres non rumpi, ſed integros permanere, ſi priùs eorum os coci oſculentur, Aelianus de animal. 10. 7. Patina mullorum loco ſalſi, deſcribitur Apicio lib. 4. capite 2. bis. Item mulli apparatus lib. 9. cap. 13. & ius in mullum libro 10. c. 4. Mullus rectè atque ſalubriter in craticula coquitur: eritque longè ſapidior, ſi petroſelini ſubfrixa folia, atque inſtillatus cum oleo arancinus ſuccus acceſſerint, Iouius. Capti & vulnerati ferula, quia aliter percoqui non poſſunt, ad elixum & aſſum tendunt. Elixos, eo modo quo & thynnum: aſſos, pipere, ruta, nucleis tunſis, & aceto aut agreſta perfundes, Platina 10. 3. Et rurſus eiuſdem libri cap. 31. Trillia (inquit, tanquam de diuerſo piſce, cum omnino idem videatur. nam mullum Græci triglam vocant, cum olim, tum hodie, atque Itali plerique hodie trigliam) curti capitis piſcis eſt & groſſi: caudam item in acutum ducit. Integra nec exenterata aſſanda eſt, ac muria aſpergenda. Ad dies octo aut decem durabunt, ſi patina altera ſuper alteram poſita, ſalimola conſperſa fuerit. Alex peruenit ad oſtreas, echinos, vrticas, cammaros, mullorum iocinera, Plinius. Quod ex garis liculmen (liquamen) dicitur, ſic preparatur: Viſcera piſcium in vas aliquod iniiciuntur, vbi condiuntur ſale: ac ſimiliter tenues piſciculi, potiſſimumque atherinæ, mulliue exigui, &c. vt in Garo recitauimus.

Qui ſæpe comedit mullum, piſcem redolet, Albertus: ſed ineptè. nam Plinius de lepore mar. quo ſolus animalium mullus ſine periculo veſcitur: Homines (inquit) quibus in paſtu eſt, piſcem olent, &c.

G

Extra corpus. Mullus piſcis ſi crudus atque diſſectus admoueatur, marini draconis, aranei, ac ſcorpionis morſibus medetur, Dioſcorides. crudi nomine (Græcè ὠμὸς ſcribitur) intelligendus eſt recens & non coctus. Galenus (libro 11. de ſimplicibus, cap. 46.) animalia quædam viua diſſecta locis affectis imponi ait, vt draconem marinum, aduerſus ictum proprium: & ſimiliter mullum aduerſus draconis ictum, &c. Auxiliatur mullus contra paſtinacas, & ſcorpiones terreſtres marinoſque, & phalangia, illitus ſumptúſue in cibo, Plinius. Et alibi, Percuſſis à paſtinaca medetur mullus ac laſer. Sæpius diximus quantum veneficium præſtaret (*extaret, ineſſet*) menſtruis mulierum: contra omnia ea auxiliatur, vt diximus, mullus, Plinius. Et rurſus: Bythus Dyrrhachinus (autor eſt) hebetata aſpectu ſpecula recipere nitorem, iiſdem (*fœminis quæ menſes patiuntur*) auerſa rurſus contuentibus: omnemque talem vim (*quæ à menſibus procedit*) reſolui, ſi mullum piſcem habeant ſecum. Si quis oculos triglæ triuerit, & alicuius oculos perunxerit, hebetudinem viſus mox patietur. Solutio huius rei eſt: fel piſcis cum melle inunctum, viſum acuit, Kiranides. Quidam mullorum capite cum melle ad carbunculos diſcutiendos vtuntur, Plinius. Carnes ex capitibus mugilum ſiue mullorum decoctæ & cum melle ſubactæ atque impoſitę, vitijs ani plurimum proſunt, Marcellus Empiricus. Et rurſus: In capitibus piſcium, id eſt mugilum aut mullorum ſpina inuenitur cani ſimilis. hæc renibus appoſita vel alligata, miro remedio eſt.

E mullo cremato. Trigla tota combuſta, & cum melle ſoluta ac ſuperpoſita, carbones eradicat, perfectequæ curat, Kiranides. videtur autem vel librarij lapſu, carbones pro acrochordones poſitum. nam ſmarides quoque combuſtas, thynnos & acrochordones eradicare inſperſas, idem author ſuperiùs tradidit. Vel interpres Latinus pro anthraces reddidiſſe carbones. Plinio quidem mullorum ſalſamenti cinis carbunculos diſcutit. Mulli recentis de capite cinis contra omnia venena valet, & priuatim contra fungos, Plinius vt quidam citant. Sedis attritus cinis (*Marcelli codex vitioſus pro cinis habet carnes*) è capite mugilum mullorúmque ſanat. comburuntur autem in fictili vaſe. illini cum melle debent, Idem.

Intra corpus. Mulli cibo tradunt libidinem inhiberi, Iſidorus. Vino in quo ſuffocatus mullus fuerit poto, vir quidem ad Venerea impotens reddetur: mulier verò (& ſimiliter gallina) non concipiet, Terpſicles in libro de Venereis. Huius maleficij cauſa videtur, quoniam neruos lædit. Mullos in cibo inutiles neruis inuenio, Plinius. Τρίγλη δ' οὐκ ἐθέλει νεύρων ἐπιήρανος εἶναι. Παρθένος Ἀρτέμιδος γὰρ ἔφυ, καὶ σύματα μισεῖ,

Plato

Plato Comicus in Phaone vt recitat Athenæus. Quæ Venerem excitant, ea ferè neruos vel roborant, vel inflant & intendunt. hinc prouerbium: οὐδὲν σ᾽ ὀνήσει βολβὸς, αὖ μὴ νεῦρ᾽ ἔφης. quod Martialis hoc disticho transtulit: Cum sit anus coniunx, cum sint tibi mortua membra, Nil aliud bulbis quàm satur esse potes. Conceptus quidem fœminarum à menstruis dependet, quibus cum mullus naturali quadam vi aduersetur, non mirum si conceptum impediat. Στύματα nomen plerisque inusitatum, à verbo στύειν, quod arrigere & coire significat, deducitur, μ. simplici scribendū: nam στύμμα per μ. duplex, spissamentum vnguenti significat, à verbo στύφειν. Nomen Astyanax (inquit Eustath. in Iliad. x.) acre scomma in virum frigidum & minimè promptum ad Venerem occultat, à verbo στύειν quo Comicus vtitur, vt alibi indicauimus. à quo etiam ἄστυτος, pro infœcundo & sterili deriuatur. Πελοπιδῶν ἄστυτος οἶκος, Xenarchus. Lactucæ etiam genus ἀστύτιδα vocari aiunt à mulieribus, quod Pythagorici eunuchum nominant, Veneri exosum, &c. Videtur & trigla ἄστυτις esse (*vel dici posse,*) vt apparet in carminibus Platonis: Οὐκ ἐθέλει νεύρων ἐπίηρανος (ἐράστρια) εἶναι, hoc est non vult amare membrum genitale hominis, quod Aristoph. in Auibus neruum (νεῦρον, vt alij ἄρθρον) dixit, alij honestius δέμας. itaque subdit, καὶ στύματα μισεῖ, ἤγουν αἰδοίας τάσεις. Dixerat autem Plato prius de bulbo, ὅτι τὸ δέμας, (ἤτοι αἰδοῖον) ἐντείνει, Hæc Eustathius. Ergo quod Græcè dictum est à Platone, οὐκ ἐθέλει νεύρων ἐπίηρανος εἶναι, licebit interpretari, mullum non esse amicum neruis, id est generi neruoso in vniuersum, vt Plin. videtur accepisse: vel potius, vt Eustathio placet, inimicum esse genitali, καὶ τῇ αὐτοῦ τάσει. Vomitiones mulli inueterati tritique in potione concitant, Plin. Mullus in vino necatus, (vel piscis rubellio, vel anguillæ duæ: item vua marina in vino putrefacta) ijs qui inde biberint, tædium vini affert, Idem. Vinum in quo trigla necata sit, potum, difficilè parientes iuuat. Ius autem eius exhaustum, eos qui noxium aliquid biberint, sanat, Kiranides.

Mullis nomen Fenestella à colore mulleorum calciamentorum datum putat, Plinius. Mulleos genus calceorum aiunt esse, quibus (*purpurei coloris, Gillius*) reges albanorum primi, deinde patritij vsi sint, M. Cato Originum libro septimo: Qui magistratum curulem cepisset, calceos mulleos alutatos, cæteri perones. It. Titinnius in Seciana: Iam cum mulleis te ostendisti, quos tibiatis in calceos: quos putant à mullando: id est suendo dictos, Festus. Vopiscus in Aureliano: Calceos, inquit, mulleos, & cereos & albos & hederaceos viris omnibus sustulit, mulieribus reliquit. A milando (*mullando habet Festus*) mullei, id est suendo. vnde millus, collare canum venaticorum consutum, Perottus. Mulus dictus à colore muleorum calciamentorum, languidum ruborem illum, vti in persici & cyclamini herbæ inuersis folijs conspicitur, repræsentat, vt Fenestella existimauit, referente Plinio, Iouius. Diuersus à mullo myllus piscis est à Græcis dictus. Mullulus diminutiuum. Cicero in Paradoxis: Et videant aliquem summis populi beneficijs vsum, barbatulos mullulos exceptantem de piscina, & pertractantem. Mullum ter singulis annis ventrem ferre, eius nomen significare aiunt, deinde sterilescere, Τρίγλη, quasi Τρίγνη, τριγόνοις γοναῖς ἐπώνυμος ὤν, Eustath. ex Athenæo. non rarò autem (inquit) ν. in lambda vertitur, vt νεογνὸς, νεογλός: νίτρον, λίτρον: φίντατος pro φίλτατος. Γενειῶτας, mullos vel hircum, Hesichius & Varinus. quid si legas γενειάτας, id est barbarbatos? quod epitheton & mullo & hirco conuenit: sed mullos fœminino genere Græci triglas vocant, & γενειάτιδας cognominant. H. a.

Τρίγλαι πίονες, Sophron. Galenus tamen mullos minimè pinguem, sed siccam, duram & friabilem carnem habere docet. κυφαὶ, Epicharmus: id est, gibbæ. Τρίγλαν γενειᾶτιν, Sophron. Ἠὲ γενειήτην τρίγλην, ἢ περκάδα κίχλην, Eratosthenes. Mullos barbatos Latini dicunt, vt Varro. Cicero vtrunq; diminutiuè protulit, mullulos barbatos Latini dicunt, vt Varro. Cicero vtrunque diminutiuè protulit, mullulos barbatulos. sed hoc epitheton vni tantum & præstantiori generi conuenit. genus enim alterum imberbe est. Αἰξωνίδα ἐρυθρόχρων τρίγλην, Cratinus. De mullis Aexonicis vide mox in f. Μιλτοπάρῃος, Matron Parodus. Τρίγλης ῥοδόχροα φῦλα, Oppian. Λίχνοι vel λιχνίσται id est gulosissimi, edacissimi, Aeliano. Χρυσωπὸς, apud Plutarchum. Αἰξανθοχρῶτες, Nauiscrates de Aexonicis mullis: quos etiam γαλακτωχρῶτας cognominat. Τρίγλης ἱπποδάμοιο κακῆς, Matron Parodus. Epitheta.

Triglis & triglitis pisces. vide supra in A. A trigla. id est mullo, diuersus est qui trigolas vocatur. Hermolaus. Sephron pisces quosdam τριγόλας nominat, his verbis: Τριγόλα ὀμφαλοτόμῳ, καὶ τριγόλαν τὸν ἐφδιαῖον. Typhon ait trigolan aliquos putare cuculum esse. propter similitudinem (formæ,) & partium posteriorum siccitatem: quam Sophron etiam indicauit, his verbis: Τρίγλας γε πίονας, τριγόλαν δ᾽ ὀπισθίαν. Porrò cum trigla similis sit cuculo, eidemque trigolas tam similis, vt pro cuculo à quibusdam accipiatur, ipsum quoque trigolan similem triglæ esse oportet, vt non immeritò nomen ab ea sit mutuatus, ac si mullastrum Latinè dicas. Et probabile est eundem esse mullum imberbem: quoniam idem Sophron alibi de barbato loquens, ceu præstantiore, (vt supra dictum est,) τρίγλαν γενειᾶτιν cognominauit. Trigles lapillus à muli colore dictus est, Perottus. legendum triglites, ex Plinij libro 37. cap. 11. Deriuata. Trigolas.

Trigla Athenis nomen proprium erat loci, vt in h. referemus.

Triglæ si quis barbam absciderit ea viuente, eamque in mare viuentem remiserit, dederitq; de barba illa mulieri in potu, amorem magnum, & delectationem accendet in ea. Gestata autem barba fortunam, omnemque vtilitatem parat, Kiranides. e.

Vt gobio piscis est vilissimus, ita preciosissimus mullus. vnde in Satyra Iuuenalis: Nec multum capias, cum sit tibi gobio tantum In loculis. Immodici tibi flaua tegunt chrysendeta mulli, Martialis. Mullum dimidium, lupumque totum, Idem. Et alibi, Nec mullus, nec te delectat Bætice turdus. Et libro 14. Spirat in aduecto, sed iam piger, æquore mullus Languescit: viuum da mare, fortis erit. Laudas insane trilibrem Mulum in singula quem minuas pulmenta necesse est, Horatius Sermonum 2. 2. locum integrum recitatum & expositum habes in Lupo E. Mulus erit domino, quem misit Corsica, vel quem Tauro minitanæ rupes, quando omne peractū est Et iam defecit nostrū mare, dum gula sæuit Retibus assiduis penitus scrutante macello Proxima, nec patitur Tyrrhenū crescere piscem. Instruit ergo focum prouincia, &c. Iuuenalis Sat. 5. Heliogabalus exhibuit palatinis ingentes dapes, refertas cerebellis phœnicopterorum, & perdicum ouis, &c. Barbas sanè mullorum tantas iubebat exhiberi, vt pro nasturtijs, apiastris & facelarib. & fœnogræco exhiberet plenis fabatarijs & discis, quod præcipuè stu- f.

puè ſtupendum eſt, Lampridius. Aexonici mulli, Αἰξωνίδες τρίγλαι, videntur omnium optimi, & cæteris præſtare, Varinus. Apud Athenæum Ἐξωνικὸς & Ἐξωνίδα reperio per epſilon, librariorum puto culpa. Aexonia vrbs Magneſiæ eſt, & Aexone pars tribus Cecropidis, Stephanus. Αἰξωνῆς, δῆμος φυλῆς τῆς Κεκροπίδος, Varinus. Οὐδ᾽ Αἰξωνίδα ἐρυθρόχρων ἐσθίειν τρίγλην, Cratinus apud Athenæum. Nauſicrates tamen mullos Aexonicos laudat: Μετ᾽ αὐτῶν δ᾽ εἰσὶν ἐκπρεπεῖς φύσιν Αἱ ξανθόχρωτες, ἃς κλύδων Αἰξωνικὸς Πασῶν ἀρίστας ἐν τόποις παιδεύεται. id eſt, Sunt inter mullos præſtantiores quidam, flaui coloris, quos Aexonicum mare omnium optimos in illis locis alit. Subinde autem addit: Αἷς καὶ θεᾷ τιμῶσι φωσφόρον κόρην, Δείπνων ὅταν πέμπωσι δῶρα ναυτίλοι. Τρίγλαν λέγεις, γαλακτοχρῶτα Σικελὸς ὃν Πήγνυσι (an πήγνυσιν vel φημίζει;) ὄχλος ῥόμβος,

Rhombus. (lego ῥόμβον.) ſed trigla quidem Proſerpinæ ſacra eſt, quam tamen nemo puto ῥόμβον vocat. Atqui Athenæus hoc teſtimonium videtur adducere vt probet ψῆτταν non τρίγλαν etiam rhombum dici, quamobrem locus hic corruptus videtur, in fine libri 7. Καὶ σκάρον ἐξ Ἐφέσου ζήτει. χειμῶνι δὲ τρίγλαν Ἐσθιε ἐνὶ ψαφαρῇ ληφθεῖσαν τειχιοέσσῃ Μιλήτου κώμῃ, Καρῶν πέλας ἀγκυλοκώλων, Archeſtratus. qui alibi etiam laudat τὰς ἀπὸ Τειχιοῦντος τῆς Μιλησίας τρίγλας. Τειχιόεις Stephano caſtellum eſt prope Trachinam. Τρίγλαν ἀπ᾽ ἀνθρακιῆς, Suidas ex epigrammate. Τρίγλας καλὰς ἠγόρασα, καὶ κίχλας καλάς. Ἔρριψα ταύτας ἐπὶ τὸν ἄνθραχ᾽, ὡς ἔχει, Ἅλμῃ τε λιπαρᾷ περιπάσας ἐπιτίθημ᾽ ὀρίγανον, Coquus apud Sotadem. Ὑμᾶς (mullos alloquitur) δ᾽ ἔταξα δεῦρο πρὸς τὰ δεξιά Τρίγλας, ἔδεσμα τοῦ καλοῦ Καλλισθένους. Κατεσθίει γὰρ ἐπὶ μιᾷ τὴν οὐσίαν, Antiphanes. Ψῆττά τε χονδροφυὴς, καὶ τρίγλη μιλτοπάρῃος. Τῇ δ᾽ ἐγὼ ἐν πρώτοις ἐπέχον κρατερώνυχα χεῖρα, Οὐδ᾽ ἔφθην τρώσας ἵνα εἴασε Φοῖβος Ἀπόλλων, Matron Parodus. Et mox: Τρίγλης ἱπποδάμοιο κακῆς. Cognominat autem fortè malum & hippodamum hunc piſcem, quòd emptoribus magnitudine pretij noxius ſit, & eorum ſubſtantiam vtcunque magnam (qualis vel equeſtris cenſus erat) perdat atque conſumat. nam ἵππος in compoſitione auget. Vel quoniam circa equorum curam ingens fit ſumptus: Νόσος μ᾽ ἐπέτριψεν ἱππική, δεινὴ φαγεῖν, Strepſiades apud Ariſtophanem. Vel equeſtrem pro magnifico dixit, vt ſermonem ligatum ἔποχον, id eſt equitem & ſublimem vocant, ſolutum verò pedeſtrem. Ἵππος etiam proprijs nominum, nobiliorum hominum, vt magnificentiora eſſent, in compoſitione addi ſolebat: vt Hipparchus, Philippus, Hippocoon, &c. Philoxenus Cytherius poeta piſcium delicias mirè appetebat. is cum aliquando apud Dionyſium cœnans, mullum magnum, ſibi verò paruum appoſitum videret: auribus paruum admouit. cuius facti cauſam cum ab eo rogaret Dionyſius, dixit, ſe cum hoc tempore Galateam conderet, voluiſſe à piſce de rebus Nerei aliquid cognoſcere. Illum vero reſpondiſſe, ſe natu minorem captum eſſe, neque dum his de rebus aliquid nouiſſe. maiorem autem Dionyſio appoſitum, ex quo reſcire omnia poſſet. Tum ſolutus in riſum Dionyſius grandiuſculum ſuum mullum Philoxeno miſit. Solebat autem etiam compotando interdum ſuauiter cum illo inebriari, Athenæus lib. 1. ex Phania. Pythagoras inter

Pythagoras cur trigla abſtinuerit. cætera triglis etiam abſtinere iuſſit, Laertius & Suidas. Ideo autem à trigla (inquit Lilius Greg. Gyraldus) Pythagoras abſtinuit, quòd ea deæ Hecatæ ſacra putaretur, (*vt dicemus in h.*) Vel quòd per eam ternionis numeri myſterium coleret: eum quando numerum in ſacris adhibendum putauit, vt alibi ex Ariſtotele & Auſonio & Euſebio oſtendimus. Iamblichus tamen, Pythagoram ait Apollini ex ternario numero ſacrificaſſe, propter (vt ait) tripodem, Veneri autem ex ſenario. Theon Smyrnæus Platonicus, ternarium numerum in libaminibus ea cauſa adhiberi ſolere, quòd primus ipſe inter numeros dicitur omnia eſſe. in numeris enim eo minoribus non omnes dicimus, ſed vnum vel ambos: de tribus verò, omnes. Archephôn paraſitus à Ptolemæo rege vocatus, Τῶν μὲν σκάρων ἀπέλαυε, τῶν τριγλῶν θ᾽ ἅμα, &c. Machon.

h. Grîphus ex Antiphane de pinna & mullo, apud Athenæum lib. 10. qui incipit, Πίννη καὶ τρίγλη φωνὰς ἰχθύδι᾽ ἔχουσαι, Πόλλ᾽ ἐλάλουν, &c. obſcurior eſt quàm vt inde certi quicquam proferre poſſim. Tiberius Cæſar in paucis diebus quàm Capreas attigit, piſcatori qui ſibi ſecretum agenti grandem mullum inopinanter obtulerat, perfricari eodem piſce faciem iuſſit, territus quod is à tergo inſulę per aſpera & deuia erepſiſſet ad ſe. Gratulanti autem inter pœnam, quòd non & locuſtam, quam prægrandem ceperat, obtuliſſet, locuſta quoque lacerari os imperauit, Suetonius.

Mullus ſacer Dianæ, Hecatæ, &c. Mulum piſcem Proſerpinæ, item Dianę ſacrum fecêre Græci, Hermolaus. Mullum nunquam attingunt, neque ſacerdotes deorum quos prædixi, (τοῖν θεοῖν. *Cererem & Proſerpinam intelligo, quos Athenienſes* θεὰς [θεὼ] *vocabant, vt Lacedæmonij Dioſcuros* σιοὺς [σιώ,] *Varinus. Plutarchus in libro Vtra animalium, &c.* τοὺς Ἐλευσῖνι μύστας, *id eſt ſacerdotes deûm qui in Eleuſine coluntur, dixit, &c. vt Rondeletius citat: Aelianus* τοὺς μυουμένους ἢ μύστας τοῖν θεοῖν:) nec fœmina Argolicę Iunonis ſacerdos. Cauſas verò cur ab eo abſtineant quodam in loco antè me dixiſſe memini, Æl. de animal. lib. 9. cap. 65. Supra autem (eiuſdem libri cap. 51.) huius rei cauſam eſſe dixerat, quòd vel ter anno pareret hic piſcis, vel quod leporem mar. hominis venenum abſumeret. Videtur autem idcirco conſecratus Dianę mullus, quod Venerem reſtinguat: etſi Plato comicus contrà putauit ideo Venerem cohibêre, quoniam pudicæ & virgini deæ ſacer ſit: Τρίγλη δ᾽ οὐκ ἐθέλει νεύρων ἐπιήρανος εἶναι· Παρθένου Ἀρτέμιδος γὰρ ἔφυ, καὶ στύματα μισεῖ. quos verſus ſuprà in c. expoſui. Apollodôrus Hecatæ ait ſacrificari mullum, propter nominis (*quod ad ternarium numerum*) affinitatem. triformis enim dea eſt. Melanthius verò in libro De myſterijs tum mullum, tum mænam (ei ſacrificari prodidit:) quoniam & ipſa Hecate marina ſit, Athenæus. Athenis etiam locus quidam Trigla vo-

Trigla locus. cabatur: in quo hic piſcis Hecatæ Triglathenæ ſacratus erat, Athen. Græcè legitur, καὶ αὐτόθι ἐστὶν (ἡ τρίγλη ſubaudio) ἀνάθημα τῇ Ἑκάτῃ Τριγλανθίνῃ, Euſtathius legit Τριγλαθίνῃ, quod placet. Gyraldus vertit: vbi & ſimulachrum fuit Hecatæ. Hinc Chariclides: Δέσποιν᾽ Ἑκάτη, τριοδῖτι, τρίμορφε, τριπρόσωπε, τρίγλαις κηλευμένη, id eſt θελγομένη, χαίρουσα, vt Euſtathius interpretatur. Trigla ſecundum antiquos Dianę ſacra eſt, Ἀρτέμιδος ἄγαλμα: quoniam ter anno parit. Diana verò, ſiue (quod idem eſt) Luna, τριταία μὲν γενήσιον σαφῶς ἐκφαίνεται, (hoc eſt, tertio à coitu vel ſilentio die clarè iam apparet, Euſtat. & Var. in Πόλις. Diana ſyluicultrix marino culta ſimulacro eſt. nam ea per mullum piſcem exprimebatur, Pierius in Hieroglyphicis. Τρίγλαν ἀπ᾽ ἀνθρακιῆς, καὶ φυκίδα σοι λιμενῖτιν Ἄρτεμι δωρεῦμαι, Suidas ex Epigrammate. Antiphanes piſces paruos commendat, magnoſque damnat, quia homines deuorant: & propterea dixit mullos & mænas Helenæ fuiſſe cibos, quòd homines non inſectarentur, Athen. alibi non Helenæ, ſed Hecatæ legitur, quod probo. nam & Melanthius apud Athenæum Hecatæ tum mullum tum mænam ſacrificari prodidit. Vide ſuprà in Mæna f.

Emblema

Emblema Alciati, Aemulatio impar, inscriptum:

Altiuolam miluus comitatur degener harpam, Et prædæ partem sæpe cadentis habet.
Mullum prosequitur, qui spretas, sargus, ab illo Præteritasque auidus deuorat ore dapes.
Sic mecum Oenocrates agit: at deserta studentum Vtitur hoc lippo curia tanquam oculo.

DE MVRÆNA, BELLONIVS.

B Nihil est Muræna in Oceano rarius, cùm tamen alijs litoribus planè sit vulgaris. Anguillam magnitudine ac figura refert: sed recurto & crasso est magis corpore, cùm tamen adulta anguilla omnibus modis hunc piscem magnitudine exuperet. Colore est vt plurimùm fuluo, cute glabra & laxa, qua faciliùs, quàm Anguilla exuitur. Duas Murænarum species esse comperio: Marem paucioribus maculis distinctum, ac quibusdam veluti stellis conspersum. Fœminam pluribus aureis notis, ac veluti guttis vndecunque variam. Proinde omnes prominentem cutem in vertice per tergoris longitudinem, vt sui generis pisces habent: solaque, prçter sui generis Serpentinos pisces, Murena pinnis lateralibus caret, magnamque cum Serpente inire societatem traditur: vnde Oppianus,

Serpenti nubit, prompteque ex æquore saltat In littus.

Foramen vtrinque ad latera circa ceruicem habet, per quod ad latentes branchias sanguineas, quæ vtrinque sunt quatuor, subtus inclusas, aquam subinde immittit, atque egerit. Rostrum exporrectum habet vt anser, ast nullo linguæ rudimento conspicuo prædita: Oculos paruos, rotundos, glaucos, pupillam nigerrimam: Dentes longiusculos, acutos, in ordinem per maxillas dispositos. *Interiora.* Oesophagum latum ab eius rictu incipientem, in cuius orificio hamuli leuiter vncinati ad gulam circa fauces spectantes, linguç vicem supplent ac statim à branchijs folliculus teres spinæ incumbit, flatu turgidus, natationis commodioris vsum præbens. Hepar habet subfuluum, oblongum, stomacho incumbens, longiusculum, cui fel cyaneum magnitudine auellanæ contentum inhæret. Lienem oblongum stomacho annexum. Vertebras minus frequentes, sed oblongiores quàm Anguillæ: in quibus hoc etiam animaduertendum est, processus inesse transuersos, ac sursum spectantes, præter aliorum piscium naturam. Cæterùm carnem habet candidissimam, sub cute ductibus obliquis ac transuersis, vt in mustela dispositam, varijs musculis hinc & inde abeuntibus communitam, suauem ac delicatam: sed multis spinulis breuibus ac recurtis conspersam, quæ manducantibus plurimùm fastidij adferre solent.

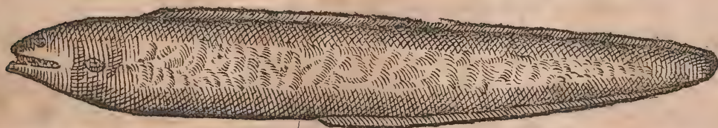
F Deterrima est (inquit Galenus) Murenarum caro ex fluuiorum ostijs, qui culinas, balineas, aut latrinas expurgant piscatorum: quanquam neq; flumina ipsas subire, aut in stagnis versari putauit.

G (E) Quod reliquum est, morsus Murenæ admodum piscatoribus perniciosus esse solet. Quamobrem vbi hanc ceperunt, & ex nassis intra lintres immiserunt, forcipibus apprehensum eius rostrum baculo atterunt: spinamque frequentibus ictibus diuerberant, ne postea dissiliat.

A Marinus est piscis, neque quicquam habere videtur cum nostra Lampetra commune, quam in Galeonymo Galeni descripsimus.

DE EADEM, RONDELETIVS.

Bellonij icon flexuosa pingitur, maiores per interualla maculas ostendit, & à superiore labro duo ceu cornicula protendit: (quæ tamen ea quoq; quam Fracastorius ex Italia ad me murenæ picturam misit, non habet:) & rostrum longius latiusq;, superiore eius parte vltra inferiorem prominente, &c.

A Mvræna corporis habitu lampetræ affinis est. A Græcis μύραινα & σμύραινα vocatur. A nostris, ab Italis & Hispanis Mourene.

B Muræna piscis est pelagius, aliquando litoralis: ad duorum cubitorum longitudinem accedens, anguillç aspectu proximus, sed latior: oris scissura magna, superiore maxilla aquilina, in cuius extremo *Exteriora.* duæ sunt breues apophyses, vel verrucç, vt in congro. Dentes habet longos, acutissimos, in os recuruos, non solum in maxillis sed etiam in palato. quā ob causam lingua carere videtur, adeo illa imperfecta est, sed huius loco carnosum palatum obtinuit. Oculos albos. In vtroq; latere vnicum & rotundū foramen branchiarum: quas integras non esse Arist. *Lib. 2. de hist. ca. 13. li. 9. c. 1.* Plinius nullas esse scripsit, cum tamen vtrinq. simplices esse sensus doceat. Colore est fusco, vnde κελαινὴν eam vocauit Oppian. *Lib. 1.* cute læui, albicantibus maculis aspersa, dorso cultellato, spina nimirum acuta, & ferè vt in congro pinnulam constituente. Pinnis quib. natare possit caret, *Lib. 1. ἁλιευτικῶν.* † ideo murçna cæteriq; longi flexuoso corporū impulsu ita mari vtuntur, vt serpentes terra. in sicco quoq; repunt, ideo etiam viuaciora talia. †C Cuius causam reddit Theophrast. in libello de piscib. (*vel, vt Mas. citat, lib. 5. de ijs quæ degunt in sicco*) Πολὺν χρόνον δύνανται ζῆν ἔξω τοῦ ὑγροῦ, διὰ τὸ μικρὰ τὰ βράγχια ἔχειν, καὶ ὀλίγον δέχεσθαι τὸ ὑγρὸν, καὶ ἡ μύραινα, καὶ εἴ τι ἄλλο τοιοῦτον, ἢ καὶ τὸ ὅλον ὀφιῶδες. *De motu seu natatione murænæ & similium.* Longiori tempore extra aquā viuunt murçnç, etsi quod aliud est serpentib. simile, quia paruas habent branchias, & parū aquç admittunt. Eâdē verò de causa longi pisces qui serpentis sunt specie, pinnis carent, qua serpentes pedibus. Cum enim omnia animalia sanguine prædita quatuor solum notis moueantur, vt demonstratum est ab Aristot. in lib. de animalium ingressu; aut malè, aut omnino non mouerentur longi pisces, si

quatuor

quatuor pinnas: & serpentes, si quatuor pedes haberent. Nam siue iuxta se positas haberent pinnas, siue longius dissitas, moueri vix possent. in illis enim altera alteri impedimento ad motum esset: in his, ob longius interuallum, nullo adiumento. Si plures mouendi notas haberent, animalia sanguinis expertia forent. Pinnis autem carentes pisces longos, vt serpentes pedib. ob longitudinem flexusq; corporum, quatuor moueri notis demonstrat Aristoteles in libro modo citato.

Interiora. Quantum ad interiores partes attinet, muræna præpositam gulam habet: in causa est corporis longitudo. Ventriculum ipsum longum: à cuius medio oritur intestinum sine spiris, ad anum protensum, iuxta quem cellulas habet instar intestini eius quod in terrenis animalib. κῶλον vocant Græci. Hepar magnum, longum, flauum, à quo fellis vesica longa pendet intestino annexa, splenem nigricantem.

C Muræna carne solum vescitur. Frigidioribus hyemis mensibus latet in saxis, quamobrem non nisi stato tempore capitur. Parit quocunque tempore. Partus eius numerosior est, & ex paruo celeri incremento augescit, vt hippurus, Aristoteles historiæ 5.

An omnes sint fœminæ, & an coeant cum serpentibus. Ob tam frequentem partum existimo nonnullos in eam sententiam adductos, vt nullos mares esse crederent in hoc genere, sed omnes fœminas easque serpentibus commisceri. Plinius lib. 32. cap. 2. Licinius Macer murænas tantum fœminini sexus esse tradit, & concipere è serpentibus, ob id sibilo à piscatoribus euocari & capi. Hanc sententiam secutus Oppian. *Lib. 1. ἁλιευτικῶν.* tradidit murænam & serpentem mutuo amore ardere, ac serpentem veneno mortifero in saxis deposito è litore sibilo murænam euocare: quo audito hæc telo ocyor ruit, ille pontum subit: vbi expleto veneris desiderio, venenum relictum repetit, quo non inuento præ dolore emoritur.

Ἀμφὶ δὲ μυραίνης φάτις ἔρχεται οὐκ ἀΐδηλος,
Ὡς μιν ὄφις γαμέεσκε, καὶ ἐξ ἁλὸς ἔρχεται αὐτὴ
Πρόφρων ἱμείρουσα παρ' ἱμείροντι γάμοιο.
Ἤτοι ὁ μὲν φλογέῃ πεπορημένος ἔνδοθι λύσσῃ
Μαίνεται εἰς φιλότητα, καὶ ἐγγύθι σύρεται ἀκτῆς
Πικρὸς ὄφις. τάχα δ' ἐς γλαφυρὴν ἐσκέψατο πέτρην.
Τῇ δ' ἐνὶ λοίγιον ἰὸν ἀπήμεσε, πάντα δ' ὀδόντων
Ἔπλυσε πολκεδανὸν ζαμενῆ χόλον, ὄλβον ὀλέθρου,
Ὄφρα γάμῳ πρηΰς τε, καὶ οὐ δήϊος ἀντήσειε.
Στὰς δ' ἄρ' ἐπὶ ῥηγμῖνος, ἑὸν νόμον ἐρροίζησε
Κικλήσκων φιλότητα, θοῶς δ' ἐσάκουσε κελαινὴ
Ἴυγγα μύραινα, καὶ ἔσσυτο θάσσον ὀϊστοῦ.

Athen. lib. 7. Cætera ex ipso authore petenda. Idem Ælianus literis prodidit. Athenæus quoque ex Andrea, cuius hæc verba sunt: Andreas in libro de his quorum venenatus est morsus, ait murænas quæ ex mare vipera genitæ sunt, morsu interficere: ipsas verò esse minores, rotundas, varias. *Nicandri testimonium.* Ibidem Athenæus Nicandri versus ex Theriacis profert, quę etiam nunc extant: ijs horrificam murænam esse ait, quoniam veluti è viuario prodiens, laboriosos piscatores præ metu fugientes sæpe frendens vel mordens (vtrunque enim significare potest ἐμβρύξασα teste Scholiaste, aut ἐκβρύξασα, (*vt impressus Athenæi codex habet, sed perperam*) è nauiculis in mare præcipitauit. Siquidem verum est eam cum venenatis viperis coire, in continente, mari relecto:

Μυραίνης γ' ἔκπαγλον· ἐπεὶ μογεροὺς ἁλιῆας
Πολλάκις ἐμβρύξασα, κατεπρήνιξεν ἐπάκτρων
Εἰς ἅλα φυξηθέντας, ἐχετλίου ἐξαναδῦσα·
Εἰ δ' ἔτυμον κείνην γε σὺν ἰοβόλοις ἐχίεσσι
Θόρνυσθαι προλιποῦσαν ἁλὸς νομὸν ἠπείροισι. pro ἐν ἠπείροισι. ἐχέτλιον *nauis locus est & veluti viuarium vbi pisces reponunt, Scholiastes.*

Lib. 9. cap. 23 At hanc opinionem paucis refellit Plinius de murænis loquens: In siccum litus elapsas vulgus coitu serpentum impleri putat. *Myrus, Myrinus.* Aristoteles myrinum (*myrum*) vocat marem qui generat. Locus est Aristotelis lib. quinto de Hist. animal. cap. 10. quo murænæ & myri discrimen explicat, de quo proximo capite plura. Et Nicandri Scholiastes Græcus scribit Archelaum existimasse murænas in terram exeuntes cum viperis coire, illisque dentes esse viperinis similes: Andream verò affirmasse id falsum esse, ac neq; *Lib. 7.* viperam in mari versari, neque murænam in terra. Eadem Athenæus ex Andrea profert: Ἀνδρέας δὲ ἐν τῷ περὶ τῶν ψευδῶς πεπιστευμένων ψεῦδός φησιν εἶναι τὸ μύραιναν ἔχει μίγνυσθαι, προσερχομένην ἐπὶ τὸ πηλῶδες. οὐδὲ γὰρ ἐπὶ πηλώδεις ἔχεις νέμεσθαι, φιληδοῦντας λιμνώδεσιν ἐρημίαις. Andreas (inquit) in libro de his qui falso creduntur, scribit falsum esse murænam ad lutulenta loca (ἐπὶ τὸ πηλῶδες, *ad palustria & limosa, Massarius*) venientem cum vipera commisceri: neque enim viperę in huiusmodi locis degunt gaudentes limosis (λιμώδεσιν *habet codex noster, Rondeletius reposuit* λιμνώδεσι. *quid si* ἀμμώδεσιν;) solitudinibus.

Conclusio. Fabulosum igitur murænas cum serpentibus congredi, cum serpens seu vipera sui generis marem habeat. quòd si cum serpentibus coirent, cum marinis potius quàm cum terrenis copularentur. *Fabulæ occasio.* Sed fabulæ occasionem dedit myri maris cum serpentibus tanta similitudo, vt qui myrum murænæ copulatum viderint, serpentem esse crediderint, maxime cum serpentum more corpora commisceant, teste *Lib. 5. de hist. anim. cap. 4.* Aristotele. Quæ pedibus carent, inquit, & longo sunt corpore, vt serpentes, vt murænæ, ijs coitus complexu mutuo partium supinarum peragitur.

C *Reliqua. Lib. 32. cap. 2* In alto mari & circa litorum saxa viuit muræna carniuora: circa fluuiorum quoque ostia versatur, at fluuios nunquam subit. Pinguescere iactatu Licinius Macer author est apud Plinium, fuste non interim: eandem ferula protinus, caudaque icta celerrimè exanimari: et capitis ictu, difficulter.

D *Odia in congrum & polypum.* De mutuo congri & murænæ odio diximus, capite de congro. Multò verò magis in polypum sæuit muræna: quorum pugnam luculenter expressit Oppianus lib. 2. ἁλιευτικῶν, scribens polypum cum nullis artibus murænam vitare possit, ad necessariam pugnam inuitum venire, flagellisq; veluti spiris & vinculis murænam implicare, sed frustra: quoniam illa tam lubrica sit, vt instar aquę dilabatur. Omnibus itaque frustra tentatis polypum miserè dilaniari.

Ἡ μὲν ὑπὸ ἐκ πέτρης ἁλιμυρέος ὁρμηθεῖσα
Φοιταλέη μύραινα διέρχεται οἴδματα πόντου,
Φορβὴν μαιομένη· τάχα δ' εἴσιδε πουλύπουν ἀκτῆς
Ἄκρα διεργάζοντα, καὶ ἀσπασίην ἐπὶ θήρην
Ἔσσυτο γηθοσύνῃ. τὸν δ' οὐ λάθεν ἐγγὺς ἐοῦσα,
Ἀλλ' ἤτοι πρῶτον, μὲν ἀτυζόμενος δεδόνηται
Ἐς φόβον, οὐδ' ἄρα μῆχος ἔχει μύραιναν ἀλύξαι
Ἕρπων νηχομένην τε καὶ ἄσπετα μαιμώωσαν.
Αἶψα δέ μιν κατέμαρψε, γένυν δ' ἐνέρεισε δαφοινήν.
Πούλυπος αὖτ' ἀέκων ὀλοῆς ὑπὸ μάρναται ἀνάγκης.
Ἀμφὶ δὲ οἱ μελέεσσιν ἑλίσσεται, ἄλλοτε δ' ἄλλας
Παντοίας στροφάλιγγας ὑπὸ σκολιοῖσιν ἱμᾶσι
Τεχνάζων, εἴ πως μιν ἐρητύσειε βρόχοισιν
Ἀμφιβαλών· ἀλλ' οὐ κακῶν ἄκος, οὐδ' ἀλεωρή.
Ῥεῖα γὰρ ἀμφιπεσόντος ὀλισθηροῖς μελέεσσιν
Ὀτραλέη μύραινα διαρρέει, οἷα περ ὕδωρ.

Verùm

Verum, vt ait Homerus, ξυνὸς ἐνυάλιος καὶ τὸν κτανέοντα κατέκτα. id eſt, Mars communis viciſſim perimentem perimit. Nam, vt idem Oppianus cecinit: *Ibidem.*

Κάραβος αὖ μύραιναν ἀπηνέα περ μάλ' ἐοῦσαν Ἔσθιει, αὐτοφόνοισιν ἀγηνορίῃσι δαμεῖσαν.

Id eſt, locuſta murænam quantumuis ſæuam deuorat, ſua ipſius audacia domitam, vltroque ad interitum ruentem. Quæ prolixius ab Oppiano deſcripta prætermittimus, ne tædium lectori adferamus.

Piſcatores noſtri dentium murænæ maleficam valdeque noxiam vim reformidantes, viuam non niſi forcipe arripiunt. venenatum enim eius demorſum eſſe dictitant, qui cinere capitis eiuſdem murænæ curatur, autore Plinio. Idem cinis (inquit) ſtrumas tollit: nec non murænarum muria, quæ hodie quoque Antipoli & in Lerino inſula fit. Pars à Muræna demorſa niſi tota abſcindatur, à morſu liberari non poteſt ob vncinatos dentes, maximeque in os recuruos. Hoc magno multorum malo nouerat Vedius Pollio eques Romanus, &c. (Vide infra in Corollario E.) G

Neque ſolum dentibus audaciaque, ſed etiam aſtu, miroque in vitandis periculis ingenio murænas donauit natura. Amplius (inquit Plinius) deuorant quam hamum, admouentque dentibus lineas, atq; ita erodunt. Pytheas id tradit. Idem infixas hamo inuertere ſeſe, quoniam ſint dorſo cultellato, ſpinaq; lineam præſecare. Ouidius prodidit murænam maculas (foramina retis intelligit, Galli malles quaſi macles vocant) appetere ipſas, conſciam teretis ac lubrici tergi, tum multiplici flexu laxare fores donec euadat. D *In Halieutic.*

Molli ſunt & pingui carne, nec magis alunt quàm anguillæ, longè verò minùs quàm congri, vt rectè dixit Hiceſius. F

Plin. ſcribit Hortenſium oratorem murænam adeò dilexiſſe, vt exanimatam fleuiſſe credatur. Cæterum quod Hortenſio Plin. L. Craſſo illi diſerto & cenſorio viro Macrobius (Saturn. 3.15.) tribuit, qui murænam in piſcina domus ſuæ mortuam atratus tanquam filiam luxit. neque id obſcurum fuit, quippe collega Domitius in ſenatu hoc ei tanquam deforme crimen obiecit: neque id confiteri Craſſus erubuit, ſed vltro etiam (ſi dijs placet) gloriatus eſt cenſor, piam affectuoſamque rem feciſſe ſe iactans. E *Hortenſij & Craſſi murænæ.*

Idem Macrobius ex Varrone ſcripſit, in Sicilia manu capi murænas flutas, quod hæ in ſumma aqua præ pinguedine fluitent: quas ibidem optimas eſſe ſecundo lib. de re ruſtica tradidit Varro. Accerſebantur autem murænæ ad Piſcinas Romanæ vrbis ab vſque freto Siculo, quod Rhegyum à Meſſana diſpeſcit: illic enim tam murænæ quàm anguillæ optimæ à prodigis eſſe creduntur, & vtræque ex illo loco Græcè πλωταὶ vocantur, Latinè flutæ: quod in ſummo ſupernatantes ſole torrefactæ curuare ſe poſſe, & in aquam mergere deſinunt, atque ita faciles captu fiunt. Huiuſmodi murænas Columella quoque commendauit. His acceſſit poetarum teſtimonium. Iuuenalis: *Murænæ flutæ ſeu Siculæ.*

Virroni muræna datur, quæ maxima venit Gurgite de Siculo, Et Martialis:

Quæ natat in Siculo grandis muræna profundo, Non valet exuſtam mergere ſole cutem.

Archeſtratus voluptarius philoſophus murænam ex freto Siculo celebrat: id enim appellat ςενόκυμονα πορθμὸν apud Athenæum: *Lib. 7.*

Ἰταλίας δὲ μεταξὺ κατὰ ςενοκύμονα πορθμὸν Ἢ πλωτὴ μύραινά καλουμένη ἄν ποτε ληφθῇ,
Ὠνοῦ· τοῦτο γάρ ἐςιν ἐκεῖ θαυμαςὸν ἔδεσμα.

Viuaria murænarum tantum fiebant: quod hæ fœcundiſſimæ ſint, nec vlli alij piſces niſi cibi gratia inijciendi, ob voracitatem. Sed ne id quidem ſine magno ſumptu fieri potuit: vt veriſſimè ſcripſerit Varro, viuaria ædificari magno, ſecundo impleri magno, tertio ali magno. E

DE MYRO RONDELETIVS.

Ab Ariſtotele σμύρος murænæ mas dicitur, quem etiam μύρον dici poſſe puto, quemadmodum σμύραινα & μύραινα dicitur. Id indicat Gaza qui in conuerſione ſua murum vocat. Barbari zmyrum. Piſcatores noſtri peculiariter non agnoſcentes, ſerpentem vocant. A

Huius à muræna diſcrimen docet Ariſtoteles lib. 5. de Hiſt. animal. cap. 10. his verbis: Διαφέρει δὲ ὁ σμύρος καὶ ἡ σμύραινα. ἡ μὲν γὰρ σμύραινα διαφόρως ποικίλη, καὶ ἀσθενεστέρα. ὁ δὲ σμύρος, ὁμόχρους καὶ ἰσχυρὸς, καὶ τὸ χρῶμα ὅμοιον ἔχει τῇ πίτυϊ. καὶ ὀδόντας ἔχει καὶ ἔσωθεν καὶ ἔξωθεν. φασὶ δὲ ὥσπερ καὶ τὰ ἄλλα, τὸν μὲν ἄῤῥενα, τὴν δὲ θήλειαν εἶναι. Differunt mirus & muræna. eſt enim muræna multis modis varia & infirmior: myrus concolor, & robuſtior, colore larici, (vt vertit Gaza, ſed melius meo quidem iudicio, pino arbori) ſimilis. huic ſunt dentes intrinſecus & extrinſecus. Aiunt hunc, vt in alijs, marem eſſe, murænam fœminam. Plinius locum hunc tranſtulit, cuius vulgares codices habent myrinum pro myro, non ſine mendo, vt ex Ariſtotele & Gazæ interpretatione liquet. Hanc tamen lectionem ſi quis tueri velit Ariſtot. ipſius authoritate, à quo myrini piſcis alibi fit mentio, reſpondemus hunc quoque Ariſtotelis locum mendoſum eſſe, vt pro μύρινος legendum illic ſit μύξινος. Id contextus ipſe & Ariſtotelis ſenſus apertè docent. Τοῖς μὲν οὖν πλείστοις ἰχθύσι συμφέρει μᾶλλον (de imbre loquitur) κεστρεῖ δὲ καὶ κεφάλῳ, καὶ ὃν καλοῦσί τινες μύξινον τοὐναντίον. ὑπὸ γὰρ τῶν ὀμβρίων ὑδάτων οἱ πολλοὶ αὐτῶν ἀποτυφλοῦνται θᾶττον, ἂν ὑπερβάλλωσι. Plurimis piſcibus imbres conducunt. Mugili tamen & capitoni, & ei qui à nonnullis myrinus vocatur, nocent: multi enim ex ijs à pluuijs aquis, ſi immodicæ fuerint, obcæcantur. Mugilum ſpecies hic coniungit, in quibus eſt μύξινος, quem etiam μύξωνα vocat, vt ſuo loco docuimus. Ex eodem Ariſtotelis loco quem de myro citauimus liquet, de myri à muræna diſcrimine, quædam à Plinio prætermiſſa fuiſſe. Locus Plinij eſt huiuſmodi. Ariſtoteles myrum vocat marem qui generat: diſcrimen eſſe, quod murena varia & infirma ſit, myrus vnicolor & robuſtus, dentesque extra os habeat. De coloris ſpecie, de dentibus qui intra os ſunt nihil dixit. Poſtremo inde etiam reſtituendus Athenæi lib. 7. deprauatus locus fuit, ὁ δὲ μύρος, ὥς φησιν Ἀριστοτέλης ἐν πέμπτῳ ζώων, διαφέρει τῆς μυραίνης. ἡ μὲν γὰρ ποικίλον B *Muri & Murenæ diſcrimen.* *Lib. 9. cap. 2.* *Lib. 8. de hiſto. anima. cap. 19.* *Athenæi locus reſtitutus.*

καὶ ἀσθενέστερον, ὁ δὲ μύρ☉ λεόχρως καὶ ἰσχυρὸς, καὶ τὸ χρῶμα ὅμοιον ἔχει ἰύγγι ὅλον, τά τε ἔσωθεν καὶ ἔξωθεν. Nam pro λεόχρως: ὁμόχρως: pro ἰυγγι, πίτυι. Pro ὅλον, τά τε, &c. καὶ ὀδόντας ἔχει καὶ ἔσωθεν καὶ ἔξωθεν. Myrus serpenti magis similis est, quàm murænæ, rostro acuto, longo corpore nigricante, tenui, rotundo, sine maculis, sine squamis. Vnicum vtrinq; branchiarum imperfectarum foramē habet. Pinnulas duas valde exiguas cutis substantia, (*vnam*) à ceruicis loco ad caudam vsq;, & (*alteram*) ab ano ad eandem, quarum ora nigra est vt in congro. In vtroque latere à ceruice punctis aliquot aureis notatur, quæ magis in viuentib. apparent quàm in mortuis. Gulam ventriculo præpositam habet, intestina longa, rectà ad podicem porrecta: iecur longum, rubescens, sine felle. Splenem longum, tenuem.

F Carne est tenera, sine vllis spinis, aut certè paucissimas habet. Apud Atheneū ex Dorione duæ sunt myri species. Δωρίων δὲ τὸν μύρον φησὶ, τὰς διὰ σαρκὸς ἀκάνθας οὐκ ἔχειν, ἀλλ' ὅλον εἶναι χρήσιμον, καὶ ἁπαλὸν ὑπερβολῇ. εἶναι δ' αὐτοῦ γένη δύο. εἰσὶ γὰρ οἱ μὲν μέλανες, οἱ δὲ ὑποπυρίζοντες. κρείσσονες δέ εἰσιν οἱ μελανίζοντες. Dorion scripsit myrum per carnem sparsas spinas non habere: quare totum vtilem esse, & supra modum tenerum. Ipsius autem genera duo esse. sunt enim nigri myri, & rufi. meliores verò sunt qui nigricant.

COROLLARIVM.

A Muræna, Græcè myrena dicitur, Varro. Multi penultimam per e. vocalem scribunt, sed orthographia Græca, diphthongū æ. requirit, vt in mena quoq;. Epichar. μύραινα scribit absq; σ. item Sophron. Plato verò vel Cantharus in Symmachia, cum σ. σμύραινα, Athen. sic maris quoq; & smaris, &c. Vide suprà in Corollario de Mena alba. Smyrenam Plato Doricè appellauit, Mas. Zmyræna pro Smyrena apud Kiranidem est, Z. pro Σ. Μύρ☉, & μύραινα à verbo μυρειν vel μυρεσθαι deducuntur Eustathio. Lege in Mormyri Corollario A. Μύρος (scribendum fortè μῦρ☉ penanflexum, cum ypsilon producat, vt in Mormyro dictum est. Codex alter Æliani manuscriptus ex duobus quos vidi, μύρων habebat: vt Gil. quoq; legit) piscis est, nescio vnde dictus. serpentem marinum esse aiunt, Ælianus. Optimæ sunt in hoc genere quæ à Latinis flutæ, & Græcis plotæ quasi nauigabiles dicuntur, quòd in summa aqua fluitantes mergi non possint, Mas. Cur autem mergere se (vel vt mergantur, curuare) nequeant, plerique cutem à Sole tostam causantur: id quod ea facilius patitur, cū nullis muniatur squamis. Macrobius verò præ pinguedine eas in summa aqua fluitare tradit. Πλωταὶ Græcè vocabulo oxytono scribuntur rectè, non penanflexo. Theodorus non modò murænas & anguillas plotas cum Sole torrefactæ supernatant, sed etiam rhyades pisces ex Aristot. similiter flutas conuertit, &c. vt plurib. in Chalcide monuimus. Πλῶτες quidem (cuius nominis numerum singularem nondum legi) cestrei, id est mugiles alicubi dicuntur. Opp. Halieut 3. pisces omnes sic nominauit: Πάντες δὲ πνοιῇσιν ἐναντία καὶ ῥοθίοισι Πλῶτες ἁλὸς θύνουσιν. Et alibi in eodem: Ἡ γὰρ ἀεὶ πλωτῶν σφιν φῦλον γλυκερὸν ὑγρὰ θεόντων. Vide plura in F. Almarmaheigi Arabicum vel Persicum nomen commune longis & lubricis piscibus, require in Anguilla A. Auicenna 4. 6. 3. 56. de venenatis animalib. agens, Haren carmen vocat, eadem de ea scribens, quæ Aetius de muræna. Vbique gentium in hunc diem murena nuncupatur, Mas. Italus & Gillius Gal. Itali la Murena, vel Morona proferunt. sed cauendum est ne antacæus etiam piscis cetaceus, quem recentiores aliqui (& Itali vulgò) moronam vocant, cum muræna confundatur. Draco marinus, qui & murenula, Arnold. Villanouanus. Myrum piscatores nostri (inquit Rondeletius) peculiariter non agnoscentes, serpentem vocant. Sed de alijs Serpentibus marinis infrà dicemus: de dracone etiam diuerso dictum est suprà in Araneo. Germanicum nomen ignoro: & sanè Bellonius nihil muræna in Oceano rarius esse scribit. Idem in Singularibus suis Murenas in Gallia esse negat: excipere autem (puto) debuerat oram ad mediterraneum mare. At Plin. In Gallia Septentrionali (*inquit, videtur autem de Oceano sentire*) murænis omnib. dextra in maxilla septenę maculæ. Circunloqui licebit, *ein Meerschlangen art*: hoc est, Serpentis marini genus: vel nomen fingere, *ein Muraal*, nomine à Latino Muræna, & Germanico *Aal*, quod est anguilla composito. est enim piscis haud longè anguillæ dissimilis, teste Gillio & alijs. non probo quidē composita ex diuersis linguis vocabula: sed ea quoque tolerantur cum meliora desunt. Alius longè piscis est Muræna vel potiùs Marena vulgò Germanicè dictus: de quo Simon Paulus Suerinensis: Lacus Suerinum alluens (inquit) non procul Oceano Germanico, gignit inter cæteros pisces halecem, (harengum:) & Murenas vulgo Germanicè dictas,) *Marenen*,) haleci (harengo) similes, sed aliquanto minores, argenteis squamis, carne dura & friabili. Lampetram, murenam fluuiatilem appellatam fuisse ex Dorione perspicuum est, (&c.) Rondeletius. vide inferius in Mustela. Murenam fluuiatilem Iouius quoque suspicatur esse piscem, qui vulgò lampetra dicatur. Est & murena fluuiatilis ex Atheneo, quam aliqui mendacissimè (*Iouium notat*) gallariam à Dorione vocari, Atheneum falsò interpretantes, prodiderunt. Nam Dorion in libro de piscibus, fluuialem inquit murenam habere vnicam spinam similem asello, qui appellatur gallaria. Est enim gallaria, non murena, sed aselli species minor ex Plinio & Athenæo, Massarius. Carolus Figulus Murænam Germanis interpretatur *ein Prick*: sed ea quoque lamprede, id est mustelę species est. Albertus quoque murenam pro lampreda accepit.

Fluta.

Πλῶτες.

Marenen.

Muræna. fl.

Smyrena & Sphyræna pisces sunt longè diuersi: quorum tamen nomina à librarijs Græcis olim confusa (facili inuicem transitu σ. & μ. literarum) aliquot in authorum locis ostendam. Oppian. Halieuticorum 3. sphyrenas lubrico corpore cluctando penetrandoque per maculas retium euadere canit, his versibus: Σφύραιναι δ' ὅτε κέν ποτ' ἐπιπλήξωσι (πλήσσειν, τὸ κρύπτειν ἢ πελάζειν, &c. vide Eustathium) λίνοισι, Δίζονται βρόχον εὐρὺν ἐν ἔρκεϊ δινεύουσαι. Τοῦ δ' ἄρ' ἐφιγύδην ὄφιων νόμον ὁρμηθεῖσαι, Πᾶσαι ὀλισθηρῇσι διεξέπεσον μελέεσσι. Hìc σφύραιναι librarius imperitè scripsit pro σμύραιναι, vel μύραιναι potius. alibi enim sine sigma μύραιναν scribere hic poeta solet. In argumentis Halieuticorum authoris innominati, quę vitę Oppiani ab initio editionis Aldinę subijciuntur Græcè, rectè pro hoc loco μύραινα scribitur: sic enim legitur. Περὶ πανουργίας κεστρέων, μυραινης, καὶ τῶν ἄλλων. Lubrica etiam membra, & penetratio serpentis instar, murænæ non sphyrenę conueniunt. Sed iam olim hic error in Oppiani poema irrepsit: quem Æl. quoq; (de animal. lib. 1. cap. 33.) malè æmulatus est. plurima .n. ille ab Opp. mutuatur. Sphyræna (inquit) piscis est pelagius: qui cum se reti inclusum sensit, circunquaq; natat: & quà euadat, vbi vel rariores laxioresue sunt maculæ, vel etiam disruptæ, callidissimè quærit. Quod si talem aliquem locum inuenerit, è reti elapsa, pristinā natandi libertatem recuperat. Vbi verò vna quæpiam sic euaserit, reliquæ etiā eiusdem generis, si

Smyrena & Sphyræna vocabula aliquando à librarijs permutata.

ris, si quę pariter captę fuerint, eâdem elapsæ, illam ceu viæ ducem sequuntur. Meliùs Ouidius, Et Muræna ferox teretis sibi conscia tergi, Ad laxata magis conuersa foramina retis, Tandem per multos euadit lubrica flexus: Exemploque nocet, cunctis interuenit (*cunctis quòd præuenit*) vna. Bene etiam ex Ouidio Plinius: Muræna maculas appetit ipsas, conscia teretis ac lubrici tergi; tũ multiplici flexu laxat donec euadat. Αἱ δὲ σφύραιναι τῶν γόγγρων εἰσὶ τροφιμώτεραι, ex Diphilo Athenęus. Et alibi ex Hicesio, σφυραίνας εἶναι τροφιμωτέρας γόγγρων, ἀπειθεῖς δὲ τὴν γεῦσιν καὶ ἀστόμους, εὐχυλίας δὲ μέσας: qui locus Rondeletio etiam suspectus est. Non est vera (inquit) hæc Hicesij sententia, nisi sphyręnæ alium piscem substituas. sed ipse quidem nullum substituit, ego muręnam, facili (vt dixi) transitu. Congris certè, qui & ipsi anguillis similes sunt, non sphyrænæ, sed murænæ comparari merentur. Et Athenæus libro septimo de murænis ex professo agens, sic habet: Τροφίμους δ' αὐτὰς εἶναί φησιν ὁ Ἱκέσιος οὐχ ἧττον τῶν ἐγχέλεων, ἀλλὰ καὶ τῶν γόγγρων. vnde superiores duos locos à librarijs corruptos esse facile apparet. Hactenus quibus in locis mihi cognitis sphyræna pro muræna legatur, ostendi. aliquando verò contrà cõtingit, vt in Scholijs in Nubes Aristophanis: Cestras (inquit Scholiastes) interpretantur murænas: vbi sphyrænas legendum. cestram enim eandem sphyrænę esse, Rondeletius in sphyræna veterum authoritate docet.

De murænis flutis è freto Siculo lege infrà in F. De Tartesijs (nam circa Tartesum maximas fieri aiunt) in H.h. Circa Carteiam locis exterioribus murenas minarum supra octoginta reperiri Strabo meminit, Massarius. Locus est apud Strabonem lib. 3. vbi & cete & ostracoderma multò maiora fieri scribit, quàm in mediterraneo mari. Quin & congri, inquit, ἀποθηριοῦνται (hoc est efferantur, vt ita dicam, vel belluarum instar grandescunt) multò nostris maiores factæ: item murænę, & alij complures huius generis piscium. Σελάχια sunt quæ squamis carent, (vt smyręna, bos, torpedo, pastinaca,) nec oua pariunt, Suidas. sed smyręnam & oua parere, & selachiorum, id est, cartilagineorum generis non esse constat: vnde Suidam (vel quisquis est è quo transcripsit) deceptum esse constat: aut pro smyræna nomen aliud supponendum, zygæna fortè. Pisces aliqui sunt longi, vt muræna, conger, Plinius. Lampredæ vulgo dictæ anguillis pusillis & murænulis simillimæ sunt, nisi quòd septem habent à capite in cellum foramina, Hermolaus. Murænis similes sunt mustellæ: quanquam aliqui pro murænis apud Plinium perperam marinis (*scilicet mustellis*) legant, Idem. Massarius quoque omnino murænis legendum esse contendit. Vide infrà in Mustella siue Lampetra A. Typhlôpa serpentem murænæ caput habere simile in sermonem hominum venit, Aelianus. Tenuissimum his tergus, Plinius. Murænę cutem leuem potiùs vocandam quàm mollem, & ita legendum apud Plinium lib. 9. pluribus docet Massarius: Legendum (inquit) arbitror leui vt murænę, ex Aristotele quarto de partibus animalium, vnde Plinius hæc mutuatur: Cutis, inquit, alijs squammata: alijs aspera, vt squatinæ, raię, & reliquis generis eiusdem: alijs leuis, sed paucissimis: intelligendo anguillas, congros & murenas, quæ omnia sæpenumero inter longos & leues enumerauit, vt primo de historia. inquit enim: Pinnas alij tantum binas habent, qui longi leuesque sunt, vt anguillæ, vt congri: aut nullas omnino habent, vt murena. quod Plinius quoque fecit, licet pisces eos non leues, sed lubricos appellauerit hoc libro, vbi de pinnis piscium loquitur. binæ, inquit, omnino longis & lubricis, vt anguillis congris, mullæ & murænis: quòd in 32. volumine etiam confirmare videtur, cum dicit murenam maculas appetere ipsas, consciam teretis ac lubrici tergi, ex Ouidio: leui igitur potiùs legendum censeo: neque enim ita proprium fuisset dictum, murenam mollem, hoc est teneram habere cutem, cum ex Aristotele mollem cutem etiam habeant, quæ mollia appellantur, vt loligo, sepia, polypus, qui ad tactum etiam molliores sunt quàm murenæ, vt mox videbitur: qui & lacertorum & serpentium corticem interdum cutem mollem (vti retulimus) appellauit, quod & Plinius libro vndecimo serpentibus potius tribuisse videtur, vbi de palpebris loquitur, dicens: sed quadrupedi in superiori tantum gena, volucribus in inferiore, & quibus molle tergus, vt serpentibus: vbi non intellexit pisces illos longos & leues serpentibus similes. nam pisces genis omnino carent, Hucusque Massarius. Pytheas tradit murænam infixam hamo inuertere se, quoniam sit dorso cultellato, spinaque lineam præsecare. Ardens auratis muræna notis, Ouidius. Maculas habet nigras in dorso & in pelle, Kiranides. Murenarum alia colore est subnigro, luteis maculis distincto: alia albo, nigris maculis distincto, oris rictu non aliter quàm Anseres largissimo: ijs foraminibus, quibus Lampetra prædita est, caret, Gillius. Piscis est haud dissimilis anguillæ, varius maculis luteis & nigris, Massarius. In Gallia Septentrionali murænis omnibus dextra in maxilla septenæ maculæ, (*caustella,*) ad formam Septentrionis, aureo colore fulgent, duntaxat viuentibus, pariterque cum anima extinguuntur, Plinius. Pinnæ piscium quibusdam nullæ, quibus nec branchię: Plinius, eumque secutus Gillius. Murænæ nullæ omnino sunt pinnæ, (*Rondeletius addit, quibus natare possit.*) nec branchiæ integræ (articulatæque, Vuottonus,) vt cæteris piscibus habentur, Aristot. Et alibi, Quaternæ ei vtrinque branchię simplices sunt. Fel murænæ semotum à iecore intestinis commissum est, Vuottonus ex Aristotele. Fel quibusdam intestino tantùm iungitur, vt murenis, Plinius. Muręna dentibus eò commodiùs se defendit, quòd eorum prædita sit duplici ordine, Aelianus.

Murænæ ambigunt inter pisces litorales & pelagios, Arist. Murena neque in stagnis gignitur, nec temere fluuios ipsam subire inuenias: nonnunquam tamen & quæ in vtroque victitet, in mari scilicet & aqua dulci, reperiuntur, (teste Galeno in libro de cibis boni maliq; succi.) Partim pelagia, partim litoralis murena est, sed ferè in saxorũ cauernis degit: & sola ex pretiosis piscibus (quanuis Tharsensis, Carpathiique pelagi, quod est vltimũ, vernacula) quouis hospes freto, peregrinũ mare sustinet, Vuottonus. Murænæ incolunt petrarum caua, Oppianus. Et alibi: Degunt in petris quæ plenę sunt chamis ac patellis. Piscantes circa quoddam Africæ litus, loco petroso, οἱ μὲν ἐντελεῖς, μυραίνας τε, καὶ καράβους εὐμεγέθεις ᾕρουν: τὰ δὲ μειράκια, κωβιοὺς ἐντελεῖς καὶ ἰούλους, Synesius in epistolis. Pisces longi, vt anguillæ, cõgri, murænę, quomodo natent, & de pinnis eorum, lege Aristotelem in libro de communi animalium gressu. Pinnis carent. sic enim vtuntur mari, vt serpentes terra, & similiter humore repunt, Idem in Historia. Cur autem pinnę, quibus natent, murænis, aliisque serpentum speciem referentibus piscium desint, explicat Aristoteles libro 4. tractationis de partibus, cap. 17. Anguilla, & quicunque serpentis speciem referunt (vt muręnæ) quoniam branchias habent pauciores minusque continentes, diu extra aquam

viuere possunt. non enim multum refrigerationis desiderant, Aristot. lib. 4 cap. 13. de part. Exeunt in terram murænæ, idem & Plinius. Carniuoræ tantùm sunt, Aristot. Degunt in petris quę plenæ sunt chamis & patellis, Oppianus: nimirum quòd conchis huiusmodi vescantur. Polypis inescantur Idem. Vedius Pollio seruos damnatos murænis deuorandos obiiciebat, vt in E. referetur. Polyporum generis est ozæna dicta à graui capitis odore, ob hoc maximè murænis eam consectantibus, Plinius. Murenæ coeunt vt serpentes, Aristoteles. Cum libidinis impetu plena est Muræna, in aridum progreditur: & sponsi iniquissimi desiderio permota, latibulum Viperę intrat, ibique ambo inter se colligantur, atque coitu implicantur: vt vulgi quidem hominum opinio ait. Vipera quoque mas stimulis libidinis concitata, ad mare accedit: & vt adolescens in amoribus dissolutus, cum tibia fores pulsat amatę: sic Vipera mas sibilo edito amatã euocat. ea è mare exit, natura diuersorũ locorũ incolas in cupiditatẽ vnã, & cubile idẽ cogẽte, Aelianus de animalib. lib. 1. cap. 50. Idẽ (lib. 9. cap. 66.) Cũ proximũ est, inquit, vt Vipera mas complexu venereo iungatur cum Murena, venenum vomitione eiicit, atque expellit vt blandus decorusque sponsus videatur. Postea edito sibilo (tanquam Hymenæo quodam ante nuptias misso) sponsam appellat: atque vbi mutuam veneris libidinem inter se expleuerunt, hæc quidem ad mare regreditur, illa verò exsorpto veneno & recollecto, ad domesticam sedem reuertitur. Eadem Oppianus similiter: sed addit prætereà: Quòd si venenum illud vipera, cum mare ingrederetur à se in petram aliquam depositum, non inuenerit, aqua forsan à prætereunte aliquo, cui conspecta fuerit vipera, ablutum: indignabundus huc illuc se iactat donec vita excedat, suis se armis, quibus tutum se arbitrabatur, priuatum dolitans. πέτρῃ δὲ στυ ὤλεσε καὶ δέμας ἰῷ. id est, & in eadem petra vt venenum amiserat, sic simul mox etiam corpus vitamque perdit. Orus in Hieroglyphicis non viperam in mare, sed murænam in continentem coitus gratia prodire scribit. Muræna (inquit) è mari egressa viperis admiscetur: ac statim recurrit ad mare. Vipera nequissimũ genus bestię, ac super omne quod serpentini generis est, astutius coeundi incentiuis exæstuãs murenæ præcognitam sibi copulã requirit, vel nouã instruit, progressaq; ad litus sibilo præsentiã testatur, & ad complexum illam prolicit coniugalem. quæ illecta non deest, ac venenatæ serpenti expetitos vsus suæ impertit coniunctionis. Quin vbi aduentare comparem senserit vipera, venenum euomere narratur, marito (*Græci authores omnes aut plerique, serpentem siue viperam marem cum murana fœmina, congredi aiunt*) sic reuerentiam quodam modo exhibens, ac nuptialem reuerita gratiam, quod tamen concubitu peracto resorbeat mox, Cælius Antiquarum lectionum 6.13. Sostratus in opere de animalibus, murænas cum viperis coire assentitur, Athenæus. Alij quoque non pauci, cum obscuri quidam scriptores, vt Iorath: tum theologi illustres, vt Basilius, Ambrosius, eadem de horum animantium coitu, vulgi opinionem, & vulgarem quorundam scriptionem secuti, literis mandarunt. Quemadmodum ignis non potest prætерita sine damno materia, in qua primùm conceptus est, priusquam prorsus ipsam consumat ad aliorum noxam conuerti: neque muræna priùs aquaticos angues (τοὺς ἐνύδρους ὄφεις) in alienam perniciem parere potest, quàm proprium ventrem, in quo concepti fuerant, eroserint, vt Nicander Colophonius & Archelaus physicus testantur. Ita quiuis iniustus malitiam suam primus experitur, antequàm in alio emittat, Hierax in libro de iustitia, vt citat Stobæus in sermone de iniustitia. Omnibus anni temporibus parit, estque partus eius numerosior, Aristot. Oua parua parit, nec arenida vt pisces squamosi, Idem. Quocunque tempore parit, cum cæteri pisces stato pariant. oua eius citissimè (summa celeritate, alibi) crescunt, Plinius. Hyeme latent, Aristot. Hyeme non capiuntur, præterque statis diebus paucis, Plinius. Ferula contactu murænas occidit, Plinius. Et alibi: Natura ferularum murænis infestissima est, tactæ siquidem ea moriuntur. Item: Licinius Macer murænas ait pinguescere iactatu, (aliâs lactatu:) fuste non interimi, easdem ferula protinus. animam in cauda habere certum est, eaque icta celerrimè exanimari: at capitis ictu, difficulter. Muræna quæ plagam vnam accepit, torpescens perstat: sin

D plures inferas, funditus ira incenditur, Aelianus de animalibus 1. 37. Similia etiam de serpentibus, si arundine feriantur, ibidem tradit Aelianus. Murænas ferunt aceti gustu præcipuè in rabiẽ agi, Plinius.

Quomodo è retibus eluctentur murænæ, ex Oppiano, Aeliano, Plinio & Ouidio scripsi suprà in A. vbi pro muræna aliquando sphyrænam ineptè scribi ostensum est. Obscurus de nat. rerum autor non rectè ex Plinio citat, murænam libenter se tenêre inter harundines & ligna, vt si fortè reti concludatur, flexu multiplici euadat. Murænam ferocem cognominat Ouidius. De muræna Crassi quæ ad vocantem ipsum aduentabat, leges mox in E.

Nec proprias vires nescit muræna nocendi, Auxilioque sibi, morsu: nec eo minus (*fortè nimis*) acri Deficit, aut animos ponit captiua minaceis. Hoc est, Muræna etiam non ignorat vires proprias tum nocendi alijs, tum ad auxiliandum sibi in morsu esse sitas. neque mordendi vim remittit, donec (*vel abroserit lineam. vel*) omnino debilitata se captam & victam fateatur. Murenę (inquit Plinius ex Ouidio, tanquam aliam lectionem secutus) amplius deuorant quàm hamum admouentque dentibus lineas, atque ita erodunt. Muræna dentibus eò commodiùs se defendit, quòd eorum prædita sit duplici ordine, Aelianus. Muræna caudam congri abscindit, Aristot. Nos certè Puteolis sæpenumerò congrum cum muræna acriter pugnantem animaduertimus, Perottus. Conger & muræna caudas inter se prærodunt, Plinius. Locusta murænas & congros conficit. Si smyræna & carabus ambo coquantur vnà, euanescit smyræna, & non apparebit, Kiranides. Suprà in Corollario de Locusta D. Aeliani verba de certamine polypi, murænæ & locustæ recitauimus, quæ ille ex Oppiani Halieuticorum 1. mutuatus est, sed breuius: hìc ex eodem poeta paraphrasin copiosiùs à Petro Gillio redditam, adscribemus. Odio inimicitiarum capitaliter inter se dissident Polypus, Muræna, & Locusta, & mutuis inter se cædibus pereunt. Cum murena ex saxo ad inquirendum cibum prodiens, Polypum inspexit, in summa aqua paulatim erraticis flagellis natantem: statim incredibili gaudio elata, hanc iucundam appetit prædam. is sentiens se in proximum discrimen adductum, sese in fugam impellit. At nulla machinatione tardus in natando effugere potest Murenam, expeditissimo lapsu natantem. Itaque mordicus eum premens, initum pugnare cogit. Hic igitur coactus magnum & difficile inire certamen, primum varium & multiplicem gyrum agens, brachia huc illuc versat, conans horum iactatione ipsam a sese depellere: at enim nulla arte euadere potest. Contrà Muræna Polypi lubricis membris circumplicata, faciliè ex his

vires, donec tandem defessi manibus inaniter fluctuent: sic Polypi acetabula non palæstricè iacta, Muræna acutis dentibus discerpit & lacerat, & partim ex his mandit, partim semicomesta & palpitantia, huc illuc distrahit. Nec prodest polypo hærere saxis, eorumque vt lateat imitari colorem. nouit enim hunc eius dolum muræna. Iam rursus magna fiducia Locusta Murænam ad pugnam lacessit: extensis tanquam iritans, iuxta petram, cuius incola est muræna, geminis cornibus. Hæc iritata, in certamen descendit. at & si animo infesto hanc cōtra venit, tamen ipsam duro tegmento circummunitam parum lædit: & frustra ideo dentes defigit, quòd tanquam à silice repulsi, sic eius durissimo tegmine retusi, hebescunt & debilitantur Veruntamen Muræna magis magisq, tantisper animo incitatur, dũ suũ collum tantopere strictè longis illius brachijs quàm ferreis forcipibus teneri sentit, nihilque remitti quantumlibet violenter sese in fugam impellere conetur, & summo doloris sensu affecta quoquo versum corpus suum intorqueat. Cum enim aculeatum locustæ dorsum temere inuadit & circumplectitur, interea aculeis transfigitur, tandemque multis vulneribus acceptis, sua imprudentia conficitur. Iam porrò locustam siliceis forcipibus & robustis aculeis armatam & velocem, tardus Polypus & molissima pelle obductus expugnat. Hic enim cum eam in saxea aliqua caverna morantem deprehenderit, in eius dorsum latenter inuadit, & vincula circuniicit, & fortibus acetabulis fauces intercludit, ne spirare possit. Locusta verò illius circumplicatione vicina ad moriendum, nunc quiescit, nunc mouetur, nunc ad saxa alliditur. is verò non intermittit tandiu oppugnare, quoad exederit & confecerit: nec aliter carnes sugendo ex eius testa exhaurit, quàm infans aliquis ex vberibus nutricis lac.

Murænæ exeunt in terram, & sæpe in ea capiuntur, Aristoteles. Flutæ dictæ, vt in freto Siculo, E
Sole torrefactæ curuare se posse, & in aquam mergere desinunt, atque ita faciles captu fiunt, Macrobius. Polypis inescantur murænæ, Oppianus. Esca ad inescandas murænas: Aeluri (Siluri legit Cornarius) fluuiatilis drachmas sedecim. seminis rutæ syluestris drachmas octo. adipis vitulinæ tantundem. sesami drachmas sedecim. Conterens omnia, ex eisque pastillos fingens, vtitor, Tarentinus. Murænas quoque & thrissas piscium genera euocari concentu & tintinnabulis, exploratum vulgò: quamuis murenas genituræ tantùm tempore, vtpote quæ serpentium sequi sibila feruntur, quibus eas admisceri tradunt, Pierius Valerianus. Licinius Macer murænas tantum fœminini sexus esse tradit, & concipere è serpentibus: ob id sibilo à piscatoribus, tanquam serpentibus, euocari & capi tradit. fuste non interimi, easdem ferula protinus. animam in cauda habere certum est, eaque icta celerrimè exanimari: at capitis ictu, difficulter, Plinius. Piscium curam maiores nostri celebrauerunt, adeò quidem vt etiam dulcibus aquis marinos clauderent pisces: atque eâdem cura mugilem scarumque nutrirent, qua nunc muræna & lupus educatur, Columella. Et alibi: Piscinis præter alios pisces includemus flutas, quæ maximè probantur, murænas. Piscina si semper influente gurgite riget, habere debet specus iuxta solum: eorumque alios simplices & rectos, quò secedant squamosi greges: alios in cochleam retortos, nec nimis spaciosos, in quibus murænæ delitescant. Quanquam nonnullis commisceri eas cum alterius notæ piscibus non placet. quia, si rabie vexantur, quod huic generi velut canino solet accidere, sęuissimè persequuntur squamosos, plurimosque mandendo consumunt, Columella. C. Hirrius circum piscinas suas ex ædificijs duodena milia sestertia capiebat. Eam omnem mercedem escis, quas dabat piscibus, consumebat. Non mirum. Vno tempore enim memini hunc Cæsari sex millia murænarum mutua dedisse in pondus, & propter piscium multitudinem quadragies sextertio villam venisse, Varro. Murænarum viuarium priuatim (*mirum absque alijs piscibus. alij legunt primus, quod per se etiam intelligitur in verba excogitauit: & rursus in verbis, ante alios*) C. Hirius excogitauit ante alios: qui cœnis triumphalibus Cæsaris dictatoris sex milia numero murenarum mutuò appendit. Nam permutare quidem precio noluit, aliáue merce. Huius villam intra quàm modicam quadragies piscinæ venierunt (*Locum hunc clarius paulo antè ex Varronis verbis intelliges.*) Inuasit deinde singulorum piscium amor, Plinius: & ex eodem Macrobius (Saturn. 3. 15.) Hirrij villam, inquit, quamuis non amplam aut latam, constat propter viuaria quæ habuit, quadragies sestertiûm venundatam. Hirrius in codicibus Varronis r. duplici scribitur: in Plinianis simplici: apud Volaterranum Hircius. Sola ex preciosis piscibus muræna, quamuis Tarsensis Capathiique pelagi, quod est vltimum, vernacula, quouis hospes freto peregrinum mare sustinet, Columella. Lucij Crassi oratoris ętate prior Licinius Muræna reliquorum (*præter ostreas*) piscium viuaria inuenit, Plinius. Veteres Romanos à viuacitate potiùs, quàm à saporis præcellentia murenas æstimasse crediderim. quoniam magna eorum copia in quotidianos vsus viuarijs inclusa diutissimè poterat asseruari, cæteris piscibus aut tædio carceris, aut vitio piscinarum facile pereuntibus, Iouius. Apud Baulos in parte Baiana piscinam habuit Hortensius orator, in qua murænam adeò dilexit, vt exanimatam flesse credatur, Plinius. Cæterùm Valerius Maximus libro nono, & Plinius libro decimo septimo, qui L. Crassum Censorem cum Cn. Domitio fuisse confirmant, scribentes cum inter se de luxuria atque libidine decertarent, sibi nonnulla inuicem obiecissent, nullam de murenæ à Crasso defletæ obiectione mentionem faciunt, forsitan quia non nisi de obiectionibus ad luxuriam & exquisitiorem cultum pertinentibus altercatio fuerat. hoc ego lectoribus æstimandum relinquo, Massarius. Muræna Crassi Romani omnium prędicatione celebrata, sic inauribus, & gemmis distincto monili, tanquam sanè eximia formę pulchritudine puella, ornabatur: & appellatis vocẽ Crassi agnoscebat, atue ad eũ adnatabat: cũq; quippiã ei porrigebat, prompto & parato animo accipiebat. Hãc ille mortuã fleuit vberiùs, atq; honore sepulturæ affecit. Et cum aliquando Domicius in hunc dixisset: Stulte Crasse, Murænam fleuisti mortuam. Ad hæc respondens Crassus: Equidem (inquit) de bestiæ morte fleui: Tu verò nullos, ne ex trium quidem vxorum interitu, quas ad sepulturam dedisti, luctus percepisti, Aelianus de animalibus 8. 4. Cum obiiceret Domitius, An tu murænam luxisti Crasse? retorsit ille: At tu vxores tres cum extuleris nunquam lachrimasti, Plutarchus in libro Vtra animalium, &c. Ex Aeliano mutuatus est Io. Tzetzes Variorum Chiliade 8. cap. 173. Item Porphyrius libro 3. de abstinentia ab animatis: Crassi (inquit) Romani muræna nominatim voca-

ta ad ipſum Craſſum aduentabat: quem etiam adeò commouit, vt mortuam luxerit, cum trium antea liberorum amiſſionem moderatè tuliſſet. Antonia Druſi in villa apud Baulos in parte Baiana (vbi & Hortenſius piſcinam habuit, & in ea murænam dilexit) murænæ quàm diligebat inaures addidit: cuius propter famam nonnulli Baulos videre concupiuerunt, Plinius.

Inuenit in hoc animali documenta ſæuitię Vedius (*Verrius, Platina*) Pollio eques Rom. ex amicis diui Augusti, viuarijs earum immergens damnata mancipia, non tanquam ad hoc feris terrarum non ſufficientibus, ſed quia in alio genere totum pariter hominem diſtrahi ſpectare non poterat. Ferunt aceti guſtu præcipuè eas in rabiem agi, Plinius. Vedius Pollio (inquit Crinitus de honeſta diſciplina 6.10.) cum piſcinas magno ſtudio ac diligentia haberet, ſolitus eſt ſeruos ſuos occidere, eoſque piſcibus vorandos præbere: vt hominum cruore paſtos comeſſet: quod hercle in Romana quidem ciuitate non ſceleſtum modò: ſed imprimis nefarium haberi debet, Octauio præſertim imperante. de qua re Septimius Tertullianus copioſè ſcribit in libro quem de pallio fecit. Anneus verò Seneca cum Cæſarem Neronem ad clementiam inſtrueret, ſic inclamat: O Vedium mille mortibus dignum qui deuorandos ſeruos murænis obiiciat, quas erat eſurus. Et in libro quem de ira ſcripſit ad Nouatum: Cum diuus (inquit) Auguſtus apud Vedium (aliâs Atedium) Pollionem cœnaret, fregit vnus è ſeruis cryſtallinum: ex quo rapi eum ad mortem Vedius iuſſit, nec vulgarem quidem. nam murænis obiici iubebatur, quas ingens piſcina continebat. Quis non putaret hoc illum cauſa luxuriæ facere? ſæuitia erat. (*Nec luxuria fuit iſta, ſæuitia erat, (alius Rhod.*) ſed euaſit è manibus puer: & ad Cæſaris pedes confugit, nihil aliud petiturus, quàm vt aliter periret, nec eſca (piſcium) fieret. In quo adeò motus eſt nouitate crudelitatis Cæſar, vt illum quidem dimitti, & cryſtallina potiùs omnia perfringi iuberet, piſcinamque compleri, Hæc Crinitus ex Seneca. (ſed pars poſtrema in codice noſtro ſic legitur: Motus eſt nouitate crudelitatis Cęſar, & illum quidem dimitti, & cryſtallina ante omnia coram ſe frangi iuſſit, complerique (compleri oblimarique, Cęlius) piſcinam. Fuit Cæſari ſic caſtigandus amicus, bene vſus eſt viribus ſuis.) Noſter quidem Senecę codex libro 1. de clementia, capite 8. ſic habet: Quis non Vedium Pollionem peius oderat, quàm ſerui ſui? quòd murænas ſanguine humano ſaginabat, & eos qui ſe aliquid offenderant in viuarium quid aliud quàm ſerpentibus obiici iubebat? O hominem mille mortibus dignum, ſiue deuorandos ſeruos obiiciebat murænis, quas eſurus erat: ſiue in hoc tantùm illas alebat, vt ſic aleret.

F De flutis murænis nonnihil in A. diximus, hîc plura. Non enim ſi murænæ optimæ flutæ ſunt in Sicilia, & elops in Rhodo, continuò hi piſces omni mari ſimiles naſcuntur, Varro. Murenæ in Sicilia optimæ ſunt, Plinius. E Siculo freto commendabantur, Athenæus & Clemens in Pædagogo. Αἱ πλωταὶ ἐκ Σικελίας παρὰ τοῖς παλαιοῖς εὐδοκίμουν. Pollux. Et rurſus: Μύραινα ἐκ πορθμοῦ, καὶ μύραινα Ταρτησία παρὰ τοῖς παλαιοῖς εὐδοκίμουν. Habet etiam delicatam murænam vrbs Hiſpaniæ Tarteſſus nomine, adeò vt inter cibos electiles numerata ſit, authore Gellio. Muræna in tantis delicijs olim fuit, vt & nomen Liciniorum familiæ dederit, Varrone teſte. Murenas Hiceſius ait multum alere, non minùs (aut etiam magis, vt in A. ſcripſimus) anguillis & congris, Hiceſius. Murænæ etiam ipſæ in aqua vitioſa (cœnoſa, & aliter impura, & circa fluminum oſtia) deterrimæ ſunt, Galenus. ſed quomodo alimentum ex murænis alijſque piſcibus pro locorum in quibus degunt diuerſitate variet, ſupra ex Galeni ſcriptis recitaui in Lupo F. Omnium minimè improbantur edulia, quæ tenuem aut craſſum ſuccum facientium in confinio ſunt, & in exceſſuum medio, vt carnes gobiorum & murænarum, &c. Galenus in libro de cibis boni & mali ſucci. Vuottonus inter duram quoque & mollem, murænarum carnem mediocrem eſſe tradit. Philotimus (apud Galenum de alimentis 3.30.) murænas piſcibus molles carnes habentibus adnumerat, quod genus facilius concoqui tradit. Galenus diſtinctionem addit, ſi in puro mari verſentur. Saxatiles enim (inquit) ſemper ſunt optimi, quod aſellis minimè contigit, nec murænis, vt ne gobionibus quidem. etenim quidam ex his in fluuijs & ſtagnis, alij autem in mari naſcuntur: alij in ſtagnis maritimis, quæ vocant: aut omnino in aquis permiſtis, vbi magni fluuij oſtium mari committitur. plurimum certè particulatim inter ſe diſſident, vt mugilis & muræna. Murænas & omnia mollia, vt lolligines, ſepias, &c. vt quæ difficulter concoquantur, inflationes pariant, noxios humores generent, cenſeo reprobanda, Aetius 9.30. in curatione colici affectus à frigidis & pituitoſis humoribus. Periculoſum eſt eas in cibum ſumere, niſi prius in vino optimè ac diutiſſimè decoquantur, & ſpeciebus aromaticis, maximeque pipere, condiantur. Venenoſo nanque abundant humore, vnde nec de facili cedunt coctioni, Author de nat. rerum. Pellem eis duram eſſe audio, cedique baculis antequam coquantur. Iura diuerſa in murænam tum aſſam tum elixam deſcribit Apicius 10.8. Tripatinum ex murænis, lupis & myxone memoratum Plinio, vide ſuprà in Lupo F. Coquitur muræna exoſſata more maiorum, vt anguilla, ſublato corio, capite & cauda. aſſam, moreto viridi ſuffundes, Platina. Sanga Romanus poeta lapidus, quum Pyrgorum in litore piſcaremur, docuit murænas ab antiquis exoſſari, Plauti authoritate, vt eorum carnes nullis impeditæ ſpinis gratiores redderentur: ingentemque ille murænam binis bacillis vtraque manu comprehenſis mediam aſtringendo detergendoque, rectè & feſtiuè admodum exoſſauit, Iouius. Tu Macherio Congrum, murænam exdorſua, quantum potes, Plautus Aulularia. De verbo exdorſuare, lege ſupra in Congro H. f. Ob duriciem quandam innatam, & tenacem humorem laborioſiſſimè digeruntur: ſed à lactibus eximijs ſummam commendationem accipiunt, Iouius. Heliogabalus murænarum lactibus & luporum (piſcium) in locis mediterraneis ruſticos pauit, Lampridius.

G

De morſu murænæ.

Muræna venenata eſt (morſu,) & impetuoſa in homines, Kiranides. Dentibus maleficam non modò legi, ſed etiam expertus ſum, cum Maſſiliæ illius naturam perſcrutans, temere lubricum roſtrum cepiſſem, non ſine magno dolore vulnus accepi, Gillius. Morſis à muræna (inquit Aetius 13.38.) eadem accidunt quæ morſis à vipera: quapropter etiam ſimilia remedia eis adhibenda. Dato autem & fici ſuccum cum ſerpillo, vt prædictum eſt. Eadem ex eo repetijt Auicenna 4. 6.3. capite 56. de Haren carmen. A paſtinaca marina aut muræna morſis auxiliantur liquoris de fico guttæ quatuor, aut paulò plures cum ramulis ſerpylli tribus aut quatuor poti: & quæcunque ad viperas, Aegineta. Murænæ morſus

ipſarum

ipſarum capitis cinere ſanantur, Plinius. Murenæ morſui medentur lumbrici terreni, Kiranides vt Aggregator citat. Non verò pernicioſus ſemper, ſed & ſalutaris aliquando murænæ morſus eſt, vt ſcribit Aelianus de animalibus lib. 11. cap. 34. Vir quidam Ciſſus nomine (inquit) Serapidis cultui deditiſſimus, petitus inſidijs mulieris, quam priùs amatam, deinde vxorem duxerat, cum oua ſerpentis deuoraſſet, angebatur, & miſerè affligebatur, ita vt à morte parum abeſſe videretur. Rogatus autem ab eo deus, murænam viuam præcepit emendam, & manum viuario ſeu vaſi in quo ſeruaretur, immittendam. Paret ille, manum immittit: cui muræna mordicus inhæret. & cùm auelleretur, ſimul cum ea morbus etiam iuuenis illius euulſus eſt.

Lichenes & lepras tollit murænarum cinis cum mellis obolis tribus, Plinius. Murænarum pellium exuſtarum cinis ex aceto fronti inlitus prodeſt aduerſus capitis dolorem, Marcellus. Smyrænę dentes ſuſpenſi conueniunt pueris dentientibus, Kiranides. *Remedia extra corpus.*

Smyræna in iure piperis eſa nephriticos ſanat, & lepram ſcabioſaſque paſſiones perfectè curat, Kiranides. *Intra corpus.*

Murena Latinis, Myræna Græcis primam producit, vt monſtraui in Mormyri Corollario A. quamobrem maſculinum etiam μῦρος prima circumflexa ſcribendum videtur. Mullorum & murænarum copia, Cicero in Paradoxis. Muræna ab Aeliano & Artemidoro non rectè cartilagineis adnumeratur, Rondeletius. H.a.

Ferox, Ouidius. Ardens auratis muræna notis, Idem. Delicata, Martialis lib. 10. Tarteſſia, ab oppido Hiſpaniæ. Oppiano, ἐπίπλωτης, ἀνιηρά, κελαινή, ὀτραλέη, φοιραλέη. *Epitheta.*

Ὦ προδότι, καὶ παράγωγε, καὶ μύραινα σύ, Suidas è poeta quodem. interpretatur autem μύραινα, καταφερής, id eſt prona ad libidinem, ab huius piſcis natura. Μύραινα, ἐπὶ τοῦ κακοῦ (ἐπὶ τῆς κακῆς potiùs) λέγεται, ὡς ἔχιδνα, Heſychius. Παράγωγον (ſed præſtat oxytonum ſcribi) fortè deceptricem interpretari licebit. nam & παραγωγὴ aliquando deceptionem ſignificat: niſi quis προαγωγὲ potiùs legat. eſt autem προαγωγὸς (oxytonum) leno, proſtitutor, in vtroque ſexu. Murena vocatur vitium ligni in menſa ex cedro, nigro tranſcurrens limite, variiſque corticum punctis apprehenſus papauerum modo, & in totum atro propior color, maculæue diſcolores, Plin. Μάραινα, μάστιξ, ῥάβδος, γαυρία, Heſychius & Varinus. ſed μύραινα legendum videtur: quamuis literarum ordo apud illos prohibeat. murænæ enim corpus lubricum & flexibile, flagello & virgæ flexibili rectè comparatur. Sic & σκυτάλη tum ſerpentis genus, tum ſcuticam ſeu flagellum ſignificat. Sed apud Pollucem libro 3. cap. 10. legimus Platonem comicum μαράγναν τὴν μάστιγα nominaſſe. Γαυρία quid ad murænam pertineat, non video. Μάργανα quidem apud eoſdem Lexicorum ſcriptores τῇ Ταυρέᾳ exponitur. Murænulam colliaurum nuncupat vulgus, Hieronymo tradente: quòd ſcilicet metallo in virgulas lenteſcente, quadam ordinis flexuoſi catena, contexitur, ex piſcis vtique imagine vocabulo conformato, Cælius Rhod. Scoppa grammaticus Italus vulgari etiam hodie vocabulo la murenella interpretatur, vel lo collaro d'oro. Murænam Græci vocant, quòd plicet ſe in circulos, Iſidorus. ſed nihil huiuſmodi ex etymologia Græca conſtat. per circulos ille forſan torques & monilia intellexit, quæ à muræna piſce murænulę (vt diximus) nominantur, non contrá. Murænaria dixit Platina, pro murænarum viuarijs.

Per murænam pictam Aegyptij ſacerdotes hominem procum alienigenarum, vel alienigenarum concubitum appetentem, externiſue matrimonio copulatum intelligebāt, Pierius ex Hieroglyphicis Ori. A viperis etiam ait (*Pierij verba ſunt, videtur autem verbum ait referendum ad d. Ambroſium, quem proximè nominauerat*) ſibilo murenas euocari, idque perinde ac ſi hieroglyphicum eſſet, interpretatur: id ſcilicet ex hoc innui, vt mulieres admoneantur ferendos eſſe mariti mores, ſit licet fallax vir, aſper, inconditus, temulentus, lubricus, multaque in hanc ſententiam. Baſilius ex hoc congreſſu anguis & murænę adulterium interpretari videtur. admonet enim eos qui nuptijs inſidiantur alienis, diſcant cuinam feræ, cui reptili ſint ſimiles, cùm naturę quoddam adulterium viperę murænæque coniunctio videatur. atque huc potiùs reſpicit Aegyptiorum hieroglyphicum. Non etiam incongruum erit hieroglyphicum, ſi occultam quandam ſignificaturi, ſanguinariam quippe crudelitatem, in molli alioqui atque effœminato homine, per irritatam murænam expreſſerimus, immani Romanorum procerum exemplo, qui ſeruitia olim murænis exponebant excarnificanda: cùm ea alioqui beſtia exedētula ſit, vt diceret Tertullianus, atque etiam exanguis & excornis, Hęc Pierius. Vide infrà in fine huius capitis Emblema Alciati. *Icones.*

Murena viri nomen à neruoſo corpore dictum Caſſiodorus putat. Licinios, Murenas cognominatos, quòd hoc piſce effuſiſſimè delectati ſunt, ſatis conſtat. Huic opinioni M. Varro conſentit, aſſerens eodem modo Licinios appellatos Murænas: quo Sergius, Orata cognominatus eſt, quòd ei piſces qui auratæ vocantur chariſſimi fuerint, Macrobius Saturn. 3. 15. Meminit & Columella 8. 16. Vulgati codices Varronis de re ruſt. pro Licinius Muræna, non rectè habent Lucius. L. Craſſi oratoris ætate prior Licinius Muræna reliquorum (præter oſtreas) piſcium viuaria inuenit, Plinius. Idem libro 33. cap. 3. C. Antonius ludos ſcena argentea fecit, item L. Muræna: vbi ſimiliter fortè Lucius pro Licinio legitur. Extat & Ciceronis pro Murena oratio. Quidam Græcè hoc nomen Μυρίνας ſcribunt, cum viri proprium eſt. Μυρίνα, ἡρωΐς, παρὰ ἁλιεῦσιν, Heſychius. Batea (Βάτεια) oppidum memoratur Homero, quod dij ſepulchrum Myrinæ appellent: σῆμα πολυσκάρθμοιο Μυρίνης. Scholiaſtes locum ſic nominatum ait ab vna Amazonum illic defuncta, cum aduerſus Troiam mouerent: excitato in eius honorem oppido, Varrinus. *Propria.*

Oppianus in muræna nominat νῶτα πανάιολα, & ὀλιοθηρὰ μέλη. De dentibus eius, quos στερεὰς, hoc eſt ſolidos cognominat, ἀγκύλον ἕρκος dicit, id eſt vallum recuruū. Ἡ δέ μιν ὀξυτέῃσιν ὑπαὶ ῥιπῇσιν ὀδόντων Δαρδάπτει, Idem de muræna polypum vorante. Item, γένυν δ' ἐνέρεισε δαφοινήν. b.

Νηχομένην τε καὶ ἄσπετα μαιμώωσαν, Oppianus de muræna. Cuius & ſequentia ſunt: Πάντη δινεύεσκε πολιὸν δέμας. Et, Ῥεῖα γὰρ ἀμφιπεσόντος (πολύπου) ὀλισθηροῖς μελέεσσιν Ὀτραλέει μύραινα διαφρέει, οἷα παρ' ὕδωρ. Et, Ἡ μὲν ὑπὸ ἐκ πέτρης ἁλιμυρέος ὁρμηθεῖσα Φοιταλέη μύραινα διέσσυται οἴδματα πόντου. Itē, Αὐχένα γυρώσασα, χόλῳ μέγα παιφάσσουσα Ἀντιάᾳ, de muræna contra locuſtam pugnante. c.

Affertur ſquillas inter muræna natantes In patina porrecta. Sub hoc herus. Hæc granida, inquit, f.

Capta est, deterior post partum carne futura, Horatius Serm. 2. 8. Μύραιναν ἐφθὴν in Cotyis Thracum regis conuiuij descriptione Anaxandrides nominat. In conuiuio etiam Attico, quod Matron descripsit apponitur muræna, ζώνην δ' ἦν ἀγαλλομένη περὶ δειρὴν εἰς λέχος ἦνι ἔκβαινε δρακοντιάδη (id est serpenti, vt medicorum filij pro medicis) μεγαθύμω.

h. Μνασέας δὲ ὁ Πατρεύς φησιν, ἰχθύος γίνεται καὶ ἡσυχίας γαλλήνη καὶ μύραινα, καὶ ἠλακατῆνες, Athenæus. Aeacus (in Ranis Aristophanis) iratus Dionysio qui ad inferos descenderat, Herculem esse putans (propter clauam & exuuium leonis, quæ gerebat) à quo Cerberus antea eis abductus erat, sic ei interminatur: Ἔχιδνά θ' ἑκατοντακέφαλος, ἣ τὰ σπλάγχνα σου διασπαράξει, πλευμόνων τ' ἀνθάψεται Ταρτησία μύραινα. vbi Scholiastes: Murænam (inquit) nominat pro dæmone aliqua terribili. Imitatur autem Euripidem qui similia in Theseo protulit. Tartesiam quidem cognominat, vt maiorem metum incutiat, ob loci longinquitatem, διὰ τὸ ἐκπεπτωσμένον, (tanquam in Tarteso murænæ nascantur maximæ, Suidas.) Sic & mustelam Tartesiam dicunt pro magna. Tartesus vrbs Iberica est circa Auernum (Ἄορνον, alijs iuxta columnas Herculis) paludem. Muræna quidem piscis est marinus à poeta nominatus, cum viperam nominare debuisset. Eadem Varinus repetijt. Habet etiam delicatam vrbs Hispaniæ Tartessus (s. duplici, alij simplici scribunt) nomine murenam, adeò vt inter cibos electiles numerata sit, autore Gellio. Pollux quoque Tartesiam murænam antiquis in precio fuisse tradit. Mustelæ quædam apud Afros nascuntur in Silphio, similes Tartessijs (scilicet mustelis. Valla non rectè vertit, similes murænis,) Herodotus.

Emblema Alciati, inscriptum: Reuerentiam in matrimonio requiri.

Cùm furit in Venerem, pelagi se in litore sistit
Vipera: & ab stomacho dira venena vomit.
Murenamque ciens ingentia sibila tollit:
At subitò amplexus appetit illa viri.
Maxima debetur thalamo reuerentia, coniunx
Alternum debet coniugi & obsequium.

COROLLARIVM DE MVRO, VEL MYRO, id est, Muræna mare.

MYRVS (aliâs Myron) serpens est marinus, vt aiunt, nec vnde nomen habeat satis constat. (*Nos etymologiam in Mormyro indicauimus.*) Traditur de eo si oculus alteruter capto eruatur, ipso viuo dimisso, & & pro amuleto gestetur, ophthalmiam siccam sanare, pisci verò rursus renasci. præterea altero eum capi lumine, qui viuentem non dimiserit, Aelianus. Plinius & Gaza oculatam eum appellant: Plautus verò ophthalmiam: Volaterranus, oculatam piscem (qui Græcorum Melanurus est) cum myro confundens. Smyrus etiam à Plinio inter marinos pisces numeratur, verùm tanquam alterius generis à muræna, Vuottonus. Atqui non genere aut specie, sed sexu tantum à muræna differre, ex prædictis liquet. Scribitur autem myrus aut smyrus: vt myrena quoque & smyrena: Græcè μῦρος vel σμῦρος penanflexũ semper scripserim, quoniam penultima producitur, vt indicauimus. Aristoteles myrinum vocat marem, Plinius. legendum myrum, non myrinum. Itemque inferius rursum myrus, tum ex vetustis codicibus, tum etiam Aristotele Athenæoque, qui hunc piscem myrum appellauerunt, Massarius. Μῦρος, ἰχθῦς ποιός, καὶ ὁ ἄρρην μύραινα, Hesichius. Σμυρνος, (Σμῦρος malim,) ὁ ἄσην ἰχθῦς, καὶ ἡ θήλεια σμυραία, (σμύραινα,) Idem. Μύραινος, ἡ μύραινα, ἀρσενικῶς. ἄλλοι δὲ μύρον αὐτὸν καλοῦσιν. ἔστι δὲ καὶ (melius, ἔστι δὲ ὁ) ἄρρην, Idem. Myrinus semel apud Aristotelem legitur pro myxino, vt Rondeletius ostendit. id non animaduertit Niphus: Myrinus enim (inquit) qui etiam à Plinio sic nuncupatur, vulgò & Romanè murus dicitur: quasi Romæ vulgò muræna mas diuerso quàm fœmina nomine vocetur. Aristoteles myro colorem πίτυος, id est pini arboris tribuit: pro qua voce Athenæus habet ἴυγγος, hoc est iyngis auis. cui lectioni (inquit Vuottonus) consentire videtur & vetus Aristotelis interpres.

DE MVRICE, RONDELETIVS.

H.a. NOmen murex est polysemũ. significat enim acumen (non propriè puto, sed metaphoricè) siue asperitatem saxi prominentis Nonio teste. Virgilius Aeneid. 5. Concussę cautes, & acuto in murice remi Obnixi crepuêre.

Murex pro asperitate saxi prominente. Τρίβολοι. Purpura.

Aliquando Murices machinulæ sunt ferreę, dolosæ, tetragona forma, quæ in quancunque partem incubuerint, vnum aut plures aculeos infestos protẽdunt. Vocantur à Græcis τρίβολοι, vt rectè annotat Budæus. Sumitur etiam murex pro Purpura. Martialis (*Lib. 13. sub lemmate Murex:*) Sanguine de nostro tinctas ingrate lacernas Induis: & non est hoc satis, esca sumus. Inde & Murex Tyrius à Virgilio Aeneid. 4. Tyrioque ardebat murice læna, Demissa ex humeris. Et ab Ouidio Phocaicus.

Genus ad conchã Venereã & buccinum. Ibidem ca. 36. Buccin.

Nonnunquam Murex generis nomen est, cui subiiciuntur Concha venerea, & Buccinum. Plinius lib. 9. cap. 25. Muricem esse latiorem Purpura, neque aspero, neque rotundo ore, neque in angulos prodeunte rostro, sed simplice concha, vtroque latere sese colligente. His verbis Concham veneream descripsit, vt suo loco docuimus. Et alio in loco Murices pro Buccinis vsurpauit. Purpuræ viuunt annis plurimùm septenis. latent sicut Murices circa canis ortum tricenis diebus. Aristoteles lib. 8. de hist. cap. 13. Τὰ μὲν γὰρ ὀστρακόδερμα πάντα φωλεῖ, οἷον τά τε ἐν τῇ θαλάττῃ πορφύραι, καὶ κήρυκες, καὶ πᾶν τὸ τοιοῦτο γένος. Et Plinius ibidem: Congregantur verno tempore, mutuoque attritu lentorem cuiusdam cerę saliuant: simili modo & Murices. sic Aristoteles cùm procreationem Purpurarum docuisset, subiunxit: Τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον ἐγγίνονται ταῖς πορφύραις καὶ οἱ κήρυκες. Ex his notum est Plinium hæc ex Aristotele descripsisse, & pro Buccinis Murices conuertisse.

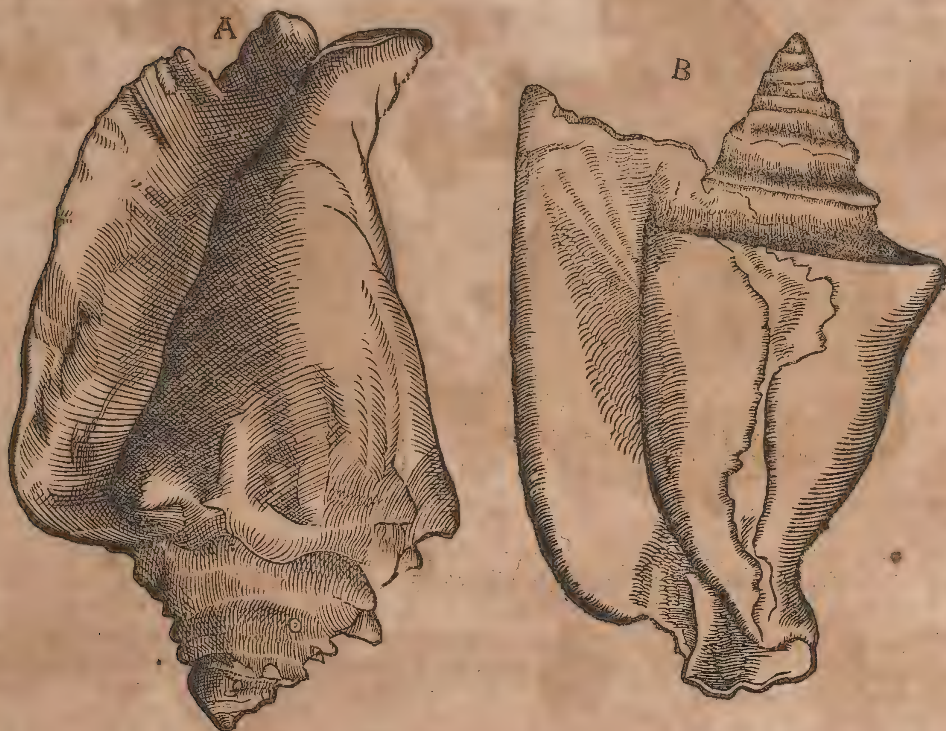
Lib. 32. cap. 7.

Denique generis nomen esse, non Conchæ tantùm vnius, satis declarat Plinius, quum dicit: Muricum generis sunt quæ vocant Græci Colycia, alij Corythia (*Eadem libri eiusdem cap. vltimo concharum genera vocat: quanquam pro corophia ibi legitur corythia*) turbinata æquè, sed minora, multò efficacio ra etiam, & oris halitum custodientia. De his suo loco dictum est. Quare non muricis nomen pluribus accommodatum sit, Gaza Plinij imitator κήρυκας non Murices conuertit, sed Buccinas. Nunc ad Muricum turbinatorum species conuertatur oratio.

DE MV-

DE MVRICE MARMOREO, RONDELETIVS.

A. Iconem Rondeletius exhibuit: cui nos similem alteram B. adiunximus conchæ cuiusdam seu muricis orientalis, quam Venetiis nacti sumus. in ea margaritas quoque gigni quidam nobis retulit, nescio quàm verè. color forinsecus pallescit, intrinsecus cum pulcherrimo splẽdore ex albo roseus est. labrum exterius protendit se & dilatat in marginem. mucrones infra caput seu conum testæ duo magni sed obtusi prominent. in ipso cono parui admodum & subrotundi per spiras deinceps non aculei sed tumores visuntur.

MVRICVM qui sequuntur copiam mihi fecit Gulielmus du Choul Allobrogum præfectus, vir procul dubio antiquitatis peritissim⁹, si quis alius in tota Europa hodie extet. Is nullis à me prouocatus officijs, sed plane regio & liberali animo, quo erga omnes literatos vtitur, erga me quoque vsus, non solùm Murices Conchyliáque mihi communicauit, sed & aliarum pulcherrimarum & variarum rerum copiam maximam, maximis sumptibus comparatam, ex quo veluti penu ditissimo & abundantissimo tandem aliquando depromet, & literarum luce illustrabit multa, quæ hactenus à paucissimis aut potiùs nullis cognita in tenebris iacuerunt, quæ tamen ad Philosophica, Poetica, Historica intelligenda planè necessaria sunt, vt hoc nomine literatos omnes maximopere sibi sit deuincturus. *G. du Choul.*

Murices hîc appello, qui & turbinati sunt, & longos firmósque aculeos siue clauos habent, quos, vt internoscerentur, quàm maximè proprijs nominibus potuimus, distinximus. Eum quem hîc exhibemus, à candore duritiáque, qua marmor candidum ęmulatur parte externa, marmoreum appellamus. Parte interna ex albo purpurascit. Testa grauis est, densa, solida, aculeis multis horrens, figura inter Buccinum & Conchylium media, ampla, vt meritò δεκακάντυλ@ dici possit, quemadmodum Purpuræ species quędam. *Murices.*

Terreę est substantię, & frigidæ & siccæ cum detergendi vi, ob salsuginem quam seruat. Quare ad dentifricia vti possumus, & in epuloticis medicamentis. Vritur facilè atque in cinerem redigitur, & acrimoniam aliquam ob empyreuma acquirit, quam diligenti ablutione deponit. Calcis itaque modo elota cum oleo rosato in vnguentum reducitur. Ambustis medetur, cicatricemque pulchram inducit. Ad hęc omnia fœliciter vti possumus. Carnem atque operculum, Purpurarum, Buccinorum carni operculisque rectè assimulari iudico. Sed hęc in vniuersum de Muricum substantia dicta sint. G *Remedia ex muricibus in vniuersum.*

DE MVRICE TRIANGVLARI, RONDELETIVS.

HIC altera parte murex planus, altera ferè rotundus, sed ita vt vtrinque duo sint latera, tertium plana pars efficiat, à qua figura, quę huic propria est, tringularis iure dicitur: aculeos habet breues & firmos. Vario est colore. foramen duplex habet rugosum, quo ob testę amplitudinem & breuitatem, sonus editur grauis & tristis. Testa tota ad Conchylij testam magis accedit. B

Operculum quum vritur fumum emittit, ob id pingue aliquid habet. Quare in oleo amygdalino decoctum in aurium doloribus vtiliter vsurpatur.

DE MV-

DE MVRICE LACTEO, RONDELETIVS.

MVRICEM quem hîc repræsentamus à lacteo colore lacteum nuncupauimus. Turbine obtusiore est quàm cæteri. Exochas & tubercula potiùs habet quàm clauos siue aculeos. Testa ad fucos vti possumus Concharum venerearum vice.

Icon Muricis triangularis.

Icon Muricis lactei.

DE MVRICE CORACOIDE, RONDELETIVS.

VT Anatomi omoplatæ appendicem à rostri coruorum similitudine coracoidem appellarunt, ita & nos Muricem hunc coracoidem ab aculeis incuruis, & rostris coruorum similibus, à nota illustriore & huic propria nomen ponentes.

COROLLARIVM.

A Firmioris iam testæ murices & concharum genera, Plinius: cùm proximè de quibusdam fragilioris testæ dixisset. Perottus murices dici existimat ab asperitate murorum, quoniam Vergilius dixerit: Concussæ cautes, & acuto murice remi Obnixi crepuêre. Ego à Græco vocabulo ceryces, κήρυες, Latinum murices desumptum potiùs coniecerim, literis quibusdam transpositis & mutatis. A muricibus autem metaphoricè tum tribolos (vt Græci vocitant) ferreos, tum similes in saxis alibiue mucrones duros & acutos prominentes: non autem contrà. Idem Perottus purpuram inter conchas potiùs numerat, muricem inter ostrea ob scabriciem corticis: quod idcirco non laudo, quoniam scabricies testarum longè diuersa est, in ostreis superficie tota exasperata. in muricibus verò & purpuris eminentibus per interualla aculeis quibusdam. Murices Rondeletio propriè dicuntur qui turbinati sunt, & longos firmosque aculeos siue clauos habent. Hos Germanicè *Stachelschalen* vel *Stachelschneggen* nominabimus commodè, nomine ab aculeis & concha composito. nam & aculeatos pisciculos fluuiatiles aliqui *Stachelfisch* appellant.

Plinium cerycem modo muricem, modo buccinum vertisse.

Massarius collatis aliquot Aristotelis & Plinij locis, Plinium ostendit cerycem modò muricem, ex eo quòd vertigo conchæ in acutum maximè tendat, (murex enim, inquit, pro acuto quandoque capitur:) modo buccinum, quia sit alteri turbinato generi buccino dicto similis, conuertisse. quem Theodorus (inquit) vocis significationem imitatus, buccinum semper interpretatus est. Ceryx enim idem quod præco significat. verùm quæ aporrhedes vocantur murices conuertit, vt muricis nomen generalius esse quàm buccini coniectare liceat. Ceryx igitur qui secundum Plinium Latinè murex & buccinum vocatur, concha est è turbinato genere, purpuris magnitudine inferior, similis buccino illi turbinatorum generi, quo sonus editur, oris tantùm rotunditate in margine incisa differens, promuscidem modo muscarum habens, firmam & torosam, quæ linguę effigiem præ se fert: cuius flore illo purpureo antiqui vestes inficiebant, quę muriceæ & conchyliatæ dicebantur, Hęc Massarius. Et rursus, enarrans hæc Plinij verba: Quæ durioris testæ sunt, vt murices, purpuræ, saliuario lentore proueniunt: Saliuarium (inquit) lentorem appellat mucosam illam congeriem fauaginē dictam, quam

purpuræ,

purpuræ,& murices siue buccinæ construunt. Vbi etiam comprehenditur Plinium muricem pro Ceryce, hoc est, buccino accepisse. Hæc enim duo genera purpura scilicet & buccinum fauificare soliti sunt, ex Aristotele quinto de historia. Murex etsi vnam speciem significet, scilicet buccinum, generale tamen est, vt rectè admonet Hermolaus, sicuti & conchylium. purpuram enim comprehendit murex, & alia, Vuottonus. Murex per excellentiam conchylium aliquando dicitur, Perottus. Vide etiam suprà in Conchylio A.

Murex pro purpura interdum accipitur,& eius colore, vt Rondeletius ostendit: & nos pluribus mox in E. *Purpura.*

Muricum generis videtur & aporrhais in A. elemento dicta. Aristoteles bis tantùm earum meminit, Gaza murices interpretatur. *Aporrhais.*

Muricum generis sunt, inquit Plinius, & quæ vocant Græci colycia, alij corycia, turbinata æquè sed minora multò: efficaciora etiam & oris halitum custodientia. Athenæus hæc non muricum, sed chamarum generibus contribuit, easque in Macedonia κωρύκους dici, Athenis κρείους, in cætera Græcia tracheas, hoc est asperas vocari prodit: quod & Plinius ferè secutus alıubi videtur, Hermolaus. Noster Plinij codex libro 32. cap. 7. sic habet: Muricum generis sunt, quæ vocant Greci colycia, alij corythia, turbinata æquè, sed minora multò. Hermolaus corycia suspicatur legendum, quod Athenæus scribat, Chamæ genus quoddam Græcis vocari κωρύκους in Macedonia, quas Athenis κρείους dicant. Sed muricum & Chamarum genus diuersum est. Hoc etiam animaduertendum, post corophia, aut potiùs corythia in verbis Plinij, commatis non puncti notam esse signandam, vt per appositionem mox sequatur, concharum genera. Vuottonus tamen coryphia (sic enim legit per y. non corophia) à colycijs corythijs ue non distinguit. Congenerum omnium (inquit idem Vuottonus) quæcunque scilicet turbinati sunt generis suauissima iudicantur coryphia. Suntque & ori & stomacho grata: aluumque & vrinam cient, atque oris bonum reddunt odorem. Copiosius alunt iurulenta, assa verò dura sentiuntur. Horum papauer buccinorum more aluum stringit potiùs. *Colycia, vel corythia.*

Mutianus (prodidit echeneidem) esse muricem, latiorem purpura, neque aspero neque rotundo ore, neque in angulos prodeunte rostro, sed simplice concha (*Massarius legit, neque in angulos prodeunte rostro, simplice concha, &c.*) vtroque latere sese colligente: quibus inhærentibus plenam ventis stetisse nauem portantem nuncios à Periandro, vt castrarentur nobiles pueri: conchasque quæ id præstiterunt apud Gnidiorum Venerem coli, Plinius. Rondeletius Veneream hanc concham nuncupat: vulgus porcellanam. Vide suprà inter conchas, in prima specie conchæ Venereæ. De hoc muricis genere (inquit Massarius) quòd eiusmodi potentiæ sit libro etiam secundo & tricesimo refert Plinius hoc modo: Nec dubitamus idem valere ad omnia genera, cum celebri & consecrato etiam exemplo apud Gnidiam Venerem conchas etiam eiusdem potentiæ credi necesse sit. Periandri historia quonam modo nobiles Corcyrensium pueros Sardas miserit exsecandos, habetur apud Herodotum libro 3. *Murex Mutiani.*

Nicqui (vt audio) vulgò in Hetruria vocatur genus quoddam muricum.

Myaces pisces intelliguntur murices. sed & pro conchula accipitur myax, qua humores excipiuntur, Cælius. Sunt qui myes etiam, vt Philostrati interpres Zenobius Acciolus, murices interpretentur. nos Myes & Myaces inter concharum genera à muricibus planè diuersos dedimus. *Myaces. Myes.*

Trachali appellantur muricum ac purpuræ superiores partes: vnde Ariminenses maritimi homines cognomen traxerunt Trachali, Festus. Sed Trachelus potiùs per e. scribendum, quòd ceruicem significat, Græcè τράχηλος. Vide in Corollario purpuræ B. B

Quæ durioris testæ sunt, vt murices, purpuræ, saliuario lentore proueniunt, Plinius. Aristoteles hoc de cerycibus, id est buccinis tradit: sed communis hæc generatio his omnibus videtur. Myaces aceruantur muricum modo viuuntque in algosis, Plinius. Purpuræ, murices, eiusdemque generis vêre pariunt, Idem. C

Limosa regio idonea est conchylijs, muricibus & ostreis, Columella de piscinis loquens. E

Murex est color purpureus, Nonius. Accipitur interdum pro purpura, & eius colore: quoniam ex eius succo (sanguine seu flore) color purpureus tingebatur, præsertim circa Tyrum & Sidonem vrbes Syriæ, vt grammatici annotant. Murices quoque purpuræ vsum præstant, in Tyro nobiles, vt ait Cælianus, Baysius. Murex alio nomine conchylium dicitur: eò quòd circuncisa (*circuncisus*) ferro lachrymas purpurei coloris emittat, ex quibus purpura tingitur: & inde ostrum appellatum est, quòd hæc tinctura ex humore testæ (*animalis testati, quòd Græci ostreum vocant*) elicitur, Isidorus. Sacrum muricem apud iurisperitos ideo dici opinantur nonnulli, quia eo inficerentur vestes imperatoriæ, Cælius. Murice purpuram colore præstantiorem crediderim, Platina. Transalpina Gallia herbis Tyrium atque conchylium tingit, nec quærit in profundis murices, Plinius. Minùs miror incomperta quædam esse equestris ordinis viris, iam verò & senatorij, cum ebori citroque syluæ exquirantur, omnes scopuli Getuli muricibus ac purpuris, Idem 5. 1. Obscuri quidam ex Plinij verbis ea attribuunt muricibus, quæ Plinius nominatim purpuræ. Muricis color grauis odoris erat. Hinc Martialis libro 1. Olidæ vestes murice. Et iocus eiusdem in Philænim: Tinctis murice vestibus quòd omni Et nocte vtitur & die Philænis, Non est ambitiosa, nec superba, Delectatur odore, non colore. Te bis Afro murice tinctæ vestiunt lanæ, Horatius 2. Carminum. Et alibi in Epo. 12. Muricibus Tyrijs iteratæ vel lera lanæ. Et Epist 2. Getulo murice tinctæ vestes. Martialis, Quòd bis murice vellus inquinatum. Sidonio murice tincta lana, Tibullus lib. 3. Eleg. 3. Nec quæ de Tyrio murice lana rubet, Ouidius. Et sexto Metam. Phocaico bibulas tingebat murice lanas. Ipse sed in pratis aries iam suaue rubenti Murice, Vergilius 4. Aegloga. Picta croco, & fulgenti murice vestis, Idem Aeneid. 9. Aurato pręfulgens murice ductor, Silius lib. 4. *Color & tinctura.*

Murex intortus tuba erat Phorcyos apud Valerium 3. Argonaut.

Murices cum alijs conchis ante cœnam apponuntur in epulo, quo die Lentulus flamen inauguratus est apud Macrobium. Murice Baiano melior (*aliàs potior*) Lucrina peloris, Horatius Sermon. 2. 4. Conchula marina, purpura, murices tanquam cibi stomachum roborantes laudantur à Scribonio F

Cinis testę. Largo Compositione 104. Celsus quoque murices cibis stomacho aptis connumerat. Murices & purpuræ coquuntur eo modo quo cętera conchylia, Platina.

G Muricum cinerem cum nominat Plinius (nam is ferè solus ex eis hoc nomine remedia præscribit) ex testis duntaxat crematis cinerem intelligo: id quod aliquando exprimitur, plerunque omittitur. Semel tamen ad discutiendas verendorum pustulas, Muricum (inquit) vel purpurarum testæ cinis cum melle prodest: efficacius crematarum cum carnibus suis. Videtur autem eadem fermè vis & communis testarum maris omnium cineri inesse: nisi quòd efficaciorem ex durioribus solidioribusque testis existimo. Et quoniam ceryces Plinius aliâs murices, aliâs buccina interpretatur: remedia quæ superiùs buccinis attributa sunt ex Græcis authoribus, muricibus etiam Plinianis prorsus conuenient. Mituli quoque cremati eundem buccinis effectum præbent, teste Dioscoride. addiderim ego, sed paulò ignauiorem: purpuræ verò & conchylia vndiquaque similem. Pro buccinis ostrea substituit author Antiballoménon. Mituli quoque, vt murices cinere causticam vim habent: & ad lepras, lentigines, maculas. Lauantur quoque plumbi modo, ad genarum crassitudines, & oculorum albugines, caliginesque atque in alijs partibus sordida vlcera, capitisque pustulas, Plinius. ex quo sequentia etiam remedia omnia, vbi alterius autoris nomen non addetur, decerpsimus. Myaces cremati, vt murices, morsus canum hominumque cum melle, lepras, lentigines sanant. Muricum cinis cum oleo tumores tollit. Muricum vel purpurarum cinis vtroque modo, siue discutere opus sit incipientes, siue concoctos emittere, panis resistit. quidam ita componunt medicamentum: ceræ & thuris drachmas xx. spumæ argenti xl. cineris muricum x. olei veteris heminam. Capitis vlceribus muricum vel purpurarum testę cinis cum melle vtiliter illinitur, (*item*) conchyliorum: vel, si non vrantur, farina ex aqua doloribus. Muricum vel conchyliorum testæ cinis maculas in facie mulierum purgat cum melle illitus, cutemque erugat, extenditque, septenis diebus illitus, ita vt octauo candido ouorum foueantur (*aliâs foueatur.*) Muricum generis sunt quę vocant Gręci colycia, alij corythia, turbinata æquè, sed minora multò, efficaciora etiam, & oris halitum custodientia. Parotides muricum testæ cinere cum melle, vel conchyliorum ex mulso curantur. Testis cadi salsamentarij tusis cum axungia vetere, muricumque cinere ex oleo ad parotidas strumasque vtuntur. Muricum cinis dentifricium est. Dentifricium, Ceruino ex cornu cinis est, aut vngula porcæ Torrida, vel cinis ex ouis, sed non sine vino: Muricis aut tosti, vel bulbi extincta fauilla, Samonicus. Mammas muricum vel purpuræ testarum cinis cum melle efficaciter sanat. Carbunculos de veretris exterminat muricum vel purpurarum in carbonibus vstarum cinis cũ melle permixtus, Marcellus Empiricus. Plinius hoc remedio, efficaciore si cum carnibus suis crementur, pustulas verendorum discuti scribit. Oleum cicinum cum cinere muricum, sedis inflammationibus prodest: item psoræ.

Carnes. Muricum carnes appositæ, pilos in mamma tollunt. De malo quidem pilari in mammis qui voluerit legat supra in Cancris fluuiatilibus G.

H.a. *Epitheta.* Murex intortus, Valerio in Argonauticis. Afer, Getulus, Tyrius, Sidonius, fulgens, suaue rubens, olidus, auratus, sacer, diuersis authoribus vt citauimus suprà in E. Baianus Horatio. Item apud Textorem: Phocaicus, Tarentinus, Assyrius, Oebalius, radiatus, stellans, rutilus, ardens, purpureus, puniceus, flagrans.

Murices pro machinulis ferreis, &c. vt Rondeletius recitat. nostri *Fußeisen* appellant, Galli Chausses trappes, Gręci tribolos: vt & herbas quasdam, muricatis similiter seu mucronatis pericarpijs, vnam terrestrem, alteram aquaticam. Bion quidam transfuga nunciat regi murices ferreos in terram defodisse Darium, quà hostem equitem emissurum esse credebat, Curtius libro 4. Suadentibus quibusdam vt circa mœnia vrbis, quam obsideret, ferreos murices spargeret, ne subita eruptione hostes impetum in præsidia nostra facere possent, &c. Valerius lib. 3. de Scipione Aemiliano. Murices vetustas (antiquitas) etiam saxorum asperitates tela omnia voluit posse dici, Nonius. Muricatus, adiectiuum, quod est muricis modo factum. Scolymo muricata cacumina, Plinius. Et alibi, Carduo tum satiuo tum syluestri, folia pauca, spinosa, muricatis cacuminibus. Muricati gressus Fulgentio, id est, formidolosi & pauendi. Intuemur (inquit) arua, quibus adhuc impressę bellantium plantæ, muricatos (quod aiunt) sigillauerunt gressus, Budęus. Muricatim, aduerbium: conuolutim, inquit Budæus, in modum muricis. Vertice muricatim intorto, margine in mucronem emisso, Columella lib. 9. In Codice Iustiniani (libro 11. titulo de monetarijs & murilegulis) murileguli dicuntur, quasi muricarij à muricibus legendis, Budæus in Pandecta. Vide suprà in Concha in genere H.a. Colores, ostrinus, muriceus, conchyliatus, à Thylesio nominantur cum purpureo.

DE MVRIA: DE QVA PLVRIMA ETIAM LEGES SVPRA IN GARO.

MVria genus est salsamenti, quod ex piscium liquamine fiebat, præsertim thynnorum, vt grammatici scribunt. Tingat olus siccum muria vafer in calice empta, Persius Satyra 6. Antipolitani (fateor) sum filia thynni, Essem si scombri non tibi missa forem, Martialis libro 13. sub lemmate Muria. Simplex è dulci constat oliuo, Quod pingui miscere mero, muriaque decebit, Non alia quàm qua Byzantia putruit orca, Horat. 2. Sermon. Muria quoque, siue vlla salsugo, spissat, mordet, extenuat, siccat, Plinius 31. Maximè autem ad hoc necessarium esse aceti, & duræ muriæ vsum, Columella libro 12. Eæ optimè condiuntur, vel virides in muria, vel in lentisco contusæ, Cato capite 7. Vt enim obscuratur & offunditur luce Solis lumen lucernæ, & vt interit magnitudine maris Aegæi stilla muriæ, & vt in diuitijs Crœsi teruncij accessio, &c. Cæterùm muries, muriei, sal est in pila tusum, (vt quidam interpretantur, & in ollam fictilem coniectum: quo deinde in aquam misso Vestales vtebantur in sacrificio. Quidam tamen (*& melius quidem*) existimant idem esse muriem & muriam, significareque salsamentorum aquam. A mari nomen deductum. Cato capite 88. Si natabit (inquit) ea muries erit, qua vel carnem, vel caseos, vel salsamenta condias. Muriaticus, adiectiuum, quod in muria diu fuit. Soror cogita Amabo, item nos perhiberi, quasi salsa muriatica Esse autumantur, sine omni lepôre, & sine

sine suauitate, Plautus Pœnulo. Muriaticam video in vasis stanneis, naricam bonam, &c. Festus ex Plauto. Muria laudantur Antipolis ac Thurij: iam veò & Dalmatia, Plinius. Ὢ κακόδαιμον, ὅστις ἐν ἅλμῃ πρῶτον τριχίδων ἀπεβάφθη, Aristophanes in Holcadibus. pisces enim idoneos vt super pruna assarentur (inquit Athenæus) intingebant in muriam, quam & Thasiam cognominabant. Ad dentium dolorem bene facit muria ex piscibus lacertis veteribus, si quis ea subinde os colluat, Marcellus Empiricus. Murænarum muria strumas sanat, Plinius. ea hodie quoque Antipoli, & in Lerino insula fit, Rondeletius. Πρὶν ἰχθῦς ἑλεῖν σὺ τὴν ἅλμην κυκᾷς: id est, Tu muriam agitas ante quàm pisces capis, de ijs qui tempus præueniunt, Suidas. Senarius est prouerbialis in eos qui ante tempus gloriantur: vel euentum incertum pro certo sibi pollicentur. Simile est, Ante victoriam encomium canis.

DE MVRE PISCE.

Diphilus Mya, id est, murem piscem dicit esse quendam, cui & caprisco nomen sit. Vide suprà in Caprisco. Μῦς θαλάττιος, id est, mus marinus, piscis est mediocris magnitudinis, Cretensibus familiaris, inter sanguine præditos (*quod addit, ne quis cum mye vel mytilo concha confundat*) connumerandus, Bellonius. qui si hunc piscem vidit, pluribus describere debebat, vt qualis esset nobis constaret. Rondeletius quidem capriscum suum & pictum & plenè descriptum exhibuit. Mures domestici omnes timidi sunt, quanquam domestici magis quàm agrestes: marini verò etsi non magno corpore, inexpugnabili tamen sunt audacia muniti: quippe qui ad propugnandum duplici confidunt armaturæ, prædura nimirum pelli, & dentium robori. cum enim validis, & rei piscatoriæ peritissimis hominibus pugnant, Aelianus de animalibus 9. 41. ex Oppiani Halieuticorum 1. Rondeletius hos Oppiani mures, eosdem capriscis piscibus facit. Qui ab Epicharmo nominatur mus in nuptiis Hebæ piscium propriè dictorum (id est branchijs præditorum) generis videtur, cùm aliorum etiam piscium duntaxat propriè dictorum pariter meminerit: Μῦς ἀλφησταί τε, κορακῖνοί τε, &c. Item à Numenio, Ἢ μύας, ἢ ἵππους, ἠὲ γλαυκὴν κορύδηλιν. Et ab Alexide, cum inquit: Μῦς ἐπτὰ χαλκῶν, τὸ κύβιον τριωβόλου. Athenæus inter σελάχη, id est cartilagineos pisces vnà cum passere & buglosso μυῦ quoque numerat, tanquam ex Aristotelis libris de animalibus: in quibus hoc nusquam extare puto, nec approbo. Apuleius Apologia prima, ex Ennij Phagiticis piscium aliquot genera quibus in regionibus præferantur, recitat: vnde hîc versus aliquot in quibus mus nominatur, licet corruptos, afferam: Mures Aeni, (aliâs Teni,) aspra ostrea plurima Abydi. Mus Mitylenæ, &c. Purpura, matriculi, mures, dulces quoque echini.

Myes etiam à Græcis dicuntur conchæ quædam, de quibus leges suprà inter Conchas diuersas, & deinceps.

Mus marinus à Plinio dictus generis testudinum est. Quære infra in T. elemento.

Mus aquaticus quadrupes, ad finem Appendicis Quadrupedum viuiparorum describitur Bellonij verbis, eius hæc effigies est, illic omissa.

DE MVSCA FLVVIATILI, RONDELETIVS.

Muscas volantes in aquæ extremitate sæpe vidimus æstate. Oculis sunt magnis pro corporis magnitudine, dorso rotundo, ventre plano, senos habent pedes, posteriores maiores ad corpus in aqua impellendum. Inter natandũ geminas alas extendunt. Quare & in aere volare, & in aqua natare possunt. Natant ventre in cęlum conuerso, contrario situ volant. Vtrunque per vices faciunt. Venter lineis nigris & viridibus distinguitur. his pisces insidiantur. Sunt permulta alia in aquis dulcibus insecta atque bestiolæ nondum ab omnibus satis animaduersæ, quæque vix bene pictura exprimi possunt. Quare hortor studiosos viros, & sedulos rerum peruestigatores, vt in fluuiorum aliarumue aquarum quas incolunt animalibus cognoscendis, & iis posterorum memoriæ mandandis operam ponant.

Musculus Plinio aliâs belua est, Μυστίκητος Aristotelis: aliâs non belua, sed balænarum dux piscis, quem Oppianus ἡγητῆρα, id est ducem nominat. Vide suprà in Balæna ex Rondeletio, & in Corollario nostro de Balæna D. Pisciculus qui balænis oculorum vice fungitur, musculi nomen habet & iuli, Hermolaus. sed an ex authoribus probari hoc possit, iulum esse musculum ducemue balænarum, nescio. Hippuris inescantur iuli, Oppianus.

Sunt & MVSCVLI Conchæ, suprà inter Conchas diuersas.

DE MVSTELA, SIVE LAMPETRA, BELLONIVS.

A GALEORVM generis est, quæ nostris à lambendis petris Lampetra, vel Lampreda dicitur: quòd integrum ferè diem ore succiso, denticulis circumuallato, saxis, quemadmodum & picatis nauium clauis, sic inhæreat, vt ea lambere videatur. Hanc Græci, inquit Galenus, Galeonymum & Galexiam appellarunt: Latini Mustelam, à maculati huius nominis quadrupedis tegminis similitudine.

B Huic pisci Plinius proximam mensam post Scarum tribuit, ac Murenæ æmulum esse affirmat. Fuit enim apud antiquos (vt & Acipenser) inter præcipuæ authoritatis pisces. sed Murena æquorea tantùm, ac spinosa est. Mustela autem & fluuiatilis & marina reperitur, ambæ prorsus cartilagineæ: quanquam Dorion cuiusdam fluuiatilis Murenæ meminisse videtur, cui spinam vnicam esse tradit, ei Asellorum generi persimilem, quod quidam Calariam dicunt. Cæterum marina cacochyma est, nautis præcipuè infensa, dum temonibus ferè triduum inhærens, caudam in contrarium vertit, recensque picatæ nauis lateribus picem lambendo sic infigitur, vt nautas ab itinere remoretur.

Fluuiatilis duplex. Maior. Fluuiatilis est duplex: maior, in Illyrico sinu, ac per stagna binominis Istri frequens: Gallicæ Mosellæ ac Ligeri, atque adeò Alpinis quibusdam lacubus peculiaris, qualis est Rhetiæ Brigantinus Plinio dictus, lautiores popinas per verna quadragesimæ ieiunia celebriores reddens: quo maximè tempore cartilaginea ipsorum spina (cordam appellant) nondum induruit.

Minor. Minor, vix palmi longitudinem, pollicisque crassitiem excedit. Viuis fontibus, riuulis, ac limpidorum fluminum litoribus gaudens, Romæ, Lugduni ac Lutetiæ frequentissima. Lampredotum Romani, Lampredonem Parisini, Lugdunenses Ciuellam vocant. Ac ne quis id Mustelæ genus in maiorem degenerare credat, vnicum hoc nobis argumentum esse potest, quòd ea, quanquam pusilla, oua tamen ac fœtus edat. Cetera maiori similis. Porrò maiores Lampetræ suis sexibus distingui solent, quarum (fluuiatilium præsertim) mares, expetibiliores sunt ob carnis suauitatem ac firmitudinem.

Partes corporis. Omnes, viuiparorum cetaceorum more, fistulā in ceruice habent, per quam dum nauibus aut saxis inhærent, aquam ad branchias attrahunt, quas vtrinque sub cute septenis formanibus in rectum ordinem dispositis, preter aliorum piscium morem, reconditas habent. Maculoso alioqui sunt tergore, supernè quidem ex atro in liuidum ac cinereum colorem desinente, subtus candido, vndecunque glabro, atque anguillæ modo lubrico: cum qua hoc etiam habent commune, quòd per longitudinem diffissæ, atq; in frusta consectæ, diutiùs adhuc viuere conspiciantur. Cor habent sub branchiis ac foraminibus reconditum, cartilaginea membrana, spongiosa ac pretumida inclusum, subrotundum, ciceris crassitie. hepar oblongum, vnius tantum lobi, felle carens. Minor autem Lampetra fuscum habet tergus, ventrem candicantem, cor ex subrotundo angulosum, milij magnitudine. Vnicum omnes habent intestinum rectum, minimè complicatum: reliquum corporis in fœminis, matrix ouis referta, occupat. Proinde nullas habent laterales pinnas, sinuosoque impulsu natant, vt Silurus ac Murena.

E Spumarum indiciis comperiri solent, captæque perpetua aqua immergi, cum qua ex longinquis partibus in vrbem deferuntur.

DE EADEM, RONDELETIVS.

Figura hæc lampetræ ad piscem Basileæ captum expressa est, ab ea quam Rondeletius dedit nonnihil varians, præsertim caudæ pinna.

A LAMPETRA ex genere est cartilagineorum piscium, qui longi lubricique sunt. Ea à lambendis petris nomen traxit. Diuersis nominibus appellant. Nam plota, fluta, vermis marinus, asterias, hirudo marina, muræna fluuiatilis & echeneis Oppiani, nominatur. (*De his nominibus, quæ benè aut malè lampetræ attribuantur, dicetur in progressu.*) A Gallis Lamproye. A nostris Lamprezze. Lampetra piscis est *Vbi.* marinus & fluuiatilis. Vêris enim initio fluuios ingreditur, vt illic oua pariat, in mare deinde reditura: sed tum magna earum fit captura, aliàs in mari rarissimè capiuntur, nec vnquam ferè nisi quum rostro nauibus adhærent.

B Anguillę, vel murænæ marinæ valde similis est Lampetra, si caput excipias. Os enim neque in longum, neque in latum scissum est, sed excauatō veluti in hirudinibus, quas sanguisugas vocant. In cauo illo sparsi sunt dentes flaui coloris, in eiusdem imo particula est contrario occursu foramen interius occludens. Pretereà corpore est rotundiore quàm muræna: cauda tenui & latiuscula. Venter lacteo est colore, dorsum maculis partim ceruleis, partim albicantibus est aspersum. Cute læui, sed dura & firma. Vtrinque septena sunt branchiarum foramina rotunda. Inter oculos, id est, in supremo medioque capite, fistulam habet, quæ ad palatum vsque patet: qua, vt pulmonibus spirantes pisces, & aërem trahit & haustam aquam reiicit, eamque ob causam in summa aqua fluitat, facileque suffocatur, si inuita sub aqua diutius retineatur. Oculos rotundos & profundos habet. Lingua caret. Nullis ad natandum pinnis donata est, sed flexuoso corporis impulsu agitur: & pinnulis duabus iter dirigit, vna ferè supra caudæ extremum erigitur, altera paulò superior est. Cor pericardio cartilagineo concluditur: cui annexum est hepar cæruleū punctis aliquot notatum, fel deest. Ab ore ad anum vnicus ductus est longus,

initio

initio ſtrictior, in medio latior, rurſus ad anum anguſtatus. Oſſa nulla habet, pro uertebris & ſpinis cartilaginem, cui medulla ineſt, illam noſtri chordam vocant: † quæ vêre tenerior, æſtate durior eſt, multoque inſuauior, vnde tum in pretio eſſe deſinit lampetra: cùm vêre, quo tempore vterum fert, in lautiſſimis cibis habeatur, & à diuitibus, luxuque deditis maximo pretio ematur, vt eorum opſonatores aliquando in foro piſcatorio ſuperbius ambitioſiusq́, contendendo licitentur. †F

Mare repetunt lampetræ cum ſuis fœtibus, quos Burdegalenſes pibales appellant. Aqua & muco veſcuntur. Sunt qui eſca quadam compoſita in fontibus & aliis dulcibus aquis nutriunt & ſeruant. A partu contabeſcunt, & paulatim emoriuntur. Annos duos duntaxat viuunt. C (E)

Carne ſunt ſatis molli & nonnihil glutinoſa. F

Magna fuit, & eſt hodie inter doctos viros diſceptatio, de vetere huius piſcis apud Græcos ſiue Latinos appellatione. Quibuſdam galeum aſteriam eſſe placet, quæ opinio parum validis rationibus confirmatur: quanuis enim maculata ſit lampetra, tamen maculæ ſtellarum figura non ſunt, veluti in aſteria. Prætereà à galeorum natura planè abhorret: neque enim viuos parit, neque fœtus ore ſuſcipit & remittit, quæ maximè galeo aſteriæ competunt. Sunt qui acipenſerem eſſe falsò dixerunt: quia longiore roſtro non eſt, neque trigoni figura, vt ſcribit Athenæus. A

Quod non ſit galeus aſterias

Non eſt acipenſer.

Fuerunt qui lumbricum marinum eſſe crediderint, ob valde ſimilem cum lumbricis terrenis corporis ſpeciem. Quibus adhibent Plinij lib. 9. cap. 20 autoritatem, quippe qui lumbricorum mentionem fecerit, quum de piſcium pinnis loqueretur. Binæ, inquit, omnino longis, vt lumbricis, & anguillis, & congris: nullæ, vt murænis. At hunc Plinij locum corruptum fuiſſe liquet ex Ariſtotele lib. 1. de hiſt. anim. cap. 5. Τὰ δὲ μόνον δύο πτερύγια ἔχουσιν, ὅσα προμήκη καὶ λεῖα, οἷον ἔγχελυς, καὶ γόγγρος: τὰ δ᾽ ὅλως οὐκ ἔχει, οἷον μύραινα. Alij piſces binas pinnas habent, quicunque longi ſunt & læues, (*vt Gaza interpretatur,*) vt anguillæ & congri: alij nullas omnino, vt muræna. Quæ cùm à Plinio conuerſa fuiſſe conſtet, nemo eſt qui non videat λεῖα lubrica interpretatũ fuiſſe, vt omnino legendum ſit: Binę omnino longis & lubricis, vt anguillis. (*Obſeruauit hæc primus Alcyonius vir doctus, teſte Iouio,*) Quare cùm neque Plinius, neq; vllus alius lumbrici marini meminerit, lampetræ vetus hoc nomen fuiſſe non potuit, † quemadmodũ neque vermis aquatilis. Caret enim omnino pinnis, quibus natet ſcilicet ſicut & Muræna. Quanquam Caſtellanus epiſcopus Matiſcon. vir ætate noſtra doctiſſimus, & qui doctrinæ cauſa maxima in gratia fuit apud Franciſcum Regem illuſtriſſimum, & optimum literarum patronum & alumnum, lampetras vermes eſſe aquatiles crediderit, eidemque Franciſco Regi perſuadere conatus aliquando fuerit, nec id ſine ratione. Hæc enim Plinius lib. 9. cap. 15. In Gange Indiæ Statius Seboſus, haud modico miraculo affert, vermes branchiis binis ſexaginta cubitorum cæruleos, qui nomen à facie traxerunt. His tantas eſſe vires, vt elephantos ad potum venientes mordicus comprehenſa manu eorum abſtrahant. Color cæruleus lampetræ, item mores quadrant: nam petris & nauibus ita hærent lampetræ, vt auelli non poſſint. neque repugnat cubitorum ſexaginta longitudo: in India enim omnia grandiora ſunt.

Lib. 7.

Quod non recte vocetur lumbricus marinus.

Non eſſe vermem aquatilem, qualem in Gange Plinius deſcribit.

Aliis lampetra, Auſonij muſtella eſſe videtur.

Quæq́, per Illyricum per ſtagna binominis Iſtri
In noſtrum ſubuecta fretum, ne lata Moſellæ
Quis te Naturæ pinxit color? atra, ſupernè
Lubrica cæruleus perducit tergora fucus.
Vſque ſub extremam ſqualet cutis arida caudam.
Spumarum indiciis caperis muſtella natantum,
Flumina tam celebri defraudarentur alumno.
Puncta notant tergum: qua lutea circuit iris,
Corporis ad medium fartim pingueſcit, at illinc

Muſtellam Auſonij & Plinij eſſe lampetram, vt & Maſſarius, Perottus & Iouius ſentiunt.

Hæc pictura cùm lampetræ noſtræ optimè conueniat, de eadem intelligendam eſſe cum Maſſario puto: nec illi aſſentior, (*Petrum Gillium notat*) qui piſci qui lota Lugduni vulgò appellatur, verſus Auſonij accommodat, cùm lota in fluuiis duntaxat naſcatur: Auſonius verò muſtellam ſuam è mari fluuios ſubire ſignificet. Eandem lampetram, muſtellam Plinij eſſe cenſet Maſſarius. Proxima eſt his menſa generis duntaxat muſtellarum, quas mirum dictu, inter alpes lacus quoque Rhetiæ Brigantinus æmulas murænis generat. In eadem eſt ſententia Sipontinus, cuius hæc verba ſunt in cõmentariis Cornucopiæ inſcriptis. Muſtellæ in lacu Brigantino Rhetiæ murænis ferè ſimiles, & cæteros omnes piſces noſtra ætate excedentes pretio, quas à lambendis petris nunc lampetras nominant. Idem confirmat Paulus Iouius his verbis: Vt arbitrer lampetram antiquitus fuiſſe muſtelam, Plinius apertiſſimè ſuadet, quum dicit in lacu Rhetiæ Brigantino muſtelam eſſe marinæ æmulam. nanque is hodie lacus Hydrius eſt, in Tridentinorum finibus, qui proculdubio antiquis fuit Brigantinus. Is emittit amnem Cliſium, in quo lampetræ reperiuntur. Sebinus quoque Brixianorum lacus, Brigantino proximus, qui hodie Hiſeius dicitur, & Ollium amnem emittit, vt plures eius accolæ mihi affirmarunt, aliquando lampetras Hetruſcis ac Romanis ſpecie ſaporeque ſimillimas præbuit: Hæc Paulus Iouius. In Gallia quoque huiuſmodi lampetræ reperiuntur, & maximè in fontibus & riuulis, in quos lampetræ marinæ nunquam penetrare potuerunt, quæ reuera marinis æmulæ ſunt, & figurâ & ſapore ſimiles, magnitudine ſola diſſidentes. Quòd ſi muſtellæ lampetræ ſint, à muſtellino colore, id eſt, ſubliuido (*Quid ſi à corpore oblongo potius? vt marinæ etiam puto ſimulet colore dorſi fuſco ferè, ventris autem albicante*) dictas fuiſſe arbitror.

Muſtella Plinij.

Lib. 9. cap. 17.

In li. de piſcib. Roman.

Quòd ſi, quis muſtellam Plinij, Auſonij ve non eſſe contenderit, nihilominus tamen veteres eam ἀνώνυμον minimè reliquiſſe, affirmare auſim.

Quid ni enim βδέλλαν marinam, id eſt, hirundinem marinam vocemus Strabonis exemplo? qui ſcripſit in quodam Libyæ fluuio naſci βδέλλας ſeptenûm cubitorum: quæ branchias habẽt perforatas, ita vt per eas reſpirare poſſint. Nam lampetræ ore ita ſaxis & nauium clauis hærent, vt optimo iure βδέλλαι, ἀπὸ τοῦ βδάλλειν, id eſt, ab emulgendo dicantur, quemadmodum ſanguiſugæ.

Lampetram poſſe Hirũdinem marinam dici.

Iam verò lampetram murænam fluuiatilem appellatam fuiſſe, ex Dorione perſpicuum eſt, qui in libro de piſcibus ita ſcripſit, referente Athenæo: Τὴν ποταμίαν μύραιναν ἔχειν μίαν ἄκανθαν μόνην, ὁμοίαν τῷ ὀνίσκῳ τῷ καλουμένῳ γαλλαρίᾳ: id eſt, Fluuiatilẽ murænam vnicam habere ſpinam ſimilem aſello qui gallarias nominatur. Itaque cùm duo ſint quæ vnica ſpina conſtent (nam per ἄκανθαν τὴν ῥάχιν, id eſt, dorſi ſpinam intelligo) murena fluuiatilis, & aſſellus gallarias: perſpicuum eſt lampetram, quòd vnicam

Item Murænam fluuiat.

huiusmodi ſpinam habeat, murænam fluuiatilem hîc dici: fluuiatilem quidem, vt ab alia muræna quę nunquam mare egreditur, vt fluuios ſubeat, diſtinguatur: murænam verò à corporis ſimilitudine. eſt enim ſimiliter longa, lubrica, colore vario, nullas habet pinnas ad natandum, ſed corporis ſimilitudine. eſt enim ſimiliter longa, lubrica, colore vario. nullas habet pinnas ad natandum, ſed corporis flexu impellitur. Aſellus verò gallarias longè alius eſt, vt ſuo loco declarauimus.

Item Echeneidem Oppiani. Quòd ſi ne hoc quidem vetuſtum fluuiatilis murænæ nomen tibi placeat, age aliud ex Oppiano proferamus. Is enim procudubio quam lampetram nunc vocamus ἐχενηΐδα ab affectu appellauit, quæ Latinè remora dicitur: quam ita graphicè depinxit, vt nullus ſit ſanæ mentis qui eam pro lampetra noſtra non agnoſcat. Eſt, inquit, pelago amica echeneis, longa, cubiti ſcilicet longitudine, ſubfuſco colore, anguillæ ſimilis: acutum eſt illi os ſubter, contortum, rotundi hami cuſpidi ſimile. de quo piſce nautæ rem mirabilem narrant, omnibus qui non viderunt incredibilem. nauem enim ſecundi venti vi impulſam, paſſiſque velis per mare currentem, piſcis tanquam eam voraturus ore admoto ſiſtit, inuitiſque nautis retinet, perinde ac ſi in tranquillo portu quieſceret.

Hæc verè ſunt, quę ſequentibus verſibus cecinit Oppianus libro. I. ἁλιευτικῶν.

Καὶ μὴν δὴ πελάγεσσιν ὁμῶς ἐχενηῒς ἑταίρη,
Εἴδει τοι ταναὴ μὲν ἰδεῖν, μῆκος δ' ἰσόπηχυς,
Χροιὴ δ' αἰθαλόεσσα, φυὴ δέ οἱ ἐγχελύεσσιν
Εἴδεται. ὀξὺ δέ οἱ κεφαλῆς στόμα νέρθεν ἐνδύκε
Καμπύλον ἀγκίστρου περιηγέος εἴκελον αἰχμῇ.
Θαῦμα δ' ὀλισθηροῖς ἐχενηΐδος ἐφράσαντο
Ναυτίλοι. οὐ μὲν δή τις ἐνὶ φρεσὶ πιστώσαιτο
Εἰσαΐων: αἰεὶ μὲν ἀπειρήτων νόος ἀνδρῶν
Δύσμαχος, οὐδὲ θέλουσι καὶ ἀτρεκέεσσι πιθέσθαι.
Νῆα πιταινομένην ἀνέμου ζαχρειέος ὁρμῇ
Λαίφεσι πεπταμένοισιν ἁλὸς διὰ μέτρα θέουσαν,
Ἰχθὺς ἀμφιχανὼν ὀλίγον στόμα νέρθεν ἐρύκει
Πᾶσαν, ἀποτρόπιος βεβιημένος: οὐδ' ἔτι τέμνει
Κῦμα, καὶ ἱεμένη: κατὰ δ' ἔμπεδον ἐστήρικται,
Ἥ τ' ἐν ἀκλύστοισιν ἐεργομένη λιμένεσσι.

His omnibus quæ nulli alij meliùs quàm lampetræ noſtræ competere poſſunt, accedit experientia ipſa, cuius primùm me admonuit Gulielmus Pelicerius epiſcopus Monſpelienſis ſingulari eruditione præditus: ex qua experientia conſtat lampetram nauibus, iis præſertim quæ recens pice illitæ ſunt, ore adhærere, picis, vt aiunt, exugendæ gratia. *Experientia.* Quòd ſi triremis clauo os affixerit, eius impetum retardari certũ eſt. Id nobis euenit Romam proficiſcentibus cum clariſsimo Cardinali Turnonio. Vidimus enim optimæ triremis cuius citiſſimo curſu vehebamur impetum inhibitum: cuius incertam cauſam cùm vectores perquirerent, tandem compertum fuit lampetrę ore clauo affixę vi id effici, quæ capta, & conuiuio appoſita moræ allatę pœnas dependit. Cuius rei locupletiſſimos teſtes habeo nobiles & graues viros, qui eadem naui vehebantur.

Echeneis Ariſtotelis & Plinij alia. Non me latet aliam eſſe Ariſtotelis lib. 2. de Hiſt. cap. 14. & Plinij lib. 9. cap. 25. Echeneida ſiue remoram piſciculum ſaxis aſſuetum, pinnas pedibus ſimiles habentem, quo carinis adhærente naues tardiùs ire creduntur, de quo ſuo loco diximus. Neque mirum cuiquam videri debet diuerſos piſces eodem nomine à diuerſis autoribus nominatos fuiſſe, veluti neque eundem piſcem diuerſis nominibus nuncupatum: id enim permultis & olim, & nunc accidit, quemadmodum ex aliis multis & antehac dictis, & deinceps dicendis, perſpicuum eſt.

F De carnis ſubſtantia iam dictum eſt. de eiuſdem condimento quod ex delicatioribus aromatis & eiuſdem ſanguine conficitur, deque immodico huius piſcis pretio vide Platinam.

COROLLARIVM.

A De lampreda non conſtat. ipſe tamen lampetras dici crediderim fontanas tineas & vulgò nominatas lampetras quaſi à lambendis petris. *Tineæ fontanæ.* ſunt qui à fulgore lampyridas vocent eas, ſed auctorem nullum habent, Hermolaus Barb. cum epiſtolis Politiani. Item in Corollario: Salubritatis aquæ argumentum eſt (inquit) anguillis ſcatêre amnes, ſicut vitij limus: vt quæ vulgò nominantur lampetræ. Ego fontium tineas, quas frigoris eorum indices facit Plinius, non lampetras, ſed inſecta quædam eſſe arbitror: de quibus dixi ſuprà inter Inſecta aquatica. Hermolaus idcirco fortaſſis tineas appellare voluit: quoniam & lumbrici, præſertim in homine, tineæ ab authoribus nominantur: & ſuo tempore quidam ex eruditis lampetras quoque vocabant lumbricos: *Lumbrici.* quod nomen tamen pro piſce apud nullum veterum reperitur, Iouio teſte. ex corrupta quidem Plinij lectione, vbi lubricis pro lumbricis legitur (vt Rondeletius annotauit) lumbricũ aliqui piſcem eſſe ſuſpicati ſunt, eumq; lampetram vulgò dictam eſſe cõiectarunt, idque eò magis opinor, quòd lampetræ etiam nomen ad lumbricum (u. in a. mutato) alludat. *Lampreta vnde dicta.* Mihi lampredæ nomen, pleriſque Europę linguis vſitatum, ad quam propriè pertineat dubium eſt. quanuis enim docti non pauci veluti Latinum à lambendis petris deriuent: alij Lumbricum vel Lombricum fluuiatilem Latine nominantes, Lampetræ vocabulum inde factum inſinuant: (Germanicum quoque *Brick* à Lumbrico deſcendiſſe videri poteſt ablata prima ſyllaba. Eſt & Lubricus piſcis marinus, oliſthos Oppiano dictus, à Lampreda fortè non multùm diuerſus. Vide in o.) quia tamen apud nullum veterum reperitur dubitari poteſt. Suſpicari quidem licet Germanicum eſſe, inde, quòd à ſaxis dependere ſoleat, factum. *Lampen* enim Germanis dependere ſignificat non ſine aliquo motu: vnde *lumpen* veſtes laceras, quarum aliquæ partes pendulæ ſunt, appellant, quas Græci ῥάκη: & *lempen*, aliarum quoq; rerum lombos, (λοβοὺς,) ſeu prominentes & pendulas particulas. Muſtelæ lacuſtris ſeu fluuiatilis ſpeciem, inferiùs deſcribendam, in lacu Conſtantienſi, quem Rhenus efficit, Albertus *Alquappen* Germanicè, ab aliis *Lumpen* vocari ſcribit: quę tamen ore à ſaxis non dependet, vt lampetra: ſed lubrica facilique & flexili in gyros corporis agilitate, lampredam & ſimile piſcium genus, etiam ipſa imitatur, veluti faſcia aut tęnia quędam oblonga, mollis & fluxa criſpante motu, vt quę vexillis caſtrenſibus adduntur, ex craſſiore paulatim attenuata. Subit & alia coniectura lamprete nomen (ſic enim in pleriſque omnibus linguis ſcribitur, r. ſtatim poſt p. ſequente, potiùs quam lampetra) piſcem in hoc genere longiorem ſignificari, *ein lange Prick: oder ein lang Baerle.* eſt enim lampreta longior inter ſpecies huius generis tres. Germanicę hæ etymologiæ ſi cui non placent, perpendat Græcam, quam in Alabe vel alabeta Nili piſce expoſuimus in A. elemento, & aliam itidem Græcam, quam paulò pòſt in Anguillæ apyreni mentione

Alabeta.

tione dicemus. Lampetram esse mustelam Ausonij Plinijque, inter doctiores plerosque conuenit, vt Rondeletius docet. sed cauendum ne quis mustelam piscem genere fœminino, cum mustelo genere masculino confundat, sicuti fecit Niphus. Mustelæ (inquit ille) Græcè dicuntur galeæ, vulgò lampretæ: rectè hoc quidem: sed considerato Aristotelis loco de generatione animalium 3.3. quem interpretatur, non rectè. loquitur enim philosophus de mustelo non mustela: hoc est de galeo pisce cartilagineo viuiparo, quem Græci γαλεὸν semper nominant, marino duntaxat. Mustelæ autē piscis, quem Græci γαλῆν vel γαλέαν vocant, omnino diuersi (quanquam & ipse similiter oblongus est, & cartilagineus, & branchijs detectis) nec Arist. nec alius (quod sciam) veterum Græcorum, præter Ælianum meminit, vt scripsi suprà in Corollario de Mustelis marinis, vel asellis mustelinis. Sed illa quam Ælianus describit, marina est tantùm: Plinij verò & Ausonij dulcium aquarum, è mari tamen subuecta, vt monet Ausonius: In nostrum subuecta fretum, ne lata Mosellæ Flumina tam celebri defraudarentur alumno. Danda itaq; opera est ne pisces adeò diuersos confundamus: & ne ipsa inflexio quoq; errorem pariat, quoniam mustelis, dandi casus in multitudinis numero, vtriq; sexui communis est, vel præter consuetudinem in fœminino genere distinctionis gratia mustelâbus efferamus licet, sicut equab. Iouius quoque linguæ Græcę imperitior, mustelam fœm. g. Græcis putauit galeum dici. eum reprehendit Massarius: Qui mustelam (inquit) siue lampetram pro eo capiunt, qui galeos ab Aristotele dicitur, mustelus à Theodoro tralatus, in errore non mediocri versantur: quippe cum galei qui è genere cartilagineo sunt, non oua vt lampetra, sed animal pariant. Quam ob rem mustela, cum oua solum non animal excludat, cum galeis cartilagineis admiscenda non erit. Et eo quidem magis ab hac sententia temperare debuissent, quod mustelas branchias habere negauerint, quibus Aristot. lib. de hist. primo, galeos præditos esse affirmauerit his verbis: Alteris branchiæ detectæ, vt galeo, hoc est mustelo, raiæ, reliquisque generis eiusdem. & secundo etiam eiusdem historiæ: Qui autem branchias habent, aut intectas continent eas, aut detectas, vt cartilaginea genera omnia. Hæc Massarius, contra Iouium, qui lampetræ branchias negauit: quas tamen habent, sed detectas, mustelis viuiparis in eo similes. Illi certè qui ex corrupta Plinij lectione (vt dictum est) lampetram, lumbricum nominarunt: ab hac opinione dimoueri debebant, quòd eo in loco Plinius, pinnas binas piscibus longis & lubricis (vbi ipsi lumbricis legunt) attribuat, sicuti congris & anguillis: cum lampetræ, sicut & murenę, in hoc cum congris anguillisq; minimè conueniant. binis enim illis ad branchias, quibus natant, destituuntur. Cęterum cum galeorum species sint plures, Iouius galeum asteriam pręcipuè, lampetram esse putabat: quòd is ab Hicesio ceu melior molliorque celebretur. Verùm cum toto galeorum genere, vt ostendimus, exclusa sit lampetra, ne asterias quidem esse poterit. Simili modo (inquit Massarius) coarguuntur, quando Hicesium pro lampetra galeum asteriam vocatum intellexisse dicunt. nam galeos asterias est, quem Theodorus mustelum stellarem Latinitate donauit, inter cartilagineos, vt dictum est, animal parientes, cute aspera, nigris stellata maculis, nunc à Venetis piscis cattus cognominatus. mustelam igitur, non galeon à Græcis, tum rationib. antedictis, tum etiam quod galeos non proprium nomen sit piscis, sed genus ad omnes pisces cartilagineos longos, vt vulpeculam, caniculam, hinnulum, spinacē, stellarem, & reliqua generis eiusdem: sed galem (vt autor est Herodotus) potiùs appellandum interpretandi ratio deposceret: non alia de causa, nisi ob eam, quam cum mustelis siue galeis habet, vti retulimus, conuenientiam & affinitatem. Iis igitur confutatis opinionibus, dicamus vnà cum Sipontino mustelam esse, quam modò lampetram vocant, Hucusque Massarius. Idem Iouius gallariam Athenæi, & galaxiam Galeni, & fluuialem murænam Dorionis (*probè hoc, & ex Rondeletii quoque sententia*) piscem vnum esse suspicatur, nec à lampetra diuersum: quam Bellon. etiam galeonymum vel galaxiam Galeni vocitat. At Rondeletius asellum galariam, vulgò sturionem dici putat, & veterum acipenserem esse. Plura lege suprà in Corollario de mustelis marinis, vel asellis mustelinis. Albertus lampetram, eiusque species, murænas nominat. Sunt etiam (inquit Massarius) qui lampetram è genere murenarum esse voluerunt, argumento, quod lampetra pinnis careat: quod idem de murena Aristoteles de natura animalium libro primo testatus est. Piscium, inquiens, alij pinnas duas tantùm habent, qui longi & lubrici sunt, vt anguillæ, vt congri: aut nullas omnino habent, vt murena. quod similiter quarto de partibus animalium dixit. cuius quidem rei Plinius quoque meminit, vt mox dicemus. Mouentur præterea alia coniectura, quod Plinius dixit in septentrionali Gallia murenis omnibus dextera in maxilla septenas perspici maculas, pro foraminibus maculas interpretantes. Sed ij à vero maximè declinare videntur, vt branchiarum ratio suadet. Caret enim murena branchijs integris, ex Aristotele secundo de historia, & Plinio hîc inferiùs, (libro 9.) quas lampetra, vti retulimus, detectas velut cartilaginea obtinet: vt qui lampetras branchias habere neget, eas è murenarum esse genere fateri omnino necesse sit, quum ex longis ouiparis nulli alteri generi præterquam murenis branchiæ integræ deesse videantur, eisdem tradentibus autoribus. Præterea si maculæ illæ quæ murenis in maxilla dextra sunt, foramina essent, Plinius neque murenis septentrionalis Galliæ tantùm, neque maxillæ dextræ duntaxat viuentibus inesse maculas dixisset. Rondeletius cum inter diuersa lampredæ nomina plotam quoque seu flutam eam vocari dixisset, aliorum quidem in progressu rationem aliquam vel authores affert, plotæ verò ampliùs non meminit. nec mihi vllus aut veterum aut recentiorum occurrit, qui hoc lampredæ attribuerit nomen. nam veteres, vt alibi diximus, de anguillis tantùm & murænis plotæ nomen vsurparunt. Est tamen lampreda veluti fluuiatilis quædam muræna, & sic à Dorione nominata existimatur: & nisi in summa aqua natet, Rondeletio teste, vt aerem trahat, facilè suffocatur. quamobrem si quis plotæ etiam vocabulo lampredam nominare voluerit, esto. ego nominum confusionis vitandæ causa, præsertim cum idoneus author desit, & alia huius piscis vetera vocabula habeamus, nihil hîc nouârim. Anguillæ quidem & murænæ, nec semper, nec omnes, sed cum Sole torrefactæ supernatant, plotæ (id est flutæ, interprete Gaza) cognominantur. Vnde lampetram antiqui mustelam appellarint, incertum est. Verùm ego piscem illum à longitudine candoreque ventris, & à tergoris superioris subluteo colore, vti in quadrupedibus mustelis videmus, dictum esse putauerim, Iouius. Nos suprà etiam quænam cum galeis, id est mustelorum genere marino communia haberet hic piscis, ostendimus: vt ab illo-

Mustela: Mustelus. — Galeus non est lampreta. — Galeus asterias non est lampreta. — Gallarias. — Quod sit è genere murenarum lampetra — Quod non sit. — Plota. — Mustela.

ab illorum similitudine & ipsum mustelam dictum, coniecturam faciam. Lampetra mustela dicitur. nam vt gale (γαλῆ, id est mustela) serpentes persequitur: ita & galeus piscis venenatum piscem pastinacam dictum, Carolus Figulus. sed hic quoq; mustelum ac mustelam, γαλεὸν & γαλῆν confundit. Huius opinionis (lampretam esse mustelam) ex recentioribus Sipontinus author fuit, qui in suis commentariis Cornucopiæ inscriptis, ita loquitur: Mustellæ in lacu Brigantino Rhetiæ murenis ferè similes, & cæteros omnes pisces nostra ætate excedentes precio, quas à lambendis petris, nunc lampetras nominant. quam quidem opinionem præ cæteris puto veriorem maximè autoritate Ausonij, qui mustellam pro lampetra examussim descripsit: Et Herodoti scriptoris antiqui libro suæ historiæ quarto, vbi de Pœnorum pastoralium regione loquitur. Sunt præterea (inquit) mustellæ, quæ in Silphio nascuntur murænis simillimæ, Massarius. Sed illum Laurentij Vallæ translatio decepit: qui cum Herodotus scribat mustelas (terrestres nimirum) apud Afros nasci in Silphio, similes Tartessijs (nempe mustelis:) pro Tartesijs, conuertit murænis, occasionem scilicet erroris ex Aristophane nactus qui Tartesiæ murænę meminit, &c. Vide in Mustela quadrupede B. Proxima est his (scaris, quibus Plinij tempore principatus dabatur) mensa generis duntaxat mustelarum: quas mirum dictu inter alpes lacus quoq; Rhetiæ Bigrantinus æmulas marinis generat, Plin. 9.17. Vetus lectio (inquit Massarius) Brigantinus non Bigrantinus habet. Ptolemæus Brigantium oppidum in Rhetia non procul ab ortu Danubij esse posuit: cuius populos Brigantinos Strabo etiam appellauit, vt à Brigantio Brigantinus, non Brigantinus deducatur. Itemq; murenis, non marinis, habet, hoc modo: lacus quoq; Rhetiæ Brigantinus æmulas murenis generat, quasi mustelam murenæ suo simili, quæ tunc in maximo erat precio, comparauerit. qui autem marinis legunt, mustellas marinas esse fluuiatilibus & lacustribus meliores, insigni mendacij vanitate dicere cogentur. Sunt enim mustellæ pisces longi, tenues & lubrici, nunc vulgò lampetræ cognominati, sine pinnis, murenæ similes, colore nigricantes, branchijs detectis instar foraminum quæ septem numero ex vtroq; latere sunt, rostro scisso contra quàm cæteri pisces habent: sic forte (vt opinor) appellatæ, quod longæ sint, & spinam cartilagineam ac branchias detectas, hoc est non intectas osseo operimento vt cæteri pisces habeant, quemadmodum galei, quos Theodorus mustellos interpretatus est. Etenim galei sunt pisces è genere cartilagineorum longi, qui spinam cartilagineam & branchias detectas obtinent, Hæc omnia Massarius. Quod ad Brigantinum lacum, non rectè sensit Iouius eum esse lacum Hydrium hodie dictum in Tridentinorum finibus. Omnino enim Brigantinus lacus is est, qui vulgò ab vrbe Constantia, aliarum ad eum lacum maxima, denominatur: de quo Ioachimus Vadianus noster in doctissimis suis in Melam commentarijs: Rhenus (inquit) lacum Acroniũ gemino alueo ingreditur: quem lacum Solinus Brigantinum, Ammianus Brigantiæ lacum à Bregantia vetustissimo oppidulo nominauit. id adhuc haud longè à Rheni ostijs (in lacum se exonerantibus) meridiem versus pristina lacus litora tenet. Inter montium celsorum anfractus (inquit Marcellinus) impulsu immani Rhenus decurrens extenditur: iamq; adiutus niuibus liquatis ac solutis alta diuortia riparum abradens, lacum inuadit rotundum & vastum, quem Brigantium (Brigantinum) accola Rhetius (Rhætus) appellat. Ægidius Scudus quoq; Claronensis, vir nostro tempore clarus inter Heluetios, historiarum & geographiæ doctissimus: Comitatus Brigantiorum (inquit) quorum nomen & ciuitas adhuc manent, infimum antiquæ Rhetiæ à latere Germaniæ tenet locum, confinis apud lacum Podamicum (*idem autem & Acronius, & Brigantinus est*) Vindelicis, hoc est Lintzgoijs. Supra Brigantium est sylua grandis, atque vallis plena oppidis & villis, vocaturque Brigantiorum sylua: per quam descendit amnis *Bregentz*, labiturque iuxta vrbem ipsam in lacum. Populi per circuitum habitantes fuerunt olim Brigantij appellati. Alius & paruus est lacus in Bernensium Heluetiorum agro, quem vulgò *Brientzersee* nominant: quem ne quis pro Brigantino nominis similitudine inuitatus accipiat, cauendum. De Brigantino igitur lacu constat, Lampetræ verò in eo hodie nullæ, quod sciam, reperiuntur. nam & à piscatoribus ad eum lacum aliquando interrogare memini: & qui de piscibus eiusdem lacus libellum Germanicum nuper edidit, Greg. Mangoldus nullam lampetrarum mentionem facit. Ego sanè lampetrarum genera in paucissimis lacustribus & stagnantibus aquis reperiri arbitror: atque in fluuiis & riuis maximè degere. Iouius, qui Hydrium lacum, Brigantinum existimauit: non in ipso, sed amne Clisio quẽ emittit, lampetras reperiri tradit: quanquam idem de Sebino Brixianorum lacu scribit, reperiri in eo aliquando lampetras: & Benedictus Iouij frater in Larij lacus piscium catalago lampetram quoque numerat. Sed eam minorem esse puto, quæ etiam in Verbano capitur: apud nos nec in Limago amne, nec in lacu è quo emittitur: sed in minore fluuio quem Glattam vocamus, reperitur. Lampredas maiores in mari pariter & dulcibus aquis capi aiunt: minores in dulcibus tantum, præsertim fluentibus. In Neocomensi lacu Heluetiorum, quem Teila fluuius efficit, lampetras & magnas & paruas degere audio. At mustelarum genus illud quod Galli barbotas vel lotas nominant, nostri *Trusch.hen*, in omnibus ferè lacubus inuenitur, & in Sabaudiæ lacubus quibusdam mustelæ etiamnum nomen retinet. Id autem in Brigantino quoque reperiri duorum generum indicabimus infrà. Quamobrem diligentiùs considerandum, de lampredis ne an alijs mustelis senserit Plinius. Sunt quidem lampredæ murænis similiores: sed marinis etiam legi, sicuti ęditio nostra habet, quam cum antiquissimis exemplaribus Sigismundus Gelenius contulit, nihil fortè prohibebit. neque enim video quàm verè scribat Francisc. Massarius: Qui marinis (inquit) legunt mustellas marinas esse fluuiatilibus & lacustribus meliores, insigni mendacij vanitate dicere cogentur. Certè ex Plinij verbis nullus huiusmodi sensus, etiamsi marinis legas, elicietur. Locus apud Plinium est libro 9. cap. 17. quod moneo vt lector curiosus rem omnem diligentiùs ęstimet. Lampredas dulcium aquarum, in cibo prę̨stantiores esse marinis, concedam illis qui id scribunt, & vtrasque forsan gustarunt. At si mustelas pro Lotis Gallorum, Botetrissijs Italorum accipias: marinas quoque mustelas inuenies, (de quibus suprà post asellos diximus: Vide pagina 89. & deinceps,) ęarne bona suauique fluuiatilibus fortè & lacustribus præferendas. de quarum vna (quam Ophidion Rondeletius nominat) Bellonius refert, carnis eam admodum delicatę esse, & Romanis antistitibus in delicijs haberi. Plinius cum in Brigantino lacu æmulas marinis nasci tradit, neque inferiores eas, neque potiores facere, sed vtrasque propemodum ex æquo post scarum optimas. ęmulationis enim vocabulum certi nihil exprimit, vtrum sit præstantius:

Brigantinus lacus.

Lota Gallorũ an potiùs mustela Plinij sit, quàm lampetra.

sed confinem quandam similitudinem in huiusmodi rebus insinuat. Notandum etiam quòd lacum Brigantinum Plinius mustelas generare ait, cum lampredæ in dulcibus aquis non generentur, sed subuehantur è mari. Vuottonus etiam, Potiùs (inquit) legendum arbitror marinis: vt scilicet comparentur mustelæ quæ lacustres sunt, marinis piscibus vel optimis: vel marinis, scilicet mustelis: quarum & Plinius alibi & Columella & Ennius meminerunt. Non propterea dixit Plinius marinæ æmulam (inquit Iouius) quia captam mari intelligere velit. marinæ enim sunt quę in Arno ac Tyberi capiuntur. Distant siquidem longo interuallo pulparum bonitate ab his quas in alto mari expiscari aliquando solemus: quum subaridæ agrestesq; sint: ita ut exprimere Plinius voluerit mustelas, quæ nunquam mare attigerint, sapore commendandas dulcibus in aquis reperiri. Neque enim Plinium lampetras paruas (quas lampetroccias vocamus) marinis comparare voluisse credendum est. nam si de paruis intellexisset, ad Brigantinum ignobilem, (*nos alium suprà nobilem & magnum hoc nomine lacum esse monuimus*) lacum, & ipsis abstrusum in alpibus minimè fuisset recurrendum: quum (vti suprà diximus) tota Gallia Cisalpina, in omnibus fluuiolis ac riuis copiosissimè reperiantur. Gillius harum rerum diligentissimus indagator, Plinij verba sic accipit: Cum sint marinæ (inquit) & fluuiatiles, & palustres Mustellæ: solæ illius generis quas lacus Brigantinus gerat, dignitatem habent: nam fluuiatilis lauti cibi est: marinam verò non boni cibi esse percepi. Mustella quam Ausonius describit huic (Lotæ Gallorum) magis quàm lampetræ similis est, cum ait: Quæque per Illyricum per stagna binominis Istri, &c. vt Rondeletius recitat. Hæc quam dixi Lotam squammis caret, & corporis ad mediũ fartim pinguescit, lutea iris huius corpus distinguit, atra puncta supernè notant tergum. Vidi fluuiatilem piscem (inquit idem Gillius) Mustellæ marinæ, quam Massilienses & Ligures sic nominant, omnino similem. Vterque iuxta branchias vtrinq; pinnas habet luteas, & in labro inferiori vnicum filum: vterq; etiam in gutture pinnas quasdam habet, similiter & in vtroque opimus venter est, & terrenæ Mustellæ ambo similitudinem quandam habent. In vtriusque capite lapillos inueni, Hæc ille.

Venetijs olim Nicolaus Sophianus, vir doctus, natione Græcus, lampredam vulgò dictam, echeneidem) nimirum Oppiani) esse mihi narrabat. Si lampetra esset echeneis, multi in Ligeri lintres cursum tenerent ab his retenti: quod quis aut vidit vnquam aut accepit? Io. Brodæus. Archestratus fortè lampredam, anguillam ἀπύρηνον dixerit: vt retuli suprà in Anguilla F. nam vt apyrena è malorum Punicorum genere nucleos habent non duros nec magnos: sic lampreda ossa duriora, quæ veluti πυρῆνας, id est nucleos quosdam dixeris non habet, sed pro ossibus spinis & vertebris cartilaginem. Quod si apyreno l. liquidam veluti articulum præfigas, lapyrenum & lampyrenum (solet enim m. ante p. abundare recentioribus Græcis) efficies. Lampetram piscem aliqui Mustellam vocant, ipse Hirudinem potiùs appellandam esse crediderim, à quadam hirudinis palustris, quæ sanguisuga est, similitudine, Grapaldus. *Echeneis.* *Anguilla ἀπύρηνος.*

In Germania orientali inueniuntur tria genera murænarum, vnum quidem valde paruum in Danubio quasi calami quantitatem & palmi longitudinẽ non excedens. Alterum autem maius illo inuenitur in aquis Septentrionalibus, quod est longum pedem cum dimidio ad summum. & habet nouem guttas in corpore iuxta caput ex vtroque latere, & ideo ab incolis Nouem oculi vocatur. Tertium est magnum ad spissitudinem brachij hominis, & ad longitudinem cubiti vel ampliùs: & non habet oculos, Albertus: cuius ego verba generibus illis quæ apud Germanos noscuntur, non satis accommodate possum. nam qui à nouem oculis vulgò denominatur piscis, passim vulgaris & minimus est in hoc genere: lampredam maximam esse puto, neque oculis (id est foraminibus branchiarum detectis) à cæteris differre. Priccam vulgò dictam non vidi, magnitudine autem media esse arbitror. Sed nomen à nouem oculis factum, lampredis maioribus tribui audio in Prussia, quæ ad vlnæ longitudinem accedant, è mari in Vistulam ascendant, lampredis ibidem dictis maiores, in delicijs habitæ, & cute detracta coqui solitæ. Qui mustelam stellarem, γαλεὸν ἀστερίαν, *ein Lampreth* Germanis interpretantur, mustelam verò læuem, γαλεὸν λεῖον, *ein Neunaugen* & mustelam variam, γαλεὸν ποικίλον, *ein Beißger*, ij & mustelum à mustela non distinguunt: & marinos cum dulcium aquarum piscibus confundunt. Hieronymus Tragus oculatam fluuiatilem (vt à marina, quæ & melanurus dicitur, distingueret) ficto nomine Latino appellare voluit tum lampetram tum à nouem oculis (branchijs) vulgò dictum piscem.

Lampetra (vt dixi) in plerisque Europæ regionibus nomen vnum habet, terminatione ferè tantùm variat. Italis lampreda, Hispanis lampréa, (Lusitanos anguillæ nomine appellare audio.) Gallis lamproye: Sabaudis ad Neocomensem lacum, Lambri. Germanis *Lampred, Lampret, Lempfrid*: Basileæ *Lampheryn, grosse Neuneug*, per inferiorem Germaniam *Lambrey*: Coloniæ *Lamperey*. Equidem in alijs atque alijs Germaniæ regionibus hæc nomina *Lampred, Neunaug, Berlin, Prick* confundi arbitror. Carolus Figulus Gallus, sed qui in Germania ichthyologiam ædidit: Mustellam (inquit) piscem vulgò Lampetram & Lamprenam dicunt. Anglis *Lampreye, Lampraye, Lamprell, Lampron*. Vocant autem sic præcipuè maiorem, absolutè: minori discrimen magnitudinis addunt: *a kleane lamprelle, a smal lamprelle*. Sunt qui maiorẽ, anguillam nouem oculorum vocitent, *a nyne eede eale*: quod nostri efferrent, *ein neunetugaal*. Polonis Ninog.

Lampetræ in (Gallia) Cisalpina paruæ, in Hetruria mediocres, Romę ex Tyberi permagnæ capiũtur, Platina. Subeunt Arnum & Tyberim, atq; in ijs pręsertim amnibus ad generosum habitum adolescunt. In omnibus autem Galliæ Cisalpinę riuulis, ipsisq; pręsertim Ticini atq; Adduæ emissarijs multæ reperiuntur pretiosæ admodum, quanquam minimi digiti crassitudinem rarissimè superent, Iouius. Apud nos quidem lampreda simpliciter dicta (id est maior) rara aut nulla est. Capitur aliquando in Rheno, & fluuijs riuisq; Rheno se admiscentibus: & alijs, in quos nimirum è mari subit. In lacubus paucis, aut nullis fortè, de quo dubitauimus suprà in A. In lacu tamen alluente Suerinum non procul ab Oceano Germanico, præter alios pisces mustelæ etiam capiuntur, vt Simon Paulus Suerinensis: quem Mustelarum nomine Lampredas intellexisse conijcio. Is quidem lacus, vt opinor, aquas dulces continet: oritur enim ex eo Stęra flumen. Est in ora Germaniæ, circa Hollandiam puto, & ostia Rheni, sinus vel recessus maris, *der Heringsee* ab Harengis denominatus: in quo priccas etiam vulgò dictas, lampredæ genus alterum capi audio.

Corporis descriptio, & partes.

Lampetra anguillæ multùm aſſimilis eſt, breuior tamen, Platina. Anguillis vel paruis potiùs murænis aſſimulantur. ſunt enim lubricæ & nigricantes, tendente tamen earum parte prona ad cœruleum colorem: vtroque autem gutturis latere foraminulentæ. ſiquidem ſeptenis paribus fiſtulis mirabili ordine à natura fabricatis acceptam aquam emittunt: quum branchijs (*ſpineo operculo tectis*) omnino careant: nec cubitalem excedere magnitudinem ſoleant, Iouius. Lampetræ rarò capiuntur quæ libram excedant, Alex. Benedict. Lampredæ interim (*aliquando*) anguillarum amplitudine reperiuntur, parte plurima digiti minimi craſſitudine, palmi longitudine, cætero anguillis puſillis & murænulis ſimillimæ, niſi quod ſeptem habent à capite in collum foramina, Hermol. Lampredæ ſimiles ſunt ſerpentibus in anteriori parte corporis, à medio autem vſque ad extremum ſimiles anguillis: ab eodem medio vſque ad finem caudæ corpus per latera ambitur pinnulis. os eis idoneum quo ſugant, non quo mandant. Albert. Et rurſus: Spinas non habent, ſed cartilaginem loco ſpinæ dorſi, (*quapropter teneritudinem in cibo etiam appetitur*) corpus valde æquale, quamobrem diu viuunt in partes diuiſæ. Felle carent lampredarum genera omnia. Hepar lampredis tenue eſſe audio, viridis coloris. Tyberim in Italia, Sequanam in Gallia, Seuerinum fluuium in Anglia, lampredas grandes, triginta vnciarum aliquando nutrire aiunt.

Lampredam maximam & pulcherrimam ante paucos annos Baſileæ in Byrſa flumine captam, vir clarus & de vniuerſa re literaria magnificè meritus Hieronymus Frobenius typographus ad me miſit, cōducto adoleſcente valido, qui in ligneo vaſe pleno aqua ad me deferret: adiuncta etiam icone, vt ſi fortè contingeret in via eam expirare, piſcem tamen ad viuum depictum haberem. Ea longa fuit dodrantes quatuor, corpore mox à branchijs ea craſſitie, vt circuli diameter ad quinque digitos accedat. Vix maiorem, ea in vrbe viſam aiunt. Ex illius inſpectione, lampredam his verbis deſcripſi. Cutis nigricans pallidis quibuſdam anguloſis maculis diſtinguitur, vt in muſtelis illis ferè quas Lotas Galli vocant. Tenax ea quidem, non æquè tamen craſſa eſt vt anguillis, nec detrahi ſolet ad cibum præparandis. Ore loculorum inſtar (qui ad ſeruandos numos loro contracti clauduntur) conſtricto lignum aut lapidem ita apprehendit vt ſugere videatur, idque tanta vi vt ægrè auellatur, cucurbitularum medicinalium quadam ſimilitudine. Quanquam autem os rotundum eſt, in longitudinem tamen id contrahere & claudere poteſt. Macula albicans in vertice in medio oculorum interſtitio apparet: & contiguum ei anteriùs foramen paruum, membrana parum prominente circūdatum. Branchiæ intra foramina, ſeptena vtrinque, latent, vndique affixæ, non abſolutæ. Margo oris rotundus fibris quibuſdam lacinioſus eſt: quæ nimirum vt firmius hæreat ſugatque efficiunt: hos aliqui dentes fortè putarunt, qui lampredam dentes picatos habere putant, quòd tanquam pice oblitis tenaciter eis adhæreſcat. Sed dentes propriè dictos interius habet: ex quibus interiores quique, maiores ſunt. Dentium ordines circiter viginti, tanquam à centro ad circunferentiam digeruntur: ordinibus ſingulis quaterni, quini ſeniue dentes inſunt. Eſt & in ipſo oris receſſu duplex dentium minorum ordo: maior omnino ſerram denticulis vtrinq; denis refert. ij denticuli continui ſunt, & ab vno initio: cæteri cutem habent interiectam. Carnes & pulpæ (ſeu muſculi) in corpore contorquentur. Iecur viride. Plura non addam: quòd ex Bellonij & Rondeletij deſcriptionibus cætera ſatis cognoſcantur.

C Lampredam maiorem è mari ſubire flumina, & alia quædam quæ huc referri poterant, prędicta ſunt. Veris initio migrare dicuntur, & circa diui Donati diem (qui ſeptimus decimus Februarij eſt) nullę ampliùs apparent: aut enim recedunt: aut intereunt, corpore reliquo tabeſcente, licet capitis moles magna relinquatur, vt ex viro docto Miſeno accepi. Veris tempore fluuios ingrediuntur oua pariturę, indeque ad mare cum fœtibus redeunt, Cardanus. Sturio & lampreda toto ore extrahunt humorem eorum quæ ſugunt, ad ſuum nutrimentum, Albertus. Obſeruaui ego lumbricos illos aquaticos, *die Neunauge*: item anguillas & murænas (lampredas) gigni viſcoſitate terræ: deinde mutua attritione ex ſaliuario lentore quem faciunt: tertio ex ouo more reliquorum piſcium, &c. Chriſtophorus Salueldenſis. plura vide ſuprà in Anguilla c. Lampreda æqualis eſt valde corporis, & ideo diu viuit in partes diuiſa, Albertus. Ego caput multo tempore poſtquam abſciſſum fuerat, moueri vidi.

Quæ ſequuntur ex Argentinenſi perito quodam piſcatore cognoui. Lampredæ ſalmones è mari flumina ſubeuntes comitantur, adhærendo eis. Initio Maij optimæ ſunt: ab eo tempore quotannis irrequieto motu & natatione adeò exhauriuntur & emaciantur, vt pleræque intereant priuſquam pariant, circa finem Maij aut poſtea. Quòd ſi etiam fortè pariant aliquando, (ouorum paruulorum congeriem) ſoboles euaneſcit, nec vnquam apparet fœtus earum in noſtris (circa Argentinam) aquis. Adultæ etiā quæ non pereunt, cum fluuio aqua ſecunda exacto Maio auferuntur, nec ampliùs toto anno apparent.

E Capiuntur circa Argentinam genere retis, quod vulgò *Wurffgarn* appellant: & in naſſis quoque qua profundiſſimus vel rapidiſſimus eſt Rhenus. Dum per Ligerim fluuium iter ageremus, hærentes proræ ſex aut ſeptem lampetras grandiores anguillis nautæ ceperunt.

F Muſtelam Ambroſius guſtu ſuauem dicit, Iouius. Lampreda nunquam melior eſt quàm Maio menſe, Innominatus. Initio Maij cur optima ſit cauſam lege in c. Spinæ ipſarum quoque, vel cartilagines potiùs, tam teneræ ſunt, vt in cibo appetantur. Cæteros omnes piſces noſtra ætate excedunt precio, quos vulgò lampetras nominant, Sipontinus. Lampetra non adeò ſuauis eſt guſtu, vt mihi videbatur, vt anguilla: durior enim eſt: tametſi mihi non aſſueto delicatior videri debuiſſet, Cardanus. Nobilis quidam coquus aulæ procerum (Romæ) lampetras coturnicibus comparabat, Iouius. Romanis præcipua nobilitas à magnitudine atq; ſapore, adeò vt denis ſæpe aureis ſingulæ væneant, ipſo pręſertim vêre quo maximè probantur, Iouius. Romæ ex Tyberi permagnæ capiuntur. Et bene à natura actum eſt. quandoquidem illic delicatiſſimum ac ſatis magnum produxerit piſcem, vbi vallatæ gulę inter ſe auctis rerum precijs certant. Emi frequenter lampetras quinque, ſex, ſeptem aureis, & olim à quodam laticlauio viginti, cum alter ſecum auctionaretur, ſcimus. Nec paſſa eſt ingenua gula tantam audaciam gratuitā eſſe. Diſpenſatori enim, quòd ſui ipſius arrogantiam & faſtum (nolo dicere ſtultitiā) imitatus eſſet, centum aureos dono dedit, ne ſecundò ad ſingulare certamē prouocatus, timidus ac infractus animo ſuccumberet, Platina. Dulcis hic piſcis, ſed non ſalubris eſt: & cum editur, calidis aromatibus eſt condiendus & generoſo vino, Albertus. Craſſum & viſcoſum ſuccum generat, minùs

tamen

tamen quàm anguilla. & timendum est ne quid his piscibus veneni insit: quare in optimo vino submergendæ sunt viuæ, donec moriantur: deinde præparentur cum gelu optimis condito aromatibus præstat tamen vt antea duabus vicibus ebulliant in vino & aqua: & (rursus) ea abiecta decoquantur ad perfectionem: & fiat gelu in patina, vel pastillus, vel assentur cum salsamento (embammate) idoneo, vt salsa viridi cum acribus aromatibus, & vino hyeme, omphacio autem & aceto æstate, Author annotationum in Regimen Salernitanum. qui etiam anguillam similiter præparari docet. Lautiorum hominũ lampetras viuas, priusquam coquantur, alij in vino maluatico aut alio dulci, alij in lacte dulci suffocant. Lampredæ paruæ præferendæ sunt anguillis, & minùs periculosæ, vt quæ minùs viscosum minusque crassum succum generent, Idem. Lampetras omnibus prætulerim. sed quia rarò capiuntur quæ libram excedant, raritas laudem ademit. optimi enim sunt succi, Alexander Benedictus in libro de peste. Ex piscibus delicatiores subueniunt aromate conditi, quales anguillæ sunt & lampredæ, Idem. Lampetram (inquit Platina) erutis dentibus ac lingua, (*linguam ei negat Rondeletius*) & extracto per obscœnas partes solo, quod eò tendit, intraneo, cum aqua calida bene lauabis, nullibi comminuta pelle. Colligẽdus est item sanguis, quo condimentum fieri solet. In os eius nucem muscatam: in foramina quæ circa aures habet (*in branchias*) caryophylli integri grana indes. Inuolutam deinde in spiram, in tegano ad focum cum semiuncia optimi olei, pauco agrestæ, vini albi & optimi, salis quantum sat erit, lento igne percoques. Vbi feruere occeperit, sanguinem è capite in teganum ipsum exprimito. Idem etiam fieri, antequam ferueat, potest. Eius moretum hoc modo facito: Amygdalas aut auellanas cum sua pelle tostas ac tersas, ne cinis insit, bucellam item panis vstulatam cum passulis contundito. tunsa, cum agresta, defruto, aut in parte cocturæ dissoluito, ac per setaceum in catinum transmittito, indendo semper parum gingiberis, caryophyllorum, cinnami, & id sanguinis quod diximus colligendum. Hanc impensam in teganum infundes, donec lampetra cocta videbitur: vnà efferueant finito. Aliter: Assam si voles, dum coquitur, sanguinem & adipem colliges. Hoc item, eo quo prædiximus modo, edulium condies. Sunt qui minimas, quas lampetrocias vocant, in craticula lento igne percoquant, suffundendo continuò ex oleo, agresta, sale, aromatibus simul mixtis, Hucusq; Platina. Lampetræ (inquit Iouius) suauissimę sunt: Martio tamen Apriliq; mensibus tantùm. nam incipiente æstate durescit neruus interior, qui illis pro spina est. Cæterùm delicatiore quodam condimento multò maiorem, quàm ab ipsis pulpis nobilitatem accipiunt. Necare enim hunc piscem in Cretico vino solent: eiq; myristica nuce os claudere, & foramina illa (*branchiarum vtrinq; septena*) totidem caryophyllis adimplere: in teganoq; conuolutum in spiras, additis auellanis tritis, medulla panis, oleo, vino Cretico aromatibusq; ad temperatiores prunas certis momentis sedulò excoquere. quo condimento Leo X. in minore fortuna, ioci caussa, vt conuiuium exhilararet, Marianum cucullatum, salsum & ridiculum hominem, memorabili impostura decepit. Nanq; funem instar lampetræ incoctum, multoq; illo iurulento immersum, grandi in patina apposuit, ut notam omnibus eius edacitatem gulamq; eluderet: qui iam magna pultarij parte absumpta pseudolampetram aggressus diu multumq; cum ea maxillis ac dentibus inhærente colluctatus, cachinnum cunctis tollentibus facetissimè respondit: Vtinam sic mihi sæpius illudatis. nam in hoc condimento non modò funes, sed & ipsas catenas, (quibus insani vobis similes vinciuntur,) & cum voluptate quidem absumerem. Cæterùm lampetrarum pulpis nullam vim noxiam inesse putandum est: quando & duricie & lento pingui prorsus expoliatæ sint: quibus maximè conditionibus pisces stomachis incommodi esse consueuerunt. Dicere autem eas ab occultiore potestate neruis aduersari, impudentis vel scrupulosioris ingenij esse putamus, Hæc Iouius. Quemadmodum nostri gulæ nepotes lampretam piscem vino Cretico ebriam & submersam, inserta eius ori nuce myristica obturatis externè cum caryophyllis infixis, ex vtroque latere colli septenis fistulis, ne vinum absorptum regerant, enecare solent: sic Apicius artis culinariæ ad omnem luxum archimagirus, nullos pisces in garo enecatos, sapidiores fieri docuit. Vnde & Plato comicus inquit: Ἐν ζαπρῷ γάρῳ βάπτοντες ἀποπνίξουσί με. id est, In putrido garo submergentes suffocant me, Io. Langius medicus in epistolis. Cæterùm vt lampredas hodie, sic & gallinas olim vt tenerescerent, si subitò coqui opus esset, viuas in generosum vinum mergebant, teste Horatio 2. Serm. Si vespertinus subitò te oppresserit hospes, Ne gallina malùm responset dura palato, Doctus eris viuam misto mersare Falerno: Hoc teneram faciet. Lampredam ego semel gustaui: cuius pars assa erat in veru, vt anguillæ assantur: pars in dulci & aromatico iure elixa, quæ quidem meo palato suauior erat. Sanguinem in his piscibus non separant vt in anguillis, quòd innoxium existiment. Angli maiusculas pastillis, vt vocant, includunt. Lampredas salsas dolijs inclusas Dantiscum mittit: Hamburgum maiores infumatas.

Lampetrocia.

Mustelæ Philologia cum Quadrupedibus est. Inter vulgares quosdam circa piscium nomina iocos H Germanis quibusdam vsitatos, lampreda tibicinis nomine venit: *Ein Lempfrill ist ein pfeiffer*: fortè ob oris rotunditatem.

DE ALTERO GENERE LAMPREDÆ.

GENVS Lampretæ alterum, cuius iconem vt ab Argentinensi pictore accepi, posui, Argentinæ vocatur *Berle*, *Berlin*, *Berling*. Francofordiæ, Coloniæ & apud inferiores Germanos, *ein Pricke*, vel *Brick*. aliqui ineptè murænam interpretantur. De eo iam nonnihil in Lampredæ historia diximus: ad quam remitto lectorem. Piscium Germanicè dictorum *Pricken & Neunaugen*, infinitus numerus capitur in Visurgi fl. in Oceanum labente, quod Iustinus Goblerus nobis indicauit. Ex sene quodam Argentinensi piscatore cognoui, hos pisces sui generis esse, neque fieri ex eis lampredas vt quidam putant. digiti crassitudinem non superare. Parere extremo Aprili vnà cum lampredis paruis enneophthalmis dictis: nec probari eo tempore: postea non reperiri vsque ad diui Adolphi diem. tunc enim rursus apparent, & laudantur mensis vsque ad initium quadragesimæ, (aliâs vsque ad diui Michaëlis diem.) capi vt plurimum nassis, qua profundissimus est Rhenus. nihil in eis cibi aut excrementorum reperiri, ne fel quidem. quamobrem coquendas leuiter incidi carnem satis esse, vt sanguis effluens sartagine excipiatur vino pauco adiecto: aliter enim tenaces fieri. Sale con-

le condiri salmonum instar: & è vase, in quo seruantur, furcula eximi, vt in craticula assentur lucanicarum instar: assas iure à caryophyllis denominato condiri: id principum esse edulium, & nominari vulgò *ein Brickenpfeffer*. In libello quodam innominati authoris de piscibus Germanico, reperio, Berlam vulgò dictam sororem esse lampredæ: (sed nostra lingua vtriusq; piscis nomen masculino genere efferens, fratres facit: *Ein Berlin ist des Lempfrids bruder*:) & placet mensis à duodecimo die (mensis nomen omittitur, Ianuarium aut Februarium acceperim) vsque ad annunciationem diuæ Virginis in Quadragesima.

DE LAMPETRA PARVA ET *fluuiatili, Rondeletius.*

Rondeletius & Bellonius duo tantùm genera faciunt: nos tria, & ex eis hanc minimam.

Vbi. IN fluuijs & riuulis paruæ Lampetræ proculdubio in ijs natæ reperiuntur, vtpote quæ illic capiũtur, quo nullus marinis aditus patere potest: cùm neq; illi in mare confluant, neque mare cum ijs vlla parte sit coniunctum. Tales in Aruerniæ riuis inueniuntur.

A Vocantur à Gallis Lãproyons, & Lamprillons.

B Marinis sunt partibus internis & externis & colore similes, sola magnitudine differunt: quædã enim magnitudine sunt digitali: aliæ vermibus (A) terrestribus, crassioribus assimilantur. Tholosæ frequentes venduntur, & illic chatillous vulgò nominantur.

F Carne sunt molli, glutinosa, excrementitia. frixæ & elixæ eduntur, suauioribus aromatis, additis oleo & omphacio, conditæ. Sic apparatæ ab ijs qui gulę delicias sectantur, magis cõmendantur quàm à medicis.

C Luto & aqua vescuntur, ijsdemque in locis degunt in quibus vermes.

COROLLARIVM.

Minimæ lampredæ iconem, qualis à nostro pictore olim efficta est, adiunxi: quòd à Rondeletij pictura, accuratiùs fortè facta, differre videretur.

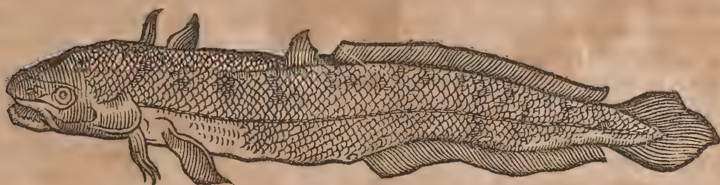

A DE lampreda minima in præcedentibus duobus capitibus iam explicata sunt quædam. Galli Senones & alij quidam Cathoille nuncupant, à titillatione. videtur enim dum manu tenetur hic pisciculus, veluti titillationis sensu varijs flexibus contorquere se & elabi. Germani *Neunaug*: quod nomen tamen etiam maiori & marinæ lampredæ attribuunt, vt dictum est. Idem à nobis mutuati Bohemi quoque & Poloni retinent. proferunt enim Neynok, & Naijnog. Germani quidam literati ad nostri nominis imitationem Latinè etiam oculatum vel oculatam appellant: quod non probo: quoniam veteres Latini oculatam piscem marinum nominant, quem Græci melanurum. Huius piscitij genus alterum quoq; inueniri audio à nostris piscatoribus, cui à cœno nomen ponunt *Murneuneugen*, in quo degunt: nigriores esse aiunt: nec admitti mensis, sed infigi hamis ad pisces capiendos, præsertim anguillas, thymallos, &c. Si in olla fictili aqua calida elixetur lampetra parua, ollam frangi seu findi aiunt. Capitur ea sæpius reti cum Varijs siue Phoxinis pisciculis. Februario & Martio mensibus ad cibum præfertur. Sunt qui laudent circa diem diui Iacobi, (qui vigesimus quintus Iulij est,) & deinceps ad quadragesi-

dragesimam vsque. postea perit aut euanescit, vt audio: sed quærendum diligentiùs, de maiori ne tantùm lampetra hoc accipiendum sit. quoniam Enneophthalmi nomen Germanicum, vt dixi, constans non est. Decimo Aprilis olim hos pisciculos gustaui, è Glatta flumine, ouis grauidos: quæ planè ingrati saporis mihi videbantur. Exenterari non solent. Caro est tenax: spina nulla: pro spina dorsi vnus continuus neruus cauus, quo humor albus continetur, simplex, absque vllis neruorum costarúmue ramulis. Intestina tenuissima. Ventriculum animaduertere non potui: neque mirum, cum solo suctu viuat. Foramen in capite suprà, sicut lampredæ maiores, habet. Iocus quidam vulgaris hunc piscem inter cæteros puerum nominat, *Ein Neunaug ist ein Kind*: propter paruitatem nimirum.

DE MVSTELARVM FLVVIATILIVM ET LACVstrium genere alio, eiusque speciebus aliquot.

ET PRIMVM DE LOTA GALLIS DIcta, ex Rondeletio.

LVGDVNENSES piscem qui in Arari inuenitur Lotam vocant, qui à Gebennensibus Motella quasi A Mustella nominatur.

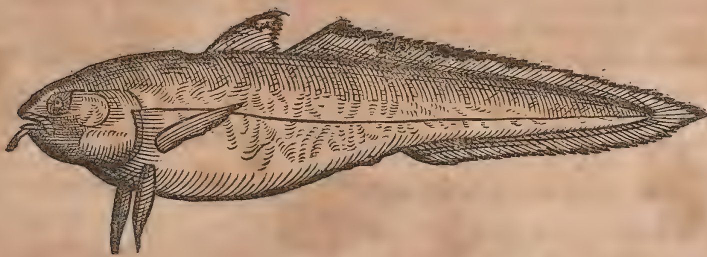
Piscis est fluuiatilis & lacustris, Mustellæ marinæ vulgari, de qua alibi diximus, similis admodum, nisi B esset corpore rotũdiore & spissiore. Ex maxillæ inferioribus extremo pilus vnicus ueluti ex mẽto barba propendet, nullus in superiore eminet, vt in marina. (*In nostris puto etiam suprà duo pili sunt, sed in mortuis ferè latent, vt in maxima obseruaui.*) Pinnis quatuor natat, duæ sunt ad branchias sitæ, duæ in ventre, ab ano vnicam continuam habet ad caudam, huic æqualem & similem in dorso, quam præcedit alia pinnula. Cauda mucroni gladij figura similis est. Paruulis squamis corpus tegitur, quod è rufo fuscum est, & maculis nigris vndulatim dispositis conspersum. Dentes paruulos & (*instar limæ*) tenues habet. Muco oblita & lubrica est Lota, vt Anguilla. Ventriculum paruum habet cum multis appendicibus, intestina cõuoluta: hepar albicans, in quo fellis vesica, quæ ex viridi flauescit: splenem rubrum: vesicam oblongam, aëre plenam. Branchias quaternas & duplices.

Nascitur in lacubus & fluuijs leniter fluentibus, vt in Arari. C

Hepar pro corporis ratione magnum est, & delicatum habetur. Oua noxia, quemadmodum oua barbi, quæ ventriculum lædunt, & aluum turbant. Caro tota à Lugdunensibus habetur in pretio. F

Si quis Lotam, Mustellam lacustrem vel fluuiatilem appellauerit, non ineptè mea quidem sententia A fecerit, modò non eam accipiat, quæ ex mari fluuios petit qualis est Mustella Ausonij: qui Mustellæ nomine Lampetram nostram describere videtur.

DE PISCE QVI A VVLGO BARBOTA VOcatur, Rondeletius.

IN lacubus & fluuijs minimè rapidis Lotæ species, vel ei persimilis piscis nascitur, qui à uulgo Barbota nominatur. A

Lotam corporis specie refert, nisi quòd rostro est acutiore, item cauda tenuiore & magis in acutum B deficiente, ventre prominentiore, alijs omnibus similis: Nam veluti è mento cirrus propendet, ab excrementi meatu pinna vnica est continua ad caudam, huic alia respondet in dorso paulò longior, hanc præcedit altera paulò longiùs quàm in Lota à posteriore dissita. Corpus eodem modo coloratum & maculosum, cutis læuis est & lubrica.

Vita etiam & moribus conuenit. Hepar habet magnum † & delicatum, albicans. Carne glutinosiore C est quàm superior, muco enim & cœno vescitur, in eoque delitescit. †F

DE STRINSIA SIVE BOTATRISSA, (ID EST MVstellæ genere lacustri maiori,) Bellonius.

GLANIM piscem refert is quem Insubres & Taurini Botetrissam nominant, demta tamen magnitu- A dine. Sunt enim tam propinqua similitudine, vt eorum alterum maiorem, alterum verò minorem dicere possimus.

Huius

B Huius piſcium generis alij (*ſpecies nimirum duæ vnius generis*) in flumine capiuntur, alij in lacu. Qui ex Verbano, hoc eſt, maiori Italiæ lacu adferuntur, libras quatuor groſſas, id eſt, ſeptem libras communes pendent. Qui verò in Ticino capiuntur, (*lotæ ſcilicet vel barbotæ fl.*) libram vnam groſſam, ſeu libras tres communes non excedunt: Ideo hos Mediolanenſes paruos ad diſcrimen maiorum vocant. Colore prę-terea diſſident: Nam qui in flumine capiuntur, nigricant, & ſunt vnicolores: qui autem ex Verbano ſunt lacu, ex flauo in cinereum colorem vergunt, & fuluis maculis diſtinguuntur. Cùm autem ad Luganum lacum ventum eſt, pagorum incolæ nomen eis mutant, & Strincza nominant. Nam quum alijs eius nomen à Botto qui Gobius eſt, componatur, Botatriſſæ dicuntur. Mediolanenſes pro bottis eos intelligunt, quos Romani Miſſoros nuncupant: quorum progenitos Veneti Marſiones appellant: adulti autem, Gobij albi dicuntur, vulgò Paganelli.

A Lota ſiue Barbota fluuiatili, (*Clarius diceret, Lacuſtris à fluuiatili: quanquam ſola magnitudine eas differre verum non eſt: colore etiam eas diſcerni, ipſe Bellonius proximè retrò dixit. nos à pinnis quoque diſcrimen oſtendemus.*) ſola etiam magnitudine differt: nam Botatriſſa Verbani, aut maioris lacus Barbota, duplo maior excreſcit, eſtq́; popularis Mediolanenſium cibus. Longitudinis ſemipedalis plerunque eſſe ſolet: craſſitudinis verò quantum pollex cum indice amplectatur. Caput veluti compreſſum, craſſum & latiuſculum habet, reliquum corpus vt Anguilla lubricum. Anguillam quoque referret, niſi curto eſſet corpore. Duas præterea fert in tergore pinnas carnoſas: quarum anterior capiti vicina multò minor eſt, quàm ſecunda quæ in ſummo eſt, & ad caudam deſinit. Alias habet pinnas in lateribus molles & latas vt conger aut Anguilla: duas iterum ſub ventre minores: caudam latam & mollem: vnde mihi dubium (*addo, no*) eſt, piſcem hunc inter Gobiones minimè adſcribi debere. Sunt enim ſquamæ Gobioni, & pinnæ ſpinoſæ. Cæterùm colore luteo prædita eſt Botatriſſa, & cinereis ac fuluis maculis variegata
F Camelopardalis in modum. Ventrem grandem habet, & facilè putreſcentem. Nam & mollis & tenellus eſt piſcis, dulci carne & palato gratiſſima præditus. Mediolanenſes hunc piſcem cum cute, vt Gręci Anguillas, frigunt: ſed frictæ Botatriſſæ pellem in membranæ modum ſequacem & lentam habent.

DE LOTA SEV BARBOTA RVRSVS EX BELLOnio: qui Clariam fl. appellat.

Rondeletius Lotam & Barbotam duo nomina in ſpecies duas diverſas refert.

A Claria marina in Aſellis iam deſcripta eſt: fluuiatilis autem, quam hîc adducimus, vilis eſt pretij ac nominis. Cœnoſa eſt, ubiq; ſatis frequens: vulgus Barbotam, non à barbis aut arunco nominat, ſed ex hoc quod Galli barbotare, cœnum & limum roſtro, anſerum modo, commouere dicunt: Lugdunenſes Lottam nominant. ſunt qui Marmotum vocent. Itali Botola, alij Botum vel Botam.

B Anguillæ aut Congri modo glabram cutem habet, atque idem caput. Cirrho recto breuiq; & ſimplici in maxilla inferiori barbatur. Continuam in tergo pinnam gerit mollem, ad caudam (quæ illi rotunda eſt) deſinentem. In nonnullis duas pinnas in tergo videas: quarum exigua eſt quæ capiti magis eſt vicina: ſed & inter anum & caudam rurſus aliam pinnam gerit: vnam præterea vtrinque in lateribus circa branchias, quas vtrinq; quaternas habet: duas verò ſub ventre capiti multum propinquas. Cęterùm duos in inferiori maxilla habet denticulorum ordines, admodum paruos: atq; in ſuperiori maxilla totidem, vt nihil quàm aſperitas in eis ſentiatur: nam alios etiam in fornice palati gerit. Tergus & latera fuluum vel ſubliuidum colorem habent: venter autem albicat. Semipedalem non excedit longitudinē. Hepar lobum oblongum ad ſiniſtrum latus demittit, ſub quo eſt ſtomachus. In pyloro apophyſes ſeu cæcos vigintiquinque connumerare potes: lienem quoque videas, neque dextro neque ſiniſtro, ſed in medio ſpinæ ſtomacho inhærentem. Anus eius propinquior eſt capiti, quàm caudæ. Inteſtina pluribus quàm tribus inflexionibus non circunducuntur. Oua in bicorni vulua fert utrinque permulta.

DE MVSTELÆ FLVVIATILIS GENERE IN NILO:
quod Clariam Niloticam Bellonius nominari poſſe conijcit.

Alabes Nili fortè hic piſcis eſt, cuius meminit Strabo: niſi Lampetra potius fuerit.

A Memphi piſces quidam edules circunferuntur è Nilo capti: quorum nonnulli ſunt inſipidi, alij ita viles, vt à pauperibus tantùm edantur: quorum ex numero quendam obſeruaui, cuius glabra pellis vt Anguillæ erat, Clariam, hoc eſt, Lotam Gallicam referentem: vnde Clariam Niloticam vocari poſſe credidi.

B Pedalis eſt longitudinis, brachij que craſſitiei. Caput Callionymi habet, grande, carnoſum: magnum inter oculos ſpatium, ſeſquidigiti menſura. Oculos emittit grandes, eodem ferè modo quo in Callionymo ſitos: quorum pupilla ex nigro fulua eſt: iris autem albet. Merlangum colore quodammodo refert: cirrhos duos ſemipedem longos ac molles gerit: vnde Barbatulam plerique in Ægypto vocant. Superius labrum paruos admodum dentes duobus ordinibus diſpoſitos habet: inferna autem maxilla tantùm exaſperata eſt. Linguam vix habet conſpicuam: caudam latam & bifurcam: in qua forinſecus duæ ſunt appendices corneæ, rotundæ, palmum longæ, quæ in nullo alio piſce cernuntur. Branchias oſtendit vtrinque quatuor, ſub quibus pinnas videas vtrinque oblongas, ſingulari aculeo ſerrato munitas. Pinnas iterum alias ſub ventre duas, ac rurſus vnicam continuam, in tergo carnoſam, vno tantùm aculeo munitam. podicem longè à cauda: hepar in multos lobos partitum: ſtomachum oblongum: inteſtina paucis anfractibus reflexa. Cœno, ſpurcitijs & piſciculis veſcitur. Folliculum, qui piſcibus datur ad natandum, faui in modum crebris foraminibus pertuſum habet, vt corpus quoddam ſpongioſum videatur: oua edit paruula. Memini me vnum huius ſpeciei piſcem in litore proiectum circa Buſirim vidiſſe, qui cubiti longitudinem exceſſiſſet.

COROL-

COROLLARIVM.

Icon hæc muſtelæ fluuiatilis noſtræ eſt, maior proportione quàm oportebat: pinnula etiam dorſi anterior non ſatis diſtincta eſt incuria pictoris.

A

Nomen vetus.

Muſtelam eſſe quo de agimus piſcem, ſi non Auſonij, nihilominus tamen hoc nomine dignum, & muſtelæ marinæ, quam Aelianus etiã Græcè γαλῶ vocat, ſimilem iudicaui ſuprà in Lampetra A. Sabaudi quidem plerique hodie Latinũ muſtelæ nomen de hoc piſce hodieq; retinent. Iouius hoc piſciũ genus gobios fluuiales nominat: Bellonius omninò diuerſum eſſe oſtendit. Murmellius multò ineptiùs alauſas nũcupat. Falluntur & qui lacertum, & qui myxonem exiſtimant. Bellonius clariam vocat ex Oppiano. ſed clarias marinus eſt piſcis, aſellorũ generis, idem qui callarias, &c. de quo in Aſellis multa diximus. Vide pag. 89 & deinceps. Inſubres hos piſces Strincios & Botetriſſias appellant, Iou. Circa Comum Strintz, Boſtriz, & Strinco nomina vſitata ſunt. Bottatriſſa, ad lacum Verbanum: alijs Trinca. A Benedic. Iouio Pauli fratre inter Larij piſces Triſius appellatur. Luſitanis Enxaroquo. Gallis Senonibus Boullauſe vocari audio: forte ꝙ plerunq; vẽter ei ceu bullis infletur. Sabaudi Mouſtelle vel Mouttoille nominãt: Mouſtoile, ad lacum Neocomenſem. Circa Rhodanum alicubi (haud ſcio an Valleſij) Setchot.

Nomina Italicè & Gallicè.

Tréſch apud Heluetios cõmune nomẽ, ſpecies tres aut quatuor complectitur, vt referemus. accedit autẽ ad Italicum nomẽ Triſſius, vel Triſſia potiùs, nobis quoq; fœminino genere vſitatum. Triſcã aliqui efferunt ceu Latino nomine ad Germanicum efficto. In vetuſtis legib. piſcatorum manuſcriptis noſtris, reperio etiam *Thryſchels*, quod diminutiuũ eſt. Fluuiatiles apud nos ſpecie differunt à lacuſtribus. ſunt .n. minores, colore nigricant, carne albiore ſolidioreq; in cibo lautiores: duab⁹ per dorſum pinnis, ſicut & Rondeletius pingit: Iidẽ puto *Gvvelfiſch* in lacu Conſtantienſi dicuntur. Olim fluuiatilem fœminam (eam puto quam nigricãtem modò dixi) Ianuario menſe diligenter cõtemplatus, his verbis (ex quibus tamen nonnulla alijs quoq; huius generis ſpeciebus conueniunt) deſcripſi. Piſcis eſt forma & flexibus ſerpentẽ fermè referens: capite lato. caudam verſus valde attenuatur. Branchiæ ei quaternæ. Pinna ad latera branchiarum vtrinque vna nigricat: & aliæ duæ paulò inferiùs in pectore paruę albicant. A podice exorta vna oblonga, paulò citra caudam deſinit. item in dorſo oblongior alia vltra medium dorſum continua tendit. (*& alia ante eam minor caput verſus eſt, ſi bene memini.*) Pinnæ omnes molles ſunt, & ſine ſpinis. Caruncula ſub mẽto pili inſtar prominet. Cauda non bifurca, ſed circularis: nuſquam omnino diuiſa, ſed vbique ſibi inſtar membranæ continua: colore vario è fuſco & nigro. Dorſum tenerum albicat: latera iuxta dorſum minimis punctis nigris in colore ſubalbido diſtincta ſunt. Os aperitur hiatu rotundo. Totus piſcis ſine ſquamis & viſcoſus eſt. Maxillæ minimis denticulis ſerratæ. Color ſubalbus (*linea ſubalba nimirum*) à capite incipiens, obliquè per latera caudam verſus procedit. nam cauda in colore nigricante variat. mẽbranea verò caudę extremitas partim nigricat, partim ſubflaua eſt. Lapillos duos in capite gerit albiſſimos, & bene duros,

Germanicè.

Fluuiatilis.

Lacustris.

figura & magnitudine granorũ oryzæ. In lacubus alię maiores sui generis reperiũtur, in nostro, Gryffio, Lucernano, Dunensi, & alijs. Maximas quidẽ capi audio circa Dunũ in lacu: vt in Lucernano quoque: sed has cum magnitudine excedant, in cibo nostris inferiores esse aiũt. Persequũtur præcipuè fœturam generis cuiusdam trutarum lacustriũ, quas à rubicundo colore nostri denominãt. Iecur earũ magnum, inque cibo lautissimum est: sed aliquando grandine morbo, vt sues, vitiatur: in lacustribus duntaxat quibusdam, fluuiatilibus nullis. in Gryffio lacu hoc malũ eis accidere negant: in nostro autẽ, præsertim quo tẽpore pariũt & aliquãdiũ pòst, hoc morbo laborãt: excepta parte lacus quæ supra Rapperswillam est, in qua salubriùs degunt. Consyderata olim à me trissia mas in Gryffio lacu capta, huiusmodi erat: Longa dodrantes duos cum palmo: filum ambiẽs ventrẽ trium palmorũ. Denticuli minimi, frequentes, vt serpentium. Superior pars oris duos ordines dentium habet: vnũ scilicet interiùs in medio, cui infrà nullus respondet. Sunt & in intimo oris recessu, duo denticulorum ordines ceu in maculis duabus. Branchiæ quaternæ. Squammulæ rotundæ minimæ, quæ dũ pellis cultro raditur, apparent: (in paruis verò generibus, tũ fluuiatili, tũ lacustri luteo minore, nullæ prorsus.) per cutim passim ceu foramina, seu puncta caua rotunda, conspiciuntur: quæ si quis caput versus validè radat, albissima videntur: sin iterum caudam versus, rursus obscurantur. In ventre meatus duo, vnus excrementi: alter genituræ: qui compressus lacteo succo manabat. Et rursus aliâs alia ex eodẽ lacu, huiusmodi: Subflaua, punctis nigris. barbula à mento demissa, albicans. Ante initium pinnarum in dorso, carnosa particula, mollis, teres, intusque caua, prominet. Inde mox sequitur pinna breuis, longitudine pollicis. deinde vna continua, octo vel nouem digitos longa. ab ea nudum pinnis dorsum est per tres ferè digitos. tũ sequũtur aliæ duæ paruæ, triangulares ferè, inter quas digiti propemodum spaciũ intercedit. ex quibus infima & vltima, minor & caudæ coniuncta est. Fel subuiride. vesicula eius tum iecori tum intestinis affixa. In ventriculo pisces duo integri erant, vterque digitos septem longus, tres latus: nec aliud quicquam. Pondus totius, vnciæ quinquaginta. Coctæ pellis subuiridi & deformi colore erat. caro albissima, bona, satis solida. iecur album, non, vt in minoribus, subruffum, grande, suauissimum. In alia trissia parua, fluuiatili fortè, digitos decẽ longa, pinnæ dorsi sic sunt: Primũ, caruncula illa breuis nõ est, sed pinnula digito breuior: &, minimo spacio intercedente, alia duos digitos longa. deinde post spacium duorum digitorum, alia paulò breuior, media. & mox cauda. Rursus ab hac differt alia, paulò lõgior, (vt semel animaduerti: non enim simpliciter hæc accipi debent, quod ad magnitudines & colores:) cui minus erat flaui in corpore, plus nigri, & eius splendidioris. primum enim pinna illa breuis est, deinde vna longa continua vsq; ad initium caudæ. Ergo magna trissia lacustris, præter carunculam illam, pinnas in dorso quaternas habet: ex minoribus, nigricãs binas: luteola verò maior ternas, minor binas; si modò species duæ sunt luteolæ: quod accuratiùs considerandum est. Minoribus lacuum trissijs pinnæ in dorso binæ, adeò propinquæ inuicem sunt, vt vnica putentur: colore fusco, non pulchro. Differentia à pinnis certior. nam colores multas ob causas variare possunt. Trissia (vulgò *Trüsch, Trüsck, Triesch*) circa Acronium lacum vocatur priuatim huius piscis species quæ in profundo versatur: quæ autẽ in summa aqua & procellis obnoxia natat, Constantiæ *VVellfisck*: Lindauiæ *Gwelfisch* dicitur: estque ea minor, pulchrior, nigrior, inque cibo delicatior, quàm quæ in gurgite manet. Eiusdem generis piscis magnitudine & ætate minor, *Moszerli* à musco & alga nominatur: & quidam Latinum Musconis nomen ei finxerunt. Constantiæ tamẽ alterius generis, quod in profundo agit, paruum adhuc piscem *Moerle* nominant: deinde maiorem, loco etiam victuque mutato, triscam: quæ plerunque iustam pedis longitudinem, pondus autem bilibre attingit. Ex his nusquam circa totum illum lacum plures maioresque capiuntur, quàm iuxta arcem cui Rhenus & angulus nomen faciunt, qua fluuius lacũ subire incipit. Illic & caupones reperiri aiunt, qui iecinora horum piscium ceu præcipuas delicias eximant, & pisces ipsos fonti seu viuario ad dies quatuordecim reddant, (vulnere nimirum rursus consuto:) quod & apud Milenos, & circa initium Lucernani lacus, vbi Vrsa fluuius influit ad Fluelam pagum, aliquando fieri audio: sunt qui addunt iecur in eis breui tempore renasci, quod verisimile non est. Sueui fluminis aqua nigricat, propter alnorum copiam per quas fluit, vt coniicimus, & pisces in eodem, præsertim gobiones (*hoc nomine trissias eum intelligere puto*) nigriores, & cute & carne densiore, palatoque sapidiores sunt. Idem fit in Varta flumine Bohemiæ, Iodocus Vuillichius. Strinsia seu Botetrissia Bellonij est Mustela maior lacustris, paulò ante à me descripta: *Ein grosse Seetrüsch mit gaelben flaecken.* Clarias Niloticus, *ein Aegyptische Trüsch vsz dem Nilo. oder besser ein VVelsenant in Ægypten.* Barbotam Rondeletij nominabimus *ein Spitztrüsch*: vel circunloquemur, *ein Trüsch mit einem spitzern schnabel, vnd den schwantz auch gespitzt.* Trissia Danubij, vt ex pictura vidi, satis magna est, & nostra fluuiatili nigrior.

Alia.

Species hactenus enumeratas omnes, (& alias infra dicendas) si vno Latino nomine cõplecti libeat, Mustelas vocabimus, differentia singulis à magnitudine, colore, pinnis, aut loco, vel aliunde adiecta. Multa quidem omnibus communia sunt, tum enumeratis speciebus inter se, tum etiam siluro: quem si quis Mustelam maximã nominârit, nõ fecerit ineptẽ: quod & Bellonius monet: Glanim (*inquit, sic enim vocat silurum*) Botetrissa refert, dempta magnitudine. sunt enim tam propinqua similitudine, vt eorum alterum maiorem, alterum verò minorẽ dicere possimus. Communia autem, quę dico, in eis obseruaui hæc: Corpus lubricum sine squamis, (licet in quibusdam squamulæ minimæ radendo appareant:) flexuosum, quod caudam versus attenuatur veluti in tæniam. Coloris varietas maculosa. Pinna ab ano ad caudam ferè, oblonga, præterquam in mustela fossili. Binæ omnibus (lampetras excipe, quæ etsi communia quædam cum hoc genere, plurima tamen diuersa habent: ita vt nomen idem non nisi ὁμωνύμως eis attribuamus, tanquam generi diuerso) ad branchias: & aliæ binæ eodem circulo inter caput & ventrem. Pupilla oculorum (in multis) alba, pars ambiens nigra. Branchiæ quaternæ simplices. Caput magnum, latum & veluti compressum. In cerebro lapilli. Os grande, rescissum. Barbulæ circa os, infra supraque numero & magnitudine differentes in diuersis generibus. Dentes nulli (exceptis lampetris) sed veluti in lima exasperatum os. Voracitas piscium, quos deuorare possunt. Caro mollis & dulcis. Iecur magnum, in delicijs. Vesica (aut folliculus aëris) nulla. Intestinum parũ anfractuosum, ferè simplex. Stomachus: ab eo ventriculus, & in circuitu multæ appẽdices.

In Acronio lacu.

Communia Mustelis diuersis & Siluro.

A nostris

A nostris hunc piscem *Treusch* appellari dixi, &c. & quoniam species in nostris tum fluentibus tum stagnantibus aquis diuersæ reperiuntur, ad eas describendas, & explicãdas differẽtias, & ea quæ plerisq; aut omnibus communia sunt memoranda, diuerti. Nunc ad reliqua Germanis in diuersis regionibus vsitata eiusdẽ piscis nomina referenda, redeo: in quibus adeò variant Germani, vt vix magis in vllo alio pisce. Circa Augustam vocant *Rugget*. In Austria, Carinthia, aliiq; Danubij accolæ, *Rutte*. Ad Rhenum inferius *Ruffelck*, vel *Rufolck*: ab Algauijs & Sueuis *Rofolck*. Alibi *Rup*, *Raup*: & præposito anguillę nomine (qua cum similitudo quędam ei intercedens, alia quoque plura nomina cõposita ei conciliauit) *Alrupp*, *Olrupp*: vt Miseni & Saxonũ aliqui appellãt: Coloniæ *Oelrappe*. Piscis est ex genere anguillarũ, capitosus, quem Germani à sono vocis vocant *ein Quappe*. Illum piscatores ferunt ore coire cum ranis aquaticis maioribus: sicuti videmus sæpe animalia diuersæ speciei inuicẽ coire, &c. & nescio quid ille ipse piscis ranini præ se fert ore, deinde pinnis inferioribus ad caput, colore, tẽpore coitus. postremò quod omniũ maximũ est, stomacho, Christophorus Encelius Salueldensis. In cuius verbis primùm non probo, quòd piscem anguillę similem anguillarũ generis facit. deinde quòd ore coire cũ ranis aquaticis piscatoribus temere asserentibus non solùm non cõtradicit, sed etiã patrocinatur. quanquã enim animalia quædam specie diuersa inuicẽ coëant, genere tamen ea diuersa non sunt, vt lupus & canis, vulpes & martes: nam quæ de viperæ & murænæ coitu quidam prodidêre, falsa sunt. pisces autem omnes toto genere à ranis dissident. Adde etiam ore animal nullum coire: etsi tum piscibus tum auibus quibusdam talem coitum Encelius falsò attribuat, vulgi fortè credulitatem aut aliquam veri similitudinem secutus. De ventriculi figura, cui pedes ceu ranarum appingit, ne id quidem verè, dicam in B. Quod ad nomen etiã piscis, verba hæc eius: Hunc piscem à sono vocis Germani vocant *ein Quappe*: non intelligo. neque enim vocalẽ hunc piscem esse vnquam audiui. Sunt quidem ex piscibus qui branchijs aut aliter sonum quendã, nõ vocem ædant. sed à mustela talem sonum, vnde per onomatopœiam *Quapp* nominetur, nequaquam ædi puto: & multò minùs ranæ rubetæ, quã Saxones *Quapp* appellãt similẽ. quin potiùs ab aliqua corporis similitudine, quam ipse mox indicat cum rana rubetáue, non autem vocis, ab ea nomen mutuari verisimile est. Quamobrem & alij quidam inferioris Germaniæ populi, vt Flandri & Frisij, vocabulis quidẽ diuersis, sed idem significantibus, hunc piscem indigetant *Pudde*, (vt & Angli *Pouute*,) alij *Puut*, *Alputt*, *Aelputt*, Hollandi *Puitaell*: hoc est ranam simpliciter, vel anguillam simul & ranam: (vt Saxones quoque *Quapp* & *Alquapp* dicunt) nam corpore anguillam fermè refert hic piscis: oris rictu ranam siue simpliciter, siue rubetam hanc quidem Itali bottam vocant: vnde & gobio fluuiatili capitato, cui os simile, Botti apud Italos nomen est: & compositũ botetrissiæ piscis nomen. Docti quidã Germani gobionẽ interpretãtur, *Coben* vel *Quappen*: sed quærendum (inquiunt) an *Coben* differant à *Quappen*. Ego Germanicum nomẽ *Cob* accipio pro gobione fluuiatili capitato: *Quapp* verò pro mustela, qua de agimus: & fortè coniecerit aliquis illud quoque nomen à Gobio Latino deriuatum esse: (nã inter c. & q. maxima est affinitas, vt cocus & coquus:) & gobionum generi hos pisces Iouius quoque adnumerat. cuius tamen sententiam non probamus: & ab oris rictu ranarũ instar appellatos esse hos pisces Germanis Germanico nomine probabilius est. *Seequapp* non mustelam marinam, vt nomẽ præ se fert, Oceani accolis significat, sed fungum quendam, vel leporis marini, vel pulmonis vrticęue speciẽ. Vide suprà in Lepore mar. *Borboch* dicuntur pisces fluuiatiles & lacustres, anguillis ferè similes, sed breuiores & ventrosi, qui profunda semper petunt: ita vt in lacu Acronio ad trecentos passus sub aqua hamis capiantur. Hic piscis Germanicè à quibusdam *Abmuizes* (aliàs *Almutzen*: lego *Alpuitten*) vel *Alquappen* vocatur. nonnulli etiam *Lumpen* vocant. De eodem fertur quòd circa duodecimum ætatis annum cum in maximam quãtitatem excreuit, *Solaus* appelletur, Albertus. Ego pro *Solaus* lego *Salat* vel *Salut*: ita Sabaudi & vicini Heluetij silurũ nominant, quem Mustelis similem esse, sed multò maximum, antea diximus. sed ex Borbocha Salutum nasci neutiquam verum existimo. Equidem coniecerim pro *Borboche*, aliud legendum: fortè *Barbote*: (sunt quidem omnia in Alberti libris quàm deprauatissima. & paulò ante etiã *Boche* pro *Bothe*, qui passeres pisces sunt, legitur.) est enim piscis barbatulus. Husonem quoque vulgò dictum Danubij piscem ab accolis Tanais Barbotam nominari scribit Bellonius, à barba scilicet. Strinciam tamen, id est mustelam hanc nostram, barbotam dici putat, non quasi barbatam, sed à cœno: quod non placet, quoniam cœnum Galli bourbe nominant, per ou. non per a. ex Alberto quidem Germanos etiam hoc nomine vti apparet, (inferiores tantùm opinor,) qui etsi à Gallis quædam vocabula mutuentur, cœnum tamẽ & limũ similiter vt Gallis nominari ab eis non puto. Rondeletius barbotæ nomine speciem vnam solùm indicauit, licet omnium maxilla inferior cirro veluti arunco barbata sit. Est & *Milker* vel *Melker*, à lacte deriuatum nomẽ, inferioribus Germanis de hoc pisce vulgare: galaxiam fluuiatilem Græcè dixeris, (nam alius galaxias siue galarias marinus est.) hoc autẽ nomen eis datũ à lacteo iecoris colore puto: quale in magnis lacustribus nostris pręcipuè visitur: quarũ cutis etiã si caput versus radatur, puncta quædã albissima apparent. Rondeletius iecur albicans Lotæ etiam suæ tribuit, & Barbotæ. Hæc mihi condenti Geldrus quidam narrabat, *Milker* à Geldris vocari piscem mustelæ nostrę prorsus cognatum, sed breuiorem, crassiorem, & nigriorem: & alio nomine *Kuit* appellari. (verùm posterius hoc diuersi etiam piscis nomẽ est.) Iidẽ *Milker* vocitant harengum marem priuatim, non omnem piscem marem vt nostri.

Germanica nomina diuersa.

Angli *Pouute* nominant: & *Elepouute*: sicut & Germani inferiores *Putt* & *Alputt*: quorum nominum rationẽ explicaui superiùs, aliter & meliùs fortè, quàm ab Anglo quodam nuper accepi: qui *Elepouute* vocari aiebat, quasi anguillam ventricosam. Poloni Mientus, Bohemi Mnik.

Anglice. Illyrice.

Multa quæ ad mustelarum corporis, eiusque partium descriptionem pertinent, exposita sunt in A. B

Mustelam Constantiæ tantam aliquando captam esse, vt drachmis duabus cum dimidia venderetur, admirationi fuit. Prægrandes etiam in Rheno capi aiunt supra Acronium lacum in valle Rhenana dicta. Ad duas aut tres libras sedecim vnciarum aliquando accedunt. Nigriores quidam fieri aiunt circa ripas: in profundo autem, vbi minus alget aqua, magis ruffas. Carnem habent dulcem: hepar magnum, rotundum, dulcissimum: pellem viscosam, non crassam, Albertus. Circa fodinas Mansfeldenses Germaniæ lacus quidam magnus est, & qualia ille viua animalia aquatilia producit, puta piscium species, ranas, & alia reptilia, tales figuras pingit & effingit natura cupro puro in superficie petrarum minera-

lium. Ego vnum huiusmodi lapidē habeo, in quo deformatus est piscis, quē Germani vocant Olruppam & Treisam, habetque ingens hepar, Munsterus Cosmographiæ suæ libro 3. Genera quædam piscium ramos habent exeuntes à suis intestinis, tanquam vnum intestinum in multa diuidatur, sicut manus diuiditur in digitos: & hoc videtur in intestino salmonis, & piscis cuiusdam anguillæ similis, qui apud nos vocatur *alcute* (fortè *alpute*,) & quidam vocant eum *abrupte*, quidam autem simpliciter ruptā vocant, Albertus. Stomachus Quappæ piscis ex quinque vel sex raninis pedibus constat & cōpactus est. Hinc Saxones dicunt prouerbio: *Es vvard ein Quapp no me so fet, Se hefft in sick ein patten fuoth*. pedem enim vocāt *een fuoth*, ranas verò *patten*, quamobrem etiam piscis hic ab eis odio habetur. Vulgò etiam stomachum huius piscis Saxones nominant *Quappen fuoth*, *Quappen hendicken*, hoc est pedē vel manus piscis Quappæ, Christophorus Encelius in libro de lapidibus & gemmis: vbi figurā quoq; ventriculi huius piscis depictam exhibet, quam ego hic imitari nolui, quòd non verè nec ad viuum facta mihi videatur. è medio enim ventriculo tria quasi brachia articulata extendit: & singulis brachijs manū addit, palmā videlicet, id est latitudinem quandam: quæ in digitos quinque, ipsos quoque articulatos, quales omnino humani sunt, & longitudine impares, finditur. Sed artificium pro natura exhibere illudere est lectori. Ego in mustelā nostra, tum maiori, tum minori, appendices obseruaui, nō ab ipso ventriculo enatas, sed inferiùs paulò circa intestinum, neque branchiatas illas, palmatas & articulatas vt Encelius pingit: nec tantas vt tam longè diduci extendique possint, sed multò breuiores: neque etiam quinas seu quintuplices omnes, sed alias binas, alias ternas esse memini in maiori mustela: in minori non satis memini quotæ fuerint. Non multifariā in his piscibus conuoluta intestina, sed triplicata tantū habētur sunt enim voraces. Similitudo cum anguilla quædam est: & quoniam ventre magno & protuberante est, Hollandi vulgò dicunt hanc matrem esse anguillæ. Rictus oris latus amplusque, conuicio in hominem quoque à nostris traducitur: *ein Trüschen maul*.

E piscibus (inquit Cardanus de rerum varietate lib. 7. cap. 37.) qui in aquis dulcibus inueniuntur, quidam marinis valdè similes sunt, velut botta gobioni. ideo non immeritò aliqui fluuiatilē gobionem appellauêre: quem quia à nemine diligenter descriptum vidi, hîc describere placuit. Habet is sub branchiarum fine pinnas duas breues, vt pedes esse videantur. sub mento in inferiore labio cirrum vnicum carnosum. in dorso pinnam paruam primùm: pòst, aliam longam, priori proximam, quæ ad caudam extenditur. caput latum & depressum: dentes in vtraque mandibula paruos. oculos quasi in capitis superiore parte, linguam fermè solutam, ventrem tumidum. dorsum & latera flauescunt cum maculis nigricantibus. iecur magnum, molle, suaue. Caro, vt plerunque fit, iecoris naturæ respondens, sed non adeò tamen mollis ac suauis Bottam vocarunt, quòd vtri similis sit. Mediolanenses autem vtrem vocāt bottam. Grandi est capite, & in eo lapillus quasi dentatus, lunari forma. Paruæ, caput grandius pro corporis ratione habēt. Lacus est vulgò Pisciacus dictus vel Couius (aliâs Conius, inquit Bellonius Singularium Obseruationum libro 1. cap. 53.) qui dimidij diei itinere Siderocapsa, bidui verò Thessalonica distat. in eo præter alios pisces clariam quendam nominant. (*Ego non ipsos indigenas sic nominare puto: sed Bellonium ex Oppiano hoc nomen huic pisci posuisse: apud quem clarias per syncopen pro calarias legitur: qui tamen asellorum generis & marinus piscis est.*) Cuius generis vnum cum publicè protulissem, multi Iudæi hoc pisce vesci soliti accesserunt, squamis eum esse tectum asserentes, ideoque mensis eorum non interdictum. Ego verò cum nullas in eo squamas animaduerterem, tantam inter ipsos disceptationem excitaui, vt rixa propemodū ad manus veniret. Qui nuper ex Hispania venerant, malæ consuetudinis cæteros arguebant. Qui verò aderant sacerdotes, diligentissimè perscrutantes, cum rudimenta quædam squamarum reperissent, conclusum est tandem inter eos licere his piscibus sine aliqua contradictione vesci. Ego tamen clariā squamis carere deprehendi: & eundem esse piscem qui Lugduni Lotte, Lutetiæ Barbote dicitur, Hæc Bellonius. Rondeletius quidem Lotam paruulis squamis tegi tradit. ego in lacustri maiore tantùm squamas, dum cultro pellem raderem, exiguas inueni. Iecur cum pinguiusculū sit, calore Sôlis aut ignis in oleum soluitur, sicut mustelorum marinorum: & suaue delicatumque est, similiter vt mustelarum marinarum.

An squamosus hic piscis sit.

C Piscis hic voracissimus est: nec vllus puto pro sua magnitudine pisces maiores deuorat. Sæpe in paruis etiam pisciculi integri inueniuntur. Profunda semper petunt: ita vt in lacu circa Constantiam ad trecentos passus sub aqua hamis capiantur, Albertus. Nos in eodem Lacu genus vnum in summo natare, & ab eo, *VVellfisch* appellari diximus suprà in A. Pisces quidam parant sibi cauernas in arena: & quidam in luto, & extra illam non emittunt nisi os, vt puram aquam frigidam attrahant & emittant branchijs: vt piscis apud nos similis anguillæ, quem *Quappen* vel *Alcuten* (lego *Alputten*) quidam vocant Germanorum, Albertus. Ranæ per hyemem aliquando reperiuntur circa tepidiores aquarum scaturigines in ipsis lacubus: & aliquando cum mustelis piscibus in profundo agentibus (quas inde *Grundtrüschen* appellant nostri) in lacu nostro extrahuntur, ore eis adhærentes, tanquam exugendi gratia alimenti. Hinc fortè suspicati sunt aliqui hos pisces cum ranis etiam coire: quod suprà in A. refutauimus. Parere incipiunt in Acronio lacu mense Decembri, aliâs tardiùs aliâs citiùs in eo mense, pro caloris & frigoris ratione. Apud nos circa finem Ianuarij feré. Soli piscium senectute obcæcari creduntur. Lacustres (præsertim luteolæ minores) minus agiles minusque validæ sunt nigris, præsertim fluuiatilibus.

C Piscem dolosum & insidiosum esse aiunt: fortè quoniam plerunque in fundo degit, & ex cauernis vel aliter latens, (faciliùs autem latet qui colore est fusco & concolor vado) ex improuiso magna celeritate in prædam fertur: vt mustelæ etiam terrestres ac feles solent. Quamobrem aliqui furem inter iocu-lares piscium nomenclaturas cognominant. *Ein Rufolck ist ein dieb.*

E Circa Constantiam in lacu ad trecentos passus sub aqua interdum hamis capitur, Albertus. In nostro lacu piscatores lineas ad passus (id est orgyias, Albertus forte passum pro gressu accipit) sexaginta demittunt, hamis numero quinquaginta quinque instructas, ita vt singulę passus interuallo digerantur, gobijs capitatis aut illis quos fundulos nominant, infixis. hos enim mirè appetunt. Has lineas à pisce denominant *Trüschenschnuer*: quibus per hyemem trutas etiam à rubicundo colore dictas, capiunt.

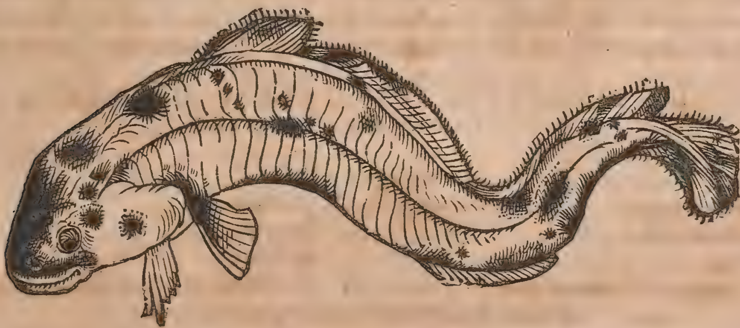
Retibus

Retibus quoque iisdem (*Roetelegarn* appellant) & trutæ quas dixi, & mustelæ capiuntur. ea ad passus quadraginta demitti solent. Mustelas in fluuio nostro nisi ad certam mensuram adultas capi lex vetat.

Commendantur à nostris hi pisces Septembri mense, alibi verò Aprili & Maio. Fluuiatiles, præ- F sertim in puris & rapidis fluuijs carne albiore solidioreque lautiores habentur: inferioribus Germanis, quorum minùs puri & tardiores amnes fluunt, in contemptu sunt, tanquam neque salubres, vtpote glutinosi, neque sapidi. Oua eorum valde noxia putant quibusdam in locis, vt circa Neocomensem lacum Sabaudiæ, vel potiùs Heluetiæ. In Verbano & Lario lacubus botettrissiæ insignes habentur, ipsis iecinoribus palato gratissimi, Iouius. Laudantur apud nos iecinora earum præcipuè ante Natalem Dominicum: circa partum improbantur: quo tempore etiam nonnullis in aquis grandinosa fiunt, vt in A. diximus. Apud Turingos aiunt olim comitis cuiusdam Bichlingorum matronam, omnes principatus sui redditus in iecinorum istorum delicias insumpsisse.. Multi quidem huius generis pisces capiuntur in amne Vnstruto, qui post Salam apud Turingos præcipuus est. Caupones aliqui excisis iecinoribus pisces viuos aquæ reddunt, vt in A. retuli. Coqui peritiores elixandam mustelam in vino frigido igni imponunt. Stendelius qui de arte coquinaria Germanicè scripsit: Mustelæ (inquit) in sartagine, aquæ frigidæ immissæ, nec multùm salsæ, optimè elixentur: & tandem modico aceto, aut potiùs vino affuso, parum adhuc ebulliant. Licebit autem vel feruidas apponere, vel in iure croceo (*frigidas.*)

Ventriculus Quappæ piscis cum suis appendicibus miras habet vires. Inueteratus enim, vt fit in G Saxonia à matronis, trahit mirificè secundas hærentes aut relictas in partu, in potu datus: & magni momenti est ad omnia vitia matricis, Encelius. In Sueuia passim in cauponis & diuersorijs parietibus hærentes hi ventriculi circa zetarum fornaces visuntur, ab edentibus illuc reiecti, vt exiccati seruentur, & cum potione aliqua hausti à colicis cruciatibus liberent. Colligitur & oleum ex hepate ad solem vel ad fornacis calorem suspenso intra vas vitreum: clarum id oleum & flauum est, aduersus oculorum suffusiones vtile, vel (vt alij sentiunt) aduersus nubeculas & maculas quæ ab angulis oculorum nasci incipiunt.

MVSTELÆ huius generis pulcherrimis distincti coloribus, flauo, croceo, candido, roseo, atro, oculorum pupilla nigra, parte ambiente cœrulea, ante paucos annos in Bohemia captæ sunt: & Pragæ propter pulchritudinem regi seruatæ viuæ in vase amplo aqua pleno, non sine limo fundi. Earum vnius iconem hîc exhibeo, qualem Io. Thanmyllerus iunior, chirurgus Augustanus, ad me dedit.

Burgundi & alij minimum etiam pisciculum fluuiatilem, (quem suprà descripsimus inter Gobios, pag. 404. cobitidis barbatulæ nomine, (fundulũ aliqui vulgò vocitant Germanici nominis imitatione, Mustelam appellant: nec immeritò aliquis Mustelam minimam nominârit. De hac vir quidam literatus Lemani lacus accola, his verbis nuper ad me scripsit: Moteila (*sic vulgus profert pro mustela*) dictus pisciculus, magnitudine ferè piscis Chassot (*id est gobij capitati,*) cinerei est coloris, & stellis insignis, in delicijs maximè, & propter caritatem à diuitibus tantùm delicatulis emitur.

Mustela minima.

MVSTELÆ variæ à quibusdam hodie vocantur, pisces quidam fossiles, de quibus pluribus egimus inter Fossiles suprà, pag. 371 & 372. Piscis(vt audio) est oblongus, lineis punicei coloris & multis maculis punctísue distinctus, lacerto ferè similis. Aliqui *Meergrundelen* appellant, à corporis specie, maculis & barbulis, quibus fundulum nostrum, id est gobium fl. refert. alij *Peiszger*, per onomatopœiam fortè. sonum enim acutum ædit, teste Ge. Agricola. Alij *Meerkutt*, id est Mustelam marinam, (quanquam & alius quidam piscis *Kutt* à Germanis dicitur.) Hunc maculis aureis distingui aiunt. sonum ab eo cum tangitur vel premitur ceu felis ædi. In cibum à paucis admittitur. Diu seruatur in vitreo vase, si tertio quoque die aqua mutetur. Fortè iidem sunt Pœciliæ dicti, de quibus plura dicam in P. elemento.

Mustela fossilis.

DE MVSTELARVM MARINARVM GEneribus diuersis.

MVSTELAS marinas diuersas dedimus ac descripsimus suprà, inter Asellos, pagina 89 & pagina 96 in Corollario de mustelis marinis vel asellis mustelinis. vbi ab initio statim Aeliani de Mustela marina

verba recitaui. Mustelam aliam ab ea esse quam Perottus primus Lampetram existimauit, ex Aeliani descriptione colligimus, Gillius. sed Aelianus mustelam mar. descripsit: Perottus verò lampetram sentit esse mustelam Ausonij, (& Plinij in Brigantino lacu,) quæ in dulcibus aquis degit, quanuis è mari semper fluuios subeat. Massilienses & Ligures (inquit Gillius) Mustelam appellant piscem marinum non è genere longorum: qui sanè pinnam in dorso ex pelle molli habet, ad caudam pertinentem: atque alteram in ima corporis parte similiter cuticula perpetua ad caudam vsque constantē. Vidi fluuiatilem piscem, huic omnino similem, quem Lugdunenses vulgò vocant Lotã, &c. Hæc ille. Rondeletius aliam Mustelam vulgò dictam circa Narbonensis Galliæ oram exhibet, & aliam Massiliæ, vt suprà inter Asellos reperies. Idem mustelam illam mar. de qua Gillius loquitur, Mustelæ genus secundum facit. Sed mustelæ marinæ omnes, ita & inter se & trissiæ nostræ similes sunt, vt primo quisque intuitu statim omnes vnius generis species esse facilè diiudicet. Ex eis genus illud quod ophidion Rondeletius, Grillum vulgarem Bellonius nuncupat, callariás ne potiùs vel hepatus Aeliani sit, considerandum. Γαλέα inter pisces à Tarentino nominatur: sed vsitatius est apud eruditos nomen γαλῆ per contractionē factum. Epenetus quoq; in libro de piscibus γαλῶ nominat. Galen. galaxiã è genere γαλιῶν, (id est mustelorum) esse tradit: & fortè mustelos à mustelarum genere non satis distinxit. Vide in Corollario primo nostro de Asellis, paginæ 93. versu 15. Pisces de quibus diximus omnes communi Germanico nomine vocabimus, *Meertrüsch*, *Meerputten*: Mustelam dico & Hepatum Aeliani, & Chremetem & Callariam: quanquam *Meerputten* (vt dixi) aliqui appellant etiam fossiles quosdam mediterraneos pisces, ipsos quoque (vt coniicio) mustelis cognatos. Omnibus vt clypea præstat mustela marina, Ennius in Phagiticis vt citat Apuleius Apologia 1. quærendum an Clypea hîc ciuitatis nomen sit, & fortè legendum, Omnibus è Clypea præstat m.m. nam & sequentibus piscibus locorum, in quibus præstant, nomina addit. Mustelæ marinæ iecur datur ad comitiales, Plin. Mustelas inter Alpes lacus quoque Rhetiæ Brigantinus æmulas marinis generat, Idem. sed eruditi quidam pro marinis, murænis potiùs legunt. Columella maritimis piscium viuarijs, turdos etiam, & merulas, & auidas mustelas includi iubet. Pesce galea vel galia Venetijs vocatur, mustela marina illa, quam Rondeletius genus secundum facit: item grillus marinus hodie dictus, quem Rondeletius veterum Ophidion interpretatur, pesce galia à nonnullis vocatur. Mihi pisces cognati videntur, Rondeletij scorpioides, & blennus Bellonij: galerita vtraque Rōdeletij, pholis eiusdem: item galetta Venetijs dicta, & gutturosula: cognati inquam, tum inter se, tũ gobijs, vel potiùs mustelarum generi: vnde & galetta fortè ὑποκοριστικῶς dicta. ea tum corporis specie, tũ pinnis, & læuitate cutis, & molli mucosaque carne, ad pisces prædictos accedit. Gillio cum ostendissem Venetijs, gobij genus pessimum esse aiebat. Oculorum iridem vna parte rubentem habet. Pinna ei vna per totum dorsum continua. duæ ad branchias, quæ maculis rubris distinguuntur. duæ angustæ bifidæ in acutum exeunt in mento. est & vna continua ab excrementi principio ad caudam vsque. cauda continua, non bisulca, subflauis maculis distinguitur. Branchiæ sex aut septem. Denticuli in extremis labris subflaui. In extrema mandibula inferiori vtrinque singuli sunt dētes reliquis maiores. Cutis sub mēto laxa ceu præputium à reliquo corpore solui potest. Maculæ corpus pingunt, partim nigræ, partim albæ maiusculæ.

Galea.

Galetta.

DE MVSTELIS SEV GALEIS DEINCEPS AGETVR HOC ORDINE.

Primùm ex Rondeletio.

1. *De Galeis in genere.*
2. *De Galeo acanthia.*
3. *De Laui.*
4. *De Asteria, id est stellato vel vario.*
5. *De Glauco.*
6. *De Centrine.*
7. *De Rhodio.*
8. *De Maltha, super qua Corollariũ reperies suprà p. 524.*

De Cane & Caniculis dictum est suprà, Elemento C.

Deinde ex Bellonio.

1. *De Galeorum speciebus in genere.*
2. *De spinace, id est, Acanthia.*
3. *De Laui.*
4. *De Stellato. Facit autem Stellatum, non quem Rondeletius: sed alium, quem ille Aristotelis Caniculam vocat, &c.*
5. *De Vulpecula. sic vocat Rondeletij Centrinen.*

Tertiò Corollaria accedunt.

1. *De Mustelo in genere.*
2. *De singulis, acanthia, laui, stellari, centrine, alijs diuersis.*

DE GALEORVM NOMINE, &c. IN GENERE,

Rondeletius.

A SVmus nunc de longis cartilagineis dicturi, in quibus sunt γαλεοὶ, quos mustellos vertit Gaza. Nomen à corporis habitu mustellis terrenis simili datum est. Γαλεὸς verò siue γαλεώδης generis nomen est apud Aristotelem: cui epitheta, vt formas quæ generi subsunt, distinguat, adiicit: dicitur enim galeus acanthias, galeus asterias, galeus læuis. Galeos Plinius lib. 9. cap. 24. squalos appellasse videtur. Planorum (inquit) piscium alterum est genus, quod pro spina cartilaginem habet: raiæ, pastinacæ, squatinæ, torpedo: & quos bouis, lamiæ, aquilæ, ranæ nominibus Græcia appellat. quo nomine sunt squali quoq;, quanuis non plani. Quo loco non squali sed galei legendum censet Massarius, quia galeos vocauit Aristoteles, ex quo hæc mutuatus est Plinius. At non semper Græcis vocibus vsus est Plinius: nec huius loci lectionem mutandam esse arbitror, præsertim cùm alio etiam loco squalos nominauerit. Plurimi piscium, inquit, pariunt tribus mensibus, Aprili, Maio, Iunio: Salpæ, autumno, spari, torpedo, squali, circa

Squali.

Lib. 9. cap. 5.

circa æquinoctium: molles, vere. Et Columella piscibus, qui in piscinis aluntur, escam præberi iubet tabentes haleculas, & salibus exesam chalcidem, putremque sardinam, nec minus squalorum branchias: vel quicquid intestini pelamys, aut lacertus gerit. Quanquam eo loco pro squalorum, scaurorum vel scarorum legitur in vulgaribus exemplaribus, sed mendosè. Nam cum, vt ipse Columella superiore capite scribit, scarus totius Asiæ Græciæque litoribus Sicilia tenus frequens esset, verùm Romæ rarus: quî fieri poterat, vt scarorum branchias pro esca in piscinas conijcerent: vel ipsorum intestina, præterquam quod rarus erat piscis, à gulæ proceribus auidè expeterentur, summisque in delicijs haberentur? Rectè vero galei squali vocantur, quasi squalidi, id est, horridi asperiq;: sunt enim omnes aspera cute. Nam squalidum dicitur quicquid ita obsitum incultumq; est, vt horridum asperumq; videatur & sentiatur, & squalam rem pro sordida dixerunt antiqui, vt Ennius citante Nonio Marcello: Elauere lachrymas, vestem squalam & sordidam.

Galeis cartilagineisque piscibus proprium est, branchias habere detectas, id est, sine osseo operculo, sed huius vice foramina quinque habent: prope branchias pinnas duas, à podice alias duas, præter quas maribus quibusdam, vt in rana piscatrice videre est, duæ sunt apophyses siue appendices. Galei nulli squamis, sed cute aspera integuntur. Iecur est illis geminum, quod in oleum abit. C. rent pinguedine galei omnes. B

Eorum differentiæ constitui possunt, vt alij galei simpliciter, alij galei cetacei sint, cui generi Galenus lib. 3. de fac. aliment. canes & libellas subijcit. His vulpes, malthas, aliosq; qui in magnam molem accrescunt adiungere possumus. A *Galeorum differentiæ.*

DE GALEO ACANTHIA, RONDELETIVS.

Alius est galeus centrines infra.

A Galeo qui ἀκανθίας cognominatur, incipiemus, quòd is facilè agnosci, & à reliquis secerni possit. Ἀκανθίας dicitur ab aculeis, quos in tergo gerit: spinacem conuertit Gaza. A nostris & Massiliensibus Aguillat, ab aculeis nominatur: acus enim à Gallis Eguille dicitur. Eâdem de causa à Venetis Azio, quasi aculeatus: ea enim vox illis stimulum significat, quo punguntur boues. Item à Ligurib. Aguseo. A Gallis Chien de mer. A

Galeus (hic) corpore est longo, coloris cinerei, duos aculeos in dorso habet, quibus pinnæ innituntur, detectos, firmos, acutos, non admodum latos, veluti in centrina. Rostro est primum lato, deinde in acutum desinente. Oculis magnis, post quos foramina duo habet. In supina parte oris rictum latum, dentibus ad latera spectantibus munitum: eâdem in parte ante os foramina duo pro naribus. Branchias detectas in lateribus. Omnium enim cartilagineorum, quæ longo sunt corpore branchiæ detectæ sitæ sunt in lateribus, teste etiam Aristotele, vt in quouis galeorum genere. Branchias sequuntur pinnæ duæ ad natandum. In parte supina nullæ sunt: præterquam ex podicis vtraq; parte, quæ in fœmina minores, in mare maiores sunt. Præterea mas appendices paruas illic habet, qua nota à fœmina distinguitur. Corpus sensim gracilescens in caudam desinit geminam: cuius superior pars longior est, inferior breuior. Colore, dum viuit in mari, ferè est argenteo: quum expirauit, ex cinereo rubescit. Ventriculum habet magnum & latum, intestina lata: hepar geminum, vt galei omnes, flauescens, in quo fellis vesica latet. Splenem in duos lobos diuisum, rubescentem. Cor angulatum. Vuluam iuxta diaphragma sitam: in qua oua alia iam conformata, alia quæ adhuc conformantur, reperias: vitellis ouorum gallinæ maximè similia, sed maiora. B *Lib. 2. de hist. anim. cap. 13.*

Galeus hic ventre fœtus excludit per venam, quam Anatomici vmbilicalem vocant, ouis adhærentes. Oua verò nullo vinculo vtero alligata sunt. Itaq; ex ouis alimentum trahunt fœtus, donec perfecti foras emittantur. Fœtus editos rursus intro non recipit. neq; enim potest, ob dorsi (*catulorum*) aculeos, qui antequam in lucem edantur, molles sunt, postea duri, acuti, pungentesq; fiunt. C

Hunc, quem depinximus, galeum acanthiam esse, præter aculeos dorsi, à quibus nomen positum, demonstrat generationis modus, de quo Arist. ὁ δὲ ἀκανθίας γαλεὸς ἐν τῷ ὑποζώματι ἴσχει τὰ ᾠὰ ἄνωθεν τῶν μαστῶν. ὅταν δὲ καταβῇ τὸ ᾠὸν, ἐπὶ τούτων ἀποτελουμένων γίνεται ὁ νεοττός. Galeus qui acanthias dicitur, ad septum transuersum oua habet, suprà mammas, in quibus iam absolutis, cum descenderint, fœtus nascitur. Vidi equidem sex in ventre perfectos fœtus, ex ouis, per venam quam diximus, pendentes, multis alijs ouis nondum exclusis. A *Galeum acanthiam verum se exhibere.* *Lib. 6. de hist. anim. cap. 10.*

Acanthię peculiariter cor pentagonum attribuit Athenęus lib. 7. sed id huic cum alijs omnibus galeis commune est. B *Cor galeorum.*

Carne dura est, ferinum olente, nec apud nos nisi in summa piscium inopia à pauperibus emitur. Elixos ex butyro Galli edunt. F

Fel ad oculorum suffusiones valere expertus sum. Ex hepate oleum fit, quo ad lucernas vti possumus, & ad induratum hepar emolliendum, doloremque sedandum. G

DE GALEO LÆVI, RONDELETIVS.

De fœtus huius pictura leges infra circa finem huius capitis ad †

A Γαλεὸς λεῖος cùm nullum aliud Latinum nomen habeat, galeus læuis dicetur. A nostris Emissole vocatur. A Romanis pesce columbo: (*Alibi Orbem piscem Venetis Columbum vocari scribit: Massarius verò Pastinacam Venetijs sic nominari.*)

B Galeus læuis ab acanthia aculeis dorsi differt: rostroq; est breuiore, sed latiore, oris rictu minus lato: maxillis in angulum obtusum desinentibus, sine dentibus, sed horum loco os asperum dedit natura, veluti raijs multis. Foramina pro naribus habet. his alia minora sunt post oculos. Branchijs à superiore non differt: neque pinnarum numero aut situ, nisi quòd cauda ex tribus constat pinnis. nam inter superiorem & inferiorem media vna interiacet. (*Pictura tamen pinnam in supina parte posteriori tergi pinnæ oppositam ostendit, quæ in acanthia non pingitur.*) Colore est cinereo, partibus internis superiori similis.

Verum hunc galeum læuem esse.

A Hunc galeum læuem esse, quanquam tota cutis admodùm læuis non sit, docet ipsa generandi ratio, de qua Aristoteles lib. 6. de hist. anim. cap. 10. οἱ δὲ καλούμενοι λεῖοι τῶν γαλεῶν, τὰ μὲν ᾠὰ ἴσχουσι μεταξὺ τῶν ὑστερῶν ὁμοίως τοῖς σκυλίοις. περιστάντα δὲ τὰ τοιαῦτα εἰς ἑκατέραν τὴν δικρόαν τῆς ὑστέρας καταβαίνει, καὶ τὰ ζῷα γίνεται, τὸν ὀμφαλὸν ἔχοντα πρὸς τῇ ὑστέρᾳ: ὥστε ἀναλισκομένων τῶν ᾠῶν, ὁμοίως δοκεῖν ἔχειν τὸ ἔμβρυον τοῖς τετράποσι. προσπέφυκε δὲ μακρὸς ὢν ὁ ὀμφαλός, τῆς μὲν ὑστέρας πρὸς τῷ κάτω μέρει, ὥσπερ ἐκ κοτυληδόνος ἕκαστος ἠρτημένος: τοῦ δὲ ἐμβρύου κατὰ τὸ μέσον ᾗ τὸ ἧπαρ. Galei, qui læues vocantur, oua in media vulua gestant, vt caniculæ: quæ postea in vtrumque vteri sinum descendunt. mox animal gignitur, vmbilico hærente ad vuluam, ita vt ouo absumpto partus non aliter quàm in quadrupedibus contineri videatur. Adhæret vmbilicus ille prolixus capite altero ad partem vuluæ inferiorem, velut ex acetabulo quisque annexus: altero ad medium fœtum, qua in parte iecur est.

De pictura. † Nos fœtum cum vmbilico matri adhærente pingendum curauimus, vt à caniculis, vulpibus, alijsque galeis discerneretur: cum nullus ex galeis alius sit, cuius fœtus secundis, membranisque inuoluatur, vteroque matri per vmbilicum alligetur. Neque me latet alium esse galeum in quo cutis quàm in hoc sit læuior: sed cum eo quem iam diximus, generationis modo non procreetur, galeum læuem veterum esse negamus, verùm Aeliani glaucum esse asserimus, de quo paulò pòst dicemus.

Glaucus Aeliani.

DE GALEO ASTERIA, ID EST STELLAto vel vario, Rondeletius.

A A Gaza galeus stellatus dicitur, qui à Græcis γαλεὸς ἀστερίας: à nostris lentillat à maculis albis, lentis magnitudine quibus depictus est: vnde à quibusdam ποικίλος, id est, varius cognominatus est.

B Cute læuiore est quàm galeus læuis: alioqui ore, branchijs, pinnis, caudâ ei omnino similis. Maculæ dorsi aliæ stellarum speciem referunt, vnde illi nomen: aliæ rotundæ sunt. Partibus etiam internis à superioribus non differt.

C Aristoteles (lib. 6. de hist. cap. 11.) scribit ex cartilagineis sæpissime superfœtare galeos stellatos, quippe qui mense bis pariant. (initium autem coitus mense Septembri.) Alio verò loco, (lib. 5. cap. 10.) videri galeos stellatos bis mense parere: sed hoc accidere, quia omnia eorum oua simul non perficiantur.

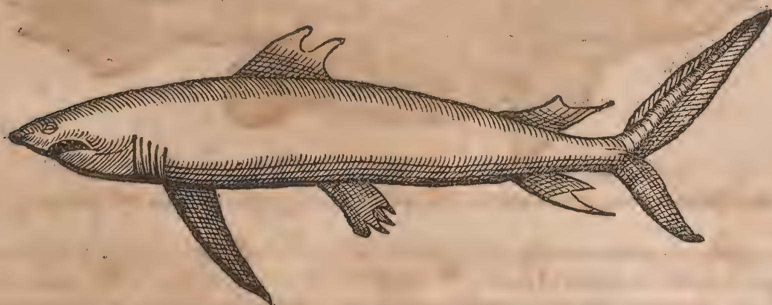
Lib. 7. F Hicesius apud Athenæum author est galeorum optimos esse stellatos & tenerrimos.

Verum hunc galeum asteriam esse.

A Sunt qui galeum stellatum esse credunt eum, qui à nostris catto rochiero, à Massiliensibus catto algario vocatur, (*Gillium & Bellonium notat:*) sed non rectè, cum is oua testaceis quibusdam, vt ita dicam, membranis inclusa gerat, id quod caniculis, raijsque tribuit Aristoteles libro 6. de histor. animal. cap. 10.

cap. 10. minimè verò galeis stellatis. Quare galeus stellatus is non erit, etiam si maculas nigras aspersas habeat, quarum nonnullæ speciem aliquam stellarum referant, vt in hoc nostro, quem pro stellato exhibemus.

DE GALEO GLAVCO, RONDELETIVS.

GALEVS Glaucus ex cartilagineorum genere est: quatuor aut quinque cubitorum magnitudinem attingit. Dorsum cærulei est coloris exaturati, vnde illi cognomen, venter candidi. Rostro est acuto, oculis satis magnis, ex quorum inferiore parte enascitur membrana candida, quæ ad oculos sursum attollitur, eisque veluti nubes caliginem offundit. Os habet in supina parte. Dentium acutorum, latorum, quodammodo serratorum, ad latera spectantium ordines duos. In palato substantiam quandam fungosam & mollem, digitisq; cedentem, quæ supernam internamque oris partem replet. Linguam crassam, latam, asperamque. Ventriculum amplissimum ac longissimum. Huic splen annectitur longus, ex multis particulis carnosis rotundisq; instar racemi compactus, renum delphini modo. Intestina primum gracilia sunt, deinde lata, sine vllis spiris. Ex venis mesaraicis rami duo oriuntur: quorum alter ad hepar, alter ad ventriculum perducitur, in eo in alios multos ramulos diuisus. hepar adiposum in lobos duos dissectum, quorum alteri vesica fellis hæret, fel viride est, cor angulatum. Ventris parte infima in maribus seminis vasa in partes duas diuisa conspicias, in fœminis vuluam. Prætereà in maribus substantiam quandam carnosam, digitali magnitudine, penis specie. Branchiæ detectæ sunt, prope has pinnæ duæ magnæ, ad podicem aliæ duæ minores. Aliæ duæ sunt in tergore, prior in medio ferè maior: posterior prope caudam minor. Cauda ex duabus constat, superior multò longior est, quam inferior, sursumque spectat. Cute læui tegitur. B (A)

Hunc galeum, Æliani glaucum esse multis rationibus adducti arbitramur, non eum glaucum quem iam ante descripsimus qui derbio vocatur. Cum enim aculeos multos, præacutos validósq; quamuis breues in dorso gerat, non potest à parente intro (*ore, quod Io. Tzetzes etiam de glauco repetit*) recipi, quod de glauco suo scripsit Ælianus. At hic ore est ventriculoque amplissimo, nec procul ab ore dissito: quam ob causam facilè quicquid in ventriculo continet, euomit, si cauda suspendatur, ita vt ventriculus in os decidat. Æliani verba, cum de glauco tractaremus, protulimus. Item Arist. qui galeis hoc tribuit, vt fœtus suos intra se recipiant, & foras emittant, demptis aliquot. His accedit color glaucus, id est, cæruleus, qui in nullo alio galeo spectatur: vnde etiam nostri cagnot blau, id est, canem glaucum siue cæruleum vocant, à cane galeo, de quo proximo capite egimus distinguentes. A

Galeum hunc Æliani Glaucum esse.

Porrò glaucum istum ex canicularũ esse genere confirmo ex Plinio, qui caniculis nubeculam quandam attribuit, qualis est in planis piscibus: quæ ex omnibus galeis in hoc solo, & in cane galeo superiore comperitur, cui cani galeo, glaucus sæuitia audaciaq; non cedit: humanas enim carnes eodem modo appetit, cuius rei ipse oculatissimus sum testis. Cum enim æstate puer, qui militi cuidam erat à pedib. in litore ambularet, eum diu secutus glaucus, calces tibiasq; quin arriperet, parum abfuit, & à puero gladio confossus in litus eiectus est. Plinij locum, quo de nube canicularum, & earum cum hominibus dimicatione tradit, in Galeo cane (*Vide suprà pag. 167. Elemento C.*) explicauimus.

Idem Plinij autoritate confirmat.

Carnes humanas eum appetere.

Carne vescitur hic galeus, estque voracissimus. C

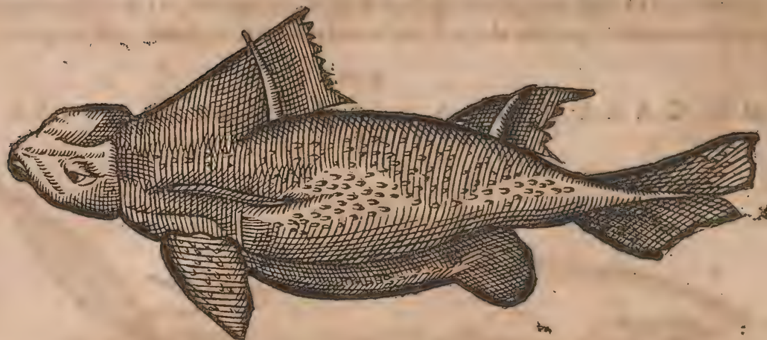
Carne est dura, ferinum olente, concoctu difficili, sed concocta plurimum nutrit. Hepar quibusdam est in delicijs, sale conditum asseruatur, editur in vino coctum vel assum: sed elixum cum origano, hyssopo lauri folijs, additis cinnamomo, nuce moschata, caryophyllis, vt ferinus odor euanescat, optimum redditur. F

Ex eodem (iecore) oleum conficitur ad hepatis duritiem emolliendam, & ad doloris articulorum alleuamentum. Infantium gingiuis, dentitionibusq; multum confert, dentium caniculæ vtriusq; modo descriptæ cinis. Huius etiam dente gingiuas tangi prodest, quam vim etiam lamiæ dentibus inesse ferunt, adeò vt è collo suspensos lamiæ dentes prodesse vulgus existimet. G

DE CENTRINA, RONDELETIVS.

QVÆ Κεντρίνη à Græcis dicitur, Latino nomine caret: quamobrem Græco vsi sunt Latini interpretes. Plinius nusquam huius meminit, neq; ipse Aristoteles, in libris qui nunc extant. Quanquam Athenæus Aristotelem citet, centrinam in galeis numerantem. Ὁ δὲ Ἀριστοτέλης ἐν πέμπτῳ ζώων καὶ κεντρίνην φησί τινα γαλεὸν εἶναι καὶ νωτιδανόν. ἐπαίνετος δὲ ἐν ὀψαρτυτικῷ ἐπινωτιδέα καλεῖ. χείρονα δὲ εἶναι τὴν (τὸν, *in nostro codice, & melius*) κεντρίνην, καὶ δυσώδη. Centrinam alij Bernadet, alij renard, alij humanthin vocant. A *Lib. 7.*

Nostri

Noſtri & Maſſilienſes porc. nec id ineptè, vel quia ſpeciem porci referat, vel quia porci more in cœno ſe volutet.

B Centrina igitur ex galeorum eſt genere, teſte Athenæo ex Ariſtotele, ſi reliquos galeos ſpectes, breuis craſſaque & ſpiſſa. A capite ad podicem trianguli eſt figurâ: ventre nimirum plano latoque, vnum trianguli latus: partibus quæ vtrinque dorſo adiacent, reliqua duo latera conſtituentibus: itaq; in ſupremo dorſo vnus eſt angulus, reliqui duo in ventris dextro ſiniſtroq; latere. In dorſo pinnæ duæ cum ſingulis aculeis eriguntur. Prior pinna ſtatim à capite incipit, multum ſurrecta criſtæ inſtar. eius aculeus longus eſt, magis ad caput inclinatus: eadem cum aculeo, poſteriore maior eſt. Poſterior rectior eſt. Vtrique in radice lati, membrana fere ad extremum vſq; circuntecti, albi, etſi Oppianus nigros appellauerit: Τὸ μὲν κέντροισι κελαινοῖς Κεντρίναι αὐδώωνται ἐπώνυμον. Quod ob integumentum dictum fuiſſe intelligendum eſt: intus enim candidi ſunt, foris membrana nigra obtecti. (*Nigrum poetæ aliquando pro pernicioſo dicunt.*) Pinnæ aliȩ duæ ad branchias: totidem ad podicem, inter quas & caudam nulla pinnula eſt, multorum galeorum modo, qui eo in ſpatio ſupinæ partis pinnulã habent. Cauda in breuem pinnã deſinit. Cute aſperrima integitur, nimirum aculeis breuibus frequentibuſque conſperſa, robuſtioribus in capite & dorſo. Capite eſt ſatis paruo & depreſſo, maxime inferiore parte ſuis caput referente. Oculis magnis, pupilla vireſcente, vitrique modo pellucida. Poſt oculos foramina duo triquetra habet, alia duo ante oculos ſupina roſtri parte pro naribus. Branchias in lateribus galeorum modo. Os magnum: in cuius maxilla ſuperiore tres dentium ordines ſpectantur, in inferiore vnicus tantum. dentes lati ſunt acutique. Quod ad interiora attinet, ventriculus oblongus eſt: inteſtina lata, non multum conuoluta. hepar album, pingue, in duos lobos inæquales diuiſum: in eo fel eſt album, aquoſum. Splen etiam in duos lobos diuiſus colore carnis eſt. Cor compreſſum ex rubro albeſcens.

Lib. 3. ἁλιευτικῶν.

Interiora.

C Centrina oua viginti parit ouis acanthiæ ſimilia, ouorum gallinæ vitellos magnitudine æquantia. Sulcando natat, in cœno habitat.

F Carne eſt vſque adeò dura, fibriſque duris adeo intertexta vt vix cultri aciem admittat, neque à cute diuelli poſſit. Rarò capitur hic piſcis: captuſq; negligitur etiam à ruſticis noſtris, in piſcium penuria. duriſſimus enim eſt, vt diximus, & virus reſipit.

A Hunc, quem depinximus, centrinam veram eſſe, primum ratio nominis oſtendit: à centris enim, id eſt aculeis & ſtimulis nuncupata eſt, autore Oppiano loco antè citato. deinde quæ ex Ariſtotele profert Athenæus, qui cum centrinam ex galeis peſſimum ſuccum gignere, maleque olere dixiſſet, ſubiunxit: Γνωρίζεσθαι δ' ἐκ τοῦ πρὸς τῇ πρώτῃ λοφιᾷ ἔχειν κέντρον, τῶν ὁμοειδῶν οὐκ ἐχόντων. id eſt, Cognoſci autem centrinam ex eo quod in ceruicis pinna aculeum habeat, quo quæ eiuſdem ſunt ſpeciei carent. Λοφιὰ verò (vt interim interpretationis noſtræ rationem reddamus) de ſue propriè dicitur, (vt χαίτη, id eſt, iuba de equo & leone) eſtq; in ſuis ceruicibus ſurrecta ſeta: λόφος verò apex, ſiue id quod in auium quarundam capite eminet. μεταφορικῶς igitur τὴν πρώτην λοφιὰν Centrinȩ appellat pinnam illam quæ ceruicis loco eſt erecta. Sic λόφος ceruicem aliquando, & galeorum criſtam, & quicquid aliud eminet ſignificat. Sed ad centrinam redeamus, quam ex certiſſima nota ab Ariſtotele tradita cognitam proponimus. At galeus acanthias in dorſo aculeos habet. Cur igitur hic potius quàm ille centrina dicetur? aut quo acanthias à centrina ſecernetur? Procreationis ratione permultum differunt. Acanthias enim ex ouo viuũ fœtum parit, vt fuſius ex Ariſtotele ante docuimus, centrina verò oua duntaxat. Quare cum ex galeis duo ſint tantum qui aculeos in tergo gerant, nempe acanthias & centrina, qui procreandi ratione maniſeſtiſſimè diſtinguantur, efficitur tum Acanthiam tum Centrinam Ariſtotelis rectè nos diſtinxiſſe. His ſuffragatur Ælianus (lib. 1. cap. 55. de animalib.) de galeis ſcribens. Reliquum genus qui centrinas appellârit, non errabit. ij parui & pelle dura ſunt, & capite acutiore, & coloris albedine à galeis (priuatim dictis) differunt. eiſdem innati ſunt aculei duri, & aduerſus omnia reſiſtentes: quorum alter capitis ſummo vertice, alter in cauda: atq; venenatum quiddam habent. quæ in galeum acanthiam non competunt, vtpote qui in dorſo potius quàm in ceruice aculeum geſtet.

Quod veram centrinam pinxerit.

Λοφιά.

Ab acanthia eius diſtinctio

Aelianus.

Ex his perſpicuum eſt erraſſe eum qui in libello de Aquatilibus nuper edito, quam nos centrinam eſſe comprobauimus, vulpeculam nuncupauit, vulgi appellatione deceptus: ſunt enim qui centrinam renard appellent. Quam opinionem conuellere vtile fuerit. Vtar autem Athenȩi authoritate, à qua nullus ſanæ mentis diſſentiet. Parit galeus plurimum ternos, & fœtus in os recipit, rurſuſque emittit, maximè verò galeus varius, & vulpes, (ὁ ποικίλος, καὶ ὁ ἀλωπεκίας,) reliqui non item propter aſperitatem. Cum vulpecula maximè fœtus intra ſe recipiat & emittat, quî poteſt id efficere ea quam deſcribit ſciolus ille, cuius dorſum acutiſſimis aculeis armatum eſt: cuius cutis tanta eſt aſperitate, vt non poſſit non introitu exituq; partes internas parentis vulnerare, & dilaniare? His adde eam non magis odorem vulpinum referre, quàm reliquos galeos. Ex quibus ſole clarius fit, non ſine magno errore pro centrina vulpeculam ab eo propoſitam fuiſſe.

Contra Bellonium qui Centrinam pro Vulpecula pinxerit.

Sed &

Sed & cum vulpeculas duas proposuerit, in vtraque exprimenda plurimùm hallucinatus est. nam priorem dorsi pinnam minorem, posteriorem maiorem contra naturalem piscis figuram effinxit. In secunda, pinnarum vice quæ ad branchias & ad podicem esse debent, nescio quid informe, & pinnis nullo modo simile appinxit. Præterea in eadem dentes lati sunt tantum, cum lati simul & acuti esse debeant. Plura prætermitto, quæ diligens lector animaduertere poterit, si has picturas cum nostra, & vtrasque cum ipso pisce contulerit.

Contra vulpeculæ picturas duas Bellonij.

Sed ad ea quæ de centrina supersunt referatur oratio. Hepar eius, vt reliquorum galeorum, in oleum abit: quod ad hepatis humani duritiem emolliendam confert, idemque similitudine substantiæ corroborat, maxime si adstringentia quædam admisceantur, vt cyperus, spica nardi, absinthium, ladanum, styrax, sed tum minùs emolliet. Id etiam dolores articulorum leuat. quæ quidem magno cum successu experti sumus. Eodem oleo ad lucernas vti possumus. Fel suffusiones delet, melli permistum & palpebris illitum. Cute artificum opera poliri possunt. Cinis ad psoras & capitis vlcera manantia detergenda, exiccanda, miraque celeritate percuranda valet cum cedria admotus. Vrinas non minus mouet quàm cancrorum vel erinaceorum cinis. G (E)

DE GALEO RHODIO, RONDELETIVS.

Hic piscis quem hîc repræsentamus à nonnullis Cops vocatur, & eo nomine designatum, atq; optimè figura expressum misit ad me doctissimus Medicus & vir humanissimus Antonius Musa Brasauolus. A
Alij nominis affinitate decepti Copso appellant. est enim id nomen alterius piscis, (*illius quem nostri Husonem, Bononienses Copso vocitant, alij Itali Colpesce.*) Ego verò hunc Galeum Rhodiensem esse, siue vulpem Rhodiensem existimo, cuius obiter meminimus alibi, cum de Acipensere siue Sturione loqueremur. quem Archestratus eundem esse cum Acipensere credebat, non sine ratione in hanc opinionem inductus: est enim piscis iste Acipenseri siue Sturioni persimilis, non solum corporis specie & partibus, sed etiam gustu ac sapore, dempta vnica differentia, quam non nisi ij percipient, qui citra ingurgitationem cibum hunc sumpserint, quique exquisito gustatu fuerint. Ad communes igitur & vniuersas notas attenti, & non ad cuiusq; rei maximè proprias, sine quibus rerum differentiæ penitus cognosci non possunt, facilè Galeum Rhodium cum Sturione confundent, quod Archestrato euenit: cuius sententiam refellit Athenæus, cuius verba subiungam, non vt Acipenseris solum à Galeo Rhodio discrimen cognoscatur, sed vt verum Rhodiorum Galeum seu Vulpem à nobis hîc exhiberi comprobem. Archestratus (inquit) qui Sardanapali vitam vixit, de Galeo Rhodio scribens, eundem esse opinatur cum eo qui apud Romanos cum tibijs & coronis in cœnis circunferebatur, coronatis etiam ijs qui gestarent, vocantque acipenserem. At hic quidem (acipenser scilicet) paruus est, & porrectiore rostro, & figurâ triangulari magis quàm ille. Et paulò post: Archestratus de Rhodiensi Galeo loquens, amicis patrio more consulens, ait: Galeum in Rhodo, quem vulpem vocant, si tibi vendere noluerint, vel mortis periculo rape. Nominant illum Syracusani κυνα πίονα, id est canem pinguem, Hæc ille. Quod si Galeum Rhodium cum Sturione seu Acipensere contuleris, nullum planè comperies qui ei similior sit eo quem proponimus: his exceptis, quod Sturio longiore est rostro, & corporis figura magis triangulari. nam alioqui Sturionem totius corporis figura, tergi ossibus acutis & clypeorum modo efformatis, alijs item in lateribus dispositis, pinnis, cauda, ore in supina parte sito, omnino refert. Is, quemadmodum Sturiones, relicto mari amnes subit. reperitur enim in Pado, & in Rhodano, & pro Sturione venditur: nec ab eo distinguitur, nisi ab exercitatissimis & exquisiti gustatus hominibus. Hanc differentiam me docuit Gulielmus Pelicerius Monspeliensis episcopus, vir singulari doctrina præditus: qui tùm ex capite crassiore, & rostro breuiore obtusioreque: tum ex gustu Galeum Rhodium siue vulpem deprehendit. Ferinum quid resipit, quod de Sturione dici non potest, carneque est duriore: à quo sapore Galei & Vulpis nomen habet. Galei enim & Vulpes ex Galeorum genere ferini sunt saporis & ingrati. Ego quoq; non viso capite, inter edendum diuersam piscis huius naturam à Sturione facilè iudicaui. Si tamen in dulci aqua diu natauerit, in cibis haud aspernandus est, Hucusque Rondeletius. Ὁ πίων κύων nominatur etiam ab Epicharmo in Nuptijs Hebæ.

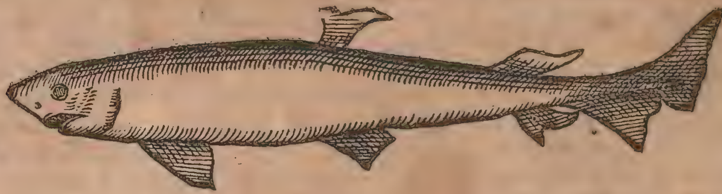
DE MALTHA, RONDELETIVS.

De Maltha obseruationes nostras, posuimus suprà, hoc ipso elemento, vbi literarum ordo requirebat, pag. 524. ad quem locum hæc etiam referenda fuerant.

Qvæ Μάλθη à Græcis dicitur, Latino nomine caret. Græco igitur vtentes maltham appellamus. Nostri sorrat vocant. Romani lamiolam, à dentium similitudine. dentes enim latos & acutos lamiæ modo habet.

Maltha piscis est cetaceus ex galeorum genere, rostro breui. Os habet in supina parte, non multùm B
infra

infra rostrum: dentium multos ordines. Pinnis, cauda, internis partibus à cane non differt, nisi quod alba oculorum nebula caret.

F Caro huic est laxa mollisque, non sensu modò, sed & facultate. Aluum enim mollit cietque succi lentore, inde etiam nomen habet. dicitur enim μάλθη quasi μαλθακή. Oppianus: Μάλθη θ', ἢ μαλακῆσιν ἐπώνυμος ἀδρανίῃσι.

H. a. Malthæ meminit Plinius lib. 36. non pro pisce, sed pro permistione quadam. Maltha (inquit) ex calce fit recenti. gleba vino restinguitur: mox tunditur cum adipe suillo & ficu, duplici linamento. quæ res est omnium tenacissima, & duritiam lapidis antecedens. quod malthatur, oleo perfricatur an-

A té. Hæc Rondeletius. qui alibi quoque Caniculam Plinij à Romanis lamiolam vocari scripsit. Nos Canem carchariam siue Lamiam suprà interpretati sumus *ein Frasshund*: & nunc Maltham similiter Germanis per circunscriptionem interpretari libet: *ein kleiner Frasshund*, id est lamia minor: vel *ein art dess Frasshunds*, id est species Lamiæ.

H. a. In Comagenes vrbe Samosata stagnum est, emittens limum (maltham vocant) flagrantem. cum quid attigit solidi, adhæret, &c. (Vide ibi plura,) Plin. lib. 2. Nostri tale glutini genus vocant *ein Kütt*. Maltha etiam veterib. dicebatur mollis, teste Nonio. Lucil. Insanum, quem maltham, & fœminam dici iubet. Sanè malthacia Græcis, mollicies Latinis est: & malthacus, mollis, effœminatus. Proinde malthā vocant cerā mollitam, aut quippiam simile ad tabularum ferruminationē aptum, vt Promptuarij consarcinator tradit.

RVRSVS DE MVSTELIS EX BELLONIO.

DE MVSTELIS SEV GALEORVM SPECIEbus in genere, *Bellonius.*

A QVos Græci galeos, tam marinos quàm terrestres, Latini autem Mustelos, nostri nullo discrimine Marinos canes appellant. Horum multæ sunt species, multa etiam nomina consequutæ. Quidam enim ab asperitate vel læuitate, spinaces, aculeati aut læues: alij à maculosa cute, (vt) Nebrides, qui & Hinnuli, ac Stellares dicti sunt. Omnes litorales cartilaginei generis, ex ouis quæ intus concipiunt: viuos deinde fœtus miro naturę artificio emittentes, qui etsi generis (vt dictum est) sunt eiusdem, tamen figura, magnitudine, corporis constitutione, atque internis partibus, præsertim vtero, plurimum inter se differunt. Quamobrem diuersa nomina pro diuersis speciebus sunt adepti.

B Maribus geminę velut apophyses ad excrementi ostium propendent: fœminis folliculus cartilagineus oblongus in vuluæ introitu, quasi testaceus, apparet: in quo albugineus humor concrescit, quem ante conceptum emittunt. Matriculam marinam è re ipsa vulgus vocat. Ea autem tricas quasdam à quatuor angulis tam multiplicibus nexibus intertextas habet, vt fidium inter se conuolutarum speciem referant. (*Iconem huius matriculæ dedimus suprà cum Canicula Rondeletij pictam.*)

Sexus discrimen. Matricula marina.

C Proinde, vt Galeorum historiam absoluamus, hoc etiam animaduertendum est, fœminas suis marib. maiores esse: easq; senos vel octonos, atque interdum plures, omnibus partibus absolutos fœtus, pedali longitudine diuersis temporibus parere. Persæpe autem viuo emergente fœtu, ouis adhuc crudis & inexclusis scatet vterus, superiorem eius partem, quę ad septum est, occupantibus: quorum alia dextro matricis cornu, alia sinistro concluduntur. At in catulis hoc præcipua admiratione dignum est visum, quod nulla ipsi secundina contegantur, atque ab vmbilici venosa quadam parte nutriantur. Quum enim oua foras non exeant, certisq; vinculis matrici obuinciantur, amnio tantum tunica opus habuisse videntur: quo iam efformato fœtu, & rimam quandam in sterno inter pinnas, quæ ad branchias sunt, ducente, alimentum à matrice per vinculum seu vmbilicum suscipit, adeò quidem tenuem, vt lyrę fidiculam non exuperet. Id autem alimentum, secundum tenuem ac exilem fidiculam in quandam veluti perulam fertur, quam ventriculum esse diceres, quo tanquam oui vitello perpetuò repleta esse conspicitur: cuius positio est in ventre medio, duobusque hepatis lobis subijcitur. Ac, quod ita res habeat, catulum à matris vtero exectum, si per ventrem disseces, verum eius ventriculum perpetuò vacuum ac ieiunum comperies: nihil enim per os assumit aut deuorat. Rectum verò intestinum recrementis liuidis turgere conspicies, lienemque sub sinistra stomachi parte collocatum, ex iecore autem nihil fellis emergere. Quin etiam viuum pisciculum à matris vtero si quando illæsum exemeris, atq; in aquam proieceris, protinus viuere ac natare cernes: ac nihilominus in vteri profundo oua permulta reperies: quorum sena, interdum octona, crassiora, mollia, lutea, tenuissima membrana contecta ac coaceruata, ad nouos fœtus producendos iam esse destinata conijcies. super quibus infinita alia minora, ac futurorum ouorum rudimenta cernes, quę nusquam interiturę Galeorum prolis tibi spem aliquam adferre possint. Sed est nunc de singulis Galeorum speciebus dicendum.

Partus.

Oua.

DE MVSTELO SPINACE, BELLONIVS.

Omnium Galeorum aut Mustelorum marinorum crassissimus ac longissimus est, qui à rigentibus ac spinosis duobus aculeis, quibus in tergoris pinnis maximè horridus apparet: Græcis Acanthus, Latinis

Latinis Spinax, Venetis Azio: Genuensibus Aguseo, quasi Acænam dicerent, in cuius extremo infixus est aculeus ad pungendos boues: Massiliensibus Egullats dicitur. Lutetiæ & reliquis litoribus Ocean: particulare nullum nomen habet, cum vnico, vt dictum est, nomine Canis omnes galeos comprehendant.

Huius speciei permulti Lutetiam plerunque Autumno adferuntur: nam alijs anni temporibus rarissimos cernas, tunc quidem vlnæ longitudinem, crurisq; crassitiem adæquantes: quo tempore fœminas fœtas esse, oua super mammis ad præcordia continentes, catulosque pedis logitudinem ęquare in vtero persæpe conspeximus. Hoc à cæteris discrepat, quod dentes longos, acutos & prominentes, & caudam Rhinæ quodammodo similem gerat. Colore externo, internisque partibus quantum ab alijs discrepet, ex sequentibus descriptionibus intelliges. B

DE GALEO LÆVI, BELLONIVS.

Læuium & aculeis carentium Galeorum peculiare, ac sibi veluti præcipuum Aristoteli nomen obtinuit, qui Massiliensium vulgo à cutis colore Palumbus appellatur: hunc enim solum λεῖον dixit. A

Differt à Spinace. quod etsi aspera cute conuestiatur, tamen aculeis caret. Ab Hinnulo verò, quod cute minime sit maculosa, dentesque acutos & raros, distentam caudam & admodum latam, ac candidum hepar præ se ferat. Cętera non vtero modò, aut masculorum propendentibus apophysibus, sed reliquis etiam partibus cum alijs conuenit.

DE GALEO STELLATO BELLONII: QVEM RONDELEtius *Aristotelis Scylion, hoc est Caniculam faci : cuius iconem ac descriptionem in C. elemento præmisimus.*

Musteli aliud genus assignarunt Græci, quod Aristoteles ποικίλον, hoc est Catulum (*Varium*) dixit: nonnulli ἀστερίαν, Latini Stellare: Oppianus à cute versicolori Pardalionem, Alij Pantheram, Veneti Guattam: Massilienses, vn Gatto: nostri à ruffa & subflaua cute Rossettam nominarunt. A C G

Viuiparum est piscis genus, cuius dentium morsus non secus est lethalis, ac Draconis aculei punctura. Vnde illud Oppiani,

Exitiale facit vulnus Panthera tremendis Dentibus in terra, fluctu magis aspera Ponto.

Huius cutis facilè glubitur, quemadmodum & Caniculæ, qua exiccata, fabri lignarij perpoliendis operibus suis vti solent. E

Tres huius piscis species animaduerti possunt: alius enim est crassus, niger, & recurtus, quem vulgus Massiliensium Guattum auguerum vocat, (*Gattum algarium videtur interpretari Rondeletius, etsi icon ab eo posita, cum illa quam Bellonius dedit, non conuenit:*) cuius figura hæc est. A S; P.

Mustelus stellaris alter vulgaris est, & paulo magis candidus, (*quam Guattus auguerus Massiliæ dictus: Huius etiam iconem addit, similem ferè iconi Caniculæ saxatilis Rondeletij: & similiter, vt ille, Roussettam nominat*) Tertius Tyrrheno tantum (quod sciam) litori cognitus, carnis iucunditate ac redolentia cæteros exuperat. Quamobrem Romanum vulgus Guattum muscarolum nominauit. Nunquam is sesquilibram exuperat, stellulisq; vt toto corpore candidioribus est conspicuus.

DE VVLPECVLA, BELLONIVS. EST AVTEM *Galeus centrines Rondeletij.*

Ἀλωπέκιον Græci, Latini vulpeculam dixerunt, cartilagineum piscem mustelini generis sesquicubitalem, atq; interdum longiorem: fulua, asperrima, minimè tamen squamosa cute præditum. quæ perpoliendis artificum operibus apprime idonea esset, nisi difficillime à copiosa quæ illi subest pinguedine diuelleretur: quamobrem Italorum vulgus piscem hunc Porcum marinum appellauit. A B

Proinde insulsam & cacochymam carnem habet, operariorum ac rusticorum cibo destinatam, ellychnijs ac pellium cōcinnatoribus vtilem: cuius etiam hepar sex interdū olei libras colliquatū effundat. F E

Corporis huius piscis moles est triquetra: capitis superior pars, ad Bufonem vel Aquilam marinam, inferior ad porcum accedit. Branchiarum foramina mustelæ aut catti similia gerit: ac quo loco cæteris animalibus aures videas, eo in loco natura sub pinnis ad hoc destinatis foramina quædam, quina vtrinque occultauit, excipiendæ atque emittendæ aquæ accommodata. Cæterum lucidissimos habet oculos, per medium nigerrimos: os semper apertum, Sturionis modo: cuius maxilla superior pectinatim insertos dentes exerit, quibus accedunt alij paruuli in partes disseminati. Rostrum quoque veluti porcinum habet, quatuor foraminibus pertusum, quorum superiores inferiorib. minores esse conspicies. Dorsum duab. pinnis communitum, quarum quælibet suo armata est aculeo. Caudam ad imum latiusculam, sursum in angulum abeuntem: nauiculæ temonem esse diceres. Ac quod ad interiores partes attinet, iecore est supra modum magno, albicante, in duos lobos diuiso, quorum vterq; vsq; ad imum B

Interiora. ventrem porrigitur. folliculum sub dextro satis latum habet, nigrum, copioso felle turgentem. Lienem præterea rubrum, circinatum, stomacho insidentem, huicque circa mediam ventris regionem incumbentem: paucas intestinorum spiras, quarum munus vtrinque ad stomachum cuiusdam (*quidam*) veluti vterculi absoluere videntur.

DE MVSTELO COROLLARIVM.

Et primum in genere.

A *Galeus.* GALEVS Græcum est vocabulum, Γαλεὸς: vnde & adiectiuum γαλεώδης deriuatur: vocantur autem γαλεοὶ vel γαλεώδεις, id est mustelì pisces vt Gaza interpretatur, vel musteligenæ, vt idem (id est, mustelini generis,) omnes oblongi, cartilaginei, minores præsertim: nam maiores & cetacei, Canes caniculæue, aut alijs nominibus suis appellantur. *Galeonymus.* (F) Philotimus galeonymos inter pisces duræ carnis, & qui ægrè conficiuntur, succosq; crassos & salsos in corpus distribuunt, recenset, apud Galenum de alimentorum facultatibus 3.31. (Sed succos salsos ex his gigni non simpliciter verum est, vt Galenus mox sequente capite distinctius docet.) Latinus interpres pro galeonymis vertit mustelos: nimirum quia Galenus monet, lectionem aliam esse, galei: hoc est in Græcis Philotimi verbis, aliàs γαλεώνυμοι, alias γαλεοὶ legi. Mustelorum (inquit ibidem Galenus τῶν γαλεῶν) non vna est species. nam qui piscis apud Romanos in maximo est precio, quem Galaxiam (meliùs fortè galariam) appellant, ex genere est mustelorum: qui ne in Græco quidem mari vsquam nasci videtur: quæ causa est cur & Philotimus ipsum ignorasse videatur. Et liquet sanè celebrem illum apud Romanos galaxiam, in eorum numero, qui molli carne constant, esse habendum: reliqui verò musteli dura magis carne sunt prædìti, Hæc Galen. Callionymum quidem longè alium esse piscem ex historia eius liquet.

Canes. Canum (Κυνῶν) nomen Oppiano Ælianoque communius est quam galeorum. nam canum alios magnos & pelagios esse dicunt, (vt carchariam:) alios minores quidem, sed piscibus præstantissimis adnumerandos, in cœno profundo degere, omnes specie corporis, moribus, & victu inuicem similes: vocarique minores priuatim galeos, præter centrinas, tanquam illi genus proprium constituant: & canes quidem minores sint, galei autem non sint, aut saltem vulgo non ita vocentur. Sed ipsa Æliani Oppianiq; verba recitaui suprà, in Corollario de Canibus, pag. 170. Alibi tamen idem Ælianus: Galeus (inquit) pelagius est, & magnitudine præstans, simul & canis (*cetacei nimirum*) speciem similitudinemque gerit. Galeorum species faciunt, σκύμνους, λείους, ἀκανθίας, ἀλωπεκίας, ποικίλους. Squalus bis apud Plinium, corruptum est nomen pro Squato: vt nos ex collatis Aristotelis verbis deprehendimus. Vide infrà etiam in Squalo, elemento S. Ælianus γαλῆν, id est mustelam, nullam cum galeo, id est mustelo, communitatem habere ait. Sed fortè si quis diligentius perpendat, commune aliquid fuerit, neq; temere vtrique à mustela quadrupede terrestri factum nomen. nosque communia quædam iam in capite de mustela ostendimus: præter quæ iecur etiam dulce, & adiposum, quodq; facilè in oleum resoluatur, vtriq; esse nunc subit. Vtrique oblongo (& maculoso ferè) corpore sunt. sicut & terrestres quadrupedibus cęteris comparatę, longiusculę sunt respectu ad crassitiem habito. Sed ore etiam parere mustelam quadrupedem fabulantur aliqui, & similiter mustelos pisces, vt in Quadrupedum historia pluribus exposui. Aut igitur ab eo quòd vulgò existimentur ore parere, (vide mox in c.) aut quòd catulos suos similiter ore recipiant ac gestent interdum, vt mustelæ terrestres, musteli marini forsitan dicti fuerint: aut quod parte supina albicent. (siue omnes, vt puto, siue aliqui, vt acanthias, in quo hæc colorum discrimina obseruaui) superiore fusca. Galata & Celethy pro galeo, corrupta aut barbara nomina sunt. Germanicè *Hurdfisch* nominatur, id est Canes, omne canum & galeorum genus. Anglicè *Doggefische*. Polonicè Morski pies, vel Psia ryba. Licebit autem differentiæ causa cetaceos appellare, *Grosse Hurdfisch*: galeos verò priuatim dictos, *Kleine Hundfisch*.

B Galei, id est canes minores non cetacei, ad cubiti magnitudinem excrescunt, Ælian.

Ex Aristotelis libris de animalibus. Galei in Euripo non gignuntur. Cartilaginei sunt. Mustelino generi piscium branchiæ lateribus adhærent, detectæ, duplices, (nouissima excepta, Wotton.) & quinæ vtraque ex parte. Appendices eis complures supernè circa ventriculum exeunt. Iecoris partes sepositæ sunt, nec eâdem certâ origine continentur. (Iecur ipsum fissum est: & partes in vtroque latere, dextro scilicet & sinistro, ita sepositæ sunt, vt non eâdem origine contineri videantur, sed bina esse iecinora, Wottonus.) Fel eis in iecore situm est. Mares omnes bina quædam circa excrementi ostium pendentia habent, quibus fœminæ carent. Differunt tum inter se, tum etiam à planis ratione vteri. habet eorum vulua paulò à præcordijs inferius, veluti mammas albidas, quæ non nisi grauidis insunt. (nonnullis medio vuluæ circa spinam oua adhærent, vt caniculis: spinaces verò galei oua ad præcordia continent super mammas, Wottonus.) Aristot. ait hos pisces nec seuum nec adipem habere, eo quod cartilaginei sint, Athenæus.

C Canes cetacei, pelagij sunt: minores verò, id est galei, in cœno profundo degunt, Ælianus: qui tamen alibi mustelum magnitudine præstantem & pelagium esse, & canis similitudinem gerere tradit. Specie moribus & victu conueniunt omnes, Idem. Parit galeus vt plurimum tres (catulos,) eosque recipit ore, & rursus emittit, (excepto spinace,) imprimis quidem varius & alopecias, cæteri non item propter asperitatem, Athenęus. Galeus in mari ore parit: & fœtum eodem denuo recipit, redditque eadem via viuum & incolumem, Ælianus. Et alibi: Galeum piscem aiunt nunquam deorum (τῶν θεῶν, *Cererem & Proserpinam intellige, quos Athenienses θεὰς [θεώ] vocabant*) sacerdotes edere: non enim quoniam ore parit, mundum cibum esse. Quidam non ipsum ore parere ferunt, sed insidiarum timore perculsum, vt occultet catulos suos, deuorare: deinde cum nihil ab insidiarum comparatione timet, viuos euomere, (libro 9. cap. 65.) Idem tradit Plutarchus in libro Vtra animalium, &c & quos hîc Ælian. μύστας τῶν θεῶν, ipse σὺν τ. ἁλῶσιν μύστας appellat. Galata (Galeus) præter morem aliorum animalium cum fœtus in vtero viuere senserit, eos extrahit, (emittit.) Et siquidem eos ad vitam maturos inuenerit, foris relinquit. sin minus, eos in vterum fouendos resumit, Author de nat. rer. Plura lege mox in D.

mox in D. Cæteri galei bis anno pariunt: excepta canicula, quæ ſemel: & qui ſtellares vocantur, ſæpiſſime. quippe qui bis menſe putantur parere: quod ideo videtur, quia oua eorum non ſimul perficiuntur, Wotton. Ariſtotele ſecundo de hiſtoria tradente, pariunt oua omnes qui ſquamma conteguntur, animal omnes qui genere chartilagineo continentur, excepta rana. quod etiam lib. 6. meminit: Galei (inquit) id eſt muſteli, genuſque omne muſtelinum, vt vulpecula, vt canis: & plani, vt torpedo, raia, leuiraia, paſtinaca: modo quo dicimus gignunt animal, cum intra ſe oua pepererint. & quarto de partibus animalium: Cartilaginea & viperæ animal edunt in lucem, vbi primum intra ſe oua pepererint. Etenim primum hæc ouum concipiunt, deinde ouo in ventre diſrupto animal excludunt, Maſſar. Galeus exit è profundo maris, & parit prope terram, idq; propter calorem, & vt catulos ſuos metu liberet, Obſcurus tanquam ex Ariſtotele.

Ægyptij ſacerdotes hominem qui ſumptos cibos vomitu reddit, & auidè rurſum ſe ingurgitat, ſignificantes, γαλεὸν ἔνυδρον (id eſt galeum piſcem, non felem aquaticum vt quidam vertit) pingunt. Hi enim ore parit, & natans (denuo) fœtum abſorbet, Orus. Galei fœtus ſuos & emittunt & recipiunt intra ſeipſos, præterquam ſpinax, Ariſtoteles. Vide plura proximè retro in C. Sunt qui hæc etiam tanquam ex Ariſtotele recitent: Muſtela (Muſtelus) ſicut delphinus & phoca viuos fœtus de corpore ſuo edunt: & cum partus ediderint, ſi erga ſuos catulos inſidias quenquã moliri præſenſerint, ipſos tuentur, ætatis teneræ pauorem affectu materno comprimunt, oraque aperiunt, & innoxio dente partus ſuos ſuſpendunt. Interno quoque corpore recipere ac genitali aluo feruntur abſcondere, donec illos ad ſecuritatem deferant, aut ſui corporis obiectu defendant. Galei paterna quadam indulgentia nulli animalium vel ſuauitatis, vel bonitatis ſummæ palma cedunt. oua primum, mox animal, non foris, vt cætera, ſed in ſeipſis ædunt, tum educant geſtantque ceu partu ſecundo quodam. ac vbi iam adoleuêre, foris emittunt: ludere & natare circum ſe docent: mox in ſe rurſum per os recipiunt: inhabitandum, incolendumq; corpus præbent: locum, cibum, refugium, tantiſper dum ipſis ex ſeſe præſidium certum ſit, ſuppeditantes, Plutarchus in lib. Vtra animalium, &c. Idem in libro περὶ φιλοστοργίας: Μάλιστα δὲ οἱ γαλεοὶ, ζωογονοῦσι μὲν ἐν ἑαυτοῖς, ἐκβαίνειν δὲ παρέχουσιν ἐκτὸς καὶ νέμεσθαι τοῖς σκύμνοις, εἶτα πάλιν ἀναλαμβάνουσι, καὶ περιπτύσσουσι ἐγκοιμώμενα (fortè ἐγκοιμωμένους) τοῖς σπλάγχνοις. Glaucus, galeus & canis, piſces marini, ingruente periculo prolem ſuam abſcondunt: priores duo ore: canis verò in vterum recipit, ac rurſus eos parit metu ſublato, Tzetzes Variorum 3. 126. Abremon piſcis corrupto vel barbarico nomine dictus, in tempeſtatibus ſobolem ſuam ventre admiſſam tuetur, & poſtea rurſus euomit, vt Iorath author obſcurus tradit, de galeo nimirum vel glauco intelligens.

Eſcam ad galeos & omnes piſces magnos ex Tarentino deſcripſi in Glauco E. Galeos paſtinacas perſequitur, Plin. Vide infra mox in H. a. E

Galei dura ſunt carne & concoctu difficili, & ſuccos craſſos gignunt, excepto galaxia: vt retuli ſuprà in A. ex Galeno. Cæteris ſuauitate præſtat quæ aſterias vocatur, teneriorque eſt & melior, vt Hiceſius author eſt. Canicula galeus (vt Xenocrates tradit) & qui illi ſunt ſimiles, ſapore virus referunt, & malum procreant ſuccum. Hippocrates in libro de affectionibus internis, ei qui laborat tertio genere tabis edere conſulit torpedinem, ſquatinam, raiam, galeum, tanquam cibos ſcilicet ſi concoquantur multum ſolideq; nutrientes. Et rurſus: Hepaticus quidam (inquit) morbus eſt pleuritidi non diſſimilis, quod ad dolentes locos, &c. in hoc æger poſt indicationem morbi ex piſcibus veſcatur galeo, torpedine, paſtinaca, & raijs paruis, omnibus coctis. Item in eodem lib. Ab hepate laborans aqua intercute, &c. poſt præſcriptam decem dierum diætam inter alios cibos vtatur galeo & torpedine aſſatis. F

Philologia muſtelæ & galei vocabulorum in Quadrupedibus viuiparis expoſita eſt: & partim in Stellione, in libro de quadrupedibus ouiparis. Γαλῆ Græcis biſſyllabum fœmininum plerunque in vſu eſt pro muſtela terreſtri; γαλεὸς triſſyllabum maſculinum rariſſimè. Γαλεοὶ ἐνσικίδιοι βρωθέντες λύουσι τὴν νόσον, Aretæus in curatione comitialis morbi. Galeus, galei, piſcis eſt cartilagineus, quem Theodorus muſtellum vertit: alius verò qui paſtinacam perſequitur, galeos, (vt rhinoceros,) galeotis, Maſſarius. Nihil eſt venenatius vſquam, quàm in mari paſtinaca. hanc tamen perſequitur galeos idem & alios quidem piſces, ſed paſtinacas præcipuè Plinius: quo in loco Maſſarius galeotem, à recto galeos, xiphiam, id eſt gladium interpretatur. ſed Græcis gladius in recto γαλεώτης, non γάλεως, vocatur. Vide plura ſuprà in Corollario de gladio, pag. 380. H. a.

Hominem vomentem & inſatiabilem innuentes, galeum pingebant. Vide ſuprà in D. ab initio.

Galeotæ Siciliæ populi aut vates. Lege infrà in Muſtelo ſtellari. Icon.

Galeorum prolem catulos appellabimus, nam & Ariſt. νεοττοὺς dixit, & Plutarchus σκύμνους. quamuis ſcymnus alioquin ſpeciem galei adulti ſignificat, nempe σκύλιον. id eſt caniculam Ariſt. c.

Θύννου τεμάχη, γαλεοῦ, ῥίνης, Ephippus apud Athenæum. Αἰγύπτιος μιαρώτατος τῶν ἰχθύων κάπηλος Ἑρμαῖος, ὃς βίᾳ δέρων ῥίνας, γαλεοὺς τε πωλεῖ, Καὶ τοὺς λάβρακας ἐντερεύων, Archippus. Ἢ νῆστις ἐπλάτ', ἢ γαλεὸς, ἢ τευθίδες, Ariſtophanes in Theſmophoriazuſis. Γαλεὸς εἰλήφθαι μέγας, Ὠπτησα τὰ μέσα: τὴν δὲ λοιπὴν γρυμέαν Ἕψω, ποιήσας τρίμμα συκάμινον, Coquus apud Sotadem Comicum. Γρυμέα vocabulum rarum eſt. apud Pollucem lib. 10. cap. 36. γρυμαία ſcribitur: ἀγγεῖον πεὶς ἀπόθεσιν, ὃ ἔνιοι πήραν νομίζουσι. Γρυμαία, ἡ σκευοθήκη, Varinus. Γρυμνεέα, (videtur corruptũ nomen pro γρυμαία.) ἐσθής: καὶ ἀγγεῖον, σκευοθήκη, ἐν ᾧ ἡ γρύτη, (malim γρύτη,) ἤδη δὲ καὶ τὰ λεπτὰ σκευάρια, ἃ καὶ γρύτην λέγουσι, Heſychius & Varinus. Ego coquum apud Sotadem ita ſentire puto: Partem galei mediam & meliorem, magiſque carnoſam ſe aſſauiſſe: reliquas verò minutiores eius partes, quas gryméam appellat, (vt ſolemus minutiora & viliora vaſcula, noſtri *grümpel*, & aliam ſupellectilem viliorem,) elixaturum ſe, & conditurum moreto. Τὸν γαλεὸν ἐν ὑποτρίμματι ζέσθαι, (ἕψθω,) Antiphanes apud Athenæum, Γαλεοὺς καὶ βατίδας, ὅσα τε τῶν γλυκῶν, Ἐν ὀξυλιπάρῳ τρίμματι σκευάζεται, Timocles. f.

Καὶ ἡ γαλεὸς, καὶ λειόβατος, καὶ ἔγχελυς, Plato Sophiſtis. Sacerdotes in Eleuſinijs galeo abſtinebant, vt memorauimus in C. h.

DE GALEIS DIVERSIS.
Et primum de Galeo Acanthia.

Galei læuis effigiem ex Rondeletio legitimam suprà dedimus. Quæ verò hic posita est icon, non memini vbi mihi olim expressa, vel eiusdē Galei læuis, vel saltem ei coniungenda videtur.

A Acanthiæ musteli, id est spinaces, sic à à spinis quæ binæ & albę eminēt dorso, nuncupati sunt: quos Veneti Asilatos, quasi aculeatos vocant. nam stimulum quo animalia punguntur Veneti, præcipuè Patauini, à similitudine proboscidis asili tergora animalium penetrantis, asilum nominant, Mas. Galli quidā hunc piscē Aguillade vocant, alij Ferran, (quod aculei nimirū ceu ferrei quidam mucrones emineant: vnde & pastinacam aliqui Ferraza hodie vocitant:) Hispani Musole, vt audio: quod nomen à mustelo corruptum videtur. Rond. tamen non hunc, læuem, Emissole vocari ait. Colore est dorsi mustelino, ima albo. Pinnas in dorso duas habet, & iuxta vtranque aculeū, quo pro dentifricijs vtuntur. Sunt & qui careant istis aculeis, (læues nimirum,) duorum pedum longitudine. Acanthiam Germanicè nominabimus, *ein Thornhund.*

B Spinaces Euripus non habet, Aristot.

C Hi soli ex mustelis sobolem emissam recipere, propter aculeorum impedimentum, nequeunt, Idem.

DE GALEO LÆVI.

A Læues musteli non à cutis læuitate sic dicuntur (sunt enim musteli omnes aspera cute, alij magis, alij minus. glaucus quidē Æliani secundum Rondeletium, læuiorem quàm læuis mustelus cutim habet:) sed quoniam aculeis carent, vt opponantur acanthijs. Germanicè circunloquemur, *ein glatte Hundfisch art.* Mustelli læues & stellares idcirco vocantur, quod tanquā stellis quibusdam, sic maculis variantur: à Massiliensibus Gatti algarij appellantur, Gillius. sed læues à stellaribus discernendi erant. Rondeletius gattum algarium Massiliæ dictum, nec læuem nec stellarem mustelum, sed caniculam saxatilem nominat, &c. Vide suprà inter Canes elemento c. Ἠ σκάρον, ἢ κῶθον τρόφιλω, ἢ ἀναιδέα λεῖλω: Numenius, ἀναιδὲς, id est, impudentis nomine Canem fortè intelligens.

C De Galeis læuibus Aristotelis verba Historiæ 10. 6. Rondeletius recitauit: sed hæc etiam addenda erant. Cibum, si reseces fœtum, ad oui similitudinem videris, etiamsi non præterea ouum habeat. (ἡ γὰρ τροφὴ ἀνατεμνομένου, [τοῦ ἐμβρύου,] κἂν μὴ ἔχῃ τὸ ὠὸν, ὠοειδής.) Secundę, membranæque singulæ fœtus singulos modo quadrupedum continent. Caput prolis in vtero nouę adhuc, partem spectat superiorem. auctioris iam & perfectioris inferiorem versus transfertur. mares in læua, fœminę in dextra ingenerantur: atq; etiam parte eadem vna fœminæ, & mares. viscera etiam fœtus habet, vt iecur: perinde atque in quadrupede magna, cruentaque resecto cernuntur.

DE GALEO STELLARI
seu Vario.

A Mustelus stellaris, aliâs ποικίλος, Wottonus. Oppianus & alij ποικίλας, id est varios, nominant galeos illos, qui aliter asteriæ: id est stellares dicuntur. Sunt etiam asteriæ aues in ardearum, & aquilarum & accipitrum genere maculis ceu stellis quibusdam variæ: quibus inter accipitres opponi videntur λεῖοι ab Aristotele dicti, id est læues: concolores nimirum, nec maculis veluti exasperata superficie: (galei verò læues alia ratione dicuntur,) vt pluribus exposui in Auium historia, Capite de accipitrum generibus & differentijs. Quanquam autem ποικίλοι γαλεοὶ species vna hic à nobis nominantur, Ælianus tamen communiùs accepit. canum enim non cetaceorum genera duo facit: vnum κατεστιγμένον καὶ ποικίλον, quod priuatim γαλεὸν vocat. alterum paruum, (*concolor,*) vt in Centrine mox dicam. Sunt & caniculæ maculis variæ, ideoque nebrię, id est hinnulæ rea cognominantur. Porrò pœciliæ, ποικιλίαι, sui generis pisces sunt.

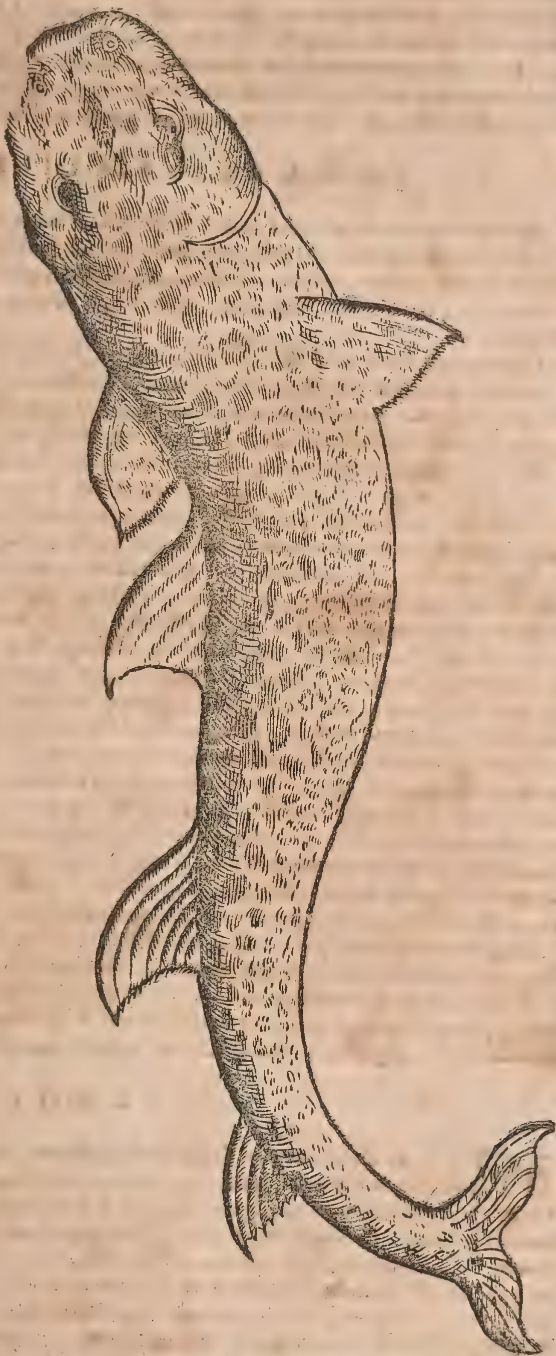
Galeota. Stephanus in Galeotarum mentione dubitare videtur, Galeotæ Siciliæ populi aut vates, dictine sint à Galeota Apollinis filio: an ab astutis animalibus siue galeo terrestri, quem ascalabotem interpretatur: siue galeis, id est mustelis marinis. Adfert autem hos versus. Φύλλιος λίγει, Ὁ πέπτος ἦν μοι γαλεὸς ἀστερίας. ἴσως διαπεποίκιλται παίζων. καὶ Ἄρχιππος ἰχθύσι. Τί λέγεις σὺ μάντις; εἰσὶ γὰρ θαλάσσιοι

Γαλεοί

τελεσίῃσι παρ' ... σοφίῃσιν. Plura de Galeotis Siciliæ annotauimus in Stellione quadrupede ouiparo. Mustelũ stellarẽ Op. à cute versicolori pardalionem dixit, alij pantheram Bel. ego pardalio nomen neq; Oppiano, nec erudito cuiquã vsitatũ puto sed pardalis tantum, vt Paris, flectendum, genere fœminino. Pantheram quoq; pro pisce nemo dixit, sed Lippius Oppiani interpres, pro Græco pardalis, Latinè pantheram reddidit, vt pro quadrupede etiam reddere plerique solent. porro quod pardalim seu pardalidem Oppiani Bel. galeum stellarem (qui & ποικίλος dicitur) esse putat: facilè conuincitur ex ipso Opp. poemate: qui cum lib. 1. Halieuticorum inter cete & belluas marinas pardales numerasset, hoc versu: ... φύσαλοί τε θῶες: (vnde & Suidas repetijt, in κῆτος:) paulo post Canum alios esse cetaceos inquit, alios minores, licet præstãtissimis piscib. adnumerandos, eosq; vel cẽtrinas vel galeos. galeorũ rursus species esse, caniculas, leues, acãthias alopecias & ποικίλας.

Mustelum stellarẽ aliqui Anglicè vulgò nominari aiunt *a Donehvvnd* vel *Donecovv*: id est fuscus canis. *Done* enim Anglis significat colorem fuscum, ad canum (griseum) vel cœruleum inclinantem. *Covve* ijsdem vacca est. Hunc piscem maculis nigris in cœruleo distinctũ aiunt. Sitne is verè stellaris, vel alia quædã caniculę galeiue species maculosa, viderint qui ad Oceanum habitant eruditi.

Germanicè non ineptè vocabitur, *ein Sternhund, ein Fleckhund, ein Punterhund, ein gestirnter oder gefleckter Hundsfisch.*

Icon hac Venetijs effi-cta ad Mustelum stellarem pertinere videtur. Is piscis colore è subruffo pallet, maculisq; crebris in dorso nigricantibus, alibi fuscis distinguitur. Pinnæ ei in dorso tres, post branchias binæ: nec alias pictor ostendit: qui (vt suspicor) neque branchias neq; pinnas rectè expressit. Rostrum etiam latius obtusiusq; quàm in cæteris galeis apparet: & ad mustelam magis accedit.

A

DE CENTRINE.

Centrina fœminino genere à recentiorib. plerisq; scribitur, sed ineptè. est enim casus rectus κεντρίνη, à quo formati obliqui omnes eiusmodi sunt, vt etiã à κεντρίνη fœminino deduci queant. sed masculinũ esse primæ declinationis (vt Anchises) par est. subauditur n. κύων vel γαλεὸς, vtrunq; masculinum. & centrines veluti adiectiuũ est, à centro formatũ, vt ab acantha acanthias, &c. Æliano quidem & Oppiano centrinę non galei, sed canes sunt. latius enim illi canum genus extendere videntur, galeorũ angustius: Arist. verò pisces longos & cartilagineos simul viuiparosq; omnes vel γαλεὺς vel γαλεώδεις appellat. ---κέντροισι κελαινοῖς Κεντρῖναι αὐδώωνται ἐπώνυμον, Opp. ego ἐπώνυμοι in recto plurali potius legerim. nã & paulò ante de maltha sic cecinit: Μάλθη δ', ἣ μαλακῆσιν ἐπώνυμος ἀδρανίῃσιν. Apparet autem iôta in centrine corripi. Apud Æl. & Philem κεντρίτης legitur per τ. quod minus probo: & licet ita efferri posset, mollius tamen & suauius est centrines vocabulum. Cur autem canum genus à galeis, id est canibus minoribus, diuersum & peculiare centrinas quidam fecerint: inducti videntur à corporis specie nonnihil variante: sunt enim cæteri galei (inquit Aelianus) varij, pelle molliore, capite latiore: centrinæ verò parui. quanquam paulò antè dixerat canes minores omnes ad cubiti mensuram accedere: (*concolores*,) pelle duriore, capite acutiore, & colore magis albicante: &, vt Rondeletius scribit, breuiores, crassiores, figura corporis triangulari, &c.

Hyænam piscem nonnulli centrinam esse putant, Hermolaus. Mihi certè animalia longè diuersi videntur: quoniam & diuersis locis nominibusq; ab Oppiano nominantur: & centrinæ quidem cum piscibus, nempe galeis minoribus, (& secundum Aelianum inter eosdem minimi:) hyæne verò cum belluis marinis, epitheto etiam ab immani magnitudine adiecto, ... Lechiam quoque Romæ dictum piscem, aliqui centrinam esse putarunt, Iouius amiam: Rondeletius glaucum esse *Hyænæ* *Lechia Romæ*

ostendit, non quidem mustelini, sed sui generis piscem. Germanicum nomen fingo: *Ein Spitzhund*, à binis dorsi aculeis: *ein Savvhund*, quoniam Galli & Ligures porcum nominant. *ein Stachelhund*: nam & aculeatos pisciculos fluuiatiles aliqui vocant *Stachelfisch. ein Kochund*: à cute asperrima, aculeis breuibus frequentibusque conspersa.

E Centrinæ quomodo capiantur, dictum est suprà in Corollario de Canibus E.

G Aculeos venenatos gerunt, scorpius, draco, &c. Καὶ κύνες, οἳ κέντροισιν ἐπώνυμοι ἀργαλέοισι, Πάντες ἀπαρτηροῖς ἀπὸ νύγμασιν ἰὸν ἱέντες, Oppianus lib. 2. Halieut. Idem lib. 4. de piscatione eorum scribens, (vt nos inter Canes descripsimus,) Φῦλα κελαινῶν κεντροφόρων, periphrasticè pro centrinis dixit. Retulit mihi vir quidam literatus, accepisse se à nautis Balthici maris, piscem vocatum *Hundfisch* (speciem potiùs eius: hoc enim nimis commune est nomen) aculeum in tergo habere, quo lædat naufragos: & captus fortè in nauim proiectus, asserem quernum etiam perforet.

GALEVS Glaucus à Germanis nominari potest, *ein Blavvhund, ein blavver Hundfisch.*

DE GALEIS ALIIS DIVERSIS.

De Canibus tum simpliciter dictis, per excellentiam nimirum pro maioribus & cetaceis, id est carcharijs: tum minoribus qui galei, vel canes galei differentiæ causa nominantur: dictum est suprà in C. elemento: vbi obiter quoq; de alijs quibusdam galeis quædam protulimus.

SCYLIA, id est, Caniculæ sunt, quos aliqui vocant NEBRIOS (melius Nebrias) galeos, Aristoteles.

Galeus à RHODO apud veteres celebratus est, Pollux.

Eruditi quidam Galli, vt Iacobus Sylvius, Roussette vulgò dictum ex Oceano piscem, citharum malè interpretantur. Rond. caniculam saxatilem hoc nomine à Gallis dici demonstrat.

DE VVLPE seu Galeo alopecia, in V. elemento leges.

De GALAXIA Mustelorum generis, vide suprà à principio Corollarij de Mustelo in genere.

Est & ΝΩΤΙΔΑΝΟΣ galeus dictus ab Aristotel. de animalib. lib. 5. quem Epænetus Ἐπινωτιδέα vocat, Athen. sed hic locus apud Aristot. non extat, vt & alia multa, quæ eius nomine citat Athen. Nominatum autem Νωτιδανὸν conijcio ab eminente dorso, ac si dossuarium Latinè dicas.

Bugaleus, Βυγάλεος, tanquam piscis cuiusdam nomen, à Gelenio nostro scribitur: quod ab eo confictum suspicor: quoniam apud authores hactenus non inueni.

MYACES, MYES, MYIÆ vel MYISCÆ, MYSCÆue, & MYTVLI, Conchæ descriptæ sunt suprà inter Conchas diuersas, pagina 276. & deinceps. Sed integrum de plerisq; istis Plinij locum, illic non totum positum, adscribam. Purgant (inquit, aluum) & myaces, quorum natura tota in hoc loco dicetur. Aceruantur muricum modo, viuuntq; in algosis, gratissimi autumno. & vbi multa dulcis aqua miscetur mari, ob id in Ægypto laudatissimi. Procedente hyeme, amaritudinem trahunt, coloremque rubrum. Horum ius traditur aluum & vesicas exinanire, interanea distringere, omnia adaperire, renes purgare, sanguinem adipemque minuere: itaq; vtilissimi sunt hydropicis, mulierum purgationibus, morbo regio, articulari, inflationibus. Item prodesse felli pituitæque pulmonis, iocineris, splenis vitijs, rheumatismis. Fauces tantùm vexant, vocemque obtundunt. Vlcera quæ serpunt aut sint purganda, sanant: Item carcinomata. Cremati autem vt murices, & morsus canum hominumque cum melle, lepras, lentigines. Cinis eorum potus emendat caligines: gingiuarum & dentium vitia, eruptiones pituitæ: & contra dorycnium aut opocarpathon antidoti vicem obtinent.

Degenerant in duas species: in mitulos, qui salem virusque resipiunt: myscas, quæ rotunditate differunt, minores aliquanto atque hirtæ, tenuioribus testis, carne duriores.

Mituli quoque vt murices cinere causticam vim habent: & ad lepras, lentigines, maculas. Lauantur quoq; plumbi modo ad genarum crassitudines, & oculorum albugines, caliginesq;, atq; in alijs partib. sordida vlcera, capitisq; pustulas. Carnes verò eorum ad canis morsus imponuntur, Hæc omnia Plin.

DE MYLLO.

MYLLVS an idem coracino sit, vt quidam docent, dubitari potest: vt pluribus exposui productis in vtranque partem argumentis, suprà in Corollario de Coracino A. pagina 296. Myllus legitur etiam apud Plinium lib. 32. cap. vltimo, in Aquatilium animantium enumeratione: vbi alia lectio habet Mitulus. Meminit Mylli piscis Pollux quoque: & Aristophanes in Holcadibus apud Athenæum: Σκόμβροι, κολίαι, λέβιοι, (alias λεβίαι,) μύλλοι, σαπέρδαι, θυννίδες: videntur autem hi omnes salsamentarij pisces esse. Athenæus Myllum & Platistacon & Platacum (*melius Platacem, a recto* πλάταξ. *num apud Athen.* πλάτακας *legitur, accusatiuus pluralis*) appellari tradit, vtiq; maiusculum: sicut media ætate Myllum: & cum pusillus est, Gnothidia. Sunt tamen (inquit) nonnulli, qui Platistacos & Platacos (*Platacas*) eosdem esse cum Coracinis putent: Myllum verò qui dicatur à Græcis vulgò Mylocopion, Hermolaus. In Istro flumine permulti & diuersi pisces nascuntur: Coracini, Mylli, Antacæi, &c. Ælianus de animalibus 14. 23. quanquam Græci codices habent μυαλεῖ, deprauata indubiè voce pro μύλλοι. Pisces mollis carnis & excrementis vacui, vt saxatiles, & aselli qui in puro mari degunt, ad saliendum non sunt accomodi. Coracini verò, pelamydes, myli (μύλοι l. simplici,) sardæ & sardenæ, ad saliendum sunt appositi, Galenus de alimentorum facult. 3. 41. Et paulo post: Præstantissima autem omnium quæ mihi experientia cognoscere licuit, sunt, quæ à veteribus medicis sardica salsamenta nuncupantur, hodie sardas vocant: & myli, (alibi μύαια, perperam) qui ex Ponto aduehuntur. Secundum autem post illa locum habent coracini, & pelamydes, & quæ Saxitina (*Sexitana salsamenta, de lacertis*) appellant. Ex cucurbita suauissimus fit cibus, si cum aliquo salsamento (præsertim) ex Ponticis, quæ mylli dicuntur, mandatur, Oribasius Synopseos 4. 35. est autem locus descriptus ex Galeni de aliment. facult. lib. 2. cap. 3. Ergo cum mylli saliti ex Ponto aduehi soliti fuerint, ijdemq; saperdæ etiã vocari, vt in Coracino A. dictum

Saperda.

A. dictum est, in illo Persij, ---en saperdam aduecho Ponto, saperdam pro myllo accipiemus. Eruditus quidam natione Græcus, Venetijs olim, piscem vulgò dentale dictum, myllum sibi videri mihi narrabat. Δελεδώνη, ὁ μυλαῖος ἰχθύς, Hesychius & Varinus.

Myllus Græcorum longè alius piscis est, quàm mullus Latinorum. Hesychius μύλλον & piscem interpretatur: & incuruum, obliquum, tortuosum: & parœmiam de simulantibus. Sed pro pisce penultimam acuit, in alijs significationibus vltimam. Verùm plura de his reperies in Lexicis & Chiliadibus Erasmi, in prouerbio, Mylus omnia audiens. Μύλος l. simplici, idem μύλη est, nempe mola. & quoniam latus est hic piscis, (vnde plataci & platistacis nomen factum) nihilo aut parum fortè longior quàm latus, à rotunditate forsan nomen ei factum fuerit. scribitur quidem l. simplici, vt diximus, Oppiano & Galeno alicubi: eidem alibi per duplex l.

MYRINVS apud Aristotelem alicubi legitur perperam pro Myxinus.

MYRMAS. Vide in Corollario Mormyri A.

MYRVS, Muræna mas est.

MYSCÆ. Lege Myaces paulò superius.

MYSTVS quidam marinus à Bellonio memoratur. Barbum marinum dixeris: sed à mullo diuersus est. Vide suprà cum Barbo, pagina 123. Vt marinus Lucius fluuiatilem, sic mystus etiam marinus fluuiatilem refert, Bellonius alicubi. Idem in Singularibus Gallicè scriptis inter pisces Strymonis fluuij mustacatum seu mystum numerat, tanquam ab accolis Græci sermonis reliquias seruantibus, vulgò hodie sic nominetur. Mystax quidem Græcis authoribus superioris labri barba est, &c. Vide Mythus.

MYSTICETVS vel Mystocetus piscis cum Balæna habetur. Vide suprà, pagina 114 & in Corollario D. pag. 120. Plinius pro mystoceto musculum vertit. Musculus (inquit Isidorus, author sæpe ineptus) dictus est, eò quòd sit balænæ masculus. eius coitu hæc belua concipere perhibetur. Sunt item musculi cochleæ, quorum lacte concipiunt cochleæ. Et alibi: Musculus marinus qui balænam antecedit, nullos habet dentes, sed pro his setas intus. ob id etiam hirsutam dicunt appellatam. Hermolaus hunc piscem Græcè iulum quoque vocari tradit: quod Latinè hirsutum sonat. Sic ruit in rupes amisso pisce sodali Bellua, Claudianus in Eutropium. *Musculus. Hirsuta.*

MYLTVS vel MYTVLVS. Vide Myaces suprà. Mytilus aliâs. Mytilus, (aliâs Mugilis, quod placet. nam & Samonicus sic recitat,) & viles pellent obstantia conchæ, Horatius 2. Serm. de molliendo aluo.

MYTHVS Rondeletio inter pisces ignotos ponitur. quod nomen vbi legerit nescio: nisi fortè in Aquatilium enumeratione Plinij, ad finem libri 32. vbi codices Miscus habent: Hermolaus suspicatur legendum Mystus, vel Mystocatus, vel Mytlus.

MYTIS, Μύτις, vocatur atramentum in ore sepiæ, (de quo plura leges in Sepia:) & eodem nomine piscis quidam ab Hippocrate, Galenus in Glossis. Aliqui nasum μύτιν non ineptè vocarunt. nam & veteres hac dictione vtuntur, sed de marinis (animalibus.) Nempe Aristoteles sepiam ait testam habere in dorso, ἐν δὲ τῇ μύτιδι τὸν θολὸν (id est, in mytide verò atramentum:) ea verò sita est (inquit) iuxta os ipsum (παρὰ τὸ στόμα αὐτῆς,) vesicæ locum obtinens. Et fortè eadem hæc particula, μυκτὴρ quoque ab eo nuncupatur, cum scribit: Αἱ σηπίαι καὶ αἱ τευθίδες νέουσιν ἅμα συμπεπλεγμέναι, τὰ στόματα καὶ τὰς πλεκτάνας ἐφαρμόττουσαι καταντικρὺ ἀλλήλαις. ἐφαρμόττουσι δὲ καὶ τὸν μυκτῆρα εἰς τὸν μυκτῆρα. Et fortè vt μύξα à verbo μύζειν, deducitur: sic metaphoricè etiam μύτις, & myxînus piscis, Eustathius in Iliad. N. Et alibi in Iliad. Δ. Μύζειν est mî literam efferre: vel clausis labijs sonum quendam naribus ædere, (vt solent aliquando indignantes:) quanquam & aliter hoc verbum de sono quodam dicitur, absque aliqua animi affectione. Ab eo deriuantur μυκτὴρ, μυγμὸς, μυχθίζειν, μύξα, ἀπομύσσεσθαι, καὶ αὐτὴ δὲ ἡ μύτις. Μύτις, piscis est fœmina, quæ sine mare non pascitur: item mutus, & dissolutus vel ineptus ad Venerem, Hesychius & Varinus. sed pro pisce fœmina Μύτις, per iôta in vltima potiùs scripserim, fœminino genere: pro muto autem vel frigido ad Venerem per ἦτα, masculino. Μυττὶς, (oxytonum, τ. duplici,) atramentum sepiæ, (τὸ μέλαν τῆς σηπίας,) quod ore continens excernit, Hesychius & Varinus. Μύττις (paroxytonum, τ. geminato,) μύττεως, καὶ τὰς μύττεις, Suidas sine vlla interpretatione. Impendiò tacitus, aut in Venerem solutior, (*prouerbiali vocabulo*) dicebatur μύτης, quasi dicas mutitor, à μὴ mutorum syllaba, de quo nobis aliâs dictum est. Est huius nominis piscis fœmina, quæ sine mare non pascitur. Hinc & in libidinosos, aut supra modum vxorios, rectiùs autem in virosas fœminas. Author Hesychius, Erasmus Roterod. sed imperitè. nos Hesychij verba, à nobis conuersa proximè recitauimus. Ea Græcè sic habent: Μύτης, ἰχθὺς θήλεια, ἥτις ἄνευ ἄρρενος οὐ νέμεται. καὶ ὁ ἐννεὸς, καὶ ὁ πρὸς τὰ ἀφροδίσια ἐκλελυμένος. Erasmus ἐκλελυμένον vertit solutum in Venerem, & libidinosum: cum omnino contrarium dicat Hesychius. neque enim Græci ita accipiunt suum ἐκλελυμένος, vt Latini participium solutus, pro eo quod est effusus & nimius in aliquod vitium, (vt luxu solutum Quintilianus dixit: & libido solutior, Liuius: per metaphoram fortè ab animalibus feris, quæ vincta teneri debebant, solutis: vel translatione à corpore laxo, dissoluto, & flaccescente, ad animum) animo circa id dissoluto & effœminato. sed potiùs ἐκλελυμένος aut ἔκλυτος, eis is est, qui vim corporis aut particulæ alicuius laxam & dissolutam ad motum sensúmue aut suam functionem habet. In Lexicis ἔκλυτον interpretantur fractum, viribus defectum, flaccidum. Forsitan autem μύτις, vt mutum significat, id est impotentem ad loquendum, ita quoque ad Venerem. nam & apud nos homines è plebe vulgò pro frigido ad Venerem, surdum dicunt. aut μύτης fortè, vt plebs vocabula peruertit, præsertim ea quibus aliquid obscuriùs insinuare vult, detortum est à μύστης. mystis enim, id est initiatis aliquibus sacris, interdictum erat Venere. aut à μιτύλος, quod est mutilus, sine cornibus: Μιτύλας λέγουσιν αἶγας, τὰς μὴ ἐχούσας κέρατα, Varinus. aut μύτης dicitur quasi μύστης, παρὰ τὸ μὴ στέγειν, ὁ ἄστεγος.

Apud Plinium libro 32. cap. vltimo, in Aquatilium Catalogo legitur Meryx: quo loco codices manuscripti Hermolai habebant Metis: ipse meryx legendum suspicatur. sed liceret etiam Mytis legi, faciliore transitu, si diuinandum est.

Fff 4 Cæterùm

Mitys. Cæterùm vt mytis de excremento ſepiæ nigro dicitur: ita vocalibus tranſpoſitis μίτυς, excrementum quoddam ceræ ſimiliter atrum: quod & commoſis vocatur. de quo in Apum hiſtoria dicendum.

Eſt & Mitys viri nomē, Μίτυς, de quo Ariſtoteles in libro de poëtica: In Argo ſtatua Mitys (ὁ Μίτυς) authorem necis eius interfecit. Meminit etiam Plutarchus in libro de ijs qui tardè diuinitus puniuntur: vbi genitiuus Μίτυς legitur, & accuſatiuus Μίτυον, neſcio quàm rectè.

MYXINVS vel MYXON genus eſt mugilis. quære ſuprà inter Mugiles.

DE AQVATILIBVS, N. LITERA INITIALI SCRIBENDIS.

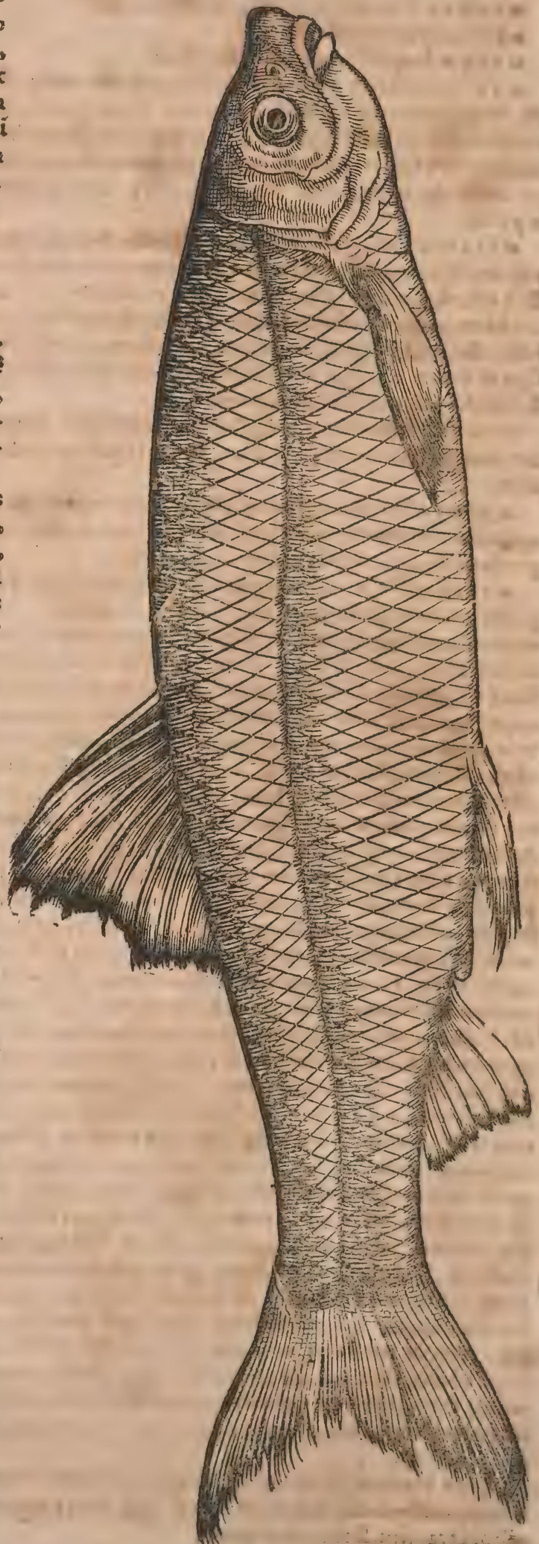
A NArica eſt genus piſcis minuti. Gaza pro hepſetis naricas reddidit apud Ariſtotelem. Vide ſuprà inter Apuas in Hepſetis, pag. 71. Muriaticam video in vaſis ſtanneis, naricam bonam & canitam, Plautus apud Feſtum. Naricæ, id eſt Hepſeti, piſciculi ſunt minuti: quos Artemidorus in libro de interpretatione ſomniorum ſectos appellat, Niphus: neſcio quàm rectè. nam Græcus codex ad manum nō eſt. Mneſitheus maiorum piſcium genus, ab alijs τμητὸν, ab alijs pelagium appellari tradit. τμητοὺς autē ſectos interpreteris, nimirum quòd conciſi in patinis miniſtrentur, vel quòd diſſecti in ſalſamenta adhibeantur.

DE NASO PISCE FLVVIATILI.

NAſus piſcis eſt Danubio, & aquis in Danubium influentibus: ſimilis monacho (*id eſt capitoni fluuiatili*,) ſed tenuior, naſo valde craſſo, Albertus. Noſtri etiam vulgò hunc piſcem appellant *ein Naſzen*: hoc eſt Naſum: niſi quis Naſonem, aut Naſutum dicere malit. Peculiare nec illaudatum genus piſciū eſt, in amnibus & aquis Lani degens, carnoſum, molle & rotundum ferè, Barbatulorū (*Barborum fluuiatilium*) penè guſtu, duorum triúmue palmorum magnitudine: quod Germani *Naſer*, quaſi Naſutū nominãt, Adamus Lonicerus. Circa Tridentū Sauéj vulgò dicitur duabus ſyllabis. Galli & Itali multi puto nomina eius cū capitonis fl. (cui aliquo modo ſimilis eſt) nominibus confundūt: vt ſunt Villain, Cheuena, Muſinet. Labrum ſeu roſtrū ſuperius craſſum, ſimū obtuſumq; habet: vnde & Simus Latinè, Græcè Σιμὸς dici poterit. nā eodē nomine piſcem inter Niloos legimus. nempe vt fluuiatiles quidā mugiles ſiue leuciſci à roſtri acumine oxyrhynchi vocãtur: ita hic ab eodem ſimo craſſoq; ſimus & pachyrynchus, rectè vocabitur. Genere quidem Leuciſcis fluuiatilibus adſcribi debet.

Simus. Pachyrynchus

Sueta. ALIVS piſcis eſt, quem Suetæ nomine Italico Bellonius deſcribit: Sueta (inquit) Ferrarienſis Leuciſco quā Squalo magis ſimilis, ſemipedalis eſt, roſtro vel ore Laureti, ſed ſubobtuſo, neq; vt Squalo in gyrū grādi. Capite acuminato, cauda & branchijs vt Leuciſcus. Branchias .n. habet paruas, tenuibus fibris cōſtātes: ſub quibus mox in ingreſſu œſophagi ſeni vtrinq; dētes cōperiūtur, pyxidatim in ſe inuicē infixi, alioqui maxillę huius piſcis omni dentiū veſtigio ſunt deſtitutæ. Squamis eſt paulò latioribus quàm Leuciſcus. Peritonæum interna parte ei nigerrimum eſt, vt in Salpis: cor ſpōgioſum: inteſtina in multos anfractus circunuoluta: hepar in duos lobos diſciſſum: quorum ſiniſter lōgius progreditur, & ſtomachum fouet, quem ferè vſque ad anum comitatur. Lien lateri ſiniſtro ſtomachi incumbit. Fel ei eſt admodum grāde. Cœno & ſpurcitijs veſcitur vt Sturio. Adamat flumina quę magno impetu ex montibus deuoluuntur: ideo in Pauera flumine rapidiſſimo, (quod quindecim à Bononia miliaribus, quatuor autem à Modena diſtat, & in Padū influit,) affatim capiuntur, Hæc Bellonius.

In Rheno

In Rheno inferiùs, vt circa Coloniam, *Makrill* vocari puto: & suspicor eundem esse, de quo Macrillæ nomine quædam scripsi, in Corollario Lucij A. ex Adamo Lonicero: quanquam is de Macrilla & Naso, vtroque seorsim, agit. Vterque in Rheno capitur, vterque assari solet, non illaudatus vulgó.

Nasos aliqui barbis fl. comparant, quod ad corporis speciem: aliqui piscibus *Ersten* vulgò dictis apud Germanos. Mihi specie, squamis & colore capitonem fl. referre videntur. sed ad eam magnitudinem non perueniunt, & oris formam peculiarem habent. Venter eorum intrinsecus nigerrima membrana ambitur: vnde ioculari nomine hunc piscem Germani scribam cognominãt. *Ein Nase ist ein schreyber.* Caro alba laxaque est, spinulis referta, vt & capitonis & aliorum multorum fluuiatilium, præsertim circa caudam. Os modicè deorsum vergit. nam cœno & spurcitijs vescitur, vt scribit Bellonius de Sueta. Naso dictus piscis in aquis Danubij lapidem in capite habet, Albertus. Plura in A. prædicta sunt. B

Nasi apud nos in fluuijs & riuis capiuntur. libenter enim in riuos ascendunt. In lacum non veniunt, nisi ad initium eius tantùm, præsertim vêre. C

Verno tempore præferuntur & pinguescunt. apud nos tamen Nouembri mense laudantur: si modò vnquam laudandi sunt. nam caro eorum semper laxa & insipida est. quamobrem assare eos potiùs quàm elixare peritiores coqui solent. In Rheno præstantiores habentur. In libello quodam Germanicè vulgato de piscibus, Februario & Martio, & cum salices stillant, eos præferri legimus. F

NATEX. Vide infra in Nerite.

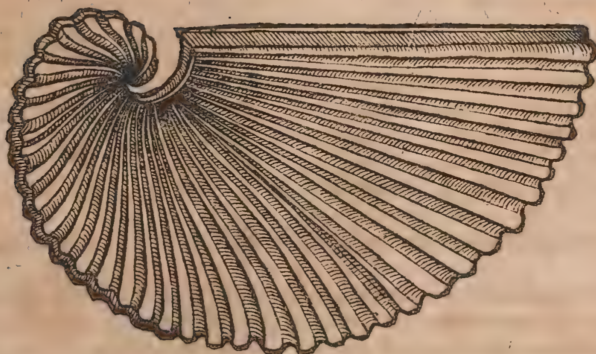
NAVCRATES piscis non alius est quàm Echeneis suo loco posita.

NAVPLIVS cum Nautilo mox sequitur.

DE (NAVTILI SIVE) TESTACEI POLYPI PRIMA SPECIE, RONDELETIVS.

Testam Nautili Bellonius huic similem pinxit: & conditum in ea polypum extantibus cirris omnibus, multò proportione testæ longioribus, nempe triplo & ampliùs quàm Rondeletius pingit: ita vt terni eorum vtrinque crispati demittantur, bini in obliquum erigantur, nulla intermedia membrana. eam enim veli loco ad planam testæ extremitatem (siue proram) erexit. Oppianus binos pedes erigi ait, interque eos tenuem membranam, veli instar. binos verò vtrinque demitti, gubernaculis (οἰήκεσσι) similes. Sed Bellonij icon, & quam ex Anglia accepi, ternos vtrinque demittit. Videntur autem remis, non gubernaculo, comparandi ij. Plinius solus cauda media vt gubernaculo hunc piscem vti scribit, nescio quàm rectè. quæ enim pars caudæ nomine in polypo appellari possit, & extra testam emitti, non video.

IN librum de testaceis, polyporum genera duo conchis indita reiici possent, (*Rondeletius Nautilos post polypos descripsit: nos vt in plerisque, ita hic etiam ordinem literarum secuti sumus:*) sed cùm polyporum tractationem aggressi simus, superioribus vtpote quorum genera sint, vt Aristoteli lib. 4. de hist. cap. 1. placet, rectè adiungentur. Ἔτι δ᾽ ἄλλοι δύο ἐν ὀστρείοις· ὅ, τε καλούμενος ὑπό τινων ναυτίλος, καὶ ὁ ναυτικὸς, ὑπὸ ἐνίων δ᾽ ᾠὸν πολύποδος. τὸ δὲ ὄστρακον αὐτοῦ ἐστιν οἷον κτεὶς κοῖλος, καὶ οὐ συμφυής. οὗτος νέμεται πολλάκις παρὰ τὴν γῆν, εἶθ᾽ ὑπὸ τῶν κυμάτων *Nautilorum genera ex Aristotele, duo.*

μάτων ἐκκλύζεται εἰς τὸ ξηρὸν, καὶ περιπεσόντος τοῦ ὀστρέου ἁλίσκεται, καὶ (ἢ) ἐν τῇ γῇ ἀποθνήσκει. εἰσὶ δὲ αὐτοὶ μικροὶ, τῷ εἴδει δὲ ὅμοιοι ταῖς βολιταίναις. Καὶ ἄλλος ἐν ὀστράκῳ οἷον κοχλίας, ὃς οὐκ ἐξέρχεται ἐκ τοῦ ὀστράκου, ἀλλ᾽ ἐστὶν ὥσπερ ὁ κοχλίας, καὶ ἔξω ἐνίοτε προτείνει τὰς πλεκτάνας. Id eſt, Duo alij ſunt polypi teſtis concluſi: is qui dicitur à nonnullis nautilus, ſiue nauticus, ſiue ouum polypi. teſta huius pectinis teſtæ ſimilis, quæ caua eſt, nec ita vt ei cohæreat. ſæpius is iuxta terram paſcitur, vnde fit vt in eá à fluctibus eiiciatur, & teſta excuſſa capiatur, vel in terra pereat. iſti parui ſunt, & facie ſimiles bolitęnis. Alter cochleę modo teſtâ munitur, quã nunquam deſerit, ſed brachia duntaxat interdum exerit. Ex his coniicio prioris generis teſtam eſſe eam,

Lib. 9. cap. 30.

quã capiti præfiximus: ea. n. vnica cõcha cõſtat caua, & (vt inquit Plinius) acatij modo carinata, puppe inflexa, prora roſtrata (*Plinij quidem hæc verba ſunt de nauplio, tanquam altero genere nautili, vt in Corollario referemus.*) His ſubiiciemus polypum pronum & ſupinũ, qui paruus eſt & facie ſimilis bolitænis, vt ait Ariſtoteles. nam alueo eſt rotundo. Brachia vnico conſtant acetabulorũ ordine. Quòd is ſit nautilus, quem exhibemus, quodque ſimplici teſta conſtet, maximè Athenæi authoritate confirmatur. Eius hæc ſunt verba libro 7. Ὁ δὲ ναυτίλος καλούμενος, φησὶν Ἀριστοτέλης, πολύπους μέν οὐκ ἔστιν, ἐμφερὴς δὲ κατὰ τὰς πλεκτάνας. Ἔχει δὲ τὸ νῶτον ὀστρακόδερμον. Ἀναδύνει δὲ ἐκ τοῦ βυθοῦ ἐφ᾽ ἑαυτὸν ἔχων τὸ ὄστρακον, ἵνα μὴ τὴν θάλατταν ἕλκῃ. Ἐπαναστραφεὶς δὲ ἐπιπλεῖ, ἄνω ποιήσας δύο τῶν πλεκτανῶν, αἳ μεταξὺ αὐτῶν λεπτὸν ὑμένα ἔχουσι διαπεφυκότα, ὡς καὶ τῶν ὀρνίθων οἱ πόδες ὁρῶνται μεταξὺ τῶν δακτύλων δερμάτινον ὑμένα ἔχοντες. ἄλλας δὲ δύο πλεκτάνας καθίησιν εἰς τὴν θάλασσαν ἀντὶ πηδαλίων. Ὅταν δέ τι προσιὸν ἴδῃ, δείσας συστέλλει τοὺς πόδας: καὶ πληρώσας τὸ ὄστρακον τῆς θαλάσσης, κατὰ βυθοῦ ὡς τάχος χωρεῖ. Vides hîc

Verum nautilum ſeſe exhibere, Athenæi verbis comprobat.

nautilo dorſum duntaxat teſtaceum tribui, eique ob id ſimplicem eſſe teſtam, quòd eam aqua modò impleat, modò vacuet. Reliqua quæ dicit Athenæus ex ijs quæ ſequuntur, nota fient, quam ob cauſam conuertiſſe ſuperuacaneum fuiſſet.

Ariſtot. lib. 9. cap. 37.

Ariſtoteles non minùs eleganter quàm iucundè nautili polypi, quem nautam interpretatus eſt Gaza, nauigationem depinxit hoc ferè modo. Eſt nautilus polypus, (Ἔστι δὲ καὶ ὁ ναυτίλος, πολύπους. *id eſt, Nautilus quoque polypus, ſiue ex polyporum genere eſt*) & natura & actione mirabilis: nauigat enim per maris ſumma elatus. ex imo gurgite effert ſe teſta inuerſa, vt aſcendat faciliùs, & inani ſcapha nauiget. Cùm verò immerſerit, concham conuertit. Brachia membrana congenita connexa ſunt, quemadmodum palmipedum auium digiti: ſed hæc craſſior eſt & denſior: illa longè tenuior aranearum telis ſimilis. hac, vt velo, ſpirante aura: brachijs, vt gubernaculis vtitur: (ἀντὶ πηδαλίου δὲ τῶν πλεκτανῶν παρακαθίησι. *Gaza vertit: Cirros pro gubernaculis vtroque demittit latere.*) Si quid metuerit, teſtam

Plinius lib. 9. cap. 29.

protinus mari replet, atque ita demergit. Plinius nautili mentionem faciens eandem nauigationem deſcribit, ſed mendum vnum illic ſubeſſe opinor: nam pro pompilos, polypi ouum legendum eſſe arbitror ex Ariſtotele, ex quo Plinium hæc mutuatum eſſe certiſſimum: nam pompilus longè alius eſt à polypis. Verba Plinij ſunt hæc: Inter præcipua miracula eſt qui vocatur nautilos, ab alijs pompilos. Ariſtoteles verò καλούμενος ὑπό τινων ναυτίλος, καὶ ναυτικὸς, ὑπ᾽ ἐνίων δὲ ᾠὸν πολύποδος. Pergit Plinius: Supinus in ſumma æquorum peruenit, ita ſe paulatim ſubrigens, vt emiſſa omni per fiſtulam aqua, velut exoneratus ſentina, facilè nauiget. Poſteà duo prima brachia retorquens, membranam inter illa miræ tenuitatis extendit, qua velificante in auras cæteris ſubremigans brachijs, media cauda vt gubernaculo ſe regit. Ita vadit alto Liburnicarum gaudens imagine: & ſi quid pauoris interueniat, hauſta ſe mergens

Oppian. lib. 1. ἁλιευτικῶν.

aqua. Propiùs adhuc ad Ariſtotelis mentem acceſſit Oppianus, nec minùs perſpicuè nautili nauigationem cecinit. Eſt in teſta concaua latens ſpecies polypo ſimilis nautilus, ſua celebris nauigatione. In arena quidem degit, ſed in ſumma maris etiam ſe pronus effert, ne teſtam aqua compleat: ſed cùm in ſumma aqua fuerit, conuerſa teſta nauigat, tanquam gubernandi acatij peritus homo: duos itaque pedes tanquam rudentes extendit, inter quos tenuis membrana veluti velum panditur vento ſpirante: ſubter verò alij duo aquam cotingentes, gubernaculis ſimiles, & domum & nauem & piſcem deducunt. Quòd ſi mali quid alicunde immineat, rudentes omnes, vela, gubernacula contrahens, hauſta aqua grauatus deprimitur.

Ἔστι δέ τις γλαφυρῷ κεκαλυμμένος ὀστράκῳ ἰχθὺς
Μορφὴν πουλυπόδεσσιν ἀλίγκιος, ὃν καλέουσι
Ναυτίλον, οἰκείῃσιν ἐπικλέα ναυτιλίῃσι.
Ναίει μὲν ψαμάθοις, ἀνὰ δ᾽ ἔρχεται ἄκρον ἐς ὕδωρ
Πρηνής, ὄφρα κε μή μιν ἐνιπλήσειε θάλασσα.
Ἀλλ᾽ ὅτ᾽ ἀναπλώσῃ ῥοθίων ὕπερ Ἀμφιτρίτης,
Αἶψα μεταστρεφθεὶς ναυτίλλεται, ὥς ἀκάτοιο
Ἴδρις ἀνήρ. δοιοὺς μὲν ἄνω πόδας, ὥστε κάλωας
Ἀντανύει: μέσσος δὲ διαρρέει, ἠΰτε λαῖφος,
Λεπτὸς ὑμὴν, ἀνέμῳ δὲ πιταίνεται. αὐτὰρ ἔνερθεν
Δοιοὶ ἁλὸς ψαύοντες ἐοικότες οἰήκεσσι:
Πομποὶ δ᾽ ἰθύνουσι δόμον, καὶ νῆα, καὶ ἰχθύν.
Ἀλλ᾽ ὅτε ταρβήσῃ σχεδόθεν κακὸν, οὐκέτ᾽ ἀήταις
Φεύγει ἐπιτρέψας: σὺν δ᾽ ἔσπασε πάντα χαλινὰ,
Ἱστία τ᾽, οἴηκάς τε: τὸ δ᾽ ἀθρόον ἔνδον ἔδεκτο
Κῦμα: βαρυνόμενος δὲ καθέλκεται ὕδατος ὁρμῇ.

Ariſtoteles teſtaceum polypum primi generis duntaxat nautilum ſeu nauticum vocat. Alterum cochleæ ſimilem facit, qui teſtam ſuam nunquam deſerit. Id genus ſponte naſcitur, vt cæteræ conchæ. De nautilo idem ſentio, etiamſi id ſibi non exploratum eſſe ſcripſerit Ariſtoteles.

DE EODEM, BELLONIVS.

Nautilum vulgus Neapolitanum Muſcardinum & Muſcarolum nominat: quod etiam nomen Oſmylo commune eſt.

B Eius concha tribus fragmentis conſtare videtur, (*carina ſ. & lateribus: cum tamen vna & ſimplex ſit*) quorum latera vtrinque ceu carinæ iuncta apparent, ea vt plurimùm magnitudine, quam ambæ manus amplecti poſſunt: latitudine autem quantum pollex cum indice comprehendat. Omnes autem non excedunt craſſitudinem membranæ pergamenæ, ſtriiſque in oblongum ductis ad oras crenis laciniatæ ſunt, in formam rotundam abeuntes. foramen autem, per quod Nautilus alitur atque exit de concha, magnum eſt. Ea fragilis eſt, lactei coloris, lucida, admodum polita, omnino nauis rotundæ effigiem referens.

C De generatione, incrementoque huius piſcis nihil adhuc exploratum habuit Ariſtoteles: non autumat tamen hunc ex coitu gigni, ſed vt ceteras conchas prouenire: neque verò an concha ſolutus viuere poſſit Nautilus, certum adhuc habuit.

Cæterùm

Cæterùm psittaci rostrum habet, suisque cirrhis Polypi modo graditur, atque eodem modo acetabulis sorbet. BC

COROLLARIVM.

Nautili picturam Io. Fauconerus medicus egregius ex Anglia olim ad me dedit, his verbis in epistola adscriptis: A Mitto ad te hic picturam cuiusdam piscis ex testaceorum genere, puto Aristotelis Nautã esse: quam mihi primum, cum in Italia essem Cæsar Odonus Doctor medicus Bononiensis exhibuit, vir vt humanissimus, ita in exteros admodum hospitalis. postea verò hîc in Anglia ipsum piscem vidi, quẽ pro loci ac temporis opportunitate pingendum curaui. Testam habet externa parte ex fusca ruffescentem: internam verò partem ita nitentem & splendentẽ, vt cũ vnionibus preciosissimis de coloris amœnitate certare posset. multa quoque habet in ipsa testæ carina tabulata eodem colore nitentia. Velum cõstat ex pellicula tenuissima. πλεκτάναι ab vtroque latere demissæ carneæ sunt & molles, vt polyporum cirrhi, reliqua corporis pars confusa erat & indiscreta vt reliquorum testaceorum generũ: Hæc Fauconerus, Anglicum huius piscis nomen ignorare se confessus. nos Germanicum fingimus, *ein Færkuttel, oder Schiffkuttel*: quo & è mollium genere eum esse, & nautam, indicatur, Aristotelis ex libro quarto historiæ, capite primo. verba de nautilorum generibus Rondeletius Græcè recitauit: & mox interpretatus est, meo quidem iudicio probè, tanquam duo tantum genera eorum Aristoteles descripserit: non, vt Gaza, & alij eũ secuti, tria. quòd si pro verbis istis, καὶ ὁ ναυτικὸς, legas ὁ καὶ ναυτικὸς, nihil prorsus dubitationis supererit. Plinium quoque pro genere vno omnia hæc Aristotelis verba accepisse apparet. Alterum deinde genus est, καὶ ἄλλος ἐν ὀστράκῳ οἷον κοχλίας, &c. Enallagæ etiam numerorum, casuum, & huiusmodi, nimium familiares Aristoteli, hîc quoque mouere Gazam potuerunt, vt genus vnum in duo distraheret. nam cum in singulari numero verba & nomina aliquot rectè posuisset philosophus, mox numero temere mutato ceu de pluribus vno loquens, inquit: Εἰσὶ δὲ αὐτοὶ μικροί, &c. Sed quilibet etiam mediocris iudicij, perlectis philosophi verbis, genera solum duo eum statuere animaduertet: vnum in testa pectunculi, testæ suæ nõ adnatum: alterum verò in cochleari testa, & adnatum ei. Si quis tamen Gazæ translationem adhuc desideret, ea huiusmodi est: Duo item visuntur genera (polyporum) conchis indita: quorum alterum nautam aliqui vocant, alterum pompilum, siue ouũ polypi. testa ijs, (αὐτοῦ eius, Græcè in singulari numero,) vt pectunculis, &c. Est etiam qui cochlearum more siliceo tegmine ita muniatur, vt nunquam egredi soleat, suaque interdum brachia exerat. Plinius cum de nautilo paulò antè dixisset, (ex Aristotele:) mox tanquam de altera eius specie: Nauigeram similitudinem (inquit) & aliam in Propõtide visam sibi prodidit Mutianus: concham esse acatij modo carinatam, inflexa puppe, prora rostrata: in hanc condi naupliũ, animal sepiæ simile ludendi societate sola: duobus hoc fieri generibus. Tranquillo enim vectorem demissis palmulis ferire vt remis: Si verò flatus inuitent, easdem in vsu gubernaculi porrigi, pandique concharum sinus auræ. Huius voluptatem esse vt ferat, illius vt regat: simulque eam descendere in duo sensu carentia: nisi fortè tristi (id enim constat) omine nauigantium humana calamitas in causa est, Hæc Plinius. pro vltimis aliquot verbis alia lectio sic habebat: simulque eam descendere incluso sinu, fluctu hausto territam visu. id enim vbi constat rumore naugantium humana calamitas in causa est. sed priorem, ceu clariorem antiquioremque probat Massarius. Mihi nauplius à Plinio Mutiani verbis descriptus, non alius quàm nautilus proximè ex Aristotele ab eo memoratus videtur. nauplij quidẽ hoc nomine alius nemo meminit quod sciam. videtur autem casus rectus esse nauplius, & per appositionem dictum à Plinio, in hanc condi nauplium animal sepiæ simile. Nauplium quidem, si rectè scribitur, dictum aliquis coniecerit, à nomine ναῦς & verbo πλεῖν: hoc nauigare, illud nauem significat. Nauplius alioqui proprium viri est, filij Neptuni & Amymones, &c. lege in Onomastico nostro. Si non eædem, at certè similiter nauigare videntur conchæ, quæ Veneriæ dicuntur: de quibus Plinius: Nauigant Veneriæ, præbentesque concauam sui partem, & auræ opponentes, per summa æquorum velificant. In nonnullis codicibus habetur: Nauigant ex ijs Nerites, &c. Vuottonus. Nos de Venereis conchis suprà inter diuersas scripsimus pag. 282. de Nerite paulò inferiùs scripturi. Rondeletius reprehendit Bellonium, qui concham margaritiferam vulgò dictam, secundam nautili speciem esse putârit. Vide suprà inter Cochleas diuersas marinas, pagina 239. Nautilus è genere Polyporum Concha vna præditus est. is cum ex ima maris sede ad summam aquam effertur, inuertit & mutat Concham deorsum versus, vt ne hausta aqua rursus demergatur: vbi verò ad summam æquoris peruenit, & mare ab aduersa tempestate conquiescit, supinam Concham vertit. hac enim tanquam scapha nauigatione fertur: & duo brachia in vtrunq; latus demissa, sensim atque moderatè mouens remigat, domesticãque

Nauplius.

Concha Venerea.

& natiuam nauem propellit. quòd si ventus flat, brachia, quę tanquam remos potiùs longè lateque porrigebat, gubernacula constituit. at quæ cæterorum brachiorum media est mébranula pertenuis, ea passa, & intenta pro velo vtitur: sicque, cum est sine metu, nauigat. sin quippiam à valentioribus beluis metuit, se demergens Concham aqua complet, & simul ex pondere in profundum delabens, sese occultat, atque ita hostem effugit. Pòst vbi mare est tempestate vacuum, & à beluis quietum, de imo maris gurgite se extollens, rursus per summum mare nauigat, vnde nomen habet, Aelianus de animalib. 9.34. Oppianus tradit nautilum πρηνῆ, id est pronum è gurgite sursum natare: Plinius supinum: vterque quidem rectè, sed alter fortè ad testam, alter ad animal ipsum respexit. sensus quidem clarus est. nam si quis vas vacuũ in aquã caua parte pręmissa adigat ęqualiter rursusq; itidem eximat, aqua non intrabit, obstante aere. Pedes vtrinque quatuor extendit nautilus: quorum primus vtrinque erigendi causa velı leuatur: terni demittuntur. Cum verò sibi metuit, præsertim à laris, aliisque auibus maritimis, testam demergit, Bellonius in libro Gallico de piscibus.

H.a. Ναυτίλος & piscem & nautam significat, Varinus. Ναυτίλος etiam est inter fabulas Timothei Milesij.

Plaustra maris naues qui primus repperit, ille
Siue Deus, seu mortali de semine natus,
Audax orauit fluctus tranare marinos,
Nauigium spectans piscis: dũ robora nectit,
Fecit opus simile. hinc & ventis vela tetendit
Funibus, aptauit retrò dehinc frena carinæ,

Lilius Greg. Gyraldus ex Oppiano. Nauim quæ remis impellitur ζώῳ πολύποδι comparauit Synesius in epistolis. Circa Trœzenem olim (vt Clearchus scribit) neque sacrum appellatum polypum, neque remigem (τὸν κωπηλάτην) polypum (*nautilum intelligo*) fas erat piscari: sed tum hosce pisces, tum testudinem marinam attingere vetitum, Athenæus.

h. In Nautilum piscem Callimachi Cyrenęi epigramma apud Athenęum libro 7.

Κόγχος ἐγὼ Ζεφυρῖτι παλαίτερος, ἀλλὰ σὺ νῦν με
Κύπρι σεληναίης, ἄνθεμα πρῶτον ἔχεις
Ναυτίλον, ὃς πελάγεσσιν ἐπέπλεον: εἰ μὲν ἀῆται,
Τείνας οἰκείων λαῖφος ἀπὸ προτόνων:
Εἰ δὲ γαληναίη λιπαρὴ θεὸς, οὖλος ἐρέσσων.
Ποσσὶν, ἵν' ὥσπερ καὶ τοὔνομα συμφέρεται.
Ἐς δ' ἔπεσον παρὰ θῖνας Ἰουλίδας, ὄφρα γένωμαι
Σοὶ τὸ περίσκεπτον παίγνιον Ἀρσινόης.
Μηδέ μοι ἐν θαλάμησιν ἔθ' ὡς πάρος, εἰμὶ γὰρ ἄπνους,
Τίκτει τ' αἰνοτέρης ὠεὸν Ἀλκυόνης.
Κλεινίου ἀλλὰ θυγατρὶ δίδου χάριν. οἶδε γὰρ ἐσθλὰ
Ῥέζειν, καὶ Σμύρνης ἐστὶν ἀπ' Αἰολίδος.

In hoc epigrammate quoniam obscuriora quædam sunt, paucula explicabo. O Venus Zephyriti (Nautilus loquitur) quanquam ego concha sum ipsa etiam Luna antiquior, nunc primùm tamen tibi sum consecrata, eiecta in litus, & allata Arsinoæ. hæc autem Ptolemæi filij Lagi filia fuit, præstantissimæ formæ, Veneris & venustatis studiosa. Οὖλος, crispus: id est, crispantibus pedum cirrhis. Ὥσπερ καὶ τοὔνομα συμφ. (id est vt nauta. ἵνα in eodem versu abundare videtur. Iulis oppidum est insulæ Co, Stephanus. Μηδέ μοι ἐν θαλάμησι) lego, Μηδέ μοι ἐν θαλάμης βόθος, ὡς πάρος. &c. Smyrnæ plures fuerunt, & earum vna Aeolica. De ouo Alcyones non habeo quod dicam. Idem Athenæus mox recitat epigramma Posidippi in Venerem illam quæ in Zephyrio colebatur, Τοῦτο καὶ ἐν ποταμῷ καὶ ἐπὶ χθονὶ τοῦ Φιλαδέλφου Κύπριδος ἱλάσκεσθ' ἱερὸν Ἀρσινόης, &c.

Liburnica. De nautilo velificante simul & remigante per altum, Plinius dicit: Ita vadit alto, Liburnicarum gaudens imagine. de nauplio verò, concham esse acatij modo carinatam, inflexa puppe, prora rostrata. De Liburnicis multa Bayfius in libro de re Nauali: nos quæ Appianus tradit, recitasse contenti erimus. Fuerunt (inquit) Liburni alterum Illyriorum genus, qui Ionium mare & quæ in eo sunt insulas prædabantur celeribus & leuibus nauigijs vnde etiam nunc leues & celeres biremes Romanis Liburnicę vocantur. Talis nauigij formam quoque exhibuit Bayfius. Idem acatium docet à Strabone positum pro prædatorio nauigio: A. Hirtium simpliciter nauigium dixisse, quod Plutarchus acation, & Tranquillus scapham. fuisse & maxima quædam acatia. acaton apud Thucydidem & Lucianum velis potiùs quàm remis agi. acatij ambiremis prædatorij Thucydidem meminisse. Laurentium Vallam ἀκάτιον interpretatum (nauigium) actuarium: quàm rectè se dubitare, quoniam actuarium à Græcis putat dictum κωπήρη (ναῦν,) vel κωπῆρες πλοῖον.

Acatium.

NEMEADES pisces quidam ab Hesychio memorantur, cuius hæc sunt verba. Νεμεάδες, ἰχθύες, βλαστοὶ, ὄρη ἀνεμώδη, ἀπόγονοι, λειμῶνες. Sunt illi & Nemeades portæ in Argo dictæ, inde quòd Nemeam versus spectent: non autem Corinthiæ, vt quidam malè interpretati sunt.

DE NEREIDE, RONDELETIVS.

POetæ Nereides esse finxerunt Nerei & Doridos filias: quarum pars nare videtur, inquit Ouidius: Pars in mole sedens virides siccare capillos, Pisce vehi quædam. facies non omnibus vna, Non diuersa tamen, qualem decet esse sororum.

Lib. 9. cap. 5. Id non omnino fabulosum esse existimat Plinius. Et Nereidum falsa opinio nõ est, squamis modo hispido corpore, etiam quà humanam effigiem habent: nanque hęc in eodem (vbi Triton quidam in specu quodam concha canens auditus: vt Olysipponensium legatio ob id missa, Tiberio principi nunciauit) spectata litore est: cuius morientis etiam gannitum tristem accolæ audiuere longè. Et diuo Augusto legatus Galliæ complures in litore apparere exanimes Nereidas scripsit. Vt igitur homines (*Viri, vel simpliciter Homines. Vide supra Elemento H.*) sunt marini, ita Nereides mulieres marinæ fuerint: qualis à Gaza visa est. Similem audio (sed pro vero non affirmo) ab Hispano quodam nauta in naui educatam, quæ tandem in mare se deiecit, nec postea videri vnquam potuit.

Nereides esse æquè forsitan verum est, atque id quod de Faunis ac Satyris ab antiquis est proditum: quorum monstrorum nonnullos se aliquando vidisse quidam ex sanctissimæ vitæ, nostræque religionis principibus viris, suis scriptis testati sunt, Bellonius.

COROLLARIVM.

Tiberio principe contra Lugdunensis prouinciæ littus in insula, simul trecentas ampliùs beluas

reciprocans destituit Oceanus, miræ varietatis & magnitudinis: nec pauciores in Santonum littore: interque reliquas, elephantos & arietes: Nereidas verò multas, Plinius. Non falsam esse Nereidum opinionem Plinio adstipulari quid vetet? cùm plerique nauigantes referant vidisse pisces humana effigie squammis duntaxat hispido corpore exanimes in littus eiectos quæ descriptio cum ea quæ Nereidum est satis conuenire videtur, Massarius. Balara emporium est Indiæ. Opponitur autem regioni illi sacra Insula, quam Sceleram vocant. ea freto stadiorum centum à continenti diuiditur. Hanc tenere dicunt Nereidem deam sæuam atque infestam, & præternauigantium multos rapientem: quæ nec anchoras insulæ applicare nautas patitur, Philostratus de vita Apollonij lib. 3. Nereides sunt beluæ marinæ, toto corpore hirsutæ & hispidæ: habentque speciem aliquam formatam (*conformem*) cum homine. Horum aliqua cum mortalis conditionis imitatrix emori debet, auditur procul gemitus eius ac planctus, Isidorus. Theodorus Gaza vir Græca facundia clarus, & philosophiæ præceptis imbutus egregiè, apud Iouianum Pontanum, ad quem frequens ventitabat, compluresque nostrates, scitè admodum & luculenter ratiocinabatur, se dum in Peloponneso ageret, & fœda maris tempestate oborta, durissimo tempore anni, nonnulla piscium monstra procellæ ad litus illisissent, inter cætera vidisse Nereidem in litore, fluctibus expositam, viuentem iam & spirantem, vultu haud absimili humano, facie quoque decora, neque inuenusta specie, corpore squamis hirto ad pubem vsque, nisi quòd cætera in locustæ (*marinæ nimirum*) caudam desinebant, ad quam propere visendam cùm frequens concursus fieret, ipseque & nonnulli è propinquis oppidis vicini affinesque, eò se contulissent, illam frequenti turba circundatam, mœstam & animo consternatam, vt ex vultu coniectari erat, in litore iacentem, crebroque suspirió fatigatam conspexisse: mox cùm à tam frequenti corona conspiceretur, seque in sicco destitutam videret, præ dolore gemitus spirantes & lachrymas vberes dedisse. cuius misericordia motus ipse, vt erat mitis placidusque, cum turbam decedere de via iussisset: ipsam interim brachijs, & cauda, quo maximè modo poterat, humi reptantem paulatim ad aquas peruenisse. Cumque se præcipitem magno nixu in mare dedisset, ingenti impetu fluctus secare cœpisse, momentoque temporis, elapsam ex oculis nusquam apparuisse. Georgius quoque Trapezuntius, vir multi nominis & magnę eruditionis, aperta professione referebat amicis, se cùm haud procul à litore in fonte quodam spaciaretur, puellam conspexisse eleganti forma vndis extantem pube tenus, & quasi lasciuiret, subinde emergentem summergentemque se, quoadusque se conspectam intelligens haud amplius apparuit.

H. a. De Nereidibus nymphis marinis & Nereo deo marino, plura legas in Eustathij commentariorum in Homerum indice: & in Varini Lexico, in vocabulis Νηρεὺς, Νηρῆς, Νηρῆϊδες, Νηρηΐδες, & apud Gyraldum de dijs Syntagmate quinto, &c. Νηρεύς, θαλάσσιος δαίμων: Ἀλκμὰν καὶ Πόρκον ὀνομάζει, Hesychius. Pictores hodie ferè pro Sirêne Nereidem pingunt, vt in Auium historia in Sirenibus dixi. Nereidem Germanicè nominabimus *ein Meerfrœuvle*, id est Mulierculam marinam. In maxima dignatione operum è marmore Scopæ artificis, Cn. Domitij delubro, in Circo Flaminio Neptunus ipse, & Thetis, atque Achilles: Nereides supra delphinos, & cete, & hippocampos sedentes, Plin. 36. 5.

In mari circa Taprobanem insulam cum alia cete admiranda, tum quædam muliebri facie existunt, eisque pro crinibus spinæ dependent, Ælianus. De Homine marino dictum est supra: & inter alia de viro & muliere in Nilo, pag. 440. & de muliere pisce nostro seculo in lacum quendam Pomeranię delato: item de Derce vel Derceto dea muliebri facie, reliquo corpore piscis figura: & mox sequenti pagina exhibitum est monstrum marinum specie humana, muliebribus mammis, &c.

Quod ad philologiam circa vocabula, plura reperies mox in Nerite. τὰς Νηρηΐδας ἀφωνεῖν τις ἐκωμῳδεῖ πω, διὰ τὸ πολυτελὲς τῆς τῶν ἰχθύων ἐξωνήσεως, Eustathius in Iliad. Λ.

DE NERITA (ARISTOTELIS,) RONDELETIVS.

Qvas Aristoteles νηρίτας vocat, Gaza Natices conuertit, à natando, vt opinor. Sintne in turbinatorum genere dubitauerit aliquis ex Arist. qui sic scripsit libro 4. de Hist. animal. cap. 4. Προμηκέστερα δέ ἐστιν ἐν τοῖς στρόμβοις (καρκίνια) τῶν ἐν τοῖς νηρίταις. ἕτερον δὲ γένος ἐστὶ τὸ τῶν νηριτῶν, τὰ μὲν ἄλλα παραπλήσιον, &c. Longior est qui Turbinem subit, quàm qui Neritam Cancellus. genus enim diuersum est quod in Nerite degit, cætera quidem non absimile, &c. Et paulo post: Ὅσα δὲ ἔχει μείζω τὸν ἀριστερὸν πόδα, ταῦτα ἐν μὲν τοῖς στρόμβοις οὐκ ἐγγίνεται, ἐν δὲ τοῖς νηρίταις ἐγγίνεται. Quibus sinister pes grandior est, ij nunquam cum turbinatis hospitantur, sed cum Neritis tantum ineunt societatem. Hic Aristoteles de Turbinibus & Neritis, vt de diuersis loqui videtur, atq; ab his Neritas seclusisse. Sed si rem diligentius expendas, eam aliter habere comperies. Nam Nerita à turbinatis non genere, sed specie differt. Cum turbinatis igitur conuenit, quòd testa sit clauiculatim intorta, sed rotunda & ampla, qua, ab ea turbinati specie distat, cui testa est longa strictaque. Ideo Cancellus (de hoc .n. in locis modo citatis loquitur Aristoteles) longior est qui in turbinatis longis hospitatur, quàm qui in Neritis, turbinatis quidem sed non longis. Qualis verò sit Nerita, & quod sit inter turbinata collocanda, ita explicat Arist. Ὁ δὲ νηρίτης, τὸ μὲν ὄστρακον ἔχει λεῖον, καὶ μέγα, καὶ στρογγύλον: τὴν δὲ μορφὴν παραπλησίαν τοῖς κήρυξι: πλὴν οὐκ ὥσπερ ἐκεῖνοι τὴν μήκωνα μέλαιναν, ἀλλ' ἐρυθράν. προσπέφυκε δὲ νεανικῶς κατὰ τὸ μέσον. ἐν μὲν οὖν ταῖς εὐδίαις ἀπολυόμενα νέμεται: ταῦτα. πνευμάτων δὲ ὄντων, τὰ μὲν καρκίνια ἡσυχάζει πρὸς τοῖς λίθοις: οἱ δὲ νηρῖται προσέχονται μὲν, καθάπερ αἱ λεπάδες, &c. Id est, Nerita testa est, læui, ampla & rotũda: forma Buccinis proxima, papauer tamen non nigrum, vt Buccina, sed rubrum habet. Testæ annexũ corpus eius mediũ firmiter est. Pascuntur in mari tranquillo à saxis soluta: (*enallage generis: pro neritæ solutæ:*) at quoties flatus vrgent, Cancelli hospites sese in saxa recipiunt, Neritę saxis adhærent Lepadũ more & aporrhaidũ, ac cęterorũ generis eiusdẽ. nec nisi tegmine dimoto adhęrẽt, quod velut operculũ possidẽt. Vsum .n. quẽ biualuibus pars vtraque, eundem altera exhibet turbinatis. Caro intus & in eádem os. Modus hic idem est

A *Neritam turbinatorum speciem esse.*

Lib. 4. de hist. anim. c. 4.

aporrhaidi, purpuris, atque omnibus generis eiusdem, Hæc Aristot. Huiusmodi est Nerita, cuius imaginem veram non magnitudinem expressimus. Est enim Concha ampla & capaci, rotunda, læui, turbinata, ad formam Buccinorum accedente. De Neritis hæc Plinius. Nauigant ex his (*è Concharum genere*) Lib.9.c.33. Neritæ (*alia lectio Veneriæ. Vide in Conchis porcellanis. Elemento B.* præbentesque concauam sui partem, & alteram (*melior lectio, non habet hic vocem, alteram*) auræ opponentes, per summa æquorum velificant. Hæc de Nerita Aristotelis.

DE NERITA ÆLIANI, IDEM.

A Ælianvs longè aliter Neritam describit quam Aristoteles, vt ex eius verbis liquet, quæ sunt huiusmodi. Cochlea marina magnitudine exigua, formæ pulchritudine eximia spectatur. eo maris vbi sordium vacuitas est, & tranquillitas viget, & in saxis ad imam maris sedem adhærescentibus nascitur. hæc Nerite appellatur. Hoc maxime ab Aristotelis Nerita differt, quod illa magna sit, hæc parua. Nec mirum esse debet Ælianum ab Aristotele & Plinio in piscium descriptionibus dissentire, id quod in plerisque facit. Ex paruitate, & formæ pulchritudine Æliani Neritam esse colligimus eam quę capiti præfixa est.

B Punctis nigris eleganter distinguitur, testa intus purpurea, in margine candida. Quod si quis Neritam inter Cochleas reponere voluerit non valde refragabor.

DE NERITE COCHLEA, BELLONIVS.

Bellonij Nerites, an cum alterutro Rondeletij Nerite conueniat, dubito: genere saltem, si non specie, conuenire videtur.

B Nerite quoque turbinati generis conchula, testam in anfractum intortam habet: qua penitus inclusa, nulla ex parte præterquam capite conspicua est.

A Virilis Lutetiæ, Armoricis Bigornet & Bigorneau vocari solet: apud quos tanta est huius pisciculi frequentia, vt summo prouentu indigenæ, dum æstus abscessit, magnos aceruos è saxis legant ac bulliant (*bullire faciant*,) carnemq; è testis (quò leuius ferantur) eximant, & accolis mediterraneorum tractuum diuendant. Pulmenta autem quæ ex his cōficiuntur, minio tincta esse dixeris: quod à rubro ipsarum papauere prouenit. Prisci enim (*Aristoteles, vt refert Rondeletius*) Naticem siue Neriten, testam habere aiunt læuem, amplam, rotundam, buccino similem: papauere tamen non (vt Buccinum) nigro præditam, sed rubro. Est autem id papauer, excrementitium quiddam, membrana obuolutum, omnibus testaceis generibus præcipuè esculentum. Natices sua saxa relinquunt mari tranquillo, ac sordibus vacuo, vt pascantur.

(F)

Aristoteles audire eas & olfacere scribit: subterfugiunt enim piscatores, si vocem ediderint. In Mediterraneo mari, in quo ęstus non ita reciprocantur, piscatores conchulas legentes in lintre esse oportet: quos si Nerites, quæ tunc saxo extra aquam hærent, senserint, tunc sese à saxo solventes, in mare præcipites ruere conspexi: atq; hoc quidem esse puto, quod Aristoteles ait piscatores Neritas legentes tacere, ne ipsos fugiant. Athenæus Anartes & Anarites vocat.

E Testam habent læuem, rotundam, exiguam, vt neque in Oceano, neque in Mediterraneo pollicis crassitudinem excedant.

F Huius autem carnes vulgus Græcum crudas edit, quibus appetentiam maximè excitari ait, & potissimum, si cum cæpis etiam crudis comedantur.

COROLLARIVM.

Cancellum in Nerite Concha exhibui supra in Corollario de Cancello, pag. 164.

A A recentioribus Nerite vel Nerita Latinè effertur, genere fœm. declinatione secunda, vt grammatice vel Grammatica. ego Nerites masc. genere, declinatione prima, vt Anchises, dicere malim. Sic enim Græci semper vsurpant: habet autem syllabas omnes longas in omnibus casibus, quamobrem paroxytonum semper est: excepto nominatiuo multitudinis penanflexo, Νηρῖται. sic enim scribendum est: quanquam euulgati quidam codices Græci id non obseruent. Ἠ' ἐν καὶ ὄστρεα πόσα, βυθοῖς ἅτε βόσκεται ἅλμης, Νηρῖται, στρόμβοί τε, πελωριάδες τε, μύες τε, Nicander Colophonius. Νηρίτης, cochlea est (κόχλος, Suidæ, κοχλίας Varino) marina. à verbo νέω, νῶ, quod est nato, *cuius futurum est* νήσω, *vnde &* νῆσος,) fit νηρὸς, quod concauum aut humidum significat: vt νηρὸς ἰχθύς, & apud Lycophronem νηρὸς μυχὸς, ὁ κοῖλος ἢ κάθυγρος. (Apud Hesychium quoq; legimus: Νηρίδας, τὰς κοιλὰς πέτρας. & Νηρὸν, τὸ ταπεινόν. (A νηρὸς autem deriuatur νηρίτης. nam si à Nereo fieret, ἐκ τοῦ Νηρεὺς, vt aliqui volunt, penultimam per diphthōgum haberet Νηρείτης, Suidas. sicut Ἀταριεὺ, Ἀταρνείτης, ὡς Τεχνικὸς λέγει, ἀπὸ τοῦ Νηρηίς ἐστι, Varinus. Neriten sanè concham à Nereo deo marino sic dictam ratione non caret: quod is fortè tali concha, tanquam elegantiore, buccinæ loco vti fingeretur: sicut & Triton: quem visum auditumque in quodam specu Olysipponensis oræ cōcha canentem, Plinius refert. Nec ineptus ad hunc vsum nerites videtur, vtpote amplus & buccino similis, Aristotele teste. Nereus (inquit Gyraldus) ex Mari & Terra natus, grandæuus & senior dictus, Nereus. Græci ἅλιον γέροντα vocant, Nereidum Nympharum pater, mirificè laudatus ab Hesiodo in Theogonia. Huic hymnum Orpheus concinuit. Vxorem Dorida habuit: dictus ἀπὸ τοῦ νεῖσθαι, vt ait Phurnutus, hoc est à natando. Marinorum deorum princeps est Neptunus, & eo antiquiores Nereus & Oceanus. In Oppiani Halieut. lib. 1. Νειρίτης scriptum inuenio per ει. diphthongum in prima syllaba. Testata (inquit) animalia quædam in petris, alia in arenis pascuntur: Νειρῖται, στρόμβων τε γένος, καὶ πορφύραι αὐταί. Et rursus: Εἴτε τι νειρίτης ἔλιπε σκέπας, εἴτε τι κῆρυξ, de cancellis loquens vacuas sibi conchas quærentibus.

Nerites

Nerites Vuottono & Bellonio idem videtur, qui & ἀναρείτης & ἀνηρείτη apud Athenæum dicatur: quibus cum ego facile senserim: quoniam & nomen idem est, prima litera tantum abundante in Anerite, vt solet hæc vocalis multorum vocabulorum initijs abundare: & genus quoque idem, nempe testaceum: & species, cochlea. & natura, adhærere petris. Vide suprà, pag. 269. inter Conchas diuersas. Apud Hesychium Νήρειτος scribitur, vt ἄνθρωπος, terminatione & accentu, his verbis: Νήρειτος, ὁ νηρείτης: est autem conchylium cochleæ simile, & (colore) varium. Sed hoc modo scriptum adiectiuum potiùs fuerit nomen, pro magno, copioso, excellente, incomparabili: quo cum nihil aliud in eodem genere conferatur aut contendat: à νη. priuante particula & verbo ἐρίζειν compositum. inde νηρειτόμυθος, ᾧ οὐκ ἄν τις ἐρίσειε πρὸς μύθους. & νηρειτόφυλλον, πολύφυλλον. Idem Hesychius Νήρειτον interpretatur pro monte Ithacæ è regione Epiri: (quem aliqui sic dictum accipiunt quasi νήρειστον, ὅ ἐστιν ἀνέρειστον, διὰ τὸ πολὺ τῆς ὕλης, Eustathius) & adiectiuè πολὺ, ὑγρὸν, ἀεὶ ῥέον, χλωρὸν, θαλερὸν, ἁπαλόν. sed pro copioso & innumerabili vsitatius est scribere νήριθμον à νη. negatione, & ἀριθμὸς, quod est numerus. Ergo si quis Neriten cochleam à magnitudine vel pulchritudine qua alias eiusdem generis excellat, nominatam velit, bene est. Gaza pro nerite naticē reddit ex Aristotele, quoniam & natex Latinis à natando dictus videtur, vt νηρείτης Græcis à νέω, νήσω, sicut è Suida retuli. Naticem piscem leges apud antiquos per t. non per r. & videtur à natando dictus, Festus mox post Naricam piscem diuersum. Neriten qui accolunt sinum Adriaticum, etiam nūc antiquo nomine appellant, Hispani Caragolum, Gillius. Quidam Gallicè interpretatur Petit Limasson de mer, id est paruam cochleam maris. Hispani cochleam marinam in genere vocant Alméia, vel Carcól de la mar. Itali quidam neritas, Naridole, Germanicè circunscribemus, *Ein Meerschnecken art, hat ein runde grosse schalen, nit schmal vnd langlecht vvie die* Strombi *genant, die vvir Straubschnecken nennen moegen.*

Anarites. *Natex.*

Natices, vt & reliqua turbinata, operculo quodam congenito carni patulæ apposito clauduntur, Aristot. Rotundiorem esse nerites testam, quàm sit turbinis, hinc apparet: oblongiorem enim formam recipit cancellus ille concharum hospes, à turbinis testæ forma, qui turbinem subit, quàm qui neriten, Vuottonus. Testa quidem neritæ Aristotelis cum cauitatem amplam habeat, nauigationi idonea videtur. potest enim aërem copiosum capere, & innatare facilius, ventoque impelli. B

Rimis cauernisque saxorum generantur, celeriq; incremento augentur, vertibula, glandes, & quæ per summa (*petrarum*) adhærent, vt patellæ, vt natices, Aristot. historiæ 5.15. C

Et alibi: Natices qui capiunt non aduerso flatu, sed secundo adeunt, quoties escam persequuntur: nec voce vlla, sed silentio agunt, vtpote cum & olfaciant, & audiant. nec fieri posse aiunt, quin subterfugiant, si vox proferatur. E

DE NERITE ÆLIANI, EX LIBRI DE ANIMALIBVS 14. cap. 28. *secundum nostram interpretationem.*

Cochlea marina magnitudine exigua, formæ pulchritudine eximia spectatur eò maris, vbi sordium vacuitas est, & tranquillitas viget, & in saxis tum rectis mari, tum eminentibus modicè (chœrades vocant) nascitur. hæc Nerites appellatur, & duplex super ea narratur fabula: quas (vt accepi) referam. Nā in longo opere modicè ad fabulas deflectere, tum animi recreandi; tum condiendi edulcandique sermonis gratia, nihil prohibet. Nereo (dæmoni) marino, quem veracem & minimè fallacem esse hactenus omnes prædicant, Doris Oceani filia (vt canit Hesiodus) filias peperit quinquaginta: quarum Homerus quoque in Megaris poëmate meminit. Post tot verò filias etiam filium vnicum ei natum esse, nō illi quidem authores sunt, sed vulgus piscatorum prædicat, cui nomen fuerit Nerites, hominum simul atque deorum formosissimo: quo cum Venus etiam in mari se oblectârit, magno illum amore prosecuta. Cum verò iam tempus fatale aduenisset: & Venerem dijs cœlestibus, iussu patris, inscribi oporteret: audio eam de mari exeuntem, Neriten quoque delicias suas secum abducere voluisse: illum verò recusasse, quòd inter parentes ac sorores viuere, quàm cœlo potiri mallet. Et cum alas etiam, quandocunq; libuisset, ad volandum sibi producere (ἀναφῦσαι) posset, hoc quoque munus à Venere (ni fallor) acceptum, aspernatus neglexit. Quamobrem indignata Iouis filia illum in cochleam eiusdem nominis cōuertit: comitem verò & ministrum illius loco Cupidinem, ipsum quoque iuuenem & formosum, sibi delegit: & alis, quas Nerites habuerat, eundem induit. Altera verò fabula, Neptunum ait amasse Neriten, & pariter ab eodem redamatum esse: vnde nomen & celebritas Anterotis (id est, Amoris mutui) inter homines exorta sint. & hunc Neptuni amasium, tum aliâs familiariter cum ipso viuere solitum esse: tum currum eius & equos, si quando per æquora veheretur, quàm proximè semper secutum, marinis bestijs omnibus sua celeritate superatis. Nam pisces cetacei, Delphini, Tritones, alijque è penetralib. maris excitati, circumsiliendo currum, & tripudiando, (quod eos facere Homerus etiam in Iliade testis est) omnes mox fessi desistebant, & relinquebantur à tergo. Puer verò pergebat semper, fluctibus etiā ei (ob reuerentiam Neptuni) se submittentibus, & locum aquarum diuortio cedente mari: quòd Neptunus voluisset tam præstantis formæ puerum, tum cæteris in rebus excellere, tum corporis habitu & viribus præ cunctis florere. Solem igitur inquit fabula pueri celeritate commotum succensuisse, & in hocce Cochleæ genus vertisse. Quam verò ob causam Sol iratus hoc fecerit, non exprimit fabula: verisimile tamen est riualitate inductum id fecisse.

Fabula. *Nereus.* *Metamorphosis.* *Altera fabula.* *Anteros.*

DE NIGRIS PISCIBVS DIVERSIS, DEQVE VENENATIS TVM NIGRIS TVM ALIIS.

Nigri pisces diuersi sunt, alij venenati, alij non, vt dicemus. Ctesias in Armenia scribit esse fontem, ex quo nigros pisces illico mortem afferre in cibis: Quod & citra Danubij exortum audiui, donec veniatur ad fontem alueo appositum, vbi finitur id genus piscium. Ideoque ibi caput eius amnis intelligitur fama. Hoc idem & in Lydia in stagno nympharum tradunt. In Arcadia ad Pheneum aqua profluit è saxis, Styx appellata, quę illico necat, vt diximus. Sed esse pisces paruos in ea tradit Theophrastus, le-

ftus, letales & ipsos, quod non in alio genere mortiferorum fontium, Plinius. Ego cum ad Danubij fontem olim, in pago Doneschinga vocato, vlli ne pisces nigri aut venenati illic caperentur aut noti essent, inquirerem, nihil tale cognoscere potui. Sed de nigris in Armenia venenosis, quorũ Plinius meminit, Ælianum quoque audiamus: is libri de animalibus 17. cap. 31. ita scribit. In Armenia excelsum saxum auditione accepi permultam aquam emittere, atque sub ipsum subijci fontem vndiquaq; quadratum treis passus profundum, singulaque eius latera stadij dimidium occupare: & simul cum aqua pisceis frequenter excidere, cubiti magnitudine, tum maiores, tum non multò minores: & ex ijs partim delabi semimortuos, partim adhuc valde palpitantes emori. Et peruagatum est eos colore esse nigerrimos, & non aspectu insuaueis. Veruntamen si quid eorum vel homo vel fera bestia gustârit, statim mori. Propterea verò Armenios quòd ferarum multitudine redundent, primum eos collectos ad Solis radios exiccare: deinde ne hausta piscium aspiratione graui & pestilenti, aut excitato inde puluere hausto, pereant, ore & naribus obturatis hoc piscium genus contundere, & in farinam redigere: & ad ficus admistas in ea loca, quæ maximè abundant feris, disseminare. Bestiæ primùm vt eas attigerunt, statim moriuntur. atque ea fraude Apri, feræ Capræ, Cerui, Dorcades, Vrsi, Asini syluestres necantur. nam eiusmodi animalia ficuum & farinarum auidissima sunt. Iam verò alio modo tollunt Leones, Pardales, Lupos. Nam in domesticarum Ouium & Caprarum discissum latus farinas ex ijs piscibus temperatas abdunt. Post verò hanc escam ad eos alliciendos obijciunt. At cum eiusmodi quippiam Pardalis, Leo, Lupus gustarint, continuo moriuntur, Hæc Ælianus. Georgius Agricola libro 2. de natura eorum quæ effluunt ex terra, de aquis animantium generi mortiferis scribens: Quin quædam pestilentes aquæ (inquit) alunt pisces, qui etiam ipsi mortem afferunt in cibis: vt in Caria iuxta Idimum vrbem. ibi enim cum nouus exilisset amnis, pisces lethales simul effudit, vt scribit Seneca, (*Vide supra in fossilibilibus piscibus, pag. 372. ai non Idimum, sed Myndum legitur. Est quidem Idyma vel Iayme vrbs Cariæ, & Idymus fluuius, Stephano: sed Myndus quoque eiusdem regionis vrbs est*) Aqua Stygis ad Nonacrin (*quæ & ipsa pisces letiferos habet*) qualis sit; ex effectu intelligitur. quia enim Plinius scribit, profluentem lapidescere, non obscurè significat succo lapidescente esse infectam, vt iam ante dixi. Nec eadem res latuit Senecam, cum de eâdem scribit his verbis: Summa celeritate corrumpit, nec remedio locus est. quia protinus hausta duratur, nec aliter quàm gypsum, sub humore constringitur, & alligat viscera. Quod autem eadem aqua erodendo perrũpit vasa ænea & ferrea, multùm atramentosam esse colligimus, &c. Et paulò post: Sybaris aquas (vnde equi potantes agitantur sternutamentis) atramentosas esse, ex eo perspicuum est, quòd eędem nigros faciunt, non tantum boues & oues, sed etiam hominum capillos. atramentum enim sutorium, vt alia res acerba, nigrore tingit: vt acris, sternutamenta mouet, &c. Et mox: Ex amnibus quidam poti, oues nigras faciunt, vt Cereus Eubϕæ, Melas Bœotiæ, Axius Macedoniæ, Peneus Thessaliæ, flumen quoddam in Galatia: aut tam bobus quàm pecoribus faciunt nigrorem, sicut Sybaris in Thurijs: atque etiam homines qui eum bibunt, nigriore, duriore, magis crispo capillo sunt. In Ponto, inquit Plinius, fluuius Astaces irrigat campos: in quibus pastæ, nigro lacte equæ gentem alunt. Quanquam autem non facile ex effectibus temperatio aquarum dignosci potest: tamen quia in aquis quibusdam nigris, quarum mistura nobis prorsus non est ignota, nigriores pisces sunt, hinc de ignotis coniecturam aliquam fieri posse arbitror. Sunt verò salares subnigris maculis in Misena, & in riuis ad Crotendorfum, & in fluuiolo quẽ nigram aquam appellant. is Suarceburgum præterfluens in Muldam infunditur. Primò autem nigras aquas colorem contrahere videmus ex folijs arborum putrefactis, quercus scilicet, ilicis, roboris, fagi, alni, & similium. riui autem id genus in maximis syluis fluunt: quorum aquas si solas potarent greges ouium, nigræ perinde ac pisces qui in ipsis versantur, fieri possent. Deinde fluuij qui multas capiunt aquas palustres, nigri fiunt: vt Allera, qui in Visurgim influit: & Isa, qui in Alleram in tractu Luneburgensi: & Spreuus, qui in Hauelam. Aquę autem pauco, & quod vix sensu percipi possit, atramento sutorio, & melanteria, alijsque infectæ, tametsi ipsæ non videantur esse multum nigrę, animãtium lanas, setas, pilos nigros potæ efficere possunt, &c. Deinde docet aquas aliquas propter vim peculiarem quãdam carere piscibus. Et mox: Aquæ multum sulfuratæ, quales Anigri: multùm atramento sutorio infectæ, quales Ochræ, non alunt pisces, siue calidę, siue frigidæ fuerint: modicè aut parum, alunt, sed coctis sapor non est bonus, Hucusque Agricola. Sueui fluminis aqua nigricat propter alnorum copiam per quas fluit vt conijcimus: & pisces in eodem, præsertim gobiones, (*id est mustelo, quas thryssias vulgo nominant*,) nigriores: & cute & carne densiore, palatoque sapidiores. Idem fit in Varta flumine Bohemiæ, Iodocus Vuillichius. In Thurijs fluuius Lusias appellatus, tametsi perlucidos liquores habet, nigerrimos pisces tamen procreat, Ælianus de animalib. 10.38. Minyas vel Myneius (quinque syllabis) fluuius, qui aliàs Anygrus dicitur Geographo, pisces habet ἀβρώτους, hoc est minimè edules, &c. Varinus in Μινυήϊος. Genus est mustelarum piscium, quas nostri à nouem oculis (hoc est branchijs septenis, & oculis binis,) denominant, *Neunaugen*: harum species à cœno vocata *Mur neunaugen*, cæteris nigrior, in cibũ admitti non solet. Salamandræ aquaticæ, non pisces, sed veluti lacerti aquatici sunt, parte prona nigricante, supina flaua: venenosæ. Pisces nigri, sed optimi saporis, capiuntur (nassis) in nigro flumine profundissimoque regionis Septentrionalis quam vocant Kareliam, Olaus Magnus in Tabula Septentrionali ad literas F. f. Mugilis nigri suprà inter Mugiles, ex Rondeletio iconem & descriptionẽ dedimus. Iuxta Rutlingam Germaniæ oppidum amnis labitur, in quo Trutæ nigræ, punctis distinctæ rubentibus, capiuntur, vt audio.

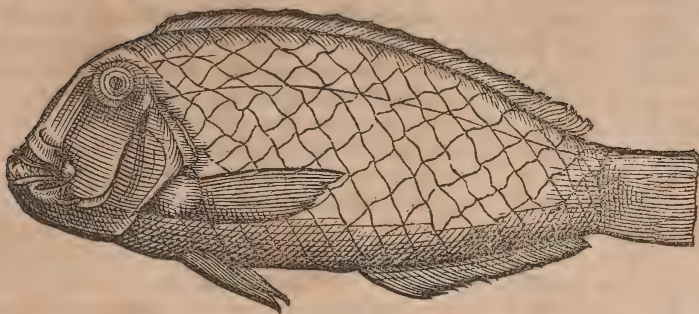
Stygis aqua.

Aquæ denigrantes.

DE NOVACVLA PISCE, RONDELETIVS.

A SVnt qui piscem hunc, quem hic exhibemus, verum erythrinum esse existimant, hac ratione moti, quod colore rubro sit, siue ruffo, pagri modo. At cum corporis figurâ pagro dissimilis sit, & capite tantùm quodammodo similis, ab his dissentio, sequorque in hoc pisce, vulgarem appellationem, quam ex Latina sumptam arbitror: dicitur enim rason, quæ vox nobis, & Hispanis nouaculã significat

à Pli-

à Plinio verò, qui solus ex veteribus piscis huius meminit, nouacula piscis. Eius verba sunt: Nouacula pisce quæ tacta sunt, ferrum olent: nam in vulgaribus codicibus perperam locus hic legitur, eo quo citaui modo restituendus. & meritò quidem nouacula dicitur: est enim dorso cultellato, (Plin. à ferri odore Nouaculam dictum insinuat) quo maiorem nouaculam aptè repræsentat. Piscis est marinus, squamosus, palmi magnitudine, tres digitos latus, vnum spissus. capite pagrum quodam modo refert, posteriore corporis parte buglossum. ore est paruo, dentibus acutis, magnis, & recuruis: oculis est paruis, à quibus descendunt ad os lineæ obliquæ purpureæ, & cæruleæ: squamis tegitur magnis rubescentibus. A capite ad caudam protensa est pinna vnica & continua: altera à podice qui ori quàm caudæ propior est, ad caudam. In arena viuit. Piscis est Rhodi frequens, & in Melita insula, ex quo post Rhodum à Turcis expugnatam illuc migrarunt milites, qui Rhodij appellantur. Capitur & in Maiorica Minoricaque insulis, inde à Pigno discipulo quondam meo ad me missus. Carne est tenera, & delicatissima, ac in illis insulis, quas modo nominaui, summo est in pretio. Hæc Rondeletius. Tonsicula quidem ex Orimis celebratur à Cassiodoro, non describitur.

Lib.32.c.2. B C F

Aconias pisces Numenius apud Athenæum nominat, qui an Plinij Nouaculæ sint, considerandum. acóne quidem Græcis cotem significat, ad quam nouaculę exacui solent. Olim Cornelius Sittardus medicus, piscem, quem Rondeletius Nouaculam nominat, Romæ depictum, Pauonis nomine ad me misit, pulcherrimis coloribus, quos scribendo assequi nequeo. Pinna dorsi colore aureo vel croceo flauet, spinæ in eadem, & superiores interuallorum partes rubent. dorsum puniceum est, latera partim albicant, partim puniceo colore multum diluto sunt. Pinnæ ad branchias sublutea. quę ab ano ad caudam vsque tendit, flaua, spinulis fuscis intercipitur, & lineis ex aduerso eas decussantibus, iisdemq; tortuosis, partim rubris, partim subcœruleis distinguitur. Caput totum lineis descendentibus insigne est. sinciput coloris punicei saturati est, lineæ eleganter cœruleæ: latera, hoc est, sub oculis partes & branchiæ, albicant: lineæ cœrulei puniceique coloris ferè mixti sunt. Oculorum pupilla nigra, ambitus luteus. Piscis hic Romæ rarò capitur. carnis est durioris & delicatissimæ. Pauonis quidem nomen alijs quoq; piscibus attribuitur, vt in P. elemento dicam.

Nubes secundum Aristotelem est piscis in aqua viuens, applicatus ad petram, à qua non discedit, nec separatur, nisi per attractionem inspirationis concitus, Author de nat. rerum. ego nullum huiusmodi nomen apud Aristotelem extare puto: neque animal aliud ferè præter patellas & neritas, adhærere saxis.

Nympha, Νύμφη, apud Athenæum semel legitur. Speusippus (inquit) libro 2. Similium, similes esse scribit, Astacum, Nympham, Vrsam, Cancrum, Pagurum.

DE AQVATILIBVS. IN QVORVM NOMINIBVS LITERA PRIMA EST O. VOCALIS.

Oa Taricha, ᾠὰ τάριχα, Græci vocant oua piscium salita & inueterata: vt mugilum, capitonum, cyprinorum, sturionum: de singulis suis locis diximus. Vulgus hodie Cauiarium vocat. Vide in Corollario de Cephalo inter Mugiles: & in Capitone marino Rondeletij ibidem. Aliud est Omotarichus, de quo in Salsamentis dicam.

Oculata is videtur esse piscis, quem Plautus Ophthalmiam appellauit, Hermolaus. Vide suprà in Melanuro.

Olisthos nominatur Oppiano Halieutic. I. cum piscibus qui mare vicinum fluuijs aut stagnis amant, vbi aqua dulcis & salsa miscentur, & cœnum copiosum colligitur: ἔνθα νέμονται φυκίδες, ἱμερτίαι, γλυκερῇ δ᾽ ἁλὶ πιαίνονται Πηλαμύδες, γόγγροί τε, καὶ ὃν καλέουσιν ὀλισθον. Piscem à lubricitate dictum apparet. quærendum an idem fortè sit Lubricus memoratus Ouidio inter litorales, hoc versu. Lubricus & spina nocuus non gouius vlla. nisi quis hoc nomen potiùs epitheton gouij faciat. Locus est mutilus, & versus præcedentes aliquot desunt. An Olisthus lampreda est. nam & hic piscis lubricus est, & locis huiusmodi in mari eum gaudere puto, cum fluuios etiam ipsos subeat. quamuis eruditi quidam, vt Iouius & alij, lampredam non Lubricum, sed Lumbricum appellant.

Omotarichos, id est falsi Thunni caro. Vide infrà in Salsamentis.

Omydion & Omys in Testudine sunt.

Oniæ cognominantur Scari quidam ab æolis diuersi.

Onos Græcis est, qui Asellus Latinis.

Onyx & Dactylus, & alijs nominibus Græcis appellatur, quem in Vngue describemus Elemento V. Alius est Onyx, id est Vnguis, odoratus, Purpuræ operculum: quem aliqui Ostracion vocant, teste

Plinio. De eo dictum est supra in Conchylio, pag.287. Rondeletij verbis, & nonnihil in sequente Corollario: diceturq; amplius in Purpura.

Ophidion pisciculus est gongro similis, Plinius lib. 32. cap. 9. vt vetusti codices habent. nam in quibusdam minus vetustis Scombro pro Gongro legitur. Aestimandum relinquimus. Dubitandi causa fuit, quòd Ophidion à serpente cognominatus est, vt gongro potiùs quam Scombro similis videri possit. Aristoteles serpentis genus pusilli nominat Ophidion. is & Ophin thalassion, id est marinum anguem nominat, Hermolaus Barbarus. Kiranidæ codex manuscriptus, qualem habeo deprauatissimum, libro 1. *Adonis.* Elemento Vij. quod est ἦτα, Edonen pisce m nominat, (& delectationem interpretatur,) qui aliâs Affidion dicatur. sed Græcè scriptum apparet, ἡδονὴν & ὀφίδιον. Arbitror autem Edonen eundem Adonidi esse. nam Adonis piscis (de quo multa scripsimus in A. elemẽto, pag. 13.) flauo est colore, ξανθὸς Oppiano, ὑπόπυῤῥος Athenæo: ab eodemq; colore cirrhis & ceris vocatur: & Ophidij species vna Rondeletio flaui coloris est. Plura de Ophidio protulimus supra inter Asellos, pag. 91. ex Rondeletij & Bellonij obseruationibus: quibus nonnihil addidimus in Corollario 3. de asellis. Rondeletio suum Ophidion barbatum & maculosum est, vulgò Donzella, quod nomen aliqui etiam Iulidi attribuunt: videri autem potest per aphæresin & diminutionem à Græco Adonis factum. Non soli igitur piscium cinædi, vt Plinius putauit, lutei sunt. *Nerophidion.* Alius est piscis Nerophidion vulgò hodie dictus, nempe acus Aristotelis, vel typhle Bellonij.

Ophthalmiam piscem Plautus nominat. is vulgò Oculata dictus videtur. Vide in Melanuro.

Opson, Ὄψον, id est opsonium, pro pisce per excellentiam dicitur. Athenæus lib. 7. Cum multus & varius apparatus diuersorum ac grandium piscium esset, Myrtilus (vnus ex dipnosophistis) dixit: Merito amici cum προσφήματα (προσφάγια *Suidas [quod commune & è vulgo vocabulum esse Eustathius monet] quæcunq; igne parata, id est cocta, cum pane eduntur*) omnia nominentur ὄψα, piscis tamen solus omnium propter suam in cibo excellentiam sic nominari obtinuit: propter illos nimirum, qui summam in hoc cibo lautitiam maximasq; (ne dicam, insanas) delicias sibi quæsiuerunt, adeò vt præ piscibus reliqua gustare cõtemnerent. Hos igitur opsophagos ὀψοφάγους, appellamus: qui piscibus inquam auidissimè vescuntur: non qui bubula satiantur, neque φιλόσυκον aut φιλόμηλον, id est qui ficus aut mala appetat: aut φιλόβοτρυν, quem botri delectent: sed illos qui περὶ ἰχθυοπωλίαν, id est circa pisces emẽdos versantur. Non verò me latet ὄψον propriè dici id omne, quod igne præparatur, coquitur aut assatur ad cibum: vt ita dicatur veluti ἕψον, (quanquam aspiratio aduersatur. sed ab ἕπω quoq; fit ὀπαδὸς, & ab ἅμα fortè amia piscis gregalis, Eustathius:) vel παρὰ τὸ ὠπτῆσθαι, (ὀπτᾶσθαι, Eustathius.) Apud Suidam quoq; ὀψοφαγία nominatur: & ὀψοφάγος, λαίμαργος, ὄψα ἐσθίων. Philoxenus Leucadius (inq̃t) adeo gulosus (opsophagus erat) vt palàm in balneis manum aquæ calidæ insertam assuefaceret ferre calorem, & similiter os aqua calida colluendo, vt à calore minus offenderetur. Quinetiam coquos eum sibi conciliare solitum aiunt, (τοὺς ὀψοποιοῦντας ὑποποιεῖσθαι,) vt fercula quam calidissima apponerent, quo solus ipse consumeret cum cæteri non possent assequi. Eadem de Cytherio Philoxeno tradunt, & Archyta, alijsque pluribus &c. Descripsit autem hæc, sed non integrè, ex Athenæi primo Suidas. qui etiam verbum ὀψοποιεῖσθαι, interpretatur ὄψα ὠνεῖσθαι, id est opsonare, opsonia emere. & authoris innominati hæc verba citat: Ἔναγχος οὖν ποιμέσι πᾶσιν ὀψοποιουμένοις, ἰχθῦς ἀπεδόμην. nos iam in ijs quæ ex Athenæo recitat, τοὺς ὀψοποιοῦντας coquos interpretati sumus. Est & ὀψοπώλιον apud Suidam, forum piscarium, vel in quo alia etiam opsonia venduntur. Ὁ δὲ Ῥουτίλιος παρὰ τῶν ἁλιευόντων αὐτοῦ δούλων τριωβόλου τὴν μνᾶν τοῦ ὄψου, (deest verbum emebat,) καὶ μάλιστα τοῦ θυρεανοῦ καλουμένου. μέρος δέ ἐστι τοῦτο τοῦ θαλασσίου κυνὸς, Athenæus. Strabo lib. 3. de piscibus circa Turdetaniã loquens ὄψα nominat. Γίνεται δὲ ὑπερπλεῖστερον ἅπαν ὄψον, τοῖς σκευασίαις ἁπλῶς ἀρτυθέν· τὰ δὲ πετραῖα καὶ τῇ ἡδονῇ, ἁπλῶς σκευασθέντα. Mnesitheus. Ὄψου πετραίου παραρτηθέντος ποικίλου, Machon. Panis ab obsonijs appellatur ostrearius, Plinius 18. 11. Hippocrates generalius accipit: Quarto mense (inquit) obsonia sint ægroto, caseus, & carnes ouillæ: reliquo verò tempore, cartilaginea, In libro de affectib. internis. Apud Athe-*ὀψάριον.* næum libro 8. cum Vlpianus ὀψάριον vocabulum à nemine vsurpatum putaret, Myrtilus poëtarum aliquot testimonia adducit, qui ὀψάριον pro pisce protulerunt, Platonis, Pherecratis, Philomenis, Menãdri, Anaxilæ. nam in Anagyro Aristophanis (inquit) ὀψάρια interpretatur προσφήματα: vt & in Pannychide Alexidis. Est quidem diminutiuæ formæ nomen, quod tamen Tarentinus in Geoponicis simpliciter pro piscibus vsurpat: neque enim solum τὰ μικρὰ ὀψάρια, verùm etiam μεγάλα ὀψάρια dicit, nõ minùs ineptè ac si quis pisciculos grãdes diceret. Suidas ὀψάριον, probè interpretatur ἰχθύδιον. Oetropsaro, Christopsaro, & similia, non à psaro, sed ab opsario composita mihi videntur. Ὀψαρτύτης, μάγειρος, Suidas. Timæus ait Ἀριστοτέλην ὀψαρτύοντα ὀψοφάγον εἶναι καὶ λίχνον. Idem in Δαιτρός. Ὀψαρτυτική, μαγειρική. Ἀρτεμίδωρος ὁ Ἀριστοφάνειος συνῆξεν ὀψαρτυτικὰς λέξεις, Idem. Opsartyticorum authores memorantur Athenęo lib. 12. qui non solùm de piscibus, sed alijs quoque diuersis opsonijs scripserint. Glaucus, Locrus, Mithæcus, Dionysius, Epænetus, &c. Idem versus aliquot ex Opsophagicis Philoxeni Leucadij refert, lib. 1. Fortè & Ennij Phagitica, ex quibus versus aliquot de piscibus refert Apuleius in Apologia, Opsophagica meliùs inscriberentur. Apicij de opsonijs & condimentis librorum, nonus Thalassa, id est Mare: decimus Halieùs, id est, Piscator, inscribuntur. Ὀψάρια δύω in Euangelio Ioannis pro duobus pisciculis legimus: vbi cæteri Euangelistæ ἰχθύας habent. Φίλιχθυς Athenæo idem qui ὀψοφάγος est, & per periphrasin περιπαθὴς τοῖς ὄψοις. Sic φιλόκρεως Eustathio, qui piscibus delectatur. Ichthyophagi necessitate quadam piscibus famem pellunt, quòd alia cibaria non suppetant: opsophagi consulto ad voluptatem & luxum iis se ingurgitant.

Ex Eustathij in Homerum commentarijs: Ὄψα τὰ τοῦ σίτου ἡδύσματα, διότι οὐκ ἔωθεν, ἀλλ᾽ ὀψὲ τὰς τοιαύτας τροφὰς προσεφέροντο· ἢ μᾶλλον διὰ τὸ εἰς χρῆσιν ἐλθεῖν τοῖς ἀνθρώποις τὰ τοιαῦτα ἐπὶ τρυφῇ, οὕτως εἴρηται τοὔνομα. Ὀψάριον, ὑποκοριστικῷ τύπῳ, ἐπὶ ἰχθύος ἀφωρισμένως, (ἰδίως κατά τινα ἐξοχήν) ἁπλῶς δὲ ἐπὶ παντὸς προσφήματος. Ὀψοφαγεῖν, τὸ παρὰ τὸ δέον ὄψοις χρῆσθαι. Homerus Iliad. λ. κρόμυον ποτῷ ὄψον, id est cepam opsonium potus nominat, metaphora quadam. propriè enim pisces & caro opsonium est pani: quoniam cum illis plus panis & suauiùs consumimus: & sal tum pani tum alijs cibarijs pro opsonio est. cepæ verò & tragemata (id est, bellaria) dicta, quoniam sitibundos faciunt, & ad potum excitant, ποτῷ ὄψον ab Homero vocantur, vt Eusta-

Eustathius docet. Vt τέμαχος (inquit idem) non de quouis segmento, sed piscium duntaxat tomis dicitur: sic ὄψον sæpe absolute pro pisce ponitur. Ab opso fit paropsis, παροψὶς, τὸ τρυβλίον, genus vasis: Platoni tamen eadem vox genus quoddam opsonij varium significat. Hinc etiam fit verbum ὀψάω. item εὐοψία, opsoniorum copia: vt ἀνοψία, eorundem inopia. ὀψωνεῖν (id est Opsonare) dicuntur, qui pisces, præsertim pretiosos coemunt: & qui eosdem in cibis absumunt, ὀψοφαγεῖν. contra quem luxum Athenis placuit senatui vt duos aut tres ὀψονόμους cōstituerent. Οὗτος ὀψωνεῖν ἔοικ' ἐπὶ τυραννίδι, Aristoph. in Vespis de homine pisces pretiosos & regios coëmente. Τὰς Νηρηΐδας ὀψωνεῖν τις ἐκωμῳδεῖτο, διὰ τὸ πολυτελὲς τῶν ἰχθύων ἐξωνήσεως, Eustathius in Iliad. Λ. Ab opsophago superlatiuus gradus est ὀψοφαγίστατος: idemque apud Sophoclem intendendi gratia geminatus, ὀψοφαγίστατος. cuiusmodi & hæc sunt, βλακίστατος, λαγνίστατος, λαλίστατος, κλεπτίστατος. Socrates non vt vulgus hominum in cibis & condimentis, quò vel ederet vel biberet amplius suauiusque: sed in exercitio opsonij rationem collocabat. quare vesperi serò inambulans, quid faceret interrogatus: respondit se opsonium pro cœna quærere, ὄψον τῷ δείπνῳ εὑρίσκειν. Socratem ferunt, quum vsque ad vesperum contentiùs ambularet, quæsitumque esset ex eo quare id faceret: respondisse, se, quò meliùs cœnaret, opsonare ambulando famem, Cicero 5. Tuscul. Quoniam verò opsonium ceu condimentum (ἥδυσμα) quoddam inuentum est, οὐχὶ τὸν ἄρτον, οὐ μὴν οὐδ' εἰς πλέον (lego σιτίον. nam vt Eustathius alibi tradit, σῖτον genere neutro & σιτίον, cibum è frumento confectum vel panē significat. σῖτος δὲ ὁ ἀκατέργαστος) ne id quod Socrates in quendam immoderatius opsonio (τῇ ἐποψήσει) vtentem, torqueri in ipsum possit: nempe, Ὦ παρόντες, τίς ἡμῶν τῷ μὲν ἄρτῳ ὡς ὄψῳ χρῆται, τῷ δ' ὄψῳ ὡς ἄρτῳ; Vbi animaduertendum obiter tria vocabula, ὄψον, προσόψημα, ἐπόψησις, rem vnam significare. Hæc omnia in eodē loco Eustathius. Et alibi: Veteres (inquit) ὄψον communiùs acceperunt, posteriores (magis iam proni ad luxum) ad pisces contraxerunt, per excellentiam: vt vulgò etiamnum ὀψάριον pro pisce dictum indicat. Opsonatorem nunc vocant, ὀψωνάτορα,) opsoniorum emptorem, quem veteres, vt Xenophon, ἀγοραστὴν: quod vocabulum communiùs (pro quouis aliquid emente) vsurpatur. Aristophanes ὀψώνην nominauit. Παροψωνεῖν verbum Cratini est, παραγοράζειν Alexidis, Athenæus, qui & Archestratum opsodædalum nominat, quòd circa opsoniorum structuram & apparatum curiosa eius peritia fuerit: sicut λογοδαιδάλους orationis poliendæ artifices appellant. Apicium (nepotum omnium altissimum gurgitem) Græci opsophagi cognomento insigniunt, Cælius. Opsophagos dici putat Xenophon, vel apud eum Socrates (libro 3 de factis & dictis Socratis) qui modico vtantur pane, obsonio (*sic scribit per b. non per p.*) autem multo, Idem. Et alibi, Scitu dignum illud quoque apud Eleos cultum quandoque Apollinem Opsophagi cognomento, velut gulonem dicas. eius meminit Polemo, in ea quæ ad Attalum, epistola. Euenum dicere solitum accepimus, ignem videri omnium bellariorum iucundissimum, Cælius. arbitror autem Græcè ab Eueno dictum esse ὄψων: quam dictionem non bellaria, sed opsonia vertere oportebat. Ὀψοποιητικὴ τέχνη, nominatur à Platone in Gorgia. Alia quædam ad huius vocabuli philologiam pertinentia, quæ in Lexicis Græcolatinis vulgaribus annotantur, hìc prætereo. Plura etiam in Vocabularijs Latinis leges, Promptuario & alijs. Terentius alicubi pisces opsonij nomine intellexit.

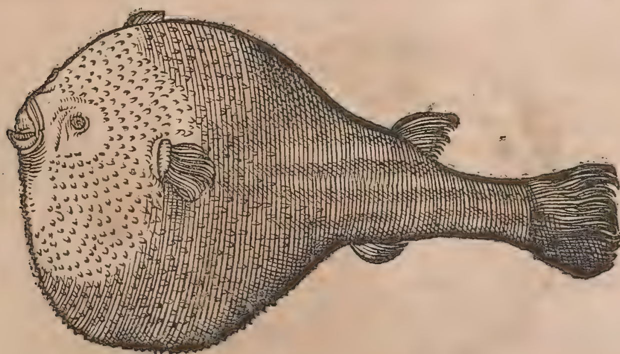
Sunt & OPSOPHAGI (ὀψοφάγοι) pisces Oppiano dicti, Halieut. 1. degentes in petris, quæ plenæ sunt chamis & patellis. Rondeletius putat opsophagum, epitheton tantum esse piscis alicuius, cuius nomen proprium ab Oppiano sit omissum.

ORATA. Vide Aurata.

DE ORBE VEL ORCHI, BELLONIVS.

FLuuialis non est piscis, Aegyptijs ex Nilo familiaris qui à testis forma Græcis ὄρχις dicitur: neque ad aliud amplius capi solet, quàm vt illi eius pellem tomento impleant, & alienigenis diuendant. Capitur circa Saiticam præfecturam, vulgo el Saet dictam. Duo sunt eius genera, ambo rotunda, corio duro contecta, vt lagenam imitari videantur: vnde Græcum vulgus Flascopsarum, id est, lagenam piscem dixerunt. Piscem rotundum apud Plinium legas, sine squamis, (*atqui in icone quam exhibet squamæ pinguntur, & os nimis prominulum:*) totumq; capite cōstare, contectumque durissima pelle: cuius notæ huic propemodum pisci conueniunt: quem antiqui testem ob rotunditatem, alij verò orbem appellarunt. Venetum vulgus perperam columbum nominauit. A B

DE EODEM, RONDELETIVS.

ORBICVLATOS pisces vel orbes sic appello, quòd in orbem & rotundam figuram circumacti sūt. Horum aliquot sunt genera: quorum primum ex Orientis, alia ex Septentrionis plaga delata vidi. A

Eſt igitur orbis primus is, qui à Venetis peſche columbo, (*Maſſarius Paſtinacam, Venetis piſcem columbum dici author eſt: & Rondeletius alibi, Galeum læuem Romæ ſimiliter vocari,*) à Græcis quibuſdam huius ætatis flaſcopſaro nominatur, quòd lagenæ figuram referat.

B In Nili oſtijs capitur. figura eſt ſphęrica, ſi caudam excipias: prorſus à ſquamis nudus, vnde eum hallucinatum fuiſſe conſtat, qui totum ſquamis opertum exhibuit. Cute dura admodum contegitur: quam aſperam efficiunt aculei parui quibus tota conſperſa eſt. Ore eſt paruo, dentibus quatuor latis munito. Vnicum vtrinque foramen, & p nnam vnicam habet ad branchias capriſci modo: pinnulam aliam in prona parte prope caudam, aliam huic ferè reſpondentem in ſupina. (*Pinnulæ quam in ſummo dorſo pictura oſtendit, hic nõ meminit. Bellonii quidem pictura nullam eo in loco habet: ſed noſtra magna, Corollario antepoſita.*) Cauda in vnicam & latam deſinit.

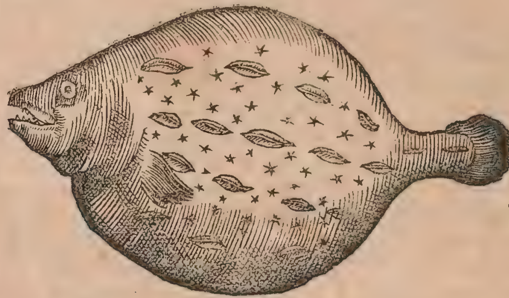
F E Piſcis hic eſculentus non eſt: totus enim capite vel potiùs ventre conſtat: quare exiccatus & tomento vel alga oppletus, inter templorum anathemata, vel cubiculorum ornamenta ſuſpenditur, cæli partem à qua flat ventus, roſtro ad eam conuerſo indicans.

A Ex his omnibus perſpicuum eſt piſcem eum eſſe, qui à Plinio orbis dicitur, quanquam eo in loco pro orbis in exemplaribus quibuſdam legitur orchis, id eſt teſtis, à figura etiam rotunda. Verba Plinij ſunt: Duriſſimum eſſe piſcem conſtat, qui orbis vocetur, rotundus eſt & ſine ſquamis, totuſque capite conſtat. Quæ omnia noſtro orbi conueniunt: duriſſima eſt & propter aculeos aſpera cute, cui cuticula alia tenuis ſubiacet. figura eſt rotunda, deniq; totus caput eſt: roſtrum enim duntaxat paulùm prominet, reliquum exertum non eſt: vel, vt diximus, totus ventre conſtat & cauda. E mari Nilum ſubire conſtat: aiuntque vniones ex rore ore excepto concipere & parere, quod falſum eſſe exiſtimamus.

Lib. 32. c. 2.

C

DE ORBE SCVTATO, RONDELETIVS.

Scutatum Orbem vocamus quem hic exhibemus, vt à ſuperiore & alijs orbiculatis diſtinguatur, cuius nominis imponendi cauſa fuit os illud ſcuti forma, quod ea in parte, in qua in terrenis animantibus pectus eſt, ſterni vice habet. Sunt qui ſcutiferum appellant: quà appellatione inductus quidam (*fortè in libro de nat. rerum, aut alio ſimili: vbi figuræ animalium pleræque omnes falſæ ſunt, non naturæ ſed picturæ monſtro. Sed Albertus militem marinum, ſcutatum, & veluti galea opertum longe alium facit, è Teſtudinum genere, Barchoram & Zytyron vocans atq; deſcribens libro 25. de animalib.*) pro ſcutifero piſce, ridiculè hominem capite galea operto, ſcutum manu tenentem depinxit. Holandi apud quos piſcem hunc vidi, *Suetolt*, alij *Bufolt* (meliùs *Snotolf*) nominant à muco quem ore emittit.

B Eſt igitur hic piſcis corpore terete, mucoſo, capite magis exerto quàm ſuperior: oris ſciſſura maiore, dentes in eo ſunt plures & minores, oculi parui, & exquiſitè rotundi. Branchiarum rimam multò maiorem habet: infra has, pinnas duas. Subeſt pro ſterno os illud, quod ſcuti ſpecie eſſe diximus. Neq; prona neq; ſupina parte pinnas habet, cauda in vnicam latam deſinit. A capite ad caudam vſque oſſa oui figura diſpoſita ſunt, inter quorum interualla aculei interiacent.

Piſcis eſt rarus & non edulis.

DE ORBE ECHINATO SIVE MVRICATO, RONDELETIVS.

A Tertium Orbis genus quod etiam in Septentrionali Oceano capitur, manifeſtis notis ab alijs diſſidet, nempe aculeis plures cuſpides habentibus, cui ob id echinati ſiue muricati nomen dedimus. E-

chinus

chinus enim asperum & hirtum significat, vnde echinati calyces castanearum Plinio. Nuces (inquit) vocamus & castaneas, quanquam accommodatiores glandium generi: armatum ijs echinato calyce vallum, quod inchoatum glandibus. Muricati verò nomenà muricibus deducitur. Sunt autem murices machinulæ ferreæ, quadrati figurâ, quæ dolosè aduersus fures, aut hostes in terram conijciuntur: quia in quancunque partem incubuerint, vnum aut plures aculeos transituris infestos protendunt. (*De quibus diximus suprà in Muricibus conchis, Elemento M.*) Ab his orbes muricatos appello ob aculeos. *Lib. 15. c. 23.*

Muricatis igitur aculeis totus hic orbis riget, vt manu tollere non possis, nisi cauda extrema apprehensa. B Capite est multò minùs exerto quam proximè descriptus: corpore magis rotundato & maiore, A in quo nullæ sunt pinnæ præterquam in cauda, quæ in vnicam desinit. Sunt qui hystricem ab aculeis non ineptè appellent. *Hystrix.* Posset etiam nonnullis videri Æliani sagittarius, quem rubri maris piscem esse scribit. *Sagittarius.* Sagittarius, in eo mari procreatur, & quoniam herinacei speciem & similitudinem habet, firmis & bene longis armatur aculeis. *Lib. 11. c. 50.* Sed de hac re iudicent ij, qui maris rubri pisces viderunt. nihil temere de rebus parum compertis affirmare volo.

COROLLARIVM.

Effigies primæ speciei Orbis Rondeletij, quam ad sceleton huius piscis Francofordiæ olim delineari curauimus, sequenti pagina expressa est.

Pliniani codices nostris temporibus vulgati, omnes piscis rotundi nomen qui totus capite constet, sine squamis, habent Orchis: sed Isidorus, & alij, vt Aggregator, legerunt Orbis. Venetijs piscem Columbum vulgò nominant: & qui sceletos in Germania vendunt aut ostentant institores, columbam marinam. Angli *Lumpe*: quod nomen per aphæresin à columba factum conijciebam olim: sed admonuit me vir quidam Anglus eruditus, *Lumpe* à sua gente vocari massam rotundam, informem, cuiusmodi ferè hic piscis sit. *Anglica & Germanica nomina.* nostris hoc vocabulum id significat quod Græcis ῥάκος, id est linteum attritum, vestem laceram, centonem. Mustelæ etiam fluuiatilis genus aliqui *Lump* appellant, vt suprà dictum est. Eundẽ vel prorsus, vel genere saltem puto esse piscem, qui inferioribus Germanis, (Hollandis, & circa Antuerpiam, & alibi) *Schnottholf* vel *Snottolf* dicitur, id est Mucosus. nam *Snot* Hollandis, sicut & Anglis, idẽ quod nobis *Schnuder*, hoc est mucum & pituitam viscosam significat, piscem esse ferunt cinereo colore, carne prorsus mucosa, vt nihil quàm mucus videatur. In alijs oræ Germaniæ locis, vt circa Suerinum, vel hanc, vel similem, aut eiusdem generis speciem *Seehas* appellant, id est leporem marinum: qua ratione, nescio: nisi fortè à forma oris. Veterum quidem Lepus marinus longè alius est. ego *Seehan*, hoc est Gallum marinum potiùs nuncuparem: quòd eius sceletos, vt scribit Rondeletius, suspensus, à qua parte ventus spiret, rostro ad eam conuerso, indicet: sicut Gallus auis tempestatis mutationem cantu denũciat. vnde & Lyram Rondeletij, Germani similiter vocant *ein Seehan*. Apuleius Apologia prima inter alios pisces Caluariæ marinæ meminit, ex Ennio vt conijcio. fuerit autem is fortè quo de agimus. neque enim alium inuenio, qui ad cranij formam, magnitudine, rotunditate, & dentibus humanorum similibus, magis accedat. *Caluaria.* Lusitanicum quoque nomen Talparie, inde corruptum videri potest. Physa à Strabone & Athenæo inter Nili pisces memoratur: nomine, vt apparet, ab inflatione facto. & quoniam *Physa.* Orbis quoque in Nilo capitur, vt Bellonius ac Rondeletius affirmant, idemque vesicæ instar inflatæ est, physam appellari quid vetat? Grammatici physan (à recto φῦσα, ἡ) interpretantur follem, vtrem, flatum, aërem, pharetram, & Nili piscem. Ante annos aliquot Gallus quidam homo doctus, per Asiam & Ægyptum peregrinatus, cum in colloquium mecum venisset, Coracem (id est Coruum Græco nomine) mihi appellabat piscem, totum globosum, excepto rostro prominẽte nigro, & cauda exigua: corpore subalbo: *Corax.* quem Galli ballam id est pilam, à figura vocitarent. Sed ille Coracis nomen huic pisci aut ipse finxit, aut fictum ab alijs accepit, à rostri nimirum figura aut colore. nam veterum Græcorum Corax longè alius est, vt suo loco C. elemento, ostensum est.

Sceletos piscis illius quem delineaui, Francofordiæ olim mihi visus, plane ad caluariam, seu pilam ligneam, qua in ludo pyramidum dicto vtuntur, rotunditate & magnitudine accedebat: B aculeis plurimis, breuissimis, asperis, echini instar, refertus. dentibus in ore binis, magnis, candidis. extensa retrorsum cauda (vt aliorum piscium) ad palmi minoris longitudinem. Talem institores quidam septem vel octo drachmis indicabant. Is quem Angli *Lumpe* indigetant, lautissimus & pinguissimus est, vt audio: frequens in Anglia. cutis ei detrahi solet. Rubens colore infantis recens nati laudatur: albus non item. Sanguinem habet copiosum.

Sunt & aliæ non positæ à Rondeletio, huius piscium generis species: quas omnes si quis orbis communi nomine propter figuram orbiculatam & mucrones in cute eminentes complecti voluerit, permittemus. quanquam prima species, quæ dentes quaternos planos ostendit, hoc nomine dignior videtur. quæ & sola ni fallor, in cibum venit: reliquæ fortè, propter mucum & pituitam qua abundant, non item: dentibus etiam, oris specie, alijsque notis diuersæ. eas vulgò *Snotolf*, quasi myxinos & mucones appellant Germani. de quo nomine plura dixi supra in Corollario Leporis mar. A. pag. 479. Ex ijs speciem vnam, qualem ab amico quondam accepi, ad viuum (vt aiebat) depictam, pag. 635. iconi alius oblongi generis, cuius sceleton Adrianus Marsilius à Dongen &c. ad me misit, subiunxi.

Color in huius piscis effigie erat, circa dorsum, qualis in terrestribus ranis videtur: circa latera & inferius, ex subcœruleo & viridi permixtus. Antuerpię cinereo colore capi audio.

Aliud etiam genus oblongum Adrianus Marsilius à Dongen Pharmacopola Vlmensis ad me misit, depictum ad sceleton non marini quidem Leporis, sed Snotolfi nomine: quem breuiter describam, quantum ex icone apparet, siue ea omnino naturalis, siue aliquid etiam in ea artificiosum est. Longa est dodrantem & palmos duos. lata palmo vno, circa medium præcipuè: ad caput attenuatur, sed magis ad caudam: dorsum medium fastigiatur. punctis notatur varijs, subrotundis, & eminentijs exasperatur triangulis, per tres aut quatuor ordines digestis per interualla. Oris aperti hiatus figuram ferè oualem refert. Pinnæ ad branchias binæ: vna in fine dorsi, altera in fine ventris, inter quas corporis pars

extrema

extrema veluti discreta & articulo distincta videtur. cauda tripartita, siue natura, siue potius arte. Mucosus admodum est, inquit Marsilius: non osseum, non carneum quicquam habet, mucoso tantum lētore expletur. captu difficillimus. nam vbi hamum vel retia senserit, suum illum mucum euomendo, lubrica reddit omnia, contractoque in orbem exuuio prosilit, Hęc ille. Mollem quidem & mucosam carnem, & eminentias trigonas, cum alijs Snotolfis communes videtur habere. Pictura eius hæc est.

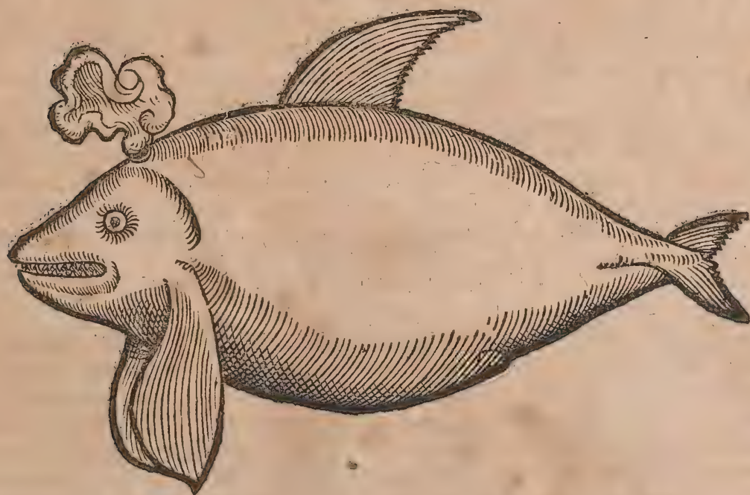
Orthragoriſcus Rondeletij, & altera eius ſpecies à nobis exhibita, commune aliquid cum prima ſpecie Orbis habere videntur, corporis rotunditate ferè, & dentibus latis planiſq;, &c.

Icon Snotolforum ſpeciei vnius, qualem ab amico quondam accepi: de qua paulum infra pag. 633. verſu 60. ſub finem fere.

DE ORCA RONDELETIVS.

In Rondeletij icone latitudo ferè dimidia eſt ad longitudinem. At Orca Bellonij longior, Delphino ſimilior, & roſtro reſimo eſt, &c. Vide ſupra in Delphino, mox poſt numiſmata ex Bellonio poſita, pag. 339. item ex Olai Magni Mappa, Balænam cum adiuncta Orca, pag. 118. Sed huius picturas reprehendit Rondeletius, vt dicemus.

ORca ex beluarum marinarum eſt genere, cui nomen poſitum eſt à vaſis oleatij ſiue vinarij ſimilitudine, quod tereti (*rotundo*) eſt, & vniformi ſpecie. eo hodie in Prouincia & Gallia Narbonenſi ad hauriendam & ſeruandam aquam vtimur, & parum mutato nomine dorgos vocamus, quaſi orchos, id eſt, orcas. Talis eſt huius beluæ figura: nam toto corpore eſt valde craſſo & rotundo, extremis non valde prominentibus & tenuioribus. Santones eſpaulars vocant, ab humerorum ſeu potius ſcapularum latitudine & craſſitudine. A

Eſt igitur orca roſtro, & fiſtula, pinnis & cauda delphino ſimilis, corpore vigeſies (*quater aut quinquies, Bellonius in libro Gallico*) craſſiore, potiſſimum circa ventrem. Dentes habet valde latos in acutum deſinentes, ſerratos. B

D Dentibus balænam persequitur: quam quum mordet, veluti mugitum tauri à canibus comprehensi cogit edere. Quam ob causam nautæ qui piscatus causa in nouum orbem nauigant, barbaros rogant, vel si liceat, imperant, ne orcas lædant, aut venentur: quoniam orcarum opera balænas, phocas, aliasq; beluas capiunt. Orcæ enim truculentis dentibus beluas alias impetentes, maris gurgites cogunt relinquere, & ad litora confugere, quas illic sagittis telisque alijs interficiunt. Ex quo colligere licet verum id esse, quod de balænarum & orcarum pugna Plinius libr. 9. cap. 6. literis mandauit. Balenæ (inquit) & in nostra maria penetrant. In Gaditano Oceano non ante brumam conspici eas tradunt. condi autem æstatis temporibus in quodam sinu placido & capaci, mirè gaudētes ibi parere. Hoc scire orcas infestam his beluam, & cuius imago nulla repræsentatione exprimi possit alia, quàm carnis immensæ, dentibus truculentæ. Irrumpunt ergo in secreta, ac vitulos earum & fœtas, vel etiamnum grauidas lancinant morsu, incussæque ceu Liburnicarum rostris fodiunt. Illæ ad flexum immobiles, ad repugnandum inertes, & pondere suo oneratæ, tunc quidem & vtero graues, pariendiue pœnis inualidæ, solum auxiliū nouêre in altum profugere, & se toto defendere Oceano. Contra orcæ occurrere laborant, seseque opponere, & cautium angustijs trucidare, in vada vrgere, saxis illidere. Spectantur ea prælia ceu mari ipso sibi irato nullis in sinu ventis, fluctibus verò ad anhelitus ictusque quantos nulli turbines voluūt.

Belluas alias persequitur.

Orcarum pugna contra balænas.

H. a. Ab huius beluæ similitudine puto prægrandes Oceani naues ourchez vocari.

A Fuit aliquando in ea sententia vir quidam doctus, vt eam beluam quam depinximus, xiphiam esse crediderit: sed xiphias rostrum prælongum habet ensis specie, non dentes: hæc vero dentes infestissimos & maximos. quare xiphias esse non potest, id quod etiam ex ijs quæ suo loco de xiphia diximus clarius fit.

Xiphias alius piscis est.

Rursum hic turpiter impegit autor libri de aquatilibus, qui orcam & orcynum confundit ex Oppiano lib. 1. ἁλιευτικῶν. quod falsum esse docent Oppiani versus, qui orcynum cum thunnis numerat. Θυῶνοι μὲν θυώνοντες ἐν ἰχθύσιν ἔξοχοι ὁρμὴν, Κραιπνότατοι, ξιφίαι τε φερώνυμοι, ἠδ᾽ ἀπερόπτης ὀρκύνων γενεή. *Sed in Thunni historia, Elemento T. quisnam sit verus Orcynus, liquido apparebit.*

Contra Bellonium, Orcynum thynnis cognatum esse, ab orca bellua diuersum.

DE EADEM, BELLONIVS.

A Orcam (ὄρκυνον Oppianus vocat) inde dictam aiunt, quod eius capitis ac caudæ extrema in vasis eiusdem nominis figuram gracilescant, corporis autem crassitudo vastè per medium intumescat: Vulgus nostrum (fortassis ex eodem argumento) vtrem vocauit: vne Ouldre. Dubium est an Strabonis ὄρυξ huic respondeat. Constituit enim Orygem inter cetacea maiora, qui ab Oryge Ægyptio quadrupede Gazella vulgò dicto, suum fortasse nomen mutuatus est.

B Cæterùm Orca, piscis est cetacei generis, crassa admodum corporis compage, reliqua quæ ad nos perueniunt cetacea, præter Balænam, facile excedens: vt alteram (quæ minor erat) octingentarum librarum pondus, alteram verò plus mille libras excedere aliquādo viderimus. maiorem pedes amplius quam octodecim longam, crassam autem per medium decem & amplius: alteram porrò duodecim tantum pedes longam, crassam autem pedes sex. Ambæ (*ambas*) Delphino ac Tursioni ita similes, vt non solùm Marsuini nomen sibi vulgo vendicent, sed & pro Marsione publicè exponantur. Orca, cute quasi corio integitur, admodum glabra ac politissima, ad dorsum liuente, ad ventrem albicante. Pinnas habet vtrinque vnam, pusillas quidem, si cum corporis magnitudine conferantur: quemadmodum oculos etiam paruos: tertiam gerit alam (*aliam*) in dorso erectariam, Delphini ac Tursionis more, caudam lunatam, ac multum latam, vt mediam vlnam distenta excedat. Rostro est simo, sursum repando: cuius labri inferioris tanta est crassitudo, vt à superiore seiungatur, dum piscis pronus est, idque quadraginta truculentis dentibus armauit natura: quorum anteriores obtusi & graciles posteriores acuti & crassi sunt. Cætera Delphino similis est, masculusque pudendum in medio ventre reconditum gerit: quod si vnguibus primum, deinde digitis exeras, (*extrahas*,) duorum pedum longitudinem excedere comperies, in mucronem attenuatum. Fœminæ pars verenda, ano vicina, muliebribus respondet: ad quam vtrinque ad duorum digitorum interuallum (quemadmodum Delphino ac Tursioni) quædam sunt foramina, in quibus mammarum papillæ delitescunt. Cæterum de interna huius piscis anatome multa persequerer, nisi ea ad Delphinum ac Tursionem accederet: dempto liene tamen, qui contra ipsorum formam, vnico orbiculari globo in placentæ formam effictus, neque vllo pacto distincto similis est.

COROLLARIVM.

A Petrus Gillius & Bellonius Capitoleum vulgò dictam belluam, balænam potiùs quàm orcam (contra Iouij sententiam) esse arbitrantur: Rondeletius verò eandem nec orcam, neque balænam, sed physeterem. Vide supra in Corollario de Balæna A. pag. 117. & infra in physetêre. Sunt qui marinas orcas à Strabone orygas vocari rentur, Hermolaus: suam tamen cuique existimationem relinquo, Massarius. Meminit autem orygum Strabo lib. 3. In mari extero (inquit) cete & plura & maiora fiunt: circa Turditaniam verò imprimis, vbi fluxus atque refluxus augentur: quæ causa nimirum & multitudinis & magnitudinis est, propter exercitationem: vt oryges, (in Græco est genitiuus pluralis ὀρύγων,) balænæ, & physetêres. Ὄρυξ pro pisce apud Hesychium & Varinum scribitur: ego sine γ. malim. Capitoleum vulgo dictum aliqui Balęnam veterum putant (Gillius & Bellonius) Iouius orcam, Rondeletius physeterē. Vide infra in Physetêre. Bellonius Gallicum (sed originis Germanicæ) Marsouin nomen, commune phocænæ, delphino & orcæ (quam tamen Galli priuatim Oudre nominent) Bellonius facit in Gallico libro de piscibus, ita vt substantiuum vnum tribui possit omnibus, adiectiuo singulis ad indicandam magnitudinis differentiam apposito. phocena enim paulo minor est delphino, orca longè omnium maxima. Vide supra in Corollario de delphino A. pag. 327. Ergo orcam Germanis interpretabimur *ein Vterfisch, Vtervval, Schlauchvval, Walschvvein, grosz Meerschvvein.* Memini quidem Olaum Magnum tradere, genus ceti, quod *Springvval* Germanis Noruegis nuncupatur, (quasi dicas salientem cetum, a velocitate,) ab

Oryx.

Capitoleus.

te,)ab alijs balænã,ab alijs orcã existimari:cui altus quidam & latus supra dorsum mucro emineat:qualem belluam pictam ex Olai tabula dedimus supra in Corollario de balæna, pag. 118. hac inscriptione, Balæna cum adiuncta orca, sed pleraśque omnes cetorum in ea tabula picturas absurdè pictas arguit Rondeletius,cuius verba hac de re nos supra in Leonino monstro posuimus. Orcas,(*Orca*,)duabus alis ingentibus velitat (*velificat*)supra maria, terrorem potius quam periculum triremibus afferens.atque hæ ambæ (*alæ forsan extensæ*) prætorias domos vastitate quandoq; æquant. Vnde lusus ille Lucianicus in veris narrationibus,Cardanus libro 10.de Subtilitate.Et mox:Est in eodem mari (Getico)orcadis(*orcæ*)genus quoddam,gibbero & agilitate insigne,*Springual* vocatum: ob magnitudinem autem immensam è genere orcadum esse creditur.pisces enim maximos & incredibilis vastitatis orcades vocant, simili nomine insularum quæ Britanniæ in Oceano adiacent,Sic ille. Sed insulæ Oceani illæ Orchades dicuntur,Ὀρχάδες:belluæ verò marinæ,Orcæ:quarum Græcum nomen,nisi ὄρυγες Strabonis sint,ignoratur.Bellua *VVhirlepoole* ab Anglis dicta, quæ per caput aquam eijcit:quarum duę aut tres in Thamesi fluuio captę sunt anno Salutis 1555.orca an physeter sit,Angli inquirant.Channa piscis à nostris rusticè dicitur orcana,Niphus Italus.

Orcæ teretes sunt atque vniformi specie, vnde & vasa dicta,Festus. Bellonius in opere Gallico de piscibus plura scribit de orcæ nominibus,magnitudine, forma,partibus cum exterioribus tum interioribus,libri primi duobus vltimis capitibus: & rursus libri 2.c.10.& 11. Sed ea ferè omnia, in ijs quæ Latinè scripsit,in compendium contraxit. B

Orca magnitudinis immensæ est:& ipsa quoque fluctum aquarum,vt physeter,adeò in altum reflat, vt perinde ac fumus eiaculantis bombardæ procul spectantibus esse videatur,Massarius. C

Orca cum vult balęnis occurrere, angustiis saxorum,quibus permeaturæ sunt sese opponit. De pugna harum beluarum lege Oppianum libro 5. Massarius. Nos supra pag. 118. picturam ex Olai Magni tabula dedimus,qua orcam repræsentat persequentem balænam. D

Orca in portu Ostiensi visa est oppugnata à Claudio principe. Venerat tunc exædificante eo portũ, inuitata naufragijs tergorum aduectorum è Gallia, satiansque se per complures dies, alueum in vado sulcauerat,accumulata fluctibus in tantum,vt circumagi nullo modo posset:& dum saginam persequitur, in litus fluctibus propulsa,eminente(*alias, emineret*)dorso multum super aquas carinæ vice inuersæ.Prætendi iussit Cæsar plagas multiplices inter ora portus,profectusq; ipse cum prætorianis cohortibus populo Rom.spectaculum prębuit,lanceas congerente milite è nauigijs assultantibus,quorum vnum mergi vidimus reflatu beluæ oppletum vnda,Plinius. E

Orca retibus capta nihilo valentior est quouis alio exiguo pisce: præsertim si cauda eius impediatur.pinnas enim habet nimis paruas comparatione suæ molis : itaque cum iuuare seipsam,& corpus suum aliqua vi impellere aut eiaculari nequeat, remanet infirma: & si diutius reti detineatur sub aqua suffocatur,vt & alia propriè dicta cete quæ pulmones habent ac respirant, Bellonius.

Orca genus est vasis. Cerussa vsta casu reperta est incendio Piræi,cerussa in orcis cremata, Plinius 35. 6.quem locum explicans Hermolaus : Orcam(inquit)Probus in illo Persij versu, Angustæ collo non fallier orcæ,interpretatur amphoræ speciem. Omnino veteribus & vinarium,& olearium vas erat orca. item salgamarium,vt in quo fici quoque, vt Plinius inquit, asseruabantur,item salmentarium,hoc est salsamentarium.Tanta fuit(vasorum preciosorum Pompeij) multitudo, vt peculiare theatrum trãs Tyberim hortis exposita occuparent,Idem Plinius lib.37.cap.2. vbi rursus Hermolaus:Legendum orcis,non hortis.Orcæ gemmis pigmentisque fœminarum,(*hoc puto sine authore dicit:*) item ficis dicantur. Festus:Orcæ genus beluæ marinæ maximum:ad cuius similitudinem vasa ficaria(*vinaria, in nostris codicibus Festi*)orcæ dictę.sunt enim teretes atque vniformi specie. Probus non vniformi, sed amphoræ speciei:vt in alterutro sit error. Flauius Vopiscus in Aureliano de Phagone : Bibebat(inquit)infundibulo apposito plus orca. Simplex è dulci constat oliuo. Quod pingui miscere mero,muriaque decebit, Non alia,quam qua Byzantia putruit orca, Horatius 2. Serm. Quod sępe vbi conditum vinum nouum,orcæ in Hispania feruore musti ruptæ,Varro de re rust.lib.1. Angustæ collo non fallier orcę.Persius Sat.5.vbi grammatici:Orca(inquiunt)vas aleatorium est, quo coniecti agitatiq; tali emittuntur in tabulam aleatoriam. Alij orcam vas fictile interpretantur lata aluo, angusto ore ac fundo,longiori collo:in quam inter ludentes pueros qui nucem iniecisset victor erat. Vbi copia ficorum abundat, implentur orcæ,in Asia cadi,&c.Plin.lib.15.In orcas bene picatas meridiano tempore calentem ficum condere,Columella lib.12.c.15.Cyminum, fœniculum,rutam,mentam in orculam condito,Cato de re rust. Mænaq; quod prima nondum defecerat orca,Persius Sat.3. Cælius Calcagninus de talorum ludo scribens ; Ad summouendas, inquit,aleatorum fraudes,qui subdola manu vti callent:institutum est,vt in cõditorio, seu tu pyxidem mauis appellare,repositi tali promerentur in abacum:id conditorium Persius orcam,sumpta ex monstro marino translatione, appellauit. Sic & Pomponius poëta Bononiensis,Dum contemplor orcam taxillos perdidi,Hæc Calcagninus. Oryx scaphij genus est: Vide in Oryge quadrupede H.a. Ad Latinam dictionem orca,accedit proximè Græca ὕρχη. Ὕρχας,κεράμια ἀγγεῖα, ὑποδεκτικὰ ταρίχων,δύο ὦτια ἔχοντα, Suidas. Εἰ δὲ καὶ Ἀριστοφάνης ὠνόμασεν ὑρχὰς (malim ὕρχας,paroxytonum) οἴνου,δηλοῖ μὲν ἡ λέξις τὸ προστοικὸς τῷ βίῳ (lego βίκῳ.nam βίκον,paulo ante inter vasa vinaria numerauit)κεράμιον. ἔστι δὲ Αἰολικὸν τοὔνομα,Pollux.Orcam vas Germanicè interpretor,*ein Weinvaß* , forte etiam *ein Standen*, quod est solium,& Hispanis tina:vnde etiam forte tinet ab eis dicitur piscis orca. Est & orca gemma barbari nominis,quæ è nigro fuluoq; ac viridi & candido placet,Plin.lib.37. H. a. Ὕρχη.

DE ORPHO, (GRÆCIS HODIE SIC DICTO,)

BELLONIVS.

NVLLVS est marinus piscis, qui Cernuę nomine possit appellari.neque video quod ille piscis(quem vulgus Romanum & Neapolitanum Cernam vocant)cum eo conueniat, quem Græci Orphum A

nominant. quo magis miror cur passim qui Orphus legitur apud bonos authores Græcos, Cernuam Latinè conuertant: quum nullus sit inter Latinos authores antiquos, qui vnquam pro pisce marino Cernuam Latine pronunciauerit aut intellexerit. Tametsi Romanum vulgus Merulas, & quos Genua Canadellas vocat, Cernas appellet: & Cernæ vox triuialis in ore piscatorū percipiatur, vnde alij Chanam, alij Percam marinam, Cernuam vocant: tamen Cernæ vox eis inconstans esse solet. Quamobrem quum nullus ex Latinis authoribus antiquis fidem faciat, quod Orphus Cernua vocari debeat: mihi visum est Orphi potius, quàm Cernuę appellationem retinendam esse. Est autem Cernua, piscis fluuiatilis, quem suo loco pinximus ac descripsimus. Legitur quidem Cernuus in versione Oppiani Latina: Cernuus in scopulo, Ponti quem verberat vnda. Sed hoc loco non de Cernua pisce intellexisse videtur, vt ex carminibus Græcis constat. De Orpho Oppianus (*immo Ouidius*) tanquam pelagio pisce meminit. Vulgus Græcorum multa ei nomina imponit. Sed quia in litore Gallico videri non solet, nomen Gallicum non inuenit. Orphus (inquit Aristoteles) breui ex paruo insignem magnitudinem accipit.

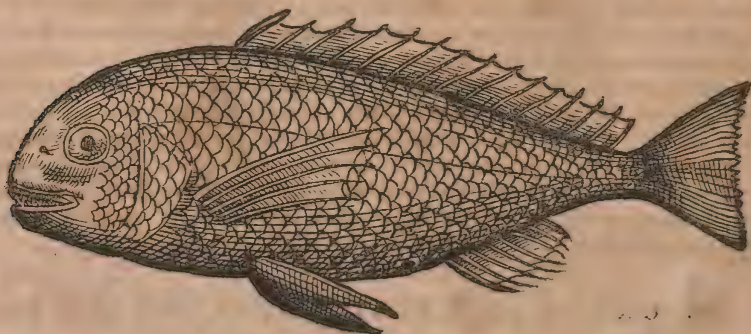
(B) Orphum (ait Oppianus) Trigla capit. De hoc sic Ouidius:

(E) Cantharus ingratus succo, tum concolor illi Orphus, cæruleaq; rubens Erythrinus in vnda. Nam piscis, quem nunc Rophum (Orphum, Rondeletius) Græcum vulgus vocat, rubet, quanquam etiam aliorum colorum videri possit. Cretenses Cheludam, alij Acheludam, pleriq; Petropsaro nominant.

B Magis compressus est quàm teres, hoc est plus in latum quàm in longum effusus, vt Phycis. Os habet paruum vt Cantharus: squamas, quibus contegitur, asperas, corpori firmiter inhærentes, ita vt vix possit desquamari. Pinnæ tergoris, laterum, ventris & caudæ, varijs coloribus insignes spectantur. Pinnam aliam in tergore continuam, decem aculeis munitam habet: Caudam minimè bifurcam: item laterum pinnas & ventris obtusas. Labra, vt Scarus, carnosa: dentes quoq; Scaro persimiles, minores tamen: (C) branchias vtrinque quatuor. A media sui corporis parte secundum dorsum liuet ac nigricat, albicat sub ventre. Caput est illi penè rubeum, vt Channæ. herbis vescitur, vt Salpa & Sparus. Maculam in radice caudæ, vt Melanurus, nigram gerit.

F Piscis hic lautiores Græcorum epulas honorare solet, apud quos siue frigatur siue elixetur, aut assetur, semper est magno in pretio. Orphi vox apud Galenum passim legitur, sed Latini Cernuam con-(A) uertunt: quum tamen (vt iam dixi) Cernua pro pisce marino nusquam legatur. verum hoc ex Theodoro manauit, ex quo demiror interpretes Galeni, Aëtij, Pauli, & aliorum, Cernuam exprimere maluisse, quàm Orphum.

DE (ALIO) ORPHO VETERVM, RONDELETIVS.

B ORPHVM Hicesius apud Athenæum, eiusdem generis esse, cum chromi, pagro, synagride, cæterisq; huiusmodi asserit: (*Vide in Corollario B.*)

Nos

Nos quidem Orphum hic non depingimus eum, qui à Græcis quibusdam hodie vulgari lingua ὄρφος nomine dicitur: est enim nostro longè maior, vtpote qui pondere viginti libras æquet, nec sit litoralis. Sed orphum depingimus ex Aristotele, Athenæo, Plinio. Ὀρφὸς igitur, & ὀρφῶς Atticè dicitur, Latini veteres Latinum nomen retinuerunt. Gaza Cernuam interpretatus est. Paruus orphus orphacine (ὀρφακίνην λέγει καλεῖσθαι. *est autem accusatiuus à recto orphacines, vt Anchises, sicut Eustathius habet*) dicitur Dorione (apud Athen. lib. 7.) authore. A

Piscis est marinus, litoralis, pagro quodammodo similis, colore ex purpureo rubescente, ideo rubentem appellauit Ouidius. (*Hæc apud Plinium ex Ouidio non rectè citata leguntur.*) Oculis est magnis, dentibus serratis: pinnarum situ numeroque & aculeis pagro similis. podice admodum paruo: habet enim rimulam tantum, quam vix animaduertas, nisi ventrem comprimas. feminis meatibus caret. Talis est orphus noster, cui conueniunt omnia quæ Athenæus libro 7. & Aristoteles lib. 5. de hist. animal. orpho tribuunt: Breui è paruo magnus fit. est carniuorus, dentibus serratis, solitarius. proprium huic est feminis meatibus carere: & hoc quoque quod dissectus diutius viuat: vnde ὀψιμόρων γένος ὀρφῶν, id est, genus tarde morientium orphorum Oppianus lib. 1. dixit.) B (C)

Latet hyemis tempore, litoralis est magis quam pelagius, viuit duobus annis non amplius, Hæc Athenæus tanquam ex Aristotele. C

Mirum est Plinium lib. 32. c. 11. inter eos orphum reposuisse, qui apud Ouidium tantum, & apud neminem alium reperiuntur, cum lib. 9. cap. 16. videri possit ex Aristotele in ijs numerasse, qui hyeme conditi iacent in speluncis. Sunt & alij plures quos citat Athenæus, qui orphi mentionem fecêre. Oppianus eum saxatilibus adnumerat, sed saxatilem superiorum quorundam modo intelligere oportet. *Non solum Ouidium meminisse orphi, contra Plinii.*

Archippus apud Athenæum ait orphum sacrum esse piscem, quod fusius exponit Ælianus de animalib. 12. 1. In Myrensi Lyciæ sinu (Μύρων *vrbs est Lyciæ*) Apollinis templum est, ad cuius sacerdotem vitulinas carunculas dispergentem, orphi gregatim adnatant, & tanquam sane conuiuæ ad epulas inuitati, carnes comedunt: & verò immolantes ex eo magna voluptate afficiuntur, quod pisces sua sacrificatione pascantur. quod quidem ipsum, res suas bene & fœliciter casuras esse significare sibi persuadét: idcircoque propitium sibi Deum esse dicunt, quod suis cibis pisces expleantur. Quod si caudis carnes in terram eijciant, tanquam sordidas à se detestantes, inde sibi iram Dei portendi arbitrantur. Huiusmodi sane piscium genus sacerdotis vocem & agnoscit: & si ad eos, à quibus appellatur, accesserit, sic incredibilem ipsis lætitiam adfert: vt si contra fecerit, magnum dolorem eisdem inurit. H. a. *Orphi sacri.*

De eiusdem succo & substantia hæc Athenęus lib. 8. Ὀρφὸς εὔχυλος, πολύχυλος, γλίσχρος, δύσφθαρτος, πολύτροφος, οὐρητικός: τὰ δὲ περὶ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ, γλίσχρα, εὔπεπτα. τὰ δὲ σαρκώδη, δύσπεπτα, βαρύτερα: ἁπαλώτερον ἡ τὸ οὐραῖον. φλέγματος δ' ἐστὶ δραστικὸς ὁ ἰχθὺς, καὶ δύσπεπτος. Orphus boni & multi succi est, glutinosus, corruptu difficilis: multum nutrit, vrinam ciet. partes circa caput glutinosæ, faciles concoctu: carnosę verò difficiles concoctu, magisque grauant. tenerior est cauda. Pituitam gignit piscis iste, & difficile coquitur. Quæ omnia non omnino mihi vera videntur: nam partes circa caput, si glutinosæ sint, qui possunt esse concoctu faciles? Glutinosa enim hærent inter se tenacius, ob id maiore caloris vi, longiore tempore incidenda, attenuandaque: quare & grauant magis, & difficilius coquuntur: vnde fit, vt suspicer locum transpositum fuisse, & sic legendum: τὰ δὲ περὶ τὴν κεφαλὴν, γλίσχρα, βαρύτερα: τὰ σαρκώδη, εὔπεπτα. Multam pituitam gignit, qua ratione οὐρητικὸν esse opinor, vt multa alia quæ ob solam humoris copiam vrinas cient. Cum enim glutinosus sit, neque substantiæ tenuitate, neque acrimonia id præstare potest. ob eandem glutinosi humoris copiam vniuersè quidem difficilis concocta rectè dicitur, etsi aliæ partes alijs collatæ concoctu sint faciliores. Ausonius cernuæ (*Cernuæ mentionem apud Ausonium in Mosella nusquam reperio, &c. vt in Cernua fl. Bellonij supra dixi, Elemento C.*) meminit, sed ea fluuiatilis est, nos hic de orpho marino agimus. F

COROLLARIUM.

Ὀρφῶς, piscis quidam, Hesychius & Varinus. A Polluce inter pisces nominatur ὀρφὸς, vel magis Attice (inquit) ὄρφος: sed corruptus apparet codex impressus, & Attice scribendum ὀρφῶς oxytonum cũ o. magno in vltima. Ὀρφῶς, qui & ὀρφὸς secundum Pamphilum, Athenæus. In Vespis Aristophanis legimus ὀρφῶς in accusandi casu plurali, vltima circunflexa, librariorum culpa opinor, cum acui debeat. Ὀρφῶς (inquit Scholiastes) plerique codices habent, aliqui verò ὀρφὸς. & forte in singulari etiam numero huius piscis sic proferebant ὀρφῶς, (*hic probe acuitur: & in accusatiuo plurali etiam acui innuitur: dicit enim οὕτως, id est sic, similiter, eadem scribendi ratione.*) Nominatiuus ὀρφὸς scribitur etiam per ω. ὀρφῶς. sic & λαγὸς & ταὼς (secundum aliquos,) & κάλως dupliciter efferuntur, à recto quidem ὀρφὸς per o. breue, datiuus pluralis est ὀρφοῖσιν, in his verbis: Ὀρφοῖσι, πελαγίοις τε καὶ φάγροις βοράν. Cæterum orphus adhuc pusillus, à nõnullis orphacines (ὀρφακῖνης) vocatur, forma diminutiua tanquam ab ὄρφαξ, ὄρφακος, vt (μεῖραξ,) μειρακίσκος. Ὀρφακῖνης, piscis quidam, Hesychius & Varinus, Ὡς δ' ὁπότ' ἀμφ' ἀγέλῃσιν εὐρυέεσσιν ἴωπων, Ἢ φάγροι, ἢ σκῶπες ἀργεῖονες, ἠὲ καὶ ὀρφῶς, (lego ὀρφῶν,) Nicander in Bœotia apud Athenæum. De cernæ seu cernuæ nomine plura diximus supra in Corollario ad Cernuam fl. Bellonij, pag. 192. Græci etiamnum orphum appellant, Gillius. Bellonius in Lemno hodie Ropho vocari, in Singularibus tradit. Orphum Rondeletij Germanicè circunloquemur *ein rotlachte Meerbrachsmen art.* Orpho Bellonij nomen aptum non inuenio, quanquam enim à Græcis multis Petropsaro, hoc est piscem S. Petri vocari scribit Bellonius: nõ libet tamen id nomen imitari, cum Romæ Fabrum quoque piscem sic appellent. Sunt qui Orphum piscem illum arbitrentur, quem Germani vulgo *Orfen*, alij *VVürfling* appellant. Sed illum ego nusquam marinum esse puto. Orphum aliqui (*imperiti*) voluerunt esse capitonem ab oculorum aspectu & rubro colore. alij, quia orphus est capitone maior, voluerunt orphum esse piscem sui generis: quoniam vnica est traiectus spina, quod non accidit in capitone. tardissimè etiam moritur, licet cultro medius diuidatur, vt veteres tradunt, quod nec ipsum Capitoni conuenit, Niphus. Orphi meminit Aristot. in multis locis: vt Plinium demirer libro tricesimo secundo, orphi piscis nomen apud neminem alium quàm O- A *Capito.*

uidium reperiri tradidisse, ceu oblitum quod de orpho hic loquitur se ab Aristotele mutuatum fuisse: quod sane credidissem: vt aliud orphi genus intellexisset, ni idem de channe, glauco, & alijs nonnullis piscibus fecisse etiam visus esset, cum eadem de ijs Aristoteles commeminerit, Massarius. Orphos nominans Galenus, pelagicos puto intellexit, nec improbat, etsi duriores pisces habeantur. nam orphi lacustres, quas tincas vulgo vocamus, impuri & damnati sunt alimenti, Alexander Benedictus de victu podagricorum scribens: qui qua ratione tincas orphos lacustres appellarit, non video.

B Tarentinus orphos pisces magnos esse scribit. Vide mox in E. Hicesius phagros, chromin, anthiam, acarnanes, synodontes & synagrides, similes facit: non forma, nec magnitudine pares intelligens: sed nutrimenti ratione. lege mox in F. Recentiorum quidam orphum piscem oblongum, anguillæ similem esse, falso prodidit. ophis enim potius quàm orphus fuerit. Numenius orphum περιτρηχέα, id est vndequaque asperum cognominat orphum. Dentibus est serratis, Athenæus.

C Orphus piscis marinus est Æliano & Kiranidi. Ouidio pelagius, Aristoteli litoralis. Χαίρει τε πρόσγειος μᾶλλον ὢν ἢ πελάγιος, Athenæus ex Aristotele. Ælianus circa continentem libenter eum commorari ait: Διατριβαὶ δ' ἀρεσκουσι πρὸς τῇ γῇ μᾶλλον φίλαι αὐτῷ. Oppiano Halieutic. 1. nõ quidem pelagius est, vt Bellonius putauit: sed degit in petris cauernosis, quæ plenæ sunt chamis & patellis, (quibus nimirum vescitur.) Numenius quoque thalamis & cauernis eum delectari insinuat, his verbis: Τοῖσί κεν (de esca aliqua) εὐμαρέως θαλάμης ἀπὸ μακρὸν ἀείροις Σκορπίον, ἢ ὀρφὸν περιτρηχέα. Carniuorum esse Amipsias etiam apud Athenæum indicat hoc versu: Ὀρφοῖσι, σελαχίοις τε, καὶ φάγροις ἐστὶ βορά. Qui & in Platonis Cleophonte legitur: --- σὲ γὰρ γραῦ συγκατῴκισεν σαπρὰν Ὀρφοῖσι, σελαχίοις τε καὶ φάγροις βορὰν. Breui ex paruo insignẽ magnitudinem accipit, Aristoteles. Latet hyeme, Idem. Hybero tempore in speluncis se continet, ἐν τοῖς φωλεοῖς οἰκείοις χαίρων, Ælianus. Orphum si postquam ceperis, disseces, statim non moritur, sed motum nõ parum diu retinet, Ælianus & Oppianus.

E Mullus orphum deuorat, Oppianus Halieut 3. de piscium escis loquens. Esca ad omnes pisces magnos in mari cuiusmodi existunt glauci, galei, orphi atque alij id genus, ex Tarentino descripta est supra in Glauco E.

F Orphus, glaucis cus, conger, veluti dij quidam inter pisces habentur à gulosis hominibus: vt ostendi in Congro H.f. Lynceus Samius, authore Athenæo, pisces aliquot Rhodios Atticis comparans, glaucisco Attico, ellopem & orphum Rhodios opponit Ἢν μὲν ὠνῆταί τις ὀρφῶς (ὀρφὼς potiùs oxytonum,) μεμβράδας δὲ μὴ θέλῃ, Εὐθέως εἴρηχ' ὁ πωλῶν πλησίον τὰς μεμβράδας Οὗτος ὀψωνεῖν ἔοικ' ἄνθρωπος ἐπὶ τυραννίδι, Aristophanes in Vespis: tanquam regij & tyrannici tantum pisces sint orphi, membrades verò plebeiæ. Τέμαχος ὀρφῶ χλιαρὸν, Cratinus. Κλεῖδες dicuntur partes quædam thunnorum: sic & orphorum κλειδία, vt in his verbis (authoris innominati:) Ἐν Γαδείροις τὰ κλειδία τῶν ὀρφῶν καθ' αὐτὰ ταριχεύονται, Eustathius. Phagri, chromis, orphi, synodontes, genere similes sunt, γλυκεῖς περιπλήσιοι: nempe dulces sunt, subastringunt, περιστύφουσι: abunde alunt, ideoque etiam difficilius excernuntur. Magis autem alunt ex eis qui carnosi sunt magisque terrestres (*sicci*,) ac minus pingues, Hicesius. Orphi, glauci, scari, canes, &c. & omnes duræ carnis pisces, difficiles sunt concoctu. & crassos salsosque succos efficiunt, Philotimus apud Galenum de alimen. facult. 3.30. cuius cætera quidem verba Galenus approbat: quod autem tum pisces tum alia duriora nutrimenta succos salsos reddant, non item. etsi enim duriora diutius coqui desiderant, multa coctione tamen non cibus ipse solidus salsior euadit (immo contra insulsior,) ius vero & liquor in quo aliquid diu coquitur salsius amariusue redditur. Trallianus in curatione doloris oculorum ex bilioso & acri humore: Vescatur (inquit) æger, alimentis mitibus, incrassantibus, minimè mordacibus, vt orpho, & alijs durioris carnis piscibus, glauco, buccinis, &c Et in colico affectu: Sumantur pisces duriore carne præditi, vt ceris, orphus, glaucus, scorpius. Item in diabete: Ex piscibus dari possunt, orphus, aut alius quispiam dura carne præditus. Ὀρφῶ, κίσηλαν, συνόδοντά τε, καρχαρίαν τε Μὴ τέμνειν, μή σοι νέμεσις θεόθεν καταπνεύσῃ. Ἀλλ' ὅλον ὀπτήσας παράθες, πολλὸν γὰρ ἄμεινον, Plato Comicus.

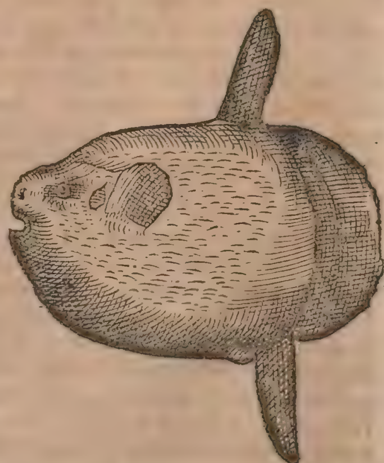
H.a. Epitheta Περιτρηχὺς, Numenio. Ὀψίμορος, Oppiano.

e. Ex orpho pisce, & onychite lapide, &c. amuletum quoddam præscribit Kiranides 1.15.

f. Θύννος, ὀρφὼς, γλαῦκος, ἔγχελυς, κύων: Cratinus in Plutis, tanquam de lautis piscibus, vt conijcio.

h. Ἱερεὺς γὰρ ἦλθ' αὐτοῖσιν ὀρφῶς τοῦ θεοῦ, Archippus in Piscibus. In Lycia erant ἰχθυομάντεις, id est vates è piscib diuinantes: apud quos sacerdos responsa dabat, cum vel orphi, vel balænæ, vel prestides (*pristes*) magnæ multæque apparebant, Eustathius.

DE ORTHRAGORISCO SIVE LVNA PISCE, RONDELETIVS.

INTER cartilagineos (*At neque planè cartilagineos, neque longos refert*) magnos siue cetaceos poterat piscis, quem hic expressimus, rectè collocari: nam etiam in nostro mari aliquando capitur: sed cum rarissimè id contingat, sitque peregrina & parum vsitata forma, inter peregrinos recensere visum fuit. *Nos Rondeletii ordinem non sequimur.*

A Nostri Lunam vocant, quia extrema corporis parte, quæ pinnis subest, Lunæ crescentis figuram aptissimè refert, vel quia demptis pinnis toto corpore rotundo est Lunę plenæ instar, Massilienses mole (*Rotam quoque puto molam vocari alicubi: sed hæc non est rota, vt infra docet*) vocant à rotunditate, quod molæ molendinariæ similis sit. Hispani bout appellãt. Nõnulli ex nostris qui Prouinciã, Hispaniamq; frequentarunt, vtraq; cõiuncta appellatiõe molebout nominãt. Quo verò nomine veteres Græci Latiniue piscem hunc designarint parum constat.

Nam quamuis à nostris Luna dicatur, vel propter corporis extremum Lunæ in cornua curuatæ simile: vel propter rotundam totius corporis figuram Lunę in orbem sinuatæ specie, vel quod noctu splendeat: tamen Æliani Luna dici non potest, vt ex eius verbis perspicuum fiet. Demostratus vir à piscandi scientia, eatenus instructus vt probe rem piscatoriam interpretetur, piscem formæ pulchritudine eximium dicit appellari lunam, exigua magnitudine, lata figura. Idemque affert cyanei coloris speciem similitudinemque gerere. In dorso pinnas habere molles & læues, (non duras, nec asperas:) easdemque in natando explicare, & ad similitudinem Lunæ semicirculum efficere: simul & eum ipsum (vt Cyprij piscatores aiunt) quum est plena Luna, tum impleri: tum implere arbores, si ex his illum appenderis. decrescente verò Luna exiccari atque interire: ac si ad plantas admoueris, eas marcescere & euanescere: item si iam plena vel crescente Luna, in id aquæ quod in perfossis puteis reperitur, quis hunc piscē iniecerit, aquam iugem & perennem fore: sin extrema aut decrescente Luna, aquam exarescere. Quod si hunc eundem in fontem scaturientem conieceris, quomodo dixi de puteo, is ad rationem Lunæ modo euanescet, modo implebitur. Cum in his multa lunæ pisci tribuantur, quæ huic nostro desint, Æliani luna dici non potest. hic enim noster magnus est & cetaceus, argentei coloris in mari, non cyanei. pinnis dorsi mollibus caret, neque cum Luna impletur, neque mirabilia alia efficit quæ narrat Ælianus: à quibus cum discesseris, nullus, quod sciam, piscis est cui melius reliqua quæ scribit Ælianus cōpetant quàm seserino. exiguus enim est & rotundus, latusque, cyanei coloris, pinnas molles leuesque in dorso habet. Quare cum piscis hic noster Æliani luna dici non possit, videamus num rota Plinij esse possit, cui Massiliensium appellatio affinis est. mole enim à rotunditate vocant.

Aeliani Luna lib. 15. c. 4.

Seserinus.

A

At quæ rotæ tribuit Plinius libro 9. capite 4. à pisce de quo loquimur alienissima sunt. Apparent, inquit, rotæ appellatæ à similitudine, quaternis distinctæ radijs, modiolos earum oculis duobus vtrinq; claudentibus. neque enim noster hic quatuor radijs constat: neque tam magnos habet oculos, vt si quatuor radijs distingueretur, totum rotæ modiolum id est, medium, id cui radij rotæ affixi sunt, occupare possint. Quocirca cum rem attentius considerassem, non potui non existimare piscem istum esse qui orthragoriscus à veteribus dictus sit. De quo hæc Plinius: Appion maximum piscium esse tradit porcum, quem Lacedæmonij orthragoriscum vocant. Grunnire eum quum capiatur. In hanc opinionem tres potissimum coniecturæ me induxerunt. Prima est quod Plinius ex Appione piscium maximum esse dicat, quod certe nostro aptissimè quadrat: nam ad mirandam molem accrescit, vtpote qui quatuor vel quinque, vel sex cubitorum molem æquet. neque quicquam obstat, quod beluæ multæ marinæ multo sint grandiores, vt balænæ, physeteres, pristes, scolopendræ cetaceæ: cum reliquis enim piscibus, nō cum beluis marinis, quæ propriè pisces non dicuntur autore Aristotele, Appion orthragoriscum cōtulit. Altera coniectura est qua magis moueor, quod porci modo grunniat dum capitur, cuius ego rei auritus sum testis. eius soni causa rima est branchiarum stricta: id quod, quum de alijs piscibus sonum edentibus tractaremus, ex Aristotele exposuimus. neque solum porco grunnitu sed etiam aspectu, cauda porci pedibusque demptis, similis est. Orthragoriscum igitur esse existimamus, quem hic repræsentauimus. Hermolaus ex Athenæo lactantes porcellos atque adhuc subgrumos ὀρθραγορίσκους nominatos fuisse scripsit Lacedæmone, ἀπὸ τοῦ ὄρθρου καὶ ἀγοράζεσθαι, quoniam matutinis omnibus venales circunferrentur.

Quod non sit rota Plinii, contra Gilliū.

Orthragoriscus. Lib. 32. c. 2.

Lib. 4.

Obijciat nobis aliquis Plinij (lib. 32. cap. 5.) autoritatem, qui alio in loco de porco marino hæc prodidit: Inter venena sunt piscium porci marini spinę in dorso, cruciatu magno læsorum. remedium est limus ex reliquo piscium eorum corpore. At alij sunt præter orthragoriscum qui porci dicti sunt, vt capriscus, qui porcus à Strabone etiam dicitur: & aper, quibus sunt in dorso spinę acutissimæ & noxiæ: de quorum alterutro Plinij modo citatum locum intelligendum esse arbitror. Sunt & alij qui vel à figura, vel ab aliqua cum porcis morum affinitate porci nuncupati sunt. Nulla igitur reclamante nota orthragoriscus rectè à nobis exhiberi videtur, qualis vero sit ex descriptione melius agnoscas.

Porcus mar. alius, spinis in dorso venenatis.

Capriscus.

Aper.

Itaque piscis est maximus, longus, latusque, terete vel potius ouata figura: etenim pars anterior acutior est, posterior latior & rotundior. Cute integitur aspera, argentei coloris. Ore est paruo, dentibus latis continuisque. Oculis paruis & rotundis. Pro branchiarum scissura foramen est in medio circuli veluti centrum. Ad branchiarum foramina pinnæ sitæ sunt breues & rotundæ, ac latæ, quæ pinnarum constitutio ad sursum deorsumve impellendum corpus accommodata est. Prope caudam aliæ duæ sunt aliter conformatæ, nempe longiores & strictiores: quibus corpus dextrorsum sinistrorsumque mouetur: altera harum in dorso est, altera prope anum. Cauda crescentis Lunæ figura est. superiore inferioreque parte articulata est, vt tum in dextrum tum in sinistrum moueatur, iterque dirigat. Caro huius cocta glutinum ex tergoribus boum confectum refert, vel sepiarum salsarum & coctarum carnem. Præter carnem adipis multum habet porci modo. Partes internæ, ob totius corporis rotunditatem conglobatæ sunt. B (F)

Partes internæ.

Totus piscis ferini odoris est: vnde à nostris piscatoribus si quando capiatur, quod rarò fit, negligitur. Quum aliquando Fresconios scopulos, qui in Agathensi sunt sinu, & in his hęrentia ostracoderma inspicerem, illic grunnientem orthragoriscum audiuimus: tandem à piscatoribus captum vidimus: qui quidem mihi affirmarunt, se alias etiam & grunnientem audijsse & cepisse. Alius multo maior ex Magolensi sinu ad me delatus est. E F (C)

Noctu quibusdam partibus ita lucet, vt ex ijs ignis splendidissimus, vel aliquod aliud illustrissimum lumen emicare videatur: ita vt seruus aliquando meus, cum noctu in locum in quo orthragoriscus erat incidisset, territus inde fugerit.

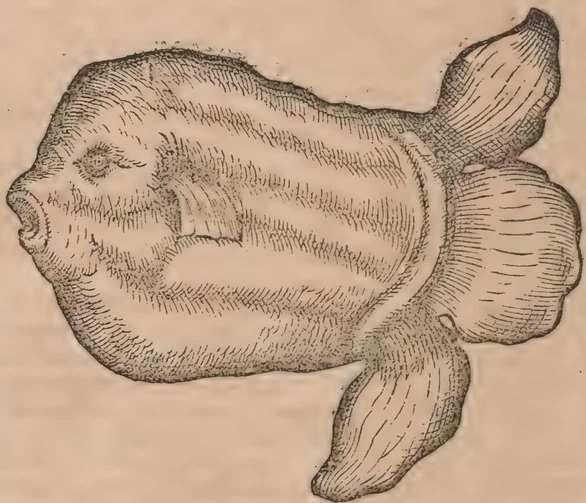
Piscis huius pinguedo multa est & candida. quæ liquefacta ad lucernas valet: sed hoc habet incommodi, quod pisculentum fœtorem redolet, veluti balænæ adeps. E

Eandem pinguedinem ad dolorem articulorum & neruorum contractionem siue rigorem valere experti sumus. Cum farina frumenti, abscessibus imposita, suppurationem promouet. Tumoribus duris hepatis, lienis, vel aliarum partium molliendis confert, styrace addita. Dentes vsti spodij vice esse possunt. G

COROLLARIVM.

Orthragoriſcus pro porcello, Lacedæmoniorum gloſſa ſeu dialectus videtur, ſiue de quadrupede, ſiue de piſce dicatur. Athenæus libro 4. de Lacedæmoniorum diæta agens, γαλαθηνοὺς ὀρθραγορίσκους nominat. Germani *Mon* vocare poterunt, quod vocabulum eis Lunam ſignificat, vel *Monfiſck*: quoniam & Galli circa Monſpelium ſic appellant. vel *Sauvfiſck*, id eſt Porcum piſcem, vt differat à delphino, qui ſimpliciter *Meerſchvvein*, id eſt porcus marinus dicitur. piſcis enim non eſt, ſed cetus. Hoc loco commode Aloyſij Cadamuſti verba, ex Nauigationis eius capite 66. de piſce quodam craſſiſſimo ſuem referente, recitaturus mihi videor: ſiue is ad Orthragoriſcum pertinet, ſiue ſui generis piſcis eſt. Claſſis noſtra (inquit) nono Martij è Portugallia ſoluit: & ſuperatis inſulis Canarijs, iam die 22. præteriuit Capitis viridis inſulam. Demum vigeſimaquarta Aprilis, vidit Continentem quandam, &c. Illic inter cæteros piſces vnum vidimus, qui dolium non quidem mediocri craſſitudine excedit: & rurſus idem longitudine duo dolia ſuperat. forma eſt obrotundæ. Caput habet vt ſus, verum oculos paruos. dentibus caret. ſed aures (*forte branchias intelligit, vel pinnas*) longitudine & latitudine brachii menſuram excedunt. In inferiori parte corporis duo habet foramina. cauda illi eſt oblonga, eademque lata ſupra brachij menſuram. Loripes erat. In aliqua corporis parte videbatur habere ſuis cutem: corium denſum ſupra digiti menſuram. Hæc ille.

Iconem orthragoriſci amicus quidam Venetijs pictam ad me miſit, ſimilem ferè per omnia illi quam Rondeletius exhibuit: colore ruffo vel teſtæ figlinæ. Piſcis viuus longus fuit palmos (*dodrantes*) nouem: largus vndecim, vt adſcriptum reperi. ſed icon ipſa piſcem duplo ferè longiorem quàm latum oſtendit, ſicut & Rondeletij: & pinnæ illæ binæ, quarum vna in fine dorſi erigitur, altera ab ano demittitur, magis cæterorum piſcium pinnas referunt, & circa initia latiores ſunt, quàm quæ à Rondeletio pinguntur cornuum ferè inſtar: quem tamen, vtpote teſtem oculatum, iconem probe expreſſam dediſſe non dubito. Italicè Bota vocatur, vel Bottacio, quod vocabulum eis dolium ſignificat, ſiue labrum aut lacũ: nobis *ein Buettinen oder ſtanden*.

Orthragoriſci ſpeciem aliam ſimiliter Venetijs ad viuum depictam vir nobilis Gallus ad me miſit: qualem hic appoſui. In epiſtola verò his verbis eam deſcripſit. Piſcis Cal. Martij anno Salutis 1552. non longè à Venetiarum ciuitate captus eſt: qui primo aſpectu maſſa carnea potius exiſtimabatur quàm piſcis. forma in orbem vergebat. Corio ſine ſquamis & pilis tectus erat. Os in arctum colligebatur, vt pro beluæ magnitudine miraculo fuerit. Oculi patentes, prominentes, & ampliores quam bobus. Branchiæ detectæ. (*non apparent in pictura*) carnoſæ, læueſque. Pinnæ in lateribus dodrantales. Tuberculum habebat in fronte duriſſimum, Maxillę vtrinque dentium vice continui oſſis ſoliditate armabantur. Duo foramina, q̃ ante oculos vides, nõ profunda erant. Lingua inferiori maxillæ adhærẽs, vt multis elinguis viſus fuerit. Cauda paulo minus pedes quatuor longa erat. Pinnæ in cauda tres, ita vt in altitudinem cauda cum pinnis nouem pedes efficeret. Longitudo piſcis pedum octo erat: altitudo quinque, pauloque amplius. & quancunque in partem volueretur ſuam ſeruabat altitudinem. Exenterati cor, hepar, lien, bubulo maiora reperta ſunt: ac vnicum inteſtinum perueniens ad meatum excrementarium ſub aluo collocatum. in imo inteſtini glomus quidam erat ex neruis quaſi contuſis inſtar fidium contuſarum: (*Neruos contuſos vocari, quod non teretes, ſed lati & plani eſſent.*) Caro lactea ſolidaque tanquam in ſue, lardo quinque aut ſex digitos craſſo veſtita, nimirum vt in balænis, Hæc ille. Color in ea quam miſit pictura partim fuſcus eſt ad ruffum accedens, quales præcipuè in vtroque latere lineæ quaternæ non ſine latitudine apparent: reliquæ partes ferè albicant, pręſertim pinnę in cauda: ita tamen vt fuſcus ille quem dixi color nuſquam omnino deſit. Eundem hunc piſcem alius quidam à ſe viſum retulit: quem magnitudine dicebat fuiſſe duplici fermè bouis: nulli ne doctiorum quidem cognitum: emptum à quodam drachmis aureis quadraginta. pinnis laterum etiam naues ab eo ſubuerti.

Orthragoriſcus vterque (Rondeletij & noſter) commune aliquid cum prima ſpecie Orbis Rondeletij habere videtur, corporis rotunditate ferè, & dentibus latis planiſque, &c.

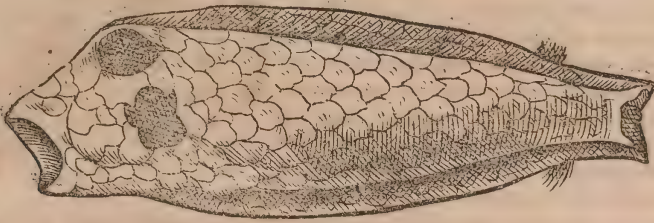
ORYX. Vide in Orcæ Corollario A.

OSMYLVS Polypi ſpecies eſt, in quo deſcribetur.

DE OSTRACIONE NILI, QVEM BELLONIVS HOLOSTEVM APPELLAT.

VIDIMVS quoque (inquit Bellonius) alterius piſcis Nilotici ſceleton holoſteon à circulatoribus circunferri, cuius forma ad Pentagonum accederet, pedalis interdum lõgitudinis. quem cum nacti eſſent incolæ, curabant ab interaneis protinus emundari, deinde vero teſtam illam duram, qua cõtegitur, multos annos incorruptam ſeruabant, vt inde lucrum conſequerentur, quod à negotiatoribus ex-

bus externis nouitatis gratia huiusmodi piscis emi sit solitus. Cæterum dum viuus est, penicillum in cauda habet,& pinnas supra & infra caudam: ac rursus pinnam aliam vtrinque: oculos albos, os paruũ. Color eius lactescit,& velut in pallidum languet. Eius iconem proxime cernito. Cæterum eius nomen me hucvsque latuit.

Hæc ex Bellonij libro. Ego ostracionem hunc piscem nominandum conijcio. nam & testam ostraci instar duram habet,& ὀστρακίων piscis à Strabone inter Niloos numeratur. In nostris quidem Strabonis codicibus impressis στρακίων scribitur: sed interpres Latinus ὀστρακίων legisse videtur. vertit enim ex testaceis, imperitè. & in Epitome legitur ὀστρακίων. *Ostracion.*

DE (OSTREIS, SIVE) BIVALVIIS TESTA DVRIORE CONTECTIS, BELLONIVS.

Bivalvium testa duriore contectorum maior pars Ostreæ vel Ostrea Latinis, Gallis des Huistres vel Oestres, Massiliensibus Hosties, Italis Ostrege appellantur. Multorum sunt generum, tum ipso operculo nonnullis asperiore ac magis scabro, tum etiam ipsa magnitudine inter se dissidentium: Grãdes enim sunt quę Pelagiæ ex Oceano Lutetiam adferuntur. Sed cùm præ testæ nimia mole ichthyopolas prægrauare soleant, neque longius in mediterranea loca deferri possint, carnosam partem seiungũt, ac sine testis mittere consueuerunt: quod raro, aut nusquam in Græcia, rarissimè in Italia fieri solet. Nam quæ à Brundusio in Lucrinum lacum transferebantur (quum Romana res magnitudinis atque luxuriæ fastigium teneret) vt veluti dulcium aquarum gaudentes aduentu pinguescerent, integræ cum testis diuendebantur. A

Discrimen etiam ostreorum facere solent nationes ac litora, vt alibi atque alibi meliora inueniantur. Optima sunt quæ iuxta paludes ac fluuios reperiuntur: maiora enim, dulciora, meliorisque succi euadunt. Quæ verò ad litus marinum, aut inter saxa reperiuntur, vbi deest limi aut aquæ dulcis copia, praua sunt, dura & gustu amara, mordacia, cibo ingrata. F

Grandescunt syderis quidem ratione, sed priuatim circa initia æstatis, vbi sol penetrat in vada. C

Ostreorum dos in medicina non eadem coctis quæ crudis tribuitur. Ostrea enim vel cruda mandi solent, tuncq; mollissimam habent carnem, sed glutinosam: & (vt Galenus tradit) salsum humorem generant. minus nutriunt, magisque aluum cient, quam vt stomacho idonea sint. Elixa quoque eduntur, aut assa, seu in sartagine frixa. Qui vero lautitiæ popinali student, in testis suis super cratem addito butyro, in aqua quam continent, incoqui curant: quibus minimum piperis adijciunt, vt tentiginem salacem adaugeant. Alias tamen si in conchis suis decoquantur, vti clausa peruenerunt, mirè distillationibus prodesse Plinius tradit. Idem author cruda ostrea stomachum vnice reficere, fastidiis mederi, ac leuiter aluum mollire scribit. F

Cum è testis vstulatis optima calx fiat, cinerem ostreorum eadem cum calce facultate esse puto. G

Cæterum inter biualuium genera hoc peculiare est Ostreæ & Pectini, vt partem habeant pronam ac supinam. quarum altera sit turbinatior ac prætumida, altera verò plana. B

Omnium aliorum testatorum Galenus ostream nobilissimam habere carnem testatur. Cuius sententiam comprobat Celsus, eo maximè, quod aluum mouere dixit. Aëtius Buccinas, Purpuras, Chamas, Patellas, Pectines,& omnia testa intecta, vt etiam ostrea, multum crassi succi gignere scribit. F

DE OSTREA GAIDEROPODA, BELLONIVS.

Rondeletius Spondylum nominat.

Est genus quoddam ostreæ vulgo cognitum in Græcia, quam Gaideropodam vocant, quasi pedem asini dixeris. A

Cautibus adnascitur: non enim more ostrearum soluta in salo iacet, ob id in eo tantum mari, quod nunquam ęstu reciprocatur, innascitur. Ægæi autem maris, Hellesponti, Propontidis & Ponti ora (*oræ, litora*) non augentur neque decrescunt, sed perpetuo in eadem altitudine permanent. Nam inde aquæ deorsum semper delabuntur, eandem plenitudinem semper obtinentes. Non est omittenda (inquit Plinius) multorum opinio, priusquam digrediamur à Ponto, qui maria omnia inferiora illo capite nasci, non autem Gaditano freto, existimauêre: haud improbabili argumento: quoniam ęstus semper è Ponto profluens, nunquam reciprocetur. (C) B

Quanquam autem ostrea hæc scopulis hæreant, clusilem tamen & reseratilem testam habent: & à saxo, nisi magna vi percutiantur, dimoueri vix possunt. Quoniam verò multum profundè immerguntur, indigenæ longurios ferro muniunt, quibus feri, s ictibus valido mucrone concham quatiunt: quam vel confringunt, vel si integram deturbent, rupis partem aliquam secum auferunt: vix enim alias cederet. deinde manu ferrea eodem longurio indita, è maris fundo in sublime attollunt. E

Quod autem aqua per fauces Bosphori Thracij deorsum tanto impetu feratur, signum est locum illum esse Gaditano altiorem: nam si æqualis foret, haud equidem tanto impetu delaberetur.

F Quemadmodum autem Græcorum Gaideropoda à vulgari nostra ostrea ipsa forma differt, sic etiam gustu ingrata, dura, amara, ac nauseabunda percipitur.

B Huius testa aut concha eximio naturæ artificio superior inferiori infarcta est, vt quibusdam veluti cardinib. annexa, nigroque neruo in eius medio inter tubercula & sinus coaptato vincta ac constricta esse videatur. Tubercula quoque superiora duobus acetabulis inferioribus bene correspondent, vt & inferiora superioribus, quæ in nostra vulgari ostrea desunt. Proinde apertas Gaideropodas, si quis attentè intuebitur, in his branchias (*atqui nullum ex testaceis branchias habet*) & stomachum ac reliquas partes nutritorias contemplabitur: imò etiam auriculas fungi crispi figuram referentes, magnitudine grandioris acetabuli Polypi, quę dilatari ac contrahi solent: vmbilicum vulgus esse putat.

F Hæc ostrea alijs carnosior est, minus tamen gustui grata. Nam venter eius atque hepar pessimi sunt saporis.

Cæterum nulli etiam in hac Cancelli seu Pinnoteres reperiuntur.

OSTREA TRIDACNA MARIS RVBRI.

In Toro, Arabiæ ciuitate, ad oras maris rubri sita, Græcum vulgus magnum quoddam ostreæ genus Aganon vocat. quod Caloieri ac cœnobitæ qui eo loci plurimi degunt, Tridacnam nominant. Ea vnico tantum cardine occlusa est: superiore quoque est quadruplo maior, & pectinatim in ambitu, pyxidatim in alterius sinu striis septem coniuncta, ac totidem crenis imbricata est: tantumque humoris complectitur, quantum vno haustu sitienti exiccandum sit. Tridacnam autem ab antiquis vocatam puto, quod ea magnitudine sit, quæ tres edenti morsus faciat. Æque frequens est in mari rubro, ac reliquæ in nostro Oceano: eiusdemque ferè saporis.

DE OSTREIS, RONDELETIVS.

A Ostrea pro genere vniuerso testaceorum sumi, & vnde dicta sint, alibi docuimus. Nunc speciatim pro ijs testaceis vsurpo, quæ Galli Huistres vocant. Nos Peires ostres. De quorum differentijs dicemus, à loco, à testarum varietate, à carnis substantia petitis. Sunt igitur quædam quæ in stagnis marinis nascuntur, quædam in ipso mari. illa Λιμνόστρεα vocat Aristoteles, apud quem aliquoties Λινόστρεα perperā legas pro Λιμνόστρεα: quæ à loco nomen habent: Λίμνη enim stagnum significat, vnde Λιμνοθάλαττα: marina stagna à Galeno dicuntur. Gaza semper Ostrea vel Ostreas conuertit, non satis, rectè meo quidem iudicio, cum stagni Ostrea dicere debuisset. Hanc differentiam non omisit Athenæus quum dicit: Τὰ δ' ὄστρεα γίνεται μὲν ἐν ποταμοῖς, καὶ ἐν λίμναις, καὶ ἐν θαλάσσῃ. Procreantur Ostrea in fluuijs, & stagnis, & in mari. Arist. lib. 5. de hist. c. 15. Τὰ δὲ λιμνόστρεα καλούμενα, ὅπου ἂν βόρβορος ᾖ ἐνταῦθα συνίσταται πρῶτον αὐτῶν ἡ ἀρχή. Limnostrea quæ vocantur ibi primum sui originem capiunt, vbi cœnum est. Plura sunt loca in quibus (C) Limnostreorum meminit Aristoteles, quæ in sequentibus commodius exponentur.

Gaza notatus.

Lib. 3.

DE OSTREIS QVÆ IN STAGNIS MARINIS ET IN AQVIS *ex marina & dulci commistis procreantur, Rondeletius.*

B Limnostrea ex duabus testis componuntur modicè concauis, & parum in dorsum elatis, foris inæqualibus & asperis, & in tenues laminas facilè sectilibus, intus læuibus, cādidis. Testæ paruæ sunt, caro F mollis, suauis concoctu facilis: maior in his quàm in alijs Ostreis, quorum testę multo ampliores sunt. Cruda eduntur à plurimis sine vllo ventriculi præter naturam affectu. Sic veteres cruda Ostrea esitasse certum est ex Galeno & Athenæo. In Pontificali cœna scribit Macrobius appositos fuisse Echinos initio, Ostreas crudas. Sic nostri non solum Echinis & Limnostreis, sed & Ostreis marinis & Lepadibus crudis vescuntur. Conchis (verò) striatis, Pectinibus non nisi coctis, ob carnis duritiem, alij piperis pauxillum adijciunt. Huiusmodi Ostrea sunt in ostijs Rhodani antiquis, vbi nunc sunt lacus, ob immutatum Rhodani alueum. Huiusmodi venduntur Lutetiæ ex Sequanæ ostijs, & Burdigalę. Cur dulciores, suauiores, succulentioresque sint, in causa est dulcis aquæ (C) admistio. gaudent enim dulcibus aquis, inquit Plinius libro 32. cap. 6. & vbi plurimum influunt amnes, ideo pelagiæ paruæ sunt & rariores.

Lib. 3. Saturn.

Illud verò paulo diligentius excutiendum est, maiora ne sint pelagicis Ostrea quæ in stagnis marinis aquis ve ex dulci permistis proueniunt. Athenæus lib. 3. Ostrea nascuntur in fluuijs, lacubus & mari. Marina optima quando lacus aut fluuius ex proximo influit: tunc enim fiunt boni succi, maiora, dulciora. Quæ verò in litoribus (πρὸς ἠϊόσι) & saxis limi & aquæ dulcis expertibus gignuntur, parua sunt, dura, acria, (δηκτικά.) Verna & quæ capiuntur ęstatis principio, meliora sunt, maris humore plena. (πλήρη

Maiora ne sint pelagicis ostrea quæ in stagnis marinis aquisue ex

(πλήρη, θαλασσίζοντα: forte πλήρη hic oportet interpretari plena, pro carnosis, vegetis, succulentis, id est non siccis nec duris: θαλασσίζοντα vero ad saporem pertinet, quæ mare resipiant: sicut & οἰνίζειν & ὀξίζειν verba ad saporem pertinent: ita tamen mare sapiant, vt cum dulcedine is sapor sit coniunctus: sic & Vuottonus transtulit:) cum dulcedine ventriculo vtilia, aluo facile deijciuntur. Quę cum malua aut lapatho, aut piscibus, aut per se sola elixantur, abundè nutriunt, & aluum soluunt. Loci igitur commoditas & alimenti copia hæc Ostrea grandiora & meliora efficit. His contraria, pelagia Ostrea parua & rara. Plinius hanc causam reddit. Grandescunt quidem syderis ratione maxime, vt in natura aquatilium diximus. Sed priuatim circa initia æstatis multo lacte prægnantia, atque vbi sol penetrat in vada. Hæc videtur causa quare minora in alijs locis reperiãtur: opacitas enim prohibet incrementum, & tristitia minus appetunt cibos. Solis quidem syderis masculi, vt alibi ait Plinius, mirificam vim in ortũ & procreatione rerum nemo est qui ignorat, vt quæ eius radijs illustrata non fuerunt longè infœlicius proueniant. Sed Ostreas tristitiã minus appetere cibos more suo metaphoricè dixit Plinius: neq; enim tristitia in Ostreas cadit, neque sensus vllus his inest præter tactum & gustatum aliquem. Illud addam cuius initio capitis memini: Ostrea marina, testa quidem longe maiora esse ijs quæ in dulcibus aquis reperiuntur, carne verò interna minora: quia mare, vt rectè scripsit Aristoteles, humidum est, calidius, crassius multoque magis corporatum quàm aqua dulcis, ideo ad gignendum habilius. Cur ergo non etiam maiorem carnem in Ostreis efficit? quia humor dulcis frigidior quidem est, sed πότιμός ἐστι καὶ τρόφιμος, potui aptus & nutriens. Quamobrem Ostreę in stagnis marinis & iuxta amnium ostia alimentum à dulci aqua, teporem à marina accipiunt. Inest in Limnostreis humor quidam candidus Lac appellat Plinius loco paulò ante citato. Et alibi: Nuper cõpertum in Ostrearijs humorem Ostreis fœtificum lactis modo effluere. In eo inest vis illa ex qua partim generantur. Arist. lib. 3. de gene. anima. c. 11. Ostracodermorum natura consistit partim sponte, partim emissa à se aliqua facultate, quanquam ea sæpe sponte oriantur. Petrus Gyllius vir eruditus & fide dignus affirmat se de viris non paucis spectatę fidei accepisse Byzantinos Ostrea serere, & eorum quasi lac seminare: idipsum enim in aquam abiectum ad saxa ima adhærescere, & Ostrea fieri. Sic ex decocto fungorum in terram proiecto fungi enascuntur.

dulci permistis proueniunt. — *Lib. 32. c. 6.* — *Lib. 2. c. 100.* — *Lib. 3. de generat. anim. c. 11.* — C — *De lacte humore fœtifico ostrearum.*

DE OSTREIS (MARINIS SIVE PELAGIIS,)

Rondeletius.

Traduntur in hoc capite etiam in vniuersum quædam, non de ostreis solum quibusuis, sed etiam ostracodermis omnibus.

A

B

Aiconem Rondeletius exhibuit, cui nos adiunximus B. ostrei Venetiis expressi effigiem.

OSTREA quæ neque in stagnis, neque in fluuiorum ostijs, sed procul ab aquis dulcibus inueniuntur, marina siue pelagia nominãtur. Sunt persæpe magna, adeo vt in India pedalia sint. Quę ex Oceano Lutetiam deferuntur, sæpe multò maiora sunt ijs quæ in nostro Mediterraneo capiuntur: aliquando multa simul connexa & supra sese posita. Inter hæc repunt Scolopendræ, & vermes in canaliculis inclusi viuunt. Testæ foris sordidæ & luto obductæ, ex crustis multis siue laminis constantes, intus læues & albæ. Caro mollis: circa eam fibræ multæ velnti fimbriam constituentes, eam aliquando ambiente purpureo crine, quæ præstantię nota est, authore Plinio. Addunt, inquit, peritiores notam, ambiente purpureo crine fibras, eoque argumento generosa interpretantur, calliblephara appellantes. Nostra pallida sunt testa, alibi colore differunt. Variant coloribus ait Plinius, rufa in Hispania, fusca in Illyrico, nigra & carne & testa Circeis. Talia nõnunquam venduntur Burdigalæ Medokina, à loco vicino Medoc appellato allata. His caput nigrum est, caro minus candida.

B — *Lib. 32. c. 6.* — *Ibid.*

Palma mensarum diu illis tributa est, vt scribit Plinius: sunt & apud nos in pretio. Et quemadmodũ diuersorum in procreandis Ostreis olim diuersæ erant laudes quas persequitur Plinius, Cyzicena maiora Lucrinis, dulciora Britannicis, & cætera: ita nostro æuo cupediarum amatores Ostreorum censuram faciunt: sunt enim, vt verbis Horatij vtar, Ostrea qui callent primo deprendere morsu: & acria à dulcibus statim discernunt. Britannica omnibus præferunt. Santonica magis salsa & acria iudicantur. Britannicis Burdegalensia succedunt, inter quæ Medokina nigra, suauitate præcellunt: quemadmodũ Circęa quæ nigra sunt, ab Horatio commendantur.

Ibid. — *Ibidem.* — F — *Satyra 4.*

Lubrica nascentes impleat conchylia lunæ. Sed non omne mare est generosa fertile testæ:
Murice Baiano melior Lucrina Peloris, Ostrea Circæis, Miseno oriuntur Echini,
Pectinibus patulis iactat se molle Tarentum.

Nec

E Nec locis ſuis contenta ſunt, ait Plinius libro 32. cap. 6. Gaudent enim peregrinatione, transferrique in ignotas aquas. Sic Brunduſina in Auerno compaſta, & ſuum retinere ſuccum, & à Lucrino adoptare creduntur. vbi Compaſta vocat, quæ ex Brunduſio allata, propter famem longæ aduectionis compaſcebant in Lucrino. Sic Oſtreorum viuaria olim facta ſunt, quæ primus omnium Sergius Orata inuenit in Baiano, ætate L. Craſſi oratoris ante Marſicum bellum, nec gulæ cauſa ſed auaritiæ.

F Athenæus de Oſtreorum ſubſtantia ex Mneſitheo: Mneſitheus Athenienſis (inquit) libro de cibis ait, Oſtrearum, Concharum, Muſculorum, ac ſimilium carnem vix concoqui, ob ſalſum humorem qui in ipſis ineſt. Quamobrem quum cruda eduntur, ob ſalſuginem aluum ſubducere: quum verò elixantur, ſalſuginem ſuam vel omnino vel magna ex parte in humore quo incoquuntur deponere. Itaque Oſtreorum decoctum perturbat, & citat aluum. Elixa verò eorum caro humore ſuo deſtituta, murmura excitat. aſſa autem, modo recte id fiat, noxia minimè eſt. Etenim igne victa non perinde ac cruda cõcoctu difficilis eſt, exiccato humore qui in ipſa inerat, quiq; ſolutam aluum reddebat. Alimentum humidum concoctu contumax Oſtreum omne præſtat, nec facile ad vrinæ excretionem. Cæteris omnib. præferenda Galeni ſententia, qui ſcribit omnium Oſtracodermorum commune eſſe, ſuccum ſalſum in ſe habere, quo venter ſubducatur: ſed ratione maioris & minoris differre. Oſtrea enim molliſſimam omnium carnem habent: Chamæ autem paruæ, Spondyli, Solenes, Purpuræ, Buccina, atque alia huiuſmodi, duram. Iure igitur Oſtrea, ventrem quidem magis promouent, minus autem alimentum corpori ſuppeditant. duriora verò, concoctioni magis reſiſtunt, ſed magis nutriunt. & hæc quidem coquuntur, Oſtrea vero non cocta eduntur. Quemadmodum autem illa cõcoctu, ita etiam corruptu difficilia ſunt, ijſq; apponuntur bis in aqua pura incocta, quibus cibi in ventriculo corrumpuntur. Ex noſtris plerique Oſtrea additis pipere, oleo vel butyro ſuauiora reddunt. nonnulli in ſartagine frigunt, ſed duriora tum fiunt.

Lib. 3. de facultate alim.

G Non ſolum in cibis ſed etiam in medicina magnæ ſunt Oſtreorum dotes. Peculiariter contra Leporis marini venena Oſtrea aduerſantur, ſi Plinio credimus. Stomachum (inquit idem) vnicè reficiunt, faſtidijs medentur. Addiditque luxuria frigus obrutis niue ſumma montium & maris ima miſcens. Teſtæ Oſtreorum cinis vuam ſedat, & tonſillas admiſto melle. Eodem modo parotidas, panos, mammarũque duritias, capitum vlcera ex aqua: cutemque mulierum extendit. Inſpergitur & ambuſtis, & dentifricio placet. Pruritibus quoque, & eruptionibus pituitæ ex aceto medetur. Crudæ ſi tundantur (*& in puluerem molliſſimum minuantur*) ſtrumas ſanant, & perniones pedum. Quæ Galenus de Oſtreorum facultatibus ſcripſit pete ex libr. 11. de facul. ſimpl. med. Ego experientia comperi ex cinere ſiue ex calce teſtarum Oſtreorum factam aquam lixiuam ad minuendos tumores οἰδηματώδεις pedum & genuum plurimum conferre: exiccat enim, multum digerit & calefacit, ſi poſt vſtionem cinis non lauetur: lotus, minus calefacit.

Lib. 32. c. 6. Plinius.

Galenus.

Illud poſtremo addendum cur luna creſcente Oſtrea atque adeo oſtracoderma omnia & cruſtacea augeſcant, ſucculentioraque ſint: contra decreſcente minuantur, quod tradit Plin. lib 2. c. 41. Iam quidem lunari poteſtate Oſtrearum, Conchyliorumque, & Concharum omnium corpora augeri & rurſus minui. Hæc Plinius. In cauſa ſunt propriç lunæ effectiones, quæ ſunt rigare, & modico calore humectare corpora. Luna igitur humores alit & regit, quemadmodum Sol ſuo calore fœcundat omnia: quoniã omnium vita oritur à calidi & humidi commiſtione, & fouetur vtriuſque temperamento. Sol maſculum ſydus, mariſque vicem gerit: Luna, fœminæ. fœmineum enim ſydus eſt, & molle atque nocturnum, ſoluit humorem & trahit, non aufert, vt ait Plin. Sed Lunæ corpus craſſius, (quia elementis vicinius) non ſuo lumine, non ſuis radijs, ſed Solis luce ac radiis perfuſum & accenſum, vires ſuas in inferiorem hunc orbem immittit. Quare cum variè Solis radios excipiat, varie quoque temperatas eſſe eius vires & effectiones eſſe neceſſe eſt. Itaque ea abunde à Sole illuſtrata, corpora quoque humentiora ſunt, & contra. Neque id ſolum in Oſtreorum, vel cruſtatorum, vt aliorum animalium corporibus, ſed etiam in noſtris efficitur. Vnde prudentes Chirurgi trypano caput vix aperiunt, plena Luna: quia tum cerebrum diffundi magis & totam cranij capacitatem impleri compertum eſt. Idem in medulla oſſium cernitur. Morbis pituitoſis obnoxij, huius ſyderis vim ſentiunt, ac vna cum eo pituitam augeri experiuntur. Sani verò & non animaduertentes, has atque alias leuiores immutationes non percipiunt.

Cur lunæ incrementum oſtracoderma omnia ſequantur. Deq; Solis & Lunæ effectib. in vniuerſum. Lib. 2. c. 10.

DE OSTREIS SYLVESTRIBVS, RONDELETIVS.

A OSTREA reperiuntur in noſtro mari quæ à vulgo Scandebec vocantur, propterea quod ſapore ſunt acri: ob id delicatorum labra nimium calefaciunt & vlcerant: nam Scandebec idem eſt quod roſtrum vrens.

B Teſta conſtant pellucida partibus quibuſdam flaueſcente, alijs purpuraſcente, foris crinita & criſpa, intus ſplendida, læuiſſima, candidiſſima.

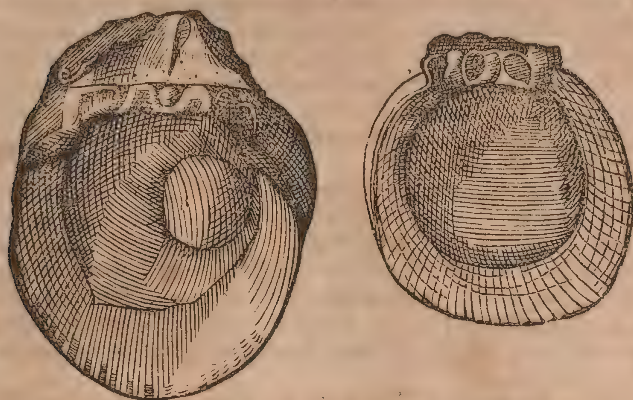
F Caro parua, ſalſa, ſubamara atque inſuauis eſt. Quare etiam à plebe negligitur.

A Hanc Oſtreorum ſpeciem eſſe puto ſimilem ijs, quæ tradit Plinius lib. 32. c. 6. gigni in petroſis, carentibuſque aquarum dulciũ aduentu, ſicut circa Grynum & Myrinam: vel potius Oſtrea eſſe ἄγρια quæ vocat Athenæus lib. 3. Γίνεται δέ τινα καὶ ἄγρια λεγόμενα ὄστρεα. πολύτροφα δ' ἐστὶ, καὶ βρωμώδη, πρὸς τέ τι ἢ οὐ τελεῖ κατὰ τὴν γεῦσιν. Sunt quædam Oſtrea quæ ſylueſtria nominant, multi alimenti, ſed virus olentia, & ori ingrata.

G Teſta ſylueſtrium Oſtreorum in fucis mulierum, lapidis ſpecularis vice vſurpari poteſt, & exiccantibus pulueribus vtiliter admiſceri.

DE SPONDYLIS, RONDELETIVS.

Bellonius nullo vetusto nomine, sed Ostreas gaideropodas, vt hodie Græci, appellat.

In Ostracodermorum generibus recensentur à Galeno, Plinio & alijs, Spondyli, Ab Athenæo τρά- A
χηλοι nuncupati, à Græcis hodie Gaideropa, ob magnam similitudinem quam cũa sini vngula habent. *Lib. 3.*
gaidaron enim hodie asinum vocant. Galeni interpres σπονδύλους, vertebras conuertit. sed vtendum
nomine Græco censeo, Plinij exemplo qui aliquot locis Spondylium vocauit: & Macrobij, quum
Spondylos inter cœnæ Pontificalis prima fercula nominat. Item Columella cum reliquis testaceis
Spondylos recenset.

Spondylus duplici testa constat intus caua & læui: foris scabra, ad vngulæ asini formam rotundata. B
latiore parte, quæ & inferior dici potest, tenuior est, & multo minus densa, minus concaua. superior
pars, quà testæ colligantur, strictior, foris elata, intus magis caua, arcta valde & firma articulatione
connexa. vtriusque enim testæ binę apophyses sunt, siue tubercula quæ binis acetabulis vicissim reci-
piunt & recipiuntur: vinculo medio, nigro & valido cohærent. Caro interna Ostreorum carni si-
milis est: circa hanc fimbriata est membrana. Branchias Spondylis falsò nonnulli tribuunt. Omnia
enim ostracoderma sanguinis expertia, & exiguo calore prædita, toto corpore per sensum fugientes
cutis meatus καὶ διαπνοῇ respirant, (*Aristoteles sic ea refrigerari dicit, non respirare,*) quemadmodum inse-
cta autore Aristotele.

Intus caro est satis multa, sed durior, virus olens, insuauis & ingrata. Gal. lib. 3. de facult. aliment. F
inter ostracoderma quæ duram habent carnem recenset.

Spondyli saxis adnascuntur, & ita hærent, vt non nisi malleo, aut fracta saxi parte capiantur. In ma- C E
ri nostro pauci reperiuntur. Ego in saxis Fresconijs Agathensis sinus reperi, sed ij parui sunt. ita hæ-
rent, vt in litus reijciuntur.

Testa crassiorum est partium quàm testa Ostreorum. difficilius vritur, magisque ad lapidis naturam G
accedit. In Spondylis Cancri parui reperiuntur, quemadmodum in Ostreis, & Mytulis marinis.

Horum nullam, quod sciam mentionem fecit Aristoteles. Athenæus lib. 3. τραχηλον, ἀπὸ τοῦ τραχύ- A
τητος, id est ab asperitate, mea quidem sententia, appellauit. Spondylos veros à nobis exhiberi osten-
dit firmior in his & magis exquisita testarum articulatio, quàm in vllo alio ostracodermorum genere,
à qua Spondyli nomen sortiti sunt: quod vertebrarum spinæ modo firmissimè articulati sint, quæ ver-
tebræ σπόνδυλοι à Græcis dicuntur.

COROLLARIVM, DE OSTREIS PRIVATIM DICTIS OMNI- *bus, & de Ostracodermis in genere quædam.*

Ostrea genere neutro apud Græcos Latinosque dicuntur, cum de specie qua de hîc præcipuè scri- A
bimus, tum in genere de ostracodermis seu testatis omnibus. Ostreæ verò fœminino genere Lati- *Ostreorum no-*
nis tantum, de specie vna. Græcis quidem ὄστρεον per e. breue, & ὄστρειον per diphthongum, diuersas *men generale.*
plerunque significationes habent, vt dicemus: aliquando promiscuè ponuntur. Latini id discrimen
ignorant. Galenus modo animalia esse dicit, vt libro decimoquarto de vsu partium: modo inter
animal & plantam media, hoc est zoophyta facit, vt in libro de formatione fœtus. In conchylijs
aliqua (nomina) ex Græcis (deducta sunt,) vt peloris, ostreæ. Varro. Ὄστρεια vocant aliqui o-
mnia quæ Aristoteles ὀστρακόδερμα nominauit: cuius species vna sit ὄστρεον, & aliæ plures, vt buccina,
purpuræ, chamæ, pinnæ, Galenus libro vndecimo de simplic. medicament. facult. capite autem pro
ximè sequente de buccinis & purpuris agit, & mox de ostreis speciatim dictis. Idem libro quinto de
composit. secund. locos, capite 5. nominans testas vstas buccinorum, purpurarum, aliorumq; ostreo-
rum in genere hoc nomen vsurpat: Græcè quidem per diphthongum ὀστρείων scribi puto. Sed non mo-
do ὄστρειον, verùm ὄστρεον quoque nonnunquam generale est ad omnia testata: aliquando vero ea sola
comprehendit, quæ sua natura immobilia (*nimirum vt cochleæ excipiantur*) sunt, Wottonus. sed ad eam
significationem ostrei, quæ testa immobilia tantum, ceu genus peculiare comprehendat, authoris
idonei testimonium iam non inuenio. Vt ostrea, sic conchas etiam in genere pro quibusuis testa-
tis aliqui dixerunt. Veteres ὄστρεια dicebant per ει. recentiores per ε. vt Plato in Phædro, ὀστρέου τρόπον
δεδεσμευμένοι. & in Timæo, τὸ τῶν ὀστρέων γένος συμπάντων, Athenæus. Ἡ σκύλλα καὶ τὰ ὄστρεια προσέχεται τῷ
σπηλαίῳ, Eustathius. Firmioris testæ pisces conchæ & ostrea dicuntur, conchæ dicuntur, quæ

testam læuem habent ac politam, siue vniformiter rugatam, siue denticulatam. Ostrea verò, quæ asperam scabramque: quamuis generali nomine ostrea quoque conchæ vocentur. item quæ ex vno tantum latere testam habent, altero scopulis aut lapidibus aut alteri materiæ adhærent. nam testę ipsę duriores propriæ conchæ dicuntur, quales sunt cochlearum. Ouidius, Ostreaque in conchis tuta fuêre suis. τὰ ὀστρεώδη καὶ κογχοειδῆ pro omni genere testatorum Strabo dixit: alij quidam ὀστρακώδη.

Ἠ' ἐ καὶ ὄστρεα τόσσα βυθοὺς ἅτε βόσκεται ἅλμης, Νηρῖται, στρόμβοι τε, πελωριάδες τε, μύες τε, Nicander Colophonius. Τὰ ὀστρακόδερμα τῶν ζώων: οἷον αἱ κοχλίαι, καὶ κόχλοι, καὶ πάντα τὰ καλούμενα ὄστρεα, Aristot. 4. 4. historiæ. Gaza vertit: Vmbilici, cochleæ, purpuræ, (*quod tamen non est in Græco,*) & omnia quæ ostrei aut conchæ nomine appellamus. Γίνεται δὲ ἐν ὀστρέῳ τινὶ παραπλησίῳ ταῖς πίνναις, Theophrastus in libro de lapidibus de margarita loquens. Κογχύλια, τὰ ὄστρεα, Hesychius & Varinus. Λιχάδες, ostrea omnia: alij lapides, calculos & conchylia interpretantur, Iidem.

Arabica & barbara nomina. Albertus alzun ex Auicenna interpretatur ostreum. Antiqui, id est ostrea, Syluaticus. Caugilen, (Caugilel, Auicennæ nominantur 2. 537.) id est ostrea. Idem. videtur autem nomen corruptum à conchylijs. Guadai (Bellunensis emendat Vdha) est species testatorum: cuius facultates in G referemus. Latalus, id est ostrea, Syluaticus. Ostracorum siue conchyliorum quædam sunt magna, quæ dicuntur Arabicè Barcora. (hoc & Serapio habet:) quædam parua, quæ Arabicè dicuntur Sades, (Sadaf quidem pro limace, & pro purpura accipitur) Syluat. Canisis, (Carusis, Auicennæ. 2. 537.) id est, ostrea, Sylu. Canifeties est species ostraci, & gaugiel similiter, Vetus glossographus Auicennæ. Seigi est genus ostracorum, & est Venereum, Idem.

Vulgaria hodie. Ostrea Græci vulgò ἀστρίδια vocitant, Psellus ostridia, interprete Valla. Itali Ostreghe, in singulari numero ostrega. Hispani Ostia de la mar. Galli (vt innominatus quidam scribit) Ouitres, vt Bel. Huistres & Oestres: alicubi Ittrę alle calle. Angli *an Oyster.* Flandri & alij Germani inferiores, *een Oestre:* in plurali, *Oesters.* Puto & *vterle* vocabulum diminutiuum nonnusquam vsurpari.

B In Ponto conchylia desunt, cum ostreæ abundent, Plin. Ostrea mittit Corsica, sed rarò, & sæpe olida: quoniam aduersis tempestatibus impedita nauigatione, vel prædonibus Mauris intercluso mari, non facile ad vrbem perueniunt. Eæ verò quæ à Pisauri litore paucis ante annis afferebantur, extincta veluti earum progenie penitus abierunt, Iouius. Ostrea & conchylia (τὰ ὀστρεώδη καὶ κογχοειδῆ) omnia & multitudine & amplitudine in mari extero excedunt: hîc verò (circa Turdetaniam) imprimis, quòd scilicet fluxus ac refluxus hîc augeantur: qui causa, vt par est, magnitudinis ac multitudinis propter exercitationem (eorum) existunt, Strabo. Ostrea in Indico mari Alexandri rerum autores pedalia inueniri prodidere. nec non inter nos nepotis cuiusdam nomenclator tridacna appellauit, tantæ amplitudinis intelligi cupiens, vt ter mordenda essent, Plinius. Circa Byblum paruam insulam Indiæ, ostrea petris adnascuntur, decuplo maiora his quæ apud Græcos reperiuntur: Philostratus, de spondylis nimirum sentiens. hi enim ex ostreorum numero saxis adhærent. Circa Caput viride piscati sumus dentales & ostreas veteres, quæ singulæ appendebant decem vel quindecim libras, Aloisius Cadamustus. Ostreorum pro regionibus differentias Plinij verbis referemus infrà in F. Ostreæ testas habent scabras, Aristoteles. Quædam silicum duritia teguntur, vt ostreæ & conchæ, Plinius. Ostreorum quorundam testas veteres noctu lucere audio, parte superiori interna. Variant coloribus, ruffa in Hispania, fusca in Illyrico, nigra & carne & testa Circeijs, Plinius. Vide etiam infrà in F. nonnihil. Ostreorum (in cibo) præcipua spondylo breui sunt, atque non carnoso, nec fibris lacinioso, ac tota in aluo, Plinius. Spondylus in ostreis dicitur callosum illud rotundum albicans, quod intus habent in medio, à similitudine spondyli: quod nos verticulum dicimus appositum fusis, vt meliùs nendo vertantur. nam reliqua caro circumsparsa, lacinia dicitur, Perottus. Ostreis labra sunt crassa, Aristotel. Quod oui nomine appellatur, in altera tantum parte eis fit, idemque est quod echinos habere dicimus, Idem. Quod ouum vocatur, non semper, sed vêre habent ostreæ. mox enim tempore procedente minuitur, demumque totum propè aboletur, Wottonus. Meatum habent quo excrementum secedat parte superiore, Aristoteles. Capita ostrearum generi nulla, Plinius. pili nulli, Galenus lib. 2. de temperamentis. Oculi etiam plerisque nulli, vt scribit idem Galenus lib. 2. cap. de semine. sed melius Plinius, qui ostreis omnibus oculos negat. Sexus quoque discrimen eis non est, vt in C. dicetur.

C Gaudent dulcibus aquis, & vbi plurimi influunt amnes: ideo pelagia parua & rara sunt. Gignuntur tamen in petrosis, carentibusque aquarum dulcium aduentu, sicut circa Grynium & Myrinam. Plin. Ostrea licet victum in humore exerceant, nec foris viuere queant, nihil tamen vel aëris vel humoris recipiunt, Aristot. Corpus eorum humidissimum est, Galenus lib. 2. de temperamentis. Vim vitalem (*quæ à corde per arterias diffunditur*) non habent, Idem libro 4. de præsag. ex puls. Sensum non habent præterquam tactum, Author libri de anatome viuorum. Tactus sensus omnibus est, etiam quibus nullus alius. nam & ostreis, & terrestribus vermibus quoque existit, Plinius. Et alibi: Silicea testa inclusis fatendum est nullum inesse sensum, vt ostreis. Et rursus: In marinis ostreis auditum esse non est verisimile, sed ad sonum mergere se solent. ideo & silentium in mari piscantibus. Non desunt complura, quæ cum sint absoluta, mouere tamen se nequeant, vt ostreæ, Arist. Ostreæ in Hellesponto nutriuntur phyco, id est, alga, Arist. ἰλὺν λιχμάζοντα, καὶ ὕδατος ἰσχανόωντα, Opp. de ostreis. Ostreisque & conchylijs omnibus contingere, vt cum Luna pariter crescant, pariterque decrescant, Cicero 2. de Diuinat. Ostreæ quum appositæ fuissent, & multæ quidem sed inhuberes, macræq; essent: Luna, inquit Annianus, nunc videlicet senescit, ea re ostrea quoq;, sicuti alia quædam, tenuia exuctaq; sunt, Gellius lib. 20. Apud eundem extat hic Lucilij versus: Luna alit ostrea, & implet echinos, muribus fibras. Ostreis qua cœnum, ibi origo consistit, Arist. In limo cœnoso oriuntur, Idem: apud quem plura de ostrearum generatione leges circa finem lib. 3. de generat. animalium. Quę siliceo tegmine operiuntur (inquit Plin. lib. 9.) putrescente limo proueniunt, aut spuma circa nauigia diutius stante, defixosq; palos & lignum maximè. (Alibi tamen in petrosis, carentibusq, aquarum dulcium aduentu ostrea gigni tradit.) Nuper compertum in ostrearijs humorem ijs fœtificum lactis modo effluere.

Et rursus

Et rursus: Grandescunt syderis quidem ratione maximè, vt in natura aquatilium diximus: sed priuatim circa initia æstatis multo lacte prægnãtia, atq; vbi sol penetret in vada. Hęc videtur causa quare minora in alijs locis reperiantur. Opacitas enim prohibet incrementum, & tristitiâ minùs appetũt cibos. Musculi cochleæ (*conchæ potiùs. somniant autẽ Grammatici quidam musculos quasi masculos dici,*) quorũ lacte (*id est, genitura marium*) concipiant ostreæ. Ostrea neque coitu, neque parente procreantur, ac nimirum omnia ex cœno nascuntur. illorum enim neq; fœmina, neq; mas distinctus est, sed eiusdẽ naturæ sunt, atq; adeò inter se similia, vt non marem à fœmina internoscere possis, Gillius ex Oppiani Halieut. 1. Neutrum est & ostreis genus, & cæteris adhærentibus vado vel saxo, Plinius. Posteaquàm (sicut ait Nicolaus Damascenus, quarto & centesimo libro historiarum) ad Apameam Phrygiæ vrbẽ, Mithridatici belli temporibus è motu terra discessisset, lacus qui antè ibi nulli cõparuissent, repente extitisse, fluuiosq; & fontes nouos ex eisdem locis terræmotu excitatos fuisse, veteresque multos exaruisse, ac nimirũ plurimam aquam tum dulcem, tum salsam, tametsi ab eis locis mare lõge abesset, ex visceribus terræ sic emanasse, vt tractum vniuersum illum tum ostreis, tum alijs piscibus marinis refersérint, Gillius (ex Athenæi libro 8.) In ostreis cancri nascuntur, de quibus alibi dictum est.

Sunt qui subtilitatem animi constare non tenuitate sanguinis putent: sed cute operimentisq; corporum magis aut minùs bruta esse, vt ostreas & testudines, Plinius. Cancer ostreis vescitur, sed quia ostreum clausum, nulla vi aperiri potest, periculosumque est, si chelã eius includat, ad argumẽta confugit, & insidias noua fraude molitur. Explorat enim si quando ostreum, remotis in locis ab omni vento, contra solis radios dipticum *in illud suum aperiat, vt aëre libero viscerum suorum voluptatem quandam capiat: & tunc clanculo calculum immittẽs ostrei conclusionẽ impedit. sicq; aperta claustra reperiens tutò chelas impendit: visceraque interna depascitur, Ambrosius. Eundem dolum author de nat. rerum ex Ambrosio & Isidoro sic recitat. Cum testas aperit ostrea, vt clementioris auræ delicijs glorietur cancer insidias ei repentinas prætendit, & lapidẽ inter eius testas proiicit, ne illas coniũgere possit & sic ostreæ carnes corrodit. Ostrea quidem in sicco iacens, iam vt in domo conchas tenet, tempore accessionis maris. Vide etiam suprà ex Oppiano in Corollario de Cancro, pagina 149. Stellæ marinæ molli crusta intectæ, (Aristot. hist. 5.15. stellas inter ostracóderma numerat) Ostreis tã crudeliter inimicæ sunt, vt hæc ipsa exedãt, & conficiant. Ratio insidiarum quas eis moliuntur, eiusmodi est: Cum testacea suas patefaciunt Conchas, cùm vel refrigeratione egent, vel vt aliquid pertinens ad victum incidat: eæ vno de suis siue cruribus siue radijs intra testas ostrei hiantes insito, eas claudi prohibentes, carne explentur, Aelianus de animalibus 9.32. ex Oppiani Halieut. lib. 2. D

In marinis ostreis auditum esse non est verisimile: sed ad sonum mergere se solent. ideo & silentium in mari piscantibus, Plinius. Γωειάμη (meliùs γωγγάμη, vt Hesychius habet) quæ & γαγγάμη vocatur: instrumentum est, in quo piscatores ostrea colligunt, Hesychius & Varinus. Ostrearum viuaria primus omnium Sergius Orata inuenit in Baiano, ętate L. Crassi oratoris ante Marsicum bellum: nec gulæ causa, sed auaritiæ, magna vectigalia tali ex ingenio suo percipiens, vt qui primus pensiles inuenit balineas ita mangonizatas subinde vendendo, Plinius. Hæc sumpta esse videntur à M. Varrone, vt Macrobius tertio Saturnaliorum testatur libro, Massarius. Nuper compertum in ostrearijs (*id est, ostrearum viuarijs*) humorem ijs fœtificum lactis modo effluere, Plinius. Limosa regio maximè idonea est cõchylijs, muricibus & ostreis, &c. Columella. Ostrea, quum Romana res magnitudinis & luxuriæ fastigium teneret, Brundusio in Lucrinum lacum transferebantur, vbi mirificè pinguescebant. Vnde Martialis, Ostrea tu sumis stagno saturata Lucrino. Fueruntque adeò in honore ipsis gulæ proceribus, vt in remotissimas à mari regiones ligneis lacubus apportarentur. Est autem Lucrinus lacus Campaniæ (inquit Massarius) in sinu Baiano, contra Puteolos propinquus Auerno lacui, dictus à lucro propter multitudinẽ piscium, qui ibi capiebantur. in quem ostrea aliunde aduecta, depastaque ibidem meliora fiunt. Gaudent enim (vt inquit Plinius libro trigesimo secundo) & peregrinatione, transferrique in ignotas aquas: Sic Brundusina in Auerno compasta, & suum retinere succum, & à Lucrino adoptare creduntur. E

Ostreorum conchis ichthyophagi ad domicilia vtuntur, Incertus. Maltha calidaria ad balnea: Ficum & picem duram, & ostrei testas siccas simul tundes: his iuncturas diligenter adlines, Palladius.

Tiberius Cæsar Asellio Sabino H.S. ducenta donauit pro dialogo, in quo boleti & ficedulę, & ostreę, & turdi certamen induxerat, Suetonius. Pinguem vitijs albumque, nec ostrea, Nec scarus, aut poterit peregrina iuuare lagois, Horatius Serm 2.2. Refert Athenæus Apicium nobilem parasitum, qui superioris nomine appellari promeruit, vasis summa industria fabricatis, ad Traianum in mediterraneis Mesopotamiæ contra Parthos bellum gerentem, recentissima ostrea detulisse, Iouius. F

Dicemus & de nationibus, ne fraudẽtur gloria sua littora, sed dicemus aliena lingua, quæq; peritissima huius censuræ in nostro æuo fuit. Sunt ergo Mutiani verba quæ subiiciam: Cyzicena maiora Lucrinis, dulciora Britannicis, suauiora Edulis, (*Getulicis, Massarius:*) acriora Lepticis, pleniora Lucensibus, sicciora Coryphantenis, teneriora (*tenuiora, Massarius*) Istricis, candidiora Circeiensibus. Sed his neque dulciora, neque teneriora esse vlla compertum est, Plinius. Ostrea Abydena à ganeonibus olim celebrari solita memorat Clemens in Pædagogo. Τοὺς μῦς Αἶνος ἔχει μεγάλους, ὄστρεια Ἄβυδος, Archestratus. Mures sunt Aeni, aspra ostrea plurima Abydi, Ennius apud Apuleium. Ostrea concharum generis nobilissima sunt, inter lautissimos recepta cibos. laudabiliora quæ capiuntur vbi dulcis admiscetur aqua, vt quæ in dulci portu capiuntur, qui nunc portus Phanarius appellatur, quem intrat amnis Acheron ex Acherusia palude profluens: & quę in lacu Lucrino depasta optimum habeant saporem: quamobrem excogitatum est, vt aliunde aduecta in Lucrino compascerentur, vnde Martialis: Ostrea tu sumis stagno saturata Lucrino, Massarius. Nondum Britannica seruiebant litora, cum (*Sergius*) Orata Lucrina (*s. litora*) nobilitabat: postea visum tanti in extrema Italia petere Brundusium ostreas: ac ne lis esset inter duos sapores, nuper excogitatum, famem longæ aduectionis à Brundusio compascere in Lucrino, Plinius. Sergius Orata primus optimum saporem ostreis Lucrinis adiudicauit, Macrobius Saturn. 3.15. item Plinius. Ebria Baiano veni modo concha Lucrino, Martialis. Non me Lucrina iuuerint conchylia, Horatius. -----Lucrinis Eruta litoribus vendunt conchylia cœnas, Vt renouent per

Ostreorum differentia secundum regiones.

Lucrina.

damna famem, Petronius Arbiter. Tu Lucrina voras, me pascit aquosa Peloris, Martialis lib. 6. Concha Lucrini delicatior stagni, Idem de Erotio puella. Murice Baiano melior Lucrina Peloris: Ostrea Circeis, Miseno oriuntur echini, Horatius Serm 2.4. Tunc nuptiæ videbant ostreas Lucrinas, Varro apud Nonium. Ostrea Britannica post Lucrina inuenta sunt, quæ & Rutupina ab oppido litorali Iuuenalis appellauit Massarius.---Circeis nota forent, an Lucrinum ad saxum Rutupino vt edita fundo. Ostrea callebat primo deprehendere morsu, Iuuenalis Sat. 4.

Hadriatica. Ostreis suburbanis (*circa Venetias*) & Hadriaticis Bembus palmam dedit: qui fortè idem de ostreis putauit, quod de Lupis inter duos pontes captis Romani existimauerunt: quos ea ratione meliores palatoque aptiores pronunciarunt, quod propinqua illuuie, quæ ex cloacis & foricis defluit, saginentur. Etsi non me fallat, Plinium ostrea neque in luto capta, neque in arenosis commendasse. Tametsi ego in Bembi gratiam longe diuersum putem, an in luto, an in pingui pabulo quis capta dixerit. Illic spurca & immunda, hic pleniora habitioraque efficiuntur. Adde quod in mari nata, aquis verò dulcibus educata, primo censu habentur. ex quo fit vt optima iudicentur, quæ ijs aluntur locis quo flumina inuehuntur: qualia suburbana Venetæ vrbis videmus, quæ multis fluminibus alluuntur: quæ res potest ostrea multò reddere commendatiora. Hæc illa sunt scilicet. quæ gloriam mensis pepererunt: quorum spondylus (ita carnem interiorem vocamus) plus habet calli. Hæc sunt denique quæ vulgato prouerbio, viduarum cupedias appellauit antiquitas. Cælius Calcagninus epistolar. lib. 5.

Nota meliorũ. Præcipua verò habentur in quacunque gente spissa, nec saliua sua lubrica, crassitudine potius spectanda quàm latitudine, neque in luto capta, (*& si Veneti ea cæteris antecellere opinentur*,) neque in arenosis sed solido vado, spondylo breui atque non carnoso, nec fibris lacinioso, ac tota in aluo. Addũt peritiores notam, ambiente purpureo crine fibras, eoque argumento generosa interpretantur, calliblephara appellantes, Plinius. Omnia tunc meliora in cibis existimantur, cum oua appellata habuerint, quę tamen nihil ad generationem conferunt: sed indicio sunt melioris nutricationis, veluti pinguedo in sanguineis, vt Aristoteles asserit de generatione animalium libro 3. Grapaldus. Maximè probantur quæ magnarum nauium carinis adhærent & ab vrinatoribus de manu colliguntur, Iouius. Galenus in libro de boni & vitiosi succi nutrimentis, ostreorum carnem humidiorem & tenaciorem esse docet, admodum crassi succi: & partes eorum solidiores serius ob crassitudinem concoqui, ac generare humorem crudum, crassum & frigidum. In vniuersum ostrea, vt ait Galenus, salsum humorem aggenerant, præsertim si cruda comedantur: propterea tentiginem in salacibus plurimum adaugent, Iouius. Ostrea quia demortuam Venerem excitant, apud lautos & libidinosos in precio sunt Platina. Facile intus corrumpuntur, Celsus qui inter ea etiam quæ stomacho apta sunt, ostrea connumerat. Patellas Hicesius facilius excerni tradit quam chamas: ostrea verò minus bis alere, facile replere, (πλήσμια:) excernique promptius. Aluum mouent: Celso, Aretæo, & Plinio medico authoribus. Molliunt aluum leniter, Plinius Secundus. Conchularum maris, cæterorumque ferè ostreorum succus, planè tum salsus est, tum ventrem soluendi vim obtinet: quamuis eorum caro ventrem reprimat. Verum quod dico deprehendes, si ea quoque, quo modo brassicam censuimus, præparare non graueris, Galenus de simplic. medic. facult. 3.15. Aluum simul & vrinam cient, Athenæus. In colico affectu sumantur pisces duriore carne præditi: & ex testaceis pectines, ostrea, Trallianus. Gariopontus hydropicis etiam ostreas dari iubet. Multum ostreorum esum damnat Galenus in libro de attenuante victu: quem & senibus interdicit, libro 5. de sanit. tuendã. in consilio etiam de puero epileptico, ostrea omnia ei cauenda precipit.

Apparatus. Alex peruenit ad ostreas, echinos, vrtices, Plinius. Ebria Baiano veni modo concha Lucrino, Nobile nunc sitio luxuriosa garum, Martialis. Ostrea cocta in carbonibus, atque testis exempta, frigi in oleo, & aromatibus atque agresta suffundi possunt, Platina. In ostreis. Piper, ligusticum, oui vitellum, acetum, liquamen, oleum & vinum: si volueris, & mel addes, Apicius 9. 6. Ostrea vel cruda ab aliquibus esitari, Galenus refert. Ὄστρεα συμμεμυκότα, Τὰ διελεῖν μὲν ἐστι χαλεπὰ, καταφαγεῖν δ᾽ εὐμαρέα, Epicharmus.

G

In Galeno. Pro buccinis ostrea ad remedia assumi licet, vt in tabulis Ἀντιβαλλομένων legimus. Buccina marina aut purpuras vstas, melle aut axungia exceptas imponito parotidibus, & confestim discutientur: idem etiam ostreorum testa vsta, & cum melle imposita facit, Galenus libro 5. de compos. pharmac. sec. locos. Idem alibi quoque vim eandem prope testis purpurarum, buccinorum, & aliorum ostreorum attribuit, ostrei nomen generalius vsurpans: quamobrem si quid remediorum in vna aliqua specie omissum videbitur, in alterius historia requiratur. Ostreorum testa vsta (inquit Galenus libro vndecimo, de simplicim edicament. facult.) similis est facultatis buccinorum testis, tametsi etiam subtilioris: immo vt certius veriusque dicam, minus crassæ. nam terrenam duramque corporis sortita consistentiam concretionemque, impendio omnia crassarum sunt partium. itaque accuratè ea læuigare necesse est. Cum autem dicimus horum aliud alio esse tenuius, (*cum tamen omnia crassa sint, sed alia magis, alia minus*,) ita accipiendum est, vt si Vlyssem Thersite dicamus maiorem, cum tamen vterque fuerit paruus. Cæterum omnia id genus, vt & antea est dictum, cogendi quandam in se facultatem obtinent: per quam condẽsata eorum essentia, dura terrosaque sunt reddita: quam vbi per vstionem deposuerint, contrariam adsciscunt facultatem, quam vocant digerentem. Porro si laueris ea vsserisque, (*sic & Græcus textus habet: sed præstat legere, Si vsseris laueris que: prius enim vruntur, deinde lauantur huiusmodi medicamenta*,) ignea in aquã natura deposita, ipsam efficiunt cum tenuitate excalfacientem, adeo vt & putrefaciat. sed nonnunquã reliquum illud terrenum est, morsus expers: id quod maximè implendis cicatriceque claudendis vlceribus humidis est vtile. Igitur testa eorum quæ peculiariter vocantur ostrea, combusta vtor ad diuturnas ex fluxione, ægreque carne implebiles cauitates, nempe quæ fistulosæ sunt atque profundæ, eam foris cum suillo adipe veterato (vulgo axungiam nuncupant) circumponens. At in sinum ipsum aliquid eorum quæ talia carne implent, immitto: quale est etiam vstum diaphanes: quod specarium (*lege specularium nomine deprauato. Latini enim specularem lapidem vocant: interpres Latinus in margine diuersam lectionem adscripsit æs vstum, diphryges*) nominant. Parem in genere facultatem habent & cæterorum ostracodermorum testæ deustæ, maximè verò (vt dixi) ostreorum: deinde buccinorum & purpurarum. Itaque cinis eius

eius generis emplasticis miscetur facultatibus digeretibus, & cum quouis adipe digerit. Sed quoniam vetus plus digerit, illi magis misceri solet. Porro potentiùs hoc medicamen digeret, si acrem illi adipem quempiam miscueris: de quibus superius determinatum est. Quin & dentes splendidiores talium omnium cinis efficit, non tantum extergendi potentia, sed & asperitate substantiæ, velut & pumex, & testa clibani. Verum in vsu eiusmodi non est necesse quæ sic vsta sunt, admodum læuigare. At in vlceribus rebellibus præ omnibus diligenter sunt læuiganda, ac inspergenda. Porrò excrescentiam carnis mediocriter exterunt comprimuntq;. Ad hæc cum sale omnia id genus vsta dentium smegma reddunt efficacius, adeo vt non modo laxitatem mollitiemq; gingiuarum desiccet, verum etiam vlcera putrescentia adiuuet, Hæc omnia Galenus.

Guadai (*Bellunensis emendat Vdha, & porcelletas interpretatur: nos de porcellanis conchis supra C. elemento scripsimus*) est ostracum, (*species ostracorum,*) quod extrahit surculos & spinas. quod ex eo tritum est, abscindit verrucas infixas, siue profundas in carne & cute, & pendentes, siue eleuatas in carne & cute, Auicenna 2.301. Est autem forte aliud quoddam ostreorum hoc genus, ab ostreis peculiariter dictis diuersum. nam attributæ ei vires cochleæ siue limaci conueniunt: quam idem Auicenna eiusdem libri cap. 537. sadaf nominat, & vires partim cochleę terrestris, partim purpuræ ei adscribit.

Ostreorum testa siccissima est, Galenus 2. de temperamentis. Labiorum vlcera & omnia maligna sanans medicamentum: Ostrea vsta tenuissimè trita insperge. Ego verò non vstis contritis vsus sum, & bene cessit, Nicolaus Myrepsus. Galenus libro 1. capite 5. de compos. medic. sec. locos, testas vstas tum buccinorum, tum purpurarum, aliorumque ostreorum, pharmacis pilos attenuantibus adnumerat. Ad vulnera iumentorum ossa sepiarum & testas etiam ostrearum in puluerem rediges, & ærei quoque vasis fuliginem pariter miscebis: quæ bene tunsa si frequenter asperseris, siccatum vulnus ducet celeriu; cicatricem, Vegetius Veterinariæ 2.62. Ostrea ex mulso & pipere cocta, vtiliter contra tenesmum accipiuntur, Marcellus Empiricus. sed aliter Plinius, ex quo ille mutuatur sua pleraque: Cocta (inquit) cum mulso, tenesmo, qui sine exulceratione fit, liberant. Vesicarum vlcera quoq; repurgant. In cōchis suis cocta, siue vti (*alias, cocta, sicut*) clausa venerint, mirè (*alias, vrinæ*) distillationibus prosunt. Ostrea ita vt lecta sunt, adhuc testis suis clausa, in carbonibus coquuntur, atque ita cibo dantur ei qui narium grauedinem patitur, Marcellus. Frixam ostreorum carnem à veneno comesti marini leporis liberare testatur Plinius medicus, Iouius. Ad perniones: Sepum ceruinum combustum simul cum ostrea testa minuta commixta & factum quasi malacma impone, mire sanat, Sextus Platonicus.

Ad procidentem sedem, ex Aëtio: Ostreorum testas crudas tritas, & subtilissimo cribro excussas appone, Aëtius.

Emplastro albo Ariabarzanio, quo Xenocrates abscessum iam inalteratum circa tarsum discussit, (apud Galenum de composit. sec. genera 1.16.) buccina vsta inijciuntur: Vbi Galenus, Valide (inquit) exiccat ob buccinorum cinerem additum. non dissimilis autem quodammodo facultas est & purpuris & ostreis concrematis. notum est autem sine carnibus horum animalium testas concremari. Mox etiam cap. 18 ostrea concremata, purpuras, buccina, & sepiæ partem osseam cum ijs recenset quæ propositi emplastri (aduersus vlcera cacoëthe & dysepulota) candorem tueri possint. Buccinorum testas concrematas, purpurarum, ostreorum, aliorumque id genus si aridas vlceribus malignis ac contumacibus insperseris, mirificè videbis citra mordicationem ea desiccari. Galenus eiusdem operis 4. 1. Plura ex Galeni libro 11. de Pharmac. simplic. facult. de viribus ostreorum vstorum, tum lotorum ab vstione tum illotorum, recitaui superius. Puluis ex ostreis: Cadmiæ, thuris, singulorum vncia semis. ostreorum vstorum, vncia vna semis, Nicolaus Myrepsus: qui vsum eius non explicat. videtur autem vtiliter inspergi posse vlceribus malignis vel dysepulotis. Labiorum vlcera, & omnia maligna sanans remedium: Ostrea vsta tenuissimè trita insperge. Ego verò non vstis contritis vsus sum, & bene cessit, Idem Myrepsus. Ex ostreis combustis & fermento medicamentum, pro humore suppurato, libro 2. Galeni de arte curatiua ad Glauconem describitur. Veteri vrinæ miscetur cinis ostreorum aduersus eruptiones in corpore infantium, & omnia vlcera manantia, Plinius. Sæpe ita peruadit vis frigoris, ac tenet artus, Vt vix quæsito medicamine pulsa recedat. ----- tum cassis ostrea testis Vsta dabis cinerem qui pro sale sumptus in escis. Deducit gelidum tepefacto vertice virus, Serenus. Ostrei testarum combustarum cinis cū melle impositus parotidas cito soluit, Marcellus. Emplastra quæ simplices parotidas curant laxatoria appellata, omnibus nota sunt. Exempla ipsorum sunt, Emplastrum Mnaseæ, & quod ex succis constat, & quod ex ptisana. His adhuc molliora sunt cerati forma, tum ex butyro, tum ex œsypo conflata, ostreis aut buccinis, aut purpuris vstis additis, adipeque porcino, singulis quadrantis pondere. Præstat & hoc, Butyri nunc. vnam ceræ sextantem & vncię dimidium, ostreorum vstorum quàm tenuissime tritorum sextantem. liquescibilia liquefacito, ostreaque infarcito, ac vnitis vtitor confidenter. Efficacissimum hoc ad parotidas, Galen. de comp. med. sec. locos 3.2. Et paulo superius: Buccinis, purpuris & ostreis vstis, in durescentibus ac vetustis parotidibus vti oportet. Est enim pharmacum quod omnem afflictionem & acrimoniam mitigat & discutit: non solum si melle quis eorum cinerem imbuat, sed & multo magis si adipem suillum insulsum, vetustum & à fibris depuratum admisceat. citra omnem enim molestiam omnes inueteratas inflammationes discutit, etiamsi ex rheumatica affectione sint obortæ. Cinis testarū ex ostreis si in morem salis pane colligatur & voretur, statim ad remouendam grauedinem narium proficit, Marcellus empiricus. Cinis testarum vstarum ex ostreis cum melle tenuissimè contritus vuæ inlitus prodest, Idē. Plinius medicus ostreorum testas ambustas dysentericis prodesse tradit, Iouius. Succinum de ceraso siluatica exures, & de testa ostrei æque facies, paribusque mensuris puluerem tritum, cum melite, (*forte oxymelite, aut tale quid legendum*) aut cum vino austero candenti ferro calefacto, bibendum dysenterico dabis, mire proderit, Marcellus empiricus. Ad coli intestini dolores: Ostreorum testę crematæ & trite potui dentur: duarum ligularum modus sit ex calentis aquæ cyathis tribus. Galenus Euporist. 2.48.

Lucilius, Plinius & Iuuenalis, ostreum gen. neut. dixerunt. Item Varro citante Nonio: Non posse ostrea se Romæ præbere & echinos. Sed idem quoque Lucilius generis fœm. Ostrea nulla fuit, non pur- H. a.

Ostrea vsta.

pura nulla Pelori. & alij, vt Turpilius Demetrio: In acta cooperta age in oras ostreas. & Varro, Nec ostrea illa magna capta quiuit palatum suscitare. Ostreas marinas, Afranius. Tanquam posset vel in tegulis proseminare ostreas, M. Tullius in Hortens. Ὄστρεον dictum videtur ab ὀστέον (quod est os, quod testa veluti ossea tegatur,) abundante rhô, Eustathius & Varinus. Τρωκτὸς, ostreum, Hesychius. Sicut nos à testa testudinem vocamus: sic Græci ostrea ἀπὸ τοῦ ὀστράκου nominauerunt. Ostridion ab ostreo diminutiuum est apud Psellum.

Epitheta.

Ostrea ἑρσήεντα, id est roscida ab Oppiano cognominantur. Μυελόεντα, à Matrone Parodo: quod nimirum in suis testis ceu ossibus, medullæ instar contineantur.

Ostreariæ (gen. fœm.) dicuntur, vbi ostreæ viuunt, & reperiuntur, vt Grammaticus quidam recentior annotauit. citat autem solum Plinij testimonium, vbi is dicit: nuper compertum in ostrearijs. ego in recto singulari ostrearium protulerim, vt viuarium: quanquam & fœm. g. ostrearia forte dici potest, vt subaudiatur piscina. Sergius Orata primus ostrearia in Baiano locauit, Macrob. Saturn. 3. 15. Panis ab opsonijs appellatur ostrearius, Plinius 18. 11. hoc genere panis scilicet cum ostreis vesci solebant. Ostreatus pro duro atq; aspero accipitur, Perottus. Itaq; iam quasi ostreatum tergum vlceribus gestito propter amorem vestrum, Plautus Pœnulo. Ostrifer, locus in mari ostrea gignens, vt quidam scribunt.

Ostrum.

Ostrum dicitur ab ostreis. ego conchylium, muricem, ostrum in eadem significatione accipio, Perottus. De Conchylio multa suo loco diximus. Ostrum dicebatur color celeberrimus, qui ex ostreis, purpura ac murice eruebatur, & Sarranum, nomen ab Sar vrbe Phœniciæ, quæ postea Tyrus appellata est, sumpsisse constat: vt apud Vergilium, Et gemma bibat, & Sarrano dormiat ostro, Platina. quare & Tyrium cognominatum est: Tyrioque ardebat murice lana, Vergilius. Regali conspectus in auro nuper & ostro, Horatius de Arte. instratique ostro alipedes, pictisque tapetis. Vergilius 7. Æneid. Vilis adulator picto iacet ebrius ostro, Petronius Arbiter. Stratumque ostro quem ceperat ipse Cornipedem, Silius. Ostrinam (*scilicet vestem dicunt*) ab ostro colore, qui est subrubens, Nonius qui & Turpilij hęc verba citat. Interea aspexit virginem vectari, in capite riculam indutam ostrinam. & Varronis, Aurora ostrinam (*ostrinum*) hic indutus supparum. Vtebantur autem, vt conijcio, non tinctores solum seu infectores vestium hoc colore: sed & pictores.

Ostrinus color à Thylisi quoq; memoratur.

De pictorum coloribus scribens Pollux: Colores (inquit) sunt andricelon, ostreon, (ὄστρεον) prasinon, &c. Cælius. Τὰ δὲ σώματα τοῖς μὲν ἐκέχριντο ὀστρείῳ, τινὲς δὲ μιλτίῳ καὶ χρώμασιν ἑτέροις, Athenęus in descriptione pompæ Ptolemæi Philadelphi.

Philoginos (philoginos sanè à colore flammeo, aut philogynos) gemma, quam & chrysiten vocant, ostreę Atticæ assimulata inuenitur in Ægypto, Plinius. sed pro ostreæ legerim ochræ. hæc enim attica probatur: & color aureus accedit.

Ostracum.

Ostracum Græcis testam significat, siue terream, vt ex fractis figlinis: siue concharum animalium generis, quæ omnia etiam inde communi nomine ostraca, ostracoderma, ὀστρακώδη & ὄστρεια dicta sunt, & quoniam ostrei quoque vocabulum ab ostraco sumptum videtur, plura hic de hac dictione, & alijs inde compositis aut deductis adferemus. Chama est ostracum (id est, ostracodermum animal,) Eustathius. Ostracoderma ab Aristotele dicuntur animalium aquatilia, quæ & sanguine carent, & testa silicea, siue silicis instar dura operiuntur: vt concharum & ostreorum cochlearumque & turbinum genus omne: malacostraca verò, quæ testam illam molliorem, id est minus duram habent, vt cancri & locustæ, &c. Caraborũ (id est locustarum) ostraca Pollux dixit. Ex ouis etiam ostracoderma dici Cęlius Rhodiginus annotat putamine intecta testaceo, vt in auibus: malacoderma verò quæ molli obducuntur cute. Didymus inquit solere aliquos lyræ loco conchylijs & ostracis collisis concinnum quendam sonum saltantibus ædere, Athenæus. Πάντα τὰ ὀστρακώδη γίνεται καὶ ἐν τῇ ἰλύϊ, Athenæus ex Aristotele. Ὀστρακηρὰ etiam idem genus animalium à Græcis vocauit, præsertim ab Aristotele. annotauit hoc vocabulum Vuottonus, tanquam synonymum ostracodermo. Φωλαῖδες, ὀστράκινά τινα βρωμώδη, Hesychius & Varinus. Eustathius in ostraco dictione, rhô abundare scribit. Idem meminit prouerbij, Ὀστράκου περιστροφή, de rerum mutatione, ex ludo quodam desumpti, quem pluribus describit, & ὀστρακίνδαν alio nomine appellari docet, ex Polluce nimirum Ostracum testa à Græcis vocatur: vnde testaceum pauimentum, vulgo nunc ostracum vocant, (Itali scilicet, vt nostri etiam Germanicè *Estrich*:) & ostracina suffragia Atheniensium dicebantur, quod Athenienses ea in figulinis vasis dare consueuerunt, Perottus. Cum Athenienses (inquit Cælius Rhodig.) apud quos puniebatur virtus, Aristidem testularum exilio, quod ostracismum vocant, mulctare destinassent, adijt eum homo quidam illiteratus & agrestis, qui testulam teneret, iubebatque Aristidis nomen inscribi. Rogabat is, ecquid Aristidem nosset? Negauit ille, addiditq; nil sibi aliud in eo viro, quàm iusti cognomen esse molestum. Tacitus Aristides scripsit quod rogabatur, & hominem dimisit, Hæc ille. Plura de hoc genere exilio damnandi, reperies in Promptuario Linguæ Latinæ Theodosi Trebellij, & alijs fortè Dictionarijs. Clisthenem Atheniensem ferunt ostracismi seu testularum rationem omnium principem induxisse, primumq; eisdem damnatum suffragijs, Cęlius Rhod. Hyperbolum nouimus postremum omnium exilio, quod ostracophoriam vocant, mulctatum fuisse, Cælius. Hinc factum verbum ἐξοστρακίζειν: & nomen ἐξοστρακισμὸς, relegatio temporaria in locum certum, quæ bona non adimit, vt quidam recentior interpretatur. Mnesitheus ὀστρακίδας nominat nucleos conorum (siue strobilorum) id est pineos. Est & inter placentarum genera ὀστρακίτης Athenæo. Vnguem odoratum, purpuræ operculum, ostracion item appellant, vel ostracon quoque, Cælius. Inuenio apud quosdam ostracium vocari, quod aliqui onychem vocant. Plinius. Vide Onyx superius. Ostracum primitiuum, ostracium diminutiuum est. Ostracias, siue ostracites (*ostracitis gemma*) est testacea, durior: altera achatæ similis, nisi quod achates politura pinguescit. duriori tanta inest vis, vt aliæ gemmæ scalpantur fragmentis eius. Ostraciti ostrea nomen & similitudinem dedêre: Hęc Plinius lib. 37. Idem libro 36. Ostracitæ similitudinem testę habent, vsus eorum pro pumice ad læuigandam cutem. Georgius Agricola ostraciten Germanicè interpretatur, *Topffstein*: ostracian alteram verò, *Luxsaffyr*.

Tethya

Tethya similia ostreæ, Plinius. Hegesander hepatum piscem in capite duos lapides habere ait, colore splendoreque ostreis similes, Athenæus. Origo atque genitura conchæ (quæ margaritas fert) est haud multùm ostrearum conchis differens, Plinius. Mensis remotis puer euerrat ὀστρέων κόγχας, καὶ ἰχθύων λέπη, Pollux. Pinnotheri (Cancello potiùs) solertia est inanium ostrearum testis se condere, Plinius. b.

Ostrearum concharumque varij generis testas in mediterraneis alicubi reperiri, ex Strabone & alijs scripsi suprà, in Conchis in genere H.a.pag.262. Diuersas nuper huiusmodi testas lapideæ substantiæ, Dominicus Montisaurus Veronensis medicus & eruditus & antiquitatis studiosus ad me misit, in proximis Veronæ montibus puto repertas. In Heluetijs quoque agro Solodurensi inueniuntur. c.

Tanquam posset vel in tegulis proseminare ostreas, Cicero in Hortensio. e.

Dromeas parasitus interrogatus, in vrbe an apud Chalcidem lautiùs pararetur conuiuium: respōdit procœmium Chalcidensis cœnæ gratius esse (*toto*) conuiuij in vrbe apparatu. Vocabat autem cœnæ procœmium, δείπνου προοίμιον, copiam & varietatem ostreorum, Athenæus. Apud eundem quidam: Primùm (inquit) ostrea vidi & echinos: quę quidem procœmium sunt δείπνου χαριέντως πεποιημένου. Quo die Lentulus flamen Martialis inauguratus est, cœna hęc fuit: Ante cœnam, echinos, ostreas crudas quantū vellent, peloridas, sphondylos, patinam ostrearum, &c. Macrobius Saturn.3.13. Ex horto plebei macellum quanto innocétiore victu? Mergi enim credo (*ironia*) in profunda satius est, & ostrearū genera naufragio exquiri, &c. Plinius. Dignus morte perit, cœnet licet ostrea centum Gaurana, & Cosmi toto mergatur aheno, Iuuenalis Sat.8. Grandia quæ medijs iam noctibus ostrea mordet, Idem Sat.6. His itidē in cœna dabis ostrea millibus nummûm Empta, Lucilius apud Nonium. Traiano imperatori cū in Parthia esset procul à mari, Apicius ὄστρεα νεαρὰ διεπέμψατο ὑπὸ σοφίας αὐτῷ τεθησαυρισμένα, Athenæus si bene memini. f.

Ostrea apud Indos margaritas producunt: Io. Tzetzes, ostreorum nomen communiùs accipiēs. Idem libros nominat ὄστρεα λογικά, id est Conchas rationales: margaritas autem, sententias & sermones qui in eis continentur. Si quis omidia & ostreas comedere se somniet, in morbum incidet. Innominatus. Prouerbium Ὥσπερ λεπὰς προσίσχεται, id est Patellæ in morem hæret. Erasmus Rot. nimis generaliter Ostrei in morem vertit. id in Patella referetur. Καθαροὶ καὶ ἀσήμαντοι (ἀμίαντοι) τούτου, ὃ νῦν σῶμα περιφέροντες ὀνομάζομεν, ὀστρέου τρόπον δεδεσμευμένοι, Clemens circa finem quinti Στρωματέων. Antiphili carmē in murem ab ostreo comprehensum, recitaui in Mure terrestri H.d. h.

DE OSTREIS DIVERSIS.

Ostreorum nomen, vt abunde explicauimus, non rarò communiter genus totum testatorū complectitur. sic Suidas Echinum, θαλάττιόν τι ὄστρεον esse tradit: & Hesychius ὄστρεα, τὰ κογχύλια, μυάκια θαλάσσια. Et Cælius Rhodig. Sunt (inquit) inter ostrea, quæ dicātur ῥαβδωτά, perinde ac dicamus virgata: alia item quæ vocemus ἀρράβδωτα, id est, minimè virgata. Meminit Aristoteles quoque: sed ῥαβδωτά, pectinatim diuisa Theodorus interpretatur. Animalia in mari testata sexus discrimen non habent, vt ostrea & conchylia. quamuis enim ostreum quoddam vnius conchæ inueniatur, quod habet speciem virilis virgæ inferiùs: & aliud eiusdem generis, quod habet similitudinem vuluæ muliebris: tamen hæc non sunt instrumenta coitus in eis, sed partes corporum ipsorum. Huius ostrei concha refert cochleā, & est spinosa extrinsecus: in cibo gratæ & delicatæ carnis. In eodem sæpiùs margaritæ reperiuntur. abundat autem in litore maris Germanici & Flandrici, Albertus explicans Aristotelis historiæ animaliū caput 11. libri 4.

Arabicorum animalium varius color & forma multiplex, omnem picturam longè multumq; superat. Locustæ etiam & serpentes illic aurei coloris sunt: & pisces magis vario insignes ornatique colore, admirabiles sunt spectatu. Et maris rubri ad Arabiam pertinentis ostrea huius splendoris expertia haudquaquam sunt: immò verò flammeis illustrantur zonis, ea vt diceres varij coloris temperatione ad iridis similitudinem accedere: adeò lineis perpetuo ductu æquè inter se distantibus distinguuntur atque describuntur, Aelianus de animalib.10.13.

OTION vel Otarion Græci vocant Patellæ genus, describendum infrà Elemento P. Τήθη δὲ λέγει τὰς ἀγρίας λεπάδας, ἃ ἡμεῖς ὠτία λέγομεν: ὁ δὲ Ἀριστοτέλης ὄστρεια, καὶ Ὅμηρος κοινῶς τὰ ὄστρεια, Scholiastes Nicandri. Τήθεα ostrea vel genus ostreorum, Scholiastes Homeri Iliad.π.

Quæ CALAINA ostraca nominat Aetius, pilos extenuantia, consyderantibus relinquo, Hermolaus. Callais quidem (Callainus aliquibus) Plinio lib.37. gemma est viridis, pallens. Remedia pilis attenuandis apta memorantur Aetio lib.6.cap.65. inter quæ ostraca Callaina nominari iam non video: cui vacat inquirat ampliùs. Cornarius in commentarijs in Galeni de composit. medic. sec. locos librum 5. titulo, Ad dentes denigratos, vbi testa Callaina assata ac trita dentibus affricari iubetur: Testam Callainā (inquit) quam hîc Apollonius ὄστρακον καλλαϊνὸν appellat, non aliam esse puto, quàm vasorum Callainorū: de quibus libro 1. huius operis Galenus inter ea quæ pilos attenuant, mentionē fecit. ita enim legi debere me suspicari tum indicaui, & non τὰ μέλαινα, velut exemplar vulgatum habet. Quemadmodum autē eo loco ad attenuandos pilos, ita hîc ad dentifricium probātur. An verè Callaina vasa ex callai lapide facta fuerint, indeque appellationem traxerint, vt libenter crediderim, ita nō potest alicuius authoritate confirmari, quando hodie ignota Italiæ ac Romæ sint: quæ tamen tempore Galeni fuisse aduecta ex Alexandria, ex Galeni loco iam citato apparet, & Alexandriotica vocata, patria, (vt palàm est) appellatione. Porrò si neque hîc callainam testam vasorum callainorum accipiendam, neq; suprà callaina vasa legenda esse conuincamur: suprà quidem τὰ λαΐνα, pro τὰ καλλαΐνα, velut ibidē diximus, legemus: Hoc verò loco Callainam testam ostreorum Callaici Oceani accipiemus: quando sanè tum ostreorum tum fictilium vasorum testa ὄστρακον Græcis appelletur: & Callaici ostrei testa, non ineptū dentifriciū exhibeat. quemadmodum etiam suprà post Callaina vasa, purpurarum, ac muricum & aliorum ostreorum testæ vstæ, attenuandis pilis itidem vt illa aptæ produntur. quanquā si horū ostreorū testæ accipiēdæ sunt, καλλαϊκὸν potiùs quàm καλλαϊνὸν legēdum erit. qui lapsus facilè potuit contingere ob similitudinem characterum. Martialis: Accipe Callaicis quicquid fodit Astur in aruis. Et rursus: Callaicum mandas si quid ad Oceanum. Hæc omnia Cornarius. Callaici Hispaniæ populi, Straboni quoque memorantur.

Calliphlebara quædam ex Ostreis dicuntur apud Plinium, ambiente purpureo crine fibras, eoq; argumento generosa interpretantur, Plinius. Meliora existimantur ambiente fibras purpureo crine, Parata (*corruptum hoc nomen suspicor, pro calliphlebara*) (quia cruda meliora sunt, Perottus.

Chama (χήμη) genus est ostrei, Suidas. Ex chamis crassioribus paruæ & exilem carnem habentes, ostrea dicuntur, Diphilus.

Spartianus ostreas & liostreas cum dixit in Heliogabalo, chamas tracheas & chamasleas intellexit, etiamsi lithostreæ scriptum erat. id ex Athenæo sumitur, qui ait: chamas tracheas ostrea quandoque dictitata, Hermolaus in Plinium.

Condylos ostrei genus est Paulo Æginetæ. Idem conchylium Indicum, condylon aliter appellat.

Myes genus est ostrei. Vide in Testudine Aquatica A. in libro de Quadrupedibus ouiparis: & supra in Conchis diuersis, vbi de Mitulis & Musculis agitur. pag. 275. & deinceps.

Ostrei quoddam genus Pictoribus vsui est. Crassitudine plurimum excedit, & florem illum non inter testam sed foris habet. Comperiri id genus locis Cariæ potissimum solet, Vuottonus.

Sphondylos & ostreas &c. in cœna Lentuli flaminis Martialis Macrobius nominat. Licet & spondylos proferre. Rondeletius ea esse docet ex ostreorum genere, quæ hodie à Græcis dicantur Gaideropa, vel potius Gaideropoda, vt Bellonius scribit, hoc est asini pedes: (idem in Obseruationibus 1.68. ab aliquibus Acynopoda nominari refert:) cuius imitatione nos etiam Germanis *Eselshuob* interpretari nihil vetat. Bellonius Singularium Obseruationum suarum lib. 1. c. 32. Lemni incolas hæc ostrea hoc modo capere tradit. Piscator (inquit) tenet perticam longam, ferro plano (non inflexo) præpilatam, ab vna extremitate: qua conchas saxis hærentes ferit: delapsas verò in vadum manu ferrea alteri perticæ extremitati adiuncta extrahit: eademque ad capiendos echinos marinos vtitur. Circa Byblum paruam insulam Indiæ ostrea petris adnascuntur, decuplo maiora his quæ apud Græcos inueniuntur, Philostratus. videtur autem de spondylis sentire: nisi patellas communi nomine ostrea vocarit.

Tridacna appellauit inter nos nepotis cuiusdam nomenclator, tantæ amplitudinis intelligi cupiens, vt ter mordenda essent, Plinius. Apud Syluaticum Clacora trigdana, pro ostrea tridacna, perperam legitur. Bellonius ad oram rubri maris, circa Torum præsertim, vulgo agana dici scribit: & à cœnobitis etiamnum tridacna. Rondeletius Concham imbricatam nominat, (vide supra pag. 263. vbi & iconem reperies,) tridacna autem Plinij esse negat: quod Plinius ostrea simpliciter apud Indos maiora nasci scripserit, eademque à magnitudine tridacna vocari. Mihi verò Plinius lib. 32. c. 6. tridacna ab Indicis omnino diuersa facere videtur: his verbis: In Indico mari Alexandri rerum authores pedalia inueniri prodiderunt. Nec non inter nos nepotis cuiusdam nomenclator tridacna appellauit, tantę amplitudinis, &c. Ex his verbis Plinium de genere vno eodemque ostreorum loqui nemo affirmauerit: quin verisimilius est de diuersis eum sensisse, cum dicat inter nos, hoc est quæ in Italia etiam reperiantur. quæ certè ex India vsque aduecta non existimē. Indica sanè pedalia, non ter solum, sed sæpius mordenda fuerint. Gariopontus hydropicis in cibo dat ostreas mordicas: nescio quid per mordicas intelligens: coniectura est, ostreas trimordicas Græci nominis interpretatione, legi posse.

Ostrea Pergami vermiculata, nominantur Apuleio Apologia 1.

Aiunt etiam in Lemano lacu Ostrea haberi, quæ ducentis fere passibus à ripa piscentur. Vulgo Quaras vocant, vt Ioan. Ribittus Lausannæ ad eum lacum sacrarum literarum interpres doctissimus ad me scripsit. Differunt autem (inquit) à mytulis & quantitate & qualitate. Quaræ enim siue ostrea maiora sunt, & gratioris saporis. Mytulos rarissimè piscantur propter vilitatem.

DE OVIBVS MARINIS.

Oues pisces.

Arietes Cete supra descripsimus A. elemento, pag. 83. Oues, πρόβατα, Oppianus nominat, sed beluæ sint, nec ne, non indicat Rondeletius. Ego pisces propriè dictos, non beluas aut cete Oppiani oues esse iudico. nam libro 1. Halieuticorum, vbi loca & stationes piscium describit, de nullis interim cetis agens, sed de ijs postea seorsim, sic canit: Ἄλλοι δ᾽ ἐν βένθεσιν ὑποβρυχα μιμνάζουσι φωλειοὶ, πρόβατόν τε, καὶ ἥπατοι ἠδὲ πρέποντες ἴφθιμοι μεγάλοι τε φυλὴν, νωθροὶ δὲ κέλευθα εἰλεῦνται, &c. Quem locum Ælianus de animalibus 9. 38 sic reddidit: In latebris abditæ latent magis incolæ Oues, & Hepati, & à piscatoribus

Prepontes.

Prepontes nominari soliti. I quidem quanquam natura maximi videantur, tamen ad natandum segnes sunt: non enim à suis latibulis longè aberrant, immo verò circum ea ipsa semper volutantur. Infirmioribus piscibus adnantibus insidias faciunt. Asellus quoque inter eos numerari potest. Pisces quidam magni (πελώριοι) vt boues, oues, (πρόβατα,) raiæ, hamo capti, eo mordicus apprehenso, sequi nolunt: & graui corporis mole ad arenam aut aquæ fundum adhærentes, trahentibus renituntur, elabunturque interdum ab hamo, Oppianus libro 3. Halieuticorum. Rondeletius vmbram piscem à Græcis huius temporis ouem marinam appellari scribit. Bellonius aselli speciem, quam vulgo Merlangum vocitant, ouem facit.

Oues beluæ.

Diuersum ab his ouium marinarum genus dixerim, quarum Plinius commeminit, his verbis: Ad Cadaram rubri maris peninsulam exeunt pecori (*pecus fere de ouibus dicitur*) similes beluæ in terram, pastæque radices fruticum remeant.

De Oxalme dixi in Muria & Garo nonnihil.

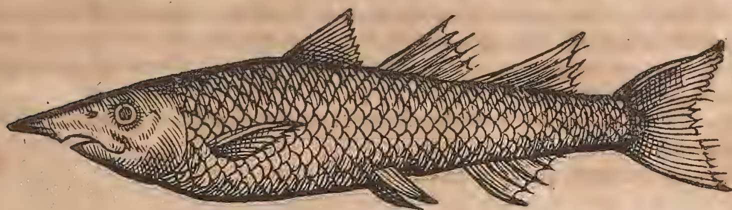
Oxygari mentio est apud Galenum in vno ex libris de remedijs paratu facilibus.

Oxyliparon genus est condimenti siue moreti, aut embammatis piscibus quibusdam adhiberi soliti, saporis scilicet & appetitus excitandi gratia, vt hodie oleo acetoque mixtis, non olera solum acetaria condiuntur, sed pro alijs etiam cibarijs aliquando intinctus sit eiusmodi. Athenæus libro 8. Timoclem comicum oxylipari meminisse refert, his verbis: Γαλεοὺς καὶ βατίδας, ὅσα τε τῶν ἰχθύων ἐν ὀξυλιπάρῳ τρίμματι σκευάζεται. Ibidem gallinaceum cum oxyliparo suauissimè esitatum legimus. Τρίμματιον οἰκείως τούτοις ἐνθινὸν παντοδαπόν. ἑφθὸν δὲ μετὰ ταῦτ᾽ ἐστὶ ὀξυλίπαρον τούτοις ἔδωκα χυμίον, Coquus apud Sotadem Comicum de piscibus quibusdam loquens.

Est & oxylipes panis memoratus Galeno lib. 8. Methodi, cap. 5. quod inscribitur: De diarijs febrib. quæ superueniunt cruditatibus ciborum: Cibandi verò (inquit) his sunt: fluente quidem etiamnum ventre, polenta & pane, quem Græcè oxylipe vocant: qui vtique minimum aceti habeat, non sicuti in dysenteria & diutina diarrhœa præparare solemus, &c. Hunc locum enarrans vir diligens Ioan. Agricola, Oxilipes (inquit) panis est, qui parum aceti habet. neque inuenire aliud quicquam (huiusmodi) licuit, quàm quod quarto de sanitate tuenda his verbis extulit Galenus: Exiguum (inquiens) farris, eodem quo ptisana modo præparatum, cum paulo aceti adiecto, præsertim si cruditatis abundantiam vel in venis, vel in toto corporis habitu subesse suspicamur. quippe si nihil prorsus aceti sit alicę admixtum, glutinosior erit quam vt propositis conducat. itaque obstruet magis quàm detergebit habitus meatus, Hæc ille. Cæterum Ioan. Manardus in epistola ad Ioan. Agricolam (commentarijs eiusdē Agricolæ in Galeni libros de locis affectis præfixa) sic scribit: Cibus ille qui oxylepes à Galeno in cura febris diariæ ex cruditate factæ appellatur, proculdubio est panis, cui acetum est commixtum. minimum enim in eo casu aceti misceri iubet quem quidem panem Herm. Barbarus in Corollario acidum & squarosum intelligit: non vt Aetij interpres ex aceto & pinguedine confectum. alioqui non video quo pacto fluore ventris diutius perseuerante possit pinguedo illa non obesse: præcipuè cum omnis panis damnandus etiam sano homini videatur, cui pingue aliquid sit admixtum. Error autem non interpreti, sed Græco codici adscribendus, in quo non oxylepes, sed oxylipes legebatur, sicuti & in libro octauo Curatiuæ Methodi Galeni. Quem panem si, vt scribit Hermolaus Barbarus in Corollario super Dioscoridem, Ægyptij Cyllasten dicunt, in Athenæi quoque lib. 3. error erit, & pro ὑποξίζον, legendum erit ὑποξύζον, Hæc Manardus. Acidus & squarosus panis Græcè oxylepes vocatur ab Aetio febrientibus eum dante, quibus venter fluat. Hunc Ægyptij cyllastin dicunt. alij ex hordeo confectum accipiunt qui cyllastis vocetur, Herodotus ex siligine, Hermolaus. Manardus in Græcis literis parum exercitatus, apud Athenæum ὑποξύζον per ypsilon in penultima non rectè legendum censet: bene enim habet, vt in vulgatis codicibus legitur, per iôta. sic & οἰνίζει & θαλασσίζειν verba de saporibus dicuntur. Αἰγύπτιοι τὸν ὑποξίζοντα ἄρτον κυλλᾶστιν καλοῦσιν, Athenæus lib. 3. Manardus κυλλάστην per η. legisse videtur, Κυλλᾶστις, ἄρτος τις ἐν Αἰγύπτῳ ὑπὸ ῥιζῶν, ἐξ ὀλύρας, Hesychius & Varinus: sed legendum Κυλλᾶστις vna dictione, & pro ὑπὸ ῥιζῶν, ὑποξίζων.

Oxylipes panis.

DE OXYRYNCHIS PISCIBVS, RONDELETIVS.

OXYRYNCHVS Nili alumnus est, (*&c. Vide in Corollario.*)

Oxyrynchus Nili.

Alius est Oxyrynchus quem mare rubrum procreat: ore prælongo, oculis ad similitudinem auri fulgentibus, palpebris albis. Eius dorso puncta pallore insignita sunt. Pinnæ priores illi nigræ existunt: quæ verò in dorso, albæ. Cauda prolixa est & viridis, quam mediam aureola linea intersecat.

Alius maris rubri Ælian. 11. 24.

His Oxyrynchis, quos non vidimus, prætermissis, eum proponimus qui Antuerpiæ crebrò cernitur, & Hatin nomina ur. Rostro est longo, tenui & maximè acuto, vnde Oxyrynchum rectè à nobis appellatum fuisse puto: nisi mauis Sphyrænam fluuiatilem vocare, quia marinæ Sphyrænæ rostrum simile habet, sed molle & nigrum. squamis mediocribus tegitur. Pinnas in dorso tres habet, inæquali spatio à sese distantes. totidem in ventre habet quot Barbus.

Oxyrynchus cuius Icon est præmissa.

COROLLARIVM.

Mugil tum marinus nascitur, tum lacustris, tum fluuiatilis. hic quidem oxyrynchus nominatur, Diphilus apud Athenæum. Rondeletius primam Leucisci fluuiatilis speciem, quam Gardon vocant Galli, (nostri *Schvval,*) oxyrynchum mugilis fluuiatilis genus esse insinuat. Vide in Albis piscibus Elemento A. Cæterum oxyrynchus ille, Antuerpię dictus Hautin, quem pinxit atque descripsit Rondeletius: idem fortè est qui *Snepel* à Frisijs dicitur, marinus, vt audio: similis pisci dicto Cheuen, (id est Capitoni fluuiatili,) capite suis: rostro superiore carneo, prominente, nigro, pedalis. Sed alius puto est, qui *Sneppelfisgen* in Albi dicitur: paruus, candidus, zertę vulgò dicto similis, de quo legas in Phoxinis. De Oxyrynchi mugilis captura ex Æliano scripsi inter Mugiles, supra, in Capitone E. Oppianus cephalos simpliciter, non oxyrynchos tantum, eo modo quo Ælianus peculiariter oxyrynchos capi memorat.

Oxyrynchus Mugil.

Oxyrynchum inter Nili pisces Strabo numerat. Oxyrynchus Nili alumnus, ex acumine rostri nomen trahit, vt apparet: & ab eo etiam præfectura quędā in Ægypto. illic enim venerationem & religionem habet adeo, vt nullum hamo captum piscé attingere velint, metuétes nequando is piscis apud eos sacer, & magna religione præditus, eodem fuerit hamo traiectus: atq; cū pisces retibus comprehenduntur, diligenter etiam atq; etiam perscrutantur, nunquem horū piscium imprudétes vna cū alijs ceperint,

Oxyrynchus Nili.

perint. Maluntenim nihil piſcium excipere, quàm hoc retento maximum piſcium numerum aſſequi. Eum accolæ dicunt ex Oſiridis vulneribus eſſe prognatum. Oſirin autem ſentiunt eundem cum Nilo eſſe, Ælianus de animalibus 10. 46. & Plutarchus in libro de Iſide & Oſiride. nominantur autem ab eo Oxyrynchitæ (ὀξυρυγχῖται) populi qui hunc piſcem venerantur. & oxyrynchus piſcibus marinis adnumeratur, vnde aliquis è mari Nilum ſubire eum coniecerit. Sic enim ſcribit: Ἰχθύων δὲ θαλαττίων πάντες μὲν (Αἰγύπτιοι) οὐ πάντων ἀλλ' ἐνίων ἀπέχονται, καθάπερ Ὀξυρυγχῖται τῶν ἀπ' ἀγκίστρου, &c. Et rurſus: Iſis (inquit, vt narrant Ægyptij) ex diſiectis à Typhône Oſiridis membris, pudêdum ſolum non inuenit: mox enim vt in flumen abiectum fuit, guſtarunt de eo lepidotus, & phagrus & oryrynchus, quos præcipuè piſces deteſtantur. Inde oxyrynchum Nili carniuorum eſſe colligimus, & tum à ſturione, tum à mugilibus diuerſum. Et alibi in eodem libro: Cum Cynapolitæ noſtra memoria oxyrynchum piſcem comediſſent: Oxyrynchitæ canes comprehenſos mactarunt, & veluti victimam deuorarunt: vnde exorto inter eos bello, tum ipſi ſe inuicem cladibus affecerunt, tum à Romanis poſtea puniti & malè tractati ſunt. Vltra Cynopolitanam præfecturam eſt Oxyrynchus ciuitas, & præfectura eodem nomine, hîc oxyrynchus colitur, & oxyrynchi templum eſt. enimuerò & cæteri Ægyptij omnes oxyrynchum piſcem colunt, vt & lepidotum, &c. Strabo lib. 17. cui id quod modo ex Plutarcho recitauimus, de Cynopolitis refragatur. Oxyrynchites & Latopolites inter Ægypti præfecturas ſunt, Plinius. Lucius piſcis frequens eſt in Nilo, & videtur is qui olim dictus fuit oxyrynchus, Bel. Plutar. oxyrynchum quem Ægyptij colunt, marinum facit, vt diximus, neſcio quàm rectè, tanquam è mari in Nilum intret.

Oxyrynchus Caſpius. In maximo Caſpiæ lacu Oxyrynchi ab acumine roſtri nuncupati, magnitudine octo cubitorum procreantur. Eos Caſpij captos diſtrahunt, & ſale conditos atque exiccatos Camelis doſſuarijs Ecbatana vehunt. Quin & adipe detracto, farinas ex ijs conficiunt. & huiuſmodi ſalſamenta quidem vendunt: oleo verò pinguiſſimo & ſuaueolenti vnguntur. Atque etiam exempta ex ijs viſcera excoquunt: vnde ad permultos vſus accommodatum fit glutinum. nam non modo ad quæcunque applicatum fuerit, adhæreſcit, ſed & firmiſſimè retinet, vt & decem diebus madefactum nunquam poſtea diſſoluatur, neque remittat. Itaque etiam artifices, qui circa ebur laborant, eo vtuntur, & opera conficiunt pulcherrima, Æl. de animal. 17. 32. Sturio vulgò dictus piſcis, ξυρίχη hodie à Græcis vocatur, tanquam per aphæreſin pro oxyryncho. & quanuis ſturionem noſtrum Rondeletius acipenſerem, alij alio nomine antiquo appellent, (vt in Acipenſere dictum eſt,) idem tamen oxyrynchus Caſpius videri poteſt. Vide ſuprà quoque in Antacæo, in Corollario de Huſone. Accedit acuminata roſtri forma, & glutini ex eo piſce vſus: & ſalſamenti. forſan & regio. Heſiodus (*Archeſtratus nimirum, quem alibi Heſiodus opſophagorum vocat*) de ſalſamentis agens oxyrynchi etiam meminit, his verſibus: Ναὶ μὴν οὐκ ἀδαλὲς θνητοῖς γένος ὀξυορύγχου, (ὀξεορύγχου,) ὃν καὶ ὅλον καὶ τμητὸν Ἀλεξρηνεῖς (*neſcio qui populi*) ἐκόμισσαν.

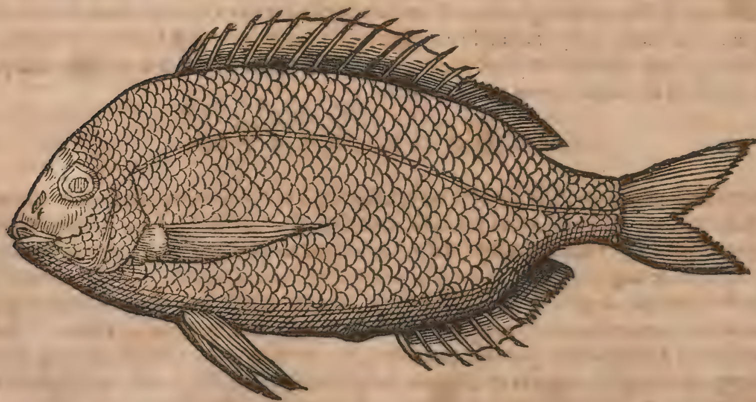
Belonas, id eſt acus piſces, Epicharmus oxyrynchos, id eſt exacuminati roſtri cognominauit, Cęlius Rhod. Epicharmi verba ſunt, Ὀξύρυγχοι ῥαφίδες, ἵππουροί τε. quæ duobus in locis apud Athenæum citantur: in vno poſt ὀξύρυγχοι comma eſt, vt piſcis per ſe intelligatur: in altero non eſt, tanquam raphidum, id eſt acuum. epitheton ſolum ſit.]

Gobij fluuiatilis genus vnum roſtro admodum acuminato (à morſu lapidum noſtri denominant) cobites oxyrynchus, à roſtri figura, dici poſſet.

OZÆNA & OZOLIS inter polypos dicentur.

DE AQVATILIBVS ANIMALIVM QVÆ A P. LITERA INCIPIVNT.

DE PAGRO, RONDELETIVS.

Ordinis ratio: ſed nos illum ſecuti non ſumus. IN SQVAMOSIS ſunt phagri, erythrini, hepati, ſynagrides, inter ſe ſimiles. De quibus deinceps agemus, ob ſimilitudinem quandam quæ illis etiam eſt, cum aliquot iam deſcriptis. De pagro autem primum dicemus, quod is notiſſimus ſit.

A Φάγρος autem vel πάγρος, Græcis dicitur. Latini Græcam appellationem, populi multi eiuſdem veſtigia

veſtigia conſtanter retinuerunt: quod maximo argumento eſt, veterum pagrum eſſe quem hîc exhibemus. In toto litore Galliæ noſtræ Narbonenſis, pagre dicitur, Italis pagro, nonnullis phagorio. Hiſpanis quibuſdam bezogo: Dalmatis & Luſitanis phagros. φάγρος dictus eſt quaſi φάγος, id eſt vorax, inſerendo ρ. quemadmodum in ὄστρεον pro ὀστέον, quæ etymologia naturæ huius piſcis optimè quadrat, de qua mox. Caue autem pagrum cum paguro confundas, quod docti quidam fecerunt, nominis affinitate decepti: plurimum enim à ſeſe diſſident. nam pagurus eſt in cancrorum genere, de quo ſuo loco. *Pagurus, aliud à pagro.*

Pagrus piſcis eſt marinus, litoralis, aliquando pelagius, & inter Niloticos ab Athenæo lib. 7. & à Strabone lib. 17. connumeratus. Corporis forma, pinnis, earundem ſitu, numero, aculeis, cauda, pariter auratę ſimilis: colore diſſimilis: eſt enim colore ruffo. qua nota cum erythrino conuenit, cum eo capitur, ac pro eodem venditur. ab erythrino tamen diſſidet, quia è ruffo ad cæruleum hyeme magis vergit, erythrinus ſemper rubet. Pagrus roſtro eſt ſpiſſiore, rotũdiore, ad aquilini naſi formam accedente, toto corpore rotundiore & latiore. Ventriculum maiorem, ſplenem minorem habet erythrino, veſicam quoque aëre plenam maiorem. Appendices & inteſtina eadem quæ auratæ, hepar ſine felle, cor angulatum, lapides in cerebro. Quam ob cauſam frigus pertimeſcit, vt lupus, vmbra, cæteriq; omnes, quibus lapides ſunt in capite. B (C) (C)

Veſcitur luto, alga, carne, vt ſepiolis, ſquillulis, loliginibus, cochleis. ſunt qui echinis etiam veſci putent, ſed an propter aculeos poſſit attingere, dubito: quanuis latas maxillas, & dentes anteriores acutos habeat. Ariſtot. citante Athenæo ſcribit: σαρκοφάγον εἶναι αὐτὸν, καὶ μονήρη, καρδίαν δὲ ἔχειν τρίγωνον, ἀκμάζειν τε ἔαρος. quæ in Ariſtotelis libris, qui nunc extant, non reperiuntur, ſuntq; diligenter expendenda. ſarcophagum eſſe pagrum nemo ambigit. ſolitarium verò eſſe, vix credat aliquis, cùm maximè in litore noſtro non niſi multi ſimul capiantur, niſi quis πανάγρῳ hoc adſcribat, id eſt, huic retis generi, quo omnia capiantur, omnia nimirum quæ obuia ſunt, & ad quæ pertingit rete. Cor trigonum intelligit angulatum, cuiuſmodi eſt in plurimis piſcibus. Quid verò ſit illud, ἀκμάζει τε ἔαρος, ſatis ambiguum eſt num vere vigere dicit, vt ſignificet eo tempore edendum eſſe, quod tunc ſit veluti in ætatis flore, ideoque carnoſior, ſucci plenior, ſuauior, minuſque excrementis abundans, ob crebras exercitationes & natationes? At Archeſtratus ad omnem luxum ingenioſiſſimus apud eundem Athen. ait, Σειρίου ἀνατέλλοντος δεῖν τὸν φάγρον ἐσθίειν, (Δήλῳ τ' Ἐρετρίᾳ τε κατ' εὐλιμένους ἁλὸς οἴκους:) id eſt, Canicula oriente, edendum eſſe phagrum: quo fit vt mendoſum eſſe locũ ſuſpicer. Cumq; piſcium alij vêre, alij autumno, alij æſtate, alij hyeme, alij vere & autumno: alij vere, æſtate & autumno, vt mullus: alij vere & autumno pariant, ſitq; pagrus ex his qui vere pariant (certum eſt enim circa veris finem parere) legendum eſſe puto, τίκτει δὲ ἔαρος, id eſt, vêre parit. G *Lib. 7.* *Solitarius an ſit.* (B) *Cor.* *An verno vigeat.* *Partus.*

Heſychius hæc de pagris & ſimilibus: Phagri, chromis, anthias, acarnanes, orphi, ſynodontes, ſynagrides, genere quidem ſimiles ſunt, ſiquidem dulces & adſtringentes, (περιστύφοντες) ſatis nutrientes, & iure quidem (κατὰ λόγον δὲ καὶ, id eſt: & pro ratione etiam) difficilè excernuntur. magis autem nutriunt carnoſi, & magis terreni, minuſque pingues. Dulces quidem ſuaues & palato gratos accipere oportet: nam quod dulce eſt, vt mel, ſaccharum, ſapa, tantum abeſt vt adſtringat, vel aluũ ſiſtat, vt potius leniat, conſtringentes verò non auſteri vel acerbi, ſed qui non facilè excernantur. Sunt igitur pagrus & ſimiles ſuaues, media carne, vel ſatis ſicca: vnde fit vt aluum non cieant, vt molles & præhumidi, & ſatis nutriant. Pagrus marinus fluuiatili ſalubrior eſt, vt & alij piſces qui relicto mari flumina ſubeunt, cuius rei cauſam expoſui capite de coracino. Hinc demere oportet piſces eos, qui virus, vel ferinum quid redolent, vel nimis ſtrigoſi ſunt, vt ſturionem, lampetram aloſam & ſimiles, qui & ſuauiores & ſalubriores & magis opimi in aquis dulcibus efficiuntur. Archeſtratus pagri caput præfert. F *Marini fluuiatilibus ſalubriores & qui excipiantur.*

Plinius lib. 32. cap. 10 inter remedia, quæ febrium circuitus tollunt, & hoc recenſet. Pagri fluuiatilis longiſſimus dens capillo adalligatus, ita vt quinque diebus eum qui alligauerit, non cernat æger. quem locum corruptum eſſe facilè iudicabit is, qui pagrum nouerit, cui dentes alij alijs longiores nulli ſunt. Alij paguri fluuiatilis ſubſtituunt, ſed eadem dubitandi occaſio eſt, quid per paguri dentem longiſſimum intelligi oporteat, niſi fortè è forficulis denticulatis (his enim verbis vtitur Plin. eodem libro) longiſſimum. Quare hunc locum doctis æſtimandum relinquo. G

DE EODEM, BELLONIVS.

Pagros quum ex Oceano nonnunquam viderimus, miror quod Galli propria horum appellatione careant. Fecit hoc ſanè affinitas quam hic piſcis habet cum Bremma fluuiatili, (*marina vt ſupra in cantharo ſcribit*) qui Latinorum & Græcorum eſt Cantharus: vnde non Galli ſolum, ſed & Angli quoque Cantharum & Pagrum (quanquam falsò: plurimum enim inter ſe diſſident, vt mox dicetur) Bremmam fluuiatilem (*marinam*) appellauerunt. Vulgus Græcum antiquam vocem imitatum, Fangro dixit: Itali Vn frago. eſt enim is Fragi colore, ſed paulo magis diluto: vnde Ouidius Pagrum rutilum facit, vt & fuluum Synodontem. A

Solitarius ac carniuorus piſcis eſt, modò pelagius, modò litoralis, in ſaxorum cauernis degens. G

Eſt & alius fluuiatilis marino inferior: cuius generis refert Ælian. in Ægypto aduentum Nili præcurrere, ac paludum inundationem prænunciare. A

Pagrus extuberat vſque ad magnitudinem Sargi: caput tamen haber craſſius, pupillam nigram ac iridem in eius ambitu, coloris aurei. Superiorem maxillam cum labio in tubi modum ceruici veluti infarctam, neque cranio inhærentem, quam (dum oſcitat) exerit, poſtea verò contrahit. Foramina duo vtrinq; ad oculorum fontes habet: dentes acutos, quorum quatuor anteriores, tenues quidem & parum falcati, caninos referrent, niſi breues & veluti ſerrati eſſent, quos vtrinq; alij tenuiores ſubſequuntur: ac poſtremò molares duplici ordine diſpoſiti, rotundi, obtuſi, ſed inferiores ſuperioribus breuiores: eſtque illi quoddam in ore veluti exiguum linguæ rudimentum. Squamas gerit rotundas, tenues, &, vt mulus, latas. Caudam bifurcam, atq; ob id pinnas in acutum definentes. Cæterum B

Pagrus non magnitudine tantum ac crassitie Cantharo persimilis est, sed ipsis etiam dentibus ab Erythrino dissidet. quod Venetijs aiiàs patritio Danieli Barbaro me ostendisse memini. Præterea ore Pagri ac faucibus adapertis, totam eius partem internam ruberrimam & ferè sanguineam contemplari poteris. Argenteam inter oculos vtrinq; habet ossiculorum maculam, oculosque admodum grandes. Peculiaris quoque illi est litura vtrinq; nigra, lata in lateribus circa ceruicem, vbi linea est quæ piscium corpora interſecat, qua maximè à cæteris atque Erythrino piscibus distinguitur: ea nonnihil nigricantis habet coloris, tactuque aspera persentitur. Continuam præterea in tergore pinnam, rubram, duodecim aculeis communitam ostendit.

Erythrini à Pagro paruo differentia.

F Galen. Pagrum inter duræ carnis pisces annumerauit. Verum cum Pagrus multò Erythrino maior extuberet, volui Pagellum cum eiusdem magnitudinis Erythrino componere. Magna enim est inter hos pisces similitudo, sed Pagellus crassiori corpore constat, Erythrinus tenuiori. Tergoris pinna Pagello crassior, Erythrino minor. Caput Pagello breuius, Erythrino longius. Pagello pupilla oculi crystallina, iris rubet: Erythrino iris albet, & pupilla nigrescit. Pagelli pinnæ & cauda crassæ, Erythrino tenuiores. Pagrus recurtus piscis, vt Sargus: Erythrinus magis est protensus vt Aurata.

COROLLARIVM.

A Pagvr in Halieutico Ouidij legitur: pagrus vel pager legerim. Inter Nili pisces apud Strabonem phagorius est, (*sic habet interpres Latinus,*) quem & phagrum vocant. Græcè φαγρώρι@ legitur per rhô in penultima simul & antepenultima. Apud eundem libro 17. Phagroriopolis Ægypti ciuitas, & Phagroriopolitana præfectura memorantur. Apud Hesychium & Varinum φάγωρ@ scribitur. Dentex vel pagrus à re nomen habet, quia dentes habet magnos multos ac duros, quibus grassatur in ostreas & pisces innocuos, Author de natur. rerum. & Albertus. nos Denticem à Pagro diuersum ostendemus in Synagride vel Synodonte. quanquam & hodie quidam vulgò dentalem vocitent piscem Græcorum phágron, in Italia (vt puto) alicubi Phagrin dictum. Hos pisces in hodiernumque diem Græci phagros: Dalmatæ, Hispanique ac Lusitani pagros vocant. Hispani verò erythrinos, quoniam sunt pagris similes, minoresque, pagellos vocant: quemadmodum & Romani phragolinos, quasi phagorinos à phagorio, id est pagro, diminutiuo nomine appellant, Massarius. Germanicè pagrum circunloquor: *Die groesser rote Meerbrachsme.* Vide in Erythrino A. Pagrorum alterum genus est fluuiatile, ex Strabone, Athenæo, Plinioque trigesimo secundo volumine, Massarius. Phagri ab Oppiano nominantur, simul & ἀναιδέες ἀγριόφαγροι, tanquam duæ vnius generis species, vt apparet.

Inter Rubellionem & Pagrum tanta est similitudo, vt eadem magnitudine inter se collati, non ab imperitis internoscantur, vt Ligures Rubelliones etiam pagros imperitè vocent: & tota prouincia Narbonensis atque Hispania Pagellos, quòd Pagri longè maiores euadunt. Sed à piscatoribus facilè distinguuntur. nam Pagrus capite est rotundiori, Rubellio longiori: tum hic tenuiori est habitu, & cauda longiore: ille crassiori & cauda breuiore. Huius extrema pars magis attenuatur, illius multum larga & crassa: Pagri pinnæ in imam ventris partem inflexæ, Rubellionis verò magis in dorsum eminent. Rubelliones Græci memoriæ nostræ vocant Lethrinos corruptè, quasi Erythrinos. Massilienses rectè Pagrum, & Græci Phagrum adhuc vulgò nominant, Gillius.

B Afferuntur (inquit Oribasius) phagri ex Indico mari sale conditi, duri & cetacei, Wottonus. Dat Rhombos Sinuessa, Dicarchi litora pagros, Actius Syncerus Neapolitanus in ludis piscatorijs. Maiorum piscium genus ab alijs τμητόν, ab alijs pelagium appellatur: vt auratæ, glauci, phagri, Mnesitheus. Τμητοὶ, vt equidem arbitror, vocantur, (inquit Wottonus,) qui in partes dissecti in patinis ministrentur: vel, vt in salsamenta condiantur. Rondeletius tamen paruæ auratæ similem facit pagrum, tanquam non magnum piscem. Recentior quidam phagrum anguillæ similem facit: falsò, & sine authore, opinor. Ouidius rutilum cognominat. Pagri dentices interim magnitudine superant, rubri coloris, erythrinis hepatisque similes: (Aristotele,) Speusippo & Dorione tradentibus, apud Athenæum: rostro duntaxat breuiore, dentibus longis, quibus echinos frangunt & pascuntur, Massarius. Phager lapidem fert in capite, perque algorem plurimum infestatur: vt etiam reliqui qui lapidem gerunt, scilicet chromis, lupus & vmbra. efficit enim lapidis rigor vt per algorem gelentur & excidant, Aristoteles.

C Litoralis est, aliquando pelagius, Rondeletius. Ambigit litoralisne an pelagius sit, Arist. Phagri & agriophagri manent in petris plenis chamis aut patellis, Oppian. Maiorum piscium genus ab alijs τμητόν, ab alijs pelagium appellatur, vt auratæ, phagri, Mnesitheus. Φάγρον πέτρῃ ἀλωόμενον Numenius dixit. Sunt & fluuiatiles, nimirum è mari subeuntes fluuios, Diphilo. Carniuori sunt. Vnde hæc Platonis comici verba Athenæus recitat: Σὲ γὰρ γραῦ συγκατῴκισεν σαπρὰν Ὀρφῶσι, σελαχίοις τε καὶ φάγροις βορὰν. & similia Amipsiæ. Chamis inescantur, vt canit Oppianus. Duros dentes habent, ita vt ostreis in mari alantur, Isidorus. Prægelidam hyemem omnes sentiunt, sed maximè qui lapidem habere in capite existimantur, vt lupi, pagri. cum asperę hyemes fuere, multi cęci capiuntur. itaq; his mensibus iacent in speluncis conditi, Plinius.

D Phagros Syenitæ in Ægypto, Męotas verò qui Elephantinen incolunt, sacros existimant: tum quod aduentantem Nilum præcurrentes, futuram aquam pręnuncient, tum quòd nullum sui generis comedunt: vt in Mæotis recitaui ex Æliano.

E Chamis inescantur phagri, Oppianus. Ad marinos pagros: Acridas atque lumbricos, cum frumenti polline & decocto melanthij contundito. dein verò infundens aquam, producito ad crassitudinem mellis, & inescato, Tarentinus. Aduentantem Nilum præcurrentes futuram aquam denunciant. Vide in D.

F Quis ex nostris non tantum lautus atq; vrbanus, sed etiam agrestis est, qui post acipenserē, ex omnibus piscibus præcipuam autoritatem Asellis, sicut Plinius, daret? Ego potius Pagris, alijsq; non paucis

sapientius

ſapientius attribuerem, Gillius. Afferuntur (inquit Oribaſius) phagri ex Indico mari ſale conditi, duri & cetacei, Wottonus. Mneſitheus Athenienſis pagros dixit difficulter confici, confectos verò multum alimenti præſtare: quos & Galenus (de aliment. facult. 3.30.) & ante eum Philotimus, durioris eſſe carnis tradidere, Maſſarius. Duram habent carnem, quæ nec corrumpitur facilè, nec aluum ciet, Wottonus. Pagrus (quem Symeon φάγρον) piſcis eſt qui difficulter concoquitur, pituitamque gignit. Qui autem inter hos natu maiores ſunt, peiores ſunt & difficiliores, qua ex re ſatius eſt eos menſæ adhibere, qui ætate ac magnitudine minores ſunt, quando hi quam maiores concoctu faciliores, Lilius Gregorius Gyraldus. ego in Græco Symeonis Sethi de aliment. facult. lib. hunc locum iam non inuenio. Phagrus marinus fluuiatili præſtat, Diphilus.

Fel pagri quidam admiſcent medicamento ad pilos pungentes in palpebris, apud Galenum de compoſ. ſec. locos 4.7. G

Græci fagrum (phagrum) nuncupant, quod duros dentes habeat, ita vt oſtreis in mari alatur: Iſidorus, innuens παρὰ τὸ φαγεῖν, id eſt ab edacitate ita dictum. A verbo φαγεῖν (à præſenti φήγω, vel φάγω) cum alia quædam deducuntur, tum fagus (φηγός) arboris nomen, per excellentiam, propter vſitatum antiquis è glandibus victum. fortè etiam phagrus piſcis: & proculdubio etiam cos, dialecto Cretenſium φάγρος dicta, vt Simmias apud Athenæum tradit. nam & exedit ea quibus atteritur, ac viciſſim atteritur ipſa, Euſtathius. Pagrum (πάγρον) brinthus odio perſequitur, Philes de animalium mutuis concordijs atque diſcordijs loquens. Ariſtoteles brenthum, larum & harpam diſſidere ait. Brenthum & Brinthum aues diuerſas memoraui in Hiſtoria auium inter Anates. Τὸν δὲ οἷα δύπτην κηρύλον διὰ ξένου Αὐλῶνος οἴσει κῦμα γυμνίτην φάγροις, Lycophron de Aiace Locro. Κάπρος ſignificat aprum, & pudendum viri, & aprum piſcem, Varinus. H. a.

Et rutilus pagur, Ouidius. Numenius φάγρον λοφιήν dixit: nimirum quod corporis pars quæ ceruici reſpondet, (Græci λοφιὰν nominant,) alta & ſublimis in hoc piſce ſit. Muſtelus centrines περὶ τῇ πρώτῃ λοφιᾷ ἔχει τὸ κέντρον, Athenæus. Vide quæ Rondeletius in eo piſce annotauit de vocabulis λόφος & λοφιά. A λόφος vel λοφιὰ ſubſtantiuis, Numenius adiectiuum λοφίας formaſſe videtur, φάγροι καὶ ἀναιδέες ἀγριόφαγροι, Oppianus. Epitheta.

Phagroriopolis, ciuitas Ægypti. vide ſuperius in A.

Ὡς δ᾽ ὁπότ᾽ ἀμφ᾽ ἀγέλῃσιν εὐτραφέεσσιν ἰώπων Ἢ φάγροι, ἢ σκῶπες ἀρείονες, ἠὲ καὶ ὀρφοί, Nicander in Bœotiaco. videtur autem loqui de piſcibus carniuoris validioribus, qui in minores graſſentur. Iopes autem piſciculos eſſe in Eritimo oſtendimus. c.

Πολλοὺς δὴ μεγάλους τε φάγρους ἐγκύψας, (legerim ἐγκάψας,) Strattis. Et idem alibi: Κἆτ᾽ ἐς ἀγορὰν ἐλθόντες ἁδροὺς ὀψωνοῦσι μεγάλους τε φάγρους. Phagri Eretrici (ſic enim legendum, ex Archeſtrato) commendantur ab Antiphane. f.

Pagros Syenitæ in Ægypto ſacros ducunt. Lege ſuprà in D. Syenitæ phagro abſtinent. videtur enim vnà cum increſcente Nilo apparere, eiuſque incrementum veluti nuncius ſua ſponte accedens omnibus exoptatum denuntiare, Plutarchus in libro de Iſide. Et rurſus in eodem: Iſis (vt narrant Ægyptij) ex diſectis à Typhone Oſiridis membris, pudendum ſolum non inuenit. mox enim vt in flumen abiectum fuit, guſtarunt de eo lepidotus & phagrus & oxyrynchus: quos præcipuè piſces deteſtantur. Præternauigantes magnæ Canariæ inſulas ſecundum Aphricam Occidentem verſus, piſcium quorundam, quos Parghi nuncupant, (*Hiſpani nimirum,*) numerum maximum in æquore cepimus, Americus Veſpucius. h.

PALLA Marina nominatur apud Vegetium artis Veterinariæ lib. 4. cap. 12. in ſuffitu contra languorem morbi peſtilentis cum alijs quibuſdam medicamentis. Eadem forte fuerit quę palea marina barbaris quibuſdam ſcriptoribus dicitur: vt apud Arnoldum Villanou. in deſcriptione pulueris ad bocium. Videtur autem palla nomen corruptum à pila. nam & Germani noſtri pilam, qua luditur, ballam vocant. Marinæ ballæ vel pilæ magis nuncupandæ, arefacientem naturam habent. quid ſint, nuſquam apud antiquos reperi. In ſpongiarum genere eas repono: quamuis zoophyta non ſint, id eſt inter plantas & animalia media, qualia ſpongiæ ſunt. Ex maris ſpuma ad litora colliſa, & cuiuſdam herbæ minutiſſimis feſtucis fiunt. Nonnulli ex fractis ſpongijs & ſpuma: alij arte faciunt ex glutino & taurinis pilis, ignaros pharmacopolas decipientes. Ita fit maris impetus in maris æſtus. in minimas feſtucas herbam reddit, & ad litora detrudit: quæ mixta ſpumæ conglobantur, & ob motum ſupra litus ex fluctu collidente in gyrum tendunt, & pilæ formam, Braſauolus. Volui autem hoc loco huius pilæ mentionem facere, quoniam à mari denominatur: ne quis forte animal quoddam marinum aut zoophytum eſſe interpretaretur. nam vi quidem ſua & dignitate naturæ, non zoophytorum modò, ſed etiam ſtirpium ordine inferior eſt.

PAN, Πάν, piſcis quidam cetaceus. Æſopus Mithridatis Anagnoſta (id eſt, Lector) ſermonem de Helena ſcripſit, in quo refert Panem (Πᾶνα) piſcem quendã cetaceum vocari, in eoq; aſteritem lapidem inueniri, qui à Sole accendatur, & vtilis ſit philtra, Suidas in ἰχθῦς. Vide infra in Tritone.

PAPAGALLVM, id eſt Pſittacum, piſcem quendam hodie appellari accepi.

PAPAVER (Μήκων) pro piſce quodam accipitur. item pro excremento vel tunica quâ id continetur, in polypo & in teſtatis. Vide ſuprà in Mecones, & Rondeletium infrà in Pinna. Μήκων, papauer herba. Ariſtophanes in Auibus Μήκωνα, τά, ſemina papauerum vocat. Cęterum pars de interaneis polypi ſic dicta, ſupra ventriculum veſicæ inſtar poſita eſt, atramentum in ſe continens, vt Ælian. ſcribit.

PAPRACES (Παπράκες) piſces memorantur ab Herodoto lib. 5. Apud Pæones (inquit) qui Praſiadem paludem habitant (vnde breuis admodum in Macedoniam via eſt) iuxta montem Orbelum, equis & ſubiugalibus piſces pro pabulo præbent. Porro piſcium tanta eſt copia, vt quoties quis ianuam compactam reclinauerit, demiſſam fune ſportam vacuam, aliquantò poſt retrahat piſciũ plenam: quorum duo ſunt genera, vnum quod vocant papraces: alterum tilones, Herodotus lib. 5. interprete Valla. Vide etiam infra in Tilonibus.

PARDALIS quadrupes eſt, quam Latini quidam ſcriptores pantheram vocarunt, idemque nomen beluæ

men beluæ etiam marinæ ob ſimilem macularum varietatem attribuitur. Pantheræ meminerunt Ælianus & Oppianus, an vt de belua, an vt de piſce, dubito, Rondeletius. Atqui diſertè Oppianus lib. 1 Halieuticorum de cetis, id eſt beluis, agens, Κήτεα δ' ὀβριμόγυια πελώρια θαύματα πόντε: inter ea Pardales recenſet hoc verſu: Παρδάλιές τ' ὀλοαί, καὶ φύσαλοι αἰθωπῆρες. Et rurſus lib. 5. (paulò poſt initium,) de cetis expreſſe ſcribens, Κήτεα δ' ὅσσα πέλωρα Ποσειδάων@ ἐναύλοις Ἐντρέφεται: mox addit: Παρδαλίων γαίης ὀλοὸν δάκ@, ἀλλὰ θαλάσσης Αἰνότεραι. Quamobrem Bellonij quoque ſententiam non laudo, qui pardalin eundem muſtelo ſtellari piſcem exiſtimauit: nam & pardales Oppiano ſeorſim, & muſteli ſtellares ab eodem ποικίλοι nominantur. Pardalis piſcis, vt ij qui ipſum viderunt, dicunt, in mari rubro naſcitur, colore & maculis orbiculatis, ſimilis eſt terrenæ Pardali, Ælian. de animalib. 11. 24. Mare circa Taprobanam infinitos piſces procreare ferunt, habentes capita leonum, pantherarum & arietum, Idem. Pardalis à Suida quoque (nimirum ex Oppiano) cetis connumeratur, in Κῆτ@. Piſcis quidam ingens, macularum varietate pantheræ inſtar præſignis, ad Britanniam nuper captus eſt: quem exhibui deſcripſique ſuprà circa finem tractationis de cetis diuerſis, pag. 216. Itali quidam pardillam vocant fluuiatilem piſciculum varium, qui eruditis nonnullis phoxinus videtur.

PARVS piſcis Rondeletio ignotus eſt. Ego pari nomen pro piſce nuſquam reperio: præterquàm ſemel, in recitatis Ephippi verbis: Βελόνη@, λεβίας, παρός, &c. vbi σπάρ@ legendum conijcio. hoc nomine enim piſcis à Mneſimacho vocatur.

PASSERINI GENERIS PISCES DEINCEPS HOC ORDINE DESCRIBENTVR.

Ex Rondeletio.

PASSERES in genere, (ex Bellonio.)
Rhombi, aculeatus, læuis, Rhomboides.
Paſſer ſimpliciter, Quadratulus: Aſper vel ſquamoſus, vulgò Limanda: Fleſus & Fleteletus vulgò dicti Gallis.
Bugloſſus, id eſt Solea, ſimpliciter & oculata.
Cynogloſſus, vulgò Pola: Arnogloſſus, Solea parua.
Hippogloſſus, vulgò Fletta in Oceano.

Ex Bellonio.

Rhombus aculeatus, læuis. Paſſer ſimpliciter, Fleſus, Fleteletus, Limanda.
Solea, Solea altera, Tænia.
Ex Rondeletio, paſſeres & reliqui plani ſtagnorum marinorum.
COROLLARIA ſunt IIII. Primum de Rhombo.
Alterum, De Paſſere ſpecie vna. Admiſcentur autem etiam in genere quædam, piſcibus planis non cartilagineis communia.
III. De Bugloſſo ſeu Solea.
IIII. De paſſeribus alijs diuerſis.

DE (PASSERIBVS SIVE) SPINOSIS OVIPARIS PLANIS IN GENERE, BELLONIVS.

A B C PLANOS piſces Græci ψηττοειδεῖς, Latini Paſſerinos vocant, quorum natatio à recta figura diuerſa eſt, vt Coclitum modo plani per æquor incedant, nullos ſubtus oculos habentes. Multa ſunt huius generis apud noſtros Gallos nomina, multoque plures ſpecies, quàm apud antiquos, de quib. in ſequentibus diſſeremus. Quòd autem ad generalem horum piſcium deſcriptionem pertinet, Limoſa regio (inquit Columella) planum educat piſcem, vt Soleam, Rhombum, ac Paſſerem, qui poſtremi hoc inter ſe differunt, quòd Rhombo reſupinato, dexter corporis ſitus Paſſeri læuus appareat.

F Omnes boni ſucci atque optimi nutrimenti ſunt Paſſeres, mollique carne præditi: quamobrem Galenus Philotimum admiratur, quod neque Soleam inter molli carne præditos, neque Scarum inter ſaxatiles annumerarit.

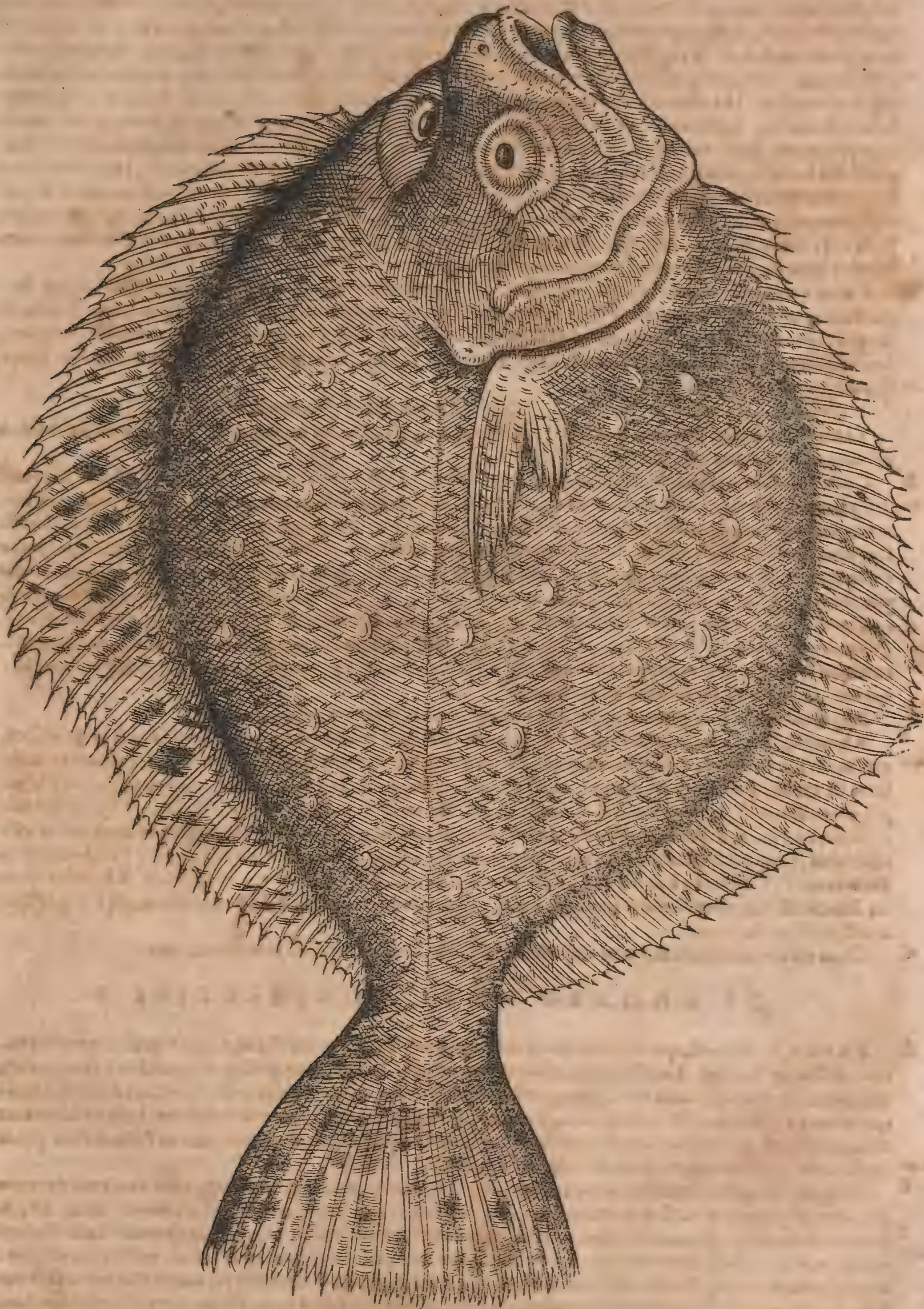
B Pſettarum genus omne quaternis pinnis præditum eſt, ſquamatorum in morem, quarum duas in prona parte, ac totidem in ſupina oſtendit: ſed & hoc præter cęteros piſces habet, quod pinnulis in gyrum circumuallatur: huic quaternæ vtrinque inſunt branchię: Lingua caret, oculoſq; in ſupina corporis parte habet: ac (quicquid ab antiquis aut recentioribus circunferatur) hos certè piſces maris ac fœminæ diſcrimen vel hoc argumento ſuſcipere facilè crediderim quod in quibuſdam oua, in alijs lactes reperiantur. Ac quod ad internam eorum anatomē ſpectat: illud imprimis nobis compertum fuit, nullis eos ad pylorum apophyſibus præditos: cor illis eſſe rubrum, atque ab vna parte gibbum, cui caruncula quædam atra, quadrangula (puluini modo) ſubſidet: ad cuius partem ſuperiorem, veſicula, pulmonis officio fungens, annectitur: hepar præ ſe ferunt latum, in ea parte ſitum, quæ ventriculum amplectitur: à cuius extrema fibra fellis folliculus dependet. Lienē his piſcib. atrum conſpeximus ſub ſtomacho ſitum: ventriculum quoque non ita turbinatum, imò etiam latum, ac cum inteſtinis anfractuosè circunductum, quæ meſeraicis circunfulta, ac permultis orbibus implicata, ad anum deferuntur. Dentes in maxillis exertos non habent, ſed eorum loco maxillas, rugoſa quadam ſcabritie aſperas oſtendunt. Gulam in his videas cuiuſdam veluti ingluuiei perſimilem, ventriculo adiacentem.

C Quanuis ore ſint admodum paruo, mirum eſt tamen horum piſcium maiores, etiam conchas integras, & conchylij genus omne deuorare: vnde præcipuè veſcuntur, ac ſanum nobis victum exhibent. Puſillos autem, minoribus Tellinis, Chamis, Mitulis, Cancris, & Cardibus victitare.

D E

DE RHOMBO ACVLEATO, RONDELETIVS.

Icon hæc non Rondeletiana est, sed à Veneto pictore nobis efficta.

ROMANI Græca voce rhombum piscem appellauerunt. Aristoteles & reliqui Græci eundem ψῆτταν, Gaza passerem interpretatus est. Athenæus. (lib.7.) Ῥωμαῖοι καλοῦσι τὴν ψῆτταν ῥόμβον, καί ἐστι τοὔνομα ἑλληνικόν. Nec Aristoteles lib.9. de hist. cap.37. vsquam rhombi meminit. Præterea quod Arist. lib. 9. cap. 42. Psettæ tribuit, nempe quod Arena obruat sese, vt pisces alliciat: idem Plinius rhombo, eo in loco quem ex Aristotele mutuatum esse quilibet facilè indicabit, si locum hunc cum illo conferre voluerit. Sumitur etiam passer siue ψῆττα pro diuerso pisce à Rhombo. Plin. lib. 9. cap. 20. Marinorum (inquit) alij sunt plani, vt rhombi, soleæ, ac passeres, qui à rhombis situ tantum corporum differunt. Galen. quoq; lib. 3. de aliment. facult. & Diphilus apud Athenæum Psettas à rhombis manifestè seiunxerunt. Rhombus piscis à rhombo figura nomen habet, quæ quatuor æqualibus lateribus constat, non autem rectis angulis. A Gallis lozange dicitur. Itali omnes & Massilienses, rhombo pi-

A *Rhombus Græcorum psetta.*

Psetta aliquando diuersus à rhombo.

ſcem appellant, noſtri romb, Galli turbot, Normani bertoneau. Græci huius temporis ψῆτταν. Rhomborum duas ſpecies facimus, rhombum aculeatum & læuem, quibus rhomboidem addemus.

B Primum aculeatum deſcribemus. Is piſcis eſt planus, litoralis, parte prona fuſca, in qua multi ſunt aculei maximè circa caput, & à capite caudam verſus. In eadem parte linea ducta eſt nigra, pinnæ quoque illic nigræ ſunt, alibi candidæ. Os magnum habet, hianſq;, ſine dentibus, ſed horum vice maxillas aſperas obtinuit. Ab inferiore maxilla propendent appendices duæ, tenues barbę modo. Non procul hinc podicem habet. E regione pinna incipit magna ad caudam vſque continua. Huic ſimilis alia ſtatim à capite. Vtraque paulatim ab initio ad medium vſq; creſcit, inde eâdem proportione, ad caudam vſque decreſcit. Hæ totum ferè corpus ambiunt, rhombique figuram efficiunt. Branchias quatuor habet rhombus, duplices. Cor compreſſum. Ventriculum magnum, oblongum, in ſuperiore parte complicatum, dorſo annexum, quem inteſtinum excipit. Sed inteſtinum duas apophyſes habet magnas, ſed breues, in angulos duos deſinentes, inter quos ventriculi ecphyſis alligatur. Hæc ventriculi cum inteſtinis coniunctio propria eſt, in hoc rhomborum & paſſerum genere. Ventriculum hepar tanquam manu comprehendit, ex albo rubeſcens, cui hæret veſica multo felle diſtenta. Splen ex nigro rubeſcit, inter inteſtinorum ſpiras latitans. Oua rubra ſunt replicata ventriculi modo: facit enim ventris breuitas, vt omnia ferè interna replicata ſint.

C Carne veſcitur, maximè cancris. vorax eſt, piſceſq; multos ingerit. Quamobrem in fluuiorum ſtagnorumq; oſtijs plurimum eſt, vt piſces ſubeuntes perſequatur. In mari noſtro, & in oſtijs Rhodani magni capiuntur, ſed in Oceano multo maiores. Vidimus Oceani rhombum quinq; cubitos longum, latum quatuor, ſpiſſum pedem vnum. Quanuis igitur ab Ouidio dicatur, & Adriaco mirandus litore rhombus: & à Martiale lib. 13.

Quanuis lata gerat patella rhombum, *Rhombus latior eſt tamen patella:*

Tamen nunquam rhombi Adriatici, noſtriue magnitudinem attingunt eorum qui in Santonico vel Britannico litore capiuntur.

E Cum guloſus ſit piſcis, facilè hamo capitur. Ad gulæ verò libidinem explendam multùm illi confert piſcandi ſolertia à natura data, de qua Plinius. Nec minor ſolertia ranę, quæ in mari piſcatrix vocatur. eminentia ſub oculis cornicula turbato limo exerit, aſſultantes piſciculos pertrahens, donec tam propè accedant, vt aſſiliat. Simili modo ſquatina & rhombus abditi pinnas exertas mouent ſpecie vermiculorum, itemque quæ vocatur raia. Quę ex Ariſtotele ſumpta eſſe apparet, quo in loco ψῆτταν pro rhombo dixit, vt initio capitis docuimus. κατακρύπτει δ' ἑαυτὸν καὶ ὄνος καὶ βάτραχος, καὶ ψῆττα, καὶ ῥίνη, καὶ ὅταν ποιήσῃ ἑαυτὰ ἄδηλα, εἶτα ῥαβδεύεται τοῖς ἐν τῷ στόματι, ἃ καλοῦσιν οἱ ἁλιεῖς ῥαβδία, τὰ δὲ μικρὰ ἰχθύδια προσέρχονται ὡς πρὸς φυκία ὑφ' ὧν τρέφονται. Obruunt ſeſe aſellus, rana, & paſſer, ſiue Rhombus, & ſquatina, cumque ſe totos occultauerint, verberant oris ſui virgulis, vt vocant piſcatores: ad quas piſciculi adnatant tanquam ad algas, quibus veſcantur.

Lib.9.cap.42

B Reperiuntur in hoc genere mares & fœminæ: alij enim ſemen, alij oua habent.

F Rhombus dura eſt carne & friabili, quanquam Galenus Philotimum reprehendat, qui inter piſces, qui molli ſunt carne, cum citharos numerarit, eis ſimilem rhombum prætermiſerit, qui tamen molliore ſit carne, quam cithari, carneque aſellorum multò inferiore. Locus eſt huiuſmodi: Περὶ δὲ τῶν κιθάρων καὶ πάνυ θαυμάζω τοῦ Φιλοτίμου. παραπλήσιος γὰρ ὢν ὁ ῥόμβος αὐτῷ μαλακωτέραν ἔχει τὴν σάρκα, τῆς ὀνίσκων ἀπολειπόμενος οὐκ ὀλίγον. Sed qui Rhombum, præſertim aculeatum, guſtauerit, is proculdubio dura carne eſſe iudicabit, maximè ſi grandior ſit: qui enim parui ſunt, humidiores molliореſq; ſunt. (*Vide paulò poſt in Rhombo læui F.*) Elixus ex aceto vel in ſartagine coctus editur, cum mali aranthij ſucco. Rhombum inter delicatiſſimos cibos habuit veterum luxus, vnde prouerbium, Nihil ad rhombum, de his quæ minimè conferenda ſunt.

Lib.3.de facul aliment.

G Lieni medetur rhombus viuus impoſitus, vt tradit Plinius, deinde remiſſus in mare.

DE RHOMBO LÆVI, RONDELETIVS.

A RHOMBVS alter eſt, qui vt à ſuperiore diſtinguatur, læuis à nobis dicitur, quod aculeis prorſus careat. A Gallis Barbue. A noſtris per ſimilitudinem Paſſar dictus, quaſi paſſer, à nonnullis Panſar, id eſt, ventrioſus: nos enim Panſe ventrem appellamus. Sed Paſſar meo quidem iudicio rectius dicitur, quanquam verus paſſer ſeu ψῆττα non ſit, ſed ei figura duntaxat ſimilis, ſitu verò diſſidens: huic enim dexter reſupinatus eſt paſſeribus læuus. quo ſitu cum rhombi à paſſeribus differant, autore Plinio, eum quem capiti huic præfiximus, in rhombis haberi eſt neceſſe.

Lib.9.cap.20.

B Eſt igitur rhombus læuis rhombo aculeato figura partibuſque tum internis, tum externis omnino par, demptis aculeis: nullos enim neque in ſupina neque in prona parte habet. Præterea latior eſt, &

F tenuior rhombo aculeato, carneque molliore, ſuauiore quam paſſer. Quare de rhombo læui Galeni locus (*recitatus ſuprà in Rhombo aculeato F.*) intelligi poſſet, quo rhombum cum piſcib. mollis carnis connumerandum cenſet. Vel fortaſſe non abſurdè quis exiſtimauerit, rhombum læuem Galeni citharum eſſe, quod is mollis ſit carnis, cuiuſmodi rhombum læuem eſſe conſtat, quodque eum rhombo ſimilem faciat. Ælianus autem longè alium ex mari rubro citharum deſcripſit. Et Athenæus cithari ſpecies duas alias tradidit, de quibus nos alibi.

Galeni locus.

Citharus.

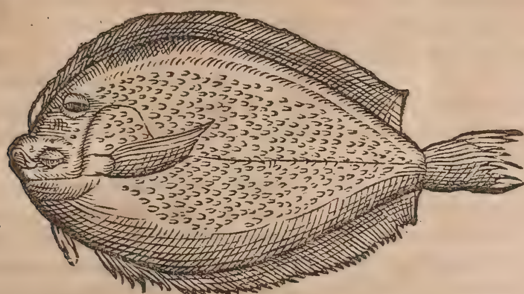
DE RHOMBOIDE, RONDELETIVS.

A ROMÆ piſcem ſæpe vidimus, qui ab ichtyopolis Rhombi nomine venditur, quem tamen à ſuperioribus rhombis diuerſum eſſe ſenſus ipſe doceat, etiam ſi figurâ rhombum imitetur. Quare hunc rhomboidem appellauimus, vt tantum à rhombo piſce differat, quantum figura rhomboides à rhombo figura: eſt enim rhomboides figura, quæ neque latera æqualia, neque angulos rectos habet.

B Eſt igitur rhomboides piſcis rhombo vel paſſeri ſimilis, ſed à paſſere ſitu differens; ſquamis paruis intectus, oculis multum à ſeſe diſtantibus. Linea à capite ad caudam per medium corpus ducta, initio ſinuoſa,

Rhombi læuis ſpecies, ab amico Venetijs ad nos miſſa, alia quàm à Rondeletio poſita: cuius iconem addere ideò minus neceſſarium viſum eſt, quoniam læuem ſuum aculeato per omnia parem facit, dempto quod aculeis caret.

ſinuoſa, deinde recta, corpus in duas æquas partes dirimens. Corpore eſt exiguo & breui: nunquam enim, quantum obſeruaſſe mihi licuit, palmi magnitudinem ſuperat. Internis partibus à rhombo non differt.

Carne eſt media, neque molli nimium, neque dura.
In litore noſtro rarus eſt, ſemelque tantum vidiſſe mihi contigit.
Huius mentionem nullam à veteribus factam fuiſſe comperio.

DE PASSERE, RONDELETIVS.

Passeris effigies Venetijs facta, ab ea quam Rondeletius dedit differens cum alias nonnihil, tum quod pinna superior à Rondeletio ad oculos usq; procedit, paulatim humilior, &c.

A Piscis ψῆττα à Græcis, à Latinis passer dicitur. *Lib. 2. de hist. anim. cap. 15.* Piscis alius στρουθὸς, id est, passer, ab Arist. dici videtur, cum de felle piscium loquitur: Οἱ δὲ ἄλλοι πρὸς τοῖς ἐντέροις, οἱ μὲν πορρώτερον, οἱ δ' ἐγγύτερον οἷον βάτραχος, ἔλλοψ, συναγρὶς, σμύραινα, ξιφίας, χελιδὼν, στρουθός. In alijs fel intestino hęret, his propius, illis remotiùs à iecore, vt in rana, ellope, synagride, murena, gladio, hirundine, passere. Sed hoc loco hirundinē & passerē expungi oportere censeo. Suspicionis huius occasionem mihi prębet primum Gazę conuersio, in qua hæc omissa sunt: deinde ex sententia q̄ proximè sequitur, huc translata esse videntur duo hæc nomina, quæ pro auib. non pro piscib. posita sunt. Sed ad Piettā reuertamur, quæ ab Italis nostrisq; plane, ab alijs platuse, à Gallis plye nominatur.

B Piscis est rhombo figura similis, sed contractior, buglosso latior. In parte prona fuscaq; oculos habet. Pinnæ totū ferè corp⁹ ambiunt. Cauda in vnicā latāq; desinit. A capite ad caudā, linea parum sinuosa per medium corpus ducta est. Os paruum habet buglossi modo, sine dentib. cuius situ à rhombis differt. si .n. passerē ita erigas in latus, vt maxilla inferior humū versus spectet, supina pars, læua erit: prona verò, dextra. Contra in rhōbis: quibus eodē modo in latus erectis, supina pars dextra erit: prona, sinistra. Pli. Marinorum alij sunt plani, vt rhombi, soleę, passeres, qui à rhombis situ tantum corporū differunt: dexter resupinat⁹ est illis, passeri lęuis.

Lib. 9. cap. 20. Partibus internis rhombo similis est. Stagna subit & fluuios: delectatur enim aqua dulci.

Vbi. C In stagno nostro magna passerum captura est hyeme. In Ligeri flumine sæpe etiam capiuntur, minus nigri molliores q; marinis: qui proculdubio non genere, sed alimenti varietate solū à marinis differunt.

Sexus. *Lib. 4. de hist. anim. cap. 11.* In hoc genere mas est, & fœmina: in alijs enim oua, in alijs semen reperitur quod lac vulgus appellat, quia lactis instar candidum est: quod propter Arist. dico, qui hæc literis prodidit. Ἔτι δὲ ἔνια, καθάπερ ἐν τοῖς ὀστρακοδέρμοις καὶ φυτοῖς, τὸ μὲν τίκτον ἐστὶ καὶ γεννῶν, τὸ δ' ὀχεῦον οὐκ ἔστι. οὕτω καὶ ἐν τοῖς ἰχθύσι τὸ τῶν ψηττῶν γένος, καὶ τὸ τῶν ἐρυθρίνων, καὶ αἱ χάνναι, καὶ πάντα τὰ τοιαῦτα ᾠὰ φαίνεται ἔχοντα. In testaceis & stirpibus est quod pariat & generet, quòd autem maris officio fungatur deest. Sic etiam inter pisces genus passerum & rubellionum & channarum: oua enim in his omnibus reperiuntur. Quod si de omni passerum genere intelligatur, falsum esse experientia docet.

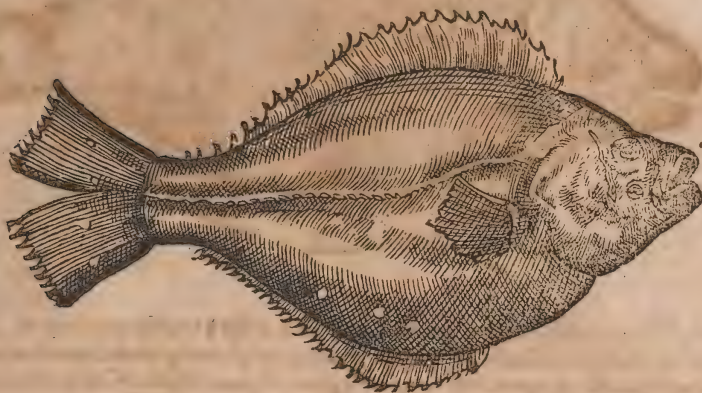
C *Reliquum.* *Oua.* Hyeme ventrem ouis distentum habet passer, idque potissimum obseruant qui emunt: oua enim meliora suauioraq; ipsa carne habentur. Passer vere parit. In Gallia rarius cum ouis capitur, in nostro litore ferè semper. Cuius rei ea est causa, vt arbitror, quod piscatores nostri in stagno tantum hyeme piscantur, quo fœminæ pariendi causa subeunt: in Gallia in mari tantum piscantur mares potius quàm fœminas, quæ ouorum copia pressæ in imo latent. Passeres & plani omnes in limosis locis feliciter proueniunt, vt annotauit Columella, ob eam causam in stagna nostra se è mari recipiunt. In Oceano verò planorum omnis generis maxima est copia. Vidimus Antuerpiæ in taberna quadam passerum, planorumque piscium omnis generis exiccatorum tantam copiam, quanta cuiquam credibilis esse queat. Latent enim in arena & limo, ob id reciprocante Oceano facilè capiuntur.

Passeres

Passeres marini minus humida mollique sunt carne quàm qui in stagnis vixerunt, qui præter quàm quòd molles sunt, lutum etiam resipiunt. Molliores sunt, & ferè insipidi in dulcib. aquis educati. Præferendi itaq; sunt omnibus marini. Secundum locum obtinent in stagnis versati. Postremum fluuiatiles. A nostris friguntur in sartagine, & pro bono, gratoque cibo habentur. Galenus psettam buglosso similem esse annotauit, non tamen eiusdem planè esse generis: mollius enim ciboque gratius, deniq; omnino melius esse buglossum psetta. F

Lib. 3. de alim. facult.

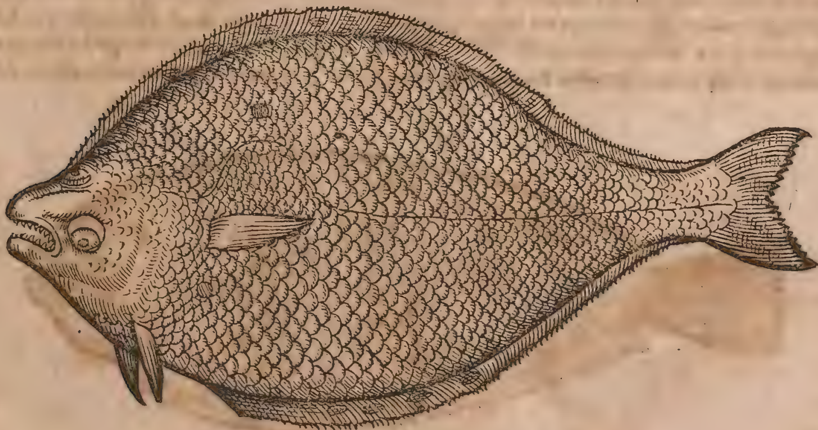
DE (QVADRATVLO) ALIA PASSERIS *specie, Rondeletius.*

PASSEREM pro vnica piscis plani specie cum veteribus autoribus superiori capite vsurpauimus. Nunc si pro genere accipiamus cui species aliquot subsint, de quibus deinceps dicemus, nihil absurdi nos facturos arbitror: nam Aristoteles τὸ τῶν ψηττῶν γένος constituit lib. de Historia animal. & τὰ ψηττώδεις libro de animalium ingressu omnes eos appellat, qui plani cum sint oculos habent in prona parte, ideoque ita natant, vt strabones ingrediuntur. Omnes igitur huiusmodi plani dicti sunt passeres, à colore passerum auium: nam parte supina albicant, prona fusci sunt & terrei coloris, instar passerum auium. Igitur passerum generi eum planum subijcimus, qui quarrelet à Gallis, id est, verbum è verbo quadratulus nominatur. Sunt qui eum hoc tantum nomine appellent, cum minor est: quum verò senuit, plye. Ego verò specie hunc ab illo differre existimo: magis enim quadrata est forma is qui ab ea quadratulus nuncupatur, maculasque rufas siue subflauas plures habet. Totus læuis est. Carne candida, molli, valde humida. Huius magna copia in Oceano capitur. A (B) (F)

Lib. 4. cap. 11.

DE (LIMANDA) PASSERE ASPERO SIVE *squamoso, Rondeletius.*

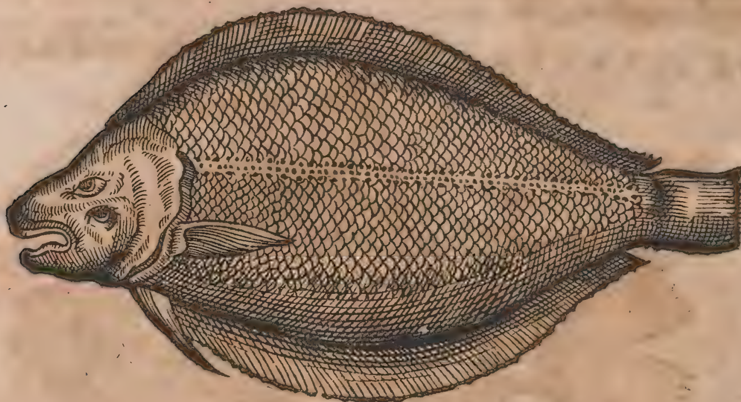
OCEANVM mare planis piscibus abundat, in quibus numeratur passerum species, quæ à Gallis limande vocatur, ab Anglis brut. A

Squamis, asperitateque à superiore differens. Flauas maculas in pinnis, quæ corpus ambiunt, & in reliquo corpore habet. Linea corpus intersecans sinuosa, in passere nostro rectior est. B

Carne est candida, humida, molli, minus tamen quàm superior, parum glutinosa, non multum buglossis inferiore. Antuerpiani exiccatos vendunt, magnoque suo lucro alio conuehendos curant. F

DE PASSERIS TERTIA SPECIE, RONDELETIVS.

De Fleso & Fleteleto, vt Bellonius Gallicis vulgaribus nominibus appellat.

A Est & alius piſcis planus paſſerum generi ſubijciendus flez à Gallis nominatus.

B Squamis paruis integitur. Colore eſt nigro. In corpore pinniſq; id ambientibus maculas rufas ha-
F) bet. Oſſiculis munitus eſt in capite, medioque corpore. in parte ſupina. Carne eſt candida & molli.

(C Hac & ſuperiore paſſerum ſpecie mare noſtrum prorſus caret, ac fuiſſe vtranque veteribus incognitam affirmare auſim: quia ad Oceanum vſque non penetrauerunt, nec in Oceani piſcibus cognoſcendis operam ſtudiumque poſuerunt. Sunt qui flez fluuiatilem piſcem eſſe putent, (*vt Bellonius.*) Quòd ſi intelligant in fluuijs naſci & viuere, id planè falſum eſt: nam in mari reperitur. Quòd ſi in mari natum flumina ſubire ſentiant, rectè dicunt. Non ſolum enim hæc, ſed etiam aliæ paſſerum ſpecies in fluuios migrant.

Quod in Oceano tantum ſit, & quomodo fluuiatilis.

A Iſtius ſpecies duæ videtur eſſe, vna minor quæ flez dicitur, altera maior quæ fletelet, (etiam ſi diminutiuum nomen id eſſe videatur, ab Anglis *helbut*, noſtris litoribus incognitus, in Anglia frequens, Lu-
(F) tetiæ rarus, & ob raritatem ſolum commendatior: neque enim priore ſalubrior, delicatiorue eſt, ſed paulò duriore carne.

Species duæ.

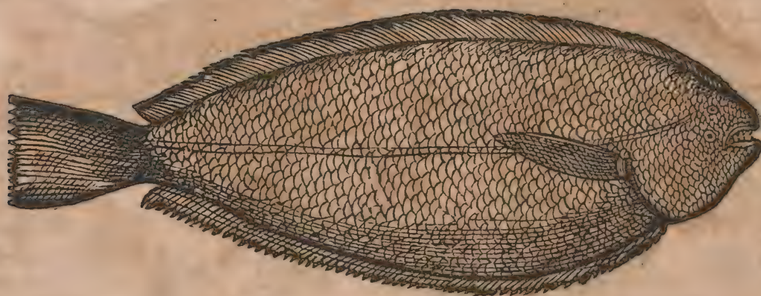
DE BVGLOSSO, VEL SOLEA, RONDELETIVS.

Ordinis ratio. *Lib. 7.*

Svbivngimvs rhombis paſſeribusque bugloſſa: nam victus ratione locoque conueniunt, & vt apud Athenæum ſcripſit Speuſippus lib. ſimilium: Similes piſces ſunt pſetta, bugloſſum, tænia. Huius generis ſpecies aliquot conſtituimus, quæ deinceps exequemur. Ac primum de bugloſſo propriè ſic appellato dicemus.

A Βλυγλωττα καὶ βύγλωσσα, Βύγλωττον καὶ βύγλωσσον vel βύγλωσσος à Græcis dicebatur, hodie γλῶττα. A Varrone & Plauto lingulaca, à linguæ figura, quæ Græcis eſt γλῶττα: cui βυ particulam additam fuiſſe puto, vt magnitudinem potius quam bubulę linguæ figuram ſignificet. A Plinio Solea. Item ab Ouidio, Fulgentes ſoleæ candore & concolor illis Paſſer. A figura ſoleæ quæ ſolo pedis ſubijcitur. In tota Gallia ſole, in Hiſpania linguado, Romæ linguata, Venetijs ſfoia à folij alicuius maioris ſimilitudine.

In Halieutico.

B Solea piſcis eſt planus, tenuis, longiore contractioreque corpore quam paſſer, (ita vt paſſer inter ſoleas & rhombos medius ſit,) pedali magnitudine, vel maiore in Oceano, ſupina parte candida: prona nigricante in qua oculi inſunt. Ore eſt incuruo, ſine dentibus. (*figura tamen exhibita denticulos habet.*) Branchias quatuor, cor compreſſum. denique viſcera omnia eadem cum paſſeribus habet. Squamis tegitur paruis. Linea recta à capite ad caudam ducta eſt. Corpus ſepiunt pinnæ breues: quarum altera à capite ad caudam continuatur: altera è regione podicis, non procul à branchijs diſtan-
(G) tis orta, itidem ad caudam vſque protenditur. Hæ colorem à proxima parte mutuantur: Etenim parte ſupina cādidæ ſunt, prona nigricant, ſimiliter & quæ ad branchias ſunt, & in ventre.

Cauda

Soleæ quam subiecimus figuram Venetiis nacti sumus, iis quas Rondeletius pingit omnibus dissimilem.

Cauda lata est, vnica pinna constans. Fel in hepate habet aduersus suffusiones vtile.

Hyeme vado maris excauato conduntur, torpedo, solea, & psetta; authore Plinio. Frigus igitur solea pertimescit, tũ quia lapides in cerebro habet, tum quia corpore est est tenui. C

Lib. 9. c. 19.

F

Carne est dura, & nonnihil glutinosa, quę ob id difficile corrumpitur, diutius seruatur, neque longa vectura putrescit, imo melior efficitur & salubrior. Id verissimum esse iudicabunt ij qui diligentius omnia expendunt, quibusque sapit palatum. Hinc fit vt Lutetiæ sapidiores melioresque sint soleæ quã in ipso litore. Nam caro omnis calore externo primum tenerescit, eiusq; sapor ille dilutus, & vt ita dicam fere insipidus, acrimoniam quandam non ingratam acquirit: postremo putrescit, molestaque acrimonia linguam palatumque torquet, qua tamen acrimonia quidam delectantur, quibus stupidus est, hebesque gustatus sensus. Et maris nostri soleæ Lugduni meliores quàm in Montepelio, vbi sæpius viuæ adhuc coquuntur: quam ob causam duriores sunt, difficiliorisq; concoctionis. Galenus similes quodammodo inter se esse passerem & soleam scribit, non tamen omnino eiusdem esse speciei. Soleam enim molliorem esse, ciboq; suauiorem, ac omnino passere præstantiorem. Suauitate quidem, alimenti copia, succi bonitate solea præstantior est. At carne duriore solidioreque esse experientia sensusq; conuincunt.

Lib. 3. de facul. alimen.

A

Verum se buglossum dare.

Neq; verò est quod quis de buglosso dubitet, is ne sit quem descripsimus: omnia enim ad amussim conueniunt, omnium etiam qui hactenus de piscib. aliquid literis mandarunt, consensu. Neq; quicquam obstat Athenæi locus libr. 7. ex Aristotelis libro de animalib. hæc citantis: Σελαχή, φησὶ, βοῦς, τρυγὼν, νάρκη, βατὶς, βάτραχος, βούγλωττα, ψῆττα, μῦς. Cartilaginea sũt, inquit, bos, pastinaca, torpedo, raia, rana, solea, passer, mus. Nemo est. n. qui statim nõ iudicet, locũ esse corruptũ, cũ neq; Aristot. neq; Plini⁹, neq; vlli alij qui in pisciũ cognitione exercitati fuerunt, quique diligenter cartilagineos pisces enumerarũt, in eorum numerum buglossum vel passerem reposuerint: quibus, vtpote peritioribus, fidem adhibendam esse iudico potius quam Æliano, & Artemidoro, qui non satis recte cartilagineos definierunt. Cartilaginea vocantur, inquit Ælianus, quæ squamis carent, vt muræna, conger, torpedo, pastinaca, bos, mustellus, delphinus, balęna: hæc enim sola sunt de aquatilibus viuipara. At muræna spinas habet, non cartilaginem, nisi murænam fluuiatilem intelligat. Delphinus vero & balæna, neque spinas, neq; cartilaginem propriè habere dicuntur, sed solida ossa terrenarũ animantium modo. Artemidorus verò: Quicunque inquit, pisces cartilaginei sunt, ex his longi omnes vanum laborem significant, & quæ speramus non perficiunt: quoniam elabuntur, & squamas non habent, quæ corpori circumlitæ sunt, veluti hominibus colores. Sunt autem hi, Muræna anguilla, congrus. Quibus reiectis Aristotelem, Pliniumq; excellentis doctrinæ viros, & rerum cognitione præstãtes sequimur, ex quorũ sentẽtia buglossus, & passer plani quidẽ sũt pisces, sed spinosi, & nõ cartilaginei.

Buglossum nõ esse cartilagineum.

Cartilaginei pisces qui, contra Aelianum & Artemidorum.

Lib. 4. de interpret. som.

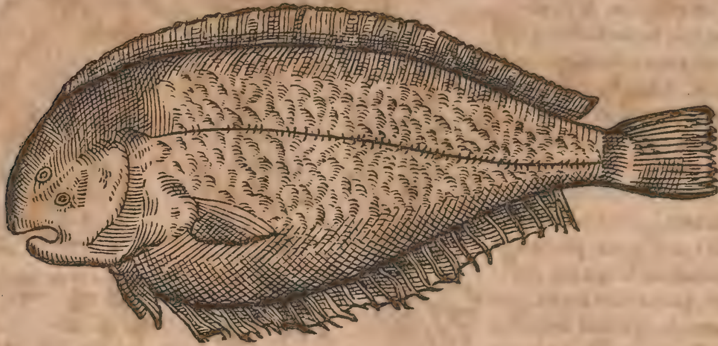
DE SOLEA OCVLATA, RONDELETIVS.

Iconem huius piscis infra pag. 669. Soleæ paruæ siue Lingulæ præfiximus.

SPECIEM Buglossi alteram facimus eam quæ Massiliæ satis frequens est, quæq; illic & apud nos pegouse dicitur, à squamarum vt arbitror tenacitate: ita enim tenaciter hærent, vt nisi diu in aqua calida maduerint, desquamari non possit. A

B Est alijs soleis corporis habitu, & partibus internis omnino similis, sed in prona parte maculas habet A magnas, oculorum effigiem cum iride & pupilla referentes. Vnde soleam oculatam appellandam esse censeo: quemadmodum torpedinis oculatæ, item raiæ oculatæ species vna est. Huius mentionem nullam à veteribus factam fuisse comperio, nisi quis eam esse dicat, quam Athenæus ἔσχαρον vel, κίελν ex Dorione vocat: Δωρίων δ' ἐν τῷ περὶ ἰχθύων γράφει· Τῶν δὲ πλατέων βούγλωττον, ψῆτταν, ἔσχαρον, ὃν καλοῦσι καὶ κίελν. (Libro 7.) Se. hoc alijs æstimandum relinquo.

DE CYNOGLOSSO, RONDELETIVS.

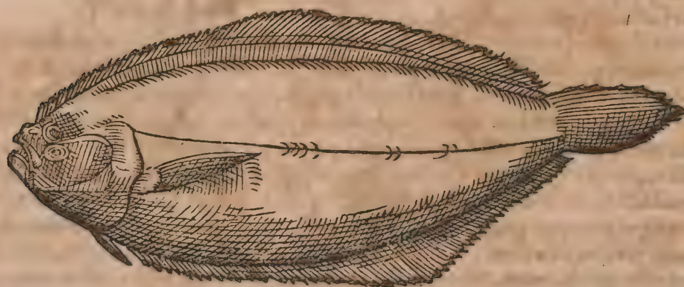

A PLANVM piscem quem hîc exhibemus qui pole (*fortè pro sole, id est solea, cui cognatus est*) à Gallis nominatur, B necesse esse inter buglossi species numerare, forma ipsa satis arguit, qua buglossi planè similis est. (F) Est tamen corpore spissiore & breuiore, squamis tegitur paruis, in ambitu serratis. Colore est fusco. Vt rhombus à passere, ita hic à prima buglossi specie differt situ corporis, nec non sapore. Verus enim buglossus suaui est sapore, & perdici comparatur, quemadmodum rhõbus phasiano. At hic insuaue quiddam & graue redolet, quod inter edendum facilè percipiunt ij, qui vel veræ soleę ignorantia, vel pretio paruo inducti hunc pro illa emunt. Sunt qui non nisi pabuli ratione differre credant, quod equidem non probo. Etenim si pabuli varietas saporem, succumque immutare potest, non ita (*non tamen*) ad corporis habitum formamque immutandam nullam (*vllam*) vim habet. (*Specie, non pabuli tantum ratione hunc piscem à buglosso differre.*) De colore nihil dico, qui pro alimentorum differentia variari potest. Quare cùm victus ratione, notisque alijs quas supra posui piscis hic à buglosso dissideat, rectè aliam à buglosso speciem constituimus. Ea fortasse est quam Epicharmus apud Athenæum libro 7. κυνόγλωσσοι appellauit. Vel si Epicharmi κυνόγλωσσον non sit (nihil enim certi ex tam paucis verbis Epicharmi ab Athenęo citatis colligi potest) optimo quidem (*tamen*) iure, vt à cæteris buglossi generibus distinguatur, cynoglossum nuncupabimus: neque aliud est genus cui nomen hoc aptiùs quadret.

F Est autem cynoglossum carne dura, glutinosa, difficilioris que concoctionis, ferinique saporis, ob algas, herbasque alias quibus vescitur. In mari nostro non reperitur.

B In Oceano frequens est. Sunt qui similitudine decepti in mari nostro capi putent, (*Bellonium notat,*) eumque esse piscem quem Massilienses seruantin vocant. Sed hoc suo loco (*vbinam id faciat Rondeletius iam non occurrit*) refellemus. (*Vbi.*)

DE ARNOGLOSSO, (VEL SOLEA LÆVI,) *Rondeletius.*

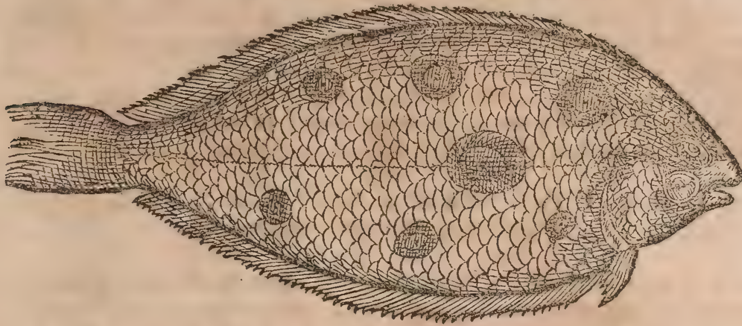

A ARNOGLOSSVS lęuis siue Arnoglossus simpliciter ea buglossi species à nobis vocatur, quę squamis carere videtur, prorsusque lęuis esse: Nam vt plantagini herbę à figura vel foliorum lęuitate, arnoglossi, id est agninę linguę nomen positum est, ita species hęc arnoglossus à lęuitate vel figura rectè nominabitur, quæ à nostris perpeire vocatur. Est reuera ex buglossorum genere, quod corporis habitus, figuraque indicat. A cæteris differt, quod multis squamis tenuissimis, & statim deciduis integatur, vt meritò lęuis dici possit, tenuique tantùm cute opertus esse videatur.

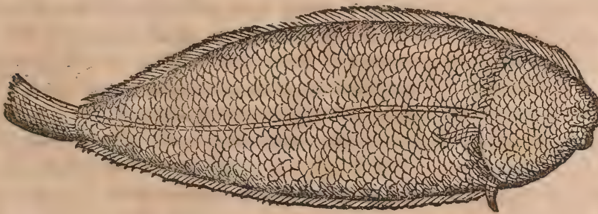
Corpore est valde gracili, pellucido, candido. Carne est tenera, delicata, palmi magnitudinem nunquam attingit. Statim atque ignem vidit coctus est, quemadmodum aphya. B

Sunt qui hanc buglossi speciem tæniam esse existimauerunt, hac tantum moti coniectura, quod tænia, psetta & buglossum similia sunt autore Speusippo libro 2. similium. Sed hæc sententia facile conuellitur Aristotelis libr. 5. Hist. animal. cap. 13. autoritate, qui tæniæ pinnas duas duntaxat tribuit, cum hæc species quatuor habeat, duas ad branchias, duas alias quæ corpus sepiunt, quemadmodum in buglosso. A *Quod non sit tænia.*

Icon Soleæ oculatæ, de qua supra pag. 667. Rondeletius.

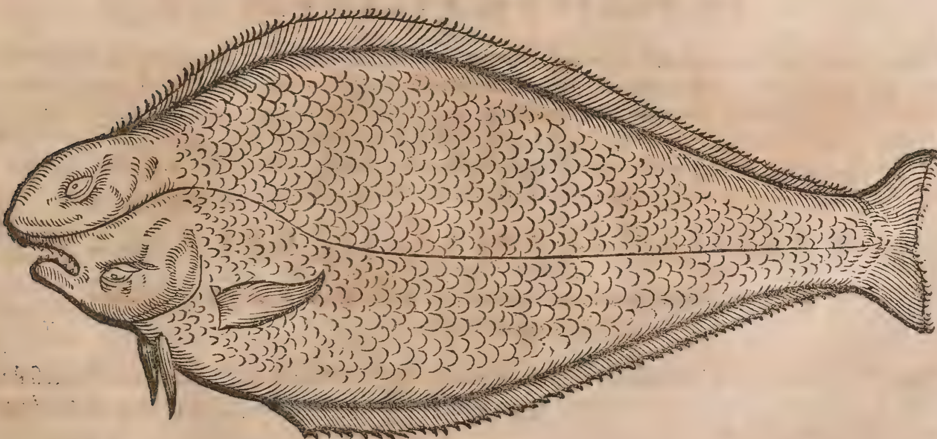
DE SOLEA PARVA SIVE LINGVLA, *Rondeletius.*

HANC Buglossi parui speciem diminutiuo nomine lingulam appellamus, quod sit buglossorum omnium, quæ à linguæ figura nomen traxerunt, minima. Neque debet existimare aliquis maiorum fœturam esse. Certa enim nota à buglossis omnibus discernitur. A Est enim piscis planus buglossis reliquis specie quidem similis, sed semper paruus, dodrantalé magnitudinem nunquam excedens. B Linea quæ corpus dirimit, spinamq; firmat vel tuetur ex squamis contexta est longe eminentioribus quàm in toto corpore, dempta ea parte quæ circa maxillam inferiorem est.

Duriore est carne quàm buglossus læuis, glutinosiq; nonnihil habet. satis rarus est piscis, & ob corporis tenuitaté vilis. E Solent enim magni corpulentiq; pisces probari: parui verò reijci, nisi ex Aphyarum sint genere, vt vna cum spinis edantur. Exigui alij, quibus eximendæ sunt spinæ, molesti.

DE HIPPOGLOSSO, (ID EST BVGLOSSO *maximo, in Oceano,*) *Rondeletius.*

HIPPOGLOSSVM vocamus buglossi speciem, quam Galli flettan appellant, quod fluitando natet, A vt opinor. Huius nomen nullus apud Aristotelem, Plinium, Oppianum requirat; veteribus enim incogni-

incognitus fuit, Oceani tantum accolis notus. Quare huic pro ipsius natura nouum nomen imposuimus, quod faciendum esse censent Plato & Galenus. Hippoglossum igitur à nobis vocatur, quod buglossa omnia magnitudine superet. Græci enim rei magnitudinem indicant βου & ἱππο particulis, vt in Hipposelino, Hippomarathro. Sic hippoglossum dicimus à magnitudine non à similitudine cum hippoglosso herba.

B Quod autem buglossi species sit hippoglossum nostrum, nemo est qui non statim primo aspectu iudicet: oblongo enim contractoque est corpore, altera parte candido, altera nigricante, in qua oculi siti sunt. Ore est contorto, dentibus munito cithari modo, quibus buglossi carent. Pinnæ corpus ambiunt. Vt breuiter dicam, Buglossus est cetaceus. Vidimus enim hippoglossum quatuor cubitos longum. Carne est dura sed suaui, ad rhombi naturam proximè accedente. Ossa spongiosa habet, quibus inest medulla, quæ à cupediarum amatoribus expetitur. Piscis est maris Oceani. Antuerpiæ salitus & in frusta dissectus venditur. Capitur etiam sæpe in Oceano iuxta Galliæ Boloniam. Ibi huius frusta farinæ massa

F probè subacta & pista inclusa, aromatisque condita in furno coquunt, vt diutius seruari possint, & asportari.

Hæ sunt omnes buglossi species quas vidisse contigit, quæ cum omnes veteribus cognitæ non fuerint, nemini mirum videri debet, si pro rei natura noua nomina fecerim.

DE RHOMBO, BELLONIVS.

Rondeletius hunc aculeatum cognominat.

A Rhombum Latini, ac post eos Itali à turbinata corporis figura vocauerunt, quem Galli Turbotum pro turbinato dicere maluisse videntur, Vn Turbot. Psittam nullo cum Passeribus discrimine apud Aristotelem Gaza conuertit: quemadmodum & Oppianus hoc versu: Et Clariæ, Psettæ, Scepani, Triglis, Asellus. Galenus tamen Rhombum à Psitta seorsim nominauit: Est enim Psitta, vt postea docebimus, Hallorum Plya.

B Maximus ex nostro Oceano Rhombus adfertur, tantæ interdum molis ac carnis (quam multam ac delicatam habet) vt quadraginta librarum pondus excedat, lautioribus ob hoc mensis in Francia præter cæteros expetitus. Pelle est rugosa, cineritia, notis albicantibus distincta, acutis veluti clauibus (*clauis*) osseis vndecunque armata, vt in altera Raiæ specie dictum est, verum id non semper: Sed & linea quædam candida incurua, cutem à lateribus vtrinque intercipit, quę & cæteris omnibus cõmunis est. Quod reliquum est, Rhombi (vt & Doradæ) caput multis spinosis ossibus refertum est, tantæ inter se differentię ac varietatis, vt omnia fere fabrilia instrumenta in eo reperiri posse vulgus existimet. Atque vt Rhombum à Passere facile distinguas, vtrunq; piscem sic in latus disponito, vt oculi cælum, mentum dorsum versus spectent: reperies in Rhombo partem supinam dextram esse, Passeris autem sinistram. Quin etiam in Rhombis, quidam, præter alios, mihi conspecti sunt, oculos in ceruice quasi in tergore collocatos habuisse: quod ideo à me dictum est, ne tu in alijs decipiaris.

DE RHOMBO ALTERO GALLICO, BELLONIVS.

Rondeletius hunc læuem cognominat.

A Gallis tantum peculiare nomen à Rhombo diuersum habet, quæ Barbua aut Barbata nescio qua ratione dicitur. Nam etsi Venetijs, Romæ, & Massiliæ frequenter reperiri soleat, tamen & Rhombi nomen habere, & pro Rhombo apud eas nationes diuendi solere, persæpe conspexi. vnde hoc mihi plu-

B rimum admirandum esse visum est, quod tam insignem formæ varietatem, nulla etiam nominis diuersitas consequeretur. Nunquam enim Barbua ad eam magnitudinem, quam Rhombus, accedit: estq; leuiore ac magis plano corpore, minusq; carnoso, solido, ac delicato: capite etiam magis elato ac grandi. Cætera, etsi cum Rhombo conueniunt, tamen ita oculis omnium obiecta sunt, vt ne mulierculam Parisinam fallere possint.

DE PASSERE, BELLONIVS.

A Passerum permultas apud nostros species comperio: quarum enumerationem dum sigillatim ac breuiter persequor, hoc imprimis animaduerto, maximam huius piscis speciem (hoc est, quæ in maiorem molem excrescit) Gallis Plyam, nescio qua ratione, quotidie vocari. quę à quadratulo sibi congeri pi-

B sce (vulgo Carlet) non nisi ipsa forma ac magnitudine differre videtur: Est enim Plya quadratulo tantum maior: qui ad quadrangulum proximè accedit. Proinde vterq; piscis flauis lituris in supina ac cinerea tergoris parte suggillatur: quæ alioqui subtus, vt in reliquis planis, albicat.

DE PASSERE FLVVIATILI, QVI VVLGO Flesus dicitur, Bellonius.

Passerum quadam species fluuiatiles dici possunt, sed impropriè. non enim in fluuijs nascuntur, sed è mari in eos migrant.

A Fluuiatilis est piscis ad Passerem (demptis luteis maculis) accedens, qui Britannis ex Tamesi flumine adductus *Phlonde*, nostris Gallis Flesus appellatur, Vn flez: paulo longiore quàm passeris corpore, ac dum adoleuit, crassiore.

B Aspera quadam linea secundum spinam in prona, ac candida, atque adeo supina, ac liuida eius parte insignis. Sed & in Branchiarum spineo operimento, quiddam ipso contactu asperum percipies, punctis nigrioribus ceu ab acu quodam impressis aspersum, in quo à reliquis suæ notæ piscibus facile discrepat. Est & illi quædam aspera linea, ad radices pinnarum posita, eius latera vtrinque ambiens.

DE

DE FLETELETO, BELLONIVS.

Martius(*An à mense Martio? vel marinus potius?*) est piscis, atq; adeo fluuiatilis, & Passerini generis, qui A Fleteletus dicitur: ab Anglico tractu ad nos circa quadragesimam, ac paulo post, deferri solitus: Fleso B F vt plurimum maior, sed carnis æquè candidæ: quam, festucis craticulæ admotis, nostrates exassare solent, ac butyro condire, quemadmodum & reliquos Flesos ac Limandas: cui pisci Britannicum vulgus A *Helbut* nomen indidit. Hoc vocabulum quanquam apud plerosque nostri vulgi ichthyopolas transierit, mirum est tamen cur maior eius pars diminutiuo vocabulo vsa, Fleteletum appellauerit, cum & Fleso & Limanda sit multo maior ac delicatior, immo vel ob hoc magis apud nos rarissimus.

DE LIMANDA, BELLONIVS.

Flesorum ac Passerum species, ipsa corporis magnitudine ad Quadratulum accedens, ob tenuitatem A corporis, (quam cum diffissis dolabra asseribus in laminas communem habet: vulgus limandas vocat,) Limandæ nomen adeptum est. Aquatile hoc piscis genus, Italis vt Flesus ignotum, Anglis admodum vulgare, apud quos *Brut* (*Brette quod est asser*) vocari solet.

Sursum est fuluum, deorsum verò candidum: Fleso rotundius, Quadratulo longius, quodq; aëri lu- B cidiori expositum, pellucidum apparet. Dentes cæteris sui generis piscibus longiores, squamas cõspicuas, valde tenues fert atq; asperas, quæq; difficillime à cute adimuntur. quod cum solea quidem magis commune, cum cæteris passerinis minus habet familiare.

Exiccatur in litore ob maximum prouentum, & ad mediterraneos Germanos transfertur. Gallis au- F tem nostris ex ipso litore Britannico ac Neustrico, recens adferri solet.

DE SOLEA, BELLONIVS.

Sfoliam à quadam maioris arborum folij forma Venetorum vulgus nominat: (*Romanum vulgus aliud* A *quoq; passeris genus, quod Bellonius infra Teniam, similiter nuncupat.*) Latini ab ea quam cum calceorum soleis similitudine habet Soleam vocauerunt, nonnulli falso Passerem: vnde Philotimum reprehendit Galenus, quod Passeris aut Psittæ vocabulum ad Buglossum (sic enim Græci Soleam à linguæ bubulæ figura nominant) nulla speciei habita ratione, temere transferret: Est enim (inquit ille) Solea mollior, præstantior, ac cibi iucundioris. Buglossam quoq; appellauit Oppianus, Trachurumq; greges, Buglossæq;, (βούγλωσσοι,) & Platyuri. Quod vocabulum imitatus Plautus, Lingulacam nominauit: vnde etiam Romanorum vulgus Lenguatam vocat.

Soleæ (inquit Plinius) cum Rhombis non intrant Pontum. Illæ enim ad flumina è mari transeuntes, C multum pinguescunt, ac crassiores euadunt: quales nos Londini è Tamesi vidimus, & in mediterraneis vrbibus per paria diuendi, vt crassiores emptori appareant.

Vulgus nostrum à carnis delicata (solida tamen & candida) iucunditate, Perdicem marinam cogno- A minauit, vt & antiqui Scepanum Attagenem marinum dixerunt.

Oblongiori est, quam quiuis alius Passerinus piscis, corpore, ac minus omnium lato, pinnis vnde- B cunq; vsque ad caput (quod breuissimum habet) circunsepto: cute (si contrectetur) squamulis visum effugientibus, asperiuscula. Sursum subnigra, nullis maculis distincta, per medium in duos veluti musculos diuisa, subtus candida. Cætera cum reliquis huius generis piscibus habet fere consimilia.

Optimæ Soleæ ex nouo portu, quem Neuportum vocant, ad nos adferuntur: quę frixæ, ac per medi- F um dissectæ, siccam, minimeq; viscosam habent carnem, spinamq; integram, nullo negotio (vt vera Persica nucleum) relinquunt. Quæ verò ex Stapulensi portu (vulgus vocat Estaples) ad nos veniunt, vt breuiores sunt ac nigriores: sic carne viscosa constant, neq; spinam relinquunt. Quamobrem has ad aliarum differentiam vulgus nostrum Polas appellauit, de qua (*quibus*) mox disseremus. *Pola.*

DE SOLEA ALTERA, BELLONIVS.

Rondeletius Cynoglossum hunc piscem nuncupat.

Dubium non est, quin id Passeris genus, quod vulgus nostrum Polam appellat à Solea sit longe di- A B uersum. hoc enim ab ea differt, quod os ei oppositum ostendat, quemadmodum & Rhombus Passeri: Hanc enim, si iuxta Soleam eodem situ componas, os Polæ in sinistrum, Soleæ verò in dextrum reperies latus vergere. Corpus huius Soleæ speciei breuius esse solet, ac lumini expositum translucet. Os habet dentibus tenuibus obseptum, eiusque corporis pars supina squamis caret, quas prona ostendit.

Polam hanc Massilienses Seruantinum, (vt & Aselli speciem aliquam superius dictam, ab albedine A Capellanum) vocauerunt: (*Sed negat hoc Rondeletius.*) Romanum vulgus Linguam nominat, ad Soleæ, quam Lenguattam vocare solet, differentiam.

Vilioris est pretij quàm Solea. F

DE TENIA, ALIA SOLEÆ SPECIE,

Bellonius.

Teniam (*Prima melius scribitur per æ. diphthongum*) Aristoteles & Oppianus vocauerunt, Alexandriæ, Ca- A B nopi, & Seleuciæ in Antiochia frequentem piscem, ad Soleam plurimum accedentem (ac cibi æque delicati) nisi gracilior esset, pinnasque tantum haberet binas. Hunc Gaza Vittam conuertit: Romanum vulgus Sfoliam vel Sfolium eodem quo & Veneti nomine Soleam, appellare consueuit. Cui

ob cor-

ob corporis tenuitatem atque exiguitatem imbellis epitheton tribuit Oppianus hoc versu, Teniæ imbelles, & picto Mormylus ore. *Hæc ille. Sed alia est Rondeletii Tænia in T. litera nobis describenda. Huius quidem Tænia Bellonii Rondeletium meminisse non puto: nisi Rhomboides eius sit.*

DE PASSERIBVS ET RELIQVIS PLANIS PISCIBVS *stagni marini, Rondeletius.*

Passeres. VT Cœnosa regio planum educat piscem, Soleam, Rhombum, Passerem: sic in stagnis marinis omnium istorum, præsertim Passerum copia magna reperitur, quia lutum amant, quo abundant stagna, & commodissime illic pariunt. Passeres cum ouis & semine (lac vulgus appellat) capiuntur, molliore sũt carne, lutum redolente: minus maculosi sunt, & minus flauescentes quàm marini.

Solea. Soleæ in ijsdem stagnis paruæ sunt, & prætenues, nigriores, odore qui lutum resipit, à marinis distinguuntur. Hyeme capiuntur.

Rhombi. Eodem tempore & Rhombi aculeati, maximè ad fauces stagnorum marinorum, vbi piscibus alijs insidiantur, nec multum à marinis aut odore, aut substantia succoue differunt. Læues autem cum Passeribus in stagnis capiuntur, à quibus parum differunt, inter eos (Passeres & Rhombos aculeatos) medij.

I. COROLLARIVM DE RHOMBO.

A Psitta genus videtur ad rhombum, passerem & soleam, Iouius. Vide infra in Passere A. Syacion nominatum animal, id est porculum, apud Simeonem Sethi aliqui pro rhombo accipiunt. quære infra in F. Rhombus Hispanis Rodouallo dicitur. Massilienses & Ligures Rhombum vocant, Galli vlteriores Turbotum: nostræ ætatis Græci nondum antiquum nomen ψῆτταν commutarunt, Gillius. Gallis Turbot vel Turbut, (aculeatus propriè:) & Anglis similiter: Germanis *Tarbutt*, Frisijs *Terbut*. Possunt autem videri hæc nomina deriuata vel à Latino Turbo, idem quod rhombus Græcis significante: vel ab origine Germanica *Thornbut*. compositum enim hoc vocabulum, aculeatum passerem significat. Arnoldus Villanouanus etiam turbotum Latina terminatione dixit. *Butt* quidem inferioribus Germanis passerem significat: (alij enim quidam Germani fluuiatilem quendam pisciculum, phoxinum, eiue cognatum *Butt* appellant) *Putt* verò mustelæ fluuiatilis species est. Inde compositę sunt voces *Tarbutt*, *Heiligbutt*, *Steinbutt*. Ex his *Steinbutt*, ni fallor, non alius est quam *Tarbutt*: nomen hoc partim à lapidibus factum, illud à spinis: quoniam corpus eius acutis eminentijs osseis & lapillorum instar duris, (basis quidem singularum instar calculi rotundi est) ceu rubi spinis, vt raiarum quoque, exasperatur. *Schollen* Germanis quibusdam vsitatum nomen, ad Soleam ne, vt nomen præ se fert, & eruditi quidam tradunt, solum pertineat: an rhombos etiam aliosque passeres, dubito. *Rhombus læuis.* Rhombum læuem, quem Galli Barbue, Germanos *Meerbutten* vocare puto, vt ab ijs (conijcio) qui flumina subeunt distinguant: quanquam & alij quidam marini duntaxat huius generis pisces sunt. audio enim *Meerbutten* dictos pisces prorsus esse læues, vt anguillas: carne etiam simili. Hunc piscem in Gallia aliqui (etiam ex coquis) sexu tantum à rhombo aculeato differre rati, rhombi fœminam temere appellant. In eadem opinione forte & Germani quidam sunt: memini enim audire quendam rhombos mares duriores esse, salubrioresque, & spinis rigidos mihi narrantem. Itali rhombum læuem ac sine spinis Suazo vel Cuco vocitant. aliqui (Itali an Galli nescio) soagia.

B Dat rhombos Sinuessa, Actius Syncerus Neapolitanus. Passer & rhombus corporum duntaxat situ differunt. si enim rhombum sic in latus componas, vt oculi cælum suspiciant, & mentum deorsum versus spectet, pars supina, erit dextra. sed si similiter passerem constituas, supina pars erit læua, Gillius & Massarius. Rhombi è contrario quam passeres capita tenent. Est igitur rhombus piscis planus passeri similis, sed amplior, ossa quædam rotunda aculeata habens, qualia & amiæ inesse cernuntur, Massarius. Rhombi eminentias habent hinc inde asperas, raras: cutim crassam. Citharum buglosso vel rhombo similem descripsimus supra Elemento c. Piscis est maximus: & (vt scribit Iouius) longe latissimus, ouali figura rotundior. Rhombi mentionem facit Iuuenalis, quem fingit Domitiani temporibus incredibili magnitudine captum fuisse, (his versibus:)

Cum iam semianimum laceraret Flauius orbem
Vltimus, & caluo seruiret Roma Neroni,
Incidit Adriaci spacium admirabile rhombi
Ante domum Veneris, quam Dorica sustinet ancon,
Impleuitque sinus: neque enim minor hæserat illis,
Quos operit glacies Mæotica, ruptaque tandem
Solibus effundit torpentis ad hostia Ponti
Desidia tardos, & longo frigore pingues.

Multa autem de eodem pisce per totam illam Satyram scribit: & inter alia:

---- *Peregrina est bellua: cernis Erectas in terga sudes?* *Et Adriaco mirandus litore rhombus*: Ouidius. Rhombus in parte nigra (supina) pictus est rubeis angulis & maculis: & illa superficies tota est plena spinis acutissimis, & recuruis aliquantulum anterius, Albertus. Omnium & temporum & locorum piscis est, Iouius.

C *Adriaco mirandus litore Rhombus*, Ouidius inter pisces degentes in herbosa arena. Circa pinguiorem arenam & arenulas, extremasque litorum margines natat transuersus, conuoluitque se certis flexibus strabonum more, vt situs oculorum vitium emendet: suaque potius latitudine, quam pinnarum adminiculo fretus, cursum dirigit, Iouius. Piger est ad natandum propter sui corporis latitudinem, Albertus.

D Rhombus cum sit tardissimus omnium piscium, mugilem tamen velocissimum in ventre sæpissimè reperitur habere, Author de naturis rerum & Albertus: sed ineptè. sic enim Plin. Mugilem velocissimum omnium pastinacæ tardissimi in ventre habentes reperiuntur.

E Capitur toto anno, Iouius. Piscis est omnium & locorum & temporum, Idem. Quomodo in finibus vadosis plani pisces, rhombi alijque capiantur, leges mox in Passere E. ex Æliano.

Rhom-

Rhombus inter planos obtinet principatum: quem nobilis quidam aulę procerum, circa popinales delitias ingeniosissimus aquatilē phasianum appellare solebat, non absurdâ quidem comparatione: sicuti & soleas externis, lampetras coturnicibus, lupos altilibus capis, sturiones verò pauonibus adæquauit: vt ex coquinariis commentariis, quæ eius coci nomine circumferuntur, licet intueri, Iouius. Et rursus: Delicatus & salubris hic piscis est, omnium & temporum & locorum: hieme tamen quàm æstate; & in Italia Rauennæ quàm alibi, multò laudatior. Rhomborum pulpæ sunt candidæ, & presso quodam humore succulentę: quæ affatim & salubriter alunt, modò in prima concoctione, quæ celebratur in stomacho, superfluæ earum partes perfectissimè secernantur. Galenus in alendis conualescentibus rhombos in iure simplici cum modico sale, porris & anetho intritis percoquebat. Sanis autem, & his qui sensum appetentis stomachi deiectum habuissent, tostos in crate, acetóque conspersos, vel frixos cum garo ac vino apponere consueuit. F.

Rhombus delicatus est, & teneræ & dulcissimæ carnis, Albertus. Passer, buglossus, boni nutrimenti & suaues sunt: quibus etiam Rhombus confertur, (ἀναλογεῖ,) Diphilus. Rhombum in Adriatico captum, maximè verò in sinu Rauennate, suauissimum esui crediderim, quòd apud maiores non nisi principum mensis apponebatur, Platina. Rauennæ sunt optimi, magni & pulcherrimi: Lynceus Samius cum in epistolis inquit psettas circa Eleusina Atticæ pulcherrimas esse, rhombos intelligit, Massarius. Mediocritatem obtinet rhombus inter duram & mollem carnem, ait Galenus: asello tamen durior est. Xenocrates autem duram esse eius carnem, nec facilè corrumpi posse: oportere verò rhombum magnum vno die adseruatum, postea coquere. in venticulo ægrè concoctionem pati, sed nutrire abunde, Wottonus. Pisces quorum mollis est caro non indigent aceto, aut sinapi, aut origano veluti pingues, lenti ac duri. quidam frixis iis in sartagine vescuntur: alij assant, aut in patinis condiunt, ut rhombos & citharos. Verùm hi coquorum in patinis apparatus, cruditatis in totum sunt causæ, Galenus de aliment. facult. 3.30. Salmones & Turboti & Maquerelli multò inferiores sunt optimis ad sanitatem piscibus marinis. sunt enim longè magis crassi & viscosi, difficiliores concoctu, magísque excrementitij. Quare non conueniunt præterquam robustis iuuenibus, idque cum condimentis, quæ viscosam eorum crassámque & frigidam naturam emendent, Arnoldus Villanou. Rhombi mares (vt alicubi vocant, aculeatos puto intelligentes, vt læuium nomine fœminas, speciem diuersam) durioris & salubrioris carnis existimantur quàm fœminæ. Syácion (Gyraldus porculum interpretatur: & addit aliquos rhombum piscem putare, alios terrestre animal notum) non est mali succi, atque imprimis cum concoctum fuerit. Nutrit enim abunde. maximè verò qui temperamento calidi sunt, eo iuuantur. Huius caro persimilis est gallinarum carni. neque enim dura nimiùm est, neque mollior ac laxior: sed mediocritatem quandam habet suauitatémque. & propterea vim ac robor corpori comparat concoctum, sanguinémque temperato proximum gignit, Symeon Sethi. Rhombo quidem alij eadem omnia attribuunt, quæ ipse syacio, vt non ineptè piscis eiusdem nomina duo existimari possint. de porcis quidem & porcellis quadrupedibus alibi agit in Χοῖρος. est etiam porcellorum caro crassior, mollior & glutinosior, quàm quæ gallinarum carni conferri debeat. Rhombum in calatho vinctum, aut pinnaci annexum, in cacabo coques. facillimè enim, si hoc modo coquatur, disrumpitur, efferueat item lento igne necesse est. coctum cum leucophago & aromatibus & tutò & suauiter edes, Platina. Syácion.

Rhombi carnes tritæ & ex aqua mulsa datæ, febricitantibus proficiunt, Plinius lib. 32. vt quidam citant. G.

Ῥομελίας, (nomen proprium, Suidæ,) μετέωρος περιτομῆς * εὐαροίζη, οὕτως αὐτῷ (αὐτὸ, Varinus) καὶ ἰχθῦς τις τῶν πλατέων. καὶ ὁ ἐν τοῖς δεσμοῖς γόμφος, Hesychius. Τρίγλαν λέγεις, γαλακτοχρῶτα Σικελὸς ὤν. Πήγνουσ' (fortè Καλοῦσιν, aut Φιμίζει) ὄχλος ῥόμβος; (ῥέμβον;) Nausicrates apud Athenæum, in fine septimi: tanquam mullus etiam à Siculis rhombus dicatur. sed locus apparet deprauatus. Rhombus Græca vox est: significátque propriè figuram quadratam solidam, cuius latera omnia sunt æqualia, anguli verò omnes obliqui hoc modo <>. Hic rhombus si in terra iactetur, voluitur ad similitudinem instrumenti illius fusi vocati, quod mulieres nendo digitis voluunt. *(vel vt Perottus scribit, ad similitudinem cylindri.)* Vtebantur eo maleficæ mulieres, quibus maximè Thessalia abundat, ad deducendam lunam. Martialis lib. 9. Quæ nunc Thessalico lunam deducere rhombo. Idem: Numerare pigri damna quis possit somni? Dicere quot æra verberent manus vrbis, Cum secta Colcho luna vapulat rhombo? Solebant quippe veneficæ mulieres ad deducendam lunam (noctu, vt Perottus addit,) æra percutere. Ouidius de anu lunam deducente: Themesæáque concutit æra. Theocritus in ecloga quam Pharmaceutriam inscripsit, mulierem maleficam inducit amore adolescentis captam, inter multa alia quibus allicere sibi amantem conabatur, hoc rhombo vsam fuisse. Vt rhombus iste (inquit) æneus vertitur, ita vertatur meus amans ad meas fores, Massarius. Verba Theocriti Græca sunt, Χ' ὡς δινεῖθ' ὅδε ῥόμβος ὁ χάλκεος ἐξ Ἀφροδίτας, Ὣς κεῖνος δινοῖτο ποτ' ἀμετέρῃσι θύρῃσι. Rhombus instrumentum est incantatorium rem magicam adiuuans: in quo significatu accepit Ouidius in Amoribus: Scit bene quid gramen, quid torto concita rhombo Licia, quid valeat virus amantis equæ. Et Propertius lib. 2. Elegia 29. Staminea rhombi ducitur ille rota. Est etiam rhombus, cylindrus: item torques: & instrumentum illud, quo vertendo mulieres nent, Perottus. vel vt alij, machinula illa, quam vertendo mulieres tramam ad lanicium nent. Germani vocant ein Spinnradt. Ἤτοι μὲν πισύρεσσιν ἐπὶ πλευρῇσιν ἄρηρε Τάσησι λοξῇσιν ἀλιγκίη εἴδεϊ ῥόμβου, Dionysius de figura & situ Indiæ: vbi Eustathius interpres: Notandum est (inquit) rhombum hîc significare geometricam figuram quadratam, quæ dimetientes suas nō decussatas (οὐ κατὰ χιασμὸν) habeat, sed rectà ferè se inuicem secantes. maximè verò (μάλιστα δὲ, magis propriè) ut geographus tradit, rhombus est, figura quadrata distorta (σεσαλευμένη, dimota à pristino statu) non rectangula, sed angulis duobus acutis prædita, reliquis inuicem oppositis obtusis. Talis figuræ aiunt etiam γέρρον fuisse, scutum scilicet quadratum, non rectangulum. Lignea etiam cauea auis, (ξύλινον ζωγρεῖον ὄρνιθος, ἤγουν κλωβίον) à primo & legitimo suo laterum situ dimota, (παρασαλευθὲν, modicè distorta) rhombi figuram efficit. Est & piscis hoc nomine, vt Athenæus tradit, & Thessalorum lingua balbutit, (παραλαλεῖ.) Significat & rotam quandam, quam loro vertentes & ferientes sonum ciebant, per onomatopœiam. Tali rhombo & tympano à Phrygibus Rheam placari Apollonius in Argo- H. a.

nauticis author est. Est denique veneficarum rota rhombus, qui inter vertendum incantabatur. Sunt qui rhymbum per ypsilon scribant: vt Euripides in Perithoo αἰθέριον ῥύμβον, pro cœli vertigine & motu in orbem dixit. ἀπὸ τούτου καὶ τὰς κινήσεις ὁ Ἀπολλώνιος ῥυμβόνας καλεῖ. Et fortè dubia apud Ælianum dictio ἐρρυμβόνα, à tali nomine deriuata fuerit. vbi is scribit de quodam, ὅτι ἐσπάθα τὰ χρήσιμα, καὶ εἰς ἀσωτίαν ἐρρυμβόνα τὰ τιμιώτατα, Hucusque Eustathius in Dionysium. Idem in Odysseæ A. Ῥυτὴρ (inquit) & Æolicè βρυτὴρ, χαλινὸν, id est, frænum significat: item trochiscum, hoc est rotulam, quæ & rhombus dicitur, quam loris exagitantes cum sonitu vertebant. Eupolis per ypsilon rhymbum dixit. Rhombus quidem per omicron, videtur etiam instrumentum textorium esse, vt in his verbis (authoris innominati:) ἱμάτια πορφυρᾶ καὶ κρόκινα ῥόμβοις ὑφαινόμενα. De eodem plura requires in commentariis in Theocritum. Et rursus in Odysseæ I. A verbo δινεῖν (circumagere) fit nomen δῖνος, quod est τόρνος. sunt autem interdum synonyma δῖνος, ῥόμβος & κῶνος, Hucusque Eustathius. Mulierculæ nostræ fusum, quo digitis vertendo, fila ducunt: filis iam repletum, vocant ein Träiseten/ quòd figuram ceu torno factam præ se ferat: à qua Latinè & Græcè eundem, rhombum appellare licebit. Author innominatus commentariorum in Homerum, Iliados ξ. sic habet: Στρόμβον,) ὡς ῥόμβον περιφερῆ, λέγει δὲ τὸν καλούμενον βέμβηκα. δίκην οὖν ῥόμβου ἐποίησεν αὐτὸν στρέφεσθαι, σφοδρῶς πλήξας. Plura de hoc puerili ludo Phauorini Lexicon dabit in verbo, Βεμβικίζουσι & deinceps. Nostri tale instrumentum ludo puerili vsitatum, vocant ein Schnurren/ per onomatopœiam. Ab hoc diuersum est aliud quod pueri nostri nominant ein Glotz vel Klotz/ rotundo ventre, capite eminente parum, stilo infrà ferreo infixo. hoc fune circunuoluto proiiciunt in terram, funis extremitate manu retenta, vt in orbem frequenti vertigine actum vertatur, &c. De vtro intellexerit Cato ille qui de moribus formandis disticha reliquit, & pueros trocho ludere iubet, inquirant alij: mihi in præsentia de priore intellexisse videtur. Indoctúsque pilæ, discíve, trochíve quiescit, Horatius de Arte. Trochus (inquit Acron) est rota, quæ à ludentibus pueris scutica agebatur. Grammatici quidam interpretantur turbinem, quo pueri lusitent. Ῥόμβος, ψόφος, στρόφος, ἦχος, δῖνος, κῶνος: ξυλήφιον οὗ ἐξῆπται σχοινίον, καὶ ἐν ταῖς τελεταῖς δινεῖται, Hesychius. Multa etiam super rhombi vocabulo apud Suidam reperies. Ῥομβεῖν, σφενδονᾶν. καὶ ῥομφαία, τὸ μακρὸν ἀκόντιον, (nimirum quòd in orbem versaretur vt longius emitti posset id genus iaculi,) ἢ μάχαιρα, &c. Θυμὸν εὐκλώστοιο λίνου βυστώμασι ῥόμβον Φράξαντες, γλαυκαῖς ἐν παρόδοις πελάγευς, Innominatus in Epigrammate. apud Suidam deprauata est lectio. Sensus est: Discurrebant in litore, gestantes rhombos funiculis circundatos. Στρεπτὸν Βασσαρικοῦ ῥόμβον διάσοιο μύωπα Κύλινδρον, Ibidem. hoc est, Rhombum versatilem cylindri figura factum, calcar Bassaricæ (Bacchanalium) festiuitatis. illius enim sonitu, vti etiam tympano, animi bacchantium excitabantur. Ἐμὲ δὲ χρὴ ἰέντα, ἤγουν βάλλοντα, ῥόμβον, ἀντὶ τοῦ βολὴν ἀκόντων εὐθεῖαν, οὐκ ἔξω τοῦ σκοποῦ ἐρείδειν τὰ πλείω βέλη διὰ τῶν χειρῶν, Scholiastes Pindari in Olympiorum Carmen 13. Rhombi figuram in superficie plana nostri vocant ein Ruthen. Ῥομβωτὸς adiectiuum, rhombi figura factus: quæ (vt diximus) propriè fit, cùm in quadrato æquilatero, anguli duo acuti inuicem opponuntur, & rursus duo obtusi: eadem scilicet manente capacitate, quæ in quadrato rectangulo erat: à quo rhombus modica dimotione angulorum duntaxat differt. Hac figura vitrearij nostri ad fenestras seu specularia vtuntur. Ῥομβωτὸν Hesychius interpretatur oblongum. apud Athenæum ῥομβωτὸν ὀρόφωμα legimus libro 5. Est etiam rhombus vinculi seu deligationis species, quo in capite præsertim vtuntur chirurgi, vt in Galeni de fasciis libro legitur. Simile puto genus est illud nodi, quod nostri dubium appellant, ein Zweiffelstrick. Rhombus figura est ouali rotundior, quæ etiam in instruendis aciebus rhombi nomine à scriptoribus rei militaris appellatur, Iouius. Rhombus (inquit Cælius Rhodig.) est quadrilatera figura, quæ tamen rectiangula non est: sicuti rhomboides, quod in contrarium collocatas lineas atq; angulos habet æquales, non autem rectis angulis neq; lateribus æquis continetur. Præter hæc verò omnes quadrilateræ figuræ trapezia, hoc est mensulæ nuncupantur. Insuper apud Theocritum esse magicum instrumentum videtur rhombus. corymbum ab Atheniensibus quidam putant dici. Apollonij interpres rhombum esse rotulam dicit, quam loris diuerberantes circumagunt, atque ita sonum inde eliciunt. Quidam etiam didymon vocant rhombum dimidiatum in re militari, etiam transformatum in triquetrum, cuneum seu rostrum vocamus. Rhombum præterea lego communiùs strumbam dici, qui & bombix *(immò bembex, βέμβηξ)* nuncupetur: verùm & strombus, vnde στρομβηλὸν inflectitur.

f. Quamuis Putet aper, rhombúsq; recens, mala copia quando Ægrum solicitat stomachum, Horatius serm. 2.2. Et rursus ibidem, Grandes rhombi patinæq; Grande ferunt vnà cum damno dedecus. Et serm. 1.2. Num esuriens fastidis omnia præter Pauonem, rhombúmq;: quæ verba Seneca quoq; ad Lucilium citat. Olim ex quauis arbore mensa fiebat, At nunc diuitibus cœnandi nulla voluptas, Nil rhombus, nil dama sapit: putêre videntur Vngenta, atq; rosæ, latos nisi sustinet orbes Grande ebur, &c. Iuuenalis Sat. 11. Ingustata mihi porrexerit ilia rhombi, Horatius serm. 2.8. vide in Passere.

II. COROLLARIVM, DE PASSERE, SPECIE VNA.

Admiscentur & in genere quædam piscibus planis non cartilagineis communia.

A PASSER piscis est πλατὺς, id est latus, vel planus potiùs: non tamen cartilagineus, vt Athenæus, tanquam ex Aristotele, ineptè scripsit. A colore passerum auium passeres dicti sunt. parte enim supina candidi, prona verò terrei coloris, vt passeres aues sunt, Massarius. Passer à passere auicula, cui ferè assimilis est: capite enim tantùm differunt, nomen accepit, Platina. Psetta videtur genus esse ad rhombum passerem & soleam, Iouius. Nusquam Aristoteles (quod meminerim) rhombum nominat, sed ψῆτταν: & (vt refert Athenæus) Latini ψῆτταν rhombum vocant, Theodorus passerem interpretatur. Galenus ψῆτταν à rhombo distinguit, & pro vna specie ψῆτταν accipit: quam Plinius passerem vocat, & nonnunquam psettam: ita & Athenæus frequenter. itaque ψῆττα quasi genus videtur esse rhombo & passeri: & item vnam significabit speciem, passerem scilicet, vti sentit Hermolaus in Annotationibus in Plinium, Wottonus. Aristoteles libri de gressu animalium capite 17. Passer, inquit, eiúsque generis pisces qui ψηττοειδεῖς dicuntur, &c. Wottonus interpretatur passerina specie pisces, qui & plani vocantur. idem psettaceum genus dixit, vt à ceto cetaceum, Psetta videtur alicubi etiam rhombus dici. vide suprà in Corollario de mullis f.

Rhombus. Rhombum nostræ ætatis Græci antiquo nomine adhuc ψῆτταν appellant, Gillius. Vbi Aristoteles psettas no-

tas nono de historia animalium harena sese obruere inquit, Theodorus passeres interpretatus est. quæ verba Plinius mutuatus inferiùs hoc libro rhombum conuertit dicens: Simili modo squatina & rhombus abditi, pinnas exertas mouent, specie vermiculorum. Proindeq; Athenæus, quem Græci inquit psittam, Romani rhombum (Græco nomine) appellant. Quapropter Lynceus Samius cum in epistolis inquit, pulcherrimas esse psittas circa Eleusina Atticæ, rhombos intelligit, Massarius. Ἡ βούγλωσσος piscis est, à quo cynoglossi differunt. Attici eam (buglossum scilicet) psettam vocant, Athenæus. Ψῆττα piscis est latus, quem aliqui buglossum vocant, Suidas & Varinus. Dorion apud Athenæum ex piscibus latis distinctè nominat buglossum, psettam, escharum. Leonicenus Plinium notat, quòd piscem eundem modò passerem Latinè, modò Græcè psittam nominet, tanquam diuersos. Ψίτλαι, pisces, Suidas, per iôta cum acuto in prima: ego per ῆτα apud authores plerosque omnes semper scriptam hanc dictionem & perispomenam inuenio. quamobrem Latinè quoque psettam per e. quàm per i. efferre malim. Στρουθὸς Græcis passer auis est: Ælianus de animalibus 14.3. piscem quoque, passerem scilicet, vel aliquam eius speciem similiter nominat, vnà cum rhombo, psetta & torpedine. quare apud Aristotelem quoque historiæ 2.15. idem nomen pro pisce rectè legi aliquis coniecerit, quamuis diuersum sentiat Rondeletius. Psision, Ψισίον, apud Symeonem Sethi, & Psellum de diæta, non alius quàm passer piscis mihi videtur. Vide infrà in F. Pectinem Alberti Magni ætas imperitè pro passere accepit: inde forsan quòd spinæ huius generis piscium rectæ & parallelæ pectinis instrumenti speciem præ se ferant. Sed veterum pecten animal testaceum est, vt suo loco videbitur. Eundem piscem Ausonius platessam nominat, & mollis epitheton attribuit, his verbis: Letalísque trygon, mollésque platessæ. Videtur autem nomen factum à Græco πλατύς: est enim de genere planorum & latorum. à qua origine forsan & Gallica quædam & Germanica nomina mox dicenda deriuantur. Galli quidam plane, alij platuse vocitant. nostri Plateißle. vnde Anglicum Plaise / per syncopen factum videtur: & fortè etiam Gallicum Plye, pluribus literis abiectis. Item barbarum nomen pro Latino vsurpatum Arnoldo Villanouano, Plagitia.

Buglossus. *Στρουθὸς.* *Psision.* *Pecten.* *Platessa.* *Plagitia.*

Passeres hodiéque nuncupantur à Romanis, Iouius. In multis litoribus Italiæ passer etiam nunc vulgò appellatur, Gillius. Trita etiamnum voce passeres dicuntur, Massarius Venetus. Pronunciant Itali fœminino genere passara. Passer doctis quibusdam hominibus nostra Pleza (plya puta melius) est, Gallus innominatus. In Gallia non distinguitur à solea, Gillius. Nostri vocant Plateißle: alij Germani Plateiße: cuius nominis & similium in aliis linguis etymon esse Græcum paulò antè monui. Pecten (*Passer*) quidam Pleydis (Plateis *potiùs*) vocatur. alius butha, alius rhombus, Albertus. Plattgin / Flandricum nomen est. Bot vel Butt / vnde diminutiuum Bütch inferioribus Germanis, Flandris & aliis, passerem sonat. Vnde huius generis piscibus diuersis nomina sunt composita, Steinbut / Tarbutt / &c. Vide in Rhombi Corollario A. In Alberti libris de animalibus variè scriptum reperio, Bothe / Butha, & Bocha (perperam nimirum pro botha.) Butt (vt audio) in lacubus seu stagnis dicitur, marinis crassior, pinguior ac nigrior: in mari Schollen / qui ad nos vehuntur. capiuntur enim maiore copia. Sed nomen Schollen aliqui putant ad soleas tantùm pertinere, vt nomen præ se fert: ego an alij quoque passerini generis pisces eo comprehendantur, subdubito. hinc quidem speciei vnius nomen Platyßscol compositum apparet. Gantzfisch & Halbfisch / hoc est integri & dimidiati pisces, genera quædam passerum nominãtur apud inferiores Germanos: sola (ni fallor) magnitudine diuersa. Plye Gallicà passeris nomenclatura est: sed eodem nomine Germani in lacubus aquarum dulcium ad Septentrionem, haud scio an passerini generis, appellant. Pisces latos planósque omnes, tum cartilagineos, tum spinosos, communi nomine Germanico Flachfisch appellârim: passeres verò & similes priuatim Plateyßfisch. Passer Anglis est Plaise / Playse. Plais est piscis notus & vsitatus apud nos, &c. Obscurus, nimirum Anglus.

Vulgaria nomina.

B Passeres passim & in omni puto mari inueniuntur, Oceano, mediterraneo, & stagnis quoque marinis. Ad Liuoniam pinguissimi capiuntur, induratíque exportantur ad mediterranea, vt ab aliis quoque multis Germaniæ oris. Ab auis gentilis suæ colore nomen duxit passer. quemadmodum enim volucris passer, sic parte supina candidus, prona terreus est, Gillius. Fulgentes soleæ candore, & concolor illis Passer, Ouidius. Marini pisces plani sunt, rhombi, soleæ ac passeres: qui (*soleæ simul ac passeres, Iouius*) à rhombis situ tantùm corporum differunt. dexter (situs) resupinatus est illis, passeri læuus, Plinius. Passeres magnitudine saporéque, & figura etiam oblongiore, à rhombis differunt: situ etiam dissimiles, &c. Iouius. De situ leges etiam suprà in Corollario de Rhombo B. Speusippus similes esse ait pisces, passerem, buglossum & tæniam. Ausonius platesias molles dixit: Matron Parodus psettam χονδροφυῆ, hoc est cartilagineam: non quòd reuera cartilaginei generis sit, sed quoniam spinas præ cæteris spinosis molliores habet. In passerum piscium genere oua omnibus insunt, Aristot. Bothæ (*sic Germani vocant*) vna parte nigri sunt, rubris maculis distincti, (*Bellonio passer tum maior, tum minor, quem quadratulum vocat, flauis lituris in supina ac cinerea tergoris parte suggillatur,*) scilicet in dorso: ventre albi. toto (corporis) circuitu pinnulas habent, Albertus. Pinnas, quarum impulsu & attractione moueantur, non habent, idem.

C Buglossus loca arenosa magis, passer cœnosa amat, Wottonus. Ψῆτται ἐν πηλοῖσι καὶ ἐν τενάγεσι θαλάσσης φέρβονται, Oppianus. Ouidio passeres in herbosa arena degunt. Mnesitheus apud Athenæum saxatilibus adnumerat. Quomodo moueantur & natent pisces qui passeris vel rhombi effigiem habent, docet Aristoteles in libro de communi animalium gressu, capite 17. Natant οἱ ψηττώδεις, eo modo quo coclites & altero oculo orbati incedunt, Wottonus. Bothæ pisces fluuiales (*immò è mari fluuios subeuntes*) natant latitudine sui corporis, (per totum nempe circuitum pinnulas habent:) tenuissimi enim sunt, & valde lati, Albertus. Flatibus austrinis impinguantur, idem. Semel anno pariunt, Aristot. Terra, hoc est vado maris excauato, condi per hyemes torpedinem, psittam, soleamq; tradunt, Plinius.

D Passeres Aristoteli pisces sunt χυτοί, id est fusanei, nempe gregales. Passeres quomodo arena se obruant & pisciculos venentur, in Asellis (in primo Rondeletij de asellis capite) dictum est ex Aristotele. Cum piscatorem senserit passer, in fundum descendens terræ adhæret, & aquam turbat ne videatur. dorso quidem coloris terrei est, Albertus.

E Passeres piscibus fusaneis, qui fusim retibus capiuntur, Aristoteles adnumerat. Capiuntur pisces, etiam sine nassis, hamis ac retibus, hoc modo. Sinus maris multi desinunt in paludes quasdam, quæ quidem

 vadosæ

vadosæ sunt. Ad hæc loca petiti piscatores, eo tempore cum à procellis & tempestatibus conquiescunt, multos mortales adducunt: eósq; iubent inambulare, & arenam eatenus proterere, & conculcare, quoad ex vehementi pedum impressione bene alta vestigia faciant. quòd si nec ipsa vestigia concidens arena confundat, neque ventorum perturbatione aqua concitetur: non longo interuallo eò ingressi in vestigiis impressis planos pisces consopitos, Psettas, Rhombos, Struthos (id est Passeres,) Torpedines, & plerosque alios eiusmodi capiunt, Ælianus de animalib. 14. 3. Passer cùm piscatores senserit, in fundum descendens, terræ adhæret, (cuius colorem dorso refert,) & aquam turbat ne videatur, Albertus. Passeres noctu faciliùs quàm interdiu à piscatoribus capiuntur, Massarius: Quæ limo cœnóque lutescunt, conchyliis magis & iacentibus apta sunt animalibus. neq; est eadem lacus positio, quæ recipit cubantes. atque eadem prębentur cibaria & prostratis piscibus, & erectis. Namq; soleis ac rhombis, & simillimis animalibus humilis in duos pedes piscina deprimitur, in ea parte litoris, quæ profluo recessu nunquam destituitur, &c. Columella 8. 17. de piscinis loquens. Notandum hîc quòd Columella pisces planos nominat iacentes, cubantes, prostratos: cæteros verò, erectos.

F *Nos (inquam) cœnamus aueis, conchylia, pisceis;* *Longè dissimilem noto cælantia succum:*
Ut vel continuò patuit, cum passeris, atque *Ingustata mihi porrexerit ilia rhombi,* Horat. serm. 2. 8.

Psettæ ex eleusine celebrabantur, Pollux. Lynceus Samius cum in epistolis inquit psittas circa Eleusina Atticæ pulcherrimas esse, rhombos intelligit, Massarius. BUGLOSSI caro, vt Galenus affirmat, tenella magis est, & in cibo suauior, atque in omnibus præstantior, quàm passeris: quanquam nec illius caro dura est, sed mediocris. Xenocrates autem BUGLOSSUM & psettam carnem habere duram & corruptioni minimè obnoxiam, probumq; gignere succum, & aluum mediocriter ciere prædicat. vt verò Diphilus, psettæ & BUGLOSSI suaues sunt, & copiosum præbent alimentum, Wottonus. Philotimus apud Galenum passeres inter mollis carnis pisces, & qui facilè concoquantur, ponit: Diocles verò inter sicciores pisces, apud Athenæum: qui rursus alibi Dioclis verba hæc recitat: Τῶν μὲν πετραίων φησὶν ἰχθύων ξηροτέρας εἶναι τὰς σάρκας, σκορπίους, κόκκυγας, ψήττας, σαργούς, τραχούρους, &c. Mnesithei verò hæc: Τὰ δὲ καλούμενα πετραῖα, κωβιοί, καὶ σκορπίοι, καὶ ψῆτται, καὶ τὰ ὅμοια, τοῖς τε σώμασιν ἡμῶν ξηράν τε δίδωσι τὴν τροφήν, εὔογκα δέ ἐστι καὶ τρόφιμα. καὶ πέπτεται ταχέως, καὶ οὐκ ἐγκαταλείπει περιττώματα πολλά, πνευμάτων τε οὐκ ἐστι περιποιητικά. Sed nullus aliorum, quòd sciam, passeres saxatiles facit: rationem fortè nutrimenti non multum dissimilem habent, Psision (Ψισίον) boni succi piscis est, & facilis concoctu. quamobrem huius vsus his commendatur, qui de morbo se reficiunt & confirmantur, & imbelliciori propterea indigent nutrimento, Symeon Sethi. Gyraldus interpres, de psisio (inquit) non habeo ampliùs quod afferam, nisi quòd & idem nomen reperio apud Psellum de diæta ad Constantinum imperatorem. Ego passerem esse non dubito. Psellus lib. 1. de victus ratione, Georgio Valla interprete, torpedinem, turturem, BUGLOSSA & psilia *(puto autem legendum psisia)* cum cibis attenuantibus numerat. Trallianus in curatione epilepsiæ inter alios pisces superfluitate vacantes, psettam quoq; exhiberi permittit. Mulli & scorpij & passeres, nutrimenti quidem ac roboris gratia omnium gratissimi existant: grauiorem autem omnem habitum reddunt, vt ob eam causam frequentiorem eorum vsum vitare oporteat, Aëtius lib. 9. cap. 30. in curatione colici affectus à frigidis & pituitosis humoribus. Inter marinos pisces ad cibum præcipuè laudantur rogetus & gornatus. nam eorum caro & substantia est purissima post hos plagitia & SOLEA. sed hi magis sunt viscosi, & minùs friabiles: minùs etiam albi: magis crassi, minùs subtiles. nec sapor aut odor eorum adeò placet, Arnoldus Villanouanus. Passeres è Liuonia, aliisq; Germaniæ ad Septentriones oris, frigore indurati, ad mediterranea exportantur: vbi per hyemem & vernum tempus, maximè vbi quadraginta dierum ieiunia obseruantur, frequentissimus eorum vsus est. Triduo ferè aqua præmacerantur, affusa quotidiè recenti. Cocti pipere condiuntur. Sat boni succi mihi videntur, glutinosioris tamen: faciles concoctu, & sitim reprimere. Minorum genus quoddam Norinberga ad nos mittit: qui ferè albiores, molliores ac delicatiores sunt. Cocti pipere condiuntur. placent & vuis passis simul elixis. Passeri elixo, petroselinum: asso, mala rancij succum indes, Plantina.

G Passerem aliqui aiunt, cùm iam putrescere & malè olere incipit, in cibo sumptum, valdè perturbare aluum.

H. a. Quod ad passeres Latinè dictos, & στρουθοὺς Græcè, philologiam habes in Passere volucre. Passer marinus non solum piscis est, quo de agimus: sed auis quoq;, quam vulgus vocat struthiocamelum, apud Festum. Sipontinus stritomellum legit, & auis genus esse dicit. Curriculo vola. P. Istuc marinus passer per circum solet, Plautus Persa. nempe struthocamelus cursum suum alis tanquam ad volatum extensis promouet. Ψῆττα per duplex τ. plerique omnes scribunt: apud Trallianum tamen ψῆσσα per duplex σ. reperi: tanquam hoc communis linguæ sit, illud Atticæ. Solet & prima per ἦτα scribi, per iôta nunquam aut rarissimè inuenias. hinc ψισίον fortè ceu diminutiuum à Symeone & Psello vsurpatur: quod parum probo: sed minùs etiam ψησίας, apud Suidam repertum. Anaxandrides apud Athenæum ψιττάδιον diminutiuè dixit, id est passerculum.

Epitheta. Platessæ molles, Ausonius. Ψῆττά τε χονδροφυὰς, Matron Parodus, Ψῆτταν μεγάλην, Archestratus laudat. sed quæ perpetua non sunt, epitheta quoq; non sunt.

Passerinus, Psettaceus, Ψηττοειδής. Vide suprà in A. Lapis Eislebanus refert aliquando effigiem passeris marini, Ge. Agricola.

Ψιττάλεια parua quædam insula est circa Athenas, Suidas. Coniecerit autem aliquis à passeribus piscibus ei factum esse nomen: quanquam per η. meliús ψῆττας scribi, quàm per iôta, monui suprà.

b Passer videtur aliquibus è duabus pellibus compositam habere (habuisse) corporis speciem, sed per medium diuisum esse vesparum modo: *(vesparum diuisio & aliorum huiusmodi insectorum longè alia est, nempe transuersa per medium inter caput cum pectore, & ventrem: alia verò ea quam in planis piscibus imaginamur)* Vel auis est in medio secta instar vesparum: *(hoc verisimile non est)* Ἐγὼ δὲ κἂν ὥσπερεὶ ψῆτταν δοκῶ δεῖν ἐμαυτῆς περταμοῦσα θ' ἥμισυ. pro eo quod est, Etiamsi medium me secari oporteret, volo, Suidas in Ψῆττα. Germani etiam qui passeris speciem Halbfisch appellant, id est dimidiatum piscem, per medium veluti diffissum apparere insinuant.

Ἔσω δ' ἡμῖν βατὶς ὁ νῶτον, κέρας ὀσφὺς, ψῆτας κίχ@, (vocabulum apparet corruptum, in cuius locum f.
substituendum aliud partem aliquam corporis significans,) Antiphanes apud Athenæum. Lynceus Samius pisces aliquot Rhodios Atticis cōparans, psettis (*Massarius psettas hic rhombos interpretatur*) & scombris Eleusiniacis, & si vllus alius nobilissimus illic piscis sit, vulpem in Rhodo opponit. Apud Athenæum quidam ad sartaginem se emisse dicit psettas, phycides, squillam, &c.

Hominem mollem & delicatum olim psettæ vocabulo notatum arbitror. nam apud Scholiasten Aristophanis in Nubes, vbi Leogoræ cuiusdam meminit poëta, sic legimus. Λεωγόρας τρυφερός τις (ὢ,) Πλάτων Πεισάνδρῳ: Ὦ θεῖε Μόρυχε τε, νῦν γὰρ εὐδαίμων ἔφυς, Καὶ κλαυκέτης ἢ (fortè ἢ vel καὶ) ψῆττα, καὶ Λεωγόρας. Morychus quidem (vt idem in Acharnenses scribit) poëta tragicus, tanquam opsophagus & voluptati deditus traducitur. Plura de eo scribit Erasmus in prouerbio Stultior Morycho. Passeres aut soleæ (communius enim esse puto nomen Schollen) inferioribus Germanis, in prouerbiis quibusdam recepti sunt: qualia sunt: Du hast Schollen gessen/die Händt kleben dir: id est, Passeres gustasti, manus viscosas habes, in hominem furacem. Et hoc: Du kompst achter nahe/als Büthen mit den Schollen: quod verterim: Tardiùs sequeris, vt passeres cum soleis: cuius vsum esse puto in hominem tardiùs & post omnis periculi metum aduentantem.

III. COROLLARIVM DE BVGLOSSO SEV SOLEA.

LINGVLACA piscis idem videtur qui Solea. Vide suprà Elemento L. Buglossus ut aliquando fœminino genere in a. vel neutro in um, apud authores reperiatur, masculinum tamen in us terminationem præ cæteris probârim: nam & adiectiuum videri hoc nomen potest, & subaudiri ἰχθῦς. Athenæus βούγλωττα, tanquam ex Aristotele citat. verùm in iis, qui extant, Aristotelis libris, buglossi nomen prorsus non legitur. Τραχύρων τ' ἀγέλαι, βούγλωσσοι, καὶ πλατύνεροι, Oppianus lib. 1. Halieut. vbi Bellonius, fortè ex Lippij versione, ponit Buglossæ. Βούγλωσσον, piscis quidam, & genus herbæ, Hesychius. apud Varinum non bene scribitur Βύγλωσσις. Buglossum Attici psettam vocant, Athenæus. Vide suprà in Passere: vbi etiam ostensum est psettam videri generale vocabulum ad rhombum, passerem & soleam. Ἔπεμψά σοι ψῆτταν, καὶ σανδάλιον, καὶ κεστρέα, Alciphron in epistolis piscatoriis. videtur autem sandalij nomine non alium quàm soleam intelligere piscem. Psetta pisciculus quidam planus est: vel is quem nonnulli sandalium aut buglossum nominant, Varinus. Σάνδαλα δ' αὖ παρέθηκαν ἀεὶ ζωῇ (videtur locus vitiatus) ἀθανατάων, Ὧν βούγλωσσος ἔναιεν ἐν ἅλμῃ μόρμυρέ τῃ, Matron Parodus. Buglosson, piscis dictus solea, Syluaticus. Solea est piscis, à figura denominata, eò quòd calciamentorum soleis assimiletur, Incertus tanquam ex nono Plinij: vbi is soleam nominat duntaxat, nominis rationem (per se quidem manifestam) non exprimit. Græci à bubulæ linguæ similitudine buglossum appellant, quàm hac ætate Romani soleam vocant, Hispani Lingulacam, Gillius. Ego glossam hodie à Græcis alicubi nominari audio: Ab Italis sfoglia, vnde diminutiuum fit sfoletto. Hispanis Lenguado, Lusitanis Linguádo. Bellonio tænia sua, vel altera soleæ species sfolio Romæ dicitur: Rondeletius soleam simpliciter Venetiis sfoiam, à folij alicuius maioris similitudine vocari scribit. Piscis quem inferiores Germani Scholle/Schulle/vel Scolle indigetant, si solea non est, vt nomen præsefert: (nam & Galli Sole vocant, quibus cum illi plura quàm nos communia habent,) passerum tamen generis omnino est. Præstabit cum Frisiis & aliis quibusdam hunc piscem nominari Tonge vel Tunge / id est linguā. nos Zunge proferimus. nam inferiores Germani t. vsurpant in multis, vbi nos z. vel s. Pisces qui dicūtur linguę (*apud Germanos*) vel soleæ, litorales sunt, Albertus. Angli etiā, vt Galli, nominant a Sole. Eliota squatinam interpretatur a Solefisshe, aspera cute. ego squatinam Anglicè Skate dici puto. Esto igitur nostris Solea, ein Zunge: Solea altera, ein andere Zungen art. & Tænia Bellonij, alia quædā Soleæ species, ein kleine dünne Zungen art. Sed alia est Rondeletij Tænia, quam describemus infrà, Elemento T. Saxaulis inter pisces salubres nominatur in Regimine Salernitano. vbi Arnoldus interpres: Saxaulis (inquit) vel Saxaulus piscis est marinus, Gallicè dictus Sola. a'ij piscem esse aiunt, Teutonicè dictum ein Thoge (*lego ein Tonge: vt sit idem cum Sola Gallorum*) qui piscis inter marinos saluberrimus habetur.

Citharum asperum sunt qui verum buglossum esse credunt, nec sine ratione, &c. Vide Rondeletium de Citharo aspero, supra Elemento C. Idem Rondeletius dubitat Escharús ne vel Coris Athenæo memoratus, idem sit piscis cum illo quem ipse soleam oculatam nominat. sed cum Athenæus escharum cum planis piscibus ex Dorione nominet tantum: sicut & escharas cum aliis quibusdam nullius certi generis ex Archippo, affirmari de his nihil potest. *Citharus.* *Escharus.*

Marinorum quidam sunt plani, vt rhombi, soleæ, ac passeres: qui (passeres & soleæ) à rhombis situ tantùm corporum differunt, &c. Plinius. Vide superiùs in Passere B. Citharum buglosso vel rhombo similem descripsimus in C. suprà. Solea piscis non admodum longus est, verùm subtilis: & soleæ similitudinem habet, vnde nomen accepisse puto, Platina. Maxima in Belgicis Oceani litoribus reperitur, nostrates pedalem longitudinem rarò superant, Iouius. B

Pisces sunt litorales Oppiano & Alberto: Ouidio in herbosa arena degunt. Buglossus arenosa magis, passer cœnosa amat, Wottonus. Terra, hoc est vado maris excauato, condi per hyemes psittam soleámque tradunt, Plinius. C

Soleæ maleficos pisces defugiunt: eáque solùm frequentant loca, in quæ belluæ minimè accedunt, ita vt argumento sint maleficos non esse, vbi ipsæ, veluti solutæ metu, vagentur, Iouius. Verùm hic soleis priuatim attribuit, quod Plinius planis omnibus. Certissima est securitas (inquit Plinius) vidisse planos pisces, quia nunquam sunt vbi maleficæ bestiæ. qua de causa vrinantes, sacros appellant eos. Hæc ille, perperam ex Aristotele. nam is non de planis piscibus, sed anthiis hoc scribit. D

De piscinis pro piscibus planis, vt soleis ac rhombis, verba Columellæ recitauimus in Passere E. E

Solea hodie in lautioribus conuiuiis, in summa etiam cæterorum piscium copia, magnam obtinet claritatem, Iouius. Nobilis quidam coquus aulæ procerum ingeniosissimus, comparabat rhombum phasiano, soleas externis, lampetras coturnicibus, Idem. Ex Xenocrate quædam & Galeno aliisq́; , quod ad nutrimentum ex passeribus, iam suprà recitaui in Passere F. vbi etiam Soleæ Buglossiq; nomen maiusculis literis signaui. Buglossi caro, vt docet Galenus (in libro de cibis boni & mali succi cap. 3.) ex iis est, quæ succum gignunt neq; crassum admodum, neq; tenuem, sed qui vsquequaq; mediocritatem obtineat: qua F

& in saxatilium penuria, eorum loco vti licebit, Wottonus. Solea leuissimum adgenerat nutrimentum in stomacho, facilè cōcoquitur: & in secundis venarum & iecinoris digestionibus nulla fermè noxiarum superfluitatum excrementa relinquit, Iouius. Piscis est marinorum, iuxta medicos, infirmis in cibo suauissimus (*saluberrimus:*) minus enim cæteris pituitæ gignit, & sapore gratus est, Obscurus. Soleam frictam petroselino minutim conciso, & agresta, aut succo malarancij suffundes, Platina. Probatur hyeme, & frixa arancij mali succo pipereq; consperса, Iouius. Patinam solearum describit Apicius lib. 4. cap. 2.

G Lieni medetur solea piscis impositus. item rhombus viuus, dein remittitur (rursum viuus, Marcellus) in mare, Plinius. Buglossus impositus spleni, & fascia alligatus, naturali quodam modo eum imminuit. oportet autem eum post tres dies ad fumum suspendere, Kiranides.

H.a. Buglossus piscis est marinus, qui dicitur Scitopimia, (*vox videtur corrupta.*) Kiranides.

Epitheta. Fulgentes soleæ candore, Ouidius. Βούγλωττος ὑπότρηχυς, Archestratus: qui hoc nomine terminatione masculina, genere autem fœminino vsus est. subdit enim ταύτην θήρα.

Est & Buglossus herbæ nomen medicis notæ. Βου syllaba in compositione auget, & magnitudinem significat: siue quoniam βοῦς, id est bos animal magnum est, (vti & ἵππος, id est, equus: quod nomen similiter in compositione, magnitudinis nota est:) siue quoniam dialecto quadam β. pro π. ponitur, & βου pro πολύ.

Solea id genus calceorum est, quo plantæ tantùm obteguntur, cæteris propè relictis nudis pedis partibus, supernè pedem vinciens ansis, quas ligulas vocant. alio nomine suberes dicuntur, & à Græcis crepidæ: licet hæc differre putent aliqui, vt scribunt grāmatici quidam recentiores. dictæ soleæ, quòd solo pedis subiiciantur, vt ait Festus. Aulus Gellius, Omnia fermè id genus, inquit, quibus plantarum calces tantùm in fine teguntur, cætera parte nuda, & teretibus habenis iuncta, soleas dixerunt, nonnunquam voce Græca crepidulas. Martianus Capella: Calcei admodum furui, quorum maximè soleæ atræ noctis nigredine colorantur. Cicero de Arusp. respons. muliebres soleas nominat. Horatius 1. Carm. Nec soleas fecit, sartor tamen est bonus. Galli nunc omne genus calceamenti communi vocabulo Solier appellant: nostri eam calcei partem quæ vestigium seu solum pedis tegit, die Solen. Soleæ ferreæ equis & mulis applicantur, Catullus ad Coloniam, Ferream vt soleam tenaci in voragine mula. Suetonius in Nerone, Soleis mularum argenteis, Soleæ ligneæ, Cicero 2. de Inuent. Solearum lanatarum epigramma est Martialis libro 14. Solea etiam dicebatur instrumentum oleo conficiendo aptum. Columella libro 12. Oleo autem conficiendo molæ vtiliores sunt, quam trapetum, quàm canalis & solea. Item materia roborea, super quam paries cratitius extruitur, apud Festum. Solearius, solearum sutor, in Aulularia Plauti. Soleatus, qui soleis indutus est. Cicero 7. Verr. Stetit soleatus prætor pop. Rom. cum pallio purpureo, tunicáque talari, muliercula nixus, in litore. Martialis lib. 12. Etsi iam lotus, iam soleatus erit. Buglossi occulto conuicio dicebantur homines muneribus corrupti, & quibus bos in lingua est, vt in Boue quadrupede dixi. Εἶθ' ἁλιεὺς ὢν ἄκρος, σοφίαν ἐν παγούροις μὲν θεοῖς ἐχθροῖσι, καὶ ἰχθυδίοις εὕρηκα παντοδαπὰς τέχνας. γερόντα βούγλωττον τὸ μὴ ταχέως πάνυ συναρπάσομαι καλόν γ' ἂν εἴη, Xenarchus apud Athenæum: tanquam & buglossus, præsertim vetulus, astutior sit, & capi difficilior. sed locus mihi deprauatus & obscurus videtur.

f. Ταινίδες τε, βούγλωσσοί τε, καὶ κίθαρος, Epicharmus in Nuptiis Hebæ. Εἶτα λαβεῖν ψῆτταν μεγάλην, καὶ τὴν ὑπότρηχυν Βούγλωσσον ταύτην θήρα περὶ Χαλκίδα κεδνήν, Archestratus apud Athenæum lib. 7. in Buglosso primùm, deinde in Psetta. ego locis vtrisq; inuicem collatis, lectionem instauraui.

Tænia quæ nunc ab Hispanis Azedia nuncupatur, Soleæ similis, sed minor ac strictior est, Gillius.

Cynoglossvm quoque psettam vocant Athenienses, à buglosso diuersum, Wottonus. Sed Athenæi locus, quem interpretatur, sic habet: Βούγλωσσος. (Hoc nomen pro lemmate ponitur.) Τῶν δὲ βουγλώσσων διαλλάττοντές εἰσιν οἱ κυνόγλωσσοι. περὶ ὧν καὶ αὐτῶν Ἐπίχαρμός φησιν· Αἰλίαι, (Αἰολίαι,) πλῶτές τε, κυνόγλωσσοί τε. Ἀττικοὶ δὲ ψῆτταν αὐτὴν καλοῦσι. in quibus verbis αὐτὴν ad buglossum potiùs (quo de agit ex professo) quàm ad cynoglossum retulerim. Si quis tamen ad vtrunque malit, esto. psettæ enim nomen generale esse ostensum est.

IV. COROLLARIVM, DE PASSERIBVS *aliis diversis.*

Maculæ, & earum color. Macvlarvm varietas & color, vt certius dignoscantur quædam passerum species, facit. Albertus Rhombo in parte nigra, id est prona, maculas rubentes tribuit. Plagitia, in Regimine Salernitano, piscis est latus (inquit Arnoldus Villanouanus commentariorum author) qui habet in vna parte suæ pellis maculas rubeas: est autem pellis tota alba, os coruum. Habet etiā passeris genus illud, quod Angli Flunder nominant, (sed Flonder Bellonio Flesus est, ad passerem accedens, demptis luteis maculis) Germani (puto) Plateißfisch/ maculas rubeas, vt audio: Platiisa verò Germanorum, nigricantes. Passer tum maior, qui Plya Gallicè dicitur: tum minor, qui Quadratulus, flauis lituris in supina ac cinerea tergoris parte suggillatur, Bellonius. Rondeletij Solea oculata, in prona parte maculas habet magnas, oculorum effigiem cum iride & pupilla referentes.

Flettam, Flesus & Fleteletus. Hippoglossvm suum Rondeletius, vulgò Gallicè Flettan putat inde dictum, quòd fluitando natet: quæ etymologia si vera est, Fleso quoq; & Fleteleto piscibus à Gallis ita dictis in eodem passerum genere, nomen dedisse videri potest.

Qvadratvlvm passerem à Gallis dictum, vulgo Garlet, Germanicè passeris speciem exiguam interpretor, ein kleine Plateißle art: vel à figura quadrata, ein gevierts Plateißle.

Polam vulgò dictam à Gallis Rondeletius Cynoglossum, Bellonius Soleam alteram nuncupat. Galli in hac voce Pole, o, obscurè proferunt, ad au. diphthongum declinans. Germani vocare poterunt ein Hundszungen/ id est, Canis linguam: vel ein verkehrte Zungen/ id est, Soleam inuersam, quòd os ei oppositum ostendat, quemadmodum & rhombus passeri. Carnem eius molliorem esse audio, quàm Soleæ.

Limanda passeris quædam species à Gallis dicitur, figura quidem passeri similis, sed nec sapore, nec bonitate, nec specie carnis. fibrosa enim est, vt Io. Caius Anglus nos docuit. Eius Anglicum nomen Bellonius scribit Brut, Ego verò Anglos proferre audio Burte/ vel Birte/ vel Brette: fortè à latitudine plana.

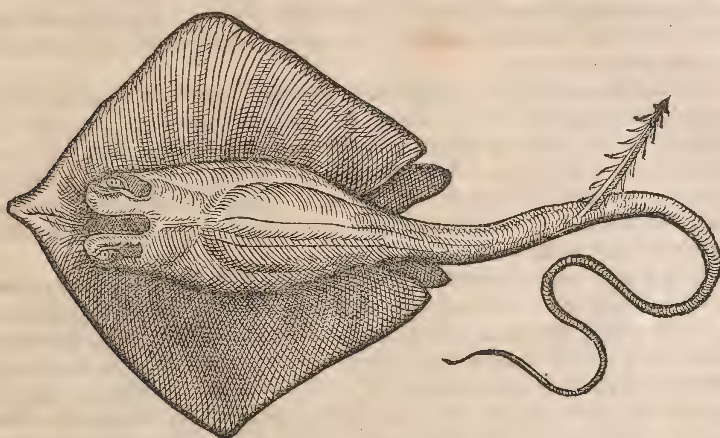
plana. (sic enim nostri quoque asses, siue asseres & tabulas ligneas vocant. & inde pisci huic nomen aptum fingemus, ein Brettfisch.) Vocatur & Burt cock Anglis eiusdem generis piscis, mas ni fallor, Cock quidem gallinaceus est. Bellonius in litore Angliæ exiccatum hunc piscem ad Germanos transferri ait: Caius verò apud Anglos nunquam siccatum se vidisse, etiamsi vulgaris sit piscis. Flunder.

PASSERIS è mari fluuios subeuntis species, Britannis in Tamesi fluuio nominatur Flunder / Flonder / vel Flownder. Galli Flesum vocant. Hunc piscem maculas rubeas habere, ni fallor, audiui: Bellonius verò ad passerem accedere scribit, demptis luteis (quas passer habet) maculis.

FLETELETVM passerini generis piscem Fleso maiorem Britannicum vulgus Helbut nominat, Bellonius. Eliota Anglicè scribit Hallibutte / (& Vmbram interpretatur, qui tamen piscis est non planus:) Caius Holybut. Heiligbutt (sic enim nomen integrum Germanicè scribitur) Passerem sacrum significat, fortè à magnitudine. nam sacrum pro maximo etiam Græci vsurpant. Piscis in ora Germaniæ dictus Quey vel Heiligbutt / similis passeri, pedes circiter duodecim longus, fortissimus in aqua. Segmenta eius oblonga indurant ad Solem, quæ vocant Raff & Regling. Ea aliò deportata habentur in deliciis.

PASSERVM species quædam maior Germanicè Gantzfisch / hoc est integer piscis dicitur: & alia minor Halbfisch / id est, dimidiatus piscis. Minorem audio è mari in Albim venire: rarò capi, & pergratum esse in cibo cùm recens est. Lindauiæ ad Acronium lacum, leucisci lacustris speciem (quæ à cyaneo colore vulgò denominatur) anno ætatis quinto Halbfisch appellant.

DE PASTINACA MARINA, BELLONIVS.

PASTINACAM appellauerunt Latini, quam Græci τρυγόνα, hoc est Turturem, à tergoris colore, ac quibusdam veluti expansis alis, in eius auis similitudinem dixerunt: Lutetiæ (vbi verno præcipuè tempore frequentissima est) nullo præterquam Raiæ nomine discernitur, ac cum raiis in foro piscario nullo discrimine diuendi solet. Quanquam Burdegalis & Baionæ peculiare nomen habeat, vbi Taram rotundam appellant, ad discrimen Aquilæ, cui Taræ Francæ nomen indiderunt. Massilienses ac Genuenses Ferrassam, Romani Bruchum nominant. A

Planus est piscis, duplicis quidem notæ, in læuem & asperum distinctus: etsi vetustiores piscium scriptores, læuem tantùm Pastinacam agnouerint. Cute glabra ac perpolita integitur, cuius dorsum liuet in corticis platani modum: venter autem albicat, pluribus veluti striis per carnem hinc inde deductis. Aspera Pastinaca, tota horret aculeis, atque ad caudam præsertim (quam radicis Pastinacæ longitudinis habet) permultis vncinis in gyrum dispositis scatentem. *(Ego suprà in Aquila, pag. 77. asperrimam Pastinacæ caudam exhibui: quæ longa fuit dodrantes sex cum palmo. Reor autem à simili figura potiùs ad eiusdem nominis radicem, quàm à longitudine, nomen huic pisci factum.)* Vtraq; verò Pastinaca pinnas latiores exerit, quas in alarum morem, cùm natat, expandere solet, in quo Turturem imitari crediderunt. Proinde dentibus caret, solaq; maxillæ asperitate, vice dentium, vtitur, ac branchiarum foramina, vtrinq; quina, in oris parte supina gerit. B

Cæterùm piscatores eodem Pastinacam vtramque, quo raias, educere pacto consueuerunt, nempe hamo & euerriculis: sed plurimùm ab earum venenato aculeo sibi metuunt, quem ad caudæ radicem, digitali longitudine, interdum duplicem, interdum etiam triplicem (quod in aspera plerunq; cernitur) exerit: ac decumbentem, dum capitur, arrigit: Radium Latini vocauerunt: de quo illud Oppiani: E G B

Nascitur extrema cauda impenetrabile telum Trygoni.

Vtraq; Pastinaca litoralis est, & cœnosis gaudet: & Caridibus, Gobionibus, Aphyis, & Cancris (quos persæpe in eius ventriculo reperias) vescitur. C

Hepate est admodum amplo, quo (quemadmodum & aquilæ) in dolium coniecto nostri piscatores, sua sponte eliquato pro oleo vtuntur. B E

DE EADEM, RONDELETIVS.

PASTINACA piscis planus cartilagineus, notas viresq; maximè perspicuas & insignes habet, ipsoq; nomine nostris & aliis satis cognita est. Eius species duas esse dicimus: quamuis antiqui vnius duntaxat meminerint, vel ob similitudinem non distinxerint. neq; enim facultatibus, neq; caudæ aculeo differunt, A *Species duæ.*

ſed roſtro tantùm & capite, vt poſtea declarabimus. Τρυγὼν Græcè dicitur, Latinè paſtinaca, ita vertente Plinio lib. 9. cap. 48. Ambroſius in Hexaëmero turturem Latinè expreſſit ad verbum: quem ſecuti ſunt nonnulli, vt Martinus Gregorius medicus Græcè & Latinè doctiſſimus, in libello Galeni de Attenuante victu, quem Latinum fecit. Nos cum Plinio & Cornelio Celſo, quos Gaza etiam ſecutus eſt, paſtinacam dicemus: cuius nominis veſtigia ſecuti ſunt noſtri, qui paſtenago vocãt, Romani bruccho, Ligures ferraza, Siculi baſtonago: Maſſilienſes bougnette, quia farina conſperſa & in ſartagine fricta, itrij genus quod vulgari lingua bougnette vocãt, referat. Nonnulli Prouinciales paſtango vel vaſtango. Flandri lingua ſua muris caudam. Galli raiam ob ſimilitudinem, quam cum raiis habet. Burdegalenſes tareronde. Dalmatæ laccizza. Epicharmus ὀπισθοκέντρον, quòd in poſteriore parte aculeo armata ſit. *(Epitheton hoc Paſtinacæ fecit Epicharmus, non nomen abſoluté.)* Sunt qui columbam marinam appellent. Paſtinacam à Latinis dictam puto, à caudæ colore, rotunditateq; paſtinacæ radici ſimili. Τρυγόνα verò non à colore, vt quidam *(Bellonius)* ſcripſit: nam piſcis hic flaueſcit, ſed ab alarum expanſarum ſimilitudine.

Paſtinaca marina etiam pro herba.

Hìc vtile eſt ſtudioſos lectores admoneri paſtinacam marinam, & pro piſce, & pro herba à Cornelio Celſo ſum *(Eadem hæc priùs annotârat Cornarius in Commentariis ſuis in libros Galeni de compoſ. medic. ſec. loc.)* ne quis homonymia fallatur. Is enim libro 6. cap. 7. ita ſcribit: Plani piſcis quem paſtinacam noſtri, τρυγόνα Græci vocant, aculeus eſt, &c. & lib. 5. cap. 27. remedia docens aduerſus Italiæ ſerpentes: Italia, frigidioréſq; regiones, hac quoq; parte ſalubritatem habent, quòd minùs terribiles angues edunt: aduerſus quos ſatis proficit herba betonica, vel cantabrica, vel centaurium, vel argemone, vel triſſago, vel perſonatia, vel marina paſtinaca, ſingulæ, binæve tritæ, & cum vino potui datæ, & ſuper vulnus impoſitæ. Cùm paſtinacam marinã herbis adnumeret, eáſq; terendas, & potui dandas eſſe præſcribat, quæ de herbis propriè dicuntur, eam pro herba accipiendam puto. Sunt qui paſtinacam erraticam pro marina legant, ego verò lectionem non mutandam cenſeo. Nam idem autor lactucam marinam pro ſylueſtri dixit, & quemadmodum braſſicam marinam, ita paſtinacam marinam dicere poſſumus. Quam cõtra ſerpentes prodeſſe etiam teſtis eſt Dioſcorides. *Lib. 3. cap. 59.* Serpentium morſibus, ictibuſq; prodeſt, inquit: præſumentes quoq; nulla affici iniuria à ſerpentibus traduntur.

B Sed paſtinacam piſcem depingamus, vt à ſimilibus internoſcatur. Paſtinaca piſcis eſt planus, cartilagineus, læuis, ſine ſquamis aculeiſq; in toto corpore, præterquam in cauda, in qua aculeum longum, acutum, vtrinq; ſerratum habet: quem radium Plinius appellauit, Græci κέντρον, cuius dentes (ſic enim ſerræ ſciſſuras Cicero pro Cluentio appellauit, & Columella denticulatas falces dixit, & Plinius cancrorum forcipes denticulatas) caput verſus reflectuntur, cui aliquando duo alij parui breuéſq; ad radicem adnaſcuntur. Cauda longiſſima eſt, læuis, flexibilis, caudæ muris perſimilis: initio enim craſſa paulatim in eam tenuitatem terminatur, vt filum eſſe dicas.

Lib. 9. cap. 42. & 48. Lib. 2. cap. 21. Lib. 9. cap. 31.

In radio paſtinacæ Dioſcoridẽ impropriè dixiſſe φολίδας.

Impropriè mihi videtur de radio paſtinacæ locutus Dioſcorides lib. 2. cap. 22. Τρυγὸνος θαλασσίας τὸ κέντρον, ὃ δὴ ἀπὸ τῆς οὐρᾶς αὐτῆς πέφυκεν ἀνεστραμμένον ταῖς φολίσιν, ὀδόντα πονοῦντα πραΰνει. θρύπτει γὰρ καὶ ἀποβάλλει. id eſt, Marinæ paſtinacæ radius, qui eius cauda enatus aduerſis ſquamis reflectitur, dentium dolores mitigat: nam eos frangit & euocat. Vel enim aculei ſerrati dentes ad caput ſpectantes φολίδας appellat: vel paſtinacæ tegumen [illegible], id eſt, ſquamas, ſiue corticem: quorum alterum φολίδος nomine ſignificari non poteſt: alterum paſtinacæ minimè competit. φολίδες enim propriè ſunt τῶν ὄφεων λεπίδες, id eſt ſerpentum ſquamæ, vel cortex meliùs, vt in Ariſtotele vertit Gaza: vnde φολιδωτὰ animalia vocat cortice tecta, quæ hyeme latent. Id apertiſſime oſtendit Alexander Aphrodiſienſis in Problematis. Πεζοῖς δὲ ζώοις τρίχας ἡ φύσις περιέβαλε, ἑρπετοῖς δὲ φολίδας: ἐνύδροις δὲ λεπίδας, ἢ ὄστρακα. id eſt, Pilis gradientes beſtias natura texit, ſerpentes cortice, aquatiles ſquamis vel teſta. Quare cùm neq; aculei ſerrati dentes, φολίδες dici poſſint, quòd ſubſtantia ſint dura, planeq; oſſea: neq; paſtinaca cortice vel ſquamis intecta ſit, aduerſus quas à capite ad caudam verſas radij dentes reflectantur: non poſſum non exiſtimare, vel Dioſcoridis locum inemendatum eſſe, vel improprio vocabulo, aut radij dentes, aut cutem læuem paſtinacæ eum expreſſiſſe. Quæ reprehendendi eius autoris cauſa, cuius maximè ſum ſtudioſus, nemo à me dicta eſſe putet, ſed annotandi tantùm loci gratia, ne vnica vocula à piſcis huius cognitione lector diligens retardetur.

B Verùm paſtinacæ picturam perſequamur. *Reliquum.* Radij dentes quò propriores caudæ, eò maiores ſunt: quod in cauſa eſt cur faciliùs penetret: difficiliùs autem educatur, ob reflexos dentes. Itaq; ſi piſcem pupugerit, tanquam hamo retinet. Radius in media ferè eſt cauda, ex craſſiore eius parte ortus. Roſtrum in angulum acutum deſinit: nec venenatum, vt Rauiſius Textor ſcriptum reliquit, ſed citra periculum edule eſt. Venenum in radio eſt duntaxat, quam ob cauſam abſciſſa cauda venditur, ne emptores inſcij lædantur. Idem autor falsò ſcripſit, nullum eſſe huius veneni remediũ, cùm multa ſint à veteribus experientia comperta, & poſteris tradita, quæ deinceps proferemus. Oculos in prona parte habet paſtinaca. Os, foramina pro naribus, item branchiarum foramina, in ſupina parte: quia neq; in hoc piſce, neq; aliis cartilagineis planis, ob corporis tenuitatẽ, in lateribus collocari potuerunt, demptis ſquatina & rana. Partes in quibus branchiæ ſitæ, flaccidæ ſunt, & carne vacuæ. *Libr. 3. de Alim. facult.* Quamobrem Galenus cartilagineis planis hoc commune eſſe ſcripſit, vt partes quæ circa caudam ſunt, carnoſiores ſint mediis partibus, quod torpedinibus maximè ineſt: videntur enim mediæ ipſarum partes, veluti cartilaginem quandam tabidam habere, illud eſt circa branchias mucoſum, vel vt modò diximus, flaccidum, quod χόνδρον τακερόν, id eſt, cartilaginem tabidam vocat: nam paulò infra quina branchiarum foramina, alia eſt cartilago dura ac ferè oſſea, quæ naturales partes à ſpiritalibus ſeparat: quam in paſtinaca, torpedinibus, raiiſq; videre eſt. Paſtinacæ os eſt paruum, interna oris regio ampla, ſine dentibus, ſed horum vice maxillæ ſunt aſperæ, ac ferè oſſeæ. Ventriculus ſatis ab ore diſſitus, idcirco ſtomachus ei præponitur. Paruus ventriculus, anguſtúſq; in ecphyſim deſinit à qua gracile breuéq; inteſtinum dependet. Sequitur aliud initio anguſtius: quod ſenſim latius fit, ſed priuſquam maximè amplificetur, rurſus anguſtatur, poſtremò in rectum inteſtinum deſinit, vnde excrementa porracei coloris excernuntur, qualia in morbis quibuſdam, & à pueris reiici videmus. Iecur in lobos duos diuiſum ex albo flaueſcit, cui fel adhæret ex viridi flaueſcens. Vterus eſt oblongus, quo oua continentur. Latera in tenuem quandam ſubſtantiam, & branchiarum ſubſtantiæ ſimilem deſinunt.

B C Paſtinaca latitudine ſua natat: pinnis enim caret, autore Ariſtotele (lib. 1. de hiſt. cap. 5. & lib. 9. cap. 20.)

Item

Item Plinio. E planis aliqua non habent pinnas, vt pastinacæ: ipsa enim latitudine natant. In cauda pinnulam quidem habet: sed Aristoteles & Plinius, quum de piscium pinnis loquuntur, eas quæ ad natandum impellendúmque corpus datæ sunt, intelligunt, non eas quæ vel ad tuendum corpus, vel ad dirigendam natationem conferunt. Non solùm natat, sed enim volat, si Æliano credimus: quum enim, inquit, natandi cupiditate affecta est, natare potest: quum rursus volandi studio tenetur, sursum versus sublimis volat. *Quomodo natet, & de pinnis eius.*

C In cœnosis locis non procul à litoribus degit. Vescitur piscium carne, quos non robore, sed astu & solertia capit. Plinius: Pastinaca latrocinatur ex occulto, transeuntes radio (quod telum est ei) figens. argumentum solertiæ huius, quòd tardissimi piscium hi, mugilem velocissimum omnium habentes in ventre reperiuntur. Coëunt pastinacæ, non solùm admotis supinis partibus, sed etiã tergo fœminarum supinis marium superpositis: cauda enim cùm valde crassa non sit, impedimento esse non potest. Fœtus verò non recipiunt, vt nec raiæ, ob caudæ asperitatem, vt autor est Aristoteles. Verùm in Pastinacis caudæ asperitas, de aculeo tantùm intelligenda est: præter hunc enim tota cauda læuis, in raiis verò tota aspera.

G Radij pastinacæ miras vires tradit Oppianus lib. 2. ἁλιευτικῶν, quippe cuius veneno mortiferæq; vi cedant tela Persarum venenata: qui mortua etiam pastinaca vires suas seruat, quas non solùm in animantes, sed etiam in saxa, herbas arborésque *(& quæcunque contigerit)* exerit: illius enim contactu exarescunt & contabescunt. Hunc radium Circen Telegono dedisse narrat, vt eo aduersus hostes vteretur, quo tamen incautus patrem necauit. Versus aliquot Oppiani adscribam, vt eorum elegantia lectores ad locum integrum perlegendum incitentur: *De veneno ex pastinacæ radio.*

Τρυγόνος δ' οὔπω τι κακώτερον ἔπλετο πῆμα Τρώματος, οὐδ' ὅσα χεῖρες ἀρήϊα τεχνήσαντο
Χαλκείων, οὐδ' ὅσα φερέπτερ' γων ἐπ' ὀϊστῶν Πέρσαι φαρμακτῆρες ὀλέθρια μητίσαντο.
Τρυγόνι γὰρ ζωῇ τε βέλος ῥίγιστον ὀπηδεῖ Ζαφλεγὲς, οἷόν περ τις ἀρὴς πέφρικεν ἀκέων:
Ζώει τε φθιμένης καὶ ἀτειρέα δύεται ἀλκὴν Ἄτροπον, &c. *(Alios etiam huius poëtæ versus de Pastinacæ aculeo reperies suprà in Corollario de Gladio B. pag. 382.)*

Ælianus tradit huic aculeo adeò mortiferam vim inesse, vt celeriter non modò homines, sed etiam animalia perdere queat. quod quidem ipsum (inquit) vt non admirabilitatem facit: certè id stupendam admirationem habet, quòd, si ad maximam arborem & vegetam, & summè virentem aculeum admoueas & defigas, non multò pòst amittit folia: quæ postquam defluxerint, totus truncus similis est arboribus Sôlis ardoribus exiccatis. Quòd homines necet, idem scribit, vnde & Nicander ἰλοεργὸν τρυγόνα vocat. Plinius lib. 32. cap. 2. pastinacæ radio arbores necari dixit. Id hoc loco verè referre possum, cuius testis præsens fui. Rusticus quidam è Cemeniis montibus, cùm pastinacam à se furto sublatam veste tegeret, telo femori infixo vulneratus est: sed ne furtum deprenderetur, ad vulneris dolorem exclamare non ausus, clàm ad me venit, rem omnem aperit, telum adhuc infixum monstrans: quod dilatato vulnere extractum est, atq; intereà dum cremaretur, & in cinerẽ redigeretur, vulneri pastinacæ iecur imponendũ curaui, nec id sine successu: paulò pòst enim sedatus fuit dolor, cœpitq; tumor summitti, nihilominus tamen cùm nõ ignorarẽ piscem istum sui veneni habere in se antipharmacum, radij cinerem cum aceto vulneri admoui. Quo, & veneno medicatus sum, & vulnus recens planè exiccaui. Venenum istud nostris piscatoribus notum est: captis enim pastinacis caudas abscindunt, nisi si aliquando in forum piscariũ integras deferant, in gratiã medicinæ studiosorũ: qui à me & de pisce, & de eius in medicina vsu admoniti, eas emunt & exiccãt. *Lib. 8. cap. 26.* *Historia.*

Sunt permulta alia veneni huius remedia. Pastinaca ipsa diuulsa & vulneri imposita, sui ictus medela est, vt tradit Dioscorides lib. 8. cap. 6. Superstitiosius aliud remedium docet Aëtius. Deniq; omnia quæ viperarum morsibus medentur, ei qui à marina pastinaca icitur, conuenire autor est Dioscorides. Plinius lib. 28. cap. 10. contra pastinacã & omnium marinorũ ictus vel morsus, coagulũ leporis vel hædi, vel agni, drachmę pondere ex vino prodesse tradit. Item cõtra eandẽ prodesse etiã mullum illitum vel in cibo sumptum. *Lib. 13. cap. 37.* *Ibidem.* *Libr. 32. cap 5.*

Neq; verò solùm multis nos pręsidiis contra malum hoc muniuit parens rerum natura: sed etiam vt malorum aliorum remediũ à pastinaca sumeretur effecit, vt nullus planè sit de eà cõquerendi locus. Nam, vt Dioscorides lib. 2. cap. 22. docet, Pastinacæ radio dentium dolor mitigatur, quoniam eos frangit & euocat. Quod Plinius apertiùs docet: Pastinacæ radio scarificare gingiuas, in dolore dentium vtilissimum: cõteritur is, & cum elleboro albo illitus dentes sine vexatione extrahit. Aliam vtendi rationem docet Cornelius Celsus lib. 6. cap. 9, de dolore dentium scribens: Plani piscis, quem pastinacam nostri, τρυγόνα Græci vocant, aculeus torretur, deinde conteritur, resinaq; excipitur, qua denti circundata, hunc *(dentem soluit & excidere facit)* soluit. Prætereà pastinacæ radius adalligatus vmbilico, existimatur partus faciles facere, si viuenti ablatus sit, ipsaque denuo in mare dimissa. Pastinacæ verò iecur (inquit idem Plinius) in oleo decoctum, pruritum scabiemq; non hominum modò, sed & quadrupedum efficacissimè sedat: id quod in cane primùm, deinde in homine verum esse sum expertus, sed efficacius redditur medicamentum, si in oleo iuniperi iecur dissoluatur. Si verò crustosa sit scabies, olei tartari modicum admiscendum. *Remedia ex pastinaca.* *Lib. 32. cap. 7.* *Plinius lib. 32. cap. 10.*

Profuerit hîc Galeni locum illustrasse *(Obseruauit hæc primus Cornarius, in Commentariis suis in libros Galeni de compos. med. sec. locos)* in quo de iis quæ stupefaciendo dolorem sedant, loquitur libro 22. methodi medendi: Ἔστι δὲ καὶ ἄλλα πολλὰ φάρμακα διὰ τῶν σπερμάτων ὀνομαζόμενα, καὶ τρυγόνος, μετριώτερα μὲν εἰς τὴν ἐν τῷ παραχρῆμα νάρκην, ἀκινδυνώτερα δὲ εἰς τὸ μέλλον. vbi pro τρυγόνος, id est pastinacæ, legendum τρίγωνα: sic enim à triãguli figura vocat τροχίσκους, καὶ κυκλίσκους, quos Latini pastillos appellant. Hæc peruersa lectio Thomam Linacrum medicum Latinè & Græcè doctissimum, Galeniq; interpretem optimum, in errorem induxit. Sic enim Galeni locum citatum conuertit. Sunt sanè & alia non pauca ex seminibus confecta, Græcè διὰ σπερμάτων & τρυγόνος ex pastinaca pisce. Qui locus in nonnullis exemplaribus Latinis emendatus fuit, hoc modo: Sunt & alia medicamenta, non pauca ex seminibus confecta Græcè διὰ σπερμάτων & τρίγωνα nominata, quæ sicut ad torporem in præsens inducendum mitiora, ita in futurum sunt tutiora. Illud verò medicamentum ex seminibus, siue trigonum, siue trochiscus, non pastinacam piscem (etiamsi dolorem in vulnerata parte, stuporem in toto corpore inducat, vt prodidit Aëtius) sed apij, hyoscyami, anisi semina, & opium recipit, doloris leniendi vim habens: stupefaciendo quidem ob opiũ, hyoscIamumq;: discuciendo verò, ob apium & anisum. Vide quanti erroris, quantumq; in Medicina perniciosi, occasionem præbeat voculæ vnius peruersæ lectio. *Perpensus Galeni locus de Pastillis trygonis.*

Nunc

Nunc illud disquirendum est, num à mensis reiicienda sit, neq; in cibis numeranda pastinaca, quod nonnullis visum, quia radio venenatos ictus inferat. At omnia quæ vel ictu, vel morsu venenum infundũt, omnibus partibus venenata non sunt: sed vel aculeos duntaxat, vel dentes venenatos habent, reliquas verò partes veneni expertes. Et, vt terrena omittamus, in marini aranei, siue draconis aculeis, qui ad branchias sunt & dorsi initio, venenum inest: sic & scorpio ictu lædit: illis tamen citra vitæ vel valetudinis periculum vescimur. Idem de pastinaca sentiendum, cuius radius duntaxat venenatus est, quo rescisso citra incommodum vllum quilibet ea vesci potest. Quanquam quæ de eius carnis substantia scribit Galenus lib. 3. de Aliment. facult. non satis probem, cùm eam mollem iucundamq; esse dicat: & in libello de Attenuante victu saxatilium loco substituat: *(quam sententiam Psellus quoque in libro de victus ratione sequitur.)* Sola, inquit, cartilagineorum torpedo & pastinaca (sic enim meliùs quàm turtur, vt vertit interpres) laudantur, possisq; nonnunquam in saxatilium penuria iis vti. satius tamen fuerit eos pisces præparari, aut albo iure porrum prolixiùs immiscendo, & piperis porciunculam. Quæ præparatio satis arguit pastinacam torpedinémque, succo & substantia, saxatilibus minimè similes esse. Porrum enim piperq; non nisi ad crassi siue glutinosi, vel crassi glutinosiq; humoris attenuationem in cibis permiscentur. Quòd si certius huius rei iudicium facere volueris, sensum gustatus iudicem adhibeas, quemadmodum ego sæpius feci. Nam reuera carnem pastinacæ mollem, insuauem, ferinum quid resipientem, maliq; succi esse comperies. Quare non sine ratione etiam à plebe reiicitur, nec nisi in summa aliorum piscium inopia emitur. Elixa ex aceto editur, vel farina conspersa frigitur.

Notatur Galenus.

A Hactenus de pastinaca: quam verè nos repræsentasse constat, ex his quæ ex Aristotele, Plinio, Cornelio Celso, Galeno, Dioscoride protulimus. Omnium enim consensu planus est piscis, cartilagineus, è cuius cauda radius enascitur. Quæ omnia sensus ipse, & experientia ei quam depinximus, conuenire docent. His accedit vulgaris gentium variarum appellatio, Latini nominis vestigia retinens.

Veram se pastinacam dedisse.

COROLLARIVM.

A Pastinacam Veneti piscem columbum appellant, Massarius. Rondeletius Orbem piscem, Venetis columbum vocari scribit: & similiter Galeum læuem Romanis. Bruccus vulgò dictus Romæ piscis, aquilę pisci similis est, nisi quòd vnum tantùm habet radium, & rostro est obtuso. Est & alius piscis, similiter bruccus dictus, qui venenatum radium cinerei coloris habet. eum esse veram pastinacam eruditi quidam existimant, Hæc olim Cornelius Sittardus ad me scripsit. An bruccus fortè dicitur, ceu bronchus, ab ore prominente? Taræ nomen Aquitanis in vsu, à Turture factum videtur. Turtur auis Hebraicè tor sonat, Italicè tortora: ad eas voces Tara Gallicum accedit, Ligures vocant Ferrasam, Massilienses Glorinum, (vt & maiorem pastinacam, Gloriosam Narbonenses,) Gillius. Videtur autem Glorinum dicere, quasi gloriosum seu ambitiosum piscem: fortè quòd caudæ radium erigat, vt ceruicem & cristas superbi & ambitiosi milites solent: & plerosque cæteros pisces facile præ se contemnat. Ferrasa verò nominata apparet, quòd eius cauda mucrone osseo ad vulnerandum, vt hasta ferreo muniatur. Arma vt telum perforat vi ferri, & veneni malo, Plinius. Anglos audio piscem columbam Italis dictum, vulgò vocare a Possen: Germanis inferioribus een Peilstert. quę vox sagittæ caudam significat. Stert quidem cauda est: & piscis huius nomen Flandris sua lingua caudam muris significare, author est Rondeletius. Flandri fortè pronuntiarent, een Ratte point. Sed Pile etiam genus muris est, Noricum interpretatur Ge. Agricola: quem Bilchmuß alij vocant, cauda admodum breui, quum Pastinacæ cauda oblonga sit. Genuenses quoque aquilam, pesce ratto vocant. Dortedauben (id est, turtur) alicui ad oram Germaniæ dictus piscis, pastinaca forte aut eiusdem generis piscis est. aëre durari solet. Ego Germanicum, regioni nostræ conueniens, huius piscis nomen conuinxerim, Gifftroche / id est, Raia venenata: vel Stahelroch / vel Angelfisch / : b aculeo siue radio in cauda venenato. aculeum enim (sicut & hamum) nostri angel vocant. Sic & Pastinacam maiorem, quam aliqui Aquilam marinam vocant, interpretari licebit, Adlerfisch / oder Krotteroch / (capite enim bufonem refert,) oder grosser Angelfisch. quò minùs enim Meeradler interpreter, haliæetos auis facit, quam Angli vocant an osprey. Sunt qui Pastinacam marinam, vulgò Columbam mar. vocent, ein Meertaub. quanquam autem & alij multi pisces in diuersis corporis partibus aculeati sunt: nihil venenatius tamen Pastinacæ aculeo, vt meritò per excellentiam, hoc illa sibi nomen vendicet.

Species quot.

Rondeletius Pastinacæ species duas facit, non aliter ferè quàm rostro & capite differentes. de harum altera, quæ maior est, egimus suprà in Aquila, Elemento A. Bellonius tres species facere videtur, maiorem primùm, quam Aquilam nominat. deinde minorem. quam in læuem & asperam subdiuidit. Nos tamen suprà in Aquila caudam asperæ cuiusdam Pastinacæ (Itali, vt audio, Burchio nominant) sex dodrantibus longiorem exhibuimus: vt aspera etiam forsan duplex sit, vna minor, Bellonio nota: altera maior, eidem aliisq; scriptoribus hactenus incognita.

B Pastinaca piscis est cartilagineus, planus, caudatus, sed tenuiter, *quoniam crassa primùm, paulatim in magnam tenuitatem contrahitur.)* Aristot. Idem alibi caudam longam & spinosam ei esse tradit. Planorum piscium alterum est genus, quod pro spina cartilaginem habet, vt raiæ, pastinacæ, Plinius Radium tenuem ac planum, desinentem in mucronem, digitalis & interdum semipedis longitudinis, in modum serræ vtrinq; denticulatum denticulis retrouersis super caudam habet, Massarius. Aculeum caudæ Orus spinam nominat, τὴν ἐν τῇ οὐρᾷ ἄκανθαν: Marcellus Empiricus spiculum, vel acum osseam. Nihil execrabilius quàm radius super caudam eminens pastinacæ, quicunciali magnitudine. arma is vt telum perforat, vi ferri & veneni malo, Plinius. Quod ad situm, in media ferè cauda est, vt Rondeletius scribit, & picturę omnes ostendunt. Bellonius tamen radium ad caudæ radicem enasci ait: & Oppianus interprete Lippio, Nascitur extrema cauda impenetrabile telum. Τρυγόνι δ' ἐκ νεάτης ἀνατέλλεται ἄγριον οὐρῆς κέντρον. potest quidem νεάτη etiam pro epitheto caudæ totius accipi. In pastinaca arida quam inspexi, cauda non longior erat octo vel nouem digitis. radius à medio caudæ incipiens, desinebat digito vno tantùm cis finem: nõ in transuersum, sed recta super caudam deorsum tendens. Elephas vel ibis piscis aculeum habet vt pastinaca, Rondeletius in Anthiæ prima specie: Vocat autem & describit alibi hunc piscem Scolopacis nomine. Aquila piscis per omnia similis est trygoni pisci, præter centrum, Kiranides. Vide in Aquila.

C Pelagius est piscis, vt & reliqua cartilaginata, vt Aristoteles tradit: verùm, vt Oppiano placet, in locis

locis degit cœnosis, (ἐν πηλώδεσι καὶ ἐν τενάγεσι θαλάσσης,) nec longe à litore, Wottonus. Coit quemadmodum raia, Plinius. Plura de eius coitu leges in iis quæ de coitu piscium in genere traduntur. Pedestrium quadrupedes quæ oua pariunt, eodem coëunt modo, quo ea quæ animal generant, mare superueniente. habent verò in quod meatus (genitales) contingant, & quo per coitum adhæreant: vt rana, & pastinaca, & reliqua generis eiusdem, Aristot. ego legendum coniicio, ut rana & rubeta, &c. quanquam Græcè τρυγόνες legitur, id est, pastinacæ, pro quo φρῦνοι repono. Quòd pastinacam Ælianus posse volare ait, falsum existimo, Gillius.

Pastinaca centro (id est, aculeo) se tuetur, Ælianus. Capta spinam caudæ abiicit: vel potiùs piscatorem ea vulnerat. Vide infra in H.a. in iconis eius explicatione. Pastinaca etiam seipsam occultat, vt pisciculos venetur: sed non simili modo quo rana piscatrix & torpedo. latrocinatur enim ex occulto, transeũtes radio (quod telum est ei) figens. argumenta solertiæ huius, quòd tardissimi piscium hi mugilem velocissimum omnium habentes in ventre reperiuntur, Aristoteles & Plinius. Gladius & Pastinaca, nisi quem viuum aut mortuum percusserint, non attingunt, Oppianus & Paraphrastes Græcus innominatus. Pastinaca præcipuè persequitur galeos, Plinius. Vide suprà in Corollario de Gladio A. circa finem. D

Pastinaca piscatorem manu se comprehendentem plerunque aculeo, quem venenatum habet figit. Cùm Pastinacam subnatantem piscator intuitus fuerit, ridiculum quiddam in piscatoria nauicula saltat: & dicteria aut conuicia aliqua iactat: & insuper ad tibiam, (si nôrit) quam tanquam illecebram fert, canere incipit: hæc ex ea re magnam lætitiam, voluptatemque capit. Etenim, sicut ferunt, tum aures habet musicæ, tum saltationis oculos intelligentes. atque hac permulsione illecta sensim ad summam aquam effertur. Interea verò dum hic cantu & saltatione illecebras egregiè machinatur, alter quispiam nassa (φρυνίῳ) imprudentem subducit, Ælianus de animalibus lib. 17. cap. 18. Idem lib. 1. cap. 39. Piscatores (inquit) saltant & canunt quàm possunt suauissimé. pastinacæ verò obiectatæ adnant propiús. illi sensim ac pedentim recedunt. ibi tum dolus in miseras structus apparet, quæ saltatione & cantu allectatæ fuerant, retibus iam extensis inclusæ capiuntur. Captis in Propontide pastinacis illico caudas abscindunt: quod nostri ad Oceanum piscatores facere negligunt. Lutetiam enim & Rhotomagum vnà cum aculeis afferunt, Bellonius in Singularibus. E

Pastinaca detracto radio in littore Ligustico ac Gallico comeditur, Gillius. In cibo sumpta ventrem exonerat. sed cibi causa secundũ Plinium extrahi debet è dorso eius quicquid simile est croco, capútq; totum, ad quæ caudam nos addimus, Massarius. Debet autẽ & hæc, & omnia testacea modicè collui in cibis, quia saporis gratia perit, Plinius. Multùm alit turtur, Pselli interpres inter pisces. Pastinaca carnem habet molliorem, suauem, concoctúque facilem, *(hæc ex Galeno sumpta, Rondeletius reprehendit,)* & quæ corpus mediocriter alit, aluúmque modicè mouet: qua nonnunquam & in piscium saxatilium loco in cibo vti licet, Wottonus. Laborans tertio genere tabis, quarto mense edat raiam, pastinacam, &c. Hippocrates in libro de affectionibus internis. Hepaticus quidam morbus est pleuritidi non dissimilis, quod ad patientes locos, &c. in eo æger ex piscibus vtatur turpedine, pastinaca, & raiis paruis, omnibus coctis, Ibidem. F

Trygon piscis est marinus aculeo venenato, ἧς τὸ κέντρον δηλητήριον, Hesychius & Varinus. Letalísque trygon, Ausonius. Nullum (inter marina animalia venenata) vsquam execrabilius, quàm radius super caudam eminens pastinacæ, quincunciali magnitudine. arbores infixus radici necat. arma vt telum perforat, vi ferri, & veneni malo, Plinius. Pastinacæ marinæ radius (inquit Ælianus libro 1. de animalibus, cap. 56.) ab omni medicina inuictus existit. etenim primùm vt pupugit, statim interficit. quod quidem ipsius telum vel rei maritimæ peritissimi perhorrent. neque enim alius quisquam, neque vulneratrix ipsa medicinam facere potest: *(vtrunque hoc falsum esse ex remediis quæ authores tradiderunt, tum aliis tum ex ipsa pastinaca, apparet:)* hoc scilicet dono soli quondam hastæ Pelei concesso. Idem libro 2. cap. 36. Ex omnibus (inquit) bestiis infestissimo ac periculosissimo aculeo Pastinaca prædita est. cuius rei testimonio est: si eum quis in arborem virentem & florentem infixerit, non longo interuallo emarcescere differt, sed potiùs euestigio exiccatur: idipsum facit in animalibus: nam si quod contigerit, necat. Et libro 2. cap. 50. Gobio, Draco, pisces marini pungendo venenũ emittunt, minimè tamen mortiferum: Pastinaca verò sæpe aculeo mortem infert. Leonides Byzantius hominem piscium naturam & discrimina ignorantem, è reti ait pastinacam arripuisse: putabat infelix ille Passerem esse: simúlque vt ille rapuisset, in sinum suum abdidisse, clámque se subduxisse, tanquam quiddam lautum & pretiosum fuisset: vbi Pastinaca ex compressione dolere cœpisset, aculeo eum, qui se diripuisset, confixisse, atque infelicis furis ventrem adeò vulnerasse, vt intestinis effusis mortuus inueniretur, & cum eo piscis. vnde quidnam imprudens ille patrasset, facile coniectari potuit. Circe venefica filio Telegono huius piscis radium hastili præfigendum dedit, vt eo in hostes vteretur. is verò cùm ad insulam quandam appulisset, & greges deprædaretur, inscius patrem suum Vlyssem, quem quærebat: & ad quem greges illi pertinebant, defendendi causa accurrentem vno ictu occidit, Oppianus. Κτενεῖ δ᾽ ὁ τύψας πλευρὰ λοίγιος σύνυξ Κέντρῳ δυσαλθὴς ἔλλοπος Σαρδωνικῆς, Lycophron in Alexandra. id est, Occidet autem (Vlyssem) hastile perniciosum, aculeo præpilatum ægrè curabili piscis venenati, vulnere costis impacto. Telegonus Vlyssis filius patrem quærens, nec agnoscens, nec agnitus, &c. hastili (cui summitas marinæ turturis osse armabatur, insigne scilicet insulæ eius, in qua ipse genitus erat) eum vulnerauit: vnde is triduo pòst mortuus est. Dictys Creten. in fine historiæ suæ. --- θάνατος δέ τοι ἐξ ἁλὸς αὐτῷ Ἀβληχρὸς μάλα τοῖος ἐλεύσεται, ὅς κέ σε πέφνῃ Γήρᾳ ὕπο λιπαρῷ ἀρημένον, Tiresias ad Vlyssem Odysseæ Λ. Eustathius in commentariis docet duplicem esse lectionem: vnam, ἔξαλος, pro eo quod est, extra mare, in continente. alteram ἐξ ἁλὸς, duabus dictionibus, id est, ab ipso mari. aiunt enim (inquit) Telegonum Vlyssis & Circes filium hastam à Vulcano fabricatam habuisse, cuius spiculum (ἡ ἐπιδορατὶς) adamantinum fuerit. cuspis verò (ἡ αἰχμὴ) aculeus pastinacę marinæ: hastile verò (ὁ σύραξ) aureum. Sic instructum, Tyrrhenis relictis ad inquisitionem patris profectum, possessiones quasdam patris in Epiro inscium inuasisse: & patrem se opponentem interfecisse. Porrò aculeum illum pastinacæ, fuisse aiunt de huius generis pisce, quem Phorcys interemerit grassantẽ in pisces Phorcidis stagni. Quod ad dictiones ἐπιδορατὶς & αἰχμὴ, eas pleriq; pro synonymis accipiunt: aliqui distinguunt: tanquã epidoratis sit quod dorati G

Ex Æliano.

Vlysses radio pastinacæ occisus.

id est

id est hastæ additur spiculum totum (ex ferro nimirum, vel in Telegoni hastili ex adamante:) αἰχμὴ verò pars eius acutissima,(id est, cuspis vel mucro:) Hæc ille. Vlysses ἐκ τῆς θαλάττης (id est è mari periit) nempe pastinacæ ictu, vt Titus Imperator etiam leporis mar. veneno, sicut ex Philostrato retuli suprà in Corollario Leporis mar. G. paulò post initiũ. Sophoclis Tragœdia Ἀκανθοπλὴξ citatur in voce Ἐλαιάδισα apud Hesychium: videtur autẽ de Vlysse intelligi debere. Pastinacæ aculeo in arboris truncum defixo, perit ea & arescit. quòd si retibus capta piscatorẽ vulnerârit, carnes vulneris putrescentes tabescunt & imminuuntur, Nicander in Theriacis.

Signa. Si marina pastinaca percussit,(in Græco est momordit. & Ægineta quoq; pastinacæ & murænæ morsuum, contráq; eos remediorum meminit. Cæterùm Dioscorides sequente libro vbi remedia seorsim tradit, πληγεῖσι dicit, id est percussis, non δηχθεῖσιν, id est morsis: quanquam illic quoq; capitis inscriptio habet δεδηγμένων. Et hoc ipso in loco de signis, mox sequitur: αὐτὸς δὲ ὁ πληγεὶς (non δηχθεὶς) τόπος, μέλας γίνεται. alia lectio: αὐτὸς δὲ ὁ τόπος πελιὸς γίνεται, καὶ μέλας τὰ κύκλῳ. Et quanquam apud Æginetam quoque libro 5. legatur, τοῖς ὑπὸ τρυγόνος καὶ μυραίνης δηχθεῖσιν, vbi πληγεῖσιν in propria significatione non quadraret murænæ, quæ mordet non percutit: [aut dicendum, verbum mordere latiùs patêre: nam & Heras apud Galenum de comp. sec. genera lib. 5. σκορπιοδήκτος dixit: item Absyrtus, Τῷ δὲ ὑπὸ σκορπίου δηχθέντι, &c. Et rursus, Ἄριστον δὲ ἐπὶ πάντων τῶν θηριοδήκτων τὸν πεπληγότα τόπον ὡσάν τις αἴθῃ διακαίειν: vbi τὸ δάκνεσθαι & πλήσσεσθαι promiscuè accipiuntur:] mihi tamen nullus eius, aut non periculosus morsus esse videtur. Bellonio dentibus caret, eorúmq; loco maxillas asperas habet) protinus accidunt grauissimi dolores, assiduæ conuulsiones, lassitudo, & imbecillitas,(πόνος καὶ ἀτονία: Marcellus vertit, labor, vigilia, languor: quasi etiam ἀγρυπνία legerit.) mens percussis labat. postea obmutescunt. oculi caligant. Percussus autem locus in ambitu cum vicinis partibus denigratur: & ita obstupescit, vt tangẽtem non sentiat. hunc si quis premat, atra sanies, crassa & malè olens excernitur, Dioscorides lib. 6. Ægineta signis describendis non opus esse putauit, quòd piscis hic omnibus notus esset. Actuarius Dioscoridis verba transcripsit. Qui à marina pastinaca percussi sunt (inquit Aëtius) his vulneris locus manifestè apparet. sequitur autem dolor pertinax, & totius corporis stupor. acutum enim & firmum habet aculeum, quo vehementissima vi in altum impulso nerui sauciantur. Quapropter in aliquibus mors derepentè totum conuellens corpus comitatur.

Remedia contra ictum eius. Contra marinæ pastinacæ ictum omnia eodémq; modo prosunt, quæcunq; paulò pòst in viperæ morsu à nobis dicentur. ipsa etiam dissecta, vulneriq; imposita, sui ictus remedium est, Dioscorides in libro de curatione venenatorum ictuum aut morsuum. Reliqua quæ in hoc ipso capite inseruntur, ad dracones & scorpiones marinos pertinent, ab Ægineta meliùs digesta. A pastinaca & murena (aliisve marinis venenum iaculantibus) demorsis *(morsis aut percussis)* auxiliantur liquoris lactei de ficu guttæ quatuor aut paulò plures cum ramulis serpylli tribus quatuórve poti: & omnia quæ ad viperas, Ægineta. Narrant quidam (inquit Aëtius) si quis caudam pastinacæ, quæ ictum intulit, auferat: & in arborem, maximè quercum, suspendat ac figat: ipsam quidem arborem arescere, ægrum autem sanari: atque id iuxta contrariæ affectionis & remedij rationem contingere. Cæterùm auxiliũ ferunt percussi ab ea, ubi stupor & refrigeratio totius corporis consequatur ex calidis illitionibus & consimilibus cataplasmatis. Propriè autem furfures aceto cocti, & pro cataplasmate impositi, eis auxiliantur: & ipsum adeò acetum affusum pro fotu valde prodest. Magis autem conueniunt eis attractoria, & quæ tenuium partium sunt, ac calida: quò nimirum per attractoriam facultatem venenum ex profundo attrahatur, & per calorem frigiditas mitigetur, & quæ tenuium sunt partium in altum proreptent. Ad hanc igitur rem in promptu habebis apta. Sulphur viuum vrina veteri rigatum, marrubium, lauri folia, echium, radicem panacis, saluiam, & similia. at verò si his careas, fermentum acidum cum liquida pice emollitum imponito. Mirabiliter etiam in his laudatur emplastrum piscatoris, & ex bryonia pastillus tùm impositus, tùm ex vino lymphato potatus. euestigio autem vtilitatem suam demonstrat. Describetur autem in fine huius sermonis. Dato item & lauri decoctum: aut succum Cyrenaicum cum myrrha magnitudine fabæ, ac modico pipere terito, ac dato cum vino: aut silphium, aut laser ex vino: aut succi fici guttas quinque cum tribus serpylli granis (ramulis, Ægineta) bibendas præbe, Hæc omnia Aëtius. Emplastro Piscatoris dicto, dià sinopidos, vsus sum aliquando in homine percusso à pastinaca marina, & miserrimè afflicto: & admirandam eius opem sensi: similiterq; in ictis à scorpione, Heras apud Galenum de compos. medic. secundum genera lib. 5. vbi & medicamentum Epigoni dictum, ab aliis Isin, ad extrahenda pastinacæ & aliorum marinorum venena commendat. & emplastrum piscatoris (Haliei) Giluum, authore Asclepiade. A pastinacæ mar. ictu magnum equo periculum imminet. quare adhibere oportet cauterium, & sanguinis affluxum (αἱμοφορὰν) sistere: & ipsius pastinacæ iecur in vini hemina tritum per os infundere, Hierocles. Saluiæ decoctum potum pastinacæ mar. ictibus auxiliatur, Dioscor. Elisphaci siue lentis syluestris genus alterum, folia habet cotonei mali effigie, sed minora & candida, quæ cum ranis decoquuntur: pastinacæ marinæ ictus sanat. torporem autem obducit percusso loco, *(radius scilicet pastinacæ suo ictu, non elisphacus herba.)* sanat & serpentium morsus. nostri qui nunc sunt herbarij elelisphacon Græcè, Latinè saluiam vocant, Plinius. Pastinaca ipsa contra suum ictum remedio est, cinere suo ex aceto illito, vel alterius *(scilicet pastinacæ,)* Plinius. Remedium ad pastinacas marinas. Columbinum stercus perfundens aqua, id ex similagine læuigato. Aliud ad idem. Lactucæ semen concoquens, butyrum & similaginem decocto eius contundito, vtitórque Tarentinus. Commendatur aduersus hoc venenum, saluiæ decoctum continuè aliquot diebus potum: quin & scordium in puluerem tritum, & ex sui ipsius decocto potum: itémque verbenaca. non tamen ob id prætermittenda est theriaca, aut Mithridatis antidotus, aut quinta nostra essentia, Matthiolus. Porrò Nicander quoq; nonnulla remedia protulit, (inquit idem,) quæ hæc sunt: Anchusæ folia, quinquefolium, rubi flores, arctium, &c. atqui Nicander in Theriacis post phalangiorum & scorpionum, & aliorum quorundam non magni veneni animalium mentionem, marina quoque venenata nominat, murænam, draconem, pastinacam: demum remedia subiungit communia, aduersus prædictas leuioris ferè veneni animantes: anchusæ folia, quinquefolium, &c. nihil autem priuatim neque contra pastinacæ neque contra aliorum venena. Contra pastinacæ puncturam auxiliatur laser: item galeos piscis intus & extra, Aggregator tanquam ex Plinij lib. 32. sed è galeo remedium mihi suspectum est.

Diuulsa

Diuulſa ipſa, & vulneri quod fecit impoſita, ictus ſui medela eſt, vt prædiximus. Abſyrtus equo icto iecur eius in vino tritum infundit. Aculeus eius denti infirmo impactus (ἐπιχριόμενος) frangit eum & excidere facit, (θραύει αὐτὸν καὶ ἐκπεσεῖν ποιεῖ,) Aegineta. Mirari non licet (inquit Matthiolus) ſi quandoq; in plateis circulatores dentium extractores cernimus, qui dentes abſque ferreis inſtrumentis, nullo illato dolore extrahant. Idem radius equos perſanat, qui ſubcutaneis vermibus exeduntur, ſi eo vlcera ſcarificentur punganturq;. Trygonis aculeo ſi dentes dolentes circunpunxeris, ſanabis eos, Kiranides. Dolorem dentium tollit, ſi eo gingiua ſcarificetur. affert enim magnum dolorem, adeò vt acris dolor gingiuæ, dolorem dentis hebetet. Auocat & ob propinquitatem doloris cauſſam, quæ plerunq; eſt in neruo denti inſito: nec hoc ſemper, neq; omnibus contingit, Cardanus. Noui qui dentem è caluaria denti dolenti admoueret aliquandiu, manu occultans, unde ſiue credulitate, ſiue vi aliqua occulta, dolor in aliquibus ceſſabat. Acu oſſea, id eſt ſpiculo trygonis, quæ paſtinaca dicitur, ſtrumam ſæpius punge, ſtatim areſcit, Marcellus Empiricus. Paſtinacæ marinæ aculeum cum ſucco hyoſcyami illitum, matricem prolapſam reducere aiunt, Aëtius 16. 88. Iecur paſtinacæ in oleo decoctum lichenas & lepras tollit, Wottonus. *Remedia ex ipſa paſtinaca.*

Philologiam, quod ad Græcam dictionem τρυγὼν, in Turture aue (poſt Columbam) dedimus. Τρυγόνα θαλασσίαν, id eſt marinam, Græci ſemper cognominant, cùm de piſce ſentiunt, vt turturem auem excipiant: & Latini ſimiliter paſtinacam marinam, vt à paſtinaca herba diſtinguant: quanquam herbæ etiam paſtinacæ genus vnum marinum (vel potiùs maritimum, & in litoribus naſcens) eſſe videtur. Τρυγὼν dictio eſt ſpondaica, oxytona, fœminini generis, & in obliquis penultimam corripit. primam ſemper producit, Auſonius ſine exemplo corripuit: Letaliſq; trygon, molleſq; plateſſæ. De Græca trygonis etymologia, dixi in aue turture. Latinis paſtinaca ne dicta ſit, à caudæ colore & rotunditate radici ſimili, vt Rondeletius putauit: an quòd radio ſuo ceu paſtino inſtrumento foſſorio fodiat & pungat, conſiderandum. Paſtinaca quidem herba ſeritur ſolo quàm altiſſimè effoſſo, vt ſcribit Plinius: (vt radix nimirum altiùs deſcendat, & laxa ſuſpenſaq; terra incrementum amplius capiat:) quibus verbis etiam nominis rationem inſinuat. paſtinare enim eſt agrum fodere, Columellæ: vnde & paſtinator, apud eundem. qui & vinitorium inſtrumentum paſtinum vocat. grammatici interpretantur ferramentum bifurcum, quo ſemina panguntur. Vineæ veteres repaſtinabantur, id eſt refodiebantur. Paſtinum inſtituere Palladio, eſt agrum vitibus deſtinatum fodere, frutices & arbores inutiles ſemouere, &c. idem, Columella paſtinatum (ſubaudio ſolum) ſubſtantiuè genere neutro vocitat. Macrũ, aut quiſquis eſt author huius carminis, Quòd paſtum tribuat eſt paſtinaca vocata, non laudo. Eadem Græcis ſtaphylinus dicitur, forſan à ſtaphylæ (id eſt uvæ) colore è rubro nigricante. talis enim ſpecies vna paſtinacæ ſatiuæ eſt: à qua ad alias quoque tum ſatiuas tum agreſtes transferri nomen idem potuit: vt leucoij ad alios etiam colores. Celſi paſtinaca marina herba (malim maritima, vt in litore creſcens intelligatur) fortè eryngium maritimum aut ei cognata eſt. nam huic quoq; radix paſtinacæ forma, odore atq; colore ſimilis ſubeſt, ſuperficie ſpinoſa & prorſus alia. H. a.

Paſtinaca dicitur & inſecti genus, quod ab Ariſtotele ſtaphylinus appellatur, verticilli magnitudine, Hermolaus. Cæterùm trigon per iôta in prima, pilæ genus eſt. *Captabit tepidum dextra læuaq; trigonem,* Martialis lib. 12. & libro 4. *Seu lentum coroma teris, tepidúmve trigona.*

Letalis, Auſonio. Ὀλοεργὸς, Nicandro. Ἀλγινόεσσα, ἀργαλέη, Oppiano, ἐπιδόκευτος Epicharmo. Οὐδὲ τρυγόνος δαινύφλω (locus apparet corruptus) μελανύρου Cratinus, *Epitheta.*

Τρυγόνιος, adiectiuum Oppiano.

Aculeus paſtinacæ inſigne erat inſulæ cuiuſdam, vt dictum eſt ſuprà in G ex Dictye Cretenſi. Hominem qui cædis (φόνου: parricidij, Pierius Valerianus) admiſſæ pœnas dederit, quemq; pœnituerit, deſignare volentes Ægyptiorum ſacerdotes, paſtinacam hamo implicitam pingunt. hæc enim capta, ſpinam quam in cauda habet, abiicit, (ῥίπτει. aliter Pierius: ſpinam quam in cauda geſtat in raptorem eiaculatur, ictu maximè letali,) Orus Hieroglyphicorum 2. 113. An paſtinacam ille ſymbolum puniti & pœnitentis facit? an potiùs piſcatorem? prouerbio enim celebratur, piſcatorem ictum ſapere. Quòd paſtinaca quidem capta aculeum abiiciat, alius nemo tradidit. *Icones.*

In taurum (*taôna*) ſiue pauonem lapidem (vel è capite pauonis) ſculpe turturem marinam, & ſub lapide vocem, id eſt aio, & radiculam trifolij ſuppone. eſt enim hoc magnum & admirabile geſtatum ad victoriam, & pacem, &c. Kiranides libro 1. Elemento T. E

Pernam atq; ophthalmiam, Horæum, ſcombrum, & trygona, cetum & mollem caſeum, Plautus in captiuis. F

DE PATELLA VT GAZA LATINE CONVERTIT: SIVE LEPADE, VT GRÆCI VOCANT, RONDELETIVS.

Infra A. proximè eſt echinus paruus.
Infra B. Vrtica cinerea.
Iuxta C. Lepas adhærens è regione.
Supra D. Lepas inuerſa.
Supra E. Lepas parua.

QVÆ Λεπὰς à Græcis dicitur, à Gaza conuertitur Patella à vaſis eſcarij ſimilitudine. Lopas à Plauto (*in Paraſito medico, vt Nonius citat,*) dicitur, niſi locus mendoſus ſit: Habemus Echinos, Lopadas, Oſtreas, Balanos captamus, Conchas, marinam vrticam. Lapedo à Maſſilienſibus & à noſtris vocatur: à Gallis œil de bouc, à Normanis berdin & berlin. Græcorum vulgus hodie peraglida appellat. Veneti parum mutato nomine Pantalena. Ariſtoteles Lepadum duarum meminit: Lepadis ſimpliciter nominatæ: & Λεπάδος ἀγρίας, quam vocant nonnulli θαλάττιον οὖς, id eſt, aurem marinam. Athenæus: Τῶν δὲ λεπάδων φησὶν ὁ Δίφιλος, τινὲς μὲν εἰσὶ μικραὶ, τινὲς δὲ καὶ ὀστρέοις ἐοικυῖαι. Lepadum, ait Diphilus, quædã ſunt paruæ, quædam autem Oſtreis ſimiles: Quod poſtremum de magnis intelligendum puto, vt contrariæ ſint paruis prædictis. A *Lib. 3.*

Lepas igitur ex teſtaceorum eſt genere: cuius partem alteram teſta integit, alteram ſaxum cui hæret vndiquaque, vt ab externis iniuriis tuta ſit. Pars anterior eſt quam ſaxum operit, poſterior quam teſta. Anteriorem D

teriorem voco eam, in qua os & cornua ſunt oculorum vice: ſubeſt caro dura qua maximè ſaxo hæret, quæ ſcuti picti formam refert. Os ſuperiore in loco manifeſtum eſt, inferiore ori aduerſo, excrementi meatus, non in teſta, vt in ea quæ ἀγρία dicitur. Os venter ſequitur, in eo eſt μήκων, in imo ventre etiam pars quæ ouum appellatur. Teſta non exquiſitè rotunda eſt, ſed inæqualis, intus lęuis, foris parum aſpera, cui aliquando muſcus innaſcitur: gibba, in ambitu liueſcens, & ſtriata, intus caua: carnoſam fimbriam habet in corporis ambitu, quam expandit quum hæret, ſoluta contrahit.

C Si ſe tangi ſenſerit, ita ſaxo hæret, vt nunquam auellas. Cultro igitur aut aculeato ferro opus eſt, inter ipſam & ſaxum immiſſo. Quum multæ ſaxis affixæ ſunt, capita clauorum ſaxis infixorum eſſe diceres. Ariſtoteles Lepades à ſaxis ſolui ſcribit, paſtus quæritandi gratia, aliquot in locis. Καὶ αἱ λεπάδες δ' ἀπολύονται, καὶ μεταχωροῦσι. Et: Νέμεται δ' ἀπολυομένη καὶ ἡ λεπάς. Et, Καὶ αἱ λεπάδες ἀπολυόμεναι μεταχωροῦσι καὶ τρέφονται. Quod mihi verò conſentaneum eſſe non videtur: nullis enim ad natandum partibus prædita eſt, niſi temerè huc & illuc iactata vndis feratur. neque victus illi quærendus: nam maris ſpuma & aqua veſcitur, quâ alluuntur ſaxa. Quòd ſi aquâ allui ſaxa deſinant, ea quæ in teſta reliqua eſt abſumpta, contabeſcere & emori tandem neceſſe eſt. Depinximus ſaxo hærentem Lepada, aliam à ſaxo euulſam & inuerſam ſiue ſupinam.

Lib. 5. de hiſt. anim. cap. 15. & lib. 4. cap. 4.

B Huiuſmodi Lepades permultæ reperiuntur in ſaxis litoris Aquitanici & Britannici maiores: in Maſſilienſis atq; Agathenſis ſinus ſcopulis minores.

H Eleganter Ariſtophanes dixit in anum quæ ægrè à iuuene diuellebatur:

Ὡς εὐτόνως ὦ Ζεῦ βασιλεῦ τὸ γρᾴδιον, Ὥσπερ λεπὰς, τῷ μειρακίῳ προσείχετο.

Quæ ſic Eraſmus conuertit.

O Iupiter, quàm fortiter conchæ modo *Iſthæc anicula adhæret adoleſcentulo.*

Huius prouerbialis ſententiæ, Lepadis more adhæret, rationem reddit Eraſmus. Eſt concharum genus, inquit, quod capillamentis inter ſe cohæret, quò tutius ſit aduerſus vndarum motus. Quod falſum eſſe docet experientia: neque enim Lepades inter ſe cohærent, ſed tantùm ſaxis ſparſim affixę ſunt. Adhæc ὡς λεπὰς προσίσχεται, melius ſpeciei nomine conuertas quàm generis, vt facit Eraſmus: Oſtrei in morem hæret: neq; enim Oſtrea alia eodem modo hærent quo Lepas.

F Crudæ Lepades è piſcatoribus & maris accolis eduntur. Ius ex eis aluum ciet. Coctæ molliores fiunt, & concoctu faciliores, modò non nimium decoquantur: ſic enim duriores, difficiliorisq; concoctionis fiunt, vt omnia oſtracoderma.

DE (PATELLA SIVE) LEPADE PARVA, *Rondeletius.*

A Cvm marinas res etiam minutiſſimas quaſq; diligenti indagatione perſequerer, Lepadem paruam ſaxo hærentem deprehendimus, quam à ſaxo euulſam repræſentamus in ſuperiore pictura.

B Teſta vnica integitur, alterius vice eſt ſaxum cui affixa eſt. Teſta media nucleis pinearum nucum figurâ ſimilis eſt, & æqualis. ex multis laminis paruis conſtat: carnem intus habet, ſed ob paruitatem partes vix diſcernuntur.

A Hanc exiſtimo eſſe paruam Lepadem Diphili, quòd ſemper parua maneat, nec vnquam ad ſuperioris etiam mediocris magnitudinem accedat.

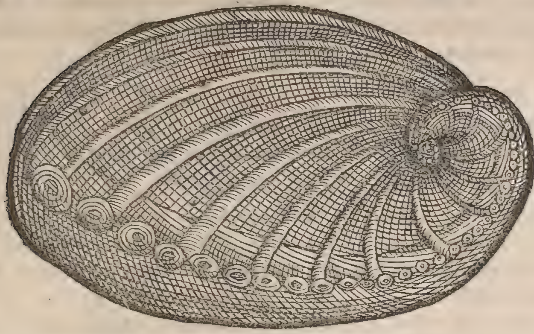
DE AVRE MARINA, SEV PATELLA *fera, Rondeletius.*

A Avris marina, quæ & λεπὰς ἀγρία ab Ariſtotele dicitur, non ſatis rectè à recentioribus *(Bellonio)* Patella maior vocatur. Quum enim maior dicitur, magnitudine tantùm à minore Lepade iam deſcripta differre intelligitur: at magnitudine ſolùm non differunt, ſed alia multò illuſtriore nota, ſcilicet forma.

B hoc tantùm vtriſque commune eſt, quod vnica teſta conſtent, carnoſa parte ſaxis affixa. quam ob cauſam lepados nomine Ariſtoteles donauit. Præterea differt à ſuperiore excrementi meatu, vt annotauit Ariſtoteles: Τῇ δ' ἀγρίᾳ λεπάδι, ἣν τινες καλοῦσι θαλάττιον οὖς, ὑποκάτω τοῦ ὀστράκου ἡ περίττωσις ἐξέρχεται. τετρύπηται γὰρ τὸ ὄστρακον. Patellæ feræ, quam aurem marinam quidam appellarunt, parte ima teſtæ excrementum egeritur, quâ foramen habetur. Teſta huius caua eſt, argenti vel vnionum colore: foris gibba, lineis multis depicta: parte vna cochlearum modo clauiculatim contorta, à qua foramina incipiunt, initio parua, quæ deinde magis ac magis augentur.

Lib. 4. de hiſt. anim. cap. 4.

Hîc

A Hic annotare oportet autem marinam appellari, ob magnam cum aure nostra similitudinem, vt pictura perspicuè ostendit, quæ tamen diuersa sit ab aure Veneris, quam ὠτάειον siue οὖς ἀφροδίτης ab Æolibus vocatam fuisse scripsit Athenæus. Haud benè ratiocinatur autor libri de aquatilibus, Patellam quam maiorem vocat, Aporrhaidem Aristotelis esse, ex eo quòd eam more Lepadum saxis adhærere scripsit libro 4. de Histor. anim. cap. 4. sic enim & Neritæ quæ eodem loco, similiter adhærere dicuntur, Patellæ maiores essent.

Lib 3. Contra Bellonium.

DE LEPADE, BELLONIVS.

A Vniualuium etsi vnicam tantùm videam Lepadem ab authoribus descriptam, tamen silentio prætereundam non duxi, eam quidem quam ego in alieno ab hoc mari obseruaui. Lepas hæc, siue Patella Gallicum nomen habet apud Deppam, apud quos vulgus Berdinum vocat: Alibi œul de Bouc, id est, hirci oculum. Massilienses Lepada. Vulgus Græcum Petaglida, Venetum Pentalene & Petalide nominat.

E Multis in vrbibus ad mare sitis solent in magna quantitate videri, in Mediterraneis raro. Nam cùm ad oras Oceani Armoricorum vulgus cautes harum admodum feraces in litore videat, pueri indigenarum incuruum ferrum dextra tenentes incautis supponunt, vt in canistrum, quod sinistra ferunt, meliùs deturbent. Nam si Lepadem tetigerint, ea illico saxum tam arctè complectitur, vt inde amplius diuelli non possit. Cùm autem tantùm legerint, quantũ ferre possunt, tum illi ad vicinos pagos atq; vrbes circunferũt.

B Singulari testa, eaq; læui continentur Lepades, saxoq; hærentes in dorsum extuberant. Et quanuis saxis adhærendo viuant, tamen cochlearum more serpere possunt: eaq; quandoq; relicta in pastum feruntur, & aliò transeunt. Magnitudo patellæ tanta est, quanta extrema oui putaminis pars abscissa esse potest. Color testarum liuet, vel cinereus est. Cæterùm Lepas cornua vt limax exerit, & os & caput habet huic persimile. In imo præterea gerit quod ouum vel papauer vocatur: Excrementum quoque ea parte excernit, quæ capiti aduersa est.

F His etiam quodammodo similes sunt, quas (nam congeneres esse videntur) Athenæus φολάδας vocat: eas ait nutrire quidem plurimùm, sed virus olere, prauiq; succi esse.

DE PATELLA MARIS RVBRI, BELLONIVS.

Rubri maris Patella, cautibus vt cæteræ adhærescit: sed præter has tabellis (quas in tergore gerit) corneis numero octonis, transuersis loricæ modo contegitur, atq; vndecunque cartilagine obsepta est, multis spinulis horrida, iis persimilibus quæ in stellis marinis visuntur. sesquidigitum lata est, ternos verò longa. Difficile à suo scopulo vulgaris Patellæ nostræ modo aufertur. Eius caro rubri limacis colorem ac naturam habet: esturq; cocta vt Patella vulgaris.

DE PATELLA MAIORE, BELLONIVS.

Maioris patellæ concha aurificum officinas illustres reddit, apud quos maximi fieri solet, quam pellucidam ac perpolitam in tenues laminas dissecant, vt inde elegantissima vasa incrustent. Vniualuis est, ac quadruplo cæteris maior, magisq; in latitudinem se effundit: quinqe autem habet foramina, per quæ aquam admittit atque expellit: vnde hanc Aristoteli Aporrhaim vocatam fuisse suspicor. *(Contradicit Rondeletius.)* Eam enim more Lepadum saxis adhærere scribit. Natices (inquit quarto de historia) saxis adhærescunt more patellarum & Aporrhaidum. Theodorus muricem interpretatus est. Hæc Bellonius: qui figuram quoq; adiecit, ab ea quam Rondeletius dedit (Patellæ feræ, vel auris marinæ nomine) nonnihil

Aporrhais.

 diuersam

diuersam, cum aliâs tum quòd foramina plura quinis Rondeletius ostendit, &c. Mihi de eâdem concha sentire videntur: & ea quam Rondeletius dedit icone, acuratiore (vt apparet) contentus fuissem, nisi pictor incuria quadam, Bellonianam quoque pinxisset.

DE AVRE MARINA, BELLONIVS. EA QVIDEM NIHIL CVM PATELLIS COMMVNE HABET, HOC LOCO TAMEN A NObis posita est: quòd Rondeletius veram Aurem marinam Aristotelis, ex patellarum genere exhibuerit.

Multùm inter piscem & herbam ambigit ab antiquis Auris marina dicta. Quæ ὠτία, id est auriculæ dicuntur (inquit Aristoteles) saxis adhærent: Nihil autem habere conspiciuntur eius quod in animalibus vita præditis esse comperitur: vbique enim proueniunt auri humanæ persimiles. Tamen est auris marina cartilaginosa, subalbida, &, vt membrana, tenuis & crispa, qua plerosque pisces Scaros, Polypos & Salpas vesci compertum habeo. Hæc Bellonius: qui plura etiam addit ex veteribus, è Wottoni libris mutuatus, quæ non ad hoc quod describit zoophytum, sed ad veram aurem marinam patellarum generis pertinere mihi videntur. quærendum autem an Auris marina ipsius, Escharæ Rondeletij (de qua suprà, pag. 369.) cognata sit. Vtranque zoophytorum generis esse apparet.

COROLLARIVM.

Patella Venetiis picta.

A Lepades Hippocrati dicuntur saxis adhærentes conchæ, Galenus in Glossis & Varinus. Genus hoc Conchylij (sic enim Varinus loquitur) Hispanis alméia dicitur, Lusitanis Bregigam. Ligures & Massilienses, etiam hac ætate Patellas vocant, Gillius. Angli a Lympyne vel a Lempet. Nos Bocksaug / id est, Hirci oculum appellare poterimus. nam & Galli sua lingua sic vocant.

Auris mar. Patellam feram aliqui marinam aurem appellant. Ventrem post os esse in hoc eodem patellæ genere constat, atque etiam ouis illa similia, Aristoteles. Otia pisces aurem habent ventri coniunctam: Recentior quidam ineptissimé. debuit enim os coniunctum dicere, non aurem coniunctam. Græci otíon & & otárion vocant. Otia quidem nominantur à Plinio libri 32. capite vltimo. Τήθη τε γεραιόμενα μνίοισι, Nicander. id est, Tethea in bryis (herbis marinis) crescentia, vel natantia, vel capienda. Tetha autem vocat patellas feras, quæ nos ὠτία, Aristoteles autem ὄστρεα, Scholiastes. sed ὄστρεον nomen ad omnia testacea pertinet, & Tethea speciem à patellis feris diuersam constituunt, vt suo loco apparebit. Plura lege suprà in Conchis Venereis, pagina 285. lin. 30. Otía ægrè concoquuntur, nutriunt autem ampliùs si in sartagine coquantur, τηγανιζόμενα, Diphilus. Quæ otia, id est auriculæ dicuntur, neque palato, neq; stomacho grata sunt: frixa tamen eduntur: neq; enim aliter placebunt. nutrimenti plurimum exhibent, nec facilè excernuntur. Circa Pharum insulam Alexandriæ vicinam multa proueniunt: in Illyrico verò & sinu Ionico gignuntur magna, Wottonus.

Aporrhais. *Nubes.* Aporrhais in A. elemento dicta muricũ generis videtur, non patellarũ, vt Bellonius putauit. Nubes secundum Aristotelem est piscis in aqua viuens, applicatus ad petram, à qua non discedit, nec separatur, nisi per attractionem inspirationis concitus: Author de nat. rerum, qui patellam ne, an aliud animal petris adhærens hoc nomine intelligat, inquirendum.

B Aristophanes grammaticus lepades similes esse ait tellinis. Magna quidem ex parte paruulæ gignuntur lepades, quæ tamen nonnunquam ostrearum magnitudinem æquant: maximæ autem in Indico mari, vt & alia omnia, inueniuntur, Wottonus. Patellis altera pars superficiei detecta carnem ostendit, Aristot. Vniualue genus, quod saxis testa in dorsum data adhæret, seruari potest: fitq; alieno septo quodammodo biualue, vt quæ patellæ vocantur, Idem. Et alibi: Patellis os versus terram, & excrementi exitus superiùs habetur. Papauer suum in imo (suo fundo) habent.

C Circa cauernas & rimas petrarum nascuntur thetea, glandes, & quæ eis insident, *(per superficiem earum inhærent, τὰ ἐπιπολάζοντα,)* vt lepades & neritæ, Athenæus ex Aristotele. Nerites quidem vel anarites ita adhæret petris, vt lepas. item aporrhais. Conchæ genera complura saxis affixa vitam omnem traducunt. Aristot. Neutrum genus est ostreis, & cæteris adhærentibus vado vel saxo, Plinius. Ἡ λεπὰς ὄστρεόν ἐστι κοῖλον: ὅπερ ἐπειδὰν λάβηται πέτρας, ἀπισχυρίζεται, Synesius in epistolis.

D Aliæ ex aliis nexæ sæpè capiuntur: easq; permultas inter se nexas, tanquã examen apium, vidi, Gillius.

E Patellas non sanè à saxis auellas, ne Milonis quidem digitis, qui Punicum malum cum apprehendisset, arctè adeò comprimebat, vt non aduersariorum quisquam posset extorquere è manu. Eas autem quicunq; de saxo, ad quod adhæserint, abstrahere aggreditur, magna quidem voluptate ex earum comprehensione afficitur, quòd manibus nitens, sperat se præda potiturum esse: veruntamen illarum compos fieri nequit: tandem aliquando ferro abrasæ abscinduntur à saxo, Ælian. de animalibus 6.55. Aliæ ex aliis nexæ, sæpè capiuntur, Gillius. De nassis, quemadmodum scriptum inueni in dogmatibus ichthyophagorum: In vas quo piscantur Patellas *(Andreas Lacuna vertit Vmbilicos)* saxis hærentes, τὰ ἐν ταῖς πέτραις λεγόμενα πωμάτια,) & carunculas earum accipiens conijcito ac venator, Tarentinus.

F Carnem habet lepas duram, concoctu difficilem, pauciq; succi. elixæ, condimento redduntur gratiores. Wottonus. Duræ sunt, pauci succi, & non admodum acres: sed gratæ ori, & faciles concoctu, εὐκατέργαστοι: Wottonus mendum esse suspicatur. vertit enim difficiles concoctu, qua si legerit δυσκατέργαστοι: (elixæ aliquantulum, *(Rondeletius quoque monet, ne nimiùm decoquantur)* suaues sunt, Diphilus. cuius hæc sunt verba Græca: (quæ apposui, vt nostra & Wottoni translatio conferantur:) Εἰσὶ δὲ σκληραὶ, καὶ ὀλιγόχυλοι, καὶ οὐκ ἄγαν δριμεῖαι: εὔστομοι δὲ καὶ εὐκατέργαστοι. ἑφθαὶ δὲ ποσῶς, εὔστομοι. Lepades Hicesius faciliùs chamis excerni ait, Athenæus. Lepadum ius aluum mollit, Kiranides.

H. a. Lepades dictæ videntur, quòd sint petrarum in mari veluti λεπίδες, id est, squamæ quædam: & petræ cum eis spoliantur, veluti λέπεσθαι ἢ λεπίζεσθαι videantur, hoc est desquamari. Puto Græcis etiã πωμάτια dici. Vide suprà in E. ad finem. Patina genus est uasis, quo dapes elixæ & iurulentæ in mensam feruntur, ab eo quòd

quòd pateat dicta: Inde patella diminutiuum est, vt videtur. Quamuis lata gerat patella rhombum, Rhombus latior est tamen patella, Martialis. Vide plura in dictionariis. Est & arborum morbus, cuius meminit Plinius libro 17. Olea clauum etiam patitur, siue fungum placet dici, vel patellam. hæc est Solis exustio. Lepadûsæ, Λεπαδοῦσαι, (penanflexum:) insulæ quædam dictæ sunt, à lepadum circa eas copia, Athenæus libro 1. Codex impressus alpha habet in prima. sed aut omicron, aut epsilon legendum, & s. duplex. est enim contractio pro Λεπαδόεσσαι, Eustathio teste. Apud Stephanum de Vrbibus Λοπάδουσσα, per o. in prima, & s. duplex ante alpha finale: insula circa Thapsum Libyæ, memorata Artemidoro. Post Thapsum in pelago est insula Lopadusa, Λοπάδουσα, (proparoxytonum, s. simplici,) Strabo libro vltimo. Vnde apud Plautum etiam Lopades fortè rectè legitur, eadem significatione, qua lepades. Tarentinus in Geoponicis voce diminutiua λοπάδια dixit. Cum animal significat lepas, λεπάς, vltimam acuit: eadem dictio penultimam acuens, λέπας, promontorium significat, vel montanam asperitatem, ἢ ὄρους ἀπόσπασμα, vt Ammonius & Cyrillus obseruarunt. hinc λεπαία χθὼν apud Tragicos (citante Eustathio) terram asperam & promontorij instar editam significat. Λεπραὶ quoque asperam & altam. Λέπας in epigrammate, --- ὅς τόδε ναίεις Εὐσεβὲς αἰδνίαις ἰχθυβόλοισι λέπας, Suidas interpretatur ἀκρωτήριον. Cæterùm λοπὰς substantiuum per O. Græcis plerunque est patina, sartago, olla, vrna. Callias Mitylenæus λεπάδα scribit esse cantionem apud Alcæum, quæ incipiat: Πέτρας καὶ πολιᾶς θαλάσσης τέκνον: & finiat. ἀθαλασσία λεπάς. Aristophanes pro λεπὰς legit χέλυς: & Dicæarchum non rectè ait λεπάδα legisse. pueros (addit) his in os sumptis ludere inflando tanquam fistulas: καθάπερ καὶ παρ' ἡμῖν τὰ σπερμολόγα τῶν παιδαρίων ταῖς καλυμέναις τελλίναις, αὐλοῦντα παίζουσιν, Atheneus. A verbo λέπειν (quod est excoriare) cum alia deriuantur, tum ἡ ὀρεώδης (lego ὀρεώδης) λεπὰς: καὶ ἡ λεπρὰς πέτρα, ἐφ' ἧς αἱ λεπάδες: καὶ τὸ ὀρεινὸν λέπας: & fortè etiam apud Dipnosophistam ἡ λεπαστή (ὀξυτόνως ὡς τὸ καλή: ἢ παροξυτόνως, ὡς τὸ μεγάλη:) τάχα γὰρ διὰ τὸ καὶ λεπτὸν καὶ ἐκπέταλον γὰρ καλὰ τὰς λεπάδας, ἔοικε τὸ καλεῖσθαι λεπαστή, &c. Eustathius in Iliados Φ.

Λεπὰς δίθυρον (*lege* μονόθυρον) καὶ λιθόστρακον, Athenæus alicubi ex Aristotele. b.

Quercus & abies marinæ radices non habent: sed adhærent ὥσπερ αἱ λεπάδες, Theophrastus historiæ plant. 4. 7. c.

Obsonij Stolatos (Στολάτος) dicti præparatio in mari, cuius vi in vnum locum statim omnes pisces conueniunt: Ex mari patellas (λοπάδια) accipito, earum scilicet quæ circa saxa nascuntur. quarum quidem contundens carnem, exprimensq;, ex ea in testa aliqua inscribito quę sequuntur subitoq; non sine maxima admiratione videbis pisces in vnum locum fluere confertim, Sunt verò ipsa nomina, Ἰαὼ σαβαώθ: quibus sanè ichthyophagi vtuntur, Tarentinus. Λεπάδας δὲ πετρῶν ἀποκόπτοντες κρεμβαλίζουσιν, Hermippus apud Athenæum. Didymus quidem ait solitos fuisse aliquos loco lyræ conchyliis & & ostracis collisis, concinnum quendam sonitum & saltantibus aptum edere. e.

Ὄστρε', ἀκαλήφας, λεπάδας περιέθηκέ μοι, Philippides. f.

Ὥσπερ λεπὰς προσίσχεται, Lepadis vel Patellæ instar adhæret, (Erasmus Rot. communiùs quàm conueniat, Ostrei vel conchylij in morem vertit,) prouerbialis locutio est apud Aristophanem, pro eo quod est tenaciter & omni studio alicui rei deditus est, & immoratur assiduè. Idem neritæ seu anaritæ conchæ faciunt, & ipsi in prouerbium tracti. Προσφὺς ὅκως τις χοιράδων ἀναρίτης, Herondas: Penitus (vel, Mordicus) adhærens, vt petris anarites. Ἡ Σκύλλα κατὰ τὰ ὄστρεια (genus pro specie posuit) προσέχεται τῷ σπηλαίῳ, Eustathius. Λεπάς ἐστι κογχύλιον ἐρριζάνον ταῖς πέτραις, ὅταν αὐταῖς προσπήγνυται δυσαποσπάστως ἔχον. Varinus. h.

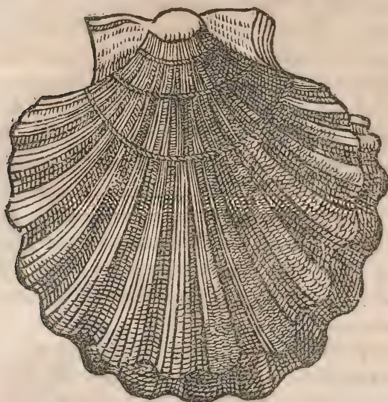
PAVONES dictos pisces in solo Phaside flumine oriri perhibent. Vocantur autem eodem, quo & aues nomine. quia ipsis etiam cœruleæ sunt cristæ, (λόφοι:) squamæ autem versicolores, (στικταί.) cauda verò aurea in quancunque voluerint partem versatilis, Philostratus libro 3. de vita Apollonij. Quod ad caudam, Græcè sic legitur: Χρυσᾶ δὲ τὰ οὐραῖα, καὶ ὁπότε βούλοιντο ἀνακλώμενα, hoc est: aurei verò coloris cauda est, & cum (ὁπότε ad tempus pertinet, non ad modum vel locum) libuerit pisci, sursum reflectitur. nam & pauo auis ἀνακλᾷ τὴν ἑαυτοῦ οὐράν: hoc est, ostentationis causa reflexam erigit & expandit. Pauo piscis est varij coloris, rubentibus lineis, è genere serratorum & solitariorum, Volateranus. Pauus maris dictus est à pauone volucre, quam coloribus refert. dorso enim & collo pictus est colore diuerso, Author de natura rerum & Albertus. Physicis Massiliensibus Roquau, multorum colorum est piscis, fluuiatili tincæ persimilis. hunc Veneti promiscuè Lambenam, Genuenses Lagionum, Romani vt plurimùm Merlinum vocant. Nam id genus omne piscium coloratorum, nomine Psittaci, Pauonis, Turdi, vel Merulæ illis (*Romanis,*) minùs tamen rectè, vocari consueuit, Bellonius. Idem in Gallico libro de piscibus, pauonis nomine alium exhibuit, Romæ papagallum vocari scribens, quem turdum postea in libro Latino nominauit. Pauonem Romæ vocari audio etiam illum piscem, quem suprà ex Rondeletio Nouaculæ nomine descripsimus. Pauones marini dici poterunt pisces illi, quos Alaudas Rondeletius vocat. nam & versicolores sunt: & aliqui eorum cristam habent cœruleam, qualem pauonem Phasidis Philostratus attribuit. Basiliscos etiam Oppiani cristatos esse puto.

DE PECTINE, RONDELETIVS.

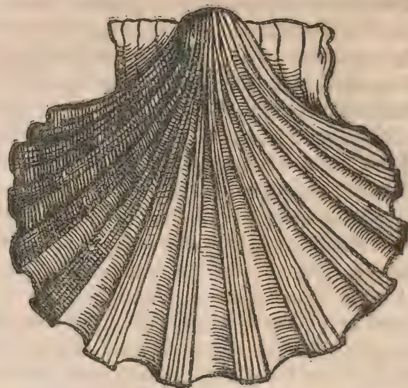
QVIA Græcis Κτεὶς vocatur, à Gaza modo Pecten, modò Pectunculus conuertitur. Aristoteles. Τῶν δὲ διθύρων τὰ μέν ἐστιν ἀνάπτυχα, οἷον οἱ κτένες. Gaza sic, Biualuis generis pars clusilis est, vt Pectunculi. Et A paulò pòst: Ἔστι τὰ μὲν κινητικὰ αὐτῶν ἐστιν, οἷον ὁ κτείς. Item alia se mouent, vt Pectines. Sed hæc varietas ambiguitatem parit: sunt enim Pectines, & ab his diuersi Pectunculi à Latinis dicti. Plinius manifestè Pectunculos à Pectinibus disiungens videtur Pectunculos pro Tellinis vsurpasse, vt Hermolaus annotauit. (*Ea de re leges plura in Tellinis.*) De aliis Pectunculis infrà dicemus. Qualis sit Pecten ex nullo meliùs quàm ex Athenæo cognoscemus, quo loco Ostreum (*Berberi*) in quo nascuntur margaritæ Pectini confert. Ἔστι δὲ ἡ μὲν τοῦ ὀστρέου ὄψις παραπλησία τῷ κτενί: οὐ διέγλυπται δὲ, ἀλλὰ λεῖον τὸ ὄστρακον ἔχει, καὶ δασύ: οὐδὲ ὦτα ἔχει δύο, ὥσπερ ὁ κτείς, ἀλλὰ ἕν. Ostreum aspectu Pectini simile est: testa non cælata, sed læuis est & spissa: neque vtrinque aurita est Pectinum modo, sed altera tantùm parte. Ex his liquet Pectinem duabus constare conchis striatis,

Lib. 4. de hist. animal. cap. 4.

ſtriatis, vtraque parte auritum eſſe, quod non huic tantùm competit, vt peculiariter auritum Pectinem nominare oporteat *(quod Bellonius facit,)* ſed alteri etiam Pectini & Pectunculo. Noſtri piſcatores vocant Pectines larges coquilles, alij coquilles de ſaint Iacques. Itali cape ſante.

A. Pecten à Rondeletio exhibitus.

B. Alia pectinis concha, quam priùs expreſſam habebamus.

A Teſta vtraque primùm ſtrictior, qua parte aurita eſt, deinde amplificata in orbem circumagitur: altera modicè caua & in dorſum elata, altera plana, veluti alterius operculum. Vinculo nigro & neruoſo colligatæ ſunt. Vtraq; ſtriata eſt. à ſtrictiori parte ſtriaturæ incipientes ad imum marginem deductæ ſunt. ſed ita vt in eo ſtriæ ſiue exochæ magis promineant quàm ſtrigiles ſiue canaliculi: quibus fit, vt Pectinis teſta laciniata ſit, & hac parte firmiter cohærens. Præterea ſtriæ ſiue exochæ lineis à ſummo ad imum ductis ornatæ ſunt, quæ à duabus tribusúe aliis interſecantur à latere ad latus ductis verſus ſtrictiorem partem. Intus carnis multum eſt: quæ circa medium etiam carnoſum, longum, tenerum alligata apparet. Ineſt in carne particula luteum ouorum colorem referens. Spectantur μήκων & os tubæ modo factum, atque inteſtinum tenue luto plenum. Tota caro in ambitu membranam habet veluti fimbriam verſicolorem, ex qua fila multa & tenuia dependent.

F Eadem caro aliorum oſtreorum carne dulcior & tenerior eſt, faciliùs concoquitur. venerem irrîtat, non acrimoniâ, ſed nutrimenti copiâ. Aqua quæ intus eſt aluum ciet. Super carbones coquuntur, non- *(Color* B) nulli olei, piperis & ſalis tantillum iniiciunt: Pectinis teſtæ non ſemper eiuſdem ſunt coloris: quædam *Lib. 3.* enim rubeſcunt, quędam albicant, aliæ nigricant. Diphilus apud Athneæum: Τῶν δὲ κλενῶν ἁπαλώτεροι μέν εἰσιν οἱ λευκοὶ ἄβρωμοι γὰρ καὶ εὐκοίλιοι. Τῶν δὲ μελάνων καὶ πυρρῶν οἱ μείζονες καὶ ἐνεάριοι *(Rondeletius legit* ἐαρινοὶ, *& ſimiliter Vvottonus)* εὔστομοι. Κοινῶς δὲ πάντες εὐστόμαχοι, εὔπεπτοι, εὐκοίλιοι λαμβανόμενοι μετὰ κυμίνου καὶ πιπέρεως. Inter Pectines teneriores ſunt candidi: virus enim non reſipiunt, & aluo faciles ſunt. ex nigris & flaueſcentibus maiores & verni, palato arrident. Omnes in vniuerſum ventriculo grati ſunt, facile concoquuntur, aluum ſubducunt ſumpti cum cymino & pipere.

C Ariſtoteles lib. 4. de hiſt. animal. cap. 4 inter teſtacea quæ ſe mouent Pectines numerat, quos etiam *Quomodo volent & ſe carinent.* volare ait ex nonnullorum ſententia: nam de ferramento quo capiuntur ſæpe exiliunt. Plinius lib. 9 cap. 33. Saliunt (inquit) Pectines & extrà volitant, ſeq; & ipſi carinant: id eſt, ex ſuis teſtis carinam ſibi parant, ſicuti Neritæ, præbentes concauam ſui partem, & alteram *(meliores codices hîc non legunt, alteram)* auræ opponentes, ſic per ſumma æquorum velificant. Strident Pectines, inquit Ariſtoteles lib. 4. de hiſt animal. *An videant.* cap. 9 quoties per maris ſumma nitibundi feruntur, quod volitare dicunt. Pectinibus oculos tribuere videtur Plinius lib. 11. cap. 37. Non omnibus animalium oculi: Oſtreis nulli, quibusdam concharum dubij: Pectines enim, ſi quis digitos aduerſum hiantes eos moueat, contrahuntur, vt videntes. In eandem ſententiam ſcribit hæc Ariſtoteles lib. 4. de hiſt. animal. cap. 8. Pectines quoque admoto digito dehiſcunt, mox comprimunt ſe vt cernentes. Id quod ego in Pectinibus ſæpius experiri volui, ſed ſi digito immiſſo caro vel membrana carni circumpoſita non tangatur, ſe non contrahunt: ſi tangatur, ſtatim claudunt, & digi- *Occultatio.* tum vel aliud quid immiſſum firmè retinent. Teſta intecta (inquit Ariſtot.) omnia latent, vel algore vigente, vel æſtu. Pectines, quemadmodum Purpuræ & Buccina conduntur Canis exortu circiter tricenos (F) dies. Pectines, atque adeò Oſtreæ ac conchæ omnes tum optimæ ſunt, quum grauidæ. Quanquam verò *Generatio.* teſta intecta grauida dicamus, nullum tamen eorum vel coitum, vel partum intelligimus. hoc enim genus ſponte prouenit, ouáque eorum impropriè appellamus partem illam, quæ mollioris nutritionis eſt indicium, (quemadmodum in ſanguine præditis adeps,) quam ob cauſam tum melioris ſunt ſucci. Pectines in locis arenoſis proueniunt, & quemadmodum purpuræ celeriter augeſcunt, quippe qui anno perfician- *Lib. 5. de hiſt. anim. cap 15.* tur autore Ariſtotele. ouum enim quale modò diximus uêre continent, procedente tempore minuitur: deinde totum aboletur. Siccitates pertimeſcunt, & locis quibusdam propter ſummos calores defecerunt.

F Pectines maximi & nigerrimi æſtate, inquit Plinius lib. 32. cap. 11. laudatiſſimi Mitylenis. Eoſdem etiam celebrant Iulius Pollux, & Athenæus. Laudatiſſimi etiam Tyndaride in Sicilia, & Salonis in Dalmatia. *Serm. 2. 4.* Neq; ſolùm in Altino & Antio Italiæ, ſed etiam Tarenti. Horatius:

Pectinibus patulis iactat ſe molle Tarentum. Item in Inſula Alexandriæ in Ægypto.

G Purgatur veſica Pectinum cibo, inquit Plinius lib. 32. cap. 9. nam vrinam cient, & quæ in veſica ſunt modicè detergunt.

DE

DE ALTERO PECTINE, RONDELETIVS.

CONCHA quam hîc exhibemus Pecten est alter (nam Pectines concharum generi attribuit Plinius) quem cum superiore eundem planè esse facilè existimabit is, qui non diligentiùs circumspexerit, sed reuera differt: nam latiores & ampliores aures habet, estque toto corpore longiore strictioréque quàm superior. Prætereà hic testam vtramque Pectunculorum Burdegalensium modo concauam habet, superior alteram duntaxat concauam, alteram planam. Postremo hic concharum quarundam rugosarum ritu rugas siue strias & exochas simplices habet, prior verò singulas ternis aut quaternis lineis à summo ad imum ductis ornatas. B

Hunc Pectinem Itali Romiam vocant, quòd qui è Compostella redeunt (quos etiam Romious lingua nostra vocamus) Pectines huiusmodi multos pileis affixos gestant. A

Carne & sapore à Pectunculis non differunt, sed figurâ: Pectunculi enim rotundiores sunt, & altera tantùm parte auriti, hi Pectines magis oui figurâ & vtrinque auriti. F B

DE PECTVNCVLO, RONDELETIVS.

IN sinu Aquitanico frequenter capiuntur exigui Pectines, qui vulgò Petoncles vocantur. Capiuntur etiam in Normania, vocantúrque Hannons. Romæ Gongole, quasi Conchulæ: sunt enim semper parui, præsertim in Mediterraneo mari, in Aquitanico litore maiores. Alij Coquilles de Saint Iaques appellant, quemadmodum superiores. Pectunculi rectè dici posse mihi videntur. pectinibus enim figurâ similes sunt. A

Concham striatam habent, vtranque cauam, aculeis aliquot paruis armatam. Altera duntaxat parte auriti sunt, aliquando dextra, aliquando sinistra. Horum aliqui candidi sunt, alij rubescunt. E

Carne sunt tenera, molli, gustuiq; gratiore quam superiores Pectines, ob salsi cum dulci permistionem. His atq; aliis Ostreis quidam maximè delectantur, iisq; frequentiùs & copiosiùs vescuntur, vt Burdegalenses & Santones. Qua de causa euenire puto, cur multi apud eos calculo grauiter laborent: omnia enim Ostrea crassi & salsi succi copiam gignunt, qui accedente vini tenuis & generosi liberali potu facilè ad renes permeat, vnde calculi in renibus & vesica gignuntur. Quòd si quis obiiciat vt Pectinum, ita Pectunculorum cibo, vesicam similiter & renes purgari ex Plinio, ac proinde cibo huic detergendi vim aliquam inesse: respondemus in corporibus impuris, atque pituita crassa & multa, ventriculo primisq; venis infarcta tetergentia ad calculum procreandum multùm habere momenti, vtpote quæ calculi efficiendi materiam ad renes deducant: multò magis quæ aperiendi vi prædita sunt, quibus qui alieno tempore vtitur, renum & vesicæ morbum ac cruciatus valdè auget. Hæc de pectinibus. F *Calculi generatio.*

DE PECTINE AVRITO, BELLONIVS.

Rondeletius simpliciter hunc pectinem vocat. nam alter quoq; pecten, & pectunculus auriti sunt, inquit: non hic peculiariter.

IN concharum genere solum pectinem altera parte planum agnoscimus: cuius parte superiore testa tumida, binis vt plurimùm auriculis insignita, emergit: atque ita striata quemadmodum testudines rugis imbricatæ, quæ Nichia dicuntur. Pectines inter biualuium genera, post Pinnam, maioribus conchis præditi sunt: quas habent scabras, reseratiles & clusiles, nullis cardinibus pyxidatim infarctis coniunctas, sed neruo tantùm nigro (vt in ostreis videmus) obfirmatas. Parte plana tanquam prona solo accubant: supina enim tumida aures vtrinque habet, per quas exerere linguam Aristoteles tradit. Sunt tamen inter hos nonnulli vnica tantùm aure præditi. B

Dehiscentibus, si digitum in rimam admoueris, ita se comprimunt, quasi cernere videantur. De horum autem motu sic habet Aristoteles quarto de historia animalium: Concharum (inquit) aliæ se mouent, vt Pectines: quos etiam volare nonnulli aiunt. Quod Aristotelis dictum intelligendum est, quum de ferramento quo capiuntur pectines, sæpè exiliunt: quem motum non quidem gressum, non incessum, non etiã natatum, sed impulsum quendam esse dixeris. Pecten enim cùm præter aliorum normam partem habeat pronam ac supinam, mirum esse non debet, si tantùm potest vt de ferramento exiliat. Hunc enim in vase aqua referto obseruare poteris, eodem modo quo Chamarum genera, se multùm extra testam exerere ac moueri. C

Sunt edendo Pectines, sed non tam grati, quàm Pectunculi, neq; ita frequentes rarò enim capiuntur. F

Cæterùm in Pectinibus ac Pectunculis cancri enascuntur rotundi, quamuis vtrinq; pedibus forpicatis, molliq; cartilagine contecti. B *Cancri eis innati.*

Heracleoticos autem multò magis quàm marinos, vulgares laudare solent.

DE PECTVNCVLO, BELLONIVS.

Nomina eadem Bellonius pectunculo suo attribuit, quæ Rondeletius etiam suo. sed picturæ sunt diuersæ: Rondeletij ab vna parte aurita: quam exhibuimus, pectini enim similior est. Bellonij, neutra: capite testæ ita ferè se colligente vt in Tellinis & Chamis, eam omisimus.

Pectunculus Parisienses & Rothomagenses Petoncles vel Hannons appellare consuerunt. A Pectinibus hoc dissident, quòd parui sint, & vtranque concham (Chamæ modo) tumidam ac concauam habeant, striis rectis asperam. Sed à Chamis tracheis hoc etiam discrepant, quòd Chamæ transuersas lineas, Pectines autem labra in gyrum crenata ostendant. Sunt qui sancti Iacobi conchylia vocent. Anglicum vulgus Cockles vocat: Romani rustici, qui Chamas læues & Tellinas ex mari in forum piscarium adferunt, eos quoque ad mensuram Tellinarum modo diuendunt, quos & Conchulæ nomine vocant, sed Gongolam pronunciare malunt, AB

F Cibis plurimùm expetuntur. Quamobrem eos inter alimenta recensuerunt Medici. Subalbida carne constant, gustui pergrata, quam Græcum vulgus crudam etiam edit. C. Plinius medicus Pectunculos iis dabat, quibus de calore nimio stomachus laboraret: quos tamen inter pisces duræ carnis multis locis recenset. Hoc autem præstantiores censentur, (inquit Wottonus,) quo maiores sunt, testaq; magis concaua, & colore nigriore: æstate quidem (uêre & æstate, Wottonus) optimi, quo maximè tempore augeri, plenioresq; fieri, pro lunari potestate solent. Mitylenenses cæteris præstant, & magnitudine, & succi probitate. Numerosos fert Pontus: sed exiles, & qui non temerè in magnitudinem crescunt.

G Vrinam cient: & ea quæ circa vesicam sunt vlcera vel sordida, iuuant, etiamsi escharam contraxerint.

Alia species. Sunt ex iis quidam, quorum conchæ in superiori parte horrent, iisdemq; quo prædicti canalibus striantur, quos sanè congeneres esse puto.

COROLLARIVM.

A Pectines in mari ex eodem genere habentur: Plinius cum proximè de locustis dixisset, quæ crusta fragili muniuntur. non autem genus proximum, sed remotius, quod pisces exangues complectitur, commune eis esse dicendum est. Pectinum genus striatum, id est pectinatim diuisum, à rugis illis siue imbricaturis nuncupatur, Gillius. Germani conchas biualues omnes generali vocabulo vocant Muscheln/ Moscheln: vt pectines, chamæ, &c. pectines verò priuatim, diui Iacobi conchas, Jacobs Muscheln. Angli verò Muskels peculiariter nominant conchulas illas, quas Bellonius Mytulos: pectinem autem a Scalope/Scalop. Magno in errore versatur Albertus & recentiores, qui pectines pro passeribus (id est planis piscibus illis quos vulgus nostrum platessas nuncupat) accipiunt.

C Pectinum generis quidam arbitrantur eas esse, quas vulgò appellant Conchas S. Iacobi, sed aliæ Oceani litoribus Gallicis cognitæ habentur, Gillius.

Pectunculi, vt ipsum nomen loquitur, exigui pectines sunt: quod bifariam intelligi potest, vt & pectines maiores antequam excreuerint, sic appellentur: & species peculiaris semper parua, qualem Rondeletius depinxit, vna tantùm parte auritam: cui hanc quoque iconem (siue eiusdem, siue cognatæ speciei: quam vnde sim nactus non satis memini) quadrare opinor. Plinius eúmque imitatus Gaza, pectines & pectunculos aliquando promiscuè nominant: Trallianus quoque κτένια, diminutiuo nomine appellans, ipsos simplicicer ctenas, id est, pectines intelligere videtur.) Ab eodem tamen Plinio pectunculi quandoque pro tellinis videntur accipi. Pectunculos nominat etiam Columella 8. 17. item Nonius inter ea quibus similitudo nomen fecit. Affinem ostreis pectines siue pectunculi, quos hodie conchulas dicimus, naturam atque saporem habent. Sunt striatæ, & subrubra carne: & in Tarentino sinu laudatissimæ & grandiores, quæ auriti pectines Latinè appellantur, Iouius. Pectunculus siue pecten minor ab Anglis dicitur Cocle. Germanicè nominemus licet, kleine Jacobs Muscheln: oder Sanct Michels Muscheln.

Pectines diuersi. Audio & pectinum genus quoddam aculeatum Anglos appellare a Fryll: & similiter è cancrorum genere maiam, testa aculeata. Pharmacopœorum vulgus pro concha Venerea pectines vsurpat, Rondeletius, Author quidem Pandectarum, Venerias interpretatur cochleas quæ afferuntur à S. Iacobo. verùm hæ porcellanæ sunt, non pectines, de quibus inter cæteras conchas tractatum est suprà Elemento C. Pectines quidam magni sunt, quibus altera valuularum latior velut tegmen superposita est Aristot. historiæ 4. 4. Iuba tradit Arabicis margaritis concham similem esse pectini insecto, (id est, non secto, non cælato, οὐ διέγλυπται γὰρ, ἀλλὰ λεῖον τὸ ὄστρακον ἔχει,) (Plinius, vide suprà in corollario de Margarita A. vbi de concha echinata dixi, pag. 263. Citharum à Rondeletio dictum piscem Romæ pectinem vocant, vulgo pectenorzo. Purgatur vesica pectinum cibo. ex his mares alij donacas, alij aulos vocant: fœminas, onychas, Plinius lib. 32. cap. 10. sed locus videtur deprauatus, & vel non pectinum legendum, sed solenum: vel Plinium memoria lapsum dicemus. Xenocrates pectines memorat ruffos, candidos, varios: item candidos atque latos.

B Ex Aristotele: Pectines squalente cœlo, *(cum anni pluuij sunt, Massarius)* magis trahunt ruffum colorem. Iam in Pyrrhæo Euripo pectines aliquando desiuerunt, non modò propter ferramentum, quo piscatores abradendo vbertim caperent, verùm etiam propter siccitates. Pectines biualues sunt, & clusiles. Se concludendo tuentur. Testæ eis pectinatim diuisæ sunt. Reseratiles sunt: ab altero enim latere nodo ligantur. Ouum dictum, altera tantummodò parte eis fit. Κτεὶς τραχυόστρακος, ῥαβδωτός, Athenæus ex Aristotele. Conchæ sunt striatæ, testis biualuibus, altera tamen tumida, altera plana, binísq; auriculis angularibus, Massarius. Pectines vbi maiores aut præstantiores habeantur, dicetur in F.

C Pecten testati generis & expedis, potissimùm plurimúmque se mouet volatu, Aristot. Loligo etiam volitat extra aquam se efferens, quod & pectunculi faciunt, sagittæ modo, Plinius. Aquatilium pectines stridêre cum volant, traduntur, Idem. Quoniam sua cuique potest esse sententia ego non existimo pectines volare posse per aëra. cum enim callo illo interiori ambæ testæ adeò connexæ sint, vt difficilè diuelli queant, non possunt ita liberè aperiri, vt volare valeant. quamobrem volare hoc in loco pro salire celeriter in modum volatus, & discurrere de loco ad locum potiùs interpretarer. pectines enim tanta velocitate dehiscunt, vt ex vehementi repercussione saliant & superiactent, vt quasi volare videantur, Massarius. Pectines aliquandiu in arena (aliâs, in secessu) latent, vt & purpuræ, Aristot. Conduntur in magnis frigoribus, ac magnis æstibus, Plinius. Sponte naturæ in harenosis proueniunt, Idem. Vêre pectines, limaces, hirudines eodem tempore euanescunt, Idem. Nocet eis siccitas, & vt deficiant in causa est, Aristoteles.

D Vrtica noctu pectines & echinos perquirit, Plinius. Vrticæ quoddam genus pectines, in quos offenderit, corrodit, Aristot.

Ferramento quodam piscatores abradendo pectines capiunt, Aristoteles. Limosa regio idonea est educandis conchyliis, & ostreis, purpurarúmque tum concharum pectunculis, Columella de piscinis loquens.

quens. Pectinum maiorum vsus est alicubi in templis ad salem continendum qui consecratur.

Concha salis puri, Horatius.

Mures sunt Aeni, aspera ostrea plurima Abydi, Mus Mitylenæ est pecten cutadrum quæ apud Vmbraciæ finis: Versus Ennij corrupti, quos citat Apuleius Apologia 1. Ii aliqua ex parte restaurari possunt ex Archestrati apud Athenæum versibus, vnde etiam translati sunt: Τοὺς μῦς Αἶνος ἔχει μεγάλους, ὄστρεα δ' Ἄβυδος. Τὰς ἄρκλους Πάριον· τοὺς δὲ κτένας ἡ Μιτυλήνη· Πλείστους δ' Ἀμβρακία παρέχει, καὶ * ἄπλατα μετ' αὐτῶν. Pectunculus Chios inter cibos electiles numeratur à Gellio. Methymnæos pectines olim celebres fuisse, authores sunt, Philyllius, Pollux, & Clemens in Pædagogo. Galenus in libro de boni & vitiosi succi cibariis, pectines crassi admodum succi esse scribit: & succum eorum aluum ducere, non secus ac lactis serum. Stomacho apti sunt duri ex media materia pisces, ostrea, pectines, murices, &c. Celsus. Pectines chamis alunt vberiùs, sed succi peioris sunt, & excretioni minùs faciles, Hicesius. Myes (Mituli) Ephesij, eisq; similes, succi bonitate vt pectines superant, ita cedunt chamis. Archigenes apud Galenum de compos. sec. locos, pectines connumerat iis, quæ stomachicis in cibo conueniunt. Aluum simul & vrinam cient, Athenæus. Qui candidi sunt atque lati, dulciores habentur: sed candidi, duri: rufi, virosi: varij, mediocres sunt, Xenocrates. Diphilo tamen candidi, molliores sunt. Concoctionem pectunculi faciliùs admittunt quàm ostreæ. Sapore sunt dulciore: at nimiam illam dulcedinem per cocturam exuunt. Aluum magis mouent iurulenti assis: & quò magis assentur, eò minùs succi congeniti erit reliquum, minúsque aluum tentabunt: si in suis testis assentur, magis nutrient, Wottonus. In colico affectu sumantur pisces duriore carne præditi: & ex testaceis pectines, ostrea, &c. Trallianus. In cardialgia cibi conueniunt, qui non facilè mutentur aut corrumpantur, quíque mordacitati & acrimoniæ molestorum humorum resistere queant, vt sunt astaci, pectunculi, &c. Idem. Et alibi: In vomica, (empyemate,) si salsus & biliosus humor est, pectines aut buccina, aut astacum, aut locustas dare non est alienum. Tympanicis testacea quædam, vt buccina, pectines, rarò & modicè solius voluptatis gratia offerre conuenit, Idem. Nihil ex eis quod pingue est sumant, vt *(sed)* isicos, pectines & conchylia, Plinius medicus 5.1. Podagram pituitosam præcedit ferè plurium ciborum, & vitiosos succos generantium vsus, vt isiciorum, pectinum, buccinorum, &c. Trallianus.

Pectunculi salsi triti cum cedria pilos in palpebris inutiles, euulsos cohibent, Plinius. Pharmacopœorum vulgus pro concha Venerea pectines vsurpat, Rondeletius. Contra dorycnium in cibo iuuant pectines, buccina, &c. Nicander. G

Κτεὶς oxytonum scribitur apud Eustathium & Varinum. in Athenæi codice circumflexum reperi, quod non probo. hinc datiuus pluralis τοῖς κτεσὶν, apud Aristotelem: κτένεσι verò poëticum est. Βελόναις τε, κτένεσί τε, Archippus. Nominatur autem κτεὶς, παρὰ τὸ ἐκτείνειν τὰς τρίχας, vt refert Eustathius. hoc est, pecten instrumentum quo capilli pectuntur & extenduntur. E Dictionariis Varini & Hesychij. Κτεὶς, κτενὸς, τὸ κτένιον, παρὰ τὸ ἐκτείνειν τὰς χεῖρας, ἢ τὰς τρίχας. κτεὶς δὲ ἐπὶ τῆς θαλάσσης, παρὰ τὸ ἐκτείνεσθαι καὶ ἁπλοῦσθαι. Κτένιον, ᾧ κτένομεν τὰς φθεῖρας: καὶ τὸ τοῦ ποδός. Κτένας, τοὺς τῶν χειρῶν καρποὺς, (metacarpia potiùs,) καὶ τῶν ποδῶν, καὶ τὰ στήθη, μεταφέροντες ἀπὸ τῶν εἰς τὰς τρίχας ἐπιτηδείων κτενῶν. λέγουσι δὲ καὶ τὰς νωταίας πλευράς. Κτεὶς, τὸ ἐφήβαιον: τὸ μόριον, ἤγουν τὸ αἰδοῖον, καὶ τὸ τῶν τριχῶν κάλλωπτρον. Κτένια τῶν κιθαρῶν, οἱ ὑπερέχοντες ἀγκῶνες λέγονται. Nostri hanc in cithara seu testudine Musico instrumento partem, collum eius appellant: Lautenkragen. Ἢ δὲ τῶν τριχῶν σαγήνα τῷρα πίξινον κτένα, Suidas ex epigrammate innominati. Κτεὶς μόριόν τι τῶν κρυπτομένων τοῦ ἀνθρωπείου σώματος διὰ τὰ περὶ αὐτὸ ῥαβδώματα οὕτω καλούμενον, Eustathius. Quatuor anteriores dentes, qui in meditullio constituti habentur, Græci diuersis nominibus appellant, toméas, dichastêras, ctênas, gelasinos: vocabulo primo ab insectione ducto, altero ab diuisione, tertio quòd concidant, &c. Cælius. Κτεὶς Græcis, pecten Latinis, textorium instrumentum est, dictum (vt quidam scribit) quòd fila in telis figat. (nostri folium appellant, ein Blat/oder Kamb/) *Arguto coniux percurrit pectine telas*, Vergilius 1. Georg. Πεντέκτενα (lego Πεντάκτενοι, χιτωνίσκοι παρὰ τὴν ἂν πορφύραν ἔχοντες, πέντε κτένεσιν ἐνυφασμένοι, Pollux. Textoris pectine percussæ lacernæ, Iuuenalis Sat. 9. Vnci pectinis moderator, Claudianus 2. in Eutropium. Pecten, quo explicamus capillos Plautus Captiuis: Sed vtrùm strictim ne attonsurum dicam esse, an per pectinem, nescio. De pectine est epigramma apud Martialem libro 14. *Deducit crines pectine Cytoriaco.* Est etiam pecten instrumentum quo pannus è lanis nuper contextus raditur: nostri à carduo denominant ein Karten/ oder Kartertschen. Item quo linum & cannabis depectitur & purgatur, de quo plura attuli in Echini Philologia. Pecten, cratis dentatæ genus, (nostri vocant ein Egken:) stylis ferreis ad colendum terram, & aliquando metendam segetem. Columella lib. 2. Sunt autem metendi genera complura. multi falcibus verriculatis, atque iis vel rostratis, vel denticulatis, medium culmum secant: multi mergis, alij pectinibus spicam ipsam legunt: idque in rara segete facillimum, in densa difficillimum est. Ouidius 1. de Remed. H.a.

Temporibus certis desectas alligat herbas, Et tonsam raro pectine vertit humum.

Nostri hoc instrumentum vocant ein Rächen: quo vertitur & raditur humus, (vnde & rastrum dicitur,) & gramen resectum colligitur. eodem rustici ad glebas confringendas vtuntur. grammatici dictum aiunt quòd terram radat, & fodiendo conculcet, &c. Pecten, pubes, hoc est locus vbi pili apud verenda nascuntur. Græcis quoque κτεὶς, (vt suprà indicaui ex Varino & Eustathio:) nostris der Sturmbühel. Inguina traduntur medicis, iam pectine nigro, Iuuenalis Sat. 6.

Pecten, musicum instrumentum quo citharam pulsamus. Iam pectine pulsat eburno, Vergilius 6. Æneid. Crispus pecten, Iuuenalis Satyr. 6. Græci plectrum (πλῆκτρον) dicunt. *Pectines in ligno.*

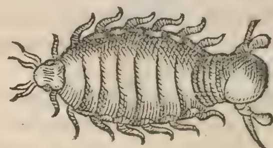
Pectines à Plinio dicuntur in arboribus & earum materia, per longitudinem rectæ pectinum modo lineæ & interualla, Græci κτηδόνες. in quibus autem variant pectinum illorum lineæ & interualla, adiicere Plinius solet aliquid, quo varietas illa possit indicari, obliquos, crispos, nodósve dicens, Autor Promptuarij. Nostri in ligno hos veluti neruos, appellant annos, die Jahre. Sunt autem venæ, seu fibræ, & diuisiones in lignis pectinum modo, hoc est διαφύσεις, discriminationes. Vide Marcellum Vergilium in Dioscor. lib. 3. cap. 1. & lib. 1. cap. 110. Κτηδόνες, τριόδοντες (hîc distinxerim) ἰχθύες, καὶ θηρίδια: καὶ ἐπ' εὐθείας τῶν ξύλων ἐκφύσεις Suidas & Varinus. Κτήδων, (paroxytonum: meliùs oxytonum, (τριόδους, Hesychius. Quòd si κτηδόνες etiam

pisces

pisces aliqui dicuntur, non alios fortè quàm κλένας (id est pectines) esse coniiciemus: etsi hi testati sint, nec propriè pisces. Abies ima cum circumcisa quadrifluuiis disparatur, Vitruuius Architect. 2. 8. Philander interpretatur, quadripartito venarum cursu, vt loquitur Plinius. qui & fluuiatam ob id abietem vocat. *(Nostri quoq; vulgò pectines & venas in ligno, præsertim crispas, & camelotæ, vt vulgò vocant, vestis ductus imitantes, aquas nominant.)* Theophrastus libro de plantarum historia quinto, tradit arborum τετραζόυς, hoc est quadripartitas dici, quibus in vtranq; partem medullæ, bini venarum cursus naturæ contrariæ, pertendunt: διζόυς, id est, bipartitas, cursum venarum vnum tantùm in vtranq; partem medullę gerere, eosdemq; inuicem contrarios habere: μονοζόυς siue simplices appellari, quę vnum duntaxat venarum habent cursum. Theodorus Gaza (si credimus Hermolao) vertit quadriuiuas, biniuiuas, & vniuiuas: quòd τετραζώυς, διζώυς, & μονοζώυς legisset: manifesto errore. Plinius significantiùs transfert, quæ habeant quadripartitos venarum cursus, bifidos, aut omnino simplices, Hæc Philander. Apud Galenum libri de fasciis caput 110. inscribitur Pecten seu vinculum suspendens ad colem. Est Pecten Veneris herba apud Plinium à similitudine Pectinum dicta, nota hodieq; elegantioribus medicis. Ctenites lapis à Ge. Agricola memoratur. Germanicè Kampstein interpretatur. Kamp enim pectinem instrumentum capillis pectendis aptum significat. Striatus est (inquit) omninoq; pectinis effigiem repræsentat. color illi plerunq; cinereus, &c. Mihi non tam quòd pectinem instrumentum, quàm quòd eiusdem nominis testatum in mari animal præ se ferat ctenites lapis dicendus videtur: sicut & alij complures: vt conchites, strombites, myites, &c. Veteres tamen eius meminisse non puto. Nuper lapideos aliquot pectines, naturæ lusus, marinis simillimos, medicus & philosophus insignis Dominicus Montisaurus Veronensis ad me misit: quos ego Ctenitas lapides appellârim. Pectinum genus (de animali loquitur) pectinatim diuisum est, Gillius. Dentes in circuitu marginum habent pectinatim *(vt serræ dentes solent esse)* spissatos, Plinius lib. 32. Pectinatum tectum dicitur, à similitudine pectinis, in duas partes deuexum, vt testudinatum in quatuor, Festus. Philander tecta pectinata, à Vitruuio displuuiata dici coniicit: quæ fiant trabium iunctis capitibus mutuo innexu, paribusq; contra se ponderibus, pedibus imis diuaricatis.

DE PEDICVLO MARINO, RONDELETIVS.

Lib. 5. de hist. anim. cap. 31.

A EST inter insecta pediculus marinus, qui cum pulice conspirat ad infestandos pisces, & tenui crusta integitur. A Græcis vocatur φθεὶρ θαλάττιος, qui duplex est apud Aristotelem: unus, *(piscium hic, non insectorum generis est. exprimit enim Aristoteles piscem esse, vocari autem pediculum)* qui in mari, quod est à Cyrena ad Ægyptum circa delphinum est: qui omnium pinguissimus B fit pabuli copia, quæ delphini opera suppeditatur. Alter pediculus est, quem hîc depinximus, maioris fabæ magnitudine & latitudine, scarabeo terrestri similis. Corpus ex aliquot tabellis, veluti locustæ, vel squillæ cauda constat. ante os duo cornua breuia habet. vtrinque pedes multos, incuruos, in acutum desinentes.

C Piscibus ita hæret, vt eripi non possit. Sugit vt hirudo, nec priùs abscedit, quàm tabidum & exuccum piscem rediderit. Reperitur ceruici mugilum, luporum, & saxatilium piscium affixus.

Verum pediculũ mar. se exhibere.

Contra Bellonium.

A Hunc pediculum marinum esse Aristotelica descriptio apertè indicat: Ἐν δὲ τῇ θαλάττῃ γίνονται μὲν ἐν τοῖς ἰχθύσι φθεῖρες, ἔτοι δ' οὐκ ἐξ αὐτῶν τῶν ἰχθύων, ἀλλ' ἐκ τῆς ἰλύος. εἰσὶ δὲ τας ὄψεις ὅμοιοι τοῖς ὄνοις τοῖς πολύποσι, πλὴν τὴν οὐρὰν ἔχουσι πλατεῖαν. In mari sunt *(nascuntur)* piscium pediculi, non ex piscibus ipsis, *(vt in terrestribus animalibus, quorum pediculi ex ipsis enascuntur,)* sed ex limo generati: sunt autem aspectu asellis multipedibus similes. nisi quòd caudam latam habeant. Qui igitur ὄνους, qui Latinè multipedæ dicuntur, quæ sub aquario vase stabulantur, cognouerit, facilè ex earum specie pediculum marinum agnoscet. Vnde perspicuum fit turpiter hallucinatum fuisse authorem libri de aquatilibus, qui pediculum marinum asilum siue œstrum Aristotelis appellauerit: quem asilum Aristoteles statim post pediculum longè diuersum describit: Τισὶ δὲ τῶν θυννων οἶστρος γίνεται μὲν περὶ τὰ πτερύγια: ἔστι δὲ ὅμοιος τοῖς σκορπίοις, καὶ τὸ μέγεθος ἡλίκον ἀράχνης. Asilus sub quorundam thynnorum pinna oritur, specie scorpionis, aranei magnitudine. Si asilus scorpioni similis est figurâ, vbínam quæso in asilo tuo ea repræsentatur? ubi cauda longa & stricta? vbi in eodem aranei magnitudo? Hæc apertè conuincunt, te neque asilum vnquam vidisse, neque traditam ab Aristotele eius descriptionem diligenter legisse. Sed de asilo aliâs: cuius veram effigiem in orcyno depinximus supra branchiarum pinnam, quia sub pinna videri non potuisset. *(Orcynum dabimus infra cum thinno. sed suprà etiam Elemento A. asili historiam & iconem reperies.)*

G Vocant in mari pediculos, (inquit Plinius lib. 31. cap. 7.) eosq; tritos instillari ex aceto auribus iubent. Et paulò pòst (cap. 8.) Rigor ceruicis mollitur cum marinis qui pediculi vocantur, drachma pota. Ego eorum cinerem ad vlcera capitis manantia valere sum expertus.

IN stagnis etiam marinis nascuntur Pediculi, ita conglomerati vt pisces etiam hamo iam captos absumant. A marinis neq; figura, neq; victus ratione, neq; viribus differunt.

DE EODEM, BELLONIVS: QVI TAMEN ASILVM *hanc bestiolam nominauit. Nos de vero asilo supra in A. elemento.*

B Asilus marinus, Oppiano Oestrum terrestri Millepeda longè maximus *(maior,)* vtrinq; octonos pedes habet, in ambobus lateribus sedecim. Octonis quoq; in tergore tabellis loricatur: quæ totidem vtrinque pedibus respondent. Priorum pedum vngues ad caput, posteriorum autem versus caudam reflectuntur: (C) *(Hoc in Rondeletii pictura non ita apparet:)* ex quo eum & antrorsum & retrorsum ingredi posse credibile est. Vnguibus pisces quos apprehendit, strictè continent, subitq; eorum squamas, nec inde vnquam abscedit, donec eos eroserit. Erythrinos, Dentales ac Sargos edit, vt in Corcyra Mullum à duobus Asilis vtrinq; penè desquamatum aliquando viderim, tametsi Mulli plerunque Oestros absumant.

B Oculos habet paruos, nigros aliquantulum eminentes: atq; in orbem, vt terrestris millepeda se contrahit.

C Prægnans plærunque reperitur. Versatur in limosis portubus, & spurcitia refertis,

COROL-

COROLLARIVM.

Animal illud marinum, cuius iconem nescio vnde nactus, apposui, si pediculi marini species non est, quò referédum sit dubito. Rondeletium quidem pediculum marinum verum exhibuisse, dubium mihi non est. nam & ante multos annos à Cornelio Sittardo, eandem quam Rondeletius dedit picturam, pediculi marini nomine accepi, cum vulgari Italis nomine Pedotzo marino. Germanicè interpretor, Wasserlauß/ Meerlauß. sed in dulcibus etiam aquis insecta quædam sic appellari audio, Wasserlauß: de quibus nonnihil supra inter Insecta aquatilia 1. Elemento diximus. Iis hamo infixis pisces inescant piscatores nostri. reperiuntur anno toto, veris etiam initio, & sub glacie. Eiusdem generis fortè & Ἔρπηλαι sunt, à recto singulari ἑρπήλη, si rectè legitur apud Athenæum Numenij versus recitantem de piscium escis: Ἠὲ καὶ ἑρπήλας δολιχήποδας, ὁππότε πέτραι Ἀμμώδεις κλύζονται ἐπ᾽ ἄκρῃ κύματος ἀγῇ. Ἔνθεν ὀρύξασθαι, θέμεναί τ᾽ εἰς ἄγγος ἀολλεῖς. proximè autem dixerat iulos etiam, id est lumbricos in litore fodiendos. Ἑρπήλη igitur vel Ἔρπυλλα, litoralis quidam & fossilis vermis fuerit, multis longisque pedibus repens, inescandis piscibus idoneus. non est autem scolopendra. eam enim alibi priuatim nominat Numenius. Aristoteles genus pediculi marinum simplex vnumq; esse author est: quod vbique proueniat, sed maximè in foraminibus & cauernis. Adeò nihil non gignitur in mari, vt cauponarum etiam æstiua animalia, pernici molesta saltu, aut quæ capillus maximè cælat, existant: & circumglobata escæ sæpè extrahuntur. quæ causa somnum piscium in mari noctibus infestare existimatur: Plinius ex Aristot. cuius hæc sunt verba quarta de historia: Pisces enim vel manu facilè caperentur dum dormiunt, nisi pediculis, & pulicibus appellatis solicitarentur. Nunc verò si somno dati immorentur, noctu ab innumera multitudine illarum bestiolarum occupati absumuntur. Gignuntur hæc in profundo maris tanta fœcunditate, vt etiam escam de pisce emollitam, si diu in vno manserit, totam corrodant atque absumant: & quidem sæpenumero piscator escam demissam glomeratis vndique his bestiolis perinde vt pilam recipit, (attollit.) Chalcis vitio infestatur diro, vt pediculi sub branchiis innati multi, interimant: quod nulli ex cæteris accidit, Aristoteles historiæ 8. Rondeletius bestiolas quasvis infestas pediculorum nomine hoc loco intelligit. Infestantur & alij quoque pisces pediculis, vt dictum est, sed non innatis. non igitur simpliciter pediculi, sed pediculi innati, peculiare chalcidi malum est. Piscium quibusdam ipsis innascuntur, quo in numero chalcis accipitur, Plinius.

A C G H. a.

Pediculi philologiam ad librum de insectis differo. H

SVNT & in piscium genere parasiti, vt pedunculus (φθεὶρ) appellatus: qui ex iis quæ delphinus ceperit, (superfluis nimirum & intercidentibus,) victitat. itaque ex eius præda, tanquam ex locupleti mensa refertus pinguescit. eo nimirum delphinus tantopere delectatur, vt cum ipso libenter quæ comprehenderit communicet, Ælianus. Videtur huic pisci nomen à distenti corporis plenitudiue factum, nam & in animalibus pediculi nutrimento repleti distenduntur immodicè.

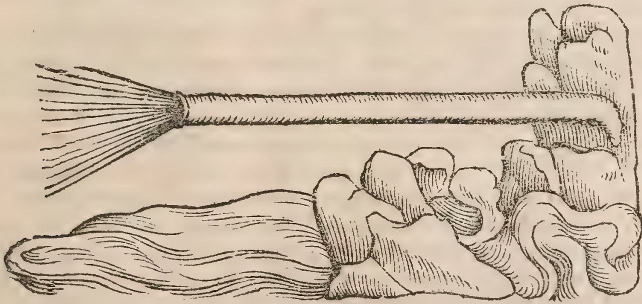
PELAMYS cum thunno est.

PELIAS nominatur à Numenio apud Athenæum, nisi corruptus est versus. Χάννας τε, πελίας τε, καὶ ἐντυχίην πίπνον. Πελίας quidem serpens est, πελειὰς verò columbæ genus.

PELTA. Vide in Coracino.

PEMPHERIDES pisces parui sunt Numenio apud Athenæum. ---ἄλλοτ᾽ ἐρυθρὸν Κόκκυγ᾽, ἢ ὀλίγας πεμφηρίδας, ἄλλοτε σαῦρον. Cæterùm πεμφρηδὼν (ὀλίγη cognominata in Theriacis Nicandro,) inter insecta: & à Theodoro conuertitur teredo.

DE PENICILLO MARINO, RONDELETIVS.

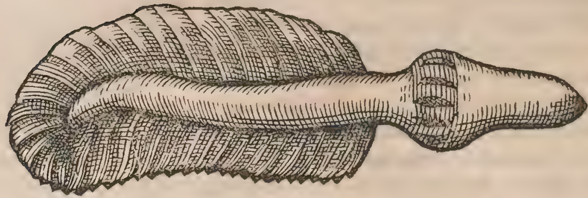

ASIMILITVDINE penicillorum quibus pictores vtuntur, qui ex caudarum extremitatibus fiunt, vel eorum quibus albarium tectorio parietum inferunt, Penicillum marinum vocamus, id quod hîc exhibemus. figura enim aptissimè quadrat, vt apparet. A

Tubulus est testaceus molli quadam & laxa substantia saxis alligatus, ita vt aquarum undis cedat, & agitetur. In cauo carnosum quiddam continetur, colore varium: est enim quoddam flauum, alia alio colore perfusa sunt. Quum id carnosum se exerit, frondem expandit, vt in pictura expressi. In saxis circa Lerinum insulam reperitur, Hæc ille. Vocantur & in spongiarum genere quæ mollissimæ sunt, penicilli. Dentalis quoque tubulus marinus est, vt in purpura dixi: sed prædura & silicea substantia. B

DE PENNA MARINA, RONDELETIVS.

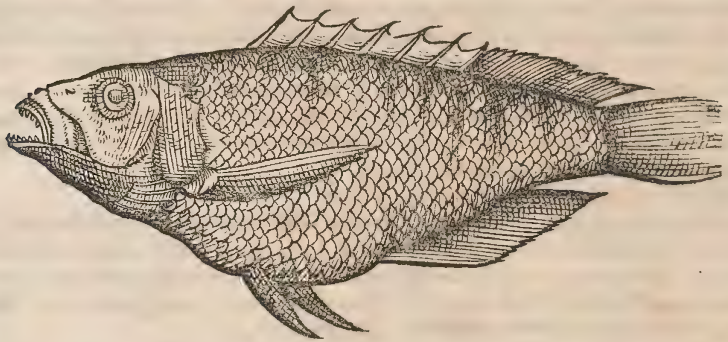
APTIVS mihi non videor zoophytum id nominare quàm Pennam marinam. Est enim pennis magnis iis, quæ in pileis gestari solent, persimilis. Nostri tamen piscatores formæ extremi alterius similitudine inducti, Mentulam alatam vocant. Est enim ea pars peni sine præputio, id est, glandi similis: altera verò parte pennam refert. Pars illa crassior quæ glandis specie est, scissuras aliquot habet, quales sunt branchiarum scissuræ in Galeis. Quæ pennam repræsentat, festucis tenuibus constat, quæ alumini scissili similes sunt. iis substantia alia quædam tenera innititur. A B

C Noctu maximè splendet, stellæ modo, ob candorem & læuorem, Hæc ille. Est autem inter vrticas quoque à Rondeletio exhibitas, species vna quæ frondem pennæ fermè instar explicat. Pennam marinam aliam, rubentem, linea per medium cauleum alba, fronde simili verè, sed parte altera quæ fronde caret, longiore, simplici, nulla cum glande similitudine, Cornelius Sittardus olim ad me misit, his verbis adscriptis: Pennam marinam Aristoteles inter zoophyta collocat. hanc vidi ipse apud Gysbertum Horstium Romæ. Ego pennæ marinæ nec Aristotelem, nec alium quemquam veterum meminisse puto, hoc quidem nomine.

PEPRADILÆ, & PEPRILI, Πεπραδίλαι, Πεπρίλοι, ab Hesychio & Varino ceu pisces quidam nominantur. Aliàs Petradilæ, vide infrà.

DE PERCA MARINA, RONDELETIVS.

QVI de rebus citra διορισμὸν disputant, eos sæpè labi, errare, & de rebus perperam iudicare necesse est. Quod cùm in aliis artibus, tum maximè in Medicina pernitiosum est. Sic enim & venenum pro medicamento, & noxium alimentum pro salubri proponi ægrotis potest: maximè verò in alimentorum
F delectu imperitos falli constat, vt in perca: quam cùm & à Galeno & veteribus omnibus commendatam esse sciant, ægris omnibus fluuiatili vt vescantur, imperant, nec marinam cognoscentes, nec à fluuiatili discernentes, quæ tamen succo substantiáque plurimùm dissident. fluuiatilis enim, dura est, & glutinosa: marina, tenera & fragilis. Duæ igitur sunt percarum differentiæ: altera marina est, altera fluuiatilis. De
A marina nunc loquimur. Πέρκη à Græcis dicitur, aliquando περκίς, à Latinis perca. Græci etiam hodie antiquo nomine vtuntur. A nostris perche de mar dicitur.

B Piscis est marinus, saxatilis, squamosus, rufi coloris, ore mediocri, dentibus acutis. lineas multas in lateribus habet à dorso ad ventrem descendentes, alias rubescentes, alias nigrescentes, siue purpurascentes.
Libro 7. Vnde percas αἰόλας vocauit Epicharmus apud Athenæum, id est, varias. Pedali est magnitudine: branchiis, pinnarum numero, caudâ saxatilibus aliis similis. Ventre est prominentiore. Podex in medio ferè est cor-
A pore, à quo pinna longa protenditur. Venter ex albo purpurascit vel liuescit. Vt toto reliquo corpore, ita capite est vario. Ventriculo magno cum appendicibus multis, id quod etiam testatur Aristoteles libro 2. de Hist. animal. cap. 17. Intestinis satis latis, in quibus vermes frequenter reperiuntur. Athenæus lib. 7. ex Aristotele, ἐν τῷ περὶ ζωικῶν scribit, ἀκανθοστεφῆ εἶναι καὶ ποικιλόχροα, φυκίδα: Τῶν δὲ γραμμοποικίλων, πλαγίαις τε ταῖς ῥάβδοις κεχρημένων πέρκην. καὶ παροιμία δ' ἐστὶν, ἕπεται πέρκη μελανούρῳ. Ex quibus perspicuum fit nos percam veram hîc depinxisse: vbi pro κεχρημένων, legendum est κεχρωμένων: id est, percam ex iis esse pisci-
H. h. bus, qui lineis variis & transuersis colorati & depicti sunt: estq; prouerbium, Sequitur melanurum perca: & alibi, πέρκαισι κασιγνήτην μελάνουρον, id est, percarum ducem melanurum appellat Numenius: quod fortasse percæ prudentiæ tribuendum est, quæ cum melanurum callidum esse præuideat, vixq; capi, (vt capite de melanuro dictum est,) eum vt tutior sit, sequitur. quanquam Erasmus de infida societate parœmiam interpretetur.

F Percam in veris saxatilibus numerat Galenus libro tertio de facultat. alimen. quare molli fragilíque carne fuerit, optimíque succi, sed de marina loquitur. Athenæus tamen gobios similes esse percæ scribit, qui succi bonitate veris saxatilibus pares non sunt. Ius ex percis aluum mollit.

G Coërcent carcinomata, percarum capita salsarum: efficatiùs, si cineri earum misceatur sal, & cunila capitata, oleoq; subigantur, inquit Plinius. *Lib. 32. cap. 10.*

F Optima redditur, si farina cõspersa in sartagine frigatur, vel in craticula assatur: nam elixa tota diffluit.

DE EADEM BELLONIVS.

B Perca marina à fluuiatili non solùm corpore, sed etiam pinnis maximè differt. Marina enim continuam ac solam in tergore pinnam habet, cùm tamen fluuiatilis duas in in dorso ferat. Simillima est Channæ, sed crassiori corporis compage constat. Nullam (quòd sciam) ex Oceano vsquam vidi: Massiliæ tamen frequentissima est. Ac, quod ad coloris vtriusque Percæ diffidentiam attinet, hoc præcipuè animaduertendum est: marinam Percam ex colore veluti sanguineo nigricare: transuersas habere in lateribus zonas, la-

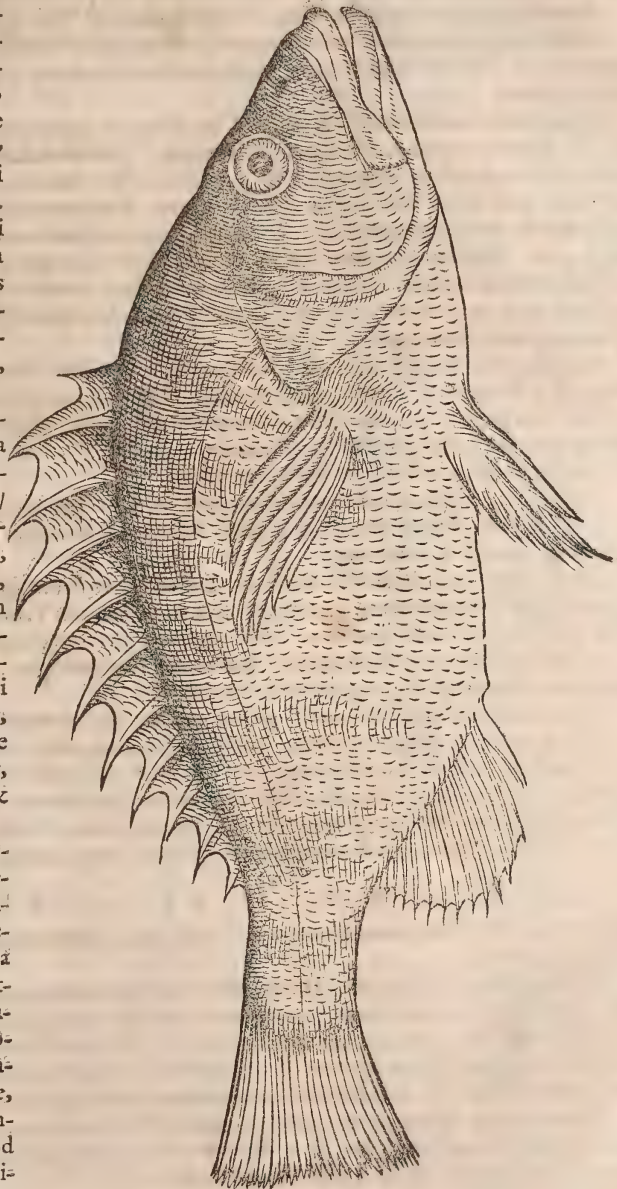
nas, latas, à dorso productas, & pinnam in tergore continuam. Cæterùm nunquam maior, quàm fluuiatilis, excrescere consueuit. Dentes lupi modo paruos habet: squamis tegitur asperrimis: branchias habet vtrinq; quaternas, easque duplices, nouissima excepta. Viuax est Callionymi modo: linguam non habet (C) manifestam, sed quatuor ossicula in faucibus aspera, quibus viuorum pisciculorum cibum (gulosa enim (C) est ac carniuora) in stomachum demittit: Oppianus:

----piscator promptius in æquor Demittit Percas, & Niliacos coracinos.

COROLLARIVM.

Hanc iconem Venetiis olim cum aliis ad me missam, Percæ mar. esse coniicio, cum aliâs, tum propter maculas transuersas fuscas, punctis nigrioribus notatas, vt pictura præ se fert, interuallis rubicundis: ad latera ex russo subflauus color est, &c. sed aculeus ab ano, non videtur conuenire Percæ.

A

Percæ pisces amnici siue fluuiatiles ac marini sunt Plinio. Aristoteles quoque marinam fecit & fluuiatil. Percides, idem quod percæ, vt Aëtio videtur, Hermolaus. Plinius in catalogo piscium libro 32. pro diuersis habuisse videtur, cum bis numerârit. Ius ἰυλων καὶ περκῶν apud Æginetam legimus, vbi Dioscorides ἰυλίδων καὶ περκίδων habet. Multa sanè piscium nomina duplici terminatione proferuntur: quarum altera in *is* oxytonum exit: vt pluribus ostendi in Loligine maiore. Percæ Latinum *(imò Græcum à Latinis receptum)* nomen etiam nunc retinent, Gillius Gallus, & Massarius Italus. Hispani etiam Percha vocitãt, & Germani Bersich / Barß. Nos ne marina cũ fluuiatili confundatur, hanc simpliciter ita nominabimus: illã Meerbarß / Meerbersich. Apud Borussos Germanos Bertschge vocatur marinus piscis, subfuscus, dodrantalis, gratus in cibo, & solidæ carnis: non alius puto quàm perca: etsi Bellonius percam ex Oceano nunquam se vidisse scribat. Albertus percam marinam piscibus qui circa litora maris Germanici, hoc est, Oceani capiantur, adnumerat. Perche & Gallicum & Anglicum nomen est, vtriusque puto de fluuiatili simul & marina perca vsurpari solitum.

Cæterum vt Bramæ marinæ species multas feci, non quòd reuera generis vnius species sint: sed similitudine quadam formæ inter se conuenientes pisces diuersos, Germanis ita interpretari volui: quoniam Galli etiam ad Oceanum & Angli, idem faciunt: præsertim vbi aliud & proprium Germanicum nomen non habebam: quod partim inscitiæ meæ, partim inopiæ linguarum adscribendum est: partim etiam naturæ, quòd ferè piscium illorum quos vel omnino, vel noster saltem Oceanus non fert, nomina etiam non extent:) Sic ab aliqua cum perca similitudine alios quoque diuersos pisces seu species eius interpretari nobis licebit: vt channam, phycidem, hepatum Bellonij, & eiusdem canadellam & c

Perca, channa & Phycis similes sunt, Speusippus. Quaternæ ei branchiæ duplici ordine sunt, nouissima excepta. appendices supernè complures circa ventriculum exeunt, Aristoteles. Percas pelagias Romæ rarò videmus. Assimilantur hæ mænis. nam subfuruas habent zonas, quibus ipsæ toto corpore squamosæ & argenteæ distinguuntur. in dorso impares eminent aculei, tenui inter se membrana coniuncti. Propterea Athenæus percam ait esse spinis coronatam, & insigni varietate conspicuam, Iouius: sed quod de perca ille ex Athenæo scribit, falsum est. non enim percæ sed phycidi Athenæus id attribuit, τὸ ἀκανθοστεφῆ εἶ) καὶ ποικιλόχροα: vide suprà in Athenæi verbis à Rondeletio citatis. est tamen perca etiam varia, & spinis ferè vallatur, sed paulò minus quàm phycis, vt exhibita vtriusq; à Rondeletio icon ostendit. Perca Aristoteli (apud Athenæum) γραμμοποικίλ⊕ est piscis, hoc est virgulis & lineis quibusdam varius, in- B

terprete Wottono. ſic & channa ποικιλόγραμμος dicitur. In eo quidem loco, vbi Ariſtoteles ait percam eſſe piſcem τῶν γραμμοποικίλων, πλαγίαις τε ταῖς ῥάβδοις κεχρημένων, Rondeletius reponit κεχρωμένων, eodem manente ſenſu. ſed κεχρημένων etiam legere, & interpretari, habentium, (qui frequens eſt huius verbi vſus,) nihil obſtat. Ἀνθεσίχρως à florido varióque colore perca cognominatur Matroni Parodo. Mneſimachus apud Athenæum percam ſcribit eſſe τῶν καρχάρων, hoc eſt è numero piſcium ſerratos dentes habentium: vt torpedinem quoque & ranam.

C Piſcis eſt ſaxatilis, Diocli apud Athenæum & Plinio. Circà ſaxa muſcoſa & algoſa paſcitur, Oppianus. Perca ſimilis cùm ſit phyceni & phycidi, locis paululum differt, κατὰ τόπους ὀλίγῳ διαλλάττει, Diphilus apud Athenæum. Ouidius in Halieutico percas ſaxatilibus an pelagiis adnumeret dubitari poteſt. Percas pelagias Romæ rarò videmus, Iouius. ſimplicer autem pelagias pro marinis dixit. Albertus ad litora Oceani Germanici percas reperiri ſcribit: non tamen in quouis litore eas reperiri exiſtimandum eſt, ſed aſpero tantum ſaxis & petroſis promontoriis, vt alios omnes qui propriè ſaxatiles dicuntur. Hybernis menſibus (piſces pleriq;) iacent in ſpeluncis conditi: maximè hippurus & coracinus, hyeme non capti, præterquam ſtatis diebus paucis, & iisdem ſemper: item muræna, & orphus, conger, percæ, & ſaxatiles omnes, Plinius.

D Sequitur perca melanurum ducem, vt in prouerbio eſt. Vide ſuprà in Melanuro.

E Percæ hyeme capiuntur, Iouius tanquam ex Plinio, ſed falsò. Plinij verba recitaui proximè retrò in fine ſegmenti C. Percam cirrha vorat, percis ineſcantur anthiæ, Oppianus libro 3. Halieut. de eſcis piſcium loquens.

F Diocles medicus in libro de ſalubribus, vt Athenæo placet, percam è ſaxatilibus qui molliores habeant carnes, (vt ſunt turdi, merulæ, gobij, & phycides) plurimùm laudauit, Iouius. Pulcræ ſunt, gratæque guſtui, & languentibus ſalubres, Idem. Inter ſaxatiles ſcarus excellere ſuauitate creditur. poſt hunc merulæ ac turdi. tertio loco iulides, fucæ, ac percæ. Alimentum autem ex eis non modo ad coquendum facile eſt, ſed etiam ſaluberrimum: vt quod ſanguinem medium conſiſtentia generet, Galenus de aliment. facult. 3.28. Chamæ carne ſunt tenera, ſed duriores quàm perca, Diphilus. Phycen & phycis molliſſimi ſunt piſciculi, minimè viroſi, ſed facilè corrumpuntur: perca verò cùm eis ſit ſimilis, locis (pro locorum ratione in quibus victitat) parum aliquid differt, κατὰ τόπους ὀλίγῳ διαλλάττει, Idem. Ius in percam deſcribitur Apicio lib. 10. cap. 6.

G E percis priuatim ius fit ad alui ſubductionem, Dioſcorides. Percarum vel mænarum capitis cinis, admixto ſale, & cunila, oleóque, vuluæ medetur. ſuffitione quoque ſecundas extrahit, Plinius. Et alibi: Verendorum puſtulas diſcutit cinis è capite percæ ſalſæ, melle addito. Peronæ (malim, percæ) cinis inſperſus, vlcerum putredines omnes ſanat. Kiranides.

H. a. Περκίδια, τὰ, forma diminuta Antiphanes dixit.

Epitheta. Πέρκας αἰόλας, Epicharmus. Πέρκη τ' ἀνθεσίχρως, Matron. Γραμμοποικίλας, Ariſtoteles apud Athenæum.

Perca fortaſſis dicta fuerit à colore quem Græci περκνὸν vocant: de quo nos plura in Capite de accipitribus diuerſis Hiſtoriæ auium.

Thracia regio priùs dicta eſt Perca, Πέρκη, Euſtathius in Dionyſium, & Stephanus. Percote, Stephano Περκώτη, olim Percope, vrbs eſt Troadis, vel iuxta Pontum, quæ Troianis auxilia miſit, teſte Homero. Περκώτην δ' ἐπὶ τῇ, καὶ Ἀβαρνίδος ἠμαθόεσσαν Ἠϊόνα, Apollonius vt citat Stephanus in Abarno.

f. Ad ſartaginem emi gobium, percam, ſparum, &c. Quidam apud Athenæum. apud quem etiam ex Antiphane nominatur πέρκη χιστὴ, cum aliis cibis lautioribus.

h. Sequitur perca melanurum, prouerbium, copioſè explicatum eſt in Melanuro. Pro perca ſcorpium, Ἀντὶ πέρκης σκορπίον: adagium acommodandum vbi quis optima captans, peſſima capit. nam perca piſcis eſt vel maximè laudatus: ſcorpius letalis eſt. quanquam eſt & piſcis huius nominis, contempti ſaporis, de quo magis ſentire videtur adagium. Simili figura dixit Lycophron: Ὁ δ' ἀντὶ πιπποῦς σκορπίον λαιμῷ σπάσας. At ſcorpium ille glutiens pipûs vice. eſt enim pipo auis genus, Eraſmus Rot. Meminit Suidas, cuius hæc ſunt verba: Ἀντὶ πέρκης σκορπίον, παροιμία ἐπὶ τῶν τὰ χείρω αἱρουμένων ἀντὶ τῶν βελτιόνων.

DE PERCA FLVVIATILI, RONDELETIVS.

A B FLVVIATILIS Perca marinæ nomine ſimilior eſt, quàm corporis figura, aut carnis ſubſtantia, aut ſucci bonitate.

F Marina molli eſt carne, tenera & friabili, concoctu facili, boni ſucci. fluuiatilis his omnibus ferè dotibus caret. Quare abſurdè faciunt, qui ea quæ de perca marina dicta ſunt à Galeno libro 3. de aliment. facult. ad fluuiatilem accommodant. Sic enim ſcribit: Præſtantiſſimus inter ſaxatiles voluptatis cauſa Scarus eſſe creditur: poſt hunc Merulæ, Turdi: deinde Iulides, Phycides & Percæ, &c. At fluuiatilis dura eſt carne, glutinoſa, difficili concoctu, nec commendanda, niſi iis quibus duræ carnis piſces probantur.

A Perca non nominatur per antiphraſim, quòd aliis minimè parcat, *(ſiquidem iratus piſces alios pinnis ſuis vulnerat, Adamus Lonicerus,)* vt quibuſdam placet: ſed quia Græcè dicatur Πέρκη & Περκίς, fortaſſe à περκάζειν quod variari ſignificat. Galli Perche vocant.

C Piſcis eſt fluuiatilis & lacuſtris. In viuariis etiam cum Tincis, Luciis, Cyprinis includitur.

B Corpore eſt lato & compreſſo maximè inter fluuiatiles, excepta Brama. Squamis tegitur paruis. Colore eſt vario: maculas à dorſo ad ventrem deſcendentes habet. Pinnæ & cauda rubeſcunt. Pinnæ duæ in dorſo erectæ ſunt, quarum prior maior eſt: duæ ſunt ad branchias, altiores quàm in reliquis fluuiatilibus: Duæ in ventre, vnica eſt poſt anum aculeo innixa. Os illi paruum eſt ſine dentibus. Intus ventriculo eſt medio: hepate diuiſo, à cuius maiore parte veſica pendet, in qua fel eſt tenue & aqueum. Quia carne eſt dura, frequentes ſpinas à natura non accepit.

C Circa litora & frutices parit, vt ſcriptum reliquit Ariſtoteles. Reliqui, ait, ſemel anno edunt oua in ſtagnis fluuiorum & arundinetis lacuum, vt Phoxini & percæ. Siluri & Percæ continentem emittunt fœtum, vt Ranæ: adeò enim fœtus ipſi continuò ſibi cohærent, vt Percæ quidem fœtum quoniam latior eſt, piſcatores in lacu arundine *(ex arundinibus Vuottonus)* glomerent, authore Ariſtotele. Inde euenit etiam vt multas paruas ſimul capiant in lacubus Allobrogum & auerniæ.

Ausonius in pretio habitam fuisse testatur, quemadmodum nunc ab iis qui non nisi duræ & firmæ carnis pisces probant:

Nec te delicias mensarum Perca silebo,
Amnigenos inter pisces dignande marinis,
Solus puniceis facilis contendere Mullis.
Nanq; & gustus iners, solidoq; in corpore partes
Segmentis coëunt, sed dissociantur aristis.

Duritia quidem carnis Mullo parem esse dixerim: sed friabilis non est, nec glutinosi succi prorsus expers, à quibus commendatur Mullus.

Amicitiam Percæ cum Lucio esse ferunt, quemadmodum & cum Tinca, *(scilicet eidem Lucio, non etiam Percæ,)* cuius muco adfricat & illinit vulnera sua Lucius.

Perca fl. à nostro pictore iam prius adumbrata, non ad eius imitationem facta quam Rondeletius dedit.

DE EADEM, BELLONIUS.

Percam Latini vocant, Galli & Angli Perche, Hetrusci Persega, Romanum vulgus Cernam.

Aridis squamis teguntur Percæ fluuiatiles: duas habent in tergore pinnas: marinæ vnicam ac continuam. Marmoris *(Mormyri)* in modum transuersas fert in lateribus maculas, à tergore prodeuntes: branchias vtrinque quaternas, easque duplices: quod item Aristoteles scripsit. Anterior tergoris pinna duodenis firmatur aristis aculeatis. Ea autem quæ ab ano versus caudam fertur, aculeo crenato vallatur. Duas in lateribus pinnas habet, vtrinque vnam, quasi in medio corpore: alias quoque duas sub medio ventre. Dentibus caret, sed habet labia denticulis horridula: caudam bifurcam. Huius piscis hepati non amplius quàm vnus lobus apparet. Duas in pyloro gerit apophyses. Intestinorum reuolutiones paucas habet, fel coloris vitrei sub hepatis lobo maiore, *(atqui proximè lobum hepatis vnicum apparere dixit.)*

COROLLARIUM.

De Perca fluuiatili prædicta quædam proximè in Marina, non est cur repetamus. Itali vulgò Persico (vel Perceco:) nominant, vt circa Larium lacum. Grapaldus miratur nullam in veteribus scriptoribus memoriam extare temuli, barbuli, persici, &c. sed frustra. Aristoteles enim, Plinius, & alij percam fluuiatilem nominarunt. Platina Persicinum dixit, quòd Persici pomi saporem referat, vt ipse putat. ego neque hunc saporem liquidò hunc piscem præ se ferre arbitror: neque nomen ab eo mutuari: sed potiùs à perca Latino Græcoq; nomine Persicum esse interpolatum: nam & nostri Bersich pronunciant. Percam fluuiatilem, marinæ quadantenus similem, modo piscem persecum nominant: vt à perca, perceca, ac deinde persecus sit denominatus: de quo cum optimi saporis sit, Ausonius sic cecinit: *Nec te delicias mensarum perca silebo, Amnigenos inter pisces dignande marinis.* Ex quibus verbis extorquebant aliqui percam fluuiatilem esse, quam modo trutam vocamus, argumento quod eam Germani hodiè phercham aspiratione interposita in vtraq; syllaba pronuncient: sed ij quidem decipiuntur, Massarius.

A Germanis perca fl. Bersich vocatur, sic enim Heluetij efferunt, vt & Mosellani: alij aliter, Bersig/ Bersing/ vel Persick/ vt Encelius scribit: vel Berse/ vt Ge. Agricola: alij Barß/ Parß/ Barsch: posteriora hæc Saxonibus & finitimis in vsu sunt, Frisiis Baerse. Apparet autem omnia hæc nomina à Græco Latinóque Perca esse desumpta. Nos speciem vnam tantùm habemus, cui nomina prædicta propriè conueniunt, & percæ marinæ similior est. Saxones & alij, duas. Maiorem, de qua hîc agimus, quam simpliciter Parß appellant: aliqui Punterparß/ vel Puntelparß/ id est, Percam maculosam: vel Streiffbersing/ quòd maculis vel striis (id est lineis) notetur (transuersis.) sic autem in Albi nominant. vel Grobarsch/ Grawbersich/ id est, percas fusci coloris. Eundem piscem (vel potiùs speciem ei similem) in Oceano nasci audio, longè maiorem. Minorem vocant Kaulparß/ id est, Percam rotundam, & aliis nominibus. nos de ea diximus suprà in Cernua fluuiatili, & mox plura addemus. Percæ nomina apud nostros pro ætate etiam varia sunt: Nam fœtus adhuc nouus & tener Hürling vocatur, id est hornus: paulò maior, sed intra primum adhuc annum, Tränle. Secundo anno, Egle. Tertiò, Stichling. Postremo Reeling/ Bersich/ & (quod inusitatius est) Banserle. Circa lacum verò acronium, præsertim Lindauiæ, pusillam percam similiter nominant Hürling: maiorem Kretzer/ (Constantiæ Stichling:) tertio Schoubfisch/ quæ iam triente aut quincunce (quartadecima parte numi quem bazium Germani nominant) venditur. postea Egle/ vel Renckeregle/ quæ iam ferè obolo, aut quadrantibus quatuor (quatta bazij parte) vænit: & ita excrescit, vt maxima ferè sex obolis (aut sesquibazio) vendatur. Græcè quidem minimas percidia dixerim:

rim: maiores, percidas: maximas, percas. Vocabulum Stichling à pinnis aculeatis, percæ attributum, (sicut etiam Kretzer / eâdem causa) alibi pisciculis paruis tantùm, quos Aculeatos Rondeletius nominat, tribuitur. Quanquam autem percæ quæ in dulcibus aquis degunt, non fluuios tantùm, sed lacus etiam & stagna incolunt, eas tamen omnes fluuiatilium nomine complecti visum est. In nostro quidem lacu, quæ in profundo capiuntur, ab eo ipso Triechteregle nominantur, & colore sunt albiores: quæ verò propiùs ripam, colore magis fusco, à ripa Landegle / ab arundinetis Rooregle / ab herbis & algis Krâbegle vocantur. Percæ Polonicum nomen est Okun, Bohemicum Okaun quanquam aliud etiam ab homine Bohemo accepi, Gezdick.

B Persicinum piscem præcipuum Verbanus lacus & Padus fluuius producunt, Platina. In omnibus ferè lacubus & fluuiis apud nos capitur. circa Argentinam in Rheno, Ilna, Brusca, fossis etiam & stagnis quibusdam. Capitur & in lacu Suerinensi versus Oceanum Septentrionalem Germaniæ: vbi cùm maxima est vlnam *(cubitum)* æquat, vt audio. In Acronio lacu quæ maxima est, sex verè obolis argenteis vænit. In Danubio eas capi testatur Ælianus. Mas pinnas habet rubras, fœmina minimè. cute vestitur aspera & dura, quæ desquamari nequeat, Adamus Lonicerus. Paruus est piscis, & vario colore distinctus, Platina. Squamis & pinnulis acutis & asperrimis armatur, Innominatus. Lapillos in cerebro habet. In perca pisce paruo, hunc coruum vocant cùm caput magnum habeat, duo lapides inueniuntur candidi, oblongi, plani, altera parte quasi dentati, quos lithiasi conferre creditum est. alligatur enim infra dolorem maximus, & intra horam lapidem in vesicam trahere solet, Cardanus libro 7. de Subtilitate. Sed lapis quem Coruinam vocant aliqui, è pisce Coruo, vt vulgus nominat, non è perca est, neque marina neque fluuiatili. Vide suprà in Corollario de Coracino C. Fama est Larij lacus Percecos fuisse aduectitios & inquilinos, translatis scilicet seminibus è lacu Eupyli, qui Lambrum emittit amnem, vt meminit Benedictus Iouius frater in Larianis lusibus:

Eupylis exigua sum Perceeus ortus in vnda, Méque peregrinum Larius inde tulit.

Sed Eupylis multò minores quàm Larius Percecos producit: quoniam magna ex parte, vel influentium aquarum defectu, vel occultiore aliquo hiatu terræ haustus, multis ante annis exaruit, abiítque in tres minores lacus, aquis in depressiora loca subsidentibus: qui à Licino foro vetere oppido, quod & ipsum interiit, plebis Licini lacus hodie nuncupantur. In Lario percæ ad pedalem crescunt magnitudinem, croceas pinnas habent, Iouius.

C Deuorant percæ cum alios pisces, tum sui generis sobolem, Cursu *(Natatione)* velocissimæ sunt, Obscurus. Parit perca in fluuiorum & lacuum paludibus, id est quæ prope fluuios aut lacus stagnant (παραλιμνάδας vocant) in arundinetis. In lacu nostro percæ pariunt verno tempore, in profundo, præsertim Martio & Aprili mensibus, Vix aliunde quàm iecinoris vitio laborant: nec vlla reperitur perca, cuius iecur non sit grandine affectum, Greg. Mangoldus.

D Pinnulis acutis & asperrimis armatur: quibus etiam se defendit contra pisces maiores, ne prædantes eam inuadant, præ cæteris piscibus fluuialibus & stagnensibus, Innominatus. Videns sibi Lucium imminere, horret pinnis, & sic euadit, Alexander quidam obscurus. si tamen caudâ apprehendatur à Lucio, deuoratur. Percæ naturalem cum Lucio ferunt amicitiam esse. Lucium enim læsum ab alio pisce difficulter sanari: proinde quærere percam *(imò tincam:)* quæ videns eum, læsum tangit, lenítque vulnus eius, & sic sanatur, Adamus Lonicerus. Percas paruas ab anguillis & trutis vorari audio. Piscatores in lacu Lemano obseruarunt percas hyeme emittere per os vesiculam quandam rubram ex ore pendentem, quæ vel inuitas supernatare cogit. coniectant autem id ab eis fieri præ iracundia, quòd in retia inciderint. hoc enim tum maximè patiuntur cum retia trahunt piscatores: sed mirum hyeme tantùm id illis accidere.

E Istri confluente per hyemem glacie astricta, piscatores alicubi ea perfracta veluti puteum excauant: vbi vt in stricta scrobe cum permulti alij pisces facilè capiuntur, tum plurimi Cyprini, Percæ, &c. Ælianus. In Acronio lacu percarum sobolem ante sancti Huldrici diem capi lex vetat. In nostro quoque lacu, nec semper, nec nisi certa magnitudinis mensura hos pisces capi conceditur. Leges enim piscatoriȩ sic habent: Perculæ vel percæ ne capiantur ab exitu Maij vsque ad diui Martini diem: exceptis decem diebus, qui diuæ Margaretæ diem proximè præcedunt. his enim perculas (die Hürling) piscari liberum est. Cæterùm à die d. Margaretæ vsq; ad d. Martini diem, retibus, non nisi ad eam tabellam mensuræ, quam magistratus dedit, confectis, vti licet. Retia ampla nominant, (Wytgarn à laxitate macularum, quæ à duobus viris trahuntur, ministro in nauicula sequente,) quibus à fine Maij, vsque ad d. Martini diem vti, ad percarum & luciorum piscationem, permittitur. A medio Aprilis vsque ad finem Maij, qui percas secundi anni, vel nondum plenè adultas (Egle) ceperit, mulctator: at qui adultas, eo tempore fortuitò ceperit eo genere retis quod sublime vocant, (in einer hohen tracht /) à mulcta immunis esto: sed percas captas, statim lacui reddito. Retia quibus percas minores à d. Martini die vsque ad Decembrem capiunt, vulgò Landtgarn appellant: & alia minora (viros tamen duos ipsa quoque requirunt) Troglen. Percarum diem (Den Egle tag) vulgò nominant nostri nonum mensis Nouembris. tunc primum enim percæ minores in magna copia vendi incipiunt. Percis extinctis hamo infixis anguillas piscantur: nec alia quã vel hac vel ex lumbricis terræ esca, apud nos eas capere licet.

F Perca in cibo apud Germanos quauis anni parte laudatur, præterquàm Martio & Aprili mensibus, quibus parit. Apud nos mediocres (Egle) Augusto laudantur, adultæ (Reeling) Maio. Persicinum piscem præcipuum Verbanus lacus & Padus fluuius producunt: quem ideò hanc denominationem accepisse putant, quòd persici saporem habeat. Suauis quidem hic piscis habetur, & minùs insalubris, Platina. Percas minores sui generis (de quibus mox dicemus,) maioribus, quibus de nunc loquimur, meliores & salubriores esse Germani iudicant. Nanque & gustus iners, &c. Ausonius, cuius versus Rondeletius recitat. sed si gustus huic pisci iners est, cur tantopere laudatur ab Ausonio? ego quoniam & reipsa piscem sapidum esse iudico, & ne Ausonius sibi ipsi contradicat, legerim: Nam neque gustus iners, &c. Sic enim causam reddiderit cur sit laudandus, duplici nomine, nempe & sapore pulparum & soliditate. Percæ hodie in Gallia (inquit Iouius) summam obtinent dignitatem alendis febricitantibus. In Italia autem laudatissimi

sunt è Lario lacu. In eo quidem ad pedalem crescunt magnitudinem: &, maturescentibus præsertim vuis ab ipso pingui & præteritis interaneis magnopere commendantur. Medici ferè omnes Galliæ Cisalpinæ percas ægris robustioribus apponere non dubitant, præsertim si crudarum vuarum succo, quem agrestam vocant, diligentissimè condiantur, Hæc Iouius. Inter pisces dulcis aquæ, consideratis prædictis conditionibus, Perca & Lucius mediocris primum gradum bonitatis obtinent, dummodò sint pingues, Arnoldus in Regimine Salernit. Anguilla prouectior ætate salubrior est minore, secundum aliquos: Lucij verò & Percæ, contrà, Idem. Rondeletius medicos nostri seculi plerosq; reprehendit, qui fluuiatiles percas ægris exhibeant aut permittant, tanquam à Galeno laudatas: cùm is de marinis senserit, & fluuiatiles á marinis cum aliâs, tum nutrimenti ratione plurimùm differant. Ego Rondeletij sententiam approbo, & percas dulcium aquarum durioris carnis atque viscosæ præ marinis esse fateor. hoc tamen distinguendi gratia addiderim: percas nostras, quæ in fluuiis & lacubus maioribus purioribúsque versantur, longè præferendas esse aliis quæ in minoribus minusque puris aquis degunt. accedit in fluminibus nostris etiam velocior cursus: cuius ratione magis exercentur. Itaq; è Rheno, magno citoq; flumine saluberrimæ putantur, prouerbio etiam inde facto: Gsünder dann ein Rheinegle: hoc est, Perca Rhenana sanior, aut salubrior. Medici etiam atq; chirurgi vulgò, ægrotis illis, quibus pisces alios interdicunt, puerperis, vulneratis, percas concedunt. Quæ in Rheno gignitur perca, marinis piscibus succi probitate æqualis est, vt prodidit Xenocrates, Wottonus. Vbi tamen thymallorum copia esset, aut alterius percarum generis, de quo mox scribemus, aut albularum lacustrium, pro percis marinis aliísque saxatilibus, illos potiùs quàm communes fluuiatiles percas, ægrotis præsertim, gustare consuluerim. Quanquam piscis hic salubris existimatur: iecur tamen eius vt plurimùm ferè grandinosum, reiici solet. Greg. Mangoldus. Persicinum maiorem exenteratum, nec exquamatum, ex aqua aceto suffusa coques. coctum ac mundum, vt in Lucio diximus, conuiuis appones. Paruum exenteratum & exquamatum, in oleo aut in craticula cum salimola coques, Platina. Percarum soboles tenella adhuc & minima, gratissima cibo est, & propter paruitatem plurimæ simul vna buccea ingeruntur: sunt qui vnà cum pane cocto conditoq; è iure apponant, circa Acronium lacum alicubi. apud nos enim tantillas capi lex vetat. Percas minimas, quas hornas cognominant, coqui peritiores vino calido immersas elixant: maiusculas, frigido. Maiusculæ propter spinas & aculeos pinnarum dorsi, vescentibus molestæ sunt: in minimis propter teneritudinem non curantur. Paruulæ etiam butyro frigi solent, frequentius quàm vili alij pisces. Circa Verbanum lacum percas modicé apertas, verubus ligneis transuersas inserunt, & assant: semiassas butyro illinunt. Ibidem omne genus pisciculorum ad Solem inueterant, maximè verò perculas.

Vulnus aculeis pinnarum dorsi percæ inflictum, non facilè sanatur. G

Germanicum nomen Egle nostris vsitatum, ab aculeis factum coniicio: quemadmodum & hirudinis, quam ägle vocamus: quæ os aculei instar infigit ad sugendum. Inter ioculares piscium nomenclaturas percam equitem cognominari inuenio: Ein Bersich ist ein ritter: inde forsan quòd spinas calcarium instar habeat. Lapis Eislebanus refert aliquando effigiem percæ, Ge. Agricola. Saxones orientales aliquando coluerunt Saturnum, dextra tenentem vrceum rosis refertum, sinistra rotam: nudis verò insistentem pedibus Percæ (einem Parsen) quo significare voluerunt, vt in ipsorum Chronicis explicatur, Saxonem esse debere in perferendis sustinendisq; periculis stabilem atq; constantem. habet autem ille piscis squamas duras, & tergum veluti spinis aculeatum, Ge. Fabricius indicabat. Saturnum Saxones effingebant, senem in pisce stantem, qui rotam vrnamq; tenebat: quod symbolum erat apud ipsos arcanum, vt in eorum historiis legimus, Gyraldus. H.a.

DE PERCÆ FLVVIATILIS GENERE MINORE.

De pisce quem eruditi quidam Percam fluuiatilem minorem appellant, multa scripsi Elemento C. pagina 191. Cernuæ fluuiatilis nomine, quod ei Bellonius imposuit. Hic plura addam illic vel omissa, vel emendanda, piscem enim ipsum nuper admodum vidi, à Nicolao Speichero, Argentinensi pharmacopœo peritissimo ad me missum. Germani quidam, vt diximus, hunc piscem ab aureo colore Goldfisch denominant: vnde Hieronymus Tragus Auratam fluuiatilem nominare voluit. Is in epistola ad me; Nostra fluuiatilis aurata, inquit, paruus est piscis, non ignobilis, spithamæ longitudine, *(ego ad spithames, id est dodrantis longitudinem vix aut raro accedere puto. Argentinæ pleriq, ad quinque aut sex digitos tantùm accedunt.)* Eius pinnæ, caput & branchiæ, aureo quasi colore fulgent. Hunc si aureus color non discerneret, diceres omninò esse percam. Non semper, nec in quouis flumine inuenitur. amat torrentia, sicut Varus & Aschia, *(Trutam & Thymallum intelligit.)* Eruditi quidam apud Germanos & Anglos hunc piscem Melanurum esse putarunt: qui ex Melanuri historia & icone, quas suo loco dedimus, facilè refelluntur. Simon Paulus Suerinensis, in lacu alluente Suerinum nõ procul Oceano Germanico reperiri scribit præter alios pisces, percas & melanuros. vocat autem proculdubio melanuros, genus hoc percarum quibus de agimus. Bellonius hunc piscem Plinij medici Acerinam esse putat, propter nominis cum cernua similitudinem. Sed cernuæ nomen vetus non est: & hodiè Romæ alibiq; pisces diuersos marinos Itali piscatores sic nominant, aliqui etiam percam fluuiatilem, maiorem scilicet. à cuius similitudine forsan Bellonius hunc quoq; piscem, quanquam Italiæ (ni fallor, vt & Galliæ) ignotum, Italico nomine cernuam appellare voluit, non satis probè, meo quidem iudicio. Cæterum acerinam apud Plinium medicum, nomen ab Atherina corruptum esse non dubito. Quòd nisi hic sit χοῖρος Strabonis, id est porcus fluuiatilis Nili: quem piscem facit rotundum, spinis in capite noxiis, (&c. vt pluribus in Cernua fl. scripsi,) antiquum aliud eius nomen ignoro. Spinas quidem in dorso aculeatas, vt porci setas, noster hic pisciculus erigit: quare Lucij eo vorando abstinent, vt porco pisce in Nilo crocodili. à Frisiis Porces/ & à nonnullis ficto nomine Latino Porcellio dicitur. conueniunt ei & rotunditas, (à qua etiam Kulparss/id est rotunda perca Germanis quibusdam vocatur,) & spinæ capitis noxiæ. A Polonis Iæsch appellatur: vel Iazdz. sed illi z. vtrunque virgula supernè inducta notant.

Aurata fl.

Acerina.

Cernua.

Britanniæ proprium esse hunc piscem Cardanus putauit, maximè iuxta Oxonium. eodem enim Germaniam multis in locis abundare ignorauit. Nuper amicus quidam mihi retulit, nusquam maiorem B

horum piſcium in Germania copiam, quàm Francfordiæ ad Oderam, & Stettini in Pomerania vidiſſe. Vbi linea quæ piſcium latera ſecat ad branchias incipit, ibi aculeum ad caudam ſpectantem videas, Bellonius: cuius verbis addo, & alterum quoq; paulò inferiùs, vtrunque extremis branchiis, id eſt branchiarum margini, quà aperiuntur, adiunctum. neutrum exhibitæ à nobis picturæ exprimunt. ſunt enim perexiles: vt in mediis etiam branchiis denticulatæ aliquot ſpinulæ, crenatim (vt ita dicam) apparentes, ſi de proximo intuearis: ſuperiùs minores & frequentiores: inferiùs maiores, paucæ & maioribus interuallis. ſunt autem illæ digeſtæ in margine portionis cuiusdam branchiarum, quæ à parte ſubiecta deduci & eleuari poteſt. Eſt & ſupra branchias ſpinea pars obliqua, vtrinque verſus occipitium ſe colligens tantillis ſerrata denticulis, vt tactui magis quàm viſui pateant. Item alia pars ſpinea triangularis ſuperinnata, à branchiarum ſciſſura, ſtatim ſupra pinnas ibidem, retrorſum ſpectat, & in breuiſſimum ſed acutum ſpiculum deſinit. Squamæ non quadrangulæ, vt Bellonius ſcribit, ſed rotundæ ferè vt in aliis piſcibus mihi videntur. Pinna dorſi vna oblonga & continua eſt, vt rectè Io. Caius in miſſa nobis pictura repræſentauit, & monuit Bellonius. differt tamen partibus. nam anterior, aculeis conſtat quatuordecim: quorum primi duo breuiores & propiùs iuncti ſunt, medij longiores, longitudine paulatim ad vltimum uſq; decreſcente: pars poſterior, mollior eſt, fibris, non aculeis, diſtincta, breuior: & ab anteriore interuallo quodam inchoato diſcernitur, vt hæc mihi condenti piſcis huius ſceletos oſtendit. pinnæ omnes lituris nigris diſtinguuntur: exceptis tribus in parte ſupina, vna poſt anum, & binis in ſummo ventre, eæ quidem paulò poſteriùs quàm è regione initij pinnarum, quæ ad branchias ſunt, incipiunt. In noſtris percis minoribus, quibus magna ſunt capita, bini reperiuntur lapilli, candidi, oblongi, plani, altera parte quodammodo in denticulos diuiſi, Ge. Agricola.

C Bellonius hunc piſcem ſaxatilem facit, non rectè opinor, quamuis in fluuiis puris & arenoſis degat. non enim fluuiatilibus ſed marinis tantùm huius differentiæ nomen veteres attribuunt. Dum natat, velut gobius & botta, pinnas mouet vniuerſas, Cardanus.

E Argentinæ capiuntur plerunq; circa exitus (ſic Germanicè quidam ſcripſit, oſtia intelligo fluuiorum minorum qui in Rhenum exeunt) anguſtis retibus in angulum aliquem compulſi. Æſtate in viuaria coniecti, piſces cæteros exurere dicuntur: fortè quoniam aculeis ſuis eis moleſti ſunt.

F Ante paſcha, partu iam abſoluto, commendantur. Argentinæ circa Bacchanalia & initio quadrageſimæ in prǽcio ſunt. cocti & frixi placent. Eberus & Peucerus boni ſucci eſſe hos piſces, & percis antecellere ſcribunt.

G Lapillos è cerebro huius piſcis in quibusdam Germaniæ locis, in Pomerania & alibi pharmacopolæ ſeruare & vendere ſolent, aduerſus calculos renum & quæ in coſtis alibíve ſentiuntur dolores pungentes.

PERNA ſpecies Pinnæ eſt. Vide inferiùs cum Pinna.

DE PERSEO PISCE MARIS RVBRI.

IN MARI rubro piſcis naſcitur quem Perſeum (Περσέα) Arabes nominant. Græci quoque eodem nomine appellant. nam vtrique Iouis filium Perſeum vocant, ex cuius vocabulo nomen traxiſſe piſcem hunc prædicant. Is pari magnitudine eſt cum Anthia maximo. Aſpectus ſimilitudo illi etiam eſt cum Lupo. Naſo eſt leuiter adunco. Cingulis aureis diſtinguitur, quæ à capite exorientia per tranſuerſum feruntur, & ad ventrem uſque pertinent. Frequentibus & permagnis dentibus munitus eſt. Ex omnibus piſcibus qui in eo mari verſantur robore & audacia maximè excellere dicitur. De piſcatione eius & captura alibi dixi, Ælianus de animalibus 3. 28. Ego nuſquam alibi piſcis huius mentionem ab eo factam inuenio: neque plura Volaterranus adfert, qui multa ex Æliano tranſtulit: neq; Gillius, aut alius quod ſciam. Perſus, Πέρσος, piſcis quidam eſt in mari rubro, Heſychius & Varinus: ſed videtur vocabulum corruptum pro Περσεύς. Perſeus duabus ſyllabis, & Perſæus tribus, nomina ſunt virorum: de quibus ſcribit Suidas. Perſæus Antiochum erudiuit, &c. Ælianus in Variis 3.17.

PETRADILÆ, Πετραδεῖλαι, piſces quidam. οἱ μὲν, τοὺς ἀποπυδαματισμούς. οἱ δὲ, εἶδος ἰχθύων, Heſychius & Varinus: apud quos etiam Pepradilæ & Peprili piſces memorantur, Πεπραδίλαι, Πεπρίλοι nec ſcio vtra ſit melior lectio, & an iidem omnes.

PHAGORIVS vel PHAGRVS. Vide Pagrus ſuprá.

PHALERICA inter Apuas eſt.

PHAROS piſces venerantur Ægyptij, præſertim qui Syenen incolunt, Volaterranus. ſed legendũ Phagros, ex Æliano de animalibus.

PHILOMELA vide in Pelamyde cum Thunno.

PHLOINIS (Φλοινὶς, vocabulum videtur corruptum) fluuialis caro, additur eſcæ cuidam ad Mullos & Scaros magnos, à Tarentino deſcriptæ.

PHITHARVS. Vide Phytharus.

DE PHOCA SEV VITVLO MARINO, BELLONIVS.

A QVEMADMODVM Delphinorum ſuperioribus picturis explicata genera, ſues terreſtres: ſic Phocæ, vitulos: atque hippopotami, equos terreſtres proximè imitantur. Adeò nihil eſſe in terris reperies, (C) quod non idem fœcundiſſimum mare producere ſoleat. Igitur Phoca (quam Vitulum Latini, noſtrates B Bouem, quidam lupum appellant) cetaceum eſt aquatilis genus, litorale potius quam pelagium, viuiparum, quadrupes, piloſum, tota corporis forma, atq; adeò mugitu vitulum, aut iuuencum referens.

C Amphibium eſt & magna ex parte per ſicca litora diuagari, vicinosq; litoribus agros terreſtrium more depaſcere ac deuaſtare ſolitum. Quinetiam vineta ac pomaria, locáque arboribus conſita, ſuis fructibus voraciſſimè ſpoliat. ac ſi quando colliculum conſcenderit, atque inde ſecedere cogatur, iam tum quidem pedes ac caput in ventrem contrahens, ac totum corpus in globum conſtringens, maximo in mare impetu deuoluitur. non enim tam leuis ac facilis eſt illi pedum ac tibiarum, quàm terreſtrium, motus. Prætereà oſſibus in cartilaginum formam ac naturam flexilibus præditus eſt, reliquum totius corporis carneum, eiusq;

iusq; operimentum durissimum ac solidissimum habet: cuius causa, potiùs quàm edulij, à nobis expedi solet. Vnde Augustum Cæsarem vituli marini pellem aduersus tonitruum, quos pertimescebat, impetus, secum perpetuò circunferre consueuisse referunt. Nobis ad militaria cingula, villosas chirothecas, ac scorteas tunicas in usum venit. E

Posteriora crura, hoc à prioribus distant, quòd etsi in totidem digitos atque articulos diuisa sint, magis tamen ad piscium caudas, aut vespertilionum alas, aut anatum vel anserum pedes accedere videntur. Quamobrem ad ambulandum minùs quàm ad natãdum habilior est Phoca. Genitale maribus oblongum est, fœminis ad terrestria accedens, coeuntq; animalium retrò mingentium more. Proinde Phoca renes solidissimos habet, & forma bubulis similes: ac nullo (vt etiam Delphinus) felle prædita est. B

DE PHOCA SEV VITVLO MARIS MEDITERranei, *Rondeletius.*

VITVLVS marinus ἀμφίβιον animal est, inquit Aristoteles. Nam in mari degit, & aërem haurit spirátque, & dormit in terra, egressusq; in eam parit in litore terrestrium more. Cùm verò diutius in mari quàm in terra immoretur, cibúmq; ex humore petat, nec diu ab aqua seiunctus possit viuere, inter aquatiles bestias rectè numerabitur.

Φώκη à Græcis dicitur, ducto nomine ex βώκη, ob boatum siue mugitum quem edit. phocam appellauit Vergilius. à Plinio, Gaza & aliis vitulus marinus vocatur, cuius nominis rationem secutæ sunt gentes multæ. Itali vechio marino vocant. nostri vedel de mar, Galli veau de mer: Flandri Seehoont/id est, canem marinum, ita & Germani Meerhundt: Massilienses bouem marinum. A

Vitulus marinus corio integitur duro & hirto. in dorso pili sunt nigricantes & cinerei, in quibusdam maculæ paruæ: in ventre pili albicantes. Vitulo terrestri si aures excipias, valdè similis est. Oris scissura est mediocri. Dentes in eo serrati, acuti, duri, candidi, lupinis dentibus simillimi. Maxilla inferior lupinam etiam refert. superior, latior est quam in lupo: qua, & naribus vitulis terrestribus affinis est. Pilos duros, aliâs albos, aliâs nigros, longiusculos in superciliorum loco, & in superiore labro habet. Lingua lata est & scissa. Oculi splendent, & subinde in mille colores (teste Plinio) veluti hyænæ oculi transeunt. Aures nõ habet, sed earum loco meatus angustissimos, & valde exiguos, in viuentibus euidentiores, in mortuis ita considunt vt vix reperias. intus foramen est cum ossiculis & tympanum, quæ qualia sint explicauimus cum de piscium auditu diceremus. Caput breue est & paruum pro corporis magnitudine: collum longius, quod pro arbitrio extendit & contrahit. Lato est pectore. omoplatas enim habet quaternis musculis connexas superiore vel posteriore in parte quàm canes terrestriáque alia animantia, quæ in alteribus eas habent: ob id angusto sunt pectore, vituli verò latiore ad melius natandum. Veluti brachia sine cubito, sine vlna, habent breuissima, quod sequitur carpo nostro respondens ex multis ossibus constat: metacarpium verò ex quinque ossibus, quæ pelle tantùm conteguntur. inde tanquam manus indiuisa, præterquam in extremo in quo quatuor linearum distinctiones tantùm spectantur, vngues autem quinque distincti. Quanquam aliter de his scripserit Aristoteles: Vitulus marinus tanquam læsa imperfectáque quadrupes est, quippe qui continuò à scapulis pedes habeat, manibus similes modo vrsæ. In quinos enim finduntur digitos, (πενταδάκτυλοι γὰρ εἰσιν. *an aliud est quinque digitos habere, aliud in eos findi?*) qui singuli ternis articulis flectantur, & vnguibus magnis, (non magnis, Gaza) muniantur. Verùm ego diligentissimè vitulum marinum contemplatus, pedes anteriores tales omninò esse quales depinximus cognoui. hodiè quoque vitulum exiccatum domi seruo, ex quo oculata fide idem ab omnibus qui videre voluerint, comprobatur. Ineptissimè vitulum marinum repræsentauit author ille libri de aquatilibus: non enim ὥσπερ πεπηρωμένον τετράπουν, vt rectè dixit Aristoteles, depinxit: sed ei ea crura siue brachia, cubitum, tribuit, pedes anteriores & posteriores, non vituli, sed castoris, scilicet diuisos, membranis intertextos. Nostri delineationem persequamur. is corpore est oblongo, in caudam paruam desinente, ceruorum caudis similem, *(quod Aristoteles quoque tradit.)* & in pedes posteriores caudis reliquorum piscium similes, sine digitorum diuisione, sine vnguibus, etiam si aliter tradiderit Aristoteles: Pedes posteriores quinis discretos digitis habet, & curuatura & vnguibus cum primis conuenientes, verùm forma proximos piscium caudis. At rem aliter habere αὐτοψία conuincit, nec aliam huius opinionis refutationem quærendam censeo quàm sensum ipsum: si enim vitulos marinos siue mediterranei maris, siue Oceani diligenter inspicias, pedes posteriores tales esse comperies, quales depinximus. Quod si caudis piscium similes sunt, vt aptissimè comparat Aristoteles, quî fieri potest, vt in quinque diuisos digitos & vngues desinant? Quomodo vera esse potest hæc figuræ cum piscium caudis similitudo? Intus pulmones habet, cor, ventriculum, hepar, lienem, intestina, quadrupedum terrestrium modo. Fel in hepate non habet autore Aristotele lib.2.de hist. animal. cap.2. Plinius verò eidem fel attribuit. Qua verò in parte situm sit non exprimit, ex verbis tamen eius colligi potest, vitulo marino fel esse in pectore, sic enim scribit.

Lib.2.de hist. anim.cap.1.

Contra Bellonij figuram.

Lib.2.de hist. anim.cap 1.

Interiora.

Lib.11.cap.37.

bit. Fel serpentibus portione maximè copiosum,& piscibus. Est autem plerisque toto intestino, sicut accipitri,miluo. Præterea in pectore est & ceteris omnibus: Vitulis quidem marinis ad multa quoque nobile. *(Ad quæ medicamenta fel quidam requirant, dicetur in Corollario G.)* Renes habet vitulis terrestribus, vel delphinis,vel lutris similes,de quibus in superioribus diximus. Meatus qui à vena caua, & magna arteria oriuntur,non in cauum quod in renum medio est,sed in ipsorum renum totum corpus videntur absumi. A renibus meatus vreteres tenues admodum ad vesicam pertingunt.

C Ex Aristotele. Leporum & aliorum animalium retrò mingentium ritu mingunt & coëunt vituli, (nempè auersi,)& diu ligati in coitu cohærent,vt canes: est enim maribus pudendum magnum, fœminæ verò rima raiarum modo. Ex semine statim animal concipit intra se & parit. secundas quoque emittit, & lac reddit modo pecudum.Parit singulos,aut geminos, aut complurimùm tres.mammis, quas geminas habet,educat fœtum,ritu quadrupedum. Parit vt homo omni tempore, sed maximè cum primis capris. Prolem circa duodecimum diem à partu deducit in mare,subinde assuefaciens.illa decliuis *(præcipitanter, F vot:onus)* fertur,nec ambulat,cùm nondum inniti suis pedibus possit.

D Miram matris erga catulos sollicitudinem in iis educandis,& ad natationem assuefaciendis describit Oppianus. *Lib.1. ἁλιευτικῶν.* Duodecim, inquit, dies mater cum catulis in terra degit, decimotertio die vlnis complexa in mare defert,& immergit,eosque veluti in alieno & peregrino solo enixa,in patriam & proprias sedes deducit.illi singula à matre deducti perlustrant.

Μίμνει δ' ἤματα πάντα δυώδεκα σὺν τεκέεσσιν
Αὐτοῦ ἐνὶ τραφερῇ: τρεισκαιδεκάτῃ δὲ σὺν ἠοῖ
Σκύμνους ἀγκὰς ἔχουσα νεαλδέας εἰς ἅλα δύνει
Παισὶν ἀγαλλομένη, πάτρην ἅτε σημαίνουσα.
Ὡς δὲ γυνὴ ξείνης γαίης ἔπι παῖδα τεκοῦσα,
Ἀσπασίως πάτρην τε, καὶ ὃν δόμον εἰσαφίκηται,
Παῖδα δ' ἐν ἀγκοίνῃσι πανημερίη φορέουσα
Δώματα δεικνυμένη· μητρὸς νομὸν ἀμφαγαπάζει
Τερπωλὴν ἀκόρεστον: ὁ δ' οὐ φρονέων περ ἕκαστα,
Παπταίνει μέγαρόν τε, καὶ ἤθεα πάντα τοκήων:
Ὣς ἄρα καὶ κείνη σφέτερον γόνον εἰναλία θὴρ
Ἐς πόντον προφέρει, καὶ δείκνυται ἔργα θαλάσσης.

Lib.4.cap.56. Vituli marini cicurantur,& hominem agnoscunt, suntq; delphinorum more φιλάνθρωποι. Eius rei exemplum ex Eudemo narrat Ælianus. Vitulum marinum Eudemus ait, in hominem spongias piscari solitum,amore flagrasse: eóque vbi petra antrum sustinens (ὕπαντρος) extra mare progressum cum spongiatore versatum fuisse. Is,cuius eiconem hîc expressimus,circa Lerinum insulam captus, & in insulæ illius xenobio multos dies educatus,nullo metu cum hominibus versabatur,per terram se trahens, gradus etiam scandens.

C Somniculosum est animal,grauissimóque somno opprimi solitum: inter dormiendum tam altè stertit,vt mugitum edere videatur,vnde vituli nomen. Huius causa est pituitosus humor,qui in aspera arteria est,inspirando & expirando agitatus. Tales sonos dormiendo edunt, qui crasso sunt collo & breui,destillationibus obnoxij: item ij,quibus excidit columella. *Lib.1. ἁλιευτικῶν.* Dormit vitulus extra aquam ad solem,in arena litoris vel suprà saxa,vt liberiùs respiret, maximè noctu,sed etiam interdiu nonnunquam.Oppianus:

Φῶκαι δ' ἐννύχιαι μὲν ἀεὶ λείπουσι θάλασσαν:
Πολλάκι δ' ἠμάτιαι: πέτρῃς δ' ἐνὶ, καὶ ψαμάθοισι
Εὔκηλοι μίμνουσι, καὶ ἔξαλον ὕπνον ἔχουσι.

(B) Carne & pinguitudine multa abundant. Ossa cartilaginea habent. Corio duro & spisso teguntur, sed plicatili, quò fit vt sese contrahere & colligere possint: vnde difficilè ictibus læduntur conglobato (E) corpore, ob carnis & pinguitudinis copiam: vix enim nisi collisis temporibus interficiuntur, quæ pauca carne & pinguitudine obducta sunt,quò fit vt nerui,ac proinde cerebrum faciliùs patiantur.Eâdem ratione feles domestici difficiliùs ictibus necantur.

D Pugnant inter se vituli marini,& cum aliis piscibus: sunt enim carniuori,& admodum voraces. Vidimus aliquoties in viuaria immissos vitulos magna reliquorum piscium pernicie, vt luciorum, tincarum, cyprinorum. Vidimus id Gandaui,& in stagno Regio ad Fontem Bellæ aquæ.

E Multi sunt in Oceano vituli,aliquando gregatim natant, quos piscatores aliquando sagittis & tridentibus insectantur,vix tamen ferrum in corium densum adigitur.

Sine magno damno in piscatoria retia non incidunt,quia vt delphini & xiphiæ vi omnia perrumpunt & dilacerant,id quod si senserint piscatores,quàm celerrimè possunt,retia in terram pertrahunt: tum fuste capiti & temporibus sæpius illiso interficiunt. *Lib.5. ἁλιευτικῶν.* Oppianus:

Φώκη δ' οὐκ ἄγχιστα τετεύχαται ἠΰτε τις αἰχμὴ
Τρίγλυφος, ἥ κεν ἕλοι κείνης δέμας· ἔξοχα γάρ μιν
Ῥινὸς ὕπερ μελέων στερεὴ λάχεν ὄβριμον ἕρκος.
Ἀλλ' ὅτ' ἐϋπλεκέεσσι λίνοις περικυκλώσωνται
Φώκην ἀσπαλιῆες ἐν ἰχθύσιν οὐκ ἐθέλοντες:
Δὴ τότε τοῖς κραιπνός τε πόνος, σπουδή τε κάθελξιν
Δίκτυον ἐς ῥηγμῖνας. ἐπεὶ φώκην μεμαυῖαν
Οὐκ ἂν ἐρητύσειε, καὶ εἰ μάλα πολλὰ περείη
Δίκτυα: ῥηϊδίως δὲ βίῃ τ' ὀνύχων θ' ὑπ' ἀκωκαῖς
Ῥήξει τ', αἴξει τε, καὶ ἔσσεται ἰχθύσιν ἄλκαρ
Ἑλκομένοις, μέγα δ' ἄλγος ἐνὶ φρεσὶν ἀσπαλιήων.
Ἀλλ' εἴ μιν καθέλωσιν ὑποφθάδον ἐγγύθι γαίης,
Ἔνθα δὲ καὶ τριόδοντι, καὶ ἰφθίμοις ῥοπάλοισι,
Δούρασι τε στιβαροῖσι καὶ αἴγδην ἐλόωντες
Ἐς κροτάφους, πέφνουσιν. ἐπεὶ φώκῃσιν ὄλεθρος
Ὀξύτατος κεφαλῆφιν ἱκάνεται οὐταμένῃσι.

F Vituli carne constant molli,spongiosa & pingui, adeò vt liquatur, si diutiùs manibus tractetur.ob id citò satiat,nauseam parit,malum succum gignit, ferini odoris est Qua de causa etiam à plebe negligitur iis in litoribus,in quibus frequenter capiuntur. Maiore est in pretio apud eos,qui procul à mari absunt.

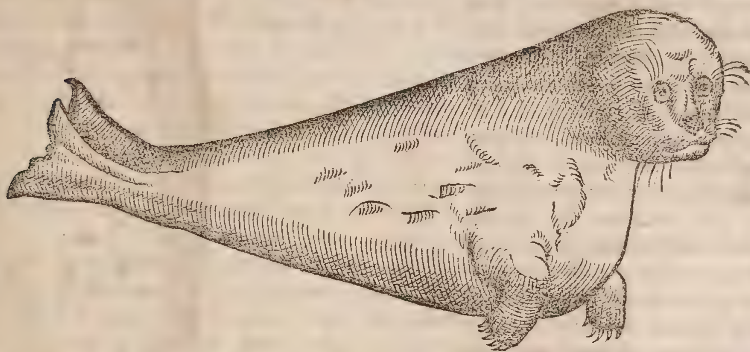
E Corio etiam mortuorum,ventorũ mutationes significantur: austrinis enim ventis insurgentibus pili inhorrescunt,& surriguntur:in Boreali constitutione ita desidunt, vt nullos esse affirmes, id quod sæpius obseruaui. *Corio tempestates significari.* Quo fit vt id verum esse credam,quod Plinius lib.9.cap.13.scripsit. Pelles eorum etiã detractas corpori sensum æquorum retinere tradunt,semperq; æstu maris recedente inhorrescere. Ex iisdem pellibus zonæ fiunt in multos annos vtiles,& tabernacula olim iis operiebantur,quia fulmine non tangi credantur. *Zona.* *Vis contra fulmina.* Plinius lib 2.cap.35.ex iis quæ fulmine non feriantur. Ex iis quæ terra gignũtur,lauri fruticem nõ icit,non vnquam altiùs quinq; pedibus descendit in terram.ideò pauidi,altiores specus tutissimos putant: aut tabernacula è pellibus beluarum,quas vitulos marinos appellant. quoniam hoc solum animal ex marinis non percutiat. Ob eam causam Seuerus Imperator lecticam suam corio vituli marini tectam voluit.

Ex eo-

Ex eodem (corio) calceari vtile esse podagricis articularibúsque morbis quidam autores sunt. Eiusdem cinis contra alopecias prodest. Adeps quoque vituli marini, (qui in eo copiosus est, vt in delphino, balæna, & aliis per pulmones spirantibus,) magni olim fuit in medicina vsus. Igni instillatur (inquit Plinius) naribus intermortuarum vuluę vitio, & cum coagulo eiusdem in vellere imponitur, eadem articulorum dolores leuat & sanat. Coagulum eiusdem comitialibus, & strangulatis vuluis valdè confert, id accipiendum priusquam in mare ingrediantur. Dioscorides lib. 2. cap. 85. Coagulum vituli marini, castorei vires repræsentat. comitialibus maximè & strangulatis vuluis potu conferre existimatur. Sed an sit vituli marini, hoc experimentum est: aqua inspergitur, qua paulisper cùm alterius animantis, tùm præcipuè agni, coagulum maduerit: nam si erit syncerum, statim liquescit in aquam: sin minùs, consimile permanet. Excipitur autem catulis, qui nondum natare possunt. G *Adeps.* *Coagulum.*

Hîc meminisse oportet illius, quod annotauimus, quum de lepore marino diceremus, scilicet mendosum esse Plinij locum libro 32. cap. 1. Iuba (in iis voluminibus, quæ scripsit ad C. Cæsarem Augusti filium de Arabia) tradit vitulos *(Nostra editio Mytulos habet, non Vitulos, quod probo)* marinos ternas heminas capere. neque enim vitulos marinos, sed lepores legere oportet, cùm de leporibus marinis agat, velitque ostendere eos in India (in qua omnia animalia grandiora sunt) maiores nostris esse, vt ex toto contextu liquet. Vituli vero marini nullo in mari tam parui sunt, quin heminas multò plures tribus capiant. B *Plinij locus.*

DE PHOCA SEV VITVLO MARIS OCEANI, *Rondeletius.*

Is quem hîc repræsentamus, etsi paulùm diuerso sit corporis habitu à superiore, nihilominus tamen vitulus est marinus, qui nascitur in Oceano. Corpore crassiore est magisque in se collecto. Vitulum esse indicant mugitus, vnde nomen, lingua bifida, dentes serrati, pedes posteriores piscium caudis similes: cauda parua, integumentum ex corio pilisq;. pedes priores iidem, qui in superiore: digiti magis sunt diuisi, oculi rotundiores. Idem indicant & partes aliæ interiores & exteriores, mores & actiones. B

Vt tamen ab altero internosceretur vitulum maris Oceani nominaui. A

COROLLARIVM.

Ziphy ceti phocam deglutientis imaginem ex tabula Olai magni, posui suprà ab initio pag. 1210.

PHOCA cetus est, etiamsi ossa cartilaginosa, molliora q; cæteris cetis habeat. Εἰνάλιον κῆτος phocam significat *(Homero, ni fallor.)* non quoduis cetaceum animal, Varinus. Oppianus etiam εἰναλίαν θῆρα dixit, id est feram marinam: & κήτειον μόθον, pugnam hominum contra phocas. Vituli marini, quos vocant phocas, Plinius. Idem aliquando simpliciter vitulos nominat, cum de marinis sermonem esse ex argumento vel adunctis constat. Ipsis in somno (Wottonus legit sono, nisi librarij peruerterint) mugitus, vnde nomen vituli. Et alibi: In Pontum nulla intrat bestia piscibus malefica, pręter vitulos & paruos delphinos. quod ex Aristotele sumtum est, cuius hæc sunt verba: Οὐδὲν ἐστι ἐν τῷ Πόντῳ θηρίον ἔξω δελφῖνος καὶ φωκαίνης. Plinius pro φωκαίνης legit φώκης. Non verò mugitu solùm, sed & maxilla superiore, & naribus vitulum terrestrem refert, quod Rondeletius obseruauit. Vitulo terrestri, si aures excipias, valde similis est, Idem. Pierius Valerianus à specie tergoris boum instar villosi, vituli nomen inditum putat. Bocas genus piscis à boando, id est vocem emittēdo appellatur, Festus. Hermolaus hunc esse suspicatur piscem, qui box à Græcis appelletur. sed eum vocalem esse nemo tradidit. quare phocam potiùs intellexerim hoc nomine, quæ boat mugitq;: etiamsi piscis ea non est, sed cetus. Box quidem Græcè dictus à Theodoro Voca conuertitur. Phocæ sunt marini boues, Seruius, Isidorus, & Scriptor de nat. rerum. Massilienses vulgo Boues marinos appellant, Gillius. Author de naturis rerum, alibi etiam Vaccam marinam vocat. Cæterùm de Boue marino plani & cartilaginei generis, aliisq; diuersis huius nominis animalibus, suprà in B. elemento scripsi. Albertus phocam, etiam lupum marinum nuncupat: & alibi canem marinum: quoniam Germani similiter appellant, vt dicemus. Quanquam autem dentibus ac maxilla superiore lupum refert, authore Rondeletio, & rapax voraxq; est lupi terrestris more: unde & Hispani lupum marinum vocitant: mihi tamen hoc nomen non placet, cùm vt retineamus vetera potiùs, tum vt homonymiam vitemus. nam & piscis quidam rapax lupus appellatur: & à Bellonio quadrupes quædam perfecta, cuius super ea imaginem atq; descriptionem dedi in Appendice de Quadrupedibus viuiparis. Eisdem de causis Canis etiam marini ac bouis marini nomina non probo: ne cum canibus galeis & bobus diuersis cofundantur. Koky, id est vitulus marinus, Latinè Helcus, Albertus. alij elcum scribunt: alij felchum, vt Isidorus quidam. sed quoquo modo scripseris, barbarum est, nec scio cuius linguæ Koky, Kochi, Cochium, & Coillium, obscuri quidam scriptores nominant, A *Κῆτος.* *Vitulus.* *Bocas.* *Bos marinus.* *Lupus mar.* *Canis mar.* *Helcus.* *Felchus.*

Effigiem hanc Vituli mar. ex Oceano ab amico olim accepi.

nominant, lingua puto Arabica, vitulum marinum. *Koky.* Apud Auicennam 2.185. Cokium legitur, Bellunensis emendat Chuchi. Eiusdem libri capite 119. pro phoca achufi nominatur, voce vt suspicor, deprauata pro alchuchi. vetus interpres ineptè camelum transtulerat. *Caab.* Isidorus quidam, etiam Caab: attribuit autem ei quædam phocæ, quædam elephanto propria. *Vulgaria.* Itali, præsertim Genuenses, buo marino vocant, id est bouem marinum. Scoppa quoque grammaticus Italus interpretatur lo Boue marino. Hispani lobo marino, hoc est lupum marinum. Incolæ Hispaniolæ insulę lobum vocant, Cardanus. sed hoc nomen Hispanicum esse apparet. Ex Scythis circa finem Asiæ Septentrionalis Duci Muscouiæ subiectis, propiores Oceano Septentrionis sunt Iuhri & Coreli: qui piscantur & capiunt balenas, seu vitulos & canes marinos, quos ipsi Voruol appellant: & ex pellibus eorum parant rhedas, bursas & caletas: axungiã autem pro impinguatione seruant & vendunt, Matthias à Michou. Quem vulgus Germanicum vernacula lingua nunc lupum marinum, nunc canem nominat, phoca est, Sigismund. Gelenius in epistola ad me. Lupus marinus Germanicè Meerwolff dicitur: Canis marinus, Meerhundt/ Flandri pronunciant Seehond. quo nomine de phoca Germani etiam circa Suerinum vtuntur. Canes galeos vocant Hundfisch / id est, canes pisces: phocas verò simpliciùs, canes marinos. Plerique inferiores Germani non Seehundt / quod nomen à mari & cane probè compositum est, sed Selhundt vel Sålhund pronunciant, nescio qua ratione, nisi quòd Angli hanc bestiã a Sele vel Seale nominant, Sed l. litera fortè abundat: nam & marinam cochleam Seelslecke appellant. E Phoca propriè esse puto lardũ illud quod Salspeck vocatur, nõ è delphino, vt quidam rentur, nisi ex eo quoque impropriè sic vocetur. Frisij phocam ein Rub indigetant. animal enim esse aiunt capite fermè vitulino, hirsutum, colore muris montani, quatuor pedibus reptans, pilo læui seu plano & pelli suæ adiuncto, larido pingue. Audio & Seekalf nomen, quod vitulum marinum significat, alicubi in vsu esse: nos Meerkalb diceremus. Angli etiam nominant a Sea caulfe: vel Seele/vel Seale/ sed e. finale non enunciant. In libello quodam de nomenclaturis rerum Latinè, Polonicè & Germanicè conscripto, hæc verba inuenio: Foca, Biala rybá, Weißfisch: quæ neutiquam ad phocam, sed ad nescio quem piscem album, vt nomen Germanicum sonat, referenda sunt. Vitulum autem marinum, idem significantibus Polonicis verbis, Morskieciele, vt Germanicis ein Meerkalb/interpretatur.

Tiburonem Indicum piscem inter Cete descripsimus: Rondeletius è genere Vitulorum marinorum esse suspicatur. Vide ne & Manatus Indicum animal cetaceum, phocæ cognatum sit. multa enim conueniunt. sed squama ei, non pilus à Cardano tribuitur. De vtrisque suprà inter Cete diuersa scripsimus, pag. 213. & 214.

B *Vbi.* In Pontum nulla intrat bestia piscibus malefica, præter vitulos & paruos delphinos, Plinius ex Aristotele. qui non phocas, id est vitulos, sed phocænas in Ponto esse dixit. Vide suprà in Corollario de Delphino B. ab initio, pag. 327. Ælianus tamen de animalibus 9. 59. similiter vt Plinius φώκας legit. Euxinus Pontus (inquit) plurimis piscibus abundat, quòd non solitus sit belluas procreare. sicubi autem phocam (φώκλω) & delphinos profert, minimè ij quidem grandes euadunt. Marini vituli reperiuntur apud Troglo- *Forma.* dytas extra sinum Arabicum, piscium capturæ velut homines intenti, Diodorus Siculus. Phoca marinum animal boui terrestri simile est, Varinus. Hinc fortè & bos & vitulus marinus, ab aliqua cum his similitudine vocatur, vt in A. prædictum est.

Magnitudo & deformitas. Ouidius in epistola 10. phocas magnas cognominat: & primo Metamorphoseos deformes. Vergilius turpes: Seruius magnas interpretatur: vt, Cui turpe caput. ego potiùs deformes, propter crassum & inarticu-

inarticulatum corpus: aut fœdi & obſcœni odoris. Breuiſſimum eſt à partu hoc animal, poſtea tamen euadit maximum, album ventre, & dentibus frendit, Rauiſius. Circa Angliam phocas craſſas, præpinguésq; fieri audio, & ad vrſi magnitudinem accedere.

Fœtor. Ariſtophanes in Pace & in Veſpis quoque Cleonem traducens phocarum odorem, vtpote coriario, ei attribuit, φώκης ὀσμὼ. Scholiaſtes Homeri carmen citat, φωκάων ἁλιοτρεφέων ὀλοώτατ☉ ὀδμή.

Pili. Aquatilium quædam corio & pilis teguntur, vt vituli, hippopotami, Plinius. Lataci pilus durus, ſpecie inter pilum vituli marini & cerui, Ariſtoteles. Canes marini ſunt hirſuti, ſicut canes, Albertus. Vitulus marinus habet pedes vt catulus, piloſus eſt vt capra, Syluaticus. Cutem habet piloſam, albis nigríſque maculis diſtinctam, Iſidorus.

Caro & oſſa. Carne abundat, mollisq; eſt, atque oſſibus cartilaginoſis conſtat, Ariſtoteles. Et rurſus, Corpus totum carnoſum eſt. Cartilaginem, non oſſa habet, Plinius

Oculi. Phocam βοῶπιν cognominat Oppianus, ab oculorum ſiue magnitudine, ſiue ſimilitudine cum bubulis. Oculos habet lucentes, Albertus. *Aures.* Auriculæ omnibus animal duntaxat generantibus: excepto vitulo marino, atque delphino, &c. hi cauernas tantùm habent aurium loco, Plinius. Phoca inter ea quæ animal pariunt non auriculas, ſed cauernas tantùm habet ad audiendum vtpote qui manca & læſa ſit quadrupes, Ariſtoteles. Et alibi, Auriculis caret, vt & reliqua cetaria: meatus tamen quà audit manifeſtos continet. Et de generatione animalium 5.11. Vitulus marinus nimirum rectè à natura conſtitutus eſt, cùm enim quadrupes viuiparum ſit, auribus caret, meatúſque tantùm habet, quibus audiat. cauſa eſt, quòd vitam hic in humore traducit. Pars autem aurium addita meatibus eſt, vt motus á longè delatus aëris ſeruaretur. itaq; nihilo vtiles ei auriculæ eſſent: imò verò offenderent, cùm intra ſe copiam reciperent humoris. *Lingua.* Vitulo marino lingua ſciſſa (biſulca) eſt, Ariſtot. duplex, Plinius. *Dentes.* Dentes omnes ſerrati acutiq;, Ariſtoteles. *Mamma.* Mammis nutriunt fœtus, Plinius. *Genitale.* Genitale phocæ fœminæ, ſimile raiæ eſt. omnia verò id genus muliebris ſexus ſimilitudinem referunt, Ariſtot. *Pedes.* Phocam alicubi quadrupedem Ariſtoteles nominat. Pedes habet minutos, Idem: reſpectu ſui corporis, quod vtique magnum eſt, Iſidorus. Vituli marini ambigunt cum aquatilibus & terreſtribus: ſi vt aquatiles inſpectantur, pedes habent: ſi vt pedeſtres, pinnas. quippe qui pedes poſteriores piſceos admodum habeant, Ariſtot. lib. 4. de part. cap. 13. Pedibus ſunt breuibus anteriùs, ſed retrò pelle ſtricta & tenui, magis ad gubernaculum caudæ formata quàm ad pedes, Albert. Marinæ teſtudines pedes vt phocæ habent, Pauſanias in Atticis.

Interiora. Pulmonem habent, Plinius. & catuli coagulum medicis vtile. Vituli marini renes bubulis ſimiles omnium firmiſſimi ac ſolidiſſimi ſunt: cum reliquorum omnium renes magis minúſve caui ſint, Ariſtot. Renum vtriq; pinguitudo è medio exit, præterquam in vitulo marino, Plinius.

C

Vita ambigua. Phoca marinum eſt animal, Varinus. Viuit in mari ac terra, Plinius. Aqua nec penitus carere poteſt, nec in ipſa agere ſecus, niſi per interualla quædam reſpiret. parit etiam & educat in ſicco, Ariſtot. *Spiratio.* Spirant & dormiunt vituli mar. in terra, Plinius. Pulmo (exiguus, ſpumoſus, nec ſanguineus) cauſa eſt quare ſub aqua diu ranæ & phocæ vrinentur, Plinius. *Motus.* Lupi marini cum intrant pelagus, poſtea redeunt & aſcendunt ſuperiùs magna velocitate, ſicut delphinus, Obſcurus tanquam ex Ariſtotele. Pinnis quibus in mari vtuntur, humi quoque vice pedum ſerpunt, Plinius. Aquatica quædam continuè vadunt ſuper pedes, vt lupus mar. Albertus. Colligere ſe ipſe vitulus & contrahere poteſt: carne enim abundat, molliſque eſt, atque oſſibus cartilaginoſis conſtat, Ariſtot. *Vox.* Mugitus eis in ſomno, Plinius & Ariſtot. Vox eius eſt ſicut tauri, maximéque cum interficitur, Author de nat. rerum. Voce pariter & viſu populum ſalutant, incondito fremitu: nomine vocati reſpondent, Plinius. A litore nunquam longiùs eas digredi aiunt: & ad id relictum breui reuerti. *Victus.* Quadrupedum ſolus victum ex mari petit, Ariſtot. Veſcitur piſcibus & humano cadauere, vnde & piſcantibus ſtruit inſidias, Rauiſius. Marini vituli reperiuntur apud Troglodytas, piſcium capturæ velut homines dediti, Diodorus Siculus. Καὶ τῶ μὲν φώκησι ἠ ἰχθῦσι κύρμα γενέσθαι Ἐκέλαιν, Odyſſeæ O. Belluarum omnium voraciſſima eſt, Damis apud Philoſtratum. Paſcitur herba, terra & mari, Syluaticus. *Somnus.* Nullum animal grauiore ſomno premitur, Plinius. Vnde Martialis: *Dormitis nimiùm glires, vituliq; marini.* Prope mare in terra dormiunt, Author de nat. rerum. Circa veſperam magis exeunt, aliquando tamen etiam meridie, & extra mare ſomnum capiunt. Hoc & Homerus nouerat: qui in Odyſſea Menelaum inducit hoc earum cubile Telemacho & Piſiſtrato narrantem, Ælianus. Mugitus eis in ſomno, Plinius & Ariſtot. Cauernas maritimas ſubire ſolent, (ſomni ſcilicet, vel partus gratia.) *Coitus.* Canum modo cohærent, (in coitu,) Plinius. Auertuntur & canes, lupi, phocæ, in medióque coitu, inuitíque etiam cohærent, Ariſtot. Diu copulantur in coitu, vt teſtudines etiam, & canes in terra, Oppian. Halieut. 1. *Partus. Educatio.* Pariunt educantq; in ſicco. mammas & lac habent, Ariſtot. Quæ pilo veſtiuntur, animal pariunt, vt balæna, vitulus. hic in terra parit, pecudum more. Parit nunquam geminis plures. educat mammis fœtum. non ante duodecimum diem deducit in mare, ex eo ſubinde aſſuefaciens, Plinius. Idem ſecundo partus initu hoc animal reddere ſcribit, eodem in loco, quem ex Ariſtotele tranſtulit: cuius hæc ſunt verba, hiſt. 6. 12. Τίκλει ζῶα ἠ χορίον. id eſt: Animal parit, & ſecundas emittit, vt rectè conuertit Theodorus. equidem Plinii verba deprauata iudico, & ad Gazæ interpretationem emendanda. In Scytico Oceano catulos ſuos ſuper glacie lactant. vide in E. Vituli marini primùm in arido fœtus ſuos pariunt: deinde in lucem editos paulatim cum in humidiora loca ſubducunt, atq; ad deguſtandum mare eos introducunt: tum in aridum natalē locum reducunt: inde rurſum in mare deducunt, & quàm mox educunt. Sæpéq; numero cum id fecerunt, aptiſſimos tandem ad natandum efficiunt, partim doctrina inſtitutos, partim natura ad mores & ſedes maternas amandas impulſos, Ælianus de animalibus 9.9. id ita crebrò faciunt, dum addita fiducia fluctibus credere, gauderéque videant, Plutarchus in libro Vtra animalium, &c. *Vita longitudo.* Hoc animal triginta annis, quod cognitum eſt amputatis eorum caudis, viuit, Incertus.

D

Phoca qualis in parentes. in prolem. Delphinus & phoca parentes ſenio confectos iuuant & promouent natatu, Io. Tzetzes. Ego phocænam potiùs, vtpote delphino ſpecie naturáque cognatam hoc facere putârim. nam phoca nimium agreſte animal in catulos etiam (adultiores) & fœminas ſæuire ſolet. Delphin & phoca vnà cum catulis ſuis capiuntur commoriunturq;. captis quoque matribus catuli ſimul capiuntur, Io. Tzetzes. Ego in Agis inſula

vidi

vidi phocam à piſcatoribus comprehenſam, mortuum filium, quem in carcere (οἰκίσκῳ, cauea,) vt ſic dicam, pepererat, ita deplorare, vt triduo à cibis abſtinuerit, quanuis omnium belluarum voraciſſima ſit, Damis apud Philoſtratum libr. 2. de vita Apollonij. *In ſuas congeneres.* Marinos vitulos ſitus eiuſdem pugnare inuicem aiunt, & marem cum mare, & fœminam cum fœmina, donec alter ab altero vel occidatur, vel eiiciatur: idemque eorum catulos facere, Ariſtoteles. Audio eos ſæpè in mari colludentes ſpectari. Mordax eſt valde animal, & inſequitur piſces magnos mordens occidensq;. Gregatim venatur, & multos in vnum locum cogit piſces, Albertus. Non facilè locum ſuum mutat, ſed in ſuo natali ſemper manet, Author de nat. rerum. *In hominem.* In mari vituli, multaq; piſcium genera miteſcunt, Plinius. Et rurſus: Accipiunt diſciplinam: voceque pariter & viſu populum *(in ſpectaculis exhibiti)* ſalutant, incondito fremitu nomine vocati reſpondent. Ἡ φώκη ἐρᾷ συνουσίαν ἀνδρῶν, Varinus. Ipſe imbellis & animo degener, non tantum viribus, quantum vaſtitati corporis fidit, Incertus. *Inuidia.* Coagulum ſuum mortalibus inuidens, ne eo comitiales morbi ſanari poſſint, deuorat, ἐκροφεῖ, Ælianus de animalibus 3.19. Phocam aiunt euomere (*ἐξεμεῖν. hoc verbum magis probo, quàm poſitum ab Æliano ἐκροφεῖν. nam & Plinius vertit euomere, & ſenſus ipſe ſic meliùs conuenit)* coagulum cùm capta eſt. id enim medicamentoſum eſt, & comitialibus vtile, Ariſtoteles in Admirandis. Vitulo marino victus in mari ac terra. ſimile fibro & ingenium *(nam & victu quòd amphibius eſt cum eo conuenit: & fiber quoq; per inuidiam teſtes ſibi euellere dicitur.)* euomit fel ſuum, ad multa medicamenta vtile: item coagulum, ad comitiales morbos: ob ea ſe peti prudens, Plinius. Animalia bruta falsò inuidere homini creduntur. nullis enim brutis inuidiæ contra hominem ſenſus eſt: metuq; perturbata, aut aliter affecta id agunt animalia hæc. veriſimileque eſt phocam cùm capi & teneri ſe ſentiat, metu doloreq; id pati. Siquidem in eodem affectu idem aliquando homines animo perturbati patiuntur, Marcellus Virgilius. *Vis contra fulmina & grand.* Quòd ficus de cœlo non tangitur, id vtique amaritudini eius acceptum referri oportet. (tota enim arboris dulcedo in fructum ſecernitur.) id genus quippe non attingunt fulmina, quod vitulus comprobat marinus atque hyæna, Cælius Antiquitatum 18.9. atqui his animalibus quænam amaritudo inſit non indicat. Pellem huius vituli fulmine non afflari, legimus apud Tranquillum in Tyberio, Volaterranus. Phocæ & hyænæ pellibus vim quandam ineſſe aiunt fulmina prohibentem: quare etiam ſummas velorum partes eis obtegunt, Plutarchus lib. 4. Simpoſ. Grandini creditur obuiare, ſi quis crocodili pellem, vel hyænæ, vel marini vituli per ſpacia poſſeſſionis circunferat: & in villæ aut cortis ſuſpendat ingreſſu, cum malum viderit imminere, Palladius. Et rurſus: Vituli marini pellis in medio vinearum loco vni ſuperiecta viticulæ, creditur contra imminens malum totius vineæ membra veſtiſſe.

Conſenſus cum mari. Huius animalis pili in corio excoriato vbicunque fuerint, compoſitione & erectione indicant fluxum & refluxum maris. Et hoc faciunt coria etiam aliorum marinorum, quæ piloſa ſunt, Obſcurus. De hoc etiam animali illud mirabile fertur, quòd eo mortuo & excoriato pilus in pelle, vbicunque fuerit, naturali quodam inſtinctu, prout mare ſe habet, ita ſe gerit. nam ſi mare turbatum in fluctus ſurrexerit, & pilus ſimiliter erectus exurgit: ſi verò mare pacificatum fuerit, pilus in planum ſternitur, Iſidorus. Non credebatur Plinio pilum eius in corio cinguli aut alterius ornamenti attolli, creſcente mari, remitti decreſcente. nunc cum innotuerit in Indo mari, (circa Hiſpaniolam inſulam) fabuloſum hoc non eſſe videtur, Cardanus.

Qualis ſit ergà animalia quædam. Vrſos terreſtres timet: &, ſi congreſſa fuerit, vincitur, Oppianus. Lycotas ruſticus in Bucolicis Calphurnij refert ſe vidiſſe Romæ in ſpectaculis æquoreos vitulos cum certantibus vrſis. Apparentibus phocis Hippolyti equi territi, currum, quem iuxta mare agitabat, ruperunt, & Hippolytum diſcerpſerunt. Phocæ fugiunt arietes marinos, Æliano teſte. qua ratione quidem aries belua vitulos in mari comprehendat, ex eodem authore in Arietis mar. hiſtoria deſcripſimus. Ziphius bellua à quibuſdam recentioribus dicta, quoniam & ipſe phocas appetit, & ingens eſt corpore, quærendum idem ne ſit cum ariete veterum. Phocæ odorem caſtorei horrent, ab eóque fugantur, Cardanus. alij quidam ſcriptores cete ſimpliciter, caſtorei odorem refugere ſcribunt: nullus, quod ſciam, phocas priuatim.

E Interficitur difficulter, niſi capite (temporibus capitis) eliſo. corpus enim totum carnoſum eſt, Plinius & Ariſtoteles. Vitulus marinus robuſto corio obductus, neque hamo, neque fuſcina comprehenditur: At primùm vt irretitus tenetur, piſcatores ſtatim magno ſtudio rete in litus expellunt, atq; eiiciunt. Nam etſi variis & multiplicibus retibus allaqueatus eſt, ea tamen vnguibus facile laceraret, & piſcibus ſimul captis adiumento ad exitum eſſet. Quamobrem magna celeritate ad terram ſubtrahunt, vbi & tridente & fortibus haſtis ſecundum tempora eius caput percutiunt. ſic enim celeriter necatur: Gillius ex Oppiano, cuius verſus Græcos recitauit Rondeletius. Phoca alicubi capitur egrediens in terram, & vocem puerorum ſequens, donec tandem in retia trahatur, vt Selandus quidam mihi narrauit. Phocæ in mari Botnico, (quæ pars eſt Oceani Sueciam ſeu Scandinauiã interiùs amplectentis poſtrema,) catulos ſuper glaciei fragmentis lactant: & à piſcatoribus phocarum pelles indutis haſtilibus transfixæ inſidioſè capiuntur. Phocas in litore capiendas audio pedibus poſterioribus arenæ tantum reiicere, vt acceſſus non ſit tutus. In ſpectaculis aliquando Romæ exhibitæ ſunt. vide ſuperiùs in D. Romæ paucis antè annis animal precio oſtentabatur, Volaterranus. *Æquoreos ego cum certantibus vrſis Spectaui vitulos*, Lycotas ruſticus in Bucolicis Calphurnij de ſpectaculis Romæ ſibi viſis. Maſſagetæ induuntur pelles phocarum, Euſtathius in Dionyſium. In ora Scythiæ Septentrionalis ex pellibus horum animalium parant rhedas, burſas, & calcetas: axungiam autem pro impinguatione ſeruant & vendunt, Matthias à Michou. Lappones hyeme veſtiuntur pellibus integris phocarum ſiue vrſorum artificioſè elaboratis, easq; aſtringunt ſupra caput, ſolíque oculi patent, corpore reliquo toti contecti ſunt, quaſiq; in culeum inſuti. hinc fortaſſe creditum quòd ſint corpore hirſuto inſtar brutorum, Munſterus. Nos ex phocæ corio cingulum habemus: quo enſis, dum equitamus, accingitur, ſero amittit pilum. corium bubalo ſimile. colos pili varius ac lyncei (lincis) pelli quoque modo ſimilis, Cardanus. Audiui olim cingula è pelle phocæ fieri tres digitos lata, ad geſtandos enſes, hirſuta, pilo breui, nigro, leni & æquabili, inſtar ſerici villoſi eminus ſplendente: ſingula ſenis ferè denariis argenteis vendi: pelle nigra, craſſiuſcula. Vi quadam mirabili fulmina & grandines pelle huius animantis arceri, præſcriptum eſt in D.

Phoca ex cetaceorum genere est, eoq; carnem duram & excrementitiam habet, vt quidam scribit. Ab F hac propriè esse puto lardum illud quod Germanis (Saxonibus præsertim) vocatur Salßpeck / non à Delphino, vt quidam putant, nisi ab eo quoq; impropriè sic vocetur.

G

Adeps. Phocæ adipem, aliter oleum appellant. Vituli marini adeps lichenas & lepras tollit, Plinius. Imposita mentagræ plurimùm prodest, Marcellus Empiricus. Scabies equorum linitur vtilissimè adipe vituli marini, Columella. Omnem dolorem & tumorem articulorum sanat, Kiranides. Canis rabidi morsu potum expauescentibus faciem perungunt adipe vituli marini: efficaciùs, si medulla hyænæ & oleum è lentisco & cera misceatur, Plinius. Eandem Andromachus iunior apud Galenum (Libro 1. de compos. secund. locos) medicamento aduersus caluiciem miscet. Suffita continuè lethargicos iuuat, & matricis angustias, Kiranides. Ex Hippocratis libro de natura muliebri, suffitus ad vterum (pituitosum, & conceptui, vel legitimæ mensium purgationi, vel secundis promouendis ineptum:) Bitumen & hordei paleas misceto, additáque pinguedine phocæ suffito. Alius: Stercoris caprini pilulas, & leporis pilos, pinguedine phocæ subacta suffito. Alius: Coaguli phocæ pelliculam contusam ac tritam, & spongiam, & muscum arboreum, trita simul mixta, atque phocæ pinguedine excepta suffito. Alius: Stercus caprinum cum pulmone phocæ ac cedri ramentis suffito. Eadem hæc ferè omnia commendat rursus eodem in libro, si vteri ad inguina incumbant ac innitantur. *(Coaguli pellicula.)* *(Pulmo.)*

Si vterus foràs prodierit: in iunioribus, pelliculam vteri obliquè incisam linteo confricato donec inflammetur, & illinito phocæ oleo siue adipe, & molles spongias vino respersas apponito, Hippocrates in libro de exectione fœtus. Ad suffocationem ex vtero, graueolentia quæuis suffire oportet, phocæ adipem, castoreum, &c. Mulier quæ ab vteris strangulatur, castoreum & conyzam in vino, & seorsim, & simul vtrunque bibat: aut phocæ adipis quantum duobus digitis apprehendi potest, Hippocrates libro secundo de morbis muliebribus. Et in eodem libro curationem describens vteri ad coxam auersi, (in quo affectu ventre per aliquot menses crescente concepisse se putant mulieres:) In ollam, inquit allium siccum coniicere oportet, idq; magis comminutum quàm ea quæ sunt contusa, & aquam affundere, quò ipsum permadescat, & aqua tribus digitis ipsum excedat: & phocæ oleum superfundere, atque sic calefacere, ac fomentum adhibere per multum tempus, &c. Aduersus podagram vituli mar. cinis & adeps prodest, Plinius.

Caput. Caput eius crematum & cum cedria inunctum, alopeciam omnémque passionem (capitis) curat, Kiranides. *Caro, sanguis, & viscera.* Caro eius confert epilepsiæ & præfocationi matricis, Auicenna. Caro esitata, & sanguis siccus cum vino potus latenter, omnem epilepsiam, & maniam, & scotomiam, omnémque passionem sanat. Hepar quoque, & pulmo, & splen arida in potu superspersa, similia sanant, omnémque passionem, Kiranides. In epilepsia bibendum dant aliqui lac asininum cum sale, vel sanguine testudinis marinæ, aut humano, aut vituli marini: & non solùm sanguinem, verùm etiam coagula quæ lacti miscentur, Cælius Aurelianus: sed ipse non probat.

Cerebrum. Cerebrum eius potum dæmones expellit, & sacrum morbum sanat, Kiranides.

Coagulum. Hippocrates pellicula phocæ coaguli vtitur. vide suprà in remediis ex adipe. Phoca deuorat (aliâs euomit) coagulum suum mortalibus inuidens, ne eo comitiales morbi sanari possint. Vide suprà in D. Cælius Aurelianus vituli marini coagulum epilepticis propinari reprehendit. Comitiales sanant panacis Heracliæ radices potæ cum coagulo vituli marini: item peucedanum cum eodem æquis portionibus potum, Plinius. Heraclium quidem panaces inde dictum putant aliqui, quia Herculeo morbo (id est comitiali) cum phocæ coagulo medeatur: (cum quarta parte coaguli phocæ, Theophrastus historiæ 9.12.) Ad comitiales coagulum vituli marini bibunt cum lacte equino, asininóve, aut cum punici succo. quidam ex aceto mulso: nec non aliqui per se pilulas deuorant, Plinius. Et alibi: Lethargicos coagulum vituli adiuuat in vino potum oboli pondere. In lethargum vergentibus coagulo balænæ aut vituli marini ad olfactum vtuntur magi, Idem. Coagulum phocæ magnitudine erui potum quartanarios iuuat, & opisthotonum quoq; potum similiter curat, Kiranides. Peucedanum cum coagulo vituli marini æquis partibus anginæ medetur, Plinius.

Ossa. Ossa suffita partum accelerant, Kiranides.

Fel. Euomit vitulus marinus fel suum ad multa medicamenta vtile: Plinius, qui & alibi fel eius ad multa nobile esse tradit. Aristoteles & alij fellis expers hoc animal faciunt. Fel cum melle inunctum omnem ophthalmiam curat, Kiranides.

Pellis. Corrigiam (è corio) eius si liges circa phialam, désque his qui à cane rabido morsi sunt, vel lymphaticis, mox sanabit, Kiranides. Vrsi pellis vtiliter lyssodectis substernitur, & vituli marini, Aëtius. Phocæ pellis præcincta renes & ischiadica loca confirmat, Kiranides. Vituli marini, aut quod melius est hyænæ pelle facta medicamenta *(calciamenta lego, vt & Kiranides & alij scribunt)* si quis in cotidiano vsu habuerit, efficaciter podagræ morbo carebit, Marcellus Empiricus. Phocæ, leonis, lupi aut vulpis corium si quis elaboret, & calceos gestet, pedes non dolebit, Galenus Euporiston 3. 248. In podagra iubent fibrinis pellibus calciari: item vituli marini, Plinius. Ad fistulam pedum, quidam ex neruis onagri & apri & ciconiæ chordas plicant: & dextros neruos dextris ægrorum pedibus, sinistros sinistris alligant, donec abeat dolor: quo redeunte repetunt, &c. Aliqui ciconiæ neruos in pellem phocæ mittunt, &c. vt ex Tralliano scripsi in Ciconia G.

Pinna. Dextræ pinnæ vim soporiferam inesse, somnosq; allicere subditam capiti tradunt, Plinius. Nullum animal grauiore somno premitur: vnde dextris pinnis, quibus vtuntur in mari, vim somniferam esse dicunt, si cuiusquam capiti subdantur, Isidorus. Vim eandem aliqui hiænæ marinæ pinnæ dextræ attribuunt.

Lingua & pes dexter. Podagris (prodesse aiunt magi) spinæ hyænæ cinerem, cum lingua & dextro pede vituli marini, addito felle taurino, omnia pariter cocta atq; illita hyænæ pelle, Plinius.

Pulmo. Ex pulmone remedium præscriptum est superiùs ad finem remediorum ex adipe. Hepar, pulmo & splen arida potioni aspersa quid præstent, dictum est suprà in remediis ex carne.

H.a. Καλλίκριλα, testudinem, alij phocam interpretantur, Hesychius & Varinus. Φοζοφαί, vituli marini, vt quidam in Lexicon vulgare Græcolatinum retulit, absque authore. Phoca per onomatopœiam sic dicta videtur à boatu & mugitu quem ædit. phocæna autem fortè quòd similiter vt phoca præpinguis sit, & lardo abundet, quod etiam ex vtraq; Germani vno nomine Saſſpeck appellant: magis propriè tamen è Phoca. phocæna quidem pinguior est delphino. porci nomen vulgò vtrique attributum, phocænæ magis propriè quàm delphino conuenit.

Φυκᾶς à Symeone vocatur potionis genus ex hordeo, quod zythum Dioscorides appellauit. Focha, vel Fuchach, (aliâs Fucula,) potus ex hordeo & aliis rebus calidis, vt zinzibere & similibus: quæ ponuntur in vasis terreis paruis benè obturatis: & cum aperiuntur, salit in altum, & vocatur ceruisia, Syluaticus.

Antiphôn in Georgicis φωκίδας dicit esse pirorum genus, Athenæus.

Epitheta. Phocæ magnæ Ouidio epist. 10. deformes 1. Metamorph. tumidæ, 7. Metam. Turpes, Vergilio. Φώκη βλοσυρὴ, βοῶπις, Oppiano. Φωκάων ἁλιοτρεφέων ὀλοώτατος ὀδμὴ, Homerus. Ἀμφὶ δέ μιν φῶκαι νέποδες, Idem. sed pisces alij νέποδες dicuntur, quòd pedibus careant, pro ἄποδες, à νε priuatiuo. phocæ verò quòd pedibus natent, à verbo νέω quod est nato, pro νηξίποδες. Eustathius in Odyss. Δ. nepodes interpretatur, non quòd nullos, sed quòd breuissimos pedes habeant: sicut & apodes in auium genere. ---- καὶ χαμευνάδων Εὐνὰς δυσόδμους θηρσὶ συγκοιμώμενος: id est, simul cum phocis cubans, Lycophron. Halosydna, Ἁλοσύδνη, apud Homerum in Odyssea, φῶκαι νέποδες καλῆς Ἁλοσύδνης Nereidis nomen videtur: in Iliade autem epitheton Thetidis, vel Amphitrites. nomen compositum est παρὰ τὴν ἅλα, hoc est à mari: & à verbo σεύεσθαι quod est ferri, moueri: vel δύειν, quod est mergi. finguntur autem phocæ pecullium esse Halosydnes: inque medio earum Proteus, ceu pastor inter pecora. τινὲς δὲ ἠρέσθησαν τρόπῳ συγγενικῷ (dictione cognationem significante) οὕτω φρασθῆναι. νέποδες γάρ φασι θαλάσσης αἱ φῶκαι, ὅ ἐστι τέκνα. νέπους γὰρ κατά τινα γλῶσσαν (lingua Latina, nepos) ὁ ἀπόγονος, Eustathius & Varinus. Etymologus ἁλοσύδναι, adiectiuè de phocis dici scribit, quasi ἁλοσδῦναι, per metathesin. Erasmus Roterodamus in prouerbio, Μήποτε σ' ἡμερόκοιτος ἀνὴρ ἀπὸ χρήματ' ἕληται, ἡμερόκοιτον putat de phoca intelligi, tanquam eius epitheton, sed sine authore: quanquam legimus id animal somniculosum esse, & sæpè etiam interdiu somno indulgere. Oppiano hemerocœtes non alius quàm callionymus est. Fures qui noctu vigilare, dies dormire solent, argutè hoc epitheto antonomasiæ instar notabuntur.

Icones Pierius Valerianus in Hieroglyphicis libro vigesimo nono, phocæ imagine somniculosum, & infortunij magni tutelam, & vrinatorem denotat. De profundo enim phocæ somno diuturnáque veternositate (inquit) multa passim memoriæ prodita reperiuntur: quo scilicet pacto sternunt se somno diuerso in litore phocæ. Porrò etiam hominem ita res suas procurantem, & aduersus pericula auxilia disponentem, vt à quocunque vel maximo infortunio tutus habeatur, significare qui volunt, eum phocæ corium indutum pingunt. Vitulum siquidem mar. ex aquatilibus fulmine non ici obseruatum est: tantaq; mortalium id persuasione receptum, vt vulgò cingula ex eiusmodi corio comparentur. Veteres autem calamitates à potentioribus illatas, fulminum iactibus æquiparare soliti sunt. *Vide etiam inferius mox in h. circa finem ex Cælio Rhod.* Vrinatorem etiam hominem per animal huiusmodi significare mos fuit: quando in sicco genitum nullum hoc magis, vndis ex disciplina soleat assuefieri.

Propria. Phocas, Φωκᾶς, nomen (viri) proprium, Suidas. Phocam voracem signare arbitrantur, Cælius Rhodig. nominum aliquot propriorum rationes explicans. Sunt & Phocion & Phôcus, Φωκίων, Φῶκος, virorum nomina. A Phoco prouerbium extat Suidæ explicatum Φώκου ἔρανος. Φωκὸς verò oxytonum (inquit idem) vas quoddam est. Nereis Phôcum ex Æaco peperit, Hesiodus in Theogonia. Peleus Phôcum fratrem occidit, Ouidius libro 11. Metam. Apollonius à Telamône simul & Peleo fratribus interfectum tradit. Φωκὶς, nomen gentis, & aurum pessimum Varinus.

Phocis, Φωκὶς, regio sub Parnasso sic dicta à Phoco viro. eius incolæ dicuntur Φωκεῖς duabus syllabis: Φωκαεῖς verò tribus syllabis, habitatores τῆς Φώκης Ionicæ ciuitatis, ἥτις καὶ Φώκαια λέγεται, ὡς Νίκη, Νίκαια, Eustathius in Dionysium: apud quem plura etiam reperies in Parecbolis in Homerum: & inter alia, phocæam in Asia principium esse Ioniæ, finem Æolidis, sic dictam à phocis cetis, vt citat Varinus. Phocæa vna inter duodecim Ioniæ ciuitates nominatur ab Æliano Variorum 8. 5. Φώκεαν (meliùs Φώκαιαν per αι.) aliqui à Phoco duce nominarunt, alij quoniam phocam in aridum egredientem viderunt, Heraclides. Inde Phocæa vrbs minoris Phrygiæ, vt inquit Ptolemæus, Atheniensium colonia. vnde profecti sunt, qui Massiliam apud Gallos non procul à Rhodano condidêre. dicta quòd vituli marini magno numero comparuissent vrbem condentibus, Massarius. Φωκαία, ἡ ἐκ τῆς Φώκης. καὶ Φώκεα χώρα. Φωκεὸς autem loci nomen est, & Φώκεια ciuitas, Suidas. Apud Chelonophagos insulæ tres sunt deinceps: quarum vna testudinum, alia phocarum, alia accipitrum dicitur, Strabo.

C *Et freta dicuntur magnas expellere phocas.* Ouidius epistola 10.
Insolitæ fugiunt in (aliâs ad) *flumina phocæ,* Vergilius in Georg. in descriptione pestis.
Et stantis conuicia mandræ Eripiunt somnum Druso, vitulisq́; marinis, Iuuenalis Sat. 3.

c. Phocas vtiles esse ad præstigias magicas scholiastæ referunt, ideóque etiam Proteum eis gaudere, Eustathius.

Ex Kiranide: Pellis vbicunque reposita fuerit in domo, vel in naui, vel si gestetur, non superueniet malum vllum. auertit nanq; fulmina, tempestates, pericula, fascinum, dæmones, feras, latrones, & nocturnos incursus. oportet autem habere & coralli lapidem marinum. Dexter oculus eius gestatus in corio cerui, amabilem, fortunatum & potentem facit gestantem. Similiter & cor portatum, & coagulum, omnem difficultatem auertunt: & omne bonum conferunt. Si autem pilos narium in corio cerui ligatos portaueris, maiores & asperos dico, & in medio inimicorum ingressus fueris, omnes vt amici te salutabunt. Lingua sub calceamentis gestata victoriam præstat. Si quis autem cor phocæ, & extremitatem linguæ, & pilos naris, & vtrunq; oculum ac coagulum ligârit in pelle ceruina vel phocæ, & gestârit, vincet omnes in terra & mari, fugiéntque ab eo omnes infirmitates ac passiones, & infortunium graduum, omnísque dæmoniaca fera. erit enim beatus, & felix, & dilectus. Coagulum qui gestauerit, vincet omnes aduersarios suos pro arbitrio,

arbitrio. Pili narium eius gestati cum corde eius, fortunam & gratiam magnam conciliant. Hæc nugator ille, qui plures etiam de pilis inter nares & os phocæ, déque coagulo eius nugas perscribit libro 1. Elemento vij. Cardanus de varietate rerum 3.15. è spuma phocarum electrum nasci coniicit. Fit (inquit) ex spuma Oceani Septentrionalis, allisa diu litoribus & scopulis, vt lentore suo & animalia exigua sibi implicet grato aspectu, & sordes, &c. non tamen ex simplici maris spuma gignitur, nam vbiq; gigneretur: sed è spuma cetorum. Argumento igitur est nullibi in nostro mari inueniri vllum genus horum (ambræ & succini,) quòd phocæ nullæ sint: *(quasi non è quorumuis cetorum, sed phocarum tantùm spuma gignatur:)* licet nec bitumen, nec spuma desit. & quòd, si spuma sola fieret, vel etiam bitumine, longè maior quantitas ex eo colligeretur. & quòd, vbi phocæ abundant, vel succinum vel ambra colligitur. prҫterea phocæ odorem castorei horrent, quòd quasi contrarium natura sit succino, ab eoq; fugantur.

Succinum è spuma phocarum.

Phocas circa varios deos marinos esse fingebant, præcipuè Proteum: item Thetin, Amphitriten, & h. Halosydnam Nereidem, vt suprà in Epithetis diximus.

Quippe ita Neptuno visum est, immania cuius Armenta, & turpes pascit sub gurgite phocas. Vergilius de Proteo Æneidos 4. De quo etiam Homerus Odysseæ 4.

Ἀμφὶ δέ μιν φῶκαι νέποδες καλῆς Ἁλοσύδνης Ἀθρόαι εὕδουσιν, πολιῆς ἁλὸς ἐξαναδῦσαι,
Πικρὸν ἀποπνείουσαι ἁλὸς πολυβενθέος ὀδμήν.

Scholiastæ aiunt hoc animal vtile esse ad præstigias magicas, ideóque Proteum eis gaudere, Eustathius. Cum phocis versatur Proteus, quoniam marinorum animalium aptissimum hoc est ad magiam, Scholiastes innominatus.

Cephison procul hinc deflentem fata nepotis Respicit in tumidam phocen ab Apolline versi, Ouidius Metam. 7. Grammatici quem hic nepotem Cephisi intelligat poëta, incertum esse aiunt. filij autem Cephisi feruntur Narcissus, & Eteocles is qui primus sacrificasse Gratiis dicitur, vt est in Commentariis Pindari. quanquam rursus Strabo plures Cephisos enumerat libro 9. &c.

Nanq; priùs siccis phocæ nascentur in aruis. Vestitumq; freto viuet leo. dulcia mella Sudabunt taxi. Calphurnius de rebus impossibilibus.

Adagij instar vsurpari posse video, vt qui suopte præsidio aduersus potentiorum vim præmunitus præfultúsque est, dicatur hydna gestare, hoc est tubera, nec non hyænæ phocarumq; pelles, quòd hæc minimè tangantur de cœlo, Cælius Rhodiginus. *Adagia.*

DE PHOCÆNA SEV TVRSIONE BELLONIVS.

PHOCÆNAM Aristoteles, Plinius Tursionem vel Torsionem: Germanorum vulgus Marsionem, nostrum, Marsuinum: quemadmodum Polybius ὗν θαλάττιον, Thynnum vocauit, quem ait in Lusitania glandibus, quæ in eius regionis mari plurimæ sunt, vescentem, non aliter pinguescere, ac porcos quadrupedes. Porro quum nonnulli *(Plinius)* dicant, porcos marinos, pinnas venenatas in dorso gerere, de quibus intelligant, planè incertum est. Nam apud veteres Græcos satis diffusa est de fluuiatili porco mentio, quem amnis Achelous gignit, quiq; grunnitum quendam ædit, dum capitur: vnde Athenæo ποτάμιος χοῖρος vel κάπρος appellatus est, quem alij ψαμαθίδα vocauerunt, vt suo loco ostendemus. De marino autem porco nihil hactenus apud eos legisse memini. Hoc tantum apud Plinium videas, quosdam pisces porculo marino conferri posse: sed nihil inde certi colligere potes. A

Est igitur Phocæna Delphini magnitudine, breuiori tamen, sed crassiori corpore, cuius tergoris color ex cœruleo in obscurum liuet: sub ventre autem albicat, pinnasq; Delphini in morem gerit, caudam crescentis lunæ figura: caput obtusum, non ita longum, neque porcinum rostrum referens: cuius meatus auditorios admodum obscuros, vt aliquando reperias, ab oculi maiore cantho sex digitorum interuallo caudam versus accuratè disquirere, illúcque gracilem culmum inserere oportebit. Cætera tam externa, quàm interna vtriusq; huius piscis sexus, & quantum inter se discrepent, atq; ad porcinas partes accedant, in Delphino reperies. B

DE PHOCÆNA, RONDELETIVS.

PHOCÆNAM delphini speciem esse indic[illegible] Aristoteles: Τίκτει δὲ ὁ μὲν δελφὶς, τὰ μὲν πολλὰ ἕν, ἐνίοτε δὲ καὶ δύο. ἡ δὲ φάλαινα ἢ δύο τὰ πλεῖστα καὶ πλεονάκις, ἢ ἕν. ὁμοίως δὲ τῷ δελφῖνι, καὶ ἡ φώκαινα. καὶ γάρ ἐστιν ὅμοιον δελφῖνι μικρῷ. γίνεται δὲ ἐν Πόντῳ. διαφέρει δὲ φώκαινα δελφῖνος. ἔστι γὰρ τὸ μέγεθος ἔλαττον, εὐρύτερον δὲ ἐκ τοῦ νώτου: τὸ χρῶμα κυανοῦν. πολλοὶ δελφίνων τι γένος εἶναί φασι φώκαιναν. Delphini singulos magna ex parte edunt, interdum tamen & binos. Balænæ vel binos complurimùm magnaq; ex parte, vel singulos procreant. Idem & phocænæ partus: quæ delphino similis est nascens in Ponto. sed interest, quòd phocæna minor est, dorso ampliore, colore cœruleo, plures etiam genus delphini esse opinantur. Alio in loco phocænæ meminit, eamq; in Ponto nasci scribit, quanquam vulgares nostri codices mendosi sint. sic enim habent: Ἔξω γὰρ φαλαίνης καὶ δελφῖνος οὐδέν ἐστιν ἐν τῷ Πόντῳ, καὶ ὁ δελφὶς μικρός: legendum enim φωκαίνης non φαλαίνης, vt ex priùs citato Aristotelis loco perspicuum est, & ex Gazæ conuersione: qui phocænam, tursionem interpretari solet Iam verò eodem in loco non φωκαίνας sed φώκης legendum esse alibi annotauimus ex Plinio, qui Aristotelis locum ita transtulit. In Pontum nulla intrat bestia piscibus malefica, præter vitulos & paruos delphinos. Verisimile non est Plinium φωκαίνας vitulos appellasse, cum φώκας vitulos marinos esse nosset: neq; delphinos paruos pro phocænis accepisse, quanuis dixerit Aristoteles phocænam delphini speciem esse, sed minorem: nam in ponto paruos duntaxat delphinos esse, vbi verò aliquantum processeris magnos haberi affirmat Aristoteles, Ad quod respiciens Plinius in Ponto nullam bestiam esse dixit præter vitulos & paruos delphinos. Cùm verò in Ponto etiam hodiè vitulos marinos esse certissimum sit, vel lectionem Aristotelis immutandam esse non immeritò quis existimauerit, vel in ea re Plinium ab Aristotele dissensisse.

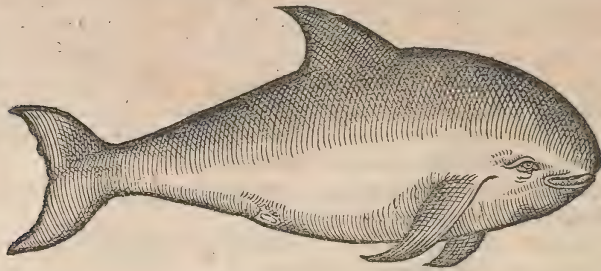
Lib. 6. de hist. cap. 12.

Aristotelis lib. 8. de hist. cap. 13. locus emendatus.

Tursio.

DE TVRSIONE, RONDELETIVS.

Phocænam quidem eandem esse tursioni probabile est, quòd vtrunque animal delphino comparetur, & Plinius sic transtulisse videatur.

QVAM Aristoteles φώκαιναν, Gaza Latinè tursionem siue tyrsionem vocat, quem mouere potuit (vt rectè censet Hermolaus) quòd Plinius dixit, delphinorum similitudinem habere, qui vocantur tursiones. Aristoteles verò phocænam delphino paruo similem esse scribit. Sed ea nota satis mihi esse non videtur: sunt enim & alia delphinis similia, vt platanista. Plinius: In Gange Indiæ platanistas vocant, rostro delphini & cauda, magnitudine autem quinque cubitorum. Multò maiore ratione is quem proponimus tursio, *(quàm phocæna)* dicetur, quem marsuinum, id est, maris suem Galli vocant à corporis crassitudine, *(obesitate:)* delphino enim similis est, sed differt tristitia aspectus: id est, tristi corporis habitu gestúque est, & abest lasciuia illa: maximè verò rostrum canicularum rostris simile habet, vt in galeis videre est.

Lib. 9. cap. 9. — *Ibidem cap. 15.*

Sturio non est tursio. Fuerunt qui sturionem nostrum tursionem esse dixerunt, nominis similitudine, vt arbitror, impulsi. transposita enim ex medio in principium litera S. ex tursione sturionem efficies. cuius opinionis autorem ferunt esse Gazam: quod verisimile non est, nam phocænam Aristotelis tursionem non conuertisset, cùm phocæna & lac habeat, & catulos delphinorum modo pariat: sturionem verò oua parere non ignorauerit.

COROLLARIVM.

PHOCÆNA binos magna ex parte, vel singulos procreat, Aristot. Nomen ei à phoca factum coniecerim, quòd similiter vt illa præpinguis sit, lardóque abundet. Vide suprà in Phocæ Corollario H.a. In Ponto nulla est fera præter phocænam & delphinum, Aristoteles: quo in loco Gaza quoque phocænam legit, vertit enim tirsionem. Plinius autem & Ælianus phocam. Ego & phocas & phocænas piscibus maleficas esse puto. Vide etiam suprà in Delphino B. circa initium. pag. 320. item in Phoca B. Legendum omnino in Plinio, inquit Massarius, præter vitulos (id est phocas) non phocænas. nam si legeretur phocænas, fuisset vtique mentitus, cum phocæna non intret Pontum, sed nascatur in Ponto, ex Aristotele sexto de historia, vbi ait: idem & phocænæ, id est, tursioni partus, qui delphino similis est, nascens in Ponto. At Plinius, non inest, sed nulla intrat bestia malefica in Pontum dixit. Aristoteles verò qui non intrare, sed nihil in Ponto maleficum esse dixit, quando Phocæna legi etiam deberet, secundum veritatem & ipse locutus fuisset. Item per paruos delphinos, veros delphinos paruos Plinius intellexit, non phocænas vt Hermolaus ambigere videtur. Nam sequitur ibidem in Aristotele, vnde hæc Plinius mutuatur: nec delphinus hic magnus est, quanquam extra vbi aliquantum processeris, magni habeantur, Hucvsque Massarius. Ephesius locum Aristotelis historiæ 8. 13. enarrans, (si rectè citat August. Niphus,) philosophi verba de piscibus Pontum intrantibus & exeuntibus, non probè ad delphinos & phocænas refert. Delphinorum similitudinem habent qui vocantur tursiones. distant & tristitia quidem aspectus: abest enim illa lasciuia: maximè tamen rostris, canicularum maleficentiæ (aliâs maleficentia) assimilati, Plinius. cuius verba ita accipiunt Iouius & Rondeletius, ac si rostrum tursionis, caniculæ rostro simile esse dixisset: ego verò vt reipsa longè alia phocænæ, alia caniculæ rostri species est, ita Plinium quoque aliud dixisse animaduerto. phocænam ille delphino aliâs similem, distare ab eo inquit primùm tristitia aspectus, deinde specie rostri. Plinij verba Græcè ita protulerim: Αἱ φώκαιναι τοῖς δελφῖσι τἆλλα ὅμοιαι, διαφέρουσι μὲν τῇ τῆς ὄψεως αὐστηρότητι, μάλιστα δὲ τοῖς ῥύγχεσι. quòd si post rostris distinguas, clarus erit sensus: & non quidem rostris sed maleficentia tantùm caniculis eas comparari apparebit. *Phocus.* Φῶκος, cetus est marinus, delphini similis, Hesychius. Galli Germaníque non aliud ferè phocænæ nomen, quàm delphino attribuunt. Vide suprà in Corollario Delphini A. pagina 327. E Medulis & Baonensi prætura vænum huc aliquando afferuntur delphini: Marsupas minores vocant. alios marsuinos, quasi marinos sues. Duo genera: alteri rostrum porrectius: alterum minus, simum: quos tursiones Plinij, phocænas Aristotelis arbitramur, Iulius Cæsar Scaliger. In Oceano circa Rostochium Germaniæ ciuitatem Meerschwyn appellant animal, quod multi delphinum esse putant, sed rostro est resimo, vt Salmo fœmina: ego Delphinum esse non dubito.

De vocabulis tirsio, quo vsus est Gaza: item tursio, torsio, thurio thursio, (θυρσίων, apud Athenæum) tomus thurianus: lege suprà in Corollario de Gladio A. pag. 381. Non probo quòd quidam etiam torsyo scribit, & tirsyo: denique mirsyo quoque, vt ad Gallicum Marsouin deflectat: tanquam vel Latini à Gallis, vel Galli à Latinis detorserint. Gallicum certè Marsouin à Germanis sumptum est, qui Meerschwyn id est maris suem, appellant. Iouius in libro de piscibus capite 4. postquam Longolij Galli, sturionem vulgò dictum esse torsionem Plinij, sententiam cum suis argumentis exposuisset: mox eandem refellit: neq; Gazam torsionis nomine sturionem accepisse, neq; sturionem esse Aristotelis phocænam indicat: torsionem verò Plinij & Aristotelis phocænam, eundem esse piscem. Ephesius vir doctissimus, phocænam interpretatur paruum delphinum, Niphus.

B Bellonius in libro Gallico de piscibus, sobolem phocænæ describit libro 2. cap. 11. Phocæna (inquit idem) circa Oceanum Gallicum frequentiùs capitur quàm delphinus: communi tamen cum eo nomine Mar-

ne Marſouin dicitur: quamuis id nomen phocęnæ magis conueniat, (vtpote pinguiori. Delphino quidem roſtrum longius eſſe & porcino ſimile author eſt Rondeletius.) Naſum (Roſtrum) tam ſimum habet, vt cum capite fermè rotundetur. Pinna dorſi, quæ vnica eſt, binæ ad latera, & cauda, colore nigricant, ſicut & in delphino. in ſumma, ſuperficies eius tota cum delphino conuenit. Quæcunque etiam de delphini vtroque ſexu ſcripta ſunt, phocænæ ſimiliter & orcæ conueniunt. quòd niſi phocæna roſtrum breuius haberet, delphino *(vndiquaque)* ferè ſimilis eſſet. Lutetiam in forum ſubinde afferuntur, præſertim Veneris diebus, phocænæ: delphini rariùs. nam vix quintus quiſque delphinus eſt, vt quadrupla ſit præ ipſis phocænarum copia. Sunt autem frequentiores vêre, deinde hyeme, tertio autumno, rariores æſtate. Delphino & phocænæ quæ eadem, quæ diuerſa ſint, idem Bellonius in Delphino recenſuit: vbi matricis etiam efformationem vtrique communem exhibuit. Diepæ in Neuſtria (inquit Cardanus in Variis) turſiones multos conſpeximus: & vnum nuper captum in ſancto Valerino, qui mille libras ſuperabat. Erat autem adeò pinguis, vt teres videretur: capite & oculis quaſi ſuillis. in medio erat fiſtula: per quam, dum in mari eſſet, effundere ſolebat aquam. erat autem digiti magnitudine. Dentes obtuſi, & humanis molaribus ſimiles. Mingebat: ore diducto reſpirabat, & ſuſpirabat. Lachrymabatur, profluentibus ex oculis guttulis. diuq; ſuperuixit, quamuis ſanguis è vulnere, non ſecus ac vinum è ſiphunculo flueret. Pinnas habebat ſolidas ac nigras.

Caro turſionis & delphini in eo differunt: quòd delphini melior delicatiórq; habetur, vtpote minùs F
pinguis, Bellonius.

PHOENIX hygros vocatur piſcis, quem in mari rubro naſci ferunt. is nigris lineis, quas cœruleæ variant maculæ, (σαγόνες,) diſtinguitur, Ælianus de animalibus 12.24. Vocatur autem ὑγρὸς, id eſt, humidus vel aquaticus phœnix, quòd piſcis cùm ſit, ſimiliter vt eiuſdem nominis auis, colorum varietate pulchrè diſtinguitur. A Volaterrano non rectè vno vocabulo hygrophœnix dicitur, & cum eiuſdem maris piſce lacerto confunditur.

DE PHOLADE CONCHA, RONDELETIUS.

RERVM ſimilitudo facit, vt poſt Mytulos *(nos eum ordinem ſecuti non ſumus)* de Conchis iis dicamus,
quas hodiè in quibuſdam Italiæ litoribus balanos vocant. Sed quale ſit id genus primùm deſcribamus. A

Ita in ſaxis latet, vt ſaxo vndique contegatur, per foramen duntaxat exiguum & ſenſui vix patens aqua nutritur. C

Teſtis conſtat duabus, longis, non in latum extenſis Mytulorum modo, ſed rotundis, *(teretibus.)* Intus B
eadem ferè eſt caro quæ in Mytulis.

In ſaxis adeò duris naſcitur, vt non niſi ferreo malleo diffracto ſaxo diſtrahatur. Sunt qui putent in ſa- C
xis aquæ ſalſæ vi excauatis prouenire, alij in luto in ſaxorum cauernulis aceruato. Ego crediderim in ſaxorum cauernulis vel vi vel natura factis, aquæ marinæ appulſu procreari atque in Concham verti, quæ cauitatis ſiue foraminis figuram ſeruat.

Vidi huiuſmodi Conchas in portu Veneris. Miſſum eſt ad me alio ex litore ſaxum, cuius partem hîc A
expreſſi, in quo nullæ rimæ, nullæ cauernæ, ſed foramina tantùm apparebant tam exigua vt vix acum admitterent. Eo igitur ictibus multis confracto, cauitates internæ multæ erant, vario ſitu & diuerſæ magnitudinis: in quibus Conchas iſtas reperi, quas cum ſaxo depictas exhibeo. Quarum figuram diutius contemplatus, antiquorum Balanos non eſſe iudico, ſed φωλάδας, de quibus hæc Athenæus libro tertio: Αἱ δὲ φωλάδες πολυτροφώτεραι, βρωμώδεις δέ. Pholades multùm alunt, ſed virus olent. Et: Αἱ δὲ φωλάδες εὔστο-
μοι: βρωμώδεις δὲ καὶ κακόχυλοι, ex Diphilo. Pholades palato ſuaues ſunt, ſed virus reſipiunt, & mali ſunt ſucci. (F)
Primùm huic ſententiæ meæ aptiſſimè quadrat nominis ratio. nam vt φωλάδες dicuntur feræ quæ in luſtris degunt, ἀπὸ τοῦ φωλεύειν, quod latêre ſignificat: ita nihil in marinis rebus reperias, quod penitus in ſaxo lateat, ſicuti Conchæ quas proponimus. Deinde notæ Athenæi his propriæ ſunt. nam virus olent, & mali ſucci ſunt. Harum nullus, quod ſciam, meminit præter Athenæum.

Pholades potiùs eſſe, quas hîc exhibet, quàm Balanos: de quibus ſuprà in B. elemento.

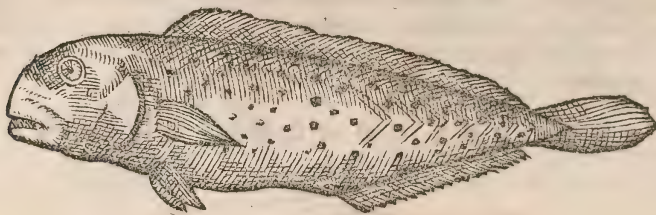
COROLLARIVM.

PHOLADES Bellonius patellis congeneres eſſe putat. Φωλαΐδες, ὀστράκινά τινα βρωμώδη, Heſychius & Varinus. Conchula varia quædam reperitur frequens haud procul à Narbone, tota luto obſita: voca-

túrque illis Pholado, quasi φωλάδα dicas, à verbo φωλεύειν, (pro quo etiam φωλεῖν & φωλάζειν dicitur,) quod latêre, vel in latibulis degere significat. nam conchæ istæ in luto latentes degunt, sæpiùs ad pedem vnum depressæ, &c. Rondeletius: ex quo & plura de hoc genere concharum leges, & iconem videbis, suprà in Conchis diuersis, pag. 267. Nos generis huius conchas quæ in saxis latent, Steinmuscheln Germanicè nominabimus: quæ verò in luto, Mûrmuschelen. Φωλεῖν & φωλεύειν dicuntur, Eustathio teste, aues, reptilia, vrsæ, & aliæ animantes, cùm in terra, saxis, aliísve latibulis conditæ ad aliquod tempus latitant, frigoris aut æstus vitandi gratia: vnde etiam vrsæ Græcis φωλάδες cognominantur. Pisces ita latitantes in Rheno

B Lägerfisch appellant: quibus opponunt, Weydtfisch dicti: id est, nomades, vel pascales. Ad verbum φωλεῖν accedit Germanicum fulen: quod tamen simpliciter pigrari, & ful pigrum significat. Φωλεοὶ, τὰ παιδευτήρια, κατὰ γλῶσσαν, ὁμωνύμως τοῖς τῶν ὀρνίθων φωλεοῖς, Eustathius. Eiusdem significationis est vocabulum φωλητήρια, Hesychio: sic ædificia publica dicebantur, in quæ conueniebant vel disciplinæ, vel exercitij alicuius vel festiuitatis gratia: διδασκαλεῖα, id est, scholas publicas, &c. Germanorum etiam zetas, quas multi hypocausta nominant, tum publicas, propter congregationem: tum priuatas, quòd in eis hyemare ac delitescere soleant, φωλεοὺς & φωλητήρια rectè nominabimus. Φωλητὴρ est piger & deses, semper in eodem loco desidens, ὁ φωλεύων καὶ οἰκουρῶν, Hesychio. Pholidi etiam pisci, de quo proximè dicetur, ἀπὸ τοῦ φωλεῖν nomen impositum videtur. Aristoteles frequenter verbis tum φωλεῖν, tum φωλεύειν vtitur.

DE PHOLIDE, RONDELETIVS.

A SVPERIORIBVS *(De alaudis & scorpioide proximè scripserat)* & maximè alaudæ similis est piscis qui Antipoli à muco bauosa dicitur.

B Paulò maior est alaudâ: dorso fusco, ventre pallido, cute læui & sine squamis, sed maculosa: pinnis aliisq; partibus à superioribus non dissidens.

A B Hunc piscem esse existimamus qui ab Aristotele pholis dicitur libro nono de histor. animal. cap. 37. Quæ autem pholis appellatur, mucum, quem ipsa emittit, sibi obducit, ita vt in eo quasi cubili quiescat. Sic piscis iste quem exhibemus perpetuò totus muco obductus est, vnde bauosa cognominatur: nam bau

(F) ue lingua nostra & Prouincialium mucum significat. Mollissima est carne & glutinosa. Squamarum loco prouida rerum natura muco inuoluit: veluti multos alios non squamosos lubricos efficit, vt lubricitas natationem adiuuet.

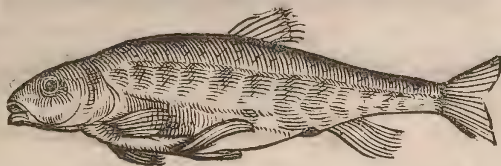
COROLLARIVM.

ΦΩΛΙΣ piscis quidam, Hesychius & Varinus. apud quos alibi etiam φολὶς pro pisce scribitur, perperam, vt coniicio. apparet enim factum huic pisci nomen ἀπὸ τοῦ φωλεῖν, quòd intra suum mucum veluti pholeum quendam, id est, latibulum se contineat: quod & Aristoteles insinuat: τὴν δὲ καλουμένην φωλίδα, ἡ μύξα ἣν ἀφίησι, περιπλάττεται περὶ αὐτὴν, καὶ γίνεται καθάπερ θαλάμη. Sunt autem synonyma θαλάμη & φωλεός. περιπλάττεσθαι verbum significat vndequaque adhærescere, emplastri aut resinæ instar. Rauisius pholidem è rhomborum genere sine authore facit. Dubitat Wottonus an pholis idem piscis, aut eiusdem generis sit cum myxone, cui à muco factum nomen. sed myxonem mugilum generis esse constat, & inde nominatum quòd muco suo vescatur, non quòd in eo se condat. Ego pisces cognatos iudico pholidem Rondeletij, alaudas eiusdem, & scorpioidem, ac blennum Bellonij: item mustelæ marinæ speciem, quam Veneti galettam nominant: & gutturosulam ab iisdem vocatam, quam suprà coniunximus Alaudis. Germanicè pholidem nominabimus ein Schleymlerch: vel circunloquemur, ein Meerlerchen art. Pierius in Hieroglyphicis de pisce quem hodie tincam (vt & Ausonius) nominant, an pholis sit, dubitat. nos ab eo separamus. Hominem (inquit ille) iis quæ sudore proprio compârarit fruentem, indicaturi, pholim *(meliùs pholidem)* piscem pingebant. Ea enim mucorem, quem ipsa emittit, ad altam crassitiem sibi obducit, vt tota visco delibuta videatur, ita vt in eo quasi cubili conquiescat: vnde illi nomen. φωλεύειν enim nidificare est. Cæterùm φολὶς per ο. breue in prima, squama est seu cortex, vt in serpentium pelle: & instrumentum Musicum, σύριγξ πολυκάλαμος Hesychio.

PHORCVS à Plinio libro 32. cap. vltimo in catalogo aquatilium nominatur, tanquam piscis quidam. Fieri autem potest, vt Phorcum deum marinum inter animalia maris numerârit, aut etiam piscem esse existimârit: sicut & Tritones & Nereides tum deos maris faciunt, tum eiusdem nominis animalia inueniri aiunt. Fingitur autem Phorcus Latinè dictus, Græcè Phorcyn, vel Phorcys, Φόρκυν, Φόρκυς, filius Neptuni & Thoosæ nymphæ, &c. *Tritonesq́, citi, Phorcíque exercitus omnis.* Vergilius. Cetò Oceani filia, Phorcyi peperit filias Græas dictas, à natiuitate canas, Hesiodus in Theogonia. In maxima dignatione operum è marmore Scopæ artificis erant, Nereides supra delphinos & cete & hippocampos sedentes: item Tritones, chorúsque Phorci, &c. vt Plinius tradit. Aut fortè pro Phorco legendum est Porcus apud Plinium. Porci enim piscis marini alibi meminit: nosq; porcos aut sues appellatos pisces diuersos ostendemus infrà in Porco.

DE PHO-

DE PHOXINO, QVI VVLGO VERONVS *(quasi varius,) dicitur, Bellonius.*

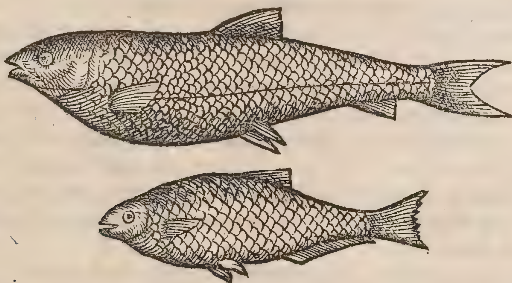

PISCICVLVM inter cæteros magis varium Galli Veronum vocant, Angli Meno / Romani Morelle, A
Florentia à maculosa cute Pardellum, Mediolanenses Esbrefon, alibi Insubres Sanguinerol, cuiusmodi ad oras *(ripas)* Sesiæ, Seruæ & Lenæ reperiuntur. Hunc etiam vulgò Freguereul & Fregueu vocare solent. Crediderim autem Fregaroli nomen huic inditum esse, quòd ferè semper ouis prægnans sit: atque ob id Phoxinum Aristotelis esse autumo, qui statim ferè, vbi natus est, ouis refertus esse vel absque coitu deprehenditur.

Squamis caret: atque albus esset, nisi punctis nigris & tenuissimis lituris sugillaretur: ex quo eum Romæ Morellum vocant. B Pinnæ laterum multùm ad ventrem tendunt: quarum radices quæ corpus pertingunt, rubro sunt colore suffusæ, inde Sanguinaria dicta. Nigricat quoque in tergoribus per interualla. Linea quæ latera vtrinque secat arcuata quidem est, sed non tantum quantum Borfolis, *(Ferrarienses Epelanum, Sequanæ Borbolum vocant.)* Albicat sub ventre.

DE PHOXINIS, RONDELETIVS.

Omnino inuersæ sunt figuræ, ita vt superior inferior esse debeat. nam figuram Rosè piscis subiungi ait, quæ maior sit, & minus lata.

PHOXINVS dicitur Græcè & Latinè pisciculus, cuius Aristoteles solus bis meminit his verbis, ex Gazæ conuersione: Pars piscium maxima consumatur mare & fœmina. De Rubellione & Hiatula ambigitur. *Lib. 6. de hist. cap. 13.* omnes enim grauidæ capiuntur. Consistunt ergo oua per coitum, in iis qui venerem norunt. Sed non coitu tantùm, verùm etiam sine coitu: quod argumento constat nonnullorum fluuiatilium. nam Phoxini statim (propè dixerim) ac nati sunt, & admodum parui, oua habent. Et paulò pòst: Reliqui semel anno *Cap. 14.* oua edunt in stagnis fluuiorum & arundinetis lacuum, (quæ παραλιμνάδας vocant,) vt Phoxini & Percæ. Nulla alia est à veteribus nota tradita, ex qua certi aliquid de Phoxino statuere possimus. quæ verò ab Aristotele ponitur Phoxino cum multis aliis communis est, quos quantumuis paruos capias, semper ouis plenos reperias. Sed ei vni ex omnibus hæc maximè conuenire videtur, quem sæpè in Picardia vidi obseruauíque. Illic vocatur Rosiere. dimidiati pedis longitudinem nunquam superat. corpore est lato & com- *Rosiere.* presso, oculis magnis pro corporis ratione. Bramis minimis corporis specie simillimus est, colore est luteo. Quamlibet parui capiantur semper ouis grauidi sunt, adeò vt periti piscatores cum ouis nasci affirment. Huic qui subiungitur & nomine & figura non multùm absimilis est, Rose vocatur à rubore cau- *Rose.* dæ, reliquo corpore cœruleo est, paulò maior, minùs lato corpore. ouis semper plenus est, etiam minimus.

DE PISCICVLO VARIO, (EX PHOXINORVM *genere,) Rondeletius.*

ISTE pisciculus ex Phoxinorum genere videtur esse. parit enim circa litora fluuiorum & riuorum, ac quantumuis paruus capiatur, A (C) ouis plenus reperitur. Tam variis coloribus *(nominibus)* nominatur quàm variis coloribus depictus est. Veron Galli vocant, quasi varium. eandem ob causam Pardilla ab Italis, ab aliis Sanguinerol à rubore, à Romanis Morella à nigrore dicitur. Græci quidam ab oculorum colore ἐρυθρόφθαλμον.

Dorsum aurei splendoris est, venter argentei, latera purpurascunt. Cauda in pinnam auream & la- B tiusculam deficit. Pinnas in dorso & in ventre totidem habet, quot reliqui iam descripti. Fellis multum habet, quare non nisi euisceratus coquendus. Cephalum fluuiatilem corporis figura imitatur. Cute læui integitur punctis notata.

Carne est molli & satis suaui. F

COROLLARIVM DE PHOXINIS DIVERSIS.

Iconem hanc pro Pardilla Italorum, Pfell vel Pfrill Germanorum, amicus quidam ad nos misit. videtur autem & maior quàm par sit, & parum accuratè facta.

PHOXINVS, φόξινος, piscis qui statim natus oua habet: parit autem in stagnis (ἐν ταῖς προλίμναις melius προλιμνάσι) fluuiorum, vt refert Aristoteles, Varinus. Probo autem proparoxytonum scribi, potiùs quàm oxytonum, vt vno in loco apud Aristotelem: vel penanflexum, vt alibi apud eundem, vitiatis vel vtrobique vel alterutro loco codicibus: nisi quis, vt ab ἐρυθρὸς fit ἐρυθρῖνος, sic à φοξὸς fieri putet φοξῖνος, tanquam à capite acuminato hic piscis sit nominatus. Phoxini, rusticè Coccini, qui cùm sint fluuiatiles, non sunt grandis magnitudinis, Niphus Italus. Epelanum fluuiatilem Rothomagenses Ouellam nominant, ab eo quòd ouis semper prægnans sit, Bellonius. Nos eum piscem ex Bellonio descripsimus suprà, Elemento E. Cardanus scribit Aristotelem phoxinos omnes fœminas tantum facere, sicut & rubellionem & hiatulam. At si diligenter Aristotelis verba à Rondeletio citata consideres, non hoc dicit. sed cùm rubelliones & hiatulas omnes grauidas capi dixisset: mox à nouo principio subiicit, oua in quibusdam piscium etiam sine coitu consistere, quoniam phoxini statim nati oua habeant. non dicit autem omnes, sicut de rubellionibus & hiatulis, Quòd si Phoxini, minimi isti pisciculi sunt, quos Galli Veronos nominant: nil mirum si propter paruitatem mediocres etiam ex eis nuper nati videantur. verùm nec ipse Aristoteles simpliciter nuper natos, sed verbis, ὡς εἰπεῖν, id est propè dixerim, additis, grauidos capi tradit. Verisimile est autem tantillos pisciculos, sicut & mures inter quadrupedes, breui tempore perfici & generare posse. Sed his de rebus non tam vt Aristoteli aut Cardano contradicerem, quàm vt ad diligentiorem veritatis indagationem incitarem alios, controuersiam mouere volui.

Phoxinorum alius læuis, alius squamosus. E paruis pisciculis, qui circa lacuum aut fluuiorum oras aquis stagnantibus capiuntur reticulis, nec vnquam ferè digiti longitudinem seu palmum excedunt, alij squamis carent, (de quibus præcipuè Bellonius & Rondeletius sentiunt, cum Gallicè Veronos, Latinè Varios nominant,) alij squamosi sunt. Pinnas alioqui numero situq; similiter habent: vtrique amariusculi, & minimi etiam ouis plerunque pleni sunt. quamobrem & nomina eorum confundi video, non solum apud nostros Germanos, sed aliis etiam in linguis. Varij quidem sui pinnas, quod ad situm, aliter in sua icone Rondeletius, aliter Bellonius disposuit: cum de eodem pisce, iisdemq; nominibus loquantur, nempe phoxino læui, id est squamis carente. Et forsan in diuersis regionibus pisciculi isti vel aliter, vel specie tota variant. Pro sexus quidem differentia colores in eis differre obseruaui.

Nomina Italica phoxini læuis. Phoxinus læuis, & minimus phoxinorum pardellus Italis (Florentinis maximè) vocatur à colore, (vel potius punctorum varietate,) Cardano teste. nam & pardalis quadrupes maculosa est, & eiusdem nominis cetus, &c. Ab aliis Morella, à nigro macularum colore, Æthiopes enim homines nigros, vulgo Mauros vocamus. Romæ quidam (inquit Bellonius) pisciculorum minutorum nullum habent discrimen, omnesque promiscuè Morellas nominant. Aliis Fregarolus, vt scribit Cardanus: nimirum quòd frigi pisciculi isti oleo vel butyro soleant. Diuersus & maior pisciculus est, ipse etiam varius & maculosus, quem Placentini Varon, Mediolanenses Vairon (circa Verbanum lacum Bayron,) appellant, (*nostri* Greßling.) Etenim quem nos Gallicè Veron vocamus, illi Esbrefon, Hetrusci Ionctium appellant, Bellonius in Gobio fl. Ionctij nomen à iuncis deriuatum coniicio: quòd inter iunceta & arundineta versetur. Matthiolus Senensis gobium capitatum in Hetruria Ghiozzo vocari scribit. Rondeletius Varium suum à Græcis quibusdam

Erythrophthalmus. ἐρυθρόφθαλμον appellari scribit veteribus ne an nouis scriptoribus, aut hominum vulgo, in dubio relinquens. Ego hoc nomen nusquam legi, nisi in Caroli Figuli ichthyologia: qui id ad Germanicum eiusdem significationis nomen (Roteugle) confinxit. Vide suprà in Erythrophthalmo, pag. 368. Galli Veronum suum digiti (palmi minoris) longitudine faciunt: amarum ferè, præterquam Maio. reticulo capi. Quærendum an pisciculus ille, qui Locho france Gallicè à Bellonio vocatur, commune aliquid cum phoxino læui habeat. nam & ipse paruulus describitur, læuis, maculosus. Vide in Gobiis fluuiatilibus. Verones pisciculi Augusto, Septembri & octobri nusquam aut rarò apparent, Bellonius in Bubulca.

Squamosi. Quòd ad squamosos duos Rondeletij phoxinos attinet, certi nihil habeo, suspicor tamen minorem, quem Rosiere in Picardia vocari scribit, colore luteo, &c. phoxinum squamosum illum esse, quem Bam-

Bambela. belam nostri appellant: quanquam alicubi idem nomen etiam læui attribuant. Etsi autem Bambela nostra quam inferiùs describam seorsim, lutea apud nos fortè non sit, reliqua tamen specie naturáque conuenit: & circa Augustam Vindelicorum luteola capitur. Maior quem Rose nominat, incognitus mihi est: nisi fortè sit piscis ille quem idem Rondeletius inter lacustres Lemano lacui proprios (vt ipse putabat) Vangeron appellauit. huic enim cauda & ventris pinnæ rubent: & in Normannia (vt accepi) Rosse vocatur. neque enim in lacubus tantùm capitur, sed etiam fluuiis, præsertim tardioribus: in quibus fortè non eandem magnitudinem quam in lacubus attingit: & fieri potest vt Rondeletius minùs adultum viderit. Quòd si piscis idem est, (vt suspicor, & amplius in historia eius probabo infrà in R. Rutili fluuiatilis nomine,) figura quoq; non satis probè à Rondeletio expressa est. sed hæc ad suum locum differantur.

Germanica nomina. Germanica phoxinorum nomina quoniam multa sunt, literarum ordine digesta enumerabo: & quæ de singulis accepi adscribam.

Bambele nostri phoxinum squamosum vocant, Rhæti verò circa Velcuriam, læuem. Aliqui Bammele/ & Pampele/ scribunt ac proferunt. Læues apud nos non passim, sed in Glatto fluuio reperiuntur, & composito nomine à riuo cognominantur Bachbambele/ vel Bützle.

Brechling. Vide mox in Milling.

Butt/

Butt/ Bott/ Baut/ circa lacum Acronium vsitata sunt nomina, pro phoxino læui. item Bintzbaut/ à Iuncis circa quos pascitur. Hunc pisciculum aiunt è riuis in lacum venire. minorem esse fundulo, id est Cobitide fl. barbatula, eâdem ferè longitudine: squamis carere, varium esse, ventre albo: à Decembri vsq; post pascha laudari. postea parere, coqui vt gobios fl. capitatos.

Elderitz/ Elritz/ Eldritz/ apud Saxones & Misenos vocatur pisciculus, qui alibi Pfell / vt Eberus & Peucerus docent. eum audio è riuis in flumina maiora intrare, & singulis mensibus parere. Atqui phoxini Aristotelis semel anno pariunt.

Erling. Quære Milling.

Hägener Vide Milling.

Harlüchle Tiguri apud nos vocantur iidem pisciculi. sunt enim lubrici, absque squamis: similes fundulis, sed sine barbulis: minimi digiti longitudine, dorso fusco, ad solem aliquid in eis viret. pinnas totidem, quot bambelæ nostræ habent, & similiter digestas. Mas dorso & lateribus nigrior est quàm fœmina, & pinnis in ventre paulò plus rubet. Nomen nescio vnde factum sit, nisi fortè partim à Gallico Locha, quod est fundulus. vel à Saxonico Elritz/ literis transpositis, & forma diminutiua facta.

Krämer. Vide mox in Milling.

Milling vel Mülling Argentinæ dicuntur pisciculi, alibi Orfen, vel Erling potiùs, ab alnis puto. in Kinzetala regione Hägener: vbi etiam minimi huius generis Brechling vocantur. duos aut quatuor ad summum ferè digitos transuersos longi. Amari sunt, præsertim Maio. Fœminæ ex eis nigriores, mares nonnihil rubent. in cœno versantur ac pascuntur. fiscis quibusdam & nassis exiguis capiuntur, præsertim cum fundulis dictis. In cibo viles sunt. Martio & Aprili mensibus præferuntur. Inter iocosas piscium nomenclaturas, nescio qua ratione mercatores appellantur. Ein Mülling ist ein Krämer: &, si bene memini, hoc nomen etiam simpliciter ei nonnunquam attribuitur. His scriptis pisciculum ipsum aridum accepi, colore fuscum, squamis nullis, vel tantillis vt vix radenti appareant: ventre coloris ruffi seu crocei ad caudam vsq;, &c. Eosdem alibi pfrillos dici aiunt.

Pfrill nomen Bauaris in vsu est, factum fortassis ab Italico Pardilla, per syncopen: & f. litera cum p. assumpta (vt solemus in multis, pauo, Pfaw: palus, pfal: papa, pfaff: patina, pfann/ &c.) aliqui, ni fallor, sine f. proferunt Prill. Sueui Pfell/ Pfäl quod aliqui sic dictum putant, quasi pauellum, à pauone diminutiuum, propter colorum varietatem. ego à Pfrill potiùs deduxerim, r. litera euphoniæ causa omissa. Sunt qui etiam Græcè βδέλλαν nominare audeant, non alia quàm literarum similitudinis ratione. quod mihi minimè probatur, præsertim cùm ea vox hirudinem significet Græcis, qua cum pisciculus neq; specie neq; natura commune quicquam habet. Hos pisciculos Aprili mense parere aiunt: amaros esse, sed salubres: ouis abundare: squamis carere. specie ac magnitudine fundulos referre, exceptis barbulis. circa ventrem (pinnulis nimirum) rubere: aliqua ex parte etiam flauescere. Memini eos in Sueuia edere Iulio mense, ouis plenos in riuo captos. Balthasar Stendelius, qui de cibariorum apparatu Germanicè scripsit, pfrillos mediocriter salsos, aceto tempestiuè affuso, non multùm elixari iubet. & iam elixis quoque parum aceti bullientis in disco (super quo apponendi sunt mensæ) affundit, Zinziber tritum aspergit, & butyri bullientis modicum superinfundit. Aliter: Pfrillorum quos mediocriter salieris sextarius cum sextario vini elixetur: sed oportet vinum priùs bullire cum butyro (dulci) quantum est oui dimidium: bullienti pisces immitti, nec diu coqui. aliqui etiam pollinem aromaticum croceum bullientibus aspergunt. Placent & funduli similiter elixi. Circa Augustam Vindelicorum læues ac minores phoxinos, quos alij simpliciter Pfrillen / à Lyco fluuio, Lechpfrillen appellant: maiores verò & squamosos, ab alio flumine Sinckelpfrillen/ quos etiam amariores esse aiunt.

Βδέλλα. F

Riemling Argentinæ dicuntur pisciculi tres aut quatuor fermè digitos longi, amari, viles. ventribus albicant, pinnulis rubicundi, (in sceleto quem vidi albicabant.) Latiusculi sunt, alioqui specie similis leuciscis fluuiatilibus illis, quos Galli Vendosias nominant: squamis quoque similiter albis & facilè deciduis. Sceletus luci obiectus ferè perspicuus est, media linea, quæ spinam dorsi sequitur, nigricante excepta, quod etiam de bubulca recente Bellonius scribit. pariunt Maio. Plerique capiuntur in Ilna flumine, retis genere quod vrsum Germani appellant: cuius etiam Plinius circunlocutione meminit: Capiuntur (inquit) purpuræ paruulis rarisq; textu veluti nassis. Bubulca Bellonij (suprà nobis descripta Elemento A. mox post Alburnum, pag. 24.) pisciculus est latiusculus, sed trium digitorum longitudinem non excedit, amarus, vilis: sed squamis (inquit) tegitur magnis ac latis. idem nimirum est quem Riemling Argentinenses vocant. Non alia est proculdubio Bambela nostra.

Bubulca.

Weißle/ hoc est orphani vel pupilli, dicuntur Augustæ pfrilli teneriores, à paruitate.

Wettling quibusdam Germanis idem est qui Pfäl vel Pfrill.

Veronus Gallorum, Anglis est Menow / teste Bellonio. Sic autem vocatur à paruitate, quòd piscium minimus sit, vt Io. Caius Anglus indicauit, cùm ego à minij vel sanguinis colore, (vnde & sanguinerolum Itali quidam nominant,) sic dictum suspicarer. Galli apuam cobîtin, Menuise nuncupant, similiter, vt coniicio, à minuta magnitudine. Pisciculum fluuiatilem esse aiunt Angli, lochis, id est fundulis minorem, &c, vnde apparet Eliotam Anglum, Mænam piscem marinum, non rectè interpretatum a Menowe.

De Phoxino squamoso & maiore, quem nostri Bambele vocant, (quod nomen tamen non desunt qui etiam læui attribuant,) priuatim hîc quædam trademus: iis quæ proximè retrò dicta sunt, præteritis. Pisciculus est tres aut quatuor digitos longus: sex quidem digitis longiorem non vidi. caput ei crassiusculum pro sua magnitudine, nigricans: iris oculorum crocea: qui color etiam ad pinnarum initia omnia spectatur, in pinnæ dorsi quoque initio in maioribus & adultis. Pinnarum ad branchias articulus veluti caruunculam quandam habet, in aliis parùm, in aliis valdè croceam, (in aliis, si benè memini, rubentem) pro ætatis nimirum & sexus differentia: fortassis & aquarum & regionum in quibus degunt. Squamas habet albicantes. Linea fusca obliquè à capite ad caudam fertur. Pinna in dorso medio vnica est, binæ ad brachias, totidem in medio ventre: alia post anum. In principio caudæ macula atra notatur, & aliis minoribus singulis

ſingulis ad initia pinnarum vtrinque. Dorſum & latera nonnihil flaueſcunt. Sapor in cibo ſubamarus. Reperiuntur influentibus ſolùm aquis, vt audio: non etiam in lacubus & cœno, vt læues, quos è riuis lacus & flumina maiora ingredi diximus: vnde eos (læues) noſtri à riuis Bachbammele nominant. iidem in Glatto flumine apud nos paruo ac cœnoſo, ab iis qui cancros captant, ſubinde inueniuntur & abiiciuntur. A Bacchanalium vel Quadrageſimæ initio vſque ad calendas Maij naſſas non anguſtiùs contextas, quàm vt gobij capitati & bambelæ ex eis euadere poſſint, in flumen immittere piſcatoribus noſtris licet. Bambelam noſtram Itali quidam, vt audio, eodem quo gobium fluuiatilem nomine appellant, Varon: Verbani verò accolæ circa Lucarnum Stornazzo vel Sterniculo. Eadem aut cognata eſt Bellonij Bubulca, (cuius paulò antè in nomine Riemling meminimus:) & Rondeletij Roſiere, vt Picardi nominant: quæ minor eſt ex duobus ipſius Phoxinis ſquamoſis: niſi colore forſan differat, vt diximus.

Ad hoc piſciculorum genus omninò pertinent, qui apud Miſenos Oberkötgen dicuntur: quorum iconem & deſcriptionem cum aliis multis nobilis medicus Io. Kentmanus ad me dedit. Vocantur (inquit) etiam aliis nominibus: Blaubeuchlein / à cœruleo ventris colore: & Schneiderkerplein / quòd à plebe ad alendam familiam coëmantur, & corporis ſpecie veluti carpæ minutæ videantur: & Dreckföklein / per contemptum. piſciculus eſt perelegans & floridus aſpectu. Squamis exilibus argentei nitoris tegitur. oculos rubicundos habet, pinnam ab ano pulchrè rubentem: caudam pallidam, *(fuſcam oſtendit icon: & pinnulæ in dorſo fuſcæ maculis per medium nigris initium rubrum. branchias albicantes, in medio cœruleas. longitudinem totius, tres ferè digitos: latitudinem, ferè vnum: dorſum fuſcum, latera ex albo pallidula:)* lineam vtrinque viridem à medio corporis ad caudam. Inteſtina perexilia in orbem reuoluuntur, vt ſemen (pericarpium) Medicæ herbæ: quæ diducta & extenſa longitudinem piſcis duplicant. Indigena fluuij Albis eſt, non aduena hic piſciculus. Anno toto capitur: & parit in eodem fluuio Iulio menſe circa diui Ioannis diem: tum plurimi & grauidi capiuntur, (naſſis & reticulis anguſtis,) ventre ouis diſtento: nec alio tempore magis in cibo laudantur: quanquam amariuſculi ſunt, ſicut & Elderizæ *(id eſt phoxini læues.)* Sed hæc amaritudo nonnullos delectat: in quorum gratiam piſcatores hos piſciculos à ſmerlis *(id eſt fundulis, vt noſtri vocant)* ſegregant. Elixari autem debent deſquamati & præparati, in aquam feruidam immiſſi, & conditi, ad iuris ferè conſumptionem.

F

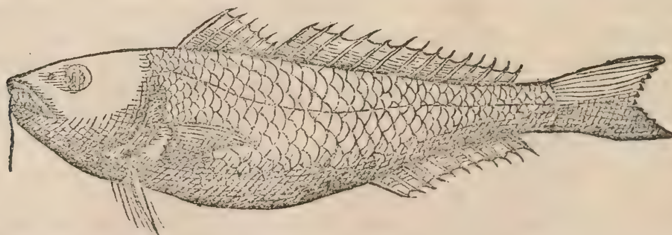
Sunt etiam in Albi alia duo piſciculorum genera, haud ſcio an ad phoxinos referenda, quorum itidem à Kentmano icones accepi, deſcriptiones nullas. Vnum Wetterfiſchlein (id eſt piſciculum tempeſtatis, neſcio quam ob cauſam) appellant. is palmo ferè longus eſt, (vt pictura præ ſe fert,) digito anguſtior: hoc eſt ſuperiore longior, minùs autem latus. dorſo fuſcus, lateribus albicat. oculis, pinnis in parte ſupina, & cauda, pallidis vel ſubluteis. Alterum Schneppelfiſchgen appellant, prædictis omnibus longiorem. accedit enim pictura ad digitos quinque. hoc in eo peculiare, quòd à ſummis branchiis caudam verſus linea latiuſcula ſublutea tendit: præter obliquam illam fuſcam & ἀπλατῆ, in piſcibus pleriſque à branchiis caudam verſus conſpicuam. Squamoſus eſt, latiuſculus. oculi pallent, macula infernè rubicunda. qui color etiam ad initium pinnarum iuxta branchias apparet, &c. Videtur idem aut perſimilis (colore forſan modicè differens) quem Bambelam noſtri appellant. Vtrunque ex his poſtremis ſimiliter vt priorem (Oberkötgen) aquæ feruidæ immiſſum, &c. parari iubent. Pinnarum ſitu & numero phoxini omnes conueniunt, differunt corporis latitudine, longitudine: ſquamis & læuitate: colore: pinnæ ab ano longitudine, &c.

Wetterfiſchlein.

Schneppelfiſchgen.

Anglorum Menow cum Bellonio Ariſtotelis Phoxinum eſſe conſentirem, ſi ἐν ταῖς προσιλιμνάσι τῶν ποταμῶν καὶ τῶν λιμνῶν πρὸς τὰ καλαμώδη, οἷον πέρκαι, pareret. Verùm quum extra omnem controuerſiam ſit, Menouas noſtras nunquam in προσιλιμνάσι fluuiorum & lacuum circa arundineta parere: ſed ſemper in ſaxoſis vadis aut ſabuloſis, vbi rapidiores ſunt aquæ decurſus, ipſi hac in re ſubſcribere non audeo, Guil. Turnerus Anglus in epiſtola ad nos.

DE PHYCIDE, RONDELETIVS.

A A Græcis φυκὶς & φύκιον dicitur, à Gaza phuca: à noſtris mole, fortaſſe ob carnis mollitudinem, Hiſpanis molere, Romanis phyco. Audio à Neapolitanis quendam oſtendi nomine pittara, pro phycide, quem Græci huius temporis phocida, Veneti lepo nominant.

B Phycis piſcis eſt marinus ex ſaxatilium genere, colore rubeſcente & vario percam & channam referens, quam ob cauſam ποικιλόχρους dicta fuit ab Ariſtotele, vt author eſt Athenæus. Anteriore corporis parte tincam fluuiatilem imitatur, poſteriore ſoleam ob tenuitatem & pinnarum ſitum, quibus veluti cincta eſt. Vnde ἀκανθοστεφῆ, eodem Athenæo teſte, cognominauit Ariſtoteles, id eſt, ſpinis coronatam. Quæ tamen appellatio illi cum multis aliis piſcibus communis eſt. Mutat colorem phycis, reliquo tempore candida, vere varia. Nam ſummum caput ex nigro rubeſcit: pars inferior ventrem ſpectans, tincæ colore eſt. Pars corporis poſterior nigreſcit. Pinnæ duæ, quæ ſunt ad branchias, rubeſcunt. Ore eſt magno, dentibus paruis. Labiis caret, vt channa. Oculis eſt magnis, aureis. Barba ex vnico pilo ex ſummo inferioris maxillæ propendet. Paulò infrà pili duo longiſſimi pendent, loco pinnarum ventris. In dorſo primùm pinnam habet paruam & diuiſam: mox ſequitur altera, membrana connexa, quæ ad caudam vſque protenditur: huic ſimilis eſt alia, à podice magno, & in medio ferè corpore ſito, ad caudam vſque.

Libro 7.

Ariſtot. lib. 8. de hiſt. anim. cap. 30 Plin. lib. 9. cap. 26.

vſque. Ventriculum longum habet, appendices quindecim: hepar magnum, lactei coloris, à quo longa fellis veſica pendet. inteſtina lata, replicata, branchias magnas. lapides in cerebro, quemadmodum aſellus aut lupus. Ex his ego colligo veram phycidem hic expreſſam eſſe: quæ quanquam ad faciendam fidem ſatis eſſe poſſint: tamen multò magis ſententiam hanc meam confirmaui, cùm in media alga nidificantem vidi, id quod ſola phycis facit teſtibus Ariſtotele lib. 8. de hiſtor. animal. cap. 30. & Plinio lib. 9. Phycis piſcium ſola nidificat ex alga, atque in nido parit. & id certiſſimum eſſe piſcatores multi obſeruarunt. Quòd autem ſolam nidificare aiunt in alga, id falſum eſſe conperit Gulielmus Pellicerius Monſpelienſis Epiſcopus, vir in rebus perueſtigandis diligentiſſimus & perſpicaciſſimus, qui gobiones & hippocampos in alga oua ponere & parere animaduertit. Eſt & hîc corrigendus error illius, qui Oppiani Ἁλιευτικὰ verſibus Latinis expreſſit. ſic enim Oppianus lib. 1. Ἁλιευτικῶν: Καὶ κίχλαι ῥαδιναὶ, καὶ φυκίδες,* ἅς τ' ἀλιῆες

Interiora.

C *Phycidem nidificare in alga, sed non solam.*

Perperam Oppiani locus.

**Brodæus legit ὅστ᾽ ϋελϋστ.*

Ἀνδρὸς ἐπωνυμίην θηλύφρονος ηὐδάξαντο.   Sic verò interpres:

---- turdiq; virentes,   Phycides Eunuchi vero de nomine dictæ.

Quàm ineptè contra mentem Oppiani tributum ſit phycidi eunuchi epitheton, ſciunt omnes, quibus phycis penitus ſit cognita. nam & parit: & partus huic maiori curæ eſt, quàm reliquis: quippe quæ nidum in alga ſibi paret & ſtruat: quî igitur eunuchi nomen rectè competere poteſt? Quare ne per ſomnium quidem id Oppiano in mentem venit. ſed recenſens piſces, qui circa ſaxa, vel in ſaxis verſantur, phycidibus ſubnectit eum quem initio libri huius ἀλφηςὴν à Græcis, à Plinio cynædum nominari oſtendimus, *(ſimiliter & Brodæus interpretatur. dicitur autem idem piſcis aliter etiam καλλιώνυμος, vt oſtendimus)* quem per periphraſim cum aliis ſaxatilibus numerat Oppianus, vt ſit is ſenſus: *Phycides, & cui Piſcator mollis nomen dedit eſſe cynædi.* *Alpheſtes.*

Nunc ſuperſunt duo expendenda, ſit ne idem piſcis φυκὶς & φυκίδιον, φυκὴν & φυκίς. Ac primùm φυκίδιον, nihil aliud eſſe quàm paruam phycidem nomen ipſum indicat: vnde Gaza libro 6. cap. 13. de hiſtoria animal. puſillam phucam vertit. neque iis aſſentior, qui phycidion eum piſcem eſſe putant, qui à nobis Capellan dicitur, *(is inter Aſellos Oceani ſuprà deſcriptus eſt,)* ideò quòd is veluti phycis è mento pendentem barbam habeat. Sed qui diligentiùs verba Ariſtotelis expendet, falli iſtos iudicabit. ſunt autem hæc Ariſtotelis verba: Piſces qui oua ædunt, ſemel pariunt anno, præter puſillas phucas, quæ bis pariunt anno. Differt autem mas phycis à fœmina, quòd & nigrior ſit, & ſquamis amplioribus. Atqui is qui vulgò Capellan nominatur, piſcis eſt læuis, & minimè ſquamoſus. Ex quibus neceſſariò efficitur phycidion ſiue diuerſa ſit à phycide ſpecies, ſiue eadem, non poſſe eſſe eum quem Capellan dicimus. Ergo phycidion à phycide ætate tantùm, & magnitudine differre puto. Deinde φυκένα *(φυκῆνα potiùs, à recto φυκὴν, vt σωλὴν, ῆνος: μὴν quoque & Ἕλλην, &c. η ſeruant in obliquis)* & φυκίδα diuerſos piſces facere videtur Athenæus lib. 8. cuius hæc ſunt verba: Καὶ τῶν πετραίων ὁ φυκὴν, καὶ ἡ φυκὶς, ἁπαλώταλα ἰχθύδια ὄντα, ἄβρωμα καὶ εὔφθαρλά ἐστι. Ex ſaxatilibus phycen & phycis tenerrimi ſunt piſces, virus non reſipientes, & corruptu faciles. Phycis inter ſaxa degit, non ſolùm alga vel muſco, ſed etiam carne *(veſcitur:)* nam ſquillas appetit autore Ariſtotele lib. 8. de hiſtoria anim. cap. 2. & in eius ventriculo non ſquillas modò, ſed & loligines, & piſciculos alios inueni. Phycis eâdem bonitate eſt, qua cæteri ſaxatiles, autore Galeno libr. 3. de aliment. facult. ſimili quoque modo præparatur.

Phycidion, id eſt phycis parua.

Capellan.

Ibidem.

Phycen & phycis ab Athenæo diſtinguuntur.

DE ALIO PISCE, QVEM PHYCIDEM
Bellonius putauit.

Phycis Maſſilienſibus Roquau, multorum etiam colorum eſt piſcis, fluuiatili Tincæ perſimilis. Hunc Veneti promiſcuè Lambenam, Genuenſes Lagionum, Romani vt plurimùm Merlinum *(Merlo, cum icone ſcriptum erat)* vocant. Nam id genus omne piſcium coloratorum, nomine Pſittaci, Pauonis, Turdi vel Merulæ illis (minùs tamen rectè) vocari conſueuit. Græca vox eſt Lambena, *(Lampina cum icone ſcriptum erat, tanquam vox hodiè vulgò vſitata Græcis,)* ſed ad exprimendum eum piſcem vulgaris. A

Memini me vidiſſe quaſdam Phycides omnino fuſcas, alias rubentes, alias virides, nonnullas miſtis coloribus varias. Omnes pinnam tergoris (vt Sparus) continuam gerunt, duodecim aculeis *(in icone plures ſunt)* munitam: ac rurſus ad branchiarum latera vtrinque vnam habent, & ſub ventre duas. quarum ſingulæ ſquamis teguntur latis, firmis, ſæpè vliginoſis. Dentes illis in ore pares non ſunt: nam in ſuperiori maxilla vtrinque ad latus dentem vnum tantùm, aut ad ſummum duos connumerabis: In inferiore autem maxilla multò plures, omnes quidem oblongos, albos & acutos: ſed retrò in maxillis multos molares habent. Cæterùm Phycidum color externus quanquam euariet: interanea tamen perpetuò eadem in omnibus mihi apparuerunt. Voraces piſces ſunt phucæ, quamobrem grandi atque amplo ſunt ſtomacho præditæ. Omnibus eſt lacteum hepar, ad ſiniſtram magis extenſum. Fel tamen lateri dextro incumbit, oblongo fol- B

go folliculo inclusum, colore subluteum. Gregales non sunt, vt neque Iulides. Labia habent crassa & carnosa: versantur in scopulis.

F Molli carne præditæ sunt & dulci: quæq; nisi multo sale & aceto condiantur, gustui minus placebunt, neq; friabiles erunt. Cuius rei Dioscorides & Galenus in capite de iure piscium meminerunt.

COROLLARIVM

A Phycis ita dicitur, quoniam piscium sola nidificet ex alga; quam Græci phycon vacant, Massarius & Gillius. Phycis etiam phycos Aristoteli dicitur, vt Massarius & alij recentiores scribunt. Mihi φυκὶς oxytonum gen. fœminino per iôta, solùm rectè scribi videtur, vt μαινὶς: nam & alij autores non aliter proferunt & apud Aristotelem in præsentia non aliter inuenio, nempe libro historiæ 8. capitibus 2. & 30. cæterum libro 6. cap. 13. φύκης paroxytonum per η. reperio his verbis, διαφέρει δ᾽ ὁ ἄῤῥην φύκης, &c. & sic quidem marem priuatim nominare voluisse Aristoteles videtur. φῦκος autem pro pisce non reperio, & sicubi fortè reperitur mendosam existimo lectionem. scio algam marinam sic nominari, vt & φύκιον (quod nomen similiter pro pisce Rondeletius scribit:) & scio in vulgatis codicibus Dioscoridis, φωκίων legi, vbi aliqui fortè φυκίων reponunt, ego φυκίδων, ex Æginetа qui hunc locum transcripsit. sed piscem iisdem nominibus appellari non probo, vt homonymia non committatur. Sunt & alia Græcis nomina masculina in ης, à quibus fœminina fiunt in ις per iota: vt ὁ δεσπότης, ἡ δεσπότις: quæ quidem accentu conueniunt, φύκης & φυκὶς differunt. sic ab ἀρτοπώλης, ἀρτόπωλις apud Euripidem. Apud Athenæum quidam scribit se ad sartaginem emisse φυκίδας, καρίδα, φύκην, κωβιόν: vbi similiter φύκην accusatiuum, vt χρύσην, accipio. Non phycon igitur, sed phycidem dicemus: & diminutiua voce non phycion, sed phycidion Aristotelis exemplo. Massarius Diphili verba interpretatus, phycænas nominat, tanquam à recto phycæna fœminini generis, triplici errore: phycenas enim dicere debuit sine diphthongo, à recto phycen, masculino, bissyllabo. à Diphilo enim nominantur ὁ φύκην καὶ ἡ φυκὶς, siue specie diuersi pisces, cognati tamen inter se: siue sexu tantùm, vt ὁ φύκης καὶ ἡ φυκὶς ab Aristotele sexu solùm differentes. *Lelepris.* Lelepris, Λελεπρὶς, piscis quidam, qui & phycis, Hesychius & Varinus. Liparis piscis à Plinio nominatur, quo in loco aliqui lelepris legunt, Rondeletius. Piscis qui à Bellonio lepradis (quod ipse puto confinxit) & veteri lelepridis nomine exhibitus est suprà, pag. 473. turdorum generis est, non phycis: quod cùm aliâs apparet, tum ex eo quòd saxatiles pisces omnes ab eo deuorari ait. hoc enim phycidi minimè conuenit. Cum phycida Massiliensi piscatori, ex oppido Neapoli oriundo, demonstrarem, dixit Neapoli leprem vocari, Gillius. *Fuca.* Theodorus fucam pro phycide reddidit, non phucam per ph. nusquam enim in translatione eius sic ab eo scriptum reperio. fuit enim omnino studiosus Latinitatis: itaque vt phycos marina herba à quibusdam Latinè fucus dicitur: sic ab eadem denominatum phycidem piscem, fucam (similiter vt Græci fœm. genere) nominare voluit. *Phycis.* Rondeletij phycidem ante annos multos eodem nomine Cornelius Sittardus ad me misit, coloribus scitè pictam, vt à Gisberto Horstio Romæ acceperat. qualem accepi, talem ex pictura describam: ea digitos quindecim communes longa est, tres lata circa medium. cirrhus sub mento longè breuior quàm Rondeletius repræsentat, initio crassiusculo. colore ruffo è fusco: alicubi ruffo aut roseo syncerius. cauda simplex & prorsus indiuisa, nigricans. Pinnæ ad branchias oblongæ in acutum desinunt. sub iis vtrinq; cirrhus quidam eiusdem ferè longitudinis (circiter tres digitos) dependet, rubens, lineis tamen albis distinctus, post medium bifidus. Pinna dorsi parua est, sed post breue interuallum alia oblonga sequitur, caudam ferè attingens, sicut & alia inferiùs ab ano incipiens. omnibus iis color è cinereo fuscus, neruis seu spinis mediis candicantibus. corporis pinnarumq; longitudo & situs mustelam ferè refert, illam dico quam lotam Galli nominant, fluuiatilem. sed capite multùm differt, &c. Vulgò Romæ Fygo & Mesanca dicitur. rarò capitur. Bellonij phycidem, Veneti Lambenam vocant, fortè à labiis crassis & carnosis (qualia cheloni etiam, id est, labeoni mugili nomen fecerunt:) etsi Bellonius Græcis quoque vulgarem hodiè eam vocem (aliâs Lampina) esse scribit. Piscatores maris Ligustici, Adriatici, & nostri quoq; *(hoc est, mediterranei ad Galliam pertinentis)* ad vnum merulam agnoscunt: sed cum phycidibus confundunt. Romani quanquam piscem vnum proprio nomine merlo nominarunt: sæpe tamen Canarellas, Canadellas & phycides merulæ nomine vocant, Bellonius in Merula. *Græca vulgaria.* Phycidem Græcos hodie vulgò phycida nominare Gillius scribit: Phocida, Rondelet. (Aëtij codex alicubi φωκίδες habet, perperam nimirum pro φυκίδες.) Phyceam, Massar. *Italica.* Pephycarismenam, Hermol. Lampinam, Bellon. Phycides tincarum viridium colorem atque effigiem referunt, fici *(fuci, Niphus: perperam opinor, librariorum scilicet lapsu)* vulgò nuncupantur, Iouius. *Gallicum.* Itali merulam æquè atque phycidem, tincam marinam vocant, Bellon. qui Gallico etiam vocabulo Tenche de mer phycidem appellat. *Germanica.* nos Germanicè, ne cum merula confundamus, merulæ vel tincæ marinæ speciem vocabimus: vel etiam percæ, propter similitudinem aliquam: Speusippus enim percam, channam & phycidem similes esse dicit: ein Ammselfisch oder Merlefisch art: ein gattung der Meerschleyen/ oder deß Meerbersichs. Licebit autem tum Rondeletij tum Bellonij phycidem, quanquam diuersos, iisdem nominibus Germanicis interpretari, vt quæ speciem certam non constituant, sed similitudinem potiùs quàm speciem indicent. Phycis quidem Rondeletij quoque anteriore parte tincam fluuiatilem imitatur, vt ipse scribit.

Pisces quos aliqui falsò phycides putarunt. Falsò Veneti quendam piscem Phycum vocant: is enim squamis caret, & paruulæ Pelamydis similitudinem gerit: Phycis squamosus est, & saxatilis, trientalis longitudinis, Gillius. Longè alius est Figo piscis vulgò dictus Venetiis, de quo leges suprà ab initio Corollarij de Hepato, pagina 412. Bellonius asseuerat Asellorum generis piscem, quem Veneti piscem mollem appellant, vulgo Romano Ficum nominari. quanquam etiam hoc vocabulum (inquit) ad permultos alios asellos transferant. sed alius est Phycus de quo in Phycide agemus. Mustela marina vulgaris, vt Rondeletius nominat, (vel omnino cognatus ei piscis, punctis distinctus, quorum Rondeletius in sua mustela mar. non meminit, à quibusdam phycis, vel phycæna (vt ipsi nominant) existimatur: inter saxatiles, vt aiunt, mollissima. Sed vera phycis quanquam corpore oblongo, cirrho menti, & iis qui branchiis subiiciuntur: ac pinnarum numero, longitudine situque cum mustela nonnihil communicare videatur: squamosus tamen piscis est, mustelæ omnes squamis carent. Pierius in Hieroglyphicis tinca vulgaris, an pholis sit dubitat. qui nostra legerit, hos pisces facilè inuicem

inuicem diſtinguet. Niphus citharum cum phycide ineptiſſimè confundit, vt in corollario de citharo diximus. Albertus & author de nat. rerum imperitiſſimè trebium piſcem faciunt, cui attribuunt quæ Plinius partim de echeneide, partim de gladio ex Trebio nigro ſcriptore tradit: & quædam phycidis quoque, &c.

Speuſippus percam, channam & phycidem ſimiles inter ſe fecit. Elepoces, Ἐλέποκες, piſcis ſimilis phycidi, Heſychius & Varinus. Phycides tincarum viridium colorem atque effigiem referunt, Iouius. Phycis & hepatus (*ſed hepatum alium ipſe facit quàm Rondeletius, ſacheto dictum Venetiis vulgò*) magnam habent ſimilitudinem cum iulide, Bellonius. Phycis ἐρυθρὴ, id eſt rubra cognominatur in epigrammate Apollonidis. Phycides ex alio colore in alium mutabiles ſunt, Ælianus. Quomodo autem colores ſuos mutent, pluribus explicat Rondeletius in Merula. Τῶν καρχάρων νάρκη, πέρκη, συκὶς, Mneſimachus apud Athenæum: ego pro συκὶς legerim φυκὶς, vt in verſibus Ephippi proximè præcedentibus. dentes quidem phycidi ſerratos eſſe Rondeletij pictura oſtendit. B

Phycis ſaxatilis eſt, Ariſtoteles, Diocles, Galenus, Plinius. Oppiano circa ſaxa muſcoſa degunt. Suidas tamen ex epigrammate quodam φυκίδα λιμενίτην nominat, id eſt litoralem: & Ouidius quoq; litoralibus eam adnumerare videtur. Phycides quanquam cætera abſtinent carne, tamen ſquillas ſæpenumero appetunt, Ariſtot. Apollonidis epigramma in quo meminit phycidis quæ hamum cum carne amiæ vorauerat, referam in h. Nidificant & pariunt in alga. vide in D. mox. C

Phycidem ſolam ex marinis piſcibus nidum ſibi conſternere, atque in ſtragula (in eo ſubſtrato, Gillius) parere aiunt, Ariſtoteles interprete Theodoro. Verba Græca ſic ſonant: Μόνη δὲ αὐτὴ τῶν θαλαττίων ἰχθύων στιβάδας ποιεῖται, ὥς φασι, καὶ τίκτει ἐν ταῖς στιβάσι. Plinius ſic: Piſcium ſola nidificat ex alga, atque in nido parit. apparet autem eum phycos Græcum vocabulum vertiſſe algam: (quàm rectè vide infrà in H.a.) & ab eadem herba, quòd nidum inde conſtruat, in eáque pariat, phycidem appellatam innuere. Atque immunda chromis, meritò viliſſima ſalpa, Atque auium dulces nidos imitata ſub vndis, Ouidius de piſcibus litoralibus ſcribens. Eſt autem verſus hic, Atq; auium dulc. n. i. ſ. u. periphraſis phycidis: neq; ad vllum piſcem prænominatum referendus, etſi Bellonio ad chromin referre placuit, ſine authore. Peculiariter phycides alga velut nido conſtructa fœtum circundant, ac contra tempeſtates tuentur, Plutarchus in libro Vtra animalium, &c. Legimus tamen polypos etiam parere in cubilibus: vt fictili, vel aliquo alio cauo. D

Apollonidis epigramma de phycide, quæ hamum cum carne amię vorauerat, recitabo infrà in h. Quãquam cætera carne abſtinent phycides, ſquillas tamen ſæpenumero appetunt, Ariſtoteles. E

Phycides concoctu faciles ſunt, & ſalubre alimentum (nempe ſanguinem medium conſiſtentia) præſtant, vt & reliqui ſaxatiles: inter quos ſcarus excellere ſuauitate creditur: poſt hunc merulæ ac turdi: tertio loco iulides, phycides ac percæ, Galenus de aliment. facult. 3. 28. Ibidem, authore Philotimo, cithari, vmbræ, phycides, (φῦκες, lego φυκίδες,) gobij, & molli carne prædìti omnes, faciliùs quàm alij (ſcilicet duræ carnis piſces) conficiuntur. Diocles etiam apud Athenæum ſaxatiles piſces, vt merulas, turdos, phycides, &c. carnem habere mollem prædicat. Phycides mollem carnem habent, probúmque ſuccum gignunt, qui facilè difflatur: nec multùm nutriunt, Wottonus. Procerum patinas raro implent, quum inſipidiſſimi ſint, Iouius. E phycidibus priuatim ius fit ad alui ſubductionem, Dioſcorides. Ventrem durum mollit ius phycidum, Kiranides. F

Phycidis Hippocrates quoq; meminit. Prima ſemper producitur, ſequens corripitur. φυκίδας, ἀλφηστὴν τε, καὶ ἐν χροιῇσιν ἐρυθρὸν Σκορπίον, Numenius. H. a.

φυκὶς ἐρυθρὴ, & λιμενίτης: id eſt rubra & litoralis, in epigrammatis. ſaxatilis potiùs quàm litoralis dicenda fuerit. Ποικιλόχρους & ἀκανθοσεφὴς, Ariſtoteli apud Athenæum. *Epitheta.*

Domeſticæ rei ſtudioſum hominem qui ſignificarent, fucam piſciculum pingebant. ea enim ſola ex marinis piſcibus nidum ſibi conſtruit, & in ſtragula parit, Pierius Valerianus. *Icon.*

Non habet lingua alia nomen, quod Græci vocant phycos. quoniam alga herbarum magis vocabulum intelligitur: hic autem eſt frutex, folia lata, colore viridi gignit, &c. Plinius 13. 25. Theophraſtus quidē cùm hæc & ſimilia, vt quæ gramini comparat, deſcripſiſſet, ſubdit: Et hactenus quidem de minoribus. deinde ad arbores tranſit, quas longitudine vix cubitales facit. ego phycos non lignoſi generis eſſe puto, nec propriè fruticē: ſed ita fortè à Plinio nominari, quòd vel oblongum ſit, vel in multos ramos ſe ſpargat. φῦκος, τὸ, genere neutro, & φυκίον diminutiuum paroxytonum apud Theophraſtum inuenio, libro 4. cap. 7. hiſtoriæ: cuius duo ſint genera litorea, & tertium pelagium. Latinè alij algam, alij fucum interpretantur. Defertur ex Ponto in Helleſpontum purgamentum quoddam illius maris, quod algæ nomine phycos appellant, colore pallidum. florem algæ id eſſe alij volunt, atque ex eo fucariam algam prouenire. fit hoc æſtatis initio, eóque tum oſtreæ, tum etiam piſciculi eius loci aluntur. Purpuram quoque ſuum florem hinc (ex alga, qua nutritur) trahere nonnulli exiſtimant, Ariſtoteles hiſtoriæ 6. 13. ex interpretatione Gazæ. Innaſcitur teſtis eorum ὥσπερ φῦκός τι καὶ βρύον, Idem hiſtoriæ 8. 20. Frutice marino, quem Græci phycos vocant, circa Cretam inſulam nato in petris, purpuras quoque inficiunt, Plinius. φῦκος, genus quoddam muſci μνίου ἢ βρύου, penultimam producit, vt in hoc verſu apud poëtam ---- πολλὸν δὲ παρὲξ ἅλα φῦκος ἔχευαν, Euſtathius. Θῖν᾽ ἐν φυκιόεντι, Iliados ψ. id eſt, in litore algoſo. Scholiaſtes interpretatur, φυκία ἔχοντι. φῦκος δέ ἐστιν ἤτοι ἡ ἄχνη τῆς θαλάσσης, id eſt, aſpergo maris, vel herba marina ſic dicta. Vide Dioſcoridem libro 4. cap. 95. Ἃς κατὰ φυκόεντος πέτρης λευκὸν τρέφει ὕδωρ. Matron Parodus de pinnis. Τὰ μαλακόστρακα λίθους καὶ ὕλην, καὶ φύκια νέμεται, Ariſtoteles 8. 2. hiſtoriæ. & mox: ἡ δὲ σάλπη τρέφεται κόπρῳ καὶ φυκίοις: βόσκεται δὲ καὶ τὸ πράσιον. & mox: Τὰ δὲ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ νέμονται μὲν τὸν πηλὸν καὶ φῦκος, καὶ τὸ βρύον, καὶ τὸ καλούμενον καυλίον, καὶ τὴν φυομένην ὕλην, οἷον φυκὶς, καὶ κωβιός. Ego ſemper φυκία paroxytonum ſcribere malim. Genus vnum eſt latiore folio, prâſon (aliâs, praſſon) à colore dictum: item zoſter. genus alterum longius, praſſon etiam vocatum. Tertium genus gramini ſimile. Eſt denique pelagicum, folio criſpo, pſeudoconchylion Democrito. Vide Plinium 13. 25. φυκία, θαλάσσια ζῶα: (quaſi piſces phycides intelligat:) ἢ ὁ ἀφρὸς, ἢ βρύα, Suidas. *Planta.*

Fucus, pro colore & dolo, per tranſlationem puto ab herba marina tincturis idonea: qua purpuram aliqui mentiebantur vel adulterabant. Plinius & alij fucum pro purpuræ tinctura dixerunt. Phycos

puniceum Nicander venenatis aduersari prodit. idque crediderunt aliqui fucum esse, quo mulieres vtuntur: cùm tamen exigua radix illa sit, æquiuoco phyci nomine appellata, *(anchusæ alicuius fortè,)* Dioscorid. Purpurisso etiam (de quo in purpura dicetur) fucabant se mulieres. Est & fucus inter apes, non vera apis, sed similis, vt aspicientes fallat. quanquam & ipsas apes fallat, cùm ociosus ipse mel consumat. Fucum facere, prouerbium ab Erasmo explicatur. Fucas appellat Columella in facie maculas, Cæl. nimirum quas Græci φακοὺς. i. lentes vocant: vnde & Dioscorides Anazarbensis φακᾶς (ac si Lentulum dicas) cognominatus est, διὰ τοὺς ἐπὶ τῆς ὄψεως φακοὺς, vt Suidas scribit. nostri à frondibus (aridis) maculas illas denominant, Loubflecken.

Propria. Rerum quarundam abundantia locis quibusdam nomina fecit: vt Sepiadi promontorio: Phycusis & Lepadusis insulis, Athen. Græcè Φυκοῦσαι scribitur, ab algis nimirùm potiùs, quàm piscibus huius nominis. Stephanus duplici sigma habet Φυκοῦσσαι ὀνομάζονται δὲ διὰ τὸ φύκων (meliùs φυκῶν, circumflexum: vel φυκίων, trisyllabum) εἶναι πλήρεις. Apud Eustathium terminationes huiusmodi insularum aliquot in ουσαι, modò simplici, modò duplici s. scribuntur: ego duplex malim: quoniam à rectis in όεσσαι, (vt χαρίεσσαι) contractis sunt, eodem teste. Eidem Stephano Phycûs est ciuitas Libyæ, è regione Tænari Peloponnesi, vel è regione Laconiæ vt Strabo scribit. vnde gentile Phycusius: dicitur & lacus Phycusius. Plinio Phycûs est promontorium Cyrenarum.

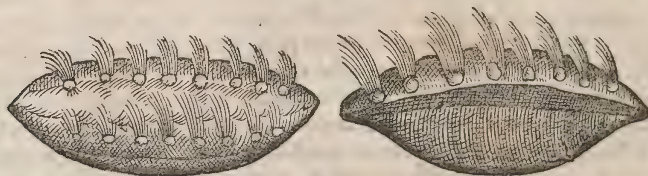
f. Phycis ab Antiphane nominatur cum aliis lautissimis cibis. In Cotyis Thracum regis conuiuij descriptione Anaxandrides apud Athenæum φυκίδας ἑφθὰς apponit. Archephôn parasitus à Ptolemæo rege vocatus,
h. Τῶν μὲν σκάρων ἀπέλαυε, τῶν τριγλῶν θ' ἅμα, Καὶ φυκίδων ἔτι πλεῖον. Machon. Τρίγλαν ἀπ' ἀνθρακιῆς, καὶ φυκίδα σοι λιμενῖτιν Ἄρτεμι δωρεῦμαι, Suidas ex epigrammate. Apollonidis epigramma in phycidem quæ deglutierat hamum cum carne amiæ, (esca ex amia:) qua deinde vnà cum hamo glutita (dum piscis fortuitò, vexatus dolore in mari saliens, in os piscatoris insiluit) periit piscator, Anthologij lib. 3. sect. 4. extat huiusmodi: Ἰχθυοθηρητῆρα Μενέστρατον ὤλεσεν ἄγρη Δωριακὸς *δξ ἀμίης ἐκ τειχὸς ἑλκομένη: Εἶδαρ ὅτ' ἀγκίστρου φόνιον πλάνον ἀμφιχανοῦσα Ὀξείην ἐρυθρὴ φυκὶς ἔφριξε πάγην. Ἀγνυμένη δ' ὑποδῦσα κατέκτανεν, ἅλμα πλάνησα Ἐντὸς ὀλισθηρῶν δυσαμένη φαρύγων. Brodæus ἔφριξε interpretatur vehementer commouit: malim exhorruit hamo deuorato. πάγην ὀξείην, hamum non calamum, vt ille, accipio. Idem pro δξ ἀμίης legendum censet ἱππεὺς: sed argutius est, si δξ ἀμίης relinquas, vt phycis hamo transfixa his tribus attrahatur, primùm calamo, deinde linea, tertiò esca ex amia (pisce idoneo escis) hamo inserta. φόνιον πλάνον duo sunt epitheta ad εἶδαρ referenda: nisi φονίου legas, idq; referas ad ἀγκίστρου. Ἀγνυμένη, cùm fauces eius ab hamo malè afficerentur: vel Ἀχνυμένη, dolore vexata. ὑποδῦσα, Menestratum in mare prolapsum & vrinantem, Brodæus.

*Brodæus mauult ἱππεὺς.

Phyea à Rondeletio inter pisces ei ignotos nominatur. ego nusquam hoc nomen legisse memini: & sicubi fortè inuenitur, deprauatum esse putârim.

Physa Ægyptius piscis admirabili natura præditus est. nam eum notionem habere ferunt, quando Luna augeatur & diminuatur: eiúsque iecur cum Luna pariter decrescere, pariterque recrescere: corporisq; habitu modò esse opimo, modò gracili & tenui, Ælianus de animalibus 12. 13. Alius eidem Æliano Luna piscis est: quem ad similitudinem Lunæ semicirculum efficere scribit: simulq; cum plena Luna tum implere, tum impleri, &c. alius item quem Rondeletius vulgò circa Monspelium Lunam vocari meminit: quia extrema corporis parte Lunæ crescentis figuram aptissimè referat: vel quia demptis pinnis toto corpore rotundo fit Lunæ plenæ instar. ipse orthragoriscum interpretatur. Numeratur & à Strabone libro 17. physa, φῦσα, (in Epitome Strabonis non rectè s. duplici scribitur,) inter Nili pisces: item ab Athenæo lib. 7. Ego hunc piscem esse coniicio qui à Rondeletio Orbis primus appellatur. Vide suprà in Corollario de Orbe.

DE PHYSALO MARIS RVBRI, RONDELETIVS.

Lib. 3. cap. 18. Inter pisces maris rubri Ælianus physalum ex Leonide recenset & describit his verbis. In mari rubro, sinu Arabico, piscem Leonides Byzantius gigni ait, gobio ætatis perfectæ non magnitudine inferiorem: nullos oculos nullúmq; os habentem more piscium: branchias tamen his innatas esse, capitis figuram etsi minùs expressam coniectari posse: infra imum ventrem formam quandam leuiter contractam in sinum apparere, quæ smaragdi colorem reddit: hanc ei oculorum loco & oris esse idem ait. Quisquis hunc gustauerit, sentiet se magno malo suo expiscatum illum fuisse. nam statim vt gustauerit, intumescit. deinde illius venter cum extrema vitæ pernicie abundè profluit. Verùm & ipse tanti mali si semel capiatur pœnas pendit. Quamprimum est extra aquam, inflatur: & si eum tetigeris, magis magísque intumens exardescit. Túmque si quis assiduè eum moueat, præ siti *(sic reddit Gillius, Græcè legitur ὑπὸ σήψεως. malim ὑπὸ πρήσεως vel οἰδήσεως, vel tale quid, id est præ nimia inflatione aut distentione)* totus tanquam morbo inter cutem affectus perlucet. denique disrumpitur. Si quis hunc etiam nunc viuentem in mare velit reiicere, is supernatat more inflatæ vento vesicæ, quocirca ex affectu Leonides ait physalum appellatum esse.

A Cum physsalo eundem planè esse eum quem hîc expressimus, non affirmamus: quamuis pisces aliqui locis quibusdam proprij esse putantur, qui tamen in aliis aliquando, sed rariùs, reperiantur. Sed si physsalus non est, ei certè non valdè dissimilis iure dicetur, vel erucarum marinarum generi rectiùs subiicietur. Ore

tur. Ore & oculis caret, in medio latior est, extrema gracilescunt & incuruantur. in ventre siue in supina parte rugosus est, pudendi muliebris speciem referens: in prona parte siue in dorso, tumores parui eminent, (Verrucas piscatores nostri vocant,) è quibus pili virides existunt. Ad contactum intumescit & supernatat, vt Ælianus de physsalo scripsit. Præterea venenatum esse in cane experti sumus.

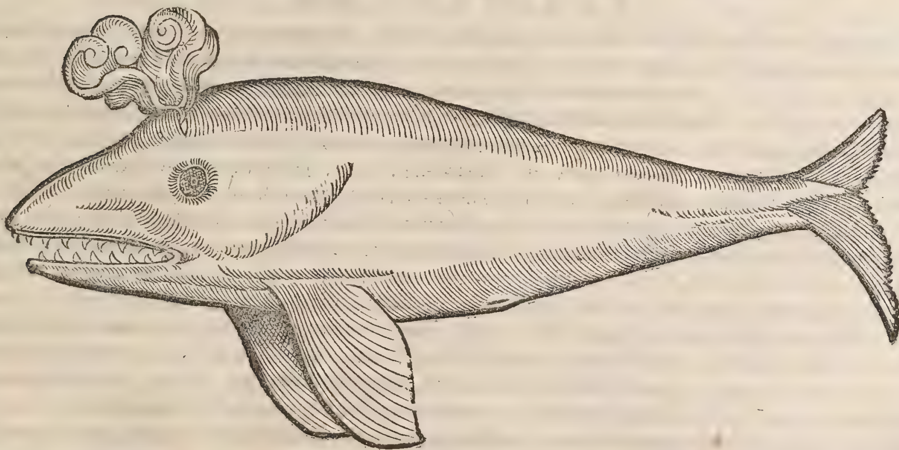
COROLLARIVM.

QVÆ de physalo Ælianus tradit, eadem ex eo Philes repetiit. Recentiores quidam non rectè physsalum s. geminato scribunt. Æliani codices Græci, & Philæ, s. simplex habent: vt & Volaterranus. prima quidem syllaba longa est natura, vt ne in carmine quidem geminari opus sit. Videri autem potest sic dictũ hoc animal, vel quia homo, qui ipsum gustârit, intumescit & inflatur: (sicut & à buprestide insecto, ὅτι μεγάλως πρήθει καὶ φυσᾷ,) vel quoniam cùm extra aquam est, inflatur: ac si quis attingat, magis magísque intumescit. vel quoniam in mare proiectum inflatæ vesicæ modo supernatat. Est & porcus (πόρκυς) animal in Danubio quadrupes, λεπτῷ περιεχόμενον δέρματι, ὃ (scilicet δέρμα vel ζῷον) γίνεται ὡς ἀσκός: καὶ νήχεται ἕως ἂν λεπτωθῇ (τὸ δέρμα:) καὶ ἐξέρχεται ἐπὶ τὴν γῆν, καὶ νέμεται: ὃ καὶ ἀθρόον ψυχόμενον θνήσκει. Varinus. sed hoc non alio quàm quòd inflatum repræsentat vtrem, ad physalum accedit. Quærendum an physalus Æliani sui omnino sit generis: an cum lepore marino aliquid commune habeat. siquidem similiter corpus ei informe: nec oculi nec os vt aliis piscibus. Pars illa in sinum contracta smaragdi colorem referens, papauer fortè sui coloris atramentum continens fuerit. Gustatum similiter perimit, oboriente prius tumore aliquo in corpore. Homo vicissim suo tactu vtrique venenum est. Et leporis marini plures sunt species. tertia à Rondeletio descripta, toto corpore splendido est: vt physalus etiam, cùm turget, pellucidus. Cæterùm à Rondeletio depictum animal cùm branchiis careat, physalus Æliani non erit: sed potius vt figura præ se fert, erucæ vel pityocampes (vt ita dicam) marinæ species. Hanc coniecturam pili in corpore digesti augent. Diuersa tamen ab hac videtur eruca mar. Bellonij, quam suprà in E. elemento dedimus. *Eruca marina.*

Alius est physalus, seu physeter, belua: de qua nunc agendum.

DE (PHYSALO BELVA, SEV) PHYSETERE, RONDELETIVS.

De icone lege quæ scripsit ad finem capitis.

AB EFFECTV Græci nominis φυσητὴρ vocatur, quasi flator, quòd nimbosam quandam alluuiem aquarum efflando emittat, vt plerunque etiam alueos nauigantium deprimat, à nostris peis mular: ab Italis capidolio, à Santonibus sedenette. A

Belua est admirandæ magnitudinis ex balænarum genere: ore maximo, dentibus acutis, serratis, quemadmodum orca. Lingua intus magna & carnosa, fistulam longè ampliorem habet quàm reliquæ beluæ: quam ob causam multò plus aquæ reiicit & efflat, vnde illi nomen φυσητὴρ. Ab orca differt, quòd multò longior sit & dorsi pinna careat. Pinguitudine multa abundat veluti balæna & beluæ reliquæ. B

*Quod de iis beluis quæ piscium carne aluntur, nemini videtur mirum: sed de balæna prima siue mysticeto quem diximus libro 4. aqua tantùm & spuma maris & alga nutriri, & de aliis quæ dentibus carent, non sine causa dubitauerit aliquis. Sed si hæc secum animo cogitârit, vitam ociosam, corij densitatem, alimenti copiam, temperamentum, mirari desinet. Etenim animalia inertia pinguescere certùm est, quod quotidie experimur in iis quæ eam ob causam angustis locis concludimus, vt in suibus & capis, & in his quæ hyeme latent, vt in gliribus, & tassis. Mysticetus autem tardissimè mouetur, ob corporis molem: & id modicum quod tardo motu digeri posset, corij densitate præpeditur. Sic & in hominibus cutis constipatio, corporis constitutionem plethoræ similem efficit. Iam quum voraci animali alimentum semper in promptu est, id ad saginandum corpus multum confert: exemplo sunt luxui ac crapulæ dediti, qui obesi esse solent. His adde temperamentum calidum & humidum, quo quæ præditæ fuerint beluæ, atque adeò animantes omnes, pinguissimæ redduntur, quòd ad sanguinis copiam generandam sit accommodatissimum. *Digressio: quomodo balæna & aliæ non carniuora pinguescãt, ocio scilicet, &c.*

Sed ad physeterem redeamus, quem in Oceano nostro reperiri testatur Plinius. In Gallico Oceano physeter *Lib. 9. cap. 4.*

physeter maximum animal est, ingentis columnæ modo se attollens, altioremque nauium velis diluuiem quandam eructans. Eiusdem meminit Strabo. Plurimùm eos (Nearchum cùm sociis in sinu Persico nauigantes) turbabant physeterum (φυσητήρων) magnitudines, fluctum maximum & cumulatum, & caliginem tantam reflationibus excitantes, vt quæ ante pedes erant conspici non possent. Sed cùm nauigationis duces illis timentibus & causam ignorantibus indicassent beluas esse, quæ facilè tubarum sonitu & plausu exaudito discederent, Nearchus naues in fluctum egit, quà maximè arcebatur, ac tubis beluas exterruit: illæ vndas subeuntes nauale certamen à puppi minabantur. Verùm subitò cessauere. Quotquot nunc in Indiam nauigant, beluarum quidem magnitudines referunt, quæ nec gregatim nec sæpiùs se offerant, sed discedant clamore ac tubis repulsæ. Dicunt eas terræ nequaquam appropinquare: ossa verò iam dissolutarum à fluctibus facilè eiici, & materiam faciendarum tegetum (*calybarum, id est tuguriorum*) ichthyophagis suppeditare, (χορηγεῖν τὴν λεχθεῖσαν ὕλην τοῖς ἰχθυοφάγοις περὶ τὰς καλυβοποιΐας.) Nearchus cetorum magnitudinem vicenûm & ternûm passuum refert.

Lib.15 geograph.

Beluæ immanes in Narbonensis Galliæ litus eiectæ.

In litus nostrum eiectæ sunt aliquando immanes beluæ. Vnius maxilla inferior spectatur in summo ciuitatis nostræ templo diuo Petro dicato in ipso vestibulo, quam vulgus ob magnitudinem costam esse putat, sed falsò: nam costæ breuiores sunt, & minùs crassæ. Ex vertebris, Frontignani in litore facta sedilia. Alia visa est à pinnis ad caudæ extremum triginta passus longa, caput in aqua latebat, corpore erat striato, nescio an natura an euentu quodam, vt ob pinguitudinem à sole liquatam partibus aliis desidentibus, aliæ prominentes manserint: (*Cetus Britannicus etiam, quem exhibuimus suprà pag. 212. corpus striatum ostendit.*) quemadmodum in striatis columnis, aliæ partes eminent, quæ striæ vocantur: aliæ cauæ, quæ canaliculi & strigiles. Aliam in litore visam à patre meo audiui centum passuum longitudine. Aliam in Italia captam vidimus, quam exiccatam Florentinorum Dux ante palatium collocârat, sed ob diuturnum & grauissimum fœtorem auferri oportuit. Ex huiusmodi beluarum cerebro pinguitudo oleo liquidior defluit, quæ partium tenuitate facilè quocunque penetrat, quum hæc diu multúmque defluendo exhausta fuerit, sub cranio reliquiæ squamulis sardinarum in aceruum coactis similes sunt, quæ igni admotæ liquuntur, deinde frigore concrescunt.

De icone.

Qualesquales fuerint hæ beluæ, certè verum physeterem hîc exhibemus, quod maximè indicat fistula multò amplior quàm in cæteris, qua veluti nimbos aquarum efflat: quam notam, & totius beluæ figuram, ex iis qui beluas venantur, magnúmque ex his quæstum faciunt, didici. Suam etiam hac in re operam mihi præstitit Capellanus medicus doctissimus: qui non procul à Baiona habitat, quo in sinu quotannis beluæ capiuntur.

COROLLARIVM.

A De physalo maris rubri pisce (si modo propriè piscis est, quod non puto) venenato, proximè dixi nunc de physalo belua dicendum: quæ meo quidem iudicio non alia est, quàm physeter: cùm & nomen eiúsque origo (παρὰ τὸ φυσᾶν) conueniant: & res ipsa, vt apparebit. Gillius ex Æliani de animalibus lib. 9. cap. 49. pro physalo physéterem conuertit. & sanè mihi quoque, siue Græcè siue Latinè loquamur, physetêris nomen magis arridet, ad declinandam cum physalo maris rubri pisciculo homonymiam. Physalos quidem inter cete Oppianus libro 1. nominat: Παρδάλιές τ' ὀλοαὶ, καὶ φύσαλοι αἰθωπῆρες. ego φύσαλοι s. simplici scripserim, (quod suprà etiam in physalo pisciculo monui) nam & φυσᾶν verbum ita scribitur: & carminis causa sigma geminari opus non est, cùm φύσα nomen & verbum φυσᾶν, Eustathio teste, primã producant. Oppianum etiam secutus Ælianus, physalos cum maximis cetis numerat, & Ælianum Suidas ac Eustathius, omnes simplici s. Apud Suidam librariorum errore φύσαμος pro φύσαλος legitur: Φύσης δὲ παρώνυμον καὶ οἱ φύσαλοι, τὰ κήτη, Eustathius. Cæterùm vt à thymo, thymalus piscis dicitur, sic à physa, physalus: nè quis fortè putet nomina hæc composita esse. Physeterem etiam Arrianus, etsi non nominat, ex Strabone intellexisse videtur, Massarius. Arriani verba, libro 8. historiæ suæ, qui est de rebus Indicis, hæc sunt: Apud Ichthyophagos qui ditiores sunt è cetorum, quos mare eiecerit, ossibus, domicilia parant: vtuntur enim eis pro lignis: ex latioribus fores conficiunt. Plebi & tenuioris fortunæ hominibus piscium spinæ ædificandi materiam præbent. Sunt autem in mari externo ceti ingentes, & pisces multò maiores quàm in mediterraneo. Prodit Nearchus sibi ac sociis, cum vltra Cyiza orientem versus nauigarent, (ὅποτε ἀπὸ Κυΐζων παρέπλεον ὑπὸ τὴν ἕω,) aquam è mari in sublime efflari visam, vi magna tanquam turbine quodam (οἷά περ ἐκ πρηστήρων) emissam. itaque territi cùm à nauigationis ducibus beluas aquam sursum efflare cognouissent, & nautis ob metum remi è manibus excidissent: rursus à Nearcho animati sunt. is enim socios, quotquot præternauigando alloqui poterat, nauium proras obuertere, tanquam ad naualem pugnam, & clamore ingenti vociferantes (ἐπαλαλάζοντας) nauigiis propiùs iunctis magno simul impetu, celeritate & sonitu, remigare iussit. quod cùm illi facerent, & iam beluis propinqui, quàm altissimum clamorem ederent, tubas inflarent, remigationem cum sonitu quàm maximè intenderent, territę illæ cùm iam iuxta proras essent, in profundum subierunt: sed paulò pòst iterum circa puppes emersèrunt, iterúmque vim aquæ procul in altum efflarunt, (*sed nullo amplius periculo.*) Itaque ex insperato seruati, plausu & laudibus affecerunt Clearchum, audaciæ simul & prudentiæ ergò. Ex his beluis (ait) aliquas multis in locis regionis illius ad litora appulsas deprehendi, cùm vel reciprocante Oceano destitutæ in breuibus & vadis relinquuntur: vel tempestatum vi in continentem expelluntur. sic ipsis extinctis, & putredine absumptis carnibus, ossa superesse, ædificiis vtilia. costas enim maiores trabium vsum prębere: minores, asserum, (σφηκωτήρων: forte tignorum etiã interpretari licebit. Gedrosos enim beluarum ossibus tecta contignare, Plinius ex Alexandri Magni rerum conditoribus scribit. Vide supra de Cetis in genere, E. ad finem:) maxillas verò portarum. Sæpè enim beluæ illæ vel ad vigintiquinq; passus (ὀργυιὰς) longitudinis perueniunt, Hæc Arrianus. Strabo viginti tres passus longitudinis earum nominat: interim tamen suspicatur πρὸς ὑπερβολὴν ἠδολεσχηκέναι πολλὰ τοὺς πλεύσαντας. Eandem historiam Diodorus Siculus quoque referens, cete simpliciter nominat. eius verba retuli suprà de Cetis in genere E. Plinius libr. 9. cap. 3. thynnis adscribit, quòd alij cetis ac physeteribus. nos ex thynnis pericula huiusmodi nondum legimus, vt vel Plinium vel librarios hîc deliquisse suspicio sit. Verba eius, & alia quæ huc faciunt, recitaui suprà in

Arrianus.

Capite

Capite de Cetis in genere, E. paulò pòst initium, pag. 196. & deinceps. vbi etiam ostendi Plinium videri non rectè accepisse Græcorum verba, è quibus transtulit: tanquam Alexandri naues agmen contrarium fronte aduersa, non contra thunnos (vel cete,) sed ipsæ inter se instituerint, vt ex collisione mutua (nauium, armorum) excitatus fragor thynnos terreret. quod mihi quidem non probatur: sonitu enim simpliciter, & tubis beluas terreri, tum ex iis quæ paulò ante retuli Arriani verbis, tum aliis aliorum quæ in Cetis E. recitauimus, tum Strabonis à Rondeletio positis, constat. Nearchus & Onesicritus (inquit Curtius) nuntiabant, plenum esse beluarum mare, *(de mari rubro loqui videtur:)* æstu secundo eas ferri magnarum nauium corpora æquantes: truci cantu deterritas sequi classem, cum magno æquoris strepitu, velut demersa nauigia subisse aquas. Gedrosos qui Arbin amnem accolunt, Alexandri magni classium præfecti prodidere, domibus fores è maxillis beluarum facere, ossibus tecta contignare, ex quibus multa quadragenûm cubitorum longitudinis reperta, Plinius. Circa Gedrosiam Indiæ regionem non ignobilis Onesicritus atque Orthagoras scripserunt, cete longitudine dimidiati stadij, & latitudine pro rata longitudinis portione nasci: tantóque robore septa esse, vt sæpè cum naribus respirarint, tantopere in sublime marinos fluctus iactent, vt hæc imperitis maximæ maris tempestates esse videantur, Ælianus. 17. 6.

Indica maria balænas habent, vltra spacia quatuor iugerum. Sunt & quos physeteras nuncupant, qui enormes vltra molem ingentium columnarum, super antennas se nauium extollunt, haustósque fistulis fluctus ita eructant, vt nimbosa alluuie plerunque deprimant alueos nauigantium, Solinus. atqui Plinius, ex quo mutuatur, physeterem in India nullum nominat: sed pristes ducenûm cubitorum, libro 9. cap. 3. & mox capite quarto: Maximum animal in Indico mari pristis & balęna est, in Gallico Oceano physeter, ingentis columnæ modo se attollens, altiórque *(sic & Solinum legisse apparet: Rondeletius altioremq́;)* nauium velis diluuiem quandam eructans.

Iuba verò in iis voluminibus quæ scripsit ad Caium Cæsarem Augusti filium de Arabia referens, cetos sexcentorum pedum longitudinis, & trecentorum sexaginta latitudinis in flumen Arabiæ intrasse: pinguique eius negociatores & omnium piscium adipe camelos perungi in eo situ, vt asilos ab iis fugent odore: physeteres ne intellexerit, in incerto est, Massarius. Conspicitur & physeter piscis extra columnas Herculeas, flator ab Latinis *(quasi flator, vt Hermolaus Barbarus conuertit)* appellatus, qui frequenti reflatu præaltas vndas euomere solet: ita vt procul nauigiorum vela ob spumantis aquæ candorem appareant. Eæ beluæ superiore biennio quibusdam Cæsarianis è Britannia in Hispaniam traiicientibus magnum terrorem incussere: quum Gallorum nauigia ea velorum specie è longinquo repræsentassent, qui tum ardente bello ea maria infestis classibus obsidebant, Iouius. In mari extero (inquit Srabo libro 3.) cete & plura & maiora sunt: circa Turditaniam verò imprimis, vt oryges, *(orcæ,)* balænæ, & physeteres: quibus reflantibus nebulosæ cuiusdam columnæ visio longè cernentibus apparet. Physiterem *(præstat secundam per e. longum scribi, nam Græcis ἦτα est)* existimo esse, quem vulgò vocant Calderonem, quòd hunc ex omnibus beluis maximam diluuiem aquarum eructare dicunt. Hunc quidam arbitrantur esse quem Massilienses vocant Mulassum. Equidem ipse cum hunc Mulassum non viderim, iudicare non audeo Physiterem esse, Gillius. Cetus qui Calderonus vulgò dicatur, Bellonio pristes est. Capidolio dictus ab Italis (vulgò, Capodoglio, Capitoleus quidam scribunt) physeter est Rondeletio: Iouio, Orca: Gillio balæna potiùs quàm Orca. Vide supra in Corollario de Balæna A. Physeter Hispanicè Marsópa dicitur, vt quidam nobis retulit. at Cæsar Scaliger, medicus & philosophus insignis, cuius maior apud me autoritas, phocænam à Vasconibus vulgò Marsupam vocari, author est.

Angli quidam eruditi physeterem interpretantur a Whyrlepole/ (alij scribunt Whirlepoole/ alij Horlepole/) quòd lacum (id est, mare & vndas) vertat, excitatis vorticibus, vel quòd vndas capite emittat & eiaculetur. in mari circa Cantium non infrequens est. sed fluuios etiam aliquando subit. nam anno Domini 1555. duos aut tres eius generis in Thamesi fluuio captos esse Ioan. Caius Anglus indicauit. Plura de hoc pisce leges suprà circa finem capitis De cetis diuersis, pag. 216. Ego physeterem multò maiorem esse puto, quàm qui fluuios intrare possit. Physeterem nostri vocant a Whorpoul. is licet portentosæ sit magnitudinis, ad balænæ tamen magnitudinem nunquam accedit. Huius generis quatuor aliquando vidi inter Dobriam & portum Gessoriacum. quorum singulos tantum aquæ è fistulis, quas in capitibus habent, eiaculantes vidi, vt singuli singulas naues aquarum copia in profundum submergere sufficerent, Guil. Turnerus in epistola ad me. Pistris aut physeter horribile genus cetorum, & ingens, ex capite multum *(aquæ)* in naues efflat: & aliquando submergit, Olaus Magnus in Tabulæ suæ explicatione D. O. Author tabularum de regionibus Septentrionalibus, & Münsterus in Cosmographia, absurdissimè physeterem forma equi cum patulis naribus & fistulis duabus prominentibus, cum auriculis asininis, cum lingua longissima & prominente pinxerunt, Rondeletius. In tabula quidem Olai iconem repertam hîc apposui. Ea nec linguam nec auriculas ostendit: quanquam nec sine illis, vllum huiusmodi marinum animal esse verisimile sit, nedum pistrin aut physeterem, vt Olaus adscripserat. Münsterus fortè, aut quo is vsus est pictor, linguam & auriculas de suo addiderunt. A castro Wardhus litus totum verno tempore procul infestum est balænis vastæ magnitudinis, adeò quòd ad centum perueniunt cubitos. Spiracula duo habent in summa fronte patentia ad cubiti proceritatem, *(negat hoc Rondeletius.)* hæc tecta sunt folliculo. Respirantes efflant vndas in modum densi nimbi. Spina dorsi reperitur continens amplexu vlnas tres, internodia singula vnam, Iacobus Zieglerus in descriptione Schondiæ. Albertus Magnus in ceti cuiusdam descriptione,

recitata superiùs pag.203. Os (inquit, foramen vel meatum potiùs dicere debuit) habet amplum, & cùm spirat, eructat ex eo copiosam aquam, qua aliquando implet nauiculas & submergit. Orca etiam physeteris instar fluctum aquarum in altum reflat: & nimirum alia quoque cete complura, sed nullum copiosiùs & vehementiùs physetere, vt per excellentiam hoc ei nomen factum videatur. Quamobrem Germanicum etiam nomen eius finxerim ein Sprützwal.

Physeter, φυσητὴρ, Aristoteli non animal, sed fistulam significat, qua aquam reiiciunt cete, historiæ 6.12. & Æliano de animalib.5.4. pro fistula balænæ accipitur, his verbis: Ἀναπνεῖ δὲ, οὐ βραγχίοις, ἀλλὰ φυσητῆρι. οὕτως γὰρ καὶ καλοῦσιν οἱ τοῦ πνεύματος τὴν ὁδόν. At lib.17. cap.13. eandem partem videtur μυκτῆρας, id est, nares appellare, de cetis loquens Gedrosiis: Ὡς πολλάκις ὅταν ἀναφυσήσῃ τοῖς μυκτῆρσιν, ἐς τοσοῦτον ἀναρρίπτειν τῆς θαλάττης τὸ κλυδώνιον, &c. Φυσητὴρ, (meliùs s. simplici scribitur,) ὁ τῶν κητωδῶν ἰχθύων αὐλός, Hesychius & Varinus. In mollibus etiam, vt polypo, physeter, id est, fistula, dicitur: qua sicuti cete mare admissum obiter dum cibum capiunt, reddunt: non μυκτὴρ, aut φυτήρ. vide in Polypi Corollario B. Μυκτὴρ tamen admitti potest: eóque magis, quòd iidem meatus ad odores etiam percipiendos fortassis in eis conducunt. alios enim, quibus olfaciant, meatus cete manifestos habere non puto, vt neque delphini habent. Polypi pariunt fistula, τῷ φυσητῆρι, qui meatus est in corpore, Aristot. & Athen. Oppianus αὐλὸν vocat in eisdem. Qualis per alta vehitur Oceani freta Fluctus refundens ore physeter capax, Seneca Hippol.

Epitheta. Physetêras anhelos, Ruffus in Arati Phænomenis translatis. Φύσαλοι αἰθωτῆρες, Oppianus. id est, impetuosi vel eiaculantes (scilicet aquam.) Grammatici enim verbum αἰθύσσειν variè interpretantur: ὁρμᾶν, ῥίπτειν, ἀνασείειν, ῥιπίζειν, θερμαίνειν, κλονεῖν, διαλάμπειν.

Prestis. Nunc prestin quoque eandem vel prorsus cognatam physeteri beluam esse, tum à nomine tum ab ipsorum animalium natura petitis verisimilibus argumentis asseremus. Sed cùm variis modis scribatur, apud Græcos πρίστης, πρίστις, & πρῆστις: apud Latinos pristes, pristis, vel pistris vel pistrix: Græcè πρῆστις, Latinè prestis, (flectendum vt Paris, sed fœminino genere,) optimè vocabitur. quanquam enim semel ab Aristotele tantùm nominetur, (historiæ 6,12.) vbi πρίστης scribitur, literis facilè transpositis, vt permulta piscium nomina perperam in libris illis vulgatis scribuntur: ab Æliano tamen, Oppiano, & Eustathio πρῆστις scribitur, penanflexum, cum ἦτα in primâ, quod laudo. apparet enim deduci hoc nomen à verbo πρήθειν vel πρῆσαι, quod non solùm vrere, sed etiam flare & spirare, sicut φυσᾶν, significat: vt inde factum verbale nomen πρῆστις & πρηστὴρ, idem quod φυσητὴρ sonet. quamobrem & fulminis non omnino igniti genus πρηστῆρα physiologi Græci nuncupant, vt Aristoteles in libro de mundo ad Alexandrum: Τὸ δὲ ἀστράψαν ἀναπυρωθὲν, βιαίως ἄχρι τῆς γῆς διεκθέον, κεραυνὸς καλεῖται. ἐὰν δὲ ἡμίπυρον ᾖ, σφοδρὸν δὲ ἄλλως καὶ ἀθρόον, πρηστήρ. ἐὰν δὲ ἄπυρον ᾖ παντελῶς, τυφών. Item ab initio libri 3. de Meteoris: Ὅταν δὲ κατασπώμενον ἐκπυρωθῇ (τὸ πνεῦμα,) καλεῖται πρηστήρ. συνεκπίμπρησι γὰρ τὸν ἀέρα τῇ πυρώσει χρωματίζων. Olympiodorus ventum semper & præcedere, & comitari, & sequi presterem docet. Videntur quidem authores presterem non pro fulmine aliquo, sed turbine & vento vehementiore (vt à πρήθειν vel πρῆσαι, tum potiùs φυσᾶν quàm πιμπράναι aut καίειν significante, deriuetur) vsurpare, sicut & typhônis nomen, quod tamen philosophi similiter fulminibus adnumerant. Dicit Nearchus ὀφθῆναι ὕδωρ ἄνω ἀναφυσώμενον ἐκ τῆς θαλάσσης, οἷά περ ἐκ πρηστήρων βίᾳ, ἀναφερόμενον. Arrianus de cetis loquens. & similiter Ælianus: Ὡς πολλάκις, ὅταν ἀναφυσήσῃ τοῖς μυκτῆρσιν, ἐς τοσοῦτον ἀναρρίπτειν τῆς θαλάττης τὸ κλυδώνιον, ὡς δοκεῖν τοῖς ἀπείροις πρηστῆρας εἶναι ταῦτα. His verbis vterque de physeteribus loquens, & verbo ἀναφυσᾶν vtens, & nomine πρηστὴρ, quodammodo innuit eandem beluam, eadémque nominis ratione, & prestin & physetêrem dici. Rursus Aristoteles de flatuum vehementium & repentinorum differentiis ad Alexandrum: Ἀναφύσημα δὲ γῆς πνεῦμα ἄνω φερόμενον, κατὰ τὴν ἐκ βυθοῦ τινος ἢ ῥήγματος ἀνάδοσιν. ὅταν δὲ εἰλούμενον πολὺ φέρηται, πρηστὴρ χθόνιός ἐστι. vbi πρηστὴρ χθόνιος à Budæo vertitur terrestris turbo: ab Alcyonio, terrestris turbo accensus, quod vix probârim: ab Apuleio, procella. Ego, cùm ventum vehementiorem significat, turbinem simpliciter dixerim, siue is è nubibus erumpat, vt sit turbo sublimis: siue è terra, vt sit terrestris: cùm fulminis speciem, turbinem accensum, ad differentiam typhônis: quod Aristoteli fulminis genus est non ignitum: etiamsi à verbo τύφειν, quod vrere significat hoc nomen factum videatur:

Typhon. & grammatici quidam typhônem, flatum ignitum interpretentur. τυφών ἐστιν ἡ τοῦ ἀνέμου σφοδρὰ πνοὴ, ὃς καὶ δὲ ῥυκλύδων καλεῖται: ἢ παρὰ τὸ τύφος, (ὅ ἐστιν ἔπαρσις,) τυφὼν, οὐχ ἡ φλὸξ ἐκ τοῦ ἀέρος, ἀλλ' ἡ ἐκ τῆς ἀναθυμιάσεως συστροφὴ, περὶ τοῦ ἐκπυρωθῆναι, ὡς Πλάτων ἐν Φαίδωνι, Varinus. Latinè vorticem procellosum & euerberantem interpretatur Budæus, etymologiam aliam insinuans, παρὰ τὸ τύπτειν. Aristoteles τυφῶνα (inquit Olympiodorus) vocat quasi τυπῶνα, eò quòd vehementer feriat & rumpat (seu findat) corpora solida. nautæ siphonem, σίφωνα, inde quòd siphonis instar aquam maris emittit, (ἀνασπᾷ absorbet, Io. Bapt. Camucius.) Alexandrini vernacula voce ἀνεμόσυειν, διὰ τὸ ἐοικέναι κυκλανέμοις γυναικείοις, ἅπερ ἀνεμόσυειν καλοῦσιν ἐπιχωριάζοντες. Homerus θύελλαν huiusmodi vorticem, medici similem affectum in intestinorum anfractibus βορβορυγμόν. Plura ibidem leges: & in his verbis: Οὐδὲν γὰρ ἕτερόν ἐστιν ἐκνεφίας, ἢ τυφὼν ἀνήνεμος: καὶ τυφὼν οὐδὲν ἄλλο ἐστὶν ἢ ἐκνεφίας ἐπιτελαμένος: pro ἀνήνεμος repones ἄνετος, si quid ego video. Angli ventum huiusmodi vorticosum, (ἕλικα καὶ συστροφὴν ἀνέμου,) corpora obuia sæpè eleuantem, vocant a Whirlewind: sicut & physeterem, aut similiter ei vndas reflantem beluam, vt diximus, a Whirlepoole. Πνοαί τε ἀνέμων καὶ τυφώνων, Aristoteles ad Alexandrum. Πρηστὴρ, εἶδος κεραυνῶν, ὁ καὶ πυρὸς (fortè πυρόεις, vel ἡμίπυρος, nisi plebeium sit vocabulum) λεγόμενος, ὃς καταφερομένου τοῦ πνεύματος καὶ ἐκπυρωθέντος γίνεται, Varinus. Πρήθειν, τὸ φυσᾶν: οἷον ἐν τῷ, Ἐν δ' ἄνεμος πρῆσεν μέσον ἱστίον, quod frequens est apud Homerum. Πρήθω, τὸ καίω, παρὰ τὸ πρῶ, ὃ ἐκ τοῦ πυρῶ κατὰ συγκοπὴν λέγεται. Sed à περῶ etiam fit πρῶ per syncopen in alia significatione, pro conficio: vt in πρήσσωμεν ὁδοῖο, ἤγουν διαπεράσωμεν τὴν ὁδόν. πρήσω enim futurum fit tum à πρῶ, tum à πρήθω, Ex Eustathij in Homerum indice. Prester igitur cum fulminis species est semiignita, & semper coniuncta cum vento, aptissimè à πρῆσαι deriuatur, verbo vtranque eius vim, & flatum & ardorem exprimente. A πρῶ nimirum etiam πίμπρημι fit, quod etsi grammatici pro vrere tantùm interpretentur: videtur tamen authoribus aliquando idem quod πρήθειν vel πρῆσαι significare, nempe inflare, distendere. Ὁ ἐν τῇ ἐρυθρᾷ θαλάσσῃ φύσαλος, ἔξω τοῦ κύματος γινόμενος, οἰδαίνει. καὶ εἴ τις αὐτοῦ ψαύσῃ, ὃ δὲ ἔτι καὶ μᾶλλον πίμπραται. καὶ εἴ τις ἐπιμείνῃ ψαλάττων, γίνεται πᾶς ὑπὸ σήψεως διαυγέστατος, ὡς ὑδεριῶν: εἶτα τελευτῶν διερράγη, Ælianus. in quibus verbis veluti per gradus quosdam

quosdam physalum pisciculum primò intumescere dicit, deinde πίμπρασθαι, hoc est, distendi: postremò διαῤῥήγνυσθαι, disrumpi. Πρᾶν vel πρῆσαι, nostri verbo simili brennen dicunt, id est, vrere. Physemata seu bullæ ardoris vi primùm in animalium corporibus excitatæ, postea etiam nimia distentione rumpuntur. Buprestis insectum nomen inuenit, quòd venenum eius animalia valdè distendat & inflet. Πρηστὴρ apud Pollucem videtur accipi pro anteriore colli parte suprema in medio prominente, eodem situ quo prolobus vel πρηγορεὼν, id est, ingluuies Latinis dicta in auibus est. Verba eius adscribam: Ὑποκειμένης δὲ κατὰ τὴν κοιλότητα τῷ τραχήλῳ τῆς φάρυγγος ἔνδοθεν, τὸ ἔξωθεν ὑπὸ τὰς ὀργὰς ὑπὸ τοῦ φυσᾶσθαι πιμπράμενον καὶ ἀνοιδούμενον πρηστὴρ ὀνομάζεται: τὸ δὲ ἐν μέσῳ πρηστήρων τε καὶ φάρυγγος, ἀγητής. Presterem nostri pomum vulgò vocant, inter hoc & fauces siue mentum, ἀγητὴς est. Πρίειν δὲ λέγεται τὸ πρίζειν. οἱ δὲ πρίσται τομεῖς ἂν καλοῖντο, Pollux. vnde coniicimus πρίστις in fœmin. genere idem esse quod πρίων. in masculin. autem πρίστης, significare hominem ipsum qui serra vtitur. Φυσᾶν verbum per onomatopœiam factum est, à sibilo quem flatus suo meatu, præsertim per angustum eluctans, ædit: vt nobis etiam Pfysen/Pfüsen. fortè & siphon instrumentum similiter, hoc est, vel simpliciter per onomatopœiam, vel quasi phyion, literarum aliqua transpositione, & ypsili in iota mutatione. Satis iam confirmasse mihi videor quod propositum erat, prestin videlicet cetum, tum nomine, tum natura, eundem, vel maximè cognatum, physeteri esse. Sed obiiciet mihi aliquis frustrà hæc omnia, (quæ tamen non mea commenta, sed authorum testimonia sunt,) à me allata. quoniam non πρῆστις, sed πρίστης potius vel πρίστις, per iôta in prima probè scribatur: & sic Plinius quoque legisse videatur, qui transtulerit serram. Huic ego licet magna ex parte per ea quæ iam exposui, satisfactum iri existimem: ampliùs respondebo. maiorem esse Græcorum authoritatem, quàm Plinij & aliorum Latinorum, in iis quidem quæ hi ab illis transtulerunt. Aut igitur Plinius serræ nomen à Græcis non transtulit: & aliud quodpiam marinum animal, non prestin pristinve intellexit: (in qua sententia Hermolaus fuit: &, vti coniicio, Gaza quoque, qui Græcum pristes relinquere voluit, non serram conuertere. Quanquam verò [inquit Hermolaus] pristis Græcè serram significat, aliud tamen genus piscis est serra quàm pristis.) Aut si animal idem putauit, Græcè forsitan vel non rectè scriptum hoc nomen legit, πρίστις: vel rectè quidem πρῆστις, sed vim vocabuli non intellexit. At diuersa potiùs animalia Plinium nominibus istis diuersis proximè inuicem vsurpatis accepisse crediderim. Libro nono enim cap. 2. de rerum in mari varietate loquens: Rerum quidem (inquit) non solùm animalium simulacra (in mari) esse, licet intelligere intuentibus vuam, gladium, serras. Mox autem sequenti capite: Plurima & maxima in Indico mari animalia, è quibus balænæ quaternûm iugerum, pristes ducenûm cubitorum. Video Rondeletium exhibuisse cetum rostro serra insigni, quem pristin interpretatur. sed pristin tale habere vel rostrum, vel partem aliam serræ similem, nullus authorum scripsit: de serra etiam Plinij, neque an cetus sit constat: neque an corpore toto, an parte duntaxat aliqua serram referat. Scolopax Rondeletij radium caudam versus planè serratum habet, eúmque ego potiùs serram appellarim quàm eiusdem pristin. serra in eo est aculeus longus, durus, præacutus, altera tantùm parte serratus, denticulis planè serram referentibus, vtpote contiguis basibus, quæ latiusculæ sunt: cùm in rostro, quod Rondeletius pingit, maiora sint quàm serræ conueniat interualla, & latus vtrinque denticulatum. Est & pastinacæ siue aquilæ piscis species, caudæ radio fermè serrato: quam tamen ego serram haud nominârim. *Serra.*

Os etiam illud denticulatum quod Rondeletius cetaceo corpori, ad coniecturam nimirum à se efficto, (nam authorem nullum affert, & peregrinum esse fatetur animal,) ceu rostrum præfigit, vidi aliquando Francfordiæ: vbi & iconem hanc eius delineandam mihi curaui: (cui Bellonius quoque simile pictum dedit.) Mercator qui habebat, nulla ratione lacertam marinam nominabat. Os erat latum circiter tres digitos, linguæ quadam effigie, vna parte album, altera cinereum, duobus dodrantibus paulò longius: vtrinque dentatum dentibus triginta. Bellonius substantiam per medium ferè cartilagineam esse scribit, & flexilem: vnde nimirum piscem etiam ipsum cartilagineum esse coniicit, sed cetaceum, & serræ nomine antiquis vocatum: cum Plinius (qui solus veterum serram nominat) neque magnitudinis neque formæ, suæ serræ meminerit. In Medera insula Noui orbis aquaticæ serræ sunt, quibus in assamenta secantur ligna, Aloysius Cadamustus Nauigationis suæ capite 6. videtur autem de serris iisdem, quibus de nunc scribimus, sentire. Inutilis est piscis quem viuellam vocant, quanuis magnus: nam caro eius haud iucunda est: forma tamen mirabilis est hic piscis: vt qui ensis imagine cartilagineum quoddam in fronte ferat, palmorum quatuor longitudine, aut etiam ampliùs: ab imo vsque ad supremum dentatum acutis robustísque dentibus, Cardanus. Aliud est autem rostrum piscis esse, aliud in fronte ferri. quòd si cartilagineum est, ceto non conuenit, sed cartilaginei generis pisci. Serras beluas marinas cute aspera tectas, vidi ex eo nomen trahentes, quòd serræ speciem similitudinémque quandam gerant. nam ex fronte os vnum eminet, longum, planum, rectum, tanquam ensis, in modum serræ dentatum, Gillius. Lusitanus quidam visa apud me icone, pesce Serra mihi appellabat: addebat spinam dorsi esse, quod non crediderim. alius quidam balænæ linguam nominabat. Louanij in domo publica serpentem pendere audio, tali insignem lingua, arte nimirum sceleto inserta. Dentes aiunt ferè lapideos esse, coloris cinerei, & vendi seorsim, quasi contra morsus serpentium efficaces.

Redeo ad prêstim: eiq; nomen inditum puto, similiter vt physeteri, à flatu: siue quòd aquam suis fistulis reflant, & in altum eiaculantur: siue quòd respirantes ventum in aëre moueant, & in vndis fluctus. Cæterùm ne quis in Oppiani versibus erratum fortè librariorum suspicetur, quod scribitur πρῆστις: animaduertat epitheton δαφοινὴ, id est cruenta vel sanguinaria, genere fœminino appositum: cùm masculinum esse oporteret, si πρίστης, vt apud Aristotelem, scriberetur.

----ἐν δὲ δαφοινὴ Πρῆστις, ἀταρτηρῆς τε δυσαντέα χάσματα λάμνης.

vbi carminis etiam ratione πρίστης duabus longis admitti non posset: πρίστις quidem cum iota in vtraque syllaba posset, vtpote trochaicum & fœmininum nomen. sed quorsum mutemus, cùm Ælianus quoque & Suidas ita legerint? & similiter Eustathius, cuius hæc sunt verba: In Lycia erant ἰχθυομάντεις: παρ' οἷς ὁ ἱερεὺς χρησμοὺς ἐδίδου ὀρφῶν φαινομένων, ἢ φαλαινῶν, ἢ πρηστίδων μεγάλων τε καὶ πολλῶν. Locus sumptus est ex octauo Athenæi, vbi tamen πρίστεις leguntur. Videtur quidem apud Suidam prêstis cum maltha confundi,

vt in Maltha monui. Βατίδες, ζύγαιναι, πρήστεις, Epicharmus in Nuptiis Iunonis. vnde apparet duplicem huius nominis apud Græcos inflexionem esse, vt à recto πρῆστις genitiuus sit vel πρήστιος vel πρήστιδος. Physeter pro animali apud Aristotelem nunquam, sed pristes nominatur. ab Oppiano, Æliano & Suida physali (physeteres interpretor) & prestides simul inter cete nominantur: & pro diuersis eos habuisse has beluas, obiici mihi potest. quod vt concedam, nondum tamen prorsus euersa est sententia mea, qua physeterem prestidi vel eandem vel omnino cognatam esse belluam dixi. Suidæ nulla authoritas his in rebus. sua huiusmodi ferè ex Æliano & aliis transcripsit: Ælianus & hîc & alibi plerunque in his quæ ad piscium historiam pertinent, Oppianum sequitur. itaque tres illi nobis oppositi authores ad vnum redigentur Oppianum: cui non inuitus concedo de parte sententiæ meæ: partem retineo, cognatum duntaxat esse prestidi physeterem: & fortè plus quàm cognatum, vt physeter in Gallico Oceano, non alius quàm Indico prestis sit: quòd & Plinius ferè innuit, his verbis: Maximum animal in Indico mari pristis & balæna est, in Gallico Oceano physeter, &c. E balænarum quidem genere physeteras esse Rondeletius assentitur. quibus si prestis etiam, vt mihi videtur, affinis est, non erit cetus vel piscis ille, quem rostro oblongo serratóque longè dissimilem balænis pro prestide pingit. Verùm hæc omnia exercendi me magis, & vocabula quædam authorúmque loca illustrandi gratia, quàm vt quicquam prorsus assererem, proposui: & finem faciam, postquam pauca adhuc ex Latinis authoribus de hac belua addidero. Quæ pilo vestiuntur, animal pariunt, vt pristis, balæna, vitulus, Plinius. sed pristis, balæna, & alia quædam, licet animal pariant, pilosa non sunt: vt corruptus hic Plinij locus & emendandus sit: quemadmodum Rondeletius ostendit in Balæna C. In maxima dignatione operum è marmore Scopæ artificis, Cn. Domitij delubra, in Circo Flaminio Neptunus ipse, & Thetis, atque Achilles: Nereides supra delphinos, chorúsque Phorci & pristes, ac multa alia marina, Plinius 36.5. Sæuas pistres, & æquoreos canes, Pædo dixit, vt Seneca citat Suasoria 1.

Hunc (Auleten, & eius naues) *vehit immanis Triton, & cærula concha*
Exterrens freta: cui laterum tenus hispida nanti
Frons hominem præfert: in pristin desinit aluus.
Spumea semifero sub pectore murmurat vnda, Vergilius 10. Æneidos.

Et alibi: ----*postrema immani corpore pristis*,

de Scylla monstro. aliâs pistrix, aliâs pristes legitur. Pristes (inquit in Indice suo Vergiliano Erythræus,) beluæ sunt marinæ. Dicitur & pistrix, pistricis, per x. & r. post t. Ciceronis auctoritate, qui in Aratum ait: *Andromedam tamen explorans fera quærere pistrix.* & alibi, Sparsam (Spiniferam) subter caudam pistricis adhæsit. Quatuor item aliis ex eodem loco recitandis testimoniis supersedimus, quia hæc duo satis esse visa sunt, in re præsertim (vt mihi videtur) non dubia. Hoc igitur signum cœleste cetum Græci, & vulgus astrologorum nominat. Higynus item apud nos pistricem: quam & pristicem Pontanus in Dialogo, cui Actio nomen est, memorare non dubitauit. Hanc eandem esse cum pristi, ex eo etiam facilè est intelligere, quòd Plinius nunquam pistricis, sed pristarum *(pristium potiùs in genitiuo plurali: nam Plinius semper pristes nominat)* quatuor in locis meminit, earum coniuncta mentione cum balænis: quæ quia (vt puto) inter se magnitudine ferè æquantur, inde quidam, quod Pompeius (Festus) libro 2. refert, Balænam beluam marinam, ipsam dicunt esse pistricem, ipsum esse & cetum. quanquam Plinius à balæna pristas *(pristes)* semper diuersas accipit. Quo magis miror Nic. Perottum Cornu copiæ authorem, eodem in libro posteaquàm eorum ineptias meritò satis irriserat, qui pistrin, non pristim scribunt: pistricem dici posse non admittere. Ab huius autè beluæ similitudine pristim quoque appellauit nauim Virgilius. quare & naturæ feræ, & naui simul vnde appellata est, satisfaciens, pristin velocem dixit, & immani corpore appellauit. sicut etiam alludens ad etymon, (à Seruio positum,) ait: sic ipsa fuga secat æquora pristis: Vt minùs scitè distinguat Honoratus, quum scribit, Seruius: Si nauem intelliges, hæc pistris, huius pistris facit: si de belua, hæc pistrix, pistricis. Sed bone Serui, grammaticorum coryphæe, Chimæra, Scylla, & Tigris, cum eadem nomina nauium sunt apud poëtam, nónne voluit ea cum suis monstris & beluis, à quibus sunt appellata, in omnibus conuenire? An non cùm belua hæc ex mari, vt apud Higynum & Aratum est, pro signo in cœlum relata est? nomen quoque, quod supra ex Cicerone didicimus, marinæ pistricis retinuit. Quid, tot illa alia cœlo collucentia signa, quibus ipsum & pingitur & illustratur: nónne ex terris in cœlum, prout erant earum rerum, quas figurant, nomina, sustulerunt? &c. Pistricem autem sunt qui velint eam esse beluam, quam vulgò Capidolium, de olei copia, quod caput eius exprimentibus vberrimè reddit, Hactenus Erythræus. Quoties Aratus κῆτος habet, à Cicerone semper vertitur pistrix, Perionius. Et fera pistrix Labitur, Cicero ex Arato. Et rursus: *Neptunia pistrix Tota latet* Vergilius quinto Æneidos pristis pro naue quater dixit, in nominatiuo, genere fœmin. & semel pristim in accusandi casu. De priste belua mar. Polycharmus etiam & Athenæus *(non Polycharmus, sed Epicharmus apud Athenæum πρήστιας nominat tantùm. apud eundem πρίστις tanquam poculi nomen non etiam beluæ, legitur, quantum memini)* mentionem faciunt. sic autem à sectione vndarum appellatur *(Seruio: sed nullius veterum authoritate munito.)* scindit enim mirum in modum flu-

ctus

ctus propter tenuitatem. constat nanque longissimo, sed angusto corpore. à cuius quoque forma nauigij quoddam genus longi corporis & angusti pristis appellatur, Massarius. nos suprà Curtij verba retulimus, de cetis nauium instar, quos alij physetêras appellarunt. quod ad etymon, nauim à beluæ quadam similitudine dictam putârim, non autem quòd fluctus ab ea ceu pristi, id est, serra diuidantur. σχίζεται γὰρ μᾶλλον ἢ πρίζεται ὑπὸ τῶν νεῶν τὸ ὕδωρ. Multò minùs verò beluam ipsam, vt Massarius putauit, à sectione vndarum vocatam concessero: nec corpus ei angustum & tenue esse: verisimilius enim est in tanto corpore suam crassitudinis ad longitudinem seruari proportionem. Bayfius in libro de re nauali: Non omittemus (inquit) pistrim, cuius mentionem factam videmus à Polybio. Liuius etiam meminit quintæ decadis quarto volumine, his verbis: Perseus post reditum ab Eumene Erepontis spe deiectus, Antenorem & Calippum præfectos classis cum quadraginta lembis (adiectæ ad hunc numerum quinque pistres erant) Tenedum mittit. Pistris autem terno remorum ordine agebatur. Virgilius in quinto pistrim pro cognomento indito triremi posuisse videtur: *Velocem Mnestheus agit acri remige pistrim.* Subdit enim:

Mox Italus Mnestheus, genus à quo nomine Memmi,
Ingentemq́; Gyas ingenti mole Chimæram,
Vrbis opus: triplici pubes quam Dardana versu
Impellunt, terno consurgunt ordine remi.

Neque enim fuisset æqua & par contentio, si pistris illa paucioribus aut pluribus remis acta fuisset quàm Chimæra, cui Gyas præerat. Polybius pristin vocat r. litera transposita, lib. 18. Ἐπελθόντος δὲ τοῦ τεταγμένου καιροῦ, παρῆν ὁ μὲν Φίλιππος ἐκ Δημητριάδος ἀναχθεὶς εἰς τὸν Μαλιέα κόλπον, πέντε λέμβους ἔχων καὶ μίαν πρίστιν, ἐφ᾽ ἧς αὐτὸς ἐπέπλει, Hæc Bayfius. Gyraldus in libro de nauigiis, pristin mauult quàm pistrin scribere. Nauis (inquit) huius nominis meminit Polybius seu Brutus, qui ex eo Epitomen confecit, libro 16. vbi de Philippi nauibus agit contra Attalum: Fuit (inquit, vt meis verbis exponam,) earum quæ cum Philippo fuerant nauium multitudo in certamen constituta, cataphractæ tres & L. cùm his verò aphractæ & lembi, cum πρίστεσι CL. Claudius rerum Romanarum: Nauigium ea forma, à marina belua dictum est: vt citat Nonius, qui pristin nauigij genus dictum scribit à forma pristium marinarum, quæ longi corporis sunt, sed angusti. Cæsar Germanicus in Arato, pro ceto pistris conuertit: Pistris agit duo sydera. Idem Æquora pistris adit. Poculorum genera sunt, τραγέλαφος, πρίστις, βατιάκη, λαβρώνιος, in Diphili Pithrausta apud Athenæum.

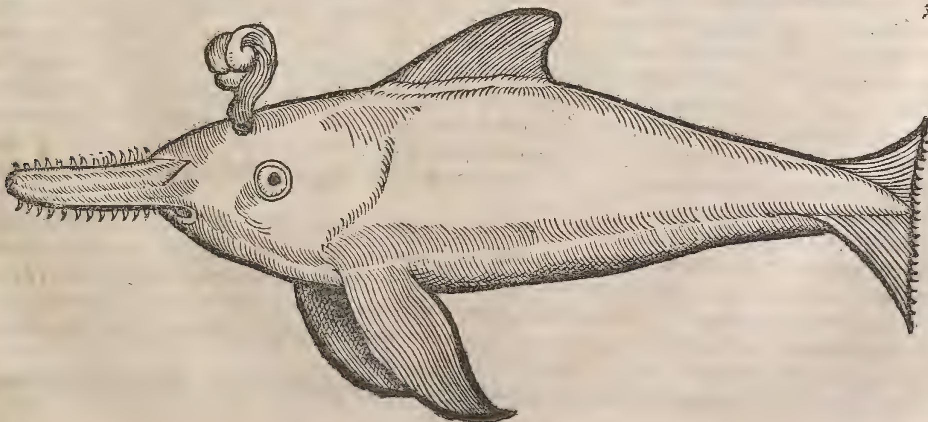
Pristis nauis.

De ceto Britannico (quem exhibui suprà pag. 212.) dubitabam an esset pristis, quòd ingens & oblongo corpore belua sit: & laminæ corneæ, quibus os eius dentium loco exasperatur, quandam serræ speciem præ se ferant. quanquam autem Plinius pristes in Oceano Indico maximum facit animal, in Gallico physeterem: suprà tamen ostendimus, physeteres etiam in india reperiri, nisi quis pristes illic sic appellet, à similitudine naturæ: & prestides in Gallico quoque Oceano, si modò à physeteribus differant, apparere, siue natas illic & frequentiùs: siue rariùs aliunde appulsas, quid vetat? Sed postea cùm hæc verba in descriptione beluæ à Polydoro posita, [Nulli illi fuêre dentes. Palato adhærebant quasi laminæ corneæ, vna ex parte pilosæ,] cum illis Aristotelis, [mysticetus dentes in ore intus non habet, sed pilos suillis similes,] contulissem, Mysticetum Aristotelis esse suspicari cœpi: cuius iconem Rondeletius exhibuit, à Ceti Britannici quidem icone diuersam, descriptione verò conuenientem. nam & illum reprehendit, qui oculos bubulis maiores in hoc ceto esse negauit: quod Gillius in eiusdem ceti Britannici descriptione fecit, &c. Hoc non conuenit, quòd Rondeletius (nescio quàm rectè) fistulam suo negat, Polydorus verò de ceto Britannico: In capite (inquit) duo magna foramina erant, per quæ putatur beluam plurimam aquam veluti per fistulas eiectasse. Sitne igitur prestis, an physeter, an mysticetus, Britannicus ille cetus, an horum nullus, sed vni alterive fortè cognatus, discutiant eruditi quibus aliquando erit occasio. interea dubitationes hæ nostræ ad veritatem inquirendam momenti alicuius & principij saltem rationem habeant.

Serra dicta est quia serratam habet cristam, & subtus natans nauim secat, (vt intrante aqua, homines astutia dolosa mergat, eorúmque carnibus satietur, Author de nat. rerum,) Isidorus. Serra est marina belua, (ingens, pinnis latissimis, Autor de nat. rerum) pennas habens immanes: quæ cùm viderit in mari nauem velificantem, eleuat pennas suas, & contendit velificare cum naui, (in contrarium nauis, contra ventum, Albertus.) vbi autem cucurrerit stadiis xxx. vel xl. laborem sustinens, deficit, & pennas deponens ad se trahit, Physiologus, & Albertus: & Græcus quidam recentior obscurus à quo πρίων hoc animal nominatur.

DE PRISTE, RONDELETIVS.

Nos nostram de eo sententiam proximè retrò in Corollario de Physetere protulimus.

Pristes cete est, fistulam habet, & statim animal generat, Aristot.

A B (F) INDI cetaceum quendam piscem norunt, quem viuellam nonnulli appellant, qui insuaui est carne, & cibo inutilis, mirabili forma, maximè ob rostrum, quod valde longum est, osseum: vtrinque aculeatum, rastri modo figuráque. eius aculei validi sunt, & delphinorum dentibus similes, sed longiores. Os, cui infixi sunt, latum, tenue, cute aspera, cinerea. Huiusmodi rostrum misit ad me Guinus Pisanus doctor peritissimus. Vidi aliud Massiliæ, quod mercator ex longinqua nauigatione attulerat.

A Ego in ea semper fui opinione, beluam hanc antiquorum esse πρίστιν: quam Plinius & Gaza non mutato vocabulo Græco pristem nominant, vt dicatur ἀπὸ τοῦ πρίειν, id est, à secando, πρίστης sector & serra: & cetaceus piscis, à rostro simili serræ vtrinque secanti, idem fortasse cum eo, quem Latinè vno loco serram Plinius vocauit.

Lib.9.cap.2.

Contra Bellonium.

Nescio qua ratione impulsus autor libri de aquatilibus pristem calderonum vocet: nam si anteriorem capitis partem fundo cacabi persimilem habet, vt ille ait, qua parte πρίειν, id est, secare dicetur? nam ideo πρίστης nominatur, & à beluæ similitudine nauis oblonga dicta est pristis. Vergilius Æneid.5.

Velocem Mnestheus agit acri remige pristim. Vbi Seruius: Pristis à sectione vndarum dicta est: scindit enim mirum in modum fluctus propter tenuitatem. Græci autem πρίσιν sectionem, πρίστην sectorem dicunt.

DE SERRA MARINA BELLONIVS.

Serram (vt Xiphiam, aut Gladium) appellauerunt antiqui cetaceum ac cartilagineum piscem, magnæ interdum molis: cuius capiti quoddam veluti rostrum adnascitur per medium latum, in mucronem desinens: ad latera in multos veluti dentes vtrinque serratum, in quo à Xiphia præcipuè differt. Est enim huic plana tantùm, & nullis dentibus distincta excrescentia. Proindè Serra, Indico ac magno mari frequens est, nostris litoribus ignota: imò neque antiquis, nec etiam nostris hominibus, præterquam solo rostro (quod à mercatoribus isthuc affertur) vsquam comperta. Id autem est longitudinis interdum tricubitalis, sesquipedalis autem latitudinis, per medium planè cartilagineum ac flexile: asperiuscula, eáque subcinericea cute contectum: ad cuius latera octo & quinquaginta dentes propemodum osseos connumerare possis. Sunt qui Serpentis linguam vulgari quodam errore nominant.

DE ALIO CETO OCEANI, QVEM BELLONIVS *Pristim putat, Galli vulgò Calderonum nominant.*

A Secundum à Balæna locum obtinet, qui veteribus Pristes, nostris Calderonus dicitur: his quòd anteriorem capitis partem fundo cacabi persimilem habeat: illis verò, quòd quemadmodum serpens, qui Pristes dicitur omnium sui generis serpentium teretior, ac pro longitudine corporis crassior sit: sic & hic Calderonus inter cæteros sui generis pisces talis esse conspiciatur: omnino enim Balænam refert, nisi quòd corpore est magis tereti, neq; ita oblongo.

B Pristes duo postremis annis allati sunt Lutetiam, quorum alter nongentas libras grauis, populo Parisino væniit: alter Francisco regi oblatus, atque ab ipso sui corporis custodibus Heluetiis dispersus, permultos in summam admirationem adduxit. Huius igitur piscis cùm talis sit cutis, adeps, caro, lingua, pulmones, eiusdemque ad esum, & victum naturæ, vt Balænam ementiatur: nihil prætereà subiungere possum, quod non in Balæna dictum fuerit, atque in Orca & Delphino rursus explicaturi sumus. Hoc à Balæna differt, quòd nullas prætenturas habeat, neque tam vasta corporis mole, figuráque sit magis tereti. Itaque ex superiore pictura nouam aliquam apud te confingere poteris, quam tibi proponas, Hæc Bellonius.

Calderonum à Gallis dictum (quem Gillius physeterem existimat, quòd plurimum aquæ eructet) Rondeletius hoc tantùm argumento pristem esse negat, quoniam rostrum ei crassius obtusiúsque (anterior scilicet rostri pars fundo cacabi persimilis) à Bellonio tribuatur, quàm vt eo aquas secare possit: quod tamen veterum nemo de priste scripsit. Alias igitur causas quæremus, cur non sit pristes: ex quibus vna fortè fuerit magnitudo, Calderono non tanta, quanta in priste requiritur. altera quòd Calderoni in Oceano Gallico non infrequentes sunt: pristin verò Plinius in Indico mari maximum animal facit, in Gallico oceano physeterem. Verum hæ coniecturæ potiùs quàm validæ rationes contra Bellonij sententiam sunt: validiores tamen quàm vnica illa, quæ vt Calderonum pristin faceret, eum induxit: nempe nomen pristæ serpenti commune, cuius formam quoque corporis teretiorem, próque longitudine sua crassiorem, quàm in aliis serpentibus, Calderonum referre ait. Ego verò tale nihil quicquam à veteribus proditum reperi: nec pristem serpentem vllum legi, sed presterem. Prester serpens (inquit Wottonus) alius videtur quàm dipsas. hic si quem percusserit, distenditur, enormíque corpulentia necatur extuberatus. Huius exemplum præclarum est apud Lucanum Narsidius à prestere percussus. At Ælianus, Dipsadem (inquit) audio ab aliis presterem vocari, aliis causonem, &c. de animalibus 6.51. Idem libro 17. cap. 4. quæ signa & symptomata ab hoc serpente morsos sequantur, edocet. Bellonij sententiam ampliùs confirmaret nostra, sed ne ea quidem satis: prestin & nomine & reipsa physeterem referre: & quoniam physeter præ cæteris aquas eructat, idémque Calderonus facit, poterit aut physeter, vt Gillius putat, aut prestis videri. Sed rem in medio relinquamus.

Prester serpens.

PHYTARVS apud Plinium in Catalogo piscium, libro 32. cap. vltimo, (vt Wottonus & Rondeletius legunt. editio nostra iôta habet in prima,) dictionem corruptam esse non dubito. nam & ab alio nemine nominatur: & Grammatici negant in duabus syllabis proximis intercedente vocali, duas ex densis consonantibus scribi posse. Citharus quidem superiùs ab eo nominatus erat: & hoc in loco nomen aliud, similiter à p. litera incipiens, tractationis ordo postulat: vt sunt, Psygrus, Psorus, Psoropetalus, Psen: nam & hæc piscium nomina hoc elemento initiali scribenda, Plinius omisit.

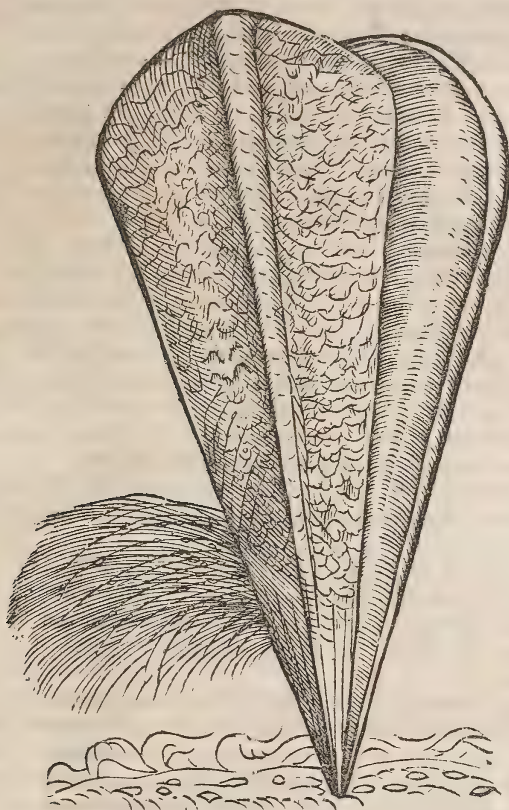
PHYXICINVS nominatur apud Athenæum libro 9. cum aliis piscibus: Φυξίκινος ὅλος, κοραχῖνος ὅλος, ἠλακατῖνος, &c.

PICA

PICA Κίσσα, auis eſt & piſcis, Heſychius.

PICVS vel PIGVS vulgò dictus piſcis in Verbano & Lario lacubus, deſcriptus eſt ſuprà, inter Cyprinos, pag. 315. Sed à Gallis quoque marinus quidam piſcis vulgò ſic nominatur: de quo Bellonij verba ſubiiciam. Inter ſaxatiles piſces, quos Maſſilia Roquaux vocat, vnus eſt colorem habens varium, ad Cynedum propius accedens, qui vulgò Vn Pic, vocatur. Sed quum multa in eo non obſeruauerim, paucula hæc dixiſſe ſatisfuerit. Frequens inter ſaxatiles piſces Maſſiliæ reperitur. Noſtri & Hiſpani Pelamydem Sardam Bize nomine communi cum amia ob ſimilitudinem vocant, nonnulli Pigo, Rondeletius.

DE PINNA MAGNA, RONDELETIVS.

IN CONCHARVM claſſe cenſendæ ſunt Pinnæ & Pernæ: ex duabus enim teſtis componuntur. à Mytulorum figura non multùm alienæ ſunt. (Byſſo alligantur.) Cancri in his naſcuntur, vt in Mytulis gurgitum. Dicemus autem primùm de pinna magna, ex qua reliquæ dignoſcentur. A

Pinnam Latini vocant, ſeruata Græcorum appellatione, à quibus Πίννη & Πίννα dicitur, fortaſsè à ſordibus, quibus ſemper obducta eſt. πῖνος enim ſordes ſignificat & πιναρὸς ſordidum. A Maſſilienſibus Nacre vocatur, à Genuenſibus Pinna lana ob byſſum: à Venetis Aſtura nomine communi aliis multis conchis. B

Pinna duabus grandibus patula eſt conchis, ad cubiti magnitudinem accedit, tantam Romæ vidi. Hac paulò minorem mihi Piſis oſtendit Guinus medicus præſtantiſſimus. In noſtro litore pedali ſunt magnitudine. Mytulis quodammodo ſimilis eſt, niſi quòd ſtrictiorem partem multò magis acutam & longam habet, quoniam in arena vel in cœno affixa viuit. Teſta foris eſt aſpera, colore fuſco, intus nitidi & argentei ſplendoris, ſi in arena vixerit Pinna: ſi in cœno, colore eſt magis flaueſcente, & minùs ſplendente. Ab inferiore & ſtrictiore parte in amplam latitudinem extenditur: illic arctiſſimè clauduntur teſtæ, hîc facilè diducuntur. Intus multum eſt carnis, cuius omnes ferè partes indiſcretæ ſunt, veluti in Mytulis. Pinnæ in arenoſis & cœnoſis locis proueniunt, ex byſſo alligantur. Eſt autem byſſus hîc molliſſima (C) & delicatiſſima lana, dicta à ſimilitudine eius ex qua diuitum pretioſiſſimi panni conficiebantur: vt de diuite in Euangelio legitur, qui induebatur purpura & byſſo: quo in loco quidam ineptiſſimas interpretationes finxerunt. Pinnarum byſſus à Mytulorum byſſo tàm differt, quàm ſtupa cannabina à tenuiſſimo & delicatiſſimo ſerico. Eius magnitudo Pinnarum magnitudini reſpondet: in maximis enim pedem vnum longus eſt, in aliis breuior. Eius vſus eſt non vt eo alimentum trahatur, *(vt Bellonius ſentit,)* neque vt per id capillamentum limus ac ſpurcitiæ attrahantur: nam circa os poſitus non eſt, ſed veluti è medio ventre neruoſæ ſubſtantiæ alligatur: Præterea ſuperiorem & latiorem partem aperit alimenti hauriendi cauſa, & recludit. Quis eſt igitur byſſi vſus? Eum ſic docet Ariſtot. libro 5. de hiſtoria cap. 15. Αἱ δὲ πίνναι ὀρθαὶ φύονται ἐκ τοῦ βύσσου ἐν τοῖς ἀμμώδεσι καὶ βορβορώδεσι. Pinnæ rectæ locis arenoſis cœnoſiſque ex byſſo proueniunt. Quo ex loco emendandus eſt Athenæi locus lib. 3. Αἱ δὲ πίνναι ὀρθαὶ φύονται ἐκ τοῦ βυθοῦ, legendum enim βύσσου pro βυθοῦ. His addimus Pinnam byſſo alligari proximis corporibus, vt firmiùs ſubrecta ſemper ſtet. In pinna reperitur Pinnother ſiue Pinnophylax. Sed quæ de Pinnæ & Pinnotheris ſocietate fabuloſa referuntur, ita refutauimus alibi, vt ſuperuacua nunc fuerit de his oratio.

Nunc

F Nunc de earum substantia. Athenæus: Αἱ δὲ πίνναι οὐρητικαὶ, τρόφιμοι, δύσπεπτοι, δυσανάδοτοι. ἐοίκασι δὲ αὐταῖς καὶ οἱ κήρυκες. Pinnæ vrinas pellunt, multùm alunt, difficilè concoquuntur & distribuntur. Similia autem ipsis sunt Buccina. Paulò pòst subiungit, Pinnam mediam esse inter Purpuras & Buccina. Huius & Buccini partes duas facit idem Atheneus, & diuersam ipsarum naturam explicat. Cùm de Purpuræ & Buccini substantia dixisset, subdit. Ὧν οἱ μὲν τράχηλοι, εὐστόμαχοι: δυσκατέργαστοι δὲ, διὸ τοῖς ἀσθενοῦσι τὸν στόμαχον οὐκ οἰκεῖοι, δυσέκκριτοί τε καὶ μέσως τρόφιμοι. Τούτων δὲ αἱ μήκωνες λεγόμεναι πρὸς τοῖς πυθμέσιν, ἁπαλαὶ, εὔφθαρτοι, διὸ τοῖς τὴν γαστέρα ἀσθενοῦσιν οἰκεῖαι. Horum tracheli ventriculum (stomachum) iuuant, difficilè concoquuntur: ob id imbecillo ventriculo inutiles sunt, aluum morantur, & mediocriter alunt. Mecones verò quæ dicuntur, in imo sitæ, teneræ sunt, facilè corrumpũtur, qua de causa iis qui imbecillo sunt ventriculo inutiles sunt. Hîc pro οἰκεῖον reposuimus οὐκ οἰκεῖοι. Τράχηλον non ceruicem, aut collum cõuertimus, quo carent ostracoderma omnia, & piscium reliquorũ maxima pars: verùm hîc τράχηλος pars est in pinnis & Buccinis dura, neruosa, siue callus cui reliqua caro innititur, proportione vertebris respondens, ob id ex similitudine τράχηλον appellari puto, quemadmodum etiam mediam mali partem sic vocari author est Athenæus lib. 11. Neque verò sumi hîc posse pro Conchæ specie manifestum est vt alibi sumitur apud eundem Athenæum libro 3. quam Spondylium ab aliis nominari diximus. Μήκων quid sit in Conchis & turbinatis declarat Aristoteles libro 4. de hist. cap. 4. Ἔστι γὰρ ἡ μήκων οἱονεὶ περίττωμα πᾶσι τοῖς ὀστρακηροῖς τὸ πολὺ αὐτῆς. Gaza sic vertit: Quod papauer appellamus quasi materia vacans, atque excrementitia magna sui parte, in omnibus testaceis generibus inest. Et Paulò pòst: Τὴν δὲ μήκωνα πάντα ἔχει ἀλλ' οὐκ ἐν τῷ αὐτῷ, οὐδὲ ἴσην, οὐδὲ φανεράν. Papauer omnia habent, sed non loco eodem, nec par, nec ex æquo manifestum. Sunt qui μήκωνα ex Aristotele lib. 9. hist. cap. 2. pro piscis specie vsurpârint, sed non sine errore, vt alibi docuimus.

Lib. 18. cap. 25.

Τράχηλος quid.

Μήκων quid.

C Pinnæ semper ouum continent, aliquando maius, aliquando minus, pro lunari potestate. Ouum autem illud est quale in Echinis Ostreísque, non quod ad generationem confert, sed quod melioris tantùm nutricationis indicium est, quale est in sanguine præditis pingue (*Aristot. Vide plura in Purpuris.*) Pinnæ sponte proueniunt. In his vniones reperiuntur in Acarnania, authore Plinio, sed non laudati. Seniores & maiores Pinnæ duriores sunt: minores, teneriores, pleniores. In locis tranquillis nascuntur vento non perflabilibus, maximè vbi aqua dulcis mari permiscetur. In locis in quibus mare fluit & refluit vix reperias: in Græcia, plurimas: in Italia, in Gallia nostra Narbonensi raras.

Lib. 9. cap. 35.

F Hyeme meliores sunt, & elixæ assis. Sunt qui vino & aceto maceratas mollescere aiunt, sed flatus gignere, quod verum esse non potest, cùm vinum flatus discutiat: nisi ea ratione qua humidiora fiunt, flatus gignere dicantur.

DE PERNA, RONDELETIVS.

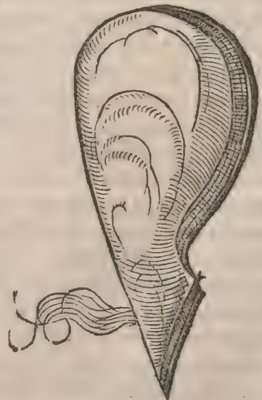
NATVRA in Concharum varietate lusit, vt ex vnius generis formis pluribus, veluti Tellinis, Ostreis, Myacibus liquet, de quibus priùs diximus. Sic Pinnarum vnicum genus non est. Pinna enim altera est quam hîc proponimus, vt ex figura conspicuum est.

A Perna à Plinio lib. 32. cap 11. vocatur. Pernæ, inquit, Concharum generis, circa Pontias insulas frequentissimæ, stant velut suillo crure longo in arena defixæ, hiantésque quà limpitudo est, pedali non minùs spatio. Cibum venantur. Dentes in circuitu marginum habent pectinatim spissatos. Intus pro spondylo grandis caro est. (Quæ omnia in eam quam expressam hîc proponimus, maximè competunt, præsertim figura suilli cruris vnde nomen habet: dicuntur enim pernæ tàm priores quàm posteriores coxæ porcinæ salitæ.) Neque absurdè quis existimaverit eius generis Pinnam hanc esse, in qua vniones nasci ex Theophrasto tradit Athenæus lib. 3. Theophrastus (inquit) in libro de lapidibus scribit ad hunc modum. Inter gemmas pretiosas margaritæ sunt naturâ pellucidæ, ex quibus fiunt sumptuosissima monilia. Eas generat Ostreum Pinnis simile, sed minus, (*hæc verba, sed minus, Athenæus quidem habet: sed in vulgatis codicibus non habentur,*) tam magnas quàm est magnus piscis oculus.

B Huiusmodi Pinna parua in mari nostro reperitur, & in ea vniones parui. Intus caro superiori similis,
F nisi quod trachelo caret, id est, media illa parte dura & neruosa. Tota igitur intus mollior est, ad coquendum facilior. Hoc illud est quod intelligit Plinius, quum dicit: Intus pro spondylo grandis caro est: Spondylum appellans callum seu carnem duriorem & interiorem Ostreorum, quo nomine alibi vsus est, quum loquitur de specie Ostreorum, neq; in luto capta, neq; in arenosis, sed solido vado, spondylo breui atq; non carnoso, nec fibris laciniioso, ac tota in aluo.

Spondylus.

DE PINNA PARVA, RONDELETIVS.

A B CONCHA hæc & figura, & victus ratione, & bysso Pinnæ species est, magnitudine differt, & eo quòd antequam ex acuta & stricta parte in amplitudinem extendatur, excauata est.

C In cœnosis & arenosis viuit defixa.

F Carnem intus duram habet, quæ virus resipit.

G Omnium Pinnarum testæ eandem cum Mytulorum testis facultatem habent.

DE BYSSO (TERRESTRI EX ARBORE, *& marino ex Pinna,*) *Rondeletius.*

IN sacris Bibliis byssi & byssinarum vestium fit aliquoties mentio, atque etiam in prophanorum libris. In quibus cùm Theologorum atque aliorum sententiæ variæ sint, consentaneum fuerit quid de hac re sentiendum sit exponere. Byssus duplex est, terrenus & marinus. De terreno bysso Plinius: Asbestino lino principatus in toto orbe, proximus byssino, mulierum maximè deliciis circa Elim in Achaia genito, quaternis denariis scri-

Lib. 19. cap. 1.

pula

pula eius permutata quondam, vt auri. Et Pausanias prodidit byssum non alia Græciæ parte nasci quàm in Elide, tanta tenuitate, vt ne iudaicæ quidem bysso cedat, etiam si colore minùs rufet quàm Iudaica, quæ colorem & splendorem auri referebat. Erat igitur lini non lanæ species, ex Plinio & Pausania, in Græcia & Iudæa nascentis. Ex ea vestes atque alia ornamenta contexebantur byssina, quæ vt aurum fulgebant. Vnde illud Exodi capite. 26. Fecit & velum ex hyacinthino serico, purpureo, coccino bis tincto, & bysso torta, cherubin fecit in ipsis opere polymito. Et mox: Fecit quoque velamen in ostium tabernaculi ex hyacinthino serico, purpureo, coccino bis tincto, & bysso torta, opere Phrygio. Iulius Pollux aduersa de bysso tradidisse videtur. Porrò byssina quoque (inquit) & byssus lini quædam species apud Indos. Nunc apud Ægyptios ex arbore quædam lana fit, ex qua vestem confectam lino maximè similem esse quispiam dixerit, sola densitate excepta: densior enim arbore fructus enascitur, nuci similis, duplici munitus cortice, qua dirempta, postquam instar nucis floruerit, interius hoc quod lanam refert eximitur: vnde subtegmen conficitur, stamen autem illi subtendunt lineum. Et Philostratus, Homines qui secundum Indum flumen habitant lineis amiciuntur vestibus: etenim linum in agris plurimum nascitur, calciamenta gestant ex papyro, nobiliores bysso induuntur. Byssum verò ex arbore nasci ferunt, quæ basi quidem populo sit persimilis, foliis verò salici. *Lini vox Plinio.* Sed animaduertendum est Plinium non solùm linum vocasse id quod ex herba contusa netur, sed etiam quod ex fruticibus & arboribus carpitur. Superior pars Ægypti, *Lib.19.cap.1.* inquit, in Arabiam vergens, gignit fruticem quem aliqui Gossipion vocant, plures Xylon, & ideo lina (*fortè lana legendum. nam & Pollux ἔριον vocat*) inde facta xylina. Paruulus est, similemq; barbatæ nucis defert fructum, cuius in exteriore bombyce lanugo netur. Aliud lini genus facit ex arundine, aliud è genista, quod etiam hodie apud nos mulieres rusticæ conficiunt. Æthiopes Indique è malis, Arabes cucurbitis in arboribus. Quare materia omnis siue ex herbis contusis, siue ex fructuum lanugine carpta, ad texendum idonea linum vocatur. Alter est byssus marinus ex Pinna delicatissimus & mollissimus, sericę lanę comparandus, colore fusco, à similitudine byssi Græci vel Iudaici sic nominatus: (prius enim cognitæ sunt diuitiæ terrenæ, quàm marinæ:) quem non dubito pretiosarum vestium textui additum terreno.

DE PINNA (MINORE) BELLONIVS.

Nescio quam ex tribus Rondeletij Pinnis hanc esse dicam. videtur enim ab omnibus differre. Icon quam exhibet, ad Pinnam magnam Rondeletij accedit: nisi quòd in summa concha, qua latissima est paruus quidam circulus est, quem alius paulò maior ambit: & ab eadem parte ad imum lineæ aliquot rectè descendunt. per media verò linearum interstitia, multi exigui circuli, o. vocalis qua scribi solet circunferentia paulò maiori, deinceps per interualla digeruntur. Huic picturæ ego similem ferè à Cor. Sittardo quondam accepi.

Pinnarum alteram minorem, alteram autem maiorem agnoscimus. Minor bonitate præstat. Concharum generis sunt. Vtraque duabus grandibus patulis conchis constat. Vulgarem nomenclaturam in Græcia retinent, antiquæ ferè persimilem: quæ quòd byssum, vel sericum lanæ consimile gerunt, Genuensibus Pinnæ lanæ appellantur, Massiliensibus Nacre, Venetis Asturæ. Sed & multa quoq; conchylia eodem hoc nomine appellare solent. A

Raro Venetiis conspiciuntur, Romæ multò rariùs, nunquam Lutetiæ: cùm tamen alibi nautæ lintres plenos in forum piscarium (vrbium Græcarum potissimùm) aduehant ac diuendant. *Vbi.*

Ambæ testæ intus argentea testitudine resplendent: minor foris magis albicat, intus autem ad cæruleum accedit. Cæterùm qui Pinnam nunquam viderit, Mytulum pedem longum & semipedem latum sibi confingat oportet. Pinna enim eodem circino quo Mytulus (quam Moulam vocamus) tornata est: atque eiusdem coloris testam habet. Minor itaque mollibus in gyrum spiculis obtusis hirta est, valuásque continuò cardine toto latere annexas claudit ac reserat, qua inquam parte planior esse constat. Qua autem parte sese in latum expandit, eâdem byssum, id est laneum villum (mytuli modo) continet: quem ternis digitis longiorem exerit. Est autem veluti capillamentum quoddam coaceruatum, prædurum, ac nigrum, quod lapillis affigitur, limúmque ac spurcitias inde ad stomachum attrahit. Nam cùm Pinna longa sit, & subrecta stet, turbinatiorem partem suffixam habet: latiorem autem sursum ex aqua attollit, præcipuámque internæ partis humo propinquiorem ostendit. Nam & maior Pinnæ capacitas in sublime attollitur: in qua etiam plerunque tres Pinnoteres videas, aliquando duos, vt plurimùm vnum. B

Frustrà creditum est Pinnam pisciculis ali, morsúque à Pinnophylace admoneri, concludere conchas, & intus pisces exanimari. Quòd si quidem verùm esset, oporteret omnibus intus inesse Pinnophylacem: sed decem aperies, antequam vnum Pinnophylacem comitem reperias. C

Cùm itaque iis, quas dixi rebus nutriatur, indigenæ quoties Pinnas incoquunt, stomachum inde auferunt, quod non quidem in crudis, sed iam coctis Corcyrenses efficiunt: multis nanque modis edi possunt. Sunt enim qui in testa modico pipere & butyro addito suppositis prunis incoquant, quem ego modum meliorem esse puto. eæ nanq; quæ ex iure incoquuntur, gustui non ita placent. F

Pinna raro semipedalem (*sesquipedalem fortè. nam superiùs sic scribit: Qui Pinnam nunquam viderit, Mytulum pedem longum, & semipedem latum fingat, &c.*) excedit longitudinem. Neruos habet, quos nonnulli (vt Plinius in Perna) spondylos (*aliter spondylum in Pinnis Rondeletius interpretatur*) vocant, quibus vtraq; valua soluitur ac contrahitur. Genus hoc Venetiis non visitur: tamen in Propontide latera eius sinus, qui Nicomediam fertur, quà terram pertingunt, Pinnarum frequentia crispa apparent. B

DE MAIORE PINNA, (QVAM ET PERNAM VOCAT,) Bellonius.

Rondeletio Perna minor est, quàm Pinna.

Maior Pinna pelagica est, rugis profundis caret: duriore crusta contegitur, bipedalis sæpissimè inuenitur: Pinnophylacem vt minor alit: vliginoso ac palustri tractu nascitur, profundiore gurgite immergitur: multùm ingrati saporis. B C

C Ambæ cùm ſubrectæ in terram defixæ ſunt, pabulum per eas ſetas (quas Ariſtoteles byſſum vocat) alliciunt. Sua ſede non dimouentur quin pereant: niſi iterum eodem ſtatu, humi defigantur. Nam cùm eis natura hæc inſit, vt rectas ſtare, & per villos arenulam attrahere neceſſe ſit, iacentes viuere non poſſunt.

B Cuſpidata valuarum pars quinque digitorum profunditate humi defixa, reliquum corpus erectarium in ſublime ſuſtinet: non quòd radices ibi habeat: nam vndique continua eſt, nullo foramine hiulca, nec in rimam aliquam dehiſcens. Pars autem quæ à terra eminet, in latitudinem protenſa eſt, atque in ſuperficie rotundatur: quemadmodum ſi ab vtroq; latere ſemicircularem lineam ſecueris, reliquum triangulum, ab ima parte in acutum tendentem efficies. Labra ſunt illis in gyrum tenuia, duabus grandibus patula conchis, intus pellucidis, foris ſcabris. Ariſtoteles quinto de hiſtoria, tradit hanc cuſtodem aliquem continere, multisq; accidere, vt plures ſecum etiam tales comites habeant.

COROLLARIVM

A Pinna, ſic enim Græcè dicitur, duabus grandibus patula conchis, Cicer. Πίννη, Oppiano, Athenæo, & aliis dicitur, Iſidorus apud Athenæum in recto πίννα, & in accuſandi caſu πίνναν dixit. Ab vtroque genitiuus πίννης fit, per η. non πίννας, vt apud Suidam legitur in Πιννοτήρης. Oppiano, & in Lexicis Græcis Heſychij, & aliorum πίννα impropriè piſcis dicitur, cum potiùs ſit, vt in iisdem ſcribitur, ὀστρεῶδες κογχίλιον. alicubi malè per ν. ſimplex πίνα. Πίνναι à Cratino nominantur cum oſtreis. Concha Ægyptia paralios cognomine, quam & pinnam vocat Democritus, Hermol. Pinnam Neapolitani Pernam appellant, Siculi Lanam pinnulam, Gil. Venetiis Naſtura dicitur, Maſſar. Germanicum nomen fingo, ein Steckmuſchel: quòd altera eius pars (acutior) fundo infixa ſit: ein Hammmemuſchel art / vel circunloquor, ein Perlemuſcheln art/ hoc eſt conchæ margaritiferæ ſpecies. Eſt & inter fluuiatiles concha quædam oblonga, (ea opinor quam exhibui ſuprà in fine pag. 265.) quam Bellonius apud me cùm vidiſſet, pinnam fluuiatilem appellandam cenſebat, quòd & erecta ſtare, & margaritas continere ſoleat. *Pinna fl.*

B Pinna in Acarnania vniones gignit, Plinius. Africanas multò maiores quàm circa Europam eſſe audio. In Oceano an ſint dubito, quoniam Bellonius Lutetiæ nunquam haberi ſcribit: & Rondeletius in locis (mediterranei) in quibus mare fluit ac refluit vix reperiri: id autem vbique (ni fallor) circa Oceanum contingit. Pinna duabus grandibus patula conchis, Cicero. Pinnæ teſtas habent ſcabras, Ariſtoteles: nec ſtriatas, Wottonus. Ἡ δὲ πίννη, λεπτόστομον, Athenæus ex Ariſtotele. hoc eſt, Pinna labris tenuibus prædita eſt. Interiorem pinnæ partem Epænetus ait μήκωνα vocari, Athenæus. Tracheli quínam in Pinnis ſint, Rondeletius docet. Trachali appellantur muricum ac purpuræ ſuperiores partes: vnde Ariminenſes maritimi homines cognomen traxerunt, Trachali, Feſtus.

C Cyclops attulit pinnas, Ἃς κατὰ φυκότειχος πέτρης λαλκὸν τρέφει ὕδωρ, Matron Parodus. Naſcuntur in limoſis ſubrectæ, Plinius. Pinnæ in mari adhærent: euulſæ viuere præterea nequeunt, Ariſtot. Radice innituntur, & nunquam ſedem in qua hærent, ſponte mutare valent, Idem. Iſidorus quidem apud Athenæum pinnas hyeme ſcribit, εἰς τὰς ἐμβυθίους θαλάσσας δύειν: & rurſus τὴν ἐμβύθιον πίνναν vniones maiores ac puriores ferre: τὴν δὲ ἐπιπολάζουσαν καὶ ἀναφερῆ, eò quòd radiis Solis feriatur, deteriores colore, & minores. ſed Rondeletius in Margaritis (ſupra, pag. 525.) hanc opinionem refellit, & immobiles eſſe oſtendit pinnas. Pinnæ cùm in Concha gignantur, paulò pòſt intra eandem concham ſibi inuicem iunguntur. quare Ægyptij hominem mulieri ab ineunte ætate iunctum innuentes, pinnas prægnantes pingunt, Orus 2.105. Pinna in Acarnania gignit margaritas, Plinius.

Perpenſus Ariſtotelis locus. Pinnæ erectæ locis arenoſis cœnoſisq; ex byſſo, id eſt villo, ſiue lana illa pinnali proueniunt, Ariſtoteles lib. 5. cap. 13. interprete Gaza. Græcè legitur, ὀρθαὶ φύονται ἐκ τοῦ βύσσου. quem locum Athenæus repetens pro βύσσου habet βυθοῦ: hoc ſenſu, rectæ naſcuntur è vado, vel è profundo. Plinius in huius loci interpretatione hæc verba præteriit. Rondeletius cum Gaza legit βύσσου, vertítque ex byſſo: & vocem βυθοῦ apud Athenæum deprauatam putat. pro qua ego confirmanda, quæ nunc ſe offerunt adferam, non tam vt Rondeletij iudicium infirmem: quàm vt alios ad diligentiorem huius loci conſiderationem inuitem. Lanæ quoddam rudimentum pinnis adnaſci video: quod tamen an byſſi nomine probè vocetur, dubito. ſolus, quod ſciam, Ariſtoteles eius meminit, idq; ſemel tantùm, hoc ſcilicet loco, ſi modò rectè illi ſic interpretantur. ſed byſſus cum pro lana accipitur, fœminini generis eſt. itaque legi oporteret ἐκ τῆς βύσσου. Ἴωνες τὸν βυθὸν, βύσσον (malim βυσσὸν) λέγουσι, Scholiaſtes Ariſtophanis. Athenæi lectioni fauet articulus maſculinus τοῦ, & parùm refert βυσσοῦ an βυθοῦ legas: eadem enim horum vocabulorum ſignificatio eſt apud Græcos, vt & facilis eſt à σ. in θ. vel contrà, tranſitus librariorum. à byſſo fundum vel vadum ſignificante, compoſitum eſt abyſſus. fortè & vadum Latini à bytho Græcorum idem ſignificante deduxerint, β. in u. mutato, vt in βαδίζω, vado: & th. in d. vt in θεὸς, deus. A Latino autem vadum, Germani boden deriuarunt, niſi quis malit à Græco πέδον. Plinius quidem vadum pro maris fundo frequenter accipit. ſed βυσσὸς in hac ſignificatione oxytonum eſt, oporteretq; in genitiuo legi βυσσοῦ circumflexum, non paroxytonũ vt euulgati codices habent. Res ipſa etiam commodiùs intelligi mihi videtur, ſi Pinnæ è vado (cui ſua radice hærent) quàm ſi è villo ſuo naſci dicantur. A vado quidem rectà procedunt, villus eis ad latera eſt. Ad hæc villum potiùs è pinna naſci dixerim, quàm pinnam è villo. Villus enim hic pinnæ ſubſeruit & vtilis eſt eam alligando: item ſuperiorem ac latiorem partem aperiendo recludendoq;, alimenti hauriendi cauſa, Rondeletio teſte. Oppianus quoq; cùm canit de pinna, Ὄστρακον αὖ βυθίας μὲν ἔχει πλάκας, & Nicander Colophonius pinnam nominans cum oſtreis ſeu conchis, βυθὸς ἅτε βόσκεται ἅλμης, ad Athenæi lectionem accedunt.

Byſſus lana. His aliquid addamus de byſſo lana. Pollucis è libro 7. cap. 17. verba quædam recitauit tranſlata Rondeletius. ſed nos Græca recitemus integra, conferendi cauſa. Ναὶ μὴν καὶ τὰ βύσσινα, καὶ ἡ βύσσος, λίνου τι εἶδος παρ' Ἰνδοῖς. Hæc ſolùm de byſſo. nam quæ ſequuntur de lana xylina ſunt, non ad byſſum pertinent, vt Rondeletius putauit: Ἤδη δὲ καὶ παρ' Αἰγυπτίοις ἀπὸ ξύλου τι ἔριον γίγνεται, ἐξ οὗ τὴν ἐσθῆτα λινῆ (fortè λίνῳ vel λινῇ) ἄν τις μᾶλλον φαίη προσεοικέναι, πλὴν τοῦ πάχους. ἔτι γὰρ παχύτερον. (Repono, ἐστὶ γὰρ παχυτέρα, & mox punctum addo.) τῷ δένδρῳ (addo δὲ) καρπὸς ἐπιφύεται, καρύῳ μάλιστα προσεοικὼς, τειχλῷ τὴν διάφυσιν: ἧς (ſcilicet διαφύσεως) διαστῶσας, (lego διαστάσης,) ἐπειδὰν ξυανθῇ (ἀυανθῇ) τὸ ὥσπερ κάρυον, ἔνδοθεν ἐξαιρεῖται τὸ ὥσπερ ἔριον, ἀφ' οὗ κρόκη γίγνεται, τὸν δὲ στήμονα ὑφιστᾶσιν αὐτῷ λινοῦν. Hæc ita à nobis diſtincta ac emendata intellectu facilia ſunt. Coccóque tinctum

tinctum Tyrio tingere, vt fieret bis byssinum, Plinius lib. 9. cap. 41. vbi Massarius, Antiqua (inquit) lectio vt fieret byssinum, *(nostra editio habet, hysginum)* scilicet cocco & Tyrio. Hermolaus verò mauult legere bis byssinum, vt duplex sit. vnum naturale, & suæ pulliginis ex bysso lino, aut lana illa pinnali quæ byssus etiam vocata est. alterum tincturæ artificio factum, vt edocet Plinius hoc loco. etenim Tyrio primùm tinctas, mox & cocco tingere mos erat: aut contrà cocco tinctum Tyrio tingere, vt fieret byssinum. De bysso autem lana Aristoteles quinto de historia: Pinnæ, inquit, erectæ locis arenosis cœnosisq; ex bysso, id est villo, siue lana illa pinnali proueniunt, colore luteo, ac perlucido. *(Verba hæc de colore byssi, non Aristotelis sunt, sed Massarij:)* Fiunt ex ea preciosissimæ vestes byssinæ appellatæ: & byssinum eiusmodi color, qui aliquando etiam dicitur byssus. hoc fit, si cocco tinctum, vt diximus, Tyrio tingatur, Hæc ille. Plura in Græcis dictionariis reperies. Sed nos etiam passim obseruata quædam addemus. Cardanus byssinum lini speciem esse scribit, tenuissimam, validam, & splendidam. quæ vt verisimilia mihi videntur, ita authorum testimonia in eo desidero. Byssina ferè vt aurum fulgebant, Ant. Thylesius. Solebat quidem byssus (vt & alia preciosa lini genera, & sericum) purpura tingi, cuius perquam splendidum fuisse colorem legimus. poterat tamen aliis etiam coloribus tingi. Massarius ex Pinnæ villo, qui lutei ac perlucidi coloris sit, byssinas vestes fieri solitas scribit: sed sine authore. Pausanias prodidit, byssum Iudaicam colorem & splendorem auri referre. Hesychius byssinum, purpureum interpretatur: Varinus coccinum, vel pro hysge vsurpatum colorem. Ἄλλα γὰρ ἄλλοις οἰκεῖα καὶ πρόσφορα: καθάπερ τῆς μὲν πορφύρας ὁ κύαμος: τῆς δὲ κόκκου τὸ νίτρον δοκεῖ τὴν βαφὴν ἄγειν (malim αὔξειν) μεμιγμένον: βύσσῳ δὲ γλαυκῆς κρόκου καλαμίσγεται, ὡς Ἐμπεδοκλῆς εἴρηκε, Plutarchus in libro de oraculis defectis. quòd si crocus admiscebatur, verisimile est croceam vel omnino vel aliqua ex parte eam tincturam fuisse: quamuis necessarium non est. potuit enim exiguum aliquid croci glauci (splendidum interpretor) admisceri, ad excitandum splendorem, vel alium quempiam colorem inducendum. mixturæ enim ratio aliud plerunque, & ab iis vnde miscetur, diuersum producit. Iulius Cæsar Scaliger byssinum colorem sub speciebus flaui nominat. Aureo (inquit) proximum statuunt byssinum à bysso lini genere. nunc quoque ex sericis filis crudis quiddam simile texunt. In sacris literis byssi colorem aliqui pro candido accipiunt: quòd is fortè natiuus sit eius color, antequam tingatur. sed authores non ita vsurpant. Byssi ab Hebraico Buz (quod legitur 1. Paralip. 4.) sumptum apparet. in Munsteri lexico trilingui, schesch etiam, שש, pro bysso legitur. Eleorum regio bysso alendæ idonea est. ferunt & cannabin, & linum, ac byssum, qui terram ad ea aptam habent, Pausanias ad finem Eliacorum. Et in Achaicis: Mulieres Patris pleræque viuunt è bysso, quæ in Elide crescit. redimicula enim & vestes alias inde texunt. Non probo quod alibi scribit Cardanus, byssinum colorem esse lini, & parum à glauco differre: (etiamsi vel glaucus vel candidus, (vt dixi) naturalis eius color esse potest.) Amorge color est similis bysso, Eustathius. Ἀμοργὶς, σφόδρα λεπτόν ἐστι ὑπὸ (κατὰ) τὴν βύσσον, ἢ τὴν κάρπασον, Suidas. Clemens in Pædagogo amorgina & byssina, ceu preciosissima, pariter nominat. De amorge & carpaso vel carbaso, plura dicemus in Purpura H. e. vbi de purpuræ tinctura ex herbis agetur. Δελφῖνες φοβέουσι, καὶ ἱεμένους ἐπὶ βύσσαν τρωπᾶσθαι, &c. Oppianus Halieut. 5. ego pro βύσσαν legerim βυσσὸν, id est, profundum. Robertus Stephanus byssum interpretatur Gallicè crespe: quòd lini genus nostri ex vrticis fieri aiunt. peplum inde factum vidi, subluteum, filis subtilissimis, duriusculis, nulla lanugine: vnde fit, vt maculæ (vt ita appellem) semper pateant, & transpareant.

D Pinna nunquam sine comite nascitur, quem pinnoterem vocant, alij pinnophylacem. is est squilla parua. alibi cancer dapis assectator. Pandit se pinna, luminibus orbum corpus intus minutis piscibus præbens. Assultant illi protinus, & vbi licentiâ audacia creuit, implent eam. Hoc tempus speculatus index, morsu læui significat. Illa ore compresso quicquid inclusit exanimat, partémque socio tribuit. Quo magis miror, quosdam existimasse, aquatilibus nullum inesse sensum, Plinius. Pinna animal marinum, è genere concharum est, pandit sese hiatu testarum, & carunculam extra conchas eminentem, ex sese prætendit, tanquam escam circunnatantibus piscibus. Cum Cancro comparandi cibi societatem facit, eámque ob rem Cancer cùm piscem quempiam adnatare videt, illam leuiter morsu admonet, tum Pinna magis ac magis suas conchas patefacit, intráque eas piscis adnantis caput recipit, comprimítque: & piscem ita captum in cibo consumit: (Gillius addit, partémque socio tribuit,) Ælianus de animalib. 3. 29. Pinnæ custodem intra se continent, aut squillam paruam, aut cancellum: quo quidem custode priuatæ pereunt breui tempore, Aristot. Cancri parui (Pinnophylacis) in Pinna iconem ex Rondeletio dedimus suprà, pagina 159. vbi plura de hoc animalculo leges, item in Corollario: & mox sequenti capite de cancello, &c. quidam enim non benè distinguunt.

F Pinnæ optimæ sunt tenellæ, plenæ carnosæúe, quæ in limosis herbosisque (τεναγώδεσι) vadis gignuntur: & vbi mari dulcis aqua miscetur, & locis tranquillis ac vento carentibus: teneriores enim hîc nascuntur, quàm vbi fluctibus agitantur. Grandioribus paruæ: & quæ vere & æstate capiuntur, aliis præstant. sunt enim & suauiores & pleniores. Quæ magnitudine media sunt, carnem quidem habent mollem, candidam ac dulcem: collum (τράχηλον) autem durum, concoctu difficile, corruptionique renitens: collo nanque corpus reliquum faciliùs corrumpitur. elixis assæ duriores euadunt, præsertim si vino fuerint aspersæ. Earum autem caro quæ in vino & aceto maceratæ sunt, mollior est, sed flatus generat: Wottonus ex Oribasio, vt apparet ex Indice in quo authores nominat. Alexis Comicus pinnas, cochleas, &c. cibis Venerem mouentibus adnumerat. Vide suprà in Cochleis G.

G Strombi, pinna, echinus, iuuant contrà dorycnij venenum, Nicander.

H. a. Πίννα dicta est à sordibus, quæ Græcis πῖνος dicuntur, Varinus in Πλῶαι. Græci quidem filum quoque πλῶον vocant. vnde verbum πλωίσασθαι, & nostris fortè Spinnen / quod est fila ducere, s. initiali abundante, vt à parcere fit sparen: à pandere, spannen: à passere, spar/&c. Sunt autem fila quædam pinnis adnata, villi alicuius instar. vnde à Genuensibus Pinna lana vocatur, ita fortè vt arbor agnus castus à quibusdam recentioribus, Latina voce subiuncta præcedentem Græcam interpretante. Pinna piscis margaritarum, interdum pro ipsa margarita, Syluaticus. Φωλεὰ πίννης cum aliis conchis nominantur à Nicandro Colophonio apud Athenæum. vbi φωλεὰ fortè testas interpreteris. Τηθίδες, σπῖναι, βατὶς, ἀφύαι, Alexis apud Athenæum. pro σπῖναι coniicio πίνναι legendum. Pinna Latinis longè aliud significat, propriè quidem

dem pennam auium: ſed piſcium quoque pinnæ dicuntur, à Græcis πτέρυγες. Apud Arrianum in Periplo Πινικὸν. maris rubri aliquoties nominatur τὸ πινικὸν, alicubi ὁ πινικὸς κόγχος, tanquam merx peregrina & precioſa. Ad regionem (inquit) quæ Paradia dicitur, κολύμβησίς ἐστιν ὑπὸ τὸν βασιλέα Πανδίονα πινικοῦ. vnde apparet, cõcham illam à natantibus & vrinantibus (è mari) peti ſolitam fuiſſe. Et rurſus: A duobus emporiis Perſidis, (quorum vnum Apologi, alterum Omana vocãt) in Arabiam auehitur πινικὸν πολὺ μὲν, χεῖρον δὲ τοῦ Ἰνδικοῦ: καὶ πορφύρα. Et alibi: Μετὰ τοὺς Κόλλους ἐκδέχεται αἰγιαλὸς, &c. ἐν ἑνὶ τόπῳ τεφονεῖται παρ' αὐτὴν τῆς Ἠπιοδώρου συλλεγόμενον πινικόν. Item, Ἐν Ταπροβάνῃ γίνεται πινικὸν καὶ λιθία διαφανής. Alibi: Circa vltimum caput inſularum Papiæ, &c. in mari rubro πλεῖσται κολυμβήσεις εἰσὶ τοῦ πινικίου κόγχου. Vranus tertio Arabicorum, vt citat Stephanus in Abarno: Ἡ χώρη τῶν Ἀβασηνῶν σμύρνην φέρει, καὶ ὄσον, καὶ θυμίαμα: γεωργοῦσι δὲ καὶ πορφυρῆν ποίνην εἰκέλην αἵματι Τυρίου κοχλίου. videtur autem pro ποίνην, legẽdum πίννην. His argumentis coniicio pinnæ vel pinnici nomen communius fuiſſe, barbaræ nimirum originis nomen: non illius tantùm conchæ quam Græci pinnam vocant: niſi eius fortè genus aliud circa mare rubrum & in meridionali Oceano habeatur, è quo tanquam è purpura precioſus aliquis color petitus ſit.

Icones. Virum qui ſe atque ſua negligenter curet, neque ſine alterius ope conſilióve poſſit conſulere rebus ſuis, oſtendere ſi vellent Ægyptij ſacerdotes, pinnam & cancrum paruum pingere conſueuerunt. nam is in pinna conditus, in vtriusque ſatagit vſum, &c. Valerianus ex Hieroglyphicis Ori, vnde nos etiam recitauimus ſuprà in Cancris paruis, pagina 160. Vide ſuperiùs in D. Eum verò qui ab ineunte ætate cœperit in petulantiam laſciuire, & munera Veneris exercere, per pinnam fœtus oſtentantem ſuos intelligebant. conchulæ enim huiusmodi in concha genitæ, antequàm excludantur, inter ſe quamprimùm coire dicuntur: vt non immeritò concha ipſa ſit Veneri dedicata, atque eam ex concha genitam veteres fabulentur, Valerianus. Nos Ori verba retulimus ſuperiùs in C. Non quæuis tamen conchæ promiſcuè Veneri ſacræ erant: ſed elegantiores quædam, de quibus in C. Elemento diximus, à pinnis longè diuerſæ.

h. Griphus quidám obſcurus de trigla & pinna apud Athenæum exſtat. Vide ſuprà in Mullo h. ab initio.

Perna apud Plinium libro 32. capite vltimo legitur inter ea, quæ à nullo authore nominata ſcribit. Pernæ pedali non minùs ſpatio cibum venantur, Plinius vt Maſſarius & Wottonus legunt: quæ lectio mihi quoque meliùs quàm Rondeletij arridet. Perna animal eſt marinum è genere concharum: éſtque croceum, magnæ admodum quantitatis inter ipſas *(inter conchas.)* veſtitur vellere fuluo & nitido, *(fuluo & rutilo, Albertus)* valdè precioſo, & fiunt inde ornamenta veſtium & peplorum precioſa, Authōr de naturerum & Albertus. Bellonius pernam pinnam maiorem facit: Rondeletius minorem, cui aſſentior, & Germanicè circumſcribo, Ein kleinere Steckmuſchel art. Philologiam huius vocabuli, dedi in Sue F. Pernam atque ophthalmiam, horæum, ſcombrum, & mollem caſeum, Plautus in Captiuis, de perna nimirum ſuilla ſentiens.

Piren, Πειρὴν, nominatur à Numenio inter eſcas piſcium vt videtur: & fortè non piſcis, ſed inſectum aliquod aut zoophytum aquaticum fuerit. Τοῖσί κεν ἄρμενα πάντα, παροπλίσσαιο δὲ μῦρα, Κύρυλον, ἢ πειρῆνα, ἢ εἰναλίην ἔρπιλλαν. Grammatici, vt Varinus, πηρῖνα interpretantur teſticulum, pudendum, περίνεον. Πηρὶν σημαίνει τὸν ὄρχιν, ἀπὸ τοῦ πείρω, πειρὶν, καὶ πηρίν: (ἢ) παρὰ τὸ σπείρειν τὰ τέκνα. Hinc coniici poteſt pirêna Numenij, pudendum marinum maſculum, aut aliquam eius ſpeciem ſignificare.

Audio in Italia alicubi Regis priapum vulgò vocari, piſciculum quendam viridem, qui decima Turdorum Rondeletij ſpecies mihi videtur.

Pitynvs, Πίτυνος, alibi tamen Pitinus legitur cum iôta in prima & media, nominatur à Numenio, hoc verſu: Χάννους, πηλάνας, ἐγχέλιας τε καὶ ἐννεχίην πίτυνον. qui alibi ſic habetur: Χάννους τε, πελίας τε, καὶ ἐννυχίην πίπνον. Sed neutra lectio probari poteſt, cùm aliâs, tum quod carmen hexametrum eſſe debebat. quare ſic emendârim: Χάννους τ', ἐγχέλιας τε, καὶ ἐννυχίην πίτυνον, (vel πιτυΐνον, vt dactylus ſit quinto loco,) interim donec integrior ab alio reddatur. Pitys arbor pinus eſt, cuius fructus πιτυΐνα dicitur apud Varinum.

Plagvsia conchæ genus videtur, cuius meminit Plautus in Rudente, his verbis: Oſtreas, balanos captamus, conchas, marinam vrticam, muſculos, plaguſias, *(alia lectio, plagoſas,)* ſtriatas. vbi plaguſiam aliqui interpretantur genus piſcis, à Græco plágium, quod eſt obliquum, dicti, quia in obliquum cedit. Sed quis literatoribus iſtis ſine authoritate credat?

Platanes Græcis hodie vulgò dicuntur piſces quidam in Macedonia ad Piſciacum lacum, aliquibus Pleſtyæ, vel Platogniæ, vt & platton in lacu Neocomenſi Sabaudiæ, quem Rondeletius ballerum, vt coniicio, vocat: & in Bernenſi agro Heluetij circa Dunum eundem ein Breitele, à latitudine nominant: & paſſerem Auſonius plateſſam. Vide ſuprà Grinadies. pag. 407.

Platanistas vocant in Gange Indiæ, roſtro delphini & cauda, magnitudine autem quindecim cubitorum, Plinius. vbi Maſſarius: Plataniſtam (inquit) puto è cetariorum eſſe genere, roſtro & cauda delphino ſimilem. Strabo namque ſcribit ex epiſtola quadam Crateri ad matrem Ariſtopatram, Alexandrum in Gangem vſque proceſſiſſe, & à ſe id flumen viſum affirmat, & cete in eo, plataniſtam fortè intel-

H. a. ligens. Loca etiam ſpacioſa latéque patentia à platani foliorum amplitudine plataniſtas Græci vocant, vt author eſt Phocion. Hippocrates platamônem, ſaxum mari extans læuigatum eſſe tradidit. Platanônes ſiue plataneta, loca platanis conſita, Idem.

Platax & Platistacvs, vel Platiſtaticus. Vide in Coracino piſce, pag. 292. qui diuerſa pro ætate nomina ſuſcipit. Πλατίστακος, οἰκεῖον αἰδοῖον, & piſcis quidam, Heſychius.

Platyvri piſces litorales, nominantur Oppiano lib. 1. Halieut. Τραχοῦροι τ' ἀγέλαι, βύγλωσσοι, καὶ πλατύουροι, Maſſarius (niſi librariorum is error eſt) non rectè platanurum ſcripſit. Nomen à caudæ latitudine factum apparet. Salmonis cauda lata eſt, vt ab ea meritò platyurus nominari poſſit, Rondeletius: non quòd ſentiret Oppiani hunc platyurum eſſe, ſed ſimpliciter. Oceani enim piſces non agnouit Oppianus. Salmo autem Oceani piſcis eſt.

Plestos Artemidorus piſciculos vocauit, quos alij hepſetos, Hermolaus.

Plestya vulgò ab accolis Strymonis dicitur, & in Macedonia ad Piſciacum lacum, piſcis, &c. Vide paulò antè in Platanes. vel potius in A. elemento cum Albis piſcibus, mox poſt Ballerum Rondeletij, pag. 25.

Plotæ Πλωταί. Vide in Murænis.

Plotes, Πλῶτες, piſces omnes: & priuatim ſpecies vna mugilum. Lege ſuprà in Corollario de Muræna A. Πλωτοὶ epitheton piſcium eſt authori Titanomachiæ apud Athenæum, hoc verſu: Ἐν δ' αὐτῇ πλωτοὶ χρυσώπιδες ἰχθύες ἐλλοί.

DE POECILIIS PISCIBVS.

Exonerat ſeſe Clitor fluuius in Aroanium, qui à ciuitate Clitoriorum non plus ſeptem ſtadiis diſtat. Piſces ſunt in Aroanio Arcadiæ fluuio (Amne per pheneum fluente) tum alij, tum qui à varietate pœciliæ (ποικιλίαι, à recto ſingulari maſculino ποικιλίας, vt Αἰνείας) appellantur. hos vocem emittere tradunt turdi volucris ſimilem. Captos equidem vidi: ſonum autem nullius audiui, quanquam in ripa vſque ad Solis occaſum permanſerim, quo potiſſimùm tempore vocem ædere dicebantur, Pauſanias in Arcadicis. Plinius exocœtum cum pœcilia confundit, ſicut admonui ſuprà in Corollario de Adonide. Mnaſeas Patrenſis in Periplo, piſces in Clitore fluuio vocales eſſe tradit: quanquam Ariſtoteles ſolùm σκάφρον (σκάρον legerim vna litera ablata: quem alij vocalem faciunt: Ariſtoteles verò hiſtoriæ 4. 9. vocem ſeu potiùs ſonum ædentes piſces plures enumerans, nec ſcari, nec porci fluuiatilis meminit. coniicere tamen licet aprum, κάπρον Acheloi iſthic ab eo nominatum, eundem eſſe quem hîc Athenæus χοῖρον ποτάμιον vocat. Euſtathius quidem hunc Athenæi locum repetens, σκάρον legit pro σκάφρον) & porcum fluuiatilem vocis eſſe compotes dicat. Philoſtephanus autem Cyrenæus in libro de admirandis fluuiis, in Aorno (*Aroanio Pauſanias*) amne per Pheneum fluente, piſces vocem turdis ſimilem ædere prodit: eóſque pœcilias vocari, Athenæus circa initium libri 8. Pœciliæ mihi videntur piſces Beiſſker alicubi Germanicè dicti, de quibus ſcripſi ſuprà poſt Muſtelas fluuiatiles, nam & fluuiatiles ſunt, & colore varij & ſonum acutum ædunt. Sunt & inter marinos galei, quorum genus vnum ποικίλους, id eſt varios & ſtellares cognominant. Ælianus de animalibus 17. 1. in Aſtræo Macedoniæ fluuio piſces coloribus variis diſtinctos, (τὴν χρόαν κατασίκτους,) nomine ab incolis Macedonibus interrogando, gigni refert, qui peculiares quaſdam illi fluuio muſcas, circa ſummam aquam volitantes, appetant. Sunt autem fortaſſis trutæ vulgò dictæ hi piſces, fluuiatiles, varii, (vnde & Germanicum nomen (Foren) fortaſſis factum,) & muſcarum appetentes.

Redeo ad pœcilias vocales, quos Beiſceros vocant Germani, apud quos inueniuntur, vt Saxones & finitimi. Horum aliquot viuos Nicolaus Speicherus pharmacopola Argentinæ celebris, procul è patria ſua (Francofordia ad Oderam, ſi benè memini,) nuper in meam gratiam mitti voluit. Qui ferebat nuncius cum ſeptuaginta miliaribus Germanicis confectis Noribergam veniſſet, recente aqua fontana affuſa, in cellam hypogeon depoſuit: vnde omnes (erant autem viginti) interierunt, quòd ſi pro fontana fluuiatilem aquam eis affudiſſet, viuos ſeruaſſet.

DE POLYPIS IN GENERE, RONDELETIVS.

ΠΟΛΥΠΟΥΣ, & accuſandi caſu πολύποδα καὶ πολύπουν dixerunt Græci, à pedum multitudine. Vnde illi quoque qui Græciam nunc incolunt ὀκτόποδα vocant. Noſtri per ſyncopen poulpe, Galli pourpe. A

Polyporum plura ſunt genera. Vnum genus eſt eorum qui cæteris maiores ſunt, & notiores: cuius generis duæ ſunt differentiæ à loco ſumptæ. alij enim pelagici ſunt: & alij περόσγειοι, id eſt, litorales, quos Plinius terrenos vocauit. hi multò maiores ſunt (inquit) pelagiis. Alterum genus eſt eorum qui parui ſunt, varii, cibo inepti. Tertium genus ἐλεδώνην vocant. à cæteris pedum prolixitate differt: & acetabulorum ordine, quem ſimplicem habet, cùm cætera mollia duplicem habeant. id genus alij βολίταιναν, alij ὄζολιν vocant, inquit Ariſtoteles: Plinius ozænam, alij ὀσμυλίαν, alij ὄσμυλον. His tribus generibus adiungit Ariſtoteles alia duo, in oſtreis ſiue conchis condita. prioris generis polypum ναυτίλον ſiue ναυτικὸν vocat, nonnulli polypi ouum, Plinius pompilum. Alterius generis is eſt, qui teſta contectus, eam nunquam deſerit cochlearum more, ſed brachia tantùm interdum exerit. Hæc ſunt polyporum genera ex Ariſtotele, in quibus diſtribuendis exiſtimauerit aliquis nos perperam duo in vnicum redegiſſe, ſcilicet ἐλεδώνην & βολίταιναν ſiue ὄζολιν, quæ videatur Ariſtoteles libro 4. de hiſt. cap. 1. ſeparaſſe. Ἔστι δὲ γένη πλείω πολυπόδων. ἓν μὲν τὸ μάλιστα ἐπιπολάζον, καὶ μέγιστον αὐτῶν. εἰσὶ δὲ πολὺ μείζους οἱ περόσγειοι τῶν πελαγίων. Εἰσὶ δὲ ἄλλοι μικροὶ, ποικίλοι, οἳ οὐκ ἐσθίονται. ἄλλα τε δύο: ἥ τε καλουμένη ἐλεδώνη, μήκει διαφέρουσα τῷ τῶν ποδῶν, καὶ τῷ μονοκότυλον εἶναι μόνον τῶν μαλακίων. τὰ γὰρ ἄλλα πάντα δικότυλά ἐστι: καὶ ἣν καλοῦσιν οἱ μὲν βολιταίναν, οἱ δὲ ὄζολιν. Quibus ſubſcribit Gazæ interpretatio. Polyporum genera plura ſunt: eſt enim quod & conſpectius & maximum eſt, cuius terreni maiores quàm pelagici ſunt. Et quod corpore exiguo varióque eſt, cibo ineptum. (*Item alia duo: ex quibus vnum eledonam, &c.*) Et quod eledonam vocant, crurum prolixitate diuerſum: & quod vnum ex mollium numero ſimplicem acetabulorum ordinem agat: cætera nanque omnia duplici calculantur. Adhæc quod alij bolitænam alij oſſolem appellant. At rei ipſius veritas paulò aliter quàm Ariſtoteles polyporum genera partiri nos coëgit. Cùm enim eundem ſemper polypum viderim & odore eſſe graui, & longiſſima brachia habere, ſimplicémq; acetabulorum ordinem, non potui non exiſtimare, bolitænam ſiue ozolin ſiue ozænam ab odore nominatum, & eledonam, eundem eſſe polypum.

Genera polyporũ ex Ariſtotele 4. aut 5.

Lib. 4. hiſt. cap. 1

Lib 9. cap. 29.

Eledonam & bolitænam vel ozolin genus vnum eſſe.

Octona brachia ſunt polypis, πλεκτάνας vocat Ariſtoteles, quibus vt pedibus ac manibus vtuntur. B proboſcidibus carent, quibus à ſepia loligineque diſiunguntur: ſed harum defectum natura, pedum ad eoſdem vſus commodorum longitudine, penſauit. Caput iis eſt inter pedes & aluum, vt reliquis mollibus, teſte Ariſtotele: at ab iiſdem (inquit) eo diſſident, quòd paruam aluum, crura prælonga: contrà cætera ampliorem aluum, crura breuia habeant, ita vt poteſtas nulla ſit ingrediendi. Hæc pinnis natant, in illis nullæ cernuntur. Roſtro, partibus internis, gula, ventriculo, inteſtino, muti, ſepiis & loligini-

 bus

bus non dissimilis. Supra ventriculum vesiculam habent, & in ea atramentum authore etiam Aristotele libro 4. de histor. cap. 1. & libr. 9. cap. 37. sed non ita nigrum vt in sepiis & loliginibus, verùm purpurascens. vesiculam hanc μήκωνα vocat Athenæus libr. 7. è qua atramentum per fistulam effundit ante aluum sitam.

C Certum est polypos eodem modo quo sepiæ ac loligines coire: nimirum ore ori admoto, & mutuo brachiorum complexu. Polyporum igitur alter (inquit Aristoteles) capite vulgò dicto in terram verso nitibundóque explicat porrigítque brachia: tum alter superuenit, passisque brachiis singulis ad singula subiecti, iunctísque acetabulis, adhærescit. Alij marem aiunt in brachio vno quod pudendi speciem referat habere, in quo duo sint acetabula maxima, neruo id quasi constare porrectum ad medium vsque brachium, totúmque in fœminæ narem inseri, *(Hæc ille: & partim qui ex eo repetiit Athenæus.)* Sed hæc somnia esse anatome certo demonstrat. Mihi sæpiùs polypos dissecanti, nunquam visa sunt acetabula ista maiora in vno brachio quàm in alio, præterquàm primo & maximo polyporum genere: in quo non duo in vno brachio, sed quatuor in quatuor brachiis acetabula præ cæteris omnibus maxima comperias, in aliis generibus minimè. Quòd si semen *(per)* hæc emitteretur, necesse foret, meatum aliquem ab internis partibus huc deductum: fœminam quoque eodem meatu semen excipere, ouáque edere: quæ fieri non posse fatebuntur omnes qui polypos viderunt, & ouorum in inferiori alui loco situs necessariò conuincit, alio quàm brachij acetabulo oua edi. Quocirca vera mihi videtur eorum sententia, qui fistula parere affirmarunt. In qua opinione fuit Aristoteles lib. 5. de histor. cap. 6. de mollibus omnibus loquens. Pariunt, inquit, ea corporis sui parte quæ fistula dicitur, & eum secutus Athenæus libro 7. Ὀχεύει δὲ συμπλεκόμενος, καὶ πολὺν χρόνον πλησιάζει, διὰ τὸ ἄναιμος εἶναι. τίκτει δὲ διὰ τοῦ λεγομένου φυσητῆρος, ὅς ἐστι πόρος τῷ σώματι, καὶ τίκτει ᾠὰ βοτρυδόν. Polypi sese complexi longo tempore coitum absoluunt, quia sanguinis sunt expertes: pariunt autem fistula, qui meatus est in corpore, oua racematim. Hyeme coëunt, vêre pariunt in cubilibus, vel fictili, vel in aliquo alio cauo, oua similia labruscæ florentis racemulis, aut fructui populi albæ, mira fœcunditate. quibus ruptis, maximè diebus quinquaginta pòst, polypi paruuli erumpunt phalangiorum modo: quorum forma tota manifesta quidem est, sed nondum membra singula perspicuè distincta sunt, nonnullíque adeò parui, vt nulla partium constent distinctione, sed ad contactum moti agnoscantur. magna pars propter imbecillitatem & paruitatem perit. Ouis polypus fœmina aliquando incubat, aliquando cubilis ostio assidens super ea brachia exporrigit. Fœminam & marem à partu ita senescere debilitaríque ferunt, vt facilè à pisciculis deuorentur, & à cubilibus detrahantur: vnde genus hoc piscium breui interire, nec vltra bimatum *(viuere)* scripsit Aristoteles lib. 9. de histor. cap. 37. Oppianus lib. 2. ἁλιευτικῶν itidem scripsit polypum longo coitu ita debilitari frangíque, vt vires omnino deficiant: eámque ob causam in arena iacens, præda fit reliquis piscibus, quos antea nullo negotio deuorasset: fœminam verò ob partus dolores emori, quoniam non seiuncta oua vt reliqui pisces, sed compacta racemorum instar edant per angustam fistulam.

Pars genitalis in mare.

De partu polyporum ex Aristot. & Athenæo.

Fœtus.

Incubatio.

Debilitatio à partu fœmina: vel à coitu, maris: & vita breuis.

Οὐ γὰρ πρὶν φιλότητος ἀπίσχεται, οὐδ' ἀπολήγει,
Αὐτὸς τ' ἐν ψαμάθοισι πεσὼν ἀμενηνὸς ὄληται.
Καρκινάδες δειλαὶ, καὶ καρκίνοι, ἠδὲ καὶ ἄλλοι
Πρίν μιν ἀπὸ μελέων περὶ λίπη σθένος ἀδρανέοντα:
Πάντες γάρ μιν ἔδουσιν, ὅσοι σχεδὸν ἀντήσωσι:
Ἰχθύες, &c. Et mox de fœmina.
Ὣς δ' αὔτως καὶ θῆλυς ὑπ' ὠδίνων μογέουσα
Ὤλυται. οὐ γὰρ τῇσιν ἀποκριδὸν, οἷα καὶ ἄλλοις
Ὠὰ διαθρώσκουσιν, ἀρηρότα δ' ἀλλήλοισι
Βοτρυδὸν, στεινοῖο μόγις διαΐσσεται αὐλοῦ.

Hactenus de Polypis in vniuersum.

DE PRIMA ET SECVNDA POLYPORVM *specie, Rondeletius.*

C POLYPVM hìc depinximus qui omnium maximus est & notissimus, cuius differentias duas esse diximus: alter enim litoralis est, alter pelagicus, vitâ solùm, specie nullo modo dissidentes.

B Vterque igitur ore, oculis, partibus internis sepiæ ac loligini similis, brachia verò longiora habet, promuscidibus caret: aluo est rotundiore, sepia latiore, loligo verò longiore. Acetabulorum in brachiis continuus est, & duplex ordo: quæ initio maiora, deinceps minora fiunt. Sunt etiam quatuor pedum acetabula omnium maxima. his omnibus mira vis inest. Vnde Trebius Niger apud Plinium libro 9. capite 30. negat vllum esse atrocius animal ad conficiendum hominem in aqua. Luctatur enim complexu & sorbet acetabulis, ac numeroso suctu detrahit. cum in naufragos vrinātésve impetum capit. sed si inuertatur, elanguescit vis. exporrigunt enim se resupinati. Fatuus quidem est polypus cùm ad demissam hominis manum accedit: sed rei familiari prospicit, cùm omnia colligat, & veluti in domicilio reponat: cúmq; quantum vtile sit arroserit, aggerit testas, cancrorum crustas, putamina conchularum, & spinas pisciculorum. Coloris etiam sui mutatione venatur pisces. colorem enim refert similem iis quibus se applicauit saxis, quod etiam in metu facit: vnde Plutarchus in libello in quo disserit, plús ne rationis insit aquatilibus bestiis quàm terrenis, scripsit polypum aliter affectum quàm chamæleonta colorem mutare. sic enim ait: Colorem quidem mutat chamæleon nihil machinatus neque latere volens, sed temerè in metu mutatur, naturâ pauidum, & ad omnem strepitum expauescens animal. Consequitur autem auræ copiam *(Huic causæ altera accedit, aëris copia)* authore Theophrasto: quoniam parum absit quin totum corpus pulmo expleat, vnde aura viuere & mutationibus obnoxium esse coniicit. (ᾧ τεκμαίρεται τὸ πνευματικὸν αὐτοῦ, καὶ διὰ τοῦτο πρὸς τὰς μεταβολὰς εὔτρεπτον.) Isthæc verò polypi mutatio non ex perturbatione oritur: nam de industria colorem mutat, vt hac fraude & quæ metuit vitet: & ea quibus vescitur, capiat. Hac enim ratione & non cauentibus obrepit, & dolum struentibus fucum facit. (παραχρωόμενος γὰρ αἱρεῖ μὴ φεύγοντα, τὰ δ' ἐκφεύγει παρερχόμενα.) Hanc polypi varietatem celebrauit Pindarus, *(citante Plutarcho)*

C D

Coloris mutatio.

Ποντίου θηρὸς χρωτὶ μάλιστα νόον.
Προσφέρων, (aliâs προφέρων) πάσαις πολίεσσιν ὁμίλει.

Et Theognis similiter, *(eodem recitante:)*

Πουλύποδος νόον ἴσχε πολυχρόου, ὃς ποτὶ πέτρῃ,
Τῇ προσομιλήσῃ, τοῖος ἰδεῖν ἐφάνη.

Quos

Icon hæc nostra polypum parte prona repræsentat: ea verò quam Rondeletius dedit, partem quæ cirros continet supinam, geminis acetabulorum ordinibus eleganter exprimit.

Quos versus aliter citat Athenæus:

Πουλύπου ὀργὴν ἴσχε πολυπλόκου, ὃς ποτὶ πέτρῃ Τῇ προσομιλήσῃ τοῖος ἰδεῖν ἐφάνη.

Hæc polypi natura in prouerbium abiit, πολύποδος νόον ἴσχε, quo monemur, pro tempore alios atque alios mores, alium atq; alium vultum sumere. Idem Plutarchus scribit, falsum esse, polypum sibi brachia arrodere, sed murænam & congrum pertimescere verum est. Plinius lib. 9. cap. 29. Polypum brachia sua rodere, falsa opinio est: id enim à congris euenit ei: sed renasci sicut colotis & lacertis caudam, haud falsum. Quæ omnia ex Aristotele lib. 8. de hist. cap. 2. sumpta sunt. *(Caudæ etiam lacertis atq; serpentibus amputatæ renascuntur, Aristot.)* Contrà Oppianus author est polypos hyeme latentes in cubilibus suis brachia sua absumere, non aliter quàm alienas carnes, eaq; identidem renasci.

An brachia sua arrodat.

Lib. 2 ἁλιευτικῶν.

Χείματι δ' ὁπότε φασὶν ἐπισχεῖν ἁλὸς ὕδωρ Πουλύποδας, ζαμενεῖς γὰρ ὑποτρομέουσι θυέλλας.
Ἀλλ' οἵγε γλαφυρῇσιν ἐνεζόμενοι θαλάμῃσι Πτήξαντες δαίνυνται ἑοὺς πόδας, ἥτε σάρκας
Ἀλλοτρίας. οἱ δ' αὖτις ἑοὺς κορέσαντες ἀνακλας Φύονται: τόδε που σφι Ποσειδάων ἐπένευσε.

C Polypi soli mollium in siccum exeunt duntaxat asperum, læuitatem odêre. Vescuntur conchyliorum carne, quorum conchas complexu crinium frangunt. itaque præiacentibus testis cubile eorum deprehenditur. Mirè delectantur oleæ ramis, atque iis allectis capiuntur. Oppianus libro quarto, ἁλιευτικῶν.

Exitus in siccum.
Cibus.
Appetunt oleã, ficum, salsamenta.

Ἤτοι πουλύποδες μὲν Ἀθηναίης φιλέουσιν Ἔρνεα, καὶ θαλλοῖσιν ἐπὶ γλαυκοῖσιν ἔρωτα
Ἔσπασαν, ἦ μέγα θαῦμα πόθῳ φρένα δενδρήεντι Ἕλκεσθαι, λιπαροῦ τε φυτοῦ πόρθοισι γάνυσθαι, &c.

Nec solùm olea, sed etiam ficu arbore gaudere author est Athenæus libr. 7. Delectantur polypi olea arbore, cuius truncum brachiis amplexi sæpè comperiuntur: deprehensi sunt etiam aliquando ficum arborem ad mare natam complexi & ficos edentes, vt scribit Clearchus in libro de his quæ in mari fiunt, (ἐν τῷ περὶ τῶν ἐν τῷ ὑγρῷ.) Hos olea delectari id argumento est: si quis enim arboris huius ramum in mare demittat, quo loco fuerint polypi, breui mora & citra laborem polypos ramum amplexos trahet quotquot voluerit. Amant & salsamenta, quod ostendit Plinius exemplo polypi illius, qui Carteiæ in cetariis assuetus erat noctu exire è mari in lacus apertos, atque ibi salsamenta populari.

Lib.9.cap.30.

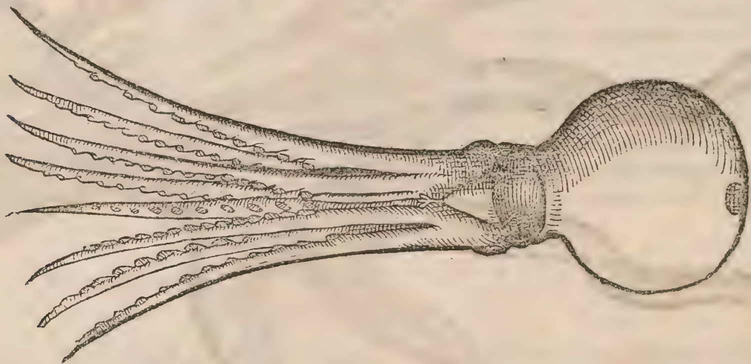
F Polypi dura sunt carne, quæque mollescere & facilè concoqui non possit, nisi diu seruata multúmque fuste contusa ad dirimendas frangendásque fibras, quibus caro contexitur. Traduntur, inquit Plinius, muriam ex sese emittere, & ideo non debere addi in coquendo, secari arundine: ferro enim infici, vitiúmque trahere natura desinente. Crassum succum gignit & glutinosum: Venerémque irritare creditur, tum ob flatus à crasso lentóque carnis succo genitos, tum ob humoris, qui in eo inest, salsuginem, quam Plinius muriam vocari dixit. Assus durior fit, elixus in aqua & atramento suo longè melior, additis oleo, omphacio, pipere.

Lib.32.cap 10.

Secundum polyporum genus separatim non depinximus, quòd satis ex primo cognosci possit, animaduersis notis, quas tradit Aristoteles: paruum enim & varium esse dicit, cibóque ineptum. Ex quibus verbis quidam colligunt hunc polypum esse quam sepiariam vulgus vocat, quæ parua variáque est, sed hanc ex polyporum genere non esse posteà docebimus.

De Polyporum genere II.

DE TERTIA POLYPORVM SPECIE,
Rondeletius.

A Tertii generis polypum esse eum diximus, qui dicitur ἐλεδώνη, vel βολίταινα, & ὄζολις siue ὀζαινα, siue ὀσμύλος ab odore, vt anteà demonstrauimus. Græci huius temporis μοσχίτην vocant, ab odore moschi. Plinius ozænam à graui capitis odore dici tradit, ob hoc murænis maximè eam consectantibus: ego verò quòd eo sit odore, qui grauitatem capitis inducat, dictam fuisse puto: nam odorata teste Hippocrate muliebria ducunt, sed grauitatem capitis faciunt.

Lib.9.cap.30.

B A reliquis igitur polypis differt, quòd corpore sit magis rotundo: longioribus brachiis, vnico in eis acetabulorum ordine. præterea odore est moschi, non solum viuus, sed etiam mortuus atque exiccatus.

F Quam ob causam magis quam cæteri ad Venerem stimulat: etenim eam veluti sopitam odorata exuscitant, quemadmodum ambra & moschus: quo fit, vt qui vnguentis delibuti esse solent, cæteris sint salaciores. Præparatur vt superior.

DE POLYPO VTROQVE, BELLONIVS.

A Polypus à numero pedum (quibus octonis præditus est) appellatus: vnde vulgus Græcorum Octapodem nominat: Gallis Vn Pourpre, Massiliensibus Secche poupe dicitur.

B Acetabula in cirris plusquam octingenta habet, atque in quolibet cirro plusquam centum: que in imo quidem maiora, deinceps verò minora fiunt, & quadam pellicula conteguntur, quæ horum dilatationis ac contractionis sunt caussa. In interna cirrorum serie, ad radices, rostrum illi est nigrum in medio corneum ac durum, psittaci rostro simillimum, quo cuncta etiam durissima comminuit. Oculos habet (vt testacea) extrorsum sitos in ea colli parte, ad quam alligantur cirri, qui beneficio naturæ palpebra integi possunt: quo fit vt parui admodum appareant, nec quicquam eorum præter id quod in iis est pullum, conspiciatur.

(C) Quod autem vulgus in Polypo caput vocat, id verò interna parte turgidum est, multísque loculamentis concauum, eius nimirum alueo ac fistula. Quódque Polypus in varios colores se commutare dicitur: id quidem à molli eius pelle prouenit, quæ facile glubi potest: cuius colorem nunc album, mox rufum, posteà liuidum, mox variis coloribus distinctum videas. Pronus Polypus oculos ostendit: supinus verò, sua loculamenta: qua parte commodè dissectus, magis cartilagineus sentitur:

atque in eius interaneis nescio quid turbinatum videas, quod cordis vel hepatis naturam habere dixeris. Verùm id quidem protinus effluit & dissoluitur. Quod autem illi veluti cerebrum est, id quidem proportione magis quàm natura tale esse crediderim. Ab ore gula ei patet oblonga & angusta, in quandam ingluuiem amplissimam producta, cui adhæret ventriculus: à quo intestinum tenue (crassius tamen quàm gula) partem repetit superiorem, & iuxta os sursum tendit. Corneum quiddam vtrinque habet Polypus, in quo eius oua recluduntur: lucida quidem ea ac transparentia. Flagella autem ostendit quina, atque interdum sena. Ego verò cùm apud Epidaurum semel Murænas secarem, earum ventriculos cirris polyporum refertos comperi. (D) Saxorum cauernas incolunt, atque illic cancris & paguris victitant. Visus est à nobis Polypus in portu Corcyræ nigræ, integram horam cum cancro decertasse. Continent humorem in se non nigrum, vt in sepiis, sed subrufum, quem in metu per aquam spargit.

Polypi ab esca se facilè in sublime efferri patiuntur: sed vbi venerint sursum, & leuati extra aquam aërem senserint, mox elabuntur. E Quamobrem veteratores Polypos antiqui vocauerunt.

Quoties nautæ Græci (apud quos magis est edulis) grandem Polypum ceperunt, antequam eum incoquant, F per mediam horam diuerberant, atque ad lapidem frequentissimè atterunt: hoc modo faciliùs coqui posse affirmant: alioqui Polypus etiamsi in mille frusta conscissus fuerit, tamen singula adhuc & colorem mutare & moueri videbuntur. (C) Atque hic quidem magis est terrestris, *(terrenus Plinio, id est litoralis.)*

Esse autem pelagium à superiore diuersum Aristoteles facilè comprobat. Quamobrem ille superior Aristotelis more terrenus (πρόσγειος) ad discrimen pelagij nominetur. Nam (vt scribit ille) terreni maiores sunt quàm pelagij. Pelagius autem corpore exiguo varióq; prǽditus est, ad cibum prorsus ineptus. *(Rondeletius, pelagium & terrenum siue litoralem, vitâ solum & magnitudine, specie nullo modo dissidere scribit. Ab vtroq; autem diuersum, ex Aristotelis sententia facit genus alterum, exiguum variumq́;.)*

DE BOLITÆNA, SIVE OZOLI, QVAM ET *Osmylum vocant, Bellonius.*

Alia est Polypi species vulgò vbique cognita. Itali Moscarolum & Moscardinum vocant, nonnulli A Muguetinum. Editur Polypi modo, neque ab eo dissidet, nisi quòd ad eam magnitudinem non extuberat. Tenuibus & oblongis præditus est cirris, & corpore minore, moschum suauiter olente. Nihil est prorsus in pictura huius aut descriptione, quod non superiori Polypo conueniat. *(Rondeletius distinguit à polypo, quod rotundiore sit corpore, & longioribus brachiis, vnico in eis acetabulorum ordine: id quod Bellonius ad Eledonam refert, &c.)* Non desunt qui hunc exiccent, vt fragrantiam vestibus in arcis concilient. Plinius Ozænam dictam à graui capitis odore putat. Nimirum antiqui odorem, quem moschus, aut quidpiam simile refert, naribus grauem esse putarunt. Murænæ hanc maximè consectantur. Pollux & Ozænam & Osmylian vocari tradit Polypi genus, quod inter caput, & cirros branchiásue, *(brachiáue)* fistulam gerit, qua tetrum odorem emittit: quod Mænulas sepiolasq; venatur.

DE ELEDONA, ALTERA POLYPI SPECIE, BELLONIVS.

Rondeletius hunc ab Osmylo non distinguit.

Eledona à Polypo terreno cirrorum prolixitate distinguitur. Crura habet longa, & vnus ex mollium numero simplicem tantum in brachiis acetabulorum ordinem ostendit, cætera nanque omnia duplici (vt inquit Aristoteles) insigniuntur.

COROLLARIVM.

Polypi vocabulum Latini non habent, sed acceperunt à Græcis, teste Varrone. Ἀνόστεος apud Hesiodum, id est exos, pro polypo accipitur, epitheton loco substantiui: A Lacedæmonij tamen polypum substantiuè & simpliciter ἀνόστεον vocant, authore Clitarcho in Glossis, Proclus in Hesiodum. Onos, id est asinus marinus, quem quidam pulpum (polypum) dicunt, alij octapodem, Kiranides libro 4. Gerardo Cremonensi interprete. Sed alius, quod sciam nemo, asini nomen polypo attribuit. nos ὄνους, id est asellos sui generis pisces, non malacia, in A. elemento descripsimus. Pulpum aliqui recentiores indocti nominant, voce Italis vulgari ad latinam terminationem deflexa, vt Syluaticus & Gerardus Cremonensis. Albertus Multipedem nominat, Græco nomine simpliciter translato, eodémque sensu composito. Octapodia pro polypis apud Psellum leguntur, diminutiuo nomine. nam & hodie à Græcis octapodi dicuntur, à quibusdam ineptiùs catapodi. Polypus vbique ferè gentium nomen retinet, Gillius. Polpo Italis dicitur: Venetis similiter vel Folpo. Genuæ Porpo. Hispanis Pûlpo. Gallis Poupe. Angli qui Vectam insulam incolunt, vocant a Pour cuttel / vt Turnerus me docuit: alij quidam, vt à Io. Fauconero accepi, a Precke. Iidem Sepiam Cuttel vel Cuttle vocitant Germanico nomine intestinum significante. videntur autem Malacia, id est mollia omnia Germanicè rectè posse vocari Kuttelfisch: vt si Polypum interpreteris, ein Kuttelfisch art. Non ineptè etiam vocaretur ein Vilfüß vel Polfisch vel Polkuttel, nomine composito à Polypo, & Kuttel quod est Sepia. nam & Massilienses Polypum nominant Secche poupe. Secche autem Sepia est. Vel circunscribetur, ein Blackfisch mit langen füssen vnd einem kleinen leib. id est Malacium pedibus longis, alueo modico: quare ingredi etiam potest, reliqua mollia non possunt. Vide suprà in Loligine minori. Ahuna, vel Hahanc, vtrunque nomen corruptum est à channa: Albertus & alij obscuri channæ propria quædam ei attribuunt, quædam etiam polypi, &c.

Theophrastus in libro de differentiis secundum locos, polypos circa Hellespontum nasci negat: quòd B mare illud frigidum sit & minùs salsum. Simocatus in Ponto polypos esse negat: Oppianus in Euxino. *Vbi.* In Euripo desunt, Aristot. In mari circa Venetias frequentissimi sunt, Author de nat. rerum. In Carteia buccinas esse aiunt decem cotylarum. in exterioribus autem locis polypum ad talenti pondus accedere, Strabo. Maximorum polyporum historias duas ex Plinio & Æliano referemus in C. Mollibus communia multa, quod ad corporis descriptionem, protuli in Loligine B. *Magnitudo.* Polypis nulla cutis est, Plinius. *Cutis.* Coëunt polypi, alter capite vulgò appellato in terram verso, &c. Aristot. Caput illud polypis quandiu viuunt prædurum & quasi inflatum est, Idem. Et alibi: Polypis nihil solidum intus, sed caput cartilagine *Caput.*

propè

propè constat, quæ senescentibus maiorem in modum indurescit. Mollia sanguine carent, vt loligo, sepia, polypus, & cætera eius generis. his caput inter pedes & ventrem, Plinius & Aristot. Mollia foris alueum corporis indiscretum habent, & pedes parti priori iunctos circum caput, infra oculos circa os & dentes, Aristoteles de partibus 4.9. Et paulò post cùm de partibus interioribus mollium turbinatorúmque in genere dixisset, subdit: Cùm ita partes interiores iis collocentur, ambit alueus, qui in polypis tantùm caput vocatur, *(nimirùm quòd breuior & rotundior sit.)* qualis in testato genere turbo est, &c. *Oculi, os, dentes.* Habet polypus oculos ἐπάνω τῶν δύο ποδῶν, os verò & dentes inter medios pedes, Athenæus ex Aristotele. *Fistula.* Fistulam ante alueum positam supra brachia gerit cauam, qua mare transmittit, quantum suo admiserit alueo, quoties aliquid ore capit: eámque modò in dextram partem transfert, modò in sinistram. hac eadem fistula suum quoque atramentum fundere assolet, Aristot. Est polypis fistula in dorso, qua transmittunt mare: eámque modò in dextram partem, modò in sinistram transferunt, Plinius. Fistula hæc ab Aristotele nominatur αὐλὸς, de generat. anim. 1. 15. & historiæ 5. 6. μυκτὴρ, Gaza narem transfert: fistulam malim, & Græcè φυσητῆρα legerim: sicut & in sequentibus mox verbis de loligine, φυσητῆρα tantùm: non vel μυκτῆρα vel φυτῆρα. licet etiam Plinius ex Aristotele de coitu loquens, verterit: crine vno fœminæ naribus adnexo. Ælianus etiam in cetis Gedrosiis eandem partem μυκτῆρας, id est, nares appellare videtur: vt fortè nihil sit mutandum. Vide in Physetere plura. Corpore sunt admodum paruo, & in medio ad emittendam aquam fistulato, Iouius. *Pinnæ.* Pinnula alueum circundans, minima est miniméq; conspicua: paruum enim habent alueum, quem satis suis pedibus dirigere possint, Aristot. Non habent pinnas quæ mollia appellantur, vt polypi: quoniam pedes vicem pinnarum illis præstant, Plinius. *Dorsum.* Dorsum partem læuem appellant, à qua acetabulorum ordo inchoatur, Plinius. *Collum.* Collum etiam ei attribui inuenio ab Aristotele, idq; imbecille, cùm premitur. *Pedes & acetabula.* Pediculi octoni omnibus, binis acetabulorum ordinibus *(excipitur eledona)* ductu perpetuo omnibus, excepto genere vno polyporum, Aristot. historiæ 4.1. Gillius quidem scripsit polypos octo pedes habere, simplicibus singulos acetabulorum ordinibus plenos, memoriæ forsan lapsu. Polyporum brachia tantundem atque etiam plus magnitudinis capiunt, (dixerat autem prius sepias aliquas in bina augeri cubita,) Aristot. Theodorus pro pediculis brachia interpretatur: quæ & crura & barbas, & cirros alibi vocat: sed & crines Plinius quandoque Massarius. Et rursus, in hæc verba Plinij de polypo maximo: Barbas quas vix vtroque brachio complecti esset: Sic nos quoque (inquit) barbas in antiquis exemplaribus legimus. hoc diximus quia in cæteris omnibus impressis codicibus branchias pro barbas deprauatè legitur. & intelligit per barbas brachia: nec dixit brachia, quoniam statim subsequitur, Quas vix vtroque brachio complecti esset. Theodorus quoque in Aristotele quarto de historia barbas similiter appellauit. Κοτυληδόνες dici videntur, vt inquit Oppiani interpres, διὰ τὰς ἐπικειμένας τοῖς πλοκάμοις κοίλας οἷον κοτύλας: quòd concauæ capillis *(brachiis)* incumbant velut cotylæ, Cælius. sed ipsæ potiùs tanquam cotylæ & calices, non quæ eis exasperantur brachia, propriè cotyledones dicuntur. Vide etiam infrà in H.b. Πλεκτάνας Theodorus brachia transtulit. Sunt qui cotyledonas intelligant, partes in flagellis concauas, quibus exsorbere polypi consueuerint, Idem. Et rursus: Κοτυληδόνας exponunt eruditiores τοῦ πολύποδος πλεκτάνας, id est polypi acetabula, siue cirrhos *(non placet per h.)* aut vt Ouidius, flagella. à cotyles similitudine, vt inquit Eustathius. (id genus vasis est, & manus cauitas, &c.) Antiphilus Byzantius helicas vocauit eo versiculo: Πλέξασθαι βρέγδην ὀκλατόνυς ἕλικας. Theodorus cotyledonas acetabula interpretatur. Accepta bula apud Plinium Trebius Niger in Polyporum ratione accepisse videtur pro caliculis vrnalibus peluium modo: vnde apud Senecam sunt præstigiatorum acceptabula: hoc est vascula seu caliculi, quibus astantium oculos fallendo præstingunt, &c. Cæl. Rhod. 13. 23. vbi multa de diuersis significationibus acetabuli seu acceptabuli affert. Acetabulis siue caliculis vrnalibus peluium modo, Plinius de polypo maximo. vbi Massarius: Sunt qui corrigunt calicibus, pro caliculis, quippe cùm vrnalis magnitudinis fuisse à Plinio referatur. Et alibi: Acetabula sunt caliculi illi in brachiis polyporum, qui rei cuique admoti veluti cucurbitulæ suo haustu adeò tenent, vt auelli nequeant. Tradit Aristoteles polypum habere pedes octonos: è quibus bini superiores, & (totidem) inferiores, minimi sint, medij verò maximi: & cotyledonas duas, quibus cibum admoueat, Athenæus nescio quàm rectè. Brachiis eorum membrana quædam interiecta est, Aristot. De polyporum pedibus & acetabulis, plura leges apud Aristotelem de partib. animal. 4. 9. & suprà in Loligine, fortè & inferiùs in Sepia. Habet polypus partes cæteras robustissimas, ceruicem verò imbecillem, Athenæus.

Interiora. Mollia appellantur ex aquatilibus ossium expertia: vt polypus, sepia, loligo, vrtica: quæ etiam sanguine & visceribus carent, Ælianus. Aristoteles, citante Athenæo, non simpliciter viscera, sed quæ sanguineorum visceribus respondeant, polypo negat: Σπλάγχνον δ' οὐκ ἔχει ἀναλογοῦν. Sepio caret, Aristot. Habet aliquid quod proportione cerebro respondeat, Idem. Cerebrum omnia habent animalia quæ sanguinem: etiam in mari quæ mollia appellauimus, quanuis careant sanguine, vt polypi, Plinius. In polypo dissecto cerebrum duplex conspicitur, Aristot. citante Athenæo. Sepiis & polypis venter similis tum figura tum tactu est, Idem. Venter sanguine carentibus, nullus: intestinus *(intestinum)* enim quibusdam ab ore incipiens, quadam via eôdem reflectitur, vt sepiæ, polypo, Plinius. Vide Aristotelem de partib. 4. 11. *Μήκων.* Μήκων, id est papauer, excrementum significat, vel potiùs tunicam (seu vesicam) qua id continetur, in polypo, sepia, & in testatis: nam excrementum ipsum θολὸς, id est atramentum dicitur. Sita est hæc tunica supra ventrem, authoribus Æliano & Scholiaste in Aristophanem. vide suprà in Mecones, & in Rondeletij Capite de pinna. Polypus habet atramentum, non vt sepia nigrum, sed subrubrum ἐν τῷ λεγομένῳ μήκωνι, Aristoteles apud Athenæum. De atramento aliquid etiam in C. dicetur. Ouum maximè indiscretum est in polypis, vt simplex esse videatur: cuius rei causa est forma corporis, quæ similis vndique est, Aristot. Et rursus: Polyporum ouum simplex est. causa est forma eorum vteri, quæ specie rotunda conglobatáque est. fissio enim eius iam repleti incerta est, De generatione 3.8. *Sexus differentia.* Differunt fœminæ à maribus, quia in mare meatus ille subditus gulæ à cerebello in ima aluei pertendit, idq; ipsum ad quod fertur, speciem mammæ imitatur. In fœmina duplex idem illud, supráque habetur. vtroque tamen in sexu corpuscula quædam rubentia parti eiusmodi subiuncta spectantur, Aristot. Mas à fœmina differt, eo quòd caput oblongius habet, & pudendum (vt piscatores vocant) albidum suo in brachio continet, Aristot. &

Athe-

Athenæus. Vide infrà in C. vbi de coitu polyporum agitur. Sed hanc de ipsorum coitu persuasionem Rondeletius refellit. Brachio vltimo,(quod & acutius, & solum albicans est, & parte sui extrema bifurcatum, dorsóque adnexum,) in coitu vtitur, Aristot. Hunc polypi pedem, ni fallor, (inquit Wottonus,) Plinius caudam vocat libro nono: Cauda, inquit, quæ est bisulca & acuta, in coitu vtitur. Polypus ita constitutus est, ac si octo serpentes ad vnum caput essent colligati, Albertus.

Ion apud Athenæum, polypum petræum cognominat: non ea ratione opinor, qua pisces saxatiles Græci petræos vocant: sed quia petris se agglutinare solet. Oppianus eum incolere dicit ἁλὸς ἐνούλας, id est cauernas maris, in petris nimirum. amat enim loca aspera, quæ brachiis suis commodiùs prensat & retinet. Theophrastus in libro de animalibus agentibus in sicco, polypos mare in se recipere negat, Athenæus. non recipiunt id quidem refrigerationis gratia, vt suis branchiis pisces: sed dum cibum capiunt, obiter admittunt: idémque mox per fistulam,(qua de re Aristotelis verba in B. attuli,) vt cete reddunt. Polypus tum pedibus, tum pinnis natat, Aristoteles: ex quo pinnulam alueum huius piscis ambientem minimam, minimeque conspicuam esse dixi suprà: Plinius pinnas ei prorsus negat, quòd pedes vicem pinnarum ei præstent. Natat obliquus, pedes in eam porrigens partem, quod capitis nomine appellatum est. Atque ita efficitur vt cùm natat, prospiciat in aduersum, (nam oculi suprà sunt constituti,) & os habeat ex aduerso. caput illud polypis, quandiu viuunt, prædurum & quasi inflatum est, Aristoteles. Natant obliqui in caput, quod prædurum est sufflatione viuentibus, Plinius. Mollium vnus polypus *(crura enim ei quàm cæteris longiuscula, & gradiendi facultate prædita sunt)* exit in siccum, graditur per asperiora, vitat læuia, Aristoteles, & qui ex eo repetiit Athenæus. Soli molliū in siccum *(alibi, in terram)* exeunt, duntaxat asperum, læuitatem odêre, Plinius. Polypo pedes sunt vix hac appellatione digni. ita enim in solido sub aquis ingreditur, vt humoris beneficio suspensus fluitet. In sicco ambulatio cùm pulsu & tractu fiat, alterum solum est in polypi motu: qui neque gressio, neque reptio est, tractus scilicet. acetabulis enim iactis procul, vt cuique applicuit, id apprehensum tenet: tum brachiorum contractione corpus admouet. ita subuehit sese eam in partem, cui adhæserit, Cæsar Scaliger. In ædificia aliquando transgrediuntur, Iouius. Vide infra mox, vbi de cibis, quos in sicco appetit, dicetur. Polypi promuscide carent, quoniam pedes ad vsum eundem commodos habeant: hoc est ad venandum, cibósq; ori admouendum, Massarius. Polypus suis brachiis vt pedibus ac manibus vtitur, quippe quibus duobus suprà os positis cibum admoueat, Aristoteles. Polyporum multa genera, omnes brachiis vt pedibus ac manibus vtuntur, Plinius. Per brachia velut acetabulis dispersis, eo hausto quodammodo, cui adhærescunt, tenent supini, vt auelli non queant. Vada non apprehendunt: & grandibus minor tenacitas, Idem. Comprehensum hominem in terram deiiciunt, Massarius. Tangunt ac tenent brachiis supinis, membranámque interiectam totam extendunt. in arenam tamen elapsis facultas apprehendendi retinendique nulla est, Aristot. Non potest petris auelli polypus, Plinius. Polypus pluribus brachiis & crinibus instruitur, quibus obuia quæque comprehendit, ligat, inuoluit, atque flagellat, Iouius. Validum cùm cæteris suis partibus hoc animal sit, collo tamen imbecille, cùm premitur, est. De morsu polypi dicetur in G. Odoratur polypus. nam & ad oleas in litore, odore consecutus accedit: vt vel cani sagaci ab Oppiano comparetur.

C — *Saxatilis quomodo.* — *Mare quomodo recipiat.* — *Natatio.* — *Exitus in siccum.* — *Pedum vsus ad apprehendendum, &c.* — *Morsus.*

Polypi acerrima edacitate sunt, δεινοὶ κατὰ κοιλίαν, & quiduis obuium cibi gratia inuadunt: proinde ne à suo genere quidem sæpè abstinent: sed cùm à maiori captus minor in laqueos validiores inciderit, qui flagella piscis appellantur, mox in ferculum ei cedit, Ælianus. Conchis quomodo insidietur lapillo immisso: & quod hominem quoque in aqua conficiat, ex Plinio recitabimus in D. Vescuntur conchyliorum carne, quorum conchas complexu crinium frangunt: itaque præiacentibus testis cubile eorum deprehenditur. Omnia in domum comportat: dein putamina erosa carne egerit, adnatantésque pisciculos ad ea venatur, Plinius. Polypi conchulis maximè extringentes caruncu as vescuntur: vnde fit vt eorum cubilia cognoscant, qui venantur, congerie testarum, Aristot. Vescitur aliquando τοῖς τῶν κογχυλίων σαρκιδίοις, τὰ ὄστρακα ἐκτὸς τῶν θαλαμῶν ῥίπτων, Athenæus ex Aristotele. In hunc modum insidias piscibus moliuntur: Sub saxa subiecti desident, & in horum colorem se conuertunt, vt saxa sanè esse videantur. Atque pisces ad eos tanquam ad saxa adnatant, & incauti sic ab eorum brachiis tanquam retibus comprehenduntur, Ælianus. De coloris eius mutatione plura adferemus in D. Polypo tanta vis brachiorum, vt nautam aliquando è naui incautum rapiat, & in mare pertracti carnibus satietur. carnes enim appetit, Author de nat. rerum. Piscatores dicunt polypum in terram progredi ad oliuæ germen in litore positum, Ælianus. Et alibi: Polypos & osmylos in siccum egressos æstiuo tempore, ex maritimis arboribus frugiferis fructus subripientes,(scandunt enim per truncos, & ramis se implicant,) sæpè agricolæ & deprehendunt, & pro direptis fructibus pœnas ex comprehensis sumunt: & pro commisso ab eis furto, fructuum dominis ipsos ad epulas adferunt. Quæ Trebius Niger retulit, monstro propiora possunt videri. Carteiæ in cetariis assuetus exire è mari in lacus *(tinas, quæ & labra dicuntur, Massarius)* eorum apertos, atque ibi salsamenta populari, conuertit in se custodum indignationem assiduitate furti immodici. Sæpes erant his obiectæ, sed has transcendebat per arborem: nec deprehendi potuit nisi canum sagacitate. Hi redeuntem circunuasêre noctu, concitiq; custodes expauêre nouitatem. Primùm omnium magnitudo inaudita erat. Deinde color muria obliti odore diri. Quis ibi polypū expectasset, aut ita cognosceret? Cum monstro dimicare sibi videbātur. nanq; & afflatu *(odore forsan. alioquin enim non flat, neq; spirat)* terribili canes agebat, nunc extremis crinibus flagellatos, nunc robustioribus brachiis clauarum modo incussos, ægréque multis tridentibus confici potuit. Ostendere Lucullo caput eius dolij magnitudine, amphorarum xv. capax, atq; (vt ipsius Trebij verbis vtar) barbas quas vix vtroq; brachio complecti esset, clauarum modo torosas: longas pedum xxx. acetabulis siue caliculis vrnalibus peluium modo: dentes magnitudini respondentes. Reliquiæ asseruatæ miraculo pependere pondo septingentorum, Plinius. Strabo circa Carteiā polypos non tantæ magnitudinis, sed talenti pondo reperiri tradidit. Huic prorsus similem historiam de maximo circa Puteolos polypo recitat Ælianus de animalibus 13. 6. eam nos etsi prolixam, propter rei admirationem totidem verbis hîc adscribemus. Temporis longinquitate Polypi adeò magni euadunt vt ad ceti magnitudinem accedant, cetaceiq; generis numerum obtineant. Puteolis oppido Italiæ auditum est, Polypum cum

Cibus & voracitas. — *(Coloris mutatio.)*

cum inusitata ad corporis molem facta progressione, ad maximam magnitudinem peruenisset, egregiè spreto & neglecto maritimo victu, in continentem processisse & terrena quædam deprædatum esse. & cùm per subterraneum specum, Puteolanas sordes in mare transmittentem, in maritimam domum ascendisset, vbi mercatorum ex Iberia res, salsamentáque in magnis vasis essent, brachiorum circumplexione vasa primò strictè comprimentem confregisse, deinde salsamenta depopulatum fuisse. Mercatores verò ingressos, vbi dolia disrupta inspexissent, & permagnum earum rerum, quas naui advexissent, numerum exhaustum deprehendissent, stupuisse: Ac nimirum cùm ab insidiis fores integras, tecta ab omni irruptione intacta, parietes non perfossos intuerentur, quisnam populator fuisset, nulla coniectura assequi potuisse: At enim cum reliquias conditorum piscium animaduerterent, eos constituisse, ex domesticis audacissimum armatum intus in insidiis ponendum esse. Polypum verò noctu ad assuetas tanquam epulas adrepentem reuertisse, & tanquam athleta aduersarium strictissimè correptum suffocat, sic flagellis vasa circumplicantem perfregisse. Eum porro qui insidias moliretur, etiamsi lunæ fulgore domus illustraretur, omniáque conspicua essent, non tamen, quoniam solus esset, bestiæ metu perterritum, hanc aggressum fuisse, sed mane mercatoribus totam rem explicasse: quod quidem ipsum ij audientes, ei fidem enarratarum rerum non habebant. Deinde tum negociatores ob tantum acceptum detrimentum, periculi memoria deposita, consenserunt simul ingredi & congredi cum hoste: tum alij inusitati & incredibilis spectaculi studio sua sponte sese auxiliatores vnà in domo illa concluserunt. Posteà verò quàm sub vesperam in solita dolia fur inuasisset, ex eis partim cloacam obstruebant, partim armis tecti in hostem irruentes, dolabris & cultris acutissimis eius brachia abscindebant. Cumq; quemadmodum frondatores & putatores arborum robustissimos ramos secant, sic ij ipsius membra circuncidissent, tandem vix non pauco labore eum ipsum confecerunt, atq; oppresserunt: &, quod quidem admirationem habet, in terra piscem mercatores fuerunt expiscati, huiusq; beluæ propriam veteratoriam nobis ostenderunt.

Brachia sua arrodit. Polypus cum aliis cibis pascitur, (est enim edacissimus, ad fraudémque & insidias callidissimus,) tum verò sua ipse membra conficit. nam si præda eum deficiat brachia sua deuorat: ac ventre sic saturato, inopiam venationis leuat. deinde renascitur ei quod deest: hoc tanquam promptum prandium ad famem restinguendam comparante ipsi natura, Ælianus. Polypus sub brumam seipsum vorans, corrodénsq; desidet. *Versu Hesiodi.* Ἐν ἀπύρῳ οἴκῳ, καὶ ἐν ἤθεσι λευγαλέοισιν: adeò vel piger, vel stupidus, vel certè ventre tam rabido, aut his forsan obnoxius omnibus, Plutarchus in libro Vtra animalium, &c. Aristoteles à paguris eos exedi ait: Proclus in Hesiodum, lapsu nimirum memoriæ: nam apud Aristotelem à congris in fieri legitur, (vt Plinius quoque & Athenæus legerunt,) non à paguris. Sed cur hoc verisimile esse non potest, vt polypis interdum à sibi ipsis, & interdum à congris brachia prærodi contingat, quando & cercopithecos desiderio carnis comedendæ correptos caudam sibi prærodere videamus? Massarius. Vt in mari polypus, sic in terra etiam vrsi hyeme conditi suos pedes lambunt, sugúntque, Oppianus Halieut. 2. Et rursus tertio de venatione de vrsis scribens, polypos in mari idem facere canit:

Τοῖον ὑπαὶ βένθεσιν ἐν εὐρυπόροιο θαλάσσης
Χείματος οἱ μεσάτου κρυερὴν πνείοντος ἐνιπὴν
Αὐτὰρ ἐπὴν ἔαρ ὑγρὸν εὔτροφον ἀνθήσειεν,
Καὶ πάλιν εὐπλόκαμοι δολιχὴν πλώουσι θάλασσαν.

Πουλύποδες σκολιοὶ παρὰ κύμασι μητίσαντο:
Κεύθονται πλαταμῶσιν ἑὰς πλοκαμῖδας ἔδοντες.
Ἀκρέμονές σφισιν ὦκα νέοι πάλιν ἀλδήσκουσι,

Hyeme suos pedes arrodunt. colouopodas certè hinc polypos conspici Ioannes Grammaticus adnotauit, Cælius. Λέγεται ὁ πολύπους ἐν τοῖς χειμῶσιν ἐκμυζᾶν τὸν πόδα συνεσταλμένος ἐν τοῖς μυχοῖς τοῖς ἑαυτοῦ, Proclus in Hesiodum. Et mox: διὸ καὶ εὑρίσκονται οἱ παλαιοὶ πολύποδες, ἔχοντες κολοβοὺς τοὺς πόδας. Et rursus: Hesiodus (vt Græci interpretãtur) eledonem polypi genus eo versu intellexit, qui in Ergis legitur, ferè in fine: ---- ὅτ' ἀνόστεος ὃν πόδα τένδει. dicique eledonem volunt, ἀπὸ τοῦ ἑαυτὴν ἔδειν, quòd ipsa se rodat: ita vt λ. in nomine perinde ac vacans legatur, Cælius Rhod. sed alij plerique de polypo simpliciter, non de eledona specie eius vna priuatim hoc tradunt. Pherecrates comicus apud Athenæum sic iocatur in tenuioris fortunæ homines, vt apparet. Ἀχράσιν ἐνθρύσκοισι (ἀνθρίσκοισι, olere) καὶ βρακάνοις, καὶ στρεβίλοις ζῶ: ὁπόταν δ' ἤδη πεινῶσι σφόδρα, ὥσπερεὶ τοὺς πολύποδας νύκτωρ, περιτρώγειν ἐν τῶν (lego, ἐντὸς) τοὺς δακτύλους. Apud eundem Diphilus: ------πολύπους Ἔχων ἀπώσας ὁλομελεῖς τὰς πλεκτάνας, Οὐ περιβεβρωκὼς ἑαυτὸν ἐστὶ φίλτατε.

Aquam frigidã & dulcem eis aduersari. Theophrastus in libro de differentiis secundum locos, polypum circa Hellespontum nasci negat: quòd mare illud frigidum sit, & minùs salsum, quæ vtraque polypo inimica sunt, Athenæus. In Pontico mari non apparet: vt quod & frigidius sit, & dulcius, quæ duo ei aduersantur, Simocatus. Minus atra- *Atramentum.* menti habet quàm sepia: (est autem id polypis suprà apud mutim positum:) nam brachiis sibi sufficiunt, & coloris mutatione: quæ & ipsa accidit ei per metum, vt effusio atramenti, Aristot. Et alibi: Polypus & loligo atramentum præ metu mittunt: sed accrescit denuò postquàm miserunt, vt eius copia nunquam desit. Atramentum (τὸν λεγόμενον θολὸν) non nigrum habet, vt sepia, sed subrubrum, in eo quod papauer appellant, Athenæus ex Aristotele. Vide etiam suprà in B. inter partes interiores de papauere vesica excrementum hoc continente.

Cubile. Cubile sibi struit, non solùm pariturus, sed aliâs etiam puto: id Homerus & Ælianus θαλάμην appellant. Conchas tenuiores scabrásque efficere circum se, velut loricam duram, eámque eo ampliorem, quo ipsi sunt ampliores, atque de ea quasi latibulo aut casula quadam prodire aiunt, Aristot. Conchulis maximè extringentes caruncùlas vescuntur: vnde fit vt eorum cubilia cognoscant, qui venantur, congerie testarum, idem. Nidum construit è lignis, & in eo parit, Albertus.

Latitatio. Polypi binis mensibus conduntur, Plinius. Latent circiter duos menses, Aristoteles & ex eodem Athenæus.

Coitus. De polyporum ac sepiarum coitu, partu, vitáque diximus nonnihil in Corollario Loliginis minoris C. Polyporum idem coitus est, qui mollium omnium, de quo suo loco, Aristot. Hyeme coëunt, pariunt vêre: Idem, & ex eodem Athenæus ac Plinius. Polypi crine vno fœminæ naribus adnexo, coëunt, Plinius. Refellit hoc Rondeletius. Oportebat autem fistulam potiùs quàm narem transferri à Plinio, pro parte illa cui polypus mas crinem inserere dicitur, vt monuimus suprà in F. ad cuius capitis finem ampliùs aliquid de polyporum coitu attuli. De insertione crinis polypi maris in fistulam fœminæ, plura leges

leges apud Aristotelem de generatione 1.15. In terram verso capite coëunt, Plinius: de fœminis hoc acceperim: quibus mares superueniunt, vt ex Aristotele Rondeletius affert. Nidum sibi construit è lignis vel surculis, in quo spargit (parit) oua cohærentia sibi, Albertus & Author de nat. rerum. Pariunt vêre oua tortili vibrata pampino, (*βοτρυδὸν id est racematim hærentia, Athenæus ex Arist.*) tanta fœcunditate, vt multitudinem ouorũ occisi non recipiant cauo capitis, quo prægnantes tulêre. Ea excludunt quinquagesimo die, è quibus multa propter numerum intercidunt, Plinius. Ouum veluti cirrum ædit, fructui populi albæ simile. perquàm fœcundum hoc animal est. nam de eo quod ædiderit, copia innumera prouenit, Aristot. Et rursus: Pendent vtique per cubile oua tanta fœcunditate, vt collectis vas impleatur longè amplius quàm caput sit, quo continebantur. Et alibi: Ouum polypi vnum incomptum foris, & grande, intus humorem candicantem concolorem totum, atq; æquabilem continens. Tanta est eius oui vbertas, vt vas impleat amplius capite polypi ipsius. Cur autem simplex sit hoc ouum, dictum est suprà in B. in mentione vteri eius. Polypus & sepia, & reliqua generis eiusdem, oua quæ pepererint, absoluta fouent, & præcipuè sepia, Aristot. Polypus fœmina modò in ouis sedet, modò cauernam cancellato brachiorum implexu claudit, Plinius. Fouet polypus oua quæ ædiderit: nec in pastum interim prodit, Aristot. Vltrà bimatum non viuunt. pereunt autem tabe semper. fœminæ celeriùs, & ferè à partu, Plinius. Polypus in venereo complexu extremum spiritum effundit. non enim disistit coire, priùsquàm membrorum robore defectum humi stratum, quiuis qui ad eum appropinquat, siue sit is cancellus, siue cancer, siue alij pisces, quos antè deuorabat, ipsum tandiu membratim decerpunt, & lacerant, dum vitam amiserit. Fœmina item ex pariendi dolore (propter crebros partus) perire solet: non enim discreta oua sed continentia racematim inter se, & cohærentia ex angusto foramine pariuntur: quamobrem non biennium amplius viuit, Gillius ex Oppiano: ex quo Ælianus etiam transtulit, De animalibus libro 6. cap. 28. Tanta est salacitate, vt effœto corpore nulla sit ei aut natandi aut prædam affectandi facultas. Genus polyporum (inquit Aristoteles) magna ex parte biennio viuere non potest. sua enim natura tabi obnoxium est. cuius rei indicium, cùm pressus polypus aliquid subinde humoris emittat, demúmque absumatur totus. quòd fœminis à partu potissimum incidit. stupent etiam fœminæ, vt neque vndis iactatæ sentiant, & manu vrinantis de facili capiantur. sordescunt etiam, nec prætereà assidendo venari possunt. mares verò aluco tument, & in mucorem lentescunt. Indicium ne bimatum compleant esse videtur, quòd ab ortu eorum, qui æstate fit, ad autumnum non facilè grandem polypum videris, cùm paulò ante id tempus prægrandes spectentur. à partu ita senescere debilitaríque tàm marem quàm fœminam ferunt, vt vel à pisciculis deuorentur, & facilè à suis detrahantur cubilibus, cùm antea nihil tale iis vsu eueniat. tum verò paruos, nouellósque quanuis recens natos, tamen nullo eiusmodi malo affici narrant. Quinimò validiores esse quàm grandes confirmant. Sepias etiam bimatu non viuere apertum est, Hæc ille. Et alibi: Caput eorum cartilagine (propè) constat, quæ celeriter durescit, immaturamq; illis senectam adferre solet, Iouius senescentibus maiorem in modum indurescit, Aristot.

Incubatio.

Vita breuis, & eius causa.

D

Polypus admodum stolidus est: nam ad manum venantis accedit, & persequentem aliquando non refugit, Athenæus. Cùm alioquin brutum habeatur animal, vt quod ad manum hominis adnatat, in re quodammodo familiari callet. Omnia in domum comportat, dein putamina erosa carne egerit, adnatantésque pisciculos ad ea venatur. Vescuntur conchyliorum carne, quorum conchas complexu crinium frangunt. itaque præiacentibus testis cubile eorum deprehenditur, Plinius. Fraudulentus est, & petrarum in quibus delitet, quibúsue adhæret, colorem mentitur: quo quidem dolo plurimos pisces prædonem non agnoscentes, incautos corripit, id quoniam cibi gratia facit: superiùs quoque in C. in cibi mentione, nonnihil de colorum eius mutatione diximus. Sunt qui sepiam quoque facere hoc idem autument. colorem nanq; eam sibi contrahere similem loco, in quo versatur, confirmant. Sed piscium sola squatina ita affici solet. mutat enim hæc more polypi suum colorem, Aristot. Polypus minùs atramenti habet quàm sepia. nam brachiis sibi sufficit, & coloris mutatione: quæ & ipsa accidit ei per metum, vt effusio atramenti, Aristot. Theophrastus in libro de iis quæ colores mutant, polypum ait τοῖς πετρώδεσι μάλιστα μόνοις συνεξομιοῦσθαι, τοῦτο ποιοῦντα φόβῳ καὶ φυλακῆς χάριν, Athenæus. sed pro μόνοις legerim τόποις, hoc sensu: petrosis maximè locis assimilari, metuentem sibi atque cauentem. Nam & rursus apud Athenæum sic legimus: Ἱστορεῖται δὲ καὶ ὅτι φεύγων διὰ τὸν φόβον μεταβάλλει τὰς χρόας, καὶ ἐξομοιοῦται τοῖς τόποις ἐν οἷς κρύπτεται. Colorem mutat ad similitudinem loci, & maximè in metu, Plin. Polypi assimilati petris, quibus adhærent cirris suis, eadem opera & piscatores & pisces se validiores decipiunt, ac insidias cauent: & cùm securi sunt, improuidos pisciculos captant, quos ex improuiso inuadunt, Oppianus. Πουλύποδός μοι τέκνον ἔχων νόον Ἀμφίλοχ' ἥρως, Τοῖσιν ἐφαρμόζων, (lego ἐφαρμόζου, ex Eustathio) ὧν (*addendum est syllabica dictio, δὴ, vel ἂν vel κεν vel περ*) καὶ δῆμον ἵκηαι, Clearchus libro 2. de parœmiis ex authore incerto, apud Athenæum. Erasmus Rot. legit, ὧν καὶ πρὸς δῆμον ἵκηαι, & vertit

Pulypi ingenio mihi sis nate Amphiloche heros, Vt temet populo, quemcunq; accesseris, aptes.

Addit, idem carmen Plutarchum ex Pindaro citare. Tarandum quadrupedem affirmant habitum metu vertere: & cùm delitescat, fieri assimilem cuicunque rei proximauerit, siue illa saxo alba sit, seu fruteto virens, siue quam aliam præferat qualitatem. Faciunt hoc idem in mari polypi, in terra chamæleontes. sed & polypus & chamæleon glabra sunt, & pronius est cutis læuitate speculi modo proximantia æmulari. in hoc nouum est ac singulare, hirsutiam pili colorum vices facere, Solinus. Cur polypus colorem variet, inquirit Plutarchus in libro naturalium causarum, quæstione 19.

Prudentia circa victum.

Coloris mutatio.

At contrà scopulis crinali corpore segnis Polypus hæret, & hac eludit retia fraude,
Et sub lege loci sumit, mutatq; colorem, Semper ei similis quem contigit. atq; vbi prædam
Pendentem retis auidus rapit, hîcquoq; fallit Elato calamo, cùm demum emersus in auras
Brachia dissoluit, populatumq; expuit hamum,

Ouidius in Halieuticis. pro retis, legerim setis, id est, lineæ cui annectitur esca: vel cirris, id est capillamentis, & brachiis suis, quibus rapit ac inuadit. sed illud magis placet. Polypum hamos appetere, brachiisq; complecti, non morsu, nec priùs dimittere, quàm escam circumroserit, aut arundine leuatum extra aquam, Ouidius in Halieutico tradit, Plinius. Non sunt prætereunda & L. Lucullo proconsule Bæticæ comperta de polypis, quæ Trebius Niger è comitibus

Hamum quàm cautè circumrodat.

Conchas quomodo discutiat.

Rrr eius

eius prodidit. auidiſſimos eſſe concharum. illas ad tactum comprimi, præcidentes brachia eorum, vltróque eſcam ex prædante capere. Carent conchæ viſu, omniq; ſenſu alio quàm cibi & periculi. Inſidiantur ergo polypi apertis: impoſitóq; lapillo extra corpus, ne palpitatu eiiciatur, ita ſecuri graſſantur, extrahũtq; carnes: illæ ſe contrahunt, ſed fruſtrà, diſcuneatæ. Tanta ſolertia animaliũ hebetiſſimus quoq; eſt, Plinius.

Pugna cum aquila. Polypi pugnam cum aquila aue, deſcribit Ælianus de animalibus 7. 11. vnde nos recitauimus in Aquila D. in Hiſtoria auium. Polypus nempè aquilam, à qua raptus erat, ſuis implicatam cirris in mare detraxit.

Deprehenſum polypus hoſtem, Continet, ex omni demiſſis parte flagellis,

Pugna cum locuſta, muræna, aſtaco, congro, dentice. Ouidius vt quidam citat, neſcio quo in libro, aut quo de hoſte. Polypum in tantùm locuſta pauet, vt, ſi iuxtà viderit, omnino moriatur. Locuſtam conger, rurſus polypum congri lacerant, Plinius. Polypi locuſtas vincunt: & adeò, vt, ſi eiſdem in retibus ſenſerit locuſta polypum, præ metu emoriatur, Ariſtot. Vide plura in Locuſta D. Aſtacus (etiam) polypum extimeſcit, Ælianus & Philes. Polypos congri ſuperant, ſed edere non poſſunt. læue enim & lapſum polypi corpus, vſum hoſtis effugit. De carabi, (id eſt locuſtæ,) murænæ & polypi pugna, multa protulimus in Muræna D. Polypum brachia ſua rodere falſum: à murænis autem & congris metuere, verum. quippe qui ab his infeſtetur, quas ipſe tamen non poſſit, lubricitate ſua continuò elabentes, Plutarchus. Vide in Congro D. Proclus quidem Heſiodi Scholiaſtes non rectè ex Ariſtotelis libris citat, polypi brachia à paguris exedi. Cum polypo, vt ab expertis audiui, pugnat dentex ſiue dentatus: & quoniam extra foueam (cubile) extrahere ipſum dentex non poteſt, fluctuat ante oſtium antri tanquam mortuus: quod incautus videns polypus, ad eum extendit vnum è brachiis, vt atractum deuoret. id brachium ſubitò morſu corripit dentatus, Albertus. *Quid refugiant.* Polypi odore eſcarum allectati, capiuntur: & quidem ita adhærent, vt truncari potiùs quàm ſe auelli patiantur. at verò pulicaria herba (conyza) admota, protinus ab odore eius reſilire dicuntur, Ariſtot. Non poteſt petris auelli polypus. idem cunila admota, ab odore protinus reſilit, Plinius. In Polypos ſi quis rutam iniiciat, immobiles manere in ſermonem hominum venit, Ælianus. Fugiunt valdè fœtida, Albertus. Plinius quidem cùm à cunilæ odore eos reſilire dixiſſet, ſubdit: purpuræ quoq; fœtidis capiuntur. Aquam quoque frigidam & dulcem oderunt, vt dictum eſt.

E

Captura. Veſcuntur conchyliorum carne, quorum conchas complexu crinium frangunt. itaque præiacentibus teſtis cubile eorum deprehenditur, Plinius. Polypi fœminæ à partu contabeſcunt, & reſoluuntur: eóque faciles captu ſunt, *(& mares à coitu, vt in C. circa finem dictum eſt.)* Athenæus. Piſcatores dicunt polypum in terram progredi ad oliuæ germen in litore poſitum, Ælianus. Oleam prope litus naſcentem odoratu ſagaci percipit, & adrepens cirris ſuis amplectitur, truncum primúm, ceu infans collum nutricis: deinde altiùs prorepens, ramos ac frondes implicat: donec ſaturatus amore, ad mare redeat. Quamobrem piſcatores vegetis oliuæ germinibus colligatis in faſcem, plumbum in medium indunt, & à nauicula trahunt: quem ſtatim amplexus aliquis polypus hæret, neque remittit, ne in nauim quidem petractus, Oppianus. Si quis ſub cubilibus polypi ſalem aſperſerit, (Ἄν τις ταῖς θαλάμαις αὐτῦ ἅλας ὑποσπείρῃ,) ſtatim egreditur, Athenæus. non poteſt petris *(eſcis, Ariſtot.)* auelli polypus. idem cunila admota, ab odore protinus reſilit, Plinius. Vide ſuperiùs in D. circa finem. Piſcatores polypum petris tenaciter inhærentem dulci aqua perfundunt: & facilè auellunt, Simocatus. Polypus cornu cerui vel ſtoracis (ſtyracis) ſicci fumo deluditur & deprehenditur: quia diligit eum, & ob hoc intrat vaſa (naſſas) venantium, Author de nat. rerum. Eſca ad polypos: Tenues mormures circa robuſtum quid vinculo deligans, ineſcabis, (&c. Vide in Mormyro E.) Tarentinus. Et rurſus: Eſca ad polypos & ſepias, recipit ſalis Ammoniaci drachmas ſex, butyri caprilli drach. octo. his optimè leuigatis molle collyrium facito: eóque aut funes ipſos, aut validas vittas inungito. piſces ſiquidem peredentes haud facilè diuellentur. tu verò adſtans extrahito, iniicitóq; in ſcapham carabos, buccinas, purpuras, & alios quicunq; fuerint. Piſcatores in Propontide polyporum, quos retibus ceperint, brachiis explicatis, roſtra, quæ pſittacis ſimilia habent, dentibus frangunt. *Eſca ex polypis.* Non occiſi enim è nauibus euaderent, Bellonius Singularium 1.74. Polypi carnem muræna appetit, Oppianus de eſcis piſcium loquens: qui ad cantharum quoque ineſcandũ, polypum in naſſam indi iubet. Polypos aſſatos non niſi nidoris cauſa naſſis inditos dimitti aſſeuerant, Ariſtot. Mirè omnia marina expetunt odorem quoque polyporum: qua de cauſa & naſſis illinuntur, Plinius. Et rurſus: Conueniunt piſces ex alto etiam ad quoſdã odores, vt ſepiam vſtam, & polypum, quæ ideò coniiciuntur in naſſas. Polypi aſſi cato in hamum inſeritur ad decipiendos piſces, Author de nat. rerum: Ariſtoteles de ſepiis tantùm hoc ſcribit.

Prognoſticum. Polypus imminente tempeſtate in aridum procurrit, & paruis lapidibus adhęrens, ventum iamiam adeſſe ſignificat. Vide ſuprà in Corollario de Loligine E. ex Plutarcho.

F

Polypi in Thaſo & Caria optimi ſunt: Corcyra quoque multos ac magnos alit, Athenæus. *Polyporum eſu mortui.* Diogenes Cynicus cùm aliquando crudum deuoraret polypum, Tantùm (inquit) vobis ô ciues ſum præſtantior, Plutarchus in libro Aqua an ignis ſit vtilior. Polypo crudo ingeſto Diogenes periit, Sotades apud Stobæum. Athenæus in octauo dipnoſophiſtarum, Διογένης ὁ κύων ὠμὸν πολύποδα καταφαγὼν, ἐπιθεμένης (fortè ἐποιδυμένης) αὐτῷ τῆς γαςρὸς, ἀπέθανε. quod item Laërtius teſtari videtur, quanquam de eius morte variæ extiterunt opiniones, Maſſarius. Philoxenum quoque Cytherium Athenæus ibîdem refert, polypum binûm cubitorum, excepto capite commediſſe, ob idq; in ægritudinem & mortem incidiſſe. tantus piſcium heluo erat. qua de re facetos Machonis comici verſus Athenæus recitat: ex quibus inter alia dignum hoc opſophagiſtato homine: quòd cùm medicus ei mortẽ imminere, & teſtamentũ ſi quod condere vellet maturandum denunciaſſet: eo paucis indicato, &c. Philoxenus, quoniam verò mihi (inquit) moriendum eſt, Ἵν᾽ ἔχων ἀποτρέχω πάντα τὰ ἐμαυτῦ χέτω, Τῦ πολύποδός μοι τὸ κατάλοιπον ἀπόδοτε id eſt: Vt omnia mea mecum abiens hinc auferam, Date mihi quicquid eſt relictum polypi. Deterrimi ſunt polypi dum ouis incubant. haud enim in paſtum prodire patiuntur, Ariſtoteles & Athenæus. *Galeni ſententia.* Galeni & Athenæi authoritate duræ ſunt polyporum carnes, & difficilimæ digeſtionis. ſi verò concoquantur, non omnino malum aut exiguum præbent alimentum, Iouius. Galeni & Aëtii ſententiam de nutrimento ex mollibus omnibus, loliginibus, polypis, ſepiis, perſcripſi in Loligine F. circa initium. Octapodia Pſello crudos humores generant, & difficulter concoquuntur. Minimè intus vitiantur, Celſus. Polypus durus & difficilis coctionis eſt. maior quidem maioris eſt alimenti. Diutiùs clixus (Iurulentus) aluum reddit humidam

humidam,& ſtomachum ſiſtit,(καὶ τὸν ϛόμαχον ἵϛησι, *ſenſu obſcuro,*) Diphilus. Habet humorem quodammodo ſalſum: ſi verò concoctione vincatur,haud parum alimenti corpori præbet, Maſſarius. Mollium genus,vt polyporum,ſepiarum, & huiuſmodi,carnem concoctu difficilem habet,ideóque ciendæ Veneri idoneam. flatuoſi enim ſunt hi piſces. elixi meliores fiunt. ſuccos enim prauos continent, quod vel cùm abluuntur,apparet. hos elixatio è carne euocat. molli enim calore cum humiditate penetrante veluti abluuntur. at in iis qui aſſantur,humores ſicceſcunt: & cùm natura carnem duram habeant,aſſati etiam ampliùs dureſcunt: (Ἐπεὶ δὲ καὶ τῆς σαρκὸς αὐτῶν φύσει σκληρᾶς οὔσης, κατὰ λόγον οὕτως ἔχει γίγνεσθαι αὐτά,) Mneſitheus. Polypus plurimùm alit,& libidinem maximè irritare creditur, vt Diphilus & Paulus Ægineta tradidêre, Maſſarius. Polypi vſum (ad Venerea) Alexis quoque inſinuat: Ἐρῶν τί δεῖ ἐκλήσω; Τί μᾶλλον συμφέρει, Ὧν νῦν φέρων πάρειμι, κήρυκας, κλένας, Βολβοὺς, μέγαν τε πουλύπουν, ἰχθῦς τ' ἁδρούς; Mollia ad voluptatem,& ad Venerem concitandam faciunt,apprimè verò polypi,Diocles. Qui re Venerea vti non poſſunt, edant polypodes, Aëtius. Salſugine ſua Veneris pruritum excitant,& mirificè languidis atque defeſſis auxiliantur. Afferuntur Venetias ex Illirici Dalmatiæq; ora ſale inueterati: quorum acceptabula & extremitates cirrorum à ſenibus ad parandam ſobolem expetuntur,Iouius. Rondeletius ozænas ſeu oſmylos præ cæteris Venerem ſtimulare tradit,odoris etiam ratione. Polypum quoquo modo coxeris,malum dices,Platina. Coctum pipere & laſere condies, Idem. In polypo: Pipere, liquamine, laſere inferes, Apicius. Polypi caput aiunt eſu quidem ſuauiſſimum & eſculentum eſſe,ſed ſomnia parere triſtia ac prodigioſa, (ſomnos triſtes ac turbulentos.) Vide infrà inter Prouerbia. Caput mala ſomnia mouet, quòd durum concoctione atros vapores mittat non ſecus ac cepe,ſed longè validiùs,Cardanus. Commendantur polypi in tertianis,vt quidam ex Plinio (medico fortè) citant. Plinius qui de medicina librum conſcripſit, polypos cardiacis conferre arbitratus eſt,Iouius. A pituita maximè in aquam intercutem tranſitus fit, &c. in hac qui curabilis eſt obſonium edat polypos coctos in vino nigro auſtero,Hippocrates in libro de internis affectibus. Polypos paruos atque aſſatos ſuper prunas ad concipiendum meritò dabat Hippocrates: quoniam polypus facilè concipit & fert: nerueáque ſubſtantia præditus eſt, & tardè concoquitur,Cardanus. Mulier quæ aliquando prægnans fuit,& poſtea ſterileſcit,interim dum curatur,edat catulos coctos,& polypum in vino dulci coctum,Hippocrates alicubi. Et in libro de ſterilibus: Mulier cui ſtomachus vteri non rectus fuerit, ſed vel retrò, vel in latus auerſus, vel in ſe contractus, &c. vnde menſes non rectè profluunt,nec concipit,edat catulos pingues percoctos,& polypum in vino dulciſſimo coctum, & de iuſculo bibat. Mulier cuius vterus molliri & purgari debet,polypum plagis mollitum edat, &c. Hippocrates in libro de ſuperfœtatione. Puerpera edat polypos & locuſtas piſciculos, vt meliùs purgetur, Idem libro 1. de muliebribus. Plura huiuſmodi reperies mox in G.

Polypum viuum immitte in ollam nouam,& bullire fac.& marcedinem *(mucorem, vel ſuccum glutinoſum)* quæ exit ab eo,nephriticis lapidem mingentibus da è vino veteri in balneo. ſanabuntur,& lapides mingent,Kiranides. Sanguinem fieri *(fortè fluere)* piſcium cibo putant, ſiſti polypo tuſo illitóque, Plinius. Polypi aſſati torminoſis in cibo proſunt, Marcellus. Ad polypos certum: Polypum marinum in clibano cum lignis oleæ donec in cinerem vertantur, vrito, & ſumpta de eo vncia vna, admiſce illi chalcanthi vnciam ſemis: & per arundinem inſufflato naribus, Nicolaus Myrepſus. Polypi marini cinis ſatis copioſè adiicitur in medicamenti ex hircino ſanguine compoſitionem quandam apud Marcellum Empiricum aduerſus calculos renum,quam in Hirco recitaui. Ad aquam intercutem vteri,&c. cibis mollibus, & polypis,ac aliis mollibus vtatur, Hippocrates in libro de natura muliebri. Et rurſus: Si vteri ad coxam decurrant,&c. in purgatione mercurialem edat, & polypos coctos, & cibis mollibus vtatur. Item: Si menſes conſtituto tempore non fiant,&c. poſt cætera remedia polypum vino albo ſuffocatum edendum dato,& vinum ebibendum. Rurſus: Si ad lumbos vteri incubuerint, polypos coctos edat, itémque aſſatos: & vinum bibat nigrum,odoratum,meracum,quàm plurimum. Et libro 2. de morbis muliebribus: Si vterus ad coxam auerſus fuerit,bolbidia parui polyporum generis, & polypodia in vino & oleo cocta edat. Eadem ſimiliter præparata ad menſes ciendos, laudat. Et mox: Obſoniis autem vtatur polypodio cocto aut ſepiolis. Et rurſus: Si in lumbos vteri incubuerint, ſuffocatio verò caput non contigerit, mulier polypos coctos edat,& vinum nigrum odoratum meracum quàm plurimum bibat. Et alibi in eodem opere: Polypi ac ſepiolæ ſuper prunis toſtæ,puerperij purgamenta à partu purgant. Alia etiam huiuſmodi quædam muliebria ex polypis eſitatis remedia,dedimus ſuprà in E. G

Polypus & ſepia non ſine veneno,ſed exiguo,mordent, Oppianus. cuius hæc ſunt verba Halieuticorum libro ſecundo: *Morſus polypi.*

Οὐ μὲν θην ἀβληχρὸν ἔχει δάκος, οὔτε χαράξῃ Πούλυπος ἑρπυστὴρ, ἢ σηπίη: ἀλλὰ καὶ αὐτοῖς
Ἐντρέφεται βαιὸς μὲν, ἀτὰρ βλαπτήριος ἰχώρ.

Venenatus ſepiæ morſus eſt: & dentes eius validi, fermè latent. morſu oſmylus quoque & polypus infeſti ſunt.& hic quidem violentiùs quàm ſepia mordet, veneni verò minùs infligit, Ælianus.

Polypus maſculino genere efferri ſolet: Nonius tamen Lucilium etiam in fœminino poſuiſſe refert, cuius verba hæc (corrupta) recitat: Pauliſper cui medentia medem hæc ſe vt polypus ipſa. Syllaba prima quanquam naturâ ſit breuis,plerumque tamen producitur, à Græcis, præſertim epicis, aſſumpto ypſilo more Ionum. Ouidius quoque produxit: ----- *deprehenſum polypus hoſtem Continet.* Item Martialis, Horatius,alij. Inflexio eius apud Græcos vſitatior eſt creſcentibus obliquis, ſicut in nomine πούς vnde componitur: apud Latinos verò pariſyllaba. Πολύπους dicitur Atticè, Athenæus. Πούλυπος proparoxytonum, Atticum eſt: & πολύπους quoque. πώλυπος verò, Ionicum, Doricum, Æolicum: cui & πώλυψ ſimile eſt. Euſtathius in Odyſſeæ E. ſed paulò pòſt, Doricum tantùm & Æolicum eſſe dicit nomen πώλυπος. & mihi ſanè Ionicum non videtur. ſolent enim Iones o. breue non quidem in longum mutare,ſed aſſumere ei ypſilon: quare & apud Hippocratem Ionicum ſcriptorem πουλύποδας legimus. & quanquam Attici cum Ionibus quædam communia habent: Atticè tamen πολύπους, vt & Ariſtoteles vſurpat: Ionicè πούλυπος dixerim. quòd ſi horum vtrunq; Atticum eſſe aliquis malit cum Euſtathio: Ionicum faciemus πουλύπους paroxytonum, à quo genitiuus πουλύποδος fieri poteſt, à πούλυπος proparoxytono non poteſt: neque id aliter flecti quàm λόγος. Hoc etiam notatione dignum ex Euſtathio, à πούς, quod H. a.

est pes, accusatiuum fieri πόδα: composita verò inde nomina in πουν facere eundem casum, πολύπουν, Οἰδίπουν, τρίπουν, quod & Athenæus animaduertit. At in compositis non hunc solùm, sed alterum quoque in ποδα accusatiuum reperiri, author est Athenæus. Πόλυπον dicere Æolicum est, Athenæus: sed scribendum πώλυπον per ω. ex Eustathio. Τὸν πολύπουν μοι ἔθηκεν, Aristophanes. Et rursus, Πηγαὶ (malim πλαγαὶ) λέγονται πουλύπου πιλουμένου. Δεῖ μὲν (addo γὰρ) ὡς ἔοικε πολλῶν πολύπων, (πουλύπων,) Amipsias. Ὥσπερ τοὺς πολύποδας πρῶτισά σε. Plato comicus. Πώλυπον διζήμενος, Simonides. Quærendum cur nomina ἀρτίπους, & ἀελλόπους, abiecto ypsilo (ἀρτίπος, ἀελλόπος,) vltimæ syllabæ suum accentum in penultima seruent, πολύπους non item: fit enim proparoxytonum, Eustathius. dici autem potest, in cæteris aliud non mutari, quàm quòd ypsilon abiicitur: in Attico autem πώλυπος, ypsilon vltimæ auferri, addi verò primæ. Dores per ω. vocant πωλίπουν, Athenæus. Ergo pro diuersis dialectis omnia hæc vsitata fuerint, πολίπους, πουλίπους, πόλυπος, πώλυπος, πωλύπους, πώλυψ. Antiphilus Byzantius πουλυπόδην dixit in carmine, à recto πουλυπόδης. Πόλυπος, πόλυπον, πουλύποδος, πουλίποδες, Oppianus. Πώλυποι, Archestratus. Πώλυποί τε, (aliâs Πωλυπές τε,) σηπίαι τε Epicharmus. Ὁ πώλυψ συνεργεῖ τοῖς ἀφροδισίοις, Diphilus apud Athenæum. Adeò non in mari tantùm insigne multitudine pedum hoc animal est, sed etiam in libris terminationum & casuum multiplici varietate. Πολυπόδια ab Aristotele dicuntur polypi parui & nuper ex ouis enati: à Cælio Rhod. non rectè (memoriæ aut calami lapsu) polypia. Hippocrates quoque libro secundo, de morbis muliebribus polypodia cum bolbidiis, (& ipsis polyporum generis,) aliquoties nominat. Theopompus etiam & Ephippus apud Athenæum hoc diminutiuo vtuntur. Ὁλκοὶ πουλυπόδων, periphrasis polyporum apud Oppianum. Polypodine, Πολυποδίνη, polypodum quædam species memoratur Athenæo.

Epitheta. ---- *Scopulis crinali corpore segnis Polypus hæret,* Ouidius.

Polypus alius τριψίχρως, alius nautilus dicitur, Athenæus tanquam ex Aristotele. Camerarius τριψίχρως interpretatur, qui attritu colorem nouum inducat. ego τρεψίχρως potiùs legerim, à coloris mutatione, ἀπὸ τοῦ τρέπειν καὶ ἀλλάττειν τὴν χρόαν. Ἀνόστεος, id est exos, epitheton polypi, (solidum enim nihil intus habet: cætera mollia sepium, aut simile aliquid habent,) pro polypo simpliciter per excellentiam ponitur ab Hesiodo. Καὶ τὸν πετραῖον πλεκτάναις ἀναίμοσι Στυγῶ μεταλλακτῆρα πουλύπουν χροὸς, Ion apud Athenæum. Σκολιὸς, δολὸς, ἑρπηστής, ἑρπυστὴρ, νωθρὸς ἔρωτι, Oppiano. Πετροφυὴς, Phocylidi. Πολίχροος, (aliâs πολυπλόκος,) Theognidi. Πολυπόδια ἁπαλοπλόκαμα nominantur apud Athenæum in conuiuio quod Philoxenus Cytherius describit. Polypus αὐτοφάγος, Erasmo Rot. sine authore.

Versus polypodes. Πολυπόδειος adiectiuum est: vnde πολυπόδεια κρέα apud Pollucem, & Athenæum in Cotyis Thracum regis conuiuio. Recentiores aliqui, homines arguti, versus polypodes nominant, in quibus polypodum, id est, multipedum aliquorum animalium innumeri pedes nominentur. quale illud est Casparis Bruschij distichon:

Mille equites nuper cancros ter mille vorabant: Atq; decem nymphis quilibet ardor erat.

numerus pedum quadraginta quatuor millia, id est, myriades quatuor, cum totidem millibus. pro equis enim sex pedes computo: & totidem pro cancro. plures erunt si cancrorum etiam chelas pro pedibus numeres. cognominantur enim cancri octapodes ab Homero. Sed longè illum superauit Eobanus Hessus, hoc disticho:

Mille boues pascunt, vitulorum millia centum, Musca super vitulum quemlibet vna sedet.

Numerus pedum 2804000. quòd si pro musca cẽtipedas aut millepedas vermes nominent, quantum excrescet numerus? sed his nugis grammaticorum pueri se oblectent. Inter animalia polypoda nullum est quod vicenum excedat numerum, Cælius Rhodigin. Ego in scolopendra, quales apud nos sunt, pedes vtrinque octodecim olim mihi numeratos memini. Scolopendra marina videtur habere 44. pedes, vnde eodem numero à nonnullis appellatur, Albertus.

Polypus narium Polypus morbus est narium. *Nanq; sagacius vnus odoror*
Polypus, an grauis hirsutis cubet hircus in alis, Quàm canis acer vbi lateat sus, Horatius Epodon 12. fortassis autem polypum pro ozæna dixit, nasi vlcere fœtido. polypum enim fœtere, nemo (opinor) scripsit. *Delectat Balbinum polypus agnæ,* Horatius Serm. 1. 3. Hoc malo laborantem Martialis polyposum dixit: Nasutum volo, nolo polyposum. Apud Hippocratem in libro de morbis πώλυπος appellatur. Ἀσάλη, πολύπους ὁ ἐν μυκτῆρσι. ἔνιοι σκώληκα ὕδραν ἔχοντα, Hesychius. Manardus in epistolis 7. 2. cùm ozænam & polypum distinxisset: ad alterum horum morborum (inquit) referendi sunt morbi, de quibus agit Auicenna capite inscripto de hæmorrhoidibus alcarnabet, & ad polypum Pauli sarcoma. In polypo (eidem) caro multos veluti pedes instar animalis polypi habet, &c. Emorroidæ (*Hæmorrhoides*) nasi, id polypus, Syluaticus. Albucasis aut eius interpres, scorpionem multorum pedum vocat. Est polypus (vt legitur apud Hippocratem & Celsum libro de medicina sexto) caruncula, modò alba, modò subrubra: quæ narium ossi inhæret, & modò ad labra pendens narem implet: modò retrò per id foramen, quo spiritus à naribus ad fauces descendit, adeò increscit, vt post vuam conspici possit. strangulatq; hominem, maximè austro aut euro flante: feréque mollis est, rarò dura: eáque magis spiritum impedit, & nares dilatat, quæ ferè carcinodes est. (Infestat cum carcinomate polypus, Cælius.) Paulus Ægineta: Polypus (inquit) tumor est præter naturam in naribus consistens, à similitudine marini polypi nominatus, quòd eius carni similis sit. Item Galenus, (vel quicunque ille sit de definitionibus:) Polypus (inquit) à multitudine pedum dicitur: vt enim illi multas habent incisiones & scissuras, contumescúntque & increscunt: sic morbus iste eodem modo, Massarius. Ex genere tumorum præter naturam polypodes in naribus generantur: ex genere verò vlcerum ozænæ, &c. Galenus in libris de compos. secund. locos. Et rursus: Polypus tumor est, qui præter naturam in naribus generatur, polypodis carni assimilis iuxta substantiæ proprietatem. Manifestum itaque est, affectionem hanc ex crassis & viscosis humoribus generari, atque ob id mixta materia medicamentaria opus habet, vt videlicet partim adstringat, partim secet & attenuet, partim etiam discutiat & condenset. Remedia particularia prætereo. hoc memoratu præ cæteris dignum, polypum ipsum aduersus sui nominis vitium pollere, vt in G. retulimus ex Nicolai Myrepsi libro. Polypodij radicis aridæ farina indita naribus polypum consumit, Plinius. Qui propriè polypus dicitur, interior scilicet,

ſcilicet, difficilior eſt curatu: exterior verò in ſummo naſo, aut ad latera, carnis quædam excreſcentia eſt, cuti concolor, ſed in valdè ſenibus liuet: ſine dolore, pendula ferè. talem pilo equino circumligato curari audio. Plura de polypo ozænáque leges apud Actuarium, Celſum, & Galenum de compoſ. ſecund. locos.

Polypodes, genus quoddam pediculorum, Heſychius & Varinus. Quercui marinæ adhærent millepedæ, & alia quædam (animalcula,) & quod polypo ſimile eſt, Theophraſt. hiſt. 4. 7. *Animalia.*

Polypodium herba eſt, quam Latini filiculam vocant. eius radix (inquit Plinius) acetabulis cauernoſa eſt, ceu polyporum cirri. radicis aridæ farina naribus indita, polypum conſumit, Plinius. Polypodium radicem habet hirſutam, & acetabulis cauernoſam, ceu polyporum cirri. purgat per aluum. &, ſi quis eam contigerit, polypum innaſci affirmant, Theophraſtus hiſtoriæ 9. 4. interprete Gaza. Græcè legitur: κἂν περιάψηταί τις (id eſt, & ſi quis alligatam geſtârit,) ὥς φασιν ἐμφύεσθαι πολύπουν, addendum videtur κωλύει: id eſt, polypum innaſci prohibere aiunt. Cancer admota ipſi polypode herba, abiicit chelas ſiue pedes, Zoroaſtres in Geoponicis. In Syria herba eſt quæ vocatur cadytas, *(caſſytas potius)* non tantùm arboribus, ſed ipſis etiam ſpinis circumuoluens ſeſe: item circa Tempe Theſſalica, quæ polypodion vocatur, & quæ dolichos ac ſerpillum, Plinius circa finem libri 16. Apparet autem aliud hoc eſſe à noſtro polypodio, genus aliquod conuoluoli fortè. ſi modò rectè hæc ab eo translata ſunt. neque enim polypodium aliud apud Theophraſtum inuenio, quam filiculam Latinis dictam, arboribus & muris innaſcentem. Oppianus quidem polypum oleæ arbori adhæreſcentem, hederæ arboribus ſe implicanti comparat. Clymenum Græci plantagini ſimilem eſſe dixerunt, folliculis cum ſemine inter ſe implexis, velut in polyporum cirris, Plinius. *Herba.*

Pierio Valeriano Hieroglyphicorum libro 27. polypus pictus varias ſignificationes habet, quæ prolixiùs ab eo exponuntur: nos quoniam ex prædictis eadem intelligi omnia poſſunt, titulos ſaltem commemorabimus: qui ſunt, Rei familiaris accumulator, Omnium abliguritor, Victoria vti neſcius, Tyrannus, Moribus aliorum accommodatus. Hominem qui vtilia ſimul & inutilia malè conſumſerit, indicantes Ægyptij, polypum pingunt. ille enim cùm multa, eáque intemperanter voret, cibum in cauernas reponens congerit: & cùm vtilia conſumſerit, tum & quæ ſuperſunt inutilia abiicit, Orus in Hieroglyph. 2. 106. Et mox: Cùm verò ſuæ nationis & generis hominibus imperantem denotare volunt, carabum & polypum pingunt. ille enim polypis imperat, intérque eos primas tenet. οὗτος γὰρ τοὺς πολύποδας κρατεῖ καὶ τὰ πρωτεῖα φέρει. Atqui Ariſtoteles & alij, locuſtam à polypo vinci authores ſunt, non contrà. Et paulò pòſt, ſymbolo 114. Eum qui & aliena intemperanter decoquat, & demum ſua conſumſerit, deſignantes, polypum pingunt. Is enim ſi victu aliunde quæſito indiguerit, propria edit flagella. Inferiùs etiam inter prouerbia, adferentur quæ ad iconum & picturarum rationem referas. *Icones.*

Πρῆθμα, polypi caput, ſecundum alios cirrus, Heſychius & Varinus. caput quidem eius, quandiu viuit, duriusculum & tanquam inflatum eſt: & verbum πρήθειν, inflare ac diſtendere ſignificat. in cibo etiam inflat: nam ad caput vapores mouet, & Venerem ſtimulat. Μελίνη, ſemen milio ſimile, (panicum:) & pars quædam in polypo, Heſychius & Varinus. b.

Anguinum ouum vidi, mali orbiculati modici magnitudine, cruſta cartilaginis, velut acetabulis brachiorum polypi crebris, Plinius: vbi apparet acetabula, (quæ ab accipiendo deriuant grammatici,) à brachiis eum diſtinguere. hæc enim ſunt veluti vaſcula quædam exigua rotunda, quibus brachia exaſperantur. ſynecdochicè tamen pro ipſis brachiis poni poſſunt. Circa ilia in homine ſinuoſa oſſa vocantur acetabula, quæ coxarum capiti accommodantur, cotylas Græci vocant. caput autem coxæ dicitur cotyledon, Cælius Rhodig. Ἄλλοι δὲ αὐτῶν ἔθεον, καὶ παρὰ τὴν χηλὴν τοῦ τείχους ὑπερβάλλουσιν εἰς τὴν πόλιν, Xenophon libro 7. Anabaſ. Amaſæus vertit: Iuxtà ipſa portus latera, quæ quòd curuatis vtrinque mollibus prominent, chelas, id eſt acceptabula, Græci vocant. Sed Græcè in cancro chelæ dicuntur, in polypo nunquam. Ex omni demiſſis parte flagellis, Ouidius de polypo. Sunt ei cirri multiplices plurima in extremis prætenturis acceptabula: itémque frequentes pediculi, manúſque plicatiles, Iouius. Non laudo cirrhos cum aſpiratione ſcribi. neque enim origo huius vocabuli Græca videtur: niſi quis fortè vim faciat, & à verbo κείρειν deducat, ſiue quòd capillamentum huiuſmodi tonderi idoneum ſit, vtpote prominens vel pendulum: ſiue contrario ſenſu, quod minimè tondeatur. vnde & cirin vel cirrhidem auem aliqui nominatam volunt. Κιρρὸς quidem Græcis, color eſt, quem Latinè giluum dicimus. Arbores quædam circa rubrum mare eroſæ ſale, inuectis derelictiſque ſimiles, ſicco litore radicibus nudis polyporum modo amplexæ ſteriles arenas ſpectantur, Plinius. Circa Perſidem arbores magnæ ſpectantur, &c. quæ ſubroduntur à mari parte media, ſtántque radicibus polyporum modo, Theophraſtus. Polypodij radix acetabulis cauernoſa eſt, ceu polyporum cirri, Plinius. Doronec radix ex India affertur, ſimilis pedi polypi, Syluaticus. Varia etiam apud Græcos brachiorum polypi, quibus veluti cirratus eſt, nomina inuenio. Πλόκαμοι dicuntur à multis, & apud Varinum in Congro. πλεκτάναι apud Ælianum, Etymologum & alios. Πλεκτάνια τὰ μικρὰ πολύποδος, Eubulus dixit, diminutiuo nomine: vt à plocamis Oppianus πλοκαμῖδας. Πλοχμοὺς quidam in epigrammate. Hermolaus etiam τρίχας vocari annotat, hoc eſt crines: quo nomine Latini de iiſdem vtuntur. Τῷ μείζονι ὁ βραχύτερος (πολύπους) ἁλοὺς, καὶ ἐμπεσὼν τοῖς ἀνδρειοτέροις θηράτροις, τοῖς καλουμένοις τοῦ ἰχθύος πλοκάμοις, εἶτα αὐτῷ γίνεται δεῖπνον, Ælianus Variorum 1. 1. Cotyledones Κοτυληδόνες, ipſa polypi brachia dicuntur, per ſynecdochen, qua pars pro toto ponitur. propriè enim ſic dicuntur exigua illa cotylidiis, id eſt, vaſculis concauis ſimilia, (à quibus etiam denominantur,) quæ pronæ brachiorum parti ſubduntur, Euſtathius: Veteres omne cauum κοτύλην appellabant. vnde cotyle appellatur etiam in coxa concauitas: & inde deriuato nomine cotyledones, quæ polypi cirris adnatæ ſunt, αἱ τοῦ πολύποδος ἐν ταῖς πλεκτάναις ἐπιφύσεις. Hippocrates cotylam (id eſt acetabulum) coxæ κοτυλίδα nominat, & cotyledónas venarum ad vterum pertinentium oſcula, vt Galenus in Gloſſis ſcribit. Polypi ὀκλατόνους ἕλικας, Antiphilus in Epigrammate dixit: Iſidorus ἱμαντοπέδην: Antipater Theſſalus, πόδας. Πρῆθμα, πολύποδος κεφαλή: ἔνιοι πλεκτάνη. vide ſuprà ab initio huius ſegmenti b. *Brachia vel cirri, & acetabula.*

Ex Oppiano. Ἀμφὶ δ' οἱ μελέεσσιν ἑλίσσεται, ἄλλοτε δ' ἄλλας Παντοίας στροφάλιγγας ὑπὸ σκολιοῖσιν ἱμᾶσι Τεχνάζων, εἴ πως μιν ἐρητύσειε βρόχοισιν. Ἀμφιβαλὼν: de polypo aduerſus murænam ſe defendente. Et rurſus,

ſus, --- πουλύποδος κοτυληδόνες οὐ κατὰ κόσμον Πλαζόμεναι, κενεῇσι παλαισμοσύναις μογέουσιν. Et alibi, --- ἄχρηστιν ἐρειδόμενος κοτύλῃσι, cotylas pro acetabulis dicens, aut etiam cirris ipſis: quos alibi σπείρας, & ἀκρέμονας vocat: & αἰόλα δεσμὰ: & αἰόλα γυῖα: αἰόλα interpretor, non varia, ſed agilia & mobilia. Ἰφθίμων δολιχῇσι ποδῶν σειρῇσι πιέζων, Idem de polypo locuſtam irretiente. *Polypus crinali corpore ſegnis*, Ouidius.

c. Πούλυπον ἀκλῆς, Ἄκρα διερπύζοντα Oppianus. Et rurſus, ἕρπων, de polypo.

Ὡς δ' ὅτε πουλύποδος (φωλεοῦ) θαλάμης ἐξελκομένοιο Πρὸς κοτυληδονόφιν (κοτυληδόσι, πλεκτάναις) πυκιναὶ λάϊγγες ἔχονται: Ὣς τοῦ (Vlyſſis) πρὸς πέτρῃσι θρασειάων ἀπὸ χειρῶν Ῥινοὶ ἀπέδρυφθεν, &c. Homerus Odyſſeæ Ε. De polypo ſeipſum rodente, vt eſt in prouerbio, lege infrà in h.

d. Muræṇam fugiens polypus, ſaxum aliquod apprehendit: cuius imitetur colorem. non tamen latet hic eius aſtus muræṇam. itaque hærentem inuadit ac vorat, nec tamen remittit polypus donec ſola eius acetabula relinquantur, Oppianus.

f. Polypus antequam coquatur, plagis aliquot præmoliri indiget. Vide infrà in prouerbio, Bis ſeptem plagis polypus contuſus. Ἔπειτα πουλύπους τετμημένος Ἐν βατάνοισιν (meliùs πατανίοισιν, apud Pollucem) ἑφθός, Antiphanes apud Athenæum. Πουλύπος πλεκτὴ δ' ἄν, ἐπεὶ λήψῃ κατὰ καιρὸν, Ἑφθὴ τῆς ὀπτῆς, ἣν ᾖ μείζων, πολὺ κρείττων. Ἢν ὀπτὴ δ' ᾖ ὡς, ἑφθὴ κλαίειν ἀγορεύω, Archeſtratus. ſenſum non ſatis aſſequor. apparet autem πλεκτὴ pro πλεκτάνη per ſyncopen ab eo poſitum. Si familia fato ſuo decreſcat & intereat, nihil bulbi & polypi ad propagandam ſobolem ingeſti iuuant.

Μάτην δ' πόντου κυανέαις δίναις τραφεὶς — Φλεβὸς τροπωτὴρ πουλύπους, ἄλλους βροτῶν
Πλεκταῖς ἀνάγκαις τῆς τροχηλάτου κόρης, — Πίμπλησι λοπάδος σεμνοσώματον κύτος, Xenarchus.

πλεκτὰς ἀνάγκας interpretor retia, quorum fila nimirum nentur à puellis ad rotam aut colum. Μάλα ταχέως αὐτῶν πρίω πόλυπον, καὶ δὸς καταφαγεῖν, κἀπὸ τηγάνου γόνον. Hegemon. Ἢ πουλύποις, ἢ νῆστις ὀπτᾶται, Ariſtophanes in Theſmophoriazuſis.

h. Anthologij Græci 1. 40. exſtat epigramma Antiphili Byzantij in polypum à piſcatore in mari arreptum, & ne manus ei cirris implicaret proiectum in proximi litoris fruticetum: vbi fortè in leporem inciderit, eúmque ſuis brachiis implicatum retinuerit: Et rurſus aliud Iſidori Ægeotæ, qui polypum à piſcatore mari redditum canit, quòd leporem veluti pro ſe redimendo retinuiſſet. Antipatri Theſſali epigramma, Anthologij 1.40. legitur in aquilam, quæ polypum ſuper petra extendentem brachia rapuit, & cirris eius implicata in mare delapſa periit, De Enalo quodam ſcripſi ſuprà pagina 333. qui cùm in mare deſiliiſſet, à delphinis in Lesbum incolumis deportatus ſit. ſed plura addit Plutarchus circa finem Sympoſij ſeptem ſapientium: quæ Græcè huc adſcribam: Κύματος ἠλιβάτου περὶ τὴν νῆσον αἰρομένου, καὶ τῶν ἀνθρώπων ἀπαντῆσαι δεδιότων, μόνον (ἐν) θαλάττῃ ἕπεσθαι πολύποδας αὐτῷ πρὸς τὸ ἱερὸν τοῦ Ποσειδῶνος: ὧν τοῦ μεγίστου λίθον κομίζοντος, λαβεῖν τὸν Ἔναλον, καὶ ἀναθεῖναι, καὶ τοῦτον εἰ * καλοῦμεν. Trœzenij lege vetabant piſcari aut attingere polypum, tum ſacrum, *(alij ſcriptores non polypum, ſed pompilum ſacrum piſcem faciunt)* tum nautam, Euſtathius: & Athenæus ex Clearcho. Οὔτε τὸν ἱερὸν καλούμενον πολύπουν, οὔτε τὸν κωπηλάτην πολύπουν νόμιμον ἦν θηρεύειν. ἀλλ' ἀπεῖπον τούτων τε, καὶ τῆς θαλασσίας χελώνης μὴ ἅπτεσθαι. Polyporum hecatombe, Πολυπόδων ἑκατόμβη, apud Ariſtophanem in Acharnenſibus nominatur, ad ſplendorem conuiuij, aut inſignem edacitatem indicandum, vt meminit Eraſmus Roterod. in prouerbio, E clibano boues. Anaxandrides etiam apud Athenæum in Cotyis Thracum regis conuiuij deſcriptione πολυπόδων ἑκατόμβην nominat.

Similia. Polypo confertur adulator, vt mox in prouerbiis explicabitur. Carneades polypis Academicos aſſimilabat: Vt enim illi cirros ſuos adauctos tandem deuorare: ita & hi ſuas ipſorum demùm opiniones refutare ſolent, Incertus. Stobæus in ſermone Aduerſus literas, Carneadem hoc de dialecticis dixiſſe refert. A principali animæ facultate, ſeptem veluti partes enaſcuntur, inq; corpus extenduntur, ſicuti brachia à polypo, Plutarchus de placitis philoſophorum 4.4.& 21.

Maurus epiſcopus in libello, quem Conuiuium patris Dei inſcripſit, Pharaoni polypum apponit, propter inconſtantiam nimirum.

Prouerbia Polypi. Polypi prouerbio dicebantur olim (inquit Eraſmus Rot.) vel ſtupidi, ſtolidíque: vel rapaces, & vncis vnguibus homines. Siquidem ob eam cauſam polypo ſtultitiam tribuunt, quòd ad manum captantis vltrò mouetur: nec aliter capitur, niſi quòd non cedat. Adſcribitur autem rapacitas, tenacitásque: quòd quicquid brachiorum flagellis nactus fuerit, ſuctu trahat ac retineat, Plautus in aulularia: Ego iſtos noui polypos, qui vbi aliquid tetigerunt, tenent. Nihil autem vetabit, quò minùs polypos appellemus eos, qui ſemet in omnem habitum vertunt, omnibus aſſentantes: quos eleganter notat Phocylides:

Μὴ δ' ἕτερον κεύθῃς κραδίῃ νόον, ἄλλ' ἀγορεύων: — Μὴ δ' ὡς πετροφυὴς πολύπους κατὰ χῶραν ἀμείβου.
Pectore néve aliud cæles, aliudq; loquare: — *Proq; loco variêre, petris vti polypus hærens,* Hæc ille.

Nos plura etiam de iis quæ per polypum ſymbolicè ſignificari poſſint, protulimus ſuperiùs inter icones ex Pierij Valeriani & Ori Hieroglyphicis. *Polypi mentem obtine.* Idem Eraſmus, poſt explicata prouerbia, Seruire ſcenæ, Vti foro: Extat (inquit) apud Græcos adagium in hunc ordinem referendum, Polypi mentem obtine. quo iubemur pro tempore alios atq; alios mores, alium atq; alium vultum ſumere. Adagium natum eſt à piſcis huius ingenio, de quo meminit Plinius: item Lucianus in ſermone Menalai ac Protei, ſcribúntque colorem mutare, maximè in metu, &c. Prouerbium ſumptum eſt ex Theognide, cuius hoc diſtichon eſt de polypo: citatúrque à Plutarcho in libello περὶ πολυφιλίας:

Πουλύποδος νόον ἴσχε πολυπλόκου, ὃς ποτὶ πέτρῃ — Τῇ προσομιλήσῃ, τοῖος ἰδεῖν ἐφάνη. Id eſt,
Mentem habeas vafri polypi, qui protinus illa, — *Se quibus admôrit, ſaxa colore refert.*

Tale & ille verſus prouerbialis celebratur: Ἄλλοτε δ' ἀλλοῖον τελέθειν, καὶ χώρῳ ἕπεσθαι. Eôdem pertinet & illud, Νόμος καὶ χώρα: id eſt, lex etiam ipſa regio. Nihil autem vetat in notandis vitiis vſum adagij latiùs trahere, nempè in homines verſatili quodam ingenio natos: qui talem vbiq; perſonam induunt, quales ſunt ij, cum quibus contingit agere. Quod genus eleganter deſcripſit Plautus in Bacchidibus: Nullus (inquiens) frugi eſſe poteſt homo, niſi qui benè & malè facere tenet. Improbus cum improbis ſit, harpaget, furibus furetur quod queat. Verſipellem frugi conuenit eſſe hominem. Pectus cui ſapit, bonus ſit bonis, malus ſit malis. Vtcunque res ſit, ita animum habeat. Eupolis apud Athenæum: Ἀνὴρ πολίτης πουλύπους ἐς τοὺς τρόπους.

τρόπους. Similem quandam metaphoram Aristoteles à chamæleonte duxit, primo Moralium libro, &c. Et apud Euripidem Hecuba Polyxenam imitari lusciniam iubet, seséque in omnem vocem vertere, si quo modo queat Vlyssi persuadere, ne perimatur, Hæc Erasmus: qui plura etiam quod ad argumentum & significationem prouerbij depromit: nos quæ libuit excerpsimus. Vlysses Phæacum ingenio & moribus se accommodare nouerat, quò gratior & familiarior eis factus, quæ vellet, impetraret faciliùs. Talis & ille est, qui filium Amphilochum hortatur: Ὦ τέκνον, πουλύποδος θηρὸς πετραίου χρωτὶ μάλιστα νόον προσφέρων, πάσαις πολίεσσιν ὁμίλει. τῷ παρεόντι δ᾽ ἐπαινήσας ἑκὼν, ἄλλοτ᾽ ἀλλοῖα φρόνει. Et similiter in Iphigenia Sophocles. Νόει πρὸς ἀνδρὶ σῶμα, πουλύπου ὅπως Πέτρᾳ τραπέσθαι γνησίου φρονήματος, (*sed in his Sophoclis verbis deprauatum aliquid suspicor,*) Athenæus libro 12. Apud eundem Ion: Καὶ τὸν πετραῖον πλεκτάναις ἀναίμοσι (Eustathius legit ἀναίμονα) Στυγῶ μεταλλακτῆρα πουλύπουν χροός. Et Alcæus, Ἠλίθιον ἐστὶ, νοῦν τε πουλύποδος ἔχειν: quod quidem non in versatilem & astutum hominem, sed in stolidum conuenit, teste Eustathio Odyss. E. ita enim fatuus est hic piscis vt plerunque persequentes non fugiat, & manibus piscatoris se offerat. at neque colorem (inquit) consultò & de industria mutat: sed præ metu reuera mutatur. Basilius ille Magnus in Commentatione, quam de gentilium librorum lectione concinnauit, scitè admodum & doctè, polypum vocat adulatorem, cuius verba mollia feriunt interiora ventris. Nam vt (inquit) polypus ad speciem subiecti soli colorem permutat: consimiliter & assentator, ad voluptatem audientium variabit sententiam. quo nomine ab Hieronymo blandus dicitur inimicus, Cælius Rhod. Polypus ergo dicetur quisquis est versatilis, versipellis, incõstans, siue metu, siue aliter (εὐμετάβλητος, παλίμβολος, Eustathius:) rapax, stolidus, adulator. Est & Germanis suum prouerbium, quo mores prout commoditas postulârit mutandos, & multa simulanda, vulgò suadetur: Du must Fuchs vnd Haaß seyn: id est, Vulpem & leporem te esse oportet. Συμμεταβάλλονται τοῖς τόποις καὶ τὰ σχήματα καὶ τοὺς τρόπους, καθάπερ καὶ τοὺς πολύποδας ταῖς πέτραις φασὶν ἐξομοιουμένους, αἷς ἂν προσομιλῶσι, τοιούτους φαίνεσθαι καὶ τὴν χροιάν, Clemens lib. 3. Pædagogi. Πολύποδος ὁμοιότης, πρὸς τοὺς ἐξομοιοῦντάς πισιν ἑαυτούς, Suidas & Varinus. Hesiodus in poëmate quod inscripsit Opera & dies, velut ænigmate quodam explicuit paupertatem: Λεπτῇ δὲ παχὺν πόδα χειρὶ πιέζοις.

Ne te deprendant inopem mala tempora brumæ, *Atq; pedem premere incipiat manus arida crassum.*

Consimili figura significauit egestatem in eodem opere: ---- ὅτ᾽ ἀνόστεος ὃν πόδα τένδει. id est, *Quando pedes edit ipse suos is, qui caret osse.* Exossem vocat polypum, quòd ossibus careat. is creditus est nonnullis sua brachia rodere, cùm deest cibus. Alcæus apud Athenæum, Ἔδω δ᾽ ἐμαυτὸν ὡς πολύπους. id est, Comedo meipsum more polypi. Vnde & αὐτοφάγος dictus, Erasmus Rot. Πολύποδος δίκην αὐτὸς ἑαυτὸν καταφαγών, Suidas, Hesychius & Varinus. si legas Δίκην πολύποδος, senarius erit. Nostri eodem sensu pedem sugere dicunt, Den taapen sugen: quoniam vrsus hyeme in latibulo suo non aliunde quàm pede suo sugendo nutriri creditur. Τοὺς πολύποδας φασιν ἀθυρίας τυγχάνοντας, τοὺς ἑαυτῶν κατεσθίειν πλοκάμους, ὄψον ὥσπερ ἀληθῶς ἐμπαράσκευον τὰ ἑαυτῶν δυστυχέστατα μέλη. ἐσθίονται γοῦν οἱ τάλανες τῶν ἑαυτῶν μορίων τὰ καίρια καὶ δαιτυμόνες τῶν ἰδίων σαρκῶν ἀναδείκνυνται. Ἆρά γε Ξάνθιππε οὐ πολύπους τὴν γνώμην ἐστὶ τοῖς ὅλοις δοκεῖς; ἐγὼ μὲν οἶμαι τοῦτο σαφέστερον. ἀδικεῖς γὰρ λίαν ἀπανθρωπότατον, τὸν πατέρα, &c. Theophylactus in Epistolis moralibus. In admiratione olim fuit Matreas quidam planus (ὁ πλάνος) Alexandrinus, apud Græcos pariter & Romanos: qui feram quoque alere se dicebat, quæ ipsa sese exederet: ita vt etiamnum quæratur, quænam sit illa Matreæ fera, Athenæus. Polypi caput: in hominem varium: & in quo pariter & vitia quædam, & virtutes inuenias, cuiusmodi Catilinam describit Salustius. Competit & in rem, ex qua non parum commoditatis capere queas: sed quæ eadem nonnullis incommodis noceat. Allegoria ducta est ex eius piscis capite: quod (sicuti testatur Plutarchus in libello, cui titulus, Quomodo sint adolescentibus audiendi poëtæ) esu quidem suauissimum est, & esculentum: cæterùm somnia parit tristia ac prodigiosa, (*somnos turbulentos, occursantibus miris rerum imaginibus, Cælius.*) Vnde huius esum interdicebant iis, qui cuperent ex insomniis præscire futura: quemadmodum & fabarum, vt testis est idem Plutarchus in Symposiacis. Proinde poëticen Polypi caput vocat: in qua sicuti sunt permulta cognitu tum iucunda, tum frugifera: ita sunt nonnulla, nisi caueas, pestilentia. Porrò ex huiusmodi rebus id quod inest commoditatis, conueniet excerpere: quod noxium, vitare. (hoc est,) iuxta Simonidis doctrinam apiculas imitari, quæ præteritis reliquis, ad ea duntaxat aduolant, vnde possint aliquid ad mellificium idoneum excerpere: nec aliud colligunt, quàm quod sit vsui futurum. Prouerbium integrè refertur apud Plutarchum hoc pacto: Πουλύποδος κεφαλὴ ἔνι μὲν κακὸν, ἐν δὲ καὶ ἐσθλόν. id est, In polypi capite inest quidem malum, inest & bonum. Itidem Theognis in Sententiis de vino prædicat: Ἐσθλὸς καὶ κακός ἐσσι. id est, Bonum ac malum es. Posset ad hanc formam torqueri fabula de hasta Achillis, quæ vulneris auxilium tulit eadem quæ vulnus inflixerat, Erasmus. Δὶς ἑπτὰ πληγαῖς πουλύπους πιλούμενος, Bis septem plagis polypus contusus: dici solitum, vbi quis multo tandem malo fit emendatior. quemadmodum accidit indomitis adolescentibus, qui plurimorum experientia malorum tandem cicurantur. Conueniet & in eos, qui duriore ingenio præditi, non nisi grauibus suppliciis corriguntur. Aiunt polypum piscem captum diu multúmq; tundi cædíque solere, quo mitior fiat, & ad esum accommodatior. Author Zenodotus, Erasmus. Meminit etiam Suidas & interpretatur ἐπὶ τῶν κολάσεως ἀξίων. quoniam polypus captus multis ictibus castigari, vt emolliatur, (πρὸς τὸ πίων γίνεσθαι,) soleat. Hippocrates mulierem, cuius vterus molliri & purgari debet, polypum plagis mollitum edere iubet. Πιλαὶ (Πληγαὶ) λέγονται πουλύπου πιλουμένου, Athenæus ex Aristophane.

Cum exossis suũ rodit pe[illegible]. Polypi caput.

DE CÆTERIS POLYPI GENERIBVS, AVT *saltem nominibus diuersis.*

Osmylum quanquam cum ozæna & bolitæna eundem esse apparet, distinxi tamen aliqua ex parte: quoniam nominum etiam, non modò rerum rationem habere soleo, vt grammaticis quoque, qui an nomina diuersa rem eandem significent, aliquando dubitare solent, satisfaciam. Quare & eledonam separaui: quanuis eam Rondeletius, contra Aristotelis sententiam, obseruationibus suis fretus, ab ozæna & osmylo non distinguit. Quod ad accentum, paroxytonum semper scripserim ὀσμύλος, etiamsi apud Athenæum, & alibi fortè aliquando librariorum inscitia, proparoxytonum reperiatur. In Oppiani, Æliani, Io. Tzetzis, (& aliorum fortè) libris paroxytonũ probè scribitur: & nos multis exemplis pleraq; huiusmodi no-

Osmylus.

di nomina sic scribenda ostendimus suprà in Cordylo. Polyporum genera sunt ἐλεδώνη, πολυποδίνη, βολβοτίνη, ὀσμυλος, Athenæus libro 7. tanquam ex Aristotele & Speusippo. Et mox, Aristoteles (inquit) in opere de animalibus, mollia esse dicit πολύποδας, ὀσμύλην, ἐλεδώνην. sed ὀσμύλην fœminino gen. alius (quantum memini, nisi quód ὀσμυλίαι, vox deprauata apud Hesychium reperitur) nemo dixit. Ὀσμυλία (malim Ὀσμυλίας, vt Αἰνείας) genus est piscium, quod vulgò ozæna dicitur. est autem species polypodis, quæ inter caput & cirros fistulam (αὐλὸν) gerit, qua tetrum emittit odorem, Pollux libro 2 vbi etiam verba hæc Aristophanis recitat: Τεταπόμενον εἰς τὸ ὕψος λαβεῖν ὀσμυλίδια, καὶ μαινίδια, καὶ σηπίδια. Athenæus eadem citat è fabula Danaidum, vt inquit: non osmylidia tamen, sed osmylia quotuor syllabis scribit, quod magis placet. Wottonus osmylian mænulas sepiolásque venari, ex hoc loco non rectè transtulit. Ὄζαινα, ὀσμύλιον, Θούριοι, Athenæus. hoc est, Thurij ozænam piscem vocant, quem cæteri Græci osmylion. Osmylia Ὀσμύλια, è polyporum genere sunt, qui ozænæ dicuntur: & alij quidam pisciculi viles, Hesychius & Varinus. Ὀσμυλίαι, βολβιτίναι, θαλάσσιοι, Iidem. sed legerim potius Ὀσμύλοι. masculino gen. aut fœminino ὀσμύλαι, si quis contendat: (nam & aliæ quædam polyporum species hoc genere efferuntur, vt polypodine, eledona, bolbitæna:) apud authores quidem fœmininum non legitur, quod sciam, vt paulò antè dixi. De voce βολβιτίναι, paulò pòst. Io. Tzetzes Variorum 5.25. ὀσμύλον per ypsilon piscem vocat, polypi instar amphibium, & oliuas ac ficus (similiter) appetentem, ὀσμίλον verò per iôta, (sicut ζωΐλον, τρωΐλον,) ὀζῶδη, id est fœtidum. Smylas apud Alexandrum Trallianum legimus, vbi fortè osmylas reponendum: vt annotauimus suprà paulò post initium Corollarij primi de Lacerto: ad initium paginæ 469. Quis non miretur Polyporum varietatem? nam horum alius tetram odoris fœditatem habet: alius nomine Osmylus benè olet, & nihil muscosius *(propiore moscho odore)* sensi: quem hac ætate Græci Moschitem appellant: Massilienses Muscum, ex ea odoris suauitate, quòd muscum non leuiter non modò viuus, verùm mortuus etiam oleat. Is qui eum vel ocultissimum fert, circumstantes suauissimè permulcet. in arcis ad imbuendas grato odore vestes reponitur. Gracilioribus est brachiis, quàm cæterorum genus Polyporum, Gillius. ego Rondeletij & Bellonij sententiæ subscribo, qui polypi speciem vnam tantùm odore insignem, aliis grato, aliis graui, faciunt. Octapodia *(id est polypi,)* sepiæ, polypi moschitæ, difficulter concoquuntur, Psellus libro 1. de diæta. Accepi olim piscem Moscharolo Venetiis dictum, polypo paruo similem esse, & in cibo lautum. haud scio an idem sit qui Italis circa Genuam Muzaro vocatur, Græcis hodiè Gopos, si benè memini. Germanicum eius nomen fecerim, ein Bisemkuttel. nam Bisem moschum odoramentum nobis significat. Kuttel verò Germanica vox anglis, pro sepia priuatim in vsu, toti malaciorum generi rectè accommodatur. Polypos & Osmylos in siccum egressos æstiuo tempore, ex maritimis arboribus frugiferis fructus subripientes, (scandunt enim per truncos, & ramis se implicant,) sæpè agricolæ & deprehendunt, & pro direptis fructibus pœnas ex comprehensis sumunt: Ælianus, ex Oppiano nimirum, qui osmylum etiam vt polypum, maris cauernas incolere tradit. Vide suprà in Corollario Polypi C. De morsu etiam osmyli nonnihil venenato, diximus in Polypo G. circa finem.

Ozæna & Bolitæna. Ozænam eundem esse osmylo, de quo proximè scripsimus, Pollux, Athenæus, Hesychius authores sunt: quibus eruditi hodiè astipulantur. Polyporum generis ozæna, dicta à graui capitis odore, Plinius. Ozænam Aristoteles ozolin (ὄζολιν) & bolitænam videtur appellasse. ea frequens est in Laconia, quæ regio nunc Zaconia dicitur: dicta quòd ea vox odorem illum & virus graue significat. Theodorus ossolem conuertit, Massarius. Nautili genus alterum constat exiguo corpore, facie simile bolitænis, Aristoteles. Bolitænas non alit Euripus, Idem. Videtur autem βολίταινα scribendum cum acuto in antepenultima, vt ὄζαινα, τρίαινα, ἀρίταινα. habent enim hæc vocabula vltimam breuem, penultimam productam: quam, si accentum reciperet, circunflecti oporteret. Apud Athenæum bolbotine, βολβοτίνη, scribitur.

Bolbotine. Species (inquit) polyporum diuersæ sunt, heledona, polypodine, bolbotine, osmylus, vt Aristoteles tradit. Ego bolbotinem ab osmylo nomine tantùm differre puto. apud Aristotelem quidem, in iis quæ extant, nihil huiusmodi legimus, & forsan polypodine quoque, πολυποδίνη, non alia fuerit species.

Polypodine. Forma quidem nominum in ινη Græcis patronymica est: vt Adrastine, Adrasti filia. & fortè polypodine, ceu polypi species minor, vt filia ad matrem, à paruitate hoc nomen inuenit. Ὀσμυλίαι, βολβιτίναι, θαλάσσιοι, Hesychius. malim, Ὀσμύλαι, (vel Ὀσμύλοι,) βολβοτίναι, ἰχθῦς θαλάσσιοι. Est autem iôta penultimæ longum in patronymicis (& similibus) in ινη. Κούρη Μαρτίκτης καλλισφύρου Εὐηνίνης, Iliad. 1.

Bolbidium. Nec alia putârim Bolbidia Hippocrati dicta, forma diminutiua. nam libr. 2. de morbis muliebribus, laudat polypodia, *(id est paruos polypos, ætate nimirum, non specie, vt mihi videtur,)* & bolbidia parui polyporum generis, in vino & oleo cocta, si vterus ad coxam auersus fuerit. Rursúsque eadem similiter præparata, aut sepiolas, ad menses ciendos. Et rursum in eiusdem mali curatione: Ad vesperam (inquit) mazam cœnet: si verò Panem voluerit, & bolbidia parui polyporum generis, & sepiolas paruas, in vino ac oleo coquito, & edenda dato. Βολβιτία (lege Βολβίδια) τὰ ὑπὸ τῶν πολλῶν βομβύλια προσαγορευόμενα. γένος δέ ἐστι τῶν μικρῶν πολυπόδων, Galenus in Glossis. Est & narium vlcus ozæna, de quo in Polypi philologia diximus. Oris fœtorem ozen Græci vocant. Vnde & ozænitim nardi quoddam genus apud Gangem nascens, virus redolens, Plinio videtur appellari. sed ozen cassiæ speciem Aëtius vocauit, Massarius.

Eledona. Eledona, ἐλεδώνη, polypi species est Aristoteli, crurum prolixitate à cæteris differens: & quòd vna ex mollium numero simplicem acetabulorum ordinem agat, non vt cætera duplicem, Aristoteles. Ἐλεδώνη, ὁ πολύπους, Hesychius. Apud Athenæum etiam libro 6. ἐλεδῶναι scribuntur, & nominantur inter alios pisces: libro septimo autem ἑλεδώνη, cum aspiratione. Εἴδη δ' ἐστὶ πολυπόδων ἑλεδώνη, πολυποδίνη, &c. vt superiùs recitaui. Et mox: Aristoteles in opere de animalibus, mollia esse inquit, polypos, ὀσμύλην, ἑλεδώνην. Gillius etiam, Massarius, & Wottonus Heledonam cum aspiratione scribunt. Grammatici ε. ante λ. attenuari docent, neque excipiunt eledonam: etiamsi hoc nomen ἀπὸ τοῦ ἑλεῖν, id est à comprehendendo compositum videri possit: vnde & ἑλεδανὸς fortè deriuatum, quod nomen vinculum significat, spiritu tamen tenui in Græcorum lexicis scribitur. Ἐλεδόνη *(sine aspiratione, & cum o. breui in penultima)* genus est polypodis, quæ cotyledonam vnam *(vnum cotyledonum ordinem)* habet, pedibus septenis, authore Æliano, Suidas & Varinus. ego in iis quæ extant Æliani, nullam eledonę mentionem inuenio. Vocatur autem eledone, ἀπὸ τοῦ ἑαυτὴν ἔδειν, quòd ipsa se rodat, ita vt lambda in hoc nomine redundet. vnde & Hesiodus, ὅτ' ἀνόστεος ὃν πόδα τένδει,

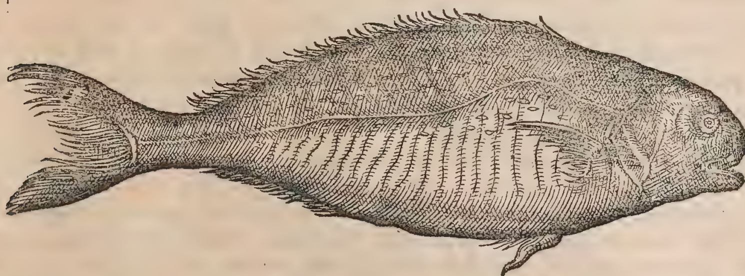
πόδα τείνει, Suidas, & Cælius Rhodig. Sed authores idonei plerique polypum simpliciter, non eledonam priuatim hoc facere scribunt. Δελιδώνη, ὁ μυλαῖος ἰχθῦς, Hesychius & Varinus: sed pro ὁ μυλαῖος, legendum fortè ὀσμύλος, vel ὀσμυλίας. Helidonam genus Polypi, nostræ ætatis Græci Halidonam corruptè nominant, Gillius. idem osmylum à Græcis hodiè moschitem appellari dixit. quamobrem diligentiùs inquirendum, sítne vnus piscis osmylus & eledona vt Rondeletius putauit. fieri potest vt species aliqua polypi reperiatur in Græcia, circa Gallicum & Ligusticum mare ignota. Chelidon, χελιδὼν, piscis polypo similis, succum continet, qui bonum colorem præstat, & sanguinem *(vt hæmorrhoides, menses,)* mouet, Diphilus. Mihi omnino non alius hic piscis quàm eledona, videtur: nam & delidona, vt suprà dixi, nomen pro eodem reperitur. Vide suprà in Chelidonia, elemento C. ad finem paginæ 222.

De NAVTILO Polyporum specie, in N. Elemento dictum est.

CRICOS animal aquatile describitur ab Alberto, libro. 24. operis de animalibus: in alphabetico Aquatilium catalogo: & rursus KYLOZ. vtrunque cum testaceis & mollibus confundere videtur. nam & testam eis attribuit: & quædam mollibus attributa ab idoneis scriptoribus, vt pedes habere, venari pisciculos, adhærere petris, &c, & quòd kylos duorum sit generum, minor edendo, maior non item. Aristoteles polypum maiorem edulem facit: minores varios edi nedat. Cricos (inquit Albertus) dextrum pedem perparuum habet, sinistrum verò magnum & longum. Aristoteles quidem locustam & cancros omnes, chelam dextram grandiorem valentiorémque habere author est. Verùm his ne tantillum quidem immorarer: nisi sperarem interdum Arabica aut Persica nomina animalium quorundam collatis scriptorum locis expiscari me posse: sed plerunque spe mea frustror, cùm pleráque à Græcis deprauata deprehendam, & quædam adeò absurdè, vt vix coniecturæ locus supersit. à Græcis enim Arabici scriptores sumserunt, ad suos characteres, ad suas terminationes detorta: ab his rursus Latini quidam interpretes, minimè Latini, sed & huius & Græci sermonis imperiti. vnde passim in illorum libris & rerum & nominum magna confusio.

PISCES quidam sunt informes: velut quod corio est quasi suillo, magnitudine fermè elephantis: suillo etiam capite, pedibus loraceis, sine dentibus, paruis oculis. sub ventre duo foramina habet iuxta caudam. Cauda prælonga: brachij mensura latiore: quam mensuram longitudine & latitudine implent singulæ auriculæ. corio crassiore quàm digitus sit. Forsan è polyporum genere est, Cardanus lib. 10. de Subtilitate. Mihi diuersa planè à polypis natura videtur. pedes loracei, fortè & corium suillum, polypum referre videri possunt. Sed dentibus caret, quos polypus habet. Cauda polypo non conuenit. auriculæ aquatilium, sicut & exanguium nulli. Ego hoc animal suprà in Corollario Orthragorisci descripsi, Aloysij Cadamusti verbis: qui id loripes fuisse scribit, non autem loraceis pedibus. Sed cum loripes claudum significet, pedes verò nullos Cadamustus ei attribuat, nescio quo sensu loripedem dixerit. Cete illud vastissimum (inquit Scaliger aduersus Cardanum) quod elephantis descriptum magnitudine, ais, esse forsan de genere polyporum, manifestè leuitatem prodit ingenij tui. Cui suillum caput assignabas, Suem potius faceres. Nam polypo, non vt suibus rostrum, sed vt sepiæ: cuidam generi, vt psittaco beccum est. Vide etiam infrà ad finem Corollarij de Porcis marinis.

DE POMPILO RONDELETIVS.

ΠΟΜΠΙΛΟΣ piscis dicitur ab Athenæo, Æliano, Oppiano, aliísque Græcis. Plinius quoque libro 9. A
cap. 15. huius meminit eodem seruato nomine, & à quibusdam inter thynnos numerari scribit. Verùm hi meo quidem iudicio similitudine decepti fuerunt. Pompilus enim alius est à thynnis & pelamydibus, etsi eis quodammodo similis sit.

Pompilus piscis est pelagius, squamis carens. A branchiis ad caudam linea magna curua ducta, à qua ad B
ventrem lineæ multæ transuersæ interpunctæ descendunt. Supra lineam dorsum varium est, & maculatum. Os est medium, dentes parui pro corporis magnitudine. Pars quæ supra & inter oculos est flauescit. auríque colorem æmulatur. Pinnas habet quatuor, duas ad branchias, duas in ventre. Aliam à podice ad caudam. In dorso aliam. Cauda in vnicam definit non diuisam, neq; crescentis lunæ figurâ thynnorum pelamydúmque modo.

Hunc verum esse pompilum quem depinximus, rationes aliquot demonstrant. Nam hic pelagius A
est piscis, & circa naues frequentem esse in pelago, eásque comitari certè experientia comprobatum. Prætereà varius est, superciliis aureis, pelamidi similis. Quæ omnes sunt pompili notæ à veteribus traditæ. Athenæus lib. 7. ex Dionysio Iambo: Pompilus pelagius est piscis, circa naues frequens cernitur, similis pelamydi, varius, ποικίλος. Callimachus eodem authore aurea supercilia habentem, & sacrum piscẽ appellauit. *(Callimachus pompili nomen nõ exprimit, sed simpliciter nominat ἐν ὀφρύσιν ἱερὸν ἰχθῦν: quibus verbis aliqui auratam intelligunt. Itaq; vt pompilus Rondeletij superciliis aureis sit, quod ei facilè credimus: veteres tamen*

Pompilum verum se protulisse

id de

id de eo expreßè non tradiderunt. Verba Athenæi sunt, Καλλίμαχος τὸν χρύσοφρυν, ἢ μᾶλλον χρύσιον ἐν ὀφρύσιν ἱερὸν ἰχθῦν, *subaudi* καλεῖ *vel* ὀνομάζει.) Et Clitarchus: Nautæ pompilum sacrum piscem nuncupant, quòd ex pelago deducat naues ad portum vsque. Eadem planè Ælianus de pompilo. *Lib.12.cap.43.* Rarus est admodùm apud nos piscis, ita vt vulgare nomen nullum invenerit, nisi quòd pro pelamyde venditur.

COROLLARIVM.

A Thynni sæpè nauigia velis euntia comitantes, mira aliqua dulcedine per aliquot horarum spacia & passuum milia à gubernaculis non separantur, ne tridente quidem in eos sæpiùs iacto territi. Quidam eos qui hoc è thynnis faciant, pompilos vocāt, Plinius. Græcè πομπίλος scribitur paroxytonum, à πομπή: vt ab ὀργή, ὀργίλος. dicitur enim παρὰ τὸ πέμπειν vnde & πομπὸς, Eustathius. --- πομπῇ δ' ἐπεφήμιξαν οὔνομα νηῶν, Oppianus de hoc pisce. Aliâs pomphilus dicitur, Hermolaus. Ego in Græci quidem Æliani de animalibus libri 2. capite 15. πόμφυλος reperio, mediam syllabam φ. & υ. constituentibus. Gillius pompylum vertit per py in medio, neutrum placet. nam & Ælianus alibi (lib.15 capite 23.) πομπίλος scribit, & alij quos hactenus vidi omnes: & deriuationis ratio & analogia ita scribi postulant. Pompilus piscis quibusdam idem videtur qui aurata, vt pluribus scripsi suprà in Corollario de aurata H.a. nos cum Rondeletio aliísque eruditis tum priscis tum nostri seculi, distinguere malumus. Massilienses piscatores hunc non ignorantes, corruptè Pampalū vocant, Gillius. Germanicum nomen si quis requirat, fingamus: ein Leitfisch/ein Schiffleiter/ein Schiffgesell: quoduis enim ex istis, idem quod Græcis pompilus significat, id est piscem comitem, vel nauium comitem. Recentiores quidam pompilum imperitè cum nautilo confundunt, Plinij verbis (deprauatis scilicet) seducti, quibus nautilum ab aliis pompilum vocari legitur: cùm non pompilum, sed polypi ouum legi oporteat, vt Rondeletius ex Aristotele obseruauit.

B Pompilus animal est marinum, amatorium, varium, pelamydi simile: Eustathius, ex Athenæo nimirum.

C Pompili pisces pelagij, omnium maximè piscium, quos auditione accepimus, in ima sede maris versari solent: siue ipsi terram malè oderunt, siue hæc illorum odio tenetur. Hi autem sic circum naues altum secantes, tanquam amicas, concursant, eásque huc illuc saltantes stipant. Et homines quidem qui naui vehuntur, quantum à terra absint, prorsus ignorant, & ipsi etiam nautæ à vero aberrare solent. At pompili tanquam sagacissimi canes, qui propinquam præsentiunt prædam, sic terram non longè abesse, antè multò sentiunt, idcirco non tanto ampliùs studio nauium tenentur, longiùs eos vt persequi comitando velint: sed quasi signo ad abeundum sublato, frequentes in altum redeunt. Vnde nautæ continentem, tametsi fascibus non eam assecuti, sed à Pompilis eruditi, propinquam esse sentiunt, Ælianus de animalibus 2.15. Et Oppianus lib.1. Halieut. vnde ille mutuatus est: Pompili (inquit) pelagij pisces, quos venerantur nautæ, à comitatu nauium sibi nomen inuenerunt, mirificè enim, & peculiari quodā studio ergà naues in alto vectas afficiuntur: & cursum earum sequuti circunsiliunt, alij ad latera, alij ad puppim, ad proram alij: perseuerantq; adeò, vt non spontè eos comitari putares, sed vinculo ad nauim astrictos trahi, Vbi verò terram præsenserint, rursus vniuersi retrorsum (tanquam à meta ad carceres) redeunt, relictis nauigiis. hinc

E nautæ terram propè esse certò agnoscunt. Ex eodem comitante, placidum & tranquillum mare futurum, tanquam fausto & fœlice socio, coniiciunt. Vmbra gaudent hippuri & pompili. quamobrem iniectis in mare arundinum fascibus, appenso lapide quo firmentur, sub illas (mari innatantes) colliguntur, & facilè hamis capiuntur, vt in Hippuro ex Oppiani Halieuticorum 4. retuli.

H Ex Athenæi libro 7. Telchiniacæ historiæ conditor, (siue is Epimenides Cretensis est, siue Teleclides, siue alius quispiam,) delphinos & pompilos sacros pisces esse tradit. Est autem pompilus animal amatorium, (*ad amoris philtra efficax existimatum, Nic. Leonicenus Variorum 3.9. vbi pleraque hæc ex Athenæo conuertit, quanquam ipse [lapsu memoriæ puto] Pausaniam authorem citet,*) tanquam & ipse Cœli sanguine (ἐκ τοῦ οὐρανίου αἵματος) prognatus vnà cum Venere. Hinc Nicander in Oetaicis:

Πομπίλος, ὃς ναύτῃσιν ἀδημονέουσι κελεύθους   Μηνύσαι φιλέρωσι, καὶ ἀφθόγγῳ περ ἀμείνων.

(*fortè,* Μηνύζας φιλέρωσι, καὶ ἄφθογγός περ ἀμυμών, *aut alio quopiam modo, quo sensus & constructio constet.*) Meminit eius & Alexander Ætolus: Πηδαλίῳ ἄκρῳ ἐπὶ πομπίλος ἀνιοχεύει, Καὶ τὰ κάτω κατόπισθε θεοῖς ὑπὸ πομπίλος ἰχθῦς. Et Pancrates Arcas in libro cui titulus Opera marina, cùm prædixisset: Πομπίλος, ὃν καλέουσιν ἁλίπλοοι ἱερὸν ἰχθῦν: narrat, non modò Neptuno hunc piscem, sed etiam incolis Samothraciæ diis sacrum & charum esse. Ob eamq; causam piscatorem olim nomine, (sicut dicitur) Epopeum, ex Icaro insula profectum, ætate iam affectum, quòd aliquando cùm nihil aliud piscium præter Pompilos cepisset, eosdem cum filio comedisset, protinus huic pisci meritas impietatis pœnas persoluisse. Etenim cetacea belua facto in eius piscatoriam impetu ipsum in conspectu filij deuorauit. (*Eadem repetiit Ælianus 15.23. sicut & ea quæ sequuntur.*) Item, vt addit idem Pancrates, Pompilum hostili odio Delphini persequuntur: neque hoc ipsum tamen impunè faciunt. Cùm enim hunc gustauerunt, discruciantur & conuelluntur continuò: & quòd furore inflammati consistere non queunt, idcirco in litora expelluntur, atque fluctu eiecti à mergis aut cornicibus marinis gauiísque exeduntur, & conficiuntur. & aliquando à viris qui ad cetarias assident capiuntur, (παραινομοῦνται, *vox videtur corrupta, Ælianus omisit.*) Κωβιοὶ εἰνάλιοι, καὶ πομπίλοι ἱεροὶ ἰχθῦς, Timachidas Rhodius. Πομπίλε ναύτῃσιν πέμπων πλόον εὔπλοον ἰχθῦς Πομπεύζας πρύμναθεν ἐμὰν ἀδελφὰν ἑταίραν, Corinna vel quisquis poematij in ipsam relati author est. Cæterùm Apollonius Rhodius siue Naucratites, dicit Pompilum aliquando hominem fuisse (πορθμέα, id est portitorem, Ælianus: θαλασσουργόν, id est piscatorem, Athenæus.) & cùm puellæ (inquit) Apollo amore teneretur, (*Ocyrhoës Imbrasi fluuij filiæ, &c. pluribus rem describit Athenæus, recitatis etiam Apollonij versibus:*) eámque rapere conaretur: hæc autem effugiens Miletum venisset, & Pompilum precibus obsecrasset, vt se traiiceret: is quidem paruit. at verò Apollo sese ostendens, hanc quidem rapuit, nauim autem in lapidem, Pompilum in sui nominis piscem conuertit. (*Meminit Eustathius quoque in Homerum.*) Dionysius cognomine Iambus in libro de dialectis: Audiuimus (inquit) piscatorem Eretricum, aliósque multos pompilum piscem sacrum vocantes.

Pompilus

Pompilus apud Grammaticos omnes penultimam corripit: Ouidius produxit, his verſibus in Halieutico inter pelagios:

Tuq; comes ratium, tractiq; per æquora ſulci, Qui ſemper ſpumas ſequeris pompile nitentes.

Πομπῆες, ὁμόςολοι, Oppiano. Sacri etiam epitheto dici poſſunt: vel ſacri piſces per antonomaſiam, *Epitheta.* quamuis dubiam: cùm & alij piſces ab aliis ſacri appellentur.

Pompilus nauigia vſque in portum comitari & deducere perhibetur, Nic. Leonicenus, ſine authore. nam veteres, cùm terram etiam à longè præſenſerit, naues relinquere aiunt.

Καὶ πομπίλοι ἱεροὶ ἰχθῦς, Timachidas: tanquam ſeruatores nauigantium, Euſtathius & Varinus in Ἱερός.

DE PORCIS PISCIBVS.

PORCI vel Sues piſces quidam dicti ſunt, quod adipe aut lardo terreſtrium modo pleni ſint: alij à voce & grunnitu: alij à corporis aut partis alicuius ſimilitudine: quidam opinor à ſpinis dorſi, ſetarum inſtar rigentibus: vt quorum meminit Plinius. Inter venena (inquit) ſunt piſcium porci marini ſpinæ in dorſo, cruciatu magno læſorum. remedium eſt limus ex reliquo piſcium eorum corpore. Aggregator ex Plinio non limum, ſed carnes ipſius porci remedio eſſe ſcribit. *Porci Plinij.* Spinæ dorſi troge (*porci*) piſcis marini inferunt cruciatum magnum, cui medetur fel ipſius, Arnoldus in libro de venenis. Χοῖροι, id eſt Porci, à Tarentino inter piſcium marinorum genera reponuntur. Eſca ad porcos ab eodem deſcripta, interprete Lacuna, recipit ſeſami drachmas iiij. capitulorum alliorum drachmas ij. carnis coturnicis muria conditæ, opopanacis, ſingulorum tantundem. Quæ omnia (inquit) excipiens ſordibus gymnaſiorum contundito. vtitórque illis paſtillorum inſtar compactis.

CAPRISCVM Athenæo memoratum, piſcem marinum, (μῦν aliqui vocant. Vide in Mure piſce ſu- *Capriſcus.* prà) Rondeletius eundem porco Strabonis, quem inter Nili piſces recenſet, exiſtimat, quòd ſpinæ ei in dorſo acutiſſimæ noxiæq; ſint. A noſtris (inquit) & Siculis porco vocatur. Vide ſuprà, pagina 181.

Ab hoc differt APER piſcis, Græci κάπρον vocant: cuius aliam iconem Rondeletius, aliam Bellonius *Aper.* dedit. vtranque poſuimus ſuprà, pagina 61. Rondeletij ſanè aper, piſcis eſt marinus: quem hyænæ, vel porci vel caprisci (quo cum plurima habet communia,) ſpeciem eſſe coniecerim. Χοῖροι, id eſt porci, qui inter Niloos piſces ab Athenæo & Strabone cenſentur. fluuiatiles ne tãtùm ſint, an è mari fortè in Nilum immigrent, quærendũ eſt. item an perca fluuiatilis minor, de qua ſcripſimus ſuprà, cùm piſcis ſit rotundus, ſpinis in capite noxijs, porcus ſit Strabonis. hæc enim illi attribuit. Vide ſuprà in Perca fl. minore, & in Cernua fl. & in Corollario de Mugile C. Ariſtoteles ſolos piſcium vocales eſſe dixit σκάφρον, καὶ τὸν ποτάμιον χοῖρον, id eſt caprum & fluuiatilem porcum, Athenæus. Euſtathius hoc loco repetito pro σκάφρον legit σκάρον. ego quoniam χοῖρον ποτάμιον apud Ariſtotelem non inuenio, eundem eſſe conicio cum apro (capron Græci dicunt) Acheloi, quem Ariſtoteles hiſtoriæ 4. 9. vocalem exiſtimari ſcribit, vt & alios complures, quos illic nominat, omnes marinos, præter chalcidem fortè lacuſtrem, & aprum fluuiatilem. κάπρος quidem & χοῖρος pro ſynonymis accipi queunt. Hunc caprum fl. Ariſtot. in Acheloo amne vocalem facit, Plinius etiam grunnientem. In Danubio cum alij piſces, tum porci (χοῖροι) capiuntur, Ælianus. Gylliſci, Γυλλίσκοι, piſces quidam ſunt Heſychio & Varino. Γύλιος quidem (ſicut & γρύλλος) porcus eſt. vnde fortè γυλλίσκος diminutiuum, porcellus, vt hys etiam & hyſca, de piſce, eâdem ſignificatione. *Gylliſci.* Nicander congros, aliter gryllos vocari ſcribit. *Gryllus.* Itali plerique hodiè grillum nominant, teſte Bellonio, muſtelæ marinæ ſpeciem, quam Rondeletius ophidion. Vide etiam ſuprà de hoc vocabulo pag. 96. in Corollario de Aſellis muſtelinis. Chirin (*Chœri potiùs*, Χοῖροι) id eſt, porcelliones piſces, Syluaticus. noſtro quidem ſeculo percam fl. minorem aliqui porcellionem nominant, in Germania inferiori præſertim: Itali verò ſturiones paruos marinos. Cheriſcaria inter Strymonis fl. piſces Bellonius nominat: quæ vox vulgaris, forſan porcellus ſignificat.

Χοιρίναι conchæ non aliæ videntur, quàm quæ hodiè Porcellanæ vulgò dicuntur. Vide ſuprà in Co- *Chœrinæ conchæ.* rollario ad Porcellanas ſiue Conchas Venereas, ab initio, pagina 283. & non multò ante finem eiuſdem, pag. 285. Τῶν δὲ ςρόμβων καὶ χοιρίων (*lego* χοιρίνων, *vel* χοιρινῶν) καὶ τῶν λοιπῶν κογχυλίων αἱ ποικίλαι ἰδέαι, καὶ πολὺ διάφοροι τῶν παρ' ἡμῖν, Androſthenes in præternauigatione Indiæ. De Porcellanis vaſis vulgò dictis, rara quædam & cognitione digna Iulius Cæſar Scaliger exponit, Exotericarum exercitatione Titulo 93. Nihil cum porco aut ſue puto commune habet Πόρκος Græcè dictum Iſtri animal: de quo Varinus in Lexico ſic ſcribit: Πόρκος animal eſt ad (παρὰ) Iſtrum fluuium, id eſt, Danubium: quadrupes, membrana tenui incluſum, (περιεχόμενον:) quæ inflata vtrem repræſentat: & natat ea attenuata, (καὶ νήχεται ἕως ἂν λεπτυνθῇ, *Πόρκος.* ſubaudio, τὸ ζῶον, vel τὸ δέρμα:) inque terram egreditur, & ſubitò (ἀθρόον) refrigeratum moritur. Eſt etiam πόρκος inſtrumentum piſcatorium, cuius meminit Plato in Sophiſta, his verbis: Κύρτους δὴ, καὶ δίκτυα, καὶ *Inſtrumentum piſcatorium.* βρόχους, καὶ πόρκους, καὶ τὰ τοιαῦτα, ἐκ ἄλλό τι πλὼ ἕρκη δεῖ προσαγορεύειν. Aliqui non rectè rete interpretantur, alij κύρτον, id eſt, naſſam: Plato enim ſimul tanquam diuerſa nominare voluit. ἔστι δὲ σχοινίς πλέγμα: hoc eſt, inſtrumentum quoddam è viminibus contextum eſt, Varinus & Suidas. Meminit etiam Diphilus τοῦ πόρκου: Θᾶττον πλέκειν κέλευε τῶν πόρκων πυκνοτέρους. Vocabant autem πόρκον, διὰ τὸ περιλαμβάνειν καὶ ἀμπέχειν τὸν εἰσδυόντα ἰχθῦν: ἢ ἀπὸ τοῦ οἱονεὶ περικεῖσθαι. Hinc & πόρκης (vt Χρύσης: apud Suidam & Varinum aliquoties non rectè πόρκος, vt λόγος, in hac ſignificatione ſcribitur) apud Homerum vocatur annulus, ferrum, ſiue cuſpidem haſtæ (epidoratidem) cum haſta coniungens & firmans. --- περὶ δὲ χρύσεος θέε πόρκης. Περκώδη dicuntur omnia rotunda & κρικώδη, (ex annulis compoſita, vel annulis ſimilia,) nam πόρκης annulus eſt, Euſtathius. Πόρκον eſſe puto genus retis naſſæ ſimilis, cuius os rotundum eſt, & circulo vimineo firmatum. naſſa enim propriè eſt Latinis, quæ Græcis κύρτος, & è viminibus aut iuncis conſtat: πόρκος verò è filis & maculis vt retia. noſtri Vrſam nominant, ein Bären. & aliam eius ſpeciem rotundiorem, quæ non vt naſſæ & porci in vado relinquitur, lapidibus grauata: ſed anſam è ligno oblongam habet, vt à piſcatore tenente per aquam agatur & impellatur ein Storbären. Capiuntur purpuræ paruulis rariſq; textu veluti naſſis, in alto iactis. ineſt iis eſca, &c. Plinius. Varinus tale inſtrumentum κημὸν appellat. Vide in Equo H.e. inter Quadrupedes viuiparas. Latinè aliqui excipulam vel excipulum vocant. Ælianus (de animal. 17. 18.) puto φερνίον. paſtinacam incautam (inquit) piſcator phernio imprudentem ſubducit. Hinc πορκεὺς piſcator

piſcator hoc inſtrumento vtens. vide in Salpa A. Videtur & Porcus pro Phorco ſeu Phorcyne deo marino ab Alcmane dictus. Νηρεὺς, θαλάσσιος δαίμων: Ἀλκμὰν καὶ Πόρκον ὀνομάζει, Heſychius. Ὗς, porcus quadrupes, & piſcis, Varinus. Nominantur ab Epicharmo ὕες piſces: de quibus dubitat Athenæus an iidem ſint κάπρῳ, id eſt apro. Vide ſuprà in Hyæna A. Syænam piſcem Græci recentiores chœrillam interpretantur, hoc eſt porculum, Hermolaus in Plinium. Oppiano lib. 1. σύαινα inter petras leprades degit. Athenæus hos Archeſtrati verſus recitat:

ὗς (margin)

Syæna. (margin)

Ἐν δ' Αἴνῳ καὶ τῷ Πόντῳ τὴν ὗν ἀγόραζε, Ἥν καλέουσί τινες θνητῶν ψαμμῖτιν ὀρυκτήν.
Τούτου τὴν κεφαλὴν ἕψει μηδὲν προσενεγκὼν. Ἡδυσμ': ἀλλ' εἰς μόνον ὕδωρ (lego, ἀλλ' ἐς ὕδωρ μόνον) ἐνθεὶς,
καὶ θαμὰ κινῶν,
Ὕσσωπον παράθες τρίψας, κἂν ἄλλό τι χρήζῃς Δριμύδι (an? Δριμύ τι) εἰς ὄξος καταβάπτε, καὶ ἔπειγε
Οὕτως, ὡς πνίγεσθαι, ὑπὸ σπουδῆς καλαμίνων Τὴν λοφιὰν δ' ὀπτᾶν αὐτῆς, καὶ τἄλλα τὰ πλεῖστα.

Et fortè (inquit) etiam Numenius ὗν, ψαμαθίδα nominat, cùm dicit, Ἄλλοτε καρχαρίην, ὅτε ῥόθιον ψαμαθίδα. Ψαμμῖτις autem & ψαμαθὶς hic piſcis dictus videtur ab arena: & ὀρυκτὴ (actiua ſignificatione, cùm verbalia in τος paſſiuè accipi ſoleant) à fodiendo, quòd roſtro nimirum arenam fodiat, vt ſues terreſtres cœnum: vt inde ſuis nomen ei poſitum ſit: niſi quis à corporis figura dictum malit: nam λοφιὰν in eo Archeſtratus nominat. Vide etiam quæ annotaui in Hyæna quadrupede A. *Lolligo dirique ſues*, Ouidius in Halieutico.

Hycca. Hyſca. (margin)

De HYCCA ſeu HYSCA leges ſuprà in H. elemento. Hyſca, communiter Hyſcha, ὕσχη dicitur, Symeon Sethi. Gyraldus interpres, alio forſan codice vſus, ſic habet: Porculus piſcis, ſiue, vti vulgus dicit, Lyciſca, ſiue Lycina, Lupáve, (Græcè verò à Symeone ὕσκα nuncupatur,) hyſca communis piſcis vocatur. Mihi hæc nomina à Gyraldo adiecta, Lyciſca inquam & Lycina, ſuſpecta ſunt: eóque magis, quòd alibi quoque non ſatis probatum in huius libelli (Symeonis de alimentis) conuerſione interpretem eum deprehenderim.

Syagrides. (margin)

SYAGRIDES quoque Athenæo inter piſces ſunt, alij quàm Synagrides nimirum. eſt autem ſyagros Græcis fera, quæ Latinis aper. Polybius libro 34. de Luſitania ſcribens, ait quercus (βαλάνους) illic in mari plantatas eſſe, quarum fructu veſcentes thynni pingueſcant. quare non temerè thynnos, ſues marinos dixeris, Athenæus. Centrinen in Galeorum genere Itali & Maſſilienſes porcum vocant, vel porcum marinum. Plures hodiè obeſi piſces, & qui præpingue abdomen habent, porci à piſcatoribus appellantur. Hermolaus in Corollario iulides ait vocatos eſſe porcos: Iouius, neſcio quàm rectè: hyccam quidem pro iulide Hermippus Smyrnæus accipit. Truye (id eſt, Porca) Mediolani vocatur, piſcis quidam ſimilis ſcardulæ (leuciſci fl. ſpecies, Gardonum Galli, noſtri Schwal appellant:) & Truega Maſſiliæ piſcis diui Petri.

Thynni. Centrines. Iulides. (margin)

Orthragoriſcus. (margin)

Appion maximum piſcium eſſe tradit Porcum, quem Lacedæmonij orthragoriſcum vocant. grunnire eum cùm capiatur, Plinius. Vide ſuprà in O. Elemento.

Hippopotamus. (margin)

Hippopotamum Conſtantinopoli alij porcum marinum, alij bouem marinum vocant, Bellonius.

Syacion. (margin)

Συάκιον, genus piſcis, Suidas. Symeon Sethi eas in nutriendi facultate rationes ſyacio adſcribit, quas alij ferè rhombo & Gyraldus interpres ſyacion aliquos rhombum putare ſcribit. Quære ſuprà inter Paſſeres, in Rhombo F.

Porcus mar. d. Ambroſio. (margin)

Gulo porcellum amat, vt comedat, Ambroſius in Dominica paſſione. videtur autem porcelli nomine piſcem quempiam lautum intellexiſſe. Idem in Hexaëmero Iudæos marinis porcis veſci ſcribit, quibus terreſtribus non veſcantur, Iouius. Porcinam dicunt mercatores balænæ ſalſamenta, Scaliger. Germani Oceani accolæ, & angli quoque & Galli à Germanis mutuati, Delphinum Meerſchwein/hoc eſt, marinum ſuem appellant. Phocæna circa Oceanum Gallicum frequentiùs capitur, quàm Delphinus: communi tamen cum eo nomine Marſouin dicitur: quamuis id nomen phocænæ magis conueniat, (vtpote pinguiori:) Delphino tamen etiam roſtrum eſt longius, & porcino ſimile, vt ſcribit Bellonius. Phocænam apud Friſios Brunfiſch appellari ex Guil. Turneri literis nuper intellexi: quod nomen tamen alibi etiam aliis cetis attribui puto. Albertus alicubi phocam ex genere porcorum marinorum eſſe ſcribit: nimirum quia lardum habet, quod tamen pleriſque cetis commune arbitror. Veneti & Adriatici porcellos ſeu porcelletas, minuſculos Sturiones marinos appellant. Porcini generis piſces eſſe ſturionem, (quem hyccam, quaſi ſuculam aliqui putauerunt,) attilum in Pado, & in Danubio antacæum, ſiue marionem vt quidam volunt, (quem Bohemi Wyz vocant, Germani Huſſ/quaſi Hys, quod eſt Sus: Itali moronam, quòd ad marionem accedit: Germani ſcropham Moor appellant, Cretenſes Marin:) inque mari delphinum, quaſi δέλφακα, id eſt, porcum adultum maſculum, Sigiſmundus Gelenius ſentiebat: cuius hac de re verba ex epiſtola ad nos repoſui in corollario de Acipenſere H. a. Porcus marinus eſt qui vocatur ſuillus, quia dum eſcam quærit, more ſuis terram ſub aquis fodit. circa guttur enim habet oris orificium, & niſi roſtrum arenis immergat, paſtum non colligit, Iſidorus. Puto autem ſuillum ab Hiſpanis ſturionem vocari, vnde vicinitate nominis aliqui decepti, eundem eſſe ſilurum contenderunt. Hiſpania omnis ſturionem ſulium appellat, Iouius. Porcus marinus Alberti, alius & nobis ignotus eſt. Porcus marinus eſt piſcis eſculentus *(inquit Albertus citans Plinium, qui tamen Porci marini piſcis non aliter meminit quàm quod venenatas in dorſo ſpinas habeat)* porco magna ex parte ſimilis. Capite enim ſimilis eſt porco, *(Phocænæ hæc conuenire videntur,)* & linguam ſimiliter ſolutam habet. Partes etiam interiores & coſtas vt porcus. Tota ferè caro eius tranſit in pinguedinem. Voce tamen differt à porco. in dorſo eius quædam ſpinæ ſunt venenum efficaciſſimum habentes, Sed fel eius *(limus ex reliquo piſcium eorum corpore, Plinius)* eſt remedium contra puncturam ſpinarum illarum. Hoc animal labore magno victum conquirit. in fundo enim maris fodit terram ſicut porci: vnde hunc alium eſſe apparet à Porco, (Meerſchwein puto intelligit, quem tamen ipſe Phocænam aut Delphinum eſſe ignorauit,) quem nos ſic appellare conſueuimus. Hæc Albertus: videtur autem porcum illum, quicunq; eſt, non ex hiſtoria aut tanquam viſum, ſed ab aliis deſcriptum memorare: nam vt alia pleraq; ex neſcio quo de naturis rerum authore, ita hæc etiam deſcripſit: & omnino Plinij porcum cum eo confundit.

Delphinus & Phocæna. (margin) **Stario, &c.** (margin) **Suillus.** (margin) **Porcus mar. Alberti.** (margin)

Piſcis porcello ſimillimus. (margin)

Haud procul Maſſilia piſcis captus eſt porcello ſimillimus, ſi ſine cauda crura habuiſſet, Scaliger. Iconem apri

nem apri cetacei, ex Olai Magni Gothi Tabula (quanuis ea quod ad huiuſmodi picturas parum fidei meretur: non quòd ea animalia in eo mari non eſſe, ſed quòd non huiuſmodi putem) dedimus ſuprà inter Cete, pagina 207. & mox ſequente pagina Hyęnam cetaceam (vt nos appellauimus) porco terreſtri ſimilem, &c. Rondeletius huius Tabulæ authoris, & qui eum imitatus eſt Munſteri, picturas cum aliâs, (vt in Leonino monſtro ſuprà recitauimus,) tum porci marini reprehendit. Herill Germanicè dictam beluam, quæ capite aprum refert: & corium habet munitum ceu conchis pectinum, deſcripſi ſuperiùs inter Cete, in Capite De Cetorum nominibus Germanicis, &c. pagina 215. Schweynwal; id eſt Cetus porcinus in Oceano Germanico appellatur, paſſus triginta longus, menſis abdicatus. Ad inſulam Cimbubon captus piſcis eſt ſuillo capite, cum geminis cornibus. Reliquum corpus vnico oſſe compactum fuit. In dorſo ſpecies erat puſilli ephippi. Etiam in mediterraneo alius ſuis capite, ſed abſq; cornibus, Scaliger. Sus eſt in Oceano Æthiopiæ, vegetis craſſitudine, teres, oblongus: capite, roſtro, oculis ſuillis: longis auriculis, *(Rondeletius in Leonini monſtri mentione aures patentiores, contra aquatilium naturam, arbitrio pictoris factas ſuſpicatur:)* cauda bipedali, corio craſſo, vt ſuibus. carne item candida & pinguiſſima, Scaliger. Nos hunc cetum in Corollario Orthragoriſci deſcripſimus ſuprà, Aloyſij Cadamuſti verbis. Cardanus in Opere de Subtilitate immeritò an polyporum generis ſit dubitat. Idem de rerum Varietate 7.37. Eſſe (legimus) in freto Magalliano piſcem nauicula maiorem, eademq; duplò longiorem: corio, capite oculiſq; ſuillis, auribus elephantis, abſque dentibus: cauda lata, cubitóque longiore.

Aper cetaceus. *Hyæna cetacea.* *Herill.* *Schweynwal.* *Sus cornuta.* *In Æthiopiæ Oceano.*

Porphyrion Πορφυρίων, auis quædam & piſcis, Heſychius. Vide ſuprà inter Cete diuerſa, pag. 202. de Porphyrio ceto.

Premades, vel Premnades, vel Premnæ, vel Prenades. Vide mox Primadiæ.

Primadiæ piſces ſemel tantùm (quod ſciam) apud Ariſtotelem nominantur, Hiſtoriæ 8.15. αἱ πριμαδίαι, genere fœmin. à recto πριμαδία. mox enim ſequitur ἰλυῶ δ' ἔχουσαι ἐν τῷ νώτῳ φαίνονται. & haud ſcio an vllius alterius piſcis terminatio ſimilis ſit. nam in ίας quidem maſculina non pauca ſunt. A Gaza Primadæ tribus ſyllabis conuerſum eſt. Primadæ (inquit, hyeme) in cœno ſe abdunt, cuius rei argumentum eſt, quòd neque eo tempore capiuntur: & dorſo fæculento, pinniſque adductis, oppreſsiſque ſpectantur. Verno autem tempore prodeunt, & appropinquant ad terram coëuntes, parienteſq;: quo tempore fœtu grauidæ capiuntur, tempeſtiuæque tantiſper eſſe putantur. Autumno verò & hyeme deteriores ſunt. Simul etiam mares pleni ſemine genitali (lacte appellato, per id tempus cernuntur: itaque præſtant ad vſum,) prole adhuc parua difficilè capiuntur: adultiore, iam larga captura propter infeſti aſili ſtimulum eſt. In his verbis quæ parentheſi incluſimus: quanuis non legantur in Græcis Ariſtotelis verbis: ſequi tamen ad ea quæ dixit videntur.

Premades, & Premnæ, piſces quidam ſunt thynnis cognati, Heſychius & Varinus. Verba Græca ſunt hæc: Πρημάδες καὶ πρῆμναι, εἶδος θυννώδους ἰχθύος. Τειχιάδας δὲ καὶ τὰς πρημάδας (aliâs πρημνάδας) τὰς θυννίδας ἔλεγον, Athenæus. Vide infrà in Corollario de Sardina A. Ab Oppiano Halieuticorum primo inter pelagios cum orcynis & cybiis prenades per n. nominantur: Ὀρκυνῶν γενεὴ καὶ πρηνάδες (al. πρημνάδες, in vetuſtiſſimo codice Saluiani) ἠδὲ κυβεῖαι. Suidæ etiam & Varino Πρηνάς pro genere piſcis memoratur, vltima circunflexa, malim acuta, vt Pallas, Παλλάς: quo cum & genere & inflexione congruit. Πριμαδίας Ariſtotelis, Wottonus pelamydes eſſe coniicit: fortè quòd & thunnis cognatæ ſint, & ſimiliter infeſtentur aſilis: & in cœno (à quo factum pelamydi nomen) deliteſcant: Atqui Oppianus libro 1. Halieut. pelamydes primùm litorales facit, deinde prenades pelagias, vt dixi.

Prepontes piſces à ſolis Oppiano & Æliano memorantur. Vide ſupra in Ouibus marinis.

Prestis vel Pristis belua, ſuperiùs cum Phyſetêre eſt.

Prospantamii videntur à Tarentino nominari piſces quidam. ſed deprauata eſt dictio, quam reſtituimus in Gryte, Elemento G.

Psammodytes in Callionymo eſt.

Psari piſces optimi ſunt, qui frequenter eſitati pulchritudinem faciunt, & ſtomachum valdè corroborant, Kiranides libro 4. in Ψ. litera. Pſar quidem vel pſaros Græcis ſturnum auem ſignificat: pro piſce verò nomen idem vſurpatum, hactenus apud probatum auhorem nullum inueni. Nomen hoc auibus à varietate coloris factum videtur: vnde & equi pſari cognominantur. Græci recentiores in compoſitis quibuſdam hoc nomine vtuntur, tanquam ſimpliciter piſcem ſignificante: vt in Chriſtopſaro, pro fabro: & Petropſaro, pro orpho Bellonij: & Flaſcopſaro, pro orbe: & Scyllopſaro, pro galeo cane. Verùm hæc ab opſario potiùs compoſita mihi videntur: quo nomine Græci (præſertim recentiores) piſcem nuncupant, vt veteres opſon: ſicut in Opſo copiosè oſtendimus. Opſarium vulgò etiamnum pro piſce dicitur, Euſtathius. Hodiè vulgò ψάρι proferunt.

Psenas Suidas interpretatur piſces: Ψῆνας, τοὺς ἰχθύας. Alioqui psênes Græcis dicuntur, culices quidam ficarij, qui in caprificos immiſſi, eas maturant.

Romani genus omne piſcium coloratorum nomine Psittaci, Pauonis, Turdi, vel Merulæ (minùs tamen rectè) vocare conſueuerunt, Bellonius.

Psoropetali, piſces viles Ψωροπέταλοι, ἰχθύες εὐτελεῖς, Heſychius & Varinus. dubitari quidem poteſt, vná ne quædam ſpecies, an piſces viliores omnes ſic appellentur.

Psorus vel Psygrus. Vide ſuprà in Leprade.

Psyllus. Quære Pulex.

Psylon Ariſtotelis in Fullone eſt. ſic enim Gaza tranſtulit.

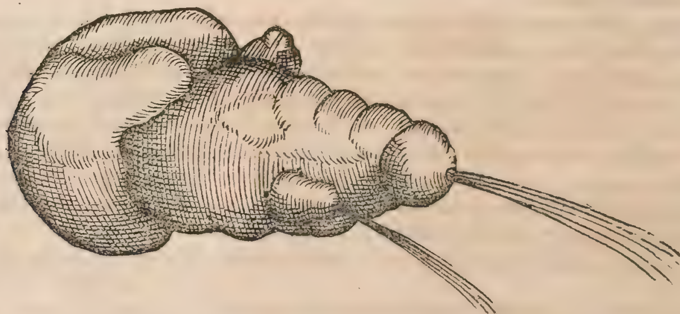
DE (PVDENDO MARINO, SIVE) MENTVLA *marina, Rondeletius.*

A MENTVLÆ marinæ nullus veterum, quod quidem legerim, mentionem fecit præter Athenæum. *Lib. 3.* Κολύβδαιναν δ' εἴρηκεν Ἐπίχαρμος ἐν τοῖς προεκκειμένοις, ὡς μὲν Νίκανδρός φησι, τὸ θαλάττιον αἰδοῖον. Colybdænam dixit Epicharmus loco antedicto, vt Nicander ait, Mentulam marinam. Sed Colybdæna ex crustaceorum est genere, vt in libro de crustaceis annotauimus. Horum igitur exemplo id Zoophytum quod hîc proponimus Mentulam marinam vocamus, eius figura & specie maximè nos ad id impellente: atque etiam vulgari appellatione, qua Massilienses & nostri vtuntur.

B Quantum ad integumentum attinet, testaceis annumerari debet, non crustaceis, vt mentula marina Epicharmi. Corio enim duro constat vt Tethya. Quùm viuit intumescit ac distenditur: post mortem flaccescit. Foramina duo habet, quibus aquam trahit, & reiicit. Partes internæ indiscretæ sunt. Multa huiusmodi Zoophyta circa Stœchadas insulas capiuntur. Varia sunt, alia viridia, alia nigricantia, alia flauescentia.

DE ALTERA (PVDENDI, SIVE) MENTVLÆ *marinæ specie, Rondeletius.*

NEQVE Zoophytum istud à Mentulæ contractæ forma multùm distat, si eam cum scroto accipias. Ex dura quidem testa constat, sed veluti cartilaginea, spissa, rugosa, perspicua. Foramina à sese seiuncta duo habet, quibus aquam reiicit, quùm comprimitur. Partes internas indiscretas habet veluti reliqua Zoophyta.

DE EODEM BELLONIVS.

A Genitale marinum vulgus Italicum Cazo marino, Græcum Psoli nuncupat.

C (F) Exangue maris purgamentum est: solutum vagatur, sed eius ea est natura, vt à piscibus aliis minimè tentetur, neque à quoquam in cibo expetatur. Litorale est, neque alibi reperitur quàm vbi Patellæ, Ricini & Vertibula degunt.

B (C) Genitale ex hoc dicitur, quòd teres sit, pedem longum, & mediocris brachij crassitudinis: distendit se ac contrahit hirudinis in morem, vnde & ei nomen inditum est: quinetiam rufi coloris est. Iners, nec nisi serpendo incedit, aspectu toroso, Nympheæ radicis similitudine: Semper ad ima sidit: nunquam natat: contrectatúmque in seipsum contrahitur, ac cornu duritiem habet, vixque acuta cuspide pertundi potest: alioqui permolle, dùm sua sponte mouetur: Suas promuscides quando vult exerit, atque ita constringit, vt ex pedali longitudine vix sex digitos longum appareat. Acetabulis quæ in promuscidibus habet, lapidibus hæret: in quibus plusquam quatuor millia nonnunquam annumeres. Ex anteriore autem capitis parte rursus crinitas emittit veluti arbusculas acetabulis plenas, quibus quicquid palpat, ad os adducit. quod tam amplum aperit, vt vel integram conchulam admittat: vescitur enim omni conchyliorum genere. Eius recrementa viscida sunt ac lenta, albissima, copiosa: quæ ita tandem indurantur, vt cum fidibus de duritia & neruea firmitate certare possint. Os in gyrum officulis dentatum habet, præterea nullis ossibus alibi præditum. Ab ore gula in stomachum defertur, quo modo in Erinaceo marino dictum est: reliqua vt intestina circumponuntur in gyrum, quæ vix obseruari possunt.

haud genitale marinum. Alia sunt purgamenta marina quæ genitale viri imitantur tum specie, tum magnitudine, sed pinnis subnexis binis loco testium.

Lumbricum

Lumbricum marinum & terreſtrem refert, *(Id nimirum quod primo loco deſcribit.)* Nam lumbricus C ſeſe contrahit, vt ex ſeſquipedali longitudine orbicularis ferè fiat.

COROLLARIVM.

COLYBDÆNAS Epicharmus nominat, his verbis: Ἐντὶ δ᾽ ἀστακοὶ, κολύβδαιναί τ᾽ ἔχουσαι ποδία μικρὰ, τὰς χεῖρας καὶ μακράς, κάραβος δ᾽ τὤνυμα: locuſtam ſcilicet (id eſt carabum) ſignificans, quem aſtaci nomine Archeſtratus, dixit: carabi enim nomen nuſquam vſurpat: vt in his quoque verſibus. ---- ἀλλὰ παρεὶς λῆρον πολλοῦ ἀστακὸν ὠνοῦ: Τὸν τὰς χεῖρας ἔχοντα μακρὰς, ἄλλως τε βαρείας: Τοὺς δὲ πόδας μικροὺς: βραδέως δ᾽ ἐπὶ γαῖαν ὁρούει. Intelligit autem colybdænæ nomine Epicharmus, vt Nicander vult, pudendum marinum: vel, vt Heraclides in Opſartytico, ſquillam, Athenæus libro 3. Colymbænæ cum gammaris, ſquillis, ſepiis, &c. ſtomachicis in cibo conueniunt, apud Galenum de compoſit. medic. ſec. locos 8. 4. Rondeletius vrticam paruam hodiè à Græcorum vulgò colycænam dici ſcribit: à Gallis culum aſini.

Colybdæna. *Colymbænæ.*

Piren Numenij, de quo ſuprà diximus pudendum marinum maſculum, aut aliquam eius ſpeciem ſignificare videtur. *Piren.*

Holothuria vnde ſint appellata, nondum inueni explicatum. θούριον inter alia impetuoſum ſignificat, & ſalacem, id eſt, procliuem ad libidinem: & θορνύσθαι verbum, libidini operam dare, θορὸς genituram. Holothuria quidem à Rondeletio exhibita, præſertim ſecunda ſpecies, genitalis virilis quandam ſimilitudinem præ ſe ferunt: vt holothurium, dictum videri poſſit, quaſi toto corpore ſuo ad huiusmodi ſpeciem conformatum: vel holothurium, pro halothurium, à mari. *Holothuria.*

Haleſurion pro genitali marino accipi videtur, quaſi ἁλὸς οὐρὰ, id eſt, marina cauda. Vegetius quoque zoophytis quibuſdam marinis caudam adnumerat. Vide Haleſurion ſuprà, Elemento H. Eſt & piſcis nomen ædœon, (αἰδοῖον,) quod & nos genitale nuncupamus marinum, à nonnullis haleſurion Græcè dictum: quanquam haleſurion ſunt qui pro callionymo piſce capiant, Hermolaus in Corollario. quod ſi ab ἅλς, quod mare ſignificat, compoſitum eſt vocabulum, vt videtur, haloſurium meliùs dixeris, vt, & Haloſydna, Haloſachne: nam Halipleumon à datiuo eius nominis componitur. Vrena à Rondeletio & Wottono inter piſces ignotos nominatur: quod nomen vbi legerint neſcio: niſi fortè huiuſmodi aliquod deprauatum apud Plinium repererunt. Angli pudendum marinum maſculum Pyntylfiſſhe appellant.

Haleſurion. *Cauda.* *Vrena.* *Pyntylfiſſhe.* *Mentula alata.*

Quam nos pennam marinam, noſtri piſcatores, formæ extremi alterius ſimilitudine inducti, Mentulam alatam vocant, Rondeletius. Meminit & Bellonius. Item Albertus: Sunt in mari (inquit) animalia quædam ſimilia veretro virili: ſed loco teſticulorum habent alas creſcentes, quæ prominentia ſua efficiunt teſticulos. Imperfecta ſunt, tardi motus, nec viuunt niſi in aqua.

Pudendi marini vtriusque ſexus meminit Apuleius Apologia 1. nominat autem virile, veretillam, *(malim Veretillum genere neutro, vt ſit diminutiuum à veretro:)* & muliebre, viaginal, *(fortè virginale, vel vaginal:)* quod ab indocto quodam interfœmineum appellatum reprehendit. Hæc friuola (inquit) pleraque in litoribus omnibus congeſtim & aceruatim iacent. Oſtreum quoddam vnius conchæ inuenitur, quod habet ſpeciem virilis virgæ inferiùs: & aliud eiuſdem generis, quod habet ſimilitudinem vuluæ muliebris: non tamen hæc ſunt inſtrumenta coitus in eis, ſed partes corporis ipſorum. huius oſtrei concha refert cochleam, & eſt ſpinoſa extrinſecus, in cibo gratæ & delicatæ carnis. in eodem ſæpiùs margaritæ reperiuntur. abundat autem in litore maris Germanici & Flandrici, Albertus. Rondeletius nullam huiusmodi cochleam deſcripſit: ſed quartam vrticæ ſpeciem, quæ inſtar holothuriorum teſtis alienis adnaſcatur, & maximè purpuris, (quæ ſunt cochleæ ſpinoſæ.) inquirendum igitur vrticæ ne aut holothurij ſpeciem aliquam intellexerit Albertus. cuius etiam alibi verba hæc ſunt: Eſt genus quoddam oſtrei, cuius ſpecies vna virgam, altera vuluam præ ſe fert: & vocatur apud Germanos inferiorum marium Billegen. mihi hoc nomen hactenus inauditum eſt, & eius ratio incognita. Locus eſt in Ariſtotelis de hiſt. anim. 8. 30. vbi Ariſtoteles de anguillis ſcribit, eas quæ fœminæ appellentur præſtantiores haberi: non eſſe autem verè fœminas, ſed aſpectu tantùm videri. Pulmonem marinum Itali voce obſcœna potam marinam, vt & Græcum vulgus Mogni, vocant: quòd partibus verendis admotus, pruritum ac venerem, imò etiam ampullas excitet, Bellonius. ſed Rondeletius vrticæ genus hoc facit, pulmonem marinum eſſe negat. Nos Germanicè tum eam vrticæ ſpeciem, quam Itali potam, tum exhibita à Rondeletio pudenda, & ſi quid aliud in mari eandem ſpeciem præ ſe fert, Meerſchaam vel Seeſchaam/ id eſt, pudendum marinum nominabimus: virile priuatim, Seeſtert. Miſit ad me aliquando Cornelius Sittardus, cum aliis quas Romæ nactus erat picturis, pudendum aliqua ex parte ſimile illi quod ſecundo loco Rondeletius dedit, colore è luteo ſubuiridi. Maſſa quædam informis videtur, retrorſum vbi craſſior altiórque eſt, veluti cornu paruum, rugoſum, extenditur: oppoſita pars humilior ceu in glande colis foramen oſtendit, idq; rubicundi coloris, ſi pictor non fallit. Hoc in Italia prope Romam rarò capi, nec eſui eſſe aiunt. Ab eodem accepi, quod epipetron vocabat. depictum id, vt effigies repræſentat, maſſa quædam eſt informis, ſpongioſæ & cauernoſæ ſubſtantiæ, ſex digitos longa, ſeſquidigitum lata: inæqualis & tuberoſa, multis ceu acetabulis compacta: colore partim nigricans, partim rubeſcens, & albicans alicubi. Hanc apud me picturam cùm Bellonius videret, pudendum marinum ſibi videri dicebat. Naſci puto circa petras maris, eisq; hærere: vt inde aliqui epipetron nominare voluerint. ſed zoophytum hoc eſt. Veterum verò epipetron, herba eſt, quam Ariſtoteles etiam ſuſpenſam, multo tempore vigere tradidit. Ponam iconem poſteà repertam in fine libri.

Pudenda vtriuſque ſexus. *Pulmo marin.* *Epipetrum.*

Paruum quendam piſciculum viridem, quem Rondeletius puto decimam Turdorum ſpeciem facit, Priapum regis alicubi in Italia vocant: & Galli Narbonenſes quidam hirundinem aut congenerem piſcem, ex iis qui volant, penem volantem. Cremonenſis interpres Kiranidæ pulmonem marinum interpretatur cunnum marinum.

PVLCHER à Gaza conuerſus eſt, pro Callionymo Ariſtotelis.

DE PVLICE MARINO, RONDELETIVS.

CVM maris purgamentis aliquoties reperi beſtiolam tenui cruſta intectam, quam hîc depinximus, B quæ facie homunciones ridiculè pictos, vel ſimiam repræſentat: aliis partibus locuſtæ ſimilis eſt, in

 cauda

cauda appendiculas habet locustæ & squillæ modo. tam exigua est ut particulæ corporis nisi ab oculato discerni(non) possint, ob paruitatem negligitur.

A Hanc puto esse ψύλλον θαλάττιον, id est, pulicem marinum, de quo Aristoteles libro 4. de hist. cap. 10. quùm de piscium somno agit. Pisces vel manu facilè caperentur dum dormiunt, nisi à pediculis & pulicibus vexarentur. Nunc verò si somnum diutiùs capiant, noctu ab innumera multitudine illarum bestiolarum occupati absumuntur. Gignuntur eæ in profundo mari tanta fæcunditate, vt escam ex pisce confectam, si diu in imo manserit, totam corrodant, atque piscatores sæpè escam demissam glomeratis vndique his bestiolis perinde vt globum recipiunt.

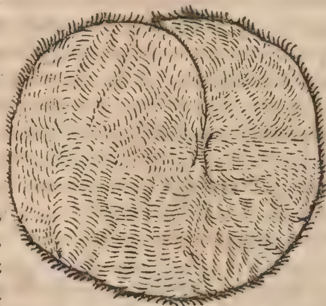
Gignuntur & in stagnis marinis similes.

COROLLARIVM.

Scolopendræ marinæ vulgò pulices marini dicuntur. nam infestant pisces eodem modo, quo nos pulices terreni, Niphus. Sed longè alias à pulicibus scolopendras marinas Rondeletius nobis ostendit. Psyllus marinus animal minimum est, quo vtuntur piscatores. salit autem per litus. Hic cum psyllij herbæ seminibus octo in pelle vel panno ligatus & ad collum suspensus, rigorem tertianum fugat, Quòd si psyllos marinos multos cum aqua marina coxeris, & asperseris vbi multi sunt pulices, euanescent. In lapide psorite, qui & pôrus dicitur, sculpe psyllos marinos tres sub calamo viridi manentes, & reclude radicem herbæ psyllij. hoc amuletum da puero cadenti, & qui dentes teret. Si piscator psyllum gestârit vigilando in die per flumen aut lacum, magnam vim piscium capiet, Kiranides libro 1. Et rursus libro 2. Psyllus qui in litoribus inuenitur, cum roseo (oleo rosato) coctus vel albo vino, dolorem aurium sanat. Psyllos, id est, pulices marinos multos in aqua marina coque cum psyllio herba. hac decoctione conspersa domo, pulices pellentur. Si piscator vtatur psyllo pro esca, multis piscibus potietur. debet autem ligari in pelle delphini. Item circa finem quarti: Psyllos marinos cum aqua marina & zolica *(conyza fortè vel psyllio vt suprà)* herba quoque: hoc decocto domum asperge, abigentur pulices. Quòd si psyllum marinum piscator ferat, multam obtinebit piscationem. Adeò nihil non gignitur in mari, vt cauponarum etiam æstiua animalia, pernici molesta saltu, aut quæ capillus maximè cælat, existant: & circunglobata escæ sæpè extrahuntur: quæ causa somnum piscium in mari noctibus infestare existimatur, Plinius.

DE PVLMONIBVS MARINIS, RONDELETIVS.

De hac icone lege authoris verba circa finem capitis.

A ΠΛΕΥ'ΜΟΝΕΣ Atticè pro πνεύμονες dicuntur ab Aristotele, pro marino zoophyto quod sponte prouenit. Latinè etiam Plinius Pulmones vocauit. Multis, inquit, eadem natura quæ frutici, vt Holothuriis, Pulmonibus, Stellis. Ab eodem lib. 32. cap. 11. idem zoophytum, vt opinor, halipleumon appellatur. Inter testacea haberi ab Aristotele lib. 5. de hist. cap. 15. rectè dicitur. Eo enim loco Aristoteles de testaceis tantùm sponte prouenientibus tractat. Id indicat initium sequentis capitis. Sed eodem modo testaceos Pulmones intelligere oportet, quo Holothuria, Tethia, & stellas, id est, corio duro contectos. Veteres de pulmonibus marinis, vt de re tum nota omnibus & vulgari scribentes, quales essent fusiùs non exposuerunt. Vnde euenit, quemadmodum in aliis multis rebus, vt qui sint nunc dubitemus. Conijcere licet Pulmones, vel à pulmonum nostrorum figura, vel ab eorundem substantia laxa, molli, foraminibus plena, nominatos fuisse. Vnde Aristoteles hist. 5. 10. spongias aplysias pulmonibus comparauit: sed an marinos, an (G) animalium pulmones intellexerit, in dubio est. Pulmonis marini cinis adalligatus, inquit Plinius lib. 32. cap 10. egregiè profluuia purgat, *(id est menses promouet.)* Et ibidem: Pulmone marino lignum si confricetur, ardere videtur. Alibi (ibidem cap. 11.) tradit Pulmonem marinum decoctum in aqua calculosis mederi, & perniones emendare. Sed ne ex his quidem qui sint Pulmones marini licet colligere.

Lib. 9. cap. 47.

Bellonius potam marinam facit pulmonem mar. Rondeletius Vrticæ genus.

Qui res marinas tractant, id Vrticæ genus quod priore parte operis nostri descripsimus, quod nostri, & Itali obscœno nomine nuncupant potes de mer, pro Pulmone marino exhibent, sed non sine errore, vt ex iis quæ de Pulmonis marini facultatibus scripta sunt, confirmare facile est. Nam pulmonis marini cinere egregiè profluuia purgari à Plinio traditum est, & decoctum in aqua calculosis perutilem esse. Quæ nostris potes vocatis conuenire non possunt: nihil enim aliud sunt, quàm substantia mollis, pituitæ concretæ persimilis, quæ in aquam abit. Quare nec in cinerem redigi, nec in aqua decoqui corpore aliquo superstite potest. Adde quòd nihil cum pulmonis figura neque cum substantia simile habet.

A B Nos cùm illa quæ saxis affixa sunt, diligentiùs rimaremur & contemplaremur, inuenimus substantiam quandam illis hærentem, corio duro & nigro intectam, intus mollem, fungosam & fistulosam, spongiarum aplysiarum modo. Ea in saxorum rimis nascitur, cuius imaginem non exhibemus, quia commodè pictura exprimi non potest.

Pulmo marinus, cuius iconem exhibuit.

Vel pulmo marinus dici potest, corpus quoddam rotundum, pilæ marinæ modo, virescens, foris substantia feltro simile, intus totum fistulosum veluti spongia aplysia. In mari aqua plenum est, & graue. extrà mare in se concidit & flaccescit. In saxorum rimis delitescit, & inter algas. Quùm verò per mare fertur, tempestatis signum est, quod de pulmone marino scripsit Plinius lib. 18. cap. 35. Pulmones Marini in pelago, plurium dierum hyemem portendunt, Hæc Rondeletius. Nos plura de pila marina infrà in Spongiis. A.

QVÆ Bellonius, & Gillius & Massarius tradiderunt, ad vrticas retuli. quoniam vrticæ species est, Rondeletio teste, quem ipsi pulmonem putarunt.

COROL-

COROLLARIVM.

Pulmo marinus Germanis eiusdem significationis vocabulo Meerlung vocari poterit. Pulmo marinus, id est, Cunnus marinus, interpres Kiranides. A

Kiranides ossa ei attribuit. B

Πνεύμονες dicuntur etiam genera quædam in mari viuentia, sed absque sensu, Hesychius. Quanquam autem zoophyta sunt, & fruticis vitam viuunt, non tamen adhærent, sed absoluta sunt, sicut etiam in plantis quædam vt epithymum & epipetrum viuere possunt: vt scribit Aristoteles & interpres eius Ephesius lib. 4. de partibus. Pulmo marinus facit crebrò omnia volatilia cœli super se conuolare, vt cùm comeditur ab eis, etiam capiat, Kiranidæ interpres. C

Pulmone marino si confricetur lignum, ardere videtur, adeò vt faculam ita præluceat, Plinius. videtur autem dicere, confricatum eo lignum ita ardere, vt sua luce faculam quoque vincat. Thitini *(lego Thynni, nam & literarum ordo consentit, & mox plura sequuntur de thynna)* oculos & pulmones marini *(marinos)* si quis triuerit, & conspexerit *(consperserit)* in tecto domus serò, putabunt qui in domo erunt, *(vel vndecunque tectum aspicientes)* se stellas videre: Si autem virgam vnxeris deambulans serò, cùm Luna non lucet, putabunt lumen de virga emicare. Si verò in muro vel in charta depinxeris feram, aut imaginem aliquam, videntes admirabuntur, Kiranides lib. 4. E

Thynni iecur tritum, mixtáque cedria plumbea pyxide asseruatum, psilothrum est. ita pueros mangonizauit Salpe obstetrix. eadem vis est pulmonis marini, Plinius. Si quis, qui nondum excesserit ex extrema pueritia, thunni sanguine illinatur, non pubescet. hoc idem torpedo & marinus pulmo efficiunt. nam in aceto putrefactæ eorum carnes, & mento aspersæ, fugam pilorum facere dicuntur, Ælianus de animalibus 13. 27. Perniones emendat pulmo marinus, cancrique marini cinis ex oleo, Plinius. Pulmo marinus recens tritus (λειανθεὶς) & illitus, podagras pernionésque emendat, Dioscorides. Pulmo marinus impositus pedibus podagras & chimetla sanat. Suffita verò ossa eius auertunt omne malum, sicut & stella, Kiranides. G

Ramices dicuntur pulmones vel hernia. Plautus Mercatore: Tui causa rupi ramices, atrum dum sputo sanguinem. Et Varro Trihodite: Priusquam in Orchestra Pythaules inflet tibias domi suæ ramices rumpit, &c. Nonius. sed in iis quæ affert testimoniis, ramicis nomine non pulmo sed bronchocela intelligi mihi videtur, Pulmunculus, paruus pulmo, vel aliquid paruo pulmoni simile. Solinus cap. 62. Sunt enim illis reciprocis quibusdam pulmunculis vestigia carnulenta. Pulmo Latinis ab Attico πλεύμων transpositis literis factus videtur, Pulmonis vitam viuere, prouerbium est in eos qui otiosam & securam nimiùm, stolidámque vitam degunt, sine sensu ferè, sine præsensione vlla futuri, sine præteriri temporis ratione. Plato in Philebo: Λογισμοῦ δὲ στερόμενον μηδ᾽ εἰς τὸν ἔπειτα χρόνον ὡς χαιρήσεις, δυνατὸν εἶναι λογίζεσθαι· ζῆν δὲ οὐκ ἀνθρώπου βίον, ἀλλά τινος πλεύμονος, ἢ τῶν ὅσα θαλάττια μετ᾽ ὀστρείνων ἔμψυχά ἐστι σωμάτων. quæ eius verba apud Athenæum quoque libro 3. sed minùs integrè citantur. Βλάκες Græci hominem nimiùm simplicis stolidíque ingenij appellant: (metaphora ducta) à pisce quodam siluro simili, sed adeò vili inutilíque, vt ne canes quidem gustare dignentur. Hinc quarto de republica *(Plato nimirum:)* Βλακικόν τε ἡμῶν τὸ πάθος, ὡς εἰ λέγοι τις πνευμονίαν, ἀπὸ τοῦ θαλαττίου ζώου ὄντος ἀναισθήτου. οἱ δ᾽ ἀπὸ τοῦ πρὸς τῇ Κύμῃ χωρίου τῆς Βλακείας, οὗ μνημονεύει καὶ Ἀριστοτέλης, Suidas. Βλακεύειν verbum etiam pigritari, tardare, & oscitanter, negligenter, segnitérque aliquid facere significat, & forsan pulmo marinus quoque, quamuis animal esse videatur, tardius tamen & pigrius est quàm animalium naturæ conueniat: vt inde Plautus fortè in Epidico dixerit: Pulmo (quòd perhibent) priùs venisset, quàm tu aduenisti mihi. Erasmus Roterod. prouerbij loco accipit, in homines lentos ac cessatores: opinor (inquit) quòd pulmo cùm perpetuò moueat, nunquam tamen loco se promouet: quod de animalium respirantium pulmone intelligit. ego ad pulmonem zoophyton adagij originem referri posse arbitror. H Prouerbia.

Est & hepar deiectamentum marinum Bellonio, hepati cocto (vt inquit) persimile, fœtidum, fragile, rubrum, porosum, &c. de quo leges suprà in H. elemento.

DE PVNGITIO.

De aculeato (vt Rondeletius nominat) pisciculo minimo, scripsi iam suprà in A. elemento, pag. 8. nunc quoniam occurrit quod addam, pungitij, quo Albertus vtitur, nominis occasionem non aspernabor: quanquam nomen ipsum, hoc est formationem eius non laudem. huius enim terminationis nomina vel à participiis passiuis præteritis deriuantur, vt fictitius, factitius: vel à nominibus, vt lateritius, excrementitius: à verbis verò præsentis temporis, nullum opinor: quamobrem analogia defendi non potest. Punctorem aut punctium dicere oporteret, qui Germanici nominis vim quàm proximè exprimere vellet. Græcè centrinen aut centriscum, aut à spinis acanthiam, id est, spinosum, aculeatum. sed galei etiam centrinæ & acanthiæ sunt, quibus cum hi pisciculi nihil prorsus commune habent: quamobrem ne committatur homonymia, centriscos potiùs appellabimus. Obscuri quidam turonillas vocarunt, origine forsan Germanica quasi turnillas, id est, spinosas. Thorn enim nobis spina est, vt Hebræis dardar. Inter ioculares piscium nomenclaturas, aculeatum reperio equitis vel regis titulo ornari, (ein Stichling ist ein Ritter/ oder ein König/) quoniam aculeos non in dorso solùm, sed ad latera calcarium instar (quibus equites vtuntur) rigentes habet. In ora Germaniæ alicubi, vt circa Dantiscum, Stechbüttel vocari, & in mari etiam esse (quòd an verum sit dubito) accepi. Angli Scharplyng vel Shaftlyng nominant. In aliis verò Angliæ locis, vt Guil. Turnerus indicauit, a Sticling / a Sticlebak / quòd in tergore aculeos habeat pungentes: & a Banstikle/ quod vsque ad ossa per carnem pungat. Theophrastus in libello de piscibus inscripto: Fossiles autem pisces (inquit) fermè fiunt, eò quòd ab inundatione fluuiorum, in locis quæ resiccantur vel oua, vel alia principia gignendis idonea piscibus relinquantur. nonnulla enim non ex ouis *(vel non ex animalibus)* oriuntur, vt anguilla & centriscus. Et hoc in Heraclea circa Lycum fluuium contingit. Hinc coniicio centriscum Theophrasti non alium esse ab aculeato nostro. primùm à corporis aculeis, vnde & nomen in plerisque linguis ei factum est. deinde quòd pisciculus sit exiguus: quod licet de centrisco non scribatur, forma tamen ipsa nominis diminutiua insinuat: & quòd fluuiatilis, A

non marinus.denique quoniam ſponte & absque ſeminio naſcitur centriſcus : quod de pungitio etiam Albertus teſtatur,cuius verba in Aculeato recitaui.

C Degunt vt plurimùm in aquis ſordidis & cœnoſis, præcipuè ad ripas: & quos illic inuenerint vermiculis veſcuntur. Pariunt menſe Maio.

D Aculeis quos in dorſo erigunt,contra alios piſces tutos ſe præſtant: quæ fortè & multitudinis eorum cauſa eſt,præter id quòd minima animalcula ferè fœcundiſſima ſunt.

F Ad cibum præferuntur Martio menſe,& initio Maij: tunc enim ouis turgent. Frigi (puto) ſolent ouis conquaſſatis immerſi.

DE EODEM, BELLONIVS.

A Spinarellam Galli Vne Epinoche vel Epinarde,Cenomani Vne Rippe, à ſimilitudine ſeminis Spinachiæ quod refert,vocauerunt. Itali Spinarolum à ſpinis quas in tergore gerit,dixerunt,Lugdunenſes Vne Artiere. Magna pars Italiæ Stratzarigha nominat: quòd quemadmodum Stratze, hoc eſt vilia linteamina,inutilis ac nullius ferè momenti ſit.

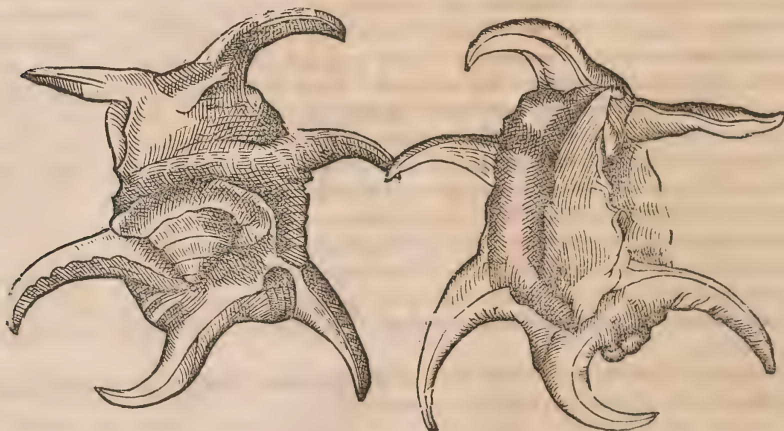
B Duo eius genera obſeruantur,vtrunque omnium piſcium fluuiatilium minimum.Hi dum in aqua degunt,aculeos quidem habent depreſſos: quos ſi ex aqua productis piſcibus vel leuiter contingas, protinus arrectos ſenties. Horum prouectior ternos in tergore,puſillus verò ſenos gerit, adeò erectos in educto piſce,vt niſi vi deprimi non poſſint. Alium quoque in lateribus habent, vtrinque vnum : ſunt de Galeorum genere, *(Re ipſa nihil eis commune cum galeis: ſed nomen fortè ſolùm cum Galeorum ſpecie centrinis:)* atque affatim in Nare fluuio,qui hodiè Nexra dicitur, capiuntur, potiſſimùm antequam immiſceatur Tiberi,ad vrbem quam Aorte vocant,paulò ſupra Otricolim : in qua etiam fricti, aliorum piſcium

F (E) modo,à plebe manduntur. Quo in loco quoties aqua paulò altiùs ſolito excreuerit,piſcatores qui ad Velini lacus oras degunt(qui hodiè Pedalucus dicitur)eò ſe conferunt,& tantam horum piſcium multitudinem capiunt,vt ad vrbes Narni,& alias circumſtantes multa onera transferant. Noſtri verò huiusmodi piſciculos ob tergoris & laterum ſpinarum tædium,reſpuunt.

DE PVRPVRA, BELLONIVS.

Purpura pentadactylus prona,Bellonij. Eiusdem Purpura ſupina.

Atqui dactyli ſex pinguntur.

A PVRPVRAM Genuenſes (quòd muricatis aculeis in orbem circumuallerur atque horreat)Ronceram vocare ſolent. Venetorum & Romanorum vulgus ab vngue odorato (quo iam inde ab ortu naturæ ſeſe quaſi concludendo tuetur) Ognellas nominat.

B Eius concha cochleam penitus referret,niſi clauata eſſet,& canalem ad latus,quà linguam exerit, haberet. Cornua limacum more attollit,atque eodem pacto ſerpit,iisdémque cornibus iter ſibi prætendit. Linguam ex tubulo canaliculato in latere procurrentem habet, quæ calloſæ huius parti adhæreſcit: cui caro ipſi teſtæ adiungitur. Eſt autem ea caro,muſculus quidam fortis ac candidus, mediæ teſtæ alligatus, quo Purpura tanquam congenito quodam operculo,carni patulæ oppoſitæ,diutiſſimè extra aquam viuit.

(C) Marinam enim aquam hauſtam aſſeruat,qua pluribus diebus refouetur ac ſuſtentatur. Caput illi cartilagineum ac durum: Os in ea parte qua ſcopulis hæret,rotundo foramine peruium,quo lapides arrodit,& in ſtomachum exugens demittit. Percepi autem ex anatome Purpuræ, in canaliculo,per quem linguam exerit, duo foramina in diuerſas corporis partes primùm delata : vt inde ad branchiarum *(teſtata branchias non habent & reprehendit hæc Rondeletius)* locum pertinerent, (quas tranſuerſas ſub grandiore ac neruoſo muſculo poſitas numero ſenas in parte corporis gibba oſtendit:) ac paulò inferiùs ſtomachum, amplum cor,erui ferè magnitudine, ſubrotundum,ad latera branchiarum ſitum. Hepar porrò viſcidum, tenaci quodam lentore præditum,vt penè viſcum eſſe appareat. Hoc Ariſtoteles papauer appellare voluit: ad cuius latus, mucus purpureus (quo olim tingebatur) apparet, in recentibus purpuris ilicò extorquendus: totus enim in demortuis perit. Quibus autem Purpuris tincturæ ſuccus apparet, eæ magnitudine mediocres ſunt,ouum gallinæ raró excedentes: quanquam nonnullis eiusdem magnitudinis nihil interdum eius appareat.

A Purpurarum teſtas Itali Porcellanas vocant, quo etiam nomine conchylij genus omne intelligunt: vnde nos quoque, detorta ad vaſa appellatione, Porcellanica vaſa nuncupamus. Vocem quoque hanc agnoſcimus

agnoſcimus in globulis, quibus noſtræ mulierculæ ſuas preces nuncupare ſolent: Patenoſtres de Porceleine vocant, qui ex teſtis maiorum Purpurarum aut muricum conficiuntur. E

Cæterùm paruæ Purpuræ vt plurimùm litorales ſunt, locis quidem ſcopuloſis natæ: in quarum teſtis totidem reperiuntur orbes, quot eas annos vixiſſe credas. C

Purpurarum caro, ſicuti & cæterorum teſtaceorum, dura eſt: atq; iis exhiberi ſolet, quibus ex malorum ſuccorum copia cibus in ventriculo corrumpitur. F

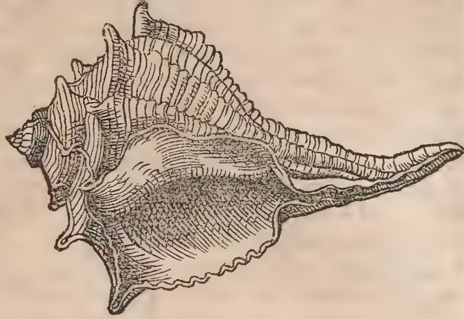
Ad Carteiam autem inueniri traduntur, Purpuræ & Buccinæ δεκακότυλοι, id eſt, quarum teſtæ decem cotularum ſunt capaces, *(vt author eſt Strabo.)* Quod genus magnarum Purpurarum pelagium eſſe conſueuit: cuius caro (vt tradit Xenocrates) cæteris durior eſſe ſolet.

DE PVRPVRA RONDELETIVS.

Purpura cum operculo, quam Rondeletius exhibuit.

Alia Purpuræ effigies, noſtra: ex Adriatico, ſi benè memini.

Πορφύρα (turbinatorum generis concha nobiliſſima) nominatur à Græcis, & πορφύρια μικρὰ Purpuræ paruæ ab Ariſtotele libro 5. de hiſtor. anim. cap. 15. Genuenſes ronceram vocant ab aculeis, Veneti ognellam: noſtri burez, mutuata, vt apparet, dictione à Murex. Plinius (lib. 9. cap. 37.) Purpuras alio nomine Pelagias appellari tradit. Purpuræ, inquit, nomine alio pelagiæ vocantur. Inde pelagium earum ſuccum tingendis lanis laudatiſſimum idem appellat. Buccinum per ſe damnatur, quoniam fucum remittit. Pelagio admodum alligatur, nimiæq; eius nigritiæ dat auſteritatem illam, nitorémque, qui quæritur, cocci. Sed hæc mihi appellatio non purpurarum omnium, ſed vnius tantùm differentiæ à loco ſumptæ videtur eſſe debere, id quod ex Ariſtotele facilè colligitur. Εἰσὶ δὲ τῶν πορφυρῶν γένη πολλά, καὶ ἔνιαι μὲν μεγάλαι οἷον αἱ περὶ τὸ Σίγειον καὶ Λέκτον. αἱ δὲ μικραὶ, οἷον ἐν τῷ Εὐρίπῳ, καὶ περὶ τὴν Καρίαν. καὶ αἱ μὲν ἐν τοῖς κόλποις μεγάλαι καὶ τραχεῖαι: καὶ τὸ ἄνθος αὐτῶν αἱ μὲν πλεῖσαι μέλαν ἔχουσι. ἔνιαι δὲ ἐρυθρὸν μικρόν, &c. Quæ ſic Gaza conuertit: Genera Purpurarum plura: & nonnullæ magnitudine augentur inſigni, vt quæ ad Sigeum & Lectum (Idæ promontoria) gignuntur. Aliæ paruæ, vt quas Euripus fert, & Caria. Pelagiæ magnæ ſcabræq; ſunt, quarum flos magna ex parte niger, ſed nonnullis rubidus puſillùm. Nonnullas ex magnis vel ad precium minæ euadere nouimus. Paruæ ad litora & oras (ἐν τοῖς αἰγιαλοῖς καὶ περὶ τὰς ἀκτάς) reperiuntur, flore rubro. Purpuras quæ ἐν τοῖς κόλποις naſcuntur, pelagias rectè interpretatus mihi eſſe videtur Gaza. Nam κόλπους τῆς θαλάσσης Græci τὰ κοιλώματα τῆς θαλάσσης appellant, & τὴν βαθεῖαν θάλασσαν. Et qualem hîc florem pelagiis tribuit Ariſtoteles, talem pelagio Plinius, ſcilicet nigricantem. A

Pelagia, nomi-dem quod purpura.

Lib. 5. de hiſt. cap. 15.

Purpura noſtra oui eſt magnitudine, non nego alibi multò maiorem reperiri. Teſta rugata, aſpera, cinerea, aliquando flaueſcente, aliquando ex viridi cinerea, intus luteo colore. In anfractus contorta eſt. Aculeis veluti clauis ordine diſpoſitis munita, primis minoribus, mediis longioribus multò, vnde Plinius clauatam eſſe Purpuram dixit, ad turbinem vſque aculeis in orbem ſeptenis ferè. Roſtro eſt longo, tubuli modo excauato, per quod linguam exerere creditur. Ante id foramen eſt rotundum, operculo intectum: quod ſeparatim depingendum curauimus, de quo etiam ſeorſum dicemus. Ex his perſpicuum eſt quàm alienæ ſint à vera Purpura aliorum picturæ, quorum hi roſtrum tubulatum, illi turbinem omiſerunt. Caro interior qualem in turbinatis antea ex Ariſtotele deſcripſimus: ſuntq; falſiſſima quæ nonnulli de Purpurarum branchiis, *(Bellonium notat,)* & aliis partibus ſe percepiſſe blaterant. B

Lib. 9. cap. 36.

Operculum.

Contra picturas aliorum.

Purpurarum genera eſſe plura iam diximus ex Ariſtotele. Earum differentiæ ſumuntur à loco, magnitudine, paruitate, floris ſiue ſucci varietate. Magnæ ſunt ad Sigeum & Lectum, paruæ in Euripo & Caria. Pelagiarum aquiloniarum flos nigricat: paruarum litoralium & auſtrinarum rubet. Earundem plura genera tradit Plinius, pabulo & ſolo diſcreta. Lutenſe putri limo, & Algenſe enutritum alga viliſſimum. Vtriſque meliùs Tenienſe in Tenei maris ora collectum. Hoc quoque tamen etiámnum leuius atque dilutius. Calculoſæ appellantur à calculo maris, mirè apto Conchiliis, & longè optimo Purpuris, Dialutenſe, id eſt vario ſoli genere paſtum. A

Genera & differentiæ.

Lib. 9. cap. 37.

De generatione Purpurarum diximus in priore parte operis noſtri (lib. 4. cap. 4.) quæ ſponte naturæ fit, ſine maris & fœminæ commiſtione, ſine ouis. Quamobrem hoc in loco improbanda eſt authoris libri de aquatilibus ſententia, ab Ariſtotelis mente alieniſſima, etiam ſi eam exponere velle videatur: quam tamen miſerè deprauat & corrumpit, vt ex eius verbis perſpicuum fiet. Vterque autem piſcis (de Buccino & Purpura loquitur) purpureum colorem fundit, eſtq; Maſſiliæ, Genuæ ac Venetiis in cibis expetitus: ſed Buccini caro Purpuræ carne durior eſt. Ambo quoque fauare dicuntur, quod ſanè hoc pacto faciunt. Qua ſub lapide prona parte oblonga, albáque deinceps pendentia diſponunt, quæ ita diſpoſita faui nomen habent, ab apum ſimilitudine. Supini autem ſub lapide ſtabulantur, quùm fauificant: quo verò tempore C

Generatio.

Contra Bellonium.

pore fauos extruunt, si incoquantur & abscindantur, oua intrò continere comperientur, quæ saliuario lentore lapidibus & cautibus ferruminant, vt inde decidere non possint, quod tam magno artificio construunt, vt nihil coaceruatum esse videatur. Hæc autem fauificatio verna esse solet. Primùm vt hæc à veritate quàm maximè abhorrere intelligas, esseq; planè ægri somnia, explicandum quomodo procreantur Purpuræ & Buccina: deinde quid sit fauare siue fauificare. Omne ostracodermorum genus expers coitus est, inquit Aristoteles lib.5. de hist. cap.15. Et cùm Purpuræ, tum etiam reliqua testis inclusa, è limo ferè & materia putrescente oriuntur. Quod & necessaria ratione confirmatur. Etenim nulla naturalis actio sine partibus ad eam aptè conformatis perfici potest: nam partibus singulis sua sunt temperamenta, à quibus facultates, & ab his actiones proficiscuntur: quas omnes corruere necesse est, imò ne esse quidem possunt, si harum fundamentum vel subiectum nullum existat. At quæ in Purpura, Buccino, turbinatisque omnibus partes sunt semini generando, continendo, emittendo, recipiendo & fouendo idoneæ? Quænam aliæ præter eas, quæ sustinendo, nutriendóque simpliciter animali destinatæ sunt? Præterea quæ commistio corporum vndique testa conclusis esse potest? Dices fortasse ex Aristotele, Genus omne ostracodermorum Vêre Autumnoq; habere ea quæ oua appellant, exceptis Echinis cibo idoneis: quippe quibus etsi per ea tempora præcipuè vbertas ouorum est, tamen nullo tempore committitur, vt ouis omnino careant, sed maximè pleniluniis diebúsque tepidis restituuntur. Hæc quidem Aristoteles prodidit, sed locus is ex alio intelligendus & explicandus est, qui legitur libro 3. cap. 11. de gener. anim. Quæ oua appellantur nihil ad generationem conferunt, sed indicio sunt melioris nutricationis, quale in sanguineis pingue est. quamobrem sapore per id tempus præstant, cibóq; laudantur: argumento quòd & Pinnę, & Buccina, & Purpuræ continent quidem semper ouum illud vocatum, sed aliâs maius, aliâs minus. Quare falsum est oua huiusmodi per similitudinem sic appellata. non ex semine, nõ ex fœminæ & maris coitu concepta, ita disponi vt faui nomen habeant, ab apum similitudine, vt hoc sit fauare siue fauificare. Est enim longè aliud apud Aristotelem lib.5. cap.15. de hist. anim. Athenæum, Plinium. Αἱ μὲν οὖν πορφύραι τοῦ ἔαρος συναθροιζόμεναι εἰς ταὐτὸ, ποιοῦσι τὴν καλουμένην μελίκηραν, τοῦτο δ' ἐστὶν οἷον κηρίον, πλὴν οὐχ οὕτω γλαφυρὸν, ἀλλ' ὥσπερ ἂν εἰ ἐκ λεπύρων ἐρεβίνθων (noster codex, ἐκ λεπυρίων ἢ ἐρεβ.) λευκῶν πολλὰ συμπλακεῖεν, (συμπαγείη, Atheneus.) οὐκ ἔχει δ' ἀνεῳγμένον πόρον οὐδὲν τούτων, οὐδὲ γίνονται (ἐκ τούτων, addit Atheneus) αἱ πορφύραι: ἀλλὰ φύονται καὶ αὗται, καὶ τὰ ἄλλα ἐκ τῆς σήψεως καὶ ἰλύος ὀστρακόδερμα. τοῦτο δὲ συμβαίνει ὥσπερ ἀποκάθαρμα, καὶ ταύταις, καὶ τοῖς κήρυξι. κηριάζουσι γὰρ καὶ οἱ κήρυκες, &c. id est, Purpuræ verno tempore eundem in locum sese colligentes, condunt quam fauaginem nominant: quæ veluti fauus est apum, verùm non ita elegans, sed quasi ex putaminibus cicerum alborum multa inter se composita, struem vnam sua cohæsione coagmentarint. Nullum iis patet foramen, neque ex iis nascuntur Purpuræ. Sed cùm Purpuræ, tum etiam reliqua testis inclusa à limo ferè & materia putrescente oriuntur. Illa verò coagmentatio fauo similis, purgamentum tam iis quàm Buccinis euenit: nam Buccinis quoque fauificare in more est. Igitur κηριάζειν, siue μελίκηραν, siue οἷον κηρίον ποιεῖν, quod est (Gaza interprete) fauare siue fauificare, vel (vt Plinius loquitur) lentorem cuiusdam cerij saliuare, dicuntur Purpuræ & Buccina, quùm emittunt lentorem quendam, siue humorem mucosum, velut à seminis natura. semen verò eorum nullum esse existimandum est. Ex eo lentore concreto & exsiccato fit congeries veluti putaminum cicerum alborum, inter se cohærentium, quam in litus eiectam pharmacopolæ quidam pro spuma maris, alij pro alcyonio falsò vsurpant. Quocirca procreantur Purpuræ, & Buccina sponte, vt alia ostracoderma, è limo & materia putrescente, vt iam dictum est: & præter saliuarium lentorem tenui humore in terram recepto. Ac quemadmodum fungorum decocto in terram effuso fungi permulti breui enascuntur: ita Purpurarum origine aliqua præcedente, multò maior copia prouenit: à singulis enim excrementi aliquid effluit, quod quidem semen non est. Atque hæc est duplex Purpurarum, Buccinorum, Mytulorum origo ab Aristotele tradita, & à nobis fusiùs explicata libro quarto prioris partis operis nostri.

Purpura & buccina quomodo procreentur.

Lib.5. de histor. cap.12.

Quomodo fauet

Lib.9. cap.36.

Reliquas actiones morésque persequamur. Quæ mobilia sunt inquit Aristoteles lib.8. de histor. cap. 2. eadem carne vescuntur. iis victus ex pisciculis est, vt purpuris: sunt enim carniuoræ, & quidem esca huiusmodi capiuntur. Plinius lib.9. cap.37. etiam alga nutriri tradit. Pascitur Purpura ait Aristoteles lib.5. de hist. anim. cap.15. exerta lingua sub operculo, quæ Purpuris digito longior est, qua tum Conchulas, (velut turbinum, quorum esca capiuntur) tum sui generis testam perforare potest. Et Plinius lib. 9. cap.36. Lingua Purpuræ longitudine digitali, qua pascitur perforando reliqua conchylia, tanta duritia aculeo est. Et alibi: Purpura vocatur, caliculatim procurrente rostro, & caliculi latere introrsus tubulato, qua proferatur lingua. Sed id diligentiùs considerandum, linguáne testas perforet. Lingua omnibus animalibus in ore est, os autem in capite, quod operculo tegitur in Purpura, atque adeò in turbinatis omnibus. In rostro igitur longo & tubulato lingua non est, sed per id eam profert, & exerit. At linguam Purpurarum & turbinatorum omnium promuscidibus muscarum, quæ inter cornua sunt, comparat, quæ firma est, torosa ac rotunda, quæque exeri potest: quam tamen si per anatomen propiùs intueare & tractes, neque ita longam, neque ita duram esse certò comperies, vt per longum rostrum testas perforare possit. Quare id fabulosum esse puto: sed eâ, quo ad eius fieri potest, exertâ, Purpuræ succos & humores aliarum Concharum exugunt, Pectinum ritu: rostro autem acuto & duro (tanquam terebello excauato) testas alias perforant.

C. reliquum. Cibus.

Linguáne testas perforet.

Tempus viuendi (inquit Aristot. histor. 5. 15.) Purpuris & Buccinis longum. annos enim circiter sex Purpuræ viuunt, & singulis annis incrementum earum patet per orbes: quibus totidem, quod annos habent, testa clauiculatim intorta in crepidinem desinit. Plinius annum vnum adiicit. Purpuræ viuunt annis plurimùm septenis. Et: Purpuræ & Buccino orbes totidem, quot habent annos.

Vita.

Lib.9. cap.36.

Nunc de Purpuræ partibus, earúmq; in cibis vel medicamentis vsu.

G Purpura vsta exiccat, inquit Dioscorides libro 2. cap. 4. dentes abstergit, excrescentias in carne cohibet, vlcera purgat, & ad cicatricem perducit. Galenus paulò fusiùs eadem docet libro 11. simplic. medicamentorum. Paulus Ægineta lib.7. cap.3. Purpuræ crematæ testis eandem vim tribuit quam pompholygi, id est, siccandi sine rosione. Aëtius libro 5. Purpurarum testæ cum aceto potæ lienes tumentes sanant, & secundas morantes detrahunt. Vstarum cinis ad eadem confert, ad quæ Buccinorum, de quibus suo loco. His

co. His addit Dioscorides lib. 2. cap. 6. Ἰόνια δὲ καλεῖται τὰ ἐπὶ τῶν κηρύκων καὶ πορφυρῶν μέσα, περὶ οἷς ἡ ἕλιξ ἐστὶ τοῦ ὀστράκου. Καὶ αὐτὰ δὲ ὁμοίως, δύναμιν ἔχοντα καυστικωτέραν τῶν κηρύκων καὶ τῆς πορφύρας, διὰ τὸ πιέζειν αὐτῶν τὴν φύσιν. Id est, Ionia vocantur Purpurarum Buccinorúmque mediæ partes, circa quas testæ volumen clauiculatim intorquetur. Cremata simili modo maiorem Purpuris Buccinisque facultatem vrendi consequuntur, quoniam apprimendi naturam obtinent. Qui locus mihi satis explicatus non videtur, etiam ab iis qui benè longa commentaria in Dioscoridem cõscripserunt. Ac primùm alij ἰόνια, alij κιόνια legunt. Qui ἰόνια legunt deductum putant vocabulum à dictione ἴον, quæ violam significat: quia Purpurarum quarundam flos violacij fit coloris, qui flos est inter papauer & ceruicem. Hermolaus κιόνια legit, id est, columellas, vt sint Buccinorum Purpurarúmque partes mediæ, quibus velut columnis & fulcris caro & reliquæ partes innitantur. Sunt autem partes hæ mediæ, partes corporis interni Purpurarum valdè torosæ & firmæ, ac fibrosæ, circa quas testæ volumina capreolorum ritu conuolui incipiunt, secundum Dioscoridem: vel quibus hæret vena illa, vel membrana florem Purpurarum continens, secundum Aristotelem, inter papauer, quod inferiore est loco, & trachelon siue ceruiculam, siue collum superiore loco. Sed præstat Aristotelis locum lib. 5. de hist. cap. 15. proferre, vt ei lucis aliquid inferamus. Τὸ δὲ ἄνθος ἔχουσιν ἀνὰ μέσον τοῦ μήκωνος, καὶ τοῦ τραχήλου. τούτων δ' ἐστὶν ἡ σύμφυσις πυκνή. Τὸ χρῶμα δ' ἰδεῖν, ὥσπερ ὑμὴν λευκὸς, ὃν ἂν ἀφαιρῶσι, θλιβόμενος δὲ βάπτει, καὶ ἀνθίζει τὴν χεῖρα. διατείνει δ' αὐτὴν ὥσπερ φλέβα. τοῦτο δὲ δοκεῖ εἶναι τὸ ἄνθος, ἡ δ' ἄλλη σύμφυσις οἷον στυπτηρίας. *(Aliter postrema verba legit Plinius: vertit enim reliquum corpus sterile.)* In cuius loci conuersione Gaza sensum quidem Aristotelis mihi videtur esse assecutus, sed obscurè locum sic interpretatus est. Florem suum inter papauer dictum & collum continent, textu spissiore, aspectu veluti membranæ candicantis, quam detrahunt. tingit hæc expressa & inficit manum. Pertinet eadem suo situ perinde vt vena: idq; flos ille celeber putatur, reliquum contextus quasi alumen est. Quæ dilucidiùs sic expressa sunt: Purpuræ florem habent inter papauer & ceruicem, quorum cohærentia densa est, coactáque. Coloris quidem aspectu membranam albam refert, quam detrahunt: pressáque tingit & inficit manum. distenditur autem vt vena: atque in hac quidem est flos purpuræ, reliqua coagmentatio est veluti alumen. Hæ sunt mediæ partes de quibus Dioscorides, quibus maiorem vrendi facultatem tribuit, quàm testis, quia tenuiorum sunt partium, celeriúsque peruadunt & permeant.

Digressio, qua explicat ionia, vel cionia quid sint.

Flos vbi.

Redit.

Ex Purpuris vstis dentifricia optima sic conficimus. Eas vstas vino extinguimus, abluimúsque: deinde aceto rosato, postremò aqua rosarum. Tum melle scillitico, vel oxymelite exceptis, & ad confectionis formam redactis, odoris boni, saporísque conciliandi causa rosas & caryophylla addimus. idem cinis cum puluere glycyrrhizæ, papauerísque semine, ex cremore hordei & pauco vino albo sumptus, pulmonibus malè affectis mirè auxiliatur, fluxiones inhibendo, & id quod iam fluxit absumendo, exiccandóque. Totæ partes internæ in oleo percoctæ mitigandi doloris vim habent. Saliuâ earundem quæ admodum lenta, siccantur & glutinantur vulnera recentia, maximè si cum pauco sanguine draconis adhibeatur.

G. reliquum. Cinu.

Internæ partes.

Saliua.

Quantum ad Purpurarum vsum in cibis attinet, vniuersè scribit Galenus: Purpuris, Ostreis, denique ostracodermis omnibus hoc esse commune, vt salsum in carne succum contineant, qui aluum subducat, caro verò dura sit: sed hæc vnicuique magis minúsque inest, qualitatis quantitatísque ratione. Sed in Purpuris diuersæ partes, diuersam naturam habent. Athenæus ex Diphilo: Inter Pinnas & Buccina Purpuræ mediæ sunt naturæ: quarum tracheli multi sunt succi, ori grati: reliquæ partes salsæ sunt & dulces, facilè distribuuntur, & humores corporis vitiosos ad iustam temperationem (ἐπίκρασιν) reducunt. Rursus Athenæus ex Hicesio: Τροφιμώτεραι δὲ τούτων εἰσὶ, καὶ ἀπολαυστικώτεραι αἱ τῆς πορφύρας μήκωνες, πλὴν σκιλλωδέστεραι ὑπάρχουσι: καὶ γὰρ ὅλον τὸ κογχύλιον τοιοῦτόν ἐστιν. ἴδιον δὲ καὶ ταύταις, καὶ τοῖς σωλῆσι παρέπεται, τὸ ἑψομένους παχὺν ποιεῖν τὸν ζωμόν. ἑψόμενοι δὲ καθ' ἑαυτοὺς καὶ οἱ τράχηλοι τῶν πορφυρῶν, εὐθετοῦσι πρὸς τὰς τῶν στομάχων διαθέσεις. Copiosiùs alimur, maioríque cum voluptate vescimur papauere purpuræ, quàm cæterorum, *(quàm buccinorum:)* magis tamen sapit scillam, vt & Concha tota. Peculiare est his & Vnguibus, quòd coctæ iusculum spissant. Elixi quoq; seorsum purpurarum tracheli, ventriculo *(stomacho)* malè affecto prosunt. F

Galenus.

Idem.

DE OPERCVLO PVRPVRÆ, RONDELETIVS.

PRÆTER Purpurarum partes iam explicatas seorsum dicemus de alia, quæ & figurâ, & viribus, & nomine à superioribus distat. Hanc Aristoteles ἐπικάλυμμα, siue κάλυμμα vocat, id est, operculum siue integumentum, à verbo καλύπτω. Appellat etiam ἐπίπτυγμα lib. 5. cap. 15. de hist. anim. Ἔχουσι δὲ καὶ τὰ ἐπικαλύμματα κατὰ ταυτὰ ἀμφότερα. καὶ τὰ ἄλλα τὰ στρομβώδη ἐκ γενετῆς πάντα. νέμονται δὲ ἐξαίροντα τὴν καλουμένην γλῶτταν ὑπὸ τὸ κάλυμμα. Operculum vtrique huic generi *(Buccino & Purpuræ)* adhæret natiuum, & cæteris omnibus turbinatis. pasci quoq; exerta lingua appellata sub illo operculo solent. Et alio in loco: Ἔπι δὲ ἐπίπτυγμα πάντ' ἔχει ἐκ γενετῆς. Operculum etiam iam inde ab ortu omnia gerunt, de turbinatis loquitur. Statim ab ipsa procreatione turbinatis operculum inesse dicit: ad discrimen Cochlearum, quæ ipsæ sibi ex glutinoso humore, siue ex muco suo operculum conficiunt. Dicitur aliter à Græcis πῶμα, vt à Galeno, qui seorsum de eo hæc prodidit. Πώματα πορφυρῶν δι' ὄξους ποθέντα σπλῆνας οἰδαλέους ἔγραψάν τινες ἰᾶσθαι: θυμιώμενα δὲ τὰς πνιγομένας ὑστερικῶς ὠφελεῖ, ἐκβάλλει τε καὶ τὰ κατεχόμενα χόρια. Opercula Purpurarum ex aceto pota scripserunt quidam tumenti lieni mederi: suffitu autem excitare fœminas vuluæ strangulatu oppressas, & morantes secundas detrahere. Eodem nomine operculum Conchylij nominauit Dioscorides, & Cochleas quasdam alpium Liguriæ πωματίας, id est, operculares. Dicitur autem πῶμα, quòd eo testarum foramina claudantur, vt vasa operculo suo. Carni hæret vt vnguis noster, ac tanquam ex filis siue ex fibris coagmentatum quid & duratum esse dicas: vt ex eius pictura quam cum Purpura superiore capite expressimus, licet perspicere. Differt substantia à testa, quæ multò siccior est, neque fumum emittit, nisi si accensa liquore aliquo extingueretur. Operculum verò pinguitudinis nonnihil in se habens, fumum reddit cornu modo. Vires eius in medicamentis antè ex Galeno tradidimus, quarum seorsum non meminit Dioscorides, sed in capite de Vngue. Qua de re suo loco dicemus. Pharmacopolæ hodiè in officinis habent Conchyliorum, Buccinorúmq; opercula permista, quæ blattas Byzantias vocant vt fusiùs declarauimus quùm de Conchyliis ageremus. Sed hoc nomine Purpurarum tantùm opercula appellanda erant. Nam βλάττιον siue βλάττιον Purpuram significat, vnde blatteus color pro purpureo. Cassiodorus in Epistolis de Chamæleonte: Colores

A

Lib. 4. de hist. anim. cap. 4.

Lib. 11. simpl. med.

Lib. 2. cap. 10. & 11.

G

Blatta Byzantia.

Βλάττος. Blatteus color.

Colores ſuos multifaria qualitate commutat, modò veneta, modò blattea, modò praſina, modò cyanea. Eutropius: Nero inuſitata luxuria fuit, vt qui exemplo Caligulæ frigidis & calidis lauaretur vnguentis, hamis argenteis, aureíſque piſcaretur, quæ blatteis funibus extrahebantur. quos Suetonius, & Oroſius interpretantur purpureos. Ille: Piſcatus eſt, inquit, rete aurato, purpura coccóque funibus nexis. Oroſius: Luxuriæ, inquit, tam effrænatæ fuit Nero, vt retibus aureis piſcaretur, quæ purpureis funibus extrahebantur. Hæc Hermolaus vir pereruditus in ſuis in Plinium gloſſematis annotauit. ſed etſi βλάττος Purpuram ſignificet, tamen pro operculo ſolùm Purpuræ vſurpari docet Nicolaus Myrepſicus, qui tamen non ſine errore dixit blattum byzantium eſſe ὀστὲν τῆς ῥινὸς τῆς πορφύρας, id eſt, os narium Purpuræ. Hodiè quoque in officinis blattam byzantiam eſſe credunt, quod in ore & naribus Purpuræ reperitur, quo ineptius nihil dici poteſt. Purpuræ enim neque naſum, neque nares, neque oſſa intus habent, cùm teſtacea omnia foris durum, intus molle contineant. Crediderim igitur legendum ὄστρακον ἢ ῥινὸν τῆς πορφύρας, id eſt, teſtam vel clypeum, ſiue ſcutum Purpuræ: ῥινὸς enim præterquàm quod pellem ſignificat, vnde ὀστρακόδερμα ab Oppiano ὀστρακόεντα vocantur, etiam pro ſcuto ſumitur teſte Phauorino. Ῥινοὶ, inquit, καλοῦνται αἱ ἀσπίδες, ὅτι ἐκ βοείων βυρσῶν εἰσιν. id eſt, ῥινοὶ vocantur ſcuta rotunda, quòd ex corio bubulo conſtent. Operculum verò veluti ſcutum, Purpuræ capiti imponitur. Cur verò βλάττος βυζάντιος, vel βύζαντος dicatur, à nemine, quod ſciam, traditur. Ego coniicio à Byzante, vel Byzantio Aphricæ cognominari. nam etiam illic purpura tingebatur.

DE FLORE PVRPVRÆ TINGENDIS VESTIbus magnoperè olim expetito, *Rondeletius.*

QVA in parte contineatur infector ille Purpurarum ſuccus, ſuperiùs oſtendimus ex Ariſtotele, quùm de Purpurarum partibus ageremus. Plinius ab Ariſtotele non diſſentiens ſcripſit Purpuras florem in mediis faucibus habere. Liquoris hic eſt minimi in candida vena, vnde precioſus ille bibitur, nigrantis roſæ colore ſublucens. Reliquum corpus ſterile. Partem hanc quæ ſuccum continet cordi proportione reſpondere puto: cor enim, hepar, cerebrum, atque alias partes indiſcretas habent Purpuræ, & teſtacea omnia. Vnde conſtat nugari eos *(Bellonium notat)* qui cor, hepar, branchias ſe in Purpuris inueniſſe prædicant. *Lib. 9. cap. 36.* Ariſtoteles atque alij Græci τὸ ἄνθος τῶν πορφυρῶν vocant, Plinius atque alij florem Purpuræ, aliquando ſuccum: Cum vita, inquit, ſua ſuccum illum euomunt. Et: Cùm fœtificauere fluxos habent ſuccos. A flore Purpuræ veſtes ἀνθιναὶ dictæ ſunt, & toga picta à florido Purpuræ colore. Teſtis eſt Feſtus Pompeius: Picta, inquit, quæ nunc toga dicitur, antea purpurea vocitata eſt, erátque ſine pictura. Eius rei argumentum eſt pictura in æde Vertumni & Conſi, quarum in altera M. Fuluius Flaccus, in altera T. Papyrius cenſor triumphantes ita picti ſunt. Vitruuius florem Purpuræ, ſaniem vocat, & Oſtrum: ſic enim *Lib. 13.* in libro 7. Incipiam inde de oſtro dicere, quod & chariſſimam & excellentiſſimam habet præter hos colores aſpectus ſuauitatem. Et priùs: Accedit huc chryſocolla, oſtrum, armenium. Et: Ea Conchylia quùm ſunt lecta, ferramentis circunſcinduntur, è quibus plagis purpurea ſanies. Verg. Georg. 2. *Et gemma bibat, & ſarrano dormiat oſtro.* *Oſtrum.* Et alij pluribus locis. Dictum verò eſt oſtrum ἀπὸ τοῦ ὀστράκου. quòd Purpuris teſta tectis eximeretur, ex Vitruuij ſententia. Quomodo ſuccus ille colligeretur ſic docent veteres. Tradit Ariſtoteles lib. 5. de hiſt. cap. 15. eas quùm fœtificant deterrimum florem gerere. Paruas cum teſtis tundi ſolitas, alioqui difficile eſt ſuccum detrahere. maioribus teſtas diffringebant, quamobrem ceruix à papauere ſeparabatur: flos enim inter hæc ſitus eſt ſupra ventrem. Dabant operam vti viuæ frangerentur: nam ſi priuſquam fregeris expirarint, florem omnem cum vita euomunt. Quapropter ſolebant eas aſſeruare in naſſis, dum ſe ipſæ colligerent, atque quieſcerent. Veteres naſſam eſcæ adiunctam demittere non ſolebant, ita ſæpè accidebat, vt Purpura iam detracta decideret. Poſteà adiunxerunt naſſas, ne ſi decidat, liberetur: quod tunc potiſſimùm euenit, cùm plena eſt, nam ſi inanis ſit, difficilè ſe euellere poteſt. *Lib. 9. cap. 37.* Idem clariùs Plinius: Capiuntur Purpuræ paruis rariſq; textu, veluti naſſis in alto iactis. Ineſt iis eſca, cluſiles mordacéſque Conchæ, ceu mitulos videmus: Has ſemineces, ſed redditas mari auido hiatu reuiuiſcentes, appetunt Purpuræ, porrectíſque linguis infeſtant. At illæ aculeo extimulatæ claudunt ſeſe, comprimúntque mordentia: ita pendentes auiditate ſua purpuræ tolluntur. Vitruuius lib. 7. cap. 13. Conchylia quùm ſunt lecta ferramentis circunſcinduntur, è quibus plagis purpurea ſanies, vti lachryma profluens, excuſſa in mortariis terendo comparatur. Cæterùm precioſus ille Purpurarum ſuccus, non in omnibus Purpuris eiuſdem coloris erat. Vitruuius Oſtri varietatem ſic diſtinxit: *Coloris differentia. Lib. 7. cap. 13.* Quod legitur in ponto & Gallia, quòd hæ regiones ſint proximæ ad Septentrionem, eſt atrum. Progredientibus inter ſeptentrionem & occidentem, inuenitur liuidum. Quod autem legitur ad Æquinoctialem, orientem, & occidentem inuenitur violaceo colore. Quod verò meridianis regionibus excipitur, rubra procreatur poteſtate, & ideò hoc rubrum. Rhodo etiam inſula creatur, cæteríſque eiuſmodi regionibus, quæ proximæ ſunt ſolis curſui. Sed hîc animaduertendum Purpuram nigram ſumi pro violacea exaturata. ſic enim ſæpè à veteribus *Amethyſtina.* nigrum ſumi alibi demonſtrauimus. Veſtimenta Purpura infecta eo temperamento, vt amethyſti gemmæ colorem referrent, amethyſtina dicebantur. Plinius lib. 37. cap. 9. de amethyſtis loquens: Indicæ abſolutum Purpuræ colorem habent: ad hancq; tingentium officinæ dirigunt vota. fundit eum aſpectu leniter blandum, neque in oculos vt carbunculi vibrat. Iam amethyſtinæ purpuræ Tyria addebatur, vnde nomen *Tyriamethyſtus. Tyria purpura.* Tyriamethyſtus. Plinius lib. 9. cap. 41. Non eſt ſatis abſtuliſſe gemmæ nomen amethyſtum, rurſus abſolutus nutriebatur *(inebriatur)* Tyrio, vt ſit ex vtroq; nomen improbum, ſimulq; luxuria duplex. Tyria Purpura olim celeberrima fuit, ſic nominata à Tyro, quondam inſula, poſteà verò Alexandri magni oppugnantis operibus cõtinenti iuncta. Strabo: Πολὺ γὰρ ἐζήτασαι πασῶν Τυρία καλλίστη πορφύρα. Longè omnium præſtantiſſima habetur Tyria purpura. *Sarrana. Coccus.* Quia verò Tyrus priùs Sarra vocaretur, Sarranum oſtrum dixit Vergilius: & Sarranam Purpuram Iuuenalis. Dicuntur & ſimpliciter Tyriæ, purpura infectæ veſtes. Hîc nõ omittendum coccum & purpuram colore quidem conuenire, ipſa tamen materia plurimùm diſſidere, cùm huius marina ſit, illius terrena. Quamobrem Purpuræ appellatione coccum non contineri rectè cenſuit Vlpianus in lege, ſi cui lana. ſuprà de legatis tertio. Neque eam ob cauſam inter ſe diſſentiunt Matthæus

thæus, Marcus, & Iohannes de veste, qua Iudæi induerunt seruatorem nostrum Iesum Christum. sic Matthæus: Περιέθηκαν αὐτῷ χλαμύδα κοκκίνην. id est, circundederunt ei chlamydem coccinam. Marcus: Καὶ ἐνδύουσιν αὐτὸν πορφύραν. Et induunt eum purpura. Ioannes verò: Καὶ ἱμάτιον πορφυροῦν περιέβαλον αὐτόν. Et pallio purpureo circundederunt eum. Quam Marcus & Ioannes purpuream vocant, Matthæus coccinam appellat à colore, qui idem est cum purpureo. Matthæus colorem, alij materiam expresserunt. Neque illud prætereundum, Purpuræ succo veteres coccum permiscuisse. Plinius libro 9. cap. 41. Quin & terrena miscere, coccóque tinctum Tyrio tingere, vt fieret bis byssinum. Coccum autem à Dioscoride κόκκος βαφική dictum, id est, granum infectorium, satis magna copia colligitur in Gallia nostra Narbonensi: vocatúrque vermillon, à Gallis graine de scarlate, ab Arabibus Kermes, vnde Kermesinus color. Immensa Purpuræ precia vestimentorum quæ ea tingerentur varietatem, quibusq; iis vti liceret, tum apud Græcos, tum apud Latinos, petere debes ex Budæo & Bayfio viris ætate nostra doctissimis, & totius antiquitatis peritissimis. Ad philosophica reuertatur oratio.

QVÆ DICANTVR PVRPVRARVM
κροκίδες, Rondeletius.

SVNT qui quùm legunt apud Galenum libro 3. de medicamentis κατὰ τόπους in auriculariis medicamentis κροκίδα τῆς πορφύρας siue κογχυλίου, & linum è Purpura apud Paulum Æginetam: existiment in Purpuris lanam aliquam, siue stupam, siue linum, siue tomentum reperiri, quo contuso & depexo in medicamentis veteres vterentur. Sed illi toto cœlo aberrant, vt dicitur: nihil enim tale in Purpuris, neque in turbinatis aliis reperias. Neque bysso alligantur, vt Pinnæ & Mytuli. Mouentur enim Purpuræ, & caro turbinatorum omnium non aliter alligatur quàm circa testarum volumina. Quare intellexerunt veteres per κροκίδα lanæ Purpura tinctæ crassiorem & minus curatam partem, cuius meminit etiam Dioscorides. Τὸν δὲ αὐτὸν τρόπον καὶ κροκίδες καίονται τῆς θαλασσίας πορφύρας. Nec secus fimbriati marinarum Purpurarum flocculi cremari solent. *Lib. 2. cap. 83.* Cur ita appellarint id in causa est, quòd Purpura non solùm pro marino animali, sed pro succo eius, pro vestimento ex eo tincto, & pro lana tincta sumatur. De reliquis significatis testimonia multa veterum proferre possem, quæ sciens prætereo. De postrema significatione proferemus locum Galeni libro 7. Methodi med. Ἐν ναρδίνῳ μύρῳ λειώσας μαστίχην Χίαν ὡς λιπαρωτάτην, ἀναλαμβάνων πορφύρᾳ χρῶ. Quæ transcribens Paulus Ægineta dixit: Ταῦτα λειούμενα ἀναλαμβάνεται πορφύρᾳ, ἢ ἐρίῳ καὶ ἐπιτίθεται τῷ στομάχῳ.

COROLLARIVM.
Segmentis E. G. H. tum de purpura animali, tum de colore & veste dicetur.

A Murex etsi vnam speciem significet, scilicet buccinum: generale tamen est, sicuti & conchylium. purpuram enim comprehendit murex & alia. Porphyra marina, quam quidam κήρυκα vocant, Kiranides. sed ceryx propriè buccinum est. Vmbilici, cochleæ, purpuræ, *(purpuræ quidem nomen hîc in Græco non est,)* & omnia quæ ostrei aut conchæ nomine appellamus, Gaza ex Aristotele. Κογχύλια τὰ ὄστρεα. καὶ κογχύλη, ἡ πορφύρα, Hesychius & Suidas. quanquam enim conchyles vel conchylij nomen latiùs patet, per excellentiam tamen ad purpuram contrahitur. Purpuræ nomine alio pelagiæ vocantur, Plinius. sed Rondeletius, & ante eum Massarius, pelagias loci ratione purpuras quasdam esse docent, non autem toti generi hoc nomen conuenire. Fiere tamen potest vt vulgus Plinij seculo eas sic appellârit (κατ' ἐξοχὴν, quòd illæ maximè requirerentur, vtpote & maiores, & quæ magis probatum florem haberent:) quùm & pelagium pro colore seu flore purpuræ Plinius dixerit: Buccinum (inquit) per se damnatur, quoniam fucum remittit: pelagio *(id est purpuræ flore)* admodum alligatur, nimiæque eius nigritiæ dat austeritatem, &c. Phœnices piscem, cuius sanguine sericum in purpuram tingebatur, Sar appellant, Seruius. Purpura (vel ostracum purpureum) carusis & caugilel *(quæ duo nomina videntur detorta à ceryce & conchylio)* nominantur ab Auicenna operis de medicina lib. 2. cap. 537. Idem author vbi in curatione anginæ muricem interpres transtulit, Arabicè dixit alarginam: intelligens purpuram: vt ex remediorum collatione apparebit in G. Serapio, vel potiùs interpres, pro purpura habet pulpia (aliâs palpir) vbi de blatta byzantia agit. Hebraicæ voces argaman & argeuan extant in libris sacris, Danielis 5. & Paralipom. 2. 2. purpuram interpretatur vel sericum purpura tinctum: vnde & amorge Græcis per metathesin factum puto. Tola Hebraicè coccum & vermiculum, non purpuram significat. In trilingui Lexico Munsteri Purpura etiam Hebraicis characteribus scribitur, & nescio cuius linguæ vox iphlicta. Purpuram Græci hac ætate etiam porphyram appellant, Gillius. Purpuræ conchylium notissimum est apud Terentum, Niphus. Has & Murices & Buccinos, Massilienses Bios vocant, Gillius, Germanicum purpuræ nomen facio, ein Nagelschnegg/ab vnguis simili operculo, vnde & Veneti & Romani Ognellas vel Ogniellas nominant. aut circunloquor, ein Stachelschneggen art/id est Conchæ aculeatæ muricatæve species. Vide suprà in Corollario Muricis A. Potest & Purpurschneck dici, tanquam genus, cuius species sint purpura, buccinum, conchylium, Purpurschnecken arten. Purple Anglicum nomen est, nescio an vulgare, an effictum imitatione Latini.

Purpurarum conchas apud me habeo alias fuscas, alias albas: vtrasque (si benè memini in Adriatico *Differentia.* olim cùm natarem prope Venetias reperi. Est apud Athenæum Hedyporphyra Ἡδυπορφύρα, alia à purpura, vel saltem genus quoddam à purpura diuersum, Wottonus, purpuræ pentadactyli Bellonij, videntur ad Aporrhaidem Rondeletij (A. elemento descriptam) propiùs accedere. Turbinem pentadactylum Rondeletij infrà suo loco dabimus. Purpura maritima, id est Cetula marina, Syluaticus

Antale Brasauolus, quod ad citrinum vnguentum à pharmacopolis requiritur purpuram esse putat: *Antale.* dentale verò buccinum: de vtroque scripsi etiam suprà in Dentali, D. elemento. Quidam non forma, nec aliter, sed magnitudine tantùm distinguunt: ita vt Antales (sic enim loquuntur quasi à recto Antalis) sint maiores. In Germania pharmacopolæ Germani tubulos quosdam ostendunt, veluti osseos candidos, formæ teretis, striatæ, vna aut altera linea transuersa inæquali ambiente, præsertim in minoribus, maiores ad quatuor digitos accedunt. longitudo non omnino recta, sed modicè inflexa est, dentis canini instar, vt in

vt in adiecta delineatione apparet. ſubſtantia prædura eſt, non oſſea, ſed aliorum teſtatorum ſubſtantiæ ſimilis. conchæ non merentur appellari: cùm neq; biualuium, nec vniualuium generis ſint: neque muricibus aut Venereis conchis ſimili forma. Eſt & penicillus marinus Rondeletij, tubulus quidam teſtaceus, ſed molli & laxa ſubſtantia. Enthalium (inquit Valerius Cordus, ſic enim ipſe ſcribit) eſt teſtaceum quiddam marinum, fiſtulæ modo longum & concauum, foris ſtriatum, longitudine digiti, (*non transverſi, ſed ſecundum longitudinem:*) Dentalium verò conchula marina, parua, dentatam rimam habens, Sic ille. Nos de conchula illa ſuperiùs inter Conchas Venereas, quas vulgò porcellanas vocant. In Italia pharmacopolæ alia quædam concharum genera oſtendant oportet, ſi vt Braſauolo videtur (quem Fuchſius quoque imitatus eſt) purpura & buccinum his nominibus veniunt. Poſt marinos æſtus (inquit) ſupra maris litora inueniuntur. Sunt qui hæc cocta, & qui cruda edunt, ſicut alia maris conchylia. Antale diuerſis inuolucris circungyratur: eſt autem buccinum. & accidit quandoque flante vento per antalis anfractus ſibilum emitti, vt tuba videatur, Hæc Braſauolus. Quod ad vim quidem remediorum attinet, purpuras, buccina, tubulos, an porcellanas aliquas accipias, parum intereſſe cenſeo. Antalium & Dentalium (ita enim Nic. Myrepſus ſectione 3. vnguento 42. appellat) conchularum ſunt genera. Ridiculum verò eſt, quod barbaram ſectantes medicinam tradunt, eſſe hæc lapidum genera, Fuchſius. Græcè quidem à Myrepſo ἄνταλι & τένταλι ſcribitur.

B Purpuræ conchæ quibus in locis præſtantiores habitæ fuerint ad tingendas purpuras, id eſt, purpureas veſtes, dicemus in E. Speuſippus ſimiles facit buccinas, purpuras, ſtrabelos & κόγχους, malim κόχλους, id eſt cochleas. Purpura ſimilis eſt côchlo, Kiranides. Turbinata, vt purpuræ, buccina, ſimiliter vt cochleæ ſuis partibus conſtant, Ariſtoteles. Γίνονται δ᾽ ἔνιαι τῶν μεγάλων καὶ μναῖαι, Ariſtot. hiſtoriæ 5.15. Gaza vertit, nonnullas ex magnis vel ad precium minæ euadere nouimus. ego non μναῖαι duabus ſyllabis, (quanquam & Athenæi codex ſic recitat,) ſed tribus μναᾶιαι legerim. nam & Xenophon λίθους μναάιους dixit, in libro qui inſcribitur Magiſter equitum, & in altero De re equeſtri. neque de precio, vt Gaza, acceperim, cuius eo in loco nulla mentio: ſed de pondere & mole. Purpuræ & buccina tanta ſunt in Indico mari, vt facilè congium capiant, Ælianus. Buccinum minor eſt, concha quàm purpura, Plinius: Rondeletius legit maior. Mutianus prodidit echeneidem eſſe muricem, latiorem purpura, &c. Plinius. Lanæ ad remedia quædam vtuntur, inquit Dioſcorides: eodémque modo κροκύδες θαλασσίας πορφύρας. ſic habet æditio noſtra per ypſilon, à recto κροκὺς, qui ſcriptione, genere & flectendi modo congruit cum χλαμὺς ἴδος. nam apud Heſychium κροκίδες per iôta non rectè ſcribi, vel ipſe literarum ordo arguit. interpretatur autem gnáphala, id eſt, tomenta. Hinc compoſitum eſt nomen κροκύλεγμος, quod eſt floccorum lectio, qualis ab adulatoribus fieri ſolet. idem κροκυδισμὸς dicitur, & id facere verbum κροκυδίζειν ſonat, vt annotauit Cælius Rhodiginus 20.33. qui & ipſe tamen per iôta ſcribit, non per ypſilon, deprauatos fortè Galeni codices ſequutus: niſi quis κροκίδα vocem diminutiuam eſſe velit à κρόκη, quod filum & ſubtegmen interpretantur. Marcellus Vergilius Dioſcoridis interpres, in ipſis purpurarum conchis ſtupparum imagine vellera quædam eſſe putauit: quæ alij (inquit) tomenta, alij licia, alij fimbrias dixerunt. nos rem & nominis ſignificationem ſecuti à ſtuppis rem indicauimus. κροκίδας enim Dioſcorides dixit, qua voce Græci adhuc, quod contuſo & depexo lino craſſiſſimum ſupereſt, (*noſtri* abwerck *nominant,*) ſignificant. neque hic pluribus aliis locis aliud ea voce quàm ſtuppam ſignificat: & ſæpè Paulus Ægineta, iubens κροκύδι imponi aliquid. In mari autem quotidiè purpuræ capiuntur, quæ ſuperiore ſui parte villoſæ ſunt, tam tenui & ſequaci vellere, vt in filum lini modo trahi & confici poſſit, Hæc ille. ſed in purpuræ concha villoſum quicquam reperiri, ceu falſum redarguit Cornarius: & poſt eum Rondeletius: qui κροκύδας (ipſe κροκίδας ſcribit) lanæ purpura tinctæ craſſiorem, minúſque curatam partem interpretatur. ſed nihil prohibet ſimpliciter etiam vellus purpura tinctum interpretari: è quo tamen ne temerè ſumptus fieret, ad cremandum craſſius & minùs pulchrum ſeligebatur. poſſent & è veſte purpurea, præſertim attrita, diſcerpta aut vulſa fila ſeu lineamenta κροκύδες nominari. Cornarius in Commentariis in Galeni de compoſitione medicamentorum libri 3. caput 1. In fine huius 21. compoſitionis (inquit) in Græco exemplari corruptè legitur, καὶ κροκίδα ἐντίθει πρηστηρειῶν. ipſe πορφύρων pro πρηστηρειῶν legendum coniicit, (*quàm rectè viderit ipſe, mihi quidem temerè mutare videtur. quòd ſi* πορφύρων *legendum eſſet, vltima circumflecti deberet:*) & interpretatur: lanæ purpura infectæ tomentum indito, velut ſuprà etiam Archigenes dixit, ἐμφρασσομένου τοῦ πόρου πορφύρας μαλλῷ: hoc eſt, obturato meatu per purpuræ lanam. lanam autem mollem à fomento & inſtillamentis auri indendam eſſe, ſuprà in principio huius libri Galenus dixit. præſtat tamen hanc ex purpura aut conchylio infectam eſſe. Et rurſus in libri ſexti caput 2. in his verbis: Ἢ χάλκανθον κηρύματι θαλασσίας πορφύρας εἰλήσας σύγκαυσον: pro κηρύματι voce nullius ſignificati legit κροκήματι vel κροκίδι, quorum poſterius approbo. & vertit, Aut atramentum ſutorium purpuræ marinæ tomento inuolutum vrito. lanarum enim vſtarum, & præſertim ex purpura infectarum, vis eſt eſcharotica, Dioſcoride teſte: & mox κροκύδα hapſum lanæ, ſiue lanam conuolutam ſonare dicit.

Purpura concha eſt è genere turbinatorum, Ariſtot. Aculeos certis ordinibus diſpoſitos, corpus gradatim cochleæ in modum ambientes habet, Gillius. Singulis annis incrementum eius patet per orbes, quibus totidem, quot annos habet, teſta intorta cuniculatim in crepidinem deſinit, Gaza ex Ariſtotele: cuius verba Græca ſic habent, hiſtoriæ 5.15. καὶ καθ᾽ ἕκαστον ἐνιαυτὸν φανερά ἐστιν ἡ αὔξησις τοῖς διαστήμασι τοῖς ἐν τῷ ὀστράκῳ τῆς ἕλικος. Clauata eſt ad turbinem vſq; aculeis in orbem ſeptenis ferè, qui non ſunt buccino: ſed vtriuſque orbes totidem, quot habeant annos, Plinius. Alterum genus concharum purpura vocatur, cuniculatim procurrente roſtro, & cuniculi latere introrſus tubulato, (*tabulato legit Vuottonus, & læui interpretatur: non probo,*) quà proferatur lingua, Plinius. Alij codices (inquit Hermolaus) etiam antiqui, canaliculatim habent, & canaliculi: ſed legendum videtur cuniculatim vel clauiculatim, ex Ariſtotele qui ſcribit κοχλιοειδῶς, Sic ille. atqui Plinius hæc nō aliunde, quàm eo, quem paulò antè citauimus loco Ariſtotelis (nempe hiſtoriæ 5.15.) tranſtuliſſe videtur: vbi Græcè nihil aliud quàm τὰ τῆς ἕλικος διαστήματα legas, id eſt, clauiculæ interualla. nam quod ἕλιξ in vitibus Græcis eſt, id Latini capreolum aut clauiculam vocitant.

Cuniculatim, Clauiculatim.

rant. non dico vocem κοχλιοειδῶς ad rem ipſam non quadrare: ſed vbi Ariſtoteles ea de purpura vtatur, non occurrit: & ſi alibi vtitur, non aliunde tamen, quæ recitauimus tranſtulit Plinius. Helica in purpurarum teſta nuncupat Ariſtot. lib. 5. hiſt. anim. Theodorus orbem cuniculatim intortum: Vitruuius, in columnis etiam volutam, Cælius. Quoniam verò ſuperioribus addit Plinius: Prætereà clauatum eſt ad turbinem vſque aculeis in orbem ſeptenis ferè: qui non ſunt buccino, ſed vtriſque orbes totidem, quot habent annos: Maſſarius Marcello infenſior, Liberatus nunc (inquit) eſt Theodorus à falſa calumnia Marcelli: qui in ſuo Dioſcoride vbi de purpuris loquitur, eum reprehendit: quòd vbi in Ariſtotele, annos circiter ſex purpuræ viuunt, & ſingulis annis incrementum eorum patet, per orbes, quibus totidem quot annos habent, conuerterat: non orbes ſed volutas interpretari debuerat: non animaduertens homo nimis ſciolus videri cupiens, quòd ita Plinius etiam hoc loco Ariſtotelem conuerterat. quare Theodorus Plinium Ariſtotelis meliorem quàm Marcellum interpretem imitatus, orbes rectiùs quàm volutas conuertit. Nam volutæ appellantur, quòd circuli ſiue orbes illi interiores volutim complicentur, & ab exterioribus faſciolæ modo inuoluantur & obtegantur. prima nanque voluta ſiue plicatura integitur à ſecunda, & ſecunda à tertia, & ſic vſque ad vltimam: quemadmodum in voluta capituli à Vitruuio demonſtrata conſtat. At qui in purpuris orbes vocantur, omnes detecti ſunt, clauiculatim in faſtigiatam longitudinem exeuntes, nullo orbe ab altero volutim intecto. ſed vt ad rem redeam, ego potius cuniculatim, & cuniculi, vnà cum Hermolao legerem, tum ex Plinio ipſo ſuperiùs vbi de concharum generibus loquitur, (in quibus magna ludentis naturæ varietas) dicente cuniculatim, pectinatim, imbricatim vndata: tum ex Ariſtotele quinto de hiſtoria, vt Theodorus vertit. Tempus (inquit) viuendi & purpuris, & buccinis longum: annos enim circiter ſex purpuræ viuunt, & ſingulis annis incrementum eorum patet per orbes, quibus totidem quot annos habent, teſta intorta cuniculatim in crepidinem deſinit. Et quarto de partibus animalium: Quæ ex turbinatis cuniculo in anfractum contorquentur. Eſt vbi etiam clauiculatim, vt quarto de hiſtoria, duobus in locis, interpretetur. primo facie dixit clauiculæ buccinorum. ſecundo, Mouentur item eadem omnia turbinata parte dextra, non ad vertiginem ſiue clauiculam, ſed in aduerſum. Et quarto de partibus animalium: Continent quod papauer vocatur turbinata omnia ſua clauicula. Sic etiam Hermolaus in Dioſcoride libro ſecundo, vbi ait: Cionia vocantur partes in buccino atque purpura mediæ, ſecundum quas ſilicei operimenti clauicula eſt. Cæterùm exemplaria antiqua caniculatim & caniculi legunt. facilis corruptio quinta vocali in primam mutata. Hæc omnia Maſſarius.

Caro purpurarum penitus includitur, nec vlla ex parte conſpicitur excepto capite, Ariſtot. Purpuræ & *Caro.* buccina promuſcidem ſiue linguam firmam, toroſam habent, adeò validam, vt ea teſtas eſcarum poſſint *Lingua.* perforare, vt aſili atque tabani quadrupedum tergora penetrant, Ariſtot.

Purpuræ linguam habent prælongam, ſemperque vibrantem: per quam potiuntur præda quam affectantur, Rauiſius. Sepiæ in mari ſanguinis vicem atramentum obtinet, purpurarum generi infector ille *Flos.* ſuccus, Plinius. Et alibi: Purpuræ florem illum tingendis expetitum veſtibus, in mediis habent faucibus, &c. Vide infra in E. Purpuras Venetijs (verba ſunt ex epiſtola amici) emi in foro viuentes, profluebat adhuc pulcherrimus liquor purpureus, vt facilè crederem ex purpurarum genere has eſſe conchas. Trachali muricum ac purpuræ ſuperiores (*duriores*) partes: vnde Ariminenſes maritimi homines cognomen tra- *Trachali.* xerunt Trachali, Feſtus. Tracheli, Τράχηλοι, quínam propriè ſint & dicantur in teſtaceorum genere, Rondeletij verbis expoſitum eſt ſuprà in Perna ſpecie Pinnæ. Τραχήλια diminutiuum eſt apud Heſychium in ταραντῖναι. Quærendum an ionia quoque vel potiùs κιόνια, eadem ſint trachelis. Vide *Ionia.* ſuprà in iis quæ Rondeletius ſcripſit in G. id eſt, inter remedia. item in Corollario noſtro de buccino B.

Vnguis ſiue onyx conchylij tegumentum eſt, ei ſimile quo purpura integitur, Dioſcorides. Sed ex *Operculum purpuræ.* purpura vnguis nominari non ſolet. De hoc multa leges ſupra in Conchylio, Rondeletij verbis: & nonnihil in Corollario B. Quoniam verò pharmacopolæ opercula conchylij, & buccini purpuræ ue, non di- *Blatta Byzantia.* ſtinguunt, & vtraque blattas Byzantias appellant, cùm ex purpuris tantùm propriè ita vocari deberent: quædam hîc ex authoribus repetita congeremus. Opercula hæc vſu ſubſtantiáque non differunt, ſed figura: quòd ex conchyliis longiora, è purpuris (nimirum & buccinis) rotundiora ſint. Vires quoque ad remedia minimùm differre veriſimile eſt, præterquam ſi vngui odoris ratione peculiare quid attribuitur. Blatta Byzantia ingrati dum vritur odoris eſt, & caſtoreum refert: vnguis verò odoratus, ſuauem odorem ſpirat: quare & res inuicem diuerſas eſſe oportet, Fuchſius. at Rondeletius in conchylio aſſerit εὐώδης non modò ſuauiter, ſed aliquando vehementer & grauiter odoratum Dioſcoridi ſignificare: & vnguem caſtorei odorem referre idem Dioſcorides & Plinius tradunt. Sed cur ſuffumigio moſchato & aliis quibuſdam adiiciuntur apud Aëtium, ſi eiuſmodi ſunt? An dicendum non ex omni regione vngues benè olere ſuffitos: & eiuſdem generis plures forſitan ſpecies eſſe, vt & laſeris, longè diuerſo odore? Plinius purpurarum cauum pro operculo earum dixit: Neruos præciſos purpurarum cauum, quo ſe operiunt, tuſum glutinat. Ab Actuario & Myrepſo Βλάττα & Βλάττιον Βύζαντος appellatur. Ea ætate qua ſcribebat Actuarius blattam, purpuram Indicam: & blatteum, purpureum colorem, periti etiam authores appellarunt, Ruellius. Heliogabalus parauerat funes blatta, & ſerico, & cocco intortos, Lampridius. Galenus Indici conchylij teſtam inter oſtraca ac teſtas purpurarum ac muricum generatim comprehendit. eorundem enim vim habet: & prætereà ſuffita, ab vtero ſtrangulatas fœminas, & comitiali apprehenſas morbo excitat, quod tamen etiam de purpurarum teſtis Galenus XI. ſimplicium pharmacorum tradit. Meminit eius onychis Plinius quoque libr. 22. cap. 2. cum ait: Inuenio apud quoſdam oſtracium, quod aliqui onychem vocant: hoc ſuffitum vuluæ pœnis mirè reſiſtere. At verò ab hac blattæ barbara appellatione, blatteus color pro purpureo dictus eſt à Fl. Vopiſco in Aureliano, vbi inquit: Veſtem holoſericam neque ipſe in veſtiario ſuo habuit, neque alteri vtendam dedit: & cum ab eo vxor ſua peteret, vt vnico pallio blatteo ſerico vteretur, ille reſpondit: Abſit vt auro fila penſentur. Libra enim auri tunc libra ſerici fuit. Plinius blatteum colorem onychinum dixit libro 15. cap. 15. de piris: Signina alij à colore teſtacea appellant:

lant: ſicut onychina, purpurea. quemadmodum enim purpureus color à purpura, ſic onychinus ab onyche eodem ſignificato dicitur. Sic quoque Columella libro 12. cap. 10. pruna onychina, purpurea appellauit, Cornarius in ſuis Commentariis in quintum Galeni librum de compoſit. ſecund. locos. Sed Plinij verba ab eo recitata de piris, onychina non interpretantur purpurea: hoc tantum volunt, vt Signina pira à colore ſuo teſtacea dicuntur: ſic onychinis quoque, ſic purpureis, nomina à coloribus facta.

Onychinus color.

Quanquam autem onyx operculum eſt conchylij, & è conchylio color purpureus tingitur: nihil tamen ad illum colorẽ, nihil ad tincturam illam facit onyx operculum: vt onychinum colorem ab eo appellatum exiſtimare ridiculum mihi videatur. Columella 12. 10. pruna onychina nominat tantùm, colorem non exprimit. ego hunc colorem ex albo purpuraſcentem putârim, qualis in onyche, id eſt vngue, humano ſpectatur: qui color etiam onychi gemmæ nomen fecit, quanquam ea etiam aliis coloribus reperitur. Onyx gemma (inquit Ge. Agricola libro 6. de natura foſſilium) ex eo quòd eius candor ſimilitudinem ad vnguem humanum habere ſoleat nomen inuenit: non rarò tamen eſt lactea, maximè in zonis. idem vocatur onychites & lapis onychinus: in Germanis & Sequanis reperta, eique ſimilis, vocatur nunc Chalcedonius. multùm autem variat colore, &c. Gentilitium cognomen Byzantiarum blattæ retulerunt: quòd ad eos forſitan Indi demittant, & hinc ad nos deferantur, Ruellius. Balantha, *(nomen videtur corruptum.)* eſt ſquama *(immò lamina)* piſcis quædam, è fronte piſcis degentis in concha rotunda & tortuoſa, concaua. ſed nos vtimur blatta Byzantia, quæ fertur de ſancto *(nomen deeſt.)* Syluaticus. Blatta Byzantia eſt operculum conchylij, cuiusdam è mari rubro, & aliis locis, quorum meminit Auicenna Canone 2. cap. proprio. eſt autem durum, & in gyrum contortum *(hoc ad totam concham potiùs quàm operculum pertinere videtur)* inſtar limacis, ſed oblongius ac maius quàm corpus quo limax circundatur. Operculum hoc in ore conchylij eſt, clauditúrque & aperitur pro animalis arbitrio. has conchas ſæpè vidi cum operculis adhærentibus, exportatas è mari rubro Damaſcum, Bellunenſis. Blattij Byzantis, hoc eſt, oſſis anterioris naris purpuræ, (vt ipſe interpretatur,) Nicol. Myrepſus meminit antidoto 425. Deſcribuntur hæ blattæ ab Auicenna 2. 81. nomine adfar althaib. Apud Syluaticum multa barbara nomina paſſim reperias, quæ blattas Byzantias interpretatur: vt Achafar, Affaratib, Daablectos, Dafarbachali, Funoblaron, Gafecol vel Gafeſol, Kuactil, Hiobothor, Hudal, Curaſie. ſed Auicenna: Quæ de mari rubro ſunt, inquit, nominantur Curaſciæ. Item Egedde, apud veterem Gloſſographum Auicennæ. Latini mixobarbari, pro blattis, blactas: pro vnguibus vngulas & vngellas aliquando efferunt.

G. ex operculo remedia.

Blatta Byzantia conchylij tegumentum eſt, ad ſuffitus idoneum. ipſa enim teſta mox liquatur igni, bituminis modo, quod etiam improbè ipſa olet. quidam albicantem odoratam magis commendant, Syluius. Et alibi: βλάττος & βλάττιον βιζάντος appellatur Actuario in aurea Alexandrina, Diamargarito calido. Vnguis odoratus vel aromaticus lib. 1. compoſ. phar. part. (à Galeno ſcilicet. additur autem medicamento cuidam ad alopecias.) Quæ Serapio & Auicenna ſcribunt, Ex Dioſcoride ferè mutuati ſunt. Inuenio apud quosdam oſtracium vocari, quod aliqui onychem vocant: hoc ſuffitum vuluæ pœnis mirè reſiſtere. Odorem eſſe caſtorei, meliúsque cum eo vſtum proficere. Vetera quoque vlcera & cacoethe eiusdem cinere ſanari, Plinius. Et alibi: Neruos præciſos purpurarum cauum, quo ſe operiunt, tuſum glutinat. Onyx detractus ex conchylio, potus *(ſuffitus fortè potius)* ſtrangulatis ex vulua ſubuenit, Galenus de compoſitione ſec. loc. vt quidam citat. Os naris purpuræ miſcetur paſtillo ad cardiacos, numero 70. apud Nic. Myrepſum. Apud eundem vngues aromatici magni & parui, iniiciuntur in thymiama Eſdræ: & in alia quædam ſuffimenta, aliâs ſimpliciter, aliâs magni: & ſimiliter apud Aëtium: qui ſuffumigio moſchato quoq; eos admiſcet.

Edellium onyx

Democrates apud Galenum de compoſ. ſec loc. 8. 10. in malagmatis cuiusdam deſcriptione, bdellium onycha nominare videtur, optimum bdellium, & quod incenſum ac ſuffitum, onychis Indici conchylij teſtæ odorem referat. tale enim Dioſcorides optimum eſſe refert, εὐῶδες ἐν τῇ θυμιάσει, ἐοικὸς ὄνυχι. quanquam Marcellus Vergilius, colore humano vngui ſimile tranſtulit: fortaſſis ex Plinio inductus: qui lib. 12. cap 9. Bactriano (inquit) nidor ſiccus, multíque candidi vngues. Verùm hæc Plinius ex Græco aliquo ſcriptore non ſatis intellecta tranſtuliſſe videtur, &c. Cornarius in commentariis in Galeni libros de compoſit. ſecund. loc.

C

Vbi in mari.

Teſtatorum quædam in petris, alia in arenis degunt: vt Νήριται, στρόμβων τε γένος, καὶ πορφύραι αὐταί, Oppianus. Purpuræ paruæ ad litora & oras ſunt: αἱ δὲ ἐν τοῖς κόλποις μεγάλαι καὶ τραχεῖαι: hoc eſt, in ſinibus verò magnæ ſcabræque. Gaza non in ſinibus, ſed pelagiæ vertit, quod approbat Rondeletius. atqui Oppianus lib. 1. cum de pelagiis aliisq; aquatilium priùs dixiſſet, ſubdit: Δοιὼ δ' σκληροῖσιν ἀρηρότε γυῖα χιτῶσι. Φραξάμενοι κόλποισιν ἐνιπλώουσι θαλάσσης, Κάραβος ὀξυπαγής, ἠδ' ἀστακός. Eſto ſinus omnis pelagi inſtar profundus ſit, non omne tamen pelagus ſinus eſt: & pelagij appellatio ampliùs patet.

Motus.

Purpuræ teſtis ſuis adhærent, & item buccina, Ariſtot. Πορευτικὰ δὲ κῆρυξ, πορφύρα ὑδυπορφύρα, Athenæus ex Ariſtotele. Purpura & eius ſimilia parùm admodum progrediuntur, Ariſtot.

Incrementum.

Conchæ omnes celerrimè creſcunt: præcipuè verò purpuræ atque pectines, quippe quæ anno perfici (magnitudinem implere) poſſint. Ariſtot. & Plinius.

Olfactus.
Cibus.

Purpuris eſcas putidas emoliuntur: & accedunt ipſæ ad eiusmodi eſcam à longè, vtpote odorantes: Ariſtot. Lingua ſua teſtas turbinum, quorum eſca capiuntur, tranſigunt, Ariſtot. Purpuram diu multumq; conſideraui, cùm aliam concham tandiu mordicus premeret, quoad ſuffocata hiſceret, Gillius. Purpuræ voracitas (λιχνότης) in prouerbium etiam venit: aliqui tamen ad tincturam hoc referunt. Cibo qui alga & muſcus eſt, quantumcunq; coëgerunt, concha de prompto excipiunt ſeſe, ac conuiuia velut per circulum agitant, altera alteram foris ſic depaſcente, Plutarchus in libro Vtra animalium, &c. ex Ariſtotele, vt apparet: qui tamen hoc non ſimpliciter de purpuris ſcribit, ſed tantùm extra mare, cùm captæ ſunt. Plinius purpurarum genera pabulo & ſolo diſcernit: vt ſit Lutenſe putri limo: Algenſe verò alga enutritum, viliſſimum: Dialutenſe, vario ſoli genere paſtum. Quibus eſcis alliciantur, vide infrà in E.

Latitatio.
Generatio.

Aliquandiu in arena latent, ſicut etiam pectines, Ariſtoteles. Canis exortu circiter dies tricenos conduntur, Idem & Plinius. Purpuræ vere generantur, Ariſtoteles & Plinius. Quæ durioris teſtæ ſunt, vt murices, purpuræ, ſaliuario lentore proueniunt, Plinius. Congregantur verno tempore, mutuóque attritu lentorem cuiusdam ceræ ſaliuant, ſimili modo & murices, Idem. Verba ſunt Ariſtotelis (inquit Maſſarius) in quinto de hiſtoria, à quo Plinius hæc omnia mutuatus eſt. Propterea magis approbarem, ſi cuiusdam cerij,

dam cerij, hoc est faui, non cuiusdam ceræ legeretur. nam coagmentatio illa quam Aristoteles meliceram, vel, vt Theodorus vertit, fauaginem vocat, quam purpuræ verno tempore construunt, fauo similis est: quæ nec ex cera, sed ex purgamentis, ceu putaminibus cicerum alborum consistit. Purpuræ verò publicitùs congregatæ fauum sic vt apes construunt, in quo etiam parere dicuntur, Plutarchus in libro Vtra animalium, &c. Ea etiam quæ ex testaceis fauos saliuant, non alio modo, quàm cætera testis inclusa generantur, verùm meliùs, atque vberiùs quoties præsunt, (*προϊπάρχουσι,*) quæ eiusdem sunt generis. emittunt enim, cùm suos ordiuntur fauos, mucorem quendam, ex quo putamineæ cellulæ illæ consistunt. hæc ergò rupta diffusaque omnia humorem quem continebant, in terram dimittunt. (*ἀφίησι δὲ ὃ εἶχεν εἰς τὴν γῆν*, Athenæus pro *ὃ εἶχεν* meliùs habet *ἰχῶρα.*) Mox eo quo effuderint loco gignuntur purpurulæ, exordio admodum exiguo consistentes, quas sibi annexas gerunt, quæ grandes capiuntur, (*ἃ ἔχουσαι ἁλίσκονται αἱ πορφύραι ἀπ᾽ αὐτῶν.* fortè *ἐπ᾽ αὐτῶν.*) nonnullæ etiam forma nondum distincta cernuntur. Si fortè priùs quàm pepererint, capiantur, fœtus interdum per crates, & tegetes, non qualibet elidunt, sed congregatæ eodem, vt facere in mari solent. itaque per angustiam, veluti vuæ specie fœtus conformatur, Aristot. historiæ 5. 15. interprete Gaza, Græca verba postremæ periodi sic habent: *Ἐὰν δὲ πρὶν ἐκτεκεῖν, ἁλῶσιν: ἐνίοτε ἐν ταῖς φορμίσιν ὅπου ἔτυχεν ἐκτίκτουσιν, ἄλλ᾽ εἰς τὸ αὐτὸ ἰοῦσαι ὥσπερ ἐν τῇ θαλάττῃ: καὶ διὰ τὴν στενοχωρίαν γίνονται οἱονεὶ βότρυς.* Athenæus verò sic citat: *ἐὰν δ᾽ ἡ πρὶν ἐκτεκεῖν ἁλῶσιν, ἐνίοτε ἐν ταῖς φορμίσιν, εἰς δὲ τοῦτο συνιοῦσαι ἐκτίκτουσι, καὶ γίνεται οἱονεὶ βότρυς.* Videtur autem pro *ἄλλ᾽ εἰς τὸ αὐτὸ ἰοῦσαι*, Athenæus legisse *εἰς τοῦτο συνιοῦσαι.* Ad *ὅπου ἔτυχε*, Gaza negationem addidit, non necessariam vt mihi videtur. Idem *φορμίδας* vertit crates & tegetes, nescio quàm rectè. ego potiùs nassis, vel nassarum instar retibus, conuerterim. Vide inferiùs in E. plura de hac voce. *φορμίς.* Buccina & purpuræ & reliqua fauantia quomodo oriantur pluribus lege apud Aristotelem de generatione 3. 11. Aqua dulci necantur, & sicubi flumen immergitur: (*aliâs, & sicubi flumini immerguntur:*) alioqui captæ diebus quinquaginta viuunt saliua sua, Plinius. *Mors & Vita.* Testaceo generi anni pluuij prosunt, præterquam purpuris: cuius rei indicium est, quòd si amnis in mare fluentis aquam gustarint, moriuntur eodem die. viuit purpura extra mare, quæ capta est, dies circiter quinquaginta. Alit altera alteram, eo quod sua testa gnatum, veluti algam muscum'ue gerit. quæ autem pro cibo ijs afferunt, ponderis causa adhiberi aiunt, vt in libra sint grauiores, Aristot. Cùm semineces fuerint, mari redditæ reuiuiscunt, Author de nat. rerum ex Plinio: Plinius hoc non de ipsis purpuris, sed illis quibus inescantur conchis, mytulorum similibus, scribit. Purpuræ viuunt annis plurimùm septenis, Plinius. Tempus viuendi & purpuris & buccinis longum. annos circiter sex purpuræ viuunt, Aristot. & Athenæus.

Thynnus non modò glandes, verùm etiam purpuras prosequitur prope terram, ab exteriore pelago vsque in Siciliam inchoans, Strabo libro 5. D

E

1. *Captura.*
2. *Loca in quibus tingebatur, ordine literarum.*
3. *Ratio tincturæ precium.*
4. *Vestes, & earum diuersitas.*

Inter vrinatores sunt purpurarij, *πορφυρεῖς.* Laurentius ex Herodoto purpuratores transtulit. *Captura.* & conchyliarij, vel conchytæ, vt Plautus appellat: & murileguli quasi muricarij à muricibus legendis, Budæus. Capi eas post canis ortum, aut ante vernum tempus vtilissimum: quoniam cùm fœtificauere, fluxos habent succos, Plinius. Capiuntur purpuræ tempore verno cùm fauos extruunt: (atqui tum deterrimum florem habent, vt alibi tradit:) caniculæ tempore nullæ ferè capiuntur. tum enim latent, Aristot. & Athenæus. *Κημὸς* textura quædam est è iuncis (*ἐκ σχοινίων*) colo similis, in quam purpuræ & conchylia ingressa (nam & esca imponitur,) capiuntur, Varinus è Scholiaste in Equites Aristophanis. Herodianus (vt ibidem citatur) Sophoclis è Peleo versum adfert: *Κημοῖσι πλεκταῖς (πλεκτοῖς) πορφύρας φθείρει γένος.* Plura de hoc vocabulo annotaui in Equo quadrupede H. e. Purpura vehementer gulosa est. longam linguam habet: ea penetrat quæcunque potest, & attrahit quæ comedit. eâdem etiam capitur. Capiendi modus eiusmodi est: Paruam nassam denso contextu, exiguis maculis purpurarij piscatores contexunt. intus in media nassa Strombus piscis illecebra appenditur, ad eam alliciendam: Purpura maiorem in modum linguam distendere contendens, eò pertingere & Strombum ipsum assequi conatur: & ne ab esca quam ligurit, aberret, omnem eam necesse habet exerere: itaque ipsa exerta fugit escam: quoad plenitudine intumescentem retrahere non quit: vnde fit, vt eam piscator liguritione irretitam comprehendat, Ælianus de animalibus 7. 34. ex Oppiani Halieuticorum quinto: qui *κυρτίδας*, id est nassas exiguas huiusmodi, calathis (*ταλάροις*) similes è viminibus necti canit. Phœnices hoc tempore purpuras hunc in modum capiunt, & vellus inde aspectu floridum tingunt. Funem oblongum validumque, vt in mari durari possit, demittunt. ei modicis interuallis vasa quædam (*exigua, κυψέλας*) veluti tintinabula quædam (*κώδωνας, nimirum quod ad figuram*) addunt, è sparto, seu vimine aliquo iuncó ve contexta. ea circa ingressum rigentibus extremis iuncis aut viminibus hirsuta asperaque sunt, ita vt ingredienti cedant, dilatato facilè introitu, regressum autem aduerso rigore arceant. Sic funem instructum, escis quoque in nassulas impositis, loco petroso purpurarij demittunt, subere alligato in summo, quo sustineatur. Sic nocte vna intermissa, aut etiam die vt plurimùm, vasa conchis repleta extrahunt, Pollux. Capiuntur *ἐν φορμίσιν*, Aristot. historiæ 15. 5. Gaza tegetes & crates interpretatur, quam significationem alibi fortè hoc vocabulum habet, (quoniam storeæ huiusmodi similiter è iuncis texi solent:) at hoc in loco nassas potiùs, vel nassis similia retia interpretarer. *φορμίς.* nam & paulò pòst eadem vasa philosophus *κύρτους* appellat. Et Plinius: Capiuntur (inquit) paruulis rarisque textu veluti nassis, &c. Sed plura de his nominibus, *φορμὸς* primitiuo: & diminutiuis, *φορμὶς, φορμίσκος, φόρμον, φορμίδιον*, apud Varinum, Pollucem aliosque reperies. Ælianus de animalibus 17. 18. pro nassa *φερνίον* dixit: aliqui *πόρκον* pro eadem, aut reti eiusdem formæ. vide suprà in Porcis piscibus. Purpuræ carniuoræ sunt, & esca huiusmodi capiuntur: quanquam ijs et-

iam quæ mari pullulant, alliciuntur, Aristot. Et alibi: Escas putidas eis purpurarij emoliuntur: & accedunt ipsæ ad eiusmodi escam à longè, vtpote odorantes. Fœtidis capiuntur, Plinius. Carnibus ranarũ (*rubetarum Isidorus & Albertus*) vel hamo additis, præcipuè purpuras certum est allici: Plinius, nescio quàm rectè, vix enim hamo eas capi crediderim. Hicesius scribit purpuratores chamis ad inescandũ vti. Tarentinus escam quandam ad polypos describit, qua purpuræ etiam illiciantur. eam in Polypo recitauimus. Purpuræ captæ diebus quinquagenis viuunt saliua sua, Plinius. Viuit purpura extra mare quæ capta est, dies circiter quinquaginta. alit altera alteram, eo quod sua testa gnatum, veluti algam muscúmve gerit. quæ autem pro cibo iis afferunt, ponderis causa adhiberi aiunt, vt in libra sint grauiores, Aristot. Limosa regio idonea est purpuris (nutriendis, aliisque conchis) Columella de piscinis loquens.

Tinctura. Deinceps de purpura, non concha, sed colore tincturáue, dicendum. nam, vt cum Plinio dicam, si hactenus transcurrat expositio, fraudatam profectò se luxuria credat, nosque indiligentiæ damnet. quamobrem prosequemur etiam officinas, vt tanquam in vita frugum noscitur ratio, sic omnes qui istis gaudent, præmia vitæ suæ calleant. Ad purpuræ tincturam pertinent etiam quæ suprà in Murice E. & Conchylio E. diximus. *Inuentio.* Purpuræ quidem appellatione buccinum & conchylium contineri, leges suprà in Conchylio a. Tyrij hæc de purpuræ inuentione dicunt: Cùm canis Herculis in saxo adrepentem purpurã vidisset, eminentem extra conchas, carnem exedisse, & illius sanie sua labra puniceo colore tinxisse: vt autem venisset heros ad puellam nomine Tyro, quam in amore habebat, ipsaque canis labra insolito colore purpurascere animaduertisset, dixit se non fore ampliùs in Herculis amore, nisi sibi vestem ex eadem tinctura, qua canis os efflorescebat, splendidiorem quoque, conficeret. Quamobrem Hercules ex bestia studiosè conquisita saniem collectam puellæ attulit, Gillius ex Pollucis Onomastici 1.4. vnde Politianus etiam pereleganter transtulit Miscellaneorum capite 12. Nos igitur (inquit ibidem Politianus) in Rustico nostro, propter hoc ipsum concham diximus Herculeam, cùm purpuram significaremus. Porrò autem Nonni poëtæ versiculi super hac ipsa fabula, sic in libro quadragesimo Dionysiacôn inueniuntur:

Καὶ Τυρίῃ σκοπίαζε δεδασμένα φάρεα κόχλῳ,
Πορφυρέης σπινθῆρας ἀκοντίζοντα θαλάσσης:
ἧχι κύων ἁλιεργὸς ἐπ' αἰγιαλοῖσιν ἐρέπτων
Ἐνδόμυχον χαροπῇσι γενειάσι θέσκελον ἰχθῦν.
Χιονέας πόρφυρε παρηΐδας, ἔνδοθι κόχλυ
Χείλεα φοινίξας διερῷ πυρί: τῷ ποτε μύνῳ
Φαιδρὸν ἁλιχλαίνων ἐρυθαίνετο φᾶρος ἀνάκτων.

Purpuræ sic inuentæ meminit etiam Cassiodorus Variarũ 1.2. Purpuræ vsum nostris temporibus prorsus ignotum esse, inter doctos conuenit. Mirum tamen hoc videtur, (inquit Bayfius,) cùm in Carteia Beticæ prouincia olim murices & purpuras nobiles (conchis vel decẽ cotylas capientibus) ex Strabone constet. In Sardinia quoque fuisse constat ex prouerbio Tinctura Sardonica, &c. Miretur etiam aliquis nõ in Europa solùm, & Romæ (vbi purpuræ vsum semper fuisse Plinius tradit,) sed Africa quoque & Asia, & toto terrarum orbe defecisse: cùm ex Africa olim Asiaq; & Persis etiam peteretur, eorum quidem qui nostro seculo varias & remotissimas nauigationes aliásque peregrinationes literis mandarunt, purpuræ (quod sciam) nullus meminit. *Dignatio.* Purpuræ (*Rori purpuræ*) fasces securesque Romanæ viam faciunt: idemque pro maiestate pueritię est. Distinguit ab equite curiam, diis aduocatur placandis, omnemque vestem illuminat. in triumphali miscetur auro. quapropter excusata & purpuræ sit insania, Plinius. Pollux inter honores & præmia purpuram nominat. Imperatores Romani priuatis purpuræ vsum interdixerunt, in titulo, Quæ res vendi non possunt, libro quarto Codicis. Purpuræ tinctores & qui eam aduehèrent, à vectigalibus immunes erant, Græcus quidam incertus. *Sanguis, sanies, &c. synonyma.* Sanguis non in cunctis terrestribus est. verùm simile quiddam: vt sepiæ in mari sanguinis vicem atramentum obtinet, purpurarum generi infector ille succus, Plinius. Cum fauificant purpuræ, tunc deterrimum habent florem, quem liquorem siue succum & florem, & rorem, & Sarranum, & Tyrium, & saniem, & Pelagium Latinis vocatum reperio, præsertimque ostrum à Vitruuio libro octauo, Massarius. Vocatur & ostrum, & fucus: vide infra in H.e. Pollux ἄνθος, id est cruorem vel saniem vocat: aliqui etiam ἄνθος ex Græcis, id est florem. Plinius succum & rorem dixit: quem mixobarbarus Albertus malè intellexit. scribit enim: Verno tempore per rorem haustum, liquorem preciosum ore saliuat, quasi spumando. Habent autem reuerà, vt Aristoteles docet, florem inter papauer & collum appellatum intrinsecus. Purpuræ florem illum tingendis expetitum vestibus, in mediis habent faucibus. liquoris hic minimi est, in candida vena: vnde preciosus ille bibitur nigrantis rosæ colore sublucens. reliquum corpus sterile, Plinius. *Purpurei coloris varietas.* dixit autẽ sterile vbi Aristoteles habet στυπτηρίας, id est aluminis. Purpura pro Sôlis propinquitate colorem habet: & puniceum quidem procreat Africa, id est, quasi violaceum colorem: Tyros autem rubeum, Vitruuius libro 7. Constat purpuram colorem varium præ se ferre ad Solem, ac Lunam, & Lucernam, Diogenes Laërtius lib. 9. Purpuræ in finibus (*vel pelagiæ*) magnæ scabræque sunt, flos magna ex parte niger, in nonnullis rubescit. paruæ ad litora & oras reperiuntur, flore rubro. partes itẽ Aquiloniæ nigras, Austrinæ rubras magna ex parte ferunt, Aristot. Pro apparatu etiã & mixtura diuersis color variat, vt in progressu dicetur. *Viuas capi oportere.* Viuas capere contendũt: quia cũ vita succum eũ euomũt. Et maioribus quidẽ purpuris detracta concha auferunt: minores cum trapetis frangunt, ita demum rorẽ eum excipientes Tyrij, Plinius.

Tinctura modus & ratio. Phœnices purpurarum captarum testas confringunt, & carnes ad tincturam condiunt, & aqua dilutas, & sordibus expurgatas, succensis ignibus in lebete coquunt: earum sanguis vt ab igne incalescit, fluit & efflorescit, partimque flauescit, partim cyaneo colore fit, partim in alium colorem cõuertitur: ac iã quicquid imposueris, in illius colorem cõmutatur, Gillius ex Onomastico Pollucis 1.4. vbi verba aliquot prima, quæ Græcè leguntur: Ἔπειτα κοψάμενοι τὸ ὄστρακον ἐν ταυτῷ καὶ τὴν σάρκα, ταριχεύσαντές τε ἐπὶ δεισοποιΐαν, ὕδατι τὴν ἄσιν ἐκκαθήραντες, ἐνέψουσιν ἐμπύρῳ λέβητι τὸ θήραμα τὸ θαλάττιον: sic interpretor, aliter quàm Gillius. Phœnices captis purpuris testas simul & carnes tundunt, & deinde condiunt (*sale nimirum vel nitro saniei admixto*) vt color firmior ac tenacior fiat, & sordibus aqua ablutis, (*primum videtur vt tundantur, secundum vt lauentur, tertium vt flos eximatur, condiatur, coquatur,*) in lebete ad ignem coquunt. *Ex Plinio.* Eâdem de re Plinium audiamus. Capi eas post Canis ortum, aut ante vernum tempus vtilissimum: quoniam cum fœtificauere fluxos habent succos. Sed id tingentum officinæ ignorant, cùm summa vertatur in eo. Eximitur posteà vena quam diximus, cui addi salem necessarium, sextarios fermè in libras centenas. Macerari triduo, iustum. Quippe maior vis tanto quanto recentior. Feruere in plumbo, singulísque aquæ amphoris centenas

atque

atque quinquagenas medicaminis libras æquari, ac modico vapore torreri, & ideo longinquæ fornacis cuniculo. Ita despumatis subinde carnibus, quas hæsisse venis necesse est, decimo fermè die liquata cortina, vellus elutriatum mergitur in experimentum: & donec spei satisfiat, vritur liquor. Rubens color nigrante deterior. Quinis lana potat horis, rursúsque mergitur carminata, donec omnem ebibat saniem. Buccinum per se damnatur, quoniam fucum remittit. Pelagio admodum alligatur, nimiæque eius nigritiæ dat austeritatem illam nitorémque, qui quæritur cocci. Ita permixtis viribus alterum altero excitatur aut astringitur. Summa medicaminum in libras vellerum, buccini ducentæ, Pelagij CXI. Ita fit amethysti color eximius ille. At Tyrius *(color aut fucus)* pelagio primum satiatur immatura viridíque cortina: mox permutatur in buccino. Laus ei summa, color sanguinis concreti, nigricans aspectu, idémque suspectu refulgens: vnde & Homero purpureus dicitur sanguis, Hæc ille. In recitatis iam Plinij verbis Massarius vaporem interpretatur teporem, ex aliquot aliis Plinij locis, vbi similiter hoc vocabulo vsus est. & cuniculum pro vaporario fornacis. cortinam pro vase æreo, quod vulgò cardarium appellant, in quo vellera tingi solent. nam & alibi æreas cortinas nominat. Pro vellere elutriato, ipse (inquit) potiùs legerem vellus elutatum, hoc est luto & sordibus depurgatum, vel quod priùs aquam foris transmiserit. nam elutriatū dicitur ab elutriare, h. e. de vase in vas transferre, quod Latinè quanquam rariùs, dicimus transuasare. Deinde super his Plinij verbis: Tyrius pelagio primùm satiatur immatura viridíque cortina, sic scribit: Quid velit modo Plinius significare per cortinam, haud satis intelligo: verùm si diuinare fas est, quoniam dixit immatura viridíque, plantam aut certè fructum intellexisse arbitror. Plinius enim libro vigesimo secundo inquit, Transalpina Gallia herbis Tyrium atque conchylium tingit, omnésque alios colores. nec quærit in profundis murices. quid igitur si legeretur immaturo viridíque cotino? Est enim cotinus ex ipso Plinio libro decimo sexto in Apennino frutex ad liniamenta modo conchylij colore insignis, &c. Cytino quoque, hoc est flore satiuæ punicæ legi posse monuissem, ni Plinius ipse cæteris authoribus aduersari videretur. nam flores in cytino erumpentes tingendis vestibus balaustia appellauit, & pomum ipsum immaturum & primum partum eius cytinon: cùm Dioscorides, Galenus, & Paulus cytinon in satiua & balaustium in syluestri punica florem appellauerint, Hæc Massarius. Ego in Plinij verbis nihil mutârim, cùm nihil ex autoribus testimonij solidi proferri possit. nam cotini fruticis solus Plinius, & semel meminit. Licet autem immaturam viridémque cortinam interpretari succum ipsum siue pelagium qui in cortina decoquitur, per synecdochen, antequam plenè sit coctus. coctione enim quodammodo maturescit. Viride quidem non de colore solùm dicitur, sed de immaturo etiam & recente. Purpurarius piscator, si postquam purpuram non in hominum cibum, sed ad tingendas lanas comprehenderit, inexhaustum, constantem & genuinum velit fieri colorem, & perfectè tinctum, vno saxi ictu purpuram vnà cum testa interimit. Quòd si leuior plaga inferatur, & etiam nunc viuens relinquatur, atque iterum lapide percutiatur, ad tincturam fit inutilis. nam ex eo dolore tincturam amittit, siue illa per eius corpus dispersa imbibatur, siue aliter effluat. Quod quidem ipsum præclarè Homerum intellexisse dicunt. Idcircóque vno ictu celeriter morientes purpurea morte affici ait, peruulgatum suis versibus illud canens:

Propensa Plinij verba.

Ἔλλαβε πορφύρεος θάνατος, καὶ μοῖρα κραταιή: *Purpurea illum mors, violentaq́ Parca peremit.*

Mors purpurea. Iliad. E.

Ælianus de animalibus 16.1. Sed purpuream mortem simpliciùs cruentam interpretari licet, hoc est violentam. Athenæus libro 12. in scenæ Alexandri descriptione: Præcepit (inquit) Alexander Ionicis ciuitatibus per literas, & primùm Chiis, vt purpuram ad se mitterent. volebat enim socios omnes stolis purpureis ornari. Et cùm epistola Chiis prælegeretur in præsentia Theocriti illius sapientis: nunc primùm, dixit, intelligo carmen illud Homeri, Τὸν δ' ἔλε πορφύρεος θάνατος καὶ μοῖρα κραταιή. Eandem historiam ex Athenæo repetit Eustathius in Illiad. Υ. & addit Theocritum mortis purpureæ nomine insinuasse vel violentam, qualem purpuræ conchæ propter tincturam patiuntur: vel quód purpurarij si quo dolo vterentur, morte multandi essent, Hæc ille. sed mortis nomine inopiam, & paupertatem fortassis intellexit Theocritus, ad quam redigendi essent Chij, purpuras, id est res preciosissimas quas haberent, Alexandro dare coacti: nisi parérent, morituri. Vide etiam infrà in H. a. Non est satis abstulisse gemmæ nomen amethystum, rursum absolutus inebriatur Tyrio, vt sit ex vtroque nomen improbum, simúlque luxuria duplex: & cum confecere conchylia transire meliùs in Tyrium putant. Pœnitentia hoc primum debet inuenisse, artifice mutante quod damnabat: inde ratione nata, votum quoque factum è vitio portentosis ingeniis, & gemina demonstrata via luxuriæ, vt color alius operiretur alio, suauior ita fieri leniórque dictus. Quin & terrena miscere, coccóque tinctum Tyrio tingere vt fieret hysginum, Plinius. Ouidius amethystos purpureos dixit: Hic baphias, hic purpureos amethystos. Martialis in primo amethystinas mulierum vocat vestes. Inde amethystinatus. Martialis in secundo: Hic quem videtis gressibus vagis lentum, Amethystinatus media qui secat septa. Iam & ille addito Tyrio, Tyriamethystus dictus, Baysius. Idem ianthina vestimenta, (æ, Plinius & Martialis nominant,) purpura violacea infecta interpretatur. Ion enim (inquit) Latini violam dicunt. Purpureæ (violæ, ex Plinij libro 21.) latiore folio, solæ Græco nomine à cæteris discernuntur, appellatæ ia: & ab iis ianthina vestis. Sic enim legendum ex emendatissimo codice. qui colos à Græcis ἰοειδὴς dicitur, (cuius meminit) Iulius Pollux in decimo. Martialis in secundo: Coccina famosæ donas & ianthina mœchæ. Luxuria enim (vt ait Plinius) vestibus prouocauit eos flores, qui colore commendantur. Hos animaduerto tres esse principales. Vnum in cocco, qui in rosis micat: gratius nihil traditur aspectu. & in purpura Tyria, dibapháque Laconica. Alium in amethysto, qui in viola, & ipsum purpureum: quémque ianthinum appellamus. Genera enim tractamus in species multa sese spargentia. Tertius est qui propriè conchylij intelligitur, multis modis. Vnus in heliotropio: & in aliquo ex iis plerunque saturatior, alius in malua ad purpuram inclinans: alius in viola serotina conchyliorum vegetissima. Sic enim legendum censeo. Nec tamen me fallit ab Hyacintho flore dici etiamnum hyacinthina ea vestimenta, quæ cum eius floris colore certant, vel etiam eiusdem nominis Lapide. Persius: Hic aliquis, cui circum humeros hyacinthina læna est. Magnum sanè discrimen esse inter amethystinum & hyacinthinum, palàm fit ex Plinio libro 37. vbi de hyacinthis: Multum ab eo distat hyacinthos, tamen è vicino descendens differentia, quòd ille emicans in amethysto fulgor violaceus,

Ianthina.

Hyacinthina.

violaceus,

violaceus, dilutus est in hyacintho, primoq; aspectu gratus euanescit, adeóque non implet oculos, vt penè non attingat, marcescens celeriùs nominis sui flore. Quibus verbis videre est ianthinum, id est violaceum legendum apud Plinium, non autem Hyacinthinum, Bayfius. Dibapha dicebantur purpurea vestimenta bis tincta, vt & saturatior in eis color & firmior insideret. Curtius noster dibaphum cogitat, sed eum infector moratur, Tullius epistolarum 2. ad Cælium. Et ad Atticum: Proinde isti licet faciant quos volent Coss. tribunos pleb. etiam: deinde Vatinij strumam, sacerdotij διβάφῳ vestiant. Rubræ Tarentinæ (purpuræ) successit dibapha Tyria, &c. Plinius vt recitabimus infrà in precij mentione. De lanis bis murice tinctis testimonia poëtarum quorundam retuli in Murice E. Aut bis in Herculea Milesia vellera concha Versantur, Politianus. Purpura eodem conchylio non in vnum modum exit. interest quantum macerata sit, crassius medicamentum an aquatius traxerit, sæpiùs mersa sit, an excocta, an semel tincta, Seneca lib. 1. Natur. quæst.

Dibapha.

Ex Cassiodori Variarum libro 1. epistola 11. ad Theonium virum senatorem.

Comitis Stephani insinuatione comperimus, Sacræ vestis operam, quam nos volumus necessaria festinatione compleri, disrupto labore pendere. Tu verò cursum subtrahendo solennem, abominandam potius inferre cognosceris tarditatem. Credimus enim aliquem prouenisse neglectum, vt crines illi lactei (*sericum album*) carneo poculo bis térque satiati pulcherrima minus ebrietate rubuerint, aut lanæ non hauserint adorandi muricis preciosissimam qualitatem. Quapropter si perscrutator Hydruntini maris intusa conchylia solenniter condidisset (*condiuisset*) apto tempore, aceruus ille Neptunius generator florentis semper purpuræ, *hornator soli, aquarum copia resolutus, imbrem aulicum flammeo liquore laxauerat. Color nimio lepore vernans, obscuritas rubens, nigredo sanguinea, regnantem discernit, deinde conspicuum facit, & præstat humano generi ne de aspectu principis possit errari. Mirum est substantiam illam morte confectam, cruorem de se post spacia tam longi temporis exundare, qui solet viuis corporibus vulnere sauciatis effluere. Nam cùm sex penè mensibus marinæ deliciæ à vitali fuerint vigore separatæ, sagacibus naribus nesciunt esse grauissimæ, scilicet ne sanguis ille nobilis aliquid spiraret horroris. Hæc cum infecta semel substantia perseuerat, nescia ante subtrahi quàm vestis possit assumi, (*absumi*.) Quòd si conchyliorũ qualitas non mutatur, si torcularis illius vna vindemia est, culpa nimirùm artificis erit, cui se copia nulla subtraxit. in illis autem rubicundis fontibus, cùm albentis comas serici doctus moderator intinxerit, habere debet corporis purissimam castitatem, quia talium rerum secreta refugere dicuntur immunda. Et mox: Si salutis propriæ te tangit affectus, intra illum diem imminente tibi harum portitore cum blatta quam nostro cubiculo dare annis singulis consueuisti venire festina.

Dignus morte perit, cœnet licet ostrea centum Gaurana, & toto Cosmi mergatur aheno Iuuen. Sat. 8. Ad aliqua nitrum sordidum præstat, tanquam (*Hermolaus pro tanquam, legit tantum*) ad inficiendas purpuras incturasq; omnes. Plin. Ἄλλα γὰρ ἄλλοις οἰκεῖα καὶ πρόσφορα, καθάπερ τῆς μὲν πορφύρας ὁ κύαμος, τῆς δὲ κόκκου τὸ νίτρον δοκεῖ τὴν βαφὴν ἄγειν (fortè αὐξάνειν, vel προάγειν) μεμιγμένον, Plutarchus in libro de oraculis defectis. Μήλοθρα, (malim per o. magnum in penultima, vt inferiùs quoque,) βάμματα: οἱ δὲ, τὸ τῶν δερμάτων βάμμα: ἄλλοι, τὸ πρόσυμμα τῆς πορφύρας. οἱ δὲ, καλλωπίσματα, Varinus. Et rursus: μήλωθρα, τὰ πορφυρᾶ βάμματα. Nonius in verbo Sufficere, citat hæc verba Ciceronis ex Hortensio: Vt ij qui conuiuij purpuram tuo sufficiunt, prius sanè medicamentis quibusdam. Idem locus, vt Michaël Bentinus obseruauit, in verbo imbuere ab eodem Nonio alibi citatur, integrior, non prorsus tamen sine mendo: Vti (inquit) qui purpuram volunt, sufficiunt prius lanam medicamentis quibusdam: sic literis talibusq; doctrinis ante excoli animos, & ad sapientiam concipiendam imbui & præparari decet. Vt purpuræ flos quàm diutissimè recens conseruetur mel admixtum facit. Vide inferiùs in Hermionica purpura. Aristoteles in libro de coloribus caussam inquirens mutationis colorum in floribus (seu foliis) & fructibus stirpium, sic scribit: Τὰ μὲν γὰρ φύλλα (vel potiùs ἄνθη) διὰ μικρότητα τῆς τροφῆς ταχέως ἐκπέττεται: οἱ δὲ καρποὶ διὰ τὸ πλῆθος τῆς ἐργασίας, εἰς πάσας ἅμα τῇ πέψει τὰς κατὰ φύσιν χρόας μεταβάλλουσι. φανερὸν δὲ τοῦτό ἐστι καθάπερ εἴρηται πρότερον καὶ ἐπὶ τῶν βαπτομένων ἀνθῶν, (aliâs ὥσπερ ἐπὶ τῶν βαπτομένων ἱματίων γίνεται.) τὰ μὲν γὰρ ἐξ ἀρχῆς ὅταν βάπτοντες (aliâs additur τὴν πορφύραν) τὰς ἱματίδας (fortè ἁλουργίδας,) ὄρφνιαι γίνονται, καὶ μέλαιναι, καὶ ἀεροειδεῖς. τοῦ δ' ἄνθους συνεψηθέντος ἱκανῶς, ἁλουργὸν εὐανθὲς γίνεται καὶ λαμπρόν. Purpuræ tinctura in sole versari gaudet, à sole enim radiata illuminatur & magis enitescit: Gillius, ex Polluce: cuius elegantissima verba Græca committere non possum vt ommittam: Χαίρει δὲ ἡλίῳ ὁμιλοῦσα τῆς πορφύρας ἡ βαφή: καὶ ἡ ἀκτὶς αὐτὴν ἀναπυρσεύει, καὶ πλείω ποιεῖ καὶ φαιδροτέραν τὴν αὐγὴν, ἐκφοινισσομένην ἐκ τοῦ ἄνω πυρός. Sunt quidam colores qui ex interuallo vim suam ostendunt. Purpuram Tyriam quò melior saturiorq; est, eò oportet vt altiùs teneas, vt fulgorem suum ostendat, Seneca libro 1. Nat. quæst. Purpuram quoque à mulieribus silente luna menstruatis pollui aiunt, Plinius. Cinis (de veste mensibus polluta) si quis aspergat lauandis vestibus, purpuras mutat, fuco'm coloribus adimit, idem. Prouerbium Purpura gulosior, Apollodorus à tinctura sumptum ait, secundum aliquos. quicquid enim attigerit, illam ad se trahere, & appositis communicare lucis suæ fulgorem. secundum alios verò ab ipso animali, Athenæus.

Purpura natura.

Precium.

Conchylia & purpuras omnis ora (*hora*) atterit: quibus eadem mater luxuria paria penè etiam margaritis precia fecit, Plinius. proximè autem dixerat de margaritis, æternæ propè possessionis eas esse, & sequi hæredem. Et alibi: Pretia medicamento sunt quidem pro fertilitate litorum viliora: non tamen vsquam pelagij libras quinquagenos nummos excedere, & buccini centenos, sciant, qui ista mercantur immenso. Sed alia sunt è fine initia: iuuátque ludere impendio, & lusus geminare miscendo iterum, & ipsa adulterare adulteria naturæ: sicut testudines tingere: argentum auro confundere, vt electra fiant: addere his æra, vt Corinthia. Plinius pelagij, id est purpuræ genus in libras quinquagenos, nummos & buccini cẽtenos ponit: id est, quinquaginta solidos, & centenos. nummũ pro solido nostro (Gallico) accipio, ex Budæo, Bayfius. Nepos Cornelius qui diui Augusti principatu obijt: Me, inquit, iuuene violacea purpura vigebat, cuius libra denariis centũ veniebat, nec multò pòst rubra Tarentina. Huic successit dibapha Tyria, quæ in libras denariis mille non poterat emi. Hac Lentulus Spinter ædilis curulis primus in prætexta vsus improbabatur: Qua purpura quis non iam, inquit, triclinaria facit? Spinter ædilis fuit vrbis conditæ anno septin-

septingentesimo, Cicerone cons. Dibapha tunc dicebatur, quæ bis tincta esset, veluti magnifico impendio. Qualiter nunc omnes penè commodiores purpuræ tinguntur, Plinius. Purpuræ violaceæ libra denariis centum constabat, id est, decem aureis solatis, Bayfius: libris Turonicis viginti, Robertus Cenalis. dibapha Tyria, denariis mille, id est, mille Iuliis, vel centum aureis Solis, Bayfius: libris Turonicis ducentis, Rob. Cenalis. Purpura olim vel regibus rara & expetita erat, tanti quidem precij vt æquali argento penderetur, Theopompus apud Athenæum. Cùm ab Aureliano vxor peteret, vt vnico pallio blatteo serico vteretur, ille respondit: Absit vt auro fila pensentur. libra enim auri tunc libra serici fuit, Fl. Vopiscus. Emit lacernas millibus decem (coronatis ducentis quinquaginta) Bassus Tyrias, coloris optimi, Martialis. Et in Mancinum: Millibus decem dixti Emptas lacernas munus esse Pompillæ. Idem Martialis in Proculeiam libro decimo (inquit Bayfius) vestis purpureæ immensum precium ponit. quam trabeam fuisse puto vel togam pictam. Ludit in vxorem quæ diuertit à viro, propterea quòd prætor esset renunciatus:

Quid rogo, quid factum est? subiti quæ causa doloris? Nil mihi respondes? Dicam ego, Prætor erat.
Constatura fuit Megalensis purpura centum Millibus, vt nimium munera parca dares.

Per Megalensem purpuram intelligit togam pictam, qua ornabantur prætores celebrandis Megalensibus ludis. Iuuenalis enim inter ornamenta prætorum adnumerat trabeam.

Megalensis purpura.

---quum non essent vrbibus illis Prætexta & trabeæ.

Et alibi: ---*Megalesiacæ spectacula mappæ, Idæum solenne colunt, similique triumpho*
Prædo caballorum prætor sedet.

Deinde pluribus de prætexta & toga picta insertis: Sed ad Martialem (inquit) reuertamur: qui cum ait, centum millibus, sestertiûm intellige. Vel fortasse Megalensis purpura accipienda est ea, quæ à prætoribus in ornatum chori in ludis illis, partim emebatur, partim conducebatur, partim etiam commodatò rogabatur. Cuius meminit Plutarchus in Lucullo: vbi loquitur de quodam prætore de spectaculis ambitiosè sollicito: qui cùm à Lucullo in chori ornatum chlamydes purpureas peteret, respondit, inspecturum se si domi haberet, daturumque. postridiè verò interrogauit eum quot sibi esset opus. illo autem affirmante centum sufficere, iussit accipere bis totidem. Hactenus Plutarchus, qui ex Horatio hæc sumpsisse videtur, epistola ad Numitium, dum ait:

---Chlamydes Lucullus, vt aiunt, Si posset centum scenæ præbere rogatus,
Qui possim tot? ait: tamen & quæram, & quot habebo Mittam. post paulò scribit sibi millia quinque
Esse domi chlamydum, partem vel tolleret omneis. Exilis domus est, vbi non & multa supersunt.

Corpus (*mulierum diuitum*) si venderetur, nemo Atticis (*subaudio drachmis*) millenis emeret: cui operiendo vestē ille talentorū decem milibus (aliquando) ementes, seipsas multò propria veste viliores minorisq; precij arguunt, Clemens Pædagogi 2.10. Qui purpuram adulterassent, capite plectebantur, Varinus.

Purpura quibus ex locis apud veteres commendata fuerit, alphabetica enumeratio.

Purpuræ ros præcipuus est in Meninge AFRICÆ, Plinius. Vide infrà in Meninge. Africa punicei coloris purpuram procreat, Vitruuius. A

AQVINATES purpuræ similes sunt Tyrijs: Acron, explicans illud Horatij epistolarum 1.10.

Non qui Sidonio contendere callidus ostro Nescit Aquinatem potantia vellera fucum,
Certius accipiet damnum, propriùsve medullis: Quàm qui non poterit vero distinguere falsum.

ASIÆ præcipuus est purpuræ ros, Plinius.

COÆ purpuræ nominantur ab Horatio, quarto Carminum. *Spartana chlamys, conchylia Coa*, Iuuenalis Satyra 8. C

CYZICENA. Vide infrà in prouerbijs, in h.

GETVLO litore Oceani præcipua est purpura, Plinius. Et alibi: Ebori citroque syluæ exquiruntur, omnes scopuli Getuli muricibus ac purpuris. Item: Purpurissum Puteolanum laudatur potiùs quàm Tyrium, aut Getulicum, vel Laconicum, vnde preciosissimæ purpuræ. G

Susis ab Alexandro captis memorabilis purpuræ vis & copia, in ipsius deuenit potestatem. Vbi aiunt (inquit in Alexandro Plutarchus) & purpuræ HERMIONICÆ (πορφύρας Ἑρμιονικῆς) inuenta quinquaginta millia talenta, repositæ quidem ab annis fermè ducentis, recentemq; adhuc coloris florem nouúmque seruantis. Huiusce verò rei causam adferunt, quòd infectura purpuræ ex melle facta sit, τὸ τὴν βαφὴν διὰ μέλιτος γίνεσθαι τῶν ἁλουργῶν. De Hermione oppido Græciæ, vide Onomasticon nostrum. H

A Tyro est Hydron (*Hidruntum*) Italica (*Ciuitas*) aulicum profectò vestiarium, non antiqua custodiens, sed iugiter nouella transmittens, Cassiodorus Variarum 1.2.

Ros purpuræ præcipuus est Asiæ, & in LACONICA Europæ, Plinius. Purpurissum Puteolanum laudatur potiùs quàm Tyrium, aut Getulicum, vel Laconicum, vnde preciosissimæ purpuræ, Idem. Laconicæ purpuræ celebrantur ab Horatio, secundo Carminum. *Spartana chlamys, conchylia Coa*, Iuuenalis Sat. 8. Conchas ad tincturam purpuræ, maritimæ partes Laconicæ, post Phœnicum mare aptissimas præbent, Pausanias in Laconicis. Vide etiam Oebalis inferiùs. L

Purpura MAVRA nominatur, à Valeriano apud Trebellium Pollionem in epistola. M

MOLIBOEA purpura, à nomine insulæ, in qua tingitur, est dicta, Festus.

----Melibœaque fulgens
Purpura Thessalico concharum tecta colore,
Aurea pauonum rident imbuta lepore,

Lucretius libro 2. A Vergilio etiam quinto Aeneidos Melibœa cognominatur.

Præcipua est in MENINGE Africæ, Plinius. Meninx insula Africæ est, non longè à Syrtibus distans, quam Lotophagorum terram putant: cuius Homerus meminit, vbi fuit Vlyxis ara, quæ oppidum habet eodem nomine: Plinius, Strabo, Ptolemæus, Massarius.

In MVZA emporio ad mare rubrum habetur purpura tum eximia, tum vulgaris, Arrianus (si benè memini) in Periplo.

O OEBALIS purpura cognominatur à Statio, Syluarum 1. Laconicam interpretor, quæ alio nomine Oebalia dicitur.

P A duobus emporiis PERSIDIS, quorum vnum Apologi, alterum Omana vocant, in Arabiam auehitur purpura, Arrianus in Periplo,

Post PHOENICVM mare, cochleas tingendæ purpuræ aptissimas, maritimæ partes Laconicæ præbent, Pausanias in Laconicis. Vide plura mox in Tyria purpura.

Purpurissum (quod cum purpuris pariter tingitur) PVTEOLANVM laudatur potiùs quàm Tyrium, aut Getulicum, vel Laconicum, vnde preciosissimæ purpuræ, Plinius.

S In SARDINIA insulæ purpuræ excellentes tingebantur: vt referemus infrà inter prouerbia.

Ostrum SARRANVM dicitur à Sar vrbe Phœniciæ. Vide mox in Tyria purpura.

SIDONIVM ostrum dixit Horatius. Vide superiùs Aquinates. Est autem Sidon vrbs Syriæ: vnde & Sindones dictas coniicio, & sericum à nostris Syden.

Quà preciosa Tyros rubeat, quà purpura succo Sidoniis iterata vadis, Statius in Propemptico Metij Celeris.

SPARTANA. Quære suprà in Laconica.

SVCCVBITANAM dicunt purpuram quandóque ab Aphricæ oppido, quod Succubi vocant, Cęlius Rhod. Valerianus in epistola apud Trebellium Pollionem, Claudio qui posteà Cæsar factus, dari præcipit à procuratore Syriæ albam subsericam vnam cum purpura Succubitana, subarmale vnum cum purpu-
T ra Maura.

(Me iuuene purpura violacea vigebat, nec multò pòst rubra TARENTINA, Cor. Nepos. Ταραντινὸν ἱμάτιον, Tarentinum vestimentum, tenue & translucidum, non omnino purpureum, vt quidam putarunt. dicuntur) & Tarentinæ tincturæ, Varinus. Ταραντῖναι. αἵματι* βαφαί. τινὲς δὲ τὰς πορφυρᾶς (ἐσθῆτας,) Hesychius.

Melibœaq́; fulgens Purpura Thessalico concharum tecta colore, Lucretius lib. 2.

TYRI nobilitas nunc omnis conchylio atque purpura constat, Plinius. Tyrij dicuntur à Tyro Phœnices insula, vbi purpuræ nobilissimæ producuntur. Tyria enim purpura omnium optima Straboni, Plinio, cæteris perhibetur, Massarius. Hic purpurarum flos nullibi in tota Asia, quàm qui in Tyro insula pretiosior reperitur. Nam flos purpuræ Tyriæ cæteris purpurarum floribus gratior est. hinc vestes purpureæ, Tyriæ atque Sarranæ dictæ sunt, Idem. Tyrus quondam Sarra dicta est, vnde Sarrana apud Iuuenalem. Dicuntur quoque absolutè Tyriæ, vestes purpura Tyria infectæ.

Ouidius: *Siue erit in Tyriis, Tyrios laudabis amictus.*

Martialis in primo: *Hispanas, Tyriásque coccinásque.* Tyriæ quoque lacernæ

Martialis: *Ut lutulenta linat Tyrias mihi multa lacernas*, Bayfius.

Puniceum colorem procreat Africa, Tyros autem rubeum, Vitruuius lib. 7. Tyrius absolutè videtur color à Plinio dictus. nam cùm de purpura amethysti colore dixisset, addit: At Tyrio laus summa color sanguinis concreti, nigricans aspectu, &c. De Tyria dibapha eiúsque pretio, ex Plinio quædam scripsi suprà in precij mentione. Phœnices nauigatione semper omnibus præstitere: idem purpurarum piscatu, (τοῖς πορφυρίοις, *malim per* ει. *in penultima: vt* πορφυρεῖον *fortè accipiatur pro officina seu taberna purpuraria, in qua purpuræ aut fiunt aut venduntur.*) Tyria enim purpura optima omnium perhibetur (ἐξήνεγκαι πολὺ καλλίστη πασῶν:) ac piscatio ipsa proxima est, & cætera omnia quæ ad inficiendas vestes pertinent, abundè habet. Et quanquam maxima tinctorum multitudo vrbem reddat paulò grauiorem, δυσδιάγωγον, *inhabitationi minùs idoneam, nescio an propter hominum multitudinem, an odoris fortè grauitatem:*) eo nomine tamen locupletior efficitur. Propter hanc autem virtutem (διὰ τὴν τοιαύτην ἀνδρείαν, *circa nauigationem nimirum: alioquin etiam purpurariis olim data immunitas*) non solùm à regibus libertate donati sunt, sed à Romanis etiam paruis impensis eadem eis confirmata est, Strabo lib. 16.

Tyrióque ardebat murice læna, Vergilius 4. Æneid. *Nec quæ de Tyrio murice lana rubet*, Ouidius. *Spondet enim Tyrio stlataria purpura filo*, Iuuenalis Sat. 7. Stlata genus nauigij est Festo, à latitudine dictum, vt stlitem pro lite dicebant antiqui. inde stlatarius adiectiuum, quod mari portatum est, quasi stlata aduectum. *Quà pretiosa Tyros rubeat*, Statius. Purpuræ Tyriæ meminit Cicero pro Flacco. Vide etiam superiùs in Phœnicum mentione. Purpurissum Puteolanum laudatur potiùs quàm Tyrium, aut Getulicum, vel Laconicum, vnde preciosissimæ purpuræ. Plinius.

Post Syrtim est lacus nomine ZVCHIS, quadringentorum ferè stadiorum: ad quem vrbs est eodem nomine. Ea purpurificium & varias piscium condituras habet. πορφυροβαφεῖα καὶ ταριχείας παντοδαπάς, Strabo libro 17.

Esca ex purpura. Tum ad Singulos hamos escam ex purpura Lacæna confectam strictè religat, &c. Ælianus de animalibus 15.10. pelamydum capturam describens. Ad carabos: Vbi mormyrum ad fortè quid alligaueris, purpuras decem contundito: & musci parum mandens inspuito in saxum: piscibusq; fruêris, Tarentinus. vide suprà in Locusta E. & in Mormyro E.

E Purpuræ caro non in cibum modò conuerti, sed etiam tingere potest, Lucianus in Cynico. Quo die Lentulus flamen Martialis inauguratus est, cœna hæc fuit: Ante cœnam, vrticæ, murices, purpuræ, Macrobius. Ostrea omnigena, purpuras, vrticas, &c. deus homini condidit, vt iuris & ferculorum (ζωμοῦ καὶ παραδειπνίων) copia nobis suppeteret, Porphyrius libro. 2. de abstinentia ab animatis. Purpuræ maiores duræ sunt, Xenocrates. Purpurarum caro, sicuti & cæterorum testatorum, dura est: ac proinde iis exhiberi solet, quibus ex malorum succorum copia cibus in ventriculo corrumpitur. Et harum quidem & buccinorum caro durior est, quàm aliorum: succúmque gignit crassiorem, minùs tamen glutinosum tenacémque. sed in earum partibus discrimen est. Quod collum nanq; appellatur, præ duritie dentibus ægrè conficitur: parcioremque succum generat, & stomacho gratum est. Partes verò inferiores, & quæ μήκωνες, id est papauera vocantur, molles sunt, ac faciliùs quàm colla conficiuntur: aluum mouent, & vrinã, sudorésq; ac saliuam cient. Harũ frequentior vsus cholęram gignit, Wottonus (ex Galeno ferè.) Ῥωμαλεώτερα τῶν κογχίων φησὶν εἶναι ὁ Διοκλῆς κόγχας, πορφύρας, κήρυκας. Ἐδώδιμα τὰ ἐκ τῶν πορφυρῶν τραχήλια εἶναι, apud Hesychium legitur in Ταραντῖναι. Purpuræ & murices inter cibaria, quæ stomachum roborent, censentur

ab Ari-

ab Archichene apud Galenum, Scribonio Largo, & Cornelio Celſo. Purpuræ & murices minimè in ventriculo vitiantur, Celſus. Ex oſtreorum genere purpuræ & buccina reliquis præferenda ſunt, Aëtius in curatione colici affectus à frigidis & pituitoſis humoribus. Purpuræ coquuntur eo modo, quo cætera conchylia, Platina.

Purpurarum vim vndiquaque eandem putârim, quam buccinorum: quare in buccinis leges plura vtrisque communia, expreſſo etiam aliquoties purpurarum vnà cum buccinis nomine. item in Muricibus. Ad G
hemicraniam: Caro cruda porphyræ illita fronti, mitigat, Kiranides ſi benè memini. Purpuræ contra venena proſunt, Plinius. Nicander contra dorycnium in cibo prædicat ſtrombos, & calchã, id eſt purpuram. Ad oris tetros abſque vlcere odores: Ex oſtreis purpura & buccino cum myrrha vtuntur quidam: cúmque cubitum eunt, aceto acerrimo colluunt, Galenus Euporiſton 2. 11. Purpurarum ſiue muricum minora genera ſunt efficaciora, & oris halitum cuſtodiunt, vt quidam ex Plinio citat. Lapidem conchylij legimus in remedio quodam Auicennæ contra calculum, Syluaticus cochleam (*teſtam*) purpuræ interpretatur. vide in Conchylio G. Ex purpurarum cinere remedia multa dedimus in Muricibus. plurima enim vtrisque communia Plinius attribuit. Crematum conchylium eadem efficit quæ purpura & buccinum, Dioſcor. Et rurſus: Concrematæ buccinæ, eadem quæ purpuræ præſtant, ſed vehementiùs vrunt. Obſcurus quidam ex Dioſcoride purpuris attribuit, quæ apud Galenum oſtreis adſcripta leguntur remedia quædam. Buccinorum purpurarúmque teſta, quandoquidem duriſſima eſt, nunquam abſque vſtione vtor. Atque vſta quidem deſiccandi vim poſſidet: cæterùm ad vnguem eam læuigare, planeque pollinis in modum neceſſe eſt, tundendo ſcilicet & cribrando: quod tibi commune ſit in omnibus lapidoſis teſtaceisque ſubſtantiis præceptum. Nam niſi exactè læuia ſint reddita, arenis ſimilia ſunt. Per ſe illarum tritarum farina vlceribus malignis competit. id quod ipſum quoque commune eſt omnium quæ citra inſignem morſum deſiccant vehementer: quippe cum alioqui fluxionum cauſa exiſtant. Sed & aliud eſt omnium id genus commune: nempè vt cum aceto, aut oxycrato, aut œnomelite, aut oxymelite idonea ſint vlceribus putreſcentibus. Idcircò lapides omnes vbi ad eum vſum applicantur, alij magis, alij minùs, certè omnes conferunt, Galenus de ſimplicibus 11. 21. Idem de compoſ. medic. ſecundum genera 1. 18. purpuras cum iis recenſet, quæ propoſiti albi emplaſtri (aduerſus vlcera cacoëthe & dyſepulota) candorem tueri poſſint. Purpuræ teſtæ vſtæ medicamentis pilos attenuantibus adduntur apud Aëtium, & Galenum de compoſ. ſec. locos 1. 5. Cinis teſtarum è purpuris, vtiliter cum melle illinitur vlceribus capitis, & ſimiliter mulierum mammas ſanat: panis etiam reſiſtit vtroque modo, ſiue opus ſit incipientes diſcutere, ſiue coctos emittere, ſi rectè obſcurus quidam ex Plinio citat.

Ex operculis purpurarum remedia protuli ſuprà in B.

Ex lana vel veſtimento purpureis, id eſt purpura infectis, remedia. Purpuram hircino felle madefactam muliebri vmbilico diebus ſeptem imponito: & deinde creſcente Luna viro congrediatur, & concipiet, Aëtius 16. 34. Ex Galeni opere de compoſ. med. ſec. locos. Libro 3. cap. 1. Andromachus medicamentum quoddam auribus inſtillari iubet: deinde lanæ purpura infectæ tomentum indi. In eodem libro Archigenes poſt medicamentum auri infuſum, purpuræ lana obturari iubet. Item libro 4. cap. 6. tomenta purpurę Laconicæ miſcentur arido cuidam Aſclepiadis medicamento ad oculos. Methodi etiam libro 7. & 8. panniculo è purpura marina ſiue Tyria vtitur, quam & modicè aſtringere dicit. Et in libro de præcognitione ad Poſthumum imperatori qui ex aſſumpto cibo grauabatur ſtomacho, purpuream lanam nardino pigmento calido intinctam, oſtio ventriculi imponit. Per ſe conchylio infecta lana, auribus magnoperè prodeſt: quidam aceto & nitro madefaciunt, Plinius. Fimbriati marinarum purpurarum flocculi cremari ſolent, vt lanæ, mundi & carpti, in fictili crudo, vt in Lanis ex Dioſcoride diximus in Oue G. Atramentum ſutorium purpuræ marinæ tomento inuolutum vrito, deinde cum melle tritum illinito, Archigenes apud Galenum.

Si rupta immenſos fundit verruca cruores, *Purpureo triti cineres de vellere proſunt,*
Quod fuerit vero conchyli ſanguine tinctum, Serenus. Et rurſus:
Si verò infrenus manat de vulnere ſanguis, *Purpura torretur conchyli perdita* (prædita) *fuco:*
Huius & atra cinis currentem detinet vndam. *Verrucæ quoque defectæ frenare cruorem.*
Dicitur ambuſtus Tyrio de vellere puluis. Vide in corollario de Conchylio G. paginæ. 288.

Paulus Ægineta tertio ſui operis volumine, eo capite quo agit de columellæ oris inflammatione, authore Galeno docet, pleríſque oris & colli affectionibus prodeſſe ſuſpenſum ex collo aut adalligatum homini funiculum ex marina purpura, qui viperæ collo circundatus eam ſtrangulauerit, Marcellus Vergilius. Verba Æginetæ hæc ſunt Græca, vt idem Marcellus recitat: Καὶ οὔλοις ποιεῖ λινοῦν ἀπὸ πορφύρας θαλαττίας περιτεθὲν ἐχίδνης τραχήλῳ, καὶ πνῖξαν αὐτήν: εἶτα περιαπτόμενον θαυμαστῶς ὀνίνησι, παρίσθμιά τε, καὶ ὅσα περὶ τράχηλον, ὡς μαρτυρεῖ Γαληνός. Hoc eſt: Ad gingiuas etiam ſalutare eſt filum è purpura marina, quo vipera fuerit ceruici circumpoſito ſuffocata, hoc circundatum tonſillis & omnibus colli cauſis, mirificè iuuat, vt Galenus teſtatur. Ego hoc apud Galenum non memini legere. Auicenna libro 3. Fen. 9. cap. 10. Eſt (inquit) certum inter experimẽta, quę agunt vi quadam occulta in abſceſſibus, vnde ſuffocationis periculum eſt, & vuæ, & tonſillarum, & omnino omnium gutturis partium, ſi filis tinctis cùm alargiuan (interpres vertit murice marino) ſtranguletur vipera: deinde circundetur eis collum ægroti. Mirabiliter enim iuuat. Filum è Purpura marina, quo vipera collo circundato ſuffocata fuerit, circunligatum, (περιαπτόμενον.) mirabiliter auxiliatur ad tonſillas, aliaſq; colli affectiones, vt teſtatur Galenus, Ægineta 3. 26. Aliqui ſtrumas circunligant lino, *(ſimpliciter, non purpureo)* quo præligata infra caput vipera pependerat, donec exanimaretur, Plinius 30. 5.

Κογχύλια, τὰ ὄσρεα, καὶ πορφύραι, Heſychius. Eſt quidem conchylium ſpecies peculiaris, qua purpura H. a.
quoque tingitur: ſed & in genere pro purpura, proq; omni concha accipitur. Κάλυξ, flos roſæ, &c. & purpura marina, *(quæ & calcha,)* Heſychius. Purpuram marinam (pro colore) ſæpiùs authores dicunt, non quòd terreſtris etiam aliqua ſit: ſed quoniam impropriè herbis etiam quibuſdam purpura tingi dicitur, diſtinguendi gratia. Βαταῖς, πορφυρῆσιν, ἢ ὁδοὶ, Heſych. Purpura Gallica lingua Virgæ dicebatur. Seruius, in hæc Vergilij verba, Virgatis lucent ſagulis. Vide infrà in e. Cochleam Tyriam, Vranus in Arabicis dixit, citante

citante Stephano, pro purpura nimirum, κοχλίου τύειον. Calcha (id est Purpura) contra dorycnium remedio est, Nicander. Vide inferiùs in e. vbi & de vocabulo Oxos, quod aliqui purpuram interpretantur, leges. Strabonis interpres pro cocco non rectè vertit grana purpuræ. Purpura apud Latinos penultimam corripit, & similiter πορφύρα apud Græcos. Νηρῖται στρόμβων τε γένος, καὶ πορφύραι αὐταί, Oppianus. Verbum tamen πορφύρειν (de quo infrà) produci inuenio ab Homero, Theocrito, Oppiano. Purpura

Epitheta. ardens, Iuuenalis Satyrâ vndecimâ. Ignea, Valerius 1. Argonaut. Picta Vergilius 7. Æneidos, Λίχναι Oppiano. Quæ à locis, è quibus olim commendabantur, sumpta sunt epitheta, suprà in E. ordine literarum enumeraui.

Icones. Maledicus. Pierius Valerianus in Hieroglyphicis: Meledicum (inquit) hominem, probos improbósque æquè carpentem significare qui volunt, purpuram exerta pingunt lingua: quæ quidem illi tam acuta & valida est, vt ea & conchulas & cuiuscunque generis testas perforare possit: vnde frequens illud in edaces di-

De gula multatus. ctum, Purpura voracior. Et qui hominem, qui de ganea pœnas dederit, significare volunt, conchylium huiusmodi nassæ per linguam applicitum pingunt. vel conchulam quæ purpuræ linguam morsu comprehenderit, (*& c. his enim modis capitur. Lege suprà in E.*) Porrò hominem vno interemptum ictu ostendere

Vno exanimatus ictu. qui volunt, purpuram saxo elisam pingunt. siquidem infectores aiunt, quas purpuras in artis suæ vsum

Secessus. parant, saxo vno ictu collidendas, &c. Sunt qui secessum per purpuram ostendant, propterea quòd pur-

Purpureus color. pura non nisi in imo reperiatur pelago, vt scribit Apollonij Argonaut. Interpres.

Purpureus adiectiuum Latinè, Græcè πορφύρεος, contractè πορφυροῦς, color dicitur purpuram referens. Inde deriuata & composita Græca plura dicētur sparsim infrà in e. Grammatici Græci poëtarum interpretes, aliquando nigrum, vel nigro propinquum interpretantur. Pretiosus ille flos nigrantis rosæ colore sublucens, Plinius de purpura. *Violæ sublucet purpura nigræ*, Vergilius de amello flore. Conchyliis virus graue in fusco, (aliàs fuco, quod præfero,) color austerus in glauco, & irascenti similis mari, Plinius. Est igitur color purpureus niger rubore quodam admisto, vt grammatici sentiunt. Nos suprà in E multiplicem purpuræ seu purpurei coloris differentiam ex authoribus ostendimus. nam & ipse in conchis flos, in litore & pelago variat: item in regionibus diuersis, & in tinctura apparatus mixturæque ratio varia est, vt exposuimus. semper quidem rubri aliquid continet, siue id simplicius sit, siue ad nigrum aut violaceum cœruleúm ve inclinet. Aliquando purpureus pro pulchro dicitur.

Et pro purpureo pœnas dat Scylla capillo, Vergilius 1. Georg. Rubrum colorem maximè indicat animantium sanguis: &, quo lana inficitur, coccus. ostentat tamen hunc colorem præ cæteris rebus liquor purpuræ: cuius adeò gratus est color, vt si quid paululum habeat ruboris, modò visu sit illud non iniucundum, purpureum sæpè dicatur, vt sunt violæ, & varia florum genera, quin & candidus: is enim quoque oculos remoratur, à poëtis vocatur nonnunquam purpureus. nam & olores purpureos dixit Horatius, & niuem ipsam purpuream Albinouanus, Ant. Thylesius. De purpureo colore, & verbo πορφυροῦται, erudita quædam depromit Scaliger libri de Subtilitate. 325.13. Sericum præcipuè purpura olim tingebatur: à serico autem tum læui tum villoso, vulgus nostrum quicquid charum & preciosum in amoribus habet cognominat. sic infantibus & pueris tenellis blandiuntur. sic & veteres sepè impropriè purpureum pro pul-

Sanguis. chro, precioso, splendido, posuisse reperias. Tyrius (*fucus seu color priuatim dictus*) nigricat aspectu, sanguinis concreti modo: vnde & Homero purpureus dicitur sanguis, Plinius. Πορφύρεον αἷμα, τὸ πορφυροῦν

Anima. καὶ ἐγγὺς μέλανος, Eustathius in Homerum. Multorum opinio fuit animam esse sanguinem, siue (vt Empedocles arbitrabatur) in sanguine. Hinc illud apud poëtam:

Purpuream vomit ille animam. Et: *Vitam cum sanguine fudit*, Pierius Valerianus.

Et alibi: Homerus eos qui valido aliquo uulnere (*vt purpuras conchas purpurarij vno saxi ictu collidunt*) perempti fuissent, purpurea morte sublatos dicit: quem imitatus Maro, Æneidos. 9. *nunc Purpuream vomit ille animam*, nunc aliud quid huiusmodi profert. Ex Vergilio. *Purpurei cristis iuuenes*, Æneidos 9.

Res varia. Sic in decimo: *Purpureum pennis, & pactæ coniugis ostro.* nam rubris cristis vtebātur antiqui, vti nono:

---- Cristaq; tegit galea aurea rubra. & in duodecimo: ---- *& rubræ cornua cristæ.*

quas & puniceas nominat, vt: -- *aut puniceæ septum formidine pennæ*, Erythræus.

Purpureo Narcisso, Ægl. 5. Dictamnum etiam purpureo flore comantem celebrat: Item flores purpureos, ver, mare, lumen, iuuentæ, diuersis in locis. Cothurnum, Æneidos primo: amictum, tertio: vestem, quarto: lumen, sexto. Et Georgicorum secundo, Purpureas vites, sui generis: tertio, purpurea aulæa. Et cla-

Iris. rum vestis splendorem purpureai, Lucretius per initia secundi. Πορφυρέην ἶριν, Iliad. ρ. Scholiastes ποικίλην,

Mare. id est, variam, interpretatur. Purpureum de mari & flumine aliquando pro cæruleo dici grammatici annotant.

In mare purpureum violentior influit amnis, Vergilius 4. Georg.

Mare illud quod Fauonio nascente purpureum videtur, idem huic nostro videbitur, Cicero 4. Acad. Purpura non nisi in imo reperitur pelago, vt tradit Apollonij Argonauticorum interpres, qui verbum πορφύρεσκε profundum esse interpretatur. hinc mare purpureum, pro profundum, poëtæ sæpius posuêre, Pierius Valerianus. Κῦμα πορφύρεον, Iliad. α. Eustathius nigrum interpretatur, vt & sanguinem purpureum. colore enim ferè conueniunt, inquit: & purpureum ad nigredinem accedit. & verbum πορφύρειν (*de quo plura inferiùs*) etiam de mari in vsu est. Epithetorum quæ poetæ mari attribuunt, quædam parti tantùm eius conueniunt: vt glaucum, vbi minimè profundum est, & albam arenam apparentem habet: & canum, circa litus solùm. Nigrum autem mare, quod simpliciter eiusmodi apparet, dicitur, (*nimirum qua profundū est:*) μέλας δέ γε πόντος, ὁ ἀκράτως τοιοῦτος. Cęterùm, τὸ πορφύρεον καὶ κυάνεον καὶ οἰνωπὸν, differētię sunt nigredinis, (sic & δνοφερὸν ὕδωρ cognominatur.) Cùm igitur mare nigrum, purpureum, aut alio simili (à colore) epitheto nominatur, quod partis est ad totum refertur, Eustathius in primū Iliad. Sic & ἰοδνεφὲς mare dicitur. Idem alibi quoque πορφύρεον κῦμα καὶ πορφύρεον θάνατον, à verbo πορφύρειν, quod nigrere seu nigrare significat, deducit. Ἅλα πορφυρέην, Iliad. π. Οἵ τ' εἰν ἁλὶ πορφυρεούσῃ, Aratus in Phænomenis. Nam cùm ventus mare cæruleum crispicans nitescere facit, purpurare vndas, dixit poëta Furius, Cælius. Quid mare, nónne cæruleum: aut eius vnda, quùm est pulsa remis, purpurascit: Cicero Academ. 2. Conchyliis color est austerus in

rus in glauco,& irascenti similis mari, Plinius. Ἁλιπόρφυρον Eustathius interpretatur nigrum,& simile ἁλὶ πορφυρέσῃ, vel marina purpura tinctum, ἁλουργὸν, πορφυροῦν. Κίχλας (pisces) ἁλιφέας dixit Numenius.

Mort. Purpuream mortem, Homerus Iliad. ε. ἔλλαβε πορφύρεος θάνατος, καὶ μοῖρα κραταιή. Scholiastes interpretatur nigram, (sicut & mare purpureum cognominari, proximè retrò diximus,) vel sanguinariam & cruentam. sic & Vergilius Homerum imitatus videtur in hoc: *Purpuream vomit ille animam.* Aliqui violentam & subitam, vide suprà in E. de ratione tincturæ vbi ostendimus oportuisse purpuram vno ictu violento interimi, ne flos periret. Πορφύρεος θάνατος, ὁ μέλας, καὶ βαθὺς, καὶ ταραχώδης, Hesychius. sed βαθὺς & ταραχώδης fortè ad mare potiùs, cui idem epitheton tribuitur, quàm mortem referri debent. Dignum scitu quod de purpurario traditum infectore legimus, qui visus fraude agere in tingendi ratione: quum eo nomine, vt tum mos erat ad vltimum duceretur supplicium, iocis etiamnum superesse locum arbitratus, ad Homericum illud potissimùm adiecit animum: τὸν δ᾽ ἔλλαβε πορφύρεος θάνατος καὶ μοῖρα κραταιή, Cælius Rhod. ex Eustathij in Homeri Iliados E. Parecbolis, vnde & Varinus repetiit. postrema verba Græcè sic leguntur: Ἀπαγόμενος εἰς θάνατον κατ᾽ ἔθος, προὐκαλέσατό ποθεν εἰς ἀστεῖον σκῶμμα ἐκ τῶν Ὁμήρου, τὸ, Τὸν δ᾽ ἔλλαβε πορφ. θάν. ex quibus apparet non ipsum purpurarium hoc aduersus se carmen, sed alios qui spectabant in illum protulisse. Aliam ex Athenæo historiam, in qua similiter versus hic vsurpatus est, suprà in E. vbi de tincturæ ratione agitur, retuli. Purpurei coloris apud Græcos alia etiam nomina inuenio. Πορφυρόεις in Lexico vulgari, sine authore: item πορφυρανθὲς per ε. in vltima, malim per η. vt εὐανθής. Foliorum quorundam (in floribus) τὸ μέν ἐστι λευκὸν, τὸ δὲ πορφυροειδὲς, vt in Iride apparet, Aristot. in libro de coloribus. Κάλλαιοι, οἱ τῶν ἀλεκτρυόνων πώγωνες, καὶ πᾶν πορφυροειδὲς χρῶμα. ἔνιοι δὲ τὰ ποικίλα. καὶ παρ᾽ Αἰγυπτίοις χρῶμα καλλαϊνόν, Hesychius. De ostreis quidem Calainis vel Callainis scripsimus suprà, ea forsitan vel purpurei coloris erãt, vel ad purpuram tingendam vtilia, vel ad vasa aliqua conficienda: nam & murrhina è conchis fiebant: vt calainus color purpureus sit. nam purpura aliis nominibus & caltha & calyx appellabatur. Calaina fictilia vasa Alexandriotica nominantur apud Galenum de compos. pharm. sec. locos 1. 5. inter ea quæ pilos attenuant: interpres Latinus purpurea conuertit. Plinius 37. 2. de murrhinis scribens: In precio est (inquit) varietas colorum, subinde circumagentibus se maculis in purpuram candorémque, & tertium ex vtroq; ignescentem, velut per transitum coloris purpura rubescente, aut lacte candescente. Sunt qui maximè in iis laudent quosdam colorum repercussus, quales in cœlesti arcu spectantur, Hæc ille. conuenit autem iridis etiam color, vt dictum est, & coloris ad Solem variatio, purpuræ. Quærendum igitur an murrhina Latinorum, eadem sint calainis Græcorum: quando aliud Grecum nomen eorum hactenus nemo ostendit. Nos plura de murrhinis suprà in Conchis porcellanis, pag. 282. Arrianus in Nauigatione rubri maris, in Scythia (vel Sinthia fortè à fluuio) iuxta id mare regione, lapidem Calleanum, Καλλεανὸν, cum sapphiro, nardo, &c. ad Minnagar metropolin Parthorum regi subditam vehi tradit. Bayfius in libr. de vasculis, de murrhinis vasis agens, eandem coloris varietatem & maculas in eis spectari ait, quæ in muræna pisce, &c.

Purpurei coloris alia nomina Græca.

Calainus.

Καλλιάνθη, πορφυρᾶ Hesychius & Varinus. malim. Κάλλη, ἄνθη πορφυρᾶ, ex Ammonio. Εἰν ἁλὶ πορφυρέσῃ Aratus in Phænomenis. Πορφυρόχρουν Eustathius dixit. Τῇ χρόᾳ πορφυρώτερον, Dioscorides de tertia specie Alcyonij: de qua Galenus, πορφυρίζει δὲ τῇ χρόᾳ. Ἰόζωνος, πορφυρόζωνος, Hesychius & Varinus. Ἰεννά, πορφυρᾶ, Iidem.

Cælius Calcagninus Epistolicarum quæstionum libro 1. in epistola ad Thomam Calcagnin. nepotem. Cupis (inquit) scire à me quis sit color colossinus: licet ego colossenum magis legendum putem. nam Græci κολόσσινον dicunt. atque ita in 12. Strabonis scriptum. Καὶ οἱ Κολόσσινοι (oxytonum fortè scribi præstaret) ἀπὸ τοῦ ὁμωνύμου χρώματος πλησίον οἰκοῦντες, à Colossis scilicet vrbe Troadis. Vnde & Colossenses illi celebres diui Pauli epistolis, tantùm abest vt à Colosso Rhodio dicti sint. Color autem is purpureus est, aut in purpureum declinans. nam cyclamini florem colossinum describit in 21. Plinius: & nos testes oculos habemus. hunc enim colorem in flore cyclamini nunc agnoscimus. Quin & Dioscorides eum sic describit, Κυκλάμινος φύλλα ἔχει πορφυρᾶ, ποικίλα. κάτωθεν, καὶ ἄνωθεν κηλῖσιν ὑπολεύκοις: καυλὸν δὲ τετραδάκτυλον γυμνόν: ἐφ᾽ οὗ ἄνθη ῥοδοειδῆ πορφυρίζοντα: ex quibus verba vltima, flores in modum rosæ purpureos significant. Φοινικοῦς, puniceus vel purpureus color est. De purpura Phœnicum diximus in E. Φοινικίζειν verbum est obscœnum. Vide Brodæum in Miscellaneis.

Colossinus.

Purpura non modo animal ipsum significat: sed etiam colorem vel ex eo factum, vel ei similem, *Violæ sublucet purpura nigra*, Vergilius 4. Georg. Vt ouatus esset Numidicus lapis, vt purpura distingueretur Sinnadicus, Plinius. Et vestimentum eo colore tinctum, & magistratum ita vestitum: vnde purpurati, pro purpura induti, dicuntur: & purpurei reges. pro purpuratis, Horatio. authorum testimonia dabimus infrà in e. vbi de vestibus agetur. Emplastrum purpura dictum ob colorem, à Nic. Myrepso describitur. Purpuream venam sine nigrã appellari vnam ex quinq; venis quæ in brachio secantur, legimus alicubi in Spuriis Galeni.

Purpura significata.

Purpurissum, genere neutro. Afranius, Cedo purpurissum. Næuius, In licio cretam, cerussam, purpurissum, Nonius. De eodem lege Plinium libro 35. cap. 6. Fit (inquit) è creta argentaria. Cum purpuris pariter tingitur, bibitq; eum colorem celeriùs lanis, &c. Nominatur & à Plauto, in Mostelaria. Purpurissum, quod & fucum aliqui dicunt, glebulæ sunt quadratæ & pusillæ in modum tessellarum: quæ ab infectoribus tinguntur colore roseo. tale est maximè Canusinum, sequens Puteolanum. Vires habet aliquantulum stypticas, Author libri de simplicibus medic. Galeno attributi. Quia istas buccas tam bellè purpurissatas habes, Plautus Trucul. id est, purpurisso tinctas. hoc enim vtebantur mulieres ad labra & genas tingendas. Purpuraria officina nominatur à Plinio, in qua purpuræ tinguntur. vide infrà in e. Strabo πορφυρεῖον dixisse videtur.

Purpurarius, ad purpuram pertinens: vt officina purpuraria, in qua purpura fit: piscator purpurarius, pro quo Laurentius in Herodoto purpuratorem dixit: tinctor purpurarius, qui purpuras tingit. nam purpurarius absolutè pro vtroq; accipi potest, & pro mercatore etiã qui vestibus purpureis emendis, vendendis, negocietur. Πορφυρεῖς & πορφυρευταὶ Polluci nominantur. Πορφυρεὺς Æliano est qui tingit. Hicesius apud Athenæum chamis inquit pro esca vti τοὺς πορφυρευομένους, id est piscatores purpurarum. Πορφυρευτικὴ inter artes piscatorias est, Pollux.

Πορφυροπώλης, negociator purpurarius. πορφυρόπωλις quidem fœmininum pro muliere purpuras vendente apud Suidam legitur: ἡ τὰ πορφυρᾶ (subaudi ἱμάτια vel ἐνδύματα) πωλοῦσα. Πορφυρώματα, τῶν

τα, τῶν ταῖς θεαῖς πθένlαν χοίρων τὰ κρέα, Hesychius & Varinus. Fortassis autem vasa quædam & toreumata figlina purpurei coloris porphyromata fuerint, qualia fuisse murrhina, diximus. in his enim ceu pulchris & preciosis, diis aliquid offerri par erat. Sic aurea, argenea & ærea vasa, Græci χρυσώματα, ἀργυρώματα, & χαλκώματα vocant. Ὀστράκινα τορεύματα καὶ χαλκώματα Strabo dixit. Cardanus libro 6. de varietate rerum: Purpurina, inquit, (nescio vnde vocabulum hoc mutuatus) coloris est fului, aurumq; imitatur, si optima fuerit: hoc solo differt, quòd non resistit iniuriis cœli, nec diuturna admodum est. deinde compositionem eius ostendit, ex plumbo albo argentóque viuo, &c. Sed neque vocabulum hoc Latinum est neq; res ipsa cum purpura aut purpureo colore quicquam conuenit.

Lapides. Saxa Lacedæmonia & porphyretica nominat Lampridius in Heliogabalo. Porphyrites lapis est notus, maximè in Melantide regione, Kiranides. Vt ouatus esset Numidicus lapis, vt purpura distingueretur Sinnadicus, qualiter illos nasci optarent deliciæ, Plinius 35. 1. Chymistæ aëtiten pro chrysolitho & porphyritæ, & chrysochromo cognomine Macedonico, & polychromo accipiunt, Hermolaus in Corollario.

Ficus. Primò prouenit porphyritis dicta ficus, longissimo pediculo, Plinius.

Animalia. Porphyrion, Πορφυρίων, auis est, de qua in Auium historia scripsimus. Eas in Syria gigni Cælius Rhod. tradit. Eustathius in tertium Odysseæ: Porphyrio (inquit) auis est Libyca, diis illis sacra sicut & ibis, magnitudine gallinacei, infensa mulieribus adulteris, &c. puniceo rostri colore, à quo nomen inuenit. Est & piscis nomen πορφυρίων apud Hesychium. Πορφύρειον, τὸ, Aristoteli, purpuram paruulam significat. Porphyrides ex auium sunt genere, à porphyrionibus diuersæ: sicut ab vtroq; latiporphyrides, siue adiporphyrides & latiporphyræ, Hermolaus. Πορφυρίωας, auis quędam, in Lexico vulgari, sine authore. Porphyrus, Πόρφυρος, Æliano serpens quidam est, De animalibus 4. 36. Cetum purpureum, κῆτος πορφύρεον, descripsi suprà in Cetis diuersis.

Verba. A purpura etiam verba quædam Græci & Latini formarunt. Hicesius harum concharum piscatores τοὺς πορφυρευομένους dixit. ego etiam verbo πορφυρεύειν vti non dubitarem, quando πορφυρευταὶ & πορφυρευτικὴ τέχνη apud authores leguntur. Πορφύρειν verbum plerunque de mari dicitur apud poëtas, cum perturbatur, æstuat, & tempestate ingruente nigrescit: inde ad hominis animum variis cogitationibus & curis turbatum ac fluctuantem transfertur: aut profundiùs aliquid meditantem. nam & mare qua profundiùs est, nigrius apparet: & purpuræ conchę è pelago, id est, profundo, potissimùm petuntur. Fortè & quia purpura ad solem diuersos colores reddit, de animo quoque diuersa consilia agitante, & mutante subitò, vt purpura si ad Solem celeriùs moueatur, πορφύρειν verbum in vsu est. Ergo & variè, & profundè, & anxiè, & aliquando malignè cogitare significat. Πορφύρει, ταράττεται, φροντίζει, μελανίζει, μελαίνεται, πορφυρίζει, ταράττει, μεριμνᾷ, κακοτεχνεῖ. Πορφύρεται, διαλογίζεται, Hesychius. Πορφύρειν de mari dicitur: & ad animum transfertur, τὸ ἐν βάθει διανοεῖσθαι, καὶ οἷον κυμαίνεσθαι λογισμοῖς, vt in illo Homeri Iliad. Α. κραδίη δὲ οἱ πόρφυρε, Eustathius. Κάλχη quoque purpuram significat, & verbum καλχαίνειν idem quod πορφύρειν, ταράσσειν, σείειν, φροντίζειν, ἄχθεσθαι, κυκᾶν, ἐκ βυθοῦ ταράσσεσθαι. sic enim Hesychius interpretatur. Καλχαίνειν, τὸ πορφύρειν, Scholiastes Nicandri. Κύματα ἄσυχα καχλάζοντα, Theocritus Idyllio 6. Est quando πορφύρειν simpliciter de motu maris, etiam placidiore, ponitur. οὐκ ἀεὶ βαθὺν ταραγμὸν δηλοῖ, ἀλλά ποτε καὶ ἠρεμαῖον, vt in illo Homeri, εὔδια πορφύροντα, Eustathius. Ad πορφύρειν verbum & sono & significatione accedit μορμύρειν. ---περὶ δὲ ῥόος ὠκεανοῖο Ἀφρῷ μορμύρων ῥέεν ἄσπετος, Iliad. σ. Μορμύρουσα θάλαττα, ταρασσομένη καὶ κινουμένη φοβερῶς, Varinus. Πορφυροῦται ἡ θάλασσα, ὅταν τὰ κύματα μετεωριζόμενα σκιασθῇ, Theophrastus citante Scaligero. Sic Plinius ait purpuram irati maris faciem referre. Πορφύρεσκεν Apollonij Argonauticorum interpres profundum esse interpretatur. vnde & purpureum mare dictum, de quo plura superiùs. Ὡς δ' ὅτε πορφύρῃ πέλαγος μέγα κύματι κωφῷ. Iliad. Ξ. --Πολλὰ δέ μοι κραδίη πόρφυρε κιόντι, Odyssæ. Δ. ----καὶ τὺ δὲ κρᾶθι Οἴνῳ πορφύροις, Theocritus, Idyll. 5. Καί οἱ πορφύροντι διακριδὸν ἀμφὶς ἕκαστα, Ἐν Μυθικοῖς, Suidas. Nonnus hoc verbum vsurpat pro eo quod est tingere rubro colore, cum accusatiuo, Χιονέας πόρφυρε παρειάς.

Ἠρέμα δὲ ξανθοῖς ἐπὶ καλλικόμοισι μετώποις Καὶ νώτῳ ῥαδάμιγγες ἐπήτειμα πορφύρουσιν, Oppianus de rhinocerote. Πορφυρίζει τῇ χρόᾳ, Galenus de tertia specie alcyonij, id est, purpurascit colore, in purpuram vergit. Εἰν ἁλὶ πορφυρεούσῃ, pro πορφυρούσῃ, Aratis in Phænomenis. Purpurare, purpuræ colorem habere siue reddere. Columella:

Tum quæ pallet humi, quæ frondens purpurat auro Ponatur viola, & nimiùm rosa plena pudoris.

Cum ventus mare cæruleum crispicans nitescere facit, purpurare vndas, dixit poëta Furius, Cælius. Plautus purpurissatas buccas dixit, id est, purpurisso infectas, grammatici recentiores purpurissare, purpurisso inficere interpretantur. Purpurascere, purpureum fieri. Cicero in Academ. lib. 2. Quid mare, nónne cœruleum: aut eius vnda, quùm est pulsa remis, purpurascit?

Propria. Sisyphi filij fuerunt Almus & Porphyrion, Πορφυρίων, Scholiastes in tertium Argonauticorum Apollonij. Constat inter gigantes præcipuè principatum obtinuisse Porphyrionem & Alcyoneum. Prasinus quoque auriga, cuius in Nerone Tranquillus mentionem facit, Prasinus Purpurio dictus est, Perottus. Vide in Porphyrione aue H. Porphyrius philosophus Tyrius lucubrationes aliquot reliquit. Nisyros insula, Porphyris antea dicta, Plinius 5. 31. Nisyrus insula vna est Cycladum cum ciuitate eiusdem nominis, Porphyris olim dicta ἀπὸ τῶν ἐν αὐτῇ πορφυρέων, id est, à purpuratoribus eius incolis, Eustathius in Iliad. Β. Cythera insula iuxta Cretam, Porphyrusa, Πορφυροῦσα (meliùs fortè per s. duplex, vt sit contractum à Πορφυρόεσσα) olim dicta, propter purpurarum in ea præstantiam, Eustathius in Iliad. Κ. & in Dionysium Afrum. vbi etiam suo tempore eam insulam adhuc Cythera vocari scribit. In ea memorabile templum Veneris fuisse aiunt, ipsámque Cythercam inde cognominatam: meminisse eius Plinium lib. 4. Vide ne Porphyris & Porphyrussa ab aliquibus confundantur. à Porphyride grammatici quidam deducunt porphyriacum, pro purpureo. Et porphyriacis figere labra genis, Ouidius. Elaphonnesus insula est in Propontide ante Cyzicum. eam sequuntur Ophiusa, Porphyrione, &c. Plinius. Porphyreon, Πορφυρεών, urbs Phœniciæ. gentile Porphyreonius, & Porphyreonites, Stephanus. Porphyrite, Πορφυρίτη, vrbs Arabiæ iuxta Ægyptum. Stephanus. Porphyra inscripta fabula Xenarchi comici, aut Timoclis comici (dubitatur enim de authore) citatur apud Athenæum.

Purpura

e

Purpura color & eius nomina.

Purpura pro colore purpureo, vt suprà quoque in a. monuimus. Mulier erubuit ceu lacte *(casu recto pro lac)* & purpura mista, Ennius. Eius serpentis squamæ squalido auro & purpura textæ, Nonius. Niciam ferunt purpuram & aurum miscuisse ad scuti ornatum, Pollux. videtur autem abuti verbo miscere. Vide infrà in vestibus, vbi quasdam purpura auróque (non mixto, sed separatim) insignes fuisse memorabimus. Purpura omnem vestem illuminat: in triumphali miscetur auro, Plinius. Vt florem purpuræ Latini, sic Græci etiam ἄνθος dicunt. Πορφυρέοις κάλλιστον ἐφάσμασιν ἄνθος ἄγοντες, Oppianus de piscatoribus. Φοίνικες τὸ ἔριον χρωννῦντες δηλοῦσιν, ὥσπερ τὸ ὄψιν ἀνθεῖν, Pollux ---- τῷ ποτε μύνῳ Φαιδρὸν ἁλιχλαίνων ἐρυθαίνετο φάρος ἀνάκτων, Nonnus de flore purpuræ: quem ἱερὸν πῦρ appellat, id est, liquidum ignem, hoc à colore, illud à saniei substantia.

Fucus.

Purpuræ colorem Plinius non semel fucum appellat, vt cum inquit: Buccinum per se damnatur, quoniam fucum remittit. Purpura torretur conchyli prædita fuco, Somonicus. Purpurissum etiam pigmentum, aliqui fucum nominant, vt suprà scriptum est. Plura de fuco reperies suprà in Phycide.

Medicam. Pharmacum.

Plinius medicamentum quoq; pro purpuræ colore dixit: quod & Græcè pharmacum appellare licebit. Pharmaca Iones, tincturas vocant. Φαρμάξαι, ὀξῦναι, βάψαι. Φαρμάσσειν apud Homerum non modò tingere est, vnde pharmacônes dicuntur τὰ βαφεῖα id est officinæ tinctoriæ: sed etiam ferri aciem exacuere & indurare, τὸ στομοῦν καὶ στερροποιεῖν. duratur enim ferrum aquæ frigidæ intinctum, Varinus. Ad pharmacum Græcam vocem Germanica farb vel farw accedit.

Oxos.

Oxos apud Suidam purpura est, quæ apud Phœnices tingebatur preciosissima. hinc Oxybapha in L. 1. C. Quæ res alienari non poss. Quo in loco nonnulli corrigunt dibapta, veram lectionem peruertentes: Alciatus, in tres posteriores lib. Codicis. Ego apud Suidam nihil huiusmodi reperio, nec alios Lexicorum scriptores, neque in Ὄξος, nec in Ὀξύ. Oxybaphum quidem, quod aliqui ineptè oxobaphum nominant (Varino teste) vasculum est aceto & intinctui, excitandi causa appetitus, destinatum in mensis. Purpuras tamen διαφόρους καὶ ὀξυτάτας, id est, excellentes, minimè vulgares, & acerrimi fulgoris apud Suidam legemus in Σαρδώ. Φαρμάξαι, ὀξῦναι, βάψαι, Varinus Διάφορος πορφύρα Arriano est purpura præstantior, cui opponit χυδαίαν, id est, vulgarem. Brodæus quoque in Miscellaneis cap. 24. Ineptam hanc Alciati interpretationem reprehendit, cùm Suidas nihil aliud scribat, quàm ὄξος ἑψητὸν τὸ ἀπὸ φοινίκων hoc est, Acetum coctum è palmulis: cuius meminit Xenophon lib. 2. Anabaseως.

Sanies quæ testis purpurarum (quæ ex ostreorum genere sunt) detractis colligeretur, ostrum, vt Vitruuius inquit, appellata est, Hermolaus. Plura super hoc vocabulo attuli suprà in Corollario de ostreis. H. a.

Officina.

Officinæ tinctoriæ à Græcis communi nomine βαφεῖα dicuntur, & φαρμακῶνες, Varino teste. Purpura Alexandrina vulgò Probiana dicitur: idcirco quòd Aurelius Probus præpositus baphiis id genus muricis reperisset. quanuis ibi basiis legatur corruptissimè, Alciatus. est autem rectus baphium generis neutri, vt atrium: non baphia fœminini, vt quidam putarunt. Fit autem à βαφεύς, βαφεῖον, vt à κουρεύς, κουρεῖον. Plinius purpurarias officinas dixit. Indicum (inquit) in diluendo mixturam purpuræ cæruleique mirabilem reddit. alterum genus eius est in purpurariis officinis, innatans cortinis, & est purpuræ spuma. Strabo libro 16. πορφυρεῖον videtur accipere pro officina purpuraria, de Tyro scribens, vt in E. retuli. Idem lib. 17. Zûchis (inquit) vrbs Africæ πορφυροβαφεῖα habet, interpres transtulit purpurificia. Ab lana solocia ad puram data, Festus: Perottus legit, Ab lana soloci ad purpuram data. Arbaces Medus Sardanapalum inuenit vnà cum scortis purpuram carminantem, Bayfius ex Athenæo.

Tinctura ratio. Δευσοποιός.

Οἱ γὰρ πόνοι περὶ τούς ὑφαί τινες εἰσὶ τοῖς παισὶ τελειωθησομένης ἀρετῆς, αἷς ἐμβαφέντες ἀποχρῶντως τὴν τῆς ἀρετῆς βαφὴν οἰκειότερον φέρουσι, Theano in epistola ad Eubulen. Δευσοποιός, tinctor, Hesychius: non quiuis tamen, vt videtur, sed qui firmo, probo ac genuino colore tingit. Δεύω verbum idem est quod βρέχω. Propriè quidem δευσοποιὸς de purpura dicitur, cuius color ita firmus & germanus est, vt non facilè eluatur aut exolescat. Per metaphoram verò de aliis quoque coloribus *(& rebus aliis)* permanentibus & edurantibus dicitur δευσοποιὸν apud veteres, τὸ ἔμμονον καὶ πολυχρόνιον: vt Plato in decimo de repub. ostendit, Varinus. Ἀνὴρ πορφυρεὺς ὅταν θηράσῃ πορφύραν, εἰ μέλλει μένειν ἡ ἐκ τῆς ζώης χρόα δευσοποιός, καὶ δυσέκνιπτος, καὶ οἵα τε ἔσαι τὴν βαφὴν ἐργάζεσθαι γνησίαν, ἀλλ᾽ οὐ δεδολωμένην, μιᾷ λίθου κατὰ φορᾷ διαφθείρει τὴν πορφύραν αὐτοῖς ὀστράκοις, Ælianus de animalib. 16. 1. Ταριχεύουσιν ἐπὶ δευσοποιίαν, Pollux de purpuris. Idem libro 1. cap. 4. δευσοποιοῦ & contrariæ tincturarum, id est, stabilis instabilisq;, synonyma aliquot promit: vt sunt. ἔμμονος, ἀνέκπλυτος, ἀνεξίτηλος, ἀνεξίτηλος, ἀνθοῦσα, εὐανθής, ἀνθηρὰ, &c. & contraria, ἀβέβαιος, ἐξίτηλος, εὔρυπτος, ἀκραιής, ἀνανθής, &c. Ἐξίτηλον, τὸ ἀφανὲς, παρὰ τὸ ἐξιέναι τοῦ δήλου ὅ ἐστι τοῦ φανεροῦ. ἀπὸ μεταφορᾶς τῆς πορφύρας, ἥτις ὅταν μὴ ἔχῃ τὸ τῶν δευσοποιῶν βάμμα τὸ χρῶμα ἐξίησι τὸ τοῦ ἐθήλου, ὅ ἐστι τὸ τοῦ ὁμοίου. Ἐξίτηλος οὖν καὶ ἐξίτηλος οἶνος, ὁ ἀνόμοιος ἑαυτῷ. δευσοποιὸν verò propriè de lanis tinctis dicitur. & βαφὴ δευσοποιὸς, ἡ ἔμμονον καὶ δυσέκπλυτον ἔχουσα τὸ ἄνθος. & Plato δόξαν δευσοποιὸν dixit τὴν ἔμμονον. sic δευσοποιὸς πονηρία, ἔμμονος καὶ δυσέκπλυτος, Etymologus.

Purpura tinctura ex herbis.

Purpuram authores sæpè marinam cognominant, vt monuimus iam antè: non quòd terrestris etiam aliqua sit, sed quoniam ex herbis quoque & aliunde purpureus color genuino similis tingitur. Transalpina Gallia herbis Tyrium atque conchylium tingit, nec quærit in profundis murices, Plinius. Alga Pelagia in Creta insula nascitur, &c. qua non solùm vittas, sed etiam lanas vestésque inficiunt: & quandiu recens infectio sit, color longè purpuram præstat, Theophrastus de historia 4. 7. Frutice marino, quem Græci phycos vocant, circa Cretam insulam nato in petris, purpuras quoque inficiunt, Plinius.

Amorge.

Amorgen Græci amurcam dicunt, aliquando etiam vini fæcem. sed & herbam purpuream vestibus inficiendis, quæ inde dicantur amorginæ. quanquam & prætenuis arundineæ paniculæ portio dicitur amorgis, Cælius Rhodig. Ἀμόργινα, coloris byssini species ab Amorgûnte insula, vt Θήραια, τὰ ἀπὸ Θήρας νήσου. Ἀμοργὶς, καλάμη τις ἐξ ἧς ἔνδυμα γίνεται: ἢ ὕφασμα, ἢ χιτών. Ἀμόργινα, λεπτοϋφῆ ἐνδύματα. Ἀμόργινος χιτωνίσκος, παρὰ τὴν ἀμοργὴν, &c. id est, Amorgina tunica sic dicitur ab amorga, quod genus est coloris, similis bysso. significat & vestem preciosam. Ἀμόργιον, ὅμοιον βύσσῳ πολυτελές. λέγεται καὶ ἀμοργία θηλυκῶς. Ἀμοργίας, καὶ ἀμόργη, καὶ ἀμοργὶς, ἡ λινοκαλάμη. Ἀμοργὶς, τῆς καλάμης τῆς ἀνθήλης τὸ λεπτότατον μέρος: Hæc omnia Varinus, & partim Hesychius quoque & Suidas. qui hæc etiam addit: Ἀμοργὶς simile est lino ἀλεπίσῳ, id est, non decorticato. decorticare autem ipsum & parare *(ad lanificium)* solent. ἔστι δὲ σφόδρα λεπτὸν ὑπὸ (malim κατὰ) τὴν βίσσον ἢ τὴν κάρπασον. Ἀμόργη, amurca olei, item purpura secundum veteres, Eustathius in Odysseæ Θ. Ἔστι δὲ καὶ χιτὼν

ἀμοργικός. Ἀντιφάνης δὲ φησιν ἐν Μυδείᾳ. Ἠ χιτὼν ἀμόργινος, Pollux. Et alibi: Τὰ δὲ ἀμόργινα γίγνεσθαι μὲν τὰ ἄκρα ἐν τῇ Ἀμόργῳ: λίνα δ' ἐνὶ καὶ ταῦτα εἶναι λέγουσιν. ὁ δὲ ἀμόργινος χιτὼν, καὶ μόργις ἐκαλεῖτο. Ex his apparet amorgen nihil aliud quàm lini genus fuisse, sed subtilius: & quoniam fortè purpureo colore tingebatur, (sicut & sericum & byssus, aliaque tenuissima lini genera, & vellera præstantiora, vt Milesia,) amorgen purpuram, & amorgina purpurea, aliquos interpretatos esse: sed ineptè: (vt & Hesychius Byssinum, purpureum:) poterat enim etiam alio colore tingi. itaque non rectè Cælius, & sine authore dixit amorgen herbam purpuream vestibus inficiendis aptam fuisse. Amorgen ego dictam suspicor per metathesin ab Hebraico Argaman, quod est purpura, vel sericum purpura tinctum. De hac etiam Plinij verba accipio hæc: Lini quartum genus Orchomenium appellant. fit è palustri velut arundine, duntaxat panicula eius. Clemens in Pædagogo 2.10. contra luxum muliebris vestitus & purpuræ vsum: Οὐκ ἔτι τὰς ὀθόνας τὰς ἀπ' Αἰγύπτου, ἄλλας δέ τινας ἐκ τῆς Ἑβραίων καὶ Κιλίκων ἐκποριζόμενοι γῆς: τὰ δὲ ἀμόργινα καὶ βύσσινα σιωπῶ. ὑπερεκπέπαικεν ἡ τρυφὴ καὶ τὴν ὀνομασίαν. De bysso multa protuli in Pinna, hîc paucula addam. Ex lana arboribus quibusdam innascenti apud Indos Nearchus ait texti sindones subtiles, σινδόνας τὰς εὐητρίους: & Macedones ea pro tomento vsos, (ἀντὶ κναφάλων αὐτοῖς [malim αὐτῷ, scilicet τῷ ἐρίῳ] χρῆσθαι, καὶ τοῖς σάγμασι σάγην.) Esse autem huiusmodi etiam serica, bysso ex quibusdam corticibus excarminata, ἐκ τινῶν φλοιῶν ξαινομένης βύσσου, Strabo libro. 15. tanquam serica lintea è bysso ceu materia & lana fiant. Σινδόνος βυσσίνης τελαμῶσι κατατετμημένοις κατειλίσσουσι πᾶν αὐτοῦ τὸ σῶμα Herodotus de medicatione funeris apud Ægyptios.

Byssus.

Anchusa. Coria alba vt purpuræ instar tingantur, anchusæ radicem aceto irrigatam illine, Nic. Myrepsus. Idem in fine remediorum ad dysenteriam, anchusam scribit esse herbam quandam tingentem τὰ ἀληθινὰ κήρια, nescio quo sensu, nisi legas ὡς ἀληθινὰ κηρύκια, id est, vt veri murices. Χάλκη flos est, à quo & purpura chalce dicta, Scholiastes in Nicandrum. Chalca est purpura, & herba qua purpura tingitur apud Phocionem grammaticum, vt meminit Ruellius. Sed κάλχη potiùs scribi placet: vnde verbum καλχαίνειν. Κάλχης κηραφίδος, Nicander. Κάλχη, εἶδος πορφύρας, ἀφ' ἧς αἱ γυναῖκες κάλχιον βάπτουσι. --- πέπλους Κάλχη φορυκτοὺς Lycophron. vbi Scholiastes, Calche (inquit) propriè est purpura tincta: nunc verò peplos simpliciter multis tincturis infectos intelligit, & variegatos & plumaricos, (καὶ πεποικιλμένους καὶ πλουμαρικούς.) Κάλχη, herba qua purpura tingitur, Suidas. Vide etiam suprà in a. cum Verbis deriuatis. Saxifragam aliqui eandem esse putant quæ pimpinella & sanguisorba dicitur, &c. E radice, vt ferunt, quibusdam locis vermiculus eruitur: qui curatus sericis præcipuè tingendis, purpuram facit incomparabilem, cæteros colores splendore quodam & hilaritate superans: inuentus, vt alia quoque multa, casu, excrementis gallinaceorum ita coloratis. igitur purpurissum ex hoc vermiculo carbasinum, à præstanti amphitheatralium velorum, vt arbitror, colore, dicitur. Quidam carmasinum appellant colorem: quoniam vermiculus is Punica lingua carmes appelletur, quemadmodum & coccus, potest & ab vrbe Charmi, quæ Sardibus est, nomen accepisse color is, quòd lanas inficere Sardibus cœptum sit, vt inquit Plinius. De hoc vermiculo nihil apud veteres inuenias. Hieronymus in sacris literis vermiculum & vermiculatas vestes nominat, granum (vt opinor) aquifoliæ significans. quod authore Plinio quibusdam locis vermiculi similitudine conspicitur. Hinc deriuatum arbitror vt coccinea vestis scoletidata (*scarlata, quasi scolecata*) hoc est, vermiculata, vulgò diceretur: siue quasi quisquiliata (etenim granum cocci etiam quisquilium vocatur Plinio) à quisquiliis, opinor. sunt enim quisquiliæ, vt Festus ait, quicquid ex arboribus minutum cadit. De vermiculo purpureo Democritus quoque meminit, tincturis vtili, sed è purpuris ac murice, vt coniicio. nam & de vermiculo Galatiæ, hoc est, iligno * meminit, Hermolaus Corollario in Dioscoridem 625, è quo Cælius etiam descripsit Antiquarum Lectionum 8. 11. qui insuper, Carmesinum, inquit, sunt qui opinentur chromasinum quoq; nuncupari posse: quia sit radix Syria, quæ vocetur chroma, cuius est apud Theophrastum mentio. Ego omnino Carmesinum à Kermes Arabica seu Punica voce coccum indicante, non vel à carbaso vel chromate dictum arbitror. De chromate Theophrastus in libro de odoribus his verbis meminit. Χρωματίζουσι δὲ τὰ μὲν ἐρυθρὰ (μύρα) τῇ ἀγχούσῃ: τὸ δ' ἀμαράκινον, τῷ καλουμένῳ χρώματι, &c. id est, Colorem vnguentis rubris ex anchusa faciunt, amaracino autem è chromate: quod radix est è Syria vehi solita. Apparet autem eam radicem non vilis precij fuisse: quoniam myropolas preciosa tantùm vnguenta, quanuis non omnia, colorare solitos tradit. Et paulò pòst, Maron & chrôma quod amaracino miscetur, calfaciendi vim habent. Carmesini colorem rubrum esse constat: chromatis verò radiculæ qualis fuerit, non inuenio expressum: rubrum tamen non fuisse ex iam recitatis Theophrasti verbis apparet: vt nimiùm leuis sit quorundam coniectura, carmesinum à Chromate deductum. Dioscorides quidem in eius confectione non meminit chromatis: quod an sit radix curcuma hodiè dicta, inquirendum, colore croceo. Sed quoniam Hermolaus carmesinum quasi carbasinum, à præstanti amphitheatralium velorum colore dici potuisse suspicatur, de carbaso quædam addamus: quam ipsam quoque vt amorgen & byssum, propter materiæ precium ac tenuitatem, sicut & sericum, purpura coccóve tingi solitam coniicio. Carbasus igitur (generis fœminini, sicut & byssus: quanuis aliqui masculinum etiam faciant, & in plurali neutrum) genus est lini miræ tenuitatis, in Hispania primùm repertum, teste Plinio 19. 1. item velum ex carbaso factū. Virgilius 3. Æneid. --- *& auræ Vela vocant, tumidoq́ʒ inflatur carbasus Austro.*

Chalce.

Calche.

E pimpinella Vermiculus.

Chrôma.

Carbasus.

Lucretius in sexto: *Carbasus vt quondam magnis intenta theatris* &c.

Vergilius 8. Æneid. --- *eum tenuis glauco velabat amictu Carbasus.*

Idem lib. 11. -- *tum croceam chamydemq́ʒ sinusq́ʒ crepantes Carbaseos, fuluo in nodum collegerat auro.* (Plura leges in Promptuario Trebellij.) Vnde apparet carbasum aliis quoq; pro arbitrio coloribus tinctum fuisse. Pollux carpasum, κάρπασον, dixit, vt suprà in Amorge citaui. Ἀμοργίς, σφόδρα λεπτόν ἐστιν ὑπὸ (κατὰ) τὴν βύσσον, ἢ τὴν κάρπασον, Suidas. Hispania citerior habet splendorem lini præcipuum, torrentis, in quo politur, natura: qui alluit Tarraconem. Et tenuitas mira, ibi primùm carbasis repertis, Plinius. 19. 1. Et aliquantò pòst, de velis tinctis loquens: Carbasina deinde vela primus in theatro duxisse traditur Lentulus Spinter, &c. Gallica quidem vox Crespe, à carbaso seu carpaso facta videri potest. Anthyllon vel Anticellion herba duorum generum est, (vna) foliis & ramis lenticulæ similis, palmi altitudine, sabulosis

losis apricis nascens, subsalsa gustanti: altera chamæpityi similis, breuior & hirsutior, purpurei floris, odore grauis, in saxosis nascens, Plinius. 22. 29. Ex hac descriptione (inquit Volaterranus) putauerim hoc fortè (*intelligi à Plinio*) quòd nostri fullones cremisinum vocant. nec plura addit: nec de primo an secundo genere sentiat, exprimit. Brasauolus in libro de syrupis, multa scribit de Chermes: nos inde paucula mutuabimur. Coccum, inquit, Italis vulgò granam dici, & esse veluti semen fruticis ilicem referentis, &c. Chermes verò, (quanquam & ipsum ab antiquis cocci nomine comprehensum videatur, vt sit fortè coccus scolecius, id est vermicularis,) ex radicibus herbarum quarundam sumi, ex eóq; charmesinum colorem tingi, floridiorem quàm è cocco. Egò (inquit) frequenter excauaui, & granula circa radices collegi, quæ breui tempore in vermiculum transeunt, aperitur enim semen (si ita vocandum est) & parua quædam formica alata exit, quæ auolat: exterior cortex inanis relinquitur, ad tincturam inutilis. Et hic est cocci vermiculus, qui apud D. Hieronymum reperitur, & in sacris literis legitur tinctura ex vermiculo, &c. Sunt autem plures herbæ quarum radicibus inhæret chermes. Vna inter alias parua, incisa multùm, quæ pimpinellæ folia imitatur, sed magis incisa. In multis Germaniæ locis colligitur: excellentius verò in Polonia circa Cracouiam. In Hetruria quoque nascitur: putántq; Hetrusci genus pimpinellæ esse, strellam vulgò appellant, alij trialmum. Nascitur autem & sub aliis herbis. nam Poloni tres herbas habent, sub quibus nascitur. Vna est, quam ipsi appellant Nyedospialek: putant esse auriculam muris, sed non est illa quam Dioscorides sic vocat. Nascitur & sub parietaria & siligine, (*secali potius,*) quam Græci olyram, Poloni zito, nos segala vocamus. sed hanc non excauant, quia maior est prouentus ex siligine, quàm ex chermes, &c. Ego Chermes illud de quo Arabes scriptores meminerunt, non aliud esse video quàm coccum Græcorum, è frutice videlicet ilicis aquifoliæ pumilo: cuius grana matura vermiculum aliquem emittere putârim, si non vbique & cuiusuis, alicubi tamen & speciei alicuius in eodem genere, vt coccus scolecius vel scolecias cognominari mereatur, grana verò illa de radicibus herbarum, eorúmque vermiculos & ex eis tincturam, veteribus planè incognita arbitror. Nascitur in cocci fruticis fructu breue animalculum, quod statim ac in aërem fructu iam maturo est emissum, volat, ita vt culici simile videatur. nunc autem priusquam perficiatur animalculum, fructum cocci colligunt, & sanguine insecti lanas tingunt, Pausanias in Phocicis. Monachi qui in Mesuen commentarios ediderunt, Brasauoli sententiam secuti sunt: quos reprehendit And. Matthiolus in capite de cocco infectorio. Vbi hæc etiam eius verba leguntur: Chermesinum nouum iam pridem conuehitur in Italiam ex Hispaniis, ab occidentali India importatum: quod cum copiosissimum adferatur, Chermesina stamina nunc vilescere cœperunt. De eodem puto Cardanus intelligit libro 9. de Varietate rerum, his verbis: Aduehuntur ad nos nunc semina pro purpureo colore serici conficiendo, similia cimicibus, à quibus sublata sunt capita: vnde precium serico rubenti imminutum ferè ad dimidium, cùm olim è bibinellæ herbæ tuberibus radici adnascentibus fieret. Hyparchus amnis per Indiam fluit, ad cuius fontes flos purpureus nascitur, quo purpura, floridior etiam quàm Græcanica, tingitur. Ibidem animalcula canthari magnitudine visuntur, rubro cinnabaris colore, pedibus prælongis, & vermis instar mollia. Oriuntur ea in arboribus quæ succinum ferunt: & fructibus earum vescuntur, ipsásque perdunt: vt pediculi vites apud Græcos. His tritis Indi purpureo colore vestes, tunicas, (τὰς φοινικίδας καὶ τοὺς χιτῶνας,) & quæcunque voluerint, inficiunt: quæ Persicis etiam tincturis præferuntur, Ctesias in Indicis.

Chermes è radicibus herbarum.

Chermesinum nouum.

Hysge, Ὕσγη, herba quædam. & ὑσγινοβαφὴς χιτὼν, tunica hysge (vel hysgino colore) tincta. dicuntur & in neutro plurali numero ὑσγινοβαφῆ (supple ἱμάτια,) Suidas. Ὕσινος apud eundem, (malim ὕσγινος, quamuis literarum ordo repugnet) tincturæ genus est. Τὰ κόκκοιο βαφέντα, καὶ ὑσίνοιο θέειςρα, Versus authoris innominati. Videntur autem hysginus & coccinus cognati colores esse, nomine etiam congruente. nam Pausanias in Phocicis author est, fruticem, quem Iones & Græci coccum appellant, Galatas qui super Phrygiam incolunt lingua vernacula Hys nominare. Galli quidem Europæi hodiéque ilicem aquifoliam hus, vel vt ipsi scribunt hous appellant: frutex autem cocci ilex aquifolia pumila quædam est. Ὕσγινον, βάμμα τι, Hesychius & Varinus. In quorum vulgatis lexicis hoc nomen non rectè oxytonum scribitur. Hyacinthus in Gallia eximiè prouenit: hoc ibi pro cocco hysginum tingitur, Plinius libro 21. Et lib. 35. Purpurissum Puteolanum (inquit) potiùs laudatur, quàm Tyrium aut Getulicum, vel Laconicum, vnde preciosissimæ purpuræ. Causa est, quòd hysgino maximè inficitur, rubiámque cogitur sorbere. Hysge igitur herba, eadem quæ hyacinthus videtur: ex hyacintho autem non cocci, sed sui coloris vestes tinctas opinor. *Hic aliquis, cui circum humeros hyacinthina læna est,* Persius Sat. 1. quidam legunt lumbos, & ianthina læna est, id est violacei coloris. Ferrugineus est color ferro ardenti haud absimilis, vt quidam putauêre: qui & hyacinthinus ex Virgilio. ait enim ferrugineos hyacinthos, ex Nonio, Bayfius. Et alibi: Hyacinthina dicuntur vestimenta, quæ cum eius floris colore certant, vel etiam eiusdem nominis lapide. In hyacinthino colore purpura lucet subnigra, Ant. Thylesius. Hysginum planta est colore flaua, & inde ὑσγινοβαφῆ dicta, quæ ab ea planta tincta sunt, τὰ ὑπ' αὐτοῦ βεβαμμένα. Hoc legisse memini in Scholiis in Nicandrum, si tibi probatur autor. Hysgini etiam mentionem Vitruuius in octauo facit, Bayfius. Hyacinthinus color non tantùm ex propriè dicto hyacintho, vt ferè creditur: sed è viola quoque quæ syluestris dicitur hyacinthus, traxisse nomen Plinio videtur: nisi quis in eo ianthinum malit quàm hyacinthum legere, Ruellius. Ἁλουργῆ καὶ ὑσγινοβαφῆ ἀμπεχόμενος, Lucianus in Somnio.

Hysge.

Hyacinthus.

Phyllanthion cognomento dyticon apud Democritum, herba ad purpuram tingendam satis celebris, nec prætereà qualis sit monstratur. In Theophrasto ac Plinio legitur & Phyllanthes herba inter spinosas, sed mitior aculeis, & ab radice tantùm foliata, Her. Barb. Theophrastum video chamæmali genus quod caule foliato sit, anthemon phyllôdes appellare, &c.

Phyllanthion.

Rubiæ colorem Garanciam vulgus infectorum vocat: qui tanto in precio est, vt & nunc regium colorem multi nominent, & celebratus sit à principe poëtarum sub Hyberæ ferruginis commendatione, inter colores militares, Iul. Cæsar Scaliger.

Rubia.

In regione Basenorum (aliâs Abasenorum) γεωργοῦσι πορφυρέῳ ποίνλω (fortè πλώλω) εἰκέλω αἵματι Τυρίου κοχλίοιο: Vranus quidam, vt citat Stephanus in Abarno: videtur autem de herba quadam loqui, propter verbum γεωργοῦσι, quod in agris colere significat.

Sandix. Hæmatites.

Indicam purpuram ex sandice parari, prodit historia. tantæ verò creditur excellentiæ, vt illi apposita alia quæuis, specie cineris decolorari animaduertatur, Cælius Rhod. Vide infrà in prouerbio, Purpura iuxta purpuram diiudicanda. Sandix indica, de qua in Aureliani Cæsaris vita legitur, preciosas purpuras fecisse, aliud *(quàm vermiculum dictum)* tincturæ genus puto, Hermolaus. Emplastrum purpura dictum, scilicet à colore, numero 34. apud Nic. Myrepsum, hæmatitem lapidem recipit, colore nimirum sanguineo tingentem: vnde & nomen.

Rondeletius quartam Vrticæ speciem describens: Ex interioribus eius partibus (inquit) filum longum deducitur purpureo colore tam iucundo, támq; florido infectum, vt cum precioso illo purpurę succo certet. Verisimile est hanc vrticam purpuræ adhęrentem (testis enim alienis adnascitur, & maximè purpuris) à cane Herculis demorsam fuisse, &c.

Vestes. Purpura.

A purpuris (conchis) ipsas quoque vestes purpuras vocamus, Hermolaus. Plinius cum priùs de concharum in cibo luxuria dixisset, subiungit: Sed quota hæc portio est reputantibus purpuras, conchylia, margaritas? Parum scilicet fuerat in gulas condi maria, nisi manibus, auribus, capite, toto corpore à fœminis iuxtà virísque gestarentur. Quid mari cum vestibus? Quid vndis fluctibúsque cum vellere? Non rectè recipit hæc nos rerum natura nisi nudos. Esto, si tanta ventri cum eo societas, quid tergori? Parum sit nisi qui vescimur periculis etiam vestiamur. Adeò per totum corpus, animâ hominis quæsita maximè placent. Purpuræ luxum in vestitu, præsertim muliebri, grauiter reprehendit Clemens in Pædagogo 2. 9 purpuream hanc mortem appellans, &c. Cl. Nero amethystini ac Tyrij coloris vsum interdixit, Suetonius. Mulieres opertæ auro purpuraq;, Cato Originum 7. vt citat Festus. Qui habet vxorem sine dote, pannum *(genere neutro)* positum in purpura est, Næuius apud Nonium. Purpura vendit causidicum, Iuuenalis Sat. 7. Vsq; ad talos demissa purpura, Cicero pro Cluentio.

Quales esse decet quos ardens purpura vestit, id est, filios nobilium, Iuuenalis Sat. 11.
Per hoc inane purpuræ decus pre cor, Horatius Epod.

Purpura antiquitùs insigne erat Romanorum magistratuum, Bayfius. quare & pro magistratu ponitur.
Purpura te fœlix, te colit omnis honos, Martialis.

Vt planè dignæ aliti *(gallo gallinaceo)* tantum honoris præbeat Romana purpura, Plinius.
Iamq; noui præeunt fasces, noua purpura fulget, Ouidius 1. Fastorum.
Regum purpura, Vergilius 2. Georg.

Purpuratus.

Purpuratus, purpura ornatus. vnde purpurati dicuntur ij, qui apud principes dignitate antecellunt, Cic. 1. Tusc. istis quæso, inquit, ista horribilia minitare, purpuratis tuis. Liuius 1. belli Maced. Cùm duce Athenagora vno ex purpuratis. Idem 10. belli Punici: Sopatrum ex purpuratis & propinquis regis esse. Cic. 4. in Catilinam: Purpuratus Gabinius. De purpurata meretrice Babylone, vt in sacris literis nominatur: vel Roma, vt veteres interpretantur, multa Cælius Rhod. Antiquarum lectionum 8. 11. Purpureus quandoq; pro purpurato ponitur. *Purpurei metuunt tyranni*, Horatius 1. Carm. *Reges purpurei*, Claudianus de raptu Proserpinæ. *Purpureus scurra*, Iuuenalis Sat. 4. Iulius Cæsar Conchyliatæ vestis vsum, nisi certis personis & ætatibus, pérque certos dies ademit, author Tranquillus. Alexander Seuerus purpuræ clarissimæ, non ad vsum suum, sed ad matronarum, si quæ aut *(vti)* possent, aut vellent, certè ad vendendum grauissimus exactor fuit: ita vt Alexandrina purpura hodiéque dicatur quæ vulgò Probiana dicitur: idcirco quòd Aurelius Probus baphiis præpositus id genus muricis reperisset, Lampridius. De Lacernis Tyriis, præscriptum est in E. vbi de precio. De clauo, seu lato clauo, eiúsque iure, id est, dignitate ordinis senatorij, annotauit quædam Bayfius in libro de re vest. vbi inter alia: Tunica (inquit) lati claui siue latus clauus, anteà quidem dicebatur tunica palmata, à latitudine clauorum: quæ nunc à genere picturæ appellatur. Verba sunt Sexti Pompeij in vocabulo, Picta, paucis additis. Cum verò, ait, quæ nunc à genere picturæ appellatur, accipe ab ipsis clauis purpureis, qui tunicis inseruntur, appellari tunicam lati claui. Quibus clauis purpureis mappæ quoque ad limbum, vt opinor, variari solebant. Et hoc est quod ait Martialis: *Et lato variata mapalia clauo.* Quare cum apud Liuium identidem legas tunicam palmatam, accipe pro tunica laticlaui, quam Græci χιτῶνα πλατύσημον appellant. Strabo in tertio, Οὗτοι δὲ καὶ ἐντεῦθεν λέγονται πρῶτοι τοὺς ἀνθρώπους χιτῶνας πλατυσήμους. Hos autem primos memoriæ proditum, induisse homines tunicas lati claui. Hæc de lato clauo cōminisci potui, ita tamen, vt ingenuè fatear, mihi planè nō liquêre. Et rursus in libro de vasculis: Claui purpurei (inquit) insuebantur vestibus, & maximè tunicis, ad eam ferè partem, qua pectus tegebatur. Horatius Sat. 7. *Et latum demisit pectore clauum.* non quòd reuera essent claui, sed quòd viderentur clauorum purpurea capita supereminentia in tunicæ superficie, &c. Nœgeum quidam interpretantur amiculi genus prætextum purpura, Festus. Purpuræ vsum Romæ semper fuisse video, sed Romulo in trabea. Nam toga prætexta & latiore clauo Tullium Hostilium è regibus primum vsum Hetruscis deuictis satis constat, Plinius. Picta, quæ nunc toga dicitur, purpurea anteà vocitata est, eáque erat sine pictura, Festus. ---*nec purpura regem Picta mouet*, Vergilius 7. Æneid. De prætexta & toga picta, plura leges apud Bayfium: qui φοινικοπάρυφον ἐσθῆτα ex Plutarchi Lentulo prætextam interpretatur, item de prætexta, palmata, & toga picta, in Hieroglyphicis Valeriani, libro 40. vbi de Vestimentis agit. Rica est vestimentum quadratum, fimbriatum, purpureum, quo flaminicæ pro palliolo vtebantur. Alij aliter, &c Festus. Pariphes (Πάρυφες) apud Pollucem (libro 7. cap. 13.) & Paralurges (παραλουργὴς) indumentum appellatur attextam vtrinque habens purpuram. id verò ab Ionibus dicitur Pachyales, (πηχυαλὴς) Sed & in tunicis virgæ (ῥάβδοι) purpuræ vocantur Paryphi, πάρυφοι. vnde & in Latinis literis virgatæ vestes: & apud poëtam Æneidos 8. sagula virgata, quæ haberent in virgarum modum deductas vias: cui sententiæ subscribit sexto Bibliotheces Diodorus. tametsi in eo allusum Seruius putat ad Gallicam linguam, qua virgæ diceretur purpura. Vergilij versus est: *Virgatis lucent sagulis, tum lactea colla Auro innectuntur*, Cælius. Syracusani prohibuerunt ne mulieres ferrent vestes purpura prętextas, πορφυρᾶς ἐχούσας παρυφάς, pręterquam meretrices, Athenæus. Dici à nobis leucoparyphus potest, albis indutus vestibus: siquidem est paryphe vestium contextus. sed & indumentum ipsum: vnde est illa Tarentinorum παρυφὴ διαφανὴς, id est, vestis pellucida. nam εὐπάρυφοι inde preciosè ac multa munditia compositéque amicti nuncupantur, & locupletes. mentio

Lacerna Tyria. Latus clauus. Tunica palmata. Claui purpurei. Χιτὼν πλατύσημος. Nœgeum. Picta. Prætexta. Περιπόρφυρος. Rica. Paryphes. Paralurges. Virga purpurea. Leucoparyphus.

eius

eius verbi quum apud alios est, tum in Luciani vita, Cælius. Ex eodem prouerbium, Extrà leucoparyphus intus holoporphyrus, explicabitur infrà in h. Holoporphyros signat totum purpureum, sicut holosericam vestem legimus, Cælius Rhod. Holoporphyrum dicitur ad differentiam periphorphyri & diaporphyri, quibus purpura prætexitur solùm, aut intertexitur quibusdam ceu virgis purpureis, de quibus ex Cælio prædictum est. Prætexta est quam Plutarchus identidem περιπόρφυρον appellat, Bayfius. Et alibi: Toga pura seu virilis (ἐσθὴς καθαρά, ἱμάτιον καθαρὸν ἢ ἀνδρεῖον.) meo quidem iudicio, dicebatur, cui nulla purpura prætexta erat. Posita autem prætexta virilem togam sumebant Romani, sedecim annorum ætate, vt coniicere est ex Tranquillo. Οἱ δὲ πατέρες ἥδοντο θαυμαστῶς τοὺς παῖδας ἐν περιπορφύροις ὁρῶντες. Plutarchus in Sertorio. Alicubi etiam ipsos pueros prætextatos περιπορφύρους appellat. Alibi vestem ipsam τήβεννον περιπόρφυρον. Alia multa super hoc vocabulo cum testimoniis authorum à Bayfio petes. Χιτῶνας ἐνδεδυκότες περιπορφύρους, Hippias apud Athenæum. Περινήσαια, περιβόλαια, οἷς ἐν κύκλῳ πορφύρα παράκειται, Hesychius. Περιήγητ☉, ὁ περιπόρφυρ☉ χιτών, Idem. (Polluci περιηγητὸς oxytonum, simpliciter est, εἶδ☉ χιτῶν☉.) Sed legendum puto quatuor syllabis περίνησα, sic enim habet Pollux 7.13. Περίνησα ὑπόκρισόν ἐστι περίβλημα, ἔχον τὰ νήματα ἐξηλημένα: ἡ πορφυρᾶ κύκλῳ τὰ τέλη τοῦ ὑφάσματ☉ περιέρχεται, νήσου σχῆμα ποιοῦντα τῇ περιρροῇ τοῦ χρώματ☉. hoc est, ita vt ambiens vndequaque purpura, vestem reliquam, ceu mare insulam includeret: vt fortè eandem vestem Anaxilas νῆσον, id est, insulam vocârit, Καὶ πῶς γυνὴ ὥσπερ θάλατταν νῆσον (νῆσ☉) ἀμφιέννυται. Apud Romanos οἱ πομπαὶ τὴν περιπόρφυρον ἐνδεδυκότες, καὶ ἐστεφανωμένοι, πελέκει τὰ ἱερὰ κατέβαλλον, Athenæus. Πεντέκλενα, χιτωνίσκοι, παρὰ τὴν ὤαν πορφύραν ἔχοντες. πέντε κλένεσιν ἐνυφασμένοι, Pollux. *Holoporphyrum.* *Toga pura seu virilis.* *Περιπόρφυρ☉.*

Diaporphyron Cælius interpretatur in medio purpureum: malim virgis purpureis distinctum, vel quod purpuram intertextam habet, vt suprà diximus. Mulier honesta vestitu vtatur simplici. παραιτητέον γὰρ αὐταῖς τὴν διαυγῆ καὶ διαπόρφυρον, Melissa in epistola ad Claretam. Viriles vestes à coloribus dictæ sunt, πορφυρὶς, ἀλουργὶς, φοινικὶς, Pollux. Est & porphyris auis Ibyco, quàm à porphyrione Callimachus distinguit. Ξυστὶς vestis tragica muliebris: & exponitur πορφυρὶς (ἢ) κροκωτὸν ἱμάτιον, à Scholiaste Aristophanis in Nubes. aliqui reges tragicos eam ferre ferunt, & aurigas in pompis. Πορφυροῦν ἱμάτιον, vestis iuniorum in Comœdiis, Pollux. Καὶ πρῶτοι μὲν Πέρσαι περὶ αὐτὴν (τὴν τοῦ Ἀλεξάνδρου σκηνὴν) ἐντὸς εἱστήκεσαν πορφυραῖς καὶ μηλίναις ἐσθῆσιν ἐξησκημένοι, Athenæus. Et paulò pòst: Εἶτα μύριοι Πέρσαι, τό, τε τὴν πορφύραν ἔχον πλῆθ☉, (purpuræ ius habens turba, Bayfius:) οἷς Ἀλέξανδρ☉ ἔδωκε φορεῖν τὴν στολὴν ταύτην. Χλαῖναν πορφυρέην οὔλην ἔχε δῖ☉ Ὀδυσσεύς, Odysseæ. Τ. ἤτοι ὁλοπόρφυρον, ἢ τρυφεράν. Aristophanes, Ἄχθομαι τοῖς ταῶσι, τοῖς τ' ἀλαζονευόμασι. ἀντὶ τοῦ τοῖς κόλποις τοῖς πεποικιλμένοις. ἐπεὶ ὁ ταὼς ποικίλ☉. ἢ ὅτι πορφύραις ἐχρῶντο καὶ πάρδαις. Suidas in Ἀχθηδών. Χλαμὺς, πορφύρα, καὶ χιτών. Hesychius. Candys, indumentum Persicum est, Cælius. Pollux libr. 7. cap. 13. candyn regalem, ἁλιπόρφυρον esse scribit, aliorum verò purpureum, Sed ὁλοπόρφυρον potiùs legendum videtur. Sic enim inferiùs habet in eodem capite: Ξενοφῶν ἔφη κάνδυν ὁλοπόρφυρον. quanquam holoporphyro non πορφυροῦν simpliciter, sed periporphyron & diaporphyron opponi monuimus suprà. Et mox ibidem: Crates (inquit) in Samiis de purpureis vestimentis dixit: ταύτας δ' ἔδει τὰς πορφυροβαφεῖς ἐσθῆτας. Eadem Comici etiam κάλλη vocare solent, vt Eupolis: Τὰ κάλλη τὰ περίσεμνα τῇ θεῷ. Archippus in Pluto πλατυπόρφυρα ἱμάτια nominat. Hi fortè sunt lati claui Romanis, vel tunicæ palmatæ à latitudine clauorum dictæ: de quibus suprà. Ἁλιπόρφυρα, ἀλουργῆ, τουτέστιν ἐκ θαλασσίας πορφύρας, Hesychius. Ἀλουργὶς, vestis virilis à colore dicta, sicut & πορφυρὶς: περιαλουργὶς, verò muliebris, Pollux. Ἀλουργυρίδες, (lego Ἀλουργίδες,) πορφυρίδες, Hesychius. Ἀλουργὶς, purpura, ἡ ἀπὸ θαλασσίου κόχλου γινομένη καὶ ἐργαζομένη, Etymologus. ---- ἀλουργίδα. Ἔχων κατάπαστον, καὶ στεφάνην ἐφ' ἅρματ☉, Aristophanes in Equitibus. Scholiastes interpretatur πορφυρᾶν χλανίδα. Varinus quoque ab ἁλς & ἔργον deriuat: & substantiuum fœmininum esse ait. adiectiuum autem masculinum ἀλουργὸς, cuius fœmininum sit ἀλουργὶς, neutrum ἀλουργές: quod non probârim. ἀλουργὸς enim non aliter moueri puto quàm ἀγαθὸς: & ipse etiam genere neutro ἀλουργὸν χρῶμα dixit. Est & ἀλουργὴς adiectiuum communis generis (vt ἀληθὴς) in vsu. Ἀλουργῆ καὶ ὑσγινοβαφῆ ἀμπεχόμεν☉, Lucianus in Somnio. Theopompus de Colophoniis apud Athenæum, χιλίους φησὶν ἄνδρας αὐτῶν ἀλουργεῖς φοροῦντας στολὰς ἀστυπολεῖν. Apud eundem libro 4. ἐφη ἀλουργῆ legimus. Ἐξῆν δὲ Εὐμένει καὶ καυσίας ἀλουργεῖς, καὶ χλαμύδας διανέμειν: ἥπερ ἦν δωρεὰ βασιλικωτάτη παρὰ Μακεδόσι, Plutarchus in Eumene. hoc est, Licebat Eumeni causias purpureas & chlamydes dilargiri: quod inter dona regia præcipuum habebatur à Macedonibus. Causiam capitis tegmen Budæus appositissimè vsurpauit pro galero cardinalium coccino. Licet enim vni Romano pontifici, vt quondam Eumeni, causias purpureas, & chlamydes coccinas, cæteráque cardinalium ornamenta, arbitratu suo dilargiri, μὴ γὰρ ὤνοιτο nundinari, Bayfius. Ἀλουργὲς, πορφυροῦν, Hesychius. Ἀλουργὴς ἐσθὴς, ἡ πορφυρᾶ, Scholia Aristophanis. Ioannes Tzetzes Variorum 1.29. Antisthenis Sybaritæ ἱμάτιον ἀλουργὲς, id est, vestem purpuream picturis & gemmis insignem, describit, Carthaginensibus venditam centum & viginti talentis. de authore dubitat, suspicatur autem apud Plutarchum se legisse. ego apud Aristotelem in Admirandis legere memini, & Athenæum in duodecimo: qui Alcisthenem non Antisthenem nominant. Ἀλουργιαῖον, ἀντὶ τοῦ ἀλουργὲς, Ἀντιφάνης, Suidas. Dicitur & ἀλουργὸς, vt ἀγαθός. vnde ἀλουργοπωλικὴ, ἡ πορφυροπωλικὴ λεγομένη, οὕτως Ἰσαῖ☉, Suidas. Ἀλουργά, (Etymologus πορφυρᾶ interpretatur,) θαλασσοπόρφυρα. Αἱ μίτραι, τό, θ' ἀλουργὲς ὑπένδυμα, οἵ τε Λάκωνες πέπλοι, Idem. Ἀλουργὰ, τὰ ἐκ τῆς θαλάσσης πορφυρᾶ, Κύπειοι, Hesychius. Ἀλουργὰς στολὰς apud Athenæum lego: qui & Hippiæ hæc verba citat: Ἀλουργὰ μὲν ἀμπεχόμενοι περιβόλαια, καὶ χιτῶνας ἐνδεδυκότες περιπορφύρους. Συμμετρίαν, ἤτοι χιτῶνα ποδήρη ἀλουργὸν κύκλῳ mulieres quædam in comœdiis gestabant, Pollux. Ὁ περιαλουργὸς τοῖς κακοῖς, Aristophanes in Acharnen. vbi Scholia: ὁ κακοῖς βεβαμμέν☉, ἢ βαθὺς τοῖς κακοῖς. μετενήνεκται δὲ ἡ λέξις ἀπὸ τῆς βαφῆς τῆς πορφύρας τῆς θαλάσσης (τῆς θαλασσοβαφοῦς, Suidas) ὅτι ἐκ βάθους τὸ ὄστρακον εὑρίσκεται. ---- Τῷ πολεμουμένῳ Φαιδρὸν ἁλιχλαίνων ἐρυθαίνετο φᾶρ☉ ἀνάκλων, Nonnus de flore purpuræ. Vestes viriles à colore dictæ sunt, ἀλουργὶς, πορφυρὶς, φοινικὶς, καὶ φοινικοῦς χιτών, Pollux. Plutarchus in Crasso φοινικίδα pro paludamento (quæ vestis imperatorum erat) purpureo dixit, Bayfius. Lacedæmonios ad prælia puniceam vestem (φοινικίδα) indutos venire oportebat: vt & colorem aliquam grauitatem præ se ferret: & si in eam sanguis è vulneribus influeret, terribilior spectatu hostibus fieret, βαθυτέρας τῆς ὄψεως γινομένης καὶ φοβερωτέρας μᾶλλον, Ælianus Variorum 6.6. Φοινικὶς, ἔνδυμα Λακωνικόν, ὁπότε εἰς πόλεμον ἴοιεν, ὁμόχρους αἵματι, ὡς ἂν εἰ πολεπληγῶσι συμβαίη, μὴ εἰς φιλοψυχίαν αὐτοὺς ἐμβαίνειν *Διαπόρφυρ☉.* *Πορφυρίς.* *Xystis.* *Πορφύρα.* *Candys.* *ἁλιπόρφυρ☉.* *Πορφυροβαφής.* *Κάλλη.* *Πλατυπόρφυρ☉.* *ἀλουργίς.* *ἀλουργής.* *ἀλουργιαῖον.* *ἀλουργές.* *Περιαλουργής.* *Φοινικίς.*

(fortè ἐμϐάλλειν) τὸ αἷμα ὁρώμενον, vt in Græcorum commentariis legitur. hoc est, Purpura indumentum Laconicum, cùm ad bellum proficiscerentur, sanguini concolor: ne, si quando vulnerari eos contigisset, sanguinis aspectus metum eis incuteret, Baysius. Vide plura apud Suidam in φοινικίδα. Plutarchus in Bruto: Ante Bruti & Cassij vallum (inquit) prælij signum erat propositum tunica phœnicea, φοινικοῦς χιτών. Et in Pompeio: Extemplò ante prætorium iussit proponi tunicam phœniceam. hoc enim Romanis pugnæ signum. Alibi coccinam appellat Plutarchus, quia idem ferè color, Baysius. Plura de phœniceo colore, & deriuata inde vocabula, in Lexicis Græcorum leges: & in Eustathij indice in Homerum: qui inter alia ex ilicis fructu puniceum colorem tingi scribit: id quod ad coccum pertinet. puniceus verò propriè purpureus est, à Phœnicibus purpuræ inuentoribus. Ἄλλικα, χλαμύδα πορφυρᾶν, Hesychius. Ἀλλῆκα, χλαμύδα, ἐμπόρπημα: οἱ δὲ περπίδα χλαμύδος ἀλληλοχέρυ, Idem. Ἀλλιξ, χιτὼν χειριδωτὸς apud Euphorionem, Idem. Βεύδεον, τὸ ποικίλον ἱμάτιον ἢ τὸ πορφυροῦν Varinus. Polluci βεῦδος est χιτωνίσκος διαφανής. Ὁ δὲ σαράγης, Μήδων τι φόρημα, πορφυροῦς, μεσόλευκος χιτών, Pollux. Ἐμϐρόνιον, μικρὸν καὶ ἀπόρφυρον ἱμάτιον πρεϐεικόν, Hesychius. Vtebantur & Græci equites eo genere vestis, quàm ephaptidem appellat Athenæus in quinto, his verbis: Πάντες οἱ περιηγημένοι εἶχον πορφυρᾶς ἐφαπτίδας. πολλοὶ δὲ διαχρύσεους καὶ ζωωτάς: hoc est, belluatas ephaptidas, Baysius. Polluci lib.4. cap.18. ephaptis genus est vestis tragicæ: συστρεμμάτιόν τι φοινικοῦν ἢ πορφυροῦν: ὃ περὶ τὴν χεῖρα εἶχον οἱ πολεμοῦντες, ἢ οἱ θηρῶντες: è lino tenui nimirum, sericóue purpureo, quod propter tenuitatem facilè manibus conuoluebatur. Lenones & scortorum matres in tragœdiis, ταινίδιόν τι πορφυροῦν περὶ τὴν κεφαλὴν ἔχουσι, Pollux. Regis Persarum vestis purpurea, accipitribus aureis distincta erat, Cælius Rhod. Cùm in eborato lecto ac purpurei operis toro cubare videas ægrotum, Nonius. Ἔστι δ' εἰπεῖν περὶ κλίνης ἢ στρωμνῆς, ἀνθοῦσα, εὔχρως, εὐανθὴς πολυανθής, ποικίλη, πορφυρᾶ, ἁλουργίς, ἁλιπόρφυρος, θαλάσσιος, ὑσγινοϐαφής, ἰοειδής, ἐπιπόρφυρος, πολυπόρφυρος, πορφυρομιγής, καὶ κατὰ Ξενοφῶντα ὁλοπόρφυρος, Pollux 10. 9. Conchyliatis Cn. Pompei peristromatis seruorum in cellis lectos stratos videres, Cicero in Antonium. Τάπησι πορφυρέοισιν Iliados A. Piscatus est rete aurato, purpura coccóque funibus nexis, Suetonius de Nerone. Vidimus iam & viuentium ouium vellera purpura, cocco, conchylio, sesquilibris infecta, velut illa sic nasci cogente luxuria, Plinius. *Ipse sed in pratis aries iam suaue rubenti Murice*, Vergilius 4. Æglo. Spongiæ quas aliqui mares existimauêre, tenui fistula spissioresq́; tinguntur in deliciis aliquando & purpura, Plinius.

Allix. *Beudeon.* *Sarages.* *Embironum.* *Ephaptis.* *Lectus purpurei operis, &c.* *Oues.* *Spongia.*

h. Ἡ πορφύρα παρὰ τὴν πορφύραν διακριτέα: Id est, Purpura ad *(vel, iuxta)* purpuram diiudicanda est. Certissimum iudicium ex collatione nascitur. Vnde emptores mercaturi purpuram, ne fallantur, alteram adhibent purpuram. Licebit hoc adagio vti quoties negabimus infantiam aut inscitiam doctorum plenè deprehendi, nisi cum eloquentium & eruditorum scriptis conferantur. Etenim si vel Salustium conferas cum Cicerone, iam velut obmutescit ille, alioqui per se disertissimus. Meminit & Isocrates in oratione Panath. Ἀλλ' ὥσπερ τὴν πορφύραν καὶ τὸν χρυσὸν θεωροῦμεν καὶ δοκιμάζομεν ἑτέρα (fortè ἕτερα) παραδεικνύοντες. id est, Sed quemadmodum purpuram & aurum consideramus ac probamus, purpuram cum purpura conferentes. De conferenda purpura locum ex Aureliano Fl. Vopisci adscribam. Meministis (inquit) fuisse in templo Iouis Opt. Max. Capitolini pallium breue, purpureum, lanestre: ad quod cùm matronæ atq; ipse Aurelianus iungeret purpuras suas, cineris specie decolorari videbantur cæteræ diuini comparatione fulgoris. Hoc munus rex Persarum ab Indis interioribus sumptum, Aureliano dedisse perhibetur, scribens: Sume purpuram qualis apud nos est. Nam posteà diligentissimè & Aurelianus, & Probus, & proximè Diocletianus missis diligentissimis confectoribus, requisiuerunt tale genus purpuræ, nec tamen inuenire potuerunt. Dicitur enim sandix Indica talem purpuram facere, si curetur. Allusit huc Quintilianus lib.12. capite De generibus dicendi, agens de dictione quæ quòd mediocris est, per se habet admirationem: sed admotis iis quæ sunt eximia, desinit esse admirationi. Habet (inquit) admirationem, neque immeritò: nam ne illud quidem facilè est. sed euanescunt hæc atque moriuntur comparatione meliorum: vt lana tincta fuco, citra purpuras placet: at si contuleris, etiam lacernæ conspectu melioris obruitur, ut Ouidius ait, Erasmus Roterod. Athenæus libro 3. Dipnosophistarum Apollodorum scribit prouerbium λιχνότερα (λιχνότερος) τᾶν πορφυρᾶν, id est, Edacior aut Voracior purpuris, Sophroni vsurpatum interpretari: idq; ductum existimare vel à tincta purpura, quæ omnia quibus admota fuerit velut ad sese rapit, suóque colore res vicinas inficit, additque lucem: vel ab animante ipso. de cuius voracitate Plinius: Lingua (inquit) purpuræ longitudine digitali, quæ pascitur deuorādo reliqua conchylia. tanta duritia aculeo est. Conueniet in edaces, aut in eos qui omnia in suum compendium vertunt. Fortassè duriùs, sed non ineleganter, accommodabitur ad reges δημοϐόρους, aut aduocatos, qui purpurati omnia conuertunt in fiscum suum: & quocunque se conferunt, abradunt aliquid, Idem Erasmus. Sed λίχνος Græcis non tam voracem & multi cibi hominem, aut helluonem: quàm exquisiti delicatique liguritorem & catillonem significare videtur: quod non animaduertit Erasmus. Βάμμα Σαρδωνικόν: id est, Tinctura Sardonica, de colore præcellenti dicebatur, præcipuè purpuræ. per iocum autem transfertur ad eum qui pudefit, aut qui ob plagas sanguine tingitur. Sardo enim insula ingens est opposita Italiæ, in qua variæ purpurarum tincturæ laudatissimæque fiebant, (ex Suida in Σαρδώ.) Aristophanes in Pace: Ἣν ἐκεῖνός φησιν εἶναι βάμμα Σαρδινιακόν. id est, Quam ille prædicat coloris esse Sardiniaci. Idem in Acharnensibus: Ἵνα μή σε βάψω βάμμα Σαρδινιακόν. id est, Ne te linam colore Sardiniaco, Erasmus Rot. Sed pro Σαρδωνιακόν, vt in contextu Acharnensium legitur, repono Σαρδιανικόν, vt Scholiastes & Suidas rectè legunt. sic etiam carmen meliùs constabit, & similiter in Pace, (vbi & in textu & in Scholiis Σαρδιανικόν rectè scribitur.) à Sardibus quidem Lydiæ, Sardíanus deriuatur, pro ciue: & Sardianicum, possessiuum, authore Stephano. ab insula autem quę Græcis Σαρδῶ, Latinis Sardinia dicitur, Sardonius, Sardôus, & Sardonicus probè deriuantur apud eundem Stephanum: sed horum nihil apud Aristophanem legi potest, cùm versus quinque syllabarum dictionem postulent. Quamobrem Erasmus nec Σαρδωνικὸν nec Σαρδινιακὸν rectè legit: quanquam Suidas quoque in Σαρδὼ, habet βάμμα Σαρδωνικόν, Aristophanis Scholiastes Sardianicam interpretatur rubram vel puniceam. Σαρδὼ (inquit) insula vna è septem: stadiis L X. distat à Corsica. in ea purpuræ fiunt διάφοροι καὶ ὀξύταται, id est, excellentes (non variæ, vt Erasmus vertit,) & præcipui fulgoris. Vel *(Sardianicam dixit)* quia in Sardo Lydiæ (εἰς τὴν Σαρδὼ τῆς Λυδίας, non rectè: Σάρδεις enim plurali nomine fœminino vrbs Lydiæ dicitur, non Σαρδώ.) dicendum igitur

Prouerbia. *Purpura iuxta purpuram.* *Sandix Indica.* *Purpura Voracior.* *Tinctura Sardonica.*

εἰς τας

εἰς τὰς Σάρδεις, id est Sardibus. sic & Hesychius: (διάφορα γὰρ ἦν τὰ ἐν Σάρδεσι βάμματα) tincturæ rubicundæ fiunt. Insinuat autem: nisi verum dicat, flagris ad sanguinem vsque cæsum iri. In Vespis etiam Scholiastes scribit, Sardibus venundari solita fuisse vestimenta Persica. Chorus rusticorum in Pace Aristophanis inquit, se malle domi deliciis suis ruralibus frui, quàm in militia videre ταξίαρχον

Τρεῖς λόφους ἔχοντα καὶ φοινικίδ' ὀξεῖαν πάνυ:
Ἥν ἐκεῖνός φησιν εἶναι βάμμα Σαρδιανικόν.
Ἢν δέ που δέῃ μάχεσθ' ἔχοντα τὴν φοινικίδα,
Τηνικαῦτ' αὐτὸς βέβαπται βάμμα Κυζικηνικόν.
Κᾆτα φεύγει πρῶτος ὥσπερ ξουθὸς ἱππαλεκτρυὼν
Τοὺς λόφους σείων. vbi Scholiastes φοινικίδα interpretatur galeam puniceo colore tinctam. alij verò vestimenta (περιβλήματα) coccini coloris. talibus enim vtebantur in præliis Lacedæmonij, ne sanguinem fluentem viderent propter similitudinem coloris: & ne vulnera eorum ab hostibus cognoscerentur. eximiæ autem sunt (inquit) Sardianicæ & Cyzicenicæ tincturæ. hîc verò Cyzicenicæ tincturæ nomine cinædum denotat: εἰς κιναιδίαν διαβάλλεται, ὥστε μηδὲ τῶν ἀναγκαίων κρατεῖν δύνασθαι. Suidas in Φοινικίδα poetæ cuiusdam, fortè Aristophanis hos versus citat: ---- Τί φειδόμεσθα τῶν λίθων ὦ δημόται, Μὴ οὐ καταξαίνειν τὸν ἄνδρα τοῦτον ἐς φοινικίδα, ἀντὶ τοῦ μὴ οὐχὶ λίθοις αὐτὸν αἱμάσσειν, ὡς φοινικοῦν αὐτοῦ ποιῆσαι τὸ σῶμα. τῷ δὲ καταξαίνειν ὡς ἐπὶ ἐρίων ἐχρήσατο· διὸ καὶ φοινικίδα εἶπεν ὡς ἐπὶ ἱματίου.

Tinctura Cyzicena.

Tinctura Cyzicena (inquit Erasmus) dedecus non eluendum appellabatur apud Atticos, dicebatúrque in eos qui metu quippiam indecore facerent. nam Cyziceni duobus nominibus notati sunt timiditatis & molliciei. Recensetur in Plutarchi Collectaneis. Meminit & Hesychius, addens Cyzicenos ob molliciem notatos, quòd Iones essent. Eadem ferè Aristophanis interpres, Stephanus addit, eos fuisse graues Tyrrhenorum prædationibus: Hæc ille, non satis apertè. Non enim de quouis dedecore non eluendo accipienda est Cyzicena tinctura, sed de mollicie & præpostera Venere imprimis, vt paulò antè ex Aristophanis Scholiaste citauimus: aut de eo fortassis scelere quod Græci λεσβίζειν, λεσβιάζειν, ἢ φοινικίζειν dicunt: cuius teterrima libido & execrabilis furor, vt Lactantij verbis vtar, ne capiti quidem parcit, de quo plura leges in Miscellaneis Brodæi 2.21. & in Chiliadibus Erasmi, prouerbio Phicidissare, φικιδίζειν, quod corruptum est pro φοινικίζειν. Βάμμα Κυζικηνὸν, τὴν ἀκάθαρτον ἀσχημοσύνην Ἀττικοὶ λέγουσι, Suidas. Stephanus addit Cyzicenos fuisse graues Tyrrhenorum prædationibus, Erasmus. Mihi aliud dicere Stephanus videtur in Cyzico vrbe Propontidis iuxta Cherronnesum. Inde (inquit) gentile fit Cyzicenus, possessiuum Cyzicenicus. quanquam gentili etiam pro possessiuo vtuntur aliqui: sicut Τυρσηνοὶ, pro Τυρρηνικοὶ, οἱ χαλεποὶ, διὰ τὸ ληΐζεσθαι τοὺς Τυρρηνούς. videtur enim non iam de Cyzicenis dicere, sed simpliciter Tyrrhenos interpretari, infestos aliis & prædones homines, &c. Solent autem (addit mox Erasmus) tincturæ insignes à locis habere cognomen. Simili modo dictum est ἔμβαμμα Συρακούσιον, & βάμμα Σαρδιανικόν. Ego verò Syracusiam tincturam purpuráme apud authores nullam laudari reperio: & deceptus mihi videtur Erasmus inde quod Hesychius scripsit: Βάμβα (melius βάμμα) τὸ χρῶμα, καὶ τὸ ἔμβαμμα Συρακούσιοι (non Συρακούσιον.) quæ verba mox etiam ineptè in Bammatis Cyziceni mentione repetita sunt. Embamma Græcis communiter intinctum significat, hoc est, liquorem in quem excitandi appetitus gratia edulia intinguntur: hunc sua dialecto Syracusani bamma nominant: nihil hoc ad purpuræ aut aliam vestium tincturam. Sed reliqua Erasmi in huius prouerbij explicatione addamus, quoniam ad purpuram faciunt. Est (inquit) æstimatio rumórque consequens hominum vitam, veluti tinctura quædam, vnde carbone notari dicuntur, qui damnantur. Et notum est illud Ennianum apud A. Gellium: Quæ tincta malis, aut quæ bono dicto. Addam quod est apud Herodotum libro 4. Quùm Æthiopum rex conspexisset à rege Persarum missam vestem purpuream, rogauit tincturæ rationem. Eam quùm ab ichthyophagis didicisset: Δολερούς μὲν ἀνθρώπους ἔφη εἶναι, δολερὰ δὲ αὐτέων τὰ εἵματα. id est, Non solùm ait homines esse subdolos, sed & vestes illorum esse dolosas. Prouerbium perelegans vsurpari à Græcis animaduerto, Extrà leucoparyphus, intus verò holoporphyrus: in eum qui vestibus quidem frugi vtatur, intus tamen, id est, animo luxu diffluat. Sumptum id ex historia: quùm Antipatrum quidam laudibus efferret: quòd esset apprimè frugi, ac austerus, & victu præparcus Ἔξωθεν (inquit Alexander) Ἀντίπατρος λευκοπάρυφός ἐστι, τὰ δὲ ἔνδον ὁλοπόρφυρος, Cælius. ex quo (& Polluce) de paryphis vestimentis, aut intertextis virgis, scripsimus suprà in e. Tanquam euparyphus ex comœdia, Ὥσπερ εὐπάρυφος ἐκ κωμῳδίας, Plutarchus in Symposiacis prouerbiali figura dixit, hominem significans magnificè vestitum. nam huiusmodi finguntur in comœdiis milites gloriosi. quorum insigne est chlamys purpurea, quemadmodum indicat Donatus. Ita Lucianus de milite: Τὸν εὐπάρυφον λέγω τὸν ἐν χλαμύδι, &c. Erasmus Rot.

Tinctura Cyzicena.

Extrà leucoparyphus, &c.

Euparyphus ex comœdia.

Pyruntes, Πυροῦντες, Mnesitheo apud Athenæum libro 8. Ex fluuiatilibus (inquit) optimi sunt, qui in rapidissimis fluuiis versantur, (οἱ ἐν τοῖς ὀξυτάτοις τῶν ποταμῶν ὄντες, οἵ τε πυροῦντες. malim ὡς οἱ πυροῦντες,) vt pyrûntes. Hi enim non gignuntur nisi in rapidis & gelidis fluuiis, & faciliùs quàm cæteri fluuiatiles concoquntur. Apparet autem rectum singularem huius piscis esse πυρόεις. Coniicio autem sentire eum de trutis vulgò dictis, qui in frigidis tantùm rapidísque fluuiis aut riuis degunt: & præ cæteris plerísque salubres existimantur vulgò, & propter maculas rubicundas πυροῦντες, quasi igniti vel ardentes, dici merentur. Aliud quidem nomen earum Græcum aut Latinum ignoramus. Et Germanica vox Foren ad pyrûnta accedit, p. in f. mutato. Sed de trutis diuersis in T. elemento plura dabimus: & quasdam non maculis tantùm foris, sed carne etiam tota intus rubere indicabimus.

DE AQVATILIBVS QVORVM AB R. ELEMENTO NOMENCLATVRÆ INCHOANTVR.

DE RAIIS RONDELETII, BELLONII, ET NOSTRA SCRIPTA HOC ORDINE SEQVVNTUR.

Ex Rondeletio.

Ex Bellonio.

Corollaria.

DE RAIIS, ET EARVM DIVISIONE RONDELETIUS.

Raiarum fœcunditas & copia, eiusq; causa.

MARE ITA raiis abundat, vt terra spinis, tribulis, rhamnis. Quod mirum nonnullis videri posset, cùm raia vnum duntaxat, aut summùm duo oua, eámque ob causam, vnicum duósve fœtus semel edat. quod etsi verum sit, raias tamen inter cartilaginea omnia fœcundissimas esse posteà docebimus. quæ nō solùm magni raiarum prouentus causa est (nam plurimi alij pisces numerosiùs fœtificant, quorum longè maior est quàm raiarum raritas) sed etiam quòd raiarum fœtus à paucis aliis deuorari possit. Longè verò magis improbanda est, & impia iudicanda eorum sententia, qui naturam tanquam nouercam accusant, quæ plura fera, aspera, noxiáque produxerit: quàm cicura, iucunda, vtilia, cùm contrà nihil temerè, nihil sine summa ratione, à Deo opt. max. omnium bonorum authore sit creatum. *Eadem aliis noxia, aliis vtilia.* Vt, ne à rebus marinis recedamus, pulices maris, œstri, pediculíque aliis piscibus maximè sunt molesti: at quibusdam sunt iucundissimi: nam hepatus istis lubentissimè vescitur. scolopendra venenata est, at acui gratissimo est alimento. lepus marinus lætalis est nobis, at mullo cibus est innoxius & delicatus. *Raiarum vsus.* Et ne singula persequamur, raiæ quædam totius corporis, omnes caudæ aculeis horrent, aspectu ipso deformes sunt: tamen rusticis iisq; qui corpus graui labore fatigant in cibo sunt vtiles, plurimúmq; nutriunt. Fel earundem oculorum cicatricibus & suffusionibus curandis prodest.

A Raiæ sunt inter planos cartilagineos notissimæ, maximéque variæ. De iis primùm vniuersè quædam dicemus, earúmque species partiemur: deinde eas sigillatim explicabimus. Βάτος ϗ βατίς à Græcis raia dicitur, à rubi quem βάτον vocant similitudine. Quemadmodum enim spinosus est aculeatúsque rubus: ita Raia omnis aculeis aspera, non quidem toto corpore: sunt enim λειόβατοι, id est, læues raiæ, quibus nulli sunt in corpore aculei. sed siue læues sint raiæ siue asperæ, omnes vncos aculeos in cauda gestant, sicuti in rubo, cynosbato, & rosis cernuntur. Latini nulla habita Græcæ etymologiæ ratione raiam vocauerunt, veluti τρυγόνα pastinacam, Fuit qui aliquando mihi negârit raiæ vocabulum Latinum esse, præsertim cùm Plinius lib. 32. cap. 11. in piscium catalogo eo minimè sit vsus, sed Græco. Box, Batis, Banchus, &c. *Ibidem cap. 7.* Et alio in loco bati fel dixerit, non raiæ. At latino nomine idem libro 9. cap. 24. vsus est. Planorum piscium (inquit) alterum est genus, quod pro spinâ cartilaginem habet, raiæ, pastinacæ, &c. Latini nominis etymum nullum reperi, nisi forte à radendo raiam dictam esse existimes. *Batum & batidem non differre, nisi fortè sexu.* Distinguunt nonnulli βάτον ϗ βατίδα, vt hæc fœmina sit, ille mas. id annotauit qui nomina Græca quibus Latina respondent ex Gazæ interpretatione collegit, in fine librorum Aristotelis de animalibus. Aristoteles quidem libro 1. de hist. cap. 5. & libr. 2. cap. 13. lib. 6. cap 10. βάτου nomine sæpiùs vsus est, vno verò loco βατίδος: Τὰ μὲν οὖν σκύλια ϗ βατίδες ἴσχουσι τὰ ὀστρακώδη, &c. Et reuera quibus in locis Aristoteles βάτου nomen ponit, de his loquitur quæ tam ad marem quàm ad fœminam spectant, de branchiis, de pinnis, de coitu: quùm verò de eo quod fœminæ tantùm proprium est, βατίδα dixit, vt non vana mihi nominum differentia hæc esse videatur. Posset eadem etiam Grammaticorum authoritate confirmari, qui βατίδα mollioris piscis genus esse scribunt, vnde βατιδοσκόποι dicantur ὀψοφάγοι & gulones, authore Cælio Rhodigino: *Lib. 13. cap. 1.* vt, quoniam fœmina in omni genere humidiore mollioréque sit carne quàm mas, βατίς raia fœmina propriè dicatur. Athenæus libro septimo, βατίδα ϗ βάτον etiam distinxisse videtur, sed locus is adeò corruptus est, vt nihil inde certi elici possit.

Inhoc

In hoc omnes consentiunt, raias cartilagineos esse planósque pisces, cauda aspera, sine pinnis quibus natent, latitudine enim sua natant. Aristoteles libro 6. de histor. animal. cap. 10. Τῶν δὲ σελαχῶν, ἔνια μὲν οὐκ ἔχει πτερύγια, οἷον τὰ πλατέα, καὶ κερκοφόρα, ὥσπερ βάτος καὶ τρυγὼν, ἀλλ' αὐτοῖς νεῖ τοῖς πλάτεσι. Cartilaginei quoque generis aliqua pinnis carent, videlicet quæ plana sunt, & caudam habent, vt raia, pastinaca, suáque ipsa latitudine natant. Neque est quod quis mox sequente sententia, ab hac opinione abducatur: Βάτος δὲ ἔχει, καὶ ὅσα τὸ πλάτος μὴ ἔχει ἀπολελεπτυσμένον. Locus enim manifestè mendosus est, legendúmq; βάτραχος pro βάτος. Idem error in codices Latinos irrepsit. Raiam tamen habere pinnas videmus, & quæcunq; suam latitudinem non colligunt in mucronem. Legendum verò ranam autem, &c. Rana enim piscatrix & squatina, quamuis cartilaginei sint planíque pisces, tamen pinnas habent ad natandum, nec sola sua latitudine natant eodem Aristotele authore: Οἱ δὲ βάτοι καὶ τὰ τοιαῦτα, ἀντὶ τῶν πτερυγίων τῷ ἐσχάτῳ πλάτει νέουσι: ἡ δὲ ῥίνη καὶ βάτραχος τὰ ἐν τῷ πρανεῖ κάτω (ἔχουσι,) διὰ τὸ πλάτος τῶν ἄνω. Raia & similes, pro pinnis extrema sui corporis latitudine natant. Squatina verò & rana pinnas lateribus accommodatas infrà gerunt propter amplitudinem partis superioris. Sed rursus locus proximè citatus mendo non caret: nam pro ἡ δὲ ῥίνη καὶ βάτραχος, legitur in impressis Græcis codicibus ἡ δὲ νάρκη, non rectè, cùm mox Aristoteles τῇ νάρκῃ, id est, torpedini, alias pinnas tribuat scilicet iuxta caudam. Quæ cùm de squatina & torpedine dicetur, clariora fient. Gaza vel meliore vsus codice, vel re diligentiùs considerata, non torpedinem, sed squatinam conuertit. eius enim interpretationem adscripsimus. Constat igitur raiam pinnis natandi causa à natura donatam non fuisse. Nam quæ in caudis raiarum pinnulæ sunt, non natandi sed dirigendi itineris causa datæ sunt: pinnas verò eas duntaxat appellat Aristoteles, quibus pisces natando corpus impellunt, quemadmodum in pastinaca priùs annotauimus. Omnibus raiis membranula, quæ nebula vocatur, oculis obtenditur. Iuxta oculos foramina sunt ampla, ad oris intima vsque patentia, quibus operculum interiore parte à natura additum est: quæ foramina ore aperto dilatantur, clauso ore magna ex parte occluduntur: neque enim, maximè in mortuis raiis ab operculo tota obturantur. Foramina alia pro naribus omnes ante oris rictum obtinuerunt. Harum aliæ dentes habent, aliæ minimè, sed horum vice os asperum rugosúmque. Branchias detectas in supina parte eodem situ ordinéque omnes habent. Aculeis variè à sese differunt. Aliæ in prona supináque parte aculeis armatæ sunt, aliæ in prona tantùm, aliæ in rostri supina parte: aliæ in nulla parte præterquam in cauda: quorum ea est diuersitas, vt in aliis triplici ordine dispositi sint, in aliis simplici. Prætereà ipsorum aculeorum plures sunt differentiæ. Sunt quidam molles & imbecilli, pilorum vel lanuginis modo: nonnulli paulò validiores, alij robustissimi ex ossea planè substantia. Rursus alij longi & tenues, alij parui & vix supra cutem extantes, alij medio modo se habent: omnes ferè ad caudam spectant, longi ferè ad caput.

B *De pinnis raiarum.* *Lib. 4. de part. anim. cap. 13.* *Pinna in cauda pastinacæ.* *Nebula oculis obtensa.* *Foramina iuxta oculos.* *Alia pro naribus.* *Branchiæ.* *Ab aculeis differentiæ.*

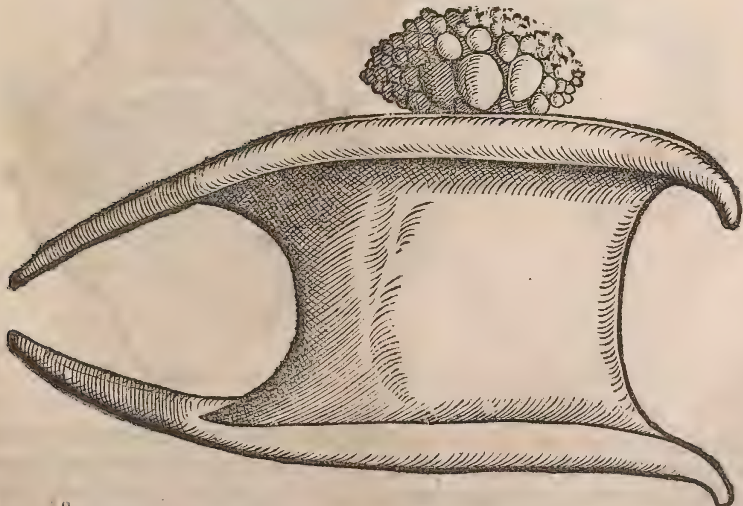
Partibus quibusdam internis differunt: in quibusdam hepar magis rubescit, in aliis flauescit magis. In hepate omnium fellis est vesica. In ventriculi plexu splen situs est. Intestina crassa: in ecphysi, & recti intestini extremo angusta. Cætera in singulorum descriptionibus exponentur.

Interiora.

Nunc de raiarum generibus, quas antiqui vel differentiis aliquot neglectis, vel fortasse nominibus destituti, in tria tantùm partiebantur, raiam scilicet simpliciter dictam, raiam læuem, & asteriam. Nos diligentiùs clarioris doctrinæ gratia, in multò plures species distribuemus. Raiam igitur primùm in læuem & asperam diuidimus: deinde in raiam stellulis notatam, & iis carentem. sunt enim & læues & asperæ stellulis variæ, aliæ minimè. Asperarum aliæ tactum modicè solùm vellicante lanugine: aliæ aculeis robustis, sed raris, aliæ aculeis robustissimis & densissimis asperantur. Rursus earum quæ stellulis notantur, aliæ binas duntaxat maculas habent, aliæ plures. Illæ binis maculis circumiectos circulos habent, vt in buglossi & turpedinis specie. Harum nonnullæ rotundæ, stellísque pictis similes notas multas habent, quædam albis nigrisq; prona parte conspersæ sunt. Sed priusquam singulas explicemus, de earum fœcunditate & generatione dicemus.

Raiarum genera.

DE RAIARVM FOECVNDITATE ET EARVM ouis, *Rondeletius.*

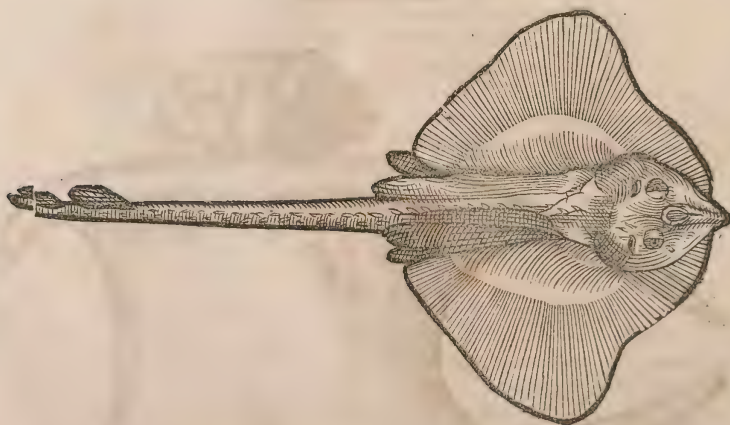
ABSVRDVM sic minimè fuerit causam reddere, cur tam fœcundas raias esse dixerimus. Non enim solùm

solùm magnus est raiarum prouentus, quia vix piscis vllus sit tam lato oris rictu, lamia excepta, qui raiam deuorare possit: vel quia ob totius corporis, vel certè caudæ aculeos reliqui pisces ab his abstineant. neque verò ad id Aristotelis autoritate confirmandum vtimur. Raia inter cartilagineos fœtificat numerosiùs: verùm quia facilè pereunt: hinc efficitur vt appareant paucæ. nam neq; raia hoc loco legendum, sed rana. Græci enim codices βάτραχον habent non βάτον. neque paucæ raiæ apparent, sed in oceano & in mari mediterraneo plurimæ. Sed alia est certior fœcunditatis causa, quæ non facilè ab omnibus intelligatur, nisi raias grauidas aliquando dissecuerint, & diligentiùs contemplati fuerint. De raiarum ouo hæc Aristoteles: Τὰ μὲν οὖν σκύλια καὶ αἱ βατίδες ἴσχουσι τὰ ὀστρακώδη, ἐν οἷς ἐγγίνεται ὠοειδὴς ὑγρότης: τὸ δὲ σχῆμα τοῦ ὀστράκου, ὅμοιον ταῖς τῶν αὐλῶν γλώτταις: καὶ πόροι τριχώδεις ἐγγίνονται τοῖς ὀστράκοις. τοῖς μὲν οὖν σκυλίοις, οὓς καλοῦσί τινες νεβρίας γαλεοὺς, ὅταν περιρραγῇ καὶ ἐμπέσῃ (ἐκπέσῃ forte) τὸ ὄστρακον, γίνονται οἱ νεοττοί: ταῖς δὲ βατίσιν, ὅταν ἐκτέκωσι τοῦ ὀστράκου περιρραγέντος, ἐξέρχεται ὁ νεοττός. Caniculæ & raiæ testacea quædam gerunt, in quibus humor ad oui similitudinem consistit. figura eius testæ similis tibiarum ligulis est: meatúsque fiunt capillamentorum specie in testis. Caniculis quidem quas nonnulli nebrios (*nebrias*) galeos vocant, fœtus rupta dilapsáque testa proueniunt: raiis cùm pepererint, rupta testa excluditur fœtus: (*Non video quomodo aliter caniculæ, aliter raiæ pariant: vtræque enim testaceo illo receptaculo rupto catulos emittunt.*) De caniculis & earum ouo, partúque, suo loco dictum est. Nunc de raiis tantùm, Iis testaceum ouum vnicum tribuit Aristoteles, quale reuerà habent. Fætum igitur vnicum aut summùm duos vno partu edunt, quod verum est: sed præter ouum testaceum quod hîc depingendũ curaui, aut duo, quæ perfecta in inferiore vuluæ parte cernuntur, ex dissectione comperi permulta alia, & ferè infinita in superiore vuluæ parte haberi, quæ tempore perficiuntur, ex quibus sepiùs iteratis partubus, fœtus excluduntur. Atq; hæc fœcunditatis causa est eadem quæ in gallinis, vt quotidiè experimur: quæ vnicum ouum vnico partu ponunt, cùm plurima alia in vtero gestent, quorum singula posteà, vt priùs absoluta fuerint ita priùs eduntur. Hæc de raiarum fœcunditate. Nunc vt pictura, ita oratione earundem oua repræsentemus. Oua qualia in præfixa capiti pictura superiore loco spectantur, sine testa primùm concipiuntur, in superiore vuluæ parte, quorum alia gallinę ouorum magnitudinem æquant, alia his minora sunt, quædam vix ciceris sunt magnitudine. Equidem plura centenis aliquando in raiis singulis numeraui. Ex his quæ à perfectione propiùs absunt, in inferiorem vuluæ partem demissa, testa operiuntur, in qua albumen & vitellus continentur: quemadmodum in gallinarum & auium aliarum ouis primùm conformatis, quæ tum vitello solo videntur constare, cùm tamen posteà albumen à vitello secernatur. Quam rem cùm vehementiùs admirarer, causámque eius sollicitè inuestigarem, oua gallinarum recens formata, in quibus ne vestigium quidem albuminis apparebat, coxi, tum caloris vi (cuius proprium est quæ eiusdem sunt generis congregare & cogere, quæ diuersi dissipare, & discutere) candidum à luteo secretum vidi. Quamobrem initio quidem vtrumque commistum est & confusum, sed paulatim calor magis ac magis vires suas exerens, separat, & ex crassiore parte indurata, testa circundat. Tale est igitur in testa sua raiarum ouum, quale gallinarum, & auium initio. Testa verò ouum suum concludens sub pictura ouorum testa nudatorum expressa, quæ à figura puluinar à quibusdam hodiè vocatur, quadrati forma est, demptis angulorum appendicibus, quæ variæ sunt. Vnius enim lateris appendices longiores sunt, similes foliis gladioli herbæ: alterius breuiores, latiores, replicatæ, quibus vndique summotis, laterum anguli tibiarum ligulis similes sunt, vt scribit Aristoteles. Qua de re plura, & (ni fallor) notatu dignissima, quùm de caniculis diceremus. Testaceum ouum (*Sic & oua singula nominare videtur, quæ vna communi ceu testa continentur: & ipsam quoq; continentem testam*) raiarum à canicularum ouo differt: illarum enim magis fuscum est, harum magis flauum, appendices graciliores, lyræ fidibus similes. His expositis, nunc singulas raiarum differentias persequamur.

Lib.6. de hist. cap.17.

Lib.6. de hist. cap.10.

DE RAIA LÆVI, RONDELETIVS.

A DICITVR à Græcis λειόβατος, à Latinis raia læuis, ab Hispanis Liuda, à cute læui & pellucida. Sunt qui rasam vocent à glabra cute. Nostri non à cutis læuitate, sed à colore fumat & fumado appellant. Sunt enim colore fusco, quem enfumat vocamus: quòd eo colore sint quæ fumigantur, priusquam maximè denigrentur.

Est igitur

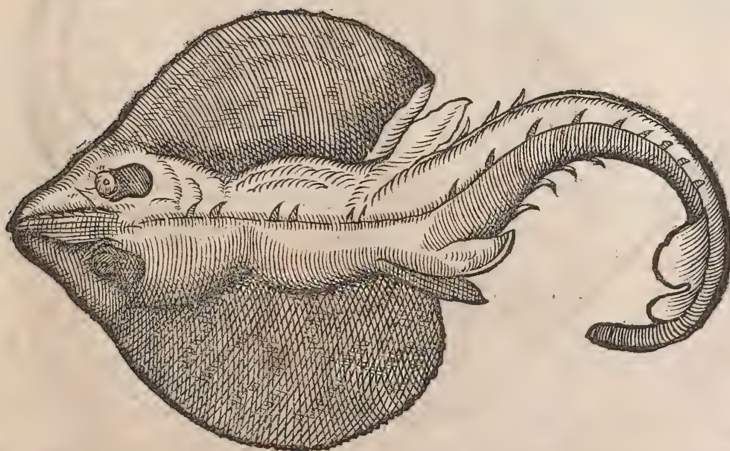
Eſt igitur raia læuis piſcis, planus cartilagineus, corpore tenui, & in ampliſſimas alas expanſo. Cute glabra læuíque, id eſt, ab aculeis nuda, præterquàm in locis prope oculos, quorum vterque aculeo munitus eſt: item excepta media dorſi linea, & cauda. In illa infixi ſunt aculei parui, raríque: in cauda tres aculeorum ordines, qui rariores tenuioréſque ſunt quàm in aliis generibus. In ſupina parte aliquot ſunt in os recurui, cibi, opinor, retinendi gratia. Roſtrum tenui cartilagine conſtat, & pellucida: mediæ eſt longitudinis. oculi in hac ſpecie vt in aliis omnibus, in prona parte, non ſurſum ſpectantes, vt in vranoſcopo, ſed ad latera. Nebula, hoc eſt, craſſa & alba tunica, (adnatam eſſe diceres,) à parte inferiore aſcendens fimbriata, vel in ambitu ſerrata, pupillam totam integit, dum pars digito comprimitur, de qua re plura quùm de caniculis ageremus. Poſt oculos foramina ſunt, ita ampla, vt in ea digitus minimus immitti poſſit, de quibus antè dictum eſt. Os in ſupina parte, & multùm infrà: quam ob cauſam non niſi reſupinata raia cibum capere poteſt. Os latum eſt: oſſibus aſperis pro dentibus munitum, foramina pro naribus ante os ſita. In eadem parte branchiæ vtrinque, ad aquam cum cibo hauſtam, quæq; prima palati foramina effugit, reiiciendam. Branchias ſequitur cartilago, cui innixum diaphragma hæret, ad branchias cum corde, à ventriculo, hepate, aliíſque nutritioni deſtinatis partibus ſecernendas. Rima pro podice eſt, pudendo muliebri non abſimilis. Alæ vtrinque expanſæ tenues ſunt, prona parte nigricant, vt & cauda, dempta quadam parte candida: ſic etiam tota ſupina pars alba eſt. Ventriculus huic generi paruus eſt, ecphyſis gracilis & dura. Inteſtina breuia, ſed craſſa: hepar rubeſcit, in quo fel latet. B

Raiæ omnes odorem ferinum, & marinum quendam fœtorem recipiunt, qui in diutiùs ſeruatis ferè euaneſcit. Quare Lutetiæ meliores ſunt raiæ quàm Rhotomagi, & Lugduni quàm Maſſiliæ: longa enim vectura tenereſcunt, & ſuauiores efficiuntur. Rectè igitur Athenæus libro 8. Ὁ δὲ λειόβατος, δυσκοιλιώτερος καὶ βρωμώδης: id eſt, læuis raia aluo difficilior eſt, & virus olet: nec mirum cùm carniuora ſit, & in cœnoſis locis, litoribúſque viuat, teſte Oppiano lib. 1. ἁλιευτικῶν (*qui hoc de raia ſimpliciter ſcribit.*) Galenus in libello de Attenuante victu torpedines & paſtinacas præfert. Sola, inquit, cartilagineorum, torpedo & paſtinaca laudantur. Quæ mollicie carnis torpedinum & paſtinacarum inductus ſcripſit, cùm tamen mollities illa, ſumma cum in ſuauitate coniuncta ſit. Idem libro 3. de aliment. facult. Raia læuis, raia, ſquatina, omniáq; eiuſmodi duriora ſunt, & cōcoctu difficiliora, alimenti copioſioris quàm torpedo vel paſtinaca. Raia omnis hyeme minùs inſuauiter olet, & melior eſt, quamobrem Archeſtratus (opſonatorum omnium facilè princeps) hyeme edendam eſſe etiam atque etiam monet, elixam cum caſeo & ſilphio: quia pinguis non ſit, vt nec alij quidam marini fœtus. hæc enim ſunt quæ ſequentibus verſibus exprimit: F (C)

Καὶ βατίδ᾽ ἑφθὴν ἔσθιέ μοι χειμῶνος ἐν ὥρῃ, Καὶ (fortè σὺ) ταύτῃ τυρὸν καὶ σίλφιον. ἄττα δὲ σάρκα
Μὴ πίειραν ἔχει πόντου τέκνα τῷ δὲ τρόπῳ χρὴ Σκευάζειν, ἤδη σοὶ ἐγὼ τάδε δεύτερον αὐδῶ.

Hodiè elixa raia omnis ex aceto editur. Hepar maximè delicatum habetur, quod alij ex aceto tantùm comedunt, alij primùm elixum, deinde in ſartagine frixum aceto vel oxalidis ſucco cum pipere condiunt. Apud nos raiæ non ſunt in pretio. Galli qui duris, & firmioris carnis piſcibus delectantur, longè magis probant. ex quibus nonnulli cùm me aliquando in conuiuio de ſucco ſubſtantiáve raiarum interrogaſſent, reſpondi idem quod Dorion tibicen apud Athenæum, φάσκοντός τινος ἀγαθὸν εἶναι ἰχθὺν βατίδα, ὥσπερ ἂν εἴ τις, ἔφη, ἑφθὸν τρίβωνα ἐσθίοι: id eſt, quùm quidam diceret raiam bonum eſſe piſcem, perinde ac ſi quis, inquit Dorion, pallium elixum comedat. Eſt enim carne dura, ſicca, exucca, quæque haud facilè in partes diuellatur, quapropter Dorion elixo pallio comparauit.

DE RAIA VNDVLATA SIVE CINEREA, *Rondeletius.*

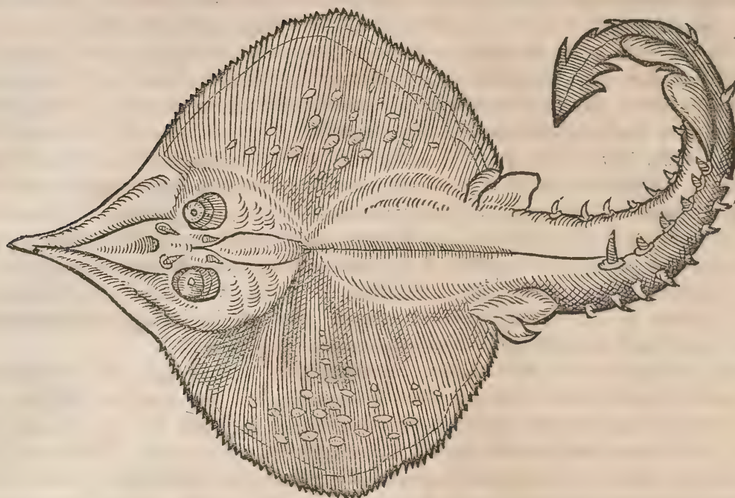

Læuium & aſperarum raiarum genus multiplex eſſe, vtrarumq; ſpecies demonſtrabunt. Læuium ſpecies nunc exequimur. Eam igitur quam hîc exhibemus, à colore cineream, à maculis vndarum modo flexuoſis, vndulatam vocamus. Quidam coliart appellant. A

Raia eſt ex læuium genere, corpore minùs ad rhombi figuram accedente, quàm in reliquis raiis, ſed oui potiùs forma: corpus ab aculeis nudum, præterquam in linea dorſi: in qua pauci ſunt, parui, rari, circa oculos nonnulli. In cauda ſunt triplici ordine diſpoſiti, maiores & denſiores. In eadem pinnulæ duæ ſunt. Ore, oculis, foraminibus, branchiis, partibus internis, carnis duritie aliis ſimilis: ſed colore eſt cinereo, prona pa[illegible] ſinuoſis lineis deſcripta. B (F)

DE RAIA

DE RAIA OXYRHYNCHO MINORE, *Rondeletius.*

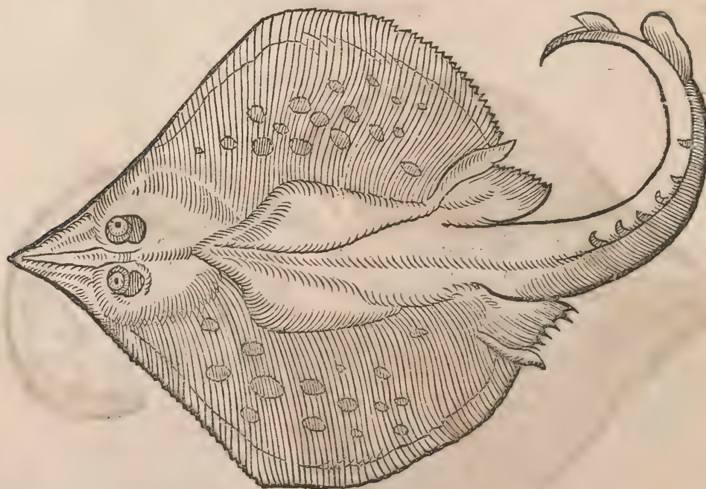

A ALTERA læuis raiæ ſpecies eſt,quam à roſtri longitudine & acumine raiam ὀξύρυγχον appello. Eadem de cauſa noſtri eleno *(id eſt,ſubulam)* vocant. Itali peroſa raſa, *(nam raiam aculeatam ſimpliciter peroſam vel petroſam nominant:)* alij ſot,alij gilioro.

B Corpore eſt maximo,maculis multis lentis ſpecie in parte prona notato, qua de cauſa à noſtris piſcatoribus lentillade dicitur. Ad oculos quatuor habet aculeos. In cauda tres eorum ordines, qui diuerſi ſunt,& inæquales: vt primus medij ordinis maior ſit ſecundo,tertius primo,quartus ſecundo reſpondet, & ſic deinceps,donec ad caudę pinnulas ventum ſit,circa quas aliter ſiti ſunt:vtrinq; enim per tranſuerſum recti ſunt,ad latera conuerſi,qui hos ſequuntur in cauda extremi in caput recuruantur. In ſupina parte roſtri,alij ſunt acutiores,alij in os recurui,ad capiendos vel retinendos piſces. Dentes habet, in os vergentes,ſquatinæ dentibus ſimiles,non in lateribus,ſed in medio maxillarum. Oculis,ore,foraminibus,caudæ
F pinnulis,aliiſq; partibus & internis & externis ſuperioribus ſimilis. Carne eſt non æquè dura.

DE ALIA RAIA OXYRHYNCHO, MAIORE, *quam aliqui Bouem antiquorum eſſe putant, Rondeletius.*

Vide ſuprà in Boue ſcriptum Bellonij,& Corollarium noſtrum. Opinionem illorum,qui alteram ſpeciem Raiæ clauatæ bouem putarunt,inferius redarguet.

A RAIÆ ὀξυρύγχου ſpeciem aliam hîc ponimus à ſuperiore multùm diuerſam. dempta roſtri figura,à qua idem nomen cum ſuperiore ſortita eſt.nam inde ὀξύρυγχον appellamus, & lingua noſtra eleno, quæ vox ſubulam ſignificat,inſtrumentum cerdonum,quo ad perforandos calceos & ſuendos vtuntur,Gallicè
Bos. aleſne. Qualis enim eſt ſubula,id eſt,acuta,tenuis,latiuſcula,non rotunda,tale eſt huius roſtrum. Sunt qui bouem antiquorum eſſe putent,quòd in maximam molem accreſcat: quòd in ore latentes habeat dentes, paruos, inualidos, vtpote qui mobiles eſſe videantur, quæ omnia Oppianus boui tribuit his verſibus: *(quorum ſententiam nos in Boue ſuprà, Elemento B. Latinè expreſſimus.)*

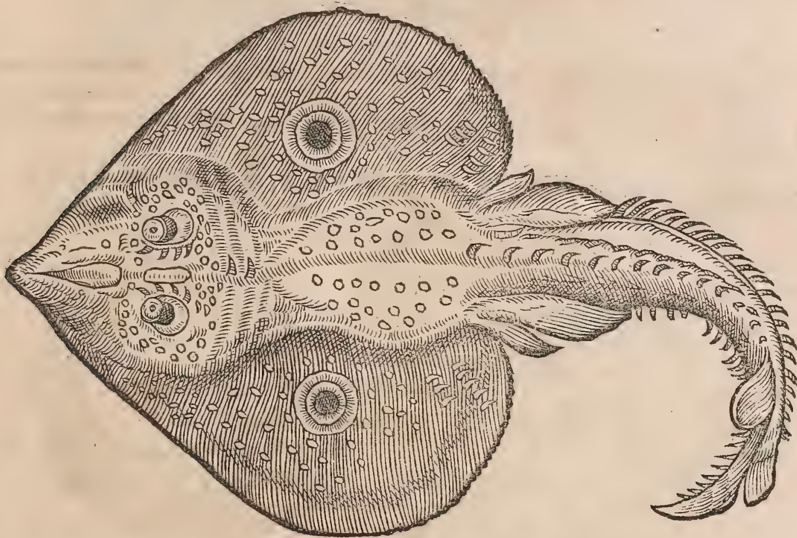
Ἔστι δέ τις πηλοῖσιν ἐφέστιος ὠμοφάγος βοῦς,
Εὐρύταλος, πάντεσσι μετ' ἰχθύσιν. ἦ γ[ά]ρ οἱ εὖρος
Πολλάκις ἑνδεκάπηχυ, δυωδεκάπηχύ τ' ἐτύχθη:
Οὐτιδανὸς δὲ βίη, καὶ οἱ δέμας ἄμμορον ἀ[λ]κῆς,
Μαλθακόν: ἐν δέ οἱ εἰσὶν ἀείδελοι ἔνδον ὀδόντες,
Βαιοί τ' ἀκραλέοι τε, &c.

-lis con-

His consentit nonnullorum vulgaris appellatio: vaccam enim vocant, quidam ex nostris à magnitudine flassade *(Bellonius tradit Læuiraiam à Massiliensibus Flassadam vocari: Vaccam verò à Liguribus Bouem suum quem seorsim describit)* quæ vox stragulum lecti significat. Vtut res ista habeat, raia hæc proximè descriptæ similis est, alis quidem valdè amplis & extentis, sed ipso corporis trunco strictiore, acutioréque, dorso longiore. Aculeos nullos omnino habet, præterquàm in cauda, in qua vnicus est eorum ordo. Partibus cæteris ab aliis non differt. B

Carne est molliore & suauiore, quàm cæteræ, maximè si non senuerit. Piscatores has raias sale conditas in fumo & sole exiccant, vulneribus multis priùs lateribus inflictis quo meliùs & celeriùs exiccentur. Exiccatæ diu incorruptæ seruantur, tum ob humiditatem superuacuam & excrementitiam à sole absumptam, vt nullum sit putredinis periculum, tum ob carnis substantiam glutinosam & viscidam. Nam qui pisces carne nimiùm pingui mollíque sunt, salituræ idonei non sunt, quia in ea contabescunt & dissoluuntur. F

DE RAIA OCVLATA ET LÆVI, RONDELETIVS.

INTER læues etiam numeranda est ea, quæ à maculis, oculorum figuram referentibus, oculata à nobis nuncupatur, à Prouincialibus mirallet, à speculorum paruorum similitudine: ea enim vox illis speculum paruum significat: sed quia maior est his maculis cum oculis similitudo, quàm cum speculis, maluimus vulgari neglecta appellatione oculatam nominare: medium enim cæruleum pupillam refert: circulorum duorum, qui iridem constituunt, prior & internus, colore est nigro: externus flauo. Nonnulli *(vt Gillius)* raiam hanc macularum causa asteriam esse existimauerunt: sed cùm galeus asterias ab Aristotele à maculis stellatim dispositis nominatus sit, quales in ista raia minimè sunt, verùm in alia specie maximè euidentes & conspicuæ: videor mihi hanc rectiùs oculatam nominasse: aliam à stellis manifestis, in toto corpore sparsis, Asteriam. Præterea veterum asterias tenerior est, boniq; succi: *(εὔχυλος nos εὐκοίλιος reposuimus:)* quod de hac, de qua nunc agimus, dici non potest. A *Quòd non sit asterias.* F

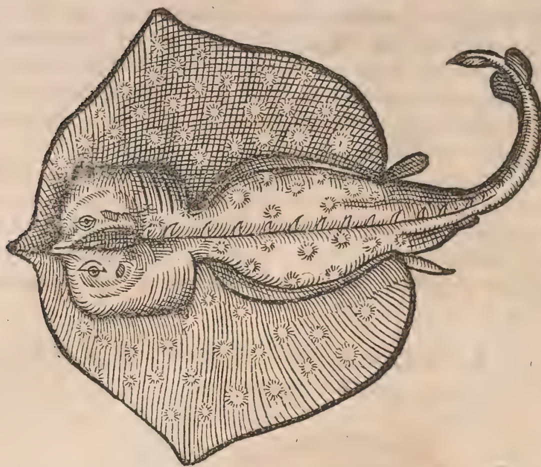
Est igitur raia oculata ex læuium genere, aliis similis, rostro cartilagineo, pellucido: corpore fusco, maculis obscuris consperso. In vtroque latere magnam maculam habet, oculis similem, vt diximus. Aculeos plures frequentioresque habet, quàm superiores duæ læues. Rostri supina pars aspera est. Circa oculos aculei sunt aliquot, post hos duo magni in dorsi linea, in cauda quinque horum ordines sunt: medius à caudæ principio incipiens, in priorem pinnulam terminatur: vtrinque duo minorum aculeorum ordines, reliqui duo latera caudæ occupant. B

Carne est dura malíque succi. F

DE RAIA ASTERIA, RONDELETIVS.

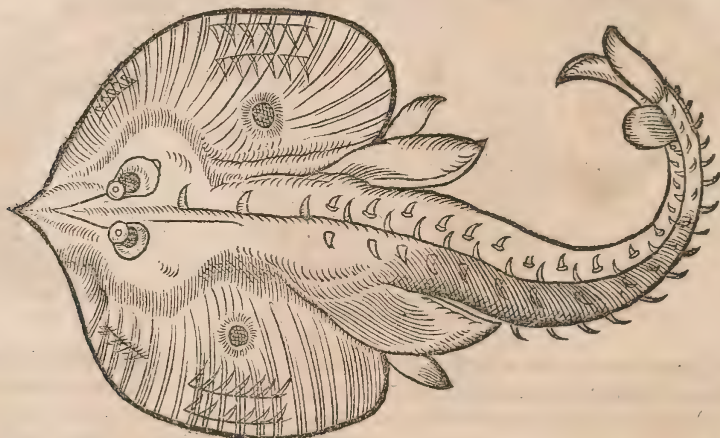
RAIA asterias cum oculata comparata veluti purpura cum purpura certiùs dignoscetur. Illa ex læuium quoque genere est, rarior, ideóque multis minùs cognita. Corporis specie ab omnibus primo aspectu raiæ species esse iudicabitur: tamen ab aliis distinguetur aculeis, quos in dorso habet, mox à capite incipientes, & in priorem caudæ pinnulam desinentes. Præter hos nulli alij sunt in toto corpore. Dorsi pars prona, alæq; expansæ, stellulis pereleganter sunt depictæ, à quibus asteriæ nomen inuenit. Cauda tenuis est & breuior in hac specie quàm in reliquis. Caput primo generi pastinacæ, quàm raiis aliis, similius. est enim crassius & latius. In alto mari & puriore aqua degit: ob id rarior est, & in litoribus minùs frequens. Quamobrem meliore est carne quàm reliquæ, scilicet molliore, teneriore, facilioris concoctionis, meliorísque succi. Rectè igitur Athenæus: Ἡ δ' ἀστερία βατὶς ἁπαλωτέρα καὶ εὔχυλος. Stellata raia tenerior est, boníque succi. *(ego εὐκοίλιος lego, non εὔχυλος. vide in Corollario.)* Nec dubium est, quin saxatilibus substitui possit, torpedini q; & pastinacæ præferenda sit, quas tamen Galenus raiis præfert. B (A) C F *Lib. 8.*

Xxx Hanc

A. Veram se dare asteriam. Hanc, quam capiti præfiximus, raiam asteriam veterum esse, tum ex carnis substantia, tum ex maculis stellularum pictarum specie, à quibus etiam galeus asterias nominatus fuit comprobauimus: quibus plura adderem, nisi res meridianâ luce clarior foret, cùm nullus sit, qui non statim primo intuitu maculas pro stellulis agnoscat.

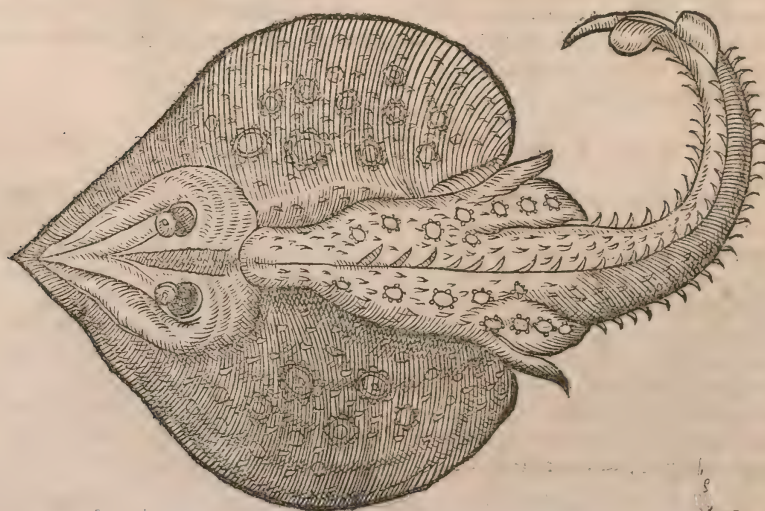
DE RAIA OCVLATA ET ASPERA, RONDELETIVS.

B LÆVIVM raiarum species executi sumus, nunc de asperis dicemus: primùm de oculata aspera, quæ oculatæ læui maculis similis est, aculeis autem differt: quos in alis expansis è regione macularum vtrinq; habet, alios in lateribus capitis vtrinque, alios in dorso, alios in cauda maiores, validiores & frequentiores. Colore ab oculata læui non differt. Noli existimare hanc ab illa sexu tantùm differre. Nam in vtroque genere marem esse & fœminam ex lacte ouísque comperi.

F Oculata aspera carne est dura malique succi.

DE RAIA ASTERIA ASPERA, RONdeletius.

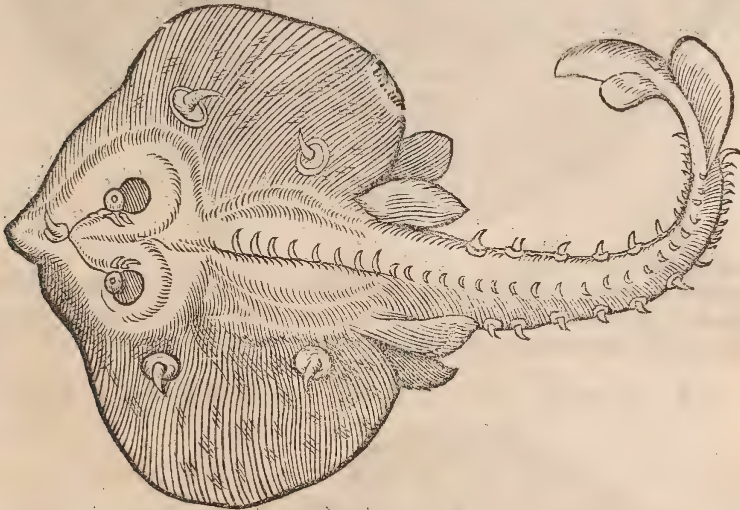
In raiis
lis

IN raiis asperis numerabitur asterias alia ad læuis discrimen, aspera nominata, quæ à Gallis raie estelée, ab Italis romета vocatur. A

Asterias igitur appellabitur à stellulis multis, quas habet in lateribus & caudæ principio depictas: aspera ab aculeis plurimis, quibus tota horret. In oculorum interuallo multi sunt breues, frequentes, peracuti: in medij dorsi linea, alij magni: in cauda tres magnorum ordines, aliis plurimis & minutioribus distincti. Infiniti sunt alij huc illúcque sine ordine toti corpori inspersi. Prodentibus ossa dura & aspera habet. Carne est dura siccáque. Huius generis species duæ esse videntur: vna, quæ stellulas habet, in medio albas, sed quas ambit circulus ex nigris punctis constans, totumq; corpus aculeis horridum est: altera stellulas prorsus candidas cum multò paucioribus aculeis. B *Species duæ.*

DE RAIA CLAVATA, RONDELETIVS.

Hanc Bellonius facit Raiam propriè vel simpliciter dictam.

RAIA clauata ab aculeorum magnitudine & similitudine cum clauis æreis, siue ferreis: eadem de causa à Massiliensibus & nostris clauelade vocatur. A Gallis raie bouclée: quia aculeos habet fibularum specie. Ab Italis perosa *(Oxyrhynchum minorem suprà dixit ab Italis perosam rasam vocari)* siue petrosa. A

Corporis specie reliquis similis est, sed rostro breuiore, & minùs acuto, aculeis longè dissimilibus & situ & figura. ij enim ex ossibus rotundis extant, vnciq; sunt. Horum vnus superiorem & ferè extremam rostri partem occupat: sequuntur alij duo in lateribus anterioris partis procul à se distantes: alij duo in medio corpore minùs à se disiuncti. His forma & magnitudine pares duo ad radicem pinnulæ prioris in cauda. In media dorsi linea, caudáque, aculei alij quales in cæteris raiis ordine locati sunt vsque ad priorem caudæ pinnulam, hanc sequitur vnicus duntaxat. In caudæ lateribus vtrinque ordo est vnus aculeorum maiorum clauorum siue fibularum specie, ab initio caudæ ad medium eiusdem tantùm, ne, vt opinor, tot magnis aculeis rigidior, commodè in omnem partem flecti non posset, tamen ne alicui caudæ parti arma deessent, maiorum aculeorum ordines sequuntur parui alij, quales in cæteris raiis cernuntur. Vidi huius generis raias, quibus posteriore tantùm parte corporis aculei illi magni essent, nulli verò parte anteriore: sed horum situs diuersus speciem non mutat, cum alia omnia respondeant. B *Cauda.* *Species alia.*

Nec te decipiat eius, qui de aquatilibus nuper scripsit, pictura, in qua multa sunt à veritate aliena: quod facilè iudicabit, qui illius descriptionem *(atqui non describit eam Bellonius, notiorem eam esse dicens, quàm vt descriptionem requirat)* cum nostra, & vtramq; cum ipso pisce contulerit. *Contra Bellonij picturam.*

In hoc idem plurimùm fallitur, quòd cæteris omnibus delicatiorem esse affirmat, cùm contrà duriore sit carne, cuius rei iudicium faciat sensus ipse. Sed ad alias partes referatur oratio. *F. Contra Bellonium.*

Hepar flauescens in duas partes sectum est, in quo vesica fel aqueum & tenue continens latet, illud pro delicatissimo cibo habetur, pingue est: ideò in oleum resolui potest, contra affectus hepatis vtile. emollit enim citra magnam caliditatem: fel aduersus suffusiones prodest. B G

Posset hæc raiarum species aquila antiquorum existimari (nihil enim hîc affirmo:) colore enim nigricante est. incurui aculei vncis vnguibus respondent, alas valdè expansas habet veluti aquila. Prætereà in genere cartilagineorum & planorum numerarunt antiqui. Plinius: Planorum piscium alterum genus est, quod pro spina cartilaginem habet, raiæ, pastinacæ, squatina, torpedo, & quos bouis, lamiæ, aquilæ, ranæ nominibus Græcia appellat. Postremò dura est carne, cuiusmodi carnem aquilæ Philotimus esse scripsit, quod & à Galeno approbatur. *A. Dubitat an hæc sit Aquila Veterum.* *Lib 9. cap. 24.* *Lib. 3. de Alim. facult.*

DE ALTERA SPECIE RAIÆ CLAVATÆ, *Rondeletius.*

CLAVATA etiam raia dicetur ea, quam hîc exhibemus, quam nostri Ronse vocant, id est, rubum. A

A superiore differt, quia rostro est acutiore quàm superior, aculeóque illic caret. In ore dentes nulli sunt, sed pro dentibus maxillæ asperæ. In lateribus vtrinque octo spinas longas habet cuti superpositas, quibus aliæ raiæ omnes carent. In dorso aculeos quatuor habet, clauis vel fibulis similes, cuius formæ aculei sunt in superiore, inter quos in media dorsi linea tres alij sunt alterius generis: quos statim sequitur aculeorum similium ordo, per mediam caudam ad pinnulas vsque continuatus. Vtrinque in cauda aculeorum B

leorum clauis fibulisve similium ordo est ad medium vsque, reliqua pars alterius generis aculeis armata est. Colore est cinereo.

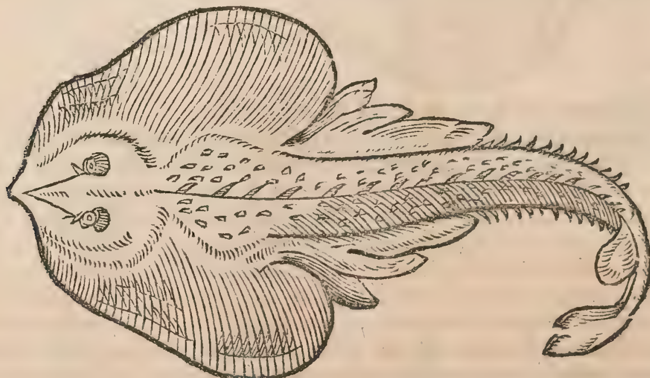

F Carne est dura, & ferini odoris

Non esse hunc bouem.

Sunt qui bouem veterum hanc raiæ speciem esse credunt, sed facilè ex Oppiano refelluntur, qui boui dentes tribuit, vt anteà docuimus, quibus hæc raiæ species caret. Quòd si qua raiæ species bos sit veterum, nulli sanè veriùs bouis notæ competunt, quàm raiæ oxyrhyncho, vt iam demonstrauimus.

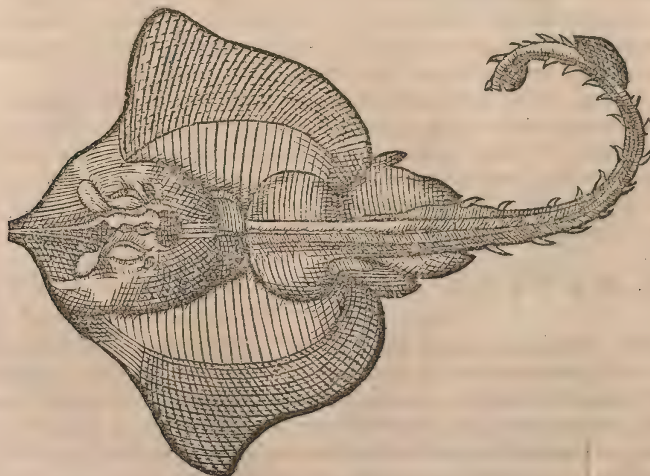
DE RAIA SPINOSA, RONDELETIVS.

A QVAM hîc proponimus, læui raiæ similis est, si longas cutis spinas excipias, à quibus nostri eam cardaire, id est, lanificam vocant, à spinis illis siue aculeis, cuiusmodi multi infixi sunt instrumentis iis, quibus
B lanifici lanas carpunt. Nos ab his spinis spinosam appellamus: quas non in alis solùm habet, vt superior, sed etiam in lateribus circa caput. Oculis præfixi sunt alij duo. In media dorsi linea, & ad priorem vsque caudæ pinnulam continuus est aculeorum ordo vnicus.

F Carnis substantia & succo aliis similis est.

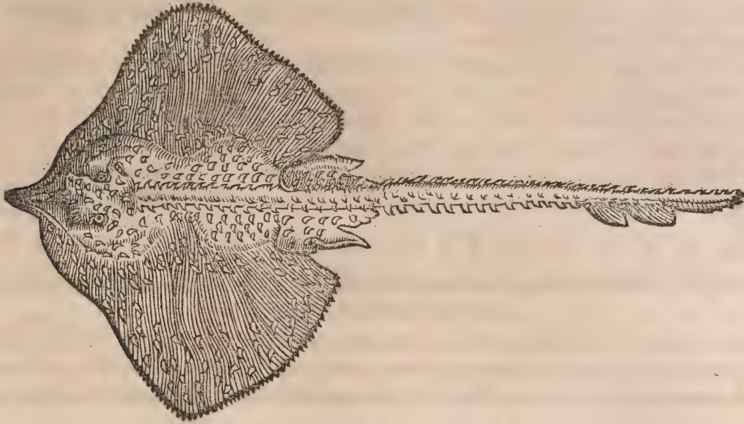
DE RAIA ASPERA, RONDELETIVS.

RAIAM asperam particulatim hîc appellamus, quæ ab aliis eò differt, quòd aculeis paruis latera conspersa habeat, corporis ipsius truncum nullis. In cauda tres sunt longorum & firmissimorum aculeorum ordines ad extremum vsque caudæ. Rostro est acutiore. A B

Carne dura, malíque succi, vt cæteræ. F

DE RAIA FVLLONICA, RONDELETIVS.

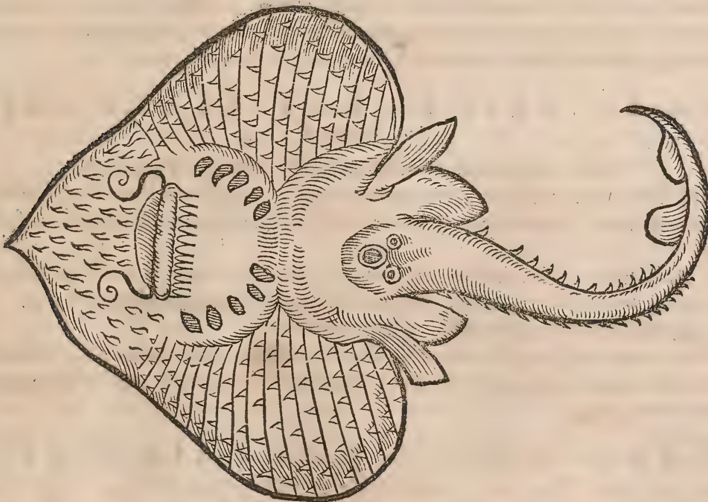

HANC speciem vt ab aliis distingueremus, fullonicam appellauimus, eò quòd vbique in alis, in corpore, in capite, in cauda, tota frequentissimis & asperis aculeis conspersa sit, instar instrumenti eius, quo fullones pannos curant poliúntque, quod totum aculeis ferreis consertum est. Rostro satis longo est & acuto. caudæ aculei incurui sunt, triplici ordine dispositi. A B

Hæc raia pugnacissima est, & rara. C D

Carnis substantia ab aliis non differt. F

DE RAIA ASPERRIMA, RONDELETIVS.

RAIA Quæ hîc depicta est, in supinum conuersa, proximè descriptæ omnino similis est: nisi quòd illa parte tantùm prona aculeos frequentissimos habet: hæc non solùm prona, sed etiam supina, tota aculeis peracutis ita horret, vt manu tolli non possit, nisi pinnulis caudæ apprehensis. Hæc causa fuit cur supinam depinxerim: tum vt huius, ita aliarum raiarum partes supini situs cognoscerent studiosi, scilicet, oris, narium, foraminum, branchiarum, podicis, duorum vuluæ foraminum, formam & situm. Dentibus hæc caret, vt aliæ plurimæ, sed horum vice maxillas habet asperas, & ferè osseas. B

Hîc addam quæ de omnibus raiis dici possent. Auribus vtilissimum Bati piscis fel recens, sed & inueteratum vino, inquit Plinius. In penuria hepatis pastinacæ, hepate raiæ vsus sum ad priuatū, *(lego pruritum. Vide suprà in Rondeletij scriptis, de remediis ex pastinaca pag. 681.)* nō exempto felle, idq; cum successu. Quod Plinius officulo de cauda ranæ marinæ tribuit, id de ossiculo. i. aculeo caudæ raiæ intelligendum suspicor. Mænarum (inquit) muria, & capitis cinis cum melle sanat strumas. Pungi piscis eius qui rana in mari appellatur, ossiculo de cauda, ita vt non vulneret, prodest, id faciendum quotidiè donec percurrentur. Neq; enim aculeos in cauda habet rana marina, vt ex eius descriptione posteà perspicuum fiet, neque ossa, cùm cartilaginea sit, neque de pastinacæ radio locus intelligi potest: de eo enim mox sequitur. Eadem vis & pastinacæ radio. Quamobrem non video quò meliùs ista referri possint, quàm ad raiarum aculeos: ex his enim sunt quæ magnos habent & firmos, planéque osseos, præsertim cùm ex raia in ranam facilis lapsus fuerit, qui sæpiùs etiam in conuersione librorum Aristotelis reperitur.

G. De remediis è Raiis simpliciter.

Lib. 32. cap. 7.

Lib. 32. cap. 8.

DE RAIIS MVLTORVM GENERVM,

Bellonius.

A Raiam Latini, Græci ab offea ſpina, quæ veluti rubus, ſecundum corporis medium ad ipſius caudæ extremum prætenditur, βάτον, quaſi rubum appellarunt. Huius piſcis tres tantùm ſpecies Ariſtoteles conſtituit: Raiam, quæ magis eſt communis: Læuiraiam, cuius cutis eſt læuis: & Stellarem, quæ ſtellulis albis eſt diſtincta. Nos autem ſex *(ex his quinq;, Raia ſimpliciter, Læuiraia duplex, & Aſterias duplex, hîc deſcribentur: Bos in B. elemento eſt)* Raiarum differentias aliquando percepimus, non nomine tantùm vulgari, verumetiam guſtu plurimùm inter ſe differentes.

B Omnes ſunt cartilaginei generis, planæ, pinnis carentes, extrema corporis latitudine natantes. Maribus geminum quiddam circa excrementi oſtium propendet: fœminis genitale muliebri eſt ferè conſimile: habéntque cartilagineum aliquid in vtero, quale in Galeis diximus, in quo humor ad oui ſimilitudinem conſiſtit. Branchias parte ſupina gerunt, vt reliqua ferè cartilaginea plana. C Omnibus os ſubtus parte ſupina ſitum eſt. Quamobrem niſi conuerſæ reſupinentur, cibum corripere nequeunt. Harum fœtus adhuc puſillos Galli Papiliones nominant. De his itaque nos ſigillatim hoc ordine dicere oportet.

DE RAIA PROPRIE DICTA, BELLONIVS.

Rondeletius hanc clauatam (primam) cognominat: Bellonii verò tum iconem tum deſcriptionem (quam ego nullam video) vituperat.

A Peculiare nomen habet Raia, quæ Romanorum vulgo Peroſa vel Petroſa, Maſſilienſibus Clauellata, B Gallis Raia bouclata vocatur. Notior ea quidem, quàm vt pluribus explicari debeat. Non enim ea læuis F eſt, nec multùm ſtellata: cæteris omnibus vbiq; notior ac delicatior. *(Delicatiorem eſſe negat Rondeletius.)*

DE LÆVIRAIA, BELLONIVS.

F Læuiraia longè inferiorem cæteris dignitatem habet. Eſt enim carne (ſi ad Stellares conferatur) concoctioni magis renitente, & ſaporis ingrati.

A Hanc Maſſilienſes Flaſſadam *(Rondeletius hoc nomine dictam Raiam, Oxyrhynchum alteram facit)* à lecti tegminis ſimilitudine, Romani Falſam velam, à carbaſorum forma appellant.

B Dentibus eſt obtuſis, cute ſubtus læui, Paſtinacæ modo, roſtro in faſtigium aſſurgente: prona parte albida, ſupina ſubnigra, tactuiq; aliquantulum aſpera, omnium ſui generis piſcium poſt bouem maxima: à quo ipſa corporis tenuitate, roſtro, ſpinis, vncinis, cute, dentibus & ore diſtinguitur.

Eſt & Miraletus *(Rondeletio Raia oculata & læuis)* Læuiraiæ ſpecies, quæ pro Raia interdum vendi ſolet, ſed in tantam vaſtitatem nunquam excreſcit. habet is duas in tergore maculas, Torpedinis oculatæ ſimiles, hócque præcipuè Læuiraiam imitatur, quòd læui cute præditus eſt: verùm hoc etiam ab ea diſtat, quòd lineam in tergore hamatam, & ad caudæ extremum productam gerat.

DE ASTERIA, SIVE STELLATA RAIA,

Bellonius.

Cum icone etiam Gallicum nomen adſcribebatur, Raye eſtelee.

A Stellatas appellant raias tum Græci, tum etiam Latini, quod earum tergora lituris albicantibus ſint variegata: cuiuſmodi ea eſt, quam Romanum vulgus Rometam vocat, *(Rondeletius aſteriam aſperam cognominat.)*

B Eſt autem Miraleto maior, multaſq; in tergore maculas rotundas, Miraleti lituris perſimiles gerit: tamen eſt cute aſperiore, craſſioreq; corpore, cuius cauda permultis veluti ſpinis horret.

F Cæterùm, guſtu ac ſapore nihilo eſt aſperis raiis inferior.

A Raiæ ſtellatæ quoddam genus Romanum vulgus Arzillam vocat, cuius dentes obtuſi ſunt, quemadmodum & Flaſſadæ: à qua hoc præcipuè differt, quòd cute ſit aſperiore, & ſtellas multò quàm Rometa latiores ac pauciores habeat.

COROLLARIVM I. DE RAIA SIMPLIciter, & in genere.

A Raiam piſcem Græci batin & baton vocant, ex eo quòd cauda quibusdam aculeis armata ſit, ad ſimilitudinem rubi ſentis, mora agreſtia ferentis, quæ Græcè batos dicitur, Maſſarius & Gillius. Sed batin in accuſandi caſu dicere non licet, cùm rectus apud Græcos βατὶς oxytonus ſit: vnde βατίδα illi, nos batidem in accuſatiuo dicemus. Ambroſius non rectè ad verbum tranſtulit rubum. Batum & batidem Rondeletius plerunque non differre, aliquando ſexu tantùm oſtendit: cui ſubſcribo. Βατὶς oxytonum fœmininum in Halieuticis Oppiani legitur, βάτος nusquam quod ſciam. Similiter à τεῦθος, τευθὶς fit: ſed hi piſces ſpecie etiam differunt: cùm multa aliorum piſcium nomina duplici terminatione proferantur, de eodem omnino piſce. ſic apud Æginetam iulos & percas legimus, apud Dioſcoridem iulides & percides. Sed hac de re plura annotaui ſuprà in Teutho, id eſt Loligine maiore. De vocabulo batis philologi ampliùs legent inferiùs in a. Raia Venetiis Raggia nominatur. Hiſpani vt Latini & ſcribunt & pronunciant Raia. Raye Gallicum eſt. Mixobarbari quidam, vt Arnoldus in libro de Conſeruatione ſanitatis, regem appellant. Germani & Flandri Roch / vel potiùs Rocch / (ita enim profertur vt Bacchus:) ab aſperitate forſan indito nomine. nam Ruch / nobis aſperum eſt, à Græco trachy, dempta initiali litera. Haud ſcio an idem ſit marinus piſcis, qui circa Roſtochium in ora Balthici maris Ruch vocatur. Rayche piſcis qui Raye dicitur Gallicè, Albertus: niſi deprauatus eſt codex. apud quem alibi etiam legitur: Piſcis qui Ray appellatur apud nos. ſed hoc nomen Gallicum potiùs fuerit. Aliqui Albertum Rochonem (vt Salmonem) pro raia dixiſſe ſcribunt. Nos barbara hæc reiiciamus, cùm Latina & Græca non deſint. Raia pro rana librariorum culpa non raró ſcribitur, & forſitan etiam contrà. Raiam angli voci[illegible]nt. a Thornebacke: à tergo ſpinoſo. nam Back tergum eſt: thorn / ſpina. Eliotæ tamen Raia piſcis eſt qui A[illegible]glicè vocatur Raye [illegible] aut

[illegible]li.

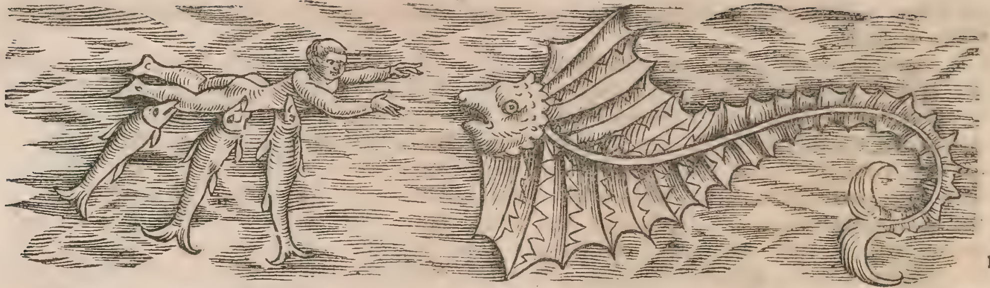
aut 𝔖𝔨𝔢𝔞𝔱. quorum prius ad Gallos pertinet: posterius squatinæ deberi coniicio. 𝔕𝔬𝔠𝔨𝔞 Gothicum est, Olaus Magnus.

Non minores Argolico clypeo raiæ(βατίδες) gignuntur in India, Ælianus. Βατὶς σέλαχός ἐστιν: id est, B raia est piscis cartilagineus, Aristoteles apud Atheneum. Planorum piscium alterum est genus, quod pro spina cartilaginem habet, vt raiæ, Plinius. Piscis est cartilagineus, planus: geritque caudam, sed tenuem, Aristoteles. Cutis ei aspera est, Plinius. Piscium genus δαρτὸν vocatur, cui cutis aspera & sine squamis: quales raiæ & squatinæ sunt. Mnesitheus. Raiæ branchiæ parte inferiore supináque habentur, Aristoteles. Raia tametsi deductas in latera habet branchias, tamen non spineo intectas operimento, vt quæ non cartilaginea sunt, sed cuticulari, Idem. Ossa intus *(in cute nimirum)* quædam rotunda aculeata habet, qualia & rhombis inesse cernuntur, Massarius. Βατίδος νῶτον, id est, raiæ dorsum Antiphanes in lautitiis ciborum celebrat: Archestratus scapulas, vt quidam vertit. Raiæ simile est vitulæ marinæ genitale, Aristoteles. Matricem *(alicubi in Italia)* vulgò nominant testaceum vel cartilagineum illud ouorum receptaculum à Rondeletio depictum: quidam secundas vocare malunt: eam enim eiici aiunt cum ouis piscium, maximè cartilagineorum, vt sunt caniculæ, raiæ, &c. Ex authore libri de natura rerum & Alberto Raiæ pisces sunt è genere pectinum *(ineptè. pectines enim sunt conchæ. indocti pectinum nomine passeres intelligunt: qui quidem pisces sunt plani, sed non cartilaginei)* rotundi ferè, hoc est, longitudine ac latitudine æquali ac circinata, ita vt linea dimetiens ad vnum aut alterum cubitum pertineat, pinnulis circumpositus: magna ex parte rubris virgulis & maculis depictus. Superficies tota est plena spinis. Oculos habet horribiles? os quoque deformitate liuidum, *(os turpissimum)* idq; non eo loco quo pisces cæteri, sed loco ventris: vbi verò caput & oculi sunt, os non habet. Caudam gerit prælongam, vt coluber, & in ea spinas [illegible] guas peracutas, & pinnas ad natandum. Lapidem etiam aliquando in capite habet, *(falsum hoc videtur: translatum fortè ex Aristotele, qui de alio quopiam pisce id scripsit.)* Multas habet caudas hic piscis: & est ampli *(lati)* corporis: pinnis non distinctis vt in aliis piscibus.

Raiæ(βατίδες) pascuntur locis cœnosis, nec longè à litore, ἐν πηλοῖσι καὶ ἐν τενάγεσσι θαλάσσης, Oppianus. C Carniuoræ sunt, Rondeletius. Venantur pisciculos astu, vt referetur in D. Pisces qui plani omnino sunt, vt raia, ipsis pinnulis, & extremis corporis rotundationibus sese dirigentes & flectentes natant, Aristoteles de communi animalium gressu, interprete Gaza. Græcè etiam βάτος legitur. ego βάτραχος, quod est rana (scilicet piscatrix) reposuerim. Piscis est piger ad natandum propter sui corporis latitudinem, Albertus. Coëunt raiæ non solùm admotis inuicem partibus supinis, sed etiam tergo fœminarum supinis ma- *Coitus.* rium superpositis, Aristoteles: qui & pastinacam raiæ instar coire scribit. Vide locum de coitu piscium in genere. Piscium diuersa genera non coëunt præter squatinam & raiam: ex quibus nascitur priori parte raiæ similis: & nomen ex vtroque compositum apud Græcos trahit, Plinius. Vide infrà in Squataraia Elemento s. Raiæ in vtero gerunt testacea quædam. figura eius testę similis tibiarum ligulis est, &c. Ari- *Partus.* stoteles historiæ 6.10. Hæc sententia non habetur in veteri Aristotelis traductione, & suspecta est Wottono. mihi quidem improbari non potest, præsertim cùm tam scitè explicetur à Rondeletio. Raia non vt reliqua cartilaginea ouum intra se parit & excludi, Aristoteles. Et alibi: Vna ex cartilagineis non parit animal, sobolémque emissam non recipit, tum capitis magnitudine, tum aculeorum impedimento, & propter asperitatem. sed hæc de rana piscatrice non raia accipi debent. Raiæ oua ponunt more gallinarum singula aut bina tantùm cum corticibus, reliqua verò absque corticibus: Cardanus ex Rondeletio vel perperam, vel breuiùs & confusiùs quàm oportebat. lectorem ad Rondeletij verba remitto. Pinguescunt vento meridionali flante, Obscurus tanquam ex Aristotele. Raiæ & omne cartilagineum genus, hyeme diebus frigidissimis latent, Aristoteles. 8.15. interprete Gaza: in Græco quidem codice nostro raiarum hic mentio non fit.

Simili modo *(vt rana piscatrix)* squatina & rhombus abditi, pinnas exertas mouent specie vermiculo- D rum: itémque quæ vocatur raia, Plinius. Quem locum explicans Massarius: Verùm raia (inquit) cùm pinnis careat ex Aristotele primo de historia, & quarto de partibus animalium, non videtur esse verum quod dixit Plinius, scilicet quòd pinnas exertas moueat, quod de squatina & rhombo concedimus. Hæc enim pinnis prædita sunt. Attamen Aristoteles non pinnis hoc, sed radiolis sui oris eiusmodi pisces facere testatus est. ait enim nono de historia, vnde Plinius hæc mutuatur: Obruunt arena sese & aselli, & raiæ & psittæ, & squatinæ: cúmque nullam sui corporis partem intectam reliquerint, verberant radiolis sui oris, quos piscatores virgulas vocant: quos pisciculi cùm aspexerint, adnatant quasi ad algas, quibus vesci soliti sunt, nisi quis dixerit in Plinio legendum esse rana, non raia, hoc modo. Simili modo squatina & rhombus abditi pinnas exertas mouent specie corniculorum, *(vermiculorum, nostra æditio)* itémque quæ vocatur rana. pastinaca latrocinatur ex occulto, &c. vt nam iungatur cum verbo pręcedenti, vt non legatur raia nam, sed rana, vt sit sensus: Vt illa scilicet rana piscatrix corniculis suis piscatur: ita squatina & rhombus quamuis corniculis careant, pinnis suis vice corniculorum vtuntur, quod similiter & eadem quæ vocatur rana facere videtur. nam quando præpilatis illis capillamentis siue corniculis caruerit (vt inquit Aristoteles eodem loco) eorum vice vtitur pinnis, quamobrem macilentior capitur, quia non ita commodè piscari potest. Nec obstat quod paulò suprà Plinius de rana meminerit, cùm intellexerit ibi quando cornicula sua habuerit, & infrà cùm eisdem caruerit. si quis tamen aptiorem sensum inuenerit, continuò gratias testabor, Hucusque Massarius. Raiæ demergunt se in profundo & turbant aquam: & pisces qui accesserint incautos confodiunt, ita quòd etiam velocissimum piscem mugilem in ventre habere inueniuntur, Obscurus quidam ex Alberto. Verùm hæc de pastinacis Aristoteles prodit. Prolem ore suscipere vt alij cartilaginei, nequeunt, propter caudarum asperitatem, Iouius. atqui non raias hanc ob causam: sed ranas pisces propter amplum & spinis asperum caput sobolem suam ore non recipere, Aristoteles author est.

Olaus Magnus in Tabula Septentrionali sua ad H. f. paulò vltra Daniæ fines in Oceano pingit Raiam, quæ hominem natantem, *(vel etiam submersum, vt in Latina tabulæ explicatione scribit,)* qui à multitudine canum siue canicularum in profundum trahi periclitatur, naturali quodam affectu aliquandiu defendat & tueatur. Cuius rei typum, quanquam nec canibus, nec raia ab eo satis benè expressis, ex tabula eius apponere huc libuit.

E Pisces quidam magni hamo capti, eo mordicus apprehenso sequi nolunt: & graui corporis mole ad arenam aut vadum *(aquæ fundum)* adhærentes, trahentibus renituntur, ac elabuntur interdum ab hamo, Oppianus lib. 3. Halieut.

F Ἡ βατὶς εὔστομος, id est, raia suauis est, Diphilus Siphnius. Bati & liobati ægrè concoquuntur, Psellus libro 1. de diæta. Raia carnem habet sapore gratam: sed duriorem & concoctu difficiliorem quàm torpedo aut pastinaca, & quæ copiosius præbeat alimentum: Wottonus, ex Galeno opinor. Piscium genus δαρτὸν vocatur, cuius cutis aspera & sine squamis, quales raiæ & squatinæ sunt. hi omnes friabiles quidem sunt, (εὔθρυπτοι:) sed non boni odoris, & alimentum humidum præbent: elixati aluum maximè omnium soluunt: assi verò, deteriores sunt, Mnesitheus. Raia piscis delicatus est, & dulcissimæ carnis, Obscurus tanquam ex Alberto. Apud ipsum quidem Albertum (lib. 24. de piscibus) reperio, vilem hunc piscem esse, neque in precio nisi vbi propter raritatem appetitur: carnem eius esse duram, (ceu bubulam, Author de natura rerum:) & concoctu difficilem. Antiphanes apud Athenæum βατράχου νῶτον inter lautissimos cibos prædicat. Sunt qui raiæ scapulas laudent ex Archestrato. Laterum partes dimidiæ extremæ de raiis eduntur à diuitibus, vt audio: reliqua pars pro plebe & familia est. Batus piscis frequenter esus Venerem irritat, Kiranides. Hippocrates in libro de affectionibus internis: Laborans (inquit) tertio genere tabis, post reliquam rationem victus, &c. prādeat panem, & obsonium habeat frustum torpedinis, aut squatinæ, aut raiæ, & carnes suillas edat coctas, &c. Et rursus, Quarto mense edat torpedinem, squatinam, raiam, &c. Et alibi: Hepaticus quidam morbus est pleuritidi non dissimilis, quod ad dolentes locos, &c. in hoc æger post iudicationem morbi ex piscibus vtatur galeo, torpedine, pastinaca & raiis paruis, omnibus coctis. &c. Iacobus Syluius hepati calido & sicco salubre existimat hepar raiæ. Cauendum est ne pisces magni & duræ pellis, vt rex, delphinus, sturio & similes, comedantur recentes capti: sed tandiu piscis reseruetur, & maximè euisceratus, donec absque corruptione substantiæ tenerescat, Arnoldus Villanou. in libro de tuenda sanitate. Inuenio & oxyliparon genus esse iuris, in quo raiæ, ac cæteri eius naturæ pisces mandi soleant, Hermolaus. Nos plura de Oxyliparo supra in O. elemento. Γαλεοὺς καὶ βατίδας, ὅσα τε τῶν γλυκῶν, Ἐν ὀξυλιπάρῳ τρίμματι σκευάζεται, Timocles. Ἑφθῶν βατίδων, Metagenes. Πότερον ἐγὼ τὴν βατίδα (εἰς) τεμάχη κατατεμὼν ἕψω, πῶς φής; ἢ Σικελικῶς ὀπτὴν ποιήσω; Respondet alter: Σικελικῶς, Ephippus apud Athenæum. Raiæ ad mediterranea Germaniæ aridæ exportantur cum passeribus & asellis. exenteratas insolari audio absque sale.

G De remediis ex raiis in genere, leges superiùs quæ scripsit Rondeletius in Raia asperrima.

H.a Βάτιον. Batus piscis est absque squamis: quem* Idmani culpenam *(non intelligit clupeam. de ea enim posteà loquitur in thrissa)* vocant, Kiranides 4. 2. Θάτις apud Pollucem deprauatum est pro βατίς. Καὶ νὴ Δί᾽ εἰ λυπουμένην γ᾽ αἴσθοιτό με, Νιττάριον ἂν καὶ βάτιον ὑπεκορίζετο, Anus locuples de adolescente, qui eam amare se simulabat. Aliqui (vt Scholiastes annotat) Nitarum & Batum homines molles fuisse dicunt: mulieres etiam paruas βατίλους vocabant. Aliqui duo hæc plantarum genera esse aiunt: quasi anus dicat, habuit me tanquam flores. Βάταλον δὲ τὴν ἕδραν, παρὰ καὶ τὸ βάτιον. Vel βάτιον licet interpretari tenerum ac mollem instar bati pisciculi. De Batalo tibicine molli & effœminato multa collegit Cælius libro 5. cap. 13. Βατίδες pisces sunt lati. ἡ βατία. διαφέρει δὲ τοῦ βάτου (meliùs, ἡ βατὶς δὲ διαφέρει τοῦ βάτου. nam & Hesychius habet, βάτος καὶ βατὶς ἰχθύες διαφέρουσιν ἀλλήλων) ἰχθύος, κατ᾽ Ἀριστοτέλη, Varinus. Aristophanes in Pace de Melanthio & fratre eius poëtis tragicis:

Βατιδοσκόποι. Γοργόνες ὀψοφάγοι Βατιδοσκόποι, ἅρπυιαι, (id est, batides aliósque pisces inspicientes vt rapiant,) Γραγομάσχαλοι, ἰχθυολῦμαι. Apud eundem in Vespis Scholiastes βατιοσκόπους (melius cum δ. βατιδοσκόπους, vt Suidas quoque habet) interpretatur opsophagos, id est, piscibus in cibo impensiùs gaudentes. Eupolis in Megaride: Τὰς πλευρὰς, οἷόν περ βατὶς, τὴν δ᾽ ὀπισθίαν ἔχει δ᾽ ἀτενὲς, οἷόν περ βάτος. Τὰν δὲ κεφαλὰν ὀστέον, (ὀστέαν,) οἷόν περ ἔλαφος. videtur autem laudare latera mollia, sicut & batis piscis mollis est: nates verò solidiores, sicuti batus piscis solidior ac durior est, (siue absolutè, siue batidi fœminæ, vt Rondeletius putat, comparatus:) caput osseum, &c. Cælius battum & battidoscopos. non rectè t. gemino scripsit. Sophron botin piscem quendam nuncupauit. sed an idem sit, qui batis, non explicatur, Wottonus. mihi botis herbam potiùs significare videtur: quod & Athenæus dubitat.

Icon. Captatorem hominem notare si vellent, Raiam pingebant. gestat enim illa ante oculos suos gemina fila, &c. Pierius Valerianus. sed hoc ad Ranam piscatricem pertinet. quanquam & Raia & alij (vt suprà in D. indicatum est) similiter fortè pisciculos captant. Verùm rana præ cæteris.

Βάτος Græcis, qui rubus Latinè, sentis seu vepris mora ferens: sic appellatur, inquit Eustathius, quasi βατὸς, per antiphrasin, quòd minimè sit peruia: retinet enim & lancinat transeuntes suis aculeis aduncis: quales & in piscibus batis sunt. hinc compositum cynosbatus, pro rosa syluestri. Βάτος masculino genere, cadus mensuræ genus est Cyrillo: fœminino autem rubus. Βατὶς Aristoteli etiam auicula est: Gaza rubetram vertit à rubis. Βατίεια apud Homerum quæ & Βάτεια, vxor Dardani nominabatur, & ab eâdem locus quidam circa Troiam: aliqui oppidum quoddam Troadis sic dictum putant à ruborum circa eam frequentia, Eustathius.

Poëtæ aliquando batides inter summas mensarum delicias nominant. Ὦ βατί[illegible]ς, ὦ γλαύκων κάρα, Sannyrion. Πάρα μὲν κάραβοι, καὶ βατίδες, καὶ λαγώ, Eupolis. Οὐδὲ χαίρω βατίσιν, οὐδ᾽ ἐγχέλυσιν, Aristophanes in Acharnensibus.

[illegible] ROL-

COROLLARIVM II. DE RAIIS DIVERSIS.

Pastinaca Lutetiæ in foro frequens, cum raiis & venditur, & nomine non distinguitur, Bellonius.

De Rhinobato, id est, Squatinoraia, infrà in S. elemento agetur.

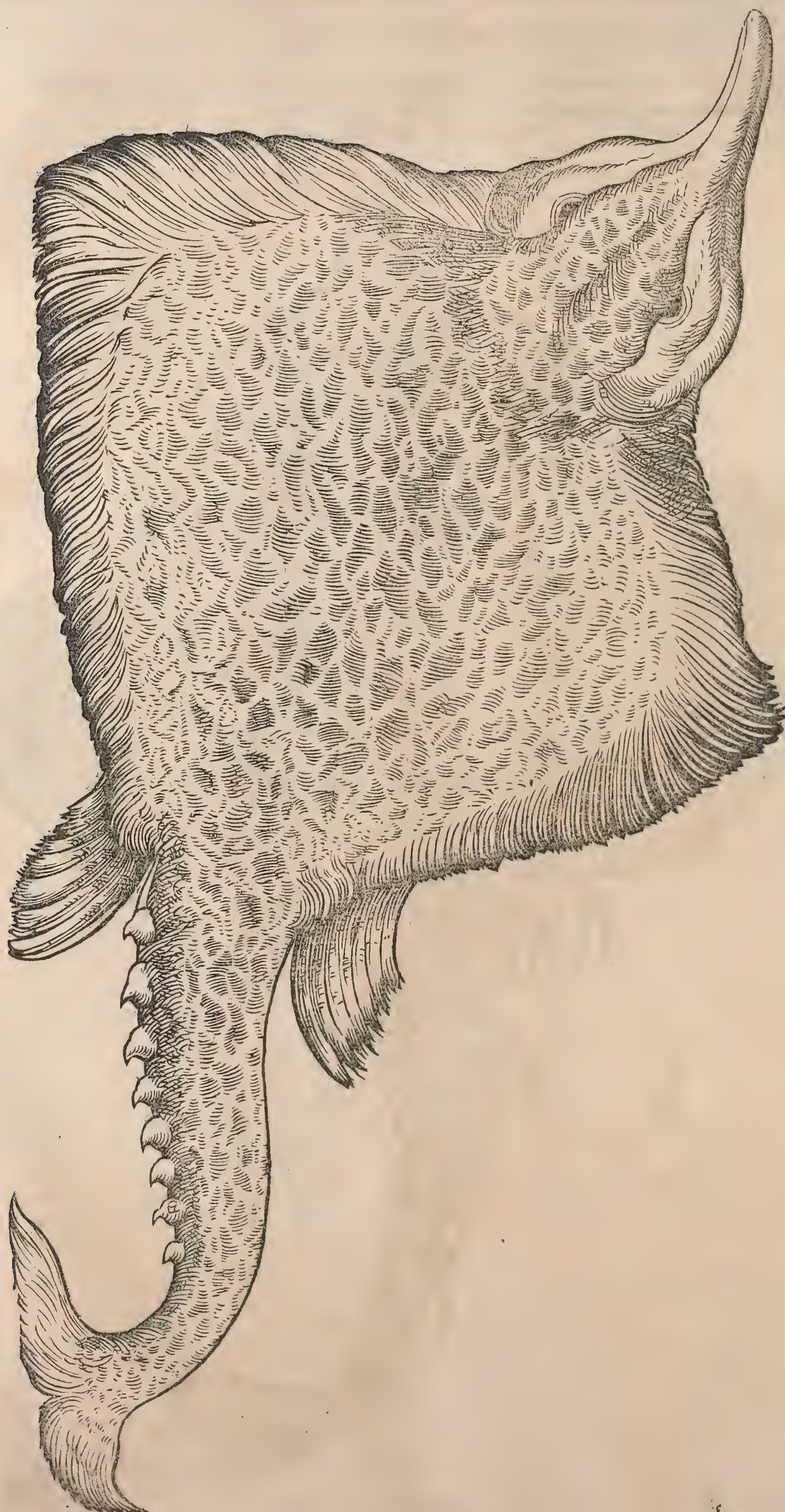
Huius generis Raiæ iconem amicus quidam Venetiis ad me misit. videtur autem cognata illis quas Clauatas Rondeletius cognominat. Maculis distinguitur fuscis, reliquum corpus obscurè subluteum est. cætera apparent.

A.

Hanc quoque Raiam depictam Venetiis accepi, corpus ferè cinereum maculis distinguentibus fuscis: ambitu corporis subruffo. Ad oxyrhynchos Rondeletij accedit. Normannis audio vocari Hal, Lusitanis Huga.

B

VETERES tria ſolùm Raiarum genera nominant: nempè Raiam ſimpliciter, & læuem, & aſteriam. Rondeletius cùm ſpecies plures inueniret, ſingulas apposite ſuis cognominibus diſtinxit. Quæ ego in præſentia GERMANIS meis ita interpretor. Raia læuis: ein glatter Rocch. Oculata & læuis: ein glatter Spiegelrocch. nam & Prouinciales à ſpeculo Mirallet appellant. Rondeletius magis probat nomen ab oculis quàm à ſpeculis impoſitum. quod & nos imitari poſſumus: ein Augrocch. Oculata & aſpera: ein raucher Spiegelrocch. Vndulata, à maculis vndarum modo flexuoſis: vel cinerea: ein Schamlotrocch / ein Aeſchrocch / ein äſchfarber Rocch. Oxyrhynchus: ein Spitzrocch / ab acumine roſtri: ein Alſenrocch / nam & Galli circa Monſpelium eleno, id eſt, ſubulam nominant: (quod inſtrumentum cæteri Galli aleſne vocant, nomen id à Germanis mutuati.) vel Linſerocch / à maculis lentis inſtar in parte prona. ſed tria hæc nomina vtrique oxyrhyncho communia eſſe poſſunt. quare priorem priuâtim appellârim, ein kleiner Spitzrocch / id eſt, minorem. alterum verò maiorem, ein groſſer Spitzrocch: vel Walrocch / id eſt, Raiam cetaceã, quòd in maximam molem creſcat: vel Kůrocch. nam & Ligures vaccam appellant. Aſterias: ein Sternrocch. Aſterias aſpera: ein raucher Sternrocch. Clauata: ein Nagelrocch. Clauata altera: ein anderer Nagelrocch. Spinoſa: ein Thornrocch / vel Hechelrocch. nam & Galli circa Monſpelium Cardaire vocant. Aſpera: ein rauchlachter Rocch. aculeos enim paruos per latera habet, in corporis trunco nullos. Fullonica: ein Kartenrocch / vel ein Kartertſche. Aſperrima, ein vberraucher Rocch.

Læuiraia *(vt Gaza tranſtulit)* à Græcis Lióbatos nuncupata, à læui cute: maior eſt quã Raia: piſcatores vocant Boboſam, ſiue Mucoſam, à luto & mucore, quo eius pellis ſordida ſpectatur, Gillius. Λειόβατος piſcis qui & ῥίνη dicitur, Athenæus. ſed ῥίνη ſquatina eſt, piſcis diuerſus, à cutis aſperitate limæ inſtar ſic dictus Græcis, cum liobato eiuſdem læuitas nomen fecerit. Apparet autem læuem cognominari hunc piſcem, quòd non vt cæteræ pleræque aculeata ſit cute, exceptis prope oculos locis, mediáque dorſi linea & cauda: niſi quis læuem dici malit, quòd maculas non habeat, quales aſterias (id eſt, ſtellaris) & alij quidem. Sic & in galeorum genere læuis eſt, quem vel acanthiæ vel aſteriæ galeo opponas. inter accipitres aues quoque aſteriæ ſunt, punctis ſcilicet & maculis inſignes, (ſicut & ardea ſtellaris:) & læues, qui iiſdem carent. A

Læuiraia fel habet iecori adnexum, Ariſtot. B

Raia ori grata eſt: ἡ δὲ ἀστερία βατὶς, ἁπαλωτέρα καὶ εὔχυλος (lego εὐκοίλιος ex ſequentibus: quam lectionem Wottonus etiam approbare videtur:) ὁ δὲ λειόβατος, δυσκοιλιώτερος, καὶ βρωμώδης, Diphilus, hoc eſt, ſtellaris autem carnem habet molliorem, & aluum emollit. at læuiraia, difficiliùs redditur aluo, & viroſa eſt, Wottonus δυσκοιλιώτερον vertit, concoctioni renitentem: meliùs eo Rondeletius, aluo difficiliorem. opponit enim Diphilus τῷ εὐκοιλίῳ τὸ δυσκοίλιον, ἢ τὸ τῆς κοιλίας ἐφεκτικόν. Liobatus carne eſt candida, F

dida, teste Epæneto, Athenæus & Hesychius. Κἂν ἢ γαλεὸς, καὶ λειόβατος, κἂν ἔγχελυς, Plato in Sophistis. Καὶ σελάχη μέντοι καὶ νὴ (καὶ ἡ potiùs: nisi καινὴ, id est, noua, legas. sed de noua Mileto nihil reperio) Μίλητος ἄειρσα Ἐκλεέφς. ἀλλά γε χρὴ ῥίνης λόγον, ἢ πλατυώτου λειοβάτου ποιεῖσθαι, Archest.

H.a. Λειόβατος, ὁ ὁμαλὸς τόπος, Suidas. Λεωβάτος, ὁδὸς, (nimirum vt λεωφόρος, eadem significatione, via regia & publica,) καὶ ἰχθὺς σελαχώδης, Hesychius. sed pro pisce scribendum λειόβατος.

Asterias, hoc est stellaris vel stellatus cognomen, non raiæ solùm formæ vni attribuitur, sed & galeorum: & inter aues accipitrum, aquilarum, ardearum: à punctorum & macularum varietate. Huic cognomini λεῖος, id est, læuis, in accipitre quin opponatur, dubium non est: in aliis aculeato potiùs in eodem genere, videtur opponi: vt paulò antè in Raia læui diximus. Est autem asterias nomen masculini generis primæ declinationis, veluti adiectiuum: qualia in aliud genus non mouentur. itaque rectè βάτος ἀστερίας dicitur: βατὶς ἀστερίας non item: quamobrem Latinè etiam non raia asterias, sed raia stellaris dixerim. apud Athenæum quidem ex Diphilo legitur ἡ ἀστερία βατὶς, nescio quam probé. Hic piscis Romæ vulgò Arsilli dicitur. Differt autem ab Arzinarello dicto, (quem secundam acus speciem Rondeletius facit) vt Cor. Sitard. indicauit.

Raiæ oculatæ læuis speciem aliam quam Rondeletius dedit, inter picturas à Sitardo missas habeo. Latera minùs rotunda sunt in medio enim latera prominent veluti anguli duo in rhombo figura oppositi. rostrum etiam magis exertum est. Aculei ferè nulli apparent iis qui in cauda & medio dorso sunt exceptis, si benè expressa est pictura.

Pharmacopolæ & alij quidam Raias exiccare, & sceletos earum in varias & admirabiles vulgò formas effingere solent, cùm aliàs, tum quę serpentem aut draconem alatum præ se ferat. corpus enim inflectunt, caput & os distorquent, aliqua incidunt, aut circumcidunt: laterum anteriorem partem aliquousque rescindunt: reliquum erigunt, vt alas simulet: & alia pro arbitrio comminiscuntur. Talem sceleton olim mihi depictum, cùm è raia factum esse ignorarem, hìc apposui.

Aslec (si rectè scribitur) piscis planus est in mari Flandriæ & Germaniæ (inquit Albertus de animalibus libro 15. tract. 2. cap. 7.) quem lingua sua aslec vocant: quem ego diligenter consideraui, & inueni habere duos pedes & quatuor alas, (pinnas:) quæ versus ventrem & pectus flectuntur, sicut alæ auium, &c. Caput autem huius piscis, & color pellis, & figura corporis, & sapor carnis, ferè ita sunt vt in raia pisce. Crura eius sunt cartilagines sine iunctura: & subtus in pedibus habet foueas, (acetabula quædam) vt fortiùs figantur. Cauda eius non est vt raiæ, sed similis aliorum piscium, nisi quòd oblongior est: & ante caudam in loco dorsi, vbi stringitur solida pars corporis, quæ est post concauum ventris, habet pinnam similem pinnis aliorum piscium, sed valdè magnam respectu sui corporis.

DE RANIS SCRIPTA HOC ORDINE SEQVVNTVR.

Ex Rondeletio.

De Ranis in genere. *De Ranis fluuiorum & riuorum.*
De Rana palustri & venenata. *De Rubeta siue Phryno.*
De Calamite. *De Rana cœlitùs demissa.* *De Rana dryophyte.*

Bellonii

De Ranis diuersis scripta dedimus in Appendice De Quadrupedibus ouiparis.

Corollaria.

I. Ranarum diuisionis Tabula in genere, eiusq́; explicatio.
II. De Ranis in genere, simul & de fluuiatili Rana.
III. De cæteris Ranis diuersis.

IN LIBRO NOSTRO DE QVADRVPEDIBVS OVIPARIS, CAPITA HÆC SVNT.

1. *De Rana aquatica & innoxia: deq́; iis quæ ad Ranas quasuis in genere spectant.*
2. *De Ranis temporariis æstiuis.*
3. *De Ranunculo viridi, siue Rana calamite aut dryopete.*
4. *De Rana siue Rubeta gibbosa, & aliis mutis Ranis in genere.*
5. *De Ranis rubetis, tum palustribus, tum terrestribus. Et de remediis contra omnes venenatas Ranas.*
6. *De Rana venenata fossili.*

DE RANIS (IN GENERE,) RONDELETIVS.

Humore delectantur omnia Ranarum genera. Quare cùm plura & notiora maximè in palustribus aquis degant, inter palustria potiùs quàm inter amphibia numerare visum fuit. Diuersa autem earum esse genera experientia demonstrat, vt & authores ipsi tradiderunt. Sed cùm à diuersis variè & confusè exponantur, ipsa enucleatè atque explicatè docere operæprecium fuerit. A minimis incipiemus, quæ Gyrini dicuntur Plinio autore, quùm de Ranarum coitu & generatione loquitur. Pariunt minimas carnes nigras, quas Gyrinos vocant, oculis tantùm & cauda insignes: mox pedes figurantur, cauda findente se in posteriores. Nicander, sicuti legitur in exemplaribus excusis, γυρίνους vocat interpres μικροὺς βατράχους interpretatur. Præterea Nicander in Alexipharmacis primum φρύνον nominat, deinde κωφὸν eiusdem speciei, quæ fruticibus verno tempore adhærescit. Quo loco Scholiastes Græcus tradit duo genera esse βατράχων, id est ranarum, hybernas & æstiuas, ex quibus æstiuæ coaxant, & innoxiæ sunt, hybernæ mutæ & mortiferæ. vel sic. Phrynus pro vocali sumitur: sunt enim mutæ & minimè vocales, discriminis horum causa dixit Phrynum pro vocali. Est autem Ranæ similis, sed oculis est maioribus, arundinum fruticúmque radicibus adhæret Phrynus. Hæc Scholiastes. Qu æ cùm plus caliginis quàm lucis rei adferant, nos perspicuè, vt opinor, sic distinguemus, vt Ranæ sint quæ [illegible] maiorem [illegible] vitæ [illegible]

Lib. 8. cap. 51.

vitæ partem in aqua transigant, aliæ in sicco tantùm, aliæ inter has ambigant. Rursus earum quæ in aqua degunt, aliæ in fluuiis, fontibus & riuulis reperiuntur, minimeq; perniciosæ sunt, sed edules. Has Ranas fluuiatiles vocat Plinius libro 32. Græci communi omnium nomine βατράχυς. Aliæ sunt palustres & venenatæ, à nostris Bufones aquatiles nominantur, à Græcis ἐλειοβάτραχοι vel βάτραχοι ἕλειοι. Has Phrynis siue Rubetis coniunxit Dioscorides, tum ob corporis figuram non dissimilem tum ob vim æquè perniciosam. Earum quæ in sicco habitant, alia inter frutices & arundines viuit, vnde ei nomen teste Plinio. Quidam inquit, ex ea Rana quam Calamiten vocant, quoniam inter arundines fruticesq; viuit, minima omnium & viridissima, cinerem fieri iubent. Alia per tempestates ex aëre deiicitur, & διοπετὴς cognominatur. Rana quæ ambigit, φρῦνος vocatur à Græcis, à Latinis Rubeta. Plinius: Ranæ quoque Rubetæ, quarum in terra & in humore est vita. vel, vt Aëtius vult, cùm palustris vitæ conditionem in terrestrem commutauerit, φρῦνος appellatur, id est, Rubeta à rubis in quibus degit. Plinius: Sunt quæ in vepribus tantùm viuunt, ob id Rubetarum nomine vt diximus, quas Græci Phrynos vocant, grandissimæ cunctarum. Quæ postrema maximè indicant de iisdem Plinium loqui & Aëtium, quùm dicit Rubetas nihilo minores esse testudine parua. Hanc speciem Vergilius Bufonem appellauit, nostri Crapau. Hæc sunt Ranarum genera.

Cap. 5. *Lib. 6. cap. 31.* *Lib. 32. cap. 10.* *Lib. 8. cap. 31.* *Lib. 32. cap. 5.*

Neq; vllum est genus quod λεῖος βάτραχος dicitur, vt Hermolaus in mendoso codice legerat pro ἕλειος βάτραχος. Neque alia est quæ Dryophites dicitur à calamite, vt docebimus. Postremò neque seiunctum à cæteris genus quod mutum sit. nam id multis Ranis accidit etiam vocalibus natura ob quandam loci proprietatem, quod Plinius libro 11. capite 51. annotauit. Ranis sonus sui generis. Multum tamen refert & locorum natura: mutæ in Macedonia traduntur. Mutæ sunt & Cyrenis eodem autore lib. 8. cap. 58. illatis è continente vocalibus. Et in agro Cyrenensi, ait Aristoteles lib. 8. de hist. cap. 28. Ranæ vocales præterito tempore deerant. Mutæ sunt etiam nunc, ait Plinius libro 8 cap. 58. in Seripho insula, eædem aliò translatæ canunt: quod accidere in lacu Thessaliæ Sicendo tradunt.

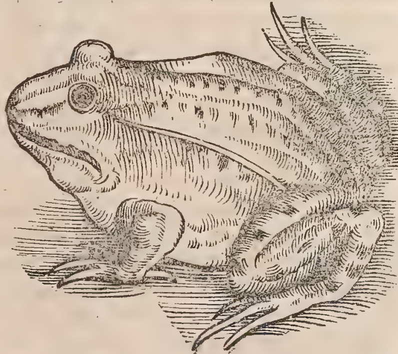
Muta rana genus peculiare nullum: sed diuersis ranarum generibus, vt muta sint, accidit.

Sunt qui putent Seriphum vnam ex Cycladibus non habere Ranas, vnde prouerbium, Βάτραχος ἐκ Σερίφου, quod confirmare volunt Strabonis autoritate, qui Seriphum saxosam esse scripsit, quare & sine aqua esse: qua carere, imò absque ea ne esse quidem possunt Ranæ. Sed Theophrastus non negat illic esse Ranas, sed fortasse non vocales ob nimiam aquarum frigiditatem, neque in Pierio etiam Thessaliæ stagno propter aquarum rigorem. Id quod multis in locis euenire mihi compertum est. Quòd si quis locum Plinij mihi obiecerit ex libro 32. capite 7. in quo aliud à supradictis genus & mutum constituisse videtur his verbis: Est parua Rana, arundinetis & herbis maximè viuens, muta ac sine voce, viridis. respondemus eandem hanc speciem esse cum ea quam Calamiten vocant, quòd in arundinetis viuat, minima omnium & viridissima, de qua iam dictum est. Nunc ad singula genera explicanda veniamus.

Seriphia rana. *Viridis muta.*

DE RANIS FLVVIORVM ET RIVORVM, *Rondeletius.*

Icon hæc ranæ fluuiatilis nostra est, repetita ex libro de Quadrupedibus ouiparis.

Ranarum genera distinguis, vtile.

Etsi Ranæ notissima sunt animalia, nemo tamen sanæ mentis laborem hunc nostrum tanquam superuacaneum reprehendere iure potest, si post Aristotelem, Dioscoridem, Plinium aliquid tractauerimus. Prodest enim genera distingui, quoniam & forma & facultatibus differunt. Ranæ enim palustres cum rubetis inter venenatas numerantur: ranæ fluuiorum, riuorum & fontium & in medicamentis & in cibis vsurpantur, súntque quibusdam in deliciis, pauperibus famis alleuamentum inemptum. Prætereà multa video à recentioribus de ranis prætermissa, quæ posteà à nobis tradentur, quæ minimè negligi oportuit, quale est, linguæ forma noua, in oculis palpebra inferior, mobilis sicuti in auibus, tenuis & perspicua, duo foramina rotunda, tenui membrana iis obtensa, tympani aurium instar: post oris rictum rimæ duæ per quas tenuem membranam exerunt. Caudæ rudimentum sub qua vnicum foramen est, quo fœtum emittit, excrementa excernit: quædam etiam alia quæ in singulis dicentur, quæ non inutilem nostram in hac animalium contemplatione diligentiam esse palàm ostendent. B

Vniuersè quidem βάτραχοι à Græcis dicuntur, à Latinis ranæ. Sed ad cæterarum discrimen hæ fluuiatiles vocentur. A

In ripis ad solem maximè delectantur. quaternis pedibus assultim in terra gradiuntur, & in aqua celerrimè natant, maximè posteriorum pedum beneficio. sunt enim longi, ac proinde ad saliendum aptissimè à natura conformati: & ad natandum, quia lati, in quinos digitos diuisi, qui membrana tenui connexi sunt, vt in anseribus, anatibus, & fulicis. Crura & tibiæ validis musculis vinciuntur. Pedes anteriores breuiores in quaternos tantùm digitos fissi. Qui pollicis vice est crassior & breuior. Digitorum tres sunt acies, & totidem articuli. Ossa sesamoidea in primo digitorum articulo pedum anteriorum, in omnibus articulis pedum posteriorum. Colore sunt vario. Quùm paruæ sunt admodum & piscis forma, nigræ: & specie ranis piscatricibus similes & colore. Grandiores factæ & caudâ in pedes diuisâ, aliæ virides sunt, aliæ nigricant, aliæ flauescunt. Ventre sunt candido nigris maculis asperso. Cute teguntur tuberosa & inæquali. Capite sunt crasso: ceruice contracta, sed latiuscula. Rostrum in acutum angulum desinit. Oris rictus magnus, intus magna oris capacitas. Lingua carere videntur: vel si eam linguam nomines, eam ab aliorum omnium animalium linguis & situ & connexione diuersam esse intellige: Nam extremæ maxillæ hærens, inde pendet. quo fit, vt qua in parte in cæteris soluta sit, in ranis sit ligata, & contrà. nam in maxilla, vt dictum est, hæret. ad fauces soluta est. Hanc particulam cum Aristotele rectè linguam vocabimus, cuius hæc sunt verba: Ὁ δὲ βάτραχος ἰδίαν ἔχει τὴν γλῶτταν. τὸ μὲν γὰρ ἔμπροσθε προσπέφυκεν ἰχθυωδῶς, ὃ τοῖς ἄλλοις ἀπολέλυται. τὰ δὲ πρὸς τὸν φάρυγγα, ἀπολέλυται, καὶ ἐπέπτυκται: ᾧ τὴν ἰδίαν ἀφίησι φωνὴν αἰεί. Ranis

nis lingua sui generis est: pars enim prima quæ cæteris absoluta est, iis cohæret modo quo tota ferè pisciū. Intima verò absoluta ad guttur applicatur, qua suam vocem solent emittere. Pro dentibus asperitatem tantùm in maxillis habet, qua quicquid arripit mordicus retinet. ob id panno rubro, vel frustulo carnis, filo ex arundine demisso, demorso extrahuntur & capiuntur. Oculos magnos habent & prominentes. Palpebram inferiorem auium ritu oculis applicant, quæ tam tenuis est vt perluceat. Ante oculos foramina sunt, vel ad aërem attrahendum, vel ad odorandum, tenui membrana obtecta non aliter quàm auris tympanum. Ab oris rictu sub foraminibus iam dictis sinus vtrinq; est, in quo tenuis membrana quæ dum aërem sub aqua retinēt, inflatur & foràs prominet vesicę aëre plenæ modo. Ab oculis lineę duę fuscę per latera ductæ sunt. inter has media est dorsi linea, quod in caudam desinit, sed cute contegitur. post hāc superiore magis quàm inferiore loco, meatus est quo Gyrini & excrementa emittuntur. Cutis circa articulos tantùm carni firmè hæret: ob eam causam nullo negotio excoriantur, facileq; aëre concepto & cohibito intumescunt. Ventriculo sunt magno longoq;: intestinis conuolutis, coloris varij. ecphysis alba est: ieiunum intestinum, & quod ileum à quibusdam dicitur flaua, ob bilem quam per meatum à vesica fellis in hepate sita excipiunt, quamuis fel viride & tenue appareat. Colon sequitur, cæcum nullum reperitur. illud nigrescit ob stercus: latum est & amplum, rectum, candidum & angustum. Splen paruus est in mesenterio. Hepar rubrum in tres lobos sectum. Maribus renes sunt longi, carnosi, testes lutei, parui & rotundi. Fœminis appendices circa renes croceæ, quas vterum esse dixerim. Vesica est tenuissima, vixq; cernitur. Pulmones tenues, magni, non omnino sine sanguine, vt Aristoteles existimauit: quùm scripsit ranas diutiùs in aqua vrinare, propterea quòd pulmones sine sanguine habeant: sed potius quòd exiguo calore & sanguine prædita, frequenti inspiratione & expiratione nō egent. Pulmones nigricant. Cor in medio est thorace: nō pisciū, sed quadrupedum cordi simile, nigris punctis notatū. A medio pectore cartilaginea apophysis producitur, in extremo lata, cui innituntur partes quę maxillę subsunt, Hactenus descriptę sunt ranarū partes. sequuntur actiones.

C

Vox, ololyge. Vêre coëunt. Mares vlulatu suo, quem ololyginem nominant, fœminas ad coitum alliciunt. Ololyginem verò edunt maxillę inferioris labro demisso pari libra cum aqua modicè recepta in fauces, superioréque maxilla intenta. Flagrant tantisper oculi modo lucernæ, cùm sinus buccarum maxillis distentis interluceat: coeunt enim magna ex parte noctu. Hæc sic ferè ex Aristotele conuertit Gaza Plinium imitatus, qui *Lib. 11. cap. 7.* mares à voce ololyzontes vocari tradit. Sed præstat locum adscribere: eleganter enim Aristotelis locum illustriorem reddit, quùm de piscium lingua loquitur. Ranis prima cohæret, intima absoluta à gutture qua vocem mittunt. mares tum vocantur ololyzontes. stato id tempore euenit cientibus ad coitum fœminas. Tum siquidem inferiore labro demisso, ad libramentum modicè aquę receptę in fauces, palpitante ibi lingua vlulatus elicitur. Tunc extenti buccarum sinus perlucent, oculi flagrāt labore perculsi. ranæ igitur duplicem edunt vocem ὀλολυγόνα coitus tempore: & κοὰξ, qua voce omnibus sunt molestæ. quumq; maximè *Coitus.* & vltra modum sunt vocales, tum tempestatem præsentiunt, quia aqua pluuia delectantur. De coitus ratione varia prodiderunt authores. Plinius: ranæ superueniunt prioribus pedibus alas fœminæ mare apprehendente posterioribus clunes. Et mox: Mirum quæ semestri vita resoluuntur in limum nullo cernente, & rursus vernis aquis renascuntur quæ fuêre natæ, perinde occulta ratione cùm omnib. annis id eueniat. Di- *Procreatio.* cam hac de re id quod sentio. Certum est Ranas aliquas sponte nasci, Maximè quæ Gyrini vocantur. Gignūtur & ex concubitu maris & fœminæ. sed non ita coëunt, vt Plinius tradit, sed animalium retrò meientium ritu. atq; sic copulatas Ranas vidi: cuius rei causa neq; inter crura, neq; inferiore in loco, sed superiore mea- *Gyrini.* tum habent. Quantum ad Gyrinos attinet vt mihi, ita omnibus experientia compertum esse potest, sponte etiam in limo generari. In magnis enim imbrib. & itinera & loca alia anteà omni Ranarum genere va- *Cibus.* cua, primum Gyrinis, deinde Ranis multis abundâsse obseruaui. Ranæ cibum in aqua capessunt. Muscas, vermes, cantharos aquatiles, tineas, hirudines, cochleas paruas, atq; insecta aquatilia omnis generis deuorant. Adeò sunt voraces vt à suo genere non abstineant. Inueni in maiorum ranarum ore ranas paruas, atq;

E in vētriculo semicoctas, cochleasq; echinatas. Quamobrē escā etiam è lōginquo, vel cibi odoratu, vel conspectu alliciuntur & capiuntur maximè ipsarūmet ranarū carne, aut pāno rubro carnis colorem referente.

F Nostris in more est posteriora tantum Ranarum in cibis vsurpare, reliquo corpore abiecto, vel quia carnis parum ei insit, vel quia viscera venenata, vel in cibis inutile quid esse in iis credatur. quod etiam Aristoteles annotauit de Echinis loquens, quorum quod nigricat parti creditum est superiori, ex dentium origine pendens, amarum, nec esculentum, quale in multis inesse animaduertimus, aut certè quod ei proportione respondet, vt in Testudine & rubeta, & in rana, atque etiam in turbinatis & mollibus, sed colore differt. Caro ranarum candida est, dura, si recens fuerit: seruata, tenerior redditur.

F G Medici vt Testudinum, ita ranarum carnem hecticis & phthisicis apponunt: quod non improbo, si in iure capi decoquatur, quo tempore ad venerem non cientur: tunc enim virus olent: modò etiam in locis summo æstu exsiccatis captæ non fuerint, sed in fluuiis & riuulis.

D Ranæ apibus insidiantur, nec earum aculeos pertimescunt. Mira traduntur à Plinio de ranis, à Demo- *Lib. 8. cap. 28.* crito & Magis, quæ ex libro 32. petenda sunt.

G Dioscorides contra omnium serpentium venena pro antidoto esse prodidit, si ex sale & oleo decoctæ edantur, iusq; earum itidem sorbeatur. Contra inueteratos tendinum rigores pollent. Idem tradit Plinius. vnguentis & emplastris adhibitæ siccandi discutiendiq; vim habent, maximè in articulorum doloribus. In- *Lib. 32. cap. 5.* de Emplastrum à Ioanne de Vigo Chirurgo rectè compositum, quod & emplastrum de ranis nominatur, quo fœlici successu in tumoribus & doloribus morbi Hispanici vtimur. Ranæ tres in olla vstæ, & cum melle appositæ alopecias replent, si Plinio credimus: vel cum pice liquida illitæ, vt Dioscoridi & Paulo Æginetæ visum fuit, quod ego experientia verum esse comprobaui. Illitus earum cinis profluentis sanguinis impetus sistit, authore Dioscoride, quod & Paulus confirmat. Crematarum ranarum cinis maximè siccans redditus, sanguinis eruptiones sistit, & alopeciis cum pice liquida medetur. Plinius: Ad sanguinem sistendum ranarum illinunt cinerem, vel sanguinem inarefactum. Eâdem exiccandi vi equorum scabiem decoctæ in aqua extenuant, donec illini possit, aiunt ita curatos non repeti postea. Eædem decoctæ in aqua marina psoras tollunt, donec sit crassitudo mellis. Multò plura ex ranis petita remedia aduersus varios morbos leges apud veteres autores.

DE RANA

DE RANA PALVSTRI ET VENENATA, (ID *est, Bufone aquatili.) Rondeletius.*

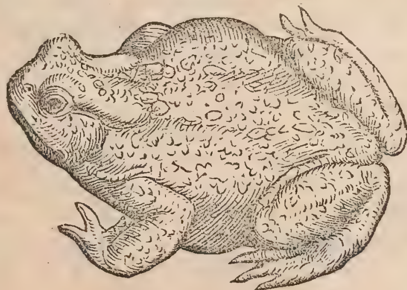
INTER ranas sunt quæ in palustribus locis, & putri fœtidóque limo oppletis, & nascuntur & viuunt, quæ palustres rectè dici possunt. sed quia quæ fluuiatiles sunt, in paludibus etiam & in aquis stagnantibus reperiuntur, ad huius discrimen illam venenatam cognominauimus, quæ Bufo aquatilis vocatur, à Gallis Crapau d'eau, à Græcis ἑλειοβάτραχος, deniq; terrestris *(imò palustris)* φρῦνος, siue rubeta quæ palustrem vitam in terrestrem non commutauit. Ea rubetâ siue phryno terrestri minor est: cuius venenum mala symptomatáque eadem sequuntur, quæ rubetæ, quæ Dioscorides lib. 6. cap. 31. sic explicat: φρῦνος vel ἑλειοβάτραχος, id est, rubeta aut rana palustris assumpta tumores ciet, pallor corpus vehementer decolorat, vt planè buxeum spectetur: spirandi difficultas torquet, & grauis halitus oris, singultúsque, & inuita interdum genituræ profusio consequitur. Paulus Ægineta φρῦνον etiam, & ἕλειον, βάτραχον appellat, cui vires omnino similes tribuit: quòd corporis tumorem inducat hausta, palloremq; intensum buxo similem: quódq; ægrè spiritus trahatur, os fœteat, singultus infestet, aliquando etiam semen sine voluntate erumpat. Eadem quoq; aduersus hoc venenum remedia præscribuntur. Iuuantur enim qui id hauserunt, secundum vomitionem multo meri potu, & arundinis radicis binis drachmis, aut cyperi totidem. Breuiter, cogendi sunt vt vehementi ambulationi & cursui se credant ob torporem quo corripiuntur. Quinetiam quotidiè lauandi sunt. Nicander in Alexipharmacis simile venenum ranæ illi inesse cecinit, quę multa in arundinetis viuit, quam Calamiten dixi ex Plinio à Græcis nominatam fuisse. eadem quoq; remedia aduersus idem venenum præscribit.

A

G. Venenum ex ea, & remedia.

DE RVBETA SIVE PHRYNO, RONDELETIVS.

Hanc ranæ palustri venenatæ similem esse ait, ideoq; picturam se non apposuisse: nos alterius (quam in posteriore huius capitis parte describit.) rubetæ effigiem ex nostro De Quadrupedibus Ouiparis libro apposuimus.

RVBETA propriè terrestris est, quæ Bufo à Vergilio dicitur, id est, rubeta maxima terrestris, ad discrimen palustris, de qua modo locuti sumus. Φρῦνος à Græcis dicitur εἶδος βατράχου, παρὰ τὸ ἐμφερὴς εἶναι πρὸς τοὺς ἄλλους, ἢ παρὰ τὸ φέρεσθαι ἀπὸ τῆς λιμνώδους φύσεως ἐπὶ τὴν χερσαίαν.

A

Animal est, inquit Aëtius, magnitudine nihilo minus Testudine parua, exasperat autem & vibrat terga dum spiritu impletur, atq; ob id ipsum audentiùs euadit. Ad lædendum itaque manifestè insurgit, & saltibus interpositum spatium contrahit: raró quidem morsum infligens, verùm anhelitum consueuit vehementer virulentum inducere, adeò vt etiam si anhelitu contingat tantùm eos qui propè sunt, lędat. Cæterùm qui ab eis læsi sunt, his omne corpus intumescit & diffunditur, ac citò omnino pereunt. Vidi equidem hæc symptomata in muliere quæ periit sumptis herbis, quibus Rubeta venenum suum afflauerat.

B

G

Historia.

Est autem Rubeta ranæ similis, colore fusco, rostro latiore & magis rotundato, quale in secunda Pastinacæ specie descripsimus. Oculis est magnis & rotundis. Denique ranæ palustri & venenatæ similis est, quam ob causam picturam eius non apposuimus. Cute tegitur crassa & vix penetrabili, tum quia dura est, tum quia tumida & spiritu distenta ictibus cedit. Pulmones intus habet magnos & rotundos, quiq; aëre multo compleri possunt. hepar vitiatum, vnde prauum bestiæ temperamentum autore Aristotele: Nonnullorum, inquit, vitiata omnino iecinora, vt corpora quoque eorundem prauum temperamentum sortiantur velut Rubetæ, Testudinis, & similium. Neocles & Timæus scripserunt Rubetas bina iecinora habere: & alterum quidem occidere, alterum alteri aduersari & salutem afferre, & à formicis non attingi, ob id formicis obiiciendum censent, vt pars quam non vorarint venenata sit. Mira de Rubetis certatim tradunt authores, quæ Plinius recenset: sed id imprimis, ex his ranis lienem contra venena quæ fiant ex ipsis, auxiliari. Cor verò etiam efficacius esse. Rubeta apes interimit. subiens enim aditus aluei afflat, & obseruans rapit euolantes. nullo hæc affici malo ab apibus potest. Ex rubeta multis modis venena præparantur, quæ latent assumentes: quæ præstat ignorasse, quare de remediis dicamus. Rubetarum veneno aduersatur succus betonicæ, plantaginis, artemisiæ potus. Item succus ranarum marinarum ex aceto & vino bibitur contra Rubetæ venenum. Sanguis Testudinis ranarum venenis auxiliatur, seruato sanguine in farina pillulis factis, & quùm opus sit in vino datis.

B

Lib. 3. de part. anim. cap. 12.

G. Venenum.

Lib. 32. cap 5.

Veneni remedia

Rubetæ suus est à natura datus hostis Buteo triorchis, qui eam rapit & deuorat sine pernicie. D

Vulgus falsò credit gemmam vernacula lingua Crapaudine nuncupatam in Rubeta inueniri, & venenis resistere. *B. Crapaudina gemma.*

Terrestris Rubetæ generis ea etiam esse censebitur, quæ sub terra vel sub stercore inuenitur, ranis similis, rostro acutiore, cruribus breuioribus, cute tota tuberosa, maculis multis cinereis notata, oculis multùm prominentibus & virescentibus, qui palpebra inferiore teguntur. maxillæ inferioris extremum frequentissimè mouet, lingua, ventriculo, intestinis, superioribus similis. Vasa spermatica à superiore parte oriuntur, circa septum transuersum alba. Renes carnosi, vesica magna, retentam in ea vrinæ copiam in metu effundit. In medio ventre nigra quædam cernuntur, quæ oua fortasse sunt. hæc compressa atramentum emittunt. Hepar nigrum in lobos duos diuisum, in quo vesica fellis, quod ex viridi nigricat. Pulmones vt Testudini & ranæ. Vescitur formicis, cantharis, similibúsque bestiolis, Hæc Rondeletius. Puto au-

A. Rubetæ species alia.

tem secundam hanc Rubetæ terrestris speciem, eam esse, quam nos etiam in libro De Quadrupedibus Ouiparis descripsimus, cuius iconem etiam huic capiti præfiximus.

DE CALAMITE, (SEV MVTA PLINII ET NICANdri.) Rondeletius.

Effigiem hanc Ranunculi viridis ex nostro De Quadrupedibus Ouiparis libro repetiuimus.

RANAM Calamiten à calamis in quibus viuit vocarunt Græci. Id genus esse dixerim quod ἄφθογγον vocauit Nicander in Alexipharmacis, id est, mutum, atque inter Rubetas numerari potest. Ranette nostri nominant Ranis aliis corporis specie similis est calamites, & partibus internis: sed parua est, tenuis & viridis. De qua Plinius: Est parua rana in arundinetis & herbis & maximè viuens, muta, ac sine voce, viridis: si fortè hauriatur, ventres boum distendens. huius corporis humorem penicillis derasum claritatem oculis inunctis narrant afferre, ipsásq; carnes doloribus oculorum superponunt. Huius ranę paruę sanies efficacissimum est psilothrum si recens illinatur: & ipsa arefacta ac tusa, mox decocta tribus heminis ad tertias, vel in oleo decocta æreis vasis. Dioscorides viridium sanguine pilos auulsos renasci prohiberi tradit. In arundinetis roris linctu victitat. Venenata est vt Rubeta superior, quare eidem veneno eadem quoque remedia medebuntur.

DE RANA CÆLITVS DEMISSA, RONDELETIVS.

PER imbres & tempestates cælo delapsa rana Rubetis similis est, si Aristoteli sensibúsq; nostris fidem adhibeamus, quæ διοπετὴς, id est, à Ioue missa nominatur. Hæ in nubibus procreatæ decidunt. Quidam in ea sunt sententia vt existiment ranas palustres minores, vel vi astrorum vel ventorum impetu sursum raptas decidere, cuius rei id esse argumentum, quòd nunquam nisi aëre pluuio & commoto delabi videantur. Alij ne cadere quidem vnquam ex alto censent, sed quia ex Bufonum genere sunt, ex cauis in quibus viuunt locis dum tempestates præsentiunt, egredi, & tum è cælo demissas ranas credi, quæ anteà non comparuerant. Sed opinionem hanc prorsus refellit quotidiana experientia, atq; grauissimorum scriptorum fides. Quòd si quis hoc miretur, contempletur multa alia in natura æquè admiranda. Quid enim mirabilius esse potest aquis in cælo stantibus, vt ait Plinius, at illæ ceu parum sit in tantam peruenire altitudinem, rapiunt eò secum piscium examina, sæpè etiam lapides subuchunt portantes aliena pondera. Ranæ igitur διοπετεῖς rubetarum sunt specie, quod tradidit Aristoteles lib. 1. problematū. Διὰ τί γίνεται τὰ ἔτη νοσώδη, ὅταν γίνηται φορὰ τῶν μικρῶν βατράχων τῶν φρυνοειδῶν; ἢ ὅτι ἕκαστον εὐθενεῖ ἐν τῇ οἰκείᾳ χώρᾳ τῆς φύσεως; καὶ ταῦτα δὴ φύσις ἐστὶν ὑγρά. ὥστε ἑπόμενον καὶ ὑγρὸν σημαίνειν τὸν ἐνιαυτὸν γίνεσθαι. τὰ δὲ τοιαῦτα ἔτη νοσώδη ἐστιν. ὑγρὰ γὰρ τὰ σώματα ὄντα, πολὺ ἔχει τὸ περίττωμα, ὅ ἐστι τῶν νόσων αἴτιον. Cur insalubris est annus, quùm magnus est prouentus pusillarum ranarum, quæ rubetæ faciem repræsentant? an res vnaquæque loco suæ naturæ idoneo abundare solita est? itaque eiusmodi animalium genus cùm natura humidum sit, pluuium annum ob eam causam indicat. Anni verò huiusmodi insalubres sunt. corpora enim humida excrementis abundant, quæ morborum sunt causæ. Ranæ huius meminit etiam Plinius libro 32. cap. 10. Iecur ranæ Diopetis & Calamitæ in pellicula gruis alligatum, *(Venerem concitat. nostra æditio habet diopetis vel calamitæ.)* nisi malis lectionem Hermolai sequi, qui dryophytes legit. de qua rana proximo capite dicitur.

Lib. 3. cap. 1.

DE RANA DRYOPHYTE, RONDELETIVS.

Suprà dixit Dryophyten non aliam esse à Calamite, in capite de Ranis in genere: hîc verò distinguit, Plinium secutus.

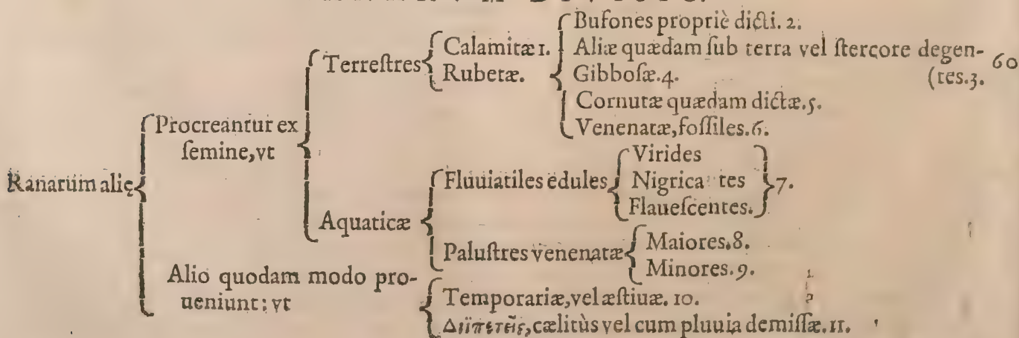
RVBETARVM generi subiicienda rana, quæ in quercubus & ficubus, aliisq; arboribus inuenitur, viridissimaq; est, qua nota cum Calamite ab aliis distinguitur. De hac Plinius: Est rana parua, arborem scandens, & ex ea vociferans. In huius os si quis expuat, ipsámque dimittat, tussi liberari dicitur. Hæc prolixiùs de ranis à nobis tradita sunt, vt earum differentiæ perspicuè intelligerentur. quamuis enim viles sint bestiæ: tamen nulla est ex qua vel fructus aliquis percipi non possit, vel pernicies vitari.

Lib. 32. cap. 8.

COROLLARIVM I. DE RANIS IN GENERE.

Quanquam in libro De Quadrupedibus ouiparis permulta de ranis conscripsi: quemadmodum suprà in tabella, quam huic de ranis tractationi præfixi, indicatum est: visum est tamen in præsentia quoq;, quæ ab eo tempore obseruata mihi sunt, adiicere. Hoc imprimis monendus mihi Lector est: multa ex authoribus iam priùs à me prolata, nunc etiam in Rondeletij scriptis reiecta non esse: partim quòd is multa aliter, & alia occasione citat, vt emendandi interdum vel illustrandi gratia, quòd sine repetitis illorum verbis commodè non fit: partim quòd ad diligentiorem collationem ocij satis non erat.

RANARVM DIVISIO.

Diuisionis

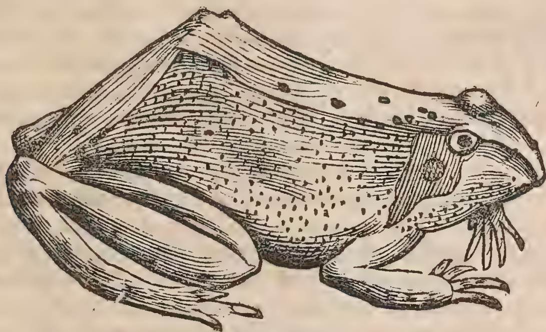
Diuisionis explicatio, secundum numeros.

1. Calamitę sunt virides, paruæ, quæ & arbores scandunt: quanquam Plinius videtur distinguere, cum aliâs, tum quòd calamitas mutas & perniciosas facit: arboreas verò, vocales, nec meminit earum veneni. Iconem earum præfiximus Rondeletij capiti de Ranis. ſſ. Habeo inter diuersas ranarum picturas, ab Argentinensi pictore missam, subuiridem quandam paruam, non ita pulchro colore vt calamites est, sed subobscuro: quæ si non ad calamitas, fortè ad temporarias referri debet.

2. Bufones propriè dicti, similes sunt palustribus & venenatis ranis, sed maiores, &c. quare iconem earum à se omissam Rondeletius scribit. qui tamen non simpliciter terrestre hoc genus facit, sed amphibium, ex Plinio: Ranæ rubetæ (inquit) in terra & in humore est vita. & Aëtio, qui eas ex palustribus terrestres fieri tradit. Quærendum, an potiùs non vna rubetæ species eadémque ambigua sit, sed duæ diuersæ: quarum vna semper terrestris, altera semper palustris sit. Possunt tamen aliquæ per æstatem, dum aquæ suppetunt, ac tepor sinit, in aquis agere: deinde autumno & hyeme in terra se occultare: quod aquaticæ omnes faciunt, præter temporarias opinor.

3. Rubetæ quæ sub terra vel stercore inueniuntur, (inquit Rondeletius,) ranis similes sunt rostro acutiore, cruribus breuioribus: cute tota tuberosa, maculis multis cinereis notatæ, oculis multùm prominentibus & virescentibus, &c. Hæc ille. Has puto minores esse prædictis: nec alias, quàm quarum effigiem ad principium capitis Rondeletij de Rubeta dedimus.

4. Gibbosam rubetam descripsi in libro De Quadrupedibus Ouiparis, cuius, quoniam in sequentibus quod addam non habeo, iconem hoc in loco apposui.

5. Cornibus exasperari rubetarum dorsum, quod Plinius scribit, hactenus non vidi. Gibbosæ tamen ranæ à nobis dictæ ossa in dorso cornuū ferè instar eminent. Alia ratione recentiores quidam parum Latini scriptores ranam quandam cornutam vocant à sono vocis, quo cornu seu tubam imitetur quodāmodo. In Galliis est bufonis genus quod cornutum dicitur, à voce. Verno tempore prodeunt, & vocem instar tubarum binæ inuicem emittunt. coloris cinerei, fusci, (tetri,) in ventre verò crocei. per totam quoque Germaniam altissimè clamant: & falsum est extra Galliam mutas esse. In paludibus putridis degunt, Albertus & author de naturis rerum. Has puto minores rubetas palustres esse, de quibus mox dicam. Reperiuntur & terrestres argutissima voce, quam tubæ aut campanæ instar audiri ex longinquo aiunt: satis frequentes circa nobilem Tigurini agri arcem Kyburgam: raræ aut nullæ in vicinis regionibus. Hæ duplò ferè minores sunt communi rubeta: cæterò similes. Vna mihi allata, (deprehensa sub trunco, vbi se abdiderat, vt lateret per hyemen: Septembris initio,) tergo erat lurido, aspero, ventre ex fusco albicante, oculis aureolis, (sed aureo colore per medium diuiso,) clunibus cruribúsque, sed præcipuè digitis posterioribus, pilosis. Eas non in aquosis, sed aridis locis degere audio: vere vocem suam emittere & æstate: cùm vesperi clamant, noctem sequentem sine pruina futuram certò sperari: autumno & hyeme non audiri.

6. Fossiles V. ex Agricola.

7. Fluuiatiles Ranæ (βάτραχοι) simpliciter dicti, degunt in aqua pura, fluuiis, fontibus, riuulis: súntque edules Hæ paruæ & informes adhuc nigricant. Grandiorum aliæ virides sunt, aliæ nigricant, aliæ flauescunt, Rondeletius. Inueniuntur autem etiam in paludibus & stagnantibus aquis. Aquaticæ illæ quæ præ cæteris in cibum admittuntur, virides sunt, nigris passim aspersæ maculis. Sunt & subliuidæ atque subcinereæ quædam aquaticæ: quæ partim vocales & edules sunt, partim mutæ, & non eduntur, vt Ge. Agricola scribit.

8. Palustres venenatæ cognominandæ: vt ab innoxiis, quæ & ipsæ in paludibus reperiuntur, discernantur. βάτραχοι ἕλειοι Græcis. Has Dioscorides rubetis siue phrynis coniunxit tum ob corporis figuram non dissimilem, (magnitudine quidem inferiores sunt:) tum ob vim æquè perniciosam, Rondeletius. qui picturam quoque earum exhibuit.

9. Proximè dictis minores sunt, quæ à nostris Güllenfröſſle: id est, lacunales rubetulæ dicuntur: & Mönle / inde puto quòd dorsi ventrísque coloribus salamandras aquaticas (quas indocti scincos putant) repræsentent. Hæ semper sunt paruæ: & viuunt in lacunis & aquis corruptis, sicuti de cornutis suis Albertus scribit, cuius verba proximè recitaui, (nec puto has ab illis differre:) ventre pallido siue citrino, punctis quibusdam discolore: & suo quodam sono vocis vtuntur. Has Aristoteles in problematum 1.22. ranas paruas rubetis similes, (μικροὺς βατράχους φρυνοειδεῖς,) quarum multitudo annum morbosum futurum significet, meo quidem iudicio, appellat. quanquam has Rondeletius διοπετεῖς facit. Sed plura de his inferiùs.

10. Latent hybernis mensibus in terra ranæ omnes, exceptis temporariis istis minimis, (Germani vocant Rhein fröſchlein/) quæ latent in cœno, & reptant in viis ac litoribus. *(ripis.)* Hæ enim quia non ex semine genitali, sed ex puluere æstiuis imbribus madefacto oriri videntur, diu in vita esse non possunt, Ge. Agricola.

gricola. Sed fortè temporariæ æstiuæque ranæ, non vnius generis sunt, sed tum ex fluuiatilium genere, tum rubetarum, præsertim minorum palustrium: aut saltem vtrísque similes.

11 De iis quas Διϊπετέας, seu cœlitùs demissas vocant, inferiùs dicam.

COROLLARIVM II. DE RANA IN GENERE, *simul & de fluuiatili Rana.*

De fluuiatili rana iam paulò antè quædam annotaui in expositione tabulæ: sed à Rondeletio prædicta.

B Os squatinæ antè promptúmque est, vt ranæ palustri, Aristot. locus si occurreret, verba Græca inspicerem. Equidem ranæ palustris nomine piscem seu piscatricem ranam hîc acceperim, vt piscis pisci comparetur. vtrique sanè similiter os in promptu est, aliter quàm raiis. facilè quidem βάτραχος ἕλειος, si fortè ita legitur, (vt suspicor,) pro βάτραχος ἁλιεὺς irrepere potuit.

C De informi imperfectóque ranarum fœtu, lege quæ scripsimus suprà, pag. 301. in Cordylo. Declinante Maio mense (die 21.) inueni in superficie aquæ stagnantis, in lente palustri & algis innatantibus, fœtus ranarum minutos, qui depedes videbantur: propiùs verò inspicienti rudimenta anteriorum pedum apparebant. Hos Itali, quoniam caput enorme est, reliquum corpus μυουρίζει, capitones appellant, vt coniicio ex verbis Bassiani Landi: qui in libro de peste: Ex putrescente (inquit) aqua oriuntur vermes, magna copia ranarum & aliorum animalium, quæ ortum habent de putredine: cuiusmodi sunt pisces *(impropriè pisces nominat)* capitones vulgò dicti. Aquis paludum siccatis moriuntur ranæ: restitutis, reuiuiscunt, Incertus.

D In ventre generis cuiusdam ardeæ ranam deprehendi, Ianuarij medio. Rana sæpè, vt & chamæleon, cum serpente pugnat, Innominatus.

E Apud Anglos Lucius piscis, capitur rana aut blecca pisciculo hamo affixo, funiculum (lineam) trahendo per ripam. non statim autem extrahitur vbi hamum corripuerit, sed iam defatigatus. Piscatores aliqui ranam excoriatam in reti nassæ instar contexto ligatam suspendunt, ita vt in medio liberè pendeat: vel iecur caprinum similiter: sic pisces inescatos capiunt. Ranæ expulerunt Autariatas, Agatharchides. Autariatæ Stephano Thesprotica genus est. Autoriatæ verò Æliano, Indica, à ranis plurimis inchoatis & imperfectis è cœlo lapsis, migrare coacta, de animalibus. 17. 41.

G Cochlearum vsus infirmo iecori prodest: idque etiam tabefactum reficit. benè enim alunt: si viscosam carnem meliùs lixiuio lauabis. aut sale & vino, aut furfure. Aqua earum destillationibus collecta hecticis & phthisicis efficaciter prodest, & siccæ iecinoris distemperantiæ bis die ieiunis sumpta tepens medetur. Caro quoque testudinis, quæ in nemoribus degit: destillant & eam alij ad eosdem vsus. Ranæ quoque quæ bolo in lympidis aquis capiuntur, pares effectus habent, Alexander Benedictus. Ad epilepsiam: Aliqui per dorsum ranam scindunt: & extractum iecur folio caulis *(brassicæ)* inuolutum desiccant. hoc tritum cum vino optimo in potu dant paroxysmanti *(sub paroxysmum:)* & si vice prima non curatur, venturo paroxysmo idem faciunt, Antonius Guainerius. Fœtus ranarum imperfectos aliqui elixant, & innatantem adipem colligunt: quem locis glabris illinunt, vt pili succrescant. In articulis morborum impetus sedant ranæ, subinde recentes impositæ, quas quidam dissectas iubent imponi, Plinius. cinis ranæ magnæ *(rubetæ, vt Cardanus in Variis scribit)* collo gallinæ vel alterius auis, linteolo alligatus, prohibet ne sanguis effluat, etiamsi profundè vulneretur. Ex quo multi colligunt eundem cinerem gestatum, muliebrem fluxum menstruum retinere posse, ac alias item hæmorrhagias, Incertus.

De ranarum vi, ad inducendum vini fastidium, ex literis amici cuiusdam viri boni & mihi noti, ad amicum, qui eas literas Germanicè scriptas mihi communicauit: Filio ebrioso & sæpiùs ex ebrietate variis periculis exposito dum consulere cogito, ab honestis viris remedium hoc accepi: Ranam viridem (aiunt) ex iis quę in fontibus salientibus reperiuntur, viuam in vini mensura (duarum librarum fortè) suffocatam, eam in vino vim relinquere, vt qui vel haustum vnum inde bibisset, per omnem deinceps vitam abstemius degeret. Ego solicitus & metuens ne quid aliud etiam inde detrimenti sequeretur, cum filio (recens etiam ex ebrietate periclitato) institutum meum confero. aquiescenti propino vinũ, (in quo tamen palustris rana, cùm circa fontium scaturigines nulla reperiretur, suffocata fuerat,) duobus haustibus, vno vesperi, altero mane. Volui autem ipse prægustare vinum, & experiri saporem, os tantùm colluendo, ita vt nihil inde glutirem: qui licet non displiceret, posteà tamen ad duos ferè menses vinum fastidiui. Vxor eius, quæ odorem tantum vinarij vasis illius olfecerat, ab eo tempore hactenus *(nescio quantum temporis)* vinum non bibit. etsi enim interim experiundi gratia non semel gustauerit, inde tamen stomachi dolore non mediocri percepto, abstinet. vterum quidem non fert, ne quis eam ob causam vinum ei fastidio esse suspicetur. At in filio fastidium hoc non vltra quatuordecim dies durauit: citiùs tamen à vini potu caput ei nunc tentatur. Experiemur aliàs idem remedium cum rana viridi è fonte saliente: & rei euentum ad te scribemus, Hæc ille. quibus ea, quæ apud veteres legimus, ad inferendum vini tædium, medicamenta hîc adscribam: Vinum in quo anguilla suffocata sit, (alij, in quo anguillæ duę necatæ sint,) potui exhibitum (addunt aliqui, vel modicè) vini tædium (vel odium) parit, Plinius & alij quidam veteres. Rubellio (piscis marinus) in vino putrefactus, iis qui inde biberint, tædium vini affert, Plinius. item mullus in vino necatus, & vua marina in vino putrefacta. Vinum aiunt tædio venire his qui ex Clitorio lacu biberint, Idem. Nicolaus Myrepsus è testudine remedium ad eundem effectum præscribit, cuius vim inquit esse diuinam.

Eligantur hirudines ex aquis in quibus ranæ degunt: nec audiamus illos qui ex huiusmodi aquis hirudines vituperant, Auicenna.

H.a. Ex rana quænam hieroglyphica habeantur, multis exponit Pierius Valerianus lib. 29. nos lemmata

Icon. quædam tantùm indicabimus, quæ sunt: Imperfectus, Inuerecundus, Curiositas, Longo pòst tempore progrediens, Sophista, Dæmones, Poëtæ, Silentium. In diuinis literis (inquit) vt in libro Apocalypseos, ranæ simulacra sunt cacodæmonum. Porrò silentium significatur per ranam rubetam illam grandissimam, quæ geminis veluti cornibus insignita est: propterea quòd obseruarunt magi, si ea in multitudinem vociferationibus obstrepentem inferatur, silentium fieri. Eóque spectare putant nonnulli ranam illam Mecœnatis celebratissimam, qua is literas & tabellas obsignare solitus erat, vtpote qui ea quæ literis crederet, silen-

ret, silen-

ret, silentio inuoluenda esse commoneret. Sed enim cùm rana, non rubeta, in omnium sermone, *(sit,)* ego eò potiùs rem spectare dixerim, quasi Mecœnas id in Augusti gratiam factitârit: de quo etiamnum infantulo illud fertur, quòd in auito suburbano obstrepentes fortè ranas silere iusserit: cui quidem commento adeò fauit vetustas illa, vt ex eo negentur ibi ranæ coaxare, &c.

COROLLARIVM III. DE RANA RV- *beta, aliísque diuersis,*

Φρῦνος Græcis pro rubeta masculino genere vulgatum est: φρύνη verò fœmininum, apud Nicandrum solum reperi, & Ælianum de animalibus 9.11. & 17.12. Rubeta est rana venenosa in sicco semper rubens, & à rubis nomen trahit, in quibus plerunque victitat, Niphus. Qui rerum nomenclaturas Latinè, Polonicè & Germanicè conscripsit, Rubetam interpretatur Polonicè Zábá drzewna, Germanicè ein Laubfrosch. Bufonem verò, (id est, ranam terrestrem nimiæ magnitudinis) Polonicè Ziemna zába, Germanicè ein Krott. Qua voce Græci bufonem appellarent, frustrà quæsiui diu cùm Italica nomina complura non nesciam, quibus appellatur vulgò: Rospo, Zatto, Botta, Babi. Montani nostrates *(Germanicè)* Krotten & Erdkrotten. Galli Crapaud: vnde lapidem bufonitem, crapaudinam, Cæsar Scaliger. Mutas ranas aliquas dici putârim, quales rubetæ sunt: non quòd vocales penitus non sint: sed aliis vocalibus & garrulis comparatæ, mutæ præ ipsis videantur: quoniam vox eis rara & parca. A *Mutæ.*

Referunt multi mustellam à rubeta visam sic torpescere, & exanimari, vt à rubeta occidatur & edatur, quod tamen vix credi potest: nisi, non hæc omnium, sed quarundam sit solùm proprietas, Cardanus in Variis libro 7. Bufones aiunt à serpentibus deuorari, addunt superstitiosiores ab illis inde venenum quæri, Cæsar Scaliger. D

Certum est, nullum ostentum infelicius rubeta apparere posse, cùm vel magnitudine vel loco invisitum fuerit: animal infaustum veneno, forma fœda, solitudine, clamore inauspicato, habitatione sub terra, & inter humana cadauera, nocturnum, spiritu graui, oculísque intentè respicientibus, fascinóque, Idem Cardanus ibidem. Sed veteres adeò ominosam & abominatam bubonem auem faciunt: nusquam verò, quod sciam, bufonem ranam, veterum quisquam inter auspicia vlla memorauit. quanquam Aug. Niphus lib. 1. de auguriis, veteres bufonem vndecunque & quomodocunq; obuium in felicibus auguriis habuisse narrat, &c. vt in libro de Quadrupedibus ouiparis recitaui in rubeta H. h. contraria prorsus quàm Cardanus scripsit, opinione. E

Nicolaus Myrepsus vnguento LXXVII. ad lumbricos inscripto admiscet oculos ranæ terrestris. Kiranides 1.21. Batrachitæ lapidi vires quasdam superstitiosè adscribit, imaginibus quibusdam insculpto, & aliis nonnullis additis si pro amuleto gestetur. Ex Cardani Variorum libro 7. Rubeta (inquit) dentium dolori prodest plerunque, si dentes coxarum ossibus tangantur: antipathia enim est. Siccatæ in vmbra iecur, ad albugines oculorum elegantissimum auxilium est. Ipsa verò tota tuberibus carneis superligata, (vocant autem nâtas Mediolanenses,) ea abolet, & liquefacit. Synanchicis cocta & pro emplastro imposita, adeò prodest, vt quendam hoc auxilio, cui iam tanquam morienti, de more candelæ accensæ fuerant, liberauerim. Crediderim & filum, quo suspensa interierit, *sicut de filo purpureo, quo suffocata fuerit vipera, veteres tradiderunt,)* posse conferre. Pedes omnes magnæ rubetæ, ab ea viuente abscissi, dum Luna vacua ad coniunctionem properat, collóque strumas patientis suspensi, adeò conferunt, vt persæpè etiam à morbo patientem liberent. Cinis quoque eius falconi cum carne exhibitus, tineas quæ plumas erodunt, tollit. & forsan etiam, si super auem ipsam solùm spargatur. Idem collo mulieris fluxum mensium patientis suspensus, *(hanc quidem vim ex cinere Ranæ magnæ, superiùs etiam ex incerto authore scripsimus in Rana,)* fertur eum cohibere. Quinimò referunt collo pulli cinerem suspensum, efficere, vt ne iugulatus sanguinem mittat. G

De Rubetarum veneno. Synesius in epistola quadam ad fratrem distichon hoc recitat: Ἀσπίδα, φρῦνον, ὄφιν, καὶ λαδικέας περίφευγε, Καὶ κυνὰ λυσσητῆρα (λυσσητὴν fortè,) καὶ πάλι λαδικέας. Videntur autem vulgò, nullo certo authore, vsitati fuisse hi versus: quibus λαδικεῖς homines notantur tanquam maximè venenatis etiam feris, aspide, rubeta, serpente, (viperam intelligo,) & cane rabido, nocentiores. Quinam verò sint λαδικεῖς, dubitari potest: ego coniecturam meam protuli in libro De Quadrupedibus ouiparis, in Rubeta G. nunc verò Λαδικέας per syncopen pro Λαοδικέας dictos, coniecerim, vt sit nomen gentile, à Laodicea ciuitate Asiæ. quam coniecturam auget, quòd in eadem Epistola à Synesio Euthalius quidam cognomine Ballas, Λαδικεὺς nominatur. illum ait præfectum aliquādo Lydis auarissimum & astutissimum hominem, res illorum esse depeculatum. Est autem Lydia Asiæ regio, & Laodicea quoque non procul Asiæ ciuitas, Lyco flumini imposita. Stephanus aliam Syriæ, aliam Lydiæ Laodiceam facit, &c. Itaque arbitror Laodiceæ (cuiuscunq;) ciues, tanquam improbos, auaros, astutósq; homines, hoc disticho traduci solitos: sicut & alij populi suis vitiis, vt in prouerbio, Tria Cappa pessima. Memini ranas quasdam lacteum quoddam virus exudantes videre, quod & salamandræ, præsertim percussæ, faciunt. Aspis vel solo tactu interdum interimit: & afflatu quoque, vt & centrites, & rubeta, Ælianus de animalibus 9.11. Et rursus 17.12. Est quoddam rubetæ genus, cuius non modò potus est perniciosus, sed illius etiam aspectus aspicientibus infestissimus existit. Nam si quis ex iis, qui malas artes ingeniosè factitare sciunt, eam primò contriuerit, deinde eius sanguinem, siue ad vinum, siue ad aliam potionem, quam homines venefici idoneam existimârint, admistum, cuipiam per insidias bibendum dederit, is sanè sine mora perit. *At nunc res agitur tenui pulmone rubetæ*, Iuuenalis Sat. 6. de veneficis mulieribus. Extat historia apud Boccatiũ de eo qui à sumpto cibo cum amasia sua in horto gingiuas folio saluiæ perfricauit: & mox mortuus est. vnde mulier in suspicionem veneni venit: & cùm in rem præsentem à iudice duceretur, ostendit decerpto saluiæ folio virum hoc quo ipsa nunc modo gingiuas perfricasse & mox obiisse. periit autem mox ipsa quoque. Vnde iudex de saluia suspicari cœpit, quam cùm effodi iussisset, rubeta subtus latitans deprehensa est. Rubetæ in puluere potæ mortifera inferunt incommoda, quemadmodum & morsu. Nam etsi dentibus careant, tamen compressa scabris gingiuis particula, & subinde ingressa per cutis spiracula saliua,

ſaliua, demorſos venenant, Matthiolus. Artemiſia alligata priuatim potens traditur, potá ve, aduerſus ranas, Plinius; Macer ſuccum eius cum vino hauſtum commendat.

H. a. Bufo congrum piſcem in Amara Æthiopiæ lacu, congri forma, ſed capite fœdo quaſi bufonis, nominat Cæſar Scaliger De ſubtilitate 226. 3. &c. Ranam piſcatricem incolæ Iſtriæ roſpum appellant, id eſt, bufonem & ſimiliter Itali etiam aquilam piſcem, Bellonio teſte. hanc nimirum à veneno, illam ab oris forma. De Phryne nobili ſcorto multa tradunt authores. Ælianus in Variis libro 9. auream eius imaginem Delphis erectam memorat. Phrynion herba Kiranidæ 1. 21. eſt batrachium, in aquis naſcens, vi vrente.

h. De omine vel auſpicio ex rubetis, diximus paulò antè in E.

Ranæ Scincoides numeroſæ enatæ, peſtilentiæ futuræ aliquando præſagium ſunt, Alexander Benedictus. ſed omnino legendum phrynoides, vt Ariſtoteles nominat, idémque ex ipſis præſagium refert: cuius verba Græca recitat Rondeletius, in capite de rana cœlitùs demiſſa. (Vide quæ ſcripſimus ſuprà in Explicatione tabulæ diuiſionis ranarum ad numerum 9.) quanquam enim ſcincorum, quos vulgò ſic appellant, colorem referunt ventre citrino, dorſo fuſco: & ſimiliter in aquis putridis degunt: & venenum, vt probabile eſt, illis ſimile habent: hoc nomine tamen nullus idoneus author vſus eſt: & ſcinci non ſunt quibus imperiti pharmacopolæ quidam eorum loco vtuntur: ſed ſalamandræ quædam aquaticæ: Salamandras noſtri Mollen indigetant: aquaticas verò, Waſſermollen: ranas verò iſtas ab earum ſimilitudine, vt coniicio, Mönle/ diminutiua voce. Ranæ phrynoides ſunt (inquit Petrus Aponenſis in commentariis ſuis in problemata Ariſtotelis) quarum facies ſigna rubea habent. Huiuſmodi verò ranas, vel potiùs ranulas, multoties vidi. Multò minores ſunt vulgaribus ranis, parte prona coloris charopi, vel cinerei, ſeu cuſi: ſub ventre verò citrini, aurei, Nec rarò contingit eas in Italia videre poſt pluuiam immediatè æſtu præcedente vehementi, ſalientes per loca prius arida, puluerulenta. caudam habent paruam & tenuem. Sed huiuſmodi ranularum nomine intelligenda ſunt quæuis animalia ex putredine orta: Ariſtoteles tamen hæc præ cæteris fortè nominare voluit: quia cum ſint diuerſorum colorum, maior copia materiæ & putrefactio amplior in ambiente nos loco indicatur: Hæc ille, qui & Ioannis Damaſceni hunc aphoriſmum citat: In quacunq; prouincia abundauerint animalia generata ex putrefactione, putredines & peſtes in corporibus incolarum eodem anno generabuntur. Rondeletius eaſdem διοπετεῖς eſſe putat, hoc eſt, cœlo demiſſas: quas ego cum pluuiis tantùm cadere dixerim, vel alioquin ex aëre ſublimi cadere, id quod rariſſimum ac inter oſtenta eſt. Et quanquam hoc etiam aëris corrupti magnum eſt ſignum: & populos aliquos hac lue regionibus ſuis pulſos (propter ranarum è nubibus demiſſarũ copiam, & grauem interfectarum odorem) literis proditum eſt: phrynoides tamen dictæ in ipſa terra ex eius putredine generantur: & quanquam ſemper appareant aliquę per æſtates, ſi tamen in maiore ſolito copia prouenerint, inſalubre ſignum faciunt.

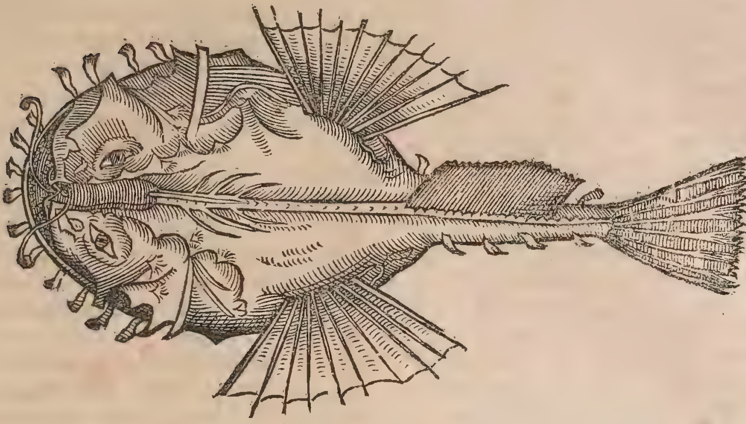
Diopetes ranæ à nullo authore nominantur, quod ſciam, præterquàm ſemel & iterum à Plinio, nempè libro 32. cap. 6. his verbis: Ranæ quas diopetes & calamitas vocant: ſanguis earum cum lachryma vitis, ſi euulſis inutilibus palpebrarum pilis illinatur, renaſci prohibet. Et rurſus capite 10. Iecur ranæ diopetis vel *(Rondeletius legit, &)* calamitæ, in pellicula gruis alligatum, Venerem concitat. Sed vtrobique alia lectio habet dryophytes, quam & Hermolaus ſecutus eſt. Vtcunque legas, apparet Plinium, ſiue diopetem ſiue dryophyten eandem feciſſe cum calamite. Rondeletius etiam in capite de ranis in genere, dryophyten eandem calamitæ facit, poſteà de ſingulis agens diſtinguit. Ego de his vocabulis quædam protuli in Libro de Quadrupedibus Ouiparis, capite, de Ranunculo viridi, ſiue rana calamite. Et ſanè calamitæ videri poſſunt διοπετεῖς, hoc eſt è cœlo, vel aëre delapſæ, cùm ſuper arboribus reperiuntur quaſi non de terra aſcenderint, (cùm nullum aliud ranarum genus ſcandere poſſit,) ſed è ſublimi ciciderint. Rondeletius ranas paruas rubetis ſimiles, quas φρυνοειδεῖς Ariſtoteles cognominat, διοπετεῖς eſſe putat: quæ ſententia paulò antè nobis in controuerſiam ducta eſt. Ranas certè quaſuis è nubibus delapſas, quod factum ſæpè legimus, tam infelici ranarum pluuia, vt populi etiam ita pulſi ſint, διοπετεῖς appellare licebit. Vide quæ congeſta à nobis ſunt, in libro de Quadrupedibus ouiparis, in rana C. Pluuiam quidem ranarum, murium, piſcium, &c. dupliciter accipere licet: vt vel cum pluuia aqua hæc animalia ceciderint: vel ſine aqua, agminatim tamen & pluuiæ inſtar è nubibus delapſa, in terram diſperſa ſint.

Ranæ paruæ (Οἱ μικροὶ βάτραχοι) non pluuntur, vt quidam putarunt: ſed iam priùs ſub terra latentes, apparere incipiunt, cùm aqua earum cauis ſe inſinuârit. genere autem differunt hę ranæ ab iis quæ in paludibus & lacunis degunt. Abundantia tamen & harum & cæterarum cùm viguerit* *(addiderim, humidam & morboſam anni conſtitutionem portendit,)* Ex fragmento libelli Theophraſti de animalibus quorum repentina multitudo apparet. Mirambellum oppidum eſt Santonicæ præturæ. in eius agro tantum pluit ranarum, vt cumulatim totæ viæ tegerentur: oppidani neque domo efferre pedem, neque vbi veſtigium ponerent, haberent: Quò ſi totius penè Aquitaniæ ranina oua conuecta eſſent, vix ille numerus expleri potuerit, Cæſar Scaliger. Vocabulum διϊπετὴς apud Homerum inuenio, à dandi caſu διῒ compoſitum. nominat autẽ ille ποταμοὺς διϊπετέας id eſt, fluuios è Ioue delapſos: quoniam fluuij, (præſertim torrentes) cœleſti aqua augentur. Alij autores tum in hoc, tum aliis à Ζεὺς cõpoſitis nominibus, omicron ponunt, à genitiuo διός vt διοτρεφὴς, Διομήδης. Euſtathius annotat nomina in πετης, ſi compoſita ſint à verbo πετέσθαι, quod eſt volare, paroxytona eſſe, vt ὑψιπέτης ἀετὸς: à πίπτειν autem, quod eſt cadere, oxytona, vt διοπετὲς Παλλάδιον, τὸ ἐκ Διὸς καταπεσόν. De Palladio autem cœlitùs delato, plura leges in Lexico Græco Latino, &c.

Dryophytes. Quoniam verò codices Pliniani quidam non diopetes ranas, ſed dryophytes habent, ſuper ea voce etiam aliquid afferendum duxi, præter ea quæ in libro de Quadrupedibus ouiparis rana calamite dixi. Græcæ igitur linguæ proprietas & analogia dryophyten non admittit. At δρυοβάτην ſi quis appellet, quòd per arbores repat, vel: δρυοπέτην, quòd ab arbore in arborem quaſi volando tranſire videatur: vel δρυπετῆ, aut δρυοπετῆ, id eſt, ex arboribus delabi ſolitam, (quæ omnia calamitæ conueniunt,) defendi poterit. Horum tamen omnium nihil apud Græcos ſcriptores de ranis inuenitur. Δρυπετεῖς verò oliuas legimus, τὰς ἀπὸ δένδρου πεπτωκυίας ὠμὰς, (ſubaudio ἐλαίας,) Varinus. quæ priuſquam matureſcant, ex arbore cadunt. Drupas Latinè vocant.

vocant. Drupæ sunt oliuæ nondum edules & teneræ: nec olearum modò, sed alias quoque baccas ita vocamus, Hermolaus in Plinium. Vide Indicem Plinij. His opponuntur δρυπεπεῖς fructus (præsertim oliuæ) qui in ipsis arboribus maturuerunt. Adi Eustathij in Homerum Indicem, & Lexica.

DE RANA PISCATRICE, RONDELETIUS.

A Raiis & torpedinibus ad longos cartilagineos veniemus per medios: hos voco, qui vt non omnino longis similes sunt, ita longiore contractioréque sunt corpore, & cauda spissiore quàm plani. Præterea branchias in lateribus habent, præter planorum cartilagineorum naturam. Huiusmodi sunt rana marina & squatina, quas tamen in planis numerarunt Aristoteles & Plinius. *Ordo: quem nos non seruauimus.*

A Derana autem marina cæteris ranarum generibus omissis nunc loquimur: quæ βάτραχος ἁλιεὺς ab Aristotele lib. 9. de hist. anim. cap. 37. dicitur, id est, interprete Plinio lib. 9. cap. 42. rana piscatrix. Hodiè quoque à Neapolitanis rana piscatrix dicitur, ab aliis Italis marino piscatore, vel diauolo di mare. A Massiliensibus baudroy (*Baudroium Massiliensium vulgus vocat, nomine à batracho detorto, Bellonius.*) à lato & amplo oris rictu: quo marsupium refert, quod baudrier vernacula lingua nominatur. A Burdegalensibus pescheteau. Siculi lamiam nescio qua ratione appellant, nisi ab ore admodum hiante, vel à voracitate. Monspelienses gallanga. Piscatricis nomen à piscandi solertia inuenit, ranæ verò à ranæ palustris nuper nascentis similitudine. Pariunt enim ranæ palustres, tradente Plinio, minimas carnes nigras, quas gyrinos vocant, oculis tantùm & cauda insignes: mox pedes figurantur, cauda findente se in posteriores. Apud Platonem prouerbio dicitur: nihilo rana gyrina prudentior: Ὅτι ἡμεῖς μὲν αὐτὸν ὥσπερ θεὸν ἐθαυμάζομεν ἐπὶ σοφίᾳ, ὁ δ' ἄρα ἐτύγχανεν ὢν εἰς φρόνησιν οὐδὲν βελτίων βατράχου γυρίνου. Nos illum tanquam deum sapientiæ nomine suspiciebamus, at ille neutiquam sapientia ranam gyrinam superabat. Quo in loco Erasmus pro γυρίνου legendum censet γρυνείου: est enim Gryneum Myrenæorum oppidum, vbi consentaneum est, inquit, ranam despicatissimam fuisse, propter Apollinem, cui peculiariter id animal inuisum, propter fabulam de rusticis in ranas commutatis. Est autem eo in loco templum Apollini sacrum candido marmore, & oraculum vetustissimum: vnde etiam ipsi cognomentum Gryneo. Verùm cùm optimorum authorum testimoniis constet gyrinos paruas esse ranas, vel ranarum partus informes, quibus illepidius nihil possit videri, Platonis locus integer miniméque immutandus mihi videtur. Sed vtra lectio magis probanda, penes doctiores iudicium esto. Ad ranas marinas redeamus, quæ à ranarum palustrium recens natarum similitudine dictæ sunt: capite enim caudaq; tantùm constare videntur, vt etiam cottis fluuiatilibus piscibus apposite comparari possint. *De ranis gyrinis, Lib. 9. cap. 51. In Theateto.*

Hìc indignum planè fuerit veritatis studioso præterire silentio, monstrum illud, seu fabulam potiùs, quam pro rana piscatrice, & eius historia proposuit is, qui de aquatilibus superiore anno librum edidit: ei enim pedes appinxit tam absurdè, quàm si leoni terreno pinnas appinxisset: ranámque appellatam esse putat, à pedibus quos sub ventre geminos habet, ad ranæ palustris similitudinem membrana intertextis: quibus verisimile est, inquit, hanc in ranæ modum per fundum maris incedere. Quæ omnia quantùm à veritate abhorreant, ex sequentibus perspicuum fiet. *Contra picturā Bellonij, & quòd pedes non habeat.*

B Rana marina piscis est cartilagineus, planus, fuscus, siue fuliginis colore: capite maximo, rotundo & compresso. Corporis figura & colore cottis pisciculis similis. Capiti cauda tantùm sine corpore affixa esse videtur, vt nihil ferè præter caput, caudámque in hoc pisce videas. Caput aculeis multis, acutis, horret. Os illi non in supina parte, sed in promptu, amplum & latum, & ad piscis ingenium moresque à prouida natura rectè accommodatum. Maxilla superior, breuior est: inferior, longior & prominens: quo fit vt semper os hiet, pateátque. Lingua quoque maxilla superiore longior, lata est & magna pro maxillæ magnitudine. Est membrana quædam gingiuarum interiore parte enata, & in os complicata: quæ à maxilla separari, nisi diligenter inspicias, non videtur. Dentes non solùm in vtraq; maxilla sunt magni, acuti, in os recurui, sed etiam in palati ossibus duobus infixi, item in radice linguæ. Oculi supra caput ad latera spectãtes, aculeis septi: ante hos propédent appendices duę, tenues, albę, tetriq; odoris, si Oppiano credimus: quibus veluti esca pisces mirâ solertiâ allicit & capit, quod non solùm grauissimo Aristotelis testimonio, *Lib. 2. ἁλιευτικῶν.*

sed

(D) ſed etiam piſcatorum multorum experientia comprobatum eſt. Ariſtoteles lib. 9. de hiſt. anim. cap. 37. Rana ea quæ ante oculos propendent, quæ longa pilorum ſpeciem referunt, in extremis autem craſſiuſcula rotundantur, veluti eſca vtriſque adiecta: ea inquam capillamenta, cùm arena, aut turbidis aquis, quas ipſa conturbârit, ſeſe obruerit, attollit: quæ quùm tangunt, pulſantq́; piſciculi, eos allicit donec in os perduxerit: quæ verò capillamentis illis caſu quodam caruerit, macilentior capitur. Eadem Plinius ita tranſtulit. Nec minor (quàm torpedini) ſolertia ranæ quæ in mari piſcatrix vocatur. eminentia ſub oculis cornicula turbato limo exerit, aſſultantes piſciculos pertrahens, donec tam propè accedant, vt aſſiliat. Eadem Oppianus lib. 2. ἁλιευτικῶν pereleganter expreſſit.

Lib. 9. cap. 42.

Βάτραχος αὖ νωθὴς μὲν ὁμῶς, καὶ μαλθακὸς ἰχθῦς,
Ἀλλ' ἄρα καὶ τῷ μῆτις ἀνεύρατο γαστέρι φορβήν.
Κέκλιται ἀτρεμέων, ὀλίγην δ' ἀνὰ σάρκα πιαίνει:
Λεπτή τ', ἀργεννή τε, κακὴ δὲ οἱ ἐστὶν ἀϋτμή.
Οἵ ῥά μιν εἰσορόωντες ἐφορμώωσι λαβέσθαι.
Ἠκα μάλ' ἀσπαίρουσαν ἐπὶ στόμα. τοὶ δ' ἐφέπονται
Βατράχου εὐρεῖησιν ἔσω γνύεσσι μιγέντες.
Αἴσχιστος δ' ἰδέειν, στόμα δ' οἴγεται εὐρὺ μάλιστα.
Αὐτὸς μὲν πηλοῖο κατ' εὐρώεντος ἐλυσθεὶς
Ἧ ῥά οἱ ἐκ γένυος νεάτης ὑπένερθε πεφύκει,
Τὴν θαμὰ δινεύει, δόλον ἰχθύσι βαιοτέροισιν.
Αὐτὰρ ὁ τὴν ἂψ αὖτις ἐφέλκεται ἀτρέμας εἴσω,
Οὐδὲν ὀϊσάμενοι κρυπτὸν δόλον, ἄχρι λάθωσι

Ex his liquet iure optimo piſcatricis cognomentum additum. Contra aliorum planorum cartilagineorum naturam pinnas duas habet in medio corpore. Branchiarum foramen vtrinque vnum, cute, non oſſeo operculo contectum. Cauda carnoſa eſt, ſpiſſáque, in pinnam latam deſinens: in eiuſdem ſupina parte pinna alia erigitur. Ex caudæ capitiſque lateribus appendiculæ quædam carnoſæ dependent, certis interuallis à ſe diſtantes, quæ natante rana ſupernatant. Intus peritonæum nigrum eſt: ventriculus magnus, vtrinque appendicem vnicam, breuem habens. Inteſtina gracilia, in gyros multos conuoluta & replicata, quod neceſſe fuit, ob voracitatem & ventris capacitatem paruam. Hepar rubeſcens, paruum, contra voracium & guloſorum piſcium naturam, neq; in lobos ſectum veluti in galeis, teneritudine torpedinis hepati non cedit, ob eam ſolùm expetendum. Fellis veſicæ meatus longus, ab hepate propendens meſenterio, inteſtinóque adhæret. Fel aqueum eſt. Splen nigricat. Huic piſci ſi per os, ventriculus interaneáque omnia eximantur, corpúſque quoad eius fieri poteſt diſtendatur, totum pellucidum fit, immiſſóque lumine laterna apparet horrifico aſpectu, quemadmodum & piſcis ipſe viuus tetro fœdóque eſt conſpectu, vnde ab Italis diauolo marino nuncupatur, & ab Oppiano in verſibus paulò antè citatis fœda viſu

(A) dicitur.

Partus.

C Rana oua parit, cùm cæteri cartilaginei animal pariant: Ariſtoteles: Οἱ μὲν λεπιδωτοὶ εἰσὶ πάντες ᾠοτόκοι: τὰ δὲ σελάχη πάντα ζωοτόκα, πλὴν βατράχου. Et, Ζωοτοκεῖ δὲ τὰ σελάχη, πρότερον ᾠοτοκήσαντα ἐν αὐτοῖς, καὶ ἐκτρέφουσιν ἐν αὐτοῖς πλὴν βατράχου. Animal pariunt cartilaginea, ſed priùs ouum pariunt in ſeipſis, augéntque & excludunt, excepta rana. Quo in loco pro rana, mendoſè legitur raia in Latinis codicibus. Plinius: Cartilagineum genus animal parit, excepta quam ranam vocant. Huius rei cauſam reddit Ariſtoteles. Τὰ καλούμενα σελάχη τῶν ἰχθύων ἐν αὐτοῖς μὲν ᾠοτοκεῖ τὸ τέλειον ᾠόν, ἔξω δὲ ζωοτοκεῖ, πλὴν ἑνός, ὃν καλοῦσι βάτραχον. οὗτος δὲ ᾠοτοκεῖ θύραζε τὸ τέλειον ᾠὸν μόνος. Αἰτία δὲ ἡ τοῦ σώματος φύσις: τὴν τε γὰρ κεφαλὴν πολλαπλασίαν ἔχει τοῦ λοιποῦ σώματος, καὶ ταύτην ἀκανθώδη καὶ σφόδρα τραχεῖαν. Διόπερ οὐδ' ὕστερον εἰσδέχεται τοὺς νεοττούς, οὐδὲ ἐξ ἀρχῆς ζωοτοκεῖ. τὸ γὰρ μέγεθος, καὶ ἡ τραχύτης τῆς κεφαλῆς, ὥσπερ καὶ εἰσελθεῖν κωλύει, οὕτω καὶ ἐξελθεῖν. Cartilaginea perfectum ouum intra ſe pariunt, animálque foràs emittunt, excepta rana: hæc enim ſola perfectum ouum foràs emittit. Cuius rei cauſa eſt corporis natura: caput enim multò maius reliquo corpore habet, idq́; aculeatum, valdéque aſperum: quamobrem neque poſteà catulos ſuos recipit, neq; initiò animal parit: capitis enim magnitudo & aſperitas quemadmodum ingreſſum, ita etiam exitum impedit. Idem alio loco ſcribit, ranam animal non parere, neque fœtus ſuos recipere, tum propter capitis magnitudinem, tum propter aculeorum impedimentum. Cur verò ranæ paucæ reperiantur, cùm inter cartilaginea fœcundiſſimæ ſint, idem Ariſtoteles docet. Πολυγονώτατον δέ ἐστι τῶν ἰχθύων ἡ μαινίς: τῶν δὲ σελαχῶν βάτραχος, ἀλλὰ σπάνιοί εἰσι, διὰ τὸ ἀπόλλυσθαι ῥαδίως: τίκτει γὰρ ἀθρόα ἅμα πρὸς τῇ γῇ. Fœcundiſſima piſcium eſt mæna, inter cartilaginea verò rana: ſed raræ ſunt, quia facilè pereunt. parit enim vniuerſa ad terram. Rana marina extra aquam aliquandiu viuere poteſt. Vidimus ipſi aliquando in litore inter herbas dies duos vixiſſe, vulpeculæq́; terrenæ noctu paſtum quæritantis pedem dentibus arripuiſſe, & ad auroram vſque retinuiſſe, ex quibus oris dentiúmque robur colligere licet.

Lib. 2. de hiſt. animal. cap. 13. *Lib. 6. de hiſt. cap. 10.* *Lib. 9. cap. 24.* *Lib. 3. de gen. anim. cap. 3.* *Lib. 6. de hiſt. cap. 10.* *Lib. 6. de hiſt. anim. cap. 17.* *Vita extra aquam.*

F Carne eſt molli, excrementitia, inſuaui, ferini ſaporis, malique ſucci.

G Fel eius aduerſus ſuffuſiones vtile eſt. Os in cauda nullum habet rana, cùm cartilaginea ſit, neque aculeum exertum paſtinacæ modo: Plinius tamen, Oſſiculum de cauda ſtrumis curandis prodeſſe his verbis ſcribit: Pungi piſcis eius, qui rana in mari appellatur, oſſiculo de cauda, ita vt non vulneret, prodeſt. Id faciendum quotidiè, donec percurentur. Sed quid de eo Plinij loco ſentiam, anteà *(capite vltimo de Raiis, quod de Raia aſperrima inſcripſit)* expoſui.

Lib. 32. cap. 8.

A. Maltham longè alium piſcem eſſe.

Ex his tum αὐτοψίᾳ à nobis cognitis, tum grauiſſimorum authorum teſtimoniis confirmatis, notior cuiuis eſſe poteſt rana piſcatrix quàm ex eius deſcriptione qui pedes ei tribuit, quíque eam maltham appellat: cuius erroris refutationem in hunc locum reiecimus. Ac primùm quàm friuola ſit ſola hæc ratio, quòd maltha ſit, quia molli ſit carne, nemo non videt: id enim nomen in infinitos alios piſces, qui molli ſunt carne, competeret. Deinde Oppianus, cuius verſus à Lippio Latinos factos profert, facilè eum ab hoc errore reuocaſſet. Is enim libro 1. ἁλιευτικῶν cum cetaceis maltham numerat: libro verò ſecundo torpedini ſubiunxit. Quare ineptè primo Latino verſui libri primi duos alios ex libro ſecundo ſubiunxit: quaſi verò maltham & ranam tanquam eundem piſcem Oppianus coniunxiſſet, iiſque tribus verſibus, vt de eodem, locutus fuiſſet.

DE EADEM, BELLONIVS.

A Tyrannidem in litore maximam exercet, quæ à Græcis μάλθη *(Maltham longè alium eſſe piſcem, indicatum eſt ſuprà in M. elemento)* καὶ βάτραχος θαλάττιος, à Latinis rana marina dicta eſt. Græcam autem vocem

Maſſilienſium

Maſſilienſium vulgus adhuc imitatum, Baudroium, nomine à Batracho detorto, appellat. Burdegalenſes à piſcium, quos deuorat, multitudine, piſcariolum (dum ranam piſcatricem appellare volunt,) vocant, Peſchetau. Epidaurij (vulgus Raguſinos nominat) apud quos ingentes huiuſmodi piſces reperiri ſolent, ob deformitatem & fœdum atque horridum corporis aſpectum, Diabolum marinum vocarunt: à cuius eſu atque inſpectione, qui Epirum & Ægæum mare incolunt, plurimùm abhorrent: tantúmque ipſum exenterant, ſiquando in ſagenis capiatur, vt piſces, quos recens deuorauerat, extrahant.

Ranam autem appellatam eſſe puto à pedibus, quos ſub ventre geminos habet, ad ranæ paluſtris ſimi- B litudinem, membrana intertextis: quibus veriſimile eſt hunc in ranæ modum, per maris fundum incedere. Figura eſt plana, oblonga, carne molli, vnde illi Malthæ nomen eſt: tres cubitos in Epiro longa, Maſſiliæ multò minor: cute vndecunque læui: ore tam vaſto, vt maximum quenque canem terreſtrem abſorbere poſſe videatur. Hoc habet cum ſquatina commune, quòd binas vtrinque alas præ ſe ferat, latiores ac denſiores tamen, atque in ſummo magis diſtentas: grandia foramina duo, eo loci oſtendens, in quo reliqua cartilaginea quina habent. Os ante caput, Squatinæ modo, gerit: dentéſque confuſis ordinibus, ſuperiorem & inferiorem maxillam ambientes, mobiles, albos, oblongos, ad ſtomachum conuerſos: pinnam paulò ſuprà maxillam ſuperiorem admirabilis naturæ: gracilibus quibuſdam cornibus, ſeſquipedalis longitudinis, per ordinem diſpoſitis ita communitam, vt harum prior ſecunda multò longior ſit, atque in extremo veluti penicillum album cutaneum oſtendat, quo vana veluti quadam eſca piſciculos fallere ſolet, vnde piſcatricis cognomentum habuit: quòd ea algæ aut cœno immerſa (eſt enim æſtuarius piſcis) nihil præter hæc cornua oſtendat, quibus incautos piſces allicit. Vnde Oppianus:

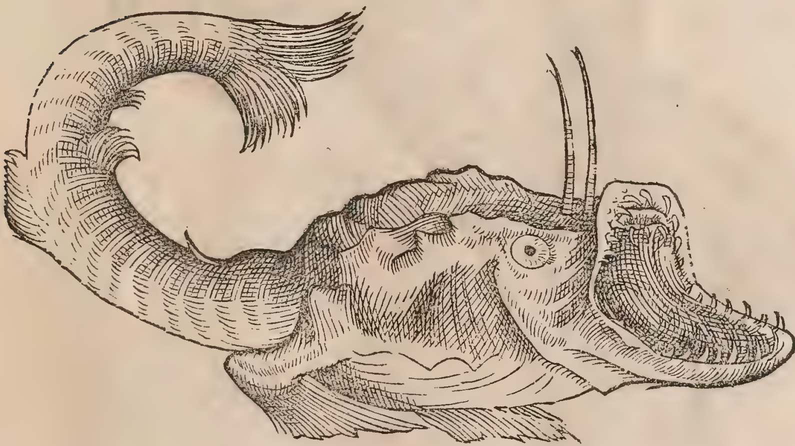
Mollitiæ nomen Malthe quæ ferre videtur. Exitij ignaros piſces ſic rana maligna
Decipit, imbelles magno deglutit hiatu.

(Hi verſus de diuerſis piſcibus, ex locis etiam Oppiani diuerſis, non rectè tanquam de vno piſce citantur.) Habet & aliam pinnam in medio tergore, priori ferè conſimilem: ac præter has, in lateribus, vtrinque vnam, in gyrum, vt & cauda, crenatam. Ranæ marinæ caput, pelle denudatum, crocodili caput refert, in quo binos calculos reperies planos, talpinum pedem, aut ſcrupulum medicum referentes. Cartilagineorum marinorum ſola creditur oua excludere. Vuluam habet in quolibet latere duas vlnas longam, multis anfractibus circunductam, terreſtris ranæ modo: veſicam quoque Delphini veſica multò maiorem. Eius hepar in quinos lobos diſtinctum eſt, quorum duo vtrinque ad latera protrahuntur. Fel autem ex ramo à pyloro & ileo prodeunte emergit: ſtomachum gerit, & inteſtina carnoſa, lienem rubrum, circinatum, à ſtomacho inter eius renes dependentem. Cartilagines in rana totidem numerantur, quot in quouis ſceleto, oſſium terreſtrium animalium formam referens: ſed prorſus medulla carent, præterquàm vertebræ. Totidem neruorum coniugamenta in eius cerebro (multùm tamen liquido) numerantur, quot in reliquis animantibus.

COROLLARIVM.

Ranæ piſc. pictura ad ſceleton, quam à Miſenis Ge. Fabricius miſit. apparet quædam eſſe diſtorta, & vt in ſceletis fieri ſolet, partim arte, partim ariditate, multa præter natiuam ſpeciem.

A.

Obſcuri quidam ſcriptores, ea quæ Ariſtoteles de rana lutaria ſeu quadrupede, & de rana marina tradidit, non ſatis diſtinguunt. A Planorum piſcium alterum eſt genus, quod pro ſpina cartilaginem habet, vt raiæ, torpedo: & quos bouis, aquilæ, ranæ nominibus Græcia appellat, Plinius. Græci etiam (vt Ariſtoteles, Oppianus,) ſimpliciter aliquando βάτραχον, pro rana piſce ſeu piſcatrice dicunt. aliquando ἁλιεὺς, quod eſt piſcator, cognomen addunt. Apud Ariſtotelem tamen hiſtoriæ libro 9. cap. 37. legimus τὸν βάτραχον τὸν ἁλίαν καλούμενον, neſcio quam rectè. malim equidem ἁλιέα. neque ἁλίας à quoquam vſurpari puto. Gaza ranam piſcatricem tranſtulit, vt & Plinius alicubi. Si ἅλιον legas marinum ſonabit: quanquam id vocabulum Ariſtoteli non admodum vſitatum puto. in Admirandis quidem narrationibus eius, βάτραχον θαλάττιον (ſicut & in libello de piſcibus Theophraſti,) nominatum inuenio: id eſt, ranam marinam, ad aliarum, nempe terreſtrium, vel in dulcibus aquis degentium differentiam. Non probo etiam quòd in Hermolai Corollario legitur, βάτραχος ἁλική Auicennæ interpres ranam marinam pro piſcatrice dixit: ſicuti etiam Cicero. nam quod Plinius ex ranis marinis remedium ſcribit, videtur ad ranas fluuiatiles quadrupedes referendum. Athenæus ex Ariſtotele inter σελάχη nominat, νάρκην, βατίδα, βάτραχον. Raia pro rana in libris Ariſtotelis à Theodoro translatis non ſemel legitur, vt Hermolaus & Maſſarius obſerua-

Icon hæc est Ranæ piscatricis, qualem Venetiis depictam olim ab amico accepi. coniicio autem ad piscem aridum factam esse. Rondeletij enim pictura quin legitima sit, non dubito.

B.

obseruarunt:

obseruarunt: & à Rondeletio in Raia indicatum est. Quin & in Græcis exemplaribus eorundem nomina batus & batrachus quandoque transponuntur. Siculi vocant Lamiam: Massilienses Bodroyum, hoc est, Batrachum, corruptè: Ligures, Piscem piscatorem: Neapolitani, Piscatricem, Gillius. Lamiam quidem hodiè aliqui canem carchariam nominant, &c. Vide in Cane carcharia. Hodiè ab incolis Istriæ piscis rospus appellatur, Massarius. sed Itali etiam Aquilam piscem rospum, id est bufonem vocant, vt tradit Bellonius. Lusitanis Xarocho. De Germanico nomine dubito. alij enim aliter retulerunt. in Oceano tamen Germanico capi certum est. Piscis ille cuius iconem ad sceleton Ge. Fabricius misit, nomine Törsch/ praeter caput & caudam (vt ipse scribit,) nihil corporis habet. os latum, & inferiore parte multùm eminens. Inferior pars vnum tantùm ordinem dentium habet acutorum: superior triplici ordine munitur. E naribus pinnulæ assurgunt: & supra oculos in capite tuber quoddam est. Inter branchias concauitates in summo capite habet, per quas nanti aqua decurrit. Partes corporis alimenti capaces nullas habet. Cephalûrum dixeris, Hæc Fabricius. Facilè autem apparet non alium esse descriptum ab eo piscem quàm ranam piscatricem: de qua Rondeletius: Capite (inquit) caudáque tantùm constat, vt cottis fluuiatilibus piscibus, (vel ranis gyrinis,) appositè comparari possit. Sed alius est Törsch/ (vel Dorsch/ Dors/ Durst/) circa Lubecum & alibi, piscis è mari vulgaris, sale condiri solitus. cuius venter cibo est aptus: delicatiores verò eius partes, rostrum ac pinnæ, Sporten vel Sporden appellant. Hunc & in lacu Suerinensi capi audio. quidam capitonis genus interpretantur, propter capitis, ad reliqui corporis magnitudinem, excessum. sed capito veterum longè alius piscis est, mugili congener. Plura de vocabulo Dorsch/ & aselli piscis genere capitato, scripsi suprà Corollario II. de asellis, pagina 94. & deinceps. Seetode/ id est rubetam marinam, Anglicè, (Germanus diceret Meerkrott/) à rictu nimirum simpliciter patente, Gallicè eadem significatione Crappe vel Crapaude, vocatum piscem se vidisse aridum vir doctus quidam mihi retulit: totum capite & cauda constare, triplicem habere ordinem dentium, linguam quoque dentatam. cadaueribus hominum vesci, & hominibus natantibus insidiari, quos membro virili apprehensos ad profundum detrahat ac deuoret. Quapp Saxonibus rubetam sonat. sed aliud multò est marinum animal Germanicè dictum Seequapp/ in Lepore marino mihi descriptum. Wolfus vel Walkuse/ Germanicè dictus marinus piscis, (qui & in lacu Suerinensi capitur:) caput habet crassum, fuscum, spinosum. corpus crassiusculum: dodrantale, quod caudam versus attenuatur, ita vt gobij fluuiatilis capitati, vel gyrini speciem præ se ferat. Vulgarem esse audio Lubeci, & nihil ferè esui aptum habere quàm caudam. genera eius tria cognosci. inueniri in eo vermes quosdam ceu anguillas paruulas, carni eius infixas, vnum aut alterum pollicem longos. Hunc aliquis suspicetur ranam marinam esse: sed cum dodrantalis tantùm sit, & genera eius diuersa, alium esse censeo, piscem scilicet λυροειδῆ: cuius generis aliquot in Cuculo descripsimus. nam & Ioann. Kentmanus Misnensis medicus eiusdem generis piscium, τῶν λυροειδῶν dico, picturas duas è sceletis nuper ad me dedit, alteri Walkuß nomine adscripto, alteri Meerhan/ quod est Gallus marinus. Ergò cùm de Germanico nomine ranæ piscatricis nondum nobis constet: aliarum gentium vocabula interpretata sequemur, & nominabimus ein Meerkrott/ ein Meerteufel/ ein Täschemaul. id est, bufonem marinum, diabolum marinum, platystomum à marsupij genere quod tascham vulgò appellant.

Törsch. Seetode. Wolfus.

B Rana piscis est cartilagineus, Aristoteles. Et alibi: Ranis quoniam latitudo parte priore minùs carnosa est, ideò natura quantum corpulentiæ priori ademerat, tantum posteriori & caudæ addidit. Circa Babylonis rigua pisces quidam in siccum egressi, in arido pascuntur. capita eorum aiunt ranæ marinæ (βατράχῳ θαλαττίῳ) similia esse, reliquas partes gobiorum, Theophrastus in libello de piscibus. Cottus fluuiatilis pisciculus est, ranæ piscatrici similis, si parua magnis conferre licet, corporis figura & colore, Rondeletius. Ranæ quùm paruæ sunt admodum, & piscis forma, nigræ sunt: & specie ranis piscatricibus similes, & colore, Idem. Callionymus etiam siue Vranoscopus capite est quodammodo simili ranæ piscatricis, & in captandis pisciculis eodem astu vtitur, quod Rondeletius obseruauit. quin & oris situ, labro superiore admodum retracto, inferiore prominente, vt os in cœlum spectare videatur: denique oculis supra caput, vt in squatina, positis, (vt Gillius scribit) ranam marinam repræsentare mihi videtur. Molles tergore ranæ, Ouidius in Halieutico. Dentes rana serratos habet. sic enim Mnesimachus apud Athenæum, Τῶν καρχάρων νάρκη, βάτραχος, πέρκη. Branchias tametsi contrà quàm alia plana cartilaginata, deductas in latera habet, eas tamen non spineo tectas operimento continet, (veluti ea quæ non cartilaginea sunt,) sed cuticula. Posteriorem partem carnosam habet, & caudam quoque carnosam & breuem, Wottonus ex Aristotele. Pinnas rana & squatina infrà lateribus accommodatas habent, propter amplitudinem partis superioris: quæ autem parti supinæ commissæ sunt, eas iuxta caput adiunctas habent. nihil enim latitudo impedit quò minùs moueantur: sed pro superis illis has gerunt, minores iis quæ ad latera applicantur, Aristoteles de partibus animalibus 4. 17. Fel eius à iecore semotum, & intestinis commissum est, Wottonus ex Aristotele: quo in loco Gazæ versio raiæ non rectè habet pro ranæ.

Oris rictu (inquit Gillius) tum immenso est, tum capite ingenti vt mediam corporis partem huius magnitudo occupet: os in rostro est, non infrà in parte supina: inferius tamen labrum adeò eminet, & superius contrahitur, vt os in cœlum spectare videatur. Neque modò dentium series solitis locis, verùm in medio etiam palato permultas habet. Eius oculi similiter supra caput, vt Squatinarum, siti sunt, magni & glauci: dorso est duro, & osseo, & nigro: & capite aspero, & durissimo: tota corporis facies ranæ speciem similitudinémque gerit: & item pinnæ duæ in ima parte, & in lateribus aliæ duæ: tum aliquot pili in dorso insunt sed minores quàm ij qui eminent ex capite. Hæc ille. Et rursus, Rana marina quam vidi ad portum Sabatiorum, duos pilos in vertice habebat, longitudine duorum pedum, & hi quidem tanquam frumentorum summi calami spicam, sic caudam gerebant. ex his pilis præpilatis id nomen duxit, vt piscatrix appelletur. Molles tergore ranæ, Ouidius. Rana branchias à lateribus habet, operimento cuticulari tectas, non (vt quæ cartilaginea non sunt,) spineo, Aristoteles historiæ 2.13. vbi Gazæ vulgaris translatio pro rana raiam habet.

Ouidius ranas numerat inter pisces degentes in herbosa arena. De ranæ motu & natatione, lege quæ C

ſcripſi ſuprà in Corollario de raiis C. ab initio. Voraciſſimus piſcis eſt : vnde & lamiam Siculi vocauerunt. Cadaueribus hominum eam veſci accepi : & natanti inſidiantem aliquando, membro virili apprehenſum ad profundum detrahere ac vorare. Piſciculis quo dolo inſidietur, non tacebitur in D. Inter piſces cartilagineos is qui rana vocatur, ſolus animal non parit, nec ouum intra ſe excludit, Ariſtoteles non ſemel. Et rurſus : Piſcium quicunque foràs pariunt oua, imperfecta pariunt, præterquàm rana. Cùm cæteri piſces oua pariant, hoc genus ſolum, vt ea quæ cete appellant, animal parit, excepta quam ranam vocant, Plinius ex Ariſtotele. qui hiſtoriæ 6.10. Cartilaginea (inquit) animal pariunt, ſed ouo primum concepto auctóque intra ſe, rana *(vulgaris æditio Latina perperam hîc habet raia)* tantùm excepta. Cartilagineorum ouum cute molli operitur: quòd enim frigidiora quàm aues ſint, nequeunt partem circumdantem indurare, ideò ouum vnum ranarum ſolidum durúmque eſt, vt foris ſeruetur. Cæterorum humida ſunt natura & molli. operiuntur enim intus corpore ſuæ parentis. Ortus ex ouo idem ranis, quæ extrà perficiuntur, & iis quæ intus, Ariſtoteles. Ouum parit ſolidum durúmque, quod tamen non propriè oui ſimilitudinem habet, cùm ſit ſquamoſum atque aſperum, Wottonus (ex Ariſtotele puto.)

D Rana piſcatrix (βάτραχ☉ ἁλιεὸς) ante oculos quasdam piſciculorum capiendorum illecebras habet, longulos nimirum pilos, ſiue appendices quasdam, quorum extrema craſſis globulis præpilantur. Hos in turbidiſſimis & refertis limo locis abdita, porrigit ac prętendit, & adnatantes piſciculos, veluti ad eſcam, pilis ad ſe ſubductis (ſubducuntur enim occultis quibusdam viis (cum proximè acceſſerint, comprehendit, ac helluatur, Ælianus de animalibus 9.24. Eadem ſcribit Plutarchus in libro Vtra animalium, &c. Ranæ marinæ (inquit Cicero libro 2. de Nat. vt Gillius citat) dicuntur obruere ſeſe arena ſolere, & moueri prope aquam *(fortè algas.)* ad quas quaſi ad eſcam piſces cùm acceſſerint, conficiuntur à ranis, atque conſumuntur. Piſcatur (abſcondita in vado) attollens illa ſibi pendentia fila. dum enim piſciculi occurrunt, & capita machinamenti penſilis pulſant, ipſa ſubtrahens fila allicit, donec eos ſuum in os adducat. hoc omnino verum ac certum eſt, Ariſtot. In lutum abiecta, ſicut lineam piſcator, ſic pilos ante ora ſua prætendit: eosdémque cum piſces comprehendere vult, ſenſim ad os adducit, Gillius. Simili modo ſquatina & rhombus abditi pinnas exertas mouent ſpecie vermiculorum: itémque quæ vocatur raia, Plinius. Raia tamen pinnis caret: Vide ſuprà in raia D. ex annotatis Maſſarij in Plinium. Idem ſepiarum aſtus fertur: item callionymi, qui ſpecie quoque, capitis præſertim, ranam refert, ex obſeruatione Rondeletij. Similiter & ceraſtes ſerpens, aues venatur.

F Cardanus ranam marinam edulem eſſe negat. Rondeletius carnem mollem, inſuauem, & ferini ſaporis ei tribuit. Hippocrates in libro de affectionibus internis: Laborans (inquit) tertio genere tabis, quarto menſe edat torpedinem, ſquatinam, raiam, galeum, paſtinacam, & ranas, ex aliis nihil. Ranæ venter cum aliis lautiſſimis cibis ab Antiphane nominatur. Eundem laudat Archeſtratus. Βάτραχον ἔνθ' ἂν ἴδῃς ὤνει, καὶ γαστέριον αὐτοῦ Σκεύασον.

G Ranarum marinarum ex vino & aceto decoctarum ſuccus contra venena bibitur: & contra ranæ rubetæ venenum, & contra ſalamandras, Plinius. ego fluuiatilium potiùs, ſiue edulium è dulcibus aquis, ranarum ſuccum contra venena illa darem. vide quæ annotauimus in Salamandra G. Dixi Græcos ranas marinas ſæpè ſimpliciter ranas nominare: quod & Plinius fortè animaduertens, alicubi probè marinarum cognomen adiecit, alibi non probè. Idem tamen alibi cùm remedia quædam ex rana aquatica ad dentes præſcripſiſſet, (vt in rana inter Quadrupedes ouiparas recitaui,) mox ſubdit: Omnia ſupraſcripta ex marina rana efficaciora. Miror equidem tale nihil à Græcis proditum, quod ſciam: nam neque ex piſcatrice rana remedium huiusmodi inuenias: marinam verò quadrupedem ne nominatam quidem. Bellonius tamen in Quadrupedum ranarum hiſtoria ſic ſcribit: Rana marina ad paluſtrem accedit: ſed cartilagines habet oſſium loco, éſtque paluſtri procerior, atque æſtuariis frequens, vt ſuo loco tractabitur. Atqui de alia nulla poſteà, quàm piſcatrice, ſcripſiſſe eum inuenio: quam paluſtri ſimilem dicere, nec aliter ab ea, quàm proceritate, diſtinguere abſurdum mihi videtur. Pilos oculis moleſtos ſi extirpare penitùs volueris, loca eorum, cùm priùs eos euulſeris, ranæ marinæ felle continge: quòd ſi fel eius repoſitum aruerit, aquam marinam ei modicè admiſce, Marcellus Empiricus.

H. a Epitheta. Βάτραχ☉ νωθὴς, μαλθακὸς, αἴσχιστ☉ ἰδεῖν, Oppiano.

Ranæ molles tergore, Ouidio. *Laurentino turpes in litore ranas,* Martialis 10.37.

Icon. Captatorem hominem notare ſi vellent, Raiam *(Ranam piſcatricem vel marinam ſcribere debuit)* pingebant. geſtat enim illa ante oculos ſuos gemina fila, &c, vt in D. expoſitum eſt.

f. Martialis 10.37. ranas cum plebeiis & vilioribus cibis nominat. Anaxandrides verò in Cotyis Thracum regis conuiuij deſcriptione.

Βάτραχον pro viri nomine Archippus poëta in Piſcibus poſuit. Piſces enim cum Athenienſibus ſic paciſci facit, vt inuicem reddant quæ vtrinque non ſua habent, & piſces quidem Athenienſibus cum aliis Βάτραχον τὸν πάρεδρον τὸν ἐκ Ὠρεοῦ.

Remora in Echeneide eſt.

R: sticvlas nominat Apuleius Apologia 1. cum aſſulis, feſtucis, algis, inter maris eiectamenta. videntur autem nec animalia, nec zoophyta, ſed ſtirpes quædam marinæ eſſe.

Reversi à recentioribus appellantur piſces Indici duo, formæ diuerſæ ſed naturæ eiusdem. Vide ſuprà in Guaicano.

Rhamphestæ, Ῥαμφησταὶ, piſces quidam, Heſychius & Varinus. Rhamphos Græcis roſtrum eſt, in auibus præſertim maioribus, vt ſcribit Heſychius: vnde & romphæa fortè pro gladio, dicitur, vel iaculo longo: & Latinè framea per metatheſim: quanuis Germanicum id nomen Tacitus facit. lanceam vel telum oblongum interpretantur. Acus quidem Græcè raphis, id eſt, ſubula, à roſtri figura nominatur: & Gladio piſci oblonga & enſiformis ſui roſtri figura nomen impoſuit.

Rhedo legit in Moſella Auſonij Wottonus, vbi codices noſtri Thedo habent. vltima editio Redo, Vide alibi.

Rhinoceros cetus marinus, ex Tabula Olai Magni, depictus eſt ſuprà in Aſtaco: & rurſus inter Cete,

ter Cete,pag.209. Picturam eam ceu absurdam,& ex pictoris arbitrio licentiosè factam,vt & alias plerásque marinas beluas in ea dem chorographia, Rondeletio vituperanti facilè assentior.

De RHOMBIS iam anteà scripsi cum Passeribus. Hîc auctarium addemus.

Syacion aliqui rhombum interpretantur. Vide suprà in Porcis piscibus,pag.756. A

Apud Borussos partim in lacubus,partim in æstuanti mari capiuntur soleæ,lingulæ,rhombi,&c. Erasmus Stella. B

Simili modo (vt rana piscatrix) squatina & rhombus abditi pinnas exertas mouent,specie vermiculorum,Plinius. D

Soleis ac Rhombis, & similibus animalibus, humilis in duos pedes piscina deprimitur, in ea parte litoris,quæ profluo recessu nunquam destituitur,&c. Columella 8.17. de piscinis scribens. E

Rhombus Rauennæ optimus est,Plinius.

Praxagoras in epilepsia cùm accessionem viderit commoueri,deprimit partes quæ fuerint in querela, atq; defricat castoreo, & vituli marini veretro, siue virilibus hippopotami, aut testudinis sanguine, vel rhombi marini: vt scribit Cælius Aurelianus,hæc ipsum facientem improbans. F G

Rhombitas lapides quosdam à figura nominat & describit Georg. Agricola libro 5. de natura fossilium. H.a

Ad Rhombos & passeres pertinent,quæ in Catalogo piscium Albis à Io.Kentmano accepi. Piscis (inquit) quem accolæ Albis fl. Halbfisch/id est,dimidiatum nominant,à corporis specie, quæ dimidiata ferè & per medium dissecta (ἡμίτομος) videtur,sic dictus est. Longitudo eius ad latitudinem dupla est. Parte prona,caro nonnihil attollitur (circa medium,) colore fusco maculis quibusdam distincto insigni. Cuti est lubrica & sine squamis. Supina verò parte omnino plana,æquabili & candida spectatur. Os versus partem supinam spectat. Oculi in parte prona, non procul ab ore, nigri & formosi sunt,circulis varij aureolis. Supra os foramina duo parua,narium loco. Post branchias (quæ suprà infráque apparent) vtrinque pinnulam exiguam habet: & insuper vtrinque pinnam,quæ à capite exorta ad caudam vsque protenditur, in medio latissimam. harum respectu hic piscis rhombi ferè figuram imitatur. Anno toto è mari in Albim ascendit: in quo tamen non proficit,sed paulatim contabescens extinguitur. Paruum adhuc,platessam nominant,ein Plateißlein: & aquæ,vbi primùm feruere occœperit,immissum,elixant, condiúntque,(genus id cocturæ treugen appellant.) Magnus verò tum siccus, tum recens, vocatur Halbfisch. Bilibris aliquando capitur,vel ad summum ferè qui duas cum dimidia libras appendat. Suauis & optimi saporis est, recens: carne candida. Siue assus,siue elixus,mensas locupletum ornat. Elixatur in aqua simpliciter, vt alij plerique pisces: & cùm iam diu coctus fuerit,residuo iure pauco,butyrum additur. aliqui etiam aceti modicum & zinziberis miscent,pro cuiusq; palato. Sicci per noctem aqua macerantur: deinde pinnis abscissis & remota cute in aqua elixantur,adiecto tandem butyro. Is cibus suauis est ac leuis nutrimenti,nisi piscis annosus fuerit.

RHYADES. Vide Flutæ suprà in F.elemento.

DE ROTA.

MAXIMVM animal in Indico mari pristis & balæna est. In Gaditano Oceano arbor,in tantum vastis dispansa ramis,vt ex ea causa fretum nunquam intrasse credatur. Apparent *(fortè in eodem Gaditano)* & rotæ appellatæ à similitudine, quaternis distinctæ radiis, modiolos earum oculis duobus vtrinque claudentibus,Plinius.lib.9.cap.4. De belua arbore *(inquit Massarius)* à nullo ferè alio authore quicquam relatum percepi: ab aliis fortasse authoribus,quos nunc non habemus, Plinius excerpsit. De Gaditana verò arbore planta maxima Strabo meminit libro tertio: & de aliis marinis etiam arboribus Plinius libro 13. & Theophrastus libro de historia plantarum 4. Hæc ille: cuius hoc in loco quanquam alieno de Arbore belua verba adieci,quòd ea in A.elemento,suo loco,prætermissa sint. Strabo quidem circa finem tertij de arbore Gadibus nascente,quæ ramos humum vsque incuruatos habeat,meminit, non tamen marina. Ociosi eum locum diligentiùs perpendant: & an sanguis draconis vulgò dictus ex ea habeatur, considerent. effluit enim è radice minij color. Cete immensa corporis mole exaggerata, in altitudine maris versantur,& fulminibus quandoque feriuntur. Inter huiuscemodi beluas,& quidem rariores, numerantur quæ rotæ (Τροχοὶ) appellantur. Hæ gregatim natant,maximè prope Athon Thraciæ montem ad dextram,in finibus,è regione Sigei Troadis promontorij,& iuxta dictum Attacæi tumulum, & Acanthæum Isthmum,vbi & Xerxis scissura illa, qua montem Athon abscidit,spectatur. Eas quidem fortes esse negant. Ceruices earum apparent,& adeò longis sunt hirsutæ spinis, vt hæ extra mare emineant. Cùm remigationis strepitum percepêre, tum circumuersantur, & circumuoluuntur, vt quàm altissimè sese in profundum detrudant: rursúsque ex imo gurgite ad summum sese efferentes, reuersiones in orbem faciunt,vnde nomen traxerunt,Ælianus de animalibus 13.20. Est in Oceano (inquit Iouius) cetarij generis rota, quam vidit Lusitana classis,dum extremum Æthiopiæ promontorium superaret. Geminas dorso rotas gestare videbatur, ad earum similitudinem quæ frumentarias molas impellente vento editioribus in locis circunducunt. Extimuêre tantæ beluæ congressum periti nautæ, qui modò ignoti maris immensos fluctus,certáque pericula contempserant: satiúsque visum conuersis velis fugam capere,quàm expectare beluam terribili fragore vasta spumosáque maria proscindentem, & superbo fremitu veluti conspectis hostibus prælium cientem. Neque eam terruêre excussa nauibus tormenta, quorum boatibus ea maria resonabant: fugientésque proculdubio immanis belua vastis mæandris adnatando fuisset consecuta,ventis ac velis celeritate cedentibus,nisi mirabunda substetisset: quippe quæ perpetuam intendentibus fugam,satis gloriosa insectatione victoriam expressisse videretur: Hæc Iouius. Rondeletio alia hæc quàm Plinij rota videtur: fortè quòd Plinius in suis beluis rotarum, quas quaterni distinguant radij,modiolos oculis vtrinque claudi scribat: Iouius verò rotas totidem distinctas radiis dorso gestari. Sed fortè Lusitani nautæ non tam propè accessêre,qui statim belua visa,refugerint,vt an modioli circa oculos essent, dignoscere satis potuerint. ego pro iisdem acceperim: quamuis enim circa oculos modioli sint,radij tamen(mobiles

Marginal notes: *Arbor.* (beside "MAXIMVM animal…") · *Ælianus.* (beside "…in altitudine maris") · Τροχοὶ. (beside "…appellantur") · *Iouius.* (beside "Est in Oceano…") · *Lib.32.cap.11.* (beside "Hæc Iouius. Rondeletio…")

biles nimirum) facilè dorſum verſus reflecti poſſunt, præſertim belua natante & vndis impulſi. Germani rotam appellare poterunt, ein Radwal/ein Windmüle. Albertus cetis noſtrorum (Germaniæ) marium, appendices quaſdam eſſe ſcribit (circa oculos) ciliorum inſtar, corneas, octo ferè pedes longas, ſpecie magnæ falcis fœniſecum, ducentas & quinquaginta ſuper oculum vnum, ex lato in acutum deſinentes, non rigidas, ſed iacentes, & diſpoſitas verſus tempora piſcis: ita vt veluti os vnum latum magni vanni inſtar efficiant, quo belua verſus tempeſtates oculos muniens operiat. Rota cetaceus piſcis, à ſimilitudine rotarum appellatus, quem Maſſilienſes Molam ex eo vocant, quòd Molæ ſimilis ſit. Neque tamen, vt Plinius putat, quaternis diſtinguitur radiis, Gillius. At Rondeletius hunc piſcem, quem vulgò Maſſiliæ Molam vocant, (aliqui Molebout, compoſito nomine eius Gallico Mole, & Hiſpanico Bout,) orthragoriſcum, non rotam Plinij, eſſe oſtendit. Alius eſt piſcis in Prouincia peis Mular appellatus, Rondeletij phyſeter.

Trochus Plinij.

Alius eſt etiam Trochus Plinij: Erythrini & Channæ *(inquit, Rondeletius addit omnes,)* vuluas habere traduntur. qui Trochus appellatur à Græcis, ipſe ſe inire. Hunc piſcem Volateranus cum trocho belua confundit: ſi modò piſcis eſt, vt Plinius putauit. Ego trochum alium non piſcem, ſed beluam mar. arbitror, quem Plinius rotam nominauit, Ælianus τροχόν: id verò animal quod ſeipſum inire aliqui veterum putarunt, quadrupes terreſtre. Vide quæ annotauimus in Hyęna quadrupede C. Trochum Albertus ineptiſſimè leporem interpretatur, quòd is quoque à multis mas & fœmina credatur, & alternis menſibus nunc incubus, nunc ſuccubus: quod tamen falſum eſſe in lepore Albertus aſſerit. ſed Albertus mentitur: non enim trochus lepus eſt, ſed piſcis, de quo Plinius libro nono, Niphus.

[illegible]

Fabrum piſcem in Lerino inſula & Antipoli Rode vulgò vocant, id eſt, rotam: quia rotæ modo ferè rotundus ſit, Rondeletius. Idem turbinum generis conchylia quædam parua trochos appellat.

Rvbellio Plinio eſt, qui Græcis Erythrinus, cuius hiſtoriam in E. elemento dedimus. Gaza ex Ariſtotele Rubellionem, Rubellum & Rubrum tranſtulit.

Rvbellvs fluuiatilis. Vide mox in Rutilo.

Rvbicvlvs à recentioribus quibuſdam vocatur piſcis quidam fluuiatilis, cui oculi rubent. Auſonij alburnum circa Acronium lacum Roteugle/ id eſt, erythrophthalmum vocant Germani. Hollandi (vt audio) Rötling. Ei cognatus eſt quem Miſeni Oberfötgen appellant, in Phoxinis deſcriptus nobis, coloribus tantùm differens. Qui rerum nomenclaturas Latinè, Polonicè & Germanicè conſcripſit, Rubiculum piſcem interpretatur Germanicè Rottaug: Polonicè verò Plocicá ztzyrwonem otzkiem: id eſt, Plocica dictus piſcis, cum ocellis rubris. Vide Erythrophthalmum in Elemento E. & ſuprà in Corollario de phoxinis, pagina 716. circa initium. Polonus quidam non illiteratus, piſcem quem Germani nominent ein Blieck/ Polonicè Plocica vocari mihi retulit: eundémque alio nomine Plotzen Germanicè dici. Sed noſtri Alburnum Auſonij Blieck appellant, Blick verò piſcem alium lacuſtrem maiorem, quem Ballerum Rondeletius vocat, Bellonius Pleſtyam, vt coniicio. Ab vtroque diuerſus eſt piſcis, quem Plotze à Miſnenſibus aliíſque Germanis vocari audio, de quo plura mox in Rutilo.

Rvbvrnvs. Vide Ruſcupa.

Rvffvs Danubij piſcis apud Albertum. Vide in Siluro A.

Rvminalis. Lege Meryx.

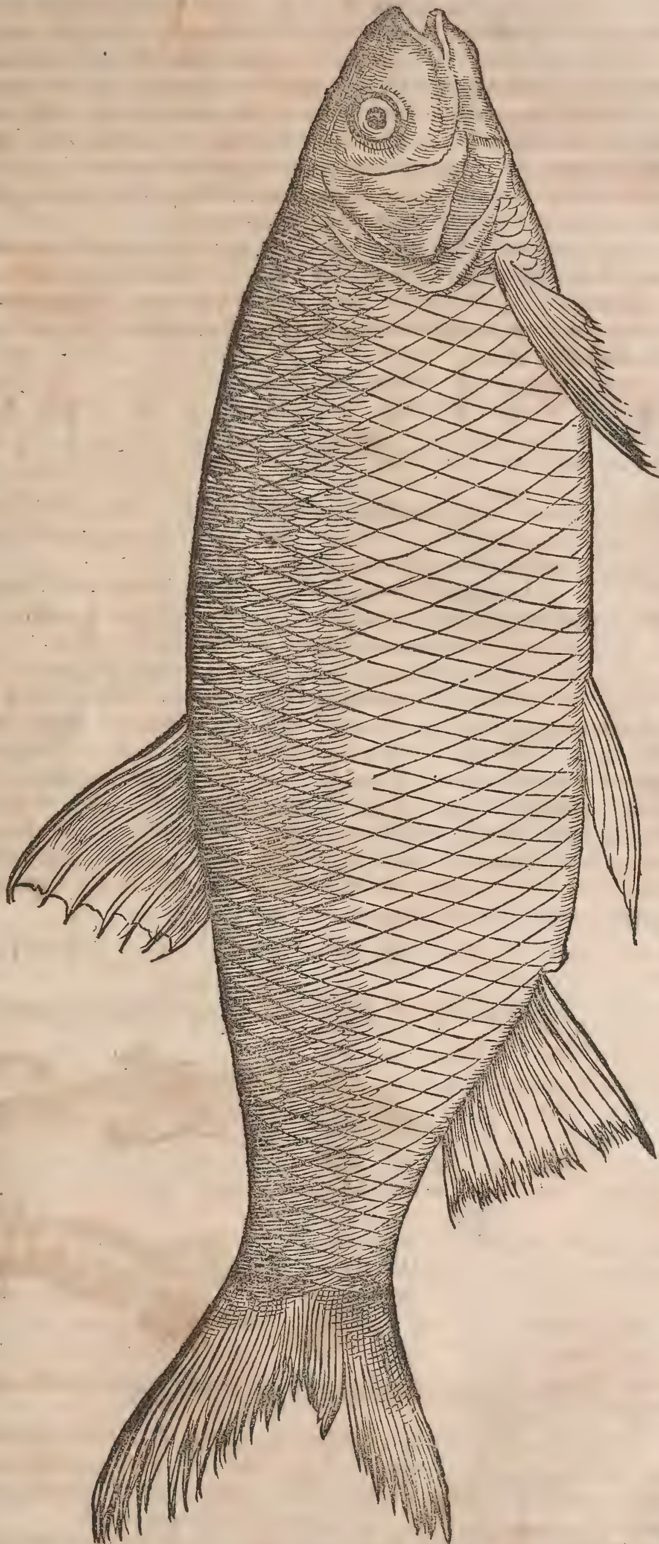
Rvscvpam & Ruburnum piſciculum ſi quando ediſſet Cicero, proculdubio elegans ei nomen indidiſſet, Murmellius. Ruſcupa & ruburnus *(fortè à rubente ob fumum colore, vnde & Angli* a redde Heryng/ *vocant)* vulgò accipiuntur in eodem ſignificato, pro arenga paſſa, ſeu infumata, quam Bucklin (Bückling *noſtri,)* Poloni Bydlinek vocant, Author libelli Latinopolonogermanici.

DE RVTILO SIVE RVBELLO FLVVIA*tili.*

A Rvtilvm hunc piſcem vel Rubellum fluuiatilem appellare volui, à colore pinnarum, ſed Rutili nomen magis arridet, quod Germanico nomini noſtro vicinius eſt: quàm rubelli. Gaza. n. pro erythrino piſce mar. aliquando Rubellum vertit. Rutilus quidem noſter apud nos fluuiatilis non eſt ſed lacuſtris. alibi in fluuiis etiam reperitur: ſed è ſtagnis eum puto illos ſubire. Italicè circa Comum in Lario lacu Piota vocatur, vt circa Verbanum quoque. Aliqui piotam cum ſcardula, id eſt cyprino lato confundunt. Benedictus Iouius in deſcriptione Larij lacus diſtinguit. Scardula, & Incobia ex Pigis, & Plota, Salena, Hoc nomen à Germanico Plotze ſumptum videtur. vulgus quidem Italorum i. pro l. pronuntiare ſolet. Sed Plotze apud Saxones & finitimos piſcis, ipſe Cyprinus latus eſt. Piota verò Italorum ſimilis ei, quem Saxones & Miſnenſes Rotfeder/ id eſt. Erythropterum appellant, à rubore pinnarum in parte ſupina & caudæ: vnde & alio nomine Miſnenſes Rotranck nominant, & noſtri Rottene/ vel Rotte/ Rottel/ Rottele/ (ſed longè alius ab iis quos Röt & Rötele dicimus Trutarum generis.) Aliqui Plotze vel Plocenum piſcem (vt Chriſtophorus Salueldenſis nominat) ab Erythroptero non diſtinguunt: Ioannes Kentmanus in Catalogo piſcium Albis quem nuper accuratè confectum ad nos dedit, diuerſos facit.) In ciuitatibus Germaniæ ad oram Oceani ſitis, vt Roſtochij, & Stetini, Roddow vel Roddau/ rutilum noſtrum indigetant. Dubito an idem ſit piſcis, qui ab Italis circa Ferrariam vulgò Aurata Padi vocatur. oculos quidem, & circa branchias partem, aurei coloris habet, tanquam chryſophrys quædam fluuiatilis. Sabaudis circa lacum ad Bielam & Neocomum, Vingeron eſt, vel Vengeron: in Lemano quoque. (nam qui Rauſæ in Lemano, quaſi Ruſæ à pinnarum colore dicuntur, Cyprini lati ſunt: & platerones in eodem, quorum latitudo ferè longitudinem æquat, balleri Rondeletij.) A Sabaudico Vengeron factum eſt Germanicum Winger/ vel contrà: eo nomine circa Bielam Heluetij vtuntur, de eodem piſce: at propiùs nos lacuum qui à Tugio & Lucerna oppidis denominantur accolæ, Winger vocitant Leuciſci ſpeciem, quam Vendoſiam & Dardum Galli. Gallis alicubi, Normannis præſertim, de rutilo noſtro vſitatum eſt nomen, Roſſe: Anglis Roche: à quo differt Rochet ab eisdem dictus, Gallicè Rouget, cuculo lyræve ſimilis. Sunt qui Roce ſcribant Gallicè. eum piſcem in Ligeri capi aiunt, macrum ferè, latum in medio. Ruſtici quidem Galli etiam de iumento macilento dicunt, vne vielle roce. Polonicum noſtri Rutili nomen audio eſſe wſdrenka.

Bellonius.

Abramidi (inquit Bellonius: sic autem vocat Cyprinum latum, non rectè) simillimus est piscis, paulò tamen minor ac vilior, quem Galli vne Rosse, (quasi vetulam Abramidem,) Angli Roche vocant: húncque Abramidis spurium esse autumant. Is nigricat in tergo Gardonis (*leucisci fl. illius quem vocamus* ein Schwal / *Galli Gardon*) modo: pinnas quoq; rubras habet. Sed quùm Abramidi id non accidat, meritò ab Abramide diuersus esse iudicabitur. Corpus habet crassiusculũ. Caput quoque ad Gardonem potiùs quàm ad Squalum accedens, leui rubore suffusum: squamas aspectu tristiore. vilísque est apud piscatores ac vulgus pretij, carnisq; insulsæ, Hæc Bellonius. Idem Gardonum describens, eum Anglicè Roscies appellari scribit, quam vocem esse corruptã audio pro Roche: qui tamen non Gardonus est Anglis, sed alius piscis, Rossa scilicet Gallorum, Rottene vocant nostri. Potuit autem decipi Bellonius ab Anglo aliquo imperitiore, qui propter coloris in tergo & pinnis similitudinem, &c. Gardonum à Rossa non distinxit. Rondeletius nomen Gallicum per s. simplex scribit, & Phoxinis adnumerat. Rose (inquit) vocatur à rubore caudæ, reliquo corpore cœruleo (noster quidem Rutilus, non videtur cæruleus) est. Ouis semper plenus est, etiam minimus. Non alius piscis mihi videtur, quem idem Rondeletius alibi describit, nempè libri de piscibus lacustribus capite 9. his verbis: Ballero (inquit, nostri Bliccam dicunt) non valdè dissimilis est piscis Lemanni lacus proprius, qui Vangeron ab accolis vocatur. Mugilibus rostro similis est, sed paulò longiore. Dentibus caret. Pinnas duas subaureas habet ad branchias, in medio ventre duas alias croceas, ab excrementi meatu vnicam in dorso aliam. Cauda in duas desinit, quas squamæ initio integunt, etiamsi non ad hæreant. Cyprino & corporis specie & carnis substantia succóque affinis, & vilis habetur, Hæc ille. Quæ autem eo in loco collocari debuit figura, librariorum negligentia ad caput eiusdem lib. 18. relata est: & quæ capitis 18. erat, ad nonum. Cæterùm Rosæ vel Rossæ figura & descriptio, sequente libro de piscibus fluuiat. cap. 28. continentur, diuersa quidem nonnihil: quamuis duæ sunt eius capitis figuræ, quæ & ipsæ inter se permutatæ videntur. Sed descriptio, & quæ ex diuersis peregrinis (ex quibus etiam Bellonius est) audiui nomina, monstratis iconibus ad viuum pictis cum suis coloribus, vt Rossam piscem, & illum qui in Lemanno Vangeron appellatur eundem esse existimem, mihi persuadent.

Rondeletius.

Rutilus noster piscis est squamis satis magnis, os ei in rotundum aperitur: in quo dentes non habet, sed interiùs nimirum, vt Cyprinus & alij non pauci. Pinna dorsi, & duæ iuxta branchias, minimum habent rubri coloris in extremitate, reliquæ plurimum, eiusq; floridi instar minij. Reliqua eius descriptio ex A. petenda est. His scriptis, piscem è foro ad me delatum, accuratiùs describere volui. Latus is erat ad quatuor digitos, longus duodecim. pupilla nigerrima, iride aurea, labiis subrubris. colore in cauda, pinnísque in ventre & ab ano sitis, cinnabarino. nam cæteræ minus rubri habent. Linea à summis branchiis caudam ver- B

dam versus obliqua, cauda bifurca. Supercilia & circa branchias locus aureolo colore nitent. Squamæ latæ, striatę, validę. Dorsum fuscum, venter pallidus. Pinnæ quaternæ. Fel viride. Vesica gemina. Caro aristis plena. In faucibus maxillas vtrinque habet, recuruas, dentibus munitas quinis, qui ab interiore parte singuli serræ instar asperantur: quod in aliorum piscium dentibus nondum memini animaduertisse.

C Piscis hic apud nos lacustris tantùm est, satis viuax. In nostro & Acronio lacubus, abundè capitur. Piscatores Constantiæ & circa Acronium aiunt eum aliquando cum Cyprino lato coire: inde hybridam (ein Halbfisch) gigni, qui inter vtrunque ambigat, Rutilo maior aliquantò, minor autem Cyprino lato. Erythropterus Saxonum ex aquis stagnantibus in Albim fl. venit, in eóq; proficit & augetur, sicut & Plocenus eorum, id est, Cyprinus latus. Parit Iunio mense.

E Muscarum fluuiatilium (siue lacustrium) genus quoddam est magnum, oblongo, terete varióque corporis alueo, (Teufelschoß vulgus nostrum appellant.) has infigunt hamis ad inescandos Rutilos.

F Februario Martióque mensibus apud alios Germanos, Nouembri apud nostros in cibo præfertur. Maio rursus deterior fieri & imminui incipit. Parari iubent peritiores coqui, instar Cyprini: & vino frigido immissum elixari.

AQVATILIVM ANIMALIVM, IN QVORVM NOMENCLATVRIS S. ELEMENTVM PRIMVM EST, HISTORIA.

SABACTIDES, Σαβακτίδες, animalia quædam testata, Hesychius & Varinus.

SABOT vel Sabut est piscis in flumine Fora dicto apud Persiam, Andreas Bellunensis. Vide suprà in Callionymo A. pag. 136.

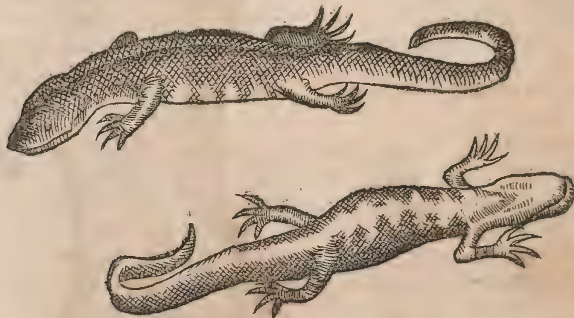
SACER piscis, Ἱερὸς ἰχθύς, Homero nominatus, ab aliis alius existimatur, vt pluribus scripsi in Anthia ex Athenæo, Eustathio, & aliis. Gaza apud Aristotelem anthiam interpretatur Sacrum.

SACVTVS, Σάκυτος, inter alios pisces nominatur à Tarentino.

SAGITTARIVS (Τοξότης) in mari rubro procreatur: & quoniam echini speciem ac similitudinem habet, firmis & benè longis armatur aculeis, Ælianus. Videtur autem de genere echinorum sagittarius hic esse. De Orbe echinato siue muricato suo Rondeletius scribens: Posset (inquit) videri Æliani sagittarius, qui in Rubro mari herinacei speciem gerens firmis & benè longis armatur aculeis. Idem rursus in Mullo imberbi: A capite (inquit) ad caudam dorso medio duo sunt acutorum officulorum ordines, cauum efficientes, è cuius medio pinna rubra aculeis constans erigitur: cuius pinnæ aculei parum serrati videntur. id quod in nullo alio pisce, præterquam in eo qui sagittarius vocatur, comperi: quanquam anthiæ idem tribuant veterum scriptorum nonnulli. Vocat autem hîc sagittarium, quem posteà scolopacem: & sagittarium esse posse negat, quamuis aculeum longum, durum & præacutum ad caudam habeat: quòd sagittario plures sint aculei ad herinacei *(marini)* speciem.

DE SALAMANDRA, AQVATILI, RONDELetius.

Figura hæc nostra est, quam priùs etiam in libro de Quadrupedibus ouiparis exhibuimus.

A HÆc bestiola quam exhibemus Salamandra est aquatilis, qua Pharmacopœi permulti hactenus pro Scinco vsi sunt.

B Quadrupes est in fontibus & stagnorum ripis habitans serpentum ritu, sæpè extra aquas errans, atque ad solem stans: inde se non saltu, sed celerrimo cursu in aquam recipiens. Vidi aliquando non procul à Montepelio, vidi etiam frequentes in Vincentino agro. Lacertos corporis specie referunt, sed capite sunt paulò latiore, oris rictu Ranæ simili, cauda vt in Cobite fluuiatili.

G Venenatum est animal, sed veneni vires imbecilliores esse comperio quàm Salamandræ. Quare ad eadem vti possumus, sed inefficaciùs, vt ad pilos euellendos, & ad lepras. Pharmacopolas igitur valdè improbo qui pro Scincis vsurpant.

Quòd non sit cordylus, contra Bellonium.

Non sum nescius amphibium hoc, siue aquatile tantùm appellare mauis, à plerisque pro Cordylo haberi. Quam opinionem primùm necessariis rationibus conuellemus, deinde alteram quæ pro Scinco habet, *(in Capite de Scinco, quod ipse huic mox subiecit, nos inferiùs suo ordine ponemus.)* Aristotelē proferemus, cuius hæc verba sunt libro 8. de historia animalium, quo loco aquatilium differentias ex diuerso victu recenset: In humore quidem viuunt quæ aquam hauriunt & branchias habent, sed in siccum exeunt cibi capessendi gratia, quale vnum tantùm vidimus Cordylum appellatum: hic enim pulmonem non habet, sed branchias, quadrupesq; est & ad gradiendum natura idoneus. Audis igitur Cordylum branchias habere. At hoc animal quod pro Cordylo proponitur pulmonem non branchias habere docet dissectio. Prætereà non potiùs in terra cibum quæritare, quàm in aqua viuere, experientia comperi: nam multos dies in aqua solùm, viuum huiusmodi animal alacre conseruaui nullo prorsus alio cibo iniecto.

COROL-

COROLLARIVM.

De hoc animali in libro De quadrupedibus ouiparis ſcripſi, Lacerti aquatici nomine: & Bellonii de eodem ſcriptum addidi in eiuſdem libri Appendice, capite de cordulo. Lacertus aquaticus, quem vidi viuum ſuperioribus annis (circa noſtram quidem vrbem paluſtribus locis, præſertim circa lacus ripas abundant) in fine Aprilis, oculis aureolis, exiguum, ouis plenum ſubfuſcis. branchias nullas habebat, vt Cordylus eſſe non poſſit. ſed neque lacteum vllum humorem emittebat compreſſus aut vulneratus: quod tamen eum facere & Bellonius ſcribit, ſimiliter vt Salamandra, & ego aliâs in alio obſeruaui. Pulmonem quoque nullum in eo reperi: habere tamen non dubito. quòd autem non inuenerim in vno & perexili illo, partim hebetudini viſus mei, partim horrori, præ quo venenatum animalculum diutiùs tractare nolebam, attribuo. Bellonius circa fauces quiddam veluti carnoſum ad linguæ radicem ei extuberare ait. id ipſum an pulmo ſit, perſcrutandum. reſpirat enim eam partem mouendo, quod foris apparet ſicuti in ranis: hoc obſeruaui in capto quem manu tenebam, Olim cùm in vitreum vas, vnum huius generis coniectum, in aqua ſeruarem viuum, ore ſemper ferè ſupra aquam prominente, vt ranas, deprehendi: quòd reſpiratione nimirum indigeret. Pulmonem quidem ei in eſſe Rondeletius etiam atteſtatur. Numenius Cordylum κόρυλον, inter piſcium eſcas (quibus ineſcantur) cum pirêne & herpilla marinis nominat, Athenæo teſte. at lacerto aquatili, vtpote venenato, piſces ineſcare nemo (opinor) velit. Cordylum quidem venenum habere veterum nemo ſcripſit, ne eorum quidem qui de venenis ex animalibus tractationem profeſſi ſunt. Eorum certè quæ branchias habent (quas & cordylo Ariſtoteles tribuit) venenatum nullum inuenias (præterquam aculeo:) nigris quibuſdam piſcibus, vt in Armenia, exceptis, vitio nimirum ab aqua, in qua degunt, aut prohibita perſpiratione, tracto. Sed de cordylo nos etiam plura diximus ſuprà Elemento C. & in libro De quadrupedibus ouiparis mox poſt ranas. Itali quidam Salamandram hanc beſtiolam vocant, ſimiliter vt terreſtrem: aliqui Maraſandolam, tranſpoſitis nimirum literis, & forma diminutiua: niſi quis à Maraſſo (ſic viperam vocant) deductum hoc nomen malit: quòd licet minima quadrupes, viperæ tamen inſtar venenata ſit. Noſtri Salamandram terreſtrem vocant Molle/ vel à lapidibus Steinmolle. hyeme enim in lapidibus abditæ iacent, præſertim verò in cauernis toforum non procul ab aquis. aquatilem verò Waſſermolle. Hippocampum Græci hodiè ἀσπίδα vocant, quidam Salamandram marinam, Rondeletius.

A B — *Pulmo.* — Κόρυλο.

Anteriorum pedum digiti ſunt quaterni, poſteriorum quini: quod pictorum negligentia in noſtra, Bellonij & Rondeletij quoque figuris non obſeruauit. B

Salamandris aquaticis imperiti pharmacopolæ & impoſtores quidam pro ſcincis Ægyptiis, non dubio veneno, eóq; ſeptico, inter remedia vtuntur. Pro ſcincis ſæpè venduntur aquaticæ lacertæ quæ noxiæ ſunt, Adamus Lonicerus. Affirmauit mihi vir bonus & fide dignus, ex proximo vrbi noſtræ vico, vicinum quendam ſuum in potu paruulos lacertos aquatiles hauſiſſe: & cùm ægrotaret, vnum viuum ore ab ipſo redditum eſſe, eúmque paulò pòſt obiiſſe. G

Alivd Lacerti amphibij genus eſt prægrande & edule, cuius pellem nuper ad me miſit vir ſingulari doctrina & humanitate Ioannes Ferrerius Pedemontanus, his in epiſtola de eodem perſcriptis verbis: Mitto ad te pellem lacerti, quam ad me attulit ex Breſſilla regione vltra Tropicum Capricorni Gul. Henriſon Scotus, qui illuc cum domino Nicolao Villagagnonio equite Rhodio ante biennium nauigauit, & nuper ad nos rediit. Pellis ipſa ferè ad vnam vlnam Gallicam longa eſt, ſed capite caret. Huiuſmodi lacertis illic veſcuntur promiſcuè omnes. Et, vt refert meus Scotus, carnes illæ non minus ſunt gratæ palato, quàm apud nos teſtudines noſtræ habentur, Hæc ille. In terra autem & aqua lacertos iſtos magnos & edules in regionibus iſtis degere, nuper in Germanico libro Heſſi cuiuſdam ex eiſdem reuerſi, legere memini. Similis videtur Higoana lacertus Indicus, cuius Cæſar Scaliger mentionem facit, De ſubtilitate voluminis 183. 8. conuenit longitudo, & quòd editur, & corium nigrum maculis (candicantibus) diſtinctum. Dorſum ſerratum congruere non puto: nam pellis ad me miſſa, extenſa erat. Caput non vidi.

Salanx, Σάλαγξ, piſcis bonus, ἢ μεταλλικὸν σκεῦος ὥσει ἔλεγχ σιδηροπλάτης, Heſychius & Varinus. Gelenius noſter propter nominis ſimilitudinem, ſalangem coniiciebat eſſe ſalmonem. nam & priores literæ ad nomen Salm accedunt: & poſteriores ad alterum Germanicum eiuſdem piſcis Lachß.

Salar piſcis ab Auſonio dictus, ſine dubitatione is eſt, quem vulgò Trutam appellamus, Gillius. Cuius ſententiam Ge. Agricola quoque comprobauit. nos plura de Truta piſce, quem Germani ein Foren vel Fôrine nominant, infrà in T. elemento. Carolus Figulus in libello ſuo de piſcibus ab Auſonio nominatis: Thedonem (inquit) opinor eſſe piſcem quem vulgò Trutam nominant, Germani verò & Galli Forellam (*Gallis vbique vſitatius puto nomen Trutte:*) eundémque Salarem & Farionem aliis nominibus dici. Confirmari hoc Auſonij verſibus poteſt, qui ſunt:

Purpureisq; Salar ſtellatus tergora guttis. *Et nullo ſpinæ nociturus acumine Thedo.*

Et paulò infrà de Farione:

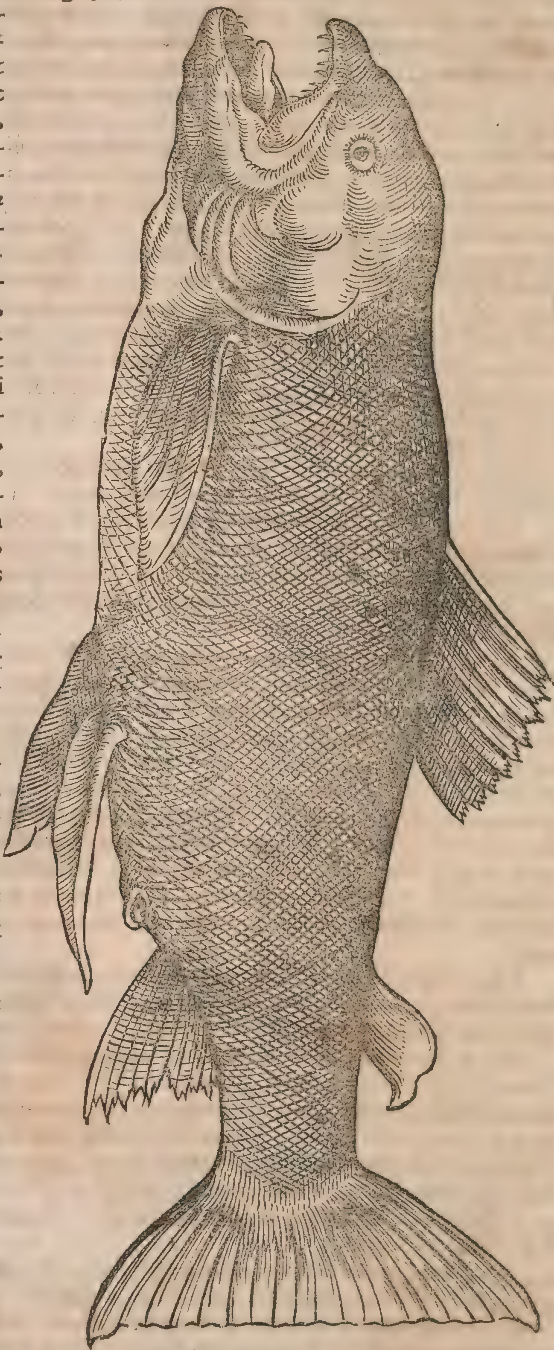
Teq; inter geminas ſpecies, neutrumq; & vtrunq;, Qui necdum Salmo, nec iam Salar, ambiguusq;
Amborum medio Fario (alij, Sario) *intercepte ſub æuo.*

Audis hîc Thedonem eſſe paruulam & adhuc teneram Forellam: quæ poſtquam fuerit grandiuſcula, nomen ſuum amittit, & Salar vocatur. Audis hîc etiam ab Auſonio Farionem dici medium inter Salarem & Salmonem, atque Farionem ab Auſonio deſcribi in hunc modum: Fario eſt adulterior Forella, Salare maior, & Salmone minor: hoc eſt, quæ iam deſiit eſſe ſalar, & quæ nondum eſt ſalmo, (mare autem ingreſſa Salmonis formam aſſumit,) Hæc ille. Ego Thedonem prorſus diuerſum eſſe arbitror: (Vide ſuprà in Corollario de capitone fl. A.) Farionem autem ab Auſonio exiſtimatum quidem à Salmone ætate tantùm differre, eſſe Forellam vulgò dictum piſcem, Salmoni quidem non diſſimilem, ſui tamen generis à Salmonibus diuerſum. Paulus Iouius, & eum ſecutus Io. Langius medicus in epiſtolis ſuis Carpionem Benaci, Salarem Auſonij eſſe putant. ſed cùm è ſalare Salmo fiat, carpio autem ille, qui Trutarum generis eſt, idem & re & nomine piſcis maneat, quomodo erit Salar Auſonij? Hic ſanè nihil aliud eſt quàm paruulus Salmo, ein Selmling Germanis.

SALENA inter pisces Larij lacus à Benedicto Iouio nominatur, hoc versu: Scardula & Incobia ex Pigis,& Plota, Salena. Videtur autem piscis esse qui capitur gregatim: sicut apud nos leucisci species, quam Galli Vendosiam vocant, nostri Lauck/Laugelen.

DE SALMONE RONDELETIVS.

Pro vna Rondeletij icone (quæ squamas nimis magnas habere mihi videtur) duas nostras posuimus: vnam A. Salmonis ante partum, hoc est, verni & æstiui: alteram B. autumnalis & hyberni, sub partum & à partu, qui rostro recuruo & maculis pluribus facilè dignoscitur.

A SALMONVM differentiæ aliquot diuersa etiam nomina ex varia ætatis inclinatione imposita esse dicuntur: maximum enim & qui iam senuit, Salmonem propriè vocant, hoc minorem quíque mediæ est ætatis Sarionem, siue vt alij legunt, farionem ex Ausonio in Mosella, cuius versus citauimus quùm in lacustribus de Trutta loqueremur: *(nos paulò antè in Salare.)* Galli differentias duas agnoscunt, magnos, Salmones vocant: paruos, Tacons. Præterea marem à fœmina distinguunt: hanc enim ob rostrum magis aduncum, hami modo, Beccard appellant. Salmo in Oceano tantùm nascitur, qua de causa fluuios tantùm eos subit qui in Oceanum influunt, falluntúrque ij qui in Rhodano capi existimant. Plinius Salmonem nuncupauit. Græcis incognitum fuisse, & ideò Græco nomine carere nihil mirum, cùm Græci veteres in Oceanum non penetrarint. Galli hodiè idem nomen retinent: item Germani, si recens sit piscis: sin salitus, mutato nomine Lachs ab eis nominatur. A Flandris Saelm.

(Vbi.)

Vbi. Vêre ex Oceano in flumina se recipit, in Rhenum in Germania: Garumnam & Dordonam in Aquitania: Ligerim, Sequanam in Gallia: Tamesim in Anglia.

C Gregatim natant Salmones cum Alosis. sese in altum sæpè efferunt. In aqua dulci pinguescunt, & salso omni succo deposito dulces, suauésque fiunt, & eò magis quo longiùs à mari recesserint. *(Vide Corollarium nostrum.)* In fluuiis nonnunquam pariunt.

B. De partibus externis. Thunnos æquant magnitudine. Paruis squamis teguntur, quibus maculæ rotundæ aspersæ sunt: iis etiam notatum est caput, sed frequentioribus & maioribus in fœmina quæ dicitur, quàm in mare. Dorsum cœruleo est colore, ad nigrum vergente. Venter argentei coloris æmulus. Maxilla inferior sursum recurua est, sed in fœmina magis. Dentes habent in vtraque maxilla longos & acutos, item in lingua: oculos magnos, branchias quaternas. Pinnis totidem natant: duæ ad branchias sitæ sunt, aliæ duæ in ventre quæ subsunt ei quæ in dorso est maior: quam sequitur alia minor, adiposa quam Salmonum & Truttarum generi communem esse diximus. A podice vnica est carnosa & pinguis. In pinnam deficit bifidam cauda lata, vt ab ea Salmo meritò πλατύουρος nominari possit, *(De platyuro Oppiani diuerso pisce: nam Oceani pisces ignorauit Oppianus, dictum est suprà.)* Ex his externis notis præcipuas non omisit Ausonius in Mosella quùm dixit:

Nec te puniceo rutilantem viscere Salmo
Transierim, latæ cuius vaga verbera caudæ
Gurgite de medio summas referuntur in vndas
Occultus placido quùm proditur æquore pulsus.
Tu loricato squamosus pectore frontem
Lubricus, & dubiæ facturus fercula cœnæ,
Tempora longarum fers incorrupta morarum
Præsignis maculis capitis, qui prodiga nutat
Aluus, opimatoq; fluens abdomine venter.

De partibus internis. Quantum ad internas partes attinet cor angulatum habet, ventriculum oblongum cum permultis appendicibus, hepar rubrum in quo fellis ex viridi nigricantis vesica hæret. Splen ex rubro niger est.

Caro

Caro priusquam coquatur, albicat: cocta vel salita, rubescit, pinguis est, maximè in ventre, tenera, friabilis, dulcis, ob id citò satiat: maximè capitis & abdominis partes, quæ quùm elixæ in aqua solùm eduntur, ventriculum replent, & nauseam faciunt. Quocircà magis eos probauerim, qui in vino, aceto & sale multo exlixant: vel qui assulas caryophyllis confixas in craticula assant, & cinnamomo, saccharo, acetóq; condiunt. Recens salitus vituperandus non est. Plinius fluuiatilem Aquitaniæ, marinis omnibus præfert, idq; iure: carnis enim teneritudine & suauitate præstantes in his quæ dixi fluminibus capiuntur. Optimi etiam ex Rheno Basileæ eduntur, multò meliores Antuerpianis, qui quamuis aliis pinguitudine non cedant, tamen saporis gratia, & succi bonitate aliis sunt inferiores, eam, opinor, ob causam quòd illic mari propiores sint.

Pisces sunt carniuori, in mari latent, ob id rariùs capiuntur.

Horum felle ad oculorum suffusiones & maculas, purulentásque aures rectè nos vti posse arbitror, eorūdem pinguitudine ad aurium dolores. Carne salita & vsta ad vlcera capitis manantia.

DE PARVO SALMONE,

Rondeletius.

Icon hæc nostra est. Rondeletius nullam dederat.

PARVOS Salmones qui pedem vnum vix superant, Galli & Aquitani Tacons appellant: suntq; Truttis adeò similes, vt vix à peritis internoscantur, nisi propiùs inspexerint. Sed aliquid esse quo discernantur, capite de Truttis docebimus. Cùm igitur parui isti Salmones maioribus omnino sint similes, dempta sola magnitudine: & in iis solùm locis capiantur, in quibus Salmones, non possum non existimare Taconem, Salmonem esse qui in fluminibus non in mari nascatur: quorum aqua cùm frigidior sit, & ad procreandum minùs idonea quàm

quàm marina,breuiores gignit Salmones. Adde quòd in proprio & natali solo fœliciùs omnia proueniunt,quàm in alieno.Id in Lampetris cernitur, quæ in fluuiis genitæ semper marinis sunt minores, nec in eam vnquam magnitudinem accrescunt. Quare aut Tacones necesse est esse Salmones in fluuiis natos, aut recens in mari editos,qui patres secuti sint.certum enim est Salmones in mari parere: Tacones autem vel minores adhuc esse quàm vt pariant,vel imperfectos esse Salmones , & veluti abortu editos. id indicat quod in iis nunquam vel oua vel semen, quod lac vulgus appellat,reperias. In Garumna & Ligeri frequentes & optimi habentur.

DE SALMONE VEL SVLMONE,

Bellonius.

B Salmonem cetaceum piscem dicere poteris,si quidem ad eius solam magnitudinem aduertas: vt plurimùm enim *(proenim,legendum puto duûm vel trium. Cardanus non rectè legit, plurium cubitorum)* cubitorum longitudinem,crurísque crassitudinem æquat: squamis tamen est pro corporis ratione admodum tenuibus: quæ maculis per totam cutem conspersæ, orbiculos ruffos ac luteos referunt. Miror piscem hunc vulgo tantopere cognitum Græco nomine carere. Paruam in medio tergore pinnulam habet, & ab ano sub cauda rursus aliam carneam ac pinguem. Caudæ autem pinna subrotunda est: porrò quatuor aliarum pinnularum,quas sub ventre gerit,duæ sub branchiis positæ sunt, aliæ ventri incumbunt,ei oppositæ,quam in dorso sitam esse diximus. *(Maiorem quoque in dorso pinnam sequitur alia minor, adiposa. Rondeletius.)* Lineam vtrinque in lateribus rectà à branchiis ad caudam deductam habet. Pinnulas luteis & rubris maculis,vt reliquum corpus distinctas.Dentium illi (præter aliorum fluuialium morem) sunt quatuor ordines in palato,vt serpenti Cerastæ. Lingua quoq; dentibus hamatis exasperata: exertósque ostendit maxillæ inferioris dentes,plures quidem quàm superioris: branchias ad radices linguæ vtrinque quaternas: stomachum in longitudinem protensum,pro tanto corpore valdè angustum:hepatis vnicum tantùm lobum pallidum,stomacho assidentem,ad sinistram inclinatum, de quo fellis vesicula ex viridi in nigrum abiens,dependet: lienem atrum veluti sanguine suffusum,apophyses in pyloro penè innumeras.

Magnitudo. *Vbi.* Magnus est in Sequanæ ac Ligeris ostiis,in quibus è mari exiliens cum Alosis repurgatur,ac delicatior fit.Maior ad Tamesim Britannicum , qui Londinum alluit : sed illi Salmonem in longum per medium, C F nos commodiùs in transuersum dissecamus atque apparamus.Salitum quoque oleo atque aceto conspersum gratissimo sapore comedimus. Recens per hyemem ac verna ieiunia saccaro ac cinamomo conditus & caryophyllo pertusus,ditiorum mensas honorare solet.

Salmo fœmina. Est & alius prægrandis Salmo(fœminam esse autumant) quem vulgus Gallicum ab eius ore prægrandi Beccard vocare solet.Alij à ferendis *(portandis)* ouis Bortiere. Differt is à mare Salmone, quòd labrum inferius in hami modum aduncum habeat. In superiore enim labro foramen est ad palatum tendens, in quod hamus maxillæ inferioris se recipit, pyxidatímque in tubi modum insinuatur. Crebrioribus quàm Sulmo mas,iísque subrubris ac rufis orbiculis in cute variegatur,atque in Lepradis modum multis coloribus suggillatur. Linguam habet truttarum more albam,multísq; denticulis obseptam: cuius radices in quaternas vtrinq; branchias finduntur: palatum quatuor dentium ordinibus insignitum: Oculos cæsios, rotundos: ad quorum fontes paulò inferiùs vtrinque duo insunt foramina ad olfactum. Pinnæ laterum, tergoris & caudæ cum mare conueniunt. Vnà capi solent,atq; eodem modo in fluuiis & in mari versari.

COROLLARIVM.

A Salmonis nomen à Germanis Rheni accolis,vel Gallis Aquitanis Latini acceperunt.videri autem potest à sale deductum nomen,quòd hi pisces in magna copia saliri, vel sale muriáque inueterari soleant, in tomos concisi,perinde atque in mediterraneo thynni,quos & magnitudine referunt,& robore corporis, viq; saliendi: (vt si Latinum esset vocabulum,à saltu factum videri posset:) & natura migrandi ad summa fluminum,vbi pariunt,ac inde reuertendi : quemadmodum thynni ex mediterranei inferioribus partibus aduerso mari in Pontum ascendunt,inde à partu reuertuntur. thynnum asili inhærentes agitant, salmonem hirudines & lampredæ. A salmone diminutiuum recentiores quidam faciunt, Salmulus, qui Ausonij salar sit,paruulus salmonis fœtus,(vt cordyla thynni:) quem & salmunculum dicamus licet, (vt à pulmone pulmunculum,à loligine loligunculam,à virgine virgunculam,&c.) Salarem ,Farionem, (al' Sarionem) & Salmonem,ætate & magnitudine tantùm differre Ausonius censuit. Vide paulò antè in Salare. Cassiodorus 12.14. Variarum, de regio conuiuio scribens: Destinet (inquit) carpam Danubius: à

Anchorago. Rheno veniat anchorago,&c. Ego in A.elemento anchoraginem esse coniiciebam salmonem, qui & ex Rheno præstantissimus habetur & certo tempore rostrum anchoræ instar incuruat. nunc quoniã eo tempore eum deteriùs habere,& cibo ingratum reddi animaduerto: anchoraginem cogito fortè eum esse piscem,quem Ynlanck appellant Germani,ad initia lacus Acronij,& nostri quoq; in summo Tigurino lacu. non est autem alius quàm Truta lacustris,sed mutata nonnihil forma, nomen etiam mutat.eundem in lacubus Carinthiæ Rheinanck vocari puto,(tanquam à Rheno & anchora composito nomine:) aiunt enim magnitudine eum esse parem Albulæ lacustri maiori, & grandiorem quoque. siccatum in alias regiones mitti.Sic & in Lemano lacu Vmblæ alterius dicti piscis,maxillæ inferioris extremum incuruum in maxillam superiorem,eius rei gratia excauatam recipitur,vt Rondeletius annotauit. Truta quidem tam multa salmoni affinia habet,vt nullum aliud piscium genus ei rectiùs comparetur. Salmonem Græci salangem qui voluerit appellet: quoniam Σάλαγξ boni piscis nomen legitur apud Hesychium: neque prætereà quinam sit explicatur. Aut à saltu, vnde & Latinè aliqui dictum putant Salmonem, Ἅλμων appelletur, vt γνώμων: vel à migrandi natura,quam in C. explicabimus, κατανάδρομος: vel εἶδος πυρωῦτος, id est,species trutæ, vt apud Athenæum nominatur. Vel dromias dromásve fluuiatilis. Aristoteles enim in mari dromades vocat thunnos,aliósque gregales,qui aliunde in Pontum excurrunt, & vix vno loco conquiescunt. Gallicè dicitur Saulmon. Germanicè Salm: salar verò,id est,paruulus adhuc, Selmling. Salmo & Esox *(Vide suprà in E.elemento de Esoce)* vnius piscis nomina sunt: quem Rhenani & Galli appellant Salmen: Saxonicæ gentes Lachs/ Eberus & Peucerus. Esox,Germanis Lars, Ge.Agricola. Nomini quidem Esox confine est Illyricum Losos,quo Poloni & Bohemi vtuntur. Inuenio & aliud Polonicum, Losos

sos tzarny. Salmo muria conditus asseruatur mutato nomine. tum enim ein Lachs dicitur, Adamus Lonicerus. Lachs piscis semper hoc nomine appellatur in Albi fluuio, paruus, magnus, recens, salsus, infumatus, Io. Kentmanus. Circa Rhenum, & apud nos ferè, Salmo tempore veris & æstatis nominatur. ein Salm/ vsque ad diui Iacobi diem, qui est vicesimus quintus Iulij: deinde mutato nomine ein Lachs in vtroque sexu (quamuis marem aliqui priuatim apud nos sic vocant, fœminam verò Lyder vel Lüder) vsque ad diui Andreæ diem, qui postremus est Nouembris. Sunt apud nos qui Lachsum ad calendas Septembris primùm vocare incipiant: ad Rhenum verò vbique puto ad diem S. Iacobi, vt dictum est. Itaque Salmo vernus & æstiuus est: lachsus verò autumnalis & hybernus, sub partum scilicet & à partu. literati quidam sic dictum volunt à languiditate quasi lassum: sed etymon Germanicum magis quadrare videtur, à genitura quam nostri Leich appellant: aut Græcum quasi λεχῶ. λεχὼ enim seu λεχῶσα puerpera est. Circa Rostochium Lass appellant. Ille qui Lachse vocatur, figuram & colorem habet Salmonis, nisi quòd inferiorem mandibulam sursum recuruat, vt aquila rostrum suum deorsum. ea tamen non est longior superiore, quæ foramine ad hoc parato in se recipit inferiorem, Obscurus. Bellonius & Rondeletius Salmoni fœminæ tantùm rostrum aduncum tribuunt: vnde & Beccard vulgò nominari aiunt à Gallis, quibus bec rostrũ significat. Bellonius quidem cùm dubitare videatur, his verbis, fœminam esse autumans: aliis tamen subiunctis, [aliqui à ferendis ouis Bortiere nominant,] fœminam esse confirmat. Nostri piscatores in mare tantùm recuruari aiunt insigniter, in fœmina perparum. Maxilla inferior sursum recurua est, sed in fœmina magis, Rondeletius de Salmone simpliciter. Kentmanus vtrunque sexum hoc pati sentire mihi videtur, in his quæ de piscibus Albis ad me scripsit: Salmo (inquit) in Milda (id flumen ex Albi ingressus,) si obstaculum seu præcipitium aquæ iuxta Dessauiam, secundò ac tertiò frustra saltu superare conatus fuerit, vadum petit, eóque in loco sub lapidibus & saxis delitescens, ematiatur, & contabescens maculis ruffi seu ænei coloris impletur, (à quibus etiam Kupfferlachs appellatur: nam æs Cyprium Germani Kupffer nominant:) & rostrum reflectit in magnum hamum, eo quidem maiorem, quò diutiùs manserit, &c. Idem verò ei tandem contingere puto etiamsi obstaculis omnibus superatis ad summas fluuiorum partes eluctatus fuerit. Apud Anglos Salmo est a Salmon vel Samond. priuatim verò dum melior in cibo, & suauiore ac friabiliore carne est, vocatur a Kribbe Salmon / (Kribbe friabilem significat, alibi crispe/vel cripse, vel crimp pronunciant) at postquàm carnem deteriorem habere & rostrum curuare cœperit, porco grandinoso ab eis comparatur, vocatúrque a Kypper Salmon / quod Germanus diceret ein Kupfersalm. Salmunculos digitales, qui in Misena & Bohemia capiuntur in riuis ac minoribus fluuiis in Albim sese exonerantibus, vulgò Miseni nominant Canitzen/ Kanitzle/ Kuntzle/ ab ipsa paruitate puto: vnde & Ge. Agricola Latinè Salares nanos vocauit. Sunt autem salmonum, non trutarum (vt quidam putant) soboles. Ioannes Kentmanus pisces Canitzlen dictos in Albi quidem nasci & manere scribit, sed non proficere.

Salmones optimi sunt in Rhodano, *(falsum hoc esse Rondeletius arguit:)* & Vultauia terræ Bohemiæ B fluuio, qui Pragam per medium diuidens in Albim fluuium defluit. Capiuntur etiam optimi & grandissimi in Rheno Germaniæ amne. nam ad quinque & sex palmorum longitudinem perueniunt, Massarius. In Scotia alicubi tanta est Salmonum copia, vt duodecim Salmones vno emantur aureo, Munsterus. Apud Borussos partim in lacubus, partim æstuante mari capiuntur, Erasmus Stella. Apud Misenos in Albi, Sala & Milda fluuiis. Salmo in longitudinem & latitudinem magnam excrescit, Author de natura rerum. Circa Coloniam sesquicubitalis fit, vel etiam bicubitalis: spissitudine palmi *(dodrantis, ab vno scilicet latere)* & ampliùs, Albertus. Maiores qui apud nos (Misenos) & Dessauiæ capiuntur, à libris 24. vsque ad 36. accedunt, Kentmanus. Apud nos quoque (Tiguri in Heluetiis) triginta sex librarum aliquando, vel etiam paulò grauiores. Est autem libra nostra vnciarum octodecim Circa Basileam quinque aut sex pedes longi reperiuntur, vnum lati. Piscis est squamosus, truttæ similis, carne interiùs rubra, Massarius. Corpus habet speciosum & læue, quanquam perexiguis opertum squamis,) candidum, sed dorso subcœruleo. cute crassiuscula: carne passim intercepta adipe: pinnis quoque pinguibus & glutinosis. De rostro quædam & maculis, in A. prædicta sunt. Branchiæ in aliis piscibus corpori eorum sunt applicatæ, vt in anguilla: in aliis diuaricatæ & extensæ à corpore vt lucio & salmone, Albertus. Et rursus: Pisces quidam osseum tugumentum branchiarum habent, sicut lucius, barbellus & salmo. Intestina piscium quorundam diuiduntur parte superiore in ramos plures, sicut manus in digitos, vt apparet in intestino salmonis: quod multos huiusmodi ramos emittit, Idem. Ego olim in salmone dissecto à faucibus patulis meatus duos obseruaui oblongos deorsum protensos, vnum ad ventriculum, quem œsophagum vocant: & alterum anonymum, (nescio in quem vsum. nihil enim in eo reperi: nisi ruminat fortè hic piscis, & alimenti sui partem ibi repositam habet,) qui cute candida & tenui constat. A ventriculo satis angusto intestinum incipit: quod paulò inferiùs multas de se fibras emittit, sicut à capite suo ellebori radix. Vncus ille in magnis & extenuatis salmonibus, duos ferè digitos longus, in cauitatem quandam palati anteriùs, (ad cutim vsque profundam) subit. Dentes, quàm pro magnitudine piscis, minores sunt. lingua quoque dentata, breuis, lata, carinata. Branchiæ quadrigeminæ: quarum opercula lata, & rotundis puniceis maculis plena sunt: qualia etiam per latera vtrinque spectantur, in summo dorso fusca Narium foramina vtrinque gemina: pinnulla dorsi posterior perquàm carnosa. Salmunculi in fluuiis geniti vltra quinq; aut sex digitos non augentur, vt dicemus in C. ij per latera vtrinq; à branchiis caudam versus rectà maculas rotundas. magnas, nigricantes aut liuentes, paruis interuallis digestas habent, (qua nota à trutis similibúsque piscibus facilè discernuntur,) nouem aut decem numero: & per eandem lineam mediam paruulas rubescentes maculas multas.

Salmo inuenitur tum in mari, tum in fluminibus, sed in stagnis non inuenitur, Albertus. Piscis est C fluuiatilis, Massarius. Ego nec fluuiatilem, nec marinum facilè dixerim. peculiarem enim quandam *Locus.* naturam habet, vt in sequentibus apparebit. Piscium in mari genitorum aliqui eo relicto aquas dulces subeunt, qui Græcis ab ascensu anadromi dicuntur. salmo contrà in fluuiis genitus ad mare descendit, sicut & anguilla, quos eam ob causam catadromos dixeris: sed magis anguillas, quas non redire puto. Salmones enim ad locos natales reuertuntur, vt composito à contrariis præpositionibus nomine, catanadromi dici merean-

mereantur. Diu viuere non poſſunt in aquis dulcibus ſtagnorum,niſi liberum habeant tranſitum ad dulces vndas fluuiorum,Author de nat.rerum.

Cibus.

Quó nam cibo veſcatur Salmo,&an vllo prorſus,adhuc incertum eſt : cùm in ventriculo exenteratus nihil oſtendat,præter ſpiſſum quendam humorem, Hector Boëthius. Ego etiam aliquando cum diſſectum inſpicerem,nihil in ventriculo & inteſtinis huius piſcis reperi,præter mucum quendam ſubflauum,& lapillum candidum : genituræ verò multum (ſub finem Nouembris) non in ipſis (vt appellant) lactibus,ſed in vaſis ſpermaticis. Piſcatores noſtri aiunt in maiorum ventriculis nunquam aliquid,in paruis neſcio quid inueniri. maiores enim (qui iam ſalmones vocantur) non alio quàm aqua cibo victitare. Maio quidem menſe, floribus ruris eos frui aiunt : tum enim quia optimi ſunt,ex ipſa cœli temperie(quam flores indicant) fructum percipere videntur. Aqua præcipuè turbida,tanquam aptiore ad nutriendum,quòd craſſior ſit,eum gaudere aiunt : & fluminibus turbatis præcipuè altiùs migrando niti,veluti perſequentem huiuſmodi aquam : quæ craſſior dulciórque (vtrunque, aut alterutrum) fieri videtur,niuium liquatione,herbis innatis,& pinguibus agris.Sed ab Argentinenſi ſene quodam & perito piſcatore accepi,ſalmonem dum ſalmo eſt, (hoc eſt ante viceſimum quintum Iulij diem,) pediculis aquaticis (vt vocant) veſci : deinde verò & à partu , obuiis quibúſque piſcibus. hæc ſæpiùs in diſſectorum inteſtinis ſe deprehendiſſe ait.

Viuacitas.

Cor,etiam extractum,ab animali imperfecto,aliquantiſper adhuc pulſat : ſed omnium (quæ apud nos ſunt) animalium diutiſſimè ſalmonis. Itaque ſub vno corde pulſante vendunt piſcatores plures ſalmones inciſos per fruſta , tanquam omnes recentes , corde adhuc palpitante monſtrato,Albertus.

Agilitas ad ſaltum.

Piger piſcis eſt,ſed fortis,Albertus. Mihi quidem non piger videtur,cùm & ad ſaliendum agilis ſit, & aduerſus fluuios perpetuò nitatur, ſempérque aſcendens promoueat,quanquam tardiùs fortè propter corporis magnitudinem & pondus. Salmo (inquit Phyſiologus obſcurus) dicitur à ſaltu.caudam enim ore replicat,& reflectit, validè eam ore tenens,donec ſaltus agilitate locum etiam præruptum conſcendit. ſed nec colore *(fortè corpore)* multum valet, nec ſapore,antequam guſtauerit mare. Ad quod tendens contra *(iuxta)* fluminis impetum,à propoſito non deſiſtit,quouſque reficiatur,deinde ad nota domicilia reuertitur. Robore fortis eſt , ſed ponderoſus & grauis. omnis quam habet agilitas à potentia virium eius potiùs eſt quàm à leuitate corporis. Vbi in tranſitu ſæpem, vel aliud huiuſmodi obſtaculum inuenerit,caput caudæ coniungit , & ſic in circulum flexo corpore tranſilit, Author de nat.rerum.& partim Albertus. Salmunculi etiam ἁλτικοὶ ſunt: quòd ſi in vaſe aliquo venales cum aliis permixti in aqua fuerint,aqua eis adempta,exilient: & ſic ab aliis piſcibus ſtatim dignoſcuntur.

Migratio,in'q; ea partus & debilitas.

Salmo in mari natus fluuios ſubit,adeóque dulci aqua gaudet , vt natali ſolo relicto , in illa perpetuò viuat,nec in mare reuertatur,vt opinor : quia in mari rariùs capitur,Rondeletius.Sed contrà naſci eum in fluuiis,atque ex iis in mare deſcendere,&c.ex iis quæ ſubiicientur,authorum , & omnium à quibus ſciſcitati ſumus piſcatorum teſtimoniis,conſtat. Autumno (inquit Hector Boëthius Scotus) riuulis plerunque,aut locis vadoſis,coëuntes Salmones iunctis ventribus,oua pariunt, ſabulóque contegunt : quo tempore maſculus adeò lactibus,*(lactes dicit pro genitura,)*fœmina ouis exhauſta eſt,vt macilenti euadant,nec quicquam ferè præter oſſa ac ſpinas pellemq; ſuperſit , ineptúſque eſui ſit (piſcis.)Referunt eam maciem contagij loco haberi,cùm obuios quoſcunque ſui generis inficiant qui ſic affecti ſunt. Cuius rei hoc eſt indicium,quòd perſæpè capiuntur vno latere extenuati,reliquo non ita. Cæterùm ex ouis illis arena obrutis,piſciculi ineunte vêre naſcuntur,adeò molles,vt donec digiti magnitudinem non exceſſerint, manu compreſſi,velut humor concretus,diffluant. Tum primùm,naturæ duce,ad mare pergunt : vigintiq; dierum ſpatio,aut paulò maiore,incredibile dictu qualem in magnitudinem excreſcant.Inde reuertentes aduerſis vndis fluminis,in quo orti ſunt,mirabile ſpectaculum de ſe præbent. Flumina enim quædam hinc atq; illinc anguſtis preſſa rupibus,ac proinde veloci demiſſa curſu,vbi prærupto caſu deſcendunt,non per canalem ſtatim prodeunt,ſed incuruatæ vndæ impetu paululum per aëra feruntur,antequam cadant.Salmones verò contrà tendentes maiore nixu aquas ſaltu ſuperare tentant:& qui euaſerint, in flumen aſcendunt ad ea vſque loca,vbi editi fuerunt,ad pariendi vſque tempus remanſuri : debiliores, aut hærent in imò fluminis,aut etiam ex alto iam euecti, præcipitantur in aquas. Quibus igitur virium minus additum eſt,aut referentibus aquis,vnde exilierant,reiiciuntur : aut ſubſidentes in terram cadunt ſubiectam. Vbi accolæ extructo in hoc ſuſpenſis ſub aquis foco nonnunquam,in excauatis ad præcipitia illa rupibus,lebetibus cum aqua igni ſuperpoſitis,cadentes excipiunt, ingenti audacia. palati ac ventris ſeruientes libidini. atq; tam procul excidunt quidam,vt à ſubiectis lebetibus,qui valdè prope aquam feruent,excipiantur, accolarum,in hoc euentu,non leui voluptate.Rectè quoq; ac diligenter à regibus cautum eſt, ne autumno capiantur.nam vel ſoboles multum detrimenti acciperet,vel inutilis fermè captura eſſet.hoc autem tempus à ſexto idus Septembris,calendiſque Decembris intercluditur, Hæc ille. Ex Ioannis Kentmani piſcium Albis deſcriptione,quam in noſtram gratiam confecit. Salmones parui & magni è mari in Albim veniunt : nec proficiunt in eo,ſed contabeſcunt & emoriuntur. Cùm primùm glacies fluuij reſoluta defertur,hic piſcis Albim ſubit,pergitq; ſemper,donec rurſus glacies ferri incipiat,*(vêre nimirum vſq; ad hyemem: vt media aut ampliùs vêris parte, æſtate & autumno totis, & initio hyemis, per Albim & influentes in eum aquas ſemper aſcendat.)*Plurimi quidem capiuntur circa medium quadrageſimæ,quo etiã tempore optimi ſunt.item circa diui Laurentij diem,qui decimus eſt Augusti:niſi impediantur algis & herbis fluuiatilibus,(von dem Stinx/*quæ vox ſi non herbas aquaticas, à fœtore, vt coniicio, nominatas, ſignificet: quid ſibi velit, neſcio,)*quæ craſſæ ac fuſcæ nubis inſtar paſſim in ripis natæ ſalmonem impediunt. Mildam flumen (dictum vt arbitror à lenitate vel mollitie aquæ) præ cæteris diligit ſalmo : & (vt quidam putant) ab aqua Albis fluuij,qua cum permixta in mare ſe exonerat,diſcernit.

(Captura Salmonum Deſſauiæ,&c.)

Itaq; plurimi eo in loco,vbi Milda in Albim influit, (Deſſauiam vocant,quod oppidum eſt principum Anhaltinorum,)capiuntur,hoc modo: Ad Mildæ in Albim ingreſſum principes vallum ſiue obſtaculum quoddam excitarunt , vt ita redundans aqua ad molendina diuerteretur,octo cubitis aliquantò altiùs.vallo graues & magnas arbores impoſuerunt , & perticis magnis intus*(inter arbores)*cancellarunt,ne ſalmo tranſiliat.inter perticas alicubi naſſæ magnæ ſunt collocatæ.Hunc locum cùm attigerit ſalmo qui per Albim aſcendit,ſaltu aduerſus aquæ præcipitium ſe proripit in altum:vbi vel in naſſam incidit &capitur:vel arborem perticáſve contingit,indeq; violenter in Mildam ſe traiicit.Hoc ſi prima vice non ſucceſſerit,ſecundò etiam tertióq; experitur.&, ſi ne tum quidem tranſilire

lire aut assequi altitudinem valli potuerit, vadum petit: inibique sub saxis delitescens emaciatur ac cõtabescit, (*vt prædictum est, in A.*) Si tamen flumen Albis augeatur & crescat, aduersus illud subinde fontium & originis cupidus ascendit, parit, & consumptus tandem macie ac siccitate moritur. Obseruaui ipse adeo tabidum, vt exanguis, & nullis ferè intestinis, (præter vnum exiguum & contortum, à faucib. ad anum dodrante breuius,) appareret. Nati ex eo pisciculi in Albi, non crassiores nec longiores ferè digito euadunt, quamdiu in eodem vel (*iuxta*) stagnantibus aquis immorantur. Crescentibus verò & auctis fluuijs, in mare properant, in quo proficiunt & augescunt. Cæterum si prædictum illud Dessauiense vallum superauit salmo, pergit continuo, & fontes petit, superatis deinceps octo alijs vallis, humilioribus duplo, aut etiam amplius: vt quæ viri staturam non excedant: ea sunt ad *Gesnick*, *Ragon*, *Bitterfelt*, *Zschepkin*, *Eilenberg*, *Gruna*, *Wurtzed*, *Bucha*. Ad hęc valla si captus non fuerit, in riuos demum peruenit, & à rusticis sudibus cæditur. Sed qui tam longè progressi sunt, raro boni habentur. In albis quidem alueo si manserint, paucis & minoribus vallis impediuntur: nam à mari vsque ad *Leutenbritz* in Boëmia nullum est vallum. primum illic viri ferè altitudine est: alterum ad *Caudnitz*, & tertium Pragæ valde humilia sunt. Multi per autumnum illic salmones capiuntur, sed omnes macie ac tabe defecti, perpauci boni. Hucusque Kentmanus.

Alius quidam apud Misenos vir diligens, indicauit salmones autumno circa calendas Octobris migrare, ita vt à mari ad ipsos intra tres menses perueniant. quod si supra annum in fluuijs manserint, perquam insipidos fieri: sin diutius, post annum secundum eos omnino ceu sideratos & aridos interire. Verum hæc minus certa, quam quæ à Kentmano & Boëthio Scoto prodita sunt, mihi videntur: & nostris regionibus procul ab Oceano sitis, vt tarde admodum ad nos perueniant hi pisces, nec immorari possint iam exhausti, non conueniunt. His addam quæ Argentinensis piscator vir bonus & senex dictauit. Salmo à mari per Rhenum quantum potest ascendit: & nomen seruat vsque ad diui Iacobi diem. ab eo tempore vocatur ab accolis Rheni *ein Lachs*: & angulos fluminis sectatur, paritq; circa diuorum Martini aut Catharinę dies: quo tempore mensis minimè conueniunt. Tum rursus nonnihil retrogreditur. Sunt qui à partu moriantur. Aliqui etiam quo minus pariant, impediuntur: hybernos salmones vocant. Oua circa natalem Domini primum animantur, & nascuntur ex eis salmunculi. ij reliquum hyemis sub lapidibus hærentes tanquam mortui degunt. circa sancti Georgij verò diem (vicesimum tertium Aprilis) calore Solis excitantur: & à Petri Pauliq; Apostolorum festo vsque ad sancti Adolphi diem cum cæteris pisciculis capiuntur: deinde non amplius vsque ad quadragesimam. tum rursus vsque ad diui Georgij diem: nec vltra digiti longitudinem anno hoc toto excrescunt. Postea in mare descendunt, & Salmones fiunt, breui tempore aucti. Qui verò aberrant, vel in alias aquas perueniunt, illi etiamsi pluribus annis in Rheno manerent, nihilo grandiores fierent; neque Salmones vnquam euaderent. Hæc ab illo excepta adolescens affinis meus haud scio quam rectè omnia perscripsit.

Supra Basileam ad quatuor miliaria Germanica, catharractes & pręcipitium Rheni est, statim sub ponte ad oppidum *Lauffenberg*: violentum quidem nescio quam altum (quamuis non semel viderim, sed acie oculorum obtusa:) per illud Salmones eluctantur. inde rursus aliud sublimius est, paulo infra Scaphusiam insigne oppidum Heluetiorum. nostri præcipitium illud vocant *den Lauffen*, à rapido fluminis decursu. hoc salmones audio superare non posse: & eo vsque cum appulerint, plurimi capiuntur. Pariunt apud nos, vt piscatores nostri referunt, circa calendas Septembris. Bis anno eos migrare aiunt. E Rheno Limagum nostrum ingrediuntur. inde per lacum (in quo tamen nunquam aut rarissimè capiuntur) ascendunt, ac rursus Limagum subeuntes Claronam vsque versus fluuij originem feruntur, & pariunt. A natali Dominico nulli amplius comparent.

A partu malè affectos, maculosos, rostro recuruo, tergore rigido, in Anglia aliqui ad mare reuerti, in eoque purgari putant. argumentum esse, quod aliquando sub ipsum maris ingressum huiusmodi salmones deprehensi sint. Audio eos [illegible] partum scrobes modicas excauare, sicut etiam truttas. Rondeletius putauit tum lampredas tum salmones in mari simul ac fluuiis parere. ego salmones in fluuiis tãtum, vt abunde ex præscriptis constat: lampredas in mari tantum parere dixerim, (tum maiores, tum mediocres:) vt scripsi in Corollario de Mustela Ausonij c. ad finem pag. 569. minimam quidem huius generis speciem, fluuiatilem solum riualemque esse Rondeletius ipse fatetur. Lampredæ salmones è mari flumina subeuntes comitantur: adhærentes enim ventrem vel collum eorum agglutinato rostro exugunt. Lampreda cum per se ad natandum aduerso flumine inepta sit, migraturo salmoni se applicat ore, atque ita retinet, vt præcipitia quoq; saltu superantem illum quandoq; sequatur, & suctu oris inflicta carni eius bene ampla vestigia (numi argentei vncialis latitudine, profunditate digiti) appareant, Kentmanus.

Hirudines per hyemem salmones circa saxa hærentes, modo rostris modo caudis eorum correptis, adeo infestant, vt è profundo ad aquæ summa eos propellant: per ęstatem quoque exilire eos cogunt, tanquam eas reijcere aut abstergere cupiant, & hac iniuria tentati vix vlli superstites euadũt, vt audio. Episcopus Lausannensis nostro tempore contra sanguisugas, pisces maiores, & præsertim Salmones mirabiliter inficientes, letaliter quoque pungentes & ad ripas aquarum propellentes, exorcismi dictamina de sacris scripturis collecta dictari fecit, & per certa dierum interstitia publicari, & ad effugãdum & repellendum huiusmodi bestiolas multipliciter profecit, Felix Malleolus.

His perscriptis, Vldrichus Hugualdus, de morib. Philosophiæ interpres doctissimus in præclara Basiliensi Academia, & Adamus à Bodenstein medicus in eadem vrbe celeberrimus, de salmonum natura rogati quædam non vulgaria me docuerunt. ab ijs enim per literas inquirere volui, quod vix alibi plures quam Basileæ salmones in Rheno capiantur, supraque Basileam ad cataractam vsque ad Lauffenberg oppidum. Exponam autem hoc in loco quæ ad naturam & actiones salmonum pertinent, ab illis communicata, ijs fere omissis, quæ iam prius ab alijs accepta enarraui: quæ verò ad eorundem capturam referuntur, ad E. segmentum differam. Salmones ferè primo ex Oceano per Rhenum ascendunt magnis copiis, ita vt Maio mense circa Basileam maximè abundent. Aquis fluminum auctis & turbidis

præſertim migrare gaudent. Maio, Iunio, & Iulio menſibus, ab hirudinibus infeſtantur in tantum, vt in ripa aliquando viribus prorſus exhauſti, aut etiam mortui capiantur. His exugentibus adeo dolent, vt ſupra aquam ad tres pedes, aut amplius, ſeptem vel octo ad ſummum, exiliant. quanquam piſcatores quidam aliam cauſam horum ſaltuum eſſe ſuſpicentur: tanquam ad prouidendum cauendumq; ſibi ab inſidiis hoc faciant: complurimum enim dum ipſi in nauibus colloquuntur, ſic exilire ſalmones aiunt, interdum capita tantum proferre. ſed hoc mihi veriſimile non fit. Alij per laſciuiam, cum corpore optimè habito ſunt, vt Iunio menſe, exultare eos putant. quod veriſimilius apparet: ſed an alij quoque piſces cum maximè vigent, ſimiliter ſupra aquam ſeſe eiaculentur, quærendum. Altiorum ſane ſaltuum, non aliam quam violentam aliquam cauſam fecerim, qualis maximè hirudinum ſtimulus eſt. Complures enim aliquando ſalmonem vnum inuadunt, caudam, & palatum quandoq; implent: & ad inteſtina quoque deſcendunt. Itaque præ dolore non pergunt per flumina aſcendere ſalmones, ſed ad ripas deflectunt: vbi in captis piſcatores rei cauſam facile deprehendunt. Et putant aliqui hirudines iſtas in ipſis ſalmonum inteſtinis naſci, nutrimento quod continetur calefacto, aſsiduo nimirum & vehementi motu. Quod niſi tempeſtiuè è piſcatoribus capiantur, hoc malo extinguuntur. vnde contingit vt ſæpe ſalmones iam putres inueniantur. Circa partum, ab eo præſertim, colorem & ſaporem mutant: ac propter maciem figuram quoque, vt genus iam aliud videatur. Itaque etiam nomen mutatur. Hæc eorum tabes non multo poſt ſolſtitium æſtiuum incipit, ita vt paulatim corpora eorum imminuātur, ſicuti & Solis ſupra noſtrum hemiſpærium meatus. Circa finem ferè Nouembris ad altiora fluminum tum maiorum, tum minorum quæ in illa exonerant, loca contendunt, & quoad eius poſſunt aſcēdunt, pariendi gratia: quamuis etiam in Rheno pariunt. Incipiunt autem non multo poſt ſolſtitium: & ſubinde per autumnum ac hyemem parere pergunt, aliqui etiam ad veris vſque (id eſt Martij) initium. Partui locum idoneum circumſpiciunt, ſolutum ſabulonem, ſuper quo fluuius rapide fertur. Scrobes huiuſmodi ad ripas fluminum aquis deſtitutas ſparſim apparent. ibi ſcrobem excauant, longam ad tres quatuórve paſſus, latam circiter pedes quatuor. In eam fœmina immittit oua piſorum magnitudine, quæ mas rore genitali ſuo irrigat. Conſtruunt autem eam muniuntque, tum intus, tum ad latera, lapidibus, miro ingenio: vt in tuto ſint oua, obtectaque, ne impetu fluuij diſpellantur. Sic igitur illa genitura maris perfuſa, ad vernum vſque tempus iacent. tum demum ijs animatis piſciculi naſcuntur, quos ſalmulos vocant. Hoc dignum admiratione, ſalmulos mares aliquando genitura plenos reperiri, & cū fœminis adultis coire, earum excluſa oua rigare (quod ignorauit Rondeletius) cum in ſalmulis fœminis nunquam oua reperiantur. Pariunt autem libentius in minoribus fluminibus ac riuis, in quæ deflectunt, quam in ipſo Rheno, cuius aqua eo tempore minus lenis aut pinguis eſt, & vadum durius. Partu abſoluto vterq; ſexus retro in Rhenum fertur: & multi in Oceanum redeunt. Auctis aliquando fluuijs, oua ſcrobibus commiſſa, diſſipantur: itaque pars perit, aut à piſcibus deuoratur: pars aliqua ſeruatur. at ſi nihil impediat, oua paulatim augeſcunt, & ſpiritu vitali inflata demum vltrò per aquam deferuntur, formaturque interim piſcis. Scrobes, quas diximus, aliquando imminutis fluuijs in ſicco relinquuntur: nec tamen pereunt oua: ſed reſtitutis aquis animantur, non minus ac ſi eis deſtituta nunquam fuiſſent. Piſcatores ex aquarum copia inopiave, magnus an paruus ſalmonum in annum futurum expectandus ſit prouentus, coniectant. Salmuli, hoc eſt fœtus ſalmonum, non vltra vnum alterumúe annum in Rheno ſe continent: vel potius (vt plurimum) priuſquam annum vnum compleuerint ex aliis aquis in Rhenum, inde Oceanum deſcendunt: id facere incipiunt cum quaternos aut quinos pollices longi ſunt: rariſſime enim qui octo aut nouem æquent pollices reperiuntur. In Oceano verò aucti, vt iam ſalmones ſint & dicantur, rurſus per Rhenum aſcendunt, vt prædictum eſt, Hactenus illi. in quorū ſcriptis ſi quid fortè eſt quod cum antea expoſitis diſſideat alioqui dubium, conſiderandum eſt ab ocioſis diligentius. Sane vt thynnus in Pontum aſcendit, vbi dulciores ſunt aquæ, vt pariat: ſic ſalmo ad ſummos amnes. vtriuſque etiam partus incrementum præcipua ſumit celeritate: ſalmonum in mari, thynnorum cum è Ponto redierint. alia eis communia expoſui ſupra in A.

E Salmunculum legitima menſura minorem, & hami genere quem *Polangel* vocant, piſcatoriæ leges noſtræ capi prohibent. Scotis autumno ſalmones piſcari interdictum eſt, à ſexo Idus Septembris, ad calendas vſque Decembris: quod & ſoboles multum detrimenti acciperet eo tempore, & inutilis fermè (in cibo, propter partum) captura eſſet, Hector Boëthius. Baſileæ à die diui Andreę vſq; ad veris initiū capi eos non licet.

Circa Argentinam hoc modo irretiuntur: Retia tria ſingula circiter viginti paſſus longa coniungūtur. ea demiſſa vt non amplius tribus pedibus à vado abſint, à piſcatoribus, qui in cymbis vtrinque ſunt à tergo ſalmonum non ante ipſos, trahuntur. exiſtimantur autem inutiles qui ſupra rete fuerint: ij ſolum probantur qui circa vadum irretiti fuerint. Simili modo in Angliæ fluuio Tameſi capi audio. Coitus tempore alicubi piſcatores captam fœminam funiculo alligant, & paulatim ad ripam attrahunt: quod ſi mas ſuperuenerit, coitus deſiderio ſequitur, & à piſcatore poſt frondes latente cum prope ripam acceſſerit, tridente percutitur. Tridentis ſeu fuſcinę, fune & palo alligati, in Anglia etiam vſus eſt. ita confixi, defeſſi tandem extrahuntur. Audio piſces quoſdam parituros, ſcrobes modicas excitare, vt trutas, & ſalmones: & noctu adhibita lucerna, aut face potius, iuxta immorantes & nimio ſplendore ſtupefactos, fuſcina feriri. Valla ſiue obſtacula & præcipitia fluminum ſuperaturi, naſſis interdum ſaliētes per valla collocatis quomodo excipiantur, dictum eſt ſupra in C. Circa cataractam inferiorem Rheni plurimi capiuntur Lauffenbergi, (alibi pauciores in Rheno,) & alio auehuntur. Sturio in Rheno dux ſalmonum exiſtimatur: & vbi apparet, copiam ſalmonum adeſſe piſcatores ſibi promittunt. Capiūtur etiam in mari, non ipſo quidem patente Oceano, ſed æſtuariis, & magnis canalibus maris. Maximus optimusq; ſalmo, Maio menſe, quindecim fere denariis argenteis venire ſolet apud nos. Baſileæ ab initio, cum nondum abundant, ex vno ſalmone quatuor, quinque aut ſex aureos ad piſcatorem redire aiunt. aureum dico pro denariis argenteis ſeptem cum dimidio.

Precium.

Salmones parui hamis, retibus & naſsis decipiuntur.

Adul-

Adultioribus verò aliis modis, quatuor aut quinque diuersis, insidiantur: quos, vt ab amicis Basilieñsibus accepi, deinceps exponam.

Vbi rapidissimus Rheni fluxus ad ripam est, piscator structuram quandam instar valli (ipsi vocant *ein Wag.*, a. litera medio sono inter a. & o. proferenda, quod idem & trutinæ seu stateræ nomen est Germanis) è truncis & lapidibus, quæ in flumen promineat, excitant. fundamentum est quercus, aut alnus. Ad hanc vnda impingens magno impetu, retro fertur: ita fit vt retro locus aquæ tranquillior, idemq; profundus sit, (Vocant ipsi, *ain læni, stille, oder ruervvasser.*) in eo nauicula est cum tugurio: vbi noctes ac dies piscatores duo manent, quo tempore salmones perpetua migratione ascendunt: & reti in aquam demisso (*mit einem garn vvie ein breiter zopfbæren*) salmones expectant. Salmonem igitur ascendentem obuius iuxta structuram aquæ impetus in locum tranquillum reijcit. id sentit piscator filo commoto, tenet enim manu fila aliquot, reti annexa: vel lignum paruum, funiculo alligatum reti, ita vt rigeat. Itaq; mox paxillo quodam retracto, vt rete subito per machinam seu decipulam attrahatur, efficit. (*Er zeucht einen knebel hinder sich, so schnellend die holtz schvvenckel vber sich, ziehend mi jnen das garn.*) Huiusmodi autem structuræ magnis impensis fiunt, & conseruantur. & qui eis vtuntur piscatores certam summam pecuniæ magistratui soluunt, & insuper decimas. Habentur autem solum inter Basileam & oppidum *Lauffenberg*. Infra Basileam nulla est, quod solum seu vadum solutius sit: & Rhenus patentior, nec amplius similiter in angustum saxis vtrinq; coactus. Quod si salmones omnes iuxta has structuras ascenderent, caperentur omnes: sed multi longius ab eis, & circa medium fluminis ascendunt.

3. Maio mense salmones ab hirudinibus infestis exuguntur, & exagitantur adeo, vt viribus exhausti, solito per medium flumen ascensu relicto, ad ripas modo sub aqua profundius, modo in eius summo vt appareant ferantur:) quod piscatores Basilienses *treibẽ* appellant: *der Salm treibt oder schvvimbt gegem land.* & salmones ita affectos, *die treibenden Salmen.*) Quo animaduerso piscatores nauicula adproperant, & fuscina (*Geeren* vocant, sicut stimulum aratorum *ein Gart*) quinis fere aut septenis cuspidibus horrente, feriunt. fuscinæ ferrum perticæ ligneæ affixum est. Est quando scamnum oblongum Rheno imponunt, ita vt pars eius posterior in ripa firmetur, anterior verò, pedibus duobus nixa in flumen promineat. Huic insistens piscator salmonem viuum valido funiculo alligatum tenet, donec alius aduenięns morsu eum depellere conetur. quod cum fieri videt, paulatim vinctum ad ripam retrahit: & alterum insequentem, vbi commodum fuerit, fuscina percutit. Circa Argentinam, vt supra scripsimus, priuatim marem coitus desiderio fœminam vinctam dum persequitur, similiter feriri aiunt.

4. Circa medium Martij mensis, retibus ad Salmones comparatis (*Salmengarn*) vti incipiunt piscatores. Id genus retis duplicatum (*filo duplici*) est: altum ad duos passus, longum vt minimum triginta tres. Sunt enim quædam multo longiora. Nam supra pontem Basileæ rete vnum trahi solitum ad bis mille gradus (gradum nomino pro binis pedibus) longum esse putant. & aliud infra pontem longissimum, quod fere ad pagum quendam proximum extendatur. Huiusmodi reti extenso piscatores vtrinque bini in singulis lintribus per Rhenum descendunt. degrauatur autem inferius plumbo, superius subere eleuatur. Ita ad vadum vsque demissum, salmones obuios omnes implicat. qui verò superiore in aqua loco natant, (ijdem puto plerunque inutiliores, vt supra dictum est,) euadunt: vt ij etiam qui circa saxa, aut sub saxis sunt. Implicati aliquando vi erumpunt: quod si duo aut plures simul capti sint, & erūpere nequeant, vbi alter alterum sibi propinquum senserit, concursu mutuo, si spatium detur, se inuicē conficiunt.

5. Denique & fortuito interdum capiuntur, genere retis, quod *Spreitgarn* appellant. hoc enim à piscatore iniecto propter alios pisces, vt nasos, barbos, lucios, capitones, &c. sæpe etiam salmones pariter irretiuntur. Nouimus Augustæ Rauracorum ante paucos annos piscatorem quendam hoc reti obiter & fortuito salmones sex cepisse. Hactenus amici Basilienses.

Plinius Salmonem, in Aquitania præcipuè, optimum omnium piscem esse dixit: nunc autem melior F esse probatur in Rheno, & præcipuè circa Coloniam, Albertus. Optimus ad cibum est Maio mense communi piscatorum circa Rhenum consensu. Miseni post Pentecosten cum auctiora sunt flumina, præferunt. Aprili, Maio, & paulo post commendatur. Cum verò nomen mutat, & iam partui propinquus *Lachss* appellari incipit, à diui Iacobi die vsque ad Andreæ, deterior est. sed is quoque inter sanctorum Michaelis & Martini dies præfertur, ceu minus malus, Innominatus author libelli de piscibus Germanici. Salmunculi semper placent, sed præcipuè Aprili & Maio. Et cum vltra sex septemue digitos non excrescant, cum ad quinti digiti mensuram accesserint, delicatiores habentur. Salmonis caro rubra est, suauissima ac lautissima. nullum enim piscem vel marinum, vel fluuiatilem salmone meliorem vnquam comedimus, vt mea etiam sententia marinis & fluuiatilibus omnibus sit merito præferendus, Massarius. ego marinis omnibus suauitate præstare concesserim. non tamen salubritate, præsertim ægrotis. Crassius enim & viscosius ex eo nutrimentum esse arbitror, quam plerisq; saxatilibus. Inter ludicras piscium nomenclaturas, Salmonem dominum cognominari, propter saporis scilicet excellentiam inuenio. *Ein Salm ist ein herr.* Inter alios pisces marinos consideratis conditionibus prędictis, laudabiliores videntur, rogetus, gornatus, &c. Salmones autem, & turboti & maquerelli multum deficiunt in bonitate. sunt enim multo crassiores, viscosiores, & concoctu difficiliores, magisq; excrementitij. quamobrem non conueniunt nisi validis iuuenibus, idque cum embammatis, quæ viscosum crassum & frigidum ex his piscibus succum emendent, Arnoldus Villanou. in Regimine Salernitano. Mnesitheus ex marinis piscibus concoctioni contumaces & grauissimos eos esse scribit, qui è mari in fluuios & stagna transeant, vt mugil, & summatim quicunque pisces in vtrisque aquis viuere possunt. Carnes salmonis rubeæ sunt: quæ licet dulces pingues, & gratæ sint valde, cito tamen edentibus satietatem ingerunt, Author de nat. rerum & Albertus. Quo altius ascenderint, & fontibus fluminum propiores fuerint, eo deteriores habentur: quo verò propiores mari, eo meliores. in Albi qui circa Dessauiam ad primum obstaculum capiuntur, optimi habentur, Kentmanus. Rondeletius tamen eos qui altius in Rheno, vel Basileam vsque ascenderunt, præfert ijs qui proxime mare, vt Antuerpiæ capiuntur. Ego certe in fluuijs præferendos puto, vbi mediocriter progressi fuerint. exercitio enim me-

Maquerelli.

diocri ſuauiores & ſalubriores eorum carnes fieri puto. altius autem euectos, vel ſimpliciter diutius in dulcibus aquis immoratos, tum propter nimium laborem, & inediam ferè, tum quia iam partui propinqui ſunt, deteriores iudico. circa Coloniam (vbi etiam Alberto laudantur) præſtantiores quàm vel Baſileæ vel Antuerpiæ eſſe non dubito: quod is locus ferè in medio ſit. Quo tempore pariant, quodq; tũ cibo inſipidiores ſint, prædictum eſt ſupra in C. Cautum eſt à regibus Scotiæ ne autumno capiantur ſalmones. nam vel ſoboles multum detrimenti acciperet: vel inutilis (ad cibum) fermè captura eſſet. hoc autem tempus à ſexto idus Septembris, calendiſq; Decembris intercluditur, Hector Boëthius. Memini ſalmones olim guſtaſſe, qui præpingues faſtidium mihi mouebant: quod & trutæ pinguiores, ſalmonatas cognominant, faciunt Autumnalis & hybernus ſalmo carnem minus rubram & inſuauiorem habet, Incertus. Talem ego circa finem Nouembris aliquando guſtaui, marem, qui præferri ſolet vt in cæteris etiam pleriſque piſcibus: pinguem, viſcoſum, nec admodum grati ſaporis, & concoctu difficilem deprehendi. Partes eius aſſæ magis placebant elixis. Item alium quarto Decembris, molli nimium & flaccida pinguiq; carne. Salmones illos hybernos, qui multis ænei coloris (vnde nomẽ *Kupfferlachs* Miſenis, *Kypper Salmon* Anglis) maculis variantur, & roſtrum valde recuruũ habẽt, porcis grandinoſis comparant Angli, & ſimiliter eis abſtinent, præter pauperculos: bonum verò & tempeſtiuum ſalmonem à carne friabili (id eſt non viſcoſa) *Kribbe Salmon* appellant.

Apparatus. Salmones quouis modo coxeris, optimos inuenies, Platina.

Ex Kentmani piſcium Albis deſcriptione. Salmonem (inquit) omnium qui in Albi capiuntur piſcium ſapidiſſimum iudicamus. Recens in aqua bene elixatur, tum vino calido perfunditur, refrigeratur, & in eodem quo elixus eſt iure ad dies octo vel quatuordecim ſeruatur. Inde ſigillatim cum libuerit vnus aut alter tomus eximitur, aceto perfundendus. is cibus eſt lautus & boni ſaporis, preſertim cum pinguis fuerit. Aliqui in vino coquunt: alij æquales vini & aquę partes miſcent, ſed ita caro tenacior fit, vt in mera aqua elixari præſtet. Spina dorſi ſeparatim tota excinditur: eiuſq; partes aliquæ ſuper craticula aſſantur, quæ menſis ſuper olere aliove ferculo imponuntur, in magnis delicijs. Oua quoq; & inteſtina (quæ ab ignaris negliguntur) vel ſeparatim, vel cum ipſo piſce elixa, condiuntur iure aromatico coloris è ruffo nigricantis, quali etiam lampredæ vel priccæ vulgo dictæ, lautiſſimo apparatu. Cæterum ſalitus ſalmo, qui in dolijs toto anno ſeruatur, non aliter quàm recens paratur, præmaceratus tamen aqua. is ſpecie quidem & colore pręſe fert recentem, ſapore verò ſiccior & tenacior eſt. quamobrem iure cõditus vt ſturio optime ſapit. Deniq; infumatur ſalmo, præſertim qui Bremæ capitur, vel crudus eſitari ſolet. ſunt qui ſegmenta ex eo ſuper craticula aſſant. Bremenſes quidem peculiari quodam modo eũ infumare ſolent. Hæc ille.

Salmunculos trutarum inſtar coqui præcipiunt. Salmones Gallia Belgica quotannis mittit, ſed in plebis vſum, quum ſaliti priſtinam nobilitatem amittant, Iouius. Ad Rhenum vbi plures capiuntur, vt Lauffenbergi, ſaliri in paruis dolijs ſolent, quæ libras (ſedecim vnciarum) circiter viginti capiant: & in cellis vinarijs ſeruare. autumno & hyeme hęc vaſcula alio vendenda mittunt Zurzachium præſertim Heluetiorum pagum, ad nundinas quæ calendis Septembris ſolennes ſunt. libram ferè quinq; obolis argenteis vendunt, quincunce dempto. Durant per annum, & in cellis vinarijs cum ſua muria ſeruantur. Saliuntur autem æſtiui tantum, non autumnales aut hyberni, niſi forte pro plebe.

Salmonis nomine Rondeletius, etiam lacuſtres quoſdam piſces, Vmblas vulgo dictos, in Lemano lacu comprehendit: quos ego ad Trutarum genus referre malui, ſicut & Trutas ſalmonatas à quibuſdam dictas, quod magnitudine pulparumque ſpecie & colore ſalmones referant: vnde Germani etiam compoſito ab vtroque piſce nomine *Lachsforel* appellant. item Salmarinum Tridenti dictum.

Banna fluuius eſt Hiberniæ, per Vlconiam effluens regionem. Nam exiens ex lacu eiuſdem prouinciæ permaximo, in borealem oceanum decurrit. In hoc olim piſcis repertus eſt formam ſalmonis habens, tantæ magnitudinis, vt nullo modo integre in marginem trahi poſſet, Boccatius.

Germani *Rheinfiſch* vocant piſcem (Aſellorum generis,) minorem Salmone, alioqui ſimilem: quem partim Lucium, partim Salmonem repræſentare, eruditus quidam nobis indicauit.

Salmones etiam vocari accepi piſces neſcio quos in Oceano Balthico, qui ore careant, & alimentum branchijs ſugant.

Salmonetam Luſitani vocant piſcem quem deſcripſi in Corollario de Alpheſte. pag. 37. Salema verò eiſdem Salpa eſt: de qua proxime ſcribendum.

DE SALPA, RONDELETIVS.

Effigies hæc Salpæ Venetijs efficta eſt, ei quam Rondeletius dedit, ſatis ſimilis.

A

Lib. v. ΣΑΛΠΗ & σάλπης Græcis dicitur, à Latinis idem nomen ſeruatum eſt. Pancrates apud Athenæum ſcribit βόας πόρηκε, ab Halizonis vocari, qui locus corruptus eſt, legendumque βόας πόρτιες. Nam βόες dicuntur αἱ τέλειαι, id eſt, iam adultæ: δαμάλεις καὶ πόρτιες, αἱ μήπω ὑπὸ ζυγὸν ἐλθοῦσαι, μηδὲ ὀχῆσαι: αἱ πόρτιες ἤ, αἱ ἔτι ἀτελέστεραι τῶν δαμάλεων. id eſt, δαμάλεις & πόρτιες, quæ nondum iugum paſſæ ſunt, neque adhuc dorſo vexerunt: πόρτιες verò adhuc minus adultæ, & iuniores quàm δαμάλεις. Boues igitur paruas, ait Pancrates, ſalpas nuncupari, quia algam in ventriculo, vt fœnum boues congerunt. Hunc Athenæi locum, quo Pancrates dicit ſalpas nominatas fuiſſe boues, ſi ſequutus eſt Phauorinus, cum ſcribit, Σάλπη ἰχθὺς ποιὸς, ὃν καὶ βοῦν καλοῦσι, id eſt, Salpa piſcis quidam eſt, quem bouem vocant: ſi etiam eundem ſecuti ſunt, qui Græca lexica concinnarunt, apud quos hæc reperias. σάλπη piſcis genus eſt, qui bos etiam dicitur, ſatis rectè annotarunt ſin ſalpam eundem piſcem eſſe crediderunt, cum eo qui bos propriè dicitur ab iis qui de piſcibus ſcripſerunt, vehementer errant. Eſt enim bos ex planis & cartilagineis. Exiſtimant quidam Salpam piſcem eum eſſe, qui à Germanis *Stockfiſch* dicitur, ea moti ratione, quod *Stokfiſch* baculo tundatur, priuſquam coquatur, quod Plinius libro 9. cap. 18. de ſalpa faciendum eſſe

Bos, ſalpa quia veſcitur alga ceu fœno.

Bos alius cartilagineus.

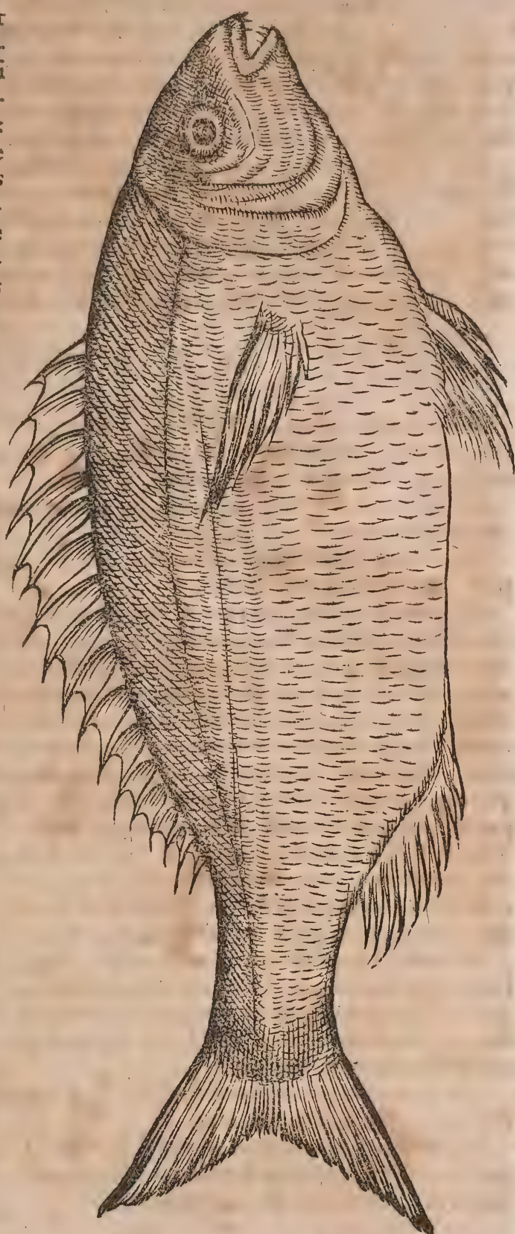
Salpa non eſt Stockfiſch. cum id nomen

esse scribit. Alij (inquit) alibi pisces principatum obtinent, coracinus in Ægypto: Zeus, idem faber appellatus, Gadibus: circa Ebusum salpa, obscœnus alioqui, & qui nusquam percoqui possit, nisi ferula verberetur. sed hæc ratio minimè conuincit, *Stockfisch* Germanorum, nostram esse salpam: quod baculo tundi, salpæ cum multis commune sit. Etenim *Stockfisch* Germanorum lingua est piscis baculi, id est, piscis qui baculo verberatur, priusquam coquatur. Quo nomine piscem omnem sale conditum, & in fumo, vel in aëre exiccatum appellant, vt raias, soleas, passeres, rhombos, (*Germani hos omnes proprus nominibus appellant, non Stockfisch: quod nomen asellis tantum, quanquam diuersis tribuitur,*) aliosq; permultos. Quorum mirabilem copiam Antuerpiæ vidi, in aliquot tabernis mercatorum, qui hanc mihi præparationem narrabant, vt quoniam sicci sunt, & præduri, baculo primum vel malleo contundantur: deinde aqua aliquandiu macerati decoquantur. Huiusmodi piscibus, scilicet planis & tenuibus illic abundant, qui facilius exiccari possunt: quos exiccatos in Germaniam conuehendos curant. Non est igitur *Stockfisch* piscis species, vt Germanicę linguæ periti mihi indicarunt. Non desunt tamen, qui speciem quandam asellorum exsiccatorum propriè *Stockfisch* dici putant, qui salpa nostra esse non potest: oblongus enim & rotundus est piscis. Salpam igitur ex hac descriptione agnoscemus.

pluribus piscibus planis apud Germanos commune sit.

Aselli species, qui ... propriè Stockfisch dicta: ... hæc quidem salpa est.

B

Piscis est marinus, litoralis, squamosus, solitarius: auratæ, vel potius boopi similis, pedali magnitudine. Rostro quasi mugilem refert. Capite est paruo & obtuso, lineas multas aureas, à branchijs ad caudam ductas, habet parallelas, à quarum multitudine, πολύγραμμος, (& ab Oppiano αἰολόνωτος:) à colore verò ἐρυθρόγραμμος (*ab Aristotele, Athenæo citante,*) dicitur. Pinnis, aculeis, branchiis auratæ similis: cauda, sargo. Oculis est aureis, superciliis quodam modo virescentibus, ore paruo, dentibus serratis. Peritonæum nigrum habet, ventriculum magnum: & intestina lata, alga, aliisque excrementis fœtidis referta: Hepar rubrum, & in eo vesicam copioso semper felle distentam, splenem nigrum, cor angulatum.

G

Alga vescitur & stercore, vnde σκατοφάγοι καὶ βδελυραὶ dicuntur, ab Epicharmo apud Athenęum, id est, stercus edentes, & fœdi execrandique odoris: quo loco pro βδελυχραὶ, reponendum duximus βδελυραί. nam & obscœnus piscis à Plinio appellatur. Id confirmat Aristoteles (Lib. 8. de hist. animal. cap. 2. Et lib. 4. cap. 8.) Nutritur salpâ, stercore & alga. porrum (Πράσον *hic nimirum fuerit herbæ marinæ nomen*) etiam depascitur. Capitur etiam sola piscium cucurbita. Eandem inter pisces, qui optime audiant, recenset, & semel autumno parere scribit. Oppianus libro 1. autor est in scopulis (*circa scopulos*) alga & musco refertis habitare: nequaquam tamen dicemus cum verè saxatilibus conferendam esse. Salpa enim est σκληρὸς, ἄχυμος, inquit Athenæus: id est, dura & insuauis, & Archestratus indicat malum esse piscem: Est proculdubio plane ingratus palato & ventriculo, succum malum gignit, ideo vilis est ijs etiam qui eum nouerunt, & à pauperibus solum emitur. Messis tempore melior est, autore Archestrato & ex Mitylene: secundum Plinium ex Ebuso. Sunt qui autumno captam præferant, sed malè. nam cum pisces omnes vterum ferentes meliores sint, salpa æstate grauida melior dicenda est: parit enim autumno, & semel duntaxat, vt prius dictum est.

Lib. 7.
Lib. 5. de hist. ani. c. 9. & 11.
F
Lib. 8.
Lib. 9. c. 18.

Eius nullum vsum in medicina comperio. Nam quod citatur à quibusdam ex Plinio: Salpa siue salpes expurgat vlcera in linteolis concerptis. Id non de salpa pisce, sed de nomine mulieris obstetricis, cuius etiam eodem capite bis fit mentio, & alijs in locis, intelligendum puto, vt loci huius is sit sensus: Salpe obstetrix salsamentis (de ijs enim eo loco verba facit) in linteolis conceptis expurgat vlcera. Athenæus etiam ex Nymphodoro Syracusio scribit Lesbiam fuisse Salpen, quæ Pægnia condiderit. His addit, ideo quod varius sit piscis, Locrum siue Colophonium Mnaseam, qui Pægnia conscripsit, à varietate salpam appellatum.

G
Lib. 32. c. 10.
Salpa obstetrix.
Lib. 7.

Oppianus scribit salpas alga delectari, & ob id nassis dispositis in locis algosis capi.

Σάλπαι δ' ἰκμαλέοις μὲν ἀεὶ φύκεσι μάλιστα
Τέρπονται, κείνη δὲ καὶ ἀγρώσσονται ἐδωδῇ. Cætera pete ex ipso autore.

Lib. 3. E

Piscis est in nostra Gallia Narbonensi, qui perappositè Vergadelle dicitur, id est, virgis siue lineis A

Alius piscis salpa minor.

distinctus. Virgas enim appellamus tenues & longos ramos siue baculos, quas Græci ῥάβδους nominant: vnde διράβδα, duabus virgis siue lineis distincta: & πολυῤῥάβδα, quæ pluribus, vt salpa, & piscis de quo hic loquimur. Quem non inepte virgatum nominabimus à virgis, quas habet salpæ omnino similes. neque eum à salpa genere differre puto. sed ætate tantum, vt virgatus minor sit, neque in eam vnquam magnitudinem accrescat, in quam salpa accrescit. Præterea tenuior & rotundior: salpa veluti compressu extensa, spissaque, reliquis omnibus similis (*Plura lege mox in Salpa quæ in stagnis marinis degit.*) Stagna marina subit hyeme, quo tempore capitur, & vere alio tempore minime.

Salpæ quoque in stagnis marinis frequentissime inueniuntur, lineis siue virgis à capite ad caudam ductis parallelis, marinis similes. In stagnis tamen nostris frequentior est ea quæ Vergadelle à nostris dicitur, id est virgatus piscis: à virgis, quibus Salpæ similis est, figura verò non item, sed Auratis vel Sparis potius. Sunt enim Salpę spissiores & longiores, inter Auratas & Lupos mediæ. Ab ijs virgati nostri neque partibus internis, neque saporis insuauitate, neque carnis mollitie, neq; victus ratione differunt: sed virgati in stagno solum reperiuntur, Salpæ & in mari & in stagno.

DE EADEM, BELLONIVS.

A Inter cæteros pisces non est alius qui suam constantius retinuerit antiquam appellationem: siquidē vulgo Græco, Italico & Gallico nihil de priore nomenclatura immutauit: Massilienses tamē Sopi pronunciant. Romani hanc vulgo non Salpam, sed Sarbam vocant.

B F Piscium nullus est colore pulchrior, quanquam admodum sit vilis. Vnde Ouidius, Atq; immunda chromis, merito vilissima Salpa.

C Salpas turmatim vidimus ab imo gurgite ad litus marinum ferri, ac deinde algis herbisque marinis pastas, in mare celerrimè demergi.

B Piscis huius moles raro excedit duas libras: est enim mediocris crassitudinis, oblōgus, & latus. Squamas aliorum piscium more gerit, latas & varij coloris: pinnam vtrinq; ad branchias vnam, duas sub vētre: aliam in tergore continuam, translucidam, duodecim aculeis præmunitam: Lineam vtrinq; in lateribus habet nigram, ac rursus nouem alias rectas coloris lutei: quæ piscem miro artificio, melino colore depingunt. Caudam habet bifurcam, & circa anum pinnam vnam, duobus tantum aculeis fortibus communitam: caput vt Auratæ tornatum: dentes in labijs firmos: in superiore maxilla sedecim, in inferiore octodecim: Os pro corporis mole paruum, nec labia infarcta vt in alijs piscibus: Oculos melinos, pupillam nigram: Peritonæum omni nigredine nigrius. Cor pericardio inclusum, triangulare, suo septo ab inferiore ventre separatum: Stomachum oblongum, per ventrem extensum, latum quidem, vt Scari, & ferè semper herbis plenum: Pylorus, stomacho coniunctus, quatuor tantum apophyses habet, qui stomachum circundant. Hepar illi est valde magnum vt Scaro, sed magis ad colorem cinereum inclinans, in tres lobos partitum. Vesiculam fellis oblongam habet, in dextro hepatis lobo positam. Brāchias vtrinq; quaternas, sed eas quidem geminas: quamobrem branchias in Salpa sexdecim numerari posse dixeris. Lingua Salpæ est mediocris: vulua vsque ad diaphragma extensa, ouis referta, bicornis.

(E) Capitur in Illyria omnibus anni temporibus. Spinas (quas pro costis vtrinque decem habet) falcatas gerit, ad spinam latas, sed ad ventrem mucronatas. Spina autem Salpæ, quatuor & viginti vertebris constat, per quam nerui insignes ad latera protenduntur: qui ex duabus primis vertebris originem ducētes, etiam ad pinnas deferuntur.

F Cæterum Salpa Scari modo in opsonium apparatur. Carnem habet mollem, fungis quodammodo respondentem, paucas spinulas.

B Si quis eius squamas auferat, eidem lineæ rectæ, luteæ, in cute apparere videbuntur, quæ in squamis iam apparuerant. Ideo ipsa colorum varietas non in squamis, sed in cute existere facile comprobatur, vt iam in Mulo & Rubellione diximus.

COROLLARIVM.

A Archippus masculino genere dixit ὁ σάλπης, his apud Athenæum verbis: ----- κῆρυξ μὲν ἦν βόαξ, Σάλπης δ' ἐσάλπιγξ ἑπτ' ὀβολοὺς μισθὸν φέρων. sed fictum hoc ab illo per iocum est, vt piscis nomen tanquam viri efferret, tubicinis videlicet, alludentibus vocabulis σάλπη & σαλπίζειν. cæteri scriptores omnes fœminino tantum genere ἡ σάλπη proferunt. nam vbi in Plinio aliqui legunt, Salpes expurgat vlcera linteolis concerptis: legendum est Salpe, (vt recte nostra æditio habet,) non piscis, sed obstetricis nomen. Σάλπη, piscis, quem & βοῦν, id est bouem, vocant, Hesychius & Varinus: ex Athenæo nimirum, qui Antiphanis ex Operibus marinis versus hos recitat: ----- σάλπαι τ' ἰσομήκεες ἰχθῦς. Ἅς τε βόας πόρκηες ἁλίζωνοι καλέουσιν, οὕνεκα γαστέρι φῦκος ἀεὶ ἀλέγουσιν ὀδοῦσι. pro ἀλέγουσι malim ἀλέουσι, molunt. ἰσομήκεες autem, id est æqualis longitudinis forte ab eo appellantur, comparatione ad alios prenominatos. De Halizonis populis ab Homero nominatis alij aliter senserunt, quorum sententias recenset & reijcit Strabo: ipse populos Asiæ esse putat extra Halyn. Ephorus (apud Stephanum) in maritimis inter Mysiam, Cariam, Lydiamq; eos collocat. alij gentem Ponticam faciunt, Arrianus eosdem Bithynis, &c. vt recitat Eustathius in catalogo nauium, & rursus in quintum Iliados. Rondeletius pro πόρκηες, legit πόρπες. quod mihi non probatur. nam & carminis ratio repugnat: etsi admitteret, πόρπας in accusatiuo dici oporteret, sicut & βόας. Sed neque βοῦν πόρτιν, coniunctis vocabulis dici puto: & quamuis id dici posset, præstabit tamen πορκῆες legere, (vt βασιλῆες,) id est piscatores, qui retia trahunt. πόρκος genus est retis, de quo plura scripsi supra in Porcis piscibus: inde πορκεύς, piscator retiarius, sicut idem à δίκτυον, δικτυεύς. Lycophron πορκέων δίκην dixit, instar piscatorum qui retia trahunt. Sic igitur senserit Antiphanes: Salpæ pisces à piscatoribus Halizonorum boues nominantur.

Criso-

Crisopleurus, piscis dictus salpa, Syluaticus: melius Chrysopleurus, ab aureo per latera colore. Salpa nunc quoq; salpa vulgò nominatur, Massarius Venetus. Vbique gentium nomen suum retinet, Gillius. In libello quodam Italico memini Salponi legisse pro salpis. Salema Lusitanicum est. Germanicum fingo, *ein Goldstreimer*, à strijs seu lineis aureis: vel circumloquor, *ein art der Meerberschen mit etlichen gaelben strichen durch die seiten, vom kopff gegen dem hindern theil.* Similiter autem ei virgatum sed latiorem piscem, (quem in Gallia Narbonensi Virgadellam vocari Rondeletius scribit,) Germanis interpretari licebit, *ein Streimbrachsmen.* nam virgis lineisue aureis, salpam refert: corpore verò latiore ad auratam seu sparum accedit.

Salpæ similis nascitur in mari rubro piscis Stromateus appellatus, vt Philon narrat, virgas habens B per totum corpus extensas, auri speciem referentes, Athenæus. Vt salpa piscis πολύῤῥαβδος est, ita serinus δίῤῥαβδος: hic binis, ille pluribus virgulis insignis: Athenæus ex Aristotele, ex quo etiam solitarium piscem salpam facit, & dentes ei serratos adscribit. Salpa piscis non est magnus: coloratior in medio & ex transuerso extat, ventricosus admodum, Platina. A ceruice in caudam per argentea latera, aureæ rubentesque lineæ certis distinctæ interuallis decentissimè eum depingunt, Iouius. Pedalis est magnitudinis, & virgis quibusdam aureis (luteis, Gillius) ac rubentib. secundum longitudinem describitur, Massarius. Binos in capite lapillos gerit, Kiranides.

Salpæ bilibres ad summum fiunt: aut semper ad libram saltem auctę apparent: ita vt in nullo alio piscium genere æquè atq; in salpis, eadem ferè semper seruari magnitudo videatur: vnde forsan à Pancrate ἰσομήκεες dicuntur, hoc est longitudine pares, vt Hippolytus Saluianus obseruauit.

Salpa etiam maritimis lacubus gignitur, Arist. Ouidio adnumeratur degentibus in herbosa arena. C Xenocrates alias in alto capi tradit, alias apud litora, vt referam in F. Vagantur & oberrant pisciū maximè qui carne aluntur. (*Addendum hic Gazæ translationi ex Græco:* Sunt autem carniuori ferè omnes,) præter paucos, vt mugilem, salpam, mullum, chalcidem, Aristot. 9.37. sed de mullo an carniuorus sit, dubitari potest. Stercore & alga nutritur, Aristot. eam ob causam à Plinio piscem obscœnum dici arbitror. Obscœnum enim turpe immundumque significat, ex ob & cœno compositum. Sic & vpupam, obscœnam pastu auem dixit: quam Isidorus quidam in stercore humano commorari, & fœtente fimo pasci scribit. Produntur clarissimè audire, mugil, lupus, salpa, chromis, & ideo in vado viuere: Plin. & Ælianus ex Aristotele. Salpa æstatis initio locis plurimis, nonnusquam etiam autumno parit, Arist. Parit semel in anno, videlicet autumno, paulò ante æquinoctium, ex Aristotele quinto de historia, Athenæo & Plinio, Massarius.

Piscis est solitarius, Athenæus ex Aristotele. Pauidus, Oppianus. Natura astutus perhibetur, D Iouius.

Cucurbita capitur: quod ex omnibus vni euenit, Aristot. gaudet enim hac esca, Ex eodem Athen. E Stercore inescatur, Aristot. Esca fœtida præcipuè capitur, vt stercore, Wottonus. Ad salpas: Bryon viride ex saxis oleo interens, vsui exponito, Tarentinus de escis. Salpæ (inquit Oppianus) vt algis gaudent, ita eisdem capiuntur, hoc modo: Piscator aliquis per dies quatuor vnum ad locum (aliquoties) nauigans, lapides algis circundatos demittit. quinto posteà die salpis iam illic congregatis nassam lapidibus obtectis alga immissis ponit, & circa introitum herbas marinas alligat, quibus salpæ alijque herbiuori pisces delectantur. (deinde recedens) vbi iam inclusos pisces senserit, tacitè mox adnauigat, viris remisque silentibus, & nassam extrahit. Silentium autem cum ad alias piscationes, tum salparum imprimis vtile est, vt quæ natura pauidæ sint, (*& acri auditu, quod Aristoteles tradit.*)

Salpa piscis circa Ebusum insulam (quæ nunc Euizza vocatur,) sapore commendatur, cum alibi sit F obscœnus, id est perniciosus & vitabilis, Massarius. Salpa (inquit Diphilus) dura est & insuauis: melior autem quæ in Alexandria est, & autumno nata, (καὶ ἡ ἐν τῷ φθινοπώρῳ γινομένη:) humidum enim quid, & album, idque non virosum emittit. Salpæ quæ in alto capiuntur, vt Xenocrates docuit, sapore sunt iucundo, subacri: abundéque nutriunt, nec facilè corrumpuntur: quæ verò apud litora, carnem habent duriorem, saporisque ingrati, & quæ malum procreat succum, Wottonus. Salpam piscem Epicharmus non approbans, σκατοφάγον καὶ βδελυχνὸν λέγει, Eustathius ex Athenæo: apud quem βδελυχραὶ legitur, Rondelet. mauult βδελυραὶ: licebit & βδελυκταὶ legi, vna omnium significatione, à verbo βδελύσσομαι. Σάλπην δὲ κακὸν μὲν ἔγωγε Ἰχθὺν εἰς αἰεὶ κρίνω, βρωτὴ δὲ μάλιστα Ἐστὶ θέρους ὥρῃ. λάβε δ᾽ ἐν Μιτυλήνῃ Αὐτήν, Archestratus. Epicharmus æstate dulces esse scribit. Ex Plinij libro 32. quidam citat, salpam laudatissimum esse piscem: sed falsò. simpliciter enim à Plinio huius libri cap. vltimo Salpa nominatur. Hodie quoque is piscis, qui tam operosè atque eleganter à natura depingitur, ab optimatum mensis vt insulsus & mendax repudiatur, Iouius. Non est boni saporis. syluestre enim nescio quid sapit. bene exenteratus, sed parua (quantum fieri potest) incisura, assaturam requirit & moretum, Platina. Pisces quos integros voles, ad focum pones, dempta salpa & lacia, quorum intestinum per branchias euellitur, Idem.

Epitheta. Σάλπαι σκατοφάγοι, βδελυχραὶ, Epicharmo. Αἰολόνωτοι, Oppiano. Πολύῤῥαβδοι, πολύγραμμοι, H. a. & ἐρυθρόγραμμοι, Aristoteli apud Athenæum. Obscœnæ Plinio.

Mnaseas quidam Locrensis vel Colophonius salpæ piscis varij cognomen apud familiares meruit, Propria. propter varietatem argumenti libri παιγνίων à se conditi: qualem & Botrys vir oriundus è Messana Siciliæ: & Salpe mulier Lesbia, (& ipsa forsan à iocorum varietate sic dicta.) Salpæ quidem similis est (vt diximus) stromateus in mari rubro piscis: à quo fortè similiter Clemens theologus Στρωματέων libros ob varietatem argumenti inscripsit. Salpiæ Ptolomæo lib. 3. cap. 1. Apulorum vrbs in Ionio pelago, Salapia Plinio. Salpinæ paludis Lucanus lib. 5. meminit. ea in Apulia est iuxta Salpiam ciuitatem, meretricio amore Annibalis inclytam.

Dexter lapis de capite salpæ gestatus, Venerem incitat: sinister remittit, Kiranides: qui & adipe pi- g. scis huius ad augendam Venereorum voluptatem abutitur. eandemque ob causam, & amorem ac gratiam conciliandi ergô, sapphirum gestari iubet, in qua sculpta sit struthiocamelus, in ore tenens salpen, &c. lib. 4. & alibi.

h. Salpam ceu prouerbiali vocabulo hominem varium aliquis appellârit, ſicut & Mnaſeam familiares eius, vt inter propria modo diximus. Huiuſmodi etiam apud Græcos prouerbia ſunt, Ποικιλώτερ@ ταώ, ποικιλώτερ@ ὕδρας: Magis varius quàm pauo, quàm hydra.

DE SALSAMENTIS, ID EST SALSIS PISCIBVS EORVMQVE PARTIBVS: ITEM DE INFVMAtis, & inueteratis ſimpliciter.

A DE Salſamentis hunc in locum comunia quædam conferemus. nam quæ ex ſingulis fiunt piſcibus, tum integris inueteratis, tum conciſis, ſuis ſingillatim tractatur locis. Altarich eſt ſpecies piſcis parui, breuis, ad longitudinem palmi: qui capitur circa ciuitatem Achalat, in regione Perſiæ. ſaliuntur autem hi piſces, & exiccati in diuerſas regiones exportantur, vt Syraſi interpretatur, Andreas Bellunenſis in Gloſſis in Auicennam. Apparet autem vocabulum Græcum eſſe, tárichos, al articulo Arabico præfixo. eſt autem fortè ex apuarum genere piſciculus. Apuarum quidem pleræque ſpecies quoniam magna copia capiuntur, & propter paruitatem facile ſiccantur, ſale condiri & reſeruari ſolent. item chalcides & ſardinæ. Quinam piſces rectè commodeq; ſale inueterentur, Galeni verbis exponetur inferius in F. Salmonum ſegmenta, vt dictum eſt, ſaliuntur in doliolis: ſed ſaliti priſtinam nobilitatem amittũt, teſte Iouio. Ex ſalitis palmam omnium confeſſione ætate noſtra obtinent carpiones ex Benaco lacu, qui ſubfrixi modicè ſaliuntur. referunt ij troctarum (trutarum) ſaporem, atq; ipſam corporis ſpeciem. nam & pulpæ eorum ruſeſcunt, & argentea tergora varijs punctis depinguntur. ſed quæ in troctis nigra ſunt. in carpionib. rubra cõſpicimus, Iouius in capite de ſalſamentis. ſed qui ſubfrixi ſaliuntur piſces, non propriè τάριχοι, id eſt ſalſamenta, ſunt: neq; diu aſſeruari poſſunt. Haringi (vel Harengi, alij aliter ſcribunt) vulgò dicti ex Oceano Germanico mittuntur ſalſi, vel cum muria ſua vel ſtatim infumati & aridi. Videtur autem à Græco nomen hoc ſumptum, vt haringus, quaſi harichus, & h. in t. conuerſo tarichus dicatur. Fumo inueteratum aliqui recentiores paſſum appellant, quod aliquãdiu paſſus ſit fumũ: ſicuti vua paſſa apud veteres dicitur, quæ diutius paſſa eſt ſolē. A patientia nomen acinis datur paſſis, Plinius. Pſythia paſſos de vite racemos, Vergilius. Paſſum (vinum) nominabant, ſi in vindemia vuã diutius coctam legerent, eamque paſſi eſſent in Sole aduri, Varro de vita pop. Rom. Paſſum fieri certum eſt ex vua quã Græci ſticam vocant, noſtri apianam: item ſcirpula, diutius in vite Sole vuis aduſtis, aut feruente oleo, Plinius. Ego ſiccatos fumo piſces, infumatos potius dixerim. quoniam paſſum de ſolis vuis reperio in veterum ſcriptis. Hilas infumatas & ſumen apud Plautum legimus. aliqui hillam l. duplici ſcribunt, & Acron ſalſum inteſtinum hirci interpretatur. Aliqui putant eſſe inteſtinum porcinum, fartum alijs inteſtinis: quod noſtri *Schubling*, vel *Klobvvurſt* appellant. Græcè καπνιςοὺς appellare licebit, ſicut & κρέα καπνιςὰ Atheneus memorat. Τάχα δ' ἂν καὶ τὸ καπνίζειν εἴποις ἂν ἐπὶ τῶν μαγείρων, ὡς καὶ Δημοσθένης εἰπών: Καπνίζειν ὀψοποιοῦντας (ὄψα *piſces ſunt*, κατ' ἐξοχὴν) σὺν παῖδας, Pollux. Ex lacuſtribus piſcib. in Heluetijs ſaliri & infumari ſolent Albularum (vt nos vocauimus) quædã ſpecies, præſertim mediocres, & minimę: item Leuciſci illi quos Galli Vendoſias vel Dardos vocant, qui & fluuiatiles & lacuſtres ſunt: & trutarum genus exiguum, quos *Roetele* à colore rubicundo vocitant. qui quoniam mollis ſunt carnis, infumati minus indurantur, habenturque in delicijs. Circa Oceanũ Germanicum in Dania præſertim, Aſellorum genus *Ponuchell* vocant: ex quorum maximis faciunt *Stockfiſch* & *Rauchfiſch*: id eſt alios Sole & aëre, alios fumo indurant. Κολίας, σαπέρδας, λέσβιας, ἀμύλλοι, Pollux de ſalſamentis agens: lego λεβίας καὶ μύλλοι. Nos de lebijs in Dolcano & Hepato diximus. De myllis verò, alijsq; nonnullis ſalſamentis, in Myllo Elemento M. Ταρίχη (ἢ τμάχη) σκόμβρων, κεστρίνων, κυβίων, θυννίδων, nominantur à Polluce. Τιλτὸν τάριχ@ Vide ſupra in Lepidoto, Elemento L. Thynnis præcipuè fora omnia & tabernæ ſalſamentariorum replentur, Iouius. Quæ quidem ex thynnis, eiuſdemq; generis piſcibus (vt pelamydibus, orcynis,) ad ſalſamenta pertinent, omnia referemus in T. (de Cybijs quidem & Melandryis, in C. & M. dictum eſt.) Item quæ ex Scombris, ſuo loco. De Coraxo & Encatera in Corace. De Lacertis & Colijs iam dictum eſt. item de Sturione, in Acipenſere: deq; Huſone, in Antacæo de Heminiro ſiue Heminero in Corollario de Coracino A. Heminirus quid differat ab Hemitaricho Archeſtat. explicat, Athen. Λυκόστομον ὄντα ἡμιτάριχ@, legimus apud Ælian. 13. 2. Noſtri dicunt *Saattrochen*, i. non omnino, ſed aliqua ex parte ſiccatum aut inueteratum.

Carpio Benaci. *Haringi.* *Paſſum.* *Infumatum.* Τιλτόν.

Sunt qui dicant τάριχον accipi pro piſce, ſed vili putrique, qui idem ſit aphya, Eraſmus in prouerbio Si non adſint carnes. Noſtræ ætatis Græci piſciculos ſalſos vulgò garos vocant, Gillius. Circa Verbanum lacum omne genus paruorum piſcium in Sole ſiccant, maximè verò perculas. Incolę regni Calechut piſcibus Sole exuſtis veſcuntur, Ludouicus Romanus. Ichthyophagos legimus piſces in Sole arefactos ſeruare, ijſque tritis farinam ad fercula & panificia ſua conficere. Τάριχ@ Ἀντιπαλαιὸν εἴ τις βούλετ', ἢ Γαδειρικὸν, Βυζαντίας δὲ θυννίδ@ Ὀσμαῖσι χαίρει, Antiphanes. A Polluce nominantur ſalſamenta (ταρίχη) Pontica, Phrygia, Ægyptia, Sardoa, Gaditana, (Γαδειρικά.) Sunt autem Gaditanæ ex orcynis, id eſt thunnis maioribus, qui circa Gadira inſulam capiuntur: vt in Thunno explicabitur. Cum Lucullus Romæ nimium ſuas opes oſtentaret, Cato indignabatur & clamabat, quod aliqui Romæ τριακοσίων δραχμῶν κεράμιον ταρίχων Ποντικῶν ὠνήσαντο, Athenæus. Archeſtratus ſaperdam vocat opſonium Ponticum. En ſaperdam adueho Ponto, Iuuenalis. Salſamenta præſtantiſſima Sardica ſunt, hodie Sardas vocant, (*de quibus mox, Capite proprio:*) & mylli qui ex Ponto aduehuntur, Galenus. Vide in Myllo elemento M. Non probo Cornarij ſententiam, qui μῆλα (vt alibi codex Galeni deprauatus habet,) ouiculas interpretatur, nec alias eſſe putat, quam cordylas ab alijs dictas, hoc eſt fœtũ thynnorum. Ταρίχους ξενικοῦ πλείονα γένη, Athenæus libro 12. Elephantinum ſalſamen nominatur ab Athenæo, nec explicatur, &c. vt pluribus ſcripſi in Elephanto quadrupede F. Salſamenta omnium generum in Italia Beneuenti recentia effici conſtat, Plinius. Βυζάντιον τέμαχ@ ἐπιβαλλέσθω, Γαδειρικόν θ' ὑπογάστριον παρεισίτω, Philetærus. Hippocrates in libro de internis affectionibus de primo ſplenis morbo ſcribens, ſalſamenti Gaditani meminit. Μενδήσιός θ' ὡραῖ@, ἀκρόπυς@, εὖ Ξανθαῖσιν ὄπτος, κέφαλ@.

A regionibus denominata.

φαλος ἀκήπιον πυρός, Sopater Paphius. Mendeſia ſalſamenta (inquit apud Athenæum Vlpianus) ne canis quidem inſanus guſtaret. Idem meminit τῶν καλῶν ἡμινίρων, καὶ τῶν ταριχηρῶν σιλούρων. Τάριχος ὡραῖον, ὡραιοτάριχος, ὡραῖα τεμάχη, apud Pollucem leguntur. Sexitana ſalſamenta è lacerto, vel colia lacertorum generis ſunt. Vide in Corollario de colia. Quæ cybia dicuntur atque horæa, inter macra *Horaea.* (ἀπίονα) ſalſamenta præſtantiſſima ſunt: vt inter pinguia cordylæ & thynnæa, Diphilus. Ὡραῖα quidem dicta videri poſſent tanquam pulchra & ſpecioſa: nam & τῶν καλῶν ἡμινίρων apud Athenæum mentionem eſſe diximus. ſed in thynno oſtendemus horæa modeſtiore elegantioreque vocabulo pro vræis dicta, παρὰ τὴν οὐράν: id eſt, à cauda. ſunt enim ſalſamenta de partibus caudo proximis è Pelamyde magna.

Omotarichum aliqui cetema (κήτημα) vocant. eſt autem graue, viſcoſum, & difficile concoctu, Diphilus. *Omotarichus.* Omotarichus caro eſt thynni ſalſi, (τεταριχευμένου,) Dioſcorides. Cuius interpres Marcellus Vergilius: Quem compoſito (inquit) ex crudis thynnorum carnibus, & ſalſura, nomine omotarichon hic nominat, cæteri omnes ſimplici plerunque tarichum dicunt. Sed miretur aliquis cur thynni tantum caro inueterata omotarichus dicatur, cum cæteræ etiam carnes ac piſces, & quæcunque ferè ſalſa reponuntur, cruda ſaliri ſoleant. an fortè cruda præ cæteris edebatur? vt harengos & ſalmones, (infumatos præſertim,) aliqui crudos ingerunt, Ὠμοτάριχον ἐῶν χαίρειν Φοινίκιον ὄψον, Matron Parodus. Πίναξ ὁ πρῶτος τῶν μεγάλων ἡγήσεται Ἔχων ἐχῖνον ὠμοτάριχον, κάππαριν, Nicoſtratus apud Atheneum. Ὠμοτάριχος πέντε χαλκῶν, τὸ κύβιον τριωβόλου. Alexis.

Oa taricha ex ouis piſcium ſalſis conficiuntur: vulgò Itali Caſtiaria vocant. Græci noſtre ætatis corruptè Botaricha nominant: quæ quidem ipſa inter lautiſſimos cibos numerantur, Gillius. *Oa taricha.* Ego τάριχος adiectiue legiſſe non memini. proinde non τάριχα, ſed τεταριχευμένα ὠὰ dixerim. Vide etiam ſuprà ab initio O. elementi. Apud Ælianum tamen in Animalium hiſtoria, in Tritone & alibi ταριχὸν oxytonum reperio adiectiuè, ſi rectè ſcribitur. Et Cæſar Scaliger quoque oà taricha ſcribit, apud quem plura leges ſcita cognitu in opere de ſubtilitate 303. 3. Piſcium & ſalſamentorum oua omnia, nec concoquuntur facilè nec facilè corrumpuntur: præſertim verò pinguiorũ & maiorũ. duriora .n. permanent & tenaciora, (ἀδιαίρετα,) γίνεται δὲ δύσομα μεθ' ἄλων σβεσθέντα (corruptum videtur vocabulum) καὶ ἐποπτηθέντα, Diphilus apud Athenæum lib. 3. cuius verba Græcè ab initio ſic ſonant: Τὰ τῶν ἰχθύων καὶ ταρίχων, &c. videtur autem καὶ abundare: vt melius ita vertamus. Piſcium inueteratorum oua omnia, &c. Quæ vulgò dici ſolent oataricha, id eſt oua ſalſa inueterataque, abdicandi ſunt vſus. Nunc oua piſcium ſalita in offas aut in paſtillos durata, incluſaq; mẽbranulis, ὠὰ ταρειχα dicuntur, inter lautiſſimos recepta cibos, Hermolaus. Ὥσπερ οἱ τὰ ὠὰ τέμνοντες, καὶ μέλλοντες ταριχεύειν, Suidas ex innominato. Oua raticon (*corruptum eſt vocabulum pro taricha*) id eſt oua piſcis ſalita, quæ noſtro idiomate vocantur oua nataxachi: Syluaticus, citans Paulum de dentibus & gingiuis ſanguine manantibus: vbi ego iam nullam de his ouis mentionem reperio. Patella tyrotaricha ex quocunque piſce ſalſo volueris, deſcribitur Apicio lib. 4. cap. 2. Caſei genus in ollis condiri ſolitum, vnde & nomen ei apud Germanos noſtros, ſi quis tyrotarichum appellârit, non faciet ineptè. *Tyrotarichus* Circa Balthicum Oceanum piſces plani potiſſimum ſiccari ſolent, paſſerum & raiarum generis: nam cum plano tenuique ſint corpore, ſiccantur facilius. itẽ aſellorum genera varia. & hæc omnia ſine ſale: aëre tantum & Sole. De ſalſamentorum garo, muria, liquamine, alece, ſuprà (ſuis ferè locis literarum) ſcripſimus.

Salſamenta & apud Grecos in honore fuerunt: & Romani etiam eis plurimum ſtuduerunt, vt ex Plinio licet coniectare, Iouius. F Athenienſes ſalſamentorum adeo ſtudioſi fuerunt, vt ciuitate etiam donarint Chærephili tarichopolæ filios. &c. (vt in Scrombo referam,) Atheneus. Vide Braſauolum in libro de purgantibus medicamentis.

Ex Wottoni de animalium differentijs lib 8. cap. 187. Salis facultatem tradunt medici compoſitam *Ex Galeno.* eſſe. humores etenim corporum excrementitios digerit extenuatque, & corpora ipſa in ſeſe cogit atq; condenſat. Quæ igitur corpora ſua natura ſunt ſicciora, hæc ſale aſperſa redduntur ob nimiam ſiccitatem cibo inepta: quorum verò caro dura eſt & excrementoſa, ea ad ſalſamenta erunt idonea. Excrementoſa autem voco, quæ ſuccum in ſeſe continent pituitoſum vndique conſperſum. & hic quidem quò fuerit copioſior craſſiorque, eò melior caro, ſi ſale adſeruatur, euadet. Quorum autem mollis admodum fuerit, aut impenſe ſicca caro excrementorumque expers, vt ſaliantur inepta ſunt. Mollium itaque carnium piſces (quos μαλακοσάρκους vocant,) & qui excrementis vacant, vt ſalſamenta ex illis fiant, minime ſunt idonea. Huius generis ſunt qui ſaxatiles vocantur, atque aſelli, qui in puro mari degunt. ſed neque mulli, quod dura ſit eorum caro, excrementiſque vacua, ſale inueterantur. At coracini, mylli, pelamydes, & prætereà ſardæ ſardenæq;, & quæ Sexitana vocantur ſalſamenta, atque id genus alia. Adhæc inter ea quæ in puro mari degunt, quę κητώδη, id eſt cetacea vocantur, vt balenæ, delphini & phocę, (*item can: s piſces cetacei*) cum ſale condiuntur, euadunt meliora: vt quæ carnem habent excrementitiam omnia. Huic generi proximè accedunt magni thunni, quos melandryas, tritones, chelidoniaſque vocari diximus. ſale nanque huiuſmodi piſces cum condiuntur, euadunt ſeipſis meliores. Præſtantiſſima autem omnium, quæ mihi certè experiri licuit, ſunt quæ à veteribus medicis Sardica vocantur ſalſamenta, hodie ſardas vocant: & qui nunc ex Ponto afferuntur mylli. Secundum verò ab ijs locum obtinent coracini, pelamydes, & quæ Sexitana vocantur, Hæc Galenus (*pleraq; libro 3. de aliment. facultat. cap. 41.*) Idem Wottonus paulò pòſt: Salſamenta omnia (inquit) quæcunque ex ſale duriora euadunt, ac veluti neruoſa coriaceaque, concoctu ſunt difficilia. at contra, quæcunque extenuatis digeſtiſque à ſale craſſioribus lentiſque excrementis tenuium redduntur partium, eadem ipſa in cibo craſſos ac glutinoſos humores extenuant.

Omnis generis ſalſamenta ſanguinem inflammant, bilem augent, & ſtrangurijs obſunt. his verò qui multa inſulſa pituita repletum habent ſtomachum, ſiccando detrahendoque auxiliantur. immoderate verò his vtentes, vel ſenes ipſos, vehementer ad Venerẽ incitare, pleriq; authores tradiderunt, Iouius. Ex Braſauoli in Galeni libros indice. Cum ſalſamentis ex Ponticis illis quæ μῦλα (lego μύλλοι) appellantur, apparata cucurbita, fit cibus ſuauiſſimus, libro 2. de aliment. facult. Salſamentum

ventrem mollit, In Consilio pro puero epileptico. Salsamentum citra panem edat spleneticus, lib. 9. de composit. secund. locos. Salsamenta omnia pruritum mouent, In libro notho de Cathart. Celsus author est salsamenta omnia: minimè quidem intus vitiari, (*id est, in ventriculo minimè corrumpi,*) sed mali succi esse, aluum mouere. Saliti pisces (οἱ ταριχευτοὶ ἰχθύες) calidi sunt & sicci, crassosq; humores incidunt & extenuant, & magis si boni sint succi. At qui dura carne sunt, cum saliti sunt, maiore præditi sunt malitia.

Sunt qui tradant cauendum esse à salitorum piscium vsu, postquam vena alicui incisa est, hoc est, post phlebotomiam: alphos enim, hoc est vitiligines & scabiem sæpe gignunt, Symeon Sethi. Olerum & salsamentorum genera propter mordacitatem aliqui stomacho noxia putant, tanquam glutinosa tantum & astringentia ei conueniant: ignorantes quod multa ex illis quæ excretiones (*mordacitate nimirum sua*) iritant, stomacho apta sunt, vt sisarum, beta alba, &c. hæc autem in prima mensa sumi oportet, vt & alia aluum subducentia, & concharum genera, καὶ τάριχον πλεῖον καὶ μὴ βρωμῶδη, Daphnus Ephesius medicus apud Athenæum. Salsamenta, quæ è marinis, lacustribus & fluuiatilibus (piscibus) fiunt, parum succi habent, parce nutriunt, inflammant, (καυσώδη: Wottonus vertit, sitim faciunt,) aluum cient, appetentiam ciborum iritant. optima verò ex non pinguibus, sunt cybia, (*&c. vt in Thunno referetur,*) Diphilus. Circa Alexandriam abundat elephantiasis, propter caliditatem aëris & victum. vescuntur enim athara, lente, cochleis, & salsamentis multis, & asininis carnibus, alijsque huiusmodi crassum ac melancholicum succum gignentibus, Galenus 2. ad Glauconem. In maritimis etiam Germaniæ tractibus permultos reperiri audio, quorum facies tumidior & rubicunda elephantem præ se fert: nam & alimentis crassis & mali succi vtuntur, tum alijs tum salsis, ex suibus & piscibus diuersis: ac insuper cereuisia (quæ zytho Ægyptiorum respondet) copiose se ingurgitant.

Si hydrops à splene fuerit, æger obsonium habeat salsamentum Gaditanum, aut saperdam, Hippocrates in libro de internis affectionibus. Ignea vis salso est, qui non bene concoquit, illum Non edat, & Bacchus nique sit apta Ceres, Baptista Fiera sub lemmate Piscis salsus. Salsamenta omnia lauare oportet, donec aqua insipida ac dulcis reddatur. quod è mari (*in aqua marina*) quidem coctum salsamentum dulcius fit: idemque calidum, suauius fuerit, Diphilus. Τὸν σαπέρδην ἀποπλῦναι χρὴ, καὶ καταπλῦναι, καὶ κατεκπλῦναι καὶ διαπλῦναι, Pollux ex Aristophane. Salsamenta hæc Stephanio, fac macerentur pulchrè, Terentius Adelphis. Vinum & salsamentum euanescunt vetustate, Cicero 2. de diuinatione.

Quin & è muria salsamentorum recoquitur sal, iterumq; consumpto liquore ad naturam suam redit: vulgò è mænis iucundissimus, Plinius.

G Remedia quædam ex salsamentis, in F. iam prædicta sunt: vt, quod aluum moueant, appetitum & sitim excitent, pituitosos humores extenuent, à venæ sectione noceant, Venerem proritent. Blasius Astariensis pisciculos vulgò dictos Ancludes commendat in curanda phlegmatica febri. Omotarichus salsi thynni caro est, viperæ quam presterem dicunt morsibus in cibo subuenit. in quo vsu oportet quamplurimum sumere, & ad vinum copiosum superbibendum cogere, vt ita vomitus prouocetur. idem maximè conuenit ad drimyphagias. (*Marcellus* vertit ad vomitiones quæ ciborum accremento quæruntur: quod magis probo, quàm quod Ruellius: Contra acrimonias esitatorum maximè valet: vel quod Hermolaus, Acrimoniam esculenti quærentibus longè commendatissimus est.) Vtiliter postremò canum morsibus imponitur, Dioscor. 2. 30. Videtur autem eadem non solum à thunni, sed aliorum quoque plerorunque piscium salsorum carnibus præstari. quamobrem hoc in loco, qui de salsamentis in genere est, recitare voluimus: eademque ratione & alia quædam ex certorum piscium salsamentis remedia, (quæ fortè obuia fuerint: omnia enim huc conferre prolixum erat,) hic memorabimus. E siluro salso remedia infrà ex eius historia petes. Quem Discorides (inquit Marcel. Vergil.) omotarichon hîc nominat, cæteri omnes simplici plerunq; nomine tarichon dicũt. Ægineta in capite de vomitione sumi iubet τὰ δριμύτερα, id est acriora, inter quę obiter ab eo numerãtur raphanus, eruca, salsamentum vetus, origanus viridis, cepe & porrum. Et in capite de elephantiæ curatione: Δριμυφαγήσαντες ἢ ἐξεμείτωσαν, ἀπό τε ῥαφανίδων καὶ σιπίων. Vbi etiam in cibo elephantiacis permittit salsamentum vetus medicamenti loco. Smaridis piscis caro prodest à scorpione percussis, aut à cane demorsis, sicut & omne salsamentum, Dioscor. Tela extrahunt salsamentorum carnes, Plinius. Diuturnos frequenter dolores leuat salsamentum. & encatera dictum & coriax, Trallianus in curatione hemicraniæ. Carbunculos coracinorum salsamenta illita discutiunt. Plinius. Cybia vetera eluta in nouo vase, deinde trita, prosunt doloribus dentium, Idem. Et alibi: Morbo regio medetur salsamentum cum pipere, ita vt reliqua carne abstineatur. Sunt & seruatis piscibus medicinæ: salsamentorumq; cibus prodest à serpente percussis: & contra bestiarum ictus mero subinde hausto, ita vt ad vesperam cibus vomitione reddatur: peculiariter à chalcide, ceraste, & quas sepas vocant, aut elape dipsadeue percussis Contra scorpiones largius sumi sed non euomi salsamenta prodest, ita vt sitis toleretur: & imponere eadem plagis conuenit. Contra crocodilorum quidẽ morsus non aliud præsentius habetur. Priuatim contra presteris morsum sarda prodest. Imponuntur salsamenta & contra canis rabiosi morsum: vel si non ferro vstæ plagæ, corporaq; clysterib. exinanita, hoc per se sufficit. Et contra draconem marinum ex aceto imponuntur. Idem & cybij profectus, Pl. 32. 5 Fistulæ aperiuntur siccanturq; salsamentis cum linteolo immissis: intraq; alterum diem callum omnem auferunt: & putrescentia vlcerum, quæque serpunt, emplastri modo subacta & illita. panis verò prosunt salsamenta cocta. Carbunculos verendorum priuatim salsamenta cocta cum melle restringunt: Wotton. ex Plinio nimirum.

E salsamentis vstis remedia

Carbunculos discutit mullorum salsamenti cinis, Plinius. Carne salita & vsta salmonum ad vlcera capitis manantia rectè nos vti posse arbitror, Rondeletius. Salsamenta vsta & cybia dentium doloribus commoda esse tradit Galenus circa finem quinti de compos. sec. locos. item Plinius 32. 7. Salsamentorum (inquit) fictili vase combustorum cinis, addita farina marmoris, inter remedia est: & cybia vetera eluta in nouo vase, deinde trita, prosunt dentium doloribus. Æque prodesse dicuntur omnium salsamen-

salsamentorum spinæ combustæ, tritæque & illitæ. Sardas vel salsamentum sine osse exustum & confrictum appone varicibus, statim prodest. Marcellus.

Salsura, idem quod salsamentum. Columella octauo, Nulla tamen æquè quàm prædictæ salsuræ pabulum commode dantur, quoniam odorata sunt. Idem frequenter duodecimo. Apud Plinium cybia vetera legimus, pro sale conditis, quæ alibi inueterata, alibi seruata nominat. Nomina quædam in ος modo masculino, modo neutro genere sub vna terminatione vsurpantur, vt ἄφενος, ὄσσος pro oculo, σκότος, ὄνειδος, χεῖος: & τάριχος quoque secundum Herodianum, qui & authorum testimonia profert: Menandri, Ἐπέπασα δ᾽ ἐπὶ τὸ τάριχος ἅλας: Philippidæ, Τυρὸς καὶ τάριχος: Aristophanis, Ἐπὶ τῷ ταρίχει τὸν γέλωτα κατέδομαι: Eiusdem, τάριχον τοῦτον πλύνω, Eustathius in primum Iliados. in Odysseæ verò alpha, ὁ τάριχος & τὸ τάριχον dici scribit, sicut οἱ σάδιοι & τὰ σάδια. apud Suidam quoque inuenio, τάριχα, ὄψα πολυτελῆ, (id est piscis preciosi:) & apud Æginetam in victu elephantiacorum, τάριχον παλαιὸν, in recto singulari. Athenæus quidem multa super hoc vocabulo proferens, τάριχον vt ξύλον genere neutro positum non memorat, nec ego approbarim, quandoquidem authorum idoneorum testimonia desunt. Suidas grammaticus, non author est: Æginetæ codex sæpe vitiatus. Attici (inquit Athenæus) τὸ τάριχος genere neutro dicunt, vt genitiuus sit ταρίχους, datiuus ταρίχει. (vt flectatur sicut ξίφος:) Iones verò & Dores, & Atticorum quidam, masculino ὁ τάριχος, (sicut λόγος:) Ταρίχους Ποντικοῦ Cratinus dixit. Alia multa authorum loca Athenæus in tertio recitat. Ταρίχιον, diminutiuum, apud Laërtium lib. 2. in Menedemo. Χειρίστον τὸ ταρίχιον, Aristophanes in Pace: & alij apud Athenæum. Τάριχος, παρὰ τὸ ἐν τῇ ταριχείᾳ ἰσχναίνεσθαι (fortè ἰσχνοῦσθαι:) ἢ παρὰ τὸ γάρη (γάρος) ἔχειν, gamma mutato in tau, quasi γάριχος, τάριχος, κρέας ἁλσὶ πεπασμένον, παρὰ τὸ εἰς γάρον ἐξιχωρίζεσθαι: id est, inde sic dictum, quòd eliquetur & resoluatur eius humiditas in garum, Varinus & Suidas: apud quos tamen deprauata sunt quædam, Σαργάναι, τάριχοι, καὶ ἡμίσειαι, καὶ διημίσειαι, ἐαριναί, χρηστὸν τάριχος, πονηρὸν τάριχος: σαργάναι ὡραῖαι, καὶ σαπραί, Pollux Σαργάναι sportulæ sunt, in quibus nimirum componi vehique salsamenta solebant. Ἐν σαργάνοις (nisi legendū σαργάναις) ἄξω ταρίχους Ποντικούς. videtur autē per synecdochen ad ipsa salsamenta id nomen translatū. Σαργάνη, σκεῦός τι ἐν ᾧ ἔφερον τοὺς γαλαθηνοὺς χοίρους, Eustathius. Probabile est etiā ὡραίας & σαπράς opponi: quemadmodum proximè antè χρηστὸν & πονηρὸν τάριχος: vt salsamenta σαπρὰ sint, putida seu fœtida propter vetustatem scilicet: ὡραῖα verò, id est matura, quæ neque recentiora neq; vetustiora sunt, quā par est: vt alia sint οὐραῖα salsamenta segmentáue, quæ de piscium caudis sumuntur, & ipsa ὡραῖα dicta κατ᾽ εὐφημισμὸν vt suprà monuimus. est enim ὡραῖον medium inter πρόωρον, τὸ πρὸ τῆς ὥρας καὶ νεαρὸν: & ἔξωρον τὸ παρηβηκὸς καὶ γηραιόν. Σαπρίας οἶνος, ὁ σαπρὸς, ὅ ἐστι γέρων, μεταληπτικῶς, Eustathius.

Τάριχος primam breuem, mediam productam habet, vt ex versibus non paucis, qui vel iam citati sunt, vel paulò post sequentur, apparet. Ἆρ᾽ ἂν φάγοιτ᾽ ἂν καὶ ταρίχους ὦ θεοί, Chionides. Item, Ἐπὶ τῷ ταρίχει τῷδε τοίνυν κοπτέον. Ὡραῖα τεμάχη, Pollux: apud quem aliquoties τεμμάχη non rectè per m. duplex scribitur. dicitur autem propriè τέμαχος (genere neutro vt τεῖχος) de piscibus, (à verbo τέμνειν, vt Latinis segmentum à secando:) item de placentis: de carnibus verò non item, Aristophanis Scholiastes in Nubibus. In Varini vero lexico sic legimus: Τέμαχος carnis, panis, aut placentæ non dicitur, sed tomus, τόμος. piscium enim duntaxat τέμαχος est. Πολύ τι χρῆμα τεμαχῶν καὶ κρεῶν ὠπτημένων, Aristophanes in Pluto: qui ex eo quòd κρεῶν subiunxit, τεμαχῶν de piscibus accipiendum insinuat. Hinc apparet corruptū apud Suidam locum in Τεμάχη, ex Varino aut Aristophanis Scholiaste restituendum: vt de piscibus propriè τεμάχη dicantur, (fortè etiam placentis,) de carne non item. de caseo quidem & alijs, τόμος dicitur. Κεστρῶν τεμάχη μεγάλων, Aristophanes in Nubibus. Τεμάχη, τὰ τέμματα τῶν ἰχθύων, καὶ τέμαχος ἰχθύς. ἰδίως δὲ τεμαχίτας ἰχθῦς, τοὺς μεγάλους καὶ κατατεμνομένους, Varin. Ἐνθεὶς τὸ τέμαχος, λευκὸν οἶνον ἐπιχέας, Alexis. Κεστρίνους, τὰ τομία καὶ τεμάχη τῶν ἰχθύων, Etymologus. Ἐλθὼν τε πρὸς τὸν τεμαχοπώλην περιμένε, Antiphanes. Hinc verbum τεμαχίζειν apud Galenum. Et τεμαχίσιοι κωβιοὶ ἐπὶ λοπάδος, à Machone nominati. Ἀλλὰ λάβε ξιφίου τέμαχος Βυζάντιον ἐλθὼν, Οὐραίου τ᾽ αὐτὸν τὸν σφόνδυλον, Archestratus. Quanquam autem etiam recentium piscium τεμάχη, id est, partes & segmenta esse ac dici possint de salsis tamen plerunque accipi puto. Erunt igitur temachi vel temachitæ pisces maiores, & ferè cetacei, vt thynni & similes, alijq; non parui qui in frustra dissecti inueterantur. Iidē ab alijs, vt conijcio, τμητοὶ vocantur. Maiorum piscium genus (inquit Mnesitheus) ab alijs τμητὸν, ab alijs pelagium appellatur, vt auratæ, glauci, phagri, τμητοὺς interpretatur Wotton. qui vel concisi in patinis ministrentur, vel dissecti ad salsamenta adhibeantur. Etsi verò Græci tomum de pisce non dicant, Latini dicunt. Canis marinus à Plinio, etiam tomus Thurianus (vt ego quidē primus comperisse suspicor) appellatus est. Athenæus & Thurionem siue Thursionem dici obsonium hoc Latina lingua solitū affirmat, suauissimumq; id ac laudatissimū fuisse, Hermolaus in Coroll. Idē in Plinij lib. 32. Marinus canis est (inq t) cuius frusta Romę Thuriani tomi siue pulmenti nomine vendebantur tribus obuli in libras. hoc & Thursionem dici solitum affirmat Latina lingua, (&c. vt recitaui in Corollario de Gladio A.) Hæc ille tanquam ex Athenæo apud quē lib. 7. in mentione Carchariæ canis, hæc solum verba leguntur: Τούτου δὲ ἰχθύος μέρος ἐστὶ καὶ ὁ ὑπὸ Ῥωμαίων καλούμενος Θυρσίων, ἥδιστος ὢν καὶ τρυφερώτατος. non igitur ab Atheneo (ne quis fallatur) vel tomus vel pulmētum Thuriana nominantur. Tomus Thurianus, quem alij xiphiam vocant, Plin. 32. 11. nec alibi vsquam horum vocabulorum, (tomi, inquam, pulmenti & Thuriani,) vel separatim, vel iunctim, mentionem ab eo factam arbitror: vt neque ab vllo idoneo scriptore pulmentum pro pisce, aut eius parte positum. Non reprehendo Barbarum, doctissimum virum, cuius etiam memoriam veneror: ignorantiam meam profiteor: quam nisi quis mihi dispulerit, segmentium potius quā pulmentum piscis dixerim: quanuis etiā qui segmentum de pisce acceperit, authorē non habeo. sed inuitat analogia & vis vocabuli, à verbo idem Latinis significante deducti, quod Græcis τέμνω: à quo τόμος ac τέμαχος fiunt. Licebit & frustra piscis dicere, sicut casei & lardi ac aliarum rerum frusta apud classicos scriptores legimus. His scriptis reperi apud Athenæum circa finem libri sexti, de obsonio (sic enim vocat) Thuriano locum à Barbaro conuersum, his verbis: Ῥουτίλιος Ῥοῦφος (ὁ τὴν πάτριον ἱστορίαν γεγραφὼς) παρὰ τὸν ἁλιεύοντων αὐτὸν ἄλλων τριωβόλου τὴν μνᾶν τοῦ ὄψου, καὶ μάλιστα τοῦ Θυρσίωνος καλουμένου ὠνεῖτο. μέρος δέ ἐστι τοῦτο θαλασσίου κυνός, οὕτω καλούμενον.

Ταριχεύειν Suidas interpretatur τήκειν, ξηραίνειν: id est, liquefacere, exiccare: & cum propriè ad ea pertineat

H. a.

Τεμάχη, τόμοι.

Deriuata à Τάριχος.

tineat quæ ad cibum inueterantur, transfertur etiam ad hominem, qui macie conficitur & immoderata abstinentia desiccatur. ταριχεύειν νεκρὸν, & factum ipsum ταρίχευσις: & qui hoc faciunt homines, ταριχευταὶ, apud Herodot. leguntur, vbi de Ægyptijs scribit, eorumq; medicandi seu condiendi & seruandi funera more: qua de re elaboratus P. Bel. liber extat. Χρῶνται δ' Αἰγύπτιοι τῇ ἀσφάλτῳ πρὸς τὰς ταριχείας τῶν νεκρῶν, Strabo. lib.16. Zûchis vrbs Africæ purpurificium habet, & varias piscium conditturas, πορφυροβαφεῖα καὶ ταριχείας παντοδαπὰς, Strab. li. 17. Ταριχηρὸν adiectiuum est, vt κρέα ταριχηρὰ Arriano, Suid. Videtur autem Græca nomina adiect. in ηρὸς oxytonum terminata, deriuata à substantiuis, similiter se habere vt Latinis deriuata in arius: cuiusmodi sunt, ἐλαιηρὸς, οἰνηρὸς, ὑδατηρὸς, olearius, vinarius, aquarius: vsurpariq; cum alias, tum de vasis, vt vas olearium dicimus, & salsamentarium, σκεῦος ταριχηρὸν Græcè. Οἰνηρὸς θεράπων, apud Anacreontem, à poculis minister. Οὐδ' ὀξύβαφον οἰνηρὸν ἐπικεκτήσεται, Cratin. Μήτε κρωσσοὺς μήτ' οἰνηρὰς, μηθ' ὑδατηρὰς λιπεῖν ἀφνεοῖσι δόμοισιν, Æschylus, vt citat Poll. 6. 3. Ἰχθῦς ταριχευτοὺς apud Symeon. Sethi pro τεταριχευμένος. Apud Æl. in animaliũ histor. vt in Tritone & alibi ταριχὸς oxytonum reperio adiectiuè, si rectè scribitur. similiter & τόμος substantiuum est. τομὸς adiectiuum. Ἡμιτάριχος vide supra in A. A ταριχεύω fortassis etiam dictum est verbum ταρχύειν, quod est curare funus: & τάρχανον, sepultura, exequiæ: itē τάρχεα, ταρχήματα, in Lexicis. Τέρσειν siccare est Græcis, & simili verbo Germanis terren: inde ταρσὸς, vel Atticè ταῤῥὸς, καλαθίσκος τυροκομικὸς: Calathus in quo caseus suspensus siccatur: & fortè ab eodem verbo etiam τάριχος fit. Tarichum, id est, inueteratum nostri digen vocant, forsan à taricho Græco per syncopen, quasi dariger. alij quidem Germani proferunt gedigen, merum & purum aliquid significantes, vt argentum non permixtum alijs, gedigen silber. solent autem carnes etiam puræ, & sine ossibus siccandæ suspendi: quas propriè digen vocamus: inde nomen ad alia quoq; siccata transfertur. Quod Græci ταριχεύειν, Germani dicunt beitzen: cum quid in liquore aliquo salitur: vel iam salitum, saniem & muriam de se remittit. muriam ipsam vocant beitze, & Saxones pickel. Canes pisces cetacei πιμακίζονταί τε καὶ ταριχεύονται, Galenus lib. 3. de alim. facult.

Quod ταριχεύειν aliquando cum sale, alias sine sale inueterare significet.

Ex Cornarij commentarijs in Galeni de composit. secund. loc. libri 3. cap. 1. Ad omnem auris affectionem adeps vulpinus inueteratus probe facit, ἀλώπεκος στέαρ τεταριχευμένον, authore Archigene. quanquam τεταριχευμένον (inquit Cornar.) non inueteratum tantum, sed & sale conditum ac assiccatũ significet: vt diligenti animaduersione opus sit Græcos medicos legentibus, qua significatione singulis locis vsurpetur: quum non leuis differentia sit quod ad vsum medicum attinet, salsa aut insulsa & simpliciter assiccata aut inueterata re aliqua vti. Hoc quidem loco videtur mihi sanè adeps vulpinus inueteratus simpliciter indicari, non sale seruatus & conditus: quomodo etiam Dioscorides de anserino & gallinaceo dixit, δίχα ἁλῶν τεταριχευμένον, quandoquidem & μεθ' ἁλῶν fieri ταρίχευσιν possit, vt ibidem Dioscorides indicat. Et Plinius 28. 9. de adipe suillo: Inueteratur duobus modis, aut cum sale, aut sincerus. Verum cum sale inueterati adipis vulpini vsum, in aurium affectionibus ineptum puto. sicut contra, aptum suillum salsũ ad malignas duricies, & maligna vlcera. Dioscorides capite de glandibus dixit: Σὺν στέατι δὲ ταριχηρῷ χοιρείῳ πρὸς κακοήθεις σκληρίας, καὶ πρὸς πονηρευόμενα ἕλκη ἁρμόζουσι. Potest tamen tum hic, tum ad aures, pro affectionis ratione quispiam aut salso, aut simpliciter inueterato vti. Ταριχευόμενος ἐν καρδάμῳ, in nasturtio seruatur & siccatur, Dioscorides de scinco. Plinius quidem salsos afferri dixit. & quanquam nasturtij etiam vis salis instar conseruare possit, suspicor tamen non ἐν καρδάμῳ, sed ἐν καρδόπῳ legendum, idem erit in cista siue alueolo panario. Idem Dioscorides quum de cepis inquit, δριμύτερον τὸ ὠμὸν ἢ ὀπτὸν καὶ ταριχηρὸν, ineptè quis acceperit, acriorem esse crudam, quam assatam ac sale seruatam, quum cepas sale simplici asperso condire ac asseruare non sit vsitatum, quare ταριχηρὸν κρόμμυον hîc pro cepa assiccata simpliciter accipiendum est. sic enim inueteratæ asseruantur absque salis conditura. quanquam etiam acida muria, vel etiam solo aceto cepas asseruari Galenus 2. de alimentis tradat, more nobis hodie ignoto, loco vbi de fœniculo agit. eundem autem conditure ceparum modum, docet etiam Columella 12. 10. vt de cepa hoc modo seruata Dioscorides potius dixisse videatur. At verò Galenus nono methodi de diatritarijs medicis loquens, ait ipsos hominem triduo fame assiccatum quarto tandem die nutrire incipere: Ἐκεῖνοι (inquit) προταριχεύσαντες τὸν ἄνθρωπον, ἄρχονται τρέφειν. Rursus apud Dioscoridem, in ὠμοτάριχος, σὰρξ θύννου τεταριχευμένη, necessario salsam thynni carnem accipimus, quum non aliter asseruari soleat. quod si quis enim Sole siccatum inueterascere sinat, quemadmodum quædam piscium genera etiam hodie siccantur, inepta sanè erit thynni caro ad hos vsus, quos hic Dioscorides præscribit. adde quod ταριχεύειν de Solis siccatura priuatim non dicitur: sed ἐν ἡλίῳ ξηραίνειν atque σκελετεύειν hanc significationem & vsum habent. Quare omnino salsa thynni caro, ὠμοταρίχου & τεταριχευμένου voce accipienda est. quod ipsum ex Galeni verbis apertè colligitur lib. 2. de alimentorum facultate de cucurbita, vbi ait: Κατὰ αὐτὸν λόγον εἰ καὶ μετὰ τινὸς ἁλυκοῦ προσενεχθείη, (καθάπερ ἐν λοπάδι μετὰ ταρίχου αὐτὴν ἔνιοι σκευάζουσιν,) ἁλυκὸν ἐν τῷ σώματι γεννήσει χυμὸν. ἥδιστον δ' ἔδεσμα τὸ οὕτως σκευασθὲν, εἰ τὸ τάριχος εἴη τῶν Ποντικῶν ἐκείνων, ἃ καλοῦσι μῆλα, (lego μύλλους.) Sic etiam ἅλμη τῶν ταριχηρῶν ἰχθύων ab eodem Galeno 11. simplic. pharm. dicitur: hoc est, Muria piscium sale conditorum, quam certè simpliciter inueterati & assiccati pisces non habent. Porrò Plinius quum inquit. Psilothrum est thynni sanguis, fel, iecur, siue recentia, siue seruata: alterum τεταριχευμένων significationem palam reddidit. Seruata enim inueterata dixit, vitauitq; salem adijcere: quum tamen sale condita, & non simpliciter assiccata seruentur, ad hunc præsertim vsum: velut ipse lib. 9. cap. 5. dixit: Cætera parte plenis pulmentis sale asseruantur. Quin & aceto condire ac asseruare, ταριχεύειν significat. sic infrà lib. 5. Πύρεθρον ὄξει δριμυτάτῳ ἐφ' ἡμέρας μ. ταριχεύσας, τρῖψον. Hæc omnia Cornarius. Caules ferulæ ταριχεύονται εἰς τὰς ἀλμεύσεις, Dioscorides.

Ταριχηρὸν κρόμμυον.

Salsamentarius.

Salsamentarius, ad salsamenta pertinens, vt cadus salsamentarius, Plinio: vasa olearia & salsamentaria, Columellæ. item qui salsamenta vel facit, vel vendit. Vt si salsamentarij filio dicas: Quiesce tu, cuius pater cubito se emungere solebat, Author ad Herennium lib. 4. Ἐμοῦ ὁ πατὴρ μὲν ἦν ἀπελεύθερος, τῷ ἀγκῶνι ἀπομυσσόμενος, δεδήλου δὲ τὸν ταριχέμπορον, Laertius in Bione. Ὁ γὰρ εἰπὼν ταριχοπώλην, αὐτόθεν ἐλοιδόρησεν. ὁ δὲ φήσας, Μέμνημαι θᾶσσον τῷ βραχίονι ἀπομυττόμενον, ἔσκωψε, Plutarchus in Symposiacis. Ταριχοπῶλαι & ταριχοπωλεῖν apud Pollucem leguntur. Tarichopolas Latinè salarios dixit Martialis, hoc est qui salsamenta

samenta vendunt, Cælius. Eundem nimirum temachopolam dixit Antiphanes, hoc versu: Ἐλθὼν πρὸς τὸν τεμαχοπώλην περίμενε: Alexis ταριχηγόν. Φιλοτάριχος est qui salsamentis in cibo oblectatur apud Athenæum. Talis Martiali Beticus est 3. 35. Capparin, & putri cepas alece natantes, Et pulpam dubio de petasone voras, Teque iuuant gerres, & pelle melandria cana, Resinata bibis vina, Falerna fugis. Nescio quod stomachi vitium secretius esse Suspicor: vt quid enim Betice σαπροφαγεῖς; Alexis etiam zomotarichum quendam nominauit hoc versu: ---- ὁ δὲ Κίλιξ Ὀδ' Ἱπποκλῆς ὁ ζωμοτάριχος ὑποκριτής. Τάριχον herba à Symeone Sethi memoratur: ea pyretro cognata existimatur, dicta fortassis ἀπὸ τοῦ ταριχεύεσθαι, quod vel ipsa inueterari sale, acetoue soleat, vel alijs inueterandis, sicut origanum addi. Draconem hortensem aliqui vocant.

Tarichiæ insulæ memorantur Straboni libro vltimo, Ταριχεῖαι, paruæ multę & crebrę, &c. Tarichea vel Taricheæ, in vtroque numero, vrbs Iudeę, teste Iosepho. gentile Taricheates. Sunt & aliæ Taricheæ in Ægypto, quarum ciues Taricheutæ, &c. Vide in Onomastico nostro. Apud Iudæos iuxta eas quæ Tarichiæ appellantur, (ciuitatem nimirum) est lacus, qui optimas piscium condituras præbet, Strabo lib. 16. ἡ λίμνη ταριχείας ἰχθύων ἀστείας παρέχει. Tarichæi, Ταριχαῖοι, populus quidam, Suidas. *Propria.*

Ἐκεῖ δ' ἐξ Ἑλλησπόντου σκόμβρους, καὶ πάντα τάριχη, Hermippus.

Euthydemus scriptor περὶ ταρίχων, citatur ab Athenæo. Οἱ τάριχοι ἐπὶ τῷ πυρὶ κείμενοι ἐπάλλοντο, καὶ ἤσπαιρον, Herodotus lib. 9. Cur Phaselitę Cylabræ heroi quotannis ταρίχους sacrificare soliti sint, legitur apud Atheneum in septimo vbi de Anguillis scribit. *b.* *h.*

Putre salsamentum amat origanum: Clearchus apud Athenæum libro tertio, (senario prouerbiali:) Σαπρὸς τάριχος τὴν ὀρίγανον φιλεῖ. Origanum autem herba est acri succo, qualis & thymbra. Quin & hodie frugi patres familiâs carnibus iam obolentibus addunt acetum origani loco, ne sentiatur putris odor. Aptè dicetur de re per se parum honesta aut iucunda, atque ob id exoticis condimentis & honestamentis egente. Veritas per se placet, honesta per se decent: falsa fucis, turpia phaleris indigent, hoc est putre salsamentum origano. Erasmus Rot. Encrasicholos Romæ nunquam salsamentarij sine origano vendunt, Rondeletius. Salsamentum assum, (*vel Tarichus assus, propter carmen. est enim senarius*) mox vt ignem viderit: Τάριχος ὀπτὸς ἅλμης ἂν ἴδῃ τὸ πῦρ. Athen. lib. 3. prouerbij loco citat. Opinor idem esse cum illo Ἀφύα ἐς τὸ πῦρ, Aphya in ignem: quod iam ante exposuimus. Eodem in loco refert & hunc versum ceu prouerbialem: Οὐκ ἂν πάθοι τάριχος ὧν περ ἄξιος: Tarichus haud laturus est queis dignus est: vel Tarichus non feret se digna, Erasmus Rot. Videtur autem posterioris huius senarij vsus esse, quem Erasmus non explicat, cum hominem iam diu improbum, quomodocunque tractetur, nihil referre, aut non tamen satis pro merito pœnas luere dicimus. tarichus enim cum inueteratum & putidum est, negligitur, vt plerunque prorsus pereat, recentius vel tempestiuum, laudatur tanquam χρηστὸν καὶ ὡραῖον: vetustius, σαπρὸν est. Ἂν μὴ παρῇ κρέα, στερκτέον τῷ ταρίχῳ: Si non adsunt carnes, taricho contentos esse oportet. Sunt qui dicant tarichon accipi pro pisce, sed vili putrique, qui idem sit aphya. fortassis hîc pro iure accipiendum tarichus. nam quibus deest obsonium, solent pane in ius immerso vesci. In aphyas & tarichos creber iocus est in comœdijs. Sensus hic est, vbi non est copia meliorum, boni consulere oportet quæcunque contingunt. Refertur à Diogeniano, Erasm. Rot. Apud Suidam idem senarius aliter legitur: Ἂν μὴ παρῇ κρέα, τάριχη στερκτέον: quanquam & ταρίχει in datiuo legi potest. Quòd autem tarichon pro iure accipiendum suspicatur Erasmus, neutiquam probo. Simile est prouerbium, Bona etiam maza post panem, Ἀγαθὴ καὶ μάζα μετ' ἄρτον. Prouerbium Silurus putris in quadra argentea, in Siluro referetur. Videtur & hoc prouerbiale esse quod Aristophanes Δαιταλεῦσι dixit: οὐκ αἰσχυνοῦμαι τὸν τάριχον τουτονὶ Πλύνων ἅπασιν, ὅσα σύνοιδ' αὐτῷ κακά: in hominem nimirum improbum, ac multa castigatione, vt reprehensione verborum, vt veluti abluatur & abstergatur, indigentem. Solent enim salsamenta præmacerari aqua, & ablui sedulò, vt in F. prædiximus. Et alibi Aristophanes, Τὸν σαπέρδην ἀποτίλαι χρή, καὶ καταπλύνειν, καὶ κατεκπλῦναι, καὶ διαπλῦναι. quæ verba similiter prouerbij instar, eodemque sensu prolata arbitror. saperdam enim pro pisce salso dicit. Τάριχον pro homine improbo & veteratore interpretati sumus etiam paulò antè in prouerbio, οὐκ ἂν πάθοι τάριχος. Nostri quoque vulgari diuerbio pellem alicui eluere dicunt, *den Beltz er vvaeschen*, pro eo quod est verbis castigare, & acrius in aliquem inuehi. Pollux lib. 7. docet πλύνειν interdum vsurpari pro conuiciari, λοιδορεῖν. ἡ πλυνόν με ποιεῖ ἡ κωμῳδία φησίν, ἤγουν ἐξονειδίζεις, ἢ αἰσχύνεις. καὶ τὸ οὐδενὸς ἄξιόν τι ἀποπεφάνθαι, καταπεπλύσθαι ὁ ῥήτωρ ἔφη Αἰσχίνης. Sunt autem in Pluto Aristophanis verba anus cuiusdam conquerentis de iuuene ei illudente, Πλυνόν με ποιῶν ἐν τοσούτοις ἀνδράσιν. vbi Scholiastes πλυνὸν interpretatur ἐφύβριστον πλῦμα. πλυνὸς δὲ ὀξυτόνως τὸ ἀγγεῖον αὐτό. παροξυτόνως δέ, τὸ πλυνόμενον. Τοὺς κρείσσονας αὐτοῦ καὶ πατεῖ καὶ πλύνει, Dion. Καί ποτε μὲν λοιδορουμένους, καὶ πλύνοντας αὐτοὺς τ' ἀπόρρητα, Demosthenes. Artemidorus etiam Onirocriticorum 2. 8. πλύνειν, ἐλέγχειν significare ex his Menandri versibus probare nititur: Ἢν δὲ κακῶς μ' ἐκτὸς γυναῖκ' οὕτω λέγῃς, Τὸν πατέρα, καὶ σέ, τοὺς τε σοὺς ἐγὼ πλυνῶ: ἀντὶ τοῦ (inquit) ἐλέγξω, ἢ κακῶς λέξω. Posteriora hæc ex authoribus loca Brodæus in Miscellaneis annotauit.

Νεκρὸς τάριχος εἰσορᾶν Αἰγύπτιος, Hermippus apud Athenæum. fortè, εἰσορῶν Αἰγυπτίοις. videtur autem conuenire in hominem cadauerosum, id est macie & pallore deformem nec absimilem mortuo, qualem nostri etiam ludentes, sancti Fridolini testem nominant. Erat autem mos apud Ægyptios in conuiuijs vt aliquis hominis mortui simulacrum in arcula circumferens conuiuas in id aspicere, ac edere bibereque iuberet, tanquam & ipsos paulò post tales futuros, quod in Plutarchi lib. de Iside & Osiride legitur, & apud Herodotum lib. 2. Sed cadaueri eiusue idolo, alios inspicere non conuenit: & idolum illud ex alia materia erat, non ipsum cadauer inueteratum. proinde sic potius interpretemur, vt nihil mutemus: Videri potest aspectu cadauer Ægyptium inueteratum. solebant enim Ægyptij, vt dictum est, cadauera suorum ταριχεύειν.

Barbara quædam & Arabica vocabula. Arfet, id est, piscis magnus salitus, Syluaticus. Salhana vel Sahane, est genus salsamenti è piscibus paruis salitis, vsitatum nostro tempore in Oriente versus Bagaded, Andreas Bellunensis. Anasceni, id est piscis salitus, vetus glossographus Auicennæ. Scenem, salsa facta ex piscibus, Idem. Seten, id est, salsæ de piscibus quæ fiunt in Ægypto, Syluaticus. Seene,

 sal de

ſal de piſcibus, Idem. Taracha & Tarachiſa apud eoſdem, pro ſalſis vel piſcibus vel eorum ouis, corrupta ſunt è Græco taricha. In Italia alicubi (vt audio) piſces condiuntur cum ſale, origano, aceto, & ita conditi appellantur incamerati.

SAPERDA. Vide in Corollario de Coracino, & in Myllo. Κολίαι, σαπέρδαι, λέσβιαι, ἄμυλλοι, (lego λεσβίαι, μύλλοι,) Pollux de ſalſamentis agens.

SARACHVS Græcè vulgò, aliquibus Stauris, idem qui Agonus Inſubribus.

DE SARDA VETERVM.

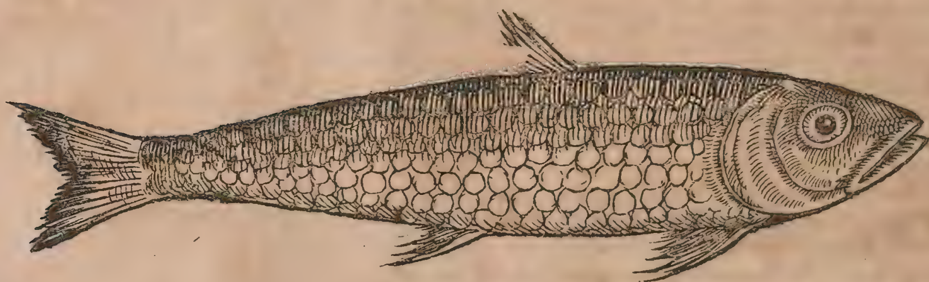
A SARDA veterum, & Sarda Sardinaque recentiorum, longè differunt, vt mox Rondeletij verbis in capite de Sardinis, pluribus explicabitur. Sarda coliam magnitudine refert: Ἡ σάρδα προσέοικε τῷ κολίᾳ μεγέθει, Diphilus de ſalſamentis agens. Sarda vocatur pelamys longa ex Oceano veniens, Plinius lib. 32. Piſces tum molliores, tum ſicciores iuſto, ad ſaliendum idonei non ſunt. coracini verò, & pelamydes, & mylli, ſardæ & ſardenæ, (σάρδαι καὶ σαρδῆναι,) &c. ad ſalſuram ſunt appoſiti, Galenus de aliment. facultat. libro tertio cap. penultimo. Et mox; Præſtantiſſima autem omnium, quæ mihi experientia cognoſcere licuit, ſalſamentorum ſunt, quæ à veteribus medicis Sardica ſalſamenta (Σαρδικὰ) nuncupantur, hodie ſardas vocant, & mylli ex Ponto. Conijcio autem cum ſardas veterum, tum hodie ita dictas & ſardinas, à Sardinia ſic nominatas eſſe: vnde nimirum mittebantur. Vide infrà in Pelamyde A.

F De apparatu & condimentis ſardæ Apicius 9. 10. ſic ſcribit. In Sardis: Sardam farſilem ſic facere oportet. Sarda exoſſatur: & teritur pulegium, cuminum, piperis grana, mentha, nuces, mel. impletur & conſuitur, inuoluitur in charta, & ſic ſupra vaporem ignis in operculo componitur. conditur ex oleo, caræno, alece. Et rurſus: Sarda ita fit. Coquitur ſarda & exoſſatur, teritur piper cum liguſtico, thymo, origano, ruta, caryota, melle: & in vaſculo ouis inciſis ornatur, &c. apparet autem eum de ſarda piſce ſatis magno, non de ſardinis vulgo dictis ſentire.

G Salſamentorum cibus prodeſt à ſerpente percuſſis: priuatim autem contra preſteris morſum ſarda prodeſt, Plinius. Marcellus Empiricus ad ſtrumam, & ea quæ intra os dolent, puluerem conficit, Capite x v. & inter alia ſalſarum ſardarum capita trita adijcit. Et alibi: Sardas vel ſalſamentum ſine oſſe exuſtum, & confrictum, appone naricibus, ſtatim prodeſt. Idem Capite x i. medicamento cuidam ad gingiuarum nimium tumorem & fœtorem & carcinomata, caput ſardæ combuſtum admiſcet.

DE SARDINIS, RONDELETIVS.

Sardinæ icon à Rondeletio poſita, tam ſimilis eſt Agono, cuius imaginem habes ſuprà ex Rondeletio, pag. 15. vt diſcerni vix poſſit. Noſtra verò hæc Sardina Venetijs depicta, lineam aſperam in ventre non oſtendit: & ſquamas non bene, vt puto, diſpoſitas habet.

RERVM cognitione, quas in vniuerſo orbe Deus optimus maximus ad vitæ noſtræ vel neceſſitatem, vel commoditatem condidit, vt nihil præſtantius, ita nihil difficilius eſt. Difficultatem verò parit maximè ipſarum abſtruſa & penitus abdita natura, nonnunquam etiam ipſarum ſimilitudo, vel homonymia, vel vocis affinitas, vt aconiti ſpeciem pro veratro nigro vſurpant multi, marum pro origano, chamædrym vel allium ſylueſtre pro ſcordio: &, ne longius abeamus, chelonem pro cephalo, ſparum pro aurata, ſargum pro melanuro: τράγον alij mænam marem, alij piſciculum alium exocœto ſimilem vocant. Alij banchum cum baccho, ſarginum cum ſargo, glaucum cum glauciſco, lamiam cum amia, alioſque quamplurimos confundunt.

Nominũ aut rerum ſimilitudo ſæpe confuſionẽ parit.

A Idem nobis in trichide, trichia, thriſſa euenit: quorum non nominis ſolum, ſed etiam rationis nominis & rei affinitas effecit, vt alij pro eodem piſce hæc vſurparint, atque modò hoc, modo illo nomine in eodem piſce deſignando vſi fuerint: cum alij ex trichide trichiam naſci dicant, vt Ariſtotel. lib. 6. de hiſt. anim. cap. 15. aliam verò ab his eſſe thriſſam, quanquam ſit aliquid his omnib. cõmune. Rei obſcuritatẽ auget Gaza, qui trichidas, ſardinas: trichias, ſardas conuertit: cum ſarda apud veteres longè alius piſcis eſſe videatur. Ac primum quantum ad Ariſtot. attinet, non poſſum non ſummopere mirari, quod ſcribat ex phalerica aphya membradas, ex membradib. trichidas, ex his trichias gigni: Cum ipſe annotauerit piſces ex diuerſæ ſpeciei piſcib. non naſci, dempto rhinobato, qui ex ſquatina & raia gignitur, vt dictum eſt alibi in Capite de Aphyis generatim. Deinde verò Gazam, qui trichias ſardas conuerterit, cum ſarda ſit ex lacertorum marinorũ genere, eiuſdẽ magnitudinis cum colia, qui ſcombro maior

Contra Ariſtotelem. Lib. 6. de hiſt. anim. cap. 11.

Contra Gazã

Sarda quid.

bro maior est, teste Athenæo lib. 3. vel, vt Plinius scribit lib. 32. ca. 11. pelamys longa. De his igitur quid sentiam breuiter & perspicuè exponam. Τριχίδας, τριχίας, τρίσσας siue θρίσσας (*prima per θ. tantum rectè scribitur, non etiam per τ.*) ἀπὸ τῶν τριχῶν dictas opinor, ob spinarum copiam & paruitatem: nam capillorum tenuitatem referunt, qua de causa sine pernicie eduntur: & trichida ac trichiam eundem planè esse piscem, thrissam verò ab eo differre, de qua seorsim egimus. Aut si qua sit inter trichida & trichiã differentia, eam solum ætatis & magnitudinis esse, vt trichis minor sit, trichia maior: id quod multis piscibus vsuuenire constat, quibus pro ætate & magnitudine varia posita sunt nomina, non solum ab antiquis, sed etiam à piscatoribus nostris, vt in aurata & coracino prius annotauimus. Idem in Gallia nostra Narbonensi, Prouincia, Italia à vulgo obseruari videmus, in eodem pisciculo quem sardine & sarde appellant eo tantum discrimine, vt hic maior sit, ille minor. Hanc vulgi appellationem puto secutum fuisse Gazam, vt cum videret ab Aristotele trichiam à trichide distingui, illam sardam, hanc sardinam vulgi more appellauerit. Dicet aliquis vtrumque vocabulum antiquum esse, & à Latinis vsurpatum, id quod equidem fateor: nam Columella sardinam dixit, quanquam eo loco non sardina sed sardinia legatur: & sarda apud Athenæum & Plinium reperitur. At intelligi volo, videri Gazam trichidia & trichiam duobus nominib. Latinis expressisse, quæ vt vocum similitudine, ita significatione eadem esse putabat cum vulgaribus cum res aliter habeat. Nam alterum scilicet sarde non idẽ significat ꝙ sarda, quæ pro pisce longè diuerso à veterib. vsurpatur, vt paulo antè dictum est, & suo loco fusius ostendetur. Ego verò trichida & trichiam pro eodem pisce accipio, qui sardine vulgò dicitur, nisi ætate & magnitudine differant, quæ differentia duplex nobis nomen peperit, vt Sarde dicatur, quæ maior sit: Sardine, quæ minor. Dorionem, cuius librum de piscib. sæpissimè citat Athenæus, autorem habeo, qui trichida etiã trichiã appellat. Atq; adeò Athenæũ ipsum, qui trichiarum exempla ex veteribus præferens ipsas apertè cum trichidibus confundit. Sed hactenus de nomine, nunc de re dicamus.

Lib. 8. cap. 17.

Cõcludit trichida & trichiam, vnum esse piscẽ: apud latinos sardinã: à quo multum differat B veterũ sarda: etsi Gallis Sarde & Sardine hodie vulgò magnitudine tantum distinguuntur.

Sardina pisciculus est marinus, aphyæ phalericæ omnino similis, nisi paulò maior & spissior esset: à parua alosa, ore, branchijs, oculis, pinnarum numero, situ, squamis, caudâ minimè discrepans, sed in hoc tantũ quod alosa sit latior. Sardina igitur squamas magnas tenues habet, colore est vario, nimirũ capite aureo, ventre albo, dorso cum viridi cæruleo, vtroque splendido rutilanteque, dum viua è mari extrahitur. vnà enim cum vita viridis euanescit, cæruleo manente, eoque hebescente & splendorem suum amittente. Intestina habet parua & recta, alosarum intestinis similia.

F Felle caret: quamobrem non exenterata in craticula vel sartagine coquitur, vel in olla cum oleo elixatur. Vêre pinguescit. Linguam mordet, maxime si paulo diutius asseruetur. Sale conditæ sardinæ in annos duos seruantur, fitque ex his garum, sed minus laudandum ob squamarum copiam & spinarum, à quibus caro difficile separari, vixque in muria dissolui potest.

Si sardina nostra ea sit, quam Aristotel. trichida vel trichiam vocat, vt reuera esse existimamus, scrupulum non tenuem nobis inijciet locus Arist. lib. 8. de hist. anim. cap. 13. hæc scribentis: Οἱ δὲ τριχίαι μόνοι τῶν ἰχθύων εἰσπλέοντες μὲν ἁλίσκονται, ἐκπλέοντες δ᾽ οὐχ ὁρῶνται. ἀλλ᾽ ὅταν καὶ ληφθῇ τις περὶ Βυζάντιον, οἱ ἁλιεῖς τὰ δίκτυα περικαθαίρουσι, διὰ τὸ μὴ εἰωθέναι ἐκπλεῖν. αἴτιον δ᾽, ὅτι οὗτοι μόνοι ἀναπλέουσιν εἰς τὸν Ἴστρον, εἶθ᾽ ᾗ σχίζεται καταπλέουσιν εἰς τὸν Ἀδρίαν. σημεῖον δ᾽, καὶ γὰρ συμβαίνει τοὐναντίον: ἐκπλέοντες μὲν γὰρ οὐχ ἁλίσκονται εἰς τὸν Ἀδρίαν, εἰσπλέοντες δ᾽ ἁλίσκονται. Quæ sic conuertit Plin. lib. 9. ca. 15. Intrantium Pontum soli non remeant trichiæ. sed hi soli Istrum amnem subeunt, ex eo subterraneis eius venis, in Adriaticum mare defluunt, itaq; & illinc descendentes nec vnquam subeuntes è mari visuntur. Nullus veterum scripsit, nullus etiam recentiorum aut piscatorum aut scriptorum memoriæ prodidit, viditue aut ab alijs audiuit sardinas nostras amnes subire. Quocirca locus Aristot. mihi suspectus est: Item Plinij, vt fortasse pro τριχαῖοι vel τριχίαι legendum sit θρίσσαι, quas vere ad flumina properare magna frequentia illicque pinguescere constat. Eiusdem loci pars postrema deprauata etiam est: nam pro ἐκπλέοντες μὲν γὰρ οὐχ ἁλίσκονται εἰς τὸν Ἀδρίαν, εἰσπλέοντες δ᾽ ἁλίσκονται, reponendum, ἐκπλέοντες μὲν γὰρ ἁλίσκονται, εἰσπλέοντες δὲ εἰς τὸν Ἀδρίαν ἁλίσκονται. Id ostendit Plinij conuersio. Idem rectè animaduertit Gaza, qui ista sic expressit: Exeuntes enim semper capiuntur, subeuntes nunquam. Denique res ipsa necessario sic legendum esse docet. Ait enim Aristoteles hîc contra fieri quam in Ponto, quem subeuntes capiuntur, exeuntes autem non videntur. Ex Adria verò exeuntes videntur & capiuntur, subeuntes minimè: quia ex Istro per subterraneos meatus Adriaticum mare subeunt.

Animaduersi apud Aristotelẽ loci, primus quod sardinæ non subeant amnes: quare pro trichiai suspicatur legendum thrissa: Secundus, &c.

Locus alter.

COROLLARIVM.

A Sardinæ (Trichides) ex membradibus gignuntur, ipsæ sardas (trichias) procreant, Aristoteles interprete Gaza. Quod si trichides ac trichiæ magnitudine tantum & ætate differunt, vt Rondeletio videtur, ita vt hi maiores: illi minores sint: absurdum fortè fuerit, ex minoribus maiores nasci putare. In Corollario de Alausa elemento A. de trichide & trichia multa scripsi, pag. 20. piscem cum thrissa, id est alausa, eundem esse suspicatus, sicut & grammatici quidam Græci, Scholiastes Aristophanis & Etymologus, & recentiores aliqui non indocti. Nunc animus magis inclinat ad Gillij & Rondeletij sententiam, trichides esse sardinas: quanuis id Galenus etiam ignorasse videatur, qui σαρδήνας nominabantur trichidum autem vetus Atticum nomen, iam illo seculo plerisque incognitum fuisse arbitror. Quod si trichis non est sardina, quo alio apud Aristotelem nomine sardina reperietur? neque verò tam frequentem vbique (puto) in mediterraneo pisciculum, & alendę plebi tantopere vsitatum, ignotum fuisse, verisimile est. quanquam Athenæus ex Epæneti de piscibus libro, chalcides ab aliquibus sardinos vocari scribit: Χαλκίδας, τὰς καλοῦσι καὶ σαρδίνους: quæ eius verba etiam Eustathius repetit. Aristoteles (inquit Athenæus) quinto historiæ sardinos ipsas (*chalcides nimirum, de his enim agit*) vocat. ego sardinorum nomen nusquam apud Aristotelem legi. Wottonus ex eodem Athenæi loco, quem integrum recitaui in Eritimo, (Elemento E.) non intellecto, Eritimos ab Aristotele sardinos vocari scribit. Hermolao etiam eritimos sarda est, (*sardinam dicere voluit,*) vel sardæ similis. sed eandem esse sardinam eriti-

mo, veteres non tradunt. Diphilus thrissam & cognatos pisces, chalcidem & eritimum, facilè digeri author est. Τριχθάδες, αἱ χαλκίδες: Ἡρακλέων μεμβράδες, Hesychius & Varinus, hoc est, Trichthades sunt chalcides: vel, vt Heracleon voluit, membrades. Sed pro τριχθάδες, legerim τριχιάδες, à recto trissyllabo oxytono τριχιάς, vt Παλλάς. quanquam magis probo vt τριχίας scribatur, sicut ἀνθίας. Δωρίων καὶ τῆς ποταμίας μέμνηται θρίσσης, (lego θρίσσης,) καὶ τὴν τριχίδα, τριχίαν ὀνομάζει. Et Aristoteles 6. 15. Ἐκ δὲ τῆς φαληρικῆς (ἀφύης) γίγνονται μὲν αἱ μεμβράδες, (Gaza μεμβράδες:) ἐκ δὲ τούτων τριχίδες, ἐκ δὲ τῶν τριχίδων, τριχίαι. Ab eodem, octauo historię cap. 13. οἱ τριχίαι nominantur. Plinius trichiæ legit, vt & Eustathius in commentarijs suis in Dionysium de Istro scribens: & Gaza: similiter enim hic Sardas vertit, vt alibi pro τριχίαι. Libro etiam 5. cap. 9. historiæ, trichias, ὁ τριχίας, legitur. Trichias bis anno parit, Plinius. Rondeletius quidem illic thrissæ legit, quod trichides (quas sardinas interpretatur) non immigrent in fluuios. Cæterum ut sarda pelamydum vel thynnorum generis est, sardina verò pisciculus plebeius: sic apud Græcos non modò τριχὶ & τριχίας viles pisciculi memorantur: sed è thynnorum etiam genere τριχιάς oxytonum, semel apud Athenæum lib. 7. in Chalcidum mentione, quem locum etsi deprauatum, huc adscribam: Τριχιάδες δὲ καὶ τὰς πρημάδας, τὰ θυννίδας ἔλεγον. * πλείστων Εὐρώπη ἁλιευμένος ποτ' αὐτὸν εἶδον Ἀνδράχμης μετὰ πρημνάδων, κἄπειτ' ἀφῆκεν ὅπη ἦν βοαξ. Verùm pisces minores aristosi, id est spinis exiguis pilorum instar referti, vt trichides, trichiæ thrissæ, non temerè ἀπὸ τῶν τριχῶν denominantur. Maioribus verò, vt thynnides & premades sunt, quid cum pilis & aristis commune? Thrissis sane, id est alausis, & trichidibus, multa sunt communia: nominis ratio, vt dictum est: quod pisces sunt parui, aristosi, viles: quod gregatim capiuntur, & quidem vtrique cantu saltationeque: nam & de thrissa id scribitur, & de trichide, nisi veteres etiam trichidis nomen aliquando cum thrissa confuderint. Linea illa spinosa in ventre, in alausis & sardinis conspicitur: item in celerino Gallis ad Oceanum dicto, Rondeletius apuam membradem facit. Eidem apua Phalerica piscis est sardinæ similis, minor, tenuior: cuius ventrem squamæ firmant & exasperant, vt in alosis & sardinis videre licet. Bellonius tum celerinum Oceani, tum sardinam mediterranei maris, chalcidem interpretatur, magnitudine tantum distinguens. Celerinus (inquit idem) asperiorem sub ventre ex aristis lineam habet, quam harengus. Ab eodem liparis nominatur pisciculus lacustris in Macedonia: qui sardinam toto habitu refert, sed ventre est latiore: & lineam sub ventre asperam habet. Non alius, aut certè simillimus videtur, qui agonus in Verbano lacu dicitur, alibi in Italia Sardanella, à maxima cum sardinis similitudine, vt Rondeletius scribit: qui in ea quam exhibuit agoni (chalcidem ipse nominat) pictura, spinosam illam ventris lineam ostendit.

Qui pisces asperam in ventre lineã habeant

Sardinæ, quas trichidas arbitror à Græcis nuncupatas, à minutis ossiculis (*spinis potius*) pili subtilitatem æquantibus, antiquum nomen retinent in prouincia Narbonensi, Gillius. Sardæ (*vulgò dictæ*) & quæ vocantur vulgò aleces, aliquantò sardis minores, in magno vsu alendis familijs existunt. Sunt ij digitales pisciculi, qui longè optimi in Liguria saliuntur. eas aliqui apuas esse voluerunt, Iouius. Sardinæ, Romæ vulgò Sardoni dicuntur: quos Bellonius eosdem harengis esse putauit, vt in Chalcide reperies, pag. 216. Rondeletius harengum probè diuersum piscem facit, eumque clupeæ potius, quàm chalcidis generi, attribuit. Ligures testantur pisciculos perparuulos, quos Ianquetos nominant, effici Sardinas, Gillius. alij sunt quos Sancletos Massiliæ vocant, atherinę Gillio & Bellonio. Ancludę vel Ancludes medicis quibusdam recentioribus Italis dicti pisciculi, (Gallis vulgò Anchoies, apuæ encrasicholi Rondeletio,) sardinis sardellisue similes sunt, ita vt hæ pro illis aliquando dolosè vendantur. Ancludes enim maioris precij sunt. eduntur salsæ ex oleo, aceto & pipere, ad incitandum appetitum. Ligulæ, quæ & sardellæ & anchioę dicuntur, Brasauolus. Agonos Comi nomen mutare audio, postquam salsi sunt, & vocari sardeas. Fracastorius distinguit, ---Sardellarumque cateruæ, His est maior Aquo. Benedictus Iouius in Larij descriptione Aquonis tantum meminit. nam quæ Salena ab eo nominatur, (hoc versu, Scardua, & Incobia ex Pigis, & Plota, Salena,) alia quàm Sardena videtur. Sardellæ ex Benaco admodum laudantur, Platina: qui hos pisciculos ab agonis diuersos, assimiles tamen facit. Quærendum an Sardellæ & Aquones (seu Agoni) ætate tantum differant. hos enim maiores esse, Fracastorius canit. Sardinæ nomen Oceanus Gallicus non agnoscit, vt scribit Bellonius: qui tamen celerinum à Gallis Oceani accolis dictum, piscem eundem putat: Rondeletius distinguit. quamobrem an sardinæ in Oceano capiantur, adhuc incertus sum. Germanicè tamen sardinam interpretari libet, *ein kleine Hering art im Meer: ein Meeragune.* quæ interpretatio etiam atherinę & membradi Rondeletij conueniet. Chalcides verò & similes in lacubus dulcibus, *Seeagunen, Hering arten im suessen Wasser.* Vel sardinam faciemus alausæ speciem, *ein art der Zigen oder Goldfischen im Meer.* Bellonius trichidem nominat alausam ætate minorem, quę Gallis Pucelle dicitur. eandem (vt audio) Angli vocant *a Pylcher*, vel *Pylcharde.* Chalcidibus aut sardinis apuarumue generi cognatus videtur piscis, quem Germani accolæ Oceani *Stinckeling. Stinckfisch*, vel *Spirinch* appellant, Angli *Sperling*: de quo plura dicemus in fine operis. Semaris, id est sardellę, Vetus glossographus Auicennæ. sed Semaris corruptum apparet pro Smaris.

C Leonides scribit trichides betarum folijs delectari, Gillius. Sarda (Trichias) bis anno parit, Arist. hist. 5. 9. Idem lib. 8. cap. 13. eiusdem operis, trichias (*Sic enim legendum, potius quàm trichaos in A. ostendimus*) ait Istrum è Ponto ingressos, εἶθ' ᾗ σχίζεται (ὁ ποταμὸς) καταπλεῖν εἰς τὸν Ἀδρίαν. Gaza vertit: Solę enim subeunt Istrum amnem, vnde fisso flumine per abditum terræ meatũ defluunt in Adriam: ex Plinio videlicet, qui subterraneis venis eos ex Istro in Adriaticum mare defluere dixit, cum Aristot. simpliciter ex Istro in Adriam descendere scribat. In eodem loco pro Gręcis his verbis: Ἐκπλέοντες μὲν γὰρ οὐχ ἁλίσκονται, εἰς τὸν Ἀδρίαν, εἰσπλέοντες δὲ ἁλίσκονται. repono, Εἰσπλέοντες μὲν γὰρ οὐχ ἁλίσκονται εἰς τὸν Ἀδρίαν, ἐκπλέοντες δὲ ἁλίσκονται. id est, In Adriatico enim mari contrà quàm in Ponto: subeuntes non capiuntur, sed in exitu tantum. Sic pauciora & commodius mutâris, & eundem quem Rondeletius sensum reddideris. Porrò de Istri gemina diuisione, ita vt altera pars eius in Adriam, altera in Pontũ delabatur, plura leges apud Strab. & in Eustathij cõmentarijs in Dionys. Argonautas etiã è Ponto per Istrũ nauigando in Adriaticũ

mare

mare peruenisse aliqui putant. Aliqui de eo sic breuissimè: Ἴστρος ὁ σὺν Παίονας ὑπερμείβων, ἐκ τῶν Ἐρκυνίων ὀρῶν, ναυσίπορος ἐκ πηγῆς αἴρεται: καὶ σχιζόμενος τῇ μὲν εἰς τὸν Πόντον ῥέει, τῇ δὲ εἰς τὸν Ἀδρίαν. Hyrcanum mare occultis sub terra alueis in Euxinum exire putant: vt scribit Cæsar Scaliger libri de Subtilitate cap. 51. Intrantium Pontum soli non remeant trichiæ, Plinius.

Leonides dicit rei marinæ peritos, trichides facile capere betarum folijs. huiusmodi enim olere & E mirifice delectantur, & facile comprehenduntur, Gillius. Esca iacentium mollior esse debet quam saxatilium (in piscinis.) itaq; præberi conuenit tabenteis haleculas, putremq; sardinam, Columella 8.17.

Pisces tum molliores tum ficciores iusto, ad saliendum idonei non sunt. coracini verò & pelamydes & mylli, sardæ & sardenæ, &c ad salsuram sunt appositi, Galen. Sardellę ex Benaco admodum laudantur. fricte, ex agresta aut malarancio suffundũtur, Platina. Τριχίδια inter cibos viliores Alexis nominat.

Ligulæ, quæ & Sardellæ & Anchiotæ dicuntur, (*nos suprà Anchioas siue Anclades à Sardellis distinximus,*) ac cæteri salsi pisces in prima mensa insumpti, aluum subducunt. Ego nonnunquam vsus sum ligulæ capite, id est sardellæ salsæ, balani loco in puero, cum deficeret alia, & egregie excreuit, Brasauolus.

Sarda genus gemmæ est Plinio, primum Sardibus reperta.

DE SARGO, RONDELETIUS.

ΣΑΡΓΟΣ Græcis, vel fortasse σαρκὸς, vt quodam loco apud Athenæum lib. 7. legitur, à carne multa: est enim pro corporis magnitudine spissus, plusque carnis habet, quàm sparus, vel cantharus. Latinis sargus, nostris & Italis sargo. Græci quoque hodie (*inquit Gillius*) appellationem eandem retinuerunt.

Nostra hæc Sargi icon est: Rondeletij accuratior. nam & lineas à summo dorso descendentes octonas repræsentat (quæ tamen in mortuis ferè euanescunt:) & dentes humanis non dissimiles: & nigram, iuxta caudam, maculam. F

G

Sargus piscis est marinus, litoralis, prædictis (*canthаro, sparo, aurata,*) & melanuro similis, sed corpore rotundiore, compresso, spissiore, squamis paruis: colore argenteo, nisi quòd à dorso ad ventrem lineas nigras protensas habet, ita dispositas vt prima latissima sit & maxima, secunda minor minusq; conspicua, tertia primæ similis, quarta secundę, & sic deinceps ad caudam vsq; vt in mormyro videre est. Ad caudam macula est nigra, vt in sparso & melanuro. Ob has notas μελανόγραμμος, & πολύγραμμος, & ὀρροπυγόστικτος, dictus est (*ab Aristot. vt citat Athen.*) quemadmodum & melanurus: cui similis est, vt ait apud Athenæum Hicesius. Oculis est valde rotundis, dentibus latiusculis. Pinnæ, quæ ad branchias sunt, rubescunt, & caudę extrema: quæ in ventre, nigrescunt. Pinna dorsi tenui membrana connexa, quæ est à podice ad caudam, maior est in hoc quam in aurata. Cauda in pinnas duas valde à se distantes desinit. Branchias quatuor habet, cor angulatum, hepar & intestina prædictis piscibus similia.

H. a.

A

B

Lib. 9.

Oppianus lib. 1. ἁλιευτικῶν scribit saxatilem esse: Ἄλλαι δ᾽ αὖ ποίησιν ἐπίχλοοι ὑγρὰ μέτωπα Σέτραι σαργὸν ἔφυσαν ἐφέστιοι. Sunt vdæ cautes herbis à fronte virentes, Hîc domus est sargis. Nullus tamen est alius ex omnibus, qui de piscibus scripserunt, præter Ælianum, qui saxatilem fecerit: neq; carne substantiáue cum saxatilibus conferendus est, vt mox dicemus. Sentiendum igitur in saxis, quæ in litoribus sunt, degere: nam reuera litoralis est, & in cœnosis litoribus frequentior. Hoc confirmat Aristot. (Lib. 8. de hist. anim. cap 2. & Plin. lib. 9. cap. 17. Ibid. cap. 13.) Vbi mullus luto excitato abijt, fodere enim potest, sargus descendit, & pascitur, imbecilliores que ne eôdem adnatent, arcet. At idem Aristot, mullũ C

Quod non sit proprie saxatilis.

Lib. 11. cap. 18

inter litorales recenset. Nos verò sargos alios alijs longè meliores deguſtauimus, quare illos arbitror in ſaxis ad litora degere, hos magis in luto: quemadmodum mullus, qui cancellis veſcitur, multum ab alijs ſaporis gratia ſuperatur. Etenim pro locorum & alimentorum varietate, eoſdem piſces à ſe differre ſubſtantia & carne, lib. 1. demonſtratum eſt. Sargus bis anno parit, vêre & autumno, vt autor eſt Ariſt. vbi in vulgaribus noſtris codicibus pro σαργὸς, malè legitur σαρδὸς, quod perſpicuum cuiuis eſſe poteſt, ex Athenæo locum hunc citante. Ex eodem Ariſtotele (lib. 5. de hiſt. anim. cap. 1.) alio in loco: Pariunt piſces plurimi his trib. menſib. Martio, Aprili, Maio: Autumno pauci, vt ſalpa & ſargus.

Partus.
Lib. 5. de hiſt. anim. cap. 9.
Lib. 7.

A. Sargum nõ eſſe mugilum generis, & à ſargino differre.
Ariſt. loci duo emendati.
Lib. 5. de hiſt. anim. cap. 9.

Ex his conſtat eos nominis affinitate in errorem inductos, qui ſargum in mugilum genus retulerunt, cum non ſargum, ſed sarginum, dixiſſe oportuerit, ob eamque cauſam duos Ariſtot. locos mendoſos eſſe, in quibus ſargum mugilis genus facere videtur. Horum alter eſt libro quinto de hiſtoria animal. cap. 11. Alter libro ſexto eiuſdem operis cap. 17. Ac primum quàm abſurdum ſit, ſargum in mugilum genere collocare, tum ex ijs quæ iam diximus, tum ex ijs quæ de mugilibus ſuo loco dicemus, perſpicuum fiet. Nam ſargus melanuro ſimilis eſt, vt diximus, ab eoque difficilè ſecernitur, cum vtrique nota nigra ſit ad caudam: ſargo corpus rotundum, compreſſum, caput paruum, lineæ nigro dorſo ad ventrem, vt mormyro: quæ omnia in mugiles, qui poſſunt competere? Deinde locos Ariſtot. quib. id ſentire videtur, mendo non carere, facile eſt oſtendere ex diuerſorum eius autoris locorum collatione. ſcribit enim ſargũ vêre & autumno parere. Τίκτει δὲ καὶ ὁ σαργὸς δὶς, ἔαρος καὶ μετοπώρου. & paulò pòſt dicit, ſargum & ſalpam autumno parere, loco non multò antè à me citato. Idẽ confirmatur ex Athenæo, qui de ſargo ita ſcribit. Ἀριστοτέλης ἐν πέμπτῳ περὶ ζώων ἱστορίας, τίκτειν αὐτόν φησι δὶς, ἔαρος, εἶτα μετοπώρου, id eſt, Ariſtoteles in quinto de animal. hiſt. ait ſargum bis parere, vêre & autumno. (*Vide etiam in Corollario C. ex Maſſario.*) His adſtipulatur Plinius lib. 9. ca. 51. Pariunt ſcorpiones bis, ac ſargi, vere & autumno. Hæc cum vera ſint, quo modo conſtare poſſunt ea, quæ mox ſubiungit Ariſtot. Τίκτει δὲ ἔνια καὶ χειμῶνος καὶ θέρους. χειμῶνος μὲν λάβραξ, κεστρεὺς, βελόνη: &, Ἄρχονται δὲ κύειν τῶν κεστρέων οἱ μὲν χάλλωνες τοῦ ποσειδεῶνος, καὶ ὁ σάργος, καὶ ὁ μύξων καλούμενος, καὶ ὁ κέφαλος. κύουσι δὲ τριάκοντα ἡμέρας: id eſt, Pariunt quædam hyeme, quædam æſtate. Hyeme quidem lupus, mugil, acus. Et, Incipiunt vterum ferre ex mugilibus chelones menſe Decembri, & ſargus, & qui myxon dicitur, & cephalus. Ferunt autem in vtero triginta dies. Is eſt prior locus ex 5. de hiſt. Quòd ſi, vt ex ſuperioribus liquet, ſargus vere & autumno parit, quomodo cum mugilibus Decembri fœtum concipit, quem poſt triginta dies edat? neque eſt quod quis ποσειδεῶνα, menſem Septembrem interpretetur: nam Ariſtoteles disertè ſcripſit, mugiles hyeme parere, quod explicans ſubdidit, menſe Decembri concipere, trigintaque dies vterum ferre. Quare hîc pro σαργὸς, σαργῖνος, legendum eſſe exiſtimo: & pro χάλλωνες (vt id etiam obiter admoneam) χελῶνες. Alter locus eſt libro 6. ca. 17. de hiſt. σάργος δὲ κυΐσκεται μὲν περὶ τὸν ποσειδεῶνα μῆνα, κύει δὲ ἡμέρας τριάκοντα: καὶ ὃν καλοῦσι δέ τινες χελῶνα τῶν κεστρέων, καὶ μύξωνα, τὸν αὐτὸν καὶ ἴσον χρόνον κύουσι τῷ σαργῷ. id eſt, Sargus menſe Decembri concipit, vterum fert dies triginta, & ex mugilibus chelon, & myxon eodem & æquali tempore cum ſargo vterum ferunt. Hîc quoque ſarginum legendum eſſe cenſeo, qui à ſargo diuerſus eſt, vt annotauit Athenæus. Et cum mugilibus alibi numeratur ab Ariſtotele lib. 9. de hiſt. anim. ca. 2. Σαργῖνοι, βελόναι, μύξωνες, quanquam hic corruptè legatur μήκονες pro μύξωνες, quam vulgarem lectionem ſecutus eſt Gaza, qui papaueres conuertit. Quare ex his Ariſtotelis locis rectè colligere nemo poteſt, ſargum ex genere mugilum eſſe. Cætera quæ de ſargo ſuperſunt, perſequamur. Is piſcis ſalax eſt, vt cecinit Op. his verſibus, quos in capite de cantharo protulimus. nec ſolum alienas vxores deperit, ſed etiam mirè ardet fœdo caprarum amore, quam inſaniam pluribus deſcribit Oppian. lib. 4. Σαργοὶ δ' αἰγείοισι πόθοις ἐπὶ θυμὸν ἔχουσιν. Αἰγῶν δ' ἱμείρουσιν, ὀρειαύλοισι δὲ βοτοῖσιν Ἐκπάγλως χαίρουσι, καὶ εἰνάλιοί περ ἐόντες. Inuadit ſargos caprarum mira cupido: Qui madidi ſimas cupiunt tractare capellas Montanis gregibus, quanuis ſint agmina Ponti. Cætera pete ex Oppiano: ſunt enim prolixiora, quam quæ adſcribi debeant. Ælianus id ſcribit: Sargi capras vehementiſſimè amant. nanque cum caprarum proximè litus paſcentium, vnius aut alterius vmbra in litore apparuerit, protinus gaudio exilientes, ſummo ſtudio adnatant, ac ſaltu non admodum ad ſaltandum idonei, capras contingere affectant. ſenſum enim caprini odoris percipiunt, etiam ſi ſub fluctibus natent. itaque voluptate geſtientes, ad eas accedere ſtudent. Quòd autem tanta amoris inſania in capras exiſtunt, ex ijs idcirco capiuntur, quæ tantopere deſiderant. Nam piſcator caprinam pellem extractam cum cornibus induens, inſidias parat, ſole à tergo relicto. atq; farinam caprino iure madefactam in eam maris partem ſpargit, vbi habitare ſolent ſargi, quib. tanquam philtro quodam odoris allecti accedunt: farina veſcuntur, pellis aſſimilatæ capræ conſpectu permulcentur. Ex his autem piſcator multos hamo robuſto capit, cuius linea alba non ex arundine appenſa eſt, ſed virga è cornu arbore. Simulac enim ad hamum adhæſerit, ſubtrahere expeditiſſimè conuenit, ne alios conturbet. Manu etiam capiuntur, ſi quis ſpinas quas ad tuitionem ſui excitant, à capite ad partẽ inferiorem reuocando & flectendo declinet, premendoq; ex lapidibus, in quos ad latendum ſe compellunt, extrahat. Hæc Ælianus, qui ſpinas quas ad tuitionem ſui ſargi excitant, pinnas dorſi quas erigunt, intelligit.

Lib. 7.
C. reliquum.
D. E. Caprarum amor: propter quem etiam capiuntur.
Ælianus. 1. 23

B Apud Athenæum lib. 7. ab Hiceſio ſargus melanuro, alibi apud eundem melanurus auratæ compa-
F ratur. Et alibi lib. 8. Σαργοὶ στύφουσι μᾶλλον, καὶ τῶν μελανούρων εἰσὶ τροφιμώτεροι, id eſt, ſargi adſtringunt & magis alunt quàm melanuri. Qui Brunduſij capiebantur, ab Ennio laudantur. Noſtri reijciendi non ſunt, præſertim qui vére, & autumno capiuntur, æſtate ſunt deteriores. Dicemus igitur ſargos qui in litoribus cœnoſis degunt, cæteris multò deteriores eſſe: qui in ſaxis litorum habitant, vt Oppian. author eſt, vel qui in purioribus vndis degunt, ſubſtantia auratis ferè ſimiles, media ſcilicet carne, ad ſiccitatem & proinde ad duritiem inclinante. Quam ob cauſam ſucci bonitate ab auratis vincuntur, & magis adſtringunt, & multum nutriunt, vt Hiceſius dixit.

E Non ſolum caprina pelle & caprino odore allecti capiuntur, vt prius dictum eſt, ſed etiam ſagena. Numenius in Halieutico, narrante Athenæo, ſcribit: piſcem hunc contra piſcantium inſidias aſtutum eſſe: & λινοπληγέστατον appellat, quod cum hamo tenetur, lineam ad ſcopulos atterat. id confirmat Plinius lib. 9. cap. 59.

Lib. 7.

Archeſtra-

Archestratus quod duris sit piscis, assum & calidum caseo, aceto, condiri vult: molliores autem & pingues pisces sale & oleo. A

DE EODEM, BELLONIVS.

Sargi nomen antiquum Massilienses ac Genuenses adhuc hodie retinent, Vn Sarg. Romani Sargo-no, Veneti Vn Sargo vocant. A

Oceano Gallico ignotus piscis, mari rubro & Nilo peculiaris: è quibus locis vsque in montem Sinai ad eius regionis incolas magno cõmodo ac pretio deferri solet. Notas cum Sparo peculiares habet: ambo enim tenuibus squamis contecti sunt, planoque sunt corpore. Linea ambobus à branchijs arcuata vtrinque per medium corpus deducitur: Pinnam continuam in tergore gerunt, caudam bifurcã, in extremo, vt Melanurus, nigram. Verum pinna, quam Scarus ad anum habet vnico, vt coruus, armatur aculeo. Branchiarum exterius tegumentum spineum, nigrum est. Oculos habet cæsios: dentibus exertis præditus est, ordine dispositis in superiore & inferiore maxilla, numero octonis, humanos ipsa effigie referentibus. Oris rictum mediocrem, pinnas in acutum desinentes. Sargi dum recenter ex aqua prodeunt, transuersis lineis, vt Mormylus, sunt insignes. Hæ autem lineæ minus sunt in demortuis cõspicuæ: Vnde Ouidius: B

Insignis Sargusque notis, insignis & alis.

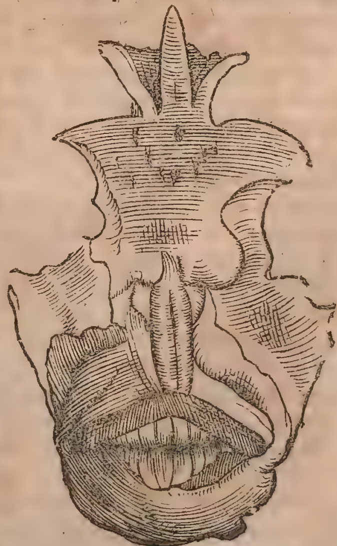
Est & alius piscis fluuiatilis ex genere mugilum, cui etiam Sargo nomen est, sed hic de marino tantum sermo est: fluuiatilem suo loco descripsimus.

COROLLARIVM.

Σαργὸς oxytonum est, vt in Aristotelis, Æliani, Oppianiq; libris legitur. nam apud Aristotelem quinto historiæ, cap. 11. vbi bis reperitur σάργος paroxytonum, reponi debet σαργῖνος, vt Rondeletius animaduertit. Melanurum Hicesius ait assimilem esse σάρκῳ, (lego σαργῷ,) Athenæus. Sargus piscis est qui nunc quoque Sargus vocatur, Massarius Venetus. Non modo Massilienses & Ligures, sed omnes quas obiui regiones, sargum adhuc vulgo nominant, Gillius. Lusitani etiam sargo. Romæ Sargus imperialis dicitur, vt Corn. Sittardus olim indicauit. Illyrij piscium affinitate decepti, aprum chiergner vocant. sed vox ea sargo debetur. aper enim sargi modo corpus tornatum habet, Bellonius. Germanicum nomen fingendum est. nam cum in Oceano Gallico ignotus sit piscis, teste Bellonio: in Germanico etiam deesse verisimile est. appelletur igitur, *ein Geißbrachßme*, vt & corporis eius speciem (bramis vulgo dictis piscibus similem,) & occultum cum genere caprino consensum indicemus. Vel *ein Brandbrachßmen art im meer*: id est, Melanuri species in mari. Vel describatur, *ein Meerbrachßmenart, mit vberZvvergen schvvartZen striemen vom rucken hinab, vvie an eim bersich, oder auch an dem mormyro, ist ein schmelere meerbrachßmen art.* Sargum cum melanuro aliqui confundunt, item sarginum cum sargo, Rondeletius. de Melanuro dictum est suo loco: de sargino inter Mugiles. Scarus Romanis nostrisque non plane notus est. alij enim ob similitudinem dente, alij sargo vocant. à nostris quidem piscatoribus pro sargo venditur: cui similis est corporis forma subrotunda, & aculeorum pinnarumque situ ac numero, Rondeletius. Gaza pro sargino, sargonem vertit. in eiusdem translatione sargiaci alicubi legitur, pro sargini. Piscem generis leuciscorum, quem Galli vulgo gardonum vocant, nostri *ein Schvva*, (inter Albos nobis descriptum,) Bellonius sargum aut sargonem fluuiatilem vocat, sola opinor nominis Gardonis ad Sargonem similitudine inductus. cum sargus veterum, & sarginus (pro quo Gaza sargonem alicubi vertit,) longe diuersi, tum inter se, tum à gardono Gallorum, & marini tantum sint. Σάργιοι in catalogo piscium Tarẽtini corruptum vel plebeium videtur vocabulum, pro σαργοί. A

Sargus piscis genus est, qui in Ægyptio mari fere nascitur, Festus: qui hunc etiã Lucilij Satyrici versum citat: Quem præclarus elops, quem Ægypto sargus mouebit. In mari Adriatico etiam non infrequens est. In hæc maria (*circa Romam*, inquit Iouius,) Sargus non semper enauigat, qui Brundusij, Ennij poetæ testimonio, longe optimus habetur. ij namque quos Romæ habemus, auratam magnitudine vix excedunt: quam etiam latitudine atque argenteis squamis referunt. Hicesius ait melanurum consimilem esse sargo, (*nimirum forma etiam, non solum vi alimentaria.*) Pisces sargis aut melanuris similes, excepto rostro quod acutius est: paruis dentib. nõ serratis, sed hominis similibus, (*vt etiam sargi,*) ex Istria Venetias afferuntur, Picij vulgo dicti. eos esse arbitror quos Speusippus Melanderinos appellat, & Melanuro similes esse dicit, Gillius. Sargus cantharo pisci simillimus est, Massarius & Gillius. Sargus etiam & sparus in cauda notam nigram habent, quemadmodum melanurus, qua nota decepti multi, hunc à similibus distinguere nõ potuerunt, Rondeletius. Sparus à sargo, solo colore distinguitur, &c. Bellonius: vide in Sparo eius. De dentibus sargi plura Bellonius in Aurata B. B

Hanc picturam olim Cor. Sittardus misit, quæ Sargi (si bene memini) caput, os & dentes repræsentaret.

Ouidius sargum inter pelagios recenset. Rondeletius litoralem esse ostendit. Sargis piscibus (inquit Ælianus 1. 23.) idonea domicilia saxa & cauernæ sunt, quæ non latis luminibus illuminantur, sed tanquam fenestellas paruulas habent, tanto interuallo distantes, quo pertinere & permeare solis splendor earumque distantiam lumen solis complere possit. C

Cum enim omni luce Sargi delectantur, tum verò solis maxime radios sitienter expetunt. Apud paludes & breuia vitam agunt, vicinam proximam continentem se habere gaudent. Hæc ille, ex quo & Philes repetijt. Σαργῶν γένος πέτρῃσιν ἑταῖρον, Oppianus: qui etiam νωθεῖς, id est ignauos eos cognominat. Carniuorum esse sargum apparet inde quod inescatur lycostomo, vt referemus in E. Pariunt circa æquinoctium sargi, vt in melioribus Plinij codicibus legitur: alij enim habent spari. Bis anno parit, vere & autumno, vt Aristoteles tradit. idem tamen sexto de historia inquit, Sargus coit mense decembri, fert vterum dies triginta: quod sane tempus, neque vernum, neque autumnale est, nisi quis dixerit Sargon ibi pro sargone mugilum genere capi, etiamsi ibidem à mugilum genere diuersus esse videatur. Nam libro quinto dixit Mugilum, labeones, sargones, mucones, capitones grauescere vtero mense decembri incipiunt, geruntque diebus tricenis, Massarius.

D Sargus alios minimè comitatur, veluti superbus, Iouius. Ego vero gregales esse puto. nam &, Æliano teste, in loco multi eodem agunt: &, vt in E. dicetur, conferti capiuntur: & mas vnus plures habet vxores. Canthari quod in amatores suarum coniugum odium acerbum habent, acerrimas pugnas edi videres: nec tamen illis more sargorum piscium de multis certamen instituitur: sed non aliter quam Menelaus cum Paride pro vna vxore decertant, Ælian. Eadem de re Oppiani versus Rondeletius in Cantharo recitat. Mares pro fœminis contendunt: quo in certamine qui victor euaserit, solus fœminis potitur omnibus, Oppian. Ἄλλοτε δ᾽ ἄλλη Σαργὸν ἐπιπέλλοντα λινοπληγέστατον ἰχθῦν, Numenius apud Athenæum: qui nomen λινοπληγέστατον, πανοῦργον περὶ τὰς θήρας interpretari videtur: rarum alioqui, nec vsquam alibi à me (quod meminerim) inuentum. Videtur autem positiuus esse λινοπλήξ, vt παραπλήξ. Eustathius in Iliados K. diuersa composita à verbo πλήττειν ostendens, nil tale habet. ponitur autem id verbum aliquando κρούειν & πελάζειν: vt hic piscis in hoc astutus sit, dum alias alijs circa retia locis, quanquam proximus eis, apparet & eludit: quod si quis cum Rondeletio λινοπλῆγα ex Plinio interpretari malit, quod lineam ad scopulos atterat, illi non contendero. Inter sargos (inquit Plinius) ipse qui tenetur, ad scopulos lineam terit. Λίνον quidem pro reti potius plerunque apud autores accipi puto, quam pro linea cui hamus annectitur: quam Oppianus tertio Halieut. subinde ὁρμιὰν vocare solet. Videtur & κάθετος & καθέτης pro linea accipi; præsertim maiore & validiore: vel pro hamo ei annexo, vel etiam esca hamo inserta. Ἀλλ᾽ ὁπόταν καθέτῃσι πελώριοι ἀμφιχάνωσιν Ἰχθύες, Oppian. lib. 3. Halieut. & mox. Πολλάκι δ᾽ ἐξώλισθον ἀπ᾽ ἀγκίστροιο πεσόντες. Κάθετος, ὁ καθειμένος εἰς τὸ πέλαγος ἀμνός, sic Lysias & Meliton, Suid. Quidam in lexico Græcolatino κάθετον hamum interpretatur, qui ad modum catheti, id est perpendiculi è funiculo setaceo in mare demittitur. hinc in epigrammate τριχίνης ἐκ καθέτου: quod quidam malè vertit ex aspero reti. Ælianus de animal. 12. 43. instrumenta piscatorum enumerans, cum ea quæ retibus fit piscatura, Λίνον nominat. Ἀγκιστρεία vero (inquit) δεῖται ἱππείων τριχῶν, &c. χρῶνται δὲ καὶ τῶν ἀγρίων συῶν ταῖς θριξὶ ταῖς ὀρθαῖς καὶ περίνθῳ δὲ, (lego μηρίνθῳ,) &c. Pollux lib. 10. inter piscatoris instrumenta primum numerat, πτυελίδα, λίνον, πάναγροι: &c. deinde ὁρμιαὶ, ἄγκιστρα, τρίχας, λίνα, σπάρτα: vbi λίνα forte pro filis accipiuntur, vt in illo poëtæ Γεινομένῳ νήσαντο λίνῳ. Oppianus paulo post tertij Halieuticorum initium, diuersos piscationis modos commemorans, sic canit: Piscationis modi sunt quatuor. primus hamis vtitur.

Τῶν δ᾽ οἱ μὲν δονάκεσσιν ἀναψάμενοι δολιχοῖσιν Ὁρμιὴν ἵππειον ἐΰπλοκον, ἀγρώσσουσιν.
Οἱ δ᾽ αὔτως θώμιγγα λινόστροφον ἐκ παλαμάων Ἠσάμενοι, πέμπουσιν: ὃ δὴ καθέτῃσι γέγηθεν:
Ἢ πολυαγκίστροισιν ἀγάλλεται ὁρμιῇσι.

Ea igitur quæ hamo fit piscatio, duplex est: aut enim calamo siue harundini annexa est linea, ex pilis equinis fieri solita: aut manui, contortus scilicet è lino funiculus, θώμιγξ: à quo vel plures dependent hami, vel vnus καθέτης, maior scilicet & escam maiorem continens ad pisces cetaceos capiendos. Inferius etiam de anthiarum piscatione scribens, magnorum piscium, lineam facit μέγα πεῖσμα λινόστροφον, & hamo lupum piscem infigit. & mox de eadem linea, θώμιγξ δὲ κρατερή τε καὶ εὔπλοκος: in progressu verò eandem communi vocabulo ὁρμιὴν appellat. Retia verò semper (ni fallor) lina vocare solet. nam cum de retibus variis dixisset, subiungit: Μηλα τ᾽ αἰόλα πεῖα δολορραφέων λίνα κόλπων. Et mox: Κεστρεῦς μὲν πλεκτῇσιν ἐν ἀγκοίνῃσι λίνοιο Ἑλκόμενος. Item: Σφύραιναι δ᾽ ὅτε κέν ποτ᾽ ἐπιπλήξωσι λίνοισιν His scriptis, vt sargum λινοπλῆγα piscem cognominatum ostenderem, ab eo potius quod retia quam quod hamos eluderet, incidi in Eustathij parecbolas Iliados Π. super his poetæ verbis: --- ὡς ὅτε τις φὼς Πέτρῃ ἔπι προβλῆτι καθήμενος ἱερὸν ἰχθὺν Ἐκ πόντοιο θύραζε λίνῳ, καὶ ἤνοπι χαλκῷ, Ἕλκει. Λίνον (inquit) nunc vocat lineam è lino, τὴν ἐκ λίνου ὁρμιάν, prima breui: quanquam frequentius hoc vocabulũ pro reti ponitur. Et rursus in Odysseæ B. Lina (Λίνα) inquit tum retia tum vela dicuntur: idq; nomen hodieq; seruatur cum alibi tum circa Pamphyliam. vbi linaria (λινάρια) vocant retia venatoria: & si quod animal illapsum euaserit, id ἐκλινῆσαι dicunt rhetorica dictione. Et alibi, Linum etiam pro chorda dicitur. olim enim lino pro fidibus seu chordis vtebantur. Hæc cum ita se habeant, rem in medio relinquemus quod ad sargi circa linum astutiam attinet. capi quidem eos & retibus & hamis, mox in E. apparebit. Capras quantopere ament, Ælianus & Oppianus prædicant.

E Sargus si teneatur (*hamo*,) ad scopulos lineam terit, Plinius. Vide scripta proximè retro in D. Sargos hoc modo Cares capiunt: Cum enim molles & remissas auras auster afflat, & ad litus moderatè & leniter fluctus murmurant: tum ad piscatum arundine piscator nihil eget, sed iuniperi bene robusta virga ex qua summa lineam appendit, atque ad hamum escam lycostomum (neque recentem neque plene tamen inueteratum) accommodat: deinde in piscatorij nauigij puppe sedens, insidias tendit, easque in mare demissas leuiter mouet, simul & ei quiete inseruit puer, qui probe tenens vt sensim pedetẽtimq; nauis impellenda sit, ad terram versus remigat: Tum Sargi permulti exultantes, & gestientes, escam assequi, sese ex suis latibulis incitant, & prosiliunt, atque escæ illecebra allectati, ad hamum congregantur: cumq; propius à terra sunt, cibi auiditate capti, facile comprehenduntur, Ælianus 13. 2. Sargi verriculis & plagulis capiuntur, Plutarchus. Vrinator aliquis peritus in mari facile etiam manibus sargos ceperit, & sciænas. Sargi enim trepidi in angustum aliquem locum (ἐς μυχὸν) maris se recipiunt, cateruatim collecti: & spinis dorsi rigentibus ita horrent, (ceu vineæ alicuius sepimentum spinis consitum) vt tractabiles nõ sint. sed peritus vrinator animaduertens capitis caudæque situm in singulis, à capite

primum

primum contingens ſpinas permulcet ac deprimit, vtraque manu ſingulum apprehendens. manent illi condenſati & capiuntur, Oppianus lib. 4. Halieut. Sargi tantopere capras amant, vt cum illæ à paſtoribus in magnis æſtibus ad litora vbi lauent aguntur, ſargi mox adnantes conferti eas circundent, ac circumſilientes mirifico gaudij argumento lambant: nec aſpernantur eas capræ tanquam amantes. Vbi viſo è mari iam exeunt capræ, tum ſargi mœrentes vniuerſi ad extremum vſque litoris marginem comitantur, & inuiti deſerunt. Verum pernicioſus eis hic amor eſt. obſeruat enim piſcator geminos ſcopulos anguſto inter eos ſpacio ſolem admittente, quod multi pariter ſargi incolunt. Solis enim radijs admodum gaudent. ibi pellem indutus caprinam, eminentibus ſupra caput cornibus, manet: & inijcit in mare farinam carni adipique caprinæ permixtam. Allecti itaque ſargi ipſum mare ingreſſum ceu capram amplectuntur. is verò mox calamo è corno arbore extenſo, lineam è lino cano demittit, & hamo carnem de vngula caprina inſerit. & mox quem ceperit ſargum, celeriter manu retrahit, (*ad tergum forte*: ὁ δ᾽ ἐσσυμένως χειρὶ παχείῃ, *malim* ταχείῃ Αὖ ἐρύων.) nam ſi dolum animaduerterint piſces, ſimul omnes trepidi refugiunt. ſin clam & celeriter pergat, nullus eum quin capiatur effugiet, Oppianus libr. 3. Et mox: Capiuntur & alio modo: Mares inter ſe pro fœminis verno tempore certant: qui vicerit, ſolus fœminis omnibus potitur, quas in aliquem inter petras receſſum agit. Itaque piſcator naſſam amplam & rotundam in mare deponit, multis circa introitum myrti, aut lauri alijſue frondibus obumbratam: & cum peracto certamine victor aliquis euaſit, mox fœminas omnes in naſſam, ceu aliquod petræ latibulum colligit, foris interim ipſe cæteros mares arcens. tandem & ipſe vltimus ingreditur: atque ſic pariter capiuntur.

Sargus Brundusij (Ennij poetæ teſtimonio) longe optimus habetur, præſertim ſi prægrandis fuerit, Iouius. Nullam ineſſe gratiam litoralibus ſargis, ait Plinius: quod mirum videtur, cum is maximè circa litora capiatur, Aeliano teſte, Idem. In cibo laudatur. eſt enim ſtomacho gratus probum generat ſuccum, facileque in corpus digeritur abunde nutrit, & aluum mouet: Vuottonus neſcio ex quo veterum, Xenocrate forſan. Melanurum Hiceſius ait conſimilem (*ſpecie nimirum & alimento*) eſſe ſargo: inferiorem tamen bonitate ſucci & ſuauitate: ſubaſtringere modicè & multum alere: Μικρῶς δὲ ὑποστύφειν, καὶ εἶναι τρόφιμον, Athenæus. Et rurſus ex eodem Hiceſio: Sargi magis quam melanuri tum aſtringunt, tum nutriunt. Et ex Diocle: Recentium (νεαρῶν) piſcium carnes ſunt ſicciores, vt ſcorpionum, cuculorum, paſſerum, ſargorum. Gariopontus ſargos, turdos & alios quoſdam piſces hydropicis etiam dari iubet. F

Ἡνίκα δὲ αὖ δύνοντος ἐν οὐρανῷ Ὠρίωνος Μήτηρ οἰνοφόρου βότρυος χαίτην ἀποβάλλει,
Τῆμος ἔχειν ὀπτὸν σαργὸν τυρῷ καταπασθέντα
Εὐμεγέθη, θερμὸν, δριμεῖ δεδαϊγμένον ὄξει.
Σκληρὸς γὰρ φύσει ἐστὶν, ἅπαντα δέ μοι θεράπευε Τὸν στερεὸν τοιῷδε τρόπῳ μεμνημένος ἰχθύν.
Τὸν δ᾽ ἀγαθὸν μαλακόν τε φύσει, καὶ πίονα σάρκα Ἁλσὶ μόνον λεπτοῖσι πάσας, καὶ ἐλαίῳ ἀλείψας.
Τὴν ἀρετὴν γὰρ ἔχει τὴν τέρψιος αὐτὸς ἐν αὑτῷ, Archeſtratus.

Sargi caro prodeſt contra preſteris morſum: Rauiſius, neſcio ex quo authore. Plinius ſi bene memini, de ſalſis piſcibus in genere hoc ſcribit. Sargi dentes geſtati omnem dolorem dentium auertunt, Kyranides. G

Sargi & Sargini nominantur Epicharmo in Nuptijs Hebæ. H.a.

Timidi, & zelotypi ex eorum natura cognominari poſſunt. Oppianus νωθεῖς, id eſt, pigros vel ignauos vocauit: Ariſt. apud Athenæum μελανογράμμους, πολυγράμμους, & ὀρροπυγοστίκτους. Epitheta.

Emblemata Alciati extant duo: primum in amatores meretricum. Icones.

Villoſæ indutus piſcator tegmina capræ,
Addidit vt capiti cornua bina ſuo,
Fallit amatorem ſtans ſummo in litore ſargum,
In laqueos ſimul quem gregis ardor agit.
Capra refert ſcortum, ſimilis ſit ſargus amanti,
Qui miſer obſcœno captus amore perit.

Alterum quod inſcribitur Aemulatio impar.

Albiuolam miluus comitatur degener harpam,
Et prædæ partem ſæpe cadentis habet.
Mullum proſequitur, qui ſpretas ſargus ab illo,
Præteritaſque auidus deuorat ore dapes.
Sic mecum Oenocrates agitat deſerta ſtudentum
Vtitur hoc lippo curia tanquam oculo.

Hominem ex aliorum laboribus ſibi fructum & gloriam vſurpantem & alienam (vt ita dicam) meſſem demetentem, ſignificare qui volunt, ſargũ & mullum pingunt. ſequitur enim ſargi reliquias mullus, &c. Pierius Valerianus.

In mari circa Taprobanen inſulam cete quædam habere ferunt capita pantherarum, leonum, & arietum, aliorumque animalium: & quod magnam admirationem habet, SATYRORUM ſpeciem ſimilitudinemque cete nonnulla gerunt, Aelianus 16.18.

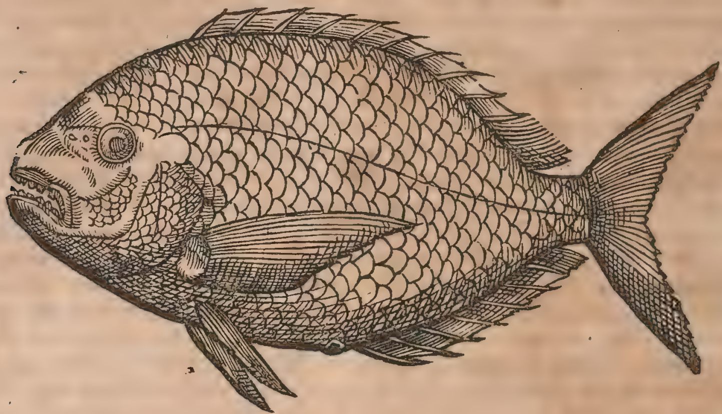
SAURUS in Lacerto eſt. Saurum, id eſt Lacertum, piſcem quendam Rondeletius vocat, roſtro & priore corporis parte acubus ſimilem: poſteriore verò, vt & carnis ſubſtantia, ſcombris. Vide in Lacerto. Saluianus eum piſcem, quem Rondeletius lacertum peregrinum ſeu maris rubri vocauit, melius pingit ac deſcribit, Hiſtoria 92. & Romæ vulgo (illic enim peregrinum non eſſe,) Peſce Tarantola vocari: Latinum nomen nullum eius extare ait: neque vocandum Lacertum, quod nomen veteres Latini pro colia ferè vſurparint. Trachurum quoque alium piſcem eſſe, à Sauro diuerſum, &c.

SAXATILES piſces communi nomine dicuntur quicunque in mari inter ſaxa degunt, Græcis πετραῖοι. Sed recentiores quidam ſpeciem vnam priuatim ſaxatilem appellare videntur, eamque fluuiatilem nõ marinam, cum veteres in mari tantum ſaxatiles conſtituerint. nam qui de rerum nomenclaturis libellum Latine, Polonice & Germanice nuper edidit, Saxatilem interpretatur piſcem, quem Germani *Steinbeiſs*, id eſt Saxa mordentem Poloni Pſtranik appellant: de quo ſcripſimus ſupra in fine hiſtoriæ gobiorum, Corollario II. pag. 406. Maurus quidam epiſcopus in Conuiuio patris Dei, alijs alios piſces appoſitos comminiſcitur, Iſaiæ ſerram, Ieremię ſaxatilem. quoniam ſcilicet hic lapidibus oppreſſus traditur à Iudæis, ille à Manaſſe rege ſerra diſſectus. Tum viridis ſquamis paruo ſaxatilis ore, Ouidius: tãquam ſaxatilis non differentię tantum, ſed etiam ſpeciei nomen ſit. ſed pro ſquamis legerim teragus, ex Plinio: qui paruum teragum ex Ouidio nominat.

SAXAVLVS in Regimine Salernitano, neſcio cuius linguæ vocabulo nominatur piſcis, quem Soleam eſſe volunt.

SCALLIVM nominatur in Conſtantini Geoponicis, his verbis. Bithyni garum hoc modo præparant, accipiunt ſcallium, (*Cornarius hanc vocem omittit,*) aut exiguas mænides, &c. vt in Garo recitatum eſt. Varino Σκαλλίον poculi genus paruum eſt, κυλίον μικρόν: & σκαλὶς, σκαφίον.

DE SCARO, RONDELETIVS.

Scari duæ ſpecies. SCARVS inter ſaxatiles omnes principatum tenet. Primum autem admonendi ſunt lectores Scari duo eſſe genera, & hunc quidem ὀνίαν vocari, alterum verò αἰόλον, vt profert ex Nicandro Thiatireno Athenæus lib. 7. quorum vtrique multę quidem communes ſunt notæ, ſed ſunt etiam propriæ: ob eamq; cauſam ſeparatim de vtroque tractandum putaui, vt res ipſæ ſcaros aliquando inſpecturis notiores ſint.

A Σκάρος igitur Græcis dicitur ἀπὸ τοῦ σκαίρειν, autore Athenæo, quod ſignificat ſalire ſiue tripudiare, hic potius νέμεσθαι, id eſt, depaſci: id enim aliquando ſignificat σκαίρειν, vt ex Theocrito docet Phauorinus. Scarus vero algam herbaſque alias depaſcitur, vt mox fuſius dicemus. Græci etiam huius temporis σκάρον nuncupant, (*Maſſario teſte.*) Romanis noſtriſque non plane notus eſt, alij enim ob ſimilitudinem dente, alij ſargo, alij cantheno vocant, à noſtris piſcatoribus pro ſargo vendit.

B Piſcis eſt marinus, ſaxatilis, ſquamis magnis, tenuibus, colore ex cæruleo nigreſcente, ventre candido: ſargo ſimilis, corporis forma ad rotundam accedente, aculeorum, pinnarumque ſitu & numero. His notis ab eodem ſecernitur, macula nigra in cauda, lineis nigris à dorſo ad ventrem ductis caret. Dentes planos hominis modo maxillaſque habet, imo proprie ſolus latos habet, pluraque & maiora in maxillis oſſea tubercula, caudam latam in duas pinnas non diuiſam. Adhæc oculis eſt magnis, ſupercilijs coloris indici. Binas vtrinque branchias habet, alteras ſimplices, alteras vero duplices autore Ariſtotele. *Lib. 2. de hiſt. c. 13.* Cor angulatum. Hepar in tres lobos diuiſum, à quo fellis veſica pendet, ſed inteſtinis alligata. Fel nigri coloris, & ſplenem: ventriculum paruum cum quatuor vel quinque appendicibus, inteſtinū conuolutum.

A. Verum à ſe Scarū proponi. Hunc piſcem quem hinc proponimus, verum eſſe antiquorum ſcarum conſtanter affirmo. Sed quoniam ex Athenæo, vel Ariſtotele proferri quædam poſſe videntur, quæ nos coarguant, locos iſtos paulo diligentius excutiamus. *Athenæi locus* Sic enim & ſcarus omnibus notior fiet, & multa quę ad mores actioneſque & ſuccum ſubſtantiamue eius pertinent, ſimul tradentur. Locus eſt Athenæi libro VII. quem ex Ariſtotele profert. Σκάρον Ἀριστοτέλης καρχαρόδοντα εἶναί φησι, καὶ μονήρη, καὶ σαρκοφάγον, ἔχειν τε στόμα μικρὸν, καὶ γλῶτταν οὐ λίαν (*Rondeletius omiſerat* οὐ λίαν, *vt in verſione quoq;*) προσπεφυκυῖαν, καρδίαν τρίγωνον, ὑπόλευκον, τρίβολον: ἔχειν τε χολὴν, καὶ σπλῆνα μέλανα: τῶν δὲ βραγχίων τὸ μὲν διπλοῦν, τὸ δὲ ἁπλοῦν. μόνος τε καὶ τῶν ἄλλων ἰχθύων μηρυκάζει. χαίρει δὲ τῇ τῶν φυκίων τροφῇ, διὸ καὶ τούτοις θηρεύεται. ἀκμάζει δὲ θέρους. id eſt, Scarum Ariſtoteles ſcribit ſerratis eſſe dentibus, & ſolitarium, & carniuorum, os paruum habere, linguam (non admodum) adhærentem, cor triangulum, ſubalbum, bilem nigram & ſplenem nigrum. Branchiarum alias duplices; alias ſimplices. Solus vero piſcium ruminat, gaudet alga, quare & ea capitur, æſtate viget. Hæc Athenæus.

Idem emendatus. Scarum non eſſe dentibus ſerratis. Quorum initio ſtatim error eſt inſignis. Ariſtoteles enim libro 2. c. 13. de hiſt. animal. (*& lib. 3. c. 1. de partib. animal.*) hęc ſcribit: Καρχαρόδοντες δὲ πάντες οἱ ἰχθύες, ἔξω τοῦ σκάρου. Serratis ſunt dentibus piſces omnes dempto ſcaro. Et Plinius (lib. 11. cap. 37.) de dentibus loquens, piſcium omnibus ſerrati pręter ſcarum, huic vni aquatilium plani. Quare addenda negatio, legendumque σκάρον Ἀριστοτέλης φησὶν οὐ καρχαρόδοντα εἶναι. At hæc nota huic noſtro maximè propria eſt. nullus enim eſt ex omnibus piſcibus ſquamoſis, cui latiores magiſque plani ſint dentes, minuſque ſerrati. Præterea carniuorum eſſe ſcarum; ex Ariſtotelis libris, ijs ſaltem qui nunc extant, non colligas. *Quod non ſit carniuorus. Cap. 2.* ſic enim libr. 8 de hiſt. animal. Victus eadem ratione non omnes vtuntur. Quidam enim carne tantum veſcuntur, vt cartilaginei, vt cōgri, channæ, thunni, lupi, ſynodontes, amiæ, orphi, murænæ: mulli vero nutriuntur alga, oſtreis, cœno, carne. Daſcillus cœno & ſtercore. Scarus autem & melanurus alga, ſalpa, ſtercore & alga. Hic aperte Ariſtot. diſcrimina alimentorum quibus veſcuntur piſces enumerat, quod ſi ſcarum carniuorum eſſe exiſtimaſſet, cur id in ſcaro potius, quam in alijs prętermiſiſſet: neque eſt quod quis obijciat id quod mox ſubnectit Ariſtoteles.

teles. Cephalum ac cestreum solos à carne omnino abstinere, ac proinde scarum carniuorum esse posse. Nam Aristoteles de ijs tum loquitur, qui sui generis pisces deuorant, quod minime faciunt cephalus & cestreus: qua ratione omnes quidem carniuori dici possunt, demptis his duobus cephalo & cestreo, qui tum à piscibus sui generis tum ab omnibus alijs omnino abstinent. Sed præstat verba ipsius Aristotelis adscribere. Omnes sese mutuo deuorant, dempto cestreo, maxime autem congri. Cephalus autem & cestreus soli omnino carne nō vescuntur. At quum proprie carniuorum piscem esse dicimus, eum qui aliorum & non sui modo generis piscium carne nutritur accipimus: in quorum numero scarum non repono, idque non solum Aristotelis autoritate, sed etiam ratione fretus: nam ventriculum pro corporis ratione paruum habet, qualem non dedit ijs natura, qui pisces integros vorant, nec quicquam in ventriculo huius, vel intestinis prĕter algam, herbasue alias reperias. Idem confirmat Plinius. Nunc scaro datur principatus, qui solus piscium dicitur ruminare, herbisque vesci, non alijs piscibus. *Lib.9.c.17.* Nec non Aelianus: Scarus inquit, cum alijs herbis tum alga vescitur. *Lib.11.c.16.* Nullus ergo scarum nostrum reijciat, quod pisces alios non voret, quem tamen carniuorum dixit esse Athenæus, cum φυκοφάγον dixisse debuisset: præsertim cum scarum subijciat alga delectari, & ea capi. Quo fit, vt alium etiam Athenæi locum demirer, qui est libro 8. quo scribit (*Diphili apud Athenæum verba sunt*) scarum recentem suspectum esse, quoniam lepores marinos venatur, illisque pascitur: id quod soli mullo tribuit Plinius his verbis. *Scarum non vesci lepore mar. Lib.32. cap.1.* Vescitur lepore marino vnum tantum animalium, vt non intereat, mullus piscis, & tenerescit tantum, & ingratior viliorque fit. Hac in re magis vt Plinio quàm Athenæo assentiar, facit quod mullus ijs in locis degat, in quibus lepores marini reperiuntur & capiuntur, nimirum in locis cœnosis lutosisque, vnde mullus lutarius nominatus, quæ loca fugit scarus, & in saxis habitat. Sed plura de his vbi de mullo agimus. Iam vero quod sequitur, καρδίαλευκὸν, τρίβολοι, plane deprauatum est, quoniam cor album in nullis vnquam piscibus videbit, qui in horum dissectione se exercere volet, nisi supremam illam cordis partem albam, quæ ab Aristotele ἀγγεῖον φλεβονῶδες dicitur, pro corde improprie accipias, qua ratione in omnibus piscibus cor esset album, de qua re fusius dixi in capite de hepato. *De corde & hepate scari.* Quare paucis mutatis legendum ἧπαρ λευκὸν. Quid vero sibi velit τρίβολον, nemo, vt opinor, posset hic diuinare. quid enim tribulo cum piscibus? At si β & λ loca commutarint, optime legemus τρίλοβοι, & sic legendum esse audacter contenderim: est enim in hoc pisce nota non minima, quod hepar in tres lobos diuisum habeat, vt superius diximus. *Scarum solum ruminare.* Quod postremo ponitur, solum scarum ruminare, id plane verum est, & ex Aristotelis locis aliquot (*Libro 2. de hist. anim. c.17. & lib.8. c.2. Lib.9. c.17.*) sumptum. Idem confirmat Plinius & Oppianus lib. 1. Halieut.

Καὶ σκάρον, ὃς δὴ μοῦνος ἐν ἰχθύσι πᾶσιν ἀναύδοις Φθέγγεται ἱμαλέην λαλαγὴν, καὶ μοῦνος ἐδωδὴν
Ἄψορρον πρηνὴς ἀνὰ στόμα, δεύτερον αὖθις Δαινύμενος, μήλοισιν ἀναπλύων ἶσα φορβήν.

Incurui scarus incola saxi, Qui mutos inter pisces clamore tremendo
Intonat, & solus pallentes ruminat herbas, Ac veluti pecudes reuocat sub guttura pastum.

His maculis deletis, & loco Athenæi nitori pristino restituto, omnia quæ scaro tribuuntur, quæ sine tædio repeti non possent, nostro plane conueniunt, vt negare nemo possit nos veterum scarum penitus nosse, & hic repræsentasse. A *Rursus, verisse scarum exhibuisse.* Nostris autem diu incognitum fuisse, non est cur quis miretur, cum Romanis olim, & toti Italiæ sero visus fuerit, vt nec Latinum nomen piscis habeatur autore Columella. B *Vbi.* Scarus, inquit, qui totius Asiæ Græcięque litoribus Sicilia tenus frequentissimus exit, nunquam in Ligusticum, nec per Gallias enauit ad Ibericum mare. *Lib.8.c.16.* Itaque ne si capti quidem perferantur in nostra viuaria, diuturni queant possideri. Idem Plinius: Scarus Carpathio mari maxime frequens, promontorium Troadis Lecton sponte nunquam transit. *Lib.9.c.17.* Inde aduectos incredibili multitudine vinariis (al' varijs) nauibus, Tiberio Claudio principe, Optatus Elipertius (*meliores codices, è libertis eius: alia vetus lectio Ditius pro Elipertio habet: Macrobius pro Optato Octauianum*) præfectus classis, inter Ostiensem, & Campaniæ oram sparsos disseminauit. Quinquennio fere cura est adhibita, vt capti redderentur mari. Postea frequentes inueniuntur Italię in litore, non ante ibi capti: admouitque sibi gula sapores piscibus satis, & nouum incolam mari dedit, ne quis peregrinas aues Romæ parere miretur. Hæc Plinius & Macrobius. In nostro mari capiuntur non procul à Massilia, & maxime circa Stœchadas insulas. Rhodi maximam esse copiam à Rhodijs accepi.

Saxatiles bis pariunt autore Aristotele lib.5. de hist. c.9. quod non de scaro tantum, sed de omnibus saxatilibus semel dictum sit. C *Lib.5.* Seleucus Tarsensis ait, citante Atheneo, solum hunc piscium noctu dormire, vnde fit, vt noctu nunquam capiatur, hoc autem ei fortasse propter metum accidere. (*Vide an maduer sa in Corollario C.*) *Lib.2.* Idem tradit Oppianus, scarum mollem, sic enim appellat, noctu non prædari nec in alios sæuire cæterorum ritu, sed in scopulis suis somnum capere.

Scari inter se amant, videturque innatum & mirum ingenium, mutuæque societatis tuendæ studium, quæ ex Ouidio sic declarat Plinius. D Mihi videntur mira & quæ Ouidius prodidit piscium ingenia; *Lib.3.c.2.* in eo volumine quod Ἁλιευτικὸν inscribitur. (E) Scarum inclusum nassis non fronte erumpere, nec infestis viminibus caput inserere: sed auersum caudæ ictibus crebris laxare fores, atque ita retrorsum erumpere. quem luctatum eius si forte alius scarus extrinsecus videat, apprehensa mordicus cauda adiuuare nixus erumpentis. Hæc prolixe & eleganter describit Oppianus: quę quia longiora sunt quam quæ hic adscribi debeant, ex ipso autore petes. *Lib.4.* His addit Ælianus: Si scarus nassa, inclusus in caput exierit, eum qui foris est caudam illi porrigere, vt ea comprehensa sequatur. *Lib.11.c.17.* Hæc illi quidē faciunt more hominum, qui etsi libros de amicitia non legerint, tamen leges amicitiæ à natura hauserunt. Præterea piscium omnium salacissimum esse scarū asserit, eamq; cupiditatē necis caussam esse. Piscatores .n. cōprehensæ fœminæ summum os ad tenuem funiculum alligant, eamq; viuam per ea maris loca trahunt, in quibus scari habitant. *Lib.1.c.2.* conficiunt etiam graue plumbum rotundum, longitudine trium digitorū, quo ex chordis appenso trahitur scarus fœmina captiua. alter piscatorum nassæ in piscatorio nauigio accōmodatæ os late diducit, datq; operam, vt nassa in scarum captū conuertatur, ea enim sensim demittitur,

lapide

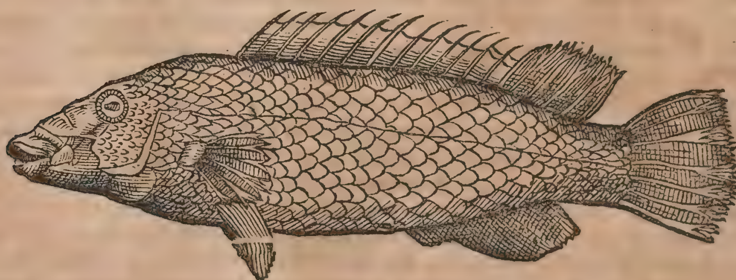
lapide ad certam mensuram facto: mares autem non aliter quam homines visa amica furore libidinis perciti, circa eam concursantes, alius alium præuertere & contingere studet, vt solent iuuenes amantes, aut osculum aut vellicationem, aut aliquod aliud furtum amatorium venantes. Piscator sensim deducit fœminam recta ad nassam, ac cum ea etiam amantes, libidinisque suæ dant pœnas. Et Græci aliqui sæpe mihi affirmarunt mire etiam linozosti (quam mercurialem vulgo dicimus) delectari, eaque capi.

F Quantum ad succum substantiamue scari attinet, cum non solum saxatilis sit, sed etiam inter saxatiles primas teneat, constat mollis & friabilis esse carnis, vt scribit Diphilus: suauem, lęuem, qui facile cō coquatur & distribuatur, quique facilem reddat aluum. Videtur etiam è numero saxatilium eximere, qua in re omnium sententiæ & sensui repugnare videtur. Archestratus vero apud Athenæum scarum valde commendat, eiusque præparationem docet. *Lib.5.* Intestina scari violam olent, nec magis reijcienda quam aspalacis. (*Eperlani forte, quem violas redolere aiunt, stomacho & intestinis pinguissimus.*) Quamobrem recte Epicharmus, scarorum οὐδὲ τὸ σκῶρ θεμιτὸν ἐκβαλεῖν θεοῖς: id est, ne stercus quidem scarorum fas esse diis ipsis reijcere. Olim iecur erat in pretio, & in Vitellij patina commemorat Tranquillus scarorum iecinora inter lautiores ciborum primitias. & Martialis (*lib. 13. disticho 84.*) Hic scarus æquoreis qui venit obesus ab vndis, Visceribus bonus est, cætera vile sapit. Editur apud nos assus in craticula, vel in sartagine: vel elixus, vt aurata.

DE SCARO VARIO, RONDELETIVS.

A SCARVS αἰόλος nullo alio nomine, aut Latino, aut Gręco à prima scari specie distinguitur, quàm epitheto, quod alioqui multis piscibus est commune. nam πέρκας αἰόλας vocauit Epicharmus, & coracinum αἰόλον vocatum fuisse diximus. denique multis alijs saxatilibus epitheton hoc conuenit.

B Dicitur vero species hæc scari αἰόλος, quod scarus ὄνιας ferè concolor sit, melanuro similis: dorso enim cæruleo est, ventre candido: αἰόλος vero oculis, ventris inferiore parte, in qua podex, purpurei est coloris, cauda coloris Indici, reliquum corpus partim ex viridi, partim ex nigro cæruleum est, squamæ veluti notis obscurioribus aspersæ. ore est mediocri, dentibus latis: in superiore maxilla, densis: in inferiore raris & acutis. A dorso ad caudam fere aculei tenui membrana connexi, & æquis interuallis dispositi. In singulorum summa parte membranula pendet vexilli instar: pinnæ ad branchias sitæ, latæ sunt, ac veluti oui figura. In medio ventris notas duas purpureas habet. Intus ventriculum satis capacē, hepar subalbum, intestina lata & multa, fellis multum, splenem magnum. formosissimus sane est hic piscis, si quis alius.

F Carne est tenerrima, & delicatissima. nec dubito quin is sit, cui Galenus cæterique medici principatum dederint. *B. Vbi.* nunc nomine tantum notus est, à Græcis solis hodie & celebratus, & penitus cognitus. Quare hortor & moneo studiosos omnes, vt non nominum tantum, sed rerum potius cognitioni sedulo vacent. Romæ semestri spatio vnus tantum mihi etiam sæpius, & curiose forum piscarium adeunti, visus est. quo fit vt hunc non admodum illic frequentem esse credam. Capitur aliquando in nostro mari, è regione Magalonę, & non procul à Massilia, & Antipoli: circa Stœchadas insulas sępius.

A Alij (*Eum aliqui*) communi saxatilium nomine rochau nuncupant, alij aiol, alij auriol seruatis, vt credibile est, nominis αἰόλου vestigiis. Canariarum insularum incolæ, vt ferunt, Brechos appellant.

H.a. A scaris nobilissima Scaurorum familia dicta fuisse creditur. Ab æoli scari colore, potius quam effigie, scariten gemmam dictam existimo, ea est fortasse quæ sapphirus dicitur. *Plin. li. 37. c. 11*

F Vt superior scarus præparatur.

DE SCARO, BELLONIVS: (EO TANTVM QVI VARIVS à RONDELETIO COGNOMINATUR.)

Scarus

Scarus litoralis piscis, saxatilium longe delicatissimus Galeno, cautibus asperis atq; herbosis scopulis gaudet: nullus in Propontide, Ponto & Hellesponto, in Creta plurimus: quem paululum exassant, deinde sale inspergunt, vt diutius incorruptus seruari possit. C B F

Habet vtrinque appendices transuersas atque eminentes ad caudæ latera, quas in nullo prætereà pisce vnquam conspexi. Corpus Scari ex liuido rubet vt mullus. Squamis contegitur latis & translucidis. Caudam & pinnas habet obtusas vt coruus: branchias duplices, vtrinq; quaternas. Vulgus Creticum in hodiernum diem antiquam appellationem retinuit. Phycidem marinam quodámodo refert: Siquidem planum non habet corpus, nec prorsus oblongum. Caput vtrinque compressum vt mullus: dentibus est obtusis, quorum incisorij nostris sunt persimiles, quibus herbas quæ saxis inhærent, detruncat: rictum non valde magnum edit. B (A)

Scari turmatim se conferunt ad pabulum, redeuntque distento stomacho. Phaseolos & pisa, vt Sardinæ betas, plurimum expetunt: vnde Cretensium vulgus Phaseolis Scarouotano nomen indiderunt, quorum folia nassis immissa ad Scarorum piscationem mari submergunt: alioqui calamis & hamis vix deciperentur. C E

Corporis Scari moles vix vnquam maior est, quam quæ pollice & indice comprehendi possit, neque raro est spithamæ longior. B

Mirum est Aristotelem Scarum protulisse carniuorum: quosdam etiam scripsisse Scaros nonnunquã marinis leporibus vesci, quamobrem ijs non sine magna præcautione vtendum esse (præsertim si recentes fuerint) eorumque interanea choleram excitare. C

Proinde Scarus vnicam habet in tergore pinnam, tenuibus aculeis asperam: sub ventre autem quatuor, ad ventriculi custodiam, qui delicatis ac sapidioribus herbis refertus, à piscatoribus expeti solet. Cuius rei caussa ventriculum & hepar (quod alioqui prægrande illi natura fere absque vllo felle præbuit) vna cum fæcibus, addito sale atque aceto conterunt, pulmentum inde cibis idoneum conficientes. Insipidus enim est Scarus, nisi cum suis fæcibus edatur. Hoc autem edulio compotores Græci quaterni, interdum seni in lectulis sedentes post frequentes panis taleas intinctas, octonas plerunq; vini maluatici amphoras epotant. B F

Dicitur ruminare Scarus, atque ob hoc Ruminalis appellatus est. A

COROLLARIVM.

Scarus piscis non alius videtur quam qui meryx alibi ab Aristotele vocatus est. vide supra in Meryx. A ὀνίας, species est scari, Hesychius & Varinus. Myllus, lebias, σπάρος, αἰολίας, nominantur à Mnesimacho comico: vbi aliquis pro σπάρος fortè σκάρος legendum suspicetur: quoniam species altera scari à colorũ varietate αἰόλος cognominatur. sed potest æolias tum pro αἰόλος adiectiue accipi, (vt ab ἐρυθρὸς, ὠχρὸς, ἐρυθρίας & ὠχρίας fiunt,) diuersorum piscium epitheton: tum substantiuè, ni fallor, interdum, vt vna quædam species sit. Vide supra in Elemento A. Aeoli. A verbo σκαίρειν fiunt σκάρος & σκαρὶς, Athenæus & Eustath. & forte σκάρος & σκαρὶς piscis vnius nomen sunt. lege quæ scripsi in Mullo barbato Rondeletij C. inter Græca Athenæi verba, pag. 566. Nonnulli optimorum studiorum laude insignes, existimãt inter auratas scarum illum antiquis preciosissimum piscem à piscatoribus vendi, qui dentes humanis similes, & ad ruminandas maris herbas plurimum idoneos habeat. maximeq; squamarum specie auratis assimiletur. Cæterum ego crediderim, eum non facile à nobis deprehendi errore vendentium: qui similitudine decepti, neque animaduersa saporis nobilitate in foro piscario eum auratis & sargis commiscere consueuerint: consensu tamen piscatorum zaphirus piscis, sic à cyaneo eius gemmæ (*sapphiri*) colore dictus, inter auratas longè sapidissimus existimatur, qui fortasse scarus antiquis fuerit, Iouius. Chrachoros, (*corruptum pro scaros*,) id est, piscis ruminans non est notus in maribus & fluminibus nostris, Albertus. Bellonius quoque in Oceano reperiri negat. quamobrem nomen eius Germanicum fingo, *ein Mevver*, quod est ruminator: priuatim vero latum & auratę similiorem scarum, nominarim *ein Mevvbrachsme*: minus latum & varium, *ein Buntermevver*: vel per circunscriptionem, *ein schöner getheilter Mevver*. Esca iacentium mollior esse debet quam saxatilium (in piscinis) itaque præberi conuenit tabenteis haleculas, putremq; sardinam, nec minus scaurorum branchias, &c. Columella 8.17. pro scaurorum Vuottonus videtur legere scarorum: at Rondeletius in capite de galeis (id est mustelis in genere) squalorum mauult. pręcedenti quidem capite scaurus pro scaro legi manifestum est, vt apud Albertum etiam. prima quidem à poetis corripitur. Idem ex Auicennæ nescio quo interprete (in Aristotelis historiæ animalium 9.26.) scarum nominat, pro cottypho, id est merula aue. Lelepris siue Lepras à Bellonio dictus piscis, scaro vario cognatus videtur. sed differt dentibus, &c. & in Oceano quoque capitur: scarus non item, saltem varius, Bellonio teste, de onia enim an in Oceano sit, quærendum est amplius. Sapphirus.

Scaro vario etiam affinis videtur piscis, cuius picturam vt olim Venetijs accepi. hic apposui. Lusitanos Bodian vel Ruijo vocare audio, Illyrios Cany. Coloribus varijs eleganter depingitur ac variatur: fusco præsertim seu nigricante & rubro. Pinnę ad branchias flaui coloris sunt reliquę fuscę, sed fibris spinisve (ad picturam hæc scribimus) rubris distinctæ, vti etiam cauda. In oculis pupillam nigram circulus è luteo subviridis ambit: quo exterior alius est violaceus, sequitur luteus, postremus niger. Maculæ quædam magnæ per latera nigricant, &c. His scriptis incidi in Saluiani piscem 94. quem vulgari nomine Papagallum nominat: figura nostro hic exhibito plane similem: quanquam coloribus ab eo descriptis nonnihil dissidet. Romæ (inquit) ob oculorum varietatem Papagallo vocant, Lusitani Budiam. A diuo Ambrosio & Isidoro Hispalensi, propterea quod paui auis colorem imitetur, pauo vel pauus vocatur. (De- Papagallus. Pauus

ſcriptionem prætereo: conuenit enim cum icone noſtra, coloribus exceptis: & quod dentes nimis magni noſtro adpinguntur.) Circa ſaxoſa maris litora atq; ſcopulos victitat: vbi etiam ineunte æſtate parit. Carniuorus eſt. non ſolum enim alga atque alijs maris purgamentis, ſed minoribus etiam piſcibus veſcitur. Solitarius eſt: & fere ſemper ſinguli capiuntur. ſolentq; verno ac autumnali duntaxat tempore capi: eo quod forſan ęſtate coloris, hyeme frigoris impatientes lateant. Inſipidus atque ignobilis piſcis cenſetur. carnem habet mollem potius quàm duram, cui & lentor aliquis ineſt. In craticula aſſus, & aceto vel mali arantij ſucco conſperſus, palato minus ingratus eſſe ſolet. Hęc Saluianus. Vilis igitur & inſipidus cum ſit, ſcari nomen nō meretur. Phycidem Romani Merlinum nominant. nam id genus omne piſcium coloratorum, (diuerſis coloribus inſignium,) nomine Pſittaci, Pauonis, Turdi vel Merulæ, ab illis vocari cōſueuit, Bellonius. Qui etiam in Gallico libro de piſcibus Pauonis nomine piſcem, vt ſcribit, Romæ papagallū

Turdus. dictum exhibuit, quem Turdum poſtea in libro Latino nominauit: qui vel idem cum Saluiani Papagallo eſt, vel plane ſimilis. Sunt & Rondeletij quidam turdi eidem ſimiles. De piſcibus quibus Paui nomen attribuitur, plura leges ſupra in P. elemento.

B Siculo ſcarus æquore merſus Ad menſam

Vbi. viuus perducitur, Petronius Arbiter. --- Scari, Si quos Eois intonata fluctibus Hyems ad hoc vertat mare, Horatius dixit autem Eois fluctibus propter mare Carpathium (in quo frequens eſt, teſte Plinio,) quod eſt in Oriente. Sparum circa maritimam Carthaginem prædicat Archeſtratus, item circa Epheſum & Byzantium, vbi maximum fieri ait, Καὶ μέγεθος κυκλίᾳ ἴσον ἀσπίδι νῶτα φοροῦντα: hoc eſt, & rotundi inſtar ſcuti dorſum grande gerere. Ennius eum qui ad Neſtoris patriam (id eſt, Pylum) capiatur, magnumq; bonumq; celebrat. Scaros frequentes vidimus in ſinu Hermionico, ſiue Saronico aut Salaminio, in quo à dextris ſunt portus Piræus, nunc portus Leo nuncupatus, & Athenæ. in continēti ad nihilum deductæ, Sithines modo nominatæ: & in Helleſponto qui hodie ſtrictus Callipolis appellatur, & Cydonię quæ nunc Canca vocatur, & alibi: nullibi tamen quam in mari rubro frequentiores, Maſſarius. Nec elopem noſtro mari, nec ſcarum ducas, Quintilianus libro 5. In Euripo nullus eſt, Ariſtoteles. quare non mirum ſi in Oceano deſit, cuius litora nuſquam non (ni fallor) Euripis exagitantur. Non capitur in noſtris litoribus, neque mediterraneo neque Oceano mari: quin etiam Propontis, quod affirmo, & Helleſpontus, & Euxinus, & Adriaticum hoc piſce carent: in Cretæ verò locis quibuſdam adeo frequens eſt, vt non alius capi crebrius ſoleat. quanquam ad Orientem tantum huius inſulę eum inuenio. mare enim herbas quaſdam exiguas, quibus veſcitur, non producit, niſi ab ea parte. Capitur autem præcipuè circa eundem locum vbi colligitur ladanum, & eodem tempore plurimus. Magnitudine non multum excedit mullum: quem etiam colore, minus tamen florido, refert, Bellonius in libro Obſeruationum in Oriente, ex epiſtola Alexandri Magni folio vltimo. Obeſus & mollis, Scari epitheta apud Rauiſium: illud ex Martiali eſt: ἁπαλὸς Oppiano dicitur, id eſt mollis. Piſcium omnibus dentes ſerrati, præter ſcarum. huic vni aquatiliū plani, Plinius. At ſargi etiam dentes, & picij ſeu melanderini, & auratę plani & humanis ſimiles videntur. Genus piſcium quoddam exiguum eſt, (ὀλίγον: *id eſt pauciſſimi piſces ſunt,*) quod non ſerratos habeat dentes, vt qui ſcarus vocatur: qui vnus & ruminare merito ob eam rem creditur, Ariſtoteles de partibus 3.14. Scarus piſcis ſolus cum non ſit vtrinque dentatus, dentes quoq; ſerratos non habet. nam cum ſuperiorib. dētibus careat quo pacto pectinatim alternatimue, vt in ſerratis fit ſtiparētur? itaq; ſolus etiā ruminat. omne enim non vtrinque dentatum animal ruminat, Michael Epheſius, locum Ariſtotelis iam ci-

iam citatum explicans. Scarum dicunt non multos habere dentes, & ideo ruminatione indigere, licet hæc non sit causa ruminationis, Albertus. Scaro diuersa omnino ventris species est, & ruminare solus piscium quadrupedum ritu creditur. intestinum etiam habet simplex, replicans se, quod in vnum continuumque resoluatur. appendices ei complures superne circa ventriculum exeunt, Aristoteles Gaza interprete. In Græca quidem æditione nostra pro scaro legitur σπάρυς; in loco de appendicibus circa ventrem.

Piscis est saxatilis, Bellonius. Pascuntur sub herbis in litore algoso, θῖνα ἀνὰ πρασόεσσαν ὑπὸ χλοεραῖς βοτάνῃσιν, Oppianus lib. I. Et mox, Inter petras herbosas sargus & scarus &c. morantur. Ouidius in herbosa arena eos collocat. Scarus cum aliis herbis marinis, tum alga (bryo) vescitur. Pisciculos quotquot accesserint, deuorat, πάντα τὰ προσπίπτοντα ἰχθύδια ἐσθίει, Orus in Hieroglyphicis. sed negat hoc Rondeletius. Vide etiam infra in iconibus H. a. Vt scarus, epastas solus qui ruminat escas, Ouidius. De ruminatione eius lege plura paulo ante in B. in dentium mentione. Seleucus Tarsensis ait scarum è piscibus solum dormire, ideoque nunquam noctu capi: quod fortè propter metum ei contingit, Athenæus. sed melius Oppianus: Μοῦνον δ' οὔποτέ φασιν ἀνὰ κνέφας ἀσπαλιῆες Εἰς ἄγρην πεσέειν ἁπαλὸν σκάρον, ἀλλά που ὕπνον Ἐννύχιον κοίλοισιν ὑπαὶ χθαμαλοῖσιν ἰαύειν. non enim idcirco non capitur, quia dormit: sic enim incautus facilius caperetur. aiunt & leporem timidum animal palbebris patentibus dormire. sed quia in cauis (scopulorum scilicet recessibus) dormit, tutus est, quo minus capiatur. nō enim recte Rondeletius ex Oppiano vertit, eum noctu non prædari, nec in alios sæuire cæterorum ritu. nam neq; Oppianus hoc dicit; & Rondeletius ipse sui oblitus est cum paulo ante simpliciter (hoc est neque interdiu neque noctu scarum alios pisces vorare docuerit. Dixerat proximè retro Oppianus pisces sibi inuicem semper insidiari, nec vnquam dormire videri: scarum tamen ex eo dormire conijciendum, quod noctu non capiatur, vtpote in latibulo dormiens. Sed alios quoq; pisces dormire constat. Io. Tzetzes in Varijs 6. 47. scarum & castoridem solos piscium vocales esse scribit. Σιγηλὸν οἱ ἰχθῦς δίχα γε τοῦ σκάρου, Eustathius. Scarus vocalis putatur, vt Athenæus ex Aristotele citat. σκάρον enim, non σιάφον, legimus cum Eustathio. quanquā hoc in ijs quæ extant Aristotelis non reperitur, vt & alia multa ab Athenæo Aristotelis nomine citata. Vide quæ in Pœciliis annotauimus. Scari dum aquam ore suo cum strepitu (μετὰ ῥοίζου) exprimunt, sonū quendam edunt: quod cum in profundo sunt, non accidit: (sed circa summam aquam, vbi etiam qui in Acheloo vocales traduntur pisces, aqua branchijs emissa & aëre subeunte, propter motum branchiarum, sonum cient,) Suidas & Varinus in Πνεύμων. Omnium piscium ad Venerem inflammatissimus est scarus: quæ etiam cur capiatur causa est, Ælian. C

Gregatim natant, Bellonius. Scarus vbi glutiuit hamum, cæteri qui tum adsunt approperant, funiculum abrodunt. Iidem si quis in nassam aberrauit fortè, caudam intro porrigunt & hunc mordicus inhærentem foras extrahunt, atque ad se reducunt, Plutarchus. Idcirco autem eruptionem eum retro moliri tradit Oppianus, ne, si capite erumperet, oculos læderet: atq; hamo etiam defixum à socio redimi prerosa linea, Massarius: sed etiam capite aliquando præeunte eum euadere canit Oppianus, vt mox recitabo. Mancos & corruptos Ouidij de scaro versus, ego hoc modo legerim: --- *Sic & scarus arte sub vndis Contextam si forte leui de vimine nassam Incidit, assumptamq; dolo tandem pauet escam: Non audet radiis obnixa occurrere fronte, Auersus crebro vimine sed verbere caudæ, Laxans subsequitur, tutumq; euadit in æquor. Quinetiam si forte aliquis dum pone nataret, Mitis luctantem scarus hunc in limine vidit, Auersi caudam morsu tenet, atq; trahendo Captiuum texto socium de carcere soluit.* Scarus nassa inclusus (inquit Oppianus) exitum meditatur, non quidem qua intrauit, infesto viminum vallo deterrente & oculos eius vulnerante: sed capite deorsum verso, retrorsum natare, & à cauda laxare vimina molitur. Vident hoc alij foris scari, & vt laboranti succurrant, eorum aliquis vel suam caudam nassæ insertam capto mordendam porrigit, vel capti exertam mordicus apprehendens ipse, trahendo educit. Eadem ex Oppiano Ælianus trāstulit in suum de animalib. librum I. cap. 4. D

Quomodo scaro hamo nassáue capto, alij sui generis opem ferant, dictum est proximè in D. Hamis & retibus perpauci capiuntur: pleriq; omnes nassis, vt Bellonius tradit. Scaris escam demittunt coriādrum & carton, κορίαννα καὶ κάρτα. sic enim nullo negotio capiuntur, vt author est Leonides, Ælianus 12. 42. Carton Athenæo est pastinaca magna & bene aucta. porrū verò carton (vel potius cartón oxyt.) est quod Latini sectiuum cognominant. Cáros, quod vulgo carui: & huius semen inescandis piscibus conuenire videtur, vt cumini etiam & anethi, suo odore. Quatuor piscatores in vna naui sunt, horum duo remigant. tertius scarum fœminam summo labro alligatam funiculo lineo trahit: eam viuam esse præstat: sin minus, plumbum quod delphinum nominant, inserendum est ori. ab infima etiam extrema parte funiculi grauis è plumbo rotundus cubus annectitur. Dum ita trahitur piscis fœmina, quartus interim nassam proximè è regione in mari trahit. interea congregati scari frequentes tanquam opem laturi sequuntur magna celeritate: & nauim vtcunque acceleratam circundant. Tandem piscator vbi satis multos esse coniecerit, fœminam eleuato funiculo & plumbo infra appenso in nassam deponit: in quam facile, plumbi pondere, deprimitur: mares vero illico certatim sequuntur, includunturque pariter. Sunt qui nassam sub saxis, quibus familiares sunt scari, inclusa fœmina, deponunt: circa quam collecti mares, libidinis impulsu, vniuersi temere ingressi capiuntur, Oppianus quarto Halieuticorum. E

Ad marinos mugiles, scaros & mullos esca: Sepiarum testulis cum sisymbrio viridi, quod est bryon, aqua, farina, & caseo bubulo mistis, vtitor, dum retibus nauas operam, Tarentinus. Ex eodem: Esca ad mullos atque magnos scaros capiendos: quam inspergemus aquis: ob cuius quidem escæ in actione celeritatem, minuti pisces non confluunt. eius autem compositio naturaliter ad se pisces conciliat: recipit ex phlœnis (φλοῖνος) fluuialis carne drachmas octo. holophaci torrefacti tantundem. caridum fluuiatilium drachmas iij. malabathri drachmam. Omnia contusa albumine oui gallinacei excipito, conficiensque pastillos vtitor. Piscinarum etiam studia maiores nostri celebrauerunt, adeo quidem, vt etiam dulcibus aquis marinos clauderent pisces: atque eadem cura mugilem, scarumque nutrirent, qua nunc muræna & lupus educatur, Columella 8. 16. Vuottonus Varronem etiam scarum in piscinis dul-

xibus seruari scripsisse refert, memoria forte lapsus, vt Varronem pro Columella nominaret. nam Varro rei rusticæ 3.3. non scaros, sed squalos nominat. In tertia parte (inquit) quis habet piscinam, nisi dulcem? & in ea duntaxat squalos ac mugiles pisces? Scarum piscem Optatus Tiberij Cæsaris libertus Campanis litoribus importauit: cuius sobolem, vel penitus interijsse: vel, vt credi par est, longo patrij maris desyderio abductam, in Græciam remeasse putamus, Iouius.

F Scarus principalis hodie, Plinius 32.10. Apud antiquos nobilissimus habitus acipenser, nunc scaro datur principatus, Idem 9.17. Inter saxatiles scarus excellere suauitate creditur. alimentum autem ex eis (*saxatilibus omnibus*) non modo ad coquendum facile est, sed etiam salubertimum, &c. Galenus. Quibus è regionibus scari præferantur, explicatum est supra in B.----Quid Scarum præterij, cerebrum Iouis pene supremi, Ennius. Ingeniosa gula est: Siculo scarus æquore mersus, Ad mensam viuus perducitur, Petronius Arbiter. Non me Lucrina iuuerint conchylia, Magisue rhombus, aut scari, Horatius Epodo. Pinguem vitijs albumq; nec ostrea, Nec scarus, aut poterit peregrina iuuare lagois, Idem Sermon. 2.2. Quod si illi qui vilioribus vescuntur piscibus, scarum haberent, aut ex Attica glaucifcum, &c. omnes sane, qui gustassent, fierent dij, Philemon. Piscium eorum qui ex media materia sunt, (*id est, mediocriter aiunt,*) quibus maximè vtimur, tamen grauissimi sunt, ex quibus salsamenta quoque fieri possunt, qualis lacertus est: deinde qui quamuis teneriores, tamen duri sunt, vt aurata, coruus, scarus: tum plani. post quos etiam leuiores lupi, mullique. & post hos omnes saxatiles Celsus. Idem scarum minime intus vitiari author est. Xenocrates contra cito in ventre corrumpi dixit: vt repetit Vuottonus. Scari saxatiles sunt, & à Philotimo non rectè numerantur cum durioris carnis piscibus, Galenus. In epilepsia ex piscibus exhibeantur, qui superfluitate vacant, vt psetta, turdus merula, scorpius, scarus, Trallianus. Eligantur è piscibus maximè lupi, & scari non magni, Aëtius in curatione colici affectus à frigidis & pituitosis homoribus. Καὶ σκάρον ἐν πόντῳ ἁλῷ Καρχηδόνι τὸν μέγαν ὄπτα, Πλωὺς, ἀχρηστον δὲ καὶ ἐν Βυζαντίῳ ὄψε, Καὶ μέγεθος κυκλίᾳ ἴσον ἀσπίδι νῶτα φορεῦντα. Τοῦτον ὅλον θεράποντε τρόπον τιεὶνδε λαβὼν νῦν, (λαβὼν νιν.) Ἡνίκ᾽ ἂν εὖ τυρῷ καὶ ἐλαίῳ πάντα πυκασθῇ Κρίβανον ἐς θερμὸν κρέμασον, κἄπειτα, κατόπτα, Πάσσειν δ᾽ ἁλσὶ κυμινοτρίβοις καὶ γλαυκῷ ἐλαίῳ, Ἐκ χειρὸς καταχρωνίζων θεοδέγμονα πηγήν, Archestratus. Videtur autem θεοδέγμονα πηγήν, de oleo intelligendum, quod liberaliter sit effundendum, tanquam non piscem sed Deum irrigaturum. piscecs enim preciosos, deos appellant. In Creta scarum assant, veru (*ligneo*) per os eius transfixo, Bellonius.

G Fellis suffusione per totum corpus, & arcuato morbo laboranti scari iecur in cibo si dederis, quemadmodum rei piscatoriæ bene periti docent, ad sanitatem redibit, Ælianus 14. 2. Ad parotidas vtuntur scari piscis marini iocineribus, Plinius. Ad suffusiones oculorum prima ferè omnium compositionum est, quæ ex fœniculi succo, & hyænæ felle, ac melle Attico constat. sed fel alij aliud miscuerunt. nunc quidem in precio est pharmacum ex felle scarorum, Galenus de compos. sec. locos. 4. 7. vbi & aliis diuersis compositionibus ocularibus huius piscis fel admisceri videas, ad incipientes suffusiones, & omnem visus hebetudinem, & cicatrices: sicut apud Aetium quoque 7.111.

H.a. Escarus dictus est, eo quod escam ruminare perhibetur: Isidorus, in hac & similibus etymologijs ineptus, dum vocabulis Græcis origines Latinas quærit. Escharus Græce aliud marinum animal est: aliud quo de hic agitur, scarus.

Epitheta. Scarus obesus, Martiali. Ouidio, mitis. Oppiano ἁπαλὸς, id est, mollis. Et γλαγόεις, id est, lacteus, à suauitate fortè: sed iecur etiam album habet. Et à coloris varietate eidem, στικτοὶ σκάροι, βαλιοὶ, αἰόλος ἰχθῦς, quod si quis hæc vltima differentiæ potius esse nomina velit, quàm epitheta: contradicam ex eo quod veterum nullus, præter vnum Nicandrum Thiatirenum, scarum in onian & varium diuiserit.

Gemma. Scorpites scorpionis aut colore aut effigie est: scarites, scari piscis, Plinius vbi loquitur de gemmis quæ ab animalibus denominantur. Scarus specie squamarum auratis assimilatur, sed colore atque sapore præstat, vt qui sapphiri gemmæ radiolos imitetur, Pierius Valerianus. Scari speciem alteram Romæ vulgo sapphirum vocari, ex Iouio retuli in A.

Icones. Ægyptij hominem voracem (ἄνθρωπον λαίμαργον, alias λαίμαργον, Mercerus λαιμαργίαν intelligit: hominem ingluuiosum & lamia laborantem Pierius Valerianus interpretatur) significantes scarum pingunt. is enim solus piscium ruminat, & pisciculos (*negat hoc Rondeletius*) quotquot accesserint, deuorat, Orus in Hieroglyphicis. Magna est prudentia scarus, per quem callidum captiuitatis declinatorem significari tradunt, Pierius Valerianus. qualis quidem hæc scari calliditas sit, in D. exposuimus.

Scauri familia. Vola (in pede) homini tantum, exceptis quibusdam. nanq; & hinc cognomina inuenta, Planci, Plauti, Scauri, Pansæ, Plin. 11.45. Rondeletius (nescio quo authore) à scaris nobilissimam Scaurorum familiam nominatam ait. Grammatici scauros esse dicunt, qui talos pedum tumentes ac porrectos habent. ---Hunc varum distortis cruribus, illum Balbutit scaurum prauis fultum malè talis, Horatius libro 1. Serm. Quem locum exponens Acron, sic ait: Scauri sunt, qui extantes talos habent. Alij dicunt scauros esse, qui habent talos inuersos.

c.h. A Scaro pisce Pythagoras abstinendum præcepit, quod τρυγηφάγος, id est vorator vuæ sit, Gyraldus in Symbolis Pythagoricis.

SCEPINVS. Quære supra in Attageno.

SCIADEVS vel SCIÆNA Græce dicitur piscis, qui Latinè Vmbra.

SCIATHIS etiam non alius quàm Vmbra videtur.

DE SCIN-

DE SCINCO RONDELETIVS.

SVPEREST altera, neque minus falſa, neque minus pernicioſa ſententia eorum, qui ſuperiori capiti præfixam beſtiolam (*Salamandram aquatilem: cuius hiſtoriam nos ſupra ſuo ordine poſuimus*) Scincum eſſe arbitrantur: quos ſatis refellunt ea quæ à Dioſcoride de Scinco prodita ſunt, eum ſcilicet eſſe aut Ægypti, aut Indiæ, aut rubri maris alumnum, quamuis inueniatur in Lydia Mauritaniæ. At hic (*At illa in noſtris regionibus*) fontium & ſtagnorum dulcium incola eſt. Iam verò cum Scincus terreſtris Crocodilus dicatur, vix quicquam huic quem expreſſimus commune eſſe poteſt cum Crocodilo, non ſolum figura, ſed nec vita, cum in aqua diutius viuat quam in terra. Quare magis inclinat animus, vt exiſtimem Scincum ſquamoſum eſſe quadrupedem, quem rectè expreſſum capiti huic præfiximus: qui aliquot ab hinc annis Venetijs venditur exenteratus & ſalitus ex Alexandria Ægypti. Eſt enim Crocodili ſimilis. quatuor habet pedes. ſquamis paruis & frequentibus tegitur. Capite eſt longo: cauda rotunda, breuiore quam in lacerta, quæ omnia Scinco conueniunt ex Plinij autoritate: qui cum de Chamæleonte dixiſſet, hæc ſubiunxit: Ex eadem ſimilitudine eſt Scincus, quem quidam terreſtrem Crocodilum eſſe dixerunt. candidiore autem & tenuiore cute. Præcipua tamen differentia dignoſcitur à Crocodilo aquatico, ſquamarum ſeta à cauda ad caput verſa. Maximus Indicus, deinde Arabicus. afferuntur ſalſi. Alio in loco Crocodilo aſſimilat: Similis Crocodilo, ſed minor etiam Ichneumone, eſt in Nilo Scincus, contra venena præcipuum antidotũ. Item ad inflammandam virorum venerem. Quo ex loco vtile eſt ſtudioſos admoneri non citra dioriſmum Scincorum renibus ad venerem inflammandam vtendum eſſe, quod tamen hodie plerique omnes Medici faciunt. Sunt enim quæ in mulieribus venerem accendent, quæ in viris extinguent, & cõtra: quod hominibus (*viris*) ſiccius ſit, magiſq; ſubſtantię igneæ particeps ſemen, in fœminis humidius. Quare quę calidiora fuerint hominum (*virorum*) ſemen abſument: eadem in mulieribus frigidius. humidius ac velut ſopitum excitabunt, mouebunt, flatuq; diſtendent, vnde nõ mediocriter veneris libido accenditur. Roſtrum Scinci, ait Plinius, & pedes in vino albo poti, cupiditates veneris accendunt, vtiq; cum ſatyrio & erucæ ſemine, ſingulis drachmis omnium, ac piperis duabus admiſtis, ita vt paſtilli ſingularum drachmarum bibantur. Per ſe laterum carnes obolis binis cũ myrrha & pipere pari modo potæ, efficaciores ad idem creduntur. Prodeſt contra ſagittas venenatas, vt Apelles tradit, poſtea ſumptus. In antidota quoque nobilia additur. Seſtius pluſquam drachmæ pondere in vini hemina potum, perniciem afferre tradit. Prætereà eiuſdem decoctum cum melle ſumptum venerem inhibere. Quæ omnia ideo à nobis citata ſunt, vt cognoſcant ij qui Scincorum renes in medicamentis præſcribunt, non renes ſed carnes quæ circa renes ſunt & latera intelligi. Deinde vt paulo diligentius excutiamus locum poſtremum, quo traditur Scincorum decocto cum melle venerem inhiberi, quæ ſuperioribus ex diametro repugnant. Quam ob cauſam locum hunc mendoſum eſſe (*hoc nos prius animaduerteramus in libro de quadrupedibus ouiparis*) ſagacis cõiecturæ vir ex Dioſcoride colligere poſſit, qui cum dixiſſet carnes quæ renes amplectuntur, id ſibi virium vendicaſſe vt ſi drachmæ pondere bibãtur, venerem accendant, ſubdit: Ἀποπαύεσθαι δὲ τὴν ἐπίτασιν τῆς ὀρέξεως, φακοῦ ἀφεψήματι μετὰ μέλιτος πινομένῳ ἢ θριδακίνης σπέρματι μεθ' ὕδατος. Id eſt, Decocto lentis cum melle aut ſemine lactucę cum aqua poto veneris cupiditates inhiberi. Ex Dioſcoride igitur à quo permulta tranſcripſiſſe Plinium conſtat, inemendatum eſſe Plinij locum ſuſpicari licet. Eadem traduntur ab Aëtio: Scinci circa renes partes, ad tentiginem pudendorum ciendam bibuntur. Neq; aliud magis contrarium huic facultati deſtruendæ videtur, quam lactucæ ſemen ex aqua potum. Quidam etiam lenticulæ decoctum cum melle potum tentiginem ſedare tradunt, Hæc Rondeletius.

A

B

Lib.28.c.8.

Lib.8.c.25.

C

Lib.28.c.8.

De Scinco prolixè à nobis ſcriptum eſt in libro De quadrupedibus ouiparis. Bellonij de eiſdem perbreue ſcriptum dedimus in eiuſdem libri Appendice. Scincus ſi quem momorderit, prius autem in vrina, aut aqua propria (τοῖς ἰδίοις οὔροις ἢ ὕδατι *qu si vlla ſcincorum vrina ſit*) ſe volutarit, in cauſa eſt, vt morſus moriatur. ſin qui morſus eſt, antea (ſic) ſe abluerit, ipſo incolumi manente ſcincus perit, Innominatus quidam Græcus. qui ſcincorum etiam ſquamas in aduerſum naſci, addit.

SCINDARIA cum alijs quibuſdam piſciculis nominantur ab Anaxandride apud Athenæum. Καὶ συμπαίζει καριδαρίοις μετὰ περδικίων, καὶ θερμιδίων: καὶ σκινδαρίοις μετὰ κωβιδίων. Intelliguntur autem fortè vmbræ exiguæ. Vmbra.n. Græcis ſciæna eſt, & ſcinis: vnde ſcinidarion formari poteſt, & per ſyncopen ſcindarion vt à καρίς, καριδάριον: à παῖς, παιδάριον: ab ὖς, ὑδάριον: eadẽ in omnib. ratione ος. genitiui mutato in άριον.

SCINIS piſcis idem qui Scięna, id eſt, Vmbra.

SCIPHYDRIA, genus eſt conchilij, Heſychius, Ἄγε δὲ παντοδαπὰ κογχύλια, λεπάδας, μύας, ἀναρίτας, καὶ σκιφύδρια, &c. Epicharmus apud Athenæum.

SCIRIS piſcis eſt petroſus. circa nuda ſaxa degens, Vuottonus inter piſces ignotos. Sed ſ. litera perperam huic nomini præpoſita eſt. cirrhis enim ſcribi debet, κίρρις: qui Oppiano circa petras leprades degit. Vocatur & ceris, quo nomine Elemento C. à nobis deſcriptus eſt.

SCITHACVS, (Σκιθακὸς, oxytonum,) piſcis, qui aliter trachurus, Heſychius. Ab eodem inferius non ſuo loco mox poſt Σκίπων, legitur σκίθαρκος, proparoxytonum, cum rhô. ante vltimam. quod ſi Scirthacus legeretur, proximè illic poſt verbum Σκιρεῖται locum habere poſſet.

SCOLIÆ, Σκολιαὶ, ab Oppiano lib. 1. inter pelagios piſces nominantur, hoc verſu: Καὶ σκολιαὶ, σκυτάλαι τε, καὶ ἱππούροιο γένεθλα. Lippus etiam ſimiliter legit, vt qui verterit: Obliquæ, ſcytalæq;, hippurum maxima turba. Brodæus σκυλία legendum opinatur, id eſt caniculæ. ſed ſcylion ab Ariſtotele dictum, Oppianus ſcymnum vocat inferius hoc in libro, vbi cete enumerat, quibus etiam canes maiores adtribuit, & pelagios facit. cæteros vero canes ſeu galeos, ἐν πηλοῖς βαθέεσσι, id eſt, in cœno profundo degere ſcribit. Ego itaque hoc in loco Oppiani κολίαι legerim. de colia autem piſce ſcriptum eſt à nobis ſupra Elemẽto C. Σκολιὸς etiam Græcis hodie vulgo colias eſt.

DE SCOLOPACE, RONDELETIVS.

A PEREGRINVS & rarus eſt piſcis, quem hic proponimus, ſemperque paruus, vt arbitror: nam tres vidi eiuſdem magnitudinis omnes, & ouis diſtentos: quod argumentum fuit ſatis prouectæ ætatis. Varij varia nomina huic tribuunt: alij enim ſcolopacem vel aſcalopacem (vtrunque enim apud Ariſtotelem Lib. 9. de hiſt. animal. c. 8. & c. 26. legitur) nomine auis, cui prælongum eſt roſtrum, appellant, eadem de cauſa vernacula lingua Becaſſe. Alij elephantem, quod roſtrum longum proboſcidis modo habeat: ſed rigidum eſt, quodque nec contrahi, nec extendi vt proboſcis poſſit. (*Alij ibidem, vt in Anthiæ prima ſpecie dixit, aculeum ei inſtar paſtinacæ attribuens.*) Longe alius eſt Plinij elephas ex cruſtatorum genere, de quo ſuo loco.

Elephas non eſt.

Sagittarius Æliani non eſt.

Æliani ſagittarius eſſe non poteſt, etiamſi aculeum longum & durum & præacutum ad caudam habeat: nam ſagittario plures ſunt aculei ad herinacei ſpeciem, vt diximus. Si os magnum & dentibus munitum, non autem roſtrum longum haberet, exiſtimare aliquis poſſet eam anthiæ ſpeciem eſſe, cui antiquorum nonnulli aculeum, ſeu ſpinam in dorſo ſerratã tribuunt qua quũ hamo tenetur, lineã ſecat.

Nullum aptius piſcis iſtius nomen mihi eſſe videtur, quàm ſcolopacis, aut aſcalopacis.

B Corpore eſt rotundo, rubeſcente erythrini modo: ſquamis aſperis. Dorſi extremo aculeum magnũ, exertum, altera parte ſerratum geſtat. Cauda tenuis eſt.

F Carnis ſubſtantia pagro ſimilis eſt. Boni igitur eſt ſucci, & facilis concoctionis. Sed cum rarus ſit piſcis, & peregrina forma, exiccatus ſeruatur potius, quam editur. Hucvſque Rondeletius.

Ego hunc piſcem ſerram Plinij potius dixerim, quàm cetum illum quem Rondeletius priſtin appellat. Vide ſupra in Corollario de Phyſetêre, Germanice quoq; nominârim *ein Sagfiſch*, id eſt, Serram piſcem: vel *ein Meerſchnepf*, id eſt, Scolopacem marinum.

Roſtri proceritas pico etiam Maſſiliæ vulgo dicto piſci, nomen fortaſsis fecerit. qui an à ſcolopace Rondeletij differat, neſcio. Supra in Pico Bellonij de eo mentionem, ſed imperfectam, retulimus.

DE SCOLOPENDRA CETACEA,
RONDELETIVS.

SCOLO-

SCOLOPENDRÆ marinæ duo sunt genera: vna ex insectorum est genere: altera cetacea est, de qua nunc agemus. Sic autem dicta est à pedum multitudine: nam scolopendras terrestres, centipedes appellant. Qui pedes dicuntur, appendices sunt, quibus tanquam remis scolopendra corpus impellit. A

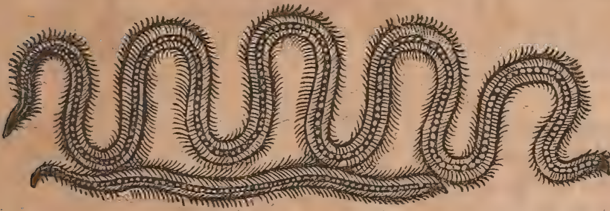
Eius formam, quam exhibui, accepi ab ijs, qui in India vidisse se affirmant, quæ ab Æliani descriptione non differt. Scolopendræ, inquit, vim & naturam, quanto equidem maximo potui studio, cum multum ac diu perscrutatus essem, quoddam etiam maximum cêtos marinum eam esse audiui, quam de mari tempestatibus in litus expulsam nemo foret tam audax, quin aspicere horreret. Ii verò qui res maritimas percallent, eas inquiunt toto capite spectari eminentes è mari: & narium pilos magna excelsitate apparere, & eius caudam similiter atque locustæ latam perspici: reliquum etiam corpus aliquando in superficie æquoris spectari, idque conferri posse cum triremi iustæ magnitudinis, atque permultis pedibus vtrinque ordine sitis, tanquam ex scalmis appensis, natare. Addunt harum rerum periti ac fide digni, ipsos etiam fluctus ea natante leuiter subsonare. B *Lib.13.cap.23*

COROLLARIVM.

Scolopendram terrestre insectum, Ge. Agricola interpretatur *ein Nassel.* ab eo nos marinum ei simile insectum vocabimus *ein Meernassel*: & eiusdem nominis cetaceam belluam *ein Walnassel.* Nauim quæ remis impellitur pulchrè ζώῳ πολύποδι comparat Synesius in epistolis. --- ἢ ἀμφικαρὴς σκολόπενδρα, Ἥ τε καὶ ἀμφοτέρωθεν ὀπάζεται ἀνδράσι κῆδος, Νηῒ θ' ὡς αὐτέρχονται ὑπὸ πτερὰ θηλήκεσσι, Nicander in Theriacis de scolopendra insecto: quod similiter, vt cetacea ab Æliano, naui remis impulsæ comparatur. Author Tabulæ de regionibus Europæ ad extremum Septentrionem, (Olaus Magnus,) scolopendram cetaceam monstrosam pinxit, quadrato capite, promissa barba, Rondeletius. sentit autem de ceto illo, quem nos ex Olai tabula dedimus suprà in Cetis diuersis, pag. 270. Ceti barbati nomine.

DE SCOLOPENDRIS MARINIS, (INSEctis,) Rondeletius.

NVNC de a[...]a Scolopendra dicemus quæ ex insectis est, terrestri scolopendræ similis, de qua hęc Aristot. pr[...]idit. Scolopendræ marinæ aspectu terrenis similes sunt, magnitudine paulo inferiores, gignuntur [...] saxosis locis, colore magis rubro sunt. pedum numero terrestres superant, [...]d cruribus sunt graciliori[...]us serpentum more non in altis gurgitibus (ἐν τοῖς βαθέσι σφόδρα) nascuntur. B C *Historia 2.14.*

Nos species duas h[...] proponimus. prior minor est, colore plane rubro, dodrantali magnitudine, in saxosis locis degit. A c[...]ite ad caudam vtrinque pedes habet plurimos, in flexus & volumina sese contorquet, nunc longior, [...]nc breuior, nunc crassior efficitur. Altera est superiore multo longior, vtpote quæ ad cubiti longit[...]inem accedat, tenuior, colore ad candidum vergente. A capite ad caudam vtrinque pedes habet pluri[...]os, veluti superior. B

Huius generis scolopend[...]s in ventriculo Lacertorum marinorum & Acuum sæpe reperi, & sæpe ex ore extraxi: quod maximo e[...] argumento huiusmodi pisces ijs vesci sine pernicie. Præterea eas non in litoribus, aut in litorum saxis [...]ed in alto mari, vt Lacertos & Acus, viuere. D G

[C]OROLLARIVM. C

Scolopendræ terrestribus simile[...] quas centipedas vocant, Plinius. vnde apparet terrestres tantum scolopendras Latine centipedas app[...]latas, quod nomen etiam hodie vulgus Italorum seruat de marinis quidem cum loquitur Plinius, se[...]per scolopendras appellare solet: sed etiam terrestres, centipedę tanquam vulgari nomine relicto: id[...]e facere præstat, quoniam aliud etiam terrestre insectũ, quod aliter asellus dicitur, centipedam millep[...]amue aliqui vocant. Apud Plinium alia lectio habet centipedes, tanquam à recto centipes: meliores [...]erò codices, centipedas, à recto centipeda. Cæterum cum Arist. scribat marinas similes esse terrestrib[...] τὸ δὲ μέγεθος μικρῷ ἐλάττους: hoc est, magnitudine autem paulò minores, quærendum est quænam sit t[...]restrium magnitudo. Brasauolus ex Italia olim picturam scolopendrę ad me misit, duos pollices lon[...]am: apud nos species duæ reperiuntur, quarum maior vix duos digitos æquat, altera vnum. at Rondel[...]ij minor scolopendra ad palmum accedit, maior ad cubitum. Scolopendræ marinæ terrestribus magn[...]idine æquales sunt, aut paulo minores, Wotton. qui suspectum sibi hunc Aristotelis locum esse ait. [...]bertus tamen, Auicennæ interpretem secutus, similiter legit minores, cuius verba Libro 2. tract. 1. c[...] vltimo de animalibus, hæc sunt: Serpentes & pisces verè dicti non habent pedes. In mari tamen est a[...]mal, quod 44. vocatur, propterea quod tot pedes habere videtur. & simile huic animali est aliud, qu[...] moratur in terra, & eodem nomine vocatur. sed quod est in mari, est minus quàm agreste. (*quàm terr[...]re,*) *& reliqua vt Aristoteles.* Scolopendra marina quam vidi ad digiti longitudiné & crassitudinem acc[...]ebat, Græci Scolopetras corruptè nominant, Gillius. qui cum marinam tantam faciat, paulò antè [...]en scripserat eam terrestri minorem esse. A *Magnitudo qua.*

Forma. esse. Marcellus Vergilius Dioscoridis interpres, marinas terrestribus longiores facit. Quales terrenæ (inquit) scolopendræ sunt, tales & marinę: longiores, tereti corpore, & infinitis penè pedibus ingredientes. Hæc de magnitudine. Est autem quod circa formam quoque addubitem. Marinę Aristoteli specie formaque consimiles sunt terrestribus, παραπλήσιαι τῷ εἴδει. Ego in terrestribus capitis caudæque formam longè aliam video: quàm in marinis Rondeletij, quarum caput & cauda, nihil ab ijsdem in lumbricis partib. differunt. Marinæ Rondeletij lumbricorum modo se contrahunt explicantq; quod etiam terrestres facere audio, vt modo longiores, modo breuiores appareant: sed ipse nondum satis obseruaui. Hæc equidem notanda censui, non ad conuellendam Rondeletij opinionem: sed vt inquiratur, sitne alia quædam marinæ scolopendræ species, quæ cum Aristotelis descriptione melius congruat. Hoc addendum: si marina minor sit terrestri, quomodo glutiet hamum vtcunq; exiguum? quorum vtrunque de marinis Aristoteles scribit: quodq; contactu vrant, quod an suæ etiam faciant, non omittere debuerat Rondeletius. Scolopendram mar. Germanicè nomino *ein Meernassel.* vide suprà in Corollario de scolopendra cetacea. Scolopendræ marinæ vulgo dicuntur pulices marini: nã infestant pisces, vt nos pulices terreni, Niphus Italus. nos supra ex Rondeletio veros pulices marinos dedimus, à scolopendris toto genere diuersos.

B De Scolopendræ mar. magnitudine corporisque forma, iam in A. dictum est. Similis est marina terrestri, quod ad corporis speciem, Oppianus & Ælianus.

C Rondeletius scolopendras putat non in litoribus, aut litorum saxis, sed in alto mari degere, &c. Aristoteles verò historiæ 2.14. περὶ οὖν πετρώδεις τόπους, καὶ οὐ σφόδρα βαθεῖς. hoc est locis petrosis, & non admodum profundis. in petris quidem commodius reperent, ac in ijsdem delitescerent. Idem Aristotel. histor. 9.37. interprete Gaza: Pisces (inquit) qui vulpes nuncupantur, cum se deglutisse hamum senserint, sibi opitulantur, vt centipedæ. longius nanque sese efferentes, lineam abrodunt. capiuntur .n. locis nonnullis hamo multiplici, gurgite prælato & fluctuoso. Græca sic habent: Τῶν δ' ἰχθύων αἱ ὀνομαζόμεναι ἀλώπεκες, ὅταν αἴσθωνται, ὅτι τὸ ἄγκιστρον καταπεπώκασι, βοηθοῦσι πρὸς τοῦτο, ὥσπερ καὶ ἡ σκολόπενδρα. ἀναδραμοῦσαι γὰρ ἐπὶ πολὺ πρὸς τὴν ὁρμιὰν, ἀποτρώγουσιν αὐτῆς. ἁλίσκονται δὲ περὶ ἐνίους τόπους πολλοῖς ἀγκίστροις, ἐν ῥώδεσι καὶ βαθέσι τόποις. Vbi hæc verba, capiuntur enim locis nonnullis hamo multiplici, ad vulpes ne an scolopendras referenda sint, dubitari potest. si ad scolopendras referas, obstare videtur quod in Græco contextu, ἡ σκολόπενδρα, numero singulari scribitur: quanquam huiusmodi enallagæ Aristoteli non raræ sunt. Secundo quidem lib. hist. cap. 14. vt paulo ante recitaui, in talibus scolopendras capi dixit. neque pugnat, quod illic in non valde profundis, hîc in profundis capi legimus, vt mediocrem profunditatem intelligamus. hic etiam pro ῥώδεσι, legerim πετρώδεσι nam ῥώδεσι vox nullam significationem habet. Gazam, qui vertit fluctuosis, apparet legisse ῥοώδεσι. sed alibi nusquam hoc sensu apud Aristotel. reperiri puto: & nimirum profundiora loca minus sunt fluctuosa. In Arriani tamen Periplo legimus θάλασσαν δίνας ἔχουσαν καὶ ῥοώδεις ἰλίγγους. quamobrem nihil definio. Video Niphum Suessanum de vulpib. hæc verba accipere, capiuntur enim locis nonnullis hamo multiplici: ego de scolopendris potius, tum propter antedictam causam: tum quia vulpes seu vulpeculæ pisces, Oppiano teste, non in talibus locis, sed in cœno profundo degant, πηλοῖς ἐν βαθέεσσι, sicuti & cæteri galei, præter canem carchariam pelagium. Plin. lib. 9. cap. 49. partem loci à nobis recitati conuertit, partem verò illam de qua controuersia est non attigit. Cæterum hæc verba, Ἀναδραμοῦσαι γὰρ ἐπὶ πολὺ πρὸς τὴν ὁρμιὰν, &c. ad vulpes retulerim, quæ lineam præmordeant: nam scolopendræ alio ingenio se liberant, seipsas inuertendo: licet Pierius Valerianus ea quoq; ad Scolopendras referat. Quę autem de vulpibus dicuntur, ceu per parenthesin accipienda fuerint. Oppiano scolopendra & polypi ἁλὸς ναίουσιν ἐναύλοις: hoc est, in cauernis maris habitant. accipitur enim ἔναυλος pro latebra & loco cauo. tales autem circa petras sunt. Sophocli ἔναυλος & θυραῖος opponuntur: hic foris est, ille in domo. Videtur & amphybijs eam adnumerare Oppianus. Locus integer sic est. Ἄλλοι δ' ἑρπυστῆρες ἁλὸς ναίουσιν ἐναύλοις, Πουλύποδες σκολιοί, καὶ σκίδυλος, ἠδ' ἀλιδύσιν ἐχθομένη σκολόπενδρα, καὶ ὄσμυλος: οἱ δὲ καὶ αὐτοὶ Ἀμφίβιοι. Mordent scolopendræ non ore, sed tactu (τῇ ὄψει, Gaza rectè legit τῇ ἁφῇ) totius corporis, similiter vt quæ vrticæ vocantur, Aristot. Vide etiam infrà in G. Marcion Smyrnæus, qui de simplicibus effectibus scripsit, rumpi scolopendras marinas sputo tradit, Plin. Scolopendram mar. rumpi aiunt, si ab homine conspuatur, Ælian. de anim. 4.22. & 7.26. vtrobique id à Gillio etiam rectè translatum est. at lib. 7. cap. 35. hæc eius verba, Scolopendram terrestrem saliua disrumpi ferunt, in nostris codicibus Græcis non extant. Appetunt marinæ etiam nidorulenta, vt terrestres, Aristot. Tetro odore sunt. vide in E mox.

D Scolopendra vbi hamum deuorarit, euomit foras sua interiora, donec hamum eijciat, tum recipit intrò, ac valet eadem, qua antè, salubritate, Aristot. Vide etiam suprà in C. Hamo deuorato scolopendræ omnia interanea euomunt, donec hamum egerant: deinde resorbent, Plinius. Ὥσπερ αἱ θαλάττιαι σκολόπενδραι, καταπιοῦσαι τὸ ἄγκιστρον, ἐκτρέπουσιν ἑαυτάς: id est, Quemadmodum marinæ scolopendrę absorpto hamo seipsas inuertunt, Plutarchus in libello de his qui serò puniuntur à Deo. nihil autem interest, interanea eas euomere dicas, an se ipsas inuertere. Lacertos marinos scolopendris marinis vesci, anatome nos docuit, Rondeletius.

E Scolopendræ hamo captę, quomodo seipsas liberent, dictum est proximè in D. Esca ad anguillas à Tarentino descripta, recipit scolopendræ marinæ drachmas viij. caridum fluuiatilium tantundem. sesami drachmam. simul autem exceptis vtendum. Scolopendra marina piscatoribus infestissima est. postea enim quam hamum hæc contigerit, nullus piscis ad hamatam escam accedit, quod huius tetro odore procul pellatur, Gillius, ex Oppiani Halieut. vbi sic legimus Græcè:

Ἐχθρὴ καὶ σκολόπενδρα πανέξοχον ἀσπαλιεῦσιν
Μιπελάειν. εἰ γάρ ποτ' ἐπιψαύσειν ἐλύτρου,
Οὐκ ἄν τις νεπόδων κείνου πέλας ἀγκίστροιο
Ἔλθοι. τοῖον γὰρ οἱ ἐπεχθέα μίσγεται ἰόν.

pro ἐπεχθέα, legerim ἀπεχθέα. est & alibi Oppiano ἀλίευσιν ἐχθομένη σκολόπενδρα. pro ἐλύτρου, ἐδέτρου. nam tertio quoq; lib. ἔδετρον vocat escam hamo insertã, de melanuris capiendis canens. Brodęus nihil mutans interpretatur: Si quando pellem scolopendræ hamus attingat. vter melius, iudicent eruditi.

G Scolopendra marina similis est terrestri, quod ad corporis speciem, sed tactu nocentior. venenatus enim

enim eius morsus vrit, & rubicundum in cute colorem excitat, sicut papulam herba vrtica vrit: Oppian. & partim Ælian. Mordet, non ore, sed tactu totius corporis, similiter vt quæ vrticæ vocantur, Aristot. A morsu scolopendræ siue ophioctenę, locus circunquaque liuescit ac putrescit, (πελιδνῦται καὶ πελιδνῦται, Dioscor. malim cum Ægineta, πελιδνῦται καὶ ἐπαίρεται, id est, liuescit & attollitur.) aliquando fęci similis fit, rarius etiam rubicundus. exulceraturque sumpto à morsu principio laboriosa molestaq; (difficili curatu, Ægineta) exulceratione. præterea toto corpore vel[illegible] pruriginis sensus percipitur: Dioscor. quem de terrestri tantùm scolopendra loqui apparet. Ægineta ijsdem repetitis, addit: Priuatim verò à marina scolopendra morsis, aquosus & pellucidus humor interdum accidit: vt à terrestri, rubicundus. Curatio apud eosdem, eiusmodi est: Ictui (τῇ πληγῇ) imponendi sunt sales triti (cum aceto, Dioscor.) vel ruta trita, (ruta agrestis, Dioscor.) vel cinis aceto subactus, scillaue. Fouere (καταντλεῖν) autem locum oportet acida muria: vel, vt Archigenes cōsulit, oleo multo calido, atq; ita (deinde) quę prædiximus imponere. Propinare verò conuenit aristolochiam è vino. Hæc illi. Ægineta quidem plura quam Dioscorides habet: & paulò post de morsu muris aranei scribens: Ad muris aranei (inquit) & scolopendræ morsum, cataplasma è sale cum pice liquida impone: vel cedriam cum melle: vel allium cum folijs fici & cymino, (eruoque ac vino, Aëtius:) vel folia calamintæ, vel hordeum cum aceto. His qui à scolopendra icti sunt (inquit Aetius) eadem remedia conueniunt, quæ ad muris aranei morsum sunt prædicta, tum foris applicanda, tum propinanda. Serpyllum syluestre efficax est contra scolopendras terrestres ac marinas, Plinius. Pulegium valet contra scolopendram terrestrem vel marinam, Idē. Κεῖνο δὲ δὴ σκέπτοιο, τό κεν καὶ ἰξαλίδα μάργον Πολλὸν ἀποτρωπῷτο, καὶ ἰοβόρον σκολόπενδραν, Numenius apud Athenæum. Vide etiam Auicennæ lib. 2. cap. 22.

Scolopendræ marina & terrestris venenū Nota.

Curatio.

Scolopendra mar. in oleo decocta si illinatur, auellit capillos. sed contactu pruritus facit, Dioscor. Pharmaca quæ pilos disperdant componuntur cum ex alijs rebus, tum ex marinis scolopendris, vrticaque mar. & stellis marinis, nitro ac amurca ad hæc ammixtis, Galenus ex comptorijs libris Critonis. Scolopendræ mar. cinis cum oleo, psilothrum est, Plinius. Scolopendræ mar. è melle illitæ strumas persanat, Idem.

E scolop. mar. remedia.

Scolopendra marina à terrestris similitudine nomen inuenit: quamobrem philologiam super hoc vocabulo differam ad insecta terrestria. H

Hirsutam & venenatam cognominare licebit. Numenius ἰοβόρον dixit. Τοῖον καὶ σκολόπενδρα δυσώνυμον ἑρπετὸν ἅλμης, Oppianus.

Epitheta.

Hominem qui animum suum à vitijs affectibusue cruciabilibus depurget, quæq; se lædant, eximat & expellat, significare si vellent, scolopendram (*marinam*) effigiabant. ea enim vbi hamo deprehensa fuerit, (*&c. vt in D. expositum est,*) Pierius Valerianus.

Icon.

Si marinæ scolopendræ naturam cognouisset, aut cognitæ meminisset sapientissimus ille Socrates: nunquam vt aliorum vitia virtutesque nobis certius & quasi ad manum paterent, fenestrata homini data esse pectora à natura, optasset, &c. Sed marinæ centipedis naturam, in eundem vsum maluisset. In fenestrato siquidem pectore, per quod quasi limis per flabellum (vt in Comœdia audimus) introspicere cogeremur, multa quæ in extremo hominis recessu latent, diligentiam nostram facilè effugerent. At in inuerso penitus homine, cunctisque eius in lucem prolatis interaneis, nihil tam reconditum esset, quod sub Solem tractum liuores, rugas, lentigines, verrucas, labesque suas omnes non ostenderet, Marcellus Vergilius in Dioscoridem. Apparet autem hæc cōmentandi occasionem ex Plutarchi libro De ijs qui serò à numine puniuntur, eum accepisse vbi fontium apud inferos quas viderit pœnas enarrans quidam, circa eius libri finem, sic infit: οἱ μὲν γὰρ πρόσχημα καὶ δόξαν ἀρετῆς περιβαλλόμενοι διεβίωσαν κακίᾳ λανθανούσῃ, τούτοις ἐπιπόνως καὶ ὀδυνηρῶς ἠνάγκαζον ἕτεροι περιεστῶτες, ἐκτρέπεσθαι, τὰ ἐντὸς ἔξω τῆς ψυχῆς, ἰλυσπωμένους παρὰ φύσιν καὶ ἅμα καμπτομένους: ὥσπερ αἱ θαλάττιαι σκολόπενδραι καταπιοῦσαι τὸ ἄγκιστρον, ἐκτρέπουσιν ἑαυτάς. ἐνίους δὲ ἀναδέροντες αὐτοὶ, καὶ ἀναπτύσσοντες, ἀπεδείκνυσαν ὑπούλους, καὶ ποικίλους ἐν τῷ λογιστικῷ καὶ κυρίῳ τὴν μοχθηρίαν ἔχοντας. h

Scolopidus ab incolis dictus, Σκολόπιδος, piscis magnus in Arari nascitur, &c. vt scribit Plutarchus in libro de fluuijs, ex Callisthene Sybarita: cuius nos eadem verba retulimus suprà in Alausa A. ad initium paginæ 21. vt à Stobæo recitantur: apud quem tamen non σκολόπιδος huius piscis nomen, sed κλυπαῖα, legitur.

DE SCOMBRO, RONDELETIVS.

ΣΚΟΜΒΡΟΣ à Græcis, à Plinio & Latinis omnibus scomber siue scombrus dicitur. A nostris veirat quod vitri instar splendeat, vel peis d'auriou, id est piscis aprilis, quòd eo potissimum mense capiatur. A Gallis maquereau, à Massiliensibus auriol: ab Italis lacerto, à Venetis scombro, ab Hispanis cauallo. Græci huius ætatis corruptè σκολιὸ pro κολίαν vocant, de quo alibi. Scombros etiam lacertos nonnulli vocant, à figuræ musculorum nostrorum siue lacertorū, potius quàm terrenorum lacertorum similitudine: nisi quis ob viriditatem quæ in scombris exigua est, eos terrenis lacertis comparare malit. A

Lib. 9. de hist. anim. cap. 2.

Scomber piscis est marinus, gregalis teste Aristotele, qui ad cubiti magnitudinem accedit. Squamis caret: corpore est terete, denso, carnoso, vtrinque in acutum desinente. Rostro enim acuto est, cauda acutiore, tandem in duas pinnas valde à se distantes terminata. Thynnum ore refert: siquidem oris scissura magna est, rostri margines acuti & tenues. Inferior maxilla in superiorem recipitur & clauditur pyxidis modo. Oculis est magnis, aureis. Dorsum in aquis sulphurei coloris est: extra & mortuo, cærulei. Lineis nigricantib. obliquis, insignis est: ventre lateribusq; argenteis. A podice pinnam vnā habet paruam, suprapositam alteram in dorso similé: quas ordine certisq; interuallis aliquot aliæ pinnulæ subsequuntur. quod huic proprium non est, sed cum amijs, thunnis, pelamydib. cōmune. Alia est dorsi initio pinna. Ad branchias aliæ duæ. In ventre duæ. Ventriculus cum gula longus, in acutum desinens B

desinens ad podicem vsque protensus innumeras appendices habet. fellis vesicula ab hepate albicante pendet, intestinis adhærens.

C Coëunt thunni & scombri autore Aristotele, mense Febr. post idus: pariunt Iunio ante nonas: edunt oua sua condita quasi vtriculo, idque in Ponto, vt arbitror. quia paruulos nunquam contigit nobis vidisse. Cum thunnis, pelamydib. & amijs in Pontum ad dulciora pabula gregatim cum suis ducibus commeant omnium primi, teste Plinio. thunnis enim cum sint imbecilliores tenuioresq;, frigoris calorisq; iniurijs magis sunt obnoxij. Quamobrem frigidiora calidioraque loca citius relinquunt, maximè austro vehementius flante.

Lib. 6. de hist. anim. cap. 17.

Scombri hæc effigies Venetijs facta, non satis probè exprimit pinnulas illas versus caudam. nam & plures, & suprà infraq; esse debebant: tales omnino, quales in amia, colia & thynnorum genere spectantur.

F Ex scombris olim garum conficiebatur. Plin. lib. 31. cap. 8. Nunc è Scombro pisce laudatissimum in finibus Carthaginis spartariæ & cetarijs sociorũ garum appellatur, singulis milib. nummum permutantibus congios penè binos. Nec liquor vllus præter vnguenta maiore in pretio esse cœpit, nobilitatis etiam gentib. Scombros quidem & Mauritania, Beticaque, & Carteia ex Oceano intrantes capiunt ad nihil aliud vtiles. Atheneus lib. 3. Καὶ ἄλλην Σκομβραρίαν ἀπὸ τῶν ἁλισκομένων σκόμβρων, ἐξ ὧν τὸ ἄριστον σκευάζεται γάρον. Scombrariam, inquit, appellatam fuisse à scombris qui illic capiuntur, ex quib. optimum conficitur garum. Ad saliendum autem idonei sunt scombri, garumque parandum: quia eorum caro facilè conficitur, spinis caret, vêre pinguis est. Quæ enim dura, sicca, macraq; sunt, saliri commodè nequeunt. In Oceano maiores sunt quàm in nostro mari, sed sicciores durioresque, & ob id deteriores. Sic Romæ sicci sunt & duri: Venetijs optimi, nimirum molles, pingues, delicatioresque.

DE EODEM, BELLONIVS.

A Scombros per omnia maria affatim capi solere, vel hoc argumentũ esse potest, quod vbiq; cognoscantur. Itali nomen Latinũ retinent. Galli Macareos, hoc est lenones vocat (Maquereaus:) quod verno tempore eos pises, qui nostro vulgo Virgines (Alausæ paruæ) vocantur, statim subsequi soleant. Scombrum Genuenses Vn Oreol, Massilienses, Vn Horreau, Angli Macrel appellant: qui in Oceano tanta crassitudine proficit, vt pari cum Pelamydibus magnitudine plerunque euadat.

F Nostri Scombrum supra cratem leuibus submissis prunis exassant, atq; ilico sapidũ reddunt: sed eum prius fœniculo viridi circumvoluunt, vt vim ignis obtundant. Scombris Angli intestina eximunt, & capita auferunt, reliquum multa deinde aqua elixant, sic piscem reddunt exuccũ & insulsum. Magnus est in Propontide & tota Grecia salitorũ prouentus. Mirabar cur vulgus Grecum minores Scombros Colias vocaret, cum tamen Hicesius author antiquus, Scombros, minores quàm Colias esse dixerit. Garum ex Scombris & Colijs apud Byzantinos fieri solet: quanquam nihil vetat ex quouis alio pisce garum fieri posse, vt postea dicetur.

(A)

Garum.

E Ac quod multus sit etiam apud exteras regiones Scombrorum prouentus, inde est colligendum, quod Scombrariam insulam apud Strabonem à Scombris dictam comperias: verum horum quidem captura multum est diuersa in Oceano, ab ea quæ in Ponto, Propontide, Hellesponto, Mediterraneo & Adriatico mari esse solet. Oppianus Scombrorum Ponti capturam ita describit: Insulsos capiunt Scombros, Thynnosque furente, Quum cernunt alios Scombri curuamine retis Clausos, &c.

Cæterum Scombri iconem (*Nos vtranq; omisimus, Rondeletij Scombrum posuisse contenti*) hic non

apposui:

appoſui: quod ſequens Coliæ pictura cum Scombro omnino conueniat: neque Scombrum fuſius deſcripſi, quod plura de hoc in Colia mox dicturi ſimus.

DE COLIA SEV SCOMBRO MINORE, IDEM.

Alius eſt Rondeletij Colias maior, de quo in C. Elemento ſcripſimus.

Colias Græcis, ab aue eiuſdem nominis (quã noſtri vocant vn Gay) dictus eſt: quod eius latera Coliæ auis modo, multis coloribus variegata conſpiciantur. Porrò Lemnij, minores Scombros vulgò Colias (al' colios) nominant, quemadmodũ & Taſſi, (*Thaſii*) Samothraces & Imbri, (*Imbrij.*) Verum quid inter Scombrum & Coliam interſit, nihil aliud obſeruari poſſe puto, quam quod Colias magis paruus ſit quo præcipuè ſalito vti ſolent: Scomber verò paulò maior. Aiebant autem quidam Lemnij indigenæ (dum ab eis ſciſcitarer, quid Colias eſſet) Coliam idem cum Scombro non eſſe: ſed cum nullam viderem notam, qua vtrumque diſtinguere poſſem, totam in magnitudine poſui differentiam. Maſſilia Cogniol (*Gillius ſcribit Coguiol,*) nominat. Dixerim itaque libenter Coliam piſcem Scombrorum puſillorum generis eſſe, modo vulgi calculis adſtipuler. Hiceſio tamen in hoc refragor, qui Scombrum Colia minorem aſſirmat. Hæc Bellon. qui & in Lacerto ſuprà: Genuenſes (inquit) quoddam Scombri genus vulgò Lacertum vocant, cuius tergus multò magis quam alijs Scombris viret, & venter eſt variegatus: quem reuera Coliam eſſe Scombrini corporis paruitate liquet. A

COROLLARIVM.

Horatius Sermonum 2. 8. piſcem Iberum videtur pro ſcombro dixiſſe. His miſtum ius eſt oleo, quod prima Venafri Preſſit cella, garo de ſuccis piſcis Iberi, Vino, &c. Acron gloſſographus præterit. Scombri ſunt qui & modo ſcombri appellantur, Maſſarius Venetus. Scombrum Romani Lacertum vocant, Iouius. Scombrum arbitror eſſe ex genere lacertorũ: Ligures & Neapolitani vocant lacertum: Maſſilienſes Auriolum: Pariſienſes Macareum, Gillius. Aurioli nomen, vel à menſe Aprili factum eſt, vt Rondeletius indicat: vel ab oculis aureis. Quidam ex thynnorum genere eſſe ſcribit: non ſatis bene, quanquam multa conueniant. Hiſpanicum eius nomen audio eſſe aláche: quo etiam pro Harengo vtantur. Maſſilienſes clupeam, halachiam vocant, cui ſimilis eſt harengus piſcis Latinè. Rondeletius cauallo Hiſpanicum ſcombri nomen profert. Vt Gallicè Maquereau hic piſcis dicitur: ſic Anglicè, *Mackerel, Macrel*: & Germanicè *Makrel*, vel *Makrill.* Vocatur & in Noruegia *Matcarel*, & in lacu Suerinenſi *Macrill.* piſcis harengo maior aliquanto, vt aiunt: per totum corpus tranſuerſis lineis (latitudine pennæ) diuerſi coloris, fuſci, cærulei, candicantis, diſtinctus. ego hunc non alium à ſcombro eſſe puto. Alius eſt fluuiatilis piſcis apud inferiores Germanos alicubi ſimiliter dictus *ein Macril*, & alio nomine *Bratfiſch*: quem aliqui longè decepti verum Lucium eſſe putarunt. Vide ſuprà in Corollario de Lucio A. ego capitoni fluuiatili cognatum eſſe ſuſpicor, eũ qui *Bratfiſch* alibi nominatur, &c. cuius in operis fine iconem dabo. Macarellum Albertus nominat, Arnoldus Villanouanus Maquerellum. Cæſar Scaliger nomen Græcę originis eſſe iudicat: nec plura. quòd ſi μακάριοι piſcium vlli vocari debent, eos quos veteres opſophagi deos vocarunt, ſic appellabimus, non tanquam ipſos μακαρίους, ἀλλ' ὡς μακαρίζοντας τοὺς γευομένους αὐτῶν. ſed ad eam prærogatiuam ſcombri non peruenerunt, niſi in paucis regionibus fortè, vt Eleuſiniaci. quare Gallicam à Bellonio indicatam etymologiam potius receperim: niſi quis à Germanis ad Gallos translatum malit: vt alia multa, fortaſſis autem Germani ſic nominauerint hunc piſcem à macritudine. macrum enim noſtri quoque *mager* appellant. in Oceano enim durior ſicciorque capitur, & ob id deterior, hic piſcis, quàm in pleriſque mediterranei locis. Albertus Rodez piſcem, neſcio cuius linguæ vocabulo dictum, interpretatur ſcombrum. Coliam Bellonij ſcombro minorem, & ſiue ætate, ſiue etiam ſpecie ab eo differentem, ſcombro adiunximus. Rondeletius ſuum coliam ſcombro maiorem facit: vterque tamen Maſſiliæ Coliam piſcem Coguiol vocari ſcribit. H

Hiſpaniæ cetarias ſcombris replent, thynnis non cõmeantibus, Plinius: Maſſarius interpretatur, propterea quod thunni ad ea loca non commeant. Hermippus ex Helleſponto iubet ſcombros peti. De Scombraria Hiſpanici maris inſula, circa quam ſcombri abundant, lege infrà in H. a. Scombri in Oceano Britannico ingentes ſunt, vt & rhombi. in Adriatico vterq; paruus. Exiſtimârit autem aliquis in minore maris ambitu frequentes prædas exerceri: non ergò creſcere. Vix ad Tergeſte ac proximum ſinum comparent ſcombri: atque illicò capiuntur. in Oceani laxitate fuga moram, mora parit incrementum, itaq; grandeſcere quia non capiantur, Cæſar Scaliger. De migratione eorum in Pontum dicetur infrà in c. Scombros & Mauritania, Bæticaque & Carteia ex Oceano intrantes capiunt, Plinius. B Vbi.

Scombri piſces ſunt paruis thunnis ſimiles, Scholiaſtes Ariſtophanis. Minores quàm coliæ, Hiceſius. Χελιδόνες τε μύρμαι τε, οἵ τε κοιλίαν (lego κολιᾶν, Dorica dialecto pro κολιῶν) μέζονές ἐντι, καὶ σκόμβρων, αὐτὰρ ταυθυννίλων (lego τῶν θυννίδων) χημόνες, Epicharmus. Scombris in aquis eſt ſulphureus color, extra qui cæteris, Plinius. Sulfureus autem color qualis ſit ipſe explicat li. 35. Fulmina & fulgura (inquit) ſulfuris odorem habent, ac lux ipſa eorum ſulfurea eſt. Saurum piſcem quendam Rondeletius vocat, roſtro & priore capitis parte acubus ſimilem: poſteriore verò, vt & carnis ſubſtantia, ſcombris. Vide in Lacerto. Memini ſcombrum videre dorſo toto pulchrè cœruelum, cætera ſimilem trachuro, & ſimiliter ad caudam attenuari: ſpinoſis autem laterum lineis carentem. Athenæus thynnos, ſcombros, &c. ſquammatos eſſe dicit, negatione à librarijs omiſſa, carent enim ſquammis.

Piſces ſunt litorales, Oppian. li. 1. Halieut. paulo poſt tamen eoſdem adnumerat piſcib. qui degunt in petris, quæ plenæ ſunt chamis & patellis, ſicut etiam phagros, murænas & orphos. Albertus macarellos in litore Oceani Germanici capi ſcribit. Scombri recedunt (in Pontum) ante quam thunni. hi enim ſeptembri menſe, illi Auguſto diſceſſum parant, Ariſt. Diſcedunt à locis frigidiorib. calidioribuſque C

tibusque, ante quàm thunni, vt qui imbecilliores sunt. sæpe tamen flatu austrino vehementius occursante, fit, vt cum colijs & scombris exeant thunni in mare: Wottonus, ex Aristotele vt puto. Partus eorum increscit præcipua celeritate, Arist.

D Scombri gregales sunt, Aristot. & Mnesitheus Athenæus. In Mari Ionio prope Epidamnum (vbi & Taulantij habitant) insula est, quæ Athenâs, id est, Mineruæ appellatur: eam piscatores incolunt. & lacus est, vbi Scombrorum, qui ad piscatorum consuetudinem assueuerunt, & mansuefacti sunt, greges aluntur. Ijs sanè cibaria edenda piscatores idcirco obijciunt, quòd cum ijsdem fœdus quoddam sanctum habent, atque adeò firma pace deuinciuntur. Nam hoc piscium genus ab omni captura tum liberum est, atque ad errandum siue vlla exceptione solutum: tum verò eatenus ætate procedit, vt viuat ibidem ad summam senectutem. Nec tamen ætatis tempus ignauiter traducit, neq; in suos altores ingratum est. at enim de piscatoribus pastum cum mane acceperit, piscationem mox capescit, vt se nutricantibus præmium pro nutrimento persoluat. Quare ex portu soluens, ad feros Scombros gentiles suos natare contendit, ac simul vt ad eos peruenit, cum ipsis ita continuo tanquam cum aliqua phalange, suorum popularium errat: & nimirum cum eiusdem generis sint, non inter se fugiunt, sed simul natant. post autem cicures circum feros concursantes in orbem consistunt: & suorum corporum obstructione eos fuga exituq; intercludentes, suorum nutritiorum (vt pro ijs quib. expleti cibis fuerint, illos remunerentur) aduentum acerrimè tandiu expectant, dum piscatores eò profecti, captorum permultas cædes effecerint. Cicures verò maturè properantes ad portum regrediuntur: atq; ibidem intra cauernas abditi, à piscatoribus cœnam expectant. quam quidem ipsi eis quotidie largiuntur, si ipsos ad piscatum adiutores atque amicos fidos habere velint, Ælianus de animalibus 14. 1.

E Scombri, (vt & alij quidam pisces,) temeritatis & imprudentiæ suæ pœnas captiui luunt. nam cum alios vident reti inclusos, ad eos ingredi cupiunt. ingressi autem, alij (minores) per maculas rursus euadunt: alij (maiores) detinentur. Et dum rete ad litora trahitur, multos in reti scombros hærentes, ac instar cunei impactos videas vtrinq; alijs ingressum, alijs exitum molientibus, Op. Halieut. 3. Aliter in Propontide scombri, aliter in Oceano capiuntur. solent enim in Oceano piscatores sua retia (les lignes trainantes, sic Gallicè scribit) in procellas & fluctus demittere. & quo vehementiores sunt fluctus, nauisq; celerius fertur, eo plures irretiunt, Bel. in Obseruationib. suis per Orientem. De scombris mansuetis prope Epidamnũ insulam, qui piscatoribus feros capiendos adducunt, ex Æliano præscriptum est in D. Esca iacentium mollior esse debet, quàm saxatilium, (in piscinis.) itaq; præberi conuenit cum alia, tum scarorum branchias, scombri ventriculos, &c. Columella 8. 17.

F Laudatissimi scomber, salpa, sparus, Plin. lib. 32. vt autor Promptuarij citat, ineptè. simpliciter enim hi pisces à Plinio nominantur lib. 32. cap. vltimo. Plinius ait scombrum laudatissimum esse in finibus Carthaginis, Rauisius. Lynceus Samius pisces aliquot Rhodios Atticis comparans, opponit psettis & scombris Eleusiniacis, vulpem in Rhodo dictam. Ex Hellesponto scombros præcipuè laudat Hermippus. Pisces squammosi (*non squammosi,*) vt thynni, scombri, thynnides, & huiusmodi, solent etiam gregarij esse. Gregaria autem hæc genera piscium, suauia quidem in cibo sunt, vtpote pinguia: sed grauia & difficilia concoctu: ideoq; maximè ταριχεύεσθαι (sale nimirum inueterari) possunt, & inter ταριχηρὰ, optima sunt. præstant etiam, si assentur: quod sic eorum pingue liquatur, Athenæus Mnesitheus. Hicesius ait scombros minores quidem esse colijs, multum nutrire tamen, & melioris esse succi, at non faciliores excretioni. Scombrus leuis est, & citò à stomacho descendit, Diphilus. Scombrus sapore est non adeo ingrato, nec facile corrumpitur. sitim proritat. circa Parium præstantissimi habentur, Wottonus: qui pro Parium, Pariam vel Parum forsitan legendum suspicatur. Scombri oblongi & exiles sunt. Vere pinguescunt: quo tempore Venetijs inter delicatiora obsonia reputantur. Romæ autem ab innata quadam siccitate sunt ignobiles, Iouius. Ταρίχη (ἢ τεμάχη) σκόμβρων nominantur à Polluce. Maquerelli multum deficiunt in bonitate à saluberrimis piscibus. sunt enim multo crassiores, viscosiores, & concoctu difficiliores, magisque excrementitij. quamobrem non conueniunt nisi validis iuuenibus, idque cum embammatis, quæ viscosum, crassum & frigidum ex his piscibus succum emendent, Arnoldus Villanouanus. Epilepsiæ obnoxij auersentur pingues & cetaceos pisces, vt scombrum, pelamydes. hi enim omnes crassum, terrestremque, & inimicum naturę succum congregant, Trallianus.

Garus. Garus, authore Plinio, liquor erat, qui ex intestinis piscium, præcipuè scombrorum, sale maceratis fiebat, Massarius. De Garo tum simpliciter, tum eo quod è scombris fit, quodque sociorum cognominatur, abunde scripsimus suprà in Garo, elemento. In Scombraria insula optimum è scombris conficitur garum, Strabo. Scombros & Mauritania Bæticaque, & Carteia ex Oceano intrantes capiunt, ad nihil aliud vtiles, (quàm ad garum,) Plinius. Expirantis adhuc scombri de sanguine primo Accipe fæcosum munera chara garum, Martialis libro 13. sub lemmate Garum sociorum. Et mox de Muria: Antipolitani fateor sum filia thynni, Essem si scombri non tibi missa forem. Et superius de ouis: Candida si croceos circumfluit vnda vitellos, Hesperius scombri temperet oua liquor: id est, garum.

G Scombri in aceto putrefacti, vuluæ strangulatu oppressas excitant, Plinius. E scari (non scombri, vt Gillius vertit) iecore remedium ad icterum, ex Æliano retuli in Scaro G.

H. a. Horæum, scombrum, & trygona, nominat in Captiuis Plautus. Σκομβρίζει, γογγύζει, Suidas: verbum nimirum per onomatopœiam factum, non à pisce. Σκομβρίσαι, παρὰ Ἰσαίῳ ἐν δευτέρῳ φορᾶς λέξεως, παιδιᾶς ἀσελγοῦς εἶδος ἀποδίδοται: καὶ χεῖρ τὸ ἱερὸν πλατεῖ τῷ ποδὶ πλήσσοντος, ὡς ψόφον ἐργάσασθαι, Suidas.

Propria. Scolymus herba in Lemno sponte prouenit, ac dicitur vulgò scombrouolo, id est carduus scombri, Bellonius.

h. Scombri, Σκόμβροι, gens Thraciæ, Varinus. Strabo lib. 3. ait Sexitaniam esse ciuitatem iuxta Herculis insulas prope Carthaginem nouam, à qua salsamenta Sexitana denominentur: & aliam Scombroariam, (Σκομβροαρίαν, interpres quatuor syllabis vertit, Scombrariam,) à scombris qui illic capiuntur, Athen. Scombrus apud Alexidem, cuius verba Athenæus recitat, parasiti nomen est.

Athenien-

Athenienſes Salſamentis adeo delectati ſunt, vt Chærephili ſalſamentarij filios ciuitate donarint, h.
vt teſtatur Alexis his ſenarijs: Τοὺς Χαιρεφίλου δ' υἱεῖς Ἀθηναίους, ὅτι Εἰσήγαγεν τάριχος, οὓς καὶ Τιμοκλῆς Ἰδὼν ἐπὶ τῶν ἵππων, δύο σκόμβρους ἔφη Ἐν τοῖς σατύροις εἶναι.

Fuit apud Byzantios receptus mos, vt ſcombrorum regem videre, qui inter conchylia (*Scombri piſces ſunt, non conchylia*) eſt miri aſpectus, fortunatiſſimos euentus faciat, Alexander ab Alexandro Dierum genialium 5. 13. Sed Ælianus hoc de Scombris ſcribit. Vide infrà in Strombis D.

SCOPES piſces quidam, nominati apud Athenæum, vt in Eritimo ſcripſi. Homero aues eiuſdem nominis ſunt.

SCORDYLVS nominatur ab Oppiano Halieut. I. inter reptilia maris, (quæ pedibus ſcilicet repant,) cum polypis & ſcolopendris marinis, amphibia, & cauernas maris incolentia, his verſibus: Ἄλλοι δ' ἑρπυστῆρες ἁλὸς ναίουσιν ἐναύλους, Πουλύποδες σκολιοί, καὶ σκορδύλος, ἠδ' ἁλιεῦσιν Ἐχθομένη σκολόπενδρα, καὶ ὀσμύλος: οἱ δὲ καὶ αὐτοὶ Ἀμφίβιοι. Ego non de alio quàm Ariſtotelis cordylo eum ſentire arbitror: cum & nomen, & quæ pedibus fit reptatio, & natura ad aquam & aërem ambigua conueniant. Hoc obſtat: quod cordylus Ariſtotelis τελματαῖος, id eſt paluſtris eſt, ſeu lutarius, non marinus. Chalcidem quoque Ariſtoteles lacuſtribus, Oppianus marinis adnumerat. Plura de Cordylo leges ſupra, pag. 300. Verum quidem cordylum amphibium hactenus nemo oſtendit. vnde ſuſpicor peregrinum eſſe animal: & fortè idem quod apud Babylonios vel Indos reperiri ſcripſimus, (ſuprà in Cordylo, pag. 302.) amphibium animalculum anonymum: quod pinnulis ceu pedibus (quos nimirum aliqui ſimpliciter pedes propter formæ aut vſus ſimilitudinem vocarunt) graditur: & quanuis branchias habeat, cibi tamen gratia in ſiccum egreditur, cauda ſubinde mobili, capite ranæ marinæ ſimile, reliquo corpore gobijs. è fluuijs in terram exiens ſaltat, & in aquam redit ſicuti rana. quamobrem compoſito ex piſce & rana nomine, piſciranam aliquis accommodato eius naturæ vocabulo appellârit: branchias enim & poſteriora vt piſcis habet: caput & naturam amphibiam, & ſaltum, vt rana: fortè & caudam ranæ imperfectæ non diſſimilem, quam gyrinum vocant, noſtri *Roſſk pff*. Itaque Germanicè etiam Cordylum interpretabor *ein Fiſchfroeſch*, id eſt piſcirinam. vel *ein Indianiſcher Roſskopff*., id eſt Gyrinum Indicum. Alia eſt cordyla ſiue ſcordyla, vel cordylus ſcordylusue piſcis, thunni fœtus de quo dicetur in Thunno.

Apud Tarentinum in deſcriptione eſcæ cuiuſdam legitur τεθραυσμένων σκορδύλων, &c. qui locus & ſi corruptus eſt, ſuſpicetur tamen aliquis fluuiatiles aliquos piſces ποταμίους σκορδύλους ab eo nominatos.

Pulmone carent piſces, & ſi quod aliud animal (*de cordylo fortè ſentiens*) branchias habet, Ariſtotelis hiſtor. 2. 15.

DE SCORPIO ET SCORPÆNA, RONDELETIVS.

Rondeletius & Bellonius vnam tantum Scorpij iconem dederunt: Pro qua nos Scorpij maioris Venetijs depicti effigiem poſuimus, quanuis cum neutra illorum vndiquaq; conueniat. Rondeletius quidem in fine Capitis, Scorpænam (id eſt, Scorpium minorem) ſe effigiaſſe ſcribit: quod annotatum ab eo ſuperuacaneum videtur, ſi corporis forma non differunt, vt ipſe ſentit. Idem à ſyncipite ſcorpij ſus ceu cornicula quædam in ſummo trifida produxit. de quibus in deſcriptione puto ſentit, cum inquit, ſuperciliorum loco cartilagineas apophyſes duas molles eſſe. Bellonius quidem ſuper oculis appendices quaſdam ſcorpio eſſe ſcribit, vt in exocœto ſuo: ſed nihil tale repræſentat eius pictura. Idem pinnam quæ ab ano proximè eſt, tribus aculeis exaſperari ſcribit, non item pingit. Rondeletius ad pinnæ illius initium aculeos duos expreſſit.

Addidimus & Scorpij minoris picturam, & ipſam Venetijs effictam. Vtraque ad elegantiſſimas duas ſcorpiorum picturas Saluiani ſatis accedit: hoc eſt maior ad maiorem illius, minor ad minorem.

ΣΚΟΡΠΙΟΣ à Græcis ſcorpius, vel ſcorpio à Latinis dicitur, à Maſſilienſibus ſcorpeno, à noſtris raſcaſſe. Græci quoque huius temporis σκόρπιον vocant. Σκορπὶς dici videtur ab Ariſtotele ſcorpius fœmina. Veruntamen an ijdem ſint Ariſtoteli an diuerſi σκόρπιος & σκορπὶς dubitat Athenæus. Ἐν πέμπτῳ ζώων ὁ Ἀριστοτέλης σκορπίους καὶ σκορπίδας ἐν διαφόροις τόποις ὀνομάζει: ἄδηλον δ' εἰ τοὺς αὐτοὺς λέγει, Ariſt. lib. 5. cap. 9. & 10. de animalib. ſcorpios & ſcorpidas diuerſis in locis nominat: incertum autem an eoſdem eſſe intelligat. Scorpium autem & ſcorpænam Athenæo diuerſos eſſe piſces certum eſt. Σκόρπαιναν καὶ σκορπίους πολλάκις ἡμεῖς ἐφάγομεν, καὶ ὅτι διάφοροι καὶ οἱ χυμοὶ, καὶ αἱ χρόαι εἰσὶν, οὐδεὶς ἀγνοεῖ. Scorpænas & ſcorpios ſæpe edimus, & eos ſucco coloreq; differre nullus ignorat. Et Hiceſ. vt idem citat, ait: Τῶν σκορπίων ὁ μὲν ἐστι πελάγιος, ὁ δὲ τεναγώδης: καὶ ὁ μὲν πελάγιος, πυῤῥός: ὁ δ' ἕτερος, μελανίζων. Διαφέρει δὲ τῇ γεύσει καὶ τῷ τροφίμῳ ὁ πελάγιος. Scorpionũ hic pelagius eſt, ille lutarius. (τέναγος enim propriè dicit γῆ ἐπιπόλαιον ὕδωρ ἔχουσα, ἢ πηλῶδες ὕδωρ, inquit Phauor. .i. τέναγος terra eſt ſupernatantem aquã habens, aut cœnoſa aqua.) pelagius rufus eſt alter nigricat. Saporis ſuauitate & alimenti copia præſtat pelagius. Et Plinius in piſcium catalogo tanquam diuerſos nominat. (*Plura de Scorpæna leges ad finem huius capitis.*) Scorpius piſcis dictus eſt non à ſcorpij terreni formæ ſimilitudine, ſed quòd ſit πληκτικὸς, vt ex Ariſtotele citat Athenæus lib. 7. vbi perperam πλυκτικὸς legitur pro πληκτικὸ.: id eſt, quod pungat & feriat venenumque effundat ſcorpij terreni ritu. Eſt enim capite pro corporis magnitudine, maximo multis & venenatis aculeis horrente, ore magno, dentibus paruis, ſed denſis. In inferiore maxilla trianguli figuram expreſſam habet, In ſuperciliorũ loco apophyſes duas cartilagineas, molles. Pinnas latiſſimas & robuſtiſſimas. Quæ.n. ad branchias ſunt, medium ferè corpus occupant: quæ in ventre, paulò minores: quæ à podice, magna eſt & latiſſimà, acutiſſimis aculeis nixa. quæ in dorſo, nouẽ firmiſſimis aculeis conſtat. Cauda in vnicam & latam deſinit. Squamis tegitur paruis, cortici ſerpentum quàm ſquamis ſimiliorib. Branchias quaternas habet. Ventriculum magnum, apophyſes in inteſtinis octo: hepar candidũ, in eo fellis veſicam viridẽ, ſplenem nigrũ, inteſtina lata, cor magnũ. Maiore ex parte colore eſt rubeſcẽte ſiue rufo. Etenim à Plin. rufus dicitur, vt ab Hiceſio πυῤῥὸς, & κιῤῥὸς à Diphilo. à Numenio ἐρυθρὸς: ab Epicharmo verò ποικίλος, quod maiore ex parte rufus ſit, aliqua ex parte nigreſcat. Scorpiũ inter duræ carnis piſces Philotimus

Marginal notes: A (beside "ΣΚΟΡΠΙΟΣ"); Lib. 5. (beside "Ariſt. lib."); Lib. 7. (beside "certum eſt"); Lib. 32. cap. 11 (beside "Et Plinius"); B (beside "Scorpius piſcis dictus eſt"); Lib. 32. cap. 20 / Athen. lib. 7. & 8. (beside "Etenim à Plin."); F (beside "Scorpiũ inter duræ carnis").

timus

Lib.3.de alim. facult. *Lib. 8.*

timus connumerat: idque approbat Galen. qui in libello de attenuante victu, in saxatilium penuria eundẽ substituit. Quum, inquit, saxatiles desunt, asellos, mullos, & alios eiusdem generis pelagios possum⁹ exhibere: & eos potissimum qui cũ sinapi mandun-tur, cuius generis est scorpius. Athenæus ex Diphilo: Σκορπίοι δὲ οἱ πελάγιοι καὶ κιῤῥοί, τροφιμώτεροι τῶν τεναγωδῶν ἐν τοῖς αἰγιαλοῖς, τῶν μεγάλων. Scorpij pelagij & rufi, magis nutriunt quam lutarij magni, qui litorales sunt. Si scorpius paulò diutius mortuus asseruet, tenerior redditur: quod omnibus quę dura carne sunt euenit. Calore enim naturali, qui partes continet & regit euanescente, & calore externo in carnem agente & colliquante, humidior ea efficitur, fitq; ad putrefactionem via. Quæ verò humidiora, eadẽ sunt molliora: & contra quę sicca, dura. Idẽ de omnibus quæ sicca sunt carne, intelligi oportet. Elixus scorpius editur ex aceto. Assus minus probandus, ob duritiem. Ius ex eo aluum subducit, testibus Dioscoride lib. 2. cap. 35. & Plinio lib. 32. cap. 9. Ibidem.

Scorpius simpliciter, vel maior.

G Iocineris doloribus scorpio marinus in vino necatur, vt deinde bibatur, inquit Plin. Et scorpius marinus necatus in vino, vesicæ vitia & calculos sanat. Lapis qui inuenitur in marini scorpionis cauda pondere oboli potus, ad eadẽ etiã valet. Qui Plinij locus mendosus est: nullus enim piscibus lapis est in cauda, sed in capite tantum. Quare pro cauda, capite legendum. Contra panos valet scorpio (*lib. 32. cap. 9. vbi de marinis tantum ei sermo est*) in vino decoctus, ita vt foueantur ex illo, fel scorpionis marini vnguium scabritiam extenuat. Idem cicatrices tollit. Dioscor. verò scribit marini scorpionis fel conuenire ad suffusiones oculorum, albugines & hebetudines.

Lib.2.cap.14. *De venenato huius piscis ictu.*

Iam diximus piscem istum πληκτικὸν esse, quod indicat Plinius, libro 32. cap. 11. quum scribit: Sic & scorpio lædit, dum manu tollitur: tot enim aculeos habet in capite, vt sine noxa tractari non possit, nisi cauda arripiatur, vel duobus tantum digitis medium corporis apprehendatur. Ob id accidit plerunque vt piscatores nostri à scorpionibus pugnantur, & ex punctæ partis inflammatione dolor magnus oriatur. Puerum ab hoc pisce miserè ictum, dum eum in sinu recondere vellet, curaui mullo dissecto & imposito cum eiusdẽ scorpionis hepate, adhibito ad vulneris ambitum lentisco cõtuso. Quod ideo com-

Scorpis, vel Scorpena: id est, Scorpius minor.

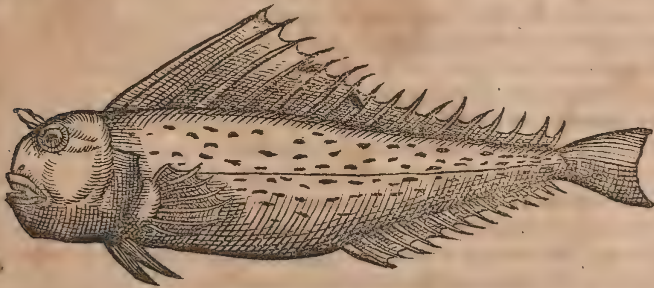

ideo commemorare volui, vt ſcorpionis ictuum antipharmaca à veteribus tradita vera eſſe, & à me experientia comprobata omnibus indicarem. Principio nullum ferè venenatum eſt animal, quod veneni ſui antipharmacum in ſe non contineat. Cum enim partes diuerſæ ſint, diuerſo quoque temperamento inter ſe aduerſari neceſſe eſt. Deinde duplex antipharmaci genus eſſe comperio. Antipathiam, (*Sympathiam*) & ſimilitudinem ſubſtantiæ: vt hepar venenatorum animalium vulneri impoſitum ſimilitudine ſubſtantiæ venenum retrahit, maximeque confert ea parte qua fel continetur. Carnes verò impoſitæ idem præſtant per antipathiam, vt viperarum caro morſui viperarũ medetur. Terrenus ſcorpius totus ictibus ſuis remedio eſt. Sic mullus marini draconis, aranei ac ſcorpionis morſibus medetur, ſi crudus atq; diſſectus admoueatur, autore Dioſcoride. Quod, vt dixi, experti ſumus. *Lib 2.cap.24*

Ex his omnibus liquido conſtat nos veterum ſcorpionem deſcripſiſſe, niſi quis nobis locum Athenæi libro 7. opponat, quo inter cartilagineos ſcorpium recenſere videtur his verbis. Εἰσὶ δ' οἱ σκορπίοι σμηκτικοὶ, εὐέκκριτοι, πολύτροφοι: χονδρώδεις γάρ εἰσι. Scorpij abſtergunt, facilè excernuntur, multi ſunt ſucci, copioſè alunt: ſunt enim cartilaginei, (*immo carne ſolida & calloſa: vt in Corollario aſſerimus.*) At locum mendoſum eſſe omnium qui de piſcibus ſcripſerunt, teſtimonia conuincunt: nullus enim eſt qui ſcorpium inter cartilagineos reponat: ſpinis enim non cartilagine conſtat. Quare non χονδρώδεις, ſed σαρκώδεις legendum eſſe crediderim: conſtat enim multa & firma carne. quam ob cauſam copioſè nutrit. A *Verum ſe ſcorpionem dare.*

Nunc de ſcorpæna, quæ à ſcorpione corporis forma minimè differt, ſed colore duntaxat. Nam cum ſcorpionum alij rufi ſint, alij nigricantes, vt ex Hiceſio citat Athenæus: quibus mox ſubiungit ſcorpænam colore tantum & ſucco diſſimilem eſſe, efficitur vt ſcorpænam eam eſſe credamus quę nigreſcat quæque inſuauior ſit, minusque boni ſucci & litoralis, lutoque gaudens ex veterum ſententia. Maſſilienſes contra, eum qui niger eſt, ſcorpeno: qui flauus eſt, ſcorpena vocant. Scorpænam ex præcedenti ſchemate agnoſces [*Atqui ſi corporis forma nihil differunt, vt paulo antè ſcribit Rondeletius, ſed colore tantum: ex eadem figura vtrunq; cognoueris.*] A *Scorpæna.*

DE SCORPIOIDE, RONDELETIVS.

Is quem hic exhibemus, vulgò à noſtris lebre de mar, id eſt, lepus marinus dicitur, quia roſtrum terreni leporis προσώπῳ admodum ſimile habet: ſed lepori marino veterum omnino diſſimilis eſt, vt ſuo loco A B

loco docebimus. Scorpioidem non inepte, vt opinor, appellabimus: est enim capitis forma scorpioni marino similis, totidemque supra oculos apophyses molles habet: sed dentibus differt, quos serratos quidem habet, sed tenues & densos admodum, & in superiore maxilla duos exertos, cuiusmdi galeritę sunt dentes. Præterea differt à scorpione & galerita pinnæ dorsi magnitudine, duabusq; maculis nigris eiusdem pinnæ. Cutis læuitate galeritæ similis est, & carnis substantia, non autem scorpioni.

C Litoralis est, muco vescitur & aqua.

DE SCORPIONE ET SCORPÆNA, BELLONIVS.

A Scorpio nostro Oceano infrequens, Mediterraneo multum familiaris, vbique suum nomen retinet: Græcum tamen vulgus Scorpidi pronunciat, ad Scorpænæ differentiam, quam Scorpinam nominare solet. (Pelagius & saxatilis est piscis: sed Scorpæna palustris, & cœnosa.) Scorpionem Massilienses (C) Scorpænam vocant, Genuenses Scorpium, ad discrimen Scorpænę, quam Strasinam dicũt, Massilienses verò vna Rasquessa.

B Scorpęna cineritia est: Scorpius autem rufus, & multo maior, atq; appendices super oculis, vt Glinos seu exocœtus habet, (*de quo in Adonide actum est.*) Tam Scorpius quam Scorpęna pinnam in tergore continuam duodecim aculeis munitam gerunt, reliquum pinnę obtusum. Caput habent admodum grande, aculeis acutis pręmunitum: pinnas vtrinque ad branchias admodum latas: Os, denticulis confusis, vt in Lampuga, munitum. Omnino Scorpio vincit Scorpęnam: caput enim huic est paulò maiusculum, reliquum corporis in acutum tendit. Squamis tegitur adeò tenuibus, vt his carere videatur: oculos habet in grandi capite exertos vt bufo: branchias superiores plurimum spinosas, spiculis alijs versus caudam alijs in gyrum armatas.

C Vterque piscis admodum viuax est: nam extenteratus, & corde carens, moueri tamen (Orphi modo) non desinit.

B Grandes supramodum in mari circa Eubœam capiuntur. Oris rictum tam vastum aperiunt, vt caput alterius piscis quod suum æquet, facilè admittere possint. Maxillas autem in eo rictu sic dilatant, vt in tubis videmus: dum enim os claudunt, statim postea recondunt. Est illis quoddam linguæ rudimentum potius, quam vt absolutam esse dicas. Pinnam proximè ad anum exporrectam habent, tribus aculeis asperam. Caudam ferè circinatam, reliquas pinnas rotundas: nam pisces, quibus cauda est bifurca, his quoque pinnæ in acutum tendunt. Scorpius & Scorpæna, ossicula quatuor vncinis vallata in ingressu faucium habent, quibus cibum, quem venati sunt, in stomachum inijciant. Cor illis valde paruum est: cui vesicula alba ac flatu turgida incumbit, quæ, vt quidam pulmo, vacua contrahitur. Diaphragmate præditi sunt: Hepar ostendunt album, in quinque veluti lobos distinctum: quorum sinister reliquis maior, fel oblongo folliculo inclusum continet: ventrem satis grandem: lienem rubicundum, in opposito fellis latere situm: Pylorum nouem appendicib. aut apophysibus suffultum: intestina pauca, quæ binis tantum giris inflectuntur. Tota horum piscium spina vertibulis vigintiquatuor constat: calculum in capite gerunt.

C Caridibus, Aphyis, Sparulis, Gobionibus, & omnis generis piscibus paruis vescuntur.

F Athenæus Scorpium & Scorpęnam & colore & succo differre tradit. C. Plinius Medicus epilepticos in cibo Merulis, Turdis aut Scorpionibus iuuari scribit: Dysentericos quoque Scorpænam cumi-
G no & aceto conditam iuuare.

COROLLARIVM.

A Scorpius siue pro pisce, siue pro insecto venenatis, Græcum est nomen, Σκορπίος, paroxytonum, vti semper apud bonos authores inuenio: quemadmodum & propria nomina in ίος, quæ tres breues syllabas habent, vt Δολίος, Τυχίος, quanquam apud Varinum σκορπιός oxytonum in vulgatis codicibus est. Sic συπία, σηπίον, & multa diminutiua in ιοι, vt παιδίον. Idem piscis Ἰζελος, nescio qua dialecto dicitur, apud Hesychium & Varinum: item ἴξερα. Scorpæna & scorpius an colore duntaxat & sapore, locoque differant, non autem corporis forma, vt Rondeletius putat, alij iudicent. Mihi quidem species duæ diuersæ videntur, quod vel ex figuris nostris, quas Rondeletij descriptioni præfiximus, vtrisque ad viuum factis, apparet. Plinius quoque scorpænam & scorpium tanquã diuersos numerat. Cum Scorpio, & Scorpæna eiusdem generis sint, multum tamen & colore & bonitate differunt. Nam Scorpio ruffus & pelagius est: Scorpæna nigra & littoralis, & cibi suauitate longè Scorpione inferior: quod ipsum non modò ex antiquorũ (*Hicesij*) conscriptione accepi, sed certa palati sapientia expertus sum, Gillius. Oppianus 1. Halieut. etsi scorpionis simpliciter genera duo esse dicat, vtrunque tamen in petris & arenis collocat. Σκορπίος αἰκτὴρ δίδυμον γένος: quod si etiam loco dissideant, quemadmodum Hicesio, (cui hac in parte magis faueo,) multò iustius species duæ statuentur, vt longè fallatur Eustathius, qui scorpium & scorpænam sexu tantum differre putauit, sicut leonem & leænam. A nominib. masculinis, (inquit,) in ος & ων præsertim, multa fœminina fiunt in αινα, vt λύκαινα, λέαινα, θέαινα, θεράπαινα, &c. quòd autem scorpæna etiam scorpius fœmina sit, liquet ex verbis illius (*Athenæi*) qui scripsit: Scorpænas & scorpios sæpe nos comedimus. hæc ille: cũ reliqua etiam Athenæi verba addere debuisset: nempe colore saporeque eos differre, omnibus constare. quibus species etiam diuersas insinuat. quanquam .n. in plerisq; sexu tantum differentibus, coloris etiam aliquod discrimen est, id tamen non vulgo omnib. sed peritis tantum agnoscitur: & multo magis si quæ in sapore succóue differentia est. Quod ad magnitudinis differentiam, Bellon. rufum, qui pelagius quoq; & saxatilis ei est, multo maiorem facit: fuscum verò (quam priuatim scorpænam nominandam & ipse & Rondeletius putant,) minorem facit id quod mihi quoque videtur, & nostræ icones præ se ferunt. Rondeletius differentiæ ex magnitudine non meminit: sed Diphili tantum verba recitat, qui contra non pelagios & rufos, sed τοὺς πηλώδεις, id est, in cœnoso litore agentes, magnos facit.

Psellus

Psellus ſcorpidia nominat, diminutiua forma: cuius etiam σκορπὶς videri poteſt, vt θεραπαινὶς, νησὶς, τελθὶς. Vtitur ea voce quinto hiſtoriæ, cap. 10. Ariſtoteles: Αἱ σκορπίδες ἐν τῷ πελάγει τίκτουσι: cum præcedenti ſtatim capite dixiſſet: Ὁ δὲ σκορπίος τίκτει δίς: vnde ſcorpidis ſcorpijque nomen promiſcuum ei eſſe apparet: ita quidem, vt ſcorpis potius de fœmina dicatur, ſcorpius de vtroque ſexu. Nonnullæ regiones Italiæ vtrunque Scorpænam appellant. & Græci à vero nomine aberrarunt: nam vtrunque Scorpium appellant. Maſſilienſes vt nondum ceſſant rectè Scorpænam appellare, ita parum Maſſilicè Scorpium vulgò Raſcaſſam nominant, Gillius. (Echini etiam maiores à Maſſilienſibus Raſcaſſes dicuntur. Conijcio raſcaſſum alicubi ſignificare inſtrumentum quo linum depectitur, ſquinada alibi dictum.) Italicè circa Genuam Scorpion vocatur: alicubi peſce ſpin, vel ſpino, vel ſpinoſo minor præſertim & fuſcus. Aggregator ſpinulam piſcem à Galeno, lib. 3. de alimentis, memorari ſcribit: nominatur autem ſcorpio eodem in libro inter duræ carnis piſces. Sabot nomen eſt piſcis, & eſt ſpinula, Syluaticus. *Spinula.* nos de Arabico nomine Sabot annotauimus aliquid in Callionymo A. Scorpio piſcis eſt, venenoſæ puncturæ, noſtro idiomate Doracæna: idem Syluaticus. ſed alibi melius draconem marinum, vulgò, *Sabot.* doracenam dici interpretatur, vt dracęna intelligatur: ſic enim marinum draconem, id eſt araneum piſcem, etiam Græci hodie vulgò vocitant. Scorpænam fermè omnes vernaculo nomine nuncupamus piſcem ſubrufum variumque, & multis armatum aculeis: Cute autem minimè ſquamea: ſed gobionis ſimilitudine lubrica, Iouius Italus. Luſitanicum ſcorpij nomen eſt Coeſſo. De Germanico nomine nondum ſum certus. Bellonius Gallico Oceano ſcorpionem infrequentem eſſe tradit: quare Germanico etiam Balthicoque rarum exiſtimârim. Appellarim autem *ein Scorpfiſch*, id eſt ſcorpionem piſcem, compoſito nomine: quoniam ſcorpionis inſecti etiam nomen lingua noſtra acceptauit: vel *ein Meerſcorp*, id eſt, Scorpionem marinum. priuatim quidem rufum circunloqui licet, *der groeſſer rotlacht Scorpfiſch*: fuſcum verò, *der kleiner grauv Scorpfiſch.* Audio Friſios appellare *a Storme*, piſcem ferè ſimilem rochetto Anglorum, colore ſcombri, pinnis vt perca aculeatis in dorſo, binis prope nares in capite aculeis. caput proportione magnum eſſe, oculos magnos. opercula quoque branchiarum aculeata: caudam rubram, maculis nigris. Germanica nomina *Petermanche* & *Torpor* ad Araneum pertinere puto: & plura de eis in Corollario de Araneo ſcripſi: vbi Anglicè etiam Araneum *a Viuer* appellari dixi, fortè à febri quam excitat. febrim enim Angli *feuer* vel *fiuer* nominant. Sed aliam nuper ex Turneri mei literis eiuſdem piſcis & nomenclaturam & interpretationem Anglicam accepi: Araneum Plinij (inquit) noſtri piſcatores vocant *a qua vvyuer*, hoc eſt malam vxorem. nuſquam in Anglia audiui aliter vocari, Sic ille. Nimirum autem vt piſces aranei ſcorpijque nuſquam tutò attrectantur, ſic malę mulieres intractabiles ſunt, & non cautiſſimè tractanti noxiæ. *Qua* pro malo Flandricum eſſe audio, vt & *vvyuer* pro muliere. qui apud nos ſunt Angli *qua* vocem non agnoſcunt: & pro vxore ſcribunt *a vvyfe*.

Rondeletij Scorpioides & Bellonij Blennus, (quem in B. elemento dedimus,) maximè cognati videntur.

De magnitudinis & coloris differentijs in pelagio & lutario ſcorpijs, & alia quædam ad B. pertinentia, diximus ſuprà in A. In Rubro mari gignuntur etiam ſcorpij & gobij, partim duûm, partim trium B cubitorum, Ælian. de anim. 17. 6. Io. Tzetzes Variorum 7. 144. apud Indos ea magnitudine naſci ſcribit, ex Cteſia. Minores qui ſemipedalem longitudinem non excedunt maioribus anteponuntur in cibo, iudicio Archeſtrati, Iouius: qui Archeſtrati verba non intellexit. ſunt autem hæc: --- Ἐν δὲ Θάσῳ τὸν σκορπίον ὠνοῦ, Ἂν ᾖ μὴ μείων πύγωνος, μεγάλου δ' ἀπὸ χεῖρας ἴαλλε. ego ſecundum carmen ſic legerim, Οὐ μείζω πυγόνος, &c. id eſt, non longiorem pygonę. eſt autem πυγὼν menſura, à cubito vſq; ad paruum digitum extenſum: vel vt alij volunt, vſque ad digitos flexos: συγκεκαμμένους: qui digitos viginti ei attribuunt. Ichthyophagi cæteros quidem piſces æſtu maris in litus eductos facilè capiunt: canes verò, phocas maiores, ſcorpio, murænas, & huiuſmodi non ſine periculoſo certamine, Agatharchid. De mari rub. Secundum paſtinacam & Draconem nihil in mari venenatius Scorpio. etenim in dorſo & branchijs bene acutos & robuſtos habet aculeos: quos ſi Sipontinus vidiſſet, non à ſimilitudine terreſtrium nomen duxiſſe ſcripſiſſet, ſed ex eo potius quod quemadmodum terrenorum aculei, ſic horum pernicioſi ſint, nuncupatos eſſe, Gill. Scorpio niger eſt, denſas in tergo ſpinas habens, quibus nonnunquam piſcatores lædit, Platina. Scorpioni complures appendices ſupernè circa ventriculum exeunt, Ariſt. Numenius ſcorpium colore rubrum dixit, ἐν χροιῇσιν ἐρυθρόν.

Scorpiorum alius pelagius eſt, alius πηναγώδης, Hiceſ. vide ſuprà in A. Rondel. πηναγώδη interpretatur C lutarium: ego circunloqui malim, & qui in cœnoſo litore degat interpretari. Lutariũ verò Latine dixerim, quod Græci τελματιαῖον: ſicut Ariſt. rana & cordylus ſunt ζῶα τελματιαῖα: ſic & teſtudo quædam lutaria dicitur. πήναγος opinor eſſe continuatum: τέλματα verò ſunt paludes paruæ & diſtinctæ, noſtri *pfutzen*, (fortè à putida aqua, vnde & puteos dicimus,) & *gullen* appellant. Græci etiam τέλματα tum puteos, tum aquas cœnoſas dicunt: τὰ πηλώδη καὶ τελματιαῖα τοῦ ὕδατος. ſunt enim ferè circa margines & extrema fluminum lacuumque huiuſmodi lacunæ. Scorpiones piſces ambigunt litorales ne an pelagij ſint, Ariſtot. Ouidius in Halieuticis pelagios facere videtur: ſed dubitari poteſt. Oppianus vtrunque ſcorpij genus in petris & arenis paſci canit. Mneſitheus apud Athenæum ſaxatiles facit ſcorpios: Bellonius rufum duntaxat, pelagium & ſaxatilem. Philotimus duræ carnis eſſe ſcribit, quod approbat Gal. ſaxatiles verò piſces duræ carnis non ſunt. Scorpiones (Σκορπίδες) in alto fœtificant, Ariſt. Bis anno pariunt, vêre ac autumno, Idē & Plin. Oppiano quater, 1. Halieut. Σκορπίος αὖ τετόρεσσι φέρει βέλος ὠδίνεσσι. Phycis. i. algis veſcitur, Athen. Cancros tamen appetunt. vide mox in E. Piſcis eſt ſolitarius, Athen. D

Scorpio piſcis eſt βολιστικός. nam & ſagenis & reticulo trahitur, Plutarchus. Fertur, ſi decem cancri E colligati in maris locum aliquem proiecti fuerint, ad eũ omnes ſcorpios congregari, Albert. Ad ſcorpiones piſces ineſcatio: Pulueris (*Scobis*) de ligno mori, caulocinaræ, ſandarachæ, ana drachmas viij. erucæ, braſſicæ, numero quinque. omnia hæc cum tritico optimè læuigato, arenaque, affuſa aqua, miſceantur: & paſta inde ſubacta ſcorpiones illiciantur, Tarentinus.

Scorpij, vt alij durioris carnis piſces, difficiles concoctu craſſique ſunt, Philotimus apud Gal. Scor- F pæna duram habet carnem, ſaporis minimè ingrati, Xenocrates. Scorpidia difficulter concoquuntur,

Psellus. Saxatiles dicti, gobij, scorpij, & passeres, & similia, siccum præbent alimentum, sed copiosum & solidum, & facile concoctu, nec excrementis redundant, nec flatus pariunt: Athen. Mnesitheus, saxatiles & concoctu faciles hos pisces contra aliorum sententiam statuens. Hicesio scorpij multũ alunt. sunt enim (inquit) χονδρώδεις, id est, cartilaginei. Rondel. pro χονδρώδεις legit σαρκώδεις. sed nihil mutandum. cartilagineos enim vocans Athenæus, non quidem cartilaginei generis illius, quod σελάχη & χονδρακανθα Græci vocant, esse censet: sed cartilaginea, callosa, firma solidaq; carne est .n. piscis hic, vt diximus, τῶν σκληροσάρκων. qua ratione difficilius quidem concoquitur: concoctus autem vberius firmiusque nutrit: id quod & alijs nutrimentis, non quidem simpliciter carnosis, sed quorum pulpa callum & tanquam cartilaginem habet, accidit. Sic anthiam quoque piscem idẽ author Hicesius χονδρώδη esse pronunciauit, quanquam vulgaris codex vitiatus χευδρώδη habet: Rondel. ἐρυθροειδῆ vel ἐρυθρὸν legendum putat: ego omnino χονδρώδη, vt & Latinus interpres Natalis de Comitib. legit: qui tamen non satis aptè grumosum transtulit. Chondros Græcis non modo cartilaginem propriè dictam, sed in alijs etiam rebus diuersis solidius compactiusque aliquid significat: & quod in sale Latini grumos, Græci chondros dicunt. Thessalico vocabulo chondros & cartilaginem significat: & nucleum, in thure præsertim, ceu quendam callum, quem & pyrêna Hippocrates appellat. Alioqui chondros ea frumenti species à Græcis intelligitur, quæ à nostris far nũcupatur. Inuenio & hadron (*à vegeta soliditate*) dici quæ fit chondros, (*frumenti scilicet species*,) Hermolaus. Nucleũ ferri, pro chalybe Plin. dixit: Græcè πυρῆνα dixeris. Plura super hac voce (chondros) annotauit Marcellus Vergil. in Dioscoridem diuersis locis. Quod autem Latini etiam cartilaginea vocare soleant, quæ solidiora sunt, in Anthiæ primi Corollario F. pagina 60. testimonijs aliquot comprobatum est. Rectè igitur etiam Wottonus ex Athenæo: Scorpius cartilagineam duritiem habet. Talem in testatis callum Græci priuatim spondylum, & trachelũ quoque (si bene memini) nuncupant. Vide suprà in Spondylo. Omnium piscium ius aluum emollit, sed optimum fit è scorpionibus, &c. Plinius. Cato cap. 158. in descriptione iuris ad aluum deijciendam inter cætera requirit piscem capitonem, & scorpionem vnum, &c. Hippocrates in libro de internis affectibus, eandem ferè vim alimentariam tribuit scorpio, draconi, cuculo, callionymo, gobio: in morbis crassis & pituitosis vsum eorum concedens, vti in Callionymo recitauimus. In epilepsia ex piscibus exhibeantur qui superfluitate vacant, vt psetta, merula, scorpius, Tral. 1. 15. In colico affectu sumantur pisces duriore carne præditi, vt scorpius, coccyx, Idem. Mulli, & scorpij & passeres, nutrimenti quidem ac roboris gratia omnium gratissimi existunt: grauiorem autem omnem habitum reddunt, vt ob eam causam frequentiorẽ eorũ vsum vitare oporteat, Aet. in curatione colici affectus à frigidis & pituitosis humoribus. In Thaso emes scorpiũ non longiorem pygone, (quæ xx. digitorum mensura est:) à maiore autem abstineto, Archestratus. Magnum, elixum: paruũ, assum facies, Platina. Ius in scorpione elixo: Piper, careum, petroselinum, cariotam: mel, acetum, liquamẽ, sinape, oleum, defrutum, Apicius. 10. 13.

G Et capitis duro nociturus scorpius ictu, Ouid. Scorpij & dracones marini, & canes centrinæ, &c. numerantur ab Oppiano cum piscibus venenato ictu pungentibus. Spina maxillæ scorpij piscis ru. capite magno, venenum etiam mortuo (*pisce*) pungendo, (*infundens*) digitum stupefacit, ac contrahit manum totam. Arnol. Villanouanus. Qui à dracone & scorpio marinis infliguntur ictus, grauissimos dolores inferunt, nonnunquam etiam (sed rarò) nomas, id est vlcera depascentia. Conuenit autem ictis propinare absinthium, vel saluiam, vel sulphur cum aceto tritum, (potum, inquit Ruellius: vt verba Græca prę se ferunt: illitum malim, vt Aetius habet: nam & aduersus draconis mar. ictũ Ægineta imponi iubet:) Diosc. lib. 6. cap. 61. vbi præcedentia sequentiaque in eodem capite (vt vulgati codices habent,) ad pastinacam mar. pertinent, his nescio quomodo insertis & confusis per imperitos librarios. Ægineta lib. 5. aduersus draconem mar. priuatim remedia quædam tradit, quæ Dioscorides aut alij, contra eius simul & scorpij, vel scorpij seorsim, ictus præscripserunt. Auicenna lib. 4. Fen. 6. Tract 5. cap. 23. Existimo (inquit,) quòd accidunt ex morsu (*ictu*) scorpionis marini inflatio ventris, & forma hydropica, & quandoq; accidit inde exitus ventositatis inuoluntarius. & oportet vt caueatur in cognitione eius. Curatur autem eodem modo, quo draconis mar. & rutelæ venenum. Quidam non satis fide dignus, venenum huius piscis calidum esse dixit. Et mox. Araneæ mar. dispositiones, videntur propinquæ dispositionibus scorpionis mar. Ego non vsque adeò venenatum huius piscis ictum puto, vt venter infletur, &c. & Auicennam suspicor quædam ex aliorum venenatorum, præsertim verò scorpionum terrestrium notis, huc transtulisse: vt sunt βουβώνων ἐπάρσεις, καὶ τὰ διὰ τῆς ἕδρας πνεύματα, Plin. remedia quædam tradit contra venena marinorum, ictus nimirum aranei, scorpij, & pastinacę potissimum. ea differentur ad librum de piscibus vniuersalem. Absinthium ex vino (potum) draconi marino & scorpionibus (nimirum marinis) aduersatur, Plin. Cerussa stanni. vide mox in plumbo. Iuuant lauri baccę contritæ in potu ternæ, Aetius & Ægineta. Mentæ succus contra scorpiones sumitur, Plinius lib. 20. vt quidam citant. Mullus dissectus impositus prodest, Aetius & Ægineta. Illitus sumptusue in cibo mullus, contra scorpiones terrestres marinosq; auxiliatur, Plin. Ocimũ draconis marini & scorpionis ictibus per se prodest, Dioscorides & Plin. lib. 20. Integrum (*nec lotum scilicet, nec vstum*) plumbum affrictu, marini scorpionis draconisque plagis auxiliatur. Dioscorides plumbum tritum illinitur puncturæ scorpij marino Serapio. Θαλαττίου δράκοντος πληγὴν μολίβδῳ παράτριβε, Ægineta. Cerussa stanni confricata super marini scorpionis puncturam confert, Auicenna lib. 2. Saluiam Ægineta propinat contra draconis marini ictum: Dioscorides etiam contra scorpionum mar. venenum. Draconis marini scorpionumq; ictus, carnibus eorum impositis sanantur, Plinius. Sulfur viuum cum aceto tritum (& illitum prodest,) Ægineta. Humana vrina scorpionis marini ictus saluberrimè fouentur, Dioscorides. Ægineta idem auxilium contra draconem mar. laudat. Haliabas vrinam pueri esse vult.

Scorpionis mar. fel in re medica præferri solet, Dioscor. Animalium quorundam fel singulariter apud medicos laudatur ad acuendum visum, & initia suffusionum discutienda, vt callionymi piscis, hyænæque, & marini scorpij, &c. Galenus de compos. sec. loc. 10. 13. gradus τῶν χολῶν secundum vehementiam

Χονδρώδεις.

Venenum ex ictu scorpii mar.

E scorpio mar. remedia.

mentiam describens, primo nominat fel suum domesticorum, ceu infirmius, ac minus siccans: deinde vehementius ouium: tertio caprarum, cui simile ferè sit vrsinum & bubulum: quarto taurinum: quinto hyænæ: sexto callionymi: & scorpij marini & testudinis marinæ. Verrucas tollit fel scorpionis marrussi, Plinius. Et alibi: Fel mar. scorpionis russi cum oleo vetere aut melle Attico incipientes suffusiones discutit. inungi ter oportet intermissis diebus. Eadem ratio albugines oculorum tollit. Felle eius oculi inuncti caligine atque albugine quamuis crassa cito liberabuntur, Marcellus. Fel scorpionis marini cutem (*in alopeciis*) replet, Plinius. Scorpij mar. fel lana exceptum, & in vmbra siccatum, appone, Hippocrates lib. 1. de muliebrib. morbis, ad menses nimirum vel secundas, aut humores ex vtero educendos. In libro etiam de natura muliebri, similiter apponi iubet. Lapillus qui inuenitur in scorpionis mar. cauda (*Rondeletius legit capite*) tritus vtiliter bibitur cum vino à stranguarioso, Marcellus Empiricus: vt vesicę vitia & calculos sanet, Plinius. Ad exterendos calculos experimento cognitum: Scorpios marinos exiguos tres integros comburito & cinerem ex condito propinato, Galenus Euporiston 3.260. Piscis scorpio assatus in cibo sumptus, optime calculoso proderit, Marcellus. Sed vsitatoria sunt ad calculos profligandos ex terrestribus scorpijs remedia.

Philologia circa scorpium remittetur ad terrestrem, à quo marinus suum nomen mutuatur: paucis exceptis, quæ ad marinum omnino pertinent. Scorpius cum animal terrestre significat, sic dicitur παρὰ τὸ σκορπίζειν τὸν ἰόν: cum verò marinum, ἐκ τοῦ πλήττειν καὶ τὸν ἰὸν ἐπιβάλλειν, Varinus. Sed nimis aliquando circa verborum origines tum anxij tum ridiculi sunt grammatici, scorpij terrestris etymologiam eos dixisse sat erat, quę nimirum ab Hebraica voce akrab scorpium significante procedit, literis transpositis. Terrestris autem nomen marino dedit à similitudine veneni, vt araneus quoq; eiusdem nominis pisci. Elegatrum piscem Ausonius in carmine ad Theonem nominat, his versibus: Corrhoco, letalisque trygon, mollesq; platessæ, Vrentes thynni, & malè tecti spina elegatri. qui an scorpius araneusue sit, considerandum, nomen forte à vulgo acceperit, vt & platessæ, & corrhoconis. H a.

Gritæ, vt audio, circa Genuam nominantur. pisces quidam scorpijs similes: & alij faulli, similes gritis, maiores. 561.

Σκορπίος αἰκτήρ, Oppiano. Ποικίλος, Epicharmo. Χρονιῆσιν ἐρυθρός, Numenio. Epitheta. e

Τοῖσί κεν εὐμαρέως θαλάμης ἄπο μακρὸν ἀείροις Σκορπίον, Numenius de escis piscium loquens arbitror. Σκορπίος ἂν παύσειέ γε σου τὸν πρωκτὸν ὑπελθών, Plato Comicus apud Athenæum. talis autem pœna adulteris apud Athenienses decreta erat: quam & Iuuenalis insinuat: -- quosdam mœchos & mugilis intrat. Vide supra in Mugilibus, Corollario IIII. E. pag. 651.

Scorpius pro perca; adagium expositum est superius in Corollario de Perca mar. h. Eandem prædicto (Sero sapiunt Phryges) habet sententiam, illud apud Græcos celebratissimum, Ἁλιεὺς πληγεὶς νόον οἴσει: id est, Piscator ictus (vel percussus) sapiet. Idq; ferunt ab huiusmodi quodam euentu natum: Cum piscator quispiam piscibus, quos intra rete tenebat, manum admouisset, atque à scorpio pisce feriretur, Ictus, inquit, sapiam. Itaq, suo malo cauit in posterum. Zenodotus ait parœmiam extare apud Sophoclem, Erasmus Rot. Prouerbium.

Scylla nominatur à Plinio, libr. 32. in Catalogo Aquatilium. malim Squillam, quæ Græcè καρὶς dicitur: nisi reuera Scyllam monstrum aliquod marinum esse senserit, de qua fabulantur poëtæ, cum Phorcum quoque deum marinum supra nominarit. Nicander Colophonius carchariam, id est, Canem cetaceum ait, etiam lamiam & Scyllam vocari. vide supra in Cane carcharia. Scylla apud Homerum piscatur Δελφῖνάς τε, κύνας τε, καὶ εἴ ποτε μεῖζον ἕλῃσι Κῆτος. Cete aliqui dicunt dentium tres ordines habere, vt & Scyllam Homerus, Tzetzes. Ἡ δὲ Ναννὼ τί νυῦ διαφέρειν Σκύλλης δοκεῖ; οὐ δύ' ἀποπνίξασ' ἑταίρους, τὸν τρίτον θηρεύεται ἐπιλαβεῖν; Anaxilas apud Athenæum, multa huiusmodi monstra pro scortis interpretans. Reliqua de hoc monstro lege apud poetas, & eorum interpretes: item in Onomastico nostro. Scylla (inquit author de nat. rerum) monstrum est habitans in eo mari, quod Italiam & Siciliam intercludit. id nautis quidem & omnibus hominibus inimicum est, eorumq; sanguine & carnibus gaudet. Caput & manus instar virginis habet, sicuti Sirenes: oris vero hiatum ac dentes horribiles: ventrem bestialem, caudam delphini. Viribus excellit, nec in aqua facile vincitur: in terra propè imbellis. Habet & vocem nonnihil musicam: & ipsa quoq; carmine mirifice delectatur.

Scyllarus cum Cancellis est, elemento C.

Scyllus pro cane marino. Vide in fine ferè Corollarij 1. de asellis.

Scytale Oppiano in alto degit pelago: raro litora adiens. Vide an sit eadem quæ scylla, (id est, Carcharias:) an Oppiani exemplaria sint mendosa, & legendum potius sit, σκύλλαί τε, Vuottonus, Carmen Oppiani Halieut. 1. hoc est: Καὶ σκολιαὶ, (lego κολίαι.) σκυτάλαι τε, καὶ ἱππούροιο γένεθλα, de piscibus pelagijs. Ego non temere aliquid mutarim. de scyllis quidem, quas carcharias interpretantur, id est canibus cetaceis, hoc in loco poetam sentire est verisimile: quoniam inferius vbi de cetis loquitur, seorsim ipsorum meminit. feros & pelagios canes appellans. Suidas malacostraca quædam scytalas vocat, in dictione Πυδύμων: Malacostraca (inquit) vocem non ædunt, vt Cancri, scytalæ. Est etiam serpens Scytale.

Scytalides, Σκυταλίδες, genus Squillarum, Hesych.

DE SEPIA, BELLONIVS.

VT Greci affatim Polypos, sic Galli Sepias exiccant: vnde ab illis vulgo Seiches, quasi exiccatæ appellantur. Maior harum in Gallia est prouentus, quàm in Italia: Recentes autem nullius sunt in Oceano pretij. Massilienses, vt & Genuenses, Sopi nominant. Veneti & Romani prisco nomine Sepias vocare norunt. Fluctuant, cum per senectutem deficiunt: ad quarum cadauera quoties piscatores aut nautæ Laros aues turmatim aduolantes conspiciunt, eo se conferunt: ac dum viuas vel mortuas extrahunt, hoc imprimis dant operam, ne atramentum (quod illæ viuæ dum se persequi sentiunt effundunt) temere diffluat. Bonum enim ex Sepia ius fieri posse negant absque hoc atramento. A (F) G

(F) Proinde Sepia mutat colorem vt Polypus, alioq; est latiore. Cirrhos seu crura octana quidem habet, sed breuia: quamobrem repere Polyporum modo non potest, sed maiorem natandi vim habet.

B Os illi datum est fungosum in supina parte, ne facile immergatur.

F Præferuntur recentes Sepiæ Polypis.

Sepiæ hæc icon est, Venetiis facta. Rondeletius ei pedes octonos tribuit: nostra hæc plures habet, pictoris nimirum negligentia.

DE SEPIA, RONDELETIVS.

A Σηπία à Græcis vocata Latinum nomen non inuenit. ab Italis sopi, à nostris sepio à Gallis seche dicitur.

B Piscis est marinus, litoralis, aliquando ad duorum cubitorum magnitudinem accedens, tenui sed satis firma cute contectus, foris carnoso corpore, intus quid solidum, quod σήπιον vocat Aristoteles, *Lib.7.* continente. Atheneus veluti Aristotelem interpretatus, ὄστρακον ἐν τῷ νώτῳ, Columella lib. 6. sepiæ testum appellat. *Pedes.* Capiti affixos habet pedes octo, cæterorum mollium modo, rotundos: crassiores initio, deinde paulatim gracilescentes: omnes interiore in parte δικοτύλους, id est duplici acetabulorum ordine: quibus cedentia comprehendat, & comprehensa firmiter premat, retineatq; instar medicarum cucurbitularum. Ijsdem pedib. siue brachiis natat, ciboſque ori, iuxta quod sita sunt, *Promuscides.* admouet. Præter hæc duas promuscides, (quas Aristoteles προβοσκίδας vocat,) lõgiores pedibus, tenuiores, rotundas: vbique læues, præterquam in extremo vtroque, binis acetabulis aspero: quibus sepiæ capiunt, oriq; è longinquo cibos admouent: ijs etiam, quoties tempestates vrgent, ad saxa aliqua adhærentes se veluti anchoris stabiliunt. In pedum promuscidumq; medio veluti in centro rostrum & os sepiæ situm est, duabus cartilaginibus duris, altera superiore, altera inferiore constans, colore & figura auium carniuorarũ vel psittaci rostro plane simile.

Dentes improprie dici ab Aristotele in sepia. Neq; me latet Aristotelem lib. 4. de part. anim. cap. 9. dentes appellasse, cũ de mollibus ita scribit: Ἐκτὸς δ᾽ ἔχει τό, περὶ τοῦ σώματος κύτος ἀδιόριστον ὄν: καὶ τοὺς πόδας ἔμπροσθεν περὶ τὴν κεφαλὴν, ἐντὸς μὲν τῶν ὀφθαλμῶν, περὶ δὲ τὸ στόμα καὶ τοὺς ὀδόντας. Quæ sic conuertit Gaza: Habent hęc foris alueum corporis indiscretum: & pedes parti priori iunctos circa caput, infra oculos, circa os & dentes. Ex qua interpretatione perspicuum est Gazam non legisse ἐντὸς τῶν ὀφθαλμῶν, sed ὑποκάτω τῶν ὀφθαλμῶν, vel quid simile, cui lectioni αὐτοψία ipsa adstipulatur: (*Vide in Corollario b.*) nam infra oculos, & circa caput osque sepiæ, pedes cum promuscidibus sitos esse cernis. Sed ad rem reuertamur. Vides hic os dentesque sepiæ nominari cum rostrum sit duntaxat, & os quod nulli rei aptius quàm adunco rostro carniuorarum auium, vt dixi, comparari potest, ex partibus duabus composito, altera inferiore, altera superiore, commissura pyxidata, ita vt inferior intret. Dentes ibidem nulli, nisi rostri siue oris partes dentes appellet. sed cum mobiles sint, neq; firme innitantur ad laniandam vel retinendam prædam, non satis propriè dentes vocari posse puto, sed τὸ ῥύγχος potius vel στόμα, id est, rostrum vel os. Quod autem oris vel dentium nomine, quas dixi rostri partes intellexerit Aristoteles libro 4. de hist anim. cap. 1. satis ipse declarat, quum de mollib. vniuersè loquitur hoc modo. Μετὰ δὲ τοὺς πόδας ἡ κεφαλή ἐστι, ἁπάντων ἐν μέσῳ τῶν ποδῶν τῶν καλουμένων πλεκτανῶν. ταύτης δὲ τὸ μέν ἐστι στόμα, ἐν ᾧ εἰσὶ δύο ὀδόντες. Caput omnibus inter brachia: eius pars oris habitus est, in quo dentes duo. Præterea autorem habeo Athenæum, qui de sepia hęc transcripsit ex Aristotele: τὴν σηπίαν Ἀριστοτέλης φησὶ πόδας ἔχειν ὀκτὼ, ὧν τοὺς ὑποκάτω δύο μεγίστους, προβοσκίδας δύο, καὶ μεταξὺ αὐτῶν τοὺς ὀφθαλμοὺς, καὶ στόμα. ἔχει δὲ καὶ ὀδόντας δύο, τὸν μὲν ἄνω, τὸν δὲ κάτω. καὶ τὸ λεγόμενον ὄστρακον ἐν τῷ νώτῳ. Sepiæ scripsit Aristoteles octo pedes esse: sub his duos maximos, scilicet promuscides duas. Inter hos habere oculos & os, atque dentes duos, alterum superiorem, alterum inferiorem, ac in dorso testam. Hęc Atheneus. Rostrum quod diximus, membrana quadam crassa carnosaque veluti annulo vn-

lo vndique ambitur & firmatur, qua disrupta rostri partes disiunguntur. Intus linguæ vice est caro fungosa. Oculi maiusculi sunt, inter hos cartilago est cerebri parum continens, vt recte annotauit Aristot. lib. 4. de hist. anim. cap. 1, & hunc secutus Plinius lib. 11. cap. 37. Cerebrum omnia habent animalia quæ sanguinem. Æque & in mari quæ mollia appellauimus, quamuis careant sanguine. Os œsophagus excipit i. gula longa & angusta, quæ per mutim tendit ad ingluuiem. Est autem mutis in mollibus, quæ visceribus carent, sub ore membrana humidum quid continens, cordi proportione respondens quorūdam sententia, quam paulo post expendemus. Gulam ergo sequitur ingluuies ampla, & auium ingluuiei simillima, quæ πρόλοβος dicitur. Est autem πρόλοβος (autore Aristotele libro 2. de hist. anim. cap. 17.) δέρμα κοῖλον, καὶ μέγα. ἐν ᾧ ἡ τροφὴ πρώτη εἰσιοῦσα ἄπεπτός ἐστι, ἔστι δ' αὐτόθι μὲν ἀπὸ τοῦ στομάχου στενώτερος, ἔπειτα εὐρύτερος: ᾗ δ' καθήκει πάλιν πρὸς τὴν κοιλίαν, λεπτότερος. id est Πρόλοβος est cutis in amplum sinuata, qua primum cibus ingestus continetur incoctus: hac parte qua iungitur gulæ angustior est, mox amplior: tum (*rursus*) qua desinit in ventriculum, arctior, (veluti in gallo gallinaceo, palumbo, columbo, perdice.) Gaza aliquando guttur, aliquando ingluuiem conuertit. Columella in auibus ingluuiem appellauit de gallinis loquens. Nam si vacua non est ingluuies, cruditatem significat, abstinereque debent dum concoquant: Gallice la poche d'un oyseau. Sepiæ igitur gulam sequitur ingluuies, cui iungitur ventriculus tanquā omasum, figura similis τῇ ἐν τοῖς κήρυξιν ἕλικι, id est, circumuolutionibus siue clauiculis earum concharum quæ à Græcis κήρυκες, à Latinis buccina dicuntur. A ventriculo intestinum tenue, gula crassius, partem superiorem repetens ad os fertur. Qua verò ad superiora reuoluitur, vesica est siue membrana in qua humor niger (quem Cicero lib. 2. de natura deorum atramentum appellat) continetur: cui intestinum subijcitur, cuius membrana meatus vesicæ atramenti obductus est, vt idem sit & atramenti & excremēti exitus per fistulam, quæ in supina est parte inter alueum & os, prope alueum latior, prope os angustior: hac effluit atramentum quod in sepia plurimum est, Græci θολὸν appellant, cum accentu in vltima: Nam θόλος cum accentu in priore rotundam domum significat, in qua epulari consueuerant qui in Prytanæo alebantur, ἀπὸ τοῦ θεῖν, à circuncurrendo. Dioscorides θολὸν vocat τὸ μέλαν. Plinius lib. 9. ca. 29. atramentum mollibus pro sanguine esse tradit: sed bili potius proportione respondere puto. Natura enim sanguinem, vel quod pro sanguine est nutrimenti causa, veluti thesaurum diligenter seruat, minimè autem in quolibet metu effundit. Prætereà meatus nullus est venæ proportione respondens, quo alendi corporis causa in vniuersum corpus distribuatur. Quare satius esse duxerim excrementum appellare, quod ab alimento secretum in vesica reponitur, quoq; natura, imminente periculo, tuendi huiusmodi piscium generis causa abutitur. Atramentum vocatur ab atro colore, & θολὸς ἀπὸ τοῦ θολοῦσθαι, quod significat turbidum esse. Eo pro atramento scriptorio siue librario vti possumus, est enim niger glutinosusque humor. Persius:

Lingua. Ocul. Cerebrum. Oesophagus. Mutis. Ingluuies. Ventriculus. Intestinum. Atramentū. Lib. 2. c. 23. Atramentū mollib. non esse pro sanguine.

Iam liber, & bicolor positis membrana capillis, Inq; manus charta, nodosaq; venit arundo.
Tum querimur, crassus calamo quod pendeat humor, Nigra quod infusa vanescat sepia lympha:
Dilutas querimur geminat quod fistula guttas.

Atramentum id quod in sepia plurimum est, non in ea parte quam μύτιν vocant, continetur, neque in ea est sententia Aristoteles lib. 7. vt nonnulli existimant. Athenæus citans Aristotelem. Ἐν δὲ τῇ μύτιδι ὁ θολός ἐστιν: αὕτη δὲ κεῖται παρ' αὐτὸ τὸ στόμα, κύστεως τρόπον ἐπέχουσα. Est in mytide atramentum, quæ ad os sita est, folliculi siue vesicę modo. At qui Aristotelis sensa diligentius inuestigarit, eum in diuersa fuisse sentētia comperiet: Σπλάγχνον δ' οὐδὲν ἔχει τῶν μαλακίων, ἀλλ' ἣν καλοῦσι μύτιν, καὶ ἐπὶ ταύτῃ θολόν. Viscera mollium nullis: sed habent quam mutin appellant, atrumq; illum humorem, cui nomen atramentum. Neque est quod quis ἐπὶ ταύτῃ, in ea, muti scilicet, interpretetur: sequentia enim reclamant, & ἐπὶ ταύτῃ post hanc interpretari oportere docent. Ἡ μὲν οὖν μύτις κεῖται ὑπὸ τὸ στόμα, καὶ διὰ ταύτης τείνει ὁ στόμαχος: ᾗ δὲ τὸ ἔντερον ἀνατείνει, κάτωθεν ὁ θολός, καὶ τῷ αὐτῷ ὑμένι ἔχει περιεχόμενον τὸν πόρον τῷ ἐντέρῳ. Mutis sub ore est, & per eam gula tendit: at verò atramentum infra continetur, qua intestinum petere incipit superiora, foramenq; suum eadem obuolutum habet membrana, qua intestinum. Quo fit vt Plutarchum grauissimum alioqui autorem demirer, qui de eodem sepiæ atramento à veritate magis aliena scripserit in libello, in quo disserit, plus ne rationis insit aquatilibus bestiis quàm terrenis. Ἔτι δὲ πολλῶν τῶν πρὸς εὐλάβειαν, καὶ προφυλακὴν καὶ ἀπόδρασιν ὄντων παραδειγμάτων, οὐκ ἄξιόν ἐστι τὸ τῆς σηπίας παρελθεῖν. τὸν γὰρ καλούμενον κύστιν παρὰ τὸν τράχηλον ἔχουσα πλήρη ζοφερᾶς ὑγρότητος, ἣν θολὸν καλοῦσιν, ὅτ' ἂν καταλαμβάνηται, μεθίησιν ἔξω, τεχνωμένη τῆς θαλάττης διαθολωθείσης ποιήσασα περὶ αὑτὴν σκότος ἀπεκδῦναι καὶ ἀποδρᾶναι τὸν τοῦ θηρεύοντος ὄψιν, ἀπομιμουμένη τοὺς Ὁμήρου θεοὺς κυανέῃ νεφέλῃ πολλάκις οὓς ἂν σῶσαι θέλωσιν ὑφαιρουμένους καὶ διακλέπτοντας. id est, Cum sint id genus cautionum, circumspectionum, euasionumq; exempla permulta, hoc vnum sepiæ præterire nullo modo possum. Vesiculam hæc (sic nominatur) collo dependentem (παρὰ τὸν τράχηλον ἔχει) habet atro liquore (atramentum vocant) plenam. Hunc capta effundit, obscurato circum mari, & tenebris affusis, latitare fugereque venantis aciem struens: Homericos Deos imitata, quibus atra subinde nubecula hi quos seruatos volunt, belli discrimini subducuntur, & clam eripiuntur. Sed quid tamdiu in his immoramur? controuersiam istam statim diremerit interiorum sepiæ partium anatome, qua inspecta nullus est nisi plane cæcus, qui non sententię nostræ facile sit assensurus. Idem videbit mutin colore esse flauo, laxa fungosaque substantia, parenchyma potius quam folliculum vel vesicam: quæ hepati potius quam cordi proportione respondet, vtpote cui cōsistentia similior sit, inferioreque loco sita quàm cor in aquatilib. bestijs situm esse soleat. Quod vt credam magis me impulit pars alia post cerebrum latitans purpureo humore, quem sepiæ pro sanguine esse puto, infecta. Hanc sepiis arbitror inesse loco cordis.

Atramentū non in mutī esse, sed post mutim in proprio meatu, & c. contra Athenæum & Plutarchum. Lib. 4. de hist. anim. c. 8. Mutim hepatī potius quam cordi respondere.

In vtroque latere sepia particulas quasdam habet, quas ex minutioribus auium plumis compositas esse dixeris. Capillamenta appellat Aristoteles, vsu eorum non adiecto. ἔχουσι δὲ καὶ τριχώδη ἅττα ἐν τῷ σώματι, id est, capillamenta etiam quędam in corpore omnium habentur. Idem meo quidem iudicio eorum est vsus qui branchiarum in reliquis piscibus. Huiusmodi sunt branchiæ (*βραγχιοειδῆ vocat Arist. in crustatis, alibi puto δασέα*) in cancris & alijs crustatis. Fistula est in ventre simplex mari, fœminæ duplex. Hæc de sepię partibus tum internis, tum externis, in quib. multa sunt sepiæ cū cęteris mollib. cōmunia.

Capillamenta ad latera. Lib. 4. de hist. ani. c. 8.

Nunc

C Nunc de actionibus moribusque. Sepiæ coëunt, vt reliqua mollia os ori admouentes complexuque mutuo brachiorum, vt scribit Aristoteles lib. 6. de hist. anim. c. 6. Pariunt verò, inquit, ea corporis parte quæ fistula dicitur, qua & coire eas nonnulli arbitrantur. Plinius: Sepię & loligines linguis coëunt complectentes inter se brachia, & in contrarium nantes. Et pariunt ore. Ego sepias vt fistula coire, ita fistula parere existimo. Pariunt autem (inquit Arist) iuxta terram inter algas & arundines, & si quod aggestum tale iniectum sit, vt sarmenta, aut lapides, aut quælibet alia materiei congeries. Et piscatores quidam de industria fasces sarmentorum disponunt. Hæ perlibenter in illis loculamentis pariunt prolixam illam continentemque seriem ouorum qualis cirri muliebris species est. Enituntur aluum per interualla reprimentes, asperguntque atramentum, interposita quiete, vtpote cum non nisi cum labore emittant. Mas oua edita persecutus ijs semen suum aspergit. De ouis proximo capite plura dicemus. Sepia vere parit, & omnibus anni temporib. perseueratque in edendis ouis dies quindecim. Hæc Aristoteles. Ex quo liquet in contextum Athenæi eadem citantis negationem male irrepsisse. Τῶν δὲ μαλακίων τίκτουσι πρῶται τοῦ ἔαρος αἱ σηπίαι, καὶ οὐ κύουσι πᾶσαν ὥραν, καὶ κυΐσκονται πέντε καὶ δέκα ἡμέραις. Expungenda igitur particula οὐ. Idem confirmat Plinius, qui sepiam omnibus mensibus parere scripsit libro nono. Sepia pedibus & pinnis natat.

Coitus & partus. Lib. 9. c. 25. Lib. 5. de hist. anim. cap. 12. Lib. 7. Cap. 15. Natatio.

D Atramentum in metu effundit. Athenæus lib. 7. Διωκομένη τε ἡ σηπία τὸν θολὸν ἀφίησι, καὶ ἐν αὐτῷ κρύπτεται, ἐμφήνασα φεύγειν εἰς τοὔμπροσθεν. Λέγεται δὲ ὡς καὶ θηρωθείσης τῆς θηλείας τριόδοντι οἱ ἄρρενες ἐπαρήγουσιν ἀνθέλκοντες αὐτήν· ἂν δὲ οἱ ἄρρενες ἁλῶσιν, αἱ θήλειαι φεύγουσι. Plinius: Sepiæ vbi sensere se apprehendi effuso atramento, quod pro sanguine ijs est, infuscata aqua absconduntur. Mares percussæ fœminæ tridente auxiliantur, at fœmina icto mare fugit. De mare fœminam adiuuante eadem Aristoteles. Item de eiusdem astu. Mollium astutissima est sepia, sola hæc suo vtitur atramento, non modo quum metuit, (*vt polypus atq; loligo,*) verum etiam abscondendi & occultandi sui causa: & cum progressa paululum se ostenderit, redit in atramentum. Venatur etiam suis illis prælongis promuscidibus, non solum pisciculos sed etiam sæpius mugiles. Hos & alios magnos pisces brachijs & acetabulis retinent sepiæ morsibusque dilaniant, ac per particulas deuorant, quia sunt ore paruo. Sepiæ dolos in capiendis piscibus eleganter exprimit Oppianus. Callida sepia, inquit, furtim prædam venatur. ex capite enim enatis ramis prælongis, veluti cirris, pisces tanquam lineis capit. ijsdem, in fluctibus & tempestatibus, ad saxa adhæret, quemadmodum nauis rudentibus ad litorales scopulos alligata.

Atramenti effusio. Lib 9. ca. 29. Cap. 1. Lib. 9. de hist. anim. c. 37. Lib. 2. ἁλιευτικῶν.

Καὶ μὴν δὴ δολόμητις ἐπίκλοπον εὕρετο θήρην
Σηπίη. ἐκ δ' ἄρα οἱ κεφαλῆς πεφύασιν ἀραιοὶ
Ἀκρέμονες, περιτενεῖς ὥστε πλόκαμοι· οἷσι καὶ αὐτὴ
Ὥστε παρ' ὁρμιῇσιν ἐφέλκεται ἰχθύας ἄγρῃ,
Πρηωνὴς ἐν ψαμάθοισιν ὑπ' ὀστράκῳ εἰλυθεῖσα.
Κείναις δὲ πλοκαμῖσι καὶ ἡνίκα κύματα θύει
Χείματι, πετράων ἀντίσχεται, ἠΰτε τις ναῦς
Πείσματ' ἐπακταίῃσιν ἀναψαμένη σπιλάδεσσι.

C Vita. Sepiæ & loligini breuæ vitę tempus. Nam exceptis paucis bimatum non complent, Aristotele authore.

B Sexus differentia. Sepiæ mas magis varius est, quam fœmina, dorsoque est nigriore ac partes omnes asperiores habet quàm fœmina, & lineas varias, caudamque acutiorem, vt scribit Aristoteles. Differunt etiam astutia, vt ante dictum est. Præterea fœmina intestina habet duo, veluti mammas, quibus mas caret.

F Elixa sepia, vt Diphilo (apud Athenęum lib. 8.) placet, tenera est, ori grata, concoctu excretuq; facilis. eius succus sanguinem attenuat, atq; excretionem per hęmorrhoidas ciet. Dioscorides: Sepiæ coctæ dum estur atramentum ægre concoquitur, aluum mollit. Galenus verissimè omnium scripsit sepiæ & mollium omnium carnem duram esse, concoctu difficilem, quę parum salsi succi habeat. Cæterum si concoquatur multum alimenti corpori præstare. Crudi verò succi copiam omnia hęc aceruant. Sepia molliaque omnia, grauida meliora sunt.

Lib. 2. c. 23. Lib. 3. de facult. aliment.

E Sepiarum carnes deustas, odoris gratia escam hamis affigebant piscatores, teste Aristotele libr. 4. de hist anim. c. 8. ita enim fiebat vt pisces auidiùs accederent, quod certissimum est piscium odoratus argumentum.

DE SEPIARVM OVIS, RONDELETIVS.

B C SEORSVM hic sepiarum oua qualia à maria reijciuntur, depingenda curauimus, vt melius intelligant, (A) & agnoscant studiosi, quæ de his ab Aristotele literis prodita sunt. Nostri racemum marinum vocant à simili-

ſimilitudine racemi vuæ vitis, quem ab vua Plinij multum differre exiſtimo. Eſt enim Plinij vua florenti vuæ ſimilis, vt ſuo loco declarabimus, hic oua ſunt duntaxat, florenti vuæ nullo modo ſimilia. De quibus hæc Ariſtoteles lib. 5. de hiſt. anim. cap. 18. Sepiæ oua edunt ſimilia myrti baccis magnis & nigris: atramentum enim ſuperfundunt. cohærent inter ſe omnia ad ſpeciem racemi, vni cuidam nexui obducta, nec facile alterum ab altero detrahi poteſt. mas enim humorem quendam emittit, cuius lentore ſibi adhæreſcunt, & augeſcunt. Cumprimum edita, candida ſunt, atque exigua, mox atramento perfuſa, nigra maioraque redduntur. Cumque ſepiola iam intus conſtiterit, videlicet tota ex candido oui interno concreſcens, tum rupta oui membranula proles exit. Primum pars illa interior candida, veluti grando conſiſtit, cum fœmina atramentum ſuum aſperſerit. Naſcitur enim ſepiola ex eo ipſo cãdicante corpuſculo verſa in caput, modo auium ventre annexo. Sed qualis nam ſit in his annexus vmbilici, nondum exploratum habemus. Conſtat tamen candidum illud ſubinde diminui, dum ſepiola augetur: & poſtremo vt luteum auibus, ſic candidum his aboleri. E ſingulis ſepiarum ouis ſepiolæ ſingulæ naſcuntur. Et alio in loco: Sepiæ alueus bipartitus eſt, oua albicantia grandini ſimilia multa complectens. Rurſus alius Ariſtotelis locus minime omittendus eſt, de ijſdem ouis lib. 5. cap. 12. de Hiſtoria animalium. Ὅταν δὲ ἡ σηπία ἐπιτέκῃ τὰ ᾠά, ὁ ἄῤῥην παρακολουθῶν καταφυσᾷ τὸν θολὸν, καὶ γίνεται σιφρά. Quem locum Gaza ſic vertit, non ſatis recte meo quidem iudicio. Quoties ſepia oua ediderit, mas eueſtigio ſequens atramentum ouis ſuperinfundit, atque ita efficitur, vt ſolideſcant. Cuius malę conuerſionis occaſionem dedit dictio temere adiecta τὸν θολὸν poſt καταφυσᾷ: quam delendam eſſe conuincit Plinius lib. IX. qui Ariſtotelis locum ſic interpretatus eſt. Oua ſepiæ glutino atramenti ad ſpeciem vuæ cohærentia maſculus proſequitur afflatu, alias ſterileſcunt. Vide hic Plinium pro καταφυσᾷν proſequi afflatu reddidiſſe. His accedit Athenæi autoritas locum Ariſtotelis citantis: Ὅταν δὲ τέκωσι σηπίαι τὰ ᾠά, ὁ ἄῤῥην παρακολουθῶν καταφυσᾷ, καὶ σιφρά. Vides τοῦ θολοῦ mentionem nullam factam. Poſtremo non mas ſed fœmina, vt prius ex Ariſtotele perſpicuum fuit, ouis atramentum aſpergit. Hæc quę exhibemus ſepiarum oua eſſe ab Ariſtotele deſcripta aſpectus ipſe docet. Sunt enim racematim compacta, tanquam à pediculo dependentia, oblonga, initio baccæ myrti, tandem auellanæ nucis magnitudine, folliculo vel membranula contecta, cohærentia, foris affuſo atramento nigra, intus alba. Quæ ibi continentur, oculorum humoribus ſimilia ſunt. Primùm enim aqueus & tenuis humor effluit, mox alius priore craſſior, tertius veluti cryſtallinus. Cæterorum mollium oua his ſimilia magna ex parte eſſe exiſtimo.

Lib.9.c.2. — Lib… — Cap. — Lib.7.

In litus recens eiecta à quibuſdam eduntur frixa in ſartagine.

DE SEPIOLA, RONDELETIVS.

Est ex mollium genere piſciculus hic depictus, qui cum neq; in polyporum, neque in ſepiarum neque loliginum genera referri poſſit, vt mox demonſtrabimus, ſeparatim deſcribendus fuit. Is ſepiæ naſcenti ſimilis eſt, pollicis craſſi magnitudinem non ſuperat, octo pediculis conſtat, duas proboſcides habet, nec ſepium in dorſo, nec gladiolum habet. Vtrique lateri pinnula veluti ala parua affixa eſt, rotunda: nec figura, nec ſitu pinnis ſepiarum & loliginum ſimilis, neq; enim anguſta longaq; totam aluũ ambit, vt in ſepiis: neque lata, & in acutum angulum terminatur vt in loliginibus: ſed rotunda, parua vtrinque veluti adnata modicam alui partem occupant, neque ad extremum vſque corporis protenſa. Colore eſt vario, paruulis enim punctis in dorſo notatur. Ore, oculis, fiſtula, partibus internis à ſepijs non differt. Carne molliore & delicatiore eſt quàm polypus vel ſepia. Vere maxima copia capitur cum reliquis piſcibus, & ob paruitatem negligitur, cum tamen, vt dixi, ſuauiſſimus ſit. B (F) E

Huius piſciculi nullam, quod ſciam, mentionem fecerunt Ariſtoteles, Athenæus, Oppianus, Ælianus, Plinius, ob id cum nomen deſit, ſepiola non abſurde vocabitur, non quod ex genere ſepiarum ſit, ſed quod corporis forma ſepiæ ſimilior ſit piſciculus quàm loliginibus vel polypis. quod enim ſepia nõ ſit oſtendit pinnarum magna differentia. item quod ſepio careat. Alterius eſſe generis à loliginibus arguit corporis forma, quæ in hoc lata eſt, in illis longa, tum quod gladiolo deſtitutus ſit. Cum polypis verò numerari non poteſt, cum polypi omnes proboſcidibus careant, vt antea ex Ariſtotele docuimus: hic verò duas habeat, easque longas. Eius partem pronam & ſupinam depinximus. A

COROLLARIVM.

In loligine cum de mollibus in vniuerſum quædam paſſim protulimus, tum de ſepijs priuatim.

Sepia eſt è numero mollium quæ oſſibus & ſanguine carent, Ælianus, Plinius Ariſtot. Sipia pro ſepia ſuperioris ſeculi homines linguarum imperiti ſcribebant. Aggregator, Rubien interpretatur ſepiam ſicut etiam author libri Secretorum Galeno adſcripti. vtitur ea voce Auicenna 2.593. Bellunenſis ſimpliciter ſpeciem piſcis eſſe ſcribit. In tabulis Elluchaſem Vrbien nominantur piſces, qui Venerem pro- A

promoueant, calidi & ſicci, difficulter concoquantur, ventrem laxent. Sepias & ſimiles piſces Auicenna vocat Fanage, Albertus. Græcos audio ſepiam hodie calamariam vocare: quod nomen loligini magis conuenit, tribuiturque apud nonnullos. Vbique in Italia vetus nomen retinet, Matthiolus. Scoppa grammaticus Italus interpretatur, la ſeccia calamarro. Venetiis ſeppa dicitur, alibi ſcepa: vel cepia, vt circa Liguſticum. Xibia Hiſpanicum eſt. Gallicum, Secche: vnde & purpura compoſito nomine à ſepia polypoque, Maſſiliæ Secche poupe vocatur. Robertus Stephanus in Gallico latino lexico ſepiam nominat Seiche vel Boufron, Sepiolam Caſſeron. ſed Rondeletius & Bellonius loliginem paruam Gallicè Caſſeron vocari docent. Anglis ſepia eſt *a Cuttel*, *Cuttle*. eſt autem Germanicum nomen, & propriè inteſtinum ſignificat. Germani marium accolæ mollia omnia videntur *Blackfiſch* appellare. Vide ſupra in Lolligine minore: noſtræ quidem dialecto nomen *Kuttelfiſch* magis congrueret. Germani ſuperiores aliqui ſepiam, araneum marinum vocant, *ein Meerſpinn*: quod nomen ad pagurum potius retulerim. Vide in Maia A. inter Cancros.

B In Ponto ſepia non eſt, cum loligo reperiatur, Plinius. Speuſippus ſepiam & loliginem ſimiles eſſe ait. Item Ariſtoteles: ſed oblongior & anguſtior ei loligo eſt, ſepia latior. In concham condi Mutianus tradit Nauplium animal, ſepiæ ſimile, Plinius. De ſepiæ figura, magnitudine & partibus diuerſis, vide in Loliginis Corollario B. Sepias aliquas in bina augeri cubita notum eſt, Ariſtoteles Strabo duorum cubitorum ſepias non in mediterraneo mari, ſed circa Carteiam repertas tradit, vt Latina translatio habet: Græcè legimus τευθίδας, id eſt, loligines, & ſimilia, duorum cubitorum in eo mari fieri. Aquatilium mollibus oſſa nulla: ſed corpus circulis carnis vinctum, vt ſepiæ atque loligini, Plin. Dentes propriè dictos non habet, quanquam aliqui acutos & venenatos ei tribuant. Lege infra in G. Natat tum pedibus tum pinnis, Ariſtot. Pinnulam alueo iunctam anguſtam habent vt polypi, Idem. Sepiæ & loligines binas, quibus paſcuntur, promuſcides (προβοσκίδες, vt ita appellem, propter figuram ſimul earũ & vſum) prætendunt. His veluti anchoris, cum tempeſtas & fluctus mare agitant, petris firmiſſimè adhærentes, aduerſus omnem concuſſionem ac fluctuationem tutæ exiſtunt. Et rurſus cum tranquillitas redierit, ijs ſolutis liberè natant, Ælianus. Sepiæ & loligini pedes duo ex his longiſſimi & aſperi: quibus ad ora admouent cibos, & in fluctibus ſe velut anchoris ſtabiliunt. cæteri cirri, quibus venantur, Plinius. alia lectio pro cirri, habet curti. quod non probat Maſſarius non enim curtis, ſed duobus longiſſimis venantur. Eradendum (inquit Maſſarius) eſt punctum, quod inter duo & ex ſcriptum eſt. vt legatur, ſepiæ & loligini pedes duo ex his longiſſimi, &c. Ariſtoteles eodem libro quarto, ſepiæ inquit loligines & lollij peculiares binas ſortiuntur promuſcides longas, acetabulo parte extima bino, aſperiuſculas: quibus capiunt & ad ora admouent cibos. ijs etiam quoties tempeſtates vrgent ad ſaxa aliqua adhærentes ſe velut anchoris iactis ſtabiliunt. Quod repetit etiam quarto de partibus animalium capite 11. his verbis: Habent ſepiæ & loligines pedes ſupra dentes ſenos exiguos, eorumq; nouiſſimos duos maiores: reliquos autem octonorum duos infra omnium maximos. vt enim quadrupedibus crura poſteriora firmiora validioraq; ſunt: ita ijs quoq; maximi qui infra habentur. his enim onus ſuſtinetur, motuſque potiſſimum agitur. duo etiam illi nouiſſimi maiores ſuis mediis ſunt, quia illis miniſtrẽt. polypus medios quatuor habet maximos. Omnibus igitur millibus pedes octoni, ſed ſepiis & loliginibus breues, polypis magni. aluum enim corporis ſepiæ & loligines habent magnum, polypi paruum: itaq; quod natura polypis ex corpore dempſerat, id in pedum longitudinem addidit. quod ſepijs & loliginibus de pedibus abſtulerat, eo corporis magnitudinem auxit. quamobrem polypis pedes non ſolum ad nandum vtiles ſunt, ſed etiam ad ambulandum. ſepijs autem & loliginibus inutiles ſunt. parui ſunt enim cum alueum habeant magnum. cum itaq; pedes habeant breues atq; inutiles, ne æſtu maris tempeſtateque exturbentur ſaxis: vtq; de longinquo admoueant, ideo promuſcides binas prælongas habent, quibus velut anchoris innitantur, ſeq; ſtabiliant modo nauigij tempeſtate vrgente, venentur etiam procul, orique è longinquo admoueant, Hęc ille. Dijudicent ergo alij quid velit innuere Plinius his verbis: Cæteri cirri cum quibus venantur. Cum Ariſtoteles vnde hæc Plinius mutuatur, ſepias & loligines non cum cæteris pedibus ſeu cirris ſed cum duobus ijs duntaxat longioribus promuſcidibus appellatis venari tradiderit. Verum ſi diuinare fas eſt, expungenda ſunt verba cęteri cirri tanquam additiția, legendumq; ſic: ſepiæ & lolligini pedes duo ex his longiſſimi & aſperi, quibus ad ora admouent cibos & in fluctibus ſe velut anchoris ſtabiliunt, cum quibus venantur. quemadmodũ Ariſtot. de ſepiis & loliginibus: pedes duo longiſſimi ſunt, quibus venantur oriq; cibos admouent cęteris verò vt polypis, vt bolitænis & huiuſmodi, ſunt cirri quibus venantur. Nam Ariſtot. ibidem vbi verba de ſepijs & lolliginibus fecit: videlicet ideo promuſcides binas prælongas habent, quibus velut anchoris innitantur ſeq, ſtabiliant modo nauigij tempeſtate vrgente, venentur etiam procul, oriq; è longinquo admoueant, ſtatim ſubſequens inquit: Polypi promuſcide carent, quoniam pedes ad vſum eundem cõmodos habeant, &c. Hæc omnia Maſſarius. Reliqua ex eodem Ariſtotelis loco, (qui eſt de partib. anim. 4.11.) de acetabulis mollium in genere, ac polypi ſpeciatim: deq; pinnula circundante alueum in mollibus, ad finem vſq; eius capitis, qui volet inde petat. Venter eis ac polypis ſimilis eſt tum figura, tum tactu, Idem. Planus ac læuis eſt boum abomaſis ſimilis: ἡ κοιλία πλακώδης καὶ λεία, ὁμοία τοῖς τῶν βοῶν ἐνύστροις. Venter ſanguine carentibus nullus eſt. inteſtinus enim quibuſdam ab ore incipiens, quadam via eodẽ reflectit, vt ſepiæ, polypo, Plinius. Ariſtoteles viſcera eis negat, non ventrem.

Promuſcides.

Pedes.

Perpenſus Plinii locus.

Sepium.

Solidum quod intus continetur, ſepium vocant, σήπιον, penacutum. noſtri præſertim aurifabri, *Fiſchbein*. Columella teſtum, niſi teſtam malis. ſed teſtu quoq; & teſtus, vt cornu & fructus, pro teſta apud veteres leguntur. Sepiæ, lolligini, & lollio, partes duræ, ac ſolidæ, intus per dorſum, & corporis prona continentur, quas non eodem appellant nomine: ſed quod inſertum ſepijs eſt, ſepium vocant: quod lolliginibus, id gladiolum. Differunt enim, quod ſepium robuſtum, latumq; eſt, inter ſpinam & os mediam præ ſe ferens naturam, fungoſam intra ſe complectens, & friabilem corpulentiam. Gladiolus arctior, & cartilaginoſior eſt. forma etiam diſcrepat, videlicet pro alueorum modo, quibus ipſe inſertus continetur, Ariſt. Volaterranus atramentum ſepiæ, ineptè ſepium vocat.

Attra-

At

Atramentum mollibus non inest pro sanguine, vt minus recte Plinius hic tradidisse videatur, cum illud, quod pro sanguine in animalibus exanguibus habetur, sit humor seu vitalis succus ille qui per totum corpus diffunditur, vt succus verbi gratia qui ex carne sepiæ vel locustę marinæ exprimitur: quo humore si aut per vim, aut per naturam priuentur hæc animalia, in perniciem agantur necesse est. Atramentum autem quod in sepia est, cum vitalis humor non sit, pro sanguine non habetur: sed est excremētum, quod præsidij salutisque gratia obtinet tunica contentum membranea, exitum finemque habens qua alui excrementa emittunt parte, quę fistula vocatur, quæ in supinis posita est: quo vtitur non modo cum metuit, verum etiam cum se abscondere velit. quoties enim metu perterretur, eiusmodi atramentum effundit: cuius rei causa est quoniam sanguine careat, & ob eam rem refrigerata & pauida. hinc vt hominum nonnullis per metum funditur aluus, aut excrementum vesicæ profluit: sic sepiæ accidit quidem necessario, vt metu perculsa atrum illum humorem effundat. abscondendi autem causa, quia hoc effuso humore aquam infuscat, sibique nigrorem sepium (*sepia*) proponit, & turbulentiam quasi quo se abscondat. Item si hoc atramentum pro sanguine obtineret, non effunderet, sed pro sui corporis alimento conseruaret: nec tunica illa membranea tantum, sed alijs quoque partibus contineretur, cum sanguis sit nutrimentum & materia spiritus, quibus continetur vita & actus omnis. Vnde nonnulli animam esse sanguinem prodiderunt, sicut Critias vt traditur ab Aristotele primo de anima. non igitur atramentum sepiæ pro sanguine continetur, sed humor siue succus ille in carne sepiæ contentus, qui si exprimatur non niger sed clarus & albicans potius apparebit, Massarius. ὀλὸν, atramentum sepiæ Hippocrati, Varinus. sed in Glossis Hippocratis à Galeno conditis legitur. Ὀλὸν, (paroxytonum) τὸ μέλαν τῆς σηπίας. & ὀλώδεα, θολερὰ ἢ μέλανα. & ὀλερον, δυσῶδες ἢ μέλαν, ἀπὸ τοῦ τῶν σηπιῶν ὄλου. Hesychius vero ὄλα interpretatur τὰ ἐντὸς τῆς σηπυίας (σηπίας) στρογγύλα. De atramento reperies etiam nonnihil in C. Mutim Rondeletius ostendit contra Athenæum & Plutarchum non esse receptaculum atramenti in mollibus: sed partem hepati respondentem, non autem cordi, vt Aristoteles putauit. Mytis vocatur atramentum in ore sepiæ, & piscis quidam ab Hippocrate, Galenus in Glossis. vide supra in Elemento M. Michael Ephesius ait mutin esse humorem quendam in membrana, vbi interpretatur Aristotelis de partibus animal. libri 4. caput quintum. extra vero mutin (inquit ibidem Aristot.) intestinum est, & atramentum intestino adiunctum. Est & in crustatis talis quæpiam pars, mutis ab aliquibus dicta, humida simul & corpulenta. Μίτυς, cum ι. in prima, & υ. in vltima, dicitur in aluearibus & fauis, atrum quoddam ceræ excrementum, quasi fex & purgamentum ceræ, quæ & commosis vocatur. Plura de mollium ventre & atramento in vniuersum Aristoteles paulo post initium eiusdem capitis tradit. Μήκων, id est, papauer, (non mytis,) est veluti vesica quædam, in qua atramentum continent polypus, & sepia, Eustathius. Vide supra in Polypo B. &c. Oppianus etiam libro 3. μήκωνα vocat hoc in sepijs atramenti vas. Sepiæ maris & fœminæ, idem quod lolliginis discrimen est, tum verò quod mas varius plus quàm fœmina est, Arist. Sepiarum generis mares varij & nigriores sunt, constantiæque maioris (*in auxilio fœminæ ferendo,*) Plinius. Fœmina intestina continet duo, veluti mammas: quę si aluo dissecta inspectes, facile videris: Vuottonus, ex Aristotele nimirum. intestina autem hoc loco (inquit) accipienda videntur pro partibus internis, ἔντερα quasi ἐνδότερα. Atqui alibi Aristoteles de sepijs simpliciter (si bene memini:) Carunculæ quædam eis insunt albidæ, torosæ, mammis similes: quales parte inferiore ventris turbinatorum testa insectorum habentur.

Mutis.

Sexus discrimen.

C

Sepia vitam litoralem agit, Aristot. Maris cauernas incolit, Oppianus. Tum pedibus tum pinnis natat, Aristot. Sepiæ paruæ vescuntur minutis pisciculis, quos extensis promuscidibus suis ceu lineis, captant, Athenæus ex Aristotele. Sepiæ & lolligines vel maiores pisces euincunt, Aristot. De atramento prędiximus quædam in B. quoniam Plin. hoc sanguinis instar in sepijs putauit: cum verò excrementum sit potius, hic reliqua addemus. quomodo quidem eo effuso se occultet, referendum est ad D. Idem ouis superinfundit fœmina, vt mox in mentione partus dicetur. Cum atramentum mittit sepia, Massilienses exiguæ cuiusdam vetustatis retinentes, vulgo dicunt eam atramentare, Gillius. Plurimum atramenti habet ex mollibus, idque pręcipuè metu perculsa effundit, Aristot. Et alibi: Atramentum infra ad aluum habet, idque multo copiosius quam lolligines & polypi: quoniam plurimum terrenæ materiæ habet, quæ in atramentum secernitur, argumento sepium est, quo polypus caret: lolligo cartilaginosum ac tenue gerit. Nicander atrum illum humorem χολὴν, id est, bilem appellauit. Philes recens author ὑπόσφαγμα. Galenus vero in Glossis hyposphagma interpretatur, quod atramenti sepiæ ceu sedimentum est, οἷον ὑπότρυγον. Hipponax quoque σηπίης ὑπόσφαγμα dixit. interpretes (inquit Athenæus) eius piscis atramentum (*simpliciter*) reddiderunt. alioqui hyposphagma est genus edulij ex sanguine cum carnibus & diuersis condimentis, &c. vt ibidem Athenæus explicat, lib. 7. in Sepia. De coitu sepiarum lege quæ annotauimus in Corollario Loliginis minoris C. In coeundo obscœnum genus est. nam ore concipit, sicut & vipera, Isidorus. sed melius Rondeletius sepias fistula & coire & parere existimat. Amor & libido sepiarum, quomodo vt capiantur causa sit, ex Oppiano referemus in E. Sepię, ac lolligines ora applicantes, & brachia inter se componentes, natantesque in aduersum coeunt. narem etiam dictam in narem inserunt. natatus alteri retrorsum, alteri anteuersus in os agitur. Aristot. Sepiæ aluеus bipartitus est, oua candicantia grandini similia complectens permulta, Idem. Omnibus mensibus parit, Plinius. Sepia in terreno parit inter harundines, aut sicubi enata alga: excludit quintodecimo die Plin. Mas sepia oua, quæ fœmina ediderit, persequitur, suum semen aspergens. quod vel in reliquis eiusdem generis fieri ratio est. Verum non nisi in sepijs hoc visum adhuc est, Aristot. atqui libro 1. cap. 17. de generatione animalium, semen an emittant mollia incertum esse scribit, Ὁ ἄῤῥην παρακολουθῶν καταφυσᾷ τὸν θολὸν, καὶ γίνεται στιφρά, Idem historiæ 5.12. vbi τὸν θολὸν Rondeletius abundare putat ex Plinio & Athenæo. quanquam Gaza similiter legit, vertitque atramentum. quod tamen non marem, sed fœminam ouis aspergere, ex alio Aristotelis loco constat. quamobrem ego non θολὸν, sed vna litera mutata θορὸν legerim, hoc est genituram. Verbum quidem στιφρᾷ, quod apud Athenæum legitur, in vsu non est: & apparet hunc Athenæi locum esse mutilum, vt in multis alijs. Plinij etiam interpretatio, Masculus

Atramentum

Coitus.

Mas an suum semen aspergat ouis: perpensi Aristotelis, Athenæi & Plinii loci.

...sequitur afflatu, &c. non tanti est, quin Aristotelem ipsum suis alibi verbis sese interpretantem ei præferamus. Καταφυσᾶν verbum si absolute proferas, spiritum & aerem contra aliquid emittere significat: at pisces in aqua quomodo anhelare aut aspirare aerem possunt? nam vt Rondeletio donemus pisces propriè dictos spirare, mollia tamen & exanguia non spirabunt. at si accusatiuum addas, aliud quippiam cum spiritu vel tanquam cum spiritu emittere significat, idem scilicet quod καταῤῥαίνειν, id est, aspergere: vel καταφιέναι, id est contra aliquid emittere. Mas igitur sepia τῶν ὠῶν καταφυσᾷ τὸν θορὸν, humore genitali sua oua conspergit, genituram eis offundit. nam & lib. 3. c. 7. de generatione animalium Aristoteles, piscium omnium oua, nisi mares semen suum eis asperserint, (ἀποῤῥαίνειν τὸν θορὸν dicit, vel ἐπιῤῥαίνειν) augeri & vitalia esse negat. Et mox sequenti capite: τὰ μὲν οὖν καραβώδη τὰ θήλεα, πρὸς αὑτὰ ποιεῖται τὸν τόκον: τὰ δὲ μαλάκια ἔξω. καὶ τοῖς μὲν θήλεσι (pro θήλεσι malim κυήμασι) τῶν μαλακίων ἐπιῤῥαίνει (subauditur τὸν θορὸν, ex præcedenti capite) ὁ ἄῤῥην, καθάπερ οἱ ἄῤῥενες ἰχθύες τοῖς ᾠοῖς: καὶ γίγνεται (supple τὸ κύημα) συνεχὲς καὶ κολλῶδες. hic συνεχὲς καὶ κολλῶδες dixit, quod libro quinto historiæ σιφρόν. Rursus historiæ 5. 18. caussam reddens cur oua illa inter se racematim cohæreant, sic scribit: ἀφίησι γὰρ ὁ ἄῤῥην ὑγρότητά τινα μυξώδη, ᾗ τῇ γλισχρότητι παρέπεται καὶ αὐξάνεται. Astipulatur sententiæ nostræ vetus translatio, quam author de naturis rerum recitat, his verbis: Sepia fœmina cum ouat, mas eam sequitur, & super oua semen insufflat, vt viuificentur. item Vuottoni: Quoties ediderit oua, mas e uestigio sequens humorem fœtificum ouis superinfundit, atque ita efficitur vt solidescant. Facile quidem θορὸς & θολὸς permutantur. & libr. 1. de gener. anim. c. 15. θολὸν non θορὸν legendum suspicari me indicaui supra in Loligine minori C. Primum oculi grandes in his quoque, perinde vt in cæteris apparent. Sit A. ouum. B. C. oculi. D. sepiola ipsa. (*sic legit Niphus, vt verba hæc,* τόδε ἐφ᾽ οὗ τὸ ε. *abundent.*) Ferunt vterum sepiæ verno tempore. pariunt intra diem decimumquintũ. (ἀποτίκτουσιν ἐν ἡμέραις ιε. *aliqui vertunt, perseuerare eas in edendis ouis, siue in partu, dies quindecim: quod an magis conueniat an à conceptu potius ad partum vsque tot dies numerari, considerandum.*) Mox oua ædita crassitudinem acinorum vuæ minorum, intra diem item decimumquintum capiunt. quibus obruptis sepiolæ excluduntur. quæ, (si quis prius, prole iam perfecta, absciderit oui membranam,) stercusculum mittunt, suumque præ metu colorem immutant ex candicante in rubriusculum, Aristoteles historiæ 5. 18. Adhæret ouo sepia nascens, parte sui priore. hac enim tantum potest adhærere, cum hæc vna partem posteriorem & priorem eodem obtineat, De gene. animal. 3. 8. Et alibi: Sepia & polypus, & reliqua generis eiusdem, oua quæ pepererint absoluta fouent, & præcipuè sepia: quippe cuius sæpenumero alueus iuxta terram, dum hoc facit, appareat.

Partus & fœtus.

Vita.

Bimatum non complet sepia, vt neque polypus, Aristoteles & Atheneus. Si historia quam tradit Plinius de ingenti polypo, dolij magnitudine, &c. longitudine pedum triginta, vera perhibetur, nullum sequetur absurdum, quin polypi & denis & bis denis annis viuere possint. quod etiam tum sepijs tum loliginibus euenire posse non dubitauerim, præsertim cum eodem loco scripserit Plinius, sepias loliginesque eiusdem polypi magnitudine in Hispanico litore vndis expulsas esse repertas, Matthiolus Senensis. atqui vitæ longitudo corporis magnitudinem non sequitur, vt in libello de vitæ longitudine indicat Aristoteles: cuius hac in parte authoritas conuelli à Matthiolo non debuit. certè nec in eodem genere, nec in diuersis, magna paruis comparata, simpliciter viuaciora dixeris. & cum inter miracula polypi tam grandes sint, nec in mediterraneo, (de cuius maris piscibus Aristoteles scripsit,) sed Oceano, quid inde de polyporum viuacitate pronuncies absolute?

D Sepia quemadmodum polypus, mutat colorem, Gillius. Nonnulli colorem sibi contrahere similem loco in quo versatur, eam confirmant, Aristoteles. Incedere coniugatim, solent, βαδίζουσι κατὰ ζυγά, Aristoteles, & ex eo Athenæus. Mytis est piscis fœmina, quæ sine mare non pascitur, Hesychius. videtur autem non alius quam sepia intelligi: quæ tamen ab authoribus non ipsa mytis dicitur, sed mytin habet. Cum sepia icta est tridente, mas fœminam adiuuat: fœmina, mare percusso, fugam arripit, Aristoteles.

Cum se à peritis piscatoribus captari cognoscit Sepia, suum atramentum emittit, quo circunfusa, ab oculis piscantium remouetur, eorumque perstringit oculos. Piscatores vero, cum sit in eorum oculis, nihil tale vident. Sic Ænea tenebris circunsepto fefellit Achillem Neptunus, vt ait Homerus, Ælianus de animalibus 1. 34. Elegantissimi de hoc sepiarum astu versus Oppiani Halieuticorum 3. leguntur hi.

Σηπίαι αὖ τοίησι δολοφροσύνῃσι μέλονται.
Κυάνεος, πίσσης δυοφερώτερος ἀχλύος ὑγρῆς,
Ἐντρέφεται. τὰς δ᾽ οὔτ᾽ ἂν ἕλῃ φόβος, αὐτίκα κείνου
Πάντα πέριξ ἐμίηνε, καὶ ἠμάλδυνε κέλευθα.
Αἱ δὲ δι᾽ αἰθαλόεντος ἀφαρ φεύγουσι πόροιο
Ἔστι τις ἐν μήκωσι θολὸς κείνῃσι πεπηγώς
Φάρμακον ἀπρεπτίοιον: ὅ, τε σφίσιν ἄλκαρ ὀλέθρου
Ὀρφναίας ῥαθάμιγγας ἀνήμεσαν. ἀμφὶ δὲ πόντον
Ἴχωρ ἀχλυόεις: ἀνὰ δ᾽ ἔτραπε πᾶσαν ὀπωπήν.
Ῥηιδίως, καὶ φῶτα, καὶ εἴ ποθι φέρτερον ἰχθῦν.

Sepia tarda fugæ, tenui cum forte sub vnda
Deprensa est, iam iamq; manus timet illa rapaceis.
Inficiens æquor nigrum vomit illa cruorem,
Auertitque vices, oculos frustrata sequentes,

Ouidius in Halieutico.--- Σηπιάδος φυξήλιδος, ἥ τε μελαίνει Οἶδμα χολῇ δολόεντα (pro δολόεσσαν) μαθοῦσ᾽ ἀγρώστερος ὁρμήν, Nicander. Mugiles aliquando, non solum pisciculos, prælongis suis prætenturis sepia venatur, Aristot.

E Sepiæ odore escarum allectatę capiuntur, Aristot. Esca ad solas sepias capiendas: Fæcem vini sine aqua, oleo contundito, ad locumque accedens mari ipsam injcito. Sepiæ siquidem videntes quod (fæx descendat ac petat imum) nigrum ipsum relinquent, atque illuc se conferent, vbi oleum sese illis ostẽderit: easque tunc comprehendito, Tarentinus. Eiusdem verbis aliam escam ad polypos sepiasque descripsi in Polyp. Ad sepiam capiendam neque nassæ, neque retium insidiæ opus sunt: sed amoris illecebris eam ad hanc rationem piscantur, vt Sepiam fœminam ligatam in fluctibus trahant: quam vt vel lõgissime mas (*quam vt aliæ, etsi iam à longe viderint, Oppianus*) viderit, statim cupidè in eam fertur, & amicam flexibilibus nodis etiam atque etiam diligenter circumplectitur: atque interea cum sunt in hac implicatione, ambo piscatorum insidijs in piscatoriã subtrahũtur) & subtractę etiãnum hęrent:) πόθῳ δ᾽ ἅμα

πότμον

[illegible])Gillius ex Oppiani Halieuticorum quarto. Nassis etiam (vt canit ibidem Oppianus) vero tempore decipiuntur. myrti enim aut arbuti alijsue frondibus nassas inumbratas in arenoso litore exponunt. sepiæ verò siue sobolis siue libidinis desiderio ingressæ capiuntur. Ego Massiliç vidi in hunc modum capi: Specula nimirum in lignum incisa ex chorda appensa in aquam piscatores demittunt & sensim fluitantia trahunt: Sepia ad sui simulachrum sese iaculatur, ac suis flagellis lignum circumplicans, dum se apparentem in speculo amatoriè intuetur, intereà reticulo circumuenta subducitur, Gillius. Sic & coturnices aues laqueo ante speculum posito capiuntur, Eustathius. Sepia dicitur quia sepibus interclusa facilius capitur, Isidorus. est autem vera fortè hæc capiendi ratio, etymologia quidem absurda. Fœminæ tridente percussæ, mas retrahendo eam auxiliatur. ipse verò si captus fuerit, fœmina fugit, Athenæus ex Aristotele. Conueniunt pisces ex alto etiam ad quosdam odores, vt sepiam vstam, & polypum: quæ ideo conijciuntur in nassas, Plinius. Ad marinos mugiles, scaros & mullos esca: Sepiarũ testulis cum sisymbrio viridi, (quod est bryon,) aqua, farina & caseo bubulo mistis, vtitor, dum retibus nauas operam, Tarentinus. Sepia (*Sepia testa*) aurifabri ad annulorum fusuram vtuntur, Adamus Lonicerus. Sepijs in dorso os candidum, superiori parte durum ac læue: inferiori autem fungosa quadam medulla repletum: quæ & leuiter aspera & ligni modo frequentibus venis distincta visitur. Expetuntur sepiæ ossa aurifabris. facile enim in partem illam fungosam anulorum cæterarumque rerum formas imprimas, quæ metallis igne colliquatis expleri solent, Matthiolus Senensis. Sepiæ atramento tanta vis est, vt in lucernam addito Æthiopas videri, ablato priore lumine, (*Matthiolus non rectè legit, cæteris ablatis luminibus,*) Anaxilaus tradat, Plinius. Traditum est si quis thryallidem (id est, lucernæ stupam) in sepiæ atramento & æris ærugine intinxerit, homines circumstantes visum iri partim æreos, partim nigros, Symeon Sethi.

De nutrimento ex sepiis alijsque mollibus, scripsi iam supra in loligine F. circa principium: vbi & Galeni Aetijque de ipsis sententiam reperies. Sepia difficilis est concoctu, parumque in se continet salsi succi. quod si concoquatur, non parum nutrimenti corpori affert. gignit tamen crudum humorem, (*quæ etiam Galenus in genere de mollibus scribit.*) eam ob causam oportet eam condimentis acrioribus conditam esse, vinumque post vetus & tenue potare, Symeon Sethi. Mollia, vt polypi, sepiæ, carnem habent duram ac difficilem concoctu: qua ratione, & quia flatus concitant, Venerem stimulant. Salubriora sunt elixa assis. malos enim humores continent, (vt apparet cum abluuntur,) qui per elixationem euocantur, assatione vero siccati retinentur, Mnesitheus. Rubien (*aliqui sepiam interpretantur.*) est conueniẽs cibus: qui tamen salsus & inueteratus, atram bilem gignit. venerem promouet, Auicenna. Sepia elixa in cibo vesicæ, renibus, & dysuriæ medetur, Kiranides. Hippocrates libro 2. de morbis muliebribus, in curatione vteri auersi ad coxam: Ad vesperam (inquit) mazam cœnet: si verò panem voluerit, & bolbidia parui polyporum generis, & sepiolas paruas in vino ac oleo coquito, & edenda dato. Et in eodem libro rursus eadem bolbidia seu polypodia, aut sepiolas, similiter pręparata, ad menses ciendos sumi iubet. F

Sepiæ cæteraque mollia difficillime concoquuntur, quam ob causam antea cædi verberibus solent, quàm excoquantur. Sunt qui sepijs (cum) nucibus & allio paratis vescantur, vt salaciores in Venerem prorumpant, Matthiolus Senensis. Isicia de sepia leguntur in Magiricis Apici. 2.1. & in sepiam apparatus 9.4. Sepias elixas, ab aheno in patinam missas, cum pipere ac lasere condies vt voles. Sunt qui ex pipere, cinnamo, coriandro, viridi mentha vel arida: item qui vitello, aceto vel agresta, olei modico, vbi ebullierint, obligent, Platina. Aluum soluunt & sepiæ: in cibo dantur cum oleo & sale & farina decoctæ, Plinius. Sepias veteres aliqui præmacerant primum lixiuio ex cineribus & parte calcis facto, deinde aqua dulci: denique purgatas concisasque intestinorum instar condiunt coquuntq;, vt audio.

Sepiarum atramentum aluum mouet, Celsus & Dioscorides. *Atramentum*

Oua sepiæ vrinam mouent renumque pituitas extrahunt, & renes purgant, Plinius. In cibo sumpta vrinam mouent, & renum grauedinem tollunt, Marcellus. Hippocrates medicamentis in vteri auersi curatione ea miscet, vt referemus in G. *Oua.*

Polypi etiam & sepiæ morsus non caret veneno, quanquam id exiguum sit, Oppianus. Habet sepia dentes validos, occultos, & morsum venenosum. Polypus vehementius mordet, sed minus veneni habet, Aelian. Philes quoque dentes acutos & venenatos ei tribuit. Rondeletius dentes proprie dictos negat. Morsu non lædit sæpia, sed noxia quædam sanies è corpore eius effluit, Vuottonus: qui forte Oppiani verba non recte accepit. G *Morsus.*

Remedia nonnulla è sepiis in cibo sumptis, item atramento & ouis seorsim, iam præscripta sunt in F. Sepia aceto suffocetur: idque acetum cum oleo mixtum propinetur illi qui marini hippocampi venenum hauserit, Aetius. Ad dolorem dentium: Ouorum putamina, sepiam, & oleum misceto, & coquito, donec tertia pars relinquatur, & tepidum ore contineto, Galenus Euporiston. 3. 187. Polypis ac sepiolis tostis super prunis, puerperij purgamenta à partu purgantur, Hippocrates de morb. mulieb. Sepia elixa in cibo sumpta, vesicam, renes, & dysuriam sanat, Kiranides. *Remedia Ex ipsa sepia.*

De tincturis vel maculis corporis abolendis remedium sic: OCVLOS vel oua sepiæ in aqua solue, & cum melle permisce, atque inde maculas perfrica, cito abolebuntur, Marcellus. Sepię oua vrinam mouent, renes purgant, Plinius. quęre etiam paulo antè in F. de ouis. Potio secundas menses educens: Cãtharides quinque auulsis alis & pedibus ac capite: deinde tribolos ad mare nascentes vna cum radice, mensuram quanta est conchæ testa tertio: & anthemi luteam internam partem siccam tritam, conchæ testam (*hanc mensuram*) addito: & seminis apij tantundem: & sepiæ oua quindecim: & in vino dulci diluta bibenda dato. Et quum dolor habuerit, in aqua calida desideat, & aquam mulsam aquosam bibat: Hippocrates in lib. de nat. muliebri, & lib. 2. de morbis mulieb. Idem rursus in ijsdem libris, vteri ad coxam auersi curationem docens: At in mensibus (*tempore quo menses fluere debent,*) si sanguis eruperit, satis est: Sin minus, cantharides quatuor bibat, pedibus & alis ac capite reiectis: & pęoniæ grana nigra quinque, & sepiæ oua, & apij semen cum vino modicum. Et rursus libro 2. de morbis mulieb. in eodẽ *Ex ouis.*

morbo menſibus eliciendis: Mane ſambuci baccas ſex dato in vino meraco, & ſepię oua 10. aut 12. Et lib. 1. de morbis muliebribus: Cum mulieri aut partus purgamenta non fuerint purgata, aut menſes non prodierint, aut etiam vterus durus fuerit, &c. in potu exhibere oportet pharmaca vterina, aut ſepię ouis, aut caſtorio ammixtis, &c.

E teſta. Teſtam à ſepia plerique nominant, Columella etiam teſtum dixit: aliqui os vel cruſtam, vel corticem: Græci oſtracum. Ex ea tum vſta, tum non vſta, variæ ſunt medicinæ, quas ordine referemus, promiſcuè tamen ex vſta & cruda. Sepiæ teſta fungoſa eſt, non vt oſtreorum ſilicea, & abſtergendi quidem ſiccandique ſimiliter vt oſtreorum teſtæ, vi pollet: ſed partium eſt tenuiorum Galenus. Pro ſepiæ teſta in medicamentis pumicem ſubſtitui licere in Antiballomenis legitur. Sepiæ oſſa cum alijs quibuſdam remedijs conſtituunt ſuffitum contra languorem morbi peſtilentialis, apud Vegetium veterinarium 4.12. Sepiarum teſtæ ex aqua, extrahunt tela corpori inhærentia, Plinius. Cruſtæ vel oſſa ſepiarum comburuntur, ciniſque earum impoſitus, educit quæcunque corpori inhæſerint, Marcellus Empiricus. Etiã non vſtæ abſtergunt vitia cutis. Aegineta. Vſtæ tamen ad eadem efficaciores mihi videntur. Vſta hæc teſta (donec pars interior & fungoſa, ab exteriore cruſta abſcedat,) tritaque, alphos, (id eſt, vitiligines,) furfures & ephelides, (vitia cutis in facie aliqui vertunt,) exterit, Dioſcorides. Item lentigines & ſcabiem, vt ſcribit Aetius. Galenus quoque ad ſcabiem prædicat. Ad lentiginem: Sepiolę cineres ex oſſibus omnia tollunt, Serenus. Medetur & lentigini cæteriſque vitijs, ex oſſibus ſepiarum cinis. idem & carnes excreſcentes tollit, & humida vlcera, Plinius. Ad alphos conuenit crocodilea, & toſtæ ſepiæ teſtæ. Aegineta. Vſtæ ſmegmatis quibuſdam ad elephantiaſim apud Aetium miſcentur. Galenus de cõpoſ. ſec. genera 1.18. ſepiarum teſtas numerat cum ijs quę propoſiti albi emplaſtri (aduerſus vlcera cacoethe & dyſepulota) candorem tueri poſſint. Si animal fecerit vulnus, oſſa ſepiarum, & teſtas etiam oſtrearum in puluerem rediges, & ærei quoq; vaſis fuliginem pariter miſcebis: quæ bene tunſa ſi frequenter aſperſeris, ſiccatum vulnus ducet celerius cicatricem, Vegetius Veterinariæ 2.62. Sepiarum teſtę, quales in litore inueniuntur, pilos attenuant, ſicut & pumex, Kiranides.

Apud Aetium etiam & Galenum medicamentis pilos attenuantibus adnumerantur, vel citra vſtionem: nam alias oſtreorum teſtas vri iubent. Ad ſtrumas mirificè proſunt ſepiæ oſſa cum axungia vetere (minutiſſimè, Marcellus) contuſa & illita, Plinius. Miſcent & hodie medici quidam compoſitis illis medicamentis ex diuerſis rebus valde exiccantibus, vſtis, quæ aduerſus bronchocelas propinantur.

Ad oculos. Vſta lotaque hæc teſta oculorum medicamentis miſcetur. abſumit (eliquat) oculorum vngues (pterygia) trita, & cum ſale (foſſili, Galenus & Aegineta: Ammoniaco, Aetius) eis adhibita, Dioſcor. Ad albugines: Sepiæ teſtam tritam cum melle ſubigito ac vrito: & læuigato poſtea pharmaco hoc ſublinito, Archigenes apud Galenum. Ad eaſdem & vlcera oculorum: Os ſepiæ crematum diſſolue cum melle, & vnge, Galenus Euporiſton 2.97. Sepiæ teſtam collyrijs oculorum miſcent, præſertim ad cicatrices exterendas. per ſe etiam combuſta valet, & ex melle contrita, Trallianus 2.5. Cruda ſi teratur dentes & oculorum cicatrices exterit, eorundemque vlcera exiccat, Aetius. Galenus non plane crudam, nec tamen vſtam, ſed toſtam eſſe vult: Καὶ πρὶν καυθῆναι δὲ ὀπτώμενόν τε καὶ λειούμενον (τὸ τῆς σηπίας ὄστρακον) ὀδόντας τε λαμπρύνει, καὶ ξηραίνει τὰ ἕλκη. vbi animaduertendum, quod Aetius dixit oculorum vlcera hoc remedio ſiccari, Galenum (niſi mutilata ſit lectio) ad vlcera ſimpliciter retuliſſe. Oculorum tumorem ruboremque ſepiæ cortex cum lacte mulieris illitus ſedat, & per ſe ſcabricias emendat. Inuertunt itaque genas id agentes, & medicamentum auferunt poſt paulum roſaceoque inungunt, & pane impoſito mitigant nocte. Eadem cortice & nyctalopes curantur in farinam trita, & ex aceto illita. Extrahit & ſquamas eius cinis. Cicatrices oculorum cum melle ſanat, pterygia cum ſale & cadmia ſingulis drachmis, Plinius. Sepiæ teſta interior quæ mollis eſt diligentiſſime trita, & muliebri lacte permixta, atque inunctione adhibita, oculorum caligini, albugini, & cicatricibus plurimum prodeſt, Marcellus. Sepiæ teſta emẽdat albugines oculorum, in iumentis, Plinius: flatu oris immiſſa, Dioſcorides. Albi vitia deterget iſta curatio: Sepiæ marinæ oſſis raſi ſcrup. denos: croci, ſalis Ammoniaci, myrrhæ, crocodili ſtercoris, ana ſcrup. duos (miſce,) Vegetius Veterinariæ 2.22. In Hippiatricis etiam Græcis cap. 11. ſepiæ oſtraco ſuccus fœniculi & alia miſcentur in collyrium ad leucomata equorum: & mox ad ſuffuſionem eidem raſo adduntur ſales Attici, fimus crocodili, &c. Si album in oculo bouis eſt, trita ſepiæ teſta, & per fiſtulam ter die oculo inſufflata, ſanat Columella. Vſtam tritam ad albuginem canibus adhibent, Tardiuus. Cicatrices oculorum in equis extenuantur cum fuſili (*foſſili*) ſale trita ſepiæ teſta, Columella. Teſtæ ſepiarum recipiuntur in collyriis abſterſorijs apud Aetium 1.345. Alchohol ad conſeruandam oculorum ſanitatem (in libro Secretorum, qui Galeno adſcribitur) præter cætera accipit rubien, id eſt ſepiam (*os ſepiæ potius*) ablutam marinam. Sepiarum teſtæ palpebras mundant, Kiranides. Conformatæ in collyria læuigandis aſperis palpebris affricando accommodatæ ſunt. Dioſcorid. Mediocri huius teſtæ ſcabricia vti ſolemus etiam ad magnas in oculis aſperitates, (quas ſycoſes nominant:) collyrij ex ea formam effingentes, & donec ſanguis eliciatur infricantes. quo facto poſtea cathæretica collyria efficacius adhibentur, Galenus. De hoc remedio etiam Plinium ſentire puto, cum ſcribit: Adijciunt & oſſiculis eius genas, ſi terantur, ſanari.

Ad dẽtes, &c. Os ſepiæ dentifriciis aptiſſimum eſt, Syluius. De ſepiarum oſſe quod molle eſt dentifricijs admiſcetur, Marcellus. Dioſcorides videtur vſtam hanc teſtam dentibus extergendis commendare: Aetius, Galenus, alijque crudam. Ad dentes dealbandos valet, ſi polline eius ſubtili in panno lineo poſito fricentur. Ad faciem quoq; dealbandam pollen idem vnguento citrino miſcetur, Platearius. Smegma dentium, quo albi & odorati redduntur: Nitrum, teſtam ſepiæ, myrrham æqualiter miſcens vtitor, Galenus ex Critone. Ad dealbandos dentes, aliaque eorum vitia ſananda: Daſypodis caput vſtum cum fœniculo quam albiſſimo, & ſepiæ tritis oſſibus vtere, Idem Euporiſton 2.12. Sepiarum teſtas adijciunt tum dentrificijs, tum compoſitionibus ad os humidum cruentumque detergendum, & gingiuarum carnem inſtaurandam, Incertus. Sepiæ os, vel ipſius (eiuſdem oſſis) combuſtæ & ex melle contritæ puluis, adiecta gutta ammoniaci gingiuis & dentibus prodeſt, ſi ita perfricentur, vt ex eo nihil in fauces deſcendat, Marcellus. Sepiarum cruſtæ farina præparat cutem medicamentis alopeciam

peciam

peciam replentibus, Plinius. Os sepiæ tritum & cum aqua potum thoracis vitijs & asthmaticis omnino prodest, Obscurus. Os bibe contritum, facilis pulmone resurget Spiritus, & vitium pectoris omne feret, Vrsinus. De medio osse sepiæ, quod est molle, puluerem facies, & in mixtione conditi optimi iecoritico (*hepatico*) ieiuno per triduum dabis, ita vt in dextro latere aliquandiu iaceat cum acceperit & postea diutissime deambulet, Marcellus Empiricus. Ad supprimendum alui profluuium: Sepię testam & capillamenta cremata ex vino vetere potui offerto, Galenus Euporiston 3. 6. an vero capillamentorum nomine cirros seu pedes eius accipere oporteat: an τριχώδη illa, quorum pro branchijs eis vsum esse Rondeletius conijcit, quærendum. Si vterus puerperæ prociderit, sepiæ testam tusam, & vino imbutam cum leporinis pilis lana excipe, & apponendam præbe, Hippocrates in libro de superfœtatione. Quum mulier prægnans menses profluos habet, stercus asini siccum, & rubricam, ac sepiæ testam, trita, simulque linteo illigata apponat, Ibidem. Si prægnanti menses compareant, stercus asininum siccum, & rubricam, & sepiæ testam terito & linteo illigata apponito, Idem in libro de sterilibus. *Ad partes capite inferiores*

Σηπία paroxytonum est, vt αἰτία, οἰκία, Athenæus. Sepia autem dici videtur, vt probe Adamus Lonicerus coniecit, quod atramento veluti putrida quadam sanie, quam Græci σηπεδόνα vocant, abundet. Ridiculè Isidorus: Sepia dicitur, quia sepibus interclusa facilius capitur. Et alius quidam: Sepia profuso atramento piscatoribus se veluti sepit & occludit. Sepiæ paruæ Græcis sepidia dicuntur, Latinis sepiolę, vt Samonico. Plautus Casina: Emito sepiolas lepidas. Σηπίδια nominant apud Athenæum Alexis, Antiphanes, Eubulus, & Aristophanes in Thesmophor. Dorion σηπίδια inter hepsetos, id est pisciculos minutos elixari solitos numerat. Legitur & σήπιον (cum teuthidio & polypodio) apud Athenæum ex Philoxeno: quam vocem mutilatam puto, & legendum σηπίδιον. Σηπιδάριον apud Philyllium vel Phrynichum, Athenęus. Σηπίαι, σηπιδάρια, Pollux. Sepias, vt Pallas, Σηπιάς, à Nicandro dicitur oxytono nomine fœminino, hoc versu: Ἠ ἀπὸ σηπιάδος φυξήλιδος, ἥ τε μελαίνει Οἴδμα χολῇ. Et Antiphanes apud Athenæum: τῆς σηπιάδος πρῶτον, Ἡράκλεις ἄναξ, Ἅπαντα τεθολώκασιν. οὐ βαλεῖς πάλιν Εἰς τὴν θάλατταν, καὶ πλυνεῖς; μὴ φῶσί σε Δωρειάς, (corruptum videtur vocabulum: Δωρίδας forte, si versus admittat: (ἀλλ' οὐ σηπίας εἰληφέναι. Σάτρα, sepia, Hesychius: post Σαρωνίδες, non satis suo ordine. Ysinia, id est, sepia, Syluaticus: nescio quo idiomate. Thebani rerum nomina innouare gaudent: itaque sepiam vocant ὀπισθοτίλαν, Athenęus. debebat hoc nomen epitheton potius esse, post se inquinantem (atramento scilicet aquam) significans. Eustathius interpretatur τὴν ὀπίσω πλῶσαν τὸν παρ' αὐτῇ θολόν. Teuthis loligo est, non sepia vt recentiores quidam interpretantur. quidam etiam ineptius pro melanuro sepiam verterunt. Σίπυα vel σιπύη per ι. in prima, & υ. in penultima, arcam pænariam sonat. *H. a.*

Sepia furua, Gyraldus in Ænigmatis: Tarda fugę, Ouidius. Δολόφρων, δολόμητις, κερδαλέα, δύσερως, Oppianus. φυξήλις, Nicander. Εὐπλόκαμος, Matron Parodus. Ὀπισθοτίλα. vide paulo ante in a. --- ἥ τε σωνομος Τῆς κυφονώτου σῶμ' ἔχουσα σηπία ξιφηφόροισι χερσὶν ἐξωπλισμένη, Antiphanes apud Athenæum. *Epitheta.*

Sepium tribus syllabis, non vt Cælius Rhod. habet sepieum, pars dura solidaque in dorso sepiæ dicitur. Σηπιωτίς, species vitis, Varinus.

Pierius Valerianus inter notas occultas & hieroglyphicas sepiæ picturam variæ significationis proponit: nos lemmata tantum indicemus, quæ sunt: Pulchra incœpta turpiter cedentia: quoniam hic piscis ostendit se quidem piscatoribus, sed mox fuso atramento timidus occultat. (*Hoc sumptum est ex Hieroglyphicis Ori.* 2.110. Thetis, quæ in sepiam, dum Pelea fugitat commutata fertur: & quiuis homo simulationum inuolucris obtectus. Mendacium. nam hoc quoque (vt Grammaticus Tryphon ait,) ἐν τοῖς ἐσχάτοις μέρεσι μελαίνεται καὶ ἀμαυροῦται: id est, in extremis partibus nigrescit & obscuratur. (*Confundit autem melanurum cum sepia.*) Improbitas: Quod symbolum (inquit) Plutarchus in libro de liberis educandis, ita interpretatur, vt subostendere dicat, commercium cum improbis non habendum, &c. *Sed hoc quoque ad Melanurum, non ad sepiam pertinet: vt explicauimus in Melanuro h.* Literę. Ægyptij sane (inquit) cum literas significare vellent, iuncum, cribrum, & sepiam ponebant. Sepia quidem pro theca atramentaria poni solita est, ac perinde literas scripturamque ipsam significat. Atramentum Græci (*forte hodie*) σηπιότικον appellant. Viri amor in mulierem infidam. *Ratio exposita est in D.* Sunt & tempestatis argumentum sepię. nam pictæ ita vt in aquæ summum exiliant, magnas procellas paulo post erupturas indicant. *Verum hoc profecto ad teuthides, id est Loligines, non ad sepias referri debet.* *Iconet.*

Sepias, vt Pallas, Σηπιὰς ἡ, promontorium à sepijs dictum apud Athenæum. Etymologus promontorium Magnesiæ esse tradit, vel Thessaliæ apud Iolcum: Eustathius circa Athon, vbi Xerxæ classis cladem acceperit: sic autem dictam volunt à Thetide, quæ Pelei nuptias fugiens, illic in sepiam mutata sit. Meminit Eustathius in Odysseæ Σ. dicitur autem Σηπιὰς ἀκτή, vel Σηπιὰς ἄκρα. Est & Sepia Arcadiæ mons Pausaniæ, in quo sepulchrum fuit Æpyti Elati filij, qui morsu sepis serpentis interijt. Sepiussa insula est in Ceramico sinu, Plinius 5.31. Creditur Sypuntem ædificium esse Diomedis, quam Græci Sepiuntem nuncupant ab eiectis è fluctu sepiis, Strabo lib. 6. Sipus, vel Sepius, ciuitas, quæ nunc Sipontum (in Italia) dicitur, à sepiarum multitudine fluctibus eiectarum, Recentior quidam. Stephano Σιποῦς vrbs est Dauniorum. Lege Sipontum in Onomastico nostro. dictum aliqui volunt à multitudine sepiarum quæ ibi capiantur. Sæpinum Ptolemæo 3. 1. vrbs est Samnitum, hodie Sepinum. Sepia scopulus est, teste Herodoto, diuersis in locis, iuxta litora Atheniensium. Archippus Comicus in Piscibus nominat Ἀθερίνην τὴν αὐλητρίδα καὶ Σηπίαν τὴν Θύρσου, quasi mulieres quasdam. *Propria nomina.*

Apud Aristot. de partib. animal. 4.9. sic legitur de sepia: Ἐκτὸς δ' ἔχει τό, τε τοῦ σώματος κύτος ἀδιόριστον ὄν: καὶ τοὺς πόδας ἔμπροσθεν περὶ τὴν κεφαλήν, ἐντὸς μὲν τῶν ὀφθαλμῶν, περὶ δὲ τὸ στόμα καὶ τοὺς ὀδόντας. In quibus verbis primum notarim κῦτος non recte penanflecti, quanquam & alijs in locis sæpius tum in Aristotelis tum in aliorum libris modo penanflexum, modo paroxytonum inuenio. sed quoniam penultima breuis est, omnino penacui debet. Πίμπλησι λοπάδος στερνοσώματον κύτος, Xenarchus apud Athenæum. Σμικρὸς προσήκεις ὄγκος ἐν σμικρῷ κύτει, Sophocles in Electra. Deinde quod Rondeletius pro his verbis ἐντὸς τῶν ὀφθαλμῶν, mauult legere ὑποκάτω τῶν ὀφθαλμῶν, vel quid simile, non laudo. quanquam enim idem fere sensus est vtrouis modo legas, non temere tamen lectio vetus mutanda. Michael Ephesius Scholiastes non aliter quam ἐντὸς τῶν ὀφθαλμῶν legit & explicauit. Pedes (inquit) mollia habent intra ocu- *b Κύτος*

los: hoc est, non prope oculos, sed remotiores paulo antrorsum. ut si quis manum suam polypi alueum esse fingat: & in digiti vnius extremo oculos: deniq; in flexu siue articulo primo & post vnguem proximo, pedes. Vel ἐντὸς pro ἔμπροσθεν interpretabimur, Sic ille. Poterat autem simplicius dicere ἐντὸς τῶν ὀφθαλμῶν, pro ἐσωτέρω τῶν ὀφθαλμῶν καὶ μᾶλλον πρὸς τὰ ὕπτια. Solet enim Aristoteles τὰ πρανῆ τοῦ σώματος vocare τὰ ἐκτὸς: ὕπτια vero, id est. supina, ἐντὸς, præsertim vbi de membrorum flexibus loquitur. & ipse Ephesius paulo ante vbi Philosophus agit de insectorum salientium flexu, εἴσω exponit, πρὸς τὴν κοιλίαν καὶ τὰ στέρνα. Loliginum aut sepiarum capillamenta, κόμας ἢ τρίχας, Nicander ὄσλιγγας vocat, Scholiastes. Vide in Loligine.

c Ὑπὸ τοῦ δέους δὲ τοῦ μαρίλης μοι συχνῶ Ὁ λάρκος ἐνεπλήσει (ἐπεπλήσεν, Suidas) ὥσπερ σηπία, Dicæopolis in Acharnensibus Aristophanis. id est, Corbis præ metu multis me cineribus (& fuligine) tanquam sepia percacauit. Ὅπου δὲ τὸ γλαυκινόν ἐστιν, ἐντεῦθεν ἀκρασία τις περὶ ἡδονὰς ἐκτέτριπται μόλις, κακὸν οἷα δεινὸν οὔσα μετὰ φθόνου τὸ πιτὸ ἰῶδες καὶ ὕπουλον, ὥσπερ οὖν σηπία τὸ μέλαν ἀφίησι, Plutarchus in libro de ijs qui sero à numine puniũtur, de coloribus animarum loquens.

f Σηπίαι Ἀβδήροις τε, Μαρωνείᾳ τ' ἐνὶ μέσσῃ: Archestratus, tanquam ijs in locis meliores sint sepiæ. κάθησο τοίνυν σηπίας μασώμενος, Aristophanes: οἱονεὶ τρυφῶν διὰ τὴν ἐξουσίαν, Suidas. Pauperes non habent vnde emant κρανίον λάβρακος, οὐδὲ γόγγρου, οὐδὲ σηπίας, ἃς οὐδὲ μάκαρας ὑπερορᾶν οἴομαι θεούς, Strattis apud Athenęum. Apud eundem Ephippus quoque & Eubulus sepidia cum alijs ciborum nominant. Ἀλλ' ἔντραγε τὴν σηπίαν τὴν διαλαβοῦσαν, καὶ τοδὶ τὸ πολυπόδιον, Theopompus. Sepiam elixam Anaxandrides nominat in Cotyis Thracum regis conuiuio. Veteres edebant etiam τηγανιστὰς, id est. in sartagine frixas sepias, Athenæus. ---ὥσπερ εἴ τις σηπίαις Πώγωνα περιδήσειεν ἐσπαθλωμέναις, Aristophanes in Ecclesiazusis. iocatur autem in mulierem, quæ barbam sibi induerat, vt vir appareret. scholiastes ἐσπαθλωμέναις interpretatur leuiter & superficie tantum tostis. Ἀστεῖον ὤφθη τοῦθ' ὡς ἀνθυλωμένη, Καὶ πτερύγια πλῶς σηπίας ὠπτημένα, Coquus apud Sotadem. Alexis ἐν Πονηρᾷ coquum inducit de sepiolarum elixatione sic differentem: ---Σηπίαι πόσου,

Δραχμῆς μιᾶς τρεῖς. τῶν δὲ τὰς μὲν πλεκτάνας, Καὶ τὰ πτερύγια συντεμὼν ἑφθὰ ποιῶ (ποιῶ.)
Τὸ δ' ἄλλο σῶμα κατατεμὼν πολλοὺς κύβους, Σμήσας τε λεπτοῖς ἁλσὶ, διαπνεόντων ἅμα,
Ἐπὶ τήγανον σίζων ἐπεισιὼν φέρω.

h Pythagoras religiose in cibo abstinere iubebat erythrino & melanuro: non autem sepia, vt quidam pro melanuro verterunt, Vide in Melanuro h. De Thetidis transformatione in sepiam, lege superius inter nomina propria. Thetidem in varias formas se mutantem Peleus consilio Chironis obtinuit, mixtus ei in specie sepiæ, Varinus in Θέτις. Vultu mutabilis albus & ater, Horatius in extrema epistola. Quo loco Porphyrion admonet prouerbiali figura dictum, albus & ater, pro eo, quod est bonus & malus: & Horatium, album, aut ad liberalem, aut lętum reddidisse: atrum, ad sordidum & ærumnosum. Huc festiuiter allusit Matron apud Athenæum libr. 4. de sepia loquens: Σηπίη εὐπλόκαμος, δεινὴ θεός, αὐδήεσσα, Ἡ μόνη ἰχθὺς ἔσσα τὸ λευκὸν καὶ μέλαν οἶδε. id est, Quę quum sit piscis, sola album nouit & atrum. Est enim sepia colore albo, sed succum habet atrum, quem spargit in metu ne deprehendatur, Erasmus Rot. in prouerbio, Albus an ater sis nescio. Et nigrum niueo portans in corpore virus, Ouidius in Halieutico, de sepia, vt apparet: sequens enim versus desideratur. Perca sequitur melanurum, Ἕπεται πέρκη μελανούρῳ. Erasmus pro melanuro non recte transtulit sepiam. Vide in Melanurio D.

Prouerbium.

DE SERPENTE MARINO RONDELETIVS.

Eandem iconem, magnam reperies infra ad finem eorum quæ de Serpente marino Bellonius scripsit.

A B SERPENTES murænis & myris forma & natura valde affines sunt. Sunt autem in mari multæ serpentum species, vt Aristoteli placet, lib. 2. de hist. animal. cap. 15. Εἰσὶ δὲ καὶ θαλάττιοι ὄφεις, παραπλήσιοι τὴν μορφὴν τοῖς χερσαίοις τἆλλα πλὴν τὴν κεφαλήν. ἔχουσι γὰρ γογγροειδεστέραν. γένη δὲ πολλὰ τῶν θαλαττίων ὄφεών ἐστι. χρόαν ἔχουσι παντοδαπήν. οὐ γίγνονται δ' οὗτοι ἐν τοῖς σφόδρα βαθέσι. Sunt marini serpentes forma terrenis similes, dempto capite: id enim habent congri magis simile. Sunt autem marinorum serpentum genera plura. Varij sunt coloris. Non nascuntur in prælaltis maris locis.

Serpentes marinos diuersos esse.

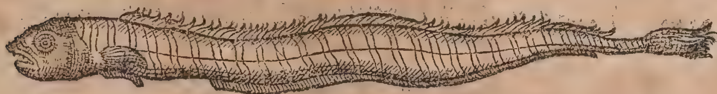
B Is quem depinximus terreno vel fluuiatili serpenti simillimus est, ad trium vel quatuor cubitorum longitudinem accedit. Corpore rotundiore est quam anguilla, capite congro similis est. Maxilla superior inferiore longior est. Dentes habet in maxillis & in palato murænæ modo, sed rariores. Pinnulas duas ad branchias veluti anguilla. Colore est fuluo, venter & rostrum cinereo. Oculi flauescunt. Internis partibus à muræna non differt. Nullus est omnino qui primo aspectu hunc serpentem esse non iudicet.

A Quare non possum non mirari eum; (*Gellium notat,*) qui cum in variarum rerum cognitione feliciter versatus sit acum Aristotelis, quę à nostris trompete dicitur, pro serpente marino vsurpauit, quam acum antea depinximus. Hanc opinionem consellere facile est ex Aristotelis verbis, qui serpentes marinos congri capite esse scripsit, figura reliqua serpentibus terrenis plane similes: cũ acus caput in fistulam de-

Acus Aristot. non est serpens marinus.

iam desinat, rostrumque tubam imitetur, vnde illi à nostris nomen positum, quæ figura à capite ad podicem corpore est hexagono, à podice ad caudam quadrato: quæ forma neq; serpentibus terrenis, neq; marinis competit, quippe qui corpore sint plane rotundo, (*terete*.)

DE SERPENTE RVBESCENTE, RONDELETIVS.

A SERPENTEM hunc marinum primus mihi monstrauit vir humanissimus & eruditissimus Gulielmus Pelicerius Monspeliensis episcopus. Is ob raritatem minimè prætermittendus hoc loco fuit: quem nonnulli myrum esse putauerunt, sed falso, vt ex descriptione liquet. Nam branchias osseo operculo squamosorum modo intectas habet, pinnasque ad natandum maiusculas, quibus muræna & myrus carent. Sed Dorionis myrum alterum esse ὑποπυρρίζοντα, id est, rufescentem non absurdè quis existimauerit.

B Est igitur serpens de quo nunc agimus, corporis specie serpentibus terrenis similis, colore rubro vel phœniceo: lineis obliquis & sinuosis à dorso ad ventrem ductis, eam lineam, quæ à capite ferè ad caudam protensa est secantibus. Scissura oris non admodum magna, dentes habet acutos, serratos. branchias opertas squamosorum piscium instar. In dorso à capite ferè ad caudam veluti capillamenta tenuia à sese disiuncta, in ventre similia. Cauda in pinnam vnicam desinit.

Anguillę longis piscibus & serpentibus marinis maximè similes, & è fluuijs mare conscendunt (*in mare potius descendunt*:) quia verò in fluuijs & lacubus, & riuulis nascuntur, earum tractationem in librum de fluuiatilibus reijciemus. *Anguillæ*. E.

DE PISCIBVS QVI SERPENTINA SVNT *specie, Bellonius.*

Longè diuersa est piscium, qui serpentina sunt specie, ab alijs figura, vt qui planè rotundi sint atque oblongi, vnde serpentina specie præditos esse dicemus. Nullis præterea squamis horrent, quorũ nonnulli ac præcipuè Congri in tantam interdum crassitiem excrescunt, vt inter cetacea ferè connumerari possint. Pisces itaque qui Serpentina facie prediti sunt, ita enumerantur: Serpens marinus, Muræna, Congrus, Sphyræna, Acus. Lampetram autem iam ante in Galeorum censu descripsimus. Anguillas verò cum fluuiatilibus lib. 2. enumerabimus.

DE SERPENTE MARINO, BELLONIVS.

B Peculiarem alit Serpentem mare, terrestri ferè respondentem, qui vel Aristotelis testimonio sæpe tricubitalis euadit. Anguillam ac Congrum, colore, pinnis & branchijs referret, nisi rostro esset, quam Muræna, longiore, ac numerosis tenuibus dentibus vallato: oculis non ita grandibus, cute glabra, ad dorsum prominente, nullis squamis aspera, qua facile deglubi potest. Ventre ex albo in rufum colorato: spirasque toto corpore, vt & Serpentes terrestres, ducit. neque viuus impune nuda manu, vt nec Muræna, contrectari potest. Plinius Draconem marinum appellauit, quem è mari in arenam emissum ex Aristotele refert, cauernam in arena mira celeritate excauare, quod idem de Serpente marino retu- C lit Aristoteles, apud quem ὄφις θαλάττιος vocatur. Estque (inquit) corpore ad Congrum accedente, sed obscuriore & acriore. quod ego nigriore & longiore interpretor. Idem tamen Plin. alibi Ophidion A appellat. Mihi visus est hic piscis eius penè formæ, quam hîc depictam vides. *Picturam ab eo exhibitam omisimus: similem ferè ei quam Rondeletius dedit: sed implicitam spiris, (non quod in mari adeò inuolutus sit, sed ad longitudinem eius exprimendam:) ventre crebris veluti internodijs crispo. qualem ego etiam ab amico ex Italia missum serpentis marini imaginem olim accepi. corpore vbique plano, tanquam eminentibus aspero, quales in Rondeletij picturas quorum tamen in descriptione non meminit. (Nostra autem effigies hæc est, quam seq. pag: exhibuimus.)*

COROLLARIVM I. EX VETE*ribus ferè.*

De Serpentibus aquatilibus diuersis egimus suprà in Hydro, sed ijs duntaxat qui in dulcibus aquis degunt. hic de marinis dicendum. Ὁ ὄφις ὁ θαλάττιος τὸ μὲν χρῶμα παραπλήσιον ἔχει τῷ γόγγρῳ, καὶ τὸ σῶμα, πλὴν ἐστὶν ἀμαυρότερος καὶ σφοδρότερος. ἐὰν δὲ φοβηθῇ καὶ ληφθῇ, εἰς τὴν ἄμμον καταδύεται ταχὺ τῷ ῥύγχει διατρυπήσας. ἔχει δὲ ὀξύτερον στόμα τῶν ὄφεων, Aristoteles historiæ 9. 37. Quæ eius verba Theodorus sic transtulit: Serpens marina colore & corpore congro proxima est, sed obscurior atque acrior. hæc si capta dimittatur foris, in arenam rostro quamprimum adacto terebrat, subitque tota. est ore acutiore hæc quam terrestres. Bellonius obscuriorem colorem interpretatur nigriorem. ἀμαυρότερον quidem Græcis, si colores inter se conferantur, minus intensum minusque splendidum in eodem genere significare puto. quod verò acriorem pro longiore accipit, nullo vel Græcorum vel Latinorum exemplo facit. Græcè quidem σφοδρότερος legitur, quod est vehementior, vehementia autem in agilitate simul ac robore coniun-

coniunctis posita est, vt Galenus alicubi docet. Cæterum pro his verbis, Ἐὰν δὲ φοβηθῇ καὶ ληφθῇ: Wotonus reddit, si timeat atque piscatores euadat. Plinius cum alibi draconem Aristotelis, araneum appellet: ex hoc tamen loco pro serpente marino draconem marinum transtulit: Draco marinus (inquit) captus atque immissus in arenam, cauernam sibi rostro mira celeritate excauat. & quanquam Rondeletius draconem siue araneum piscem idem facere tradit, certum est tamen Aristotelem de serpente tantum hæc protulisse. quamobrem ne quis hac occasione res diuersas confundat, cauendum est: id quod Albertus fecisse videtur. Lege in Corollario de pisce araneo. Bellonius ophidion ab ophi, id est serpente marino, non distinguit, Rondeletius diuersos esse ostendit. Viperæ marinæ pisces parui sunt, longitudinis cubitalis, cornu paruulum gestantes in fronte: cuius ictus est letalis, quamobrem piscatores pisci huic capto caput amputant, & defodiunt in arena: reliquum corpus in cibum reseruant, Albertus & Isidorus. videntur autem non alij hi pisces, quam aranei esse, quanuis non cornu in fronte, sed aculeos in capite venenatos gerunt. Idē de anim. lib. 2. tract. 1. cap 8. Aquatiles & marini serpentes (inquit) sunt similes terrestrib. præterquā in capite. quoniam caput marinorum est durissimum, & asperum, & minus quàm caput terrestrium pro sui corporis magnitudine. In mari Oceano, qua Germaniam attingit, inuenitur serpens magnitudine ferè cruris humani: qui aculeum retro in cauda corneum habet: quo amputato à piscatoribus reliquum corporis in cibum venit. versatur autem in profundo maris, & non verè est serpens, quanuis sit piscis serpentinus, Hæc ille. conijcio autem pastinacam esse piscem aut cognatum, quo de loquitur: quem caudæ ratione fortassis aliquis serpentinum dixerit. Hydrus dici potest omnis aquaticus serpens, tum in salsis aquis. nam & marinos serpentes, hydros vocat Ælianus, quos alij simpliciter ὄφεις θαλαττίους. Indicum mare hydros gignit marinos, caudis latis. Lacus etiam (*fortè Indiæ*) hydros maximos producunt. Cæterum marini isti serpentes, asperum potius serratis dentibus, quam venenosum os videntur habere, Ælianus 16. 8. Plin. 6. 23. tradit apud insulas quasdam ante Persidem, hydros marinos vicenum cubitorum terruisse classem. Inter Carmaniæ promontorium & Arabiam quinquaginta millia passuum interiacent, deinde tres insulæ, circa quas hydri marini egrediuntur vicenum cubitorum longitudine, Solinus. In Africa magnitudo anguium mira, sicut & fertur. iam enim nonnulli vbi triremi applicuissent, ossa boum multorum vidisse narrant, quos absumptos esse ab anguibus non dubitarent, cum triremes productas in altum, quamprimum angues insectarentur, & nonnulli aggressi triremem euerterent, Arist. hist. 8. 28. Ophidion. Vipera mar. Hydri mar.

Enhydridis iecur vesicæ vitia & calculos sanat: Plinius, qui enhydridem alibi colubrum in aquis viuentem interpretatur: de quo nos plura in Hydro suprà.

Sinthus fluuius maximus est eorum qui circa mare rubrum sunt, & plurimum aquæ in mare emittit, ita vt procul ab eo in pelagus aqua candicans profluat. cæterum nauigantibus è pelago versus hanc regionem, (*qua se exonerat Sinthus,*) coniecturam de loco faciunt à serpentibus qui ex alto eis occurrunt. Siquidem serpentes graæ (γραῖαι) dicti locorum circa supráque Persidem indicium faciunt, Arrianus in Nauigatione maris rubri. Et paulò post: Sinus qui Baraces vocatur, valde periculosus est nauigantibus, & vitandus, &c. ad eum autem è pelago tendentib. loci indicium faciunt serpentes qui prægrandes & nigri occurrunt. nam in sequentibus locis, & circa Barygazam minores, & colore luteo & ad aureum inclinantes (χλωροὶ καὶ χρυζίζοντες) obuij sunt. Et inferius: Barare vicus situs est ad fluuium illic exonerantem, &c. & hæc etiam regio è pelago adnauigantibus prænoscitur ex serpentibus, qui illic obuij fiunt, nigri & ipsi, sed minores, capite quale draconum est, oculis sanguineis. Draco marinus, est piscis sine squamis. hunc postquam multum excreuerit, & violentiam magnam facere voluerit, nubes cœli rapiunt in aërem, & per montes membratim dissectum dispergunt, vt non sit amplius. Lingua eius bifurca est sicut cauda equina, digitos duos longa. hanc in oleo serua. Gestantem enim absque fatigatione & infirmitate tuetur: quod ipse in maritimis Assyriæ regionibus obseruaui. Eiusdem adeps cum succo herbæ draconteæ mane & vesperi inunctus, vtilis est ad dolorem capitis, & initium elephantiæ vel lepræ, & omnem scabiem cutis, Kiranides 1. 4. Graæ.

Myrum piscatores nostri peculiariter non agnoscentes, serpentem vocant, Rondeletius. Murænę pariunt aquaticos angues, (τοὺς ἐνύδρους ὄφεις,) Hierax vt retuli in Muræna c. Piscem esse accepi nomine Myronem: vnde nomen duxerit, haud equidem scio. eum ipsum esse dicunt marinum serpentem: ac si illius vtercunque oculus erutus tanquam amuletum gestetur, oculum improbe affectum ex lippitudine sicca curabit, & simul huic alterum renasci loco eruti aiunt: ac oportet viuum dimittere, vel frustra illius oculum gesseris amuletum, Ælianus. Sed non alius est hic piscis quàm Myrus, Murænæ maritus, de quo scripsimus suprà in M. elemento. Almarmaheigi Persicum nomen est, commune piscibus longis & lubricis, vt anguillæ & similibus, (Ægyptij thaian marinum vocant: thanin Ebraicè draco est:) Vide suprà in Anguilla A. Myrus.

H

Laocoon (lib. 2. Æneid.) Neptuni sacerdos
Solennes taurum ingentem mactabat ad aras.
Ecce autem gemini à Tenedo tranquilla per alta
(Porces & Charibæa, vt Q. Calaber nominat)
(*Horresco referens*) *immensis orbib. angues*
Incumbunt pelago: pariterque ad litora tendunt.
Pectora quorum inter fluctus arrecta, iubæque
Sanguineæ exuperant vndas: pars cætera Pontum
Pone legit, sinuatque (al' sinuantque) *immensa volumine terga.*
Fit sonitus spumante salo, &c.

COROLLARIVM II.

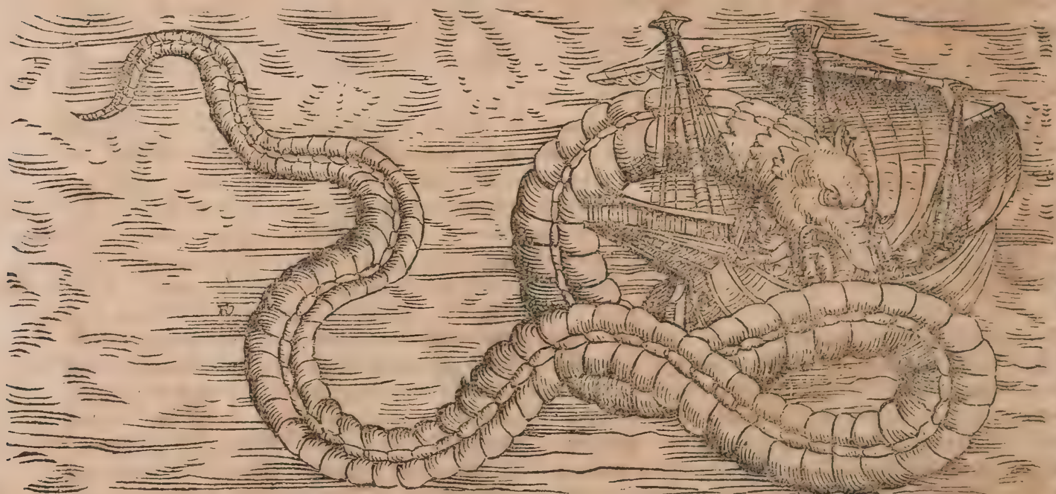
Serpens marinus Aristotelis rarus est & paucis cognitus: & quanquam bonus in cibo sit, sicut alij longi lubricique, vt congri, anguillæ, mustelæ: propter nimiam tamen cum serpente terrestri similitudinem, plerique ab eo viso tanquam non pisce abhorrent, Bellonius in Gallico de piscib. libro. Cum circa Abydum obambularem, in paruis quibusdam alueis seu canalibus salsis, inueni serpentis terestris speciem, qui toto ferè die in mari viuit, quemadmodum coluber in dulci aqua, somni verò causa in terram egreditur. colore fermè rubet, sed maculis etiam fuscis aut cinereis varius est. Idem in Singula- Serpens mar. Aristot. Alius rubescens.

Acus Aristot. Singularibus Obseruationibus. Idem hic fortè aut cognatus est serpenti marino rubescenti Rondeletij. Cum multæ sint marinorum serpentium species, Germanicè communi nomine omnes *Meerschlangen*, vel *Meernatern* appellabimus. Serpentes marinas vidi, quarum color ad Congrum accederet, rostrum longum & tenue esset: anterior corporis pars sexangula, à ventre ad caudam quadrangula pertineret, Gillius. Verum hæc animalia Rondeletius non serpentes mar. Aristotelis, sed acus ab eodem dictas esse ostendit. Albertus Magnus ab initio libri quarti de animalibus, aquatilium genera diuersa enumerans: Octauum (inquit) serpentinum vocatur, eò quod sit simile colubro. Et inferius capite octauo: Constat in mari esse animal exangue, serpentinum, quod simile videtur esse serpenti qui vocatur tyrus: & est rubri coloris. habetq; alas pinnularum consequentes se in corpore suo, & mouetur motu alarum. & hæc tamen videntur esse continua interiori suo. quare ista non sunt eadem cum pisce serpentino, cuius suprà meminimus. sed accedunt ad ligni naturam, minus tamen quàm præcedentia. De ligneis autem (vt ipse nominat) aquatilibus, id est zoophytis quibusdam, plura ab initio eiusdem capitis scribit.

In Balthico vel Suecico Oceano flaui quidam serpentes marini reperiuntur, triginta aut quadraginta pedes longi: qui nisi iritati, neminem lædunt. Eorum iconem Olaus Magnus in tabula sua E. m. dedit huiusmodi.

In eadem tabula ad B. d. alius serpens mar. ad centum aut ducentos pedes longus, vt descriptio habet, (vel etiam trecentos, vt numerus iconi adiunctus præ se fert,) circa Noruegiam interdum appa-

ret, mari tranquillo infestus nautis, adeò vt hominem quandoque è naui abripiat. Nauim ab eo inuolui aiunt tantam, quantæ ferè in nostris fluuijs aut lacubus maiores fieri solent, quæ mercium vecturæ destinantur, inuolutam subuerti. spiras supra mare tantas aliquando erigere, vt nauis per vnam transire posset. Figuram, qualis in Olai tabula est, apposui.

Ex Germanico Schiltbergeri cuiusdam Bauari Monacensis libro, De peregrinationibus suis quas captiuus à Turcis obiuit, nuper euulgata Francfordiæ.

Pugna serpentium aquatilium & terrestrium.

In Regno Genyck vocato vrbs est nomine Sampson. Eam, quo tempore ego apud Weiasitam Turcarum regem eram, colubri aquatiles, & serpentes terrestres innumeri, circunquaque per miliaris ferè spatium circundabant. Venerant autem hi è syluis, quæ multæ sunt in vicina regione Trieuick dicta: illi verò è mari. Hi dum colliguntur per nouem dies, nemo præ metu ex vrbe egredi audebat: quanuis nec hominem nec alia animalia læderent. quamobrem vrbis ac regionis princeps, ne quisquam etiam hominum eos læderet, edicebat: non sine iussu diuino rem adeò mirabilem & magnæ alicuius mutationis signum euenire interpretatus. Decimo die duo hæc serpentium genera inchoatum diluculo conflictum, ad Solis vsque occasum produxerunt. quo animaduerso, princeps cum paucis equitibus vrbem egressus, pugnam spectare voluit. cedebant autem aquatiles terrestribus. Reuersus in vrbem, ac postridie summo mane denuo egressus, nullos amplius viuos, sed occisorum tantum serpentium octo millia reperit. quos omnes scrobe defossa, humo tegi curauit: & Weiasitæ regi, nuper ea vrbe potito, rem omnem literis nunciauit. qui hoc ostento tanquam prospero sibi & felicia portendente gauisus est.

Est in Norduegia lacus Mos (*sic & nostri paludem appellant*) in quo apparet ostentum serpens miræ magnitudi-

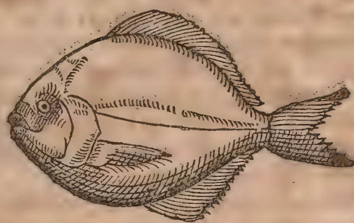
gnitudinis: qui, vt Cometæ orbi reliquo, sic is portendit Norduegiæ mutationem rerum. Visus est recentissime anno Salutis M. D. XXII. alte eminens super aquas, conuolutus in spiras: existimatus est coniectura collecta procul visu cubitorum quinquaginta. Et fuit sequuta eiectio regis Christierni, Iacobus Zieglerus. Quanquam autem lacum de quo scribit aquam dulcem continere puto: volui tamen hoc loco addere, quoniam in dulcium aquarum hydris præterij. Circa Tarracinam Italiæ Isigonus tradit lacum esse Myclæam nomine, & iuxta ciuitatem desertam: cuius ciues propter hydrorum multitudinem pulsi fuerint, Sotion.

SERRA piscis post Physetêrem superius descriptus est. De osse illo serriformi, quod exhibuimus suprà, à Guil. Postello viro multiscio, hæc olim accepi: Linguam esse ferunt piscis cuiusdam in mari Indico: quæ quandiu in pisce viuo est, flexilis sit, ita vt piscis ille (cuius formam ignorabat, & nomine ficto glottodem appellabat) lingua ad latera extensa reflexaq; in os pisces hinc inde attrahat. Maurus episcopus in confícto à se Patris Dei conuiuio Isaiæ serram piscem apponit. hic enim propheta à Manasse rege εἰς δύο ἐπρίσθη, id est, in duas partes serra diuisus est, vt Epiphanius scribit.

DE SESERINO, RONDELETIVS.

INTER cæruleos connumerandus mihi videtur, qui à nostris tronchou vocatur, sola corporis latitudine à glaucis discrepans. Est enim corpore breuiore quidem, sed latiore, compresso: sine squamis, cute læui, dorso cæruleo, ventre argenteo. Pinnarum quæ in branchijs & ventre sunt situ, non differt ab Hippuro. Pinna superior non à capite vt in hippuro, sed à dorso erigitur. lineas duas à branchijs ad caudam ductas habet, superiorem curuam, inferiorem rectam. ob quam notam in isto pisce manifestissimam, in eam adducor sententiam, vt existimem seserinum esse, cuius ex Aristotele περὶ ζώων meminit Athenæus.: Καὶ τὰ μὲν δίραβδα, ὥσπερ σεσερῖνος: τὰ δ' πολύραβδα καὶ ἐρυθρόγραμμα, ὡς σάλπη. Duas virgas siue lineas habent alij pisces, vt seserinus: alij plures & aureas, vt salpa. Internas partes easdem cum glauco habet.

A B Lib. 7.

Carne est molli & suaui, Hæc Rondeletius. F

Idem in Orthragorisco pisce, recitatis Æliani de Luna pisce verbis, descriptionem eius seserino conuenire coniectat. Vide suprà ad initium paginæ 641.

SILLAGINEM nominari audio à Baldazare Trocho piscem, qui in Marchia vulgò Germanicè *Blosfisch* dicatur: de quo quod addam non habeo.

DE SILVRO, RONDELETIVS.

Figuram hic à Rondeletio positam, reperies supra ad initium Corollarij II. de asellis, pag. 96. neque enim siluri est. sed asellorum Oceani generis, vt illic scripsi.

DE antiquo Sturionis nostri nomine grauissimi quique nostræ tempestatis scriptores varijs sententijs inter se dissenserunt. quarum plurimæ permultum à veritate discrepant. Alij enim Sturionem Lupum esse existimauerunt: alij Padi Attilum: alij Plinij Tursionem, alij Hyccam. Quas sententias doctè & ingeniose refutauit Paulus Iouius in libello de Romanis piscibus. De eadem re nos quoque satis copiosè disceptauimus quum de Sturione tractaremus. Verum quemadmodum Iouius aliorum de Sturione opiniones à veritate alienas optimo quidem iure reprehendit, ita ipsemet merito quoq; reprehendendus mihi videtur quod de Sturionis nomine non rectè senserit: quem Silurum antiquorum esse existimat, quemque pro Glani Theodorus Gaza apud Aristot. semper interpretatur. Sunt autem leues admodū coniecturæ quib. vtitur Iouius: qualis hæc est, quod hac ætate quisnā piscium antiquitus fuerit Silurus, penitus ignoremus, qui adeo in mari ac fluuijs testimonio Aristot. Plinij, Athenæi & Ausonij sit celebratus: ex aduerso autem de Sturionis antiquo nomine plurimū dubitemus, qui sit omnium ferè totius orbis fluuiorum incola longè notissimus: cum tamen credendum non sit Sturionē veterib. ignotum fuisse, aut Silurū veluti aliquo naturæ defectu, tota eius generis extincta sobole penitus euanuisse. Hoc quidem in plurimis alijs piscibus euenit, præsertim lacustribus & fluuiatilibus, qui & nomine, & alimenti præstantia apud nos sunt notissimi, à veteribus autem ne nominati quidem. Contra à veteribus multi maximè commendantur, nobis planè ignoti. Non oportet tamen celeberrimorum quorumque apud antiquos piscium nomina ponere ijs qui apud nos quoque sunt in pretio, nisi id firmis rationibus, & à substantia naturaque piscium ipsorum petitis inducti faciamus. Trutta hodie & frequentissimus & optimus habetur piscis, quo cū lacus amnesq; Italiæ multi abundent, verisimile non est veteribus Romanis fuisse planè incognitum, quod tamen antiquitus verum ipsius nomen fuerit affirmare non ausis. Sequitur alia non firmior coniectura. In Nilo, Borysthene, atque Danubio, vti Plinius de Siluris ait, etiam nunc, frequentissimos Sturiones reperiri. Nam in omnibus Nili ostijs, & superius prope Memphim Ægyptij Sturionem expiscantur. In Borysthene verò, qui hodie Neper est amnis, Phasiq; & in ipso Tanai apud Tanam emporium tanta eorum est copia, vt cetariæ ibi institutæ sint officinę, in quibus ea salsamenta ex Sturionum ouis salitis, quæ Cauiaria dicimus, itemque ipsa Schinalia ex sumo Sturionis spinali dorso, sale fumoq; inueterata conficiantur. Hæc quidem omnia fateor. Præterea adeo frequentes esse & magnos in Danubio vt eo minores etiam amnes subeant, qui in ipsum influunt, sicuti Drauam, Sauum, & Tybiscum, vt mirum etiam non sit eos Mœnum subire, sicuti Plinius ait. At præter Sturiones in his etiam amnibus multi alij prægrandes pisces procreantur, ad quorum nonnullos eadem coniectura accommodari potest. Quantum verò ad Athenæum attinet, à quo Iouius Silurum Istrianum siue Danubianum honoris atq; excellentiæ causa

Sturionē non esse Silurū, contra Iouium.

Coniectura Iouii prima, inde quod vt silurus veterum hodie ignotus, ita sturionis nomen vetus. Solutio.

Trutta.

Secunda: ab eo quod in iisdem fluuiis sturio hodie abundat, in quibus olim silurus.

Solutio.

Tertia: quod

Sturio dictus videatur tanquam Istrio. *Solutio.* *Quarta: à tergi colore.* *Quinta: ab Hispanico nomine Salius.*

tiæ causâ nominatum fuisse scribit, vt ab eo Istrionem piscem dictum putet, & inde fortasse Sturionem, (*Ælianus silurum Istrianum nominat:*) respondeo, Athenæo non Silurum, sed Glanim siue Glanida Istrianum vocari, quem à Siluro diuersum esse firmissimis veterum & probatissimorum autorum sententijs postea comprobabo, etiam si ita conuerterit Gaza. Porrò quę ex Ausonij Mosella proferuntur de Siluro, pro Iouio non faciunt, qui Silurum describit velut Actæo perductum tergora oliuo, cum Sturioni tergum non flauescat, vt optimum oleum, sed cæruleum sit. Iam verò nec illud opinioni Iouij suffragatur, quod Hispania omnis Sturionem hodie Sulium appellet, quæ vox à Siluro parum abesse videtur. Nam quemadmodum veteribus piscium nominibus, gentium vocabula ob affinitatem accommodata nonnihil ad piscium cognitionem conferre non negauerim: ita ex coniectura inde solum petita, nec cum alijs firmiorib. coniuncta certi aliquid colligi nemo dixerit: lubrica enim est hæc ratio & sæpe fallax. Quòd si ex nominis similitudine sola, Sturionis vetus nomen quærendum sit, multò maior est Tursionis cum Sturione, quàm Siluri cum Sulio affinitas, quo Sulij nomine Sturionem Hispani hodie nuncupant: vnica enim litera s, ex medio in principium translata, ex Tursione, Sturionem efficies. Illam tamen Iouij opinionem libenter amplexus est in suis in Dioscoridem commentarijs Amatus Lusitanus, & facilè cum Iouio credit Silurum Græcorum nostrum esse Sturionem, quod Hispanicum nomen multum ei fauere videatur: à Manardo verò, & alijs reclamantibus sine vlla sententiæ eorum refutatione liberè dissentit. Nos primi Sturionem veterum Acipenserem esse, siue ὀνίσκον Dorionis & indicauimus & satis comprobauimus in Acipenseris historia. His omnibus Iouij & aliorum idem sentientium coniecturis vnicam rationem à natura & actionibus Siluri sumptam opponimus: Silurum autore Plinio, vbicunque sit vbique grassari, omne animal appetentem, equos innatantes sæpe demergentem, præcipuè in Mœno Germaniæ, & in Danubio. (*Alia lectio est: Et in Danubio mario extrahitur, &c.*) Quæ in Sturionem nullo modo competere possunt: nam dentibus caret: neque maleficus, neque ferox est: à quibus moribus planè aliena est oris fabrica, vt neque alia animalia petere, neque demergere possit.

Contra Amatũ Lusit. eiusdem opinionis Sturio quid sit. *Silurum inuadere animalia Lib. 9. cap. 15.*

Silurũ & Glanim diuersos esse pisces.

Nunc Silurum & Glanim siue Glanida diuersos esse pisces ostendamus: & Siluri nomen Græcum, non Latinum, vt perperam Gaza Aristotelis Glanim semper Silurum conuerterit. Athenæus Niloticos pisces recensens, Glanidas, & Siluros seorsum ponit, & Glanidi Istri Latum piscem comparat. Eius verba sunt: Latorum piscium (vt vocant, τῶν λάτων) qui in Nilo fluuio procreantur tanta est magnitudo, vt inueniantur qui ducentarum librarum pondus excedant. Piscis est candidissimus, & suauissimus quouis modo apparatus, similis ei qui in Istro nascitur Glanidi. Fert Nilus plurima alia piscium genera, & omnes quidem suauissimos maximè coracinos, quorum multæ sunt species. Fert & pisces qui Mæotæ vocantur, quorum Archippus meminit in Piscibus his verbis: Mæotas, Saperdas & Glanidas. Sunt autem (*Mæotæ scilicet*) multi in Ponto, quibus ex Mæotide palude nomen positum est. Nilotici verò sunt pisces, siquidem eorum post peregrinationem multorum annorum meminisse possum: Torpedo iucundissima, Porcus, Simus, Phagrus, Oxyrynchus, Allabes, Silurus, &c. His accedit Æliani testimonium: Glanis, inquit, piscis incola Mæandri, & Lyci Asianorum fluminum, & Europæi Strymonis, speciem Siluri similitudinemque gerit, idemque fœtuum suorum amantissimus est: mas saltem, qui fœtum assiduè ab aliorum piscium iniurijs tuetur atque seruat. Eosdem Siluros Glanibus similes à Pausania intelligi puto, quum scribit beluas quasdam perniciosas in Rheno & Istro gigni forma similes Glanibus, qui in Hermo & Mæandro proueniunt, excepto colore nigriore, & corporis robore quibus Glanes inferiores sunt. Nomen Siluri Græcum esse non solum ex iam citato Athenæi loco, sed & ex alio facilè intelligas, quum scribit: τί δ᾽ οὐχὶ καὶ σείουρον λέγομεν, ἀλλὰ σίλουρον; ὠνόμασται γὰρ καὶ οὗτος ἀπὸ τοῦ σείειν συνεχῶς τὴν οὐράν. Cur non Siurum dicimus, sed Silurum? Sic enim nominatus est, quòd continuò caudam agitet. Paulus (*Aegineta, & Græci medici alij*) eodem σιλούρου nomine vsus est. Quid igitur Gazam impulit, vt pro Glani Silurum redderet? Vnicus, vt opinor, (lib. 9. cap. 51.) Plinij locus, qui talis est (*immò & alter, vt notaui in Glanide,*) Silurus mas solus omnium edita custodit oua, sæpe & quinquagenis diebus, ne absumantur ab alijs, id quod de Glani tradidit Aristoteles lib. 6. de hist. cap. 14. At id non solus Silurus siue Glanis facit, verumetiam Cyprinus, vt eodem in loco scripsit Aristoteles. eadem est erga fœtus suos charitate Glanis teste Æliano alius à Siluro. Quare ex eo quod à solo Siluro seruari oua tradit Plinius, non necessario efficitur Silurum Glanim Aristotelis esse, qui oua sua custodire dicitur. Præterea alio loco Plin. lib. 9. cap. 43. Glanim nominat. Cautius, inquit, qui & Glanis vocatur, auersos mordet hamos, nec deuorat, sed esca spoliat, quæ ex Aristotele lib. 9. de hist. ca. 37. sumpta sunt, qui Glanim ἀγκιστροφάγον vocat.

Ex Aeliano. *Ex Pausania.* *Siluri nomen græcum esse, non Latinum.* *Plinium semel aut iterũ glanim pro siluro dixisse. & plura de glanide.*

Αἴλουρος pro σίλουρος, apud græcos aliquot medicos. *Lib. 7.*

His nec inutile fuerit addere, apud Dioscoridem lib. 2. ca. 29. pro ἄιλουρος legendum esse σίλουρος, vel ἄιλουρον & σίλουρον eundem esse piscem. quas enim facultates Dioscorides ἀιλούρῳ tribuit, easdem Paulus Ægineta σιλούρῳ. Sic Dioscorides: Ταριχηρὸς δὲ, ἄτροφος: ἀρτηρίας δὲ καθαίρει, καὶ ἠχὰς κατασκευάζει. καταπλασθεῖσα δὲ ἡ σὰρξ τοῦ ταριχηροῦ, σκόλοπας ἀνάγει. Sale conditus minimum suppeditat alimentum: arteriam verò expurgat & vocem expedit. Illita saliti caro aculeos, & infixa corpori spicula extrahit. Sic Paulus: Σίλουρος ταριχηρὸς βρωθεὶς ἀρτηρίαν κάθυγρον διακαθαίρει, καταπλασσόμενος δὲ σκόλοπας ἀνάγει: Neque est quod quis obijciat ἄιλουρον apud Paulum legi posse, sicuti apud Dioscoridem, quoniam illic Paulus ordine literarum vires medicamentorum tradit, & in ijs quæ à litera σ. incipiunt scribit, quæ modo citauimus. Idem de Galeni loco sentiendum, qui est libro nono, de facult. simplic. medic. ex quo sua descripsit Paulus. Τῶν δὲ ταριχευθέντων ἀιλούρων τὴν σάρκα λειωθεῖσαν ἐπιτιθεμένην ἐξάγειν σκόλοπάς φασιν, ὡς ἑλκτικὴν ἔχουσαν δύναμιν δηλονότι. vbi pro ἀιλούρους, σιλούρους intellige.

Silurum non esse Lucium.

Superest vnica mihi improbanda opinio viri eruditi, à quo dissentire mihi religio foret, nisi veritatis cognitionem, qua nihil prius neque antiquius viro bono esse debet, ipse quoque rebus omnib. anteferret. De eo aliquando audiui cum diceret, veterum Silurum eum esse qui ab Ausonio Lucius vocatur, à nostris Brochet, cuius mores Siluri moribus à Plinio traditis optimè conueniunt. est enim Lucius voracissimus. dentibus acutis, longis, firmisque armatus est, quem verè dicere possemus in animalia grassari. Cuius rei exemplum proferam. Narrauit mihi vir fide dignissimus vidisse se Mulę,

quam

quam iter faciens in Rhodanum potatum duxerat, labrum inferius à Lucio dentibus apprehenſum: cuius demorſu cruciatam & territam inde fugiſſe, & crebra capitis quaſſatione Lucium in terram deieciſſe. quem ille palpitantem & in aquam redire conantem cepit, domumque tulit. Certum eſt feles paruos & canes in viuaria Luciorum coniectos ab ijs deuorari. Quare mores quidem conueniunt, ſed natalis locus maximè repugnat. Lucius enim lacuſtris & paluſtris, ſiue fluuiatilis tantum eſt. Silurus marinus & fluuiatilis. Neque Lucio competunt notæ quas Siluro Auſonius tribuit, quod dorſo ſit flaueſcente olei modo: quod tam vaſtæ magnitudinis vt Delphinus fluuiatilis nominari poſſit. Denique Lucium à Siluro apertè diſtinxit: cum enim de Lucio atque alijs aliquot dixiſſet, ſubiunxit hæc de Siluro vt diuerſo piſce.

Nunc pecus æquoreum celebrabere magne Silure:
Amnicolam Delphina reor, ſic per freta magnum*
Aut breuib. defenſa vadis, aut fluminis vlnis:
Te virides ripæ, te cærula turba natantum,
Æſtus, & extremi procurrunt margine fluctus.
Quem velut Actæo perductum tergora oliuo
Læueris: & longi vix corporis agmina ſoluis,
Aut cum tranquillos moliris in amne meatus.
Te liquidæ mirantur aquæ: diffunditur alueo
Talis Atlantiaco quondam balæna profundo.

* *Forte magnus.*

Propoſitis igitur multorum de Siluro ſententijs noſtram libere proferre non dubitamus. Exiſtimamus autem veram Siluri figuram pictura noſtra repræſentari, quam ex Iſtri ſiue Danubij Siluro expreſſam miſit ad me Conradus Geſnerus: (*Vide quæ ſcripſi ſuprà in Corollario ſecundo de Aſellis, pag. 96. vbi hanc non Siluri, vt Rondeletius memoria lapſus putauit, ſed Aſelli cuiuſdam, qui non in Iſtro, ſed Oceano, reperitur, iconem inuenies, &c.*) de cuius moribus à Germanis fide digniſſimis eadem narrantur, quæ Plinius Siluro tribuit: ferox enim eſt, & in animalia impetum facit, eorum enim catulos iniectos diſcerpit & deuorat. Vaſtiſſimo eſt oris hiatu, dentibus multis acutiſſimis & validiſſimis munito. non ſquamis, ſed cute dura contegitur & nigricante. Oculis eſt magnis. Pinnas duas habet in dorſo, à podice vnicam, alias habet branchias (*dicere voluiſſe videtur, alias habet iuxta branchias, & alias in ventre: vt pictura oſtendit, neſcio quàm rectè. vix enim in alio piſce pinnas ita ſe habere puto: & pictura ad piſcem inueteratum facta eſt*) in ventre. Carne eſt dura. Ad quæ ea conferat antea ex Galeno & Dioſcoride diximus.

Hanc meam de Siluro ſententiam æqui bonique omnes vt conſulant, oro atq; obteſtor: qua certiorem, & euidentioribus teſtimonijs probatam ſi qui proferant, libenter me eis aſſenſurum profiteor.

COROLLARIVM I. DE SILVRO EX VETERIBVS.

A De Siluro permulta diximus ſuprà in Corollario de Glanide. αἴλουρος pro σίλουρος in multis veterum medicorum, qui Græcè ſcripſerunt, libris legitur perperam, vnius literæ mutatione: apud Dioſcoridem, & Galenum lib. II. de ſimplicibus, & Tarentinum qui Geoponica condidit. Bellon. quidem tum ſilurum à caudæ agilitate dictum putat, quod eam anguillæ inſtar moueat (nimirum etiam felis quadrupedis, quam Græci ælurum nominant.) Ego omnino librariorum negligentia aut inſcitia ælurum pro ſiluro ſcriptum puto. Textor Rauiſius quidem tradit, Æluros eſſe piſces quorũ oculi ad vices Lunę aut ampliores fiant, aut minores: ſed imperitè. authores enim de felium oculis hoc tradunt. Serapio ex Dioſcoride ſimul & Galeno tranſtulit Harbe. de qua voce Arabica leges in Chamæleonte A. in libro de Quadrupedibus ouiparis. Aëtius (*Vegetius fortè*) ſilluarion, vt puto, pro ſiluro dixit: cuius felle ſuffuſos oculos inungi, cum Attico melle, præcipit, bobus, Hermolaus.

B Siluri in Ægypto diuerſis locis inueniuntur, præcipuè in Nilo. Magna qui voce ſolebat Vendere municipes fracta de merce ſiluros, Iuuenalis Sat. 4. de Criſpino Ægyptio. In Bubaſto Ægyptia ſtagnum eſt, vbi cicures permulti ſiluri aluntur, Ælianus 12. 29. Silurum Alexandrinum Paxamus nominat. In Nilide lacu ex quo Nilus oritur, ſiluri reperiuntur, Plinius 5. 9. Eoſdem in Nilo eſſe Strabo & Athenæus tradunt. Præcipua magnitudine thynni ſunt, &c. ſunt & in quibuſdam amnibus haud minores, ſilurus in Nilo, eſox in Rheno, attilus in Pado, Plinius. Idem alibi ex ſiluro fluuiatili indicato remedio, addit: qui & alibi quàm in Nilo naſcitur. Et alio in loco remedium è ſiluro, præcipuè Africo, tradit. Iidem etiam in fluminibus procreantur, vt in Cydno Ciliciæ fluuio: ſed ij quidem idcirco minuti proueniunt, quod eius confluens nitidus & frigidus ſit, quo non ipſi delectantur, ſed turbido potius, ac planè limoſo, eoque pingueſcunt: & Pyramus quidem, atque Sarus Cilices fluuij, eos longe pleniores ferunt, tum Orontes Syrorum fluuius eos progignit. Ptolemæorum item fluuius, & Apamienſe ſtagnum maximos generant, Ælianus 12. 29. Canaria ex Fortunatis inſulis vna amnes habet ſiluris piſcibus abundantes, Solinus. Silurus graſſatur vbicunque eſt, omne animal appetens, præcipuè in Mœno Germaniæ amne prope (*alias propter*) Lisboum, Plinius. Hermolaus apud Plinium, pro Mœno aſſerens Ænum legendum, errauit, cũ Mœnus non inferior ſit Æno. de ſiluro (tamen) Mœni Celtes nihil comperit, diligentiſſimus rerum Germanicarum indagator, Spiegelius. Ex vetuſtis codicibus (inquit Maſſarius) aliqui in Rheno, & aliqui in Mœno habent, Hermolaus verò in Æno legendum cenſuit, quod non probamus: cum, quod Ænus tempore Plinij & priſcorum autorum non erat Germaniæ fluuius, cum ea tantum pars quæ vltra Danubium eſt, tunc Germania appellaretur: at Ænus citra Danubium eſt, in quem influit prope Patauium nobilem ciuitatem Bauariæ, quæ pars Norici eſt: tum etiam, quod non adeo magni piſces in Æno reperiuntur. legendum ergò in Rheno, vel potius in Mœno, vti ſcriptum eſt. Mœnus nanque fluuius eſt quem nunc Mangonum & Moganum Germani vocant, omnibus Germaniæ fluminibus curuior, ex Pinifero monte orientalis Franciæ deſcendens iuxta Hercynium, & in Rhenum ſe exonerans, quod Iacobus Zieglerus (geographorum omniũ ætate noſtra facile princeps) me monuit, Hæc Maſſarius. Mœnus fluuius, cuius lib. IX. meminit Plinius, adhuc (vt ſemper) à Germanis vocatur Mainus, (non Moganus aut Mogus: quæ vocabula noſtratium imperita confinxit antiquitas,) Moguntiæ inſignis vrbis occaſione, è regione cuius Mœnus Rheno miſcetur, Beatus Rhenanus. Siluros tradit Plin. in Oeno (*Æno*) amne propter Viſbium vrbem Germaniæ graſſari. Viſbium autem iuxta Ptolemæum, ſicuti ex computatione partium & ſegmentorum exiſtimari licet, ad hoſtia Æni amnis conditum fuit: quem nunc literatores Eneſum vocant. Cæ-

vbi.

Plinij locus perpenſus de Mœno fl.

terum alius amnis, qui in Danubium Bathauiæ erumpit, in prima syllaba per diphthongon vltimam Oe. scribitur, & profertur more Græcorum, à Germanis nimirum veluti. longum: ille in prima syllaba primam diphthongon æ habet, Latinam seruat pronunciationem, Ioan. Auentinus. Ego ex diuersis illius fluuij, in quo siluros præcipuè grassari Plinius scripsit, nomenclaturis, Rhenum præ cæteris legere malim. nam si in Mosella est silurus, vt canit Ausonius, è Rheno in eum amnem subire potest: itemque si in Mœno. & Pausanias cum in alijs fluuijs, tum in Rheno Istroque belluas eiusmodi, hominibus perniciosas, glanibus similes, reperiri tradit. Ex Istro quidem in Oenum fluuium, à quo Oenipontem oppidum denominant, subire potest. Cæterum pro his verbis, prope vel propter Lisboum, Barbarus corrigit, prope Visbium. Neutrum probo (inquit Massar.) non enim verisimile est Plinium indicasse talem amnem magis prope Visbium esse, quam prope alterum locum, cum longissimus sit: aut silurum id magis facere prope Visbium, cum in omni eius parte silurus hæc facere possit. Antiqua verò lectio: pro telis boum: quæ & mendosa est, sed aliquid omnino ad boues referre voluit, quoniam dixit omne animal appetens, equos innatantes sæpe demergens. Cornarius ex codice antiquo sic legit: Silurus grassatur, &c. præcipuè in Rheno Germaniç amne proterens boues Et in Borysthene memoratur præcipua magnitudo, nullis ossibus spinisue intersitis, carne prædulci: Plin. non quidem de Siluro, vt quidam falsò opinati sunt. Silurus nanque spinas habet, ex Plinio, lib. 32. cum dicit: Siluri fi. cinis spinç vicem spodij præbet, Massarius.

Blax piscis similis est siluro, sed inutilis. Vide Blax superius elemento B. Est & glanidi similis silurus, adeò vt etiam docti quidam confuderint, vt in Glanide ostendimus. --- velut Actæo perductus tergora oliuo, Ausonius: fortè non ad colorem, vt quidam putarunt, sed ad nitorem cutis ostendendum. Spinas eum habere paulò ante dictum est. Siluro similem caudam crocodilus (*alias melius, cordula*) habet, quoad paruum magno licet conferre, Arist. Gillius silurum dentatum esse putauit eò quòd hamifragus sit, quodque homines & equos deuoret. Aristot. quidem glanidi durissimos dentes tribuit, siluro quod sciam nemo. nec hamifragum tamen glanin, sed hamiuorum esse dixit, hoc est ἀγκιστροφάγον non ἀγκιστροκατάπτην. Et Ælianus de animalibus 12. 14. vsurpatum ab Aristotele verbum, interpretatur, ἱκανὸν καταπιεῖν τὸ ἄγκιστρον: hoc est, qui hamum deglutire possit.

C Silurus minorum piscium veteribus aluum replet. diuus Ambrosius. Grassari eum in hominem & omne animal obuium, prædictum est. Fluuiatilium silurus caniculæ exortu syderatur, & aliâs fulgure (*tonitruo magno, Aristot.*) sopitur. hoc & in mari accidere cyprino putant, Plinius. sed Aristoteles de glanide hoc scribit, non de siluro.

D In Bubasto Ægyptia stagnum est, vbi cicures permulti siluri aluntur. Vide mox in E. Silurus mas solus omnium edita custodit oua, sæpe & quinquagenis diebus, ne absumantur ab alijs, Plin. silurum autem pro glanide conuertit ex Aristot. Glani & cyprini in viuario ædium nobilissimi viri à Iarnaco, pulsato pariete ad cibum properant, id quod ipse sum expertus, Rondeletius Tomi prioris 4. 10. nescio pisces glanorum nomine intelligens, nisi fortè lucios. Veros quidem seu siluros seu glanides, in Gallia vix reperiri puto: aut si reperiuntur, vt in Mosella siluri Ausonio teste: in horum tamen piscium historia Rondeletius eos sibi visos negat.

Silurorum captura.

E Mysi (inquit Ælianus de animalib. 14. 25.) non ij qui Telephi Pergamum incolunt, sed inferiores, qui ad Pontum: quique vicinorum Scytharum incursiones propulsant, & suis viribus regionem suam defendunt. Ea prope Heracleam est, & circa Naxium flumen (*Heracleam hodie Naxium portum vocari scribit Munsterus*) prope Tomin (*Tomum vel Tomos*) ciuitatem. Hi inquam piscandi rationem obseruant huiusmodi. Istrianus natione piscator ad Istri ripam (*Atqui Ister Europæ fluuius est, non regionis iuxta Pontū & Heracleam. vtrobique tamen Mysi dicti populi habitant: Vide Onomasticon nostrum*) boum par impellit, aut equorum, iugum ipse humeris gerens, eum in locum, vbi commodam sibi & sedem & piscationem arbitratur, atque ad ripam iumentis pabulum apponit. vnde interea hæc complentur, dum ipse funis bene robusti alterum caput ad medium iugum alligat, ex altero capite hamum validissimum acutissimumq; appendit: quem asso tauri pulmone instructum ad illiciendum Silurum (suauissimam ei escam) deijcit, postquam ex linea ad quam hamus alligatus est, quantum satis est plumbi ad moderandum tractum appendit. Vbi Silurus bubulæ escç sensum percepit, statim escam appetens, hamum incautè totis faucibus deuorat: & dum transfixus ex eo euadere cupit, omnibus viribus funem exagitat. quod quidem ipsum animaduertens piscator, cū summo gaudio quàm mox à sessione exurgit, & boues equosue admotis stimulis incitat, ac iumentis cū cetaceo pisce bene robusto luctatio est: Nam hic Istri alumnus omni virium contentione se in altitudinem deprimit, illa contra retrahunt: sed piscis vincitur ex amborum tractu, atque in ripam iugo extrahitur, Hæc Ælianus. Audio & Husones (id est Antacæos) captos, boum iugo extrahi hodie in Danubio.

Siluri cicures

In Bubasto Ægyptia stagnum est, vbi cicures permulti siluri aluntur: & obiecto ad se nutriendos pane, ad quem illi certatim subsiliunt, pascuntur, Ælianus.

Vsus ad inescandos pisces, & contra formicas.

Apud Tarentinum in quadam piscium inescatione legitur αἰλούρου, βρόμου: vbi Cornarius vertit, siluri virosi: Andreas Lacuna, Græca relinquit, æluri, bromi. Rursus inferius in esca ad murçnas, scribitur, αἰλούρου ποταμίου: vbi Cornarius iterum, siluri fluuiatilis reddidit. Ex fumo siluri lento igne combusti, formicæ pereunt, Paxamus.

F Captus est silurus, & inutilis præda detecta est, diuus Ambrosius tanquam de pisce vile. Silurus recens in cibo nutrit, & facilem præbet aluum. salsus verò (ταριχηρὸς) minimum suppeditat alimentum, (ἄτροφος, pro ὀλιγότροφος.) arteriam expurgat, & vocem expedit, Dioscorides. Vocem siluri recentes salsiue in cibo sumpti, adiuuant, Plinius. Dioscorides salso tantum eam vim adscribere videtur. quod Ægineta etiam clarius effert: Salsus (inquit) esitatus arteriam humidam perpurgat. Aluum emollit silurus è iure, Plinius. In siluro (ius vel condimentum:) Piper, ligusticum, cuminum, cepam, menthā, rutam, saluiam, caryotam: mel, acetum, sinape & oleum, Apicius 9. 12. Ταριχηρὸς σιλούρους apud Athenæum legimus. Garum est liquamen ex pisce siluro confectum, Cælius Aurelianus.

Caro.

G Illita (cataplasmatis loco) salsi siluri caro, aculeos & infixa corpori spicula extrahit, Dioscorid. & Galenus, qui contritam imponi tradit. Siluri fluuiatilis carnes impositç recentes, siue salsç, tela corpori inhærentia extrahunt, Plin. Phagedænæ sanantur siluro inueterato, & cum sandaracha trito. Idem

Muria eius incipientibus dysenterijs prodest, si in desidentium fotus (εἰς ἐγκάθισμα) adijciatur. fluxiones siquidem ad summa cutis elicit. ischiadicis infusa medetur, Diosc. Muria salsorũ piscium putridis vlceribus congruit, dysentericisq; ac coxendicum doloribus iniecta medetur. acrimonia enim sua infestos coxendici humores attrahit, & per intestina euacuat. præcipuè tamen silurorum mænularumq; muria medici quidam ad huiusmodi morbos vtuntur: quam nos interdum ad putrida oris (ἐν σώματι, alias ςόματι) vlcera accommodauimus, Galenus in fine vndecimi de simplicib. medicamentis: vnde & Aëtius repetijt. Dolores lenit ischiadicorum muria siluri clystere infusa. dantur (*quærendum an hæc ad præcedentia pertineant, vt conchæ pro mensura dicantur, & numerus desideretur*) conchæ ternis obolis dilutæ in vini sextarijs duobus per dies quindecim, Plinius. Mihi quidem tum ad dysenteriæ, tum ad ischiadis curationem, clystere potius inijciendam esse muriam (vt Galenus & Plinius docuerunt:) quàm ad encathisma, id est, insessum adhibendam, vt Dioscorides scribit, probatur. Et alibi idem Plinius: Ischiadicos liberant salsamenta ex siluro infusa clystere, euacuata prius aluo. Medici Græci non salsamenta, id est salsas huius piscis carnes, sed halmen, id est salsuginem seu muriam, hoc efficere dicunt. estq; ea sanè clysteribus vel per se non incommoda. Perniones emendat siluri adeps, Plinius. Aetius silluarion, vt puto, silurum vocauit: cuius felle suffusos oculos inungi, Cum Attico melle, præcipit, bobus, Hermolaus. Siluri suffitu, præcipuè Africi, faciliores partus fieri dicuntur, Plinius. Ad ignes sacros restinguendos vtuntur silurorum capite cinere salsamentorum (*fortè salsorum*) ex aceto, Plin. Vlcera quæ serpunt, & quæ ex ijs excrescunt, ex capite mænarum cinis, vel siluri coërcet, Idem. Et alibi: Siluri cinis inhærentia corpori tela extrahit: & cinis spinæ eius vicem spodij præbet.

Muria. *Adeps.* *Fel.* *Caro suffita.* *Cinis.*

Sillurus apud Varinum non rectè l. duplici legitur, cum prima corripiatur. Vendere municipes fracta de merce siluros, Iuuenalis. Σαπρὸν σίλουρον ἀργυροῦς πίναξ ἔχων, Sopater. H. a.

Pierius è Glanide hieroglyphicum facit, ad denotandam paternam diligentiam in filijs educandis. qua de re quæ Aristoteles de glanide scripsit, Plinius ad silurum transtulit. & quanquam diuersi sunt pisces, genere tamen & natura cognati videntur. Eodem picto helluonem & voracem hominem notare conueniet, cum in omne animal obuium grassetur silurus. *Icon.*

Sillura insula est in Oceano Britannico, vt Solinus inquit, cuius incolæ numos refutant. dant res & accipiunt mutationibus. Scylurus autem per c. & ypsilon scribitur: Scytharum rex fuit, qui (vt Plutarchus in libello de garrulitate refert) cum relictis octoginta filijs diem esset obiturus, petijt fascem hastarum. quo accepto filijs imperauit, vt omnes simul connexas diffringerent ac rumperent. quod cum fieri posse negassent, ipse educens sibi singulas, omnes facile fregit: ita docens illos, vbi vna esse perseuerarent, firmos ac potentes fore, imbecilles autem si separarentur ac dissiderent. *Propria.*

Vt carbunculi (vitibus) non noceant, aliqui siluri carnem leuiter vri iubent in arbustis, à vento vt per totam vineam fumus dispergatur, Plinius. e.

Egregium hoc est in arte coquendi (μαγειρικῇ) palata conuiuarum prænosse. Quod si Rhodios inuitasti, εἰσιὼν δ' ὀς Εὐθὺς ἀπὸ θερμοῦ τὸν μεγάλην αὐτοῖς παράσχῃ, Ἀποζέσας σίλουρον, ἢ λεβίαν, ἐφ' ᾧ Χαρῇ πολὺ μᾶλλον, ἢ μυρίνην (vini genus) προσεγχέας. Ἄρειον ὁ σιλουρισμός. id est, cibus siluri res est valde vrbana & lauta, Diphilus apud Athenæum. f.

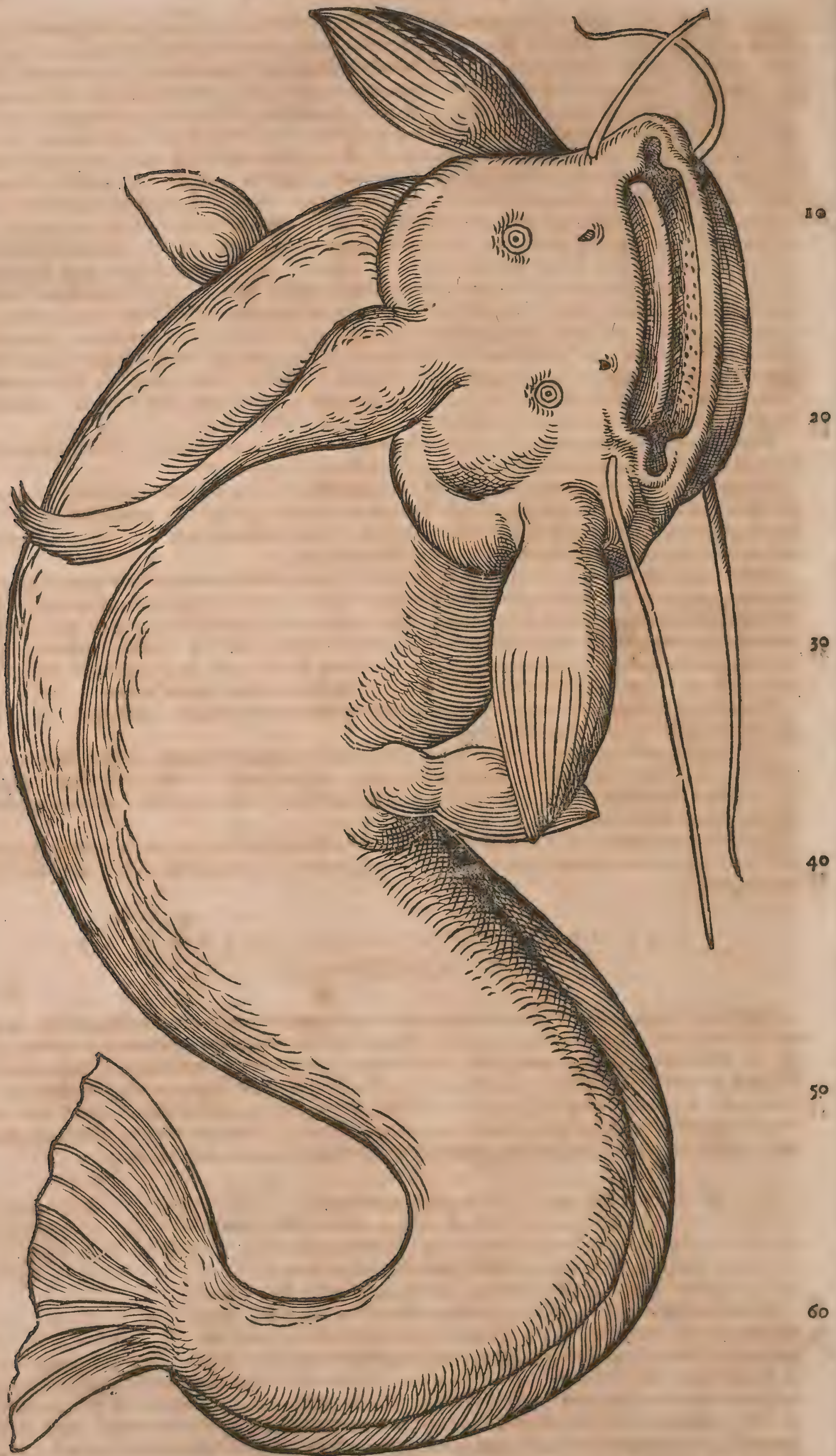
Erasmus in prouerbio, Anulus aureus in naribus suis: Adiungendum est (inquit) illud Antiphanis (*Sopatri*) apud Athenæum lib. 6. Σαπρὸν σίλουρον ἀργυροῦς πίναξ ἔχων. id est, Putrem silurum quadra habens argentea. h.

COROLLARIVM II. DE SILVRO EX *nostris Obseruationibus.*

Effigies hæc Siluri est, quam olim incognito Latino nomine accepi pro pisce quem Germani Welss *appellant: cuius tamen postea accuratius expressas icones (quæ corporis forma, pinnas & barbulas excipio, ad mustelam fl. nostram, quam pag. 601. exhibuimus, proxime accedunt) Iulius Alexandrinus è Danubio, & Io. Kentmanus ex Albi ad me dederunt. Est autem idem qui Barbota vel Solaris à quibusdam (vt Alberto similibus) appellatur: & Vngaricè Hartscha, Polonicè Sum, & in alijs Germaniæ locis* Schaid *vel* Weller. *Ego quæ sub singulis istis nominibus, diuersis temporibus, tanquam diuersorum piscium, accepi, (cum nondum ad eundem omnino piscem pertinere mihi constaret,) singulatim deinceps ac seorsim exponam. Postremo duas ab hoc differentes Siluri species cum suis iconibus adiungam.*

Quisquis ea quæ de glanide veteres scripserunt, ac nuper Bellonius, (qui tamen glanim cum siluro confudit,) in G. elemento nobis exposita, cum ijs quæ hîc de siluro tradimus primùm ex veteribus, deinde obseruationibus nostris non oscitanter contulerit, verum esse quem proponimus silurum, facillimè deprehendet: ac diligentiæ nostræ, quæ tot tantisque super siluri re ac nomine controuersijs inter eruditos nostro seculo agitatis finem imposuerit, nonnihil se debere fatebitur.

Iouius Capite 4. libri de piscibus, multus in hoc est vt sturionem hodie dictum, veterum silurum esse conuincat: cuius argumenta omnia eruditè Rondeletius destruit: in hoc tamen & ipse & alij falluntur, quod silurum dentatum esse putarunt: eoq; etiam argumento sturionem edentulum piscem silurum esse non posse. Dentes enim silurus noster non habet, sed labia limæ instar exasperantur, vt prędam facilè retineat: retentam mandere ei & comminuere opus non est, sed faucib. & gula maximè patentibus integram vorat. Matthiolus Senensis silurum squamosum & bene dentatum pingit in Dioscoride suo Venetijs impresso anno 1554. posteriorem enim nondum vidi: deceptus nimirum ab aliquo, qui hanc effigiem ceu veri piscis alicuius ei obtulit: ego nullum eiusmodi piscem, qualem ea pictura repræsentat, extare puto, tantum abest vt pro siluro admittam. In hoc etiam longè fallitur quod eundem piscem in Pannonia Acchia vocari putat, & ad Rheni litora Germanicè *Bolich.* hic enim omnino asellorum Oceani species est. Acchiam verò Pannonicè silurum dici Manardus primum docuit. de quo & pisce & nomine mox plura dicemus.

Borbota. Borbotæ ſunt piſces quidem fluuiales, aliquatenus anguillis ſimiles: lubricæ nanque ſunt, & excoriantur ſicut anguillæ. Corium habent nigrum, eſum dulcem: & hepar præ omnibus piſcibus melius & efficacius: caput magnum reſpectu corporis: os amplum, & latum valde. Cum autem ætate hic piſcis duodecim annos exceſſerit, in vaſtitatem ac longitudinem maximam creſcit, & Solaris vocatur

Solaris. catur, quia in Sole libenter in ripis fluminum iacet, Isidorus & author de nat. rer. & Albertus. Vide suprà etiam in Glanide, pag. 386. Borbotæ quidem nomine accipiunt piscem illum quem Botatrissiam Itali vulgò nominant, nos inter Mustelas fluuiatiles descripsimus: huic.n. silurus paruus persimilis est, ita vt Bellonius etiam Botatrissiam à glanide siue siluro vix dignosci tradat. Ex eo tamen adulto silurum tandem fieri falsum est. Est & Barbotta piscis barbatus, circa Tanaim dictus, ex Antacæorum genere, quem ichthyocollam Bellon. nominat, & similem ei (*barbis nimirum & capite*) silurum facit.

Ruffus. Aliquando vestigia iacentis ac dormientis piscis remanent in fundo harenarum: & ibidem iacens percutitur tridente. hoc enim modo piscatores venantur magnos pisces marinos: & in Danubio ruffos, husones, sturiones, & huiusmodi, Albertus. Ego ruffum piscem Danubianum hactenus cognoscere nullum potui. Stephanus Lauræus Amorfortius medicus apud Ferdinandum Romanorum regem præclarus, ad literas meas quibus de hoc pisce, enumeratis Alberti verbis, interrogaram, in hunc ferè modum respondit: De *ruff* pisce, Posonij (superioribus diebus ad generosam quandam matronam pristinæ sanitati restituendam eò profectus) cum piscatoribus & hominibus literatis contuli. omnes adfirmarunt præter husones & sturiones esse (*in Danubio*) eximiæ magnitudinis piscem, & veluti beluam, qui ab illorum magnitudine parum differat, eodemque modo in arena dormiens capiatur. ruffum autem illum ab Alberto dictum conijciebant, quod subrubram aut subruffam habeat carnem. Piscatores Hungari vocant Schvvreg, vel Shvvreg, & literati quidam Latino nomine ad vernaculum efformato Scurionem. *Schvvreg. Scurio.* Deinde cum illustrem dominum Georgium Draszkovvyth Hungarum Episcopum Quinecclesiensem (virum doctissimum, & rerum etiam naturæ consultum,) rogassem super eodem pisce, Ruffo Alberti: respondit mihi proculdubio illum, vnum ex duobus, nempe vel Scurionem esse, de quo nunc scripsi: vel potius quem Hungari Harcha, Germani *Huechen* (*festinationis hunc lapsum suspicor, & scribere voluisse Schaiden. nam Huechen species quædam truta est, cuius cū trutis iconem dabimus*) appellant. *Harcha.* Harcha enim habet in ventre cum alias maculas, tum ruffas. Nulli quidem pisces in Danubio magni sunt præter Husonem, Sturionem, Tok, (Germani *Tickhen* vocant,) Harcha & Schvvreg. Sed his de rebus si quid ipsa dies docebit exactius, libentissime communicabimus, Hæc Lauræus.

Harcha vur-sus. Silurus Vngaricè Harcha dicitur, à latitudine dorsi, vt audio, aut oris fortè. profertur autem Harcha non aliter quàm si Hartscha vel Harcza scriberetur à Germano. solent quidem etiam Itali ch. scribere & proferre, vbi Germani tsch. Pannonij Danubij accolæ silurum vulgari sermone Acchia vocant, Ioan. Manardus: sed aspirationem & r. literam omisit, & trissyllabum pro bissyllabo fecisse videtur. Hoc quidem illi debemus, quod primus nostro seculo silurum agnouit: quanquam præter hæc aliud nihil addidit, & à nemine hactenus quo de pisce sentiret intellectum est. Ego & paulò antè ex Lauræi literis de Harcha quædam scripsi: & plura hîc addam, quæ ex eruditi iuuenis Io. Viti Balsaratij Vngari colloquijs accepi, vnde Harcham proculdubio silurum esse liquidò constabit. Barbottam (aiebat) piscem in Tibisco (qui Daciæ fluuius Danubio miscetur) aliquando captum se vidisse septem vel octo cubitorum, plaustrum occupantem. eum in fluuio annis sedecim sub culina viri cuiusdam nobilis latuisse. hamo tandem inescatum esse, dum fœturam suam custodiret vbi se captum sensit, exilijsse. secutos impetum eius piscatores ad miliaria duo, denique defatigatum cepisse, & in oppidum Nadlac vexisse: ibi in eius ventre caput humanum cum dextra manu & tribus annulis aureis inuentum esse: cuius rei abominatione incolæ multis postea annis hoc genere piscis, non vilis alioquin, abstinuisse. Barbas eum supra infraque os habere, rictum latum, caudam versus attenuari. dentes habere instar pectinis illius quo laneæ vestes depectuntur, à carduis denominati vulgò. squamis carere. in aquis cœnosis versari.

Sum. Eiusdem piscis Illyricum nomen est Sum, Polonis ac Bohemis vsitatum. Author libelli qui rerum nomenclaturas Latinas cum Polonicis & Germanicis confert, Balænam & Cetum interpretatur Sum: nec scio an marina etiam cete eodem nomine appellent. Ausonius etiam propter magnitudinem corporis balænę silurum comparat: quoniam vbi is in flumine adest, --- diffunditur alueo Æstus, & extremi procurrunt margine fluctus. Talis Atlantiaco quondam balena profundo, Cum vento motuue suo telluris ad oras Pellitur, exclusum fundit mare, magnaque surgunt Æquora, vicinique timent decrescere montes. Germani quoque, in Sueuia præsertim, *Waller* vel *Waeller* quasi balænam vocitant. *Sumus.* Ab hoc Illyrico nomine Albertum puto, cum silurum esse nesciret, Latinum Sumus finxisse, in Catalogo piscium alphabetico: vt in Glanide etiam notauimus. Capitur Cracouiæ alibique in Vistula fluuio, item in Prussia. Pisces, carnem, & cadauera eum vorare aiunt: è mari ascendere: vt affirmauit Polonus quidam literatus, qui inspecta apud me effigie, quam Rauenspurgo Sueuiæ accepi, eam omnino Sumi piscis esse affirmabat. vilem haberi, per frusta diuendi, media corporis eius præferri, reliqua nimis dulcia ac mollia esse. Alius quidam Sumum carnem aiebat habere ferè vt Lucius, solidiorem, vulgò lautam. Ego pro ætate discrimen esse puto: minores lautos esse, maiores non item. Gedani (in ora Germaniæ) audio piscem esse, qui cum dissecatur, frusta mouentur ac tremunt, carne vt Sumi. Silurus degit in Albi amne nostrę gentis, & nostratibus nominatur Sum, infestus piscibus cetus: vnde apud nos vulgare verbum: Piscis pisci præda, at siluro omnes. in Rheno hodie defecisse videtur, Sigismundus Gelenius Bohemus in epistola ad me. His addam quæ Antonius Schneebergerus ciuis & olim discipulus meus, nunc medicus egregius, de Sumo pisce, Cracouia ad me scripsit, cum mentionem eius à me factam in Germanico piscium catalogo legisset: *Schaid* piscis Polonis Sum nominatur. capitur verò in Vistula flumine aliquando longitudinis sedecim pedum: latitudinis trium dodrantum. Mustelæ fluuiali (*Truschen*, Mientus Polonicè) capitis forma, spina dorsi, caudæ longitudine similis, item lubricitate. Oculi parui sunt, qui in pinguioribus bubulis similiter prominent. Per totam caudæ inferiorem (intellige à ventre procedentem) partem pinna vsque ad extremitatem eiusdem porrigitur, eaque in fine vnica non bifurca est. appendices geminas non breues, & in maioribus indicis digiti crassitudine, in extremitate superioris labri vtrinque vnam habet, his variè circunuolutis alios pisces os suum apertum ingredi cogit, hacque ratione venatur. Ferunt quendam molitorem hamum in Vistulam ie-

lam iecisse, eoque relicto ad quoddam temporis spacium abfuisse, interim verò anguillam hamo captam esse: quam cum Silurus (*Schaid*) deuorare vellet, lubricitate corporis adiuuante per branchias eiusdem Siluri transijsse, simulque silurum cum anguilla vtrunque mediocris magnitudinis captum esse. Vesicam albissimam simplicem, non duplicem, sicuti in cyprinis apparet, habet. huic venter cum intestino tenui parum flexuoso imminet. intestinum in sinistra eius parte descendit ad pinnam quæ circa corporis finem, caudæ autem principium, in inferiori parte posita est, illicque excretionis meatus esse apparet. In ventriculo nihil quàm lacteus quidam succus erat. Color exterior in iunioribus nigrior, parum albicantibus maculis distinctus, in senioribus contrà. Caro substantiæ friabilitate, albedine, sapore luciorum non dissimilis, densior tamen videtur. Paratur eo modo quo scribis, (*hoc est, sicuti anguillæ, in croceo iure.*) Preterea in veru saluia & maiorana confixa assatur: quo modo cauda parata in delicijs habetur. cutis densa est, videturque facillimè excoriari posse. Audio extra aquam per triduum maiores viuere, præsertim hyeme. Maiores eàdem ratione capiuntur, qua salmones circa Basileam, Hucusque Schneebergerus.

Schaid. Germani qui ad Danubium accolunt *Schaid* vel *Scheiden* nominant silurum, siue à damno quod voracitate sua infert, (damnum Germani *schad* vocant:) siue à figura vaginæ (quam alij *Schaid*, nostri *Scheid* appellant) præsertim gladij equestris: quæ latior initio, paulatim in angustum desinit. Huius nominis piscem in Danubio & Theissa, id est Tibisco, capi aiunt. omne piscium genus obuium ab eo vorari, maximum esse post husonem ad libras (sedecim vnciarum nimirum) octoginta aliquando accedere. barbatum esse, rictu amplo latoque, cartilagineum, (Bellonius etiam silurum cartilagineis ouiparis vt sturioni & attilo adnumerat:) squamis carere: carnem habere mollem, pinguem ac viscosam. minorem natu fusci vel nigricantis coloris esse: cum senescit, albicare. è mari subire Istrum. in delicijs haberi, & apparari anguillæ instar in iure croceo. Marca fluuius non longè supra Presburgum in Danubium exonerat. is quoque Schados, id est Siluros recipit: & alibi in Vngaria lacus Peiso (vulgò *Neuvsidlersee*) dictus: quem miliaria Germanica septem longum esse audio, latum tria: insulas quasdam natantes sustinere. ingentes cespites herba vestitos, quibus etiam arbores innascantur: in ijs ceu puteos à piscatoribus excindi: ad quos cum se contulerint siluri, instrumento ferreo (ita fabricato, vt quò magis renituntur pisces, eo amplius comprimatur) feriuntur. precium est in libras nummus cum dimidio, is qui à cruce denominatur Germanis vulgò: (quorum septem cum dimidio denarium argenteum constituunt:) dorsi verò partes, propter spinam diuitibus expetitam, quarta parte maioris veneunt. Pars circa caudam tota assatur & ipsa in delicijs diuitum. Captum illic audio, octo aut amplius cubitos longum, pondere centum quinquaginta sex librarum communium, quæ vncias sedecim appendunt. Nuper Achilles Gassarus medicus pereruditus & studiorum meorum promotor, in hæc verba ad me scripsit: Piscem *Schaiden* sæpæ Viennę vidi. is quo minor, eo delicatior est. paruus adhuc, vt pedem aut cubitum non excedat, appellatur illic *ain Dick*: adultior verò *ain Schaiden*. Idem in dicto Ambronis lacu (*Ammersee* vulgò in Bauaria) sæpe capitur. suntque elapso autumno duo quinos pedes longi Mecœnati nostro missi, quos ille ad ædes Myconis in viuarium suum misit. Alius mihi narrauit piscem *Dick* vel *Tick* vel *Tuck* in Danubio capi, non quidem circa Viennam, sed inferius circa Budam. molem eius libras (XVI. vnciarum) vigintiquinque appendere. Corpus vt husonis minus, multis ceu stellis varium, rostro prominente ad quinque aut sex digitos, veluti anserino: longiore & graciliore quàm sit husonis. Imperiti quidam paruum husonem esse putant. Vngari vocant Tock vel Tockhal, quod nomen ad antacæum accedit, si an. syllabam præponas. magnum esse aiunt, trium aut quatuor cubitorum, sine squamis, subnigrum, dorso spinoso, capite magno, nullis dentibus, cartilagineum, è mari ascendere: certo tempore capi vere & autumno. Haud scio an hic sit Scurio ille, quem superius Hungaricè Schvvreg nominauimus: & an idem forte antacæus stellaris, cuius iconem in operis fine dabimus: etsi huius rostrum breuius sit, quàm in Toco esse diximus: cætera congruunt. Alius quam *Schaid*, est piscis *Schied* in Bauaria dictus, quem & ipsum ad huius voluminis finem exhibemus.

Dick.

Tock.

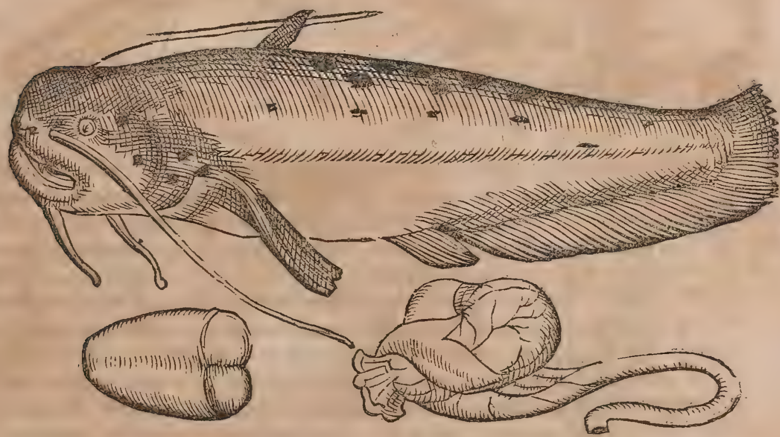
Waller / & ... Waller, Weller, Wale, Walle, Waellern, Wellerne, Welarin, in diuersis regionibus scribitur ac profertur Germanicum piscis siluri nomen, partim masculino genere partim fœminino: à balæna factum, quam similiter *Wal* vel *Wallfisch* appellant Germani. est enim veluti balæna quædam, seu cetus, id est maximus ferè piscis dulcium aquarum: vt pluribus scripsi suprà in Illyrico nomine Sum. Sunt autem vulgaria hæc nomina Sueuis præcipuè. in plerisq; .n. Sueuiæ, sicut & alijs Germaniæ, (& quibusdam Heluetiæ) lacub. reperitur: vt in Acronio lacu, & in alio quodam vallis Rhenanæ in finib. Heluetiorum, vt audio: & in Dunensi Bernensium Heluetiorum: item in Sueuia prope Rauenspurgum, & alio iuxta *Waldsee*: & in Carinthiæ lacu quem longum cognominant. deniq; in Bauariæ lacub. *Wallern* pisces copiosè capi audio. addebat quidam lardum eis esse instar porci, magnis præsertim. In Algoia regione (parte Sueuiæ) inueniuntur passim multa piscosa stagna & viuaria: quorum quædam ingentes producunt cancros, alia maximos pisces, presertim lucios, carpones, olrupas: aliosq; optimos pisces, maximè autem balenas, *Waelinn* vocant, habentes barbæ loco duos funiculos, deuorantes alios pisces & aquatiles aues. fiunt enim tam magni, vt quidam adæquent pondus quadraginta, alij quinquaginta librarum, Munsterus. *Waelinen* maximi pisciũ in Acronio, gobios fl. capitatos quodammodo referunt, sapore carnis mustelas quas trissias vocant. Raro capiuntur. incolunt enim profundissimos gurgites. apparent tamen aliquando, sed raro singuli. Cõspectus eorum veteri persuasione pro ostento habetur, & magna rerum mutatio metuitur. Circa annum salutis 1498. ad Rheni angulum vulgo nominatum, tres huiusmodi pisces capti sunt: quorum breuissimus (viro tamen procerior) Constantiã delatus est: vbi in piscatorũ tribu pictura adhuc spectatur. Vt rectè parentur, in frusta dissecti, & vino frigido immissi elixantur: ac iure croceo aromatico condiuntur, Mangoldus. Rauenspurgi in Sueuia ante annos aliquot vidi in pariete nosocomij pictum silurum pręgrandem, qualem quantumq; ante paucos annos in proximo lacu captum aiebant: septem vel octo pedes longum, nigricantem, maculis ad ventrem fuscis, hoc est è nigro modicè albicãtib. Cauda nõnihil ab alijs quas habeo picturis diuersa, trapezij quadam spe-

dam specie, quali secures ferme spectantur: barbis pedalibus. Eam picturam nobilis in ea ciuitate medicus Carolus Egellius, qualis quantaque est, expressam ad me dedit. Cauda concussa pisces (præsertim minores) deuorandos ori admouet. intestinum vnicum & rectum habere dicunt.

Vt nomen *Wal* vel *Weller* huic pisci à balæna translatum est, sic etiam *Wels*, opinor: quo Germani inferiores, Saxones, Silesij maritimique omnes, ni fallor, vtuntur, nos hoc in loco Velsum tanquam Latine dicemus. Sunt qui capellani vulgo dicti asellorum generis nomen Velso quoq; attribuant, propter capitis magnitudinem, *ein Kabelan*, Asellum quidem Capellanum salsum Rheni accolæ *Bollich* appellant: vnde fortassis factum est, vt piscem *Bollich* dictum Matthiolus Senensis silurum esse putarit. Errant qui Amiam, *VVels* interpretantur. Eundem suspicor *Wilß* in regionibus ad Septentrionem dici. nam Rostochij audio *Wilß* esse piscem crasso ventre. De eo nuper Ioan. Kentmanus medicus sic ad me scripsit. Velsus est è numero piscium qui è mari in Albim subeunt, & in eo manentes proficiunt pariuntque. Corpus ei fuscum, nigris maculis plenum, squamæ nullæ: corium satis crassum & lubricum. caput grande, latum & simum. Rictus oris amplus, & ad capitis latitudinem patulus: labia supra infraque aspera, quibus prędam retinet. dentibus enim caret. A labro inferiore dependent barbulæ quaternæ tenues, molles, oblongæ: à superiore vero binæ, duræ, longissimæ. venter est magnus, deformis. cauda tenuis & lata, ad quam vsque pinna ab ano extenditur. Vtrique ad branchias pinnæ adiunctus est aculeus quidam durus, osseus. quibus infestos sibi pisces arcet. Toto corpore vnicam spinam extensam habet, sicut mustela illa fluuiatilis, quam nostri Quappam nominant. Parit in Albi, crescitq; multum & pinguescit tum ipse tum fœtus: & similiter in lacubus ac stagnis, vbi pręda copiosa solus potitur. est enim admodum vorax piscis, & eo nomine vbicunque est damnosus: quamobrem non temere piscinis immittitur. Inter pascha & pentecosten è mari ascendens, vt in dulcibus aquis pariat, plurimũ capitur: quanquam toto fere anno capi soleant, sed parui, à binis libris pondere ad senas vsque. Maximi vero qui circa partum capiuntur, libras circiter vigenas vltra centenas appendunt. Libra fere nummo quem grossum vocant, venditur. complent autem grossi XXI. florenum, id est drachmas fere sedecim.

Piscis est pinguis & boni saporis. in magnis aliquando pinguitudo per dorsum vel duos digitos crassa, ceu in porco, apparet. Laudatur in cibo tum recens, tum salsus. solent enim eos in dolijs salire, & per annum seruare. Parui adhuc, antequam ad tres libras accedant, simpliciter in aqua elixi, placent, sicut & lucij, trutæ, mustelæ fl. & alij. oportet autem rite pręparatos, aquæ cum primum feruere occœpit, inijcere: condire, salire, & ad iuris fere consumptionem decoquere. Vbi verò iam trilibres, maioresque fuerint, pars dimidia, anterior, optime sapiet, simpliciter elixa primum, deinde perfusa iure è vino & saccharo, cum cinnamomo, pipere, croco, cymino, & modico amyli vel panis albi indurati confriatiq; : cuius modum augebis, si ius densare libuerit. posterior verò, & ad caudam pars, placebit ad carbones paulatim assata: deinde condita iure è vino, saccharo, cinnamomo, zinzibere, croco & malorum dissectorum tessellis: quale pro cæteris etiam piscibus assis fieri solitum est. sunt qui aceti nonnihil affundant. Pro malis aliqui cepas minutatim confectas miscent. Denique maximi, siue recentes, siue salsi, iure caryophillorum coloris vel crocei, sturionis instar conditi, laudantur. Hactenus Kentmanus. Sunt qui Velsum tres vlnas longum in Albi capi referant circa diui Ioannis diem æstate optimum esse, deinde se occultare inter saxa: & si hirudines infestent, prodire. *Dorst* piscis est vulgaris apud Liuones, partim Sturioni, partim Velso similis, vt audio: Est & apud Silesios in Viadro Velsus, tantus, vt captus impositus currui, plerunque vltra currum emineat. Anseres aliquando vorat. Non admodum in delicijs apud eos est. salsus exportatur. Barbis extensis & contractis, ceu brachijs, pisces vorandos ori eum admouere aiunt.

DE SILVRO, QVI IN LACVBVS BERNENsium *Heluetiorum capitur.*

Quanquam permulti sunt Heluetiorum lacus, & satis magni, siluri tamen in paucis (vt supra quoque diximus) capiuntur: & rarius puto in maximis, per quos magna flumina transeunt: frequentius in minoribus, forte quod magis cœnosi sint illi. amant enim aquas turbulentas. In Bernensium duntaxat lacubus aliquãdo reperiuntur, vt Moretano, & proximo Neocomẽsi, qui etiã Iuerdunensis dicitur,

Benedictus Martinus, vir vndequaque eruditus, qui Bernæ bonas literas docet, rogatus à me, qualis apud eos capitur, talem & pingi curauit & deſcripſit. Pictura huic capiti pręfixa eſt. deſcriptionem ſubijciam. Mitto iam tandem Saluth (*ſic Sabaudi finitimi nominant circa Moratum & Neocomum*) piſcis imaginē: qui apud Bipennates captus eſt, & per amicos ad me miſſus: ac me præſente à pictore delineatus, vna cū interioribus quibuſdam partib. quas ſecto piſce inſpeximus. Eſt autem Saluth piſcis mollis, ſine ſquamis, totus lubricus inſtar anguillæ, ac inter lacuſtres nocētiſſimus, venatur enim reliquos, & in omnes mira voracitate tanquam helluo graſſatur. Creſcit etiam in ingentem magnitudinem. Superioribus annis in Moretano lacu captus eſt octo pedum, & apud nos Bernæ ad libram venditus. hic noſter paruus erat adhuc, ſeſquipedalis. Caput habet amplum & bene latum: reliqua corporis pars eſt contractior, vt in acumen prope deſinat: os patentiſſimum: inferius labrum prominentius ſuperiori. Color ei nigricat, præſertim circa caput: latera ad cinereum inclinant: vndique per tergum & caput nigris maculis conſperſus eſt. Branchiarum vtrinque quatuor habet ordines à medijs lateribus: imo fere capite concurrunt. A branchijs ſtatim duæ pinnæ ſunt. inde venter laxus eſt, quem terminant duæ aliæ pinnæ prioribus minores. Hinc cauda reliquo corpore multo prolixior, quæ inferna parte continuam vnam pinnam habet, in tergo vnica pinna exigua eſt & erecta: hac tanquam velo, illa gubernaculi vice vtitur, motuque fertur citatiſſimo. Oculi cinerei, eminentiores reliqua cute, rotundi, parui. ante oculos vtrinq; cornu vnum prælongum. Hæc cornua ante ſe extendit, ceu ad explorandum, interdum ad latera comprimuntur. labium inferius quatuor cornua habet breuiora, quę gulam vt barba ornant. Venter totus albicat. Os patentiſſimum, vt dixi: labra aſpera frequenti dentium ordine. Sine lingua eſt: quidam tamen tuberoſum, firmum, à branchijs ad inferius labrum protenditur, ad latera vtrinque liberum, extremitatibus contiguum, hinc labro inferiori, illinc branchijs ad guttur. Branchijs & gutturi contiguus eſt ventriculus, extenſus, & ſatis capax. is cum inflarem eum calamo in præſenti piſce ſeſquipedali, æquabat renem porci magni, vndique diſcurſantibus venis rubris. hunc tegit hepar. à latere vētriculi inteſtinum longum prominet, quo ſtercora egeruntur, id ad poſtremas pinnas vbi finitur venter, defertur. materia (*ſubſtantia tunicaq; ventriculi, & inteſtinorum*) tota eſt ſolidior, qualis in quadrupedibus venter eſt. Supra eam eſt veſicula, quam media ſutura in duos torulos eminentes diuidit, longos. ante duo tubera mammarum inſtar, vel quales ſunt vertebræ, rotunda. Poſterior pars in acumen ſenſim deſinit, vt tota veſicula non male lyram videatur exprimere. Eſt autem ea candidiſſima, nigra ſuperinducta membrana, quæ commode poteſt detrahi, vt veſicula tanquam ex culeo nigro candicans ipſa, educatur. cohæret hæc ſpinæ dorſi inter branchias. Per ſpinam aut dorſi vena tranſit candida nigro tenuiſſimo inuolucro tecta vt in anguillis. hanc eximunt deliciarū ſectatores tanquam venenatam & noxiam. de cætero præparant ad menſam, quo pacto anguillæ parantur, &c. Hucuſque Benedictus Martinus. Videtur autem ſpecies hęc ſiluri diuerſa eſſe à ſuperiori: quoniam & color variat: & pars ad caudam latior eſt proportione, quam in cæteris, quas habeo, huius piſcis imaginibus. Qui apud me hanc picturam viderunt peregrini, Velſo ſuo vel Schaido ſuperius deſcripto, diſſimilem eſſe aiebant, ſpecie nimirum, non genere proximo. Quęrendum an pinna ab ano extenſa retrorſum, caudæ continua ſit: vel potius propter vicinitatem, continua eſſe videatur non diligenter animaduertenti. Ex picturis ſilurorum quas habeo diuerſas, vt dixi, quædam continuant, aliæ non item.

DE ALIA SILVRI SPECIE.

Siluri ſpecies quædam pulchra & rara Argentinæ in piſcina ſeu viuario ciuis cuiuſdam alitur, nomine ignoto. Eius iconem Petrus Stuibius iuuenis eruditus, affinis meus, ad me miſit huiuſmodi: quam Lucas Schan pictor illic ad piſcis partim ſub aqua natantis, partim extracti aliquantiſper aſpectum expreſſit. Piſcis (vt ex pictura apparet) totus ſimilitudinem aliquam cum muſtelis fluuiorum, & lacuum habet, illis quas *Alputt* & *Trueſchen* (ab alijs aliter) nominari dixi. Oculi ſunt parui. Barbulæ fuſcæ, nō longe à craſſiuſculis paulatim attenuantur, binæ ſuperiore labro, ternæ inferiore. Pinnæ ad brāchias binæ. In dorſo nullam oſtendit pictura, ſed tantum caruunculam quandam mucronatam eminentem, qualis & in Muſtela lacuſtri maiore eodem fere loco viſitur. In ventre vero vna & continua longiſſima pinna ad caudam vſque albicat, maculis diſtincta fuſcis. Corpus à capite retrorſum ſubinde attenuatur: finis latiuſculus & obliquus eſt, & quod mireris nullam caudæ pinnam habet. Os magnum & latum. Capitis color è cæruleo ſubviridis: reliquum corpus viridi & flauo colore mixto pingitur, ſed maculas etiam diuerſi coloris habet. Sed ipſa Stuibij mei verba adſcribam, teſtis oculati: Piſcis (inquit) quam mitto effigies, licet coloribus per omnia non reſpondeat, formam tamen optime refert. nam cum piſcem extra aquam diutius retinere non eſſet integrum, non licuit pictori tam cito omnia conſiderare. Huius generis duos in ſtagno ſuo ciuis quidam alit, qui cum ante annos triginta ſex ad *Hundsfelden* in Rheno cum alijs piſcibus illis, quos Argentinę vocant *Ruſelken*, ſimul naſſa capti eſſent, vix digiti longitudine, & Argentinam in forum aduecti, à ciue quodam raritatis gratia empti, in piſcinam coniecti ſunt, in qua alter ab eo tempore vſque adeo excreuit: vt iam ſex cum

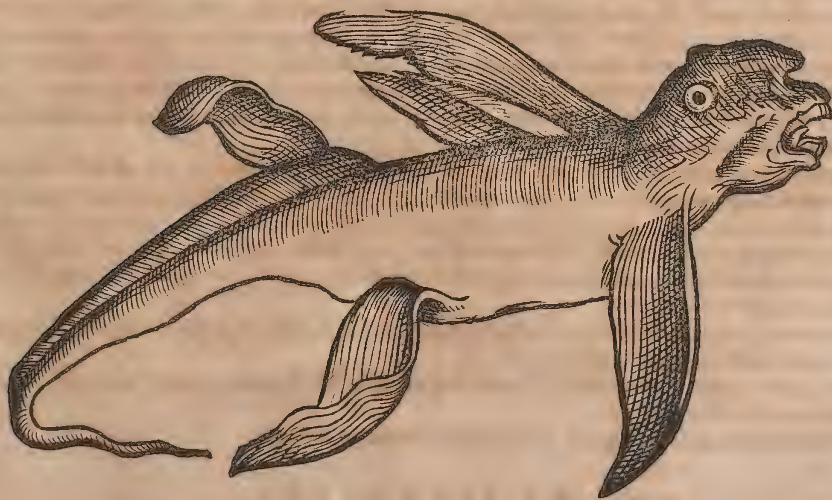
ſex cum dimidio pedes meos (hominis mediocris proceritatem aut amplius) longitudine contineat. Caput qua craſſiſſimũ eſt filo complexus, duorum pedum & dimidij fere circumferentiam deprehendi. Alter huic per omnia conſimilis, ſed longitudine longe eſt inferior. Maior ille piſcibus quibuſuis excepto Carpione, ſiue viuis, ſiue mortuis veſcitur. Hyeme nihil quicquam guſtare vnquam viſus eſt. Cornua quæ ſupra & infra os habet, quotannis decidunt, & rurſus noua ſuccreſcunt, ſicuti ceruis. Nomen cognoſcere non potui niſi quod aiebant, olim quendam *Scheid* appellaſſe, (eiuſq; generis magnam in Danubio copiam eſſe:) & Sabaudum quendam ſua lingua Salu, Hæc affinis meus. Ego poſtea etiam accepi hunc piſcem tota hyeme in vno eodemq; piſcinæ illius angulo ſe continere, id quod dominus prædij affirmat. Speciem hanc à ſuperioribus eſſe diuerſam, coloris, barbularum, & caudę diuerſitas loquuntur. Glandine potius quam ſiluro cognatus idem ve ſit, conſiderandum. Is quidem piſcis cuius figuram cum glanide Rondeletij G. elemento poſuimus, vt cum ſiluro ſimile nihil habet, ita glanis eſſe non poteſt.

De Siluri natura & voracitate plura ſcribit Manardus epiſtolarum 9.3. quorum ſupra non memineram. Dum Vladislai (inquit) Pannoniarum regis ſaluti inſeruirem, non ſemel vidi piſcem, quem indubiè ſilurum eſſe, præter reliqua, hoc argumento putaui: quod in animalia quantumuis magna, in Tibiſco præſertim flumine, quod Iſtrum influit, audaciſſimè adeò inſurgit, vt nec hominibus parcat. Publica enim apud Pannones fama eſt, aliquando captum, in cuius viſceribus humana manus ornata annulis inuenta ſit. Vocant incolę hunc piſcem (ſi recte memini) Acchiam, vaſtiſſimo ore, & duriſſimis dentibus armatum, figura gobio ſimilem, eaque aſpectus atrocitate, vt terrorem etiam mortuus videatur ſpectantibus afferre. Ad hanc deſcriptionem Matthiolus, aut potius quiſquis eum participem fecit, ſilurum ſuum confinxiſſe videtur. Saluianus ſilurum noſtrum glanidem facit: & in eius deſcriptione, in primo dorſo paruam erigi pinnam, qua in re nobiſcum conuenit: poſt quam (inquit) alia vna multo magis anguſta in medio dorſo enata per dorſum reliquum ad caudam vſque æqualiter deducitur. Et altera huic figura & magnitudine ſimillima à podice per imum ventrem advſque etiam caudam excurrit, &c Hanc ego dorſi pinnam alterã in ſiluris meis nõ inuenio: neque vlla eſt ex multis quos amici miſerunt picturis, quæ eam deſignet: vt neque ipſa à Saluiano exhibita icon, elegans ſane & proba. In noſtris Italiæ fluuijs (inquit idem) nullibi, quod ſciam, habetur. Vtraque eius maxilla paruorum dentium ſed acutorum & validorum ordinibus quamplurimis armatur: præter quos innumeros denticulos maioribus etiam & robuſtioribus muniuntur fauces, &c. Nobiliſſimus comes Hieronymus Martinengus, dum Viennę apud Ferdinandum regem Romanorum pontificius erat orator, non ſolum huius piſcis ad viuum depictam iconem, ſed eiuſdem etiam exiccatum caput ad me tranſmiſit. Idem puerum in Danubio apud Poſſoniam natantem, paucis ante annis ab hoc piſce deuoratum, ac in interaneis eiuſdem, poſt dies paucos (Archiepiſcopi Strigonenſis cura capti atq; diſſecti,) pueri fragmenta reperta, à fide dignis Pannonibus ſe accepiſſe, me certiorem fecit, Hæc Saluianus. Idem ſilurum Sturionem eſſe contendit, reuocata Iouij opinione, iamdudum ab eruditis Manardo pręſertim, ac nuper Rondeletio exploſa & confutata. ego ne actum agam, ampliori refutatione abſtinebo. hoc certe in Saluiano diſplicere mihi diſſimulare non poſſum, quod vt ſuam perſuaſionem tueatur, Græcos Latinoſq; veteres quoſdam erroris ignorantiæ circa ſilurum, lippis olim & tonſoribus notum piſcem, inſimulat. Præter cætera autem, quæ à nobis relata, ſilurum noſtrum eundem ac veterum eſſe validius confirmant: hoc leuius, non tamen contemnendum, accedit, quod de eo canit Auſonius, -- *quem velut Actæo perductum tergora oliuo Amnicolam delphina reor.* Lęue enim & lubricum ceu oleo perfuſum, eius corium eſt. Rondeletij ſententiam, ad colorem referentis olei in his verbis mentionem, non admitto. Sturioni autem tergus eiuſmodi nequaquam eſt.

Manardus.

Matthiolus. *Saluiani...*

DE SIMIA MARINA.

EST etiam in mari rubro Simia, non piſcis quidem hæc, ſed beſtia cartilaginea, veluti ſquamarum expers, (σελαχῶδες ζῶον, οἷον εἰ ἄλεπαν,) eaque ipſa non magna. Colore eſt terreſtri ſimilis, tum facie

ſpeciem

speciem similitudinemq; eiusdem gerit. Non pisceo tegmine reliquum corpus, sed illiusmodi circumuestitur, cuiusmodi testudinis inuolucrum est. Eadem similiter atque terrestris leuiter resima est. eius reliquum corpus instar torpedinis latum est, vt dicas auem esse alas explicantem. Cum natat, volare videtur. In hoc vero à terrestri differt, quod variè distinguitur, & ruffa est ceruice, vt branchijs quoque. Καὶ πυῤῥοὶ δέ εἰσιν οἱ κατὰ τὸ ἰνίον πλατεῖς (τένοντες forte addendum) ὡς βράγχια. Os verò non in summa facie oblongum ei prominet, sed hac etiam parte modice sima terrestrem repræsentat sibi cognatam, Ælianus de animal. 12.27. Et rursus 15.17. In media natura quædam communitas retrusa leoni est, & affinitas cum delphino: non ex ea parte solum quod vterq; imperat, ille quidem terrenis bestijs hic verò aquatilibus: sed quod siue senectute siue morbo infirmis ambobus, illi terrestris simia medetur, huic marina quoq; simia remedio est. Nam vt in terra, sic etiam in mari aliquod est simiarum genus, quod similiter huic, vt illi terrenum, medicinam morbi affert. Ex Æliano etiam Philes repetijt. Non congruit cum Æliani descriptione piscis ille galeorum generis, quem Bellonius Simiam, Rondeletius verò (melius opinor) Vulpem facit. nam Bellonij Vulpes, Rondeletio canis centrines est. Rondeletius piscem quem alaudã non cristatam nominauit: Possis (inquit) etiam optimo iure simiam appellare, qui capite simiam refert. est enim capite paruo & rotundo. Sed prorsus alia est maris rubri simia.

Alauda piscis.

Propius ad Maris rubri simiam accedit piscis, cuius iconem, qualem à Io. Kentmanno accepi, superius exhibui: qui etiam vulgo alicubi Simia marina vocatur, *ein Meeraff*: hoc enim nomine è Dania sibi allatum scribit. Pinnas tanquam volans extendit, vt pictura præ se fert: & inter duas in summo dorso pinnas aculeum retro tendit, ceu galeus centrines: os simum habet, non vt galei in longitudinem protensum rostrum. branchiarum foramina quina apparent, obliquo inter os & oculos descensu. Color ei viridis toto corpore: sed in dorso magis fuscus, ad latera pallidus. dentes lati & continui. Reliqua satis apparent in icone: quæ cum ad sceleton facta sit, in viuo animali non omnia similiter se habere suspicamur. Testudineum inuolucrum si accederet, Æliani hanc simiam facerem.

SIMIIS marinis adiungere volui monstrum, cuius picturam subtilissimus Cardanus mihi communicauit. Serpentem Indicum esse scribebat, Mediolani in macerie quadam repertum. nec aliud addebat. sed cauda videtur animalis aquatilis esse: caput πιθηκοειδὲς, id est simijs cognatum aliquid præ se fert: vt & digiti pedum, quos binos tantum ostendit, manuum instar oblongi. Vix equidem ausus hoc animal proferre fuissem, nisi à tanto viro accepissem.

SIMVS ab Athenæo nominatur inter Nili pisces. Meminit eius etiam Artemidorus Onirocriticorum 2. Eustathio tamen lib. 1. Halieuticorum marinus est, ex illis qui in petris & arenis pascuntur: Σιμοί τε, γλαῦκοί τε, καὶ ἀλκυσαὶ σινόδοντες. Eustathius in Iliad. M. hoc nomen pro pisce vltimam grauare docet (scribit autem σίμος paroxytonum,) vt ab adiectiuo σιμὸς oxytono differat, sed præstiterit puto penanflectere cum piscem significat, quoniam primam productam habet. Oppianus, Athenæus, Artemidorus, etiam pro pisce ὀξυτόνως scribunt. Nos simum fluuiatilem vocare poterimus piscem, quem vulgo Germani Nasum: crassam enim & simam hanc partem, à qua denominatur, habet. Rondeletius Testudinem coriaceam à se dictam, Simiam maris rubri Æliano memoratam forsitan esse suspicatur. Bellonius alteram Teniæ speciem à Rondeletio dictam, deformi capite simiam quodammodo præ se ferre scribit, & a multis Marmotum vocari.

Aethiops pisc.

Simus etiam non nomine sed re est Æthiops dictus piscis, in Eclogis ex Agatharchidæ commentario circa finem. Gignuntur (inquit) cum alij multi pisces locis prædictis, naturæ ac formæ peculiaris (παρηλλαγμένην ἔχοντες τὴν φύσιν:) tum vnus omnium maxime atri coloris, proceritate viri: quem & eam ob causam, & à sima faciei specie, Æthiopem nuncupant. Hunc qui primi ceperunt, nec alijs vendere, nec ipsi in cibo consumere voluerunt, propter similitudinem (*Aethiopis vel hominis:*) temporis vero progressu vtrunq; libere fecerunt.

SIONES, brachycephali, mali succi sunt, & grauis odoris segnem materiam trahunt & gignunt: Xenocrates apud Oribasium, nisi mendum subest.

SIPHNA Σίφνα, piscis quidam, Hesychius & Varinus. Σιφνὸν vacuum interpretantur: σίφνον verò paroxytonum arcam panariam, &c.

SIPVRVS, Σείπυρος, piscis vulgo Græcis. vide in Hepato Rondeletij.

DE SIRENIBVS.

DE Sirenibus multa protuli in Libro de auibus. finguntur enim partim virgines fuisse, partim volucres, Acheloi filiæ, &c. vnde Ouidius, ---- *Vobis Acheloides vnde Pluma pedesque auium, cum virginis ora geratis?* Vnde apparet malè recentiores quosdam scripsisse, postremam Sirenum corporis partẽ, in piscem desinere: quæ forma Nereidum potiùs quàm Sirenum fuerit. Decepti sunt illi fortè ex eo

quod

quod monstra maris eas fuisse legerant. Monstra maris Sirenes erant, quæ voce canora Quaslibet admissas detinuere rates, Ouidius. Maris autem monstra dicta conijcio, siue quod in insulis circaue mare habitasse fingerentur: siue etiam in ipso mari, quanquam inferiori parte aues, ita vt palmipedes, natasse crederentur. Hac occasione pauca quæ nunc se offerunt, præterita in Auium historia, hic adijcientur, ex veteribus primum, deinde recentioribus.

Sunt apud Indos auium quædam genera, cantandi suauitate & oris expressione tanta, vt comparatio nulla reperiatur, nisi Sirenes quasdam eas dixeris. nam has quoque virgines alatas, & pedibus aues fuisse, poetarum fabulæ canunt, & pictores ostendunt, Ælianus 17. 23. de animalibus. De Sirenibus quædam leges in Varijs Io. Tzetzæ 1.14. & 6.75. & Eustathium in Commentarijs in Dionysium Afrum, super his poetę versibus: Πρὸς ἢ νότον μάλα πολλὸν ὑπὲρ Σειρηνίδα πέτρην φαίνονται προχοαὶ Πευκεντίνου Σιλάροιο. Orpheus in Argonauticis canit, quo pacto Sirenes cum ipsum in Argo naui præternauigantem de scopulo in quo erant, suauissime argutissimeque canentem audissent, fato quodam in mare se pręcipites dederint, & in petras agentes conuersæ sint. Vitanda est improba Siren Desidia, Horatius Sermon. 2.3. Σειρὴν πελάγιος, de alcyone, Plutarchus. Sophoclem aliqui σειρῆνα νέαν dixerunt, si bene memini. Ἢ ὑπερβαρβάρους χελιδόνων δίκην ἐμμούσους, ὡσεὶ σειρήνων ἢ ἀηδόνων μουσεῖα, Quidam apud Varinum. apparet contrario sensu hirundinum, quam sirenum ac lusciniarum, musea, accipi. Vide in aue Luscinia h. Ἡ Θεανὼ δ' οὐχὶ σειρήν ἐστιν ἀποτετιλμένη; βλέμμα καὶ φωνὴ γυναικὸς, τὰ σκέλη δ' ἐκ κοψίχου; Anaxilas (apud Athenæum libro 13.) monstra quędam à veteribus conficta, vt Scyllam, Sphingem, Chimæram, ad meretrices referens. inter quas (inquit) Theano videtur quasi Siren quædam, quanquam implumis: vt quæ vultum ac vocem mulieris, crura autem merulæ habeat. Sirenes apes dissident cum Circa aue, Ælianus. In Conchylijs aliqua ex Græcis (sumpta sunt nomina,) vt peloris, ostreæ. alia vernacula ad similitudinem: vt syrenæ, pectunculi, vngues, Varro libro quarto de lingua Latina. quasi Syrena, cõchylium, id est animal testaceum sit, Syrena.
Latino vocabulo dictum, à nescio cuius rei similitudine, vt à pectine pectunculus. ego vocabulum corruptum suspicor. nam vel ypsilon primæ syllabę vocabulum non esse Latinum arguit. Ἀκόρεστόν τι καὶ σειρήνιον τὸ χρῆμα τῆς διηγήσεως, Heliodorus: hoc est, Narratio tam dulcis & illecebrosa, vt nulla eius saties obreperet. Augusto Cæsari Galliarum legatus scripsit, in litore inuentas mortuas Nereides Sirenesque multas, ea forma qua pinguntur, Bapt. Fulgosus in memorabilibus: ex Plinij lib. 9. cap. 5. vbi codices nostri Nereidum tantum mentionem faciunt, non etiam Sirenum. Addit ibidem Fulgosus lib. 1. cap. de Miraculis: Visa sunt & marinarum nympharum corpora humanis corporibus similia, nisi quod cute anguillis persimili tegebantur: deinde imperante Phoca in Cycladibus iuxta Sdillarum (*sic habet codex impressus*) insulam duæ apparuerunt, ex toto pene humanam habentes effigiem.

Sirenes (inquit author de natura rerum) sunt animalia mortifera, quę à capite vsque ad vmbilicum habent figuram mulieris improceræ magnitudinis: horrenda facie, crinibus capitis longissimis atque squalentibus. Apparent autem cum fœtibus quos in brachijs portant. Mammis etenim fœtus lactant, quas in pectore magnas habent: quas quando vident nautæ, multum timent, eisque lagenam vacuam proijciunt: & ipsæ cum ea ludunt, donec nauis pertranseat. Reliquam verò partem corporis habent vt aquila, & in pedibus vngues ad laniandum habiles. Porro in fine corporis habent squamosas piscium caudas, quibus vt remigijs in gurgitibus natant. Quoddam etiam musicum ac dulcissimum melos habent in voce: quo delectati nauigantes & attracti resoluuntur in somnum, sopitique sirenarum vnguibus dilacerantur. Sed nonnulli nauigantium sapienti vsi consilio, fortiter aures suas obturant, & sic immunes transeunt ne mortifero sirenarum cantu illiciantur ad somnum. Hæ quidem beluæ in quibusdam profundis gurgitibus, insulis, & aliquando in fluctibus commorantur. Et quod de lagena dictum est, illi testati sunt, qui eas vidisse dixerunt. Sirenas tamen has non in veritate beluas, sed meretrices quasdam Isidorus fuisse descripsit, quæ transeuntes ad egestatem deducebant. Sed & philosophi & sanctorum expositorum nonnulli contrarium sentiunt, vera monstra marina esse dicentes. Sunt & sirenæ serpentes in Arabiæ partibus habitantes, equi cursu validiores: quarum etiam quædam alas habentes volare possunt. Harum virus est tam efficacissimum ad nocendum: vt morsum ante mors quam dolor sequatur, Hæc ille: & similiter fere Physiologus & Albertus. Crine longo sunt & soluto, inferius aquilinis pedibus. Alas habent superius. Fletus & sibilos quosdam dulces emittunt: quibus audientes sopiunt, &c. Albertus. Olim à Selando quodam accepi, in patria sua ad oram Germaniæ, monstrum marinum quoddam vernacula voce nominari *ein Fuene*, facie virginea, inferiore corpore piscis, Süne.
magnitudine ouis: idque cœlo sereno non raro apparere: per tempestates vero in speluncis litorum, aut inter scopulos latere: se quoque eiusmodi vidisse affirmabat. Alibi, in Saxoniæ oris, *Meermaed* Meermād.
vel *Seemaed* nomen auditur, quod Virginem marinam significat. Sirenes horribile monstrum in Oceano Orientali apparere, alicubi legi, in Charta quadam Geographica ni fallor. Sirenem mortuam spectaculi causa Genuam secum aduexisse fertur Philippus archidux Austriæ anno Domini 1548. duos item Satyros viuos, alterum puerili ætate, alterum virili. In Nauigatione Hamburgensis cuiusdam, peracta anno Domini 1549. è Portugallia meridiem versus in Orbem nouum: legitur, reperiri pisces in aquis humana specie in vtroque sexu: cauda tamen oblonga, squamis piscium obsita, cruribus breuibus iuxta caudam prominentibus. faciem ab humana parum deflectere. In Mersebicca insula (quæ Orientem versus sita est, è regione Arabiæ nigrę, religionis Mahumedicæ, regi Lusitaniæ subdita) nuper duo comparuere huius generis animalia: quæ aurifaber illic depicta in Lusitaniam misit. De cantu quidem eorum, qualem poetæ celebrant, nihil audio. Capti enim aliqui retibus cum alijs piscibus, vocem lamentatione plenam, tanquam à multis pariter ægrotis hominibus editam, emiserunt: & postridie mane in litore sicco mortui inuenti sunt: id quod Germani aliqui viderunt ac audiuerunt.

Alciati Emblema titulo Sirenes, legitur hoc.

Absque alis volucres, & crurib. absque puellas,
Rostro absque & pisces, qui tamen ore canant,
Quis putet esse vllos? iungi hæc natura negauit:
Sirenes fieri sed potuisse docent.

Illici-

Illicium est mulier, quæ in piscem desinit atrum, *Plurima quod secum monstra libido vehit.*
Aspectu, verbis, animi candore trahuntur, *Parthenope, Ligia, Leucosiaque viri.*
Has Musæ explumant: has atque illudit Vlysses. *Scilicet est doctis cum meretrice nihil.*

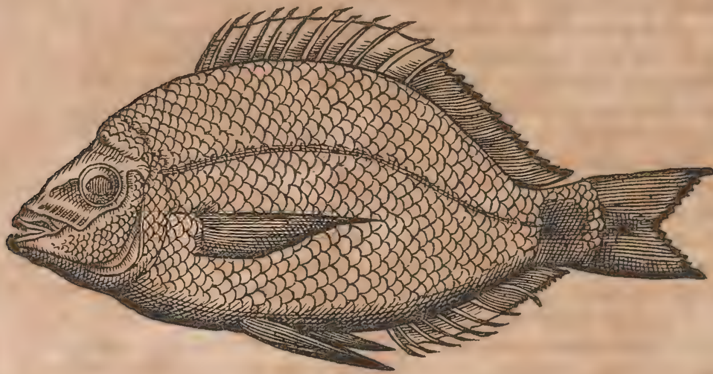
SMARIS Mēnæ subiuncta est.

SMELVS piscis quidam est; nominatus à Tarentino: in cuius scriptis σμήλων genitiuus pluralis legitur.

SMERDVS, Σμέρδος genus piscis, Hesychius & Varinus.

SOLEA est supra cum Passeribus.

DE SPARO (MARINO,) RONDELETIVS.

B. Similitudo cum aurata. PVRPVRA iuxta purpuram dijudicanda, vt prouerbio dicitur. oritur enim ex mutua collatione verissimum de rebus iudicium. Eam ob causam pisces similes similibus adiungimus vt monuimus initio: quemadmodum auratæ sparum, qui ob coloris lineamentorumq; corporis similitudinem, aliquando à piscatoribus ipsis primo aspectu non internoscuntur. Σπάρος Grēcis dicitur: Plinio lib. 9. c. 15. (*immo c. 51. vbi tamen melius legitur sargus*) sparus, alijs spargus: Æliano additis literis aspargus, (*Vide proxime infra in C.*) Aristoteli historiæ 5. 12. ῥυάς, quod mollis sit, opinor, & facile diffluat, dissipeturq;. Italis sparlo, aliquibus carlino & carlinoto, nobis sparallon. Hispanis spargoil.

Sparus marinus est piscis, litoralis, squamis, pinnis, earundem situ & numero auratæ similis, corpore rotundiore, tenuiore, & magis compresso ac minore: vix enim palmi magnitudinem superat. Super ciliorum locus ex viridi flauescit, vt hac parte auratæ colorem imitetur. Ore est minore, capite magis compresso, rostro acutiore. Pinnæ quoque flauescunt, maxime qui sunt in ventre: quæ ad branchias, minus. In cauda maculam nigram habet, veluti melanurus ac sargus, qua ab aurata facile distinguitur. Peritonæum colore est nigro, ventriculus medius, cum appendicibus aliquot: intestina crassa & conuoluta. Hepar ex rubro albescit: à quo fellis vesica longa pendet. fel aqueum continens. Splen paruus est & ruber, cor angulatum. Spari altera species esse videtur, cantharo similis, supercilijs ex rubro flauescentibus, nisi diuersis temporibus, vt multi alij pisces colorem mutet. Marina stagna subit sparus cum auratis.

C Æstate parit, autore Arist. lib. 5. de hist. anim. c. 11. circa Æquinoctium, autore Plinio. (*Vide in Corollario A.*) Præterea scribit aspargos sapientes esse pisces, ad diligenter penitusque cognoscendam temporum mutationem: & ineunte hyeme ad vitandam frigoris vim, ex natatione conquiescere, simulque commorando, æquabiliter & fraterne sese tepefacere: postea verno tempore aggredi longiora itinera: neq; modo obuijs, sed etiam quæsitis & inuestigatis cibis pasci. Nam in stagno nostro id spari faciunt. Præterea, de aspargo nulla apud Aristotelem, Oppianum ex quibus sua mutuatus est mentio fit, neque mirum cuiquam esse debet, quod nomen mutauerit, in plerisque enim alijs idem facit. Postremo facilis fuit spari aut spargi in aspargum commutatio: Nunc de eius substantia.

A. Aeliani aspargus, idem sparo

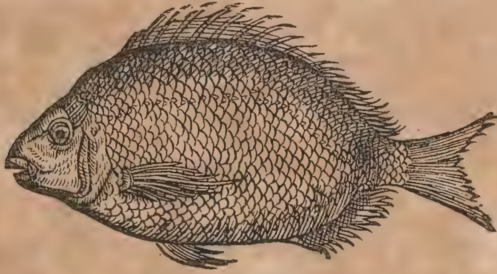
F Hicesius apud Athenæum lib. 7. censet, sparos mēnis succi bonitate præstare, & apud eundem lib. 8. Diphilus: Σπάρος δριμύς, ἁπαλόσαρκος, ἄβρωμος, εὐστόμαχος, οὐρητικός*, οὐκ ἄπεπτος, ταγηνιστὸς ἢ δύσπεπτος. quē locum qui diligentius expendet, facile mutilum esse iudicabit, (*quod & nota* appo∫ita arguit.*) Sic igitur restituimus: ἑφθὸς, οὐκ ἄπεπτος. id est, Sparus acris est, teneræ carnis, virus non resipit, stomacho gratus, vrinam ciens. elixus facile concoquitur: in sartagine vero coctus, difficile. Cuius emendationis & sententiæ ex rerum natura facile possum rationem reddere, & eo libentius quod non solum in hunc piscem, de quo nunc agimus, sed & in omnes alios competat. Quæ humida sunt, & ob id mollia, facile tum à natura nostra immutantur, tum concoquuntur: quæ sicca ideoque dura, difficilius. Eam ob causam dixit Hippocrates Aph. 16. lib. 1. victum humidum febricitantibus omnibus conferre: propterea quod, siue per putrefactionem, siue per attritionem fiat concoctio, inquit Galenus lib. de opt. secta ad Thras. quæ humida sunt, facile corrumpuntur: vel atteruntur, ideoque facilius concoqui necesse est. Idem in carnibus experiri licet. Quæ citius, vehementiorique igne ita assæ, vt succus multus adhuc insit, teneriores, suauiores, concoctuque faciliores sunt ijs, quę lento igne diu multumque assantur. sunt enim hæ multo ficciores, durioresque, ac penitus exuccæ. Quod autem alibi in Hippocrate scripsit Galenus humidum cruditatis causam esse, & humidiora alui excrementa cruditatis esse signa: de superuacuo humido intelligere oportet, quod propter copiam nimiam ventriculus amplecti non potest. inde flatus gignuntur, fluctuationes, denique cruditas. Ex his non sparus duntaxat, sed pisces omnes molliores, (siue

Elixorū & in sartagine coctorum comparatio in vniuersum.

Lib. 2. Progn.

siue ideo quod humidiores sint, modo nimio excrementitioque humido non abundent, siue præparatione & arte tales redditi,) facilius coquuntur: in sartagine verò cocti, quia sicciores durioresque absumpto humore fiunt, difficilius. Cæterum sparus natura sua molliore carne est quàm aurata: ideo à diuitibus non expetitur, sed rusticorum fere cibus est, autumno, hyeme & vêre. Quamobrem miror Hicesium mænis prætulisse: sunt enim hę carne sicciore, meliorisque succi.

DE SPARO (IN STAGNIS MAR.) RONDELETIVS.

Vt litoribus, ita stagnis marinis Sparus gaudet: frequenter enim in ijs capitur, sparo marino plane similis, & specie, & cæteris corporis partium, tum internarum tum externarum, differentijs. Macula in cauda nigricante ab Aurata parua distinguitur. C B

Carne est molliore & nimis humida atque insuaui. F

Eius figuram repræsentamus minorem quàm marini Spari, quia ad eam magnitudinem non accrescit in stagno, ad quam in mari. *B. De icone.*

DE SPARO, BELLONIVS.

Tametsi Romæ Spari quotidie ex mari in forum piscarium adferuntur, tamen piscatorum nemo piscem hunc Spari nomine agnoscit. Promiscue autem cum Auratis & Sargis diuendi solet. Carlinotum vel Carlinum vocant: Genuenses magis ad primum etymum accedentes (vt & incolæ Portus Veneris) Sparlum dicunt. A

Spari autem à Sargis solo colore distinguuntur. Sparus enim ex auro refulget, ac lituram in cauda habet, vt Sargus: sed os habet multum dissimile. Proinde Sargus veluti circinato dorso apparet. Sparus vero protenso, & capite ad Mormyrum accedente. Ambobus peritonæum nigricat, vt Salpæ: Sparo tamen magis albicat. Branchias ambo easdem habent, vt etiam dentes incisorios: sed caninos, ad latera, vt Dentalis. Sparus præterea gyrum, qui est supra pupillam, luteum habet: squamis contegitur latiusculis, quanquam eadem ambobus & eodem numero spinas & pinnam in tergore ferant. Sparus tres habet aculeos sub spina quæ est vicina ano. Cordis figura Sparo & Sargo eadem: triquetrum enim est, sed Sargo minus & paulo pallidius: lienem quoque Sparus habet rubrum, gracilem, oblongum, rectum, in dextro latere situm: Sargus verò subnigrum & fere circinatum. *B. Sargi & spargi collationes.*

Ambo marinos culices, pediculos, & œstrum venantur: stomachum vterq; piscis oblongum habet. Intestina etiam vtrique similia essent, nisi Sparus candidiora & pinguiora ostenderet. C

COROLLARIVM.

Effigies hæc Spari Venetiis mihi depicta est.

Sparus apud Plinium legitur lib. 32. in Catalogo piscium ordine literarum instituto: nec vsquam alibi, quod sciam. nam libro 9. c. 51. melior lectio est sargus: vt supra inter Rondeletij verba annotauimus, & ante nos animaduertit Massarius. Sparulus diminutiuum est, Ouidio & Martiali vsurpatum. Rhyades dicti Aristoteli, variè à Gaza conuertuntur. est autem generalis differentiæ hoc vocabulum, non speciei vnius, sicuti sparus est, vt Rondeletius mala translatione Gazę deceptus putauit: quod pluribus ostendi in Corollario de Chalcide, pag. 217. Sparus æstate parit, autore Aristotele: circa æqui- A

Rhyades. noctium, autore Plinio. Rondeletius. neutrum bene. nam locus Aristotelis, quem citat, lib. 5. historiæ, c. 11. rhyades per æstatem parere docet, non sparos: quamuis Gaza transtulit spargos. Plinius vero libr. 9. c. 51. sargos circa æquinoctium parere scribit, vt recte nostri codices habent, (ex Aristotelis libro & capite iam citatis:) alij quidam codices non recte spari, alij verò spargi habent. *Aspargi.* Aspargi nomen nullum est apud Ælianum: sed Gillius ex libro 9. c. 46. rhyades interpretatus est aspargos. quod autem de eis scribit per hyemem eos quiescentes simul manere, seque mutuo tepefacere: verno autem tempore lõgius migrare, hoc ipsum gregarios pisces esse argumento est: & quoniam longius abeunt, ita fit vt non obuijs modo, sed & inuestigatis cibis vescantur. quæ omnia arbitror in vniuersum ad gregarios pisces complures pertinere. ab initio quidem capitis scribit, Ῥυάδες ὄνομα θαλαττίοις ζώοις: quibus verbis speciem vnam aliquam eum significare voluisse aliquis forte conijciat, sed necesse non est: & ijs quę ex Aristotele citauimus locis in Chalcide, generale hoc nomen esse facile apparet. Sparum Massilienses corrupte Sparlum appellant, Gillius. Sunt spari qui nunc quoque spari appellantur, forma auratis proxima, Massarius Venetus. Itali quidam r. geminato proferunt, el Sparro. Germanicum nomen fingo, *ein Sparbrachsmen*: vel circumloquor, *ein kleine Meerbrachsmen art.* Si bene memini, Gillius Venetijs mihi narrabat, Spari quandam speciem vulgo nominari Saccheto.

B Sparus pisciculus marinus auratæ paruæ speciem similitudinemque gerit, aurea supercilia excipio, Gillius. Sparum cum aurata aliqui confundunt, Rondeletius. Sargus & sparus in cauda notam (nigrã) habent, quemadmodum melanurus: qua nota decepti multi, hunc à similibus distinguere non potuerunt, Rondeletius. Video Sargum, Melanurum, Auratam, Sparum, Synodontem, Dentalem, ita similes esse, vt vix ab oculatissimo distingui possint, Bellonius. Et super aurata Sparulus ceruice refulgens, Ouidius. Scorpius, citharus, mullus, scarus, multas appendices circa ventriculum habent, Aristoteles Gaza interprete. in codicibus vulgatis non σκάρος sed σπάρος legitur.

C Sparulum Ouidius inter pelagios pisces recenset: Rondeletius litoralem facit, cui subscribo: quemadmodum in hoc etiam quod gregatim degere genus hoc piscium tradit: etsi id veterum nemo scribit, vt ipse forsan putauit. Rhyades enim non sparos, Aristoteles ac Ælianus gregarios facere mihi videntur. Oppiano smaris, blennus & scarus in litore algoso sub herbis pascuntur. vbi Saluianus ex antiquo codice manuscripto pro scaro legit sparum: quod laudo. nam paulo post idem poeta scarum recte adnumerat piscibus qui circa petras herbosas victitant.

F Laudatissimi scomber, salpa, sparus. Plinius lib. 32. vt citat author Promptuarij: ineptè. simpliciter enim nominantur hi pisces lib 32. c. vltim. Sparulus piscis est exiguus & vilissimus, Rauisius. Martialis lib. 5. epigrammate 106. ad Ponticum: Res tibi cum rhombo est, at mihi cum sparulo. Hicesius sparum scribit esse melioris succi quam mænis sit, & alijs pluribus vberius nutrire. Glauco caro dura est, in omnibus lupo inferior: &, vt Xenocrates prodidit, non minus à lupo vincitur, quam ipse sparum superat, Vuottonus. Coquus quidam apud Anthippum comicum apponit publicano, glaucum, anguillam, sparum, nimirum tanquam lautos pisces. Ἀλλ' ἔδομεν σπάρους, καὶ σκάρους, τῶν οὐδὲ τὸ σπέρμα θεμιτὸν ἐκβαλεῖν θεοῖς, Epicharmus. sed ista lautitia, vt simus etiam dijs, id est, locupletissimis viris, non sit reijciendus, ad scaros priuatim pertinere videtur.

H.a. Sparus piscis dictus videtur παρὰ τὸ σπαίρειν, quod est palpitare: vt scarus ἀπὸ τοῦ σκαίρειν, Eustathius. Alberto Magno sic dictus videtur hic piscis à telo missili rustico, quod spargitur quando iacitur: habet enim (inquit) eandem figuram. Sed dictioni Græcæ origo Latina ineptè quæritur. Sparus vel sparum (masculino neutroue genere) telum rusticum est, in modum pedis recuruum, vt ait Seruius. Est & militare quoque. Vergilius 11. Æneidos: Agresteisque manus armat sparus. Salustius: Cæteri vt vt casus armauerat, sparis aut lanceis, alij peracutas sudes portabant. Festus. Spara minimi generis sunt iacula, à spargendo dicta: quod passim pugnando spargerentur. Lucilius: Tum spara, tum murices portantur, tragula porro. Μορμύρος & σπάρος μεγάλη, à Matrone Parodo nominantur: legendum forte μεγάλοι, vt ad ambos referatur.

f. Ad sartaginem emi gobium, percam, sparum, σπάρον, &c. Quidam apud Athenæum.

h. Ἢ σπάροι, ἢ νάρκαι (alias ὄκκας) ἀγεληΐδα, Numenius.

Spatangæ, echini marini maiores sunt. Vide supra inter Echinos.

Sphenevs, Σφηνεύς, inter Mugilum species est.

Sphæris marinis nidos alcyonum comparat Aristoteles 9.14. hist. Vide quæ annotauimus in Alcyone aue G. & infra in Spongijs.

DE SPHYRÆNÆ PRIMA SPECIE, RONDELETIVS.

A ΣΦΥΡΑΙΝΑΝ alij, maximè Attici, κέστραν appellant. Latini sudim. Nostri Spet. Itali Spetto. Africani Scaumé. Græci huius temporis σφύραιναν, (*Gillio & Massario testibus.*) Gaza non recte malleolum cõuertit, cum Plinium (Lib. 9. de hist. animal. cap. 2.) authorem haberet, qui & sudim interpretatus est, & interpretationis causam reddidit. Eius hæc sunt verba: Sunt prætereà à nullo authore nominati: Sudis Latine appellata, à Græcis sphyræna, rostro similis nomine, magnitudine inter amplissimos rarus, sed tamen non degener &c. Sudis teli militaris genus est: & paxillus acutus, qui in terra

Gazam non recte vertisse malleolum. Lib. 32. c. 11.

terra defigendus præurebatur, vel vt robustior esset, vel vt tardius putresceret. Vergilius: Stipitibus duris agitur sudibusve præustis.

Eadem de causa κέστρα ab Atticis dicebatur. Nam κέστρα teli genus est Persico bello inuentum, aut stimulus siue stylus apud Sophoclem & Aristophanem. Idem significat σφῦρα accentu in priore syllaba posito, vt differat à plurali σφυρά pro malleolis. Phauorinus: Κέστρα ἀμυντήριον ὅπλον, σφῦρα, καὶ εἶδος ἰχθύος. Igitur à σφῦρα, quę teli genus significat deducitur σφύραινα. Idem etymum secuti sunt omnes. Nam Hispanis & Italis spetto dicitur, id est veru, & à nostris detracta litera spet. Est enim piscis iste lõgus. & acuto rostro: Qua de causa Speusippus acui assimilauit. Ex his liquido apparet Gazæ error, qui malleolum interpretatus est: similiter aliorum multorum qui eum quem Massilienses peis iouziou, id est, piscem Iudæum appellant, Sphyrę nam esse credunt: cum zygæna sit, non sphyræna, quæ zygæna à figura libellæ T. Græcorum simili, nomen habet: eamq;, piscem Iudæum à Massiliensibus vocari verissime scripsit Petrus Gyllius, quod capitis tempora tanquam cornicula emineant, more Iudæorum qui sic olim Massiliæ induebantur. Sed de zygæna suo loco.

Athen lib. 7.
Piscem Iudæum Massiliæ dictum zygænam esse, non sphyrænam.

Ad Sphyrænam redeamus cuius duo sunt genera, vt autor est Oppianus & experientia comprobat. B

Σκορπίος αἴκτηρ δίδυμον γένος, ἀμφότεραί τε Σφύραιναι δολιχαί.

Lib. 1. ἁλιευτικῶν.

Vtraque piscis est marinus, lucio vulgo brochet dicto corporis figura tam similis, vt qui proprium nomen ignorant Romæ & in Montepelio, brochet de mer, id est, lucium marinum appellent. Est igitur Sphyræna primi generis corpore longo, tenui, rostro prominente & acuto. (A) Maxilla inferior superiore maior, in acutum desinens superiorem excipit, sicque ambæ coeunt, vt dicas rostri vel oris nullam plane scissuram esse, quam tamen maximam esse oportuit, tum ob rostri tenuitatem, tum ob piscis voracitatem. Dentes illi sunt acutissimi, in os recurui vt murænæ, in superiore maxilla quatuor, in palato duo dentium ordines. In media inferiore maxilla dens vnus in foramen, quod in media superiore maxilla exculptum est recipitur, omnium inferioris maxillę dentium maximus. Rostrum foris cælatum est: eiusdem extremum, nigrum. Oculi sunt maximi: ante hos foramina vel ad audiendum, vel ad olfaciendum destinata. A capite ad caudam per medium fere corpus linea ducta est ex squamis contexta, reliquum corpus à squamis nudum esse videtur. Sphyræna colore Asellum æmulatur. Est enim vẽtre albo, dorso nigricante vel potius cinereo. Linea prædicta flauescit initio, & oris interna pars. Branchiæ satis apertæ sunt. Pinnæ quatuor, duæ ad branchias, reliquę in ventre, exiguæ, hæ ad natationem conferunt. In dorso eriguntur duę. prior quinque aculeis constat, altera sine aculeis est: quemadmodũ ea quæ ad podicem est. Ventriculo oblongo est cum multis appendicibus, intestinis longis, hepate albicante.

Carne candida, suaui, dura siccaque, sed quodammodo friabili, & aselli carnem vtcunque referente, cui & lupo pręcipuam autoritatem fuisse Cornelius Nepos, & Laberius poeta mimorum tradidere. F

Quare non possum non mirari Hicesium de quo hæc Athenæus lib. 7. Σφυραίνας φησὶν Ἱκέσιος τροφιμωτέρας εἶναι τῶν γόγγρων, ἀπειθεῖς δὲ τὴν γεῦσιν, καὶ ἀστόμους, εὐχυλίας δὲ μέσως. Et alibi Athenæus lib. 8. Αἱ σφύραιναι τῶν γόγγρων εἰσὶ τροφιμώτεραι. Quibus aperte ratio repugnat: Qui enim sphyrænæ plus alimenti præstare possent congris, qui ex cartilagineorum sunt genere, dura, sicca, lenta, glutinosaque carne? vnde δυσκατεργαστοτέρους esse dixit Philotimus, quod approbat Galenus. Omnes autem non solum pisces sed & carnes & quæcunque alia quibus vescimur, propter duritiem & succi contumaciam difficilius conficiuntur: vt verò difficilioris sunt concoctionis, ita plurimum nutriunt. Non est igitur vera hæc Hicesij sententia, nisi sphyrænæ alium hic piscem substituas: nam alioqui locus totus integer non est, neque ἀπειθεῖς τὴν γεῦσιν, καὶ ἀστόμους, εὐχυλίας δὲ μέσως legendum: sed ἀηδεῖς δὲ τὴν γεῦσιν, καὶ ἀστόμους, εὐχυλίας δὲ μέσους, id est, gustui iniucundas esse, & ori ingratas, succi bonitate mediocri.

Athenæi de sphyræna loci perpensi. & mutati. Cogitet lector an σμυραίνας potius iis locis legendum sit.
Li. 3. de facul. alimen.

Cęterum non fuerit alienum confirmare hanc veram esse sphyrę nam quam proponimus. Ac primũ eundem esse piscem qui σφύραινα & κέστρα dicatur, satis docet Athenæus ex Dorione. A Δωρίων σφύραιναν φησιν, ἣν καλοῦσι κέστραν. Ἐπίχαρμος δὲ ἐν Μούσαις, κέστρας ὀνομάσας, οὐκ ἔτι σφυραίνας ὀνομάζει ὡς ταυτὸν οὔσας. καὶ οἱ Ἀττικοὶ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ τὴν σφύραιναν καλοῦσι κέστραν: σπανίως δὲ τῷ τῆς σφυραίνης ὀνόματι ἐχρήσαντο. id est Dorion sphyrænam ait quam vocant cestram. Epicharmus autem in Musis cestram cum nominauerit, non iam sphyrę nas dicit, vtpote quæ eædem sint. Et Attici sæpius sphyrænam vocant cestram, raro autem sphyrænę nomine vsi sunt.

Sphyrænam & Cestram vnũ esse piscem.

His accedit Plinij testimonium qui sphyrænam sudim conuertit à nomine simili rostro: quod perinde est, ac si diceret, à rostro acuto sudim nomen inuenisse. Deinde sphyræna acui similis est authore Speusippo apud Atheneum: Σπεύσιππος δὲ ὡς παραπλήσια ἐκτίθεται κέστραν, βελόνην, σαυρίδα. Est verò sphyræna, acus modo rostro acuto & longo. Postremo longo est corpore, vnde Oppianus δολιχάς appellat, id est longas. Et Aristoteles: Καὶ τῶν μακρῶν ἔγχελυς καὶ βελόνη, καὶ σφύραινα. Ex longis anguilla, acus, sphyræna. Mendosi enim sunt vulgares codices, in quibus pro σφύραινα legitur ζύγαινα. Nam zygęna in cartilagineis numeratur: quę & si magnus sit piscis, longus tamen non dicitur, cum ij duntaxat longi dicantur qui pro corporis longitudine tenues sunt admodum: alioqui omnes fere magni, etiam longi diceretur. Omnia verò quæ modo demonstrauimus in sphyrę nam nostram competere nemo nisi plane cæcus non videt.

Verã se sphyrænam exhibuisse.
Lib. 7.
Lib. 2. de hist. animal. c. 15. locus emendatus.

DE SPHYRÆNA PARVA, SIVE SPHYRÆNÆ *secunda specie, Rondeletius.*

QVAM Sphyrænæ speciẽ alterã esse diximus ex Oppiano, eã esse putamus quę à nobis hautin nominat. A

 Est enim

B Est enim corporis specie superiori valde similis. Rostro est tenui & acuto, corpore oblongo, à squamis nudo, ore paruo, sine dentibus, oculis magnis pro corporis magnitudine: cute argentei coloris, carne & ossibus pellucidis. Cauda antequam in pinnam terminetur latescit & vulgo hodie à pictoribus vsurpatam cordis effigiem refert. Pinnas duas habet ad branchias, inferiori ventris loco affixas veluti in fluuiatilibus: paruas alias à podice, quas sequitur alia ad caudam vsque continua. Alia est in dorsi medio sine aculeis. In corpore medio rectissima à branchijs ad caudam linea ducta est. Hæc sphyræna superiore minor est: nam palmi magnitudinem non superat. Candidior est, rostro breuiore, minus cælato. In ventre inest vesica oblonga, aere plena. Ventriculus & peritonæum nigricant.

F Carne est molliore quam superior, & ad saxatilium carnem accedente.

DE SPHYRÆNIS DVABVS, (ÆTATE TANTVM *differentibus,*) *Bellonius.*

F Sphyrenæ interdum Marluciorum modo exiccari solent. Venetijs raro recentes videbis.

B. Vbi. In Gallia ex Oceano nunquam, quod sciam: in Corcyra nihil frequentius videndum occurrit.

A Græcorum vulgus, quod ab Italis voces mutuatum est, non Sphyrænas, sed Lucios marinos, quod Gallice du Merluz dici posset, nominat. Lesbij Mitylenes incolæ Sphyrnam pronunciant: sed Græci, qui in Asia agunt, Zarganes dicunt: voce, inquam, falsa quæ Belonæ pisci debetur. Sphyrænam Luciũ marinum ideo in Grȩcia vulgo vocare solent, quod Lucio fluuiatili persimilis sit: cum tamen res eadem non sit: nam Merlucius & Sphyræna differunt. Miror ego cur eam Athenienses Cestram dixerint. Massiliensibus vulgo cognita est, apud quos pes escomé nominatur, quod scalmo multum affinis sit, id est vtrinque fastigiata.

B Est autem Sphyrena oblongo corpore prædita, cuius duæ obseruantur species, quæ inter se minimè dissidere comperirentur, nisi vetustas indicio esset: Siquidem harum altera Trachurum siue Surum colore refert, atque eodem modo sub ventre albicat: Altera autem senescens Mormyri laterales picturas colore assequitur. Lineam habent vtrinq; ad latera, vt in Lupo dictum est, quȩ à branchijs recta ad caudam fertur. Squamis lente multo minoribus obsepiuntur. Capita habent oblonga in mucronem desinentia. Oculos latos, cæsios, dentes in maxillis oblongos, alioqui raros, vt fluuiatilis Lucius. Hoc eis peculiare esse deprehenditur, quod inferiores eorum maxillȩ, in Pelamidis modum, superiorem magnitudine vincant. Branchias vtrinque quatuor habent. Eorum pinnæ mihi pro corporis magnitudine breues esse videntur. Supremum dorsi cacumen illarum duabus pinnis prȩditum esse comperio, quarum anterior quinis aristis seu aculeis vallata est: caudam bifurcam habent: Linguam autem scabram, & denticulis exasperatam, ad cuius radicem meatus recta ad cor perducitur. Cor porrò oblongũ, sub quadam vesicula alba inclusum, quæ multis piscibus pro auriculis cordis substituta est. Hepar sub diaphragmate stomachum ambiens, eum in gyrum palpat. Pylorus à stomacho consurgit, tam multiplici apophysum seu cȩcorum cæsarie intertextus, vt penitus stomachum contegant, quos nemo numerare posset. Fel ab hepatis lobo dextro latere in folle oblongo dependet: reliqua intestina adnumerari possunt. Natura huic follem vento plenum, ne ad imum sideret, donauit, oblongum, anteriori parte bifidum, vtrinque in acumen exeuntem. Spina dorsi raris vertebris coagmentatur.

A Sunt qui Sphyrænam Oxyrynchum vocari debere credant, vtputa quod rostrum eius videant acuminatum. Sed cum de Lucio fluuiatili agemus, ista fusius persequemur.

E De Sphyræna, Oppianus istis versiculis ita canit.

Si Sphyræna (Muræna legendũ: vt ostendimus in Corollario de Muræna) *sinu retis clauditur in amplo,*
Latum perquirit laqueum, quo lubrica terga *Serpentum in morem labatur retibus amplis.*

COROLLARIVM.

A Σφυρὰ, (malim Σφύραινα) piscis marinus, qui cestra ab aliquibus dicitur, Hesychius. Sudis, Græcè sphyræna, rostro similis nomine, &c. Plinius. atqui non modo nomine, nempe acuminato, piscis hic similis est rostro nauis, sed re. Mirum etiam inter pisces à nullo authore nominatos à Plinio hunc recenseri, cum Aristoteles sphyrȩnæ meminerit: sed semel tantum, quod sciam historiȩ 9.2. piscibus gregalibus eam adnumerans. Attici cestram vocare solent, vt Strattis & Antiphanes apud Athenæum testãtur. Lege plura in Corollario quarto de Mugile siue Cestreo, &c. pag. 559. Sphyrȩnam apud authores alicubi pro smyræna legi, culpa librariorum, in Corollario de Muræna A. monuimus. Vocabula pisciũ pleraque translata sunt à terrestribus ex aliqua parte similibus, vt anguilla, lingulaca, sudis, Varro lib. 4. de lingua Latina. Sphyrænam quidem aliqui lucium marinum vocant, propter aliquam corporis similitudinem, sed genere differunt, sicut perca etiam marina & fluuiatilis. Germanicum nomen non facile erit inuentu, cùm in Oceano deesse videatur hic piscis. nullum enim ex Oceano se vidisse Bellonius scribit. quamobrem fingo *ein Meerhecht*: id est Lucius marinus, (quanquam & asellus Gallis Merlu dicitur, id est marinus lucius. sed asellorum alia Germanica nomina desunt.) Vel, *ein Spißfisch.* nam Itali quoque, Hispani & Galli Narbonenses, Spettum hoc est veru, vocitant. Venetijs etiam alium piscem Lucium marinum nominari quidam aiunt: vndecimum scilicet genus turdi Rondeletij, vel omnino cognatum: quem cum apud me suis coloribus pictum Bellonius vidisset, Hepatum suum esse aiebat: & Lucij mar. nomen ei attribui improbabat. iconem dabimus cum turdis. Mugilis fluuiatilis genus illud, quod à rostri figura Rondeletius oxyrynchum cognominat, sphyrænam fluuiatilem quoque dici posse arbitratur, à quadam similitudine. Antuerpiæ vulgo Hautin vocari scribit, Gallice nimirum: nam & secundam sphyrænæ marinæ speciem, eodem Gallis nomine agnosci tradit. Ἀμφότεραί τε Σφύραιναι δολιχαί, Oppianus: tanquam duo sint sphyrænarum genera, quod tamen neque aliorum scriptorum quispiam annotauit: neque nos, etsi multa iamdiu vsi diligentia, aliquam inter eas generum differentiam animaduertere hucvsque potuimus. Piscibus præterea qui circa saxosa ac arenosa litora victitant, eas adscribit idem Oppianus. Aristoteles verò quod gregatim degant, testatur, cui experientia ipsa consentit. semper enim vna plures ferè capi consueuere, Saluianus.

Raphis,

Raphis, id est acus, similis est sphyrænæ, Kiranides. Fel iecori adiunctum habent pisces γαλεώδεις, &c. καὶ τῶν μακρῶν ἔγχελυς, καὶ βελόνη, καὶ ζύγαινα. Aristoteles historiæ 2. 15. vbi Gaza etiam similiter legit, & pro zygæna vertit libellam. ego potius σμύραινα legerim, quam σφύραινα vt Rondeletius. Zygænam quidem non recte legi vel ex eo apparet, quod ea γαλεώδης est: cuius generis pisces proxime nominarat. smyræna autem, id est, muræna, longus ac lubricus piscis est, instar anguillæ, qua cum & alibi ab Aristotele nominatur. Sphyræna palatum carnosum habet pro lingua, Rauisius (si bene memini) sine authore. Vt Lucium fl. aliqui silurum esse putarunt: ita marinum vulgo dictum, quo de hic agimus, glanin qui putarent non defuerunt: vtrique perperam, quod nostra de Siluro scripta facile conuincunt. Qui lucij marini nomine à Cor. Sittardo quondam depictus ad me datus est piscis, forma similis est sphyrænæ primæ à Rondeletio exhibitæ: sed caudæ pinnam duplicem & diuisam habere videtur. in oculis circulus cæruleus pupillam nigram ambit, dorsum versus latera subviride numerosis punctis maculosum est, &c. B (A)

Sphyrænæ Oppiano in petris & arenis pascuntur. Æliano de animalibus 1. 33. pelagius est piscis: sed ibi smyræna legendum monui in Corollario de Muræna A. Κέσραι βόσιν κατῆσαι, Sophron in Mimis: vbi Atheneus botis piscem ne aliquem an herbam significet, dubitat. C

Sphyrænæ gregales sunt, Aristoteles. D

Quomodo è retibus elabantur sphyrænæ, Oppianus libro 3. canit, vt retuli in Muræna A. vbi etiã pro sphyrænis smyrænas, in hoc poetæ loco ostendi. E

Hicesius sphyrænas dixit plus alere congris, quod Rondeletio non placet: non improbaturo fortè si pro sphyrænis smyrænas, vt nos, legisset. Vide supra in Corollario Murenę A. Addit Hicesius hos pisces ἀπειθεῖς τὴν γεῦσιν, Rondeletius legit ἀηδεῖς. ego nihil muto, cum idem sit vtriusque lectionis sensus: & ἀπειθὴς eleganter à sermone ad gustatum transferri possit. Cestrę lumbus, Κέσρας ὀσφὺς, ab Antiphane cũ alijs lautissimis cibis nominatus. Oua piscium in cibo recentia aut inueterata, omnem laborem & morbum curant, ac omne fastidium, maxime cephalorum, & labracum, & sphyrenarum, (*sic legendum conicio: codex noster habet spirenarum*) & similium, Kiranides in fine quarti. F

Est sphyræna piscis quem Theodorus malleolum vocauit. quia σφυρὸν Grecis malleolum, siue, vt Plinius voluit intelligi, rostrum calcarq; significet, Hermolaus. sed de calcari Plinius nihil: rostrum autem nominans, partem in nauibus sic dictam, intelligere videtur. Sphyra quidem Grecis sudim sonat, vt arbitror: id est, palum acuminatum: cui simile & eiusdem significationis vocabulum nostri vsurpant, *ein Schvvirren*. sudim verò latam è ligno dissecto, & oblõgam preustamq;, qualibus ad sepes quidam vtuntur, *ein Schyhe*. aliqui quasi σχίζαν. Malleoli quidem Latinis, & Græcis eadem ratione σφυρὰ, in ima tibia dicuntur, quod ceu capitula duo in extremo malleo ad latera promineant Κέσρας τε σφύραινας τ' αἰόλας, Epicharmus. Cestram quidem ab acumine rostri cum Rondeletio dictam reor: quoniam cestra pro stimulo stilove aliquando vsurpatur. Κέσρα genus quoddam mallei ferrei, σφῦρας σιδηρᾶ, Pollux: qui hęc Sophoclis verba citat: Κέσρα σιδηρᾶ πλαδαρὰ καὶ τῷ ῥάχιν Ἤλαυνε παίων. hoc nimirũ teli genus est, quo equites cataphracti vtuntur: malleus quidã ferreus, vna parte ad ictũ inferendũ, altera ad pungendũ cõparatus: *ein Reithammer* nostri vocant. Κεσὸς adiectiuũ, Eustathio idem est quod κεντητὸς & ποικίλος, id est, punctis varius & distinctus: & quanquam eiusmodi in ea quam Sittardus misit pictura sphyrænæ dorsum appareat, non inde tamen potius quam ab acuta rostri figura, cestram dictam coniecerim. Cestreus etiam mugilum siue genus siue species, ab eo appellatus à Grecis videtur: quia teli (cestræ) modo, publica Athenienśium pœna, intret adulteros, Hermolaus: vt pluribus expositum est supra in Corollario IV. de mugilibus, pag. 561. Aliud est ξέσρα: rastrum interpretantur: ἀπὸ τοῦ ξέειν: hoc est, à radendo. H.a.

SPINGVS, Σπίγγος, piscis, Hesychius & Varinus. Sed & spinum interpretantur, σπῖνον, quod auis nomen est. Τελλίδες, σπῖναι, (forte πίνναι,) βατὶς. &c. nominantur à coquo apud Alexidem.

DE SPONDYLO.

DE Spondylo Ostreorum generis dedimus supra inter Ostrea, primum Bellonij scripta, Gaideropoda vocantis, pag. 643. deinde Rondeletij, pag. 647. tertio Corollarium nostrum, pag. 654. Hic plura addemus, tum de eadem concha, cum de alijs huius vocabuli significationibus. Spondylus nominatur à Plinio libri 32. cap. vltimo, in Aquatilium catalogo. Leonicenus Galeni interpres verticillos pro spondylis reddit, aliqui vertebras & vertibula: quorum nullum apud veteres pro concha reperitur, quamobrem prestat vti Græco nomine. Gaza ex Aristotele holothuria genus longe diuersum, vertibula interpretatur. Sphondylos inter Concharum genera Columella annumerat. Apuli & Siculi vocant Spondylos. Græci Gaidarupoda, hoc est, pedem asini, quod asinini pedis speciem similitudinemq; gerat. Huius extimæ partes scabræ sunt, intimæ verò læues & candidæ. Duabus Conchis constat, atque ex posteriori parte vertebris quibusdam continetur, vnde nomen traxisse opinor. Massilienses Hostia (*deprauato nimirum ab Ostreis nomine. nam & Massilienses ostreas Hostres vocant, vt scribit Bellonius*) appellant, Gillius. Atheneus has conchas, vt Rondeletius docet, τραχήλους nominat: apud quem Posidippus ἐχίνους, τραχήλους, &c. memorat. Profertur autem spondylus, vel sphondylus: sicut & asparagus, aspharagus. & σπόγγος vel σφόγγος. Seneca & Macrobius videntur accipere sphondylum pro quodam piscis genere, quem iuniores scinalium dictitant, Aristoteles spondylenam vocat, Ambrosius Calepinus in Sphõdylio. Atqui Macrobius simpliciter nominat spondylos inter cœnę pontificalis prima fercula, cum ostreis, &c. Non igitur piscis est spondylus: spondylenę vero ne nomen quidem vsquam extare puto. Ætate nostra Greci piscem hyscam (*sic sturionem vocat*) tribus nominibus inueterant: rhachin partem eius dorsuariam & spinalem vocantes, quam nostrum vulgus schinalem corrupte appellat: pleuram, id est costas & latera: hypocœlion, id est, aluum eius atq; pubem, Hermolaus. Athenęus horei (*è thynnis*) salsamenti spondylum commendari scribit, Idem. vbi spondyli nomine partem solidiorem magisque callosam, qualis nimirum circa spondylos, id est vertebras spinę ac dorsum est, potius quam circa latera & ventrem, acceperim. Quid si spondylum, dorsuariam illam partem thunni, & aliorum cetario- A

 rum pi-

rum piſcium intelligamus? ex qua deinde ſalſa Athenæus precioſum ſalſamentum fieri tradidit, quod ſpondylum etiam appellat. nos ſchinalem, quaſi ſpinalem nuncupamus, Græci rhachin, Braſauolus in Aphoriſmos. Genus id concharum, quod à noſtris ſpoletta vocatur, corrupto forte vocabulo Græco, ſpondylus Galeni fuerit: ſed nihil definio. Non deſunt tamen qui velint dactylos marinos eſſe ſpoletas. alij ſpondylos putant eſſe holothuria Ariſtotelis: quę ſunt qui vulgo ſpongiolas marinas putent vocitari, Idem ibidem. Conchas rhomboides cognominatas Rondeletio, Bellonius balanos eſſe ſuſpicatur. Sunt (inquit idem) qui Spondylos Latinis vocari putent. Plinius verò ad diuerſa animalia vtrũque nomen transfert. Paulus concharum genus cõdylos ſcribit, quos tu fortaſſe ſpondylos dixeris, Idem Bellonius, & Vuottonus. nam hic quoque balanum, ac ſphondylum Galeno & Columellę cõcham vnam eſſe iudicat, Plinio non item. Ego an balani nomen apud Galenum extet, iam non memini. lib. 3. quidem de alimentis, vbi de oſtracodermis tractans eorum meminiſſe debuerat, nulla eorum mẽtio fit, ſed ſphondylorum duntaxat. Ea verò quę Bellonius de balanis tanquam ex Galeni libris refert, ex Vuottoni puto opere mutuatus, non Galeni ſed Xenocratis verba ſunt. Macrobius Satur. 3. 13. in Cœnę pontificalis deſcriptione, cum peloridas & ſphondylos nominaſſet, paulo poſt balanos nigros & albos, iterumque ſphondylos nominat, vnde pro diuerſis habita apparet.

E Limoſa regio maximè idonea eſt conchylijs, muricibus, &c. & balanis vel ſphondylis, Columella 8. 16. de piſcinis loquens.

F Celerrime & vniuerſim maximè vinum alit: tardius autem & paulatim caro bubula, & cochleæ & ſpondyli marini, & quęcunque dura carne conſtant, Galenus in Aphoriſmos 2. 18. Idem lib. 3. de alimẽtis, ſpondylos, ſolenas, purpuras, & huiuſmodi oſtracoderma omnia, dura carne conſtare ſcribit: vnde & Aegineta repetijt.

G Tertianis mederi dicitur & ſpondylus per ſe (*ſpondylus perca prius legebatur*) adalligatus.

H. a. Spondylus concha, ab Athenæo Trachelus dicitur, ſiue ab aliqua figuræ ſimilitudine, ſiue quod huius generis conchæ durior ſolidiorque caro ſit. nam in vniuerſum quoque in teſtatorum genere, caro ipſa media & ſolidior: figura nimirum, vt ſpondylus fuſi, rotunda: quæ ita dura neruoſaque eſt, ſi circũiacenti comparetur, vt callus quidam videatur, Germanicè dixerim *den kernen*, quaſi χόνδρον. (Vide in Corollario de Oſtreis B.) Inſignis hæc pars potiſſimum eſt in pinnis & buccinis. Rondeletius non ceruicem aut collum vertit, vt alij quidam: ſed Græcam tracheli vocem relinquit. Vide in pinna eius: & in perna, vbi ſpondylum vocans callum duriorem vel interiorem interpretatur: eoq; pernam carere ait. Pernę (inquit) pro ſpondylo grandis caro eſt. Aliquando tamen ſimpliciter puto pro carne oſtreorum accipi, ſicut in nuce nucleum dicimus. Ælianus de animalibus 14. 22. ϛρόμβου τένοντα, ſtrombi tendinem nominat inter eſcas piſcium, nimirum callum eius intelligens. τράχηλος enim & τένων eadem aliquando ſignificatione vſurpantur.

Hicefius id quod echinata ſpecie cernitur in capite mugilis, τὸ ἐν τῷ τῆς κεφαλῆς τοῦ κεϛρέως ἐχῖνον, ſphondylum nominat Athenęus. nos quoque (inquit Braſauolus Ferrarienſis) à ſimilitudine quam habet cũ muliebri inſtrumento, quod eſt fuſi perpendiculum fuſarolo nuncupamus: eamque partem ob amarorem proijcimus, quamuis nonnulli comedant. Spondylus, nodus ſeu vertebra ſpinæ dicitur, (*Homerus pro ſpondylis dorſi, aſtragalos dixit*) item calculus æneus, quo ſuffragia ſua iudices Athenis dabant, vt eſt apud Iulium Pollucem. item verticulum quod apponitur fuſis, vt nendo melius vertantur. Martialis libro 7. pro animalium oſſiculis vtitur: Roſos tepente ſpondylos ſinu condit, Author Promptuarij. Σπόνδυλοι, ἢ σφόνδυλοι, ὧν παράγωγον ἐν Ἰλιάδι οἱ σφονδύλιοι, καὶ σφόνδυλος, ἡ δικαστικὴ ψῆφος, Euſtathius. --Μυελὸς αὖτε Σφονδυλίων ἔκπαλθ᾽: ὁ δ᾽ ἐπὶ χθονὶ κεῖτο τανυσθείς, Iliad. Υ. de homine decollato in pugna. Animalium cęterorum nullum aliud radices à nobis dictas (*Vitis ſylueſtris, ariſtolochiæ peucedani, centaurij*) attingit, excepta ſpondyli, quę omnes perſequitur. Genus id ſerpentis eſt, Plinius paulo ante finem libri 27. Ge. Agricola non ſerpentem, ſed inſectum eſſe docet, quod Germanicè dicitur *Engere*, in libro de animantibus ſubterraneis. Spondylis (inquit) vermis intra terram reperiri ſolet, ita conuolutus, vt verticilli, quod Græci ſpondylon vocant, ſpeciem præ ſe ferat. vnde nomen inuenit. Ei longitudo & craſſitudo minimi digiti: caput rubrum. Sed quia hic vermis caret pedibus, & ſerpit, Plinius ſcribit: genus id ſerpentis eſt. Spondyle Plinij, (*non probo*) Typhle vel Typhline antiquis, Bellonio eſt, quæ acus Ariſtotelis Rondeletio. Vide ſupra in Corollario Acus A. pagin. 12. Sphondyle radix quædam ſilphio ſimilis veteribus memoratur, Euſtathius. Inter ſphondylij herbæ, quam Dioſcorides libro 2. deſcribit, nomenclaturas, legimus etiam ſphondylidem: item araneum, phalangium, aſterion. ſunt enim phalangiorum ſpecies quędam, vt priuatim rhox ab acini vuæ ſimilitudine dicta, quæ in medio ventris ex inferiore parte os habent: ſicut & ſphondylus (quo fuſi muliebres librantur) rotundus eſt, & in medio pertuſus. Hanc ſphondyli ſimilitudinem in herbæ iſtius ſemine eſſe putauit Marcellus Vergilius: ego germinationum circa caulem rudimenta globoſa quodam inuolucro incluſa, cum ſpondylo compararim. talia enim in ea herba, quam nos ſphondylium nominamus, apparent. Inuenio & cinarę cacumina ſphondylos vocari.

DE SPONGIIS, BELLONIVS.

B SPONGIÆ recentes à ſiccis longè diuerſę, ſcopulis aquæ marinæ ad duos vel tres cubitos, nonnunquam quatuor tantum digitos immerſis, vt fungi arboribus adhęrent, ſordido quodam ſucco, aut mucoſa potius ſanie refertæ vſque adeo fœtida, vt vel eminus nauſeam excitet. Continetur autem iis cauernis, quas inanes in ſiccis ac lotis ſpongijs cernimus. Putris pulmonis modo nigræ conſpiciuntur: verum quæ in ſublimi aquæ naſcuntur, multo magis opaca nigredine ſuffuſæ ſunt. Puto autẽ illis ſuccum ſordidum, quẽ diximus, carnis loco à natura attributũ fuiſſe: atq; meatib. latioribus, tanquam inteſtinis aut interaneis vti. Cæterum pars ea, qua Spongię cautibus adhęrent, eſt tanquam folij petiolus, à quo veluti collũ quoddam gracile incipit: quod deinde in latitudinẽ diffuſum, capitis globum facit. Recentibus nihil eſt fiſtuloſum, hæſitantq; tanquam radicibus. Superne omnes propemodum meatus concreti latent: inferne verò quaterni aut quini patent, per quos eas ſugere exiſtimamus.

De ſpon-

De ſpongijs recentibus hæc Oppianus, interprete Lippio: *Ex Oppiano.*

Infixas ſcopulis ſpongas proſpectat acutis: Inter ſe iunctæ naſcuntur caute virenti. Paulo poſt, *Irrumpens ſpongas vibrata falce recidit Vt meſſor, rumpitque moras, & fune ſodales Admonet, vt fundo ſubitò retrahatur ab imo.* Alibi. *A ſpongis cæſis, tetrum quæ ſpirat odorem, Diſtillat ſanies, hominis quæ naribus hæret, Et ſæpe extinguit, ac tabo conficit atro.* *Differentiæ.*

Spongias autem in recentes ac veteres tantum diſtinguunt, hoc eſt, in ſordidas & mundas: eſtque in eis mundandis difficultas maxima. Dioſcorides in raras, ſpiſſas & Achilleas diſcernit: quarum omnium vires exponit. Nos etiam in marem & fœminam à magnitudine & cauernularum raritate diuidere ſolemus.

DE EISDEM, RONDELETIVS.

A piſcibus cæteriſque animantibus marinis, tam ſanguine præditis quàm ſanguinis expertibus, ad ea tandem deuenimus quibus parum ſenſus, motuſque ineſt; poſtremo verò ad ea quæ ijs prorſus carent, quæque plantis ſimilia ſunt, in quo genere ſunt Spongiæ: eas enim eiuſmodi eſſe vt ſenſu motuque omni deſtitutæ ſint. priore parte operis noſtri demonſtrauimus. Reliqua igitur quę de Spongijs dicenda ſunt more noſtro pertractemus. *Ordinis, quem ipſe ſequitur, ratio.* *Lib. 4. cap. 10.*

Dicuntur à Grecis σπόγγοι & σπογγιαί: & earum piſcatores, σπογγεῖς, ſpongiatores vel ſpongiarij. A ſpongiæ natura molli, laxa & fiſtula, quæcunque ſunt huiuſmodi ſpongioſa vocantur. Vnde pulmonum noſtrorum ſubſtantia ſpongioſa à medicis vocatur, & laxa caro præhumidaque quę in vlceribus accreſcit à Chirurgis. Marcellus medicus ſpongiam appellat quæ pruno ſylueſtri adnaſcitur, & quæ in rubo roſario agreſti, quam pharmacopœi hodie Spongiam bedegaris nominant. A H. a.

Sed ad Spongias marinas redeamus, quas in diuerſa genera diuerſi autores partiti ſunt. Dioſcorides, E Spongijs mares appellauere, inquit, tenui fiſtula, ſpiſſas, quarum duriores tragos nominarunt. fœminas autem, quæ contrarias dotes habent. Ariſt. quatuor Spongiarum differentias conſtituit. Nam aliæ raræ, aliæ ſpiſſæ: aliæ tenuiſſimæ, ſpiſſiſſimę, validiſſimęq;, quas Achilleas nominabant. Mollitudinis, duritiæ, magnitudinis earum differentię à loco & ſitu ſumuntur. Quæ primi ſunt generis, magnitudine ampliſſima fiunt, vt circa Lyciam. quæ ſecundi generis, molliſſimę. quæ tertij, duriores. (στιφρότεροι.) Omnes quæ in altis tranquilliſque gurgitibus ſunt, molliores efficiuntur: quæ in ſummis ſaxis, & ab vndis procelliſque agitatis, duriores. flatus enim ac tempeſtates, Spongias & ea quæ in mari naſcuntur duriora reddunt, & incrementum impediunt. Quartum genus earum eſt quas aplyſias vocant, quia nunquam lauentur, quaſi illotarias voces, ait Gaza. hæ ampliores quidem meatus habent, ſed reliquo toto corpore denſæ ſunt: nihilo tamen denſiores ſuperioribus, ſed lentiores, & omnino pulmoni ſimiles. Eadem tradit Plin. ex Ariſt. Colore differunt: nam illotæ nigricant, quædam croceæ ſunt ſine fuco. Arte candidę fiunt, vt tradit Dioſcor. è molliſſimis recentes per æſtus (æſtatem) tinctę ſalis ſpuma, quæ petris cohæret, inſolantur inuerſæ. hoc eſt parte caua ſurſum ſpectante, & qua abſciſſę fuerint deorſum. (τὸ μὲν κοῖλον αὐτῶν ἄνω, κάτω δ᾽ ἡ ἀποτομή. atqui caua pars, eadem mihi videtur, qua amputantur: oppoſita verò, gibba.) Si verò æſtiua ſerenitate, (etiam) ad lunam ſternantur perfuſę ſalis ſpuma, aut maris aqua, maximũ candorem referunt. Tingebantur etiam in delicijs aliquando & Purpura, teſte Plinio. Tria Spongiarum genera nobis nota hæc ſunt. Primum earum eſt quę rarę ſunt, patentiſſimaſque habent fiſtulas, quas nulli alteri rei aptius comparare poſſum, quàm hepati humano membrana ſua ſpoliato, & per medium diſſecto, in quo tum cernuntur infinitarum venarũ fiſtulę, quarũ alię ſunt maximę, alię minores, alię minimę, tamen ſenſui patentes. Vocatur à Gallis groſſe eſponge. Eiuſdem generis aplyſias eſſe puto, ſed prope limum & ſordes naſci, quam ob cauſam tam ſordidę ſunt, vt elui non poſſint. Secundum genus eſt denſum, quod paruas admodum fiſtulas habet: & tenue quod ad craſſitudinem corporis attinet. & molle: tantumq; mollitudine differt à primo genere, quantum ſtupa craſſiſſima aſperrimaque, à delicatiſſimo & tenuiſſimo lino. Noſtri eſponge femelle appellant, & eſt colore mali arantij. Tertium genus eſt denſiſſimum, ſpiſſum, validum, cinereum, alcyonio tam ſimile, vt vix niſi guſtatu vtriuſque diſcrimen agnoſcas. Hoc fiſtuloſum non eſt, ſed ſæpius cauitatem vnam, & eam amplam habet, in qua cancellus hoſpitatur. *Spongiarum genera.* *Lib. 5. cap. 16.* *Lib. 31. cap. 11.*

His ſpongiarum generibus explicatis, nunc de vſu dicemus: qui apud veteres frequens erat, & valde multiplex. Martialis: Hæc tibi ſorte datur tergendis ſpongia menſis Vtilis, expreſſo cum leuis imbre tumet. Præſtabunt & ſtrigilum vicem, linteolorumque affectis corporibus. Et contra ſolem aptè protegunt capita, Plinio teſte. Eadem ratione nos qui comam non alimus ad detergendum caput commode vtemur, maximè aſperſo ſale bene contuſo. Galen. aliquando noua, aliquando antiqua ſpongia vtendum cenſet, ſępius lota in libris ad Glauconem & methodi med. Vt cum reſiccandũ, digerendũq; in œdemate, in febribus, in alijs calidis affectibus ſpongia noua & lota: recentibus enim plus ſalſuginis ineſt. Corpori adhibentur modo ſiccę, modo cum aceto, vino, frigida, aqua cęleſti, cera, poſca, melle. His ſanguis rapitur in ſecando, vt curatio perſpici poſſit. ſic quum corporum diſſectionem tractamus: ſpongijs vtimur ad ebibendum ſanguinem è venis affatim profluentem, & partium conſpectũ nobis adimentem. Ad canum morſus vtiliter conciſę imponuntur, ex aceto, aut frigida, aut melle, abundè ſubinde humectandę, ait Plinius. Sed neque hic frigida, neq; acetum mihi placet: ab his enim intro venenum pelleretur, verum mel prodeſſe poteſt, tum venenum digerendo, tum attrahendo. Circumligantur & hydropicis ſiccę, vel ex aqua tepida poſcaue, vtrunq; (ut vtcunq;) blandiorib. opus eſt, opeririue aut ſiccari cutē. Nos ſumma cum vtilitate ventri & tibijs hydropicorũ ſpõgias impoſuimus, cute tantũ acu perforata: tum .n. facilè per carnis inania ſpatia aqua effluit. Chirurgi in vlcera ſiue vulnera capitis & thoracis vtiliter ſpongiam molliſſimã immittunt, vt ſanies defluat, & à ſpongia exhauriatur. Eadem & ad vlcerum oras dilatandas vtuntur, vel filo alligata, cum ſtricti ſunt ſinus, vel cera liquida denſata: vel ſine filo & cera, cum magna ſunt vlcera, & parum profunda. Cum cera verò ſic pręparatur. A lapillis, conchulis, alijſque quę in ſpongiarum fiſtulis latere ſolent diligenter expurgata, cera liquefacta perfunditur, tũ inter tabellas duas expreſſa, attenuataq; in fruſtula diſſecatur. Præterea ſanguinis profluuiũ ſiſtunt ex aceto, aut frigida. Nõ alia quidẽ quã exiccandi facultate Spongiæ id faciunt: qui- E G

unt: quibus & illud accedit, quod feroſo & tenui ab ijs exhauſto, quod craſſius eſt ſpiſſatur, venaſque tunc obſtruendo ſanguinis impetum inhibet. Idem eadem de cauſa efficiunt ſalicis & cannarum flores *Vſta ſpongia.* *Lib 5. cap. 138* & pili tenues leporis. Rurſus vſta ſpongia veteres in multis vſi ſunt. Vritur autem vt alcyonium, autore *Lib. 31. cap. 11.* Dioſcoride, id eſt, cum ſale in crudum fictile mittendo, & oblinendo vaſis ſpiraculum luto, itaque fornaci mandando: & cum figlinum percoctum fuerit extrahendum. Idem Plinius. Et oculorum cauſa comburuntur in cruda olla figulini operis, plurimum proficiente eo cinere contra ſcabritias genarum, excreſcenteſque carnes & quicquid opus ſit ibi diſtringere, ſpiſſare, explere. *Ibidem.* Vtilius in eo vſu lauare cinerem. Cremari etiam cum pice prodidit Plinius. Omnium, ait, cinis cum pice crematarum ſanguinem ſiſtit vulnerum. Crito vſta vtebatur ad conſeruandos capillos, vt videre eſt apud Galenum lib. 2. de compoſ. med. κτ̀ τόπους. Idem veriſſimè tradit vſtam acris eſſe & digerentis facultatis. Cætera petes ex lib. 11. de facultate ſimplic. medic.

COROLLARIVM.

Spongia an ſit animal, &c. Spongiam non ſentio eſſe animal, imo vix zoophyton: quoniam tamen è vulgo quidam ceu animal quoddam marinum eam eſſe putarunt, eaq; occaſione Rondeletius quoq; & Bel. de ea pertractarunt in Aquatilium animantium hiſtoria, meo etiam Corollario ipſam dignabor. Equidem & his ineſſe ſenſum arbitror, quæ nec animalium, neq; fruticum, ſed tertiam ex vtroq; naturã habent, vrticis dico & ſpongijs, Plin. ſic autem circumloquitur ea, quæ zoophyta Græci vocant, plantanimalia Theodorus. Et alibi: Animal eſſe docuimus, etiam cruore inhærente. Sanguinem Op. quoq;, Ælian. & Plutarchus ei *An ſentiat.* contribuunt. Spongia non eſt inanima, nec ſanguinis expers: ſed partus maris animans ſaxis innaſcitur, quemadmodum & alia quædam animalia, Ælianus & Plutarchus. Oſtreorum generi capita nulla, nec ſpongijs: nec alijs ferè, quib. ſolus ex ſenſibus tactus eſt, Plin. Aliqui narrant & auditu regi eas, contrahique ad ſonum, exprimentes abundantiam humoris, nec auelli petris poſſe, ideo abſcindi & ſaniem emittere, Idem. ſed in quibus de ſenſu tactus dubitatur, illis auditum adſcribere abſurdum eſt: non minus quam quaternarium alicubi conſtituere, vbi an omnino ſit vnitas non conſtet. Et rurſus: Intellectum (*Senſum*) ineſſe ijs apparet, quia vbi auulſorem ſenſere, contractæ multo difficilius abſtrahuntur: hoc idem fluctu pulſante faciunt. viuere eſca manifeſto conchæ minutæ in his repertæ oſtendunt. Et Ariſt. lib. 5. hiſtoriæ: Senſum & ſpongijs eſſe aiunt, argumento, quod ad euulſoris acceſſum contrahuntur, ita vt euelli difficile ſit: quod idem etiam faciunt quoties flatus tempeſtaſq; vrget, ne ſua de ſede pellantur. Sed ſunt qui de hoc dubitent, vt qui circa Toronam incolunt. Narrant .n. proculdubio beſtiolas quaſdam, velut tineas lumbricosae, & eiuſmodi alia conſiſtere intra ſpongias, atque ali: quas & euulſis ſpongijs piſciculi ſaxatiles deuorent: qui vel radices abſumunt totas quæ inhærentes ſaxis remanſerint, (*Hæc & aliter verti poſſunt. vide infra in D.*) Si euenerit fortè vt ſpongia abrumpatur, reſiduo item naſcitur & completur. Item lib. .eiuſdem operis: Spongia ſenſum habere aliquem creditur: argumento, quod multo difficilius abſtrahatur, niſi clanculum agatur, vt referunt auulſores. *De motu ſpongiarum.* Suum etiam quendam motum habet ſpongia: veruntamen animalculo (beſtiola, quæ araneo ſimilis in ea degit,) ad ſe ſenſu afficiendam, atque illud admonendam quod ſit animata, eget, (&c, vt in D. refertur,) Ælian. & Plutarchus: tanquam non per ſe animata ſit, quod ad ſenſum motumque, ſed per accidens, vti caro ferè animalium per neruos. In aqua dilatatur & conſtringitur, (*nimirum dum petris adhæret, quanquam hoc etiam aut falſum videtur, aut non niſi per accidens fieri:*) extra immobilis eſt, Alber. Quædã immobiles ſunt à ſaxis: quædam autem ſunt mobiles de loco ad locum: Idem, ſed falsò. Ariſtot. enim *Non ſentire eas,* hiſtoriæ 5. 16. de vrticis & ſpongijs ſcribens: non his, ſed illis hoc attribuit. Rondelet. lib. 4. cap. 10. ſpongias ſenſu omni carere liquido oſtendit: cum neque viſcus in eis, nec nerui vlli ſint: & amputatæ renaſcantur ex radicibus relictis, quod nulli animali competit: nec ſanguinem ineſſe dicendum, ſed ſuccum duntaxat hunc eſſe quo aluntur & accreſcunt: & animalia quædam non tam eis eſcam eſſe, quã intra eas viuere. Contrahi autem eas per accidens, cũ quæ in eorum cauis animalcula ſunt contrahuntur. & Ariſtotelem non ex ſua, ſed vulgi opinione ſenſum eis attribuere. addit enim ὥς φασι: ex ſua vero ſententia alibi dicere, ſpongiam omnino plantis ſimilem eſſe. Hæc ferè illic Rondelet. *(Aplyſia.)* Sed fortè aplyſiæ dicti ſenſum habent aliquem. de quibus ſic Ariſt. quinto hiſt. cap. 16. ὁμολογοῦσι δὲ μάλιστα παρὰ *(Pulmo mar.)* πάντων τοῦτο τὸ γένος αἴσθησιν ἔχειν. earundem ſubſtantiam ab alijs differre ſcribit, & in vniuerſum πλευμονώδη eſſe, hoc eſt, ſimilem pulmoni, ſiue viſcus, ſiue zoophyton marinum, (cui proximum vitæ gradum habent ſpongiæ) vt dicetur, intelligens. Hoc genus (inquit) meatus quidem magnos habet: τὸ δ' ἄλλο πυκνόν ἐστι πᾶν. οὐδὲν δὲ πυκνότερον καὶ γλισχρότερόν ἐστι τοῦ σπόγγου, καὶ τὸ σύνολον πλευμονῶδες. Gaza vertit: Nihilo tamen denſius, quàm quæ antè enumerauimus genera, quanquam lentius, & ex toto pulmoni ſimilius cernitur. quaſi legerit, οὐδὲν δὲ πυκνότερον, ἀλλὰ γλισχρότερόν ἐστι, &c. mihi locus ſuſpectus eſt: & pro οὐδὲν fortè πολὺ legendum: aut ſi οὐδὲν rectè legitur, pro copula καὶ proximè ſequente, vel ἀλλὰ, vt Gaza, vel οὐδὲ ponendum, vt ſententia tota & comparationis ratio melius conſtet. ſed præ cæteris placet pro οὐδὲν legi πολὺ: vt aplyſiæ ſubſtantia multò tum denſior tum tenacior ſit, quàm ſpongiæ propriè dictæ: eaq; ratione etiam πλευμονώδης, (vt τὸ σύνολον, id eſt, vno verbo comprehendatur, quod iam duob. dixerat,) id eſt pulmoni marino ſimilior. qui & ipſe ſubſtantia (ſaltem externa) denſa tenaciq; conſtat: Corio .n. duro integitur, ſicuti holothuria & ſtellæ, vt Rondelet. docet. Hinc nimirum fit, vt propter denſitatem tenacitatemq; lauari hoc genus non ſit aptum. Vetus translatio non eſt mihi ad manum: Albertus quidem *Gradus naturæ.* hæc verba omiſit. Pulmo quidem viſcus, hoc eſt animalium pars, nec ſpiſſus neq; tenax dicendus eſt. Ergo fuerint gradus aliqui naturæ, vt alibi, mirificè ſemper τὰ μέσα καὶ ἐπαμφοτερίζοντα appetentis, ita in tranſitu à frutice ad animal. Poſt inanimata corpora, media quædam fortè ſequuntur: tertio animata vt plantæ. In Plantarum fine, zoophytorum initio ſpongiæ ſunto, primum propriè dictæ: deinde aplyſię, pulmones, holothuria, tethya, ac multa deinceps zoophyta, alia ferè alijs perfectiora, vſq; ad conchas, quas ſuperant cochleæ &c. Hanc noſtram opinionem propemodum confirmat philoſophus, quarti de partibus animalium cap. 5. his verbis: Tethya parum ſua natura à plantis differunt. ſunt tamen ſpongijs viuaciora, (ζωτικώτερα: *id eſt, propius ad animalium naturã quàm ſpongia accedunt.*) quippe cum

ſpongiæ

ſpongię omnino vires habeant plantæ. natura enim continuè ab inanimatis ad animalia tranſit per ea quę viuant quidem, ſed non ſint animalia: ita vt parum admodum differre alterum ab altero videatur, propter ſuam propinquitatem. Spongia igitur, vt dictum eſt, cum adhærendo tantum viuere poſſit, abſoluta autem nequeat viuere, (*vtroque modo*) ſimilis plantis omnino eſt. quæ autem holothuria vocant & pulmones, atque etiam plura eiuſmodi alia in mari, parum ab ijs differunt ſua ipſorum abſolutione. viuunt enim ſine vllo ſenſu, perinde ac plantæ abſolutæ. nam & in terreſtribus plantis ſunt nonnulla eiuſmodi, vt epipetrum, &c. Et tethyum igitur, & quicquid eſt generis eiuſdem, ſimile plantæ eſt, quia adhærendo tantummodo viuit: ſed cum aliquid habeat carnis, ſenſum aliquem habere videri poteſt. itaque vtro nam modo ſtatuendum ſit, incertum eſt, Hæc ille. Quod ſi de tethyis quæ perfectiora ſunt ſpongijs, & non adhærent, & carnis aliquid habent, vllane ſentiendi vi polleant, dubitatur: certè ſpongijs, quæ & adhærent, & carnis nihil habent, ſenſus omnino nullus attribui poteſt.

In trilingui Lexico Munſteri, ſpongiæ nomina Hebraica, (ſaltem Hebraicis characteribus ſcripta,) inuenio hæc: Saphog, (hoc legitur in Euangelio Matthæi Hebraico) Ared, Adak, Sib, Camahot, Ekba, Akuba, Zipore. Ex his primum accedit ad Græcum ſpongos: ſicut & alſefengi apud Auicennam: (nam lapidem ſpongiæ vocat hagiar alſefengi:) alibi asfengi albhar, id eſt, ſpongiam marinam, vt lib. 2. cap. 602. Apud Syluaticum etiam asfengi legitur: & quædam, vt coniicio, corrupta, vt affegi albach, pro ſpongia mar. & geſſaſe, geſriſe, ſeoſe: & alacer frange pro lapide ſpongiæ: item ſapea pro ſpongia. Gamen apud Albertum ex Auicenna in Ariſtotelis hiſt. librum 5. cap. 16. Perſicum fortè fuerit. Spongia Græcis etiam, ſed Atticè, σπογγιὰ dicitur, teſte Suida: σπόγγος communius eſt. Memini & σφόγγον alicubi legere. nam σπ. & σφ. aliquando permutantur, vt in ſpondylo & aſparago. hinc σφογγίον diminutiuum in Acharnenſibus Ariſtophanis. Italis nomen ſeruat Spogna vel Spongia. Galli eſponge. Germani *ein Schvvamm*, ſiue à natando, quod leuitate ſua innatet: ſiue Græca voce interpolata, à ſpongo, *ſchvvamm*: vt à ſphyra, *Schvvyre*. Angli *a Sponge*. Bohemi Huba. Turcæ Bulud. *Nomina in diuerſis linguis.*

Ariſtoteles quatuor ſpongiarum differentias conſtituit, Rondelet. Atqui Ariſtot. hiſt. 5. 16. diſtinctius agit. Genus (inquit) ſpongiarum triplex ſtatuitur. Et in progreſſu: Aliud genus eſt quod aplyſias vocant: hoc le ſpongię quidem nomine appellat, tanquam peculiaris naturæ, vt explicabimus inferius. Omnino quæ altis tranquillisque (εὐδιεινοῖς, *id eſt, temperatus quod ad calorem & frigus*) inſunt gurgitibus, molliſſimę ſunt. flatus enim ac tempeſtates (χειμών, *frigus*) ſpongias quoque, vt cætera altilia (τὰ φυόμενα) reddunt duriores, & incrementum impediunt. quamobrem ſpongię Helleſponti ſpiſſę & aſperę ſunt, (*tragi nimirum,*) & omnino quas mare vltra Maleam promontorium, (*quod nunc caput Maleum appellant,*) citraque fert, differunt inter ſe mollitie duritateque, Ariſtot. Eadem Plinius, vt breuiſſime nimium, itaque pleraque falsò, hoc eſt contra Ariſtotelis ſententiam, ex eo repetijt: his verbis: Maximę fiunt manæ, ſed molliſſimæ circa Lyciam. in profundo autem nec ventoſo molliores: in Helleſponto, aſperæ: & denſę circa Maleam. *Genera.*

Spongiarum tria genera accipimus: ſpiſſum ac prædurum & aſperum, tragos id vocatur: minus ſpiſſum, & mollius, manon: tenue, denſumque, ex quo penicilli, Achilleum, Plinius. quem Græcam vocem manon reliquiſſe miteris, cum adiectiua ſit & opponatur denſo ſeu ſpiſſo, quod πυκνὸν Græci dicunt. Rarum vertere potèrat, ſicut Gaza rarum & ſolutum hoc genus dixit. Vergilius retia rara. Et Plinius ipſe alibi de ſpongijs: Aliqui raras tantum ad ſanguinem ſiſtendum cum pice vrunt. Columella: Nam niſi rarè conſeritur. Et alibi: Et mediocri raritudine optima eſt vitibus terra. hinc & verbum compoſitum, diſraro: & quo idem Columella vtitur, interraro. Rarum igitur eſt, à Græco ἀραιὸν per metatheſin, (quod & μανὸν dicunt,) quod multa habet interualla, ſiue multos meatus ſubtiliori aliquo corpore (vt aëre, vel aqua) plenos. quamobrem etiam pro ſubtili tenuique etiamſi poros ſeu meatus nullos habeat, (vel vt Scaliger vult, pro tranſlucido, vt in aqua quod Gręci λεπτὸν & λεπτομερὲς vocant,) accipitur --- Reſolutaque tellus In liquidas rareſcit aquas, Ouidius. Ἀραιὸν latius patere puto ad omnia rara corpora, tum dura, tum mollia: μανὸν verò & χαῦνον, ad mollia tantum, (propriè quidem & frequentius,) quę cedunt compreſſa & ſubſidunt, ac paulò poſt redeunt: ſic ſpongiæ genus μανὸν appellatur. Σομφὸν grammatici interpretantur χαῦνον, hoc eſt, laxum, ſolutum. quare & mollis effœminatusque homo χαῦνος appellatur: cuius animus fractus facile cuiuis libidini cedit, nec renititur. Et loca paluſtria, laxiq; ſoli, σομφώδη nominant. Σομφώδεις, οἱ χαυνότεροι τῶν αἰγιαλῶν, Heſychius. Similis eſt vox Germanica *Sumpff*, & *Sumpfacht*, de terra paluſtri. Scaliger tamen pumicem quoque σομφὸν dixit. Ἀραιὰς φρένας ἔχειν λέγεται ὁ χαῦνος, ἀντικειμένως τῷ πυκινά, ὥς φησιν Ὅμηρος, φρονοῦντι, Euſtathius. Idem in Iliad. Ξ. interpretans verſum poetę: Ἀλλ᾽ ὁ μὲν ὣς ἀπόλοιτο, θεὸς δέ ἑ σιφλώσειεν. ὅ ἐστι κακώσειεν, ἢ μωμητὸν ποιήσειε. σίφλον enim (inquit) aliqui vocant deformem ac turpem: qualem fieri imprecatur Achillem, formæ & pulchritudini eius inuidens. vel σιφλώσειε pro eo quod eſt laxet ac reſoluat, ἐκλύσοι καὶ παύσοι τῆς ὁρμῆς. φλῶ γὰρ τὸ ὁρμὴν ἔχω. Quidam (*Opp.*) piſcium genus σιφλὸν dixit pro guloſo. Apud Lycios quoſdam σιφλὸς etiamnum dicitur de homine ignauo & ſocorde: ijdem ſuper huius vocabuli ſignificatione interrogati, ζοφὸν interpretantur, vt ipſi loquuntur, vel (vt vulgus alibi) ζοχόν: hoc eſt, σομφὸν, vt literati: qualis ſcilicet ſpongia eſt, & quæ vulgo nominantur ζοχία, (*fungi forſitan.*) Iidem Lycij νάρθηκα σιφλὸν eſſe dicunt intrinſecus, id eſt ferulam fungoſam. (*habet .n. medullam, quam Dioſcorides ἐντεριώνην vocat.*) ἐπεὶ καὶ ἐκείνου τὰ ἔνδον σομφά ἐστι, τουτέστιν ἀραιὰ καὶ ἀπύκνωτα. Itaq; homo σιφλὸς fuerit, non ſolidus, conſtans aut firmus ad res agendas, ſed laxus, iners, ſolutus, inutilis, mollis, ignauus. Τοιοῦτο δὲ σιφλώματος, ἤγουν Λυκιακοῦ, καὶ ἡ ῥαφανὶς, καὶ ἡ γογγυλίς. ſunt enim radices illæ (*Cartilaginei generis vocat Plin.*) molles & laxę, Hucuſq; Euſtat. Noſtri *Lugg* vel *Luck* appellant, quod molle & laxum, & facile compreſſum ſubdit, aut loco cedit. Dioſcor. lib. 5. in capitibus de nitro, alcyonio, adarce, ſpongia, rarum & ſpongioſum concrementum ſignificans, his vocabulis vtitur: Κατατετρημένον οἱονεὶ σπογγῶδές τι, Ἀλκυόνιον πυκνόν ἐστι καὶ στρυφνὸν, καὶ τῷ ἰδεῖν σπογγῶδες. τὸ δ᾽ ἑξῆς, κατὰ μὲν τὸ σχῆμα πτερυγίῳ ὀφθαλμικῷ, ἢ σπογγῷ ἔοικε: Κοῦφον τέ ἐστι καὶ πολύκενον, ἔνδοθεν κιοσήρει κατά τι ἐοικός. ἀλκυονίῳ τῷ μαλακῷ καὶ πολυκένῳ. Idem reprehendit corallium σεσηραγγωμένον τε καὶ χαῦνον. Oppianus σπόγγους πολυτρήτους cognominat. Scammoniæ liquor probatur κοῦφος, ἀραιὸς, σήραγγας ἔχων λεπτὰς, σφογγώδης, Dioſcorides. Idem cinnamomum

quartum

quartum dixit χαῦνον καὶ ὀγκῶδες ἰδέσθαι. Galla altera est parua, κονδυλώδης, στιβαρὸς, ἀτρύπητος: altera (magna) λεία, κούφη, καὶ πετρημένη, (Galeno χαύνη,) Dioscor. Dixerim sanè χαῦνον quod molle est & facilè comprimitur, nimirum propter poros, siue illi manifesti sint, siue minus: vt sæpe non aliud quàm molle significet. Animalis corpus macilentum, plerunque rarum dixerim: obesum verò, χαῦνοι, molle & laxum. Meatus & poros, vnde spongiæ raræ dicuntur, Plinius fistulas nominat, Græci σήραγγας potius, id est, cauernas, quàm σύριγγας, id est, fistulas: Aristoteles θαλάμας, Gaza vertit cubilia, maluissem fistulas. Οἱ κόνδυλοι τὴν σύριγγα μανώδη ἔχουσι καὶ πλατεῖαν, Aristot. de partibus 4. 13. Hæc mani vocabuli Græci occasione digressi protulimus.

Medici inscitia ad duo nomina eas redegere: Africanas, quarum firmius sit robur: Rhodiacasq; ad fouendum molliores. Nunc autem mollissimæ circa muros Antiphelli vrbis reperiuntur, Plinius. Et rursus: Quidam eas ita distinguunt. Alias ex his mares existimauere, tenui fistula (*id est paruis fistulis*) spissioresque, persorbentes, & quæ tinguntur in delicijs (*Achilleæ puto*) aliquando & purpura. Alias fœminas maioribus fistulis ac perpetuis. E maribus duriores alias, quas appellant tragos, tenuissimis fistulis atque densissimis. Candidæ cura fiunt, vt in E. referemus.

Achillea. Spongiæ quas Achilleas nominant, tenuissimæ sunt, & spississimæ validissimæque. id genus galeis ocreisque inseritur: eoque minus ab ictu cieri strepitum, (ψόφον. alia lectio videtur πόνον. Ponitur sub galeis ferreis, vt non inducat dolorem percussio gladij, aut alterius rei, Albertus ex interprete Auicennę.) Inuentu perquam rarum est, Aristot. Hermolaus galeis & ocreis inseri scribit, ne strepitum gestatu cieant. Et rursus: Mollissimæ quæ spissæ. nam Achilleæ torosiores (στιφρότεροι. id molli opponitur, vt & στιβαρὸν & στρυφνὸν aliquando) ijs constant. Achilleas quidem dixerat esse spississimas. nunc verò spissas Achilleis molliores facit. Sunt.n. primum manæ, deinde quæ eis opponuntur simpliciter spissę: tertio Achilleæ. quas etiam tenuissimas dixit, hoc est (vt ego accipio) minimis & creberrimis fistulis peruias: vt non aliud hic sit λεπτότατοι, quàm λεπτότρητον Dioscoridi. hæc ipsa autem pororum & paruitas & crebritas, spissitudinis earum causa est: & spissitudo fortè soliditatis, τὸ στιφρότητος. Secundi autem generis simpliciter spissę videntur dictæ, comparatione primi, vtpote frequentes: quanquam spissiores eis sint Achilleę sed inuentu rarę, & alio etiã nomine insignes. Achilleę spongię peculiare hoc, quod galeis subijcitur tenera enim & mollis cum sit, caput à ferro atteri prohibet, Achillis fortè inuento, Varinus. apud Albertum lib. 24. de animalibus. hoc legitur de Albyros tanquam pisce. piscis est (inquit) fortissimę pellis, ita vt eam milites sub galeis capitib. aptent, ad ictus quoslibet & gladiorum sine læsione excipiendos. Spongię Achilleę vocantur, quę sunt robustissimę: sicuti hordeum Achilleũ, quod præstantissimum, cuiusmodi equis suis Achilles obijciebat, Cęlius Rhod. ex Eustathio. Ἀχίλλειον πλάκα Aristophanes & Sophocles dixerunt: Hesych. interpretatur Achillis insulam Leucen dictam, circa quam etiam Ἀχιλλέως δρόμοι sunt: aliqui verò (inquit) spongiam, eius generis quo oculos abstergunt, οἷς τοὺς ὀφθαλμοὺς ἀποψῶντι. Leporis pilo, quia mollior delicatiorque est, spongię loco vtebantur plerunque, purgandis pręsertim detergendisque lippitudinibus & gramijs oculorum, vt pluribus scripsi in Leporis quadrupedis historia, ad finem segmenti E. quanquam & aliter spongię ad oculos vsus est: nempe formatum ex eo collyrium, ceu penicillus quidam, & liquori alicui immissum, vt imbibat, super oculis comprimitur, vt instilletur remedium: vel etiam spongia aliquo liquore madens

Penicilli. imponitur. Spongiarum genus tenue (λεπτότρητον, vt dixi) densumque, ex quo penicilli, Achilleum vocatur, Plinius. Et rursus: Trogus author est, circa Lyciam penicillos (*spongias penicillis aptas*) mollissimos nasci in alto, vnde ablatæ sint spongię (si enim euenerit fortè, vt spongia cum euellitur abrumpatur: residuo item nascitur & completur.) Peniculi vocantur spongię aptę ad oculorum tumores, & ad tergendas lippitudines vtiles, Isidorus. Peniculi, spongię longę, propter similitudinem caudarum appellatę. penes enim vocabantur caudę, Festus & Cicero lib. 9. epist. ad Papyrium. Grammatici docent, omne, quo ad aliquid mundandum, detergendum, illinendumue vtimur, penicillum vel peniculum vocari, præsertim si ex spongia sit factum, &c. Penicillo etiam pictores pingunt. Germani nomen eius instrumenti à Latinis sumpserunt, *ein Bensel.* Peniculis vulnera stipantur, vel ideo ne claudantur, vel vt aperiantur magis. Nomen eius Gręcum non inuenio aliud quàm σπόγγος: pro in-

Dioscoridis locus. strumento verò pictorio γραφὶς & ὑπογραφὶς apud Pollucem legitur. Pterygium ophthalmicũ in mentione alcyonij Dioscorides lib. 5. memorat, his verbis: τὸ μὲν τὸ σχῆμα πτερυγίῳ ὀφθαλμικῷ ἢ σπόγγῳ ἔοικε, κοῦφον τε ἐστὶ καὶ πολύκενον. Vetus interpres Serapionis, vngulę oculi simile esse transfert: & eum imitatus Marcel. Vergil. concreti in hominis oculo vnguis specie. atqui vnguis in oculo haud scio quęnã figura dici possit: quidue in eo alcyonio aut spongiæ simile. Pinnulę oculorũ aut spongię simile, Ruel. pterygio in oculo, Cornar. ego penicillo oculario transtulerim: quanuis locũ aliũ ostendere non possum, vbi pterygium penicillũ significet. sed res ipsa ita interpretari suadet, nempe altera quoq; ad spongiam similitudo, & quę sequitur epexegesis κοῦφόν τε καὶ πολύκενον. Galenus pterygij mentione omissa, figura longiore esse dixit. sunt autem & penicilli oblongi. Recentiores quidam Gręci pro penicillo xylospongium dixerunt. Vide inferius in H. a. Rondeletius penicillum vocare voluit testaceum quoddam genus, &c. à similitudine frondis è tubulo prominentis. id exhibuimus suprà.

Tragi. Quæ in genere illo spisso prædurę sunt atque asperæ, nomine τράγοι (id est, hirci,) nuncupantur, Aristot. Spissum ac prædurum & asperum, tragos vocatur, Plinius. Nos hircosas dicere possumus ab asperitate, Isidorus.

Aplysiæ. Genus aliud est aplysias, vt Æneas: subauditur enim σπόγγος, masculinum. quanquam non propriè spongia est, vt suprà indicauimus, vbi sensu spongias carere astruximus, & Aristotelis quædam de aplysijs verba perpendimus. Ἔστι δὲ ἄλλο γένος ὃ καλοῦσιν ἀπλυσίας (in accusandi casu plurali) γλισχρότερον τοῦ σπόγγου. & mox: Διάδηλοι δέ εἰσιν οἱ ἀπλυσίαι πρὸς τοὺς σπόγγους. quibus verbis apparet eum ne nomen quidem spongiarum (propriè) eis attribuere: tanquam genere proximo prorsus diuerso: & re ipsa quoq; vt diximus distinguit, aplysijs sensum aliquem (omnium confessione) attribuens, quem spongijs negat. Sensum aplysias habere (inquit) diuque viuere inter omnes præcipuè conuenit. cognosci præ

(Gaza

(*Gaza de suo addit, cæteris*) ſpongijs eo facile poſſunt documento, quod cum illæ albicent limo ſubſidente, (*dum lauantur,*) ipſi ſemper nigrorem oſtendunt, (Albertus addit, dum ſunt in aqua limoſa: extracti autem & ſiccati fiunt coloris fermè cinerei ad luteum declinantis.) Peſſimum omnium genus eſt earum, quæ aplyſiæ vocantur, quia elui non poſſunt: in quibus maximę ſunt fiſtulæ, & reliqua denſitas ſpiſſa, Plinius ex Ariſtotele. Theophraſtus hiſtoriæ plantarum lib 4. ad finem capitis ſeptimi. Quæ in mari mediterraneo (inquit) naſcuntur ſtirpes, enumeratæ iam ſunt. ſpongia enim & aplyſiæ (ἡ γὰρ σπογγιά, καὶ αἱ πλυσίαι, lego καὶ οἱ ἀπλυσίαι καλούμενοι, quanquam Gaza hoc non animaduertit,) & ſi quid eiuſmodi eſt, diuerſam naturā ſortiuntur. Alber. cum Ariſt. de aplyſijs verba recitaſſet, ſubdit: Hoc genus eſt quod abundat in maribus noſtris Flandrię & Germaniæ: & mouetur ſecundum locum, dilatatione & conſtrictione: & cum tollitur ab aqua, inanime videtur: aquæ redditum, paulo poſt iterum viuit & mouetur. Verum hoc cum abſolutum viuat, ſpongiarum generis eſſe non poteſt. nam ſi aplyſias ſolutus eſſet, hanc eius imprimis à cæteris differentiam Ariſtoteles docere debuiſſet. Plura de maſſa illa informi, quę in aqua dilatatur tantum & conſtringitur, diximus ſuprà in Corollario Leporis marini A. pagina 479.

Aureum vellus eſt animal marinum ſicut ſpongia, & de ſpongiarum genere, ſed rarius eſt & mollius ad modum lanæ, & lanugo eius in auri ſplendorem conuertitur, & dilatatur, & prolongatur ſicut vellus: & dum eſt in mari mouetur motu contractionis, & dilatationis ſicut ſpongia, & rarò inuenitur. Tamen hoc inuētum in Phrygia, cum extitit bellum Troianū inter Gręcos & Phrygios, ſicut dicit Dares Phrygius in hiſt. Troiana, Albertus. Sed hoc etiam genus eadem ratione, qua proximè maſſam illam informem aplyſiam eſſe negauimus, ſpongiarum generis eſſe non poteſt: & fortè nihil omnino tale in mari reperitur. nam quod rarum eſſe tradit & molle, ab Achillea ſpongia forſitan ſumptum eſt: quod lanam aurei coloris ei adſcribit, à Pinna. *Aureū vellus.*

Germani è ſpongijs quaſdam vocant *Badſchvvumm*, id eſt balneatorias, maximas puto, quib. in balneis inſidere ſolent imbecilliores. tantæ ſunt vt vna apud nos drachmis ſeptenis, aut etiam maioris vęneat. & *Kropffſchvvumm*, à ſtrumis gutturis, quæ his crematis (vt dicemus in G.) curari ſolent: quæcunque ſcilicet nondum purgatæ calculis adhuc refertæ ſunt. Cæteras ſimpliciter *Schvvumm*, vel *feine Schvvumm, grobe Schvvumm.* Aliqui etiam *Filtzſchvvumm* appellant, id eſt Feltrias ſpongias, (à lana Feltria craſſiore & ad pileos intricari ſolita à pilopœis.) tragos nimirum, aſperos, illotos, quales pharmacopolis venduntur propter lapides quos continent. Iiſdem aliquando adferuntur ſpongiæ quædam immaturæ, illotę, meatibus omnibus plenis, &c. *Vnreyffe ſchvvumm.* Licebit etiam ſexus vocabulis eas diſtinguere, *Maennle vnd Weible*, ſicut Dioſcorides docet: nam Galli contrario modo nomina ſexus eis accommodare videntur. Bulud Turcicum ſpongiæ nomen eſt. His addere libuit tabellam diuiſionis ſpongiarum, quæ ſpecies earum omnes cū differentijs ſtatim ob oculos ponat, ex Ariſtot. Plin. Dioſc.

Spongiæ, vel
- Senſu omni carent: quarū alię ſunt
  - Manę, μαναί: id eſt, rarę & ſolutæ, maximæ. Dioſcoridi fœminę. Eædem Plinij ſeculo Africanę dictę videntur. *Badſchvvumm, Weible.*
  - Denſæ ſeu ſpiſſę, πυκναὶ, λεπτότρητοι.
    - Molliſſimę: (quanquam Plinio mænæ molliores ſunt:) ſimpliciter ſpiſſæ dictę, collatione ſcilicet ad raras. quę duo genera frequentiora ſunt. Rhodiacę Plinij ſeculo dicebantur, quæ ad fouendū molliores eſſent. *Feine Schvvūm, Mennle.*
    - Minus molles, ſolidiores, minimis fiſtulis, id eſt denſiſſimę, ſed raræ inuentu, validiſſimę. Cęterę denſę raris infirmiores ſunt, quod radice min⁹ profunda nutriātur. *Die gar feine ſchvvum.*
    - (Molliſſimę et Minus molles:) Mares.
    - Durę admodum & aſperæ, τράγοι: hoc eſt, hirci. *Grobe ſchvvumm, Filtzſchvvumm.*
- Senſum aliquem habent, aplyſię, rarę & magnis meatibus: reliquum in eis valde denſum eſt, &c. Has ſimpliciter ſpongias vocat vt ſuperiores. *Schvvumm die nimmer reyſſen, koennen auch nit gereiniget vverden.*

Pro ſpongia aliqui pharmacopolæ alcyonio vtuntur, vt in Alcyone aue ſcripſimus ex Braſauolo, in G. Non deſunt (inquit idem Braſauolus) qui lanuginem quandam ſuper oſtreorum conchis innatam pro ſpongijs ſeruent, & vtantur: quum id potius muſci marini genus ſit, quàm ſpongię. Idem Ballas (id eſt pilas) marinas vulgo dictas, nuſquam ſe apud veteres reperire ſcribit: & in ſpongiarum genere ponit. quamuis (inquit) zoophyta non ſunt, qualia ſpongiæ: ſed ex maris ſpuma ad litora colliſa, & cuiuſdam herbæ minutiſſimis feſtucis fiunt. Vim habent exiccandi. Nonnulli ex fractis ſpongijs & ſpuma arte faciunt, alij ex glutino & taurinis pilis, ignaros pharmacopolas decipientes. Ita fit maris impetus, vt æſtus in minimas feſtucas herbam redigat, & ad litora detrudat: vbi mixta cum ſpuma conglobantur, & ob motum ſupra litus ex fluctu collidente in gyrum ac pilæ formam tendunt, Hæc ille. Quærendum an eadem hæc pila marina ſit, de qua Rondeletius an Pulmo marinus ſit dubitat: ex quo eius iconem dedimus ſuprà. Pulmo marinus (inquit) dici poteſt corpus quoddam rotundum, pilæ marinæ modo, vireſcens, foris ſubſtantia feltro ſimile, intus totum fiſtuloſum veluti ſpongia aplyſia, &c. Quæ pilæ marinæ vocantur, & in officinis habentur, (inquit Cornarius) ex alcyonij genere eſſe non dubium eſt. Galenus libri 1. de compoſit. ſec. locos, in fine cap. 2. σφαῖραν θαλασσίαν appellat. Ariſtoteles lib. 9. hiſt. animalium, alcyonum nidum pilis marinis & ſpumis maris aſſimilat: Ἡ δὲ νεοττία παρομοία ταῖς σφαίραις ταῖς θαλαττίαις ἐστί, καὶ ταῖς καλουμέναις ἁλὸς ἄχναις. Vide plura quæ in Alcyone aue annotauimus, in G. alcyonij occaſione, libro de auibus. Matthiolus reprehendit eos, qui pilam marinam vulgò dictam, veterum adarcen eſſe putant. *Pilæ mar.*

Ad B. pertinentia quædam, paſſim ſuprà in A. expoſita ſunt, cum alia, tum quibus in locis qualeſque B.
proueniant

proueniant in generum explicatione. In petris quoque cruoris inhæret color, Africis præcipuè quæ generantur in Syrtibus, Plinius. Ex Græcia, Illyria & orientalioribus partibus Venetias afferuntur: quanquam & in nostro mari spongiæ nascuntur, sed minores. nos spongias propè Camadium, paruas quidem, sed valde molles collegimus saxis inhærentes, Brasauolus. Differunt figura & magnitudine: quoniam aliquæ oblongę, aliæ minus: aliquæ latæ, aliæ rotundæ: aliquæ crassę, aliæ subtiles: aliquæ tuberosæ, alię planæ, Idem. Inueniuntur & ingentes quædam spongiæ (ex Oceano ni fallor, ætate, vt putant, prouectiores) quarum præstantiores tribus aut quatuor ferè denarijs aureis quandoque venduntur. In magnis lapides à spongijs cognominati probi perfectique reperiuntur. Viuentibus, idemque madentibus, nigricans color, Plinius. Color illotis viuisque nigricans est, Aristot. Adhærent (saxis) nec parte, nec totæ. intersunt autem fistulæ quædam inanes, quaternæ ferè aut quinę, per quas pasci existimantur. Sunt & aliæ, sed supernè concretæ. Et subesse membrana quædam radicibus earum intelligitur, Plinius ex Aristotele: cuius verba nunc in c. referam. interest enim aliquid.

C Adhærent, nec parte, nec toto. intersunt enim fistulæ quædam inanes, sed pluribus passim particulis hæsitant, & quasi membrana extenta subesse radicibus earum videtur. supernè autem cæteri meatus concreti propemodum latent. at vero quaterni, aut quini patent, per quos pasci eas aliqui existimant, Aristot. Plinij quidem verba inde translata, recitaui paulo ante in fine B. interest autem nonnihil. Spongiæ & vrticæ generantur similiter, vt illa quæ testa integuntur. per rimas enim & cauernas & fauces saxorum oriuntur, ἐν ταῖς σήραγξι τῶν πετρῶν, Aristot. Nascuntur omnes in petris. aluntur conchis, pisce, limo, Plinius. Omnes aut ad saxa nascuntur, aut iuxta littus, (πρὸς ταῖς θισὶ) lutoque aluntur: cuius rei argumentum est, quod captæ, limo refertæ omnes cernuntur. quod certè indicat, cæteris quoq; adherentibus, cibum per ipsum annexum hauriri. Imbecilliores propterea sunt spissæ, quàm raræ, quia minus alto radicis hæsu innituntur, Aristot. Spissas minus adhærescere aiunt, Plinius. Intellectum inesse ijs apparet, quia vbi auulsorem sensere, contractæ multo difficilius abstrahuntur. Hoc idem fluctu pulsante faciunt. Viuere esca, manifestò conchę minutę in his repertę ostendunt. Circa Toronen vesci illis auulsas etiam aiunt, & ex relictis radicibus recrescere, Idem ex Aristotele. sed Aristot. profectò hoc non dicit, circa Toronen auulsas etiam spongias conchis minutis vesci: cum hist. 5. 16. scribit: οἱ ἐν Τορώνῃ φασὶ (τὸν σπόγγον) τρέφειν ἐν ἑαυτῷ ζῶα, ἕλμινθάς τε καὶ ἕτερα τοιαῦτα: ἃ, ὅταν ἀποσπασθῇ τὰ ἰχθύδια τὰ πετραῖα κατεσθίει, &c. quæ verba infrà in D. considerabimus. Viuere eas constat longo tempore, Plinius. verum hoc Aristoteles de aplysijs priuatim, non de spongijs prodit. Putrescunt in apricis locis, ideo optimæ in gurgitibus, Plinius. Nec calorem immodicum spongiæ patiuntur. fit enim eo, vt more pullulantiũ (ὥσπερ τὰ φυόμενα) putrescant. quocirca optimæ iuxta oras (ἀκτὰς) comperiuntur spongię, si gurgite alto demersæ sunt. commodè enim temperantur (tum quod ad frigus, tum ad flatus) propter altitudinem gurgitis, Aristot.

D Pinnophylax siue pinnoteras. (qui cancer paruus est, rotundo corpore,) in spongiarum quoq; cubilibus (cauis, seu fistulis) reperitur. est autem veluti araneus in eis: qui venatur hoc modo: fistulas aperiens, pisciculos admittit, admissos claudit, Aristoteles 5. 16. historiæ. Sed idem scyllarus, (id est oblongo corpore cancellus, cauda nuda,) facit, vt Rondeletius asserit. in spongiarum enim cauernis (inquit) hic quoque latet, & viuit: cuius rei oculatus sum testis. in densissimo autem tantum asperoque spongiarum genere, quod tragon Aristoteles vocat, reperisse cancellum hunc caudatum se scribit: qui ingratum etiam & pisculentum odorem ab hac spongia contrahat. Nos multa de vtroque cancellorum genere, dedimus suprà elemento C. Cæterum vt paruulus ille pinnæ custos Pinnophylax, & idem significante vocabulo pinnoteras vocatur: sic in spongia spongophylax aut spongoteras vocari poterit. Pinnother etiam vel pinnotheras, vt aliqui scribunt in recto singulari. In Plutarchi libro Vtra animalium, &c. legimus: ὅτι ὁ τὸ πλεῖστον ἐξαναλώσας Χρυσίππου μέλαν πιννοθήρας παντὶ καὶ φυσικῷ βιβλίῳ καὶ ἠθικῷ προεδρίαν ἔχει. τὸν γὰρ σπογγοθήραν οὐχ ἱστόρηκεν. οὐ γὰρ ἂν παρέλιπεν. sed spongotheras etiam piscator spongiarum dicitur. Spongiam dirigit pusilla bestia, non specie quidem cancro, sed magis araneo similis. suum illa quendam motum (quo nunc exporrigitur, nunc contrahitur) habet: veruntamen animalculo ad se sensu afficiendam, atque illud admonendam quod sit animata, eget. Nam propter quandam raritatem (ac laxitatem) ingenitam non ipsa sese commouet: sed cum quippiam in sua foramina inciderit, ab ea bestiola quam dixi Araneo similem excitata, id comprehendit & exedit. Cum autem ad euellendam eam è saxis homo accedit, ipsa ab eodem animali conuictore suo stimulata inhorrescit, & contorquens se arctissimè contrahit: quæ causa hercule est, cur piscatori plurimum negocij facessatur, Ælianus de animalibus 8. 16. & similiter Philes. Plutarchus in libro Vtra animalium, &c. Qui Toronen habitant, aiunt spongiam in sese alere animalia, lumbricos, & alia huiusmodi, (*nimirum etiam cancellos,*) ἃ, ὅταν ἀποσπασθῇ (supple σπόγγος,) τὰ ἰχθύδια τὰ πετραῖα κατεσθίει, καὶ τὰς ῥίζας τὰς ὑπολοίπους Aristoteles historię 5. 16. Est autem sensus in verbis Græcis ambiguus. nam si ἃ articulum in accusandi casu accipias, & τὰ ἰχθύδια in nominatiuo, bestiolas illas spongiarum hospites à pisciculis saxatilibus vorari, sicuti & reliquias spongiarum auulsarum, dicemus. sin contrà, ἃ pro nominatiuo, & τὰ ἰχθύδια pro accusatiuo: auulsis spongijs residuas radices & pisciculos saxatiles à bestiolis illis absumi dicendum. quæ posterior sententia mihi magis arridet, præsertim cum à pinnophylace alij quoq; captari & vorare pisciculos tradant. Gaza priorem secutus est.

E *Spongiarum amputatio.* Vrinatores qui spongias piscantur, à Theophrasto (historię 4. 7.) & Herodoto σπογγεῖς dicuntur. Gaza spongiarios vertit, Valla spongiatores. Sic & πορφυρεῖς, purpurarei, vel purpuratores nominantur. Σπογγοθῆραι, id est spongiarum venatores: & σπογγοκολυμβηταὶ, id est, vrinatores spongiarij, (ex Lycurgo:) & σπογγοθηρευτική, id est, venatoria spongiarum ars, apud Pollucem leguntur. Oppian. σπογγοτόμους: qui circa finem libri quinti Halieuticorum copiosè & eleganter, quo pacto à spongiatoribus spongiæ amputandę legantur describit: vnde Gillius breuiter complexus est, in hæc verba: Certamen ineunt magnum & difficile piscatores cum spongias ad scopulos adhærescentes inter se iunctas tanquam messores vibrata falce à saxo abscindunt: atque abiecta omni cunctatione fune (oblongo, quo cinctus est, plumbum altera manu tenens, altera falcem) socios admonent, vt ex ima maris sede celeriter

riter

riter subtrahantur. Nam ab spongijs cæsis sanies ad piscatorum nares manans, non modò tetrum odorem redolet, sed ad nares adhærescens, sæpe eos suffocat. Oppianus addit solere hos vrinatores se præparare cibo potuque modicis ac leuibus, ne corpore pleno respiratio eis minus libera sit: & somno non conueniente piscatoribus vti. Brodæus interpretatur modico. ὕπνῳ τ' οὐχ ἁλιεῦσιν ἐοικότι μαλθάσσοντι: ego de somno longiore, quàm piscatoribus conueniat, & nocturno accipio. nam piscatores cæteri minus, & noctu parum, propter piscationem dormiunt. spongias verò interdiu lecturis noctu dormire & corpora somno μαλθάσσειν, hoc est demulcere licet: id quod nimium breuis somnus non facit. itẽ cauere eos cete ac belluas marinas. oleum ore tenere: idque cum ad vadum peruenerint, expuere, vt aqua illustretur, sicut nox lumine accenso. Extractum sanè à socijs qui viderit miseretur, metu & labore fractum. Est quando infestantibus cetis vel semilacerum vel prorsus non extrahant. Oleum quidem non in terra solum noctu lucet, sed etiam sub aqua spongiatorum ore efflatum in mari lucem præbet, Plutarchus in libro de primo frigido. Et in libello, cui titulum fecit Causæ naturales: Vrinantes autem cum oleum in profundo ore expuerint, φέγγος ἔχειν καὶ δίοψιν. Et Aristoteles in Problematis: τὸ δὲ ἔλαιον ἐπιχυθὲν, ποιεῖ μᾶλλον διόπτον τὴν θάλασσαν. Spongia etiam sensum habere aliquem creditur: argumento quod multò difficilius abstrahuntur: nisi clanculum agatur. vt referunt auulsores, Idem in historia anim. Putrescunt in apricis locis, ideo optimę in gurgitibus, Plinius ex Aristotele. quocirca optimæ iuxta oras (ἀκτάς) comperiuntur spongiæ, si gurgite alto demersæ sunt. sic enim neque flatibus neque calore nimijs tentantur, Aristot. Quin & eas quæ ab Aquilone sint genitæ, præferunt cæteris, Plinius. Algam pelagicam spongiarij deferunt. gignitur autem parte Aquilonia Cretæ tum copiosius tum melius, vt etiam spongiæ reliquaque similia, Theophrastus. Spongijs vtebantur veteres strigilum vice ad distringenda mundandaque corpora. Maioribus ad cisternas vtimur, vt aqua purior descendat, Brasauolus. Candidæ cura fiunt: è mollissimis recentes per æstatem tinctæ salis spuma, ad lunam & pruinas sternuntur inuersæ, hoc est, qua parte adhæsere, vt candorem bibant, Plin. *Electio.* *Vsus.* *Dealbatio.*

G

Spongia liquore aliquo imbuta pro partium affectuumque ratione imponitur: & quanquam si recens sit, etiam vi propria aliqua polleat, vt mox Galeni verbis docebimus, primum tamen ea remedia adferemus, quæ spongia non per se, sed madens aliquo liquore, quem ipsa veluti materia imbiberit, præstat. deinde, quæ per se adhibita. tertio, ex ea cremata. quarto ex lapidibus, qui in spongijs inueniuntur. Recentes ad quædam vtiles sunt, veteres verò inutiles, Dioscorides. Possunt tamen & veteres, præsertim molliores, pro materia, alijs imbuendæ liquoribus vtiles esse: recentes verò & per se alicubi prosunt, vt dicemus: & alijs madentes liquoribus, exiccandi vi propria attrahendique conferunt. Spongia noua, non sicut lana aut linamentum. (quod μοτὸν πλατὺ, id est, carpinatum vocant,) materia duntaxat est, quæ humores irrigandos excipiat, sed etiam manifestè desiccat. Id quod scies, si ea vtaris in vulnere cum aqua, aut oxycrato, aut vino, pro diuersitate videlicet corporum, vti est antè dictum. Glutinabit siquidem ea similiter atque medicamenta quæ vocant enæma. At si non noua sit, sed vsui accommodata, palam cognosces quantum à noua superetur, si vulneribus eam imponas, siue cum aqua, siue cum oxycrato, siue cum vino. nec mirum est, cum in spongia noua seruetur etiamnum ea quam à mari accepit facultas, modicè corpora exiccandi. atque hæc quidem præstare potest cum etiamnum seruat maris odorem. nam temporis spatio, etiamsi nunquam vsui accommodata fuerit, tamen & odorem maris amittit, nec æquè desiccat, Galenus. Spongia aqua frigida madens repercutit, & elidit ad vicina quod in loco est, Idem lib. 1. de compos. medic. per genera. Partes sacrificandas spongijs prius foueri iubet, quousque coloris euadant punicei: item spongijs foueri locum, vbi hirudo fuerit, vt virus extrahatur: abstergique eis hirudinum mucorem. Contra scorpionum ictus ex aceto imponuntur spongiæ. Recentes discutiunt, molliunt, mitigant, Plinius. Vsus earum ad abstergenda, fouenda, operienda à fotu, dum aliud imponatur. Feruenti ex aqua perfusæ expressæque inter duas tabulas, in febri impositæ prosunt contra nimios ardores: ignibus sacris ex aceto, efficaciores quam aliud. Imponi oportet sic, vt sanas quoque partes spatiosè operiant, Idem. Subtilioribus mollioribusque ad fomenta vtimur, sicuti antiqui Rhodiacis, Brasauolus. Imponuntur & his morbis quos vaporari oporteat, feruenti ex aqua perfusæ expressæque inter duas tabulas. Imponuntur & integris (*non vulneratis*) partibus, sed fluctuatione occulta laborantibus, quę discutienda sit, &c. item articulis aliâs aceto salso madidæ, aliâs è posca: si ferueat impetus, ex aqua Plinius. videtur autem occultam fluctuationem transtulisse, quod Græcus aliquis forsan, sicut & Dioscorides, τὰ ῥευματικὰ ὑπόνομα ἕλκη dixit: hoc est, fluxioni obnoxia & cuniculosa vlcera: in quibus tamen non vndiquaque integrę partes sunt. Incipientes inflammationes vel spongia sola ex posca imposita repressit, neq; quicquam eo totum corpus fuit offensum: pręsertim cum neque malignum est, neque multum quod influit, neque corpus humoribus ex æquo redundat. Galenus. Idem lib. 2. ad Glauconem, spongiam inflammationi imponi iubet, in aqua & vino acerbo cum modico aceti intinctam. Et lib. 13. Methodi, fomentum ex spongia & aqua dulci phlegmonen iritatam mitigare docet. Rursus lib. 2. ad Glauconem: spongiam in aqua, quę parum aceti habeat, curare œdema, id est, tumorem pituitosum. Et lib. 14. Methodi: Spongia noua (inquit) si non adsit, melius est ellychnium accipere, quod sit molle, quale est Tarsicum: siquidem hoc etiam vtilius videtur ad curandum œdema, quam sit spongia Ad Glauconem verò 2. 3. in curatione œdematis: Oportet autem spongiam (inquit) omninò nouam esse: quæ si non adfuerit, saltem exquisitę abluatur ex aphronitro & nitro, & ex ea quæ conia stacte, id est lixiuium distillatum, à Græcis nominatur. Quod si ex his œdema non quiescat, aluminis parum imponendum est, spongiaque omnino noua applicetur. His similia, & ampliorem de spongiæ in œdemate vsu, tradit Methodi 14. 4. *Ordo.* *In genere.* *(Ad vulnera.)*

Liuorem ab ictu recentem, ex aqua salsa calida sæpius mutata tollunt, Plinius. Spongia noua cum aqua salsa calida sępius imposita, suggillationes liuoresque detergit, Marcellus. *Ad sugillata.*

Siccę recentes & vacuę, sanguinis profluuium sistunt, Dioscorides. Plinius addit, ex aceto aut frigida. Si sanguis è vulnere fluat, vstę ranę cinerem vulneri inspergito. superponenda porro his spon- *Ad sistendum sanguinem.*

gia ex oxycrato, & frequenter ſiccitatis ratione mutanda, Galenus Euporiſton 1. 129. In ſanguinis fluxione poſt exciſos calculos, & alia omni, foris in ſpongia impoſitum acetum, intus potum cyathis binis quàm accerimum, medetur, Plinius. De ſanguine è naribus fluente ſiſtendo ſpongijs,&c. dicetur

Ad vulnera. inferius. Recens & minimè pinguis (*ἀλιπὴς, vſu nimirum ſordes & pinguitudo accedunt.*) vulneraria eſt, & tumores coërcet: & ex aqua poſcaue recentia glutinat vulnera, Dioſcorid. Recentes diſcutiunt, &c. Veteres conglutinant vulnera, Plin. atqui Dioſcorides & Galenus veteres nulla vi propria præditas volunt, ea quàm à mari acceperant, amiſſa: vt recitauimus paulò ſuprà. Spongia vel ex vino, vel ex aceto expreſſa, vulnus glutinat. ex iiſdem, lana ſuccida, Celſus. Spongiæ in vulnerum curatione & ſuccidæ lanæ vicem implent, nunc ex vino & oleo, nunc ex eadem, (*ex eadem fortè ſuccida lana: ſed hæc liquor non eſt. quare non ex ipſa, ſed ſucco eius œſypo fortè id præſtiterint. niſi malis ex aqua, vt Dioſcorides, Celſus, & Galenus habent.*) Differentia hæc, quòd lanæ emolliunt, ſpongiæ coercent, rapiuntque vitia vlcera vlcerum, Plin. Galeni verba de ſpongiæ recentis vulneraria vi, retuli ſuprà ab initio huius ſegmenti. Fracturæ & vulnera ſpongijs vtiliſſimè fouentur. Sanguis rapitur in ſecando, vt curatio perſpici poſſit. Et ipſæ vulnerum inflammationibus imponuntur, nunc ſiccę, nunc ex aceto inſperſæ, nunc è vino, nunc ex aqua frigida. Ex aqua verò cœleſti impoſitæ, ſecta recentia non patiuntur intumeſcere, Plin. Ex Achilleis ſpongijs (præcipuè) fiebant penicilli vulnerarij, (vnde & ipſę per excellentiam penicilli dictæ,) quibus ſcilicet vulnera vlceraue ſtipabant, vt clariſſime explicat Plautus in Rudente: Ego iam te hic itidem, quaſi penicillus nouus exugere ſolet, ni hunc amittis, exugebo quicquid humoris tibi eſt. Pro dilatandis vulneribus vtimur ſpongijs ex terebinthina, Braſauolus. Spongiam vlceri applicat madidam vino aut aqua: vultque ſpongiam permanere frigidam, Galenus lib. 14. de comp. medic. per genera.

Ad vlcera. Aridæ ligatæ lino, ſi penicilli (*linamenti*) modo adigantur, occluſa vlcera calloſq; (*interiores ſcilicet vlcerũ*) laxant, Dioſcor. Imponuntur & ijs quæ apoſtemata vocant, melle decocto peruncłis. eædē & callo (*nimirum vlcerum, vt Dioſcorides habet*) ſalſa (*aqua*) madidæ, Plin. Vlcera humida & ſenilia impoſitæ ſiccant, Idem. Fluida, cuniculoſa & antiqua vlcera ſiccant ſuperpoſitæ aridæ, recentes & vacuæ, Dioſcor. Recentes cum decocto melle vetuſtos etiam ſinus iungunt, Idem.

Ad capitis dolorem. Spongiam latam & denſam ac cauam in aqua madefactam & probè expreſſam capiti imponas: hoc Eraſiſtratus ceu magnum quoddam præſeruatiuum in calidis habitibus tradit aduerſus capitis dolorem, quum videlicet eos Solem perferre oportet, Galenus in libro 2. de compoſ. ſec. loc. Ad dolorem capitis ex plaga aut caſu, Apollonius ſcribit conuenire fomenta per ſpongias aqua calida imbutas: & mollium lanarum faſciculos aceto & roſaceo conſperſos, Galenus ibidem. Capiti medendo: Spogia cum tepidis annexa liquoribus hymbris Profuit, Serenus. Siriaſeis infantium ſpongia frigida cerebro humefacto rana inuerſa adalligata efficaciſſimè ſanat. quam aridam inueniri affirmant, Plinius. Spongiæ imponuntur ex aceto calido ad capitis dolores, Idem. Somniferæ ſpongiæ cōfectio apud

Spongiā ſomnifera. Nicolaum Myrepſum legitur huiuſmodi: Succi mandragoræ, ſucci lactucæ, ſucci foliorum hyoſcyami, caphuræ, ſucci nenupharis, ſucci ſolani: madefacito in ijs opium quod ſatis eſt, dein ſpongiam nouam inijce, vt totum ſuccum combibat. Poſtea accipe ſpongiam hanc confectionem in ſe habentem, & linteo vndiquaque tectam in æſtu caniculari ſuſpendito, vt exiccetur. Tandem recondito, & vſu poſtulante odorandam dato. confeſtim enim ſomnum accerſit. Confert nephriticis, vigilantibus, continuis febribus, & omnis generis vigilijs, remedio probato. Oculis lippientibus omnino adhibendum eſt fomentum per ſpongiam, ſiquidem mediocris ſit dolor, ſemel aut bis in die. Si verò vehementior dolor vrgeat, præſtat ter aut quater, & ſæpius vti. in longis præſertim æſtiuis diebus. Fiat autem fomentum per meliloti & fœnigræci decoctum, Galenus lib. 4. de compoſ. ſecund. locos. Per ſpongiam mollem, non per ſacculos & cataplaſmata oculis fomenta adhibenda ſunt, Idem commentario

Ad oculos. ſexto in ſextum de morbis vulgaribus. Oculis ſcabris conuenit fomentum, ſpongiæ calida imbutæ, Archigenes. Idem ſpongiæ ocularis meminit, vt mox referam in remedijs ad aures. Molliſſimum genus ſpongiarum penicilli, oculorum tumores leuant ex mulſo impoſiti. ijdem abſtergendę lippitudini vtiliſſimi: eoſque tenuiſſimos & molliſſimos eſſe oportet. Imponuntur ſpongiæ ipſę epiphoris ex poſca, Plinius.

Ad aures. Ad aurium dolorem fomentis vtendum eſt per ſpongias aqua calida imbutas, ac ſufficienter expreſſas, Apollonius recitante Galeno. Apud quem etiam Archigenes de fomentis ad aurium dolores ſcribens: Exprimantur autem (inquit) vehementer ſpongiæ, auribuſque apponantur. facillimè enim ab humore frigeſcunt. quapropter fomenta ſicca longe commodiora eis exiſtunt, ex ſale videlicet aut milio, aut ſimpliciter lana conuoluta, aut tenuibus mappis. Et paulo poſt: Summè auxiliatur ſpongia ocularis melle cocto atque adhuc calido imbuta & impoſita.

Cum felle vitulino & aceto pari menſura ſerpentis ſenectus, id eſt, exuuiæ decoctæ, & lanula madefacta medicamentum auriculæ inſertū maximæ vtilitatis eſſe creditur, ſi prius feruēti aqua de ſpongia aurem foueris, Marcel. Empiricus ni fallor. Cum ſanguis nimius è naribus erumpit, proderit ſpongiæ particulam præſectam apte forfice, & ad amplitudinem narium figuratam inijcere paulo preſſius, aceto infectam & interdum eodem inſperſam, Marcel. Empiricus. Ad eruptiones ſanguinis è naribus: Spongiam ſiccam immittito. Aut ſpongiam in acre & feruidum acetum coniectam forinſecus ad ſanguine manantem narem apponito, atque ſpecillo donec impellatur apprimito. Pręſtat autem ſpongię principium filo per acum tranſmitti, quo facile extrahi poſſit: extrahito autem quum opus ſuum perfeciſſe exiſtimaueris. Si verò inareſcat ſpongia, intuſque agglutinetur, per auricularem clyſterem frigidam aquam immittito, ac infundendo humectato, atque ita extrahito. Vtere etiam compoſitionibus vulnerarijs & ſanguinem ſiſtentibus quæ deſcribentur. Accommodatum eſt & frontem ſpongijs refrigerare, Heraclides apud Galenum de compoſ. ſec. locos: & partim Galenus Euporiſton 1. 27. vbi hæc etiam leguntur: Frontem præterea ſpongijs ex aqua frigida foueto: ſitque ægrotus capite eleuato erectoq; iubeto. Si quando vlcuſcula in narib. fuerint, ſanabuntur fomento aquæ purę calidę per

Ad ſanguinē e narib. fluentem, &c.

Ad gingiuas. molles ſpongias, & medicamentorū infrà ſcriptorū perunctione, &c. Marcel. Ad gingiuas cruentas, vel

ſanguinem

ſanguinem ex gingiuis erumpentem: Spongiam nouam ſiccam in ſanguine taurino madefactam, in vaſe fictili exure, contere ac repone. Vbi verò vti velis, cineris ipſius drachmas quatuor accipe, thuris drachmas duas, chalcitidis crudæ drachmas duas, & ſimul trita inſperge, Aetius. 8.31.

Ad thoracem.

Cardiacis in mamma læua merum in ſpongia imponi prodeſt, Plinius. Mulieri vbi mammæ inflantur: Accipe ſpongiam mollem (πάνιον σῦ πόσου, fortè πάνιον ἢ σπόγγον. Fuchſius ex Paulo legendum putat σπόγγον ἁπαλόν. niſi πάνιον, inquit, vocet panem, vt ſuprà fecit) aceto imbutam, impone crebrò, Myrepſus. Hęmoptoicis præter ea quę ſumuntur remedia, forinſecus ſpongiam aceto imbutam imponito, Galenus.

Ad ſtomachū, &c.

Spongiæ feruenti ex aqua perfuſæ, expreſſæque inter duas tabulas, & impoſitæ ſtomacho proſunt: ſed ſpleneticis è poſca, Plinius. Hippocrates in lib. de nat. muliebri, in fomentorum quorundam deſcriptione.) neſcio ad quos vteri affectus: non enim exprimit,) ſpongias calefactas adhiberi iubet, & cum mollibus lanis, & panniculis laneis, &c. foueri. Spongiæ ſpleneticis è poſca impoſitę proſunt, Wottonus. Archigenes inter ſolenis remedia ſpongiam acerrimo aceto imbutam memorat. Spongiæ tollunt teſtium tumorem doloremque ex poſca, Plinius. In ſanguinis fluxione poſt exciſos calculos, & omnia alia, acetum foris in ſpongia impoſitum, intus potum cyathis binis quàm acerrimum, medetur, Idem. Chirurgi quidam cum anus & vltimum inteſtinum laborant, è ſpongia penicillum ligno inſerto, remedio aliquo madidum immittunt. In lateris dolore fomentum aliqui ſpongijs adhibendum cenſuerunt, Galenus de Hippocratis & Platonis decretis 9. 6. Ad muliebre profluuium opitulatur etiam ſpongia feruenti aceto madida, & mediocriter expreſſa (naturalibus impoſita) Galenus de facile parabilibus ad Solonem cap. 54. Si vterus foras prodierit, in iuuenculis pelliculam vteri obliquè inciſam linteo confricato donec inflammetur, & illinito phocæ oleo ſine adipe, & molles ſpongias vino reſperſas apponito, Hippocrates in lib. de exectione fœtus Audio medicos aliquos ſpongiam mollem, vel ex ea penicillum, medicamento aliquo liquido madentem, in ſinum mulieribus indi conſulere, vt expreſſus ita liquor in vterum influat, clyſteris vterarij loco, noſtro ſeculo ferè obſoleti.

Nuſquam diutius durare ſpiritum.

Nuſquam diutius durare ſpiritum medici affirmant. ſic & prodeſſe corporib. quia noſtro ſuum miſceant & ideo magis recentes, magiſq; humidas: ſed minus in calida aqua, minuſq; vnctas, aut vnctis corporibus impoſitas: & ſpiſſas minus adhæreſcere, Plinius. qui hoc nimirum argumento, ſpongiarū ſpiritum noſtro miſceri, oſtendit: quoniam adhæreſcunt noſtro corpori, præſertim recentes & non vnctæ, nec vnctis corporibus. pinguitudo enim poros claudit, & ſpiritus penetrare prohibet. Spiſſæ etiam minus hærent, quod pori in eis minus pateant: eademque ratione veteres puto, & quæ vſu ſordes ac pinguitudinem conceperunt Cur verò humidæ facilius hærent, cùm humor poros claudat? an non ſimpliciter humor, ſed frigidus claudit? calidus verò non claudit, & inſuper euaporans in ſpiritū vertitur, quo intercepto adhæreſcunt. Nuſquam diutius durare ſpiritum medici quam in ſpongijs affirmant. ſic & prodeſſe corporibus, quia noſtro ſuum miſceant. Hoc genus remedij apoſpongiſmum Archigenes & ſecuti eum medici appellant, Hermolaus. Propterea qui peſtilenti morbo affectos curant, ſpongiam aceto aſperſam circa nares & os ponunt, ne infectum aerem trahant: & ad alia plura antiqui ſpongia vtebantur, vt ex ipſa ſpiritum traherent, non ex libero aëre, ob aliquam infectionem. quod genus remedij apoſpongiſmum vocabant, præſertim Archigenes. & reuera in peſtilenti morbo & epidemico, nihil excellentius, Braſauolus. De applicatione quidem ſpongię Archigenis verba, Aëtius li. 3. ca. 130. refert hæc: Spongiæ vſum admittimus ad reliquas quidem partes, vt adhærentes ſordes abſtergamus: ſiue ſit illud virus, ſeu ſanguis, ſeu pus, ſiue ipſamet medicamenta: aut certè, vt corpora mordicatione vel ſcabie vexata mitigare tentemus. Ad faciem verò, vt refocillemus excitemuſq; ſpiritum: veluti his qui animo delinquuntur, aquam (*madentem ea ſpongiam*) admouemus æſtate quidem frigidam, hyeme verò tepidam, (γαλακτώδη, *interpres Ioan. Bapt. Montanus, non rectè vertit lacte admixtam.*) Hoc tamen remedij genus obſeruandum eſt, ne ægrotis in principio aut augmento exacerbationis fiat, ſed in vigore aut declinatione. in principijs enim acceſſionum odoribus potius recreamus. Cenſet autem Archigenes in ardentis febris exceſſu, ſpongia non faciem tantum, ſed pectus quoque fouendum, Hæc Aetius.

Apoſpongiſmus.

Spongia vtraq. perſe.

Σπόγγ☉· καινὸς καὶ ἀλιπὴς, hoc eſt, Spongia recens & minimè pinguis, (nam vſu & ſuã vim amittit, & ſordibus ac pinguedine inficitur,) manifeſtè deſiccat, &c. vt ſuperius Galeni verbis expoſitum eſt. ſed quę alijs rebus iuncta madidaue pręſtat remedia, ſiue etiam ipſa ſimul aliquid conferens, ſiue tanquam materia tantum excipiens, iam explicata ſunt. hic ſeorſim nonnulla, quæ per ſe & vi propria efficit, adijciemus. Ad tumores excreſcentes minuendos admodum laudatum: Spongia recenti in balneo à ſupernis ad inferna iube tumores abſtergere: & vbi inceperit ſudare, continuo exprime ſpongiam. & hoc facito donec ad naturalem veniat conſtitutionem intra decem dierum ſpacium. Extenuat adeò, vt etiam abſceſſus exiccet: & hydropicos, qui calciamentis cincti incedere nequeunt, ſed rudi panno pedes obuoluere coguntur, Nicolaus Myrepſus. Spongijs vtebantur ad detergendum in balneo, Galen. Methodi 10. Spongijs pro ſtrigili vtaris in balneis. Idem de victus ratione in morbis acutis, comment. 3. vbi caput etiam ſpongia ſiccari iubet Africanam ſpongiam ſiccabis & lana inuolues, atque inde radicem dentis perfricabis: ſed caue ne alium pro alio tangas, nam contactus poſt triduum cadet. ſi enim putidus fuerit, & dolebit, facilè excidet, Marcellus. Auditus grauitate laborantibus plurimum auxiliatur ſpongia tenuiſſimè trita & auriculæ indita. idem remedium commodum eſt & ad carnem in auditorio meatu enaſcentem, Apollonius apud Galenum lib. 3. de compoſ. ſecundum locos. Spongia trita & inſperſa vulneribus canum in auribus medetur. eadem albo oui excepta, & cataplaſmatis inſtar applicata, vermes in auribus canum occidit, Tardiuus. Polybius penicillos (qui circa Lyciam naſcantur in alto, vnde ablatæ ſunt ſpongiæ,) ſuper ægrum ſuſpenſos quietiores facere noctes auctor eſt, Plinius.

Ex vſtis remedia. In genere, extra corpus.

Cremantur ſpongiæ alcyonio ſimiliter, Dioſcorides. Cremata ſpongia acris & diſcuſſorię facultatis eſt. ea quidam ex pręceptorib. noſtris vtebatur ad ſanguinis profluuia quæ in chirurgico opere contingunt: habebat autem paratam ſemper ſiccam & aridam, quam vſu poſtulante, bitumine imprimis

sin eo careret, pice imbuebat. hanc partibus sanguine profluentibus etiamnum ardentem admouebat, vt pariter & crusta loco induceretur, & ipsum spongiæ vstæ corpus ceu operculum accederet, Galenus sub finem librorum de medicamentis simplicibus.

Latinus interpres pro his verbis πρὸς τὰς ἐν ταῖς χειρουργίαις αἱμορραγίας, transtulit: ad sanguinis eruptiones quæ manuali opera indigent: quod non laudarim. nam quod suprà ex Plinio recitauimus: In sanguinis fluxione post excisos calculos, & omnia alia, acetum in spongia impositum medetur, &c. Idē Galenus non solum à calculorum, sed quauis alia sectione chirurgica, spongiam vstam, &c. præstare sentit. Sistunt spongiæ hæmorrhagiam cum aceto autem vstæ proficiunt ad lippitudinem siccam, & vbicunque extergere aut spissare oportet. sed oculorum affectibus vtiliores sunt lotæ (post vstionem) Cum pice verò crematæ sanguinis profluuia coercent, Dioscorides. Græce legitur, Ἐπέχουσι δὲ καὶ αἱμορραγίαν, σὺν ὄξει. ἡ κεκαυμέναι πρὸς ξηροφθαλμίαν (ἁρμόζουσι) vbi interpretes recentiores quidam verba σὺν ὄξει, id est cum aceto, ad præcedentia referunt, sicut & vetus interpres apud Syluaticum in capite Affegi albach. sed obstat illis vocula δὲ, & quod sequitur sic vstas conuenire ad spissandum, quam vim nimirum aceto debent. Alioqui Plinius etiam spongias (recentes) ex aceto aut frigida sanguinis profluuium sistere author est. & simpliciter vstas ad genarum scabritias, (sic xerophthalmiam interpretari videtur) & alia sicuti hic Dioscorides, vtiles facit. quamobrem nihil definio. Ex aceto quidem non commode vri videntur, nisi eo tinctæ, resiccentur. quod aliquoties repeti potest, vt tandem siccę vrantur. Vstæ spongiæ cinis sanguinis fluxum valenter astringit, Galenus de theriaca ad Pisonem. Omnium spongiarum cinis cum pice crematarum, sanguinem sistit vulnerum. aliqui raras tantum ad hoc cum pice vrunt, Plinius. Hirci fel lentigines tollit, admixto caseo ac viuo sulphure spongiæque cinere, vt mellis sit crassitudo, Idem. Spongiæ cinis cum oleo vel aceto fronti illitus tertianas tollit. priuatim Africanæ ex posca tumorem discutiunt, Plinius.

Ad oculos.

Oculorum causa comburuntur in cruda olla figulini operis, plurimum proficiente eo cinere contra scabricias genarum, excrescentesque carnes, & quicquid opus sit ibi destringere, spissare, explere. Vtilius in eo vsu lauare cinerem, Plinius. Cinis earum ex aceto aridæ lippitudini auxiliatur, &c. Dioscorides. Vide paulò superius.

Ad sanguinē e narib. manantem.

Ad sanguinis narium eruptiones: Spongiam cruda pice imbutam exurito, & linamento torto exceptam indito, Asclepiades apud Galenum de compos. secund. locos. Et mox: Quidā spongiam Aphricanam aceto acerrimo incoquunt, deinde exprimunt eamque in ignito lapide frequenter obuoluunt, atque ita suffitum & vaporem excitant quem naribus attrahere iubent. Spongiæ Africanæ combustæ cinis si naribus sanguine manantibus hauriatur, plurimum prodest, Marcellus Empiricus.

Intra corpus. Ad gutturum tumores.

Spongiarum illotarum, & qui in eis continentur lapidum, cineris, ad consumendas strumas seu tumores gutturum quos bronchocelas Græci nominant, apud recentiores quosdam vsus est. Memini ego his ac similibus, qualia subiungam medicamentis curatos quosdam, sublatis vel imminutis tumoribus, sed post aliquod tempus renatis ijsdem denuo infestatos. Guttura tumida, quod aquarum sæpe vitio euenit, (*& hæreditario malo interdum, ni fallor*) vocis ac sermonis vsum ac anhelitum impediunt, ea in Bergomensi ac Neocomensi agro monstrifica sunt: quibus plerique strangulati sunt. quibusdam impune adeo dependent, vt ab humeris gestentur, Alexander Benedictus. Inter Heluetios Vallesia præcipuè his tumoribus, vnde gutturosi dicuntur, infestatur. scio alicubi pueros hoc malo paulatim aucto suffocatos. Chirurgi quidam execare audent: quam chirurgiam idem Benedictus docet libro tertio de partibus corporis humani. Sed ad remediorum è spongijs descriptiones venio. Ad leuanda guttura medicamen: Sume corticis auellanæ, spongiæque combustæ, algæ (id est est, paleæ marinæ,) chartæ combustæ, ossis sepiæ, clinopodij, sem. plantaginis, ana semunciam. piperis nigri, & albi, & longi: zingiberis, salis gemmæ, pumicis, glandis mus. gallæ, cinamomi, ellebori albi & nigri, ana drachmas duas. teruntur: ac cum saluiæ aqua, drachma potui datur. Sed perpurgare prius & corpus & caput opus est. Per se (*etiam*) verissimo experimento promittit (*proficit*) spongia in furno arefacta, drachmæ pondere ex vino albo ante cœnam duarum horarum interuallo (pota,) si quotidie datur. Alexander Benedictus libro XXX. de curandis morbis. Quæ sequuntur in libris quibusdam manuscriptis, sine autore reperi. Ad botium: sic enim indocti quidam recentiores nominant. Misce pilularum de agarico & cochiarum, ana sesquidrachmam. fiant globuli XXI. de quibus gutturosus septenos septimo quoque die deglutiat, & eo die sibi caueat. Interea etiam hoc polline vtatur, qui recipit: Spongiæ incisæ & combustæ, ossis sepiæ, salis gemmei, radicis chelidoniæ, cyperi, cyclamini, zingiberis, pyretri, bedeguar, nucis cypressi, radicum scrofulariæ, filipendulæ. (*omnium puto vstorum, partes æquales*:) Huius pollinis læuissimè triti scrupulus aut drachma dimidia bibi debet, cum decocto saluiæ vel staphisagrię. Foris autem imponatur emplastrum diachylon cum iride (ireatum vocant indocti) admixto polline radicum scrofularię. Aliud: Cornu cerui & spongię quam à strumis denominant pharmacopolę, partes æquales in puluerem redige: & quotidie ieiunus inde bibat affectus è vino aut aqua portionem conuenientem (drachmę nimirum) mane & vesperi. quod si recentior sit struma, huic remedio cedet: sin vetus, non amplius augebitur. Aliud: Spongiam balneatoriam multis calculis refertam vre: & admisce cornu cerui vstum, (*æquali pondere.*) item piperis longi drachmam. fabarum drahm. ij. Dormiturus strumosus panis tosti segmentum modico vino madefaciat, & cum eo hunc pollinem deuoret, Luna decrescente mane & vesperi. Simul etiam strumam inungat bis die vnguento quod fit, vngulæ equinę ramentis, quę à fabris abscinduntur, crematis & cum oleo permistis. Aliud: Lapidum de spongijs semunciam: spongię vstę drachm. ij. plantaginis maioris manipulum, tere. & pulueris huius portionem cum pane tosto è vino madente quotidie sumat. Aliud: Lapidum spongię, pumicis, ossium persicorum, cotoneorum exiccatorum (*partis interioris*,) ana vncias sex. Ossium sepię vnc. iij. salis communis vnc. iiij. pyretri, gallę Rom. ana vnc. ij. tomenti de panno laneo, piperis nigri, ana q. s. Misceantur in olla figlina vitreata, operculo probe clausa cum luto, & comburantur. Aliud: Spongiam balneatoriam vre: & fumum per infundibulum ore aperto hauri. Crematæ postea puluerem è vino (paulatim) bibe. Aliud: Spon-

giam balneatoriam, & quam spongiam vocant in rosa syluatica, in vino generoso coque. Aliter: Spongias à strumis dictas, in pollinem redige: quem cum similia & pauca aqua subiges, & infurno coques placentam, de qua mane & vesperi bucceas tres sumi iubebis. Puluerem contra strumas (quemcunq;) sumi volunt decrescente tantum Luna, quantum est iuglans, è iure pisorum sine sale, sine butyro, mane & post cœnam: ita vt interim pomis, piscibus, lacte, & omnibus glutinosi succi cibis abstineatur, donec persanetur struma. Simili remedio veteres quidã ad tussim, &c. vt iam proximè dicetur, vsi sunt.

Ad tussim, spiritus difficultatem à stomacho, & sanguinea sputa: Nouam spõgiam & madidam accipito, huius vstæ triteque cinerem cum melle & pipere, quantum satis est, commisceto, in eamq; formam redigito, vt delingi possit, vesperique à cœna quantum tribus digitis capere potes accipito, Gal. Euporiston 3. 52. Spongiæ Africanæ cinis cum porri sectiui succo sanguinẽ reijcientibus haustu (salis) ex frigida prodest, Plin. Cum succo porri sectiui haustus empyicos (*repone hæmoptyicos, ex Plinio*) sanat, Marcellus Empiricus. Ad aluum citam, expertum. Spongiam recentem vino madefactam vrito, quoad in cinerem vertatur. Et cinereis cochlearium vnum irrigato cum vino veteri mensuræ vnius, da bibendum diebus tribus mane ieiuno. si febricitet, vinum sit dilutum, Nic. Myrepsus. Spongiam marinam exures, & in cinerem rediges, & cribrabis. inde cochleare plenum in quacunque potione dabis ei qui hæmorrhoidum nimietate vexatur, Marcellus Empiricus. Si fluxus (vteri) oboriatur, & iam diuturnus fuerit, spongiam combustam ac tritam vino odorato dilutam, bibendam dato: & per suffitus resicca. & quæ restringunt appone, Hippocrates de nat. muliebri. Et lib. 2. de morbis muliebribus: Si fluxus (inquit) diuturnus sit, spongia combusta auxiliatur. terenda est autem spongia, & cum vino odorato exhibenda. *Ad tussim, &c.*

Lapides spongiarum & ipsi vocantur spongiæ, (*forte spongitæ:*) vel cysteolithi, quòd vesicæ medeantur, Hermolaus. Spongiæ lapides inueniuntur in spongijs, & sunt natiui. quidam eos tecolithos (*aliqui hic cysteolithos legunt, quod minus placet*) vocant, quoniam vesicæ medentur, calculos rumpunt in vino poti, Plinius 36. 19. Lapis spongiæ, & spongites, in spongijs solet inueniri. is cochleæ instar perforatur, & quidem vtrinque cum vino potus calculos renum frangit: atque ex eo tecolithos nominatur. Plin. spongiten, quia lapidem esse legerat, in gẽmis numerat, Ge. Agricola. Lapides in spongijs inueniuntur, qui vesiæ calculos rumpunt in vino poti, Dioscorides. Karissimę sunt spongiæ quæ hisce lapidibus vacent, Matthiolus Senensis. Lapides qui reperiuntur in spongijs frangendi vim obtinent, non tamẽ ita validam vt lapidem in vesica comminuant: vnde qui id scriptũ reliquerunt, mentiti sunt. verum qui in renibus consistunt, rumpunt: velut qui ex Cappadocia conuehunt quos in Argæo nasci aiunt. Soluuntur autem hi in succum colore lacteum. ex quo liquet quòd extenuãdi vim obtinet, absque eo vt insigniter calefaciant, Galenus lib. 9. de simplicibus medic. Ad calculosos pharmacum inspersile: Seminis balsami partem vnam, lapidis qui in spongijs reperitur tantundem: pulegij aridi, seminis maluæ syluestris, ocymi aridi, singulorum tantundem. Tusa & cribrata reponito, & dato cochlearium cum vini diluti cyathis duobus, Asclepiades apud Galenum de compositione sec. locos lib. 10. cap. 1. Antidoto è cicadis nephriticæ apud Nicolaum Myrepsum miscentur etiam spongiarum lapides. Lapillus qui in spongia Africana inuenitur phœnicio obuolutus linoque ligatus, collo suspenditur eius qui vuæ vitio laborat, Marcellus. Vsus etiam horum lapidum est ad bronchocelas, vt explicatum est suprà inter remedia è spongijs vstis. *Lapis spongiæ.*

Spongia dicta est à verbo stringere, (sic lego, non fingere, vt codices quidam habent) quod est extergere. vnde Cicero: Et stringebatur spongijs sanguis: id est, extergebatur, Isidorus. Σπόγγος, σπογγίον, Hesychius. Σπογγιὰ Atticum est, Suidas. qui & hęc Aristophanis verba è Ranis citat: Ἀλλ' οἶσε πρὸς τὴν καρδίαν σπογγιάν. Σπόγγος, διὰ τὸ ἀποσπᾶν τὰ ὑγρά, Varinus. Κενέθες, spongia, Idem & Hesychius: sic dicta nimirum παρὰ τὸ κενὸν τῶν πόρων, à raritate & vacuis fistularum spacijs. Πόντια ῥάκη, σπόγγοι, ἢ τὰ τούτων σπαράγματα, Varinus. *H. a.*

Σπόγγοι πολύτρητοι, Homero & Q. Calabro. Σπόγγον ἔχειν καλάμων ψαίστορ' ἀπὸ Κνιδίων, Suidas ex epigrammate. videtur autem carminis author, quisquis est, penicillum è comis arundinum ad abstergendum aliquid confectum, σπόγγον appellare. ψαίστορα interpretor aptum ad abstergendum: fortè à verbo ψάω, vnde & ψήκτρα, quod est strigilis. Καὶ βυθίην Τρίτωνος ἁλιπλάγκτοιο χαμεύνην Σπόγγον ἀκεστορίην πλαζομένης γραφίδος, Suidas ex epigrammate. Spongiæ epitheta apud Rauisium sunt: Punica, leuis, madidata, munda. *Epitheta.*

Habet & spõgia sua hieroglyphica. Vulgatissimum enim est, naturæ bibacioris hominem per spongiam significari, ea quæ omnibus in promptu est causa, attactu solo tantum humoris exugendi. Quo accedit festiuum vulgi dicterium in Vespasianum iactari solitum, quod dictitabat eum procuratoribus pro spongijs vti: quod quasi siccos madefaceret, & exprimeret humentes. Credebatur enim procuratorem rapacissimum quenque ad ampliora officia ex industria promouere: qui locupletiores mox condemnaret, atque ita ille eorum rapto frueretur. Siccum etiam Horatius pro paupere dixit: Acce des siccus ad vnctum, Perius Valerianus. *Icon.*

Spongias (vel spongiolas) olitores antiqui appellabant radiculas asparagorum (altilium, Hermol.) inter se implicatas, Columel. lib. 11. Menta seritur planta: vel, si nondum germinat, spongia, Plin. Recens Promptuarij de lingua Latina scriptor, amentum siue cachryn, qui veluti flos in quibusdam arboribus secundum naturam visitur, cum spongia præter naturam in quibusdam nascente, vt cynorrhodo confundit. Alterum genus rubi in quo rosa nascitur, gignit pilulam castaneæ similem, præcipuo remedio calculosis, Plin. hanc pilulam aliqui, vt Marcellus Empiricus, spongiam vocant. Idem alibi: Spondogos (inquit) est lanugo quædam, quæ in rosa siluatica solet nasci. Carnosa aliqua appellabimus: vt spongias in humore pratorum enascentes. fungorum enim callum in ligni arborumq; natura diximus, & alio genere tuberum paulo ante, Plin. Nostri quidem etiam fungos nimium cõmuni spongiarum nomine vocitant. quanquam videri queunt etiam Latini fungum ab Attico nomine sphongos nominasse. Pumex quoniam non aliter ac spongia est fistularum plenus, dicitur, (vt Vitruuius author est,) spongia, Ge. Agricola. Rhododaphnen aliqui spongon vocant, Hermol. legitur id quidem inter *Significata diuersa.*

nomenclaturas rhododaphnes apud Dioscoridem. Hippocrates σικυώνης σπόγγον dixit, pro interiore colocynthidis parte, Galen. in Glossis. Tethya, qui accolunt Adriaticū sinum, ex eo spongias nominant: quia cum premuntur, tanquam spongiæ, sic aquam foraminibus reddunt, Gillius. Holothuria (*Tethya puto dicere debuit*) sunt qui vulgo spongiolas marinas putent vocitari, Brasauol. Vulgus Italicè Sphungge profert. Σπόγγοι etiam ab Hippocrate vocantur adenes siue glandulæ circa fauces, vt lib. 4. Epidemiorum, Galenus in Glossis, & Varinus.

Deriuata Latina. Spongiosus quod similitudinem spongiæ habet. idcirco pulmo spongiosus dicitur. & colostrum est prima à partu spongiosa densitas lactis, Plinio libro 28. Spongiosa carne plenæ sunt pelliculæ intra nares, in quibus fit olfactus, vt legitur alicubi in pseudepigraphis Galeni. Spongiare pro eo quod est abstergere spongia non ausim dicere: quanquā id verbū in Dictionario Eliotæ Angli extat. Oua sphōgia, (cibum ad modū spongiæ rarū, tenerū, & inflatū quidā interpretatur,) descripsimus in Gallina F.

Σπόγγιας, σπογγωδὴν, Hesychius. Ossium σπογγοειδῶν in capite vsum exponit Galenus lib. 8. de vsu partium. Vrinatorum illi qui spongias piscantur, à Græcis nominatur σπογγεῖς, σπογγοθῆραι, σπογγοκολυμβηταὶ, σπογγοτόμοι. recentiores quidam Latinè spongiarios vel spongiatores dixerunt. Vide suprà in E. Ἀνδρὸς σπογγιᾶς θηρᾶν ἐπιτηδευμένου, Ælianus amorem vituli marini in spongiatorem memorans. Κύστι, ἀρτὸς σπογγίτης, Hesychius & Varinus. Plinius libro 37. Spongites (inquit) gemma spongiæ nomen repræsentat. sed lapis non gemma est, qui in spongijs reperitur. Vide superius in G. Ξυλοσπόγγιον Pelagonius dixit in Hippiatricis: Ruellius vertit penicillum. vsus est ad inungenda pecora. nostri vocant *ein Bensel oder Bürsten.* Item Absyrtus in capite de scabie equorum: Ξυλοσπόγγιον ποιήσας θερμῶς κατάχριε. Pro quo Hierocles: Κατάχριε θερμῷ, σπογγιὰν ξύλῳ περιδήσας. Ἀποσπόγγισμα, τὸ, quod spongia detergitur, vt quidam in vulgari Lexico Græcolatino annotauit: vbi & σπόγγισμα pro eodem legitur, tanquam ex Eustathij in Odysseam parecbolis: in quas index vulgatus neutrum ex his nominib. habet. Ἀποσπογγίζειν, καταμάσσειν, περιψᾶν, (malim περιψᾶν,) Suidas in κέρκος. Ἐρίῳ ἀνασπογγίζειν apud Hippocratem significat humorem aliquem lana excipere. lana enim illum imbibit spongiæ instar.

Herba. Rhododaphnen aliqui spongon vocant. Spongîtin herbam dicendo Aëtius procidentiæ sedis vtilem, quid intelligat haud scio, Hermolaus Barbarus. Conferra Plinio est veluti spongia dulcis aquæ, coagulum alias dicta quod ferruminet & cōsolidet vulnera. Videri autem potest eadē spongitis esse, tū ex nomine, tum ex viribus. nam & quæ ferruminant, astringunt: & quæ ano procidenti conferunt, ex astringentium ordine sunt pleraque. Conferuam esse puto mollem illam confertamque ex innumeris ac viridissimis filis oblongis herbam, seu villum, qui aquis præsertim stagnantibus innatat circa ripas.

b. Σπογγώδης ἀλλὰ κενὸς est, id est fistulis in anibus cauernosa: non κενὸς, id est, vacua, Galen. tertio de differentijs pulsuum. Nidi alcyonum inquit Plinius, grandium spongiarum similitudine sunt.

c. Lanam spongiamue, aut alia in quibus similis raritas est, si quod intus habent exiguum sit, id non deponere, sed continere manifestè videmus: si multum, effundere, Galen. in lib. de sectis ad introducendos. Et mox: Si melle picéue liquida spongiam lanamue non immodicè madefacias, nihil effunditur, propter humoris crassitudinem. Glandulæ mamillarum post fœtum conceptum fiunt raræ ac laxæ, & lacte plenæ. at quo tempore lacte carent, contrahuntur, ac densantur: tantum à seipsis differentes, quantum permadidæ spongiæ ἀπὸ τῶν σκελετευομένων: sic enim spongias appellant, à quibus cum humorem omnem expresserint, circundatis vinculis ipsas constringunt, totumq; corpus ipsarum cogunt, Galenus de aliment. 3. 6. Inter medicamenta quæ styptica vocant, nihil efficacius rubi mora ferentis radice decocta in vino ad tertias partes, vt colluantur eo oris vlcera, & sedis foueantur: tantaque vis est vt spongiæ ipsæ (*eo scilicet humore imbutæ, vt ita fomentum de se præstent*) lapidescant, Plinius 24. 13. Matreas ὁ πλάνος Alexandrinus, ad Aristotelis problematum imitationem ridicula quædam comminiscebatur: ex quibus & hoc est, Διατί οἱ σπόγγοι συμπίνουσι μὲν, συγκωθωνίζονται δ' οὔ; Latinè qui reddam æquè argutè, non occurrit.

e. Iphicratem tradūnt cum Stymphalum vrbem Arcadiæ (ad lacum eiusdem nominis) obsidione circundedisset, & frustrari conatus suos intelligeret, exitum fluminis (Erasini) è lacu obstruere conatum, innumerabileis spongias aduexisse: sed Iouis oraculo admonitum destitisse, Nic. Perottus. Δός μοι χυτρίδιον σφογγίῳ βεβυσμένον, Dicæopolis quidam pauperculus in Acharnensibus Aristophanis. Scholiastes intelligi inquit ollam in qua spongia melle plena erat, infantium ori imponenda, vt plorare sibi desiderio desinant: vel ollam cuius foramina propter inopiam spongijs farcienda essent: vel spongiarum instar cauernosam, ad summam paupertatem indicandam. Apud Suidam hunc versum recitantem pro σφογγίῳ legitur σπογγιᾷ. Ἰδοὺ δ' ἔχεις κέρκον λαγώ: id est En tibi caudam leporis, Aristophanes. est enim mollis & tener villus leporinus, vt pro spongia eius vsus esse possit, ad gramias seu lippitudines abstergendas, Suidas.

Ἀνθοῦσι δὲ καὶ αἱ περὶ τὸ πέμματα δημιουργίαι: καὶ αἱ περὶ τὰς συνουσίας περιεργίαι, ὡς ἐπιτεχνᾶσθαι σπόγγους ὑποτίθεσθαι. ἐπακτικὸν γὰρ εἶναι τὸ τοιοῦτον πρὸς ἀφροδισίων πλῆθος: Athen. lib. 1. Σπόγγοισι πολυτρήτοισι τραπέζας Νίζον Odysseæ A.

h. Acco mulierem quandam stolidam paxillum spongia pulsasse aiunt, σπόγγῳ πάτταλον κρούειν, Suidas. Somnium quoddam de corporibus spongia pertersis Val. Maximus memorat: locus iam non occurrit.

Prouerbia Spongia mollior, eodem sensu dicitur quo, Pyro mollior, ἀπίου πεπαίτερος: & auricula infima mollior. Sic autem assentator quispiam loquitur apud Comicum quempiam, citante Plutarcho in commentario de discrimine adulatoris & amici: Ἐμὲ Νικόμαχος πρὸς τὸν στρατιώτην τάξατε, Ἂν μὴ ποιήσω τὸ ἔπονα μαστιγῶν ὅλον: Ἂν μὴ ποιήσω σπογγιᾶς μαλακώτερον Τὸ πρόσωπον. Ad eundem modum dicebant pepone mollior, mitior malua, Erasmus Rot. Sic & Theopompus apud Athenæum: Μαλακωτέρα τε πέπονος καί σικυοῦ μοι γέγονε. Idem Erasmus in prouerbio, Notare vngue: Eodem (inquit) pertinent, spongia, lima, cælum, quę in emendationis prouerbium abierunt. Spongia deletur quod non placet. lima detrahitur atq; expolitur, quod redundat, quodque incultum est. cælo deformatur item ac fingitur id, quod est rudius. Proinde in spongiam incubuisse dixit Augustus Aiacem suum, quem deleuerat. Σπόγγοι ἀκεστῆρα πλαζομένης γραφίδος, Suidas ex epigrammate: hoc est spongiam qua styli vel penicilli peccata emendantur, inducendo scilicet ac delendo.

SPVMA

Spuma (ἀφρὸς) appellata apuæ origo est. Vide in Apuis.

Spuriæ à Gaza conuertuntur aliquando pisces ab Aristolele Rhyades dicti. Vide supra in Corollario de Chalcide.

Squali circa æquinoctium pariunt, Plinius 9.51. loco ex Aristotelis quinto historiæ translato, vbi is squatinas nominat. quare in Plinij quoque verbis squatinas aut squatos legendum conijcio: quod & Massarius insinuare videtur, non exprimit tamen. Eiusdem libri c.24. Cum pisces cartilagineos planos aliquot recensuisset: Hoc in numero (inquit, cartilagineorum scilicet) sunt squali quoque, quamuis non plani. quem locum explicans Massarius, Legendum (inquit) Galei (id est Mustelli, vt Gaza conuertit,) non Squali, ex Aristotele, vnde hæc Plinius mutuatur, &c. Rondeletius eo in loco squali vocabulum retinendum, & galeos intelligendos putat. Non semper enim (inquit) Græcis vocibus vsus est Plinius. nec huius loci lectionem mutandam esse arbitror, præsertim cum alio etiam loco squalos nominauerit, nempe lib.9.c.5. vbi sparos, torpedinem, squalos circa æquinoctium parere tradit, Hæc ille. Verum in eo loco meliores codices Plinij pro sparis sargos habent, quod cum Aristotele conuenit, ex quo hic locus translatus est apparetque collatione squatos etiam, id est squatinas, non squalos hic legendum. In catalogo piscium, quem confecit Plinius ad finem libri 32. galeos nominatur suo ordine: squalus nusquam: rhinam verò ibidem squatum interpretatur. Plura lege supra in Rondeletij capite de Mustelis seu Galeis in genere, pa.607. In Halieutico quidem Ouidij squalus nominatur inter pisces qui in herbosa arena degunt, hoc versu: Et squalus, & tenui suffusus sanguine mullus. Videtur autem squalum pro cephalo dixisse, per syncopen, &c. quanquam cephali mare vicinum fluuijs & stagnis amare dicuntur, & limo viuere. Varro etiam libro 3. de re rustica de piscinis loquens, squalos cum mugilibus nominat. sunt autem capitones mugilum species. Vulgus in Italia hodieque Squallum vel Capitonem nominat piscem fluuiatilem, quem nostri *Alet.* Qui verò *Schvval* quasi Squalus apud nos vocatur, longe alius est, ex Leuciscorum fluuiatilium genere.

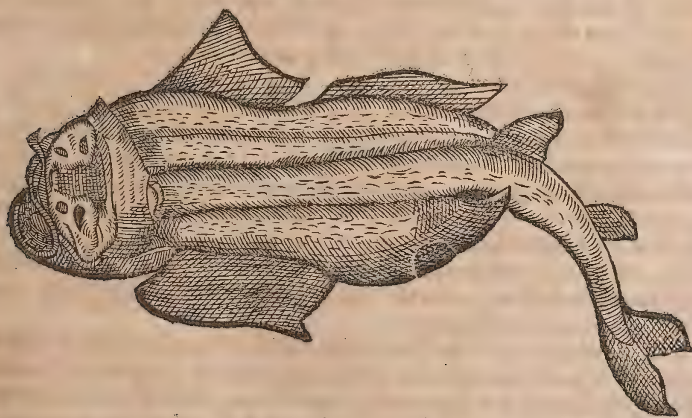
DE SQVATINA, BELLONIVS.

Rhinam Græci, Latini Squatinam, Galli Angelum marinum vel Angelotum vocant: quod binis alis vtrinque expansis, quendam veluti Cherubum referre videatur. A

Magnus est piscis, ac longe Adriatico ac Ligustico; quam Oceano maximus, vt apud Venetos ac Ligures quadraginta interdum librarum pondus excedat. Cartilaginosus est, viuiparus, contractiore ac longiore, quam Raia aut Pastinaca, corpore. quaternis alis ad latera communitus est: capite ferè circinato, ore firmis dentibus circumuallato, in Ranæ marinæ speciem. Id autem habet antrorsum apertũ non autem parte corporis supina aut Raiæ ac Galei. Quinetiam quas branchias Raiæ supina parte ostendunt, eas Squatinæ in lateribus, Galeorum more, præ se ferunt. B

Eius pellem piscatores Itali prius glubunt, quam foro exponant. Ea enim assulis distenta, & exiccata, fabris lignarijs ad opera perpolienda, vt & Canicularum apud nos, pellis vtilis est. E

DE SQVATINA, RONDELETIVS.

ΡΊΝΗΝ accentu in priore posito, vt differat à ῥινὴ, quę limam significat, Gaza rectè squatinam conuertit Pliniũ secutus: eius enim hæc sunt verba in catalogo piscium. Rhina quam squatinam vocamus. Dicitur autem squatina fortasse à squalore, hoc est, cutis asperitate. Nostri Massilienses, Galli, Ligures, angelum vocant, à similitudine angeli picti cum alis expansis. Veneti Squaquam vocant. alij Squaiam, alij Squadram. Burdegalenses Creac de buch. Græci huius temporis ῥίνλω καὶ ῥινόβατον. (*Vide in Corollario.*) A *Lib.32.c.11.*

Squatina piscis est planus, cartilagineus, magnus quidem, vt pote qui ad hominis magnitudinem aliquando accrescat. Vidi etiam squatinam centum & sexaginta libras pondere æquantem. Est enim bene longa, sed corpore contractiore strictioreque, cute asperrima, durissima, qua lignum & ebora perpoliuntur. nam & è mari fabriles vsus exeunt, inquit Plinius, lib.32.cap.10. Partes pronę coloris sunt cinerei ad fuscum vergentis; pars supina alba & læuis. Os non habet in supina parte, nec infra rostrum raiarum modo, sed in promptu parteque primum obuia, veluti rana piscatrix, atque squamosi, maxillarum ossa in angulum obtusum desinunt, lingua verò in acutum, in cuius extremo carneum tabernaculum est. Os habet breuibus sed acutissimis dentibus munitum, aliter quam in vllis alijs piscibus dispositis: sunt enim dentium ordines, interuallis dentibus vacuis à sese distincti & distantes. Horum ordinum singuli tam arctè connexis cohærentibusque dentibus constant, vt non plures dentes, B (E) *Dentes.*

ſed vnicus planus, latusque dens eſſe videatur: verum vnguibus, vel cultelli mucrone inſerto facile ſeparantur, quiq; à reliquis ſeparatus eſt, reliquis immotis mouetur, & loco eximitur. In inferiore maxilla, linguæ extremo acuto locus dentibus vacuus cedit naturæ prouidentia, dextra ſiniſtraq; dētium ſunt ordines, quinque dentibus conſtantes, tertius & quartus ordo quatuor duntaxat dentibus conſtat. Ordines qui hos ſequuntur, quiq; in anteriore oris parte ſiti ſunt, tribus tantum. Contra in maxilla ſuperiore: ea enim in parte quæ maxillæ inferioris parti dentib. vacuæ reſpondet, ordo eſt ex quinq; dētibus, vtrinq; ſimiles duo ordines. Quartus, quintus ſextus & ſeptimus ex quatuor dentib. qui ſubſequuntur, ex tribus tantum. Dentes omnes in os ſunt recurui. Maxillæ ſuperioris extremum cute non integitur, ex eo apophyſes duę in os demittuntur in alias diuiſę, de quarum vſu poſtea dicetur. Oculos ſupra caput habet, non ſurſum ſed ad latera ſpectantes, poſt quos foramina ſunt, quæ ad os vſq; patent, veluti in raijs. In lateribus branchias detectas habet, non in ſupina parte vt raiæ: illarum enim ſitu & oris ſciſſura ſquatina à reliquis planis piſcibus differt. Corporis latitudo in pinnas deſinit maiores, ſequuntur aliæ minores. In cauda verò pinnulæ duæ erectæ ſunt, eadem in vnicam & continuam deſinit. E media dorſi ſpina aculei parui exiſtunt, item alij prope oculos.

Interiora. Reliquis cartilagineis, internis partibus ſimilis eſt. Nam ventriculum magnum habet, inteſtina magna lataq;, hepar in lobos duos diuiſum, in quo fellis veſica latet, felle viridi plena. Lien ex rubro nigricat. Cor angulatum, compreſſum vnico tantum ſinu donatum. Mares à fœminis diſtinguuntur appendiculis quibuſdam cartilagineis circa anum, quibus fœminæ carent.

C Cartilagineorũ vna ſquatina bis parit: nã & incipiente autumno, & circa Vergiliarũ occaſũ: ſed per autumnũ felicius. Singulis verò fœturis partus ſepteni aut octoni pueniũt: Hæc Ariſt. li. 5. de hiſt. c. 10.

D Idem lib. 6. de hiſt. c. 10. ſcribit ſquatinam fœtus ſuos in metu intra ſe recipere, & rurſus emittere, nonnullorum galeorum modo. Οἱ μὲν οὖν ἄλλοι γαλεοὶ καὶ ἐξαφιᾶσι καὶ δέχονται εἰς ἑαυτοὺς τοὺς νεοττοὺς, καὶ αἱ ῥῖναι, καὶ αἱ νάρκαι. Et mox: Τῶν δὲ πλατέων τρυγὼν καὶ βάτος οὐ δέχονται διὰ τὴν τραχύτητα τῆς κέρκου. οὐκ εἰσδέχεται δὲ οὐδὲ βάτραχος τοὺς νεοττοὺς διὰ τὸ μέγεθος τῆς κεφαλῆς, καὶ τὰς ἀκάνθας. Cæteri galei & emittunt, & intra ſeipſos recipiunt fœtus, & ſquatinę, & torpedines: Ex planis autem paſtinaca & raia non recipiunt propter caudę aſperitatem. Neque etiam fœtus recipit rana propter capitis magnitudinem & aculeos. Quæ addimus vt admoneremus Latinam Ariſtotelis conuerſionē inemendatã eſſe, in qua pro rana perperã raia legitur, vt ratio q̃ ſubiũgitur, & Græcus cõtextus cõuincunt. Oppianus ſquatinã nõ ſuos fœtꝰ intra ſe recipere, ſed pſidio alio eos tueri author eſt, nimirũ latis vtrinq; pinnis, ceu alis expãſis tegere.

Li. 1. ἁλιευτικῶν.

Τοίην καὶ ῥίνη τεκέων προφυλάσσεται ἀλκήν,
Ἀλλ᾽ οὐκ ἐς νηδὺν κείνοις δύσις, οἷα κυνέσσιν:
Ἀλλ᾽ οἱ ἐν πλευρῇσιν ὑποσφαγὲς ἀμφοτέρωθεν
Εἰσὶν ὑπὸ πτερύγων, οἵη γλοιὸς ἰχθύσιν ἄλλοις:
Τῇσιν ἀτυζομένων τεκέων φόβον ἀμφικαλύπτει.

Sed cum aculei parui ſint, & in recenter natis molles adhuc, neque capitis magnitudo, vt in rana piſcatrice, neque caudæ aſperitas vt in raia præpedire poſſunt, quominus ſquatina fœtus ſuos recipiat, Ariſtoteli potius credendum eſſe cenſeo. Hanc ſquatinæ ſolertiam attribuit Ariſtoteles, vt arena ſe obruat, cumq; ſe totam occuluerit, verberat (ῥαβδίζεται) oris ſui radiolis ſeu virgulis, (vt piſcatores vocant) quas piſciculi cum aſpexerint, adnatant quaſi ad algas, quibus veſci ſoliti ſunt. Plinius: Simili modo (quo rana piſcatrix) ſquatina & rhombus abditi pinnas exertas mouent ſpecie vermiculorum, itéque quæ vocatur raia. Mirum verò, quod Plinius appendiculas illas quibus ſquatina piſciculis inſidiatur, pinnas appellet; cum neq; pinnæ ſint, neq; pinnis vllo modo ſimiles, ſed vermiculi, vt ipſemet ait. Ariſt. propriè ῥαβδία vocat, radiolos & virgulas interpretatus eſt Gaza.

Lib. 9. de hiſt. c. 37.
Lib. 9. c. 42.

C Squatina carniuora eſt, & in alto mari verſatur.

Ἡ ῥίνη (inquit apud Athenęum Diphilus. lib. 8.) καὶ αὐτὴ τῶν σελαχίων οὖσα, εὔπεπτός ἐστι, καὶ κούφη: ἡ δὲ μείζων, τροφιμωτέρα. Κοινῶς δὲ πάντα τὰ σελάχια φυσώδη ἐστὶ, καὶ κρεώδη, καὶ δυσκατέργαστα, πλεοναζόμενά τε τὰς ὄψεις ἀμβλύνει. Squatina etiam ex cartilagineis eſt, concoctu facilis & leuis. Quæ maior, magis nutrit. Vniuerſe autem cartilaginea omnia flatus gignunt, carnoſa ſunt, concoctu difficilia, quorum multo vſu oculorum acies hebetatur. Quod temere dictum eſſe nemo exiſtimare debet. Cum enim cartilaginea flatuum, craſſiorumq; & glutinoſorum humorum magnum prouentum adferant, craſſos ex his caliginoſoſq; ſpiritus effici neceſſe eſt, quorum perſpicuitatem & ſplendorem ad clarius cernendum neceſſarium eſſe certum eſt. Apud nos nullo in pretio eſt ſquatina, etiam à ruſticis neglecta, tum ob ferinum ſaporem, tum ob carnis duritiam & inſuauitatem.

G Ex hepate oleum fit, quod ad hepatis duritiam valet, addita ſpica celtica, vel ſtyrace, vel abſinthio. Oua exiccata ad ſiſtenda alui profluuia multum conferre experientia compertum: ijs enim ad omnes alui fluxiones vtuntur piſcatores noſtri. Cute enſium capuli integuntur. Ex eadem optimum fit in pſora & ſcabie ſmegma. Eiuſdem cutis cineres contra alopeciam & vlcera capitis manantia proſunt. Tota ſquatina mammis impoſita earum incrementum prohiberi, duriuſculaſq; reddi traditur: quod à me experientia comprobatum eſt. huius quoq; rei teſtis eſt Plinius. Squatinæ (inquit) illitę creſcere mammas non patiuntur. Id non manifeſta qualitate, ſed obſcura quadam vi effici puto, maxime cum ſale aſſeruata idem non præſtet, cuius ſalis cauſa magis digerere & exiccare deberet. Hanc ſquatinæ facultatem ſi reſciſcant mulieres, cultui & ornatui plus æquo deditę, pluris eam empturę ſint, quam vlli Romani vnquam mullum, vel etiam acipenſerem emerint.

(E)

Lib. 32. c. 10.

A Audiui ab excellentis doctrinæ viro cum diceret, eam quam nos ſquatinam eſſe diximus, rhinobatum eſſe: Squatinam vero eſſe, quam catto rochiero in Prouincia vocant. Sed de rhinobato mox: de eo qui catto rochiero nominatur, in Caniculis diximus.

C Sunt qui ſcribãt ſquatinã ſubinde colorē mutare, & eius cui adhæſerit colorē imitari polypi more, q̃ ſane rationi cõſentaneũ nõ eſt. Quæ n. colorē ſic mutant, vel quia corpore pellucido ſunt id faciunt, vt chamæleo: vel quia cute ſunt ita tenui vt in humorũ ſpirituũq; pturbatione atq; agitatione, varij eorũ colores perluceant. Quorũ neutrum de ſquatina dici poteſt, vt pote quæ cute ſit aſpera, dura ac denſa.

Quod non mutet colorē.

COROLLARIVM.

A Rhina, quem ſquatum vocamus, Plinius libro 32. alia lectio, quam ſquatinam vocamus. Sed ſquatus quoq;

quoq; dici poteſt: præſertim cum & li. 9. c. 5. pro ſquatinis ſquatos dixerit: ſic enim legendum, nō ſqualos, ſuperius in Squalis oſtendimus. Rondeletius ῥίνη cum limam inſtrumentum ſignificat, acuit: cùm piſcem, penacuit, authore Cyrillo nimirum: qui id in libello de dictionibus ſignificationum pro accentu mutantibus annotauit. apud authores obſeruari non puto, ſed ſemper penacui. Oppianus libr. 1. Halieut. inter galeorum genera, qui piſces ſunt cartilaginei longi ſquatinas quoq; numerat, --- γαλεῶν δ' ἑτερότροπα φῦλα, Σκύμνοι, καὶ λεῖοι, καὶ ἀκανθίαι: ἐν δ' ἄρα τοῖσι Ῥῖναι, ἀλωπεκίαι, καὶ ποικίλοι, &c. (Ælianus tamen in huius loci paraphraſi ſquatinarum non meminit.) Hinc forte eſt, quod Rondeletius ſcribit, eruditum quendam virum, galeum Cato rochiero vulgo dictum Gallis, pro ſquatina habuiſſe: qui piſcis eſt longus, galeis reliquis ſimilis: ſquatinam verò vulgo exiſtimatum pro ſquatoraia, vtpote latiorem, & raiæ aliqua ex parte ſimilem. Planorum piſcium alterum eſt genus, quod pro ſpina cartilaginem habet: vt raiç, paſtinacæ, ſquatinæ, Plinius. Squatina quomodo ſit media inter planos & longos cartilagineos, lege ſupra apud Rondeletium ab initio capitis de Raia piſce. Athenæus λειόβατον, id eſt Raiam læuem, tradit etiam ῥίνην, hoc eſt Squatinam vocari: quos tamen piſces diuerſos eſſe ex vtriuſque hiſtoria liquet. rhinobaton verò à vulgo Græcorum, etiam rhinam vocari author eſt Gillius: cuius verba non recte tranſcripſit Rondeletius. Squatinam (inquit) Greci huius temporis ῥίνην καὶ ῥινόβατον. atqui Gillij verba hæc ſunt: Noſtræ ætatis Greci & rhinam & rhinobaton, vocant rhinam: vt Latini (*Itali hodie*) Squainam ſiue Squadram, hoc eſt, Squatinam. Sed impoſuit Rondeletio malè diſtinctus Gillij codex. Squatina vulgo nomen ſeruat, Maſſarius Venetus. Squatina, lo peſce ſquatro, Scoppa Italus. Hiſpanis vt audio Lira dicitur, à ſpecie corporis. ſed alia eſt veterum lyra, de qua ſcripſimus elemento L. Germanicè ſquatinam vocare licebit *ein Engelfiſch oder Meerengel*, id eſt Angelum piſcem, vel Angelum marinum, Gallorum & Ligurum imitatione. Albertus ſquatinam Germanice catulam maris vocari ſcribit: qui piſcis (inquit) quinque pedes longus eſt, & inſuper cauda pedem vnum. Et alibi: Lignum raditur corio quorundam piſcium arido, vt eius qui dicitur ad mare Flandriæ *Seerohe*, quod eſt canicula marina. Ego Germanicum hoc nomen non agnoſco, deprauatum forte à librarijs. Murmellius *Hundfiſch* interpretatur: quod nomen nimium commune ad omne canum & galeorum genus pertinet. Anglicè dicitur *a Skate*, vt audio: piſcem aiunt admodum ſiccum eſſe, corium vicem limæ arcubus & ſagittis lęuigandis pręſtare. nomen quoq; ad Squatinam accedit. quamobrem non laudo, quod Eliota Anglus ſquatinam interpretatur *a Solefiſſhe*. nam Angli Soleam vocant *a Sole*. neque quod idem alibi ſcribit, Batidem piſcem eſſe qui Anglice vocetur *Rayt* aut *Skea*. ex quibus nominibus hoc ſquatinam, illud raiam, (quam Græci baton, batidemue nuncupant,) ſignificat. Piſcem raię ſimilem, qui in cibo Venerem irritet, apud Scotos audio nominari *a Scat of koy*.

Squatina piſcis eſt cartilagineus, planus, cute aſpera. caudam gerit craſſam. fel in iecore poſitum habet, Ariſtot. Aſpera cutis ſquatinæ qua lignum & ebora poliuntur, Plinius. De ſquatinæ pinnis verba Ariſtotelis ex lib. 4. de partibus animalium c. 17. retuli in Rana piſcatrice B. Squatinę comparat Tritonem Romæ viſum quod ad ſuperficiem corporis ſquamoſi Pauſanias. Non tanta amplitudine, quanta Raia, dilatatur: ſed cōtractior eſt, & (vt ranæ paluſtri) eius os ex roſtro eminet, (ante promptūq; eſt:) nō infra parte ſupina, vt maiori parti cartilagineorū. Cauda ei longa mucronataq; eſt, Gillius & Maſſarius.

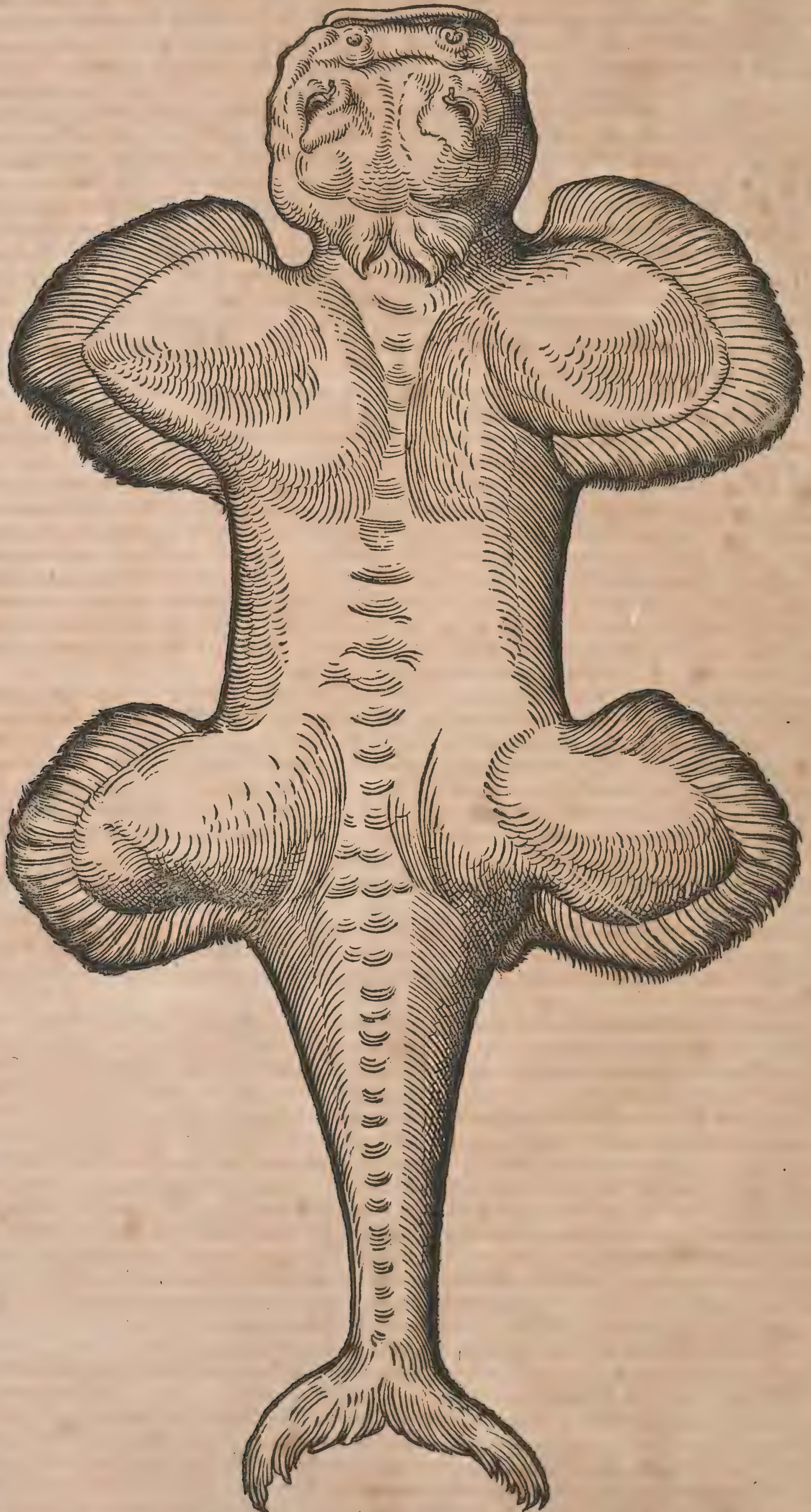
Squatina piſcis mar. quinque cubitos (pedes, Albertus) longitudinis habet, & caudam pedalem. B Pilus cutis eius breuis & niger eſt, (Albertus addit, ſimilis ariſtis herbæ fullonum.) cutis quidem tam dura eſt, vt ferro & chalybi vix cedat, Author de nat. rerum. Verum cutis eius piloſa non eſt, ſed limæ tantum inſtar aſpera.

Squatinarum coitus, eo quod cauda his plenior craſſiorve eſt, attritu mutuo ſupinarum partium agitur, Vuottonus ex Ariſtotele. Squatinę primus partus tempore verno fit. ſed felicior eſt ſecundus per autumnum, occaſu Vergiliarum, Ariſtoteles hiſtorię ſexto. De ſquatinę cum raia coitu, dicetur paulo poſt in Squatraia. C

Oppianus ſcribit ſquatinam non recipere (intra ſe) fœtus, ſed ſub pinnulis ſuis tueri, Vuottonus: & ſimiliter Rondeletius, qui Oppiani verſus recitat. Gillius ex Oppiano, non ſimpliciter, vt illi, ſub pinnis, ſed in hiatum ſub pinnas ſubiectum fœtus ſuos metuentes matrem occultare tranſtulit. nam Grece legitur, Ἀλλ' οἱ πλευρῇσιν ἀποσφαγὲς ἀμφοτέρωθεν Εἰσὶν ὑπὸ πτερύγων, &c. quo in loco Brodæus ſcholiaſtes: Sunt autem illi (inquit) infra velut iugulum cauitates quædam, (σφαγια etiam dictæ) ſub pinnis, cum aliorum piſcium gula comparandæ, quęque inſtar ventris illi ſunt, Sic ille. Quod ad rem ipſam attinet, qui piſcem manibus verſare poſſunt, pronuncient. quod ad verba ἀποσφαγὲς rectus pluralis videtur à ſingulari ἀποσφὰξ, idem nimirum ſignificante quod διασφὰξ (vel etiam διασφαγή, vt in vulgari Lexico ſcribitur,) hoc eſt, interuallum, ſciſſura, diuortium. διασφαγὰς πετρῶν pro διαστάσεις, apud Aelianum legimus. ego in Oppiani etiam verſibus malim legere: Ἀλλ' οἱ ἐν πλευρῇσι διασφαγὲς, &c. Διασφὰξ, ὁ διεστὼς τόπ☉, διατομὴ ὄρους. καὶ διασφαγεῖ, αἱ διεστῶσαι πέτραι τῶν ὀρῶν, Varinus. placet autem διασφάγες legi paroxytonum potius q̃ oxytonū. His ſcriptis reperi in parecbolis Euſtathij in primū Iliados, quæ ſequuntur: A verbo σφάζω, fit διασφὰξ de ſciſſura ſiue petræ, ſiue in corpore animalis, qualis & in ſquatina memoratur Oppiano: καὶ ἡ τοῦ (κατὰ τὸ κωμικὸς) αἰδοῖς. Et rurſus in Iliados M. A verbo σφάζω, fit etiam ἡ διασφὰξ ἐπὶ σχισμάτων λεγομένη, vt Oppianus etiā maniſeſtiſſime indicat, καὶ ὁ τὸ θῆλυ μόριον οὕτω καλέσας. hinc & ἀποσφὰξ, ſimilis & ipſa cauitas, qualem admittunt quæ mactantur animantes, ea parte qua mactandis adigitur culter. Ex duob. his locis Euſtathij, apparet eū apud Oppian. in ſquatinæ mentione legiſſe διασφάγες, quanq̃ & ἀποσφὰξ ei cauū ſub collo vbi animalia mactātur, vel ſimile ei, ſignificat. Σφαγὴ Grece dicitur Polluci, (Latine iugulus,) cauitas media inter κλεῖδας, id eſt oſſa quę clauiculas, aliqui iugulos, vt Celſus, vocant: ab aliquibus etiam θυμός. σφάζειν enim & θύειν ſynonyma ſunt. ſunt qui σφαγίον appellent, & ἀντικάρδιον, illā quoq; cauitatē, quæ in pectore medio anterius ſub ſterno oſſe, è regione cordis eſt, vel oris ventriculi, authore Polluce: qui σφάγιον (vel σφαγεῖον) etiam appellat vas, quo ſanguis victimarū excipitur. Cæterum piſces & alia quæ clauiculis dictis oſſib. carēt animalia, σφαγὴν quoq, vel ἀποσφάγα cauū ꝓprie dictū nō habēt: quāq̃ thynni, orcyniq; piſcium κλεῖδας & κλειδία legim⁹. D Διασφάξ.

Effigies

Effigies hæc Squatinæ Venetiis ad me missa, ad aridum piscem extensum facta videtur: vivo enim non probe respondet.

Ranæ piscatrices, rhombi & squatinæ, quomodo insidientur pisciculis, explicatum est in Raia D. Squatina sola piscium instar polypi solet affici colorem suum mutando, Aristoteles historiæ 9.37. Rondeletius hoc verum esse negat, tanquam ab alijs, non Aristotele, (neque enim eius meminit,) proditum, &c.

Squatinæ cute lignum & ebora poliuntur, Plinius. Apud Anglos arcus & sagittę. Ex squatinarum corio cultellorum & falcatorum ensium vaginas Turcæ Barbarique maritimi admodum pulchras cõficere solent, quas Sagrinas appellant, Iouius. E

Squatinam duram & concoctu difficilem esse, copiosius verò alere quàm pastinaca & torpedo, è tertio de alimentis Galeni tradit Vuottonus. Piscium genus δαρτὸν vocatur, cui cutis aspera & sine squamis est, quales raiæ & squatinæ sunt. hęc autem omnia sunt quidem friabilia: non odorata tamen, & alimentum humidum de se præbent, Mnesitheus apud Athenæum. atqui squatina dura est, Galeno teste. Angli hominem squatina
 ficciorem ceu prouerbio dicunt, quem plane siccum squalidumque notarint: sed id nimirum à cutis potius quam carnis siccitate huius piscis. Aegre cõcoquuntur limæ, Ge. Valla ex Psello, quem Græcè ῥίνας, id est, squatinas scripsisse non dubito. Hippocrates in libro de internis affectionibus de morbo crasso à pituita putrefacta scribens: Obsonium (inquit) habeat ex piscibus scorpium aut callionymum aut squatinæ frustum cum condimentis coctum. Et in eodem libro: Laborans tertio genere tabis, obsonium habeat frustum torpedinis, aut squatinæ, aut galei, aut raię. F

Verendorum pustulas discutit squatinæ piscis cutis combusta, Plinius. Rhinæ pellis combusta, & trita cum aqua, superposita & illita, nascentias (*phymata*) sanat, Kiranides lib. 4. Piscis corio, quale est squatinæ, aut folio ficulneo, aut pumice lęui, superne alopecias cruentas facito: deindeque amygdalas amaras vstas, cum aceto mulso illinito, idque assiduè facito, ac radito. augescent enim statim capilli, Archigenes. G

Cutæ squatinæ propter squallorem, hoc est asperitatem, ligna & ebora poliuntur: Perottus à squalore nominatam insinuans: Squatina dicta est, eo quod squamis sit acuta: Isidorus, ineptè. squamis enim caret. Πελάγια, τὰ κρόταλα. οἱ ἢ, ῥίνη πελαγία, Hesychius. H. a.

Ῥῖναι τραχυδέρμονες, Epicharmo. Τρηχεῖαι, Matroni. Latine squalidas, asperas & astutas cognomines. *Epitheta.*

Ῥινᾶν verbo Menander & Pausanias vtuntur pro decipere: ducta Metaphora ab ijs qui olfactu decipiuntur aut decipiunt, Eustathius in Iliados quintum. Et rursus in Odysseæ Ρ. ἰστέον δὲ ὅτι ἐκ τοῦ ῥινηλατεῖν τοῦ ἀπορθέντος τοὺς κύνας, δοκεῖ ῥινᾶν λέγεσθαι, τὸ ἐξαπατᾶν, ὅτε δηλαδὴ αἱ ῥῖνες ἀπατήσωσι κύνας. Ἔγωγ᾽ ἐπίσαμαι ῥινᾶν: Menander. Sed videtur hoc verbum accipi etiam posse pro eo quod Latinè dicimus limare, id est, lima atterere. vnde compositum καταῤῥινᾶν. Ἀστεῖόν τι καὶ κατεῤῥινησμένον, Aristophanes in Ranis. Scholiastes interpretatur politum, elimatum. ῥίνη enim (inquit) est instrumentum fabrile, ὧ ῥινῶσιν. aut vile quippiam, ὅτι ἐξαπελίζομεν τῇ ῥινί. sed posterior interpretatio non placet. Κατεῤῥινησμένον quidem cum σ. scribi non placet. à quo enim verbo deducas? melius apud Suidam absque σ. legitur. vt præsens sit καταῤῥινάω, cæterum ῥινῶσιν à ῥινόω fit, vnde & διεῤῥινωμένος participium legitur pro limato.

Et squatina (inquit Pierius Valerianus) inter hieroglyphica significata recenseri meruit, per quam fabrum lignarium intelligi volebant. Est enim piscis tam asperę, scabræque ac validæ cutis, vt ebur ea, neque non ligna quantumlibet dura poliantur: vt omittamus fabrilia instrumenta omnia (*hoc Gillius de fabro etiam pisce scribit*) in huius piscis capite deprehensa. Quin & serram conficere didicimus ex huius piscis osse ita crebro mucronato (*confundit forte squatinam cum alio quopiam pisce, pastinaca vt suspicor aut cognato:*) qualis longa annorum serie suspensa fuit tholo ante DD. Petri & Pauli conditorium, priusquã à Iulio II. illa venerandæ antiquitatis monumenta solo æquarentur. *Icon.*

Ichthyen (ἰχθύην) Hippocrates vocat squatinæ cutem aridam. sed potest eodem nomine intelligi vnguis ferreus, quo ad extrahendos ab vtero fœtus & in eo præcidendos vtimur, propter similitudinẽ cum piscium squamis, Galenus in Glossis Hippocratis & Varinus. Ῥίνη, ἰχθύος δορά, Hesychius: per synecdochen nimirum. nam & totus piscis rhine, id est lima à Gręcis dicitur: & pellis eius propter vsum fabrilem priuatim sic dici posse videtur. b.

Ῥίνην τὴν φιλέουσι πλεῖστος ὡς τέκτονες ἄνδρες, Τρηχεῖ, Matron.

Τρηχεῖ, ἀλλ᾽ ἀγαθὴ κουροτρόφος, οὔ τι ἔγωγε Ἧς σαρκὸς δύναμαι γλυκερώτερον ἄλλο ἰδέσθαι, Matron Parodus. alludit autem primum ad versum Hesiodi de Ascra, deinde Homeri de patria. Κάπηλος Ἑρμαῖος, ὃς βίᾳ δέρων ῥίνας, γαλεοὺς τε πωλεῖ, Archippus. Dorion tradit in Smyrna squatinas præstantes fieri, Athenęus. Καὶ σελάχη μέντοι Μίλητος ἄριστα ἐκτρέφει, ἀλλά σε χρὴ ῥίνης λόγον, ἢ πλατυνώτου λειοβάτου ποιεῖσθαι, Archestratus. Ῥίνης τεμάχη, Alexandrides. c. f.

DE SQVATORAIA, SEV RHINOBATO, BELLONIVS.

RHINOBATVS piscis cartilagineus, planus, Oceano infrequens est, Genuensibus ac Venetis peculiaris, apud quos Squatrolinus appellatur. Huius figuram apud te facile conijcies, si quidem vtriusque piscis hic tibi depicti formam diligenter consideraueris. A

Aspera cute præditus est, sub qua candida atque edulis caro continetur. B

DE EADEM, RONDELETIVS: QVI HVNC PIscem nullum in rerum natura esse putat.

VT Ῥινόβατον Græci, ita Gaza Latinè composito nomine Squatinoraiam appellauit. Huius sic meminit Aristoteles. Τῶν μὲν οὖν ἄλλων ἰχθύων παρ᾽ ὅσι τις συγγενείας οὐδὲν ὤπται συνδυαζόμενον: ῥίνη δὲ μόνη δοκεῖ τοῦτο ποιεῖν, καὶ βάτος. ἔστι γάρ τις ἰχθὺς, ὃς καλεῖται ῥινόβατος. ἴσχει γὰρ τὴν μὲν κεφαλὴν, καὶ τὰ ἔμπροσθεν βάτου: τὰ δὲ ὄπισθεν, ῥίνης: ὡς γινόμενος ἐξ ἀμφοτέρων τῶν ἰχθύων. Plinius: Piscium diuersa genera non coeunt præter squatinam & raiam, ex quibus nascitur priori parte raiæ similis, & nomen ex vtroque compositum apud Græcos trahit. Præter hæc nihil vsquam alibi de rhinobato legi, aut ab alijs accepi: Nec mihi omnium generum pisces diligentius perquirenti vidisse vnquam hunc piscem contigit: eadem mihi senes & periti piscatores affirmarunt, (*nunquam scilicet à se visum hunc piscem.*) Quæ cum diligentius expendissem, in eam tandem sum adductus sententiam, vt existimem ne Aristotelem quidem, aut Plinium vnquam rhinobaton vidisse piscemque plane commentitium esse, quique re non existat, quod quidem Aristotelis verba iam citata subindicant, quæque alio loco scripsit: Ἐπὶ δὲ τῶν θαλαττίων οὐδὲν ἀξιόλογον ἑώραται δεινόν. *Historia anim. 6.11. Lib. 9. c. 51. Lib. 2 de gener. animal. c. 5.*

δοκοῦσι δὲ μάλιστα οἱ ῥινόβατοι καλούμενοι γίνεσθαι ἐκ ῥίνης καὶ βάτου συνδυαζομένων. In marinis nihil adhuc exploratum habemus dignum memoratu: qui tamen rhinobati appellantur, maximè gigni creduntur ex squatina & raia. Squatinam itaque cum raia videri coire ait, quo quidem loquendi genere, & similibus, vt, ferunt, tradunt, aiunt, creditur, vtuntur Herodotus, Theophrastus, Dioscorides, quum se rem aliquam pro incerta habere significant. Iam verò ratio, quam subdit Aristoteles, plane infirma est. Si enim ideo coeunt squatina & raia, quia piscis sit, qui rhinobatus nominetur, vtrique similis: & hippocentauros & tragelaphos esse posse dicemus, si centaurus cum equa, & hircus cum ceruo commisceatur. At, vt scribit Galenus, fieri secundam naturam non potest, vt tantopere dissidentia corpora commisceantur: neque enim colores & figuras tantum componi oporteret, quemadmodum à statuarijs & pictoribus fieri solet, sed totas substantias natura ab huiusmodi permistione alienissimas. Neque si diuersæ animantium formę, non tamen vsque adeo dissimiles, coeant, id animal gignunt, quod vna parte huic, altera illi simile sit: sed quod vni tantum procreantium simile sit, vel tertium quoddam: vt cum asinus equam inijt mullus aut mulla neutri per omnia simile animal gignitur. Si lupus cum cane vel vulpe congreditur, canis vel vulpes alteri tantum similis. Quare meo quidem iudicio fides ijs habenda non est, qui rhinobati mistumque genus, prolemq; biformem nobis obtrudunt.

Lib. 3. de vsu part.

COROLLARIVM.

Quod Aristoteles de rhinobato pisce scribit, eum ex squatina & raia nasci videri: ijs verbis non dubitat an sit, sed potius esse statuit, esse enim necesse est statuamus, de quo quærimus quomodo sit, aut vnde generetur. Alibi quidem, extare eum simpliciter affirmat: Ἔστι γάρ τις ἰχθῦς, ὃς καλεῖται ῥινόβατος. Itaque, etsi Rondeletius nusquam in rerum natura hunc piscem comparere putat, ego omnino aliquem & alicubi esse arbitror, non modo Aristotelis, sed nostri etiam seculi doctorum hominum authoritate commotus, Iouij, Gillij, Bellonij. qui non solum viuere in mari hunc piscem, sed nomina etiam formasque tradiderunt. Squatraia nomen quod Gaza confinxit, durum est. vt Squatroraia etiam, quo Bellonius vtitur: ego squatoraiam mollius dixerim; à squato & raia composito nomine. Nostræ ætatis Græci & rhinam & rhinobatum, vocant rhinam: vt Latini (*It. lib. dic.*) vtrunque squainam, siue squadram, hoc est, squatinam, Gillius. Squatraiæ fœdæ sunt aspectu, atque esu admodum iniucundæ: quum inter sordidæ plebis atque pastorum obsonia censeantur, Iouius. Audiui ab excellentis doctrinæ viro, quum diceret, eam quam nos squatinam esse diximus, rhinobatum esse. squatinam vero esse, quam Catto rochiero in Prouincia vocant (de quo in Caniculis diximus,) Rondeletius. sed hanc sententiam à nemine approbari puto. Ego rhinobatum Germanis meis, quanquam (vt Bellonius tradit) Oceano infrequentem, interpretabor *ein Engelroch*, ab angelo (sic enim alij quidam populi squatinam vocant) & raia composito nomine.

DE SQVILLIS DEINCEPS HOC ORDINE AGETVR.

EX RONDELETII OPERE.

De Squillis in genere. — *De Squilla lata.*
De Squilla calata, siue Cicada Aeliani, siue Cammaro veterum.
De Squilla crangone. — *De Squilla gibba.*
De Squilla parua. — *De Squilla, quam Mantin cognominat, veteribus indicta.*

EX BELLONII LIBRO.

De Vrsa maiore, (Squilla lata Rondeletii:) & minore, (Calata forte Rondeletij:)
De Squilla parua marina, gibba cognomine. — *De Squilla fluuiatili parua.*
De alia Squilla, quæ Crangon à Rondeletio existimatur.
De Cicada marina: (quam Rondeletius Squillam mantin appellat, Cicadam verò aliam facit.)

COROLLARIA.

I. De Squillis in genere. — *II. De Squilla lata & Vrsa Aristotelis.*
III. De Vrsa minore, vt recentiores vocant: seu Squilla Calata Rondeletii: & de Cammaro veterum.
IV. De Squilla Crange. — *V. De Squilla gibba.*
VI. De Squilla paruo, quam aliqui fluuiatilem cognominant: quanquam & in mari inueniatur.
VII. De Squilla illa, quam Bellonius Cicadam nominat, Rondeletius Mantin.
VIII. De Squillis diuersis.

DE SQVILLIS (IN GENERE,) RONDELETIVS.

A SEQVITVR τῶν καρίδων genus quod tertium post locustam & astacum ab Aristotele lib. 4. de Historia animal. c. 2. numeratur. Gaza cum Cicerone & Plinio squillas conuertit. Cicero libro 2. de Natura Deorum squillam paruam vocat, τὸ καρίδιον Aristotelis. Plinius verò lib. 11. c. 37. Crusta fragili inclusis, rigentes oculi locustis, squillisque magna ex parte sub eodem munimento prædurí eminent. & lib. 9. c. 1. Coeunt locustæ, squillæ, cancri ore. Athenæus author est à Sophrone κωρίδας dictas, à Simonide & Epicharmo κωρίδας. Idem tradit καρίδας à capitis magnitudine nominatas. κουρίδας δὲ ἀπὸ τοῦ κάρα, ὃ ἐστι κεφαλή, διὰ τὸ τοῦ σώματος ἡ κεφαλὴ ἀνήνεγκαται. dictæ sunt carides à dictione κάρα, id est, à capite: maximam enim corporis partem caput occupat. Quod etymum si verum sit, non possum non mirari Galenum, qui libro 8. de vsu partium malacostraca omnia capite truncarit: nam ei initio libri in quibusdam lo. um id fecisset: τοῖς μὲν ὅλως οὐδέ ἐστιν, (de collo & capite loquitur:) τοῖς δὲ ἡ κεφαλὴ μόνη, καραβοις μὲν ὄντι καὶ

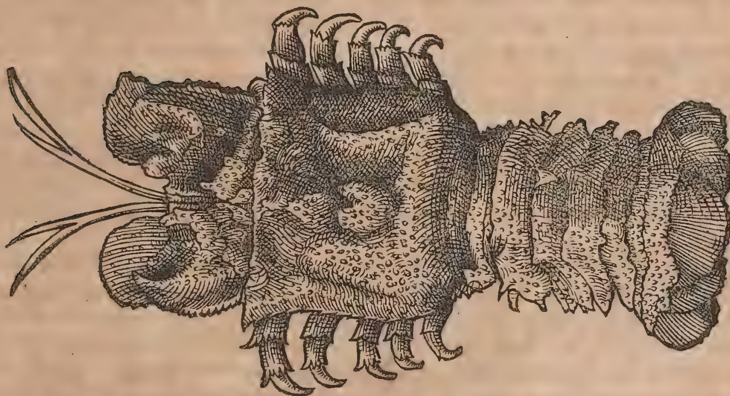
Lib. 4. Ibidem.
B Squillas & alia quædam crustata caput habere, contra Galenum.

οὐν καὶ ἀστακοῖς, καὶ παγούροις, καὶ καρκίνοις, οὐδέτερον. τοῖς δ' ἰχθύσιν ἅπασι κεφαλὴ μέν ἐστι, τράχηλος δ' οὐκ ἔστιν. Et aliquanto post malacostraca omnia eadem lege conclusit: Ἀλλὰ καρκίνοις τε, καὶ τοῖς ἄλλοις τοῖς μαλακοστράκοις, κεφαλὴ μὲν οὐκ ἔστι: τὸ δὲ τῶν αἰσθήσεών τε, καὶ τῶν κατὰ προαίρεσιν κινήσεων ἐξηγούμενον μόριόν ἐστι, δήπου πάντως αὐτόθι κατὰ τὸν θώρακα τεταγμένον, ἔνθα περ αὐτοῖς ἐστιν ἅπαντα τὰ τῶν αἰσθήσεων ὄργανα. Sed & cancris & alijs crustatis caput deest, partem verò quæ sensibus & motionibus à voluntate pendentibus præest, illi sane in thorace sitam habent, in qua omnes sensuum sedes eis habitant. Ac maluit Galenus quantum ad animantes istas attinet, in Aristotelis sententiam discessionem facere, qui è corde sensum motumq; omnem tanquam è fonte manare credebat, quam ijs caput tribuere, vt ipsius verba clare ostendunt: Ὥς θ' ὅπερ ἐν ἡμῖν ὁ ἐγκέφαλος, τοῦτ' ἐν ἐκείνοις εἴη ἂν τοῖς ζώοις τὸ μόριον, εἰς ὃ τὰ εἰρημένα ἀναφέρεται. ἢ εἰ μὴ ἐγκέφαλός ἐστιν, ἀλλὰ καρδία τούτων ἁπάντων ἀρχή. Itaque quod in nobis cerebrum est, id sit in alijs animantibus pars illa ad quam quæ dicta sunt, scilicet sensus & motus referantur: aut si cerebrum non est, certè cor omnium horum principium fuerit. At quod cancris caput sit, sed indiscretum alibi diximus. Quod squilla, pluraq; alia malacostraca caput habeant, & discretum, & piscium cæterorum modo ab alijs partibus distinctum sensus ipse demonstrat, quicquid dicat Galenus alio etiam in loco præter iam citatum: Καρκίνος τε οὖν, καὶ σύμπαν τὸ τῶν μαλακοστράκων γένος, ἤδη δὲ καὶ φάλαιναι, καὶ ἄλλα πολλὰ τῶν παραπλησίων, τὰ μὲν οὐδ' ὅλως ἔχει κεφαλὴν, τὰ δὲ οἷον ὑπογραφήν τινα μόνην. Cancer igitur & vniuersum crustatorum genus, pręterea balenę & multa alia huiusmodi vel capite omnino carent, vel eius solummodo rudimentum habent. Quod verò balæna in eo numero recensetur, mendosum esse puto: neque enim balæna ex genere crustatorum, neque capite caret, sed id habet discretum & distinctum. Quare κολύβδαιναν (nam ea inter crustata à veteribus nominatur.) vel aliquod aliud affine crustati piscis nomen reponere oportet.

Sed ad squillas referatur oratio. Harum tria genera constituit Aristoteles, sunt κυφαί, id est, gibbæ: κράγγονες, crangines vertit Gaza, sunt & paruæ, quæ maiores nunquam fiunt. Nos species plures facimus, quia ad tres superiores referri omnes non possunt: vt squilla lata, alia quæ cælata est & glabra: pręterea quæ μάντις dicitur, nulli rectius quàm squillarum generi attribui potest, vt suis locis deinceps explicabitur. *Squillarum species. Lib. 4. de hist. animal. c. 1.*

DE SQVILLA LATA, RONDELETIVS.

Bellonius hunc Vrsum Aristotelis facit, quod in fine sequentis capitis reprehendit Rondeletius.

SQVILLÆ quam hic proponimus cognomen latę damus, vt ab alijs distinguatur, nec id sine exemplo. Nam Archestratus (autore Athenæo) πλατείας καρίδας appellauit, quanquam locustas, astacos, caridas confudisse videatur: quæ tamen secernenda esse & specie differre ostendit Athenæus. Squilla lata nostris incognita est, & ob id ἀνώνυμος, & Liguribus orchetta nominatur. Si quis ob similem corporis speciem cum locustis potius quam cum squillis annumerandam censeat, vel hoc vno refelli poterit, quod locustis pedes vltimi in forfices terminantur, quos chelas vocant, quibus squillæ carent autore Aristotele. A *Lib. 3. Lib. 4. de par. animal. c. 8.*

Squilla igitur lata locustarum est magnitudine, sed latior multo & magis depresso corpore & hirto, in fronte ossa duo, vtrinque vnicum, in ambitu serratum, in quibusdam acutius, in alijs latius, his pinnæ duę alligantur. inter hæc, duo enascuntur cornua, initio articulata, circa medium bifida, vt ex duobus quatuor fiant, tenuia, non valde longa. Os & oris appendices ita habent vt in locusta. Brachia duo habet cum aculeis, veluti clauis eminentibus, pedibus maiora non bifida quę in os flectuntur, quibus cibum ori tanquam manibus admoueant. Hæc qui bisulca non esse videbant, pedibus annumerabant, vt quinque pedes esse dicerentur. Sed hoc squillis proprium est chelis carere, harum autem vice brachia maiora pedibus habere. Pedes vtrinq; quaterni sunt, vt in locustarum & cancrorum generibus. Oculi parum prominent, ob id conditi videntur. frons quadrata & latior quam in vllo crustatorum genere. Tumores multi per dorsum sparsi sunt, ex quibus extant tubercula, quorum summa pars adeo rubet vt carbunculos in annulorum pala inclusos esse dicas. Cauda tabellis quinq; constat, & in pinnas totidem desinit, in caudæ supina parte appendices sunt, ad oua reponenda quemadmodum in locusta. B *Squillis proprium.*

G Eodem modo coit & æstate parit, internaque omnia similia habet. In cœnosis locis viuit, argumento est quod sordida lutóque oblita è mari extrahitur, carne est molli vt astacus. Rara est apud nos, Massiliæ aliquando capitur. In Africa frequentissima est, & maxima, quam si vidisset Apicius ille ὀψοφάγος, qui squillarum prægrandium causa in Africam nauigârat, non tam cito ad suos rediisset: illic enim cõspectis squillis paruis, execratus prouinciam ita regredi instituit, vt terram illam non attigerit. Sunt qui de Archestrato id narrent.

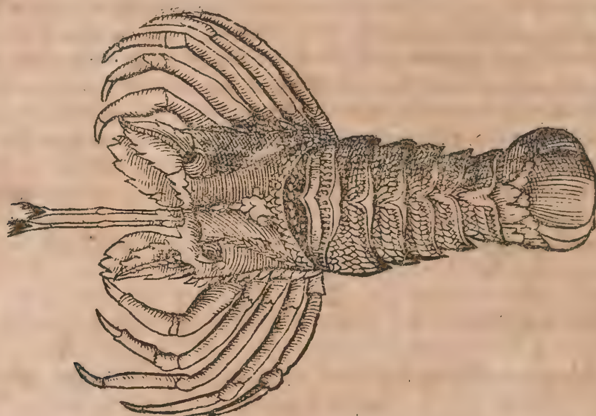
Vbi.

A Explodenda est eorum sententia qui squillam latam quam depinximus vrsum esse credunt, cum vrsum videatur Aristoteles cum cancris numerare, vt suo loco dicemus.

Vrsum non esse genus hoc squillæ.

DE SQVILLA CÆLATA, SIVE CICADA ÆLIANI, (*siue Cammaro veterum,*) *Rondeletius.*

Bellonius cicadam marinam vocat, non hanc, sed aliam squillæ speciem, quam Rondeletius infra nouo nomine mantin.

A QVAM hic proponimus, nostri cicadam marinam vocant: alij cicadam marinam eam esse opinantur, quam postea μάντιν esse demonstrabimus. Eam de qua nunc agimus cicadam potiore ratione nominandam esse censuimus, ob maiorem cum cicadis terrestribus similitudinem: squillam verò tum quod supradictę similis sit tum quòd brachia priora indiuisa habeat, qua nota squillas à locustis & cancris secerni diximus: cælatam verò, vt ab alijs internoscatur. nam quinq; tabellis constat & dorso egregio
B naturæ artificio variè cælatis & sculptis, vt in pictura expressimus. Squilla hæc tota rubet, ossa vtrinq; habet in fronte, in ambitu serrata, acuta, veluti squilla lata: quibus annexæ sunt pinnæ, veluti alę. Cornua duo habet, brachia duo indiuisa, quibus ori cibos admouet: pedes quaternos, circa os appendices, internas partes, caudæ pinnas easdem quas locusta: magnitudine verò differt: nam dodrantalem magnitudinem vix superat.

F Carnis substantia astaco similis est. Cicadæ marinæ neq; Aristoteles, neq; Plinius meminerunt in ijs qui extant libris. Sed Ælianus his verbis. Est etiam cicadarum genus marinum, (τέττιξ ἐνάλιος) quarum maxima parui carabi similitudinem speciemq; gerit. veruntamen cornua, non similiter atq; ille magna, nec aculeos habet: aspectu etiam nigrior est: & cum captus est, stridorem quendam ædere videtur. Pinnæ ipsius exiguæ sub oculis enascuntur, terrenarum alis similes. Hominum pleriq; idcirco ab ea se abstinent, quod sacram existiment. Seriphij in retia vel fortuito delapsam non sane retinent, sed mari reddunt, atque etiam mortuam flentes & sordidati humatione afficiunt, quod eam dicant Perseo Iouis filio consecratam esse. Hanc squillę speciem esse puto, quam antiqui cammarum siue gammarum vocauerunt autoribus Athenęo, Plinio, Columella. Ac primum cammarum ex genere squillarum esse probauimus ex Athenęo capite de astaco. Deinde inter incrementi parui pisces eum recensuit Columella lib. 8. & Iuuenalis.

Lib. 13. c. 25.

Cammarus.

Satyr. 5.

Sit tibi dimidio constrictus cammarus ouo Ponitur.

Postremo color idem manifestius ostendere videtur, magis rubens in hoc quam in vllo alio crustato siue crudus sit, siue coctus, quiq; colorem mulli maximè refert, cuius rei autorem habeo Martialem.

Immodici tibi flaua tegunt chrysendeta mulli, Concolor in nostra cammare lance rubes.

DE SQVILLA CRANGONE, RONDELETIVS.

Κράγγονες Squillæ vocantur ab Aristotele lib. 4. de hist. anim. c. 2. & ab eodem nonnunquam squilla κράγγη dicitur: cramgines Latine à Gaza dicuntur, ab Italis gambaro di mare: à nonnullis cammarugiæ

rugiæ & parnochiç: à nostris caramote, (*vt parua squilla, Caramot:*) ab alijs longoustin, à Burdegalensib. seruata vetere appellatione squilles.

Est hæc squilla palmi maioris longitudine. Crusta tenui contegitur, lęui, candida, nonnunquam ex albo parum rubescente: cocta verò tota rubescente, instar cornu pellucida. Habet è dorso enatum cornu in fronte, serratum, sursum recuruum, illius denticulatæ asperitates in superiore & inferiore sunt parte, non in lateribus veluti in astacis & squillis latis. Oculi cornei sunt satis prominentes, quibus subiecta pars caua est cochlearis modo. Cornua quatuor habet, duo bene longa, tenuia, flexibiliaque, his alia duo breuiora in summo diuisa. E lateribus veluti alæ exoriuntur paruę, albæ, radio siue aculeo innixæ. Os & oris appendices cuiusmodi sunt in locusta & astaco. Pedes quinos habet, præter hos brachia duo qui in calcar terminantur, pedes terni, qui hęc sequuntur, parum diuisi sunt, bini & vltimi indiuisi. Posterior pars pro reliqui corporis crassitudine & magnitudine longa, septem tabellis constans in pinnas quatuor desinit, è quarum medio extat aculeus latior quam in squilla gibba. Supinæ caudæ appendicibus, coeundi pariendique modo, partibus internis è superioribus non differt. B

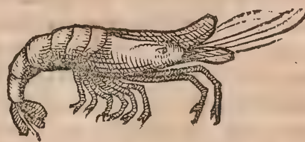
Carne tenera est, dulci, bonique alimenti: satis nutrit, hecticis & atrophia laborantibus cibus vtilissimus. F

Squillam κράγγονα nos recte repræsentasse demonstrare oportet. Ac primum, cum crustatorum animantium quatuor sint genera, (vt prius ex Aristotele ostendimus,) nulli potius quam squillarum generi subijci hinc perspicuum est. Ea enim quam exhibemus læuis est, locusta toto dorso aspera: chelas ante pedes non habet vt astaci cauda est protensa, non rotundo corpore, & sine chelis, non est igitur ex cancrorum genere. Quare squillam esse necesse est: non latam quidem, neq; cęlatam, vt corporis species & læuitas sine vlla cælatura ostendunt: neque paruam quę maior nunquam fiat: nam ea longe minor est, quam paulo post exhibebimus: neque gibbam, quia gibbo caret. His omnibus accedit nota certissima ab Aristotele tradita qua squilla crango à similibus internoscatur: Καὶ ἡ καρὶς ἡ κυφὴ τὴν οὐρὰν καὶ πτερύγια τέσσαρα, ἔχει δὲ καὶ ἡ κράγγη πτερύγια ἐφ' ἑκάτερα ἐν τῇ οὐρᾷ: τὸ δὲ μέσον αὐτῶν ἀκανθῶδες ἀμφότεραι, πλὴν αὕτη μὲν πλατὺ, ἡ δὲ κυφὴ ὀξύ. Squilla gibba caudam habet, & pinnas quatuor: totidem (*Totidem non est in Græco*) & crangon in vtraque caudæ parte, quarum medium in vtrisque spinosum est siue aculeatum, sed in crangone latum, in gibba acutum. Hęc nota in vtraque squilla, & crangone de qua nunc agimus, & in gibba de qua mox euidentissima est: & verissimam esse comperiet, qui pictas à nobis squillas cum viuis contulerit. Hæc sunt quæ fidem faciunt squillam crangonem recte nos ab alijs distinxisse.

A Squillam crangonem veram se exhibere.

DE SQVILLA GIBBA, RONDELETIVS.

COGNITIS squillis latis, cælatis, crangonibus, facile est reliquas duas agnoscere. gibba enim, suo gibbo: & parua, sua paruitate satis sese produnt. Κυφὴ (*κυφὴ cognomen seu differentia, καρὶς vero nomen est,*) à Græcis, à Gaza gibba squilla recte vocatur: à nostris caramot, ad discrimen crangonis quam caramote appellant. A Santonibus de la sante, quod ægris plurimum soleant apponere. à Parisiensibus cheuretes, à Rhotomagensibus salecoques. A (F)

Gibbę squillæ crangonibus tenuiores sunt, maximæ in cauda extrema. in fronte cornu gestant veluti crangones, magnum pro corporis ratione. Oculos, alas, pedes, cornua, os, oris appendices, interna omnia similia crangonibus habent, caudæ initium in tumorem erigitur, vnde illi nomen. ab hoc tumore cauda tenuior & gracilior esse incipit. in pinnas quatuor desinit: harum medium acutius est, quam in crangonibus, vt dictum est: qua nota, & gibbo à crangonibus squillæ distinguuntur. Hyeme præsertim capiuntur maxima copia in Santonum litoribus. Carne sunt dulci & tenera. Viuę colore sunt fusco, minusque albo quàm crangones, coctæ rubescunt. B (F)

Deuorantur à reliquis piscibus, sed mortem suam grauiter vlciscuntur: cornu (frontis) enim elatum & sursum recuruum palato deuorantium infigunt, & sic necant, vnde squilla hac pro esca vtuntur piscatores. Ab ea lupum interfici cecinit Oppianus: Squillæ, inquit, exiguę & imbecillę fortissimum hostem dolo perimunt, lupum sua voracitate insignem: nam cum neque fugere, neq; æquo Marte dimicare possint, deuoratę acuto frontis cornu medium palatum ita vulnerant, vt etiam si initio id negligat lupus, tandem tamen moriatur. D

Lib. 2. ἁλιευτικῶν.

Καρῖδες δ' ὀλίγαι μὲν ἰδεῖν, ἴσαι γε καὶ ἀλκὴν
Λάβρακα, σφετέρῃσιν ἐπικλέα λαβροσύνῃσιν.
Καρίδων: ταῖς δ' οὔτι φυγεῖν σθένος, οὐδὲ μάχεσθαι.
Εὖτε γὰρ ἀμφιχανόντες ἔσω μάρψωσιν ὀδόντων,
Ὀξὺ κέρας χρίμπτουσι: τό, τέ σφισι τέλλεται ἄκρης
Γυίοις: ἀλλὰ δόλοισι καὶ ἄλκιμον ὤλεσεν ἰχθὺν
Οἱ μὲν γὰρ σπεύδουσι, καὶ ἰθύουσι λαβέσθαι
Ὀλλύμεναι δ' ὀλέκουσι, καὶ οὓς πέφνουσι φονῆας.
Αἱ δὲ θαμὰ *θρώσκουσι, καὶ ἐς μεσάτην ὑπερῴην
Ἐκ κεφαλῆς, &c.

Hos versus Latine reperies in infra Squilla gibba Bellonii.

**Lippius interpres videtur legisse Αἱ δ' ἅμα, vertit enim turmatim.*

Non negarim squillam crangonem cornu idem efficere posse, sed cum squillis paruis id tribuat Oppianus, de gibbis potius intelligendum censeo: nam quæ minimæ sunt, cornu carent.

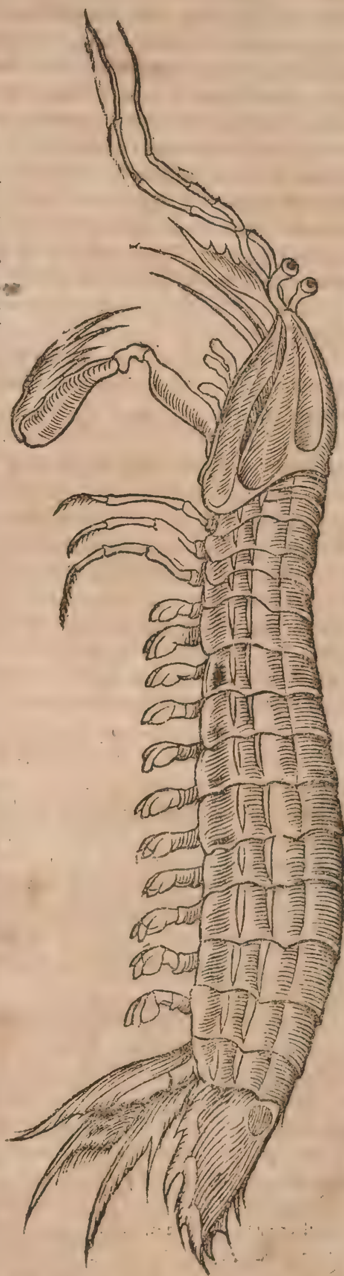
Eam quam proposuimus squillam gibbam esse, conuincit tumor ille caudę initio, medius inter caudæ pinnas aculeus acutior & angustior quam in crangone: magnitudo, qua paruas squillas superat, à quibus etiam cornu frontis discernitur.

A Genuinam squillam gibbam a se proponi.

Elixantur gibbæ squillæ in aqua & ex aceto eduntur. Vel in sartagine friguntur. hecticis in cibo mirum in modum conferunt, & longe delicatiores salubrioresque sunt quam locustæ vel astaci. Non minus adferunt conuiuis διατριβὴν, εὐωχίαν, καὶ θεωρίαν quam locustæ. F

DE SQVILLA PARVA, RONDELETIVS.

Postrema squillæ species proprio nomine caret: ob id periphrasi vsus Aristoteles appellat squillarum τὸ μικρὸν γένος, rationem mox subiungens. αὐται γὰρ οὐ γίνονται μείζους, quia minores nũquam effici possunt. Sed hic animaduertendum est τὸ καρίδων μικρὸν γένος .i. squillam paruam, & τὸ καρίδιον lib.5.c.15.de hist.anim.non idem esse ac σκύλλαρον, quod etiam squillam paruam idem Gaza conuertit lib.4.c.4.de hist.an. Quare cum trita sint quæ squillæ paruæ nomine interpretetur Gaza, τὸ τῶν καρίδων μικρὸν γένος, τὸ καρίδιον, τὸ σκύλλαρον, ex ea conuersione qui in Latino Aristot.magis versatus fuerit, facile in magnũ errorem induci posset. Nam σκύλλαρον non est ex squillarum genere: chelas enim habet astaci modo, qua de re fusius suo loco. Paruam squillam de qua hic loquimur, nostri ciuade vocant.

B Digiti est magnitudine: capite pro corpusculi magnitudine crasso & lato sine cornu, quo à gibba differt: alioqui cauda tenui, paruo gibbo, oris appendicib. caudæ pinnis, internis partib. gibbæ persimilis. punctis aliquot variatur. colore est dum viuit obscuro, cocta tota rubescit.

F Carne est dulcissima, vt ob nimiam dulcedinem quibusdam fastidio sit: vix enim vllum aliud cibi genus dulcius hoc degustaueris. Cum crusta & pedib. integra frigitur. Sunt qui priusquam coquant, in sartagine perforata pedes vrunt, deinde in aqua & oleo elixant. Squillæ in aqua hordei lotæ, & in carnis iure coctæ hecticis maxime conueniunt. nam bene alunt, ad expurgandum pectus conferunt, multoque vtiliores sunt fluuiatilibus astacis, quibus medici plerique pro cancris fluuiatilibus vtuntur, cum tamen duriore sint carne & minus dulci. Si ęgris parentur squillæ de quibus nunc loquimur, crustis suis nudandæ sunt: si enim vna cum his edantur, flatus gignunt, veluti aphyę cum spinis comesę. Squillæ cum crustis elixæ in aqua & oleo iniecto pipere sopitam venerem stimulant: tum quia semen satis copiosum generant ob dulcem & bene nurientem substantiã, tum quia flatus gignunt. Si frigantur in sartagine flatus deponũt, quemadmodum frixa legumina: idem de gibbis & crangonibus sentiendum.

C Hyeme in stagnis marinis capiuntur, & in magnorũ fluuiorum ostijs: è mari etiam extrahi sępe vidi: ne quis ob carnis succum dulcissimum, in dulci aqua gigni tantum existimet.

DE SQVILLA QVÆ MANTIΣ DICITVR,

(dici potest, à veteribus non memorata, Rondeletius.

Imago hæc Venetiis facta Mantin Rondeletii, minus accurate, quam ab ipso exhibita, repræsentat.

A Explicandum est hoc loco crustatum id quod μάντιν nominaui priusquam à squillis discedamus: nec ad vllum aliud quam ad squillarum genus referre possum, chelis enim caret, quibus à locusta & astaco distinguitur. aculeos in cauda habet, squillarum modo corporis specie squillis simili, longa, quo à cancris differt.

Nemo verò hanc squillæ speciem apud Aristotelem, Athenęum, Oppianum, Plinium requirat: ab ijs enim nullam huius mentionem fieri puto. Quemadmodum autem Latini à terrestris locustę similitudine marinam locustam nominauerunt, ita nos μάντιν à bestiolæ similitudine quæ est ex locustarum terrestribus genere. Eam bestiolam nostri preguedious, id est, precantem Deum appellant, quod semper manus (brachia vel pedes in istis animantibus magis propriè dicuntur) iunctas teneat, eorum more qui supplices Deum deprecantur. Præterea corpore est valde tenui & macilento, vt qui assiduis ieiunijs sese conficiunt & macerant. Eandem bestiolam diuinare vulgus ait: captam enim pueri nostri interrogant: qua sit Romam vel Compostellam ad D. Iacobum proficiscendum, ea perinde ac si intelligeret, altero brachio extento iter monstrat.

B Ab huius, inquam, bestiolę diuinantis similitudine squillæ speciem μάντιν nominauimus: nam vtraque corpore est longo, gracili, circa caudam latiore, brachia duo prima longa admodum. Sed marinam fusius describamus. Μάντις marinus crustis tenuibus, perspicuis, albis intectus est. Brachia duo prima longa habet, articulis intercepta, vt ad os flecti possint, chelarumq; vsum præstent, interiore in parte serrata quorum denticuli initio minores sunt, in summo ita magni, vt aculeis incuruis aptius quam serræ denticulis comparari possint. Cornua duo longa prominent, in quorum summo ramuli duo exoriuntur. sunt alia duo his minora ante oculos. Capitis figura cancellum ferè refert. Oculi perspicui sunt & lati, ad quorum radicem sitę sunt alæ duæ longæ, in ambitu hirtę. Vtrinq; pedes sex habet, terni primis brachijs proximi in tumorem paruum desinunt, lentis instar rotundum & depressum, à quo tumore aculeus paruus vncus enascitur: reliqui terni parui sunt & tenues, quarum extremum in appendiculas

diculas quasdam tenues terminatur. Quod caput sequitur & collum vocatur, tabellis decem constat inęqualibus, priores breuiores sunt, & strictiores: quò propiores sunt caudæ extremo, eò maiores & latiores fiunt. eadem aculeorum ratio, quibus singulæ tabellę munitæ sunt, in prioribus parui sunt aculei, in maioribus tabellis maiores & euidentiores. Cauda in os latum desinit, cuius ambitus multis riget aculeis, in ossis huius superiore parte maculę duæ spectantur oculis pictis similes. tres vtrinque pinnæ osseæ ex vltima tabella oriuntur. Supina caudæ parte appendices habet: & in ore, quemadmodum locusta & superiores squillæ. Eodem modo coit & parit. Toto corpore est pellucido. (C)

Carne est molli, dulci & delicata, bene nutriente, Venerem stimulante, si eo modo paretur quo squillę proximè descriptę. F

Quam *μάντιν* dicimus, nonnulli (*vt Bellonius*) cicadam marinam appellare malunt, sed quia squillæ cælatæ maior est cum cicada terrestri similitudo, eam cicadam nominauimus: hanc verò *μάντιν*, ob eas quas diximus causas. Si quis velit nimium *ἐριστικὸς* esse, appellet vt volet. satis est nobis squillæ speciem à veterib. non traditā exhibuisse. Nam autor libri de aquatilib. perperā depictā & à naturali alienissimā proposuit, multis scilicet omissis, multis additis temere, vt ex collatione perspicuum cuiuis esse potest.

A. Squillam cælatam, potius esse cicadā mar. quam hoc loco propositam. Contra iconem Bellonii.

SEQVVNTVR SQVILLARVM DESCRIPTIONES EARVNDEM OMNIVM, CÆLATA TANTVM (VT RONDELETIVS NOMINAT,) EXCEPTA, (*nisi eadem forte Vrsa minor Bellonii sit,*) *ex Bellonii libro.*

DE VRSA MAIORE ET MINORE, BELLONIVS.

Rondeletius aliam vrsam facit, hanc verò (maiorem) Squillarum generis esse ostendit, & latam cognominat.

VRSA, Græcis *ἄρκτος*, asperis saxosisq; locis prouenit: ac locustarum modo forcipibus caret, eademque est cum locustis magnitudine. Vulgus Siculum ac Neapolitanum Massacaram nominat. Terrestris Vrsi in morem crasso ac recurto est corpore, eiusq; colorem habet, vnde illi nomen. A B

Proinde tabellis firmis fortibusque loricata est, vt locusta terrestris, cubitalisq; nonnunquam est: antennas ad prętentandum iter non habet longas, sed coloris cærulei, bifidas, atq; vtrinq; in lateribus ante oculos duas, cornuum seu cirrhorum munere fungentes. Tota eius anterior pars vnico constat thorace, vulgus plastronum vocat. Quinos vtrinq; pedes gerit, vnguibus robustis ac nigris munitos: falcatas tibias, articulationibus quinis interseptas. Os præterea subtus habet, vt cæterum Locustarium & Cancrarium genus. B

Minor autem Arctos per omnia maiori respondet. Ligures Vrsetam appellant: crassiore est quàm Sparnochius (*Squilla crangon*) corpore, & forcipibus vt Vrsa caret. Prætenturis quoq; bifidis prædita est, & rostratum caput gerit. Cæterum est corpore robusto & recurto: omnes denique notas cum maiore communes ostendit. Sed hic maioris tantum Vrsæ iconem apposui. *Hæc an eadem sit Squilla cælata Rondeletii, quærendum.*

DE SQVILLA PARVA MARINA, GIBBA COGNOmine, *Bellonius.*

Locustarij generis sunt Squillę: quarum etsi multæ reperiantur species, minores tamen gibbæ, vulgari nomine minime carent. Caridas Gręcum vulgus & Carinidia vocat: (*Astacus fluuiatilis etiam vt alibi scribit Bellonius, à vulgo Græco Caranis vel Caravidia dicitur.*) Romani à Gambis, id est, tibijs, Gambarellas, quod ijs multiplicibus constent. Armorici des Saulterelles: saliunt enim locustarum more. Massilienses vulgo vetustatis vestigia nonnihil retinentes, Carambotos vocant, deducto à Caride nomine. Qui verò Galli litus Oceani incolunt, etiam à saltatione nominant Cheurettes, quasi capreolas dicant. Parisienses corrupte des Gueruettes. Rothomagenses Salicoquas vel Salcoquas nominãt: quarum quę vaginis adhuc inclusæ sunt, Bouquettæ: ijs autem exutę, des Creuettes appellãtur. Veneti vulgo Squillas appellant: quarum frontispicia rostris acutissimis prædita sunt. A

De his autem sic Oppianus: *Sunt Squillæ exiguæ: sunt paruo in corpore vires:* D

*At magnum & saturo præclarum labraca * ventre*
Labrax pisciculos, (squillas) qui paruo robore possunt
Occisa occidunt hostem, perimuntque necantem,
Turmatim in medium descendit turma palatum,
Interimunt astu: properat, gestitq, teneri
Non dare terga fugæ, non æquo occurrere Marte.
Cum Squillæ rictu piscis sorbentur aperto,
Et feriunt cornu, quòd fronte insurgit acuto.

Hos versus Rondeletius in squilla gibba Græcè recitat.
** Græci in labrace secundam semper producunt.*

Senos ante frontem gerit valde tenues cirrhos, quibus Dioscorides aconiti radices in fibras minutas abeuntes comparauit: Caudam contractam, in cuius extremo pinnę sunt (vt in cæteris Locustis) quinæ: quarum quæ medio loco posita est, serratam, spinosam, duram, atq; in acutum fastigiatam formam habet. quamobrem quaternas tantum illi connumerauisse pinnas (vt in Crangone dicetur) satis fuerit. Non sunt audiendi qui Squillarum pedes forcipibus carere putant, (*Squillis proprium chelis carere, Rondeletius.*) B

Oua pariunt ac procreant vt Locustę. sunt enim illius interanea persimilia. C

DE SQVILLA FLVVIATILI PARVA, BELLONIVS.

Rondeletius simpliciter paruam nominat, & in mari etiam reperiri scribit.

Squilla fluuiatilis, sola magnitudine à marina discrepare videtur. Squillarum genere (inquit Arist.) continentur gibbæ, Crangines & paruæ, quæ maiores nunquam effici possunt. Quibus verbis ego hãc fluuiatilem, paruam appellari puto: Quemadmodum enim Vrsa parua (quæ Vrseta dicitur) cum maiori conuenit, vel Cancer marinus cum fluuiatili: sic fluuiatilis Squilla cum marina etiam conferri potest. Flumina nostra huiusmodi delicias non alunt. Romani eam in venereis epulis singularem habent: quamobrem lautiores mensas honorare solet. B F

A Gambarellam vulgo vocant, quam & Gambarozolam nonnulli malunt appellare: nomine fortasse à Gambaro (quæ nostra est Scarauissa) detorto.

B Mos est eas viuas asseruare, tuncque subfuluæ spectantur: nam coctæ ruffescunt.

C Longissimo à mari interuallo proueniunt: quod argumentum est eas originem à mari minime traxisse.

B Squillis marinis multo minores sunt: Tibiolas vtrinq; quaternas, tenues, oblongas habent, in extremo forpicatas: Cirrhos anteriori parte quaternos, oblongos, tenui filo graciliores, quib. iter quoquo versum prętendant, Latini prætenturas & antennas vocant. Pedes cum vtrinque quaternos habeant, duos tamen priores parte anteriore exporrigunt: quibus non ad gressum quidem, sed magis ad corripiendum cibum vtuntur. Nam tribus posterioribus tantum incedunt. Pinnulis autem pluribus sub cauda positis in natatu vtuntur: quarum quinq; in eius extremo transuersæ, earum corpus dirigũt. Harum autem media dura est, & gibbæ in modum ad oras crenata, vt reuera pinna dici non possit.

DE ALIA SQVILLA, (QVÆ CRANGON A *Rondeletio existimatur,*) *Bellonius.*

A Est aliud Squillæ genus, gibba multò maius, vulgari piscatorum Romanorum nomine Parnochia dicta. Sunt qui Camerugiam & Sparnochiam vocent.

B Insignibus notis à gibba differt. Nam vbi in gibbis multiplices cirrhi spectantur (anteriori præcipue parte) pedesq; omnes in extremo bisulci, Sparnochiæ duo oblongi tantum cirrhi prominent, & vngues acuminatos more Locustæ habet. Marina, pollicis crassitudinem æquat, semipedem longa est, tibiis quam gibba minoribus. Pinnulas multas vt Squilla sub cauda ad natandum habet, & eodem modo quaternas in extrema parte caudæ: quarum ea quæ in medio sita est, si pinna esset, faceret vt quinq; pinnæ, vt in Astacis & Carabis, numerarentur: sed spinea duritie prædita cernitur, ac crenis horridula est. Anteriori autem frontis parte quatuor cornua æquali fere longitudine videas. In quibusdam verò locis adeo magnæ nascuntur Squillæ, vt prope spithamen, hoc est, palmum excedant: quæ quidem sunt
(F) alijs efficaciores. Crustatorum omnium sapidiores sunt. Has suspicor Aristotelem κραγγόνας, Theo-
A dorum Crangines vocasse. Sunt enim Crangones, Caridum siue Squillarum genus idem cum Romanis Parnochijs.

DE CICADA MARINA, BELLONIVS.

Rondeletius hanc Squillam mantin appellat, Cicadam vero aliam facit.

A Est & Cicada Locustarij generis. Nam & caudam habet, & crusta integitur, Massilienses Cigale de mar, Romani & Genuenses Cicadam marinam vocant. Quæ autem Venetiis cicadę nomine diuenditur, ea quidem adulterina est.

B Tenuis est huius crusta: cruda ita albicat, vt ferè transpareat. vna cum pisciculis marinis sæpe suo cortice contecta extrahitur, & simul cum Carpionatis, Bocis, Mænis & Trachuris, canistris inseritur. Natura incredibili fere artificio Cicadæ oblongum corpus decem tabellis affabre articulatis loricauit: quarum prima quæ caudam extremam conficit, pinnas in lateribus expandit. Cauda porro duabus maculis phœniceis subrubris insignita est, quæ duorum oculorum speciem præ se ferunt, estq; aculeata & crenata. Prima tabella à cauda incipiens versus secundam, tertiam, quartam, quintam & sextam, pinnulis fimbriatis multiplicibus subtus munita est: quibus dum in mari natat, aquam percutit & corpus incitat. Tres tabellæ, quæ sex prædictas subsequuntur, ternis vtrinque pedibus communitæ sunt. ad ceruicis autem initium duo brachia maiora oriuntur, quibus cibum apprehensum ori suggerit: sed ea aliter quam cancris vel locustis forcipantur. sunt enim in longum exporrecta, atque in extremo grã-
(E) dioribus crenis suffulta, quibus quum cibum corripit, ex vno brachio ad aliam brachij articulationem transfert. Horum autem extrema velut in duritiem osseam abeunt, dentiscalpijs conficiendis ob id ex-
(C) petita. Pars huius piscis quæ capiti contigua est, in exile quiddam terminatur, & contra quam cauda se in latum diffundit. Extra aquam prorsus immobilis & imbecillis est. Aculeum vnum habet vtrinque ori pręfixum vt phalangium & scolopendra, quo mordicus cibum à pedibus suggestum cõtinet, quem postea dentibus conficiat, & in stomachum detrudat. Dentes illi natura in oris lateribus protulit, vnico vtrinque ossi crenato, V literæ formam referente infixos. Cuius anterioris partis officium est ea incidere quę mandit: posterioris vero quę crenas habet, conterere: Nam idem os, duos habet dentium ordines. Prætenturas duas in fronte breues, vrsinis similes ostendit, trifariam in extremo diffisas: ac rursus duas alias in lateribus, prędictis breuiores. Oculos habet virides, exertos, quos non alueo vt Cancrarium vel locustarium genus condit: sed ante hos pinnulas exporrigit eis similes, quas in cauda gerit: ex quo multi decepti, caudam caput esse crediderunt. Strias rectas in tergore atq; in capitis tabella ductas profert. Pisce dissecto, dentes fortibus musculis moueri conspiciuntur, cerebrumq; adeo esse exi-
A guum, vt vix ordei grani magnitudinem æquet, optici tamen ad oculos perduci apparent.

Speusippus (vt opinor) nympham vocauit Cicadam. Nam Astacum, Carabum, Cancrum, Pagurum, Nympham, & Arcton similes esse dixit. Quanquam autem Cicadæ vt plurimum suo nomine à pisca-
F toribus Romanis vocentur, tamen in earum applicatione Parnochijs abutuntur. Etenim Parnochię Cicadis sapidiores sunt, cariusq; diuenduntur.

COROLLARIVM I. DE SQVILLIS IN GENERE.

A Quæ de Squillis hic adferemus, ea vel communiter pertinent ad Squillarum genus, quo species aliquot continentur: vel absolutè à veteribus prolata, si ad speciem vnam priuatim forte pertinent, ad quam maxime referri debeant dubitari potest. Gibbę quidem cognominatæ præ cæteris squillarum nomine simpliciter interdũ intelligi mihi videtur, nã & magnitudine fere mediocres sũt inter maiores mino-

minoresque: & Venetijs hodieque simpliciter Squillæ dicuntur: & à Græcis hodie carides. Veneti Squillas quasdam vocant paruis gammaris similes: sed rectè nec ne, alijs iudicandum relinquo. easdem nostræ ætatis Græci etiam nunc caridas vocant, Gillius. sentit autem de gibbis, quas Veneti vulgò Squillas vocant, Græcis carides & caramidia, Bellonio teste: quarum color nigricat. Vide infrà quoque in Corollario de Squilla gibba. Cæsar Scaliger tamen Squillam minimam ab Adriaticis generis nomine vocari scribit. Oppianus etiam luporum piscium à squillis interitum decantans: non alias quàm gibbas intellexit, vt Rondeletio placet. Ea etiam quæ circa alimentum de squillis medici veteres tradunt, de gibbis potissimum accipienda puto.

Κρίδες, καρίδες, Hesychius. Colybdæna nomine Epicharmus (vt Nicander vult) pudendum marinum intelligit: vel (vel vt Heraclides in Opsartytico) squillam, Athenæus. Vide suprà in Corollario de Pudendo.

Squillæ nomen Veneti, vt diximus, gibbæ simpliciter attribuunt: Burdegalenses verò crangæ. Cammarum Romani olim speciem vnam squillarum appellabant, coloris rubri: posteriores ad multas crustatorum locustarij generis species id nomen transtulerunt. nam & astacum fluuiatilem sic nominant Itali, Cammarum scilicet vel potius gammarum, gambarum, gammarellam: & Squillam gibbam Massilienses carambotum, Romani Gambarellam: & similiter paruam fluuiatilem, vt Bellonius scribit: quam alij Gambarozolam: Galli prouinciales Caramot: vt crangonem ijdem caramote, quam Itali Gambaro di mare, vel Cammarugiam appellant. Germanicè Squillas omnes *Meerkrebslen* rectè appellabimus, siue simpliciter: siue cum differentia, *sunder schaeren*, id est, sine forcipibus. Inferiores Germani, vt Frisij & Hollandi, Squillæ speciem quandam paruam, vocant *Garnart*, *Gernart*, (*Gornard* verò piscis est è genere τῶν λυροειδῶν) *Germer*, *Garnole*: gibbam, vt puto: quam Bellonius Lutetiæ Gueruette vocari ait: pro quo fortè scribendum Guernette, vt a Germanis sumptum sit id nomen, non corruptũ à Gallico Cheurette, vt ipse putat. Licebit autem hoc etiam vnius speciei nomine (à gammaro, vt suspicor, corrupto) abuti pro genere, adiectis differentijs. Eliota Anglus Squillã interpretatur *a Shrympe*: ego ab Anglis accepi *a Schrimpe* speciem esse squillæ vel cammari maiorem: & aliam minorem, quam vocant *a Pran*: aut fortè contra. non enim satis memini. Gammarus.

Squillarum generis diuisio, ex Cæsaris Scaligeri libro de Subtilitate.

Squillarum aliæ sunt
- Maiores
  - Vrsa, magnitudine astaci.
  - Crange: magnitudine tantum à superiore differens, & lineamentis quibusdam, quibus tessellatæ lamellæ pictæ sunt. (Hæc puto Rondeletij Squilla cælata est. nam aliam fecit crangen.)
- Minores, gibbæ omnes, vix alio quàm magnitudine differentes: locustæ similiores, si frontis spectes cuspidem, quàm supradictis squillis. Omnib. pinnata cauda pinnis latis, dempta media acuta.
  Ex his.
  1. Maxima est in Oceano Gallico, (circa Vasconiam. Crangon puto Rondeletij.)
  2. Minima, Vasconib. ciuada: è Garumna excipitur canistris. hæc etiam in mari agitat, nec rubescit cocta. ab Adriaticis generis nomine dicitur.
  3. Mediæ magnitudinis gambarellus appellatus ab Istris. (Simpliciter gibba alijs.)

  Itali quidam, etiam minimam gambarellum vocant.
- Præter has est Squilla mantis Rondeletij: Item καρίδιον, id est Squillula, conchas quasdam inhabitare solita: de qua inter Cancellos diximus.

In quibusdam locis squillæ adeò magnæ nascuntur, vt propè spithamam, hoc est, palmum excedant, Symeon Sethi. Squillę à cancrario genere differunt eo quòd caudam habeant: ab crustario verò quod B forcipe careant: idque, quoniam plures habeant pedes. eo nanque redundantia illa absumitur. pedes autem obtinent plures: quod nõ magis ad nandum, quàm ad ingrediendum sint suapte natura propensiores, Arist. de partib. 4 8 interprete Gaza. Græca sic sonant. Αἱ δὲ καρίδες, τῶν μὲν καρκινοειδῶν διαφέρουσι τῷ ἔχειν κέρκον: Τῶν δὲ καραβοειδῶν, διὰ τὸ μὴ ἔχειν χηλάς: ὡς οὐκ ἔχουσι διὰ τὸ πλείους ἔχειν πόδας. ἐνταῦθα γὰρ ἡ ἐκεῖθεν ἀνήλωται αὔξησις. πλείους δ᾽ ἔχουσι πόδας, ὅτι νευστικώτεραί εἰσιν ἢ πορευτικώτεραι. In his verbis Gazæ translatio pro καραβοειδεῖς specie, non rectè habet crustarios, quod genus est: librariorum nimirum lapsu. nam ipse Gaza alibi (vt eiusdem libri de partibus anim. quarti, cap. 5.) καραβοειδεῖς locustaceos vertit. quod tamen hoc in loco non conueniret, cum locustæ etiam forcipibus careant. quamobrem Latinè astacarios nomen fingamus licet. Deinde hæc verba ὅτι νευστικώτεραί εἰσιν ἢ πορευτικώτεραι, inuersa esse apparent, legendumque: ὅτι πορευτικώτεραί εἰσιν ἢ νευστικώτεραι. idcirco enim (inquit) plures pedes habent squillæ, quoniã ad incedendum magis quàm natandum comparatæ sunt. hoc & res ipsa indicat, & versio Gazæ: & Michaelis Ephesij in Scolijs verba hæc: Τὰ δὲ λέγει ἔχειν πολλοὺς πόδας διὰ τὸ μᾶλλον (*lege* ἧττον, *vel* οὐ μᾶλλον, *vt & Gaza vertit, & ex sequentibus apparet*) νευστικὰ εἶναι ἢ πορευτικά. εἰ μὲν γὰρ ἦσαν μᾶλλον νευστικώτερα, εἶχεν ἂν ὀλίγους πόδας. ἐπεὶ δὲ μᾶλλόν εἰσι πορευτικά, ἔχουσι πολλοὺς πόδας.

Squillis proprium est chelis carere. harum autem vice brachia maiora pedibus habere, Rondelet. Non sunt audiendi qui squillarum pedes forcipibus carere putant: Bellonius, Aristoteli in hoc contrarius. conciliari autem fortè potest, si Aristotelem dicamus chelas propriè dictas, quales astaci ante cæteros pedes habent, squillis negare: Bel. verò pedes forcipatos simpliciter eis attribuere, non quod maiores dictas anterius tantum chelas habeant. Indicæ squillæ in Gange fluuio, forcipes maximas habent Æliano. Squillæ nigrescunt vêre, postea albedinem suam recipiunt, Aristot. Squillis è summo capite cornu acutum prominet, Oppianus. Ælianus aculeum eis esse dicit acutissimo triremis rostro similem, & secturas serræ modo habere. Rondeletius Oppiani verba de squillis hoc suo aculeo lupos

piſces interimentibus, interpretatur peculiariter de gibbis. nam quæ minimæ ſunt (inquit) cornu carent. Cruſta fragili incluſis oculi rigent: locuſtis ſquilliſque magna ex parte ſub eodem munimento præduri eminent, Plinius. Inteſtinum ſquillis, ſicuti & locuſtis & aſtacis, rectà in caudam finit, quà excrementa emittunt, & oua pariunt, Wottonus (ex Ariſtotele.) Squillas etiam ouum, clauiculasque, ſimilem in modum (vt locuſtæ) habere certum eſt. Maribus ſane præ fœminis propria in pectoris carne bina quædam candicantia conſtant, diſcreta à cæteris partibus colore, formaque promuſcidi ſepiarum proxima: verum hæc torta in vertiginem more buccinorum papaueris, quorum origo ab acetabulis, quę ſubdita pedibus nouiſſimis ordinantur. Caro in ijs quoque eſt colore ſanguinis rubra, & tactu lento, nec ſimilis carni. ab hoc, pectori anfractus alter ſtrue buccinea, craſſitudine lineæ ſeſe porrigit: ſub quo duo quædam arenæ conditioni ſimilia, ſemini genitali accomodata, inteſtino adnectuntur. hæc in mare. Fœmina autem ouum rubidum parit, membranaque obuolutum prætenui, ventri laterique vtrique inteſtini annexum, atque ad carnem vſque adhærens, Ariſt. hiſto. 4. 2. Niphus quidem hæc omnia de ſquillis accipit: an rectè, conſiderent quibus ocium maius, & res præſentes inſpiciendi facultas non deeſt. Scaliger cruſtatorum genera duo ſumma faciens caudatū & rotundum, hoc (inquit) cancrum vocant Latini, Græci καρκίνον: illud à vulgo gammarus nominatur. Et mox: Sanè à ſquilla parua gammarus parum differt, ſi minus accuratè conſideres. Diligentius intuenti recognoſcetur gammari roſtrata facies, ſquillæ mutila. gammaro pedes duo priores, quibus pro manibus vtitur, forcipati: ſquillæ, vniformes. Squillæ lamellæ latiores: ipſa tota compreſſior. Hæc ille, de ſquillis quidem paruis, nimirum quòd eæ gammaro (quo nomine in hac comparatione aſtacum fl. præcipuè intelligere videtur,) magnitudine etiam ſimiliores ſint, quæ tamen ſquillis omnibus aut pleriſque conuenire videntur.

C Squillarum aliæ in paludibus (maris) degunt: aliæ ex algis victitant, tertiæ ſaxatiles ſunt, Ælianus de animal. 1. 30. Oppiano etiam lib. 1. ſquillæ circa ſaxa ſtabulantur. Squillæ, vt cruſtata omnia, ſenectutem exuunt, Athen. ex Theophraſto, & Ælianus. Locuſtæ, ſquillæ & cancri ore coëunt, Plin.

D Phycides quanquam cætera abſtinent carne, tamen ſquillas ſæpenumero appetunt, Ariſtot. Squillæ lupum piſcem à quo deuorantur, interimunt: qua de re Æliani ac Oppiani verba retuli in Lupo D. quanquam autem Ælianus ſimpliciter ſquillas, Oppianus paruas, id facere dicit: Rondeletius tamen de gibbis cognominatis interpretatur. nam quæ minimæ ſunt cornu frontis, (quo Lupi palatum configant,) nullum habent.

E Squillis ineſcandis: Vitulinum fel cum farina, oleo & aqua miſce. & placentulas facito: quib. tandem in eſcam vteris. ex eodem etiam pharmaco mandens, inſpuito in aquam, piſcibusque frueris, Tarentinus. Lupus piſcis ineſcatur per ſquillam pinguem Oppian. lib. 3. Merula quoq; piſcis ſquilla viuente eſca decipitur, vt Oppian. lib. 4. & Ælian. tradunt. vide ſuprà in Merula E. Squillas marinas aliqui admiſcent eſcæ ad mugiles capiendos. Si marini & ſaxatiles piſces in piſcinis alantur, in cibum eis inijcere oportet carides, gobios, & ſimilia, Florentinus.

F Aſpice quàm longo diſtendat pectore lancem Quæ fertur domino ſquilla, & quibus vndiq; ſepta Aſparagis, qua deſpiciat conuiuia cauda, Iuuenalis Sat. 5. Iouius quidem hos verſus citans: Ego putauerim (inquit) Iuuenalem cruſtaceorum nomina confudiſſe: voluiſſeque intelligere pro ſquilla locuſtam aut leonem, qui dominis apponi conſueuerint, &c. Cuius ego ſententiam non approbo. Squillæ enim in delicijs, præferuntur in cruſtatis cęteris pleriſque omnibus puto. locuſtis quidem & aſtacis Rondeletio teſte, & ſalubriores habentur, & longe delicatiores. Et Apicium propter carides (id eſt ſquillas) magnas in Africam nauigaſſe Græci etiam tradunt. Lege infrà in H. f. Et Archeſtratus circa Iaſum Cariæ ſquillam ἀμεγέθη, id eſt prægrandem reperiri tradit. Affertur ſquillas inter muræna natanteis, Horat. Serm. 2. 8. P. Gallonij gula in ſquilla & acipenſere decumano notatur in Satyris Lucilij cuius verſus in Acipenſere f. recitaui.

Squillas conuenire ſtomachicis, legitur apud Galenum de compoſ. ſec. loc. 8. 4. ex Archigene. Celerrimè & vniuerſim maximè vinum alit: tardius autem paulatim caro bubula, & cochleæ, ſquillę, cammari atque locuſtę: & (vt ſummatim comprehendam) quæcunque dura carne conſtant, eandem cum his naturam habent, Gal. in Aphoriſmos 2. 18. Idem lib. 3 de alim. cap. 34. cum cæteris cruſtatis carides & cammaros numerans, quod ad communem alimenti ex eis rationem, diſcrimen nullum indicat. Squillæ alicuius ſunt caliditatis & humiditatis participes difficulter concoquuntur, ſtomacho nocent, & Veneris deſiderium mouent, Symeon Sethi. Locuſtę, cancri, ſquillę & ſimilia, difficilè quidem concoquuntur, multo tamen facilius cæteris piſcibus. aſſari autem potius quam elixari debent, Mneſitheus. Vide ſuprà in Cancris in genere F. Ex his quæ teſta integuntur, ſquilla omnium minimè noxia exiſtit, Aëtius in curatione colici affectus à frigidis & pituitoſis humoribus. Eadem à Tralliano etiam commendatur in colico affectu. Apud Athenæum alicubi κηρὶς ἀκοίλιος legitur: malim καρὶς: quanquam & ceridem piſcem eſſe ſcio, ſed ſicciorem puto, & aluo mouendæ minus aptam. Iſicia de cammaris & aſtacis deſcribit Apicius artis coquinariæ 2. 1. vt recitauimus in Aſtaco F. Et rurſus iſicia de ſquillis, vel de cammaris amplis. Τῶν καλῶν δ᾽ ἄεισον καρὶς ἐκ συκέας φύλλου, ἡδύ γ᾽ ἐσθίειν χειμερὶς φθινοπωρισμῷ κρέας, Ananeus (al' Ænius) apud Athenæum.

G Caris marina (id eſt, gammarus, inquit Cremonenſis interpres) circunligata ſcorpionis ictum ſanat, quod ſi ſuperſcrib. percuſſo loco, Caris, citius tollitur dolor. Si quis verò ſculpſerit carida in lapide achate, & geſſerit in annulo, nunquam percutietur à ſcorpio, Kiranides 3. 10. Squillas aiunt tritas, & ei particulę impoſitas, in qua cuſpis ſagittæ vel ſpinæ infixa ſit, naturali quadam attrahendi vi eam educere. in quibuſdam locis tantæ naſcuntur, vt prope ſpithamam, hoc eſt, palmum, excedant: quæ quidem ſunt alijs (ad remedia) efficaciores, Symeon Sethi. Squilla (καρὶς: alias κάνθαρις, quod non placet) trita, & cum bryonię radice pota, lumbricos educit, Gal. ad Piſonem & Ægineta lib. 7. ſimiliter. Squillæ tritę & cum oxymelite potę lumbricos & tineas eijciunt, Sethi. Peculiari quadam proprietate ad mulierum conceptus efficaces ſunt. Idem. Græce legitur: Συνεργοῦσι δὲ τινι ἰδιότητι πρὸς τὴν τῶν γυναικῶν κύησιν. Ad generationem valet piſcis qui ſquilla vocatur, quod mihi quandoq; ſucceſſit. oportet autem remota eſſe impedimenta, & purgatum etiam corpus, & vterum, Cardanus.

Scylla nominatur à Plinio libro 32. in Catalogo Aquatilium: vbi ego ſquillam legere malim, quæ Græcè καρὶς dicitur: niſi reuera Plinius Scyllam monſtrum aliquod marinum eſſe ſenſerit, cum Phorcum quoque deum marinum in eodem Catalogo nominet. Sed de Scylla monſtro plura ſcripſi ſuprà, ſuo loco & ordine alphabetico. Scyllarus quidem ab Ariſtotele dictum animal cruſtatum, ſquillarum generis non eſt. chelas enim habet aſtaci modo, Rondeletius. eum in hiſtoriam cancellorum exhibuimus pictum, pinnophylax ſiue pinnoteres, rotundo eſt corpore: ſcyllarus oblongo, &c. Rondeletius quidem in Squillæ paruæ mentione ſcribit σκύλλαρον genere neutro: mihi maſculino gen. proferendum videtur. Τοῦτον δὲ καλοῦσι σκύλλαρον, Ariſtoteles hiſtoriæ 4. 4. Wottonus cum pinnophylace & caridio confundit, & primam non rectè per iota ſcribit: & diminutiua forma etiam ſcillarion profert: quod quidem ſi reperiatur, in hac forma generis neutri eſſe neceſſe eſt. Rondeletius tria hæc, σκύλλαρον, καρίδιον, & τὸ τῶν καρίδων μικρὸν γένος in capite de Squilla parua diſtinguit, Gaza in Ariſtotelis librorum interpretatione confundit, ſimiliter pro omnibus ſquillam paruam interpretatus. Videtur autem Rondeletius καρίδιον illud tantum paruæ ſquillæ genus appellare, quod in pinnis aliquando reperitur, ex Ariſtotele: vt monet in capite de Cancello. Squillam verò paruam, τὸ τῶν καρίδων μικρὸν γένος, quod per ſe extra pinnas agitat, & ſui generis eſt. denique ſcyllarum ab vtroque diuerſum. Pinnophylacem quidē ſiue cancellum, ſiue ſquillam paruam cum ipſa pinna connaſci arbitrantur aliqui. Nec mirum ſi καρίδιον & καρὶς μικρὰ differant, cum καρκίνιον etiam & καρκίνος μικρὸς à Rondeletio ſcitè diſtinguantur. Pinnophylax eſt ſquilla parua, alibi cancer (*paruus*) dapis aſſectator, Plinius: quem & Gaza ſecutus videtur, dum caridion ſquillam paruam vertit. Quòd ſi καρίδιον ſui eſt generis, diminutiuum aliud à caride vſurpemus licet, nempe καριδάριον, quo Anaxandrides quoque apud Athenæum vtitur: apud Ariſtotelem tamen Hiſtoriæ 5. 17. καρίδια κυφὰ leguntur.

H. a. Scylla.

Scyllarus.

Καρίδιον.

Καριδάριον.

Scarus piſcis, vt & ſcaris, (Σκάρος, ὡς ἡ σκαρὶς) à verbo σκαίρειν (quod eſt ſalire, ſaltare) dictus eſt: Athenæus & Euſtathius. Fuerint autem fortè eiuſdem piſcis nomina ſcarus & ſcaris, ſicut perca & percis: niſi potius legendum ſit καρὶς, id eſt ſquilla: nam ea quoque à verbo σκαίρειν ſic dicta, ſ. initiali abiecto, videtur, teſte Varino. id quod magis placet, quàm vt ſcaridem quoque piſcem faciamus, cum id nomen apud authores non extet. Aut καρὶς dicitur à κάρη, quod eſt caput. ſquilla enim tota ferè capite conſtat, Varinus. Squillæ nomen à magnitudine capitis indiderunt Græci, Euſtathius. Idem in Iliados alpha inter exempla ἀναγραμματισμοῦ (vbi nomina vel diuerſas vel eaſdem res ſignificantia, literis tranſpoſitis conueniunt, vt χλόη, χολή: ἄρ, ῥά) καρίδα quoque & ἀκρίδα ponit. & ſanè conuenit ei cum locuſta, quod ſimiliter ſaliat.

Etymologia.

Hoc notandum primam huius nominis καρὶς ſemper produci, vt apparet in carminibus Oppiani & Archeſtrati, & multis ab Athenæo citatis verſibus: nec immeritò, cum κηρὶς etiam à Sophrona & Epicharmo dicatur: item κωρὶς ab eodem Epicharmo & Simonide. Ἴδε καλᾶν κηρίδων, ἴδε καμμάρων, ἴδε φίλα, θᾶσαι μάν, ὡς ἐρυθραί τ' ἐντὶ, καὶ λεῖαι τριχιῶσαι, Sophron. Κυρταὶ δ' ὁμοῦ καρῖδες ἐν ζηρῷ πέδῳ, Eubulus. Ὤρχοῦντο δ' ὡς καρῖδες ἀνθράκων ἔπι, Idem. Καρῖδες ἐξήλλοντο δελφίνων δίκην, Araros Campylione. Καρῖδα καθῆκα κάτω, κἀνέπασα, αὖθις, Eubulus, Ἐρυθρότερον καρῖδος ὀπτῆς (alias ὀπτῶν) σ' ἀποφανῶ, Anaxandrides. Vltima verò recti, quæ iota habet, quod in obliquis penultimam conſtituit, plerunque quidem producitur, vt ex iam citatis verſibus apparet: aliquando tamen corripitur, per analogiam: à κάρη enim καρὶς fit, vt à βολὴ βολὶς, à ῥαφὴ ῥαφίς. Ἀκρὶς quidem vltimam ſemper corrit. ῥαφανῖδες penultima producta Atticè à Cratino efferuntur, ab Eupolide correpta, vt Athenæus tradit. Nomina alioqui oxytona in ις (biſſyllaba) quæ penultimam natura longam habent, iôta producere ſolent, vt κρηπὶς, ψηφὶς, πελθὶς (σφραγίς) Euſtathius & Athenæus. Atqui πελθὶς cum in recto tum in obliquis iota corripit, Oppiano, Nicandro, alijs. Σμαρίδες, φυκίδες, τριγλίδες, ῥαφίδες, φολίδες, χαλκίδες, ἰουλίδες, iota corripiunt Oppiano: μαινίδες, ἀφύδες, πλοκαμῖδες, κρηπῖδες, ὠδῖνες, producunt. Oxytona ſane per ινος inflexa, omnia producunt, vt ὠδὶς, δελφὶς, ἀκτίς. Sed hæc diligentius diſcutienda relinquamus grammaticis. Redeo ad καρίδας: quod nomen etſi frequentius (vt indicauimus) iota producat apud poetas, in ſoluta oratione tamen (vt in Ariſtotelis & Athenæi libris) eam vocalem acui reperias, cum producta circunflecti deberet, genitiuo tantum plurali excepto. Solius Eupolidis teſtimonium, qui corripuit, Athenæus profert.

Proſodia & orthographia vocabuli καρὶς & ſimilium.

------ πλὴν ἅπαξ ποτ' ἐν Φαίακι ἔφαγον καρίδας. Et aliud eiuſdem:

Ἔχων τὸ πρόσωπον καρίδος μαθητής.

Squilla etiam Latinis genus bulbi medicis vſitati, qui Græcè σκίλλη dicitur.

Herba.

Καρίδες ὀλίγαι, Oppiano. Καλαὶ, ἐρυθραὶ, καὶ λεῖως τριχιῶσαι, Sophroni. Φοινίκιαι Epicharmo. Καμπύλαι Eidem & Araroti. Κυφαὶ, κυρταὶ, Eubulo. Ex his quædam ſi non omnibus, pleriſque tamen ſquillarum generibus, conuenient. Eadem Latinè ſic reddi poſſunt: Squillæ paruæ, formoſæ, rubræ, leuiter hirſutæ, (nimirum propter multitudinem pedum, qui tamen vt in alijs quibuſdā teſtaceis aſperi non ſunt,) punicæ, curuæ, gibbæ.

Epitheta.

Καρίδες ab Hierocle in Hippiatricis Græcis, cap. 80. nominantur abſceſſus quidam, Ruellius ſquillares furunculos interpretatur. Et quoniam ſquillæ, præſertim duæ aut tres earum ſpecies minores, gibbo in ſeque recuruo corpore ſunt, factum ab eis verbum καριδοῦν, curuare & veluti conglobare ſignificat. ἐκ τοῦ καρίδος χρῆσιν ἐστὶ τὸ καριδοῦν, ἤγουν ὡς εἰπεῖν σφαιροῦν, Euſtathius. Αὕτη ἡ καρίδοι τὸ σῶμα: καμπύλη Ἄγκυρα τ' ἐστὶν ἀντικρυς τοῦ σώματος, Anaxandrides apud Athenæum.

Squillam marinam ſi quis ſculptam in achate, geſtarit in annulo, non percutietur à ſcorpione, Kiranides.

Icon.

Ephorus autor eſt ſquillas abundaſſe circa Chium inſulam, quam ſeruatos à Deucalionis diluuio condidiſſe (κτίσαι) ſcribit, poſt Macares: & locum (in ea) etiamnum vocari Καρίδας, Athen. lib. 3.

Loci nomen.

Circa Chium olim abundarūt, vt proximè retrò dictū eſt, Ἢν δή ποτ' εἰς Ἴασον Καρῶν πόλιν εἰσαφίκηαι, Καρῖδα μεγέθει λήψῃ, σπανίαι δ' ἐπῖασιν: Ἐν δὲ Μακηδόνι ἅ τε καὶ Ἀμβρακίᾳ μάλα πολλαί, Archeſtratus. Ἐρυθρότερον καρῖδος ὀπτῆς σ' ἀποφανῶ, Anaxandrides.

b.

In mari rubro diffractis lapidibus intus innati apparent piſciculi, & ſquillę, & alia quædam animalia, Theophraſtus.

c.

Toſtis

Tostis marcentem ſquillis recreabis, Horatius 2. Sermonum. Hiſtoriam Apicij, qui ſquillas magnas fruſtra quæſiuit in Africa, Rondelet. ad finem Capitis de Squilla lata recenſet, ſed abſque authoris nomine. Nos eandem Græcis Suidæ hîc proferemus. Ἀπίκιος Ῥωμαῖος ἱκανὰς μυριάδας ἀργυρίου καταναλώσας ἐς τὴν γαστέρα, ἐν Κιντύροις (ſic etiã legit̃ in vocabulo Καρῖδες) τῆς Γαλατίας πολλὰς καρίδας ἐσθίων μέγισται (fortè μείζονες) γάρ εἰσι τῶν ἐν Σμύρνῃ, καὶ τοῦ ἐν Ἀλεξανδρίᾳ ἀστακοῦ. Ἀκούσας οὖν ἐν Λιβύῃ γίνεσθαι καρίδας (μεγάλας) ἐξέπλευσεν οὐδὲ μίαν ἡμέραν ἀναμείνας. θεασάμενος δὲ αὐτὰς μικράς, ἐκέλευσε τῷ κυβερνήτῃ, τὴν αὐτὴν ὁδὸν αὖθις ἐπ᾽ Ἰταλίαν ἀναπλεῖν, μηδὲ προσπελάσαι τῇ γῇ. His perſcriptis, reperi Suidã hæc mutuatũ è primo Dipnoſophiſtarũ Athen. vnde quædam corrupta aut mutila apud Suidam emendare licebit. Fuit vir quidam (inquit) Apicius nomine, Tiberij temporibus voluptuoſus & diues: qui cum multa nummorum millia liguriſſet, Minturnis (quæ ciuitas eſt Campaniæ) verſabatur vt plurimum, ſquillas edens precioſas, qui & Smyrnæis ſquillis, (*Scaliger has Squillas latas à Rondeletio dictas, eſſe putat,*) & aſtacis Alexandrinis multo maiores illic naſcuntur. Poſteà cum audiſſet prægrandes etiam in Lybia naſci, ſtatim, ne die quidem interpoſito, enauigauit: multaque in itinere perpeſſus eſt: ac priuſquam de naui egrederetur, (multa enim erat Libyam illius aduenientis fama,) adnauigantes piſcatores pulcherrimas ei ſquillas attulerunt: quas cum vidiſſet, nunquid maiores haberent, percunctatus eſt. ijs autem reſpondentibus maiores ibi non reperiri, Minturnenſium recordatus, priuſquam terram attigiſſet, iuſſit nauis gubernatori, vt Italiam verſus iter arriperet. Καρῖδας ἔλαβον πρῶτον, ἀπετηγάνισα ταύτας, Coquus apud Sotadem. Iulidum piſcium ſaxatilium os veneni refertum eſt: & quemcunque piſcem deguſtarunt, inhabilem ad edendum, pernicioſumque ei qui poſtea guſtauerit, efficiunt. Piſcatores cum Squillam quam media ex parte Iulides exediſſent & confeciſſent, ſine vllo pretio parabilem offendiſſent, eamque inopia preſſi guſtare ingreſſi eſſent, illorum aluos vehementes cruciatus exceperunt, Ælianus.

COROLLARIVM II. DE SQVILLA LATA, *& Vrſa Ariſtotelis.*

Vrsæ eodem tempore pariunt, quo locuſtæ: quocirca per hyemem & vêre, priuſquam oua excludant, cibo laudantur: cum excluſerint, deterrimæ fiunt, Ariſtoteles Hiſtoriæ 5. 17. Iulius Cæſar Scaliger in lib. De ſubtilitate 245. 2. de cruſtatorum generibus ſcribens, Vrſam Ariſtotelis non aliam quàm ſquillam latam Rondeletij: & vrſum Rondeletij, cancrum Heracleoticum eſſe aſſerit. Squillarum (inquit) ſpecies vna vulgari gammaro (*fluuiatili nimirum ſiue gammaro ſiue aſtaco*) ſimilis, ab eo ijs diſcreta notis, quas ſuprà ponebamus, (*eas nos recitauimus ſuprà ad finem ſegmenti B. de ſquillis in genere,*) ſed maxima. aſtacum enim æquat magnitudine: alicubi etiam ſuperat, quemadmodum ſcribit Athenæus, (*vt recitauimus paulò ante in H. f. de ſquillis in genere, in hiſtoria Apicij.*) Vrſa hæc eſt Ariſtotelis. vbi enim porrecta iacet, vrſi corium extenſum repræſentat. Et paulò poſt: Quoniam verò doctiſſimus amicus noſter aduerſus alium quendam ſcribens, (*Rondeletius contra Bellonium,*) à nobis videtur diſſentire, conſilij noſtri ratio reddenda eſt. Negat Ariſtotelis vrſam eſſe ſquillam maiorem: quia ſeorſum ab aſtacis & locuſtis & ſquillis poſuerit. Sane. Sed locuſtaceis annumerauit, cum ei & locuſtis pariendi tempus idem aſſignabat. A ſquillis ſeparauit, quia ſub Squillæ nomine haud norat. Ariſtoteles enim ſi eam pro vrſa non accepiſſet, omnino ei ignota fuiſſe videretur. quandoquidem eam inter ſquillas nuſquam commemorat. Et celebris tamen tota Græcia fuit: ad Smyrnam verò etiam laudatiſſima, (*Scribit Athenæus ſquillas circa Minturnas Campaniæ oppidum, Smyrnæis maiores eſſe.*) Poſt hæc idem Scaliger, Maiam à Rondeletio exhibitam, pagurum eſſe aſtruit: & quem pro cancro Heracleotico pingit Rondeletius, paruam Maiam eſſe, ſiue ætate tantum, ſiue ſpecie differentem à maiore. denique Vrſum Rondeletij, cancrum Heracleoticum facit. De Vrſo Rondeletij vide ſuprà inter Cancros, Neapolitani & Meſſanenſes (in Sicilia) Vrſos marinos nominant Meſſacara. hi ſimiles ferè ſunt aſtaco, ſed chelas non habent, vt neq; locuſta. nec aculeis exaſperantur, vt neque aſtacus. locuſta enim toto dorſo ſuperiore aculeata eſt, &c. Bel. in Singularibus. Meſſa cara autem vel Mazaccara Græco nomine compoſito dici mihi videtur, ἡ μέζων (ἡ μείζων, ἡ μάσσων) καρίς: hoc eſt, maior ſquilla. A Liguribus Orchetta vocatur, vt Rondelet. ſcribit. quod nomen fortè corruptum eſt à vulgo pro vrſeta. minorem enim huius generis ſpeciẽ, alioqui per omnia huic ſimilem, Ligures (Bellonio teſte) Vrſetam appellant. Romæ etiam vtranque ſpeciem nomine vno Mazzaccara vocari audio. Germanica nomina fingo ab Vrſo quadrupede: *ein Baer, ein Meerbaer, ein Baerenkrebs.* his maioris & minoris diſcrimen addi licebit. Ariſtophanes in Theſmophoriazuſis (non Archeſtratus, vt Rondeletius ſcribit) πλατειῶν καρίδων, id eſt, ſquillarum latarum meminit: quo nomine de aſtacis eum ſentire Athenæus lib. 3. conicijt.

Vrſeta.

Squilla lata.

COROLLARIVM III. DE VRSA MINORE, VT RECENtiores vocant: *ſeu Squilla cælata Rondeletij: & de Cammaro veterum.*

Squilla cælata à Rondeletio dicta, quam & cicadam Æliani eſſe arbitratur, potius quam illam ſquillæ ſpeciem quam ipſe mantin nominat, cicadam ab alijs exiſtimatam. Cæſar Scaliger cicadam (*Æliani*) eam eſſe putat, quæ etiam vulgo à piſcatoribus (Vaſconum) ſic appelletur. Rondelet. ſquillam cælatam ſuam vulgo (in Prouincia) cicadam nominari ſcribit. Bellonius verò Rondeletij mantin, Maſſilię & Genuæ cicadam marinam vocari: cuius ego ſententiæ vel hanc ob cauſam magis faueo, ne ea alio antiquo nomine careat, & fingendum ſit nouum quod Rondeletius fecit. Ælianus certè cum Romę vixerit, & harum quidem rerum ſtudioſus, non potuit ignorare cammaros Romę vulgò dictos è genere ſquillarum, vt Atheneęus lib. 7. ſcribit: quod ſi eoſdem cicadas marinas putaſſet, non tacuiſſet opinor, præſertim cum alius nemo hoc nomine ſit vſus. Squillam cęlatam Rondeletij, eandem eſſe puto cum vrſa minore Bellonij, quę & vrſeta Genuę appellatur, & Mazzacara Romę ſimiliter vt maior, vt ſuperius annotauimus. Scaliger hanc Ariſtotelis crangen facit. A maiore (inquit) non niſi magnitudine

tudine differt: & lineamentis quibusdam, quibus tessellatę lamellæ pictæ sunt. Hæc est κράγγη Aristot. ait enim crangen & gibbam, æquè vtranque habere in cauda pinnas: hoc eas differre, quia in crange, media pinna lata sit: in gibba verò, acuta, Hęc ille. Sed alia est Rond. crãge. Vrsam minorẽ seu squillã cælatã, ijsdem quibus & vrsam maiorẽ nominibus appellare licebit Ger. magnitudinis tantũ differẽtia expressi vel priuatim *ein Puntergernier*.

Quoniã verò Rondeletio squilla cælata veterum Græcorũ ac Latinorum cammarus videtur, cui facilè assentior, præsertim cum hęc inter squillas viua etiam maximè rubeat: de cammaro quædã ex veteribus annotata hic adijciam, pręter ea quæ iam prius scripsi in Corollario de Astaco A. Cammarum marinum à squilla simpliciter dicta differre Bellon. in Astaco fluuiatili (ipse cammarum seu gamarum fluuiatilem vocat) ostendit ex Plinio: squillarum tamen speciem esse, qui Romæ κάμμαρος dicatur, author est Athenæus. Recentiores quidem multis crustatis caudatis cammari nomen attribuunt, vt dixi in Capite de squillis in genere A. Gaza ex Aristotele pro astaco cammarum vertit: quod nõ laudamus.

Genus cancrorũ (*crustatorum potius*) caudatum, vulgus vocat cammarum. Quod nomen Plinius cum prioribus libris omisisset, in catalogo recenset (*Cammarus per C. scribitur apud Plinium, id requirente etiam literarum ordine*) sine vlla descriptione. Quæsitum est an esset Græcorũ cammaros: (*Mihi quidem dubiũ non videtur, quin cammarus Plinii idem sit qui Græcorum:*) propterea quod Athenæus esse squillæ genus dixit. Sanè à squilla parua gammarus parum differt, si minus accuratè consideres, (*&c. vt recitaui supra in Squillis in genere:*) puto tamen gammarũ antiquis fuisse nostrũ hunc fluuialem æquè, atque minorem squillã: minorem, inquã, si vrsam spectes.

Iconem hanc olim à Cor. Sittardo accepimus. eandem supra, vt à Rondeletio exhibita est, Squillæ latæ nomine, posuimus.

Alioqui si is gamarus non esset, nullo nomine designaretur ab antiquis. Non .n. cancer est fluuialis. Et Varro cum iubet villaticis anatibus præberi cammaros, de marinis intelligere non potuit. Et Galenus aliud fecit ab alijs omnibus, flexu diminutiuo, vt ab astacis & squillis differret. Itaq; alijs enumeratis, eas subdit, in 3. de facultatib. alimentorũ. Ἀστακοὶ καὶ πάγουροι, καὶ καρκίνοι τε, καὶ κάραβοι, καὶ καρίδες καὶ καμμαρίδες. Non est igitur idem, quod squilla: quemadmodũ ex Athenæo recognoscebant: Cæsar Scal.

Camarum ego illũ putârim, qui paruus admodũ (*De squilla parua sentire videtur*) & tener, tam ex lacub. quàm ex marinis litorib. capitur. Coqui & hic eo modo, quo cancer, debet, Platin. 10.12. Et paulo ante: Farciri & camari, euacuata testa, tunsa ipsorum ex cauda & chelis carne, tunsis amygdalis, vua passa, vitello oui, trito caseo, si tempora patientur, petroselino, amaraco, minutim concisis: & farti, frigi in oleo lento igne debent. Imodici tibi flaua tegunt chrysendeta mulli: Concolor in nostra gammare lance rubes: Mart. vt gammarus cibi vulgaris & plebeij fuisse intelligatur. Columella inter animalia (vt videtur) parui incrementi, gammaros numerauit, Wot. Nominat autem Columella camarum cum riuali halecula. Squillę, cammari, locustæ, & quæcunq; dura carne constant, tardius & paulatim alunt, F Galen. in Aphorismos 2. 18. De cammaris isicia describit Apicius 2. 1. Squillæ & cammari inter cibos stomachicis conuenientes numerantur ab Archigene apud Galenum de compos. sec. loc. 8. 18. Quæ duræ carnis sunt, multum nutriunt, difficilè cõcoquuntur, astringuntq; aluum, vt astaci, paguri, cammari, &c. Psellus interprete Ge. Valla Alex peruenit ad ostreas, vrticas, cammaros, &c. Plin. Καμμαροι nominantur ab Epicharmo in Nuptijs Hebæ.

Κάμμα-

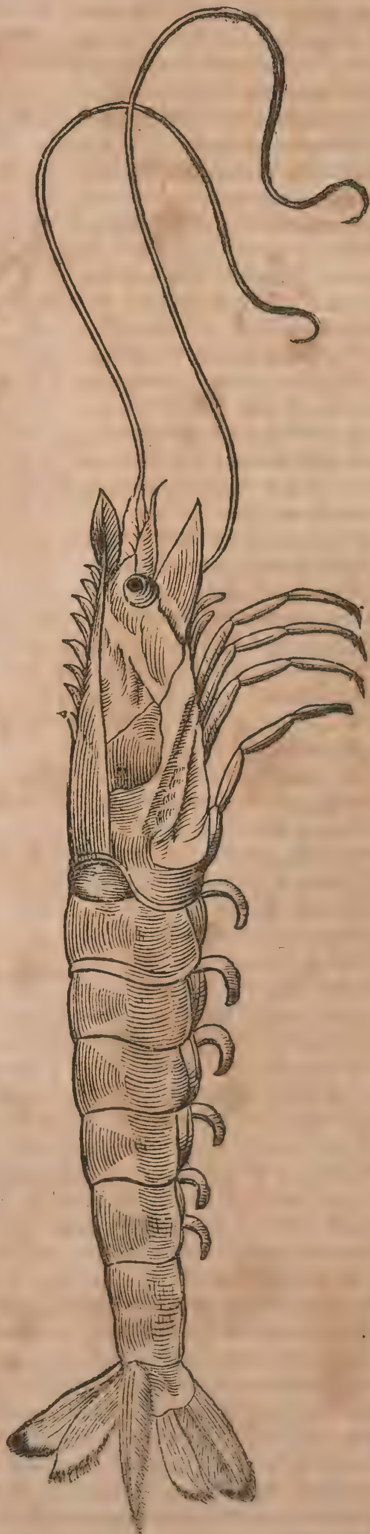
H Κομμάραι (Κομμιάραι, Varinus) ἢ κομάραι, ſquillæ, Macedonibus, Heſychius. Ἴδε καλᾶν κωρίδων, ἴδε καμμάρων, ἴδε φίλα, θᾶσαι μὲν, ὡς ἐρυθραί τ' ἐντὶ, καὶ λείως τριχιῶσαι, Sophron. Euſtathius ex Athenæi ſeptimo legit κάμμορον, per omicron in medio: quæ vox, inquit, etiam fato ſuo ſeu morte infelicem ſeu miſerum ſignificat, (per ſycopen nimirum pro κακόμμορος, Varinus: ſic καμβολίαι, pro κακοβολίαι, λοιδορίαι,) ſed noſtra Athenæi æditio κάμμαρος habet per alpha in prima & ſecunda. Aconiti radix modica eſt, cammaro ſimilis marino, (καρίδι Theophr. id eſt ſquillæ:) quare quidam Cammaron (κάμμορον, *inter nomenclaturas Dioſcoridis: inter delphini vero nomina apud eundem κάμαρον legimus*) appellauere: ſicut ſcorpium aliqui, quoniam radix incuruetur paulum ſcorpionum modo, Plinius.

COROLLARIVM IV. DE SQVILLA CRANGE.

APVD Ariſtotelem hiſtoriæ 4.2. primum leguntur αἱ κράγγονες: deinde bis ἡ κράγγη, quod magis placet: quanquam Gaza in omnibus his locis vertit crangines, vt delphines. Κραγών, ἔνυδρον ζῶον, καὶ εἶδος καρίδος: Heſychius & Varinus, gamma ſimplici, mallem duplici: animal autem aquaticum ita eſſe accipio, vt id ipſum ſpecies ſquillæ ſit. Cæſar Scaliger ſquillam cælatam Rondeletij, ſiue vrſam minorem videtur crangen facere, vt ſuperius in Vrſa minore annotaui. Alia quidem eſt Rondeletij Crange, cuius ipſe iconem poſuit: & nos ei ſimilem hic repræſentamus. quam Sittardus Romæ nactus olim ad me dedit: & ſpernotzam vulgò Romæ vocari ſcripſit: apud Oceanum verò Germanicum alias & minores ſquillas haberi. Color eius (vt pictura præ ſe fert) partim rubet. Itali quidam mihi Vallopa nominarunt, neſcio quàm rectè: cum alij idem nomen ad mantin Rondeletij retulerint. Squillas Romani hodie cammerugias (gammaruſios, Niphus) & pernocias vocant, Iouius. Crangæ etiam poſſent cornu ſuæ frontis interficere lupum ab eo deuorandæ, non minus quam gibbæ, ſed Oppianus ſquillas paruas hoc facere ſcribit: quamobrem Rondeletius ad gibbas retulit. nã quæ minimę ſunt, cornu carent. Crangones contra quam gibbæ, primos (pedes) habent vtrinq; quater nos: tum deinde ternos habent vtrinq; paruos. Reliqua corporis pars, quæ maior eſt, pedibus caret: Vuottonus ex Ariſtotele nimirum.

F De vſu & apparatu crangonum ad cibum: leges ſupra apud Rondeletium in Squillis paruis.

Crange hæc eſt Rondeletij à Cor. Sittardo ad nos miſſa.

COROLLARIVM V. DE *Squilla gibba.*

A SQVILLÆ gibbæ ab authoribus aliquando ſimpliciter ſquillæ dictę mihi videntur, vt retuli ſupra in Capite de ſquillis in genere. Τῶν μὲν καρίδων αἱ τε κῦφαι, &c. Ariſtoteles Hiſtor. 4.2. Κυφὸς quidem adiectiuum nomen gibbum ſignificat, & eſt oxytonum, κυφὸς, κυφή: fieri tamen poteſt vt ſubſtantiuè abſoluteque acceptum, mutet accentum, & κύφη paroxytonum ſcribatur: ſicut & γλαυκὸς adiectiuum eſt, γλαῦκος verò piſcis. ſed κύφας abſolutè legere non memini. Inferius mox apud Ariſtotelem legitur, καρὶς ἡ κυφή. & rurſus: αὗται μὲν, πλατύ: ἡ δὲ κυφὴ, ὀξύ. Et Hiſtoriæ 5. Τῶν δὲ φύκων (lego κυφῶν cum Gaza) ἡ κύησις ἐστὶ περὶ τέσσαρας μῆνας.

Squilla gibbæ Romæ gambarella dicitur, à gambis, vt vult Bellonius, id eſt, cruribus multis. ego potius à gammaro diminutiuum hoc eſſe dixerim. Idem (niſi librariorum error eſt fortè) Pariſijs hanc ſquillam Gueruette vocari ait: ego Guernette legendum ſuſpicor: quoniam Germani etiã inferiores aliqui ſquillam (ſiue hanc ſolum, ſiue aliam quampiam) *Gernart* appellant: Vide ſuprà in Squilla in genere. Galli quidam quintam vocalem poſt g. ſcribere ſolent, e.

veli.

vel i. sequente, cum hanc consonantem ita proferunt vt ante reliquas tres vocales proferri solet. Marini minutiores gammaruli, vt ita dicam, quos vulgò gambarelli & gambarusoli appellamus, non sunt cancelli Arist. & aliorum, vt quidam arbitrantur: sed squillæ paruæ Aristot. Siquidem ij qui in hoc genere nunquam rufescunt, (*de gibbis sentit,*) Venetis, alijsque quàm plurimis populis, proprium adhuc squillæ retinent nomen. vulgò enim Schille dicuntur. quanquam in Hispania, præsertimque in Cantabria, omnes hi gammaruli, squillæ, nulla differentia vocitentur, Matthiolus Senensis. Romæ quidẽ tum gibbas, tum paruas squillas, vulgò gambarellas vocari, Bellon. author est. quare ne quis confundat, cauendum. Lusitani, vt audio, squillam gibbam vocant Camaran de Lysboa. Galli in Neustria Bouquet: hoc est, hirculum, si bene interpretor. Rupellæ quidem Cheurette, id est, hœdus dicitur. salit enim, non incedit, nec repit. Vnde & Germanica nomina eiusdem significationis confingi quid obstat? *ein Seegitzle, ein Meergeyss: ein Boeckle.* vel à gibbo, *ein Hoegerling, ein Hogernier.*

Cæsar Scaliger squillarum minorum species tres, omnes gibbas: Vide suprà in Squillis in genere A. tabulã diuisionis è libro Scaligeri. Mihi quidem veteres gibbæ nomine speciem vnam κατ' ἐξοχὴν intellexisse videntur: cui Scaliger inter minores mediam magnitudinẽ assignat.

Squillarũ generi, quas gibbas vocamus, quini vtrinq; situ, quo cæteris. quorum proximi capiti acutiores, & quini vtrinq; alij ventri subiuncti, quorum extrema latiuscula sunt. tabellæ (πλάκες) ijs nullæ parte supina: prona similis locustarum est, Arist. Squillæ gibbę duodecim pedes habent, vtrinque sex, Vetus interpres Aristotelis.

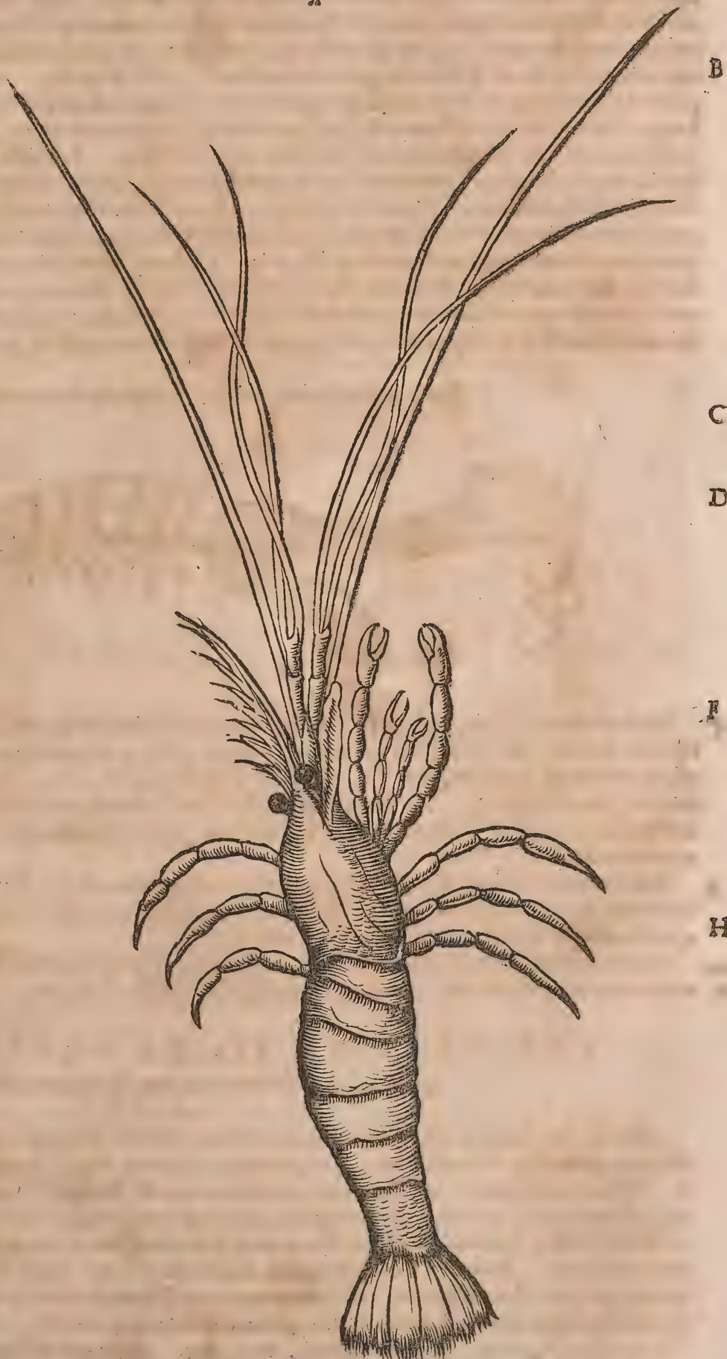
Squillæ gibbæ vterũ menses circiter quatuor ferunt, Aristot.

Carĩdes paruæ quomodo lupum piscẽ interimant, Oppianus
versus in Squilla gibba recitat Rond. gibbas .n. priuatim id facere docet, cornu frontis elato in palatum lupi infixo. aliæ .n. squillæ maiores sunt quã vt hoc eis conueniat: minimę verò cornu non habent.

Quod ad cibum & nutrimentum ex his squillis, vide Rondeletij verba inferius in Paruis. καρῖδες θ' αἳ Ζηνὸς Ὀλυμπίου εἰσὶν ἀοιδοί, Αἳ δὴ ἰδεῖν κυφαί τε ἔασιν, χρησταὶ δ' ἦσαν ἅπασαι, Matron Parodus.

Gibbæ per excellentiá cognominatę, prę cæteris squillis, ni fallor, ad saltum agiliores sunt: vnde & καρῖδες fortè quasi καρίδες quædã, id est, locustæ dictæ videri possunt, hę quidem imprimis: ab harum verò similitudine reliquæ. Κόγχαι τε, καὶ σωλῆνες: αἵ τε καμπύλαι Καρῖδες ἐξήλλοντο δελφίνων δίκην, Ἐς σχοινόπλεκτον ἄγγος, Ararus author apud Athenæũ. Ὠρχοῦντο δ' ὡς καρῖδες ἀνθράκων ἔπι Πηδῶσι κυρταί, Eubulus. Καρῖδά τε τῶν κυφῶν, Idẽ: Et rursus: Κυρταὶ δ' ὁμοῦ καρῖδες ἐν ξηρῷ πέδῳ. Οὐκ ἐπικεκυφὼς (codex noster habet ἐπικεκρυφὼς) ὀρθὸς ὦ βέλτισ' ἐσῃ: Αὕτη δὲ καρίδοι τὸ σῶμα καμπύλη. Ἄγκυρα τ' ἐστιν ἄντικρυς τοῦ σώματος, Anaxandrides. Καὶ κυφὰς (κεκυρτωμένας) καρῖδας, ἀελθμήσει δέ σοι αὐτός, Suidas ex Epigrammate. Κωρίδας τε καμπύλας, Epicharmus.

Iconem hanc squillæ Venetijs accepi. videtur autem ea esse quam gibbam Rondeletius nominat. Picturam minorem esse voluissem, & caudam minus directam, vt cognomini responderet.

B

C

D

F

H

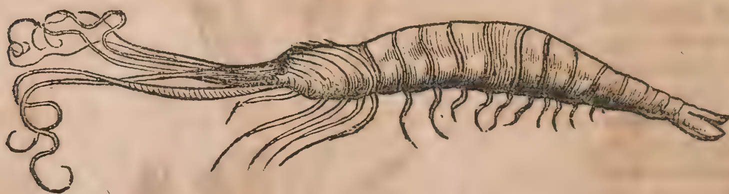
In Stagnis marinis nostris Squilla gibba reperitur, marinę omnino similis dorsi gibbo, cornu frontis, magnitudine. Distat sapore. nam marina est dulcior: caramot nostri vocant, Rondeletius.

COROLLARIVM VI. DE SQVILLA PARVA,

quam aliqui fluuiatilem cognominant: quanquam & in mari inuenitur.

H Sqvilla parua speciei, non ætatis nomen est. nunquam enim maior efficitur. Κουρίδες, καρίδες. ἢ τὰς μικρὰς, ἐγχλώρους: τὰς δὲ ἐρυθρὰς, καμμάρους, Hesychius & Varinus. Videntur autem dicere, squillas paruas, alio nomine ἐγχλώρους dici, à colore fortassis: quem eis viuis obscurum Rondeletius tribuit, Bellonius subfuluum: coctis rubescentem vterque. χλωρὸς quidem modo viridem, modo luteum colorem Græcis significat. Eædem & χλωροκυρτίδες fuerint. sic enim apud Hesychium legitur pro genere squillarum. malim χλωροκαρίδες, ἤγουν αἱ χλωραὶ καρίδες. Et μελικαρίδες nominatæ in conuiuio, quod Philoxenus Cytherius describit apud Athenæum, his verbis: Ξανθαὶ μελικαρίδες αἱ κοῦφαι. nam & color ξανθὸς, idem qui χλωρὸς interdum est. & pro κοῦφαι, fortè κυφαὶ, id est gibbę legendum. quanquam propter agilitatem κοῦφαι etiam, id est leues, cognominari possunt. à melle autem denominatę videntur propter suauitatem in cibo: Rondeletius contra squillas minimas omnium dulcissimas facit. At Scaliger coctam rubescere negat. videtur autem de eadem loqui, cum idem Gallicum nomen Ciuade ei attribuat. Minima (inquit) etiam è Garumna excipitur canistris: Ciuadam Vascones ob exiguitatem vocant, id est Auenam pugillatim enim deuorant, sicut auenam veterinæ. Hæc etiam in mari agitat, nec rubescit cocta. ab Adriaticis generis nomine dicitur. Hæc ille. Nos à Venetis squillam gibbam generis nomine vocari indicauimus: quam tamen coctam rubescere Rondeletius scribit. Sed gibba absolutè dicta, non est fluuiatilis, aut mari fluuijsque communis, de quo genere Scaliger loquitur. Quamobrem hæc diligentius consideranda alijs relinquo. Fortassis enim non rectè animaduertit hæc Scaliger: & insuper quod mediam magnitudine inter gibbas minores squillam, gambarellum ab Istris vocari tradit, cum Itali plerique puto squillæ minimæ id nomen conferant: quæ Matthiolo Senensi etiam teste, gambarello & gambarusolo vulgò vocatur: quanquam Bellonius Romę tum gibbam tum paruam, gambarellam vocari scribit. Lusitani squillam paruam vocant Camaran de Villa franca. Germanicè appellatur *ein Zvvergkrebslein*, id est squilla nana: vel *ein kleiner Gernier*. Gedani in ora Germaniæ audio squillas quasdam cochlearibus edi, integras, quod crustam duram non habeant. has minimas esse puto, quas Rondeletius etiam scribit cum crusta & pedibus integras frigi.

Icon hæc squillæ paruæ, vt reor, Venetijs olim mihi expressa est.

C Aristobulus tradit in Indum flumen maximam multitudinem piscium ascendere: & (*inter alios*) squillas (καρίδας: *interpres vertit locustellas*,) paruas quidem vsque ad montem ascendere: magnas verò vsque ad Indi & Acesinæ ostia, μέχρι τῆς ἐμβολῶν τοῦ τε Ἰνδοῦ καὶ τοῦ Ἀκεσίνου, (*vsque ad Indi & Acesinæ concursum, interpres*,) Strabo lib. 15. Tarentinus etiam squillas fluuiatiles nominat: & Nebrissensis eandem inter fluuiatiles posuit. Cœruleus nos Lyris amat, quem sylua Marice Protegit: hinc squillæ maxima turba sumus.

E Tarentinus escarum aliquot ad pisces capiendos compositionibus carides fluuiatiles miscet, in Geoponicis: (est enim earum prædulcis caro:) nempe ad anguillas, ad mullos & magnos scaros: adque tenues pisciculos qui capiuntur arundine.

Squilla parua in stag. mar. Squilla parua quę nunquam maior fit, in stagnis (marinis) nostris frequentior multò est, quàm in mari. ciuade nostri vocant. marinę prorsus similis est, Rondeletius.

COROLLARIVM VII. DE SQVILLA ILLA,

quam Bellonius Cicadam nominat, Rondeletius Mantin.

Genus hoc Squillæ quod Rondeletius nouo nomine Mantin cognominat, à Bellonio, & plerisque alijs doctis, Cicada nominatur, nomine Massiliæ etiam, & in Italia vsitato de eodem animali. Rondeletius tamen squillam cælatam suam, quæ & Monpelij vulgò Cicada nominetur, Cicadam Æliani facere maluit. Vide suprà in Corollario de Vrsa minore. Gillius cum cicadam Æliani descripsisset, subdit: Massilienses tenuis suæ cuiusdam vetustatis retinentes etiam nunc Cicadas nominant. Audio & Romę cicadam marinam vocari: alibi Vallopa: quod nomen Rondeletius crangoni suæ adscribit. Cicadam marinam Romę & Genuę vulgo dictam, Speusippi Nympham esse suspicatur Bellonius, nullo quidem valido argumento. Vide suprà in fine N. elementi. Ῥίνης τεμάχη, σχαδόνας, πέτιγας, κήρυκας, πίννας, &c. Anaxandrides nominat in Cotyis Thracum regis conuiuio.

COROL-

COROLLARIVM VIII. DE SQVILlis diuersis.

CHLOROCYRTIDES, Χλωροκυρτίδες, genus est squillarum, Hesychius. Vide suprà ab initio Corollarij De squilla parua.

ENCHLORI. Vide ibidem.

INDICÆ Squillæ Locustis maiores sunt. harum quæ ex mari veniunt in Gangem, forcipes (*atqui has squillarum generi negat Aristoteles*) maximas, & tangentibus asperas habent. quæ verò ex mari rubro in Indum excidunt, læues audio habere spinas, (ἀκάνθας: fortè crustas, id est, πλάκας: vel dorsa læuia:) sed oblongos & implicatos ab eis dependentes cirros: & forcipibus carere, Ælianus de animalibus 16. 13. Squillas quidam circa Minturnas Campaniæ, Astacis Alexandrinis maiores nasci aiunt, vt retuli in Squillis in genere H. f.

SCYTALIDES, Σκυταλίδες, genus est squillarum, Hesychius & Varinus.

MELICARIDES. Vide suprà in Corollario de squillarum, Hesychius & Varinus.

SQVILLAM fluuiatilem, vt Rondeletius nominat, insectorum generis, reperies suprà cum Insectis aquaticis, Elemento I. pag. 461.

STATVAS Aquatiles. alicubi legisse memini: haud scio an easdem cum Plantanistis in P. memoratis.

STAVRIS Græcè vulgò alicubi dicitur piscis, ab alijs Sarachus, Insubrum Agonus siue Aquo.

DE STELLIS MARINIS, RONDELETIVS.

ΑΣΤΗΡ ab Arist. vocatur marinum animal, à Plinio stella à similitudine stellarum pictarum, de qua pauca ab ijs scripta sunt. Ὁ δὲ καλούμενος ἀστὴρ (inquit Aristoteles libro 5. de historia animalium) οὕτω θερμός ἐστι τὴν φύσιν, ὥσθ' ὅ τι ἂν λάβῃ, παραχρῆμα ἐξαιρούμενον δίεφθον εἶναι. φασὶ δὲ καὶ σίνος τοῦτο τῷ εὐρίπῳ τῶ πυῤῥαίων μέγιστον εἶναι, τὴν δὲ μορφὴν ὅμοιον ἐστι τοῖς γραφομένοις. (*Vide in Corollario C.*) Quæ stella vocatur adeò naturâ calida est, vt omnia contacta protinus decoquat. detrimento etiam summo Echinis Euripi Pyrrheni eandem esse confirmant. Forma eius stellis quæ pinguntur similis est. Plinius lib. 9. cap. 60. Præter hæc claros sapientia autores video mirari stellam in mari: Ea figura est, parua admodum, caro intus, extrà duriore callo. Huic tam igneum feruorem esse tradunt, vt omnia in mari contacta adurat, omnem cibum statim peragat. Quibus sit hoc cognitum experimentis haud facile dixerim. Hæc vera esse alio loco (*vide in Corollario*) confirmauimus. A

Sed plura stellarum genera experientia nobis comperta sunt, quæ ordine à nobis describentur. Hæc illis omnibus communia sunt. Radijs quinque constant, qui ex multis particulis, tanquam ex multis vertebris componuntur, vt in aqua mobiles essent. in quorum medio oris situs est, & quinque dentium, vt in Echinis. Excrementorum nullus exitus apparet. Ore igitur Vrticarum more excerni quæ superuacua sunt arbitror. B. *Communia diuersis stellarum generib.*

Duriore corio siue callo, vt loquitur Plinius, omnes integuntur: ob eam causam Aristoteles cum Testaceis alijs recensuit. Nos inter insecta & Zoophyta reponimus, quia ad eorum naturam accedunt. incisuras enim multas in radijs habent, vixque perfecta animalia dici possunt: imò Plinius libro 9. cap. 47. frutici similiora facit. Multis, inquit, eadem natura quæ frutici, vt Holothurijs, Pulmonibus, Stellis. A. *Ad quod animalium genus pertineat.*

Sunt multæ earum differentiæ. Quædam magnæ sunt, quædam paruæ quæ nunquam magis accrescunt, aliæ læues, aliæ ab alijs breuitate longitudineque radiorum distant: aliæ radiorum appendices, & quasi ramos multos habent, aliæ ijs carent. Postremo aliæ rubescunt, aliæ flauescunt, aliæ nigricant, aliæ cinereæ. Hæc de Stellis in vniuersum. *Differentiæ Stellarum.*

DE STELLÆ PRIMA SPECIE, RONDELETIVS.

PRIMÆ Stellæ non magnitudinem, sed figuram veram, repræsentamus: eius enim brachia siue radij pedis longitudinem æquant. Duro quidem corio integitur, vt Holothuria, sed aspero. radij enim vndique aculeis muniuntur mobilibus, quales in Echinometra videre est. Iidem radij excauati sunt, ex quibus carnosæ appendiculæ dependent, quales in vrticis quibusdam cernuntur. In radiorum medio os est sine gula. Inde alimentum in quinq; partes distribuitur, vt in Echinis. Internæ partes omnes indiscretæ sunt, vt in Vrticis. Radiorum particulæ vinculis tenuib. connexæ facilè disrumpuntur. Hæc Stella, (vt & parua echinata) aspectu pulcherrimæ sunt, potissimum corio suo spoliatæ, ob exquisitam & miram partium compagem. Virus olent. Ex his quædam cinereæ sunt, aliæ flauescunt. Sola mollis, internaque pars edendo est, à nostris tamen negligitur, nec vnquam in mensas admittitur. Nullus etiam veterum eam pro cibo habuit.

Pro vna Rondeletij icone, nos duas alias (illi tamen similes) quæ iam prius sculptæ nobis erant, posuimus. B

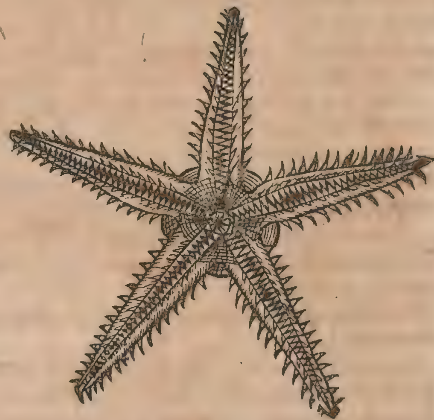
F

A Græci quidam hodie σκαῦρον vocant hanc Stellam, σταῦρον, opinor, volentes dicere, quòd pali lignei fixi & erecti modo (id enim significat vox Græca.)

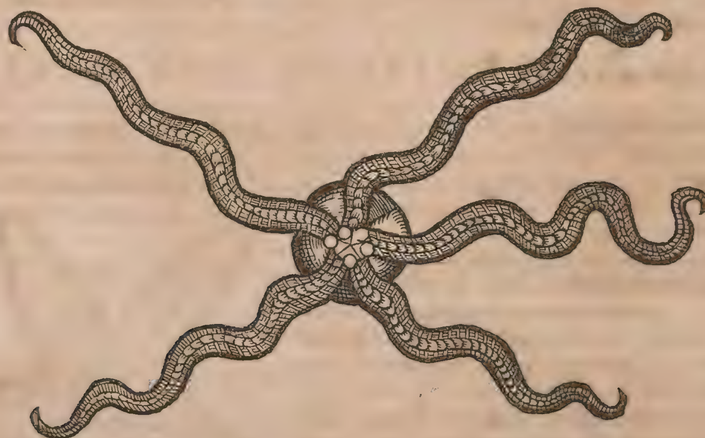
DE STELLA PECTINATA, RONDELETIVS.

INTER Stellas magnas hæc quoque reponenda est, vtpote cuius radij ad pedis longitudinem attingant. Superiori similis est, ijs demptis quæ sequuntur. Radij circa rotundum corpus dispositi, in exortu suo angulum acutum non constituunt, sed obtusum. Aculei quib. latera muniuntur, rari, recti, pectinatim dispositi, vnde pectinatam Stellam appellauimus. In totius corporis centro Stellula quędã expressa est, à cuius ambitu lineę quinq; per medium radiorum ad extremum vsq; protensę sunt. Radij initio satis lati sunt. Rara est hæc secunda Stellę species. Ore, dentibus, vita, moribus, facultatibus alijs similis est.

DE STELLA LÆVI, RONDELETIVS.

Quemadmodum in Raiarum, Cochlearum, Turbinum, Cancrorum, ita in Stellarum varietate lusisse videtur natura.

A Hanc igitur ab alijs iam descriptis multis notis distinxit. est enim prorsus lęuis, aculeisq ue omnibus, atque asperitate destituta. Radij longi sunt, rotundi, flexibiles, murium caudis persimiles: eorum integumentum cortici serpentum simile est, & ob nigrarum albarumque macularum varietatem spectatu iucundum. In medio corporis trunco circulus cernitur, intra circunferentiam quinq; maculis rotundis, & inter has stellulæ pictura distinctus. à cuius circunferentia quinque radij exoriuntur. Oris C compositione, victus ratione, à cæteris non differt. Brachiorum longitudine & vario flexu celerrimè F natat. Edulis non est.

Ea ad

Ea ad peritonæi rupturam cum ononide fœlici successu vti possumus.

DE STELLA ARBORESCENTE, RONDELETIVS.

IMMENSA & summè admirabilis Dei potentia atque solertia in rebus cælestibus, ijsq; quæ in aëre & terra fiunt, maximè verò in mari, in quo tam variæ & stupendæ rerum formæ conspiciuntur, vt quærendi & contemplandi nullus vnquam futurus sit finis. Harum vel illud exemplum esse potest, quod hic propono.

Stellam arborescentem à frondium & ramorum multitudine nomino. A

Huiusmodi duas vidi. Vnam permagnam apud Guilielmum Pelicerium Monspeliensem Episcopum, virum summa laude dignissimum, ad Lerinum insulam captam, alteram ex Italia ad me delatam. B Ab alijs omnibus stellis plurimum differt. Radios quinq; siue truncos habet, in medio os, cum quinq; appendicibus, quæ multis paruis dentibus horrent: pars ea depressa est, & submissa, ambitus tumet. in quolibet radiorum interuallo foramen seu rima conspicitur. Quilibet radius statim in binos finditur: hi rursus in binos ramos diuiduntur, atque ita deinceps, quousque ad tenuissimos & capillorum tenuitatem referentes deuentum sit. A quolibet oris angulo linea albicans prodit, & per omnium ramorum medium producta est: alioqui tota Stella nigricat, & tenui, neque admodum dura sed aspera cute C contegitur. Ramuli omnes intro flectuntur, quod argumento est hos tanquam cirros à natura ad cibũ captandum conditos esse, quibus vndique in orbem dispositis præda elabi non potest. Id spectaculum aliquando in mari studiosè contemplati sumus. Stellam paruo filo alligatam in mare demittebamus, in quo expansis ramis natabat, sed prædam aliquam propinquare sentiens, brachijs omnibus contractis amplexabatur, Vrticæ ritu.

Rara est hæc Stellæ species, & ob raritatem pulchritudinemque inter anathemata suspenditur. E

DE STELLA RETICVLATA, SIVE *cancellata, Rondeletius.*

STELLAM hanc à retis siue cancellorum figura, reticulatam siue cancellatã nuncupamus: & quia inter distinctiones retibus vel cancellis similes extant tubercula quædam rotunda, tuberosa etiam vocari potest. Inter maiores Stellas reponenda est: brachia enim ad pedalem longitudinem perueniunt, crassiora sunt aliarum Stellarum radijs. Aculeis paruis vtrinque eadem munita sunt. Os habet cæterarum modo. Eleganti illa & reticulata distinctione spectabilis est, & inter anathemata collocanda.

DE STELLA ECHINATA, RONDELETIVS.

STELLA hæc inter ſaxa viuit: corpore exquiſitè rotundo paruoque conſtat, & radijs quinq; ſed breuioribus, vnde fit vt minor ſit cæteris. Illi è paruo circulo, in quo crucis figura delineata eſt, veluti è centro exoriuntur tenues, frequentiſſimis aculeis horrentes, qua de cauſa Echinatam nominauimus, in lateribus diſpoſitis. Radiorum flexuoſo motu ſerpentum ritu repit hęc ſtella, & in ſicco poſita eos mouere nunquam deſinit, quouſque in partes diſiecerit, quæ ſeparatæ etiam mouentur per flexus: vt vermium partes, & lacertorum caudæ abſciſſæ. Os habet cæterarum modo. Cochleis paruis, cancriſque veſcitur. In ſcopulis Agathenſis ſinus reperitur.

DE SOLE, RONDELETIVS.

VT à ſtellarum pictarum figura, Stellæ marinæ nomen habent, ita à Solis pictura Sol marinus vocari poteſt is quem hîc depinximus. Differt enim à Stellis, quod in his è medio corporis trunco veluti è centro radij enaſcuntur: in hoc verò ex corporis rotundi circunferentia, breues, minimè aſperi ſuperiore in parte, ſed veluti ex ſquamis compoſiti, in lateribus verò paruis aculeis rigentes, albi, ad extremum vſq; gracileſcentes. Corpus illud rotundum, in medio roſæ pictæ figuram expreſſam habet. Ore, victu, facultate à Stellis non differt.

DE STELLIS MARINIS EDVLIbus, *Bellonius.*

B Dè Stellis hîc agimus, quarum caro brachijs incluſa rubra vel lutea, edulis eſt: quarum permulta in litore Epiri tantæ magnitudinis cepimus, vt ſeſquipedem latæ eſſent, & ad trium digitorum latitudinem earum brachia extenderentur, neque grandi galero integi poſſent. Crudis ſtellis non idem omnibus color ineſt: aliæ enim cæſio colore præditæ ſunt, aliæ cinereo, aliæ autem alterius ſunt coloris: quæ quidem ſupra modum leui contactu confringuntur. Sed ſi coquantur, abeunt in calli duri-(F) tiem, & rubræ euadunt. Proinde Stellas natura ijſdem armaturis, hoc eſt, promuſcidibus, muniuit, C B quib. Pudendum & Erinaceum. Quod ſi à quoquam extra aquam obſeruentur, omnino immobiles apparebunt. Sed ſi eas quiſpiam in aquam immergat, & ſupinas inſtrauerit, tunc promuſcides acetabula in extrema plus quam quinque millia exerere cernet, atque in pronam partẽ moueri. Os etiam verſus terram vt echini habent, in medio radiorum ſitum. & quanquam in gyrum quinque dentes oſten-C dant, tamen conchyliorum genera cum ſuis teſtis, tellinas, chamas, conchulas, mytulos integros deuorant. Vagantur in mari vt Polypi brachia diducendo, nunc ante gradiendo, nunc in orbem conuoluendo: & ſuctu acetabulorum, echini modo, lapidibus adhærent. Senſu tactus eas non vacare comperiet, qui manum ferream conto infixam ad eas attollendas immerſerit. Ab hac enim contactas plenius moueri & fugam tentare experietur. Superiori radiorum parte, id eſt, ſupina, ſeptenos ſpiculorum obtuſorum ordines in vnoquoque brachio habent, in longitudine autẽ duos & viginti, quo fit vt tota parte ſupina horreant, & quinq; cirrhis ſtellæ modo radientur: conchaſque ſemel aggreſſæ, exugunt. Oppianus:

Sic ſtruit inſidias teſtis, ſic ſubdola fraudes *Stella marina parat: ſed nullo adiuta lapillo*
Nititur, & pedibus ſcabris diſiungit hiantes.

ALIÆ STELLÆ NON EDVLES, BELLONIVS.

SVNT & alia multa Stellarum genera: quarum nonnullas vidimus in brachia duodecim extendi, alias in quatuor tantum. Sunt quædam quib. tantum tria ſunt, alijs autem ſena, nonnullis etiam octona: ſed hæc omnia deiectamenta marina ſunt. In multis præterea cirrhos teretes eſſe & oblongos conſpicies, in quibus melius formam Solis, qua pingitur, aſſequi putaueris, quam Stellę. Aliis brachia videntur quadrangula, aliis admodum plana: quarum omnium iam octo ſpecies ſeorſim obſeruaui.
A Caue autem ne vocum affinitate decipiaris: eſt enim piſcis nomine Stellę vulgo à Romanis vocatus, *Stellæ piſces.* Lopidæ ſimilis de genere Anthiarum: de quo iam ſuperius egimus, (*vide ſupra in Glauci*) nullo pacto ad exangues has ſtellas accedens.

COROLLARIVM.

A Marina Stella, non quod ſimiliter vt Stellatus galeos maculis quibuſdam tanquam ſtellis varietur: ſed ſtellæ pictæ quia ſpeciem ſimilitudinemque gerat, ex eo nomen duxit: vt enim ſtellam pictores radiatam pingunt, ſic hæc quinque pedes, tanquam radios habet, Gillius. Hic piſcis (*impropriè piſcem vocat*) radios habet quinos: alij octonos, vel duodenos, aut pauciores. ſed ſunt qui negent has veras eſſe ſtellas. Vtut ſit, conſtat naturam hoc numero contentam non fuiſſe: ſed tamen quæ radijs quinis præditæ ſunt, hæ ſtellarum nomine ſunt digniores, Cardanus. Stellas Ariſtoteles hiſt. 5.15. oſtracodermis (id eſt teſtatis) adnumerat. Cæterum de partib. anim. 4.5. mediam inter plantas & animalia naturam eis attribuit, ſicut & vrticis. Ælianus verò de animalibus 9.22. malacoſtracis, id eſt cruſtaceis connumerat. Plin. ſtellis paruam admodum carnem intus eſſe ſcribit: extra verò, callum duriorem. Stellę (inquit Gillius) durum callum cum gladij mucrone experiri ſtuderem, vix tandem multa vi molliorem

molliorem mediam superficiem potui perfringere. nam radiorum anguli ad silicum duriciem accedunt,& non minus ab ictibus inuictos, quam ferrum ipsum se præstant. Hæc ille:& forsan duræ huius substantię ratione ostracodermis Aristoteles Stellas adnumerauit. Oppianus stellas cognominat ἑρπυστῆρας εἰναλίες. A Syluatico sidus marinum nominatur, sicut & in Cremonensis interpretatione è Kiranidæ magia, astrum marinum: neutrum probarim. Asterium verò rectè dicetur. vide inferius in G. Albertus Sturitum & Scincum cum astere marino imperitissimè confundit. Stella piscis omnibus notus est, suumque adhuc nomen retinet, Massarius Venetus. Massilienses etiam nunc Stellam nominant. Græcia quemadmodum totius linguæ suę negligens est, sic piscium nominum antiquorum nihil obseruans hunc Scauron appellat, Gillius. Germanicè nomino *ein Meerstern.* Eliota Anglus interpretatur *a Sterrefyshe.* Ego ab erudito quodam Anglo audiui nominari *a Seepadde* : hoc est, Rubetam marinam: nescio quam rectè. Saxones eadem significatione dicerent *ein Seequapp*: de quo vocabulo plura attuli in Corollario de lepore marino.

Ad B. referenda quædam, superius in A. explicata sunt. Stella spinulis horret, echini fere modo, Massarius. Rondeletius priuatim speciem vnam, echinatam cognominat. Oppianus τρηχὺ κῶλον, id est, crus asperum dixit, de vno radiorum stellæ, quem conchæ alicui patulæ immittat. Sturitus (al' Stincus vtrũque corruptum est pro Aster seu Stella) animal est marinum, inter plantam & animal, stellæ instar pentagonum, rufi corij. in medio rimas habet, quibus trahit nutrimentum, Alber. B

Referunt Stellas torpescere extra aquam, & sub æstus (*aquæ reciprocantis*) tempore reuiuiscere, Cardanus. Stellæ concharum complures aggrediuntur, & exugunt, Arist. de partib. anim. 4. 5. Eiusdem ex historiæ animal. libr. 5. c. 15. Græca verba, & interpretationem Gazæ, Rondeletius ab initio capitis de stellis marinis recitat. Ego quæ in ijs desiderem, hic explanabo. Primum hæc verba, ὁ καλέμενος ἀστὴρ ὕτω θερμός ἐστι τὴν φύσιν, ὥσθ' ὅ,τι ἂν λάβῃ, παραχρῆμα ἐξαιρέμενον, δίεφθον εἶναι: Plinius conuertit: Stellæ tam igneum feruorem esse tradunt, vt omnia in mari contacta adurat, omnem cibum statim peragat. Gaza verò, Adeo natura calida est vt omnia contacta protinus decoquat. Ego sic: Adeo feruida eius, quæ (in mari) stella vocatur, natura est, vt quicquid sumpserit id licet illico ab ea extrahatur, discoctum appareat. Non enim simpliciter contactu ab ea hoc fieri scribit: sed ea tantum quæ sumpserit, hoc est, deuorarit, ita mox affici ac si δίεφθα forent. Sed δίεφθον alibi legere non memini. Vetus interpres, ex Alberti & aliorum citatione, legit δίσεφθος, vt qui verterit, bis coctus. Sic enim habet Albertus: Et quandò transglutit aliquod animalium paruorum, minorum se, quantumcunq; (id) citò extrahatur de ventre eius, inuenietur quasi bis sit coctum: hoc est, quasi duas bullitiones sustinuerit. Et author de nat. rerum Alberto antiquior: Cum stella (inquit) aliquod animal comederit, mox inuenitur in eius ventre durũ, quasi bis coctus panis. Eadem ex eo repetijt Albertus in Catalogo Aquatil. Quoties rem iterum atque iterum repetitam nõ sine molestia significabant, dicebant, Δὶς κράμβη, θάνατος: id est, Bis crambe, mors. hoc est, κράμβη δίσεφθος, Crambe (*Brassica*) recocta, Erasmus Rot. Deinde quod sequitur apud Aristotelem: Φασὶ δὲ καὶ σίνος πτύτω (sic noster codex habet, Rondeletius legit σίνος τοιέτω) τῷ Εὐρίπῳ τῶν Πυῤῥαίων μέγιστον εἶναι: Plinius præterit. Gaza interpretatur: Detrimento etiam summo echinis Euripi Pyrrheni (*melius Pyrrhæ: eum in Lesbo esse Niphus scribit*) eandem esse confirmant. atqui in Græcis verbis nulla echinorum mentio. alio quidem loco Aristoteles (supra eiusdem libri c. 12.) echinorum euripi Pyrrhęi meminit, nulla illic stellarum mentione. ex quo Gaza fortassis hunc locum emẽdare conatus est. ego omnino sic lego: Φασὶ δὲ καὶ γένος πτύτων (τῶν ἀστέρων) ἐν εὐρίπῳ τῶν Πυῤῥαίων μέγιστον εἶναι. Procliue autem fuit pro γένος scribere σίνος, quod nomen alioqui detrimentum significat & noxam: vt σίνεσθαι verbum nocere. Σίνος βλάβος, Varinus. Emendationi nostræ accedit Albertus: qui super hoc loco sic habet: Opinantur quidam quod in mari, quod vocatur orioz, (*corruptum hoc est ab euripo*,) quod rubrum (*è Pyrrhæo male conuersum, ac si non esset gentile nomen, sed idem quod pyrrhon, id est, rufum significaret*) mare, vel potius orientale vocamus: est modus huius animalis magnus. Denique ♀: ipsa, genera quædam stellarum magna reperiri constat. echini autem maiores sunt, quam vt à stellis deuorari possint: quę vt diximus, non cõtacta, sed ea tantum quæ glutiuerint, mox igneo feruore consumunt. Quanquam Plutarchus in libro Vtra animalium, &c. similiter vt Plinius, solo etiam tactu id ab eis fieri tradit, his verbis: Ὁ μὲν γὰρ ἀστὴρ ὧν ἂν ἅψηται, πάντα διαλυόμενα καὶ διατηκόμενα γινώσκων, ἐνδίδωσι τὸ σῶμα καὶ φέρεται φανερῶς ὑπὸ τῶν πελαζόντων ἢ προσπελαζόντων. hoc est: Stella enim quæcunque tetigit, solui liquefierique omnia, sibi conscia, accedentibus appropinquantibusque vltro se contrectandam præbet. Hoc an verum sit (quod ego nõ puto) ex piscatoribus maritimis facile erit cognoscere. Stellam dissecuisse se Rondeletius refert, apud Magalonam, pede non maiorem: in cuius ventre quinque cochleas inuenerit, tres integras, duas iam cum testis suis confectas, Cardanus. Locus apud Rondeletium iam non occurrit. C

Emendatus Aristotelis locus.

Stellæ conchis vbi se patefaciunt, vnum de suis cruribus siue radijs inserunt, claudique prohibent, vt earum carne expleantur, Oppianus Halieutic. 2. & ex eo Aelianus: cuius verba recitaui in ostreis D. pag. 649. D

Mala medicamenta inferri negant posse, aut certe nocere, stella marina vulpino sanguine illita & affixa limini superiori, aut clauo æreo ianuæ, Plinius. Ἀντιπαθὴς δ' ἐστὶ μαγικοῖς πᾶσι τρόποις, κῶλυ, δάφνη, ἀστὴρ θαλάσσιος, &c. Isacius Tzetzes. Aster suffitus auertit omne malum, Kiranides in Ono marino: potest autem tum de morbis intelligi, tum communius. E

Aster suffitus auertit omne malum, Kiranides. Vide proxime retro. Albertus stellæ vim ciendæ Veneris immodicam tribuit, ijs fere verbis quæ veteres de scinco scripserunt. vnde locum esse deprauatum apparet. Intra corpus quidem stellam marinam sumi, medici nolunt, sed applicari tantum aut suffiri. Hippocrates tamen, vt in fine huius segmenti recitabo, propinat. Ad pilos disperdendos medicamentum fit ex scolopendris, vrticaque & stellis, omnibus marinis, nitro & amurca ad hæc ammixtis, vt legimus apud Galenum de compos. sec. loc. inter pharmaca ex Critonis cosmetico transcripta. G

Draconis marini scorpionumque ictus, carnibus earum impositis: item araneorum morsus sanantur. In summa, contra omnia venena vel potu, vel ictu, vel morsu noxia succus earum ex iure

Emaculatus Plinii locus.

decoctarum efficacissimus habetur, Plinius lib.32.c.5.dixerat autem proxime de stellis marinis. (Mala medicamenta inferri posse negant, stella marina affixa limini,&c.vt in E. recitauimus:) quamobrem Vuottonus hæc etiam omnia adhuc ad stellas refert, cum alioqui propter enallagen numeri,& bis positum pronomen earum, quo referret non videret. Verum in eo pronomine bis commissum errorem dixerim,ac primo non earum,sed eorum, legendum esse,vt carnibus eorum, id est proprijs impositis, contra ictus ipsorum remedium fieri intelligamus.nam & Dioscorides draconem marinum contra spinæ suæ ictum dissectum impositumque vtilem facit:& Plinius ipse alibi: vt alia quoque permulta venenata, ipsa venenum suum foris imposita extrahunt.Sic inter se consentient authores, neque numeri enallage(Plinio fere inusitata,ni fallor)committetur. Hoc obiter animaduertendum,Plinium in his verbis araneum piscem diuersum facere videri à dracone marino, cum Latine dictus araneus,non alius quam draco piscis Græcorum sit, vt suo loco expositum est. Deinde pro altero pronomine earum, lego ranarum: quam lectionem nostram omnino genuinam esse, si quis ea quę de remedijs è rana scripsimus in libro de quadrupedibus ouiparis,ad initium segmenti G. vel leuiter inspexerit, liquido deprehendet.

Vegetius lib.4.c.12. medicinæ veterinariæ, suffitui contra languorem morbi pestilentis pręter alia stellam admiscet.

Asterium.

Suffimentum ad epilepticos expertum :Hirci & vrsi & lupi testium, sanguinis hirundinis & lapidis in eius ventriculo reperti,asterij in mari inuenti,anethi, ana drach. ij.alliorum purgatorum,cornu ceruini & caprini, ana drach.j.&c. Nicolaus Myrepsus. vbi Fuchsius interpres quid sit asterium diuinare non potest:mihi stellam marinam(qua de scribimus)esse dubium non est.

Hippocrates alicubi stellas marinas nigras, & brassicam vino odorato misceri ac bibi iubet, aduersus vteri strangulationem.(Rondeletius primi generis stellas virus olere scribit:& nimirum viroso illo odore vterus repellitur.) Quod remedium denuo in lib. de nat.muliebri ab eo repetitur. Scio in stellis quibusdam edulem esse carunculam: reliqua vero substantia cum ex illorum materia sit quæ pilos disperdunt, vt prædictum est,quam tuto intra corpus dari possit,considerandum.

H. Epitheta.

Ἀστέρες ἑρπυστῆρες εἰνάλιοι, Oppianus.

c.

Si capiti omydis (*testudinis*) permiscueris parum de asterio(id est stella marina)mangstachium,id est, dęmonem fortunæ(videbis)factum & stantem ad pedes tuos, & loquetur tibi in omnibus quæstionibus,&c.Kiranides lib.4.

DE STELLIS DIVERSIS.

Stellas marinas nigras Hippocrates nominat,vt recitaui superius ad finem segmenti G.

In Oceano etiam Stellas reperiri non dubito.memini enim ab amico missam aliquando vnam ad me Antuerpia, colore cinereo, radijs quinis paulatim in mucronem desinentibus, & inflexis modice, vt in arida apparebat,&c.Multis, breuibus,asperis & pectinatim compositis villis radij constabant, à supina præsertim parte conspicuis. Cultro facile discindebatur,forte quod parua adhuc esset.Alia vetusta & maior, quam habeo, dura, lapidea fere, & candida intus, sectuque difficili substantia est: valide desiccans,vt gustu apparet,&(nisi fallor.non enim periclitari amplius volui)erodens.

Vt Rondeletius Solem inter Stellas numerat:sic & LVNAM maris olim ab amico quodam (vt ipse nominabat)mihi ostensam memini: radijs quinis, geniculatis fere vt cancrorum caudæ:substantia fere testacea, molliori,instar testæ oui,friabili & arenosa dum manditur.cinerei coloris.

STERNION à Tralliano nominatum,ostracodermon quoddam cancrorum generis videtur.Vide supr. inter Cancros,pag. 150.

STINCVS nescio quod marinum zoophyton,nominatur ab Alberto,De animalibus lib. 4.tract.1.c.1. vbi diuersa marinorum genera persequens:Sextum(inquit) genus est,quod ligneum vocari cõsueuit, eo quod simile sit frusto ligni.sub hoc continetur animal quod vocatur stincus. Et rursus eiusdem tractatus c.vltimo:Iam.n.expertus est(inquit)aliquis piscatorum, quod in mari est animal, nisi quia dum est in aqua maris mouetur natando de loco ad locum. Nigrum est & rotundum, ęqualis per totam longitudinem spissitudinis.Non alitur nisi in se resudanti humore.Excrementis caret:vt & organis sensuum.est enim animal valde imperfectum, medium scilicet inter plantam & animal:quare etiam animal ligneum appellatur.Et mox: Ad naturam animalis lignei videtur affinitatem habere Stincus: nisi quod mollitiem carneam habet quamdiu non est siccus.Hic valde abundat in arenis marium nostrorum: & nullum signum vitę ędit cum de aqua leuatur:vt primum verò redditur aquæ,dilatando se & constringendo mouetur.Os non habet,nec aliud sensus vllius organum.

DE STRABELO, BELLONIVS.

NON eadem concha est στράβηλος cum Strombo.Est enim Strabeli concha Purpuræ & Buccino similis,sonis tamen musicis edendis accommoda:vnde Tritones Neptuni currum pręcedentes, antiquissimę picturæ effingunt strabelis musicam facere. Speusippus quoque similes esse dicit στραβήλους καὶ πορφύρας καὶ κήρυκας, καὶ κόγχους.

COROLLARIVM.

AGIAS & Dercylus in Argolicis Strabelos vocant astrabelos, τοὺς στραβήλους ὀνομάζουσιν ἀστραβήλους, (masc. genere.Sophocles in fœminino posuit, Ἀλίας στραβήλου τῆσδε τέκνον.sic & σταφὶς & ἀσταφὶς dicuntur.) Meminerunt autem eorum tanquam idoneorum inflari tubæ loco. Στραβῆλοι, τῷ κόγχῳ ᾧ ἐσάλπιζον, Hesychius & Varinus. Στρεβλῷ κόγχῳ ᾧ ἐσάλπιζον, Iidem. Στράβηλοι, κοχλίαι, Varinus. Athenæus ex Aristotele inter ostrea πορευτικὰ, id est gressilia, στράβηλον numerat. Epicharmus in Nuptijs Hebæ inter alia ostrea στραβήλους nominat. Strobili filij Carcini poetæ:de quibus extat prouerbium, Εὐδαιμονέστερος τῶν Καρκίνου στροβίλων. Dicuntur etiam στρόβιλοι,cochleæ & buccinæ marinæ, Suidas. Strabelus igitur & Strobilus eadem significatione accipi videntur. Strombos eosdem esse

Streblos.

Strobilus.

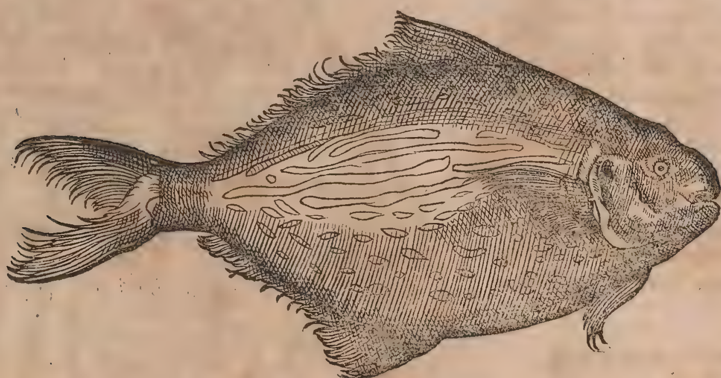
puto

puto cum Strabelis & Astrabelis Athenæi, Rondeletius. De Strombis dicetur inferius. Videtur autem Strombi nomen generalius, quo etiam strabelus contineatur. Germanice Strombos Strabelosque nominarē licebit *Straubenschnecken, Straubenhorn, Spitze Rinckhorn.*

STRIATÆ nominantur à Plauto in Rudente, cum plagusijs, musculis, vrtica marina, & conchis. Coniecerim autem è concharum seu pectinum genere has esse nomine à strijs indito.

STROBILI. Vide Strabeli.

DE STROMATEO, RONDELETIVS.

SALPAE similem piscem subiungit Athenæus ex Philone: Γίνεται δὲ ὅμοιος ἰχθὺς ἐν τῇ ἐρυθρᾷ θαλάσσῃ ὁ προσαγορευόμενος στρωματεὺς, ῥάβδους ἔχων δι᾽ ὅλου τοῦ σώματος τεταμένας χρυσιζούσας. id est, Nascitur salpæ similis piscis in mari rubro, qui stromateus nominatur, vniuerso corpore lineis aureis productis distinctus. Hunc propter similitudinem, nos quoq; salpæ subnectere voluimus, (*Nos hunc ordinem neglexerimus.*) etiamsi in peregrinis piscibus sit habendus, quos seorsum libro vno complecti statui. Præterea vt studiosos admonerem, istum piscem si in aliqua maris mediterranei parte reperiatur, nec mari rubro tantum proprius sit, fortasse eum esse qui Romæ fiatola nuncupatur, eo à salpa dissidens, quod lineas aureas breuiores habeat, nec ad caudam vsq; productas. A B *Lib. 7* *Fiatola.*

DE FIATOLA ROMÆ DICTA (QVÆ STROMATEI *species, siue cognata existimatur,*) *Rondeletius.*

FIATOLA Romæ vsitatum est hodie piscis nomen, qui cum nullis alijs commodius quam cum cæruleis (*Cæruleos vocat, vt Glaucos suos, hippurum, seserinum, fiatolam*) cōnumerari potest. Dorsum enim lateraque cærulea sunt, venter candidus, labra purpurea. Fere rotundus & compressus, seserino non valde absimilis, nisi quod lineas duas à branchijs ad caudam ductas non habet, sed vnicam duntaxat. A dorso autem ad hanc lineam & ab hac ad ventrem lineæ demissæ sunt, perbelle inflexæ. Romæ piscis est satis frequens, in nostris litoribus nunquam visus. A B *Vbi.* F

A glauco substantia parū differt. est.n. carne paulo molliore. A

Fiatola Romę vulgo nuncupatur, quemadmodum stromateus ob similitudinem quandam: solent enim ichthyopolæ nomina piscium propria, similibus communia facere, quod in per multis piscibus videre licet.

DE EADEM FIATOLA, BELLONIVS. A B

Totus est aureus atque argenteus piscis, qui ab insigni pulchritudine Græcis Καλλίχθυς appellatus est, Tyrrheno familiaris, Adriatico non item: Romanis atque Neapolitanis Fietola appellatus, nullum tamen inter apprime delicatos pisces nomen retinens: de eo sic Oppianus cecinit, (F)

Pulypodas agitata petit cognomine pulcher.

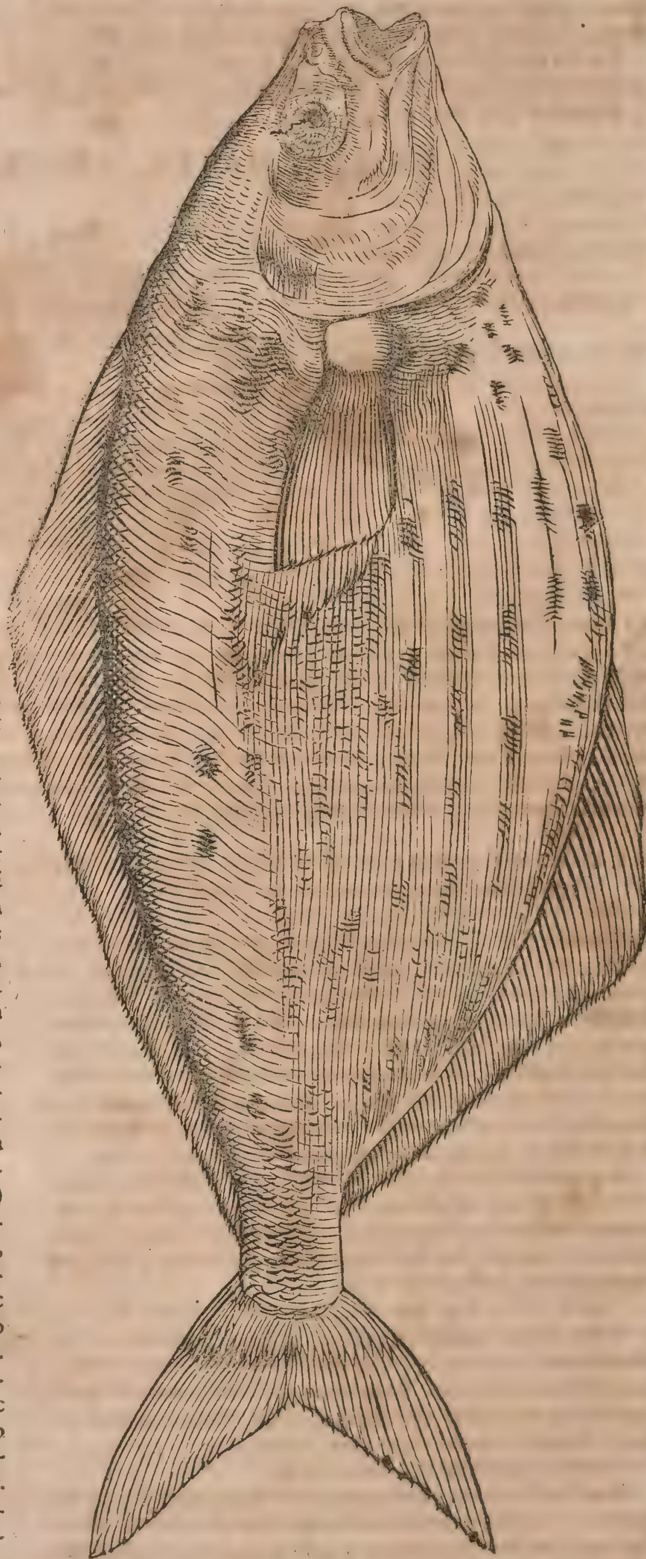
Sunt qui Callionymum, nonnulli Hellopem, alij Lycon esse credant: de quibus tamen seorsim à nobis actum est. Nulli pelagio pisci nomen hoc Græcum rectius conuenire, quam Romanorū Fietolæ existimauimus: vt qui totus fere sit argenteus, vt Lampuga: ac pręterea multis aureis lituris variegatus. *Elops.*

Latus est ac planus, caudam lunatam habens: Linguam carnosam, delphini modo, ad humanam accedentem, suisque partibus omnino absolutam: quod præter cæteros branchijs præditos pisces solus habere mihi visus est. quemadmodum & hoc sibi etiam peculiare, quod præter omnium piscium morem, pinnis sub ventre careat, estque prorsus inermis: Branchias vtrinque quatuor gerit, siquidem eam quam capiti coniunctam habet, annumeres. Superiorem maxillam fixam ac immobilem, vt Scarus & Exocœtus habet: atque, vt ait Oppianus, B

Dentibus obtusis est illi rictus inermis.

Cantha-

Cantharo quidem similis est, sed eo maior euadit, non tamen ęque crassus. Lineam habet à capite sub ventre ad vmbilicum extensam, atque vtrinque in ceruice nigrã maculam. Squamis vndecunque caret, prçterquam in eo lineæ ductu, qui piscis huius latera distinguit: ventré quoque paruum habet, vt & Lechia & Lampuga. Quamobrem & ei arcte intestina inter se cohærent, quæ tam numerosis spiris in orbem circunductis ita inter se complicantur, vt globulum esse dicas: hepar vnius tantum lobi nulli felle præditũ: stomachum in V literam efformatum, cuius infima pars in mucronem turbinatur: atque ad eius pylorum tam numerosas videas appẽdices, vt (quẽ admodum nec in Thynno, Pelamide, ac Scombro) nullis artibus numerari possint. Intestina fulcit glandulosum pancreas. Lien illi stomacho subest.

COROLLARIVM.

FIATOLÆ iconem à Bellonio exhibitam omisimus, quod forma & circumscriptione corporis, ac pinnis cum ea, quam Rõdeletius dedit, conueniat. Lineç tamen seu striæ & maculæ longe aliæ ac aliter in vtriusque pictura sunt: vt pisces esse diuersos aliquis existimaret, sicuti etiam ex vtriusque descriptione idem non videtur. Rursus vero propter formam & pinnas, vt dixi, & quoniã vterque circa Romam frequentem esse & fiatolam vocari scribit, vnus videri potest. A nobis posita pictura, quam à Cor. Sittardo cum alijs piscibus Romę depictis olim accepi, cum Belloniana fere per omnia congruit, nisi quod rudimenta quædam dentium ostendit, cum Bellonius omnino edentulam faciat: & lineam mediam rectam à branchijs ad caudam non exprimit, (cuius tamen in descriptione Bellonius non meminit,) nec aliam superiorem Bellonio memoratam, incuruam, & squamosam, cum reliquum corpus squamis careat. De ea doctissimus Sittardus sic ad me scribebat: Hic piscis Fetolo vulgo dicitur, Romanis lampeca. fertur nasci ex pulmone marino delicatissimus piscis, nec excedit hanc
(F) magnitudinem. Erat autem missa ab eo pictura, vno alteroue digito longior quam à nobis hic proposita est. Ex pulmone marino eam nasci, alioue zoophyto quis facile credat? Lãpecæ, vel potius Lampugæ nomen, alijs piscibus (quos Glaucos Rondeletius facit) debetur. Clementis Alexandrini libri octo extant, ob varietatem lectionis Στρωματεῖς inscripti, quoniam stromata Grçcis sunt stragula & tapetes elegantiores, varijs colorum imaginumque differentijs spectabiles. De Callichthye, quem Bellonius eundem Stromateo pisci putauit, plura leges supra in Elemento C. Item de Stromatei nostri genere alio (coloribus saltem differente) in Corollario de Hepato A. ab initio.

DE STROMBIS SEV TVRBINIBVS, BELLONIVS.

TVRBINES tortili clauicula in acumen fastigiati, pyramidalis metæ formam habent, vt longiuscula testa, torosa tamen ea contegantur. Cancellus (inquit Aristoteles) qui turbinem subit, oblongior est. Sed quum Cancellus subeat turbinem, oportet eum quidem esse paruum: tamen ad insignē etiam magnitudinem accedit, vt non sit minor grandi buccino. In oblongarum cochlearum generibus adscribi debent turbines, quibus antiqui ad tubas vtebantur. Horum duæ potissimum obseruantur differentiæ, maiorum, qui magnæ plerunque sunt molis: & minorum, qui non ita vasti sunt. Omnes operculum iam ab ortu naturæ ferunt carni appositum, in quod sese concludunt, ne facile offendantur ab ijs quæ extrinsecus accidunt. A B (E)

Strombi (inquit Oribasius) duri sunt, concoctuq; difficiles: & quo maiores, eo duriores euadunt. Cum sinapi eduntur, & ex aceto. F

DE IIS QVÆ GRÆCI STROMBODE NOMINANT, ID EST, *Turbinata: & quæ omnibus communia propriaq; sint, Rondeletius.*

SVPERVACVVM foret hic de turbinis & turbinati significatione satis omnibus nota dicere, nisi variè ab authoribus vsurparetur ac proinde turbinatorum obscurior esset diuisio. Est igitur turbo qui ex amplo & lato paulatim in mucronem desinit, vt de Buccina scripsit Ouidius: A. & a.

Caua Buccina sumitur illi, Tortilis, in latum quæ turbine crescit ab imo.

Huius figura est turbo lusorius. *Quem pueri magno in gyro vacua atria circum. Intenti ludo exercent.* vt ait Vergilius.

Ab huius figuræ similitudine, dicuntur turbinata ostracodermorum genera. Quare latius fusa sumuntur ab Aristot. quum sic distinxit lib. 4. de part. anim. c. 7. Τὰ δὲ στρομβώδη, καθάπερ εἴρηται πρότερον: καὶ τούτων τὰ μὲν ἕλικα ἔχοντα, οἷον κήρυκες: τὰ δὲ σφαιροειδῆ μόνον, καθάπερ τὸ τῶν ἐχίνων γένος. Turbinati generis alia in anfractum intorta, vt Buccina, alia in globum circumacta, vt Echinorum genera. Alio in loco Aristoteles in turbinatis Echinos non recensuit, quamuis testa opertos, vt ex ipsius verbis perspicuum est, lib. 4. de Hist. anim. c. 4. Quæ testa operiuntur, vt Vmbilici, Cochleæ, Purpuræ, & omnia quæ Ostrei aut Conchæ nomine appellamus, atque etiam Echinorum genus. Præterea turbinatis, tradente eodem (ibidem,) hoc peculiare est, vt testæ postrema à capite clauiculatim intorqueantur. Operculum etiam ea omnia iam inde ab ortu naturæ gerunt. Quæ Echinis nullo pacto conueniunt. Illa στρομβώδη merito quidem nuncupat παρὰ τὸ στρέφεσθαι, quod contorqueri significat. Hac posteriore turbinatorum significatione vtimur, & turbinatis Cochleas subijcimus, quę clauiculatim intorquentur etiamsi non in longum mucronem deficiant. *Echini an turbinati.*

Sed ne qua sit in testaceorum diuisione obscuritas, ea sic perspicue distinguemus. Testaceorum alia sunt vndique contecta, alia parte duntaxat altera. Vndiq; conteguntur Tellinę, Pectines, Mytuli, Conchæ aliæ. Altera tantum parte vt Lepas, Auris marina. Rursus eorum quæ vndique integuntur, alia testa continua penitus conclusa sunt, vt nulla ex parte carnem detectam habeant, veluti Holothuria, Tethya, Echini. Alia testa continua inclusa quidem, nec vlla ex parte conspecta, dempto capite, vt Buccina, Purpuræ, Cochleæ: denique turbinata omnia, quæ capitis operculum habent. Alia testa vndiq; conglobata quidem, sed non in gyrum conclusa sunt, quæ rimam habent sine operculo, vt Conchæ venereæ. Alia vndique duabus testis contecta, vt Pectines, Chamæ, Dactyli, &c. Ex his omnibus ea tantum hic tractamus, quæ testam habent vnicam totam continuam, atque in anfractus contortam, dempto capite, quod semper operculo tegitur. Atq: hoc quidem turbinatis proprium est, quo à reliquis secernantur. ipsis tamen omnibus commune est, quod iam diximus, quodq; testa intorta sit. Mouentur etiam eadem omnia & serpunt, parte dextra non ad clauiculas, sed in aduersum. *Testaceorum diuisio.* *Turbinatis quæ communia.*

Eorundem omnium caro intus laxior continetur, & quæ facilius auelli potest. Interiorum natura (*Sumpta sunt hæc ex Aristotelis historia 4.4.*) in turbinatis omnibus similis est, nec nisi magnitudine (excessuque) variat, alijs enim partes maiores, alijs euidentiores, alijs minores obscurioresq; sunt. Ad hæc discrimen illud duritiæ, mollitię, cæterarumq; eiusdem generis affectionum. Caro enim prima in ore testæ, quam omnia torosiusculam habent, alijs magis talis, alijs minus. Caput eius partis medio prominulum iungitur, & cornicula duo, quæ pro magnitudine plus minus capiunt incrementi. Exerunt caput more eodem omnia, idemque per metum retrahunt intro. Nonnullis etiam os, & dentes acuti, breues & tenues, vt Cochleis. Promuscidas etiam gerit (*gerunt*) modo muscarum, quod quidem membrum linguæ speciem præ se fert. Habent hoc idem & Purpuræ & Buccina firmum & torosum, quo similiter vt asili & tabani; quadrupedum tergora penetrant, imo longe validius: testas enim escarum possunt perforare. Venter os protinus excipit, similis in Vmbilicis ingluuiei auium: habentq; parte inferiore duo albida, torosa, mammis similia, cuiusmodi carunculas vel in Sepijs esse animaduertimus, sed hæc torosiora. Gula à ventre duplex, longa, porrigit se vsque ad papauer, quod postremum fundo commissum est. Hæc ergo vt in Purpuris & Buccinis conspicua in clauicula testæ continentur. Quod autem gulæ subiungitur, intestinum est, gulæ ipsi continuum simplexque ex toto vsque ad exitum: cuius initiū circa anfractum papaueris est, qua & laxius hæret. quod enim μήκωνα Latine verbum e verbo papauer appellamus, in omnibus testaceis generibus inest. Hinc sursum versus replicans, carnis repetit sedem, finitque ad caput, vnde eijcitur excrementum, pariter in omnibus turbinatis generibus, tam aquaticis quam terrestribus. Hæc est interiorum partium quibus turbinata constant, descriptio ex Aristot. B *Lib. 4. de hist. c. 4.*

Purpuræ & Buccina lentorem cuiusdam ceræ saliuant, qua de re fusius alibi diximus. Mucorem etiam emittunt turbinata reliqua. C

Hæc Rondeletius ab initio lib. II. Tomi alterius de aquatilibus: in quo deinceps tractat de Purpura, Muricibus, Aporrhaide, Buccinis, Conchylio. hæc enim omnia στρομβώδη, id est, turbinata nominat. Nos de his singulis, iuxta literarum series suis locis egimus, Inde ad ipsos peculiariter dictos Strombos seu Turbines transit ita vt sequitur.

DE

DE STROMBO (ID EST, TVRBINE) MAGNO, RONDELETIVS.

Ex duabus his Strombi magni iconibus, minor à Rondeletio exhibita est: maior ad Strombum quem domi habeo, Venetiis nactus è Turcia allatum, expressa.

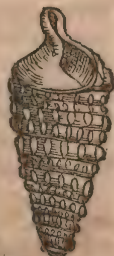

B PRIMVM Turbinem proposuimus longum & magnum, multisque voluminibus cõstantem, pro corporis crassitudine, margine spisso & aspero: testa alba, lineis tuberculisque multis scabra & aspera. Foramen rotundum habet & rimam, qua excernuntur excrementa. Saxis hæret turbine sursum verso.

F G Quæ de testæ carnisque vsu in Purpuris Buccinisque dicta sunt, huc possunt accommodari.

DE TVRBINE TVBEROSO, RONDELETIVS.

B IN Turbinum generibus hîc iure numerabitur, qui à tuberculis multis tuberosus cognominatur. Is sinistrę manui proximus est, longus, tenuis, in mucronem desinens. Huiusmodi sunt quidam albi, quidam nigri, quidam varij. Pollicis magnitudinem nunquam excedunt. In his Cancelli cum parui sunt, viuunt authore Aristotele: suntque longiores ijs qui Neritarum sunt hospites. Huius generis Turbines (*etiam*) in terra reperiuntur, qui *Cochlea.* Cochlearum nomine comprehenduntur. nam præter Cochleas nullum testaceum genus in terra viuit.

Species diuersa. Eiusdem Turbinum generis sunt aliquot species diuersæ, quædam longæ, tenues, acutiores, læues, cuiusmodi tres sunt tuberoso propiores. Alij, postremi scilicet duo in pictura capiti huic pręposita, inæquales, tuberosi, scabri, virgati. Vita, moribus, substantia non differunt.

DE

DE TVRBINE ANGVLATO, RONDELETIVS.

A B

Hic Turbo Buccinis satis similis, quia testæ volumina ita à se discreta sunt, vt in medio angulos efficiant, cognominatur angulatus. In Turbinem tenuatur inferiore in parte, superiore in longum & acutum rostrum: sic enim cum Plinio loqui possumus, qui Purpurę rostrum dixit. Colore est marmoreo.

Vstus dentifricijs conficiendis vtilissimus. G

DE TVRBINE MVRICATO, RONDELETIVS.

A B

Tvrbo hic aspectu quidem Buccino haud dissimilis est, sed à tuberculis multis, breuibus quidem, & obtusis muricatus appellatur. Superiore parte tumidior est. Intus testa purpurea est, foris alba & veluti calce illita.

DE TVRBINIBVS INTRA SPONGIAS VIVENtibus, *Rondeletius*.

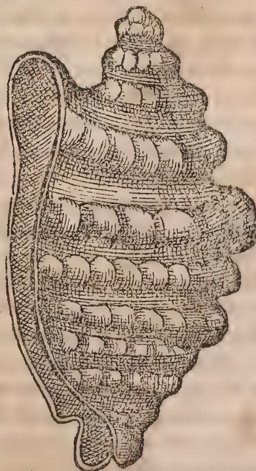

Cvm sæpius Spongias secarem in frusta, vt penitus earum naturam peruestigarem, in ijs varietatē maximam reperi Conchularum omnis generis, Conchyliorum paruorum, Buccinorum, Turbinum. Cuiusmodi aliquot hic exhibeo: omnes enim persequi infiniti esset operis, ac vani laboris. Nam quis est, qui cognitione ac verbis tantam naturæ rerum fœcunditatem assequi posset? Differunt hęc inter se genere: nam vel sunt Cochleæ, vel Turbines, vel Neritæ, vel Vmbilici. Differunt & coloribus.

Dicemus tantum de eo paruo Turbine qui sinistræ manui proximus est, rimamq; longiusculam verius quam foramen habet, testa non intorta, qui & intra Spongias, & extra reperitur, Conchulaq; lactea à candido colore nominari potest. *Conchula lactea.*

Hac in fucis vtuntur mulieres, in succo pomi citrij dissoluta, & sublimato, vt nunc loquuntur, permista: sic enim facies splendidiores, & candidiores effici putant. Sed quia sublimatum atq; similia faciē contrahunt, & corrugant vi & acrimonia sua, eas pessime sibi consulere arbitror. Multo vtilius foret in pinguedine felis dissoluere. Huc accedit, quod hac fuci ratione tanquam crusta inducitur, cuius particulę si exiliant, atq; eximantur, turpissime fucus detegitur. Hanc Conchulam appellant petite porcelaine, eamq; equorum frænis & phaleris nonnulli accommodant. Ex ijsdem & gagatarum globulis mulieres monilia & cingula contexunt, præsertim viduę quæ luctus tempore non nisi nigris, candidisque ornantur. Sed quæ equorum ornamentis adduntur, crassiore durioreq; sunt testa: aliæ sunt tenuiore, & fragiliore. Vtræq; & candore & figura similes. E

DE TVRBINE AVRITO, RONDELETIVS.

Tvrbinem Auritum vocamus ob extremi alterius turbinatę parti aduersi latam vtrinq; appendicem. Est autem hic Turbo perelegans & rarus in mari nostro. Testæ volumina tuberculis extantibus, pulchro ordine dispositis distincta sunt. Horum imaginem imitantur aurifices in vrceis efformandis, addita basi. A B

DE TVRBINE PENTADACTYLO, ET TESSARAdactylo, *Rondeletius*.

Inter Cochleas Plinius pentadactylos quosdā nominat. De his ne turbinatis intellexerit quæ proponimus nescio. Illud sane omnibus notū esse potest ex turbinatorū definitione & natura, potius Turbines esse quos hic expressimus, quā Cochleas, cū in longū protendantur, voluminaq; scabra, & veluti striata habeant, cū Cochleæ maximè rotundæ sint, & turbine cōpresso nō extenso. Dicitur aūt Pentadactylus turbo, ꝙ quinq; habeat appendices longas & acutas, si extremū turbinis annumeres. Alius est Turbo cui quatuor duntaxat sunt dactyli. Ex his turbinatis alij sunt albi, alij nigricant, alij varij sunt. A B

DE TROCHIS, RONDELETIVS.

A B Hoc Turbinum genus à ſimilitudine inſtrumenti quo luſitant pueri, Trochos appellamus. Alij ſunt parui, qui à ſuperiore, amplaq; parte ſtatim in breue acumen deficiunt. Alij longiores. Omnes læues ſunt & varij. Teſta veluti cruſtis duabus conſtare videtur, externa minus nitet, quæ ſubiacet vnionum eſt ſplendore. Præter Trochos duos adiecimus aliquot diuerſas ſtromborum formas, quarum aliç ad Buccinorum, aliæ ad Conchyliorum ſpeciem accedunt. Vt nobis vitio verti merito poſſet, ſi quç in hoc genere illuſtria ſunt, & à veteribus diſerte expreſſa prætermitteremus: ita curioſius certe facere videremur, atq; ſuperuacaneæ diligentiæ accuſandi eſſemus, ſi omnia & minuta Cōchularum, Turbinum, Cochlearum genera perſequi vellem. Si quis enim otio abūdans in marinis litoribus ſpaciari velit, & in ſaxa maris penetrare, totam iſtam rem in infinita varietate verſari videbit. Genera igitur, & illuſtriores ſpecies cognoſcendæ, atq; vt quęq; vel minutæ vel neglectæ, vel nominibus non expreſſç fuerint, ad genera ſua erunt reuocandæ.

COROLLARIVM.

Turbinata in genere. Turbinata in genere dicta, στρομβώδη Ariſtoteli, ſunt quęcunq; in volutas & anfractus, ſeu ſpiras, quales in prælis & torcularibus viſuntur, (ἕλικας Græci dicunt, vnde ἑλικοειδῆ forte eadem quæ στρομβώδη vocari poſſunt,) teſtas ſuas quoquo modo reflectunt: ſicut & cochlęę, hæ enim omnes turbinatæ ſunt, ſed breuiores, rotūdioresq;: nec exeunt in mucronem ſuo turbine, vt ſtrombi proprie & priuatim dicti, oblōgiores, ſpecies altera τῶν στρομβωδῶν. (Vide Rondeletiū in capite de Cochleis in genere, quod reperies ſupra, pag. 229.) Heſychius non diſtinxit, ſtrombum ſimpliciter cochlon interpretatus. Neq; Maſſarius: qui, Aquatiles cochleæ (inquit) ſunt, quę Græcè ſtrombi, Latineq; turbines communi alio nomine nuncupantur, quod ex amplo in tenue deficiant in vertiginem torti. Strombum alium eſſe à cochlea, vel ex Plinio manifeſtum eſt, lib. 32. Vuottonus. Vide in F. mox Theocriti verſus, ceu ſynonyma ſtrombum & κόχλον nominantis, ita nimirum vt genus ac ſpeciem. Οἵ τε χερσαῖοι κοχλίαι, καὶ τῶν ἐν τῇ θαλάττῃ κόχλος, καὶ τἄλλα τὰ στρομβώδη, Ariſt. hiſtoriæ 4. 4. Apud eundem libro 4. de partib. c. 7. echini videntur turbinatis adnumerari. verba eius loci recitat Rondeletius: & cum alijs Ariſtotelis locis hunc non cōgruere oſtendit. Michael Epheſius totum hoc caput præterit. Sed locum proferamus. Τῶν ὀστρακοδέρμων τὰ μὲν εἰσὶ μονόθυρα, τὰ δὲ δίθυρα, τὰ δὲ στρομβώδη. καὶ τούτων τὰ μὲν ἕλικα ἔχοντα, οἷον κήρυκες: τὰ δὲ σφαιροειδῆ μόνον, καθάπερ τὸ τῶν ἐχίνων γένος. quod ſi τούτων pronomen ad στρομβώδη ceu proximum referas, vt fieri ſolet: & res ipſa poſtulat, ſi modo ad prędentium aliquod referre velimus: nam neq; μονόθυρα, neque δίθυρα ἕλικα habent: echinos quoq; στρομβώδεις feceris, ſicuti Niphus facit. Albertus nullum hic pronomen habet, nec ad præcedentia refert: ſed tanquam abſoluta & noua diuiſione: Quędam autem (inquit) inuolutionem ſpiralem habent, vt keryces: quædam autem ſunt rotundi corporis, ſicut hericius. Turbinata quidem non omnia ἕλικα habere conſtat ex verbis Ariſtotelis de partib. anim. 4. 9. Pars poſterior (inquit) in mollibus adducta eſt ad anteriorem, ſicut in turbinatis teſtatorum. In vniuerſum enim teſta, partim cum cruſtatis, partim cum mollibus conueniunt. Cruſtatis quidem quod partem terrenam foris, carnoſam intus habent. Figuram autem corporis eo modo quo mollia teſtata etiam quodammodo omnia habent: maximè verò è turbinatis ea quæ volutam habent, μάλιστα δὲ τῶν στρομβωδῶν τὰ ἔχοντα τὴν ἕλικα. (*Gaza vertit: quæ ex turbinatis cuniculo in anfractum contorquentur.*) natura enim horum vtrorunque perinde ſe habet, quaſi quis directa linea, (vt in quadrupedum ac hominum genere eſt,) primum extrema lineæ parte ſuperiore os ſitum intelligat, qua, à. mox ſtomachum, qua, b. tum ventrem, qua, c. deinde inteſtinum, vſq; in oſtium excrementi, qua, d. Hæc ita in ſanguineo genere diſpoſita ſunt, &c. At vero mollia & turbinata, inter ſe quidem proximè conſtant, ſed illis ecōuerſo. finis enim ad principium flectitur, quaſi quis lineam inflectendo (in circulum) adducat d. ad a. Cum enim ita partes interiores eis collocentur, (foris) ambit alueus in mollibus, τὸ κύτος: in teſtato genere, turbo, ὁ στρόμβος. (*Notandū quòd ſtrombus & pro teſta exteriore tantum, & pro animali toto accipitur.*) hinc fit vt excrementum meatu ori vicino emittatur, Hæc Ariſt. Helicen autem forte ea tantum habuerint, quæ turbinem, veluti pyramidis forma exeunt: alia, vt cochleæ quædam, lineas ſuas aliter digeſtas habent, circulorum fere forma: qui plures ita coniuncti ſunt, vt minores à maioribus contineantur, quod in helicoide linea non fit. Vniualuibus biualuibuſq; adnata eſt caro ad teſtas, turbinatis verò magis ſoluta, Ariſt. Turbinata omnia mouentur ac repunt, Idem.

A *Strombi.* His de Strombis priuatim dictis, vt ſupra monui, quædam adiungentur. Strombos igitur eoſdem cū Strabelis & Aſtrabelis Athenæi (de quibus ſupra in Strabelis diximus) Rondeletius conijcit. Germanice cochleas & turbinata quoquo modo nominabimus *Schnecken*: Strombos verò priuatim *Straubſchnecken, Straubenhorn, Spitzē Rinckhorn, Schmale langlachte vnd geſpitzte Schnecken.*

B Stromborum & chœriorum, aliorumq; conchyliorum, variæ ſunt ſpecies ac longe diuerſæ à noſtris, Androſthenes in Nauigatione Indica.

C Teſtatorum alia in petris, alia in arenis degunt, vt Νηρῖται, στρόμβων τε γένος, Oppianus.

D Turbinis in concha aliquando cancellus hoſpitatur, de quo ſuo loco dictum eſt. - - στρόμβων δὲ δύσεις φιλέουσι μάλιστα, Οὕνεκεν εὐρεῖαί τε μένειν, κοῦφαί τε φέρεσθαι: Oppian. de carcinade, id eſt cancello. videtur autem ſtrombi teſtā his verſib. quam neritæ & buccini maiorē facere, eoq; cōmodiorem inhabitatu cancellis.

Turbi-

Turbines (Strombi, non vt quidam legit Scombri) regem habent, cui ſe faciles ad obtemperandum præbent. Rex non modo magnitudine præſtat, ſed longe etiam & multum pulchritudine cæteris omnibus antecellit. Quod ſi commodum ei videatur demergi, hoc quidem ipſum primus facit: ſin emergere, idem incipit: itemq; ſi commigrandum ſit, ipſe primus tentat, cæteri ſubſequuntur. Quicunque hunc regem ceperit, bene rem geret, omniaque ei commode cadent. Sed is etiam qui alium capientem viderit, alacrior & fidentior diſcedit. In vrbe Byzantio drachma Attica ei qui hunc comprehenderit, pręmium proponitur, à ſingulis in piſcatione ſocijs conferendum, Ælianus de animalib. 7.32.

E Strombis & chamis quomodo ineſcentur purpuræ, in ipſarum hiſtoria expoſuimus. Thymallus piſcis non chama, non ſtrombi tendine, (στρόμβου τένοντι) nec alia eſca hamo infixa, pręterquam culice, capitur, Ælianus 14.22. videtur autem in ſtrombo tendinem appellare, partem ſolidiorem carnis eius, quæ ſphondylus alio nomine in teſtatis dicitur. Strombus eſt è genere conchyliorum, quibus tubæ loco vtebantur: Scholiaſtes Nicandri. Vide mox in F.

F Τῷ δὲ (δῶρον ἔδωκα) στρόμβῳ καλὸν ὄστρακον, οὗ κρέας αὐτὸς Σιτάθην, πέτραισιν ἐν Ἰκαρίαισι δοκεύσας, Πέντε ταμὼν πέντ᾽ οὖσιν· ὁ δ᾽ ἐγκαναχήσατο κόχλῳ, Theocritus Idyllio 9.

G Contra dorycnij venenum ſtrombi auxiliantur, Nicander. In aceto putrefacti lethargicos excitant odore: proſunt & cardiacis, Plinius. Strombi carnes tritæ, & in mulſi tribus heminis pari modo aquæ aut, ſi febres ſint, ex aqua mulſa datę, hydropicis medentur, Idem.

H. a. Ad ſtrombum & re & nomine accedit Germanicum *Strub*. Vide in Cochlea in genere H. a. pag. 235. Νηρῖται, στρόμβοι τε, Nicander Colophonius. Στρόμβος, κόχλος, ῥόμβος, περιφερὴς λίθος, Heſychius. Στρόμβον δ᾽ ὡς ἔσσευε βαλὼν, περὶ δ᾽ ἔδραμε πάντῃ, de Aiace lapidem proijciente Homerus, Iliad. ξ. videtur autem ſtrombum nominaſſe inſtrumentum puerilis ludi, quod alij rhombum vocant: de quo plura leges ſupra in Corollario de Rhombo, inter Paſſeres, Strombites lapis dictus eſt ab aquatilibus eiuſdem nominis, Ge. Agricola. interpretatur autem Germanice, *Schneckenſtein*: malim ego *Straubenſtein*. Et alibi: Strombites (inquit) aſſimilis eſt cochleæ aquatili. ex amplo enim in tenue turbinis inſtar deficit, in ſpiram à dextra tortus. is interdum eſt breuis, interdum longus dodrantem, intus candidus: extrinſecus terræ, in qua naſcitur, colorem aſſumit. reperitur autem in Saxonia ad Hildesheimum, &c. Memini ego apud pharmacopolas quoſdam demonſtratum agapis nomine lapidem paruum, turbinis ſeu cochlidis figura: in mucronem exeunte, colore ſubruffo. talem Chriſtophorus Encelius pingit, libri de lapidibus c. 43. nec recte chelonitin appellat.

g. Aduerſus veſparum & apicularum ictus naturaliter opitulatur veneranda, & viuifica ſtrombi conchylij imago in ſigillo ferreo exſculpta, & plagę appreſſa. non enim permittit amplius inflammationē generari, Aetius 13.11.

DE STROMBIS DIVERSIS.

Rondeletius ſpeciem vnam è ſtrombis ſuis (in capite, De Turbinibus intra Spongias viuentibus,) porcellanam paruam nominat. Sed aliud & peregrinum porcellanę paruę genus eſt, de quo inter conchas egimus ſupra, in fine pag. 282. & fine ſequentis. puto autem peregrinum, ſolidiorem ſemper, & craſſiorem eſſe: & ſi candore & vſu, quo equorum frenis accommodantur, non differunt forte. ſpecies etiam nonnihil differt. nam peregrina turbinata non eſt. Vt pentadactylus ſtrombus quidam Rondeletio eſt, ſic & purpuræ ſpecies eodem cognomine Bellonio. Qui tuberoſus à Rondeletio cognominatur ſtrombus, pollicis magnitudinem nunquam excedens, à figura qua glandem quodammodo refert, Germanice *Eichelſchneckle* vocari poterit. Trochi nomen quibuſdam Rondeletius finxit: ſed Trochi, id eſt, Rotæ Aeliano belluæ quædam marinæ ſunt. Flumina etiam & lacus cochleas paruas generant, quarum teſta longiuſcula in acutum deſinit ſtromborum modo: de quibus leges ſupra inter cochleas, pag. 243. Rondeletij verba, & ſubſequentis Corollarij initium. Strombi lacuum noſtrorum cornicula non protendunt. foramina quædam in eis tanquam oculi apparent. pars circa os & ventriculum ruboris aliquid & ſanguinis habet.

DE STVRIONE.

STVRIONIS hiſtoriam abunde proſequuti ſumus in Acipenſere A. elemento. hic quæ poſtea obſeruauimus, aut nacti ſumus, adijcientur. Recentiores aliqui pro Sturione Stirionem aut Storam ſcribūt. Sed alius eſt Scurio à recentioribus quibuſdam in Auſtria & Hungaria dictus. Philelphi ſententiam, Sturionem Attilum eſſe, Iouius redarguit. Sturiones eſſe lupos veterum aliqui putarunt: quoniam piſcatores Romani hodieq; ſturiones lupos appellent, &c. Idem Iouius: qui falſam hanc perſuaſionem pleniſſime refellit. (Vide ſupra in Lupo A.) Torſionem quoq; Plinij, Ariſtotelis phocęnam eſſe, longe alium à ſturione piſcem abunde oſtendit. Non dubiū eſt quin Circaſſi (inquit Cæſar Scaliger) cęteriq; Mæotidis accolę Sturionem oxyrynchum vocent. gluten nanq; quod ex eo fit, colla xyrychi dicitur ab illis. Cęterum & Rondeletij ſententiam probamus, quæ Sturionem putat Acipenſerem: & doctiſſimo atq; optimo viro vt aſſentiamur, faciunt Athenæi verba in ſeptimo: qui ſimilem quidem Galeo Rhodienſi dicit, ſed roſtro porrectiore: cuiuſmodi ſane Sturio eſt. Sturionis autem vocabulum Gothicum eſt, & ab ea gente in Europam inferiorem importatum. ſic enim etiamnum vocant, *Stur*. Sarmatiæ fluuius Occa eſt, in quo tria genera tradunt Sturionum. Pro precioſiſſimo illum celebrāt, qui Bielaribitza nominatur. *Genera tria.* Fortaſſe hic ſit Latus antiquorum. candidiſſima carne, Latus: non minus candida is ipſe, quem modo nominabamus. hoc enim Sclauis prima pars ſignificat nominis. (*Sigiſmundus Liber Baro, cum tria Sturionum genera in Occa Moſcouiæ fluuio nominaſſet, Bielaributzam, hoc eſt album piſciculum, ab iis diuerſum facit. Latus etiam cum Sturione nihil commune mihi habere videtur.*) Georgius Interanius Genuenſis, qui totam vitę fabulam tranſegit apud Tartaros, in libello quem de Zygis ſcriptum reliquit, ait: quos

Antaceos pisces dicebant prisci: hoc etiam nomine suis temporibus, id est annis ante hunc (1557.) circiter quinquaginta, vocari consueuisse. nihilq; aliud, quam Sturionem esse species, Hęc Scaliger. Nos supra in Antacæis, husonem piscem sturioni cognatum, ab Vngaris Tock, nomine ad Antacæum accedente, appellari monuimus. Germanicum nomen Sturionis est *Stoer* vel *Stuer*: vnde *Stuerlein* diminutiuum, apud Saxones in vsu; de Sturione paruo: aliqui non recte acum interpretantur. Sunt qui Porcum vel Porcellum marinum nominent: Vide supra in Porcis piscibus. Hispani Suillum, (potius quam Sulium, vt Iouius scribit.) vide ibidem. A Gallis Burdigalæ Creac dicitur: quod (vt suspicatur innominatus quidam) eius caro quadrupedis carnem verius referat, quam piscis. A Polonis Czetzuga, vel Iesziotr. A Turcis Suruck, (vel Syruck, proferũt enim primam vt Germani suum ü. Galli u:) quod nomen ab oxyryncho factum video. Hippolytus Saluianus Iouij sententiam, silurum esse sturionem, acriter defendit: cuius opinionem qui nostra de siluro & glanide scripta legerit, nulli eruditorum approbatum iri confido. Sturiones, quemadmodum & truttæ, diuersarum specierum esse videntur. Affines eis oxyrynchi, octo cubitos excedunt nonnunquam, deferunturq; ad nos saliti è Caspio mari, Cardanus. Acipensis nomen ab oxyryncho factum videri potest, x. mutato in c. (vt ab oxys fit acutus) & r. in p. &c.

B Sturio magnos amnes perquam libenter subit: Propterea in Nilo, Tanai, & Danubio, Padoq; fluminibus maxime capitur, Iouius. Item in Rheno, Albi, & Tibisco seu Tissa Vngariæ. In lacu alluente Suerinum non procul Oceano Germanico, siluros (*sturiones intelligit*) etiam inuentos esse aiunt, Simon Paulus Suerinensis. In Caspio mari siluri (*sturiones*) & moroni vulgo dicti capiuntur, Scaliger. In Albi aliquando capiuntur tanti, vt libras ducentas appendant, singulas sedecim vnciarum, ni fallor. Referunt aliquando captum, sexaginta supra ducentas librarum pondere: à Io. Friderico Principe electore, totidem florenis (florenus denarios argenti septem cum dimidio valet) emptum.

Sturionis caput quadratum est, & ad effigiem paruę pyramidis protensum. Os illi est sine maxillis, sine dentibus, diuersum penitus ab reliquorum piscium forma, idq; (*parte supina*) sub mento in ipsa prope iuguli parte ad similitudinem fistulæ harundineę rotundum, semperq; patens, & cartilagineum, & summe candidum: cuius hiatum in proceriorib. hasta brachij haud facile impleret. Cæterum totũ caput dura potius & callosa cartilagine quam certis ossibus constat: quod ex lento quodam & præpingui mucore concretum esse videtur. Naribus autem omnino, quę illi pertenues sunt supra rostrum, refrigeratur: quum branchijs omnino latis careat, & si quam hauriendo recipit aquam, illam eodem prono ore statim regerit. Toto autem dorso crassiores quędam squamæ ossea duritie, certo numero ordineq; distinctæ, intercurrente spinę acie ad elegantiam eminent, vti in magnificentioribus valuis hodie videmus: quas ferrei atq; inaurati claui certa serie confixi decentissimè figurant. Cæteræ corporis partes cuticulari & scabro admodum operimento potius quàm perpetuis squamis integuntur, idq; ad subviridis atriq; coloris speciem, Iouius.

Piscis apud Liuones vulgo *Dorst* dictus, partim ad Sturionem, partim ad Vuelsum, id est, Silurum accedit, vt audio.

C Sturio nunquam fere, vel certe rarissimè, in præalto mari capitur, Iouius. Naribus refrigeratur: quum branchijs omnino latis careat: & si quam hauriendo recipit aquam, illam eodem prono ore statim regerit, Idem. Dum escam quærit, more suis terram sub aquis fodit, Isidorus. inde Sturionis forte nomen imposuere Germani, quibus *Storen* verbum, cœnum aut vadum aquæ fodere & commouere significat.

Sturiones magni & parui ex Oceano in Albim ascendunt, in quo tamen non proficit, sed paulatim contabescens perit. Circa Pentecosten plurimi & gregatim aduentant: maximè inter Pentecosten & diui Ioannis diem, Kentmanus. Fœturam eius in aquis dulcibus gliscere negant. De viribus & robore eius, leges mox in E.

D Sturionem aliqui piscatores ad Rhenum, regem seu ducem Salmonum appellant. vbi enim is apparet, salmones multos adesse indicium facit. Pisci quem Zigam Germani vocant (*ein Zige de quo ad finem operis dicemus*) valde infestus est Sturio: eumque è mari expellens, per flumina persequitur, agilis ille & velox semper præuenit. eo capto visoue piscatores, quin in proximo Sturiones sint, non dubitant, Kentmanus.

E Sturiones constat retibus capi, nunquam verò hamis, præsertim si cubito maiores fuerint: eosque piscatores referunt magno impetu plagarum sæpe maculas dilatare & abrumpere cõsueuisse: propter eaque accidere vt hamis non capiantur, quoniam sturiones lambendo sugendoq; potius, quam vorando, inepto ad escam corripiendam ore, sine controuersia alantur, Iouius. Memini ad Sanctogoarum patriam meam cis Rheni ripam, non procul à gurgite illo per Conradum Celtem poetam celebrato, capi interdum Sturiones. eosq; vidi viuos aliquot, præsertim ęstate & sub autumnum, retib. talibus, in quibus Salmones capiuntur, duplicatis vel etiam triplicatis trahi nauigio ad litus, cum magno clamore piscatorum, plerunq; longitudine tredecim aut quindecim pedum. Os habet hic piscis fere rotundũ sub rostro, per quod piscatores restim densam immittunt, ac ita in Rheno piscem alligatum diebus aliquot viuũ detinent, Iustinus Goblerus. Sturio in aqua validissimus piscis est: & in terra quoq; cũ ventri innititur. Cauda concussa hominem vtcunq; robustum, prosternit, vbicunq; contigerit. perticas etiam magnas & ligna per medium frangit. In terram extractus, lapides aliquando tanta vi caudæ ferit, vt ignis exiliat, attritu nimirum ossiculorum, quibus toto corpore mucronatis horret. Quamobrẽ caute tractandus est à piscatoribus, ne vel crura eis confringat, vel retia disrumpat. Peritiores in aqua captũ reti ad ripam impellunt, ita vt rete, non aduersum, sed ad latus ei sit: secus enim rete vel sextuplex laniaret. Cum ripam attigere, caput eius omni contentione in altum leuant, & piscem totum in latus declinant: sic enim robore suo nocere non potest, Kentmanus. Quo tempore apud Saxones & Misenos rosaria florent, sturiones præcipuè capi audio. Quæ sequuntur ab Argentinensi quodam sene piscatore accepi: quanquam Argentinæ vix vnus aut alter intra plurimos annos sturio capiatur. Sturiones (inquiebat) nisi dormientes capiantur, ne retia omnia dilanient, periculum est. Olim in Rheno mihi & so-

cijs salmonum capturæ causa nauigantibus, sturio visus est corpore aliquantulum prominente: quem, cum non moueretur, magno fune circuniecto in nauim pertraximus. Paulo post experrecti rostrum vnus è nobis securi amputauit, vnde extinctus est piscis: & funibus per os duobus traiectis ligatus, in lintre in vrbem à nobis deductus, & in piscatorum tribu omnibus qui numismate collato spectare volebant, demonstratus, Hæc ille. Puto autem eundem hunc sturionem esse, cuius nunc etiam in piscatorum publica domo pictura è vico spectatur.

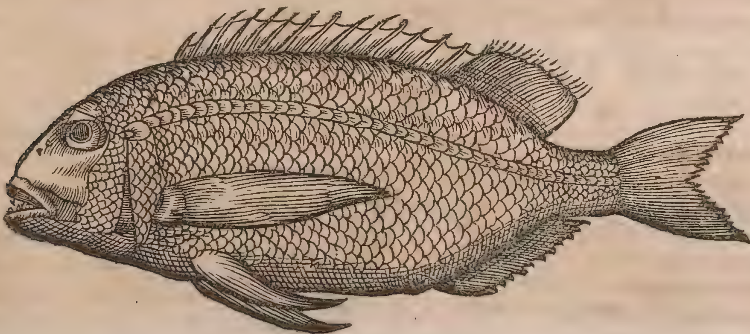
Antuerpiæ sturiones plures quotidie visuntur in frusta secari, & in vasis, quæ tonnas vocant, sale F condiri, ac ita per annum in cibum seruari, Iust. Goblerus. Sturionem (inquit Iouius) maria gignunt, sed flumina maxime nobilitant. pinguescit enim dulcium aquarum haustu, subagrestemq; illum saporem exuit, qui præalto in mari concipitur. Non omni tempore autem grauissimus est, vtpote qui in medijs tantum solstitij feruoribus laudetur. Pogius doctoris Pogij filius, in senectute non modo eruditus, sed vsque ad iracundiam in conditura ferculorum morosus, & vehemens parasitus, quum sturionem apud antiquos lupum fuisse & ipse crederet, in pontificijs, quas maxime sectabatur, cœnis, dicere solebat, veteres insulsum habuisse palatum, quod tantopere Lupum celebrassent. eum enim carnes habere cum præduras, tum multa glutinosioris succi exuberantia insuaueis: quæ prius appetentes satient & expleant quàm delectent. Propterea non domini, sed familię potius mensis apponendum esse cen- *Caput.* sebat, vno tantum excepto capite: cuius elixi & leucophago conditi latebras & recessus omnes ipse furcula simul ac digitis auidissimè scrutabatur. Tiberim subeunt Sturiones & pinguioribus aquis gaudent, tantoq; sapidiores sunt, quanto magis à maris litoribus recesserint. Lurcones & diligentissimi quiq; ganeonum paruos Sturiones, quos Porcelletas appellant, repudiatis maioribus, consectantur. Luporum prętenerę sunt carnes, Sturionum non item. Nobilis quidam coquus aulæ procerum inge- *Porcelle.* niosissimus, Lupos altilibus capis comparabat, Sturiones verò pauonibus. Hucusq; Iouius. Cauendū est ne pisces magni & duræ pellis, vt Rex, (*Raia,*) Delphinus, Sturio & similes, recentes capti edantur: sed tandiu reseruentur, & maxime euiscerati, donec absq; corruptione substantiæ tenerescant, Arnoldus Villanou. Sunt & viscera quorundam: quia pinguia, grata: velut sturionum, balænarum, delphi- *Viscera.* norum. nam non solum sapore, sed & odore quasi violæ commendantur, Cardanus. Lautissimus piscis est sturio, paruus, magnus, recens, salsus. probe autem conditur croceo vel caryophyllorum coloris iure, quod fit è vino, saccharo, defruto (vt sic dicam) cerasorum, pipere, zingibere, caryophyllis, vuis passis maioribus & paruis. Si croceus color placet, pro cerasorum defruto, amylum cum croco additur: vel placentæ ex farina cum melle ac piperis modico subactæ. Sacchari loco aliqui mel coctum addunt. Tomi quidem maiores sturionum aprugnam referunt aspectu: eodemq; modo parati mensis locupletum aliquando inferuntur, Kentmanus. Maxima nunc gratia est Cephalorum ouis, quæ Gręco no- *Oua.* mine passim oà táricha, id est salita nuncupantur. Secundum oà táricha eminet cauiarium, quod ex Sturionum ouis in Ponto conficitur, ita vt salita in massam ingentem cogantur, & cadis includantur. cruda ea comedimus, vel in panis crustulis ad prunas vstulatis. modico enim igne salsamenta in vniuersum indigent, authoritate Athenæi: qui quum de celeriter factis loquimur, in prouerbium cessisse ait, Citius quam salsamenta coquantur: sicuti de asparagis Latini vsurparunt. Cauiaria Iulio II pontifici maximo mirifice placuerunt, quod deiectum ei ciborum gustum sępius alleuassent: & siti, vinisq; pariter, vt in senibus accidit, mire lenocinari viderentur. Sunt etiam in summa commendatione ex ipsis Sturionum pulpis Spinalia, sic vulgo nuncupata, quæ laricinis (lariginis) lignis assimilantur. Laudant & Moronem, ignoti nobis piscis (*Sturioni cognatus est, Husonem Germani vocant*) prædura frusta valdeque *Huso* rubentia: quę Mæotidis paludis accolæ mercimonii caussa transmittunt. Ea prius exedi commode nō possunt, nisi aquæ calidæ perfusione molliantur, Iouius. Cauiario dicto è sturionum ouis per omnes ad Orientem regiones Turcæ ac Gręci vescuntur: Iudæi abstinent, quod hic piscis absq; squamis sit. Cæterum accolæ Tanais, qui magnum cyprinorum numerum capiunt, ex ouis eorum salitis Cauiarium rubrum pro Iudæis, Constantinopoli vsitatum, parant, Bellonius.

Svs marinus. Vide supra in Porcis marinis, Lolligo, diriq; sues, Ouidius.

Syænam piscem Gręci recentiores chœrillam interpretantur, hoc est, porculum, Hermolaus in Plinium. Oppiano lib. 1. Syæna circa petras lepradas degit. Λεπράδες, ἃς κίρρίς τε, σύαινά τε καὶ βασιλίσκο, scilicet ἐννέμονται. Idem nimirum est Hyæna piscis, de quo scripsimus in H. elemento, pag. 441.

Syagridvm, Συαγρίδων, meminit Epicharmus, Athen. Has ne quis cum synagride confundat, cauēdum. Syagros quidem Gręcis aper est, quem & capron dicunt. de capro autem & caprisco piscibus actum est suis locis. vterq; per metalepsin syagros etiam aut syagris dici poterit: sed capros magis syagros: capriscus, syagris.

DE SYNAGRIDE, (VEL SYNODONTE, QVÆ SYNAGRIS *adultior ei videtur,*) *Rondeletius.*

A ΣYNAΓPIΣ Græcis dicitur, Gazæ dentex, quo etiam nomine σινώδοντα conuertit: quia synagridem & synodontem, eundem piscem esse existimet. Græci quidam etiam hodie vocant σινωαγρίδα. Italis dentale dicitur. A Massiliensibus denté. In Gallia nostra Narbonensi marmo: pro mormyro ostenditur venditurq;. Admonere hic oportet ab ichthyopolis nostris scarum Aristotelis dente vocari, à dentibus magnis & latis. ne quis hunc nostrum denté cum dentali Italorum, & synagride vel synodonte confundat.

B Synagris piscis est marinus in litoribus & eorum saxis degens: corporis figura auratæ, vel erythrino similis: pinnis quoq; & aculeis, & squamis, & colore: nam ex albo rubescit: sed maculis veluti punctis aspergitur. Capite magis est compresso quam aurata, vel pagrus. Quaternos in vtraque maxilla dentes caninis similes habet, inter alios paruos eminentes: internas partes sicuti superiores pisces, (*hepatus, nouacula, erythrinus, pagrus.*) Lapides in capite. In Adriatico mari in insignem magnitudinem accrescit, in nostro litore auratam non superat.

A synodonte an differat.

A Sunt qui synodonta non genere quidem, sed specie à synagride differre arbitrentur. Athenæus enim libro. 7. ex Epicharmo tanquam diuersos ponit Σινωαγρίδας μαζοὺς τε, σινώδοντάς τε ἐρυθροποικίλους. alibi (lib. 8.) synodontis meminit sine synagride.. Ego vero sentio synagridem & synodontem sola ætate differre, (cui simile quid in auratis & coracinis prius annotauimus,) vt synagris dicatur minor & iunior: synodon, maior: vnde synagridas μαζοὺς, id est, vt opinor, delicatas & teneriores nuncupauit Epicharmus. minores enim pisces, & qui ætate non multum processerunt, molliores & delicatiores sunt grandioribus. Synodontem verò ἐρυθροποικίλον, cum varietate rursum, siue rubrum, quem Numenius vocat μέγαν & λευκόν: quod epitheton cum erythropœcilo pugnare videri posset. verum λευκὸν Numenius vocat, à subiecto & veluti primo colore, qui albus color, cum tanquam punctis rubeis aspersus sit, ἐρυθροποίκιλος ab Epicharmo dicitur. Sunt in synodontis capite lapides, vnde synodontides (*melius synodontitæ*) gēmæ Plinio lib. 37. c. 10. Hac in sententia de synagride & synodonte permanebo, quoad alius differentiam aliquam siue notam prĕter ĕtatem, qua discerni possint, ostendat. nullam enim aliam hactenus inueni.

Charax.

Σινώδους καὶ χάρακες τοῦ μὲν αὐτοῦ γένους εἰσὶ, διαφέρει δὲ ὁ χάραξ, inquit Athen. lib. 8. Eiusdem generis sunt σινώδους & charax, præstantior autem est charax, cuius iconem non propono: in nostro enim mari non reperitur, neq; ab Aristotele Plinioue vlla huius facta est mentio, sed ab Atheneo breuiter tantum, vt dictum est, & ab Æliano.

DE DENTALI SEV DENTICE, (SYNODONte,) *Bellonius.*

Exhibita Synodontis à Bellonio icon, cum ea quam Rondeletius dedit, satis conuenit, pinna dorsi excepta, quam Bellonius vniformem (qualis & in nostra icone apparet) & pluribus aculeis munitam ostendit.

A A dentibus caninis atq; exertis (qualis habet Cinædus) suam Dentalis desumpsit appellationem, Synodontes (*Synodus vel Synodon*) Ouidio mutuata à Græcis nomenclatione dictus, nostri litori admodū rarus, aut eo nomine ignotus, de quo sic Oppianus:

Denticem Boces, Hippuros fallit Iulus.

B (A) Piscis est latus, ferè circinatus, & veluti planus, in tantam plerunq; magnitudinem excrescēs, vt sex libras pendat. Communium tamen pondus, trium aut quatuor librarum esse solet Dentex Columellæ pelagius piscis esse censetur, qui & arenoso gurgite optime pascitur. Pinnam gerit in tergore continuā viginti spinulis seu aristis refertam, quę ad caudam desinit: ac rursus aliam ab vmbilico versus caudam protensam: præter eas quæ vtrinq; ad branchias feruntur, ac rursum duas alias quę illi sub ventre sunt. Cæterum bifurca est eius caudæ pinna. Denticis caput in acumen fastigiatum est: oculi vt Melanurus prægrandes, squamæ latæ, branchiæ vtrinq; quatuor. Venæ in lateribus seu lineæ octo, rectæ, varij coloris, id est, ex leui rufo nigricantes, atq; in fuscum elanguescentes. Ea autem linea quæ piscibus vtrinque in lateribus data est, Dentici non multum arcuata comperitur. Linguam mollem habet: Dentes in superiore maxilla quinq;, in inferiore octo, exertos omnes: reliquum maxillarum denticulis deinceps serratum est.

F Illyrij atq; Epirotę Dentales (quos plurimos circa Quadragesimam capiunt) in caudam ac caput diuidunt, & cum squamis, ex aceto & sale addito croco incoquunt, inde gelu conficiunt: quod quum iā incoctum est, doliolis condunt, & fretum traijcientes, ad Anconam & alias vrbes deferunt: atque hoc pacto tres & quatuor integros menses illęsos seruant, quos deinde publice diuendant.

B. Discrimen ab aurata.

Dentici magna est cum Aurata similitudo: sed mox discrimen comperies, si quidem exteriores brāchias spinosas esse perceperis: pretereà tegumentum perpetuo Dentali rubet, neq; cilia habet aurea.

(A) Genuinam & antiquam vbiq; retinet appellationem. Grandis & adultus frequentior quam paruus, ita vt mihi pusillos Dentales raro vidisse contigerit.

DE SYNAGRIDE, BELLONIVS.

Iconem non dedit.

B SYNAGRIDEM vulgus Grecum optimis notis à Synodonte distinguit. Dentex enim magis recurto est corpore. Synagris Cyprini in modum, veluti circino ita circunductus, vt pro longitudine ac latitudine magis crassus appareat. Caput vtrinque compressum habet, pro sua crassitudine planum ac latum, oculos quemadmodum in serpentibus elatos: tergus aciei oculorum subiectum, quod huc atq; illuc si quando commoueat, varios colores edit. Caput habet veluti aureum, & lineas versicolores complures per squamas, quarum nonnullæ cærulee sunt, aliæ aureæ, deinde subnigræ, mox virides, vel his coloribus commixtæ. Verum ea quidem linea quæ latera intersecat, eo modo non variat nigra enim est.

Proin-

Proinde squamis contegitur corui, rotundioribus & latioribus. sed tenuioribus. Caudam gerit admodum bifurcam, & pinnas laterum valde in acutum desinentes, arundinis alæ in modũ oblongas. Pinnam aliam in tergore continuam gerit, vicenis aristis communitam, quarum quæ capiti finitimæ sunt, firmiores atque acutiores conspiciuntur. Vmbilici pinna denis aristis constat: quarum duæ priores, alijs fortiores comperiuntur. Narium foramina circa oculorum fontes illi sunt peruia. Dentes canini, vt Synodontis, in superiori & inferiori maxilla, quorum quatuor pręcipui alijs longiores eminent. Quum autem maxillas coniungit, dentes pyxidatim in alterutram coeunt. Linguam exerit albam, oblongam, & modicè compressam. Cor habet sub branchijs angulosum, diaphragmate interseptum: Hepar pallidum, in duos lobos diuisum: quorum dexter sinistro maior est, sub quo fel includitur, duos digitos longum, gracili vesicula inclusum. Lutea sunt eius intestina, præter rectum quod inter cætera candicat. Stomachus quoque illi est oblongus, per ventrem protensus, ex cuius summa parte propter œsophagum tres tantum appendices siue apophyses numerantur. Lienem, vt iuniperi bacca, orbicularem habet, à stomacho dependentem, firmis venis alligatum: Vuluam vtrinque bicornem, per longitudinem spinę exporrectam, ouis innumeris refertam.

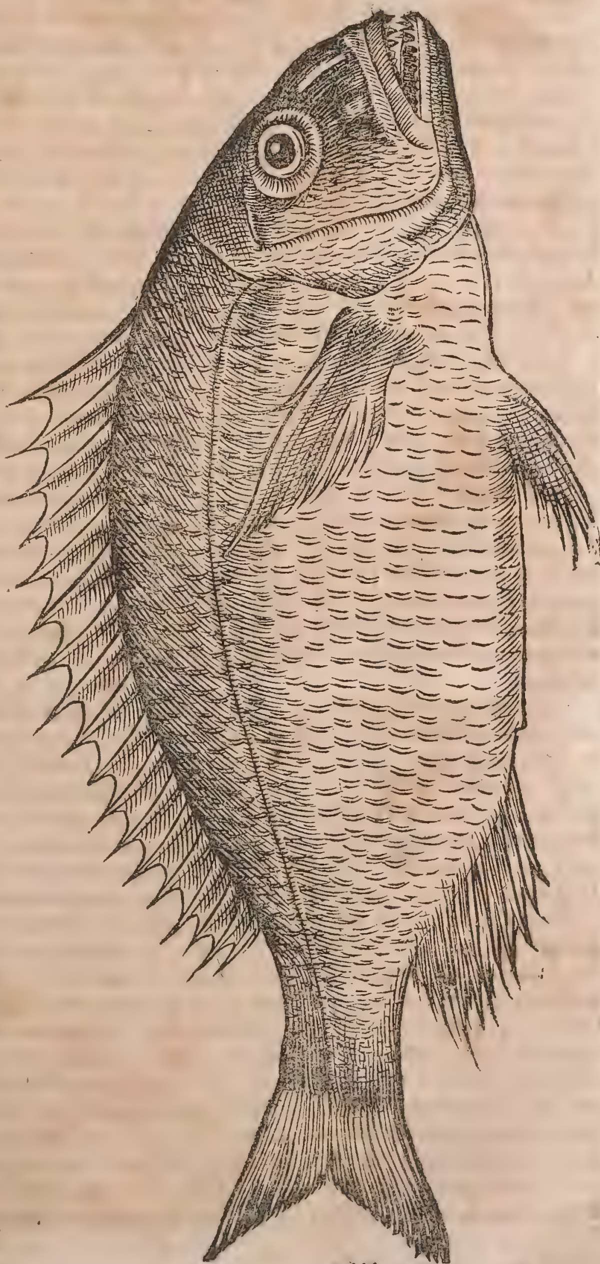
Synagrides circa Corcyram (quo in loco nomen antiquum apud vulgum retinent) calamis decipi conspexi. rarò enim nassis decipiuntur, sæpius tamen euerriculis. E A)

Synagridibus vesicæ ventosæ (quæ piscibus datę sunt ne immergantur) geniculo interceptę comperiuntur: quod cæteris piscibus marinis, aut saltem paucis, minimè accidit. B

Quum itaque Synagris Latinum nomen non habeat, non est quòd eum Denticis nomine ob confusionem appellemus. A

COROLLARIVM.

Imago hæc Denticis, Venetiis picta est.

A

Synodontē & SYNAGRIDEM alij pro eodem accipiunt, alij distinguunt. ego vtrumq; vna historia concludam, sed SYNAGRIDIS nomen maiusculis subinde literis scribam: vt si quis de eo cognoscere seorsim velit, expeditius inueniat. Synodon piscis, vel synodus, vt alij scribunt, vtrique in prima per y. vel, vt alij, sinodō, per iota, (Vide infra in H.a.) alius est quam synodontis dictus in recto singulari, gen. fœm. vltima acuta συνοδοντίς. hæc enim pelamis magna est: vt dictum est suprà in Chelidonia, pag. 222. & dicetur pluribus infrà in Thunno. Synodonti à dentibus nomen factum est: vnde & à Columella Dentex vocatur: & à recentioribus quibusdam Dentalis, vel etiam Dentale (vt à Platina) neutro gen. vulgi Italorum imitatione. Synodontes, & SYNAGRIDES, Latinè Dentices dicuntur: tam similes sunt, vt Ligures, & Massilienses vtrosque Dentices: contrà Grçci, eosdem vtrosq; SYNAGRIDES, nominent. Hices. dicit Pagrum, Chromin, Anthiam, Synodontem, & SYNAGRIDEM similes esse, Gillius. Synodontes, Latinè Dentices vocantur. quorum alterum est genus simile, SYNAGRIS Græcè vocatum, quam item (*vt & Synodontem*) Denticem Theodorus interpretatur, Massarius. Videtur autem & ipse genus simile dixisse, sicut & Gillius propter Hicesij verba: qui tamen nec forma similes, nec magnitudine pares hos pisces dixit, nec aliter inuicem comparauit, quam nutrimenti ratione, vt indicauimus in Orpho B. Solet enim Hicesius apud Atheneum non corporum formarumque similitudines tractare, id quod Speusippus facit in lib. Similium, sed eas duntaxat quæ ad nutrimētum pertinent rationes persequi: ꝙ in prenominatis etiam piscib. eũ facere, ex ijs quę infert nemini dubiũ esse potest. Siue igit forma similes sint, siue nō similes synodon & SYNAGRIS, nutrimētũ ex eis simile est. nempe dulces sunt, subastringũt, abũde alũt, ideoq; etiã difficilius excernuntur. Ma-

Synodontis.

Dentex.

Dentalis.

Synagris.

(F)

gis autem alunt ex eis qui carnosi sunt, magisque terrestres, (sicci,) ac minus pingues, inquit Hicesius. Iam cum & Aristoteles diuersis in locis his duobus nominibus vtatur, qui vbique ferè de vna re vocabulis eisdem vti solet, nec ludere synonymia aut copia vocabulorum, diuersos esse pisces existimandum est. Sed Epicharmus quoque pro diuersis habuit, his verbis: ΣΥΝΑΓΡΙΔΑΣ μαζὺς τε, συνόδοντάς τε ἐρυθροποικίλους. Quamobrem meam potius inscitiam, & alterum ex his duobus piscem, præsertim SYNAGRIDEM, mihi ignotum fateri, quam clarissimos veterum authores inscitiæ insimulare malim.

Saluianus SYNAGRIDEM hodie à Græcis vulgò dictam, omnino synodontem esse, neq; notis vllis, nisi fortè quas ætas, temporisue aut loci varietas attulerint, differre sentit. Veterũ autem SYNAGRIS (inquit) quinam piscium sit, quoue Latino nomine, aut vulgari nomenclatura vocetur, haud nobis hucusque notum est: suspicamurque neque etiam in posterum cognitum fore: propterea quòd nec nomen eius, nec quæ ei authores tribuunt, vllam ad id coniecturam afferant. Idem in Tabulis suis duo hæc nomina piscium similium, non vnius facit: cum Hicesius tantum, vt dictum est, nutrimenti ratione similes faciat. Bellonius scribit vulgus Græcum SYNAGRIDEM optimè à Synodonte distinguere, &c. cuius verbis & sententiæ, vt qui magnam Græciæ partem peragrârit, interim acquiescam, donec alius fide dignius aliquid protulerit. Fragolinos (*sic puto vocant tum phagros tum erythrinos*) quum sesquipalmi magnitudinem excesserint, in dentices siue synodontes euadere communis piscatorum consensus existimauit, Iouius. Dentex corporis figura ac partibus ferè omnib. phagro similis adeò est, vt non facile ab inuicem internoscantur. sunt qui credant eos ætate sola atque magnitudine differre, ita vt

Phagros. vnus & idem piscis minor & iunior existens, phagros: ad sesquipalmi verò magnitudinem adultus, dentex appelletur, Saluianus. qui in altero sui operis De aquatilibus libro, quomodo dentex à phagro distinguatur, in historia de Phagro edocturum se addit. Author de naturis rerum, & Albertus, hos pisces confundunt: Dentex (inquiunt) vel pagrus à re nomen habet, quia dentes habet magnos, &c.

Μαζοί. In versu Epicharmi ΣΥΝΑΓΡΙΔΑΣ μαζὺς τε, συνόδοντάς τε ἐρυθροποικίλους, Rondeletius interpretatur SYNAGRIDES delicatas & teneriores, vtpote minores ætate, &c. Saluianus quoque, lautas. Ego μαζὸν adiectiuum hactenus non reperi, & μέζους potius legerim, id est maiores. nam & alibi μέζονες pro μείζονες idem author, citante Athenæo, protulit. Natalis à Comitibus μαζὺς legit, & vertit papillas, quàm rectè, ipse viderit. res ipsa quidem & sensus postulat, vt piscis vel nomen vel epitheton sit, papilla neutrum est. μαζὸς alioquin, sicut & μαστὸς, mamillam significat, θηλὴ papillam. Scio mazã aliquando pro placenta vel panificij delicatioris genere accipi, (quanquam & simpliciter farinam subactam, & aliquid pane vilius significat, vt in prouerbio ἀγαθὴ καὶ μάζα μετ᾽ ἄρτον:) vnde verba μαζᾶν καὶ ὑπερμαζᾶν, pro τρυφᾶν, καὶ ὑπερτρυφᾶν. μαζὸς verò vlla significatione adiectiuum esse nego: si tamen esset, masculinum esset, nec conueniret ad fœmininum synagrides. Μαζινὸς quidem adiectiuum est apud Varinum: Μαζινὸς

Synagrides. βοῦς, ὁ ἐξ ἀλφίτων. Sed hæc ad grammaticos. Aliæ sunt SYAGRIDES, quarum itidem Epicharmum meminisse paulò post Athenæus scribit eodem lib. 7. verba autem eius non recitat. Vide superius suo ordine. SYNAGRIDES quidem cur appellentur aliqui pisces, non facile dixerim: nisi fortè, vt conijcio, gregales sunt, quemadmodum & synodontes: διὰ τὸ συναγείρεσθαι, καὶ συναγελάζεσθαι, ἢ καὶ ὁμοῦ ἀγρεύεσθαι. SYAGRIDES verò alij nimirum pisces, ab aliqua ad syagrum, id est aprum, similitudine. SYNAGRIDI quidem hodie apud Græcos dictæ dentes quatuor cæteris longiores eminent: quod cum verre & apro ei commune est. Idem Synodonti dentes caninos exertosque esse scribit, sicut & cinędo: vnde synodontem quoque, tanquam cynodontem dictum conijcias: & cinædi quoq; nomen inde detortum.

Vulgaria nomina. Synodontes sunt qui vulgo dentales vocantur, Massarius Venetus. Massilienses (inquit Rondeletius) Synagridem Dentè appellant, quod nomen circa Monspelium aliqui propter similitudinem Scaro attribuunt. Sargum, Auratam, Synodontem, Dentalem, &c. Bellonius adeò similes esse scribit, vt vix ab oculatissimo distingui possint. Hi omnes communi Bremæ marinę vocabulo nobis venire poterunt, adiecta aliqua coloris aliaue differentia. Synodontem ergo interpretor, *ein rotlachte Meerbrachsmen art, ein Zanbrachsme, ein Zanfisch.* Nostri ichthyopolę quandoque synagridem pro mormyro vendunt: qui admodum frequens apud nos non est, sed Romæ & Neapoli frequentissimus, Rondeletius.

B Columella 8.16. de piscinis scribens, dentices Punicas & indigenas nominat. Synodum (*Synodontem*,) probant ex Illyrico, Dalmatiæque litoribus, & præsertim ex Salona atq; Tragurio, Iouius. Herculeæ mullum rupes (*dant*,) synodontas Amalphis, Actius Syncerus Neapolitanus. Circa Caput viride (Noui orbis) piscati sumus dentales, Aloisius Cadamustus. Synodus & charax eiusdẽ generis sunt, præstat vero charax: Diphilus Siphnius, qui tamen non de formarum, sed alimentorum similitudine loquitur. Synodontes proximi sunt auratis (forma, verum maiores, Massarius) & pagris. habent enim prominulos dentes: & sunt lati, subrubraque varietate conspicui, Iouius. Fuluos synodontes Ouidius dixit, nimirum vt Oppianus ξανθοὺς ἐρυθεῖνους, Wottonus. Numenius λευκὸν (λαμπρὸν) καὶ μέγαν συνόδοντα, id est, album & candidum synodontem. Synodontites gemma è cerebro piscium est, qui synodontes vocantur, Plinius. Est autem synodontites adiectiuum nomen masculinum, vt subaudiatur lapis: ad gemmam si referas, fœm. genere synodontitis efferri potest. Recentiores quidem coruinam gemmam tradunt reperiri in capite coracini vel synodontis: sed ineptè. nam qui è coracino est, coracinites potius quàm synodontites vocari debebat. nos plura de eo in Coracino. Dentex vel pagrus dentes habet magnos, multos ac duros, Author de natur. rerum. Hunc piscem recentiores Dentatum vocant: & habet dentes antè, superius & inferius, æquales ferè, ad modum dentium hominis, qui incisores (*Bellonius caninis comparat, cuius authoritas maior*) vocantur, dispositos. Sed inferiorem mandibulam habet ex duob. ossib. compositam, sicut & homo. Piscis est squamosus. non magnus, palmo tamen maior: figura piscis qui bonachus (*lego monachus, cui etiam Nasum in Danubio piscem comparat. est autem capitosi.*) vocatur: nisi quod caput minus crassum habet, & aliquãto latior est. Abundat in mari iuxta Romã, & Apuliam, & Siculo, Albert. Dentale nostra ætate dictum putant, quod dentes ferè exertos habeat,

quibus

quibus & piſcatores interdum lædere conſueuit. Senſere Antiatis cicatrices in digito acceptæ, à Dentali vulnera infligi. Oratæ ſimilis eſt, Platina. Synodon quaternas habet vtrinque ſimplices: fel verò à iecore ſemotum, & inteſtinis commiſſum, Wottonus ex Ariſtotele. ſed Ariſt. lib. 2. cap. 15. SYNAGRIDEM, non Synodontem branchias, eaſque ſimplices habere ſcribit: & rurſus cap. 15. Synagridi, non Synodonti, fel eo modo ſe habere, vt dictum eſt.

Synodon piſcis litoralis eſt, Ariſtoteles. Ἀλκισταὶ σινώδοντες, id eſt, Robuſti ſynodontes (*nam & magni fiunt, & dentibus plurimum valent, vt in B. dictum eſt*) in petris & arenis paſcuntur, Oppianus. Nec ſi Columella & Ouidius, ſecus ſentire videantur, (ille Denticem pelagium faciens, his verbis: At arenoſi gurgites, planos quidem non peſſimè, ſed pelagios melius paſcunt, vt Auratas, ac Dentices: hic verò piſcibus qui pelago gaudent, eundem annumerans:) eis aſſentiendum eſt: cum diuturna piſcatorum obſeruatio, Ariſtotelis & Oppiani, potius quàm ipſorum ſubſcribat opinioni, Saluianus. Synodontes carniuori tantum ſunt, Ariſtoteles hiſtoriæ 8. 2. Et mox: Synodon carne veſcitur, & mollia (μαλάκια) appetit. Euenit plerunque & huic & hiatulæ, vt dum piſces minores inſequuntur, venter procidat, propterea quòd piſcium venter iuxta os poſitus eſt, nec gula ſubeſt. Hoc cur ita accidat tum his, tum alijs quibuſdam piſcibus maioribus, dum nimia auiditate perſequuntur minores, Rondeletius copioſè explicuit in Channa. Dentex graſſatur in oſtrea & piſces innoxios, Author de natura rerum, & Albertus. E

Synodontes gregales ſunt, Ariſtoteles hiſt. 9. 2. Φῦλα πολυστερέων σινοδόντων, Oppianus dixit. Dentices (Οἱ Συνόδοντες) tam congregatiles ſunt, vt nec ſibi eſſe à gregalibus ſuis æqualibus ſolitudinem & ſegregationem ferant. Solent autem iuxta ætatum diſcrimina degere: ac nimirum peradoleſcentes ſeparatim à reliquis natant. ij quoq; qui ſunt confirmatiori ætate, etiam inter ſe vitæ communitate coniunguntur, ita vt congruant prouerbio, Æqualis æqualem delectat: & præſentes præſentibus tanquam ijs quibus cum ſocietas aut amicitiæ coniunctio ex conſuetudine vtrique frequenti coaleſcit, delectantur. Aduerſus piſcatores autem ſic machinantur, vt cum piſcator in eos cibum demiſerit, congregati & in orbem conſiſtentes inter ſe conſpiciant, & quaſi ſigno dato inter ſe, admoneant ne propè ad cibum accedant, ne ve demiſſum cibum attingant, atque in hunc ordinem inſtructi permanent. Sin autem ſoliuagus ex alio grege acceſſerit, hamumq; deuorauerit, ac ſuæ ſolitudinis præmio accepto ſubtractus fuerit, confidentiores efficiuntur, tanquam capi non poſſint: ſicque præ nimia fiducia negligentiores facti, capiuntur, Ælian 1. 46. ex tertio Halieuticorum Oppiani ferè. De polypi cum Dentice pugna, Alberti verba recitaui in Corollario de Polypo D. ad finem. C

Bôce ineſcatur ſynodon, Oppian. 3. Halieut. Quomodo capiantur proximè in D. Æliani verbis expoſitum eſt. Τοῖσί κε θαρσήσαιο (aliâs θηρήσαιο) φαγεῖν (alias λαβεῖν) λελιημένος ἰχθῦς, Ἠὲ μέγαν σινόδοντ᾽, ἢ ἀρνόδην ἴππουρον, Numenius de eſcis loquens, vt conijcio. E

Dentices multum alunt, Pſellus. Synodontes duram habere carnem tradit Xenocrates: ſed ſuccum F creare bonum, mediocriterque nutrire: faciléque & in corpus digeri, & aluum mouere, Wottonus. Hiceſio contrà ſubaſtringunt, & morantur aluum, &c. vide ſuprà in A. iuxta (F) in margine. ego quidem Hiceſij ſententiæ ſubſcripſerim. Synodum (*Synodontem*) probant ex Illyrico. Dalmatiæque litoribus, & præſertim ex Salona atque Tragurio: quæ gentes conciſum in fruſta, & ſemicoctum multo Gelu croceo & perſpicuo gelu condiunt, cadiſque includunt, ita vt toto fermè anno per omnem Italiam, & Romæ idem aduectitius & recentiſſimus habeatur. Id genus autem obſonij medici magnopere deteſtantur, & ante alios Petrus Aponenſis. Is enim piſces ſemel coctos aſſeruatosque, & præſertim vaſorum concluſos operculis mortiferam qualitatem adquirere, mandenteſque certo plerunque veneno inficere, ratione atque experimento deprehendiſſe affirmauit, Iouius. Dentale vt Stirio coquitur, Platina. De Dentice patina deſcribitur ab Apicio lib. 4. cap. 2. Et rurſum ius in Denticem aſſum ac elixum, lib. 10 cap 11. Συνόδων ὀπτὸς ab Antiphane cum alijs lautiſſimis obſonijs nominatur. Αὐτὰρ (τὸ) σινόδοντα μὲν, ὃν ζήτει (ζητεῖς) παχὺν εἶναι, Ἐκ πορθμοῖο (è freto Siculo) λαβεῖν πειρῶ καὶ τοῦτον ἑταῖρε, Archeſtratus. Ὀρφῶν, αἰολίαν, σινόδοντά τε, καρχαρίαν τε Μὴ τέμνειν, μή σοι νέμεσις θεόθεν καταπνεύσῃ. Ἀλλ᾽ ὅλον ὀπτήσας παράθες, πολλὸν γὰρ ἄμεινον, Plato comicus.

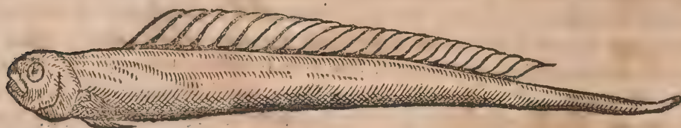
Piſcis hic σινόδους appellatur à Diphilo Siphnio: ab Ariſtotele hiſtoriæ 8. 2. σινόδων, per ypſilon in prima: alibi verò per iôta σινώδων, vt eiuſdem operis 8. 13. & 9. 2. non placet tamen ω. magnum in penultima ſcribi: cum apud idoneos authores ſemper o. breue eo loco reperiamus, & ita originis ratio poſtulet, & poetæ corripiant: & apud ipſum Ariſtotelem hiſt. 8. 2. primum σινόδοντες, deinde etiam σινόδων legamus in noſtra æditione. Admonet autem Athenæus quoque primam huius nominis per iota ſcribi à Dorione, & Archeſtrato. nec deeſt, cur ita ſcribatur, ratio: nimirum παρὰ τὸ σίνεσθαι καὶ βλάπτειν τοῖς ὀδοῦσιν. eſſe quidem noxios eius dentes, in B. indicatum eſt. Per ypſilon vero συνόδους, quaſi κυνόδους dici videtur. nam, vt ſcribit Bellon. caninis dentes ſimiles habet, eoſque (vt picturę oſtendunt) non quidem coniunctos, ſed magnis interuallis diſpoſitos: cum συνόδους dici poſſe videatur, qui coniunctos denſosque dentes habeat, (vt σύνοφρυς, qui & μεσόφρυς Cratino, apud Pollucem:) qui verò contrà, raros, μανόδους. Οἱ μὲν γὰρ πλείους (ὀδόντας) ἔχουσι, μακροβιώτεροι, ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ εἰσί: οἱ δὲ ἐλάττους, καὶ ἀνόδοντες, ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ βραχυβιώτεροι, Ariſt. Hiſt. 2. 3. hic pro ἀνόδοντες lego μανόδοντες. quod & ſenſus requirit: & Theodori interpretatio comprobat. Ὀδοὺς pro dente, communis linguę vocabulum eſt apud Græcos, ὀδὼν verò Ionicę: ab vtroque genitiuus fit ὀδόντος. Ab ὀδὼν Ionico compoſita ſunt προὔδων, χαυλιόδων, ἀμφόδων, χαλκόδων, & ſimilia. Euſtath. in Il. Λ. Eadem omnia puto communi lingua per ους efferri. Ζῶον χαυλιόδουν vocatur ab Ariſt. lib. 3. De partibus, cui dentes ſunt exerti, (ſic Homerus κάπρον ἀργιόδοντα dixit, Iliad. 1. alibi verò ſubſtantiuè ipſos dentes exertos χαυλιόδοντας nominat. Hiſt. enim 2. 10. ὀδόντας μεγάλους καὶ χαυλιόδοντας legimus. Νωδὸς (id eſt Edentulus) dicitur, qui dentem non habet, apud Eubulum & Phrynichũ, quem Pherecrates ἀνόδοντα appellat. cui verò dentes prominent, προὔδων dicitur: & προὐδοῦς de fœminis, Pollux lib. 2. apparet autem προὔδους, communis eſſe generis, προὔδων maſculini tantum. H. a

Synodontes fului, Ouidius. Συνόδοντα ξανθὸν Numenius dixit: nimirum à recto in ους. quem generis Epitheta communis eſſe, cum adiectiuè ſumptum, vt modò indicauimus, tum pro piſce, conijcimus: quamuis pro piſce

pro pisce plerunque semper masculino gen. vsurpetur. ἀγκιστρώ σωώδοντες, Oppianus. SYRENÆ nominantur apud Varronem De lingua alicubi, tanquam Conchyliorum quorundam nomen Latinum, non sumptum à Græcis, à quibus Pelorides, ostreas, &c. Latini mutuati sunt. Vernacula (inquit) ad similitudinem sunt, vt Syrenæ, pectunculi, vngues. Ego in hac voce aliquid corruptum suspicor. nam si Latina est, cur prima per ypsilon scribitur?

DE AQVATILIBVS AMIMALIVM, T. CONSONANTE INITIALI SCRIBENDIS.

DE TÆNIA, RONDELETIVS.

H. a. TAINI'A Græcis fascia est, qua in significatione Galenus & Hippocrates in lib. de fracturis vsus est sæpius. Significat & redimiculum seu vittam, qua puellæ nostræ capillos redimire solent, quam seruatis Latini nominis vestigijs nostri vette vocant. Sed à fasciarum similitudine dicuntur tæniæ lapides sub aquis candicantes, in longũ porrecti, quales sunt in sinu maris nostri non procul ab ostijs Rhodani à nautis formidati, quas Græci vocabuli imitatione tiniez appellant.

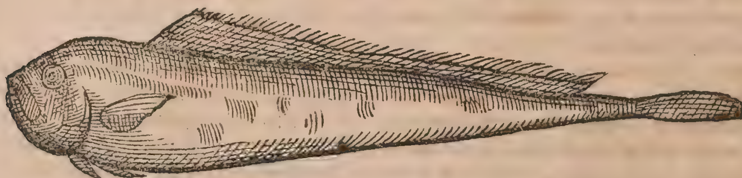
A Ab eadem fasciæ similitudine piscis ταινία vocatur, quam Gaza vittam interpretatus est. Plinius tæniæ vocabulum retinuit. A nostris piscatoribus flambo vocatur, id est, flamma, quia colore est rufo, siue flammeo: vel quia cum natat flammæ modo moueatur, & flectatur. A quibusdam spase, id est, ensis nominatur, à figura. Capite enim lato est, reliquo corpore in acutum paulatim desinente. *Vitta.*

B Tæniæ differentias duas obseruaui. Vna vera est Aristotelis tænia. Alteram similitudinis causa tæniam etiam vocabimus. De tænia prius dicemus. Piscis est fasciæ similis, id est, longo, tenui, strictoq; corpore, ac flexibili longorum piscium instar: corporis tenuitate, carnis sapore & candore buglosso similis. Capite est depresso, ossibus multis constante. Oculis magnis, rotundis, pupilla exigua. Ad branchias pinna vtrinque vnica, ad natandum data. In prona parte villos habet, ad caudam vsque, & in eosdem cauda terminatur. Tantæ est tenuitatis, vt ossa vertebrarum spinæque quibus firmatur, carne tecta appareant.

F Crassum lentumque succum gignit: quia carne est dura & glutinosa, cuiusmodi sunt longi omnes qui flexuoso corporum impulsu vtuntur.

A Hanc veram Aristotelis tæniam esse affirmamus, quia tenuis, longa, candida, pinnas duas duntaxat habens, vt scribit Aristoteles, lib. 2. de hist. cap. 13. Οἱ μὲν πλεῖστοι τέτταρα πτερύγια ἔχουσι: οἱ δὲ προμήκεις, οἷον ἔγχελυς, δύο ὄντα πρὸς τὰ βράγχια, ὁμοίως δὲ κεστρεῖς, οἷον ἐν Σιφαῖς οἱ ἐν τῇ λίμνῃ, δύο, καὶ ἡ καλουμένη ταινία ὡσαύτως. Pisces plurimi pinnas quaternas habent: longi autem, vt anguilla, binas, iuxta branchias: & mugiles lacus Sipharum itidem binas, similiter & quæ tęnia dicitur. Præterea buglosso similis est, teste Speusippo: sed hoc differt quod oculos in prona parte non habeat, sed vtrinque vnum.

DE ALTERA TÆNIÆ SPECIE, RONDELETIVS.

A TAINI'A alia est cui nomen hoc, vel fasciæ, aptissimè quadrat. est enim tenuis & longissima, quippe B quæ ad duum triumue cubitorum longitudinem accrescat. Corporis specie, priori similis est: eo verò differt, quod præter pinnas quæ ad branchias sunt sitę, duas alias habet sub maxilla inferiore rufas, cuius coloris sunt villi dorsi caudaque. Præterea quinq; maculas habet in parte prona, purpureas, rotundas, certo spatio à sese distantes, quales ferè in solea oculata. Squamis caret, aculeisque. Ob id fortasse de hac intelligendus Oppiani locus ταινίαι ἀβληχραί, id est, imbecillæ. Colore est argenteo. Ventriculum magnum habet, & longum. Intestina recta, sine vllis gyris ad anum porrecta. Cor compressum. Hepar ex albo rubescens. Lien & fel vix ob paruitatem apparent. *Lib. 1. ἁλιευτικῶν.*

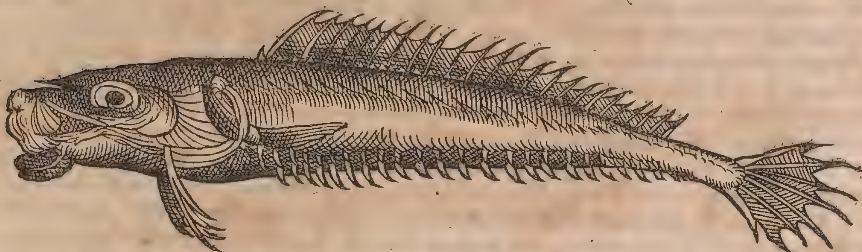
F Carne est dura, glutinosa, malum succum gignente. Hanc tæniam rectè dici perspicuè indicat corporis longa & fascię similis figura. Nam medici etiam longos latosque lumbricos ταινίας vocant, quę etiam κειρίαι dicuntur.

B Tęniam nostrę similem Pisis mihi ostendit Portius philosophus grauissimus, quam ad se è Gallia missam narrabat: sed cęrulea erat, dentibusque maioribus, quæ à pictore præter piscis naturam adiecta fuisse arbitror.

RVR.

RVRSVS DE ALTERA TÆNIÆ SPECIE, EX BELLONII *libro: quam ipse vulgari Venetis nomine, falcem appellat: quanuis exhibita ab eo figura, propter illas veluti crenas, quibus (inquit) in gyrum serrata est, & asperam in lateribus lineam, cum Rondeletiana non conuenit, vt tertiam hanc Tæniæ speciem suspicari liceat.*

Alia est Bellonij Tænia. Vide in Corollario A.

Antequàm planos ac latos pisces aggrediamur, commodus hic mihi locus visus est, vt de Venetorum Falce antiquis (vt puto) minus cognita, disseram: quando & mollis est, (in quo & ad Asellorum genera accedit:) & glaber, atque oblongus: ita tamen cartilagineus, vt perfrixus vel assus in quoddam veluti glutinum resoluatur. Vnde ab omnibus ferè mensis explosus, nullum præterquam formæ (qua rusticam Falcem aliquo pacto imitari videtur) nomen vulgo Italico retinuit. nostro autem litori planè inuisus est: ac quanquam alijs à Veneto litoribus (præsertim Italicis) reperiatur, tamen aut propter eius vilitatem, aut capitis turpitudinem (vnde Marmotum plerique vocant) certum nomen sibi adipisci nunquam potuit. Quamobrem apud Tenedum audiui vulgum Græcè falsò Anthiam nominare: alios in Italia Colpiscé, (*à succo glutinoso, in quem resoluitur dum coquitur. nam colla gluten est:*) alios sicut libuit. B (A) (F) A

Cæterum in vlnæ longitudine, palmi latitudinem non excedit. Mollis, polypi modo, coloris argentei: vnicam in tergore pinnam, eamque continuam: duas sub branchijs, & totidem sub sterno ostendit. Totus in gyrum quibusdam veluti crenis serratus est, atque in lateribus lineam habet asperam: subrubra est eius tergoris pinna, grandes oculi, deforme caput, vt simiam esse dicas, (*quod marmots vocabulo vulgus indicat.*) B

Hæc Bellonius in lib. ædito. Cæterum anno superiore cum hac iter faciens varijs de rebus mecum conferret, hæc insuper narrabat: Arimini piscem quem Falcem nominant, apud Constantium Felicium Durantium medicum insignem se vidisse: tenuem adeò vt cibo penè ineptus sit, nam cum latus sit (inquiebat) & insuper tenuis, penè transparet. Spinam (dorsi) vertebris munitam habet. Pinna quæ à capite incipit, supra tergum ad caudam protenditur. Quòd si caudam diligentius inspexeris, vitrarij penicillum refert: quoniam sicca cum fuerit equinas imitatur setas. Argentei coloris est aridus hic piscis. Is quem vidi, digitos latus sex, quinque palmos longus erat. ore prægrandi, sine dentibus: & solus in quo nullam subtus (*ab ano*) pinnam obseruauerim.

COROLLARIVM.

Tænia pisciculus dictus est à gracilitate, & longitudine, Hermolaus. Germanicè nominare licebit Tæniam primam Rondeletij *ein Bendel*: quod est fascia: secundam vero, *ein Sichelfisch*, id est, falcem. Sed alia est Bellonij Tænia, de qua sup. inter Pas. pag. 672. verba eius retuli. Numerat autem eã inter Soleæ species *ein kleine dünne Zungen art*. Eadem puto est, de qua Gil. Tenia (*prima melius per æ. scribitur*) quæ nunc ab Hispanis Azedia nuncupatur, Soleæ similis, sed minor ac strictior est. Sittardus olim indicabat, piscem qui Romæ Pecten, vulgò Pectenortzo vocaretur, doctis quibusdam videri esse Tæniam. Pectinem autem Romæ, vt puto, aliqui vocant Citharum Rondeletij siue primum, siue secundum potius: qui tamen citharum suum primum Romæ folio nominari scribit: vt Bellonius Tæniam suam, Sfolio ibidem vocari, quod nomen Veneti attribuant Soleæ. & hic quidem piscis planus est, & de genere τῶν ψηττοειδῶν: sed pinnarum numerus facit, vt Tænia esse non possit. Alij etiam alium Pectinem in Italia vocari mihi retulerunt, pisciculum rubicundum, eodem quoque colore pinnis præditum: vna longa per dorsum continua: altera ab ano satis longa: binis ad branchias, totidem in ventre. squamosum vt pictura præ se ferebat, & simpliciter piscem, neque planum, neque longum. capite supra os eleuato simoq;. Deniq; Saluian. Nouaculã Rond. Romæ pesce Pectine, vel Pettine & in plerisq; alijs locis Rason vocari tradit. Sed horum nullus Tænia esse potest. Arnoglossum quoque vel Soleam læuem Bellonij, aliqui Tæniam esse putarunt: quorum sententiam ipse in Arnoglosso inter Passeres refellit. Ego Rondeletij sententiæ acquiesco: quanquam nonnihil me remoratur, quod tæniæ suæ primæ carné duram & glutinosam esse scribit, quæ crassum lentumque succum gignat: & secundæ similiter, quam etiam malum succum creare ait. quam (secundam) & Bellonius ab omnibus ferè mensis explodi tradit, &c. Epicharmus verò apud Athenæum tænias quanquam tenues gracilesque, gratissimas tamen & suaues esse prædicat, his verbis: καὶ φίνταπτῃ (sic etiam Eustathius legit, & interpretatur φίλταπτῃ) ταινίαι λεπταὶ μὲν, ἀδεῖαι δὲ, κώλιγε πυρός. A Pecten. (F)

Tæniæ plurimæ & optimę (κάλλισται) nascuntur ad Canopum iuxta Alexandriã & in Seleucia quæ iuxta Antiochiam est, Athen. Speusippus similes inter se pisces facit, passerem, buglossum, & tæniam. B

Ταινίαι ἀβληχραὶ, id est Tæniæ infirmæ, seu molles, pisces sunt litorei, Oppiano lib. 1. Halieut.

Mythæcus in Opsartytico, Ταινίαν (φησὶν) ἐκκοιλίξας, τὴν κεφαλὴν ἀποταμὼν, ἀποπλύνας, καὶ ταμὼν τεμάχια, καταχέει τυρὸν καὶ ἔλαιον. Verbum ἐκκοιλίξαι Natalis de Comitibus euacuare interpretatur: aptius puto exenterare dicturus: τὴν κοιλίαν καὶ τὰ ἔντερα ἐξαιρεῖσθαι. Dioscorides lib. 2. in Salamandra ἐξεντερίζειν dixit. Vide plura paulò antè in fine segmenti A. C F

Tæniç

G Tæniæ iecur ſiccatum pondere x. (*denariorum nimirum*) IIII. cum oleo cedrino perunctis pilis IX. menſibus, pſilothrum palpebrarum eſſe putatur, Plinius lib. 32. cap. 7.

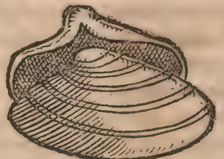
H. a. Tæniæ, ταινίαι, ſunt faſciæ & cingula, quibus mulieres vtuntur. Inde ταινιόπωλις Eupolidi ſignificat mulierem huiuſmodi faſcias & zonas vendentem, Athenæus & Euſtathius. Aliquando tænia faſciam denotat, qua caput religabant & coronabant. Sed plura, quod ad Philologiam, requires in Græcorum ac Latinorum Lexicis, & Euſtathij in Homerum Indice. Τενίαι per ε. apud Heſychium perperam & non ſuo loco legitur. Tæniola exiguum filum Columellæ, vnde forſitan noſtra tempeſtate piſcatores togniam ſuam appellant, niſi potius à tenendo, Nic. Erythr. eoſdem ab Æliano ἄσπρα vocari puto. nam Græci recentiores ἄσπρον pro albo dicunt. Canthari piſces gignuntur in locis quæ ἄσπρας nominant, Ælianus. Κάνθαρος ὃς πέτρῃσιν ἀεὶ λεπρῇσι μέμηλεν, Oppianus: qui has petras alibi (lib. 1. Halieut.) leprades vocat. Ἄλλαι δὲ χθαμαλαὶ ψαμαθώδεος ἄγχι θαλάσσης Λεπράδες. alias deinde facit chamis & patellis plenas, Euſtathius confundit, Lepradem eſſe dicens ſaxum in mari, cui lepades, id eſt, patellæ innaſcuntur. Ab his ſaxis Æliano lib. 2. cap. 41. mullorum piſcium quidam λεπρώδεις cognominantur. ſed cum loca huiuſmodi ſaxa minuta & rara (πέτρας λεπτὰς καὶ ἀραιάς) habere ſcribat, crebraſque algas inter hæc interiectas & medias, vbi ſubſidet limus vel arena, alias quàm ἄσπρας ſeu tænias, intelligere videtur. Ταινία & κειρία Græcis tum faſcias, tum lumbricos longos ac latos ſignificant. Apud Comicum in Auibus quidam ait μὴ δεηθῶμαι σπάρτης, κειρίαν ἔχων. hoc eſt, inquit Euſtathius, ſe non indigere fune, (σπαρτίνου πλέγματος,) cum habeat κειρίαν, ἤτοι δεσμὸν κλίνης. Vide Suidam in Κειρία. Aliqui inſtita & vincula ſepulchralia interpretantur. Aliqui primam per η. ſecundam per ει. ſcribunt. Κηρείαις, ἀποθανάτια ἐντετυλιγμένα, Heſychius & Varinus.

Epitheta. Ταινίαι ἀολλήγεα, Oppiano. Λεπταί, ἀδεῖαι, Epicharmo.

TAGVMA neſcio quid Feſtus ex Plauto nominat, his verbis: Muriaticam video in vaſis ſtanneis, naricam bonam, & canatam, & taguma, quinas fartas conchas piſcinarias.

TAVLOPIAS, qui aliâs Aulopias. Quære ſuprà in Anthijs.

DE TELLINARVM PRIMA SPECIE, MINORE, RONDELETIVS.

A TEΛΛÎNAI à creſcendi celeritate nomen habere videntur, ὅτι τάχιστα γίνονται τέλειαι. Idem retinuerunt Latini. Athenæus tamen à Romanis Tellinam μύτλον vocatam fuiſſe ſcripſit: quo loco Hermolaus μύτιλον legendum putat, vt Mytilus & Tellina idem ſint. Noſtri & Romani etiam Tellinas vocant. Veneti piſcatores, vt Hermolao viſum fuit, à capparis ſimilitudine capparoculas ſiue capparolas. Normani flion. (Lib. 3.)

Genera duo. Lib. 3. Tellinarum genera duo facit Athenæus, vt aliæ marinę ſint, alię fluuiatiles, vel quæ in fluuiorum oſtijs reperiuntur. Τελλῖναι γίνονται μὲν ἐν Κανώπῳ πολλαί, καὶ περὶ τὴν τοῦ Νείλου ἀνάβασιν πληθύουσιν. ὧν λεπτότεραι μέν εἰσιν αἱ βασιλικαί, διαχωρητικαί τε καὶ κοῦφαι, ἔτι δὲ καὶ τρόφιμοι: αἱ δὲ ποτάμιαι, γλυκύτεραι, Diphilus. Tellinæ in Canopico oſtio (*circa Canopum inſulam in Canopico oſtio ſitam, Vuottonus*) multæ ſunt, & in Nili aſcenſu, (*Melius & ſub Nili inundationem* [*quam* Νείλου ἀνάβασιν *vocant authores, vt Plutarchus De placitis philoſoph. 4. 1.*] *abundant*:) quarum quæ tenuiores ſunt, regiæ vocatæ, aluum cient, ventriculo graues non ſunt: præterea bene nutriunt: fluuiatiles autem dulciores ſunt. Nos in Agathenſi ſinu differentias duas inuenimus: vnam earum, quæ minores ſunt: alteram earum quæ maiores, & rufi coloris, (*de qua proximo capite.*)

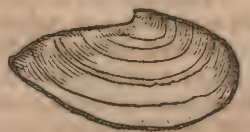
B De priore nunc agimus. Duplici teſta conſtat ſiue concha, vtraque ſimili, læui, valida & ſatis ſpiſſa, in ambitu ſerrata, qua de cauſa ad vnguem coniunctæ ſunt. Intus leuiter cauæ ſunt: caro alba, in qua μήκων cernitur.

C F Tellinæ in arena viuunt: ob id niſi, priuſquam coquantur, diutius in aqua agitentur, vt arenulæ excidant, veſcentibus moleſtæ ſunt. Parum coquendæ ſunt, ex aceto vel omphacio cum pipere comedendæ. Appetentiam excitant, ius ex eis aluum ciet. Dioſcorides: Recentes Tellinæ aluo vtiles, ſed maximè ius earum. ſalitæ vruntur, tritæque in cinerem, & cum cedria inſtillatæ auulſos palpebrarum pilos renaſci non patiuntur. (Lib. 2. cap. 8. G A)

Plinium aliquando pectũculos pro tellinis accepiſſe. Hîc obſeruandum pectunculos pro tellinis à Plinio quandoque videri acceptos, vt rectè mihi ſenſiſſe videtur Hermolaus vir acerrimi iudicij. Coniecturę quibus mouemur hę ſunt: Etenim quam vim Dioſcorides Tellinarum cineri tribuit, eandem planè pectunculis Plin. lib. 32. cap. 7. atq; iiſdem ferè verbis: Lepus marinus ipſe quidem venenatus eſt, ſed cinis eius in palpebris pilos inutiles euulſos cohibet, item pectunculi ſalſi triti cum cedria. (*Obſeruauit hæc etiam Maſſarius: Tellinas à pectunculis Hippocrates diſtinguit, Idem.*) Ne quis verò exiſtimet per pectunculos intellexiſſe pectines, quos Græci κτένας vocant, legat vltimum caput libri 32. in quo apertè, vtroſque diſtinguit. Pectines, inquit, maximi & nigerrimi æſtate, laudatiſſimi Mitylenis, &c. Et mox Alexandrię in Ægypto pectunculi. Quod etiam conuenit cum tellinis Ægypti quarum meminit Atheneus loco ante citato.

DE TELLINARVM SECVNDA SPECIE, MAIORE, *quæ Athenæi vel baſilica vel fluuiatilis videtur, Rondeletius.*

Bellonius non hanc, ſed primam ſpeciem, Tellinas baſilicas eſſe putat.

ALTERVM Tellinarum genus in litore Agathenſi ad oſtium Eraris fluminis inueni ſuperiori ſimile, niſi quod teſta ſit maiore, tenuiore minuſque ſpiſſa, & ex rubro flaueſcente, parte qua teſtæ colligantur in acutiorem angulum deſinente. Hanc Tellinã eſſe puto quam βασιλικὴν, id eſt, regiam appellat Athenæus: vel fluuiatilem, quia non niſi in flu-

minis

minis ostio reperi. (*Athenæus quidem basilicam & fluuiatilem non facit eandem: sed Rondeletius hanc, qua describit, alterutram esse conijcit. Vide ad finem Corollarii.*)

Dulcis est, vtpote quæ in aqua mista minus salsa proueniat. E

Quemadmodum Athenæus lib. 3. scribit pueros Lepadibus & Tellinis in os sumptis ludere tubæ sonum imitantes: ita etiam hodie nostri Tellinæ testa altera dentib. admota, diductis labris sonos eosdem edunt, vt puerilis hic lusus per manus traditus, ad nostros vsq; peruenisse videatur. Neque solum Tellinis, sed etiam Lepadibus ori adhibitis pueros sonare author est Athenæus: Callias Mitylenæus (inquit) lib. de Patella Alcæi, apud Alcæum odam esse scribit, cuius initium est: Petræ & cani maris filia. ad cuius finem scriptum est: Ex patinis (*patellis* ἐκ λεπάδων) animum recrees, ô marina patella. Quo in loco pro λεπάς, id est patella, Aristophanes legit χέλυς, id est testudo, aitque Dicæarchum non rectè legisse λεπάδας: iisque ori admotis puellulos sonare & ludere, quemadmodum apud nos Tellinis solent procaces adolescentuli, τὰ σπερμολόγα τῶν παιδαρίων. Sopater Phlyacographus etiam in Comœdia quæ inscribitur Eubulotheombrotus, scribit, Quiesce, è Tellina repente ad meas aures suauis quidam sonus illapsus est. F L. b. 3.

DE TELLINARVM TERTIA SPECIE, *Rondeletius.*

MERITO tertij generis Tellinam eam esse dicemus, quæ figura superioribus Tellinis tam similis est, vt inter Tellinas numerandam esse nemo negare possit. His tantum differt: Colore est candido, testa perspicua & pellucida, ex additamentis multis conflata, intus læuissima. Tenuis est admodum, & ambitu magis rotundato.

DE TELLINIS MINORIBVS, BELLONIVS.

Concharum omnium minima Tellina Venetis, Romanis Tellina regia, Gallis Flion vocatur. Hanc non agnoscit Lutetia: Raro etiam à Massiliensibus visitur: Lesbi incolæ Chinades vocant. A

Rustici Romani in saccis per vrbem Tellinas circunferunt, quas modiolis diuendunt. Cum enim exiguo corpore constent, nec facile aperiantur, gustuique gratæ sint, mirum in modum ob id expeti, bellariorumque loco assumi solent: quarum tenuiores atque exiliores (λεπτοτέρας Athenæus) basilicas, hoc est, regias appellant. Ichthyopolæ Veneti aqua marina demersas in lagunculis adseruant. Anconitani Calcinellos nominare malunt, idq; ad discrimen alterius conchæ quæ ab ijs Chalcene appellatur. B (F)

Cæterum læuis est Tellinarum testa, candida, nequaquam striata, crenulis tenuissimis denticulata, in longitudinem diffusa & angusta, mediocriter fortis, & quodammodo teres. C

Locis arenosis & litoribus frequenti fluctuum impetu agitatis reperiri, ac cum cæteris sui generis de saporis principatu contendere solet. F

Dioscorides, Galenus & Paulus, Tellinarum decoctum, læuem ac lubricam aluum facere prodiderunt. Est autem earum caro mollior, quàm reliquarum conchularum. Harum quæ paulò plus extra aquam manserunt, testas pandere, (*fortè, testas se pandere*) hiantesque arenulas excipere solent, de quibus Romani meritò plurimum conqueruntur. Quamobrem multo meliores sunt in vrbibus, quæ mari alluuntur, vt Venetijs & Ianuæ.

COROLLARIVM.

Has conchularum icones Venetijs accepi: quas puto Tellinarum generis esse: & magis quidem illam quæ A. literæ subiicitur: quanuis eam aliqui pro conchæ peloridis specie accipiant: Alteram, sub litera B. Veneti peuerazam à pipere cognominant.

Athenæus dicit Romanos sua ætate Tellinam nominasse Mytulum. Marcel. Dioscor. interpres, Tellina opinatur conchulas esse, quas memoria nostra Tellinas Romani vocant. A

Sed Aristophanes grammaticus Tellinas dicit patellis similes esse, eisdemq; pueros pro cornibus vti solitos fuisse: à quibus longe diuersæ Sole clarius videntur eæ, quæ vulgò Tellinæ nuncupantur, Gil. Ego Rondeletij & Bellonij sententię subscribo, qui Tellinas faciunt, quas & Galli Narbonenses & Romani etiamnum sic vocant. Qui tellinas interpretantur in Martiali poëta mitulos, impropriè locutos arbitror: cum aliud genus esse mitulos, aliud tellinas Dioscoridis authoritate constet. Athenæus certe mytulos à Romanis vocari eas videtur existimasse. Sunt qui tellinas & ctenia, id est pectunculos, idē esse iudicent, à celeritate crescendi nominatas: ὅτι τάχιστα γίνονται τέλειαι. hoc est, ocyssimè perficiuntur: quod Aristoteles tam pectunculis quàm purpuris tribuit commune. anno enim magnitudinem totam implent. Plin. certe medicinas, quæ à Dioscoride de tellinis redduntur, ad verbū ferè pectunculis adscripsit. Romæ circunferuntur pusillæ quædam conchulæ, quas qui vendunt, tellinas prædicant. Hæ vulgaribus conchis minores & læuiores sunt, & candidæ nec striatæ: quas Veneti piscatores à capparis similitudine, capparoculas appellant, Hermolaus. Telinę (*Malim per l. duplex*) vel xiphydria aluum subdunt, &c. Oribasius Collectorum 2. Vide suprà in Cochleis in genere H. a. pag. 234. (Τελλίνη, μίτυλος, ξιφύδριον, à Wottono pro synonymis habentur: Ἀντὶ τοῦ κόγχος ἀντελλίνα καλέομες. ἔστι δ' ἅδιστον κρέας, Epicharmus in Musis: videtur autem tellinam intelligere. legendum forté, Ἀντὶ τοῦ κόγχου, ὃν τελλίναν καλέομες: verbū hoc Doricum est pro καλοῦμεν.

Germanicum nomen Tellinis præter conchularum commune, iam non inuenio.

B Ariſtophanes grammaticus patellas ſimiles eſſe ait tellinis, Athenæus.

C Tellinæ locis arenoſis proueniunt, & portubus (litoribus, Wottonus) qui ſæpe fluctibus agitantur, Oribaſij interpres.

F Suauiſſima tellinarum caro eſt, Epicharmus. vide proximè retro, in fine ſegmenti A. Paruæ illæ conchulæ à veteribus Latinis Mytili, à Romanis autem hodie Græco nomine Tellinæ nuncupatæ, bellariorum locum obtinent. ſunt enim gratæ guſtui: verum arenulis ſcatent, & propterea calculoſis officiunt, Iouius. Tellinæ aluum ſubducunt. fluuiatiles maiores ſunt, & plus ſucci habent, quales Ægyptiæ ſunt. Elixatæ ſunt dulces, earumque ius aluum ſoluit. clauſæ verò ſale ſparguntur, & per teſtas humorem trahunt. frigida lauantur aqua, & ex oleo & aceto, vel menta, vel ruta comeduntur. Qui aluum ſoluere voluerint, eas ſolubili apparatu cum olerib. condient: quæ florem ætatis agunt, ſi comedantur, vêre ſunt optimæ, Oribaſius Collectorum 2.

Aretæus in curatione elephantis, in cœna apponi iubet marina quotquot ventrem ſubducunt, tellinarum iuſcula, oſtrea, &c. Idem in iliaco affectu: Aut medicatio fiat cum iure aliquo aluum ſubducente, cochleæ valde elixæ, & ipſarum ſuccus, aut tellinarum, ἢ τελλίνης.

G Tellinas ſalſas (ταριχηρὰς) vſtas cinerem relinquere aiunt cauſticum, adeò vt is cum cedria mixtus, & inſtillatus, euulſos radicitus palpebrarum pilos renaſci prohibeat, Galenus de ſimplicib. medicament. 11. 38. è Dioſcoride. Idem ab eo repetitur libro 4. de compoſitione ſecundum locos. Ad pilos inutiles & pungentes in palpebris: Euulſis mox oblinito tellinarum tenuiſſimum puluerem, Archigenes eiuſdem operis Galeni 4.8. Sed cineris quàm pulueris vis maior futura videtur. Cinerem earum caſum pilorum in palpebris prohibere Oribaſius affirmat, Iouius: neſcio quàm rectè. quibus vacat, apud Oribaſium inquirant.

H.e. Ἀλλ' ἴσχε· τελλίνης γὰρ ἐξαίφνης μέ τις ἄγρας μελῳδὸς ἦχος εἰς ἐμὰς ἔβη, Sopater.

FLVVIATILES Tellinæ maiores ſunt, & plus ſucci habent: quales Ægyptiæ ſunt. Oribaſius. Vt quæ in Ægypto & Nili ſuperioribus partibus gignuntur, Wottonus: quæ verba ſi tranſtulit, vt videtur, ex Athenæi loco, Τελλῖναι ὑπὸ τὴν τοῦ Νείλου ἀνάβασιν πληθύουσι, vertere debuerat: Tellinæ ſub Nili inundationem abundant.

BASILICÆ Tellinæ, hoc eſt, regiæ cognominatæ, Rondeletius ſuſpicatur maiores & fluuiatiles: ſicuti nuces baſilicas dicimus pro iuglandibus: & vulgò chartam regalem, id eſt, baſilicam, quæ maxima eſt, cognominant. Sed Athenæus, cuius Græca verba Rondeletius recitat in prima ſpecie Tellinarum: baſilicas facit marinas, λεπτοτέρας, id eſt, tenuiores, vel ſimpliciter minores: (Hermolaus vertit, tenuiores exilioreſque,) minus dulces: magiſque ad alui ſolutionem, ſalſedine nimirum ſua, idoneas. & fluuiatiles dulciores, vt quæ in Ægypto (Nilo) ſunt, eis opponit. Oribaſius quoq; marinas minores facit: fluuiatiles, vt Ægyptias, maiores. Quanquam autem fluuiatiles, vel propter magnitudinem, vel quia in cibo dulciores ſunt, regiarum cognomen potius mereri videantur: minores tamen ſic appellabimus, ne refragemur authoribus. An baſilicæ marinæ ſalubriores ſunt, (præſertim quæ in arenoſis & fluctibus obnoxijs litoribus degunt, vt ferè ſolent:) quàm fluuiatiles dictæ? quanquam impropriè ſic dicuntur, cum non tam in ipſis fluuijs, quàm eorum oſtijs (vbi plurimum cœni aggeritur) reperiantur. Item quæ aluum ſubducunt, in ſanitatis tuendæ ratione plerunque ſalubriora habentur: id quod marinæ faciunt, fluuiatiles non item. quæ cum dulciores ſint, nutrire quidem amplius, ſed citius ſaturare & faſtidium ſui inducere poſſunt.

TEMACHOS, Τέμαχος Græcis dicitur, ſegmentum ſeu fruſtum piſcis conciſi. Vide ſuprà in Capite de ſalſamentis. Καὶ τέμαχος ἰχθύς, Varinus: quaſi vel adiectiue etiam accipiatur τέμαχος, vel ſubſtantiuè piſcis omnis magnus, qui in fruſta ſeu tomos concidi ſoleat, ſic appelletur: quorum vtrunque minus probo, magis autem quod ſubiungit, τεμαχίτας propriè vocari piſces magnos, & concidi (in fruſta, εἰς τεμάχη) ſolitos. Cybium eſt conciſa pelamis. Vel duo fruſta rogat cybij, tenuemque lacertum, Martialis Pro fruſtis aſſulas quoque dicere licebit. ſic orcynum membratim & in aſſulas diſſectum ſale condiri, Rondeletius ſcribit.

TERAGVS paruus à Plinio nominatur lib. 32. inter piſcium nomina ab Ouidio poſita, quæ apud neminem alium reperiuntur. Cum autem in Halieutico Ouidij teragi nomen nuſquam legatur: alij autem piſces omnes, quorum ex Ouidio Plinius meminit, licet corruptis nominibus quidam, in eodem poematio, inueniantur: conijcio omnino teragi nomen deſiderari in hoc verſu: Tu viridis ſquamis paruo ſaxatilis ore: vt pro ſquamis legatur teragus. aliter enim nullum eius piſcis nomen haberemus accedit, quod nullus etiam alius paruus (vel paruo ore) ab Ouidio cognominetur. Nec probo ſi quis, ſaxatilis nomen ceu ſubſtantiuum piſcis, in hoc verſu accipiat.

Vidi ego piſcem huiuſmodi paruum, ore paruo, viridem, caudæ pinna indiuiſa vt plerique ſaxatiles: turdorum generi, ni fallor, cognatum.

TEREDO vermis eſt arrodens ligna, & præcipuè in mari ſentitur, vt inquit Plinius. Idem probat Ouidius lib. 1. de Ponto: Eſtur vt occulta vitiata teredine nauis. ita enim corrigo locum. ex manuſcripto, cum pro teredine hactenus malè lectum ſit putredine, Ge. Fabricius. Sed vermis hic in ligno inaſcitur: & quanquam naues in mari erodat, marinus tamen dici propriè non poteſt.

DE TESTVDINIBVS SCRIPTA HOC ORDINE SEQVVNTVR.

EX RONDELETIO.

Teſtudinum genera quot: & eorum, quod ad nomina, diſtinctio.
De Teſtudine (marina prima) corticata.

De Teſtudine (altera marina) coriacea, ſiue Mercurii.
De teſtudine cornigera, ſiue Troglodytica & alba. *De Teſtudine Lutaria.*
BELLONII *De Teſtudinibus ſcripta dedimus circa finem Appendicis De Quadrupedibus ouiparis.*

COROLLARIA.

I. *De Teſtudinibus in genere: quibus etiam nonnulla ſimpliciter de Teſtudine prodita adduntur, cum ad quam potiſſimum ſpeciem referas, non conſtet.*
II. *De Teſtudine marina.*
III. *De Teſtudinibus marinis diuerſis, ſiue ſimpliciter, ſiue pro regionum duntaxat & magnitudinis diſcrimine.*
IV. *De Teſtudinibus dulcium aquarum, Lutaria & Fluuiatili.*
V. *De Teſtudine terreſtri.*

IN LIBRO NOSTRO DE QVADRVPEDIBVS *ouiparis capita hæc ſunt.*

De Teſtudinibus in genere. *De Teſtudine terreſtri.*
De iis quæ in aqua dulci viuunt, ſiue paluſtri, ſiue fluuiatili.
De Teſtudine marina.

DE TESTVDINIBVS, (TESTVDINVM GENERA QVOT, ET EORVM QVOD *ad nomina, diſtinctio,*) *Rondeletius.*

De nominibus Teſtudinum in genere, præſertim μῦς & ἐμῦς, leges etiam infrà, in Teſtudine coriacea Rondeletii, A. item initio Capitis de Teſtudine lutaria.

TESTVDINVM quatuor ſunt genera, ſi Plinio credimus, qui lib. 32. cap. 4. hæc ſcripſit. Geminus ſimiliter victus in aquis terraque & teſtudinum: effectus quoq; pari honore habendi, vel propter excellens in vſu pretium, naturæque proprietatem. Sunt ergo teſtudinum genera, terreſtres, marinæ, lutariæ, & quæ in dulci aqua viuunt: has quidam è Græcis emydas appellant. Ne quis verò emydas eaſdem cum lutarijs eſſe exiſtimet, Plinium quatuor genera diſtinguentem audiat, aliquanto poſt: Ex quarto genere teſtudinum, quę ſunt in amnibus, diuulſarum pingui cum aizoo herba tuſo, admiſto vnguento & ſemine lilij, ante acceſſiones perunguntur ægri præter caput, &c. Ariſtoteli duo duntaxat genera eſſe videntur, teſtudo terreſtris & marina, ac videtur χελώνης nomine teſtudinem terreſtrē propriè intellexiſſe: cum enim de marina loquitur, θαλαττίαν χελώνην ſemper dicit: quam vero teſtudinem lutariam ſiue murem aquatilem vertit Gaza, μῦν vocat Ariſtoteles, niſi mendoſi ſint loci. Hæc ex libro 5. de hiſtor. animal. perſpicua fiunt, quum de teſtudinum partu loquitur: Ἡ μὲν χελώνη τίκτει ᾠὰ σκληρόδερμα καὶ δίχροα, ὥσπερ τὰ τῶν ὀρνίθων. Teſtudo oua durioris teſtæ, & bicolora edit, quale ouum auium eſt. Deinde Ἡ δὲ μῦς ἐξιοῦσα ἐκ τοῦ ὕδατος τίκτει ὀρύξασα βόθυνον πιθώδη: Mus aquatilis ſiue teſtudo lutaria in terra ſcrobe effoſſa dolij amplitudine parit oua. Τίκτουσι δὲ καὶ αἱ θαλάττιαι χελῶναι ἐν τῇ γῇ ὅμοια τοῖς ὄρνισι τοῖς ἡμέροις: Teſtudines etiam marinæ egreſſæ in terram pariunt oua auium cortalium ouis ſimilia. Item libro ſecundo χελώνην non ſine epitheto dicit, & inter quadrupedes recenſet, ne quis in mari quadrupedes eſſe neget, quanquam pedes ij ad natandum magis quàm ad ingrediendū ſint comparati. Τῶν δὲ τετραπόδων μόνη χελώνη ἡ θαλαττία μέγεθος κατὰ λόγον τῶν ἄλλων μορίων: ὁμοίους δὲ ἔχει τοὺς νεφροὺς ἡ θαλαττία χελώνη τοῖς βοείοις. Quadrupedum vna teſtudo marina habet magnitudinem cæterarum partium ratione: ſimiles bubulis renes omnino ei adhærent. Alio etiam loco de vtraque loquens vtrique epitheton addidit. Τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον καὶ πεζῶν τὰ τετράποδα καὶ ᾠοτόκα, ποιεῖται τὴν ὀχείαν: τὰ μὲν γὰρ ἐπιβαίνοντα, καθάπερ τὰ ζωοτόκα, οἷον χελώνη καὶ ἡ θαλαττία καὶ ἡ χερσαία. Quinetiam pedeſtrium quadrupedes quæ oua pariunt, eodem coeunt modo, quo ea quæ animal generant mare ſuperueniente, vt teſtudo tam aquatilis quam terreſtris. Idem lib. 3. de partib. animal. Ὁμοίως δ᾽ ἔχει καὶ περὶ νεφρῶν. οὐδὲν γὰρ νεφροὺς οὐδὲ τῶν πτερωτῶν, καὶ λεπιδωτῶν ἔχει, οὐδὲ τῶν φολιδωτῶν, πλὴν αἱ θαλάττιαι καὶ αἱ χερσαῖαι χελῶναι. Renum etiam ſimilis eſt ratio: nullum enim pennatum, nullum ſquamatum, nullum corticatum renes habet excepta teſtudine terreſtri & aquatili.

A

In fine eiuſdē capitis.

Cap. 11.

Cap. 16.

Lib. cap. 3.

Cap. 9.

Ex his perſpicuum eſt Ariſtotelem duarum duntaxat teſtudinum mentionem fecilſe, μῦν verò quam teſtudinem lutariam interpretatus eſt Gaza, nunquam χελώνην appellaſſe, ſed ſeorſum ſemper expreſſiſſe, vt ex iam citatis locis liquet. *Concluſio.*

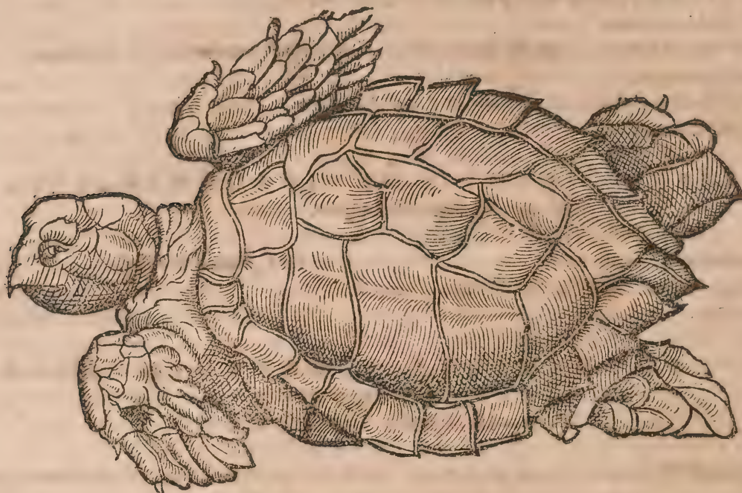
Nunc expendendum num potius ἐμῦν apud Ariſtotelem, quam μῦν legere oporteat. Quanuis enim teſtudinem lutariam Gaza murem aliquando verterit, vt inde appareat μῦν legiſſe, tamen lib. 3. cap. 9. de partibus animalium, non μῦς, (μῦς circunflexum, potius) ſed ἐμύς, legitur. Cum enim de vtriuſque teſtudinis renibus locutus fuiſſet Ariſtoteles, ſubdidit: Ἡ δ᾽ ἐμὺς οὔτε νεφροὺς οὔτε κύστιν ἔχει, διὰ μαλακότητα γὰρ χελωνίου διαπνεῖν γίνεται τὸ ὑγρόν. Genus tamen teſtudinis, quam lutariam vocant, & veſica & renibus caret: fit enim propter eius mollitudinem teguminis, vt humor facile diffletur. Et lib. 8. cap. 1. de hiſt. animal. Τῶν δὲ πεζῶν καὶ δεχομένων τὸν ἀέρα, πολλά: καὶ τὰ μὲν οὕτως, ὥστε μηδὲ ζῆν δύνασθαι χωριζόμενα τῆς τοῦ ὕδατος φύσεως, οἷον αἵ τε καλούμεναι θαλάττιαι χελῶναι, καὶ κροκόδειλοι, καὶ ἵπποι ποτάμιοι, καὶ φῶκαι, καὶ τῶν ἐλαττόνων ζώων, οἷον αἵ τε μύδες, καὶ τὸ τῶν βατράχων γένος. Multa ſpirabilis pedeſtriſque generis (humore gaudent,) & ita nonnulla vt ne viuere quidem diſcluſa ab aquæ natura valeant, vt quæ marinę teſtudines appellantur, & crocodili, & fluuiatiles equi, & vituli marini, atq; etiam ex minori genere teſtudines lutariæ (ſiue mures aquatiles dicti) & ranę. Vides apoſtrophum ſolum deeſſe, quo minus ἐμύδες legatur, vt pro αἵ τε μύδες ſubſtituendum ſit αἵ τ᾽ ἐμύδες. atque ita vbique legendum eſſe contenderim apud Ariſtotelem vt

Μῦς an ἐμὺς potius apud Ariſtotelem legendum.

apud Plinium. Hoc confirmat ex Heſychio Phauorinus, Ἐμὺς ζῷον ἐν λίμνῃ καὶ ἐν πηγῇ γινόμενον, οἱ δὲ χελώνην τὴν ἔχουσαν ἔραν. Quare duobus teſtudinis generibus ab Ariſtotele conſtitutis, tertium addere poſſumus ſcilicet ἐμύδας, quas in duo genera partitus eſt Plinius, vt aliæ ſint lutariæ, aliæ in aqua dulci viuant. De marinis primo dicemus, quarum tria genera deſcribemus.

DE TESTVDINE (MARINA PRIMA) *corticata, Rondeletius.*

Adduntur quædam de Teſtudinibus in genere, præſertim remedia.

A Cvm Teſtudinum marinarum genera diuerſa ſint, nominibus eas diſtinguere oportet. Primam igitur corticatam vocabimus, ſiue corticoſam: quia cortice, id eſt, duro & cruſtoſo ac aſpero integumento operta ſit, ab arboribus ad animantes ducta tranſlatione.

B Eſt igitur corticata teſtudo terreſtribus ac lutarijs ſimilis capite ac teſta, ſed maior: caput nunquam in teſta condit, ſed ſemper exertum habet, ac ceruicem tantum pro arbitrio modo extendit, modo contrahit. Dentibus teſtudinum genus omne caret: ſed roſtri margines acuti ſunt, ſuperiore eius parte inferiorem claudente pyxidum modo. Natura teſtudini marinæ, tanquã amphibio animali, partim pinnas partim pedes tribuit: priores pinnæ latæ ſunt admodum, alas rectè appellaueris, hæ duris aculeis veluti vnguibus munitæ ſunt: poſteriores pedibus ſimiliores ſunt cum vnguibus, qui vngues natationi nihil conferunt, ſed ingreſſui in terra, alæ verò pedeſque natationi in mari. Linguam imperfectam habet: ſed aſperam arteriam, pulmones, cor, diaphragma, iecur, lienem, inteſtina, teſtes & mentulam mas, vterum fœmina. Pulmones in teſtudine maiores ſunt & multò denſiores, quàm in terrenis animantibus. ne, vt opinor, aquæ maior copia vnà cum alimentis hauſta in tenues meatus ſe penitus inſinuans reijci tota non poſſet per foramina illa, quæ narium loco in ſuperiori roſtri parte habet, quibus aquam reijcit tota non aliter quam delphini per fiſtulam.

C Et ſi linguam minus perfectam habeat teſtudo, perexiguum tamen & abruptum ſonum edit, vt ſcribit Ariſtot. lib. 4. de hiſt. animal. cap. 5. qui terreſtri tantũ id tribuere videtur, ſed etiam marinæ competit, vt ego experientia comperi. Cum enim in omnibus ſit eadem oris, aſperæ arteriæ, pulmonum conſtructio, cur non omnes eundem ſonum edent? Quin & manifeſta ſuſpiria emittit marina, id quod in ea expertus ſum, quam domi alui, quum diutius extra aquam moribundam detinerem.

B Cum ex ijs quæ oua pariunt aues piſceſque, neque veſicam, neq; renes habeant, quadrupedum vna teſtudo habet, ratione magnitudinis cæterarum partium: habet & renes quaſi ex multis paruis renibus conſtitutos, ſimiles vitulorum, lutrarum, delphinorum renibus. Idem in puerorum renibus obſeruauimus, dum vtero geſtantur, & quandiu lacte nutriuntur, cuius rei cauſam alias expoſuimus. Quib. veſica ineſt, neceſſario & renes, vel quod renibus portione reſpondeat ineſſe oportet, non contrà: nam aues quædam veſica quidem carent, ſed renum vice carunculas quaſdã latiuſculas habent, renum ſpeciem oſtendentes. quaſi ea caro quæ renibus deligata eſt, locum non habeat, ſed in plura diſperſa ſit. Renes autem & veſica auibus deſunt, quia rarò potu vtuntur, ſiccioribuſq; veſcuntur alimentis: quare ſi quid ſeroſi ſit humoris, facilè per cutim digeritur, vel in plumas abit. Illud non ſine cauſa miretur aliquis, cur teſtudo marina renes veſicamque habeat: lutaria verò & veſica & renibus careat ex ſententia Ariſt. lib. 3. de partibus animalium, quem locum ſuperiore capite citauimus. Cuius quidem ratio quam ipſe Ariſt. reddit, infirma mihi eſſe videtur: Fit hoc, inquit, propter tegumenti eius mollitudinẽ, vt humor facilè digeratur. At teſtudo coriacea, de qua poſteà dicemus, mollius tegumentum habet, pluſq; humoris colligit, tamen & renes & veſicam habet. Quare cum maiorem τῇ αὐτοψίᾳ quàm cuiuſquam hominis autoritati fidem adhibeam, affirmo teſtudinem lutariam & veſicam manifeſtam ac magnam, & renes carnoſos habere prope teſtes. Idque per mihi mirum videtur, quod Ariſt. qui ſplenem admodum exiguum in ea viderit, (vt rectè annotauit lib. 2. de hiſt. animalium) veſicam & renes non animaduerterit: niſi fortè impedimento fuerint oſſa, quib. coxæ articulantur, ſub quibus, veluti ſub pubis oſſibus in homine latent eæ partes, vel vnà cum peritonæo diſrupta euulſaque fuit veſica, quæ à peritonæo non niſi ab exercitatiſſimo diſiungi poſſit. Hæc demonſtratione nulla mihi ſunt confirmanda cum ſenſus ſolus huius rei fidem faciat. Sed cum rem ita habere compereris, tum quærenda cauſa vſusq; harum partium, quæ eadem ſunt in lutaria ac marina teſtudine.

Teſtudinis lutaris veſica & renes, contra Ariſt. Cap. 15.

Sed iam de actionibus disseramus. Testudines tam aquatiles quàm terrestres, & pedestrium quadrupedes, quæ oua pariunt, eodem coeunt modo, quo ea quæ animal generant, mare scilicet superueniente sine vllo negotio, ut aliquoties vidimus, etiam si cortice contectæ sunt: habent enim in quod meatus contingant, & quo in coitu adhæreant. Pariunt autem marinæ egressæ in terram, oua auium cortalium ouis similia, & defossa coopertaque incubant noctibus. Ouorum numerus maximus est: nam ad centena pariunt. Hæc Aristot. lib. 5. de hist. cap. 33. cuius sententiam retulit Plin. 9. cap. 10. his verbis. In terram egressæ in herbis pariunt oua, auium ouis similia ad centena numero, eaque defossa extra aquas & cooperta, ac pauita pectore ac complanata incubant noctib. Educant fœtus annuo spatio. Cum de marinis loquatur Plinius, lib. 5. de hist. anim. cap. 33. vt ex toto contextu apparet, commiscet ea quæ Aristoteles de marinarum & terrestrium testudinum partu seorsum scribit hoc modo: Testudo (de terrestri intelligendum) oua durioris testæ, & bicolora edit, quale ouum auium est, eaq; defossa & cooperta terra, ac pauita & complanata incubat crebrius repetens, fœtumque sequente anno excludit. Et paulò post: Testudines marinæ egressæ in terram pariunt oua auium cortalium ouis similia, & defossa coopertaque incubant noctibus. Ex his igitur distinguenda erit Plinij lectio. Idem ex quorundam sententia aliam pariendi rationem adfert. Quidam oculis spectando quoque oua foueri ab ijs putant. Fœminam coitum fugere, donec festucam aliquam imponat aduersæ. In qua sententia fuit Oppianus, scribens testudines fœminas timere atque odisse concubitus, quod nulla in coitu voluptate sed dolore magno afficiantur, quia maris pudendum veluti stimulus est acutus, durus & osseus. eam ob causam inter se dimicant, ac multum incuruis dentibus, id est rostris, sese lacerant: illæ, concubitus molestos fugientes: mares, inuitas magis ac magis concupiscentes, donec vi victas necessario amore sibi copularint.

Ibidem.

Lib. 1. ἁλιευτικῶν.

Αἱ δὲ μέγα τρομέουσι, καὶ ἐχθαίρουσι χελῶναι
Τερπωλὴν λεχέων, πολὺ δὲ πλέον ἄλγε' ἔχουσι.
Ὀστέον οὐκ ἀποεικτὸν, ἀτερπεῖ θήγεται αἰνῇ.
Ἀλλήλους δ' ἀπέουσιν, ὅτε σχεδὸν ἀντήσωσιν.
Εὐνὴν ἱμείροντες ἑκούσιοι, εἴσικεν ἀλκῇ

Οὐ γάμον· οὐ γὰρ τῆσιν ἐφίμερος, οἷα καὶ ἄλλοις,
Σκληρὸν γὰρ μάλα κέντρον ἐν ἄρσεσιν εἰς ἀφροδίτην,
Τοὔνεκα μάρνανταί τι, πολυγνάμπτοισί τ' ὀδοῦσιν
Αἱ μὲν ἀλευόμεναι τρηχὺν γάμον, οἱ δ' ἀέκουσαν
Νικήσας ζεύγνυ μιν ἀναγκαίῃ φιλότητι, &c.

Testudines marinæ conchis vescuntur, & herba in terra: denique pamphagæ sunt, quemadmodum & crustacei pisces, si Aristoteli lib. 8. de hist. anim. cap. 2. credimus. Testudines marinæ, inquit, conchulas petunt: habent enim os omnium robustissimum. quicquid nanque in os ceperint, siue lapidem, siue quiduis aliud, perfringunt ac deuorant. exeunt etiam in terram, ac pascunt herbam: hic idem modus vescendi crustaceis est nam ea quoque omniuora sunt, quippe quæ & lapillos, & limum & algam deuorant. Plinius: In mari viuunt conchylijs, tanta oris duritia vt lapides comminuant. Duas habui domi, quas & aqua & quibuscunque iniectis piscibus, rostro comminutis viuere sum expertus.

Lib. 9. cap. 10.

Carnem potissimum omoplatarum, posteriorumque crurum suauem ac delicatam, pinguemq; habet testudo, & omnis ferè marini odoris expertem. F

Sanguis qui etiam è viua effluit, actu frigidus sentitur. B

Ouorum albumen coctura nunquam bene spissatur, quod non tam frigiditati quàm partium tenuitati adscribo: quæ enim natura crassa sunt vel lenta quantumuis frigido diluta, facilè spissantur: quæ valde tenuium partium, vt aqua, nunquam. C

G Testudines omnes magni sunt in medicina vsus. Sed nunc de marinis tantum. Harum carnes vt tradit Plinius, admistæ ranarum carnibus, contra salamandras præclarè auxiliantur, neq; est testudine aliud salamandræ aduersius. Sanguine alopeciarum inanitas, & porrigo omniaque capitis vlcera curantur: inarescere autem eum oportet, lenteque ablui. Instillatur & dolori aurium cum lacte mulierum. Aduersus comitiales morbos manditur cum polline frumenti: miscetur autem sanguis heminis tribus aceti, hemina vini addita his, & cum hordeacea farina, aceto quoque admisto, vt sit quod deuoretur fabæ magnitudine. Hæc singula & matutina & vespertina dantur, dein post aliquot dies vespera. Comitialibus instillatur ore, diductis labris his qui modicè corripiantur. Spasmo cum castoreo clystere infunditur. Quod si dentes per annum colluuntur testudinum sanguine, immunes à dolore fiunt. Et anhelitus discutit: quasque orthopnœas vocant, ad has in polenta datur. Fel testudinum claritatem oculorum facit, cicatrices extenuat, tonsillas sedat & anginas, & omnia oris vitia: priuatim nomas ibi, & ardentium testium. Naribus illitum comitiales erigit attollitq;. Idem cum vernatione anguium aceto admisto, vnicè purulentis auribus prodest. Quidam bubulum fel admiscent, decoctarumq; carniũ testudinis succũ addita æq; vernatione anguiũ: sed diu in vino testudinẽ excoquũt. Oculorũ quoq; vitia omnia fel inunctũ cum melle emendat. Suffusiones etiam marinæ felle. Vel cũ fluuiatilis sanguine & lacte mulierum capillus inficitur. Fel & contra salamandras vel succum decoctum bibisse satis est. Galenus author est veteres medicos sæpius in antidotis sanguine testudinis marinæ vsos fuisse, vt Dorotheum in antidoto πρὸς ἐχιοδήκτους, & in alijs multis. Et Dioscorides: Sanguis marinæ testudinis cum vino & leporis coagulo cuminoque contra serpentum morsus, & hausta rubetæ venena conuenienter bibitur. Aduersus venena & ad compescendum fluxum sanguinis è naribus vel vesica plurimum valet per se vel addito sanguine draconis, vtrisque in aqua vulgaris herbæ quæ bursa pastoris nuncupatur dissolutis.

Lib. 32. cap. [illegible]

Lib. 2. de Antidotis.

Lib. 2. cap. 97

Capiuntur testudines marinæ multis quidem modis, vt tradit Plinius, sed maximè euectæ in summa pelagi, aut meridiano tepore blandito, eminẽte toto dorso per trãquilla fluitantes: quæ voluptas liberè spirandi, in tantum fallit oblitas sui, vt solis vapore siccato cortice, non queant mergi, inuitæq; fluitent, opportunæ venantium prædę. Ferunt & pastum egressas noctu, auideque saturatas lassari: atq; vt remearint matutino, summa in aqua obdormiscere, id prodi stertentium sonitu, tuncque leuiter capi. adnatare enim singulis ternos, à duobus in dorsum verti, à tertio laqueum inijci supinæ, atq; ita ad terram à pluribus trahi. In Phœnicio mari haud vlla difficultate capiuntur, vltroq; veniunt statuto tempore anni in amnem Eleutherum effusa multitudine. Aristoteles Testudines marinæ laborant plerunque & intereunt quoties innatantes siccantur sole. Deferri enim in gurgitem facile nequeunt. Diuersam ca- E

Lib. 9. cap. 10.

Lib. 1. ἁλιευτικῶν. ſam capiendarum teſtudinum rationem adfert Oppianus. Aliquando teſtudines, inquit, importune piſcantibus obuiæ, prædę parandæ nocent, damnumque afferunt. Sed facile eſt audaci & intrepido viro eas vincere. Si quis ſe in mari immergens teſtudinem ſupinam in dorſum conuerterit, quantumuis connitatur, fatum vitare non poteſt.

Ναὶ μὴν καὶ χέλυες μάλα πολλάκις ἀντιόωσαι
Θήρην λωβήσαντο, καὶ ἀνδράσι πῆμα γένοντο.
Τάων δ' ἔπλετο μόχθος ἐλεῖν ῥήϊστος ἁπάντων
Ἀνέρι θαρσαλέῳ, καὶ ἀτάρβεα θυμὸν ἔχοντι:
Εἰ γάρ τις καταδὺς κραναὴν χέλυν ἐν ῥοθίοισι
Ὕπτιον ἀντρέψειεν ἐπ' ὄστρακον, οὐκέτι κείνη,
Πολλὰ καὶ ἱεμένη, δύναται μόρον ἐξαλεεῖναι.

Capiuntur apud nos ſagena quemadmodum & reliqui piſces. Capiuntur etiam ijſdem retibus, quibus thunni. Terreſtres teſtudines frequentius viſuntur, & notiores ſunt & minores quàm marinæ. Ex Oceano marinam aliquando apud me alui aliquandiu. Cum Romæ eſſem aliam vidi multo maiorem.

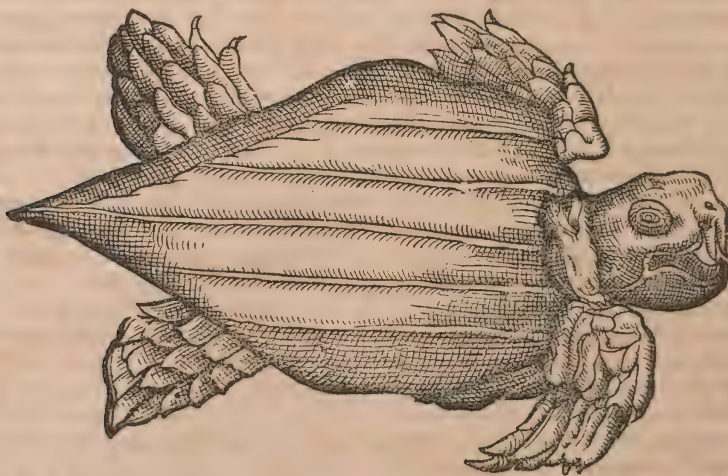
(B Magnitudo) In India maximæ ſunt, quemadmodum & reliqua animalia. Plin lib. 9. cap. 1. Teſtudines tantæ magnitudinis Indicum mare emittit, vt ſingularum ſuperficies habitabiles caſas integant, atq; inter inſulas rubri præcipue maris his nauigent cymbis.

Teſtudo ingens. Immanis fuit teſtudo illa quæ in mari noſtro anno 1520. capta eſt tanta, vt pueros atq; homines imperitos terreret. ijs erat viribus vt funibus tracta homines tres ſupra dorſum ſtantes veheret. eadé bigis vix trahebatur. Qui ceperat, circulatorum more per vicina oppida oſtentabat lucri faciendi cauſa.

Alia ingens Tarraſcone capta. Huiuſmodi teſtudinem arbitror fuiſſe eam, quæ olim in Prouinciæ oppido, quod Tarraſco nominatur, capta fuit, quantum ex eius pictura, quæ etiam hodie in oppidi templo cernitur, conijcere licet, niſi quòd pictor abſurde pedes duos addidit, aculeoſque maiores etiam in dorſo effinxit. Quanquam longè aliter de ea re olim ſcripſerint. Ferunt ad Rhodanum in nemore quodam inter Arelatem & Auenionem monſtrum quoddam fuiſſe altera parte terrenum animal, altera piſcem referens, boue craſſius, equo longius, dentes habens in vtraque maxilla binos, enſe longiores & acutiores, in flumine deliteſcens in homines irruebat, & naues ſubmergebat, huc ex Aſia erupiſſe, ex Leuiathan aquatili ſerpente & ferociſſimo natum: tandem à diua Martha ita euictum vt oue placidius reddiderit, quod cingulo ſuo ligatum cum in terram eduxiſſet, à plebe ſaxis fuſtibuſque peremptum fuit. Incolæ monſtrum id Taraſconum vocabant, vnde oppido quod etiam hodie extat nomen poſitum, cum ante Nerluog, id eſt, niger locus vocaretur à nemore denſo, vmbroſoq;. Alij rem paulo aliter referunt. Sed vtut res hæc habeat, antequam Martha in prouinciam venire potuiſſet, Taraſco oppidum dicebatur, Strabone teſte: Abeſt, inquit, à Rhodano Nemauſus centena circiter ſtadia quo in tractu vlteriore Taraſco exiguum oppidum, quo non niſi poſt Chriſti in cælos aſcenſum appellere potuit Martha: ſcripſit Strabo tempore Tiberij Cæſaris ſub quo paſſus eſt Chriſtus. Neque eſt quod quis miretur teſtudinem marinam in Rhodano ad Taraſconem repertam fuiſſe. neque enim procul locus is à mari abeſt, & aquarum dulcedine captæ aliquando beluæ marinæ, vel vndarum & procellarum vi compulſæ longè altius fluuios ingrediuntur: quod de teſtudinibus marinis aſſerit Plinius, ſcribens in Phœnicio mari haud vlla difficultate capi, vltroque venire tempore ſtatuto anni in amnem Eleutherum effuſa multitudine. Lib. 9. cap. 10.

DE TESTVDINE, (ALTERA MARINA) CORIACEA ſiue Mercurij, Rondeletius.

In A. ſegmento reperiees quædam de Teſtudinibus in genere.

A ΧΕΛΩΝΗ θαλαττία, Latine teſtudo marina vocatur, à quibuſdam Plinium ſecutis, mus marinus. Sed non immerito dubitauerit aliquis, cur Plinius cum ſæpius aliâs teſtudinem marinam Latinè vocarit, mutato nomine, aliquando murem marinum nominauerit, ei tribuens quæ Ariſtot. tribuit emydi ſeu teſtudini lutariæ ſiue muri aquatili, vt conuertit Gaza. Verba Plinij ſunt: Mus marinus in terrá ſcrobe effoſſa parit oua, & rurſus obruit terra, triceſimo die refoſſa aperit, fœtumq; in aquam ducit. Quæ ex Ariſtotele mutuatum eſſe conſtat: Ἡ δὲ μῦς ἐξιοῦσα ἐκ τοῦ ὕδατος τίκτει ὀρύξασα βόθυνον πιθώδη, καὶ ἐντεκοῦσα καταλείπει. ἐάσασα δ' ἡμέρας τριάκοντα, ἀνορύττει καὶ ἐκλέπει ταχύ, καὶ ἀπάγει δ' εὐθὺς τοὺς νεοττοὺς εἰς τὸ ὕδωρ. De marina verò teſtudine mox Ariſtoteles: Τίκτουσι δὲ καὶ αἱ θαλάττιαι χελῶναι ἐν τῇ γῇ. &c. Alio in loco pro teſtudine marina murem marinum videtur dixiſſe. Exeunt in terram, & qui marini mures vocantur. Ex quibus efficitur, vel Plinium parum animaduertentem, aquatilis teſtudinis ſiue lutariæ Ariſt. Lib. 9. cap. 19.

nomine

nomine marinam vocaſſe: vel (*hoc magis probandum*) teſtudinem marinam etiam murem Latine dici poſſe, atq; etiam non ſolum emyda, ſed & μῦν apud Ariſtotelem legi poſſe. Galli tortues vocant, (*nimirum omnem teſtudinem*) Noſtri tortugues. Hiſpani tortugas. Itali galanas voce, vt apparet deflexa ex accuſatiuo Græco χελώνας. Quam nunc deſcribimus, coriaceam appellamus, quod integumentum habeat nõ tam cortici ſimile quam corio bubulo, duro nigroq; & iam concinnato ad calceos equorumq; frænos & ſellas cæteraq; ornamenta conficienda. Eandem Mercurij teſtudinem appello, quod eam eſſe exiſtimem, à cuius ſimilitudine Mercurius muſicum inſtrumentum nobis leut, Gallis luc vocatum excogitarit, ex ea teſtudine quam Nilo decreſcente in litore repererat, conſumpta iam carne ſuperſtitibus neruis, & ob tenſionem ad contactum ſonantibus: cui inſtrumentum muſicum adeo ſimile eſt, vt nemo ſit procul eam videns capite pedibuſq; truncatis, qui non chelyn noſtram theca ſua concluſam eſſe iudicet: vt enim hæc, ita teſtudo altera parte, ſupina ſcilicet, plana eſt lataq; : prona conuexa, ex ſex aſſulis contexta, longis, angulos acutos efficientibus: toto ambitu rotundato præter quam in cauda, quę in longum & acutum deſinit, cui etiam inſtrumenti pars gracilior (cui infixi ſunt collopes, quibus fides intenduntur & remittuntur) reſpondet. Hæc teſtudo à ſuperiore partibus internis, alis, pedibus, vnguibus non differt, longiore acutioreq; eſt cauda, capite oſſeo. Roſtri pars inferior acuta eſt, & ſurſum recurua, ſuperioris extremum in partes duas diuiſum, inter quas inferioris extremum recipitur. Huiuſmodi roſtro minus auem refert quam ſuperior teſtudo. Oculis eſt maioribus, ante quos ſunt foramina narium loco. Caput ſemper prominet. Ceruix lata eſt & toroſa, in ſupina parte maculas aliquot rotundas habet, quas inepte qui de aquatilibus ſcripſit pronæ parti teſtudinis corticatæ appinxit. Carnis habet plurimum anteriore in parte muſculis ſcilicet omoplatarum: in poſteriore multo minus, ea bubulæ ſimilis eſt. Teſta vertebris dorſi alligatur. Coſtas latas contegit cutis duplex interior, corio ſpiſſo denſoq; ſed læui, ſimilis: ſuperior, tenuis & alba. Sub cute pingue plurimum coaceruat.

Vidi huiuſmodi teſtudinem ad ſolem menſes aliquot ſuſpenſam, ex qua quotidie pinguitudinis libra vna deſtillabat: qua, qui ceperat, ad lucernas vtebatur, eiuſdem carne ſalita loco bubulæ. Ea ad Frontignanum capta fuerat, longa cubitos quinq;, duos lata. Alteram ante videram ad Magalonam captam multo minorem. Aliquot ante annis vnius iconem mihi dederat Agathenſis, qui tum erat Epiſcopus, quam ad Niceam captam fuiſſe affirmabat cubitos octo longam. Carne eſt multo duriore quã ſuperior. Cæterum ijſdem facultatibus & carnem & fel pollere exiſtimo.

E F (*B. Vbi & magnitudo.*) (G) A

Hic prætermittendum non eſt coriaceam ſiue Mercurij teſtudinem, quam depinximus ab Æliano fortaſſe ſimiam maris rubri appellari, id quod eius deſcriptione clarius intelligetur. Eſt etiam in mari rubro ſimia, non piſcis quidem hæc, ſed beſtia cartilaginea, (*&c. Vide ſupra in Simia marina pag. 878.*) Sed eam rem doctis, qui piſces rubri maris viderunt, æſtimandam relinquo.

Teſtudinem hanc ab Æliano forte Simiam maris rubri vocari.

DE TESTVDINE CORNIGERA SIVE TROglodytica, & alba, Rondeletius.

A

PLINIVS lib. 9. c. 10. Cornigerarum teſtudinum diuerſum à cæteris genus facit. Troglodytę, inquit, cornigeras habent, vt in lyra annexis cornibus latis, ſed mobilibus, quorum in natando remigio ſe adiuuant. Celetum genus id vocatur eximię teſtudinis, ſed raræ: nanq; quaſi ſcopuli præacuti Chelonophagos terrent: Troglodytæ autem ad quos adnatant, vt ſacras adorant. Quo loco pro mobilibus alij immobilibus legunt, ſed perperam, vt opinor: nam ſi cornuum remigio in natando ſe adiuuant, quomodo immobilia eſſe poſſunt? Deinde pro celetum alij celtium, alij celetinum. Hermolaus aliquando exiſtimauit legendum chelytium, ἀπὸ τῦ χέλυος: quæ vox & teſtudinem ſignificat & pectora, quaſi magnas & pectoroſas intelligi voluiſſet. Placuit poſtea vt celetum legatur, vt dicantur celetes teſtudines à celeritate: quoniam cornuum remigio adiuuant ſe natando, ceu equites videri poſſint, non pedeſtres. ſunt. n. celetes ſingulis equis currentes in certaminib. & equi ipſi celetes qui ſoli agitabantur. Sic cancrorum eſt genus quoddam ἱππεῖς Ariſtoteli: itemq; formicarum alterum, quas Plinius pennatas vocat à velocitate.

B

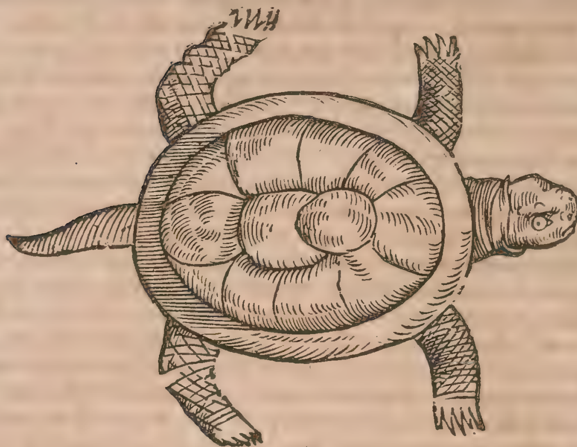
Cornigeræ teſtudinis effigiem eleganter inſculptam & expreſſam vidi Romæ in antiquiſſimo marmore, quæ à ſuperioribus teſtudinibus non differebat niſi cornibus ex vtroq; capitis latere latis & longis, qualia in eo piſce ſunt quem antea cornutam ſiue ὁλόϛεον appellauimus, & in lyra ſed in his breuiora, in teſtudine pro magnitudine corporis longiora.

Teſtudo alba.

Arrianus in Nauigatione maris rubri in teſtudinum genere albam teſtudinem numerat, ſed aquatilis ſit, an lutaria, an terreſtris parum conſtat. Ego teſtudinem vidi cortice (maxima ex parte) albeſcente & denſo, quam mihi oſtendit Iacobus Regius, vir in chirurgicis operibus exercitatiſſimus & periciſſimus. Ea teſtudo ab alijs omnibus in eo differre mihi videtur, quod in medio cortice pronę partis articulationes duas habet, quales in locuſtarum caudis cernuntur, ex quo apparet animal hoc in pilæ modum totum corpus conglobare. Sitne ea teſtudo Arriani alba, neſcio. neq; enim de re parum mihi perſpecta temere quicquam affirmare volo.

DE TESTVDINE LVTARIA, RONDELETIVS.

Ariſtoteles Teſtudinem lutariam, ab ea quæ in (*dulci*) aqua viuit non ſeiunxit, quam Murem aquatilem conuertit Gaza, quæ dicitur ab Ariſtotele μῦς, vel fortaſſe ἐμύς. Hæc quam hic exhibemus in paluſtribus & limoſis aquis, foſſiſq; vrbium & caſtellorum mœnia ambientibus, viuit. Ea ſic à Plinio depingitur: Teſtudinum eſt tertium genus, in cœno & paludibus viuentium. Latitudo his in dorſo pectori ſimilis, nec conuexo incurua calyce, ingrata viſu. Et à Varino: Ἐμὺς ζῶον ἐν λίμνῃ καὶ ἐν πηγῇ γεννώμενον οἱ δὲ χελώνην τὴν ἐχοῦσαν ὄρος. Vocatur à noſtris Tortugue d aigue. i. teſtudo aquatilis ad diſcrimen terreſtris, quę duæ ſimiles ſunt, niſi quod aquatili cauda eſt longior perinde ac in muribus, à qua Muris aquatilis nomen accepiſſe crediderim.

B Testa colore est nigro, aliquot particulis, veluti tabellis pectinatim iunctis constat. Pro arbitrio pedes, caudam, caput, modo exerit, modo recondit. Pulmones, renes, vesicam, deniq; partes internas easdem habent lutariæ Testudines cum marinis, quas fusius suo loco (*supra in Testudine Corticata*) explicauimus.

C Vescuntur insectis aquatilibus, limacibus, cochleis, herbis: vnde & in hortis aluntur, sed quibus aqua non desit: ea enim perpetuo carere non possunt. Cibo omni destitutæ diu viuunt, atq; etiam abscisso capite. quia cum frigido sint, crasso, & viscido succo, is haud facile dissipatur nec cito absumitur.

F Diu sunt seruandę vt teneriores reddantur & concoctu faciliores. Integræ in feruentem aquam inijciuntur, vt testæ & ossa separentur. deinde carnes, oua, cæteræq; internæ partes friguntur.

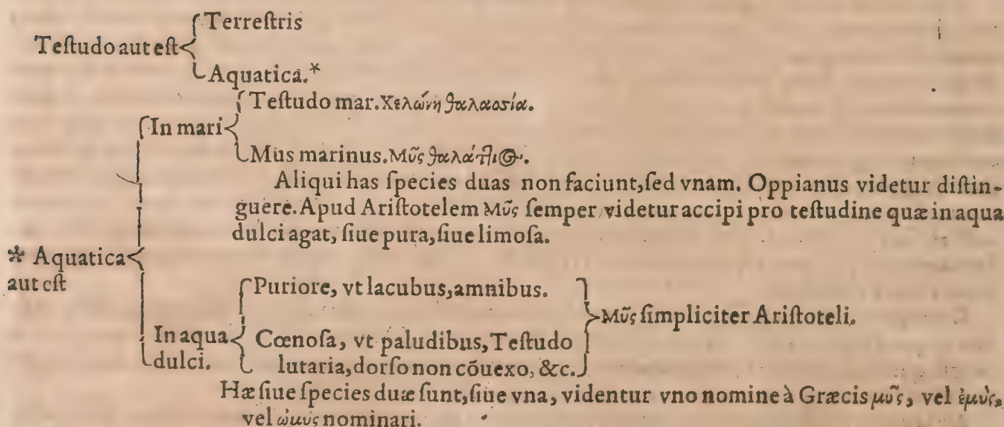
Sanguis actu frigidus sentitur, quem hecticis nonnulli in potu dant, tum ad refrigerandum tum ad alendum. Ijsdem & phthisicis carnes cum hordeo coctæ maximę sunt vtiles.

Belloniɥ de Testudinibus scripta dedimus circa finem Appendicis de Quadrupedibus Ouiparis.

COROLLARIVM I. DE TESTVDINIBVS IN GENERE:

quibus etiam nonnulla simpliciter de testudine scripta adduntur. cum ad quam potissimum speciem referas, non constet.

TESTVDINVM DIFFERENTIÆ.

Testudo videtur amplius patere Latinis, quam χελώνη Aristoteli. hic enim χελώνην terrestrem & marinam tantum facit: alias, μῦδας appellat, à recto μῦς. Archigenes ἀμύδα (si recte scribitur) interpretatur χελώνην λιμναίαν. Apud Hesychium legitur ἐμύς, ζῶον ἐν λίμνῃ καὶ ἐν πηγῇ γινόμενον: οἱ δὲ, χελώνην τὴν ἔχουσαν οὐράν.

Murem marinum ex Latinis Plinius tantum dixit semel aut iterum: vbi Aristoteles μυῶν vel μῦδας nominat, de testudinibus tamen in dulci aqua degentibus loquens. Ex Latinis solus Oppianus in mari nominat μυῶν χαλεπὸν γένος &c. & postea χελώνην seorsim.

A Eorum quæ de Testudinibus in libro nostro De Quadrupedibus ouiparis dicta sunt, multa ex authoribus repetiuit Rondeletius: quæ nos, vt erant, reliquimus, sicuti & in Ranis: quod libri nostri non passim omnibus in promptu sint: & multi ea quæ ad Aquatilium historiam pertinent, coniuncta habere cupiant. Recentiores quidam & minus probati scriptores, testudinum genus alij inter testata, quæ ostracoderma vocant Græci: alij inter serpentes inepte numerant: cum toto genere ab vtrisq; differat. Cortice teguntur testudines, Plinio: quas inter cortice intecta Aristoteles quoque enumerari voluit, quemadmodum lacertæ & crocodili, & reliqua quadrupedia, quæ oua pariunt, & genus omne serpentum: hæc enim omnia cortice operiuntur. Cortex hic loco squammæ similis potest appellari. Sed & inter testacea Plinius testudines aliquando posuit, vt libro vndecimo: Quæ animal pariunt, pilos habent: quæ oua, pennas aut squammam, aut corticem, aut testam vt testudines, aut cutem puram vt serpentes. Aristote-

Ariſtoteles octauo de hiſtoria dicit: Exuunt ſenectutem ea quibus cutis mollis, nec prædura & teſtacea quædam eſt, qualis teſtudini, (nam & teſtudo inter cortice intecta enumeranda eſt, & mus aquatilis:) ſed qualis ſtelloni, lacerto, & præcipuè ſerpentibus eſt, Maſſarius. Sed quanquam teſtudines à teſta denominentur, & corticem eorum aliqui teſtam appellant, non tamen propriè dicta teſtata animalia ſunt quæ omnia ſanguine carent, &c. & teſtam figlinæ inſtar fragilem, ſiliceamue habent. Porro genus animalium, quæ φολιδωτά Græci nominant, latius patet, cum & ſerpentes qui pedibus carent, & lacertos ac ſimiles quadrupedes contineat. Diſtinguendum hic etiam corticis vocabulum: quod Latini quidā aliquando pro teſtudinis tegumento accipiunt: Gaza alijq; eruditi recentiores, φολίδας ab Ariſtotele dictas, quæ veluti ſquamę ſunt, cortices vel corticem vocant. Ego proximum teſtudinis genus, aliud nō inuenio, quam vt ſit Quadrupes ouipara: quo genere teſtudinum ſpecies omnes comprehenduntur. Rondeletius inter Cete adnumerat teſtudines: ſed hoc marinis tantum conueniet opinor, quæ, vt ipſe inquit, mediæ ſunt magnitudinis. Aut potius, vt mihi videtur, ne marinæ quidem cete appellari debēt, ſi proprie loquamur, vtcunq; grandes. nam ad eſſentiæ ac generis rationem magnitudo non eſt adferenda. Quod ſi cete recte definiuntur animalia aquatilia, (amphibiaue) ſpirantia & viuipara: (nam cete omnia tum intra ſe, tum foras animal generant Ariſtoteli:) teſtudo autem omnis ouipara ſit, cetos eadem non erit, ſi quis tamen propter magnitudinem teſtudines marinas, non quidem cete, ſed cetaceas & κητώδεις appellare velit, permittemus. Oppianus lib. 1. Halieut. cum cete enumeraſſet, ſubdit: Cæterum quędam etiam è mari in terram exeunt. Et ſtatim: Δηρὸν δ' ἠιόνεσσι καὶ ἀγχιάλουσιν ἀρούραις Μίσγοντ' ἐγχέλυές τε καὶ ἀσπιδόεσσα χελώνη. Hoc eſt: Aliquando in litora prodeunt etiam anguillæ, & ſcutata teſtudo, &c. non tamen hęc etiam cete eſſe vult, ſed de amphibijs diuerſorum generum agere incipit. Teſtudinis nomen apud Latinos, ſicuti & χελώνης apud Gręcos, abſque vllo addito, quandoq; marinam, quādoque terreſtrem ſignificat, vt apud Plinium lib. 11. c. 37. & Ariſtotelem hiſtoriæ 5. 33. Gallana Italis alicubi, vt Ferrariæ, teſtudo eſt nomine, vt apparet, facto à Græco χελώνη. Gallanga Monſpeli. eſt rana piſcatrix: quam & bufonem aliqui vocant, ſicuti teſtudinem noſtri bufonem ſcutatum. Hiſpani quidam Calandras nominant. vide ſupra ab initio elementi C. Serpentis facies, ſibilus, oua, cutis Teſtudinis, vulgo affinitatis appellationem inuenere. Etenim Taurini ſerpentem cuppariam, à cuppa. alij Itali Serpentem ſcutellariam, à ſcutella. Nos Galanam, Græcæ vocis veſtigio, quaſi χελώνην. Mixobarbari quidam ſcriptores tortucam & tartarucam pro teſtudine dicunt. Poloni Zolvv. Albertus & alij quidā indocti cochleas & teſtudines aliquando confundunt.

Sunt teſtudines omnes pectore plano ac tabellato, ſeu tergo tumido & incuruo: ſunt capite & ceruice anguineis: dentibus carent, ſed roſtri acie omnia comminuunt, ex Plinio hic & vndecimo volumine: ſuperna parte inferiorem claudente, pyxidum modo: pedibus quaternis multifidis vnguiculatis, quos & exerunt & retrahunt intra corticem, quemadmodum & caput, Maſſarius. Atqui teſtudini lutariæ tergum nec tumidum nec incuruum Rondeletius pingit. & Plinius: Teſtudini (inquit) quæ in cœno & paludibus viuit, latitudo in dorſo eſt pectori ſimilis, nec conuexo incurua calyce. Plurima ſunt teſtudinibus, etiam terreſtribus, communia: velut quod ſanguis ab his dum viuunt detractus, frigidus ſit, noſtri quidem comparatione, non ſimpliciter, quod omnes roſtri duritie lapillos comminuunt, (*&c. quæ in ſequentibus referemus*,) Cardanus. Teſtudinum genera omnia à latere adiuncta habent: eademque in obliquum flectunt quemadmodum crocodili & lacertæ: Et cortice integuntur duro rigidoque, & qui oſſe firmior ſit, Vuottonus. ſed Ariſtoteles περὶ φολίδος ſcribit: non περὶ τοῦ χελωνίου: Latinis nomen corticis ad vtrunq; ambigit. Operimentum teſtudinis multis nominibus appellatur, vt in libro de Quadrupedib. ouip. indicauimus. Græci χελώνιον vocant, Nicander χέλυον. recentiores, vt Albertus, & linguæ quædam vulgares, ſcutum, *der Schilt*: vnde & animal ipſum *Schiltkrot.* appellamus, & Oppianus χελώνην cognominat ἀσπιδόεσσαν. B

Teſtudines omnes, vt dictum eſt, roſtri duritie vel lapillos comminuunt: vnde omnes dentibus carere arbitror, quod pro ijs roſtri durities ſatisfacit. Oppianus quidem author eſt teſtudines (marinas nimirum) mares & fœminas propter coitum inuicem dimicantes, incuruis dentibus ſeſe lacerare: ſed Rondeletius dentes interpretatur roſtra. De pulmonibus & veſicis teſtudinum, vide infra in Marina.

Teſtes lumbis intus adhærent meatuſque gemini ab his ſimiliter atque ſerpentibus tendunt, Maſſarius. Sola autem teſtudo inter corticata veſicam obtinet. in hac enim tantummodo natura caſtrata eſt. Cuius rei cauſa eſt, quod marinæ teſtudines pulmonem habent carnoſum, ſanguineum, & ſimilem bubulo: terreſtres autem proportione maiorem. ſuperficies etiam, (διὰ τὸ ὀστρακῶδες καὶ πυκνὸν εἶναι τὸ περίεχον) quia obdenſa prędurāq; modo ſilicis eſt, facit ne humor difflari, euaporarique poſſit per carnem laxiorem; vt ſerpentibus cæteriſque opertis cortice euenit. humor enim ijs in corticem tegentem, vt auibus in pennas abſumitur, cum exiguo potu contenta ſit, propter exanguem pulmonis naturam: atque ita excrementi copia tanta ſubſidet, vt eorum natura conceptaculum, & vas quoddam capax humoris deſideret. Veſicam igitur teſtudo ſola inter hęc habet ea de cauſa: ſed marina amplam, terreſtris exiguam admodum, Ariſtoteles De partibus animalium 3. 8. Rondeletius in Teſtudine lutaria quoque veſicam & renes reperit: quas partes eis Ariſtoteles negabat. Author libri de natura rerum: Tortuca (inquit) eſt duorum pedum (*immo quadrupes*) caput habens vt bubo, (*forte bufo: nam à bufonis aliqua ſimilitudine apud noſtros etiam nomen inuenit:*) caudam vt ſcorpio, (*vt ſerpens potius:*) duobus ſcutis duriſſimis quaſi teſtis tegitur, quibus adeo ſe induit, vt difficulter etiam validiſſimis ictibus perimi poſſit.

Teſtudines omnes tenui voce & abrupta ſtrident, Cardanus. In dorſum ſi inuertantur, ſiue in terra, ſiue in mari, erigere ſe amplius non queunt, Author Græcus incertus. omnes roſtri duritie lapillos cōminuunt, Cardanus. Teſtudines in coitu ſuperueniunt, Plinius. C

Vtriuſq; generis teſtudinum putamina in laminas ſecari ad opera, vt ad pocula aliaq; vaſa, (inquit E. Vuot-

Vuottonus,) perſpicuum eſt ex Martiale in Apophoretis de Guſtatorio: Fœmineum nobis cherſon ſi credis ineſſe. Deciperis: pelagi maſcula præda ſumus. Fortaſſis autem vt in pleriſq; alijs animalibus elegantior & pulchrior cum alias, tum colorum genere ac varietate, marium aſpectus eſt: ita ex teſtudinibus etiam maſculis putamen precioſius. niſi quis ſimpliciter marinarum putamina, terreſtribus præferri arbitretur: quoniam cherſos, id eſt, terra,) vnde cherſææ chelonæ Grçcis dicuntur,) à Martiali nominatur. An terra omnibus nominibus ſemper eſt fœminea? mare verò etiam maſculum, vt in Oceano, Ponto, Neptuno, Nereo. Plinio quidem authore terreſtres teſtudines in operibus Cherſinæ vocantur. Sed potius terrenę marinis precioſiores ſunt: & ſi Domitio interpreti Martialis ſecus videatur, ſed ſine authore. is etiam guſtatorium interpretatur menſam vbi guſtabant. Accipe lunata ſcriptum teſtudine ſignũ, (*forte ſigma.*) Octo capit: Veniat, quiſquis amicus erit, Martialis ibidẽ de Stibadio: Domitius triclinium teſtudineum in ſpeciem ſtibadij interpretatur. Radiant teſtudine poſtes, Maro. in Adulito oppido maximum emporium eſt Troglodytarum & Æthiopum. deferunt plurimum ebur, celtium teſtudinum, &c. Plinius. Iuuat ludere impendio, & luſus geminare miſcendo iterum, & ipſa adulterare adulteria naturę: ſicut teſtudines tingere, argentum auro confundere, &c. Plinius vbi de purpuræ tinctura loquitur.

F Teſtudines omnes ſuaui ſunt carne iuxta omoplatas & inferiora crura. Cardanus. Teſtudinis carnes paucę eſitatæ, tormina pariunt: multæ verò purgant, Heſychius in Ἧπα: vbi Ἡδύ, pro Ἡδεῖ, perperam ſcribitur. Oua teſtudinis in cibo noxia ſunt: Author de nat. rerum: qui etiam ex Ambroſio citat, renes teſtudinis poſt eius mortem nudo pede calcatos veneno ſtatim inficere: ipſam verò viuentem veneno carere.

G De veneno renum teſtudinis, lege proxima ſcripta in F. Indoctus quidam librorum Raſis interpres, teſtudini remedia quædam adſcribit, quę ad limacem pertinent, ca. 75. libri de remedijs ex animalibus. Teſtudinum ſanguis ad comitiales datur, Plinius. Ad malum mortuum: Teſtudines contritæ in forti vino vel lixiuio coquantur: & pinguedine ſupernatante collecta, vngantur tibiæ, Rolandus in fine quarti Chirurgicorum.

H. a. Teſtudo dicta eſt, quod tegmine teſtæ in modum cameræ adoperta eſt, Iſidorus. φερέοικον & φέροικον (id, eſt domiportam) cochleam & teſtudinem interpretantur, Varinus. alij aliud quoddam animal. vide ſupra in Cochleis in genere H. a. initio pag. 235. Χελὼν piſcis eſt Athenæo, è mugilum genere, pro χελλὼν, id eſt, Labeo. Teſtudines loca dicuntur in ędificijs camerata, &c. Nonius. Saxa quibus viridis ſtillanti vellere muſcus Dependet, ſcopuliſq; cauum ſinuantibus arcum Imminet exeſa veluti teſtudine concha, Calphurnius. De teſtudine machina bellica, multa protulimus in libro De quadrupedibus viuiparis, in Orygis & Arietis Philologia: & rurſus in Teſtudine libri de ouiparis quadrup. De teſtudine helepoli leges apud Vitruuium lib. 10. c. 21. & Philandri in eundem locum annotationes, in quibus Ammiani ex lib. 32. de hac machina verba recitat Tectum teſtudinatum in quatuor partes deuexum eſt vt pectinatum in duas, Feſtus. Vtraq; hæc tectorum forma noſtris etiam in vſu eſt, & ſuo apud materiarios fabros inſignis nomine. De Muſico inſtrumento quod teſtudinem Latini, Græci chelyn appellãt, dixi alias plura. Ἀλλ' ὅκα δὴ πλάκτρῳ Λοκρὶς ἔκρεξε χέλυς, Innominatus apud Suidam in Χέλυς. Mercurius Apollinis boues furatus, pro ijs chelyn, id eſt lyram quam ex oſtraco teſtudinis confecerat, ei dedit. Ἀπὸ ἀρχεγόνου ἀφορμῆς τῆς ποτὲ χελώνης, χέλυς ὕστερον πᾶσα κιθάρα ἐκλήθη. ἐπειδὴ χελώνης ὄστρακον μέγα πήχεως προσθέσει καὶ χορδῶν ἐντανύσει λύραν ἀπήρτησεν Ἑρμῆς, ἣν καὶ Ἀπόλλωνι ἐχαρίσατο εἰς λύτρον ἀνθ' ὧν ἔκλεψεν ἐκείνου βοῶν, Euſtathius in Odyſſeæ Φ. Vide etiam infra in Proprijs. Anacreontis & Pindari φόρμιγξ ab Horatio teſtudinis nomine celebrata eſt. eadem & chelys eſt, Mercurij fortuitum inuentum, addita Magadij arte, Cęſar Scaliger. Rondeletius Mercurium ex eo genere teſtudinis marinæ, quod coriaceum cognominat, Mercurium chelyn ſuam concinnaſſe conijcit: quod ea præ cæteris inſtrumentum hoc Muſicum quadam ſimilitudine repræſentet. Χελώνιον, quære mox in b. Id quod naui poſtremò ſub carina, vt atteri ea non poſſit, clauis affigitur, χέλυσμα nominatur, Pollux. Χελώνη eſt labium: inde χελυνοίδης, cui labra tumidiora prominent, Euſtathius. Cete Indica maxima ſunt. Χελώνη δὲ πηχῶν πεντεκαίδεκα ἔχει, Ælianus de animalib. 16. 12. Cheloniten lapidem, recentiorum aliqui cum batrachio ſeu borace confundunt. quod ſi chelonites eſt, quem vulgo *kleinen krottenſtein*, hoc eſt, minorem lapidem bufonis aut rubetæ nominant, vt Ge. Agricolæ placet: forſitan à figura hoc ei nomen impoſitum fuerit, quæ foris in eo curua conuexaque, intus caua ſpectatur, ſicuti in chelonio, hoc eſt putamine teſtudinis.

Ex teſtudine hieroglyphica ſymbola aliquot Pierius Valerianus interpretatur libro Hieroglyph. 21. nos titulos cum breuiſſima ſingulorum interpretatione indicabimus, qui ſunt: 1. In potentioris ditionem redactus: quoniam teſtudo Solis exiccata radijs, cum in gurgitem redire nequeat, capitur. ad hoc denotandum in aquæ ſummo pingitur teſtudo. 2. Fortunarum contemptus: Pingitur homo naufragus in teſtudinis eiuſmodi agitatæ fluctibus tergus inſiliens, ſolari addito radio. 3. Virginum cuſtodia. Nã Phidias cum Veneris ſimulacrum Eleis ex auro & ebore conficeret, teſtudinem altero eius pede preſſam appoſuit, &c. Conſueſſe verò mulieres teſtudineas ſecum imagines geſtare, quas Veneri dedicarent, ex eo eſt manifeſtum: quod Theſſalæ matronę Laida meretricem illam inclytam ligneis teſtudinibus zelotypia cõcitatæ interemerunt in templo Veneris, magno populi conuentu: ob quod facinus erexere poſtea templum Veneris profanatæ, quæ nefandam cædem in templo admiſerant, vt confeſſione ſceleris, veniam petentes deam ſibi placarent. Antiſthenes anſam nactus eludendi Athenienſium vanitatem, ſe nunquam ſolo in quo nati eſſent exceſſiſſe gloriantium: Commune hoc, inquit, habetis cum teſtudine & cochlea. 4. Munimentum. Sic enim teſtudinis corticem natura muniuit, vt contra tela poſſit ipſa per ſe ſufficere, & iniurias propulſare. Hinc anſa data adagio, quantum muſcarum ſolicita eſt teſtudo. Cuius ominis felicitatem ſecuta Cęſariana familia, domeſticum eum morem habuit, vt paruuli domus eius in teſtudineos alueos excepti lauarentur. Quapropter Ceionius Poſthumius nato iam Albino filio, cum ingentem teſtudinem à piſcatore muneri accepiſſet, vir literatus iam inde magnam ſpem concepit de futura filij nobilitate. curari itaq; teſtudinem iuſſit, & infantuli miniſterijs dicari. Exemplaria Hori quæ impreſſa circunferuntur, in huiuſmodi ſignificatum ὄρτυγος ὀστέον habent, inter-

interpretésque coturnicis os reddidere. sed in manuscriptis codicibus ὄρτυγος legi, quod facit ad hanc sententiam. testudines enim orygas appellatas, παρὰ τὸ ὀρύττειν, quod fodere est, vel excauare, apud Vitruuium legas, &c. (*Vitruuius non testudinem animal, sed machinam bellicam, orygem vocat.*) 5. Mors difficilis. Hominem letalibus vulneribus quantumuis alte acceptis difficillime morientem, per testudinis abscissum caput aptè pinxeris. quandoquidem tanta inest eius carni viuacitas, vt earum caput, præsertimque marinarum, auulsum busto, conniuentes aliquandiu oculos ostentet, conniueatq; ad admotam manum. quinetiam si ad os eam admoueas, mordere etiam adnitatur. 6. Segnities. Adeo enim lento gradu mouetur testudo, vt in prouerbium emanarit in segnes & pigros. Hinc Plautinus Aegio: Testudineum hunc tibi grandibo gradum, inquit, si fustem sumpsero. 7. Sunt qui mordacissimum hominem atque egregiè maledicum, per testudineum caput exertis dentibus intelligi velint. nam testudo omnino est ore omnium robustissimo. 8. Peloponnesij. In Peloponnensium nummis testudo cudebatur, vt legere est apud Pollucem &c. Vnde obolum Eupolis καλλιχέλωνον dixit, Hucusq; Pierius.

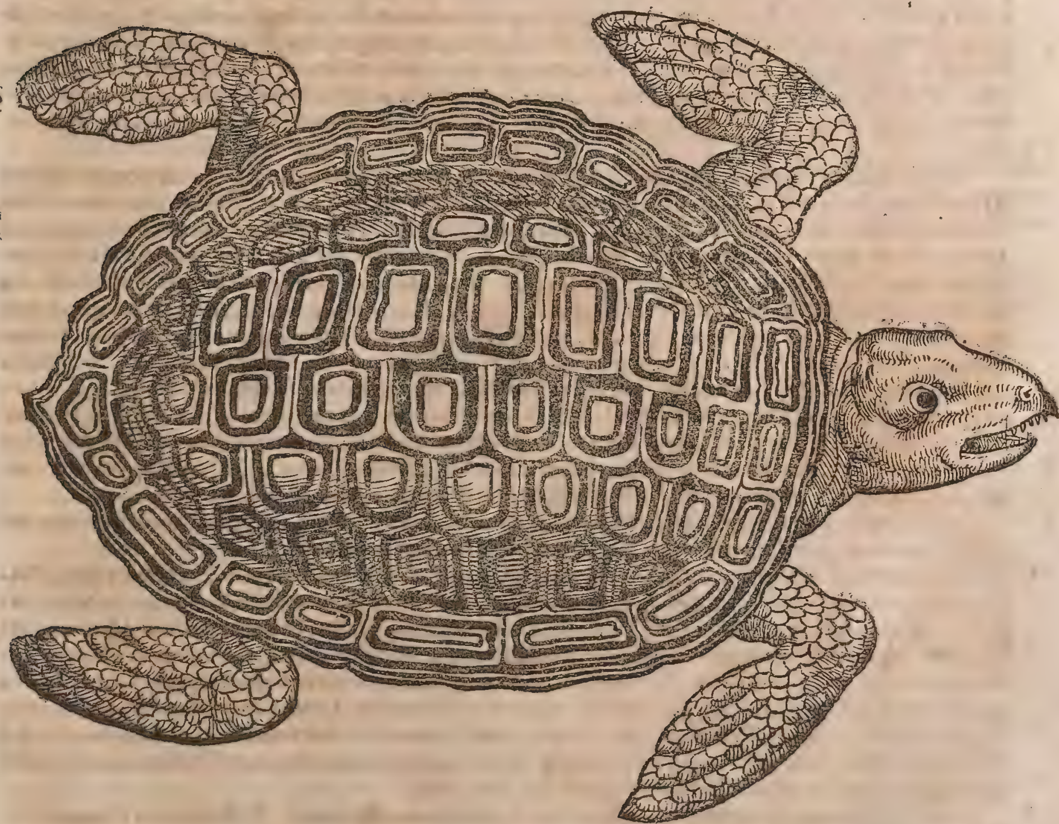
Chelonophagi. vide in Testudine marina. Testudinis dicti promontorij Pausanias in Atticis meminit. Chelydoreus mons contiguus est Cyllenæ. ibi inuentam testudinem Mercurius excoriasse, & lyram ex ea composuisse dicitur, Idem in Arcadicis. apparet autem compositum esse nomen à testudine & dono. factam enim inde lyram Apollini donauit. Propria.

Χελώνιον propriè testudinis testam significat: transfertur autem ad cancrorum quoq; crustam. Asserina locus est in Tenedo: vbi in paruo fluuio cancri reperiuntur, τὰ χελώνια διηρθρωμένα ἐπίπλεον ἔχοντες, καὶ πελέκει ἐμφερῆ, Suidas in τ. Plutarchus in libro Cur Pythia non amplius carmine respondeat, Ἀσέρον locum illum nominet, in quo solo cancri nascantur ἐν τῷ χελωνίῳ τύπον πελέκεως ἔχοντες. vnde etiam Tenedij bipennem Apollini consecrarint. De prouerbio Tenedia bipennis, plura Erasmus. Ælianus de animalibus 16.12. echinorum marinorum quoq; χελώνια dixit. Plinius in Adulito oppido tradit maximũ esse emporium: deferri ebur, celtium testudinum, &c. vbi celtium aliquis pro chelonio dictum coniecerit: quanquam lib. 9. c. 10. cornigeras testudines apud Troglodytas priuatim celtium dici scribit: vbi diuersæ lectiones sunt, celtinum, celetinum, Hermolaus celetum legit. b. Celtium.

Θᾶττον ἔλω λευκοὺς κόρακας, πτηνὰς τε χελώνας Εὑρεῖν: Ammianus in epigrammate, de re impossibili. Simile huic est, Citius testudo leporem præuerterit. Testudine tardior, prouerbialiter vsurpatur ab Erasmo. h.

COROLLARIVM II. DE TESTVDINE MARINA.

Icon hæc repetita est ex libro nostro De Quadrupedibus ouiparis, Venetiis effecta: nulli illarum, quas Rondeletius exhibet, similis. Dentibus quidem testudines omnes carere Rondeletius ait: vt suspicer pictoris culpa non recte dentes huic nostræ iconi attributos, Oppiani tamen mus mar. dentatus est.

Testudines marinæ, & quæ in dulcibus aquis viuunt, genere differunt: seu formam, vitam, magnitudinemue aspicias: seu quod translatæ alterutrinque non viuant, Cardanus. ὁ θαλάττιος μῦς (id est A

Mus

Mus marinus Mus marinus) à vulgo perperam ὀμύδιον (*malim cum tenui* ὀμύδιον) vocatur, Eustathius. Saluianus murem marinum à testudine marina disiungit: quod quidem diligentius mihi considerandum videtur. Oppianus quidem lib. 1. Halieut. inter amphibia nominat ἀσπιδόεσσαν χελώνην, cum prius μυῶν χαλεπὸν γένος adnumerasset ijs quæ in petris & arenis pascuntur: vbi ijsdem muribus contra hominem & pisces pugnandi audaciam, non tam magnitudine sua fretis, quam validissimæ testę & crebris in ore dentibus attribuit. Rondeletius tamen testudinum genus omne dentibus carere ait. An Oppianus rostri margines improprie ὀδόντας dixit? sic quidem Rondeletius interpretatur, dentes pro rostris, in Oppiani verbis de testudinum mar. coitu: quæ sunt, πολυγνάμπτοισιν ὀδοῦσιν ἀλλήλους δάπτουσιν. Muribus quidem marinis hæc interpretatio non potest conuenire, de quibus Oppianus: ῥινῷ καὶ πυκινοῖσι πεποιθότες ἔνδον ὀδοῦσι. rostra enim nec πυκινά, nec ἔνδον dixeris. Quod autem Vuottonus testudinem lutariam, eandem muri marino facit; ex veterum ac recentiorum scriptis facile redarguitur. De vocabulis μῦς, ἐμῦς, ἀμῦς, vnde pluralis numerus μύδες & ἐμύδες, multa protulimus in lib. de Quadrupedib. ouiparis, capite de testudinib. quę in aqua dulci viuũt. pag. 89. Mus mar. in terras (*Massarius, legit terra, ex Arist.*) scrobe effossa parit oua, & rursus obruit terra: tricesimo die refossa aperit, fœtumq; in aquam ducit, Plinius. Quod autem Plinius hic de mure marino (inquit Massarius,) Aristoteles de mure aquatili, id est, lutaria testudine testari videtur. ait enim lib. 5. de historia: Mus aquatilis siue testudo lutaria (*Græce simpliciter* Ἡ δὲ μῦς, c. 33.) in terra scrobe effossa dolij amplitudine parit oua, &c. De testudine autem marina subsequenter sic loquitur. Testudines etiam marinæ egressæ in terram pariunt oua auium cortalium ouis similia, & defossa coopertaq; incubant noctibus: ouorum numerus maximus est: nam ad centena pariunt oua. Rursum Plinius: Exeunt in terram & qui marini mures vocantur. Hic etiam (ait Massarius) per marinos mures, marinas testudines intellexit. Videtur autem testudinem lutariam inanimaduertenter pro marina accepisse: tametsi non ignorem, & marinam testudinem oua parere in terra ex eodem Aristotele ibidem dicente: Testudines etiam marinæ egressæ in terram, pariunt oua auium cortalium ouis similia, &c. quod item Plinius de marinis retulit. inquit enim: In terram egressæ in herbis pariunt oua auium ouis similia, ad centena numero: eaq; defossa extra aquas, & cooperta terra ac pauita pectore, & complanata incubant noctibus. educant fœtus annuo spatio. vbi non tricesimo die repetere, refossaq; aperire, fœtumq; continuo ducere in aquam, vti inferius: sed annuo spatio fœtus educare dixit, quod Aristoteles terrestri testudini contribuit eodem loco dicens: Testudo oua durioris testæ & bicolora edit, quale ouum auium est: eaq; defossa & cooperta terra, ac pauita & complanata incubat, crebrius repetens, fœtumq; sequente anno excludit, Hucusq; Massarius. Non μῦες in plurali, sed μύδες & ἐμύδες vocantur, Hermolaus atqui Oppianus dixit μυῶν in genitiuo plurali, cum secundum Hermolaum μυδῶν vel ἐμύδων dicere oportuisset. Rondeletius apud Aristotelem non μῦς neq; μύδες, sed ἐμὺς & ἐμύδες legendum contendit: quanquam lib. 1. de partib. c. 9. ὠμὺς legatur. Ego ita distinguo, vt μῦς apud Oppianum & Theophrastum in libello de piscibus & Eustathium, pro testudine aquatili recte legatur, genere masculino, declinandum ος purum, non aliter quam cum quadrupes viuiparum animalculum significat. ἐμὺς verò vel ὠμὺς, oxytonum fœmininum, declinandum per ύδος, vt chlamys. Apud Aristotelem quidem cum μῦς & μύδες fœminino genere ponantur, cum Rondeletio μὺς & ἐμύδες legerim. Μῦς etiam (non expresso genere) legitur apud Aristotelem 2. 15. inter quadrupedes ouiparas liene paruo: & Plinius μυῶ legit, cum murem bis terue transtulerit. Vuottonus in Plinio (qui emydas, testudines dulcium aquarum facit, & à lutarijs distinguit,) legit hemydes, & in Aristotele quoque αἱμύδες: ego emydes, & αἱ μύδες, vel potius ἐμύδες. Omis scribitur ab interprete Kiranidis: omidium à recentiore quodam.

B Testudo marina cortice tegitur. similis est terrestri; præter magnitudinem, & pedes, quos vt phoca habet. Tanta oris duritia, vt lapides comminuat. Simplicem suillo similem ventrem habet. Iecur est ei vitiatum. Testes intus lumbis adhærentes habet, Aristoteles diuersis in locis, citante Saluiano, tanquã omnia ad testudinem mar. pertineant. lienem quidem paruum habere non recte ex eodem (historiæ 2. 15.) testudini mar. adscribit, cum ad μυῶ pertineant. De vulua eius vide apud eundem Historiæ 3. 1. De dentibus lege superius in A. Pulmonem habet testudo mar. carnosum & sanguineum: (ideoq; calidum & siticulosum:) terrestres verò magnum, (& idcirco calidum,) quamobrem vesicas habent, sed hęc paruam, illa magnam, Arist. de partib. 3. 9. parenthesi inclusa è scholijs Ephesij adiecimus. In historia quidem anim. 2. 16. philosophus soli marinæ testudini ex ouiparis renes & vesicam tribuit. Testudo pulmonem quamuis prægrandem, & sub toto tegumento habeat, sine sanguine tamen habet, Plinius: nescio quam recte. distinctius eadem Aristoteles de partib. 9. 3. vt modo recitauimus, vnde Pliniũ transtulisse non dubito. Vna quam cepimus in portu Tenario, qui nunc portus Qualearum appellatur. tantam duritiem in ore habebat; vt cuspidem ferreum iaculi perfringeret, Massarius.

Calonaci testudines inueniuntur, tantæ vt vel magnas naues æquent, in quibus multi homines vehi possunt: colore prorsus albæ. Tales ipse multas vidi, Io. Monteuillanus.

C Testudines marinæ, quæ potissimum algas depascuntur, erucas marinas plurimum appetunt, Bellonius. Ἡ χελώνη ἐσθίει τὰς φύκας: Incertus author Græcus, cuius de animalibus libellus manuscriptus apud me extat. videtur autem de testudine marina sentire, quæ pulicibus vescatur marinis. Idem author: E marina testudine (inquit) terrestres quoq; nascuntur. egressa enim è mari, oua in terra componit. ex ouis autem quęcunq; emittit ita vt ad mare vertantur, testudines marinæ prodeunt: vt contra ex illis quæ terram spectant, terrestres. Mihi hæc verisimilia minime sunt. Coit marina mare superueniente, sicut & terrestris, Aristot. Testudines mar. coeunt sicuti phocæ, & in terra canes. hęc enim singula diu immorantur in coitu, à parte posteriore connexa inuicem, Oppianus. Muris marini fœtus inter initia v su carent: sicuti fœtus omnium fere aquatilium, Obscurus.

E Testudines quatuor prægrandes per Guaicanum piscem in India captæ. Vide supra in Guaicano, elemento G. Pisciculos paruos viuos, filo consutos, quos comedit Barchora (*id est Testudo marina*) & per illos deprehenditur, piscatores in mare proijciunt: qui dum effugere non valent, sed pariter fluitant, Barchoræ morsibus patent. hæc vero dum vnum post alium deglutire laborat, interim occupata deprehendi-

henditur, Albertus. Chelonophagi in quos vsus conuertant testudines, leges mox in H. inter Propria. F

De cibo ex testudinibus marinis inuenies quædam, supra in Calandra, elemento C. & mox inferius inter Propria nomina. Testudinis iecur omnino vitiatum est, & totum corpus prauum temperamentũ sortitur, quemadmodum & ranæ rubetæ, Arist. de partib. 3.12. hoc forsitan verum est de testudine marina inquit Vuottonus. nam terrestrium carnes ad remedia manduntur. Saluianus etiam hęc Aristotelis verba de test. mar. accipit.

Apud Chelonophagos in Germaniæ angulo insulæ tres sunt deinceps, quarum vna Testudinum appellatur. hi testudinum testis conteguntur (i. tecta inde conficiunt,) quæ adeo magnæ sunt, vt vel in eis nauiget. Carnibus vescuntur, superficiebus casas tegunt, Ex Strabone. In pelago proximo (inquit Agatharchides in descriptione maris rubri) quod asperum & hybernum valde est, testudinum multitudo incredibilis, magnitudine & latitudine excedens, nascitur: quæ quidem marinæ à nobis omnibus existimantur. Pascuntur hæ noctu in profundo: interdiu verò ad placida tranquillaq; insularum loca quietis causa se conferunt: quiescunt autem (*in aqua*) sublimes Soli expositæ, nauicularum quadam specie, (Ταῖς κατεσκευασμέναις πορθμίων ὁμοιοπαθεῖς: *ijs quas conficiunt nauiculis*, [*ex earundem nimirum testudinum testis,*] *similes.*) Has eo tempore incolæ, arte, studio, funibus (μερμίθαις) in litus eijciunt: & interioribus quidem vescuntur omnibus, paulisper ad Solem assis: putaminibus verò ad domicilia sua & tuguria vtuntur, quæ in locis editis decliuia constituunt. ad nauigandum quoq; (πρὸς τοὺς διάπλους, *ad traiectiones*) & aquationis gratia eorum vsus est. Itaq; ex vno animali nauis, domicilium, vas, & alimentum eis suppetit. H. a. Propria.

Trœzenij lege vetabant piscari aut attingere polypum, & testudinem marinam, Eustathius. h.

COROLLARIVM III. DE TESTVDINIBVS MARInis diuersis, siue simpliciter, siue pro regionum duntaxat & magnitudinis discrimine.

Rondeletius Testudines marinas duorum generum descripsit: vnam Corticatam; alteram Coriaceam vel Mercurij cognominauit.

Circa Taprobanem insulam maris magni, Testudines in mari procreantur: quarum vniuscuiusque superficies (ἔλυτρον χελώνειον.) integrum tectum præstare potest. nam singulę testæ ad quindecim cubitorum magnitudinem procedunt: vt sub eis non pauci habitare queant, Aelianus de animalibus 16.17. Et rursus: Nymphis librorum quos conscripsit de Ptolemæis nono, author est in Troglodytide Testudinum tegmenta reperiri tanta, vt singula senos medimnos Atticos capiant. Quanquam autem dubitari potest, terrestres ne an marinæ hæ Testudines sint: marinis tamen eas adiungere placuit, quoniam Plinius quoq; Troglodyticas Testudines marinas commemorat. Vide etiam inferius in fine Corollarij v. De testudine terrestri. B

Aspidochelene, Zytyron & Barchora, descriptæ nobis supra (inter Cete diuersa ex recentioribus, pag. 210. & 211.) Testudinum marinarum generis sunt. Nostri piscatores pelagios & è profũdo mari pisces, eos esse putant, qui raro capiuntur: vt sunt præcipuè boues marini: & milites maris, qui enses habent in fronte, & galeas in capite, & scuta super dorsum: sunt autem tortucæ maris, Albertus lib. 7. eâdem verò alibi Barchoram nominat. Aspidochelones nomen à scuto & testudine compositum est: Zitironi etiam suo Isidorus scutum tribuit. Longe vero alius est scutatus piscis, quem Orbum scutatum Rondeletius vocauit. Ostracorum (id est Conchyliorum) quædam sunt magna, quæ dicuntur Arabicè Barcora: quædam parua, quæ Arabice dicuntur Sades, Syluaticus. De Sades nomine iam non cõstat, mihi Barcora vocabulo etiam Serapio vtitur, pro testudine: quam ostracodermorum generis esse iam ante negauimus.

Ex Testudine marina finxerunt monstrum, à quo Vitulus marinus auriculas habens pręter veritatẽ, deuoratur, Rondeletius Olaum Magnum notans. nos id monstrum ex Olai tabula pictum dedimus supra, pag. 218. fallitur autem in eo quod vitulum auritum ab eo pictum ait.

COROLLARIVM IV. DE TESTVDINIBVS. dulcium aquarum, Lutaria & Fluuiatili.

Quæ lutarię Testudines, siue Mures aquatiles vocantur, in dulci aqua & luto viuunt. Has Aristoteles omydas siue emydas (*De his vocabulis, & Latino Mus marinus seu aquatilis, plura leges supra in Testudine mar. Corollario A.*) appellat: & sunt cęteris minores. Mediolanensibus mirum in modum expetitæ. Fuit & testudo quidem fluuiatilis trium cubitorum aliquando visa, vt Nicolaus Damascenus refert, Massarius. Alrach secundum expositores Arabes est testudo fluuiatilis. alij verò dicunt esse speciem piscis. Andreas Bellunensis. Lutaria seu Mus aquatilis cortice tegitur molliori. renibus & vesica caret, (*Rondeletius habere asserit*:) lienem exiguum habet, Arist. diuersis locis. In cœno & paludibus viuit, Plinius. Ex minori genere testudines lutariæ, siue mures aquatiles dicti, nisi in aqua spirent, intereunt. & parere tamen educareq; (vti retulimus) solent in sicco, Massarius. Ad comitiales datur muris vel testudinum sanguis, Plinius. Omis marina apud Kiranidem legitur lib. 1. elemento vltimo: vbi & magicis quibusdam ostentationibus, quas referre piget, caput omidis adhibet. Quidam (inquit) ὠμίδα vocant: eo quod in humeris magnam vim habeat. nam ὦμος est humerus. Et ab initio eiusdem elementi: Omys marina est hybenbras: aliud autem hymbros, tenue animal, cibo idoneum, quod vocatur menida. Sic enim codex noster in plerisq; deprauatus habet. Si quis somniet se omidia & ostreas comedere, vel alia huiusmodi, in morbum incidet, Obscurus quidam de somnijs scriptor. A

In Gange Indiæ fluuio testudines nascuntur, quarum testa non minori magnitudine sit quã dolium capax viginti amphorarũ, Ælianus De animalib. 12.41. Et rursus 16.14. Testudinis Indicæ & fluuiatilis testa non minor est quam scapha iustę magnitudinis. decem enim leguminum medimnos capit.

COROLLARIVM V. DE TESTVDINE TERRESTRI.

Terrestres sunt formosiores, cortice politiore, in montibus & nemoribus hortisq; degentes, quarũ carnes cibo sumptę tabescentibus remedio esse traduntur. Sunt & aliæ terrestres testudines, chersinæ vocatæ, in desertis Africæ roscido humore viuentes, Massarius. Ex recentioribus quidam testudinem terrestrem, murem quoq; terrestrem vocat. ego apud authores de aquatilibus tantum, (vt marinis, flu-
B uiatilibus, lutarijs,) hoc nomen reperiri puto. Testudines in Libya sunt, eæq; montanæ, & aspectu crispissimæ quarum testa barbitis est accommodata, Ælianus de anim. 17. 14. In Libyæ desertis curruum
C magnitudine visendæ sunt. Interdiu subductæ sub sua tecta non videntur. Noctu procedunt in pastum
h. adeo lento gradu, vix vt mutare locum videantur. Narrant fabulam: Appetente nocte, viatori locum aliquem à feris tutum captanti oculis, visam testudinem. Quam tumulum ratus (musco enim obsita erat) conscendit, atq; in excubijs aliquandiu fuit. Somno deinde oppressus, vbi noctis & quietis idem finis fuit: & ille sese alijs in locis (processerat enim illa) esse intellexit, percepta bestiæ facie, admirationem cum scientia nouæ naturę cõmutauit: Cæsar Scaliger, ex Io. Leonis Africani lib. 9. de Africa.
E Terrestres in syluis habitant: quæ, vt creditur, herbis & rore vitam ducunt. Has canibus inuentas
F rustici ad cibum transferunt. In cacubum, feruente aqua, conijciunt. semicoctæ & exemptæ, confracta testudine, ablatisq; intestinis ac pelle, iterum, donec exactè coquantur, in cacabum ad ignem ponuntur. Coctas pipere, croco, vitellis ouorum dissolutis, suffundes. Sunt qui ex alliato vel ex salsa comedant. Boni sunt alimenti: & sine moreto, medelæ vim habent, Platina.
C Sunt qui è marina testudine terrestrem quoq; generari putent. Vide supra in Marinis C,
G Ad intolerabilem pruritum: quum neq; venæ sectio, neq; defricatio aliqua quicquam profuisset, quidam ex huius remedij vsu malum exuperarunt: Testudo terrestris viua in oleo coquitur, & ex oleo corpus inungitur, Aetius. Si vteri valde strangularint, testudinis iuxta mare natę obolos tres in vini albi hemina, vel cyathis tribus tritos, bibendos dato, Hippocrates lib. 2. de morbis muliebrib. sed dubitari potest de terrestri an marina testudine sentiat, cum hęc quoq; in sicco pariat.
H.e. Bœotij traducuntur, quod face aut alio ignis fomento vulpibus testudinibusue alligato, quæ vellẽt incendio perdere solerent, Suidas in Νεώελα.

Testvdines quasdam legimus in quibusdam insulis reperiri, de quibus dubitari potest, terrestres ne an marinæ sint. Ad Troglodyticen regionem multæ sunt insulæ in alto (mari,) in quibus testudo plurima, Plinius. Χελώνη, ἥ τε χρυσονησωτικὴ, καὶ ἡ περὶ τὰς νήσους θηρευομένη τὰς προκειμένας αὐτῆς τῆς Λιμυρικῆς, Arrianus in Periplo maris rubri. Sed hę videntur ad marinas referendæ. Vide supra in Corollario tertio De testudinibus marinis diuersis.

DE TETHYIS, RONDELETIVS.

De his iconibus lege quæ annotauit author circa finem Capitis.

A Τήθυα quæ & τήθη appellat Athenæus, quid ab Holothurijs differant, iam diximus. Nostri bechus vocant. Plinius Græco nomine vsus est, nisi quod fœminino genere extulit, si non mendosi sint codices nostri, in quibus Tetheas aliquot locis reperias.
B Aristoteles lib. 4. de hist. c. 6. cum qualis sit eorum testa, quoque modo saxis adhæreant, exposuisset, fusius reliquas partes persequitur. Duo, inquit foramina habent, à sese distantia, valde exigua, ita vt fere oculorum aciem fugiant, quibus humorem reddunt & accipiunt. Corio spoliatis primum apparet membrana neruosa, corpus ambiens, carnemq; ipsorum totam continens: nulli è cæteris testaceis similis, in omnibus tamen sui generis eadem. Adhæret hæc vtroque ex latere membranę circundanti, & qua adhæret, arctius id in vtraq; parte est, videlicet qua tendit ad meatus foras ductos per corium, quibus hauriri & emitti humorem diximus, quasi alter sit os, alter excrementi exitus, alter crassior est, alter tenuior, intus cauus vterq;, inter hos modico intercedente interuallo. Hæc ex Aristotele, quibus pauca adijciemus, quo notior sit Tethyorum historia. Ea non solum petris, sed etiam ostreorum nostrorum testis affixa sunt, & in ijsdem veluti tumores duri esse cernuntur. Oui figura sunt, aliquando longiore Testa extra fusca, inæqualis & rigida, intus argentea, lęuis. Tethyorum caro membrana alba inuoluta ventriculi formam refert, rotundam scilicet & oblongam, meatus crassior & amplior gulæ
De iconib. proportione respondet, alter minor podici. Vterq; colore est rutilo vel rufo, reliquum corpus croceũ. Id totum corpus corio nudatum seorsum depingendum curauimus, quod ex duobus meatibus eminẽtibus, quos modo descripsimus, agnosces. Reliqua Tethya corio suo tecta adherent. Quum digitis premitur, aqua per meatus exilit, alioqui sensum fugientes.
G Ijs inest sapor salsus cum amarore coniunctus, ob quem detergit, flatus discutit, vt non sine ratione scripserit Plinius, lib. 32. c. 9. Tethya torminibus, & inflationibus succurrere, & tenesmum dissoluere, renumq; vitia.

DE

DE VERTIBVLIS, SIVE TETHYIS, BELLONIVS.

Tethya siue Vertibula Venetorum vulgus Sponghas, hoc est spongias nominat. A

Ea à rusticis in foro piscario vulgo diuendi solent, magnitudine oui gallinacei: quæ si manu paulo violentius comprimas, syringæ modo aquam longissimè ex foramine paruum ad latus sito eiaculantur: in Oceano ad litus Gallicum frequentia: alibi autem nusquã (quod sciam) edulia: quæ tu persæpe ostrearum testis adhærere Lutetiæ videas. Vulgus Græcum Spherdocles nominat. Propria appellatione calli à tergoris callosa duritie nominantur. Læui membrana intus ac foris conteguntur, quæ postea quam diu extra aquã constitit, tum rugas contrahit. Pars autem alia quæ vel instrumentalis, vel sensoria dici possit, nulla omnino in hoc exangui percipitur.

Vertibula integra.

Vertibula aperta.

Icones hæ, eadem ne sint, cum ijs quas Rondeletius dedit consyderandum.

COROLLARIVM.

Icones quatuor hic positas olim Cornelius Sittardus misit: quæ vel tethya esse videntur, vel eorum naturæ propinque. Duas maiores fungos marinos esse aut vocari in Italia, addebat, testa dura inclusos. Colore, vt pictos accepi, vario sunt, sed magna ex parte fusco. quæ verò in maxima virga, contextu quodammodo reticulato (ea contextu esse debebant,) visuntur, rubra. Minores duas vulgo nominari Specie. earum pictura fo... us f... a hirsutaq; apparet, substantia (vt aliquis coniecerit) coriacea: intus autem cana & rubra. Hæ fere similiter sua tethya Bellonius pinxit.

Gazam Holothuria & Tethya res diuersas, ijsdem Latinis nominib. interpretando, (Vertibula, Callos & Tubera,) cõfudisse, Rondeletius monet: cuius super hac re verba in Holothurijs reperies, elemento H. pagina 537. & plura ibidem in Corollario nostro, de vocabulis simul, vt Gaza conuertit, & natura Tethyorum. Quid ab Holothurijs Tethya differant, similiter loco iam citato Rondeletius docet. A

Tethya fungorum verius generis quàm piscium sunt, Plinius. A Græcis rectus singularis dupliciter effertur, τῆθ☉, vt τῆθ☉: & τήθεον, vt κοίμμ...ιον. Pro τήθεια (per ει in penultima) apud Aristotelem historię 5.15. repono τήθυα. Eiusdem operis 4.6 τὰ τήθυα & τε τήθυ legimus. & de partib animalium 4.5. τήθυα. Apud Plinium lib.32: c.9. leguntur tetheę fœminino genere, vt Musæ hæ (inquit) sugentes, &c. & mox c.10. tetheæ vtiles sunt. & in Catalogo, Tethea, vt Mula: Sic enim codices nostri habent, non tethyæ, vt quidam legunt.

Τήθη, (per iota, in prima, ego per ἦτα malim,) κογχύλια, ὄςρεα, nominantur à Polluce 6.9. Τήθη τε γεραν... μῆνα υυίο..., Nicander. id est, Tethe (vt Cete) quę in musco & algis crescunt, aut natant, aut capiuntur. vocat autem Tethe Patellas feras quas nos Otia (id est, Aures:) Aristoteles verò ὄςρεια, & Homerus (similiter) communi nomine ὄςρεια, Nicandri Scholiastes. Homerus meminit τῶν τηθέων. Sic enim Homerus Iliados Π. Πολλοὺς ἂν κορέσειεν ἀνὴρ ὅδε τήθεα διφῶν Νηὸς ἀποθρώσκων. quæ verba sunt Patrocli exprobrantis Cebrionę è curru deiecto, tanquam vrinatori. Eum locum enarrans Eustathius: Τήθεα (inquit ab vrinatoribus contrectantur, ostreorum generis: sic dicta à terra, quam Tethyn nominant. sunt enim p... ę cæteris marinis naturæ terrenæ, propter ambientis testæ duritiem. aut forsan denominantur à nutrice infantum, quæ ... dicitur propter tenerum eorum (corpus) velutique lacteum & roscidum: qua ratione huiusmodi (ostrea) ... σήσεντα quidam cognominat. Quod tethe quidem siue ostrea attinet, antiquos aiunt non piscibus tantum, sed etiam ostreis in cibo vsos fuisse: quanquam is neque vtilis ad-

modum, neq; dulcis sit: sed neq; parabilis, cum è gurgitis vado vbi iacent (ἐν τῷ βυθῷ κατὰ βάθους: *atqui propriè dicta tethya, secundum Aristotelem saxis adhærent*) non aliter quam ab vrinantibus auferri queant, Hæc ille. Et rursus Odysseę Δ. A verbo θῶ, θήσω, quod est lacto; (*vide etiam inferius in C.*) deducuntur τηθὴ & τηθὶς, (quæ nomina auiam significant, τήθη aliquando nutricem quoq;:) & τήθεα quoq;: quorum singularis casus rectus est τῆθος, Aristoteli vsurpatus his verbis: Πίννη ὄστρεον, μῦς, κτεὶς, κόγχη, λεπὰς, τῆθος, βάλανος. Et rursus, cum ait: ὁ μὲν κτεὶς, τραχυόστρακος, ῥαβδωτὸς. τὸ δὲ τῆθος, ἀρράβδωτον, λειόστρακον. hinc τήθη in multitudinis numero casus contractus: vt cũ scribit Athenæus: Τὰ δὲ τήθη παραπλήσια τοῖς προειρημένοις, καὶ πολυτροφώτερα. Et quoniam inde genitiuus quoque formatur, τηθέων, τηθῶν: sicut στηθέων στηθῶν: iocandi occasionem inde sumpsit Aristophanes in Lysistrata, his verbis: Ὦ τηθῶν ἀνδρειοτάτη καὶ μητριδίων ἀκαληφῶν: de industria sic alloquens veluti amatas nutrices ac matres. sunt enim τήθεα, veluti τῆθαι, id est, nutrices. μητρίδια verò vrticæ marinæ. Hucusque Eustathius: qui tethe quæ nam essent, ignorasse videtur, & ab ostreis (seu inter ostrea) non satis distinxisse: sicut & alius innominatus Homeri Scholiastes, qui τήθεα nihil quam ostrea, vel genus ostreorum interpretatur: & Nicandri etiam, qui (vt supra diximus) tethe putat esse Patellas feras: à quibus ea plurimum differre, collatis inuicem historijs, liquebit. A tethyo diminutiuum videtur τηθυνάκιον. Epicharmus apud Athenæum libro tertio, τηθυνάκια cum testatis alijs diuersis nominat. Latinè vel tethyum tribus syllabis genere neutro dixerim: vel etiam tethus, duabus syllabis masculino genere, vt cetus aliqui.

Tethya (inquit Gillius) Theodorus vertit Tubera, & Callos & Vertibula. Tubera quidem, quod sic nullis fibris, quemadmodum tubera terrena nitantur. Callos verò, quod callosa materia tegantur. Iam nunc Græci non Græco nomine, sed plusquam barbaro Spherdoclos (*forte à sphæra, vnde & Vertibuli nomen Gazam finxisse coniecerim*) nuncupant. Ineptius ij, qui accolunt Adriaticum sinum, ex eo Spongias nominant, quia cum premuntur, tanquam Spongię, sic aquam foraminibus reddunt. Hoc genus piscium Massiliæ in vulgus ignotum à paucis cognoscitur: quidam senes, cum huius descriptionem sub eorum oculos subiecissem, & multum inculcassem, nominarunt Vichonos: veruntamen propter tempestates hos mihi ostendere non potuerunt.

Holothuria (*Tethya potius*) sunt qui vulgo spongiolas marinas putent vocitari, Brasauolus Italus. Ab eo quod spongiæ quandam similitudinem habent tethe, muscoso (si bene memini) & fistuloso corpore: Veneti spongias nominant, vulgo Sphunge. Niphus alibi Vertibulum siue Tuber cum Vrtica cõfundit. Callus verò (inquit, tanquam à vertibulo separans, cum alibi eundem faciat) ad magnitudinem

Vrtica. iuglandis est cuius durities media est inter testam & corium. Alibi Vertibula non rectè Vrticas à nonnullis, vocari scribit. Vertibulum (inquit idem) forma rotunda est, subter cum aliqua cauitate crusta callosa, à qua & callus dicitur. Vulgo verò apud Tarentinos dicitur Verticillum propter formam, & paruos quosdam anfractus quibus describitur. Tubera à colore & tumore dicuntur, Idem Niphus. Et lib. 4. de partib. anim. Tethya (inquit) apud nonnullos sunt Vrticæ atque calli quidam ad magnitudinem iuglandis, duritie inter testam & corium, colore suppallido & rubenti. ea frequenter in Pyrgorũ litore ad Centuncellas reperiuntur: quæ sicuti palato iucundissima, ita & stomachis minime insalubria esse conijcimus. Quidam confundunt vertibula cum vrticis eadem esse volentes, sed error est cum

Vertibula ab Vrticis differre. diuersa omnino sint: Vertibula enim testa scabra veluti corio integuntur, & pedibus carent, & immobilia sunt. Vrtica verò (vti retulimus ex opinione Aristotelis) nullam testam habet, sed corpus omni ex parte carnem præ se fert: & pediculos habet, vt polypus. & saxis absoluta vagatur: decepti forsitan verbis Aristotelis octauo de historia dicentis, Nonnullorum natura corporis carnosa est, vt eorum quæ tubera (tethya) appellantur, aut vrticę. vbi duo genera distincta nõ vnum intellexit, vt sit sensus: Natura corporis nonnullorum est carnosa, cuiusmodi ea sunt, quæ tubera, aut ea quę vrticæ vocantur, Massarius.

Tethyorum Germanicum nomen facio, *Spruetzling*, quod eis compressis aqua, tanquam per syringem aut siphonem, exiliat. vel *Maeglíng*, quod caro earum ventriculi figuram præ se ferat. vel *Schvvumling*, quoniam & Veneti Spongias aut Spongiolas appellant.

B Tetheas ostreis similes Plinius dixit. Tethea similia sunt fungo plantę marinæ. qualitatem manui induunt, quæ difficulter abstergatur, Xenocrates Rasario interprete. addit optima esse in Smyrna Asię insula, Ægyptum ea non ferre.

Quæ tethya vocantur, (Τὰ δὲ καλούμενα τήθυα, *Gaza vertit, Quæ vertibula siue callos speciali nomine à tegminis qualitate appellamus,*) naturam inter hæc genera (*testaceorum*) peculiarem sortiri notum est. ijs enim solis corpus totum tegumento includitur, cuius durities inter testam & corium est: quamobrem modo præduri bubuli tergoris (ὥσπερ βύρσα σκληρά) secatur. Adhæret id genus saxis sua testa. Excrementum nullum in eo spectatur quale in cæteris ostreis. Pars interior caua est, exiguo quodam interueniente continuo. humorque in altero (θατέρῳ) cauo consistere solitus est. Pars verò alia quæ vel instrumentalis, vel sensualis sit, nulla omnino percipitur: neq; excrementitiũ quicquam (vt dictum iam est) quo in cæteris morem continetur. Color eis, aut pallidus, aut rubidus est, Aristoteles Historiæ 4.6. vbi & alia quædam adduntur, à Rondeletio recitata. Cęterum libri de partibus animalium quarti capite quinto, de ijsdem sic scribit: Tethya parum sua natura à plantis differunt: sunt tamen spongijs viuaciora, (ζωτικώτερα: id est, animalium naturæ propinquiora.) Et mox: Tethyum igitur, & quicquid generis eiusdem est, quia adhęrendo tantummodo viuit, simile plantæ est: sed cum aliquid habeat carnis, sensum aliquem habere videri potest. itaq; vtro nam modo statuendum sit, incertum est. Habet hoc animalis genus duo foramina, rimamq; (διαίρεσιν) vnam qua recipiat humorem cibo accommodatum: & qua rursus emittat quantum humoris reliquum sit. nihil enim excrementi vt cætera testata hoc se habere ostendit. ex quo fit potissimum, vt & hoc, & quicquid simile in animalium genere est, planta iure appellari possit: nec enim planta vlla habet excrementum. Præcingitur autem per medium tenui quadam membrana: in qua vitæ principatum esse ratio congrua est. Hæc Aristotelis verba Michael Ephesius declarans, de rima seu diuisione tethyorum sic scribit: Τὰ δὲ τήθυα πόρους μὲν ἔχει δύο, διαίρεσιν δὲ μίαν: ὥσπερ ἂν εἰ νοήσαις ὑμενώδη σωλῆνα ἐξωγκωμένον, καὶ διΐσαις αὐτὸν ἄνωθεν ἕως κάτω ἐν θατέρῳ μέρει. hoc est Meatus (*seu foramina*)

ramina)quidem in eis duo sunt, diuisio autem vna: ac si fistulam aliquam animo concipias, (*non æqualis sed*)tumido corpore, eamq; ab alterutra parte scindas à summo ad imum.

In testatis quibusdam continetur id quod ouum vocant: in alijs nihil tale apertè venit, vt tethyis, Arist. Tethya tota occuluntur testa, (quam læuem habent,) vt nulla ex parte carnem detectam habeant. Idem.

Rimis cauernisq; saxorum tethya generantur, Arist. Tethe inter muscum & algas crescentia apud Nicandrum leguntur: Vide superius in A. Tetheæ inueniuntur sugentes in folijs marinis, Plinius: Rondeletius pro folijs legit scopulis. Eustathius tethe sic dicta conijcit à verbo θῶ, quod significet [illegible] quod & pro lactare, & pro sugere accipitur. Tethya gignuntur in cauernis saxorum: maximè verò in cœno, & litoribus quæ phyco algave marina abundent. Inueniuntur & in musco marino, aut alijs in herbis folijsve marinis. Vuottonus, è Xenocrate ferè. Tethya glandesq;, inter immobilia testacea olfactum minimè habere videntur, Aristot. C

Athenæus libro 3. cum ex Hicesio (vt videtur) de testatis quibusdam dixisset, vt purpuris, buccinis, pholadibus, subiungit: Tethe verò prædictis similia sunt, & vberius alunt. Tethya rubea cibo idonea sunt: pallida verò seu lutea, amarulenta: Massarius tanquam ex Aristotele, apud quem nihil tale legisse memini. F

Prestantissima in Smyrna Asiæ: in Ægypto nulla inueniuntur. Plurimum dant alimẽti, renibus prosunt, & stomachicis, tenesmumq; patientibus atq; ischiadicis, etiam ventri superiori vna cum ruta, Vuottonus è Xenocrate, & partim Plinio. Coria earum maximè non conficiuntur. Secantur etiam, & lauantur, ac liquore Cyrenaico & ruta, muria & aceto, vel ex aceto condiuntur: estq; operęprecium ea cum viridi menta conficere, Xenocrates.

Vide proximè retro in F. Tetheæ similes ostreis in cibo sumptæ, lateris dolores leniunt, Plinius. Cachectis, quorum corpus macie conficitur, tetheæ vtiles sunt cum ruta ac melle, Idem. Contra dorycnium iuuant in cibo strombi, buccina, tethya, &c. Nicander. G

DE THVNNIS SCRIPTA SEQVVNTVR HÆC.

EX BELLONII LIBRO.

De Thynno. *De Pelamyde.*

EX RONDELETII LIBRIS.

De Thunni, Pelamydis, Orcyni, alijsque similibus nominibus.
De Pelamyde vera, seu Thunno Aristotelis.
De Pelamyde Sarda, vel Sarda simpliciter. *De Orcyno.*

COROLLARIA.

I. *De nominibus Thunnorum & similium piscium, vel ætate tantum, vel etiam specie differentium, ordine literarum.*
II. *De Cordyla.* III. *De Pelamyde.*
IV. *De Thunno.* V. *De Orcyno.*

DE THVNNO SEV THYNNO, BELLONIVS.

THYNNVS, vulgo Tunnus, in alto degit, Tyrrheno ac Mediterraneo frequens, Oceano atq; Adriatico non item. Quamobrem Romanis, Massiliensibus ac Byzantinis, magis quam Venetis ac Parrhisinis notus. A (B)

Externo colore ac delineamentis satis ad Scombrum accedit, nisi quod ille est longe maximus, Pelamydem, dum iunior est, magis referens: à qua hoc vnum distat, quod Thynnus liuidus est lateribus: hæc verò vndantibus maculis transuersis, atq; obliquis distincta gerit latera. Cæterum vterq; piscis eiusdem fere est magnitudinis: tergoris pinnis, cauda, appendicibus, turbinataq; figura, ita alter alteri similis, vt ementes vnius & alterius magnitudinis incertos plerunq; decipiat. Sic Thynnus Pelamydẽ, Pelamys Scombrum, Scomber Coliam, Colias Lacertum refert. B

Magni est apud Italos pretij, cuius sale conditæ, atq; in vsum asseruatæ partes, pro vario gustatu variè à Salgamarijs, atq; Ichthyopolis nominari solent. Ventris enim pinguiorem adipem, vt ut rescam ac surram: dorsum autem magis carnosum ac macilentum, Tarentellam appellant: quæ longe minori precio venundari solet. (*Alter Syluanus Typhernas: Thynnorum inquit, salitas partes pingues Itali Tarantello appellant: pinguedines verò expertes, Tonina.*) F

Visum est mihi antiquissimum numisma Lutetiæ apud quæstorem Grolerum, cuius in altera parte, spica depicta erat, in altera Thynnus, lunam superiorem habens: ac quod subtus scriptum erat, (nescio qua ratione) vocem hanc referebat Philippenze. Id vbi conspexi, protinus mihi venit in mentem horum versuum, quibus Amphilytus apud Herodotum lib. 1. sic vaticinatur. H. a.

Est nummus proiectus, item sunt retia tenta: Nocte meant Thynni claro sub sydere lunæ.

Proinde, tres cubitos vt plurimum longus est Thynnus, crassus verò per medium, quantum vtrisq; vlnis iustæ magnitudinis homo complecti potest: vtrinq; gracilescit in remi modum. Pinnas ad latera circa branchias gerit, sub ventre duas, super tergo vndecim: quarum prima, duodecim aculeis armata est: atq; vbi desinit, secundam excelsiorem, paruam sine aculeo procreata, à qua nouem aliæ deinceps B

paruæ pinnę eodem ordine vsque ad caudam disponuntur. Hanc vero lunatam gerit, in cuius radice vtrinq; (vt in Scaro,) vnam appendicem videas. In ea autem caudæ regione, quæ ad ventrem pertinet, mox à podice, pinnam nullo aculeo præditam cernes, cui nouem alię superioribus similes subseruiunt.

Interiora. Quod autem ad internas Thynni partes attinet, cor illi est turbinatum, atque in conum efformatū, robustissimo pericardio communitum, solidum, nullisque cauernulis præditum: cui duo veluti meatus (fistulas Aristoteles vocauit) sibiinuicem insidentes iuglandis crassitie accumbunt, pulmonis officio fungentes: atq; his tertium adhæret, trachiæ arteriæ (*Has partes an recte pulmoni & arteriæ conferat Bellonius, considerandum*) munus obiens. Diaphragmate secernitur, sub quo ventriculus (vt in Delphino) oblongus, quem hepar in multiplices lobos discissum ambit, quorum maximus palmi longitudinem, latitudinem autem duorum digitorum excedit, secundum pylorum ad ima tendens. De pyloro, ac concauis hepatis regionibus, fellis folliculus semipedem longus appendet, huicque superiacent etiam adnatæ infinitæ apophyses, atq; in quandam veluti cæsariem desinentes, quam venæ plurimæ in gyrum ambiunt, quæ recta cum intestinorum venis deducuntur ad hepar. Pauca autem intestina habet, eaque exilia, ac tribus tantum gyris in reflexæ tubę modum contorta.

DE PELAMYDE, BELLONIVS.

A Pelamydem, Scombrum, Thynnum & Orcynum, paruos, si recte obserues, nusquam eos quidem ex suo genere desciscere, atque in aliud transire comperies. Quamobrem multum mihi absurdum videretur affirmare, Pelamydes ex paruis Thynnis originem ducere. (*Discrimen eius à thynno, supra in Thynno indicat, & mox in fine huius Capitis.*)

B Tota piscis moles argenteo colore micat: squamis integitur tenuissimis: caudam lunatam habet: lineam ad latera nigram, quæ corpus per medium vtrinque intersecat, à superiori branchiæ angulo recta ad caudam protensam. Pinnas vtrinq; ad branchias vnam, duas sub ventre: quarum quæ tergoris fastigium occupat, ea continua est, vt in Sargo ac Sparo: & præter has, quintam aliam ab ano ad caudam protensam. Branchiarum (quæ vtrinque quaternę numerantur) spineum tegumentum multum illi est carnosum: cuius generis est vtraque maxilla, præsertim inferior: dentes in ordinem dispositi, atque in serrę modum incisi. Lingua aliquantulum lata, sed oblonga & aspera, branchijs inhærens, quarum quę (C) capiti magis vicinæ sunt, ipsi carni confusæ apparent. Oculos in Melanuri modum grandes ac varios habet: Cor triangulare ac spongiosum, in cuius pericardio carunculam inuolutam cernes, quæ leui calamo inflata distenditur. Hepar pallidum in duos oblongos lobos diffissum, ventriculum vndecunque fulciens. Pelamys omnibus promiscuè pisciculis vescitur, Anguillis, Gobionibus, Caridibus, Salpis: quamobrem apophyses illi ex Pyloro prodeunt fere innumerę, quæ eius ventriculum fibris omnis generis contextum ambiunt. Lienem habet gracilem, per ventrem extensum, quatuor digitos longum, intestinis inhærentem. Fel luteum, folliculo gracili è dextro hepatis lobo dependens, bis reflexum, vt in Marina Tinca dicetur, spleni vicinum: quod si extenderis, octo digitos longum comperies. Vulua Pelamydibus fœminis (vt in alijs piscibus) est bicornis.

F Pelamydes (ait Galenus) sale conditæ, laudatissimis salsamentis non cedunt: vnde passim vsitato nomine salsamentum Sardicum appellatur. Post Sardas autem ac Pelamydes, Myli, qui ex Ponto afferuntur, plurimum laudari solent in condimentis.

B Ego Pelamydes cum Thynnis aliquando contuli, eundemq; ambobus habitum figuramq; deprehēdi: pinnas, caudam, ac tergoris appendices vtriq; persimiles, eademq; forma tornatos. Verumetiam Pelamydem cum grandi Scombro si quando conferas, vtriusq; eosdem pinnarum ordines, & corpus eodem pacto efformatum esse conspicies. Sic quoq; Colias cum Scombro, & Scomber cum Lacerto cōueniunt. *In quibus ei conueniat cū thynno.*

DE THVNNI, PELAMYDIS, ORCYNI ALIISQVE similibus nominibus, Rondeletius.

Nominum incertitudinem multis errandi esse causam. NON sine magna ratione Galenus medicorum omnium doctissimus & eloquentissimus optauit aliquando res posse tradi sine nominibus, vt sophistis, & natura contentiosis eriperetur de nominibus decertandi & calumniandi occasio. Nihil enim est quod exquisitam rerum cognitionem obscuriorem efficiat, quam inutiles de nominibus disputationes & amphibologiæ, quæ permultos etiam viros doctos in errores induxerunt: quos cum (*alij*) postea non deprehenderent, quod maioribus nimis addicti essent, illosque erroris insimulare nefas esse ducerent, eandem quam ab alijs errandi occasionem acceperant, cæteris præbuerunt. Huc accessit rerum neglecta peritia, ob quam multi siue interpretando, siue veterum Græcorum monimenta Latina faciendo, in Philosophiam & Medicinam errores multos inuexerunt. Id quod maxime in Aristotelis, Galeni, Hippocratis conuersionibus videre licet. Eandem ob causam sæpe in multorum piscium cognitione diu desudauimus: nam interdum piscis vnus multis nominibus à quibusdam designatur, quę apud alios nomina diuersorum sint piscium. Interdū idem nomen à diuersis scriptoribus, diuersis piscibus positum est. Porro ea nonnunquam aliter Plinius, aliter Theodorus Gaza, aliter alij Latini scriptores Latinè expresserunt. Quæ varietas tum nominū, tum interpretationum magnam rebus obscuritatem affert, cum in multorum piscium descriptione, tum maxime in thunnis & pelamydibus, de quibus nunc agimus. Etenim alij thunnos thunnidas, pelamydas eundem piscem esse dixerunt. Alij pelamydas à thunnis sola ætate: alij non solum ætate, sed etiam genere differre existimauerunt. Alij nomina partium quarundam pisci toti tribuerunt. Primum Aristotelem libro. 6. de histor. animal. cap. 17. proferamus, qui hæc de thunnis: Οἱ τῶν δὲ *Circa Thunnos nominum varietas.*

θύννων

τίκωσιν ἐν τῷ Πόντῳ, γίγνονται ἐκ τοῦ ὠοῦ ἃς καλοῦσιν οἱ μὲν σκορδύλας, Βυζάντιοι δὲ αὐξίδας, διὰ τὸ ἐν ὀλίγαις ἡμέραις αὐξάνεσθαι, καὶ ἐξέρχονται δὲ φθινοπώρου ἅμα τοῖς θύννοις, εἰσπλέουσι δὲ τοῦ ἔαρος ἤδη οὖσαι πηλαμύδες. Cum thynni in Pōto pepererint, fiunt ex ouo quas vocāt alij ſcordylas, (ſunt qui cordylas legant:) Byzanthij auxidas, ideo quod paucis diebus augeſcunt: & Ponto exeunt autumno vna cum thunnis, remeant vere iam pelamydes factæ. Et ἐκλιπουσῶν ποτε τῶν θυννίδων ἐνιαυτὸν, τῷ ἐχομένῳ ἔτει καὶ οἱ θύννοι ἐξέλιπον. δοκοῦσι δ' ἐνιαυτὸν πρεσβύτεροι τῶν πηλαμύδων. Cum thynnides aliquando nullæ fuiſſent, inſequente anno thunni quoque nulli fuerunt: videntur enim thynni quàm pelamydes anno vno maiores eſſe. Vbi pro θυννίδων Gaza legit πηλαμύδων, idque rectius meo quidem iudicio. Plin. lib. 9. cap. 15. Cordyla appellatur partus, qui fœtas redeuntes in mare autumno comitatur. limoſæ verò à luto pelamydes incipiunt vocari, & quum annuum exceſſere tempus, iam thunni. Vides cordylam, thunnum pelamyda idem eſſe, niſi quod cordyla ſit thunnorum fœtus, pelamys anno minor thunno. *Plura de pelamydis nomine, proximè ſequente capite leges in A.*) Athenæus lib. 7. Σώστρατος δὲ ἐν δευτέρῳ περὶ ζώων τὴν πηλαμύδα, θυννίδα καλεῖσθαι λέγει: νομίζω (*legendum μείζω, vt rectè Euſtathius repetit, quod non animaduertit Rondeletius*) δὲ γενομένην, θύννον: ἔτι δὲ μείζονα, ὄρκυνον: ὑπερβαλλόντως δὲ αὐξανόμενον γίνεσθαι κῆτος. id eſt, Soſtratus in ſecundo de animalibus pelamyda, thynnida vocari ait, opinor, cum thynnus ſit, (*Vertendum erat, non, opinor: ſed: cum verò maior euaſerit, thynnum. hoc rurſus maiorem, orcynum*) hoc autem maiorem, orcynum: cum verò mirum in modum accreuerit, cete. Et apud eundem Heracleon Epheſius thynnos ab Atticis orcynos vocari ſcripſit. Et Archeſtratus.

Cordyl. — *Ibidem.* — *Thynnis non alia quam pelamys.* — *Orcynus.* — *Cetos.*

Ἀμφὶ δὲ τὴν ἱερὰν τε καὶ εὐρύχορον Σάμον ὄψει
Θύννον ἁλισκόμενον σπουδῇ μέγαν, ὃν καλέουσιν
Ὄρκυνον, ἄλλοι δ' αὖ κῆτος.

Ad ſacram Samon & populis famaque celebrem
Prægrandis capitur thunnus quem nomine dicunt Orcynon, aſt alij cete.

Plinius: Orcynus pelamydum generis maximus, neque redit in Mæotin, ſimilis tritoni, vetuſtate melior. Hic pro melior maior, vel peior legendum eſſe poſtea docebimus. Ex his conſtat præter cordylam, pelamyda, thynnida, thunnum, etiam orcynum pro eodem piſce accipi, ætate ſola diſtantem.

Lib. 32. cap. 11. — *Triton.* — *Concluſio.*

Porrò pelamyda ſiue thunnum veluti genus eſſe quod tritonem, ſynodontida, ſardam, pompilum, melandryam comprehendat veterum teſtimonijs comprobabimus. Plinius lib. 32. cap. 11. Triton Pelamydum generis magni: ex eo vræa cybia fiunt. Et Sarda vocatur pelamys longa ex Oceano veniens. Et lib. 9. cap. 1. Thunni ſæpe nauigia velis euntia comitantes mira quadam dulcedine, per aliquot horarum ſpatia, & paſſuum milia à gubernaculis non ſeparantur, ne tridente quidem in eos ſæpius iacto territi. Quidam eos qui è thunnis id faciant Pompilos vocant. Athenæus: Μέλανδρυς δὲ τῶν μεγίστων θύννων εἶδός ἐστι. Melandrys maximorum thunnorum ſpecies eſt. Rurſus Athenæus ex Diphilo: Ἡ δὲ πηλαμὺς πολύτροφος μέν ἐστι, καὶ βαρεῖα, οὐρητικὴ δὲ καὶ δύσπεπτος. ταριχευθεῖσα δὲ καλλιβίῳ ὁμοίως εὐκοίλιος, καὶ λεπτυντική. ἡ δὲ μείζων, συνοδοντὶς καλεῖται. ἀναλογῶν μέντοι ὁ χελιδονίας τῇ πηλαμύδι σκληρότερός ἐστιν. ἡ δὲ χελιδὼν ἡ τῷ πολύπῳ ἐοικυῖα, ἔχει τὸ ἀφ' αὐτῆς ὑγρὸν, εὔχροιαν ποιοῦν, καὶ κινοῦν αἷμα. ὁ δὲ ὄρκυνος, βορβορώδης, καὶ ὁ μείζων προσέοικε τῷ χελιδονίᾳ κατὰ τὴν σκληρότητα. τὰ δὲ ὑπογάστρια αὐτοῦ, καὶ ἡ κλεὶς, εὔστομα, καὶ ἁπαλά. οἱ δὲ κοστοὶ λεγόμενοι, ταριχευθέντες εἰσὶ μέσοι. ξανθίας δὲ ἐπὶ ποσὸν βρομώδης ἐστὶ, καὶ ἁπαλώτερός ἐστι τοῦ ὀρκύνου. Habes hic Synodontida maiorem eſſe Pelamyda. Totum Athenæi locum adſcripſimus, vt depravatiſſimum pro viribus corrigeremus, & ei lucem aliquam adferremus. Primum igitur pro καλλιβίῳ reponendum κυβίῳ: eſt enim κύβιον conciſa Pelamys, teſte Plinio (lib. 32. cap. 11.) vel ſalita pelamys, de quo paulò poſt plura. Deinde pro ἀναλογῶν μέντοι ὁ χελιδονίας τῇ πηλαμύδι, σκληρότερός ἐστι, legendum, ἡ δὲ μείζων, συνοδοντὶς καλεῖται, ἀναλογῶν μὲν ταύτῃ ἡ χελιδὼν, τῆς πηλαμύδος σκληρότερός ἐστι. & pro τῷ πολύπῳ, legendum τῷ πομπίλῳ: pro τῷ χελιδονίᾳ, τῇ χελιδόνι. Poſtremo pro ξανθίας, ξιφίας. Nuſquam enim reperias chelidoniam pro piſce, ſed chelidonem, quæ Hirundo à Latinis vocatur, de qua ſuo loco dicemus: neque ξανθίαν, ſed ξιφίαν de quo paulò poſt. Quibus quæ hic dicuntur, optimè quadrant. Locus igitur Athenæi ſic verti poteſt. Pelamys multum alimenti præbet, grauis eſt, vrinam cit, difficilè concoquitur: ſalita verò ſimiliter ac cybium, aluo facilis eſt, extenuandiq; vim habet. Maior autem ſynodontis vocatur. cui ſimilis chelidon pelamyde durior eſt: chelidon verò pompilo ſimilis, ſuccum ex ſe habet, nitidum (*bonum*) colorem efficientem, & ſanguinem mouentem. At orcynus lutoſus eſt, & maior: tam ſicca eſt carne quam chelidon, huius imus venter, & clidium ori grata ſunt & tenera, coſtæ ſalitæ mediocri ſunt bonitate. Xiphias virus (*aliquatenus*) reſipit, & orcyno tenerior eſt.

Pelamydem vel Thunnum veluti genus eſſe ad multas ſpecies. — *Pompili.* — *Lib. 3.* — *Melandrys.* — *Lib. 8.* — *Emendatio Athenæi locus.* — *Idem conuertitur.*

Non me latet Hermolaum Barbarum (in Annotationib. in cap. 11. lib. 32. Plinij) coniectura neſcio qua motum exiſtimaſſe tritonem eſſe id quod chelidoniam vocant Græci, apolectum verò quam Synodontida: ſed quam leuis ſit coniectura liquet ex ipſo contextu: cum enim ſemel χελιδὼν legatur, cui alij piſces comparantur, cur in eadem comparatione perſeuerante ſententia, non chelidon deinceps ſed chelidonias legatur? Præſertim cum chelidoniæ piſcis nomen neq; apud veterem vllum aut recentem ſcriptorem Græcum Latinumue reperiatur. Dices chelidonem piſcem longè diuerſi generis eſſe à thunnis & pelamydibus, quapropter ineptiſſimam fore horum cum hirundine collationem. At confert Athen. non ſpeciem cum ſpecie, non figuram cum figura, ſed carnis ſubſtantiam cum carnis ſubſtantia, quæ cum in hirundine reuera ſicca duraque ſit, ei pelamydes, orcynoſque meritò confert. Hac collatione vti Athenæum verba ipſa perſpicuè indicant: Ὁ δὲ ὄρκυνος βορβορώδης καὶ μείζων προσέοικε τῇ χελιδόνι (τῷ χελιδονίᾳ, *codices impreſſi habent. quod & nos probamus*) κατὰ τὴν σκληρότητα. Eodem modo intelligere oportet, ſynodontidi ſimilem eſſe chelidona. Quod verò Hermolaus ait, apolectum eſſe quam ſynodontida vocat Athen. id equidem probabile eſſe duco: nam vt ſynodontis Athenæo maior eſt pelamys, ita apolectus Plin. lib. 32. cap. 11. Pelamys, inquit: earum generis maxima apolectus vocatur, durior tritone, vel vt emendat Hermolaus, apolectum vocatur, durior tritone. qui Plinij locus alterius loci me admonet, cuius paulo antè etiam meminimus. Orcynus pelamydum generis maximus, neq; redit in Mæotin ſimilis tritoni, vetuſtate melior. Hunc locum mendoſum eſſe diximus, idq; non ſine ratione. Cum enim, vt ex Athenæo diximus, orcynus ſit lutoſus dura ſiccaque carne, cumque corpora omnia quo vetuſtiora, eo ſicciora, duriora, magiſque exucca fiant neceſſe eſt orcynum vetuſtate deteriorem fieri. Quare pro vetuſtate melior reponendum vetuſtate peior, vel maior.

De chelidonia contra Hermolaum. — *De Apolecto.* — *De Orcyno Plinij locus emendatur.*

Hactenus de his quæ nomini pelamydis vel thunni subsunt. Nunc de horum partibus, quæ sæpe totis piscibus attributa sunt. Plinius lib. 9. cap. 15. Thunni membratim cæsi ceruice & abdomine commendantur atque clidio, recenti duntaxat, & tum quoque graui ructu, cætera parte plenis pulpamentis sale asseruantur. Melandrya vocâtur cæsis quernis assulis simillima, vilissima ex his quæ caudæ proxima, quia pingui carent, probatissima ea quæ faucibus, & in alio pisce circa caudam exercitatissima. Pelamydes in apolectos, particulatimque consectæ in genera cybiorum dispertiuntur. Habes hic melandryam pro particula thynnorum assulatim diuisa, quæ ab Athenæo loco antè citato magnorũ thynnorum species esse dicebatur. Adhæc apolectum pro parte, verum lib. 32. cap. 11. pro pelamyde maxima.

Melandrya. *Apolectus.*

Cybia. Cybium (inquit Plin. ibidẽ) vocatur concisa pelamys, quæ post quadraginta dies à Ponto in Mæotin reuertitur. Mart. Vel duo frusta rogat cybij, tenuemque lacertum.

Lib. 3. *Ibidem.* At Hicesius apud Athenæũ πηλαμύδας κυβια εἶναι φησὶ μεγάλα: pelamydas ait cybia esse magna. Apud eundem cybia & horæa salsamentorum nomina sunt: Τῶν ταρίχων τ̃ ἀπιμέλων κράλιστα εἶναι τα ὡραῖα: τ̃ δὲ πιόνων, τὰ θυννια, id est, Salsamentorum macrorum optima esse horæa, pinguium verò thunnia. & Κράπιστα δὲ τ̃ μὲν ἀπιόνων κύβια, καὶ ὡραῖα, καὶ τὰ τούτοις ὅμοια γ̃ῆν: τ̃ δὲ πιόνων, τα θυνναῖα. Macrorum optima esse cybia & horæa, & his similia: pinguium verò, thunnæa.

Lib. 4. de ling. Lati. Varro cybium & thynnus, & cuius partes Græcis vocabulis omnes, vt Melandrya atque.

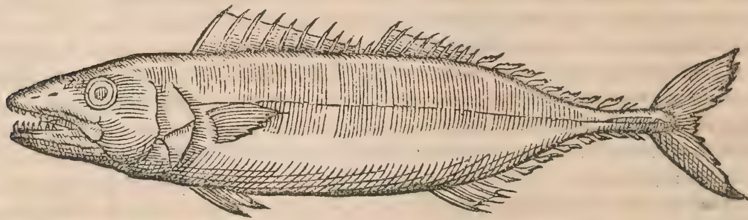
Triton. Plinius: Triton Pelamydum generis magni: ex eo vræa cybia fiunt.

Vræa. Sunt autem ὡραῖα siue ὀραῖα partes caudæ proximæ. Cybium verò dicitur autore Festo Pompeio lib. 3. quia eius medium æquè patet in omnes partes, quod genus à Geometris κύβ⊙ dicitur.

Thynnades. Dicuntur etiam θυννάδες teste Phauorino τεμάχη ταρίχ. Hæc de nominibus, ex quibus, nisi peritè distinguantur, magna rerum confusio difficultasque consequitur.

DE PELAMYDE VERA, SEV THVNNO

Aristotelis, Rondeletius.

A *Lib. 9. cap. 15.* DICITVR θύνν⊙ à Græcis mas, & θυνὶς fœmina, eadem nomina Latini retinuerunt. Πηλαμύδα Gaza limariam vertit. Plinius limosam. Limosæ, inquit, pelamydes à luto incipiunt vocari. Dicta est Pelamys παρὰ τὸ ἐν τῷ πηλῷ μύειν, quod in cœno se occultet. Quanquam Plutarchus (in libello, Vtrum prudentiora sint terrena animalia aquatilibus) à grege nomen illi datum putet, nescio qua de causa. Ἀμίαις καὶ τοὔνομα παρέσχηκεν ὁ συναγελασμὸς, οἶμαι δὲ καὶ ταῖς πηλαμύσι. Θύνν⊙ ἀπὸ τ̃ θύειν καὶ ὁρμᾶν, ab impetu & concitatione. Italia tota cum prouincia Pelamyde vocat. Thunnus piscis est marinus, gregalis, lacer-

B to minori siue scombro similis, si colorem & maculas excipias. Vel ei qui pelamys Sarda posteà nominabatur tam similis, vt idem planè esse videatur, tam ob corporis figuram, dorsi colorem, maculasque

(Pelamys Sarda.) veluti plumbeas, quam ob appendicum ventriculi numerum aliarumque partium internarum similitudinem. Hac igitur nota hunc ab illa distingues, quod pelamys Sarda partem quæ pinnis, quę ad branchias sunt, subest, squamis tectam habet. Pelamys verò simpliciter, seu thunnus Aristotelis, ab omnibus squamis omnino nudus est: sed cute est planè læui & tenui, ventre lacteo, dorso plumbei coloris, quibusdam locis candido, obscurioribus quibusdam & nigrioribus à dorso ad ventrem descendentib. lineis transuersis, breuiori à sese interuallo distantibus quàm in pelamyde Sarda. Pinnas & caudam scombri, coliæ, amiæ pinnis caudæque similes habet. Duas in dorso, alteram sub podice. Ad branchias & sub ventre binas. Caudam crescentis lunę figura.

Lib. 5. de hist. anim. cap 9. *Lib. 7.* Marem à fœmina ita distinguit Aristoteles, & ex Aristotele Athenæus, vt fœmina sub ventre pinnulam habeat quæ aphareus vocatur, qua mas caret. Sed tam in mare quàm in fœmina semper pinnam sub ventre deprehendi, verum in mare diuisa non est, in fœmina diuisa, opinor vt podicis foramen dilatari & commodius fœtus edi possit. Branchias quaternas, duplices habet: ventriculi appendices propemodum infinitas. ventriculum magnum Intestina tenuia, recta. Hepar ex albo rubescens. Fellis vesicam ab hepate pendentem, & intestino secundum eius longitudinem annexam. Carne est pingui suauique.

A. Thunnum verum hunc esse *Lib 2. de hist. anim. cap. 13.* Hunc verum esse thunnum Aristotelis cum alia multa, tum hoc maximè confirmat, quod Aristot. thunnos inter læues pisces recenset. Læues autẽ vocat qui nec squamosi sunt, neq; aspera cute: cuiusmodi est is quẽ hic oculis subijcimus. At thunnus noster, id est is qui à nobis *ton* vocatur, squamis magnis tegitur, sed ita ad amussim compactis, vt ijs carere videatur. sed squamæ coctione dehiscunt, tũq;

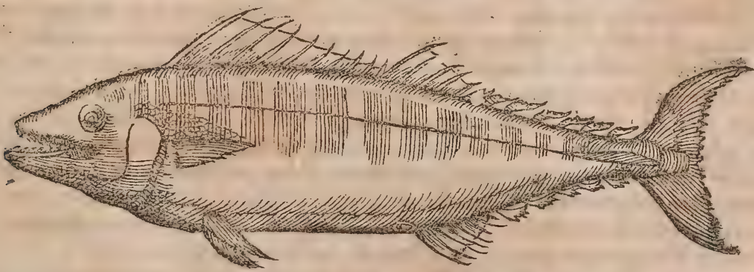
(C) *Lib. 8. de hist. anim. cap. 19.* perspicuè apparent tenui membrana contectæ. Præterea thunnus de quo hoc capite agimus, gregalis est, œstro siue asilo concitatur canicula oriente, id quod Arist. etiam perdidit. Thunni & xiphiæ œstro concitantur, circa canis exortum. tunc .n. habet vterq; sub pinna veluti vermiculum œstrum vel asilũ

Lib. 7. nuncupatum, similem, aranei magnitudine. Infestat autem tanto dolore, vt non minus interdum xiphias quam delphinus exiliat, vnde fit vt in nauigia sæpenumero incidat. Eadem Plin. lib. 9. cap. 15. & Athenæus ex Aristotele tradunt. Oestri à paucis cogniti figuram in orcyno repræsentauimus, *(& supra in Asilo, sic nemo A. pag.* 112.) His omnibus adstipulatur Italiæ Prouinciæq; vulgaris appellatio. Quã verò pelamydem vocat vulgus in Gallia nostra Narbonensi, ea non est ex thunnorum, sed potius cyaneorum genere

genere, de quibus deinceps tractabimus, (*secundam à se Glauci vocatam speciem inter cyaneos, vulgò palamide vocari scribit: & pompilum, quoque pro pelamyde vendi.*) Cum igitur nulla omnino nota sit, quâ thunnus quem hic depinximus, à thunno Aristotelis discrepet, eum hoc capite planè expressisse, affirmare non dubitamus. Neque id omittendum, sine causa reprehendi Aristotelem à quibusdam, (*vt Bellonio,*) quod dixerit pelamydas in thunnos mutari: illi enim non rectò thunnum vulgarem (*Orcynum puto intelligit. hunc enim vulgò Ton vocari scribit*) pro thunno Aristotelis vsurpant. Et Aristoteles nunquam dixit pelamydas in thunnos mutari, sed ostendere voluit eiusdem piscis diuersa nomina pro diuersa ætate, cum dixit paruos thunnorum fœtus cordylas appellari, quæ Ponto exeunt fœtas comitantes, eodem redeuntes vere, cum iam satis accreuerint pelamydes dici, pelamydibus verò maiores anno vno thunnos appellari, in quo quid erroris esse possit non video. Id equidem falsum esse crediderim, quod scribit thunnos non diutius bienno viuere. Sed id ex piscatorum potius quam ex sua sententia profert, quod satis verba ipsius declarant. Pelamydas & thunnos idem Aristot. lib. 5. de hist. anim. cap. 10. autor est in Ponto parere, nec vsquam alibi. Et thynni, pelamydes, amiæ Pontum subeunt vere, & æstiuant. Plinius: Thynni intrant è magno mari Pontum verno tempore gregatim, nec alibi fœtificant. Rursus Aristot. Æstate mense Iunio thunnis circa solstitium parit Et, Coeunt thunni & scombri mense Februario post idus, pariunt Iunio ante nonas. Quæ si vera sunt, nescio quomodo consentire possunt cum ijs quæ alibi ipse scribit: Ἡ δὲ θυννὶς ἅπαξ τίκτει, ἀλλὰ διὰ τὸ τὰ μὲν πρώϊμα, τὰ δὲ ὄψιμα ποιεῖσθαι, δὶς δοκεῖ τίκτειν. ἔστι δὲ ὁ μὲν πρῶτος γόνος περὶ τὸν ποσειδεῶνα πρὸ τροπῶν: ὁ δ' ὕστερος, ἔαρος. id est Thynnis semel parit: sed quia partem præmaturè, partem serò producit, fœtificare bis creditur. prior eius fœtus est circa Decembrem ante brumam: alter vere. Vbi ante brumam diximus, Gaza à bruma non recte vertit, siquidem πρὸ τροπῶν legendum sit: τροπὰς enim Græci solstitium vocant: Decembri verò mense solstitium est hybernum, cuius dies bruma à Latinis dicitur quasi βραχὺ ἦμαρ, id est, breuis dies. Est enim is totius anni dierum breuissimus. Porrò per mihi mirum videri debet, thunnos nusquam alibi quam in Ponto parere. Fateor equidem pastum illic partumque tum commodiorem, tum vberiorem esse, propter dulcium aquarum copiam, quibus thunnos quanuis natura carniuoros delectari, & pinguescere nos ipsi experimur. Quum enim magnæ frequentesque pluuiæ fiunt, thynnos atq; consimiles pisces pinguiores, crassioresq; habemus. Sin sicca & squallida fuerit anni constitutio, macros & tenues. Huc accedit beluarum marinarum, quæ piscibus infestissimæ sunt, raritas: nulla enim in Ponto est præter phocam & delphinum. (Castigandus enim est Arist. locus lib. 8. de hist. anim. cap. 13. Ἔξω γὰρ φαλαίνης καὶ δελφῖνος, οὐδέν ἐστι τὸ θηρίον ἐν τῷ πόντῳ. Vbi Gaza φωκαίνης legit. Legendum vero φώκης ex Plinio, qui locum hunc Aristot. transtulit. In Pontum nulla intrat bestia piscib. malefica præter vitulos & paruos delphinos.) Hæc inquam fateor. Verum si ideo in Ponto solum parere existimantur, quod nulli parui alibi reperiuntur, necessaria ad id concludendum causa hæc mihi esse non videtur: nam nec in Ponto, nec alibi paruos admodum vix reperiri puto, cum piscium genus omne præcipua celeritate adolescat, maximè in Ponto, inquit ex Aristotele Plinius. Iam verò si thunnos hyeme parere verum sit, vt loco vno prius citato scripsit Aristoteles, ijdemque hyeme lateant imis gurgitibus, vnde postea pinguissimi fiant, vt idem Aristoteles autor est nihil mirum paruos thunnos vbiq; non reperiri. Sed de hac re statuat quiuis pro arbitrio. Thynnus post arcturum melior est. tunc enim œstro cieri desinit, ob id æstate deterior est. In mari nostro vere & æstate thynni capiuntur, sed in Hispania & Prouincia multò plures. Vidi Romæ thynnos qui hyeme capti essent. Subeunt aliquando flumina: nam Agathopoli visi sunt qui ad pontem vsque conscenderint, qui à mari aliquot passuum milibus distat. Quare verum est illud Plinij: Amni tantum ac mari communes thynni, thynnides, siluri, coracini, percæ.

Lib. 6. de hist. anim. cap. 17.
C. *Thunnorũ vita.*
Partus.
Lib. 9. cap. 15.
Lib. 5. de hist. anim. cap. 11.
Lib. 6. de hist. cap. 17.
Lib. 5. de hist. cap. 9.
Phocæ.
Lib. 9. cap. 15.
Lib. 6. de hist. anim. cap. 17.
Plin. lib. 9. c. 15.
Lib. 5. de hist. cap. 11.
F
E
C
Lib. 32. cap. 11.

DE PELAMYDE SARDA, VEL SARDA *simpliciter, Rondeletius.*

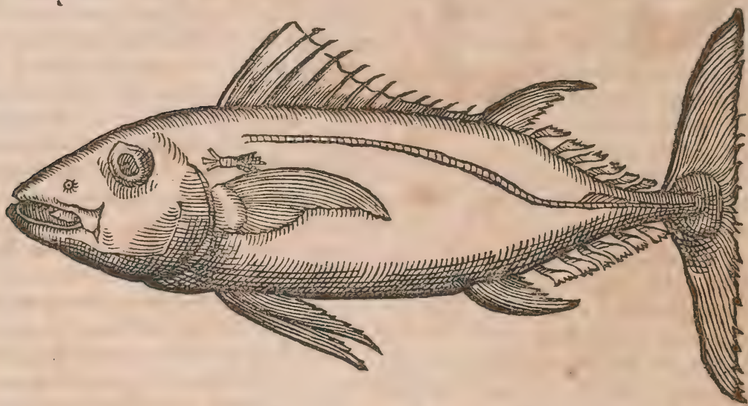

INTER Pelamydas Sardam numerat Plinius. Eam esse puto quam nostri & Hispani bize nomine commuui cum amia ob similitudinem vocant, nonnulli pigo. A

Piscis est Pelagius, thynno, coliæ, amiæ corporis specie similis cute læui & sine squamis, excepta ea parte quæ à pinnis quæ ad branchias sunt tegitur: ea enim tantum squamas habet, qua nota à pelamyde vera seu thynno Aristotelis differt. Carnis etiam teneritate inferior, ac dentes maiores magisque in os recuruos, quàm thunnus habet. Reliquis omnibus adeo similis est superioribus, vt nisi propius inspicias, hanc cum illis facilè confundas. B

Hanc Sardam esse colligo ex Plinij Athenæique verbis. Sarda enim, inquit Plinius, pelamys longa est. At hæc quam exhibemus, pelamydi tam similis est, vt eadem planè esse iudicetur. Neque verò cordyla esse potest, cum pelamys longa sit: neque thynnus, qui totus læuis est, cum hæc squamas circa branchias habeat: neque apolectus, neque triton, neque orcynus. Sunt enim pelamydes maximæ, at sarda coliæ magnitudine similis, authore Athenæo. Thynnis etiam pelamydibusque sardas coniunxit Galen. lib. 3. de alim. facult. ex ijsque præstantissima fieri salsamenta scribit. Ex his liquet pisciculum qui lingua nostra Sarde nominatur, minimè veterum sardam esse, ne quis ob nominis affinitatem in errorem inducatur. Sed de hac fusius in præcedentibus, capite de trichide & trichia. A *Lib. 3.*

DE ORCYNO, RONDELETIVS.

A GRÆCIS Ὄρκυνον magnum esse thunnum prius docuimus. Is est qui à nostris ton vocatur, à Santonibus athon.

B Piscis est pelagius pelamydi veræ corporis figura similis, maior & spissior: squamis opertus magnis, tenui membrana velatis, vt læuis esse videatur, sed dum coquitur squamæ dissiliunt. Rostro acuto & spisso, dentibus serratis, paruis, acutis. Lingua ferè exerta. Oculis magnis, rotundis, prominentibus. Branchias, habet duplices. Pinnas ad branchias, & in ventre binas. Dorsum nigricat. In medio dorsi aculeos tenui membrana coniunctos modo erigit, modo veluti in vagina condit. Hos sequuntur pinnæ sine aculeis ad caudam vsque tam inferna quam superna parte, eo ordine & situ quo in lacertis minoribus, & pelamydibus. Corpus caudam versus gracilius fit & quodammodo quadratum, ob pinnulam vtroque latere sitam. Cauda crescentis lunæ formam refert. Ventriculus est oblongus, spissus. Hepar magnum, rubrum. Splen nigricans. Fellis vesica intestino adhæret. Cor angulatum multo sanguine abundans.

C Orcynus aliquando ita pinguescit, vt cutis dehiscat, appareantq; in ea rimæ. Vere & autumno capitur maxima copia in Hispania, præsertim ad Herculis columnas. Capitur in nostro quoque mari & Tyrrheno.

F Membratim & in assulas dissectus sale conditur, & in cadis asseruatur. Nostri tonnine appellant, Itali tarantella, à Tarentino, vnde aduehitur, sinu. In macram & pinguem distinguunt. Orcynus carne est
(A)
G dura, pingui, saporis acris. Hæmorrhoidas mouet vel acrimonia sua, vel quia succi melancholici multum gignit.

COROLLARIVM I. DE NOMINIBVS THVNNORVM
& similium piscium: vel ætate tantum, vel etiam specie differentium, ordine literarum.

APOLECTVS vocatur Pelamydum generis maxima, durior tritone, Plinius. Hermol. genere neutro legit Apolectum, & durius. videtur autem nomen hoc adiectiuum esse, vt subaudiatur τέμαχος, & ipsum neutri generis. Ego cum pro pisce accipitur, masc. genere Apolectus dixerim: cum verò pro parte piscis vel salsamento, apolectum neutro genere: & similiter Melandrys ac Melandryum: & cybeas ac cybium. Pelamides in apolectos, & particulatim consectæ dispertiuntur in genera cybiorum, Plin. Apolectum esse synodontidem Athenæi Hermolaus ait, & Rondeletio quoque probabile est. Apolectum (inquit Xenocrates apud Oribasium, cuius interpres Io. Baptista Rasarius, perperam vt mihi videtur, Orycalus legit pro Apolecto: Wottonus legit Apolectum: potest & Orcynus legi: Orcynus, inquit Plinius, pelamydum generis maximus, non redit in Mæotin, similis tritoni. Itaque orcynus idem apolecto videtur) est pelamys magna, quæ in paludem (*Mæotin*) non redit, tritoni similis: sed quia difficilius vitiatur, ideo insignem vetustatem fert: tritone friabilior, sed minus suauis: facilè verò distribuitur atque concoquitur. Apolectus (Ἀπόλεκτος) Græcis eximium & electum significat. Liuius sexto belli Macedonici: Vbi quum in concilio delectorum, quos apolectos vocant.

AVXIS eadem est quæ cordyla, thunni fœtus. Auxuma in translatione Gazæ.

CETVS, Κῆτος, alicubi dicitur Thunnus maximus, siue idem Orcyno, siue etiam maior. sed de Orcyno infrà seorsim scribemus.

CHELIDONIAS, Χελιδονίας, pelamydum genus est, qui & Triton vocatur, vt coniectura assequor, Hermolaus: quem & Massarius sequitur. Rondeletius apud Athenæum pro chelidonia, chelidonem emendandum putat, & nullum apud authores legi chelidoniam: cui nos elemento c. in Chelidonia contradiximus: item in Corollario de Hirundine pisce A. Chelidonias cætera respondet pelamydi, sed durior est: minus tamen durus quam synodontis, hoc est, pelamis maior: æquè autem durus atque orcynus, Athenæus: (qui orcynum etiam, cum magnus est, chelidoniæ similem facit: vt eundem Plinius & Xenocrates tritoni.) atqui Oribasius orcynum (alij apolectum, alij orycalum legunt) tritone friabiliorem facit. Chelidon quidem, id est, Hirundo piscis, à volatu volucris instar iuxta aquam, nominatus est. de chelidoniæ verò nominis ratione, non constat mihi. conijcio tamen sic dictum vel à colore, sicut & chelidoniæ ficus, quas ἐρυθρομελαίνας esse legimus, Chelidonias lepores Eustathius interpretatur, prona parte nigros, supina subalbos: qui color etiam passeres pisces denominauit.

COLIAM scomber refert, scombrum pelamys, Bellon. Nos de Colia in c. elemento scripsimus.

Cordyla vel Scordyla, thunni fœtus est: de quo infrà priuatim agemus.

Cybium, vt Rondeletius ostendit, modo pro pisce, modo pro parte eius ponitur. ego pro pisce cybeam potius dixerim, vt Æneam, cum Oppiano: pro parte, cybium. Vide paulò antè in Apolecto. Multa de cybio protulimus suprà, Elemento c. pag 366. addituri aliquid etiam infrà in Thunno F.

Elacatena. Vide mox Melandrys.

Horcynus. Vide Orcynus.

Lacerto minori siue Scombro similis est Thunnus, si colorem & maculas excipias, Rondelet.

Melandris species est maximorum thynnorum, Pamphilo teste: vnde Melandrya salsamenta dicta. Vide inferius etiam in Thunno F. Elacaten idem est qui Melandrys. Elacatena genus est salsamenti, quod appellatur vulgò melandrya, Festus. Καὶ οἱ λεγόμενοι μελανδρύαι ἐξ αὐτῶν ταριχεύονται, Dorion de Orcynis loquens. Plura leges in Elemento E. Idem fortè est Melanthynus, de quo nunc dicemus.

Melanthynus ab Oppiano nominatur: malim per n. duplex. quanquam thynnum etiam Æolicè n. duplicato pro thyno dici quidam annotarunt. Quære suprà, Elemento M. pag. 637. Apud Oppiani expositorem sic comperi: Notandum (inquit) quod thynnus quidem piscis est: ἰχθῦς, (lego κῆτος) id est, cetus autem est melanthynnus, id valet, nigricans thynnus, Cælius. Quærendum an idem fortè orcyno sit. nam & hic auctior, cetus dicitur: & dorsum ei nigricat. Oppianus cum orcynos piscib. pelagijs adnumerasset, melanthynos postea inter cete recenset. sed orcynus etiam, vt dictum est, cum ad summam magnitudinem peruenit, cetus dicitur. Forsitan & Melandrys idem fuerit.

Orcynus, siue Horcynus post Thunnum seorsim describetur.

Pelamydi Caput peculiare assignabatur inferius.

Pompilum Plinius Thunnorum speciem facere videtur. Alius est à thynnis & pelamydibus: etsi eis quodammodo similis sit, & aliquando etiam hodie pro pelamyde vendatur, Rondeletius. Historiam eius habes suprà, Elemento P. Athenæus tradit pompilos crebro iuxta naues videri, varios, pelamydi similes.

Premades premnæ, primadiæ. Vide suprà Elemento P. in Primadijs.

Sarda Pelamydis species est. Quære infrà post Pelamydem statim. Tam similis est Thunno, vt idem planè videatur, Rondeletius.

Scombro siue Lacerto minori similis est thunnus, si colorem & maculas excipias, Rondelet. Pelamys scombrum refert, Bellonius.

Scordyla, eadem quæ Cordyla, seorsim inferius describetur.

Synodontis (Συνοδοντὶς) appellatur, inquit Athenæus, maior pelamys, durior quàm chelidonias. Ab eodem synodontis numeratur inter Nili pisces. Apolectum, esse synodontidem Athenæi, Hermolaus ait, cui & Rondeletius subscribit. Alius est piscis Synodon, de quo suprà suo loco leges.

Thunnus seu Thynnus, Thynnisue, priuatim & prolixè describetur inferius.

Thyrsites piscis est marinus, similis pelamydi, Kiranides I. 8.

Trichiades & Premades (alias Premnades) thynnides (τὰς θυννίδας) vocabant, vt legitur apud Athenæum. Vide suprà in Corollario de Sardina A. pag. 992.

Triton (inquit Plinius) pelamydum generis magni est: ex eo vræa (siue horæa) cybia fiunt. Et rursus: Pelamydum generis maxima, apolectus vocatur, durior Tritone. Addunt quidam, sine squamis esse, orcyno similem. Triton idem videtur Chelidoniæ. Vide paulò superius in Chelidonia. Tritones, quos & chelidonias alij vocari putant, subeunt Pontum vere, æstatemque ibi traducunt: semel, nec vspiam alibi quàm in Ponto pariunt, Massarius. Triton sectum cybium ægrè vitiatur: solidius est cybio, in cæteris par. Orycalus (*malim Orcynus. Wotonus tamen legit Apolectum*) est pelamys magna, quæ in paludem non redit, tritoni similis: sed quia difficilius vitiatur, ideo insignem vetustatem fert: tritone friabilior, sed suauitate illi inferior, Xenocrates apud Oribasium. De Tritone dæmone marino, leges inferius suo Elementorum ordine.

Xanthias aliquantulum virosus est, & tenerior horcyno, Diphilus. Rondeletius pro xanthia mauult xiphian legere.

COROLLARIVM II. DE CORDYLA.

Cum Thynni in Ponto pepererint fiunt ex ouo quas vocant alij scordylas, (σκορδύλας: scordulas Gaza. alij legunt κορδύλος:) Byzantij auxidas, (αὐξίδας, Gaza auxumas vertit,) ideo quod paucis diebus augescunt, Aristot. Cordylæ quidem cur dicantur, aliqua ratio nominis est: in scordyla non item, quod sciam. A cordyla thunni fœtu plurimum distat cordylus, (masc. genere, κορδύλος,) palustre seu lutarium potius quadrupes, solum inter ea quæ branchias habent pedibus præditum Aristoteli: pinnis quidem caret. Pro eodem Historiæ anim. I. I. κορδύλη fœmin. gen. legitur, quod non placet: quanuis apud Hesychium quoque σκορδύλη pro eodem reperitur: sigma nimirum ab initio abundante, vt in σμικρὸς, σφάζω, & alijs: item σκολιαὶ, vel potius σκολιά, pro κωλιά puto. De hoc multa scripsimus primum in elemento c. deinde in s. etiam, Scordyli nomine. Σκορδύλος enim Oppiano lib. I. Halieuticorum in cauernis maris habitans cum polypis & scolopendris nominatur. Πελωρίδες, σκολυμοί, καὶ σκορδύλος, ἠδὲ αἰολίδων ἐχθομένη σκολόπενδρα. neque enim alius quàm Aristotelis cordylus videtur, quanquam hic suum cordylum non facit marinum. Cordyla Thunni fœtus, hoc nomen fortè inuenerit à capitis magnitudine. cordyla enim Græcis clauæ caput, hoc est partem crassiorem, significat. Solent enim capita in animalibus nuper natis (piscibus præcipuè) proportione esse maiora. In Plinij codicibus aliqui cordillam, alij cordyllam legunt. sed neque l. duplex, neque iôta in penultima probo. Ea quidem à Martiali producitur libro 3. his versibus: Ne nigram citò raptus in culinam, Cordylas madida tegas papyro. Et vndecimo: Mox vetus & tenui maior cordyla lacerto. Itemque, Ne toga cordylis, ne penula desit oliuis. eandem in scordolo amphibio Oppianus corripit. Corydelis salsamentarius piscis est, quem nos cordyllam vocamus, Græci & cordylida, & dorylum, (*fortè cordylam:*) Hermolaus, nescio quàm bene, vel ex quo authore. Numenius quidem (inquit Athenæus) cordylidis (*lego corydelidis*) me-

ὀρθῶς ὅπλησον ἅπασαν, Ἁλσὶ μόνον, λεπτοῖσι πάσας, καὶ ἐλαίῳ ἀλείψας, Θερμά τ' ἔχειν τεμάχη βάπτων δριμεῖαν ἐς ἅλμην. Κἂν ξηρὰν (τὴν θυννίδα ξηρὰν καὶ ἄνευ ἅλμης) ἐθέλεις ἔσθειν, γευναῖα (τὰ τεμάχη) πέλονται, Ἀθανάτοισι θεοῖσι φυὴν καὶ εἶδος ὅμοια. Ἂν δ' ὄξει ῥάνας παραθῇς, ἀπόλωλεν ἐκείνη (ἡ θυννὶς, ἢ ἡ φυή.) In his versibus (quos infra vbi de apparatu dicetur, Latinos leges) quædam ex Eustathio emendauimus: quanquam is legit γευναῖαι, (quod carminis ratio non admittit,) & ὁμοῖαι. Vræon est salsamentum caudæ proximum, ex Athenæo, Massarius.

(*Melandrya*) Ex melandryis (*ea fiunt è thunnis maximis*) vilissima quæ caudæ proxima, quia pingui carent, probatissima quæ faucibus. at in alio pisce (*tritone vel pelamyde magna*) circa caudam exercitissima: Plinius, vt nostra æditio habet. nam pro exercitissima, alias legitur exercitatissima. Massarius præstantissima legendum conijcit vt vilissimis opponantur. Tunina vulgo dicta salsus thynni piscis venter est, Brasauolus.

Hypogastria. Veteres quidem cum hypogastrion (id est, abdomen, vt Plinius interpretatur,) thynni nominant, de recenti sentire videntur. Leges superius in hoc segméto inter partes thynni simpliciter: & hic paulo post in Melandryis. Thynni ilia Archestratus laudat, Massarius. Ὑπογάστριον δὲ θυννὸς τι καὶ ἀκροκώλιοι, Strattis apud Athenæum lib. 9. Μετὰ ταῦτα θυννῶν μεγαλόπολεως ἐπὶ σὲ πλεῖ ὑπογάστρι' ὀπτῶν, Eubulus. Θυννῶν δὲ λευκῶν Σικελικῶν ὑπογάστρια, Theopompus. albos autem forte pro pinguibus dixit: vel synecdochice: cæteræ enim præter collum & abdomen thynni partes melandrya dicuntur, & nigris quercuum radicibus comparantur. Melandrya vocantur cęsis quernis assulis simillima, &c. Plinius. Vide paulo ante, ad finem eorum quæ de horęis diximus.

Melandrya. Melandrys vocatur ipse piscis, species maximorum thynnorum, idem forte Melanthyno: de quo leges in Elemento M. Melandryum verò ex eodem salsamentum. Elacaten idem est qui Melandrys. Vide supra, elemento E. pag. 317. Xenocrates cæteras thynni partes, præter collum & abdomen, melandrya vocauit, quod nigris quercuum radicibus similes sint, Vuottonus. Hæc etiam ex orcyno fieri solebant. Meminit & Varro. Μελανδρύαι (*alibi penultima per iota scribitur, nimirum à masculino recto singulari μελανδρύας. ego melandryum gen. neutro efferre malim pro salsamento: melandryom verò aut melandryn, pro ipso pisce*) inter salsamenta sunt: vnde τέμαχος ὑπομελανδρυῶδες Epicharmus dixit, Athenæus. apud Hesychium & Varinum non rectè ὑπομαλανδριῶδες scribitur per alpha in tertia syllaba. Thunnorum quos Gaditani capiunt, recentibus pulpis saturantur circumfusæ gentes. reliqua illorum multitudo cetarijs infertur, saliturq;. asseruati verò membratim cadis celebri mercimonio per omnem ferè

(*Abdomen.*) Europam diffunduntur. Verum solo abdomine valent: quę pars à Romanis Tarentellum dicitur, quod etiam Tarentino in sinu, vbi optima piscium omnium captura est, thynni sale asseruentur. reliquæ corporis partes, vtpote quæ pingui succo admodum careant, in ignobilis populi vsum veniunt, quæ Melandrya à Plinio nuncupantur, Iouius.

Spondylus. Athenæus horæi (è thynnis) salsamenti spondylum commendari scribit: vbi spondyli nomine dorsum, seu dorsi callum intelligo. ex quo preciosum salsamentū, quod spondylum etiam appellat, fieri tradit. Vide supra in Spondylo A. elemento S.

Vræa. Vræa abunde iam exposita sunt in Horęis paulo ante.

Garum & Muria. Muria ex piscium liquamine fiebat, præsertim thynnorum, vt grammatici scribunt. Antipolitani (fateor) sum filia thynni, Essem si scombri, nil nisi vota darem, Martialis in Xenijs. Plura de garo è visceribus thynni, & garo hæmatio ex thynno, requires supra in Garo. elemento G.

Apparatus. De apparatu ad cibum thynni, & diuersarum eius partium, tum recentis, tum salsi, sparsim in pręcedentibus quædam retulimus: huc reliqua congeremus. Piscium non squamosorum genera gregaria, vt thynni, scombri, thynnides, præstant si assentur: quod sic eorum pingue liquatur, Mnesitheus. Thynnus non malus est cibus, ἀλλὰ πᾶσιν ἰχθύεσσιν ἐμπρεπὴς ἐν μυττωτῷ, Atheneus alicubi lib. 7. Falconius Etruscus plebeius ganeo, sed eruditioris gulæ, quum in Hispania cetariis præesset, nouum ac sapidissimum obsonij genus è thynnorum ventre commentus est. circuncisо abdomine vmbilicos enucleando, & sale acetoque & fœniculo inclusos cadulis condiendo: ita vt mox id cibarij genus pleriq; appeterent, ac propter iucunditatem mirarentur, quem (vmbilicum) modo vt inutilem ex officinis euerrere consueuissent. Recentes pulpæ rectissimè coquuntur in vino Corsicano & oleo, pipere etiam cum cepis minutatim cæsis superaddito: quod genus condimenti Azeminum Ligures vocant, Iouius. Thynni sale reseruati pulmentorum vicem ieiunijs subeunt. Salitum eorum abdomé, & solidum, nec molle (quod Tarentellum vulgo appellant, aqua & aceto, interiectis furfuribus, quo melius salsedinem relinquat, bene lotum & repurgatum in aqua non multum coques: exemptum, & aceto bene maceratum, vbi voles, edito. Sunt qui aromata dulcia inspergant. Ex eodem thynno fit salsamentum, quod thynninam appellant. In aqua tepida horas sex hæc innatet oportet, si purgatam voles. Elixam parum admodum ex aceto comedes. Hæc, vt omnia alia salsamenta, pessimi sunt alimenti, Recentem thynnum, pipere, cinnamo, coriandro tritis, cepa cocta & concisa, aceto, melle, ac oleo condies, Platina. Recentium frusta (inquit Saluianus) contrito coriandro & sale prius conspersa, & verubus assata, continuaque dum assantur aceti & olei inspersione fœniculi vmbella irrorata, sapidissima efficiuntur. Huic nostræ recentium thynnorum conditurę (qua locis plerisq; vtuntur) haud absimilem conscripsit apud Athenæum Archestratus, (*quos supra in mentione de Horæis Græcos dedimus: hic Latinos Natali de Comitibus interprete adscribemus.*

Postremam thunni partem, quam thunnida dico, *Ingentem, cuius Byzanti est fertilis ora.*
Concidens, rectè hanc assato prouidus omnem, *Et sale conspergas tenui, hinc vngatur oliuo.*
Tingito adhuc (Tinge deinde) *acri calida in salsugine frusta, Nam* (Quod) *si sicca velis edere hæc generosa videbis.*
Huic similis superis species naturaq; thunnæ (est:)
Quæ mox deperiit, si conspergatur aceto.

Eorum verò salitæ partes, siue pingues, (quos Itali Tarantello appellant,) siue pinguedinis expertes, (quas vulgo Tonina vocant,) fuerint, octo aut decem horis in aqua prius maceratæ, (quo salsedinem deponant) in aqua elixantur: sicq; elixæ & in parua frustula dissecatæ, aceto & oleo condiuntur, Hæc Saluianus. Apicius lib. 9. c. 10. pelamidis & thynni salsi apparatum describit: & rursus libri 10. c. 10. ius in thynnum.

G *Sanguis.* Psilothrum est thynni sanguis, & fel, & iecur, siue recentia, siue seruata, Plinius. Ad pilos palpebrarum pungentes, aliqui cicutæ semen tritum, ac thynnæ sanguine exceptum, præuulsis pilis illeuerunt,

Gale-

adfert: (nam palamide vulgò dicta in Prouincia, secunda Glauci Rondeletiani species est, vt diximus:) quidam circumscribit, Le petit thun. Germanicum nomen quære infrà in Thunno A.

Pelamys dicta est quod in luto moretur, Festus. Vide superius in A. Amat mare vicinum fluuijs aut stagnis, ob dulcem aquam, Oppianus. Pelamydes subeunt Pontum vere æstatemque ibi traducunt, Aristot. Cum thynnis amiæ & pelamides in Pontum ad dulciora pabula intrant gregatim cum suis quæque ducibus, Plinius. C

Pelamydes Aristoteli pisces sunt, vel fusanei. D

Pelamydes, vt modo diximus, Aristoteli pisces sunt fusanei, qui fusim retibus capiuntur. E

Pelamydes (*Cordylæ*) generantur ad Ponti Euxini finem, & initium Mæotidis. Est autem recessus (Sinus) quidam Thracij maris (inquit Oppianus lib. 4. Halieut.) profundissimus, vnde & Melas, id est, Niger cognominatur, (*Memini huius etiam Eustathius in Dionysium: Aliter Plinius 4. 11. Circa quem, inquit, locum flumius Melas: à quo sinus appellatur. Strabo & alij* μέλανα κόλπον *vocant:*) idemque ventis minimè expositus. In eo loca multa sunt caua & cænosa, vbi multa piscibus paruis alendis idonea nascuntur. In hunc primum immigrant pelamydes, (*cordylæ:*) tempestates enim & frigus, vnde oculi earum hebetantur, apprime oderunt. Itaque immorantur & crescunt vsque ad vernum tempus. quinetiam coeunt, & ad patrias inde vndas (*principium Mæotidis puto*) reuertuntur vt pariant. Has Thraces supra Melanem sinum per hyemem capiunt. Lignum (δοκίδα, trabeculam) crassissimum, non longius tamen cubito, plumbo ab altera extremitate, & crebris vncis (τριγλώχισι) fune longissimo ligatum nauigantes piscatores qua profundissimus est sinus, ad fundum maris immittunt. Fertur id magna vi pondere suo, & quascunque circa vadum in limo contigerit pelamides, configit. Tum illi celeriter extrahunt cum transfixis miserabiliter piscibus lignum. Alij verò retibus capiunt eas noctu, quo tempore propter timiditatem (metuunt enim quicquid in mare inciderit) circa vadum congregantur. Itaque piscatores dispositis retibus, remis & contis summum mare verberantes quantum possunt strepitum cient. Pelamides verò splendore simul & sonitu perculsæ, in rete ceu refugium quoddam trepidæ confugiunt & extrahuntur, in angustum præ metu collectæ, dum funes quibus trahitur rete commotos timent. Interea piscatores dijs vouent, μήτ' ἄν τι θορεῖν ἔκτοσθε λίνοιο, Μή τέ τι κινύμενον δεῖξαι πόρον, ἢν γὰρ ἴδωνται Πηλαμύδες τάχα πᾶσαι ἀπορρῶγος κε φύγοιο λίνοιο. Ἐς βυθὸν ἀΐξωσι, καὶ ἀπήχθητον λίπον ἄγρην. hoc est, Ne quid (*Ne vna fortè pelamis, aut alius piscis*) è reti exiliat, & cæteris viam monstret. hoc enim viso, mox omnes euadunt. (*Ælianus: Cum thynni inquit, circunretiti tenentur, Neptuno malorum depulsori piscatores vota faciunt, ne Gladius piscis, neue Delphinus in captiuorum numero sit. nam sæpe Gladius magnus lacerato reti thynnorum gregi irretito, ad se exuendum ex laqueis facultatem dedit. Delphinus etiam ad moliendas retibus insidias acerrimus, ijs perniciem affert, ac dentibus conficit.*) Quod si nihil aduersi eueniat, plerunque in ipsam terram pelamides, retia relinquere nolentes, extrahunt. Sic etiam in syluis ceruos capiunt venatores, dum præ metu ad retia pennis ornata auium accedere non audent, Hæc Oppianus. Retibus quidem hodieque similiter in Adriatico pelamydes capi audio. Rationem piscandi pelamydes haud sanè peruulgatam non à seria consideratione alienum est explicare. Decem iuuenes ad summum ætatis vigorem florescentes expeditam nauem & celerem conscendunt: & simulatque se cibo expleuerint, pariter continuo æqualiterque in vtrunque nauis latus distributi remigare contendunt, atque huc illuc errant. Eorum vnus aliquis ad puppim sedens, armatas hamis lineas (binas,) quib. & aliæ annectuntur, ad vtranq; nauis partē demittit, tū ad singulos hamos escam ex Purpura Lacæna (Concha) confectā strictè religat. (Καὶ ἕκαστον ἄγκιστρον δέλεαρ φέρει Λακαίνης πορφύρας μαλλὸν κατειλημμένον. pro μαλλὸν fortè legendū μαλλῷ vel μαλλόν. hoc sensu, Et vnicuiq; hamo esca annectitur per lanā purpuræ Lacænæ. quod si μαλλὸν in accusatiuo legas, ipsam hanc lanā escæ loco esse intelligemus: quali etiam ranæ decipiuntur.) Tum Lari marinę auis pennā ad hamū quenq; alligat vt ab occurrente aqua sensim & leuiter agitetur. Pelamides autem escæ sic instructę illecebra delinitę in hamos innatant. Cum autem ex ijs aliqua liguritione apprime stimulata, os in escā impegerit, tū reliquę consequentes hamis cōfiguntur, vt hami ob multitudinem vno eodéq; tempore transfixorū pisciū vexentur. Iuuenes verò remigare desistentes, de transtris surgunt ad subtrahendas lineas multitudine piscium onustas: quos posteaquam in nauē subduxerunt, secundissima piscatio ex permagno pisciū numero apertè ostenditur, Ælian. de animal. 15. 10. Byzantiorū Cornu vocatur, Byzantij mœnia attingens, ibi sinus in occasum extensus ad stadia sexaginta, cornu ceruino perquā similis est. nam in plures sinus perinde ac ramos quosdam scinditur, in quos irruentes pelamides facile capiuntur. Id fit cum propter earum multitudinem, tum vim & impellentis fluxus impetum, tum propter sinus angustissimos, quare vel manibus comprehenduntur. Earum generatio in Mæoticis paludibus fit. inde cum modicum increuerint erumpunt grege facto, per os ipsum, ac propter litus Asiaticum vsque ad Trapezuntem ac Pharnaciam excurrunt. Hinc primum earū venatio existit, non tamen copiosa: nondum. n. conueniens est piscis magnitudo. Vt vero ad Sinopen propius accesserint, & capi & saliri iā maturiores sunt. Postquam verò Cyaneas (insulas) attigerint, transierintque, ex ripa Chalcedonia albicans occurrit petra quædam, tantumque bestijs ipsis terrorem incutit, vt e uestigio in vlteriorē conuertantur ripam. quas cum præceps aquarum cursus corripiat, & innata locorum aptitudo maris fluxum ad Byzantium cornuque Byzantij deflectat, & eo naturæ impetu propellat, copiosum Byzantinis populoq; Romano suppeditat prouentum. At enim Chalcedonij in vlteriore prope consistentes litore, in nullam eius vbertatis communionem accedunt: quoniam ad eorum portus pelamis sese non applicat, Strabo lib. 7. Notandum à Plinio thunnos appellari, quos Strabo pelamydes nuncupauit, Massarius. Est in Euripo Thracij Bosphori, quo Propontis Euxino iungitur, in ipsis Europam Asiamque separantis freti angustijs, saxum miri candoris, à vado ad summa perlucens, iuxta Chalcedonem in latere (*Vetusti codices non latere, sed litore legunt, quod cum Strabone conuenit, Massarius.*) Asiæ. Huius aspectu repente territi thynni, semper aduersum Byzantij promontorium, ex ea causa appellatum Auricornu, pręcipiti petunt agmine. Itaque omnis captura Byzantij est, magna Chalcedonis penuria, D. pass. medij interfluentis Euripi, Plinius 9. 15. Massarius pro D. ex antiqua lectione & Polybio restituit D C. Cæterum Auricornu

Captura.
Ex Oppiano.
Ex Ae
Strabo.
Plinius.

Byzantij promontorium, Græcè Chrysoceras dicitur: quod ad Byzantium Europæ latere obiectum est Chalcedoni: Strabo autor, & cæteri, Hermolaus. Meminit etiam Plinius suprà, li. 4. cap. 15. Conijcio autem ab auro nominatum hoc cornu, quod circa illud ex thynnorum captura, magna auri & pecuniarum vis colligeretur. Memoriæ proditum est, inquit Strabo cum Byzantij conditores post ædificatam à Megarensibus Chalcedonem, Apollinis oraculum consulerent, eis mandasse, vt contra cæcos habitationem locarent. Cæcos autem ideo Chalcedonios vocabat: quia cum prius ad ea loca nauigassent, omissa tam locuplete ripa, tenuiorem accepissent.

Esca iacentium (piscium) mollior esse debet, quam saxatilium. itaque præberi conuenit tabenteis haleculas, putremque Sardinam: vel quicquid intestini pelamys aut lacertus gerit, Columella 8. 17. de piscinis loquens.

F Pelamis sapore iucundo est, inquit Xenocrates, & meliusculum procreat succum: nec facilè corrumpitur, Wottonus. Pelamis exigua nascitur in Mæotide, ori grata, facilè corrumpitur, facileq; excernitur, Xenocrates apud Oribasium in capite de salsamentis, Rasario interprete. Pelamis multi alimenti & grauis est. difficulter concoquitur, vrinam ciet. salsa callibio (Rondeletius mauult cybio) similiter, bonum aluum facit & attenuat, Diphilus. Philomela piscis (Gyraldus pelamidem interpretatur) carnem duram habet & concoctu difficilem, ac excrementitiam. Si tamen concoquatur, satis superque nutrit, Symeon Sethi. Thynni crasso tenacique succo sunt. pelamides magis ad mediocritatem tendunt, Galenus. Idem circa finem tertij de alimentis, Sardas, vt recentiores, siue Sardica salsamenta, vt veteres appellarunt, & mylos qui ex Ponto vehantur, omnium præstantissima esse scribit. secundum autem post illa locum habere coracinos, & pelamides, & quæ Sexitana appellant. Nicolaus Myrepsus podagricos inter alia thynnis & pelamidibus abstinere iubet. In epilepsia ex piscib. exhibeantur, quæ superfluitate vacant. pingues autem auersentur, & cetaceos, vt scombrum, pelamydes. hi enim omnes crassum terrestremque, & inimicum naturæ succum congregant, Trallianus. Ius in pelamidem describit Apicius lib. 10. cap. 5. item pelamidis ac thunni salsi apparatum 9. 12. Palmita coquitur & conditur vt stirio. Si parua admodum fuerit, frigatur: petroselino ac succo malarancij inspergatur, Platina.

G Capitis mænarum cinis ad rhagades & ad condylomata vtilis est, sicut pelamidum salsarum capitis cinis, vel cybiorum cum melle, Plinius. Pelamidum capitis cinis verendorum pustulas discutit, Idem. Pelamydis intestina cum capite combusta & inspersa, pastiones (*nomas*) sanant, Kiranides. Cephali piscis caput combustum & cum melle inunctum, ficus de sede & exochadas curat, & quæ in alijs locis sunt. caput quoque pelamydis idem facit. oportet igitur ambobus mixtis vti, Idem lib. 4.

H. a. Sinope super collo peninsulæ cuiusdam sita, ex vtraque isthmi parte portus & stationes habet, & mira pelamydia, de quibus diximus quod secundam piscationem Sinopenses, & tertiam Byzantini habeant, Strabo libro duodecimo, videtur autem loca pelamydum capturæ destinata, nominare πηλαμύδια: cum alioqui pelamydion diminutiuæ formę nomen sit, & pro pelamyde parua siue cordyla accipi possit.

c. Εἰθ' ἡ πάροικος πηλαμὺς χειμάζεται, Πάροικος Ἑλλησποντὶς ὡραία θέρους Τῷ Βοσπορείτῃ: τῷδε γὰρ θαμίζεται, Sophocles in Pastoribus.

e. Hospitalitatis proprietatem hunc piscem habere scribit Proclus, qui Chaldæorum ænigmaticam & obscuram philosophiam est interpretatus: quod an verum sit, parum mihi compertum, ideoque prætermittitur, Symeon Sethi Gyraldo interprete. Græcè legitur, ξένην ἰδιότητα ἔχειν, hoc est, Peculiarem quandam & admirabilem vim habere. Liber quidem hic Procli hodie, quod sciam, non apparet. Chaldaica siue Magica oracula Lutetiæ euulgata sunt Græcè cum interpretatione innominati scriptoris, quem ego Georgium Gemistum Plethonem esse arbitror. sed in ijs huiusmodi nihil reperio. Piscem quidem boreum inter sydera iuxta Andromedam, hirundinis piscis referre caput proptereaq; à Chaldæis piscem nuncupari chelidoniam Theon scribit.

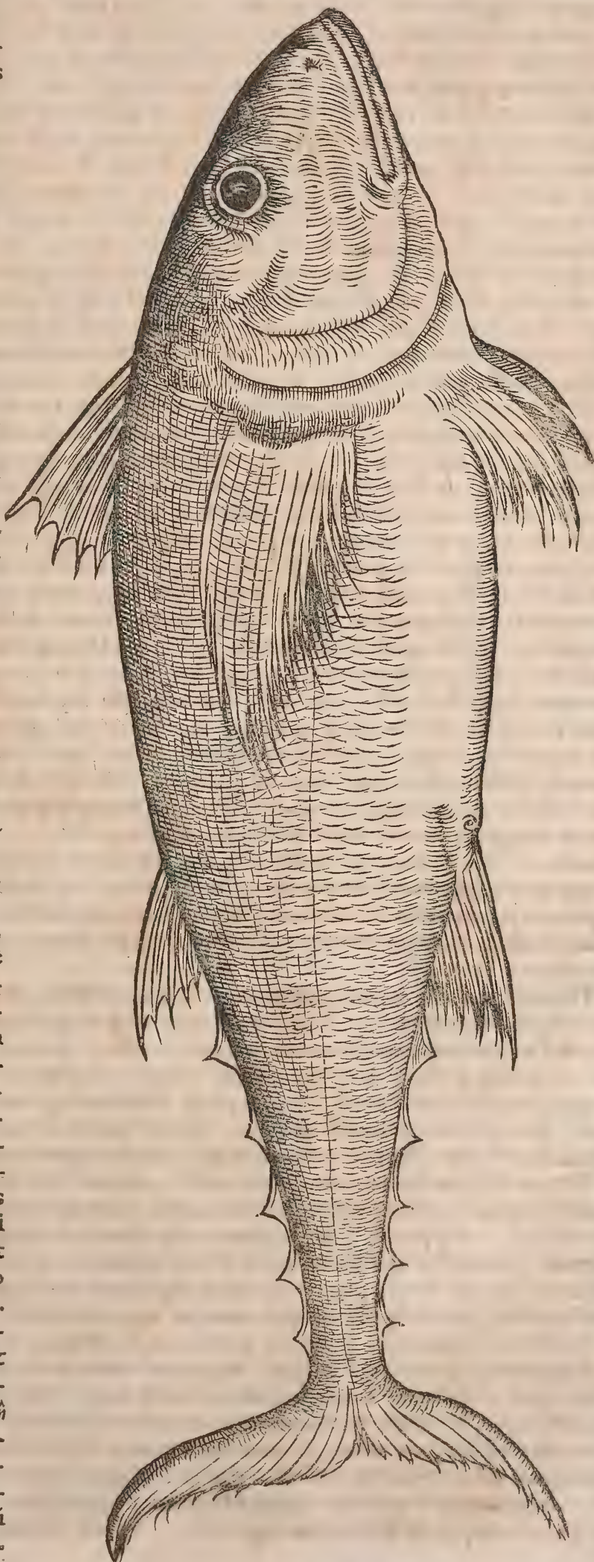
f. Quod vocis precium? Siccus petasunculus, & vas Pelamydum, aut veteres Aphrorum epimenida bulbi, Iuuenalis Sat. 7. Maurus episcopus in libello quem patris Dei Conuiuium inscripsit, Adamum fingit pelamydem sumere. est enim huic pisci à luto nomen, è qua materia homo primitus à Deo formatus est.

Sarda. Pelamides longas ex Oceano venientes, SARDAS appellari, Plinius author est lib. 32. Thunnus pelamydi Sardæ tam similis est, vt idem plane esse videatur, Rondeletius. Sarda vocatur Pelamys longa ex Oceano veniens. ori grata est, acrimonia cybio præstans, appetitum excitans, facilè (aluum) ad excretiones mouens, Xenocrates apud Oribasium. Pelamydes optimis quibusque salsamentis certare possunt, (adferuntur autem plurimæ è Ponto:) ijs tantum inferiores quæ è Sardinia Iberiæ adferuntur, & Sardę iam vulgo ab omnibus vocantur. Merito autem hoc salsamentum maximè in pretio habetur, propter suauitatem simul & mollitiem carnis, Galenus de aliment. 3. 30. Gręce legitur: Πλεῖσται δὲ ἐκ τοῦ Πόντου κομίζονται, τῶν ἐκ τῶν Σαρδῶν τῶν ἐκ (abundant hic voces τῶν ἐκ) τῆς Ἰβηρίας μόνον ἀπολειπόμεναι. Et mox: ὀνομάζεται δὲ συνήθως ὑπὸ τῶν πάντων ἤδη τὰ τοιαῦτα ταρίχη σάρδα. vbi σάρδα rectum singularem fœmininum esse animadmertendum est. Nam in eiusdem libri penultimo capite pisces salsurę aptos nominans, sic scribit: Ἔπειτα σάρδαι, καὶ σαρδῆναι. Et paulo post: Constat igitur animalia omnia dura, neruosa, & coriacea quodammodo, postquam salsa fuerint, concoctioni contumacia fieri. quę autem contra se habent, cũ ipsa tenuiora fiunt, tum in cibo sumpta attenuant crassos & glutinosos humores. sunt autem optima ex ijs quæ ipse noui salsamentis, quæ ab antiquioribus medicis nominantur Sardica, Σαρδικὰ: Sardas (nunc) ipsas vocant. Sarda Rondeletij teneritate inferior est thynno: atqui Galenus Sardica salsamenta mollitie & suauitate cęteris pręponit omnibus. Qui Sardas cum Sardinis (de quibus in S. elemento scripsimus) confundunt, imperitissimè faciunt. Triton pelamydum generis est magni, inquit Plinius pelamydum nomen communius accipiens: Sardam verò pelamydis speciem dicentes, ei quæ proprie pelamys dicitur, cognatam esse intelligemus.

Pelamydi,

Pelamydi, vt conijcio, cognati sunt, qui Bratti, alibi verò Lisses vocantur apud barbaros & anthropophagos quosdam Americę incolas, vt Hispani pelamydes Sardas vocant Bizes. Anthropophagi quidam in America Bratti vocant pisces, quos Lusitani Doynges, Hispani Liesses, (alias Lysses.) ij Augusto mense è mari flumina subeunt, vt in eis pariant, & in ipsa migratione capiuntur. magnitudo eis quæ Lucio adulto. Multos eorum capiunt reticulis, partim etiam sagittis figunt, & domum asportant assos, vbi in farinam redigunt, quam nominant Pirakui, vt tradit Io. Staden Hombergensis in historia captiuitatis suæ apud Anthropophagos Americæ. Bellonius quidam Lissam vel Glissam genus quoddam thynni à Cretensium vulgo appellari scribit: de quo nunc eius verba subijciemus. *Bratti. Lisses.*

Lissam vel Glissam, à glabra & squamis carente Cretensium vulgus appellat, aliud Thynni genus, bicubitalis longitudinis, humanique corporis crassitiei: quod extra Cretam Copanum vocant, contorta fortassis à Scepano dictione. hunc enim esse Scepanum nihil vetat, quem Dorion Attagenem marinum appellauit. Sed non est Oppiani Scepanus. Est enim hic Thynnus planè pelagius, in alto mari degens, ac delicatissimi saporis: Scepanus verò litoralis ac cœnosus. Differt à maiore ac vulgari Thynno, quod teretior est, branchiasque Pelamidis habeat, ac dentium loco rugosas atq; asperas maxillas: pinnisq; lateralibus, caudæ ac tergoris ad Synagridem accedit: caudam tamen non vsque adeo lunatã gerit, sed magis bifurcam. Porrò interiores ipsius partes sic ad maiorem thynnum accedunt, vt etiam in hoc pylorũ quadraginta & amplius apophysib. in gyrum circumuallatum facilè comperias. Eius formam proponere superuacuũ esse duxi, quod simpliciter dicti Thynni imago satisfacere videatur, Bellonius. Vide etiam proximè retrò scripta ad finem eorum quæ de pelamyde Sarda sunt: & supra etiam, Elemento A. in Attagene, pag. 96. Alia quidem Pelamys Rondeletij videtur, cum alias, tum quoniã ea dentata est. *A. Lissa.*

COROLLARIVM IV.
de Thynno.

Thunni hæc imago Venetiis ad nos missa est. Lusitanos audio nominare Bonito.

THYNNVS Græcum vocabulum à Latinis plerisq; seruatur. Gaza Thunnum y. in u. versu dicere maluit, sicuti & Horatius, hoc versu Serm. 2. 4. Plures annabunt thũni, & cetaria crescent. & Varro apud Nonium. nos promiscuè vtemur. In præcedentibus tribus Corollarijs quædã protulimus, ad Thunnos etiam referenda: quorum historiam qui pleniorem nosse voluerit, ea perlegat omnia: & quintum insuper de Orcyno Corollarium. Quos aliqui thynnos vocant, Athenienses solent thynnides appellare, Athenæus. Attici quidem alijs etiam fœmininis nominibus vtuntur, pro masculinis in communi lingua. doctiores ferè distinguunt, vt Aristoteles, thynnum in genere, vel pro mare duntaxat, thynnidẽ pro fœmina. Τὴν θυννίδα τοῦ ἄρρενος διαφέρειν φησὶν Ἀριστοτέλης, Athenæus. Speusippus etiam & Epicharmus thynnidas à thynnis separant. item Cratinus: Ἐγὼ γάρ εἰμι θυννὶς ἢ μελαινὰς, * ἢ καὶ θυννός, ὀρφώς. Theodorus thynnidẽ conuertit thunnam. Porrò θυννὶς pro pelamyde quoque accipitur, vt Sostratus indicat, forma nimirũ diminutiua: cuius etiam θύνναξ est. E- *A*

κλιπουσῶν ποτε τῶν θυννίδων ἐνιαυτὸν, τῷ ἐχομένῳ ἔτει καὶ οἱ θύννοι ἐξέλιπον: δοκοῦσι δ' ἐνιαυτῷ πρεσβύτεροι τῶν πηλαμύδων, Aristoteles. ex quibus verbis suspicaretur aliquis thynnides alias quàm pelamydes esse: & thynnos anno vno maiores quàm thynnides, vt fortè hæ etiam maiores sint quam pelamydes, præsertim cum Aristoteles obscuras huiusmodi synonymias vsurpare non soleat: (Xenocrates quidem in lib. de alimentis thynnidem & pelamidem separat.) sed cum Sostratus apud Athenæum thynnides ac pelamydes nomine solum differre doceat: & Gaza quoque pro pisce vno acceperit, his potius authoribus accedam quam rem in dubio relinquam. non tamen cum Rondeletio dixerim Gazam pro θυννίδων legisse πηλαμύδων. nam si eadem vtriusque significatio est, vtrum legerit nihil interest. Oppianus fœminam θύνναν vocat. item Archestratus hoc versu: Καὶ θυννης οὐραῖον ἔχειν, ἣν θυννίδα φωνῶ Τὴν μεγάλην, ἧς μητρόπολις Βυζάντιόν ἐστιν: vt thynne sit maior, thynnis minor. Thynnidas quoque nonnulli trichiadas vocant, & πηλαμύδας, Nicochares apud Athenæum. Thunni nomen (quamuis Græci grammatici à verbo θύνειν deriuent. vide in a.) factum videri potest ab Hebraico tannin seu thannin: quod cetum interpretantur, vel piscẽ magnum. Lege supra in Ceto in genere A. pag. 250. Sunt qui tannim & leuiathan synonyma faciant. Pro thunno Albertus barbaram vocem talga ponit, vbi historiæ animalium Aristot. lib. 8. cap. 30 interpretatur. Videtur & Gramon vel Granus, apud eundem & scriptorem de nat. rerum nomen barbarum aut corruptum, nihil aliud quàm thynnum significare. Thunnus à Græcis vulgò pallax vel pallacis, πάλλαξ, παλλακὶς, dicitur, Niphus. videntur autem hæc nomina à Græco vocabulo antiquo pelamys corrupta, sicut & pelamia Italorum. Thunninam pro thunno recentiores aliqui mixobarbari dixerunt. Italica thynni nomina inuenio Ton, Tonno, Tonnine. Massarius etiam Italus Thunnos hodieque nomen seruare testatur: quod quidem in alijs etiam plerisque linguis verum est, Hispanicum est, Atun. Orcynum Rondeletius scribit in Prouincia vocari Thon, à Santonibus Athon. Gallus quidam anonymus interpretatur la Thunnine. Sed Thunnina videtur magis propriè dici de carne thunni præsertim salsa. Germani omnes eodem quo Flandri & Angli nomine appellare poterunt. Est autem Flandricum, *Tuny*: Anglicum, *Tuny*, vel *Tunie*. Licebit & pro ætatis ac magnitudinis differentia recepto thunni vocabulo epitheta adijcere: vt cordyla, id est fœtus thunni, dicatur *ein iunger Tuniy*: vel diminutiuo nomine vno, *Tunnle*. deinde pelamys, *ein Mitteltunin oder Halbtunin*. tertio anno thũnus, *ein Tunin*. quarto orcynus, *ein grosser Tunin*. quinto cetus, *ein Walltunin*.

B Thynni multitudine sua omnibus litoribus sunt noti, Iouius. Tyrrheni maris accolis magis, quam ijs qui Adriatici litora inhabitant, noti sunt, Matthiolus. Scombris Hispaniæ replent cetarias, thynnis non commeantib. Plin. Massarius interpretatur, propterea quod thunni ad ea loca non commeant: sed quærendum an Plinius potius senserit de tempore quo non commeant thynni, &c. De thynnis qui extra columnas Herculis capiuntur, lege infrà in F. Plurimus thynnus in Ponto, nec alibi penè fœtificant, Solinus. Vbi vt plurimum reperiri, & quo, quaque & vnde migrare soleant, leges mox in C. Quibus verò in locis præstantiores sint, leges infrà in F. Scombri pisces sunt paruis thunnis similes, Scholiastes Aristophanis. Præcipua magnitudine thynnum inuenimus talenta XV. pependisse. eiusdem caudæ latitudinem duo cubita & palmum: Plinius ex Aristotele, apud quem caudæ interuallum non ad duo, sed quinque cubita fuisse legimus. Quod si proportionem huius thynni & caudæ (inquit Massarius) rectè perpenderis, non ad quinque, sed ad duo cubita & palmum, vt in Plinio, sic in Aristotele etiam legendum esse conijcies. Lubricos esse thynnos Plinius tradidit, Gaza ex Aristotele læues conuertit. In Mnesithei apud Athenæum verbis leguntur pisces squamati, vt thynni, scombri, thynnides, congri, & huiusmodi, apparet autem legendum, non squamati. Pinnulam sub ventre thunnæ fœminæ aphareum (ἀφαρέα) nuncupari Aristoteles, & qui repetunt ex eo Athenæus & Varinus scribunt: qua careat mas quod & Plinius in suam Naturæ historiam transtulit: sed Rondeletius eam in vtroque sexu obseruauit. Est & nomen proprium Ἀφαρεὺς filij Hippiæ. Thynni cute sunt læui, plumbei coloris, cauda Lunæ modo bifurcata, Massar. Gladio pisci cauda est Lunæ crescentis figura, thynni modo, sed latior. Eidem internæ partes eædem sunt cum internis partibus thunni, Rondeletius. Xiphias cetaceus piscis ad thynnum plurimum accedit, Bellon. Habet thynnus in dorso tenui membrana iunctos, quos pro arbitrio condit & exerit, Cardanus. hoc puto alius nemo de thynno, sed veteres de delphino ferè.

C Thynni nascuntur etiam in amnibus, vt in Nilo, Rheno, & Pado, Platina. Ab Oppiano & Ouidio pelagijs adnumerantur. Thunni omnium maximè piscium gaudent tepore, & ob eam rem arenam & litora adeunt. per summa etiam maris innatant, quo teporis potiantur. Pisciculi autem seruari propterea possunt, quia spernuntur. maiora enim magni sequuntur. sed ouorum & prolis pars magna proinde absumitur. Cum enim pisces desiderio teporis loca fœturæ adeant, liguriunt (λυμαίνονται) quicquid attigerint, Aristoteles. Thunni carniuori tantum sunt, Aristotel. Et rursus: Thunnus, amia & lupus magna ex parte carne aluntur, sed algam etiam tangunt.

Locus.

Cibus.

Thynna nullum iniquiorem piscem censeo, neque sceleratiorem in mari viuere. Primum enim vt ex sese peperit, statim suam procreationem, quantamcunque capere potest, immisericors deuorat, Gillius ex Oppiano. In Oceano versus Carteiam frequens agitur thynnus è vetusto feruore ingenti (sic habet vulgaris translatio, Græcè legitur, ἀπὸ τῆς ἄλης τῆς ἔξωθεν παλαιᾶς, in æditione Græcolatina Henrici Petri, pro παλαιᾶς forte legendum πολλῆς) pinguis & crassus impellitur. Querna verò quadam glande saginatur, quæ ad mare (κατὰ τῆς θαλάσσης, in mari) nascitur humilis admodum, at fertilem ingentemque impendio producens fructum, (ἁδρότατον καρπὸν:) quæ quidem copiosa in ipsa etiam terra generantur Hispana, ingentes sanè radices perinde ac integræ (τελείας) quercus habens: quæ profectò ab humili radice tollitur minus, (ἐξαιρουμένη δὲ ἐκ θάμνου ταπεινῆς ἧττον. fortè, ἐξαιρουμένη δὲ θάμνου, &c. id est, In altitudinem verò minorem quàm vel humilis aliquis frutex assurgens.) Tantum verò fructum affert, vt post maturitatem littora & extra columnas & intra glande referta sint, quam æstus aquarum eiectat. Cæterum intra columnas semper minus ac minus reperitur. vt autem author est Polybius, vsque ad Latinam (μέχρι Λατίνης) ipsæ glandes emittuntur, nisi Sardinia quoque inquit, & huic vicina regio ferat. Verum thynni ipsi quo magis columnis propinquant ab ex-

ab exteriore delati palago, eò amplius esca deficiente macerantur. Addit in mari hoc animal semper adesse (εἶναί τε παραθαλάττιον τὸ ζῶον τοῦτο.) plurimũ glande gaudere, cuius cibo eximie pinguescat: cumq; glandium fuerit vbertas, & thynnorum fieri vbertatem, Strabo lib. 3. Sed & Polybius ipse lib. 24. Megalopolitanus, vbi loquitur de Lusitana regione quæ est in Iberia, tradit ibidem arbores glandiferas esse in profundo maris, quarum fructibus thunni vescentes pinguescunt. quamobrem non aberraret qui eos porcos marinos appellaret. nanque thunni veluti porci augentur, ex Athenæo, Massar. Thynnus non modo glandes, verũ & purpuras prosequitur prope terrã, ab exteriore pelago vsq; in Siciliã inchoans, Strabo lib. 5. Θύννοι ἱστοροῦνται ἐπέκεινα Σικελίας βαλανηφαγεῖν ἀπὸ δρυαλίων τῶν φυομένων θαλάσσαν, Eustathius in Odysseæ M. Thynnorum captura est à Vergiliarum exortu ad Arcturi occasum: reliquo tempore hyberno latent in gurgitibus imis nisi tepore aliquo euocati, aut plenilunijs. Pinguescunt, & [illegible] tantum vt dehiscant, Plinius. Thunni etiam latent præaltis gurgitibus hyeme, pinguescuntq; à latibulo maiorem in modum. capi incipiũt Vergiliarũ ab ortu ad arcturi occasum vltimum: reliquo tempore quiescunt latentes, Aristot. de hist. lib. 8. Ὁ θύννος σμίγεται μετὰ τὴν φωλείαν, ὥς φησι Θεόφραστος. φωλεύει δὲ καίτοι πολυχύματος ὤν, Athenæus. Videtur autem verbum σμίγεται corruptum esse, pro πῖος γίνεται. sic enim Aristoteles historiæ animalium 8. 15. καὶ γίνονται πιότατοι μετὰ τὴν φωλείαν. Natalis de Comitibus videtur μίσγεται legisse, vertit enim [coit] sed sine authore. Cæterum pro πολυχύματος placet quod idem interpres πολυαίματος legit: vertit enim [quanuis multo sanguine abundet.] Thunnos dormientes sæpe thunnarij circumretiunt. dormire autem eos argumento constat, quia admodum quiescentes, leuiterque pandentes albida oculorum capiantur. noctu potius quam interdiu dormiunt, ita sopiti: vt ne iacta quidem fuscina moueantur. & magna ex parte vel ad arenam, vel ad terram, vel ad lapidem aliquem procumbentes quiescunt imis gurgitibus, vel sub saxo, aut littore abditi, Arist. hist. anim. 4. 10. De thynnis confidentius affirmatur, (quod dormiant.) iuxta ripas enim aut petras dormiunt. Delphinus dormiens paulatim ad vadum defertur, & impingens expergiscitur, moxque iterum ad summum tendit, rursusq; dormiens demittitur: vt pluribus in Delphino c. scripsimus ex Plutarcho: Idem autem & Thynnus (inquit) ac eadem etiam de causa, facere fertur. Causam in Delphino dixerat perennem eius naturæ mobilitatem, vt idem vitæ motusque ei finis sit. quasi verò motus sit propter motum. Ego somni quidem causa & quietis, Delphinum in alto demitti ad gurgitem dixerim: respirationis autem gratia rursus ad summum efferri. qua cum thynnus non egeat, non similiter eum dormire: sed potius (cum Aristotele) imis gurgitibus, vel sub saxo aut litore abditum.

Latit… *Somnus.*

Migratio.

Intrant è magno mari Pontum verno tempore gregatim, nec alibi fœtificant, Aristot. Nimirum sicut Salmones vere ex Oceano flumina subeunt, ascenduntque subinde dulcioris ac purioris aquæ desiderio, & supremis demum locis pariunt: inde rursus in mare descendunt, siue ipsi, siue fœtus tantum, perpetuis ferè migrationibus occupati: Sic etiam Thynni eodem tempore siue ex Oceano in mediterraneum mare venientes, siue primum ex inferioribus mediterranei locis ascendunt, donec in Pontum & ad summam peruenerint: ibi pariunt ac rursus egrediuntur, &c. Thynni ex Oceano veniunt in mediterraneum mare cum vere ad sobolis propagationem instigantur, Oppianus. Quæ Dorion de orcynis, eadem ferè narrat Oppianus de maioribus thynnis: nempe quod ex Oceano per fretum Gaditanum ingrediantur mare mediterraneum: quo fit vt plurimi in Iberico Tyrrhenoque mari capiantur: postea verò passim reliquum mare pererrent, Wotton. Thynni Maio mense irrumpunt in mare nostrum ab Atlantico Oceano, cogentibus xiphijs piscibus, Iouius. Cum thynnis amiæ & pelamides in Pontum ad dulciora pabula intrant gregatim, cum suis quæque ducibus, & primi omnium scombri, Plin. Thynni subeunt Pontum vere, æstatemque ibi traducunt, Arist. Et alibi: Septembri mense recedunt. Idem dromades è cursu pisces omnes appellat, qui in Pontum aliunde excurrunt, quiq; vix vno in loco conquiescunt, (nos *Streichfisch* appellare possumus,) cuiusmodi sunt thunni, pelamydes, amiæ. Vide suprà, D. elemento, pag. 305. Thynni Pontum subeunt dextrorsum terram contingentes, sed remeant contrà: læuum enim in latus se admouent. quod propterea facere dicuntur, quia dextro oculo clarius vident sua natura, læuo hebetius, Aristot. Dextra ripa intrant Pontum, exeunt læua. id accidere existimatur, quia dextro oculo plus cernunt, vtroque (*Saluianus pro vtroque reponit læuo*) hebete natura, Plinius & Solinus. Ex Aristotele Athen. quoque repetijt: item Ælianus de animalib. 9. 42. Thynnos (inquit) altero tantum oculo videre consentit Æschylus, cum inquit: Τὸ σκαιὸν ὄμμα παραβαλὼν θύννου δίκην. id est, Sinistrum oculum thynni more applicans, vel potius detorquens. Pontum enim ingredientes, ad dextrum latus, vnde acrius vident, terram habent: egredientes verò ad contrarium littus se accommodant, & terram secundum eum oculum quo clarius vident, habentes nauigant. Et Plutarchus: Immò verò ipsam prius opticen videamus, quam nec Æschylum piscibus negasse putem. sic enim inquit, Τὸ σκαιὸν ὄμμα, &c. De saxo miri candoris in euripo Thracij Bosphori, cuius aspectu territi repente thynni, semper aduersum Byzantij promontorium petunt, dictum est suprà in Corollario de pelamyde E. Multi in propontide æstuant, Pontum non intrant, Plin. Opperiuntur autem Aquilonis flatum, vt secundo fluctu exeant ex Ponto: nec nisi intrantes Pontum Byzantij capiuntur, Idem. Bruma non vagantur: vbicunque deprehensi, vsque ad æquinoctium ibi hybernant, Idem. Temporum commutationem Thynni sentiunt, Solstitia præclare noscunt, nihilque ijs ad hanc rem cœlestium rerum peritis opus est: vbi eos hyemis initium deprehenderit, ibi libenter commorantur, & ex eo loco ad vernum æquinoctium non se commouent, vt Aristoteles tradidit, Ælianus & Plutarchus.

(Visus.)

Quod ad coeundam societatem & mutuum inter se amorem tuendum Thynnis arithmeticæ rationes opus sunt idcirco mathematicam disciplinam exactè tenent, vt gregatim natantes, semper figuram quadratam (cubicam) efficiant, atque sex lateribus comprehensi, soliditatem ex semetipsis omnibus constituant, & quadratum ordinem ex omnibus lateribus in natando seruent, vt si speculator eminentes Thunnos probè numerare sciat, statim totius gregis numerum ineat: quod sanè præclare teneat, altitudinem latitudini, & longitudini, æquali ordine respondere debere Gil. ex Plutarchi libro Vtra

animalium, &c. Ad promontorium Bubonicum (ἐν τῷ ἄκρῳ τῷ Βιβωνίῳ, alias Βυβωνικῷ) innumeræ Thynnorum gentes verſantur. eorum maximi ſimiliter vt ſues, ſoli & ſeparatim natant, alij more luporum bini proficiſcuntur: alij quemadmodum capræ, quę in latis paſtionibus gregatim paſcuntur. Exoriente Canicula & ingraueſcente æſtiuo calore, in Euxinum natare contendunt: marinis fluctibus ab feruide radiato Sole caleſcentibus, inter ſe velut conſerti contextique confertis turmis natant, & corporum coniunctione ad perfruendam vmbram ſe inuicem opacant, Ælianus De animalibus 15. 3.

Partus. Non alibi quam in Ponto fœtificant, Plin. Plurimus Thynnus in Ponto, nec alibi penè fœtificant. nuſquam enim citius adoleſcunt, ſcilicet ob aquas dulciores, Solinus. Pelamydes ac thynnæ in Ponto pariunt, nec vſpiam alibi, vt ſentit Ariſtoteles: vt verò Strabo refert, pariunt in Mæotide palude, Wottonus. Piſciculi plurimi ſemel pariunt, vt fuſanei qui retibus capiuntur, chromis, paſſer, thynnus, pelamys, &c. Ariſtoteles quinto hiſtoriæ citante Athenæo. Thunna circa ſolſtitium parit folliculo quiddam ſimile, in quo oua exigua multaque conſiſtunt, Ariſtot. Et alibi: Ædit ſua oua condita quaſi vtriculo. incrementum autem partus præcipua ſumit celeritate. Τίκτει ἡ θυννὶς περὶ τὸν Ἑκατομβαιῶνα θυλακοειδὲς, ἐν ᾧ πολλὰ γίνεται μικρὰ ᾠά, Athenæus ex Ariſtotele. Thunna (Θυύνη) pelamydes parit in Ponto Euxino, circa hoſtium paludis, vbi crebræ harundines exeunt, vbi ea cum mari (Ponto) committitur. Oua ædita partim matres ſectatę deuorant: partim inter arundines & iuncos retenta perficiuntur. mox autem vt ex ouis hi piſces nati ſunt, natalem locum relinquunt, & in Thracium ſinum Melana (id eſt, Nigrum cognomine) abeunt, (vt ſcripſi ſuprà in Pelamyde E.) Oppianus.

Aſilus. Thunni & gladij agitantur aſilo Canis exortu. habent enim vtrique per id tempus ſub pinna, (παρὰ τὰ πτερύγια, ſicut & Athenæus legit) ceu vermiculum, quem aſilum vocant, effigie ſcorpionis, magnitudine aranei. infeſtat hic tanto dolore, vt nō minus interdū gladius, quàm delphinus exiliat. vnde fit, vt vel in nauigia ſæpenumero incidat, Ariſtoteles. Thynnus piſcis impetuoſus eſt, eò quòd certo tempore œſtrum in capite habeat, Ariſtotele teſte, Athenæus. Plura de aſilo ſiue œſtro inuenies ſupra pag. 98. elemento A. Oeſtrum habent circa pinnas, περὶ τὰ πτερύγια, & certo tempore etiam in capite, Euſtathius in Odyſſeæ x. ex Athenæo. Oppianus lib. 2. Halieuticorum, thynni & xiphiæ calamitatem decantans œſtrum, πτερύγεσσιν ἐνήμενον ἄγριον οἶστρον nominat.

Aetas & vita. Vita thynnis longiſſima biennio, Plin. Præ nimia pinguedine dehiſcunt, nec plus quàm biennio poſſunt viuere. cuius rei argumentum piſcatores inde deducunt, quod cum aliquando limariæ anno ſuperiore defeciſſent, thunni ſequenti anno defecerint, Ariſtot. Iouius thynnos bimatu expleto non quidem deficere putat, ſed alijs nominibus appellari, vt ſunt orcynus & pompilus. Adeò quidem thynni augentur, vt Plinij teſtimonio caudæ eorum latitudinis duorum cubitorum reperiantur, ipſi talentorum quindecim pondo. Quod ſi biennium vitæ non excedunt, quomodo euadunt tanti? Quotidiana experientia (inquit Saluianus) thynnos capi videmus, quos corporis magnitudine, ſquamarum craſſitie, atque carnium duritie, biennio multò prouectiores eſſe fateri oporteat. Quanquam autem deficientibus limarijs, anno ſequenti etiam thynni deficiant, non ob id eos obijſſe, ſed in aliam potius veluti quandam ſpeciem, vel priori nomine poſthabito mutatos eſſe credendum eſt.

D

Thynni quamuis carniuori, gregales ſunt, Ariſtot. Maximi ſolitarij natant, alij verò bini, alij gregatim, vt in c. ex Æliano retuli. Nominantur & inter χυτοὺς, id eſt fuſaneos piſces, thynni ab Ariſtotele, quinto hiſtoriæ: ij autē ſunt, qui (fuſim addit Gaza) retibus capiuntur. Et pauidi magno fugientes agmine thunni, Ouid. Multa quæ prudenter aut prouide circa migrationem ſuam faciunt thynni, ſuperius in c. iam explicata ſunt. Thynne crudeliſſima piſcium oua ſua ſtatim ædita deuorat, quotquot aſſequitur, Oppianus Halieut. 1. prope finem. videtur autem etiam ſobolem recens ab ouis prognatam vorare eam ſentire. Ὡς ἄρ᾽ ἐπεί τε τέκῃσιν ἑλὼν ὠδῖνα βαρεῖαν. Αὐτὴ γειναμένη κατεδαίνυται ὅσσα κίχῃσι, Νηλὴς: ἢ καὶ τέκνα φυγῆς ἐπινήϊδ᾽ ἐόντα Ἔσθιει. οὐδέ μιν οἶκτος ἐσέρχεται οἷο τόκοιο. Thynni ſæpe nauigia velis euntia comitantes, mira quadam dulcedine per aliquot horarum ſpacia & paſſuum milia à gubernaculis non ſeparantur, ne tridente quidem in eos ſæpius iacto territi. Quidam eos qui hoc è thynnis faciant, pompilos vocant, Plinius. Sed Pompilus toto genere à Thynnis diuerſus videtur. vide ſuprà Elemento P. Irrumpunt Maio menſe in mare noſtrum ab Atlantico Oceano thynni, cogentibus xiphijs piſcibus: qui telo à roſtro prominente inſtructi, eos toto mari perſequuntur, Iouius. Thynni cum gregatim præter Italiam acti elabuntur & Siciliam attingere prohibentur, in maiores incurrunt beluas, vt puta delphinos, canes, alioſque cetaceos, è quorum venatione canes & galeotas pingueſcere, quos xiphias, id eſt gladios appellant, ferunt, Strabo lib. 1. In mari circa Taprobanen permultas balænas thunnis (*Gillius hic non rectè verterat, Delphinis*) eſſe aiunt, Ælianus De animalib. 16. 18. Vide in Balæna D. Cepphi aues thunnos maximè comitantur: quod ab ijs piſciculorum, quos dentibus ſuis diſcerpunt, carunculæ aliquot in aquis relinquuntur, quas ipſæ ingurgitant, Oppianus in Ixeuticis.

E

Captura. In genere. Non in Ponto tantum capiuntur thynni, ſed in Sicilia quoque & alijs in locis, Ælianus. Verno tempore ex Oceano mediterraneum mare ſubeuntes capiunt primū Iberi, deinde Celtę circa Eridani oſtia, & vetuſti incolæ Phoceæ: tertio Tyrrheni & Siculi. inde per immenſos gurgites diſperguntur, & totū mare replent, Oppian. Non niſi intrantes Pontum Byzantij capiuntur, Plinius. Et rurſus: In Euripo Thracij Boſphori iuxta Chalcedonem in litore Aſiæ ſaxum eſt miri candoris, à vado ad ſumma perlucens. huius aſpectu repente territi, ſemper aduerſum Byzantij promontorium præcipiti petunt agmine. Itaque omnis captura Byzantij eſt, magna Chalcedonis penuria, D. paſſib. medij interfluentis Euripi. Vide etiam ſuprà in Corollario de Pelamyde E. Gregatim vagantur. ob id in Euripis maxima eorū eſt captura, Iouius. Capiuntur nonnulli ex thynnis, cæteriſque latentibus tempore ſui ſeceſſus, cum ſe mouent locis tepidis, aut ſi temporis inſolitæ quietes contingant. Prodeunt enim aliquantulo de ſuo cubili paſtum, & præcipuè plenilunio, Ariſtoteles. Thynnorum captura eſt à Vergiliarum exortu ad Arcturi occaſum. reliquo tempore hyberno latent in gurgitibus imis, niſi tepore reliquo euocati, aut plenilunijs, Plinius. Dum paruos fœtus habent, difficulter: ſed cum iam fœtus excreuerit, facilè capiuntur infeſtante œſtro, Athenæus. Græca verba ſic ſonant Καὶ ὅτως μὲν ἂν ἔχῃ μικρὰ τὰ κυήματα, δυσάλωτος

δυσάλωτος: ὅταν ἢ μείζων γένηται, διὰ τὸν οἶστρον ἁλίσκεται. Thynnorum piſcationem Itali & Siculi cetiam (κη- *Cetia.*
τίαν) appellare ſolent, tum loca quo reponere ſoliti ſunt magna retia, cæterumq; inſtrumentum quo *Cetotheria.*
captari aſſueuerunt, cetotheria (κητοθηρία, fœm. gen. recto ſingulari) ideo nominantur, quod magnos
thynnos in numerum reliquorum cetaceorum referant, Ælianus de animalib. 13.16. Tametſi paſſim in *Thynnoſcopi.*
æditiore rupe (à Strabone lib. 5. θυννοσκοπεῖον vocata) ſtantes thynnoſcopi, thynnos ſpectarent, vt tradit
in Equitibus Ariſtophanes, Κἀπὸ τῶν πετρῶν ἄνωθεν τοὺς φόρους θυννοσκοπῶν: in Ponto tamen præcipuè ex
alta ſumma trabe in vado defixa piſces colluſtrant ac obſeruant hodie thynnoſcopi: qui mos) *etiam*) an-
tiquis fuit Philoſtratus Iconum primo: Ἀρίστη δὲ ἥδε θήρα, σκοπιωρεῖται γάρ τις ἀφ᾽ ὑψηλοῦ ξύλου, ταχὺς μὲν ἐξαριθ-
μῆσαι, τὴν δὲ ὄψιν ἱκανός. Quæ forte piſcatio ab Vlpiano in l. Venditor. ff. Communia prædiorum, tignaria
appellatur: quanquam in meis codicibus Thynnaria recte ſcriptum ſit: nec tam abſurde, quam litera-
ti homines exiſtimant, vtraq; lectio, quam Accurſius non reſpuit, defendi poteſt, Brodæus in Miſcel-
laneis 6.8. Quod ſi tignariam piſcationem legamus, interpretari forte licebit eiuſmodi, qualem mox
ex Æliano referemus, in qua tigna bina excitantur, quorum alteri ſpeculam ſuſtinenti perlongus re-
tium funis alligatur. Strabo lib. 7. in Africæ deſcriptione, Poſt Thapſum ciuitatem (inquit) eſt inſula
in pelago Lopaduſa: εἶτα ἄκρα Ἄμμωνος Βαλίθωνος πρὸς θινοσκοπίαν. interpres tria poſteriora vocabula
præterijt. pro vltimo apparet legendum θυννοσκοπίαν. Ἔνθ᾽ ἤτοι πρῶτον μὲν ἐπόρθιον ὑψικόλωνον Ἴδρις ἐπεμ-
βαίνει θυννοσκόπος, ὅστε κιούσας Παντοπίας ἀγέλας τεκμαίρεται, αἵ τε, καὶ ὅσσαι, Oppianus ſub fine tertij Halieut.
Θυννοθήρας Græce venatorem ſeu piſcatorem thynnorum ſignificat: vſurpatur à Sophrone. De Thyn-
norum piſcatione quędam leges etiam ſuprà in Corollario de Pelamyde E. Thynnos magnos fuſcinis *Captura per fuſcinam.*
(τριόδουσι) feriebant, quod θυννάζειν appellant, Suidas. Thynni dormiunt, præſertim noctu, ita ſopiti, vt
ne iacta quidem fuſcina moueantur, Ariſtot.

Celtas audio, & Maſſilienſes, atq; omnem Africam maximis & firmiſſimis hamis ex ferro confectis *Hamis.*
Thynnos comprehendere ſolere, Ælianus de animalib. 13.6. Thynnus capitur eſca coracino, Oppia- *Eſca.*
nus Halieut. 3. Eſca ad thynnos tantum: Quinque nuces regias comburens, in cineremque conuer-
tens, cum ſampſycho & puriſſimo pane, perfuſo aqua, cumque caprillo caſeo contundito, quibus v- *Retibus.*
titor poſtea inſtar paſtæ confectis, Tarentinus. Χυτοὺς, id eſt Fuſaneos piſces vocat Ariſtoteles, qui re-
tibus capiantur, (Gaza addit, fuſim) quibus & thynnos adnumerat. Thynnos dormientes ſæpe thun-
narij circumretiunt. Qui Heracleam, Tion, Amaſtriam, Ponticas vrbes incolunt, plane ſciunt quo an-
ni tempore eiuſmodi piſces eo accedant: Quare permulta contra eos inſtrumenta comparant, naues,
retia, ſpeculam in excelſum excitatam, quam in littoris eminenti loco, & circunſpectum facilem ha-
benti, defigunt: cuius conficiendi rationem moleſtum mihi nõ erit explicare: Tigna (πρέμνα) bina pro-
ceriſſima abiegna excitant; intercepta & iuncta inter ſe, trabibus (δοκίσι) latis & crebris immiſſis, & fa-
cilem aſcenſum ſpeculatori præſtantibus. Singulæ naues vtrinq; ſex iuuenes expeditè remigantes ha-
bent. Retia bene longa ſunt, non admodum leuia, & quæ magis deprimantur plumbo, quam leuentur
ſuberibus. Copioſi autem iſtorum piſcium greges in ea feruntur Itaq; verno Sole illucente, ventis, pla
cidè & tranquillè flantibus, cœlo lęto & quaſi ridente, conquieſcente à tempeſtatibus mari, frequen-
tes Thynnorum piſcium greges appropinquant. quod quidem ipſum ſimul ex ſpecula prudenter & a-
cute ſpeculator proſpexit, piſcatoribus vnde veniant, denunciat. Hi ad vocis ſignificationem retia ten-
dunt. Iam ſi intra retia ingrediantur ſicut dux exercitus, vel choro præfectus, hoc ipſum ſigno dato e-
docet. Itaq; ſæpe totum gregem capit, & non aberrat à ſcopo, nec deſiderio fruſtratur. Cum verò Thyn
norum cohortes in altum ſeſe incitauerint, is qui ex ſpecula acerrima oculorum acie horum actiones
obſeruat, contenta voce exclamat, recta ad altum remigationem contendendam, illucq; inſequendos
eſſe: hi porro alligato ad alterum tignum, quod ſpeculam ſuſtinet, perlongo retium fune, naues ordine
remis propellunt, ita vt inuicem non ſeparentur. nam & rete in ſingulas diſtributum eſt naues Et pri-
ma nauis, vbi ſuam retis partem eiecit, diſcedit. hoc idem facit deinceps ſecunda, & tertia, & quarta.
Qui quintam remis impellunt interim ſeparant, vt mox eiecturi videantur. Reliqui vero nunquam la-
xare debent. Deinde alij alio remigant, & pro ſe quiſque retis partem trahit, poſtea quieſcunt. Thynni
verò circumuallati per ignauiam & timiditatem non ſe loco mouent. itaq; conferti comprehendun-
tur: & remiges tanquam ciuitate aliqua in poteſtatem redacta, totum piſcium (vt poeta diceret) popu-
lum capiunt. Norunt hæc & teſtantur tum Eretrienſes tum Naxij, (*Eretria vrbs eſt Eubœæ, Naxus vna Cy-
cladum in Aegæo*) hac piſcatione inſignes, vt Herodotus & alij referunt, Ælianus De animalibus 15.5.
Scombri dum aliquos gentiles ſuos retibus incluſos vident, ſponte ad eos ingrediuntur. rurſus verò
egreſſuri, alij quidem per maculas ampliores (*quibus nimirum etiam ingreſſi erant*) euadunt: alij vero an-
guſtioribus detenti infarctique capiuntur. Simili temeritate & thynni capiuntur: non tamen perue-
niunt intra retia qui foris ſunt, ſed dum ingredi cupiunt, & maculas dentibus impetunt, iiſdem hæ-
rentes & intricati capiuntur, Oppianus. Simpliciſſimi ſunt piſcium: propterea vel inanibus terricu-
lamentis acti, facile vadis atq; litoribus intruduntur. eo modo Gaditanus populus infinitam eorum
multitudinem magno quæſtu ſolenniq; ſpectaculo retibus extrahit, Iouius. Thunni piſcium ſimpli-
ciſſimi timidiſſimiq;, non aliter in fugam à xiphijs piſcibus gregatim aguntur, quam ouium greges à
à lupis. quam ob cauſam vel inanib. terriculamentis acti, facile vadis atq; litoribus intruduntur. Porro
ſumma ſpectantium voluptate Maio & Iunio menſibus thunni à Gaditanis non longe ab Herculeo
freto capiuntur. ad quam piſcationem vniuerſus concurrit populus, maximo clamore, tympanorum
ſonitu, ac bellicis puluere & igne concrepitantibus terriculamentis. Sic vocibus & ſtrepitu territi cõ-
citantur ad vada, quo in loco poſtea gregatim retibus capiuntur, maximoque omnium plauſu trahũ-
tur in litus, Matthiolus. In Indico mari tanta thynnorum multitudo eſt, vt Magni Alexandri claſſis
haud alio modo, quam hoſtium acie obuia, contrarium agmen aduerſa fronte direxerit, aliter ſparſis
nõ erat euadere: qui non voce, non ſonitu, non ictu, ſed fragore terrentur, nec niſi ruina turbantur,
Plinius. ſed Græci authores cete ac phyſeteres, non thynnos, Alexandri Magni claſſem ter-
ruiſſe tradunt: vt indicauimus ſupra in Phyſetere, & in Corollario de Cetis in genere E.

Nuper ab Italo quodam accepi, thunnos valde timidos esse, natare iuxta litora: piscatores verò funes quosdam demittere: quos cum illi metuant, nec audeant se à litoribus ad altum conuertere, sic tandem capiuntur.

Thunno esca gaudet callichthys, Oppianus Halieut. 3. Thynni hepar aliqui miscent escæ ad mugiles capiendos.

F

Cibus in genere: & qualis quod ad suauitatem.

Etsi suauissimis piscibus conferendus non sit thynnus, sapidus tamen & non negligendus vbiq; fere censetur, Saluianus. Circa Samum videbis thynnum ingentem consulto capi, quem vocant horcynum, alij κῆτος: qui vel deorum conuiuijs dignus est. Nascitur autem nobilis thynnus circa Byzantium, Carystum & Siciliam: & eo etiamnum præstantior Cephalen * & Tyndaridem oram, (Τυνδαρίδ᾽ ἀκτήν:) sed longe præstantissimi circa Hipponium Italiæ. inde migrantes in alia maria capiuntur immaturi, Archestratus.

Melior vetustate.
Plinii locus.

Quod si horcynus siue magnus thynnus, minori præfertur: recte scripserit Plinius vetustate fieri meliorem: neq; opus fuerit vt Rondeletius pro melior legat maior vel peior. horum enim vtrunque plerisq; animalibus immo viuentibus commune est, vt vetustate tum maiora, tum ad alimentum deteriora euadant. idem si accideret thynno, nihil rari esset, neq; priuatim in eius mentione annotandum. at vetustate meliorem fieri, rarum & notatione dignum est. Scio (ex Diphilo puto) legi apud Athenæum, orcynum esse piscem βορβορώδη, καὶ μείζω προσεοικέναι τῷ χελιδονίᾳ κατὰ τὴν σκληρότητα. sed hoc ille de orcyno simpliciter dicit: nec obstat aliquid talis cum sit, meliorem ac pinguiorem ętatis progressu fieri, vt iam maximus nimirum, cum & cêtus dicitur, melior sit. Xenocrates quoq, apud Oribasium, Orcynum (similiter vt Plinius) tritoni similem faciens: sed quia difficilius (inquit) vitiatur, ideo insignem vetustatem fert. Sed hic de salsamentis ex orcyno sentire videtur. Diphilus etiam apud Athenęum lib. 3. de salsamentis ex thynno agens, scribit: Τὰ δὲ παλαιά, κρείσσονα, καὶ δριμύτερα, καὶ μάλιστα τὰ Βυζάντια. Phœnices aiunt qui Gades incolant, cum extra Herculis columnas per quatuor dies Subsolano vento nauigassent, in loca quædam solitaria alga & fuco repleta peruenisse: quæ modo maris æstu procedente, aquis obruantur: modo recedente, destituantur. in ijs reperiri miram thynnorum copiam, magnitudine & crassitie incredibili. Hos salsos in vasis Carthaginem mittunt. Carthaginenses verò sibi retinent & consumunt, ceu lautissimos in cibo: nec alio diuendunt, Aristoteles in admirandis narrationibus. Thynni Megarici ab Antiphane celebrantur. Placebat olim eximiè thynnus Tyrius, Pollux. Thynni magna ex parte suauissimi sunt cum latent, Plinius. Thunnus post arcturum melior est: iam enim eo tempore ab infestantis asili agitatione requiescit, quæ facit, vt sit in æstate deterior, Aristoteles. Γίνεται δὲ ἐδώδιμος, ὅταν τοῦ οἴστρου παύσηται, Ex eodem Athenæus.

Partes simpliciter.

Alexis caput thynni, ceu magnas lautitias prędicat apud Athenæum. Alij abdomina. Ὑπογάστριά θ᾽ ἡδέα θύννων, Strattis. Ταῦθ᾽ οἱ πένητες οὐχ ἔχοντες ἀγοράσαι Ὑπογάστριον θυννάκου, οὐδὲ κρανίον Λαβρακος, Eriphus Comicus. Lynceus Samius, cum quidam thynnorum abdomina laudaret: Omnino, inquit: verum ita edere oportet, vt ego soleo. Et cum is de modo interrogaret: Libenter, respondit. Τῶν Παχύνου θύννων αἱ ἠτριαῖαι (σάρκες nimirum) à veteribus commendabantur, Athenæus lib. 2. Θύννου λαγόνες commendantur ab Antiphane. De hypogastrio thynni plura leges infra mox inter Salsamenta è thynno. Thynni recenti pulpa iuxta ventrem, ipsoq; pingui sumine, sicuti palato grati: ita stomachis languidioribus, quibus nauseam pariunt, valde inimici: circa vero dorsum & caudam contraria ratione, quemadmodum ab nimia ariditate parum delectant, ita superfluo nudati humore, minus officiunt. De clidio lege infra in partibus thynni salsis.

Salubritas.

Ex piscibus qui cetacei generis habentur, vt thynni, crasso tenaciq; succo sunt: (senibus inutiles:) pelamydes verò magis ad mediocritatem accedunt, Galenus in libro De succorum bonitate. Idem lib. 3. de alim. fac. c. 31. Ex genere piscium (inquit) dura carne præditorum sunt etiam balænæ, & delphini, & phocæ. ad quos proximè magni thunni accedunt, quanquam non æque ac prædicti in cibo sunt iucundi. insuaues enim sunt hi, & præsertim recentes. nam salsi euadunt meliores. Thunnorum autem caro, qui & ętate & corporis mole sunt minores; non perinde dura est: eoq; hi facilius quoq, concoquuntur: & ijs adhuc magis pelamydes, quæ laudatissimis salsamentis non cedunt. Hæc Galenus Gregorio Martino interprete. Græca sic habent. Ἐκ τούτου δὲ τοῦ γένους (τῶν σκληροσάρκων) εἰσὶ καὶ φάλαιναι, καὶ δελφῖνες, καὶ φῶκαι. πλησίον δ᾽ αὐτῶν ἥκουσι καὶ οἱ μεγάλοι θύννοι, καίτοι τῇ γε ἡδονῇ τῆς ἐδωδῆς οὐχ ὅμοιοι τοῖς προειρημένοις ὄντες. ἀηδεῖς γὰρ ἐκεῖνοι, καὶ μάλιστα πρόσφατοι. ταριχευθέντες δ᾽ ἀμείνους γίνονται τῶν ἐλαττόνων θύννων, κατά τε τὴν ἡλικίαν καὶ τὸ μέγεθος. οὔθ᾽ ἡ σὰρξ ὁμοίως σκληρά, καὶ πεφθῆναι δηλονότι βελτίους εἰσί: καὶ τούτων ἔτι μᾶλλον αἱ πηλαμίδες, αἳ ταριχευθεῖσαι τοῖς ἀρίστοις ταρίχοις ἐνάμιλλοι γίγνονται. Gregorius Martinus post hęc verba, ταριχευθέντες δ᾽ ἀμείνους γίνονται, punctum notat. Et mox legit, Τῶν ἐλαττόνων ἢ θύννων. &c. cui lectioni facile suffragor. Quod autem dicit Galenus thynnos minus esse suaues prædictis: non balænis, delphinis & phocis tantum eos comparat, proxime nominatis verè cetis, sed alijs potius ante nominatis duræ carnis piscibus, vt mullis, orphis, glaucis, phagris, scorpijs, &c. Thynnus & thynnis, colias, orcynus, pelamis, scombrusque non apti stomacho sunt: mali succi sunt, flatum gignunt, scabri, difficiles ad excernendum, nutriunt: quorum valentissime nutrit pelamis: colias verò & ori ingratus est, & nullius succi. at thynnis ei subijcitur: thynnus verò difficulter concoquitur, Xenocrates apud Oribasium interprete Rasario. Thynnæ (*sic enim habet codex noster fœm. genere*) crassi succi sunt, & difficulter concoquuntur, malumque succum gignunt, Symeon Sethi. Thynni crudos humores generant, Psellus.

Thynnis ac thynnus graues sunt, ac multum alunt, Diphilus. Gregaria genera piscium non squamatorum, (vt thynni, scombri, thynnides &c.) suauia quidem in cibo sunt, vtpote pinguia: sed grauia & difficilia concoctu: ideoque maxime saliri possunt. & inter salsamenta optima sunt. Mnesitheus. Nicolaus Myrepsus podagricis in cibo thynnos, pelamydes, & pisces omnes squama carentes prohibet.

De thynno s[also] & partibus.

De thynno salso proximè etiam retro quædam dicta sunt: hic seorsim & singillatim prolixius persequemur. Quæ supra in Capite De salsamentis, elemento S. de cetaceis piscibus salsis in genere diximus, ea ad thynnos quoque salsos accommodari possunt. A thynno fiunt adiectiua nomina θύννιος, & θυνναῖος. hinc apud Athenæum libro 3. legimus θύννια τάριχη, Massarius vertit thunnina salsamenta, vel thunnia. Diocles è pinguibus salsamentis thynnia facit præcipua. Hicesius apud Athenæum tradit

τὰ νεώτερα

τὰ νεώτερα τῶν θυννίων τὴν ἀναλογίαν ἔχειν τοῖς κυβίοις, μεγάλην τε εἶναι διαφορὰν πρὸς πάντα (πρὸς τὰ) ὡραῖα λεγόμενα. ὁμοίως δὲ λέγει καὶ τῶν Βυζαντίων ὡραίων πρὸς τὰ ἀφ' ἑτέρων τόπων λαμβανόμενα, καὶ οὐ μόνον τῶν θυννίων, ἀλλὰ καὶ τῶν ἄλλων τῶν ἁλισκομένων ἐν Βυζαντίῳ. Diphilo etiam apud eundem è pinguibus salsamentis excellũt thynnæa (τὰ θυνναῖα) & cordyla. fit autem thynnium (τὸ θύννιον, inquit) è maiori pelamide: ὧν τὸ μικρὸν ἀναλογεῖ τῷ κυβίῳ: ex quo genere & horæum est. Proxime tamen dixerat horæa & cybia è non pinguibus præstantissima esse. Thynnades, θυννάδες, è thynno confecta salsamenta à quibusdam dicuntur. Vide infra in H.a. Θύννου τέμαχος nominatur ab Eubulo, id est, concisum è thynno frustum, inter alios delicatiores cibos. sed τέμαχος etiam de frusto recenti accipi potest. Si piscis perfecte salsus pingue instar lardi habuerit, vt tunina, (*thunnus*,) vel balæna, poterit in quadragesima parum aliquãdo sumi cum spinachiis in principio (*mensa*,) cum opus fuerit ventrem soluere, Arnoldus de conseruanda sanitate. Hispaniæ cetarias scombris replent, thynnis non commeantibus, Plinius. Thunni senes ad rem salsamentariam improbi sunt: multum enim carnis absumitur, Aristoteles. Τὸ (malim Τὸν) ὠμοτάριχον κήτειά τινες λέγουσιν, &c. id est, Omotarichum aliqui cetema vocant. id graue est, & viscosum, & concoctu difficile, Diphilus. *Omotarichus.* Plura inuenies de omotaricho supra in Salsamẽtis pag. 817. Omotarichos est quam aliqui tuninam vocant. est verò tunina salsus thynni piscis venter: & morona vulgo vocata, existimatur eiusdem piscis dorsum, quod & schinale etiam dicitur, pars illa nempe in qua spina continetur, Brasauolus. *Tunina.* Maronem alioqui Itali Husonem nostrum vocant: & schinale etiam Sturionis dorsum. In vniuersum saliti thynni, sicuti vim alleuandi intermortui gustus mirificam habent: ita multa bile aggenerata sanguinem incendere, iecinoraq; adurere consueuerunt, Iouius. Ferunt carnes thynni salitas, hæmorrhoides inducere, Cardanus. Fit thynnorum collum omotarichus, vt Xenocrates tradidit: quod & ori gratum est, nec facile corrumpitur, Vuottonus. *Collum.* An igitur omotarichus forte dictus fuerit παρὰ τοῦ ὤμου, id est ab humeris? quanquam enim neque collum pisces habeant, (quod arteriæ causa factum est in respirantib. tantum,) neq; humeros: analogia tamen quadam hæ partes in eis dicuntur. sicut & κλεῖδες, id est iuguli, quos forte pro eadem parte, scapulis humerisue, in piscibus acceperis. *Κλεῖδες.* Clides & clidia, hoc est partes quæ diuidunt pectus à ceruice, vocantur, Massarius. *Clidium.* Et alibi, Clidium in thynno, hoc est iugulus, siue pars quæ pectus à ceruice discriminat, appellatur. Clidia, ni fallor, vocantur partes, quæ faucibus proximæ sunt, Vuottonus. Κλεὶς primitiuum est, κλειδίον diminutiuum. Ἐπῄνει δὲ τῶν θύννων καὶ τὰς κλεῖδας καλουμένας, ὀπτάς: hunc cibum Aristophon laudat, τεμνὸν cognominans. Authoris nomen excidit. Thynni membratim cæsi (τεμαχιζόμενοι Græce diceres) ceruice & abdomine commendantur, atque clidio (*alias edulio, non recte*) recenti duntaxat, & tum quoq; graui ructu: cætera parte plenis pulpamentis sale asseruantur, Plinius. Gadibus Orcynorum clidia per se inueterantur, Dorion. De Cybiis multa diximus supra, elemento C. pag. 309. Vide etiam superius Rondeletij Caput, quod inscribitur De Thunni, Pelamydis, &c. nominibus. *Cybia.* Cybeas, vt Æneas, de ipso pisce dici videtur: cybium verò de parte & salsamẽto: vt supra docui Corollario I. De Thunnis. Ταρίχη σκομβρῶν, κεστρίνων, κυβίων, (vt rectus sit κύβος,) θυννίδων, Pollux memorat. Cybiorum genera, vti conijcio, appellauit Plinius, quæ à Græcis κλειδία, μελανδρύαι & ὑπογάστρια vocantur: vt ijsdem nominibus appellentur pelamidis concisæ partes, quibus & maiorum thynnorum quos orcynos vocant, Vuottonus. Diuisis cybium latebit ouis, Martialis. Et caudam cybij, breuesq; mænas, Idem. Hicesius tradit τὰ νεώτερα τῶν θυννίων ἀναλογίαν ἔχειν τοῖς κυβίοις, &c. Τὸ δὲ θύννιόν φησι γίνεται ἐκ τῆς μείζονος πηλαμύδος, ὧν τὸ μικρὸν ἀναλογεῖ τῷ κυβίῳ. Athenæus ex Diphilo, τὸ κύβιον τριώβολον, Alexis. Gaditana salsamenta in Orcyno quæres. *Gaditana.*

Horæa salsamenta dicta sunt quasi οὐραῖα, à cauda vt scripsi in capite de Salsamentis A. (elemento s. pag. 817. & rursus in H.a. pag. 819.) quod à maturitate forsan sic denominata sint, vt pote nec recentiora, neque vetustiora quam par sit. *Horæa. Vræa.* nam & Strabo lib. 7. cum pelamydem non copiose capi dixisset propter paruitatem, subdit: εἰς δὲ Σινώπην προελθοῦσα, ὡραιοτέρα πρός τε τὴν θήραν καὶ τὴν ταριχείαν ἐστίν: & Archestratus cum γύναιον, id est nobilem thynnum circa Byzantium, (*Hicesius horæa circa Byzantium optima facit*) Carystum & Siciliam capi dixisset: sed longe præstantissimi (inquit) sunt circa Hipponium Italiæ, inde migrantes in alia maria capiuntur à nobis (*Græcis*) immaturi. sic enim legendum est Græcum carmen Ὅττ' αὐτοῦ ἡμεῖς θηρεύομεν ὄντας ἀώρους, vt sententia ipsa & carminis ratio requirunt, & Natalis de Comitibus recte conuertit. Vrenę apud Varronem quæ sint dubitatur, quas cum Soleis & Mustellis nominat: sed legendum videtur vrea, vt annotauimus in Cybijs elemento C. Triton pelamydum generis magni ex eo vrea cybia fiunt, Plinius. codices quidam pro vræa, non recte habebant serena. Hermolaus vræa vel horæa legendum conijcit. Vræum, inquit, est salsamentum caudæ proximum. Horæum verò cuius mentionem & Plautus quoq; (in Captiuis) habet, Athenæus idem quid sit ostendit his verbis: Salsamentum aut horæum est, aut thunnium. in horæo macra pinguibus, in thunnio macris pinguia præferimus. Sed hęc ab Hermolao ambiguè mihi translata videntur: Græce enim legitur, Τῶν ταρίχων τῶν ἀπιμέλων (vel ἀπιόνων) κράτιστα εἶναι τὰ ὡραῖα, καὶ κύβια, καὶ τὰ τούτοις ὅμοια γένη: τῶν δὲ πιόνων τὰ θυνναῖα (alias θύννια) καὶ κορδύλην: vt horæa omnia & semper macra sint, sed in eo genere optima: thynnia verò semper pinguia, & pinguium quidem pręstantissima. Dicitur autem non modo τέμαχος ἢ τάριχος ὡραῖον, sed etiam piscis ipse θύννος ὡραῖος, in carmine Archestrati, (*Hesiodi legitur in Athenæo: sed Archestratum alibi Hesiodum opsophagorum vocat*) Θύννων δ' ὡραίων Βυζάντιον ἔπλετο μήτηρ: siue per synecdochen partem, siue piscem totum maturè ac tempestiuè captum intelligamus. Μενδήσιος θ' ὡραῖος, ὁ Ξανθαίων ὀπτός: κέφαλος ἀκτῖσιν πυρός, Sopater Paphius: vnde non de thynno solum, sed alijs etiam piscibus τὸ ὡραῖον dici commẽdarique apparet. Thynnium fit è maiori pelamide: id quidem paruum respondet (ἀναλογεῖ) cybio, ex quo genere & horæum est, Diphilus. Horęa aiunt ex pelamyde minore fieri, thunnia ex maioribus quas aliqui synodontidas appellant, Massarius. Archestratus ὡραῖον θύννης ἢ θυννίδος (pelamydis nimirum) celebrat. Καὶ θύννης ὡραῖον ἔχειν, ἣν θυννίδα φωνῶ, Τὴν μεγάλην, (post φωνῶ non est distinguendum si legas τὴν μεγάλην in accusandi casu: nam potest & τῆς μεγάλης in genitiuo legi, referendum ad θύννης, & sic post φωνῶ recte distinguetur:) ἧς μητρόπολις Βυζάντιόν ἐστιν. Εἶτα τεμὼν αὐτὴν

ὀρθῶς

ὀρθῶς ὅπλησον ἅπασαν, Ἁλσὶ μόνον, λεπτοῖσι πάσας, καὶ ἐλαίῳ ἀλείψας. Θερμά τ᾽ ἔχειν τεμάχη βάπτων δριμεῖαν ἐς ἅλμην. Κἂν ξηρὰν (τὴν θυννίδα ξηρὰν καὶ ἄνευ ἅλμης) ἐθέλεις ἔσθειν, γνώμαια (τὰ τεμάχη) πέλονται, Ἀθανάτοισι θεοῖσι φυὴν καὶ εἶδος ὅμοια. Ἂν δ᾽ ὄξει ῥαίνας παραδοθῇς, ἀπόλωλεν ἐκείνη (ἡ θυννίς, ἢ ἡ φυή.) In his versibus (quos infra vbi de apparatu dicetur, Latinos leges) quædam ex Eustathio emendauimus: quanquam is legit γυναιξι, (quod carminis ratio non admittit,) & ὁμοῖαι. Vræon est salsamentum caudæ proximum, ex Athenæo, Massarius.

(Melandrya) Ex melandryis (*ea fiunt è thunnis maximis*) vilissima quæ caudæ proxima, quia pingui carent, probatissima quæ faucibus. at in alio pisce (*tritone vel pelamyde magna*) circa caudam exercitissima: Plinius, vt nostra æditio habet. nam pro exercitissima, alias legitur exercitatissima. Massarius præstantissima legendum conijcit vt vilissimis opponantur. Tunina vulgo dicta salsus thynni piscis venter est, Brasauolus.

Hypogastria. Veteres quidem cum hypogastrion (id est, abdomen, vt Plinius interpretatur,) thynni nominant, de recenti sentire videntur. Leges superius in hoc segmēto inter partes thynni simpliciter: & hic paulo post in Melandryis. Thynni ilia Archestratus laudat, Massarius. Ὑπογάστριον ἢ θυννὸς τι καὶ ἀκροκώλιοι, Strattis apud Athenæum lib. 9. Μετὰ ταῦτα θύννων μεγαλόπολεως ἐπὶ σε πλεῖ ὑπογάστρι᾽ ὀπτῶν, Eubulus. Θύννων δὲ λευκῶν Σικελικῶν ὑποτήτεια, Theopompus. albos autem forte pro pinguibus dixit: vel synecdochice: cęterę enim præter collum & abdomen thynni partes melandrya dicuntur, & nigris quercuum radicibus comparantur. Melandrya vocantur cęsis quernis assulis simillima, &c. Plinius. Vide paulo ante, ad finem eorum quæ de horęis diximus.

Melandrya. Melandrys vocatur ipse piscis, species maximorum thynnorum, idem forte Melanthyno: de quo leges in Elemento M. Melandryum verò ex eodem salsamentum. Elacaten idem est qui Melandrys. Vide supra, elemento E. pag. 317. Xenocrates cæteras thynni partes, præter collum & abdomen, melandrya vocauit, quod nigris quercuum radicibus similes sint, Vuottonus. Hæc etiam ex orcyno fieri solebant. Meminit & Varro. Μελανδρύαι (*alibi penultima per iota scribitur, nimirum à masculino recto singulari μελανδρύας. ego melandryum gen. neutro efferre malim pro salsamento: melandryum verò aut melandryn, pro ipso pisce*) inter salsamenta sunt: vnde τέμαχος ὑπομελανδρυώδες Epicharmus dixit, Athenæus. apud Hesychium & Varinum non recte ὑπομαλανδριῶδες scribitur per alpha in tertia syllaba. Thunnorum quos Gaditani capiunt, recentibus pulpis saturantur circumfusæ gentes. reliqua illorum multitudo cetarijs infertur, saliturq;. asseruati verò membratim cadis celebri mercimonio per omnem ferè

(Abdomen.) Europam diffunduntur. Verum solo abdomine valent: quę pars à Romanis Tarentellum dicitur, quod etiam Tarentino in sinu, vbi optima piscium omnium captura est, thynni sale asseruentur. reliquæ corporis partes, vtpote quæ pingui succo admodum careant, in ignobilis populi vsum veniunt, quæ Melandrya à Plinio nuncupantur, Iouius.

Spondylus. Athenæus horæi (è thynnis) salsamenti spondylum commendari scribit: vbi spondyli nomine dorsum, seu dorsi callum intelligo. ex quo preciosum salsamentū, quod spondylum etiam appellat, fieri tradit. Vide supra in Spondylo A. elemento S.

Vræa. Vræa abunde iam exposita sunt in Horęis paulo ante.

Garum & Muria. Muria ex piscium liquamine fiebat, præsertim thynnorum, vt grammatici scribunt. Antipolitani (fateor) sum filia thynni, Essem si scombri, nil nisi vota darem, Martialis in Xenijs. Plura de garo è visceribus thynni, & garo hæmatio ex thynno, requires supra in Garo. elemento G.

Apparatus. De apparatu ad cibum thynni, & diuersarum eius partium, tum recentis, tum salsi, sparsim in pręcedentibus quædam retulimus: huc reliqua congeremus. Piscium non squamosorum genera gregaria, vt thynni, scombri, thynnides, præstant si assentur: quod sic eorum pingue liquatur, Mnesitheus. Thynnus non malus est cibus, ἀλλὰ πᾶσιν ἰχθύεσιν ἐμπρεπὴς ἐν κύθρῳ, Atheneus alicubi lib. 7. Falconius Etruscus plebeius ganeo, sed eruditioris gulæ, quum in Hispania cetariis præesset, nouum ac sapidissimum obsonij genus è thynnorum ventre commentus est. circunciso abdomine vmbilicos enucleando, & sale acetoque & fœniculo inclusos cadulis condiendo: ita vt mox id cibarij genus pleriq; appeterent, ac propter iucunditatem mirarentur, quem (vmbilicum) modo vt inutilem ex officinis euerrere consueuissent. Recentes pulpæ rectissimè coquuntur in vino Corsicano & oleo, pipere etiam cum cepis minutatim cæsis superaddito: quod genus condimenti Azeminum Ligures vocant, Iouius. Thynni sale reseruati pulmentorum vicem ieiunijs subeunt. Salitum eorum abdomē, & solidum, nec molle (quod Tarentellum vulgo appellant, aqua & aceto, interiectis fursuribus, quo melius salsedinem relinquat, bene lotum & repurgatum in aqua non multum coques: exemptum, & aceto bene maceratum, vbi voles, edito. Sunt qui aromata dulcia inspergant. Ex eodem thynno fit salsamentum, quod thynninam appellant. In aqua tepida horas sex hæc innatet oportet, si purgatam voles. Elixam parum admodum ex aceto comedes. Hæc, vt omnia alia salsamenta, pessimi sunt alimenti, Recentem thynnum, pipere, cinnamo, coriandro tritis, cepa cocta & concisa, aceto, melle, ac oleo condies, Platina. Recentium frusta (inquit Saluianus) contrito coriandro & sale prius conspersa, & verubus assata, continuaque dum assantur aceti & olei inspersione fœniculi vmbella irrorata, sapidissima efficiuntur. Huic nostræ recentium thynnorum condituræ (qua locis plerisq; vtuntur) haud absimilem conscripsit apud Athenæum Archestratus, (*quos supra in mentione de Horæis Græcos dedimus: hic Latinos Natali de Comitibus interprete adscribemus.*

Postremam thunni partem, quam thunnida dico, Ingentem, cuius Byzanti est fertilis ora.
Concidens, rectè hanc assato prouidus omnem, Et sale conspergas tenui, hinc vngatur oliuo.
Tingito adhuc (Tinge deinde) *acri calida in salsugine frusta, Nam* (Quod) *si sicca velis edere hæc generosa videbis.*
Huic similis superis species naturaq; thunnæ (est:)
Quæ mox deperit, si conspergatur aceto.

Eorum verò salitæ partes, siue pingues, (quos Itali Tarantello appellant,) siue pinguedinis expertes, (quas vulgo Tonina vocant,) fuerint, octo aut decem horis in aqua prius maceratæ, (quo salsedinem deponant) in aqua elixantur: sicq; elixæ & in parua frustula dissecatæ, aceto & oleo condiuntur, Hæc Saluianus. Apicius lib. 9. c. 10. pelamidis & thynni salsi apparatum describit: & rursus libri 10. c. 10. ius in thynnum.

G *(S)anguis.* Psilothrum est thynni sanguis, & fel & iecur, siue recentia, siue seruata, Plinius. Ad pilos palpebrarum pungentes, aliqui cicutæ semen tritum, ac thynnæ sanguine exceptum, præuulsis pilis illeuerunt, Gale-

Galenus de compos. sec. locos 4.7. inter Asclepiadæ oculares compositiones liquidas. Emendant palpebras psilothrum (*nimirum è sanguine thynni*) inutiles pilis exemptis in vestigia euulsorum instillatum, Obscurus tanquam ex Plinio. Cardanus causam addit, quod frigidus & crassus hic sanguis sit: & alibi quoque illitum, idem præstiturum, vt in pube. Si quis qui nondum excesserit extremam pueritiam, thunni sanguine illinatur, non pubescet, Ælianus. Thynni sanguinem genis illitum, barbæ ac pilorum exortum prohibere aiunt, Symeon Sethi. Attalus thynni recentioris adipe ad vlcera vsus est, Plinius: aliqui sic citant: Thynni adipe recenti ad oris vlcera vsus est Attalus. Scabies equorum linitur vnguine ceti, vel quod in lancibus salitus thynnus remittit, Columella. Psilothrum est thynni sanguis & fel, & iecur, siue recentia, siue seruata. Iecur etiam tritum, mixtaq; cedria, plumbea pyxide asseruatum. ita pueros mangonizauit Salpe obstetrix, Plinius. Hepar thynni putrefactum aliqui medicamentis pilos disperdentib. addunt, Galenus de compos. med. sec. locos Thynnę fel & hepar tritum & mixtum præuulsis pilis palpebrarum inunctum, non sinit eos renasci, Kiranides. Ex omotaricho, id est saliti thynni carne remedia à Dioscoride tradita, dedimus supra in Salsamentis in genere G. pag. 818. Vt suggillata in oculis discutiantur, salsam thynni carnem, omotarichon Græci vocant, exprimito: deinde in vino odoro tritam imponito, Archigenes apud Galenum de compos. sec. loc. 5.1. Ferunt carnes thynni salitas, hæmorrhoides inducere, Cardanus. Nephon medicus veterinarius in Hippiatricis Græcis capite secundo, pro iumento arthritico præscribit potionem (ori) infundendam, in qua thynni carnem salsam cum alijs quibusdam decoquit. *Adeps.* *Iecur & fel.* *Caro salsa.*

Capitis mænarum cinis ad rhagades & ad condylomata vtilis est, sicut pelamydum salsarum capitũ cinis, vel cybiorum cum melle, Plinius. Cacoethe & nomæ & putrescentia cybio vetere sanantur, idẽ. Et alibi: Purgant & cybia vetera, priuatimq; cruditates, pituitas, bilemq; trahunt. Plura è cybijs remedia indicauimus supra elemento C. pag. 309. Ex pelamyde etiam priuatim, reperies supra in Corollario 3. quod est de Pelamyde. Sarda priuatim contra presteris morsum prodest, Vuottonus. *Cybia.*

Θυῶνες alicubi in nostra Aristotelis librorum æditione scribitur, perperam pro θύννοι. Apud Galenũ alicubi & Herodotum θῦνοι pro θύννοι leguntur. Eustathius quidem & Athenæus admonent, à verbo θύω, quod est ὁρμῶ, fieri verbum θυνῶ, abundante ni litera, (Ionica vel Dorica epenthesi,) & rursus ab hoc duplicata eadem litera (quod Aeoles facere solent) nomen θύννος. impetu enim & furore quodam fertur & agitur hic piscis, œstreo infestante (vt dictum est in C.) sub Canis ortum. Ad hanc etymologiã alludit Oppianus: θύννοι μὲν θυνοῦντες ἐν ἰχθύσιν ἔξοχοι ὁρμὴν, κραιπνότατοι. Idem alibi: Πάντες δὲ ἀνοίησιν ἐναντίᾳ καὶ ῥοθίοισι πλώοντες ἄλλος θυνοῦσι. Θυνεῖν, ὁρμᾶν ἀπ' αὐθείν, τρέχειν, ὡθεῖσθαι, φέρεσθαι, χαίρειν, Suidas & Varino. Δελφῖνες τῇ καὶ τῇ ἐθύνεον ἰχθυάοντε, Hesiodus in Aspide. Videtur & ἰθύειν pro ὁρμᾶν accipi in illo Oppiani, οἱ μὲν γὰρ ἀπ' ἄλλησι καὶ ἰθύουσι λαβέσθαι. Apud Varinum θύνω verbum in eadem significatione per ν. duplex scribitur. nescio quam rectè. A thynno diminutiuum fit θύνναξ. sicut ab orpho orphax, Eustat. --- οὐκ ἔχοντες ἀγοράσαι τ' ἀγαστήριον θυννάκιον, οὐδὲ κεστρῖνον λάβρακά τε, Eriphus comicus. Videtur & θυννὶς diminutiuum, cum pro pelamyde capitur: Θύννον τὸν ὄρκυνον λέγουσι· τὴν δὲ πηλαμίδα, θυννίδα, Hesychius. alioqui thunnum fœminam significat, sicut & θύννος: alias thunnum simpliciter, vt in A. monuimus. Tigris pro thynno apud obscuros quosdam scriptores legitur. *H. a.*

Thynni pauidi, Ouidio. Oppiano νηλὴς & θρασύφρων dicitur, id est crudelis, & acerbi animi, ab eo nimirum quod ipsa suum fœtum deuorat. Idem πίονα θύννον dixit. Et Θύννοι μὲν θυνοῦντες ἐν ἰχθύσιν, ἔξοχοι ὁρμὴν κραιπνότατοι. Θαλαμηΐδης, Matron. vide infra in F. *Epitheta.*

De thunno nihil aliud inueni, quod hieroglyphicis inseri posset, nisi vel strabonem, vel limis oculis prospectantem ex eo significari, Pierius Valerianus. De antiquissimo numismate, cuius in altera parte thunnus est, vide supra in ijs quæ Bellonius de thunno scripsit. *Icones.*

Θῦνος Hesychio & Varino significat bellum, impetum, cursum. Thynos ni simplici (θῦνος) Lycophron nominat τοῦ κινδυνεύσαντος (ἐν Τροίᾳ) θῦνον, vt Isacius Tzetzes interpretatur. A thunnorum salsamentis in cados componi, & ad diuersas regiones mitti solitis Germani (vt coniicio) ipsos etiam cados *Tonen* vocant. Piscatio thynnaria nominatur ab Vlpiano in l. Venditor. ff. Communia prædiorũ: vbi alia tignaria legunt. Thunnarij à Gaza dicuntur thynnorum piscatores, ex Aristotele: apud quem Græce forsan θυννοθῆραι legitur: locus iam non occurrit. Abdomina thymnia (*lego thynnia vel thynnæa*) venientibus priua dabo, Lucilius apud Gellium lib. 10. Thynnades (Θυννάδες) sunt concisa è thynno salsamenta, τεμάχη ταρίχους, Hesychio cui etiam θυννίδες sunt θύννων τεμάχη ὑποκοριστικῶς. Θύννεια vel θυνναῖα, scilicet τάριχη vel τεμάχη dicuntur frusta salsa è thynno. &c. Vide supra in F. vbi de thynno salso & partibus eius agitur. Thynnæum sacrum: Vide inferius in H. Θυννώδες ἐνθύμημα Erasmus vertit Thunnicum enthymema: Quære mox inter verba deriuata. Πηλαμύδες, εἶδος θυννώδους ἰχθύος, Hesychius & Varinus. Θυννεῖα θερμὰ καταφαγὼν, κᾆτ' ἐπιπιὼν ἀκράτου οἴνου χοᾶ κασαλβάσω (ἀντὶ τοῦ λοιδορήσω) τοὺς ἐν Πύλῳ στρατηγούς, Aristophanes in Equitibus. *Deriuata.* *Nomina.*

Θυννοθῆραι, apud Ælianum & Athenæum, thynnorum piscator est: Gazæ thunnarius, Varroni cetarius. Θυννοθηρικαὶ δὲ γαστέρες ὑμέων καρχαρίας ὁκάτινος οὗτος, Sophron apud Athenæum, sed locus apparet corruptus. Θυννοσκόπος, θυννοσκοπία, & θυννοσκοπεῖον nomina, & verbum θυννοσκοπεῖν, explicata sunt superius in E. Κἀπὸ τῶν πετρῶν ἄνωθεν τοὺς φόρους θυννοσκοπῶν, Aristophanes in Equitibus, Cleonem traducens, qui vndecunq; obseruet quod in suum commodum vertat, etiam publicum: sicut thunnariorum speculatores (σκοποὶ ἢ θυννοσκόποι) è loco edito thynnorum ad retia aduentum præuident, (σκοποῦσι, σκοπιωρεύοντες, θυννοσκοποῦσι.) Fortassis & opsophagiam hominis notat, Scholiastes. Ἄνθρωπος οὐκ ἔχων εἰπεῖν ὄνομα πάππου, ἀλλ' οὐδὲ πατρὸς φασι, πλὴν ὅσον ἀπὸ θυννοσκοπείου ἐπὶ τὴν ἡγεμονικὴν ἀπήνην ἀλάμενος, (forte ἀλόμενος, vel ἀλάμενος in alterutro aoristo medio prima aspirata,) Innominatus apud Suidam de infimę sortis homine ad summam dignitatem euecto. Θυννοσκοπεῖον est non procul Cossis oppido, Strabo libro 5. *Nomina composita.*

De verbo θυνεῖν, à quo thynnus denominetur, ab initio huius segmenti a. diximus. Εἶτ' ἐσόμεσθα θυννάζοντες εἰς τοὺς θυλάκους. Οἱ δ' ἔφλεγον τὰς γνάθους καὶ τὰς ὀφρῦς κεντούμενοι. Aristophanes in Vespis. Scholiastes θυννάζειν interpretatur pungere per metaphoram ab illis, qui thynnos (maiores, Suidas & Hesychius) fuscinis punctos capiunt. (sic enim & vespæ suis aculeis pungunt. (θυλάκους vero anaxy- *Verba.*

rides.

rides seu brachas. Erasmus Rot. in prouerbijs Θυννίζειν pro stimulare & pungere interpretatur, vel quod hic piscis, inquit, quo sit palato gratior, pungi soleat, vel quod ipse piscis adurat pungatque contactu. (*Horum nihil à veteris authoribus tradi puto.*) Deinde addit, hunc piscem ab œstro pungi & exagitari: vnde θύειν, id est, impetu ferri soleat, nomine etiam inde imposito. Tum Luciani verba recitat è Ioue Tragœdo: Ἄπαγε, θυννῶδες τὸ ἐνθύμημα, ὦ Πόσειδον, καὶ κομιδῇ παχύ. id est, Apage, thunnicum enthymema Neptune, & supra modum pingue. Rursum (inquit) in eodem dialogo ad idem verbum alludens, Εἰ ταῦτα ἔτως ὑμῖν ἀποτεθύννισται, id est, Si mea vobis ita expuncta sunt. Adagium recensetur à Diogeniano. A thynno pisce Lucianus ioco deduxit verbum ἀποθυννίζεσθαι, pro eo quod est contemni, tanquam hic piscis vilis ac parui precij sit, quanuis eum alij valde commendent. Mihi non à piscis vilitate, sed potius ab eo quod fuscinis punctus capi soleat, vel quod œstro pungente exagitetur, verbum hoc factum videtur. Nostri etiam pungere dicunt pro eo quod est occulte vel dissimulanter verbis traducere, mordere. Θυννίζω καὶ ἀποθυννίζω, τὸ ἀποπέμπομαι καὶ παραλογίζομαι, Suidas & Varinus. Θυνάσαι, ἀπολαῦσαι, ἐνθουσιάσαι, Hesychius. lego, Θυννάσαι, (ν, duplici,) ἀπελάσαι, &c. Θυννοσκοπεῖν, Vide paulo ante in nominibus compositis deriuatis à thynno.

(*Thunnicum enthymema.*)

Propria.

Thynnus fuit filius Phinei ex Idæa Dardani filia vel Scythica quadam pellice, Scholiastes Argonauticorum Apollonij. Thynni, Θυννοί, nomen gentis, Suidas. Thynia, Θυνία, regio Thynorum, Stephanus. Θυνίδα γαῖαν Apollonius nominat regionem circa Bosphorum, in qua Phineus habitabat, vt Thraciæ regio sit quę Thynis, Θυνίς, appellatur, Varinus. Thyna est in Thracia locus, è quo thymum ab Hippocrate laudatur, vt scribit Galenus, Cælius. Thyni & Bithyni, Θυνοὶ καὶ Βιθυνοί, populi sunt vicini, sic dicti à duobus fratribus Thyno ac Bithyno filijs Phinei κατὰ ποίησιν, ἤτοι ποιητῶν καὶ θετῶν, id est adoptatis, vt Arrianus ait: qui eiusdem Phinei germanum filium facit Paphlagonem, à quo nominata sit Paphlagonia. Sunt qui Thynum & Bithynum Odrysi filios faciant, Eustathius in Dionysium. Et alibi: Arrianus tradit Thynum & Mysum filios fuisse Arganthonæ formosæ mulieris: quorum alter Thyniæ, alter Mysiæ regioni nomen fecerit. Cæterum Thunni (Θουννοι) vel potius Vnni (Οὖννοι) vt idem Eustathius scribit, Caspia seu Scythica gens est: quorum Simocatus in historia Oecumenica meminit his verbis: Vnni ad Septentrionalem tractum Orientis sunt, quos Turcas Persæ nominant, &c. Θυνιάς, Apolloniatarum ager maritimus legitur apud Strabonem lib. 7. Stephano insula est iuxta fauces Ponti Thynias, (quæ alijs nominibus Thyne, Thynis, & Thyneis dicitur,) & promontorium. Gentile Thyniadius & Θυνιαδεύς. Straboni lib. 12. Thynia (Θυνία) insula est in fronte Bithyniæ. Νῆσον ὑπέρ δὲ ἴδω Θυνηΐδα, Orpheus in Argonauticis. Placet autem per n. duplex scribi. Thyne vrbs Libyæ, Stephano: vnde Thynæus. Thynos, oppidum Ciliciæ, Plinio 5. 27.

c. Aristoteles ait thynnidem esse ἀγελαῖον καὶ σκοπιστικόν, (subaudi ζῶον,) Athenæus. Θυννοί τε δὴ οἰσόμενοι Γαδείρων δρόμον, Theodoridas. Σφυρὰς δὲ χεσθαι κἀπιχαλκεύειν λέγω Μύδρος, ὃς ἄστενακτι θυννὸς ὡς ἦν χετο (forte ἠνέσχετο) Ἄναυδος, Aeschylus apud Athenæum: videtur autem loqui de homine duro & Stoico, qui instar incudis vtcunque multos & magnos ictus experiatur æquo animo patienter & tacite toleret, & thynni instar (id est cuiusuis piscis, species pro genere) ne gry quidem contradicat.

e. Cetaria Plinio, locus vbi capiuntur thynni, vulgo ab Italis la tunnera vel tunnara, Scoppa. Τὼς θύννως σκοπιάζεται Ὄλπις ὁ γριπεύς, Theocritus Idyllio 3. Non animaduertis cetarios cum videre volunt in mari thunnos, ascendere in malum alte, vt penitus in aquam perspiciant (*in aqua prospiciant*) pisces, Varro citante Nonio. Thynno capto corium excludunt foras, occiduntque lupos, &c. Varro de lingua Latina. Quisquis aliquod scelus patrauit, obnoxius est iustitię: & eam quam ex improbitate percipit voluptatem illico escæ alicuius instar consumit: relicta autem in animo conscientiæ pœna, Θυννὸς βόλαιος πέλαγος ὡς διαστροφεῖ, Plutarchus in libro De ijs qui tarde à numine puniuntur. In Lexico vulgari Græcolatino βόλαιον quidam interpretatur impetuosum, irretitum: ego in senario iam citato pro βεβλημένος, quod est ictus, percussus, acceperim Thitini (*lego Thynni*) oculos, & pulmones marinos si quis triuerit, & consperserit in tecto domus sero, putabunt aspicientes se stellas videre, (&c. Vide supra in Corollario de Pulmone mar. pag. 761.) Kiranides.

f. Magna est diuersitas temporis, Ἐνίοτε κρεῖττον γίνεται θυννὸς βόαξ, Coquus apud Nicomachum. ---- ὥστε (de Congro loquitur) πόσ᾽ ἐστὶν τῶν ἄλλων πάντων ὄψων κρατεῖ οὗτος, ὅσον περ θύννος ὁ πιότατος τῶν φαυλοτάτων κορακίνων, Archestratus. Ὁ μὲν γὰρ αὐτοῦ ἥσυχῇ τε καὶ ῥύδην Θυννόν τε καὶ μυττωτὸν ἡμέρας πόσας, Lysanias apud Athenæum. In Cotyis Thracum regis conuiuio appositas legimus θυννίδας ὀπτάς. Πρόσεστι θυννου τέμαχος, Antiphanes. Θυννου κεφάλαιον, Callias. Οἱ δ᾽ αὖ θυννου κεφαλὴ θαλαμηΐδαο Νόσφιν ἀφειστήκει, Matron Parodus in descriptione conuiuij Attici. quid autem sibi velit patronymicum θαλαμηΐδης, quanquam carmē non satis constat hoc posito, diuinent alij. an ita cognominatur thynnus, quod in imis gurgitibus dormire sub saxo aut litore abditus, nimirum ἐν θαλάμῃ, id est cauo aliquo, soleat? aut quod multo tempore hyberno præaltis gurgitibus lateat? Κλεῖδες μὲν ὀπταὶ δύο παρασκευασμέναι, Quidam apud Atheneum. & cum alius interrogasset, Ἄρα καὶ τὰς θύρας κλείσει; respondit: Θυννου μὲν οὖν σεμνὸν βρῶμα. Μετὰ ταῦτα θυννων μεγαλόπλευρ᾽ ἐπὶ σε πλεῖ Ὑπογάστρι᾽ ὀπτά, Eubulus. Ὁ πρῶτος εὑρὼν πολυτελὲς τμητὸν μέγα Γλαύκου πρόσωπον τοῦτ᾽ ἀκύμονος (malim ἀμύμονος) δέμας Θυννου, τά τ᾽ ἄλλα βρώματ᾽ ἐξ ὑγρᾶς ἁλὸς, Νηρεὺς κατοικεῖ τόνδε πάντα τὸν τόπον, Anaxandrides. Τῆς τε βελτίστης μέσαιον θυννάδος Βυζαντίας Τέμαχος ἐν τεύτλοις λακισοῖς κρυπτεται στεγάσμασι, Antiphanes apud Athenæum. Idem alibi θυννίδος τὸ οὐραῖον laudat, his verbis: Ὁ μὲν ἀγρῷ τρεφόμενος, Θαλάττιον μὲν οὐδὲν οὐδὲν ἐσθίει, Πλὴν (lego πλὴν) τῶν παρ᾽ αὐτῶ γόγγρον τινά, ἢ νάρκην τινά, Ἢ θυννίδος τὰ πρὸς τῇ ποίᾳ (forte οὐρᾷ) τὰ κάτωθεν λέγω. Τούτους φάγοιμ᾽ ἄν. οὗτοι γὰρ ἄλλους νενόμικα Ἀνθρωποφάγους ἰχθῦς.

h. Apud antiquas gentes de thynno & de anguilla rem sacram faciebant: quod pluribus ostendit Athenæus in septimo. & apud Persium Flaccum Cornutus grammaticus, quem Probi nomine quidam citant. Persius enim ita ait, Cauda natat thynni. Thunnos salsos (salsamenta simpliciter, Cælius) scribit Heropitus apud Phaselitas Cylabræ pastori sacrificari, Massarius. Antigonus Carystius author est, piscatores sacrum parantes Neptuno, quum tempestiua thynnorum captura est, si ea prospere successerit, captum thynnum ei sacrificare: & hoc sacrificium thynnæum vocari, Athenæus.

Sacrificium.

Amphi-

Amphilitus Acarnan vates ad Piſiſtratum accedens, hoc oraculum ei protulit: Ἔρριπται δ' ὄβολος, τὸ δὲ δίκτυον ἐκπεπέταςαι, Θύννοι δ' οἰμήσουσι σεληναίης διὰ νυκτός. Laur. Valla tranſtulit. Eſt nummus proiectus, item ſunt retia tenta: Nocte meant thynni claro ſub ſydere Lunę. nec animaduertit non eſſe legēdum ὀβολὸς, quod genus eſt numiſmatis: ſed ὁ βόλος: quod præter ſententiam vel accentus ipſe eum admonere debebat. ὄβολος enim (ſic noſtri codices habent paroxytonum nomen) nihil eſt: ὀβολὸς verò numiſma. ὁ βόλος, rete, & iactus retis. vnde βόλον πρίασθαι apud Plutarchum. Hoc oraculum acceptauit Piſiſtratus, & mox adortus Athenienſes ſibi ſubegit.

Thunniſſare: Vide ſupra inter Verba deriuata, in H.a. Thunnicum enthymema, ibidem requires. *Prouerbia.* Thynni more videre dicuntur, qui limis aut altero oculo obliquè inſpiciunt. Poteſt & ad eos referri qui acriter ac diligenter inſpiciunt. Perſius, Non ſecus ac ſi oculo rubricam dirigat vno, &c. Eraſmus Rot. ſed poſterior interpretatio non placet: neq; quod in Æſchyli verſu παραβαλὼν interpretatur admoliens. παρὰ enim in hac compoſitiooe obliquum aliquid & detortum ſignificat. Euſtathius eundem Æſchyli verſum (Τὸ σκαιὸν ὄμμα παραβαλὼν θύννου δίκην) recitans, addit: Sic & Λ.ται παραβλῶπες, ἤγουν ςραβαὶ καὶ ὄμματα παραβάλλουσι dicuntur. Vide ſupra in C. vbi de migratione ipſorum ſcribitur.

COROLLARIVM V. DE ORCYNO.

De Orcyno dicta quædam in pręcedentibus, forte hic etiam repetentur, non tamen omnia. Quiſquis A ſane totam thynnorum hiſtoriam plene perſpectam habere cupit, non ſingula de ſingulis capita, ſed omnia legat atq; inter ſe conferat oportet. Oppianus & Ariſtoteles de thynno & orcyno diuerſos ne an eiuſdem generis piſces exiſtimarint, non ſatis declararunt, Saluianus. at quoniam idoneos alios authores habemus, vt Soſtratum & Archeſtratum, qui harum rerum cognitionem profeſſi, thynnum maiorem orcynum vocari diſertè ſcripſerunt, eis aſſentiendum arbitror. Orcynus nomen in pleriſque codicibus Græcis vulgatis ſcribitur ὄρκυνος, per o. breue ſpiritu tenui: apud Athenæum verò quanquam ſimiliter ſcriptum reperitur, ſemel aut iterum puto, frequentius tamen aſpiratur. & ſane grammatici cum o. ante ρ. attenuari doceant, cum alia quædam excipiunt, tum quæ κ. vel μ. poſt ρ. habent vt ὁρκίζω, ὅρμος, ὁρμαθὸς, ὁρμῶ, &c. quibus etſi ὅρκυνος addendum conijcio, promiſcue tamen modo horcynum ſcribam, modo orcynum: hoc pro cōſuetudine & Aeolica dialecto, illud vt grammaticis etiam aliquid tribuam. in citandis quidem authorum verbis, vt inuenero vbiq;, ſic reddam. Apud Heſychium & Varinum aſpiratur. Heracleon Epheſius thynnum ait ab Atticis horcynum dici. Θύννον, τὸν ὅρκινον, (melius per υ. in penultima:) τὴν δὲ πηλαμίδα, θυννίδα, Heſychius. Apud Ariſtotelem hiſtoriæ. 5.10. legitur ὀρκύνες (*vbi Gazæ translatio habet, Orcynæ*) paroxytonum, tanquam à recto in υν oxytono. quod ſi demus rectum biſſyllabum in υν: nam & κήρυκας, μῦας, ὄρκυνας Anaxandrides dixit, non tamen oxytonum illum, ſed paroxytonum faciemus, vt Φόρκυν. Archeſtratus horcynum ait eſſe thynnum magnum, & alicubi etiam κῆτος nominari: Soſtratus verò κῆτος vocari thynnum qui iam horcyno maior ad ſummum peruenit incrementum. Κητῶν, θύννων φορά, Heſychius. Orcyno idem videtur Apolectus alias dictus: item Melandrys, Melanthynus, Elacaten: de quibus omnibus leges ſupra Corollario I. de Thunnis. Gaditanū *Vulgaria nomina.* ſalſamentum Hippocrates nominans, ex Orcyno intelligit. Vide infra in F. Lampugam, aliqui antiquo nomine orcynum appellant, Cardanus. Rondeletius lampugam vulgo dictam glaucum eſſe oſtendit. Maſſilienſes cetaceum quendam piſcem vocant organam, quem cum non viderim, iudicare (non) audeo eſſe orcynum, Gillius. Ego in Italia olim Borbor piſcis cetacei vulgare nomen eſſe accepi, qui alibi l' organo, & Græcis hodie ſimiliter, dicatur: delphino ſimilem (*parem potius, quod ad magnitudinem*) eſſe. hic an ſit orcynus quærendum. Ligures quidem cuculum piſcem, organo vocitant: & channam Niphus ſcribit ab Italis vulgo dici orcana, (*prima nimirum ſyllaba abundante.*) Germanicum nomen quæres ſupra in Corollario de Thynno.

Orcyni piſces ſunt pelagij Oppiano. Orcynes in alto (in pelago) fœtificant, Ariſtoteles. Dorion author eſt orcynos è mari quod ad Herculeas columnas eſt, (*Oceano,*) in noſtrum (*Mediterraneum Græcia*) C mare venire. Ideoq; plurimos capi in Iberico & Tyrrheno mari: & inde per reliqua maria diſpergi, Athen. Idem de maioribus thynnis Oppianus canit: nempe quod ex Oceano per fretum Gaditanum & columnas Herculis ingrediantur mare mediterraneum.

Quomodo hamum euadant orcyni, proximè in E. dicetur.

D

Orcynus cetaceus piſcis prouidens eſt: & natura, non arte, quæ ſibi maximè conducant, intelligit. E Itaq; quum hamo transfixus fuerit, in maris altitudinem ſeipſum impellens ac deprimens, ad ſolum allidit: & hamum oris pulſatione expellere cupit: quod ſi id minus fieri queat, ab hamo exceptum vulnus luculentius infert, dilatatq;: atq; exiliendo id quod ſibi moleſtiam exhibet, expuit abijcitq;. Sæpe verò id non aſſecutus, inuitus ad piſcatoris prędam ſubtrahitur, Ælianus de animalibus 1.40: ex Oppiani Halieuticorum 3. Orcynus ineſcatur oniſco, (id eſt aſello.) Oppianus. Anthiam piſcem captum hamo, qui funi alligatus fuerit, quanta vi & contentione piſcatorum extrahi oporteat, in eius hiſtoria ex Oppiano diximus. Tale (inquit idem poeta) robur etiam Callichthys habet, & Orcynus, alijq; piſces cetacei, & talibus capiuntur brachijs.

De horcyno quædam quod ad cibum leges ſupra etiam in Thynni Corollario. Anaxandrides in Co- F tyis Thracum regis conuiuj deſcriptione ὄρκυνας nominat. Horcynus cœnoſus (βορβορώδης) eſt, & maior tam ſicca eſt carne, quam chelidonias. abdomen eius & clidium (ἡ κλεὶς) ori grata ſunt, & tenera. quæ verò coſtæ dicuntur (οἱ δὲ κοσαὶ λεγόμενοι) ſalitę, mediocres ſunt, Diphilus. Xanthias aliquatenus viroſus eſt & tenerior horcyno, Idem. Orcyni carnem tradit Xenocrates ſtomacho ingratam, maliq; ſucci & aridam eſſe: abunde nutrire, nec facile per aluum excerni, Vuottonus. Orcynus an melior vetuſtate ſit, quod Plinius ſcribit, Rondeletius & Saluianus non approbant, leges ſupra in Thynno F. vbi etiam de Melandryis ſcripſimus. ſic appellantur thynni partes conciſę, quernis aſſulis ſimiles, quæ & ex orcyno fieri ſolebant. Hiceſius tradit orcynos qui capiuntur in Gadiris, (*Gadibus,*) pinguiores eſſe: poſt hos autem, in Sicilia, qui verò longe ab Herculis columnis, macros, (ἀλιπεῖς,) eo quod magnum

iam spacium natando confecerint, (ἐκνενῆχθαι, *lego* ἐκνενῆχθαι.) In Gadibus quidem clidia per se saliantur, sicut & antacęorum maxillæ & palata. Melandriæ etiam dicti ex eis (orcynis) inueterantur. Hicesius abdomina eorum quod pinguia sint, multo cæteris partibus suauiora esse inquit: clidijs tamen inferiora, Atheneus. Ἰόνιον δ' ἀνὰ κῦμα φυγὼν Γαδείραθεν ἄξει Βρέττιος, ἢ Καμπανὸς, ἢ ἐξ ἀγαθοῖο Τάραντος Ὀρκυνοῖο τρίγωνα, τάτ' ἐν σαμνοισι τεθέντα Ἀμφαλλὰξ δείπνοισιν * ὀπηδεῖ, Hesiodus apud Athenæum lib. 3. videtur autem de Archestrato intelligere, quisquis hunc poetam Hesiodum appellauit, potius quam Euthydemo vt Athenæus suspicatur, oblitus (quod alibi dixerat) Archestratum, Hesiodum opsophagorum vocari solitum. Est autem sensus iam citatorum carminum: Brutium, aut Campanum aut Tarentinum aliquem mercatorem è Gadibus per Ionium mare nauigantem triangula orcyni salsamentorum frusta cadis rite (alternis) disposita, ad locupletanda & exhilaranda conuiuia afferre. Orcyni igitur cum per fretum Gaditanum aduehantur, atque illic habeantur optimi & pinguissimi, salsamenta ex eis Gaditana cognominari puto. Si hydrops à splene fuerit, æger obsonium habeat salsamentum Gaditanum, aut saperdam, Hippocrates in libro de internis affectionibns. Βυζάντιον τέμαχος ἐπιβακχευσάτω, Γαδειρικόν θ' ὑπογάστριον παρεισίτω, Nicostratus. Τάριχος Ἀντακαῖον εἴ τις βούλεται, ἢ Γαδειρικὸν, Βυζαντίας δὲ θυννίδος ὀσμαῖσι χαίρει, Antiphanes.

Salsamentum Gaditanum.

H. a. Ὄρκυνος aliquoties Oppiano penultimam producit, quam Archestratus corripuit. Θύννος ἁλισκόμενος σπουδῇ μέγας, ὃν καλέουσιν Ὄρκυνον: ἄλλοι δ' αὖ κῆτος. τούτου (*partem huius*) δὲ θεοῖς χρὴ ὀψωνεῖν. Κασύας Pergæis orcynum significat, Hesychius & Varinus.

Epitheta.

Ὄρκυνοι μεγακήτεες, & ὑπέροπλος ὀρκυνῶν γενεή. leguntur apud Oppianum.

Nomina aliquot sequentia ante Thunnos poni debuerant.

Thedo. Vide in Corollario de Capitone a. nam Bellonius Thedonem Ausonij putat esse piscem illum, quem nos Capitonem fl. nominauimus.

Thetta. Vide in Corollario Alausæ.

Thrassa vel Thratta. Vide in Corollario de Alausa.

A Thrissa Græcis est is piscis, quem Latine quidem clupeam vocant, recentiores etiam alausam, de quo multa diximus elemento a. in Alausa. Thrissam aliqui vocant clupeam, alij dicunt quod sit tricheus, Kiranides. Συμπαίζει χαλκιδικαῖς μετὰ περδικίων καὶ θεττιδίων, Anaxandrides apud Athenæum. sed legẽdum est θραττιδίων, vt apparet ex alio loco, vbi Athenæus scribit Anaxandridem θραττίδιον diminutiuum facere à θράττα. Haud scio an idem sit piscis qui Lopia (corrupto nomine forsan à clupea) ab Arnoldo Villanouano vocatur in Regimine Salernitano: Inter pisces (inquit) dulcis aquæ, consideratis prędictis conditionibus, perca & lucius mediocris primum gradum bonitatis obtinent, modo sint pingues: deinde vendosia, demum lopia. Thrissis omnino cognati videntur pisces, qui à Germanis ad Albim fl. dicuntur Zigen/ item qui Zerten/ quorum icones & historias ad finem huius voluminis dabimus.

B Clupea maior est in Oceano, in mediterraneo squatina, Scaliger.

F Clupea piscis quantum Romę carnis & mollitudine & bonitate præstat, tantum apud Venetos vilior, plebeiusque habetur, vt qui in eiusmodi stagnis minime pinguescat, spinarum verò multitudine atque densitate fastidio sit, Pierius Valerianus.

G Thrissa passa in cibo sumpta, dysuriam sanat. cremata quoque & cum vnguento irino inuncta, capillos bonos & multos facit, cadentes sistit. Assa in cibo colicis & stomachicis prodest, Kiranides libro 4.

H.a. In Arari Gallię fluuio crescente Luna candescit, decrescente nigrescit, &c. (*vt recitauimus in Corollario de Alausa A.*) Quod si hic piscis Ægyptijs innotuisset, nimirum Lunæ eum hieroglyphicum posuissent, Pierius Valerianus. qui si sciuisset Gręce hunc piscem thrissam vocari, eoque nomine à Strabone inter Nili pisces censeri, Ægyptijs ignotum fuisse non existimasset.

Thrymis θρυμὶς, piscis quidam, Hesychius & Varinus.

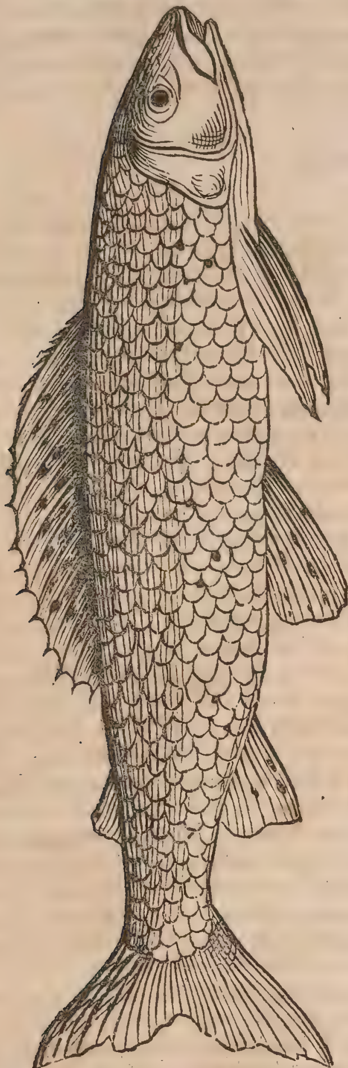
Thursio, (vel, vt alij scribunt quod minus placet, Tursio sine aspiratione,) & Thurianus tomus quid sit, leges supra in Corollario Gladij a. pag. 342. Huius piscis (*Canis Carchariæ*) pars est etiam qui à Romanis thyrsio (θυρσίων) vocatur, suauissimus ac lautissimus vel tenerrimus, ἥδιστος καὶ τρυφερώτατος, Atheneus lib. 6. Kiranidi memoratur etiam thyrsites piscis, similis pelamydi: is forte Trichias vel Trichites dici debet. vt vocabulum in nostro codice sit deprauatum, sicut & thyrsa, pro thrissa, & alia pleraque. Tursiones, delphini, & reliqua cetacei generis, corio duntaxat integuntur, non etiam pilo vt hippopotami, Plinius 9:12. Et prius capite nono: Delphinorum (inquit) similitudinem habent qui vocantur tursiones. vbi Massarius, Quidam (inquit) legunt torsiones: sed male, cum legendum sit tursiones, cum ex vetustis codicibus, tum etiam Theodoro, qui pro phocæna apud Aristotelem (historiæ sexto & octauo) tursionem & tyrsionem conuertit. Isicia de tursione describit Apicius 4. 2.

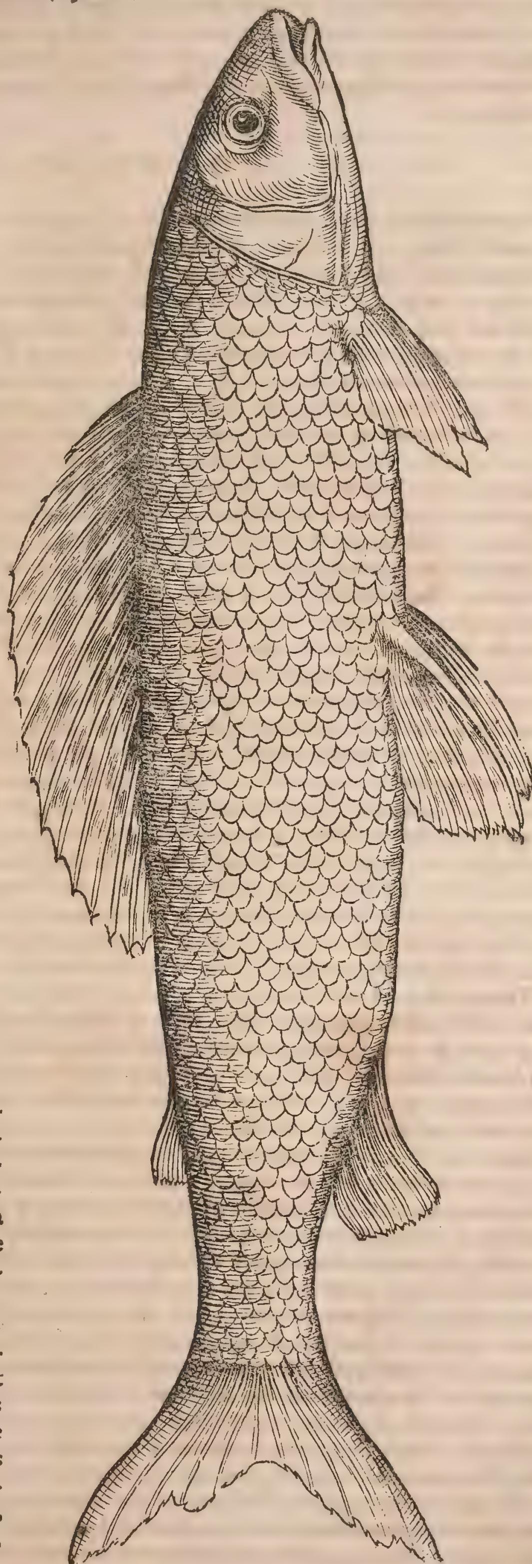
DE (THYMALO SEV) THYMO, RONDELETIVS.

A B Ticinus Italiæ fluuius Thymum spectatu dignissimum piscem procreat, à Thymi odore sic nominatum. Is cubiti magnitudinem æquat. Capite est paruo pro corporis ratione, varijs coloribus distincto, quod recens Thymum odore refert. Ventre est prominentiore, corpore cæruleo. Pinnas duas habet ad branchias, duas alias inferiore in ventre, à podice vnicam. In dorso prior magna est, quæ rubescit, punctisque nigris notata est. Cauda in duas latas deficit.

Prouna

Pro una Thymalli icone à Rondeletio exhibita, duas nostras posuimus, unius quidem piscis, sed à diuersis pictoribus non uno tempore nobis expressas. In utraque lineam quæ à branchijs ad caudam descendit, desidero. &c.

DE EODEM, BELLONIVS. A B

In Ambra fluuio Italiæ Melignanum octo à Mediolano stadijs alluente, Thymalum piscem capiunt, in qua maior non euadit, quam qui sequilibram ad summum pédeat. Truttacei generis est, apprime delicatus, quem vulgus Themerum vocat: atque hunc auri arenulis ac ramentis in Ada flumine vesci autumat. C

Omnes eius pinnæ atque ipsum corpus quodammodo truttam referunt. Latera lituris nigris ac frequentibus suggillata, vt Carpio. Lineas rectas in squamis vt Mystus habet. Caput in acutum tendens, vt in Stregis vel Souettis fit. Pupillam oculi minus rotundam: branchias valde simplices, vtrinq; quatuor. Linea quę eius latera secat, à superiori branchię angulo spineo oritur, & recta ad caudam prætenditur. Linguam ostendit albam: dentibus caret, imo ne vllis quidem ipsorum rudimentis præditus est. Pedis longitudinem non excedit, nec trium digitorum latitudinem. Mediocris magnitudinis Mystum refert. Pinnas habet subflauas, ventrem pallidum: tergus ex liuido in opacum tendens branchias vt Harengus vel Sardina, solidioribus barbulis obseptas: quę etiam ad fauces circa orificium Oesophagi asperitatibus horrent, vncinatisq; officulis constant, vt in piscib. mar. dictum est, quibus cibum recipit, quem in stomachum demittat. Multa pinguedine omnia eius intestina obuoluuntur. Cor tam exiguum habet, vt ne quidem cor ei inesse credatur. vnicus est hepati lobus, statim vbi gula finit stomachum amplectens, in quo exiguum fellis rudimentum vix apparet. B

C

Cibus. Vescitur non auro (vt pleriq; putant) sed (vt approbat Aelianus) insectis aquatilibus, deiectamentis, millepedibus, pediculis, caridibus, pulicidibus aquaticis ac terrestribus: ego scarabeum terrestrem alias in eius ventriculi fundo reperi.

B Apophyses plures ex pyloro dependent, à quo statim sequitur intestinum vnum gracile, rotundum, quod ad rectum tendit, in quo excrementa recipiuntur, & ad anum deferuntur. Lien ei tam magnus fere est, quàm hepar: quod in nullo alio pisce vnquam videram: oblongus, rubra pinguedine mixtus. Folliculum vero piscium natationi accommodatum plenum perpetuo vidi in hoc pisce, ac per spinam delatum.

COROLLARIVM.

A

Gillius ex Aeliano Thymum piscem nominat, non recte. nam Aelianus de animalibus libro 14. cap. 22. Thymallum appellat, Θύμαλλον. Piscem thymallum (inquit) sic nuncupatum Ticinus fluuius Italiæ procreat. is ad cubiti magnitudinem accedit, & lupi cephalique communem & mediam speciem similitudinemque gerit. (Odor thymi) Eius capti odor non indignam admirationem habet. non enim vt cæteri pisces pisculentum quendam mittit odorem: immo verò existimes te eius gentilem herbam, recentem ex terra lectam manibus tenere. Tanta sane odoris suauitate fragrat, vt qui eum ipsum non videt, gratissimam Apibus herbam, vnde nomen duxit, in manu latere putet. De eodem diuus Ambrosius Hexaemeron lib. 5. c. 2. Neque te (inquit) inhonoratum nostra prosecutione Thymalle (*Erasmus Rot. ex Ambrosio legit Timalle*) dimittam cui à flore nomen inoleuit: seu Ticini vada te fluminis, seu amœni Athesis vnda nutrierit, flos es. Deniq; sermo testatior, quod de eo qui gratam redolet suauitatem, dictum facete sit, Aut piscem olet aut florem: Ita idem pronunciatus est piscis odor esse, qui floris. Quid specie tua gratius? quid suauitate iucundius? quid odore fragrantius? Quod mella fragrant, (*Alludit ad hoc Vergilij Redolentq; thymo fragrantia mella*;) hoc tu corpore tuo spiras. Branchijs thymum olet, Cardanus. Adipem piscatores seruant, quem suaue quiddam olere testantur, Gillius. Piscatores, noctu præsertim, cum in ripis aut nauiculis sunt, suaui quodam & singulari odore hausto, thymallos pisces priusquam videant, adesse cognoscunt. Vt thymallus herbam à qua denominatur, sic epelanus à Gallis dictus violas redolet. Sunt & viscera quorundam, quia pinguia, grata: velut sturionum, balænarum, delphinorum. nam non solum sapore, sed & odore quasi violæ commendantur, Cardanus. Nunc quidem thymallus piscis thymum redolere non videtur: verè tamen suauius quam pisces reliqui olet, Saluianus. Thymalum Gillius l. simplici scribit sed Græci codices Aeliani duplicant, sicut & diuus Ambrosius. Videri quidẽ poterat à thymo denominari thymalus: sicut à physa, physalus in ιλος quidẽ per iota, deriuata omnia l. simplex habere puto, vt ὄργιλος, ναυτίλος: per ypsilon vero, alia simplex, vt ὀσμύλος, Σιμύλος: alia duplex, vt Βάθυλλος, Δέρκυλλος. & similiter in αλος, alia simplici l. scribi, vt φύσαλος, ἴαλος, τιθύμαλος. (quanquam recentiores aliqui tithymallum scribunt:), εὐγλαγέας θυμαλίδας Nicander dixit, pro τιθυμαλίδας: alia gemino, vt κρύσταλλος. Tunallus & Titimallus pro thymallo corrupta sunt nomina in Alberti & Isidori libris. Recentiores quidam scriptores, præsertim Itali, vulgare Italicum nomen tanquam Latinum protulerunt: temulum, temolum & temelum scribentes, vt Platina, Sauonarola, Gainerius, & alij. Grapaldus nullam in veterum scriptis memoriam extare temuli miratur.

Vulgaria nomina. Ab Italis vulgo dicitur Temolo: sed per alias etiam vocales penultima ab eis effertur, locis nimirum diuersis, Temalo, Temelo, Temolo. & pro l. in vltima aliqui proferunt r. Ticini accolæ vulgo Temerum siue Temelum nuncupant, Gillius. Temaro quidam dictum conijciebat ab Italis, quod stolidus sit piscis, ac temere facileq; capiatur. ego prorsus à thymo vel thymallo sumpta vulgaria omnia eius apud Italos nomina arbitror. Sabaudis Vmbra, vulgo Ombre vocatur: & Anglis etiam alicubi, ni fallor, *an Omber*. Vide infra in Anglici nominis mentione. Albertus Magnus etiam libr. 7. de animalib. Thymmallus (inquit) est qui vocatur vmbra. addit piscem esse salubrem, pinguem, & locis saxosis degere: quæ omnia thymallo nostro conueniunt. Fluuiatilis quidem vmbræ Ausonius tantum meminit, hoc versu: Effugiens oculos celeri leuis vmbra natatu.

Vmbra fl. Rondeletius & Bellonius Vmbram fl. à thymallo diuersam faciunt: neque vllius inuicem similitudinis meminerunt. Mihi quidem si non vnus est piscis, (aliã enim fluuiatilem vmbram præter thymallum nondum vidi. nec vnum esse aio, sed inscitiam meam fateor) omnino specie naturaq; cognati videntur: quod vtriusq; historiam conferenti patebit. Referemus autem illorum de Vmbra fl. scripta, quemadmodum & de marina in v. elemento. Saluianus in marina vmbra carmen Ausonij citans, Effugiens oculos c. l. u. n. Vmbra (inquit) vel à colore liuenti dicitur: vel quia celeri suo natatu oculos effugiens, vmbra piscis potius, quam verus piscis intuentibus appareat, quę quidem eius coniectura erudita est, sed ne marinam cum fluuiatili vmbra confundamus cauendum.

Thymallum Germani vocant *ein Aesch*, vel *Asch*, eodem nomine quo cinerem: à colore, vt puto, qui in hoc pisce minus quam cæteris plerisque squamosis candidus aut argenteus est, sed magis cinereus, & punctis aspersus nigris, vt cinis carbonum particulis aut fauillis nigris. Nomina pro ætate mutat. Nostri primo anno nominant *Kresling* vel *Gresling*: quod nomen etiam gobioni fluuiatili attribuunt, è quo thymallum fieri quidam falso putant. discernitur quidem facile, cum alias, tum quod thymallus vtcunque paruus pinnulam in dorso posteriorem paruam ostendit; sicut truttarum genera: qua gobio fl. semper caret. Anno secundo, *ein Knab, ein Yser oder Iserle*. Tertio *ein Aesch*. In Rheno circa Scaphusiã anno tertio audio vocari *ein Mittler*. quarto demum *ein Aesch*, vel *Aescher*, cum parere incipit. Nostri quidam piscatores thymallum paruum etiam alio nomine appellant *ein Koerling oder Churling*. Qui Germanice dictum *Aeschen* piscem fluuiatilem, Phagron interpretantur, qui marinus tantum est, longe aberrant. Est in Anglia piscis à trutarum forma non multum abludens, quem à colore cinereo vocamus *a Graylyng*. eundem audio alicubi *Omber* nominari. idem, nisi fallor, piscis est, quem vos vocatis *ein Aesch* Guil. Turnerus in epist. ad me. Thymalli Bohemicum nomen est Lipan, Polonicum Lipienn.

B Thymallum Ticinus fluuius Italię procreat, Ælianus. Est apud nos frequens in Abdua (alias Addua) &

dua)& Ambra fluminibus,quorum aquæ maxime pellucent. Ambra Mediolano proximus est fluuius, Cardanus. In Rheno pauci reperiuntur. in Limago nostro, & plerisque alijs qui ex Alpibus oriuntur fluuijs,satis frequentes. Floha fluuius in Misena abundat hoc pisce, Ge Fabricius. De suaui huius piscis odore, leges superius in A. Thymallus, vt Ælianus scribit, lupi & mugilis communem & mediam speciem similitudinemque gerit. Oblonga enim corporis forma, pinnarumque numerus,& situs,ei, cum vtrisque conuenit:etsi propius ad mugilem accedat. Estque specie sua decorus. oculis nanque grata (subuiridis nempe ac subcœrulei)colorum varietate,pulcherrime depictus conspicitur. Ventriculũ habet mediocrem:intestina crassiuscula,pinguedine multa conuoluta:hepar subalbidum,lienem subrubrum,felle caret. Cum maxime augetur, Æliano teste,ad cubitalem magnitudinem excrescit:etsi, qui crebrius capiuntur, minores sint,libramque non excedant,Saluianus. Squamæ in hoc pisce, singulę fere ῥομβοειδεῖς sunt,hoc est rhombi figuram imitantur. latera enim earum vtrinque,circuli segmẽtum referunt,supra vero infraque in cunei acumen tendunt: quod in iconibus nostris non est expressum. Longitudo ad latitudinem fere quincupla est, cauda etiam computata: hæc enim scribens in manibus habui huius generis piscem digitos longum quatuordecim, latum tres. Rondeletius latiorem magisque ventrosum pinxit quam par est. Dorsum ei fuscum vel subcinereum. linea recta à branchijs ad caudam: & prætereà per totum corpus lineæ multæ apparent,singuliq; inter singulos squamarum versus,non rectæ,sed innumeris veluti arcubus minimis triangulis vndatæ:quod veluti operosum pictores nostri non indicarunt. Os aperitur non longo,sed quadrato fere hiatu. Pinna dorsi maculis multis pulchre variatur:infra partim nigris,partim subrubentibus,supra rubicundis tantum. Pro dẽtibus, inferius superiusque labrum exasperatur, limæ instar, introrsum. Lauaretus Gallice dictus piscis,ossicula ad fauces atq; œsophagi ingressum vtrinque habet,senis hinc inde denticulis, vt in Themolo cõmunita, Bellonius. ego in nostris thymallis & lauaretis seu albulis nihil dum tale reperi. Branchiæ ei sunt quaternæ. Felle non caret thymallus noster,sed flaui vel subaurei coloris id habet:quamuis Saluianus felle carere hunc piscem putat: Bellonius exiguum fellis rudimentum in hepate eius vix apparere scribit. Splen nigricat fere in nostro, Saluianus subrubrum facit. Latera modo pluribus, modo paucis punctis & lituris nigris temere asperguntur. vidi in fine decembris aliquando singulis tantum vtrinque ad branchias lituris insignem:& dum hæc scriberem, alium initio Iunij, vno aut altero puncto vix apparente.

Fallitur Albertus hunc piscem marinum esse scribens. Pisces lapidosi, pinguiores & salubriores sunt, vt thymallus, trutta, Albertus. lapidosos autem vocat, qui in aquis saxosis & puris degant. Apud nos in montanis & præcipitibus quoque fluuijs ac riuis(magis quam vlli alij pisces, truttis tantum exceptis)capiuntur plerisque, minoribus præsertim. puras enim(vt diximus)frigidas & saxosas, rapidasque amant aquas. In magnis fluminibus rariores sunt:subeunt tamẽ hęc quoque è minoribus & riuis: vt & lacus quosdam, Larium, Lemannum, Acronium, vt audio: & nostrum quoque Tigurinum, ni fallor. In lacubus quidem circa saxa reperiuntur, præsertim minores huius generis pisces. Thymalus in fluminibus tantum nascitur, degit, atque capitur: neque in eis quidem omnibus aut quam plurimis: sed solum in Ticino, in Athesi, in Addua (alias Abdua) ac aliquando in Pado, nobilibus Galliæ Transalpinæ fluuijs. vnde mirari oportet, quod præter diuum Ambrosium Transalpinæ Galliæ alumnum, atque Ælianum genere Italum, Prænestinum nempe, (etsi Græco vsus sit sermone,) reliquorum veterum nemo de hoc pisce pertractauerit, Saluianus. Piscis est viuax & validus pro sua magnitudine, etiam extra aquam iam captus. Auro thymallum vesci aiunt, quod & de vmbra fluuiatili scribit Rondeletius:& vulgo etiam de alijs quibusdam piscibus referunt, vt carpione Benaci, & truttis quibusdam lacustribus quas Vmblas vocant Sabaudi: & Galli de Lauareto suo: quibus etiam Emblonem quendam Gallis aut Sabaudis appellatum Bellonius adnumerat in Singularibus suis. Sed singulorum (inquit idem) ventriculis dissectis, inspectisque curiosius interaneis, non auro, sed alijs (peculiaribus) cibis eos viuere deprehendi: Sic ille. Fieri quidem potest vt aliquando minutulæ quædam auri micæ ab his deuorentur, appetentibus forte propter splendorem: sicut & calculi quidam splendentes & arenæ ab auibus deuorantur: imprimis quidem à thymallis, qui in fluuijs montanis & auriferis degunt. ego hos pisces alia ratione χρυσοφάγυς, id est auriuoros putarim, quod cum lautiores maiorique in precio sint, opsophagorum quorundam aurum consumant, & loculos exhauriant. Ælianus negat alia quam culice(quem Græci conopen vocant) esca thymallum capi. vt in E. referemus. Piscatores quidam hunc piscem quarto demum anno, cum iam propriè *Aesch* à Germanis vocatur(vt in A. dictum est) parere retulerunt, Martio mense & paulo ante. Saluianus tamen Septembri mense, libidine eum agitari scribit. C

Pisces chrysophagi.

In Acronio lacu genus anatum aut potius mergorum est ceruicibus proceris, pedibus nigris domesticis anatibus maius, quas à thymallis deuorandis, *Aeschenten*, id est θυμαλλοβόρους appellant. D

Retibus facillime capitur: non item hamatis escarum illecebris, non adipe suis, non serpho (*insecto aut verme simili formicæ vel culici,*) non chama, non alterius piscis intestino, non denique strombi collo, (στρόμβου τένοντι, *callo vel spondylo strombi,*) sed solo culice (κώνωπι) improba sane bestiola, & noctes diesque homini tum morsu tum strepitu suo molesta, quod hac sola delectetur esca, comprehenditur, Ælianus. Solo culice, (&c) Æliano authore, capitur thymallus. Verum cum id nec scriptores alij, nec nostrę ętatis piscatores afferant, nequeatque culex ob suam paruitatem hamis affigi: quanta in hac re Æliano fides habenda sit, haud scimus. Nec etiam Raphaeli Volaterrano scribenti: Thymalus ad hamum non accedit, cum non alium sane cibum sectetur quam thymum herbam, qua viuit: plene credendum est: cum falsum sit quod thymo, & non alio vescatur cibo, cum pisciculos etiam edat: quodve hamo capi non consueuerit cum(vti experientia ipsa edocet) & hamis & retibus capiatur: cæteris quidem anni temporibus rarius, Septembri verò mense frequentius: propterea quod eo tempore Venereo agitatus stimulo, huc atq; illuc imprudenter excurrat, Saluianus. Lampredis minimis, quibus vulgare nomen oculos nouenos tribuit, hamo infixis anguillas & thymallos capi audio. Plumis Meleagtidum pro esca E

Ad Truttas & Thymallos pisces. additis hamo thymallum facile capi, à viro quodam erudito nuper cognoui qui Italis etiam inde Temaro vulgo nominatum suspicabatur, quod facile temereq; caperetur hic piscis. Esca ad truttas & thymallos abunde capiendos: Gallinam nigram excauabis, & immittes tria ouorum lutea, croci quantum est pisum: & foramine rursus consuto gallinam in fimum equinum abdes per tres aut quatuor dies, donec putrescat & vermiculi flaui in ea appareant. De his vnum cum piscari libuerit, in hamum infiges: reliquos vasculo inclusos seruabis. Rem miram experieris, Ex libello Germanico De inescationibus piscium. In piscatorijs legibus nostris cauetur, ne eo genere hami, quem *Polangel* appellant, thymalli capiantur. Piscatores ex singulari quodam vel circa ripas odore thymallos præsente nosse, supra in A. diximus. Callidi quidam piscatores ex plumis auium diuersis anni temporibus diuersa vermium & volucrium insectorum genera mentiuntur, & hamis tanquam escam addunt: pro thymallis quidem genus muscæ effingunt (Aprili mense, puto) ex pennis perdicis, capite rubente: corpore & alis candidis, è pennis (itidem) perdicis de ventre. Maio autem mense muscam repræsentant corpore partim è candido partim nigro serico contexto alternis, capite cœruleo, alis verò è dorso cornicis variæ, quam nostri à nebula denominant. Iunio deinde effingunt de pennis è cauda ardeæ fuscæ (*alas, aut caput, aut vtrunq; non enim exprimitur in libello Germanico manuscripto, cuius verba interpretor:*) corpus verò viride de pennis è pectore anatis syluestris. Iulio autem corpus è serico cœruleo formant, caput è nigro serico: & alas addunt de pennis è ventre cornicis variæ quam à nebula denominant. Augusto corpus faciunt de pennis alarum gruis, (*alas*) è pennis perdicum: caput viride. Demum Septembri corpus è cœruleo serico concinnant, caput e rubro: & alas è pennis de dorso cornicis variæ (quam diximus) affingunt.

In Bauaria thymallos tredecim fere digitis breuiores capi lex vetat. Sunt qui thymalli adipe ad pisces illiciendos ita, quemadmodum ardeæ, vtantur.

F

Temulus piscis est optimus, & is maxime qui ex Abdua (alias Addua) capitur, Platina. In citeriore Gallia prima siluro (*sturioni*) Padano palma conceditur: secunda truttis & temolis è Ticino, Gaudentius Merula. In Ticino, in Athesi, in Adduave captus (nam qui in Pado capitur, multo inferior est) tenerrimus ac sapidissimus omnium fere fluuiatilium piscium censetur, vti diuus etiam Ambrosius testatur. vnde non immerito pluris, quam quiuis alius piscis venditur, vbi haberi potest. Et maxime Maio mense in quo quidem rarior capitur, sic longe suauior existimatur. Maiorem nonnulli, minorem verò alij celebrant, Saluianus. An maiores, quia pinguiores, eo nomine suauiores quibusdam videntur: ego mediocres prætulerim. Circa Albim fluuium truttis eos præferri audio. Piscium alij alijs partibus magis commendantur, thymalli verò & truttæ vndiquaque. Sunt tamen qui tunicam interiorem huius piscis, ceu cibum summe Apicianum prędicent: de quo Antonius Schnebergerus meus ex Polonia me admonuit. Saluianus, vt proximè retro dictum est. Maio mense præcipuè commendat: alij ab initio Martij vsq; ad Septembrem: quo quidem mense, secúdum Saluianum, libidine accenduntur. alij Iulio mense primum laudare incipiunt, ita vt autumno deinde optimus sit.

Pyruntes. Fluuiatilium piscium optimi sunt qui in rapidissimis degunt fluuijs, vt Pyruntes. hi enim non nisi in rapida & frigida aqua viuunt: & præ cæteris fluuiatilibus faciles sunt concoctu, Mnesitheus. quanquam autem pyruntas pro truttis accipio: eadem tamen hęc de thymallis, & iustius etiam quod ad salubritatem, & concoctionis facilitatem, similiter accipienda censeo. Pisces lapidosi (inquit Albertus) pinguiores sunt & saniores, (*sanum pro salubri Albertus & eius seculi scriptores accipiebant,*) sicut trutta & thymallus. Nutriunt mediocriter thymalli, boni sunt succi, & facile concoquuntur, Saluianus. Nostri etiam ægrotis hos pisces non denegant. De piscium vsu in tenui victu, præcipuè lucij, temoli, &c. quæ Aloisius Mundella literis mandauit, supra in Lucio recitaui. Hecticis conceduntur pisces aquæ dulcis, parum petrini (*sic loquebatur illa ætas*) communiter vocati striguli, lucij, temuli, &c. sed raro, Gaynerius. Temali parui sine viscositate sunt, plurimum exercentur, olent & sapiunt optimè, vt saluberrimi sint habendi, Mich. Sauonarola. Mihi quidem thymalli, saxatilium piscium marinorum loco præ cæteris aquarum dulcium piscibus (vel omnibus, vel ijs qui apud nos sunt) in cibum dari posse videntur: quod carne similiter vt illi, neque dura, neque viscosa sint, ac simul in saxosis aquis degant & plurimum exerceantur, &c. Post eos albulas lacustres, prę sertim quæ media magnitudine sunt, & albulæ priuatim à nostris vocantur: tertio truttas vel vmbras illas lacustres quas à rutilo colore nostri denominant, saxatilium loco posuerim, ex nostris quidem piscibus. Sunt qui thymallos apud nos in vrbe captos præferant: ego pinguiores quidem illos esse puto, non tamen salubriores: quod de Lupis Tyberinis etiam Galenus tradit.

Saxatilium loco.

Apparatus. Temulus quouis modo percommode coquitur, fricturam tamen magis requirit, Platina. Mihi quidem elixi & simpliciter conditi placent: debent autem elixandi in vinum frigidum immitti. Pinguiores tamen melius sapiunt assi. Cum thymali felle careant (*nos fel habere dicimus, sed exiguum*) quando coqui debent, haud eis dissecto ventre eximenda sunt interanea, sed satis erit si exterius solum purgentur. Maiores elixi, & maximè butyro conditi: minores verò assi sapidiores creduntur, Saluianus.

G

Adeps. Adeps de intestinis thymalli collectus ad varias affectiones salutaris creditur. Maculas aut cicatrices recentes cutis illitus, corpori concolores reddit. Igne vel aqua feruida deustis locis remedium est. Sunt qui eo perungant membra, quæ contabescere & alimentum non sentire videntur, per se: vel cum vnguento ab althæa denominato, & folijs solani tetraphylli, quam aliqui herbam paris vocant. simul autem etiam in sessionem quandam seu balneum præcipiunt, & Luna crescente tantum (si bene memini) perungunt. *Ad aures.* Si pinguedo huius piscis Maio mense in vitreum vasculum coniecta Soli exponatur, id quod ex ea distillat, ac in vasculum residet, vulneribus salutare existimatur: auribusque instillatum, grauitatem auditus discutit, Saluianus. Multi piscatores Ticini accolæ adipem thymalli auribus salutarem conditum seruant, Gillius. Nuper amicus quidam ad me scripsit his ferè verbis: Narrant piscatores ad Lemanum lacum, è senibus se audiuisse, sanguinem huius piscis si in

aures infundatur, surdidati prodesse, si modo viuenti pisci sanguis detrahatur: Sic ille. ego hoc non de sanguine, sed adipe verum esse puto. & quoniam, qui Gallicè loquuntur, hoc narrarunt: facili lapsu sanguinem pro adipe accepit, qui auscultabat: hunc enim Galli sain, quasi saginam vocant, illum sang. Ad oculorum etiam remedia commendatur idem adeps. Cum aliqua lippitudo, rubor, feruor, aut pterygia vel vngues (*flecken vnd nagel*) in oculis apparent, quotidie binas guttas cum penna instillari iubent aliqui, idque in pueris etiam, & equis consulunt. Vidi pullam chemosi affectam, quod malum aliquando exanthemata illa (quas papulas pueriles vocant Germani) sequitur, hoc remedio per septuaginta ferè dies continuato, (vt quotidie gutta instillaretur,) curatam, rubore mox primis diebus sublato. Si oculi in equo lunatici sint, foueam supra oculos adipe thymalli perfricato frequēter, vt eorum claritatem conserues, Ex libro Germanico manuscripto. Habent & pharmacopolæ apud nos hunc adipem: à quibus maximè ad oculorum remedia, vt maculæ in eis deleantur, peti solet: deinde etiam ad curandas igne vel aqua adustas partes. Plin. quidem omniū piscium adipē oculis salutarē facit. Dioscoridi verò fluuiatilium duntaxat adeps ad oculorum claritatem inungitur: in quem vsum liquatur in Sole, melque illi additur. Fel de anguilla thymallo, tinca & porcello lactente misce, ad aurium remedia. hoc enim infuso, pelliculas rumpes, fluxiones curabis, vermes occides, Ex libro Germanico manuscripto. *Ad oculos.* *Fel.*

Thymallus inter ioculares piscium nomenclaturas Cōmes seu Regulus Rheni, nuncupatur, *Ein aesch ist ein Rheyngraf*, forte quod inter pisces Rheni plerisq; alijs lautior salubriorq;, & principum mensis dignus iudicetur. sic & Salmonem propter saporis excellentiam, dominum cognominant, *ein Salm ist ein Herr.* Θυμὸς oxytonum apud Græcos animum vel animos, (aliquando animam, alias iram) significet, & ypsilon semper producit: deducto vt suspicor nomine à verbo θύω, τὸ σφάζω, quod est macto, occido: vt propriè sanguinem, & qui in sanguine est calorem spiritumque significet, iuxta illud poetæ, Purpuream vomit ille animam. hinc etiam cauitas inter iugulos, (qua mactari animalia solent,) ab aliquib. θυμὸς, ab alijs σφαγὴ dicitur, authore Polluce. Θυμὸς, ἀδήν τις μεταξὺ τῶν κλειδῶν: id est, glandula quædam inter iugulos, Eustathius. Θυμὸς, παρὰ τὸ θύειν (ὁρμᾶν καὶ ζεῖν) τὸ αἷμα, θυαμός, Varinus. Cæterum θύμος paroxytonum genere masc. Atticis etiam neutro, herbæ nomen est, & ypsilon corripit: Dumq; thymo pascentur apes, dum rore cicadæ, Vergilius: qui & alibi semper ypsilon huius nominis corripit, vt annotauit Nic. Erythræus. item Claudianus, ---- credas examina fundi Hyblæum raptura thymum. Et Ouidius, Pars thyma, pars rores, pars meliloton amat. Et in Theriacis Nicander: ἢ στόρμιγγι θύμα ποσὶ, καὶ ἀνθεμόεσσαν ἐρείκην. Macer tamen, qui de herbis carmine scripsit, quem inter poetas non annumero (inquit Erythræus) produxit: Si desit thymum, pro thymo ponere thymbrum. Quo genere quidem thymum protulerit Vergilius non apparet: duos enim casus tantum apud eum reperias, datiuum thymo, & accusatiuum thymum. A Dioscoride & Galeno gen. masculino effertur. Ὦ πολλὰ δὴ τῷ δεσπότῃ ταυτὸν θύμον φαγόντες, Carion in Pluto Aristophanis, (est autem versus iambicus tetrameter. (vbi Scholiastes: Thymum (inquit) herba vilis est, & refertur gen. neutro, penultima breui, barytonum. Videtur autem huius herbæ nomen factum à verbo θύω quod est θυμιάω, suffio, suffitum excito. est enim odorata & suaui odore. hinc & thymiama dictum, suffimentum: cuius tamen primam producit Sophocles in Oedipo Tyranno, hoc senario: Πόλις δ' ὁμοῦ μὲν θυμιαμάτων γέμει. Ego vt in thymo herba, sic & in thymallo pisce, ypsilon semper corripuerim: quanuis miretur aliquis cum ab eodem verbo θύω, (quod & sacrificare, mactare, occidere, vt Gallis quoque tuer: & suffire significat. vetustissima enim sacrificia suffitu tantum fiebant, vnde & thuris factum nomen,) vtrunque horum nominum deducatur, θυμὸς pro animo, θύμος vel θύμον pro herba, alterius ypsilon produci, alterius corripi. Taxum arborem Dioscorides lib. 6. toxum à Romanis dici credidit, nec thymalon vt hic (lib. 4.) scribitur, sed thymilon scribendum quod & Aëtius quoque sequitur, Paulus thymion, Hermolaus Corollario 695. *H. a.*

Prouerbium, Aut piscem olet aut florem, requires supra in A. vbi de piscis huius odore diximus.

THYRSITES piscis est marinus, similis pelamidi, Kiranides. Vide Tursio suprà.

TIBVRONVS piscis est Noui Orbis: de quo leges suprà, in fine Corollarij De Gladio, pag. 332. *h.*

TIGRIS Marina Alberto & obscuris quibusdam scriptoribus Thynnus piscis appellatur.

TILONES (Τίλωνες) memorantur ab Herodoto lib. 5. non multo post principium. Pæonum quidam (inquit) Prasiadem paludem incolunt, hunc in modum. In media palude compactæ erant sublicæ (ἰκρία) altæ, tabulis seu plancis (ἰκρία vocat Græcè) super eas iunctis angustum à continente ingressum vno ponte habentes. Has sublicas tabulata sustinentes olim communiter omnes ciues statuebant. mox è lege hunc in modum statuendum censuerunt: vt pro singulis vxoribus quas quisque duceret (ducunt autem singuli multas vxores) ternas defigeret sublicas è monte sumptas, cui nomen est Orbelus. Hoc habitantes modo obtinent singuli super ea tabulata tugurium in quo degunt, & fores inter tabulata compactas (καὶ θύρην καταπακτὴν διὰ τῶν ἰκρίων) deorsum ad paludem ferentes. Paruulos liberos per pedem reste illigant, metuentes ne illi in aquam deuoluantur. Equis & iumentis pisces pro pabulo præbent. Porrò piscium tanta est copia, vt quoties quis ianuam compactam reclinauerit, (ὅταν τὴν θύραν τὴν καταπακτὴν ἀνακλίνῃ,) demissam fune sportam (σπυρίδα) vacuam, aliquanto post retrahat pisciū plenam. quorum duo sunt genera, vnum quod vocant Papraces, alterum Tilones. Hæc ille. Quænam verò sit Prasias illa palus iam non habeo quod dicam. Tilloni & ballero (Βαλλέρῳ καὶ Τίλωνι) lumbricus Canis exortu innascitur: qui debilitat, cogitque ad summa stagni efferri, quā æstu intereunt, Aristot. hist. 8. 20. numerat autem vtrunque inter fluuiatile & lacustre genus. Fullo piscis, Græcè chylon, Latine tum tullo, tum fullo: hinc rusticè apud nos tyllon appellatur, Niphus: Videtur autem hoc in loco totidem errores quot verba scripsisse. Vide quæ suprà in Fullone, à nobis notata sunt. Quærendum an Papraces, lacustres illi pisces sint, qui à Germanis etiam *Trasß* dicuntur. nam & hi magnis gregibus capi solent.

TILTON Græci vocant, τιλτὸν genus salsamenti, Varinus. Vide suprà in Lepidoto, Elemento L.

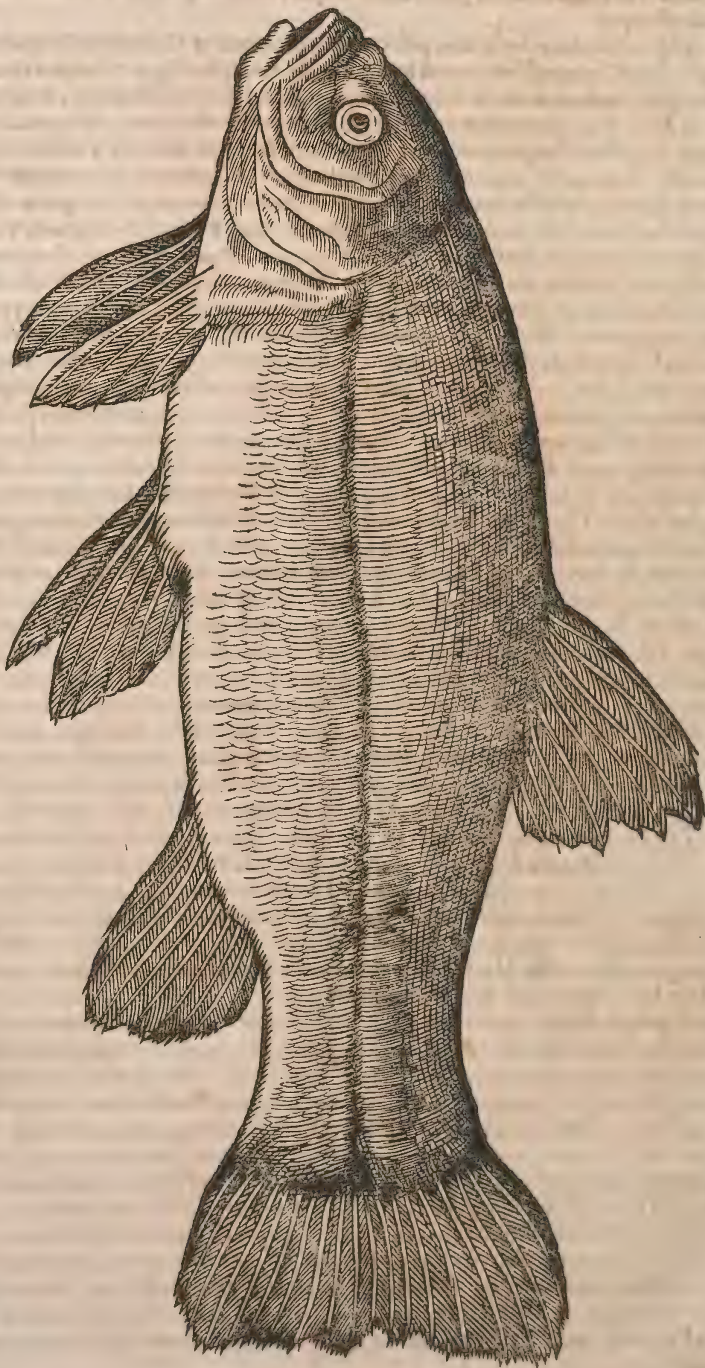
DE TINCA, RONDELETIVS.

A TINCÆ nomen ab Ausonio vsurpatum hodie quoque in Gallia & Italia seruatur.

Vbi. Piscis hic in lacubus stagnis & fluuijs, qui rapidi non sunt, viuit.

B Ex viridi flauescit, corporis specie, pinnis, & earum situ, palato carnoso Cyprinum imitatur: squamis autem differt. paruis enim admodum & tenuibus tegitur, muco semper obductis, quam ob causam Tincæ lubricæ sunt. Præterea circa oculos circulus in Tinca ruber est, in Cyprino flauescens. Linea à superiore branchiarum parte descendens corpus medium intersecat. Pinnas duas habet ad branchias, alias duas in ventre, vnam à podice, aliam in dorso breuem sine aculeo. Cauda in pinnam latam desinit. Lapillos habet in capite Auratæ & reliquorũ marinorũ modo. In ima oris parte ossa serrata pro dentibus. Branchias quaternas duplices. Ventriculum paruum, fel aqueum in hepate, vesicam geminam aëre plenã in ventre, oua pauciora quã Cyprinus.

Tinca hac effigies à nostro pictore expressa est.

C Nutritur aqua, luto, & muco, quam ob causam palustribus & lacustribus aquis, & fluuijs tarde fluẽtib. gaudet.

F Vilis est, & pauperiorum cibus. Ausonius:

Et virides vulgi solatia tincæ.

Crasso, glutinoso, excrementitioque est succo.

A Sunt qui Tincam, Aristotelis φύλωνα esse putent, quẽ Fullonẽ vertit Gaza, de quo hæc tantum Arist. lib. 4. de hist. cap. 14. Ὃν δὲ καλοῦσι φύλωνα, πρὸς τοῖς αἰγιαλοῖς ἐν ὑπηνέμοις: ἀγελαῖος ἢ καὶ οὗτος. Id est, Fullo quem vocant, litora petit trãquilliora, sed is quoque gregalis est. Præterea eundẽ esse cum eo qui Dorioni Γναφεὺς vocatur. Athenæus: Γναφεὺς. Δωρίων ἐν τῷ περὶ ἰχθύων τὸ ἐκ τῆς ἑψήσεως τοῦ γναφέως ὑγρόν φησι πάντα σπῖλον καθαίρειν. Id est, Fullo. Dorion in libro de piscibus, ait fullonis decocto maculam omnem elui. Alij (*vt Bellon.*) dubitant sitne idẽ Fullo Aristot. & Γναφεὺς Dorionis: cuius Dubitationis causam nullam video, cum Fullo Aristotelis lacustris sit vel fluuiatilis, (*Tillo potius, fluuialis & lacustris est Aristoteli: φύλων autem quem Gaza fullonem vertit, cum litora petere dicatur, marinus videtur. Vide quæ annotauimus in Fullone, Elemento F.*) Dorion verò marinos duntaxat pisces numerasse videatur. Quod verò Tinca & Fullo idem sint, non inde necessario efficitur, quia Tincę decocto sordes deterguntur. Idem enim & Anguillarum, & Ichthyocollæ, & aliorum piscium admodum glutinosorum decoctũ præstare potest: nam lento & glutinoso humori quod pingue est & sordidum hæret, atq; vna vtrunq; abluitur & tollitur.

Ψύλων vel Γναφεὺς Græcorum an sit tinca.

Γναφεὺς, id est fullo vnde dictus.

D Tincæ quidem muco obducuntur, & sese mutuo lambunt, id quod aliquando obseruaui. His Lucios vulneratos sese adfricare, & muco vulnera conglutinare tradunt.

Non

Non immerito à P. Iouio Platina reprehenditur, qui Tincas antiquitus Mænas fuisse existimauit, cum Mænæ solum sint marinæ, Tincæ palustres siue lacustres & fluuiatiles. A

Vidi Romæ Iudæos quosdam medicinam exercentes, qui carpo & plantis pedum Tincas, per dorsi longitudinem discissas, admouerent in febribus ardentissimis. Sed id nisi in tempore fiat, non modo nihil profuerit, sed maxime obfuerit, nam frigiditate intro repellente, ac magis constringente augetur incendium. G

DE EADEM, BELLONIVS.

Tinca Italis & Latinis, Gallis Tenche dicitur. nam vbique suam appellationem constantissimè retinuit. Popularis est piscis ac cœnosus: qui cum vbique frequens sit, mirum est, quod à priscis Romanis nullum nomen habuerit. Fullonem Aristotelis esse crediderim. Gregalis est Fullo (inquit ille) & partus tempore petit litora tranquilliora. Fullo autem dictus piscis, quod eius decoctum detergendis lanæ sordibus inseruiat. Dorioni γναφεὺς vocatur: cuius decocto (inquit) macula omnis sordesue eluitur. quod nostri vulgi plerisque pro magno arcano habetur. (*Tincæ nomen vetus nullum certis argumentis ostendi potest. Nec idem esse potest* Γναφεὺς, *qui* ψύλων, *quem Gaza fullonem vertit. Vide quæ nos elemento F. in Fullone scripsimus.*) Tinca Phycidi vsqueadeo similis est, vt vulgus Phycidem Tincam marinam vocet. A *Fullo.*

Viridanti est squamarum colore, quas olida vligine obsessas habet, seu mucore lento viscosas: adeo tamen tenues, vt meritò ijs carere dixeris. Singularem in tergore pinnam habet, eamque paruam: quaternas sub ventre, & caudam rotundam. Os nulla dentium asperitate communitum. Tergus & totum corpus diuerso modo fulgere comperies. In Tincarum porrò capitibus calculi duo admodum exigui reperiuntur. B

COROLLARIVM.

Ego palustres hos pisces nullo in precio apud antiquos fuisse putauerim, & propterea nullis literarum monumentis fuisse celebratos. meque plurimum mouet Ausonius, qui tincas & lucios ignobilissimis piscibus adnumerauit, Iouius. Veteres authores preciosos potius quàm viles pisces literarum monumentis celebrare consueuerunt. Vnde & Columella scribit: Viles pisces ne captare quidem, nedum alere conducit, Saluianus & Massarius. Idem Saluianus: Satis (inquit) mirari non possum, scriptores Ausonio vetustiores, tincam piscib. nunquam annumerasse: similiter coniectare nequeo, quamobrem mille ac centum deinceps annis nemo tincæ mentionem fecerit. nam post Ausonium (qui redemptionis nostræ annis circiter trecentis & septuaginta, sub Valentiniano ac Valente Augustis vixit) centum tantum ab hinc annis nonnulli rursus tincæ meminere. Sic ille. atqui tincæ Albertus Magnus etiam meminit ante hæc tempora annis circiter trecentis. claruit .n. circa annum Salutis M. CC. LVIII. vt in Chronicis reperio: quanquam Trittemius annum Domini quo floruit numerat M. CC. LXXX. hic libro 23. De animalibus, falconum remedia describens, secundum Guilielmum Falconarium regis Rogerij, (qui nimirum ante Alberti quoq; ætatē vixit) tincham nominans, Germ. etiam interpretatur *Sligen*. Nomen huius piscis à recentiorib. variè scribitur: Tinca, Tincha, Thinca, Tenca, Tencha, Tencon. vltimum videtur diminutiuū. inter reliqua magis arridet vt Tinca scribatur, nimirum quasi tincta, quod Gallus diceret Teinte. colore enim à plerisque alijs piscibus multum differt, & viridi nigricante quasi tincta videtur. Germani atramentum scriptorium etiam à nigro colore *Tinten*, quasi tinctum vel tincturam nominant. Alexander Benedictus victum podagricorum describens orphos lacustres nominat pisces, qui vulgo tincæ vocentur, nescio qua ratione. mihi quidem minimè probatur. Merulam piscem turdo simillimum, (nisi quod merula nigrior est,) quoniam tincæ formam habet, tincam marinam Veneti cognominant, Massarius. Merula piscis marinus tincæ fluuiatili similis est corporis habitu, Rondeletius. Ergo tincam quoque si quis merulam fluuiatilem aut lacustrem appellet, (Græcè κόσσυφον ποτάμιον ἢ λιμναῖον,) non ineptè fecerit. A *Tinca marina.*

Ausonius sui temporis secutus plebem, vsitatis nominibus pulcherrimum poema non est veritus inficere potius, quàm aut ipse in ambiguo iactari, aut iactare lectorem in obscuro. sic alosam pro clupea siue thrissa, tincham pro merula fluuiatili posuit, Scaliger. Hippolytus Saluianus Tenca marina Romæ vocari scribit, & alio nomine pesce Fico, piscem illum quem Rondeletius phycidem esse putat, ipse callariam asellorum generis. sed icon à Rondeletio pro phycide posita, ab ea quam callariæ nomine Saluianus dedit, diuersa videri potest. Quære in fine huius voluminis iconem illi, quam Saluianus dedit, similem. Bellonius in Turdo Phycidem, Tincam fl. interpretatur. Pierius Valerianus de tinca dubitat, sitne fuca (id est phycis) aut pholis veterum. Atqui phycis piscis marinus est, tinca verò dulcium aquarum. cum illa tamen aliquid commune habet: (nam, vt Bellonius scribit, Itali merulam æquè atque phycidem, tincam marinam vocant:) De pholide aliud nihil legimus, nisi quod mucum quem ipsa emittit, sibi obducat, ita vt in eo quasi cubili quiescat. Vide suprà, elemento P. Iulidem quoque, aut similem ei piscem, alicubi tincam marinam vocari audio, fortè quod magna ex parte viridi sit colore. Puto & coracinum piscem nigricantem similiter nonnusquam vocari. Tenca Italicè & Hispanicè Tinca vocatur: Gallicè Tanche: vel etiam Tincke, si rectè scribit Carolus Figulus. Germani plerique *Schley* à lubricitate, vel potius muco, quem nostri *schleym* appellant: vt Græcè myxonem, Latine muconem interpretari liceret, nisi mugilum cuidam formæ iam prius hoc nomen deberetur. Vir doctus quidam vt vim Germanici nominis exprimat, tincam vocat limariam. sed quoniam id potius Græcorum pelamydem exprimit, πηλὸς enim limus est: & tincæ apud Germanos à muco (vt dixi) nomen positum est, abstinere eo præstiterit. Muco quidem hunc piscem plenum esse vel tactus arguit, limosis etiam & sordidis locis degit, & in cœno alitur. *Schley*, ab alijs scribitur, *Schleihe*, à nostris *Schlig*, quod ita proferimus, vt sit i. breue, & g. molle in fine. voco autem g. molle, sicuti ante e. & i. profertur. Rostochij & finitimis oris *Slye*. ad Albim *Schleyn*: alicubi etiam Gallico vocabulo *ein Tinch*, inferiores quidam Germani & Gallis viciniores vt Flan- *Vulgaria.*

dri. Geldri *Lauwen* vel *Louwen* & *Seeld* & *Zeeld* appellant. In Frisia, ni fallor, *Mudthund*, nescio qua vocabuli ratione. piscem aiunt esse in dulcibus aquis, lubricū, vocarique aliter etiam medicum omnium piscium, & sutorem nigrum. Hollandi quoque *een Schoemaker*, hoc est sutorem, ob cutis crassitudinem: & *Graumacker*, (nos *Grabmacher* diceremus,) id est vespillonem, quod subinde in terra effossa aut sepulchris inueniatur. Saxones quidam tincam interpretantur *Stincks*: nescio an tincam nostram intelligentes, an alium quendam pisciculum qui in ora Germaniæ *Stint* & *Stinckfisch* à fœtore nominatur. Tincæ nomen est *Tenche*. Polonicum, Lin vel Lijn. Bohemicum Linie, & Swvecz quasi sutor.

B Capiuntur tincæ passim in omnib. ferè lacubus & stagnis. In Rheno etiam, præsertim inferiore vbi tardius fluit. In quibus Italiæ lacubus & quales inueniantur, dicemus infrà in F. Tinca rostro breui ac retuso est: ore ferè rotundo, ad ventrem inclinante, ac prorsus edentulo. In vtroq; latere, vbi labrum superius inferiori committitur, appendicem habet, cyprini instar, cutaceam, rotundam, breuem, mollem ac lubricam adeo, vt nunquam explicetur, conspicuaue fiat, ni digitis comprehensa extendatur. Oculi magni sunt & aurei. Squamis minutis ac valde connexis tegitur. Non idem tincis omnibus color est. aliquæ enim subalbidæ: plurimæ ex albo flauescentes, nonnullæ virides, palustrium verò subnigræ etiam aliquæ sunt. Viscido adeò muco exterius præditæ sunt, vt recens captæ, vix manibus detineri queant. Mirè pinguescunt. Quinque aut sex librarum crebrò & vbique ferè reperiuntur: alicubi verò ad viginti etiam libras aliquando excrescunt, Saluianus. Quæ in Albi maximæ capiuntur tincæ, duas circiter libras (id est vncias sexaginta quatuor) pendent. Piscis est breuis, crassus, longitudine ad latitudinem triplici: capite crasso & recurto: oculis magnis, nigris, multum prominentibus, vt in passere fl. quem *Halbfisch* appellamus. Dentes habet paruos ad initium gulæ, in duabus vtrinque mandibulis, vt capito & alij quidam pisces. Color ei vndiquaq; ad aureum vergens. Plenus est minutis & tenuibus squamulis, quæ de eo abradi, vt in cæteris piscibus non possunt. his superinducitur pellicula viscosa, quæ piscem omnino lubricum reddit, &, si radatur, glutinum quoddam tenax & coagulatum præ se fert. eadem in causa est, vt hic piscis, si anterius aspicias, coloris appareat è fusco, nigro & viridi permixti, ac flauo superinducti. Pinnæ ad branchias colorem è puniceo fuscum præ se ferunt: superior verò cum cauda, fusca magis quàm punicea est, Io. Kentmanus. Ego etiam olim tincam contemplatus, iridem in oculis rubentem obseruaui, maxillas in faucibus dentatas, tergus crassum, in capite lapillos, caput & dorsum nigricabant: pinnæ subnigræ, cauda nigrior erat. Sub pinnis iuxta branchias eminebat caruncula rubicunda, crassiuscula. Ad pinnam vero sinistram medij ventris cuneus quidam carnosus, subdurus, genitalis ferè specie, prominebat. Tinca lutea potius quam viridis est: at viridem (dicere) maluit Ausonius, Scaliger.

C Tencha piscis est fluuialis vel stagnensis, qui in limo sicut anguilla nutritur, Obscurus. In stagnis & paludib. victitat, locis ferè cœnosis, vt inter arundines & vluas. In quibus Italiæ lacubus habeatur, leges infrà in F. E riuis in Albim venit, per totum annum: illic autem libentissimè in Albi degit, vbi maximè limosum est vadum, & flumen tardius, Kentmanus. Tincæ nusquam in mari reperiuntur. in lacubus autem ferè omnibus nascuntur. capiuntur & in Tyberi, nonnullisque alijs fluminibus: in quibus cum perraro tamen capi soleant, ex aliquo potius lacu ad flumina adnatasse, quàm in eis genitas esse crediderim. In lacubus ac stagnis vt frequentes, ita & omni anni tempore capiuntur, Saluianus. In Rheno etiam capi audio, cum alibi, tum circa Coloniam. Putrescentis limi sordibus vescuntur tincæ, Iouius: potius quàm carne, Saluianus. In limo sicut anguillę nutriuntur. Obscurus.

Pisces omnes strepitum extra aquam ædunt, seu concussi, seu concutientes celeriter branchias, vt tincæ, quæ stridorem quendam acutum emittunt, Cardanus in Varijs. Et rursus: Pisces pauci sunt qui non strideant: quod & tincæ faciunt, cum è viuarijs educuntur. nec mirum, nam concutiuntur, & aerem pro aqua trahunt. Tincæ & lucij & absque semine & ex semine generantur. nam in piscinis non sati inueniuntur, Cardan. Et mox, Lucios è tincarum semine generari creditum est, amicitiamque inter illos intercedere. Item alibi: Cyprinos, tincas, anguillas, è putredine seu absque semine generari certum est. Alibi quoque scribit tincam visceribus etiam dissectis, diu superuixisse.

D Lucius vbiq; stagnis ac lacubus cum tincis frequentissimè reperitur, Iouius. Amicitiam lucio cum tinca esse ferunt: huius enim muco adfricare & illinere vulnera sua lucium, Rondeletius. Vide etiam suprà C. Lucium quidem pisces omnes præter tincam vorare aiunt. Frisij tincam, medicum omnium piscium appellant.

E Cum spadernis capiuntur præcipuè tineæ, (*interpres Germanicus quidam legit tincæ. Lampetras, aliqui recentiores, tineas fontanas vocant.*) Sunt autem tres acus ex ære retortæ ac simul ligatæ, quæ quibusdam breuibus funiculis annectuntur: ac ipsi omnes non multum distantes cuidam funiculo longo. his apponitur caudarum cancrorum, vel lumbricorum crassiorum esca, & in aqua sero * extenso iactantur, & mane captæ tineæ (tincæ) tolluntur, Crescentiensis 10. 39.

F Tinca piscis quanquam semper vilis, insipidus & insalubris habeatur: nimis tamen malus putatur Iunio mense: à nostris circa Martium. Fallitur, meo quidem iudicio, qui tincæ post troctam primas attribuit hoc disticho: Tinca vocor. quare? maculosum respice tergus. Coctaq; post troctam, gloria prima feror. Tinca (inquit Iouius) quanuis plebeius sit piscis, aliquando tamen in lautorum mensas venit, & ex his Romæ præsertim Marsicana è Fucino lacu, qui nunc Celanus dicitur. Fucinianæ labrum inferius tritum habent, quod eius generis indicium est: quippe quæ plurimum saxoso eius in lacus vado volutentur. Fert & laudatissimas paruus ille lacus quartodecimo ab vrbe lapide apud Bacanam syluam, (quam Antonino Pio notam Itinerario esse videmus,) quib. non modo plebeij, sed splendidi etiā optimates sæpius vescantur. Nobilis ille inter aulæ proceres longè omnium ætatis nostræ popinalis lautitiæ studiosissimus, (qui ducenta milia aureorum nummûm, in ventrem se condidisse aliquando gloriatus est,) tincas Bacanianas autumno captas, allio laridoque contritis, additisque odoratis oleribus & multo aromate, in teganis ad vaporem tepidioris furni fœlicissimè percoquebat. Fert & tincas, quanquā minores, sapore tamen minimè contemnendo sanctæ Praxedis lacus, in Latij Sabinorumq; finibus, qui Regillus antiquitus fuit: sed eæ cum raijs & squatinis, cæterisque vilissimis piscibus, apud

Pantheon

Pantheon ignobili foro infimis hominibus venundantur, Hæc ille. Tinca sapore dulcis est, sed malæ digestionis, Incertus. Reginæ, scardulæ, & huiusmodi, non videntur reprobari sicut tincæ, anguillæ, & similes qui squamas non habent, Ant. Gazius in Corona florida. Tincæ impuri & damnati sunt alimenti, Alexander Benedictus de victu podagricorum scribens. Piscis est totus excrementitius & lutosus: ac, nisi diligenter à sordibus & immunditie purgatus fuerit, noxius, Adamus Lonicerus. Medici tincis omnibus vim quandam inesse ad progignendam febrem existimant, quoniam maximè in cœnosis degant, & putrescentis limi sordibus vescantur, Iouius. Ægrè concoquuntur, & mali sunt succi. vnde sicuti eis crebrò vesci non debemus: sic diebus canicularibus, quo præcipuè tempore maxime noxiæ creduntur, ipsis prorsus abstinendum est, Saluianus. Temali parui, & tencæ paruæ, quæ apud nos dicti (*dicuntur, fortè*) iaceoli, sine viscositate sunt plurimum exercentur, bonoq; sapore & odore sunt, vt salub errimi hi pisces videri debeant, Michael Sauonarola. *Iaceoli.* Tincæ nunquã bene sapiunt: sæpissime verò lutum etiam redolent. quapropter viles & plebeiæ censentur, præterquam à mediterraneis hominibus: Qui cum pelagios pisces nunquam gustauerint, in summo honore, & præsertim sacri ieiunij tempore, eas habent. Vnde cum in cœna Leonis decimi Pontificis discumbentibus, pelagios pisces vario iudicio certatim atque impense laudantibus, nobilis quidam Florentinus tincis solum assuetus, diceret: Extollatis, vt lubet, conuiuæ marinos pisces, ego certe Trasymenam tincam conditam leucophago, his vestris triglis, spigulis & rhombis prætulero: hoc insulso dicto lachrymas omnibus præ risu excussit. Illæ autem quas lacus Trasymenus, vel Fucinus, vel paruus ille apud Bacanam syluam, vel à S. Praxedi appellatus, procreant, etsi cum marinis piscib. æquari non debent, contemnendæ tamen non sunt: quippe quas in marinorum piscium penuria, ne lautorum quidem mensæ aspernantur, Saluianus ex Iouio. Pessimum est cum pisces natura molles & viscosi, etiam friguntur, vt tinchæ, gui, (*gobij,*) Ant. Gazius. *Apparatus.* Tinca si grossa erit, & elixam voles, ex agresta, aromatibus, petroselino, minutim conciso, conditam comedes. Aliter: Si grossa erit, eam bene exquamatam, ac per mediam spinam incisam, ita inuertes, vt quod foris erat, intus demum fiat, infractis etiam costis, ac concisis interaneis, inditoque rursum, cum ouis sex, petroselini concisi, piperis tunsi, allij diffracti, croci modico. Sunt qui Damascenas, aut cerasia acria, aut passulas cum pineis mundis cum ouo disfracto indant. Coquenda lento igne in craticula est: coctam salimola ex aceto, oleo, croco, sapa suffundes. Aliter: Si parua erit, eo modo scindes quo superiorem. & conspersam farina, oleo friges. frictam, aut agresta, aut succo malarancij suffundes. Hoc, etiam quouis modo cocto, nihil peius, Platina. Allio quidam laridoque condiunt, &c. vt suprà ex Iouio dictum est. Sunt qui laridi ac allij vice oleum cepamque concisam, ac vuam, quam passulam dicunt, inijciant, ac eodem modo coquant. alij in eam, primum (vt par est) purgatam, ac interaneis exemptis, passulas, mentam, petroselinum, allium, atque sal concisa, & in simul mixta, per sectionem quà prius interanea exemerant, infarciunt, consutaq; sectione, aut veru infixam, aut craticulæ impositam torrefaciunt, oleo ac aceto cum saluiæ ramusculo, aut fœniculi vmbella, assidue dum torretur, conspergentes. Plebeij verò eam oleo in sartagine frictam, ac arancij mali succo conspersam comedere solent, Saluianus. Tinca primum in aquam calidam ponatur, & per pannum asperum trahatur vt abstergatur à muco: deinde exenterata in vinum frigidum elixanda immittatur, Mangoldus. sunt qui non minus diu elixari iubeant, quàm vitulinam. Coquendæ tincæ melioris saporis erunt, coniectæ in calidam aquam, aut calido cineri impositæ. Assandis cum limo cutis detrahitur, & mediocrem saporem habebunt, Innominatus. Hic piscis etiamsi aqua calida ablutus, & bene abstersus, rite coquatur, in aquam nempe cum primum feruere incipit, iniectus, conditus salitusq; ad iuris ferè consumptionem, adhuc insipidus est, quamobrem ad lautiores mensas rarò venit, Kentmanus. Tincarum cutim detractam per se tanquam magnas delicias vel à diuitib. quibusdam in Italia appeti audio. Hunc piscem aliqui in gelu (vel gelatina, vt vulgò vocant) commendant: suauius nimirum quam salubrius.

Tincas scissas per dorsi longitudinem, pedumq; & manuũ plantis (*volis*) applicatas, ardentis febris G feruorib. plurimum aduersari quidam putarunt ex secta Iudæorum, qui quanquam sordidè admodum & ridentibus alijs talia experirentur, aliquando tamen ipsis æstuantibus exoptata blandimenta fœliciter attulisse comperti sunt, Iouius. Veteres medici ad capitis & artuum dolores sopiendos torpedines admouebant: quarum loco à mediterraneis tincæ forsan vsurpari poterunt. Sunt qui non febrientium modo æstus tincis pedibus subditis, seu alligatis viuis, temperari, sed etiam aduersus arquatum etiam morbum proficere putent. Alij ictericorum iecori aut vmbilico viuam imponunt. Ictericis aliqui tincam viuentem illigant: id etiam tertio die repetunt. tinca immortua intus ac foris veluti croco tincta redditur: & pleriq; hoc remedio restituuntur, Kentmanus. Fel de anguilla, thymallo, tinca & porcello lactente misce, ad aurium remedia. hoc enim infuso, pelliculas rumpes, fluxiones curabis, vermes (aurium) occides, Ex lib. Germanico manuscripto. Equorum purgatio ex intestinis tincarum aut barbonum, à Rusio Hippiatro describitur. Cõtra accipitrum & falconum lumbricos remedia scripsi in Accipitre E. ijs aliqui tincæ pellem vstam admiscent.

Mulier quædam Papiensis (quod vidisse me testor) putans se esse prægnantem, post duodecim men- H. a. ses emisit frustum vnum carnis satis magnum, & multa alia parua: & simul cum illis peperit animal ad similitudinem tenconis piscis, colore viridi obscuro supra tergum, infrà autem rubri coloris: corio tam duro, vt vix gladio scindi potuerit. moriebatur autem, & complicabat se sicut ericius, Marcus Gatinaria.

Tincas virides Ausonius dixit. licebit etiam viles, insipidas, viscosas, & similibus epithetis eas cognominare. *Epitheta.*

Celebratur apud Ciceronem quidam facetus orator Placentinus cognomine Tinca, fortassis ab hoc *Proprium.* pisce cognominatus: quemadmodum Florentiæ Laurentius Medices senior, vti erat perurbanus, cuidam celebris familiæ ciui, se domi tincam ingentem exquisita arte coctam falsò iactanti, Tincæ cognomen, quod illi postea fuit æternum, indidit, Iouius.

TINEÆ paruæ generantur in marinis stagnis, quales in aqua dulci reperiuntur, Rondeletius.

Lampe-

Lampetras aliqui recentiores, tineas fontanas vocant, vt ſuprà in Corollario de Muſtela indicamus, pag. 169.

TIPVLÆ quanquam leuitate ſua ſuper aqua ingredientes non mergantur, aquatiles tamen animantes non ſunt, ad librum De inſectis referendæ.

TIRSIO. Vide Phocæna.

TITTANES apud Athenæum in verſibus Numenij nominantur, deprauatis tamen, vt apparet, his verbis: Χαύνυς πῆλάνας, ἐγχέλιάς τε, καὶ ἐννεχῖλω πίτωον. Alia lectio habet, Χαύνυς τε, πελίας τε.

TMETI, Τμητοί, à Græcis vocantur piſces maiores, qui ab alijs pelagij, vt auratæ, glauci, phagri, hoc genus difficilius concoquitur: concoctum verò permultum alimenti præbet, Mneſitheus. T... ab Athenæo vocantur (vt equidem arbitror) qui in partes diſſecti, in patinis miniſtrantur: vel vt in ſal-ſamenta condiantur, Wottonus.

TONSICVLA piſcis nominatur à Caſſiodoro Variarum 12. 4. Deſtinet carpam Danubius, à P... veniat anchorago, ex Orimis tonſicula quibuslibet laboribus offeratur. Orimi qui ſint, iam non memi-nio. Nouaculæ quidem piſcis Plinius meminit 32. 2. ab eo contacta ferrum olere ſcribens.

TORENTINA, piſcis Trutta, vt ſcribit Scoppa grammaticus Italus, ſine authore. Malim per duplex r. quaſi à torrentibus, quod in riuis montanis reperiatur.

DE TORPEDINE, BELLONIVS.

A TORPEDO, Græcis olim Νάρκη dicta, vtroque vocabulo re ipſa piſcis naturam explicante, quod ſua frigiditate torporem manibus inducat. Græcorum vulgus Margotirem (*Narcoterem*) appellat. Venetis ferè ignotus piſcis eſt: qui ſi nonnunquam illuc veniat, Sgramphi nomen habet, Romæ non alio quam Occhiatellæ nomine cognitus.

B Litoralis eſt ac cœnoſus, Gallico Oceano infrequens, Burdegalis notus, apud quos Tremble appel-
(A) latur, quaſi tremulam dicerent: quod mucoſa ac glabra cute, eaque molli ac frigida, contrectantium manus efficiat tremulas. Primo aſpectu Ranam marinam vel Paſtinacam refert, niſi multò eſſet rotundior. Huius pars prona ex cinereo albicat: ſupina magis caneſcit: roſtrum nullum habet, ſed eius loco crenam gerit, inter duo latera parte anteriori impreſſam: caudam breuiorem quàm Raia: atque vt in Muſtelis diſpoſitam, (ſulcat enim æquor in contrarium,) ad cuius radices duæ pinnulæ enaſcuntur, multum in natatione adiuuantes. Oculis eſt exiguis, parte ſupina, vt in Raia collocatis: ſub quib. duo vtrinque foramina in gyrum crenata ſunt. Os habet prona parte patulum, in creſcentis lunæ figuram, dentibus obtuſis, multiplici ordine diſpoſitis, anteriori tantum parte communitum. Branchias gerit duplices, vtrinque quinas, fel pro corporis magnitudine maximum.

Torpedo ſupina.

Tertia Torpedinum Rondeletij ſpecies, vt ſuſpicor, maculoſa, non tamen oculata.

F Cæterum vſque adeo eſt lenta carne, vt niſi frigatur, ſaporis ſit admodum ingrati. Adhuc fricta, non indureſcit, ægerrimeque coquitur.

G Febrem, extremis artubus admotam, expellere cenſent, vt & fluuiatilem Tincam.

DE TORPEDINE OCVLATA, BELLONIVS.

Videtur hæc ſpecies prima Torpedinum Rondeletii.

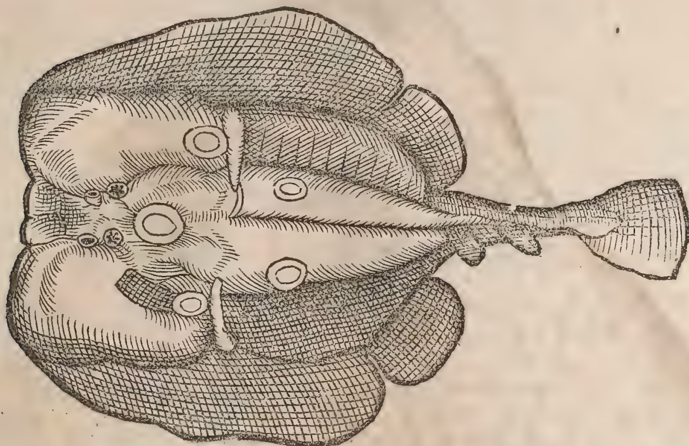
A Falluntur mirum in modum, qui Plinium reprehendunt, quod Torpedinis id genus, quod in tergore ſex, atque interdum ſeptem, (*Saluianus in ſua icone, quinque tantum huiuſmodi maculas pingit, ceu per angulos pentagoni digeſtas: & Rondeletius ſimiliter in duabus ſuis primis,*) aut eo minus maculas, quoſdam quaſi oculos referentes gerat, Oculatam appellauit: atque id cognomen ad Melanurum potius referendum eſſe autumant. Verum ſi ab oculorum pulchritudine & magnitudine Melanurus oculati apud Latinos nomen receperit, quid vetat quo minus à multorum oculorum ſpecie, Torpedinis hoc genus, à ſuperiore multum diſtans, etiam oculatum appellemus? Ipſa enim dictio oculorum multitudinem potius quàm magnitudinem ſonat: quanquam etiam vtrumque ſignificare poſſit. Ac, quantum illi cenſores paulò (vt mihi videtur) rigidiores fallantur, ipſum vulgus Romanum ſatis indicat: à quo adhuc hodie, nemine docente, Occhiatella dicitur. Verum de hoc, in Melanuro latius.

B (F) Cæterum, hæc Torpedo non magnitudine ac ſpecie tantum, verum etiam carnis lentore alteram imitatur: ſolis quinque, ſex, atque interdum ſeptem oculorum maculis ab ea differt: quas ita exactè delineatas in medio tergore præ ſe fert, vt neminem pictorem iudices rectius aut exactius quicquam effingere potuiſſe: alioqui naturales oculos paruos habet, ad ſuperius deſcriptam Torpedinem accedentes.

DE

DE TORPEDINIBVS (IN GENERE, ET SPEcie prima priuatim,) Rondeletius.

Torpedinis maculosæ primum genus.

QVA ratione Græci νάρκην piſcem, eandem Latini torpedinem vocant: eſt enim νάρκη ἔκλυσις τῶν μελῶν, id eſt membrorum debilitatio: & torpedo, idem quod torpor ſiue ſtupor. Huic piſci nomen datum eſt, quod torporem & ſtuporem membris inducat: Menander inquit Athenæus, νάρκαν per α extulit, quo nomine (*quo modo, vt α. in fine ſcribatur*) nullus veterum vſus eſt. Ligures à tremore tremorize appellant. Maſſilienſes dormiliouſe, à ſtupore: pedem .n. verbi gratia, torpidum ſiue ſtupefactum endormi dicimus. Galli torpille. Torpedinũ genera quatuor facimus: tria earum quæ maculis notatæ ſunt, quartum eius quæ maculis caret. Quæ genera omnia hoc vno capite concludimus, quia viribus & corporis ſpecie non differunt, ſed maculis tantum, vt diximus. Quare quæ de vnius facultatibus, & partium tum internarum tum externarum deſcriptione dicuntur, eadem etiam reliquis conuenire exiſtimato. A *Libro 7.* *Genera quatuor.*

Prima torpedinis ſpecies à nobis poſita eſt ea, cuius maculas efficiunt circuli albo nigroque diſtincti, quorum medium oculi * pupillam, maculæ totæ oculos planè referunt. Quamobrem à Romanis hodie ochiarella, ſiue oculatella nominatur. *Genus primũ.*

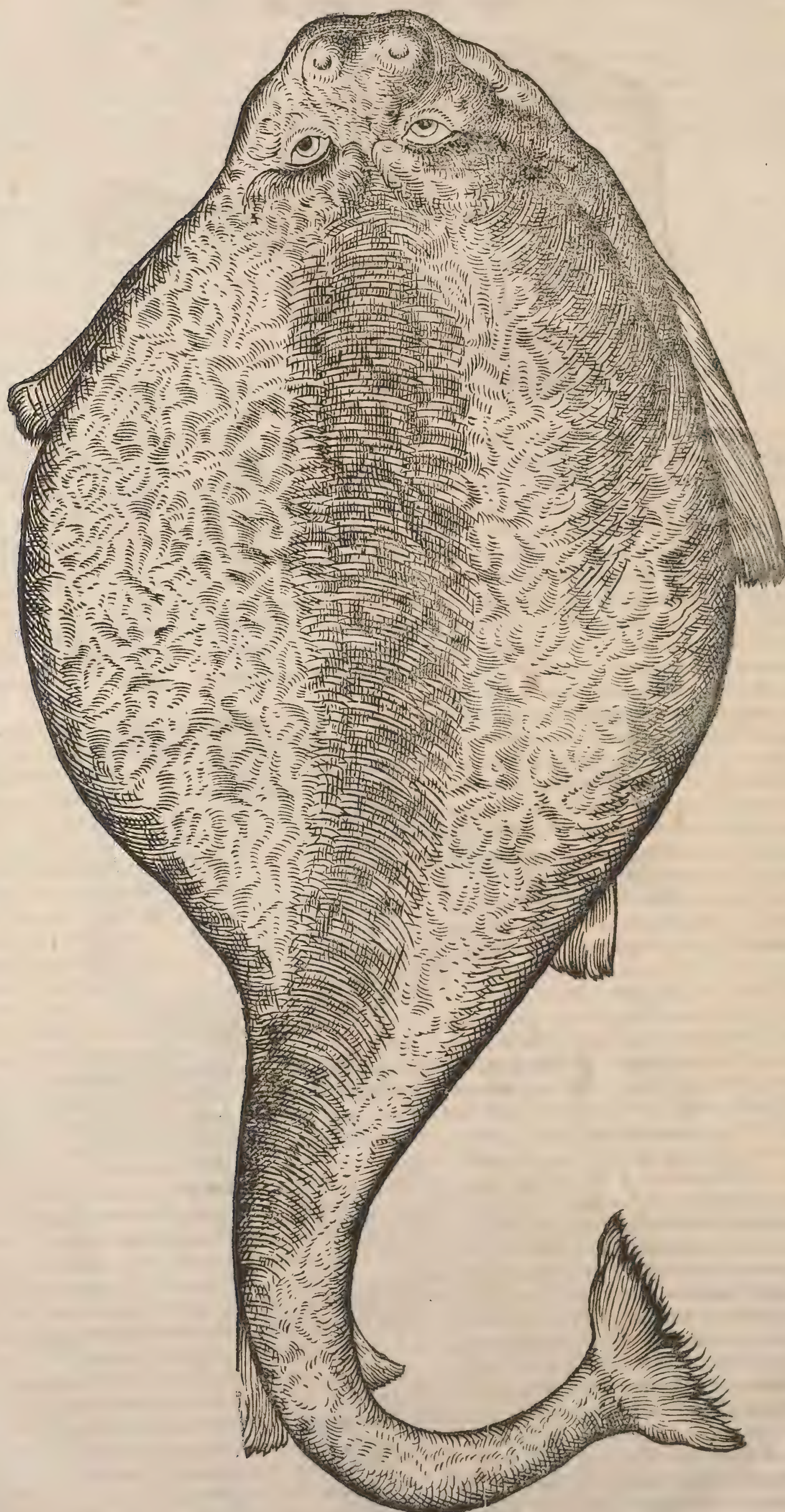
Porrò maculæ pentagoni figura diſpoſitæ ſunt, reliquum corpus colore eſt ad rubricæ fabrilis, quam vulgo pro terra Armenia vendunt, colorem accedente. Piſcis eſt planus cartilagineus, parte anteriore latus, laterib. rotundus, in caudam carnoſam deſinens: in cuius initio, parteque prona pinnulæ duæ erectæ ſunt, prior maior eſt, altera minor. in extremo pinna eſt lata, vt caudam clauis nauium, quibus in Rhodano & Sequana vtuntur, aptè comparare poſſis. Oculos paruos habet pro corporis magnitudine, poſt oculos foramina oculis maiora, quæ ad os vſque patent: quorum ambitus ἐπιφύσεις ſunt carnoſæ, ἐπιφύσεσι cordis terrenorum animalium, quas Latini valuulas interpretati ſunt, ſimiles. Os paruum in ſupina parte, dentibus paruis munitum, ante os foramina pro naribus. Branchias in medio ferè corpore: quia ob corporis tenuitatem ad latera, quemadmodum in galeis & ſquatina collocari non poterant. Cor depreſſum, ventriculũ latũ, inteſtina breuia & lata: hepar albũ, in quo latet veſica fellis. A B

In cœnoſis litorib. degit torpedo, veſcitur carne piſcium, quos aſtu capit. Ariſt. lib. 9. de hiſt. anim. ca. 37. Ἡ νάρκη ναρκᾶν ποιοῦσα ὧν ἂν κρατήσειν μέλλῃ ἰχθύων, τῷ τρόπῳ ὃν ἔχει ἐν τῷ σώματι λαμβάνουσα, τρέφεται τούτοις. κατακρύπτεται δὲ εἰς τὴν ἄμμον καὶ πηλόν. λαμβάνει δὲ τὰ ἐπινέοντα, ὅσα ἂν ναρκήσῃ ἐπιφερόμενα τῶν ἰχθύων: καὶ τούτου αὐτόπται γεγένηνταί τινες. vbi pro ἐν τῷ σώματι perperam legitur in vulgaribus codicibus, ἐν τῷ στόματι. Torpedo piſces, quos appetit ſtupore afficit, ea quam ſuo in corpore habet, facultate, atq; ita tardos præ ſtupore capit, & veſcitur. Abdit ſe in arena & limo, tum piſces, qui adnatantes obtorpuerint, corripit. Quam rem pleriq; à ſe conſpectam retulerunt. Idem Plin. Nouit torpedo vim ſuam, ipſa non torpens, merſaque in limo ſe occultat, piſces qui ſecuri adnatantes (*alias, ſupernatantes*) obtorpuere, corripiens. Athen. Ἔστι δὲ ἡ νάρκη, ὥς φησιν Ἀριστοτέλης, τῶν σελαχωδῶν, καὶ τῶν σκυμνοτοκούντων. Θηρεύει δ' εἰς τροφὴν ἑαυτῇ τὰ ἰχθύδια προσαπτομένη, καὶ ναρκᾶν, ἢ ἀκινητίζειν ποιοῦσα. Δίφιλος δ' ὁ Λαοδικεὺς ἐν τῷ περὶ τῶν Νικάνδρου Θηριακῶν, μὴ πᾶν τὸ ζῶόν φησι νάρκαν ἐμποιεῖν, μέρος δέ τι αὐτῆς διὰ πείρας πολλῆς φάσκων εἰδέναι. id eſt, Torpedo, vt ait Ariſt. ex cartilagineis eſt, iiſq; quæ catulos non oua pariunt. Venatur autem piſciculos, quib. veſcatur, quos attingens ſtupore afficit, imobileſq; reddit. Diphilus autem Laodiceus in lib. de Nicandri Theriacis, non totum piſcem ſcribit ſtuporem inducere ſed partem eius tantum, idq; ſe experientia longa cognoſcere. Quo loco pro εἰδέναι mendoſè ἐληλυθέναι legitur. (*Ego nihil mutauerim: τὸ διὰ πείρας ἐληλυθέναι, pro eo quod eſt experientia aliquid comprobatum eſſe, eleganter dictum putarim.*) His adſtipulatur Op. qui cecinit torpedini molli, teneræ, debili, tardiſſimeq; natãti pro robore venenũ à natura eſſe datũ. Huius itaq; latera, quæ vtrinq; veluti alæ expanduntur, radiiſq; contexta ſunt (ea .n. intelligi puto per κερκίδας διπλόας ἑκατέρωθεν ἀμφιδύμους) ſi quis attigerit, illico membrorum vires diſſolui, concretoque ſanguine artus præ ſtupore moueri non poſſe. Quam ſtupefaciendi vim cum ſibi ineſſe ſentiat, reſupinatam in arena iacere immotam, mortuæq; ſimilem: cuius latera ſi piſcis contigerit, ſtupore impeditum euadere non poſſe. C D *Lib. 9. cap. 42* *Lib. 7.* *Lib. 2. ἁλιευτικῶν.*

Οἷον καὶ νάρκη τερενόχροϊ φάρμακον ἀλκῆς
Ἤ μὲν γὰρ μαλακή τε δέμας, καὶ πᾶσ' ἀμενηνή,
Νηχομένῃ ὀρχαν: μάλα γὰρ δύσφραστα κέλευθα
Ἀλλὰ οἱ ἐν λαγόνεσσιν ἀναλκείης δόλος ἀλκὴ
Ἀμφίδυμοι: τῶν εἴ τις ἐπιψαύσειε πελάσσας,
Ἔσπεται, αὐτοδίδακτοι ἐν οἰκείοις μελέεσσιν.
Νωθής τε βραδυτῆτι, βαρύνεται, οὐδέ κε φαίης
Εἰλεῖται, πολιοῖο δι' ὕδατος ἐρπύζουσα.
Κερκίδες ἐμπεφύασι παρὰ πλευρὴν ἑκάτερθεν
Αὐτίκα οἱ μελέων σθένος ἔσβεσεν.

Cætera ex ipſo authore petito.

Figuram ſequentem Torpedinis à pictore Veneto habui, nulli illarum, quas Rondeletius pingit, ſimilem: non ſatis probè, ut ſuſpicor, expreſſam.

Torpedines hoc piſcatu vti, id argumento eſt, inquit Ariſtoteles, quod capiantur, quæ in ventriculo mugiles habeant omnium velociſſimos, cum ipſæ ſint tardiſſimæ. Neque verò piſces ſolum, ſed homines etiam ſtupefaciendi vi afficiunt. Ariſtoteles: Ἡ δὲ νάρκη φανερά ἐστι καὶ τοὺς ἀνθρώπους ποιοῦσα ναρκᾶν. Plinius ex eodem: Maris torpedo etiam procul, & è longinquo, vel ſi haſta, virgaue attingatur, quanuis prævalidos lacertos torpeſcere facit, quamlibet ad curſum veloces alligari pedes. Ego reuera torpedini pridem mortuæ, quæ domi aſſeruabatur, cum in ſummis æſtatis feruoribus manum aliquando admouiſſem, ſenſi frigeſcere, vt veriſſimæ torpedinis viuæ contactum, inter ſtuporis cauſas à Galeno numeratum fuiſſe exiſtimem, quod fortaſſe ex Platone hauſit, qui cum torpedine loqueretur: Καὶ γὰρ αὕτη, inquit, τὸν πλησιάζοντα ναρκᾶν ποιεῖ. Hac arte piſcatorum manib. euadit: cum enim ſe hamo captam, vulneratamque ſenſerit, lineam pinnis amplectitur, mox per lineam virgamque ſtupor in piſcatoris manum immittitur, vt piſcatori ſuum inſtrumentum de manu excidat. Oppianus.

Lib. 9. de hiſt. anim. cap. 37.
Ibidem.
Lib. 32. cap. 1.
Lib. 1. de ſymp. cauſis.
In Menone.
Lib. 3. ἁλιευτικῶν.

Ναὶ μὴν καὶ νάρκη σφέτερον νόον οὐκ ἀπολείπει
Θερμῇ λαγόνας περιπτύσσεται. αὐτίκα δὲ χαίτης
Δεξιτερὴν ἔσκηψε φερώνυμον ἰχθύος ἄλγος.
Τοῖο γὰρ κρύσταλλος ἐνίζεται αὐτίκα χειρί.
Πληγῇ (*vulnere ex hamo dolens*) ἀνιάζουσα πιαινομένη δ' ὀδύνῃσιν
Ἱππείης δόνακός τε διέδραμεν, ἐς δ' ἁλιῆος
Πολλάκι δ' ἐκ παλάμης κάλαμος πέσεν, ὅπλα τε θήρης.

Frigoris impatiens torpedo, ob id hyeme conditur terra, hoc eſt, vado maris excauato, Theophraſtus citante Athenæo: Θεόφραστος ἐν τῷ περὶ φωλευόντων, διὰ τὸ ψῦχός φησι τὴν νάρκην κατὰ γῆς δύεσθαι. ἐν δὲ τῷ περὶ τῶν δακέτων καὶ βλητικῶν, διαπέμπεσθαί φησι τὴν νάρκην τὴν ἀπ' αὐτῆς δύναμιν, καὶ διὰ τῶν ξύλων, καὶ διὰ τῶν τριόδων (*τριοδόντων potius*) ποιοῦσαν ναρκᾶν τοὺς ἐν χεροῖν ἔχοντας. Theophraſtus in lib. de his quæ hyeme latent, ſcribit torpedinem ob frigus ſub terra condi. In libro autem de ijs quæ mordendo & eiaculando venenum infundunt, vim à ſe emittere, & per ligna, fuſcinaſque ſtupore, manu illa tenentes afficere. Lib. 7.

Circa autumnum parit, autore Ariſt. lib. 6. de hiſt. anim. cap. 10. non oua, ſed fœtus viuos ex ouis, quæ intus excludit hos in metu intra ſe recipit & emittit, eodem Ariſtotele autore. Et quidem, inquit, iam viſa torpedo eſt grandis: quæ fœtus intra ſe circiter octoginta haberet. C

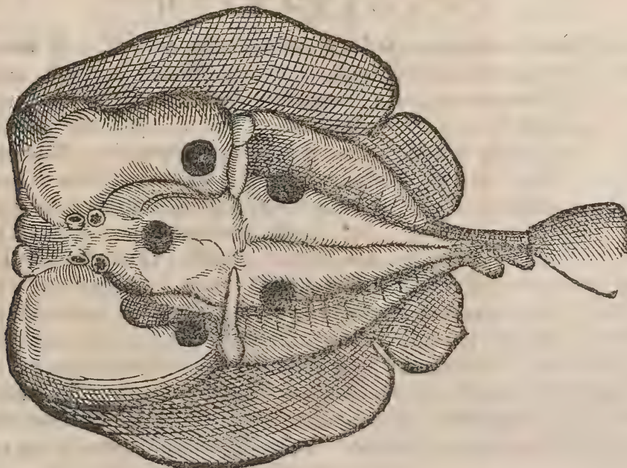
Diphilus apud Athenæum ait torpedinem concoctu difficilem eſſe, demptis ijs partibus, quæ circa caput ſunt, quæ teneræ ſunt, ventriculo (*ſtomacho*) gratæ, & concoctu faciles, reliquas non. paruas autem meliores eſſe, præſertim ſimpliciter (λιτῶς) coctas. Hiceſius ait parum nutrire, & pauci ſucci eſſe, aliquid tamen habere, quod ſtomacho valde gratum ſit, (χονδρῶδές τι διακεχυμένον, εὐστόμαχον πάνυ.) Huius iecori teneritas (*quidam non rectè legunt, tenacitas*) nulla præfertur, vt ſcribit Plinius. Qui torpedinem in cibis damnarunt, ij mihi rectius iudicaſſe videntur. eſt enim mali ſucci, inſuauiſque: humida, molli, fungoſaque carne, ob id à noſtris reijcitur: quod ſi quando edatur, abiectis capite, partibusque quæ circa caput & branchias ſunt, allijs cepiſque condita editur. Et Venetijs, ne in foro piſcario vendatur, autoritate præfecti ſanitatis cautum eſt. Quare non poſſum non mirari quæ Galenus de torpedine ſcripſit. Mollem habent carnem torpedo & paſtinaca, quemadmodum etiam iucundam, quæ modicè aluum ſubducat, & non difficilè concoquatur, quæque modicè (*mediocriter*) nutriat. Et in conſilio pro Epileptico, torpedinem ſolam ex cartilagineorum genere, epilepticis conuenientem cibum eſſe. Et in libello de Attenuante victu, ſaxatilibus in penuria ſubſtitui vult, præpararique cum beta, aut porro, admiſto piperis tantillo, (*cum beta trita, aut albo iure, porrum prolixius miſcendo, & piperis portiunculam.*) Et in libro octauo methodi medendi cum ſaxatilibus piſcib. aſellos ſubſtituerit, proximè aſellos, inquit, ſunt ſoleæ & torpedo. Idem (lib. 11. de fac. ſimplic. med.) literis prodidit, ſe experientia comperiſſe torpedinem marinam non mortuam, vt nonnulli exiſtimauerant, ſed viuam admotam capitis dolorib. mederi, ſedemque euerſam coërcere, idque eadem vi efficere, qua alia medicamenta, quæ ſenſui ſtuporem adferunt. Quod quidem ego ſic interpretor, torpedinem admotam capitis dolores leuare, ſtuporem inducendo, cuius ſtuporis cauſa ſit frigiditas, id quod etiam de opio, mandragora, hyoſcyamo verè dicitur, ſed non ea ſolum, ſed & cæca quædam vis torpedini à natura inſita. Nam idem Galenus hanc torpedinis vim non frigiditati ſolum, verum etiam obſcuræ eius facultati adſcribere videtur: cum enim ſtuporis, qui ex difficili ſenſu motuque componitur, cauſas recenſeret refrigerationi, partiumque neruoſarum compreſſioni, torpedinis marinæ contactum adiungit. Paulus Ægineta oleum, in quo viua torpedo decocta fuerit, ad acerbiores articulorum cruciatus leniendos prodeſſe ſcribit.

F
Lib. 9. cap. 42.
Lib. 3. de alim. facul.
G
Lib. 1. de cau. ſympto.

De torpedine fluuiatili nihil hic dicendum, à marina enim non differt. Fluuiatilis in Nilo reperitur, teſtibus Athenæo & Strabone. *Aetius quoque fluuialem torpedinem nominat.* C

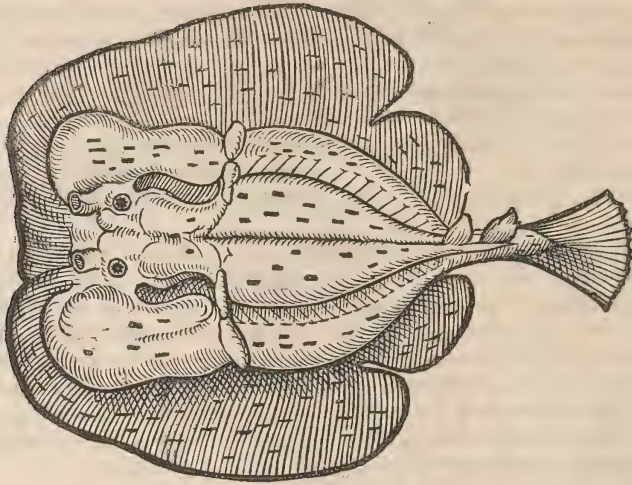
Torpedo fl.

Maculoſa ſecunda.

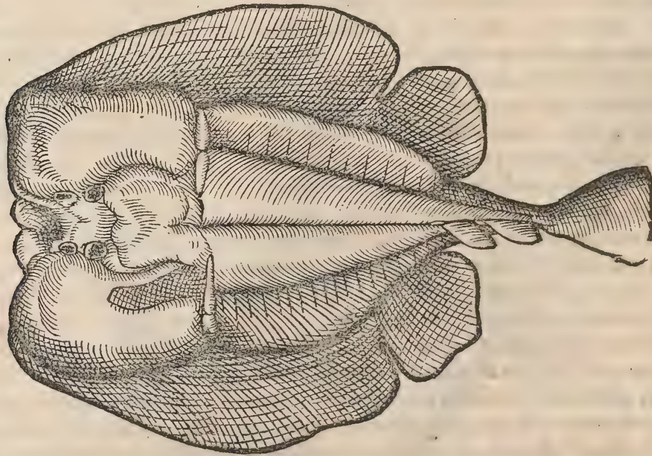
SECVNDA Torpedinis ſpecies à prima differt, quod maculas nigras, rotundas, circulis non diſtinctas habeat, ſed eadem pentagoni figura diſpoſitas. Eſt etiam primæ concolor.

Maculoſa tertia. Equidem priores duas oculatas potius cognominarim. hanc vero maculoſam.

TERTIA Magis varia eſt: habet enim maculas diuerſarum figurarum, huc & illuc ſparſas, & ſine ordine.

Torpedinis non maculoſæ icones duæ: quarum minor à Rondeletio exhibita eſt: maior à Cor. Sittardo quondam ad me miſſa.

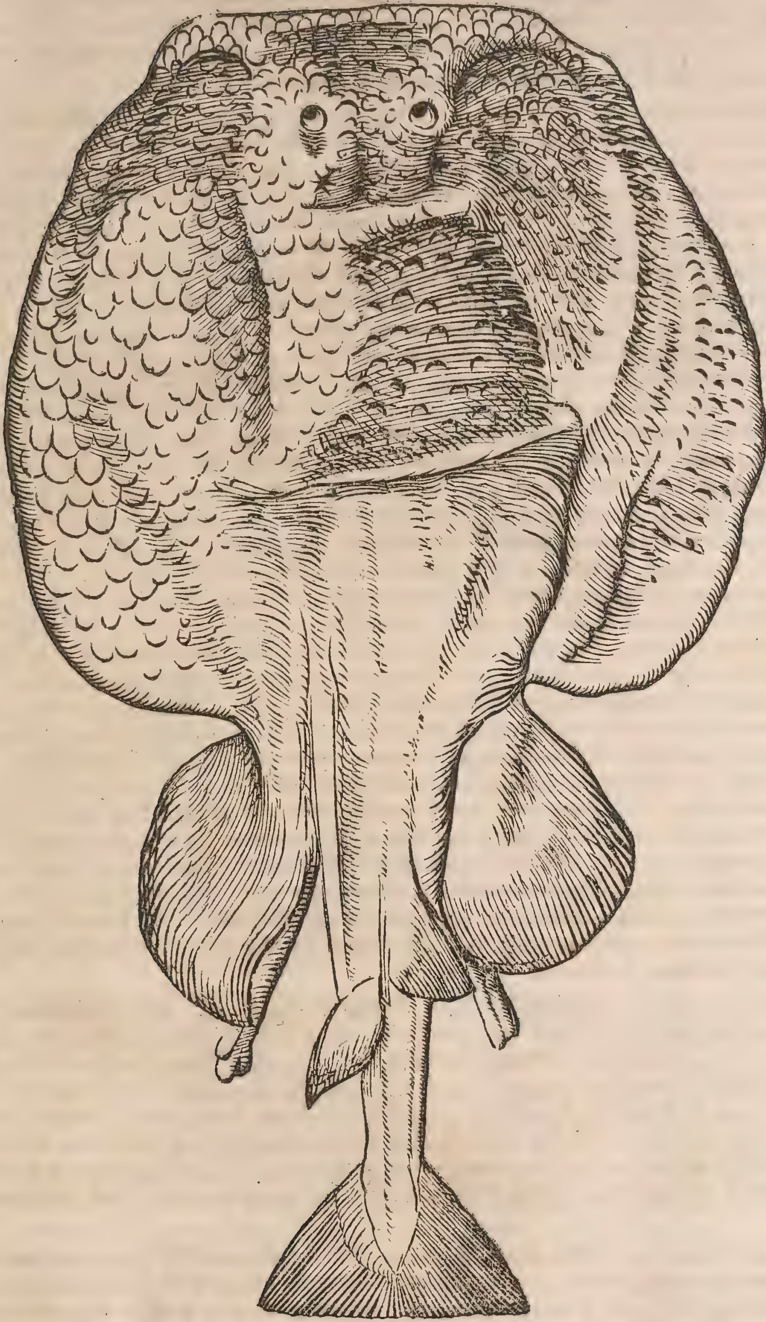

QVARTA & rotundis & cuiuſuis alterius figuræ maculis prorſus caret. Eſt primæ & ſecundæ concolor.

COROLLARIVM.

A Torpedo Græce quidem vſitatius νάρκη, ſed & alio nomine recentioribus Græcis vſitato, quod à Latino deflexum apparet, τούρπαινα vocatur: id quod tum ex nominis ſimilitudine, tum remedij ad podagras, affirmare non vereor. Hermolaus cum de torpedine dixiſſet, ſubdit: Eſt & turpæna piſcis maritimus &c. tanquam à torpedine diuerſum eſſe ſentiens. Narca & Narcon apud Syluaticum nomina ſunt corrupta pro Narce: ſicut & torpigo vel terpigo, pro torpedo. Piſcium nomina quædam facta ſunt à vi quadam. vt hæc: Lupus, canicula, torpedo, Varro. Albertus hunc piſcem ſtupefactorem nominat: aliqui ſimiliter mixobarbari, ſtuporem, ſtupefacientem, ſtupeſcore vt Auicennæ interpres. Iorath obſcurus ſcriptor rahas appellat, Arabico nomine, vt conijcio: Syluaticus rahadar. alij ex Auicenna citant rahadat. ego magis probo rahade ſcribi, (vel cum articulo alrahade, vt Bellunenſis habet) ſicut libro 2. Voluminis eius de medicina, capite 591. legitur. Harada quidem Hebræis ſtuporem ſignificat, vt docet Munſterus in Lexico trilingui: à verbo harad vel charad, חרד, quod eſt ſtupuit, horruit. Berulie, id eſt piſcis ſtupefaciens, torpigo, Syluaticus. Thead, id eſt, torpedo, interpres Serapionis. Syluaticus legit fead per f. ab initio, non per th. Torpedinem

Vulgaria. Veneti Sgramfum, quod eſt torpeſcentis membri affectus, appellant. Romani autem modo Battipotam, modo Foteriſiam, frequentius vero Oculatellam dicunt, quod in eius doſro quinque ocellos ſubnigros ipſa natura depinxerit, Iouius. Venetijs piſcis hic ab effectu vulgò Tremulo appellatur:

pellatur: ſiquidem membro ſtupefacto ſubinde tremorem incutit. Romani verò (me quidem latet, vnde id nomen traxere) eundem vulgari nomine Batti potta, & Fotterigia dicere conſueuerunt: & alijs in locis Itali, Torpedine, Matthiolus. Torpedinem piſcem ab effectu nunc etiam Apuli torpedinem, Veneti tremulum cognominant, Maſſarius. Maſſilienſes Turpilliam corruptè vocant: Ligures, Tremorizam, Gillius. Torpedo Romæ eò quod in dorſo quinq; nigricantes notas, oculis ſimillimas, depictas habeat, Ochiatella vocatur. aduertendum tamen (ne homonymia decipiamur) Romæ alium piſcem Ochiata vocari, Melanurum ſcilicet, Saluianus. Olim Cor. Sittardus ad me ſcripſit, torpedinem non maculoſam, Romæ vulgo Motſargo, & Fumicotremula nuncupari. Oculatæ certè nomen non omnibus, ſed primis duabus tantum à Rondeletio exhibitis ſpeciebus attribuerim. Torpedo ab Hiſpanis vocatur Tremielga, vt ab homine docto Hiſpano accepi, alibi Hugia vt Matthiolus ſcribit. Torpedo vulgò gramphus ab effectu dicitur, quod efficiat guttam grampham, la goutte grampe. nam leuem quendam torporem tangenti inducit. Dicitur etiam Torpin, Gallus quidam innominatus. ſed gramphi nomen, vt diximus, Italicum potius eſt. Memini Gallum quendam olim mihi affirmaſſe torpedinem tum maculoſam, tum ſine maculis, in Prouincia vulgò Gallinā maris appellari: neſcio quàm rectè, mihi quidem non probatur. Rond l. cuculum ſuū piſcem à Maſſilienſib. Gallinam vocari docet.

Germanica nomina fingemus, ad eorum quibus aliæ gentes vtuntur, ſimilitudem: *ein Zitterling oder Zitterfiſch*, à tremore: *ein Schleffer, ein Kramfiſch*. Itali enim ſimiliter (mutuati nimirum à noſtra lingua) ſpaſmū vocant gramphum, vt noſtri *krampff*. Torpedinem neq; ſpinoſam eſſe, neq; cum echino & echeneide confundendam, Scaliger oſtendit de Subtilitate 218,7.

Torpedo 1. Rondeletii. Torpedinis primæ à Rondeletio propositæ iconem olim à Cor. Sittardo accepi, huiusmodi ferè. Oculata est quinis maculis cœruleis, ambiente circulo nigro, & extra illum spacio rotundo crebris distincto punctis. Passim etiam maculis orbiculatis candidis variatur. Prona pars ruffa est, partim ad luteum, partim ad puniceum inclinans. oculi exigui rubicundi. Appingitur & hirudo eam exugens.

B Torpedo nigra priuatim ad dolores capitis commendatur. Vide infrà in G.

Torpedo piscis est cartilagineus, Aristot. & Plinius. Σελάχια sunt quæ squamis carent, nec oua (*sed catulos*) pariunt, Suidas. Torpedo subrufa est prona parte, supina autem candida, Iouius. Cerebrum etiam cartilagineis non deest. nam ex torpedinis cerebro remedia quædam præscribuntur. Situs oris torpedinis idem est, qui in cartilagineis plerisque, (id est parte supina.) Duas iuxta caudam pinnas habet, pro reliquis latitudine vtitur: & vtroq; sui corporis semicirculo, quasi geminis pinnis natat, Aristoteles de partibus 4. 13. Cauda breuis carnosaque est: quoniam incrementum eius partis ad piscis latitudinem transit, Massarius. Piscibus καρχάροις, id est, serratos dentes habentibus torpedinem adnumerat Mnesimachus apud Athenæum. Huius iecori teneritas (Wottonus legit tenacitas, non laudo) nulla præfertur, Plinius. Hepar habet tenerrimum, Albertus. Solo tactu omnia congelat. vis (ea) in alis, quæ etiam aculeis munitæ sunt, Cardanus Variorum 7. 37. sed neque alas neque aculeos torpedo habet: & vis hæc inferendi torporem à toto eius corpore manare videtur. lege infrà in D. Fel ei in iecore positum est, Aristoteles. Planus & cartilagineus est piscis: cuius corpus, si caudam dempseris, vti planum & valde pressum, ita etiam orbiculare est. Capitis nullum ferè vestigium apparet. Lingua in ore nulla. Ante os (quod inferiore parte est) olfactus gratia bina insculpta sunt foramina. Inferiore etiam parte branchias detectas, & vtrinq; quinas habet. in vtroq; enim ventris latere quina branchiarum orificia, parua, semicircularia, tenuiq; quadã cuticula ferè contecta, cõspiciuntur. Præterea hac eadem inferiore parte, in caudæ exortu podex extat. Posterior corporis pars in caudam carnosam & breuem, in latiusculamque pinnam desinentem degenerat: etsi Aristoteles (de Partibus animal. 4.13.) torpedini non secus quam pastinacæ spinosam & longam caudam tribuat. Duas iuxta caudam pinnas gerit: vtrinque scilicet, ad caudæ exortum, vnam crassiusculam, & semicircularem. In medio verò superioris partis caudæ, aliæ duæ eriguntur pinnæ. vna superior & maior, altera inferior & minor. Partes quæ ad caudam sunt (teste Galeno) medijs partibus sunt corpulentiores. nam partes mediæ videntur in seipsis habere velut cartilaginem quandam tabidam. Molli & lubrica cute tegitur, venter subalbidus est, dorsum verò subflauum. quod quidem dorsum in nonnullis torpedinum (etsi nemo veterum id notauerit vnquam) quinæ maculæ rotundæ, nigricantes, oculosque egregie repræsentantes, & pentagoni figura collocatæ: in alijs verò aliæ minores, sed plures, albicantes, & nullo ordine digestæ, depingunt: cum in reliquis subflauum dorsum his omnibus maculis careat. Magnum & carnosum habet ventriculum, intestinum verò breue & amplum. hepar pallidum, in dextram & sinistram diuisum fibras. Fellis vesica, quæ pro piscis mole satis magna est, iocineri committitur. dextræ enim fibræ annexa, in sinistram etiam meatus siue venulas quasdam immittit. Lien paruus est: & subrubens. vterus oblongus & bifidus. Haud multum excrescit. nullam enim hucusque, quæ senas excesserit libras, vidimus: etsi Aristoteles & Plinius grandem torpedinem, quæ fœtus intra se circiter octoginta haberet, iam visam esse referant, Saluianus.

C Degit torpedo in cœno & paludibus (τενάγεσι) maris, Oppianus. Natat latitudine sua, & duabus iuxta caudam pinnis, vt in B. dictum est. quamobrem pigra est. Terra, hoc est, vado maris excauato condi per hyemes torpedinem, psittam, soleamque tradunt, Plin. Theophrastus in lib. περὶ φωλευόντων, torpedinem ait terram subire propter frigus, Athenæus. Circa æquinoctium (*autumno: vel, vt Massar. c ta, circa autumnum paulò ante æquinoctium*) parit, Plinius. Torpedo octogenos fœtus habens inuenitur: eaque intra se parit oua præmollia, in alium locum vteri transferens, atque ibi excludens, Idem. Torpedo oua mollia intra se parit, (*fœtus autem viuos in lucem emittit, vt & alia cartilaginea:*) nam si ouum foras prodiret, facile periret, carens putamine quod protegat duriore, Massarius tanquam ex Aristotele.

D Torpedo, sese supinam in terram abijcit, & humi strata iacet immobilis tanquam mortua: Ac si quis ex piscib. ad eam appropinquat, hic primum tanquam vinculis constrictus tenetur, & tanquam arctissimo somno opprimitur. Post verò hæc quanuis non læuis sit, tamen celeriter ex latebris erumpens piscem mortuo similem edit: Et sæpe ita natantes pisces medijs fluctibus incurrens, eorum celeritatem tardat, & vel properantes suis vinculis astringit: ij debilitati, fugere obliuiscuntur. Illa verò eos à fugiendo retardatos torpore, exedit & consumit, Gillius ex Oppiani Halieuticorum 2. Pastinaca etiam seipsam occultat, sed non simili modo, quo rana piscatrix & torpedo. argumentum sic viuere hos pisces adduci potest, quod sæpius habentes in ventre mugilem capiuntur velocissimum piscem, cum tardissimi ipsi sint, Aristot. Torpedo quam vim habeat, nemo nescit: nempe qua non solum tangentes alligat, sed per ipsum etiam rete, obtorpefacientem grauedinem piscatorum manibus inducit. Ac narrant quidam periclitati sæpe, si quis cum viua elabitur superne interea manibus agitet aquam, vim ad manus remeantem, & tactum obstupefacientem penetrare, aqua prius omni, vt videtur, mutata infectaque. Hanc igitur vim suam quoniam exploratam habet, certamen quidem cum nullo suscipit, nec periculum adit: insidiatorem verò circumiens, & tanquam spicula vim istam suam tacitè interim mittens, primum aquas, mox ipsum per aquas animal inficit, sic vt iam nec tueri se nec fugere possit, ceu vinculis constrictum alligatumque, Plutarchus in libro Vtra animalium, &c. Si quis eam manu viuam tenuerit, torporem brachio inspirat, Massarius. Huius piscis torporem meæ manus tactione periclitatus sum: sed haudquaquam mihi manus tantopere obtorpuit, quàm scriptores decantant. Torpor non modo letalis non est, sed non ita multo post euanescit, Gillius. Ea potentia torpedo prædita est, vt si fuscina attingatur à piscatore, transmissa qualitate per hastam ad manum, eam repente obstupefacit, Galenus libro sexto de locis affectis. Theophrastus in libro de ijs

Torpedinis in piscatione calliditas.

De torpore qui ex ea infertur.

de ijs quæ morſu vel ictu venenum immittunt, torpedinem ſcribit vim ſuam tranſmittere etiam per ligna & fuſcinas ita vt manus tenentium obtorpeſcant, Athenæus. Non ſolum ſi manu retineatur, ſed è longinquo etiam torporem inſpirat. nam & retis interuallo, vt inquit Auerroys octauo Phyſicorum, & ſecundo cœli & mundi, hunc affectum eam inferre certum eſt, Maſſarius. Idem Iorath quidam author obſcurus ſcribit, & Andreas Bellunenſis, Alrahade (inquit) piſcis reti captus, cum ad piſcatores rete trahentes appropinquat, ſtupefacit manus ipſorum. Scorpioni torpedo admota eum comprimit, Gillius ex Aeliano: non rectè. Verba enim Æliani ex noſtra translatione hæc ſunt: Stellionem ſcorpius hoſtiliter odit: & eo admoto torpore afficitur. Vide in libro noſtro de Quadruped. ouiparis in Stellione D. De therionaica & alijs herbis quæ admotæ ſcorpijs alijſve animalib. torporem afferant, abunde ſcripſi in Lupo quadrupede H. a. pag 628. Torpedo tangentem, vtcunq; celeriter manum retrahat, ſtupefacit, adeo vt vnus de ſocijs noſtris, qui extremo digito punctim tantum attigerat, vix intra dimidium annũ lotionibus & vnguentis calidis brachio ſenſum reſtituerit. Albertus. Manum hominis qui torpedinẽ contigerit torpore affici, etiamnum puer à matre frequenter audiui. Præterea à viris peritis accepi, illum qui rete in quo fuerit capta, attigerit, omnino paſſurum torporem. Item ſi quis eam viuam in vas impoſuerit, & marinam aquam infuderit, ſi quidem grauida fuerit, pariet ſuo tempore. Eam deinde aquam ſi ex vaſe in hominis aut manum aut pedem infuderit, membra hæc non dubitanter obtorpeſcẽt, Ælianus De animalibus. 9.14. Si quis liquorem Cyrenaicum teneat, & torpedinem apprehendat; nihil ab ea patietur, Idem 5.37. Auerroes cæterique philoſophi torpedinem ea qualitate manus adficere, qua ferrum à magnete lapide pertrahatur, exiſtimarunt, Iouius. Idem Simocatus ſcribit, & addit: quoniam aer medius εὐπαθής, διηχής, διαφανὴς & δίσωμος eſt: idque Dei conſilio, vt per aerem terra cœleſtibus iungeretur. ſic etiam contagia ophthalmiæ accidunt, &c. Plinius de echeneide loquutus, ſubdit: Quis ab hoc tenendi nauigia exemplo de vlla potentia naturæ atque effectu, in remedijs ſponte naſcentium rerum dubitet? Quin & ſine hoc exemplo per ſe ſatis eſſet ex eodem mari torpedo: etiam procul & è longinquo, vel ſi haſta virgaue attingatur, quamuis præualidos lacertos torpeſcere, quamlibet ad curſum veloces alligari pedes: Quod ſi neceſſe habemus fateri hoc exemplo eſſe vim aliquam, quæ odore tantum & quadam aura ſui corporis afficiat membra, quid non de remediorum omnium momentis ſperandum eſt? Torpedo ſolo tactu omnia congelat. vis in alis, quæ etiam aculeis munitæ ſunt, Cardanus. nos ſupra in B. alas & aculeos ei negauimus. Vis ſane illa torporans, à toto huius piſcis corpore emanare mihi videtur. nam vel felli, quæ calidiſſima in animalibus pars eſſe ſolet, facultatem eandem ineſſe, ex eo conijcimus quod Plinius ſcribit, fel torpedinis viuæ genitalibus illitum, Venerem inhibere. Remora tollit motum, torpedo non tollit, ſed deprauat. non enim quieſcit piſcatoris ſed tremit manus, vnde Tremulam vocant Iſtri. Quin in litore Britonum relabens æſtus cum vnam in ſicco reliquiſſet, & adoleſcens vt eam palpitatione tentantẽ abitum ſiſteret, pedibus inuaſiſſet, ipſo in veſtigio totus tremuit, Scaliger. Zeilam inſulę fluuius Aroton piſcoſiſſimus eſt. cæterum piſces illi neutiquam eſculenti ſunt. è quodam genere vnum ſi quis manu capiat, continuo febre corripitur. amiſſo piſce, ſtatim liberatur. idcirco eum febrium appellauimus, Idem. Torpedinem viuam ſtupefaciendi facultate præditam eſſe, (inquit Saluianus,) extinctam verò illa eadem priuari, præter id quod reipſa experimur (vti enim viuæ cootactu torpeſcunt membra: ſic demortuam citra omnem torporem contrectamus atque comedimus) authorum etiam teſtimonijs comprobari videtur. (*Æliani verba iam ſupra retulimus: Galeni vero requires ſupra in Rondeletij ſcripto de hoc piſce, ſegmento G.*) Pręterea non manifeſta ſolum, frigiditate nẽpe, ſed cæca etiam qualitate eam ſtupefacere, tum ratione, tum authoritate comprobatur. Cum nanque viua ea facultate polleat: mortua verò, eadem orbata ſit: clariſſima ratione intelligitur, eam ſtupefaciendi vim non à manifeſta qualitate, frigiditate ſcilicet, quæ multo maior in mortua (extincto natiuo calore) dubio procul reperitur: ſed à cæca & nobis incognita (cuius viua ſolum particeps eſt) emanare. Quod Galeni quoq; confirmatur teſtimonio: qui cum torporis cauſas enarrans, inquiat: Torpor verò, qui ex tam motus quam ſenſus difficultate eſt compoſitus, in toto corpore, & maxime in artubus, manifeſte videtur à frigore, & compreſſione neruoſorum corporum, incidere. ad hæc etiam à torpedinis marinæ contactu: ſi torpedinem frigiditate ſolum ſua torporem inferre arbitratus eſſet: cum primo loco torporis cauſam frigiditatem poſuerit: fruſtra rurſus tertio loco ac ceu tertiam cauſam ipſius torporis, torpedinis contactum ſtatuere. (*In libro quidem de vſu reſpirationis Galenus diſerte, occultam qualitatem facit, qua torpedo ſtupefaciat.*) Poſtremo, vt refert Athenæus, Diphilus Laodiceus in libro de theriacis Nicandri, ſcribit: Non totum hoc animal, ſed partem eius quandam torpefacere. Cui non ſolum ſubſcribere, ſed partem eam etiam explicare videtur Oppianus, his verſibus:

Febrium piſcis.

Torpedinem viuam tantũ, non frigiditate, ſed vi quadam occulta ſtupefacere.

Quod non aliqua parte tantum ſtupefaciat.

At duo ſe tollunt diſtenta per ilia rami,
Qui fraudem pro robore habent, piſcemq; tuentur.
Quos ſi quis tractat, perdit per membra vigorem,
Sanguine concreto, rigidos nec commouet artus.
Soluuntur ſubito contracto in corpore vires.

Verum cum hi rami, ſiue radij (vt magis Græca vox ſonare videtur. κερκίδες enim ab eo vocantur) nulli in torpedine appareant (niſi ſemicircularia eius latera, κερκίδας, id eſt, radios, vel ramos, vt vertit interpres, ab ipſo, impropriè admodum appellari credamus:) cumque reliqui ſcriptores omnes (vt qui nunquam alicui tantum torpedinis parti illam vim ineſſe notauerint) torpedinem totam torporem inferre arbitrari videantur: nos quoque non aliquam tantum partem eius, ſed ipſam totam torpefaciendi facultate prędıtam eſſe, cenſemus, Hucuſque Saluianus. Vehemens torpedinis virus inſuperabili frigore præditum, vbi duriorem aliquam materiam nactum fuerit, quippe vel vimen, vel funem, illi pertinacius & copioſius adhæreſcit, circunfuſumq; aera facilius cõtaminat, atq, ita perrepit, nõ ſecus

 ac flam-

ac flamma ipsa per incensum filum vehementius transmeat, quam si cum torre iactetur. Sic & aqua fluuialis capite vno in eam declinato sensim ascendit, & totum deniq; madefacit. quod tamen in crassiori elemento sensim atq, contanter fit, in aerio quàm ocyssime fieri contingit, Pierius Valerianus.

E Torpedines quomodo capiantur ex Aeliano leges supra, in Corollario de Passere E. pag. 664. Quomodo piscatorum manus vel contactu, vel etiam absq; illo, per quæuis piscatoria instrumenta, vt lineam & arundinem, fuscinam, rete, torpore afficiat hic piscis, & ita aliquando euadat, in D. iam prædictum est.

F Torpedo Venetijs, Genuæ, Massiliæ, ac vbiq; puto gentium comeditur, Gillius. Strabo inter Nili pisces torpedinem suauissimam facit. Νάρκη βρῶμα χάελεν γίνεται, Plato vel Cantharus in Symmachia. Audio hodieq; in Italia alicubi torpedinem inter delicias piscium haberi. Albertus de animalib. 24. I.

Quod dicunt quidam (inquit) omnes pisces conuenire in cibo, falsum est: sicut patet in pisce stupefactore qui frigidi est veneni, ita vt statim auferat sensum & vitam si diutius tangatur. Atqui in mortuo vim illam stupefaciendi euanescere Galenus monuit, & in cibo sine noxa sumi experientia docet.

Hodie à plebe egentissimisq; hominibus tantum comeditur, Iouius. Torpedo (Diphili testimonio) concoctu difficilis est, præter partes eas quę circa caput existunt: quæ tenerę, stomacho gratæ, & concoctu faciles sunt: aliæ verò minimè. Quod vti verum esse experimur (inquit Saluianus) sic Galeno minime aduersari censemus: quippe qui sicuti torpedinis partes medias cartilagineas & molles: inferiores verò & ad caudam existentes, magis carnosas esse testatur: ita illas teneriores concoctuq; faciliores: has verò minus teneras, neq; adeo concoctu faciles esse innuit. Archestratus torpedinem in oleo & vino cum bene olentibus herbis (σὺν χλόῃ εὐώδει,) & modico caseo trito incoquendam esse inquit. Nostris temporibus, si nulla tuendæ sanitatis habenda sit ratio, frixa, & arancij mali conspersa succo, suauior multo existimatur, Hæc ille. In torpedinem apparatus describitur ab Apicio, lib. 9. c. 2. Νάρκην μὲν ἐν ὥς φασιν ἐνθυλευμένην Ὀπτᾶν ὅλην, Alexis. Et alibi: Ἔπειτα νάρκην ἔλαβον ἐνθυμούμενος, Ὅτι δὴ γυναικὸς ἐπιφερούσης δακτύλους Ἁπαλοὺς ἀπ' ἀκάνθης μηδὲ ἓν τούτους παθεῖν.

Psellus torpedinem cibis & multum (*mediocriter, Galenus*) alentibus, & rursus attenuantibus, adnumerat, in libro de victu, Ge. Valla interprete. Raia carnem habet sapore gratam sed duriorem & concoctu difficiliorem quam torpedo (*Vide Rondeletium in Raia læui F.*) aut pastinaca, & quę copiosius præbeat alimentum, Vuottonus ex Galeno. Aluum emollit torpedo in cibo, Plinius. Ex Hippocratis libro de affectionibus internis. Hepaticus quidam morbus est pleuritidi non dissimilis: in hoc æger ex piscibus vescatur galeo, torpedine, pastinaca, & raijs paruis, omnibus coctis &c. Laborans tertio genere tabis, quarto mense edat torpedinem, squatinam, raiam, &c. Et rursus de eodem: Post reliquam rationem victus, &c. obsonium habeat frustum torpedinis, aut squatinæ, aut galei. Item, Ab hepate laborãs aqua intercute, &c. pisce vtatur galeo, & torpedine assatis.

G Mirum & quod de torpedine inuenio: si capiatur cum Luna in libra fuerit, triduoq; asseruetur sub dio, faciles partus facere postea, quoties inferatur, Plinius: non alia vi fortasse, quam quod velut induciis dolorum datis, natura ad excludendum fœtum confirmatur, Hollerius. Torpedinis caro in aceto putrefacta & mento aspersa, fugam pilorum facere dicitur, Aelianus De animalib. 13. 27. Marina torpedo diuturnis capitis doloribus admota, cruciatus vehementiam mulcet. eadem apposita euersam sedem prociduamq; coercet, Dioscorides. Eadem Galenus, Paulus Aegineta, Aetius, Auicenna & Kiranides, ex eo transcripserunt, addentes, ea viua vti oportere. Capitis dolorem, quamuis veterem & intolerabilem, protinus tollit, & in perpetuum remediat torpedo nigra, viua imposita ei loco qui in dolore est, donec desinat dolere, & obtorpescat pars. quod cum primum senserit qui dolet, remoueatur remedium, ne sensus auferatur eius partis. plures autem parandæ sunt torpedines eiusdem generis: quia nõnunquam vix ad duas tresve respondet curatio, id est, torpor. quod signum est remediationis, Marcellus Empiricus. Torpedo apposita procidentis interanei morbum ibi coercet, Plinius. Imposita lieni medetur: Idem & Marcellus Empiricus. Est & turpæna piscis maritimus: à quo cerati quoddam genus ad duritias emolliendas appellatum est à medicis, vt est apud Paulum Aeginetam, Hermolaus in Corollario, & Massarius. qui non animaduertisse videntur turpænam eandem torpedini esse. Torpedo tũ marina tum fluuialis, iuxta alium quendam modum adhibita, (*articularijs doloribus*) non in paruis solum, sed in magnis quoq; inflammationibus congruit, naturali enim facultate quadam stuporem inducit, & dolores è corporibus tollit. quapropter ipsam viuentem adsiduè admouere inflammatis locis oportet. Cocta item adhuc viua in oleo, deindeque extracta, ac modica cera cum oleo eliquata, commodissimum pharmacum omnibus dolore afflictis podagricis redditur, Aetius 12. 35. Diaturpænes (Διατυρπαίνης) ceratum, ad podagram dolorem leniens mirabiliter: Quinto Martij mensis die, olei communis sextarios duos lebeti in cella subterranea infundito coquitoq; lignis è vite: vbi inferbuerit, turpænæ marini piscis libram adijcito, asphalacis animantis (quod nonnulli madamudam vocant sanguinis vncias quatuor. incoquitoque dum carnes piscis dissoluantur aut torrefiant. deinde e xemptis illis (σπρώσας colato Fuchsius in Myrepso) olei & ceræ quantum satis est adijcito in spissitudinẽ; vt mollissimum fiat ceratum, quod linteolo illitum impones, Aegineta 7. 17. Idem ex eo repetijt Nic. Myrepsus inter emplastra, numero 172. & Trallianus lib. 11. apud quem legitur, ἀσφάλακος * τοῦ ζώου, ὅ τινες παλαμίδα καλοῦσιν. Andernacus vertit talpę animalis, quod nonnulli calamitatem vocant. sed pro παλαμίδα placet legi madamudam, μαδαμουδάν, barbaræ nimirum alicuius linguæ nomen, sicut Aeginetæ & Myrepsi codices habent. Pro σπρώσας vero habet ἐπάρας, &c. Idem Trallianus paulo post: Medicamentum præseruans à podagra & morbo articulario præscribit huiusmodi: Torpedinem viuam in vas æreum aut cacubum cum oleo & aqua, (ne oleum vstum nidorem resipiat,) conijcito: ac herbam narcissum (*tanquam & narcissus vt nomine, ita & vi medica cum narce pisce conueniat, narcen scilicet, hoc est stuporem & indolentiam conciliando*) Luna desinente collectam adiungito, ipsamque cum animali incoquens, vsque dum tota dissoluatur, & ossa nudentur. tunc tandem oleum ab aqua paulatim separabis. omnia facito Luna desinente, vngitoque ægrum ter die. & si quidem articuli dolent, patiunturque, curantur: si vero non dolent, præser-

præſeruat ea, ne vnquam doleant. Id autem facito vngitoque ad dies tres, Luna omnino deſinente. nam ſi in alio tempore hæc facias, non ſuccedet. Ad vtramlibet (ſiue calidam, ſiue frigidam) podagram, remedium ſic: Torpedinem viuam nigram, cum admonuerit dolor, ſubijci pedibus oportet in litore non ſicco, ſed quod adluit mare: & tandiu premi, donec ſentiatur torpor per totum pedem & tibiam vſque ad genua. hoc & in præſenti tollit dolorem, & in futurum remediat. hoc modo Anteros Cęſaris libertus ſupra fidem remediatus eſt: Marcellus Empiricus, & Scribonius Largus. Noui podagricos, qui ſæuiente malo dolentem pedem frigidiſſima perfundant. alij hybernas reponunt niues eidem remedio. Sed vbi frigore dolor obtorpuit, petrelæo fouent, & paroxyſmis liberantur, Hollerius. In capitis forte & artuum doloribus ſopiendis, locisque affectis refrigerandis, mediterranei tincas torpedinum vice adhibere poterunt. Aiunt torpedinis corium nuper decorticatum, ſi parti matricis prolapſæ inuoluatur, ipſam reducere, Aetius 16. 88. Ad oculos quos pili pungunt, probatum: Aluminis ſciſſi, cerebri arces (*lege narces, id eſt torpedinis*) marinę viuæ, (*nimirum portiones æquas,*) ſubigito ſimul, illinito, prius euulſis pilis, Nicolaus Myrepſus. Torpedinis cerebrum cum alumine illitum ſextadecima Luna, pſilothrũ eſt, Plinius. Fel torpedinis potum, genitalis membri arrectionem prohibet, Galenus Euporiſton 2. 75. Fel torpedinis viuæ genitalibus illitum, Venerem inhibet, Plinius. Eſt quidem fel calidiſſima animalium pars: & è torpedine non ſimpliciter, ſed viuente tantum, id eſt recens exemptum, ſtuporem partibus quibus illinitur, inducere putarim: ſicut & ipſa torpedo viua tantum id præſtat quod nomine præ ſe fert. ſed leporis quoque fel vim ſoporiferam habere, à Nicolao Myrepſo, traditur, è vino potum. *Corium. Cerebrum Fel.*

Νάρκη θαλασσία, id eſt, Torpedo marina è Platone, Dioſcoride & alijs quibuſdam cognominatur, ſiue vt à fluuiatili diſtinguatur: ſiue potius, vt diſcernendi cauſa ab affectione, quam eodem nomine & Græci νάρκην, καὶ ἐτήτυμον ὄνομα νάρκη. Solus Menander νάρκα, per alpha dixit pro νάρκη: ὑπελήλυθε δέ μου νάρκα τις ὅλον τὸ δέρμα, (alias σῶμα,) Athenæus (& Varinus.) atqui & ipſe mox è Diphilo hęc verba citat, μὴ πᾶν τὸ ζῶον νάρκαν ἐμποιεῖν, μέρος δὲ παντός. Apud Trallianum quoq; lib. 11. νάρκαν legimus. ſic τόλμη etiã & τόλμα dicimus. Νάρκη & reſolutio membrorum, μυρμηκίασις, ignauia, Suidas & Varinus. Ναρκάω verbum ab hoc piſce factum eſt, Euſtathio teſte, pro eo quod eſt ſtupeo & torpeo: vt in hoc Homerico, — νάρκησε δὲ χεὶρ ἐπὶ καρπῷ. Plato in Menone dicit, ὅτι ἡ νάρκη τὸν πλησιάζοντα ναρκᾶν ποιεῖ, Ναρκώσης, ἐκλυτοῦ, ἐκλυομένης, Varinus. Ναρκωτικὰ dicuntur à medicis ſoporifera pharmaca, & quæ ſenſum obtundant, à verbo (vt apparet) ναρκόω, vnde etiam nomina ναρκώδης, νάρκωσις, Νάρκη, ἡ ἄφρων καὶ μωρά, Varinus id eſt, ſtulta, fatua. Germani etiam *Narr* appellant ſtultum, ἤγουν τὸν κατὰ τὴν ψυχὴν ἀναίσθητον καὶ ναρκῶντα: & à torpore *Toerpel*. Νάρκιον diminutiuum, parua torpedo eſt, Philoxeno: torpedunculam dixeris. Torpedo Latinis idem eſt quod torpor aliquando. Si tanta torpedo animos obrepſit, Salluſtius. Aliæ fuga ſe, aliæ occultatione tutantur, atramenti effuſione ſepiæ, torpore torpedines, Cicero 1. de Nat. Torporare verbum, pro eo quod eſt inducere torporem, rarum eſt. Turpilius Hetæra: Stupidus aſtat, ita eius aſpectus repẽs torporauit hominis (*hominem*) amore, id eſt, torpeſcit, Nonius. *H. a. Deriuata.*

Torpedinem mollem, inertem, pigram, callidam dicemus. Miram Claudianus cognominat. Μαλακή τε δέμας, καὶ παῖς ἀμβλυνή, Νωθής τε βραδύνουσα, Oppianus de hoc piſce. Νάρκη τερενόχροι, & Φερώνυμον ὄνομα νάρκης. Idem. Πλατεῖα, Plato. Μαλθακὴ Euſtathius. Θαλαττία, id eſt marina, diſtinctionis potius nomen, quam epitheton fuerit. *Epitheta*

Ægyptij hominem multos in mari ſeruantem ſignare volentes, torpedinem piſcem pingunt, hęc enim vbi piſces multos viderit, qui natare non poſſint, ad ſe trahit ac eos ſeruat, Orus in Hieroglyph. 2. 105. Aliorum quidem authorum hoc nemo tradidit, ſed vno ore omnes contrarium: quod ipſa ſcilicet piſciculis inſidietur, & torpore affectos ita vt natare nequeant, deuoret. Poteſt tamen de fœtu proprio intelligi, quem numeroſum & viuum parit, & in metu intra ſe recipit, vt ſupra dictum eſt. Quinetiam (inquit Pierius Valerianus) vna cum piſcibus alijs in verriculo deprehenſa, vt ipſi Ægyptij tradidere, omnes plerunque ſoſpitat (*per accidens,*) cum ne vis quidem hominum innumera poſſit verriculum educere, manibus & pedibus penitus obtorpeſcentibus, veneno quod effundit per retia dilapſo, &c. Si quando tamen piſcibus alijs obuolutæ (*torpedines*) contrahuntur (*extrahuntur*) è mari, torporem experti ſunt multi quamprimum piſcem virga tangere voluerint. quare in Anconitano mari maxime cauent ne rete in altum iaciant, piſcatoribus ea incommoda ſæpe ſubeuntibus. Quæ quidem vis torporem infundendi non attingentibus modo, verum etiam è longinquo, argumentum dedit vt hominem ignauia egregiè præditum, per hieroglyphicum eius indicari commodiſſime poſſe plerique dicerent, Hæc ille. Ignaui ingenij piſcis, & qui quam alij manifeſtam & generoſam venationem faciunt, clandeſtinis dolis & quaſi veneno quodam hæc ſibi acquirat: quaſi Maronis illud ad vitam magis laudauerit: Dolus an virtus, quis in hoſte requirat? Marcellus Vergilius. Poterit autem ad huiuſmodi aliquid denotandum pictus hic piſcis accommodari, item ad innuendum hominem in diſputationibus & congreſſionibus acerrimum. Vide mox in D. Vt narce piſcis, ita & narciſſus flos τῆς νάρκης, id eſt torporis ſymbolum eſt, tradente Euſtathio quare & Furijs infernalibus è narciſſo coronam attribuebant. νάρκισσός τε γὰρ ἐκ τοῦ ναρκᾶν παρηχεῖται: καὶ τοῦ ναρκᾶν ἐριννύες ταῖς κακούργοις αἴτιαι, Sic ille in Iliad. A Et ruſus in T. Ὡς ὁ σύμβολόν ἐστι τοῦ ναρκᾶν καὶ ὁ νάρκισσος, προδεδήλωται. Vide etiam mox in b. *Icones. Narciſſus.*

Νάρκη μαλθακή ... Φάος, ναρκᾶν ἢ τὸ πελάζον ποιεῖ, Varinus ex Euſtathio. Poterit hoc ad voluptatis animum effœminantis & ratione ceu ſenſu motuq; priuantis ſymbolum trahi. Quidam apud Athenæum: Torpedinem (inquit) emi, cogitans quod mulier (apparatura ad cibum) teneris eam digitis tractans, nihil ab vllis ſpinis lędi poſſet. *b.*

Ἡ σπάρον, ἢ ὕκκας (alias ...) ... ἐπὶ φάγρον, Numenius. videtur autem de eſca quapiam loqui. Tutantur ſe torpore torpedines. Cicero 2. de Nat. Quis non indomitam miræ torpedinis artem Audit & emerito ſignat[illegible] vires? Claudianus, cuius idyllion ſiue carmen de torpedine extare puto. Eleganter nimis apud Platonem Menon Socratem torpedini aſſimilem eſſe ait, quod eos quibus cum diſputaret, ita argum[illegible]bus irretiret, vt tanquam ſtupidi facti, nihil omnino reſiſtere poſſunt. Et videris mihi (inquit) [illegible] cauillis perſtringere licet, tum ſpecie, tum aliis huic latæ ma- *d.*

rinæ

rinę torpedini simillimus esse, &c. Gaudentius Merula. Græca Menonis verba hæc sunt. Καὶ δοκεῖς μοι παντελῶς, εἰ δεῖ τι καὶ σκῶψαι, ὁμοιότατος εἶναι τό, τε εἶδος, καὶ τἆλλα, ταύτῃ τῇ πλατείᾳ νάρκῃ τῇ θαλαττίᾳ. καὶ γὰρ αὕτη τὸν ἀεὶ πλησιάζοντα καὶ ἁπτόμενον, ναρκᾶν ποιεῖ. καὶ σὺ δοκεῖς μοι νῦν ἐμὲ τοιοῦτόν τι πεποιηκέναι ναρκᾶν. ἀληθῶς γὰρ ἔγωγε, καὶ τὴν ψυχὴν καὶ τὸ σῶμα ναρκῶ, καὶ οὐκ ἔχω ὅ, τι ἀποκρίνομαί σοι. Huic modestissimè respondet Socrates. Ἐγὼ δὲ εἰ μὲν ἡ νάρκη αὐτὴ ναρκῶσα, οὕτω καὶ τοὺς ἄλλους ποιεῖ ναρκᾶν, ἔοικα αὐτῇ. εἰ δὲ μή, οὔ. οὐ γὰρ εὐπορῶν αὐτός, τοὺς ἄλλους ποιῶ ἀπορεῖν: (*hoc quidem sophistæ esset:*) ἀλλὰ παντὸς μᾶλλον αὐτὸς ἀπορῶν, οὕτω καὶ τοὺς ἄλλους ποιῶ ἀπορεῖν.

f. Torpedines cum aliis conuiuij cibis nominantur ab Epicharmo in Nuptijs Iunonis: & narcion, id est torpedo parua, in conuiuio quod Philoxenus Cytherius describit: Νάρκη πνικτή, ab Antiphane inter alias lautitias. Ὁ μὲν ἀγρῷ τρεφόμενος, Θαλάττιον μὲν οὗτος οὐδὲν ἐσθίει Πλὴν τῶν περὶ γῆν γόγγρον τινά, ἢ νάρκην τινά, Idem Antiphanes.

h. Clearchi Solensis peripatetici de torpedine liber ab Athenæo citatur.

Torsio à quibusdam non recte scribitur pro Thursio.

TRACHELVS quid sit in testaceorum genere Rondeletius explicat in Pinna. est autem alias partis in illo genere, alias conchæ nomen.

TRACHVRVS idem esse creditur, qui & σαῦρος (id est lacertus,) Rondeletius. Vide supra, elemento L. Scithacus (Σκίθακος) piscis, idem est qui & trachurus, Hesychius & Varinus. Scribitur & Σκίθαρος inferius apud Hesychium non suo loco. Diocles piscium recentium (νεκρῶν, *si recte legitur*) carnes ait esse icciores, vt scorpios, cuculos, (*mallem hæc nomina in genitiuis*,) passeres, sargos, trachuros. Ad trachuros & melanuros esca: Vrticas madefaciens cum succo viridis coriandri, ex eisq; cum simila pastas conficiens, vtitor, Tarentinus Andr. Lacuna interprete.

TRAGI (id est, Hirci) nominantur ab Ouidio inter pelagios. Oppiano τράγοι pascuntur sub herbis in litore algoso Halieut. I. Chalcides, tragi, acus & thrissæ, pisces sunt acerosi, macri & minimo succulenti, Hicesius. Tragon alij mænam marem, alij pisciculum alium exocœto similem vocant, Rōdeletius. Vide supra de Hircis piscibus pag. 424. Elemento H. item inter Asellos in Grillo vulgari Bellonij, pag. 92. Tragus Festo etiam conchæ genus est mali saporis: inde forsitan nomen, quod oleat sapiatve hircum. At in spongiarum genere tragis durities & asperitas nominis causa videtur. Grillum vulgo dictum Mustelę marinę speciem si quis tragum putarit appellandum, mollem & in cibis delicatum piscē barbulis forte seu cirris arunci instar ab eius mento pendulis, nominis rationem imputabit. Pisces quidam ab Aristotele epitrageæ esse dicuntur, hoc est steriles. lege supra in Balagro, pag. 123. Inter arbores aliqui tragum pro caprifico dixerunt.

TREBII Nigri authoris verba de quibusdam piscibus à Plinio citantur: Albertus vero imperitissime Trebium piscem facit, attribuens ei quæ Plinius de piscibus diuersis, echeneide, phycide & gladio scripsit.

TRICHIS piscis (vel Trichias, vel Trichæus) non alius quam thrissa videtur quibusdam: alijs verò potius sardina, quorum sententiæ nunc magis faueo. Vide iam prius à nobis obseruata. supra in Alausa, pag. 21. item in Sardina, pagina 823. Alia est trichiàs (oxytonum) è thunnorum genere: de qua itidem in Sardina scripsimus. Τριχίδες χαλκίς, Callimachus in Nomenclaturis gentium. Vide supra in Chalcide A. Scaliger clupeas siue thrissas (id est alausas) minores à Græcis trichides vocari putat. Apuæ, membrades, trichides, & alia quorum spinas simul ingerimus, omnia flatulentam concoctionem reddunt, & alimentum humidum præstant, &c. Elixa praeferuntur, ventrem inæqualiter subducunt, Mnesitheus, vt recitaui in Apuis. Eritimos pisces memorat Dorion, chalcidibus eas idem facere dicēs (κατὰ τὸ αὐτὸ ποιεῖν ταῖς χαλκίσιν,) esse autem suaues in hypotrimmate, Athenæus lib. 7. sed quid chalcides quidem faciant, prius non dixerat: trichides verò saltatione & cantu delectari dixerat, ita vt cum audierint è mari exiliant.

Τριχίας ex Mnesimacho nominatur apud Athenæum lib. nono. Τῶν οὖν κερχίνων πέρανεν οὐχὶ λαμβάνεις, Οὐδὲ τριχίδων, οὐδ' οἷον ἑψητῶν τινῶν, Alexis. Ἕψη τὸν λέπας, εὐτελές τι βρωμάτιον ἦν, ὥσπερ καὶ τριχίας, (τριχίαι,) Pollux 6.9.

TRIGOLAS, Τριγόλας. Quære supra in Mullo H. a. inter deriuata.

TRINCVS vel TRYNCVS. vide Brincus, pag. 130.

DE TRITONE.

DE TRITONE pelamydum siue thynnorum generis pisce, (magno, sine squamis, orcyno simili, quē Græci quidam chelidoneam nominant,) diximus supra, Corollario I. de Thunnis. Hic de Tritone siue fabuloso, siue monstro & semihomine marino loquemur. De hominibus quidem marinis plura dedimus supra, Elemento H.

Ex Aeliano. Etsi non admodum explicatam rationem ad demonstrandam Tritonum formam piscatores afferre posse dicuntur: magna tamen fama est in sermone hominum sane multorum, cete quædam à capite ad medium corporis humanam speciem, similitudinemque gerentia in mari nasci. Demostratus in libris quos de piscatu conscripsit, exiccatum Tritonem in oppido Tanagra spectatum fuisse, cætera quidem (inquit) fictis & pictis similem: eius vero caput, quod vetustate obscuratum esset, & euanuisset, non facile intelligentia comprehendi & percipi potuisse: sed ad solam tactionem illius squammas asperas & præduras dilapsas fuisse. Idemq, affert; quempiam ex magistratibus Græcię, qui sortitione facta annuum magistratum gerunt, cum eius naturam exquirere experirique vellet, paulum quiddam de corio detraxisse, atque in succensum ignem iniecisse, idque ambustum in circumstantium nares teterrimum odorem immisisse: Neque verò quemadmodum inquit, terrenumne an marinum esset animal coniectura assequi poteramus. Sed male ei hæc curiositas cessit. Paulo post enim diem extremum clausit, cum è parua nauicula exiguum & angustum fretum traijciens, in mare incidisset: quod ei accidisse Tanagræi interpretabantur, propter impietatis crimen aduersus Tritonem, coniectura inde sumpta,

quod

quod defuncti cadauer è mari reiectum ſanie ſtillaſſet eiuſdem odoris, qualem aduſtum ab ipſo Tritonis corium emiſerat. Ego quidem vt Tritones eſſe credam, Dei veraciſſimi teſtis reuerentia moueor. is eſt Apollo Didymæus: qui Tritonem marinam pecudem (θρέμμα θαλάττιον) cognominat, vbi cecinit:

Θρέμμα Ποσειδάωνος ὑγρὸν τέρας, ἤπυτα Τρίτων, Νηχόμενον γλαφυροῖς ὁρμήμασι σώτυχε νηός:

Dum vocale maris monſtrum natat æquore Triton, Neptuni pecus, in funes forte incidit extra Demiſſos nauium, Aelianus de Animalib. 13. 21.

Eundem Tritonem Pauſanias in Bœoticis deſcribit, his verbis: Tanagræ in Bacchi templo ſimulacrum eius habetur ſpectatu dignum, quod & ex Pario eſt marmore, & à Calamide confectum. plus tamen admirationis Triton (*Tritonis cadauer*) meretur. eſt autem de eo ſermo duplex: prior & honeſtior (σεμνότερος) eiuſmodi. Tanagræorum aiunt primæ nobilitatis mulieres Bacchi Orgijs initiatas, luſtrationum cauſa in mare deſcendiſſe, has natanteis aggreſſum eſſe Tritonem. itaque Baccho eas ſupplicaſſe vt auxilium ferret: qui mox exauditis earum precibus pugna Tritonem ſuperarit. Alij vero veriſimilius narrant: cum Triton omnia ad mare acta pecora per inſidias raperet, & nauigia quoque minora inuaderet, Tanagræos craterem vino plenum expoſuiſſe. hunc mox odore allectum aduolaſſe: & , vt bibit, ſopore obrutum in litore procubuiſſe: & à Tanagræo quodam ſecuris ictu ceruicem ei præciſã. (*Similiter Satyrum libidinoſum ab Apollonio deceptum vino, Philoſtratus refert. & Triton ceu Satyrus quidam marinus videri poteſt.*) Propterea capite caret. Quia verò ebrium viderunt, à Baccho interfectum putant. Vidi etiam alium Tritonem inter Romanorum miracula, ſed iſto apud Tanagræos minorem. Figura autem eorum hæc eſt. (παρέχονται δὲ ἰδέαν οἱ Τρίτωνες, addo τοιαύτην.) Capillos habent in capite inſtar ranularum paluſtrium, (ἔχουσιν ἐπὶ τῇ κεφαλῇ κόμην, οἷα τὰ βατράχια ἐν ταῖς λίμναις. *non quod ranæ etiam capillos habeant, ſed forte quoniam ad latera partes capitis in eis protuberant: & propter cauſas ſequentes,*) tum quia colore eis reſpondent, tum quia diſcernere pilum vnum ab alijs non poſſis. Reliquum corpus exiguis ſquamis horret, quæ duritie & aſperitate limam referant, (φολίδι λεπτῇ πέφρικε σφισι καὶ ἰσχὺν ῥίνης. *Volaterranus primum, deinde Maſſarius, Gillius, & alij huius loci interpretes, quos viderim, ῥίνην hic pro piſce accipiunt, quem ſquatinã Latini vocant, non recte. Aeliano ſquammæ Tritonis ſunt τραχεῖαι καὶ ἀντίτυποι εὖ μάλα, hoc eſt, aſperæ & prꝗduræ.*) Branchias (*Si naturæ cetaceæ ſunt, & in terram prorepunt, & vocem edunt, branchiæ eis non conuenire videntur: ſed pulmo, arteria & reſpiratio, quibus & naſus congruit*) ſub auribus habent, naſum humano ſimilem: os verò amplius, (εὐρύτερον, *reſciſſum & latum, Nic. Leonicenus, qui Variorum 2. 84. hunc Pauſaniæ locum interpretatur:*) & dentes ferinos. Oculi glauci mihi videntur. Manus quoque habent, ac digitos, & vngues cochlearum operculis, (τοῖς ἐπιθέμασι τῶν κόχλων: *quæ quidem in conchylijs & purpuris propter vnguium ſimilitudinem, vngues etiam appellantur, vulgo blattæ Byzantiæ. interpretes pleriq; hic lapſi ſunt.*) Sub pectore & ventre caudam pro pedibus habent, qualem delphini, Hucuſque Pauſanias. Idem in Arcadicis: Inter cætera fabuloſa (inquit) audiui, Tritones vocem humanam edere : ſunt qui etiam cochleam pertuſam eos inflare dicant.

Alexander ab Alexandro Genialium dierum 3. 8. cum hominis marini & Nereidum mirabiles hiſtorias expoſuiſſet, ſubdit: Sed ſuper omnia noſtro æuo haud abſimile factum comperimus in Epiro, profecto exemplum inter pauca memorabile, quod nonnulli prodendum poſteris putarunt, & actis quoque publicis teſtatum eſt. Ad fontem iugis aquæ, ad quem mulieres ex oppidulo aquatum ventitabant, Tritonem ſeu marinum hominem è ſpelunca, quam forte ibi nactus fuerat, obſeruare ſolitum, ſi quando ſolam ad aquas accedentem, aut per litus ambulantem mulierem videret, ipſum ex vndis & ſpelunca leni greſſu tacitiſque veſtigijs deſilire, & à tergo accedere, ac vi compreſſam mulierem ex inſidijs adoriri, & ad mare concubitus cauſa arripere, arreptamque ſub vndis deferre conſueuiſſe. Quod cum apud loci incolas percrebuiſſet, diligentius marinum hominem obſeruaſſe, & cum diutule laqueos illi intendiſſent, haud multo poſt dolo captum & laqueis vinctum cepiſſe. cumque cibo abſtineret, extra aquas diutius viuere nequiſſe, ſqualoreque tandem & tædio ad extremam tabem veniſſe. Tenet fama Venereos eos, & flagrantiſſime mulierum amaſios eſſe. propterea oppidi incolas edicto inhibuiſſe, ne qua deinceps ad fontem mulier, niſi viris comitata accederet. Hæc nos & eiuſmodi, ab his qui diuerſa maria penetrarant, & eadem monſtra placidis aquis colludentia vidiſſent, & in occurſum nautis exertis capitibus ab vndis, occurriſſe, & voces audiſſe referebant, plerunque accepimus, Hactenus Alexander ab Alexandro. Plinij de Tritonibus verba, ſupra poſuimus ad finem capitis Rondeletij, quod inſcribitur De piſce monachi habitu, initio paginę 439. & deinceps. Maſſarius recitatis Plinij verbis, de Tritone concha (*Cochlea*) canente qua noſcitur forma, addit: Ex his verbis videtur fabulam à vera hiſtoria originem duxiſſe. Tritonem poetæ deſcribunt corpore hiſpido, à capiteque vſque ad ima latera hominem repræſentante, ac exinde in caudam oblongam deficiente, & in extremitate lunatam ſeu bifurcatam, vt Apollonius in Argonauticis tradit, concha ea canentem qua & homines canere ſolent turbinata, oblonga, clauiculatimque intorta, quam buccinam vocamus, Maſſarius.

Alexander ab Alexandro.

Plinius.

Per idem tempus apud Aegyptum in Nilo flumine Mena præfecto vna cum populo deambulante, in loco qui Delta nominatur, Sole orto animalia humanę formę apparuerunt in flumine, vir ſcilicet & mulier. Et vir quidem erat pectoroſus, vultuque terribilis, ruffa coma, caniſque permixtis, & vſque ad lumbos denudabat naturam, & cunctis demonſtrabatur nudus: reliqua autem corporis membra cooperiebat aqua. Hunc præfectus iuramento conſtrinxit, ne deſtrueret aſpectum, priuſquam omnes ſaturati fierent hoc inopinato ſpectaculo. Porro mulier & mamillas habebat, & fœmineum vultum, cæſarieſque prolixas: & vſque ad horam nonam omnis populus mirabatur, videntes hæc animantia, quæ hora nona in flumen demerſa ſunt. Sane Menas imperatori Mauricio hęc ſcripſit: Ex voluminis rerum Romanarum libr. 17. quod partim Eutropio authori, partim Annalibus Conſtantinopolitanis adſcribitur. Et ſuperius in eodem libro: Cum imperator Mauricius vi ventorum inopinate ſaluus ad locum qui dicitur Daonium vix veniſſet: nocte illa muliercula peperit puerum oculorum & palpebrarum

brarum exſortem, manuſq; ad brachia non habentem, à lumbo autem erat ei vt cauda piſcis naturaliter hærens. quo viſo, imperator præcepit vt occideretur. Vide etiam ſupra in Hominibus mar. pagina 440.

Triton fingitur filius Neptuni & Amphitrites, à capite ad vmbilicum homo, inde delphinus: & tanquam ἰχθυοκένταυρος, id eſt ex piſce centaurus. Lycophron Neptunum, Tritonem vocat Varinus, ex Iſaacij commentarijs in Lycophronem. Triton ſecundum aliquos Scyllæ pater fuit, Euſtathius. Ex Gyraldi de Dijs hiſtoria: Triton Neptuni filius & Amphitrites, vt canit Heſiodus: Seruius tamen Salaciæ, (vt eadem Græcè dicatur forſan Amphitrite, quæ Salacia Latinè.) Phurnutus Tritonem ita deſcribit: Biformis (inquit) fuit, hominis partem habens, partem ceti, propter duplicem liquoris vim, alterã quidem vtilem, alteram verò noxiam. dictus Triton vel ἀπὸ τῦ ῥύσεως, id eſt, à fluxu, τ. litera ſuperiuncta: vel ἀπὸ τῦ τρεῖν, vt in Amphitrite dictum eſt, per antiphraſin, quod non timeat. Triton elegantiſſime ita in Metamorphoſi ab Ouidio deſcribitur: Cæruleũ Tritona vocat, conchaq; ſonanti Inſpirari iubet, fluctuſque & flumina ſigno Iam reuocare dato, &c. Et ab huius forma Vergilius in decimo, nauem effinxit: Hunc (Auleten) vehit immanis Triton, & cærula concha Exterrens freta, cui laterum tenus hiſpida nanti Frons hominem præfert, in priſtin deſinit aluus. Spumea ſemifero ſub pectore murmurat vnda. Tubicen Triton à poetis Neptuni fingitur. Huius Hyginus in Cancro meminit, & poeta Claudianus. Dicimus & Tritones, numero plurium. Vergilius: Tritoneſque citi, Phorcique exercitus omnis. Sane ſciendum, quod Nilus Ægypti fluuius, Triton quoque dictus eſt, Lycophrone teſte. quo loco interpres ideo Tritonem illum appellatum obſeruat, propter eius tria in primis nomina. primo enim Oceanus dictus eſt, deinde Aetos, id eſt Aquila, ab eius curſus velocitate: demum Nilus. Fuit & Triton fluuius alius Libyæ, ſeu palus: vnde Tritonia & Tritogenia Pallas, Hæc Gyraldus Syntagmate 5. de Dijs. Tritonum cateruę, hic concha ſonaci leniter buccinat, ille ſerico tegmine flagrantiæ Solis obſiſtit inimici, alias ſub oculis dominæ (Salaciæ) ſpeculum pręgerit, Apuleius in quarto de Aſino aureo. Tritones & Amphitrite & triæna (id eſt tridens) Neptuni, ſua nomina inuenerunt, quoniam mare triton, id eſt tertium locum obtineat poſt cœlum & aerem, Plutarchus in libro de Iſide. atqui Τρίτος numerale nomen, ſuum iota corripit, Triton ſemper producit. Εἴδωλα dicuntur ſimulachra rerum non extantium, vt Tritones, Sphinges, Centauri, Suidas. Idem ſcribit Tritonis nomine aliquando Neptunum aut mare intelligi, vt in his verſibus: Καὶ βυθίην Τρίτωνος ἁλιπλάγκτοιο χαμεύνην, Σπόγγον ἀκεσσομένην πλαζομένης κραδίης. Τρίτωνες πόντοιο βαθυρρόου ἐνναετῆρες Κόχλοισιν τανααῖς γάμιον μέλος ἠπύοντες, Theocritus Idyllio 20. Ἡ δὲ φαληριόωσα ἦλθ' ἀφύη Τρίτωνος ἑταίρη, Matron Parodus. Sed tum forte caua dum perſonat æquora concha, Æmulus exceptum Triton (ſi credere dignum eſt) Inter ſaxa virum ſpumoſa. immerſerat vnda, Vergilius Æneid. 6. de Miſeno tubicine. Cymothoë ſimul, & Triton adnixus acuto Detrudunt naues ſcopulo: leuat ipſe tridenti, Et vaſtas aperit Syrteis, &c. Idem Æneid. 1. Armigeri Tritones

Nauis. eunt, ſcopuloſaque cete, Statius lib. 1. Achill. Triton à Vergilio nauis Auletæ, vt Tigris Maſſici, Apollo Abantis, &c. videntur omnes à depictis ſeu ſculptis, vt fit, in eis monſtris vel dijs tutelaribus nuncupatæ, Nic. Erythreus. Τρίτω caput ſignificat, Triton fluuius eſt Libyæ: Vide Indicem Græcum in Parecbolas Euſtathij. Tritonem Germani vocare poterunt *ein Waſſerman, ein Seeman*: id eſt, Aquatilem vel marinum hominem. Δίκραιρος (nominatur) alcæa, id eſt cauda duplex, qualis eſt Tritonis, in duas partes diuiſa, apud Apollonium (in Argonauticis.) Varinus.

Icones. De Tritonum imaginibus, in pręcedentibus nonnulla diximus: crebro enim ſculpi, fingi ac pingi ſolebant: vnde & nauem Tritonem nuncupatam monuimus. Nicolaus Erythræus: Tritonem (inquit) eiuſque buccinam deſcribit Ouidius Metamorph. 1. hodieque viſuntur Romæ ea forma (qua à Vergilio & Ouidio deſcribuntur) imagines pleræque. Illud non omiſerim, Tritonas cum buccinis faſtigio Saturni ædis ſuperpoſitos, quoniam ab eius commemoratione ad noſtram ætatem hiſtoria elata, & quaſi vocalis eſt: ante verò, muta, & obſcura, & incognita, quod teſtantur caudæ Tritonum humi (*forte mari*) merſæ & abſconditę, Macrobius Saturn. 1. 8. In maxima dignatione operum è marmore Scopæ artificis, Cn. Domitij delubro, in Circo Flaminio, Neptunus ipſe, & Thetis, atq; Achilles: Nereides ſupra delphinos & cete & hippocampos ſedentes, item Tritones, choruſque Phorci, &c. Plinius 36. 5. Neptuni templo in Iſthmo imminent Tritones ærei, &c. in ipſo etiam templo præter cætera tritones duo viſuntur aurei, à lumbis inferne elephantini, Pauſanias in Corinthiacis. Claudius Cæſar emiſſurus Fucinum lacum, naumachiam ante commiſit. quo ſpectaculo claſſis Sicula & Rhodia concurrerunt, exciente buccina Tritone argenteo: qui è medio lacu per machinam emerſerat, Suetonius.

Emblema Alciati, ſub lemmate, Ex literarum ſtudijs immortalitatem acquiri.

Neptuni tubicen, cuius pars vltima cetum,
Æquoreum facies indicat eſſe deum:
Serpentis medio Triton comprenditur orbe,
Qui caudam inſerto mordicus ore tenet.
Fama viros animo inſignes, præclaraq; geſta
Proſequitur, toto mandat & orbe legi.

PAN

PAN VEL SATYRRVS MARINVS.

Iconem hanc ichthyocentauri, siue dæmonis marini, vt ita dicam, à pictore quodam olim accepi: qui talis monstri sceleton Antuerpiæ depictum se accepisse aiebat. Alius etiam retulit simile monstrũ aridum è Noruegia in Germaniam inferiorem aduectum, marem & fœminam. Fidem ei facere possunt similium monstrorum effigies, supra in Homine marino à nobis exhibitæ: imprimis verò illius quod Romæ visum est, anno Salutis M. D. XXIII. ei quod hic proposuimus ferè simile, sed absq; cornibus. Hoc quoniam humana specie superiori, & cornutum est, Pâna marinum: aut Satyrum mar. quoniam simum quoq; est, appellabimus: Pâna (Πᾶνα) piscem quendam cetaceum vocari, in eoque asteritem lapidem inueniri, qui à Sole accendatur, & vtilis sit ad philtra, Æsopus Mithridatis anagnosta tradit, Suidas in Ἰχθῦς. In mari circa Taprobanem insulam cete quædam Satyrorum speciem similitudinemque præ se ferre tradunt, Ælianus. Eugenio quarto pontifice apud vrbem Sibinicum in Illyrico captus est marinus homo, qui ad mare puerum trahebat. Is à currentibus, qui rem aspexerant, lapidibus fustibusque vulneratus, in siccum retractus est. Huius effigies pene humana, nisi quod cutis anguillæ similis erat, & in capite duo parua habebat cornua. Manus quoque duorum tantum digitorum formam exprimebant. pedes autem in duas veluti caudas finiebantur, à quibus ad brachia alæ, vt in vespertilione extendebantur, Baptista Fulgosus. Quoniam verò Pana marinum quod exhibuimus monstrum, appellari posse diximus: libet recitare historiam sane mirabilem, ex Eusebij de præparatione Euangelica li. 5. c. 9. quod inscribitur, Gentilium dæmones mortales esse, Geor. Trapezuntio interprete, quoniam alia translatio ad manum non est. Sunt autem Philippi cuiusdam verba ex Plutarchi libro de Oraculis defectis: De morte dæmonum (inquit) audiui ego ab Æmiliano rhetore viro prudente simul atque modesto, quem credo multos vestrum cognouisse: quod cum in Italiam pater suus nauigaret, circa insulas quas Echinadas appellant, flatu ventorum deficiente, noctu prope Paxas deuenerint: cumque omnes pene qui simul nauigabant attentiores vigilarent, repente à Paxis insula vocem magnam auditam fuisse, qua Thamnus (Θαμνοῦς, Plutarchi ęditio habet Θαμοῦς) quidam vocabatur. quæ vox nouitate rei omnes magno perculit miraculo. Thamnus enim ille, qui vocabatur, homo erat Ægyptius, eius ipsius nauis gubernator. bis vocatus nihil respondit. tertio demum respondit. Illum verò multo maiore voce sic exclamasse: Quando iuxta paludem (κατὰ τὸ παλῶδες) fueris, annuncia tunc Pana magnum mortuũ esse. Qua re audita magno, dicebat Epitherses (sic enim Æmiliani pater appellabatur) omnes terrore perculsos fuisse, &c. Cum igitur iuxta paludem essent, Thamnum in mare pronum respicientem (ἐκ τῆς πρύμνης βλέποντα πρὸς τὴν γῆν) magna voce dixisse quæ audiuit, Magnus Pan mortuus est. qua re nunciata magnum multorum gemitum, immo vero innumerabilium miraculo quodam commixtum, subito auditum fuisse. Et quoniam multi ea in naui nauigabant, cito ac facile cum Romam venissent, huiusmodi rei rumores vniuersam vrbem repleuerunt: & à Tyberio Cęsare Thamnum accersitum fuisse. cui rei tantam fidem Tyberius præbuit, vt philosophis, qui tunc Romæ erant, accitis, diligenter quisnam esset ille Pan ac curiose scrutaretur. omnes autem illos quibusdam in idem conuenisse coniecturis, ac dixisse de illo sibi videri nunciatum fuisse, qui è Mercurio & Penelope natus fuit. Cum hæc Philippus dixisset, nonnulli eorum qui aderant, eadem ipsa ab Æmiliano sene audisse testabantur.

Veteres quidam circa Scythicas insulas monstrosas hominum figuras reperiri tradunt, vt sunt Hippodes, facie humana, pedibus equinis. Ego monstra marina ipsos vidisse arbitror, in Italia insuetos: quorum aliquot faciem hominis, immo & nonnihil vocem referunt, Iodocus Vuillichius in Germaniam Taciti.

Troctæ Aeliani non alij sunt pisces quam amiæ, vt in Amiarum historia Rondeletius docet. Homerus Odysseæ Ξ. nauclerum quendam Phœnicem τρώκτην vocat, hoc versu: Δὴ τότε Φοῖνιξ ἦλθεν ἀνὴρ ἀπατήλια εἰδὼς, Τρώκτης ὃς δὴ πολλὰ κάκ' ἀνθρώπους ἐώργει. Eustathius interpretatur, voracem, auarum, lucri & pecuniæ auidum: ἐκ παντὸς ἐθέλοντα τρώγειν, ὅ ἐστι κερδαίνειν: & secundum veteres etiam impostorem. (*Trug* quidem Germanis imposturam sonat.) & rursus Odyss. o. Phœnices mercatores Τρῶκται cognominãtur, ἤγουν κερδαλέοι.

Apud Borussos partim in lacubus, partim in æstuante mari capiuntur rhombi, trossuli, aselli, &c. Erasmus Stella. Puto autem Trossuli nomen Germanicum esse.

Trvncvs. Vide Brincus supra. pag. 130.

DE TRVTTIS SCRIPTA SEQVVNTVR HOC ORDINE.

EX RONDELETIO.

De Truttarum vel Salmonum generibus. De Trutta fluuiatili. De Trutta magna vel lacuſtri, (quam aliqui Salmonatam cognominant.) De Salmone Lemani lacus, ſiue Vmbla. De altero Salmone, ſiue Vmbla altera, eiuſdem lacus.

EX BELLONIO.

De Trutta fluuiatili. De Trutta Salmonata. De Vmbla.

COROLLARIA.

I. *(Huic tabella de Truttarum generis diuiſione præmittitur:) De Trutta fl. & quadam de Truttis ſimpliciter vel in genere.* II. *De Salmarino.* III. *De Trutta lacuſtri.*
IV. *De Vmblis.* V. *De alia ſpecie Truttæ fl. quam Germani* Hüch *appellant.*

DE (TRVTTARVM VEL) SALMONVM *generibus, Rondeletius.*

Nos Truttæ potius quam Salmonis vocabulo, eos quibus de proximè dicetur piſces, generali vocare voluimus.

Salmo propriè dictus.

MVLTA genera (*Truttarum vel*) Salmonum ſtatui poſſunt: vnum eorum qui in Oceano nati (*immo in fluuijs nati ad Oceanum deſcendunt: & poſtea rurſus aſcendunt*) flumina eodem influentia ſubeunt: alterum eorum, qui in Lemano lacu reperiuntur: aliud eorum, qui in Benaco: aliud eorum, qui in rapidis fluuijs & riuis è montibus ortis viuunt, de quibus omnibus ſuis locis dicemus.

Fuiſſe (*Eſſe*) Salmones fluuiatiles & marinos indicant Plinij verba lib. 9. c. 18. In Aquitania Salmo fluuiatilis marinis omnibus præfertur. Qui Plinij locus duplicem ſenſum habere poteſt, vt Salmo fluuiatilis marinis Salmonibus præferatur: de ijs enim piſcibus loquitur Plinius, qui pro locorum varietate principatum obtineant, vel vt Salmo fluuiatilis marinis omnib. præſtet. (*Poſterior interpretatio potior eſt.*)

Trutta fl. Salmonis & Truttæ, præſertim Salmonatæ, ſumma affinitas.

Sed Salmones marinos eſſe experientia comprobat: in Ligeri enim, Garumna, Rheno, atq; alijs Galliç & Germaniæ fluminibus certum eſt capi Salmones etiam nonnunquam miræ magnitudinis è mari illuc profectos, in quibus fluminibus aliquandiu enutriti, pinguiſſimi, ſuauiſſimi atque lautiſſimi redduntur. Qui in fluuis reperiuntur aliunde non profecti truttę vocantur. Quod ſi cui mirum id videatur, contempletur quæſo diligentius Salmonis ac truttæ ſpeciem, ac notas ſingulas, is proculdubio eas omnes adeo conſentire perſpicit, vt facile mihi ſit aſſenſurus. Hoc ego in Salmone & trutta magna (quam ſalmonatam vulgus noſtrum vocat) ſum expertus, nec notam vllam qua diſtingui poſſent comperi. Idem periculum feci in Salmone paruo, & eiuſdem magnitudinis trutta, atq; eandem in his ſimilitudinem comperi. Id omnibus commune eſt, quod poſteriorem dorſi pinnam paruam habent, & ſubrotundam, pinguemq;.

DE TRVTTA FLVVIATILI, RONDELETIVS.

A QVAM Galli Truitte vocant; nos inde mutato nomine Truttam appellamus, non Troctam: eſt enim Æliani trocta idem piſcis cum amia, vt ex vtriuſque deſcriptionis collatione docuimus in Amię hiſtoria. Sunt qui maiorem truttam quam Salmonatam vocamus, Sarionem Auſonij eſſe credant, (*vt Bellonius.*) Aliorum iudicio trutta noſtra Salar eſt Auſonij.

Purpureiſq; Salar ſtellatus tergora guttis.

Truttarum differentiæ.

Truttarum differentijs ſupra explicatis aliquot alias addemus. Quædam ſunt paruæ, & eæ quidem albæ, cuiuſmodi multas Santonum & Boiorum fluuij alunt. Aliæ his maiores ſunt & flauæ: quales in Erari capiuntur, quas vulgus ob auri laminulas, quas vna cum arena hauriunt, flaueſcere credit. Sunt quædam ſubnigræ maculis rubentibus notatæ. colorem illum ex ſenio contrahi exiſtimo. eę enim omnium maximæ ſunt, & ijs ſimiles quę truttæ ſalmonatę vocantur, quod ſalmonibus magnitudine fere pares ſint: quæ in magnis lacubus Allobrogum, Italorum, & Germanorum capiuntur (quas lacuſtres ſalmones optimo iure nuncupare poſſumus,) cute quidem nigricante, ſed carne ſubrubra & ſicciore in ſenectute.

B Sed de fluuiatilibus nunc agimus: ex quibus albæ cubiti magnitudinem vix attingunt, capite mugilem quodammodo referunt. ſunt enim capite breui, ſubrotundo, carnoſo, vel potius pingui, coloris lactei. Dentibus acutis maxillæ & lingua armantur. Dorſum ex albo modice flaueſcit. Corpus ſquamis paruis tegitur, & cute quæ facile rugatur, & à carne diuellitur, abſceditq;. Guttis rubris eadem ſpargitur. Linea recta à capite à caudam ducta eſt. Pinnis quatuor natant quemadmodum Salmo: duas itidem in dorſo, à podice vnicam habent. Corpore ſunt ſpiſſo in caudam latam deficiente, eaque ſimiliter in pinnam breuem ſed latam. Hac maximè parte truttæ magnæ à ſalmonibus, & paruæ ab ijs quos Tacones appellari diximus diſcernuntur: in ijs enim cauda gracileſcit, in truttis ſemper lata eſt: in illis pinna caudę longa & bifida, vt in Aloſis, in truttis breuis & non diuiſa. His accedit roſtrum acutius in ſalmonibus quam in truttis. Partibus internis à Salmone & vmbra fluuiatili non differunt, niſi quod vētriculi appendices plures & euidentiores habent. Eas quæ flaueſcunt & nigricant ab albis differre cōperio, quod illis roſtrum ſit acutius, & veluti in fronte macula nigra. Prætereà albę minores ſunt, & & carne minus flaueſcente.

C Truttę veſcuntur piſcibus, vermibus, arena. Aqua pura & frigida mirū in modū delectātur: quā ob

causam aquarum scaturigines miro desiderio conquirunt, & in fontes amnesque, ex altis præruptis scopulis prouentes incredibili impetu feruntur, id quod in Gardonis Galliæ nostræ Narbonensis fluuij præcipitijs fieri experientia compertum est. in ea enim subeuntes truttæ nonnunquam decidunt in disposita à rusticis retia, quarum temeritate admoneri nos oportet, potentiorum viribus cedendum esse, vt illud prudentissime dictum sit:

Fœlix qui nunquam direxit brachia contra *Torrentem.*

Ex his efficitur vt haud falsa esse credamus quæ de ijsdem scribit Paulus Iouius in libello de Romanis piscibus, eas aduersos amnes, vel è præruptissimis etiam cautibus decidentes incredibili impetu subire. Ab Nare enim fluuio in Velinum lacum, qui hodie Pedelucus est, stupenda velocitate volucrū modo ascendere credi: qui lacus ab altissimo montis vertice certis primo coarctatus angustijs, & mox tota aquarum mole præcipitatus, nec subiectis quidem cautibus madefactis, veluti è cęlo in ipsum profluentem Narem effunditur.

Multis in locis Truttæ optimę habentur. Vnde mirum non immerito eruditis hominibus videtur, nullum, saltem nobis nunc notum, apud veteres Romanos truttæ nomen Latinum fuisse, cum truttarum magnam copiam, vt nunc, ita olim suburbanos amnes suppeditasse maxime verisimile sit. Solus ex Latinis Ambrosius Troctam nominauit, sed eam, vt iam monui, intelligere oportet, quæ à Trocta Æliani diuersissima sit: ea enim marina est, delphinis infestissima. Non defuerunt (*vt Iouius*) qui Lupum varium veterum fuisse censuerint, ex Columella, quum Lupos sine macula piscinis includi posse asseueret, aliosque esse Lupos dicant, qui varij appellantur, vt Lupi illi marini sint qui amnes subeunt: varij autem fluuiatiles, qui sint Truttæ. Sed ea opinio ex eo facile conuellitur, quod de marinis tantum mentionem faciat Columella, ijsque qui in pretio haberentur. Postremo Lupos varios ad eorū discrimen qui Plinio autore lanati à candore dicebantur dictos fuisse ostendimus libro nono operis nostri de piscibus marinis. Vtrunq; mare nostrum nobis suppeditat, & vtrunq; illic expressimus. A (F)

Trocta. Truttam non esse Lupū varium.

Truttæ præsertim senioris, caro siccior est Salmonis carne, nec ęq; friabilis, ideo cō coctu difficilior. Sed quo puriores vndas sectantur, eo meliores sunt. at quę in lutosis & stagnantibus aquis degunt, deteriores. Medicos audiui qui saxatilium marinorum loco, Truttas febricitantibus, alijsq; ęgris edēdas apponi iuberent, quorum sententiam non probo. Quamuis enim Truttæ aduerso torrentium impetu fatigantur, & inter saxa degant, permultum tamen earum caro à saxatilium carne distat, quę tenera est, & friabilis, leuis: quæq; facile & concoquatur, & distribuatur, deniq; optimi succi. Sunt tamē Truttæ sanis cibus gratissimus, & bonus, præsertim si calidæ nec diu asseruatæ edantur. Sunt qui eas non probant nisi statim ac ex aqua eductæ sunt, atque adeo viuæ in feruentem aquam conijciantur. Alij in sartagine frigunt, & inter folia nucis iuglandis, aut alia odorata conseruant. F

DE TRVTTA MAGNA, VEL *lacustri, (quam aliqui Salmonatam cognominant,) Rondeletius.*

Pro icone à Rondeletio exhibita, aliam à nostro pictore factam, sculptamq; dudum, supposuimus.

Trvttas Salmones esse fluuiatiles vel lacustres nemo est qui negare possit, si has cum Salmonibus marinis, qui flumina subeunt, diligentius contulerit: & partes omnes tum internas tum externas, vitam moresq; accuratius inspexerit. Sed vt Salmonum, ita Truttarum discrimina quædam sunt, à corporis colore vel maculis, & à loci varietate sumpta. Quæ enim in fluuijs rapidis & limpidis inueniuntur, non sunt adeo maculosæ: & magnitudine, succo, carnis colore & substātia multo inferiores sunt ijs, quæ in magnis lacubus Italiæ, Germaniæ, Allobrogum capiuntur: quæ Truttæ salmonatæ, id est in Salmonem versæ, & eodem carnis rubore, (uo- A

cantur.) De his nunc agimus, quales nobis suppeditat Lemanus lacus, quas Salmones lacustres vocabimus.

Huiusmodi igitur Trutta ad duum triumve cubitorum magnitudinem accrescit. Truttis aliis similis vel Vmblæ (*simpliciter dictæ,*) vel Salmoni fœminæ, maximè rostro recuruo: squamis minoribus quam Salmo minusque argenteis, sed pluribus & frequentioribus maculis purpureis conspersa. Pinnis, earum situ, maximè pinna dorsi posteriore adiposa, partibus internis, carnis substantia & colore Salmoni simillima. Tales truttæ permagnæ è lacu Lemano Lugdunum deferuntur, quas primo aspectu nemo est videndis Salmonibus assuetus, qui non Salmones esse contendat.

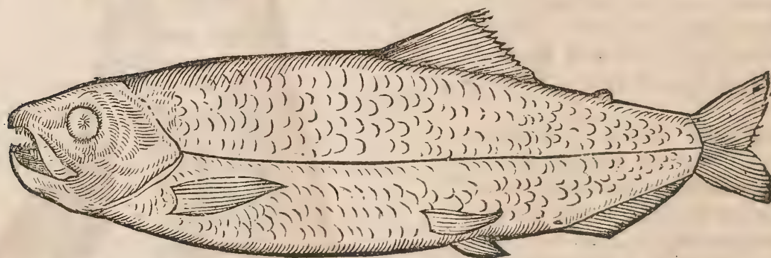
A *Trutta Salmonata an Sario Ausonii sit, dubitat.* Ausonius in Mosella Sarionem piscem medium facit inter Salmonem & eum qui Salar ab eo vocatur. Sitne Sario trutta nostra, dubito: solam enim in magnitudine differentiam statuere videtur. Versus eius sunt:

Teq́ꝫ inter geminas species, neutrumq́ꝫ & vtrunq́ꝫ,
Qui nec dum Salmo, nec iam Salar, ambiguusq́ꝫ,
Amborum medio Sario (al Fario) *intercepte sub æuo.*

In multis Galliæ fluminibus Truttæ cum senuerint, lacustres truttas ęquant magnitudine. Æstate caro magis rubet.

F Lacustribus & fluuiatilibus (*Truttis tum alijs tum Salmonatis*) pinguiores sunt marini Salmones in amnium dulcibus aquis saginati, citiusq; satiant. Illę carne sunt sicciore, atq; hac maxime differentia inter vescendum secerni possunt.

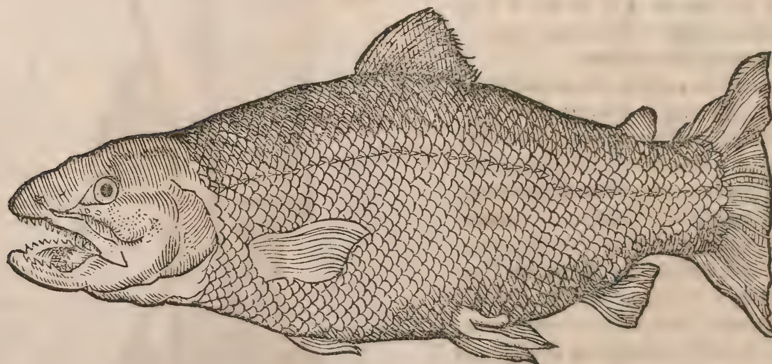
DE SALMONE LEMANI LACVS SIVE
Vmbla, Rondeletius.

A *Vmbra alius est piscis, & ipse truttis cognatus.* NVLLVM apud veteres scriptores nomen reperi piscis eius qui à Lemani lacus accolis Vmble dicitur. Ac ne quis nominis affinitate decipiatur, differt ab Vmbra pisce qui in Gardone Galliæ nostræ Narbonensis flumine capitur, quamuis sit is quoq; in Truttarum siue Salmonum genere. Item ab eo eiusdem nominis qui in Lado nostro reperitur, qui Mugilis fluuiatilis species est.

B. Alius, species mugilis. Est igitur Vmbla, Lemani lacus Salmo, magno ore, non solum in maxillis dentibus armato, sed etiam sex magnis in lingua. Corporis specie, pinnarum numero situq; partibus internis Truttis vel Salmonibus similis. Caput liuescit. Branchiarum opercula argentei sunt coloris, in extremo aurei. Hepate est carnoso, in quo fel situm est. (F) Carne est suaui, sicca & dura cum senuerit. Aliquando duos cubitos longi huiusmodi pisces à Lemano lacu Lugdunum aduehuntur.

DE ALTERO SALMONE LEMANI LACVS,
siue Vmbla altera, Rondeletius.

A PISCES valde inter sese similes non solum tractatione, sed etiam nomine coniunguntur, vt Thrissæ, Trichides & Trichię: Sic similis superiori Vmblæ hic quem exhibemus, Vmbla etiam vocatur, sed discriminis causa cognomen additum fuit. appellant enim Lemani lacus accolæ Vmble cheualier fortasse ob magnitudinem, præstantiam, & robur. neque verò à superiore solum differt vel sexu, vel ætate, vt ex sequenti descriptione perspicuum fiet.

Estigi-

Est igitur hic piſcis Salmonibus & Truttis, quæ vulgo Salmonatę dicuntur, ſimilis: roſtro recuruo, (*Truttæ etiam lacuſtri ſcribit eſſe roſtrum recuruum,*) quo à ſuperiore differt: id enim longius habet & acutius. Maxillæ inferioris extremum incuruum in maxillam ſuperiorem eius rei gratia excauatam, recipitur, vt in Salmonibus videre eſt, Maxillæ lineis multis diſtinctæ ſunt. Dorſum ex cęruleo nigricat. Venter aureo colore eſt. Hepar flaueſcit. in eo eſt fel. ſplen nigricat. Ventriculus gulæ ſubiectus eſt, longus, ſpiſſus: cuius innumerabiles ſunt appendices, quemadmodnm in ſuperiore. In inſignem magnitudinem accreſcit. B

Carne eſt ſicca & dura. in aſſulas diuiditur: quæ caryophyllis confixę in craticula, aſſantur, & oleo ſiue butyro irrigantur. Paratur etiam hic piſcis Truttę modo. Caput maximè cõmendatur, vt Salmonis. F

DE TRVTTA FLVVIATILI, BELLONIVS. IPSE SALAREM *Auſonii nominat. Nos ſupra de Salare ſcripſimus ſuo ordine, quæ aliorum, quæ noſtra ſit ſententia.*

Trutta eſt piſcis fluuiatilis, Trocta verò marinus. Trutta præterea eos riuos ſubit, qui magno impetu feruntur: vnde ſæpius miratus ſum (cum alpes conſcenderem) etiam in ipſis ferè montium Saneſii & Iuniperorum iugis, Truttas in torrentibus ab indigenis capi ſolere: nam eos piſces aduerſos amnes ſcandere, vel è præruptiſſimis magno impetu decidentibus aquis delabi perſæpe viſum eſt: quibus in locis raro pedales fiunt, atq; illic caſtigatiores ad eſum fieri, & ægrotorum corpora magis ſana, ob agitationem atq; exercitationem reddere creduntur. At, quæ ſtagnantibus aquis ac quieſcentibus fluuijs degunt, in maiorem vaſtitatem extuberant: C F

Porro Saxatilium piſcium claſſis eſt Trutta: habentq; Truttæ fere omnes peculiarem appendicem ſiue apophyſim iuxta caudam, quam eandem Salmones vtrique, Sariones. Vmbrę, Lauareti, Carpiones Epelangi, Thymali, Emblones, Humblæ, & quidam alij habere conſpiciuntur. Pinnæ ſunt illis ad latera frequentiſſimis maculis conſperſæ, nunc ſubluteis, nũc ſubliuidis, ſed rarioribus quam in Sarione, frequentius tamen purpureis: quas Auſonius etiam ei tribuit hoc verſu: Purpureiſq; ſalar ſtellatus tergora guttis. Quod autem Trutta multigena ſit, id quidem ex ſtellis ſtatui vix poteſt: Nam diuerſi amnes eiuſdem generis piſces diuerſo modo pictos habent. Ex Rilla enim flumine Neuſtriæ, Truttas variis notis pictas videas, alijs atque alijs multum diuerſas, tametſi in eodem tractu ceperis. Quod & in aliarum quoq; regionum piſcibus obſeruari poteſt. Trutta magnam non fert in ſummo tergore pinnam, ſed ijſdem maculis, quibus corpus, conſperſam. Pinnas duas ſub ventre ſuperiori tergoris oppoſitas, & duas ad radices branchiarum. vnam iterum verſus caudam, proxime ad anum. Squamis integitur tenuibus: lineaq; multum conſpicua à branchijs per latera medium corpus interſecat: oculos habet rubentes. linguam dentibus numero ſenis vncinatam, & oris rictum dentibus bene munitũ, vt quinq; horum ordines in ſuperiori parte palati facile dinumerari poſſis: branchias vtrinq; quaternas: Cor illi eſt trigonum, grandis ſtomachus. Phryganijs, deiectamentiſque veſcitur. Pylorus tam multis apophyſibus obſeſſus eſt, vt eas dinumerare non poſſis: tamen expertus vltra centum ineſſe comperies. Hepar habet pallidum & ſine lobis. Inteſtina ter tantum reflectuntur. Aruernos, Burgundiones ac Picardos aut Belgas, adde etiam Gebennenſes honorat, à quibus ad nos adfertur, magniſq; habetur in delicijs. B *Colorum diuerſitas.* (C) *Vbi.*

DE TRVTTA SALMONATA, BELLONIVS.

Eſt & in Truttis (de quibus mox agemus) conſpicua quædam differentia. Etenim qui huius generis piſcium duos vel tres pedes excedunt, varijſque ac rubris lituris conſperſi apparent, regales vel Franciæ dicuntur: quas ſi cum paruis Salmonibus conferas, nihil diſcriminis intereſſe comperies, præter purpureas maculas, quas in lateribus tam copioſas non habent Salmones. Eſt ergo Salmonata trutta, quidpiam medium inter Salmonem & vulgarem truttam, quam nõ ineptè Sarionem Auſonius appellaſſe videtur. B

Itaque Sarionem hoc eſſe interpretor, quod Gallicè Truitte Saulmonnee nuncupamus. Truttis quidem grandior eſt, & copioſioribus maculis conſperſus, Salmone autem minor: ſed cuius caput ad Salmonem accedit, eandemque carunculam carneam, eandem caudam, eaſdemq; pinnas ac ſquamas habet, ſed pluribus lituris conſperſas. Porro internam Sarionis anatomen pręcedenti, quod de Trutta eſt, capite videbis:

DE VMBLA VEL HVMBLA, BELLONIVS.

Diuerſa eſt ab Vmbra, quæ etiam litera mutata. Ombla vulgo dicitur, eademq; huius piſcis eſſet cum Truttis figura, niſi gracilitate, longitudine ac colore ab his diſſideret. Eorundem lacuum eſt incola quorum & Vmbra. Nullis ſuggillatur lituris, quibus tamen vterq; Salmo, Trutta, Sario & Carpio variantur. Colore eſt magis argenteo, quàm Vmbra. Vnica eſt & parua eius tergoris pinna. branchiam (*forte pinnam voluit dicere: nam de branchiis infra dicet.*) habet iuxta ventrem vtrinque vnam: duas ſub ventre huic oppoſitas, omnes ſine aculeis. Vltimæ piſcem in duas æquales partes interſecant: ſed pars quæ ad caput vergit, paulo longior eſt. Eius cutis adeo glabra eſt, vt ſquamis carere videatur. Tergus pręmulto liuore opacum apparet: venter præ albedine vti argentum micat. Eam apophyſim etiam habet carnoſam ſupra caudam, quam Vmbræ, Lauareti, Salmones, Sariones, Thymali, Carpiones, Epelangi & Truttæ habent. Quaternis prædita eſt dentium ordinibus in palato, ſerpentium more. Linguam oſtendit aduncis in gyrum dentibus, crenatis, exertis, & hamatis ſenis, vel eo pluribus communitam, præter quos maxilla etiam inferior paruulis alijs exertis & parum falcatis in ambitum vallatur: branchias: habet vtrinque quatuor. Latera eius virgula recta ſecantur vtrinq; per medium corpus, parum repanda verſus ventrem, quam à capite ad caudam vſque protenſam habet. A B

Carniuorus eſt piſcis: quiſquilijs & phryganijs, piſciculis, caridib. & huiuſmodi ſpurcitijs veſcitur. Pinguis apud Allobroges capitur, ac paſtitio includitur: tantiq; fit, quanti ditiorum burſa æſtimare poteſt. Porro interna eius anatome cum Trutta omnino conuenit. C

TRVTTARVM, (SEV FARIONVM, AVT PYruntum) generis diuisio.

TRVTTARVM ALIÆ SVNT

Fluuiatiles — Lacustres

Fluuiatiles aliæ sunt

- Paruæ, albę, in Santonum & Boiorum fluuijs. cubiti magnitudinem vix attingunt, capite mugilis fere, &c Rondeletius *Bachforen*.
- a. Maiores, flauę, in Erari.
- b. Subnigræ, maculis rubentibus. colorem illum (inquit Rondeletius) ex senio contrahi existimo. eæ enim omnium maximæ sunt, & lacustribus illis similes quæ Truttæ salmonatæ vocantur. Hæ in riuis Misniæ *Lachsforen* appellantur, composito à Salmone & Trutta vocabulo, carne rubente, maculis aureis: (vnde alicubi, ni fallor, etiam *Goldforen* appellantur, alibi *Schvvartzforen*) quę in cæteris vulgaribus truttis nigricant, vt Misenus quidam ad me scripsit. Agricola truttas nigris maculis reperiri annotauit ad Suarceburgum Misenæ oppidum in fluuio cognomento Nigro, &c.
- a.b. Eas quæ flauescunt & nigricant ab albis differre comperio, quod illis rostrum sit acutius, & veluti in fronte macula nigra. pręterea albæ minores sunt, & carne minus flauescente,
- Rottela vel Hucha dicta Germanis circa Augustam. eadem forte alibi *Teichforen* dicta, id est, Trutta piscinaria.
- Salmo etiam fluuiatilis quædam Trutta videri potest. / Item Eperlanus. / Salmarinus circa Tridentum dictus proculdubio — Sed hi ambigunt inter fluuiatiles & marinos.
- Trutta quædam fluuiatilis est.

Lacustres sunt, vt

- Trutta magna vel salmonata, in magnis lacubus. Salmonem lacustrem dixeris. Seeförine. — { Grundförine. / Schwebförine.
- Carpio Benaci.
- Vmblæ vulgo dictæ:
  - Minor in lacu Tigurino, & alijs. Rötele.
  - Media, in Lucernensi & Lemano, Rooten.
  - Maior, quam in Lemano equestrẽ cognominant, groß Rooten.
  - Differũt hæ à cæteris truttis omnib. cum alias tum φ carnem longe molliorẽ habent: in minore Vmbla, etiam lapillos in cerebro obseruaui.

Quæ diximus Truttarum genera dentes habent. sunt autem & alij pisces Truttis cognati sed absq; dentibus, vt Laurareti & similes lacustres, (nos Albulas nominauimus in A. elemento:) in fluuijs verò Thymallus, & Vmbra fl. Laurareti quidem & thymalli carnis substantia quoq; à Truttis multum differunt, magis friabili, candidiore, salubriore: item squamis, & quod lapillos in capite habent, Laurareti ac Thymalli.

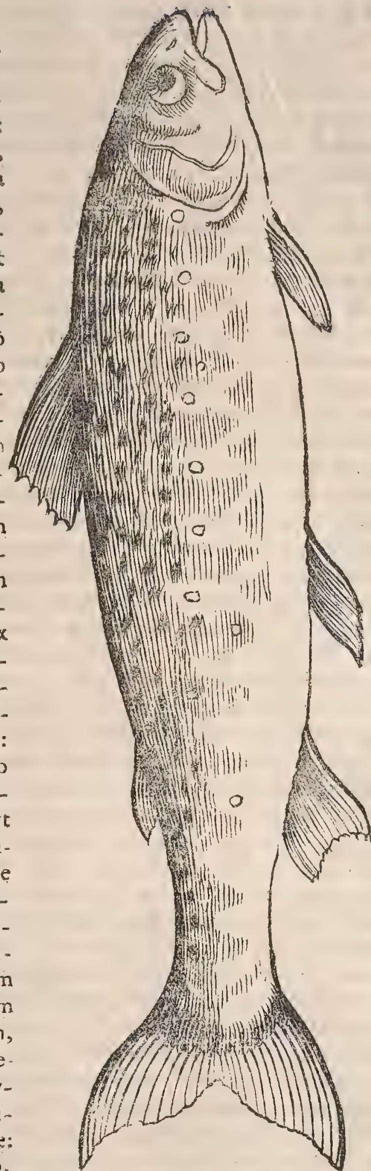
Quod Trutta multigena sit, id quidem ex Stellis (*punctorum varietate*) statui vix potest. nam diuersi amnes eiusdem generis pisces diuerso modo pictos habent, quamuis in eodem tractu capiantur interdum, vt Rilla Neustriæ fluuius, Bellonius.

COROLLARIVM I. DE TRVTTA FLVVIATILI: ET *quædam de Truttis simpliciter vel in genere.*

A Truttam plerique t. duplici scribunt, sicuti Galli etiam Italique pronunciant: Platina simplici. Trutas (inquit) à trudendo quasi trusiles lingua vernacula dictas puto, semper enim in aduersum & impetuosum flumen trutta nititur, aduenientes vndas superare contendens. Scoppa grammaticus Italus torentinam nominat, sine authore, mallem r. duplici, vt à torrentibus nomen deducatur. in his enim & riuis montanis abundat. Germanis trut, gratum ac desideratum significat & quanquam ipsi aliud (vt dicemus) huius piscis nomen vsurpant, potuerunt tamen ab ipsis, vt & alia quædam olim, Itali & Galli hoc nomẽ mutuari, quo tempore Gothi præualebant. Nostri speciem truttæ lacustris, quam Galli Vmblam, à rubicundo colore, Roote nominant: quo colore, siue simpliciter, siue propter maculas in plerisque, aut carnem in aliquib. rubentes, genus totũ Rotta, vel t. præposito Trotta, vt Itali proferunt, denominari potuit. Trutæ nullam in veteribus scriptis memoriam extare Grapaldus miratur. De truta non video quid sit, nisi troctam quis vocet. ita enim piscem nominat Ambrosius in Hexametro, itéq; Ælianus, sed inter marinos, Hermolaus Barb. in epistolis Politiani. Verum Ambrosius truttam nominat, non troctam. Æliani verò τρώκτης (troctes masc. gen.) non alius est quam amia. Qui nuper ex Germanis truttã, veterum auratam esse coniecerunt, ex ipsa auratæ historia manifestissime redarguuntur. Aliqui percam fluuiatilem Ausonij, putarunt esse trutã, φ & in delicijs habeatur, & phercha ferè à Germanis dicatur: sed ij quidem decipiuntur, Massar. Carolus Figulus vt Thedonem Ausonij (de quo scripsimus supra in Capitone A.) suspicaretur esse truttam, nescio vnde induci potuerit, nisi aliquam forte literarum similitudinem somniarit: quæ vt nulla est, ita si vel maxima esset, nihil concluderet: hoc etiam absurdũ φ eundem piscem, non modo Thedonem, (cuius tamen seorsim Ausonius meminit,) sed salarem quoque & Farionem ab Ausonio vocari putat. Scio Gillium & alios quosdam viros doctos, salarem Ausonij ꝓ trutta habere. ego omnino salarẽ pro salmone paruo accipio: vt cõueniat ei hic versus

Aurata. *Perca fluuiat.* *Thedo.* *Salar.*

Qui

Qui nec dum salmo, nec iam salar, ambiguusque Amborum medio fario (al' sario) intercepte sub æuo: & nomen Germanicum *Saelmling*. nam quod pro trutta argumentum ipsi adferunt, Purpureisque salar stellatus tergora guttis, non minus salmoni parrio quam truttæ conuenit: vterque autem in Mosella reperitur: etsi Saluianus dempta trutta, quæ in Mosella satis frequens sit, nullum reperiri piscem in eo flumine dicat, cuius tergora stellata sint purpureis guttis. Farionem quidem (vel, vt plerique legunt, Sarionem) truttam lacustrem vel salmonatam vt vulgò aliqui nominant, Bellonius & Rondeletius esse suspicantur: quod ea vt Ausonius scribit, magnitudine inter salarem & salmonem media sit. sed salarẽ nõ rectè pro trutta fl. interpretantur: & cogitare debebant Ausonium de Mosellæ fluuij piscibus loqui: truttam verò salmonatam, piscem esse lacustrem, non fluuiatilem. itaque ego vt salarem, salmonem paruum interpretor: ita farionem, simpliciter truttam, siue truttam fluuiatilem. ex hac enim ætatis progressu salmonem fieri Ausonius existimasse videtur, vulgarem quorundam persuasionem secutus. nam & obscurus quidam author, cuius de animalibus scripta extant: Trutta (inquit) vt fertur, quandiu minoris ætatis & corporis existit, in aquis tantum dulcibus nutritur: cũ autẽ excreuerit, & descendens vsq; ad confinia maris de salsedine eius biberit, salmo efficitur: quod tamen verum esse nequaquam ab omnibus asseritur, Sic ille. Ergo si salarem & farionem, pro ijs quos dixi piscibus accipiamus, simplex fuerit Ausonij error, è farione, id est trutta, salmonem fieri putantis, vt & alij quidam. Sin salarem, truttam: salmonatam fecerimus, duplex illius error fuerit: tanquam è trutta fluuiatili, salmonata quæ lacustris est, nascatur: & rursus è salmonata, salmo: quorum vtrunque vt falsum est, ita nec hodie à quoquam perito creditur, nec olim tam imperitos fuisse homines puto, qui ita iudicarint. Fario etiam (si ita potius scribendum est quam sario, vt Figulus & alij quidam rentur,) ipso nomine ad vulgarem Germanis truttæ nomenclaturam accedit. Aliqui Truttam Latine Varium vocant: quod nomen similiter & cum Germanico facit, & punctorum in hoc pisce varietatem denotat. alij maiorem Varium: vt alium diuersi generis pisciculum, Varium minorem: de quo in Corollario de Phoxinis diximus. Galli enim Veronum nuncupant. Ab hoc etiam diuersum piscem, gobium fluuiatilem Ausonij, varium & maculosum, Placentini Varon, Mediolanenses Vairon appellant. Alius etiam Græcorum est pœcilias à varietate dictus. Quamobrem vt declinemus homonymiam, truttam Varij nomine vocare non placet: vt neque turturis: quod nomen recentiores quidam ei attribuunt, sine authore: cum pastinaca etiam marina superioribus seculis turtur appellata fuerit. Iouius suspicabatur luporum alios sine macula, id est marinos esse: qui & amnes subeant: alios varios à Columella dictos, hoc est, fluuiatiles, qui dulcibus in aquis generentur, Truttas nempe. vnde & Truttam (inquit ab aliquibus inglorijs authoribus Varium maiorem appellari videmus. Certe tructa admodum varia est, nigricantibus (*de lacustri sentire videtur: nam fluuiatiles raræ vel raris in locis maculis nigricantibus inueniuntur*) maculis totum dorsum speciosè pingentibus. Spigolæ verò (*vulgò dicti, id est, Lupi marini sine macula*) vnicolores potius atque argenteæ esse videntur. quanquam & ipsæ veluti ad retinendam Lupini generis appellationem subatris punctis, sed minoribus & languidioribus, quàm in Truttis videamus, notatæ sint. neque enim arbitrandum est Columellam per lupos traductos in Ciminũ & Sabatinum lacus, vel Truttas, vel Lucios intelligere voluisse. superuacaneũ enim fuisset Truttas indidisse, quarum maximam copiã suburbani amnes omni tempore suggererent, vt ex Reatinis, Sublaqueanisq; vt ex ipso Tyburtino Aniene quotidie videmus. Præterea neque Romanæ luxuriæ, neque admirabilioris magnificentiæ fuisset alios quam pelagios pisces illis in lacub. disseminasse. de marinis enim Columella loquebatur, & quidem nobilissimis, vt de auratis & murænis simul cũ lupis ipsis clarè testatus est: quos tamen omnes deficiente paulatim eorum sobole, cũ diu naturę repugnare nequiuerint, penitus interijsse manifestè videmus. Improbumq; illud factũ & dictũ luxuriosum Philippi apud Cassinatem hospitẽ, certissimam facit coniecturam, lupũ illũ, quem vt insulsissimi saporis expuerat, & probro subinde fuerat persecutus, fuisse Truttã: cum in illis amnib. Cassinatium, Soranorũ & Arpinatiũ Truttæ plurimæ capiantur, quas Spigolis Tyberinis pinguiorib. minimè comparandas Philipppus esse iudicabat. Plinius quoque aliquos lupos à candore lanatos appellari dicit, & illud quidem propriè & eruditè. nam lupos, id est, truttas in vniuersum secundum carnes rubescere: Spigolas autem pelagias pariter ac Tyberinas insigni candore albicare clarissimè constat. Cęterum truttam non facilè in Tyberi reperies, sicuti nec ipsam Spigolam alijs in amnibus vrbi propinquis, Hucusq; Iouius: cuius sententiæ etiam Saluianus suffragatur. Truttæ piscis Græcorum nemo (quod quidem sciam) mentionem fecit, inquit Saluianus. Latinorum verò etsi nonnulli meminerint, non omnes tamen eodem eum vocarunt nomine. Columella enim inquiens: Tum sine macula (nam sunt & varij) lupos includemus.

Lupus varius.

Trutta nomen Isidori Hispal. sec. ilo.

Varius nomen aut cognomen diuersorum piscium.

Lupos varios truttas nostras vocare videtur. Nam vti nullum luporum maculis ita insignitum videmus, vt varius dici possit: sic piscium, qui macularum ratione, quibus depicti sunt, varij vocari merentur, nullus est, qui propius quàm trutta ad lupi accedat similitudinem. Verum ne solis videamur coniecturis inniti, Isidorum Hispalensem, in recensendis rerum nominibus, quibus tempestate sua vtebantur (vixit autem plus octingentis ab hinc annis) testem haud contemnendum consulamus. Cum enim scribat: Piscium nonnulli à colore appellantur, vt Vmbræ, quia colore vmbræ sunt: & Auratæ, quia in capite auri colorem habent: & Varij, à varietate, quos vulgò Truttas vocant: apertissime nostræ subscribit opinioni. Hic tamen (ne quispiam nominum decipiatur similitudine) animaduerti debet, piscem etiam illum τ̃ γαλεῶν, quem alij asteriam, id est, stellarem vocant, ποικίλον, hoc est, varium vocari ab Athenæo: (*cognominatur is potius, quam vocatur varius:*) Pausaniamque & Eustathium piscem quendam vocalem in Aorno fluuio repertum, ποικιλίαν .i. varium vocari, scriptum reliquisse: vt latius octogesima prima pertractabimus historia. (*Atqui in ea historia Saluianus de turdo scribens, αἰολίαν cognominari meminit: vt & coracinum αἰολίην, & scarum αἰόλον, id est varium. de pœcilia nihil. nos de pœcilia suo loco, P. elemento scripsimus, & eum piscem esse docuimus, quem Beiscerum Germani vocant, &c.*) Præterea Plinius Valerianus ille qui librum de morbis atque remedijs conscripsit, lib. 5. de re. med. cap. 43. Truttum vocauit, dicens: Pisces de flumine, qui petram habent, vt Trutti, Squalei, comede. (ego Truttæ & Squali legerim.) Deinde D. etiam Ambrosius Truttam appellauit, similiter vt Isidorus, vulgarem nomenclaturam esse testatus, his verbis: Piscium alij oua generant, vt ij quos truttas vocant. (*Isidori verba iam antè recitata sunt.*) Hæc Saluianus. Alexander Benedictus tempore pestis comendat labracem piscem, quem vulgò (inquit) Variolum nominant. Et mox, In hoc genere & truttam fluuiatilem ob similitudinem posuerim. Nominarat autem prius lupum tum marinum, tum fluuiatilem, duplici errore. nam cum labrax Græcorum non alius quam lupus marinus sit, ipse disiunxit: & Lucium vulgò dictum fluuiatilem piscem lupum esse arbitratus. Lucium marinum etiam (nescio quem piscem, alij enim spyrænam, alij genus aselli, alij fortè alium sic vocant) vulgò dictum, Lupum marinum appellauit. Truttas nostras non esse lupos varios, seu maculatos, Rondeletius docet, tum in Lupi, tum in Truttæ fluuiatilis historia. cuius ego sententiam contrà Iouium & Saluianum defenderim. Saluianus Isidori verbis nititur, quæ sunt: Piscium nonnulli à colore appellantur, vt Varij à varietate, quos vulgo truttas vocant. sed aliud est varios dicere, aliud Lupos varios. Equidem Isidori seculo pisces qui vulgò nominabantur Truttæ, sicut hodieque Gallis & Italis, à literatis hoc ceu barbaricum nomen aspernatis, Varios vocari solitos credo, non tamen priscis Latinis idem nomen pro hoc pisce in vsu fuisse. Ælianus tamen lib. de animalibus 17. cap. I. in Astræo Macedoniæ fluuio pisces colore vario distinctos, (τὴν χρόαν καταστίκτους,) nomine ab incolis Macedonibus interrogando, gigni referens: qui peculiares quasdam illi fluuio muscas, circa summam aquam volitantes, appetant: truttas intelligere mihi videtur: vtpote pisces fluuiatiles, varios, & muscarum, sicut & aliorum vermium, appetentes. possunt autem facilè, cum saltu valeant præ cæteris piscibus, muscas quoq; extra aquam volitantes arripere. Addit Ælianus piscatores pro his muscis purpurascente lana hamum vestire, & gallinaceas pennas duas cerei coloris addere, vt pisces decipiant, sicut referemus in E. qualibus dolis hodie etiamnum ad pisces quosdam capiendos vtuntur, thymallos præcipuè & truttas: Vide infrà in E. Græcum equidem vetus truttæ nomen, tum Æliano, tum viris hactenus eruditis & ὀνοματοθήραις ignoratum omnibus, primus ego nostro seculo deprehendisse mihi videor: vt suprà etiam ostendi, elemento P. sub finem pag. 896. hic aliqua ex parte repetam, non sine auctario philologiæ. Mnesitheus apud Athenæum lib 8. truttas appellauit pyruntas. Ex fluuiatilibus (inquit) optimi sunt, qui in rapidissimis fluuijs versantur vt pyruntes, (οἵ τε πυρῦντες: malim ὡς οἱ πυρῦντες.) Hi enim non gignuntur nisi in rapidis ab gelidis fluuijs, & facilius quàm cæteri fluuiatiles concoquuntur, Hæc ille. Natalis de Comitibus, nimium plerunq; fidus interpres, οἵ τε πυρῦντες legit: & transtulit, quiq; rubescunt. mihi placet substantiuum esse nomen, quo pisces quorum meminit, tanquam eorum qui vel præ cæteris præcipites ac gelidas aquas sequantur, appellentur. merito autem pyrûntas, id est, truttas præcipue nominauit. has enim scio in fluuijs quibusdam seu riuis montanis asperioribus, vbi nullus alius piscis viuit, (siue propter locorum frigiditatem, siue potius præcipitia,) solas reperiri: vt dicam in C. Πυρόω verbum actiuum, vrere, incendere, vel igne examinare significat. inde participium πυρουντες formari potest, à recto πυρόω. Πυρῦντες verò pisces nomen est substantiuum à recto πυρόεις, qui contractus effertur πυρῦς: & vel adiectiuè calidum, ignitum, rutilum significat: vel substantiuè accipitur pro stella Martis, quæ rutilet colore: pro trutta pisce rutilo. pro stella enim subaudiri potest ἀστὴρ, pro ἰχθύς. Sic & placentarum nomina in όεις, vel ῦς contractè, Græci habent: vt genus, πλακόεις: vt species, πυρόεις, πηγμόεις, σησαμόεις: subauditur autem ἄρτος, id est panis. Ὀπόεις ciuitatis nomen est, Σιμόεις fluuius. & hæc quidem contrahuntur ferè. alia non item, vt ἠρόεις, & κερόεις, ni fallor. vt neque ea quorum ante penultima cum sit longa, in penultima quoque pro o. breui, ω. magnum accipiunt, quale est ὠτώεις, quod annotauit Eustathius. A masculinis in όεις, fœminina terminatio fit in όεσσα, contractè ῦσσα, vel Atticè ῦττα, vt μελιτοῦττα, οἰνοῦττα quo exemplo truttam nostram non solum masculino genere pyrunta, sed etiam fœminino pyrussam aut pyruttam nominare licebit: & quidem ad Latinam inflexionem commodius. Videri sanè potest Germanicum etiam nomen *Foerine*, quasi *Furine* ab igne factum, hoc est rutilantibus igneo colore maculis: quanquam & caro in nonnullis eodem colore sit. Quod si quis Germanicum nomen à Latino varius deducere malit, non refragabor: hoc tamen audiet, præstare Germanicis nominibus de sua lingua originem petere, præsertim cum plerosque alios pisces proprijs suæ linguæ vocabulis Germani appellent.

Pyrus.

Pyrutta.

Vulgaria.

Truttæ Italicum nomen est Trotta, vel Truta: Trutala, circa Larium lacum, vt audio, diminutiuum. Gallicum & Sabaudicum Troutte, vel potius Truitte. Rhæti qui Italica lingua corrupta vtuntur, Criues appellant. Germani alijs in locis aliter atque aliter proferunt, *Fore, Forhen, Foerine, Forel, Forell*: plerique primam per f. pauci per u. consonantem scribunt. Habent & composita nomina,

Brachfo-

Bachforen, à riuo: *Waldforen*, à ſylua: *Schvvartzforen*, à colore nigro. *Goldforen*, ab aureo, vel rubente, carnis & punctorum nimirum. *Lachſsforen*, à media inter ſalmonem & truttam ſpecie. Vide in B. *Seeforen*, à lacubus: in quib. alij profundius degunt, *Grundforen* vocant noſtri: alij propius ſummam aquam, *Schvvebforen*. Videri auté poteſt (vt ſuprà dixi) *Foren* dictus quaſi *Feuren*, à colore igneo, vel origine Latina, quaſi varius aut variolus: vt & lupi piſces varij, à punctorum varietate nominantur aut cognominantur. vel à voracitate: vnde & truttam aliqui, quaſi troctam, quod Græcis voracem ſignificat, appellatam putarunt. Aliqui *Vorhellé* ſcribunt, & per iocum etiam *Vorhennu* pronunciant, quod gallinis, quas *Hennen* Germani vocant, in cibo præferatur hic piſcis ab ijs qui palato ſeruiunt. Inter ludicras piſcium nomenclaturas, truttam nominis arguta alluſione, & quoniam in montium ac ſyluarum fluminibus degit, inuenio cognominari *ein Forſter*. *Ein Forelıſt ein Forſter*. nam vt Gallis Foreſt, ſic *Forſt* Germanis ſyluam ſignificat: *Forſter* verò ſyluæ cuſtodem aut præfectum. Sigiſmundus Gelenius farionem interpretatur Germanicè *Pfarh*, neſcio quam probè, vel vbi vſitato nomine. Cæterum alius eſt piſcis quem Germani quidam vocant *Furn* vel *Fuern*, nempe capito fluuiatilis. Circa Acronium verò lacum, leuciſcum fl. illum, quem Gali Gardonem, noſtri *Schvval* appellant, paruulum adhuc vocant *ein Fornfiſch*, (alibi *Furnling*:) maiorem *ein Gnit*, tandem *ein Furn*.

Truttam Angli vocant *a Trute*, vel *Trovvt*. Trutarum in Anglia (vt vir doctiſſimus Guil. Turnerus ad me ſcripſit) duo genera reperiuntur. Alterum, quod Auſonij ſalar (*nimirum & ipſe, vt Gillius & alij, ſalaris nomine truttam fl. ſimpliciter accepit*) Northumbrienſibus meis vocatur *a Burutrout*, (*Germanico forte Fore & Gallico Troutte, vnius piſcis nominibus in vnum confuſis. ex his enim duabus linguis Anglica fere conſtat hodie.*) Ad hoc genus alia ſpecies referri poteſt: truta illa quæ vocatur *an Allerfanght*, hic piſcis quam alter (*ſuperior*) ventre magis prominulo eſt, & per omnia craſſior, & maxima ex parte, vt ille in locis vadoſis & non ita profundis: ita hic in profundioribus torrentium & fluuiorum locis, ſub alnorum radicibus, quæ ad ripas fluuiorum naſcuntur, interdiu deliteſcit. Atque ideo ab alno, quæ noſtra lingua vocatur *alder* vel *aller*, nomen ſibi ſortitus eſt. Alterum trutæ genus in Northumbria vocamus *a Bulltrout*, hoc eſt trutam taurinam, ab inſigni magnitudine qua alias trutas ſuperat. cubito enim aliquando longior reperitur. craſſior eſt ſalmone pro ratione ſuæ magnitudinis, ſed capite, ſi rectè memini, breuiori. Caro eſt quam ſalmonis multò ſiccior, & friabilior, & multorum palatis gratior. Accepi eandem in alijs Britanniæ regionibus vocari *a Gray trout*, & alijs *a Skurf*. Eſt & in Anglia à trutarum forma non multum abludens, quem à colore cinereo vocamus *a Grayling*. Eundem audio alicubi *Omber* nominari. idem, niſi fallor, piſcis eſt quem vos vocatis *ein Aeſch*, Hæc Turnerus. A trutta longe differt piſcis, quem Germani quidam *Rutte* vocant, noſtri *Treuſch*.

Trutarum nomina & differentia apud Anglos.

Truttam Poloni indigetant Pſtrak, Bohemi Pſtruh. In Malaca Indiæ regione Truttam Caiuba vocant, Scaliger.

In Malaca Indiæ regione magna Truttarum copia eſt, Scaliger. In lacubus montanis quos Atheſis facit, capiuntur truttæ nigricantes, & aliæ auricolores (punctis nimirum,) has *Goldfoermen* vocant, B illas *Schvvartzfoerinen*. Salares (*Trutta*) ſubnigris maculis reperiuntur in Miſena, & in riuis ad Crotendorfum, (non procul ab Annebergo) & in fluuiolo quem Nigram aquam appellant, (non procul à Zuicca) qui Suarceburgum (Miſenæ oppidum) præterfluens in Muldam infunditur, Ge. Agricola. Eſt & Rutlinga Sueuiæ oppidum: quod præterlabitur fluuius, qui Truttas nigricantes, ſed maculis rubentes alit, in cibo lautas. Similes his ſunt in riuo Martiæ ſyluæ prope monaſterium S. Blaſij. Apud Miſenos Germanos *Lachſsforen* appellantur truttæ quædam, nomine ex ſalmone & trutta compoſito: quarum caro rubet ita vt ſalmonum, palato quàm cæterarum gratior. pinguntur autem maculis aureis, cæteræ vulgares nigris apud eos. Hæ ſunt nimirum quas Rondeletius ſubnigras eſſe dicit, maculis rubentibus. ſed colorem illum (inquit) ex ſenio contrahi exiſtimo. eæ enim omnium maximæ ſunt, & lacuſtribus illis ſimiles, quæ truttæ ſalmonatæ vocantur. Eædem nimirum ſunt quas Germani alicubi *Goldforen* appellant. In lacu Suerinenſi *Lachſsforel* dictos piſces punctis nigris notatos haberi audio: & apud Carinthios ipſos quoque ſalmones ſimiliter appellari. Sunt ſane multa truttæ & ſalmoni communia: nempe forma tota, & corporis partes externæ internæque: caro rubicunda, ſquamæ exiles, maculæ ſeu puncta, magnitudo, formæ mutatio circa roſtrum præſertim ac ſimul nominis, in truttis Salmonatis peculiariter:) aſcenſus ad ſummas aquas, ſaltuum vis & agilitas, ſuauitas in cibo. quamobrem non eſt mirum ſi ex truttis illis, quas *Lachſsforen* appellant, aliqui ætatis progreſſu ſalmones fieri putauerunt. De coloribus & alijs Truttarum differentijs, ſuprà etiam in A. quædam retulimus. Audio in Germania alicubi nuper Truttam flaui coloris captam pleriſq; admirationi fuiſſe. Fœminam aiunt in omni piſcium genere maiorem eſſe, excepta trutta. Piſcium fœminæ, inquit Plin. maiores ſunt quã mares. Trutta ſquamas habet vt ſalmo, & carnes ſimillimas, idq; æſtate tantũ, vel potius à Iulio menſe vſque ad Nouembrem: hyeme verò albas. Maculis in dorſo (*lateribus*) croceis atque ſanguineis (al. croceis, & ruffis & nigris) variatur, Albertus & Author de natur. rerum. Extrinſecus varia eſt, intrinſecus rubet. Fertur autem quandiu minor ætate & corpore fuerit, in dulcibus tantum aquis viuere, & truttam vocari: adultam verò ad confinia maris deſcendere & ſalmonem effici: quod tamẽ verum eſſe nequaquam ab omnibus aſſeritur, Innominatus. Forma omnibus truttis communis eſt: omnes etiam ſex dentes in lingua habent, & certo ordine diſpoſitos: ſcilicet duos antè, totidem in medio ad latera poſitos, reliquos iuxta radicem, Cardanus. Trutta (inquit Saluianus) corporis forma Lupo perſimilis eſt: roſtro tamen minus extento, magis retuſo, ac paulum incuruo: ore etiam paulò minori, ſed quamplurimis & acutiſſimis dentibus, tum in maxillis multiplici ordine, tum in lingua diſpoſitis denticulato. Piſcis totus ex albo flaueſcit: maculis modo purpureis, modo nigricantibus, dorſum ac latera ſpecioſè pingentib. Trocta (*Trutta*) maculis rubris paſſim variegata, (inquit Syl. in libello De variorum corporum diſſectionib.) ordines dentium habet ſex: primũ labris connatum, alios quinq; à la-

bro in pharyngen abſcedentes: in quo tamen ſunt dentes in contrarium hamati, & qui cibum ex ventriculo regeri prohibeant. Branchias vtrinque quatuor dentibus hamatis, & aſperis, & duris contumaces habet: ventriculum magnum limacibus quibuſdam fluuiatilibus & coloris herbacei plenum, quos aquæ fundum producit, ſquama admodum tenui & herbacea. Inteſtina habet in multas ecphyſes exoluta, deinde rectum: cætera nota ſunt. Pulmones (*Falſum hoc eſt: branchias ſupra hunc piſcem habere dixit, quas partes ſimul & pulmonem nullum habet animal*) habet, & diaphragma, & inter hæc cor triangulum. ſub diaphragmate ventriculum, & cæteras ventris inferioris partes. Lienem habet nigricantem, talpę æmulum, hepar rubrum: id dextrum, illum ſiniſtrum, animalium cæterorum modo, Hæc Syluius. Carne ſimilis eſt ſalmoni, longus & non craſſus piſcis, Arnoldus Villanouanus.

C Truttam in fluuijs minoribus, frigidioribus, ſaxoſis & inter montes delabentib. potius quàm contrà ſe habentibus naſci & degere conſtat, Saluianus. Viuit in torrentibus & fluuijs qui magno impetu ruunt de montibus, Albertus. In fluuijs quibuſdam ſeu riuis montanis truttæ vel ſolæ reperiuntur, nempe aſperioribus magiſque præcipitibus: in minus aſperis paulò, præter truttas etiam thymalli inueniuntur: in alijs inſuper gobiones fluuiatiles capitati. Pyruntas in rapidiſſimis frigidiſque fluuijs agere Mneſitheus author eſt. In altis montium riuis, etiam tenuibus & exiguæ aquæ, truttæ ſatis magnæ & pulcherrimæ reperiuntur. Aſcendunt enim (vt dictum eſt) altiſſimè, cum & contra aquam luctari magna vi, & ſaltu ſe promouere, ad tres aut quatuor ferè cubitos interdum, in aſcenſu queant. ſemper enim loca ſublimiora petunt. itaque iuxta diui Blaſij cœnobium in Martia ſylua, riuo aduerſo tendunt ad lacum vſque in monte ſitum (nigrum cognominant,) è quo riuus defluit. Commune eſt omnibus truttis aduerſus fluminum curſus ferri, Cardanus. atqui lacuſtres truttæ, quæ in ſtagnantibus aquis degunt, non nituntur contra aquas. Qui trutas ad mare deſcendere, & in ſalmones mutari putant, falluntur. Veſcuntur muſcis quibuſdam fluuiatilibus. vide inferius in E. ex Æliano. Phryganijs & vermibus & locuſtis paluſtribus, Cardanus. Limacibus quibuſdam fluuiatilib. Syluius. Percarum fl. ſobolem appetunt, alioſque piſciculos: apprimè verò fundulos barbatulos, & phoxinos læues, quos *Pfellen* Sueui appellant. Truttæ & lucij dum piſces ab ima aqua ad ſummam perſequuntur, nimio celeritatis impetu aliquando ſupra aquam efferuntur, vt vel in ſcaphas interdum incidant. Truttas alicubi vulgus etiam auro veſci putat. degunt enim ferè in riuis montanis, in quibus & auri micæ reperiuntur, & punctis rubentibus aut aureis pinguntur. Vide quæ annotauimus ſuprà in Thymallo c. Pariunt truttæ circa ſancti Galli diem, (id eſt circa medium Octobris) cum partus inſtat, ſcrobes modicas facere dicuntur. Anguillæ optimæ ex troctis naſcuntur. deteriores autem ex quodam piſce ignobili. hoc mihi non credenti, cum eſſem Pallantiæ, quod eſt oppidum Nouarienſis agri in ripis Verbani lacus, piſcatores, apud quos teſſera amicitiæ vſus hoſpitabar, oſtendêre, Gandentius Merula Memorabilium 3. 35.

Tonitruis fluuiatiles truttæ perterrentur valde & obſtupeſcunt.

E Interdicunt apud nos piſcatoriæ leges, ne qua in fluentibus aquis trutta, quæ nondum iuſtam ac deſignatam longitudinem attigerit, capiatur. Apud Bauaros præſcripta eſt menſura ad digitos ferè quatuordecim. Tonitrua tanto metu & ſtupore truttas afficiunt, vt aliquando loco manentes & erectæ propemodum à piſcatoribus aut alijs vulnerentur & capiantur. Piſces quidam inſtante partu ſcrobes in vado modicas excitant, vt truttæ & ſalmones: iuxta quas commorantes, noctu adhibita face obſtupeſcunt, neque fugiunt: itaque fuſcis feriuntur. Riui montani qui truttas alunt, à ſolitis alueis diuertuntur, vt aqua deſtituti & in ſicco relicti piſces capiantur. Ab Anglo quodã accepi, truttas in Anglia vel manibus interdum comprehendi, dum ſub radicibus alnorum & ſalicum ſtabulantur. piſcator enim accedens palpat fricatque ventrem: eaque contrectatione delectari videntur hi piſces, donec manum promouens branchijs inieceritac retinuerit. Trutta fricari ſe permittit in aqua, & ſic capitur, Arnoldus Villanouanus. Eſcam ad truttas & thymallos abunde capiendos deſcripſimus in Thymallo E. Vermiculis quibuſdam aquatilibus teſta dura incluſis (*Kerderle* noſtri vocant) præſertim qui in fontibus frigidis reperiuntur, ineſcantur truttæ. Ex libello quodam Germanico manuſcripto de piſcibus decipiendis, præſertim additis hamo figmentis, quæ muſcas aut inſecta quibus piſces quiq; delectantur, quàm proximè referant: ea autem pro diuerſis anni temporibus variantur. Ad truttas: (Aprili menſe, puto,) Muſcam finges, cui corpus è ſerico rubeat, caput vireſcat, additis alis gallinaceis ruffis. Maio menſe, corporis alueũ è ſerico rubro & auro (filis aureis) effinges, caput nigrũ: alas verò addes de pennis rubris caponum. Iunio, corpus formetur è ſerico cœruleo & auro, caput flauum eſto, alæ verò de pennis perdicum ſubalaribus. Iulio, corpus è ſerico viridi & auro mentieris, caput facies cœruleum, alas autem è pennis flauis. Auguſto, corpus fiat è pennis pauonum longioribus, (*Speculis forè vel oculis, vt vocant pennis caudæ pauonum,*) circumalligata penna aureola: caput flauum, alæ de pennis medijs inter alas gallinæ ſyluaticæ illius quam à corylis Germani denominant. Septembri, corpus fingatur de ſerico flauo & rubro, caput fuſcum, cum alis de dorſo lagopedis, quam perdicem albam nominant. Similem truttas piſcandi rationem præſcribit Ælianus de Animalibus 15. 1. Huiuſcemodi Macedonicam piſcandi rationem auditione comprehenſam habeo: in fluuio nomine Aſtræo, qui inter Berœam & Theſſalonicen medius fluit, diſtincti varijs coloribus piſces (nomine ab incolis interrogando) gignuntur, qui indigenis muſcis in fluuio volitantibus paſtum ſibi comparant. Eæ nec ſimile de ſpecie quicquam aliarum muſcarum habent, quæ vbique ſunt: nec ad Apum ſimilitudinem accedunt, nec Veſparum, nec denique Anthedonum (Crabronum) ſpeciem gerunt: harum tamen aliquam cuiuſque propriam particulam referunt. nam in audacia quiddam ſimile cæterarum muſcarum habent, tum magnitudine Anthedoni ſimiles ſunt, tum Veſparum colorem reddunt, & ſimiliter quidem atque Apes bombis ſtrepunt. eas Hippuros appellant indigenæ. eæ ad ſummam aquam verſantes ſui gratia alimenti, Piſcium nationem non latent. Nam vt ex his quiſpiam earum aliquam per ſumma apparentem conſpexit, ſilentio ſummas aquas ſubiens, ne prædam aquæ agitatione loco moueat, proximè ad illius vmbram accedit: & quemadmodum vel de grege ouem Lupus, vel anſerem ex cohorte

Aquila rapit, sic is ore hianti atq; imminenti eam deuorat. Quod quidem ipsum etsi piscatores haudquaquam ignorant, non ijs tamen muscis ad inescandos pisceis vtuntur. simul enim ac hominis manu continguntur, & natiuum colorem perdunt, & pennæ euanescunt. & inepti ad escam piscium omnino redduntur. Quæ causa est, cur earum odio incensi, ipsas à se detestentur. Veruntamen qui piscandi scientiam cognitionemque præclarè tenent, captiosa quadam machinatione atque solertia eiusmodi pisceis circumueniunt: Purpurascente enim lana hamum circumuestiunt, & ad eandem lanam gallinacei pennas duas è barba seu paleis cerei coloris speciem similitudinemque gerentes, accommodant. quaternûm cubitorum est arundo, totidem est linea: has abstrusas in flumen deijciunt: pisces colore illecti, cupidè pergunt contra venire. ac nimirum lautum cibum se habituros ex pulchro aspectu arbitrantes, hamatis escis configuntur, ijsdemque acerbis captiui fruuntur.

Trutta, piscis longè nobilissimus omnium qui in dulcibus aquis generantur, æquali cunctarū gentium iudicio censetur, Iouius. In citeriore Gallia. prima siluro (*sturioni*) Padano palma conceditur, secunda troctis & thymallis è Ticino, Gaudentius Merula. Expetitur trutta potissimum Aprili & Maio mensibus. (Iouius lacustrem priuatim Maio commendat,) apud nos etiam Ianuario. Parit circa diui Galli diem, hoc est medium Octobris: quo tempore scilicet non conueniunt mensis. Carnem habet similem salmonum carni, sed longe suauiorem, æstate nimirum, mense Iulio vsq; ad Nouembrem: hyeme verò caro eius albescit, & minus grata est, Author de nat. rerum & Albert. Plinius quidem salmonem fluuiatilem Aquitaniæ marinis omnibus præfert. Sunt qui truttam omni tempore bonam esse dicant. Truttæ quæ maculis purpurascunt, meliores existimantur, Gillius. Mihi non simpliciter verum hoc videtur: lacustres enim nostræ nigris insignes maculis, suauitate præcellunt. Quemadmodum purpureis depictæ notis, & in frigidioribus, saxosis & purioribus amnibus procreatæ, ab omnibus laudari solent, Saluianus. Aliorum piscium aliæ partes præferri solent, thymalli & truttæ vndiquaque placent. F

Truttarum in cibo præstātia & delectus.

De truttis lacustribus, quæ difficiles sunt concoctu, infrà dicemus. fluuiales quidem (inquit Iouius) quæ aduerso torrentium impetu fatigantur, at occurrentib. inæqualium vadorum petris illisæ castigatoria sumina, & aridiusculas carnes ostendunt, medici blandiores ægris apponere commendareque non dubitant. quas etiam paralyticorum cibarijs magnopere laudauit ille Plin. (Valerianus,) qui elegantem librum de morbis atque remedijs conscripsit, Iouius. Plinius Valerianus salubribus cibarijs truttam fluuiatilem adnumerat, Saluianus. Commune est omnibus truttis aduersus fluminum cursum ferri: vnde caro non solum suauior, sed & salubrior, Cardanus. sed truttæ nec in fluminibus omnes sunt: & lacustres, cum pinguiores sint, suauiores videntur, non autem salubriores. & fluuiatilium ipsarum vt species diuersæ sunt, ita & sapores succique differunt. Concisa truta in frusta ac salita in cacabo, ita vt sursum uorsum incisura vertatur, ex aqua & aceto ita moderate imposito, vt neq; sal diluatur, neque plus quam duobus digitis aqua emineat, coqui debet. Vbi despumaueris, deinceps lento quoad fieri poterit igne, efferueat. Coctam & in pinace extensam, vt nonnihil exiccetur, aromatibus dulcibus insperges, ac cum leucophago bene gingiberato comedes. Paruam truttam exenteratam & bene squamatam, integram, hinc dextra, hinc sinistra, à capite ad caudam incides: incisuris salem indes, ac per horas duas inter duas tabulas opprimes. farina deinde inuolutam in oleo perlente friges. Coctam hoc modo ad quatuor aut quinq; dies seruabis. Quouis modo edatur, grauis concoctionis est, Platina. Idem lib. 7. cap. 35. ex intestinis trutæ cibarium describit: & mox sequenti capite, Oua trutæ condita vt pisa credantur. E trutta fiunt pastilli speciebus, Arnoldus Villanouanus. Truttæ eo condimento, quod vulgò Acarpionare dicunt, (quod historia 23. in Carpione Benaci) explicabimus, paratæ, non solum iucundissimè sapiunt, sed in multos etiam dies seruari possunt, Saluianus. puto autem ad lacustrem truttam potius quam fluuiatilem, huiusmodi condituram pertinere. In Malaca Indiæ regione tanta est truttarum copia, vt salitas seruent ad commeatus, Caiuba vocant, Scaliger. Ego etiam fluuiatiles è Ticino truttas salsas gustasse me memini. saliuntur autem ferè capite amputato. G

Succus & salubritas.

Apparatus.

Salsæ.

Ad mariscas seu ficus ani: Spongię portiuncula adipe truttæ madens, certo experimento imponitur, Ex libro manuscripto Germanico.

Truttam marinam Venetijs puto vocari piscem quendam: de quo tamen nondum mihi satis constat.

COROLLARIVM II. DE SALMARINO, EX *Hippolyti Saluiani descriptione.*

Videtur hic piscis multas ob causas Truttis esse cognatus: Salmarinus fortè ab aliqua cum Salmonibus similitudine dictus. quoniam autem fluuiatilis est, communi fluuiatili truttæ subiungere eius historiam volui.

Iconem ex Saluiani opere petes: nos omisimus, quod ad reliquam Truttarum speciem satis accedat.

Piscis quem Tridentini, apud quos reperitur, Salmarino & Salamandrino appellant: cum dulcis aquæ alumnus sit, ac paucis quibusdam duntaxat locis nascatur, neque Græci, neque Latini scriptores vllam eius mentionem fecerunt. Quamobrem nos eum, vulgarem secuti nomenclaturam, Salmarinum vocabimus. A

Salmarinus capite est rotundo, rostro breui & retuso: ore mediocri & robustis dentibus munito, oculis medijs & orbiculatis. Branchias vtrinque quaternas habet: & pinnas etiam vtrinque geminas, duas ad branchias, & duas circa medium ventrem præter quas duæ aliæ in dorso eriguntur. prior & maior in eo medio: posterior verò & minor, (*quærendum an hæc paruula & adiposa sit, sicut in truttarum genere,*) prope caudam: è cuius regione alia etiam vna, parua, imo ventri hæret. Cauda lata est & lunata. Squamis mediocribus & non facile deciduis tegitur. Pinnæ & cauda rubræ sunt. Venter & latera ex albo rubescunt. Dorsum verò ex rubro flauescit, ac luteis quibusdam maculis (Carpionis instar) notatur. B

tatur. Totius piscis figura rotunda (*teres*) est, & oblongiuscula. Ventriculum habet amplum & carnosum: hepar pallidum, à quo fellis vesica pendet: lienem subatrum, & intestina lata, ac plurima pinguedine conuoluta. Cum maximè excreuerit, duas libras non excedit: qui verò crebrius capiuntur, vix libram superant.

Fluuiatilis hic piscis est, in frigidissimis ac saxosis fluminibus nascens. non tamen in ijs omnibus aut quamplurimis reperitur, sed in paucis solum quibusdam. C Nascitur enim in flumine cuiusdam loci vulgò Valdenon dicti, circiter viginti millia passuum à Tridento distantis. atque in alio fluuio, apud Priscinam, qui quadraginta millia passuum à Tridento distat, vbi etiam crebriores procreantur. Verno tempore coit: parit autem æstate, circa saxosa fluuiorum loca. Pisciculis vescitur, in quorum penuria quibusdam fluuiatilibus purgamentis & sordibus nutritur. Gregatim non admodum degit: & perrarò copiosa eorum fit captura.

F Sicuti Benaci accolæ Carpionem, sic Tridentini Salmarinum, non fluuiatilium solum, sed marinorum etiam omnium piscem nobilissimum esse contendunt. Vnde non nisi lautiores diuitum mensas dignatur. Carnem vti sapidissimam, ita teneram habet atque pinguem. non tamen viscidam, (cuiusmodi plerique pinguium piscium habere solent,) sed satis friabilem. Quamobrem boni succi, & concoctu facilis est. Condiri variè potest: & quouis modo condiatur, suauissimus semper est.

COROLLARIVM III. DE TRVTTA
seu Farione lacustri.

A De Trutta lacustri, deque Truttis in genere suprà etiam in Truttæ fluuiatilis historia, sparsim quædam protulimus. Burgundi & Allobroges Truttas salmonatas vocant, quas non lacustres, à similitudine quadam ad vtrunque piscem. mihi hoc nomine vti non libet, cum in fluuijs etiam inueniantur truttæ cæteris fluuiatilibus maiores, carne similiter vt in lacustrib. rubente, quas Germani similiter composito ab vtroque pisce nomine, *Lachsforen* appellant. Genus hoc truttæ cum sit lacustre, non esse simpliciter Farionem Ausonij, (contra quàm Ge. Agricolæ & alijs quibusdam eruditis videtur,) qui fluuiatilis est in Mosella, monui suprà in Trutta fl. si quis tamen farionem lacustrem nominare voluerit, bene erit. Iouius truttam nigricantib. maculis describens, & lupum maculosum Columellæ esse conijciens, non rectè tamen, de lacustri sensisse videtur: quanquam & in fluuijs aliquando nigris insignes maculis truttæ quædam reperiuntur. Vide superius in Trutta fl. Per æstatem cum pulpæ huius piscis magis rubent, *Goldfoerinen*, (id est chrysopyrûnes,) tanquam auricolores à quibusdam Germanis vocantur. Apud nos & circa Acronium lacum ex lacustribus quæ in profundioribus locis viuunt, priuatim à fundo seu vado *Grundfoerinen* appellantur: quæ verò circa summas aquas, *Schvvebfoerinen*. Vide infra mox in c. In lacubus montanis quos Athesis facit truttarum duo genera capiuntur, *Schvvartzfoerinen* & *Goldfoerinen* vulgo dicta, hoc ab auri, illud à nigro colore. Vt salmones circa partum cum altius in fluminibus ascenderint, speciem & nomen mutant: sic etiam truttæ lacustres, cùm relictis lacubus

Anchorago. (vt Acronio, & Tigurino) flumina subierint ascendendo, rostrum similiter vt salmones incuruant, & nomine mutato *Ianlincken* (i. duplex scribo pro i. longo) appellantur. Cassiodorus videtur anchoraginis nomine hunc piscem intellexisse. Vide suprà in Corollario De Salmone.

B Trutta fluuiatilis cubitalem magnitudinem ferè non excedit. lacustris verò maior reperitur. in Lario enim lacu ad quinquaginta, quinimmo, Iouio authore, ad centum etiam libras excrescere consueuit, Saluianus. In Rhodano circa Sedunum permagnæ sunt, quæ pondere aliquando ad triginta libras vulgares accedunt, Munsterus. has quidem verno tempore è lacu Lemano ascendere audio: & pedes quatuor interdum longas esse, aut insuper semipedem. In lacu Tigurino nostro, ad viginti libras (libra octodecim vnciarum est) frequenter perueniunt. venditur autem libra ferè dimidia drachma. Memini vnam prægrandem drachmis quatuordecim vendi me vidisse. Lacus est iuxta Volturenam (Vallem Tellinam aliqui vulgò vocant) in quo truttas stellatas esse audio, in Lario albas: in lacu Lugani rubere, sed minus sapidas esse. Initio æstatis caro in eis rubere incipit, duratque is color vsque ad Augustum, vel Augusti initium: post verò diui Iacobi diem, partu iam absoluto, colorem rubicundum amittit. Cum omnes truttæ, salmonibus specie naturaque cognatæ videntur: tum imprimis lacustres, quæ circa partum rostrum quoque similiter incuruant, ac nomen mutant, vt dictum est.

Olim cum diligentius hunc piscem intuerer, his verbis describebam: Squamulis tegitur minimis, bene dentatus est, & lingua etiam vtrinque dentibus munitur. caput colore nigro cœruleoque mixto: dorsum partim glauco, partim subnigro, partim cœruleo, partim subuiridi. In lateribus puncta nigra. Pinna in medio dorso multis nigris maculis variatur, reliquæ albent. Habet & vltimam illam dorsi mollem pinnulam, vt reliquæ truttæ: branchias quaternas. Appendices non toto circuitu intestini, (vt Albula cœrulea nostra & alij quidam pisces,) sed ab vna tantum parte magnas, oblongas, bipartitas, vtrinque circiter octodecim habet: & alia sex separatim ex opposito, ventriculum seu majus inte-

C stinum versus. Plura de ventre huius piscis leges in Capite de albula lacustri, pag. 32.

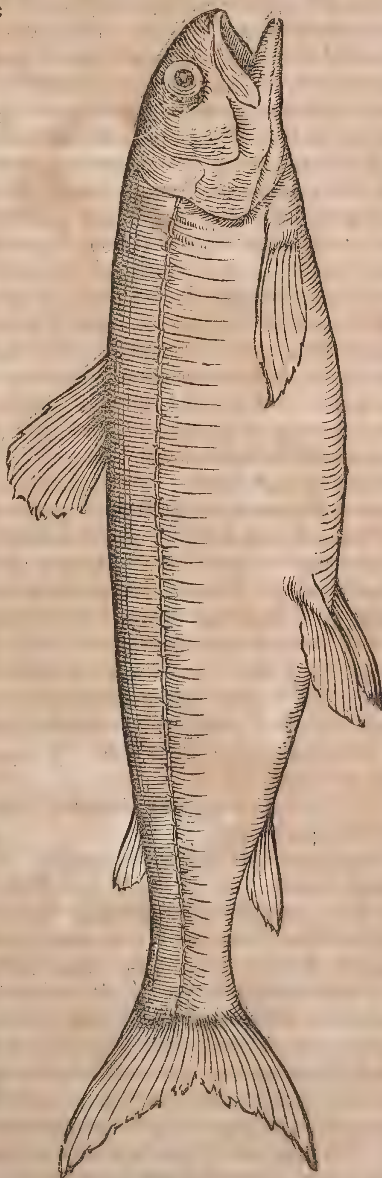
Lacustrium truttarum aliæ in fundo siue vado aquæ degunt, præsertim argilloso, vt recentior quidam scribit, quæ etiam magis pinguescunt, & sapidiores sunt palato: aliæ circa summas aquas, vbi muscas appetunt, minus pingues & vilioris precij. Exit trutta è lacubus dulcium aquarum magnis (in his enim tantum reperitur,) certo tempore, circa initium Iulij, ni fallor, & in flumina ascendit: & circa diui Iacobi, qui eiusdem mensis est dies vicesimus quintus, parit. E Lemano quidem in Rhodanum eas subire aiunt vere, vt & circa Sedunum capi. at in nostro & Acronio lacubus neque tam procul, neque eodem tempore eas migrare puto. Trutta lacus Acronij paritura, ad Rheni influentis ostium ascendit: vbi cum pepererit, rursus descendit. Circa diui Iacobi diem, absoluto iam partu speciem ac nomen mutat. Confertur autem iunipero: nam sicut hæc tertio demum anno fructum perficit, ita etiam truttæ fœtus ad tertium vsque annum crescens perficitur. Parit plerunque medio Augusto, alias citius tardiusue, prout cœlum magis minusue calidum fuerit.

Truttas maiores audiuimus in Larij ripis lasciuo excursu extremos harenæ margines aliquando iusti passus longitudine prosulcasse, Iouius.

Quod ad lineas & hamos, quibus truttæ in lacu capiuntur, lex quædam inter piscatorias nostras est, quæ lineas in altum demitti prohibet. Trutta certo tempore, vt in C. præscriptum est, è lacubus in fluuios ascendens, (ex Acronio præsertim in Rhenum,) capitur miris sagenis: quæ in angulis riparum arte factis collocantur. nam cum per Rhenum rapidissimum flumen ascendunt, quærũt diuerticulum aliquod quietius, vbi respirent, quare piscatores ad ripam id arte faciunt. infigunt enim palos aliquot ex alno, & spacia lapidibus explent. in huius valli (aut veluti promontorij) quietiore loco sagenam pãdunt, tantam vt longitudine non excedat ipsum vallum lapidum. Sagenæ adhærent ligella supernatantia, quæ statim vt irretitus est piscis, deprimuntur vel demerguntur infra aquam parum: vnde constat piscem esse captum. E

Truttæ lacustres, omnium delicatissimi pisces iudicantur à nostris. caro eis solida, rubicunda, & boni saporis est: & quæ ad carpionis Benaci naturam accedat. ea tamen aliquando præ pinguedine nonnihil fastidij mouet, vt & salmonum: quamobrem modicè sumenda est. opsophagi quidam salmoni etiam præferunt. libra apud nos (quæ octodecim vnciarum est) dimidiâ drachmâ plerunque venditur. Qui delicias quærunt pinnas earum (sicut & in salmonibus,) & ventriculum, seu intestinum superius præcipuè appetunt. Omnium qui dulcibus in aquis generantur hic piscis longè nobilissimus æquali cunctarum gentium iudicio censetur: Iouius, simpliciter quidem de trutta, videtur autem de lacustri precipuè sentire. Et quidem omni alio (inquit idem) vel marino etiam pisce sapidior, præsertim si Maio mense, & in Brescię torrentis ostio capiatur. mortua paucissimis horis summam illam saporis gratiam amittit: quoniam ob pinguem illam teneritudinem quàm ocyssimè computrescit. Soleo ego plerunque mirari quosdam, qui, vt sapientiores videantur, Benacinum carpionem, Padanum silurum, & è mari plures pisces Larianis truttis vel anteponere, vel exæquare solent, & item Soranæ truttæ in eo genere principatum attribuant, quum maximè fallantur. *Suauitas & delectus.*

In Veneto lacu, id est inferiore Acronij parte captæ, præferuntur iis quæ in superiori parte capiuntur. Item quæ circa fundum seu vadum pascuntur, illis quæ circa summam aquam, vtpote pinguiores. Maio mense præcipuè commendantur à Iouio: à nostris Februario: ab aliis simpliciter æstate, dum pulpæ earum rubent. eum enim colorem amittunt, vt diximus, cùm flumina subeuntes pariunt declinante Iunio, simulque speciem & saporem: itaque Autumno & Hyeme non laudantur.

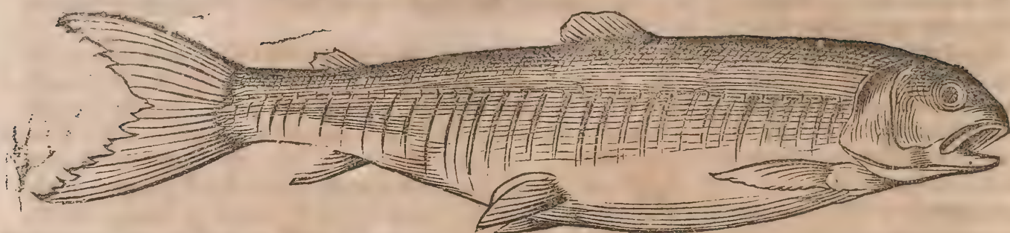
Truttæ pinguiores, vt sunt Larianæ, multo succo replere corpora, genitalemque humorem copiosè suggerere dicuntur. (vti Auicenna de omnibus propè piscibus, si recentes & calidi comedantur, vno edicto pronunciauit:) ęgris tamen euidentissimè nocent, vtpote quæ tardè laborioseque in stomachis atterantur & secernantur. at fluuiales truttas (*vt in ipsarum historia dictum est*) medici blandiores ægris apponere non dubitant, Iouius. *Succus & salubritas.*

Coquuntur concisæ in tabellas in lebetibus lapideis torno fabricatis, simplici in aqua, multo sale indito, aliaque subinde accersita condimenta penitus aspernantur. Musco enim quodã pruinæ simili paulò pòst sponte emisso rubentes pulpæ protinus efflorescunt, ita vt quum refrixerint multò gratiores esse videantur. Morus tamen nobilis parasitus, truttam cubitalem in prępinguis capi iure coquendam esse censebat, Iouius. Truttæ elixandæ frusta macerentur priùs per dimidium horæ in frigida fontana aqua: deinde in feruens vinum æquali aqua dilutum iniectæ coquantur. Spina dorsi, & cauda assæ, vel principum mensis inferuntur, Mangoldus. *Apparatus.*

COROLLARIVM IV. DE VMBLIS, SABAVDICE DICTIS, TRVTTÆ LAcustris speciebus.

Eiusdem piscis, nempe Vmblæ minoris icones duas, vt à diuersis pictorib. non eodem tempore nobis delineatæ sculptaq; sunt, ponimus. Rondeletius maioris & maximæ Vmblarum imagines dedit.

VMBLA vulgò vocatur piscis in Lemano lacu, à quibusdam literatis vulgi appellationem sequentibus, vmbilicus. sed vmbla fortè dicta est, quasi vmbra. habere enim eum aliquam similitudinem cum vmbra fluuiatili puto, (Bellonius scribit Vmbræ fl. iconem idcirco se non apposuisse, quòd ad Vmblam proximè accedat,) & vtrunque truttarum generi cognatum esse. à truttis tamen propriè dictis differunt mollitie & substantia carnis: & quòd lapillos in cerebro habent: A

quodque maculis seu punctis carent: fortè & aliis notis, si quis accuratè obseruet. A colore quidem rubicundo, circa ventrem præsertim, nomen eis indiderunt nostri Rötele: in lacu circa Bielam Rottele vocant: (sed alius est Röttele vel Rottene dictus à nostris, quem nos Rutilum nominauimus elemento R.) in Sueuia verò & circa Augustam Rötele piscem alium fluuiatilem, non lacustrẽ vocant, & ipsum Truttis affinem, de quo proximè scribemus. Est autem Vmbla alia maior eaque duplex, alia minor. Maior Roote nominatur quæ hic damus, circa Bielam Rott: à Sabaudis Routte: circa Lemanum verò Vmble. Rondeletius Vmblam vocauit, vel Salmonem Lemani lacus. Sed à Salmonum quàm Truttarum natura longiùs abest. In Lucernensi lacu species duæ sunt: minor, quæ Rötele diminutiuo nomine priuatim dicitur: & Sabaudicè circa Bielam Ronson, vel Bordella: quod nomen à colore factum est: & maior. Est autem Vmbla maior piscis dentatus, tres aut quatuor dodrantes longus, ventre rubicundo, cætera Salmoni aut Truttæ similis. Vescitur pisciculis. In Lucernensi lacu brachij ferè longitudine excrescit, magis albicat quam minor, debilis & infirmus piscis. nam si vel parum lædatur, aut morsu ab aliis piscibus saucietur, mox veluti moribundus supernatat. Est etiam lacus in Tuginorum Heluetiorum ditione, quem Aegerersee nominant, profundissimus, in quo montes & recessus quidam sunt, vbi pisces latêre possunt. in eo quoque Vmblæ maiores inueniuntur. Genus quidem illud quod Vmblam equestrem à Sabaudis ad Lemannum Rondeletius vocari ait, non agnosco: neque in lacubus nostris reperiri puto. Germanicè circunscribi potest, ein andere Rooten art. Vmblas nuper quidam à colore vulgò à nonnullis rubeculos appellari scripsit: quod ego nomen non approbo. Piscis qui in lacu Bauariæ Ammersee vocatur Germanicè ein Pützling, non alius quàm Vmbla minor mihi videtur. conferunt enim Salmoni paruo: & à dorso vsque ad media latera coloris lutei esse aiunt: adeò tenerum, vt statim extra aquam expiret: nec in alio vllo eius regionis lacu inueniri.

Vmbla maior.

B Ad hoc segmentum pertinentia quædam in A. prædicta sunt. In nostro lacu, (& similiter Acronio, in quo abundat circa Bodman & Argen) minor tantùm vmbla (in Lucernensi & minor & maior) capitur: dodrantalis plerunque aut breuior. pedem rarò excedit: aut si ampliùs increscat, (vidi enim aliquando palmos quinque longum Octobri mense in lacu nostro captum, corpore latiusculo. maximi sesquidrachma ferè væneunt, sed rarissimi) nunquam tamen vmblæ maioris magnitudinem attingit. Ventre turgidulo aliquando spectatur, propter vesicam nimiùm inflatam. est autem vesica ei oblonga, vt Albulis, non distincta per medium. Is quem olim descripsi, huiusmodi erat: Dorsum totum cum dimidia laterum parte subroseum: inferiora latera albicabant. venter albissimus erat. caudæ color idem qui dorsi. pinnulam mollem & paruam vt Truttæ, dorso extremo gerit. Maxillis est dentatis, spinas etiam ceu dentes in lingua habet. Pinnę omnes partim subalbent, partim crocei coloris sunt. Branchiæ quaternæ. Lapillos in cerebro habet. Mares ventre, pinnis & cauda magis rubent, fœminæ candicant. eædem capite superiùs & dorso magis virent. Vmblæ minori nostræ cognatus videtur Eperlanus Oceani piscis, figura, magnitudine, colore, pinnis, dentibus mollitie & suauitate carnis, lapillis in cerebro. Est etiam, Bellonio teste, Eperlanus oris rictu amplo, dentibus vt vmbla circunuallato: ita vt Germanicè nominari possit, ein Meerrötele Icon quoque eperlani similiter vmblæ lacustri pingitur. (hoc tantùm interest, quòd in Eperlano pinnæ binæ ventris medij, pinnæ dorsi mediæ è regione videntur respondere in Vmbla Bellonij posteriores sunt, Rondeletij non item. sed illi Vmblam maiorem pingunt, nos Eperlanum comparamus minori.)

Eperlanus.

C Vt Truttas & alios quosdam pisces, sic & Vmblas Lemani vulgus alicubi auro vesci putat. Vide suprà in Thymallo C. Pariunt Vmblæ minores nostræ circa Sancti Galli diem. Vmblæ maiores oua multa, alba & grandia, vt Salmones gerunt: & minores similiter, multò quidem quàm pro sua magnitudine maiora solidaque. Memini etiam Ianuarij quinto adhuc oua in eis reperisse.

D Mustelæ lacustres (Botatrissias Itali vocant) cum aliorum piscium sobolem, tum præcipuè Vmblarum persequuntur.

Vmblæ tum paruæ, tum maiores, (hæ etiam magis puto,) captæ vt primùm reliquerint aquas, sicut & albulæ, expirant.

E In lacu nostro vmblæ retibus capi prohibentur à paschate vsque ad diui Galli diem: & extra illud tempus capiendis certa præscripta est mensura. Retia ad hos pisces capiendos fune demittuntur ab vno latere ad quadraginta passus. ea ab vmblis nostri denominant Rötelegarn: quanquam & alij quidam pisces iisdem capiantur, vt albulæ minimæ, mugilis fluuiatilis genus quod Haselam vocant, gobiones capitati, & mustelæ lacustres. Lineis ad LX. passus longis per interualla singulorum passuum singuli hami adduntur. infixis pro esca gobionibus (seu mustelis) minimis barbatulis aut gobiis capitatis. iis mustelæ lacustres imprimis, hyeme verò etiam umblæ capiuntur. Commendatur à nostris Nouembri mense. quo tempore elixos, molles & suauissimos edere memini: & aliâs circa initium Decembris. quo tempore oua habent bona & solida. tardiùs verò, (præsertim post Ianuariũ, ni fallor,) caro earum insulsa, pinguiuscula & flaccida apparet & oua dilutiora fiunt. Circa S. Galli diem cum pariant, mensis eo tempore inepti sunt, vsq; ad Nouembris medium, vt conijcio. In alimenti ratione ad asellorũ marinorum naturam hos pisces accedere iudicârim: & pro saxatilibus aliquando poni posse, &c. lege in Thymallo F. Elixandi vino feruido iniiciuntur, ne nimis molles reddantur.

COROL-

COROLLARIVM V. DE ALIA SPECIE TRVTTÆ fluuiatilis, quam Germani HVCH, vel Hüch appellant.

Pinnulam in dorso posteriorem, & minorem esse puto, & nullis interceptam fibris, qualis in Truttarum genere est.

HVCH, Hüch vel Hüch apud Bauaros nuncupatur piscis, boni saporis, Truttis nonnihil cognatus, cum aliâs vt pictura ostendit, (quam ad viuum expressam Achilles Pyrminius Gassarus, præstantissimus Augustæ Vindelicorum medicus ad me misit,) tum quòd pinnulam illam adiposam similiter in fine dorsi habet, & punctis variatur: sicut & icon nostra, & quæ in libro Bauaricarum constitutionum publicato habetur, præ se ferunt. In quo etiam mensura huius piscis proponitur, duodecim aut xiij. digiti, quibus breuior vendi non debeat. Augustæ, vt audio, hic piscis vocatur ein Rot vel Rötle/ à colore rubicundo, quæ nomina nostri Vmblis (vt Sabaudi nominant) lacustribus tribuunt. Voracem esse aiunt, in cibo Truttis inferiorem. In Carinthia Huchæ rubræ (Rot Huchen) quædam cognominantur, in fluuiis, eas Salmoni comparant: carne etiam rubra & boni saporis esse aiunt, & saliri vt inueterentur solere: quod quomodo fiat Balthasar Stendelius ad finem libri 4. Opsopœiæ suæ Germanicæ docet. Colores huius piscis in pictura nostra huiusmodi ferè apparent: Aureolus color passim aspersus est, copiosiùs tamen circa branchias & oculos. Pinnæ circa branchias rubicundæ sunt: cæteræ omnes, sicut & cauda, fuscæ & maculosæ punctis partim nigricantibus, partim aureis. Dorsum fuscum est, vtrinque ad Indicum vel cœruleum colorē vergens vbi & punctis nigris creberrimis distinguitur. Linea nigra & recta ferè à branchiis ad caudam fertur. Latera media maculis quibusdā subcœruleis per interualla distinguuntur. Venter candicat. Circa rostrum & branchiarum opercula roseus ferè color, &c. in capite etiam viridis aliqua ex parte. B

APVD Misenos Truttas quasdam vocari Teichforen/ (hoc est, piscinarias,) easque piscinæ fundum glareosum requirere, & riuulos fluidos qui se in piscinas infundant, ex Ge. Fabricij literis cognoui. hę an forsan Huchis proximè dictis, aut aliis iam priùs descriptis Truttis eædem sint, inquirendum. Huchas quidam icone nostra inspecta in quibusdam Germaniæ locis ali in piscinis nobis referebat: & in Traga flumine Carinthiæ reperiri: ætatis progressu in Salmones conuerti, (specie rostri nimirum,) sicut & lacustres Truttæ: quanquam & aliæ Truttæ omnes Salmonum speciem præ se ferunt.

TVBERA. Vide Tethya.

DE TVRDO, BELLONIVS.

VARIA auium nomina piscibus indiderunt Græci, pro colorum, quibus ipsas referrent varietate vtque hoc pacto singulos rectiùs distinguere possent. Parum enim, aut ferè nihil Turdus piscis à Turdo aue distat: de quo sic Oppianus: A

Iulides & Percæ, Channi Turdiq; virentes. & Ouidius: *Tum viridis squamis paruo saxatilis ore.*

Sed est in vulgari Turdo magna hallucinatio: à qua tibi magnopere cauendum est. Neque enim Glaucus piscis (quem Massilienses falsò Vmbrinam, Veneti Turdum nominant) verus Turdus marinus dici debet. Vndātes enim in tergore ac transuersas lineas gerit: & coruum duabus, quas in tergore & circùm sub mento gerit, pinnis refert. Sed qui inter Genuensium Lagionos peculiariter Turdus dicitur: certè is quidem meritò turdus est, ex eo potissimùm vocatus, quòd cùm eius color ex rufo in melinum vergat, ad viridem tamen inclinet.

Squamas habet tenues & frequentes, geminantibus in medio punctis nigris, rubris, & aliis per totum corpus distinctas: Pinnam in tergore continuam, mollem, & vt cardui folium laciniatam, neruis octo bene fultam: Caudam longiusculam & subrotundam. Os aspectu paruum: quod tamen dum aperit, grandem ostendit capacitatem. Lingua ei alba est. Maxillas habet dentium loco asperas atq; horrentes. Primo aspectu Phycidem, hoc est Tincam fluuiatilem refert. Pinna quæ huic ab ano ad caudam protenditur, tribus aculeis obfirmata est. Quæ autem sub ventre sunt, forti vtrinque aculeo rigent. B

Locustas, Carides, Sparos, Crangines, Sargos adhuc paruos venatur. C

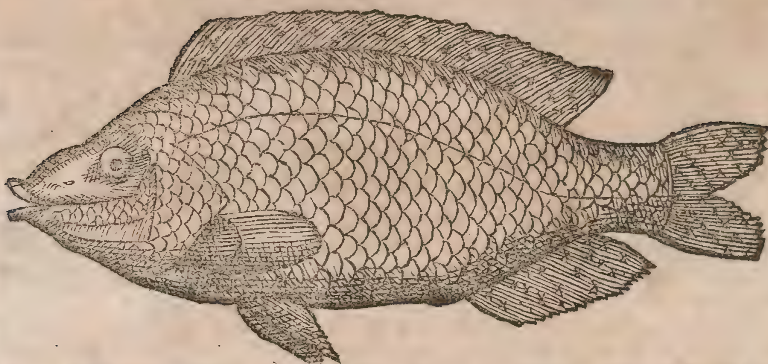
Stomachum habet figura oblongum, per ventrem extensum, pylorum permultis apophysibus obsessum: intestina nodis distincta, & ter vt tuba quædam reuoluta. Hepatis lobos habet vtrinque æqualiter dispositos. B

Carne constat molli & laxa, aliâs tamen sapida. Plinio Medico lib. 5. cap. 13. Cyclas (*meliùs cichle, κίχλη, Græco nomine dicetur*) appellari mihi visus est, quem ait pleuriticis maximè cōuenire. Est enim piscis molli carne & natura humidus & digestibilis, inquit, quem & Ptisanam marinam vocant. F (A)

DE TVRDORVM GENERIBVS, RONDELETIVS.

Turdus I. Varius admodum, minus tamen quàm tertius.

NVNC ad turdos veniamus, quorum multa sunt genera, varia nomina, tantaque colorum varietas, vt in iis creandis lusisse videatur natura. Turdorum complura esse genera, vt inquit Columella, & eorum varios admodùm colores esse ex singulorum descriptione, perspicuum fiet. *Turdorum genera esse multa.*

A Pancrates apud Athenæum lib. 7. author eſt, multis nominibus appellatum fuiſſe turdum, & Nicander πλυώνυμον vocat, (*cognominat hoc verſu*: Η᾽σκάρον, ἢ κίχλην πλυώνυμοι:) etenim κίχλην, σαῦρον, αἰολίαν nuncuparunt: Athenæus ex Ariſtotele μελανόστικτον, id eſt, nigris maculis inſignem: ſed potius ποικιλόστικτον dixerim, id eſt, varijs notis diſtinctum, & ſic apud Athenæum legiſſe videtur Phauorinus, (& Euſtathius.) κίχλη nomen frequentius fuit, vt auis, ita & piſcis. κίχλη ab Atticis & non κίχλα dicitur, ita ſuadente ratione, inquit Athenæus lib. 7. fœminina enim in λα ante λα, alterum λ habent, vt σκίλλα, σκύλλα, κόλλα, βδέλλα, ἅμιλλα. quæ verò in λη deſinunt non item, vt κίχλη, τρίγλη, ὁμίχλη. Latini turdum nominant. Noſtrates, Prouinciales, Itali, Hiſpani turdo, Galli Vielle. (*Infrà, duodecimum turdi genus priuatim Vielle nominat: vndecimum verò peculiariter à quibuſdam Durdo vocari ſcribit.*)

κίχλη, non κίχλα.

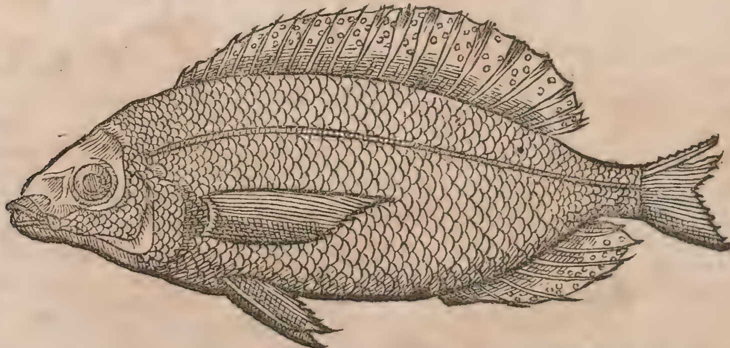
Iam turdorum qui ſolo ferè colore differre videntur, omnes ſpecies ordine recenſeamus.

A. Turdus primus. Primi generis eum fecimus, qui à pluribus turdo dicitur: qui notas etiam inſigniores habet, quibus à quouis nullo negotio diſcerni poterit.

B Eſt autem non admodum diſſimilis cynædo, (*cinædo*) minor paulò & latior, ad auratæ figuram accedens, dentibus recuruis, pinnarum ſitu, numeroq; cæteris ſaxatilibus ſimilis: labra habet craſſa & rugoſa, cauda nõ in duas pinnas ſed in vnã latam deſinit, quæ maculis nigris & rufis inſignis eſt. In reliquo corpore colore eſt vario, vnde αἰόλος dictus. (*Priuatim infrà vndecimum vulgò in Prouincia Auriol, quaſi αἰόλον vocari ſcribit.*) Dorſum fuſcũ eſt, venter ex albo liueſcit. Pinnæ ad branchias aureæ ſunt, ad podicẽ & in tergo flauæ, nigris cæruleisq; maculis aſperſæ. Oculi magni ſunt, rotũdi. pars oculis ſubiecta variis coloribus eſt illuſtris. Partibus internis ab aliis ſaxatilib. non multùm differt.

F Carne eſt tenerrima & friabili. Ob inſignem teneritatem à multis negligitur. Optimus aſſus in craticula vel in ſartagine coctus. Refrigeratus firmiore eſt carne. Ex aceto vel mali arantij ſucco edendus à priuſquam coquatur ſale conſpergendus, vt gratioris ſit ſaporis.

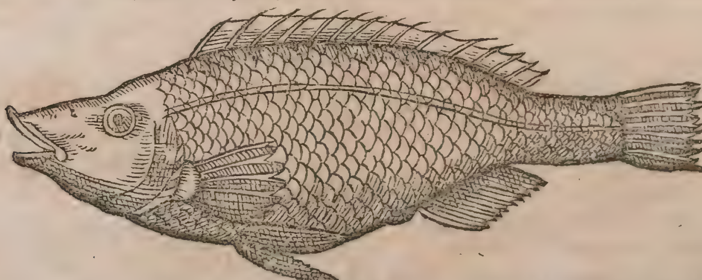
Turdus II. Pauo, colore ex viridi cæruleo.

A B *Pauo.* Secundi generis turdorum is rectè cenſebitur, qui à nobis diſtinctionis gratia Pauo nũcupatur. Hic priori ſimilis eſt, maior tamẽ plerunque: colore ex viridi cæruleo, vel indico, colorem colli pauonis referente in pinnis omnib., & in cauda. Hinc pauonis nomẽ poſuimus veteres imitati, qui merulas & turdos auiũ nomina piſcib. dederunt, cùm liceat cuiuis rebus anonymis & nouis noua nomina ponere.

F Carne eſt molli, friabili, tenera. Viſcidi aliquid habere videtur inter ſaxatiles.

Turdus III. præcipuè varius, viridis magna ex parte, &c.

A Tertii generis eſt is, qui Minchia di Re (*id eſt ferculum regium*) à nonnullis appellatur.

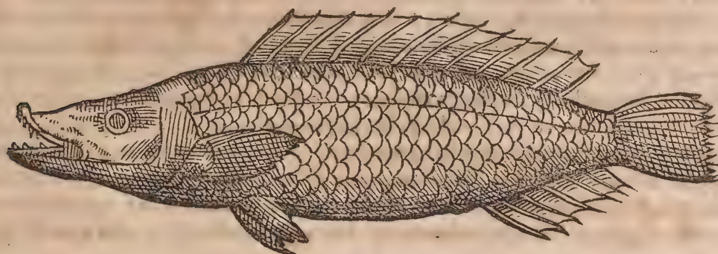
Superio-

Superioribus similis, colore verò dispar. Est enim varius admodum, vixq; ullus est, qui plures colorum differentias habeat. Viridis est magna ex parte, sed punctis purpureis, cęruleis, indicis, & aliis confusis coloribus conspersus. Pinnæ ad branchias flavæ sive rufæ sunt, aliæ omnes partim cæruleæ sunt, partim virides, partim rufæ. Cauda rufa punctis cæruleis notata. Branchiarum opercula punctis & lineis rufis, sinuosis, certis spatiis dissitis distincta. Adeò variis & iucundis coloribus ornatus est, ut pulchri nomine sit dignissimus. B A Pulcher.

Carne tenera, friabili, delicata aliis non cedit. F

Frequens est Romæ & Antipoli & in Lerino insula. C

Turdus IIII. Psittacus vulgò quibusdam, à simili coloris varietate,

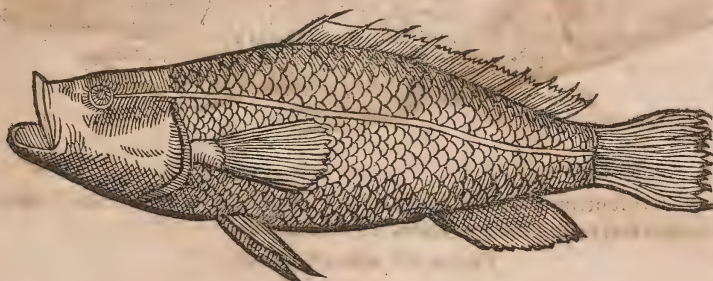

QVARTI generis turdus varius etiam est, dorso nigrescente, pinna eius virescente. Ventre & lateribus flavescentibus. A branchiis ad caudam lineæ virides ductæ sunt. Pinnarum quæ in ventre infima cærulea sunt. B

Hinc nonnullis ex piscatoribus nostris Perroquet, id est psittacum, vocant, quòd ea sit coloris varietate qua avis illa Indica. A

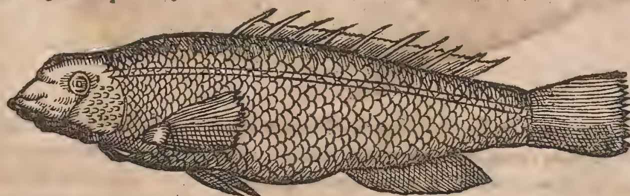
Similem succum gignit cum cęteris saxatilibus. Facilè concoquitur, quòd tenera sit substantia & friabili. F

Turdus V. colore aureo, linea alba ab oculis ad caudam.

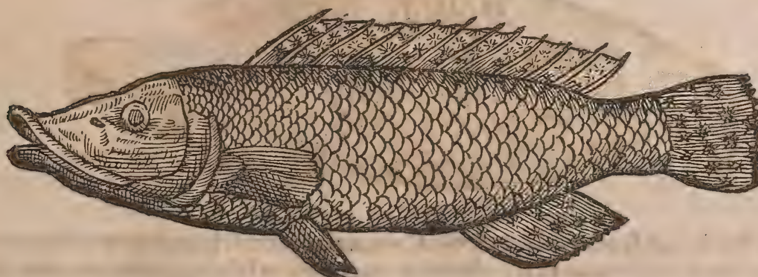
QVINTVM genus turdi gobionem flavum refert, hoc ab eo discrepans, quòd lineam albam ductam ab oculis ad caudam habet. Deinde maculis nigris, quibus aspersus est gobius, caret. Pinna quoque unica in ventre, neque divisa, quam habet gobius. Turdus iste colore aureo est, nec differt ab aliis carnis teneritate. B F

Turdus VI. similis quinto, sed linea cærulea ab oculis ad caudam, rostro à cæteris diverso.

SEXTVM genus quinto omnino simile, nisi quòd huic linea ab oculis ad caudam ducta, non alba est, sed cærulea: rostroque est longiore & aquilino.

Turdus VII. Cero dictus in Provincia, dorso aureo viridibus maculis conspersò, &c. Κηρὶς Athenæi videtur. Ab hoc undecimus colorum varietate duntaxat differt.

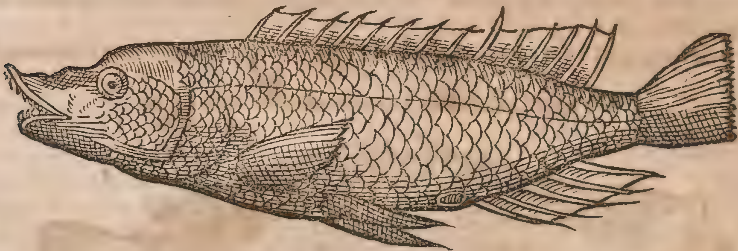

A SEPTIMVM genus à Provincialibus cero dicitur, maximè Antipoli, & nostri speciem unam turdi cero vocant.

B In saxis degit, præsertim litoralibus. magnitudine est cubitali, coloribus variis insignis, dorso aureo, viridibus maculis consperso, ventre candicante, lineis rufis & tortuosis, nullo ordine dispositis notato. Tales ferè cernuntur buxi radices, vel iaspides. Labra viridia sunt, branchiarum opercula purpureum quiddam habent. Cauda & pinnæ magna ex parte cæruleæ sunt.

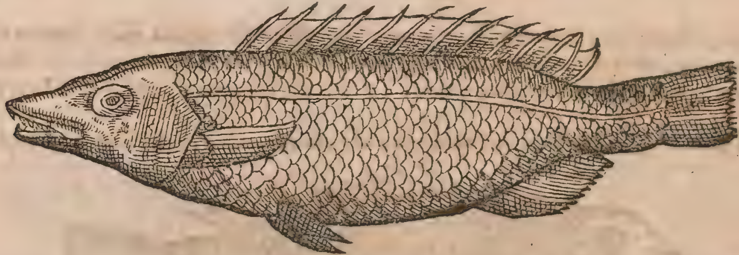
A. Κηρὶς. Septimum hoc genus esse puto, quod κηρὶς ab Atheneo dicitur, unde cero fecerunt nostri. Suspicatus sum aliquando locum hunc mendosum esse, & pro κηρὶς legendum κίχλη: ea ratione adductus, quòd neminem unquam ex his qui de piscibus scripserunt, piscem sic nominasse meminissem. Tum quia hoc loco cùm de scaro dixisset, commodè κίχλην, id est turdum subiunxisse videretur. His inquam rationibus motus, diu in ea sententia permansi, ut κίχλην legendum existimarem. Cùm verò quæ sequuntur, accuratiùs considerarem, omnia, quæ hæc dicuntur, parum turdis omnibus convenire
F animadverti, quę causa mihi fuit mutandæ sententiæ. Locus sic habet apud Athenæum lib. 8. Ἡ δὲ καλουμένη κηρὶς ἁπαλόσαρκος, εὐκοίλιος, εὐστόμαχος, ὁ δὲ χυλὸς αὐτῆς παχύνει καὶ σμήχει. Ceris quæ dicitur tenerę est carnis, alvo facilis, stomacho grata, succus ipsius incrassat & abstergit. Præterea observavi Athenæum de multis piscibus mentionem facere, de quibus alii omnino tacuerunt: ut περὶ κόρακος, de coracino albo, de melanderino. Item Plinium de ichthyocolla, de lucerna, de cornuta, de quib. nulli alii meminerunt. Idem fecisse Ælianum constat. Porrò multa ab iisdem esse omissa, quæ à nobis diligenti dissectione & experientia, & à peritis piscatoribus percepta, literis mandamus: quod etiam spero multos post me facturos esse. Quare, ut ad rem redeam, κηρὶς legendum, non κίχλη: eamque esse putamus, cuius iconem præfiximus.

Turdus VIII. septimo (id est Ceridi) ferè similis.

E
F OCTAVVM genus à septimo non admodum differt: est enim eodem ferè modo varium, sed lineas multas habet in ventre sese intersecantes. Carne est aliis similis.

Turdus IX. octavo ferè similis.

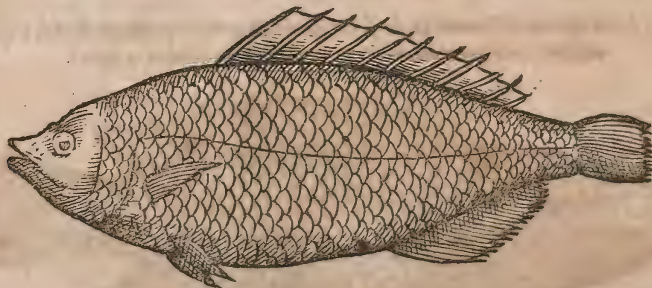

B NONVM genus superiori simile est, nisi quòd lineam candidam habet à branchiis ad caudam, alias multas confusas, obliquas, ut ceris, quę aurei sunt coloris: alioqui colore est vario, viridi & flavescente.

A A quibusdam gaian (*sicuti undecimum genus à quibusdam*) dicitur, ab aliis bille, à nostratib. menestrier, hoc est, tibicen: quia variis est coloribus tibicinum ritu, qui versicolori habitu uti apud nos solent.

E Carne est tenera & friabili.

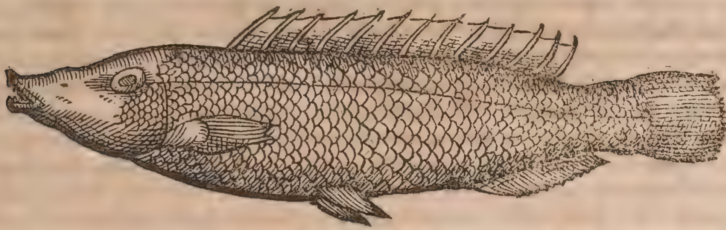
Turdus X. Viridis.

B
F DECIMA Turdorum species colore est viridi. extrema operculi branchiarum & pinnarum ventris purpurascunt: oculi rufi: venter ex albo flavescit: ore est parvo labrisq; parvis. eiusdem substantiæ est cum aliis.

Turdus

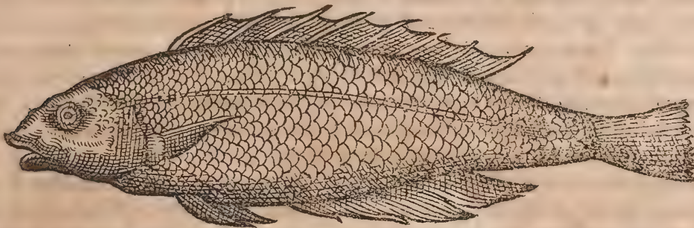
Turdus XI. colore rubricæ. Colorum varietate tantùm à septimo differt.

VNDECIMVM Turdorum genus est, quod auriol (*fortè quasi aureolum*) nostri vocant, quasi αἰόλον; id est, varium, (*Turdum primum suprà privatim αἰόλον nominat:*) alii gaian, (*quod nomen etiam nono generi quidam attribuunt:*) alii durdo. A

Est autem inter turdos maximus, ad lupi cubitalis magnitudinem & crassitudinem accedit. Colore est rubricæ, qua nostri pro terra Armenia utuntur. multis nigris & lividis maculis respersus est. ventre est plumbei coloris, labris magnis. Colorum duntaxat varietate à turdo septimi generis differt. B

Turdus XII. in Provincia vulgò Vielle: capite cæruleo, dorso virescit, linea viridi à branchiis ad caudam, &c.

SED & hic in turdorum genera referendus mihi videtur, qui vulgò Vielle (*Suprà Turdum in genere, à Gallis Vielle vocari scripsit*) dicitur: neque enim minùs varius est quàm cæteri iam descripti. Capite est cæruleo, dorso virescente. Linea viridis & tenuis à branchiis ad caudam ducta est, in cuius extremo macula est rotunda, paulò suprà caudam. reliquo corpore est rubescente. pinnæ variæ, sed maiori ex parte purpureæ. A

Hos omnes turdos appellavimus, tum quia Columella turdorum complura esse genera scripsit, tum quia nomina quibus à veteribus omnes isti distincti sint, non reperio. Postremò nunc alio nomine quàm turdi non appellantur propter magnam inter se affinitatem. Quibus adductus generis turdorum species duodecim constitui. *Turdi genus multiplex esse fecerit.*

TVRBINES. Lege Strombi.

COROLLARIVM I. DE TVRDO SIMPLICIter, in genere.

Piscem asellum non à corporis similitudine, sed à colore dicimus, ut umbram atque turdum, author M. Varro. Quanquam autem turdi aves præcipui sunt saporis: & pisces quoque turdi, ut saxatiles plerique commendantur, non tamen à saporis, sed coloris ac punctorum similitudine piscis hic nominatus est, sicut & merula, quod Iovius annotavit. Κίχλη, piscis marinus, & avis, Hesychius & Varinus. Turdus piscis ab Atticis κίχλη: Eustathio verò teste lingua Dorica κιχήλα vocabatur: quam linguam Syracusani imitati etiam κιχήλα dixerunt. Pancrates hunc piscem aliter etiam σαῦρον & αἰολίην dici scribit. sed notandum est σαῦρον alium quoque piscem ab hoc longè diversum esse ac dici. (*Vide suprà in Sauro, & in Lacerto, suo utrumque elemento initiali.*) Animadvertendum item Coracinum quoque αἰολίην à Numenio, & scarum αἰόλον à Nicandro vocari: & propterea κίχλην cognomine potiùs quàm proprio nomine αἰολίην dici: idq; non ineptè, cum varius piscis sit: unde & turdus Latinè dicitur; propterea quòd alvo varius, ut turdus avis sit, Salvianus. Merulam in eodem genere marem, cichlen verò (id est, turdum) fœminam esse, Oppianus tradit. Vide suprà in Corollario de Merula. Nos Oppiano assentiendũ non credimus. nam præterquàm quòd authores omnes, hos pisces nõ solùm sexu, sed specie etiã separant, reipsa quoq; ita esse demonstratur: quum tũ merularũ, tũ turdorũ, alios semine, alios ovis refertos esse verno tempore conspiciamus, Salvianus. Ciclas est piscis quidam carnes molles habens & humidas, facilis concoctu: quem aliqui ptisanam marinam vocant, ut Alexander in capite de cibis pleuriticorum scribit. Sylvaticus. Bellonius non ex Alexandro, sed Plinio medico lib. 5. cap. 13. eadem verba citat, & cyclas per ypsilon scribit. sed utrobique legendum est cichle, à Græco κίχλη. Sic enim habet Alexander Trallianus lib. 6. capite de victu pleuriticorum: Si æger infirmus sit, & cibũ fastidiat, assumat licebit de pisce, præsertim turdo, virium ratione habita. est autem hic piscis & tener, & humidus, concoctu facilis: & si fortè ipsam ptisanam marinam nomines, non erraveris: adeò recrementi expers est alimentum, quod ex ea capitur. A (F) *Ptisana marina.*

Itali, Hispani, & plerique alii Tordo appellant, Salvianus. Veneti nunc piscem merulam falsò nominant, Massarius. Turdum piscem Ligures asellum, Romani scarmum & merluzum appellant, Niphus in secundum historiæ Aristotelis, turdum cum asello imperitissimè confundens. Turdum & Merulam Massilienses promiscuè Roquaudos vocitant: Hispani & Sardi adhuc utriusque nomen La- *Vulgaria nomina.*

tinum retinent, Gillius. Roquaudum autem deflexit à Gallica Rochau, communi (ut Rondeletius scribit) saxatilium nomine. Merulam piscem piscatores nonnulli Galliæ tourd appellant, non distinguentes turdum à merula, Rondeletius. Idem in Gallia Narbonensi coracinum quosdam durdo vocare tradit: Bellonius etiam chromin suum à Venetiis falsò Turdum (un Tordio) nominari scribit. Gallicum nomen Vielle, à Græco cichla vel cichela non abludit. Cobitin fluviatilem barbatulam (quã inter Gobios descripsimus) quidam non probè turdum faciunt. neque enim macularum varietas ad imponendum hoc nomen satis est, & turdum constat marinum esse piscem. Nos Germanicum ei nomen fingemus, *Punterfisch* à punctis & maculis quibus distinguitur. sic & *Puntermollen*, & alia quædam animalia Germanicè denominantur, nominibus compositis à punctorum varietate. Vel *Krametfisch*. nam *Krametvogel*, turdus est. Vel *Meertrostel*: nam turdum minorem alterum Germani *trostel* vel *tressel* appellãt. (Trossuli ab Erasmo Stella nominati, qui apud Borussos partim in lacubus, partim in æstuante mari

Pavo. capiantur, qui sint ignoro.) Vel, *Seepfavven*, id est, Pavones marini. Rondeletius quidem speciem secũdam de suis turdis privatim pavonem nuncupat. Romani genus omne piscium coloratorum, nomine psittaci, pavonis, turdi, vel merulæ (minus tamen rectè) vocare consueverunt, Bellon. Nos plura de pavonis inter pisces nomine dedimus suprà, elemento P. pag. 689. Vel communi saxatilium nomine, *Steinling: ein art der Steinlingen*: ut etiam Galli Rochau.

B Turdus & merula (pisces) in Ponto desunt, Plin. Pisces ex alio colore in alium mutabiles sunt, ut turdi, merulę, Ælian. Turdi, merulæ & squillæ nigrescunt vêre: post ver albedinem suam recipiunt, Aristot. Sunt quædam μελανόστικτα, ut turdus, Aristoteles citante Athenæo. Κίχλη avis est, & piscis ποικιλόστικτος, ὥσπερ ὁ κόσσυφος μελανόστικτος, Varinus. Αἰόλον hunc piscẽ vocari, aut potiùs cognominari à coloris varietate, iam suprà dictum est. Numenius turdis à colore epitheton fecit ἁλιειδέας, id est, purpurei. Eratosthenes περκάδα κίχλην dixit: id est, nigricantem, vel variam. Pancrates οἰνώδεα, nimirum ut Homerus οἴνοπα πόντον. Turdo quaternæ branchię duplici ordine sunt, novissima excepta, Aristoteles. Turdi sunt subviridi colore & frequentibus guttis (ut in volucribus videmus) variegati atq; insignes, Iovius. Turdus pedis longitudinem non attingit, branchiis quaternis, novissima excepta, forma tincę proxima: colore subobscuro, sed guttis purpureis & albis in ventre distinctus, ut turdus avis, à cuius colore piscem hunc dictum M. Varro putavit, Massarius.

C Aristoteles cum marinos pisces in pelagios & litorales dividat, inter litorales turdum, gobionẽ, &c. & omne saxatile genus connumerat. Et rursus cum marina litora aut cœnosa, aut arenosa, aut saxosa sint: in saxosis solum litoribus, turdus nascitur & degit. Vnde iure saxatilis esse dicitur: ut author est idem Aristoteles alibi, inquiens: Saxatiles, ut turdi, merulæ & percæ. & Columella dicens: Saxatiles dicti sunt, ut merulæ, turdiq;. & Plinius: Saxatilium turdus & merula. & alibi: Turdus inter saxatiles, Salvianus. Diocles etiam apud Athenæum turdos saxatiles facit. Oppianus non circa quælibet saxa, sed muscosa (algis & musco repleta, Lippius interpres μνία, non rectè murices convertit) eas versari canit: & ῥαδινὰς cognominat, id est, leves & celeres. Turdus non solùm alga pascitur: sed carnivorus etiam est. pisciculis enim, sepiolis, loligunculis, atque minoribus crustatis vescitur. Vagabundus non est, neq; longiùs à saxosis domiciliis suis recedere solet. Salvian. Coniugatim mares cum fœminis conduntur, (*latent hyeme: quo modo etiam fœtificare solent, ut cæteri saxatiles, Aristoteles.*)

E Oppiani verba (ex Halieuticorum quarto) quomodo capiantur merulæ & cichlę, recitavi suprà in Merula E. sed cichlas ipse eo loco merulas fœminas appellat, non speciem propriam. Saxosum mare optimè saxatiles pisces nutrit, ut sunt merulæ turdiq;, Columella de piscinis loquens lib. 8. cap. 16. Et mox cap. 17. Turdi complura genera merulasq;, &c. includemus.

F Merulis & turdis communia multa, quod ad alimenti rationem, protulimus suprà in Merula F. pag.

Sapor & salubritas. 545. Galeni de his aliisq; saxatilibus sententiam integram reperies in Perca marina F. Diocles turdos merulasque, saxatiles pisces & μαλακοσάρκους, id est, mollis carnis esse scribit: Mnesitheus distinguere videtur, ut in Merula recitavi. Alexandri Tralliani super alimento ex turdo sententiam, quære superiùs in A. Turdus non solùm mollem sive teneram, sed friabilem etiam carnem habet, uti experientia monstrat, atque Galenus edocet, dicens: Saxatilibus omnibus caro inest quàm aliis piscibus mollior atque friabilior. itaque boni succi est, & concoctu facilis: & valetudinariis, atque ipsis etiam ægrotantibus, sicut & reliqui saxatiles, concedendus. Saporis etiam suavitate apud veteres commendabatur turdus: quod innuit Columella, inter pisces præstantiores, (quorum precia, inquit, vigent,) piscinis includendos eum adnumerans, & Plinius confirmat, his verbis: Turdus inter saxatiles nobilis. Idẽ comprobare videtur apud Athenæum Nicander turdum cognominans πολυώνυμον. i. multi nominis: (*Hoc epitheton non ad famam aut gloriam piscis pertinet: sed simpliciter piscem multis nominibus appellari ostendit, ut & Pancrates Arcas interpretatur, scribens* πολλοῖς ὀνόμασι καλέουσι τὴν κίχλην, *&c.*) Hac verò ætate nostra nullibi ferè admodum suavis est, aut multę existimationis, Salvianus. Et merulæ & turdo mollis caro est, quæque probum creat succum: qui tamen per halitum facilè digeritur, neque copiosè admodum nutrit, Vuottonus ex Oribasio forsan aut Xenocrate. Scari, turdi & gobii tenerrimi quidem sunt, & facillimè secedunt. alimentum autem plurimum roburq; corpori addunt, Aëtius in curatione colici affectus à frigidis & pituitosis humoribus. videtur autem legendum cum negatione: non tamen multum alimentum nec robur corpori addunt. Gariopontus inter alios pisces hydropicis turdos quoque concedit. In epilepsia ex piscibus exhibeantur, qui superfluitate vacant, ut psetta, turdus, (κίχλη: interpres

Apparatus. Latinus non bene transtulit, sturnus,) Trallianus. Turdum marinum quovis modo coques. Assus, sinapium requirit, Platina. Ægrotantibus in aqua, vel albo iure, elixus aut assus apponi debet: sani verò etiam frixo uti solent, Salvian.

H. a. Circa piscis huius vocabulum & Latinum Turdus, & Græcum Κίχλη, Philologiam dedimus in Turdo ave. Turdus piscis nominatur etiam à Quintiliano libro 8. & ab Ennio in carminibus: quæ citat Apuleius Apologia 1. ubi codices nostri depravati sunt: nec expressum habent nomen regionis in qua piscis hic lautior inveniatur. Ἰχάλη, ἡ πάρυφος ἐσκολιασμένος ἰχθῦς, ἢ κίχλη τὸ ὄρνεον, Hesychius & Varinus. Κόχλη apud Pollucem 6. 9. nomen corruptum pro κίχλη. vide suprà ad ini-

ad initium Corollarij de Elope, pag. 361. βεμβρὰς εἶδος ἰχθύος εὐτελοῦς καὶ βεράδονος. ὁμοίως καὶ βεράδονες κίχλαι, Varinus. sed primùm pro βεμβρὰς, lego μεμβράς. deinde βεράδονες nomen corruptum mutilum ve suspicor: aut si corruptum non sit, (βεράδων quidem infirmum & imbecillé significat Hesychio,) piscem tamen à turdo diuersum significare. nam apud Athenæum (vnde nimirum Varinus aut alius quispiam desumpsit) Epicharmi verba hæc legimus: βαμβαδόνες, κίχλαι τε καὶ λαγοί, δρακοντές τε. alia lectio, & ea melior, habet βεβραδόνες. Vide suprà in Bambadones, pagina 123. Berziticon, piscis dictus turdus, Sylvaticus. à quo etiam Verziticon pro eodem pisce, in v. elemento scribitur. id vocabulum cuius dialecti sit nescio. Romani quidem speciem Turdi Verdone à viridi colore vocitant.

Turdum à colore ἁλιειδέα cognominant, Numenius: περκάδα, Eratosthenes: Pancrates, οἰνώδεα. Nicander κίχλην πολυώνυμον dixit, quòd pluribus nominibus appelletur, siue quis vni speciei nomina plura, siue diuersis potiùs turdorum formis plura diuersaq; nomina tribui interpretetur. Oppianus ῥαδινὴν: Lippius virentem vertit: melius leuem interpretaturus: siue leuem quod ad motum & agilitatem piscis, siue quod ad nutrimenti rationem accipias. Κίχλας δ' ἑξῆς ἡβήτορας ὑψιπετήεις Καὶ πέτρας καταβοσκομένας, θυάδας θ' ὑδατίνους, Matron Parodus in descriptione conuiuij Attici: vbi ὑψιπετήεις videtur positum pro ὑψιπετεῖς carminis causa: vt turdos pisces dicat, qui leuibus, varijs & celerrimis in mari circa saxa natationibus veluti volare, & Thyadum (id est Baccharum) instar discurrere videantur. ἡβήτορας interpretor iuueniles & viribus vigentes. *Epitheta.*

Γρίγλας καλὰς ἠγόρασα, καὶ κίχλας καλάς: Ἔρριψα ταύτας ἐπὶ τὸν ἄνθρακ' ὡς ἔχει, Ἅλμῃ τε λιπαρᾷ περιπέθημ' ὀρίγανον, Coquus apud Sotadem Comicum. E.

COROLLARIVM II. DE TVRDIS DIVERSIS.

TVRDORVM plura esse genera, (inquit Saluianus,) res ipsa declarat: licet solus antiquorum Columella (quod sciamus) id notauerit, inquiens: Turdi complura genera includemus. Quot autem & qualia sint, vti nemo (*veterum*) explicat, ita haud facile est explicatu. quamobrem id nunc operam dabimus, vt quo facilius atque clarius effici potest, explicentur. Primum igitur præcauendum est, ne omnes picturatos pisces (quod ichthyopolæ vbique fere faciunt) Turdos vocemus, non solum Turdos ipsos (qui vere, vt mox dicetur, picti sunt) sed Percas etiam, Hiatulas, Fucas, Merulas, Pauones, atque reliquos depictos pisces, Turdos perperam appellantes. Hunc autem errorem facile euitabimus, si veterum authorum testimonio (vt infrà patebit) Turdi piscis aluum Turdi auis instar, variam siue maculosam esse animaduerterimus. Quamobrem qui variam aluum non habent, Turdi non sunt. Verùm cum piscium, qui aluo sunt varia, quiq; verè Turdi dicuntur, plura (vt diximus) sint genera: vt quot sint, & quomodo internosci debeant nobis innotescat: commonendum est, primariam eorum distinctionem ex corporis figura atque magnitudine desumi. Vnde duo eorum prima constituuntur genera. Nam aut minor est & latus Turdus, cuius effigies octogesima sexta nostra est: aut maior & oblongus, cuius imago est octogesima octaua. (*Hæ duæ à Saluiano propositæ turdorum icones, quibus cum ex duodecim illis Rondeletii turdis conueniant, considerandum lectori relinquo.*) Et quemadmodum maioris distinctionis gratia hunc maiorem, illum verò minorem turdum appellare possumus: ita non solum vterq; propriis pingitur coloribus: sed rursus etiã maior (vt in eius descriptione demonstrabitur) colorum varietate subdiuiditur in viridem, & rubrũ: ita vt tria sint turdorũ genera, minorũ vnũ: maiorũ verò duo, viride scilicet & rubrũ. *De Turdorũ generibus è lib. 1. Saluiani.*

Porrò cum minorum turdorum genus à maiorum genere non solùm colorum varietate, sed etiam figurâ & magnitudine (vt diximus) differat, seorsim vtriusq; descriptionem tradẽdam duximus, à minori exordientes. Minor igitur Turdus rostro est satis acuto, ore mediocri, dentibus validis, recuruis atque serratis, labijsq; crassis: oculis magnis, & aureo circulo pupillam ambiente insignitis. Pinnæ vtrinq; binæ conspiciuntur, duæ ad branchias, & aliæ duæ in ventre, vna scilicet vtrinq;. In dorso vna singularis erigitur pinna, ferè vsque ad caudam deducta. Imo etiam ventri alia vna singularis & minor à podice subnectitur. Cauda quoque in vnicam & latam pinnam degenerat. Ventriculus carnosus est & amplus. Intestina etiam crassa & lata sunt. Hepar pallet, eique assuta est fellis vesica. Squamis mediocribus tegitur: & latiusculus piscis est, minori tincæ non absimilis, atque totus picturatus. Caput enim, dorsum, cauda atque pinnæ, ex cineraceo nigricant: latera verò cineracea, & venter subalbidus liuentib. maculis nullo ordine inter se permistis. Turdi auis modo, consperguntur. Vnde iure diuus Ambrosius turdum aluo varium appellat: atque ab Isidoro Hispalensi Turdus albouarius vocatur: ni forsan, vt arbitror, ad diui Ambrosij censuram, aluo varius, corrigendum sit. His testimonijs piscem nostrum, veterum Turdum esse, clarè satis constat. Nec Aristoteles dicens: Mutantur colore pisces qui Merulæ & qui Turdi appellantur: vêre enim nigrescunt, post verò albedinem suam recipiunt, huic nostræ repugnat opinioni, vt alicui videri posset: propterea quòd hic noster piscis toto anni tempore nigricat. nam haudquaquam aliquo anni tempore turdos pisces albos reperiri, credendus est arbitrari Aristoteles: quum hoc falsum esse experientia & piscatorum consensu deprehendatur. sed id solùm intelligit ipse, quòd cum Turdi reliquo anno subnigri, siue ex albo nigricantes appareant, verno tempore nigriores conspiciuntur: quod vti verissimum est, ita non dedecet illam subnigredinem huic nigredini collatam, largo loquendi modo, albedinem appellari ab eo. Magnus piscis non est Turdus iste. rarò enim palmi mensuram excedit. *Minoris Turdi descriptio, ex eodem.*

Alter verò Turdus, quem distinctionis causa maiorem vocamus, sicuti ore, dentibus, labijs, oculis, branchijs, pinnis, cauda atque interaneis descripto minori simillimus est: ita ab eo corporis figura, colore atq; magnitudine plurimũ differt. Nõ. n. tincę instar latæ figurę est, vt ille, sed oblõgę: nec eisdẽ depingitur coloribus. Nã cũ hic maior coloris ratione duplex (vt diximus) sit, vẽtri cũ minore cõuenit color. horũ nãq; vnus (quẽ Romæ & Tordo & Verdone appellãt,) totus viridis est: alter verò subrubet. Et veluti hi duo maiores reb. reliq. s simillimi sũt, nec nisi viriditate & rubedine internoscũtur: ita vtriusq; *Maioris Turdi descriptio, ex eodem.*

dorsum

dorſum maculis paruis,rotundis atque cæruleis conſperſum eſt. Venter verò & latera liuentibus maculis confusè permiſtis(Turdi auis more)inſignita conſpiciuntur:qua vna nota minori Turdo ſimiles ſunt,atque Turdi dicuntur. Differunt poſtremò à minori & magnitudine. nam cum ille(vt dictum eſt)palmi menſuram non excedat,hi ad cubitalem aliquando excreſcunt magnitudinem. Hæc omnia Saluianus.

De Turdis Rondeletij, ſecundo, quarto, ſeptimo, decimo & vndecimo.

Secundus. RONDELETIVS ſecundam Turdorum ſuorum ſpeciem,Pauonem nominat.Bellonius piſcẽ quem in Gallico libro Pauonem vocârat,in Latino ſuo de Aquatilibus opere,ſimpliciter turdum nominat: & Romæ Papagallum (id eſt Pſittacum) vocari ſcribit.Rondeletius verò Turdum quartum ſuum in *Quartus.* Prouincia vel circa Monſpelium,vulgò Perroquet(id eſt Pſittacum) appellari meminit. Super Pauonis quidem nomine vide quæ ſcripſimus paulò antè,Corollario 1.de Turdis, ad finem ſegmenti A. Saluianus piſcem Romæ vulgò Papagallum dictum ob oculorum varietatem, à Diuo Ambroſio & Iſidoro Hiſpalenſi Pauonem vel Pauum vocari putat,&c. (Cuius corpus ferè totum viret, ſed inæquali viriditate,maculis paſſim,rubentibus,& cœruleis nonnullis quàm plurimis diſtinctum:figura tincæ lacuſtri non abſimili.)Lege ſuprà in Scaro vario, ad finem paginæ 833. Bellonij quidem turdus, idem cum Saluiani Papagallo, vel planè ſimilis videtur.

Quartus. De quarto Rondeletij Turdo,iam proximè quædam diximus,quod ad Pſittaci nomen ei attributum. Huic autem cognatus videtur piſcis,cuius imaginem, qualem Venetiis(vbi Porga,ſi bene ſcribo, vulgò vocatur) nactus ſum, hîc exhibeo. Colores in pictura ad me data, huiuſmodi ferè ſunt: Dorſum & laterum dimidia pars ſuperior,fuſci ſunt coloris, maculis crebris ſubnigris variantibus. Lineæ tres aut quatuor cœruleæ à branchiis ad caudam tendunt.In oculis circuli duo aurei pupillã ambiunt,inter quos medius vnus fuſci coloris eſt. Cauda etiã maiori ex parte cœruleus eſt: qui color etiam initio pinnarum ad branchias, & in capite circa infráque branchias apparet. Eodem dimidia pars dorſi pinæ ãterior pulchrè pingitur: poſterior verò pars cũ flaua ſit,cœrulei coloris maculis diſtinguitur. Laterũ pars dimidia inferior flaua eſt, & maculis ſubruffis variatur. Pinnæ ad branchias fuſcæ:binæ in vẽtre & vna à podice, flauæ ſunt. Reliqua apparent.

Septimus. Septimum Turdum ſuũ Rõdeletius,vt vulgò in Prouincia cero dicitur: ita eũdem eſſe ſuſpicatur ceridem(κηρίδα) Athenæi : quem ſolum huius piſcis hoc nomine meminiſſe putat. Sed alios etiam authores ceridis mentionem facere: & diuerſis modis hoc nomen ſcribi,indicauimus nos in Ceride, elemento C. pagina 191. Plinius etiam medicus victus rationem præſcribens iis,qui intemperie calidiore hepatis laborãt, coſſyphum & ceredam piſcem eis offert,citante Bellonio. Legendum eſt autem non ceredam, ſed ceridem. nam Trallianus in eiuſdẽ intẽperiei curatione:Qui verò (inquit)calorẽ habent leniorẽ,validaſq; vires,iis lupus,orphus, ceris,& iſicium ex ea paratum exhiberi debet, &c. Itẽ in hepatica dyſenteria ex frigida intemperie: Ex piſcibus

piscibus (inquit) vtiliter datur turdus, cossyphus, ceris, chrysophrys, & omnium maximè mullus. Idem nimirũ est piscis Scirrhis Wottono dictus, circa nuda saxa degens, inter ignotos ab eo numeratus.

Decimus Rondeletij Turdus, viridis, Teragus Ouidij forsan fuerit: de quo ille in Halieutico scripsit: Tum viridis squamis paruo saxatilis ore. videtur autem pro squamis legendum Teragus. Vide suprà in Terago, suo loco. Est quidem tertius etiam Rondeletij Turdus magna ex parte viridis, sed ore maiusculo. duodecimi etiam dorsum virescit, & linea viridis à branchiis ad caudam tendit. Bellonius quoque iam citatum Ouidij versum de Turdo interpretatur. Saluianus Turdi genus vnum à viridi colore, Romæ vulgò Verdone vocari docet, &c. vt suprà scriptum est.

Vndecimus.

Vidi ego aridum, vel hunc ipsum, vel persimilem ei pisciculum, viridem, tenuem: ore paruo, per margines dentato. inferior pars oris vltra superiorem parum prominebat.

Turdo vndecimo Rondeletij specie similem cognatumq; piscem esse coniicio, cuius figurã hîc, qualem amicus quidam Venetiis depictam ad me dedit, apposui. Bellonius hunc piscẽ suis coloribus expressum apud me cũ vidisset, Hepatum suum esse affirmabat: (est autem Hepatus eius, alius quam Rondeletij:) cuius iconem ipse non posuit, descriptioné verò reperies suprà, in suo loco. Venetiis vulgò aliqui Luciũ marinũ vocant, vt audio: sed cum sphyrænæ etiam id nomen tribuatur, & asellus quoque merlucius, quasi marinus lucius nominetur, & reipsa naturã à lucio fl. longè diuersam hic piscis habere videatur, non placet eum hoc nomine appellare. Bellonius à vulgo Venetorum Sachetum, vt etiam Chanadellam, indifferenti nomine appellari scribit. solo enim (inquit) colore, qui paulò magis in Hepato fuscus est, inter se differunt. Ego cum in Bellonij scriptis (antequam cum ipso collocutus essem) legissem, Venetijs Saccheti nomine tum hepatum, tum chanadellam, vocari, & hepatum magis fuscum esse: piscem, cuius iconem exhibui suprà cũ Chãna & Chanadella (pag. 221.) pro Saccheto Venetiis ad me missum, quod subfuscus appareret, hepatum Bellonij esse suspicabar: quam ipse suspicionẽ posteà (vt dixi) mihi excussit. Pisces quidem hi duo & specie & natura lõgè diuersi sunt. Sed dicamus de illo, cuius hîc imaginẽ proponimus. Piscis est vndiquaque fermè rubicundus, magis quidem, circa ventrem albicat. Dorsum dimidia sui posteriore parte tribus maculis atris deinceps notatur, ita vt macula vltima caudam attingat. Oculorum pupillam nigram circulus ruber ambit: isque rursus includitur cœruleo, vti pictura nostra præ se fert. Reliqua ex Hepato Bellonij petes. An verò Turdorum generis verè sit hic piscis, non habeo quod affirmem: Rondeletij tantùm Turdo vndecimo similem aut cognatum esse vt putarem, similitudo aliqua effecit, vt prominentia labra, color rubricæ, pinnæ consimiles.

Noster

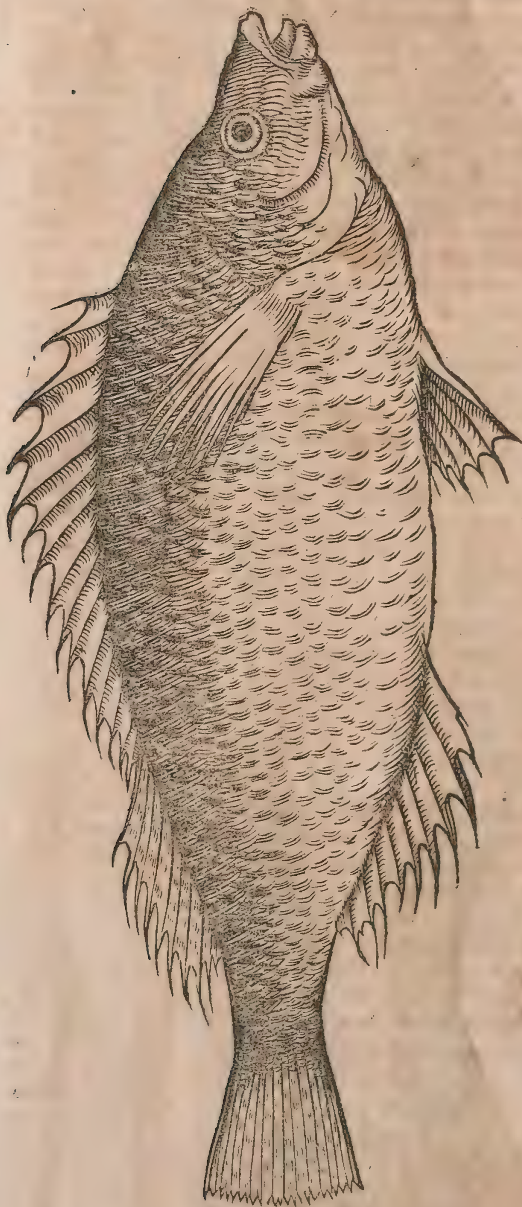
Noster tamen latior videtur, Rondeletij oblongior: qui etiam (inquit) multis nigris & liuidis maculis aspersus est: quas in nostro non video, nisi quòd dorsum ternis (vt dixi) atris maculis notatur. Itaque iudicium illis relinquo, qui pisces ipsos tractandi ad mare & quantum voluerint contemplandi occasione & commoditate non destituuntur.

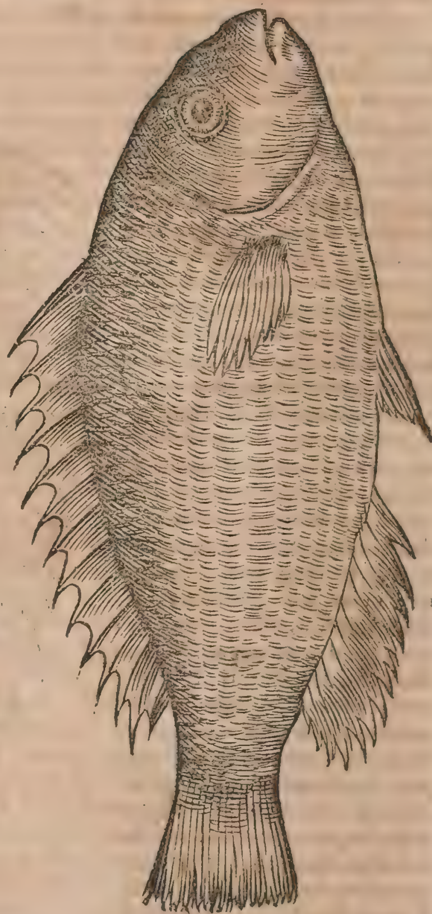
DE ALIIS QVIBVSDAM TVRDORVM GENERI AFFINIBVS.

Turdi nomen aliquos è vulgo Gallico Italicóve ad alios etiam quosdam pisces, (vt merulam coracinum & chromin Bellonij) imperitè referre, annotauimus suprà, Corollario 1. De Turdis A. in mentione vulgarium nominum.

Turdis cognata videri potest Anthiæ Rondeletij tertia species, exhibita in A. elemento, pag. 56. Itē Scarus αἰόλος, id est varius, eiusdem: quem dedimus suprà, suo loco. Fortassis & Picus Bellonij, de quo pauca eius verba retulimus suprà, item Adonis Rondeletij.

Sunt & pisces duo Venetiis mihi depicti quorum icones hîc subiungere Turdorum historiæ volui: quòd vtrique horum piscium speciem præ se ferant aliquam, (ex qua etiam saxatilem vtrunque esse conijcio,) & colore sint vario: & alia eorum vetera nomina ignorem.

Ex his maior (quem propiùs ad Turdos accedere puto, quàm minorē) Raina de mer, id est, carpa marina vulgò dicitur, si modò rectè hoc nomen à pictore adscriptum est. mihi quidem non placet. In eo cauda, & posterior pinnæ dorsi pars rubicunda & punctis varia est. anterior verò & maior eiusdē pinnæ pars, è fusco albicat. Dorsum ipsum cœruleo viridique colore mixtis tinctum apparet: venter candicat: pars ad caudæ initium nigricat. Punctis toto corpore subnigris aut fuscis variatur. In oculis pupillam nigricantem circulus aureus vel croceus ambit: quem alius fuscus, hunc denique subflauus circundat.

Minor

Minor vulgò Venetijs Luiſolo dicitur, ſi bene lego adſcriptum à pictore nomen: in quo plus cœrulei eſt, præſertim in cauda extrema, & parte prona tum corpore tum pinnis: cuius etiam coloris in oculis circulus apparet, medius inter alios duos albicantes. Corpus ferè fuſcum, ſed aliis coloribus paſſim modicè admixtis, & punctis quæ magis fuſca aut ſubnigra ſunt variantibus. Hæc ad picturas. Eundem aut ſimile in Oceano ab accolis Germanis, præſertim Flandris, audio *Poſten* vocari, à velocitate. ſic enim propriè appellamus nuncios principum, (aſtandas ſiue angaros Perſicè vocant;) qui equis diſpoſitis itinera accelerant.

TVRESVLE, genus piſcium, Sylvaticus.

TVRNES vulgò dicti piſces in Strymone fluvio Thraciæ, nominantur à Bellonio in Singularibus.

TVRSIO. Quære Thurſio.

TVRTVRES piſces nominantur ab Americo Veſpucio. Recentiores quidam Latini ſcriptores, ut d. Ambroſius, paſtinacas piſces, turtures appellarunt, quos & Græci trygones eiuſdem avis vocabulo. Eum qui noſtra ætate turturem pro trutta piſce dixit, non laudo.

TYPHLE ab Athenæo nominatur inter Nili piſces, τυφλη. Heſychio & Varino Typhlinus dicitur (τυφλῖν@) piſcis Nili, & genus ſerpentis. Apud Ariſtotelem τυφλῖναι ὄφεις nominantur, Gaza cæcilias ſerpentes vertit, à recto ſingulari τυφλίνης, ut κεγχρίνης. Puto & typhlænam pro ſerpente dici: Nicander Typhlôpem nominavit. Spondyle Plinii, (*non probo*;) Typhle vel Typhline antiquis, Bellonio eſt quæ acus Ariſtotelis Rondeletio. Vide ſupra in Corollario Acus A. ad mediũ ferè pag. 12. Ego cum à ſolo Athenæo & Heſychio, ut dixi, piſcem hunc nominari inveniam non tanquam marinum, ſed Nili incolam, in fluviis, non in mari quærendum dixerim. Et cum in fluviis reperiamus cæciliæ ſerpenti (ſic enim Columella lib. 6. nominat) non diſſimilem, ni fallor, piſcem, de genere muſtelæ ſive lampredæ vulgò dictæ, minimum: quem noſtri *Nünoug*, id eſt Enneophthalmum appellant: Typhlen aut Typhlinum appellari eundem quid vetat? quem ſi in Nilo etiam degere ſcirem, planè hoc nomine appellandum contenderem. Hoc ſi admittant eruditi, Muſtelas quoq; ſive Lampredas maiores, Typhlas aut Typhlinos maiores appellabimus. Acus quidem Ariſtotelis, ut Rondeletio videtur icones duas, quales à Cornelio Sittardo olim Cæciliæ nomine accepi, hîc exhibeo. Maiori ſimilem ſceleton à doctiſſimo medico Michaële Pariſio mihi donatum ſervo. ea propè qua hîc pingitur longitudine & forma: digiti ferè craſſitudine: ſed roſtro multò tenuiore, nec ita aperto ore, (ſed ita ferè ut in minore, vel ut Rondeletius in hiſtoria Acus aperiri pingit: minori tamen & anguſtiori longè, inferiore parte leviter ſurſum recurua,) ſolido, perſpicuo. Nulla ſicut hîc pingitur, infra oculos prominente parte. Poſt oculos laminæ ceu branchiarum opercula apparet. Striæ (in ſceleto, puto etiam vivo piſce, quod ſicca & oſſea ferè ſubſtantia conſtet) eminent ſeptem, parte corporis ſuperiore, quæ ſupra podicem eſt: inferiore, quaternæ tantum: ſquamis (aut potius corticibus) quibuſdam eleganter ſtriatis & undiquaque annexis, ut nuſquam dehiſcant, integitur. Hanc ſi quis Typhlen marinam nominare voluerit, eſto: dummodò veteres nullam eius hoc nomine mentionem feciſſe conſtet. Aliqui in Italia homines literati hunc piſcem, ut Sittardus ſcribebat, remoram eſſe conjiciebant: alii muſculum ſive julum. Neutrum probarim. Huic ſimilem alteram ſpeciem (Rondeletius quoque duas pingit) corpore & roſtro minore, vulgò in Italia Arzinarello vel Coaliotto nominari, idem Sittardus monuit.

TYPHLINIDIA, Coracidia, Abramidia, Collia, & Boridia nominat Xenocrates, citante Oribaſio, in capite de Salſamentis fluviatilium & paluſtrium. Sunt autem omnia hæc nomina diminutiva. unde & piſculos parvos eſſe apparet, & fluviatiles ſeu lacuſtres, & ſale cõdiri ſolitos. Vuottonus Græcè nominat, τυφλωίδια, κόλλια, βωρίδια, κορακίδια. Hæc omnia (inquit Xenocrates) ſtomacho aliena ſunt, difficulterq; corrumpuntur, & alvum ſubducunt: ut & Vuottonus, & Raſarius tranſtulerunt. mihi quidem pleraq; alvum ſubducentia alimenta, facilè corrumpi videntur. Addit Vuottonus cum acrioribus oleribus ea comedi. quæ Xenocratis verba Raſarius, non ad piſciculos iam nominatos, ſed ad Aurem aquatilem refert. hæc enim (inquit) aruinam peculiarem quandam inducit, & idcirco cum acribus oleribus ea veſcuntur.

DE AQVATILIBVS QVORVM NOMINA V. LITERA INCHOAT.

VACCA marina à recentioribus quibusdam dicta. Vide suprà in Bove, paginis 129. & 130.
VENENATI pisces. Quære suprà in Nigris.

DE VERME MICRORHYNCHOTERO, RONDELETIVS.

VT IN terra, ita in mari vermium nulla (*multa*) sunt genera. Sed in mari nonnulli vermes sunt huiusmodi, ut nulla alia pictura, quàm linea una continua exprimi possint. Nam adeò indiscretas partes internas & externas habent, ut pili tantùm crassiores sive carnosi esse videantur, quos animalia esse neges, nisi motu cieri agitarique conspexeris, (*Sic & in fontibus, quos Setas vel Vitulos aquaticos aliqui vocant: de quibus scripsimus suprà inter Insecta aquatica, pag.* 463.) Nos de duobus generibus tantùm hîc agimus, quos sæpe inter maris purgamenta reperimus. De quibus etiamsi nihil, quod sciam, à veteribus scriptum sit, tamen committendum non est, ut silentio prætereantur. Etenim existimare debemus permulta adhuc superesse in rerum cognitione, quæ veteres latuerint, quod natura tam fecunda sit, ut multis sæculis omnia humano ingenio comprehendi nullo modo possint, qua maximè de causa ad diligentem rerum investigationem incitari debent præclara ingenia, plurimumq; ab eorum opinione dissentire, qui veterum inventis nihil addi posse credentes, ad ea tanquam ad sireneos scopulos consenescentes, nihil unquam laude dignum præstare possunt, neque bonas literas ulla ex parte promovent. Ab horum opinione alienissimus, cum experientia ipsa me docuerit, in anatome corporis humani, in plantarum stirpiumque cognitione, in marinis terrenisque animantibus, atque aliis plurimis rebus esse quędam adhuc penitus incognita, quædam non satis explicata, quicquid otii per docendi, medendique munus nancisci possum, id omne ad ea perscrutanda & literarum luce illustranda confero.

Veteres multa præteriisse digna investigatu.

Redit ad B. Sed ad Vermes redeo, quorum prior quem hîc exhibemus, cute molli contegitur, tota incisuris constante: os vel rostrum obtusum est, parumque prominet, unde μικρορυγχότερον cognominavimus. Aliis rostrum deest, sed foramen tantùm habent, capessendi cibi gratia. Totus vermis digitali est magnitudine, minimi digiti crassitudine.

DE VERME MACRORHYNCHOTERO, Rondeletius.

C. B. IN luto maris, & marinorum stagnorum vivere comperimus eum vermem, quem hîc depinximus, qui superiore multò longior est, nam aliquando duorum cubitorum magnitudinem æquat, pollicisq; crassitudinem. Farciminis longi figuram refert. Rostro est multò longiore quàm superior, simili hippocampi rostro, unde μακρορυγχότερον nuncupavimus. Intus longum duntaxat ventriculi, vel intestini ductum habet, aqua & luto pleni. unde perspicuum est his tantùm vesci.

DE VERMIBVS IN TVBVLIS DELITESCENTIBVS, Rondeletius.

C. B. NASCVNTVR in saxis marinis, & super concharum vetustarum testas, tubuli vel siphunculi testacei,

testacei, rotundi, (*teretes,*) asperi, candidi, intus lęvissimi, quorum alii recti sunt, alii contorti & replicati. In his procreantur & vivunt vermes, qui foras se exerunt hauriendæ aquæ gratia. Hi colore, substantia, scolopendræ rubræ similes sunt, figura & magnitudine nonnihil differunt: longissimi enim digiti magnitudinem non excedunt. Pars posterior folii myrtei modo in acutum desinit. Priore parte utrinque pedes habent, veluti scopolendræ, unde fistula prominet in extremo obtusa tubæ modo, & perforata, qualem in asilo marino depinximus: eâ aquam trahit.

G

Horum vermiculorum testa pharmacopœi nostri utuntur, in compositione unguenti citrini pro dentali. Huic similem testam etiam dentale vocant, quo in eodem unguento utuntur. Huiusmodi aliquot picturæ superiori aspersimus. *Dentale.*

COROLLARIVM.

De Vermibus Aquatilibus nonnullis iam suprà elemento I. inter Insecta aquatica diximus. Ætatis nostræ quidam Latini scriptores Mustelas sive Lampredas vulgò dictas Lumbricos fluviatiles nominarunt, (Lampredæ nomen à Lumbrico detortum fortè suspicati:) mihi quidem non placet: & eandem opinionem à Rondeletio reprehensam invenies suprà in Mustela fl. Ausonii A. pag. 591. ubi Castellani etiam episcopi Matiscon. sententiam explicat, qui vermem aquatilem, qualem in Gange Plinius describit, lampetram esse putavit. In Gange esse Statius Sebosus haud modico miraculo affert vermes binis branchiis, LX. cubitorum, cæruleos, qui nomen à facie traxerunt: his tantas esse vires ut elephantos ad potum venientes, mordicus comprehensa manu eorum abstrahant, Plinius. Longitudo illa (inquit Massarius) sexaginta cubitorum longitudine constare præter veritatem, & dictu incredibile esset, cum neque longas, neque breves branchias ab aliquo dictas reperias. Verùm & simplices & binas quaternasve branchias piscibus Aristoteles contribuit, quod item Plinius cõmeminit hoc libro. Solinus verò in Polyhistore, non branchiis sed brachiis, nec sexaginta cubitorum scribit, longitudinem illam cubitorum ad brachia non ad vermes referens, hoc modo. A quæ etiam gignũt miracula non minora. Anguillas ad tricenos pedes longas educat Ganges, quem Statius Sebosus inter præcipua miracula ait vermibus abundare cæruleis nomine & colore. hi bina habent brachia longitudinis cubitorum non minus senûm, adeò robustis viribus, ut elephantos ad potum ventitantes, mordicus comprehensos ipsorum manu rapiant in profundum. Nescio an à Statio Seboso an potius à Plinio hæc Solinus excerpserit: sed si à Plinio illud sanè non omiserim, quo minus dixerim eũ ipsum verba Plinii perperam interpretatum fuisse, ac vermes nomine meliùs & veriùs, quàm cæruleos nomine prodidisse: cum Plinius à facie, hoc est, forma corporis, non colore vermes huiusmodi nomen attraxisse scribat, licet sint colore cærulei. nam vermibus corpore similes sunt: quos cùm talẽ figuram habeant, verisimilius est brachiis carere, quam eadem possidere. nam si brachia obtinerent, non vermes sed monstra appellasset, ut neque credendum sit huiusmodi animalia brachiis prædita esse. ex eo quod inter præcipua miracula hæc prodiderit, cum & anguillas ad tricenos pedes longas inter non minora miracula in Gange reperiri Solinus ipse tradiderit, quibus neque brachia, neque crura tribuerit. Non igitur ob hanc causam, sed ob longitudinem eorum ac fortitudinem admirandam, quod elephantes in profundum per proboscidem abstrahant, hæc inter miracula commeminerit, ut Plinii lectionem magis quam Solini probandam existimaverim. Qui error (si error est) hinc proficisci potuit, ut reor, quod Solinus longitudinem illam ad branchias, non ad vermes referens, in Plinio branchiis sexaginta cubitorum longitudinis non modò mendosè legi, verùm & ridiculum esse putaverit. quippe cum brachia quoq; hæc cubitorum sexaginta longitudinis esse incredibile admodum existimaret, longitudinis cubitorum non minus senûm statuit describendum, Hucusque Massarius. Vide etiam suprà, elemento C, initio pag. 256. de his Cæruleis vermibus.

Vermis cæruleus in Gange.

De eodem Solini locus perpensus.

Idem fortè est Indicus ille vermis, de quo Ælianus ex Ctesiæ libris sic scribit: Indus fluvius bestiarum ferarum expers est, solum in eo nasci vermem aiunt, speciemque eorum qui ex ligno (*qui in ficubus*) gignuntur, & aluntur, gerere: ad septem cubitorum longitudinem & eo amplius procedere. eius crassitudinem decem annos natus puer, manibus vix complecti queat. Iis in superiori oris sede unus dens inest, in inferiori alter, ambo quadranguli cubiti ferè longitudinem habent: tam validi, ut quodcunque animal, sive cicur, sive ferum, iis comprehenderint, facilimè conterant, (*συντρίβουσιν,* Ælianus. *κατεσθίουσι,* Ctesias.) Interdiu ima in sede fluminis versatur, cœno gaudens, & latitãs. noctu verò ad terram procedit, & in quodcunque inciderit vel Equum, vel Bovem, vel Asinum, conficit, atque in suas sedes trahit, & in flumen abstrusus, membra omnia, excepto ventre, exedit. de die etiam, si fame premitur, & sive camelus sive bos in ripa bibit, violentissimo impetu summa labra mordicus comprehendit, & robusto tractu in aquam abreptum edit. Eius pellis duorum digitorum crassitudine est, eiusmodi autem machinatione capitur: Hamum robustum ad ferream catenam alligant. adiuncto etiam fune ex albo latoque lino. Lanis autem & hamum & funem involvunt, ne à verme præmordiatur. Tum agnum aut hœdum ad illecebram in hamum implicant: deinde in fluvium demittunt. Triginta viri, singuli cum iaculo loro inserto: & ense accincti, & è corno sudibus instructi benè robustis, si percutere sit necesse, adsunt: deinde hamo captum trahunt, & abstractum, interficiunt. Triginta dies appensum ad Solem sinunt: atque ex eo in fictilia vasa crassum oleum stillat. singuli vermes quinque olei sextarios (*cotylas decem Atticas*) reddunt, quod quidem ipsum regi Indorum apportant, vasis obsignatis. neque enim alii cuiquam vel guttam illius possidere licet. Corpus reliquum inutile. Huius ea est vis olei ut sine ullo igne eius infusa hemina quemcunque lignorum acervum comburat. Ac si vel ipso Persarum regem aiunt capere hostium urbeis: neque arietes, testudines, aliaque bellica tormenta ad eas capiendas opus esse. nam cum fictilia vasa unius heminæ capacia, eo impleta & obstructa in portas iaculatur, vasa quidem ad portas allisa rumpuntur: at oleum delapsum ignem circumfundit, ut restingui nõ possit: & flamma insaturabilis comburit homines pugnantes pariter cum armis. Restinguitur autem multa inutili congerie qualis per terram & vicos congeritur, (*πολλῷ φορυτῷ κατα χυθέντι,* Ælian. *οὐ σβέννυται εἰ μὴ πηλῷ πολλῷ καὶ παχεῖ*: id est, Non extinguitur nisi luto copioso & crasso, Ctesias.) in eum iniecta:

Vermis Indi est.

Plinii vermem Gangis, & Ctesiæ vel Aeliani & Philostrati vermem Indi fl. eundem videri.

Hæc Ælian. de animal. 5. 3. authorem citans Ctesiam. & eadem leguntur in Eclogis Indicorum Ctesiæ nuper Genuæ publicatis, sed multò breviùs. Videri autem potest, ut dixi, idem hic Indi fluminis vermis, cum illo quem Plinius in Gange fluvio describit. Primùm enim uterque Indicus est: & convenit forma, à qua uterque vermis (σκώληξ) appellatur. deinde Gangeticus elephantos ad potum venientes apprehensos promuscide in fluvium abstrahit: Indicus, camelum vel bovem in ripa bibentem, summa labra mordicus apprehendens, in aquam abripit. Sed magnitudo Indici, cubiti circiter septem sunt: Gangetici, sexaginta: huic brachię binę, vel brachia bina: illi dentes bini tribuűtur, objiciat aliquis. respondeo, locum Plinii mihi corruptum videri, primum circa numerum, nimia enim ad vermé hæc magnitudo est: & Solinus (qui sua ex Plinio transcribit) non sexaginta, sed sex (senûm) cubitorum esse memorat: quod convenit etiam Indico septem cubitos plus minùs longo: qui si sexaginta cubitorum esset, olei verò sextarios tantùm quinos redderet, nimis hoc parum ad tantam molem esset. deinde neque brachia, neque branchiæ conveniunt vermi: & ea quoque ratione quod noctu in terram exeat. Solus enim aquatilium cordylus, authore Aristotele, cum branchias habeat, cibi tamen gratia in terram exit, & quadrupes idem est ut ad ambulandum idoneus. Et si branchias ei demus, piscis, non vermis erit. & binæ solùm tanto animali refrigerando (qui usus branchiarum est) non sufficient, cum plerisque piscibus etiam minimis, plures insint: qui tamen frigidioris sunt temperamenti, quam probabile sit vermem hunc esse, cuius adipi ignea non simpliciter ignis, sed fulminea quædam vis est, incendio eius similiter ferè inextinguibili. Brachia verò propriè dicta nullum animal habet, quod non ossa: quæ omnia vermibus negantur. possunt tamen per metaphoram aut catachresin brachia appellari binæ illæ veluti forcipes ab ore vermium (præsertim cossorum, quibus Indicus vermis non comparatur, & cantharorum) utrinque enascentes: nam & mutuo occursu inflexa brachia referunt, & iis tanquam brachiis aut forcipibus quælibet apprehendunt: & accedente magnitudine, sicut in Indicis cubitali ferè, (quæ proportio ad longitudinem totius vermis moderata est,) brachia non ineptè vocari possunt, propter figuram, magnitudinem, usum. Eadem dentes si quis appellet, quoniam ab ore prominent, & figura ferè denticulata est, & iis, sicut reliqua animalia dentibus, aliquid corripiunt, reprehendi non poterit. Sed bina hæc brachia seu dentes bini, in vermibus cantharisque nostris à lateribus oris procedunt, inde in circulum inflexa, mucronibus concurrunt: in Indicis autem vermibus non idem situs est, cum dens alter superior, alter inferior sit: ut solo duntaxat situ differre videantur. Has equidé partes ego forcipes aut chelas potiùs vocârim, sicuti in brachiis cancrorum, à simili motu & apprehensione: quàm dentes, vel cornua. nam cerastes vermis ab his partibus seu cordibus appellatus mihi videtur à vulgo Græcorum olim. de quo Theophrastus de Causis plantarum 5.14. Cerastam vermem (inquit) & in olea creari, & in fico parere asseverant. Habet ficus & suos vermiculos, & illos quoque enutrit, quos alienos receperit. omnes tamen in cerasten figurantur, & sonum edunt parvuli stridoris. Videtur autem Ctesias magnum illum Indicum vermem comparans vermi in fico nascenti, de hoc ceraste sentire. Meminit eiusdem vermis Philostratus etiam de Vita Appollonii lib. 3. In Hyphaside (inquit) Indiæ flumine bellua gignitur albo vermi similis (σκώληκι λευκῷ ὅμοιον θηρίον:) ex qua capta oleum fit ad usum ignis accommodatum, quod nisi vitro contineri possit. capitur autem regi tantummodò eiuscemodi bellua, qua ille diruendorum mœnium causa utitur. nam ubi muros eiusmodi pinguedo tetigerit, ignis accenditur inextinguibilis, omnium maximè quæ pro excitandis incendiis ab hominibus inventa sunt: Sic ille Alemanno Rhinuccino interprete. sed ultima verba Græcè sic sonãt: πῦρ ἐκκαλεῖται κρεῖττον σβεστηρίων ὁπόσα ἀνθρώποις ἐς τὰ πυρφόρα εὕρηται. hoc est: ignis excitatur, validior quàm qui ullis hactenus ad restinguenda incendia inventis instrumentis extingui possit: ut πυρφόρα sint vasa vel instrumenta ad inferendum incendium comparata, σβεστήρια verò ad extinguendum: hæc extinctoria, illa incendiaria dixeris. Σβεστήρια κωλύματα, machinamenta ad restinguendum ignem, quidam interpretatur. Hoc animadvertendum, non idcirco diversum genere statuendum hunc vermem esse, quòd à Philostrato vermi albo comparetur: à Plinio color cœruleus ei tribuatur: sed potiùs in solo colore discrimen ponendum, sicuti & alia pleraque animalia coloribus diversis reperiuntur: vel generis eiusdem proximi species diversas, utpote in fluviis etiam diversis genitas, existimandum.

Philostratus.

Vermibus aquatilibus illos etiam qui piscibus innascuntur adnumeremus. Gignuntur vermiculi (σκωλήκια) quidam in vulva mulli piscis, postquam tertio peperit, qui sobolem (γόνον τὸν γινόμενον) nascétem consumunt: itaque sterilescit, Athenæus. Semini carperę (*carpis seu cyprinis parvulis*) nonnunquam in anno primo nativitatis niger vermiculus quidam post aurem (*aures vulgus pro branchiis dicit*) suam tabificus innascitur, & hoc sæpius post Augustum, eaque tabe moritur. remedium eius est aqua dulcis & fluvialis, Author de nat. rerum. videtur autem in stagnantibus aquis hoc malum eis accidere sentire. Memini audire affirmantem, de muliercula quadam, quòd cum de cyprino ingessisset partem circa branchias & simul album quippiam pisi magnitudine, (vermem, aut ovum animalis venenati fuisse suspicor,) mox animi deliquio correptam, corpore toto intumuisse, diuq; postea malè affectam, tandem sanitati restitutam esse, non tamen nisi annis octo evolutis peperisse, cum priùs fœcunda esset. Aristoteles ballero & tilloni ex fluviatilibus ac lacustribus vermem (hélmintha, lumbricum) innasci ait sub Cane: quo illi infirmati ad summum aquæ efferantur, ubi æstu (vi Solis) intereant. Duodecim veluti uniones, ervi magnitudine, carnosos tamen, candidos, & calli duritiem habentes, in quibusdã Cernuis (*sic vocat Percas fluviatiles minores illas, quas à rotunditate Saxones Kulparsen, alii Kutten nominant*) conspexi: quorum unusquisque vermem inclusum, gracilem, oblongum ac teretem contineret: qui ex venis mesaraicis dependerent inter colon & ileon, ad eos anfractus, in quibus lactes esse solent. nam etiam Lumbricos, Ascarides (*Ascarides vox videtur abundare.*) in sesquiulnam longos aliquando comperimus, Bellonius. Gobionem parvum pisciculum fl. (*ein Gressling*) æstate dicunt vitiari vermiculis quos in ventre gestat Albertus. Hos piscium lumbricos, quos ex illis veluti unionibus (id est, ervi magnitudine tanquam ovis, ut ex Bellonio memoravimus) nasci puto, nostri *Nestel*, id est, Ligulas appellant: à figura tenui, oblonga, latiuscula, ligulæ vel tæniæ instar: ipsos verò pisces lumbri-

lumbricosos *Bendig*, quasi ligatulos. nam *band* & *bendel*, vinculum, fasciam, aut tæniã significat. Alia autẽ significatio est vocis *Bannig*, quæ prohibitum & vetitum significat: itaque *Bannigfisch* dicunt de piscibus certo anni tempore vetitis, & lege ne capiantur exceptis. Lumbricos autem innasci aiunt omni generi piscium nostrorum, (id est dulcium aquarum: imprimis quidẽ leuciscis illis, quos *Schvvalen* & *Langelen* vocant: & Balleris, quos *Blicken*: & Rutilis nostris, quos Vengerones Sabaudi nominant:) exceptis Luciis, Cyprinis latis & Albulis lacustribus quas à cæruleo colore denominamus. Sic affectos pisces, tanquam noxios, vendere lex vetat. Deprehenditur autem etiam foris hoc vitium, cum venter maior, durior & albior apparet. Æstate tantùm accidit, putrescente nimirum aliqua materia. Vermes ipsos aliquoties reperi, modò viventes, modò extinctos. albi sunt, graciles, longi, & convoluti. In Leucisci secunda specie (ut Rondeletius nominat, nostri *ein Laugelen*) lumbricos quatuor inveni nuper, decimo Augusti, vivos, candidos, latos, exigua crassitudine, circumvolvẽtes se visceribus & intestinis forinsecus. Maior ex illos quatuor, digitos ferè decem longus erat, latus dimidium. Aliàs verò in Cyprino lato fœmina, sub finem Maii, lumbricos aliquot ad digiti longitudinem reperi: unum albicantem, &c.

De Lumbricis seu vermibus maris & stagni marini, Rondeletii & Bellonii scripta invenies suprà, elemento L. pag. 506.

Vertebram recentiores aliqui interpretantur Spondylum: de quo leges suprà, elemento S. est autem concha duabus valvis constans, quæ ex posteriori parte duabus vertebris continentur.

Vertibula Theodorus Gaza modò pro Holothuriis, modò pro Tethyis posuit, ut in utrorumque historia indicatum est. Iovius ab Vrticis non distinxit, ut apparebit infrà in Corollario de Vrticis.

Vespertiliones marini pisces volant & natant, Niphus. videtur autem Hirundines, aut similes pisces Milvos aut Lucernas, Vespertiliones vocasse: quòd ita pinnis suis, ut illæ alis cuteis volent, utræque glabris. Hirundinem piscem (inquit Rondeletius) Galli quidam Ratepenade, id est, Vespertilionem vocant: quòd colore, aliarum magnitudine, maculisque vespertilionem æmuletur, &c.

Visas, aliàs Bisas, pagurus vel cancer marinus est Kiranidæ. Vide in Locustæ Corollario A. pag. 486.

Vitulus marinus, & aliquando Vitulus absolutè, qui Græcè Phoca, Latinis etiam recepto vocabulo dicitur. Quære suprà in Phoca. Audio nuper hoc animal utroque sexu Francfordiæ ad Mœnum à circunforaneo ostantatum esse. Maris tergum maculis aspersum fuisse, fœminæ non item: coloris fuliginis, rubro etiam plurimo insperso: in ventre autem, lutei fermè, albo permixti. Non auriculas, sed meatus auditorios parvos prope oculos habere: collum longè extendisse: & ad magistri imperium in partes diversas se obvertisse, ut pleniùs spectandum se præberet. Maris pondus libras (nimirum xvi. unciarum) centum & viginti superasse. fœminam paulò leviorem fuisse. Apprime obesum esse animal, larido ad duos digitos crasso luxurians, corpore hirsuto, ut Benedictus Martinus Bernensis ad nos scripsit. Populi Ichthyophagis Adipsis vel Apotis (qui potu non utuntur) vicini, fœdere quodam arctissimo cum Phocis coniuncti videntur. itaque nec ipsi phocas lædunt, neque ab eis læduntur: & si quam ipsi prædam priores fuerint consecuti, nihil contra molientibus phocis retinent: & ediverso etiam phocæ. Denique ea securitate familiariter invicem degunt, ut vix homines magis inter se familiares invenias. Agatharchides in libro de Mari rubro. Testudines marinæ coeunt veluti phocæ, & in terra canes. hæc enim singula diu immorantur in coitu à parte posteriore connexa invicem, Oppianus. Praxagoras in epilepsia cum accessionem viderit commoveri, deprimit partes quæ fuerint in querela, atque defricat castoreo, & vituli marini veretro: Cælius Aurelianus, hæc ipsum facientem improbans.

Vmbilici marini è cochlearum genere sunt. Vide suprà in Cochleis in genere, ex Rondeletio, ad mediũ pag. 229. & in proximè sequente Corollario nostro. Ex Rondeletii quoq; libris icones & descriptiones, Vmbilici varii ac parvi: & Cochleæ umbilicatæ duorum generum, dedimus suprà, pag. 242. inter Cochleas marinas diversas.

Vmbilici vel Vmblæ vocantur à nonnullis hodie pisces quidam lacustres, ad vulgaris vocabuli Sabaudici imitationem, quos inter Truttas locavimus.

DE VMBRA MARINA, BELLONIVS.

Σκιαινάν Græci vel σκινίδια, Latini Vmbram marinam dicunt, quod quidpiam habeat inter corvum & lupum adumbratum: vel quòd, dum movetur, adumbrantem quendam oculis colorem iridis in morem rutilet. Vmbrinam Romanorum vulgus nominat, atque huius quidem minorem speciem quæ argentei est (coloris) Vmbrinottum. Parisinis non alio, quàm macri nomine cognitus piscis, du maigre, à carnis (quæ in transversas taleolas (ut Sturionis & Salmonis) dissecta venundari solet) candore atque albedine, quam vulgus maciem appellat. nullo enim est ea sanguine colorata, neque etiam russa apparet, quemadmodum Salmonis. Mediterranei maris incolæ, apud quos magis nigricat, Damam appellant, un Daing. A

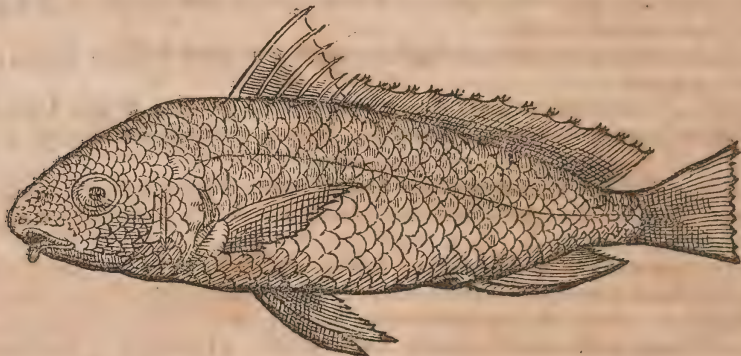
Inter saxatiles à Galeno & Oppiano connumeratur. Sunt udæ cautes, herbis à fronte virentes, Hîc domus est Sargis, hæc Statio (*statio primam corripit*) læta Sciænis. C

Cetaceus est piscis, sexaginta plerunque librarum ponderis, quatuor plus minùs cubitos longus, squamosus, pro quo Glaucum Romani ichthyopolæ plerunque supponere solent. Sed hoc à Glauco differt, quòd hic dentes habet in oris ambitu raros, firmos, acutos, prominentes, teretes, caninis longiores, graciliores: quorum superiores, inferioribus maiores, sic maxillæ inhærent, ut ipsius pars [illegible] videantur. Glaucus autem labra tantùm habet aspera: præterea Vmbra in ea pinna quæ ano proxima B

eſt,aculeo caret,caudamque veluti in angulos deſinentem gerit,ut Scaro & Iulidi, non autem bifurcā ut lupi,nec circinatam ut rhombi. Cæterùm huius piſcis ſquamæ veluti obliquæ apparent,in Oceano nigriores,& veluti opacæ: in Mediterraneo argentei,atque interdum ab his varii coloris, iridem, dum piſcis circumagitur,imitantes. Duabus in tergore pinnis præditus eſt, quarum anterior octonis præmunitur ſpiculis,poſterior nullis: alas(*ad branchias,non alas*)verò utrinque unam, & duas ſub ventre,ut in lupo.

G Calculos hic piſcis in capite gerit prægrandes,quos aurifices noſtri argento incluſos vulgò divendere ſolent,appellantque Pierre de colique. Aiunt enim geſtatos ac collo appenſos non ſolùm colicum dolorem abigere,ſed etiam vetare,ne illa amplius redeat: atque hoc etiam,ſi diis placet, comminiſci ſolent,nullas eos calculos vires habere,ſi empti fuerint,ſed dono datos eſſe oportere.

DE EADEM, RONDELETIVS.

B *Vmbra cum Coracino & Lato ſimilitudo.* VMBRA Coracinum ſequitur,nec meliùs certè umbra corporis ſui habitum refert, quàm umbra coracinum. Ob quam ſimilitudinem piſcatores,& ichthyopolæ tam Romæ,quam in Montepelio coracinum pro umbra,& umbram pro coracino vendunt: exiſtimantes umbram,coracinum,Latum, ſola ætate differre,ut coracinus parvus ſit,umbra maior,Latus verò maximus.

A Σκίαιναν Græci vocant,quàm Latini umbram,ſervata Græci nominis ratione. Græci quidam hodie corrupto vocabulo σκίον vocant,alii μυλλοπέτοιο: (*Myllus vulgò Myllocopion à Græcis dicitur, Hermolaus. Myllum autem Rondeletius eundem coracino putat.*) ab Italis & Maſſilienſibus,denique à toto illo tractu,qui à Maſſilia eſt Neapolin uſque,umbrino vocatur: Baionæ borrugat, quaſi verrucatus, à verruca quam in mento habet,à Gallis maigre: in Gallia noſtra Narbonenſi daine,nonnullis peis rei, id eſt,piſcis regius: ſed peritiores dainam à piſce regio & coracino ſic diſtinguunt,ut peis rei ſit is, qui latus dicitur. Daina verò σκίαινα: poſtremò coracinus corp,ut dictum eſt priùs: minùs corruptè pro daine dicitur à quibuſdam caine,omiſſo c. id quod Galli plerunque faciunt in nominibus, quorum initum eſt ſ. hac autem ſublata,& c in d mutando,daine fecerunt. Nomen habet σκίαινα, vel umbra, à colore nigreſcēte. Ovidius: Tum corporis umbræ Liventis. *Vmbra unde dicta.* Sive potiùs à lineis quibuſdam obliquis,à dorſo deſcendentibus aureis & obſcuris, quæ aliarum videntur umbræ. una enim manifeſta eſt, ſequens obſcura: & ſic deinceps,à capite ad caudam uſque.

B *Cum Coracino ſimilitudo & differentia, &c.* Vmbra in multis coracino ſimilis eſt,verùm ab eo differt magnitudine. Coracinus enim ad cubitalem aut paulò maiorem molem accreſcit,præſertim in mari Oceano: habet & verrucam in mento, qua nota à coracino & lato facilè diſtinguetur. Cæterùm foramina duo ante oculos habet,coracini modò in ſummo roſtro,& inferiori maxilla foramina aliquot parva,ſed manifeſta,quæ partes has aſperas reddunt: dentibus caret. pinnas quoque ſimiles habet, ſed minùs nigras & breviores,maximè quæ in ventre ſunt & dorſo,caudam ſimilem. Vmbræ alius eſt color, quàm coracino ob lineas obliquas, quaſdam aureas manifeſtas,alias aliarum,veluti umbras,ut dictum eſt: corpore quoque eſt minùs lato, ſed longiore,dorſum minùs repandum. Oculi in utroque ſimiles. In umbra ſquamæ capitis multæ & parvæ. Operculi branchiarum extrema nigreſcunt. Partibus internis coracino ſimilis,ventriculum ſimilem habet,totidem appendices,ſplenem,hepar,fel,ſimilia. Inſunt & in capite lapides.

C Oppianus umbram ſaxa frequentare ſcribit,iis verſibus qui capite de Sargo citati ſunt. F Veruntamen in veris ſaxatilibus non habetur: neque enim molli eſt carne & friabili. Eſt tamen in pretio, & divitum menſis apponitur. Nam quanvis ſicca ſit carne,& concoctu non admodùm facili,tamen ſuavi eſt, & candida.

A Lib. 7. Apud Athenæum brevis admodum de hoc piſce fit mētio. Epicharmus,inquit, σκιαθίδα, Numenius σκιαθίδα vocat. Sunt qui σκίαιναν & σκινίδα diverſos eſſe piſces credant,quòd alter vera umbra ſit, alter (F) piſcis umbræ ſimilis. Sed ſcrupulum hunc adimit Galenus libro 3. de Aliment. facult. Οὐ μὴν ὁμοίως μαλακὴν ἔχουσι σάρκα τούτοις καὶ τοῖς πετραίοις ἰχθύσιν οἱ κωβιοὶ, καθάπερ οὐδὲ σκινίδες, ἢ σκίαιναι: διττῶς γὰρ ὀνομάζονται. Cæterùm gobiones non perinde mollem carnem habent,ac iſti (*aſelli*) & ſaxatiles piſces: veluti nec umbræ, quæ ſcinides aut ſcienæ duplici nomine appellantur. Auſonius umbræ meminit,ſed ea *Vmbra fl.* planè fluviatilis eſt: neque enim enim marina fluvios unquam ſubit. Duas igitur umbrarum differentias ſtatuimus, marinam & fluviatilem, qui in montium amnibus,una cum troctis, à quibus plurimùm diſſidet,capitur: de qua ſuo loco plura.

F Hodie umbra marina Romæ maximè commendatur,& triumviris rei Romanæ conſervatoribus, capita dono dantur, quemadmodum apud nos delphinorum & glaucorum capita Epiſcopo Monſpelienſi tributi nomine penduntur. Recitat non illepidam hiſtoriā de T. Tamiſio paraſito Romano Paulus Iovius, vir doctus & elegans. Is Tamiſius Romanis aulicisq; ſalibus erat inſignis,ſed gulæ adeò proſtitutæ,

prostitutæ, ut infamis haberetur. Is cùm per servum, qui in foro piscario in eam curam intentus, excubare solebat, ingentis umbræ caput, triumviris delatum esse cognovisset, in capitolium protinus ascẽdit, ut simulato apud magistratum negotio, sermoneq; de industria protracto prandium captaret. Sed misero huic res longè aliter cecidit ac sperabat, eoq; die magno illi gula constitit. Nam triumviri ad Riarium Cardinalem dono miserunt, hic ad Cardinalem Federicum Sanseverinum: is rursum ad Chisium Publicanum ditissimum: postremò Chisius ad scortum quod amabat. Intereà parasitus pertimescens, ne bolus is è faucibus eriperetur ac veluti corvus hians, per singulorum ædes prædam avidè cõsectatur, huc, illuc, sursum, deorsum cursitans, modò trans Tyberim, modò cis Tyberim. Tandem fessus, anhelans, totusq; sudore diffluens, huic enim pinguis aqualiculus propenso sesquipede extabat, cum scorto novi hominis adventum admirante discubuit.

Ex umbra ius album optimum paratur, & quæ gelatina vulgo dicitur quemadmodum ex lupi carne. F
Præparatur coracini magni modo. Caput in aqua & vino decoctum ex aceto editur. In sartagine frigunt alii, & cum succo mali arantii edunt. Divisa etiam in assulas & caryophyllis transfixa, in craticula assatur, oleo frequenter irrigata. Farina probè subacta conclusa, caryophyllis, cinamomo, sale condita servatur. Apud Pictones elixa ex aceto, & cepis minutim concisis editur.

Sciænæ interanea, & squamæ combustæ, panos discutiunt, autore Plinio lib. 32. cap. 9. Lapides qui in umbræ capite sunt, eandem facultatem quam coracini lapides habere creduntur. G

COROLLARIVM.

Vmbram piscem à colore nominatum author est M. Varro. Coloris est umbrosi, Isidorus. A Latinis (plerisq;) Græcam significationem æmulatis, umbra vocatur: vel quòd liveat colore, ut canit Ovidius: vel quia celeri suo natatu oculos effugiens, umbra piscis potiùs quam verus piscis, intuentibus appareat, ut innuere videtur Ausonius inquiens: Effugiens oculos celeri levis umbra natatu, Salvian. sed Ausonius umbræ fl. tantùm meminit, toto genere diversæ. Plinius Græcum vocabulum Sciæna retinuit. Græci σκίαινα scribunt proparoxytonum, ut τρίαινα, ὕαινα, σύαινα, est autem syæna piscis à sciæna diversus, Oppiano etiam distinguente. Vocatur & σκιαδεὺς, ut βασιλεὺς, à Xenocrate: & apud Varinum. Numenius σκιαδέα dixit, hoc versu: Ἠὲ φάγρον λοφιῶ, ὅπη δ' ἀγρόμενον σκιαδῆα, Athenæus. Advertendum est sciænam atq; sciadeum (etsi utriusq; ceu diversorum in suo pisciũ catalogo meminerit Plinius lib. 32. cap. 11.) unum atq; eundem piscem esse, Salvian. Epicharmus sciathidem appellat, cuius hæc verba recitat Athenæus: Αἰλίαι, (al' Αἰολίαι,) πλωτές τε, κυνόγλωσσοί τε: συνηλιάδες (al' σὺν δὲ καὶ, quod placet) σκιαθίδες. ego sciænidem dicere malim, ut à sciæna derivetur sciænis, ut à τρίγλη, τριγλίς: πέρκη, περκίς: ὕαινα, ὑαινίς, &c. Rursus à σκιαινὶς per syncopen factum videtur σκινίς. nam apud Galenum lib. 3. de aliment. σκινίδες leguntur. A Salviano non rectè σκινίης in recto singulari profertur. Vmbrã Græci etiam nunc Scion nuncupant, Gillius. Rondeletius umbram à Græcis huius temporis μυλοκόπιον vocari scribit, alibi verò ovem marinam. De Ovibus marinis plura nos suprà, elemento O. Ab Italis Vmbrina vel Ombrina vocatur, ut eruditi aliquot viri testantur. A Platina lumbrina dicitur. Venetiis, ut audio, Nembrella. Glaucus pusillus chromidi adeò similis est, ut pro ea plerunq; divendatur. provectior autem adeò umbram marinam refert (præsertim cirro, quem sub labro inferiore erectum habet) ut à plerisq; alter pro altero assumatur. quare etiam Massilienses & Romani, glaucum umbrinam nominant, Bellon. qui & chromin similem piscem ab aliquibus cum umbrina confundi tradit. De Coracini, Glauci Bellonii, Lati, & Vmbræ piscium confusione, ac distinctione & nominibus Germanicis, diximus supra in Corollario ad Chromin in Bellonii pag. 224. ubi Vmbræ nomen Germanicum finxi, *ein Seerapp*. Licebit autem Gallicum vocabulum Maigre (quod macrum significat) interpretantes nominare *ein Mager oder Magerfisch*. vel à verruca menti, ut Baionenses Galli, *ein VVertzer*.

A — *Sciadeus.* — *Sciathis.* — *Scienis.* — *Scinis.* — *Vulgaris.*

Palmitas ego parvas lumbrinas crediderim. neq; enim nisi quantitate tantùm differunt. nam & oblongæ hæ sunt, & subnigræ, & caudam habent subtilem, acutam & bifurcatam. sunt item sine squamis, Platina. ego palmitas vel palamitas vulgò Italis dictas, pelamydes esse puto: lumbrinas verò umbras, pisces toto genere diversos.

Vmbra dicitur à colore. vide suprà ab initio huius Corollarii. Vmbra lapidem in capite continet, quare frigus ei infestum est, Aristoteles: & Plinius qui sciænæ nomine utitur: item Ælianus. Vmbra tota latioribus squamis integitur, Iovius. Plinio squamæ sciænę combustæ panos discutiunt. Dentibus caret, ut Rondeletius scribit: eosdem Bellonius ei attribuit, & in icone etiam pingit satis magnos. Iovio quoq; & Salviano denticulata est: quanquam in exhibita à Salviano icone dentes mihi non apparent. Verrucam sub mento Rondeletius & Salvianus exprimunt, Bellonius omisit. Vmbrina (inquit Salvianus) rostrum habet incurvum & retusum, potiùs quàm extentum & acuminatum: os mediocre & denticulatum: caput satis magnum. In dorso duas gerit pinnas: priorem octonis aculeis, alteram nullis, munitam. Ad branchias etiam (quas utrinq; quaternas habet,) una utrinque enascitur pinna, duæq; aliæ in ventre conspiciuntur: & postremò imo quoq; ventri ab ano, una alia hæret. Cauda lata est, & non falcata. Squamis latioribus & obliquis tegitur. Totius piscis figura paulò longior est, quàm lata sit aut crassa. Ventriculum magnum habet & carnosum. intestina mediocria & pinguia: iecur pallidum, ex quo fellis vesica pendet: lienem subatrum. Dum parva est, argentea ferè tota apparet: maior facta, ventre argenteo: dorso verò & lateribus sublividentibus ac veluti opacis conspicitur. Ad multam molem excrescit: sexaginta enim libras crebrò excedit. B

Marinus piscis est umbra. ad flumina autem adnatare non solet, Salvian. Oppianus sciænam πετραίην, id est saxatilem cognominat, & saxa herbosa eam frequentare tradit. Galenus sciænam minùs mollem quàm saxatiles carnem habere scribit. Ovidius pelagias facere videtur, sed dubitari potest. Arenosi gurgites, planos quidem non pessimè, sed pelagios meliùs pascunt, ut auratas ac dentices, umbrásve, Columella de piscinis loquens. Capitur circa ostia fluviorum frequenter, & in alto etiam, Iovius. Vmbra piscis est agilis & plurimùm vorax, Iovius: carnivorus, Salvianus. A frigore læditur propter lapidem in capite, ut in B. prædictum est. C

Solivaga est potiùs quàm gregalis: perrarò enim plures unà capiuntur, Salvian. In versib. Numenii, apud D

apud Athenæum, Τοῖσί κε θηρήσαιο λαβεῖν λελιμμένος ἰχθῦν, Ἢ ἒ φάγρον λοφίην, ὅτὲ δ' ἀγρέμενον σκιαδῆα: quoniam de escis piscium eum loqui apparet, ἀγρόμενον, non tam gregalem, quàm qui ad escam colligitur, interpretari licebit. Cum metuit, capite & oculis absconditis, totam se latêre putat, sicut & bubalus & struthio Africani. vide mox in E.

E Vrinator aliquis peritus in mari facilè etiam manibus capit sciænam. hæc enim in metu ad saxa festinans, cavum aliquod quærit, aut scissuram, aut herbas marinas subit. contenta est autem capite tantùm occultato, de reliquo corpore non solicita: tanquam si suis ipsa oculis non videat, ab alienis quoque non videatur. itaque stolida facilè comprehenditur, Oppianus Halieut. 4. Capitur cum siluris (*sturionibus*) frequenter circa ostia fluviorum, quod siluris non contingit, Iovius. Arenosi gurgites planos quidem non pessimè, sed pelagius meliùs pascunt, ut auratas, ac dentices, umbrásve, Columella de piscinis loquens.

F *Vt sapiat.* Ipsa (*Ipsis*) quoque diebus canicularibus pinguescit, parique ferè pretio cum siluris (*sturionibus*) æstatis tempore venundatur, Iovius. Et rursus: Secundum Siluros (*sturiones*) sciæna è grandibus primam saporis obtinet claritatem. Ennius umbram nobilioribus piscibus connumerat: & nostris quoque temporibus ubique ferè multi æstimatur. Romæ verò, dempto Sturione, piscium omnium communi ferè consensu sapidissimus atque nobilissimus censetur. & licet omni anni tempore, quo capi solet, suavis sit, canicularibus tamen diebus, uti pinguior capitur, ita suavior degustatur. Et quamvis qualibet sui parte celebris sit, abdomine tamen & capite maximè commendatur. Vmbrarum autem atque Sturionum (ubi ad cubitalem molem excreverint: nam in minoribus id non observatur) capita Triumviris tributi nomine dantur, Salvianus.

Vt nutriat. Gobionis, aselli & umbræ à Philotimo apud Galenum (de Aliment. 3. 30.) piscibus mollis carnis adnumerantur: quem Galenus hos pisces cum saxatilibus non confundere debuisse ait. hi enim semper sunt optimi. aselli verò si probo utantur alimento & mari puro, cum saxatilibus conferri possunt: sed variant pro locorum diversitate non mediocriter. cæterùm gobiones non perinde mollem ac isti (aselli) & saxatiles pisces, carnem habent: veluti nec scinides (ut Philotimus appellat) sciæve dictæ. Sciadeus, inquit Xenocrates, bonum gignit succum, facilè in corpus digeritur, saporis est iucundi, nutrimentum præbet non admodum copiosum, Vuottonus. eadem Salvianus comprobat, & addit non admodum excrementitiam esse. Eadem propè umbrinæ ac sturioni carnium conditio est. utræque enim non mediocre imbecillioribus stomachis negocium facere consueverunt, Iovius.

Vt condiatur. Quovis modo condiatur suavis est: elixa tamen ac cum leucophago comesta, aut transfixa caryophyllis ac verubus assata, frequente olei & omphacii conspersione dum assatur, irrigata, suavior gratiosiorq́; multò redditur, Salvian. Capita umbrarum, sicuti & sturionum, triumviris rei Rom. conservatoribus, dono dantur: qui piscatores inveterata quadam consuetudine eorum capitum tributi nomine vectigales fecerunt. capiti enim summa inest gratia, autoritate etiam Archestrati: qui umbrini capitis nobilem quandam condituram, ut apud Athenæum videre est, multis carminibus expressit, Iovius. mihi apud Athenæum locus is non occurrit. nam septimo libro in mentione sciænæ ex ordine literarum instituta nihil tale reperias. sed neque Rondeletius & Salvianus huiusmodi quicquam citant, ut memoria fortè lapsus sit Iovius, aut aliter deceptus: quod equidem suspicor, nõ aio. Lumbrina coquitur & conditur eo modo quo stirio: minus tamen cocturæ, quia tenerior est, requirit, Platina.

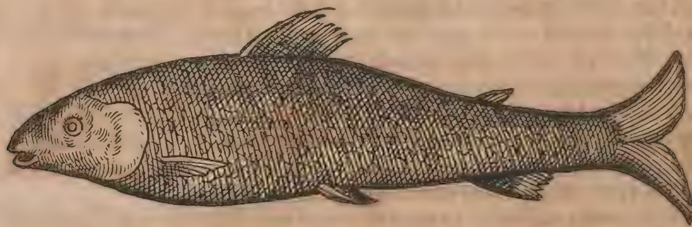
G Vt calculo de capite umbræ marinæ, sic etiam corvi vel coracini, aliqui etiam conchæ porcellanæ (ut vulgò nominant) candidæ minimæ, si gestetur, vim quandam efficacem ceu amuleto contra colicam, aut etiam uteri in fœminis pœnas vulgari credulitate quidam attribuunt. unde nostri omnes hos calculos *Mutersten*, Galli pierre de colique, nuncupant. & quod ridiculum est, non emptum sed dono datum huiusmodi calculum esse volunt. Licebit autem sciæniten è sciæna calculum appellare: è chromide, chromiten: ut è synodonte, synodontites vocatur. Vide quæ annotavimus in Corollario de Coracino B. & G.

H. a. Ennius in carminibus, quibus qui pisces ubi lautiores reperiantur, explicat: melanurum quoq; nominat, & turdum, merulamq;, umbramque marinam, citante Apuleio Apologia 1. sed codices nostri sunt depravati, nec expressum regionis nomen.

Epitheta. Corporis umbræ Liventis Ovidius. Vmbra agilis est & vorax, Iovio. Δειλὴ, πετραίη, κ' ἠλιθίη, Oppiano. id est, timida, saxatilis, stolida.

f Maurus episcopus in libello quem patris Dei Convivium inscripsit, Lazarum Vmbram sumpsisse fingit, &c. nimirũ quoniam is iam triduum umbra & mortuus à Servatore nostro in vitã revocatus est.

DE VMBRA FLVVIATILI, RONDELETIVS.

A QVI citra diorismum de piscibus loquuntur, Vmbram marinam cum fluviatili perperam confundunt, cum hæc ab illa permultùm differat. De marina veteres multi locuti sunt. De fluviatili solus, quod sciam, meminit Ausonius in Mosella:

Effugiens oculos celeri levis umbra natatu.

B Vmbra fluviatilis non solùm nomine sed & colore, marinis similis est, à quo utrique nomen: corpus enim est opaci loci modo subfuscum & subobscurum, cubitalem magnitudinem non excedens. Galli Narbonenses, demptis Monspeliensibus, Vmbram vocant. Piscis est ex Truttarum genere, Carpioni

Italico

Italico corporis aspectu affinis. Pinnis & earum situ à Trutta non differt. Duas itaque ad branchias habet, duas in ventre, ab ano unicam, in medio dorso priorem maiorem, posteriorem minorem, subrotundam & pinguem, squamas parvas & maculosas similiter habet. Carnis substantiam, partesque internas omnes easdem habet. Capite verò à Truttis differt, quo Carpioni (*Italico*) similis est: capite enim longiore est quàm Trutta, ore minore, nec tam hiante, rostro non acuto, sed obtuso, maximè in maxilla inferiore, sine dentibus, & sine magna maxillarum asperitate. Oculis est patulis, cornea tunica aurea, pupilla nigra. Corpus à medio sensim gracilescit, in caudam tamen latiusculam & pinnam bifidam, latissimam deficit. A branchiis ad caudam linea recta (*non est in pictura*) per medium corpus producta est. Branchiæ intus sunt quaternæ, ventriculus longus & spissus, pinguitudine quæ lacte candidior est, obductus, à quo multæ apophyses pendent. Hepar rubet cui alligata est fellis vesica: fel nigerrimum est, splen longus & niger. Intestina sine gyris ullis ad anum demissa sunt.

Vescitur terra, aqua, lino, unaq; cum his & cum arena auri laminulas haurit: ob id vulgus auro nutriri Vmbram credit: & revera in ventriculo & intestinis aurum reperiri certissimum est. C

Carne est sicca & alba, qualis est Truttarum parvarum caro. Hyeme latet. æstate cum Truttis capitur: cui cum in succo & substantia, permultisq; aliis, similis sit, Truttarum generi, & tractationi subiecimus. Pura aqua maximè delectatur. F C

DE EADEM, BELLONIVS.

Vmbra Allobrogibus nostris valdè cognita ac familiaris, Vne Vmbre, delicatissimi saporis piscis, ac nutrimenti peroptimi, Truttarum ac Lavaretorum generis, auro vesci credita, in fluminum ac lacuum vorticibus degens. A F C

Pedem non excedit. squamas habet tenues, ventrem elatiusculum: caput, quàm Trutta oblongius. tota sub ventre argentea. Dorsum tersissimum habet, ex livido opacum: Caudam bifurcam, tenuem in tergore pinnam, quaternas sub ventre: duas priores non in lateribus (ut quibusdam aliis) sed multùm inferius ad ventrem sub branchiis, carunculam supra caudam, ut in Truttis & Salmonibus diximus. Lacus, quem Allobroges vulgò d' Aiguebelette nuncupare solent, affatim Vmbras promit. Fel Vmbræ paulò amarius sentitur, quàm Lavareti. Eius autem iconem non apposui, quòd ad Vmbulam proximè accedat. B

COROLLARIVM.

Vmbra fluvialis Græcis ignota est, Lotharingis ac Lugdunensibus peculiaris, Bellonius. Vmbra marinus piscis est, qui ad flumina adnatare haud solet: Vnde cum Ausonius (*Ausonius tamen cum*) fluviatilibus suæ Mosellæ piscibus Vmbram adnumeret, inquiens, Effugiens oculos c. l. u. n. (tanquam innuat celeri suo natatu oculos effugientem, umbram piscis potiùs quàm verum piscem intuentibus apparere) marinam Vmbram subire aliquando solere Mosellam, arbitratum ipsum credimus: potiùs quàm aliquem fluviatilium piscium, Vmbræ nomine ab eo celebrari, Salvianus. Atqui Sabaudi Vmbrã hodie appellant (Vn Vmbre) thymallum Æliani suprà à nobis descriptum: nec equidem alium piscem quem Vmbram fl. rectiùs appellemus, hactenus cognovi: neque marinam Vmbram fluvios subire vel ipse putârim, vel Ausonium, putasse crediderim. Rondeletii certè & Bellonii Vmbra si thymallus nõ est, adeò tamen similem ei speciem naturamq; habuerit, ut nullus piscium magis, quod utriusque historias conferenti patet. Thymallis ut Germania abundat, ita Gallis etiam non ubique deesse omnino verisimile est: & cum Sabaudi sive Allobroges Gallicè loquentes thymallum (ut dixi) Vmbram appellent, eodem etiam Gallos (ut Lugdunenses & Allobroges, quibus peculiarem esse Vmbram Bellonius tradit) thymallum nominare crediderim. Pisces in aquis saxosis pinguiores & salubriores sunt, sicut Trutta, & Thymallus qui vocatur Vmbra, Albertus lib. 7. de Animalib. In Anglia alicubi audio *Omber* nominari piscem, quem vos, ni fallor, vocatis *ein Aesch*, (*sic autem thymallum vocamus*,) Turnerus in epistola ad nos. Vide suprà in Corollario de Thymallo A. Accedit quod thymallum in Mosella copiosè capi audio: imprimis verò abundare ubi Mosella exonerat in Rhenum, ubi vix alii pisces capiantur. Itaque eundem Ausonii Vmbram esse conjiciemus, ne Ausonium tam nobilis Mosellani piscis, cum viliores plerosque omnes nominârit, mentionem prætериisse miremur. Itaque Vmbram aliam marinam esse dicemus, Græcorum sciænam: aliam fluviatilem, eandem thymallo, aut certè cognatissimam: aliam denique lacustrem truttis affinem, quam Sabaudi Vmblam vocitant: quam rursus in duas aut tres alias species, cum alias tum magnitudine differentes, dividemus. De lacustribus autem dictum est superiùs inter Truttas. A *Vmbrarum species.*

Lavaretus piscis Lugduni satis cognitus est, Vmbræ simillimus, nisi simus esset, dẽtibusq; omnino careret, Bellonius. videtur autem de umbra fl. sentire: quoniam eidem lavareto appendicem glabram & carnosam esse scribit caudæ insidentem in Vmbræ modum: quod non de marina sed fluviatili umbra accipiendum constat. Addit eidem Lavareto ossicula utrinque ad fauces & œsophagi ingressum esse, senis hinc inde denticulis, ut in Themolo, communita. ego neque in Lavareto neque in Thymallo ossicula hæc aut dentes ullos reperi. Memini equidem præsentem mihi Bellonium, umbram à thymallo differre asseruisse: cuius authoritati ut non diffido, ita rem in medio relinquo, donec ipsius & Rondeletii umbram à Thymallo nostro diversam videre mihi liceat.

Vmbra fl. in montium amnibus capitur, Rondeletius. Innominatus quidam in libello de Nomenclaturis animalium & stirpium Lutetiæ edito: Vmbra (inquit) Græcè sciæna, vulgo Vmbrina, frequens est piscis in Ligeri, marinam cum fluviatili confundens. C

DE

DE VNGVE SEV DACTYLO MARE ET fœmina, Bellonius.

Bellonii Dactylum marem, Rondeletius concham alteram longam nominat, (quam nos suprà inter Conchas exhibuimus, elemento C.) & Dactyli speciem esse negat.

A DACTYLOS alii Donacas alii Aulos vocant. Horum duo genera reperiuntur, mas & fœmina. Anglicum vulgus Pirot vocat, quo ut & Neustrii in piscatione tantùm utitur. Venetiis tamen sunt edules, & cum conchis longis plerunque divendi solent. Vitam fœminæ in arena traducunt.

B *Mares.* Mares in eo lapidis genere quem Glastrum vocant, nec unquam alibi visuntur, qui etiam nonnunquam oblongi esse solent. Avidissimè hunc appetunt reliqui pisces. Quamobrem natura munitissimo vallo eum occultavit, ut inde nisi valido ligonis mucrone aut pala ferrea effodi aut evelli possit: unde Oceani piscatores in recessu maris, palis ad id dedicatis utuntur. Veneti Cappas longas nominãt. Mares autem valvas utrinque clusiles ad reseratiles (fœminis [*fœminarum*] modo) longas, sed crassiores habent, duabus extremitatibus detectas, ex uno tantùm latere connexas. Promuscidem ex conchis exerunt, duram, crassam, & ferè cartilagineam, qua terram arrodunt: quam (dum timent) in concham retrahunt, porrò iidem valvas interna parte glabras, foris virgatas, & multa scabritie horrẽtes, ea longitudine quæ fœminæ, gerunt: ac parte anteriore qua promuscidem exerunt, apophysibus ex concha eminentibus, seu aculeis ordine deinceps dispositis horrent.

B *Fœminæ.* F Fœminæ sinuosam ea parte concham habent, & foramen amplum: posteriore autem (qua conchæ cardinibus seu nervis invicem fulciuntur) aliquid gerunt, muliebri pudendo simile. Multam arenam deglutiunt: quamobrem nisi ea benè repurgatæ vix edi possunt.

A Porrò dactyli, etiam Solenes à Latinis dicuntur. Galli des Cousteaux, quod cultri manubrium referant, Cappæ longæ Italis, Conchæ longæ Plinio. Harum duo etiam discrimina vulgo Veneto agnoscuntur, quorum alterum Capa da ferro: alterum Capa da deo vel da detto (quòd ex sua theca solo digito sine ferro eximi possit) cognominat. (C) Solenes enim fœminæ rectæ in arena stare solent: cumque omnia silent, sursum è profundissimo foramine emergunt: in quod (*tanquam* strepitum audiẽtes) protinus sese abdunt: unde nisi pala ferrea in transversum supposita, ac profundissimè impacta avelli possunt. Id est quod Plinius (Aristotelem secutus) intellexit, Solenes fugere admoto ferramento. Subtrahunt enim sese inferius, & subsidunt in ima. Vngues ex hoc dicti sunt, quòd ad similitudinem unguiũ læves sint. Auli verò, quòd binis quidem conclusi valvulis uno tantùm latere convexis, tereti tamen & fistulæ modo oblongis, intusq; concavis, spectentur. Donaces quoq;, quòd arundinis modo vacuũ intra se spatium obtineant.

B Fœmina ergò à mare hoc differt, quòd conchis includatur albis, glabris, fragilibus, nullam habentibus partem quę prona aut supina dici possit.

A His quinque vocibus, Aulo, Dactylo, Solene, Donace & Concha longa Plinius seorsim ad hunc piscem significandum utitur.

DE (VNGVE SIVE) SOLENE (IN GENERE,) Rondeletius.

A *Lib.32.cap.11.* INTER Conchas longas, aliæ sunt scabræ & asperæ, de quibus iam dictum est: aliæ læves & tenues, quales sunt σωλῆνες qui aliter à Græcis vocãtur αὐλοί, δόνακες, ὄνυχες, atque etiam Plinio authore δάκτυλοι. Eius verba sunt: Solen, sive aulos, sive donax, sive dactylus. Dicitur σωλὴν à canalis sive tubi similitudine, αὐλὸς tubæ modo excavatus, δόναξ à figura harundinis crasse, concavæ, apud amnes nascentis, quæ *Lib.1.cap.115.* δόναξ & Cypria harundo nominatur, teste Dioscoride: ὄνυξ verò, id est, unguis ab extremis, tenuitate & figura unguibus simili vel à testæ colore & substantia unguibus nostris non dissimili. Pro re longè di- *Lib.9.cap.61.* versa sumitur ὄνυξ apud Dioscoridem libro 2. de quo suo loco dicemus. Dactyli verò cur dicantur tradit Plinius: Concharum è genere sunt Dactyli ab humanorum unguium similitudine appellati. Ab Italis cape longe vocantur, à Gallis couteaux, quod capulis cultrorum similes sint, ab Anglis *pirot*.

B. Sexus discrimen. Perpẽsus Plinii locus. (F G) Horũ duæ sunt formæ sic distinctæ, ut alii mares, alii fœminæ nominentur à Plinio & Athenæo, nõ quòd ad procreationem semen fœtificum hic emittat, ille recipiat. Nam Cõchæ, Chamæ, Solenes, Pectines, locis arenosis sponte proveniunt. Plinius lib.22.cap.9. Ex his mares alii Donacas, alii Aulos vocant, fœminas Onychas, Vrinam mares movent. Dulciores fœminæ sunt, & unicolores. Quo in loco nonnihil desiderari facilè perspiciet, qui præcedentia connectere voluerit, quæ sunt. Purgatur vesica & Pectinum cibo. Quibus nulla Solenum mentione facta, subiunxit. Ex his mares, & cætera. Quare conjicio legendum esse. Purgatur vesica & Pectinum cibo & Solenum: ex his mares, &c. Sequitur enim Solenes mares urinam movere. Et Diphilus apud Athenęũ eosdẽ calculosis & difficilè meientibus utiles esse tradit, aliaque eadem quæ Plinius, ut ex eodem autore uterque transcripsisse videatur. Οἱ δὲ σωλῆνες μὲν πρός τινων καλούμενοι, πρός τινων δὲ αὐλοί, καὶ δόνακες, καὶ ὄνυχες, πολύχυλοι καὶ κακόχυλοι, κολλώδεις. καὶ οἱ μὲν ἄρρενες αὐτῶν ῥαβδωτοί εἰσι, καὶ ἑτεροχρώματοι: εἰσὶ δὲ τοῖς λιθιῶσι, καὶ ἄλλοις δυσουροῦσιν εὔθετοι. οἱ δὲ θήλεις, μονοχρώματοί τέ εἰσι, καὶ γλυκύτεροι. λαμβάνονται δὲ ἑφθοί, καὶ τηγανιστοί. κρείττονες δ' εἰσὶν οἱ μέχρι τοῦ χανεῖν ἐπ' ἀνθράκων ὀπτώμενοι. Σωληνισταὶ δ' ἐκαλοῦντο οἱ συνάγοντες τὰ ὄστρεα ταῦτα, ὡς ἱστορεῖ Φανίας ὁ Ἐρέσιος ἐν τῷ ἐπιγραφομένῳ, Τυράννων ἀναίρεσις ἐκ τιμωρίας, γράφων οὕτως. Φιλόξενος ὁ καλούμενος σωληνιστής, ἐκ δημαγωγοῦ τύραννος ἀνεφάνη: ζῶν τὸ μὲν ἐξ ἀρχῆς ἁλιευόμενος, καὶ σωληνοθήρας ὤν: ἀφορμῆς δὲ λαβόμενος, καὶ ἐμπορευσάμενος, βίον ἐκτήσατο. Id est, Solenes à quibusdam vocati, à nonnullis δόνακες, & αὐλοί, & ὄνυχες, succi multum suppeditant, sed mali & glutinosi. Mares quidem virgati sunt, & cærulei coloris, calculosis & aliis ægrè meientibus perutiles. Fœminæ unicolores sunt, & dulciores. Sumuntur frixi & elixi. Meliores sunt in prunis tosti quoad hient. Qui hos piscantur solenistæ dicti fuerunt, ut narrat Phanias Eresius in libro, cuius titulus est, Tyrannorum in

quos

quos vindicatum est cædes, his verbis: Philoxenus solenistes ex Tribuno plebis factus est tyrannus, initio piscatione victitans, & Solenas venari solitus, occasione verò data mercaturam exercens, facultates sibi paravit.

DE SOLENE MARE, RONDELETIVS.

SOLENEM marem hodie nulla natio à fœmina distinguit. Athenæus utrunque iisdem nominibus appellat: Plinius lib. 32. cap. 9. inter nomina discrimen facit: nam mares Solenes, Aulos, Donacas vocat, fœminas Onychas, quam differentiam non negligimus. Est igitur Solen mas ex Concharum longarũ genere: duplici constans testa, lævi, tenui, altera tantum parte colligata nigro vinculo, etiam si aliter scribat Arist. lib. 4. de Hist. c. 4. Cũ enim ὀστρέων alia sint altera parte ligata, altera soluta, ut claudi & aperiri possint, alia utroque latere connexa, in his postremis Solenas numerat: cùm contrà semper altera parte solutos videas, neque in ea aut vinculi aut articulationis ullius vestigium. Dodrantali sunt longitudine, pollicis crassitudine, harundinis modo cavi, extremis duobus semper apertis: anteriore caput exerunt & retrahunt testudinis ritu. Secundum testæ longitudinem carnem protensam habent. Testa cæruleo est colore, lineas evidentes habet per transversum ductas: qua parte colligatur crassior est, aliis partibus in tenuem substantiam desinit sicuti Mytuli. B

Contra Aristotelem.

Aqua & arena vivit. Mira quæ de Dactylis sive Solenibus scribit Plinius: Concharum è genere sunt Dactyli, ab humanorum unguium similitudine appellati. His natura in tenebris remoto lumine, alio fulgore, clarere, & quantò magis humorem habeant, lucere in ore mandentium, lucere in manibus atque in solo, atque veste, decidentibus guttis: ut procul dubio pateat, succi illam naturam esse, quam miremur etiam in corpore. Hactenus Plinius. Huius splendoris causam esse puto glutinosum Solenis succum: quę enim tenacia & veluti glutino compacta, ea lævia, æqualia atque perpolita esse solent, atque ob id relucentia, veluti pix, asphaltum, albumen ovi. C

Solenes cum sale & aceto edendi, ut minùs noxii sint: vel cum sale, aceto & oleo: quod tamen quidam improbant, quòd oleum lentorem habet, cùm contrà ad glutinosi Solenum succi attenuationem acetum & sal, multò magis conferant. (*Eadem fere Vuottonus, à Xenocrate forsan vel Oribasio mutuatus.*) In prunis tosti deteriores sunt, quia magis exucci, duriores & licciores. F

Mirum quod tradiderunt Athenæus & Plinius, Solenes utiles esse in cibo calculosis, & urinas movere, cùm Athenæus ipse scripserit multi succi esse, sed mali, & glutinosi, atque id experientia confirmet: succus verò is calculo efficiendo, & urinæ retinendæ potiùs quàm promovendæ aptior sit, nisi de iure id accipiendum sit, quod ob salsuginem & acrimoniam hac vi præditum sit. Ego testarum cineribus ad idem malum uti mallem, insigniter enim attenuant, incidunt & exiccant. quòd si timeatur in exiccando morsus aliquis, priùs sunt lavandi. G

Solenem marem verè à nobis repræsentatum fuisse clarè ostendunt Athenæi verba iam citata. Eadem illos apertè refellunt, (*Bellonium notat,*) qui Conchæ alterius longę speciem pro Solene marę depinxerunt. Ea enim tota candida est, at ex Athenæo Solen mas cærulei est coloris.

A. Quod veram solenem marem exhibuerit.

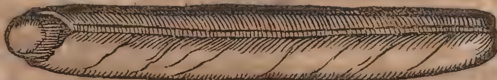
DE SOLENE FOEMINA, RONDELETIVS.

ONYCHAS appellat Plinius Solenes fœminas, quæ colore, sapore, magnitudine à maribus differunt, in aliis omnibus similes. Testa lineis cæruleis distincta non est, ob id Plinio unicolores dicuntur. Caro dulcior est maribus minores esse solent. Solenes utrique in arena defixi vivunt: ferreo instrumento ex ea eximuntur.

COROLLARIVM.

Iconem hanc cappæ longæ, ut vulgò Venetiis vocant, nomine, Venetiis olim pingendam curavi.

In conchyliis quædam vocabula Græca sunt, ut peloris, ostreæ. alia vernacula, ad similitudinem (dicta,) ut pectunculi, ungues, Varro. Plinius Solenes Græco nomine appellat, alibi dactylos. Theodorus modò ungues, modò digitos, in utroque Plinium secutus, Hermolaus. Σωλὴν modò vas seu instrumentum quoddam significat, modò marinum animal: quod & αὐλὸν & δόνακα vocant, (id est fistulam, & cannam,) à figura fortè angusta, & oblonga, (& cava;) & ὄνυχα, (id est, unguem,) πρὸς τὸ στενὸν A

στεγανὸν, ἔτι δὲ καὶ τὴν χρόαν τοῦ πρoέχοντος, Eustathius in quartum Odisseæ: cuius postrema verba sic accipio, ut unguis dictus sit παρὰ τὸ στεγανὸν, à soliditate, quæ tamen conchis omnibus communis videtur: Vngui verò soli inter conchas præter substantiam ungui (humano) similem, ac soliditatem, figura quoque similis & imbricata accedit, quod non satis expressit Eustathius. item color ipsius testæ, quam τὸ πρoέχον nominat. Μακραὶ κόγχαι σωλῆνες, id est, Longæ conchæ solênes, à Sophrone dicuntur, per appositionem: sicut & à Venetis hodiè Cappæ longæ. Τούς τε μακρογογγύλας (*fortè μακροκογχύλας, ut sit compositum à μακρὸς & κογχύλη*) σωλῆνας, Epicharmus apud Athenæum. Sed aliæ sunt Conchæ longæ Plinii, ut Rondeletius docet. Digiti ex eo appellantur, quod speciem similitudinemq; humani digiti gerant, Gillius. Ostrei genus invenitur in mari Italico, quod vocatur canna, propter suæ conchæ similitudinem ad cannam, Albertus.

Vulgaria. Vngues nostræ ætatis Græci antiquo nomine servato, etiam nunc Solênas appellant, Gillius & Massarius. Qui accolunt Adriaticum sinum, Cappas longas nominant, Gillius. Conchas longas Veneti, Massarius. longæ enim & teretes instar cylindri sunt. Apuli ideo vulgò Imbrices appellant, quia quodammodo imbricibus horum testæ similes videntur, Gillius. Puto & Dotoli nomen, à Græco Dactyli, alicubi in Italia usurpari. Genus id concharum quod à nostris spoletta vocatur, aliqui spondylos, alii dactylos marinos esse volunt, &c. Brasavolus in Aphorismos. vide suprà in Spondylo, circa medium paginæ 1063. Spoletta quidem vocabulum, accedit ad Germanicum *Spülen*, quod cannam, vel arundinem significat: propriè quidem internodium, quo filis agglomerandis utuntur textores: cuius figuram planè reddit qua describimus concha.

Germanica nomina facilè & varia fingentur, eorum quibus in aliis linguis utuntur interpretatione: vel simplicia, *Nagel, Finger, Kanel, Spulen, Heffte*: hoc est, Vnguis, Digitus, Canalis, Manubrium: vel addito conchæ nomine, composita, *Nagelschalen, Fingerschalen, Langschalen*, &c. pro *schalen* quod testā seu concham significat, *Muscheln* ponet qui maluerit.

Vnguis concha ab anglis *Pitoi* vocatur, ut Rondeletius scribit: vel *Pitot*, ut Bellonius. Sed Io. Fauconerus Anglus aliud Anglicum nomen indicavit, *an Hagfysk*: à Vuallis in Anglia Thymby vocari audio. Longè alius est Vnguis odoratus, conchylii purpuræve operculum, de quo abunde in Conchylio & Purpura leges.

B Vngues sunt è concharum genere læves, digitalis longitudinis, tenuesq; (*Leves & fragiles. Vuottonus*) ab humanorum unguium similitudine sic appellati, Massarius Lege etiam superius in A. Συμφυὴς δὲ, μῦς: μονοφυὴς δὲ καὶ λεῖος ἐστιν, σωλὴν καὶ βάλανος: κοινὸν δὲ ἐξ ἀμφοῖν, κόγχη, Athenæus ex Aristotele. Vngues velut igne lucent in tenebris, etiam in ore mandentium, Plinius.

Harena pascuntur, ut testatur Oppianus, Massarius.

C Vngues locis arenosis sui ortus initia capiunt, Aristoteles. Nulla innitentes radice permanent, Idem. Ad strepitum se subtrahere, inferiusq; subsidere cernuntur, quoties ferramentum sentiunt admoveri. Idem historiæ 9.1. evulsos non posse vivere scribit, ex arena nimirum: Vuottonus verò si testa evellantur: utrumque verum putârim. sed quod Vuottonus dicit, conchis omnibus commune videtur, ut hoc privatim de unguibus Aristotelem tradere voluisse non putem.

E Solênes fugiunt admota ferramenta, Plinius. Aristotelis verba leges in c.

F Vngues velut igne lucent in tenebris, etiam in ore mandentium: Plinius. Cibus est pauperum ferè, ut audio. Sophron dulces & viduarum cupedias esse scribit. Μακραὶ κόγχαι σωλῆνες, τοῦτί γε γλυκύκρεων κογχύλιον, χηρᾶν γυναικῶν λίχνευμα. Boëthius Scotus conchas margaritiferas in Scotia vulgò viduarum cupedias dici scribit. Galenus lib. 3. de alimentorum facult. dura carne esse tradit ungues, & ob id difficulter concoqui. Proprium hoc solennibus atque purpuris est, quòd cum in iusculo coquuntur, id crassius reddant, Hicesius. Quò grandiores, eò præstantiores sunt: vigent æstate maxime, Vuottonus.

G Vegetius in suffitu contra languorem morbi pestilentis, inter alia unguem marinum admiscet, de odorato nimirum (id est, conchylii purpuræve operculo) potiùs quàm de hac concha intelligens.

H.a. Κόγχαι τε, καὶ σωλῆνες, Archippus author apud Athenæum. Σωλὴν Græcis propriè fistulam seu tubum significat: item canalem, qui veluti dimidius tubus est, & imbricem similiter tanquam per synechdochen. Quod si p. literam addas post sigma, efficies ferè Germanicum nomen *Spulen*, quod cannam significat. In trilingui Lexico Munsteri, pro fistula & solene Hebraicum nomen invenio silon סילון: at in Hebraico dictionario סלון interpretatur spinam, aculeum. Dicta est autem concha solen, à canalis similitudine: quod eleganter expressit Oppianus, --- καὶ ἀτρεκὲς οὔνομα σωλὴν. Σωλῆνες, conchylia quædam testata, & στεγαστῆρες, & μόρια aliquando, Hesychius: interpretor autem μόρια pudenda: quanquam pro virili tantum pudendo seu cole, σωλὴν accipi posse videatur. Στεγαστῆρες videntur significare imbrices, (à verbo στεγάζειν, quod est tegere,) hoc est tegulas canaliculatas, quibus ædificiorum tecta muniuntur: nostri *Holzziegel*, hoc est, tegulas cavas vocant. nam & Apuli solenas conchas vulgò (ut dictum est) Imbrices appellant. De imbricum nomine plura leges suprà, in Concha imbricata Rondeletii, pag. 263. Σωλὴν apud Eustathium dicitur ἐκ τοῦ σέω καὶ τοῦ ὅλος, σολὴν, & per crasin σωλήν. Δόνακες dicuntur arundines, præsertim minores, παρὰ τὸ δονεῖσθαι, quòd facilè ventis commoveantur. ab arundinis autem internodii similitudine ut diximus, conchis etiam impositum est nomen. Onychis poculi lignei meminit Athenæus undecimo. sed onychinum poculum si dicas, ex onyche gemma intelligetur. de ea simul & onychino colore, aliquid diximus suprà, in Corollario de Purpura B. Σωλὴν etiam pro spondylorum (vertebrarum dorsi) meatu ponitur, qua residet medulla. Σωληνάριον diminutivum est, pro canalicula, Aëtio, & Galeno Methodi 14. Σωληνοειδής, nomen adiectivum, ad fistulæ modum factus. Solênas Græci vocant instrumenta quæ cruribus supponuntur. lege Galenum sexto Methodi. Onychites gemma (alia quàm onyx) memoratur à Ge. Agricola, dicta à similitudine quadam Vnguis odorati, tum colore, tum figura: nascitur in lapidicinis Hildeshemii.

Σωλῆνες μακροκόγχυλοι, Epicharmo. sic enim lego apud Athenæum. Latinè teretes, longi, & viles cognominari possunt. *i pitheta.*

VOCA à Theodoro ex Aristotele vertitur, pro Græco Βῶξ: de quo pisce actũ est suprà, elemento B.

VRSAM testacei generis, primùm inter Cancros, deinde inter Squillas requires. Vrsa dulcem succum facit, nutrit, facilè distribuitur, & facilè excernitur. atque ita quidem de pelagia censendum est. At quæ in piscinis degit, omnia habet contraria, quemadmodum in aliis quoque piscibus vsu venit. Ori nanq; insuaues sunt ij, qui conclusi viuunt. quæ verò in fluminibus degit, eò quòd ex mari frigidam aquam subit, ori grata teneraque est. quæ verò in portus transit, limosa, & coangustata, & pinguis reddita, ori ingrata est. Xenocrates apud Oribasium Rasario interprete.

DE VRTICA MARINA, BELLONIVS.

VIDETVR AVTEM HOC CAPITE VRTICAM *paruam tantùm Rondeletij, & eius species duas describere.*

VRTICAM inter molles ob hoc recensui, quòd mollium modo in obsonijs edatur: alioqui certum est ancipitem naturam habere, atque inter zoophyta (quæ plantanimalia à Theodoro appellantur) apud Aristotelem connumerari. Hanc Normanniæ littus obscœno vocabulo Cul d'Asne, à cirrhorum contractione atque explicatione appellauit. Græcum vulgus quum terrestres vrticas Zuchindas vocet, marinas tamen Colycenas nominat, antiquum vocabulum imitatum, quo ipsas etiam marinas vrticas colycilia vel coryphia vocitabant. Maris est potiùs delectamentum, quàm vt magni fieri debeat. A

Vrtica explicata. *Vrtica contracta.*

Plures eius obseruantur species. Quædam enim rubro colore suffusa est, altera magis cærulea granulis in gyrum circumsessa. Vtraque marinum tuber contracta refert: explicata, cæsariem, torum corpus rotundum ambientem. nam infinitis cirris antennarum in papilionibus, aut Scarabeis crassitudine cõstat. Contracta porrò Vrtica, orbicularis est aut teres. Scopulis litoralibus (ijs potissimùm marinis tractibus, qui ventorũ impetum minùs sentiunt) tam pertinaciter inhæret, vt nisi primò impetu diuellatur, vix postea nisi in frusta concisa dirimi possit, adeò suas trichas arctissimè contrahit. Certum est Vrticas, Cochlearũ modo, in mari serpere ac moueri, sed id quidem parcius. Porrò vtriusq; moles magnitudinẽ iuglandis raró exuperat. Cirros habet molles, duos digitos oblongos, tenerrimos, gracillimos ac fragiles, insigni hac dote à natura præditos, vt quicquid attigerint, suis acetabulis retineant. B

Has Exoceti ac Mulli auidissimè appetunt.

Græcis edules sunt ob lentam ac copiosam mucilaginem, quàm limacum modo emittunt. Quamobrem illi plurimas vrticas ligneo veru transfixas, & aliquantulum assatas, primùm ex sale & aqua feruefaciunt: deinde farina conspergunt, & ex oleo vel butyro in sartagine frigunt. Hybernis mensibus carne sunt constante atque rigidiuscula: æstate autem deteriores sentiuntur. (Vis quidẽ in his mordax, eundemq; ferè quem terrestres vrticæ pruritum excitant.) Stomacho & ventri (vt Diphilus author est) gratæ sunt. Aluum atque vrinam cient; quæ presertim scopulis perpetuò infixæ sunt, parciusque nutriunt. Xenocrates tradit, has quidem gustui suaues, sed stomacho ingratas esse: verùm quæ passo aut vino mulso condiuntur, facilè concoqui, aluumque mouere: sed propter sequacem ac viscosum lentorem sæpius iteratas fastidire. Quapropter pauperum alimentum esse solet. (B)

DE POTA MARINA, VT ITALI OBSCOENA VOCE NUNCUPANT, Bellonius.

Rondeletius Vrticæ marinæ genus hoc facit, semper solutum, cuius species duas pingit & describit. Bellonij verò sententiam, Pulmonem mar. hunc facientis, reprehendit.

Pulmonem marinum Itali voce obscœna Potam marinam, vt & Grecum vulgus, Mogni vocant, quod partibus verendis admotus, pruritum ac Venerem, imò etiam ampullas excitet. A

Mediterraneo atque Adriatico copiosissimus, mollis quidem & albus, corpore cartilagineo ac crystalli in morem pellucido, quod in mucorem facilè resoluitur. Huius autem ea est natura, vt mari commoto ac spumãtibus procellis irritato, deorsum ad imum feratur: pacato verò ac bene tranquillo passim solutus diuagetur. Gibbã habet instar dimidiatæ sphæræ figuram, glabram, pollicis crassitudine: cuius pars interna neruis rectis à medio incipientibus, quasi strijs fului coloris in gyrum radiatur, quibus se diffundit ac constringit: qua corporis commotione aquam concutit, & nunc in pronum, nunc in supinum effertur. Pinnarum vice fibris tenuibus atque ægrè conspicuis in orbem cõmunitur, vt Lepus B

 marinus.

marinus. Cruciformes quoque cirros, striatos, crassos, in modũ stellæ radiatos, numero quaternos, parte interna natationi accõmodatos habet: quos vt exactè cõspicias, erit in lebetẽ aquæ syncerioris cõijciendus: qui si supinus deuoluatur, multas fissuras in radice cirrorum ostendet. Os quoque habet parte prona situ, quo ea quę venatur absorbet, in quem vsum quatuor cirri ad eius latera subiacent, coloris sinopidis, quasi eius branchiæ essent, vel intestina. Hinc fit vt intuentibus pulmonẽ in mari pabulandi gratia diuagantẽ, grandis videatur quasi pituitæ globus: qui vnicum tantùm colorem referret, nisi rubris illis quatuor circulis sugillaretur, & ea cruce, qua interna pars striata est, distingueretur.

C Eum si in frusta discissum in mare reieceris, viuere nihilominus ac moueri comperies: extra mare autem exanimis apparet. Cæterùm marinus pulmo dentibus attritus nihil præter aquã resipit: os tamẽ

(D) leui calore incendit. Naribus quoque admotus marinum virus olet: Sargi, Melanuri, Scari, Spari, Auratę, & id genus pisciũ esca. Emortuus in alto mari, fluctibus expuitur in litus. transparentis glaciei similis.

DE VRTICIS, RONDELETIVS.

Vrticam animal esse imperfectum ex genere molliũ nõ vt Plinius dixit, zoophytum.

VRTICAS tam eas, quæ saxis hærent, quam eas quæ solutæ saxis errant in animalium numero censendas esse ex Aristotele lib. 4. de hist. cap. 6. constat. Sentit enim vrtica, & manum admotam corripit, adhęrescitque perinde ac polypus suis brachijs, ita vt caro intumescat: os in medio corpore habet, & de saxo quasi de testa viuit, & præternatantes pisciculos excipit retinetque, sicut de manu hominis admota dictum est, deuoratque in hunc modum quæcunque nacta est esculenta.

Genus alterum è saxis soluitur, & echinos pectunculosque quos offenderit, vorat. Nullum excremẽtum in vrtica esse videtur, hac tantùm re similis est stirpibus, (*Imò hoc etiam quòd adhæret, alterum scilicet genus vrticæ.*) Hæc Aristotel. Cum igitur vrticæ frondem suam, quæ pedum vice est, modò dilatent, modò contrahant, cùm ore cibum accipiant, id est, cùm tactu gustatuque, qui duo sensus ad vitam animalium

Lib. 9. c. 45. sunt necessarij, præditæ sint, non inter ζωόφυτα, vt Plinius, sed inter animalia non omnino perfecta eas numerabimus. Polypis autẽ & leporibus marinis subiungimus: quòd ex molliũ sint genere: quod etiam modo fronde expansa polyporum instar pedes multos habere videantur: modò fronde contracta, massa tantùm carnosa, informi (veluti lepores marini) constare videantur.

A Dicitur à Græcis ἀκαλήφη, à Latinis vrtica, nomine herbæ ab vtrisq; imposito ob vredinem & pruritum, quem tacta immittit, terrestris vrticæ modo: vnde & vrtica ab vrendo Latinè dicitur, ita ἀκαλήφη, παρὰ τὸ μὴ ἔχειν καλὴν ἀφὴν, quod tactu sit insuaui: folia enim eius tacta acriter vrũt. sic & pisci huic

Libro 3. Ibidem. vis prurituũ mordax. Vel dicitur ἀκαλήφη κατ' εὐφημισμὸν τῆς ἀντιφράσεως, vt ait Athenæus, quasi ἁπαλὴ τῇ ἀφῇ, cùm contrà aspera sit & iniucundissima, tactu lædens & vrens, Eodem autore Eupolis ἀκαλήφας marinas vocauit κνίδας, nisi mendosus sit locus, (*Non est: Vide in Corollario,*) Nam κνιδᾶν & κνίζειν vellicare & pungere significat.

Genare duo secundum veteris. Aristoteles duo vrticarum genera fecit, vt ex verbis initio citatis constat: vnum quod saxis hæret, alterum solutum. Et eodem in loco (lib. 4. de hist. cap. 6.) Duo sunt vrticarum genera. sunt quædam minores cibo aptiores: aliæ maiores & duriores, quales circa Chalcidem nascuntur. Hyeme densa sunt

(F) carne, ideo eas venantur, quia esculentæ sunt. Aestate pereunt: frondes enim glabrescunt: &, si tetigeris, facilè discerpuntur, nec totæ auelli possunt. Aestu afflictæ saxa interiùs subeunt. Vidi equidem

Species plures. vrticas sagena captas cum alijs piscibus: qua ratione, quę saxis hærent, capi non possunt. Quare necesse est aliquas esse, quæ sedes mutent, & in mari vagentur. Cùm verò plures vrticarum species compertas habeamus, eas sic diuidemus, vt vrticarum aliæ vel saxis vel cuilibet alteri rei in mari adhæreãt, aliæ minimè. Rursus earum, quæ saxis vel alteri rei hęrent, aliæ perpetua stabiliq; sede illic degunt, quæ sunt, Vrtica parua in rimis saxorum latitans: quæ purpuris & buccinis adnascitur: quæ cinerea est, longisque cirris cõstat. Alię sedes mutant, & libere per mare feruntur, natantq;, (*& cum libet saxis hærent,*) vt purpurea vrtica. Semper solutę liberęq; sunt eæ, quas vulgus potes appellat: (ex his) vna est, quę quatuor pedes siue brachia habet: altera, quę octo, polypi brachijs nõ valdè dissimilia. De his omnibus ordine dicemus.

DE VRTICA PARVA, RONDELETIVS.

A VRTICA hæc nucis iuglandis magnitudinem vix superat, ob id parua à nobis dicitur. Massilienses vrtigo vocant. Græcorum vulgus κολικαῖνα: (*quod nomen fortè non intellectum Galli sua lingua in cul dane, id est culum asini transformarunt*) vel κολικένα, Normani cul d'asne. Burdegalenses cubaseau.

B Tota carnosa est, cirros breues habet, contracta recti intestini extremum speciem refert, colore vario est. Quædam enim est viridis, alia cærulea, alia subnigra, sed punctis aliquot cæruleis, vel flauis, vel rubris notata.

F *(Vbi.)* Hęc esculenta est, in Oceani saxis & maximè in Santonico sinu frequens, & apud Santones Burdegalensesque in delitiis habetur. eas diligenter ablutas & leuiter coctas in sartagine frigunt. De vrtica hęc Diphilus apud Athęneum: Ἡ δὲ ἀκαλήφη φησίν, ἐστιν εὐκοίλιος, οὐρητική, εὐστόμαχος· κνησμὸν δὲ ποιεῖ τοῖς συνάγουσιν, ἐπειδὰν μὴ παραλείψωνται. ὄντως γὰρ ἀνιᾷ τοὺς θηρεύοντας αὐτήν. Vrtica, inquit, aluo facilis est, vrinam mouet, stomacho grata: pruritum mouet ijs qui eam capiendo manum contrahunt, (*τοῖς συνάγουσι, simpliciter verterim colligentibus,*) nisi pręunxerint. reuera enim eos qui venantur dolore afficit.

DE VRTICA CINEREA, RONDELETIVS.

VRTICA CINEREA

CINEREAM voco Vrticam à colore, quæ tenuis est admodum: quia frondem magnam siue cirros multos habet, carnis parum. In saxorum rimis viuit, comam semper explicatam habet, nec vnquam cõtrahit. reuera tamen vrtica est: acriùs enim pungit ac mordet, si paulò diutius manibus contrectetur. A B (C)

Huiusmodi vrtica in scopulis Fresconiis Agathensis sinus reperitur. integra à saxo euelli non potest, tum quia tenaciùs hæret, tum quia mollior facilè discerpitur. C

DE VRTICA III. RVBRA, (VEL PVRPVREA,) RONDELETIVS.

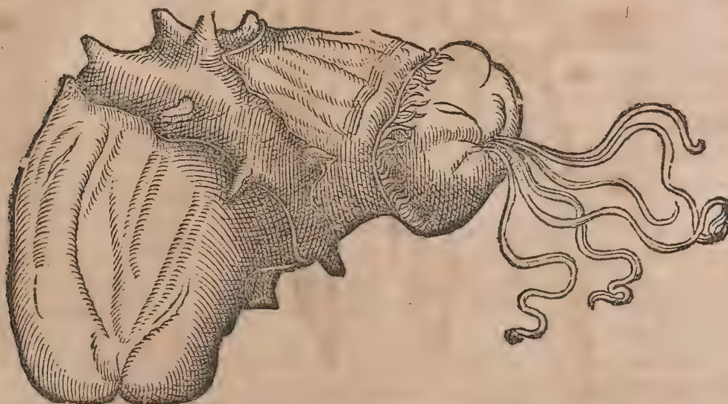
HOC tertium vrticæ genus nostri ob colorem purpureum siue phœniceum, rosam appellant: alij posterol, quòd contracta recti intestini extremum cum musculo sphinctere siue podicem referat, quem posterol nomine intelligunt, quòd posteriore loco situs sit: alij POVSSEPIE Britannorum: alij CVL DE CHEVAL vocant. A

Est autem hæc primæ similis, nisi quòd frondem & longiorem & copiosiorem habet, rubra est. B

SAXIS aliquando hæret, aliquando soluta vagatur. vidi enim huiusmodi vrticas retibus cum aliis piscibus captas, quod non contingeret, si saxis perpetuò affixæ essent: quoniam cum hærent, potiùs discerpuntur, quàm auelluntur. C

Eædẽ esculentę sunt, sed prima vrtica duriores. E

DE VRTICÆ QVARTA SPECIE, (QVÆ PVRPVRIS ET BVCCINIS ADNASCITVR,) RONDELETIVS.

QVARTVM Vrticarum genus id erit, quod instar holothuriorum testis alienis adnascitur, & maximè purpuris. C

B Pars exterior dura est & rigidiuscula, spissiórque quàm in aliis vrticis. cirros breuissimos in ambitu habet. ex interioribus eius partibus filum longum deducitur purpureo colore tam iucundo tamq; florido infectum, vt cum precioso illo purpuræ succo certet.

H Verisimile est hanc vrticam purpuræ adhærentem à cane Herculis demorsam fuisse, quæ tam excellenti suauique colore rictum dentesque canis illeuerit, vt negârit puella quam deperibat Hercules, fore vnquam eum optati compotem, nisi priùs eo colore infectam vestem dedisset Inde purpuræ colorem inuentum fuisse. Etenim si mortuam purpuram dentibus arripuit canis, iam vnà cum vita succus ille euolârat: si viuam, ea vndique ita munita est, tum testa clauata, tum capitis operculo, vt vndique ab omnibus iniuriis tuta sit. Præterea purpura tanta est duritie, vt dentibus canis robustissimi minimè cedat. Sed de ea re siue fabulosa sit siue historica, statuat quiuis pro arbitrio.

De purpura inventione.

F Hæc vrtica de qua nunc agimus, duriore est carne, quam ob causam à nostris reiicitur.

A

DE VRTICÆ QVINTA SPECIE (SEMPER SOLVTA,) RONDELETIVS.

VRTICAS solutas diximus vulgi lingua potes nuncupari, ex iis est quæ à Liguribus capello di mare, à Massiliensibus capeau carnu vocatur, quasi dicas pileum marinum, & pileum carnosum à figura.

B Etenim pars vna, veluti fungosa quædam massa, rotunda, caua, in medio perforata, purpurea veluti fasciola ambiente, pileum planè refert: altera parte polyporum pedibus similis est: octo enim pedes habet crassiusculos, extremis partibus quadratos, in acutum desinentes. (C) Nullas interiores partes distinctas habet. Corpore est adeò pellucido & splendido vt oculos offendat & hebetet. Circa Magalonã plurimæ reperiuntur, maximè æstate, quæ tum dissoluuntur & in liquorem abeunt diffluuntque glaciei modo, si diutius manibus tractes. Ad eam magnitudinem accrescunt, vt pileos quibus viatores vti solent, superent.

C G Pruritum in pudendis & vredinem in manibus & oculis mouent, atque acrimonia sua venerem sopitam vel extinctam excitât, qua maximè de causa cum vrticis numerandæ sunt.

DE ALIA VRTICA SOLVTA, RONDELETIVS.

B IN sinu Agathensi vidimus eam quam hîc exhibemus Vrticæ speciem, quæ supradictis substantia, vita,

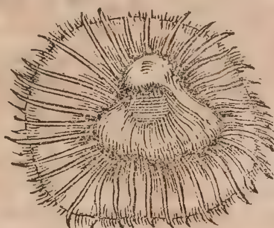
vita,viribus similis est. Quatuor duntaxat pedes,seu frondes potiùs longiores quàm ullæ aliæ urticæ, quæ satis aptè foliis acanthi cōparari possunt: in altera parte lineas aliquas habet stellatim dispositas.

Quàm procul absint à veritate qui hanc urticam & superiorem pro pulmonibus marinis usurparūt, suo loco demonstravimus. Nec minùs errant qui urticas cum holothuriis & tethyis confundunt,cùm toto genere differant,quamvis Aristoteles holothuriis & tethyis urticas subiunxerit.

COROLLARIVM I. DE VRTICA marina in genere.

Vrticarum species duæ,quas in Italia pictas à Cornelio Sittardo accepi.

VRTICARVM DIVISIO,EX RONDELETII SENTENTIA: cui conficta etiam singularum Germanica nomina addidimus.

- Vrticarum aliæ
  - Semper adhærent
    - Saxis, ut
      - Vrtica parva, Cul d asne Normanis. Simpliciter *ein Seenessel, oder ein kleine Seenessel.* Editur.
      - Harum alia est
        - Cærulea
        - Viridis
        - Subnigra, sed notata punctis
          - cæruleis
          - flavis
          - nigris
      - Cinerea: cirris multis semper explicatis: carnis parum habet. *ein ascherfarbe Seenessel.*
    - Testis alienis, præsertim purpuris & buccinis: species innominata. *ein schencknessel.* nō editur.
  - Pro arbitrio hærent, aut solutæ vagantur: ut rubra urtica: *ein roote Seenessel.*
  - Semper solutæ liberæq; sunt eæ, quas vulgus Potes appellat. *ein Meerscham, ein Meerhut.*

Ex his pedes sive brachia habet
- Species una, quatuor.
- Altera, octo: polypi brachiis non valdè dissimilia.

Rondeletius Vrticam animal esse imperfectum, ex genere mollium, non zoophytum, ostendit: cuius nos sententiam libenter sequimur: quanquam non Plinius tantùm zoophytum eam fecerit, sed ante eum Aristoteles. Plinii verba sunt libro 9.cap.45. Equidem & his inesse sensum arbitror,quæ nec animalium,neq; fruticum,sed tertiam ex utroque naturam habet,urticis dico & spongiis. Hinc est fortassis quòd pediculos eius,frondes quàm cirros appellare maluit. Aristoteles verò libri quarti De partibus animalium capite quinto: Quas (inquit) autem urticas appellant,non testa operiuntur, sed exclusæ omnino sunt iis quæ in genera divisimus. ancipiti natura hoc genus est, ambigens & plantæ & animali. absolui enim & escam petere nonnullas,& sentire occurrentia posse, atque etiam asperitate corporis uti ad se tuendum,animalis non est. at verò quòd imperfectum sit,& saxis celeriter adhęreat, nec aliquid excrementi emittat manifestè,quanquam os habeat,plantarum generi simile est. Hæc ille. Nos de spongiis aliàs diximus,nullum eis sensum inesse,ideoque zoophytis inferiores haberi: urticæ verò cum & sentiant,& insuper eorum quæ mollia vocant in mari animalium naturam præ se ferant,zoophytis superiores perfectioresq; existimari debent,quanquam in suo etiam mollium genere imperfectæ. Ælianus etiam de Animal. 11.37. Mollia (inquit) ex aquatilibus vocantur, quæ ossibus, sanguine & visceribus carent,ut polypus, sepia, loligo, urtica. Eadem Galeni quoq; verba leguntur in Glossis,ubi μαλάκια quæ sint exponit. Bellonius inter mollia iccirco urticā se recensere scribit, quòd mollium modo in obsoniis edatur: quod ego sanè non satis assequor, nisi de simili cibario apparatu fortè sentiat: verùm id parum efficax argumentum est. Vrtica marina genus quoddam conchylii est, κογχύλιόν τι, aliàs κογχυλίδιόν τι, Suidas & Aristophanis interpres. Aristoteles quidem historię animaliū lib.8.cap.2. videtur urticam testaceis adnumerare. nam de testaceorum victu agens,inter cætera de hac quoq; ait: Ἔχει δὲ ὥσπερ τὰ ὄστρεα ᾗ ἀποχωρεῖ ἔξω ἡ τροφὴ (id est, τὸ περίττωμα) πόρον. ἔστι δὲ αὐτῆς ἄνω. ἔοικε γὰρ ἡ ἀκαλήφη ὥσπερ τὸ ἔσω εἶναι τῶν ὀστρέων τὸ σαρκῶδες: τῇ δὲ πέτρᾳ χρῆται ὡς ὀστρέῳ. Est igitur ei urtica,ceu inclusa ostrei caro: testam verò non habet,sed caro nuda est,& pro testa saxum cui adhæret. Hinc aliquis forsan inter mollia & testata urticas ambigere coniecerit: illas dico quæ saxis hęrent aut semper aut aliquando: nā semper solutas, μαλάκια semper dicemus. Vrtica secundum aliquos est εἶδος μυΐας: de qua Aristoteles dixit,hyeme eam edulem esse,&c. Mihi is locus suspectus est. μύες quidem conchæ sunt (aliqui mytilos interpretantur:) μυῖαι verò muscæ insecta: quanquam Rondeletius μυΐας in eodem concharum genere vocari putat.

A *Vrtica ad quod genus referenda.*

Ἀκαλῆφαι Græcè communiter, Atticè κνίδαι, dicuntur urticæ, tum herbæ, tum animalia marina. Ἀκαλήφας quidem marinas tum Aristoteles nominavit lib. 1. de animalibus, tum Theophrastus libro 7. de Plantis, Aristophanis Scholiastes & Suidas. Aristoteles modò ἀκαλήφας vocat, ut Historiæ 4.6. modo κνίδας, ut eiusdem operis 3.16. Μητρίδια etiam appellantur urticæ marinæ, haud scio an ab aliqua similitudine figuræ πρὸς τὴν μήτραν ἢ γυναικεῖον: καὶ γὰρ καὶ τὴν πρὸς ὄνου ἀρχὸν ὁμοιότητα οἱ Γάλλοι τὴν ἀκαλήφην ὀνομάζουσιν, ὡς εἴρηται: & urticarum genus semper solutum similiter impudico τοῦ γυναικείου μορίου vocabulo Galli vocitant. Matriculi nescio qui nominantur ab Ennio in Phagiticis, hoc versu, ut citat Apuleius Apologia 1. Purpura, matriculi, mures, dulces quoque echini. A primitivo quidem matrix, diminutivum matricula fœmin. genere, & i. antepenultimæ producto ducitur. Ἀλλ' ὦ τηθῶν ἀνδρειοτάτη, καὶ μητρειδίων ἀκαληφῶν, iocus est Aristophanis in Lysistrata: de quo dictum est suprà, in Corollario de Thetyis A. Μέμνηται δὲ κωμῳδικῶς πρὸς τὴν τηθὴν καὶ μητέρα, Athenæus. Vrticas marinas antiqui colycia vel coryphia vocitabant: Bellonius, sed absque authore. nos colycia, (alia lectio, corycia, vel corythia, vel corophia) inter Murices esse ostendimus. Vrticam Græci hac ætate vulgò colizanam vocant, quòd (*colis, id est*) pedunculis suis firmiter polyporum more adhęrescit, Gillius. Bellonius colycenam scribit, Rondeletius colycęnam. Colybdænam quidem aliqui veterum pro pudendo marino interpretantur. Vrticam in Italia multi antiquo nomine Latino appellant, alii flammam maris. Germanica nomina quęres suprà in Tabula divisionis urticarum. Duplex genus percipitur urticarum, alterum corpore parvo quod cibo aptum est. Alterum maiusculo duroque, quale circa Euboiæ Chalcidem gigni scimus, Arist. Et primo de Historia: Sunt item quæ adhærere soleant, & quoties libuit absolvi: ut genus quoddam eius quam urticam vocamus, quippe cum nonnullæ ex iis noctu absolutæ pascantur. Et libro quarto: Vrtica etiam sui generis cernitur, quippe quæ & adhæreat saxis, more nonnullorum intectorum testa, & interdum adiuncta vagetur. Et libro quinto capite 16. interprete Gaza: Genus duplex urticæ est: aliæ enim sinuosis (ἐν τοῖς κοίλοις, *in cavis*) adhærent, quæ nunquam à saxis absolvuntur: aliæ plana & littora amant, (αἱ δὲ ἐπὶ τοῖς μείζοσι καὶ ἐπὶ τοῖς πλατυμειδέσιν: *malim, ut Athenæus citat*, αἱ δὲ ἐν τοῖς λείοις ἢ πλατυμώδεσι: *hæc duo enim opponuntur* τοῖς κοίλοις: *ut utrunq; non ad littora, sed ad saxa referatur. Vuottonus vertit, in saxorum planis marginibus.* ---- οἱ δὲ φύονται ἐν νεάτοις πλαμῶσι δεδηρότες ἐν σπιλάδεσσιν, *Oppianus de Spongiis*) quæ suis abiunctæ sedibus vagantur.

Μητρίδια.

Vulgaria nomina.

Species duæ.

Quidam (*Iovium notat*) urticas cum vertibulis easdem esse tradunt, sed error est, Massarius. Contra eos qui urticas cum holothuriis & tethyis confundunt, vide quæ scripsit Rondeletius in fine historiæ de Vrticis, & nos superiùs in Corollario de tethyo A. duobus in locis.

Maris spuma. Nonnulli pharmacopolæ pro spongia, re quadam utuntur intus lanosa, quam aliqui maris spumam arbitrantur: quoniam apud Dioscoridem halòs anche, id est maris spuma, spumosa maris lanugo dicatur. at revera non est maris spuma, quam pro illa sumunt. Suspicatus sum aliquando urticam marinam esse: quoniam, si aperiatur, internæ partes manum urunt veluti in urtica herba, quod in vetustiori obscuriùs, in recenti vehementiùs fit, sicut & in herba urtica. sed re accuratiùs perpensa inveni hoc veterum alcyonium esse, &c. Ant. Musa Brasavolus. Nos de hac spuma, deq; alcyonio, in Alcyonis avis historia prolixè scripsimus. Caro marina apud Trotulam, quantum coniectura assequor, urtica est.

Caro marina.

B

Iam in A. quædam exposita sunt, quæ ad B. etiam pertinent. Vrtica tota ex carne constat, nulla clauditur testa, Gillius. Carnosum corpus habent, Aristoteles. Et rursus, Caro earum quasi ostreorum caro esse videtur, inclusa saxo, perinde ut testa. Os medio in corpore continent: quod in maioribus evidentius est. meatum etiam, ut ostreę, quo excrementum secedat, habent parte superiore. Plinius quoque, Ora urticę (inquit) in radice esse tradantur: excrementa per summa tenui fistula reddi. Alibi tamen Aristoteles: excrementum (inquit) nulla in urtica esse videtur, sed hac re similis stirpibus est. Vuottonus excrementi meatum in maioribus duntaxat apparere putat.

Vrticis natura est carnosæ frondis, Plinius. Vis eis pruritu mordax, eademq; quæ terrestris urticæ, Plinius. Non ore, sed tactu totius corporis mordent (& pruritum excitant instar herbæ urticæ,) quod & scolopendræ marinæ faciunt, Aristoteles. Pruritum movent, & uredinem concitant, sed non tam acrem quàm scolopendra, Ælianus.

C

Vrticæ adhęrent cochleis, aut saxis: mutantq; colorem statim dum abrumpuntur, ut Cornelius Sittardus indicavit. Verùm ita hęrent (sicut in A. præscriptum est) ut genus earum unum nunquam absolvatur: alterum verò noctu absolutum pascitur. Licet victum in humore exerceant, nec foris vivere queant, nihil tamen vel aëris vel humoris recipiunt, Aristoteles. Et alibi: Sentit urtica, & manum admotam corripit: adhærescitq; perinde ac polypus suis brachiis, ita ut caro intumescat. Os medio in corpore continet & de saxo quasi de testa vivit: & præternatantes pisciculos excipit, retinetque, sicut manu admota hominis agi dictum est, devoratque in hunc modum quæcunq; nacta est esculenta. Absolvi etiam saxis (*noctu*) genus quoddam urticæ notatũ est, quod & echynos, & pectunculos, in quos offenderit, corrodit. Plinius quoque Aristotelem sequutus: Vrticæ (inquit) noctu vagantur, noctuque mutantur. carnosæ frondis his natura, & carne vescuntur. contrahit ergo se quàm maximè rigens, ac prænatante pisciculo frondem suam spargit, complectensq; devorat. aliàs marcenti similis, & iactari se passa fluctu algæ vice, contactos pisces, attrituq; petræ scalpentes pruritum, invadit. Eadem noctu pectines & echinos perquirit, dum admoveri sibi manum sentit, colorem mutat & contrahitur. Tacta uredinem mittit, paulumq; si fuerit intervalli, absconditur. Vrticæ pisciculis fortè incidentibus vescuntur, Aristoteles.

Excrementi aliquid, aut eius saltem meatus, in maioribus apparet, in minoribus non item. lege suprà in B.

Modus idem gignendi iis etiam est, quæ nulla testa integuntur, ut urticis & spongiis, qui testa inclusis: per rimas enim, & cavernas, & fauces saxorum oriuntur, Aristoteles.

Sunt

Sunt omnes hybernis mensibus carne constante atq; ridiuscula: at æstate rarescunt, & resolvuntur. præmadent enim & marcent, ut si tetigeris, facilè discerpantur atq; dispereant. deniq; nulla tantisper evelli integra potest: ac æstus impatientia saxa subire interiùs solent, Idem.

Capiuntur hyeme. Vide in F. E

Duplex genus percipitur urticarum: alterum corpore parvo, quod cibo aptius est: alterum maiusculo duroq;, quale circa Euboiæ Chalcidem gigni scimus. Sunt omnes hybernis mensibus carne constante atque rigidiuscula, quamobrem per id tempus capiuntur, ciboque idoneę sunt. At æstate rarescunt, & resolvuntur, Arist. Vrtica, & ova echinorum, & huiusmodi, succum alimenti parcum & humidum prębent: sed qui alvum solvat, & urinam moveat, Mnesitheus. Vrticę (inquit Xenocrates) gratæ sunt ori, & stomacho non mediocriter ineptę, (*gustus suaves, sed stomacho admodum ingratæ sunt, Vuottonus ex eodem authore. Diphilus tamen εὐστόμαχυς, id est stomacho aptas facit:*) sed assatæ elixis accommodatiores. (*Assæ elixis ad alvum movendum magis idoneæ, Vuottonus. non probo.*) Alvum cient, urinamque magis movent, quæ post purgationem exortæ iuxta calculos, (*Quæ lapillis adhærent, urinā magis cient, Vuottonus:*) lotæ, & perexiguo sali mixtæ, atque ita parum aspersæ sunt, ut mediocriter mandi possint, & assatione concretæ aut verubus, aut surculis super carbonibus malvæ, aut sarmentorum, ut valenter solvant. Cū passo autem aut vino mulso gustum excitantes facilè concoquuntur, facileq; excernuntur. quæ verò ex passo & oleo elixantur cum alio etiam condimento, (*fortè, sine alio condimento,*) id quidem servant ut lubricæ sint, atque attrahant: sed & explent, & difficulter concoquuntur, & alvum magis relaxant, (*Quæ autem coquuntur in passo unà cum oleo, lubricum quidem illud retinent, alvumq; cient: sed ventriculum replent, & difficulter in ventriculo conficiuntur, Vuottonus:*) Hæc Xenocrates apud Oribasium interprete Io. Bapt. Rasario. Alex pervenit ad ostreas, echinos, urticas, cammaros, Plinius. Apicius libro 4. in apparatu apuæ sine apua, Desuper (inquit) leviter compones urticas marinas, ut non cum ovis misceantur: impones ad vaporem, ut cum ovis bullire possint, &c. Estur & in Italia hodiè urtica elixa primùm, mox cum oleo frixa, ut audio. F

Vt pilos disperdant aliqui medicamentum componunt ex marinis scolopendris, urticaque marina, & stellis marinis, nitro ac amurca ad hæc ammixtis, Galenus libro 1. de Composit. secund. locos. Psilothrum est urtica marina trita ex aceto scillite, Plinius. In oleo coquuntur urticę, quo, ne pili renascantur, nonnulli sunt usi, Vuottonus. Ante nos medici quidam usi sunt urticis marinis pilos perdendi causa, Galenus de Simplic. medic. 11.46. Aiunt urticam marinam in vino potam calculosis prodesse, Idem. Caro marina à Trotula in libro Muliebrium cap. 29. miscetur medicamento ad maculas oculorum. fuerit autem fortassis hæc urtica marina, quæ testam non habet, sed carnem nudam, interiori ostreorum carni similem. Massilienses etiam urticæ speciē semper solutam Capeau carnu, id est pileum carnosum appellant, ut Rondeletius tradit. G

Vrticam marinam Plautus in Rudente nominat cum conchis & musculis. Rondeletius ἀκαλήφην dictam suspicatur παρὰ τὸ μὴ ἔχειν καλὴν ἁφὴν, quod tactu sit insuavi, ut ipse loquitur. vel per antiphrasin, quòd minimè sit ἁπαλὴ τῇ ἁφῇ, id est, mollis & placida tangenti, Sic ille Athenæum citans. atqui nec Athenæus, nec alius quòd sciam, originem illam affert, παρὰ τὸ μὴ ἔχειν καλὴν ἁφήν. καλὸν enim visus obiectum est, potiùs quàm aliorum sensuum. & κα syllabam producit, quæ in ἀκαλήφη corripitur. Athenæus certè unam solùm quæ per antiphrasin est, etymologiā affert. οὐ γὰρ τραχεῖα (inquit) καὶ ἁπαλὴ τῇ ἁφῇ, τραχεῖα δὲ καὶ ἀηδής. In quibus verbis pro ἁπαλὴ malim ἀκαλὴ, vocabulo diverso, sed eadem ferè significatione. Sicut ἀκαλήφη, sic & Ἀσκάλαφος (abundante sigma) deduci videtur παρὰ τὸ ἀκαλὸν καὶ τὴν ἁφὴν, (quasi) ἀκάλαφος, ὁ περὶ τὸν χρόα, καὶ διὰ φῆς. ἀκαλὸν δέ φασι πραῢ, μαλθακὸν, ἄψοφον, ἥσυχον, ὅθεν καὶ ἀκαλαῤῥείτης ποταμός, Eustathius in Iliados O. Et rursus in Odysseæ Δ. ἀκαλῆφαι (εἴρωνται) κατ᾽ εὐφημισμὸν ἀντιφράσεως. οὐ γὰρ ἔχει τι ἀκαλὸν αὐτοῖς, ἤγουν πραῢ καὶ ἁπαλὸν ἡ ἁφὴ, τραχεῖα καὶ ἀηδής: quem locum ex Athenæi Dipnosophistis eum transcripsisse non est mihi dubium. Sunt qui ab ἦκα adverbio, quod est ἠρέμα, ἡσύχως, nomen ἀκαλὸς dedant, ut Varinus. H. a. Ἀκαλήφη unde dicta.

Ἀκαλήφη & herba est, & θαλάσσιον ὄρνεον: Scholiastes Nicandri: in cuius verbis pro ὄρνεον repono ὄστρεον: non quòd urtica verè ostreum sit, sed quòd ostreum fortè aliqui esse putarint, & si testam haberet, ostreum esset. sic etiam Aristophanis interpres urticam marinam conchylium quoddam esse scripsit. Κνίδαι vulgò dicuntur urticę, Aristophanis Scholiastes. Atticè verò ἀκαλῆφαι, Athenæus lib. 2. Nomen cnide, quo & Plinius utitur, à verbo κνίζειν, quod est pruritum movere, factum apparet. Νὴ τὴν Δήμητρ᾽ ἀνιαρὸν ἦν τὸ κακῶς ἀδόντος ἀκούειν. Βουλοίμην γὰρ κἂν ἀκαλήφαις τὸν ἴσον χρόνον ἐστεφανῶσθαι: Pherecrates Automolis, ut Suidas, Athenæus, & Aristophanis Scholiastes citant. Εἶκε δήπου πρῶτον ἁπάντων ἴφυα φῦσαι, εἶθ᾽ ἑξῆς τὰς κρανάας ἀκαλήφας: Aristophanes in Phœnissis, ut Athenęus, Suidas & Aristophanis Scholiastes citant. Ἀκαλήφη est etiam marinus piscis, idem Scholiastes: sed piscis nomen ampliùs quàm par sit extendit. Τῶν ἀκαλήφων genitivus pluralis paroxytonus legitur in nostra æditione operum Aristotelis Historiæ anim. 4.6. & de Partibus 4.5. ubi Michaël Ephesius ultimam circunflectit, quod huius apud Græcos inflexionis proprietas requirit.

Aristophanes in Vespis iubet ἀπὸ τῆς ὀργῆς τὴν ἀκαλήφην ἀφελέσθαι: hoc est, ab ira auferre urticam: Scholiastes interpretatur asperitatem & mordacitatem.

Quo die Lentulus flamen Martialis inauguratus est, cœna hæc fuit: ante cœnam, Echinos, pelorides, balanos, urticas, murices, &c. Macrobius. ---- mihi festa luce coquatur Vrtica, & fissa fumosum sinciput aure, (&c. id est vilis cibus paretur,) Iuvenalis Sat. 6. ubi urtica pro animali ne an herba accipiatur, quęrendum. f

Ὄστρε᾽, ἀκαλήφας, λεπάδας παρέθηκέ μοι, Philippides. Chrysippus dicebat suem non aliam ob causam à Deo factum esse, quàm ut mactaretur (in cibum homini:) ut verò iuris etiam & veluti obiter accedētiū ciborū (τῶν παραδειπνίων) copia nobis non deesset, omne genus ostrea esse facta, item purpuras, urticas, & varias avium formas, Porphyrius libro 2. de abstinendo ab animatis. Ὥσπερ ἀκαλήφας ἐσθίων

πρὸ χελιδόνων ἐκλεπτες, id eſt, Veluti urticas ante hirundines furabaris: Chorus in Equitibus Ariſtophanis ad allantopolam: Vbi Scholiaſtes: Ante hirundines dixit, quoniam poſt hirundinem (*vere exacto*) urticæ non ſunt edendo. Senſus eſt, Acutiſſimo ſolertiſſimoque ingenio (ac ſi urticas primo vere ediſſes: tanquam & illæ ſua acrimonia ingenium, ſicuti & naſturtium, acuant) furatus es: hoc eſt, calidiſſimus fur es. quanquam autem ſcholiaſtes tum pro herba urtica, tum prò marino animali acalephas hîc interpretetur, de herba tamen omnino ſenſiſſe videtur comicus. hæc enim dum tenera eſt, vere primo h editur, urtica verò marina hybernis menſibus in cibo præfertur. Vide etiam mox in h.

Vrticam quoque marinam non edendam præcipiebat Pythagoras, quòd ea Veneris ſtimulos afferre dicitur: alii, quòd Hecatæ ſacra ſit, ut trigla quoque, Gyraldus in libro de Pythagoræ ſymbolis. Chryſippus apud Athenæum libro decimo περὶ τοῦ καλοῦ tradit huiuſmodi ſententiam: Μή ποτε ἐλαίαν ἐσθίειν ἀκαλήφην ἔχων χειμῶνος ὥρᾳ. id eſt, Ne quando comederis oleam, quum habeas urticam, hyberno tempore. Opinor illum ſentire de herba non de piſce. Nec uſum adagii video, niſi ſi quando ſignificabimus extremam victus parſimoniam, ut nec urticæ quidem adhibeatur aliquid condimenti, Eraſmus Roterodamus. Mihi quidem de urtica marina, potiùs quàm de herba ſentire videtur proverbium. Herba enim hyeme vel non extat, vel inepta eſt cibo per id tempus. marina autem hyeme commendatur, æſtate marceſcit, ut indicavimus: & pro paradipnio ſeu condimento quodam, ſicut & oliva, habetur.

COROLLARIVM II. DE VRTICIS MArinis diverſis.

Vrticam rubram ſuam Rondeletius ſcribit à nonnullis vocari Pouſſepie Brittannorum, cæterùm Bellonius Polſicipedes, vulgò Poulſepieds, nominari tradit eos, quos Rondeletius balanos facit, quòd pollicum in pedibus ſimilitudinem habeant, racematim Oceani cautibus adhærentes, &c.

Vrticæ ſemper ſolutæ ſpecies duas Rondeletius facit: quarum ſecunda frondes oſtendit quaternas. pennis ferè ſimiles, ut pictura præ ſe fert. Alia tamen eſt Penna marina ab eodem Rondeletio exhibita: quam reperies ſuprà.

Vrticæ quinta ſpecies Rondeletii ſemper ſoluta, honeſtiùs à nobis *Meerſcham*, id eſt, Pudendum marinum vocari poterit, quàm à Gallis Pota marina dicitur. Hanc non eſſe Pulmonem marinum Rondeletius in capite de Pulmonibus marinis docet, contra Maſſarium, Gillium & Bellonium. A Germanis Oceano finitimis, *Meerſchum*, id eſt, ſpumam marinam vocari audio. Suprà quidem in Corollario de Lepore marino, pag. 479. ſcripſi me nihil aſſerere, ſed inquirendum aliis diligentiùs proponere, ut quænam ex nominatis Germanicè animalibus *Meerſchum*, *Schnottolf*, & *Seequapp*, cum pulmone, vel urticis, vel lepore marinis conveniant, indagent. Ad eum locum lectorem hinc remitto. Lepus quidem marinus Bellonii: plurima cum Pulmone eius marino communia habet, ut ſpecies duæ unius generis videantur. Qui autẽ pulmones marini vocãtur, ſponte proveniunt, & carne veluti chartilagine quadã translucida conſtant, forma rotunda ſupernè concava, ut conchæ videri poſſint: cum natant, cirros emittentes ex imo, ad modum polypi. vulgò nunc potæ marinæ appellantur, Maſſarius. Eadem Gillius: & inſuper Pulmones marinos (inquit) quòd ſpeciem quandam mulieris vulvę repræſentant, tota iccirco Italia eos turpibus nominibus appellat, ut nulla ratione ſcriptis honeſtè mandari queant. Ligures nominant, Capellos marinos: Maſſilienſes, Carneos pileos. Cum iacent, omaſo ſimiles ſunt: cum eriguntur, Pulmones videntur: tanquam vitrum translucent: cum ſuſpenſi tenentur, quandam imaginem Polypi gerunt, niſi (*quòd*) brachia breviſſima & craſſa habent: Cum autem eos ſecuiſſem, nihil in ea parte quæ Polypi ventri reſpondet reperi: ubi verò membratim diſſecuiſſem, in iis partibus unde pedes exoriuntur, quoſdam meatus harenarum plenos vidi. Adeò omnino lucidi, & tanquam vitrei ſunt, ut ſine ſectione interiora omnia videre poſſis: ac quanvis fluctibus in littus expulſi, nullo negotio capiuntur, tamen cum non ſint eſculenti, à prætereuntibus præclarè contemnuntur.

DE VVA MARINA, RONDELETIVS.

A NOSTRI piſcatores ova Sepiarum racematim compacta, à pediculo uno dependentia, earundem atramento aſperſo, Vvam marinam nominant, de qua re dictum eſt, quum de ſepiis ageremus. Sed de ea Vva non loquitur Plinius lib. 9. cap. 20. quum ſcribit: Rerum quidem non ſolùm animalium
B ſimulachra (mari) ineſſe, licet intelligere intuentibus Vvam, Gladium, Serras. Sed eam Vvam intelligi opinor, quæ externa in parte uvæ flores optimè expreſſos refert. Eſt autem oblonga quędam & informis maſſa, ex uno pediculo dependens. Partes internæ indiſcretę ſunt, inter quas aliquando reperiuntur veluti glandulæ parvę, cuiuſmodi unicam ſeorſum depinximus.

G Vva marina in vino putrefacta, iis qui inde biberint tædium vini affert, ait Plinius: cuius rei cau-
Lib.32.cap.10 ſam fœtori & marino odori attribuo.

COROLLARIVM.

A Vva piſcis (*nimiùm extenditur hic piſcis nomen*) eſt, ita appellatus, quòd botryonis, id eſt, racemi uvę ſimilitudinem habeat, Maſſarius.

Haffguff in Oceano Germanicè dictum, magis refert fructum quàm piscem, ut audio, nimirum ut Cucumis & Vva Plinii. Ego vocis huius etymologiam non assequor: ut neq; multorum aliorum quibus maritimi Germani utuntur, plurimùm à nobis diversa dialecto vocabulorum. Vnde fit ut Latina vel Græca quorundam aut indicare vetera, aut nova fingere nomina minùs possim.

Malum insanum marinum à figuræ similitudine dictum Rondeletio, forma naturaq; ad eiusdem Vvam marinam accedere mihi videtur. Facultate etiam (ut ipse inquit) ab Vva marina non differt. B

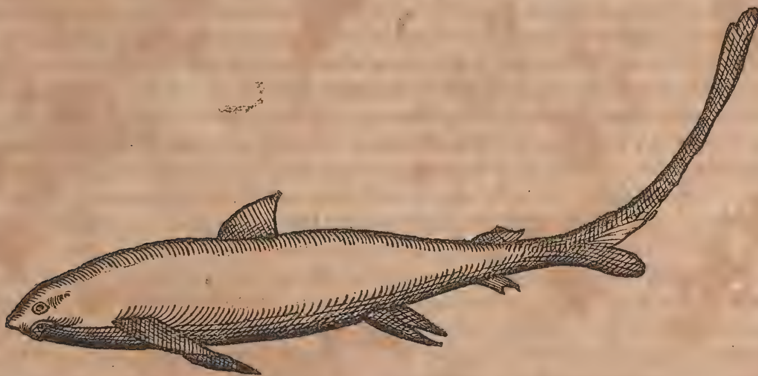
Vva marina in vino putrefacta, iis qui inde biberint tædium vini affert: item mullus in vino necatus, vel piscis rubellio, vel anguillæ duæ, Plinius. Vvā marinā tusam & madefactā cū vino sufficienti da bibendam clam ieiuno cum vino tribus diebus, & efficies vini fastidium: Nicolaus Myrepsus, qui è testudine etiam simile remedium, cuius vim inquit esse divinam, præscribit. Vide suprà in Testudine. Aliqui ranis in vino suffocatis idem moliuntur: cuius remedii historiam suprà in Corollario de Ranis dedimus. Vegetius Veterinariæ medicinæ 4. 12. inter diversas res marinas uvam quoque adhibet in suffitu contra languorem morbi pestilentis. G

Vvam seu ampelon Græcè aliqui vocant genus algæ in aquis dulcibus, quod florem fructumque βοτρυδὸν, id est, racemi instar congestum habet. Ampelis quidem & botrys Æliano inter algas sunt. h

DE VVLPE MARINA, BELLONIVS. IPSE QVIDEM simiam marinam appellavit, in quo à Rondeletio notatur. Vulpem verò facit genus illud galei, quod centrinen cognominat Rondeletius.

Cartilaginei generis est, quæ Latinis à vultus similitudine Simia marina: Genuensium vulgo à falcata duorum cubitorum cauda, Pesce Spada dicitur: Galeo, Libellæ, Hinnulo, ac reliquis galeis ipsa pellis forma ac constitutione ferè respondens. ingrati alioqui saporis est. Branchias habet Galeis persimiles: pinnasq; in tergo, & ad latera satis conspicuas, cutem ad Galeos accedentem, sed magis lævem. Hanc Romæ aliquando, tum etiam in Ligustico litore vidimus.

DE EADEM, RONDELETIVS.

Vvlpes Galeus, ἀλώπηξ & ἀλωπεκίας à Græcis dicitur, à Plinio lib. 9. cap. 43. vulpes, ab aliis vulpecula. à nostris à caudæ longitudine, figuraq; ensi simili peis spaso, ab aliis à caudæ longitudine ramart (*Galli vulpem quadrupedem vocant regnard,*) ut enim vulpes inter quadrupedes longam, densamque caudam habat, ita piscis hic inter galeos caudæ pinnam longissimam. A

Vulpes piscis est cetaceus, ex galeorum genere, corpore rotundo spissoq;, ore parvo, non multùm infrà rostrum, dentibus acutis. Branchiis & pinnis aliis galeis & lamiæ similis. Pinnæ quæ ad branchias sunt, & ad anum longiores sunt iis quæ in dorso. Caudę pinna quę sursum abit, toto corpore longior est, falcis formam referens, altera multò minor. Internis partibus à canicula feroci non differt. B

Eodem modo concipit, paritque quo galeus acanthias. C

Vt terrena vulpes πανοῦργος est καὶ κακοῦργος, ut verbis Aristotelis utar, id est, calida & malefica, item marina vulpes astuta est eodem autore lib. 9. de hist. anim. cap. 37. Τῶν δὲ ἰχθύων αἱ ἀλώπεκες, ὅταν αἴσθωνται ὅτι τὸ ἄγκιστρον καταπεπώκασι, βοηθοῦσι πρὸς τοῦτο, ὥσπερ καὶ ἡ σκολόπενδρα: ἀναδραμοῦσαι γὰρ ἐπὶ πολὺ πρὸς τὴν ὁρμιὰν, ἀποτρώγουσιν αὐτῆς. Quæ sic expressit Plinius lib. 9. cap. 43. Vulpes marinæ hamo devorato glutiunt amplius usque ad infirma (*malim infima, sicut & Oppianus dixit ἄκρας χαίτας: & ideirco hami cervicem longiorem fieri*) lineę, quæ (*al', quam*) facilè prærodant. D

Qui veram esse vulpem marinam quam ostendimus negârit, eum morbo aliquo, vel sensus stupore gravem illum & ingratum vulpis terrenę odorem non sentire dixerim, à quo odore nomen pisci positum. Atheneus, Ὁ δὲ ἀλωπεκίας ὅμοιός ἐστι τῇ γεύσει τῷ χερσαίῳ ζώῳ, διὸ καὶ τοῦ ὀνόματος ἔτυχε. His accedit quòd vivum animal parit veluti acanthias. Aristoteles lib. 6. de hist. anim. cap. 10. cùm exposuerit quo pacto ex ovo fætū procreent galei acanthiæ, subiungit: Τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον συμβαίνει ἡ γένεσις καὶ ἐπὶ τῶν ἀλωπέκων. Postremò fœtus suos intra se recipit, cuius rei testes sumus oculati. Quum enim aliquando in litore dissecaretur, in eius ventriculo catulos vidimus, quos pro cibo devorasse piscatores existimabant: sed cùm vivi atque illæsi inventi essent, eos in metu intro receptos à parente dubitandum non est. Neque obstat caudæ longitudo: etenim quum adhuc parvi sunt, & tenelli fœtus, mollis ea est & flexibilis. Id igitur cùm vulpes faciat, paucique alii galei qui certissimis notis à vulpe distant, dubium nemini esse debet, quin marinam vulpem veram repręsentaverimus. Vnicus est Athenęi locus, qui nobis obiici potest: Ἀριστοτέλης δὲ εἴδη αὐτῶν φησιν εἶναι πλείω, ἀκανθίαν, λεῖον, ποικίλον, σκύμνον, ἀλωπεκίαν, μίαν ἔχειν φησὶ λοφιὰν πρὸς τῷ οὐρανῷ, ἐπὶ δὲ τῷ ῥάχεως οὐδαμῶς. Aristoteles galeorum plures esse species tradit, acanthiam, lęvem, varium, catulum, vulpem, unam habere pinnam in οὐρανῷ, in dorso verò nullam. At locum hunc mendo non vacare constat. Nam si ad omnes galeos qui hic numerantur, postremam sententiam referas, nul-

A. Veram hanc iconem esse Vulpis.

Animal parit.

Fœtus vētriculo recipit.

Libro 7.

lam scilicet eos habere in tergo pinnam (λοφιᾶς enim nomine metaphoricῶs pinnam significari in Mustelo Centrina docuimus) id procul à vero abesse, omnibus qui vel galeos viderunt, vel de galeis aliquid legerunt notissimum est. Si soli vulpi id tribuas, quid id sibi vult unicam habere pinnam πρὸς τῷ οὐρανῷ? Nam οὐρανὸ in animantibus dicitur palatum quasi oris cœlum, quod etiam οὐρανίσκος & ὑπερῴα appellatur. quòd si dicas pinnam in palato esse, quid absurdiùs? legendum itaq; puto πρὸς τῷ οὐραίῳ, id est, ad caudam. Cæterùm nullam in tergo pinnam esse, neq; de vulpe, neque de ullo alio galeo verè possis dicere, præterquam de zygæna, quę neque in cervice, neque in dorso, sed πρὸς τῷ οὐραίῳ λοφιὰν ἔχει, id

Zygæna pinna ad caudam. est, ad caudam pinnam habet, quò fit ut in galeorum enumeratione post ἀλωπεκίαν, ζύγαιναν addendum

A B putem, ad quam referantur ista, μίαν δὲ ἔχειν φησὶ λοφιὰν πρὸς τῷ οὐραίῳ, ἐπὶ δὲ τῆς ῥάχεως οὐδαμῶς. Id de vulpe adiiciendum, appellatam fuisse κύνα πίονα, id est, canem pinguem à Syracusiis, ut profert Athenę-

Lib. 7. us ex Archestrato. Ἐν δὲ Ῥόδῳ γαλεὸν τὸν ἀλώπεκα, κἂν ἀποθνήσκειν

Μέλλῃς, ἂν μή σοι πωλεῖν θέλῃ, ἅρπασον αὐτόν· Ὃν καλέουσι Συρακόσιοι κύνα πίονα.

Cum tamen neque adipem, neque pinguedinem ullam galei habeant, quod cartilaginei sint, ut idem

Ibidem. Athenæus autor est. (*Αν κυναπένσερος vel ἀκιπένσερος? nam suprà dixerat Athenæus Archestratum asserere mustelum Rhodium esse ἀκκιπένσερον. Vulpis piscis odor gravis & ingratus est, ut etiam terrenæ. Ergo accipenser non erit hæc vulpes mustelorum generis, de qua Archestratus scribit, sed alia quædam nisi fortè alicubi non talis sit.*)

COROLLARIVM.

Imago hæc, quam habes seq. pag. Galei centrinæ est, à nostro quodam sculptore olim facta ad picturam, cuius archetypum Cornelius Sittardus pro Vulpe marina miserat. Suprà in Mustelorum historia. pag. 609. aliam eiusdem iconem minorem è Rondeletii opere dedimus: & seorsim Bellonii de eo scriptum, seorsim Corollarium nostrum.

Galeus centrines. Piscis hic, cuius picturam damus, à quibusdam non rectè Vulpes marina existimatus est, cum proculdubio Galeus centrines sit. Errant etiam qui aprum mar. esse putarunt, propter corii nimirum asperitatem, quæ tanta in hoc pisce est ut limam referat. Sittardus cum icone quam mittebat, hæc etiam adscripsit: Vulpeculam hanc vocavit Gisbertus Horstius: ac dicebat hepar eius resolvi in oleum, & totũ piscẽ esse oleosum ac pinguẽ. carnẽ eius proximè sapore accedere ad vulpinam: edi, sed rariùs capi Romæ. Hunc postea frequenter (inquit) vidi Venetiis in foro piscario, triplo & quadruplo maiorem: ibidem cattus (*immò porcus, ut Bellonius scribit: qui Gattta Venetus, Massiliæ Gatto, galeum stellarũ suum, quem Rondeletius Caniculam Aristotelis facit, appellari tradit*) marinus vulgò vocatur: & copiosè capitur esturq;. Totus pinguis est, & ideo facilè excoriatur pellis. postea capulos gladiorum vestit eleganter & commodè. est enim aspera, & exiccata pulcherrimè splendet: estq; admodum durabilis. Vidi ego principum vaginas superinductas hac pellicula. nam & in Germaniam eius usus gratia importatur. quanquam credam hunc piscem in nostro Oceano quoque capi: nihil tamen certi habeo: Hæc ille.

Vulpes. Vulpecula (Ἀλώπηξ,) mustelini generis est, Aristoteles. Vulpes marinæ quæ Græcis alopeces vocantur, pisces è galeorum genere sunt, inter cartilaginea, caniculis similes, Massarius. Aristoteles hunc piscem vulpis quadrupedis nomine appellatum innuit ab ingenii calliditate, (vide inferius in D.) Diphilus à gustu ingrato & gravi, tanquam quadrupedis: Rondeletius à caudæ longitudine. Oppianus modò ἀλώπεκα, modò ἀλωπεκίαν (ubi γαλεὸν subaudimus, tanquam substantivum adiectivo addendũ, sicut etiam nebrias, acanthias, & asterias galei dicuntur) nominat. Archestratus apud Athenæum ἀλώ-

Galeus Rhodius. πεκα piscem circa Rhodum, omnium sapidissimum esse tradit, & alio nomine κύνα πίονα, id est, canem pinguem appellari. Cum igitur vulpes nostra ubique vilis ac plebeius piscis existimetur: Archestrati vulpem (inquit Salvianus) aut apud Rhodũ solùm eiusmodi esse: aut, præter aliorũ antiquorũ morẽ, quod magis credimus, alium ab hoc nostro piscem, tenerum & pinguem, vulpem ab eo vocari arbitrandum. Sed nos Rhodii galei iconẽ & historiam ex Rondeletio posuimus suprà inter Mustelos, pag. 611. Vulpeculam vespertilioni adnumeratam ab Aristotele lib. 1. historiæ anim. aliqui interpretantur Vulpem marinam, quam cuteis alis volare dicunt, Niphus. Mihi verò Aristoteles omnino de ave quadam vespertilioni avi cognata sentire videtur. Vulpes marina Germanicè dici potest, *ein Meerfuchs, ein Fuchßhund*: vel à cauda longa & ensiformi, *ein Schvvertschvvantz: ein Schvverthund.* nam alius est xiphias, *ein Schvvertfisch*, qui ad huius discrimen dici potest, *ein Schvvertschnabel.*

Indigenę Comasci exocœtum piscem, Vulpem vocant, Bellonius. In Caspio mari Caniculę sunt, non ut istæ nostræ, sed canino planè capite, cauda, pedibus: cuiusmodi suo locò descripta est à nobis marina Vulpes, Cęsar Scaliger in opere de Subtilitate: in quo nusquam alibi Vulpis mar. mentionem invenio, ut alio quopiam in libro ab eo descriptam suspicer.

B Vulpes piscis rostrum acutum habet, inquit Salvianus: os mediocre, acutissimis dentibus munitũ, &, ut galei reliqui, in supina parte positum: etsi non adeò infrà rostrum, ut in cæteris galeis, esse solet. Oculis, foraminibus auditui & olfactui inservientibus, branchiis atque pinnis, cum cane galeo convenit. Corpore autem & cauda, tum à galeis aliis differt. Corpus enim crassius atque brevius, caudam verò longiorem multò habet, quàm reliqui: ita ut cauda eius (quæ, ut diximus, falcata & quodammodo ensiformis est) corpus reliquum magnitudine (*longitudine*) non solùm æquet, sed superet etiam: in cuius quidem caudæ exortu, supina parte, pinnula conspicitur. Cute tegitur. Ventre est candido, dorso verò cineraceo. Ventriculum habet amplum, intestina lata: iecur in duas fibras divisum, & pallidum, cui fellis commissa est vesica: splenem subatrum. Non minùs quàm canis galeus augetur, adeò ut aliquando, non secus quàm ille, vel ad centenas libras excrescat, Hæc Salvianus.

C In solis salsis aquis nascitur & degit. Loca autem maris cœnosa potiùs quàm saxosa, & litoribus remota potiùs quàm eisdem proxima, incolit. Aristotele autem teste, ova ad præcordia continet super mammas: quibus, ut descenderint, iam absolutis, fœtus innascitur. Vnde, eodem authore, Vulpecula (quemadmodum & reliqui cartilaginei tum longi tum plani) gignit animal, cum intra se ova pepererit. Solivagus piscis est: & propterea non gregatim, sed singulares capi conspiciuntur. Carnivorus est & satis ferox: piscibus enim vel grandioribus vescitur, Salvianus. Cute volant, ut vulpeculas vesperti-

vespertilio, Aristot. in quibus verbis aliqui ἀλώπεκα (id est, vulpem) marinam accipiunt. nam hanc cu-
D teis alis volare dicunt, Niphus. ego omnino de ave Vespertilioni cognata philosophum sentire puto.

Vulpes piscis ab astutia sic dictus videtur. lege suprà in A. Galeos quidem omnes, pisces perquàm astutos esse, apud Stephanum Grammaticum Græcum legimus in γαλεῶται. Pisces qui vulpes nuncupātur, cum se deglutisse hamum senserint, sibi opitulantur, ut centipedes, (*scolopendræ*.) longiùs namque sese efferentes hami lineam abrodunt. capiuntur enim locis nonnullis hamo multiplici, gurgite præalto & fluctuoso, Aristoteles interprete Theodoro. Vbi hæc verba, Capiuntur enim locis nonnullis hamo multiplici, ad scolopendras marinas retulerim, non ad vulpes ut Niphus: sicuti pluribus exposui in Corollario de Scolopendris marinis C. Deinde hæc verba, Longiùs namque sese efferentes, hami lineam abrodunt, de vulpibus privatim acceperim, quę lineam præmordeant. nam scolopendræ alio ingenio se liberant, seipsas invertendo. quæ autem de Vulpibus dicuntur, ceu per parenthesin accipienda fuerint. Astipulatur sententiæ huic nostræ etiam Salvianus. Aristotelis (inquit) de Vulpis & scolopendræ marinarum in sese liberandis ingenio verba, Plinius transcripsit: quibus cum & Oppianus sentit. Vnde cum Ælianus scribat, quemadmodum Vulpes terrena animal fraudulentum existimatur, ita etiam marinæ Vulpi machinatio quædam atque solertia ad declinandas insidias attributa est. Principio enim ad hamum non accedit, aut simul ut hunc devorârit, statim se tanquam vestem invertens, & interiora sua evomit, & ad hunc modum ferrum expellit. Hæc inquam cum Ælianus scribat, Vulpi ab eo tribui, quæ centipedi tribuerat Aristoteles, ea potiùs ratione factum suspicor, quòd ipse Aristotelis locum non rectè intellexerit, quàm quòd Vulpi etiam id convenire, experimento observaverit. nam cum dixerit Aristoteles, Vulpes cum se deglutisse hamum senserint, sibi opitulantur ut centipedæ, non debet intelligi, quòd eodem astutiæ modo utantur: sed quòd simili in periculo (ut interpretatus est Plinius) utraque constituta, utraque suo astu ad evitandum hamum utitur, Hæc Salvianus. Cæterùm Plutarchus in libro Vtra animalium, &c. Vulpes (inquit, interprete Grynæo) ad hamū quidem temerè haud accedit, callida vitans dolum: capta verò avertitur subitò. potest enim ob nativā corporis tenacitatem (εὐτονίαν) mollitiemq; mutare & invertere sese. ergo postquam intestina foris omnia effudit, hamus ultro decidit. Ælianus in Variis (aliter quàm in Animalium historia) lib. 1. cap. 5. Vulpes (inquit) non solùm illa terrestris bestia calliditate pollet, sed etiam marina versutiis plena est. Nam escam quidem non suspectam habet, nec cavet eam propter intemperantiam: sed hamum prorsus etiam contemnit. priùs enim quàm hamiota arundinem trahat, illa prosilit, & funiculū abrodit, ac rursus natat. Sæpe igitur duos aut tres hamos devorat: nec tamen piscator eam vel comedit, vel è mari extraxit. Vulpes marinæ cum se deglutisse hamum senserint, hoc modo sibi opitulantur: transglutientes magnam lineæ partem usque ad tenuiora fila, lineam abrodunt, Vuottonus ex Aristotele & in Scholiis: Hoc in loco (inquit) libentiùs sequuti sumus veterem Aristotelis interpretem, quàm Theodori versionem, ex Oppiani quoque & Plinii authoritate. Porrò Variæ historiæ 1. 5. aliter Ælianus: Vulpes marina (inquit) escam quidem non suspectam habet, nec cavet eam propter intemperantiam, & hamum contemnit. priùs enim quàm hamiota arundinem trahat, sursum exiliens lineam abrodit, aa rursus natat Sæpe itaque duos aut tres hamos devorat: neque piscator ea è mari extracta ad cœnam fruitur. Oppianus 3. Halieuticorum similiter:

Λαιψηραὶ δ᾽ ἀμίαι καὶ ἀλώπεκες, δἵτ᾽ ἂν ἔχωνται,
Ὁρμιῆς ὑπ᾽ ὀδοῦσι διέτμαγον, ἡ δὲ καὶ ἄκρας
Καυλὸν ἐπ᾽ ἀγκίστρῳ δολιχώτερον.
Εὐθὺς ἄνω προὔδησιν ὑποφθάδιον: αἶψα δὲ μέσσην
Χαίτας. τοὔνεκα τῇσιν ἐχαλκεύσαντ᾽ ἁλιῆες

Lippius interpretatur, piscatores de cuspide nectere plumbum, quòd pisces eruciet dente remoto: sed aliud est dicere plumbum, aliud καυλὸν ἐπ᾽ ἀγκίστρῳ δολιχώτερον, hoc est, longiorem hami cervicem. Hanc piscium (ut amiarum & vulpium) in hamo prærodendo astutiam Horatius quoque intellexit: apud quem Sermonum 2. 5. sic legimus: ---- captes astutus ubique Testamenta senum: neu si vafer unus & alter Insidiatorem prærosо fugerit hamo, Aut spem deponas, aut artem illusus omittas.

E Vulpis in prærodenda linea astutiam, & quomodo id caveant piscatores, proximè in D. exposui.

F Lynceus Samius pisces aliquot Rhodios Atticis comparans, glaucisco Attico ellopem ac orphum Rhodios opponit: psettis verò & scombris Eleusiniacis, ac si ullus alius nobilissimus in Attica piscis sit, vulpem in Rhodo dictam. Vide suprà in A.

Marina vulpes tale nomen sortita est, quoniam gustu vulpi quadrupedi assimuletur, Diphilus. Duram, excrementitiam atque concoctu difficilem carnem habet: & non solùm insipidam, sed etiam virosam. gravem enim adeò atque ferum odorem resipit dum māditur, ut verè terrestris vulpis saporē redolêre videatur. & propterea ubique vilis atque plebeius piscis existimatur: nec nisi ab infimæ plebis hominibus in cibum admitti solet, Salvianus. Et rursus: Ingrati & ferini saporis est, atque omnis pinguedinis & teneritudinis.

H Philologiam requires in Vulpe quadrupede. Gaza alicubi apud Aristotelem pro ἀλώπηξ, quod est vulpes, de pisce, vertit vulpeculam. sed cum ad tantam magnitudinem, ut dictum est, perveniat, diminutivum nomen non probo.

DE PISCIBVS, QVORVM VOCABVLA AB X. LITERA INCIPIVNT.

XANTHIAS, Ξανθίας, aliquatenus virosus est, & tenerior horcyno, Diphilus Siphnius apud Athenæum. Rondeletius pro xanthia mavult xiphian legere, quòd Xanthiæ nomen pro pisce, apud nullum alium authorem inveniatur. Ego rem in medio relinquo.

DE

DE XIPHIA, ID EST, GLADIO PISCE.

Xiphiæ iconem elegantissimam Saluianus exhibuit libro 1. suo De piscibus. Pinnas in parte supina aliter quàm Rondeletius pingit: in descriptione verò non meminit nisi earum quæ in parte prona sunt.

GLADII piscis, quem Græci xiphiam vocant, effigiem atque historiam copiosam dedimus suprà, elemento G. pagina 379. Hic Græci eius nominis occasione ἐπίμετρον addemus. A Xiphias ab Epicharmo, ni mendum sit, σκιφίας etiam dicitur, Saluianus. ego mendum esse non puto. nam & apud Hesychium idem vocabulum legitur, & σκίφος pro ξίφος: & xiphydria conchæ, alter sciphydria dicuntur. Xiphias (inquit Saluianus) à Strabone etiam galeotes vocatur. Verùm cum Strabo de thunnis loquens, inquiat: Ἐκ δὲ τῆς θήρας αὐτῶν παίνεσθαι τοὺς γαλεώτας (οὓς καὶ ξιφίας λέγεσθαι) καὶ κύνας φασίν. hoc est, Ex venatione autem eorum pinguescere galeotas (quos & gladios appellari) & canes ferunt: ab eo galeotas vocari tum gladios, tum canes, Eustathius, Hermolaus Barbarus, & P. Gyllius arbitrantur: quorum nos repudiamus sententiam. *Perpensus Strabonis locus.* nam cum canis à gladio diuersus piscis sit, haud credendum est eundem piscem, galeotam, gladium, & canem à Strabone appellari, sed potius verba illa (οὓς καὶ ξιφίας λέγεσθαι) id est (quos & gladios appellari) parenthesi includi, ipsaque sola ad galeotas referri debent, ita vt eius sententia, galeotes, xiphias etiam dicatur. ex sequentibus verò καὶ κύνας φασίν: hoc est, & canes inquiunt: illud, & canes, non ad λέγεσθαι, sed solum ad παίνεσθαι, φασὶ verò ad vtrunque referendum est. Idem piscis authore Plinio, secundum Hermolai Barbari correctionem, Tomus Thurianus etiam dici videtur. nam cum in veteri Pliniano impresso codice, in piscium catalogo legatur: Tynnus Tranus quem alij xiphiam vocant: Hermolaus sic emendauit, Tomus Thurianus quem alij xiphiam vocant. *Plinii locus emendatus.* Verum si rem diligentius perpendamus, non solum Hermolaus locum non emendauit, sed (quod pace tanti viri dictum sit) deprauauit etiam magis. Thynnus enim corrigi debebat, & non Tomus: quando præter id quod nemo Tomi nomine pro pisce vsus est vnquam, si Tomus legatur, Thynnus piscis adeò notus & celebris in Pliniano catalogo non haberetur. Tranus deinceps cum verè mendosè legatur, eius loco non Thurianus, sed Thoreneus restitui oportebat. etenim Hesychio quoque & Varino Θορηνεύς, est ξιφίας ἰχθύς. Hucusque Saluianus. ego pro Tranus apud Plinium, vt veteres aliqui codices habent, non Thoreneus vt Saluianus, sed Thranis reposuerim: quod & vicinius est, & à Xenocrate vsurpatum vocabulum apud Oribasium. Thranis aut Xiphias (inquit) cetaceus est piscis, & in frusta secatur: ori autem ingratus est, scaber, difficilis ad conficiendum, valenter nutriens, graueolens: quamobrem & cum sinapi comeditur, & in olla paratur: eiusque præstantior pars estimus venter. De Tomo quidem Thuriano (*sic ex Athenæo vertit Barbarus, pro Græco nomen Θυρσίων, quod Romanis partem canis carchariæ suauissimam significare scribit Athenæus*) plura diximus in Corollario de Gladio, elemento G. de Thursionis autem vocabulo, in T. Galeos à Plinio dictus, idem videtur qui Galeotes Strabonis, hoc est, gladius, *Galeos.* Saluianus. Galeos (inquit Plinius) persequitur & alios quidem pisces, sed pastinacas præcipuè.

Xanthias aliquantulum virosus est, & tenerior horcyno, Diphilus. Rondeletius pro xanthia, xiphiam legendum suspicatur, nescio quàm probe. Iouius xiphias interpretatur spathas pisces. vulgò quidem Itali spadam pro gladio dicunt, à Græco spathe. Romæ & plerisque alijs Italiæ locis pesce Spada appellatur. aduertendum tamen in nonnullis locis non hunc nostrum, qui rostro, sed alium ex galeorum genere Vulpem vocatum, vt qui cauda ensem repræsentet, pesce Spada vocari, Saluianus. Tænia prior etiam Rondeletij, à quibusdam spase, id est, gladius vocatur, à totius corporis figura.

Habet Gladius vtranque maxillam rostratam: inferiorem tamen breuem & triangularem: superiorem verò magis osseam, duriorem, longissimam, (bicubitalem nempe aliquando,) atque ensiformem. B Corpore tereti est, à capite statim valde crasso, deinde ad caudam vsque tenuiori sensim facto: in cuius extremo ante caudæ exortum non secus quàm in Thynno vtrinque eminentia quædam extuberat, caudam thynni etiam instar falcatam habet. Non squamis, sed cute tegitur, manibus caudam versus contrectata, læui: caput verò versus, aspera. Ventre est argenteo, tergo ex cineraceo nigricante.

Asilo Canis exortu thunni & gladij agitantur. infestat is tanto dolore, vt non minus interdum gladius, quàm delphinus exiliat, &c. Aristoteles. Et ab Aristotele mutuatus Plinius: Hoc animal C (*Asilus*) sed & thynno, & ei qui gladius vocatur, crebro Delphini magnitudinem excedenti, sub pinna affigit aculeo, &c. Videtur autem Plinius (inquit Saluianus) Aristotelici loci sententiam assecutus non fuisse, quod magis suspicor: aut locus esse mendosus, ad Aristotelicamq; censuram corrigendus, (*vt non quidem delphini magnitudinem crebro gladium excedere, sed non minus delphino interdum eum exilire, legamus.*)

Ferox & robustissimus piscis est: ac vt diuus Basilius testatur, immanis & horribilis, Saluianus. Irrumpunt D thynni Maio mense in mare nostrum ab Atlantico Oceano, cogentibus Xiphijs piscibus, qui telo à rostro prominente instructi, eos toto mari persequuntur, Iouius.

Natu grandiores xiphiæ, non secus quàm reliqui cetacei pisces, duram atque insipidam carnem F habent: iuniores verò, teneriores & sapidiores sunt. vnde cum omni tempore teneros atque gratos esse testetur Aelianus, de his minoribus intellexisse credendũ est: quippe qui sapore vel nobilioribus piscibus comparari possint etsi carnis teneritudine atque friandi facilitate cum salubrioribus non sint conferendi. eam enim duritie atque mollitie mediocré, friabilem verò haud multum habent. & propterea neque admodum facilè concoquuntur (concocti tamen multum nutriunt) neque vndiquaque optimum succum gignunt. Archestratus in Byzantio eum celebrem esse, caudaq; maximè commendari testatur: nostro verò iudicio, & experientia, caput eius atque abdomen partibus cæteris dubio procul præferri debent. Elixus gladius (quo etiam modo paratus, suauior est) comedi consueuit. Alicubi autem grandiores, non secus quàm thunni, in frusta dissecti saliri solent, Saluianus.

Maurus episcopus in libello quem Conuiuium patris Dei inscripsit, Caino (tanquam fratricidæ) H gladium piscem apponit.

XIPHYDRIA, vel Tellinæ, conchæ quædam sunt. aliqui xiphidia, alij sciphydria scribunt. Vide suprà in Cochleis in genere, H. a. pag. 234.

XITOS apud Kiranidem. Vide in Smaride cum Mæna.

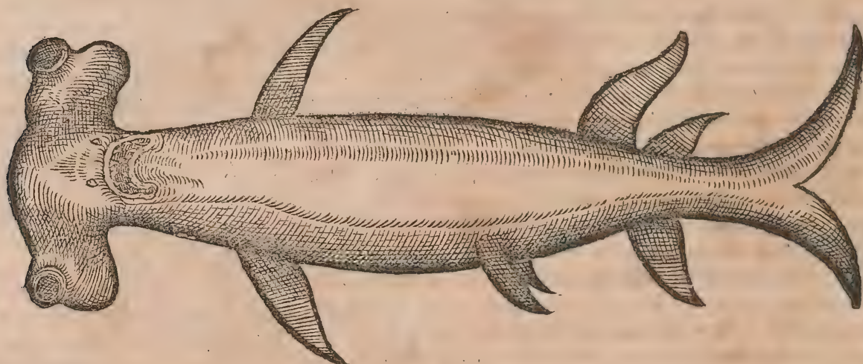
XYLITES, ξυλίτης, piscis quidam, Hesychius & Varinus.

DE PISCIBVS, QVORVM NOMINA AB VLTIMA LITERA INCHOANTVR.

ZIDRACH, aliâs Zydeath, obscuris authoribus dictus, non alius quàm hippocampus videtur. Vide suprà in Equo marino. pag. 364.

ZMYRÆNA, Ζμύραινα, pro smyræna, veteres Græci scribebant. Vide Indicem Eustathij in Homerum, in Σμ. & Σβ. Kiranides etiam Zmyræna scripsit.

DE ZYGÆNA, RONDELETIVS.

H.a. GAZA Ζύγαιναν libellam interpretatur. Est autem libella fabrorum lignorum, cæmentariorumque instrumentum, quo, non rectę parietum lignorumq; facies, vt inquit ille qui de aquatilibus nuper scripsit, sed rerum in plano positarum æquilibrium siue libramentum, & neutram in partem propendens situs exigitur. Gallis niueau dicitur. (Quo verò rectæ parietum, lignorumq; facies oculorum nictu pernoscuntur, perpendiculum vocatur, à Gallis le plomb. Quo anguli diriguntur, norma, l'équarre. Quo longitudines, regula siue linea, la regle. Vitruuius: Longitudines ad regulam & lineam, altitudines ad perpendiculum, anguli ad normam respondentes exigantur.) *Libro 7.* Libella igitur ligno transuerso constat, in huius medio aliud erectum est, è cuius summo filum annexo plumbo demittitur.

A Hanc figuram piscis iste capite transuerso, & reliquo corpore in huius medio sito aptè refert, quamobrem libella meritò dicitur. ζύγαινα vero quia ζυγὸν transuersum librile significat, ex quo lances dependent. Vel simpliciter ζύγαινα ἀπὸ τοῦ ζυγοῦ, id est, à iugo nuncupatur, quod vt transuersum boum ceruicibus imponitur, ita in zygæna caput ex transuerso situm est. Eadem de causa balista ab Italis vocatur, ab aliis pesce martello, quod malleum etiam referat: eamque ob causam quidam (*Gillium notat*) sphyrænam esse crediderunt, quòd σφῦρα malleus sit, vnde sphyræna piscis. *Sphyrænæ.* Sed hanc opinionem improbauimus, quum de sphyræna tractaremus, *Lib. 8. cap. 1.* vbi docuimus sphyrænam acui similem esse, cùm zygæna sit ex galeorum cetaceorum genere. Massilienses peis iouziou appellant, non à feritate, sed à tegumenti capitis similitudine, quo olim Iudæi in Prouincia vtebantur. Hispani peis limo, limada, toilandalo. Non desunt qui lamiam dentium similitudine decepti, esse putent.

B Est igitur zygæna piscis cetaceus, galeodes. Branchias detectas habet in lateribus (*vtrinque quinas, cæterorum galeorum instar, Saluian.*) os in supina parte. Capite ab omnibus differt, quod ex transuerso situm est, libellæ vel mallei, vel arcus balistæ figura. In vtroque capitis extremo positi sunt oculi. Os magnum est, dentibus triplici ordine dispositis munitissimum, latis, (*plani, Saluian.*) acutis, firmissimis, ad latera (*serræ instar, Saluian.*) vergentibus. Lingua lata humanæ linguæ instar. Dorsum colore est nigro. Venter albo. Pinnæ duæ ad branchias, in dorso nulla, prope caudam duæ sunt exiguæ. Cauda in duas desinit inæquales. Ceruicem, gulumque habet Zygæna.

E Aspectu est horribili trucíq;, ac eius occursus nauigātibus & natantibus infaustus inauspicatusq; est.

F Carne est dura & insuaui, ferinique odoris: ob id Galenus li. 3. de alim. fac. inter cetaceos numerandam censet, qui carne sunt dura, insuaui, mucosa, excrementitia, malique succi. Quamobrem dissecti sale condiendi sunt in vulgi cibum.

DE EADEM, BELLONIVS.

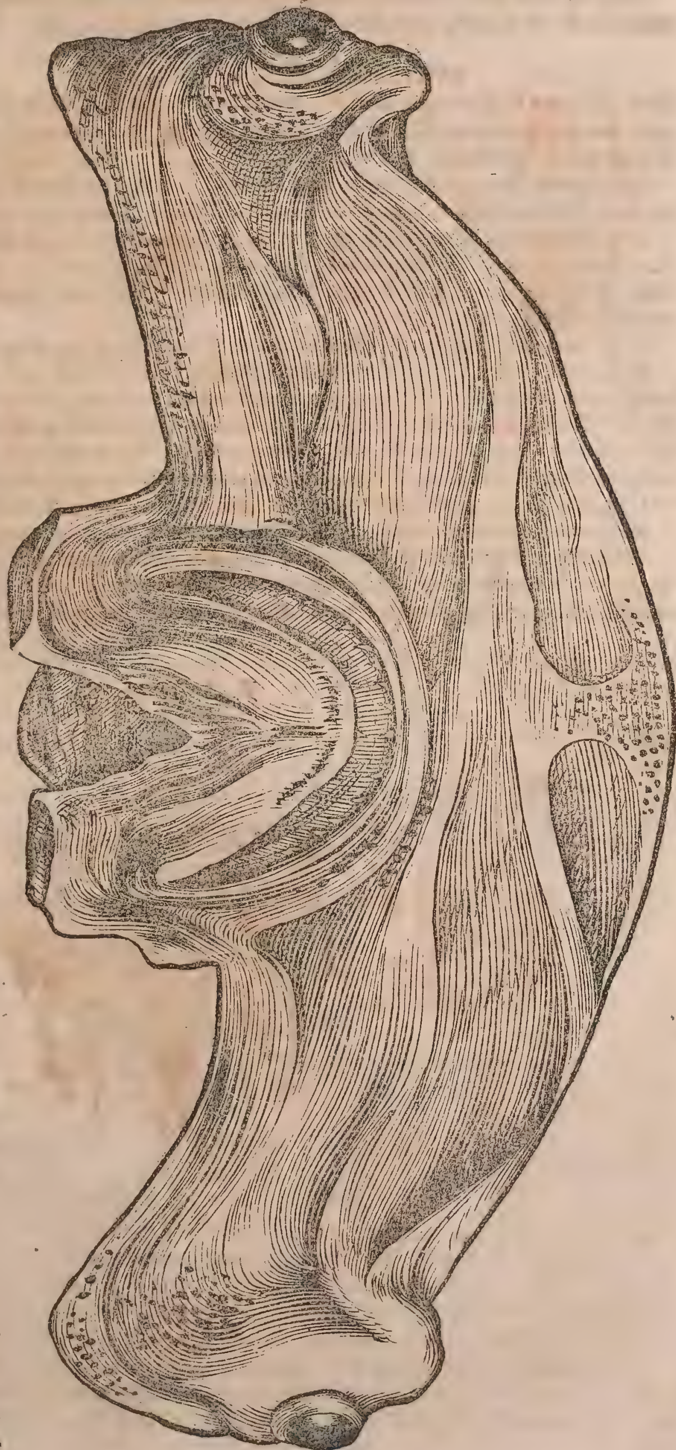
A Zygænam Græci, Libellam Latini vocauerunt, fabrorum lignariorum & architectorum instrumentum, è quo dependente perpendiculo, rectas (*immo planas, Rondelet.*) parietum ac lignorum facies oculorum nictu pernoscunt: cui instrumento quòd is piscis (cuius hîc picturam vides) veluti adamussim respondeat, Oppianus, Galenus, Aëtius, Plinius, cæterique doctiores, Zygænæ ac Libellæ (*Gaza tantùm Libellam dixit*) nomen indiderunt: nos vulgò Niuellum appellamus: quod instrumentum inuersum, quia ad arcus & tormenti bellici similitudinem accedat, Itali Balistam nominare maluerunt, Massilienses à dentium sęuitie Cagnolam, atque à feritate Iudæum, (*Vide Rondeletium in A.*) & fortassis à deceptione Barattellam incerta nomenclatura dicunt.

Cetaceus eſt piſcis, cartilagineus, rotundus, oblongus, horridus, ac planè monſtruoſus, Mediterra- B
nei (ad Smyrnam maximè) incola, muſtelini generis, damnoſus magis quàm vtilis. Quamobrem natu- (E)
ra carnem inſipidam, & humanis corporibus noxiam illi tribuit: denteſque (quos in quinque ordines (F)
digeſtos, numeroſiſſimos, planos, vt Carcharias gerit,) ſub cute ad prædam reconditos, atque oculos præter aliorum morem in pronam capitis partem excauatos, vt deorſum potiùs, quàm ſurſum leonina quadam voracitate conuertat. Cætera pinnis, cute, ac branchiis planè muſtelam refert, ſed tanta aſperitate non horret.

COROLLARIVM.

Zygæna Romæ (inquit Saluianus) Ciambetta, & in aliquibus Italiæ locis peſce Martello, in aliiſque A
peſce Baleſtra, eò quòd ſua figura vtrunque repræſentet. aduertendum tamen eſt, non hunc ſed Aprum ſeu Caprum piſcem, Romæ peſce Baleſtra vocari. Græcè ζύγαινα dicitur, ἀπὸ τῦ ζυγῦ. nam cum ζυγὸς boum iugum, & libram ſiue bilancem, ſignificet: his omnibus ſui corporis forma Zygæna piſcis ſimillimus eſt. Cùm verò nullus Latinorum (quod quidem ſciam) eius meminerit, Latino nomine caret. Quamobrem Theodorus Gaza in Ariſtotelis verſione, ζύγαιναι, libellã interpretatus eſt. Verùm cum libella fabrile inſtrumẽtum ſit, ab Italis Arcopendolo vocatum, ad cuius ſimilitudinem nequaquã piſcis iſte accedit, Theodorum (ignorata nominis libellæ proprietate) vti libra bilancem ſignificat: ita Libellam, paruã bilancem ſignificare ratum, ζύγαιναν, libellam vertiſſe ſuſpicor: cum libram potiùs librilé ve, aut iugum (*iugariam*) vertere oportuiſſet. Hæc ille. Germanicè hũc piſcem Maſſilienſes imitati, Iudæum vocare poterimus, ein Jud: nominis rationem reddit Rondeletius: vel malleum, ein Slegel: vel cõpoſitis nominibus, à malleo & capite; ein Schlegelkopff. à malleo & cane (eſt enim de genere malleorum ſiue canum) ein Schlegelhund.

Caput hoc Zygænæ depictum Cor. Sittardus ex Italia olim ad me dedit.

Zygæna ab Oppiano & Suida cetis adnumeratur: ſed præſtat cartilagineis piſcibus longis eum adſcribere. Propter magnitudinem tamen à Galeno, Ægineta & Æliano inter cete recenſetur. B

Magnus eſt piſcis. editur Romæ, rarò capitur. Venetiis capita in pharmacopoliis quibuſdam vidi, vt credam in mari Adriatico frequẽtiorem eſſe, Cor. Sittardus in epiſtola ad me. Nullam in tergo pinnam habet vt alij galei, ſed vnam ad caudam: qua de re Athenæi verba à Rõdeletio citata & inſtaurata, leges ſuperiùs in Vulpe marina. Zygænæ fel in iecore poſitum eſt, Ariſtot. hiſt. 2. 15. Fel iecori adiunctum habet piſces γαλεώδεις, &c. & è longis, anguilla, acus, Zygæna, Ariſtoteles hiſtoriæ 2. 15. Rondeletius pro ζύγαινα, mauult σφύραινα. ego potiùs σμύραινα. vide in Sphyręna B. Saluianus tamen in Zygæna: Fellis (inquit) veſica, iecori adnectitur, vt Ariſtoteles etiam notauit. Zygænæ caput (inquit Saluianus) nõ rotundũ, nõ roſtratũ, non faſtigiatum, neque in latera compreſ-

compressum, quale in piscibus reliquis esse solet: sed (quod ei peculiare est,) in latera extensum, atque transuersum habet. Cuius quidem frons anteriórve pars (quæ vtroque clauditur oculo) vti anteriùs in semicirculum ferè extuberat: sic ita in aciem acuitur, vt dum celeriter piscis natat, obuios pisces secare posse credatur. In medio extremæ vtriusque lateralis partis, oculi sunt magni, rotundi, deorsum potiùs, quàm in latus aut sursum spectantes. In vtraque præterea vltima frontis parte, oculis proxima, oblõgum insculptum est foramen, auditui olfactuíve, aut vtrique (vt arbitror) subseruiens. Os subtus inferiore parte permagnum habet. In dorso pinnas duas, vnam capiti proximam & maiorem, (*aliter de pinnarum situ Rondeletius scribit:*) alteram prope caudã & minorem: binasque alias vtrinque, priores & maiores ad branchias, posteriores verò & minores in medio ventre: post quas rursus alia vnica & parua, prope caudam, è regione alterius minoris in dorso existentis, imo ventri subest. Cauda pinnis duabus inæqualibus constat: quarum superior vertebris fulcitur, ac multò longior est: inferior verò vertebris caret breuiorque extat. Corpore rotundo est & oblongo. vnde iure ab Aristotele inter longos pisces numeratur. Non squamis, sed corio tegitur. Venter albus est, tergus (*tergum*) verò cineraceum. Pro spinis cartilagines habet.

C Oppianus ab initio Halieuticorum quinti, terrestres cum aquatilibus animantes, quod ad magnitudinem & vires comparans, leoni zygænam opponit & præfert.

— τίς δὲ λέοντος ἐνὶ φρεσὶν αἴθεται ἀλκή,
Ὅς τε ῥιγεδανῇσιν ἀνισώσαιτο ζυγαίναις;

Idem in primo Zygænam βλοσυρὴν cognominat. Libella cum sit aspectu infausto, infelicique, non est prospera nauigantibus, Æliano de animalibus 9.49. Οὐκ αἰσίαν ὁρᾷ, οὐδὲ ἐργάζεται τοῖς ναυτιλλομένοις αὕτη γε.

(E) Wottonus ferocissimam esse tradit.

Zygæna vti cetaceus piscis est, ita etiam pelagius & non litoralis: quod Ælianus & Oppianus comprobant. Quamobrem cum haud longè à litore piscari soleant piscatores, ea perrarò, & minores solùm vt quæ fortuitò) ad litus adnatarint) capi videmus, Saluianus. Terribilis est, vt Oppianus & diuus Basi-
(E) lius asseuerant: & robustissima. non solùm enim pisces reliquos, etiam magnos, atque natantes homines, si qui obuij occurrant, suæ frontis acie vulnerare ac subuertere: sed amplo etiam ore & valde denticulato dilaniare solet. Idem.

Inter duræ carnis pisces à Philotimo numerantur Zygænæ, apud Galenum de alim. facult. 3.30.

F Ζύγαινα, vacca, & piscis quidam, Hesychius. Ex instrumentis quorum fabris lignariis & cæmenta-
H.a. riis vsus est, vt meminit Rondeletius, libellam nostri vocant, ein Bleywaag. Insubres circa Mediolanum Liuella. Perpendiculũ nostri ein Senckel/ad rectitudines explorandas, Insubres Piombin: Normam, simile instrumentum, nonnihil varians pro angulis dirigendis, nostri ein Setzwaag/ein Winckelmäß/ Itali similiter Piombin. denique lineam siue regulam, nostri ein Linier/ein Richtschnůr/Richtscheit/Linial.

De Libella (vt Rondeletius nominauit) fluuiatili insecto, dictum est suprà, in L. elemento.

Ἦν δὲ νάρκαι, βατίδες, ζύγαιναι, πρήστιες, Epicharmus in Nuptiis Iunonis.

f. ZYGNIS piscis idem videtur Cælio Rhodigino 19.10. qui alio nomine chalcis dicatur, sine authore. apparet autem eum deceptum inde, quoniam lacerta quædam est Chalcidica cognomine, quæ & chalcis aliter dicitur, & Zygnis quoque Aristoteli. De chalcide quidem pisce, suo loco scripsimus.

FINIS.

PARALIPOMENA

Ad Lectorem.

DVM DE AQVATILIBVS Animantium ordinem literarum ſequutus hunc librum condo, multa mihi cognitu digna, prę ſertim Germanis meis; tum aliunde communicata ſunt, tum obſeruata per me; quæ olim forſan ſeorſim complectar. In præſentia quoniam & Volumen hoc nimium excreuit; & ego defeſſus ad metam anhelo, pauca addam, partim quæ præcedentibus accedere potuiſſent, ſi maturius mihi miſſa aut obſeruata fuiſſent: partim verò conſultò ad finem operis reſervata, vt quorum Latina aut Græca nomina ignorarem.

Numerus prior paginam, poſterior verſum indicat. L. legendum. A. addendum. Sunt autem pauca quædam emendationes, etiam Additionibus admixtæ, & contrà.

Pag. 4.52. A. Hyſca etiam Symeoni Sethi non alius piſcis videtur. Vide in Hycca.

8.44. A. Zucca Caffæ idem aut ſimilis eſt, cuius in Ichthyocolla meminit Bellonius, z. pro d. permutato: vt contrà t. pro ſ. inferiores Germani ponunt. tok quidem per aphæreſin ab antacæo factum videtur nomen. 68. poſt hæc verba, vocat Albertus, A. Vide etiam infrà in Pungitio.

9.7. Squamas non habent A. circa branchias tantùm vtrinque tres magnæ ſquamæ apparent, in ſceleto quem habeo, illius quem priore loco pinxit Rondeletius.

11.57. lemmati COROLLARIVM adſcribatur: Quære etiam infrà in Typhle icones ij. & hiſtoriæ nonnihil.

11.62. debet coria. A. Ῥαμφησαὶ piſces quidam ſunt Heſychio, fortè acus. 69. vel Pyperfiſh. A. Acus Ariſtotelis trompette Gallis dicitur à roſtri figura in fiſtulam deſinentis: vnde etiam Germanicè vocari poterit ein Trummeeter.

12.9. inter piſces nuſquam. notetur hîc comma, & A. (niſi quòd inter Nili piſces Athenæus typhlen nominat, Heſychius typhlinum.) 35. vel contrà. A. Chalcides etiam quæ thriſſis conferuntur, Hiceſio piſces ſunt ἀχυρώδεις, ἀλιπεῖς, καὶ ἄχυλοι. 45. poſt, belonen, notetur geminus: & A. vel potiùs legendum percæ.

14.50. qui & ophidion, A. (Plura quære infrà in Ophidio, elemento A.) 59. à varietate pœciliæ, A. (Vide etiam infrà in P.)

15.66. Liparim A. (vt Bellonius infrà in L. elemento.)

16.40. Rotundis ac nigris, A. (vt thriſſæ nimirum.)

17.1. infra in Ch. A. item de Celerinis Oceani, ſiue Sardinis mediterranei; quas Chalcides putauit Bellonius. 23. ALABES A. (Ἀλάβης: videtur autem flecti vt Thales, Thaletis, & μύκης, μύκητος.)

20.20. Harengus A. (infrà in Chalcide Harengo etiam aſperam illam ſub ventre lineam attribuit) 24. L. COROLLARIVM de Alauſa. Vide etiam in Thriſſa. De Trichide & ſimilibus vocabulis plura dedimus infrà in Sardina: item in Trichide.

21.15. L. κλυπαῖα, vel (vt Plutarchus habet in libro de Fluuiis) σκολόπενδρος 7. Capitur in Albi. A. Quære infrà inter Paralipomena, Cum Capitonibus fluuiatilibus. 63. A. Apylcher vel Pylcharde Anglis eſt Alauſa minor, Pucelle Gallorum. Harengo enim ſimilem eſſe aiunt, ſed minorem.

22.19. poſt chalcides; diſtingue, & A. larimos & trachuros.

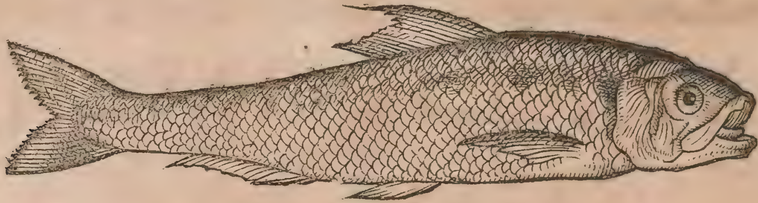
ADDITIO AD ALAVSAM, CVIVS COROLLARIVM INCIPIT, PAG. 20.

ALAVSÆ piſces anadromi Argentinæ à Maio menſe denominantur, Meienfiſche (quod nomen alibi in Rheno Leuciſci fl. generi, Haſelam noſtri vocant, tribuitur,) quòd eo tempore in Rheno apparere circa ea loca incipiant. Ab aliis ibidem vocantur Mannemer hengſt/ quoniam à Mannis (von Mannen) ex Oceano aſcendentes veniant. Alibi Lüßfiſch/ id eſt, Pediculi appellantur, neſcio quam ob cauſam. malim ego Laußfiſch/ per aphæreſin ab Alauſa. Baſileæ älſen: eum certiſſimum copiæ ſalmonum prę nuncium eſſe aiunt, harengo ſimilem, ſed multò maiorem. Piſcis eſt latus (vt piſcator peritiſſimus Argentinenſis re-

tulit) instar Cyprini lati. Maio Mense migrant, & natandi labore ad tantam redigũtur maciem, vt corpus eorum tantùm non perspicuum euadat. Eodem mense retibus capiuntur, nec aliter. Ad cibum elixantur in aqua primùm, deinde demùm vino affuso perfectè coquuntur.

A Pylcherd Anglis est alausa minor: quæ non ætate tãtùm differt (vt quidam putant) à piscibus Herring & Sprat Anglicè dictis, sed prorsus diuersi est generis.

Qui Ziege vel Zige vulgò vel Goldfisch in Albi vocatur piscis, vel ipsa alausa est, vel adeò similis natura ac specie: vt meritò eodem nomine appelletur: id quod cum ex icone eius, hîc addita, tum historia à

Io. Kentmano descripta, liquidò apparet. Zige (inquit) piscis est tenuis & siccus, paucæ carnis: colore pulchro, argenteo, dorso tamen subfusco. oblongus est, non ita latus vt solent esse pisces Goldfisch dicti, qui in Marchia capiuntur: longitudo enim eius ad latitudinem quintupla est. Caput eius, si foris aspicias, harengi capiti non dissimile est, nisi quòd in parte superiore oris scissuram habet. Lingua ei parua, quæ colore nigricat. Dentes vtrinque ad latera in faucibus, mandibulis duabus duris adnati, sicut in eiusdem fluminis piscibus (*de capitonum fluuiatilium genere*) Ieseno & Dibelo, vt vulgò nominant. Caput & oculi ad aureum colorem, pauco viridi permixtum, accedunt. In summis lateribus vtrinque maculæ quaternæ nigræ digeruntur, quarum prima ad summas branchias est, vltima paulò sub initio pinnæ dorsi. Ex Oceano in Albim subit hic piscis, & paulatim consumitur ac deficit. Capitur vt plurimùm in hoc flumine, à festo Pentecostes vsque ad diui Iohannis diem, quo tempore Sturio migrat. à Sturione enim è mari in Albim pellitur. Quanquam autem ad velocitatem & fugam, præ omnibus in Albi piscibus, comparatus sit; mollis est tamen, & quàm primùm ex aqua in aërem subductus perit. Maximi huius generis in Albi apud nos (Misenos) à duabus cum dimidia libris (*sedecim vnciarum puto*) ad tres cum dimidia (quod tamen rarum est, perueniunt. Siue assus, siue elixus, non boni saporis est. Si tamen præparatum, sale intus aspergas, tum in fumo aut sôle leuiter sicces, & ita butyro inunctum super craticula asses, meliùs (vt in hoc genere) sapit. Et quoniam aridi hi pisces sunt, sunt qui in aliqua elixant: deinde exemptos condiunt iure è butyro, zinzibere, aqua, & modico aceti: sicuti etiam alios quosdam pisces siccatos condire solent, vt truttas, thymallos, lucios, & cyprinos latos. Quomodocunque paretur, nullus tamen in Albi piscis æquè ferini aut virosi saporis est: à quo etiam nomen ei impositum conijcio: vt Zige, id est, hircus dicatur. hircum enim, præsertim insolatus, olet. Hæc Kentmanns. Ab alio etiam accepi Zieg piscem in Albi, alio nomine ab aureo ferè colore (circa caput) Goldfisch appellari, album esse, (*carne nimirum,*) & ita distincta ceu per laminas carne, sicuti salmo. ferinum quid & ingratum olère, vt nisi egregiè aromatibus condiatur, in cibum non admittatur. Capitur etiam in lacu Suerinensi. Aduentantis Sturionis comitem aut ducem esse aiunt. Sed Argentinæ alius etiam piscis, nempe perca fl. minor, (non ætate minor, sed species peculiaris,) Goldfisch appellatur. Quòd si piscis hic, vt omnino coniicio, alausa est: non rectè quidam alium piscem in Albi, quem Jesen vulgò nũcupant, alausam interpretãtur.

23.55. post, confundant. A. Alburno Ausonij cognatus est Oberröttichen dictus apud Misenos piscis, quem in Phoxinis describam. coloribus tantùm differt. quanquam & ipsi oculi rubescunt.

24 3. post simplices, A. (aliquid deesse apparet, pinnarum nempe situm & numerum.) 9. A. Apparet autem non alium hunc piscem, quàm qui Bambele à nostris vocatur, Argentinæ Riemling, de quo plura leges in Phoxinis.

25.7. post Balagro, signa geminum punctum: & A. & in fine Elementi G. in Gustero.

ADDITIO INSERENDA PAGINÆ 29. POST VERSVM 8.

A Idem piscis est qui Hasele, quasi Lepusculus à nostris, Heßling vel Häßling in Albi à Misenis vocatur, vt ex descriptione huius fluminis piscium Io. Kentmani facilè conijcio.

B Heslingus (inquit) piscis argentei nitoris, oblongus & crassiusculus est. dorsum ei fuscum, & crassum (vnde etiam Dickruck, id est παχύνωτος à nonnullis vocatur,) & similiter caput. Squamis mediocriter magnis tegitur. Intestinis, corde, vesica & dentibus, (quos intra fauces occulit,) Coruũ vulgò Misenis dictum refert: fel tantùm rotundius habet. Linea vtrinque albicans nigris distincta punctis à branchiis ad caudam pertinet. Cauda & pinna dorsi colore sunt subfusco: cæteræ autem quinque, subcœruleo; (*in nostris rubicundo.*)

C Anno toto in Albi reperitur, nec aliunde immigrat. Circa Annunciationem diuæ Virginis parit, eodem tempore quo & Coruus in Albi vulgò dictus: tunc quidem & plurimi capiuntur, & sapidiores habentur. E F Muscis & vermiculis victitant: & in horum penuria, etiam pisciculis.

Rarò hi pisces vncias quatuor ponderis excedunt: maximi quidem interdum vncias senas põderãt.

E Toto anno capiuntur hamo, vermiculis inescati: item retibus, tempore partus, & extra.

C Bonus & satis suauis piscis est, præsertim in aqua (cui feruenti immittatur) cõditus, elixusq; ad iuris ferè consumptionem: vel elixus & conditus iure ex aceto, zinzibere, croco, & minutim incisis cepis: vel iure quod à butyro denominatur vulgó. Cum grauidus ouis, in butyro liquato frigitur, optimè (meo quidem palato) sapit.

ALBVS in Thrasymeno Italiæ lacu dictus piscis, Capitoni fl. cognatus videtur.

35.29. A. Halecula diminutiuum, semper pro pisciculo accipitur. Alex, vnde casus alecem,

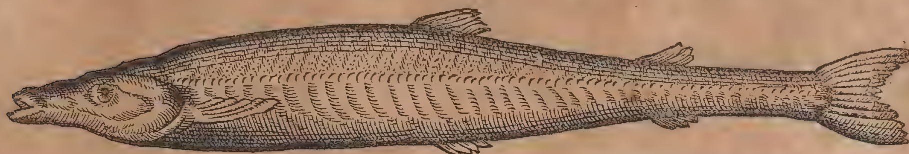
alece,

alece, generis fœm. eſt, ſine aſpiratione: etſi in Geoponicorum fine ἅλιξ aſpiratum legitur. Halec genere neutro, aſpiratur Horatio & Plauto: aliàs non aſpiratur, vt Horatio: Siſer, alec, fæcula Coa.

56. poſt hæc verba, pro piſce vile, diſtingue: & A. vt Hermolaus accipit, ſed pro liquore forſan meliùs. 63. poſt hæc verba, inferiùs in Garo, A. vbi hæc ab Hermolao non rectè diſtincta reperies.

ADDITIO AD PAGINAM 40. POST VERSVM 6. INSERENDA.

DE AMMODYTE PISCE, VT NOS VOCAVIMVS, PRO ANGLICO Sandilz.

PISCIS hic, inquit Saluianus, (cuius expictam formam, ac hiſtoriam vniuerſam, Daniel Barbarus, non ſolùm quia Aquileienſium deſignatus ſit Patriarcha, Reuerendiſſimus: ſed ſplendore etiam Barbaræ familiæ, præclaraque eruditione atque doctrina, nec non virtutum omnium probitate illuſtriſſimus, perbenignè mihi impertiuit.) ab Anglis, apud quos frequens reperitur, Sandilz appellatur, hoc eſt, De arena anguilla: & Walmester, id eſt De ponente monaſterio. Huius autẽ piſcis mentionem nullam apud Græcos Latinósve ſcriptores factam reperimus, reperirive poſſe credimus: cùm Septentrionalis ſolùm Oceani alumnus ſit. A *Daniel Barbarus.*

Capite eſt tenui & rotundo, roſtro longiuſculo & acuminato, ore paruo: corpore reliquo oblongo, ſi latitudini conferatur. Nam cùm eius medium (caput enim & cauda arctiores ſunt) pollicis craſſitudinem non ſuperet, longitudo ad palmi menſuram extenditur. Quamobrem ſicuti longis, ſic etiam & paruis annumerari piſcibus debet: cum neque pollicis latitudinem, neque palmi longitudinem excedat vnquam. Dorſo præterea, (in quo pinnæ duæ reperiuntur, in eo medio vna, ac prope caudam altera,) ſubcœruleus. Ventre verò, (in quo præter binas, quas vtrinque habet pinnas, vna etiam alia poſt excrementorum orificium ſubſiſtit,) argenteus conſpicitur. B

Septentrionalis Oceani piſcis eſt Sandilz. frequentiſſimè enim in Britanniæ (quam nunc Angliam dicimus) litoribus capitur: reperiturque & in Bononienſi litore, vbi Sandilz quoque vocatur. C

Quibuſdam anni temporibus hi piſces, ſiue maiorum piſcium iniuriam fugientes, ſiue ſuopte naturæ impulſu, aqua derelicta, ſub arenam ipſam penetrant. Quod cum nonnullæ longioris roſtri aues aduertant, ad illa litora aduolantes, eos ex arena expiſcantur. Quibus accolæ illorum locorum admoniti, lineis ſacculis, aut ligneis vaſculis, in quibus captos piſces condant, acceptis, ad littora frequentes veniunt: ibique ſinguli ſuum quoddam pedale lignum pectinatim inciſum habentes, pariq; interuallo, ac certo ordine, per rectam lineam omnes collocati, pectinata ligni parte in arena defixa, eam, paulatim ſemper retrocedentes ſubleuant, piſceſque vna cum arena ſubſilire, coactos (copioſe) capiunt, &c. Hic piſcis ſi ex piſcatorum manibus in arenam fortè delabatur, celerrimè ac profundè adeò ſub arenam penetrat, vt nullo prorſus modo capi rurſus queat. Quam ſub arenam penetrandi facilitatem, etſi Ariſtoteles ſerpenti marino tribuit, non ob id tamen hunc marinum ſerpentem eſſe arbitrari poſſumus: cum congro corpore ac colore proximus non ſit: ſicuti, eodem Ariſtotele teſte, marino ſerpenti cũ congro conuenire debet. E

Piſcis eſt Sandilz ſapidus ſatis: & ſua copioſa captura haud mediocriter pauperum neceſſitatibus ſuccurrit, Hactenus Saluianus. F

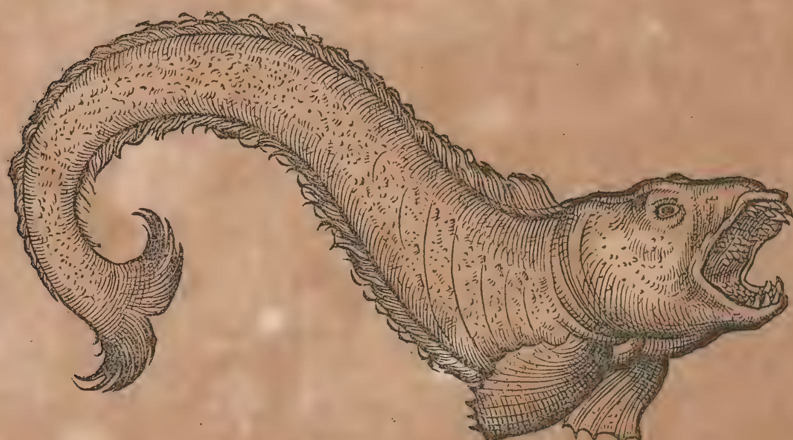
Ego Ammodyten hunc piſcem Græco nomine vocare volui, ab eo quòd arenas ſubeat: ſicut & ſerpens quidam ammodytes, ab eadem nimirum natura appellatur: & Callionymus piſcis, Heſychio teſte, alio nomine Pſammodytes appellatur, quòd in arena ſe occultet. feliciùs quidem Angli eodem nomine Anglico, ſiue potiùs Germanico, & hanc eius naturam, & formam Anguillæ ſimilem exprimunt. Cognatus huic videtur piſcis, qui alicubi in Anglia Sprall oyle nominatur. hunc enim ſimilem anguillæ eſſe, aiunt, ſed caput habere vt piſcis fundulus, colore cinereo, maculis nigris, dodrantalem. Eundem Flandri Pymper ele (aliqui Pype oyle) vocitant. è Flandria in Angliam importari audio: à pharmacopolis aliquando ſeruari in vitreis vaſis aqua repletis: longum eſſe dodrantem, toto corpore nigris maculis refertum, ore lampetræ ſimili, barbato: pinnato dorſo, & alecis cauda ſimili. Sed hi fortè piſces illi vocales ſunt, quos Pœcilias ex Pauſania appellauimus, &c. Ego hæc, vt à peritioribus, quibus vernaculę hæ voces, reſque ipſæ cognitæ ſunt iudicentur, propono. quid enim ipſe ſtatuerem? qui à diuerſis hæc auditione accepi, à quibus aliqua eſſe confuſa, aut non rectè expoſita, fieri poteſt. Videtur & Piballa hîc non omittenda, de qua Cæſar Scaliger: Santonica (inquit) vox eſt Piballa: piſciculus tenuis, vermiculi ſpecie, anguillarum more natans, colore candido. Maritimæ naturæ conſulti, aiunt, eſſe Anguillarum prima rudimenta. quod ſi ita eſt, eadem in hiſce proportio fuerit, quæ in Thynno deſcribitur apud Plinium, &c. vt ætatis initia Piballa ſint: adultiores Pimperneaus dicantur à Francigenis: perfecta communi nomine agnoſcantur. Eadem diligentia etiam apud Adriaticos, certis nominibus attributis. His ſcriptis occurrit mihi in Kentmani piſcium Albis deſcriptione, is qui Sprahl apud Miſenos A *Sprall oyle* *Pymper ele* *Piballa.*

vocatur: idem fortè cum eo quem paulò antè ab Anglis Sprall oyle nominari diximus. Piscis (inquit) est longus, subfuscus, specie qua reliquæ anguillæ: lubricus, absque squamis, rostro & capite acuminato, spina dorsi (simplici) vt in cæteris anguillis, absque aliis spinis. E mari in Albim ascẽdit, nec durat, sed contabescens & pallore affectus moritur. Anno toto capitur. Vêre circa medium quadragesimalis ieiunij gregatim migrat. Maximi dodrantes duos longitudine non excedunt, neque digitum crassitudine. Non admodum sapidus est piscis, siue assus, siue elixus: Recentes aliqui super craticula assant, sicuti lampredas illas, quas Misteni enneophthalmos nominant, (*alij Germani priccas*:) alij iure acidulo condiunt, quod constat aceto, croco, pipere, & cepis minutatim incisis. Saxones, apud quos magna eorũ copia capitur, infumatos per annum seruant, & cum ad cibum eos parare volunt, in aqua feruida modicè coquunt, tum corio detracto super craticula assant. Sunt qui minutatim concisos cum olere acido (*aceto condito, vt brassicas capitata ferè condiri solet*,) coquant, vel cum pastinacis, brassicáue recente pro familia.

40.22. A. Vide etiam mox quæ post Andromidem Bellonij annotauimus.

ADDITIO AD PAGINAM 40. POST VERSVM 23. INSERENDA.

DE ANARRHICHA, VT NOBIS VOCARE LIBVIT, OCEANI PISCE.

Klipfisch est piscis magnus Oceani Germanici, cuius iconem Ge. Fabricius ad me misit, & descriptionem adiecit. Hic piscis (inquit) à Balthicis populis suo nomine Σκόπελος dicitur. Klip enim ipsorum lingua scopulum significat. Vnde Klipfisch dictus, vel quòd scopulos ascendat, id enim facere dicitur: vel quòd in scopulis latitet. E naribus paruæ quasi fistulæ, quas ex auenis rustici faciunt, eminét: & propter superiores dentes in capite tuberculum est. Dentibus imprimis terribilis, quos non solùm vsitato animalium more, in superiore & inferiore mandibula, sed in faucibus quoque gestat, & in ipsa lingua. Anteriores rotundi & acuti, reliqui molaribus humanis similes, nisi quòd in media fauce (*palato medio*)) nostris sunt grandiores. Positi autem sunt duplicata serie omnes, in inferioris mandibulæ parte vna octo, & in altera annexa quinq;: neque aliter in parte è regione opposita: Superior mandibula plures acutos habet propter fauces, in quibus tres duplicatæ series, media præcipue decem grãdibus molaribus munita, quin in lingua ipsa molares sunt. De vtraque maxilla infra branchias pinna propendet, capitis altitudinem, si erigatur, æquans. Dorsum pariter & venter à fine capitis vsque ad caudæ extensionem pinnas habent, quæ secundum corporis quantitatem ipsæ quoque (*vt corpus*) paulatim minuuntur: hæc Fabricius, ex sceleto, ni fallor. Cauda est bifurca, æqualis vtrinque. Voracem & validum esse apparet, tum aliâs, tum caudæ ictu. Ego Anarrhicham nominare volui, (id est, Scansorem) à Græco verbo ἀναῤῥιχᾶσθαι, quod propriè manibus pedibusque nitentem & prensantem (hoc est, omni vi corporis) sursum scandere significat: nostri dicunt kletteren. Ἐπειδὰν τῶν μὲν ἄλλων οἱ μὲν τοὺς ἱστοὺς ἀναῤῥιχῶνται: Gaza ex Cicerone, vbi is dixerat: Cum alij malos scandant.

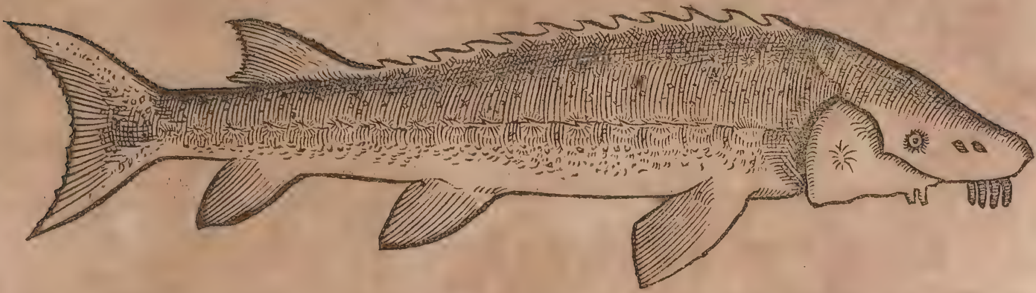
40.34. A. Hæc Bellonius. Ego verò non dubito, quin andromis Plinij, corruptum sit vocabulum, ab anadromis. anadromos enim Græci vocant generis nomine, pisces è mari subeuntes fluuios. nam & nomen accedit, & salubritas, proxima post saxatiles: & in eodem morbo conceduntur. Porrò Dromillam Bellonij, circa lacum Lemanum *Dormille* vocant: eandem, vt audio, mustelæ minimæ, id est, fundulo nostro, vt in epistola ad me scripsit Io. Ribittus.

45.44. post, capiant, distingue, & A. Athenæus.

46.46. post, claram, A. (quod etiam de congris quidam tradunt,) 47. post Elluchasem. A. Congros Hicesius scribit σκληροτέρους εἶναι ἀγελαίων (aliâs ἐγχέλεων, quod placet) καὶ ἀβροσαρκοτέρους τε καὶ ἀτροφωτέρους, δὐχυλίας τε πολὺ λειπομένους: δὐστομάχους δὲ εἶναι.

ADDITIO

ADDITIO AD ANTACÆOS, PRO PAG. 54. VEL 55.

ANTACÆI ſpeciem eſſe hunc piſcem, primus aſpectus loquitur. Iconem eius Geryon Seilerus ſummus & celeberrimus Auguſtanæ Reip. medicus ad me dedit, ſine aliquo nomine. Straubichij in Danubio captum aiunt. Hunc Antacæum, ſtellarem cognominare libet: ſicut & galeus quidam ſtellaris cognominatur. Pictura in linteo ſatis magno expreſſa, colorem vbique ferè cœruleum oſtendebat: venter candidior eſt ad roſeum inclinans. Spinæ in dorſo, & ſtellæ (quæ ſpinis delapſis relictæ videtur) pallidi coloris ſunt: puncta etiam paſſim vel è pallido albicantis, vel fuſci Indiciue coloris ſunt. Cognatus huic fuerit, qui in eodem flumine à Germanis Tick appellatur, quod nomen ab Antacæo videri poteſt per aphæreſin factum: Vngari Tock vel Tück/ vel Tockhal (hal piſcis eſt) appellant. Idem aut ſimilis fuerit Zucca Caffæ, cuius in Ichthyocolla meminit Bellonius, z. pro t. poſito. Vide ſuprà in fine Corollarii ad Acipenſerem pag. 8. Alius puto, ſed ſimilis eſt, quem iidem Vngari Schwreg (ab oxyryncho, vt coniicio deprauato nomine) vocitant: aliqui recentiores Latiuo nomine ad vernaculũ formato Scurionem per Sc. non per St. de quo plura leges ſuprà, Corollario 11. ad Silurum. Quidam Tick vel Dick piſcem mihi retulit in Danubio capi, non quidem Viennæ, ſed inferiùs circa Peſtum, vt vulgò vocant, & Budam: mole corporis quæ ad xxv. libras (ſedecim vnciarum) accedat. cute varia vndiquaque, & ſtellata ſimiliter, vt in exhibita hîc à nobis icone: ſed roſtro differre: quod longius & gracilius ſit quam vel in hac noſtra icone, vel in Huſone, anſerino ferè ſimile: cætera Huſoni ſimilem eſſe, ſed minorem: ideoque ab imperitis Huſonem paruum eſſe putari. Hic an ſit Galeus Rhodius, quærendum. Viennæ audio piſcem illum, quem nos Silurum fecimus, paruum adhuc, vt pedem aut cubitum non excedat, appellari ein Dick: adultiorem verò ein Schaiden. *Antacæus ſtellaris.* *Tick.*

56.68. Labra habet, A. (*prominentia nimirum, ſicut Turdi quidam, quibus cognatus videtur hic piſcis.*)

58.24. ex Euſtathio, A. Varinus. 55. λεῦκον A. (carmen hîc non admitteret λύκον.) In fine paginæ A. Is Tænia eſt Rondeletij.

60.3. poſt, authores ſunt. A. Sed χονδρώδη omnino legerim. quoniam & ſcorpios χονδρώδεις eſſe, eodem authore legimus. 30. A. Turdis ex aſpectu picturæ cognatus mihi videtur.

61.54. poſt, reponendum ſit. A. (*Pro σκάφρον legendum σκάρον cum Euſtathio. fluuiatilem autem pro apro Acheloi accipio. Vide infrà in Porcis.*)

Pag. 63. Ad iconem Aporrhaidis Rondeletij, adſcribe: Accedere videtur ad pentadactylum Purpuram Bellonij.

67.54. ad lema COROLLARIVM, adſcribe: *Plura vide infrà in Corollario Gobij A.* 61. poſt hæc verba, ſeparari non debet. A. Alij cottum nominant gobij fl. genus, ex Ariſtotelis hiſtoria 4.8. vbi Græcè βοῖτος legitur. vide infrà in Gobiis.

71.56. poſt nomen ſumpſit, diſtingue, & A. vt quidam ſcribunt. Verùm natex, non narica, apud Feſtũ, nomen à natãdo ſumpſiſſe videtur. 65. poſt hæc verba ἐν τοῦτλο ςενά, A. Διὰ δωδεκάτης ἐψόμενον ἡμέρας ἤδη.

76.46. Lemmati A. Nomina Germanica vide infrà in Corollario de Paſtinaca.

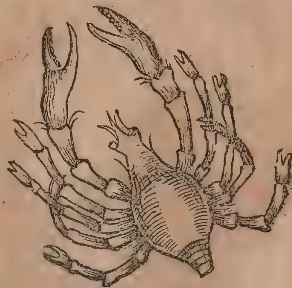
77.31. poſt, interpretatur punctum geminum nota, & A. de eo piſce ſentiens, qui ex aſellorum genere Eglefin vulgò à Gallis nominatur, à roſtro opinor aquilino, quale ei tribuit Rondeletius. egle enim Gallis aquilam ſonat.

77.65. poſt, excauati. A. (*Ariſtoteles hiſtoriæ 9.37. idem de ſerpente marino ſcribit, quem Congro ſimilem facit.*)

81.1. poſt adieci, A. ſuperius pag. 78. 17. Torpor A. dicitur. Et mox eodem verſu, poſt factum A. fuerit.

83.4. expreſſit. A. Effigies eius hæc eſt.

Cancellus, quem aliqui vulgò Auenam vocant. Scaliger Squillam minimam à Vaſconibus Ciuadam vocari ait: id eſt, Auenam. pugillatim enim (inquit) deuorant, ſicut Auenam veterina.

83.16. A. Vide quæ ſcripſi in Rota. 23. L. inter cete pelagia & terribilia numerat, κριοὺς cognominans ἀργαλέους. A. Non probè igitur Lippius vertit arietes marinos mitiores eſſe terreſtribus: tanquam à manſueto huius pecoris ingenio nomen eis poſitum ſit: quod ego à formæ aut cornuum aliqua ſimilitudine eos inueniſſe putârim. Inter verſum 19. & 21. hæc inſere. ARGENTILLVS nominatur à Mauro Epiſcopo in Conuiuio patris Dei, vbi hunc piſcem Iudæ apponit, vt Vmbram Lazaro, Serram Iſaiæ, & alios aliis ſingulorum hiſtoriæ conuenientes. Ponit autem ea tantùm piſcium nomina quæ ab authoribus vſurpata ſunt: vnde & Argentilli nomen non fictum ab eo, ſed vel vulgò, vel etiam literatis ſuo ſeculo de piſce aliquo in vſu fuiſſe iudico.

nam apud scriptorem alium hactenus non reperi. factum autem id esse à colore argenteo, apparet: vnde & alburnum piscem Ausonius, & leuciscos quosdam tum marinos tũ fluuiatiles appellarunt Græci.

86.39. Sub lemmate DE tertia asellorum, &c. A. *Quidam hunc non rectè hepatum esse putarunt: quod in Hepato reprehendit Rondeletius.*

92. Iconi superscribe: *Vide scripta ab initio huius capitis super hac icone.*

9 post hęc verba, *in Corollario primo A. De Gryllo lege infrà in onnihil, Corollario tertio de Asellis, &c. & de Ophidio plura in O. elemento.*

92.50. post hæc verba, vt banchus A. (*Atqui pro illo etiam in Athenæi codicibus βάκχος, legitur. & vanclōs, βάγχος, nusquam apud Græcos reperiri puto.*

ADDITIO AD ASELLVM CALLARIAM, DE QVO SCRIPSI COROLLARIO I. de *Asellis, pag. 92. vers. 58. & deinceps.*

A ICON hęc (à Cornelio Sittardo mihi communicata) piscis est, quem descripsi in Corollario de Phycide A. Vide etiam in Corollario de Tinca A.

PISCEM nostrum (inquit Saluianus) qui Romę Tenca marina & pesce Fico vocatur, veterum Græcorum φυκίδα esse contendit Rondeletius, ea coniectura (vti arbitror) persuasus, quòd vulgari Romanorum appellatione pesce fico appelletur. Verùm præter id quòd friuola & vana hæc coniectura est: (quum hic piscis propterea quòd maturissimi & passi fici instar, mollis, flaccidus, & non succi plenus sit, Romæ fico vocetur, & non quia hæc eius vulgaris nomenclatura ex veteri Græca deducta sit:) id etiam opinari rationi dissonũ est. Nã cum Athenæus, Aristotelis authoritate, phycidem ποικιλόχροα καὶ ἀκανθοστεφῆ: id est, varij coloris, & spinis vallatam vel coronatam appellet: Speusippus verò (apud eundem Athenæum) Percam, Channam & Phycidem similes faciat: quo pacto hic piscis noster, qui neque variis depictus est colorib. neq; spinis vallatus: quiq; nil minùs quàm Percæ & Channæ similitudinem repræsentat, Phycis dici poterit? Propterea non Phycidẽ, sed Callariam hunc esse asseueramus. neque id temere. Nam cum inquiat Plinius: Callarias asellorum generis, ni minor esset: vti Callariam Asellis congenerem & minorem esse testatur: ita nos hunc piscem nostrum, quippe qui Asello similis est atque minor, Callariam esse iure cẽsemus, &c.

B Callarias ad minoris aselli similitudinem proximè accedit. capite enim lato est, & presso: ore magno, & valde denticulato: atque oculis etiam magnis & aureis. Vix pedalem excedit mensuram. Lapillos duos in capite habet. Color ei cineraceus, vt Asello. Squamis minutis contegitur. Corpus totum oblongum & latiusculum est. Ventriculum habet amplum, intestina lata: hepar magnũ & subalbum, cui fellis hæret vesica.

C Marinus piscis est, & litoralis potiùs quàm pelagius, in cœnosisque litoribus degens.

F Piscis est haud suauis, & propterea vbique ferè plebeius, & parui precij esse solet. Carnem habet satis mollem, sed non friabilem, concoctu facilẽ, sed excrementitiam. Frixus aut assus palato minùs ingratus est, quàm elixus.

99.20 A. (*Vide infrà in E. elemento de Elephanto.*)

99.38.

Quam Saluianus exhibuit Callariae iconem Historia 87. huic satis similis est: sed dorsi pinnam, & quae à podice incipit supinam, digitum ferè citra caudam terminat.

99.38. A. (*Bellonius picturas suas à librariis transpositas conqueritur, nempe locustam in astaci locum.*)

101.18. post, dixit. A. (*In nostra Athenæi æditione libro 7. κάμμαροι legitur per duo α.* 24. L. camarus (per m. simplex, & A. in aconito autem κάμμορος legitur. 27. post Macedones, distingue, & A. Varinus. apud Hesychium κομμάραι tribus syllabis legitur.

113.68. L. Vide in Corollario 1. de Asello, & in Mugilis labeonis Corollario.

14.7. Post verba, *diuersas habes.* A. *Idem est cetus Britannicus infrà exhibitus, pagina 212.* Descriptiones enim conueniunt, cùm aliâs, tum quod ad laminas in ore corneas, dentes nullos, &c. Vide quæ scripsi infrà, pagg. 212. & 213.

118. Suprà infimam picturam, adscribe: *Videtur Olaus has picturas effinxisse, scriptoris cuiusdam obscuri verbis (quæ infra in Cetis in genere E. referemus) commotus. Cetos quidem* Nortwerfrack *&* Rußwal *Germanicè dictos, priuatim naues subuertere legimus.* Secundæ verò & intermediæ, 119. paginæ, iconi adscribe: *V. de Aspidochelone inter cete. An crustas quasdam habet scuti, vel chelonij, id est, testudinis corij, instar?*

121.3. Post, Athenæum. A. Hippuris inescantur iuli, Oppianus.

122.41. post, Poulsepieds, A. (*Rondeletius Vrticam rubram suam ab aliquibus Poussepie Britannorum vocari scribit,*)

122.69. Plura vide inferius in Concha rhomboide, seu Balano Bellonij, ex Xenocrate & Galeno quæ huc relata oportuerat, in F.

125. post v.35. In Rheno circa Scaphusiã Weidfisch appellantur pisces, qui per hyemem in libero flumine vagantur & pascuntur, q̄ præcipuè Barbi faciunt: quanq̃ & Truttæ & alij quidam pisces per hyemem interdum vagantes capti eodem nomine vocantur. Barbi quidem huiusmodi meliores sunt: capite minore, corpore rotundiore & obesiore, quàm qui in latibulis se continent, quos Lägerbarben appellant. Ex his vagantibus aliqui reperiuntur steriles, in quibus nec genitura nec oua inueniuntur: eos Jüncklerlin/ id est nobiles appellant: & quouis anni tempore in cibo commendant. Communi quidem nomine Lägerfisch dicuntur, qui in cauis, sub petris aut in petrarum scissuris, collecti latitant: quod ferè faciunt gregatim, & inuicem superincumbentes porcorum instar. Sic Barbi innumeri, milleni aliquando, sub hyemem, in vnum sub petra aliqua latibulum coeunt. quod cognoscentes piscatores, verno tempore cum prodituros eos expectant, nassas opponunt: & ita maximum eorum numerum aliquando capiunt: qui tamen, vtpote macilenti, non magni fiunt in cibo. Hæc à doctissimo & nobili Scaphusiæ ad Rhenum Medico COSMA HOLZACHIO accepi. Ego Græcis nominibus, quibus etiã Latinis vti liceat, pisces quosuis liberè pascentes per hyemem, nomades appellârim, (νομάδας, sicuti & νομάδας ἰχθῦς apud Aristotelem legimus: Latinè pascales. nam & Festus pascales oues nominat quæ passim pascuntur, à verbo pasco: vel à pascuis, quasi pascuales. Latitantes verò pholades, φωλάδας, τοὺς φωλεύοντας: quasi latibulares. Steriles verò quosuis epitrageas. nam & Aristoteles ex fluuiatilibus cyprinos & barinos, ἐπιτραγίας facit, hoc est, steriles: qui nec ouum, nec semen vllum prolificum vnquam habeant: sed qui solidiores pinguioresq́; (inquit) in eo genere sunt, iis intestinum paruum est, & laus præcipua in pastu. Videtur autem non omnes cyprinos & barinos steriles facere, sed aliquos in eo genere: qui præ nimia obesitate nimirum sterilescant: quod & tragis, id est hircis accidit: & vitibus nimia alimenti copia luxuriantibus, quod vocant τραγᾷν. Barînus igitur Aristotelis an Barbus sit, quærendum. nam & nomen alludit & aliud vetus Barbi nomen ignoratur: & fluuiatilem esse piscem, & præ obesitate sterilescere ei conuenit. Gazæ interpretatio apud Aristotelem pro κυπρῖνος καὶ βαρῖνος, non rectè habet, Balagrus & Carînus. Cyprinos quidem seu carpas nostras in piscinis aliquando steriles reperiri, in quibus neutrum sexum agnoscas, in cibo suauiores, ex piscatore fide digno accepi. Βαρσίνται, οἱ μὴ γεννῶντες, Hesychius & Varinus. ego ex Aristotele reposuerim: Βαρῖνοι ἰχθῦς οἱ μὴ γεννῶντες.

Nomades.

Pholades.

Epitrageae.

Barinus.

Eadem pag.36. A. Hi an Alaudis Rondeletij sint cognati, quærendum. 56. A. Vide etiam in Glanide B. in Corollario. 64. post, cothus A. (*cottus.*)

128.29. Post, non item. A. *Rotonèti Romæ quòd corpore sint rotundiore. Vide infrà in Smaride post Mænam: vbi horum etiam piscium affinitas & differentia pluribus explicatur.*)

130. inter lineam 59. & 60. interscribe: BRACHYCEPHALI & Siones mali succi sunt, & grauis odoris: segnem materiam trahunt & gignunt, Xenocrates apud Oribasium. 61. post, Membrade: distingue, & A. & infrà in Corollario de Turdo H.a.

Eadem pagina inter lineam 61. & 62. A. BRETHMECHIN (Arabico vocabulo, vt conijcio) nominari aiunt belluam, cuius iconem hîc damus, cuius nobilis & doctissimus vir THEODORVS BE-

ZA participem me fecit, & addidit (nimirum vt à mercatoribus accepit,) inuentam esse in Iaua insula, nostro tempore, anno Domini 1551. Aprilis die 14. longam circiter decem cubitos fuisse inter caput & caudam: altam cubitos duos cum dimidio: animal esse amphibium, ad viuum depictum. Pictura magna ex parte rubri coloris est, quibusdam in locis cœrulea, &c. Cauda vbi instar equinæ diffunditur, diluti coloris cœrulei est, punctis distincta rubris. Vngues leonini ferè aut pantherini videntur: vt cauda quoque pantheræ caudam referre.

132.17. Margini adscribe: *Recitat hæc Bellonij verba Rondeletius in Purpura C. & refutat.*

133. 33. Initio segmenti G. adscribe; Galeni de eis verba ex libro 11. de Simplicibus ponam in Purpuris. Remedia quæ infrà Muricibus attribuuntur, buccinis quoque conuenient. nam Plinius ceryces modò buccina, modò murices conuertit. Idem remedia plurima muricibus & buccinis vstis communia facit. Vide infrà in Muricis Corollario G.

136.68. post,ſpinula, Syluaticus. A. Spinula quidem ſcorpius eſt.

151.26. Nominetur. A. Iconem adiunximus, qualis olim ad miſſam à Sittardo imaginem ſculpta eſt, licet à Bellonio poſita ſatisfacere potuiſſet.

Gallus marinus vulgò. Cancer Heracleoticus Bellonij.

151. Sub lemmate de Cancro Mæa, &c. A. *Vide Scaligerum in libro de Subtilitate.* Eadem verba A. pag. 154. ſub lemmate de Paguro.

160.47. A. Rondeletius in Squilla parua ſcribit σκύλλαρον genere neutro per y. in prima. ſed ſcyllaros mihi genere maſculino dicendum videtur. Τοῦτον δὲ καλοῦσι σκύλλαρον, Ariſtoteles hiſtoriæ 4.4. Σκυλλάριον generis neutri ſit oportet: ſed vbi Ariſtoteles eo ſit vſus non occurrit. In principio paginæ 161. ad concham quæ è regione dextræ eſt, adſcribe: Teſta hæc Neritæ videri poteſt, quòd buccino ſimilis ſit: ampla tamen, &c.

169.35. poſt, Athenæo A. (*& Oppiano lib. 1.*) Deinde in fine eius hiſtoriæ A. hunc verſum à nouo initio:

Bellonivs hunc piſcem Muſtelum varium ſeu ſtellarem nominat: cuius verba ponam infrà cum Muſtelis.

Deinde ſub lemmate de Canicula Saxatili, ſubſcribe: *Gillius & Bellonius galeum ſtellarem hunc eſſe putabant, ſed reprehendit eos Rondeletius.*

170.36. poſt, rhina. diſtingue, & A. vt neque Aelianus. 65. poſt, muſteli A. nam κεντρῖναι abſolutè vocantur, tanquam genus à galeis diuerſum, quamuis & ipſi piſces ſint γαλεώδεις.

178.5. πύρπων, A. (al' πυρπνός.)

181. Capriſci hiſtoria poſt capitonis fluuiatilis hiſtoriam poni debuerat, ex ordine literarum. Eâdem pagina ſub lemmate corollarivm, adſcribe: Vide infrà in Mure piſce, elemento M.

183.68. Poſt illa verba: jam matura ſunt: initium verſus & Elementi E faciat hæc additio: In piſcatoriis Bauarorum legibus, interdicitur, ne breuiores duobus palmis, vel ſeptem digitis; capitones fluuiatiles capiantur.

ADDITIO AD CAPITONES FLVVIATILES,

PAG. 184 POST VERSVM 12. INSERENDA.

Capito fl. ſimpliciter dictus.

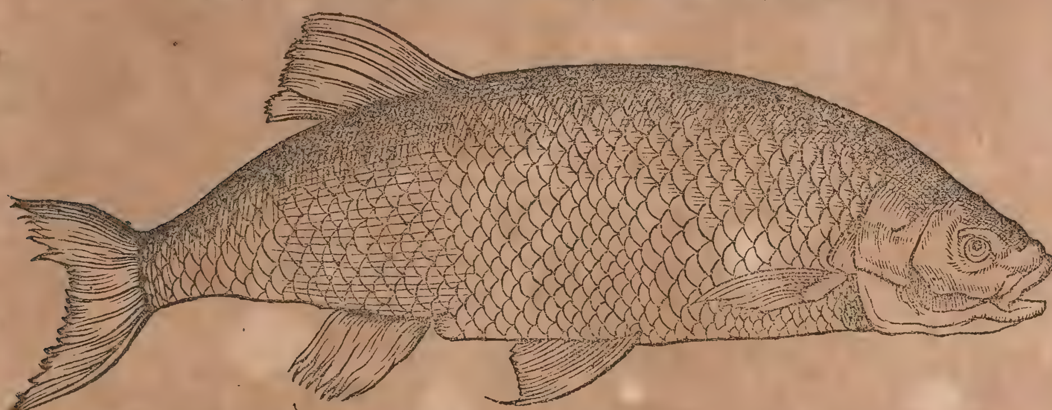
Capitonis fluuiatilis genus vnum tantùm deſcripſimus ſuprà elemento C. vbi etiam iconem eius ex Rondeletij libro appoſuimus. (is Coloniæ Mumme nominatur.) Hîc aliam eiuſdem piſcis exhibemus à Io. Kentmano miſſam, Germanico nomine Diebel inſcripto, ſine alia deſcriptione. itaque dubius, cum hoc nomen nobis & vicinis Germanis inuſitatum ſit, rurſus eundem piſcem, diuerſum eſſe ſuſpicatus, ſculpendum curaui. Eundem autem eſſe puto ex Ge. Fabricij ad me literis, quarum hæc ſunt verba: Diebel piſcis in Miſena montana Elte (*ab aliis* Alte/ *à noſtris* Alet) vocatur. Capitur in Albi, teres (ferè) & craſſus: ſquamis obſitus albis: inter eos qui aſſari ſolent non poſtremus. Dobula à Baltaſare

Trocho dicitur, vocabulo Germanico, quo etiam in Marchia vtuntur, Hæc ille. Christophorus Salueldensis Murilegulos pisces Latinè nominat, qui Germanicè Deueln dicantur. Vorant (inquit) aquaticos mures. Circa Argentinam quidem vulgò Müsesser, id est Muriuori dicuntur. quod si verum est, Græcè myotheras appellâris sicuti & serpentes quosdam. ego muscis potiùs quâm muribus eos vesci putârim. Bohemi nominant *Tlaussie*, vel *Tlausslic*. Vngari *Szeleskzeg*, vt in Catalogo piscium Vngariæ reperi: sed alius catalogus ad aliud capitonis fl. genus, quod Nersling Germani vocitant, id nomen refert. Idem Encelius ab his piscibus, & aliis quibusdam, oua anguillarum & lampredarum, branchiis interdum suscipi & foueri scribit, vt recitaui in Anguilla C. Alius est Polonorum *Dubiel*, nempe Cyprinus latus.

Sed præter hunc Capitonem fl. alios etiam quosdam pisces, similiter & fluuiatiles, & forma non dissimiles, ad idem ceu genus referre libet: vt sunt apud Saxones & Misenos dicti, Jesen/ Rapp/ Zerte/ nostris piscatoribus (sicut & Gallis & Italis, ni fallor) incogniti, & alij quidam: & lacustris apud Saluianū piscis, quem Album nominat. De singulis nunc dicemus.

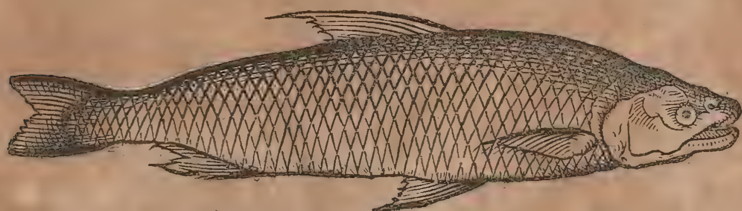
DE CAPITONE FLVVIATILI ILLO, QVEM Jesen APPELLANT GERMANI QVIDAM: NOS DIFFERENTIÆ CAVSA, COERVLEVM COGNOMINEMVS LICET.

Iconem hanc piscis è Danubio, quem accolæ circa Viennam Jentling *appellant, à Stephano Lauræo medico Ferdinandi Augusti accepi: nec alium esse puto, quàm* Jesen *à Saxonibus & Misenis dictum.*

Recentiores quidam piscem Saxonicè dictum Jesen, alausam interpretantur. is (inquiunt) habet lucentes squamas argenteo fulgore: estq; ex eorum numero, qui apud Saxones assati gratiores sunt. Capitur in Albi. Ego quoniam è mari non ascendit, alausam esse negârim. Quoniam verò cum capitone fluuiatili similitudinem habere, (non tamen ad eam magnitudinem peruenire, cum rarò duas libras, xvj. vnciarum, excedat:) & insuper cœrulei coloris (*aliqua ex parte*) esse fertur, qualem etiam esse video Danubij piscem Jentling/ ex icone à doctissimo Lauræo missa, in quo dorsum præsertim cœruleum est, & aliquæ capitis partes, (latera & venter argentei coloris sunt, pinnæ fermè rufi, sicut & cauda,) qui & ipse præfertur assus, inde adducor vt vocabula hæc duo piscis vnius & eiusdem esse statuam. Germani ad Viadrum Jesitz appellant: Dantiscani Jesus: Marchici ad Viadrum Jese scribunt. sed e. vltimum non proferunt, & primum obscurius instar æ. diphthongi feré. Aliqui Bratfisch/ hoc est piscem assari solitum, per excellentiam. Poloni Iaiz, vel Iésiéñ. Ex Epistola Lauræi: Jentling vel Bratfisch non est in magno precio: neutiquam salubris, quòd pinguiusculus sit, & non saxatilium modo friabilis: suauis tamen satis, quantum ad gustum. Estur frigidus, assus potissimùm, quanuis & elixus, & aliis modis. Longitudo eius cubitum non excedit, nec latitudo tres aut quatuor digitos. Post Pascha potissimùm capitur. Haud scio an idem sit piscis, quem apud inferiores Germanos Macrell vocari, ab aliis Bratfisch/ Adamus Lonicerus tradit. & in aquarum fundis latêre addit, noctu cum face à piscatoribus capi. Eum quidem Lucium Ausonij esse non rectè coniicit. Cronenburgius medicus pereruditus, Macrill piscem in catalogo Rheni piscium mihi nominauit. Sed longè alius est qui eodem nomine in mari dicitur, videlicet Scomber. Vngari Capitonem fl. cœruleum Czompo appellant, vt ex duobus meis Vngaricis piscium catalogis alter habet: in altero meliùs (vt suspicor) ad tincam hoc nomen refertur: Bratfisch verò transfertur Syleuvhal. hal quidem eis piscem significat. Idem fortè piscis est, qui Bratkarpfe ab accolis Poloniæ Germanis vocatur: à Polonis Glovvacz ob magnitudinem capitis: (de quo plura leges inferius in Paralipomenis ad Cyprinum.) sed aliud Polonicū nomen huius piscis iam antea diximus: quamobrē in dubio sum.

DE CAPITONE FLVVIATILI, QVEM CORVVM MISENI *nominant,* ein Rappen*, nos rapacem cognominabimus.*

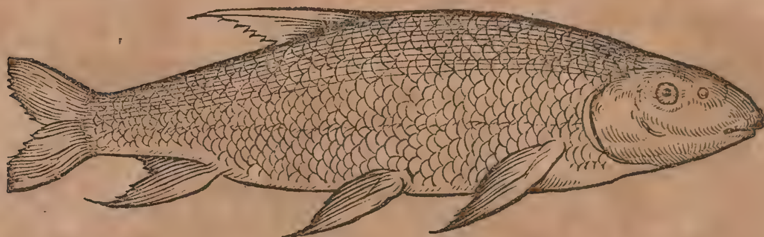

B RAPPE vocatus (inquit Kentmanus: qui & iconem misit: id est, Coruus, quòd eius volucris instar rapax voraxq; sit) piscis est candidus, argentei splendoris: dorso tamen fusco & subcœruleo. Squamis tegitur latiusculis, tenuibus & perspicuis. quibus pellicula tenuis argentei nitoris substernitur: quæ per squamas translucens, piscem veluti argento illitum ostendit, quales etiam cæteri pisces, quos communi nomine albos cognominamus (Weyßfisch) apparent. Piscis est longus, crassus & carnosus: caro aristis plena. Longitudo ad latitudinem quintupla. Dentes ei non in ore, sed in faucibus sunt, (vt aliis quoque huius generis,) longiusculi, vtrinque septeni è mandibulis prognati. Ventriculus & intestina simul, piscis longitudinem non æquant. Reuolutio eorũ triplex est, ita vt in summo ventriculus sit, inde tenuius intestinum incipiens reuolui, duas sub eo helicas efficiat. Tegit hæc dextro latere iecur, (in quo vesica fellis longa conspicitur) altero lien. (*Branchias molles esse audio, vt in Salmone: pinnas coloris è fusco punicei.*) Vesica in eo aere plena, oblonga est, vt in Lucio, Cyprino, &c. Maximi qui apud Misenos capiuntur, ad sex aut septem libras (xvj. vnciarum) accedunt.

(A) C Nomen à rapacitate tulit. est enim veluti prædo vehemens in aquis: nec minùs ferè quàm Silurus & Lucius, aut etiam ampliùs, damnosus est vorandis piscibus. quos dum persequitur, in ripam aliquãdo expellit, & simul etiam ipse interdum impetu in siccum elatus relinquitur. Hic piscis in Albi nascitur, non aliunde subit: & toto ferè anno (sed rariùs & per interualla quædam) capitur. A partu valde augetur & pinguescit. Parit autem circa Annunciationem diuæ Virginis: quo tempore è stationibus suis cateruatim procedunt, magni & parui: duobus aut tribus diebus ante aut post illum diem: idque
E ita fore certum est. Quòd si nihil impediat, sexaginta, plus, minùs, vno retis tractu interdum capiuntur. Piscis est callidus, & extra hoc tempus quo propter partum gregatim natat, difficilis captu: nisi vel nimij ventorum flatus, quo minùs piscatores & retia trahenda audiat, efficiat: vel aqua perturbata visum eius impediat: aliâs enim inter scamna, quæ arenæ accumulant, manet: nec facilè retibus includitur. Cæterùm extra pariendi tempus hamo ferè capitur, hoc modo: Quoniam vorax est piscis, phoxinus aliusve pisciculus hamo infigitur, & sic linea per aquam ultro citróque agitur, eo in loco vbi huius generis pisces degere coniectura est. hi cum pisciculo pariter hamum deuorant, & capiuntur.

F Piscis est admodum laudatus & boni saporis, tum assus, tum elixus. A plerisque tamen parui æstimatur, quòd idoneum coquendi modum nesciant. nam nisi ritè coquatur, siue asses, siue elixes, in partes aliquot dilabitur: quòd si integrum seruare velis, non in feruidam, vt alios plerosque pisces solent, aquam, sed ab initio statim in frigidam præparatum immittes, vt pariter cum aqua concalfiat: tum condies, saliesque, & ad iuris ferè consumptionem coques. Assandum verò, desquamabis, exenterabisque similiter: deinde sale diligenter consperges & perfricabis, & per duas horas in sale relictum, tandem assabis: ita bonus & grati saporis piscis erit. Sunt qui pisces assari solitos, simpliciter assent, ouis (aut lactibus) solùm non exemptis: & saluia infercta. alij oua seu lactes, cum hepate & liene exempta minutatim concidunt: adduntque multum piperis ac caryophyllorum, salem, vuas passas minores, vitellum oui. hanc impensam in piscem infarciunt, & assant: putantque ita salubriores fieri. Hucusque Kentmanus.

DE CAPITONE FLVVIATILI SVBRVBRO, QVEM GERMANI ORFVM APPELLANT.

ORFVM Germani vulgò, ein Orff, genus hoc Capitonis nominant: quod mihi videre nondum cõtigit, præterquàm Augustæ Vindelicorum olim in piscina quadam, vbi mihi intuenti, cyprini colorem præ se ferre videbatur, aqua fortè visum meum mutante. Ibidem depictam iconem clarissimus medicus Achilles Pyrminius Gassarus mihi curauit. Dorso est rubicundo, ventre albicante, squamis (vt appareret) magnis & latis. Assi laudantur, præcipuè Aprili & Maio mensibus. Linea à branchiis ad caudam an probè adeò recta (præter plerorumque piscium morem) expressa sit, inquirendum. Germanicus liber qui Bauaricas constitutiones continet, eadem forma piscem hunc delineatum proponit, digitos xij aut xiij. longum, qua longitudine inferiorem capi non liceat: cum vulgarem Ausonij Capitonem vel nouem digitos longum capere concessum sit: vnde hunc (Orfum dico, qui tamen ab orpho marino pisce toto genere differt) ad molem multò maiorem excrescere coniecerim. In diuersis Germaniæ partibus aliter atq; aliter (proximis tamẽ inter se vocabulis) nominatur: Orff/Erfle/Nörffling/Würffling/Würffling: alicubi etiam Elft, idem, ni fallor: vnde extat dicterium in hominẽ delicatum, Man muß dir ein Elft kochen. Intempestiuè captum, spinulis seu aristis redundare aiunt. Duorum generum esse hunc piscem audio: assatos alios carne alba esse, qui Augustæ vulgò Weyßfisch appellentur: alios rubicunda vel flauescente, truttæ salmonatæ instar. Piscem Norimbergæ quoque in Begniza fl. frequentem esse aiunt: præferri genus illud cuius caro rubeat: in superficie discrimen non apparere: squamas paulò latiores esse quàm in thymallo.

thymallo.carnem siccam & friabilem, salubrem, vt vel puerperis concedatur: minus suauẽ quàm Truttarum. Bellonius quoque visa apud me huius piscis effigie, forma ad Squalum (id est, Capitonem fluuiatilem) cum accedere fatebatur. Piscem audio lautum & in precio esse, muscis vesci: Cyprino minus latum esse, sed crassiorem: nõ in aquis fluentibus, nec in lacubus, sed in piscinis fermè reperiri, apud Vindelicos, & Norimbergæ, & alibi. Sunt qui pico pigó ve pisce Larij & Verbani lacus, (de quo inter Cyprinos scripsimus,) eum comparent: & similiter certo anni tempore è squamis ceu clauos quosdam emittere mihi retulerint. Ad Cyprinós ne igitur magis an Capitones pertineat, iudicandum illis relinquo, quibus in promptu hi pisces sunt.

DE CAPITONE LACVSTRI, QVEM ALBVM PISCEM SALVIANVS NOMINAT:

Iconem non posui, quòd ad alias Capitonum formas quàm proximè accedat: eam qui desiderat, è Saluiani de Piscibus libro petat.

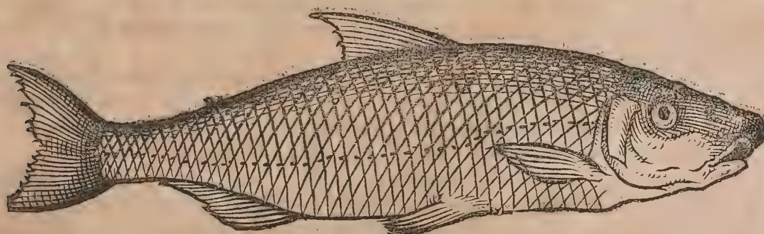
CVM hic vigesimus noster piscis, (inquit Saluianus,) locis plerisque Albo vulgò vocetur, à Petro Gillio Ausonij Galli Alburnus esse creditur. (*Atqui Petrus Gillius Alburnos, non quos Itali, sed quos Galli vulgò Albos vocitent, esse iudicat. Vide in Alburno, elemento A.*) Verùm Ausonij Alburnus piscis fluuiatilis est, cum Mosellæ tantùm fluminis pisces ab eo describantur. hic verò noster, lacustris. Quòd si aliquis alicubi in fluminibus etiam eundem reperiri obijciat: sicut id fieri non posse non contendimus: sic cum in Mosella (vt à quàm plurimis illorum locorum accolis accepimus) nõn reperiatur, Alburnus esse nõ poterit. (*Post hæc coniecturas suas profert, Alburnum Ausonii eum esse piscem, quem Galenus Leuciscum vocârit, eundemque squalum esse, nempe illum quem nos simpliciter Capitonem fluuiatilem fecimus. Ego Rondeletii sententiam potius sequor. Et mox subiungit:*) Hunc igitur vigesimum piscem nostrum, vulgò loquentium more Album, & non Alburnum, vocandum censemus, (etsi sub piscis icone incisoris incuria Alburnus nomẽ excusum legatur: *atqui idem error in Tabulis Saluiani piscatoris est*: eiusque antiquorum Græcorum Latinorumve neminem, mentionem fecisse scimus. A

Albus quanuis Squalo Alburnóve appellato pisci persimilis sit, ab eo tamen euidentibus quibusdã notis facilè internosci potest. Primùm enim etsi vterque latitudinis ratione oblongus appareat, eâdem nihilominus vtriusque existente latitudine, Albus paulò longior Alburno conspicitur. Deinde rostro acutiore, oculis maioribus, ac dorso magis repando Albus est. Nam cum Alburni sensim atque modicè, Albi repente ac plurimùm à capite extuberat dorsum. Pinnarum autem tum in lateribus, tum in dorso ac in imo ventre existentium, situ ac numero cum Alburno conueniente earundem colore abinuicem discrepant. subnigras enim Albus: subrufas verò Alburnus eas habet. Postremò amplioribus squamis Albus tegitur: ventréque atque lateribus, æquè atque Alburnus, candidus & argenteus est: capite verò ac dorso magis quàm ille subuiridis. Magnitudine non differunt: vti enim Alburnus, sic & Albus, pedalis, frequens: bipedalis verò aliquando tantùm reperitur. B

Lacustris piscis est Albus, non tamẽ in lacubus omnibus, aut in eorum quàm plurimis, vt Tinca, Lucius, Squalus ac Barbus: sed in eorum nõnullis solùm reperitur. in Trasymeno enim lacu vbi etiam Albo vulgò vocatur, frequens satis in fine vêris capitur. In fluminibus eum reperiri hucusque non obseruauimus: estque aduertendum, ne quispiam eum in fluminibus etiam reperiri contendens, Squalũ pro Albo nobis ostendat. In mari nec nascitur, neque ex lacubus fluminibusve ad id descendit. C

Duram carnem habet Albus, & propterea ægrè coquitur. Insipidus adeò est, vt piscium ferè omniũ iure vilissimus censeatur. nec enim vlla condiendi ratione sapidus effici potest. Torrefactus tamẽ paulò minùs ingratus est palato, solumq; in aliorum piscium penuria eo vesci solemus. F

DE CAPITONE ANADROMO ILLO, QVEM MISENI Zerte VEL Blicke NOMINANT.

CAPITONIBVS hunc piscem adnumero propter similem, vt ex pictura (quàm Kentmanus misit) coniicio, corporis formam: differentiæ verò causa anadromum cognomino, quòd ex Oceano Albim subeat, vt cestreus seu mugil ex mediterraneo Nilum. Nasutus videtur, prominente & carnosa superiore oris parte, vt in nostris fluminibus, is quem Nasi nomine descripsimus suprà. cui etiam reliqua corporis specie per omnia adeò similis est, vt discrimen nullum animaduertam, ne colorum quidem ferè, nisi quòd Albinus hic Nasus magis albicat, noster verò magis fuscus est. Sed noster planè fluuiatilis est. Albinus è mari ascendit: quem vel ab Albi ein Elbnasen/ vel à mari ein Meernasen appellari licebit. Præterea noster vilis & plebeius est, Albinus verò inter laudatos, præsertim assus. Hoc etiam notandum, cum Albinus alio nomine Blicca dicatur, longè alium piscem eodem nomine à nostris vocari, de quo egimus inter albos pisces elemento A pagina 23. Zertæ quidem nomen etiam Polonis vsitatum audio. Plerique Germani Zerte per e. aliqui (ni fallor) etiam Zorte per o. proferunt. A

Zerta

B Zerta (inquit Kentmanus) piscis est longiusculus, argentei nitoris. squamis paruis tegitur: dorso subfusco: pinnis quæ ad branchias sunt & parte supina rutilis, pauco cœruleo admixto. Linea vtrinque à branchiis ad caudam tendit, in qua puncta fusci coloris digeruntur. Caput ei crassiusculum. oculi pulchri, magni, albicantes: nates magnæ non procul ab ore. Os molle prorsus, in quo nec dentes sunt, nec alia asperitas: sed ab initio gulæ seu faucium, maxilla vtrinq; valida, dentibus senis oblongis vallata. Maximi huius generis pisces qui apud Misenos capiantur, bilibres sunt. libram xvj vnciarū dico.

C (F) Anno toto ex Oceano in Albim ascendit hic piscis: maximè verò circa Pentecosten, quo tempore parit, migrare solet: tunc etiam ad cibum præfertur, quòd fœminæ ouis plenæ sint. Manent & pariunt in Albi, proficiuntque ipsi ac soboles: augentur enim & pinguescunt. Vescitur omne genus pisciculis, qui nullis præsertim spinis & aculeis rigeant: item muscis aliisque insectis quibus intra aut proximè supra aquam potitur.

Habetur inter optimos qui in Albi sunt assari solitos pisces. caro enim eius optimi saporis est. Ritè etiam elixus non malè sapit. Desquamatus nempe, exenteratus & elutus, in aquam feruere incipientem immittitur: conditúsque ac salitus ad iuris ferè consumptionem coquitur. quo modo permulti etiam alij fluuiatiles pisces elixari solent: (vulgò dicunt Treuge sieden/ oder heysse fisch.) Sunt qui iuri iam ferè consumpto copiosum butyrum addunt, eóque liquato piscem inferant: sic paratos à butyro cognominant Butterfisch. Potest & aceti aliquid affundi, & zinziber aspergi pro cuiusque palato. Assus vel simpliciter, vel cum embammate è cepis minutatim concisis, vino, saccharo & zinzibere, sapidissimè estur. Nec displicuerit desquamatus, in frusta concisus, quæ in polenta aut secalis polline voluantur, atque ita in butyro siue crudo siue liquato frixus. Hæc omnia Kentmanus. Non in Albi tantùm, sed Sala etiam apud Misenos flumine Zertam capi audio. Alius quidam narrauit, Zertam piscem esse tenuem, oblongum & latum: similem Gustero (einem Geuster) vulgò dicto: nisi quòd hic subcœruleas squamas habeat, Zerta verò albiores. Est & Schneppelfischgen in albi piscis paruus, quem zertæ aliqui comparant, nescio quàm rectè. mihi Schneppelfischgen Phoxinus quidam videtur, qui cum zerta nihil ferè commune habeat.

190. Inter versum 52. & 53. hunc inseres, nouo initio: CENTRISCVS. Vide in Pungitio.

191. 18. post, Idem, A. Plinius medicus de diæta distemperantiæ hepatis, (vt Bellonius citat,) Merulam, cossyphum, & ceredam offerendos ijs, qui hepate sunt calidiore, recenset. Trallianus verò ijsdem consulens κιχλίδας, καὶ τὸ ἐξ αὐτῶν ἰωτικον nominat.

192. lemmati COROLLARIVM: adscribe: Vide plura in P. elemento, in Percafl. minore. Eadem pag. quæ minoribus litteris sub altera icone scripta sunt dele.

194. 9. Antacæi A. (*Nos hoc suprà reprehendimus in Antacæorum historia.*

196. 47. post, Massarius. A. Vide plura infrà in Physeteris historia, elemento P.

202. 49. A. Porphyrion, Πορφυρίων, auis quidam & piscis, Hesychius.

207. versu 13. vacuo, hæc adscribes: *Contra picturas Olai magni, lege animaduersiones Rondeletij, in historia monstri Leonini, pag. 414. Balænæ fistulam vnicam habent, Rondeletius Cete omnia squamis, auriculis, (pedibus) & branchiarum scissura carent, Idem.*

207. Lemmati DE CETO barbato subscribe: *De hoc sentit Rondeletius, vbi picturas Tabulæ Olai reprehendens, scribit, Scolopendram cetaceam, monstrosam ab eo pictam esse, quadrato capite, promissa barba.*

208. sub lemmate, DE Hyæna cetacea, subscribe: Improbat Olai picturas plerasque Rondeletius, ceu non consentaneas naturæ, vt alias complures ab eo exhibitas, Vaccæ & rhinoceroti similia monstra. 49. post auricula) A. Cadamustus tradit in Oceano meridionali piscem sui ferè similem, longis auriculis, reperiri: vt in Orthragorisco scripsi.

210. Picturæ primæ superscribe: *Ex Testudine marina finxerunt monstrum, à quo Vitulus marinus (auriculas habens præter veritatem) deuoratur, Rondeletius. atqui hic pictus Vitulus oculos tantùm, non auriculas videtur ostendere.* Secundæ picturę adscribe: *Vide infrà in Hippopotamo B. de bellua Morss, è Sigismundi Liberi Moscouia pulchram descriptionem.*

211. 12. span. L. stang. ¶ Versum 18. sic L. Das ich im Meer nit bin beliben. ¶ Versum 21. & 22. sic L. Zweinzig acht Schuh man mich außmaß/ Wiewol ein klein Rußor ich was ¶ 23. mögen. L sollen. ¶ Ad finem versuum Germanicorum hos quatuor adde:

Zu Straßburg hatt man denn auch gesähen/ Tausent fünffhundert ists geschähen.
Vnd neunzehen jahr vmb Weynacht zeit/ Mein starck gbiß hatt mich gholffen neüt/

212. 54. pilosæ A. (*Vide suprà circa medium pag 114. & circa finem ferè Corollarij de Physetere.*

213. 5. post pristis. A. (Indico Oceano pristes attribuuntur à Plinio.

214. 40. post zytyron. A. (*Vide infrà in Testudine.*)

217. 15. adposui. A. (*Iconem dabimus infrà cum Harengi historia, elemento H.*) 37. post, Athenæo, A. non rectè. Vide infrà in Eritimo. 69. post, generis. signa geminum & A. Lupo excepto, qui solus τῶν χυτῶν bis anno parit.

218. 17. post, uænisse. *Athenæus tamen ex Aristotele Lupos μονήρεις, id est, solitarios esse scribit.*)

318. 30. post: vocabulum sit, A. Aelianus de Animalibus 46. scribit rhyades pisces hyeme simul manentes quiescere, & se inuicem tepefacere: verno autem longiora itinera ingredi: & cibis non modò obuijs, sed inuestigatis vesci. vbi Gillius vertit aspargos. 53. post, retulimus. A. Vide quæ annotaui in Mullo c. Locus est apud Aristotelem 9. 37. Gręca aliter habent, &c. 68. L. κεδνὰν. Archestratus apud eundem in Buglossi mentione, lib. 7 sed pro καὶ lego περὶ, vt in eiusdem libri fine habetur, in Ὑψηλᾷ: vnde Chalcidem hîc loci nomen esse apparet, non piscis,

221. 60. A. Sed Bellonius inspectis meis iconibus, piscem quendam rubicundum, quem Turdo vndecimo Rondeletij cognatum esse suspicor, hepatum suum esse dicebat: & eum quoque Venetiis Sacchetovocari indifferenti nomine. Vide Corollarium ad Turdos Rondeletij. videtur enim Bellonij Hepatus vndecimo Rondeletij Turdo cognatus.

222. 21. Lemmati DE CHELIDONIA. A. Vide etiam in Hirundine, Corollario A. 26. post, sydera L.

ra 1. iuxta Andromedem hirundinis piscis præferre 27. post, Rhodig. A. ex Theone in Aratum.

225. 41. A. Ex hoc pisce puto esse Coruinam vulgò dictum lapidem: de quo nonnihil scripsi infrà, in Perca fl. B. nisi fortè è Coracino sit. vterque enim in capite lapides habere proditur. Vide etiam infrà, pag. 298. in Corollario de Coracino B.

227. Lemmati, DE CITHARO, Rond. A. Vide an hæc sit Tænia Bellonij, infrà inter Passeres,

228.29. post, Oppiano. A. Inter pisces Nili numeratur à Strabone κιθαρὸς, mâlim proparoxytonum.

243. Lemmati DE COCHLEIS Stagni, &c. subscribe: *Concharum hæc genera, non cochlearum videntu*.

257.39. post, anim. 5.9. A. piscibus fusaneis (χυτοῖς, qui retibus fusim capiuntur,) adnumerantur: alibi gregalibus. Semel anno pariunt, Idem. 40. A. Subeuntes Pontum capiuntur, exeuntem autem, minûs, Idem alibi. 41. Ab initio versus A. Optimi in Propontide sunt antequam pariant, Aristoteles. 57. post, intelligens, distingue, & A. (vel potiùs Orcynum. vide infrà inter Thunnos:)

262.22. A. Vide etiam in Ostreis H. C.

263. 25. post, Tridacnam. distingue, & A. (*vt annotauit Bellonius.*) 29. A. *Hæc Rondeletius.* At quæ Plinius Tridacna nominat, non est necesse de Indicis intelligi: sed de genere altero potiùs, quæ vel apud Italos reperiantur: quoniam, inter nos, inquit. Vide infrà in Ostreis diuersis Bellonij verba, & nostra in Corollario.

264.54. post, Arabicis A. (margaritis.) 55. post, inferiùs A. in Corollario. 56. post, Rubri, distingue, & A. pag. 275. item in Corollario de Margarita A. Iconi ad mediam paginam, Corollarij lemmati subiectam, superscribe: *Hanc (si bene memini) Bellonius cum apud me vidisset, Pinnam fl. vocandam putabat, quòd & erecta stet, & margaritas contineat.*

267.33. post, dicemus, A. elemento P. 65. post Galenus A. *Vuottonus hæc etiam cum præcedentibus Xenocrati adscribit. Galenum nusquam puto balanorum meminisse.*)

269.29. post, διαφόρους, aufer distinctionem, &, A. τῶν παρ' ἡμῖν. 44. A. (*Vide infrà in ijs quæ de Margarita scribit: & ibidem in Corollario A.* 50. post, interpretari A. (Boëthius Scotus conchas margaritiferas in Scotia, vulgò Viduarum cupedias dici scribit.)

274. 56. A. Angli Chamam læuem vocant a Clamme.

275.51. post, Rondeletij. distingue, & A. pag. 264. Margaritiferas etiam conchas manus piscantium præsecare aliquando traditur.

278.7. post audeo. distingue, & A. Gillius. 21. post Bellonio. A. eorum icones in fine huius Corollarij dabimus.

280.10. post, mytulos A. (*Alij vitulos legunt, Rondeletius lepores, neutrum probo.*)

282.3. post, esse A. (Melius sic: Mutianus, inquit, Echeneidé, pdit esse muricem latiore purpura, &c.)

284.4. post Persiam. A. De murrhinis vasis plura reperies infrà in Purpura. H. a.

285. 46. post, θαλάσσιαι. A. Vide etiam infrà in Porco pisce.

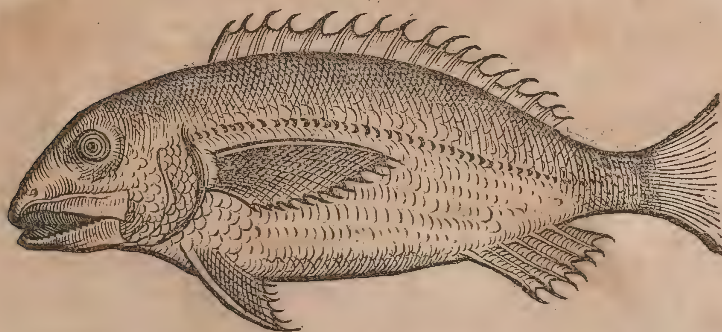
287. Sub lemmate DE Operculo, &c. adscribe: *Icones ny. oblongæ & strictæ, Conchylij operculum repræsentant: vnum in medio rotundius, Buccini & Purpuræ.*

289. 22. ab initio lineæ A. Vide infrà in Muricibus. vires enim eædem videntur.

293. 13. post, mediocres A. Vide in Murena A.

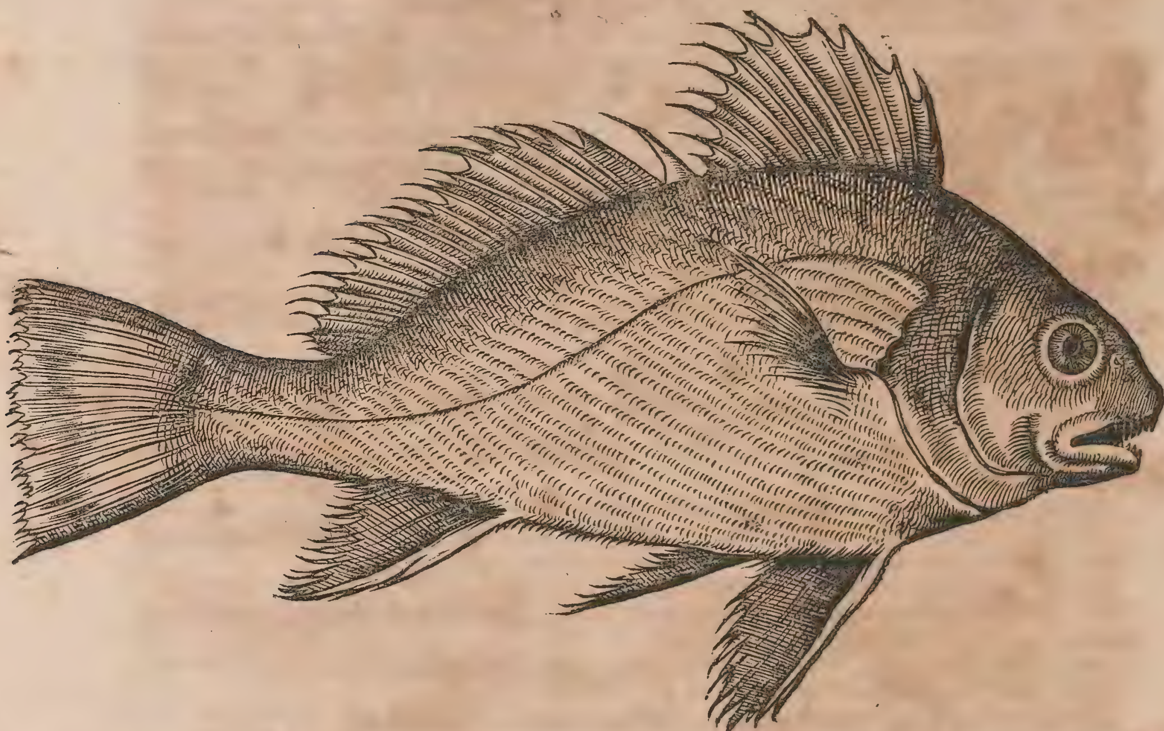
296. sub lemmate, DE eodem Bellonius, adde hanc iconem, & adscribe:

Piscis hic à Bellonio pro Coracino exhibitus videtur. nam & Rondeletius Cantharum esse docet piscem à Liguribus Tanando dictum, non Coracinum, & Gillius piscem Massiliæ à colore castaneæ nominatum, Coracinum Neapoli vocari, audiuisse se ait: quæ nimirum errandi occasio fuit Bellonio: qui Cantharum bis pinxisse videtur, primùm pro Coracino, vbi dentes non expreßit: deinde pro canthato, dentatum.

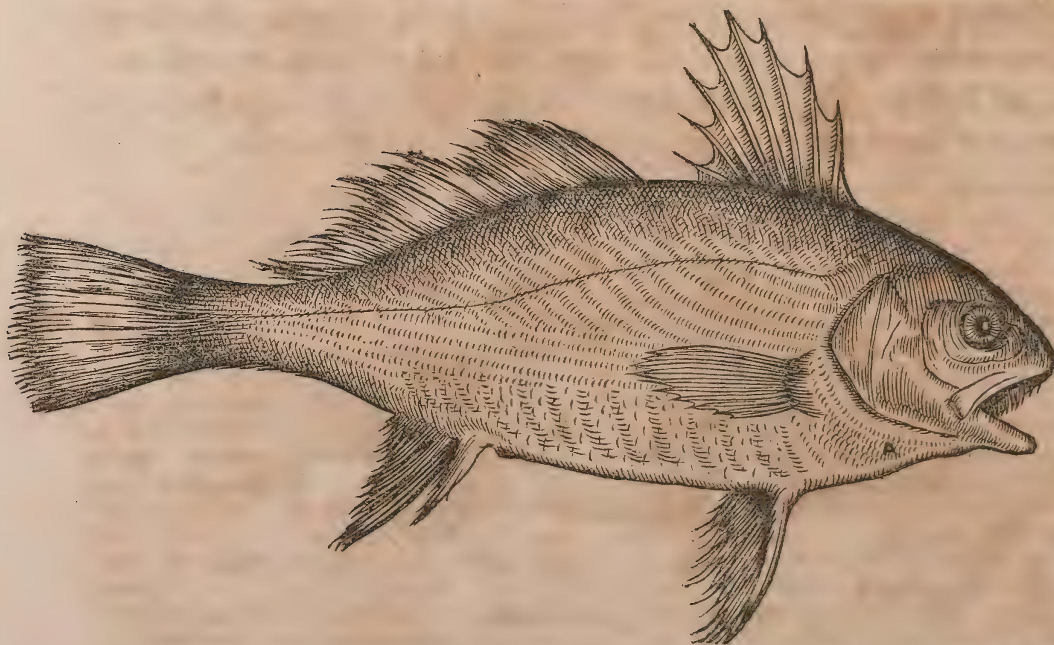

Eâdem pagina sub Lemmate COROLLARIVM, addito tres sequentes icones, cum suis inscriptionibus.

Venetiis pictum hunc piscem quendam Tincæ marinæ nomine accepi: sed falso, vt admonuit Bellonius: qui visa hac effigie, statim Coruum marinum siue Carpam marinam (id est, Coracinum) esse pronunciauit. Colore magna ex parte nigricat tum corpore, tum pinnis: sed per latera fusco colori aliquid subuiride admixtum est. vnde coloris nimirum ratione, Tincæ marinæ nomen (quod alij vulgò merulæ tribuunt, Romani etiam phycidi Rondeletij, id est, callariæ Salniani) imperitior aliquis ei attribuit.

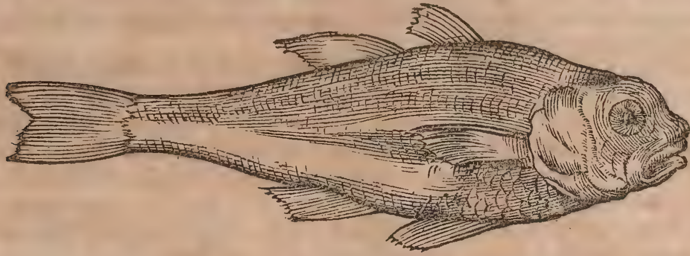

Hæc quoq; Coracini species videtur, colore ferè tantùm à præcedenti differens est enim candidior: reliqua verò specie similis, oris nempe & cauda, item latitudine, ac pinnis & aculeis in ventre.

Piscem

Piſcem hunc Coruuli nomine in Italia pictum, Cor. Sittardus miſit, colore rubicundo, &c.

296.53 poſt, vt A. ibîdem. 62. poſt, reperio. punctum geminum nota, & A. & alibi in eiuſdem loci recitatione μύλος, paroxytonum, lambda ſimplici. 68. poſt, cauſetur. A. Vmbram piſcem Rondeletius ſcribit Græcos hodie μηλοπόπιον vocare: eſſeque Vmbræ & Coracini tantam ſimilitudinem, vt alter pro altero vendatur.

298.2. ſcribunt. A. Nos in Paralipomenis RAB piſcem inter Capitones fluuiatiles exhibebimus ac deſcribemus. Deinde ſequentia verba: Ego piſcem hunc, &c. vſque ad ſaporis D. 27. A. Lege etiam infrà in Corollario de Perca fl. B. Alius eſt ſynodontites. è ſynodonte piſce: de quo infrà in Synagride dicemus. Qui è coracino eſt, coracinites vocari poteſt: qui è chromi, chromites: è ſciæna, ſciænites, quem Bellonius PIERRE DE COLIQVE vulgò Gallis nominari ſcribit.

301. LEMMATI COROLLARIVM, adſcribe: Vide etiam infrà in Scordylo. poſt, Quadrupedibus A. ouiparis. 27. poſt, κυπῖλος, ἀ. πομπῖλος, γωῖλος, Τρωῖλος, & pro fœtido ὀσμίλος apud Io. Tzetzen. 28. poſt, Δέρκυλλος. A. à phyſa phyſalus fit, à thymo verò thymallus per l. duplex.

302.53. poſt, cordylus. A. Σκορδύλος Oppiano libro I. amphibius, in cauernis maris habitans cum polypis & ſcolopendris nominatur: nec alius quàm Ariſtotelis cordylus videtur: quãquam hic ſuum cordylum non facit marinum. Inter verſum 24. & 25. hunc interpone: CORIAX ſalſamentum, vide ſuprà in Corace.

303 Inter verſum 45. & 46. hunc inſere: CORYDELIS. Vide ſuperiùs in Cordylo.

306.40. L. ſimilis Lucernæ Venetiis dictæ. 42. poſt, adſcribit: A. Lucernæ iconem in L. elemento dabimus.

307.56. poſt coloris, diſtingue, & A. quanuis & Lyra Rondeletio rubeat: & Galli ROVGET ab hoc colore promiſcue appellant, Cuculum, & Lyram, & Mullum: quoniam & colore, & corporis ferè figura ſimiles ſunt. Verſu 62. diſtingue poſt piſciculus, & A. vt non rectè Germanicè etiam Gaernart dici illic adiiciatur. Et mox L. in quibuſdam Angliæ locis, huius generis fuſco colore piſcem, Curre indigetãt. 67. poſt, ſonabat. A. Eſt autem hic colore fuſco, cum Gornard rubeat.

308.6. poſt, corporis ſui. A. Alibi etiam lepores maris inter piſces litorales Germaniæ nominat. 22. A. Io. Caius de hoc nomine aliquid ſibi conſtare negat.

309.6. poſt, ὄρκυνοι. A. Sed rectè quidem videtur Wottonus dicere, non tamen ex hoc Oppiani verſu. 17. poſt, Plinius, A. lib. 32. cap. 7.

310.46. poſt, *obſeruauimus A. in faucibus, ſicut & tinca,)*

311.41. ad nomen Lepidotus, in margine A. Quære etiam infrà in L.

312.61. poſt, rerum. A. Vide in Corollario de Vermibus aquatilibus.

313.25. A. In hoc ſeculo noſtro gulæ obnoxio, etiam inuenta ars eſt Cyprinos ſaginandi in piſcinis, vt euadant admodum pingues & ſapore grati. Inſeruntur pilulæ ex furfuribus, & aliis quibuſdam adiunctis, in os: aut coniiciuntur in viuaria ad paſtum, Ge. Fabricius. 36. Lonicerus A. Miſeni Carpas ante Pentecoſten præferunt: & poſtea rurſus poſt diui Michaëlis diem, vſque ad S. Ioannis.

314. poſt verſum 27. A. hæc à nouo initio: Nuper è Polonia quidam, vir rerum naturæ ſtudioſus, de Cyprinorum in ea regione & Germania differentiis, ſententiam ſuam his verbis ad me perſcripſit: Cyprinorum genera apud nos quatuor inueniuntur, vt nominibus, ſic etiam forma & ſapore diuerſis. Genus primum ſimpliciter Carpam (karpffen Germani, Poloni KARP) appellant. Alterum corpore multò anguſtiore eſt, ita vt ſupina pars in latitudinem circa medium minimè protuberet, ſed ab ore caudam verſus ſecundum rectam (ferè) lineam ea pars protendatur. Ineptus eſt hic piſcis elixari: melior, ſi aſſetur: quamobrem à Germanis Poloniæ accolis Bratkarpfe nominatur: à Polonis verò Glovvacz, propter magnitudinem capitis, quod corporis reliqui proportione prægrande videtur. Tertium genus Brachſme Germanis eſt, (*Cyprinus latus Rondeletio:*) Polonis Dubiél: latior carpa cõmuni, & ſquamis albior: & quia pinguior, ſapidior, maiorisque precij. Quartum latius ſuperioribus, ferè vt Karas dictus piſcis: vnde etiam compoſito ab eo & carpa vocabulo Karpkaraß dicitur Germanis, & Polonis ſimiliter, vel alio nomine PIOTRVS. Hic tribus ſuperioribus præfertur, & in maiori precio eſt. (*Karaſkarpff, candidior eſt ſquamis quàm Carpa ſimpliciter dicta, in medio latior, nec ad eandem magnitudinem peruenit, Ge. Fabricius.*) Lege etiã paulò inferiùs in Additione ad Karaß piſcem. Cæterùm qui Spiegelkarpffen à Germanis vocantur, apud nos (Cracouiæ in Polonia) non ſunt. Qui Setzling Germanicè, hi Polonicè dicũtur Dłonnij karpik, (VEL) Sprall piotink. Hactenus ille. *Cyprinorum ſpecies.*

314.56. A. Beichlingi in Turingia in piſcina arcis, anno Domini 1252. Auguſti die 20. captus eſt Cyprinus hermaphroditus, Ge. Fabricius.

316.9. A. Scardua, & Incobia ex Pigis, & Plota, Salena, Benedictus Iouius de Piſcibus Larij. Ab aliis profertur Engobia, quem piſcem in lacu Verbano capi æſtate tantùm, pedalem aut maiorem: è

mari ascendere, piscator quidam ad eum lacum, nescio quàm rectè, mihi retulit. Est & Picus marinus quidam Bellonio. Vide infra in P. 71. A. Προστομὴ huic pisci tanquam in præputio est, reductilis & explicatilis, vt & Cyprino puto. Spina est à principio pinnæ dorsi, sed totam membrana abscondit. Iecori color pallidus vel subflauus: bili cœruleus. In Maij mensis fine obseruaui in Scardula fœmina lumbricos ad digiti longitudinem, vnum albicantem. In ore intus ossa duo superiùs prominét: & alia inferiùs, quæ eis vtrinque (iuxta mandibulas) occurrunt.

A 318.13. ad finem Corollarij de Cyprino lato, A. à nouo initio. BLEHE vel Plötze (inquit Kentmanus: *vtuntur autem his nominibus Misenii de Cyprino lato*) piscis est latus, argentei nitoris: dorso parum fusco, cui aliquid cœrulei admixtum est: corpore tenui. squamis tegitur vt Cyprinus. Ab initio dum digito breuiores sunt, à figura nominantur Weidenbletter/ id est, Salicum folia: deinde aliquanto maiores Windtblehen: iam verò ad libræ pondus aucti & maiores, Blehen vel Plötzen. Tandem bilibres aut trilibres (rarò e-
(F) nim tres libras in Albi superant,) Brossen vel grosse Blehen. Hi cum copiose capiuntur, incisis ventribus saliti conduntur in vasa vt vendantur. Plötzen autem vocantur quòd figura referant vsitatum antiquitus gladij genus valde latum, breue ac tenue, eodem nomine dictum.

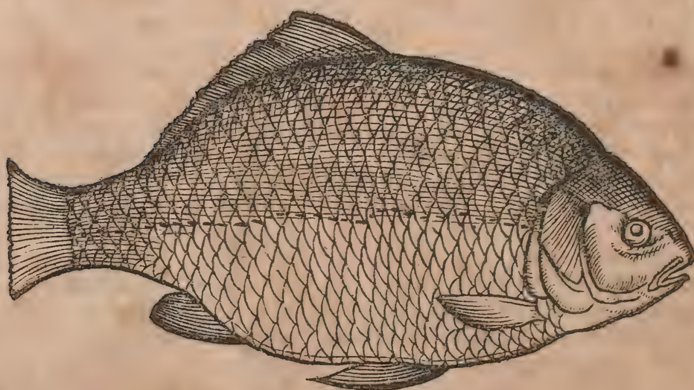
B Piscis hic latus ac tenuis, ore est acuto, capite paruo, oculis pulchris: naribus vtrinque geminis. Dentibus, corde & intestinis non dissimilis est Coruo (*vulgò dicto pisci*, einem Rappen;) nisi quòd fellis folliculum habet rotundum: & vesicam magnam, aere plenam duplicem: quarum vtraque cordis figuram præ se fert. E maiori venula ad pulmonem (*branchias puto dicere voluit*:) fertur. Corui autem vesica oblõga est, vt in Lucio, Cyprino, aliisque Albinis piscibus.

C E E piscinis aut stagnantibus aquis in Albim venit: in quo parit, proficit & pinguescit. Capiuntur autem subinde & magni & parui: sed non priùs quàm aqua vehemente ventorum vi commoveatur, aut tempestatibus ac pluuiis turbetur: tunc enim è vado ascendit. Parit circa medium Maij: eoque tempore præcipuè & plurimi capiuntur. Amant vadum herbosum: vt plurimùm enim herbis & vermibus pascuntur. quare cum Albis inundat, è profundo ad plana riparum se recipiunt: in quibus, extra illud tempus quo pariunt, capi solent.

Bonus & boni saporis est piscis siue recens assus, aut in aqua ad iuris ferè consumptionem elixus: siue infumatus similiter elixus. Hæc Kentmanus.

A Sunt qui Brosen aut Prossen piscem, à Blahe (vel Blehe) distinguant: quòd hic cãdidior, tenuior, sicciorque sit: ille nigrior, crassior, pinguiorque. ego cum Kentmano senserim, ætatis tantùm differentiam esse. Christophorus Encelius hunc piscem Plocenum nominat, Germanico vocabulo ad Latinam terminationem deflexo: Obseruaui (inquit) anguillas, & lumbricos aquaticos, quos à nouem oculis vulgò denominant: & murænas, (die Pricken/) cum hi pisces ex ouo gignuntur, (vt fit aliquando,) vt primùm exclusi fuerint, suscipi in branchias & foueri, modò à pisce Ploceno, modò aliis quibusdam.

ADDITIO AD PISCEM Karaß: DE QVO PRIVS SCRIPSIMVS SVB PRINCIPIVM PAG. 318. ET SEQVENTI MOX 13. VERSVI ICONEM EIVS eidem subiunximus: hîc meliorem damus, qualem Stephanus Lauræus, Ferdinandi Augusti medicus, misit: piscis scilicet simpliciter Karaß dicti: ei similem minoris Karaß effigiem à Io. Kentmano missam, non posui, differt autem ab hac, quòd caudam extremam ferè arcuatam, & in medio reductam habeat, &c.

Genus I. KARAS piscem Germani vocant, alij Kares/ vel Karaussen. Genera eius tria in Albi reperiuntur. Primi generis pisces, sunt parui, tenues, lati, colore subaureo, cui circa dorsum fuscus admiscetur. dupla eis ad latitudinem longitudo: caput paruum. Pinna dorsi & cauda, fusci coloris sunt: reliquæ verò quinque pinnæ, è fusco punicei. Squamæ vt in Cyprino. Genus hoc Miseni paruum cognominant, klein Karaß: vel (*à colore*) Giblichen. Viuaces sunt admodum, (Sind eines sehr harten lebens.) E piscinis & stagnantibus aquis in Albim veniunt: in eoque augentur & pariunt. Raro octo digitos longitudine excedunt. Vescuntur gramine & argilla, vt & reliqui huius generis pisces. quamobrem magis amant piscinas, quàm fluentes & lapidosas aquas, propter vadum (herbosum & argillosum.) Itaque rariùs in Albi reperiuntur. In piscinis quidem eos multiplicari non patiuntur domini: impediunt enim incrementa & saginationes Cyprinorum, quos à pabulo depellunt.

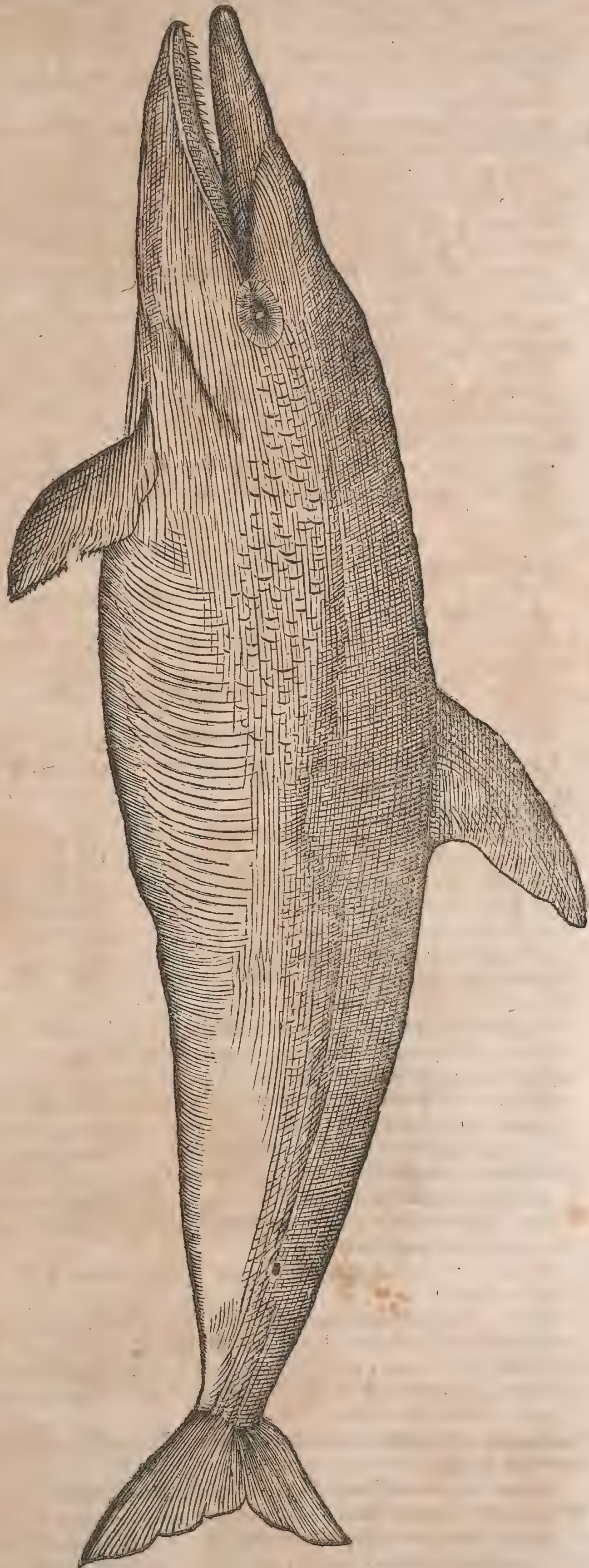
Alterius

Genus II.

Alterius verò generis Karas/ aliquanto craſſiores & longiores ſunt. ſquamas ſimiliter vt prædicti, vel vt Cyprini, è giluo ſeu flauo nigricantes habent. Vocãtur autẽ Halbkaras/ id eſt dimidij Caráſi: (*ab aliis* Karpkaraſſ/) quoniam è Caráſo & Carpa veluti cõpoſiti videntur. Hi quoque, vt primi generis Caráſi, è piſcinis aut ſtagnantibus aquis Albim ingreſſi, pariunt in eo & creſcunt. Vtriſq; caro eſt ſubflaua, & in cibo viſcoſa, quomodocunque parata. Quò diutiùs verò in Albi immorãtur, eò ſapidioris, ſolidioriſque carnis euadunt. (*Quære etiam paulò ſuperius circa finem Additionis ad paginam 373.*)

Genus III.

Tertij demum generis Caráſi tenuiores & latiores ſunt, quàm dimidij nũc dicti: ſimiles primis, ſed maiores, & pulchri candoris argentei: habentq; pinnas parte ſupina rubentes: ſuperior verò pinna cum cauda obſcurius è fuſco punicea eſt. Hi piſces in Albi naſcuntur, non aliunde (vt prædicti) ingrediuntur. Pariunt primùm Iunio menſe, ſecundò Ianuario: ſicut & ſuperiores: quibus temporibus etiam præcipuè capiuntur. Mediocriter augentur, vt ſeſquilibres aliquãdo aut bilibres capiantur. Aſſari ſolent, & in precio habentur. Fœminæ ouis grauidę, elixæ etiam in aqua ad iuris ferè cõſumptionem, vel copioſo butyro ad ius ſub finem adiecto, non diſplicuerint, Huc uſque Kentmanus. Karás etiã Polonicè nominatur: & multùm, vt ferunt, à Cyprino differt, niſi quòd ſquamis eum æmulatur. Ex epiſtola Stephani Lauræi: Caraus piſcem ad viuum depictum mitto: in quo totus venter inferior, ſubſului quodammodo coloris eſt. talis enim reperitur in lacubus & aquis ſtagnantibus: in recentibus verò & fluentib. aquis, ea pars eſt albi coloris. Ex epiſtola Guil. Turneri: Cyprinum cum Bellonio Carpionem (*Carpam*) vulgarem eſſe faterer, ſi vſpiam tam fœcundi reperirentur, qui ſexies aut quinquies in anno parerent. Verùm de tam frequenti partu Carpionis dubito. Eſt piſcis in Friſia Orientali, quem Caruz appellant, Carpione minor multis partibus, tergo magis arcuato, vt ita dicam, & gibboſo, cætera illi ſimilis: quem omnes qui ipſum in viuariis ſeruant, conſtanter affirmãt ſexies in anno parere. quare ſi Carpio, Cyprinus non ſit, hic meritò eſſe poteſt. ſed nihil definio.

319. 45. poſt daſcillum, diſtingue, & A. dixiſſet. 57. poſt, gratificaberis. A. Eſt autem Lebías Atheneo

næo marinus piſcis, qui aliâs Hepatus dicitur. vide in Hepato.

327. Sub titulo COROLLARIVM. adiiciatur hæc Delphini imago, his verbis adſcriptis: *Delphini hanc picturam à Cor. Sitardo habui.*

328. 12. poſt, laus. A. Ælianus quidem de Animalib. 9.59. ex Ariſtotele φώκης legit, non φωκαίνης, ſimiliter Plinio.

330. 61 Bellonius, A. Hirci piſces in Cyrenaico & Sardoo mari oberrant cum delphinis, Volaterranus ex Æliano: apud quem non hirci, ſed arietes legitur.

344.48. poſt, commotus eſt A. Scio Plinium libro 21. cap. 4. vbi de roſarum generibus agit, ſic ſcribere: Eſt & quæ Græca appellatur à noſtris, à Græcis lychnis, non niſi in humidis locis proueniens, nec vnquam excedens quinque folia, violæ magnitudine, odore nullo. Hæc ille: vnde aliqui herbam Italis Roſete dictam, lychnidem eſſe putant, vt ſcribit Bacchanellus.

345.19. A. Vide etiam Rondeletium infrà, in Capite de Vermibus in tubulis deliteſcentibus, elemento V.

346.11. poſt, magnæ A. (*cochleæ nudæ, Ælianus.*) 66. poſt, Mutianus A. (prodit echeneidem) Ibidē margini adſcribe: Mutiani murex: de quo leges etiam infrà in Corollario de Murice.

357.31. poſt, apparebant, A. Vide infrà vbi de anguibus ſcripſi in Hydri hiſtoria.

360. inter verſus 23 & 24. hæc interſcribe: ELEGATRVS nominatur ab Auſonio in carmine ad Theonem: Corrhoco letaliſq; trygon, molleſque plateſſæ: Vrêtes thynni, & malè tecti ſpina elegatri. Quærendum an ſcorpius vel araneus ſit.

363. ad iconem piſcis in infimo paginæ adſcribe: Pinnas medij ventris, Bellonius in Epelano fl. ſuo aliter (inferius ſitas multo) expreſſit. is enim figura hac apud me viſa, omnino Epelanum fl. ſuum eſſe aiebat.

364 23. A. Hiſpani ſcombrum vocant cauallo, Rondeletius. 35. poſt, ſquamis.) A. Hippus piſcis qui ſit Athenæo & Plinio, nondum planè ſcio: niſi idem ſit cum hippocampo, Rondeletius. Deinde L. Plura de Hippocampo, &c. 41. poſt, Albertus. diſtingue, & A. & Author de Nat. rerum, apud quem Zidrach ſcribitur.

365.19. poſt, appellat. A. hæc Athenæus: ego ſardinas ab Ariſtotele (in his quæ extant) nuſquam nominari puto.

367.21. poſt, ὕκκης, nota punctum. & A. Vide infrà in Hycca, elemento H.) 54. poſt, Ruburnus A. (duo nomina de vno piſce.)

368.52. poſt, Varium, A. (Germani ein Pfrill vel Bambele.) 53. A. Vide Rubiculus in R. elemento. 68. poſt, faueret, A. (quanquam proprius Rheno non eſt, cum è mari aſcendat, ſicut & ſalmo.

369 Ad iconem Eſcharæ adſcribe: *Vide an Auris marina Bellonij (in Patellis, quanquam longè diuerſa, nobis repoſita) huic cognata ſit.*

371.31. poſt, Petri, A. (Orphum etiam Græci multi hodie Petropſaro, id eſt, piſcem ſancti Petri nominant.) 34. poſt, ſum. A. Pierius Valerianus idem de Squatinæ piſcis capite ſcribit.

373.27. poſt, acutum. diſtingue, & A. (*à quo fortè etiam nomen ei factum.*) 36. poſt, palmi, D. comma, & A. (*ſcilicet maioris,*) 51. poſt, foſſilem A. (*Vide etiam infrà inter Muſtelas, ad fi[illegible] m[illegible] ſt[illegible] illam quam Lotam Galli nominant: item in Pœcilis.*) Deinde D. hæc verba, Ge. Agricola, &c. vſque ad Peiſter. 52. poſt, craſſiores. A (Meliùs Erdtputten vel Erdtrüſchen dicerentur.) Ad eiuſdem lineæ finem A. cui ſimilem quoque Nicolaus Speicherus peritiſſimus Argentinæ pharmacopœus miſit, vnà cum ſceleto piſcis è Marchia: in qua regione (præſertim Francoforti ad Viadrum & Zulchi) communem vilemque eſſe ait: alibi nuſquam à ſe viſum. Corpus in pictura frequentibus punctis nigricantibus pingitur. Dorſum nigricat, venter ſubluteus eſt: latera per longitudinem alternis eoſdem ferè colores habent, &c. 63. poſt, ratione. ſigna geminum punctum: & A. Pful Miſenis palus eſt, vel paluſtris lacus.

380.57. poſt, ferunt. A. (Vide infrà in Xiphia Saluiani ſententiam, ſuper hoc Strabonis loco.

381.6. poſt, diximus: A. (quanquam veteres Canem potiùs faciunt genus ad Muſtelum, quàm contrà) 35. poſt, vltimo. A. (*ſed θυρσίων tantùm ab Athenæo dicitur, non τομ[illegible] θυρσ[illegible]. Vide infrà in ſalſamentis H.a.) eodem v[illegible]ſu.* poſt, Hie A. (Canis marinus) 42. poſt, tirſio A. (aliâs tyrſio.)

47. poſt, dicitur. A. (*Verùm Græci τέμαχος potiùs quàm tomum dicunt de parte piſcis.*)

384. Lemmati DE GLANIDE, Rond. ſubſcribe: *Glanis eſſe non poteſt, cum Glanis Siluro ſimilis deſcribatur, ad quem hic nequaquam accedit.*

385.43. duarum, A. aut trium, 59. propenacuto: A. (Sic Hiſtoriæ 1.5. de cordylo: ἔχει δὲ ὅμοιον γλανεῖ τὸ οὐραῖον:).

386.55. Siluri A. (vt ego puto) 59. poſt, Danubio. A. (aliamque ei ſimilem ex Albi. ab vtroque magnitudine ferè tantùm differre puto illam è Rauenſpurgenſi lacu.) 63. A. Species autem ex prædictis picturis non pauciores tribus eſſe video. nam & è Murtio lacu, & Argentina miſſus, ſpecies duas peculiares indubiè conſtituunt: reliquæ tres ad ſpeciem vnam pertinere videntur.

393.3. ἀκύμονος A. (fortè ἀμύμονος)

402.39. Ghiozzi. A. (*Ionctium alicubi pro Phoxino Hetruſcis dictum interpretatur Bellonius, nimirum à iunceis.* Ein Pfrill:)

404.3. *candido. A. Pinnis albicat, ſimilis ferè capitoni fl. minori, quem Haſelam noſtri vocant. Latera eius lineæ diſtinguuntur.* Quærendum an Sueta Bellonij idem hic piſcis ſit, in Naſo nobis deſcripta: nam peritonæum etiam Rislingo noſtro vt Suetæ nigricat: & magnitudo Suetæ magis quàm Naſi ei conuenit. Ibidem, *capitur A. (ſed rarò.)* 67 conijcio. A. (*His ſcriptis audiui piſcem quem alij Germani* Steinbyß *vocant, à Miſenis* Steinſchmerlin *appellari, Pœciliæ Pauſaniæ, id eſt Peſcero vulgò dicto, planè cognatum. quare vt vnumque gobium pœciliam, ſed alterum barbatulum, aut potius pœciliam minimum: nam & maximum, ſimpliciter pœcilias dictus, barbatus eſt: alterum imberbem, vel minorem, nominare & cognominare licebit.*

406.23. A. Plura quære infrà in Corollario de Phoxinis F. 55. A. Poloni Pstranik appellant: aliqui recentiores Latini Saxatilem, ineptè. 59. post, branchiis A. (*In sceleto vestigia quidem branchiarum foris mihi apparent, sed locus clausus & solidus est.*)

407. post versum 6. A. Titulum hunc:

COROLLARIVM III. De Aspero pisciculo, Gobioni persimili. Sub titulo. A. hanc iconem. Iconi subiunge descriptionem vt sequitur.

PICTVM hunc è Danubio piscem Iulius Alexandrinus præstantissimus Ferdinandi Augusti medicus ad me dedit. Suspicor ferè eundem esse cum Aspero pisciculo Rhodani, à Rondeletio suprà inter Gobios fl. descripto. forma quidem tota & singulæ fermè corporis partes in vtriusque pictura conuenire videntur, nisi quòd pinna ab ano in nostra icone nulla est, pictoris fortè incuria. Nulli enim pisciũ opinor hæc pinna deest, si Mustelas (quas Lampetras vocant) exceperis, & serpentes marinas. Mustelæ binas in dorso posterius ad dirigendã natationem habent: Serpentes, nullas. Anguilla, Conger & Muræna similes inter se habent, tùm suprà in dorso, tum ab excrementi meatu.

Rondeletius Lacertum peregrinum suum sine ea pinxit: quam Saluianus eidem addidit. Bellonius in sola Tænia hanc pinnam se non reperisse mihi retulit. Piscis quem exhibemus Germanicum nomen est Zindel: vel, vt alij scribunt, Zinde/Zundel/Zinne/Zingel. Vngari Kolcz appellant. Icon ad me missa, digitos xij. longa est: quam longitudinem in hoc pisce mediocrem esse audio. Color est partim è fusco ruffescente, partim nigris maculis satis magnis per interualla distinctus: quarum aliquæ à dorso ad ventré (qui cinereus est) obliquæ tendunt. Oculis color Indicus: & aliquid sub eis rubri. Audio eum ad libræ pondus (.i. vnciarum xvj.) accedere: (alij etiam trilibrem fieri retulerunt:) caudam adeò duram habere, vt vix amputari possit: pinnas in dorso aculeatas percæ fluuiatilis instar: (*Icon nostra pinnas molles, non aculeatas, præ se ferre videtur*:) rostrum acuminatum: carnem candidissimã. Sunt qui forma & colore Cani marino comparent: alij Lucio, præcipuè quidem capite. absque squamis esse aiunt, instar anguillæ. (*Rondeletius Asperum suum à squamarum asperitate vulgò Gallicè Apron dictum ait.*) Lautissimum esse addunt simul & saluberrimum, omnium Danubij piscium, ita vt vel puerperis apponatur, & diuitum duntaxat mensas oneret: quod equidem miror, si squamas non habet, ferè enim omnes qui squamis carent, minùs salubres existimantur. Ferunt eum Danubius & Tibiscus. In Danubio prope Bosoniam magna eius copia capitur. Viennæ etiam non deest: & in Bauariæ fluuiis, vt Isera, & Loisaca: hic quidem è lacu Ammelsee fluit in Kachelseelacum, & inde rursus in Iseram fluuium. In piscinis seruari non potest. Eiusdem piscis effigiem illi quam dedimus, similem, coloribus tantùm diuersam (ventre & pinnis albicantibus) Raphaël Seilerus (Iurisconsultus doctissimus, Comes Palatinus, clarissimi Augustanæ Reip. archiatri Geryonis filius) ad me misit: in qua similiter nulla ab ano pinna, nullæ squamæ apparent. Alius ab hoc nimirum est piscis apud Borussos Zant dictus: quanquam & illum audio Lucio comparari, rostro esse acuminato, sed minùs quàm Lucius: maculosum, carne solida: sed marinũ esse, Lucij magnitudine, squamis etiam Lucij instar paruis tegi. De eo an sit asellorum generis, vt suspicor, quærendum. Eundem puto alibi aliter nominari, Sandet/Zandel/Sandat/Sant. (*Videtur ab arena nomen habere, nã & in litoribus capitur.*) Hunc in Borussia & Dania capi audio: & doliis inclusum magna copia ad mediterraneos (Noribergam vsque) exportari, magnitudine esse instar mediocris Merlucij, (wie ein mittelmessiger Stockfisch/) supina parte album, prona nigricantem: capite non magno. Salsi carnem, tenaciorem fieri. Aliqui longum esse narrarunt ad dodrantes ferè tres cum dimidio: flumina subire: in cibo laudari. alij insipidum esse dicũt, quia nihil pinguedinis habeat: cyprini magnitudine, minùs latum, sed crassum, album: specie truttæ salmonatæ similem, squamis cyprino. capi etiam in lacu Suerinensi, per quadragesimam maximè.

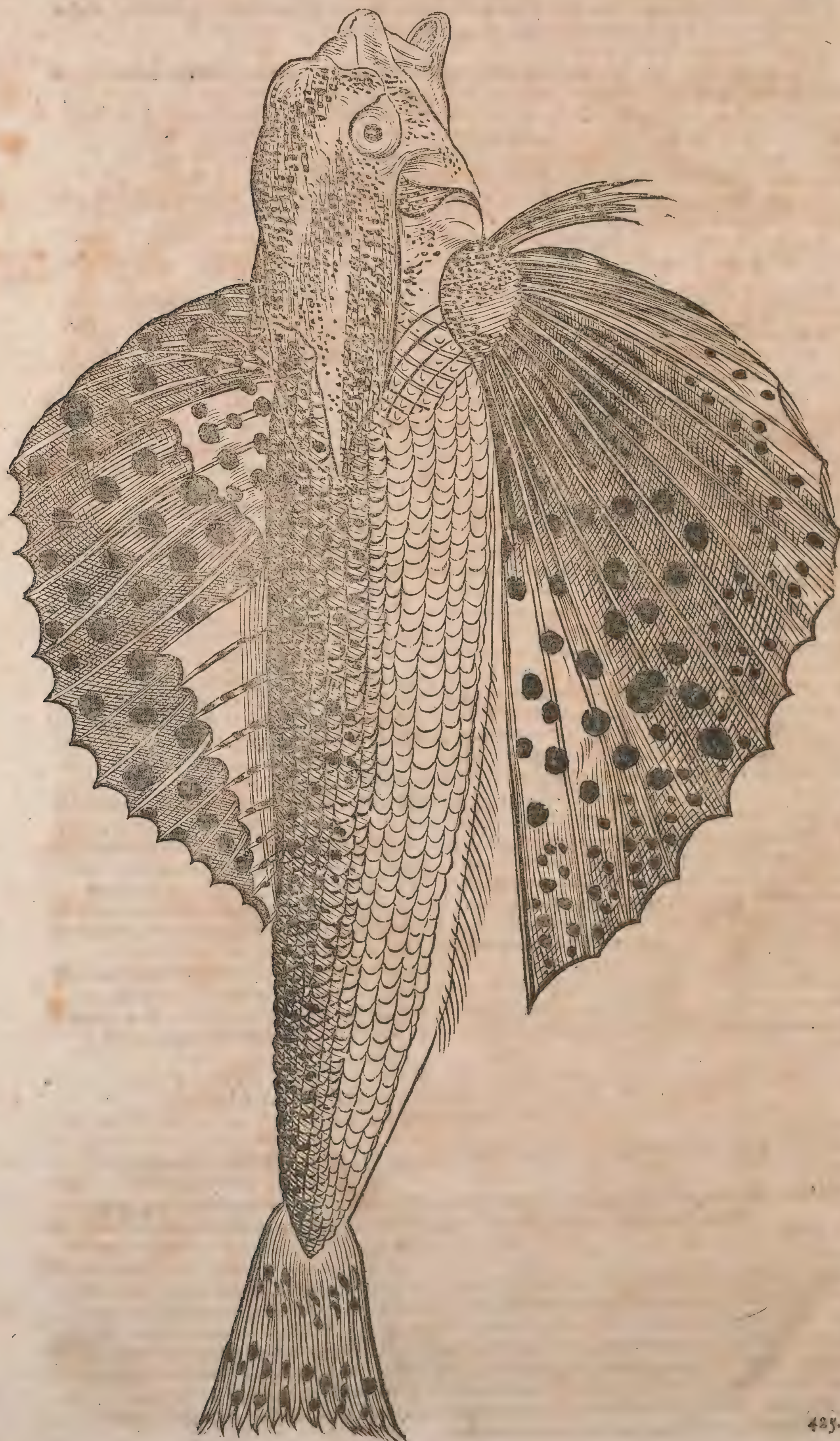
ADDITIO AD PAGINAM 408. POST VERSVM 27. ad finem Elementi G.

DE GVSTERO VVLGO MISENIS DICTO PISCE.

Iconem à Io. Kentmano missam non posui, quòd omnino piscis idem mihi videatur cum illo quem nostri Bliccam vocant: quemq; Rondeletius Ballerum facit, &c. de quo scripsimus suprà pagina 23. A. Elemento inter Albos pisces.

Gusster vulgò à Misenis in Albi vocatur piscis, qui Blicca à nostris, vt iã dixi. sed Alium Miseni Bliccam, quem & Zertam, appellãt, anadromum piscem: de quo paulò antè inter Capitones fluuiatiles scripsimus. Christophorus Encelius, deflexo Germanico vocabulo ad Latinam terminationem Gusterum dixit. Anguillæ & Lampredarum species (Pricken & Neünneügen) aliquando (inquit) ex ouo generantur: quamprimùm verò exclusæ suscipiuntur in branchias & fouentur à Gusteris & aliis quibusdam piscibus. Piscem hunc aiunt assari solere, paruum, crassum & breuem esse. Aliqui Zertæ comparant, (nescio quam rectè:) ea enim à Kentmano oblongior angustiorq; pingitur: in hoc differre, addunt, quòd squamas habeat subcœruleas, quæ in Zerta albiores sint.

424.30. deprimantur, A. (*aut potius firmentur, ita vt innatent tamen, & per mare ferantur, non ad fundum mergantur.*) 31. gaudentes A. ſub eis. 52. poſt Rondeletij. diſtingua, & A. & j. elemento T. in Tragis.

425.51.

425.51. perforatam A.(τὰ βϱάγχια κατατετϱημένα, id eſt, branchias perforatas.)

434.46. hoc libro A.(*nos hunc ordinem non ſeruamus.*)

435. Sub lemmate, DE EADEM, Bell. ſubſcribe: *Mugilem alatum Rondeletij videtur pro hirundine pingere.* 48. in fine lineæ A. Immò libro 2. inter piſces, quorum venenati ſint aculei, hirundines recenſet.

436.6.A. Romæ Rondeletij lyras, capones vocant. Miluus ſiue Lucerna piſcis, tam ſimilis eſt hirundini piſci, vt Græci hodie falsò eum chelidonem vocent: Adriatici ſinus accolæ Lucernam appellant, Gillius. 62. arbitrentur. A. Ab horum alterutro iconem hîc ſubiunctam accepi: & rurſus ſimilem ferè à Sittardo. Species hîc propoſita piſcis eſt volantis, pinnis nempe in tranſuerſum extenſis. eædem demiſſæ, natantis ſpeciem præbebunt. (*Icon huius piſcis præcedenti paginâ expreſſa eſt.*)

439.48. puto A.(Meliùs explicatum hunc Pauſaniæ locum dabimus in Tritone.)

441.48. Plinium. A. Oppianus Syænam circa petras leprades degere meminit. 49. laus. A. nos inter Muſtelos infrà diuerſos eſſe oſtendemus.

449.38. A. Enhydridis iecur veſicæ vitia, & calculos ſanat, Plinius.

462.6. A. Icones hîc adiecimus, alteram Phryganij nudi, alteram ſua theca intecti, è lacu noſtro: *Phryganium Bellonij.*

Kärderle noſtri nominant. Theca eſt quaſi bombycina, longitudine articuli humani in digito, parte vna aperta. Ei includitur vermis pedibus ſenis & capite eminens, reliqua pars, nempe alueus oblongus, intus conditur: ſupra infráque cirris albicantibus hirſutus, quibus opinor thecæ ſuæ adhæret, adeò tenaciter, vt vi euelli vix queat. pars extrema, vtrinque eminens paucis & breuibus pilis inſignitur. Cum in ſicco ſeruaſſem duos aut tres dies, & caput prominens emortuum videretur, euulſi, & poſteriora etiamnum vegeta viuáque inueni. ſed & caput rurſus leuiter mouebatur. Thecæ illi foris adhæret, quicquid leuius appropinquârit, cortices lignorum, fremia ſeu phrygana (vnde phryganiũ Bellonius nominauit) quibuſdam & conchulæ patellarum inſtar, magnitudine & figura lentis: & aliæ quiſquiliæ.

Eâdem pagina verſu 30. Plinius. A. Hermolaus lampetras vocat, fontanas tineas. Et mox pro has, L. ego verò has Plinij tineas eſſe puto, &c.

463.54. A. Reperiuntur & in mari vermes aliqui huiuſmodi, vt nulla alia pictura, quàm vna linea continua exprimi poſſint, &c. Vide infrà elemento v. ab initio Capitis Rõdeletij de Verme microrhynchotero.

464.20 A. Qui intemperie hepatis calida laborant (inquit Trallianus) ſi ea leuior fuerit, & vires calidæ, ſumere poterunt lupum, orphum, ceridem, καὶ τὸν ἐξ αὐτῆς ἰσικον, μὴ μέντοι γάϱυ, ὁ κνίσσης, (Andernacus legit κνίδης, id eſt vrticæ) ἢ ἄλλων τινῶν. ὁ γὰϱ ἰσικὸς οὗτος μετὰ τοῦ μηδὲν ὠφελεῖν, ἔτι μᾶλλον βλάπτει τὰ μέγιστα τοὺς ἐσθίοντας.

467.34. Egau, A. (*noſtri ferè lacertum terreſtrem ſic vocant.*)

Eâdem paginâ, ſub lemmate, DE EODEM Lacerto, &c. ſubſcribe: *De Trachuro leges pauca etiam in T. elemento.*

468. Lacerti peregrini iconi, adſcribe: *A Saluiano meliùs pingitur hic piſcis, & σαῦϱος vocatur. pinnula etiam à podice additur.*

473.59. ſaxatiles A. (*hoc non conuenit phycidi.*)

Et 64. L. Cognatus huic mihi videtur Scarus varius Rondeletij, quem Bellonius ſimpliciter Scarum nominat. ſed differt dentibus, quos planos (ſuprà) habet Scarus, & in Oceano non capitur: cùm hic, quo de agimus & mediterranei & Oceani piſcis ſit.

475.57. poſt, *inuenio*, nota geminum punctum, & adde: *quiſquis autem ita ſenſit, ex Plinij de piſcibus catalogo malè diſtincto ad finem libri 32. deceptus videtur.*)

479.43. iudicent A. Vide etiam in Corollario de Vrticis diuerſis.

484.66. Cor (*fortè Corpus, vel Cruſta.*)

490.3. Varinus. A. Et alibi, Σμαϱίδες, γϱάσται.

495.29. Apologia I. A. De pedibus earum, & mollium in genere, plura leges in Sepia B.

496.3.L. Athenæus quoque & Euſtathius Ariſtotelis verba recitantes, νέοσι legunt.

502.47. luceat A. In viuo etiam ſquamæ quodammodo aureo colore lucent, ſingulæ extremo margine medio: reliquum enim cute obductum eſt. Pantheram fluuiatilem hunc piſcem dicas. cum propter rapacitatem: tum quoniam maculis plurimis albicantibus latera eius diſtinguuntur, plerisq; oblongis. Lingua in Lucio grandi ſatis euidens eſt, & aliqua ex parte ſoluta: branchiæ quaternæ. In fine Martij reperi ſeſquicubitalem, ouis plenum. Squamæ ei peculiares, tripartitæ à poſteriore parte.

519.3.A. Lyræ alterius Rondeletij effigies hæc eſt, (quanquam cornua ab ore prominentia, tanquã in Lyra inſtrumento, nulla oſtendit,) ad ſceleton olim nobis delineata. (*Iconem habes ſeq. paginâ.*)

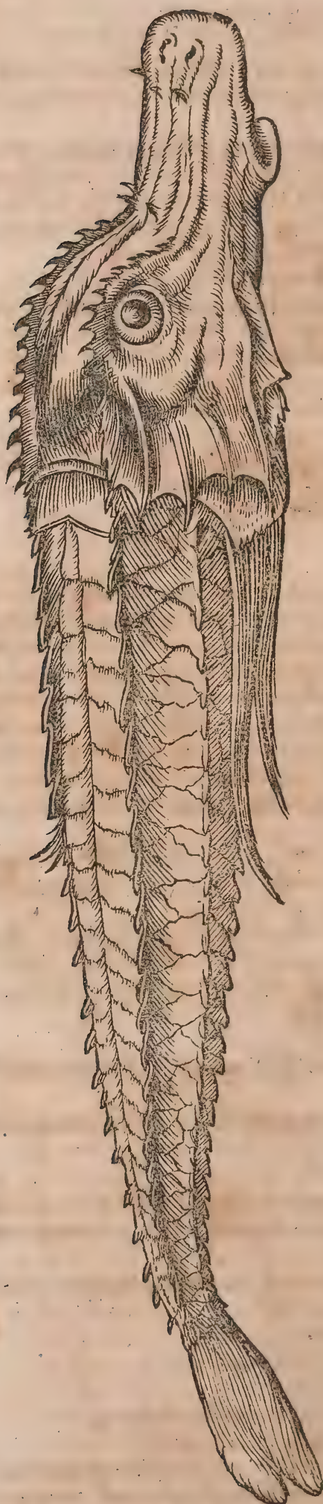
524. inter verſus. 23. & 24. hæc interſcribe: MALTHÆ icon & deſcriptio ex Rondeletij opere, hîc omiſſa, poſita eſt infrà inter Muſtelos.

539.49. papaueres A. Vide etiam infrà in Polypo B. & in Rondeletij Pinna magna F.

541.35. poſt, *facta eſt*, diſtingue, & A. neſcio quàm rectè.

544.30. Ad iconem Merulæ è Bellonij libro, adſcribe: *Icon hæc perſimilis eſt Phycidis ab eodem Bellonio exhibitæ iconi.* 54. poſt, χϱύσοφϱυν, nota punctum geminum: & A. *in calida verò intemperie, ex piſcibus conceditur pſittam, mullum, ſcarum, chryſophryn : &, ſi calor ſit leuior, validaq; vires, lupum, orphum, ceridem.*)

545.62. ad F. in margine adſcribe: Vide etiam in Turdo aliquid. 65. κοσσύφους A. καὶ κίχλας.

548.19. μύρος, A. (*scribendum fortè μῦρος, penanflexum*)

558.68. Καλυδῶνι A. (fortè Καλυδῶν' ἔνι.)

561.33. A. Hinc & Plato Comicus apud Athenæum: Σκορπίος δὲ παύσειέ γε σου τὸν πρωκτὸν ὑπελθών.

567.66. sagittarius A. (*Hunc alibi Scolopacem vocans, Sagittarius, inquit, esse non potest. nam sagittario plures sunt aculei ad herinacei speciem*)

579.11. apparet. A. Fel iecori adiunctum habet zygæna, Arist. historiæ. 2.15. lego smyręna. vide in Corollario sphyrænæ. B. 20. piscium. A. Cluias flumen rectà ad Oceanum tendit: cuius accolę donarunt nobis murænas ducenta habentes pondera, (*malim pondo, id est, libras:*) affirmantes in mari Oceano, quod erat ad milliarium tertium & vigesimum, maiores esse, Alexander Magnus in Epistola ad Aristotelem.

591.69. spinam. A. intelligo)

AD PAGINAM 597. POST VERSVM 56.

ADDITIO DE LAMPREDA, EX IO. KENTMANI CATALOGO PISCIVM ALBIS.

LAMPREDA piscis similis est ei quẽ ENNEOPHTHALMVM vulgò Miseni vocant, (gleych einer Neunaugen oder Pricken/) (sed maior.) vnde imperiti aliqui putarunt Steinbeiß / Neunaug & Lampred/ vnum esse piscem, qui pro ætate ac magnitudine nomina mutet.

LAMPREDA dorso est è fusco puniceo, (braunlacht:) ventre candido. Pellem sine squamis habet, satis crassam & lubricam. Sunt quæ vlnæ longitudinem attingant, plus, minus, satis crasso corpore. Caput est longiusculum: os rotundum, subflauum, satis amplum seu latum in rotunditate: quo sicuti Enneophthalmus maior ac minor (wie ein Steinbeiß oder Neunaug/) suctu se affigit. Felle caret, & iecur pulchrum ac viride habet. Maximæ in Albi libras ij. cum dimidia pẽdent, aut tres ad summum: & grossis (vt vocant) nummis, sedecim vel octodecim venduntur.

PISCIS hic apud nostros (quanquam, nisi magnis impensis paretur, non admodum sapit,) pro lautissimo habetur, & preciosissimo, si pro pondere, vt fieri solet, precium æstimetur. Huius autem nobilitatis forsitan causa est, quoniam felle caret: vel quoniam iuris apparatus, sine quo nihil sapit, preciosior est, quàm vt à plebeiis aut mediocribus hominibus confici possit.

E MARI in Albim ascendit vnà cum salmonibus. cum enim per se inepta sit ad natationem, salmonibus affigens se ab iis pertrahitur, per præcipitia etiam fluminis interdum, si quæ obstiterint. Sugit autem tam validè, vt signa aliquando instar argentei numi semuncialis in cute & carne salmonum relinquantur. Sic in Albim aut Mildam aduectæ, ad riuos properant: vbi, eo tempore quo Salmones migrãt, maximè capiuntur. qui capturam subterfugiunt, pereũt & contabescunt. Quòd autem salmoni potiùs, quàm sturioni aut alteri cuipiam anadromo adhæreścat, carnis salmonum dulcedinem in causa esse puto.

ASSVS aut elixus simpliciter hic piscis, vt alij pisces, planè vilis est, & nullius egregij saporis: ita verò, vt nunc dicetur, paratus, principum mensas ornat. In vas vinarium aliquod impositus, vino Maluatico, aut alio quod haberi optimum potest, abunde perfusus, id ipsum in corpus attrahit, citiùs quidem quod dulcius fuerit: vnde inflatur ac distenditur, donec expiret. Sunt qui vt sumptum declinent, quoduis vulgare vinum adfundant. Ita extinctum piscẽ incidunt: & vinum quod attraxerat, cum sanguine colligunt. Ipsum verò in frusta pro arbitrio dissecant: quæ, vt reliquos pisces, in aqua bene elixant. elixa eximunt, & sanguini cum vino pro condimento adiiciunt, cinnamomum, caryophyllos, saccharum, zinziber, vuas passas minores: & confriatæ melitutæ (Pfefferküchen) plus, minus, prout ius crassius aut tenuius parare libuerit hæc simul coquunt: deinde frusta piscis iam elixa iniiciunt, & aliquantisper cum iure bullire sinunt, vt odorem saporemque attrahant. Hoc modo parata Lampreda principum cibus est, &, si libeat, in tali iure septimanas aliquot bona ac sapida seruari potest. Hæc Kentmanus.

Vermis indicus fluuiatilis.

In India Cluias flumen rectà ad Oceanum fertur: cuius accolæ nobis donarunt vermes ex ipso flumine extractos, femore humano crassiores, omni generi piscium sapore præferendos, Alexander Magnus in epistola ad Aristotelem. Fuerint autem hi vermes forsitan Lampredæ vulgò dictæ, aut eis cognati pisces.

ADDITIO

ADDITIO AD ALTERUM GENUS LAMPREDÆ, MINUS, PAGINA 598. POST VERSUM DECIMUM tertium inserenda.

DE LAMPREDA MINORE, VEL ENNEOPHTHALMO MAIORE, EX EODEM KENTMANI PISCIUM ALBIS CATALOGO.

NEUNAUG (id est, Enneophthalmus vulgò dictus) piscis est, longi & angusti corporis, dorso è fusco puniceo, ventre candido, sicut & Lampreda:) quam cute etiam, & oris forma refert, & branchiis vtrinque septenis detectis, ocellorum quadam specie, vnde nomen ei impositum. ab vtrouis enim latere inspiciatur, septenis branchiarum foraminibus, si oculi bini veri adnumerentur, nouem ocellos habere videtur. A B

Ex Oceano in Albim venit: ex Albi ad riuos tendit: in quibus plurimi circa medium Quadragesimalis ieiunij capiuntur: quo tempore etiam plenæ sunt ouis fœminæ, & (*in vtroque sexu*) pingues optimiq; ad cibum. nam qui reliquo anni tempore capiuntur sicciores tenacioresq; sunt. Similiter vt lampreda, non proficit in dulci aqua, sed contabescens moritur. C (E F)

Bonus est piscis tum recens, tum infumatus. Recens simpliciter in aqua elixatur, sicut alij pisces. deinde ius aromaticum (è vino, saccharo, cinnamomo, caryophyllis, & zinzibere cum vuis passis minoribus) affunditur. coloris autem gratia, vel defrutum cerasorum (gegoßne kirse:) vel modicum melitutæ, (Pfefferküchen:) vel amylum cum croco additur. Infumatus verò in aqua calida modicè præmaceratus, super craticula assatur. quod si recenter infumari cœperit, præmacerari in aqua non fuerit opus. F

598.50. Adscribe: *Hac fortè est Typhle, Nili piscis. Vide in T.* 62. Naijnog. A. Miseni & circa Argentinam aliqui (puto) Steinbeiß nominant, quod nomen nobis vsitatum est de alio pisce inter Gobios fluuiatiles descripto. Lusitani Engie.

599.15. Adscribe: *Videntur squamæ nimis manifestè sint picta.*

604.19. voraces. A. Barbulæ in superiori maxilla geminæ: vnica à mento pendet. Fel in lacustri genere cœruleum. Vesica ad promouendam natationem aëre plena, plerisque aliis piscibus data nulla in hoc genere mustelarum est, quod sciam. 56. refutauimus. A. In fœminis oua sunt plurima, minima, instar lendium, alba. 59. A. In lacustri aliquando grãdines aliquot in iecore inueni, tum in superficie, tum interius.

ADDITIO AD PAGINAM 605. POST VERSUM 31. INSERENDA.

RURSUS DE EADEM MUSTELA FLUVIATILI, EX CATALOGO PISCIUM ALBIS Io. Kentmani.

OLRUPA (sic à Misenis vulgò dicitur, ein Olruppe, genere fœm.) longus & lubricus piscis est, septies ferè longior quàm latior. non squamis, sed læui pelle fusci coloris, variantibus passim nigris maculis integitur. Pars posterior planè anguillam refert. Quod ad colorem, & partim quoque formam, similis est Velso pisci, (*vt Miseni nominant: id est, Siluro:*) sed caput & os minus acutiusque habet, & à mento barbulam vnicam: Velsus verò quaternas ea parte: in superiori autem labro binas. Pinnis etiam differunt. Olrupa enim binas gerit ad branchias, vtrinque singulam: & infra in medio aliam, omnes molles: Silurus verò binas solùm illas iuxta branchias habet, quibus aculei duri insunt. Spina quidem vna & simplex per dorsum Olrupæ extenditur, similiter vt in Velso. Pro dentibus labra habet aspera. Cor ad initium gulæ dependet, vt aliis plerisque piscibus. Iecur ei proportione maximum. nuper cum pondus iecoris vnius examinare liberet, quatuor ferè vncias cum dimidia pendebat. Gula angustior est: ventriculus verò longus & crassus: circa cuius medium enascitur intestinum paruum, è quo statim ad vtrunque latus appendices vel ramuli vndecim sparguntur, ita vt veluti manu quadam vtrinque ventriculus comprehendi videatur: sunt autem omnes caui & succo cibario pleni. Ab hoc intestinorum initio meatus rectà descendit paulò vltra ventriculum: inde dupliciter reuolutus, iterum rectà extenditur vsque ad anum. Hinc aliqui nugatores hunc piscem medicum (Doctors fisch) nominant, quòd ventriculum (qui matulam siue ampullam, in qua medici vrinas contemplantur) manus veluti matulam tenentis, complectatur. Maximi in Albi bilibres ferè sunt: hoc est, vnciarum xxxij. B *Mustelæ fl. & Siluri collatio.*

Piscis hic anno toto è riuis in Albim migrat. Circa brumale solstitium & natiuitatem Domini parit: quo tempore, nisi glacies impediat, plurimus capitur, & in cibo tunc optimus est. C

Bonus & sapidus est piscis. Simpliciter quidem in aqua fontana (cui cùm primùm feruere occœperit, immittitur & conditur) ad iuris ferè consumptionem elixus: affuso demum etiam vino, (mit einem weyn abgeküelt) optimè sapit. Iecur eius imprimis inter delicias censetur: & omnium qui in Albi piscium iecori præfertur. Alios etiam pisces, quibus cum elixatur Olrupa, sapidiores reddit. F

Spina huius piscis arida contrita, drachmæ vnius aut dimidiæ (pro ætatis ratione) pondere, infantibus & pueris aduersus comitialem morbum, miro successu propinatur è stillatitio liquore florum tiliæ, vt à præstantissimo Haldensis episcopi medico Georgio Laurea accepimus: qui & seipsum frequenter hoc remedio vsum, & alios subinde feliciter vtentes obseruasse retulit. G

609. Sub

609. Sub lemmate, DE CENTRINA, Rond. ſubſcribe: *Aliam eiuſdem iconem magnam à noſtro pictore expreſſam, inuenies infrà cum Vulpis mar. Corollario.*

611.44. L. (acipenſer ſcilicet,) & parentheſi include.

613.51. Lemmati adſcribe: *Duas eius icones Bellonius poſuit: vnam ſimpliciter Vulpeculæ nomine: alteram Italicæ Vulpeculæ, quæ à Venetis Porco Marino dicatur. atqui in deſcriptione diſcrimen nullum facit.*

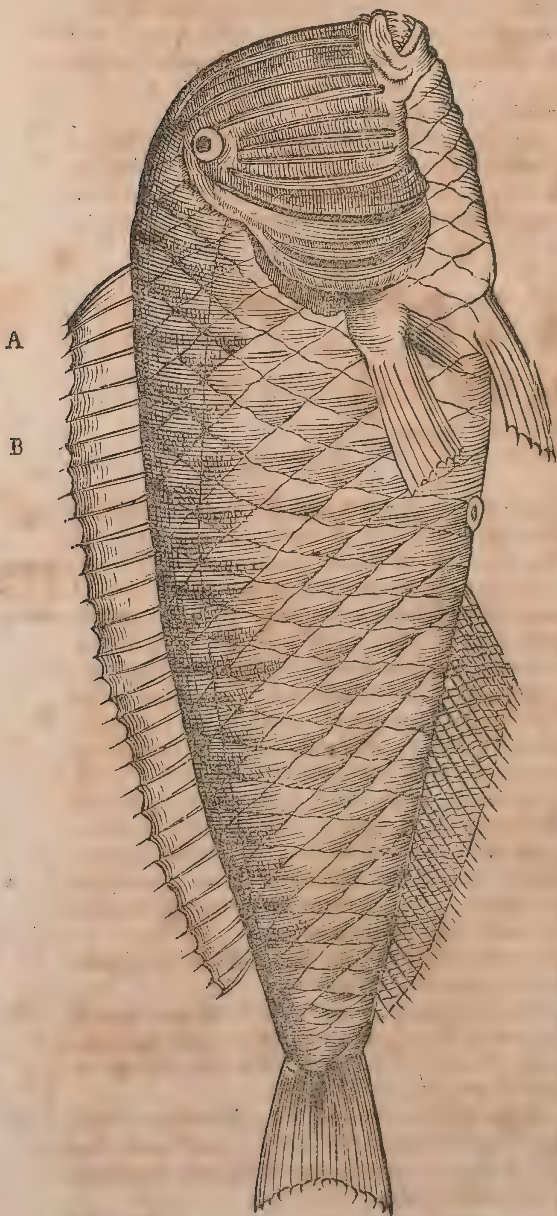
617.37. Lemmati adſcribe: *Vide etiam infrà, ab initio Corollarij de Vulpe.*

619.41. Iliad. N. Adde: ſed pro ἐπὶ τῇ μύτιδι, vt apud Ariſtotelem habetur, non rectè legit ἐν τῇ μύτιδι. Vide Rondeletium in Sepia, vbi mytidem iecori reſpondere oſtendit, & atramentum in ea non contineri: Quære plura in Corollario de Sepia B. 47. maſculino. A. Sepia quidem, quæ mytin habet, vt & alia mollia, dicitur non ſola, ſed coniugatim, mas cum fœmina, natare.

621.11. Sueta. A. Naſi enim extremitas craſſiuſcula prominet: os reductum eſt, latum: quódque veluti labra habere videatur, vt labeo fluuiatilis dici mereatur. Dentes in ore non habet. Pinnæ omnes & cauda quoque perpulchrè, minij ferè inſtar rubent: ea quæ in medio dorſi eſt excepta, quæ fuſca ferè eſt. In mediis etiam branchiis ruboris nonnihil eſt. Fell pallidum, dilutum, in folliculo tres digitos longo, qui inteſtino annectitur.

624.67. Bellonius. A. In India Cuias flumen rectà ad Oceanum fertur: in quo Scari ingentes vaſis eburneis capiebantur, ne arundines morſu confringerent, aut à capillatis mulieribus (quæ piſce viuebant aquis immerſæ) prenderentur. quæ quidem mulieres ignaros regionũ homines in flumine natantes aut tenendo gurgitibus ſuffocabant, aut in arundineta tractos, cum eſſent ſpecie mirabiles, affectu ſuo auidè victos rumpebant, aut Venerea examinabant voluntate. Quarum nos duas modò cepimus, colore niueo Nymphis ſimiles, diffuſos poſt terga capillos habentes, Alexander Magnus in epiſtola ad Ariſtotelem.

629.27. Tonſicula quidem ex Orimis celebratur à Caſſiodoro, non deſcribitur.

ADDITIO AD PAG. 629. POST VERSVM 40. INSERENDA.

DE EODEM PISCE, EX HIPPOLYTI SALVIANI LIBRO I. QVI ROMÆ vulgò Peſce Pettine vocari ſcribit, &c.

Piſcis huius effigiem ſuprà etiam, elemento N. ex Rondeletio, Nouaculæ nomine dedimus. Hic aliam à ſculptore noſtro iam priùs elaboratam, (ad picturam à Cor. Sittardo miſſam, ſed quæ tum nos ſubterfugerat,) damus. qui elegantiorem requirit, è Saluiani libro petat. Noſtra quidem hæc ſicut & Rondeletij, ſi non ſatis accurata, ad piſcis tamen cognitionem ſatisfeceri.

Piſcis huius, (quem Romæ Peſce Pettine, & in pleriſq; aliis locis Raſon vocant) Græcum & Latinum Nomen priſcum inuenire nobis hucuſque non licuit.

Peculiarem adeò figurã habet hic piſcis, vt nulli alij piſcium ſimilis videatur, ab omnibuſq; internoſci facilè poſſit. Capite enim permagno eſt, valde tamen (non ſecus quàm corpore toto) compreſſo, & omni prorſus roſtro carente. Linea nanque anteriorem capitis, ſiue totius corporis partẽ terminans, longa ſatis & recta, atque ferè ad perpendiculum è ſummo capitis vertice ad inferiorẽ vſque maxillam defertur. In infimo cuius anterioris atque ferè perpendicularis partis loco os poſitum eſt paruũ, dentibus acutiſſimis & paruis, præter quatuor anteriores & longiores, munitum. Oculi parui ſunt, & in ſuperiore capitis ſede collocati. Branchias vtrinque quaternas habet: & binas etiam vtrinq; pinnas, duas latiores ad branchias: & duas alias anguſtiores in ventre. In dorſo vnica erigitur pinna, non multùm lata, ſed ſatis longa. à primo nanque dorſo exorta, per dorſum totũ ferè vſque ad caudam extenditur. Imo præterea vẽtri alia vna ſingularis pinna ab ano (qui in hoc piſce propiùs ad caput quàm ad caudam accedit) nata, & vſque ferè ad caudã producta ſubditur. Cauda in vnam & latam pinnam degenerat. Ventriculum habet mediocrem: inteſtina pinguedine plurima obducta, & multis gyris circumacta: hepar pallidũ, & in fellis veſicã iecinori annexã. Piſcis eſt latiuſculus valdè, Fabri inſtar compreſſus, ſquamis magnis cõtectus, & variis atq; pulcherrimis coloribus egregiè depict⁹. Caput. n. maxillæ, & brãchiarũ

opercula,

opercula, plurimis cœruleis lineis insignita apparent. Imi ventris & caudæ pinnæ subflauis & virentibus lineis inter se cancellatim commissis, decenter admodum depictæ sunt. Pinna dorsi rubra est, nonnullis cœruleis conspersa maculis. Corpus reliquum ex albo flauescit. Ad multam molem non excrescit: palmi nanque mensuram excedere non solet.

Piscis est marinus, litoralis, & non pelagius: ac litorum, maximè quæ saxis abundant, incola. Nec omni mari communis est. In quàm plurimis enim marinis locis ne reperitur quidem: in nonnullis verò rarus habetur. In nostro namque Romano foro piscatorio vix deni aut duodeni quotannis conspiciũtur. In Rhodio tamen, in Siculo, atque in Hispano mari frequentior gignitur. Soliuagus piscis est, imbellisque & infirmus: carniuorus tamen. Vnde cum ob imbecillitatem corporis ac paruitatẽ oris, maiores aggredi non audeat pisces: paruis loligunculis, Sepiolis, Apuis, atque reliquis minutioribus pisciculis vescitur. C

Carnem habet teneram & friabilem, boni succi, atque concoctu facilem: vnde in saxatilium penuria, ipsis substitui, atque valetudinariis apponi potest. Nullis ferè aliis spinis, præter eas quæ dorsi spinam constituunt, interciditur. Gustui suauissimus est: & propterea vbi vbi capi solet, in maxima habetur existimatione. F

629.54. post dicam. signa punctum geminum: & A. vbi rursus etiam de ouis tarichis.

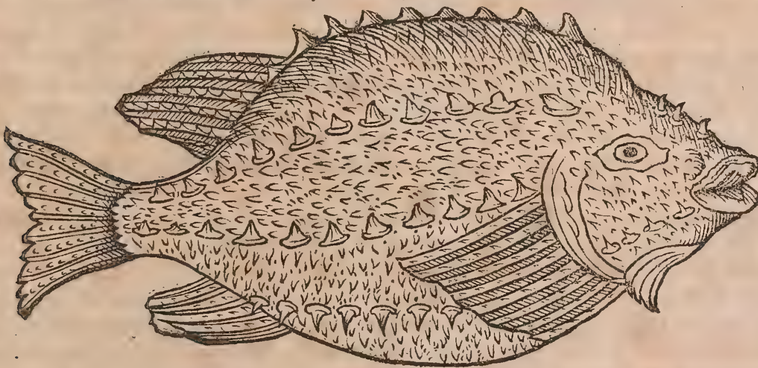
630.51. ἰχθύδιον. A. Petropsaro, Christopsaro, & similia, non à psaro, sed ab opsario composita mihi videntur.

631.8. Iliad. A. Adde: Ὀψωνεῖν cum accusatiuo: Ἀνδρὸς ὀψωνοῦντι μεγάλους τε φάγρους, Strattis apud Athenæum.

ADDITIO AD PAGINAM 635. POST VERSVM 24. INSERENDA.

RVRSVS DE LVMPO ANGLORVM, DE QVO ETIAM PROXIMO COROLLARIO RETRO IN A. & B. NONNIHIL DIXIMVS.

Iconem hanc inter alias picturas à Io. Kentmano missas reperi.

Picturam huius piscis cum ad excellentem medicum Guil. Turnerum Anglum misissem, eius super eadem sententiam sciscitatus, respondit: Imago quam ad me misisti, LVMPI planè nostratis est: verùm duæ posteriores pinnæ abundant. nam tales in pisce, quem ego recenter captum vidi, & postea comedi, nullæ comparebant. Deest etiam sub mento, vt ita dicam, rotunda cauernula, quam ego in meo LVMPO vidi & contrectaui. Cætera omnia bene cõueniunt. De eadem doctissimus medicus Hieronymus Massarius Vicentinus qui Argentinæ artem medicam docet, his ferè verbis ad me scripsit: Angli quidam, viri non mediocris doctrinæ, inspecta piscis pictura quam ad Turnerum mittis, retulerunt, piscem huiusmodi reperiri iuxta Cornubiæ (postremum Angliæ) promotorium, & ab incolis vocari LVMP: prominentias autem illas, quæ osseæ fortè ab aliquibus putari possent ex pictura, callosas esse; quibus scopulis adhæreat, quod piscatores testantur. dorsum rubicundum, ventrem album haberi. Piscem ipsum in magnis deliciis reputari.

Rursus in alia epistola ad me Turnerus: LVMP piscis (inquit) apud nos nomen habet ex rudi & informi frustulo, quod nostra lingua LVMP nominamus. Plinij Orchin esse posse commoda adhibita interpretatione non diffiteor. verùm Bellonij Orbis, quem ipse pingit, esse nequit, nam piscis edulis est Lumpus noster, absque squamis, cartilagineus. vera enim ossa aut spinas intus non habet, sed eorũ loco cartilagines. Eiusdem est saporis, cuius Squatina. Duas tantùm habet pinnas, & eas infra branchias. In singulis lateribus ternos habet aculeorum aut recuruarum spinarum ordines, à capite ad caudam vsque porrectos. In summo tergo vnicam talem habet spinarum seriem. Verùm aculei illi rari sunt, intercedentibus interstitiis non paruis seiuncti. Spinæ iam commemoratæ rubi spinas mirè referunt, (*Inde Batum rotundum appellare licebit,*) nisi quòd non ita recuruæ sunt. Vmbilicus ei prominet in ventre portentosæ magnitudinis. Sub mento rotundum quiddam circuli instar apparet: quo se solo aut lapidibus affigere interdum videtur. Caput habet ranæ simile, & oculos admodum paruos. Tota cutis summa, tactui aspera est. Ex nostris non desunt, qui hunc piscem nominant a Seeoul: (*vel*) vt Scoti vocant, a Paddel.

DE ORBE GIBBOSO.

PISCEM hunc præcedenti ferè ſimilem, niſi quod in dorſo gibbus attollitur: ab eo ipſo Orbem gibboſum nominare libuit, Græcè Νωτιδανὸν dixeris, à noto, id eſt dorſo eminente: ſic Νωτιδανὸς galeus nominatur ab Ariſtotele libro quinto de Animalibus: quem Epænetus Ἐπινωτιδέα vocat, authore Athenæo. Qui piſcem ipſum viderit nominabit fortè commodiùs. Delineatam eius iconem Georg. Fabricius olim communicauit, abſque nomine: in Balthico Oceano reperiri aiunt. Corij portiuncula quam miſit Fabricius, craſſiuſcula & tenax eſt, multis punctis ſeu tuberculis potiùs exaſperatur. eminent etiam ſpinæ quædam ceu rubi, ſed mucrone recto, pyramidis forma, aliæ magnæ, aliæ paruæ, è fuſco albicantes. Miſſa ad me pictura à capite ad extremam caudam longa eſt palmos circiter quatuor, id eſt, digitos ſedecim: lata verò ab imo ventre ad ſummum dorſi acumen, totidem digitos, nempe ſedecim, & ampliùs vnum. Hanc magnitudinem viuum ipſum piſcem adultum, latam manum non excedere, ſcripſit Fabricius & prætereà: Huic piſci (inquit) vt pictura indicat, non planè duplo maior dorſi altitudo, quàm ventris eſt profunditas: ſed venter de more laxus, dorſum in aciē eſt acuminatum, in carinæ modum. Superior corporis pars figuram triangularem efficit, venter rotundus & amplus. Os munitum ſpinis oſſeis, præduris & acutis, quæ Amazonicæ peltæ contractæ, ſed eminente vmbone, formā præ ſe ferunt. Earum in vtroque latere ſpinarum ſunt tres ordines. Imus infra pinnas initium ſumens, vnà cum ventre terminatur: medius, à branchiis ad caudæ vſque extremitatem extenditur: ſuperior à dorſi latere ſurſum incuruatus, ad caudæ finem prorſum reflectitur. Similes ſpinæ ſupra oculos incipientes, per dorſi acumen pinnatum tendunt, & à pinna ſuprema geminantur ad vſque proximam pinnam, quæ caudæ eſt initium. Ipſæ pinnæ punctis albis ex eadem oſſea materia, ordine diſpoſitis, ceu margaritis, cum diſtinguuntur, tum ornantur, nec non reliquum corpus cum ventre, eiuſmodi punctis aſperum, ſed neque eodem ordine, nec ornatu, nec denſitate. Spinæ albæ, & minutulis punctis aſperæ, vmbo læuigatus. Corpus in mortuo piſce nigrum, cutis dura & aſpera, venter flauicans.

642.14. poſt, *pinnas*, nota geminum punctum: & A. *ſed ſi cetus eſt, vt videtur, branchias non habet.)*

17. A. Vide etiam infrà de porcis marinis circa finem, elemento P. item circa finem Corollarij de Polypis.

643.20. ὀστρακίων. A. Bellonij Holoſteon, Cardanus libro ſeptimo De varietate rerum, his verbis deſcribit: Piſces aliqui oſſe teguntur, vt Holoſtei. Vidi enim apud Emarum Ranconetum Præſidem Senatus Lutetiæ, piſcem ſpithamæ longitudine, oſſeum totum: venterque dorſo committebatur, ſerratis ſuturis, quæ à capite ad caudam vtrinque extenſæ erant. Cauda, gallinæ roſtro perſimilis erat. nam in mucronem acutum inflexúmque deſinebat. Caput maius latiúſque quàm pro corporis ratione: oculíque grandes: color glaucus, qualis ſiccæ arundinis, niſi quòd iuxta caput & caudam nigreſcebat. nullæ ei pinnæ erant, ſeu quòd ita natus eſſet, ſeu quòd decidiſſent. Forſan hic Niloticus eſt, quem priſma referre dicunt. Hæc Cardanus: cuius verba, quem priſma referre dicunt, quid ſibi velint, nō video: niſi fortè, quia ſuprà dixit ſerratas in eo ſuturas eſſe: πρίων quidem ſerra eſt, πρίσμα ſcobem à ſerra decidentem interpretantur.

Ibidem ad finem hiſtoriæ Oſtracionis A. Alius eſt Oſtracion, cuius ANDREAS THEVET Monachus Gallus in Deſcriptione Americæ capite 24. icone etiam adiecta meminit, his ferè verbis: Flumina quædam Americæ mirè limpida & piſcoſa ſunt: Eſt autem inter alios aquarū dulcium piſces vnus, cuius forma mirabilis eſt: magnitudo paulò infrà harengum noſtrum. à capite ad caudam vſque inſtar paruæ quadrupedis (in eadem regione) quam Tatum appellant, armatur (laminis quibuſdam.) Caput reliqui corporis reſpectu prægrande eſt. oſſa intra ſpinam dorſi tria. Editur ab incolis locorum illorum ſylueſtribus: & ipſorum lingua vocatur Tamuhata.

649.5. poſt oſtreæ. diſtingue, & A. Obſcurus.

653.53. ampliùs. A. Apud Galenum quidem de compoſ. ſecundum locos. 1. 5. inter pilos attenuantia numerantur. 70. A. De colore Calaino apud Ægyptios, lege Heſychium in Καλλαϊνοι: & infrà in Purpura H.a. vbi de purpurei coloris nominibus diuerſis agitur.

654.9. Κόντυλος Euſtathio eſt εἶδος ὀρνέου (non ὀστρέου,) κόνδυλος δὲ διὰ τοῦ δ ὁ κόλαφος. 23. A. Alias huius vocis ſignificationes, leges infrà in Spondylo. s. elemento.

659. 55. A. Vide etiam infrà in Spongia A. 58. Ἰχθῦ. A. Vide infrà in Tritone. 69. Valla A. Vide etiam infrà in Tilonibus.

670. 56. ſupina A. (*prona potius.*)

671. 64. Bellonius. A. Videtur hæc Citharus, ſiue primus, ſiue ſecundus Rondeletij. De Tænia quidem plura dabimus infrà Elemento T. 66. ante, Alexandriæ, incipe parentheſim, quam claudes poſt, piſcem, & in margine adſcribes: *Parentheſi intercepta Vuottonus de Tænia ſcribit, neſcio ex quo authore.*

672. 19. Adſcribe lemmati: Auctarium inuenies infrà in R. elemento.

674. 14. πλήξας. A. Poetę verba ſunt: Στρόμβον δ' ὥς ἔσσευε βαλών, περὶ δ' ἔδραμε πάντη, de Aiace lapidem proijciente.

689. 15. vrna. A. Leprades petræ: vide in Tænia H. a.

689. 46. L. Volaterranus ex Iſidoro & Ambroſio puto. Vide infrà in Corollario ad Scarum varium. 54. deſcripſimus. A. pectinem puto Saluianus vocat. Rondeletius ſecundam Turdorum ſuorum ſpeciem, pauonem nominat.

691. 58. A. (*Hæc verba Bellonij non intelligo.*)

695. 61. penicilli. A. In ſpongijs vocabuli huius philologiam quæres.

702. 53. PHILOMELA. A. vel Philomeda.

718. 11. pertinent, A. (*aut potius ad Auſonij alburnum, coloribus tantum diuerſis: oculi tamen vtriſque rubent,*)

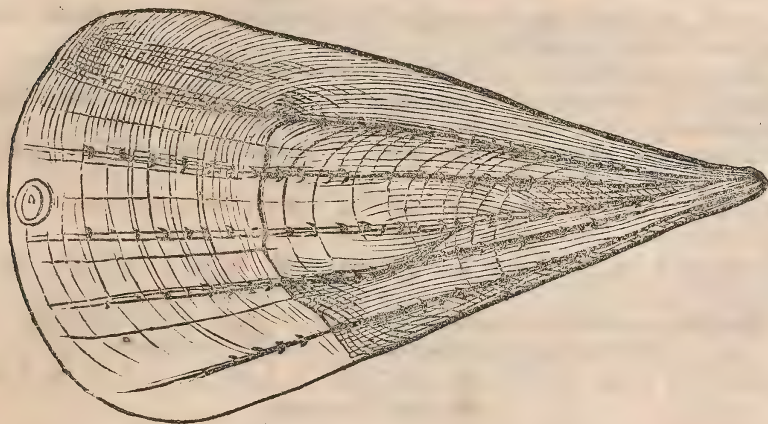
718. Phycidis iconi inſcribe: *Phycidem Rondeletij Saluianus facit callariam: quamuis icon mihi diuerſa videtur.*

720. 35. deſcribam: A. (*Iconem ipſam dabo in fine Voluminis.*)

731. 4. varium, A. (*ποικίλον. an inde Pici nomen? Turdorum generis fortè,*) 6. reperitur. A. Alius à Bellonij Pico, ni fallor, is eſt, quem Becaſſe à roſtro prælongo Galli Narbonenſes vocant. Rondeletius Scolopacem. Inter verſum duodecimum & lemā ſequens, hæc inſere: PILA marina. Vide infrà in Spongia A. pag. 891. & ſuprà in Palla marina.

734. 12. ſub lemmate COROLLARIVM, appone hanc iconem, quæ hîc à nobis expreſſa eſt.

Hanc à Cor. Sittardo miſſam ex Italia Pinnæ effigiem ab ea quam Rondeletius dedit nonnihil diuerſam etſi minus (vt arbitror) accuratam, cum prius ſculptam haberem, appoſui.

735. 36. vrticis A. magnis. Et mox, poſt, filis ſubtiliſſimis, L. ſolidis, quæ nunquam in lanuginem reſoluuntur vt bombycis & lanæ xylinæ: vnde fit, &c. 38. poſt, tranſpareant, ſigna punctum geminum, & A. colore ſubluteo. Præfertur ſerico.

756. 5. Plinium. A. Oppiano lib. I. σύνινα inter petras leprades degit. Hyſcam quidem aliqui pro ſturione accipiunt: quem Romæ etiam lupum vocari à piſcatoribus, refert Iouius.

757. 35. poſt πηλώδεις diſtingue, & A. (aliàs ψηφινώδεις, in vetuſtiſſimo codice, Saluianus.)

759. 62. A. Iconem requires in Paralipomenis P. Eſt autem hæc:

Epipetrum quorundam deſcriptum à nobis in Pulmone marino.

760. 47. Aristot. A. (Historiæ 5. 10. 48. est. A. (*Nos in spongiis A. de pulmone marino, cuius densa & tenax sit substantia, Aristotelem hic potius quam de viscere sentire, coniecturam nostram proferemus.*) 67. A. *Nos plura de pila marina infra in Spongiis A.*

761. 64. pungat A. Minutuli cum fundulis pisciculi, spinis in dorso acutissimis, in ventre rubentes capiuntur, quos Germani *Stachelfisch*, quasi aculeatos, & *Ohrlitzen* appellant, Adamus Lonicerus. Frisij, vt audio, *Thornfisch*. Pariunt Maio mense.

768. Ad iconem adscribe: *Vide infra V. Caput Rondeletii, quod inscribitur, de Vermibus in tubulis delitescentibus.*

816. 58. autem A. (puto.)

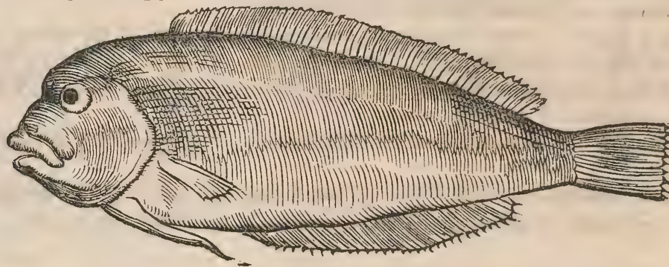
834. ad versum 61. in Oriente A. Cuias Indiæ flumen recta ad Oceanum tendit: cuius accolæ nobis dederunt Scaros pondus centenum & quinquagenum habentes: qui in gurgitibus vasis eburneis capiebantur, ne arundines morsu confringerent, aut à capillatis mulieribus (quæ pisce viuebant aquis immersæ) prenderentur, Alexander Magnus in epistola ad Aristotelem.

835. 8. morantur. A. Saluianus priore loco non scari, sed spari legit, ex antiquo codice manuscripto: cui assentior.

866. 15. post, longi: distingue, & A. coloris lutei:

891. 67. plura A. tum suprà in Palla marina, tum quæ in Alc. &c.

939. 55. simoque. A. Passeris quidem genus videri posset, si pinnæ extenderentur: & oculi ambo, ita vt in passere, vno latere prono apparerent. Iconem eius olim à Cor. Sittardo, qualem accepi, appono.

942. 48. A. Κωὰς περμαχιζομένους καὶ παρελχιδομένους, legimus apud Galenum de Facult. aliment. lib. 3. cap. 30. quod est de piscibus duræ carnis.

954. 64. post, croceum. distingue, & A. (*sed hoc tegitur membrana alba.*

955. 25. Specie, A. ab odore aromatico: sic enim aromata vocant. Et mox L. earum pictura foris fusca vel subuiridis, hirsutaque, &c. 26. rubra. A. Saxis adhærere aiunt.

958. 64. L. Est nummus. Et in fine eiusdem lineæ A. (*Nihil hæc ad nummum. Vide in Corollario de Thynno H. h.*)

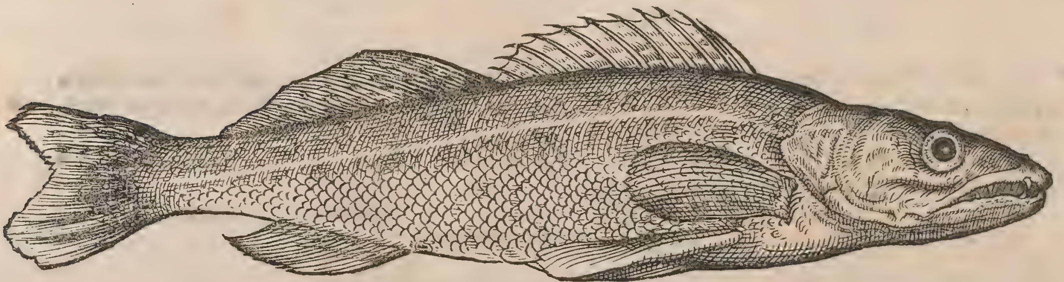
981. 20. introsum. A. Lapilli in capite sunt, sed exiles, vt non facilè deprehendas.

988. inter lineas 11. & 12. TOMVS Thurianus. Vide in Gladio.

SEQVVNTVR ADDENDA QVÆDAM AD FINEM OPERIS, POST Z. ELEMENTVM: QVÆ EXTRA ORDINEM ALPHABETI

esse voluimus, quod nulla eorum piscium Latina Græcaue nomina habeamus: nec fingere in præsentia libeat, donec plenius eorum nobis perspecta fuerit natura.

DE PISCE, QVEM SCHILLVM GERMANI *vocant, alii Nagemulum.*

ICONEM hanc Iulius Alexandrinus, præstantissimus Ferdinandi Augusti medicus, è Pragâ Bohemiæ misit, nescio ex quo flumine aut lacu, nomine Germanico *Schill* vel *Schilln* adscripto: & aliam eidem per omnia similem Achilles Pyrminius Gasserus Augustanæ reipub. medicus clarissimus, è lacu quodam Bauariæ, *Nagmaul* nomine adscripto. ego neutrius nominis rationem vel originem assequor. *Nagmaul* (inquit Gasserus) piscis est in Ambronis lacu (*im Ambersee* vel *Ammersee*) Bauariæ: qui rarò capitur, quoniam rarò altius natando euehitur. Longissimus vlnam æquat. Forma non dissimilis est Lucio, nisi quod in aqua subuiridis, extra aquam verò dilutior (*liechter*) apparet: oculis albicantibus, (*mit starvveissen augen*: ore (*rostro vel rictu*) retro iuxta maxillas minus lato. Squamarum magnitudine, ordine & asperitate percam refert. Pinnæ dorsi erectæ, aculeis tres ferè digitos longis rigent. Præter dorsi spinam paucas alias & paruas habet. Parit Martio. In cibo quidem optimus est Maio & Iunio. Elixari, assari, & frustatim concisus etiam frigi solet. Pinguis est admodum. & carnem etiam coctus albissimam seruat: Hæc ille.

Ab alio

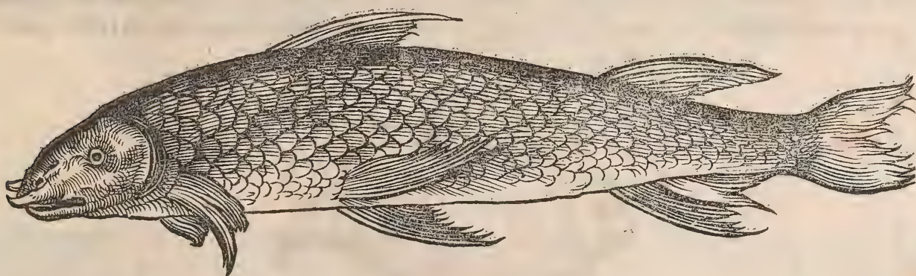
Ab alio quodam accepi, hunc piscem non dissimilem esse zinnæ (de qua supra scripsimus in Paralipomenis de Gobio:) partim etiam Percæ fl. Quinq; libras sedecim vnciarum plerunq; ponderare, aliquando sex septemve. perraro libras decem excedere. carne candidissima, vt vel cretam prouocet: tam pinguem, vt intestina occultentur. Icon quam habeo suis depictam coloribus, digitos longa est xxij. lata fere quaternos. Maculosa non solum cauda, & pinnis dorsi punctis nigris: sed multis etiam per latera, dilutioribus tamen punctis insignis. In summis lateribus dorsum versus, plurima etiam aurei coloris puncta apparent in vna icone, in altera non item. dentes mediocres in labijs apparent, sed pauci & rari. A summo dorso latera versus maculæ nigricantes satis magnæ transuersæ (vt in Perca fl. fere) visuntur. Reliqua ex icone satis clara sunt. Quibus in Bauaria & circa Danubium pisces obseruandi occasio est, diligentius inquirent idem ne Schillus Danubij sit, qui in Ambronis lacu Bauariæ Nagmulus. mihi quidem diuersi videntur, & is quem pictum exhibui, non Schillus, sed Nagmulus esse: quem à similitudine quadam ad duos diuersos pisces Lucium & Percam composito ex his nomine Luciopercam forte non inepte nominabimus. Alius nobis retulit, *Schill* vel *Schilln* piscem in Danubio capi circa Viēnam, Badam & alibi: ad libras sedecim vnciarum decem (ad summum) excrescere. Vilis esse precij, carne molli, absq; dentibus: barbulas habere infra supraq; stylo ferreo, qui ensium vaginis apud Germanos addi solet, crassitudine pares, interdum etiam longitudine. Sed hæc siluro potius conuenerint, qui tamen multo maior fit: Nagemulo minime, qui vt dentatus est, ita barbulis caret, cōtra quam silurus. Quod si Nagemulus piscis in Danubio quoq; reperitur, non *Schill* fortassis, sed *Schaidle* in eo fluuio dictus fuerit: hunc enim aiunt bonum in Danubio piscem esse, Lucio non dissimilem forma, pinnis verò dorsi aculeatis Percæ fl. Alicubi in Bauaria suspicor etiam *Schedel* dici, quem non supra quatuor palmos minores crescere audio: & deuorare alios pisces. *Schaid* quidem in Danubio dictum à noxa quam piscibus vorandis infert, diximus esse Silurum. nostri non *Schaid* sed *Scheid* proferunt, quod nomen vaginam significat. *Schedel* craneum est, vt forte à capitis magnitudine nomen pisci sit impositū. *Schill* vnde dicatur nescio: sicut & *Schied* (per ie diphthongum Germanis peculiarem,) à superioribus omnibus, ni fallor, diuersum. Iconem eius ex Germanico libro Bauaricarum Constitutionum addidi: in qua an pinna posterior recte sit expressa, dubito. in Thymallo quidem eandem male pinxit Bauarus pictor, maiorem scilicet quam anterior in dorso pinna sit, & specie veris pinnis similem, (cum adiposa sit, & fibris careat,) quemadmodum & in trutta.

Schill.

Lucioperca.

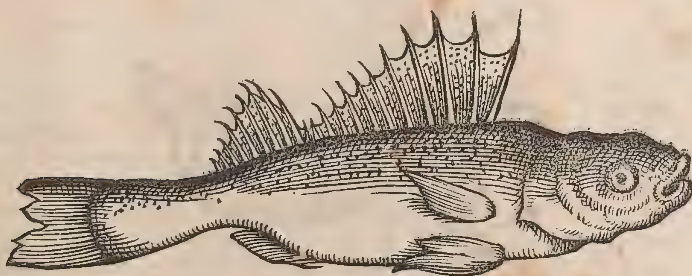
Schaidle.

Schied.

Squamę in eo satis magnæ apparent. Hoc ei forte peculiare, quod appendices geminæ breues, ceu cornicula, à labro superiore prominent. Mensura, qua nullus minor in hoc genere piscis venum exponi debet, quindecim ferè digitorum est, similiter vt Lucij.

DE PISCE DANVBII, QVEM Schröll VEL Schrölln *Germani eius fluminis accolæ nuncupant.*

Effigiem hanc piscis, quem in solo Danubio capi quidam aiunt, à nobilissimo I. C. Raphaele Seilero Com. Pal. accepi. Raro longior fit quam figura ostendit: similis Percæ fl. (pinnis & aculeis dorsi.) Quoquo modo paratus, in cibo optimus est. Color in icone nostra, dorso fuscus est, lateribus subuiridis, plurimis punctis fuscis interuenientibus: quales etiam in pinna dorsi (cuius aculei albicant) conspiciuntur. Venter candidus est. Initium pinnarum ad branchias rubet, &c. Quærendum an hic vel idem vel cognatus sit Percæ fl. minori: etsi enim colores differre videntur, ætati aut regioni id imputari potest: vt aliqua formæ differentia, pictoribus. In Catalogo Danubii piscium quem habeo, *Schrellelen* scribitur. quod si hic alius quam Perca fl. minor est, genus hoc Percæ in Danubio non reperiri putarim.

SEMEI vernacula lingua dicti pisces apud Samogetas Septentrionales populos in Oceano capiuntur, Sigismundus Liber Baro.

DE SPIRINCHO, ET STINCO, VT VVLGO *Germani nominant.*

Frisii & Germani plerique ad Oceanum pſciculum quendam nominant *Spirling*, *Spierinch*, *Spirinck*, Angli *Sperling*. Murmellius in Pappa Spirinchum interpretatur *ein Spirinch* vel *Stint*. Prioris equidem nominis rationem neſcio: poſterius à fœtore factum eſt: nam & recens captus, & ſi aliquã diu ſeruetur, fœtere videtur. aſſus tamen in cibo commendatur. Nominatur autem hic piſciculus circa Roſtochium & alibi *Stint*: alicubi *Stinckeling* vel *Stinckfiſch*. coctum ſalicis fœtentis odorem referre aiunt. Piſces multi (*Verba ſunt Alberti Magni, ſi bene memini*) fugiunt alios propter fœtorem: ſicut apparet in mari Flandrico & Germanico, vbi paruum piſcem & gregarium accolæ *Spirinch* vocant, alij *Stinc*. hunc omnes alij etiam magni, fugiunt, tanquam magnum ex odore eius malum ſibi timentes, cum tamen idem piſcis hominibus in cibo ſalubris exiſtimetur: Sic ille. Albiſſimum eſſe aiunt, paulo longiorem digito ſeu palmo minore, dodrantalem aliquando, ſimilem Eperlano, vulgarem, vilem. Huic ſimilem alium, ſed minorem ac breuiorem, Hollandi *Pen* appellant. qui & ipſe candidiſſimus eſt, non maior minimo digito, oblongo ſtrictoq; corpore, in cuius medio ſpina eſt tanquam in anguillis: ſimiliter gregarius: & pariter cum Spirincho capitur. Stinci (*Stint*) infumati adferuntur ex Liuonia in maritimas ciuitates duos palmos longi, alibi dimidio breuiores aut amplius. ouis multis & pinguibus abundant, & inter delicias numerantur. *Spirinck* vel *Sperling* dictus Anglis, piſciculus eſt, ſi recte accepi, qui alio nomine *Sprat* vocatur, interſtitio oculorum viridi, vel, ex quo *Spratta* apud Anglos dicta conficitur. Sed cum Stincus Germanorum fœteat, Angli ſuum *Sprat* boni odoris & ſaporis eſſe aiunt. Non eſt autem harengus hic paruus, vt quidam putant. nunquam enim maior fit. Sardinis vel Apuis cognatus videtur. Errant etiam qui Tincas Germanicè *Stincks* interpretantur: cum hi marini ſint, illæ fluuiatiles.

His ſcriptis ex epiſtola Guil. Turneri ad me cognoui, apuam ab Anglis Cantabrigienſibus vocari, *a Spirlyng*, à Londinenſibus verò *a Sprote*.

Alius etiam eſt Alberti Stincus, cuius meminit Hiſt. animal. lib. 4. tract. 1. c. 8. his verbis: Stincus ad naturam animalis lignei (*Zoophyta ſic vocat*) videtur accedere: niſi quod mollitiem carneam habet quandiu ſiccus non eſt. reperitur abunde in arenis marium noſtrorum: & nullum vitæ ſignum præbet cum de aqua leuatur. mox verò vt redditur aquæ, motũ ædit dilatationis & cõſtrictionis, nec habet os, neq; veſtigiũ alicuius organi ſenſibilis in corpore ſuo. Hæc ille. Ego genus hoc Vrticę mar. ſolutũ eſſe puto.

SEQVVNTVR E TABVLA OCEANI SEPTENTRIONALIS, *&c. Olai Magni icones piſcium anonymorum & incognitorum tres.*

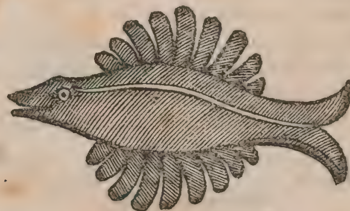
Icon hæc reperitur in cõplexu maioris literę B. paulo infra B. C. in Oceano picta, nec aliud de ea memoratur, quam piſcem eſſe duodecim pedum, quam menſuram ad eius longitudinem referri puto.

Qvæ ſequitur pictura in eadem tabula habetur, elemento A. paulo ſub A. M. ſimiliter in Oceano: nec quicquam de ea traditum reperio. Videtur autem piſcem volantem exprimere voluiſſe.

Vltima hæc pingitur in eiuſdem Tabulæ Lacu albo, (qui maximus remotiſſimuſq; ad Septentrionem eſt, & partim ad Moſcouitas, partim ad Suecos vel eis ſubditas gentes pertinere videtur:) nec aliud additur, niſi in eo lacu piſcium auiumq; ſpecies innumeras reperiri.

FINIS PARALIP.

Icones Piſcium, qui partim in hoc opere abundare videbantur, partim intra recentia tempora conſpiciebantur modò, quorum nemo ex Autoribus qui de Piſcibus ſcripſere, vnquam meminit.

MAGNA, ET ADMIRABILIS BELLVA, QVÆ INTER ANTIBAS, ET NICÆAM IN PROVINCIA FVIT CONSPECTA.

EQVIDEM (amice Lector) laborem ſuſcipere volui deſcribendi res, quæ nobis acciderunt, dum in Mediterraneo Mari verſaremur, inter Antibas, & Nicæã, prope quãdam vrbem quę vocatur Sainct-Troupeau, quâ tenditur ad locum nomine Frejus, 25 Ianuarij An. 1562. nuper elapſi die, de quadam bellua, quæ adeò horribilis, & formidabilis, vt hæc, nunquam antè conſpecta fuit. Cùm enim per Grimaldi pelagus nauigaremus, oculis terram verſus coniectis, vidimus quãdam belluam ex mari prodeũtem adeò magnam, & horribilẽ, vt ea maiorem aliam, & immaniorem vix inuenias, quæ corpus duodecim pedibus vndique prominentibus præditum habebat, & crucem transuerſam, quæ ab extremis ad extremas partes pertingebat, & in ſingulis extremitatibus vnam auriculam, & vnum oculum habebat ea forma, quam in ipſius effigie vides, cum cauda valde enormi, & periculoſa. Habebat etiam binos dentes prodeuntes ex ore tanquam apri, valde deformi, & immani, quæ egreſſa in terram, manſit ad tres horas iuxta Sainct-Troupeau, ita vt vrbs illa vehementer commota fuerit adeò formidabile ſpectaculum ſpectans. Tunc autem vndique maritimis locis circum circa iacentibus ruſtici conuenerunt vſque à loco, cui nomen Frejus, & arma corripuerunt, quòd exiſtimarent futurũ, vt illam belluam in ſuam poteſtatem redigerent, tam nauibus litus marinum radentes, quàm terrâ facientes iter. Tunc eam catapultis, ſiue ſclopetis, aliiſque bellicis telis inuaſerunt, ita vt opinio eſſet eam per violentos conatus, & impreſſiones vndique factas captum iri: ſed omnes iſti conatus irriti fuerunt, quia illa noſtrum corpus ſua cauda, quæ ex dorſo prominebat, tanta vi vndique percutiebat, & pulſabat, vt multos de noſtris interfecerit. Tunc ipſos ſclopetarios vlterius progredi iuſſimus, vt eã ſuis ignitis globulis peterent, quia putabamus illam ita læſum, ac vulneratum iri: ſed hæc omnia à nobis fruſtrâ fuerunt tentata, tanta pellis erat durities. Quare tunc fugere, & vrbem deſerere coacti fuimus, & ideo illi, qui ſupra maris illum gurgitem ſtabant, huius horribilis belluæ furorem metuentes ad nos accedere non ſunt auſi: ſed eminus hanc belluam ſpectabant, quæ mortuorum cadauera dentibus comminuebat, & deuorabat. Quibus deuoratis tam horribilem, & formidabilem vocem edidit, vt omnia terræ hiatu abſorbenda viderentur, ſeque in maris gurgitem coniecit. Eius autem effigies à noſtris nautis, & naucleris Prouincialibus effícta fuit, & miſſa ad præcipuas noſtri Mediterranei maris vrbes.

Teſtes ſunt NAVCLERVS EMAR, & IOANNES EMAR, PETRVS CATO, & IOANNES REFETVS, omnes Naucleri habitantes Eris prope Toulon in Prouincia.

Monſtrum hoc ab effigie apparente τροχόχοιρον dixeris.

RAIA OCVLATA.

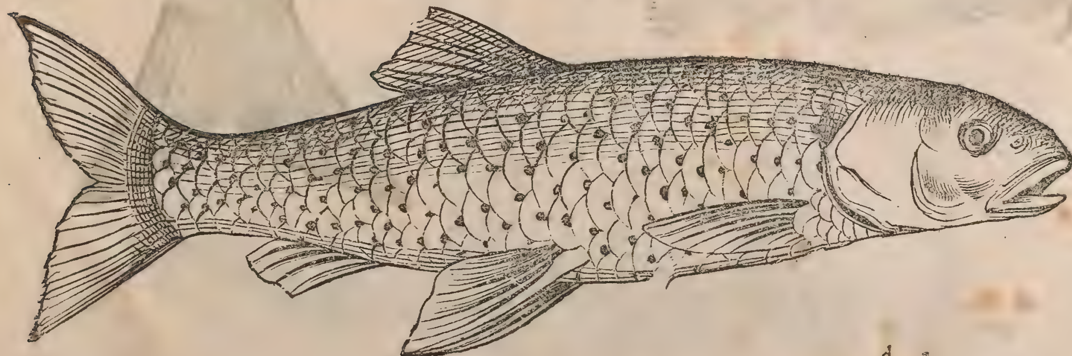
PENNA MARINA.

COLVMBA MARINA.

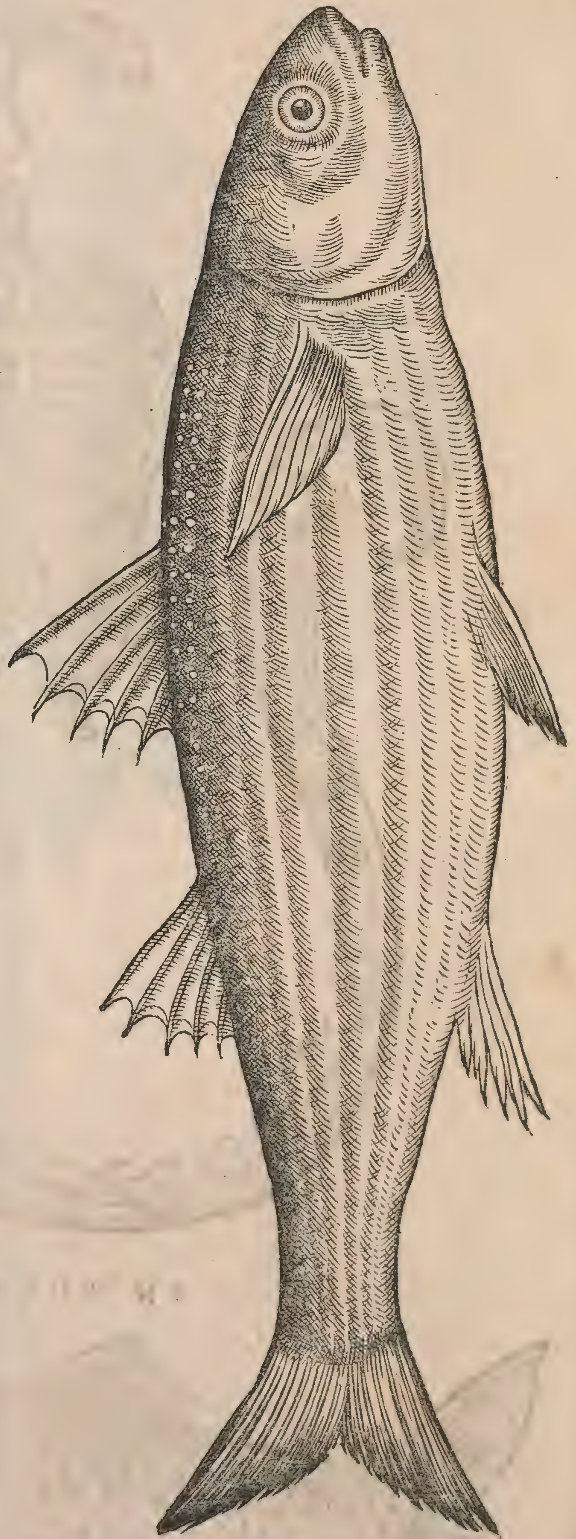
VN SCHWAL.

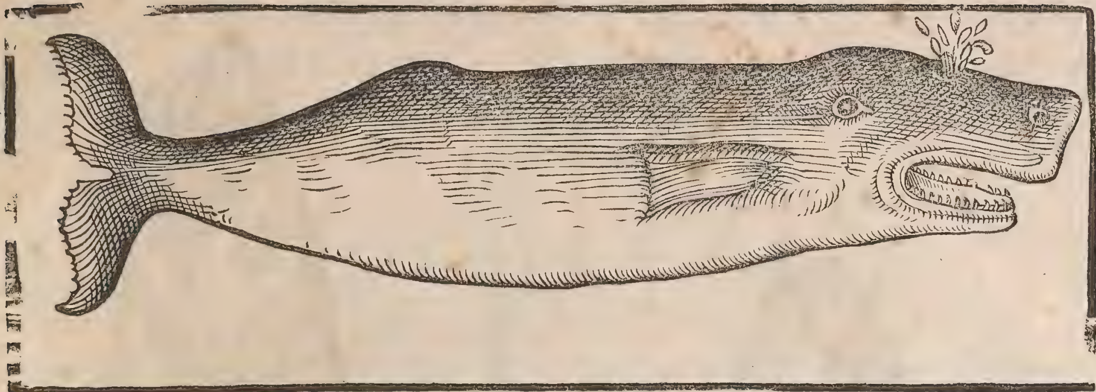
DELPHIN.

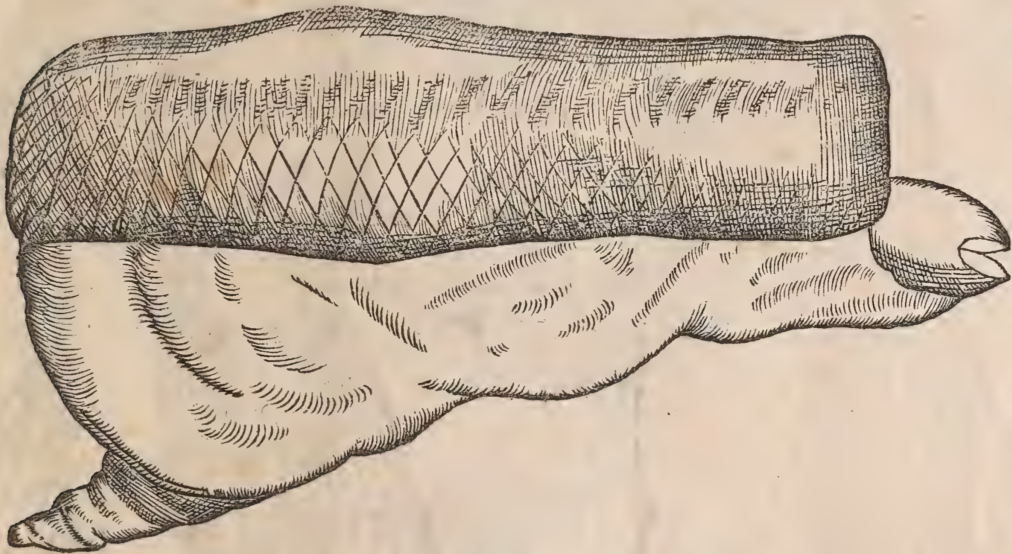
CESTREVS MVGIL.

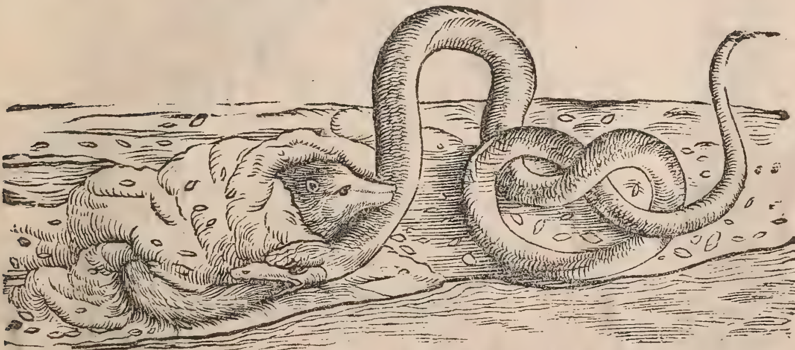
BALÆNA.

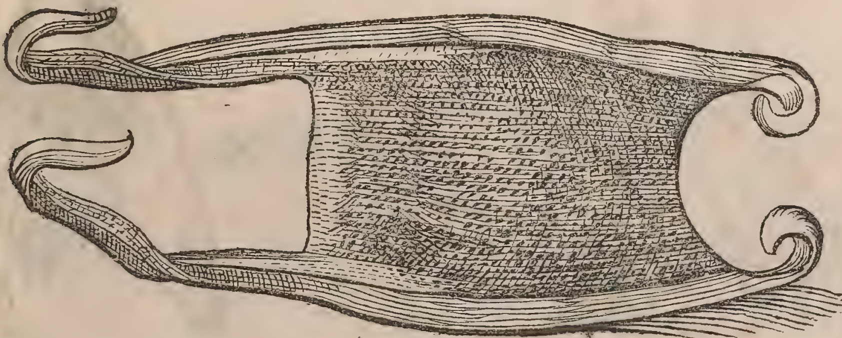
PVDENDVM MARINVM.

ASPIS MARINA.

RAIÆ VTERVS.

SPECIES ASELLI.

BLAWLING.

AQVILA MARINA.

LAVGELE.

